NAZIONALE
VITT. EMANUELE
ROMA
BIBLIOTECA
8
19 — L
13

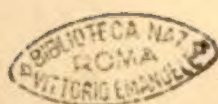

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

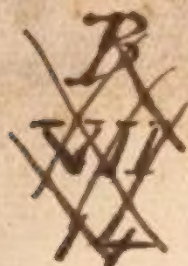

Guillelmi Parisiensis

Summa

Operum

[Vedi frontispizio II°]

Parisiis

Sumptibus Francisci Regnault

.1516.

Tabula alphabetica.

¶ Index alphabeticus rerum & verborum: in tractatibus prime partis operum Guillermi Parisiensis episcopi contentorum studiose collectus.

¶ De littera A.

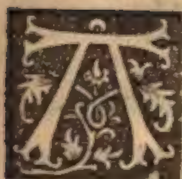

a.ii.

Capuccinorum Romae.

Tabula

B

C De littera. D.

¶ De littera.G.

¶ De littera.H

¶ De lit.I

De littera.L.

De littera.M.

De littera.N.

¶ Sciētiā veri ac diuini cultus: ac vere religionis
primū locū in ordine sapiētialiū: ac diuinaliū scien-
tiarū obtinere. Deinde sacratissimi cultᵒ multipli-
cem vtilitatē ꝛ fructū ostēdit: scȝ felicitatē eternam.
postea exponit de quibus sit dicturus.

N ordine sapiētialiū diuina-
liūq; sciaꝝ: istā diuini cultus
vereq; religionis sciam deo
prout desursum accepimus
scribere intēdimᵒ: primū locū
obtinere prīme ac theologice
philosophie: prīa pars de-
clarat atq; certificat. ¶ Huiᵒ
aūt vtilitas ꝛ fructᵒ idē pro-
sus est q̄ diuini cultus vereq;
ac a deo accepte religiōis: oīȝ cīvtilitatū vtilitas: ꝛ
A oīm fructuū fructᵒ: felicitas eterna est. ꝓpter quam
Felicitas eterna oēs substātie nobiles: hoc est rōnales ꝛ intelligētes
create sunt. ¶ Cū igitur nec gressu nec volatu: neq;
natatu: nec alio quocūq; motu: quā sacratissimi cul
tus siue deo altissimo placat' obsequijs nec alia via
nisi sincera: imaculatissimaq; religiōe ipiᵒ: hoc est
q̄ ei adhereſ ꝛ viuiſ: est possibile venire ad felicitatē
eternā: manifestū est huiᵒ sacre ac diuinalis scie que
motᵒ istos obseqoꝝ scȝ diuinoꝝ vereq; religiōis viā
sola apit ꝛ demōstrat: fructū ꝛ vtilitatē eē felicitatē
B eternā. ¶ Hec est cuiᵒ soliᵒ ignorātia erubescēda est:
Apuleius sicut ait phūs Apuleius: interrogatᵒ ei inqt an scias
statuā facē absq; rubore? rńdebit. Nescio: qꝛ nō pu
det te nō eē significū .i. statuariū. Interrogatᵒ aūt an
scias bñ viuē: nō audebis dicē nescio: huiᵒ eni igno-
rātia adeo vereq; dānata ē vt ois natio illā gladio ꝛ
Ignorātia bñ viuendi igne crimiler ꝓfligat. Cū ei aial irrōale sciat: vt ita
dicamᵒ viuē bꝫq ō decȝ ipȝ qḋ ē magis maiori q; dā-
natiōe i gńe hūano dignū viuē cū ignorātia bñ viuē
Bñ viuere di. Bñ viuē aūt ē viuē vt decȝ: nichil aūt a deo decet
vitā nr̄aȝ vt religiositas: nichil a deo decoꝝ pōt ha-
C bere vt illā: et vt ad vnū dicamᵒ totᵒ ꝛ solᵒ decor vi-
te nr̄e ipa ē religiositas: ipa eni ē pfectio ad quā na
ti sumᵒ q̄ qdē hic aggrediēda ē ꝛ cōtinuis ꝓfectibᵒ sē
per augēda: i futuro ꝟo post hāc vitā expectaṫ eiuſ-
deȝ cumulatissima plenitudo: q̄ ē potissima ps glo-
rie: ac felicitatis eterne: sicut facienᵒ sciri cū loqui-
mur de statu alaꝝ nr̄aꝝ post corpora: totū eni deo vi
uere religiōis ꝯsūmatio ē: ꝛ btitudis ꝛ glīe finał ple
nitudo. ¶ Cū igiṫ fides vere religiōis fūdamentū ē
pria radix atq; pncipiū diui cultᵒ necesse habemᵒ in
pria pte tractatᵒ istiᵒ fidē q̄ ꝟtᵒ est stabilire ac decla
rare: pemināciaq; certitudis et etiā altitudis quam
habȝ ad mūdane phie disciplinas: ceterasq; cōpara
tiōes ipiᵒ ad illas ōndē: deinde cās erroꝝ ipietatis
sectarūq; pditionis apire ꝛ nūerare. ¶ Tertio pla-
gorē ipsiᵒ ꝛ meritū apḋ deū patefacē. ¶ Quarto qḋ
E nō ē fides nec ōt esse nole fidei digna: qalisq; creduli-
tas: nec deo vllo mō accepta nisi hec quā hic stabili
re ac declarare intēdimᵒ: facienᵒ etiā sciri cū his qꝛ
ipa fūdamētū ē vere religiōis: et diui cultᵒ pncipiū
ꝛ qꝛ sine fūdamēto edificare nitiṫ q hāc nō ꝑcepit: ꝛ si
F ne radice fructificare q hāc nō ꝑcepit. ¶ Deide vero
Lex vna qꝛ lex cōtinētia qdā ē ꝛ velut aggregatio honestatis
atq; religiōis oportebit nos declarare legē diffiniti
one certissima pteiq; etᵒ nūerūq; ipaꝝ. Deide q̄ ē lex
veritas siue lex veritatis. ꝛ q̄ illa nō ē nisi vna: ꝛ q̄ il
li soli ꝛ cōpetit nomē legis intentione ac rōe verissi-
ma: ꝛ q̄ illa est euāgeliū eternū: qḋ nec ꝑcessit aliud
nec subseqᷓ pōt ꝛ q̄ equoce lex iudeoꝝ ꝛ lex moysi nō
ꝓpria rōe leges nomināṫ. ¶ Post exponimᵒ ea q̄ vi
dēṫ absurda atq; ridicula in lege hebreoꝝ: ꝛ dabimᵒ
cās ꝑceptiōis ꝛ ꝓhibitiōis eaꝝ. ¶ Deide destruemᵒ Perfidia Machometistarum
ꝑfidiā machometi: et euacuabimᵒ ꝓmissiōes ꝛ ꝯmi
natiōes quibᵒ seduxit gentē arabū. Primū ostēden
tes nō solū ridiculositatē eaꝝ: sȝ etiā ipossibilitatē:
loqmur etiā cū his de diuersitate legū: ꝛ dicemᵒ qḋ
senserit: ꝛ adhuc etiā sētiāt philosophi de illa: ꝛ de-
struemᵒ errores eoꝝ i hoc: primo hic loqmur de ido
latria dictiōe vniuersali: ꝛ vnde ortū habuit: et post
hec de ritibᵒ ꝛ sacris ꝛ sacrificijs: et assignabimᵒ cau
sas sacroꝝ ꝛ sacrificioꝝ q̄ iposita sūt gēti hebreoꝝ
et destruemᵒ errores: q de idolis vł fuerūt vł adhuc
sūt. Deide euacuabimᵒ sacra ꝛ sacrificia oīum fal-
soꝝ deoꝝ: et faciemᵒ sciri: qꝛ ipsa sūt execrationes
fetēdū: ꝛ offensiones dei altissimi: cuius sola pace
et gratia bene est generi humano. Cuius sola indi- G
gnatiōe male ē esse pōt: ꝛ ꝓpter hoc solᵒ ipe hono-
rificētie vltimo cultu colendᵒ et q̄ nec idola nec dij
qdquā possūt p se: ꝛ ideo nō nisi frustra: et vane coli
possunt cū cultoribus suis nec ꝓdesse nec obesse po
ssūt et ꝓpter hoc sacris ꝛ sacrificijs solᵒ deus altissi
mᵒ honorādus atq; placandus. Nouissime ꝟo assi-
gnabimᵒ vera sacra quibᵒ deᵒ verissime coliṫ q̄ ꝛ cul
tores ipos sacrāt atq; sacrificāt: deoq; acceptabiles
efficiūt. Deide vera sacrificia q̄ deū psemetipa absq;
vlla dubitatione placāt offerētibᵒ: ꝛ stabilemus hec
oia stabilitiōe cui nec erit obuiatio vł cōtradictio
et declarabimᵒ ea declaratione postquam non reli-
queṫ ex eis dubitatio. Et sic est finis prologi.

¶ Diffiniṫ fides: ostēdiṫ ꝓbabilitatē ꝛ euidētiam
veritatis fidē quādā ꝛ credulitatē ꝓbabiliū et mani
festoꝝ igerere cogitātibᵒ ea: i ꝓbabilitatē fidē nō fa
cere sȝ auferre ꝛ qḋ credere improbabile ē virtutis H
Nciplamᵒ igiṫ cū dei adiutorio et dica
mᵒ qꝛ fides quam hic stabilire itēdimᵒ
verissia rōe rectissia diffinitiōe. Est vir
tᵒ q̄ ea ad fūdamētū religiōis ptinēt re
cte firmiterq; credūṫ. Quēadmodū ei
aliudē diligē aliquē ex meritis suis siue aliqd ex sua
uitate vł vtilitate q̄ suaue est vel vtile diligēti aliqd Fides
Aut ex virtute ipiᵒ diligēns. sic aliud ē credere ex ꝓ
babilitate siue ex euidētia ipiᵒ crediti. Aliud ex ꝟtu
te credētis. Sicut eni ꝓbitas possessoris sui dilectio
nē ingerit ꝛ infigit agnoscētibᵒ eā siue credentibus
ꝛ sicut suauitas ꝛ ꝟtilitas suauis scilȝ rei alicuius
et vtilis: dilectionē ꝛ desideriū sui incitāt ꝛ inflāmāt
in agnoscētibᵒ ꝛ credētibᵒ eas: sic ꝓbabilitas ꝛ eui-
dētia veritatis fidē quādā siue credulitatē ꝓbabili- Probabilitas
uȝ et manifestoꝝ ingerūt ꝛ iprimūt cogitātibᵒ ea. Cū
aūt quis malū ꝛ dilectione indignū vel ipȝ inimicū
diligit: hoc indubitanter non ex meritis est sed con-
tra merita. Nec hoc est ex virtute diligentis: non ex
aliquo quod sit in ipso dilecto. Sic et cum pauper
tas vel molestia: vel contumelia vel mors ipsa dili-
gitur ex virtute est diligentis: non ex ipsis que nihil
videntur habere in se propter quod diligenda sint.
Sic ꝛ cum improbabilia credantur ex virtute credē I
tis est non ex ipsis. Sicut enim improbitas non so- Improbabilitas
lum amorem non excitat sed extinguit: sic improba-
bilitas non solum fidem non facit et credulitatē non
generat: sed etiam aufert et prohibet. Similis igiṫ
virtutis est amore improbum seu reprobum: et cre

dere iprobabile: nec minoris virtutis est credere improbabile: q improbū diligere. ¶ Amp. Sic est, probabile ad intellectū: sicut lucidū ad visum: et sic suave et vtile ad affectū: sicut calidū ad tactū: et sicut gelidum ad tactum: sic insuave et inutile ad affectū: et sicut improbabile ad intellectū: sic tenebrosum nulloq lumine supaspersum ad visum: sic igit nō ē virtuosum videre lucidū qd nullo mō pugnat cōtra visum imo modis oibus adiuuat ipm. Sic nō est virtuosum credere, pbabile vel vex manifestū. Et sicut non virile nec magnificū est calere ex calido vel calidum: sic neq diligere probū: aut amare seu desiderare vtile vel suaue. Sicut igitur calere cōtra frigidū: hoc est repugnare frigido virtutis est atq vigoris: sic amare improbū vel reprobū: et amare vel appetere insuaue siue molestū: et inutile seu dānosum: et iuxta hunc modū credere improbabile virtutis erit atq vigoris. Amare eni atq desiderare vtile et suaue nō est nisi de admisso vel immisso igne calere: hoc opus nature pprie est. Non eni minus natale est igni spirituali idē si admouet calefacere spūaliter quā igni corporali corporaliter: iuxta hunc modū credere pbabile vel manifeste verū: nichil aliud est q videre lucidum vel illuminari a lucido. Suauitas eni est vtilitas: et magnificētia. Tres sunt species ignis spiritualis et tres in aiabus humanis arsiones seu combustiones efficiunt: videlicet concupiscētiā carnis: cōcupiscētiā oculorū: et superbiā vite: vel melius luxuriam: auariciā: superbiā. Et his tribus speciebus ignis ita nati sumus exuri vel ardere: vt ligna arida igne corporali: et hoc naturali seu originali corruptiōe nō prime creationis institutiōe: sic et probabilitas omino supaspersio luc spūalis est debilis. Et, pter hoc non sufficit firmare seu figere apphēsionē: euidētia autē veritatis fortis et penetrās luciditas: seu luminositas est: et, pter hoc figit et firmat certitudinē itellectus. Sicut igit tres noiate dispositiōes ignis sunt ad nostrū affectū: siue ad vires motiuas nostras tam sublimes et nobiles q inferiores et ignobiles: sicut pbabilitas et euidētia luces sunt vel lumina ad nostrū intellectū: et etiā ad vires nostras apphēsiuas tam nobiles q ignobiles. ¶ Manifestū igitur est: q credere improbabilia fortitudinis est atq vigoris nostri intellēs: sicut amare dānosa: molesta et ignominosa fortitudis est et vigoris nostri affectus: qr igitur multa iprobabilia et ab itellectu humano inotissima ptinent ad fundamētū religionis: que credi necesse est verā religionē ingredientibus et aggredientibus: hoc est ad deū accedētibus: manifestū est necessariā esse hanc virtutē: seu fortitudinē intellectus: que tenebras iprobitatis irrūpat et vincat et lumiositate, ppria ea q illa abscōdere cōtendit: lucida et apta hoc est credita faciat. ¶ Amplius. Si tota mens hūana glorificāda est: hoc est glia felicitatis etne vestiēda nō redderet aūt glia nisi gre: nec supuestit glia nisi qd pueſtitū inuenit: gra tota igitur natura ē glificāda: hic ex necessitate siue gratia vestiēda: quare et intellēs glia hic esse seu gratijs vestiēdus: inter quas palam est esse fidē. ¶ Amplius. Si tota necesse ē eē mētē hūanā religiosā et nihil i ea irreligiositatis seu pphanatōis relinqui: et ipm caput mētis: siue oculū: hoc est itellectū necesse est esse religiosum: fides autē ex necessitate: ac tota religio eius est: aut pars pma. ¶ Amp. Eodē iure et eque pmo tenet subditus esse hūanus intellēs deo: vt affectus: et eque debitor est obediētie ad eundē: qr q intellēs humanus a deo debitor est obedientie deo: vt cōtra seipsum vel amare: vel velle: vel desiderare vel odire et etiā cōtra seipm dimicare, pter ipm necessario tenet hūanus intellēs et operari cōtra se: et pugnare contra se, pter ipm: nulla aūt operatiōe pōt hoc facere nisi illa que est credere: tenet q cōtra se credere, pter ipm: de opatiōibus eni itellēs solum credere bellū habet. Cōprehēdimus autē opinari in eo qd est credere: qm credere quoddā opinari est. Credere eī est vehemēter opinari. Scire aūt nō habet bellū, pter fortitudinē et firmitatē suā: nisi sophisticū. Qd ipa luminositate eius qd est scire non tam mētit q dissoluit: vt nebula: et euanescit: vt illusio et fantasia. Q vero ipm cogitare bellū hre videt: pter cogitatiōes: que improbissime se ingerūt qd euidentissimū atq durissimū est in cogitatiōibus blasphemie et similiter, pter cogitatiōes mūdas: ac rectas q per intellectū multa difficultate et vix obtineri pūt. Ita nec, pter hoc dictū videat id qd legit in tertio secūde ad corinthios. Nō q sufficiētes sumus cogitare aliquid a nobis qsi a nobis: et reuera ipm cogitare: qr volūtariū est: ideo et bellū hz: et bellū est. Scire autē nō videt esse volūtariū: postq est licet eius acqsitio voluntaria sit. In eis eni q per se nota sunt et maxime i primis ipressionibus nō est in libertate arbitrij nec i libera ptāte nra scire vel nō scire: ppē primitatē ipsorū ad intellm nostrū: et, pter vehemētē ipressionē ipsox in illo. ¶ Propt qd dicitr aristotel i hmōi nō est ɔdicere ad exterius rationē. In alijs aūt que p se nō vident: sed p alia cognoscunt: necesse hz intellēs noster acqescere eis: positis pncipijs et silogistica ɔclusione ordinat ad illa: nec est vllo mō in ptāte nra eis cōtradicere: verū cogitare de his: studere in his libros ispicere in quibus de his agit: doctores infrogare: et audire de hmōi: que oia faciūt ad acqsitionem scie volūtaria sunt: et oia sunt facientia et accidentia ad scientiā taliū: et, pter hoc et vitiosa et virtuosa eē pūt: et laudē habere et vituperiū: et bene et male fieri: et non fieri. ipm vo scire nō pōt hre: nisi laudē: nec vnq pōt esse nisi bonū. Si quis aūt dicat: qr quēadmodum prime ipressiōes: siue pma pncipia ex necessitate ingerūt sui sciētiā et certitudinē: sic pma pbabilia sui credulitatē siue fidē: et, pter hoc credere non est volūtariū in ipis: sicut nec scire in illis. ¶ Respōdemus: qr pbabilitas quātacūq sit nō ingerit fidē siue credulitatē itelligētibus: et exercitatis ex necessitate cū ipsi certi sint nō oe qd videt vex esse vex: vel etiā simile vero esse verū: idē aūt est pbabile qd verisile: et idē qd id quod videt verū. Sapiētiū etiā est tam a veri silitudie et pbabilitate: q a ficto falsoq colore semp timere et cauere. Illud tum verū est: qd q credit pncipijs sillogistice ordiatis: necesse habet credere ɔclusiōi posita credulitate pncipiox: nō est ei liberū credere vel nō ɔclusiōi: imo necessariū ē nō quidā necessitate absoluta et pcisa: sed determinata et cōditionali. ¶ Voluntariū tamē simplicis est et liberū de oi pbabili: vt ei qs credat vel nō credat: qm nihil a deo pbabile qd nō habeat aut dissuationē q possit videri sim aut saltē q possit videri nō esse credendū: et hoc, pter periculū erroris. ¶ Sufficit eni sapiēti cū vitatē ɔphēdere nō pōt: nō illudi a falsitate: et nō errare atq nō falli: quēadmodū et bellatori cū hostē supare nō pōt sat ē ei si nō supet ab ipo: et negociatori cū lucrū capere nō pōt: si dānū euitet.

K

Credere Improbabile.

L

M

N

Intellēs dz eē deo subiectus sic affectus.

O

Opinari. Credere. Scire.

Cogitare.

P

Positis pncipijs acquiescēdū.

Q

¶ Et ne putes leue dānū philosophātib⁹ credulita-
tis ꝛ opinōis errorē: hoc eniȝ totis studijs cōfugere
cōtendūt: videlȝ ne superenť ab errorib⁹: ne ꝑ vita-
te quā querūt fallēte ꝓbabilitate vel veri silitudine
S mēdatiū accipiāt. Nūc aūt reuertamur ad id i quo
Cogitare sine assensu quid. erām⁹: ꝛ dicam⁹: q: cogitare si nudū est: et solū cogi-
tare: informe est valde atq; māle si nō hēat ascensio-
nē: aut certitudinē: aut dissēnonē. Cū nec ex ipā ma
teria sup quā cadit q̄tūcūq; bona aut mala sit: nūq̄
formatur: aut denoiať: neq; vnq̄ hȝ ex ea laudē vl vi-
tuperiū: cogitare eni q̄tūcūq; horribile ꝛ q̄ticunq;
destandū malū: si nudū est vt dixim⁹: non est malū: sicͭ
neq; videre q̄tūcūq; malū dūmō vidē nudū sit a dele
ctatiōe ꝛ assensiōe malū est. Alioqn necesse esset deū
qui oia videt indignatissimū esse ac pessimuȝ si mala
visa vidērē: e indignarēť: ꝛ malos eos efficerēt: cuȝ ipe
oia mala ꝛ sup omes videat: et videre nunq̄ desistat.
¶ Ampli⁹. Cogitare ꝑpť ipm nūq̄ queriť: nec in eo
sistiť: queri tū pōt ꝛ laudabiliť ꝛ fortiter seu vtuose:
quēadmodū est ad h° queriť: vt perimat vel excitet
bonas affectiōes. Ad hoc eī viri scti iterdū cogitāt
Affectiones bone. turpia: vt ea magis ac magis obhōrrenť: ad h° co-
gitāt ifernū: vt magis ac magis ipȝ horreāt: siliter
bona ad hoc cogitāt: vt ea magis diligāt. ¶ Sunt ꝛ
alie bone affectiōes: ꝑpť quas viri boni: vel q̄ boni
esse cupiūt: exq̄rūt multa studio: ꝛ defendūt exq̄sitas
T cogitatiōes. manifestū igiť est ex oībus his: q: cre-
dere vitiosum pōt esse ꝛ virtuosuȝ. ¶ Addam⁹ aūt ꝛ
alias declaratiōes ad stabiliēdā vtutē fidei: de qua
hic intēdim⁹ ꝛ dicam⁹: q: credere ea q̄ ptinēt ad fun-
damētū vere religiōis bellū aduersum se hȝ: videlȝ
disputationū: dissuasionū: ꝯtradictionū: et etiā ipro
babilitatis ipoꝝ: que iprobabilitas directe cōtra cre
dulitatē eorūdē pugnat. Omne aūt bellū bellica vir-
tute: seu fortitudie agēdū est: q: sine virtute nō ꝑue-
nit belli victoria: quā necesse est modis oīb⁹ ꝑueni-
re: vt mors vtraq; decline ť: ꝛ vita vtraq; vel acq̄rať
vel seruet: necessaria q̄ est in bello ista virt⁹: qua cō-
tra dictas q̄tuor acies pugneť: atq; de eis triūphe-
tur. Hec aūt idubitāter est fides: qm̄ ꝯtra eam dire-
cte pugnāt acies ille: q̄re et ipa ex neceītate pugnat:
et acies suas dirigit ꝯtra illas. ¶ Amp̄. Contra tot
iacula tanq̄ pniciosa: necessaria est mēti hūane ar-
Armatura necessaria. matura q̄ illa accipiat ꝛ retūdat: ipm̄ vo ꝓtegat: nul
la aūt est alia spūalis armatura q̄ ab his iaculis il-
lā ꝓtegat: ꝛ ꝯtra illa ipāȝ muniat: nisi vtus fidei q̄d
inde apparet: q: oia ista iacula ꝛ directe traijciūtur
in illā: ꝛ imediate illāȝ ꝑcutiūt. ¶ Ampli⁹. Ea q̄ pti-
V nent ad fundamētū religiōis: aut sunt oia ꝓbabilia
siue manifeste vera: aut quedā sūt ibi iprobabilia ꝛ
nō apparētis vitatis. Nō aūt sunt oia manifeste ve
ra: qm̄ tūc nulla esset in fide dissensio: nulla heresis:
nulla oino ꝯtradictio: manifeste eni veris: nemo cō-
tradicit. Quis igiť tāta est in his dissensio: tā here-
sum mōstruositas: manifestū est q̄dā ex his esse veri-
Credē apparētia nō ē virtutis. tatis nō apparētis. Credere autē ea que nō apparēt
esse vera: vel q̄ nō videnť esse vera, hoc nō est nisi vtu
tis: vt dixim⁹: ꝛ nisi ex vtute credentis: cū talia in se
causam credulitatis nō habeāt: sicut iam declarauī
mus: necesse igiť est vtute credi quedā ex his q̄ pti-
nent ad fundamētū religiōis: q̄re necāria est virt⁹ fi-
dei. ¶ Ampli⁹ aūt est credēdū deo absq; suasiōe aliq̄
et ꝓbatiōe: aut nō. si sic: q̄ credēdū est ei vtute: q̄d ei
absq; suasiōe ꝛ ꝓbatiōe crediť: virtute credētis cre-
ditur. Q; si dixeris: q: nō ei credēduȝ sine suasiōe vel
probatiōe: nō igiť ei credenduȝ est nisi sicut cuiuis
alij. Cuilibet eni alij ꝑsuasiōe et ꝓbatiōe crediť: q̄ si
dixerit: q: credendū est ei sine suasiōe ꝛ ꝓbatiōe: qm̄
Deus non mentitur. scitur vl crediť esse verax: et q̄d nō mētiť: nec sic cua-
sit: qm̄ nec sine suasiōe est hec: seu ꝓbatiōe: hȝ ei sua-
sum apud se ꝛ fixum: deū mētiri nolle: ꝛ vera eē q̄cū-
q; dixerit: ꝑ hoc q̄ credit deo: q: credit eū mētiri nol-
le: et vera esse quecūq; dixerit: ꝑ hoc q̄ credit deo: q:
credit eū mentiri nolle: ꝛ ita credit ei: sicut crederet
alicui bono viro: cui vtiq; ꝑpter hoc crederet: q: cre
X deret eum nō mētiri. apparet igiť: q: nō credit eum
si sicut alicui bono viro. ¶ Ampli⁹. Hoc ipm: q: cre-
dit deū esse veracē: ꝛ mētiri nolle: aut credit ei ex vir
tute fidei: aut ex euidētia veritat; ipius: aut ex ꝓba-
bilitate: aut ex suasiōe seu ꝓbatiōe: si ex euidētia ve-
ritatis vel ex aliquo sequētū: in nullo igiť honori-
ficat deū credēdo h°: de quolibet eni alio idē crede-
ret: si eandē cām credēdi haberet: credendo q̄ hoc de
deo: nō honorificat deū: honorificat q̄dē in h°: q̄ ma
gnū credit de eo: a parte crediti: sȝ nō aūt a pte cre-
dulitatis. ¶ Quia igiť religiositas scdm̄ quālibet
sui partē dei honori intēdit: imo eius honor est: cuȝ
hui⁹ credulitas i se honor dei nō sit: licet a parte cre
diti honor ipius sit. Manifestū est q̄ hmōi creduli-
tas nec religio est: nec pars religionis: est aūt fides
ex necessitate: pars pma religiōis ꝛ fundamētum. fi
des igiť quā hic intēdim⁹ virtus est quā diximus.
¶ Amplius: qm̄ manifestum est cōmunitati hoīm
Alia credē- nō posse satisfieri ꝓbatiōib⁹ vel suasionib⁹: de his q̄
credēda sunt ad deū accedētib⁹: ꝑecq; ac religiose vi
uere volētibus: vel ꝑpť defectum ꝓbationū: et sua-
sionū: vel ꝑpter breuitatē intellꝰ simplicū ꝛ vulga-
riū hoīm: credēda aūt erāt necessario ea: sine quoꝝ
credulitate ad deū nō acceditť: necesse igiť est vt alia
via credanť hec a cōmunitate hoīm: quā ꝑ ꝓbatio
nes aut suasiōes. Nichil aūt est mediū: qm̄ creduli-
Y tas ois: aut suasa sit: aut virtutis: necesse igiť est: vt
talia credat virtute cōmunitas hoīm. ¶ Amplius.
Adeo ipiū est: adeoq; scelerosū male sentire de deo:
vt ois secta oisq; supstitio de deo vel de idolis suis si
bi ꝯtra sentiētes: ferro ꝛ igne oiq; gn̄e tormētoꝝ co-
netur auertere a credulitate ꝯtra: quēadmodū a fur
tis ꝛ rapinis: et multo ampli⁹: et ꝑpť hoc multo for
tius ꝓhibet: multoq; districtius ꝯtrā sibi credulita-
tē quā furta ꝛ rapinas ꝓhibet: q̄re ꝛ multo district⁹
credulitatē suā iperāt. ¶ Ampli⁹ q̄s dubitat i suasi-
bilib⁹: in credulis: q̄ suasiōes ꝛ ꝓbatiōes credēdorū
vel nō hn̄t: vel nō capiūt salutarē credulitatē eē im
perandā: ꝛ cōtrariā icredulitatē supplicijs extermi
nandā. Si eni iusta est ꝓhibitio erroꝝ ipietatis: iu-
sta est necessario et impatio credulitatū: siue credi-
tionū pietat; h° est vere religiōis: q̄re iusta erit obe
diētia: ꝛ ex necessitate debita in vtrisq;. Obediendū
Z igiť est ex necessitate in credēdo ꝛ obediētie debitor
Obediētia intellꝰs in credendo. est intellꝰs hūan⁹: q̄tū ad opationē istā: maxime cuȝ
nullū appeat ꝓuilegiū exceptiōis sue: nulla aūt est
obediētia intellꝰs in credēdo: si ex suasiōib⁹ aut ꝓba
tiōib⁹ crediť: quēadmodū nlla est obediētia affect⁹:
si ex vtilitate vel suauitate amať ampli⁹. ¶ Sic deo
debeť digna eo dilectio. digna eo honoratio: sic ei
debeť digna eo credulitas siue creditio: nō est autē
digna deo credulitas: q̄ ei ꝑpť suasiōes aut ꝓbatio-
nes ipēdiť: q: nec etiā bono viro ꝛ magno digna est:
quare sublimior ei credulitas ipēdenda est. ¶ Pro
A cedam⁹ aūt alia via: ꝛ dicam⁹: q: intellꝰs hūan⁹ siue

vis intellectiua nostra in scibo firmiꝰ est: ꝛ nō stans p semetipm: et ppter hoc iterdū istat dubietatē dubitatio enī nō est nisi mutatio ipsiꝰ: qua nūc in alterā partē cōtradictiōis nūc in alterā iclinat: interdum vero cadit in tenebras ꝛ vacuū ignorātie: interdū in ipa falsa ꝛ errores: fulcit autē ifirmitas ipsiꝰ: Interdū euidētia veritatis plerūqꝫ pbatiōibus aut suasiōibꝰ: qñqꝫ signis: ꝛ cū debilis fuerit vł leuis ratiocinatio: hꝰ est pbatio vel suasio nō inittř ei cōfidēter: sed quodāmō se retinet: tunc ne nō satis fortis sit ad sustentādū ipm. Et ppter hoc manifestū est q: ipse vtitur hmōi fulturis seu suppodiaculis: quemadmodū ꝛ baculo debili ꝛ fragili: cui neqꝫ sine timore neqꝫ totalr inittř gestās ipm: tales enim ratiōes opinionē factūt: solā q̄ est apphēsio alteriꝰ part. cōtradictiōis cū formidie relique. Euidētia aūt veritatis et pbatio demōstratiua: fortissima fulcimēta ipsiꝰ sunt: ꝛ tanq̄ baculi iflexibiles et ifrangibiles: nullaqꝫ ex parte nutātes. Manifestū igiř est tibi ex his: q: intellꝰ nō querit hmōi fulcimēta: nisi ex ifirmitate et debilitate sua: et q: intellꝰ philosophās ē sicut viator ambulās a cōclusiōe in cōclusionem: nō valēs ppa virtute sustētare semetipꝫ: sed adiutorio baculi se trāsferēs ꝛ trāsiliēs ab vno noto seu pbato ad aliud: baculꝰ aūt cuius aminiculo ita ambulat ꝛ transilit: demōstratio est siue pbatio demōstratiua. Intellectꝰ aūt q̄ virtute ppa credit: nec reqrit hmōi fulturas: nec illis idiget: magis fortꝰ est magisqꝫ firmus: q: ppa virtute et firmitate nititř q̄ qui aliena: quapropter magis firmiter credit q̄ ille. ¶ Amplius. Magis credit intellꝰ ea q̄ credit p semetipm: q̄ ea que credit p aliud: q̄re intellꝰ virtute fidei credēs: magis credit ea q̄ credit ex illa: q̄ ea q̄ credit ex suasiōibꝰ ꝛ pbatiōibꝰ: quēadmodū ꝛ magis amat amatū q̄ ex vtute ppa id amat q̄ qui ex eo qđ ē apđ amatū. Siliter et rectiꝰ credit: q̄ ex virtute ppria credit q̄ aliena: credit enī talis intellectꝰ ex suasiōibus vel pbatiōibꝰ quasi iclinatꝰ ꝛ innixus sup eas: et quasi claudicās ambulat ābulatiōe quā diximꝰ. ¶ Quēadmodū ꝛ recte amat solus qui amat ex vtute amore: aūt curuo siue deflexo amat illectus ꝛ abstractus ab amato. ¶ Debes etiā scire: q: itellꝰ reqrēs ea q̄ supra diximꝰ est sicut vēditor incredulus: q̄ emptori non aliter credit: nisi pignus vel cautionē siue securitatē det ipi: et pbatio siue suasio vt pignꝰ est: ꝛ cautio securitatis sine qua nō credit hmōi itellectꝰ. Et quemadmodū vēditor nō aliter dat rem nisi sub pignore vel cautiōe: sic nec hmōi intellꝰ dat credulitatem suā nisi postq̄ pignus vel cautionē quā diximꝰ accepit. ¶ Et sicut de manu talis vēditoris merces nō exeūt nisi post securitatē tenuerit. Sic nec de huiusmodi intellectu exiit credulitas: donec mediū pbatiōis quasi pignus siue cautionē tenuerit. Notū autē est tibi: q: exactio pignoris aut alteriꝰ cautionis: nō est nisi ex paruitate seu debilitate credulitatis aut ex defectu ipiꝰ: quare manifestū est itellectū exactorē hmōi pignoris ꝛ securitatū: videlꝫ pbationū suasionū signorū esse credulitate ifirmū aut icredulū: ꝛ esse claudicātē ꝛ nutātē: p seqꝫ stare nō valentem: peneqꝫ cadentē: ꝛ vt ita dicam solo qꝫ fulcimento prenoiati baculi casus quos diximus declinātē. Manifestū etiā est tibi: q: magnitudo ꝛ multitudo pignorꝫ i domo vēditoris ꝛ si se securitatē ipi faciāt: signa tm̄ sunt ꝛ testioīa icredulitatis ipiꝰ: sic pignora ꝛ securitates pbationū atqꝫ suasionū ꝛ signorū: licet securitates sint intellꝰ apud quē sunt: cū manifeste designāt icredulitatem eius ad ea de q̄bus sunt. Cū infirma vo hmōi sit credulitas: appet ex suppodiaculis: quēadmodū enī vides aliquē vno baculo vel duobꝰ fubnixū atqꝫ suffulsum ambulātē: ꝛ ambulare alias nō valētē: statim ex hoc iudicas virtutem eius gressibilē ifirmā aut debilē aut coxas et tibias eius seu pedes lesos vel quocūqꝫ modo occasionatos: sic pbatiōes suasiōes ꝛ signa: velut multitudo baculorū atqꝫ suppodiaculorꝫ intellin philosophātē: hꝰ ē pviā vitat: sic ābulātē ifirmū iudicat et otractū atqꝫ claudicantē. ¶ Post hꝰ ośdemꝰ euidēter q̄ hmōi credulitas seu fides nō solū nō est vtꝰ sed etiā vitiū est deo otumeliosū: ꝛ ppř hꝰ dānatiōe supplitioqꝫ dignissimū: ostēdamꝰ et q: hmōi fide seu credulitate deo nō creditř. ¶ Primū igř dicamꝰ: q: neutrū otrarioꝝ est receptabile alťius: sicut nec calor frigidū nec frigus calidū eē pōt: q̄re nec vtus infirma nec ifirmitas vtuosa: hec aūt credulitas ifirma est: qđ apparet ex suppodiaculis ꝛ fulcturis: quare manifestū est eā nō esse virtutē. ¶ Amp. Ois virtus sicut sanitas est: et sicut fortitudo fortē faciēs habētem ipam. hmōi aūt credulitas nec sanat itellin ab incredulitate: nec fortē facit ꝯ icredulitatis infirmitatē: quēadmodū baculi sustētātes ꝯtrū seu claudicātē non illū sanāt a mēbrorꝫ ꝯtiōe seu claudicatiōe: nec fortē illū faciūt otra mēborū gressibiliū infirmitatē seu lesionē: quēadmodū nec mltitudo vel magnitudo pignorꝫ sanāt icredulū vēditorē a vicio icredulitatꝰ: manifestū aūt est hmōi crudilitatē non esse virtutē. ¶ Amp. Cū vrtꝰ et ars circa difficillima sint hmōi aut credulitas non solum circa facillima fit: ꝫ etiā circa ea q̄ vel ipoblē est vł difficile nō facere: manifestū est ipsā nō esse vtutē: ipoblē eni est nō credere manifeste vera. difficile autem est nō credere probabilia et resistere suasionibus. Amp. Quis adeo breuis itellꝰ est: vel potius nulliꝰ itellꝰ: vt virtuosū iudicet ea credē: vel q̄ euidētē hñt vitatē: vł pbationē irrefragibilē vel suasionē pbabilē: manifestū igř est talē credulitatē oino nō esse vtutē. et ppter hoc nec esse partem vllo mō religiositatis. Q̄ autem et vicium sit deo contumeliosum vt diximus ostendiř tibi ex his. Manifestum eni est cōtumeliā cuilibꝫ fieri voce veritatis ꝛ bonitatis viro. si ei absqꝫ pignore fides adhibita non fuerit. si cautio securitatis sup his q̄ pmiserit ab eo exacta fuerit. Quāto fortꝰ igiř. otumelia ē deo ꝛ iiuria: gladio ꝛ igne vindicāda: ab eo pignꝰ p bonis exigere ꝛ nō aliť dictis aut pmissionibꝰ eiꝰ credere. ¶ Amp. Nō est a deo quis periurꝰ aut mēdax: cuiꝰ pbationibus atqꝫ pignoribꝰ idoneis nō credať ab quolibꝫ. Qui igiř non aliter deo credere volunt quoniam scilicet pignoribꝰ idoneis ꝛ pbationibꝰ certis. Manifestū est quia deū in pte ista mēdacibꝰ ꝛ periuris in nullo penitus ante ponūt: sed ipos illi parificāt in fide ꝛ credulitate: ꝛ omnino adequāt: hoc aūt ē apta cōtumelia dei: ꝛ nulla tenꝰ tolerāda: quā ꝛ greci ꝛ iudei deo irrogabāt. Sic testať apostolꝰ in .i. ad corīthios. Iudei signa q̄rūt: miraculorꝫ itellige: greci vo sapiētiā pbationū supple nec hi nec illi alr credē volētes ¶ Declarabimꝰ etiā cū his q: hmōi fide vł credulitate afecta greca vł iudaica deo nō crediř: nec vntq̄ creditū ē i q̄ sufficit exēplū qđ ꝯ posuimꝰ de icredulo vēditore: de q̄ manifestū est illud: quia nō credit emptori: ꝫ pignori aut alicui cautōi: q̄re manifestū ē q:

Nō ta. B Intellectꝰ C Amare ex ppa vtute Siltudo bona. D E F G H

Iudei p̄ſi= gna creden tes: greci p̄ phari onū ſapie mnã.

I nec iudei nec greci hmõi credulitate vel credunt vel
vnq̄ crediderūt deo: ſed ſignis tm̄ ⁊ ſapiētie. ¶ Jam
igit̄ declaratū eſt tibi: q2 nulla fide deo credit̄ preter
hanc: ⁊ nulla eſt deo digna p̄ter ipam: nullaq3 hono
rat̄ deus: niſi hac: ⁊ nulla eſt virt⁹ p̄ter ipam: ⁊ ꝓpter
hoc nec fundamētū: nec alia pars religiõis aut reli
gioſitatis eſſe põt. Apparet etiã tibi ex his: q2 pviã
ꝓbationū ⁊ ſignoꝝ ſolã ad deū accedere intēdētes: ⁊
in illo quidē gn̄e cognitiõis quodãmõ philoſophi=
ce in hoc ꝓficiãt: merito cõtumeliã icredulitate ſua
deo irrogãt: a religiõe deficiūt: ac lõgius repellunt̄
atq3 ſublimiori cognitiõis gn̄e defraudant̄. ¶ Su=
blimius eni atq3 nobili⁹ omniq3 modo certius v̄tute
q̄ arte cognoſcit̄: ſicut dicit Ariſtot̄. q2 v̄tus eſt omi
arte certior ac melior. Hic eſt q̄ methaphiſica plus
K eſt virtus q̄ ars: ſicut ipemet teſtat̄. ¶ Propter hoc
aūt virtus eſt certior q̄ ars: q2 intimior: ⁊ hoc vtroq3
modo: q2 magis ꝓfundãs in nos: magis enim pene
Ars. trat mentē ⁊ inficit virt⁹ q̄ ars: ⁊ a ꝓfundioribus ſeu
fundamētalioribus rerū ipsarū eſt. ¶ Ars eni oīs a re
bus eſt tanq̄ vmbra vel deſcriptio imaginū reſultã=
tiū in ſpeculo itellect⁹: v̄tus aūt q̄ a rebus eſt ſic cõ=
ſuetudinales ⁊ forte quedã alie: nõ ſicut vmbra vl̄ pi
ctura eſt a rebus ⁊ rerū forinſeco: ſed ſicut odor vl̄ ſa
por eſt a rerū intimo vel ꝓfundo: v̄tutes vero q̄ dei
dona tm̄ ſunt: ⁊ deſup ſolūmõ deſcēdētes manifeſtū
eſt: q2 omi arte ſublimiores ſunt: vtpote ſublimiſſi=
L mis: hoc eſt mūdo altiori ⁊ fonti bonoꝝ oim ꝓpin=
Similitudo. quiores. Quēadmodū igit̄ lumē qd̄ a ſole emicat:
quãto ſoli vicini⁹ eſt: tanto fortius ⁊ nobili⁹ eſt: et qd̄
ab eo longius deſcēdit nobili⁹ atq3 ſublimius eſt: q̄
quod ex illumiato reflectit̄. Sic lumina a p̄ma luce
deſcēdentia nobiliora ac ſublimiora ſunt: q̄ ea q̄ ex
illuminatis p̄ reflectionē deſcēdūt: quare fides de q̄
hic agim⁹ cū ipa deſcēdat a p̄mo lumie: nobilior eſt
atq3 ſublimior: q̄ ſciētie vel credulitates q̄ a rebus
per reflectionē illumiatiõis quã a lumine p̄mo reci
piunt ad itellectū noſtrū accedūt. Oia eni q̄cūq3 lu=
cent a lumie p̄mo ⁊ relucent ipm: omni eo q̄ habēt
virtutis pulchritudiis ⁊ bonitatis: oim eni3 eo relu=
cent ad virtutē p̄mã. Et hmõi relucere nõ eſt niſi aſ=
ſimilari: ⁊ aſſimulatiõe licet remotiſſima ⁊ diſſimi=
litudīs ⁊ diſtãtie: cui nec eſt eſtimatio nec finis. ¶ Ex
his ḡ apparet tibi q̄ multū refert: an deſcendat ſup
mētes hūanas illumiatio a lumie p̄mo: an deſcēdat
per reflectionē a creaturis ſeu reb⁹ creatis: que ſūt
lumina aſperſiõe preuia lumiata a lumie p̄mo: ⁊ in=
de relucētia ad ipm ſſitudine qua dixim⁹: ⁊ lucētia
in ſpeculo intellect⁹ hūani apparitiõe imaginū ſeu
ſſitudinū ſuarū in illo. Quapropt̄ manifeſtū eſt: q2
fortiores atq3 nobiliores ſunt illumiatiões deſurſū
veniētes q̄ deorſum aſcēdētes ⁊ recte deſcēdētes q̄
reflexe: dūmõ remotio ſiue diſtãtia vel fortitudo re=
M flectētis nõ obſiſtat. ¶ Fortior eni eſt reflexio radio
rum ſolariū ex ſpeculo cõcauo: q̄ ipi ſint ex deſcēſſio
ne ⁊ ſole: ⁊ hoc apparet: q2 reflectio ignita eſt ⁊ adu=
rens obuiãtia nubila: ipi vero radij directe deſcēdē
tes igniti nõ ſunt neq3 vrentes. Siliter reflectio ra=
dioꝝ ſolariū ex berillo criſtallo ⁊ vitro ignita eſt et
adurēs. Hoc aūt eſt ꝓpt̄ adunationē radioꝝ: ac den
ſationē lumis ipi⁹ in ſpeculo ꝯcauo ⁊ rebus aliis no
minatis. ¶ Facit ḡ adunatio ⁊ multiplicata reflectio
qd̄ nõ facerēt radij ſimplices ⁊ pauciores: inde igit̄
N eſt fortitudo lumis ⁊ caloris. Debet igit̄ ex oib⁹ his
clarū eſſe tibi: q2 data optima ⁊ dona ꝑfecta a patre
luminū: p̄ largiſſimã bn̄ficētiã ipius ſup aĩas nr̄as
deſcēdentia: fortiora ſunt ⁊ maiora: q̄ data bona tē=
poraliū ſc3 ⁊ cõſuetudinaliū: ⁊ q̄ data meliora natu
raliū: ꝓpt̄ qd̄ ⁊ data optima noiata ſunt videl3 cõpa
ratiõe bonoꝝ ⁊ melioꝝ: vt bona data accipiam᷑ ſcie
entias a rebus acq̄ſitas: vt tetigim⁹: et v̄tutes etiã
frequētia ⁊ aſſuefactiõe operū gn̄atas: eodēmodo
diuitias ⁊ delicias t̄pales: bona vero meliora virtu
tes: ⁊ ſciētias naturales. Silr̄ diuitias ⁊ delicias na
turales: que naturã nõ corrūpunt: ſed illuſtrãt ⁊ me
liorant. ¶ Virtutes naturales vocam⁹ prudētiã na=
turalē: mãſuetudinē: pietatē naturalē: ⁊ magnificē
tiam naturalē. Sciētias vero naturales vocam⁹: q̄
et natura nobis idite ſunt: ſicut noſtrimet ⁊ eoꝝ que
in aĩabus noſtris ſunt: vt ei⁹ qd̄ eſt viuere: qd̄ eſt itel
ligere: qd̄ eſt gaudere: qd̄ eſt triſtari: ⁊ oppoſitoꝝ ip O
ſoꝝ: eoꝝ igitur declinatio eſt nobis ipoſſibilis. De
licie vero naturales honeſtatis ſunt: ⁊ honeſte in re=
bus: ſc3 honeſtis honeſtate nãli: ⁊ p̄ ſe nota: ſicut de=
lectari de ꝓfectu ſciētiarū: delectari i bonis ⁊ hone=
ſtis opibus: vt eſt delectari in bn̄faciēdo idigētib⁹:
in honorãdis parētibus: in ſeruãdo fidem amicis.
¶ Q2 igit̄ data optima ſupra naturã ſunt: ⁊ inde na
turã ipam noſtrã ſurſu3 ſupra ſeipam trahūt i ſubli
me: ſc3 etne glie et btitudis: manifeſtū eſt ea maio=
ra et fortiora eſſe nãlibus: ⁊ omnino ſublimiora at=
q3 nobiliora eiſdē. Ex naturalib⁹ enim ſolis ſolūmõ
deſcēdit̄ in iferiora: ⁊ nullo° ſupra naturã vel natu=
ralia p̄ ipa aſcēdit̄: ſicut iam declarauim⁹ in tracta=
tu quo cõtra pelagianã hereſim gratiã ſtabiliuim⁹
et ipam ſolã: principiū eſſe motus in ſurſum eterne
et btitudinis oſtēdim⁹. ¶ Quia igit̄ iter naturam ⁊
gloriã gratia media eſt: glia aūt in fortitudie ⁊ ma=
gnitudine: nobilitate ⁊ ſublimitate vltima eſt ſeu ſu
prema: neceſſario in his oibus ſignificata eſt gr̄a vl
tima natura: Quare mior natura eſt oibus modis P
q̄ gratia: quare fides de qua hic loq̄tur oi cogni=
tione naturali: maior eſt fortior: ſublimior: atq3 no=
bilior: et propter hoc veꝝ dixit qui hoc dixit: q2 fide
nichil certius eſt: nec iueniēs fidelē q̄ prius cõcede=
ret affirmationē: ⁊ negationē de eode3 dici poſſe: q̄
vnū ex fidei articulis verū nõ eſſe. ¶ Q3 aūt et virt⁹
gratia ſit: l3 in prenoiato tractatu hoc plene decla=
rauim⁹: tñ ex hoc euidēter oſtēdit̄: q̄ nulla virt⁹ põt
cõtra ſe vel ſupra ſe: nullaq3 potētia ⁊ hoc p̄ ſe: q2 nul
la virt⁹ vel potētia p̄ ſemetipam eſt maior vl̄ fortior
ſe. ¶ Intellect⁹ igitur hūanus p̄ ſemetipm ſolū non
põt credere cõtra ſe vel ſupra ſe: neq3 vincere ſe. Cu3
igitur neceſſe habeat vt oſtēdim⁹ credere contra ſe:
hoc eſt ꝯtra oia que pro eo ſunt: ⁊ ſua ſūt quodãmo=
do ⁊ ipm adiuuãt: illuminãt ⁊ fulciunt naturalr̄: ne=
ceſſe habet credere cõtra oia adiutoria ſua natura=
lia et cõtra oēm illuminationē ſibi naturalē: crede=
re aūt eſt ⁊ videre ⁊ illumiari: quare neceſſe habet vi
dere cõtra oĩe lumē ſuū naturale ⁊ illumiari. Non
aūt põt videre vel illumiari: niſi p̄ lumen: quare ne=
ceſſe eſt ipm illumiari fortiori lumine: atq3 fortiori
lumiatiõe. Naturalib⁹ aūt illumiatiõib⁹ nl̄la ē for=
tior: niſi aut gratia aut glia: quare illumiatio eius
hic: cū nõ poſſit eſſe gloria: ⁊ cū vincat illuminatio=
nes eiuſdē nãles: nec̄ario eſt gr̄a. ¶ Nõ op3 igit̄ am Q
plius nos laborare circa hoc: q2 iã ex his manifeſtū
eſt: videl3 fidē eſſe gr̄am: hoc eſt diuie largitat̄ ⁊ bn̄=
ficētie gratuitū bonū: ⁊ eſſe v̄tutē erigētē: ⁊ firman=
tē itellm̄: facientēq3 ſtare p̄ ſe ⁊ recte ambulãtē: pviã

salutaris veritatis absq; sustētatiōe baculo℞ ⁊ sup-
portaculorū que diximꝰ: et insup ip̄am esse arma-
turā protegentē itellīm hūanū aduersus iacula di-
sputationū. Silr̄ ⁊ firmamētū supportās illū aduer
sus ipulsiones ⁊ ꝯcussiōes ꝯtradictionū ⁊ opinionū:
et aduersꝰ ꝑꝑe ifirmitat; ⁊ pōderositatis ruinosita-
tem. ¶ Et cū his oībus etiā declaratū est ip̄m eē lu-
men vicēs naturalia lumīa ipsiꝰ itellectꝰ hūanī. Na-
turalia vero lumīa ipsiꝰ sunt sensibilia: et quodāmō
ip̄i sensus: silr̄ ⁊ ꝓbabilia oīa suasiōes ⁊ signa hoīm
testimōia: siue scripta: siue nō scripta. ¶ Qualr aūt
R lumen fidei ipsos sensus ⁊ sensibilia vincat in sacra-
mento altaris manifestū est: clamat asserit ⁊ osten-
dit visus: ibi solū panē materialē esse. Silr̄ idip̄m
clamant asserūt ⁊ ostēdūt seu indicāt oīa accidētia
visibilia: idem facit tactus ⁊ tāgibilia: olfactꝰ ⁊ olfa-
ctibilia. Hec aūt oīa videlz tā sensus ip̄i q̄ eorū sen-
sibilia lumīa sunt ipsiꝰ intellus nostri: quibꝰ in mun
do isto: scz sensibili: ⁊ videre ⁊ illumīari naturalr̄ hz.
Lumen autē fidei omīa lumīa a deo obfuscat ⁊ ob-
tundit: vt sola veritas sacrificij pura ⁊ integra sit i cor
de credētis: et nihil falsitatis aut ipietatis igerere
possint vel ipingere in illud. Apparet etiā ex his q̄
fides hec est digna deo credulitas: qua ei scz deo: vt
dignū ⁊ iustū est credit̄: hoc est sine oī pignore ⁊ cau-
tione: scz gratis ⁊ obedient̄ ⁊ nō ꝓpt̄ hoc: q̄ verax ē:
aut q̄ verū est qđ ip̄e loquit̄: sic eni crederet̄ hoi cui
uis. Sed q̄ iubet seu p̄cipit seu vult: iubet inq̄ aut
precipit ꝑ legislatorē: vl̄ legis expositores: credit̄ er
go ei ex virtute obediētie: ip̄a fides est ꝑ quā obediē
tie sue debitū deo soluit intellus hūanꝰ. ¶ Ostēsum
S est etiā q̄ hic fides est fundamētū: ⁊ caput totius re
ligiōis siue religiositatis: Hic. hoc est in vita ista: ex
quo sequit̄: q̄ eius oꝑatio p̄ma est i dei oꝑatiōibꝰ: ⁊
eius obseq̄ū p̄mū in dei honorificētia ⁊ cultu. Et hꝰ
est: qm̄ quēadmodū intellus p̄mus est iter vires hu
mane aīe nobiles: ita necesse est vt eiꝰ oꝑatio eiusq;
obseq̄ū atq; religiositas p̄me sint. ¶ Declaratū est
etiā: q̄ alijs credulitatibꝰ ⁊ deo nō seruit̄: et ꝯtume-
liose sunt ip̄e: et insup deo nō credit̄: sed pignoribꝰ ⁊
cautiōibꝰ vt diximꝰ. ¶ Quare manifestū est nō esse
fidem qua deo vel in deū credat̄ nisi hanc et ꝓpt̄ hoc
nullā aliam credulitatē fidei noīe dignā: cum nulla
alia credulitas incredulitatē sanet: vt ostēdimus: et
ꝓpt̄ hoc nulla sana est alia credulitas nisi quā facit
fides. ¶ Jmmo palā est ex his que diximꝰ: q̄ omnis
T alia gens infidelis est in deū ⁊ incredula: sola autē
gens que hac fide fūdata firmata armata ⁊ illustra-
ta: est deoq; obediēs ⁊ subdita: ⁊ ideo q̄tū ad itellīm
sanctificata: ac dei obseq̄o eiusq; cultui iam q̄tū ad
hoc dicata est. Sola ista gens velut capite iclinato
adorat altissimū: capite id est intellectu ꝑ hanc obe-
dientiā inclinato: ceteris gētibus varijs erroribus
seductis: et quodāmō in capitibꝰ iclinatis errorum
suorū suasiōes adorātibꝰ atq; colētibus. ¶ Declara-
V uimꝰ etiā: q̄ fides ista necessaria est: vt itellectꝰ hu-
manus deo ꝑ ip̄am seruiat: sueq; obedientie debitū
eidem reddat: et vt cōtra bella que aduersus ip̄m i-
surgunt pugnās vincat: ⁊ victorie coronā tandē a re
ge regum recipiat. Et ꝓpter hoc manifestū est: q̄ si
vel euidēter essent veritatis: ea que fide hac creden-
da sunt: vel ꝓbabilia essent: vel ꝓbatiōes haberent:
vel signa: et ꝓpt̄ hoc solūmō crederēt̄: cessarēt bella
intellus: ꝓpt̄ hoc victoria: quare ⁊ victorie corona.
¶ Cessarent etiā alia bona que narrauimꝰ: q̄ nulla

Fides fundamētū religionis.

Epylogus supradictorum.

esset religio intellus: nulla obediētia: nulla dei ve-
neratio: nullū obseq̄ū: quare remaneret iniustꝰ ⁊ ini
quus atq; pctōr: ⁊ hec est fides viua: q̄ nō solūmō lu-
men est ad ostēdendū credita: sed etiā vita est siue vi-
uēs: ad mouēdū ad illa faciēda: vt declināda: q̄ren-
da: vel fugiēda. Quēadmodū eniz sciētia medicine X
lumen est ad ostendēdū ip̄i medico egrotanti que ei
salubria sint vel nociua: sed ip̄m non erigit aut ꝯfor
tat: ⁊ vt ita dicamꝰ nō viuificat ip̄m: neq; mirificat si
ue fortificat ip̄m ad ea sumēda vel declināda: et ꝓpt̄
hoc scientia mortua est et merito mortua: que a re-
bus mortuis est vel nō viuificātibus: ⁊ de pellibꝰ in-
terdū mortuo℞ aīaliū accipit̄. Fides aūt quā hic lo
quimur de fonte vite vel radius viuificus: imo pars
vite ipsiꝰ que vita gratie d̄r: in ip̄m caput mētis hu-
mane id est intellīm ad ip̄m viuificandū ⁊ illustrādū
muniendū armādumq; descendit: et ꝓpter hoc dicit
dn̄s in secūdo Abacuc. q̄ iustus meus ex fide viuit.
Si quis autē querat q̄ est fides mortua: de q̄ loquit̄
Jacobus dicēs: q̄ fides sine oꝑibus mortua est. Di
cimꝰ: q̄ hec est si tamē fides dicēda sit: q̄ instar hoīs
mortui vel aīalis mortui: qui nec seip̄m mouere po
test: neq; aliud. Q̄ si dixerit q̄s: q̄ bene mouet intel
lectū huiꝰ fides ad app̄hendēda ⁊ cogitāda credēda
Y Verū vtiq; est hoc: sed nō motu vitali siue viuo: quē-
admodū eni in mortuorū ⁊ decoriato℞ atq; decolla-
torū aīaliū cadaueribus motus quidā relinquūtur
sicut tremor in ip̄a carne eorū: et palpitatio intdū
in mēbris. Sic ⁊ in mortuo itellectu ꝑ extinctionē fi-
dei aliqui silēs motus iueniunt̄: nō autē motus ꝑ-
fecti vt ambulatio: que non inuenit̄ in aīali mortuo
neq; volatus. Et oīno scire debes: q̄ si medicina esset
virtus ⁊ sciā viua: nō solū illumīaret medicū ad vidē
da salubria ⁊ nocia corpi suo: sed etiā ip̄am egritu-
dinē fugaret viuacitate sua. Tāta ei est lumiositas
istius virtutis: vt tenebras noxie icredulitatis: aut
periculose ignorātie de his que ad fundamētū reli-
gionis ꝑtinēt: non patiat̄ tāte viuacitat̄: vt torporē
mortis quo minꝰ hūana ad salubria moueri non ꝑ-
mittit̄ excutiat. Timoris eni fortissimi ⁊ amoris mo-
tus incitat ⁊ excitat igressu ip̄iꝰ moles malarū ꝯsue
tudinū de mēte quā illustrat cadūt malo℞ desideria:
maliq; amores velut dyabolica vīcula dirumpunt̄.
Quēadmodū eni fortissimā ꝯcupiscētiā timor mor
Z tis aut erubescētie extinguit: ⁊ sicut opinionē fortez
aut dubitationē cū fortis fuerit ip̄a rei euidētia: sic
fides oēm labem pctō℞ diluit: omesq; tenebras eo-
rum diffugat: vno eni modo lux diei latrōes fugat:
alio mō patibulū: ⁊ alio mō pretor: sic nihil ꝓhibet
et lucē fugare vicia ⁊ pctā: et vnāquāq; virtutē silit̄.
Fides autē mortua q̄tū ad luminositatē differt a fi-
de viua: sicut lumē qđ est de nocte a luna ⁊ stellis ab
eo lumine: qđ est de die ⁊ q̄tū ad viuacitatē sicut lu-
men qđ est in vmbra a radio: lumen eni qđ in vmbra
est: et admixtū est tenebris ⁊ frigidū est ac mortuum
Radius vero nec habet tenebras: et calidus est atq;
viuificus: sicut q̄ videre vtrūq; ꝯtingit clausis oclīs
vel velatis: ita vr̄ fide mortua: iterdū aūt ⁊ meliꝰ est.
q̄ fides mortua in q̄busdā: solā fidei nō cōtradicere:
sicut d̄t btūs Bernardus: q̄ quorūdā fides est: scz fi-
dei nō ꝯtradicere. Jn alijs vero est ligata: ⁊ q̄si som-
nolenta: ac torpita et impedida credulitas: nec lu-
men q̄tum debet emicare nec motum efficere suffi-
ciens: et ideo nec virtus: nec virtuosa est: sed est opi-
nabilis apprehensio: et credulitas debilis et tene-

Fides mortua que.

brosa per multū. Quia vero virtus fidei hoc modo
vt diximus fugat vitia et peccata: ideo dictum est.
Fide purificās corda eorū.

¶ Enūerat causas varias errorū īpietatis ⁊ secta
rū pditiōis acutis silitudinib⁹ suo more disputās:
quas vide suo ordine: q̄ est singularis et eximius.

Post hoc autē relinquiť nobis declarare ⁊
numerare causas errorū īpietatis ⁊ secta
rum pditionis. ¶ Harū prima est ignorā-
A tia mensure ⁊ capacitatis itellectus hūa-
ni. Qui eni itellectū suū oīa capere existimat: cre
dit ex necessitate non esse: quicq̄d in itellectu suo nō
inuenit. Queadmodū si quis crederet intra circulū
vel veluz lune esse oīa: necesse haberet credere nō
esse: quicq̄d intra ipm non inueniret. ¶ Hoc igiť est
causa ꝓpter quā quicq̄d intellect⁹ eorū nō capit: nō
esse credunt. Tu ḡ aduerte hoc ⁊ crede intellectū hu
manū mensuratū ⁊ limitatū in sua capacitate ab ip
so creatore suo deo. qui posuit ei terminos q̄ ⁊ quot
⁊ quāta capiat capacitate sua naturali. Multa apō
se secreta referuās reuelāda cū voluerit ⁊ quādo vo-
luerit. ¶ Similis error huic ⁊ similis ignorātia iue-
nitur in hoībus: qui crederēt nullo modo esse posse
scientiā de magnitudinib⁹ solis ⁊ lune atq; stellarū ⁊
B de similib⁹: pro eo q̄ nō est in itellectu eorū. ¶ Secū
da causa errorū istorū est auersio itellectus ab eis q̄
credenda sunt. ¶ Queadmodum eni q̄ auersos ha-
bet oculos: ab eis que videnda sunt ⁊ ꝯuersos ad alia
videnda videre nō potest in ista auersiōe: sic q̄ intel-
lectū habēt auersum ab eis que credēda sunt: ⁊ con
uersum ad cōtraria credēda credere non pn̄t in ista
auersione. Hi sunt q̄ tanto amore amplectunť opi-
niones suas ⁊ sectas: vt de cōtrarijs: nec etiā cogita-
re velint tantoq; odio auersi sunt: ⁊ contrarij cōtra-
rijs errorum suorū: vt ea nec respicere vllatenus ve-
lint. Tu autē scias q̄ idem est cogitare quod corde si
ue intellectu intueri atq; respicere: ⁊ q̄ amor cōuer
sio est ad amatū: et odium auersio est ab eo qd̄ odiť
qd̄ ipe cōuersiones ⁊ auersiōes corpales indicant ⁊
ostendūt: velut vmbre ⁊ similitudines quedā iteriorū
siue spiritualiū cōuersionū ⁊ auersionū. Manifestū
igitur est ꝓpē quid hmōi hoīes ea que credēda sunt
credere seu videre nō pn̄t: non eni datū est hoīb⁹ vi-
dere post tergum suū. neq; videre sine intuitu ⁊ aspe
ctu. Tertia causa erroris est ipsa reruz subtilitas: q̄
C turbido et grosso itellectu visibiles nō sunt: queād-
modum eni visus a deo turbidus ⁊ grossus: vt eo pi
lus videri non possit: est ⁊ visus quo pilus ⁊ pilo gra
cilius videri potest: sic ⁊ intellectibus hoīm similez
differentiā ⁊ cōparationē esse cōtingit. ¶ Quemad
modū igiť hoīes grossi ac turbidi pilū non vidētes
vbi est: ⁊ contendūt et iurāt ipm ibi nō esse ꝓpť eius
subtilitatē ⁊ gracilitatē ipm nō vidētes: ⁊ de ipso vi-
dentibus credere nolētes. sic ea que ex fide quā di-
ximus credēda sunt ꝓpť sui subtilitatē grossities et
turbiditas intellect⁹ vulgariū ⁊ indoctorū hoim nō
capiēs ea nō esse ⁊ credit ⁊ ꝯtēdit ⁊ deierat. ¶ Quar
D ta causa est remotio siue distātia: hoc est lōginqtas
a rebus credendis: et hec longinqtas est iperitia et
inexercitatio in illis: sicut dicit Aristoteles. Impiti
veluti longe distantes speculanť. ¶ Qui eni in sensi
bilib⁹ versanť: aut in alijs que longe sunt a creden-
dis: versanť et cōmoranť assidue: longe sunt indubi
tāter ab illis: ⁊ ꝓpter hoc illa videre nō pn̄t: qui nec
studio nec exercitatiōe ad illa appropinquauerit.

¶ Quinta vero causa est stulticia quo volūt itellige E
re intellectu naturali p se eo q̄ per se capi nō potest
Quemadmodū si q̄s visu hūano vellet videre quic-
quid aliquo visu videri potest: aut altitudinē statu-
re sue longe desup eminentē cōtingere. et que in ea Silitudo.
sunt manu capere. Sic breuius itellectus credēdorū
altitudinē non attingit: et intellect⁹ naturalis ad ea
que supra ipm sunt per se nullaten⁹ se extēdit. ¶ Se- F
xta causa est inq̄sitio ꝓbationū. Probatiōes eni ve
lut scala sunt quib⁹ attingiť ad ꝓbata: q̄ vero ad ea
que fidei sunt scala hui⁹ non ptingit: qm̄ non habent
aliquas ꝓbatiōes ide quales vellēt. Ideo deest eis
scala: vel oīno vel saltē eius altitudis que hmōi res
attingat. Hi tanq̄ deficiēte scala altitudie ascēden-
da incōparabili breuiori ad ea nullaten⁹ ascēdunt:
eo q̄ solas ꝓbationes scalā qua illuc cōtingat ascē-
dere opinanť. ¶ Septima causa est pctm̄ siue negli G
gentia qua diuinū adiutoriū ad ista credēda nō q̄ri-
tur seu quodcunq; aliud: qd̄ viam gratie obstruit et
obcludit. Merito enim iustissime fit: quod dei iudi-
cio dei adiutoriū non obtinet qui illud obtinere nō
curat. Meritoq; gratie lumē diuine: cor illi⁹ ad illu
strandū non ingrediť: qui obicē illi opponit pecca-
ti. Merito ei radi⁹ solis domū illi⁹ nō illuminat q̄ra
dijs eius fenestras ⁊ ostia aliosq; itroitus oēs clau-
dit et obstruat. ¶ Scito etiā q̄ queadmodum hoīes
ꝓprijs manibus lumen solis visibilis ab oculis su- Silitudo.
is qn̄q; ꝓhibēt ⁊ abscōdunt: sic pctōres malis ope-
ribus suis solis iuisibilis radios: hoc est dona gra-
tiarū et virtutū a cordib⁹ suis declinant ⁊ auertunt.
¶ Quod eni sunt man⁹ inꝑposite iter solē ⁊ oclos ad H
obtenebrādos eos: hec sunt opa mala: iter solē itel-
ligentie atq; iusticie: ⁊ oculos cordis ad eos obstru
endos. ¶ Attēde autē ⁊ alias silitudines siue exem-
pla: vt melius inotescat tibi erroneorū isania. ¶ Qa
eni sensus hūanus in hmōi rebus tanq̄ cecus est: et
oīno inscius: qui eo duce ambulare volunt in his
cecum sibi ducē eligunt: ⁊ ꝓpter hoc nō est mirum si
in precipitia ⁊ ꝓfunda errorū corruūt. Siliter q̄ ip-
sum de his reb⁹ cōsulūt cū hoꝝ oīno inscius: sit suuz
in rebus periculosissimis habēt cōsiliariū. Merito
igitur perniciose errāt ⁊ pericula errorū nō effugi-
unt. Assimilať etiā stulticia hui⁹ hoīm vespertilio-
nibus qui solē videre cōtendūt. ⁊ ipm totis virib⁹ fu
giunt dū neq; ortū eius expectāt: neq; ante occasum
eius euigilāt. Sic et isti solē itelligētie ⁊ iusticie dn̄i
ex oīni parte fugiūt oriturū: siquidē nō expectāt dū K
nec miraculis: sacrorū eloqorū testionijs nec sacro-
rum doctorū suasiōib⁹ quib⁹ oībus velut q̄busdā ra-
dijs illucescere possent eisdē attēdere nolūt: imo ab
ipsis tanq̄ a vicijs fugiūt: sicut ⁊ oēs aues lucifuge
quib⁹ ⁊ ipi ꝯgruentissima silitudine cōparanť. Sol
iste luminosissimus a tpe sue īfidelitatis eis occidit
et ꝓpter hoc frustra eū videre contēdunt pter occa-
sum suū q̄ nō est nisi casus eoꝝ: donec eis oriať: cui⁹
tamen ortū vt diximus fugiūt. Est etiam eorū stulti-
cia ei⁹ vesanie: vt ipa tenebra siue p tenebrā velint vi
dere lucē: queadmodū eni visus lumē ē ad cognoscē
da visibilia solūmō: ad ea vero que p ipz cognosci nō
pn̄t: idē visus tenebra est. sic sens⁹ hūan⁹ ⁊ intell's ad
ea que p ipos cognoscibilia nō sunt: tenebre sūt. Cū
igiť ea de q̄b⁹ loqmur pte magna p sensuz humanū ⁊
intellm̄ cognosci nō pn̄t. Hmōi vero erronei nō aliť q̄
p sensuz ⁊ itellm̄ hūanū nolūt ea cognoscē vel videre
Manifestū ē q̄ p tenebras solas volūt vidē. Hec igiť

est stulticia eoꝝ: vt cū talia eis vidēda vel cognoscen
da ꝓponunt: ad locas tenebras humani sensus ꝛ in-
tellectꝰ recurrunt vt ex eis ea videant et cognoscant.
Similitudo. ¶ Amplꝰ. Isti sunt sicut q volūt videre solem de no
cte. vel q solē esse nō contēdūt pro eo ꝙ nunꝗ eis or-
tus est. Quēadmodū eni nox est vbicūqꝫ nō lucet sol
iste visibilis: sic et nox spūaliter est vbicūqꝫ non lucet
sol intelligētie. et in oī regiōe cordis quā nō illumi-
nat. Quēadmodū igit non ante possibile est videre
solē visibilē ꝙ nox recesserit: sic nō ante possibile est
videre solē intelligibilē ꝙ nox infidelitatis recesse-
Similitudo. rit. Et sicut soli vidēt solem visibilē apud quos dies
est. Sic soli solem vidēt intelligibilē apud quos spi
ritualit est dies de illuīōe ꝛ irradiatōe ipsiꝰ. ¶ Am
plius: sicut cecus est corpe qui solem istum corpo-
reum atqꝫ visibilē videre non pōt: sic cecus est corde
qui solem intelligibilē corde videre nō preualet. ce-
ci igitur intus et corde sunt. hoc est ꝙtu ad spiritua
K lia oīs hmōi erronei. Quare nō aliter disputant de
spūalibus ꝙ ceci de coloribus ꝛ visibilibus. assertio
eorū oīs et ꝯtradictio de spūalibꝰ assertio ꝛ cōtradi-
ctio est cecorū de coloribus. ¶ Amplꝰ. Sicut cū ter
ra vel nube vel luna interposita inter aspicientē ꝛ solē
non cōtingit aspicientē ad solem videre nisi interpo
situm: sic ꝛ oīs hmōi erronei cū inter eos ꝛ veritatem
salutarē iterposita sint infidelitatis sue mēdatia. nō
est possibile eos videre nisi illa. Interpositis aūt ꝓ-
hibētibus nō ꝑuenit aspectus eoꝝ ad ipam verita
tem: sicut dicit Salomon ꝓuerbioꝝ. 18. Nō recipit
stultus verba prudētie nisi ea dixeris que versant in
corde eius. Et qm̄ ipossibile est ab itellectu materiali
L atqꝫ possibili aliqd videri seu cognosci. nisi irradia-
tione sua sup illud et apparitione forme sue in illo:
qm̄ ipe est velut speculū itelligibile ac noscibile for-
marū intelligibiliū. Hoc est in quo resultare ꝛ pingi
quodāmodo hn̄t oēs forme intelligibiles resulta
tione ꝛ pictura soli cōuenientibꝰ. Manifestū est cōse-
quenter. qꝛ nec in quassato intellectu nec in declina-
to nec per iterpositionē ꝓhibito quēadmodū nec in
speculo qd est dispositionū seu cōparationū istarū.
Intellectꝰ hereticus Manifestū est tibi. qꝛ intellectu heretico. cum loco
tersiōis ꝛ puritatis habeat crassitudinē ꝛ imūditiā:
loco directe oppositiōis ad veritatē salutarē habe-
at declinationē ab ea ꝛ auersionē. loco libere vie seu
transitus habeat iterpositū ꝓhibens ab eo irradia-
tionē ab ipa veritate salutari. Manifestū est ibi qꝛ
impossibile in hmōi itellectu fieri descriptionē seu
apparitionē hmōi veritatis. Et qm̄ nō solū sol in lu
M mine suo ꝛ ex lumine videt ꝙ infundit vidētibꝰ. Sed
etiā oēs res alia ꝛ ꝙtū ad sensus exteriores. ꝛ ꝙtū
ad intellectū materialē. Quāto fortius necesse est:
vt sol intelligētie atqꝫ iusticie nō videat nisi in lumi-
ne ꝛ ex lumine quod ipe infundit vidētibus. ꝛ hoc in
fusiōe gratuita ac liberali nō irratiōali seu natura-
li qualis est effusio luminis a sole. ꝛ caloris ab igne
quoꝝ potētie irrationales atqꝫ seruiles noiant. Ir-
ratiōales quidē q absqꝫ discretiōe ꝛ distinctiōe eque
bonis ꝛ malis ꝛ ad bona ꝛ ad mala operant. eque eī
illuminat sol. eq̄ fundit lumē suū rapiētibꝰ ꝛ occidē
tibus ceterasqꝫ maleficia ꝑpetrātibꝰ vt pie agentibꝰ.
Seruiles vero qꝛ vt alibi didicistis nulla opat ꝑ mo
dum seruientis. Cuiꝰ non est vel aliud vel aliē facere
N ꝙ acceperit in mādatis: nō eni habet ignis in ꝑtāte
vt alicubi ab adustiōe caueat vel vt nūꝗ aliquid ma
gis aut minꝰ calefaciat. Sed totū facit ex necessita-
te nichil aūt ex ꝓpa libertate. Vtrūqꝫ aūt ab altissi-
mo deo longe est in vltimo elōgatiōis. et ꝓpter hoc
oīa bona que ex ipo nobis sunt dona sunt largita
tis ipsius et beneficia pietatis. ¶ Amplꝰ. Si fides
esset naturalis eadē esset apud oēs. in eis eni q na
turaliter sunt in hoībus nō inuenit diuersitas: aut
cōtrarietas. Quia igitur tanta est cōtra fidē dissen-
sio tanta cōtra ipam ꝯtradictio tāta demū eiꝰ igno-
rantia pene in maiori parte hoim. qꝛ nec dum venit
ad largissimā barbariē occidētalē ꝛ aquilonalē. cū
in natura nō possit esse vacuū. Manifestū est ipsam
esse ex diuine bonitatis electiōe gratuitūqꝫ ipius do
nū. Hec igit ꝛ alia multa sunt ridicula heretice stul-
ticie: quibꝰ magis ridēda ꝛ irridēda apparēt hereti
coꝝ deliramēta: ꝙ disputatiōe digna: cum in eis q
dei sunt oīno aīales sint. ꝛ ꝓpē hoc aīaliter seu bru-
taliter de ipis latrātes ꝛ more pueroꝝ insanientium
aūt egroꝝ aliena loquētiū instarqꝫ cecoꝝ vt dixīmꝰ
de his que nunꝗ viderūt fantasias suas delirantiū.
His aūt ita se habētibus trāsitū ad alia faciemus.
¶ Docet fidem esse ex necessitate vnā: ꝛ in qua neces-
se est vniri populū dei. acuteqꝫ ostēdit fidem in seipa
vnā esse fm̄ essentiā suam: neqꝫ eam diuersificari ꝓ-
pter diuersitatē creditoꝝ. Itemqꝫ vnā esse vnitate
creditoꝝ nō qua illa vnū sunt: sed qua vna sunt id est
cōmunia in credētibus. Et articulos fidei quosdā
radices esse: quosdam ramos.

POstꝗ autē patefecimus fidē hanc de qua
hic agimus primā esse atqꝫ initialē ꝛ quasi
capitalē dei altissimi honorificētiam que B
caput mētis humane id est intellectū ad Intellectꝰ
adorādū venerādū ipm pmū icuruat ꝛ iclinat. Sed ē caput hūa
post hoc vt declaremus ipam esse ex necessitate vnā ne veritat
in qua necesse est vniri et adunari populū dei q vere
est populus sanctoꝝ cetus seu cōgregatio ipm ve-
ra religiōe colētiū. Dicamꝰ igitur qꝛ fides vno mo-
do vna est in seipa scd̄m essentiā suā: non eni oportet
vt diuersificet ꝓpter diuersitatē creditoꝝ aut vt mul
tiplicet ꝓpter multitudinē eorūdē: et hoc est qm̄ nō
est ab ipsis. sed est diuine bn̄ficētie gratuitū donū et
gratia infusa desup. Si aūt esset a rebus necessario
sequerēt dispositiōes rerū in vnitate ꝛ multitudie et
in idētitate ac diuersitate. ¶ Quēadmodū eī arith-
metica ꝛ geometria diuerse sciētie sunt ꝓpter diuer
sitatē rerū de quibꝰ sunt ꝛ etiā a quibꝰ sunt velut vm-
bre ꝛ imagines eaꝝ relucētes in speculo itellectuꝫ.
Sic necessario fides ac credulitates que a rebꝰ sunt
aut eedem sunt pro idētitate earū. aut diuerse ꝓ di-
uersitate ipaꝝ. Vis aūt itellectiua qm̄ nō est ab ip-
sis rebus sed ab vno datore oīm bonoꝝ. ideo non di
uersarū rerū dispositiōes sequit vt diximus sed imi
tatur vnitatē cause sue manēs vna ꝛ eadē nō obsistē-
te diuersitate vel multitudie itelligibilium. Sic ꝛ fi-
des ab vno et eodē datore deo vna psistit ꝛ eadē non B
impediēte diuersitate vel multitudine creditoꝝ seu Fides vna
credibiliū. Euidēs aūt exēplū est in ꝟtute visibili et
visiōibus que ex eadē causa vna est qua fides ꝛ vis i-
tellectiua. Ille ꝟo diuerse ꝛ multe ꝓpter candē cau-
sam qua arithmetica ꝛ geometria. Fides autē cau-
tiōaria seu pignoraria hꝰ est ꝓbatiōibꝰ suasa vel ex- Fides cau
torta. qm̄ a rebus est quēadmodū ꝛ sciētie inortue se- tionaria.
quitur dispositionē rerū. et ꝓpter hoc diuersat atqꝫ
multiplicat scd̄m diuersitatē atqꝫ multitudinē rerū
de quibus ꝛ a quibꝰ est. ¶ Secundo modo fides vna C
est vnitate creditoꝝ nō qua illa vnū sunt: sed qua vna

Fides ex rotatio diuersificatur.
Articuli fidei.
Quidā vt radices.
Quidā vt rami.

sunt id est cōmunia in credētibus. Cōmunia aūt credendorū que vsualiter articuli fidei vocanť. Alia sūt velut radices p̄mitiue ⁊ fundamenta p̄maria. Alia sunt sicut rami descēdētes ab h̄mōi radicib⁹: et sicut partes diuisiōis quas tibi noīabim⁹ ⁊ numerabim⁹ in sequētib⁹. ꝙ aūt certus sit numer⁹ h̄mōi credēdorum ⁊ determiatus inde manifestū est. Si eni īfinita sunt. infinitas aut intrāsibilis est. intransibilis inq̄ non solū doctrina ⁊ eruditiōe: sed cogitatu ⁊ narratione. Quare neq̧ ad narrationē h̄mōi credendorum sufficient doctores neq̧ ad auditionem vel cogitationē eoꝝ sufficient homines: multominus igiť ad credulitatem ipsoꝝ ⁊ cognitionū. Impossibile ē igitur hominib⁹ credulitas eoꝝ ⁊ cognitio. Credulitatem autem causalium necesse est esse fundamentū religionis vt positū est. Manifeste igiť consequens est religionē non posse fundari in īfinitis credēdis.

D Cum corda hoīm in quibus solū fundata est religio credulitatem infinitam siue infinitorum portare nō possit. Et ipsi oparij seu fundatores hoc ē doctores ⁊ predicatores fundamentum huiusmodi inducēdo neq̧ p̄dicando neq̧ simpliciter narrādo p̄tacere nullo modo sufficiant. Neq̧ eni virt⁹ humana ad enarrationem infinitorum sufficit. ⁊ etiā si sufficeret tempus hoc faciendi in vita ista non haberent Cum tēpus vite istius finitum sit. Infinitis aūt narrationibus quantumcūq̧ breuibus tempus finitum sufficere non posset: eo ꝙ nullum īfinitum infinita tanta quacunq̧ quantitate demonstrata continere possit. Si eni posuerimus a omnium credendorum ⁊ cogitatu ⁊ narratu breuissimum quale est deum eē cum omnium credendoꝝ aliorum narratiōes ipsi aut eq̄les aut maiores sint ex necessitate. necessario tēpus narrationis oīm aliorum simul sumptum cōtinebit infinita tempora tanta vel maiora q̄tum est temp⁹ narrationis. a. nec breuioris narrationis inuenire possit. a. cum nec breuior articulus sit ipo. Ponere igitur infinita eē h̄mōi de q̄bus loq̄mur est destruere credulitatē eoꝝ q̄ sūt fūdamētū religiōis: ⁊ ꝑpť hoc religionē infundabilē facē. ¶ Quare ⁊ iedificabilem. Hoc igiť est destruere religionē. ⁊ auferre etiam de medio doctrinam ac predicationem fidei atq̧

Cp̄s finitū

E religionis. Restat igiť finita esse ⁊ determinata numero credenda ista fundamētalia seu fundatoria religionis. Sicut autem religio vna ⁊ cōmunis debet esse in hominibus sic necessario vnum ⁊ idem ipsius fundamentū oportet esse ī eisdem. Non est aūt dubium quin vnam ⁊ cōmunem oporteat esse religionē qua deus colatur eiq̧ placeatur ⁊ seruiatur ab hominibus. Q; enim religionem vnam oporteat esse in omnibus qui religionis capaces sunt inde manifestū est. quam nec debitā vite honestatem cuiq̄ non obseruare licitū est. nec debitum deo cultum eidē nō impendere. Quicunq̧ ḡ sic deo debitus cultus. illū necesse est fidem ab omnibus exhiberi: non eni debitus est ei simpliciter cultus q̄ pōt ei sine iniuria subtrahi vel denegari. ¶ Iuxta hāc viam manifestum ē

F esse debitā vite honestatem q̄ sine dehonestatiōe ac deturpatione vite potest non seruari. Non seruari liq̄ ab eo qui capax est h̄mōi honestatis. Eodē modo intelligimus de cultu. Quia ꝑcul dubio nonē simpliciter deo debitus: qui a quocūq̧ qui idoneus est ad ip̄m colendum potest eidem absq̧ iiuria denegari. Quare necesse est vnā atq̧ ꝯmunem fidem fundamentum religionis esse in omnibus. Cum nulli vnq̄ licitum esse possit aliam vitam agere: nisi qua deus colitur: qua ei placetur atq̧ seruitur. ¶ Unam igiť esse catholicam fidem quam latine vniuersalem dicimus seu cōmunem necesse est vnius atq̧ cōmunis religionis fūdamentū. Amp̄. vna est veritas rerū diuinalium in se quam non diuersificat nec variat ī aliquo diuersitas hominum vel varietas eorum. Non enim pēdet vllo modorū veritas rerum h̄mōi ex hominibus vel dispositionibus eorum. vnius autē veritatis vna est apprehensio q̄tum ad apprehensum vel apprehensa licet modi apprehensionum varij. Quia igitur ista apprehensio ꝑpter causas q̄s diximus non potest esse in cōmunitate hominū nisi credulitas. Necessario vna id est cōmunis est credulitas h̄mōi rerum si qua est in cōmunitate hominū sicut ⁊ cōmunis est veritas: credulitas inq̄ subter quā tanq̄ fundamentum edificandus sit diuinus cultus veraq̧ religio. Super errores eni neq̧ sincerus cultus. neq̧ vera religio nullo modo fundari potest. cū errorum pertinax in rebus huius blasphemia sit et impietas aduersus deum. Eadem via est ostendere quia ꝯmunis est vera credulitas de rebus aliisq̧ diuinalibus. Eadem eni ē veritas aliarum reꝝ ad religionē ꝑtinentium: eadem inq̄ apud omnes ⁊ omnino ꝯmunis. De communi aūt oibus veritate cōmunis est necessario nulla credulitas. Quare manifestum est de rebus ad religionem ꝑtinētibus sicut cōmunis est ⁊ eadem apud omnes veritas. sic cōmunē esse vera credulitatem ⁊ eandē apud omnes. Quicquid aūt contra veram credulitatem est. error ē. Cōsequens igitur est omnem credulitatē q̄ communi fidei contradicit errorem esse impietatis. ⁊ iō gladio ⁊ igne exterminanda. Amp̄. Creator vnus est ꝑ oēm modum in se ⁊ q̄cquid est in seipso creator equaliter est omnibus. ¶ Quidq̄d igiť debeť ei ꝑpter se debetur ei ab omnibus cōiter. Similiter ipsa natura hominum eadem est apud omnes quare quecunq̧ debentur creatori ratione nature vel naturalium ⁊ iure naturaliter ⁊ cōmuniter ei debenť ab omnibus ⁊ apud omnes. ¶ Quare cultus q̄ deo debetur naturaliter. siue ꝑpter sui ipsius excellētiam siue ꝑpter donorū ⁊ beneficiorum naturaliū obligationē communis est ⁊ idem est apud omnes. Quare ⁊ credulitas vera de rebus omnibus ad cultū eius ⁊ religionem veram ꝑtinentibus. q̄ fundamentū est eius cultus ei debiti ⁊ vere religionis eadē est q̄tum ad credita apud omnes. licet in modo credendi possit esse multa varietas. ¶ Diligenter igiť intende in secundas istas radices. q᷑ iste euidenter cogūt vnam esse veram fidem ⁊ communē apud omnes. videlicet cōmunitas ⁊ identitas veritat; credende. Cōmunitas ⁊ identitas debiti ⁊ obligationis q̄bus vniuersitas hominum seu species humana obligata est ad colēdum ⁊ honorificandum creatorem. ¶ Et attende q᷑ sicut nulli fas est qui soluēdo sit debitū cultus ⁊ honorificentiam creatori non soluere vel negare: Ita nec veritatem eius vel rerum ad ipsum ꝑtinentiū siue ad cultū ⁊ honorificentiam ei⁹ ꝑtinaciter discredere vel contradicere quod est corde vel ore negare. ¶ Et ideo nec a cōmuni fide nec a cōmuni cultu licz cuiq̄ recedere vel ꝑtinaciter aberrare. ¶ Amp̄. Aut aliqua sunt seruitia q̄ communiter exhibēda sūt deo ab omnibus hominibus ⁊ quibus sine dei blasphemia contradici nō pōt. Q̄d si dixerit nulla eē h̄mōi. Sequitur ḡ nullum hominem habere verā religio-

Margin letters: G (beside "Unam igiť"), H (beside "Super errores"), I (beside "quecunq̧ debentur"), K (beside "Diligenter"), L (beside "Amp̄. Aut").

dem siue diuinum cultum. Si enī absqꝫ dei ꝯtumelia
ꝛ blasphemia pōt dici vel ab vno vel a pluribus de
quocunqꝫ seruitio quod ipi deo altissimo non debe
tur: q̄ ꝓcul dubio nullum ei seruitiū ꝓ certo debetur.
Si enī aliquod ei deberetur de illo non posset dici si
ne dei iniuria quin ipsi deberetur. Quare si de quo-
M liber seruitio pōt dici sine dei iniuria quod ipsi nō de
beat ꝓcerto nullum ei debet. Amp. Certum est eui-
denter qꝫ sine dei iniuria ꝛ ꝯtumelia non posset dici
deum nō esse adorandū: venerandū: orandū: ꝛ multa
sunt his similia. Quare manifestū est aliqua eē ser-
uitia q̄ necesse habent omnes homies deo recogno-
Seruitia deo exhibē da necessario, scere ꝛ ꝯfiteri ꝛ exhibere. Hec aūt infinita eē nō possūt
Quī si infinita essēt nō solū exhiberi nō possēt. sꝫ neqꝫ ēt
cognosci: neqꝫ nūerari: neqꝫ noiari. Certa igit eṁūe
ro determinata sunt seruitia q̄ communitas hominū
ex necessitate tenet impendere deo altissimo. ¶ Ho-
N rum aūt aggregatio est integer diuinus cultus qui
scꝫ ex necessitate deo exhibendus est. hoc est p̄ter vo
luntaria ꝛ super erogata. Quia vero diuini cultus
operibus tāqꝫ effectibus respondent affectiōes tan
q̄ coꝛum cāe: iterū ipsis affectionibus apprehen-
siones eadē comparatiōe ꝛ nūero necesse est diui-
ni cultus opibus sub esse certas ꝛ determinatas ap-
prehensiones: ex quibus ꝓcedant affectiones q̄ cau-
se sunt operum diuini cultus. ¶ He aūt apprehēsio-
nes non pñt esse certitudines in cōmunitate homi-
num ꝓpter breuitatem intellectus ꝛ paucitatem ex
ercitationis vulgi omniumqꝫ simplicium ꝛ idocto
rum. ¶ Quare ex necessitate hmōi apphensiōes nō
sunt nisi credulitates ac opiniones: que quoniam
paria sunt in eis q̄ ad veram religionē ꝛ cultū diui-
num pertinent: necessario pncipia ꝛ fundamenta et
radices illius sunt. ¶ Manifestum igit est certas eē
ꝛ determinatas numero apprehensiōes de his que
pertinent ad fundamentum religionis. ¶ Quare ꝛ
Articu. fidei. ipsa apprehensa. Hec aūt sunt que vocantur articu
li fidei. ¶ Ex quo ꝯsequens est vt quemadmodum
nullus hominum exceptus est nisi puilegio dyabo-
lico: quod est pertinax in deum blasphemialis con
tumelia eiusdemqꝫ sacrilega negatio: exceptus inqꝫ
ab operationibus deo ex necessitate debitis. Sic ne
qꝫ ab affectionibus ex quibus debent esse hmōi ope
rationes. ¶ Quare neqꝫ apprehensionib' q̄ causāt
hmōi affectiones. Hec autem sunt sicut iam dixim'
apprehensiones radicales fidei articulorum et cre-
P dulitates ipsorum. ¶ Quare manifestū est a credu-
litate articulorum fidei nullum hominē credulita-
tis capacem esse exceptum: immo ad illam eodem
iure teneri oēs ꝛ singulos quo tenetur ad ipsam re-
ligionem atqꝫ diuinum cultum. ¶ Et hi articuli sūt
fides que creditur scꝫ fides catholica id est vniuersa
lis in qua sola necesse est adunari ꝛ vniri oīs qui
ad veram religionem eligunt ꝛ aggregant populo
Fides catholica. sanctorū. ¶ Amp. Nulli dubium est neminem deū
colere nisi qui credit ipsum esse: et nisi qui credit de
illo ea ꝓpter q̄ merito debetur eidē cultus quē ipse
impēdit verbi grā. Nemo exhibet ei seruitutis offi
Q ciū nisi q̄ credit et reputat eū diuinū. ¶ Similiter ne-
Latrie cultus. mo ipendit ei latrie cultū. nisi q̄ credit ipsū esse deū
Et iuxta hūc modū nemo orat vel adorat illū nisi q̄
credit se eū posse et velle iuuare. Et ita se habꝫ per
singulas partes diuini cultus ac vere religionis.
¶ Quare manifestū ē cū generaliter ꝓportionabi-
les sint ptes similes et coꝝ tota: qꝫ integrato diuino

cultu. hoc est ex oīb' debitis deo seruitijs aggrega
to subest ex necessitate fides integra: hoc est ex oīb'
articulis aggregata ad quoꝝ credulitatem necessa
rio tenent quiqꝫ ad exhibitionē diuini cultus ꝛ vere
religiōis obseruātiā obligati sūt. ¶ Amp. Nullo ꝓ-
uilegio exēptus ē itellectus humanus a cultu diui R
no ꝛ vera religiōe quēadmodū neqꝫ affect'. Ea aūt
que intellectu sūt hoc est aprehēsiones pncipia sūt
ꝛ cause ꝛ fūdamēta eoꝝ q̄ sūt i affectu. Similiter ea
que sūt in affectu hoc est affectiones cause sūt ꝛ pri-
cipia atqꝫ fundamēta eoꝝ q̄ sūt i effectu. i. opatiōe.
¶ Quare religio intellectus causa est et principiū
atqꝫ fundamētū totius sequentis religionis atqꝫ di
uini cultus. Religio autē intellectus nō pōt esse ni-
si apprehēsio. Apphensio vero in cōmunitate homi
nū nō potest esse certitudo ꝓpter causas quas dixi-
mus. ¶ Quare credulitas necessario religio est in-
tellectus. ¶ Necesse autē est omnē intellectū capa- S
cē religiōis religiosū eē: ne ꝛ deo iniurietur. ꝛ ne pe
nā tante iniurie debitam merito incurrat. In omni
igitur intellectu humano necesse est fundari creduli
tatē religiosam: intellectu inqꝫ qui capax est illius.
Quod dicimus ꝓpter puulos ꝛ alios impeditos.
Hec aūt credulitas qꝫ necessario est de his q̄ pariūt
in nobis affectiōes ex qb' sūt operatiōes diuini cul
tus necessario ē de reb' q̄s diximus ꝛ de similib'. Ma
nifestū ē igr iā ex his vnā eē necessitate credulitatē
religiosā ꝛ fūdamētū religiōis: ꝛ hāc eē de certis ar
ticulis ꝛ numero determinatis. i qua necesse est vni
ri omnes veros religiosos. verosqꝫ dei cultores.
Que vnitio nō ē nisi cōcordia cōfessionis et creduli-
tatis in huiusmodi articulis. ¶ Amp. Omne obsequi
um qđ deo ipēdit. aut ipēdit ei ex amore recto ꝛ pu T
ro q̄ est gratuit'. aut ipēdit ei ex timore reuerentie
scilicet vl' offēse. aut ex timore pene. aut ex pudore
aut ex spe venie vl' gratie. aut spe remunerationis.
¶ Quod si ex amore credit igr eū esse bonū q̄ ei hoc
impendit. Nulli enī ipendit rectus amor ꝛ pur' ab
aliq̄ nisi credat illū esse bonū ꝛ merito bonitatis sue
hmōi amore esse dignū. Seruitiū aūt ꝛ cultus q̄ itui
tu solo bonitatis ipsius eidē ipendunt sincerissimi
sūt atqꝫ rectissimi. ꝛ in eis precipuus atqꝫ potissim'
amor ē amor in quo actus. Amor ei habu' seu virt'
nō ꝓprie seruitiū sed magis seruitus. licet spōtanea
ꝛ iocūda atqꝫ iō libera dicēda ē. Arma enī nō dicim'
V armorū seruitiū. ex quo quicūqꝫ ꝓcedūt obseqa so-
la gratuita sūt hoc est gratis ipensa. Et ꝓpter hoc
sola ipa sūt dona ꝛ munera quare sola merito digna
imo qđ amplius ē in eis solū locū habet remunera-
tio. qm̄ remuneratio nō dicit nisi respectu muneris
seu munerationis pcedētis. Remuneratio enī ē re-
flexa seu reciproca in pmuneratorē seu pdonatorē
muneratio. Qui enim non gratis sed ex necessitate
quacunqꝫ seruit: siue ex timore siue ex pudore: siue
spe mercedis: siue ex pacto seu ex quocūqꝫ alio debi
to: non ꝓprie remunerandus dicendus est. sed ma-
gis ei preciū opere sue elocate reddēdū. Sed de hoc
alibi. ¶ Reuertamur igit ꝛ dicamus. quia quibus
innotuit diuina bonitas que est bonitas in vltimo ꝑ
omnē modum redundātissimam: et implens omnia
secula pro modo capacitatis et possibilitatis eoꝝ
vel potius profunditas ea perfundens perfusione
largissima qꝫ rerum in ipsa est colunt eam amore pu-
ro et recto. ꝛ propter hoc colunt eam gratis. non est
capiunt secula habundantia inundationis ipsius.

se ꝙ velut ꝓfusionẽ tenuẽ. ꝛaptione ꝑmodicã illius.
¶ Et vt ad vnũ dicam⁹. totu qḋ apparet ꝛ qḋ est bo
nitatis i vniuersa serie seculoꝝ ꝛ in ipo vniuerso a
summo vsqꝫ deorsuꝫ. nõ ẽ nisi vestigiũ tenuissime ipsi
sionis. ꝛ velut vmbra dissimilis apparitionis abis
salis bonitatis illi⁹. qua nec assequit loq̃la: nec atti
git cogitat⁹. Qꝛ igit non ẽ possibile vt ametur de⁹
amore isto sincerissimo atqꝫ gratuito: nisi ꝛcognoscat
aut credat eẽ bonus ꝛ amore hmõi dignus. Manife
stũ estqꝫ ex amore hmõi nõ potest coli deus absqꝫ ap
prehensione vel certitudinis vel credulitatis qua
X apprehẽdat ei⁹ bonitas. ¶ Et ad hũc modũ se habꝫ
de timore ꝛ pudore ꝛ de aliis affectionibus q̃s no
minauim⁹. videlicet qꝛ necesse est vnãquãqꝫ hmõi af
Affectus fectionũ habere apphensionẽ pambulã ꝛ apprehen
sũ certũ. verbi gratia. queadmodũ amor quẽ nomi
nauim⁹ hꝫ apphensionẽ bonitatis pambulã et bo
nitatem apphẽsam: sic timor habet apphẽsionẽ po
tẽtie vel iusticie: ꝛ potentiã ꝛ iusticiã apprehensam.
¶ Similiter pudor apprehẽsionẽ sapiẽtie. ꝛ sapien
tiã apphẽsã ꝛ ita de aliis. ¶ Manifestũ igit ẽ ex his
Y qꝛ cultui diuino integro exteriori: q̃ ẽ vniuersitas ser
uitiorũ: qb⁹ deus colitur substãtie ex necessitate cer
tus numer⁹ affectionũ causãtiũ cultũ exteriorẽ ope
rũ. ꝛ huic subest certus numerus apphẽsionũ. q̃ sunt
fides q̃ creditur de certis ꝛ determinatis apphensis.
¶ Ampli⁹. Quoꝝ negatio ꝛ incredulitas suppliciis
vindicãda ꝛ exterminãda ẽ eorũ credulitas ꝛ cõces
sio necessaria ẽ necessitate debiti siue obligationis
atqꝫ salutis. Et itellegio necessitatẽ obligatiõis ꝛ sa
lutis vnũquẽqꝫ q̃ capax ẽ teneri ad hmõi credulita
tẽ: ꝛ non aliter eidẽ esse salutẽ ab eterna perditione.
¶ Quia ergo certa ꝛ determinata numero sũt quo
rũ icredulitas ꝛ negatio vindicãda est vt diximus: ꝛ
Z hic ꝓprie vocat articuli fidei. ¶ Ad quoꝝ scꝫ credu
litatẽ nos arctat duplex necessitas. quã dixim⁹ neces
Religio de se ẽ certos ꝛ nũero determinatos eẽ articulos fidei:
cor huma- alioquin ipsa fides im possibilis esset. hoc est ienar
ne vite. rabilis: indocibilis: icr edibilis: icõcessibilis: ꝛ pro
pter hoc nulla. quare ꝛ religio nulla q̃ ẽ tot⁹ decor ꝛ
Incapaci- totũ decus hũane vite. ꝛ totũ meritũ remuneratio
tas excusat nis ac felicitatis eterne. ꝛ qm̃ absqꝫ hmõi articuloꝝ
credulitate: vel eorũdẽ ꝯcessione: nulli hoim ẽ excu
satio. nisi sola incapacitas vt iã dixim⁹. necesse ẽ vni
uersitatẽ hoim adunari ꝛ vniri. cõcordia ꝛ confessiõe
credulitatis in hmõi articuloꝝ fidẽ ꝑtinaciãqꝫ icre
dulitatis ꝛ negatiõis eoꝝ gladio ꝛ igne esse extermi
nandã ꝛ tollẽdã de medio hominũ: tãq̃ execrabilissi
mã dei cõtumeliã: tãq̃ radicẽ pditiõis pestilẽtissimã
¶ Si quis autẽ dixerit quia ẽ necesse aliq̃ nullo mo
do cõiter ab hoibus credi sꝫ quedã ab vno et quedã
B ab alio ꝛ sic de ceteris. Error iste duobus modis de
struit. Primũ quia istã diuersitatẽ necesse ẽ esse pro
pter diuersitatẽ hoim: qua alii quorũdam capaces
sũt. q̃ alii propter breuitatẽ intellectus. aut paucita
tem experientie: aut defectum doctrine: aut gře nõ
capiũt explicite ꝛ expresse. hoc est in particulari. Sꝫ
nullũ est gen⁹ hominũ adeo tardũ intellectu natura
liter qḋ saltẽ vniuersali ꝛ generali credulitate. q̃cq̃d
ad fũdamentum vere religionis ꝑtinet capere non
possit. Nullus eñi est omnino i oibus q̃ credere non
possit verũ esse quicquid sacris eloquiis cõtinet: q̃c
quid spũ dei edocti homines docuerũt credẽdum es
se. Similiter verũ esse de deo quicquid prophete de
ipso crediderũt vel prophetauerũt. Nullus ẽ adeo
pertinax. qui nõ facile acquiescat vt credat imitan
dos esse sãctos ꝛ sapiẽtes viros. imitãdos inq̃ ꝛ fide
ꝛ morib⁹. ꝛ q̃ nõ facile credat hmõi hom ines videre
vel nosse veritatẽ quã idocti ꝛ vulgares homines nõ
dũ sufficiũt. ¶ Qui aũt sic credit: credit vtiqꝫ creduli B
tate vniuersali q̃cq̃d credẽdum ẽ i talibus. Nulli eñi
licet credere in sacris eloquiis mẽdatiũ aliqḋ con
tineri. vel spiritu dei doctos hoies mentitos in aliq̃
fuisse. Similiter nulli licet credere sãctos ꝛ sapien
tes viros in fide vera aut morib⁹ errare. Manifestũ
igit qꝛ in vniuersali credulitate credẽdorũ salutari
um vnicẽda ẽ cõmunitas hoim. Et qꝛ nullus est excu
satus q̃ntaqꝫ tarditate intellectus ab hmõi creduli
tate. Paruulos eñi ꝛ moriones ad furiosos ceteri Tarditas
qꝫ hmõi passionib⁹ alienatos seu mente captos: tã Intellect⁹
q̃ naturali ipossibilitate ꝓhibitos: ꝛ omnino idoci nõ excusat
biles dũ his passionibus laborãt nec credere nec di
scredere aliq̃d teneri dicimus. ¶ Attende igit ꝛ vide
qꝛ vir sapiẽs q̃ nouit ꝛ credit i particulari siue expli C
cite ꝛ expresse. singulos fidei articulos: ꝛ vir simplex
qui paucos credit in singulari ꝛ expresse. Sꝫ cũ cre
dit verũ eẽ in vniuersali q̃cq̃d ille vir sapiẽs credit.
hmõi nõ est diuersus i fide ab ipo sapiẽte: ꝛ si forte i
mõ fidei. Eadẽ eñi credit licet alio mõ. credit enim
oĩa i vniuersali q̃ vir ille sapiẽs credit i particulari
siue singulari. ¶ Nũq̃ aũt vel dictũ vl cogitatũ fuit
alteri⁹ fidei esse maiores ꝛ alteri⁹ fidei minores seu
subditos credẽtes. Quis maiores ꝛ veri⁹ ꝛ certius ꝛ
etiã i ꝑticulari singula crederẽt credẽdorũ. Mino
res vo pauca i singulari aliaqꝫ ꝛ alia min⁹ firmiter
minusqꝫ lucide. vna quoqꝫ ꝛ vni⁹ ẽ dei fides hebreo
rũ. nõ obstãte diuersitate: quã dixim⁹ vna fides moy
si ꝛ populi cui dux ipe ꝓpositus erat. ¶ Quia igitur
sicut iam oñdimus i vniuersali saltẽ necesse hꝫ cre
dere cõmunitas hominũ pncipia seu fũdamẽta reli
giõis: ꝛ hoc absqꝫ cõtradictiõe ꝛ repugnãtia. Nec
obsistit diuersitas credulitatis in particulari. q̃ ali
us aliũ articulũ i particulari capit. aut etiã eundeꝫ
articulũ alius magis alius min⁹. Manifestum est
vnã debere esse ex necessitate i mũdo isto catholicã
seu cõmunẽ fidẽ certorũ determinatoꝝ numero ar
ticuloꝝ. ¶ Et qꝛ illa duas habet differentias creden D
di: vt dixim⁹ siue duos modos q̃s nominauim⁹. vni
uersalẽ siue in vniuersali. ꝛ particularem siue in par
ticulari. Manifestũ ẽ ex antecedẽtibus. qꝛ duobus
modis ab ea recedit ꝛ aberrat. videlicet. quia vl nõ
credit vna esse fide quã tenet ꝛ pdicat ecclesia sãcto
rũ ꝛ ecclesia catholica: vel aliq̃d tale. q̃ñqꝫ in vniuer
sali vel ꝑtinaciter nõ credit. vel ꝑtinaciter discredi
tur aut eius cõtrariũ credit. eodẽ mõ ꝛ in ꝑticulari
videlicet si vni ex articulis nõ acquiescit ꝑtinaciter
et si ab eo taliter dissentit. ¶ Secund⁹ aũt mod⁹ de
structionis istius erroris est qꝛ affectiones ex quib⁹
sunt opera religiõis q̃ supra nominauim⁹ commu
nes sũt omni genere hominuꝫ. videlicet gratitudo ꝛ
spes ꝛ timor ꝛ alia. Quare apprehensiones ex qui
bus sũt hmõi affectiones necessario cõmunes sunt
omni generi hominũ. ¶ Manifestũ igit ẽ ea que ꝑ
tinẽt ad fundamẽtũ religionis communia esse om
ni generi hominum. et nullo modo esse diuisibilia
nisi sicut diximus: videlicet vt in solo modo credẽdi
non autem in creditis sit apud eos diuersitas. Nul
lo aũt modo in ipsis creditis repugnantia vel con
trarietas. Manifestũ aũt fiet quod dicimus. Si ea
ipa de qb⁹ fides a nobis exigit nominem⁹ ꝛ enũerem⁹.

¶ Credere esse ipsius creatoris est radicale fū
damētum omniū credēdorum: quo sublato nihil de
ipso credit neqꝫ colitur: neqꝫ timetur: neqꝫ amat de
us sine hoc primario articulo: qui est caput omniū
& vere fidei fundamētū. scilicet vt credamus esse de
um deinde enī sequit vt credamus ipsum esse solum.
Postea vt credamus trinum in psonis.

Dicamus igitur primū. ꝙ radicale funda-
mentum omniū credēdorū est eē ipsi creatoris. Hoc enī sublato nihil de eo credit ꝓ
Fundamē-tum credē-dorum. pter qḋ cult⁹ ei v lhonorificētia impēdat.
¶ Nullus ei honor: null⁹ amor: impendetur. Et ite-
rum nulla spes erit & breuiter dicendo nulla de eo fi-
A ducia. Quare nec curabit nec cogitabit etiā. videō
manifestū ē incredulitatē huius articuli atqꝫ nega-
tionē ipsius. destructionē esse diuini cult⁹. & subuer
sionē toti⁹ religiosi edificij. ¶ Manifestū igit ē hūc
esse articulū pmariū & fūdamentū atqꝫ caput fidei ꝗ
credit vt sepe diximus. & nulli hominū posse esse ex
cusationē de eius ptinaci incredulitate aut negatio
ne. preter illas excusationes quas diximus. ¶ Post
hūc sequit cōsequenter vnitas siue solitudo ipsius
in nobilitate & supereminentia sua. ꝓpter qḋ cōsequē-
ter credēdū est ipm creatorē esse vnū solū. & non esse
B e regione vel ex aduerso aliū vllo modorum. ¶ Sed
ipsū solū esse & pncipiū & principē vniuersitatis ac
singularis & vniuersalis imperij dnm omniū seculo
Manichei rū. Cōtra quē articulū blasphemāt nephandissimi
manichei. ꝗ duo principia videlicꝫ maloꝝ & bonoꝝ
& duos pncipes lucis & tenebrarū. & duos principa
tus siue regna duasqꝫ vniuersitates siue duo vniuer
sa bonorū & maloꝝ vesanissima ptinacia mentiunt.
Nō intelligētes. qꝛ vtrūqꝫ scꝫ pncipium & pncipē. & ēt
regnū seu pncipatū ponūt dimidiū. & cōsequēter nul
lū. qḋ nos alibi declaramus. Impossibile ei esse pn
cipiū absolute cui est compar aliud. Omnis ei mul
titudo ante se habet vnitatē. & oia cōtraria necessa-
rio habēt ante se idē aliud. ¶ Quare impossibile est
vt aliqḋ eorū sit principiū absolute. Principiū enim
C absolute & primū ē absolute. Nō enī ē principiū nisi
sit primū. oñi ei nō pmo ē pncipiū aliḋ. & iḋ nō pn-
Principiū cipio ē pmū aliud. Hūc aūt errorē & alios hmōi suf
ficiēter & irrefragabiliter destruximus i eo tractatu
quē de principio & pncipe vniuersitatis scripsimus.
Ubi euidēter oñdimus. qꝛ pncipiū vniuersitatis est
de⁹ viuus verus & sol⁹. Quāta aūt blasphemia. qñ-
taqꝫ dei contumelia sit. deū ptiri pmediū. & auferre
medietatē sui esse regni qꝫ sui & glorie & attribuere eā
inimico ei⁹ capitali implacabili & ipassibili p omnē
modū ꝗ nō videt nihil videt. ¶ Qḋ ꝓculdubio facis-
unt dementissimi manichei. Quorū psidiā deo adiu
uante. adeo euidēti & appropriata destructione sub
ruere proponimus vt de eorū insania etiam vulga-
D ribus & indoctis hominibus satisfaciamus. Tertio
loco sequitur. trinitas personarum siue personalis
quam ꝗ nō credit. cum non minus sit vna queqꝫ per
sonarū ꝙ ipsa essentia diuina vllo modorum supra
omnem estimationem detrahit glorie diuine specia
liter autem psone quā esse negat. immo i vna qꝫqꝫ su
pra modū blasphemat contra singulas. Et sicut su-
pra diximus nullum vestigium illi relinquit nominis
diuini cultus aut honoris Cum eodem iure personis
& debito equali diuinus honor sacerqꝫ cultus omni
bus illis debeatur personis. ¶ Amp. Si deū negaret
deum creasse mundum non est dubium quin intole-
rabiliter blasphemaret. cū igit incōparabilit ma
ior sit gloria ipse filius genitori suo ꝙ mūdus crea
tori & tanto vtiqꝫ maior quanto ipse filius maior Locus a
est mūdo a parte incomparabilitatis nequius blas maiori.
phemat qui negat deū patrē genuisse filium ꝙ qui E
negat eum creasse mundum. ¶ Et ad hūc modū est
ostendere de spū scō qui ē primū & maximū donum
largitatis ipsi⁹. Ex quo apparet quātū diuine largi
tati detrahit qui huiusmodi donū ex eo non procede
re contendit. ¶ Cū enī oia alia dona comparatione
istius nihil sint. manifestum est ꝙ quasi nihil diuine
largitati relinquit comparatione eius quod ei de-
trahit. qui donum spiritussancti eidem auferre pre
sumit. ¶ Amplius. Si ausus fuerit dicere ꝓpheta.
Delectasti me domine in factura tua: quāto fortius
dicere potuit. delectasti me domine i genitura tua. F
propter filiū & in processura tua ꝓpter spiritū san-
ctū. Ex his igit manifestū ē tibi. qꝛ ꝗcūqꝫ de deo cre-
dēda sunt. aut sūt per se hoc est sine respectu & cōpa
ratione rerū aliarū. aut nō. & si fuerint p se partim sūt
ea ꝗ diximus. partim cōsequētia ex his. ¶ Et conse
quētia vocamus eternitatem simplicem ipassibilita
tē equalitatē psonarū inuicē. Et multa alia ꝗ posito
fūdamēto trinitatis ex necessitate sequētur psonas
vl aliquā vl aliqs ex ipsis sicut i pnominato tractatu
declarauimus. ¶ Uerū tria hec ꝗ premisimus prin Tria fun
cipalia sūt radices ac fūdamēta alioꝝ. videlicet esse mētalia
ipsius creatoris & solitudo seu singularitas nobili-
tatis ac supereminentie sue deinde trinitatis perso
nalis. ¶ Et attēde diligenter quia aliquāt en⁹ ince- G
pim⁹ aperire tibi viam qua cognoscit ꝗ necessitas
nos vrgeat & arcet de credenda trinitate personaꝝ.
¶ Eorū vero ꝗ de deo sūt & de ipo dicunt respectiue
& cōparatiōe rerū aliarū. prima & radicalia sunt po
tētia & sapiētia & bonitas siue benignitas ¶ Oia enī
alia cōsequētia horū sūt sicut qḋ dicit creator. quod
dicit pater. qḋ dicit nutrici⁹. qḋ dr saluator. qḋ dici
tur lux vel dux hominū & similia. ¶ Et ex apprehen-
sione vel credulitate horū trium oriunt oēs partes
diuini cult⁹. ¶ Ex altitudine enī et supeminētia po-
tētie oriūtur adoratio & veneratio atqꝫ purifica- Adoratio
tio & sacrificatio. ¶ Et adoratio nihil aliud est ꝙ sub quid
iectio. interior vel exterior. & humiliatio nra qua
nos eidem subesse ad saluandū & parēdū iure plenis
simo ac singularissimo recognoscim⁹. ¶ Sic ex ado
ratione sequūt alie partes. equales sūt incuruatio
genu flectio. ꝓstratio. Ad hec etiā pertinēt petitio H
nes & orationes. depcatiōes ꝗ ad ista p se referūt & ꝗ
de dominātissima potentia eius scilicet nra subie-
ctione ad ipsam expressā faciūt itentionē. Hmōi eī
orationes & adoratiōes sūt. Ueneratio vero est qua
ad ipsū non nisi purificati. neqꝫ ad eius seruitium
accedere presumim⁹. Et pertinet ad ipsam etiam
loca sacra intrare & sacra cōtrectare ꝗ alias hoc est
sine pparatione hui⁹ declinamus. Pertinet etiam
ad hāc venerationē locorū sāctorū mūdicia decor et
magnificētia. Similiter vasoꝝ & ornamētorū eodem
modo & luminarū apparat⁹. ptinet etiā ad eandem
cancionū celebritas. psalmodiarūqꝫ & lectionū. nec I
nō & tota festiuitas musicalis. ¶ Purificatio vero Timor er-
& sacrificatio adeo note sūt vt psēti declaratiōe non ga deum
egeant. ¶ Ex sapientia vero qua omnia ad nudum
lucidissime intuetur deus oriuntur timor. & pudor
& sollicitudines. quas timor & pudor pariunt. & alie
affectiones ab eisdem genite. quibus deo displicet

cia declinātur. ⁊ eidē placētia querunt̄ ⁊ sūt. Nō enī
potest firma seu fixa et lucida esse de aspectu siue in-
tuitu dei. sup oēs cogitatiōes nostras affectiōes et
opatiōes credulitas. quin timorē ⁊ pudorē incutiat
et formidādorū ⁊ erubescēdorū: et alias affectiōes
que sequūt̄ ex his ⁊ comitant̄ easdē. ¶ Omnia eni ī
oculis dei agere ⁊ hoc impudēter ⁊ intimorate: non
K est hōis qui credat eū aspicere ⁊ videre. ¶ Attende
aūt in his duob⁹ videlz potentia ⁊ sapiētia: q̄nte im
pietatis sit ptinacia qua male sētitur de alterutro
Incompa- eoꝝ. ¶ Qui eñ credit de dei potētia ꝙ ea superior
rabilis sit aliis: aut et eq̄lis vt ꝙ aliꝗ subditi esse debeam⁹: ꝓ
dei potētia culdubio vl' totū honorē suū eidē aufert. vl' dimidi-
um partē vt dixim⁹. Et quicq̄d dicit ei non eē subdi-
tū q̄ntū i se ē aufert illi. Similiter ⁊ q̄ negat deū oīa
Deus ad videre ad nudū ⁊ lucidū: iugiterq̄ intueri. multū au-
nudum et lu fert ei de sapiētia sua q̄ntū in ipo ē: ⁊ p cōsequens di-
cidum oīa cit ipz esse vel in pte cecū vl' quādoq̄ occupatuz aut
videt dormiētē. ¶ Hec aūt oīa aperte cōtumelie sūt cōtra
diuinā potentiā ⁊ sapiētiam: ⁊ ꝓpterq̄ blasphemie. ⁊ i-
deo hereses. ¶ Quare cōtraria eorū articuli erunt
fidei. Omniū eñ duorū oppositoruz q̄rum alterum
ē heresis: necesse est reliquum esse articulū fidei. Et
si aliud ē subuersiuum religionis. reliquum ē edifi-
catiuuz eiusdē. ¶ De bonitate vero i primis oritur
amor vt diximus: cū in seipsa bonitas considerata
M fuerit: ⁊ firma ac lucida credulitate apphēsa. ¶ Cū
autē ad effectus ⁊ operatiōes relata fuerit seu com
parata: inuenim⁹ quattuor ei⁹ cōparationes ⁊ noia
tiones. ¶ Et primum vocat̄ gratuita beneficentia:
ex qua oriunt̄ quattuor ptes diuini cult⁹: ex vna ra-
dice virtutis ꝓcedentes. que interdū nominat̄ deuo
tio: sed apertius gratitudo. ¶ Haruz prima est gra-
N tiaꝝ actio. Secūda benedictio: que est bonoꝝ ipreca
Gratiaruz tio. Tertia est laudatio: que ē benefactoris magnifi
actio. catio. Quarta est glorificatio que ē ꝑdicatio publi
catio: seu diuulgatio: seu diffamatio benefactoris:
⁊ beneficioruz ad alios. Glia eñ nihil aliud est q̄ cla
ra sublimis ⁊ lata fama. Secundo nominatur mise
Gloria. ricordia in q̄ntū vel lenit vel tollit miserea: ex q̄ ori-
unt̄ multe partes diuini cultus: ex vni⁹ virtutis ra
dice procidentes: que spes venie ⁊ gratie nominat̄.
¶ Harum prima est depcatio: hec ē ꝓ malis lenien
O dis ⁊ tollendis. Secunda est oratio que est ꝓ bonis
Depcatio obtinēdis. Tertia est afflictio vt ieiuniū et alie ma-
cerationes. ¶ Quarta ē oblatio seu sacrificiū. Qu i-
ta elemosyna que est miseratiōis queccūq̄ subuētio.
hec est tā spiritualis q̄ tēporalis. ¶ Et iste quiq̄ p-
tes tūc ex misericordia dei circa ꝑnominatam virtu
tem oriunt̄: cū ad impetrandā veniā vel gratiaz re-
ferunt̄ hoc est cū ad hoc sūt. Tertio nominatur iu-
sticia: ex q̄ per donū timoris oritur declinatio a ma
P lis ꝓteritis: ⁊ penitentia cū partibus suis: ⁊ hoc est
cū ista duo ad effugiēdam diuine iusticie vltionē re
ferunt̄. ¶ Quarto nominat̄ magnifica largitas ob
sequiorum remuneratrix: ex qua oritur spes remu-
nerationis: ⁊ ex ea omne obsequiuz diuini cultus: in
quantuz ipsum via est ad mercedem eternaz. hoc est
instrum p eā tēditur ⁊ intendit̄ ad ipsā: nō enim du-
bium esse tibi debet: quin eadez opera exteriora diui
ni cultus possint esse ex diuersis virtutum radicib⁹:
⁊ propter fines varios ⁊ diuersos. Idem enim sacri
ficiū offerri pōt deo altissimo: ⁊ ob honorē ipsius tñ
⁊ ꝓpter ipetrādā veniā tñ: et ad ipetrādā gratiam
tñ: ⁊ obtinendum eternā remunerationez tñ: ⁊ quā

doq̄ propter hoc omnia simul q̄ placet offerenti.
¶ Considera igitur diligenter ista quattuor et radi
cem ipsorum diuinam bonitatem. et apparebit ti-
bi euidenter quia necesse est vt credatur diuina boni-
tas: et vt concedat̄ ab his quibus nulla est excusa-
tionum quas diximus. ¶ Et quia heresis est credere
vel deum non esse bonum: vel minus bonū: hoc est
Q ex parte non bonum: vel mutabiliter bonuz: vl' non
esse maxime bonū. ¶ Eodē modo ptinaciter errare
circa gratuitam beneficētiā eius: vt credatur vel nō
esse beneficijs vel bonū quodcūq̄ obtineri nō ab eo
vel per euz: ⁊ iterum non gratis euz benefacere qui
bus vult: sed necessitate heretica: proculdubio falsi
tas est: quare cōtrariū necessario catholica veritas
est. Iuxta hūc modū sūt errores ⁊ negationes: circa
iusticiā et misericordiaz remunerationis magnifi
cētiaz. ¶ Qui enim ptinaciter credūt: deū a deo mi
sericordez esse vt peccata nō requirat: vel adeo iu-
stū: vt penitentes nō recipiat: vel adeo ꝓdiguz: vel
auaruz: aut incōsideratuz largitorez: vt obsequia si
bi impensa non curet: ⁊ cultores seruitoresq̄ suos:
potius q̄ alios non respciat: neq̄ remuneret: nō nisi
magna dei contumelia atq̄ blasphemia hec credūt.
Quare contra necessario credenda sunt: tanq̄ par-
tes ⁊ articuli fidei. ¶ Iā igitur declarauimus tibi q̄
in his que dei sunt cōsistunt due partes fidei. ⁊ quia
vna pars articuloruz est in his que sunt ei p se: hoc Articuli.
est sine respectu ⁊ cōparatione rerum aliarum: ⁊ no
minauimus tibi principalia ⁊ radicalia i his. Et as-
signamus etiam tibi partes diuini cultus: ⁊ virtu-
tes seu affectiones ex quibus oriunt̄. ¶ Et nomina-
uimus: ⁊ numerauimus tibi de deo: ea in quibus et
error pertinax: negatio seu cōtradictio heresis sūt
atq̄ blasphemia. ¶ Manifestum igitur tibi esse de- R
bet ex his quia due partes fidei. que creditur inueni
untur apud creatorem: et ꝙ sunt articuli fidei prin-
cipales atq̄ primariꝗ circa eum. ⁊ quia nulli est ex-
cusatio quin teneatur ad credulitatem ipsorum: et
quia nulli phas est contradicere vel negare aliquē Fides ca-
ex illis: nisi in casibus quos diximus. ¶ Ex quo con- tholica.
sequēs est fidem huiōi articulorum esse catholicam:
id est vniuersalem. hoc est ad quam sine vlla excusa-
tione tenet̄ vniuersitas hominū siue excusatiōe ⁊ ꝯdi
catione ptinaci. ¶ Apparere etiaz tibi debet ex his S
q̄ adeo apte sunt in his contumelie et blasphemie Cōtumelia
negationum ⁊ contradictionū. vt gladio ⁊ igne ext- et blasphe
minande sint. et credulitas istorū articuloruz etiaz mia in deū
supplicijs iniungēda. atq̄ indicenda duab⁹ de cau-
sis. Videlicet. quia vicina sunt ac ꝓxima intellectui
humano: non impedito ⁊ nō alienato. Et quia nō ni
si incredulitate eorū cultus diuinus veraq̄ religio
fundari potest. relinquit̄ autez ex his vt tertia pars
fidei circa res alias sit: i qua nihil ꝑeminet: id ē nihil
numinis ē in q̄cunq̄ alia re. hoc ē nihil diuie excellē
cie vl' nobilitatis. ⁊ ideo nihil dignū honorificentia
diuini cult⁹ ⁊ ꝓpter hoc nulli alie rei quicq̄ esse diui
ni cult⁹ aut honorificētie impendēdū. Terciū ē mūdi
nouitas cū vniuersis q̄ in eo sūt. ¶ Quartū ē eiusdē
renouatio. ¶ Quintū nouitas animarū humanarū
in corpib⁹ suis ⁊ origo. Sextū immortalitas earum.
Septimū singularitas corporū earum contra plu
ralitatē pictagoricā. ¶ Octauū resurrectio corpoꝝ.
Nonum iudiciū. ¶ Decimum retributio bonoruz ⁊
malorū. Undecimū infernus. ¶ Duodecimū purga
toriū. De his duodeci inuenies errores ipietatis ra-

apud philosophos ꝙ apud hereticos: quorum de-
structiones etiā describere ꝓponimus tractatu vno
⁊ singulari si auxiliū ⁊ spaciū dederit dñs. ¶ Preter
hoc sūt sacramēta: ꝟtutes: gratia: ⁊ liberū arbitriū:
de quibꝰ etiā multa nephāda latrare nō cessāt here-
C tici. ¶ Et nos de his quattuor ꝓut desuꝑ excepimus
duobꝰ tractatibꝰ cōpletis nos expediuimꝰ: scʒ de sa
cris ⁊ libero arbitrio atq; gratia. De virtutibus ve
ro quā ꝙ multa ⁊ varia scripserimꝰ: tractatū tñ com
plere occupationibꝰ ⁊ peccatis faciētibꝰ nōdū ꝑmis
si sumꝰ. Reuertamur aūt ad id in quo eramus ⁊ dica
mus: quia in his partibꝰ fidei ꝗs nominamꝰ ī ꝓcedē
tibus: facile ē obuiare cōtradicētibus: ⁊ ꝑ viā ꝓba-
tionis ora eoꝝ obstruere: hoc ē ī radicabilibus ⁊ pri
mitiuis ꝓpter ꝓpinquitatē ⁊ vicinitatē suā ad intel
lectū humanū: verū in cōsequētibꝰ nō ita se habet re

Vicinitas fidei cum intellectu humano.

gula. Valde eñ sūt remota ab intellectu humano ⁊
valde improbabilia humanatio seu incarnatio filij
dei. passio eiusdē: ⁊ mors. Resurrectio ⁊ in celū ascē
sio: ⁊ ad dexterā patris cōsessio: talia mlta valde lō
D ge a nr̃o itellectu iueniunt̄ in fide catholica. ¶ Qui
igr̄ his cōtradicūt: videlicet incarnationi filij dei et
passioni eiusdē cōtra deiꝰ bonitatem blasphemant.

Fons diuine largitatis.

¶ Nō in fōte quidē ⁊ radice sua: sed ī ramo maximo
ipsius ⁊ deuiatiōe. Dū eñ de fōte largitatis diuine
tm̄ donū negāt ꝓcedere potuisse. de fōte misericor-
die tātā elemosynā: de abyssali fōte illo bonitatis tā
tā vndā efluere potuisse: de imēsa fornace illa ⁊ ca-
mino charitatis diuine tātā flāmā emicare potuis-
se sine dubio: ⁊ ī fontis etiā imēsitatē nepharie blas-
phemāt: dū inundationi eius mēsuras ⁊ limites po-
nāt. ¶ Necesse eñ est fontē cui nō est mēsura: neq; nu
merus cui nō ē finis: neq; limes aut terminus sibi si

Qualiter blasphemia cōmittatur in deum.

milē inundationē habere cū voluerit cū liberꝫ habe
at fluere ꝓut voluerit: hoc est q̄ntū voluerit ⁊ quo-
mō voluerit. Manifestū est ex his: q: cōtra imensita
tē fornacis diuine charitatis mētiunt̄: ⁊ eiusdē flā-
mā: ⁊ cōtra īfinitatē: ⁊ diuitias largitatis diuine di-
minuūt eius donum. Sic ⁊ in iniuriaꝫ magnitudinis
misericordie dei attenuāt eiꝰ elemosynā. Eodē mo-
mō ⁊ ī contumeliā copiositatis fōtis abyssalis diui
ne bonitatis restringūt eiꝰ inundationē. Cū incarna
tio filij dei sit velut flāma de camino ⁊ fornace diui-
ne dilectiōis emicās: ⁊ velut elemosyna de imensita
te misericordie dei humano generi erogata: ⁊ velut
donū de diuitijs diuine largitatis eidē donatū: ⁊ ve
lut vnda de fōte diuine bonitatis suꝑ genꝰ humanū
emanās. ¶ Nō aduertūt ceci ⁊ miseri q: ois fōs iux-
ta modū sue possibilitatis atq; diuitiarū dignis ⁊ in
digētibus elargit̄. ¶ Et ois misericordia iuxta pos

Immensa dei misericordia.

sibilitatē facultatū ī pauperes ⁊ miseros se profun
dit. Et ois ignis luminositatē suā: flāmas ī recepta
bilia ꝑ mō sue virtutis diffūdit. Et generaliter ocu
lis suis: si tñ oculos habere dicēdi sūt: vbiq; istud cō
spiciūt: quia vnaqueq; natura iuxta modū sue vir-
tutis operat̄: ⁊ larga est virtutis ⁊ operationis sue
in omne receptibile illiꝰ q̄tū potest q̄tumq; ꝑmitti
tur sicut apparet in sole. Qui tota qua potest largi
tate luminositatem suā atq; calorē diffūdit circum-
quaq;. Ad hāc igitur dementiam deuenerunt vt ī fō
te largitatis negēt eē largitatē. qd tamē oculis suis
vidēt ī oībꝰ riuulis creaturarū ipsiꝰ. hos igit̄ mēda
ces facit vniuersitas creaturarū largitate sua ⁊ ꝓ-
fusione clamās cōtra eos ⁊ ꝑdicans atq; testificans
largitatē creatoris. Quā largitas ipsaꝝ creaturaꝝ
non est nisi indicium et testimoniū largitatis ipsius
fontis: de quo oēs creature hauriunt ⁊ vt large sint
⁊ ꝙ largiātur. ¶ Insani ⁊ miseri nō vident qd stilla E
pietatis operata sit in multis virorū sanctoꝝ: vide
licet vt se venderēt ꝓ redēptione egenoꝝ: ⁊ captiui
tati addicerētur ꝓ liberatione ipsoꝝ: qd ergo mi-
rū si fons totius pietatis tale quid facere potuit in
rege glorie ⁊ dño seculoꝝ? Si scintilla dilectiōis hec
in matre potest vt ꝓ liberādo submerso filio se det ī
periculū submersionis: saliens inq̄ post filiuꝫ: quid
debuit facere caminꝰ infinitus dilectiōis ⁊ fornax
immensa charitatis in deo qui charitas est ꝓ libera
tione totius generis humani in abyssum ꝑditionis
submersi? ¶ Amplius: quis pastor eo modico qd hʒ F
amoris ad oues suas nō dat semetipsū ī periculum.

Pastor bonus.

pugnās cōtra lupos: ⁊ leones aliasq; bestias inimi-
cas gregi suo: et hoc tanto ꝓmptius atq; libentius:
quāto ipse melior fuerit atq; fidelior. ¶ Quid ergo
mirū si deus qui charitas est: ⁊ sācti amoris fōs vni
cus videns lacerari gregē suuꝫ: ⁊ vndiq; deuorari a
bestijs infernalibus descendit aduersus eas in pu-
gnā qualem decuit et opus fuit. ¶ Similiter quis
rex videns ciuitatem suam ⁊ regnū ab hostibus va-
stari: populumq; suum cateruatim trucidari ⁊ capti
uari: nō aduersus eos consurgat in preliuꝫ ⁊ hoc tā
to facilius atq; libentius: quanto ipse fuerit sancti-
or: iustior: tantoq; honorificentius: quāto fuerit po
testate sublimior. Regalis enim officij ipletio nō G
solum honori regio non detrahit: sed etiam illuꝫ ad
auget ⁊ amplificat ac illustrat. ¶ Quid ergo decuit fa
cere regem regum et dominum dominantium im-
mo quid debuit ex regali officio videns tantam ꝑ-
teriu regni sui: genus scʒ humanū vastari: diripi ca-
ptiuari ab hostibus suis infernalibus scʒ? An non
debuit in tanto regni sui discrimine regale implere
officium quod est pugnare pro regno? ¶ Quid er-
go mirum si se accinxit ad prelium. si arma assūpsit
et induit: quibus decuit vti pro regno: et hoc vt
dicebat et exposcebat lex illius certaminis. ¶ Q. si
dixerit quia nō oportebat vt diuina sublimitas vsq;
ī nostram miseriam descēderet ꝓpter hoc cū q; susci
pet. cū solo ꝟbo genꝰ humanū liberare posset ac re
parare. Nos iam respondimꝰ ad hoc ī eo tractatu
quē vocamꝰ. Cur deus hō: ⁊ ad alia oīa q̄ mouē pos
sēt icredulos vel alios ipitos. verū ex incidenti ita
diximꝰ hic. vt palā faceremꝰ ꝙ icreduli in eo ipō ꝙ
credūt se honorare deum. cōtumeliā ei faciūt ⁊ blas
phemāt aduersꝰ ipm. Magnitudo eñ doni honor
ē dātis ⁊ magnitudo elemosyne honor ē erogātis. ⁊
magnitudo flāme honor est camini siue fornacis. et
magnitudo inūdatiōis honor ē fōtis. ¶ Qr igit̄ be
neficiū incarnatiōis filij dei: donū ē dei largientis.
quo maiꝰ ī thesauris dei iueniri nō potuit. ⁊ elemo
syna qua miserie generis humani sanande atq; rele
uāde efficatior atq; cōuenientior erogari nō potuit ⁊
flāma diuie charitatis q̄ calefaciēdo atq; viuificā-
do gñi humano de camio ⁊ fornace diuie dilectiōis
ardētior siue feruētior emicare nō potuit. Similit̄
⁊ inundatio. q̄ de fōte aq̄rū viuētiū lauādo generi hu
mano. ⁊ extīguēdis eiꝰ incendijs efficatior manare
nō potuit. Manifestuꝫ ē quia ī iniuriā ⁊ cōtumeliā
ipsius fōtis vniuersalis bonoꝝ. bñficiū dominice ī-
carnationis negant increduli. cum honor fontis sit
magnitudo et magnificētia emanatiōis. Verū qm̄
nō est intētionis nostre atq; ꝓposita in hoc tractatu

singulos fidei articulos astruere probationibus: sz
fidez ipsã piã atq3 veridicaz: ⁊ salutarem in vniuersa
li stabilire: reuertamur ad ipsam: ⁊ stabiliam⁹ ipã3
probationibus vniuersalib⁹: ⁊ nulli ex articulis ap
B propriatis. ¶ Incipiamus igit̃ ⁊ dicam⁹: quia fides
Fides — hic sola habet testimoniũ ⁊ cõfirmationẽ miraculo-
ruz: nulla eñ gens: n ulla secta habet miracula: pre
Fidei miracula — ter eam que fidem istam habet. Et fidem istam sem-
per comitata sũt: ⁊ secuta miracula: que ab ipso abel
filio ade continuata sunt: vsq3 ad legez: dataz p moy
sen: ⁊ in gente hebreorũ mirabiliter multiplicata: ⁊
ab exitu egypti vsq3 ad ingressũm terre pmissionis
comitata sunt: ⁊ consolata sunt gentem hebreorum.
Nec deseruerũt eam: donec ipsa deseruit fidem istã:
tunc eñ cum ipsa fide in apostolis et aliis ex iudea
credẽtibus trãslata sunt ad ecclesiaz: ex iudeis: ⁊ gẽ-
tibus congregatam: ⁊ perseuerantez: videant p dei
gratiaz in eadem vsq3 in hodiernum diem: ita vt eã
posita poni videantur: ⁊ remota remoueri q̃si ipsius
fidei sunt effectus: ⁊ testimonia inseparabiliter illam
comitãtia. Nec ei ydolatre quos paganos vulgo di
Idolatre — cim⁹: neq3 gens machometi quos sarracenos voca
mus: neq3 fidei neq3 heretici leguz aut sectaruz sua-
Sarraceni — ruz vllum habent miraculi testimonium. ¶ Miracu
Miraculũ quid — la autẽ appellamus virtutis dei admirandas ope-
rationes isolitas cursuiq3 nature cõtrarias. ¶ Qua-
C les sũt suscitatiões mortuorũ illuminationes ceco-
ruz: mũdatiões leprosoꝝ: curationes demoniacoꝝ
effugationes et religationes demonum et similia.
¶ Quia gratiaz mirificoruz operuz testimoniis hãc
solã ꝯfirmare: nec ab initio cessauit: nec adhuc cessat
misericors deus: necesse est hãc solã esse veridicam
ipsiq3 placidaz fidem: ad hãc eñ confirmandam: ⁊ fi
unt: ⁊ fieri petũt miracula. vnde rebelles: ⁊ incredu
li qui sermonibus sãctorũ virorum credere non vo-
lebant: miraculis inducebant̃: ⁊ vsq3 ad hodie indu
D cunt̃ ad fidem. ¶ Amp̃. Et in nomine ipsius domini
ihesu xp̃i crucifixi: ⁊ mortui aliis: mortui ab ei⁹ aduẽ
tu manifeste sũt suscitati: ⁊ p ap̃los: ⁊ p viros sãctos
hodie suscitantur: ipsi etiã idẽ apostoli ⁊ martyres: ⁊
cõfessores mortui: ⁊ mortuos suscitant: ⁊ alia mira-
bilia operant̃: ⁊ ad ipsos iam mortuos viri fideles:
pro impetrandis miraculis sepe recurrunt: ⁊ obti-
nent fieri ea p ipsos. Apparet igit̃ fidem hanc: nõ so
Mortui infideles — luz in viuis: sed etiam in mortuis fidelibus habere
miracula. Infideles vero: sicut nec viui apud deum
fideles viui — quicunq3 possũt: sic mortui nec se possunt: nec alios
adiuuare: apparet etiaz ex hoc veritas fidei istius
cu fideles etiaz mortui miraculis attestãtur: ⁊ quaz
viui tenuerant: etiam post mortẽ miraculis appro
bãt ⁊ ꝯfirmãt. ¶ Amp̃. Hec est q̃ sola p̃dicat ea q̃ ma
xime dei honorem suadeant. Maxime eius timorez
incutiãt. Maxime spem in eo erigant ⁊ confirment:
⁊ qð plus est ea sola est: que potẽtie dei in nullo de-
trahit: cum oĩs secta perditionis eidez: ex toto detra
hat: vel ex parte. multa eñ dicit hmõi secta creato-
rem nõ posse: vel nõ aliter posse ea facere q̃ faciat.
¶ Sola fides aũt catholica libertatez potẽtie ei⁹: ⁊
E credit: ⁊ cõcedit in vltimo: similiter amplitudinem
⁊ fortitudinem: que tria simul accepta: videlicet li-
bertas: fortitudo: ⁊ amplitudo potẽtie: ⁊ hoc in vlti
mo: ratio sũt siue explicatio omnipotentie lucida ⁊
perfecta. ¶ Est eñ omnipotẽtia verissima ratione
potentia libera in vltimo libertatis: ⁊ fortis in vlti
mo fortitudinis: ⁊ ampla in vltimo amplitudinis.

¶ Sapientie vero ipsius: ⁊ multe cõtumeliosissime — Sapiẽtie
detrahunt: ⁊ multi forte non detrahunt: sed omnes — dei quomo
generaliter heretici: ⁊ increduli eiusdem detrahunt — do detraha
bonitati: aut enim male sentiunt de iusticia ipsius si — tur
cut qui dixerunt ipsum: nunq̃ requirere vel vidica-
re peccata: aut saltem eternis ea non vindicaturum
suppliciis. Aut de ipsius misericordia: sicut qui di-
xerunt non esse reuersionem animabus post lapsuz
⁊ hii destruxerunt penitentiam: ⁊ omnem aliam vi-
am reuersionis ad deum. Alii de beneficentia eius
tanto nequius: tantoq3 perniciosius senserunt: quan — Misericor
to maiora eiusdem beneficia discredere ausi sunt et — die
negare: qualia sunt beneficiuz incarnatiõis filii dei: — bñficẽtie
⁊ redemptionis generis humani: reparatio est ipsi
us: ⁊ ad gratiaz: ⁊ gloriam: alii contra liberalitatez
ei⁹ ⁊ largitatẽ: ⁊ indulgẽtie blasphemare nõ verẽt̃. Qui
negant eum esse remuneratorem suorum sibiq3 fa-
mulantium. ¶ Similiter: ⁊ contra gratuitam ac na-
turalẽ eius beneficentiam: multi enim in dei iniuri- — F
am delirauerunt attribuentes dona: quibus in mũ — Liberalitas
do isto vtuntur: vel fato: vel stellis: vel aliis euiden-
tie: dicentes herbas: ⁊ planetas: fruges ⁊ fructus nõ
a deo creari: sed terram ex se ipsa huiusmodi produ
cere. ¶ Vides igitur: quia sola fides catholica decli
nat dei contumelias ⁊ honoris sui diminutiões: so-
la sentiens de ipso magnifice: ⁊ decẽ ipsum: sola ipsa
est qua ipse honorificatur absq3 detractione sui ho-
ris et contumelia. Omni autem alia secta inhono-
ratur: ⁊ dehonestatur damnabiliter. ¶ Quare mani
festũ ẽ hãc solã esse veridicã: ⁊ ei acceptabilẽ fidem.
¶ Amp̃. q2 necesse ẽ tales eẽ app̃hẽsiões fidei q̃ affe — G
ctiões necessarias pariãt ac religiosas: spes aũt ve
nie et gratie: ⁊ glie q̃ ẽ adoptionis ⁊ hereditatis eter
ne ex alia credulitate vel app̃hensione generari nõ
potest: q̃ ex credulitate magnitudinis misericordie
dei: eius inq̃ magnitudinis qua miseriã nostrã assu
mere dignat⁹ est: et nostre miserie mire consortium.
¶ Nulla eni via magis suaderi communitati gene
ris hũani potuit: deũ nos glorie sue velle habere cõ
sortes q̃ per hoc q2 miserie nostre consortium inuit.
¶ Qua eñ via euidẽtius ostendi potuit homib⁹ q2
secum vellet eos deus beate ⁊ gloriose viuere: q̃ per
hoc q2 cũ eis voluit misere ⁊ ignominiose viuere: ⁊ qð
plus est etiam mori. ¶ Quid ingentius imprimere — Nota
potuit cordi humano q2 communicanda esset ei diui
ne glorie beatitudo q̃ ipsius humãe miserie in filio — Spes
dei facta communicatio. ¶ Deinde quid a deo spem — venie
venie erigere potuit: quid a deo de misericordia dei — a deo
firmare fiduciam quo signo vel argumẽto verisimi
lius probari potuit cordi humano deum velle par-
cere et misereri hominibus: quoniam per hoc q2 pa
trem misericordiarum proprio filio vt eis parceret: nõ
pepercit: ⁊ ipse filius vt immunes et illesi ipsi abirẽt
latrociniorum ipsorum dignatus est perferre suspẽ
dium. ¶ Manifestum igitur est ex his quantum de⁹
voluerit homines esse suos socios in gloria sua: q̃-
bus ⁊ ipse voluit esse socius in eorum tanta miseria
hec igitur argumenta: hec signa sunt que nulluz lo-
cum desiderationi: nullum mutationi vel dubietati
relinquunt in corde humano cum ipsa credita fue-
rit credulitate firma ⁊ lucida. Desperationis inq̃ — H
vel dubitatis de venia: vel gratia: vel gloria quãtacũ
q3 econtrario deterreat magnitudo vel multitudo
peccatoꝝ. ¶ Credulitas igit̃ horuz ẽ q̃ ruinam despe
rationis penitus p̃hibet: ⁊ aduertit: ⁊ spem magni-
ficã: velut colũnam firmissimã i corde hũano erigit

⁊ confirmat ad religionis edificium supportanduꝫ.
¶ Hec credulitas est que corda subuersa erigere: erecta portare sola sufficit ⁊ fulcire. ¶ Quapropter ex
necessitate i omni corde i quo edificanda est religio:
necesse ē vt fundamētuꝫ firmissimū supponēda. Ad
hūc modū est ostēdere ⁊ de affectione amoris: quia
sola fides catholica ea cōtinet ⁊ predicat que illam
qualē: ⁊ quātā deo ⁊ incitēt ⁊ inflāment. ¶ Sicut enim
I ignis ignē maxie generat: ⁊ applicatiōe sua seu cō-
tactu que ignibilia ⁊ succensibilia sūt maxie inflam
mat ⁊ ignit: sic ignis diuie dilectiōis tāto beneficio
nobis exhibite p credulitateꝫ cordib⁹ hominuꝫ ap-
plicatus ignē sancte dilectiōis in deum maxime in
illis generat: eaqꝫ amore viuifico maxime incēdit ⁊
inflāmat. ¶ Et alia oīa bn̄ficia velut scintille et pru
nule per modice ad calefaciēdū seu inflammāda cor
humanū: bn̄ficiū vo incarnationis atqꝫ redēptiōis
nō solū ē sicut mōs igne⁹ cordib⁹ nostris inflāman-
dis per credulitatē apposit⁹: immo incōparabiliter
maior ignis q̄ esset tot⁹ mūd⁹ si tot⁹ arderet. Quā
to eñ maior ē fili⁹ dei toto mūdo: tāto corda huma
na magis calefacere debꝫ ⁊ inflāmare per hanc cre
dulitatē eis applicit⁹ q̄ tot⁹ mūdus corpa nostra si
Filius dei totus arderet. ¶ Est enim filius dei beneficium nobis
collatum inq̄tū nobis ⁊ p nobis datus: quid autē
sūt torres ⁊ faces aliiqꝫ ignes ad calefaciēda corpo
K ra calore sensibili: hec sūt beneficia ad calefacienda
Ignis. corda calore spirituali: hic aūt calor amor ē. ¶ Ma-
nifestū igitur est: q2 si totus mundus arderet: modi
cus ignis esset ad calefaciendū corp⁹ quodcūqꝫ: im-
mo nullus comparatione huius beneficij: ad calefa
cienduꝫ corda humana. ¶ Manifestuꝫ igit̄ est: quia
maior ignis calefaciendis aut inflāmandis cordi-
bus nostris adhiberi non potuit. q̄ beneficiū domi
nice incarnatiōis ⁊ passionis. hūc aūt ista sola fides
seu credulitas eisdeꝫ adhibet. ¶ Quia vero alia bn̄
ficia corporibus aliarū gentiū applicantur. que vt
dixim⁹ nisi modice scintille sūt ad istū ignē. ¶ Mani
festū est omnes alias gentes ab amore diuino fri-
gidas esse comparatione xp̄ianorum: et ideo mor-
tuas: cum calor ille solus sit viuificus ⁊ vitalis quia
ergo nulla secta: que huic articulo contradicat adhi
bet ignē cordi humano qui ipsum amore dei calere:
vt oportet faciat. Manifestū est quia nulla alia cre-
dulitas cor humanū viuificat. Manifestum igitur
est quia sola ista fides viuifica est. ¶ Amp. q2 sola ista
fides vt diximus et fulcimentum spei prestat contra
ruinam desperationis ⁊ finem amoris nectit quo ad
deū trahimur contra pondus proprie corruptiōis.
Manifestum quia hac sola fide prestantur nobis ⁊
fulcimentum ne cadamus: ⁊ adiutoriū quo ad deū
ascendamus. Hec autē est summa religionis videlꝫ
immobiliter: perseuerare contra impulsus tentatio
num: et sursum iugiter ascendere: deoqꝫ inseparabi-
liter adherere. ¶ Trahimur autem sursuꝫ: et deo ad
Amore deo adherem⁹ herem⁹ amore: fulcimur autē vt dixim⁹ spe. ¶ Qua
re manifestum est hanc solā fidem esse deo placidaꝫ
Spe fulcimur. et hominibus salutarem: per quam nobis sūma ve
re religionis puenit: ⁊ ex q̄ sola eiusdē fabrica tota
L consurgit. ¶ Amplius. Est et firmissime in deo sp e
randum est: et ardentissime diligendus est a nobis.
¶ Omnes autē alie secte: omnesqꝫ errores aut fulci
menta spei prorsus tollunt vt diximus: aut debilia
fulcimenta adhibent instar festucaruꝫ aut palearuꝫ
que fulcire ⁊ cor humanuꝫ: supportare nullo modo
sufficiunt. ¶ Et similiter scintillulas ⁊ prunulas mo
dicorum beneficiorū cordibus nostris calefaciēdis
adhibent: aut omnino nihil incentiuuꝫ amoris i de-
um cordibus nostris apponunt. ¶ Quare manife-
stū est hāc solam esse credulitateꝫ seu fidem: q̄ et cor
Fidei virt⁹ da humana debita firmitate subpodiat: ⁊ substētat.
⁊ quāto decet amore īflāmat. Necesse igitur ē ipsā
vere ac debite i deū spei debiteqꝫ i deuꝫ dilectionis
M esse principiuꝫ ac fundamentū. ¶ Et ad huc moduꝫ
manifestum est q2 ex ipsa est similiter maximus dei ti
mor: dū per eā creditur: ⁊ iusticia ei⁹ in vltimo distri
cta: ī cōtumaces atqꝫ rebelles eiusqꝫ vīdicta: ⁊ eter-
na eē duratiōe ⁊ incogitabilia acerbitate: et ad hūc
moduꝫ se habet de aliis que dei sunt: ea enim sola cre-
ditur immensitas eoꝝ que supra nominata sunt: at-
qꝫ magnificentie absqꝫ diminutione sicut prediximus
Quare ipsa sola ē que rectas ac quietas affectiōes
in deum generat i cordib⁹ humanis. Alie vero oēs
credulitates: aut eas tollūt penit⁹: aut pariūt dimi
nutas diminutione deo iniuriosa ⁊ cōtumeliosa vt
i aꝫ p p̄te ostēdim⁹. ¶ Amp. Quid ē fides recta: nisi
digna ⁊ debita corpptinēt ad fūdamētū religiōis cre
dulitas. hec igit̄ est q̄ de deo credit̄ ⁊ qō credēdū ē: ⁊
sicut credēdum est ad colē dum ipm. ¶ Etsi habu-
N erit diminutionē vel imperfectionē vel errorē credu-
litas: necesse est habere similia ⁊ affectiones et opa
tiones que ex ipsa credulitate sūt. Quia igit̄ incul-
Blasphemia in cultu dei diminuto. tu diminuto et error ⁊ blasphemia est: et defect⁹ ne-
cessarie p̄tis graue peccatū in deū. Necesse est cre-
dulitatem pnominatā: que fundmētum est diuini cul
tus ac vere religionis purā esse ⁊ liberā ab errore fal
sitatis: ⁊ integrā hoc ē sine diminutione p̄tis huius
videlicꝫ necessarie quā diximus: huiōi aūt credulitas
videlꝫ de deo et his q̄ ei⁹ sūt: que nec errorē habeant
falsitatis: nec diminutionē necessarie p̄tis inotesce-
re nō potuit nisi pphecia seu reuelatiōe diuina: q̄re
manifestū est fidē seu credulitatē que fundamētum
est vere religōis ⁊ principiū diuini cultus p se esse ex p
pheria vel reuelatiōe diuina: hec aūt est sola catho-
lica. Nulla enim alia secta pphetiis solis in p̄te ista
innititur: ⁊ si qua innititur: inq̄tū innititur cōcordat
huic fidei: ⁊ propter hoc in parte ista non errat: dum
modo ppheticorum eloquiorum intelligentiaꝫ nō
Judei propheticorum eloquiorū mali interpretes. peruertat. Quod propter iudeos dicim⁹ qui i mul-
tis fidei articulis recte sentiunt: fideiqꝫ catholice cō
sentiunt. inducti testimoniis prophetarum. verum
vbi dissentiunt: ipsa prophetarum eloquia: non
tam falsa q̄ et ridiculosa interpretatione errori suo
aptare conatur. ¶ Amplius: prophetis et aposto-
O lis non est creditum in articulis fidei nisi miraculo-
rum testimoniis. Miracula autem omnia eius sūt
testimonia cuius ⁊ opera. Dei igitur testimonia sūt
cum eius solius manifeste ipsa sunt opera. Recepti
igitur sunt omnes catholice fidei articuli et crediti
dei testimoniis. Dei autem testimonia non possunt
esse falsa i aliquo. Dei igitur testimoniis crediti sūt
articuli fidei recepti: quare ⁊ ipsi omnes veri ex ne-
cessitate. Dei enim testimonium non potest habere
quod verum non est nisi forte de falsitate sua. ¶ Am
plius: apparet ex hoc: quia quicquid credit ecclesia
catholica i articulis fidei sue: deo testificante credit
¶ Quare etiam si erraret in aliquo: quod tamen im-
possibile est: nō ei esset imputādū: s3 deo testificāti: se-
cure igr̄ sola credit q̄ deuꝫ sola testē hꝫ credulitatis
sue: et cui⁹ credulitas nō nisi deo imputari pōt. ¶ De

claratū igitur est ex his: qꝛ hui⁹ fidei soli⁹ deus ꝟita-
tis: imo deus ꝟitas testis est. Et cū hoc etiā mani-
festū est: qꝛ ecclīa catholica deo soli credit: siue cre-
dat ꝑ miracula: siue credat ꝑ reuelationem. Siñali-
ter eñ in oībus ⁊ vbiq̧ illi credit cuius testimonio
credit. ¶ Quare manifestū ecclīam catholicā soli
D deo credere: fideiq̧ catholice solū ipm̄ esse datorē.
⁊ idō esse veridicā ꝑ oīa ac salutarē. ¶ Quare oēm
Fides
sectā ꝯriā seu ꝯdicentē: sectā esse erroris atq̧ ꝑditio
nis. ¶ Amplius. Ista fides sola captiuat ⁊ in seruitutē
redigit oēm intellm̄ hūanū in obsequiū deo ad cre-
dendā ꝟitatē quā nō capit: imo cui q̄si naturaliter ꝯ-
dicit atq̧ rebellat. ¶ Primū aūt obsequioꝝ diuino
rū est ipsius intellēs: qđ non pōt esse nisi quoddā cre
dere vt supra ostendim⁹. ¶ Quare fides ista ꝑmum
obsequioꝝ exhibet deo. Ipsa igitur est ex necessitate
ꝑmū ꝑncipiū diuinoꝝ obsequioꝝ atq̧ diuini cult⁹.
¶ Amplius. Ipsa est que intellectū q̄ vtiq̧ caput huma
ne mentis est ꝑmo inclinat et incuruat ꝑ obedientiā
diuine auctoritati: ad recipiendā humiliter verita
tem eoꝝ q̄ ꝑtinent ad cultū ⁊ honorificentiā diuinā.
Quare ꝑma veneratio ⁊ adoratio hoc est ꝑma pri
mi capitis icuruatio ad deū. i. ad maiestatē seu au-
ctoritatē diuinā ex ea est. ¶ Ipsa igitur est ꝑncipiū
Fides.
primum diuine venerationis ⁊ cultus. Et propter
C hoc manifestum est: quia credita eius siue appre-
hensa sunt ea, quorum apprehensio seu credulitas
parit in credentibus affectiones: ex quibus est ex-
terior. id ē forinsecarum operationum ⁊ obsequio-
rum diuini cultus.

¶ Supradicta omnia per epilogū quendā: ac
enumerationē repetens: paulatim ad legis mentio
nem delabitur: ipsamq̧ ꝑmū finiens: septem eius par
tes facit ex quibus q̄ttuor esse dicit: que de substan
tia legis non sunt. s. testimonia: exempla: comiatio-
nes: ⁊ ꝑmissiones. Postea ostendit obligatiōes: a-
gendi quedam: ⁊ quedam declinādi nō cessare ser-
mone: ⁊ scriptura cessantibus: legemq̧ ipsam esse
in anima. Mox pulchra de legibus subiungit pul-
chro ⁊ eleganti ordine: ostenditq̧ nihil fuisse in to
ta lege hebreorum: quod non haberet causam ra-
tionabilem.

Iam igitur expediuimus nos auxilio dei
de his q̄ ꝑposueramus hic dicere de fi-
de: ⁊ declarauimus: qꝛ fides vno modo,
intentione vna virtus est fortificans i
tellectum humanū, ꝯtra firmitatē seu
debilitatē credulitatis reꝝ salutarium hoc est. quo-
rum salutaris et necessaria est credulitas. Et quia
ipsa est rectitudo: erigens ipm̄ a claudicatione sua
qua non pōt ambulare ꝑ viam veritatis: absq̧ sub
podiaculo seu sustentaculo: vel euidentie ipsius ve
ritatis vel ꝑbationis firme: vel saltē suasionis pro
B babilis. ¶ Et qꝛ ipsa est armatura eiusdem ꝑtegēs
ipm̄ aduersus iacula ꝑpriaꝝ obmurmurationū ꝑ-
priorum sensuū sapientie humane: ac mūdane que
iacula vocamus ⁊ cogitationes fidei cōtrarias q̄s
ipse intellectus humanus contra fidem seipsum se
pe obmurmurat ⁊ obsusurrat. Similiter suggestio
nes sensuum corporalium argumenta philosopho
rum ⁊ hereticorum ⁊ alias contradictiones homi-
num. ¶ Nouissime vero hec armatura est ꝑtegēs
intellectum humanarum contra vrgentissimas pi-
culosissimasq̧ ipugnationes blasphemiarū. ¶ Qui

bus sanctissimorum: ac fortissimorum virorum in-
tellectus incredibiliter infestantur. ¶ Ex quibus oī
bus elucescit: quia ipsa est etiam velut gladius exa Fides gla
cutus ⁊ elimatus in manu ipsius intellectus. Exa- dius acut⁹
cuatus ad dissecandas ⁊ disperdendas prenomina
torum hostium acies. Elimatus vt splendeat ad ir-
rumpendas ⁊ diluendas tenebras quas huius ho-
stes tanq̄ genus tenebrarum ingerunt. ¶ Et patefe
cimus etiam cum his: quia ipsa est sola deo digna
credulitas: ⁊ quia ipsa est caput religionis ⁊ funda
mentum. Et quia ipsa est totius sacri cultus diuine
q̧ honorificentie principium: inclinans ⁊ incuruās
caput mentis: id est intellectum in venerationem ⁊
adorationem diuine veritatis ⁊ auctoritatis per o
bedientiam credendi. propter quod ipsa est inꝑmis
sanctificās intellectum humanum: atq̧ purificans
ab erroribus impietatis: ⁊ sanctificans ipsum deo
altissimo. ¶ Mortificans ipꝫ ꝯtrum ad ea q̄ sua sūt
vt non scđm se deo credant: sed supra se ⁊ contra se-
ipm̄. Et ostēdimus insuꝑ q̧ articuli fidei huius ad ē
res: hac fide credite diuidunt in tres ꝑtes. Et qꝛ ip Articuli fi
sorum articulorum alij sunt radicales ⁊ primitiui dei
facilisq̧ probationis atq̧ suasionis. Alij vero sunt
consequens ⁊ longe deriuationis: ⁊ propter hoc dif
ficilis suasionis propter elongationem suam: mul-
tam ab intellectu humano. Et q̧ omne gen⁹ homi-
num quod capax est credulitatis necesse est aduna-
ri ⁊ vniri in fidem huiusmodi articulorum. Et hoc
concordia ⁊ sensione credulitatis ipsorum. Certum
etiam fecimus: quia omnis secta contradicens his
articulis destruit religionem: aut in toto aut in ꝑ-
te. Fecimus etiam sciri: quia omnis erronea secta
que contra fidem hanc se erigit: genus humanum i
ruinam desperationis ꝯtrum in ipsa est precipitat.
⁊ in mortifero gelicidio a calore diuini amoris de
reliquit. Et quia huiusmodi fidei dator ⁊ doctor te
stificator: ⁊ approbator semper est deus. ¶ Consequēs A
igitur est post omnia hec vt aggrediamur loqui de
lege iuxta qđ proposuimus ⁊ promisimus. Dicam⁹ Lex quid.
igitur: quia lex verissima ratione nihil aliud est q̄
honestas legibilis: id est descripta religionis ⁊ pre
ceptis. Iuxta quod dictum videtur: lex est scriptū:
assistens honestis prohibensq̧ contrarium. ¶ Pro Non omne
prie vero non omne mandatum honestatis dicitur mandatū
lex: siue preceptio sit siue prohibitio. Et tamē vsua honestatis
liter omne ius scriptum dicitur lex: vt ergo proprie est lex
legem diffiniamus. Lex est honestas integra seu cō
pleta legibilis ⁊ descripta litteris ⁊ obseruantie i-
perate. licet eñ: tullius ⁊ seneca aliiq̧ q̄ plures ho- Tullius
nestatez litteris descripserunt: scripta eorum tamē Seneca
nemo legem dicit. Nec lex cuiusq̄ proprie dicitur.
nisi vel eius qui eam imperauit vel eius qui ad po
pulum eam tulit. Unde lex hebreorum: ⁊ dei dicitur
⁊ moysi. Lex autem populi aliter dicitur: qui eidē Lex a ligā-
videlicet subiectus est ⁊ ad quem lata est. vnde ⁊ le do
gem a ligando nonnulli dictam esse voluerunt pro
eo q̧ ei obseruande alligati sunt hi quibus data ē.
¶ Alia vero intentione lex dicitur: liber huius de-
scriptionis. ¶ Sunt autem partes legis huius se-
ptem. ¶ Quarum est testimonia: ⁊ hec sunt verita-
tis. ⁊ ideo credenda. ¶ Secunda sunt mandata: et B
hec sunt honestatis: ⁊ ideo adimplenda. ¶ Tertia
sunt iudicia et hoc equitatis: et ideo parēdum eis.
¶ Quarta sunt exempla ⁊ hec imitanda.
¶ Quinta promissiones premiorū ⁊ hec speranda,

¶ Sexta cōminationes penaꝝ. scȝ vel suppliciorꝝ et hec timenda. ¶ Septima cerimonie reȝ honorificētie ⁊ cultus diui: ⁊ he reuerende: ac venerāde. ¶ Attende diligenter: septem istas partes. q̄ he sunt ꝓprie intentiões eaꝝ quas posuimus. Et scito quia quattuor illaꝝ: non sunt de substantia legis ꝓprie veȝ testimonia exempla ꝯminationes ⁊ ꝓmissiões. Non em̄ pōt dici ꝓprie lex qua nihil imperatꝰ vl̄ ꝓhibetur. Certum aūt est: q: narratio veritatis q̄ assertio hystorica tm̄ est nichil imperat aut ꝓhibet: Sil̄r neq̄ exempla viroꝝ bonorum siue malorum. Eodem modo neq̄ ꝯminatiões: neq̄ ꝓmissiones: verū fortissima sunt adiutoria ad legē suscipiēdā ⁊ obseruandā sapiētie diuine lex hebreoꝝ ⁊ edita ē ⁊ descripta. Post narrationē em̄ historicā q̄ descripsit lic. deū in ṗncipio creasse oīa celum ⁊ terram ⁊ hominem supposuit exempla diuine iusticie contra peccantem primū hoīem. Deinde inundationē diluuiū ꝯtra totū genus humanū: postea subuersionem sodomoꝝ: postea flagellationem egypti: ⁊ egyptioꝝ. Interseruit etiam his narrationibus exempla diuine pietatis ⁊ beneficientie: in abraā ysaac ⁊ iacob. ⁊ vt ꝑ cominatiões deterrerentꝰ a trāsgressionibus. ꝑ ꝓmissiones allicerentꝰ ad obedientiam ꝑ exempla ꝓuocarentꝰ ⁊ animarentur ad totam legis obseruantiam ꝑ testimonia docerentꝰ solum deum esse colendum qui oīa creauerat. oīa ꝯseruat. ⁊ cuius solo nutu ⁊ beneplacito bona vel mala ꝓueniunt quibuscunq̄. Adiuuabant etiā populū illum testimonia: vt ⁊ ꝓmissionibus crederent ⁊ cominatiōibus: ⁊ vt nihil numinis in alio eē crederent q̄ in eo: quē celū ⁊ terram ⁊ oīa creasse legebant. Et ideo nec in celo: nec in stellis: nec in terra: nec in mari: neq̄ in aere: neq̄ in igne: nec in alioꝝ quicq̄ numinis esse aperte cognoscerent. Quare diuinū cultū nulli nisi soli creatori scirent esse ipendendū. ¶ Hec igiꝰ fuit prudentia legislatori a deo inspirata: vt vnum deū oīa creasse ṗmū doceret ⁊ scriberet q̄tenus eternitatē pariter ⁊ diuinitatē ab oībus aliis remoueret. Et sic idolatrie nullū locū relinqueret. Eternitatē em̄ ⁊ diuinitatē ⁊ celis: ⁊ celestis: ⁊ elemētis tā babiloni q̄ egyptū inter quos populus hebreorū nutritus fuerat attribuebant. Et ꝓpter hoc diuini cultꝰ eis honorificentiā ipendebant. Hoc ē testimonium veritatis in ipso veteris legis initio diuina sapientia ordine rectissimo posuit. Ut ab his qui legerent legem eius: errores tante impietatis ꝓsus abraderet: vt nihil numinis eā habere appareret q̄ de nihilo facta esse tāte auctoritatis testimonio cōstaret. Sed totā diuinitatē: totāq̄ gloriā deitatis ei soli in esse non dubitaretur. Qui oīpotentie sue virtute de non esse ad esse cuncta adduxerat. ⁊ ne in nō esse iterū euanescens recidant retinet ⁊ cōseruat. cuius solo bn̄ placito sunt q̄ sunt. ⁊ sicut sunt. premissum igiꝰ fuit hoc fundamentū fidei salutaris: vt creature oēs honore diuino ⁊ cultu cognoscerentꝰ indigne: vaneq̄ ⁊ inutiliter coli eas sciretur: q̄ nihil possent nisi q̄tū esset dine dignatio bonitatis. Et nos de hoc in tractatu de idolatria dispōne: q̄ ꝯuenit dicemus. ¶ Interim aūt reuertamur ad declarandū de lege ⁊ de legibus ⁊ dicamus q: lex sicut ꝓprie liber nō dr̄. i. scriptura visibilis. ita vt scriptura audibilis vt ita loquamur. Signū tm̄ ⁊ vitas siue res nunq̄ in voce nomē cōicant. Q: igiꝰ tam scriptura visibilis regulaꝝ honestatis q̄ ipsa lex vt ita dicamus audibilis. i. vbū audibilia hmōi rerū: nō dr̄ vl̄ lex vl̄ regule nisi ea figura vl̄ tropo q̄ nomē ipsiꝰ rei: ⁊ vitatis signo vel imagini eiusdē iponiꝰ: sicut imago petri petrꝰ dr̄. ⁊ petrus scribi vl̄ legi dr̄: vbi nomē eius scribiꝰ aut legiꝰ. Amp̄. Q: sole res sūt q̄ imperanꝰ aut ꝓhibenꝰ. Solarū em̄ rerū est fieri vel non fieri nō ꝓprie sermonū aut mādatoꝝ. Qui em̄ imperat currere. nō vbū iperat: sed cursum ipsū neq̄ q̄ obedit vbū currendi facit: sed cursum ipm̄ ꝓpue: sic̄ igiꝰ ꝓprie res vl̄ fieri vl̄ obmitti dr̄. ita ꝓprie imperari ⁊ ꝓhiberi: q̄re etiā ꝓprie iperata ⁊ ꝓhibita sunt res: figurate vo sermones. Precepta igiꝰ ⁊ mandata ⁊ lex. ṗmo ⁊ ꝓprie leguntur: sicut ⁊ intelliguntur. Res em̄ sunt ꝓprie quaꝝ ꝓprie et ṗmo intellectus ⁊ cognitio queriꝰ. Amp̄. Si sermones audibiles vt scripti sunt. Lex aūt ṗcepta ꝓprie. Multo fortius sermones intelligibiles. hoc ē sermones in mente qui proprie sunt rerum signa tanq̄ naturalia ⁊ rerum naturales imagines aut similitudines. Amplꝰ. Nullo existente sermone: nulloq̄ loquente: si soli sermones audibiles essent lex: nulla esset lex. Eodem mō deletis seu destructis oībus libris: nulla esset lex scripta. Quare si lex non hȝ nisi has duas intentiones. Nulla erit lex oīno duobus istis cōibus ꝯtingentibus. Et ita nulla erit ꝓuaricatio nullū pctm̄. ¶ Amp̄. Regule honestatis q̄les sunt deū esse honorandum: deū esse timendū: deum esse adorandū: oē hoīem esse diligendū: oī hoī ꝯsulendū: siue ille regule scripte sint exterius siue non: ⁊ siue audiantur exterius siue non: vere sunt ⁊ tenēde. Et obligatus est vnusquisq̄ debito honorandi deum: debitoq̄ timēdi eū: siue legat hoc foris scriptum siue nō: ⁊ siue audiat hec foris siue nō. Et ad hunc modū se hȝ de aliis q̄ sunt debita per se: ⁊ veȝ sit q̄ maior notitia altitudinis ⁊ potentie dei debitū honoris atq̄ timoris ad eū ⁊ obligationē auget. ¶ Manifestū igiꝰ est q: ⁊ regule honestatis ⁊ debita siue obligationes agēdi q̄dā ⁊ declinādi q̄daȝ sunt cessantibꝰ oī sermōe atq̄ scriptura. ⁊ q: ꝓuaricatio ⁊ pctm̄ sil̄r sunt absq̄ his: q̄re q̄dā lex ex necessitate est preter hoc. ¶ Amp̄. Tota honestas indubitanter in aīa est: honestas inq̄ vite humane ⁊ moꝝ. Honestas aūt vite ⁊ regulata est ⁊ ordinata ⁊ moderata. Non aūt regulata est vel moderata vel ordīata nisi hōestate: nec decora nisi hōestate. ¶ Quare totū id q̄ ordinat regulat moderatur ⁊ decorat vitā humanā: in aīa est. est igiꝰ ṗter sermones atq̄ scripturā cū illa foris sint. Cū igiꝰ vere lex sit: q̄ ordinat regulat moderat atq̄ decorat vitā humanā. Manifestū est veram legē esse in aīa. Amp̄. quid ē lex vera nisi ars q̄dā aut sapientia recte honestateq̄ viuendi. Omnis aūt ars ⁊ omnis sapientia in anima est: quare si vere dictum est: q: vera lex ars ē ⁊ sapiā recte honesteq̄ viuēdi vere lex est: ⁊ vā natura lex in aīa. ¶ His aūt oībus rōnibus nihil ad p̄sens astruere intendimus. nisi q̄ merito: ⁊ nō minꝰ ꝓprie: imo magꝰ ꝓprie magisq̄ veraciter lex dr̄ q̄ est in mēte q̄ q̄ ē i scripto vel voce. His aūt ita se hn̄tibus dicamꝰ: q: duo sunt ex q̄bꝰ ē vite hūane decor q̄ ⁊ honestas dr̄. Et eoꝝ alterū est in intellctu tm̄. vt regule ipse honestatꝭ q̄les nōnullas iā posuimꝰ. Et alterū est partim in itellectu: ⁊ partim in affectu veȝ virtutes. Quarum quedam sunt in intellectu ⁊ in nostra apprehensiua superiori ⁊ nobili: quedam vero in affectu: hoc est in vi nostra motiua nobili.

Ordo veteris testamenti.

Legislatoris moysi prudentia in scribendo.

B

C

D

Lex i mēte magis q̄ i scripto.

Omnes nãq3 regule assertiones sunt ꝟitatis. ⁊ iõ
vbi assertio ⁊ veritas: ibi ⁊ regule. Ueritas aũt vt
alibi diximus. sic est ad intellm̃ qui est visus interi-
or ac spũalis: sicut lux ⁊ color ad exteriorẽ visu3: vñ
quẽadmodũ solũ lucidũ: vel coloratũ est visibile ex
terius. Sic solũ verũ visibile interius scibile vel co
gnoscibile. Assertio vero ĩclinatio ꝓpria est q̃ neces
sario cadit sup verꝫ vel falsum. Nec põt vllo modo
esse assertio: q̃ nõ sit vera aut falsa nec h3 locũ in af
ctu: sicut nec eius oppositũ qđ est negatio. Affectio
nes vero nec vere nec false sunt: sicut timor vł amor
sed reuera bone: vel male sunt: ⁊ iuste vel iniuste: et
laudande vel vituperãde. Quicqđ aũt est verũ vel
falsum necesse pertenet ad intellm̃. Qꝛ enĩ veritas
ad intellm̃ pertinet: vt iã ondimus. iõ ⁊ falsitas de
necessitate: qm̃ opposita naturalr̃ circa idem sunt.
Locus igit̃ ꝓprius regularꝫ honestatis ⁊ recepta-
culũ intellˢ ẽ: ⁊ eius ꝓpria sunt q̃cunq3 veritate lu-
cent tanq̃ luce veritatis supradiante ꝑfusa. ¶ Et q̃
cunq3 falsitate tenebrescunt tanq̃ luce veritatis pri
uata. Lux enĩ ⁊ tenebre circa eundẽ visum: siue spi-
rituales sint: siue corporales circa vero visum cor-
poralem corporales. Circa spiritualem vero spiri-
tuales. ¶ Quoniam autem honestas exterior: non
est nisi ex honestate interiori: eo ꝙ honestas exteri-
or: non est nisi opera virtutum. opera aũt virtutum
numero eq̃lia sunt virtutibus. Manifestũ: ꝙ est ho
nestas exterior. i. opera ꝟtutũ exteriora: necessario
E rñdent honestati intereriori. i. virtutibus pari nũe-
ra. ¶ Amplius qꝛ p̃cepta non sunt nisi de operibus
virtutũ: hoc est q̃ sunt vel esse debent virtutũ. Silr̃
⁊ ꝓhibitiões nõ sũt nisi de opib⁹ eodẽ mõ viciorꝫ o-
pera viorꝫ ⁊ virtutũ numero equalia sunt viciis ⁊ ꝟ
tutibus. Silr̃ ⁊ regule p̃ceptis ⁊ ꝓhibitionib⁹ nu-
mero equales sunt. qm̃ iuxta vnamq̃q3 rõnem ho-
nestatis est rñdens ei p̃ceptum aut ꝓhibitio. Quẽ
admodũ iuxta regulam q̃ dr̃. deus diligendus: est p̃
ceptũ de diligẽdo deũ: ⁊ iuxta regulã q̃ dicit. neminẽ
esse odiendũ: est ꝓhibitio de nõ odiendo ꝓximũ. Et
est manifstum: hic siue generales sint regule siue spe
ciales. cum nos intendimus hoc de specialibus re-
gulis ⁊ operibus. p̃ceptis ⁊ ꝓhibitiõibus. Ex vna-
quaq3 enĩ regula p̃ceptum vel ꝓhibitio oritur: tan
q̃ ex sua causa. quare enĩ diligendus est deus. iõ p̃-
cipitur diligi. Et qꝛ non est odiendus ꝓximus. iõ ꝓ
hibetur odiri: qꝛ igitur vera lex honestatis ac deco
ris vite: q̃ per se vere ꝓprie naturaliterq3 lex est. id
est naturaliter legibili⁹ siue lecta. non ex signis po
sitis tñ: sed inscriptione naturali insita ⁊ impressa
cordibus humanis. naturaliterq3. i. iure ipso natu-
re ligans ad sui obseruationem ⁊ adimpletionem.
F Ligans inq̃ vinculo indissolubili ⁊ indispensabili
¶ Manifestũ est qꝛ vera ꝓprieq3 ac per se lex inna-
teq3 dilectionis ac ligationis quã nec solui possibi
le est: nec ꝯtra cã ⁊ dispensari est integra: ac perfecta
aggregatio reꝫ honestatis specialiũ: iuxta species
virtutũ ⁊ numerũ ipsarũ. Et hec lex ẽ ius diuinum
hoc ẽ diuina auctoritate humano generi ipositũ ⁊
ei⁹ inscriptione quasi digito suo inscriptũ: ⁊ est ius
naturale. qꝛ naturaliter: cum hoibus ⁊ in eis nascit̃
⁊ naturã humanã iseparabiliter comitat̃. Et ideo
vere lex est: qꝛ lex est simpliciter semꝑ ⁊ ad omnes a
cuius obseruatione non est exemptio. Ex q̃ manife
stum est: qꝛ p̃cepta vel ꝓhibitiones q̃cunq3 sunt vł
facta sunt: preter hanc non sunt lex simpliciter: sed
cui ⁊ qñ. ⁊ iõ nec vere lex: nec simplr̃ lex. Amplius.
Qm̃ qđ natura tale ⁊ qđ per se tale magꝭ tale. Ma
nifestũ est: quia quod in anima est naturaliter. ma-
gis est lex. ⁊ magis ꝓprie q̃ qđ est in scripto vel vo
ce. Amp̃. qꝛ sicut diximus tota honestas virtutũ lex
est. descriptio aũt oĩs vera ⁊ ꝓpria adequat̃ rebus
⁊ numero sermonũ ⁊ equalitate. Necesse est legem
exteriorem scriptam: siue rebus siue mandatis de-
scribatur. honestati virtutum adequari: ⁊ regulas
exteriores regulis interioribus: mãdatisq3 manda- G
data silr̃. Quare est consequens euidenter legem ꝑ
fectã. i. integrã discriptionẽ honestatis vere: ac pro
prie hoc est ꝙ vere: ac ꝑfecte honestas est: regulas
⁊ mandata continere ad numerꝫ virtutum. ¶ Mani
festum etiam est ex his q̃ diximus regulas oẽs ho-
nestatis esse naturaliter apud intellm̃. ꝓpter iamdi
ctas causas: ⁊ quodammõ naturaliter iscriptas eẽ
in ipso: precepta vero ⁊ ꝓhibitiones partim fieri a-
pud intellectũ ⁊ partim apud affectũ. Et hoc est qm̃
eodem iure ꝑ oẽm modum subiecti sunt iperio crea
toris: eodemq3 ꝓrsus obedientie debito obligati.
Nihil enĩ priuilegũ: nihil exemptionis: nihil peni-
tus libertatis h3 alteruter eorꝫ aduersus creatorẽ.
Et ꝓpter hoc: sicut eadẽ auctoritate p̃ceptũ est itel
lectũ credere deo: ⁊ affectũ diligere vel timere deũ.
Sic pari obedientie debito ꝑ oĩa tenetur intellect⁹
deo credere ⁊ affectus ip̃m diligere vł timere. Nec
refert an ista q̃ dicimus ad hoiem referant̃ ratiõe
dictarꝫ viriũ: an ad ipsas vires. Pro eodẽ enĩ repu
tamus ⁊ intellectum credere ⁊ hoiem in intellectu H
siue ꝑ intellectũ: ⁊ de affectu silr̃ intelligim⁹. ¶ Am-
plius. Qm̃ iam alibi declarauimus tres esse speci
es virtutum: videlicet naturales: quales sunt na-
turalis mansuetudo: naturalis magnanimitas: na
turalis verecũdia: naturalis pietas. Et iste homi-
nibus naturaliter indite sunt. Et malitia vel boni-
tate ꝯplexiõis ipediũt̃ vel adiuuãt̃: ⁊ qñq3 aliq̃ earꝫ
qñq3 vna sola ex his aut ipedit̃ aut adiuuat̃. Et hoc
manifestum fit per operationes earum: que secun-
dum impedimentum aut adiumentum complexio-
nis que est a parte corporis: aut tardiores ⁊ rario-
res exeunt: aut frequentiores ⁊ maiores. ¶ Alias
vero ostendimus esse consuetudinales: que ex fre-
quentia operationum acquiruntur ⁊ gignuntur: et
ꝙ naturales sint quasi pedes: sed pedes lesi multi-
plicibus occasionibus; non solum malitia comple-
xionis vt diximus: sed etiam corruptione: que pec-
cato primorum parentum in totum gen⁹ humanu3
transfusa est ⁊ transducta. In adam vero pedes isti I
⁊ sani ⁊ recti omni modo fuerũt ante peccatum. Et Adam
propter hoc per viam morum honestatis naturalis
scilicet huiusmodi pedibus ambulare recte poterat
absq3 claudicatione ⁊ offensione lapidis peccati. q̃-
si per planum nature: nunc quemadmodum gressi-
biles erant exterius: hoc est secundu3 corpus per vi
am sensibilem. Ita ⁊ gressibiles essent interius per
viam intelligibilem quam diximus planum hone-
statis naturalis. Cõsuetudinales ꝟo sicut lignei pe-
des sunt ⁊ alia subpodiacula atq3 adiumẽta que oc
casionatis ⁊ lesis pedibus ad adiuuandum ac quo
quomodo perficiendum gressum adhibent̃. Terti- K
as vero patefecimus esse theologicas. hoc est diui-
nas seu diuinales quas. Jacobus apostolus vo-
cat data optima: et dona perfecta descendentia a
patre luminum. Jacobi primo. Et nos vsuali

Margin notes (left column):
Z Tertio.
Ueritas ad intellm̃ pertinet. Intellect⁹.
Lex spiritalis ⁊ corporalis.
Ex vnaquaq3 regula preceptum vł ꝓhibitio oritur.
Lex impressa cordib⁹ humanis.
Ius diuinu3 dei iscriptione inscriptum.
A legꝭ obseruatione nõ ẽ exẽptio

Jacobus. ꝟo theologicas atq̧ gratuitas ꝯsueuim⁹ noiare.
¶ Hec vero sunt sicut alie spūales diuine bonitatis
artificio qb⁹ dignatiōis sue beneplacito fuerint ap
posite: atq̧ insite ad volandū: nō solū ad volandum
non soluꝫ ī sublime btitudinis: ⁊ glie sue: sed ad vi-
uendū: ita sublimiter atq̧ nobiliter: vt ad hanc vi-
tam ipera ta honestatis naturalis ambulatio. Hec
vero ad illā volatus merito noietur. Uita ꝟo q̄ ni-
hil hꝫ pfectiōis aut decoris nisi a pte ꝟtutum ꝯsue
tudinaliū: nec volatus est: nec ambulatio recta: sed
latio q̄dā nugatoria: mixta ex aliq̄ pte ambulatio-
nis ⁊ alterius motus. Ligneis pedibus eñ aut his
hmōi subpodiaculis: nō solū nō volat: sed neq̧ re-
cte etiā ambulat. ¶ Intēde igit in hec tria gña vir-
tutū ⁊ videbis: qꝛ pfectiōes sunt viriū aīe humane
naturaliū: sed ꝯm magis ⁊ minus. Naturales eī na
ture pfectiōes sunt atq̧ ꝯplete q̄ꝺtū ad naturā: hoc
est ita vt natura nō habeat qd eis adijciat: verūtñ
ꝯparatione diuinaliū q̄si in ales sunt: ⁊ tanto a no-
bilitate eaꝝ distantes: q̄to pedes ab alijs vt dixim⁹
⁊ recta ambulatio a volatu: ꝯsuetudinales ꝟo ad-
iumenta q̄dā sunt: vt diximus: ⁊ nec nobilitate aut
pfectione vnq̄ naturalibus adequāde: pauce eī nu
mero sunt ꝓpter paucitatē exercitationis ⁊ tpis: q̄
bus indigent ad sui gñationē. vix eñ inuenit: si tñ
inuenitur: qd nō credimus a deo etate grādeuus a
deoq̧ ammodo strenuus: ⁊ corpore validus: q̄ in oī
actu honesto incōcusse se exercuerit vel ea frequētī
am habuerit: vt ex ei⁹ exercitio ꝟtutē acq̄sierit cō-
gruentē. Et hoc mō oēs ꝯsuetudinales ꝟtutes tā-
tis: ⁊ tā varijs obtineri exercitijs. ¶ Attēde igit di-
L ligenter: qꝛ ꝟtutes naturales ⁊ opatiōes eaꝝ eisdē
noīantur noibus: quibus ꝯsuetudinales ⁊ opatio-
nes eaꝝ: ꝓpter qd multis visum ē qꝛ opatiōes haꝝ
oīm ꝟtutū nō differūt specie nullo mō: sed ꝯm ma-
gis aut minus ꝟbi gratia. Credere siue sit ex virtu
Uirt⁹ theologica. te desup infusa: hoc ē gratuita seu theologica: siue
ex probatione: siue suasiōe: siue ex natura: siue ex as-
suefactione: vnum est specie. Ueruntamen magis
credit atq̧ nobilius qui ex fide gratuita q̄ qui alia
M ¶ Nos autē iam hoc declarauim⁹ in superioribus
declaratione euidēti: q̄ manifestū ē: lumina descen
dentia desup a patre luminū: alteri⁹ modi eē ꝓrsus
q̄ lumina ascendētia: imo verius esse vmbras a re-
bus creatis. Et aliter ꝯm spēm lucere speculū itelle
ctus ⁊ sup irradiatione: vel p̄mi luminis: vel alioꝝ
luminū q̄ sūt supra: ipam etiā sub p̄mo tanq̄ media
aliter ex ascensu illuminationū q̄ reflectunt a rebus
creatis: ⁊ p organa sensuū īfundit se speculo itells.
N ¶ Patefecimus ēt qꝛ fides infusa desup vna est nō
obstāte quātacūq̧ credibiliū diuersitate. ¶ Qm̄ se-
quit vnitatem luminis a quo fluit sup intellm. Fi-
des ꝟo q̄ est a rebus ipsis tanq̄ vmbra vel imago
ipsaꝝ diuersa est: p diuersitate credibiliū: sequit eī
dispositiones credibiliū in identitate ⁊ diuersitate
tanq̄ cāꝝ ipsoꝝ. Eadē dicimus ⁊ de alijs. Dilectio
eñ desup infusa: dilectio a rebus: impossibile est q̄
sint eiusdē speciei ꝓpter eandē cām q̄ ⁊ fides. Et ad
hunc modū se hꝫ de alijs. Jā igit manifestū esse ti-
bi dꝫ ex his qꝛ qꝛ ꝯplementū ⁊ pfectio honestatꝭ sūt
ipse ꝟtutes gratuite. ita vt eas hñtibus alie: non
Uirtutes. sint necessarie q̄ꝺtū ad necessitatē pfectiōis. Uerun
tñ alie adiumenta nō modica p̄stant opari volenti
bus. Posita eñ fide gratuita siue desup infusa nō
est necessaria alia credulitas aīe hūane siue ad pfe-
ctionē honestatis siue ad decorē q̄ placeat creatori.
Manifeste tñ verū est: qꝛ q̄ hꝫ lumē hmōi fidei. ⁊ hꝫ
cū hoc lumina suasionū seu ꝓbationū cū lumine fi-
dei q̄ ex ipsis est erit expeditior: ⁊ ad cogitādū fideꝫ
hoc est fidei articulos ⁊ ad p̄dicādos atq̧ docēdos O
Et sicut ex vno lumine hꝫ q̄s sufficientiā ad regen-
dos gressus suos: si alia apponant: licet minora. qꝛ
⁊ ex hoc fiet expeditior in gubernatione gressuū suo
rū ita ⁊ hic. hñs eñ fidē hmōi: hoc est desup infusā
hꝫ vtiq̧ lumen q̄ regat gress⁹ intellꝰ sui in eis q̄ pti
nēt ad fundamentū religionis. Si tñ lumia q̄ p̄diri
mus ꝓbationū ⁊ miraculoꝝ addita fuerint huic fi-
dei: erit adiut⁹ in multo ad regēdos hmōi gressus.
¶ Reuertamur aūt ⁊ dicamus: qꝛ si sint hmōi virtu
tes de necessitate pfecte. virtutes dico naturales.
¶ Manifestū est qꝛ ab eis incipit pfectio hmōi tan P
q̄ a fūdamēto. ꝯplementū aūt ac pfectio eius ē de- Uirtutes
cus ꝟtutū gratuitaꝝ: ⁊ he sunt in fine pfectiōis ꝯm gratuite.
spēm. nō dico ꝯm gradū. Qm̄ in vita ista nō inueni
tur species virtutum sublimior aut nobilior: sed
in vna quaq̧ earum specierum inuenitur graduū
multa diuersitas ⁊ varietas. non enim omnes fides
gratuite eq̄les sunt. nec omnes qui hmōi fide cre-
dūt eq̄liter credūt: sꝫ ⁊ alij magꝭ alij min⁹: ⁊ alij luci
di⁹ alij min⁹ clare. et iteꝝ: alij forti⁹ alij debili⁹: ⁊ hꝫ
hunc modū se hꝫ res in alijs. ¶ De ꝯsuetudialibus
ꝟo manifestū est: qꝛ de necessitate huius pfectiōis
nullatenus sunt: tū qꝛ ex alijs p se hoc est talibus na-
turalibus ⁊ gratuitis. Manifestū e si pfecte eē ho-
nestū q̄ eas habuerit: tū qꝛ nūq̄ oēs ꝯsuetudinales
in aīa vna inueniunt. Neq̧ possibile est iuenire ꝓ-
pter humane vite breuitatē. ⁊ humane nature infir
mitatē vt diximus. q̄re nō esset possibile viꝝ pfecte
honestatis iuenire vita hac. Frustra igit indit⁹ eēt
naturalr honestatis appetitus mētibus humanis
cū ab eo sint naturali ipossibilitate ꝓhibite. Et ita Q
aliud esse naturalr frustra qd est manifeste ipossibi Natura ni-
le. Naturā eñ aliq̄d frustra facere. etiā in vno indi- hil frustra
uiduoꝝ: nedū in tota spē oīpotentissima dei sapien operatur.
tia q̄ ipa amministratur: ⁊ regitur nullatenus pmit
tit. Cōsiderem⁹ igit hanc pfectionē: q̄ a natalibus
ꝟtutibus icipiēs gratuitus ꝯsumat. ¶ Qꝛ igr sine
hac pfectōe: nec volat ī sublime eterne btitudis nec
sublimiter viuitur nec deo acceptabilr. Manifestū
est: qꝛ hec est pfectio modis oībus necessaria atq̧
sufficiens: ⁊ ad vite decorē: ⁊ ad meritum eterne fe
licitatis. Et de qua non licet aliquid detrahi ⁊ cui
nihil necesse est supaddi. lex igitur que hāc pfectio-
nem mandatis ⁊ regulis p̄cise describit: ē lex neces
sarie ac salutaris perfectionis. ¶ Et manifestū ē
quia hec vnica est ⁊ sola: ⁊ quia impossibile est aliā
esse: earundem enim virtutum impossibile est di-
uersas esse regulas ⁊ mandata: cum vnius virtutꝭ
non sit nisi vna regula: ⁊ vnum mandatum. quo ei⁹
operatio precipitur. Sicut ⁊ vni⁹ viciū regula vna
qua dicitur esse declinādum: ⁊ vna prohibitio: qua R
eius operatio prohibetur. ¶ Amplius. Eiusdem
honestatis impossibile est esse diuersas descriptio-
nes per regulas ⁊ mandata: quia si fuerint diuer-
se regule. cū nulla rla honestatis aliq̄d dicat nisi ꝟ
tutē illā esse seruandā siue tenendā de q̄ rla illa est.
silr cū nllo p̄cepto cuiuscūq̧ ꝟtut' aliq̄d dicat vl p̄
cipiat nisi fieri op⁹ illi⁹ ꝟtutis c⁹ ē. māifestū ē rlas
illas ⁊ mādata nō esse diuersa nisi voce ten⁹. cū res
eedē per oīa subsint illis. ¶ Amp̄. Sicut vna ꝟtus

ad suã rõnẽ ꝛ ꝑceptũ:sic tota honestas ad legẽ totã ¶ Quid enĩ est vna regula ꝛ mãdatũ ad suã ꝟtutẽ hoc est tota lex ad totã honestatẽ. Qualis enĩ ps ẽt vna ꝟtus totius honestatis:talis ps est vnius ꝟtutis regula ꝛ ꝑceptũ totius legis:totã honestatẽ mãdatis ꝛ regulis ꝑscribẽtis. ¶ Quare sicut vnius ꝟtutis nõ est nisi vna regula ꝛ ꝑceptũ. ita vni⁹ honestatis nõ est nisi vna lex. Si enĩ possent esse due vel plures: accideret ista multitudo necessario ĩ regulis ꝛ mãdatis. Qm̃ si nõ esset in regulis ꝛ mãdatis cũ ex eisdẽ regulis ꝛ mãdatis ĩpossibile sit leges eẽ diuersas: ĩpossibile est ꝙ accidat ista multitudo in lege. Jã igit̃ certificatũ est ex his vnã esse ꝛ solã legẽ:ꝛ aliaꝫ ĩpossibile eẽ salutarẽ atqꝫ ꝑfectã. Sicut vnã ꝛ solã honestatẽ aggregatã: ex oĩbus ꝟtutib⁹ naturalib⁹.s.ꝛ gratuitiꝫ:sine qb⁹ nec recte viuit̃:nec deo acceptabiliter:nec apud ipm̃ remunerabiliter. ¶ Hec lex euãgelica est: ꝯtinẽs naturales regulas honestatis:naturaliaqꝫ ꝑcepta ꝛ ꝓhibitões:ꝛ insup est ꝯtinẽs gratuite regulas honestatis ꝑceptaqꝫ et ꝓhibitões ipius: vt queadmodũ honestas ipsa tota atqꝫ ꝑfecta:ex naturali gratuita cõsistit. ¶ Sicut lex salutaris ꝑfectionis ac ꝑfecte honestatis est ex vtriusqꝫ regulis ꝛ mãdatis:hoc ẽ ꝓhibitionibus ꝛ ꝑceptis. ¶ Quid aũt ista honestas atqꝫ ꝑfectio euãgelica sit:iuxta ꝙ ipsa ꝟitas dt Mathei. v. Nõ veni legẽ soluere sed adiplere. nõ demõstratiõe indiget:sed sola enarratõe. Naturalẽ enĩ honestatem: sola ꝯtinẽt mãdata legis moralis. Oĩa enĩ illa innata sunt ꝛ inscripta naturaliter. hũano cordi. ¶ Qꝛ igit̃ euãgelica ꝑfectio naturalẽ nõ euacuauit. sed gratuitã addidit. Eã enĩ seruari voluit ꝛ mãdauit. Euangelica igitur honestas: vtraqꝫ ꝯtinet naturalẽ.s.q̃ in veteris legis moralitas. ꝛ gratuitã q̃ ꝓpa est euãgelica supadditio ꝛ ꝯplementũ ¶ Amp. Sicut nõ est honestas:sed ps honestatis: cui deest ps maior honestatis atqꝫ nobilior:ita nec lex est q̃ maiorẽ ꝑtem ac nobiliorẽ regulaꝝ:ꝛ mandatoꝝ honestatis non ꝯtinet. Quare manifestũ est legẽ moysi nõ legẽ fuisse ꝑfectã:sed legis partẽ. Et illã inictalẽ atqꝫ ꝑmariã: ꝛ ad gratuitã ꝑfectionẽ introductoriam. Et pueroꝝ atqꝫ incipientiũ elemẽtariã:ꝛ hoc q̃tũ ad moralia sola dicimus. Moralia inq̃ q̃ diximus q̃ sũt de necessitate honestatis. ¶ Ex q̃ manifestũ est: ꝛ legẽ machometi multominꝰ legẽ eẽ vl' posse dici.q̃ multo pauciora naturalis ꝯtinet honestatis:de gratuita ꝟo apud vtrũqꝫ nihil. ¶ Cũ ei ꝓpls hebreorum vix alphabetũ naturalis honestatis capere sufficeret. frustra idẽ gratuite ꝑfectiõis eminẽtia traderet̃. ¶ Machometus ꝟo pauca de honestate:multa ꝟo de inhonestate: ꝛ vicioꝝ feditate delirამentis suis imiscuit. ¶ Quia igit̃ euãgeliũ ꝓpe lex est:sola regulas ꝛ mãdata hui⁹salutaris itegre ꝙ ꝑfectionis ꝯt nẽs. Manifestũ est: solũ euãgeliũ legẽ esse itegre honestatis:solãqꝫ salutarem:solãqꝫ legẽ ꝑfectã:sicut dt Jacob⁹ i.i. Qui aũt ꝓspexerit in lege ꝑfecte libertatis. Uer⁹ ei lex iperfecta erat vt ondimus: ꝛ apls attestat̃ in. vij. ad hebreos dicẽs. Nihil ad ꝑfectũ adduxit lex. ¶ Et lex seruitutis erat:sicut ipsemet testat̃ in. viij. ad Rom. dicẽs. Nõ accepistis spm̃ seruitutis iteꝝ in timore. Et in. iiij. ad galathas. Nõ sum⁹ ancille filij:sed libere. ¶ Uide aũt ne erres in noie euãgeliũ. Euangeliũ enĩ dt interdũ ipa historia gestoꝝ dñi saluatoris:imo nec hystoria:sed ps hystorie. Nõ enĩ scripta sunt nisi ad modicũ gesta eius:sicut testat̃ Johannes in vltimo. Sed vere doctrinã suã euangeliũ vocat. Paulus i scdo scde ad thymotheũ. De regulis enĩ ꝑfecte honestatis: ꝛ euãgelice ꝑfectionis nihil obmisit:quod non diceret ꝛ pene nihil ꝑtermisit de illis q̃ ñ scriberet:tñ ꝛ aliquid ꝑtermisit. Que enĩ ꝟtutis est vel naẗalis: vel ĝtuita: quã in epl'is suis ꝑtermisit. ¶ Qꝫ aũt ꝛ lex ista eterna sit ꝛ euãgeliũ eternũ:ꝛ mãdata eterna:facile est declarare. Uide ꝑ singulas regulas:ꝛ videbis eternã ꝟitatẽ ipoꝝ ꝛ obligationẽ seu debitũ:a qb⁹ neminẽ vnq̃ possibile fuit absolui vel eximi. Contra quã:nec puilegiũ: nec dispẽsatio nẽ:vnq̃ possibile fuit dari. Jn singulis ĝ regularuꝫ videbis veritatẽ eternã:sicut euidenter apparet in vno quoqꝫ istoꝝ: veꝫ deũ esse diligendũ:deum esse timendũ:deũ esse honorandũ:deũ eẽ adorãdũ. ¶ Manifestũ etiã est tibi: qꝛ nunq̃ possibile fuit aliquem exemptũ esse a debito ꝛ obligatiõe alicuius istoꝝ. Nulli enĩ licere vnq̃ potuit:nõ diligere:vl' nõ timere deũ:ꝛ ita de vno quoqꝫ alioꝝ. ¶ Hec igit̃ lex est q̃ nõ recipit abrogationẽ:neqꝫ derogationẽ:nec exemptionẽ:nec dispensationẽ:vllo tpe. ¶ Et ꝓpter hoc ꝛ regule eius sunt ꝟitatis eterne:ꝛ mãdata eiusdẽ obligationis eterne. Et hec est intẽtio nr̃a in eo q̃ eã vocamus euangeliũ eternũ: vl' mãdata eterna. ¶ Qꝫ aũt supra tetigimus ꝛ diximus. q̃dã ꝟtutes esse naturales:hoc est naturalr̃ inditas: ꝛ eas ꝑfectas fuisse in adam ante pctm̃. Silr̃ intelligimus:ꝛ nobis inditas:verũtñ multũ lesas atqꝫ depssas: et pene oĩo sopitas:atqꝫ sepultas imersiõe aĩalitat̃: siue originalis corruptõis. Ueꝝ exercitio ꝛ ꝯsuetudine ꝯgruentibus multũ eas adiuuari atqꝫ ꝓficere ipso sensu experientie manifestũ est. Ad eã tñ ꝑfectionẽ naturalẽ suã quã in adã eas habuisse diximꝰ:nec vna eaꝝ in vita ista quãtacũqꝫ exercitatiõe peruenit: aut ꝯtingit. Naturales igit̃ ꝟtutes vocam⁹ ꝛ q̃les in nobis sunt naturalr̃:ꝛ q̃les laudabiliũ opeꝝ exercitio ipse efficiunt̃. nõ enĩ dubitam⁹ naturalr̃ mãsuetos exercitio eoꝝ q̃ mãsuetudis sunt: in ipsa mãsuetudie ꝓficere ꝛ augeri. Silr̃ ꝛ naturales pios exercitio eoꝝ q̃ pietatis sunt: in ipa pietate naturali ꝓficere ꝛ augeri. Uerũ an augeat̃ ipsa ꝟtus naturalis an liberet̃ potius: ꝛ q̃si detumulet̃ ꝛ detegat̃ ab imersione q̃ diximus:ꝛ ita erumpat in opa maiora ac frequẽtia nullo mõ imutata apud se. Quẽadmodũ si hõ ligatus: diruptis aut solutis vinculis incipiat ambulare:cũ ꝟtus ei⁹ gressibilis i nullo mutata sit apd se:sed liberata tm̃. An nouus habitus acq̃situs vel ĝnat⁹:si hmõi exercitiũ:questio est alibi discutienda ꝛ determinãda. Uerũtñ ꝙ veri similius:hic nobis ad pñs vr̃ est vt dicamus:qꝛ magis ꝓficiunt ipse naturales ꝟtutes ꝛ suaꝝ opationũ exercitio:ꝙ noui habitus ex illa frequẽtia generentur. Alioqn nullus habitus posset in se ꝓficere vel augeri quantacũqꝫ frequẽtia opationũ suarũ. Si ꝑ illam alicuius nouus habitus gignerct̃. Sequeret̃ etiã ex hoc dispositionẽ nõ posse firmari vl' ꝯuerti in habitũ:sꝫ poti⁹ nouũ habitũ assuefactiõe generari. Et de hmõi habitu:sic dt de nouo generato. Et de modo se habere necesse esset:videlicꝫ ꝙ ipse similiter frequentia operationum: ꝛ assuefactione non posset fieri fortior:aut firmior: aut alio mõ proficere. Jmmo frequentia operationũ ꝛ assuefactio sequens: ipm̃ nouum quendã alium habitũ generaret ꝛ sup induceret. poti ꝟo nec robur:nec aliã

Marginalia: S — Matheus — T — Moralia. Lex machometi. — U — Jacobus. — X — Paulus — Joannes. — Y — Uirtutes naturales i adã ꝑfecte. Jn nobis sopite quodammodo — Z

pfectionē adijceret: ⁊ de isto secūdo habitu eadem
Uirtutes simr quō restaret. ¶ Uerisimilius igitur est ꝟtutes
naturales naturales suaꝝ operationū frequētia ⁊ exercitio ꝑ
exercitio ꝑ ficere ⁊ meliorari multiplr. ⁊ ipsas quodāmō fieri
ficiunt. prōptiores ⁊ faciliores ⁊ expeditiores ad opatio-
B nes suas. Et has expeditiōes seu ꝓptitudines ad
operationes nōnulli vocauerūt habitus. verissimū
aūt est q: expeditus ⁊ facilis ad frequētiam opatio
nū: nō aliter differt a potētia ꝙ fons plenus ⁊ redū
dare parat⁹ a fonte simplr. potētia eñ fontē opera
tionū dicit simplr: habit⁹ vero plenitudinē dicit fō-
tis. Si quis aūt dixerit q: hīt⁹ ī potētia aq̄ est ī fon
te. verisilr dicit. Et hoc ī his q̄ de foris totalr adue
niūt. ⁊ q̄i infundanᷓ: vt post modū refundanᷓ. Stu-
dio eñ ⁊ expientia atq̄ doctrina ⁊ reuelatione q̄dā
sciētie īfunduntᷓ. q̄ cū recepte fiunt scientes quidem
pmo faciunt. Deinde doctores ⁊ q̄ discēdo quodā-
C mō īfuse fuerāt docēdo post modū refundūtᷓ. ¶ In
his aūt q̄ ad habitus sunt ⁊ q̄ ab intus. i. ex īdita co
piositate fluunt nō aliter est: habit⁹ eñ in hmōi nō
est nisi expeditio ⁊ habilitas: ⁊ sicut purgatio ipsi⁹
Origina- fontis. ¶ Originalis eñ feculētia fluxū īpedit ꝟtu
lis feculen tū naturaliū. faciēs ⁊ vt minor ac rarior sit emana-
tia. tio opationū: ⁊ vt minus merita. purgaᷓ aūt huius
alueus ad modicū declinatione viciosaꝝ opationū
⁊ ꝓpriaꝝ assuefactione. Quēadmodū si fons redū
datione sua ⁊ fluxu obstacula ipsi⁹ fluxus: ⁊ obices
aliquatenus irrūpat ⁊ expellat: ⁊ de sordibus obui
D antib⁹ aliq̄d diluat ac deleat. Sctificatiōe ꝟo ⁊ gra
tie plenitudine purgaᷓ: atq̄ mundatur: vt libere co
piose atq̄ sincere fluat. Manifestū igiᷓ est ex his. q̄
tum differāt ab inuicē habitus in his q̄ ab intus et
de se. i. de ꝓpria copiositate fluūt: ⁊ his q̄ de aliena
⁊ supinfusa. ꝟtutes aūt naturales fontes sunt indi
te ⁊ īnate copiositatis. Silr ⁊ gratuite. Cōsuetudi-
nales aūt p̄haurire videnᷓ p̄cedenti frequētia ⁊ as-
suefactiōe opationes q̄s posthmodū quasi de pleno
eructent atq̄ refundūt. ¶ Differūt igiᷓ ea q̄ diximus
quēadmodū purgatio seu liberatio aluei ⁊ īpletio
eiusdē. ¶ Reuertamur aūt ad id in q̄ eramus ⁊ di-
camus. quia iam planum est ex his q̄ diximus quia
hec lex de qua hic intendimus sola est integra perfe
cte honestatis discriptio: sola sine diminutione re-
gulas ⁊ mandata oīa ꝯtinens honestatis. Et ꝓpter
hoc sola lex veri nois. q: vero sola oīm ꝟtutum ag
gregatio siue totalitas vera honestas: imo ipsa ve
ritas honestatis interne q̄ mentē hūanā vestit atq̄
E venustat. Manifestū est q: ipsa est ⁊ lex veritas: et
Lex. lex ꝟitatis. ¶ Lex eñ significatiōis lex sermonū est
et scripturaꝝ. Hec autē est q̄ mētē humanā sua ipsa
veritate absq̄ medio bñ ordinat atq̄ ꝯstituit. bñq̄
ordinatā ac ꝯstitutā. instar ciuitatis q̄ iustissime ac
sanctissime legis statutis amministraᷓ: ⁊ regitur.
¶ Hec etiaꝫ est lex cuius obseruantia exterior deco-
rem ⁊ rectitudo totius vite ⁊ ꝯuersatiōis hūane ve
rus decor ac vera rectitudo. q: oīne eius contrariū
verissime prauitas ē. ⁊ sancto idecēs ac repugnās
Lex hebre- spūali pulchritudini turpitudo. ¶ Apparet etiā ex
orum. his. q: lex hebreoꝝ inq̄tū vetus. non lex integra est
F vt diximus: sed pars legis. Nō eñ tota agregatio
mandatoꝝ q̄ in quinq̄ libris moysi ꝯtinenᷓ: ad legē
veterē ptinet: inq̄tū veterem: imo multa sunt ibi et⁹
de q̄ nunc loq̄mur euāgelice perfectionis mādata.
Quēadmodū nec oēs hebrei tpis illius ad vet⁹ te-
stamentū ptinebāt. vt dicit Aug. imo erant in ꝑplo

illo q̄ ad nouū ptinēt. Uetus igiᷓ lex sm vnā inten Uetus lex.
tionē dr lex: ꝑplo veteri tradita. s. tota aggregatio
mandatoꝝ q̄ in q̄nq̄ libris moysi continenᷓ. Scdm
aliā vero intentionē dr naturalis vcꝫ q̄ naturalr ho
nestatis regulas ꝯtinet ⁊ mādata. ꝓpter hoc auteꝫ
vetus dr q: oībus aliis antiq̄or est: quēadmodū ho
nestas naturalis antiq̄or est ⁊ nata ⁊ tpe honestate
grē. Tertia intētione dr vet⁹ lex aggregatio māda
toꝝ puerili ꝑplo ꝓpter ipsam puerilitatē suā tradi G
ta. Quā ipsa hmōi puerilitas vetustas spūalis est
hoc est ad mortē eternā festinās vicinās seu ꝓpin
quans. ¶ Iā igiᷓ expediti sum⁹ auxilio dei de his q̄
ꝓposueramus dicere in declaratiōe q: ⁊ lex veritas
⁊ lex ꝟitatis ꝟissime dr ⁊ fecimus manifestū. q: ip
sa vnica est quemadmodū ⁊ honestas pfecta vnica
est: ꝯsistens ex duabus partibus naturali vcꝫ ⁊ gra
tuita. Et naturalis quidē honestas ps eius inicia-
lis est. Gratuitas ꝟo pars eius perficiens est: ⁊ ad
impletio ꝯsumata. ꝓpter qđ ⁊ lex vetus rudi adhuc
⁊ puerili ꝑplo tanq̄ alphabetū honestatis tanq̄ ele H
menta inicialia religiōis tradita est. Pars ꝟo se-
cunda tanq̄ plenitudo atq̄ pfectio: erudito iā po-
pulo atq̄ ꝓfecto suscipiendeq̄ pfectioni lōgis ac
magnis multoꝝ seculoꝝ eruditionibus p̄parato: p
xp̄m dñm apposita est: qui est ꝯsumatio legis ad iu
sticiā: sicut legitur ad Roma. x. ꝓpter qđ ⁊ legiᷓ ad
Gala. v. q: lex in vno sermone īpleᷓ. vcꝫ in sermone
de dilectione. Sicut legitur ad Roma. xiij. Qui di- Paulus.
ligit ꝓximum legē impleuit. Et iterū ibidē plenitu I
do legis est dilectio. Mandatū eñ de dilectione po
tentia ⁊ virtute. oīa alia mandata quodāmō est. q̄ñ
sine ea inutiliter obseruantur. sicut legitur pme ad
Corinthe. xiij. fere per totū. Cum ea ꝟo oīa deo ac
ceptabiliter meritorieq̄ atq̄ remunerabiliter adi-
plentur: ꝓpter hoc ex eius mandato pendere dr to-
ta lex ⁊ ꝓphete. sicut legiᷓ Matthe. xxij. Marci. xij Mathus
Silr pme ad tymotheū pmo. Fratres pfecti chari-
tas p̄cepti. i. totius legalis p̄ceptionis finis ꝯsum-
mationis est charitas. Qm̄ ꝓpter illā aut acquirē-
dam: aut nutriendū: aut ꝯseruandā: aut adaugēdā:
aut adimplendā omnia p̄cepta sunt ⁊ ꝓhibita. q̄ in Psalmus.
vtraq̄ lege ꝯtinenᷓ. ꝓpter hoc etiā dictū est. Initiū
sapie timor dñi. In psalterio Et ecclesiastici pmo.
Dilectio dicta est honorabilis sapia. In eodē vero
Ecclesiastico ꝓpter multiplices sui pfectiones ⁊ lau
des q̄s hic transimus. Cōparatione vero timoris Ecclastes
qui vtiq̄ puerilis est. ⁊ elemētarius seu alphabeta
rius. vt ita dicamus: sapientia ipsa dilectio honora
bilis est. Timere eñ timore seruili: timere est vtili-
ter. ⁊ iō sapere vtiliter: q̄re timor seruilis vt ita lo-
quamur ignobilis est ⁊ vilis. ¶ Merito igiᷓ cōpa- K
ratione seruilis timoris: dilectio sapientia nobilis
est ⁊ honorabilis. ¶ De timore ei seruili illa accipiē
da sunt q̄ p̄misim⁹. ꝓpter quod aūt sola opera que
ex gratuita dilectione fiūt deo acceptabilia sunt: ac
remuneratione digna: in eis q̄ p̄cesserūt declarauī-
mus. ¶ Si quis aūt q̄rat numeꝝ mandatoꝝ ⁊ regu
larum legis huius de qua iā declaramus. q: ipa est
lex itegre honestatis ac pfecte religionis. Rñsio: q:
in alio tractatu ⁊ querendus ⁊ stabiliendus est: vcꝫ
in tractatu de ꝟtutibus ⁊ moribus: qui est pars se
ptima scie sapientialis ⁊ diuinalis. ¶ Et hic est q̄ñ
iuxta vnāq̄q̄ ꝟtutē est sapientia: vel de opatiōe eī⁹
regula ⁊ mādatū. quēadmodū supius diximus. ¶ Et
q: eūdē numeꝝ necesse est esse ꝟtutū suaꝝ regularū

⁊ mādatoꝝ specialiū. Ideo stabilire numeꝝ ꝯtuū
ē stabilire numeꝝ rlaꝝ ipaꝝ specialiū ⁊ mādatoꝝ.
¶ De gñalib⁹ ei mādatis ⁊ regulis siueꝰ aggregatis
in quib⁹ tota lex aggregata ꝑcipit. non est necesse
nos hic intēdere. q̄ potētia eadē sūt cū particulari-
b⁹ ꝯpartib⁹ suis. ¶ Gñalia autē mādata sūt. vt de-
clina a malo ⁊ fac bonū.q̄ vtiq̄ eadē sunt cū subsā-
tijs sibi spālib⁹. Sicut genus quodāmō idē ē cū spe
cie sua. ⁊ q̄dāmō diuersū. Aggregatiua vero sunt.
quēadmodū serua legē. custodi mādata. āmbula ꝑ vi
am mādatorū dei. Oia em̄ mandata legis vno q̄q̄
istoꝝ mādatoꝝ ꝑcepta sūt. ¶ Et ꝓpter hoc vnūq̄dq̄
istorū ad oia mādata legis est sicut totuȝ aggrega-
tū ad partes suas. Si vero q̄ratur ad quid tāta nu-
merositas mādatorū populo hebreorū data est. vi
delicet sexcēta. ⁊ .xiij. cū constet numero virtutū lon
ge minorē esse. Certum em̄ est declaratione verissi
ma numerū virtutū q̄dragenariū nō excedere posse
In quo respondem⁹ tres causas fuisse multitudi-
nis mandatoꝝ. primam ruditatem ⁊ ineruditionē
ipsius. ꝓpter quā generalibus ꝑceptis solum eru-
diri ⁊ institui non potuit. Et iō per partes particu
lariū mandatorū erudiendū illuȝ ac instituendū de
creuit deus quasi paruulum magis fractionib⁹ pa
num atq̄ in raucijs ꝙ panibus itegris nutriendū.
¶ Secunda causa execrabilis idolatria multiplex
in cuius eliminationē ꝓ parte magna intendit lex.
⁊ hoc potissimū in oībus madatis q̄ absurda vidē-
tur ⁊ nullā vtilitatē afferre seruantibus. Tertia q̄r
librum legis voluit deus esse sufficientie ꝓ tempo
re illo ⁊ capacitate nouicij adhuc illius populi vel
ꝓ parte maxima puerilis. voluit ergo legem conti
nere omnia ea que dirigere moderari ac decorare
sufficerent vitam huius populi: dans eis i hoc mul
tam materiam meditationis vel exercitationis in
lege illa ꝓ captu ruditatis eorum ⁊ imperitie. Ne
librorum paucitas ⁊ paruitas mandatorum sil'es-
sent eis occasio euagandi ad libros humanaꝝ tra-
ditionum. ⁊ inde credulitates nouas ⁊ errores im
pietatis legisq̄ dei contrarias supstitiones: hauri
rent. ⁊ hoc multa vigilantia ac districtiōe obserua-
tum est apud hebreos multis tēporib⁹ veȝ vt sapiē
tie legis contenti libros aliaꝝ gentium declinarēt.
Unde nec philosophie operamdare illis tēporibus
ausi sunt. donec ꝯmixti sunt inter gentes. veȝ calde-
os disciplinas ⁊ studia maxime ꝓuexerēt. ⁊ adhuc
ampliare neq̄ ꝓuehere non desistūt. ¶ Quāq̄ egy-
ptū inceperint. ⁊ greci sint studiosissime atq̄ magni-
fice ꝓsecuti. Hoc ipm voluit lex. Deutronō. iiij. vbi
dr. Hec est em̄ vestra sapientia ⁊ intellectus. Sīr ⁊
ysaie. viij. Nunq̄d non populus a deo suo requirit
visionem ꝓ viuis ac mortuis ad legem magis ⁊ ad
testimoniū. Et in psalmo. Beatus vir qui in lege
domini meditatur die ac nocte. Et m̄lta hmōi. De
inde ita artauit eos ipsa lex ad sui iugē meditatio
nem ⁊ obseruantiam: vt alias ei cogitare ⁊ i alijs
studere nullo mō vacaret. Sicut legit̄ Deutro. vij.
Meditaberis ea sedens in domo tua ⁊ ambulās i
itinere dormiens atq̄ ꝯsurgens ⁊c. Postq̄ aūt cal
deis siue babilonis ⁊ gēti arabū cōmixti sunt. ⁊ mi
scuerunt se studijs eoꝝ ⁊ phīe. ⁊ secuti sunt opinio
nes phīoꝝ nesciētes legis sue credulitates ⁊ abra-
he fidem cōtra disputationes eoꝝ ⁊ rōnes defende-
re. Hinc est ꝙ facti sunt in lege erronei. ⁊ in fide ip-
sius abrahe heretici, maxime postq̄ regnū sarrace-

(margin: L. Generalia mandata. — Cause multitudis mādatorum. — Greci. — M. Caldei.)

noꝝ diffusum est sup habitationem eoꝝ. Et inde em̄
eternitatem mundi ⁊ alios aristotelis errores secu
ti sunt multi eoꝝ. Hinc est ꝙ pauci veri iudei hoc ē
qui non in parte aliqua credulitatis sue sarraceni
sunt. aut aristotelicis consentientes erroribus i ter
ra sarracenorum inueniunt̄ de his qui inter phīos
ꝯmorantur. Dedit etiā occasionē nō leuem aposta-
sie hmōi ea que vr̄ multorū mandatoꝝ absurditas
vel inutilitas. Dum em̄ apparēt in eis absurditas
⁊ inutilitas. Nulla aūt ꝑceptionis aut inhibitiōis
earū ratio. nulla obseruantiarū vtilitas. Non ē mi
rum si ab eis receditur: sed tanq̄ onera supertacua
proijciuntur. ¶ Q̄ꝛ aūt tota lex hebreorum de acto
re ⁊ inspiratore ⁊ condita ⁊ edita sit. ⁊ populo he-
breorum in potentia ⁊ ipse legislator videlicȝ moy
ses verus dei nuntius esset. indubitatam fidem fa-
ciunt signa ⁊ mirabilia in quibus venit. q̄bus filijs
nullis aū tꝑibus ⁊ historijs certū est euenisse. ¶ Fi-
dem igitur de his faciunt tibi illa signa q̄ data sunt
ei facere corā filijs israel. ⁊ leguntur. Exodi. iiij. s.
de virga versa in colubrū. man⁹ leprosa: vera visio
ardentis rubri. submersio exercit⁹ pharaonis. mā-
na deserti. aq̄ versa in sanguinē. Decem plage egy
pti. Diuisio maris rubri. Aqua educta de petra. et
alia q̄ enumerare lōgū est. Et ne magice artis cui-
q̄ irrepat suspitio. defectus magorū ⁊ attestatio ꝓ
hibet ⁊ remouet euidēter. Deficientes em̄ in tertio
signo. cogēte veritate ꝯfessi sunt. q̄r digitus dei hic
id est virtus vel opera dei sicut legit̄ Exo. viij. Ap-
paret etiā q̄r virtute dei oīpotentis ista facta sūt ex
hoc ꝙ dij egyptioꝝ nihil ꝯtra ista mirabilia potue-
runt veȝ nec plagas auertere. nec egyptioꝝ exerci-
tum iuuare aut liberare. nec moysen aut populum
hebreoꝝ nullatenus īpedire ꝓpter qd̄ cū tātis mi-
rabilibus ꝑplo hebreoꝝ oīpotens virtus dei altissi
mi claruisset. oīmodisq̄ defectus et īpotētia deoꝝ
hmōi euidenter apparuisset. bñficentiāq̄ eius lar
gissimā expertus esset idē ꝑpl's deorūq̄ cultura oīno
cultoribus suis inutilē esse dep̄hendisset. locus fu-
it vt cultus dei altissimi. ⁊ honorificentia ac lex qua
scd̄m bñplacitū eius viueret eidē iponeret̄ cultusq̄
deoꝝ apte dep̄hensus vanus ⁊ inutilis eidē inter
diceretur. ¶ Qd̄ ⁊ factū est post submersionē. s. ex-
ercitus pharaonis. ⁊ victoriā de amalech. sicut le-
gitur Exodi. xix. vbi ꝑ moysen loq̄tur ipse deus ad
eos dicēs. Uos ipsi vidistis qd̄ fecerim egyptijs ⁊c.
Ubi ⁊ eligit eos in ꝑpl'ȝ peculiarē dicēs. Quō vos
assumpserim mihi. Et iterū vos eritis mihi regnū
sacerdotale gens scā ⁊c. ¶ Deinde i xx. dat eis legē
interiorē cū horrore magno. nō eni poterāt abduci
immo abrūpi ab inueteratis erroribus nisi in oñsiōe
magnaliū ⁊ timore magno. ꝓpter qd̄ oīpotētem in
oñsione magnaliū. ⁊ terribilē i ardore ignis i voci-
bus ⁊ clangore buccine se eisdem exhibuit ⁊ oñdit.
Multū em̄ est efficacissima vis timoris ad imitan-
da corda. ad exterminādas veteres consuetudines
⁊ mirabiliter est humilians corda dura atq̄ subijci
ens ei⁹ iperio q̄ timet̄. ¶ Et ꝓpter hoc p̄mo sp̄ vsus
est dñs ꝯtra duriciā ⁊ ceruicositatē ꝑpli illius. Si-
cut legit̄ in oībus ꝓphetis. ¶ Apparet igit̄ ex oīb⁹
his ꝙ legē moysi deo actore ⁊ conditore editaȝ esse.
Quare nihil in ea inutile nihil superuacuum. nihil
absurdum. Nihil igitur in ea vel preceptū ꝓhibitū
est nihil vel statutū: vel narratū. qd̄ nō hēat cām ra-
tionalem ⁊ sufficientem rationem siue occultam si-

(margin: Aristotelis error. — M. Moyses. — Signa moysi.)

ne manifestam. ¶ Et eñi q̃ euidenter ad dei honori-
ficentiã ꝛ vite nostre compositionẽ ꝛ decorationem
pertinent: per se manifestam habent vtilitatem ꝛ de
bita sunt per se. sicut mandata quibus precipiꝉ dili
gi deus vel timeri. Et ad hunc modũ redduntur om
nia illa quibus aliqua operatio virtutis exp̃sse pre
cipitur. aut alicuius vicij operatio ꝓhibeꝉ. Sicut
non furaberis: non mechaberis. Eodem modo eui
dens vtilitas est in quibusdaꝫ que ꝓpter mala que
de rebus alicuius ꝓuenire ꝯsueuerunt p̃cepta sunt
sicut cooperiri cisternã ne quis i eam cadat. Reclu-
di bos cornupeta. ne quem cornu feriat. Sũt ꝛ alia
in quibus euidẽs est vtilitas pacis. sicut est furum
ꝛ raptorum perimitio. Similiter rebellium filiorũ
P ac ꝑteruorum contra parentes. Ad hoc etiam per-
tinet ꝓhibitio scortoꝝ ꝛ lupanarium ꝓ parte Et si
eñi aliam inhonestantem non haberent. nec vitam
humanaꝫ in alias deturparent scorta ꝛ lupanaria.
Multas tñ perturbationes vite humane ingerunt
videlicet rixarum: latrociniorũ ꝛ homicidioꝝ. ꝛ de
his est non solum credulitas aut opinio. sed ꝑ cotti
Repudiuꝫ vxoris odiose. dianam experientiam certitudo. Ad hoc pertinent
ꝛ iudicia. quibus lites ꝛ discordie pacificãtur. Sũt
ꝛ alia permissa tñ nullo modo precepta: permissa
vtiq; hec in lege non punita. sicut repudium odio-
se vxoris. ꝛ exactio vsurarum ab alienis q̃ fratrib⁹
hoc est ab alijs q̃ hebreis. q̃ vtiq; ideo in lege per-
missa sunt vt maiora mala declinarẽtur. ¶ Sciebat
nãq; legislator eam esse iudeorum malitiã: vt vxo-
res odiosas q̃ ab eis non nisi per mortem separari
possent occiderent. sciebat ꝛ eam esse eorundẽ cupi
ditatem ꝛ auaritiam. vt nec fratribus hoc est iude
is ab vsuris parcerent nisi alienis ad vsuram dare
permittereꝉ. vsuram eñi malũ esse ꝛ rapinam eui
Prudẽs legislator. dentem iam alibi declarauimus. Fecit igitur legis
lator ꝑ hmõi permissiones. quod in tali populo fie
ri potuit videlicet eos ꝑ minorum malorum ꝑmis-
sionem a maioribus auerti. Q; autem quedã ma-
la licet minora quibusdam maioribus magis pu-
niri precepit. illa ꝓculdubio causa fuit. q: licet mi-
nora frequentius tñ contingebant in populo illo.
Et ꝓpter hoc plus nocebant tranquillitati ꝛ paci
populi ipsa frequẽtia sua. q̃ illa magnitudine sua.
Q ꝓpter hoc etiam. quia multitudine inuoluebantur
difficilior erat eorum curatio. Amplius. Facilior
erat eorum commissio ꝓpter oportunitates. sicut
facilior est ouis furatio q̃ auri equalentis. ꝛ hoc ẽ
quoniam ꝛ ouis facilius inuenitur aurum arcti⁹
custoditur. ¶ Amplius. De bobus ꝛ ouibus sancti
ficabant domino aliqua ꝛ offerebanꝉ in sacrificijs
ex necessitate. ꝛ ꝓpter hoc quasi partẽ habebat do-
minus in gregibus ꝛ armẽtis. De auro vero nihil
sibi sanctificari preceperat preterq̃ in constitutio
ne tabernaculi ꝛ edificatione templi ꝛ fabricatiõe
vasorũ ipsorum. ¶ Quid ergo nimirum si districti
us ꝛ a custodiri voluit ꝛ direptionem eorum ac fu-
rationem seuerius vindicari. de quibus ei pars de
necessitate debebatur q̃ ea de quibus nihil ei debe
batur. sed voluntarie tñ offerebanꝉ. Amp̃. Armẽ
ta ꝛ greges non solum vtilia: sed etiam necessaria
erant victui ꝛ habitui siue vestitui humano per se-
metipsa. aurum vero ad hoc superfluum est atq; in
tile. ¶ Merito ergo magis custodienda fuerũt. fur
taq; ꝛ rapine eorũ seueriori animaduersione puni-
enda. ¶ Amp̃. Bobus ꝛ ouibus tanq̃ sanctis aiali

bus ꝛ pene diuino honore dignis parcendũ crede- R
bant egyptij. inter q̃s nutriti fuerant. ꝓpter deos q̃s
colebant vꝫ seraphin ꝛ ammone quoꝝ p̃mus appa
rebat in specie bouis. alter in specie arietis. ꝓpter
hanc etiã cãm detestãtur egyptij oẽs pastores ouiũ
si. ut legiꝉ Geneseos. xlvi. propter hoc hmõi aialia
vocanꝉ abhoiationes egyptioꝝ. sicut legitur Exo-
di. viij. Abhominationes autem egyptioꝝ imola-
bimus deo nostro. ¶ Quia igitur nutriti erant i ter-
ra egypti ꝛ inter egyptios. ondit eis dñs nõ eẽ ab
hominanda hmõi aialia iuxta ꝯsuetudinẽ egyptio
rũ. ꝛ vsum eoꝝ necessariũ ac multipľr vtilem. Auꝝ
aũt in parte ista ꝛ oẽs diuitias superfluas nõ parum
vilificauit auaritiã etiã ꝛ cupiditatẽ hoc facto sug Quattuor oues pro vna.
gillauit. Q: aũt quinq; boues ꝑ furto vnius. ꝛ q̃t-
tuor tñ oues ꝑ vna restitui p̃cepit. Exodi. xxij. Il-
la crediꝉ esse causa vꝫ q: quattuor ꝯmoda siue vti
litates hꝫ ouis duas. s. pellis ꝛ carnes ꝛ alias duas
. s. fructus ꝛ fetus. Fructum aũt intelligim⁹ lac ca-
seum ꝛ butirum. Has vero quattuor vtilitates hꝫ
bos ꝛ insuper quintam vꝫ laboris: siue agricola-
tionis siue euectionis oneꝝ. Quia igiꝉ quinq; dã- S
na irrogat q̃ bouẽ furaꝉ quattuor vero tñ q̃ ouem.
Merito quinq; boues ꝑ vno restitui. ꝛ quattuor tñ
oues ꝑ vna reddi p̃cepit dñs. verisimilr⁹ aũt videꝉ
non hoc attendisse dñm qđ diximus de numero vti
litatũ in hoc p̃cepto. Qm̃ ꝛ inueniꝉ alia vtilitas bo
um in terra ꝓmissionis valde necessaria. vꝫ tritu-
ra segetũ ꝛ ita sex boues ꝑ vno restitui p̃cepisset
si hmõi vtilitatum numerũ attendisset. ¶ Si q̃s tñ Lex hebreorum.
dicat q: vtilitatem triture segetum non reputauit
aliã dñs ab vtilitate agriculture. Qm̃ annexa est
tritura agricolatiõi: nõ improbabiliter dicet. ¶ Pro
babili⁹ tñ videtur dñm in ista cõstitutione respectũ
habuisse ad maioritatẽ audacie atq; dãni. Maio- T
ris eñi audacie ꝛ improbitat est bouẽ furari q̃ ouẽ.
Et iõ seuerius puniendũ. Hanc q̃ penã statuit oĩpo
tens deus. q: vidit eã sufficere ad deterrendã ꝛ cor
rigendam improbitatẽ ꝛ audaciã populi illi⁹ ab his
malis maiorẽ. aũt aut minorẽ penã statuisset in his
si hoc esse necessariũ aut expediens vidisset. qđ vti
q; eum nullo mõ latere potuit. Debes aũt scire q:
ille pene nõ infligebanꝉ. nisi cuꝫ aialia hec ab ipsis
furatoribus vel comesta vel aliter ꝯsumpta erant.
¶ Si eñi inueniebanꝉ apud eos viua. nõ nisi duplũ
restituere cogebanꝉ. sicut legiꝉ in p̃memorato capi
tulo: ꝛ hoc est. qm̃ ꝛ consumptio ꝛ comestio rei alie
ne: aut noua peccata erant. vꝫ noua furta cum es-
sent noue contrectationes rei aliene inuito dño. aut
saltem magne aggrauationes furtoꝝ. ꝛ ideo meri
to ex superadditione addebatur ꝛ pena. Cum aũt in
ueniebatur furtum illesum siue integrum. restitue
batur dño rei furtiue duplum. Duabus de causis. Due cause
vꝫ lege talionis que iustissima videtur. Hoc est vt
tantũ damnificareꝉ ipse fur. q̃tum damnificare vo
luerat alium. Et sic in sua ipsa pena disceret quali
ter erga alios se habere deberet. Alia etiã de cau-
sa duplici restitutione puniebatur hmõi furtum.
Quia videlicet peccat dupliciter in eum cui aliqđ
furaꝉ. Tenetur eñi vnusquisq; non solummõ inno
centẽ se seruare erga aliũ sed amicũ se esse ꝑ bñ
ficiũ. fur aũt cõtra vtrũq; delinquit. ¶ Inuenies ẽt V
in hmõi mandatis seuere valde interdũ puniri ma
litiã ꝛ negligẽtiã. ¶ Quẽadmodũ cũ q̃s dimittebat
iumentũ suum depascere alienum agrũ vel vineã.

Puniebatur enim huiusmodi delictū oblatione eius
quod ille habebat optimum in agro suo vel vinea
Et hoc est vt rixe ⁊ homicidia que occasione huius
modi factorum euenire facile poterant declinaren
tur. ¶ Disciplina nāq₃ iudicialis siue iudiciaria ve
lut chirurgia quedā spiritualis est. qua tanq̄ ferro
et igne que putrida sunt aut alias morbida in cor
pore ppli vruntur p minores penas aut etiam rese
cantur. videlicet cū per mortem corporalem de me
dio tolluntur. Gladium igitur ⁊ ignē ceteraq₃ pena
rum corporaliū instrumēta. velut dei chirurgia ha
bent et portant principes seculares. sicut legitur in
xiij. Ad romanos. Nō eñ sine causa gladiū portat
Et q₂ de fundo putei abyssi. hoc ē de profūdo dya
bolice adinuentionis eruit nostris temporib⁹ he-
retice garrulitatis ranūculus audens coaxare cō
tra dei iusticiā ⁊ legem. Q₂ nullo modo nisi ex cau
sa licet corporaliter occidere hominē. postq̄ in hoc
Lex talionis. deuenimus videlicet vt de lege talionis loquere-
mur destruamus hūc errorem destructione qua pos
sibile est et cōuenit. ¶ Querimus igitur ab huius
modi erroneis. vtrum erudiendi sint paruuli ⁊ cor
X rigendi saltem q̄tūcunq₃ leuibus flagellis. Qui si
responderint q̄ nō. Restat ergo vt dimittātur omī
bus viciīs ⁊ insaniīs. Et propter hoc vt minus cu
rentur q̄ canes ⁊ asini et equi. ⁊ minus etiam curā
di sint: cum disciplina hmōi animalibus adhiben-
da sit ⁊ non filiīs. ⁊ melioratio p disciplinam querē
da sit aliīs animalibus filiū aūt penitus negligen-
di ⁊ in omnem deteriorationem ⁊ pessimationē ab
ire dimittendi. ¶ Amplius. Cum homines etiā ai-
malia sint. non ideo q₂ animalia sunt. extra discipli
nam erūt. quoniam ex hac causa nulli animalium
esset impendenda disciplina. ergo propter hāc cau
sam non erit eis impendēda disciplina. videlicet q₂
homines sunt. Erunt igitur negligendi et viliores
q̄tū ad hoc ceteris animalibus habēdi quo homi
Y nes sunt. Manifestū aūt est ex hoc q₂ homines in-
cōparabiliter nobiliores ac preciosiores sunt cete
ris animalibus magis igitur erudiendi. magis om
ni custodia. omi disciplina curādi. ¶ Ampli⁹. Quis
dubitat. quin morti corporali hominum tū paruu
lorum q̄ adultorum occurrendum sit etiam eis in
uitis. ⁊ quin extrahendi sint de aqua et igne. ea vi-
delicet violentia quā requirunt ista pericula. ⁊ etiā
ne in ea se precipitent aut aliter cadāt auertendi.
Si enim morti corpali brutorū animalium tāto ope
succurritur. Si tanta sollicitudine extrahuntur de
Z puteis aut foueis aut prenomonatis periculis. vt
Locus a minori. occurratur morti eorum corpali. Quanto fortius
ista facienda sunt vt occurratur morti hominū cor
porali? Multo fortius igitur ista adhibenda sunt
vt occurratur morti eorumdē spirituali. Inuiti ⁊
q̄tūlibet renitentes extrahendi sunt de hmōi peri-
culis. ⁊ auertendi ab eis homines ppter mortem
corporalem. quare multo fortius incōparabiliter
extrahendi sunt de periculis spiritualibus ⁊ auer-
tendi ab eis propter mortem spiritualem. Hec aūt
mors non est nisi vicium et peccatum que a deo se
parant qui est vita spiritualis animarum. Quare
manifestum est non solum extrahendos esse homi
nes a vitiīs ⁊ peccatis. sed etiam arcendos atq₃ re
A pellendos cum studio atq₃ vi a necessariīs istis.
¶ Amplius. Si asinus tuus in lutū cecidit nunqd
non flagellis ⁊ stimulis vrgēd⁹ est vt inde exiliat?
Nunqd non funibus si aliter inde exire noluerit q̄-
tūcunq₃ renitatur erit inde extrahend⁹? Quanto
fortius igitur homo de lacu miserie ⁊ de luto fecis.
de limo pfundi cui non est substantia. erit totis stu
diīs ac viribus extrahendus. Disciplinam igitur
esse adhibendam hominibus non solum manifestū
est p viam probationū quas diximus: sed etiā eius
cōfessio extorquenda. eiusq₃ negatio igne ⁊ gladio
profligenda. ¶ Sicut enim maxime iusticiandi sūt B
qui iusticiam esse faciendā negant tanq̄ maxime i
iusti ⁊ maximi hostes iusticie. Sic maxime coher-
cendi sunt qui cohertionem faciendā esse negant ⁊
maxime disciplinandi qui disciplinam maxime im
pugnant. Quare omnis iusticia ⁊ omnis discipli-
na contra istam iniusticiam ⁊ indisciplinationem
totis studiīs ac viribus armari ⁊ insurgere debet.
Quid enim aliud predicat hmōi erroris insania nisi
si omnem iusticiā esse iniquam seuiciā? Si enī non
est iustū fieri iusticiam vt ipsi dicunt. immo iniustū
cum omne quod iniustū est fieri iniusticia sit. pcul-
dubio consequens est omnem iusticiam iniusticiā
eē. Et iterum. si non possūt puniri nisi inique vt ip
si dicunt. Cum omnis iniusticia plena iniqua seui
cia sit. ⁊ maculosa crudelitas. verum est ex necessi
tate scdm eos quod diximus. videlicet quod omne
id qd vocat iusticia est. Iusticia dico id est iusta pu
nitio seu vindicta malefactorum. ⁊ omnis pena nō
erit nisi iniqua seuicia. Restat igitur cohertionē iu
stam ⁊ disciplinā adhibendas esse hominibus. Et C
multo amplius adultis q̄ paruul'. Quia indiscipli
natio adultorum ⁊ insolētia maiorē turbationem
ingerit rebus humanis q̄ paruulorum. propter vi
res corporum et astuciā motusq₃ malitie. que om-
nia magis vigent in adultis q̄ in paruulis. ¶ Cui
enim dubium est. vnde adultum ⁊ astutia ⁊ viribus
⁊ malitia plus posse ad nocumentum hominū ⁊ p
turbationem q̄₃ paruulos multos. ¶ Amp. cui non
est manifestum furiosos corpore recludendos esse
atq₃ ligandos auferandosq₃ eis gladios ceteraq₃
instrumēta nocēdi. ne sibi vel aliīs noceāt. ¶ Mul
to fortius igitur ista facienda sunt furiosis mente.
ne sibi vel aliīs spiritualiter noceant. Cū nocumē-
ta spiritualia quibus anime pereūt icomparabi
liter maiora sint magisq₃ declināda q̄₃ corporalia.
¶ Resumamus igitur istam radicem certissimam
atq₃ firmissimam. videlicet disciplinam esse adhibē
dam hominibus non solum doctrinam. Et iterum
disciplinam leuium penarum. quod eos ausos fu-
isse negare nondum audiuimus. Sed mortis sup-
plicium irrogandum esse. hoc est qd negāt. ¶ Que
rimus ergo ab eis si minores pene non sufficiunt
ad correptionem alicuius. vtrū sint augēde vl nō?
Non possunt enim negare quin augende sint. ¶ Si
enim de iusticia leuiores inferende sunt alicui pro
culpa aliqua. cum ipse per eas nōdum corrigatur.
sed addat preterite culpe contumaciā. manifestum
est cum cōtumacia sit graue peccatum. q̄ merito cō
tumacie debet crescere pena. aut contumacia rema D
nere impunita. ¶ Non autē de iure contumacia de
bet remanere impunita. augenda igitur est de iusti
cia in casu proposito pena videlicet rōne contuma
cie que super addita est precedenti culpe. ¶ De ipsa
similiter querim⁹ cōtumacia si crescat ipsa. an cre
scere de iure debeat eius pena. Si dixerit q̄ non. ac Absurdū
cidit ex hoc euidēt q̄ maiori et minori culpe debet

equalis pena cum crescente cõtumacia. crescere de
iure non debeat eius pena secundum ipsum. Relin
quitur ergo vt si crescat contumacia. de iure cresce
re debet eius pena. ¶ Quia igit crescere potest quã
tulibet cõtumacia. crescere potest de iure quantuli
bet & pena. quare necesse est: vt ipsa vel sit mors cor
poralis vel equitia illi cũ mors corporalis nõ sit pena
infinita. p hãc enĩ viã a leuib' flagellis venietur ad gra
uia & a grauibus ad vulnera. ab illis ad tormenta.
a tormentis ad ipsam mortẽ per similia scilicet cõ
tumacie crementa. ¶ Amplius. Mors corporalis.
aut est pena maior omni culpa. aut non. Si est ma
ior omni culpa. iniustus ergo est deus qui eã infli
xit p comestione ligni scientie boni & mali. Cũ ma
ior sit pena mortis q̃ culpa cõmestionis illius.
¶ Amplius. si est maior omni culpa. aut habet pro
portionẽ ad aliquã culpam vel non. Si nulla eius
est cõparatio ad quãcunq; culpã. cõsequẽs ẽ ex neces
sitate q̃ nulla ẽ ei' cõparatio ad aliã quãcũq; corpo
ris penã. Omnis enĩ alia pena corpor. habet elemẽ
talem sibi culpam. Et hoc est quoniã quecũq; alia
pena corporis deberi põt p aliqua culpa. ¶ Huius
autem probatio est per crementa & cõparationes
Culpe culparum. Cum enim quelibet alia pena corporis
finita sit. necessario est certa comparatio cuiuscũq;
alterius ad q̃cunq; sui generis. sicut vna queq; fla
gellatio plaga siue liuor ad liuorem cõparationẽ
certam habet. Similiter & mutilatio ad mutilatio
nem. ¶ Cu3 igitur proportionales sint culpe & pene il
lis debite. ponamus q̃ aliq̃ culpe debeatur flagella
tio aliq̃ ex necessitate. duplo maiori duplo maior de
bebitur flagellatio & ita in infinitum. ¶ Similiter
quia alicui culpe debetur mutilatio. necessario du
plo maiori culpe debebit de iure duplo maior mu
tilatio. vt si amputatio vni' auris debet alicui cul
pe. amputatio duarum debebitur duplo maiori.
¶ Amplius. Querimus ab eis vtrum p aliqua cul
pa debeatur alicui mẽbro mutilatio siue amissio.
Si enim p nulla culpa potest de iure inferri alicu
E ius membri mutilatio. cũ tamen p aliqua possit in
ferri flagellatio. cõsequens est ex necessitate vt etiã
pro aliqua culpa possit inferri alicuius mẽbri mu
tilatio. ¶ Est enim aliqua culpa que vocetur a. cui
debita sit flagellatio que vocetur b. culpe igitur cẽ
tuple. ad a. debebitur flagellatio centupla ad b. &
mille culpe mille cupla. & ita in infinitũ. Quare nõ
est reperire aliquantã flagellationem. quin de iure
possit debere maior. ¶ Est autẽ aliqua flagellatio
maior pena q̃ mutilatio auris vl' oculi vel pedis.
potest igitur de iure deberi maior aliqua pena cor
poralis q̃ sit mutilatio alicuius nominatorum mẽ
brorum. Multo igitur fortius potest deberi de iu
re ipsa mutilatio. ¶ Si autẽ hoc est verum. sequit
de necessitate q̃ et mors ipsa corporalis de iure p
aliqua culpa possit infligi. Sicut enim oculus ad
totum corpus sic amissio oculi ad amissionem toti
us corporis. et sic mors oculi ad oculum. sic mors
F totius corporis ad totum corp'. Quia igitur cer
ta est comparatio totius corporis ad oculum i om
nibus. hoc est & in magnitudine & virtute & valore
& si quid aliud tale attendi potest & debet in his cer
ta erit comparatio mortis totius corporis ad mor
tem oculi & pene huius ad penam illam. Ponam'
igitur a. culpam cui debeatur b. eruitio siue mors
oculi. et sit centupla vel mille cupla mors toti' cor
poris ad mortem oculi. b. vero sit ad a. in eadẽ p Pene
portione. quia igitur sicut culpa ad culpam. ita pe
na debita ad penam. Pro a. vero culpa debetur
mors oculi siue amissio illius. ergo p b. culpa debe
tur mors siue amissio totius corporis. Manifestũ
autem quia est reperire culpã in quacũq; pportio
ne ad a. Quare in ea pportione que est totius cor
poris ad oculum. Ad idem venietur p gradus & au
gmẽta flagellationum. Cum enim posset culpa vl'
contumacia cui debentur. xl. plage vel centum cre
scere in infinitum. necessario potest crescere contu
macia cui debeatur tantus illarum plagarum nu
merus. qui mortem de necessitate inducat. & ita de
bebit pena mortis corporal' p aliq̃ culpa. ¶ Ampli
us. Esto q̃ aliq̃s occiderit hoĩem iniq̃ oĩo. q̃rim' ab
eis q̃ pena mors illa puniẽda sit de iusticia aut erit
puniẽda pena mortis. aut minore. Si pena mortis
non solum igitur licitum sed etiam iustum est occi
dere occisorem. Si minori pena. vl' finito minori vl'
infinito. Si infinito minori. Nullius comparatio
nis est id quod patitur ad id q̃d intulit. Est igitur in
iusta iusticia. ¶ Quemadmodum si quis damnifi
casset in mille milibus librarum auri. & puniretur G
amissione vnius palee vel festuce. Sicut enim vna
palea vel festuca ad mille milia librarum auri. ita
pena que interfectori infligenda est p homicidio
ad mortem quam intulit. quoniam in infinitũ & abs
q; vlla comparatione minor. Et hoc non ẽ nisi ridi
culum. Si vero finito minor pena infligenda est in
terfectori. Minor igitur redimit maius. Et idem
est ac si damnificasset primum in tribus marcis. &
ipse absolueretur p vna. ¶ Amplius. Qui dato si
be beneficio impugnat datorem omnino innocẽtẽ.
et in nullo illum ledentem. de iure debet amittere
illud. Quicũq; igitur vita. quã reuera vt beneficiũ H
a deo datore habet. deum impugnat: de iure debet
amittere illam. Omnis enim viciose & maligne vi
uens. vita sua deum impugnat. Maxime autẽ he
reticus & pagan'. Illi enim aperte deũ impugnãt
auferendo illi hereditatem suam videlicet animas
hominum: suas & aliorum. Similiter gloriam suã
& honorem. dum cultum eius et religionẽ totis stu
diis ac virib' destruere conatur. Ista enim duo ge
nera hominum. totam fere vitam suam in di oppu
gnationem in eius iniuriam & contumeliam con
uerterunt. De iure igitur auferri eis potest non so
lum vita corpor' sed etiam animarũ. si anime mor
tales essent? ¶ Amplius. Si mors eterna infligen
da est p culpa aliqua. q̃to fortius mors tempora
lis. ¶ Amplius. Aut pugnandum est cõtra dei ini Mors eter
micos gladio. aut non. Si sic expugnãdi ergo sũt na
et iustum est bellum contra eos. tamdiu igitur pu
gnandum est contra eos q̃diu rebellant. ¶ Si igit
rebellant vsq; ad mortem corporum suorum. nolen
tes omnino credẽ vel desistere a dei iniuriis pugnã Tẽporalis
dum est contra eos vsq; ad mortem corporalem eo
rum. Manifestum igitur est quia iusto bello occi
di possunt. ¶ Q' si dixerit quia non est pugnandum
contra eos. & fugiendum igitur est. vel cedẽdũ eis.
quare sustinenda est exterminatio honoris diuini
atq; cultus. vt parcatur corporibus inimicorũ dei.
& fugiendo enim et cedendo ad istud inconueniens
deuenitur. Cum fugientes tãdem cedere necesse ha
beant. Apparet igitur euidenter quia sub textu fal
se pietatis qua parci volunt corporib' suis huius

modi erronei impietatem nequissimam predicant in deum ⁊ animas euidenter. dum qui cultum et religionem sic tollunt de medio. Hoc igitur querit tan- Nota
dem ista impietas: vt regnum dei ⁊ ei⁹ ciuitas remaneat penitus indefensum. predecꝫ ⁊ direptioni vastantiū exponatur: ⁊ vt vita corporum mortaliū vel inique morituroꝝ: vita inq̄ miserrima vite beate animarum. et diuine honorificentie preferatur.
¶ Amplius. Querimus ab ipsis vtrum saltē ver-
I bo contradicendum sit erroribus impietatis. Qui si dixerint. qꝛ nec verbo contradicendum est: Restat igitur vt veritas salutaris nec predicāda sit nec docenda: cum contra errores huiusmodi disputandū nō sit. Doctrina enim potissimum in disputationibus ⁊ probationibus cōsistit quo deliramento nullum maius inueniri potest. ¶ Si vero contradicendum est huiusmodi erroribus, saltem verbo: pugnandum est igitur contra eos lingua. Nullo aūt priuilegio exempta est manus etiam a diuini honoris seruitute siue seruitio immo per omnia eque debitrix eius vt lingua. Quare eque manu pugnandū est contra errores huiusmodi ꝓ dei gloria ⁊ animarum salute. ¶ Amplius. Si bestie litterales seu materiales. videlicet lupi et leones serpentes ⁊ dracones: ferro et igne omnicꝫ genere debellationis exterminande sunt pro salute corporum humanorum que deuorant et occidunt. Quāto forti⁹ bestie spirituales pro salute animaruꝫ. quas seducēdo ⁊ subuertendo spiritualiter deuorant ⁊ occidunt. separā-
Loc⁹ a minori. tes eas a deo qui vita ē animarum omni gladio et bello exterminande sunt. ¶ Et attende comparationem bestialem materialiū ⁊ spiritualium: quia conuenientissima est ac propria. si seuiciam potestatum hereticorum. si venenositateꝫ pseudo ꝑdicatorum attenderis. ¶ Amplius. Quia blasphemus in-
K corrigibilis blasphemiarum predicator sic est i ecclesia dei sicut ouis contagiosa morbida in grege. et sicut membrum cancerosum in corpore: cancerosum dico cancro incurabili ⁊ iugiter serpente ergo idem faciendum est de eo pro salute totius ecclesie quod faciendum esset de oue ⁊ membro huius pro totius gregis et corporis salute. Quare rescādi aut vrendi aut exurendi. Modiscꝫ omnibus ex necessitate de medio tollendi. ¶ Quod si forte dixerint: quia reuera occidendi sunt impii pertinaces nō autem ab hominibus. sed a deo.
¶ Sequitur eos ex necessitate. qꝛ honor dei atcꝫ religio extermino exponendi sunt nullacꝫ est eis defēsio exibēda. Accidit etiam vt deo nihil honoris penitus debeatur. Cum nec in nobis nec in aliis lice-
L at nobis honorem eius defendere defensionēq̄ repellat oppugnantes Amplius. Querimus ab eis qua de causa adeo velint parci corporibus a morte. Si enim ꝓpter spem correctionis quo oīno per mortem prescinditur: vbi igitur non est spes correctionis: ibi cessat ex necessitate falsa pietas ista. Quare vbi euidenter pertinaces et incorrigibiles sunt ⁊ mori omnino volentes in impietate peruersitatis sue occidendi sunt. Si vero preciositas vite corporali causa ē propter quā parcendum est corporib⁹.
M quanto fortius incōparabiliter maior ꝑciositas vi-
Manichei te spiritualis efficietur: vt eis parcendū nō sit? ¶ Manichei aūt qui corpora humana dicūt esse opera diaboli nō habent quid respondeant. cum necesse habeant confiteri destruenda esse opera diaboli maxime a filiis dei. ¶ Iam igitur planum est ex hisque diximus quanta impietate in ipsum deum ⁊ humanas animas seuiendum esse credunt sub pretextu pietatis corporū huiusmodi erronei. Nec ad- Nota
uertunt. quod ipsis etiam corporibus impiorum incōparabiliter parcitur occidendo ea temporaliter Occidendo enī temporaliter ab eternis suppliciis corporibus impiorum in totū parcitur. quantū ea si superuiuerent adaugerent. ꝓportionabiliter nācꝫ sicut vlterius viuentes impii peccata peccatis adderent: sic ⁊ supplicia suppliciis cumularent. ¶ Et propter hoc sicut per mortem corporum prosunt eis licꝫ inuitis ne peccent amplius. sic ⁊ ne amplius torqueā-
tur. Non solum ne in animab⁹. sed etiam ne in cor- N
poribus. Qua propter ipsis corporibus eorum occidendo parcitur euidenter. cum pars suppliciorū infernalium que in corpore passuri erant eis detrahitur per mortem ¶ Quelibet autem pars suppli-
ciorum infernalium maior est incōparabiliter sup- O
plicio mortis corporalis qua incōparabiliter magis parcitur eis occidendo corporaliter. quam parci possit eisdem a morte corporali parcēdo. ¶ Ad id
autem quod obiicere nobis solent. quia precepit veri- Matheus
tas in euangelio Mathei. xiii. vt sinerent zizaniam crescere vscꝫ ad messem: ne forte simul eradicaretur triticum. Respondemus qꝛ manifestū est istud nō precepisse veritatem nisi vt solummō tritico parceretur. Non enim voluit parci zizaniis sed tritico soli. quare voluit parci zizaniis in tritici detrimentum. Quare vbi non potest eis parci sine tritici detrimento: voluit ei sparci. ¶ Vbi ergo impii in consumptionem populi dei vel diminutionem crescunt. ibi nullatenus crescere sinendi sunt. sed eradicandi. ⁊ hoc per corporalem mortem. quādo alias eradicari non possunt. Alias aūt eradicari non possunt incorrigibiles ⁊ contumaces. Quare occidendi sunt ex necessitate. Quod si quis dixerit quia ipsi qui modo sunt zizania possūt esse triticū quia cōuerti possunt ad viam veritatis: verum vticꝫ dicūt sed quod conuertantur ⁊ triticum fiant huiusmodi videlicet contumaces et in errore pertinaces. non est
certum. Quod autem per ipsos illi qui triticum sunt ziza- P
nia fiant. hoc euidenter certū est. Simplices enim et ineruditos astucia sua incredibili facilitate subuer-
tunt. ¶ Et insuper pauca zizania multā tritici sege- Rara conuersio hereticorum
tem facile peruertit atcꝫ suffocat. Difficile enim admodū ⁊ raram videmus hereticorum conuersionē facillimam autem et crebram fidelium subuersionem Quare bonum conuersionis huiusmodi erroneorum ⁊ paruū est ⁊ rarum atcꝫ difficile. ⁊ eo vscꝫ incertum: vt ꝓpter quod prosperari merito possit non appareat. Malum vero quod incessāter irrogāt
in alterum sicut pestis vel incendiū crebrum: etiam Q
quod facile non est euidens atcꝫ certissimū vt euitetur. ¶ Quis ergo non videat: quia vita adeo pestilens ⁊ perniciosa paucorū tota festinatione tollenda est de medio: vt pestis et incendium. ne dū vana spe paucis parcitur ꝑ eos et reparabilis multitudo perdatur. Hoc enim est ac si diceretur vt paucis lupis in medio gregis existentibus. gregemcꝫ incessanter lacerantibus ac deuorantibus parcat. quia forte deus facit illos oues ⁊ agnos. ¶ Idem
etiam est ac si diceretur dimittēdas esse paucas fa- Aduerte
ces ardentes in medio silue lignorum germināntiū ipsamcꝫ siluam incessanter exurentium. quia forsan

tan deus faciet illas arbores fructiferas. ¶ Idem quoq est ac si diceret quis paucos leprosos dimittendos esse in medio sani populi. assiduo contagio ipsum corrumpentes & inficientes: quia forsitã de⁹

Nota

saluabit illos. Non attendunt q faciliꝰ seuiat rabies lupina in consũptionẽ gregis: q̃ mansuetudo ouina transeat in lupos: et incendium a facibus: ad arbores facilius dissiliat q̃ viror et fertilitas ab arboribus: ad faces: sic lepre contagium facilius a leprosis deriuaꝛ ad sanos: q̃ ab ipsis sanitas ad leprosos. ¶ Hoc autẽ dicimus & intelligimus: qd his infidelibus et impiis: qui simulatione sanctitatis spectantes decipiunt: & prauitate dogmatis audientes seducunt. Et ad demoliendam vineam domini sabaoth: totis malignitatibus sue fraudibus incendunt. Ceterum qui simpliciter errant corrigendi et erudiendi sunt: dũmodo errores suos pertinaciter non defendunt.

¶ Exponit alias causas & rõnes preceptionum et negationũ legis mosaice: aperte ostendens nichil fuisse in ea quod iustissia ratione firmatum ac roboratum nõ esset. ac primũ de sacrificiis: et de tabernaculo eiusq figura: et quomodo voluit moyses omnem Idolatriam ex cordibus iudeorũ prorsus abolere

Reuertamur autem ad id in quo eramus et dicamus: quia postq̃ iam claruit nihil esse in tota lege qd non habeat causã rationabilem sue preceptionis vel prohibitionis aut enarrationis.

Nihil absurdũ in lege

Manifestum nihil esse absurdũ: nihil irrationale in ea: & hoc in multis euidenter apparet: cum manifestum vel honestatẽ cõtineãt vel vtilitatem. Et ppter hoc nõ oportet nos aliquatenus laborare. Incipiamus igitur in aliis causas & rationes preceptionum & phibitionũ iuxta litterã apire. Primum ergo de sacrificiis et altari. Deinde de circũcisione. Hec enim omnia ante legẽ moysi obseruata sunt a patribꝰ. Chayn enim de fructibus terre legitur obtulisse munera domino. Abel vero de primogenitis gregis sui Genesis iiii. Sic & melchisedech panẽ & vinum. Genes. xiiii. Abrahe vero circũcisio iniũcta ẽ & imposita a dño deo & toti generi eius. Genes. xvii. Propter qd et tota gens sarracenorum circũciditur. Hanc enĩ traditionem ab ysmahel filio abrahe: primũ recepit gẽs arabũ: qui proprie ysmahelite nominãtur. ysmahel enim gentis arabum istitutor fuit: sicut narrat Josephus in libro antiquitatũ. ¶ Est igiꝛ sacri-

Sacrificiũ quid

ficium oblatio que & sacra fit offerẽdo: et sacrat seu sanctificat offerentem nisi hic aut irreuerentia aut

B

alitud peccatum offerentis impediat. ¶ Et dixerũt aliqui: quia sacrificium non est nisi de animalibus: & errauerunt in hoc: quia etiam de simila sacrificium est sicut legiꝛ leuiti. ii. et etiã de aromatibꝰ sicut legiꝛ exodi. xxxi. ¶ Merito aũt questionẽ habet q̃re sacrificia sibi offerri voluit deus. qua de causa placuit ei mors animaliũ innocẽtiũ. Nihil ei suauitatis habet per se nidor cadauerum. Nihil vtilitatis carnificina illa animalium: sed solum laborẽ horrorem: et inquinationem offerẽtium. ¶ Preterea que iusticia est hec vt cum homines soli peccent: p peccatis eorum sola animalia & illa innocentissi-

B

ma moriantur Iuxta illud. Quid meruere boues animal sine fraude doloq.

Septẽ cãe sacrificiorũ

¶ In quo respondemꝰ: quia septem de causis ante legem et etiam sub lege sacrificia huiusmodi sibi offerri voluit deus. nõ solum propter consuetudinem ydolatrie: vt quidã opinati sunt. Hec enim causa in chayn et abel locũ non habet. Cũ temporibus eorum: nec ipsi nec alii ydolatre ydolatria assueti essent. ¶ Prima igitur

C Prima

ac precipua causa fuit dei honorificentia: seu veneratio. Ois enim cultus deo honorificus est: quo ipse sibi seruiri vult. Et ppoter hoc altare sibi edificari voluit. Altare enim est scdm vnum officiorũ suorũ diuini honoris titulus: & memoriale insigne: sicut docebimus in sequentibus. talibus ergo muneribus honorabatur deus: non quidem p̃ciositate ipsorum: sed electione: institutione: & acceptione ipsorum a parte sua. Obedientia vero et deuotione offerẽtium a parte ipsorum. ¶ Hec igitur quiq honorifica efficiebãt deo hmõi sacrifitia. videlicet q̃ ipse elegerat istituerat & accepta habebat: q̃ ei obedienter ac deuote offerebantur. Non enĩ coli voluit: neq colendus erat adinuẽtionibꝰ humanis: sed magis ritu electionis & institutionis sue: ipse enim melius semper nouit: qd et equale ei seruitiũ magis placet magisq sit gratum: propter quod irascitur et minatur ysaie. xxix. dñs. Coluerũt me mã-

D Scda

dato hominum et doctrinis &c. ¶ Secũda causa fuit iusticie sue et misericordie vehemẽs ac fortis impressio: quam sacrificia huiusmodi faciebant. Eo enĩ ipso q ad mortẽ hmõi animalia offerebãt: morti tradebant: seipsos morte dignos ostẽdebant: & deum de iusticia mortem eis posse inferre: scz secũdum merita peccatorum suorũ iudicare vellet expresse huiusmodi ope cognoscebant. In hoc vero q mors eorũ morte animalium cõmutabatur. Mors in q̃ quam meruerant dei misericordiã erga se expresse legere poterant: vel etiã legebãt: & erat fortior atq magis penetrans: magisq imprimens cognitionem ac rememorationem seueritatis ac miserationis diuine huiusmodi operatio q̃ posset esse sermo. ¶ Nihil autem salubriꝰ fieri poterat hominibus q̃ viuax & tenax memoria siue cognitio diuine seueritatis et pietatis vt timore scz mala fugerent. & spe bona deo placita sectarentur. ¶ Qz si quis dixerit qz multa huiusmodi sacrificia offerebãtur: non pro peccatis aut delictis sicut salutaria pacifica que dicebantur sacrificia laudis. Respondemꝰ quia hec omnia in idipm reuertũtur. Pacifica enĩ sunt: que p pace obtinenda offerebantur. bellũ vero non solũ periculum est: sed etiam mortis. Salutaria vero que pro salute obtinenda: vbi autem salus perditur Sacrificia quoq laudis vel pro liberatione a malis vel p largitione bonorum offerebantur. ¶ Et ita semper locum habuit in cordibꝰ offerentium ista cogitatio videlicz mors nobis imminebat quẽadmodum istis animalibus: cui vtiq de iusticia tua tradere nos poteras: sed per misericordiam tuam vel liberati sumus: vel liberari nos

E Tertia

petimus o deus. De his autem cũ ad ea que legis sunt venerimus: latius dicemꝰ. ¶ Tercia causa diuine beneficentie recognitio propter qd de ipsis donis ac datis suis: partem reseruabant: & offerebãt domino in recognitionem q de eius benedictione & largitione omnia receperant. videlicz et que sibi retinebant & que domino efferebãt. sicut legiꝛ Deutro. xxvi. Profiteor hodie coram domino deo meo &c. ¶ Quarta causa offerentiũ sanctificatio Expe-

F Quarta

diebantur enĩ et emundabantur a contaminationi

bus peccatorum per huiusmodi sacrificia facien-
Quinta te dei virtute ⁊ misericordia. ¶ Quita causa fami
liaritas ad deum ⁊ appropinquatio. Oblationūq;
munerum et participatio sacre mense: multā fidu-
cie prestat appropinquationis ⁊ de familia dei ef
ficit participantes. ¶ Eius enim censetur eē fami
lia a quo pascitur ⁊ de cuius mēsa viuit. ¶ Quare
manifestum est hmōi sacrificiis pticipantibus imp
mere familiaritatē et proximitatē ad deū: dū eos
dei cōmensales quodāmodo efficiebant. ¶ Cōmen
salitas autē tāq̄ summa cōmunio post cōmutatio
nem causarum essendi: que sunt pater et mater ma
xime effectiua est familiaritatꝫ. Propter qđ cū de
us non posset eis viceuersa comedendo cōmunica
Sexta re: mittebat interdum ignē de celo qui partē suā sa
G crificiorum comederet quasi vice ipsi⁹. ¶ Sexta cau
sa adunatio siue vnio populi dei videlicet: vt vna
domus fieret: ⁊ vna familia ex multis psonis: vnā
enim familiam: ⁊ vnam domum litteralem maxie
facit cōmunio victualiū. Sic ⁊ vnam familiā spiri
tualē vnamq; domū maxime facit communio cibo
rum et potuū spiritualiū. ¶ Spirituales autē po
tus et cibos vocamus sanctificatos in quibus nō
corporalis refectio queritur sed potius spiritualis.
¶ Manifestum etiā est tibi: q: hec ipso in dei domū
eiusq; familiam: ⁊ omnino eius partē transibāt ho
Septima mines q̄ vel sacrificabāt: vel sacrificiis pticipabāt
H seu cōmunicabāt. ¶ Septima causa fuit attractio
ad dei cultū: nihil enim magis aggregat homines
et cōuenire facit ad locum aliquē vel factum q̄ ci-
bus: ⁊ potus: ppter qđ et infirmaria statuit ecclia
vbi preparatur refectio corporalis: que vtiq; si nō ibi
esset vel nulli vel paucissimi ppter hec conuenirēt.
Uoluit ergo sapientissimus ⁊ misericordissim⁹ de
us: vt in domo sua et altari eēt cōmunicatio cibi ⁊
potus: vt cōmunitas populi sui p hoc ⁊ illuc attra
heretur: et ibidē astricti⁹ teneretur: voluitq; hmōi si
bi sctificata eē: vt popul; nō tāq̄ bona ppa sꝫ tanq̄
dei dona: nec tāq̄ cōmunia: sꝫ tanq̄ sacra illa sume
ret: vt deum patremfamilias suū a quo pasceretur
et animetur agnosceret: et se ad sanctoꝝ cōmunio
nē: seu participationem admissū videns: ab omni
viciorum cōtaminatione et maculis conseruaret.
¶ Nec credēdum est sanctissimos et sapiētissimos
patres absq; orationibus: collaudationibus: ⁊ bū
dictionib⁹: sacrificia sua dō altissimo obtulisse: pa
scentēq; cibū sacrificiis populū de huiusmodi q̄ dei
sunt indoctum penitus reliquisse. ¶ Quis enī cre
dat dei cultum orōnibus ⁊ laudibus vnq̄ caruisse?
I Cū hec in dei cultu aperte nostra manifeste p̄cipua
sit deoq; placidissima. Que laudes et orōnes si ad
nos peruenissent causas et vtilitates: hmōi ritus
Animalia euidenter nos docuissent. ¶ Siquis autem querat
offerri soli quare ista tria animalium genera sibi offerri ele-
lus git de quadrupedibus videlicet bouem ouē et ca
pram in vtroq; sexu. Respondemus quia hec sunt
maxime necessaria victui humano et vestitui ma-
xime quia apud patres habundabant. In his er-
go quibus ipsi maxime vtebantur: maxime voluit
cōmunionē et participiū habere cū eis: ⁊ de his in
quibus largior erit beneficentia eius erga eos vo
luit sibi maiorem recognitionē regratiationem et
honorificentiam exhiberi. ¶ Manifestum etiam ē
quia inter omnia quadrupedia: ista mansuetissima
sunt: et minori rebellione sustinent mortem. et ideo

minori periculo occidentium. ¶ Preterea assueti
erant interfectioni huiusmodi animaliū: vt pote q
eis incessanter vescebantur. Maxime post diluui-
um. Familiaria igitur animalia hominibus volu
it quodāmodo ⁊ familiaria esse sibi ⁊ que maxime
in vsu erant hominibus: in vsu voluit esse sui hono
ris et cultus. ¶ Amplius de quadrupedib⁹ ista mū
dissima sunt: quia et mundissimis viuūt pastibus.
⁊ eorū imundicie etiā munde sunt. ¶ Ampli⁹. Ista
sunt que totum qđ sūt et viuūt necessitati hominū
sunt ⁊ viuunt: hoc est victui atq; vestitui. Sola eñ
sunt sine q̄bus homines viuere nō possunt. sine aīa
libus enī aliis possunt viuere homines quēadmo
dum sine porco cane et equo. ¶ Si igitur vite hūa
ne necessitas respiciatur: sola ista de animalib⁹ ne
cessaria sunt hominibus. Cetera vero supflua quā K
tum ad necessitatem vite. Quare eo ipso q̄ voluit
alia sibi offerri in sacrificiis: abstulit nobꝫ occasio
nem querendi non necessaria: dum eis honorari nō
voluit neq; ea sibi offerri. Solas ergo fruges ⁊ hec
animalia ab initio sibi offerri voluit. sicut legitur
Genes quarto. Postmodum vero addidit turturē Turtur et
et columbam in sacrificiis Abrahe. sicut legitur columba
Genes. xv. in quibus preter hoc q̄ mūda ⁊ mansue
ta ⁊ vtilia vsibus humanis sūt: etiam castitas qua
si cōiugalis in colūbis: ⁊ quasi vidualis in turturi
bus inuenitur. ¶ Manifestum igitur est quis ptē
suam gressibilium et volatiliū mundā: mansuetā:
et vtilem voluit esse dominus deus. exceptis aliis
que diximus. In quo etiam iuxta litterā quales sit
qui in partem eius atq; sortem transeūt: intelligen
tib⁹ insinuauit. Si eñ huiusmodi mores requirit
in animalibus brutis: que in partem suā elegit: q̄n
to fortius in hominibus? Et si moribus istis vicia
contraria eo vsq; repellit in brutis animalib⁹: vbi
reprehensibilia non sūt: nec culpabilia: nec punibi-
lia vt in parte electionis sue ea esse non sustineat.
Quanto fortius in hominibus vbi culpanda sun Passe
⁊ pena dignissima vindicanda ea detestatur et repro L
bat: vt eis qui contaminati ac deturpati sunt in par
tem dei nullatenus admittantur. ¶ Passer autem
superadditus est in lege sicut dicemus in sequenti
bus. De quo manifestum est q̄ multū similis est co-
lūbis habitatione scilicet et pastu. Nidificant enī
in foraminibus domorū ⁊ gregatim volāt vt colū
be: plurimumq; et generationi intendunt quemad
modum et ille. Et videtur abraam ritum offerēdi
pecora munda: et volatilia p̄nominata accepisse a
noe. quia noe legitur talia obtulisse. Genes. viii.
¶ Hec sibi tam pauca de tot generibus animalium
elegit dominus et sibi approbauit q̄si reliquias: q:
omnia genera aut ydolatre sacrificiis suis execra-
bilia fecerant: aut augures vanitate obseruationū
suarum pphetauerant aut magis beneficiis suis ⁊ Sexcēta.le
maleficiis odibilia reddiderant. sicut apparet ex ⁊.vi.gña
multitudine sacrificiorū egyptiorum que erant sex sacrificio
centa: sexagita sex genera sacrificiorū. Apparet igi rum apud
tur ex omnibus his deum voluisse qđ legitur ī psal egiptios
mo. Iusti epulentur in conspectu dei. De sacrificiis Holocau
multis ppter causas quas diximus. De holocau- sta nō cōce
stis vero non comedebant offerentes sed tota incē debantur
debantur et huiusmodi causas dicemus in sequen
tibus. ¶ Clarum etiam est ex his q̄ ydolatria non
dedit occasionem sacrificiis. cum ante ydolatriam
sacrificia fuerint sicut apparet in cayn et abel. pe

ter has autem causas sacrificiorū quas diximus: nonnulla fuisse videtur alimonia seu sustētatio sacerdotum: hoc ē virorū diuino cultui et eruditioni populi vacātiū quibus duobus officiis vt libere vacarent. Liberos eos esse oportuit a sollicitudine acquirendi victus. ¶ His autem ita se habentibus reuertamur ad dicēdū quid est altare: et que eius altaris officia.

Altare qd

M

¶ Altare igitur ē vt dixim⁹: diuini honoris titulus. ꝛ memoriale insigne. dei ꝓpiciatoriū: offerentiū: et oblatoꝝ sanctificatorium. spiritalis refectionis et cōmuniōis mensa: et per hec q̄ diximus quatuor altaris officia manifesta sunt.

¶ Officium si quidem altaris primū est dei honorē ꝛ memoriam ingerere spectantibus: propter quod scriptum est de iacob. Et erexit lapidem in titulū. Ge. xxviii. Secundum officium altaris est vt in eo ꝛ per illud ꝓpicietur dominus deus ad ipsum fugiētibus et in eo adorantibus. Tertium est sāctificare munera et offerentes in eo. Quartū est spiritalis vt diximus refectio atq; cōmunio: propter quas edificatum atq; dedicatum est.

Altare vñ

N

Altare autem dicitur ab altitudīe eminētie sue q̄ ꝓpt̄ hoc habebat vt astās populus ꝛ offerentes et oblata viderent hoc ergo sub lege de terra sibi fieri voluit domin⁹ Exodi. xx. vt a consuetudine idolatrarum populū hebreorū: aliquantulum auerteret: ꝛ per ipsam idolatriam taliter in hoc modico detrūcaret: idolatre nanq; altaria magnifice ac sūptuose structure edificabāt idolis vt ex hoc magis reuerendā idolatriā facerēt. Incepit igitur in hoc de⁹: per istā scz dissimilitudinē altaris idolatrie: memoriā in ipsa radice sua: et principio: videlicet altari delere de cordib⁹ iudeorum: vt scz non videntes ampli⁹ similitudinē altariū: idolorū inciperent obliuisci eorū: vel ꝓpter hoc quia auarissimi erant. Noluit eis sumptibus facere onerosū cultum suum. Facile em̄ est natura auaris recedere ab omni bono: quantūcūq; illud sit dū modo sumptuosū sit. ¶ Eedem cause sūt quare precepit illud ex sectis lapidibus non edificari: videlicz ne fricaret eis memoriā idolatrie. Ex sectis enim lapidibus edificabant altaria idolis: vt diximus ꝛ figuras sculpturasq; faciebant in eis. Adeo em̄ voluit memoriam idolorū aboleri a cordibus eorū q̄ nec aurū: nec argentū idolorū permisit eis habere in aliquem vsū: sicut legitur deutro. vii. in fine capituli: ꝓpter eandē causā prohibuit ꝛ nem⁹ plātarī.

O

Iuxta illud vt legitur Deutro. xvi. ꝛ etiā quācūq; arborē. Consuetudo sūt idolatrarū erat sub arborib⁹ idolatriā exercere: ꝛ hoc ipi demones suggesserant: vt ipsa locorum amenitas eos ad idolatriam ꝓuocaret: ꝛ in eadem artius detineret: In ipsis etiā arboribus ꝛ pingebantur ꝛ sculpebāt imagines: demonū: ad exercendā idolatriā: sicut nos ipsi legimus in libris maleficiorū.

Altarium grad⁹ nulli

P

Gradus etiam fieri ad altare prohibuit Exodi. xx. propter eandē causam: que scilicet gradus: habebant altaria idolorum: in quibus singulis singulas stationes ꝛ genuflectiones faciebant ꝛ hāc memoriā voluit abradere de cordib⁹ eorū: vt sicut ibidē subiungitur: ne videretur turpitudo posteriorum ipsorum. Hoc est ne visu notaretur: aut ꝑpenderet: scz ex corrugatione vestis: vel alio signo. ¶ Non enim verisimile est: vel non fuisse: tunc vsum bracarū: vel sacrificare et adorare volentes eas deponere: nisi forsitā in sacris veneris: et sacris priapi: vbi execrāde ꝛ abhominande turpitudines exercebant: quemadmodū et sarraceni adorare dicuntur alterius man⁹ digito minimo infixo podici alterius aut digito infixo auri sinistre. Eodē modo ꝛ lapides ꝑ intermediū crurum suorū post se incuruati ꝓicere ante angulū quendā domus apud mecham in qua est corpus machometi: tamen nota erat temporibus illis ridiculositas ista in seruitio idoli quod vocabatur pauor: cui pudendis discopertis sacrificabatur.

Q

Hoc ergo ꝓhibuit deus nō solum ꝓpter ridiculositatem: sed etiā ne cultus dei idolatrie assimilaret ꝛ scd̄m hoc vnum mādatū erit ꝑ se hoc: ne videat turpitudo tua. ¶ Summa igitur istorum est ꝑ dissimilitudinē altaris ꝛ aliorū deū voluisse eos abstrahere a cōsuetudine idolatrie qua vehemēter imbuti ꝛ intime infecti erant.

Ritus sacrificiorū.

¶ Apparet etiam tibi ex his que diximus quia ritus sacrificiorum non ex moyse est sed ex patrib⁹ quēadmodū dixit veritas in euāgelio quia circumcisio non ex moyse est sed ex patribus.

Tabernaculum

R

¶ De forma vero siue figura tabernaculi que oraculum. id est sanctum sanctorum habebat ad occidentem. ita vt totus populus israel non nisi ad occidentē per ipsam adorare cogeretur. Illa causa euidentissima est videlicet vt dei popul⁹ auerteret ab adoratione et cultura solis. Si enim adoraret ad orientem: facto ipso in attentione solis ad idolatriam recidiuaret: et adorādi ad partē illam assuetudine ipsam dei adorationem in solis idolatriam facile intorqueret. Adoratores em̄ solis ipsum solem ad oriētē incuruati adorabāt: voluit ergo de⁹ adoratores suos dorsū vertere ad ortū solis vt solem ipsum quantum ad culturam abhominabilem redderet.

Ezechiel

¶ Hoc autē satis euidenter legit in. viii. ezechielis. Hec illa adoratio vcz q̄ sol adorabat ad ortū suū vocabat abhoīatio maior. Ibi ei ita legit. Ecce vidisti fili hoīs. Adhuc ꝯuers⁹ videbis abhoīatioēs maiores his. Et introduxit me ī atriū dom⁹ domini interi⁹: sed ecce in ostio templi domini inter vestibulum ꝛ altare quasi. xxv. viri dorsa habentes contra templum domini: et facies ad orientē ꝛ adorabant ad ortū solis: ꝛ dixit ad me: certe vidisti fili hominis. nunqd leue est hoc domui iuda vt facerent abhominationes istas quas fecerunt hic ꝛc. Hec ergo dei querulositas et clamor tam frequēs aperte indicat: q̄ adoratio ista quā faciebant ad ortum solis: adoratio idolatrie erat. Non est autē dubitandum quin adoratio solis versus illā partē fieret. ¶ Hac igitur prudentia positio tabernaculi ꝛ figura illa fuit. Eadem est causa positionis siue sit⁹ altaris tabernaculi et aliorū altariū si duo fuerūt: altare incensi: et altare thymiamatis: q̄ verisimilius est vt immolantes ꝛ thurificantes dn̄o dorsū haberent ad partem adorationis idolatrie.

Altare tabernaculi

S

¶ Altare vero holocaustoꝝ idcirco sub diuo erat: hoc est sub aere libero: ne ignis sacrificiorū et vapores tabernaculum denigrarent atq; dehonestarent: et ne fetor etiam cadauerū sacrificiorū ipsū fetidū redderet. ꝛ ideo despicabilē atq; abhominabilē: scito etiam quia altaria idolorū intra templa ipsorum erant. Voluit ergo deus altare holocaustorū habere liberam euentationē propter nidorē seu fetorē cadauerum imolaticiorū: ꝛ vt dissimilem haberet positionem siue situm altaribus idolorū.

Cādelabrū

T

Candelabrum vero cum septē lucernis suis: ꝑcepit erigi a parte meridiei contra aquilonem secundū iosephū

in figura septem planetarũ. Mensam vero ꝓposi-
tionis cum panib⁹ ad partẽ aquilonis exaduerso:
quia populatio ad partẽ aquilonꝫ est ĩ mũdo isto.
Et propter hec fertilitas terre qui significaṫ in pa
mbus: pars eñ australis terre nostre habitationi
opposita inhabitabilis ẽ. Aliis vero visũ est: quia
fons vitalis caloris et luminis in parte celi meri-
dionali est: ⁊ ideo in designationem huius candela
brũ ignis ⁊ luminis stare p̃cepit ad partem illam:
exaduerso vero ad partem aquilonis ꝓponi prece-
pit mensã ⁊ panes ꝓpositionis videlicꝫ: q: esca nu
trimentum est vitalis caloris: ⁊ hec in pte mũdi a-
quilonari maxime habundat. ¶ Sed hec quid ꝓde
V rant intuentibus: ⁊ nõ intelligẽtibus. ¶ Hec igitur
causa fuit iuxta litteram vt offerentes ⁊ adorãtes:
in dei tabernaculo ⁊ in eius altaribus ab ipso vitã
lucem ⁊ nutrimentuꝫ se obtinere cognoscerent ⁊ ex
eius seruitio qđ in eodẽ tabernaculo fiebat ista spe
rarent. ¶ Amp̃. Inter largitionis diuine beneficia
exteriora ista maxime salubria maximeq; necessaria
sunt: lumen videlicet et esca. ¶ Horum igiṫ datorẽ
se per candelabrum luminis et mẽsam ꝓpositiõis
designare voluit dominus ⁊ etiam polliceri ac si di
ceret cultorib⁹ ⁊ adoratoribus meis ista polliceor
et largior. Voluit etiã ostẽdere quia in domo eius
ista sũt et habundant sicut legiṫ Baruch. iij. Disce
vbi sit longiturnitas vite ⁊ victus. vbi sit lumẽ ocu
lorum et pax. Longiturnitas vite ⁊ virtus in pani
bus ꝓpositionis et renouatione eorũ: lumen vero
in candelabro luminis facile erat intelligi. Vel vo
luit hoc ipso insinuare se esse deũ cui septeꝫ plane-
te seruiunt: ⁊ q: ipse est dator esce: non ceres. Et ꝓ-
pter hoc nõ ei ãnec huic sed ipsi soli seruiendũ. To
ta vero figura tabernaculi ⁊ operimẽta ipsius. opi
menta ipsius: operimentorũq; colores: viuendi isti
us populi figura erant. Supremum eñ operimen
tum videlicꝫ ex pellib⁹ iacinctinis: figura erat ethe
ris siue celi. Scđm vero qđ erat ex pellibus rubri-
catis figura ignis. Tertiũ vero qđ erat ex sagis ali
cinis qđ ad ꝓtectionẽ tẽtorũ interioris erat: et ad
sustinenduꝫ impetũ imbriũ: et ventorũ: et alias iniu
rias aeris: nõ propter designationem aliquã fuisse
videtur: maxie si color eius alicin⁹ erat. Verũ hu-
ius color non decori nec honori cõgruebat taber-
naculi: tentorium vero interius: qđ operiebat san-
cta: ⁊ sancta sanctorũ. Figura erat et celi: propṫ ia-
cinctũ: et ignis ꝓpṫ coccũ: et aqua ꝓpter purpuraꝫ:
cuius color nobilissim⁹ ex aquis sumitur: videlicꝫ
sanguis piscis qui murex vocatur: et terre similiṫ
figura erat ꝓpter bissũ: bissus eñ ex terra gigniṫ.
¶ Ex his enim quatuor coloribus: miro artificio
et pulchritudine intextũ erit tentoriũ: habẽs inte-
xturas omniũ florum quos gignit humus scđm Io
sephum in quo etiam figurã terre gerebat. Totum
igitur tabernaculum figurã totius mũdi gerebat ⁊
propter hec adorantes in eo: eo ipso se deũ et dñm
mundi adorare ꝓfitebantur. ¶ Quare eñ taberna
Y culum dei ⁊ domus eius totus mundus est: habeṫ
in circuitu eius: tabernaculũ ei⁹. Spiritualiter ta
men celum tabernaculũ dei dicitur sicut legitur in
psalmo. Introibo in locũ tabernaculi admirabilis
vsq; ad domuꝫ dei. Ipsa igitur forma sua et extẽsio
ne desuper formam celi preferebat ipsumq; signifi
cabat tentoriũ sic contextum. Et ꝓpter hoc adoran
tes in illo et ad illud in habitationem celi ac domi

Colores operimentorũ tabernaculi

X

Tabernaculũ figurã mũdi gerebat

natorem se adorare eo ipso ostendebant. ¶ Septeꝫ
vero lucerne in cãdelabro quod erat ad partem au
stralem euidenter septem planetas designant: satis
cõgruenter ⁊ satis apte. Has ergo voluit esse a si-
nistris adorantium et immolantiũ ne si starent añ
eos adorationes et imolationes q̃ deo fiebãt i ido
latriam: septem planetarum de eis fieri viderentur: si
cut diximus de adoratione ad ortũ solis. Non dece
bat aũt vt adorantes ⁊ immolantes lucernas habe
rent post dorsum: inutiliter eñ lucerent eis: voluit
ergo sapientissim⁹ deus vt essent lucerne a sinistrꝭ
eorum: in parte australi: tũ quia ipsi planete ad au
strum totaliter sunt: tũ zodiaci latitudineꝫ qui tot⁹
australis est nunq̃ excantitum etiã ꝓpter hec vt cõ
gruentius lucerent imolantibus: ⁊ adorantibus: et
per hanc positionem seu situ cãdelabri nõ solũ ido
latria sed idolatrie species declinabaṫ. Nihil eniꝫ
eis venerationis impendi videbatur: nec eis serui
ri: sed magis ipe lucerne seruire. Quia vero in sa-
cris lune panes offerebantur. sicut supius ostendi
mus et testimonio Ieremie de placentisq̃ fiebant
regine celi: adeoq; dediti erãt huiusmodi seruitio:
q̃ non sufficiebat eis vt mulieres hec agerent. im-
mo filij colligebant ligna: et patres succendebant
ignẽ et mulieres cõspargebant adipẽ: vt hmõi pla
cente fierẽt lune: sicut ibidem legitur: non fuit faci
le eos subito abrumpi ab hmõi cõsuetudine ⁊ ideo
factum ẽ precipiente deo vt salteꝫ paululũ quasi ꝑ
regnationem abducerentur ab illa. Non eñ facile
fuit huiusmodi consuetudine deditꝭ: nõ videre mẽ
sam: panũ in tabernaculo domini quã videre cõsue
uerant et ipsimet implere in domo idoli: qua ꝓpṫ
posita est mensa in tabernaculo domini ad aquilo-
nem non directe ante ip̃m oraculum: ⁊ iterum ꝓhĩ
bitus est populus panes ponere in mensa illa ⁊ de
panibus etiam illis edere. soli eñ sacerdotes iussi
sunt panes illos ponere ⁊ solum illis concessuꝫ est
inde comedere. Vides ergo q̃ ista triplici dissimili
tudine ab idolatria quasi regenerauit eos deus: ⁊
aliquatenus elongauit videlicꝫ ipsa positione ⁊ si
tu mense. Item ꝓhibitione ponẽdi panes: ⁊ prohi
bitione vescendi ex eis. Mensam eñ cõsueuerant
videre directe añ idola quibus in ea panes offere-
bant. ¶ Amplius. super vnũquẽq; panũ illoruꝫ po
nebatur patena aurea ⁊ pugill⁹ thuris: quales ap
positiones videre non cõsueuerant in domib⁹ ido
lorũ. ¶ Amplius. Populus adeo erat rudis ⁊ pue
rilis: si non videret carnes sacrificiorũ ex vna pte
⁊ mensaꝫ panum ex altera: quia talia ĩ domib⁹ ido
lorum videre cõsueuerant: et eis vesci: facile in er
rorem stulte credulitatis inciderent: quia culturaꝫ
idolorum meliorem crederent q̃ esset cultura dei:
si adeo minorem habundantiam talium in taberna
culo dei conspicerent q̃ videre consueuerant in do
mibus idolorũ. Sicut enim deos argenteos et au
reos: maioris numinis et sublimioris potentie pu
tabant: q̃ plumbeos esse: vel stagneos: sic culturaꝫ
salubriorem ac sanctiorem: eadeꝫ insipientia crede
rent q̃ altare refertius haberet cadaueribus: ⁊ mẽ
sam panibus cumulatiorẽ. Ab hac stulticia cautũ
est eis ne inciderent in eam ⁊ a consuetudine qua ꝓ
funde infecti fuerant aliquatenus abstracti ⁊ si nõ
radicitus euulsi sunt. ¶ Duo vero cherubin in ab-
scondito videlicet intra oraculũ positi sũt: ne si ap-
parerent vel adorarentur a populo in diuino cultu

Septeꝫ lucerne in cãdelabro

Rit⁹ mirabiles

Z

Populus rudis

Nihil ap- parēs ado- rabatur non de firmamento vel adorari videntur. Nihil est
qd adorari posset apparere voluit dominus in ta-
bernaculo suo tempore illo sciens leuitatem et lu
bricitatem populi illius: quibus occasione seuissi-
ma reciderent in idolatriam cōsuetam: nec imagi
nes cherubin apparere voluit. Quia enim imagines vi
tuli pauloante adorauerāt: qualit se ab angelorum
imaginibus continerent: ne eas scilicet adorarent: et
propter hoc dicebat eis domin⁹ Deuteronomii. iiij.
Non vidisti aliquā similitudinē in die qua locutus
est dominus vobis in oreb. ne forte decepti faciat
vobis sculptā similitudinem aut imaginem etc. Si
gnificauerunt etiam due partes tabernaculi: duos
mundos siue duas partes vniuersi: videlicet mūdū
Duo mūdi spiritualem: et mundū sensibilem. Oraculum enim
qd abscondebatur velo: et erit absconsum populo:
Oraculum vbi erat propiciatorium et archa: et due imagines
D cherubin in quarum medio apparebat dominus et
inde dabat respōsa significabat seculum alterum:
habitationem et patriam: spiritualium substantiarum
vbi deus apparet sicuti est: et istud speculum in ab
scondito hominum est: et velatum hominibus et ho
mines ab ipso separat: mundus sensibilis est. Et p
pter hoc non videtur ab hominib⁹: nec in id intrāt:
nisi cum velum istud transierit aut cum ablatum fue
rit a conspectu eorum hoc est de medio. Mundum
autem sensibilem expresse significabat velum p qua
tuor colores ex quibus contextum erat qd iam su
pra notauimus et hoc pro parte dicit apostolus ad
Hebreos decimo. Significante spiritu sancto nondum
propalatum esse viam sanctorum. Reliqua vero ps
tabernaculi que vocabatur sanctum siue sanctuari
um: siue sancta: et erat ex parte populi absque velo in
terposito: mundū sensibilem figurabat: et ipso velo
quo claudebatur per colores et in texturas que in
eo erant mundi faciem preferebant.

Circumcisionis iudaice causas sex assertiq̄
rum vltimam: que est de pacto dei ad abraam et ei⁹
semen dicit primā esse ac precipuā. Subiūgit etiā
mulieres hebreorū intrare in illud pactum per q̄s
dam traditiones que in corpore legis non inueni-
untur: Cerimonialiaque relinquenda.

Q Ua vero circūcisio de his est que an-
te legem patribus imposita sunt: et nō
videtur in seipsa habere vtilitatem ali
quā excepto solo obediētie bono: neces
se est aperire causas ei⁹ litterales et vti
Prima litates quas habet preter istud bonū. Harum ergo
E prima est debilitatio libidinose cōcupiscētie: que
viget in mēbro illo virili ex vulnere circumcisiōis
Scda et effusione sanguinis que in ea fit. Secunda expo
sitio partis illius: id est culpe membri illius frigo
ri et defricationibus vestium ex quibus omib⁹ ef-
ficitur minus sensibilis: quēadmodū et manus du-
ris operibus assuete: minus sēsibiles minusque pas
sibiles inde redduntur. Nihil aūt in parte illa ma
gis minuit aut debilitat concupiscentiam q̄ dimi-
Tertia nutio sensibilitatis et passibilitatis illius. Tercia
causa: vt pars illa: q̄ maxime in partibus illis vilis
simos homines faciebat: maximeque nobilitatē hu
mane nature impugnabat: vilificaretur et ipugna-
Quarta retur in primis. Quarta in suggillationē sacrorū
veneris et priapi: in quibus pars illa tanq̄ pars et
occupatio veneris in corpore humano non parum
ornabatur et colebatur. Hec autē erit pars carnis
que maxime pugnabat contra spiritum sicut et ma
xima adhuc. Maximeque cōtaminauerat populos
terrarum illarum: ita vt in omni aflagicio nō solum
masculorum: sed etiam brutorum animalium pruere
bant sicut legitur leuitici. xviij. Omnes execratio-
nes illas fecerunt accole terre qui fuerūt ante vos
et polluerunt eam. Et iterum eiusdē. xx. Omnia hec
fecerunt et abhominatus sum eos. Hec etiam plaga
effrenate ac flagitiose libidinis gentes illas septem
execrabiles que terram promissionis ante aduentū
filiorum israel inhabitauerant in idolatria nutrie
Quinta bat ac potissimū detinebat. Quinta vero causa est
fortitudo impressionis memorie creatoris et pacti
Circūcisio eius ad abraam abraheque cum ipso. Est ei circūcisio
signaculum et stigma in separabile: grauissimoque
dolore impressum: et propter hoc fortissimum est me
moriale creatoris et pacti eiusdem: quod pactū de
duobus est videlicet de castitate spirituali qua deo
adheret per cultū: et omnino receditur ab idolis: et
de castitate corporali qua receditur a flagiciis: et re
stringitur ac rescinditur effrenitas libidinis ad mi
nus vsque ad coniugium. Hui⁹ ergo pacti memoriā
Genesis refricat circuncisionis signaculum sicut legit Gene.
xvij. vbi dicit deus ad abraham Statuam pactum
meum inter me et te: et inter semen tuū post te in ge
nerationib⁹ tuis federe sempiterno. Et iterū. hoc
Fedus cū deo initur p circumci sionem est pactum meum. Circuncidetur ex vobis omne
masculinum etc. quare manifestum est: quia hoc si-
gnaculo profitetur: omnis circūcisi⁹ se huiusmodi pa
ctum seu fedus inisse cū deo: et ipsa susceptione hu
ius signaculi intrat in pactum ac fedus abrae et ip
sa susceptione illius obligat se ac debitorem se cō-
stituit vniuerse legis q̄ semini abrae data est: sicut
dicit apostolus ad galathas. v. Testificor omni ho
mini circūcidenti se quoniam debitor est vniuerse
legis faciende. Quemadmodum suscipiens signa
culum hoc est tonsuram: et habitum cuiuscūque reli
gionis ad eam se obligat vniuersam: quemadmo-
dū suscipiēs crucē rubeā ad religionē tēplariorū se
obligat et suscipiēs albā ad religionē hospitaliorum.
¶ Sex igit sunt cause et vtilitates circūcisionis lite
B ralis in vniuerso. Prima ac pcipua ē quam nos
Sex cause nouissimā posuim⁹ videlicet firmitas pacti ac fe
deris cum deo. quod pactum et fed⁹ pactum coniu
gale est. ac fedus spiritualiū nuptiarum quo deo
adheretur castissimo cultu. et ab idolorū fornicati
one receditur. ¶ Quod autē habeat sacramētalis
virtutis alibi determinat. ¶ Si quis autē querat
vtrū et mulieres hebreorum debitrices sint huius-
modi pacti et federis. cū signaculum circūcisionis
nec suscipiant nec habeāt. Dicimus q sic cum sint
de semine abrahe. ¶ Pactum enim et fedus istud in
itum est inter abraham et semen suum ac domini.
¶ Intrant autē in pactum abrahe p quedam bap-
tismata et traditiones que in corpore legis nō in-
ueniūtur. ¶ Supplebatur aūt eis sacramētalis vir
Cerimoni alia relin quenda tus circūcisiōis p quedā quorū vmbre vanissime
omninoque a fructu vacue Apud iudeos. adhuc ex
tāt et obseruant: licet in mortē seruātiū et pditionē
sicut et alia leg cerimonalia: q̄ ceca ptinacia adhuc
deserere cōtēnūt. Nō itelligentesque cerimonalia le

gis fuerūt vſq ad tēpus correptiōis īpoſita: ſicut le
gitur in .9. cap. ad Heb. Seruientē ſolūmō in cibis
et potib⁹: ⁊ in varijs baptiſmatib⁹: ⁊ iuſticijs carnis
D vſq ad tēpus correctiōis īpoſitis: iuſſa eſt autē fie-
Circūciſio ri circūciſio octaua die a natiuitate paruuli: et hoc
octaua die in lege: quoniā ante octauā diem teneritudo infan-
tium tam graue vuln⁹ abſq periculo mortis nō fa-
cile ſuſtineret. Si autē differretur vſq ī annos pue
ritie vel maioris etatis multi declinarēt eam ſuſci-
pere ꝓpter grauitatē doloris. Et ꝓpter h° nouitio
adhuc populo hebreoꝝ nō induxit ſtatī moyſes cir
cunciſionē: ſed dilata fuit vſq ad Ioſue: qui populū
circūcidit. ſecūdo ſicut legit̄ Ioſue. 5. vel q2 forte nō
vacabat eis: q2 vel per bellū ꝯcutiebant̄: vel peſtib⁹
Ioſue. vaſtabant̄: vel ſeditiōibus diuidebant̄: vel obmur-
muratiōibus exagitabant̄: vel alijs incōmodis vr-
gebant̄: vel ita obtenta erat cōſuetudo circūciſiōis
a patribus et apud eos obſuata: vt in poſitione vel
replicatione nō idigerēt: locus ergo fuit circūciſio-
ni faciēde: firmato populo in fide abrahe: ⁊ obtētis
pro parte ꝓmiſſiōibus eidē factis: tūc eni innouan
dū fuit pactū abrahe ⁊ firmādū ex parte ſeminis ei⁹
cum firmū apparebat ex parte dei: ⁊ hec ꝑ exhibiti-
onem. ¶ Q; autē cultro lapideo fieri iuſſa eſt: obtē
tum v̄ fuiſſe a ſephora: q2 cū occurriſſet dñs moyſi
E volēs occidere eū: vel eo ꝙ filius eius eſſet incircū-
In circūci- ciſus: vel pro eo ꝙ diuerterat a recte itinere egypti
ſiōe culter quo eū mittebat deus. tulit ſephora illico acutiſſi-
lapideus. mam petrā ⁊ circūcidit illū. Forſitan aūt nō ꝓp̄ ali
ud v⁹ſa eſt ſephora petra ad opus iſtud ꝙ ꝓpter feſti
nationē. Quacūq aūt ex cauſam hoc fecerit: ita m̄
obſeruatū eſt: ⁊ obſeruat̄ hodie apō Hebreos ⁊ i. 5.
Ioſue auctoritate diuina firmatū: verbi īqt: fac ti-
bi cultros lapideos. ⁊c̄. Cauſa autē in hoc fuiſſe vi-
detur: q2 malefici ferro faciebāt īciſiōes in corpib⁹
ſuis: ⁊ maxime in ſacris martis. ¶ Metallū enī fer-
F ri metallū martis: et partē ei⁹ in metallū ꝯputabat̄
Metallū idolatrarū vanitas: voluit ꝗ ritū iſtum ꝑ aliud ꝙ ꝑ
martis. ferrū exerceri vt ſaltē hac diſſimilitudie aliquaten⁹
eos ab idolatria abduceret: vel vt fedus qō cum eis
pepigerat in petra oreb: eis ꝑ hoc ad mēoriā redu-
ceret: vel ꝙ aquā de petra eis ꝓduxerat in coꝝ aſpe
ctu cultrorū lapideorū recordaret̄: vel etiā vt lapi-
deorū cordium ſuorū duritiā in hm̄ōi cultris lege-
rent ī ipſa hora circūciſiōis: vt ad penitudinē emol-
lirentur: ⁊ cordium ſuorū duritiā ſentirēt: interius ꝑ
compunctionē: quēadmodū cultrorū hm̄ōi duritiā
corporalē per circunciſionē: legimus aūt Iſaie. 20.
Abraham. Abrahā cū quo pactū circūciſiōis p̄mo inijt: eſt pe-
tra vocatum a dño. Attēde inquit ad petrā vnde ex-
ciſi eſtis. ⁊c̄. Salutare autē erat: imo valde neceſſa-
rium pactū abrahe ꝑ circūciſionē in petra recorda-
ri firmitatē et cōſtantiā abrahe: qua tā fortiter tāq
fideliter deo adheſit: ꝓpter qō petra vocat⁹ fuiſſe vi
detur a dño: ⁊ forſitan ip̄e abrahā ex p̄cepto dei cul
G tris lapideis circunciſionē celebrauit: vt firmitas
pactū illius ⁊ federis ſic oſtēderet̄: petra eni funda-
mentū fortiſſimū eſt edificiorū: ſic ⁊ deſponſatio illa
ſiue cōtractus ſpūalis ꝯiugij fundamētū eſt ⁊ firma
mentū ſupportās totū ſancte cōuerſatiōis edificiū.
Abraham. Et ipſe abrahā totius veteris: hoc eſt iudaici popu
li: fuit precipuū fundamētū. ꝓpter hoc igitur in pe
tra merito fieri p̄cepta eſt circūciſio: vt agnoſceret
totius iudaici ritus eſſe fundamētū: atq p̄cipium
et fulcimentum firmiſſimū: quo ſublato tot⁹ colla-
beretur ⁊ rueret: vel vt petre quā diximus abrahe: ſcʒ
pactum ſe intrare cognoſcerent circunciſi.

¶ Pergit explicare cauſas cerimonialium legis
moſaice: quedā de ſeptenario numero diſcutiēs: q2
ſeptima die ceſſauit deus ab omni opere qō patra-
rat. quoq ſepteno millenario venturā quietē quidam
ſcripſere: oſtēdit vero in mādatis legis que videtur
ad litterā eſſe abſurda fuiſſe rationē aliquā: ſcʒ re-
ductionē populi Hebrei ab idolatria.

Poſt hec tranſibimus ad ea que in lege vi-
dentur abſurda iuxta litteram ⁊ ꝓſeqmur
primū mādata hm̄ōi. Deinde imūditias ī
viris ⁊ mulieribus. Tertio immunditias
animaliū. Quarto ſacrificia ⁊ ea que ſacrificijs an- H
nexa ſunt. Quinto de lepris. Sexto cōmixtiōes ani
maliū et ſeminū diuerſorū generū. Septimo loqui-
mur de veſtibus ꝓhibitis. Huiuſmodi ergo māda-
toꝝ primū eſt requies diei ſabbati: cuius due cauſe
in lege expreſſe ſunt. Altera in. 2. Geneſ. ⁊ i. 20. Exo Geneſis. ij.
di videlicet: q2 ſeptima die ceſſauit deus ab oī ope
re qō patrarat. Secūda vt mēores eſſent Hebrei: q2
requieſcere eos fecerat deus a laborib⁹ egyptie ſer
uitutis. operibus inꝙ duris luti ⁊ lateris: et hec cau-
ſa legitur Deut. 5. Idcirco precepi tibi vt obſerua-
res diem ſabbati. Tertia vero cauſa licʒ in lege non I
ſit expreſſa: vt parte illa tēporis: id eſt die ſeptīa ſo- Deutero.
li diuino cultui: hoc eſt laudib⁹ oratiōibus ⁊ ſacrifi-
cijs ⁊ eruditiōe populi vacaret. Alioqn fuiſſ a ope-
ra totū tp̄s hn̄tia dei memoriā ⁊ legis ſue ſciētiā cul
tuſq ipſi⁹ honorificētiā de medio tollerēt ⁊ obliuio-
ne delerēt. Non eni delitijs ⁊ epulis carnalib⁹ diē il-
lum deputauit deus: ſed magis illū ſacris exercita-
tiōibus ⁊ ſancto ocio cōſecrauit. Benedixit eni diei
ſeptimo: ⁊ ſctificauit illū vt legit̄: Geñ. 2. Non eū ex-
poſuit carnaliū delitiarū ſpurcitijs polluendum.
Quartā cauſam aſſignāt quidā quietē venturā: ſe-
ptimo die. Hoc eſt ſeptimo millenario annorū ſecu K
li qō credūt ſeptē annorū milib⁹ finiendū. Hāc autē Septenus
quietē intelligūt ceſſationē ꝯflictus q̄ttuor electo. ⁊ millenari⁹.
ex quo eſt omis gn̄atio et corruptio: in mūdo natu-
re ſiue mūdo inferiori: qui eſt mūdus ſublunaris: et
cum iſta ceſſatiōe credūt etiā ceſſaturū eſſe motum
oīm celorū ſtellarūq et luminariū: et tūc vere ceſſa-
bit ipſe deus ob oī opere qō patrarat: cū oīno crea-
tio et generatio cetereq oꝑationes creatoris ceſſa
bunt. cum nec creabit̄ quicꝙ nec generabit̄ imple-
to numero vniuerſitatis atq decore: licet aūt verū
ſit generationem ⁊ corruptionē ceſſaturas eſſe. De
ceſſatiōe tn̄ motuū celeſtiū: ⁊ de ſeptenario millena
rio annoꝝ nihil certū hn̄t. Et inſup iſtud potius mi
ſticū eſt ꝙ litterale: verū de hoc in deſtructiōe erro-
ris ariſtotelis: quo poſuit eternitatē mūdi: ⁊ de alijs
erroribus que circa hec ſunt latius dicent⁹. Propt̄ Ariſtotel.
quid aūt ſeptimā diē potius ꝙ alterius numeri ad error.
hoc elegerit: illa eſt ratio: q2 cū creatio mūdi dñica
die ceperit ꝯſummatio ei⁹ cōpleta eſt ſeptimo die ꝗ L
fuit dies ſabbati. ¶ Quidā dicunt: q2 dies illa dies Dies ſab-
ſaturni. Saturnus aūt eſt ꝓprius planeta et dux re- bati.
gni Hebreoꝝ. Et ꝓpter hoc naturali iſtinctu licʒ pe Dies ſatur
nitus neſciētes obſeruatiōe diei hui⁹ honorāt eū: ⁊ ni.
celebritatē ſeu ſolēnitatem illius natura ei reddēte
honorē debitum tanꝙ duci: ⁊ rectori populi illius.
¶ Hunc autē errorē cū alijs qui ſunt de diuerſitate
legum pro parte deſtruem⁹ inſequētibus. ¶ Scito

Nihil apparēs adorabatur non de firmamento vel adorari videntur. Nihil eī
qđ adorari posset apparere voluit dominus in ta-
bernaculo suo tempore illo sciens leuitatem et lu
bricitatem populi illius: quibus occasione leuissi-
ma reciderent in idolatriam cōsuetam: nec imagi
nes cherubin apparere voluit. Q́ eñ imagines vi
tuli paulo ante adorauerāt: qualiť se ab angelorū
imaginibus continerent: ne eas scilicet adorarent: ꝛ
ꝓpter hoc dicebat eis domin⁹ Deuteronomiū. iiij.
Non vidisti aliquā similitudinē in die qua locutus
est dominus vobis in oreb. ne forte decepti faciat́
vobis sculptā similitudinem aut imaginem ꝛc. Si
gnificauerunt etiam due partes tabernaculi: duos
mundos siue duas partes vniuersi: videlicet mūdū
Duo mūdi spiritualem: ꝛ mundū sensibilem. Oraculum enim
qđ abscondebatur velo: et erit absconsum populo: ꝛ
Oraculum vbi erat propiciatorium ꝛ archa: et due imagines
D cherubin in quarum medio apparebat dominus ꝛ
inde dabat respōsa significabat seculum alterum: ꝛ
habitationē ꝛ patriam: spiritualium substantiarū
vbi deus apparet sicuti est: ꝛ illud speculum in ab
scondito hominum est: et velatum hominibus ꝛ ho
mines ab ipso separat: mundus sensibilis est. Et ꝓ
pter hoc non videtur ab hominib⁹: nec in id intrāt:
nisi cum velum illud transierit aut cuꝫ ablatum fue
rit a conspectu eorum hoc est de medio. Mundum
autem sensibilem expresse significabat velum ꝑ qua
tuor colores et quibus contextum erat qđ iam su-
pra notauimus ꝛ hoc pro parte dicit apostolus ad
Hebreos decimo. Significante spiritu sancto nondum
ꝓpalatum esse viam sanctorum. Reliqua vero pars
tabernaculi que vocabatur sanctum siue sanctuari
um: siue sancta: et erat ex parte populi absq́ velo in
terposito: mundū sensibilem figurabat: ꝛ ipso velo
quo claudebatur per colores et in texturas que in
eo erant mundi faciem preferebant.

Circuncisionis iudaice causas sex affert q̄
rum vltimam: que est de pacto dei ad abraam et ei⁹
semen dicit primā esse ac precipuā. Subiūgit etiā
mulieres hebreorū intrare in illud pactum per q̄s
dam traditiones que in corpore legis non inueni-
untur. Cerimonialia q́ relinquenda.

Q[uia] vero circūcisio de his est que an-
te legem patribus imposita sunt: ꝛ nō
videtur in seipsa habere vtilitatem ali
quā excepto solo obediētie bono: neces
se est aperire causas ei⁹ litterales ꝛ vti
Prima litates quas habet: preter illud bonū. Harum ergo
E prima est debilitatio libidinose cōcupiscētie: que
viget in mēbro illo virili ex vulnere circumcisionis
Scda et effusione sanguinis que in ea fit. Secunda expo
sitio partis illius: id est culpe membri illius frigo
ri et defricationibus vestium ex quibus omib⁹ ef-
ficitur minus sensibilis: quēadmodū ꝛ manus du-
ris operibus assuete: minus sēsibiles minusq́ pas
sibiles inde redduntur. Nihil aūt in parte illa ma
gis minuit aut debilitat concupiscentiam q̄ dimi-
Tertia nutio sensibilitatis ꝛ passibilitatis illius. Tercia
causa: vt pars illa: q̄ maxime in partibus illis vilis
simos homines faciebat: maximeq́ nobilitatē hu
mane nature impugnabat: vilificaretur ꝛ ipugna-
retur in primis. Quarta in suggillationē sacrorū
Quarta

veneris et priapi: in quibus pars illa tanq̄ pars ꝛ
occupatio veneris in corpore humano non parum
ornabatur et colebatur. Hec autē erit pars carnis
que maxime pugnabat contra spiritum sicut ꝛ ma
xima adhuc. Maximeq́ cōtaminauerat populos
terrarum illarum: ita vt in omni flagicio nō solum
masculorum: sed etiam brutorum animalium ꝓue
bant sicut legitur leuitici. xviij. Omnes execratio-
nes illas fecerunt accole terre qui fuerūt ante vos
ꝛ polluerunt eam. Et iterum eiusdē. xx. Omnia hec
fecerunt et abhominatus sum eos. Hec etiam plaga
effrenate ac flagitiose libidinis gentes illas septē
execrabiles que terram ꝓmissionis ante aduentū
filiorum israel inhabitauerant in idolatria nutrie
bat ac potissimū detinebat. Quinta vero causa est Quinta
fortitudo impressionis memorie creatoris ꝛ pacti
eius ad abraam abraheq́ cum ipso. Est ei circūcisio Circūcisio
signaculum et stigma inseparabile: grauissimoq́
dolore impressum: et ꝓpter hoc fortissimum est me
moriale creatoris et pacti eiusdem: quod pactū de
duobus est videlicet de castitate spirituali qua deo
adheret per cultū: et omnino receditur ab idolis: ꝛ
de castitate corporali qua receditur a flagiciis: ꝛ re
stringitur ac rescinditur effrenitas libidinis ad mi
nus vsq́ ad coniugium. Hui⁹ ergo pacti memoriā
refricat circuncisionis signaculum sicut legit̃ Gene. Genesis
xvij. vbi dicit deus ad abraham Statuam pactum
meum inter me ꝛ te: et inter semen tuū post te in ge-
nerationib⁹ tuis federe sempiterno. Et iterū. hoc
est pactum meum. Circuncidetur ex vobis omne Fedus cū
masculinum ꝛc. quare manifestum est: quia hoc si- deo initur
gnaculo ꝓfitetur: omnis circūcis⁹ se huiusmodi pa ꝑ circumci
ctum seu fedus iniisse cū deo: et ipsa susceptione hu sionem
ius signaculi intrat in pactum ac fedus abrae ꝛ ip
sa susceptione illius obligat se ac debitorem se cō-
stituit vniuerse legis q̄ semini abrae data est: sicut
dicit apostolus ad galathas. v. Testificor omni ho
mini circūcidenti se quoniam debitor est vniuerse
legis faciende. Quemadmodum suscipiens signa
culum hoc est tonsuram: et habitum cuiuscūq́ reli
gionis ad eam se obligat vniuersam: quemadmo-
dū suscipiēs crucē rubeā ad religionē tēplariorū se
obligat ꝛ suscipiēs albā ad religionē hospitalioꝝ.
¶ Sex igit̃ sunt cause ꝛ vtilitates circūcisionis lite
ralis in vniuerso. Prima ac ꝑcipua ē quam nos B
nouissimā posuim⁹ videlicet firmitas pacti ac fe Sex cause
deris cum deo. quod pactum ꝛ fed⁹ pactum coniu
gale est. ac fedus spiritualiū nuptiarum quo deo
adheretur castissimo cultu. ꝛ ab idolorū fornicati
one receditur. ¶ Quod autē habeat sacramētalis
virtutis alibi determinat̃. ¶ Si quis autē querat
vtrū et mulieres hebreorum debitrices sint huius-
modi pacti ꝛ federis. cū signaculum circūcisionis
nec suscipiant nec habeāt. Dicimus q̄ sic cum sint
de semine abrahe. ¶ Pactum eñ ꝛ fedus istud in
itum est inter abraham ꝛ semen suum ac dominū.
¶ Intrant autē in pactum abrahe ꝑ quedam bap-
tismata ꝛ traditiones que in corpore legis nō in-
ueniūtur. ¶ Supplebatur aūt eis sacramētaĺ vir
tus circūcisiōis ꝑ quedā quorū vmbre vanissime Cerimoni
omninoq́ a fructu vacue Apud iudeos. adhuc ex alia relin
tāt ꝛ obseruant̃: licet in mortē seruātiū et ꝑditionē quenda
sicut ꝛ alia leǵ cerimonalia: q̄ ceca ꝑtinacia adhuc
deserere cōtēnūt. Nō itelligentesq́ ꝛ cerimonalia le

gis fuerũt vsq ad tẽpus correctiõis ĩpositaꝫ:sicut le
gitur in .9.cap. ad Heb. Seruientẽ solũmõ in cibis
et potib⁹:ꝛ in varijs baptismatib⁹:ꝛiusticijs carnis
D vsq ad tẽpus correctiõis ĩpositis:iussa est autẽ fie-
Circũcisio octaua die ri circũcisio octaua die a natiuitate paruuli: et hoc
in lege: quoniã ante octauã diem teneritudo infan-
tium tam graue vuln⁹ absq periculo mortis nõ fa-
cile sustineret. Si autẽ differretur vsq ĩ annos pue
ritie vel maioris etatis multi declinarẽt eam susci-
pere,ꝑpter grauitatẽ doloris. Et ꝑpter h⁹ nouitio
adhuc populo hebreoꝝ nõ indixit statĩ moyses cir
cuncisionẽ:sed dilata fuit vsq ad iosue: qui populũ
circũcidit.secũdo sicut legit̃ Josue.5.vel q2 forte nõ
vacabat eis:q2vel per bellũ ꝯcutiebant̃:vel pestib⁹
Josue. vastabant̃:vel seditiõibus diuidebant̃: vel obmur-
muratiõibus exagitabant̃:vel alijs incõmodis vr-
gebant̃:vel ita obtenta erat cõsuetudo circũcisiõis
a patribus et apud eos obſuata:vt in positione vel
replicatione nõ ĩdigerẽt:locus ergo fuit circũcisio-
ni faciẽde:firmato populo in fide abrahe:ꝛ obtẽtis
pro parte ꝓmissiõibus eidẽ factis: tũc eñi innouan
dũ fuit pactũ abrahe ꝛ firmãdũ ex parte seminis ei⁹
cum firmũ apparebat ex parte dei:ꝛ hec ꝑ exhibiti-
onem. ¶ Q; autẽ cultro lapideo fieri iussa est: obtẽ
tum vr̃ fuisse a sephora:q2 cũ occurrisset dñs moysi
E volẽs occidere eũ: vel eo ꝙ filius eius esset incircũ-
In circũci-siõe culter lapideus. cisus: vel pro eo ꝙ diuerterat a recto itinere egypti
quo euꝫ mittebat deus. tulit sephora illico acutissi-
mam petrãꝛ circũcidit illũ. Forsitan aũt nõ ꝑpt ali
ud v⁹sa est sephora petra ad opus istud ꝙ ꝑpter festi
nationẽ. Quacũq aũt ex causam hoc fecerit: ita mi
obseruatũ est:ꝛ obseruat̃ hodie apd Hebreosꝛ i. 5.
Josue auctoritate diuina firmatũ verbi inqt:fac ti-
bi cultros lapideos.ꝛc.Causa autẽ in hoc fuisse vi-
detur : q2 malefici ferro faciebãt icisiões in corpib⁹
suis:ꝛ maxime in sacris martis. ¶ Metallũ eñĩ fer-
F ri metallũ martis:et partẽ ei⁹ in metallũ opinabat̃
Metalluꝫ martis. idolatrarũ vanitas: voluit ꝗ ritũ istum ꝑ aliud ꝙ ꝑ
ferrũ exerceri vt saltẽ hac dissimilitudie aliquaten⁹
eos ab idolatria abduceret: vel vt fedus qð cum eis
pepigerat in petra oreb:eis ꝑ hoc ad mẽoriã redu-
ceret:vel ꝙ aquã de petra eis ꝑduxerat in coꝝ aspe
ctu cultrorũ lapideorũ recordaret̃ : vel etiãvt lapi-
deorũ cordium suorũ duritiaꝫ in hmõi cultris lege-
rent ĩ ipsa hora circũcisiõis:vt ad penitudinẽ emol-
lirentur:ꝛ cordium suorũ duritiã sentirẽt : iterius ꝑ
compunctionẽ: quẽadmodũ cultrorũ hmõi duritiã
corporalẽ per circuncisionẽ:legimus aũt Jsaie.20.
Abraham. Abrahã cũ quo pactũ circũcisiõis ꝑmo inijt:est pe-
tra vocatum a dño. Attẽde inquit ad petrã vnde ex-
cisi estis.ꝛc. Salutare autẽ erat:imo valde necessa-
rium pactũ abrahe ꝑ circũcisionẽ in petra recorda-
ri firmitatẽ et cõstantiã abrahe : qua tã fortiter tãq
fideliter deo adhesit: ꝑpter qð petra vocat⁹ fuisse vi-
G detur a dño: ꝛ forsitan ip̃e abrahã ex ꝓcepto dei cul
tris lapideis circuncisioneꝫ celebrauit: vt firmitas
pactũ illiusꝛ federis sic ostẽderet̃: petra eñi funda-
mentũ fortissimũ est edificiorũ:sicꝛ desponsatio illa
siue cõtractus spũalis ꝯiugij fundamẽtũ esset firma
mentũ supportãs totũ sancte cõuersatiõis edificiũ.
Abraham. Et ipse abrahã totius veteris: hoc est iudaici popu
li: fuit precipuũ fundamẽtũ. ꝑpter hoc igitur in pe
tra merito fieri ꝓcepta est circũcisio : vt agnosceret
totius iudaici ritus esse fundamẽtũ atq ꝓncipium
et fulcimentum firmissimũ : quo sublato tot⁹ colla-
beretur ꝛ rueret:vel vt petre quã diximus abrahe: seꝫ
pactum se intrare cognoscerent circuncisi.

¶ Pergit explicare causas cerimonialium legis
mosaice: quedã de septenario numero discutiẽs : q2
septima die cessauit deus ab omni opere qð patra-
rat: q2q septeno millenario venturã quietẽ quidam
scripsere: ostẽdit vero in mãdatis legis que vidẽtur
ad litterã esse absurda fuisse rationẽ aliquã : seꝫ re-
ductionẽ populi Hebrei ab idolatria.

Post hec transibimus ad ea que in lege vi-
dentur absurda iuxta litteram ꝛ ꝓseqmur
primũ mãdata hmõi. Deinde ĩmũditias ĩ
viris ꝛ mulieribus. Tertio immunditias
animaliũ. Quarto sacrificia ꝛ ea que sacrificijs an- H
nexa sunt. Quinto de lepris. Sexto cõmixtiões ani
maliũ et seminũ diuersorũ generũ. Septimo loqui-
mur de vestibus ꝓhibitis. Huiusmodi ergo mãda-
toꝝ primũ est requies diei sabbati: cuius due cause
in lege expresse sunt. Altera in.2.Genes.ꝛ i.20.Exo Genesis.ij.
di: videlicet: q2 septima die cessauit deus ab oĩ ope
re qð patrarat. Secũda vt mẽores essent Hebrei:q2
requiescere eos fecerat deus a laborib⁹ egyptie ser
uitutis. operibus inq̃ duris luti ꝛ lateris: et hec cau-
sa legitur Deut. 5. Jdcirco precepi tibi vt obserua-
res diem sabbati. Tertia vero causa licꝫ in lege non I
sit expressa: vt parte illa tẽporis:id est die septia so- Deutero.
li diuino cultui:hoc est laudib⁹ oratiõibus ꝛ sacrifi-
cijsꝛ eruditiõe populi vacaret̃. Alioqn buius ope-
ra totũ tp̃s hñtia dei memoriãꝛ legis sue sciẽtiã cul
tusq ipsi⁹ honorificẽtiã de medio tollerẽtꝛ obliuio-
ne delerẽt. Non eñi delitijsꝛ epulis carnalib⁹ diẽ il-
lum deputauit deus:sed magis illũ sacris exercita-
tiõibusꝛ sancto ocio cõsecrauit. Benedixit eñi diei
septimo:ꝛ sctificauit illũ vt legit̃: Geñ. 2. Non eũ ex-
posuit carnaliũ delitiarũ spurcitijs polluendum.
Quartã causam assignãt quidã quietẽ venturã: se-
ptimo die. Hoc est septimo millenario annorũ secu K
li qð credũt septẽ annorũ milib⁹ finiendũ. Hãc autẽ Septenari⁹
quietẽ intelligũt cessationẽ ꝯflictus q̃tuor electo. ꝛ millenari⁹.
ex quo est om̃is gñatio et corruptio: in mũdo natu-
re siue mũdo inferiori:qui est mũdus sublunaris:et
cum ista cessatiõe credũt etiã cessaturũ esse motum
oĩm celorũ stellarũq et luminariũ:et tũc vere cessa-
bit ipse deus ob oĩ opere qð patrarat:cũ oĩno crea-
tio et generatio ceterecq oꝑationes creatoris cessa
bunt. cum nec creabit̃ quicq̃ nec generabit̃ imple-
to numero vniuersitatis atq decore: licet aũt veruꝫ
sit generationem ꝛ corruptionẽ cessaturas esse. De
cessatiõe tñ motuũ celestiũ: ꝛ de septenario millena
rio annoꝝ nihil certũ hñt. Et insuꝑ istud potius mi
sticũ est ꝙ litterale: verũ de hoc in destructiõe erro-
ris aristotelis:quo posuit eternitateꝫ mũdi:ꝛ de alijs
erroribus que circa hec sunt latius dicem⁹. Propt̃ Aristotel. error.
quid aũt septimã diẽ potius ꝙ alterius numeri ad
hoc elegerit: illa est ratio: q2 cũ creatio mũdi dñica
die ceperit ꝯsummatio ei⁹ cõpleta est septimo die q̃ L
fuit dies sabbati. ¶ Quidã dicunt: q2 dies illa dies Dies sab-
saturni. Saturnus aũt est ꝓprius planeta et dux re- bati.
gni Hebreoꝝ. Et ꝑpter hoc naturali istinctu licꝫ pe Dies satur
nitus nesciẽtes obseruatiõe diei hui⁹ honorãt eũ:ꝛ ni.
celebritatẽ seu solẽnitatem illius natura ei reddẽte
honorẽ debitum tanq̃ duci:ꝛ rectori populi illius.
¶ Hunc autẽ errorẽ cũ alijs qui sunt de diuersitate
legum pro parte destruem⁹ insequẽtibus. ¶ Sexto

autẽ generalr̃ q in mandãtis que aptã vident̃ habe
re absurditatẽ nullam sc̃dm litterã vtilitatẽ. inten-
ditur elongatio ab idolatria: quẽadmodũ i isto mã
M dato quod legit̃ Exodi. 22. Maleficos nõ patieris
viuere. p̃ maleficos intelligunt̃ magi et incãtatores:
huiusmodi eni hoĩs omnes idolatre sunt: sicut do-
cebim⁹ in tractatu de idolatria. ¶ Et q: nõ in his so
lis hoĩbus staret idolatria. si viuere pmitterent: sed
etiã p̃pagaret̃ in populũ: iussi sunt tolli de medio.
In hoc vero q prohibiti sunt habere fermẽtũ in do-
mibus suis: et comedere fermẽtatũ: cõtra idolatriã
factum est: cui⁹ consuetudo erat: et fermentatos pa-
nes offerre: et sup fermẽto vel fermentato fundere
sanguinẽ victimarũ: et p̃pter hoc expresse prohibitũ
est hic. Exodi. 23. vbi dicit̃. Nõ imolabis sup fermẽ
Ratio agni paschal. to sanguinẽ victime tue. Cur autẽ iussi sunt agnum
paschalẽ comedere in egressu de egypto renes accĩ
cti baculos tenentes in manibus assum igitur non
coctum aqua: et cũ lactucis agrestib⁹: et itẽ nõ con
fractis ossib⁹: vna causa fuit festinatio et cõpellebã
tur exire de egypto sicut legit̃ Exodi. 11. et. 12. et p̃-
pter hoc dictũ est eis Exodi. 12. In vna domo come
detis nec efferetis de carnib⁹ eius foras. Nõ enĩ po
N terat eis vacare mittere tũc temp̃a nec medullas ex
Alia ratio ossibus extrahere. ¶ Secũda causa fuit: vt eis impri-
merẽtur mẽoria amaritudĩs p lactucas agrestes: et
tribulationis per ignẽ quã passi erãt in egypto: et p̃-
pter hoc gratiores essent liberatori deo: sĩliter q p̃-
cepti sunt comedere azima: tũc causa fuit festinatio
Exodi 12. quã diximus: sicut legit̃ Exodi. 12. Urgebantq3 egy
ptij populũ exire de terra velocit̃. In hoc autem q
agnũ in ipsa egypto imolare iussi sunt: et sanguine3
eius linire super liminaria domorũ suarũ: et vtrũq3
postẽ a parte ab idolatria egyptiorũ iussi sunt rece
dere: et contrariũ cultũ suscipe. Egyptij enim arietẽ
colebant: et p̃pter hoc comestionẽ arietis aut agni
mortiferã sibi putabant. sanguinẽq3 eiusdẽ pestife-
rum. [illegible]
filij israel. Et ritui diuino quodãmodo initiati: vt si
mul a seruitute egyptia exciperent̃: et a s̃uitute ne
phande idolatrie liberarent̃ salutiferũq3 exp̃irẽtur
comestionẽ agni: et eiusdẽ sanguinẽ a morte p̃tegen
Ratio de hedo. tem. Similẽ cãm h3 et id mãdatũ qd legit̃ Exodi. 23.
Nõ coques hedũ in lacte matris sue. in natura enĩ3
sua nihil h3 imũdicie hedus neq3 lac caprinũ: nihil ẽt
habet malicie hoc est nocumẽti cõtra sanitatẽ corpo
ralem. Preterea vtrũq3 licitũ erat eis comedere vl' bi
bere: qua de: causa igit̃ cõiunctio ambor eiusdẽ p̃hi
bita esset. ¶ Hedus enĩ et lac mũdus cib⁹ et licitus ẽ
s3 lege: ideo nõ ẽ a deo lautus aut hmõi delicat⁹ cib⁹
p̃pter hoc merito p̃hibẽdus esset. ¶ Ampli⁹ quare
prohibuit hoc potius de hedo q̃ de agno et vitulo:
Questio. et his et oibus consequẽs est aliquã consuetudinem
idolatrarũ voluisse deũ p hoc remouere: vt dei po-
pulus dissimilis esset idolatris: nõ solũ ritu: s3 viuẽ
di necessitudine cõsuetudine: huĩ⁹ autẽ signũ validũ est:
q ista p̃hibitio repetit̃ Deuteronõ. 14. et Exodi. 24.
vt fortius et imprimeret̃. Ex h⁹ enĩ apparet vehemẽ-
ter deo displicere cõtrariũ ritus. Cũ ergo in eo nõ
inueniatur causa prohibitiõis sue: necesse esset pro
pter aliud p̃hibitũ sit qd deo nõ mediocriter displi-
cebat: et p̃pter hoc non potest esse nisi idolatria vel
aliquomõ ducẽs ad illam. ¶ De hoc est illud mãda
N tum quod legit̃ Deutero. 22. Si ambulãs p viam in
Deut. 22. arbore vel terra nidũ auis inueneris et matrẽ pullis

vel ouis desup incubantẽ: ne tenebis eam cũ filijs:
sed abire patieris captos tenẽs filios: vt bene sit ti-
bi et lõgo tẽpore viuas: quod quidẽ ridiculose et pue
riliter dixit p̃ceptũ esse causa pietatis: ne mat fi-
lios pdens: et orbata simul nimis affligeretur. quasi
duplici contritiõe cõteri. In quo etiã credit ipse deũ Ratio optima.
[illegible] filijs israel q misericordes deberẽt esse in
hoĩes quoscũq3 parcere ab afflictiõe eorũ: quan-
do in aues [illegible] parcere eos voluit ab afflictiõe:
propter [illegible]
lo modo deo adeo placuit vt tanta mercede [illegible]
dem remuneret: quãta legis obseruantia vniuersa.
Quis enĩ audiat et risum cõtineat de dimissiõe vni⁹
auicule tantã mercedẽ p̃mittere: qui itẽ pro vniuer-
sorum mãdatorũ suorũ obseruatiõe? ¶ Ampli⁹. ma
gis parcẽdum erat filijs: si pietas ibi locũ haberet.
Cum filij vero nec sibi nec alijs possent consulere: et N
matre adhuc indigerent: ipsa vero nõ idigeret eis. Pietas.
Maiori vero crudelitate detinẽtur et occidunt̃ filij i
casu isto q̃ mater. ¶ Ne dubites etiã vel aliquã ido
latriam vel aliquid idolatrie simile sapientissimũ
deum p hoc mãdatũ voluisse dãnare. Sicut enĩ ma- Coit⁹ ani-
lefici explorabãt coitus seu cõmixtiões quorũdam malium.
animaliũ: et illa hora inficerẽt ea: et de corporibus
eorũ vel puluere darent eis: quos vellẽt ardore sue
libidinis inflãmare: credẽtes corpora eorũ vel pul-
uerem: si illa hora occiderẽtur hanc virtutẽ habere.
sic et de matre ouis incubãte vel pullis si ea hora ca-
peretur: fecunditatẽ et fortunam in nutriendis filijs
posse prestare: et hoc scimus ex multis similib⁹ que
legimus in libris maleficiorũ. Uoluit ergo hoc re-
mouere misericors deus a cordibus eorũ: ne aliunde
deueniẽs fecunditatẽ quererẽt: vel sperarent q̃ ab ip-
sa foret: p̃pter hoc dixit: vt longo viuas tpe. ¶ Ampli⁹ N
Obseruatores auguriorũ faustã et fortunatã repu- Auguria.
tabant inuẽtionẽ nidorũ cum matre et filijs: vel cum
matre et ouis: et ideo dogmatizabant nõ esse offen-
dendã matrẽ neq3 filios: nec separandos eos ab in-
uicem. Quicquid enĩ contra nidũ sic inuentũ face-
rent: contra fortunã facientis fieri credebãt. ¶ Sed
nidum cũ oĩbus in eo sic inuẽtis seruari precipie-
bant: tanq̃ bone fortune causam quãdam. Unde et
q̃diu seruabant nidũ huiusmodi cũ oĩbus inuen-
tis in eo illesum: causa diu eis bene esse et viuere. Si
vero dissiparent: aut aliquid de inuẽtis lederẽt dis-
sipari domos suas. ¶ Et q matri vel filijs: vel ouis
male facerẽt: hoc vel filiorũ eorũ esse passuros p cer-
to scirent: quẽadmodũ adhuc est opinio multorũ in-
sipientiũ: et a vetularũ cordibus auelli non põt: fau- Vetularum
stam esse inuentionẽ acus: vel obuli: et magis fortu- stulta opi-
natam esse q̃ magni ponderis argenti: vel auri: et idõ nio.
custodiẽda esse arctissime tanq̃ fortune felicis et bo
norum euentuũ causas: et pignora certissima: alio-
quin in pditione eorum perdunt̃ ista bona. ¶ Uolu
it ergo misericors deus hanc ridiculosam vanitatẽ S
opinionẽq3 mendacẽ delere de cordibus eorũ: et bo- Vanitas
num quod sperabant ex conseruatione matris vel pul- ridicula.
lorum: vel ouorũ: et eorũ coniũctione posuit in con-
trario: videlicet in dimissione matris: et captiõe ac
detẽtione filiorũ. ¶ Non ergo p̃pter bonitatẽ quã ha-
beret in se dimissio auicule captioq3 et detẽtio filio-
rum: tam magnificã mercedem p̃misit dñs: sed pro-
pter desertionẽ vanissime sup̃stitionis et elongatio-
nem ab idolatria atq3 susceptionẽ vere credulitatis
et bone spei firmationẽ. ¶ De isto genere videtur et Aliud.

id quod legitur Deut. 25. Nō ligabis os bouis triturantis: licet enim videri possit dictū esse: & contra auariciam Judeorū: qui eousq; parcebant frugib⁹: vt nec boues triturantes inde comedere permitterent: et ne hanc auariciā in vindemiatores vuarum extenderēt: nō permittētes eos similiter de vuis comedere: vel de musto bibere: qđ erat innate eis auaricie intolerāda crudelitas. Tamen cōsuetudo eorum: qui boues ouesq; abominabant: vt de frugib⁹ suis eos non sinerēt comedere in mādato isto peculiari ostensa equitas: qua iustissimū est: vt q̄ participat in labore: participet in comestione. ¶ De isto genere sunt prohibitiōes ille: que leguntur Leuit. 21. De summis sacerdotibus vt non radant caput: neq; barbam: neq; in carnib⁹ suis faciant incisuras: istas enī rasiones faciebāt sacerdotes idolo⁊: capillosq; et pilos suos in sacrificiis offerebant: incisurasq; in carnibus suis ꝓpter extrahendū sanguinē: quē idolis offerrent: & ꝓpter aliqua alia: que nos hic subticemus. Uoluit ergo de⁹ sacerdotes dissimiles esse sacerdotibus idolo⁊: & de hmōi est id quod legitur Leuitici. 29. Cum plantaueritis ligna pomifera: auferetis preputia eo⁊: id est prima genimina que vocauit preputia: q: immūda ea haberi voluit: contra errorem idolatra⁊: qui ea tanq̄ primitias idolis offerebant in parte: & in parte in domib⁹ idolo⁊ comedebant: & istud obseruabāt per tres annos continuos a plantatiōe: nec erat fatua veneratio idolo⁊ in hoc. Eo enī ipso q̄ primitias eis hmōi fructuū offerebant eos principes suos esse ac dominos confitebant: primitiis enī honorari cōsueuerūt principes & domini: sicut & adhuc vides q̄ primitiis fructibus honorant. ¶ Et prima etiam mēbra: id est capita ferarū que venatione capiunt eisdem p̄sentari cōsueuerūt. Erat etiam error eo⁊ similiter: et adhuc est multo⁊ primitiuos fruct⁹ faustos esse & fortunatos: et etiam oīa primitiua. ¶ De primis autem fructib⁹ genio: id est deo nature sacrificabant. et ꝓpter hec dixit de⁹ poma que germinat hmōi ligna scz immūda erunt vobis tribus annis: subaudi ꝑiciētes ea: nihil fauste futuris nichil fortune in eis credentes: q̄ autē sequitur. Quarto anno omnes fructus sanctificabuntur: hoc est mundi erunt & vestris vsibus apti. ¶ Credebāt autē idolatre: q: nisi cereri & genio & aliis q̄busdam demoniis de primo⁊ trium anno⁊ fructibus iuxta dictam superstitionē offerrēt: arbores ille vel ex toto arescerent: vel steriles efficerent. Reliquie autē hmōi superstitionis apud nonnullos insipientes adhuc extant: qui prime generationis porcellos: aut canes: aut omnino proiciūt: aut occidūt: aut vnum illo⁊ quasi offerentes illos genio qđ dicimus apud nos: aut ideo fit q̄ mater in huiusmodi alalib⁹ nutrire non sufficit p̄mos fetus: et q: credūt nō posse viuere: de canib⁹ vero: q: credunt futuri rabidi siue rabiosi. Juxta hoc que dixim⁹ itellige causas et vtilitates preceptionū & ꝓhibitionū similiū.

[Margin: Aliud. C — Primitie frugum. D — poma germinantia. E — Relique superstitiōis. — Genius nature deus.]

¶ Amplius exponit immunditias legis Judaice quas scilicet ipsa lex mundicias reputabat: affertq; multas causas: cur tales immūditias declinandas lex proposuerit ac preceperit.

Post hoc prosequamur immūditias legales et dicemus: quia immunditias legales itelligimus: quas lex immūditias reputabat et nominabat. ¶ Harum prima erat corporalis: sicut stercoris et fimi: et ab hac voluit deus: vt se obseruaret populus Hebreo⁊: ita etiam vt egestiones et purgationes ventris vniusquisq; baculo fodiens abscōderet: et hec plurib⁹ de causis. ¶ Primū: propter dei honorem: sicut legitur Deuteronomii. 23. Dominus deus tuus ambulat in medio castrorum. ¶ Secūdo: propter prouocationē et exemplū aliarum gentiū: vt videntes populum israel declinare immūditias: et mūditiam sectari prouocarentur ad ritus et consuetudines eorū. ¶ Tertio: vt honor etiam esset castris eorum: vt ipsi et hoc in ipsis castris suis aliquid turpe facere vererentur. ¶ Quarto: salubritas contra corruptionē fetoris. ¶ Quinto: necessitas per quam oportebat eos diu esse in loco vno: quod vtiq; facere nō possit tāta populi multitudo: nisi eis ab egestorum fetore cauerentur. ¶ Hac etiam de causa carnes in deserto non comedebant: quia fetor tot et tanto⁊ cadauerū tāteq; carnificine eos frequēter debito castra mutare cōpelleret. ¶ Secunda immūditia erat velut quedam irregularitas respectu tabernaculi: qua scilicet prohibebatur: quis intrare tabernaculū nisi purificatus. Et hoc erat immūditia qua immūdi dicebātur: qui tetigissent mortuū vel mortui sepulchrū: vel qđcūq; de illis que lex tāgi prohibebat: & quod est mirabilius: q: ipsi qui tangebant ea quibus aliū mundabant: & ipi qui alios mūdabant: etiam mūdādo immundi fiebant. Et hoc est quod legitur Numeri decimonono. Omnis qui tetigerit aquas expiatiōis immūdus erit vsq; ad vesperam. Et intelligitur hoc: qui tetigerit p se siue aspergēdo alios: nisi q̄ aspersus inde fuerit. ¶ Tertia immūditia et sola vere immunditia: immūditia est peccati & culpe. Immūditia vero animaliū immunditia erit irregularitatis corporalis: et irregularitatis quidem: q: nō admittebantur ad sacrificiū vel esum. ¶ Quattuor igitur indicata sunt immūda in viris & mulieribus: videlicet mulier mēstruata: leprosus: seminifluus: nocturna illusione pollutus: & isti quattuor immūdi erant per se et in se. ¶ Quintū: qui tetigisset immundum. Preter hec autē vasa quedam ex alia causa.

[Margin: A — B — Fetor egestionis. — Immundicia eo⁊ qui mortuū tetigissent. — C — Quattuor inmunda.]

¶ Eandē rem ꝓsequitur aperto ordine ac stilo: ac primū de menstruata muliere: que immūda erat ex veteri Hebreorum ritu.

Incipiamus igitur ab ipsis hoībus postmodū dicturi de aliis. Et primū de muliere menstruata. Hec igitur imūda reputata est scdm quosdā ex cōsuetudine et lege gentis sabeorū: que adeo eas execrabatur tempore menstro⁊: vt non nisi igne purgari posse eas crederet. Et propter hoc comburebātur vestimenta eorum: & omne quod tetigissent tēpore menstruali. ¶ Qui vero ritus iste ita inoleuerat in egypto: & in terra ꝓmissionis nō potuit auerti ab eo ex toto populus Judeo⁊. Et ideo legislator fecit super hoc: q̄ in gente tam dure ceruicis fieri potuit mutans ritum simul et mitigans: quē radicit⁹ extirpare nequiuit. Judicauit igitur eas immundas. qđ quidem fieri necesse erat: propter inueteratā consuetudinē. Sed cum ablutione aque mūdari eas: et ea que tetigissent illuuit. in quo multū detraxit veteri consuetudini. Non est autem dubitandum quin idolatrie qua luna colebatur p istam immunditiam multum detractum sit: cum fluxus

[Margin: D — mulier mēstruata immunda.]

E menstruorũ lune cursui deputaret: et ita hanc imun
Fluxus mẽ ditiam referrẽt in lunã. Et ꝓpter hoc addiscerẽt eã
struorum. non esse colendã: cuius opere pollutio esset ꝛ imun-
ditia. Potuit aũt esse vt mulieres menstruate ceteris
mulieribus audacius se lune cerimonijs inmiscerẽt:
reputantes se eo ipo sacris hmõi digniores: ꝙ in ip
sis luna eo tẽpore manifestius opare. Potuit etiã
esse: et hic credimus ex eis que de idolatria legim⁹:
ꝙ mulier menstruata aliquando ei imolata sit: et q:
sanguis mẽstruus crebro in eius sacrificijs offerre-
tur. Coli eni a mulierib⁹ multa auiditate solebat lu
hieremias na: sicut legitur Hieremie. 7. Mulieres aspergunt
adipem: vt faciãt placẽtas reginã celi credebant lu
F nam. Hec igit est vna causa ꝓpt quã eas imũdas iu-
dicauit lex. ¶ Secũda causa fuit vt abstinerẽt viri a
cõmixtiõe earũ diebus illis: tũ ꝓpter fetũ ne corrũ-
peret: ꝛ occasionaret venenositate sanguis illi⁹: ꝛ ne
ex feditate ea fierẽt abhoiabiles viris. ¶ Tertia cã
fuit ipe mẽstru⁹ sanguis de q̃ multa mõstrifica facie
Honor ta- bant malefici. ¶ Quarta honor ꝛ reuerẽtia tabena-
bernaculi. culi in quo posset mulierib⁹ flux⁹ cõtingere: si ad id
eo tẽpore admitterent: qua indignatiõe nulla abomi
nabilior fieri poterat tabernaculo. ¶ Quita honor
sanguis quẽ in mẽtẽ sempr ingerere volebat dñs fi-
lijs isrl̃ in detestatiõe idolatrie. ¶ Sexta causa ꝯta-
giũ ꝛ corruptela mẽstrui sanguis q̃ tante īfectionis
est: vt etiã in speculo in quo tpe illo mulier facie in-
sperexerit / feculẽtie sue manifestũ indiciũ imprimat.
Manifestũ igit est: q: ꝛ saluti aiarũ: ꝛ saluti corpoꝝ
et saluti partuũ seu fetuũ: ꝛ ipi sacramẽto matrimo
nij cõsultũ est ꝑ legẽ: q: mẽstruate imũde sunt vsq̃ ī
tẽp⁹ purgatiõis sue. Tangẽtes aũt mẽstruata ꝛ ta-
cta ab ea ꝓpter easdem causas imũda iudicata sũt:
Leprosus. sed a remotiori. ¶ Leprosus ꝟo iudicat⁹ ẽ imũdus:
G et ꝓpt feculentiã morbi: etiã ꝓpt eius ꝯtagiũ: ꝛ ꝓpt
honorẽ castrorũ atq̃ tabernaculi in quo potissimũ
Seminflu⁹. intelligim⁹ honorem dei. Seminiflu⁹ ꝟo ꝓpt ipam
spurcitiã fluxus: ꝛ ꝓpter abhoiationẽ idolatrie vene
rie in qua semen ipm huãne gñatiõis miscebant sa
crificijs: ꝛ ꝓpter honorẽ castrorũ ꝛ etiã tabernaculi
vt dixim⁹. Horruit etiã lex ꝛ horreri voluit fluxũ hu
mani seminis alibi: ꝙ in ope humane gñationis: et
hoc ꝓpt execratiões idolatrie ꝛ sodomiticas abhoi-
natiões: quas oĩno abolere ꝛ studiosissime extirpa-
re intẽdit. voluit ꝛ honorẽ haberi tabernaculo ꝛ ca-
stris ꝓpt qđ nõ nisi lotos aqua etiã sacerdotes itra-
re tabernaculũ debebãt: ꝓpter hoc etiã mẽbroꝝ de-
Membris formitas ꝛ maculositas ꝓhibita est a sacerdotibus
deformes Leuitici. 21. Si mẽbris deformes aut maculati aut
aut macu- mutilati admitterent ad ministeriũ tabernaculi: ex
lati. hoc vilipẽderent etiã tabernaculũ ꝛ ministeriũ ipsi⁹:
et in hoc dei honor minueret. Immũditie vero irre-
gularitatis mereq̃ reqrebant purificationẽ multi-
plici erat. Ad hanc ꝑtinet imũditia vasorũ sicut vas
fictile: in quo aliqđ ex octo noiatis reptilib⁹ cecidis-
set aut ꝙ aliquid de mortuis eorũ tetigisset: et ꝓpt
Leuitici. 11 hoc frangendũ sicut legit Leuit. 11. Eodẽ modo et
clibani: ꝛ fontes: cisterne: ꝛ oĩs aquarũ cõgregatio
sicut legit ibidem: in quo nõ aliud itelligi recte po-
test nisi ꝓhibitio appropinquatiõis ad idolatriaꝫ.
ideo eni ꝓhibiti sunt filij israel tangere hui⁹ aialia
vel morticina eorũ ꝓhibiti sunt necessario imolare
ea: vel comedere de imolatis. ¶ In hoc etiã: ꝙ imũ-
da iudicata sunt imũdicia que ꝓhibebat accessum
ad dei tabernaculũ: etiã tangẽtib⁹ ea ꝑcisa est etiam

eisdem oĩbus species emũdatiõis et appropinqua- H
tionis ad deum per illa: et ꝙ plus est ostensa sunt cã
diuine offensionis et indignationis: non quidẽ pro-
pter se: sed propter idolatriam que de eis fiebat. iu
xta hunc modũ erat vas quod non habebat opercu
lum nec ligaturã: sicut legit Numeri. 19. quia vasa
hmõi habere consueuerant idolatre: ꝛ etiam causa
honestatis et mundicie corporalis. Quoniã facili⁹
custodiũtur munda: que habẽt operculũ: ꝛ honesti-
us tenentur atq̃ contrectantur: que ligaturam ha-
bent de se: vtpote ansulã vel annulũ. Poterat etiaꝫ
esse vt alienas ligaturas adhiberent idolatre vasis
suis non sine aliqua cõtaminatiõe idolatrie: et vasa
volebant carere operculis: vt aliqb⁹ seruitijs ido-
latrie magis presto essent: ꝛ vt ipa reptilia idolis i-
molanda in ea irreperẽt: sicut mures mustelle atq̃
lacerte: ꝛ in eis inuenirentur. sic eni inuenta magna
accepta credebant esse dijs: vtpote electa ab eis. I
¶ Restant aũt adhuc alique reliquie idolatrie isti⁹. Idolatria.
credũt enim nõnulli insipiẽtes quedam numina no
cturna frequẽtare domos et vasa que discoopta vel
operta inueniũt: postq̃ inde comederint vel biberit
denuo replere. Si aũt coopta vel clausa siue obstru
cta ea inueniũt: inde offendi ꝛ ex hoc iminere īfortu-
nium domui: et hmõi causam dicem⁹ in tractatu de
idolatria. ¶ Mortuos autẽ generaliter tam viros Mortui im
ꝙ mulieres imũdos esse voluit lex: vt elõgaret po- mundi.
pulũ israel: ꝛ a ritu quẽ habebãt fundãdi idolatrie: K
et ab operibus maleficis ac nigromãticis: quoꝝ Nũeri. 19.
multa legimus: et ꝓpter hoc: qui tangeret mortuũ
immũdus esset: sicut legit Numerorũ. 19. Sacerdo
tes autem summi ꝓhibiti sunt ingredi ad mortuos
preterq̃ ad septẽ: sicut legit Leuitici. 21. Ad eos au
tem ingredi ꝑmissi sunt ne inhumana nimisq̃ dura
videretur lex. ¶ Merito aũt querit: quare ipi q̃ cõ- Questio.
busserant vitulã russam vel cineres ei⁹ portauerãt
vel qui alios aqua expiatiõis asperserat atq̃ mun
dauerat immũdi reputarent. Cum ex cineribus vi-
tule illius et aquis viuis: aqua expiationis confice
retur: qua oĩes huiusmodi immũdicie expiabant:
mirabile enim valde videtur: qualiter ex aqua puri
ficante ꝛ tantis emẽdationis presidijs immundicia
contraheretur. ¶ Amplius. Quicunq̃ alios asper-
gebat immũdus efficiebatur: oportebat igitur: vt
aspergeretur ab alio: sed iteꝫ aspersor ille efficerẽt
immũdus. Quare indigent necessario alio asperso
re? Et ita erit circulatio ridiculosa non habẽs finẽ
aut ibit res in infinitũ scđm rectum: et ita non suffi-
ciet numerus hominum aspersiõibus faciendis: et
erunt aspersiões inutiles. in quo videnť dicẽda ꝛ for-
te ampliora. ¶ Primũ quod voluit deus sempr me
rito reuerentiã et honorẽ ac timorem exhiberi san- Honor ex-
ctuario suo: et sanctificatis in ipso: ꝛ ꝓpter hoc vnũ hibẽd⁹ san-
quemq̃ qui tangeret aliquid ex sacris quibusdã in- ctuario.
dignum se reputare huiusmodi attactu ꝛ immundũ
esse comparatione ipsorum: et timere ne irreuerenter
ter etiam tetigisset: et peccato irreuerentie se repu-
tare pollutum. Et hoc scđm hunc intellectum: erat
immundũ fieri ex contactu mundorũ atq̃ sanctorũ:
quemadmodũ legitur Leuitici. 7. ꝙ aia polluta co
medens de carnibus hostie pacificorũ ex hoc efficie
batur adeo immũda: vt etiã morti adiudicet ibidẽ.
¶ Sed si hoc esset verũ sacerdotes semper immun- Sacerdo-
di fierent: contrectando sacrificia et quelibet sancta tes.
Ideo verisimili⁹ est atq̃ verius: vt totum istud sta-

L tutũ sit in horrorẽ peccati: ꝓpter quod hmõi sacrificiũ offerebat. ¶ Adeo ergo voluit deus populũ suũ exhorrere peccatũ istud: adeoq; fedans et maculãs auctores suos id repugnare: vt non solũ hostia que pro illo offerebat: et illud significabat inũda reputaretur et polluens contingẽtes: sed etiam ipse reliquie: vt cineres: et quicq̃d haberet aliquid eorũ admixtum: vt aqua lustrationis quã diximus.

Peccatũ horrendum.

¶ Si ergo peccatũ illud fuit peccatũ adorationis in tali: sicut nõnulli opinant siue peccatũ totius populi. merito adeo horrendũ et immũdũ iudicauit dñs: vt q̃ de hostia eius vel hostie cineribus quicq̃ tangeret: cui cineres illi cõmixti erant immũdus esset: nõ immunditia culpe vel peccati neq; immũditia corporali: sed immũditia irregularitat᷑ quã dixim᷒. que peccatũ nullatenus esset: sed peccati horrorẽ ꝛ abominationẽ ducens alioquin peccatũ esset eam imolare: et cineres eius colligere: et alios aqua expiationis aspergere seu mundare.

Purificatio.

¶ Insinuat et in hoc non aliter iuxta litterã eos qui sacrificia offerũt: sacraq; contractant et alijs ministrant aliosq; purificant. Purificari per alios indigere: et mũdatione quã alijs impẽdũt ministerio contẽtos esse non debere: imo ab alijs recipere oportere.

M ¶ In eodẽ vero capitulo hoc est numero. 19. legit expresse: mortuum eiusq; tabernaculi. totamq; suppellectilẽ immundã esse: et omes qui ingrediunt tabernaculũ illud. Et hoc ꝓpter causas quas dixim᷒: ꝛ ꝓpter alias de quibus aliquas suo loco dicemus. Iste autem immunditie quas irregularitatis diximus aqua expiationis tollebantur.

Nũeri. 19.

¶ Ostendit animalia quedam in lege prohibita immũditiam habuisse corporalẽ et legalem. Sicut porcus non tantum est suapte natura immundũ animal: sed immũditiã habet legalem: id est ꝓpter quã etiam in lege prohiberi debuit: quia mactatiõe porci gentiles et ethnici sua federa adhuc etiam cõfirmant et sanciunt.

Post hec prosequimur imũditias aialium vbi istud primũ sciendũ: qꝛ quedã animalium immũda erant inũditia corporali et

N immũditia repudiationis quã diximus ꝛ irregularitatis. Quedam vero sola immũditia irregularitatis: et hec immunditia est qua prohibita erant a dei sacrificio ꝛ ab esu humano. Nec nouum᷒ vllum de animalibus quod imundũ reputatũ sit ꝓpter solam immũditiã corporalẽ. Porcus enim de quo minus videri posset: nõ solũ immũditiam habet corporalẽ: sed etiam immunditiã illam legalẽ. Adhuc enim pagani porcos immolant: federaq; sua ꝛ pacta sacrificio porcorũ firmant. Non aliter ratum existimantes: neq; inuiolabiliter obseruandum: nisi ipsi qui paciscũtur: aut federant per inter medium porci hmõi sacrificij transierint. ¶ Et vt ex paucis alia intelligas si salubritati corporũ populi sui per hanc discretionẽ animaliũ intendere noluisset: animalia non munda vel immũda: sed salubria: vel noxia nominasset: licet verũ sit q̃ in animalib᷒ gressibilibus: et piscibus: atq; volatilibus eis pene saniora atq; salubriora elegit: mortifera multa atq; venena ab eis ꝓhibuit. Ad aliud igit intẽdebat dei prudentia: licet hec non pretermiserit.

O ¶ In hoc ergo q̃ in quadrupedibus duo signa mũditie simul coniunxit: videlicet ruminationẽ et vngule diuisionẽ: gene

Duo signa mũditie.

tali regula de᷒ hmõi populũ instruxit: vbi vero alterum deest immunditiã iudicauit: vt camelo: ꝛ cyrogrillo. Tu autem scito: qꝛ camelũ sacrificabãt idolatre et malefici: ꝛ hoc ipm legimus nos in libro de anulis septẽ planetarũ: et propter hoc etiam de cyrogrillo idem licet opinari: nec mirũ si pauca munda animalia inuenit dñs que idolatria abominabilia non fecisset: cum apud egyptios sexcenta et sexagintasex genera sacrificiorũ haberet idolatria egyptiorum: sicut dicit Diglodorus. ¶ Postmodũ vero miseratiõe deorũ redacta esse ad. xxv. precipua. Immolationẽ vero lacerte nosipsi legimus alibi: similiter et talparũ et vespertilionũ. Ad eam quoq; legimus deuenisse dementiã idolatras: vt ꝛ vespertiliones adorarẽt: sicut Isaias testatur in secũdo nostris tẽporibus prochdolor bufones adorari ab insanissimis quibusdã audiuimus. P

¶ Ex his igit patenter intellige: ꝛ mirare dei sapientiã que oĩa alia que sibi vsurpauerat idolatria abominabilia voluit esse populo suo: vt vel ea non comederent: vel nec etiam contingerẽt: vt per hoc longe fierẽt ab idolatria: et consuetudie gentiũ quas deus abominabatur: sicut et nunc ex necessitate statuendũ esset in regionibus: vbi adorare dicitur cattus: ne ibi inueniretur: et apud quem inueniret grauiter puniretur. Eodem modo et in regiõibus in quib᷒ bufo dicitur adorari: si quis bufonem inueniens non statim occideret si posset graui animaduersiõe terreret. Q

¶ Q autem quodã genus locustaꝝ eis ad esum concessit: etiam in memoriã auxilij quod eis ad debellandum egyptios celitus per locustas datum est facile videri potest.

¶ Sacrificia (inquit) peccata dicebãtur: quia pro peccatis offerebant: docetq; mortẽ et consumptionem animaliũ que imolabant fieri solitam pro consumptione et extinctione peccati. Affert etiã rationem salis in sacris ꝛ simul quomodo animalia que offerebantur nõ debeant esse maculosa: aut aliqua parte viciata. Et alia de eodem.

Nunc aũt attẽdemus ad loquẽdum de sacrificijs. Ubi primũ scire debes: qꝛ sacrificia significabãt ipa peccata: pro q̃bus offerebant: ꝛ ꝓpter hoc etiã pctã vocabant: sicut legit Osee. 4. Peccata populi mei comedẽt: et ad Roma. 8 De pctõ damnauit peccatũ: et. 2. ad Cor. 5. Eum q̃ non nouerat peccatũ: ꝓpter nobis fecit peccatũ. ꝓpter hoc ergo q̃ fiebat in sacrificijs fiebat merito sacrificiorũ in peccatis. R Crematio ergo seu cõbustio sacrificiorũ ꝛ cõsumptio: atq; mors mortẽ ꝛ consumptionẽ significabat: ꝛ efficiebat etiã peccatum. Q igit immolabat aialia: vel cremabat facto: et etiã verbo: sicut credimus dicebat: sicut moriunt vel ꝯsumunt ista aialia: sic moriant ꝛ ꝯsumant pctã pro q̃bus offero illa. Et ista intẽtio sacrificioꝝ multũ cõsona est littere legis et sicut supra dixim᷒ ipsos offerẽtes significabãt sacrificia. Et sm hoc intẽtio offerẽtiũ erat: vel esse debeat: talis mortis seu terminatiõis quam patiunt: sex aialia. supplicium meruisse me cõfiteor: et per hec sacrificia veniã mihi peto. Et iste intẽtiões valde congruunt sacrificijs q̃ offerebant pro pctõ: ꝛ pro delicto. S

¶ Debes aũt scire: q̃ in oĩ sacrificio p̃cepit dñs multa inculcatione apponi sal: ꝛ vocauit illud sal federis: sicut dicit Leuit. 2. Q in solis dei sacrificijs

Sal in sacrificijs.

Mel nõ appõit. ponebat: in sacrificijs vero idoloꝝ nõ. Mel vo ap-
poni ꝓhibuit in sacrificijs suis: eo ꝙ ponerꝫ i sacri
ficijs idoloꝝ: sicut legit Leuitici. 2. Q; aũt de sacri
ficijs precepit vt aialia offerẽda essent absq; macu
la corporis. Intelligimꝰ vt nullo mẽbro carent: nul
lum mẽbrũ viciatũ haberẽt: et hoc ꝓpt honorẽ dei
sicut legit Malachie. 1. Offer illud duci tuo: ꝙ san-
guinem hostiarũ fundi semꝑ iussit: ⁊ ꝙ comedi illuz
prohibuit: omĩno causa fuit potissime consuetudo
idolatrie. sanguinẽ enim nõ solum aialiũ: sed etiam
filioꝝ et filiarũ suarũ imolabant demõibꝰ: sicut le-
gitur in psalmo. Effuderunt sanguinẽ innocentem:
sanguinẽ filioꝝ et filiarũ suarum: quas sacrificaue
T runt sculptilibꝰ Chanaan. Et erat opinio idolatra-
rum deos suos amare sanguinẽ: quoniam vtiq; nõ
alia de causa diligebãt: nisi qꝛ i hoc maior subiectio
difficiliorq; seruitus eis impẽdebat: et etiaz honor
maior. Ipsa eni oblatiõe sanguinis qui nutrimẽtũ
vite est: ⁊ sustentatio corporis auctores ⁊ ꝯseruatores
vite sue confitebant ⁊ recognoscebãt. ¶ Quẽadmo-
Tentatio parẽtũ per serpẽtem. dum autez diabolus non fuit ꝑmissus tẽtare ꝑmos
parẽtes nisi per serpentẽ: vt eoipso qđ ꝑ serpentem
loquebat: suspecta ⁊ horrẽda esset eius locutio: ⁊ ꝓ-
pter hoc magis ab ea sibi cauerẽt: sic ⁊ sanguinẽ exi
gere ꝑmissus est: vt eoipso suspecta ⁊ horrenda red-
deretur seruitus idolatrie; ⁊ eoipo amplꝰ fugeret
quo nutrimentũ vite ⁊ sustẽtatio imolãtũ in ea pete
batur: ⁊ ipi dij eoipo efficerent odibiles: quo sãgui
V nem adoratoꝝ ⁊ cultoꝝ suoꝝ sitire: ⁊ in mortẽ eoꝝ
apte itẽdere videbant. Adeo autẽ placauit sanguis
demonibꝰ aliquãdo et apud aliq̃s idolatras: vt nec
tangi etiam nec tangere illũ auderẽt idolatre tanq̃
partẽ dijs cõsecratã: et eis solis debitam: ꝓpter qđ
et circa sanguinẽ vel ante ipm comedebãt dijs suis
sanguinẽ relinquẽtes: opinabantq; et hoc se place-
re dijs suis. Q; autẽ vel circa sanguinẽ immolãtiuz
comedebant putãtes ea hora etiã deos suos ad ebi
X bendum cõuenire sanguinẽ hmõi. Et ita in conspe-
ctu eoꝝ de sacrificijs comedẽtes dijs sanguinẽ illũ
Aial suffocatum a bestia. bibentibꝰ cõmunione forti ac federe idissolubili cõ-
stringerent. ¶ Et hoc videt potissima causa: quare
prohibiti sunt comedere animal captuz a bestia vel
suffocatũ: videlꝫ ꝓpter adimitionẽ sanguis. cũ suf-
focatio modus quidã erat imolandi demonibus: ⁊
ideo ꝓhibuit comedere suffocata. Q; autẽ legit: ꝙ
Sanguis pro anima sanguis pro aia est. intelligendũ est quãtũ ad idola
triam. Q; eni animas suas nõ poterãt dare adco-
medendũ vel bibendũ demonibꝰ salua vita corporis
dabant vicinius post aias: quasi vice aiarum videlꝫ
sanguinẽ. ¶ Uel sanguis pro aia est: hꝰ est sicut ani-
Y ma in eis aialibus: scꝫ hic est corruptibilis ⁊ destru
ctibilis: ⁊ cũ ipso sanguine perijt: ⁊ ꝓpter hoc qui co-
medit vel bibit sanguinẽ comedit aut bibit animaz
aialis illius ꝑ cõsequẽs. Uoluit igitur sic deterrere
eos a comestione sanguinis: videlꝫ ne comedentes
aut bibentes sanguinẽ: etiã simul cum illo aias ani
maliũ comedere vel bibere viderent. Uoluit etiã in
sinuare ꝙ falsi dij qui sanguinẽ comedere vel bibere
idolatris videbant sanguinẽ habebãt pro aia offe-
rentis: scꝫ vel immolãtis et hoc est dicere. Aia om-
nis in sanguine est: vel sanguis pro aia est. Sãguis
vtiq; imolatitius pro aia offerẽtis: ⁊ aia eiꝰ in san-
Z guine illo est: qꝛ in eo comedit et bibitur spũalit ab
Astutia diaboli. ipo diabolo: cui imolatur. ¶ Nec dubitandũ est illã
esse astutiã diaboli: vt ꝑ assuefactionẽ imolãdi aia-
lia: ⁊ sanguinẽ eoꝝ offerendi vellet eos iducere ad
immolãdũ seipsos ⁊ filios suos ⁊ filias: et ad offerẽ-
dum tam ꝓpriũ sanguinẽ: q̃ filioꝝ et filiarũ suarũ:
sicut et fecit vt eos plenius possideret: vel in memo
riam ꝓtectiõis siue defensiõis vel potius vindicte:
que ꝓmissa est eis. Genes. 9. vbi dicit. Carnem cum
sanguine nõ comederis. Sanguinẽ eni inquit aiaꝝ
nostraꝝ requirã de manu oim bestiarũ. et iteꝝ. Qui Genes. 9.
cunq; fuderit sanguinẽ humanũ: fundet sanguis il-
lius: et iuxta hoc posset intelligi sanguis pro aia: id
est pro vita sub hoc sensu. Sanguinẽ vestrũ requirã:
id est vitã: ⁊ qui fuderit sanguinẽ humanũ: id est qui
vitam humanã extinxerit: fundet eius sanguis: hoc
est extinguet vita eius. ¶ Illud quoq; ꝑtermittẽduz A
nõ est ꝙ peruersor imitationis simea diabolus etiaz
diuini cultus ⁊ honorificẽtie gloriã quam ꝑmos pa Astus diaboli.
tres exhibere vidit deo altissimo: a deceptis hoibꝰ
sibi suggessit impẽdi. Et his etiã non cõtentus am
pliora reqrere nõ expauit: ꝓpter hoc suggessit nõ-
nullis: vt non solũ aialia illi: sed etiã ꝓprios filios ⁊
filias imolarẽt. ¶ Insanissimꝰ eni ambitor falsi ho-
noris ⁊ glorie deo altissimo inuidit obedientiã ⁊ de-
uotionẽ abrahe: qua filiũ vnigenitũ deo voluit imo
lare: quapropt a multis eorum quos decipe potuit
nõ volũtatẽ tantũ: sed etiã imolationẽ ipsissimã at-
q; sacrilegã reqsiuit. ¶ Adipem oim sacrificioꝝ sibi
retinuit ⁊ sanctificauit deus: similiter renes atq; renũ-
culos. Cum aũt adipis: videlꝫ ꝓpter quã retentꝰ est B
videtur esse duplex. Una: qꝛ idolatre ꝯtrariũ facie-
bant: sicut legit Deut. 32. De quoꝝ victimis come-
debãt adipes: ⁊ bibebãt vinũ libaminũ. Alia causa
vt in dei sacrificijs gule detraheret: ⁊ in ipis sobrie-
tas seruaret. Tertia causa fuit honor dei: q̃ potioꝝ
ac pingui oblatione honorabat. Minueret eni dei
honor i sacrificijs si pars eius deterior offerretur.
¶ Q; aũt pectusculũ ⁊ armũ dextrũ in partez voluit Humerus dexter.
cedere sacerdotũ: causa fuit dissimulatio et elonga
tio ab idolatria: ⁊ forte ab ea parte diuiatiõis: que
adhuc spatulomãtia nũcupat. quã maxime exerce-
bãt in spatulis ⁊ extis aialiũ imolaticioꝝ. ¶ Modi
vero occidẽdi aialia imolaticia: id est iugulatio de
collatio colli intorsio: iuxta litterã nullam aliam vi
dentur habere causam q̃ elõgationẽ ab idolatria:
quia videlicet alios modos habebant idolatre oc- Idolatria.
cidendi animalia immolata.

¶ Repetẽs supradicta per epilogũ explanat alia
legalia: et ꝑmo dicit de solẽni sacrificio hircoꝝ. de-
inde rationẽ affert de vitulo ab Aaron in olocaustũ
oblato pro se et domo sua causas subiungens ali-
quas de hirco emissario et cremato.

Et qꝛ iam incipimus assignare causas sa
crificioꝝ: ⁊ expediuimus nos iam de sa
crificio agni paschalis: ⁊ dedimꝰ causam
litteralẽ ipius: ⁊ quare in ipo egressu de
egypto iussi sunt hmõi sacrificiuz offerre filij israel:
vt descẽdentes localit ab egyptijs discederẽt etiam
ritu: ritũq; valde abominabilẽ et odiosum egyptijs
suscipiẽtes iugũ simulq; diabolice seruitutis abijce-
rent. Et in ipo ritu nouo quẽ suscipiebãt cõtra erro
rem et spem egyptioꝝ vitã ac libertatẽ inuenirent.
¶ Egyptũ vero in abominatiõibus idolatrie sue ꝑ-
ditionẽ et mortẽ: ⁊ cũ his omnibus verus deus ac so- Abolatio idolatrie.
lus appareret: qui cõtrariũ egyptie ꝯsuetudini ri-
tum imperabat: quiq; cõtrario cultu ⁊ odioso falsis

dijs: et eorū cultorib⁹ suos liberabat atq̃ saluabat
dijs egyptiorū oīno contra eū: ⁊ cultores eiusdē ni
chil potētibus: et nec sibi nec cultorib⁹ suis adesse
vel pdesse valētibus: verus ac solus deus inotesce
ret euidenter. Dixim⁹ etiam alia que circa hmōi sa
crificiū dicēda erant iuxta litterā: relinquit ergo vt
ꝓsequamur alia sacrificia solēnia. ¶ Inter que val
C de solēne erat sacrificiū aut hircorū quoꝝ alter vo
Hircus. cabat dño vel dñi. Alter vero emissari⁹ ⁊ sorte elige
batur: vt esset dño vel vt esset emissari⁹: ⁊ sup quem
cadebat sors q̄ esset dñi vel dño cōburebat extra ca
stra cum vitulo: ita vt nihil eoꝝ remaneret icōbustū
nec pelles nec fimus. hircū vero emissarius statue
bat summ⁹ sacerdos viuentē corā dño: ⁊ cōfitēs vni
uersa peccata filiorū Israel: ⁊ vniuersa delicta ipu
tabat capiti eius qđ est dicere: q̄ dicebat sacerdos
ad hircū: sup caput tuū sint oīa peccata ista siue ca
piti tuo iputet ea deus ⁊ nō filijs Isrl' vel scripturā
D oīm peccatorū in vniuerso: id est cōtinentē oīa pctā
illa in vniuerso iponebat vel ligabat sup caput ei⁹.
Et tūc emittebat eum in desertū p hoiem paratum
Filij Isra- ad hoc. Credebātq̃ iuxta litterā ⁊ adhuc credūt filij
el credētes Israel: q̄ hircus ille portabat oīa peccata populi
ad litteram. in desertū. Et sicut disparebat vel deuorat⁹ a bestijs
vel forte factus siluestris ille: ita disparare ac dispi
E re credebāt peccata sua p hmōi ritū. ¶ Et q̄ porta
bat omnia pctā populi hircus ille: scdm opinionem
eorū: imūdus erat q̄ tangebat illū ⁊ adducebat i de
sertum. Quō in quirūt mūdus esset qui portantē tā
tas imūditias tetigisset: Leuit. 16. Mirabile autē
valde videt: ⁊ etiā ridiculū q̄ capiti hmōi hirci ipu
tarent oīa pctā ppli: cū innocētissim⁹ esset ⁊ imunis
ab eis: quō etiam portaret pctā populi cum illa p
pria substātia mutare nō possint. Q. si dixerit q̄s: q̄
nō portabat pctā populi sed penā pro illis: ⁊ hoc si
militer nō videt verū: q̄ liber ⁊ sanus mittebat i de
sertū. ¶ Preterea quid faciebat hircus alter q̄ offe
rebat i holocaustū: siliter p pctis toti⁹ ppli. Si enī
omnia pctā dimittebant populo p holocaustū hirci.
Quid ḡ portabat hircus emissari⁹: si vo pars pec
catorū dimittebat p holocaustū. Nō oia igitur por
F tabat hircus emissarius. ¶ Questionē etiā hȝ: qua
Aarō offe- re Aaron pro se ⁊ pro domo sua iussus est offerre vi
rebat vitu- tulū in holocaustū: qui extra castra cū hirco cōbure
lum. retur: Et videt iuxta litterā: q̄ volebat de⁹ eū esse si
ne metu de peccato vituli ꝯflatilis: quē ipe filijs Is
rael cōflauerat. In quo populo Israel materiā ⁊ oc
casionē idolatrie detrahat vel ppter hoc quod vitu
lus mltos habet labores siles officijs sacerdotib⁹: ⁊
arare triturare vehicula trahere cornib⁹ ventilare
potuit etiā esse: q̄ in suggillationē idolatrie q̄ i egy
pto bos colebat quib⁹ idolatre reliq̄a tenuisse vidē
tur: quedā de gente Iudeorū qui boues nō occidūt.
Decuit igit doctorē legis: et diuini cultus ministrū
verisq̃ dei sacerdotē. Primū exēplo suo supstitionē
hmōi euacuare: ppterq̃ purificationis spōderet mā
dato dei in eo q̄ idolatre sacrilegā cōtaminationē
reputabāt ponere: vt p hoc ad fidem reconciliatū deo
acceptū populus facili⁹ traheret: ⁊ precuntē ducē
G atq̃ doctorē suū pōtificē: videlȝ sequeret. ¶ De hir
Hirc⁹ emis co vero emissario quare in desertum emitteret. De
sarius. cause nobis iuxta litterā vident. ¶ Prima: q̄ demo
nes in desertis habitare videbant: et adhuc a mult̄
credunt. voluit de⁹ populo suo habitationē demo
num reddere horrendā ⁊ abominabilē: et ppter hoc

hircū imunditias peccatorū: portantē illuc emitti.
Voluit etiā loca habitationis demonū loca esse imū
ditiarū ⁊ peccatorū: vt longe inde faceret filios Is
rael: quasi diceret hirco. Illuc vade illuc porta im
munditias peccatorū: vbi prius locus est earū. Vo
luit etiā in hoc eis ostēdere: q̄ peccatores ⁊ peccata
pars demonū sunt: iuxta illud Partes vulpiū erūt.
et illud Funes ceciderūt mihi in preclaris. Per hir
cum aūt ideo fieri voluit: q̄ ⁊ fetidus est i se: ⁊ de pi
lis eius vestimēta nō nisi pungētia bestiolasq̃ imū Alia ratio
das generātia ac nutriētia fieri possunt. Ex his eti hirci.
am funes fortissimi fiunt. in quib⁹ facile erat intelli
gi fetorē ⁊ imūditiā ⁊ aculeos funiculosq̃ ac vincu H
la peccatorū. Vel forsitā ppter hmōi q̄ i specie hir
corum seu caprarū in desertis demones apparebant
vt ex hoc demones ipos qui i specie illa interdū ap
parebāt: hoibus imūdos esse ostenderēt. populūq̃
suū a colloquio ⁊ familiaritate ipsorū abstraheret.
¶ Sciendū est autē hunc ritū idolatrie valde fuisse
contrariū ⁊ demōibus inimicū: qui nullū anial sibi Ritus ido-
offerri volebāt: absq̃ effusione sanguinis aut cōbu latrie.
stione, aut aliqua lesione. In hoc igit ritu q̄ prece
ptis emitti hircū integrū aliquātulū elōgauit eos
ab idolatria. Voluit etiā in eodē ritu ostēdere non
esse locū peccatis nisi desertū: vt ex hoc agnosceret
popul⁹ Israel: ⁊ nō esse admittēda pctā i castra po
puli dei: ⁊ ipsa peccata causas esse: quare ipsa loca
populosa aut culta p irā dei deserta fierent. ¶ Q. I
autē extra castra: ⁊ cū fimo ⁊ pellib⁹ cōburebant hir
cus et vitul⁹ in horrorē ⁊ abominationē factū est pec
catorū. Factū est etiā contra idolatriā qua colebat
ignis. In qua ppter honorem ignis cremari sacrifi
cia nō sinebant extra castra: ne ipm deū suū. i. ignē
tanq̄ imūdū a castris suis viderent abijcere. Factū
fuit etiā ppter honorē dei ⁊ tabernaculi: ne pelles ⁊ Nota.
fimus in eius sacrificijs altaris honorē ac reuerē
tiā minuerēt: ⁊ opinione hoim cultū dei vilificarēt: ⁊
ppter hoc cōtaminata et imūda reputarent. Factū
etiā est ppter hoc: vt q̄ntū odiret deus pctā: que a ca
stris suis eijci volebat: incēdioq̃ ⁊ cōcrematione ꝯsu
mi precipiebat euidēter apparet pplo suo: et i hoc
ipm eum imitari: eiq̃ placere studerent. Q. autem
vel hircus portare peccata dicebat: vel q̄ in hirco K
cremari atq̃ cōsumi putabant: signū ibi p veritate
accepū est. Quēadmodū aliquid dicit scribi vl' pin
gi: cū eius nomē scribit aut pingit. in cordib⁹ enim
hoim aut solūmodo poterāt vere portari ⁊ crema
ri: et portari pctā. Sed q̄ sicut dixim⁹ hostie. signa
et figura erāt pctōrū. Ideo crematio ⁊ mors et eie Crematio
ctio siue fugatio hostiarū cremationē ⁊ mortē ⁊ dif hostiarū.
fugationē significabat peccatoꝝ. ppter qđ hmōi ho
stias tangi phibuit dñs: et qui tāgerēt imūdos esse
decreuit. Patēter in hoc docēs: q̄ lōge esse eos vel
let a peccatis quoꝝ hostias que signa ⁊ figura ipo
rum peccatoꝝ erant eos tangere prohibebat. ¶ Si
enī adeo horrenda erat figura peccatorū: quāto for
tius ipsa veritas eoꝝ: In hoc ergo q̄ phibiti sunt a horror pec
deo appropinquare signis peccatoꝝ: ⁊ ea que tāge cati.
re euidēter multo fortius phibiti sunt appropiqua
re veritati eorū: et eadem causa est in phibitione ta
ctus vitule ruffe et cinerū ei⁹. ¶ Oratio vero q̄ fun
debatur sup hircū hmōi fuisse videt. Sicut tu eijce
ris et lōge sis a populo isto: ita fiat de peccatis eoꝝ
vel sicut tu liber et sanus ⁊ imunis: et a morte et le
sione euadis / vel emitteris: ita liberi ⁊ imunis fiat

popul⁹ iste a peccatis. ¶ Eodē mō sup vitulum. Sicut tu cremaris atqȝ cōsumeris: ita cōsumantᷣ pctā
L populi istius. Et hoc erat dicere: imputet sacerdos
Caper emissarius. capiti capri emissarii peccatā populi: vt sicut tu in figurā ⁊ significatiōe sup caput tuū portas pctā populi: ⁊ exportas lōge seorsum ab illo: ita faciat de⁹ in veritate peccata seorsuȝ longe a populo suo: et revera fiebat ita. Non quidē ex veritate quā haberet alteruter hircorū: sed omnipotentissima misericordia dei. ¶ Ne obliuiscaris autē: qꝛ deserta oia volebāt deus eis immūda ⁊ abominabilia reddere p hircū emissariū: vide qꝛ malefici ⁊ idolatre deserta ꝑpter hoc maxime frequētabāt vt audirēt ibi respōsa demonū: eisqȝ ibidē immolarēt: sicut ⁊ adhuc multi faciunt. Unde quidā magus i libro suo de magicis dicit se transisse causa philosophādi ad loca destituta omi habitatōe: habitasseqȝ ibi cū inhabitātib⁹ lucem sex lustris annorū: ⁊ ab eisdē didicisse: que eodem libro scripsit. ¶ Tum etiā ꝑpter faunos ⁊ satyros qui in specie hircorū frequēter ibi hoībus illudebant: ⁊ adhuc illudere nō cessant.
Fauni ⁊ satyri. Uoluit etiā insinuare deus in hirco emissario: vt quēadmodū hircus emissarius absqȝ custode relinquebatᷣ in deserto exposit⁹ bestijs deserti ad deuorandū: ꝑpter pctā que in figura portabat. Si popul⁹ grauat⁹ peccatis a deo custode ac defensore suo derelict⁹: bestijs ma-
M lorū regnorū seu principū inimicarū nationū quasi quibusdā bestijs diripiēdus ac dilacerandus exponendus esset. Et in hoc prudēter eos ammonebat: vt declinarēt imunditias peccatorū si deum habere vellent custodē ac defensorem: iuxta illud Deut. 32. Dentes bestiarū immittā in eos. ¶ Et ꝙ alter cremabatur alter vero in desertū mittebatᷣ insinuabat: qꝛ peccatorū quedam fuganda erāt ⁊ longe faciēda a populo: videlicet cōtagiosa maximeqȝ declinanda: quedā vero cōsumēda ⁊ conterēda vindicta: penitentia sacrificio: vel melius itelligitᷣ de omnibus peccatis: omnia eni et fugiēda sunt et fugāda. longeqȝ facienda: et nihilominus tribus modis quos dixim⁹ consumēda. Et in ista duplici hostia duo isti modi: videlȝ declinatio peccatorū et cōsumptio eorū ostēsi sunt. Has tres hostias quas noiam⁹ qui tangebāt immūdi erant ꝑpter horrorē ⁊ abominationē pctōrum: nec ad castra denuo admittebātur: nisi loti seu
Aspersio septenaria. purificati: sicut legitᷣ in eodē Leuitici. 16. ¶ Aspersio vero illa septenaria: quā de sanguine hirci ⁊ vituli
N li faciebat pōtifex ad sanctuariū: emūdationē eius fieri significabat p hui⁹ sacrificia ab vniuersitate peccatorū que vniuersitas in septenario itelligitur: vel que tota in septenario dierū cōmittitᷣ. Fiebat autē hmōi aspersio cōtra ritū idolatrie: que sanguinē immolaticium totū apponebat demonib⁹ ad bibendū et offerētibus: nisi ꝑpter aliquas scripturas aut figuras inde faciēdas reseruaretᷣ. Hoc eni in multis idolatris factū fuisse certū habem⁹. et si totā idolatriam egyptiorū chananeorū ⁊ chaldeorū sicut in libris eorū scripta est aut nossemus aut legerem⁹ in his et alijs que absurda videntᷣ de sacrificijs legalibus vel penitus dubitaremus.

¶ Uitula ruffa offerebatᷣ pro expiando peccato adorationis vituli cōflatilis: cur eam ruffam esse voluit deus: cur cedrinū lignum isopū ⁊ coccū bis tinctum cremari pcepit cum vitula: demum dicit de sacrificio quod fiebat pro mundatione leprosi. ⁊ de sacrificio zelotypie.

Sacrificiū vero vitule ruffe hanc videtur habuisse causam. Cū eni sacrificiū vituli appropriasset iam dn̄s sacerdoti: videlicet vt offerret illū ꝓ se ac domo sua: hircū vero appropriasset populo: sicut iam diximus ex. 16. cap. Leuitᷣ. Hic vitulā pcipit offerri cōmuniter pro peccato: scȝ adorationis vituli vt quibusdā Hebreorū videtᷣ. ¶ Quia Aaron in illo O
peccato cōmunicauit populo: ⁊ ꝑpter hoc pceptuȝ est vt ruffa esset colorē scȝ habens vituli adorati: vt ipsi Aaroni ⁊ toti populo p substātiā suā ⁊ colorē rememorationē peccati illi⁹ pro quo offerēda erat faceret dolorē: qꝛ ⁊ pudorē eiusdē peccati eisdē igereret: vel ꝑpter hoc: qꝛ cineres eius cū aquis viuis in expiatione debebāt esse ⁊ sacerdotib⁹ et toti populo. ¶ Et ꝑpter hoc forsitan ruffam eam voluit esse de⁹ Uitula ruffa cur.
qꝛ sicut iste color in genere illo aialiū inuenitᷣ cōmunior. Ita hmōi sacrificij expiatio amplior: vel ideo pro ipso populo siue synagoga vacca offerebatur seu vitula: qꝛ ipm populū vaccā ⁊ vitulā vocare consueuerat dn̄s: sicut apparet ex Osee vbi dr̄. Sicut vacca lasciuiēs declinauit Isrl̄: vbi alia trāslatio habȝ quasi vacca pcussa a sylo siue cesto: ⁊ iterū eiusdem 10. Effraim vitula docta diligere trituram: et i psalmo Congregatio thaurorū in vaccis populorum. ¶ Ad idem facit ⁊ id qd̄ legitᷣ Amos. 4. Audite verbum hoc vacce pingues que estis in mōte samarie. Amos. 4.
Fortassis aūt ideo sic vocabat eos domin⁹: qꝛ vacce erant iuxta litterā idolaqȝ colebāt: sicut legitᷣ Osee 10. Uaccas bethauē coluerūt: vocat igitᷣ eos vaccas dn̄s irrisiorie: qꝛ vaccas aureas colebāt: iuxta illd̄. Similes illis fiant q faciūt ea: et oēs qui cōfidūt in eis. Et videtᷣ istud improperiū durasse ab eo tēpore: quo vitulū sub Aarō adorauerūt vsqȝ ad nouissimū ꝓphetarū. Cū ista vitula precepit etiā deus cremari lignum cedrinum isopum coccinūqȝ bis tinctum: id est sericum bis tinctum coccinei coloris. Q
¶ Quod his de causis fuisse preceptum credimus: scilicet vt virtus sacrificij ostenderetur. per lignum Lignū cedri.
enim cedri quod putredinem non recepit: sed a se eum perpetuo repellit et odorem habet suauitatis Isopum.
Per isopum quod pectus purgat et bonum odorem spargit: per coccum bis tinctum qui colorē suum indebilem seruat: ostēdebatur ꝙ sacrificiū istud cum sequela sua conseruatiuum erat filiorum Israel a putredine peccatorum: et fetore atqȝ decoloratione. Et ideo legitur in decimonono Numerorum de omnibus sacrificijs: vt sint multitudini filiorū Israel in custodiā. ¶ Cōseruatiuum etiam erat boni coloris spiritualis in eis: id est exterioris decoris i cōseruatione sua: quasi per hoc sacrificium iputribiles ifetidi biles idistinguibiles a colore suo bono R
seruarentur: iuxta quod legitur Trenorum quarto Quomodo obscuratum est aurum: mutatus est color optimus. Scd̄m Josephum vero in cocco semper intelligitur ignis: ergo iuxta ipsum in cinerib⁹ quattuor elementa quodammodo significata sunt. Per coccū quid.
In cedro terra: qꝛ ex terra crescit et valde terrestis substantie est: ac solide. In isopo aqua: quia ex pluuia sola gigni et nutriri videtur isopus: propter qd̄ in petris et petrosis crescit. in odore amborum aer Maxime scd̄m eos qui odorem non nisi vaporē esse credunt: vaporem dico resolutum a corpore odori-

fero:vnde ꝛ aroma quasi aerioma dictū dicit ysido
S rus. In cocco vero ignis vt dictum est. Comburun
Purgatio. mundi tur autem ista quatuor in rememorationē purgati
onis nouissime inferioris mundi: que per ignem fa
cienda est in honorem peccatorum: ꝛ quandam ipo
rum pro parte purgationē quia in ipsis elemētis et
abusione eorum contracta sunt. ¶ Quia igitur hec
purgatio per ignem facienda est: ideo coccus i hac
purgatione: ꝛ in purgatione leprosorū apponitur
vel ob rememorationem: ꝙ i igne deus moysi pmū
apparuit et ꝙ in igne data est lex. ¶ Quare ergo de
T quatuor elemētis sacrificium istud offerebatur deo
Sacrificiū de quattuor elemētis. altissimo tanꝙ auctori elementorum: et quia aucto
ri vel propter hoc: vt quicquid immundicie et quo
cunqꝫ quatuor elmentorū contractuꝫ esset: per hoc
sacrifium expiari intelligeretur. Ideo etiā in cedro
terram intelligi voluit. ¶ Quia cū terra mr̄ sit om
nium plantaruꝫ cedrus videtur eē primogenita fi
lia eius. Est eñ maxima plantarum magnitudine
ppetuoqꝫ crescens. Et ideo habūdanti⁹ nutrit eam
Aspersoria et isopo. terra inter ceteras filias tanꝙ primo genitam. De
ysopo aūt certum ē ꝙ ex ea faciebant aspersoria et
V aspersiones ꝛ expiationes faciēdas: sicut legitur in
quarto leuit. in expiatione leprosi. Et ideo dr̄ i psal
mo. Asperges me domine ysopo ꝛc. vt ex hoc intel
ligeretur putredo simul et fetor peccati dilui et ab
stergi. Puritasqꝫ ꝛ odoris suauitas aduenire. For
sitā aūt cineres ligni cedrini sicut apōnos cineres fa
barum aut vernicis fortioris virtutis erāt ad emū
dationem corporalem. ¶ Et ideo in cineribus illis
Sacrificium pro mūdatiōe leprosi virtus sacrificij illius quantum ad expiationem spi
ritualem commendantur. In sacrificio vero quod
offerebatur pro mundatione leprosi adhibebantur
lignum cedrinum: ysopusqꝫ ꝛ coccus bistinctus: et
passer vnus viuus. Non quidem vt ista comburerē
tur: sed vt ex eis fieret aspersorium: videlicet vt filo
coccineo ligaretur passer et ysopus et alligarent
ligno cedrino: vt lignum cedrinuꝫ esset quasi asper
sorij manubrium: ysopus vero ꝛ passer essent id qḋ
de aspersorio tingendum erat in sanguine alterius
passeris immolati ꝛ i aquis viuis: que duo scilicet
sanguis et aque viue simul debebant esse in vase fic
X tili. ¶ His ergo aquis ꝛ sanguine huius aspergeba
tur septies leprosus mundandus ab immundicia ir
regularitatis. ¶ Mundabatur autem et interdum
et a lepra per hec et alia que in eodem capitulo le
guntur. Apparet autem euidenter ex his que dixi
mus quare tria ista adhibentur in huiusmodi ritu:
scilicet propter tres corruptiones lepre. ¶ Quaruꝫ
Tres corruptiones. prima est putredinis: secunda fetoris: tertia decolo
rationis. ¶ In his ergo tribus que adhibebantur
insinuabantur mundari ab his tribus corruptioni
bus: videlicet quia omnis lepra contrahitur ab ali
quo quatuor elemētorum: licet per medium aliqḋ
Passer qd. quatuor humorum. ¶ Cum his tribus tria elemen
ta intelliguntur vt diximus. In passere cōgrue itel
ligitur aer. Insinuabat ḡ circa litterā i his q̄tuor: ꝙ
lex. scꝫ cūqꝫ q̄tuor elemētorū ꝯtracta esset lepra: ipse auc
tor elemētorū ꝑ hmōi aspōēs ꝛ alia q̄ ad hoc adhibe
bāt mūdabat eā: ꝛ hoc cū bn̄placitū ei⁹ erat. Nō eñ
Nō omnes leprosi mūdabantur. oēs leprosi mūdabāt hoc ritu: immo pauci. Et erat
notū miraculuꝫ emūdationis lepre ꝑ ritū huius in
israel ¶ Q. autē passer alligat⁹ i aspsorio viu⁹ auo
y lare i agrū dimittebat: lepraꝫ euolasse siue euanuis
Passer euolans. se significabat: vl' q̄a passer sociale aial est i volanti
bus: ꝛ mūdū scdm legē. Qui euolās ab alligatiōe

suā: ꝛ aspsiōe hui⁹ reuertebat ad cōsocios passeres
ꝛ ad gregē a quo per captionem separatuꝫ fuerat: ꝛ
vt cum eis postmodū habitaret: significabat lepro
sum a castris: ꝛ extra castra tempore aliquanto de
tentum: post aspersionem huiusmodi et emundatio
nem ad castra reuerti: ꝛ inter sanos ac mundos ad
inhabitandum admitti. ¶ Q. autem sanguine et
oleo immolaticijs. id est qui offerebantur in emun ꝫ
Passer auolans. datiōe leprosi p̄ceptū ē extremū auricule dextre: pol
licesqꝫ manus dextre ꝛ pedis dextri tingerent. Inde
videtur esse iuxta litteram: quia ibi primum lepra
dinoscitur: ꝛ sentitur: hoc est in pollicib⁹ illis: ꝛ hoc
i insensibilitate eorū: vt dicitur: ꝛ hoc iuxta litteram
dicimus: vt ergo in ipso capite suo et radice primū
percuti: ꝛ ideo radicitus purgari per huiusmodi ri
tum cognosceretur: ita preceptum est: ꝛ fieri vt ideꝫ
esset ordo purgationis: qui erat infectionis. Forsitā
autem: ꝛ in extremo auricule dextre signum aliquod
lepre apparere consueuit. Quia pars illa valde pa
rum sensibilis est. Attende autem: quia tres liquo
res huic ritui adhibebantur: videlicet aqua viua
hoc est scaturiens: ꝛ manans que maioris puritatis
est ꝙ stans seu mortua: hec ergo adhibebatur in
ablutionem: quia lepra immunditia est oleum in sa
nationem: quia lepra morbus est: ꝛ sanguis in re
pitiationem: quia interdum pro peccato et ira dei
inferebatur plaga lepre: vel quia maxime lepra est
ex corruptione sanguinis: vt sanguinem mundoruꝫ
animalium corruptio: ꝛ infectio sanguinis purga
retur. ¶ In sacrificio vero zelotipie notum erat mi
Sacrificiū zelotypie. raculum: videlicꝫ de inflatione ventris: ꝛ putrefa
ctiōe femoris mulieris corrupte sic legit numerorū
quinto Hoc autem sacrificium non erat nisi modi
cum farine ordeacee super quam fundi oleum: et
poni thus prohibuit dominus. Quod nec propter
honorem dei fiebat nec ex bona voluntate: sed solū
mō causa detegēdi occultū adulteriū. Voluitqꝫ hui⁹
sacrificio reuelari occulta adulteria mulierum: vt
adulterari metuerent: ꝛ ne mariti suspectas vxores
Farina ordeacea. occiderent. Hoc autē ex farina ordeacea sine oleo: ꝛ
thure offerebatur: vt viris esset rubori sacrificium
huius: tum propter hoc: q2 deo nō offerri ex deuo
tione ostēdebatur per hoc ipsum: q2 nec oleum: nec
thus habebat. Tum quia male erat i sexummo om
nium sacrificiorum vilissimum atqꝫ pauperrimum.
Noluit etiam sacerdotibus in parte ista dare occa
sionem cupiditatis: ꝛ hoc ne inuitarent homies ad
hmōi sacrificiū offerēdum: qḋ non tam honorificen
tia dei exigebat ꝙ virorū malicia extorquebat. Sa
B crificiū autē simile ꝛ consperse oleo illo causa fuisse
videtur: videlicet vt faceret filijs israel memoratio
nem manne quam pluerat deus in deserto: et pa
uerat eos inde. xl. annis. Habebat enim saporeꝫ pa
Numeri. xi nis oleati. Sicut legitur: Numerorum. xi. Ad hec
enim intendebat lex vt forti impressiōe infigeret ma
gnalia que pro eis fecerat dominus.

¶ De vocabulo lepre quedam premittit: ꝛ q2 de⁹
voluit castra populi sui esse munda: sine suspitione
contagij. Deinde causas affert cur in mundatione
leprosi adhibebātur quattuor: scꝫ lignum cedrinū
ysopus: coccus bis tinctus: ꝛ passer viuus.

Post hec loquimur de lepris vbi primum
ore scire oportet quia lepre nomen non iux
ta propriam intentionem accipitur hic.
Lepra dd. Lepra enim proprie letalis prurigo est

et quasi cancer vniuersalis ab intimis forficibus
serpens: et corruptionem in totum corpus diffūdēs
C ¶ Qz aūt multuz abusiue accipiat lex nomen lepre.
Appet ex ipo plano textus et serie. Primum eñ le
Lepra scabies. praz voca tscabiē: Deinde vocat leprā mūdissimā et
hōez mūdū in quo effloruerit discurrens lepra in cu
te: et operuerit omnē carnē a capite vsqz ad pedes:
non posset autē esse mūdissima: neqz hō ea infectus
mūdus: si veri nominis lepra esset. Tertio qz leprā
vocat vulnus et cicatricem ex vstione carnis vel cu
tis. ¶ Ustio autem nec ex ea lepra naturaliter oriri
posse videtur. Nihil igitur aliud hic accipiēdum ē
sub nomine et intentione lepre nisi qđ deformē et de
lepra notabilem: abhominabilisqz cohabitationis
D faciebat hominem. Uoluit eñ deus castra populi
sui munda non solum esse sed etiam apparere pro-
pter honorē suuz et gloriam et vt populus suus esset
in hoc ceteris gentibus preminens: voluit etiaz po
pulo suo cauere: nō solū a cōtagio morbi hui9 sz etiā
a suspicatione cōtagij. ¶ Qm aūt cicatricē vstiōis
potius q̄ alterius vulneris exhorruit: i suagillatio
Cultores ignis. nē idolatrie qua colebatur ignis hec fecit. ¶ Culto
res eñ ignis in veneratione ipsius vstiōes faciebāt
in carnib9 suis et cutibus. Quēadmoduz alij idola-
tre incisiōes seu incisuras: Accidit aūt plerumqz vt
vuln9 vstionis saniosū siue sanie fluens fiat. ¶ Et in
hoc casu ꝑpter corruptionē atqz putredinē nomie
lepre illđ significauit amator mundicie deus. ¶ De
Color cutis coloribus autē et ineq̄litate cutis: an sint signa de
lepre: nō taz ars medicine q̄ experientia consulēda est
E Hi qz qui cum leprosis diu cohabitauerūt: eosqz di-
iudicare consueuerunt. Uerūtamen nullaten9 dubi
tandū est signa q̄ lex assignat vera esse signa passio-
num: quas lex immūdas et lepras eē iudicabat. Le-
Alopecia. pra vero in capillis et pilis duobus modis itelligi-
tur. ¶ Et pmū vero lepra est alopicia que casum ca
pillorū et pilorū efficit: ita etiam vt p eam supcilia
depilentur. Et species ista vere lepre nomen estapđ
medicos sicut et alie. ¶ Secunda accipitur mor-
b9 corrosiuus capillorū et pilorū consumens eos et
putrefaciens paulatim: quemadmodum carnez pu
trefacit cancer siue lepra: et nō operatur ista passio
fluxum siue casum capillorum aut pilorum: sed con
sumptionem eorum a parte exteriori et finali. Et si-
F milis huic passioni ē lepra in veste et pelle. Est enim
passio corrosiua pilorū et substātie ipi9 pellis. Hec
etiā passio inuenitur in lapidib9 et parietib9. Et sup
hoc iterrogati fuim9 iā multi āni sūt de q̄dā lapide q
in se ipo ita cōsumitur in q̄dā abbatia: et dicunt eum
Lapis cancrosus. cancerosum. ¶ Nō est autem mirum si sit in vno la-
pide ex habundantia siccitatis: quia hoc accidit in
congerie lapidum: hoc est in pariete: et iam in ce-
mento: ex eiusdem habundantia siccitatis: hoc idez
videmus fieri in lignis: et hec passio potest fieri
in toto pariete: sicut in toto lapide naturaliter quia
eadem causa nata est fieri eque in toto pariete vt
vno ex lapidibus. ¶ Has ergo passiones in vesti-
Passiones in vestibus et domib9. bus et domibus lex exhorruit: tum propter salu-
britatem inhabitantium: tum propter idolatriam
pro his enim passionibus colebantur penates et la
res: vel pro hoc q eas tollerent: vl ne eas inferrent
Uoluit ergo deus vt ad sacerdotes suos pro his
passionibus recurreretur et abrasionibus atqz com-
bustionibus ablutionibusqz: et expiationib9 mūda-
rentur: aquam vero expiationis per sacerdotem
ideo adhiberi: voluit: vt huiusmodi demonia exter
minarentur: et nouo ritu voluit mundationes istas
Curatio leprosorū notuz miraculuz apud iudeos. fieri: vt a ritibus superstitionis longe fierent. Scito
autem q notum erat miraculum: et famosum cu-
ratio leprosorum apud hebreos. Species autem
lepre sm itentionē legislatoris distiguit: vt pria sit capi
tis et barbe. ¶ Secūda caluicij et recaluationis. Ter
G tia carnis et cutis. Quarta cutis et corporis: et cica-
tricis albe cuz rubore. Quinta vlceris et cicatricis.
Sexta vstionis i capite. Distinguit etiā alio ordine
Prima in corpe. Secunda in carne. Tertia in cute.
Quarta i capillatura. Quinta in veste. Sexta i do
mo. Colores vero leprarū: de quib9 lex facit mētio
nē: hi sūt: videlicet color pallidus: rubeus: albus: li
uidus: niger: et florescēs. Lepra aūt capitis: et barbe
pro eo sic nominata ē: q in eis pmū apparet. Silr
lepra caluicij et recaluicij: et recaluationis: quia in
H eis pmū vel maxime appet. Propt q̄d aūt i mūda-
Quatuor adhibebantur in mundatione leprosi. datione leprosi et leprose dom9 quattuor illa adhibē
tur: videlicz lignū cedrinū sz: ysop9: coccus bis tinct9:
et passer viuus: ex quib9 fit aspsoriū: vt lignū cedri-
nū sit quasi eius manubriū: coccus vero sit filū: et li-
gatura ipsius quo alligētur simul fasciculus ysopi:
et passer viuus vnus. Hiqz duo simul: videlcz ysopi
fasciculus: et passer velut aspsoriū intingant in aq̄
viuis: et sāguine alteri9 passeris imolati: vt īde asp-
gat qui mūdand9 ē. Propter hic adhibētur: quod
diximus i sacrificio vitule ruffe: videlicet: q ab vno
quoqz quattuor elemētorū radicaliter: et primitiue
vnaquaqz species lepre cōtrahit p humorē elemen
to congruentē: ꝑpter hoc auctori elementorū deo ri
tus iste exhibet: vt imūditia ab elementis cōtracta
hoc ritu ab ipso mūdetur. In hoc aūt ritu passer ae
Passer. ra expresse designat: licz in odore aliorum cedri: vide
licet: et ysopi: satis intelligi possit: vt supra diximus
Uerū hic illesa et integra adhibētur: ibi vero .i. in p
nominato sacrificio cōburuntur siue ꝑpter hoc: vt
maior ostendatur imūditia peccatorū q̄ spiritualis
est: q̄ imūditia lepre que corporalis est. Siue ꝑpt
I hoc: vt ostēdant tria elemēta p peccata hominū in-
quinata tandem p ignez esse purganda: et ideo cocc9
bis tinctus qui vtriqz coloris ignei est adiūcitur: vt
purgationē nouissimā p ignem esse faciēdā isinuet.
Ceterū de cedro q̄ putredinē a se perpetuo repellit.
De ysopo: quia putriduz humorem purgat: et ma-
culas faciei abstergit: odorem suauitatis spargit
merito contra lepre putredinem. Cedrus iputribi
lis: et cōtra putridū humorē: ysopus eiusdem pur-
gatiua: necnō et cōtra fetorē passionis illius: et ma
culas conuenienter adhibent. Creditur aūt et yso-
Coccus bis tinctus. pi succus faciei maculas abstergere. ¶ Coccus vo
bis tinctus: et propter hoc vt viuidum ac rediuiuū
colorem per hunc ritum leproso institui significet.
Adhibentur etiam ista quattuor: vt leprosus immū
dica lepre sue inquinari tria elementa ad minus a-
gnoscat: verum tanto minorem esse immundiciam
lepre corporalis immunditia lepre spiritualis in-
telliget: quanto faciliorem eius esse purgationem
cognoscit dum hanc conspicit leui aspersione. Illā
vero non nisi forti conflagratione purgari. Et attē
de: quia passer viuus liber in agrum auolare hic d
mitti precipitur post expletum ritum purgationis
Passer siquidem de auibus est gregatim inhabi-
tantibus atqz volantibus. Cum ergo ab aligatio
ne aspersorij ad agrum auolare cōmittitur idē ē ac si

ad ꝓpa castra redeūdi licētia ei detur. In quo signi
ficatur leprosus a ritu expiatiōis liber ad castrā re
uertēs. Q aūt de sanguine hostie immolate sup ex
tremū auricule dextre ꝛ sup pollices dextros manꝰ
ꝛ pedis poni ꝑcipit. Illa causa videt esse iuxta lit=
Signa le= pre i pollici bus. teraꝫ: qꝛ in huiusmodi pollicibꝰ signa lepre appare
re pmis cōsueuerunt: videlicet insensibilitas corꝫ
ꝛ forte idē appet in extremo auricule dextre. Pars
tñ illa valde parū sēsibilis est.

¶ Octo causas enumerat ꝓpt quas ꝓhibitū erat
aialia diuersi gñis cōmisceri: sicut i illa ꝓhibitione
Nō arabis in boue ꝛ asino. Ubi notandū multa fu=
isse in lege aut ꝑcepta aut ꝓhibita: vt hebrei ab ido
lorum cultu abducerentur.

Prima. Ost hoc dicemꝰ causas ꝓhibitionis cō
mixtionis aialiū diuersi generis. Pri=
ma ergo causa fuit: vt ordo ipē nature
L ꝯmendaret populo dei tanq̄ ius natu=
Secunda. rale eiusdēq; statutū. ¶ Secunda causa
Tertia. vt flagitiū omne sodomiticū declinaretur. Tertia
causa vt spurcissimis illis gentibꝰ que ante dei po=
Quarta. pulū ex terra ꝓmissionis eijciende erāt dissimulare
tur sicut legitur in .xviij. Leuit. ꝛ eiusdē .xx. Quar=
ta causa vt modestia ꝛ ꝑsio ꝯcupiscentie ex hoc deo
acceptior esse ostenderet q ꝯuētia in animalibꝰ bru=
tis ad limites ꝛ normā nature eā esse regulatam vo
Quinta. lebat. ¶ Quinta vt nefanda opa ꝛ maleficia q̄ de fe
M cibus ex hmōi cōmixtione ꝓcreatis fiebant declina
rentur: et hec opa leguntur in libro qui dicitur neu=
Liber neu mich. mich. siue neuemich et alio noīe vocat leges plato
Sexta. nis qui liber totus est de huiusmodi cōmixtionibꝰ
et vocatur leges platonis qꝛ contra leges nature ē
Sexta causa suggillatio culture siue idolatre vene=
ris et priapi: huiꝰ eni commixtiones in ampliatiōe
Septima. hmōi idolatrie faciebāt hoīes ꝑditiōis. Septia cā
vt aūt quidā erat: ne hoīes huiꝰ opibꝰ cōtaminarēt
eis immiscēdo se: aliā q̄ppe diuersarū specieꝝ rarissi
me: ꝛ vix se iuicē cōcupiscūt: nisi hō aliqd opere suo
vl' opis adhibeat ad appetitū hmōi cōcitādū: hic ḡ
indignū hoī valde q̄ idcirco ipsū iudicauit iste ꝛ non
imerito: videlicꝫ q̄ hō aliq̄ ope rōne sua appetituꝫ
Octaua. hmōi ꝯcitaret: ꝛ cōmixtionem ꝓcuraret. ¶ Octaua
cā: qꝛ huiꝰ cōmixtio vix fieri pōt: nisi i ꝯspectu hoīm
vniꝰ aut pluriū: p quē aut q̄s ꝓcuret: vtoꝝ. Pe
riculosus aūt ē ꝯspectꝰ huiꝰ ꝓuocatoriꝰ eñ ē libidi
nis: similisq; nepharie ꝯmixtiōis: ꝛ iste eedeꝫ cause
fuerūt ꝓhibitionis ꝯiūctiōis hmōi aialiū i aliquo
ope: sicut ꝛ illa ꝓhibitio. Nō arabis i boue ꝛ asino
q̄ legit. Deutero. 22. Scito tñ: qꝛ istas ꝯiūctiones
aialiū diuersoꝝ generū i. operibꝰ suis faciebāt iux=
ta ꝯiūctiōes planetarū: ꝛ q̄sdā alias ꝯstellationes
credētes ex hoc opera ꝓsperari: voluit ḡ deꝰ remo
Seruire ustris magis q̄ crea= tori. uere vanitatē credulitatis ipsiꝰ a cordibꝰ eoꝝ tanq̄
radicē idolatrie: ne p eā creatore relicto ad stellarū
seruitia traherentur.

¶ Alterius i lege ꝓhibiti: scꝫ ne vir veste feminea
vteret cās refert nature ꝑscriptū ac ꝯgruētiā prīaꝫ
cāꝫ fuisse dicēs: vt. s. q̄s natura sexu discreuerat di=
scerneret ꝛ hitꝰ: ꝛ vt occasio turpitudinis ac suspi=
tiōis auferret: ꝛ vt idolatria verꝰ deleret ex cordi=
bꝰ hebreoꝝ: qm̄ gētiles sacra martis ꝛ veneris mē=
tito sexu ac mutato hitu celebrarēt. Reliq̄ patent.

Ause vero prohibitionis: ne vir vteret
veste feminea: vel econuerso: mlr fueīt.
Pria fuit ꝯgruētia ipsiꝰ nature: videlꝫ
Prima. vt q̄s natura sexu discreuerat discerneret ꝛ vestitꝰ

¶ Secūda vt oportunitas auferret ex turpitudinum N
latibulis: posset eñ intrare vir ad mulierē sub ha= Secunda.
bitu muliebri: ꝛ ecōuerso mulier sub habitu virili.
Ablata igr̄ est per hāc discretionem vestitꝰ: multa
oportunitas flagicijs. Tertia exterminatio sacroꝝ Tertia.
martis ꝛ veneris: in sacris eñ martis nō solū virili Sacra mar
vestitu vestiebant mulieres: sed etiā armabant: vt tis et vene=
in ipsis vestimētis bellicis ꝛ idē armis ipm̄ tanq̄ deū ris.
belli: ꝛ victorie datorē colerēt. ¶ Et cocogrecus i li=
bro maledicto quē scripsit de stationibꝰ ad cultū ve Cocogrecꝰ
neris inter alia sacrilega: ꝛ deo odibilia ꝑcepit: vtq̄
nephandū ritū illuꝫ exercet: coronā femineā habe=
at in capite suo: eodē mō in sacris veneris viri effe=
minabātur: videlicet in vestibus muliebribꝰ sacra
veneris exercecentes propter hmōi sacrilegos ri=
tus marti: ꝛ veneri se placere credentes atq; querē
tes. ¶ Quarta causa: vt occasio magna ꝓuocatio=
nis libidinis auferret: magna eñ est ꝓuocatio libidi O
nis viris vestitꝰ muliebris: ꝛ ecōuerso: ꝛ hoc ē q̄m ve Quarta.
stis muliebris viro circūdata vehementer refricat
memoriaꝫ: ꝛ ꝯmouet imaginationē mulieris: ꝛ ecō=
uerso: alibi autem didicistis: qꝛ imaginatio rei desi
derabilis ꝯmouet desiderium. Quinta causa: vt
auferret occasio maleficij: quibꝰ gētes ille refertissi Quinta.
me erant: ꝛ in eis nutrite. ¶ Cōsueuerūt eñ malefi= Imagina=
ci: ꝛ malefice in vestibus aut de vestibus libidinis ma tio.
leficia exercere: ꝛ hoc nos in libris eorum sepe legi P
mus: vt ergo occasio hmōi tolleret etiam: voluit deus
hāc ꝯfusationē vestitus esse in viris ꝛ mulieribus.
¶ Sexta causa: vt tolleret error periculosus: ꝛ sup= Sexta.
stitiosa credulitas q̄ trahi possent ad idolatriā qꝰ Q
credebāt decepti: a plicatiōe vestiū muliebriū ma=
xime in sacris veneris: ꝯiungi sibi ac cōciliari amo
re fortissimo corda mulieruꝫ: propter q̄s hoc face=
rent: vel q̄ postea hmōi vestibus vterent: similiter ꝛ
decepte mulieres idipm̄ credebant de viris ꝛ virili
bus vestimētis. voluit ergo deus hunc supstitiosuꝫ
errorē auferri de cordibus eoꝝ per ablationem abu
sionis istius: ne per illum tandē traherent ad cultū
veneris. Usus vero vestis ex lana linoq; ꝯtexte: ꝓhi Supersti=
bitus fuit iuxta lraꝫ: qꝛ sacerdotes idoloꝝ ꝛ in egi= tio gentiliū
pto maxime vestibus hmōi vtebant. Causa igitur R
in hoc fuit: ne dei populus assimilaretur idolatris: Uestis ex la
alia cā fuit generalis: vt idolatria ꝯiūctionibꝰ exer na et lino=
cebatur: ex hoc perutteret: tertia fuit: vt ordo natu cōtexta
re quē idolatrie multipliciter ꝑuertebat fuaretur:
in vestibus: vt linum scilicet sub lana esset et corpo=
ri humano ꝓpinquiꝰ. Quarta vt vestibꝰ ꝛ materijs
earum ipsa q̄ natura inter eas fecerat discretio seu
distictio seruaretur vt linea siue camisia natura cami
sia esset et tunica natura tunica: et ita de alijs. Hec
eñ que diximus omnia confundebant et commisce Elemento=
bant idolatre: et venerationem maxime elemento= rum cultus
rū de q̄ aliqd loquimur in sequentibꝰ: pro eo scilicꝫ
q̄ de commixtione elementorum quibus seruiebant
eorumq; confusione omnia huius gignere. Uole= Astrorum
bant etiam insinuari per hoc hoc est per huiusmo= cultus.
di commixtiones et coniunctiones agricolas et pa=
stores ad stellarū seruitium obligatos: quia stella=
rum fauore et beneficio putabant fecunditatē et la=
ne copiam in animalibus; et fertilitatem in agris
ꝓuenire. Propt hoc ergo lanā ꝛ linū simul i vestibꝰ
cōiūgebāt: vt ipo hitu hāc supstitionē ꝓfiterēt ꝛ vtrā S
q; copiā a stellis ꝓuenire ꝯfiterēt: vtrūq; aūt istorū
erāt stellaꝝ biuinū: videlꝫ iā ꝓfessio q̄ confessio ante
dicta. Quēadmodum habitꝰ religiosi velatio apō

nos ē vei seruitiū: scito etiā: qꝛ hmōi ꝯiun ctiōes lini ⁊ lane in vestimētis faciebāt cū ob seruatiōe coniunctiōis stellarū: eisdē de causis ꝓhibuit deꝰ in eodē cap. Deutero. 2. Ne vinea seretur altero semine verūtñ causā vnā addidit aliā videlicet ne semētes quas seuistis: ⁊ que nascuntur, pariter sanctificētur: hoc ē pariter decime: ⁊ primitie eorū reddant. voluit deus eñi diuersis temporibꝰ decimas eorū reddi sic ⁊ diuersis tēporibꝰ colligunt. Utilitas aūt iuxta litterā manifesta est i hoc: qꝛ collectio sementis non posset fieri absqꝫ detrimēto vinee vel periculo. Ridiculū aūt ē in hoc dominū voluisse cōsulere populo suo cōsulere i quo nullo cōsilio idigebat. ¶ Cuilibꝫ eñi manifestū erat detrimētū ⁊ huiꝰ atqꝫ periculum. Causa igit i hoc fuit idolatria cereris ⁊ bachi quo rūcultores suis vineis culturas cōiungebant atqꝫ miscebāt: sic ⁊ fructus quos de beneficio eorū se obtinere credebāt: in eodē agro ꝯiungere cōsueuerāt: causa autē in hoc erat: qꝛ in eadē terra radices hñt vites ⁊ fruges: ⁊ ex eadē nascunt ⁊ nutriunt. Uolebāt igt cererē ⁊ bachū ⁊ cultu ⁊ opibꝰ sociare. Autē de aute: qꝛ gñalit dictū ē Leuiti. 19. Agrū nō seres diuerso semine. Et iterū Ueste q̄ ex duobꝰ cōtextal ē: nō indueris: ⁊ hoc propt causas q̄s diximꝰ: Ista aūt repetitio insinuat nobis legislatorē nō parū erroris atqꝫ periculi itellexisse in cōiūctionibus hmōi: nō eñi ꝓpter litteralē vtilitatem solūmō ꝓhibitiones earū repetiisse. ex quo satis itelligitur ꝓpter idolatriā cereris ⁊ bacchi: vel stellarū eas tam studiose prohibuisse.

¶ Generaliter docet quomō deus filios israel voluit ab omni idolatria purgare: ⁊ ab omni impietate liberare: ⁊ sibi mirabili quodā federe copulare ac desponsare: qđ probat per ipsā legē ⁊ ꝓphetas.

De vtilitatibꝰ vero festorū q̄ precepta sūt in lege celebrari: nos aliquid scribere nō oportet: cū ipsa serie textus expresse sint sicut festiuitas paschalis rememorationez liberationis ab egyptia seruitute: cū tota solēnitate sacrificij agni paschalis: ⁊ obseruatione azimorū: Similiter et festiuitas cenophegie: hoc ē tabernaculorū: in rememorationez habitatiōis filiorum israel q̄ in tabernaculis habitauerūt in deserto quadraginta annis instituta ē: videlicet ne obliuiōe deleret m trifica illa: ⁊ magnifica bñficētia dei de cordibꝰ filiorꝫ israel: quibꝰ eos i deserto q̄dragita ānis pauit: vestimenta eorum: ⁊ calciamenta illesa seruauit: aliaqꝫ magnalia misericordie sue que ipsis in eodē deserto exhibuit: sed hac solēnitate q̄si scriptura q̄dam populorum in memorabili fortissimo obtinerent: hec igit pa uca de multis que dici possent de his que absurda videbantur in lege: aperiunt tibi viam litteralium rationum siue causarum in singulis eorum: nunc vero dicemus sermonem vniuersalem per quē oīa q̄ de his dixinus: ⁊ clariora tibi fient: ⁊ certiora: dicemus igitur in primis: qꝛ ex ipso textu legis: ⁊ ꝓphetarū apparet: quia deus populum illum nō solum ab errore ⁊ ipietate idolatrie ceterorūqꝫ vitiorū cōtaminationibus mundare voluit: ⁊ ad se cōuertere: immo etiā spiritualiter despōsare: sibiqꝫ mirabili federe copulare: sicut expresse legitur in scđo Osee. Indicate matrē vestram: quia nō ipa vxor mea: ⁊ ego nō vir eius. Et iterum in eodem eiusdē. Sponsabo te mihi in sempiter. spōsabo te mihi i iusticia: ⁊ iudicio: ⁊ i mia: ⁊ miśationibus ⁊ spōsabo te mihi i fide. Fornicatiōes vō ⁊ adulteria cōtra istud mřimoniū vocat idolatrie abhominatiōes q̄ in eodē ⁊ in pmo eiusdē. Sicr esaie legitur. Quis ē liber repudij matris vestre quo dimisi eam In lege vero multotiēs replicat qđ est tortius. vbi vocat se deū zelotē ⁊ emulatorē. vicz. exo. 15. Non adorabis inqt eā neqꝫ coles: ego sū dñs deus tuus fortis zelotes. zelus autem ꝓprie vehemens amor est i ꝓpriā vxorē quo aliū accedre ad eā nō patit nec aliquid suspectū hře cū illa: hoc est nec ad tactū nec colloquiū nec nutū nec signū: neqꝫ appropinq̄tionē ad illā q̄ occasionē dare posit adulterio. ¶ Merito ergo ista duo adiūxit deꝰ i ipo exordio legis sue: videlꝫ idolatrie adulteriū: ⁊ mariti zelū: ⁊ eiꝫ magnitudinē: vt vxorē deterreret ab adulterio. ¶ Nō suffi cit aūt zelāti marito vt vxor eiꝰ declinet adulteriū nisi declinet ⁊ adulterū species ⁊ suspitiōes: oēsqꝫ eiusdē occasiōes: ⁊ ꝓpē hoc supaddit deꝰ in. xxiij. exodi Destrues aras eorū ⁊ ꝯfringes statuas eorū. Si eñi remanerēt remaneret ipa species idolatrie et viderētur ei coli idola vbi aras ⁊ statuas haberent. Insuper are eorū ⁊ statue occasionē dare posēt ꝓpłō dei vt i idolatriā redriet: ꝓpter hāc etiā causā subiūxit ibidē. Nō inibis fedus cū eis neqꝫ dijs eorū: ⁊ nō ei habitent in terra tua: sub audis idolatrie vel idola: ne forte peccare te faciāt i me. Expresse ergo hic dicit deꝰ: qꝛ de causa nec idolatras nec idola ꝑmisit habitare i terra filiorꝫ isrł videlicꝫ nec cōuictꝰ eorum ⁊ colloquia aut exēpla populū dei corrūperēt: ⁊ a castitate huius spūal mřimonij in tātē impietatis adulteriū iducerēt: ꝓpter hāc candē causam dixit eisdē. Deutro. vij. nō concupisces argētū ⁊ aurū de q̄bus facta sūt: neqꝫ assumes ex eis tibi đcqꝫ ne offēdas ⁊c. Sub ꝑtextu ei retinēdi huius aurū ⁊ argētū posset de seruare statuā. Preterea ipm metallū qđ aliqñ i idolis adoratū fuerat poss ex hac causa videri aliter aliquid adhuc hře numinis vel sāctitatis āplius q̄ alid metallū. Has ergo occasiones voluit remouere dominus: ne essēt i lesionē castitatis quā dñs zelabat in ꝑplō suo: ꝓpter hāc eandem causā occidi iussit maleficos hoc ē icātatores. Incātatio eñi nō ē sine idolatria: ⁊ si ei sint opa q̄dā mirāda q̄ naturaliter fiūt: sicut subita generatio ranaꝝ ⁊ pediculorū ⁊ multa hmōi: nō tñ incātationes dicēda sūt neqꝫ dicūt immo opatiōes naturales sūt: ⁊ scientia earum vna est de vndecim partibus sciētie naturalis i qua nihil adiutorio demonum fit: propter hanc eandem causam prohibuit consuli ariolos: observari somnia et auguria: et ne inueniretur in terra israel maleficus aut incantator: aut qui diuinos consuleret. ¶ Omnia eñi ista declinant et reducunt in idolatriam. Hac eadem de causa precepit vt vir in quo phitonicus spiritus essꝫ occideretur et etiaꝫ mulier ne ꝑ diuinationem phitonicam in apollinis idolatriam declinaret. Speciem vero idolatrie eodem zelo ꝓhibuit. leui. xix. dicēs. Neqꝫ i rotundū attōdebitis comā nec radetis barbā et sup mortuos ne n incidetis carnes vestras neqꝫ figuras vestras neqꝫ figuras aliquas: aut stigmata facietis vobis. ¶ Nec in coma nec in barba voluit appere species idolatrie: illa eñi faciebāt: ⁊ idolatre sicut incisiōes sup mortuos: propter placandum deum inferorum ⁊ tunc erat idolatria: vel vt vehementiam doloris de morte carorum suorum exprimerent quod adhuc multi faciunt i morte carorum suorum: quod vi-

Deutero.

Ceres et bacchus.

Cenophegia.

O seas.

Deus zelotes.

Spiritua le matrimonium.

Arioli diuinatores.

E quē ð reliquijs sacroꝝ ⁊ idolatrie plurib⁹. ¶ Stigmata vero ⁊ figuras adhuc etiā xp̄iani faciūt ⁊ deferūt ⁊ vocant eas breuia: et in ꝓprijs corporib⁹ ⁊ in cartis et i rebus alijs videlicet metallis: q̄ oīa aut idolatria vna sunt aut idolatrie species: aut ipsius reliquie detestāde: ⁊ xp̄iane religiōi aduerse. ¶ De his aūt omnib⁹ loquimur in sequentib⁹ videlicz i declaratiōe idolatrie: ⁊ eiusdē destructiōe. Hic ergo ē sermo vniuersalis quē p̄termittēdū duximus: et radix cōmunis ex qua declarat̄ tibi: ꝓpter qđ vnūqđq̄ taliū ꝓhibitū ē: videlicet zelus ⁊ emulatio dei. Oīa eñ hmōi q̄ videtur absurda in lege aut ei adulteria sūt cōtra matrimoniū spūale qđ dixim⁹: aut spēs seu similitudies adulterioꝝ: aut suspitiōes aut occasiōes aut reliquie ipoꝝ. zelotypi aūt ⁊ emulatores maritı: nō ē dubiū quin sit oīa hmōi vxori interdicere: et ab eadē auertere: vigēte scz zelo siue emulatiōe quā hz in vxorē. Appet igr̄ q2 zel⁹ dei causa est ꝓpter quā ꝓhibita sūt hec oīa: causa inq̄ vigētissima. Hac igr̄ de causa videlicet de zelo ⁊ emulatiōe: qua zelabat hmōi vxorē: sic debeat ꝓhibere hoc: sicut debebat eīe zelotes seu emulator: et sic decebat eū ista ꝓhibere sicut decebat eū esse zelotē aut emulatorē. Jaz igr̄ dedim⁹ tibi causā vniuersalē ꝓpter quā ⁊ debitū et decēs fuit vt talia ꝓhiberētur. ¶ Ita vt cū interrogat⁹ fueris qđ fecit vt ꝓhiberētur hec oia cōfidēter respōdere possis: q2 zelus dñi exercituū hoc fecit: quo nihil ad adulterium pertinens in spōsa sua voluit sustinere. ¶ Et cū inspexeris diligēter textuz legis per singula: fiet tibi magis clarum qđ dixim⁹. Nunc vero addemus tibi declarationes alias: ⁊ ratiōes in idipm. Dicem⁹ ergo: q2 p̄plo adeo ꝓno adeoq̄ facili ad idolatriā q̄ malo: videlicet malo idolatrie: nullū erat eidē pniciosius: nullū vt ita dicam⁹ familiari⁹. ipe ꝯo nulli magis subdit⁹ aut magis obnoxium⁹ cōsulendū erat ꝑ tāta infirmitate: tātaq̄ recidiuandi ꝓnitate. Et ipsum tñ malum omnisq̄ sequela eius p̄cidendum fuit: ⁊ omnis eiusdē occasio. ¶ Omnia autem que nominauimus: aut ipsum malum erant aut eius occasiones: quare necessaria omnia interdicenda populo illi. ¶ Amp̄. quia in dei p̄ceptis nihil absurdum: nihil inutile esse possibile ē. Multa aūt de p̄ceptis ⁊ ꝓhibitiōib⁹ absurda ⁊ inutila essent in lege iuxta litterā: nisi ꝓpter antedictas causas p̄cepta vl' ꝓhibita esset. ¶ Iuxta litterā igit̄ his de causis p̄cepta: vl' ꝓhibita sūt: q2 si iuxta litterā verisimiliores cause īueniri nō possūt q̄ iste q̄s nominauimus: q̄ dubitari nō possūt iustissime fuisse ac rationabilissime. Credēdū igitur est nobis i p̄te ista. ¶ Amp̄. Cū isto q̄ tēpore: erūpūt sapiētie celestis abyssi: sicut legit̄ ꝓuerb. 4. Et repleta est terra sciētia dñi. sicut aque dñi maris operiētes: vt legitur ysaie. 11. Cū inq̄ isto tpe quo dicit̄ popul⁹ adeo erudit⁹ eē tales p̄ceptiones: ⁊ ꝓhibitiones apud nos propter similes causas iuste ac rationabiliter fiāt. q̄to fortius nouitio illi populo ⁊ insanie idolatrie innutrito: ipsiq̄ adhuc populo vt pote inde exeunti talia: ⁊ ex talibus causis iniungenda erant. verbi gratia. Si quis vellet apud nos die sabati cessare a seruilibus operibus: etiam vt vacaret orationi nō sustineret hoc ecclesia: ⁊ hoc propter speciem iudaismi: ⁊ si consuetudinarius esset dure in eū vindicaretur. Quid ergo mirum: si omnis species idolatrie tunc temporis prohibebatur populo illi quando species iudaismi ita damnatur apud nos.

Stigmata et signa nō portanda.

F

Bona zelotypia.

Populus israel pronus ad idolatriaz.

G

Populus israel rudis erat.

H

¶ Eodē modo si quis diē veneris solēnē vellet atq̄ festiuū: corriperetur ab ecclesia: et ꝓhiberet̄ omnino: quacūq̄ intētione istud faceret: ꝓpter speciez saracenice supstitiōis. Iuxta hūc modū inuenies alias multas p̄ceptiōes: ⁊ ꝓhibitiones ex hmōi causis: ⁊ similibus factas esse. ¶ Multo fortius igitur faciende fuerūt hui⁹ ꝓhibitiones ⁊ p̄ceptiones: nondum extincta i populo israel immo: adhuc feruēte idolatrie vesania: ⁊ apud nos etiā auguria veneficia ⁊ incantatiōes omne qđ hui⁹ maleficiū eisdez de causis prohibita sūt. ¶ Vides etiā q2 si quis vellet singulis dieb⁹ lauare genitalia sua: ⁊ i hoc esset ꝯsuetudinari⁹ corriperetur grauı⁹: ⁊ desistere cōpelleretur: Similiter siquis vellet adorare ad aquilonē hodie vel ad occidētē supsticiosus haberetur: nec sustineretur ab eccl'ia. eodēmō siq̄s vellet ante arborez flectere genua: ⁊ adorare etiā creatorē cōsuetudiarie: suspectum hoc haberet ecclesia propter antiquam idolatriaz q̄ sub arboribus: ⁊ ante arbores solebat exerceri. Merito igit̄ populus in idolatria enutrito: ⁊ ab idolatris circūquaq̄ circundato: interdicte sūt suspecte: ⁊ vicine idolatrie obseruatiōes. ¶ Nos autē ostendem⁹ in sequentib⁹ in tractatu de idolatrie ꝯobseruatiōes somnioꝝ: augurioꝝ: cōstellationū: sternutationū: obuiationū: dierū ⁊ horarū. Itez figurarū stigmatū: caracterū: imaginū: ⁊ impressionū atq̄ strenaruz: nō solum vicine idolatrie sūt: sed etiam vera idolatria cū radicitus: ⁊ intime fuerit ꝑscrutata.

I

Superstitio oīs fugiēda.

Strene sapiunt idolatriam.

¶ Ostendit moysen ꝓphetam ⁊ legislatorē sapiētissimū nihil p̄cepisse absurdū ac ridiculuz populo israelitico sibi cōmisso: et ideo oia eius p̄cepta iustissimas causas habuisse etiā itelligentia litterali.

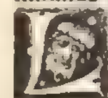

Licet autē ex his clarū tibi sit: ⁊ merito: q2 iuxta litteram intelligenda sūt ea que absurda vidētur esse in lege: ⁊ quia causas habet i istas ac rationabiles sue p̄ceptionis ⁊ sue ꝓhibitiōis: ⁊ quia tempus id: ⁊ populi ruditas: ⁊ ineruditio idolatrieq̄ ꝓximitas: ac vicinitas precepta: ⁊ prohibitionis huius requirebant. ¶ Ostendimus etiā tibi: q2 magna pars eorū etiam apud nos extant: sicut ꝓhibitiones obseruationuz supsticiosaruz: quas ꝓximo enumerauim⁹: ⁊ quia etiā tales preceptiōes: ⁊ ꝓhibitiones fiunt apud nos propter speciem iudaismi: ⁊ sarracenismi: aliarūq̄ supstitionū suspitiōes: ⁊ propter hoc merito ex similibus causis similes p̄ceptiones: ⁊ ꝓhibitiōes p̄miti uo illi populo: ⁊ idolatrie innutrito: ⁊ circūquaq̄ obsesso: multo fortius faciēde fuerūt: nunc vero discernus qui si hmōi nō haberent literalē sensum siue intelligētiam: multa inconuenientia: multaq̄ absurda viderentur. ¶ Horum primū ē q2 ipse legislator barbarus fuisset: ⁊ ipsa lex barbara q̄tuz ad hoc cū non intelligeret̄ a populo illo: quid aūt stultius sentiri pōt de ꝓphet a sapiētissio: ⁊ legislatore q̄ ea locutū fuisse populo: ⁊ seruare mādasse q̄ pp̄s nō intelligeret: quid aūt erat hoc q̄ pp̄o illudere ipsūq̄ irridere. ¶ Amp̄. cū dux ⁊ doctor pp̄o illi dat⁹ fuerit: q̄liter iplebat doctoris officiū: cū ipsam legē ad populum ferebat: eumq̄ docere debebat eis nō exponeret et edissert. Quid aliud erat hoc facere q̄ populū in errorez inducere: ꝓponere nāq̄ mandatorū litterā literalē intelligētiā non habētem: et hoc ipsū populo non exponere: nihil aliud est q̄ populū in intelligentiā literalez: vbi ipsa omino non

Iudaism⁹.

K

Bonus legislator.

est inducere vel rudē populū ⁊ oīno indoctum ad deriuādā intētionē litterali velamie abscōditū ⁊ ad umbratā cogere: vt qd enī vir tā sapiēs tāq̄ fidelis populo quē docēdū susceprat itelligibiliter loq̄ volebat. Semul igitur ⁊ fraudē doctrine facere videbatur dū eū abscōdebat: ⁊ simulatio erat ⁊ doctrine q̄ntū ad hmōi nō doctrine veritas qd erga populuȝ faciebat. Preterea mirabiliter abutebatur sermone seu loq̄la i hmōi. Sermo siquidē iterpres animi est. Sermo aūt ei⁹ q̄ntū ad hoc nō iterpres erit
L animi sui: sȝ magis abscōditor et celator. ¶ Amplius. Tot ⁊ tāti doctores legis p̄cesserūt i populo illo et i isto errore populū reliquerūt: nihil oīno sup hoc loquētes ⁊ de alio itellectu q̄ de litterali: populum oīno nō āmonētes. Amplius. Ipsi pphete absq̄ vlla dubitatiōe si alia itelligētia q̄ lrālis erat i his cū ad corrigēdū pplm missi fuerit adeo: quō ab isto errore int alios illū aut nō correxerūt: aut de eo mētiōeȝ aliquam nō fecerūt. Q; si q̄s dixerit q2 talib⁹ p̄
M ceptis ⁊ phibitiōib⁹ nō loq̄batur lex pplo illi sȝ populo nouo videlȝ xpiano cui taliū spūalis itelligentia seruabatur. Contradicit expsse. Apls in iij. ad

Nota. Apostolus

Roma. Scim⁹ q2 quecūq̄ lex loq̄tur his q̄ i lege sūt loq̄tur. ¶ Ampli. Que necessitas erat vt nobis lex tūc spiritualē itelligētiā loq̄retur: cū nōduȝ eramus: postq̄ aūt edificata ē ecclīa xpiana non fuit necesse vt lex i vmbra illa figurarū nobis loq̄ref. Cum ipa euāgelica veritas ad nos nuda ⁊ apta venisset. ¶ Mo
N dis igr̄ oib⁹ necesse est talia lrālē itelligētiā habuisse. improbabile nāq̄ valde ē q̄ tot⁹ pplus iudeoꝝ scola toti⁹ legis tā tot milib⁹ ānoꝝ fuit: totusq̄ i eadeȝ a maximo vsq̄ ad minimuȝ doct⁹ fuerit atq̄ studuerit errorem istum nō deprehendisse: ⁊ taȝ diu velut hereditariuȝ tenuisse: ⁊ ad posteros transiuisse: siquis aūt querat quomodo hodie si ipsi hebrei ista norūt que diximus: ⁊ scripsimus de hmōi absurditatib⁹: respōdemus: q2 tempe sue preceptiōis ⁊ prohibitionis notissima erant sapiētissimis: rudibus autem ⁊ indoctis facillime cognoscibilia: propter noticiā idolatrie: ⁊ superstitiosarū consuetudinū gētis egyptie. ⁊ aliarū gentiū que eidē populo vicine erant.

Sciētia legis perijt i hebreis

¶ Perijt autē ab hebreis ista sciētia: tū longitudine dierum: tū afflictione ⁊ dispersiōe eorū: tū etiam negligētia studēdi in lege quā negligētiam partim auaritia cui ad modū dediti sunt: partim amor aliene philosophie induxit.

¶ Probat testimonijs legis legem ipsā nō tantum litteralem intelligētiaȝ sed etiam spiritualem habuisse ac interiorē. Ideo dicit legē esse multipliceȝ propter sensus varios ⁊ mysticos. Vide in hac parte maximas laudes sacre scripture.

ET quoniā iā defendimus: ⁊ declarauim⁹ litteralē intelligētiaȝ legis in his in quibus absurda penitus ⁊ nullatenus possibilis videbatur. ¶ Patefaciemus post hec: q2 nō solū litteralem intelligentiā habet lex: sȝ
O etiā spiritualē: q2 multiplicē a deo vt oīno intellectus illuminatiuus: ⁊ edificatiuus animaruȝ: qui ex ea elici potest i ea necessario sit: et primū ostēdem⁹ hoc ex ipsius legis: ⁊ pphetarū testimonijs. legitur siquidē Deutero 4. Hec est enī sapiētia nr̄a: ⁊ intellectus coraȝ oībus populis: vt audiētes vniuersi p̄cepta hec dicāt en pp̄ls sapiēs: ⁊ itelligēs: q̄s ei p pe litteralē itelligētiā solā legis sapiētē itelligētē cē

Lex etiam spiritualis

sciat pp̄hillū p̄ferri cū et paruuli hebreorū illā docerent a prib⁹ suis: ⁊ hoc ex mādato dei. p̄ter ea si nihil haberet iterne itelligētie lex: nō haberet apd eā locū scrutatio: quid q̄ esset dicere. Beati q̄ scrutant testimonia ei⁹. Et iterū. Scrutabor legē tuā. ¶ Scrutata enī i aīab⁹ itestina vel iteriora sunt. ¶ Amp̄. Si
P nō haberet nisi exteriorē istū sēsū lex: quare dd orasset ad deū. Reuela oclos meos: ⁊ cōsiderabo mirabilia de lege tua: cuius enī oculi adeo velati sūt: vt ista exteriora legis videre nō valeat q̄ vt diximus etiam pauli sonādūt. ¶ Amp̄. Que sūt ista mirabilia d lege tua: quid enī admiratiōis hȝ carnificina sacrificiorū: ispectio lepraꝝ: ⁊ risibilis circuitus expiationū. ¶ Amp̄. Mandata iudicia testimonia totaq̄ fa
Q brica tabernaculi totaq̄ suppellēda eiusdē qd inq̄ hūt admiratiōis hec oīa exterius: qd philosophice subtilitatis: qd sapiētialis pfūditatis: nunqd pp̄ hec cōsiderāda exteri⁹ vir pphetici spūs dauid qui sup senes se intellexisse gloriabat petebat reuelari oclos suos? ¶ Amp̄. Quē intellectū petebat sibi dari cū dicebat. Da mihi itellectū vt discam mādata tua. Naturalē itellectū habebat q̄ vtiq̄ sufficiētissim⁹ ē ad oēȝ litteralē legis itelligētiā. Sublimiorē itellectū igit petebat: q̄ hūt hec mādata legis sublimiorē intelligētiaȝ q̄ litteralē. ¶ Amp̄. Qualit beatū dicit dauid virū qui i lege meditaf die ac nocte: cum meditatio exterioꝝ de his q̄ntū ad maiorem sui partē etiaȝ onerosa ⁊ tediosa videat. Q; autēȝ multiplex sit lex nō multitudine mādatorum: quia hoc ridiculosū esset dicere expresse legit. Job. 11. vtinaȝ de⁹ loqueretur tecū ⁊ aperiret labia sua tibi: vt ostēderet tibi secreta sapiētie: ⁊ q̄ multiplex sit lex e⁹: Q; enīȝ multiplex sit multitudine mādatorū ostensione nō indiget. similr Osee. 8 Scribaȝ eis multiplices leges meas. ¶ Ut aūt ad vnū dicamus: manifestuȝ est: q2 liber legis totius: vt etiā libros pphetarum comprehēdat toti populo hebreoꝝ dat⁹ est: vt in eo totus erudiref ⁊ doceref. Incōueniēs autem est et omnino superuacuū: rudibus: ⁊ iam doctis eandem lectionē proponere. Quis enī magister hoc faciat in scola sua vt nō vnicuiq̄ discipłoꝝ suoꝝ p captu
S ipsi⁹ siue capacitate lectionē pponat. Q̄ntomagis oīȝ eruditor de⁹ i scola sua i q̄ tāt⁹ popul⁹ erudiēd⁹ ⁊ docēd⁹ erat. vnicuiq̄ d pplo p sut capacitati ei⁹ cōgruebat lectionē proposuit. q̄ ⁊ rudib⁹ initialia ⁊ p̄ uectis vlteriora ⁊ doctis sublimiora pposuit? ¶ Et iterū q2 i eis q̄ docti erāt diuersi grad⁹ iueniebāt: ita vt alij essēt eminētes: alij eminentiores: ⁊ in his etiaȝ multa varietas: necessario puisū est oib⁹ i scola dei de cōueniēti vnicuiq̄ doctrina. Nō autē prouisum est eis sic per vnicam lectionē: prouisum igit est eis per tātaȝ varietatē ac multitudinē lectionū: nō aūt est eis puisū nisi i vno libro q̄ solus in scola dei legebaf: i illo igr̄ libro cōgessit deus tātā varietateȝ ac multitudinē lectionū q̄ntā req̄rebat varietas ⁊ multitudo lectoꝝ. ¶ Ampli⁹. Quoniaȝ doctrina cibus est itellectus: ⁊ doctor dapifer ē ministrās hmōi cibū: scola cenaculū: liber mēsa. Mēsā autē dei refertissimā necesse ē esse ferculorū mēse cōgruētiū ⁊ conuiuis. Quid ei diuine largitati eiusq̄ diuitijs magis indecēs ē: magisq̄ repugnans: q̄ mensam eius diminutionē vel defectū pati: aut in habundantia ferculorum: aut in varietate seu multitudine: ad sacietatem igitur conuiuarum et delicias refertam oportet esse mensam dei varietate ac multitudine fercu-

Pueri legem discebant ex precepto dei.

David.

R

Nota diligenter.

Lex multiplex.

Gradus sciētie.

Mensa dei varijs ferculis abundans.

lorū. Fercula autē itellectus quib⁹ reficitur mēs humana ꝑ doctrinā intelligētie sūt: ⁊ expositiões eloquioꝝ.
Eloquia dei. Tāta igit ē in dei eloquijs varietas ac multitudo itellectuū et expositionū quātā requirit varietas ac multitudo reficiendoꝝ. Quare quicquid i
T de mordere siue exsugere potest quicūq; conuiuantium: totū ibi appositū ē. Idē autē ē inde mordere et exsugere aliquid quod est inde elicē. Manifestū igitur est quod intendebam⁹: q: omnis intellect⁹ illuminatiuus animarū qui ex lege elici potest in eadē est. Hec autem plenitudo et varietas ferculoꝝ melius innotescet tibi masticando id est discutiendo et comedendo: id est intelligendo ꝙ enarrando: ita vt vere cognoscas sapiētie celestis artificio ꝯgesta eē i vnū volumē sacre scripture ea eloquia que humāe mentis refectiões innumerabiles cōtinuāt. Sicut legitur Prouerbio. xiij. Multi cibi in nouālibus patrū. Et vbi recte ⁊ ꝓpe ac diligēter exponūtur propter sens⁹ qui inde eliciuntur apte videas dicta esse. Apparebit etiā tibi ipsa scriptura velud minera eē venas habēs omniū metalloꝝ ⁊ lapidū: vnde etterrū trahitur ad conterenda dura corda ad ea fabri-
X canda in vasa vtilia: in vasa belli in lanceas scȝ gla-
Laus sacre scripture dios ⁊ sagittas. ¶ Deinde aurū nobilis ac pciose sapiētie: a?ditāda eadē corda ⁊ exornāda. Deinde argētū suauit sonans purecq; et examiate eloquentie.
Y ¶ Deide gēme ?nātes ac corruscātes ?rtutū nobiliū Istos aūt thesauros i ea inueniūt q̄ i ea q̄rūt. Sic legit Prouerbioꝝ. ij. Si quesieris quasi eam pecuniam ⁊ quasi thesauros effoderis illam: qui in ea vt opari mineralesla borāt q̄rēdo scilicet ⁊ effodiendo in ea ꝑnominatas diuitias: vacuas aūt ⁊ inanes relīqt eosq̄ nolūt videri ei⁹ opari: ⁊ tū i ea opari re-
Z cusāt ꝓpter hoc dictū ē Sapiētie. vij. Infinit⁹ ē i ea
Laus ampla thesaurus hominibus. ¶ Videbis etiā eam esse: velut ortū deliciarum imēsā varietatem arboꝝ foliorūq; ⁊ fructuum habentē: animab⁹ nō solū amenissima vmbracula foliorum: sed etiam fructuum suauissimas refectiones pstantem. Inuenies aūt indubitās cellam vinariā: ad iocundandū: ⁊ inebriādū bibētes. Cellā pigmētariā ad cōfortādos: medicādos: ⁊ delinidos comedētes. Cellā vnguētari-
A am ad decorādos: aromatizandos: medicādos: sanctificādos: ⁊ exaltando in reges: ⁊ sacerdotes eius vnguentis vti volentes. Deinde secretariū diuinoꝝ consilioꝝ sanctuariū: res sacratissimas custodiens: ⁊ eas dignis: ⁊ mūdis solis largiter exponens.

Quatuor sensus nō litterales quatuor modis fieri subtilit explicat ⁊ ꝓbat: ⁊ alia q̄dā de sēsib⁹ mysticis affert atq; similitudinibus ⁊ parabolis: que passim occurrunt sacras litteras legentibus.

Ea vero nōnullos offendūt: ⁊ grauiter scādalizant sacre scripture hui⁹ expōnes vnde et abusiue impōnes eis: videtur ꝙ expōnes quedā earū laborabimus paucis: vt eis sup hoc satisfaciamus ¶ Scito
B igitur: q̄ significatiões nō litterales quatuor mo-
Primus modus. dis fiūt. Primū facto ipso videlicet cum res ad hoc facte sūt: vt significēt sicut factū illud ysaie. quo iuit nudus ⁊ discalciatus. Et factū Ezech. quo feci tibi vasa transmigrationis. ⁊c. Que vtiq; ad hoc facta sunt vt significarent. In his ergo manifestuȝ est: q̄ alia significatio ꝙ literalis querēda est in eis: propter hoc dixit ysaias in. viij Ecce ego et pueri quos dedit mihi dominus in signum: in portentū. ⁊c. Similiter ⁊ Ezechie. in. iiij. Signū est domui israel. Et iterū. Ego ezechiel portētuȝ vestruȝ. Et apparet in eodē capitu. ꝑ totum: quia quicquid factu est in ezechiele significabat mala q̄ futura erant domui israel. ¶ Secunda significatio est dicti quādo: videlicet
aliquid dicitur ad significādum expresse: sicut illud C
ezechi. xvij. Aquila grandis magnaruȝ alarum. ⁊c. Secūdus
¶ Et ꝓpter hoc vocaꝝ ibidē enigma: ⁊ parabola: et Enigma
iste due significatiões neminē offēdunt: cū eñ expri- parabola
mitur: in scriptura de facto quocūq; quod ipsum fiat: vel factū sit ad significanduȝ: ⁊ de dicto similiter qd ad hoc dicaꝝ: vel dictū sit vt significet aliud ꝙ literalis sens⁹ habeat nemo offendiꝝ. si aliud in his ꝙ literalis sensus habeat requiraꝝ. Tertius modus est
secūdum consequentiaȝ queādmodū dicimus: q vbi D
corporalis ⁊ exterior idolatria ꝓhibita est: intelli- Tertius.
giꝝ scdm cōsequētiā ꝓhibita spualis: ⁊ iste intellectus: similiter neminem offendit: cū eñ diximus: q: vbi deus ꝓhibuit adorari idolum aureū qd vtiq; similitudinē aliquā hȝ viuentis: ⁊ adiuuare valentis insinuauit: ⁊ intelligi dedit se nolle q aurū nudū hoc est absq; forma idoli adoraretur: ⁊ propter hoc prohibitio auaritie scdm consequētiaȝ in illa ꝓhibitiōe
intelligiꝝ. Est eñ auaritia idoloꝝ seruit⁹: sicut le- Auaritia.
giꝝ in. v. ad ephesios: similiter ⁊ vbi ꝓhibuit falsuȝ testimonium dici contra ꝓximum in causa modica pecuniaria prohibuit ꝑ ꝯsequens: ⁊ in causa fame: cum fama preciosior sit pecunia: eodem modo vbi prohibuit: ne ligaretur os boui trituranti: ꝓhibuit ꝑ consequens: vt operarius non fraudaretur cibo suo. ¶ Si enim hanc equitatem voluit seruari i bobus: vt colaborantes etiaȝ comederēt: multo forti⁹ i hominib⁹: hūc modū significatiōis q̄libȝ itellect⁹ recipit.
¶ Quarta significatio est ꝑ similitudinē rerum que Quartus
nō ad hoc facte sūt vt significent: ⁊ hoc ē que multos per simili-
offendit ⁊ ꝓpter hoc quia abusiuū eis videꝝ res ad tudinem.
signa trahere q̄ non ad significandū facte sunt: qua- E
le ē id. Hieremie. xviij Nūquid sicut facit figul⁹ iste nō potero vobis domus israel ait dominus. Dissipatio eñ vasis quod ꝑus fiebat: ⁊ formatio vasis alterius facte sūt vt significarēt: ⁊ cū eis ad significanduȝ vsus ē deus. Nec offenderetur quis audiēs huius expositiones seu interpretatiōes: si diceretur ei hoc modo. Queādmodū dicit dominus. Nunquid nō sic facere vobis potero. vbi de significatione nichil locut⁹ ē sȝ de similitudine tm̄. ¶ Queādmodum et Hieremie. iij. non dixit quicq̄ de significatione: sed similitudinem: ⁊ modū tm̄ expressit dicēs. Quo
modo si mulier contemnat amatorem suum sic con- F
tempsit me domus israel. Non dixit: quia cōtempt⁹ Similitudines.
huius mulieris significaret cōtemptum filioꝝ israel: nec dixit q amator huius significaret ipsū: neq; dixit q dissipatio: aut reformatio vasis ꝓhibita esset: vel parabola eis q ipse operaturus esset i populo israel: vel q figulus esset figura ipsius: sed expressit modū seu similitudinē notā inꝫ op⁹ figuli ⁊ opus
suū: ⁊ iter factū mulieris ꝯtēnētis amatorē suū: ⁊ fa- Allegoria.
ctū populi israel: quomōdo si loq̄renꝝ sacri exposi- Tropologia.
tores ⁊ doctores i allegorijs: ⁊ tropologijs suis et
anagogicis iterꝑtationib⁹: ⁊ scripture satisfacerēt: Parabola
⁊ audiētiū siue legētiū itellect⁹ nō offēderēt: ¶ Sȝ qui dicit tale qd significat tale qd ⁊ ē figura seu ꝑ phia aut parabola talis rei: cū alterū ꝓpꝫ alterū significandum: nec factū nec dictuȝ videaꝝ offendūt grauiter

G audientes. ¶ Quemadmoduȝ se habet in facto dauid ⁊ vrie qđ legit in .ii. Reguȝ: vbi dicūt q dauid qui vtiqȝ proditor erat in facto illo: et adulter atqȝ homicida signat christum: vrias autem vir sanctus ⁊ fidelis dyabolū. ¶ Et iteruȝ adulteria illa copula dd: hbersabee ꝑditi one: ⁊ homicidio execrabilis significat sacratissimuȝ matrimonium: ⁊ immaculatissimam copulaȝ christi ⁊ ecclesie de gētibus: auribus multorū multā indignationem ingerūt: fideqȝ sacrarum expositionū: aut penitus in eis abrogant: aut multū ledunt. Primuȝ: qꝛ istud nō est factū ad significanduȝ: nec verisimile est multis ꝙ propter hoc sit

Similitudo i ꝓpria

H scriptum. ¶ Si autē ita dicerent: quomodo rex dauid bersabee adamauit ⁊ ꝑ amore ipsius morteȝ viri procurauit: quomodo illam regali cōnubio honorauit: ⁊ regali solio exaltauit: sic rex celorum christus dñs synagogaȝ adamauit: ⁊ procurata morte magistratus seu principatus eius: cui velut marito suberat eā ꝯnubio suo spirituali honorauit: et celestis regni solio sublimauit. Si inqȝ de modo tantuȝ aut similitudine mentionem facerent: ⁊ ipsam similitudinem decenter ac diligenter ꝓsequentes exponerent absqȝ offensione vlla audientium hoc fieret. ¶ Eodēmodo de ecclesia de gentibus. ꝙ procurata morte diaboli morte scȝ spirituali: cui velut marito suberat. vnde ⁊ vocabat ipsuȝ bahalim qđ interpretatur vir meus ꝙ sic: et sic ei fecit: non solum pacifice: sed gratanter etiam audiretur: verbum ergo significandi est qđ in parte ista grauiter offēdit auditores atqȝ lectores. Quāqȝ veruȝ sit ꝙ omniū duorum similium: quorū alterū est intellectui nostro propinquius nobisqȝ notius signū naturale est minus noti: atqȝ ab intellectu nostro remotioris. ¶ Signum inqȝ est naturali illius: ⁊ velut liberi in quo legitur. vnde ⁊ quasi natura docente altero ad alterum declarādū vtimur: hoc ergo mō sacri doctores ⁊ expositores sane ⁊ absqȝ offendiculo vllo dicere possunt: qꝛ factuȝ illud de bersabee: factum significauit ecclesie de gētibus: significauit ꝓpria similitudine tantū naturali designatione. ¶ Licet aūt spiritui sācto: et scriptoribus eius notioribus similibus vti ad nunꝰ nota significāda ⁊ declaranda: secundo ꝓpter rerū multam dissimilitudinem: ⁊ nimiaȝ: vbi magis violenta est significatio in ipis ꝙ rerū significatarum expositio. ¶ Et i hoc erant imperiti: multi qui nesciunt qualiter tractandū sit verbum veritatis: sed ingenium suuȝ vt ait hieronymus: facere nolunt ecclesie

Similitudo recta

Sēsus spiritalis

I sacrificium: et ꝓpter hoc dixit sup Abac. Tropologia libera est: ⁊ his tn̄ legibus circūscripta: vt pietatem sequatur in intelligentie sermonisqȝ cōtextu nec in rebus multum inter se contrariis violenta sit copulandis: tertiuȝ ē ignorātia explicandi prosequendiqȝ similitudines ex quo defectu accidit: ⁊ illud qđ diximus vt nō credatur expositionibus. ¶ Maxime vbi ex similitudine potissimum significant. Cessante nāqȝ i his reruȝ similitudie cessat ⁊ significatio au-

Tropologia violēta

Scādalose similitudines

K diētes. ¶ Quartū est ignorantia eius: videlicȝ ꝙ soluȝ inne ꝛotio significat: sicut accidit i somniis q̄ exposuit ioseph. I. xl. ⁊ xli. Genesis. Tres enim ꝓpagines: ⁊ tria canistra panum ꝓpter numerum tantum significauerūt tres dies: de quibus ibi agitur: ⁊ solus ternarius q̄tū ad dies illos significat. ¶ Erraret eīn intollerabiliter qui canistra vł ꝓpagines in significationē dierum detorquere vellet propter hoc dictū ē: quia sacra scriptura ē velut cithara in

qua non omnia sonāt. ¶ Dicemꝰ aūt tibi super hoc sermones vniuersales duos. ¶ Primū: quia tanta ē ꝯtinētia seu ꝯtētꝰ sacrorū eū his: ⁊ i his significationibus: vt nullo modo videri possint: nisi diuine sapientie artificio i vnū voluminē collecta: vniuersalit ei expositiones salutarem doctrinam resonāt: ⁊ in eis ammirabiliter sibi consonant: quibus vtitur ecclesia sanctorum. ¶ Non igitur casu factum est: vt ita ordinaretur: vt ita sibi inuicem consequens et consona esse in tāta varietate expositionū sacra scriptura: vt absqȝ vlla discrepātia in vnam cōcordiaȝ sacre doctrine concordarēt omnes eiusdē libri: omnesqȝ librorū partes: vt vnam veritatē catholicā ac salutarem cōcorditer resonarēt: vniuersalitas eniȝ in rebꝰ omnibus signū est ꝓuidentie et artis. ¶ Secundū ē quia quēadmoduȝ ex dei bonitate factū est: et absqȝ vlla dubitatione credendū: vt omnia opera sua fecerit ꝓpter omnem bonum vsū ⁊ vtilitateȝ que ex eis quacūqȝ industria elici possunt. Sic oīa dicta sua siue eloquia ꝓpter omnē bonū vsum ⁊ vtilitatē qui ex eis quacūqȝ industria elici possunt ⁊ dicta voluit esse ⁊ scripta. Quare ꝓpter omneȝ illuminationem intellectus humani: ac ꝓpter omnē edificationē ecclesie sue que inde elici possūt: ea voluit esse ⁊ dicta et scripta: ꝓpter omnē igitur intellectū ad eruditionem nostrā salutarē pertinentē qui inde elici potest voluit ea dicta esse et scripta. Attēde igitur diligenter istas duas radices: et videbis euidenter non humano sensu nō fortuito casu sacram scripturā editā esse et scriptam seu ordinatam. ¶ Sed sapientie celestis artificio admirādo videbis etiā ad magisterium diuine pietatis pertineri vt omnes libri eiusdem ꝓpter omnem eruditionem et edificationem q̄ inde elici potest scripti sūt. Alioquin restrictior esset intētio eius in parte ista ꝙ eius largitas patiatur.

L Varietas expositionum

Uniuersalitas

Sacra scriptura mirabili artificio cōstat.

Proponens destruere et subuertere deliramēta legis machometice et legis ipsius ridiculositatem: impossibilitatē: fraudulentiā aperire: quedā de ipso seductore ⁊ audacissimo impostore machometo premittit: de gēte Ismaelitica: de nestoriano: Sergio monacho ipsius machometi preceptore: deqȝ Sarracenis: qui vere sūt agareni: qꝛ ex agar ⁊ Ismaelē orti sunt.

Postqȝ autē auxilio dei ostēdimus intelligentiaȝ litteralē: legis hebreorū in his in quibꝰ videbatur absurda et nullo mō cōueniēs sapientie tanti ꝓphete nedū sapientie dei et declarauimꝰ omnes causas ꝓceptionis et ꝓhibitionis in huius: et hoc rationibꝰ exemplis atqȝ similitudinibꝰ. Et quia sic his necessitas induxit ecclesiā dei: vt a pudeaȝ pars huius ꝓhibitionis. ⁊ ꝓceptionis ꝑpetuo staret: sicut ꝓhibitio stigmatū ⁊ characterū seu figurarum. Similiter auguriorum ⁊ omnium diuinationuȝ obseruationum que quolibet mō vergūt in idolatriā: ⁊ patefacimus insup: qꝛ preter intelligētiā litteralē: in eadē lege est oīs intellectus ad salutareȝ eruditionē ꝑtinens: qui ex ea elici potest: non qui ꝑ q̄scūqȝ violentiaȝ l'ecqȝ repugnantiam eidem abusiue iponi potest. ¶ Huiusem intorsiones scripture nō expositiōes eiusdē sūt: sed abusiue impositiones: et qꝛ diuine bonitatis intētio fuit de scriptura sacra: vt ois intellectus salutaris eruditionis qui ex ea conuenienter: vt diximus elici posset in ea intelligeretur: ⁊ qꝛ omneȝ huius intellectū ips

Prohibitio characterum.

se intellexit eã. Quẽadmodũ in omni creatura sua
intendit oĩne bonũ qđ ex ea siue p eã ꝓuenire põt
intẽtius. Et ꝓpter oĩne illud bonũ creauit eam sic
ꝛ ꝓpterꝙ omnẽ hui⁹ intellectũ sacrã scripturaꝫ inspi
M rauit aut edidit. ¶ Postꝙ inꝙ de hisomnibus ꝓ
ut de diuine largitatis dignatiõe excedim⁹ expedi
ti sumus. Accedem⁹ iuxta ꝓmissuꝫ ad destructionẽ
deliramẽtoꝝ ꝛ insaniarũ machometi q̃ nomẽ legis
intolerabili abusione vsurparũt. ¶ Hãc aũt abusio
nẽ induxit seducto pplo p ipm ꝛ insipiẽtiũ multitu
do q̃ ipm vt ꝓphetam ꝛ mendacissima figmẽta ei⁹
vt lege suscepit. Scito igitur i pmis hunc fuisse de
genere abraẽ p ysmaelẽ ꝙ institutoꝛ gentis arabum
fuit, vt dicit iosephus ꝛ ab ipso ysmahele gens ara
bum magnificanda accepit. Iuxta ꝓmissionẽ dei di
centis ad abrahã. Genes. xvi. Filium ancille faciaꝫ
in gentẽ magnã: qꝛ semẽ tuũ est. Et iteꝝ ad agar in
eodem eiusdẽ. Surge ꝛ tolle puerum ꝛ tene manũ
eius: qꝛ in gentẽ magnã faciã eum. Et iteꝝ eiusdẽ.
xvij. Ad abrahã. Sup ismael quoqꝫ exaudiui te. Ec
ce bñdicam ei ꝛ augebo ꝛ multiplicabo eum valde
duodecim duces generabit ꝛ faciã illum crescere i
N gentem magnam. ¶ Que ꝓmissiones implende ꝓ
pte videri possunt ex eo ꝙ legit. vij. Iudicũ de bel
lo ꝯ madianitas. totus ille eñ exercitus madiani
tarũ de gente ismahel fuit sm narrationem metho
dij. Ante tpa vero caroli magni adeo multiplicata
est gens ismahelitaꝝ: adeoqꝫ dilatatũ regnũ ei⁹: vt
ꝛ totã hispaniã sup iorẽ totã ꝓuintiã: totãqꝫ aqui
taniã ꝛ fere vsqꝫ ad bituricã ꝛ andegaueñ. dioc: oc
cuparent: donec misericors deus p p̃fatum pncipẽ
vsqꝫ ad fines regnoꝝ hispanie q̃ xpianitas: nunc eo
auctore obtinet bellis mirabilib⁹ ꝛ triumphis no
bilibus eos expugnans diffugauit. In nouissimis
vero diebus dixit pnominatus martyꝛ filios isma
helis exituros de deserto tanta multitudine ꝛ forti
tudine futuros: vt toti mundo dominent: ꝛ ipm re
gnum xpianoꝝ occupent ꝛ pplm xpianum peccati
facientibus dira seruitute opprimant: ꝛ affligant
aliquot annis: donec misericors deus pplm suũ re
spiciens visitet: ꝛ p regem xpianorũ: tunc futurum
de tanta eripiat seruitute: subijciens versa vice fi
O lios ysmahelis xpiani ppli seruituti. ¶ Et hec erit
summa ac nouissima gentis illius exaltatio ꝛ alti
tudo. Tanta eñ virtute opprimetur ꝛ affligetur a
populo dei ꝙ de cetero non adijciet vt resurgat iu
xta sepe nominati martyris narrationem. Incepit
aũt pestis huius taꝫ ridiculose tãqꝫ pernitiose secte
tpibus eraclij imperatoris vacillante: tunc roma
no imperio ꝛ ad occasum vergẽte: barbaris natio
nibus illud vndiqꝫ multiplici rebellatione concuti
entibus ꝛ regnis terrarum: iugum eius abijcienti
bus ꝛ se erigentibus cõtra illud a quo tempore vs
qꝫ hodie: nec lacerari desijt: nec discerpi. Nec autẽ
opineris ipsum fuisse machometum philosophuꝫ
qui vocatus est albategin. Huius enim librum de
astrologia plato tiburtin⁹ ex arabico eloquio tra
stulit in latinum que liber illius nobilitas philoso
phica atqꝫ profundas solum nomẽ machometi ip
sum habuisse: commune tamen homine illo: ne dicã
rusticano: sed vt ait quidam verissime vaccino atqꝫ
porcino comprobat euidenter. Absit enim vt tan
P tus philosophus ita desiperet itaqꝫ peculariter sen
tiret. Creditur a nonnullis: quia iste machometus
a sergio monacho nestorij heretici discipulo sedu

Deliramẽta machometa.

Machometus de genere abrahe.

Ges ismahelitica.

Secta machometi quando.

Alter machometus phüs.

Sergi⁹ monachus.

ctus sit: ꝛ in heresim illam ductus que ꝯtra diuini
tatem domini nostri iesu christi blasphemauit. Na
turam enim diuinam in christo domino: ꝛ in deo pa
tre eternam generationem aperte ꝛ sepe negat in le
ge sua. Iste autem sergius postꝙ damnati sunt Eu
tices ꝛ nestorius magister eius in synodo constan
tinopolitana. pro eo scilicꝫ ꝙ duplicem naturam in
christo diuinam. scilicet. ꝛ humanam esse negabãt.
Transtulit se in arabiam vbi vitam heremiticam
simulans: ꝯtãte religiositatis: ac sanctitatis appuit
vt machometus ipm habere doctorem voluerit: ꝛ
illum gabrielem archangelum interdum vocauerit:
abscondens ꝛ reuelare non audens: ꝙ insanias q̃s
hoib⁹ deceptis tradebat ab homine didicisset. Has
eñ ꝓmissiones tenens gens ysmahelitarum ex tra
ditione ysmahelis. Sperauit eas sp in aliquo gen
tis sue adimplendas esse. Quẽadmodum gens he
breorum ꝓmissiones factas abrahe ysaac ꝛ iacob. Q
¶ Methodius autem martyꝛ in libello reuelatio
nis sue q̃ facta est ei in remarione carcere: oranti
ad dñm vt reuelaret ei de pmis ꝛ nouissimis mũdi
ea que scripta in canone scripture: dicit istas ꝓmis
siones factas de ysmahele ipletas fuisse in macho
meto qui ꝛ machometh ꝛ blasphumo ꝛ narradasch
vocatus est. Gens enim ysmahelitarum ꝛ regnum:
gens arabum: ꝛ gens sarracenorum: sed nomen sar
racenorum falso sibi vsurpant a sara tanꝙ filij sare
per ysmahelem. cum tñ nihil cognationis: sed solã
adoptionem ad saram habent: sicut legitur Genes.
xvi. Alij autẽ dicunt eos vocatos sarracenos a sar
ram ciuitate in qua pmũ vel maxime gens illa vel
creuit vel dominata est. Vere aũt agareni sunt: qꝛ
ex agar per ysmahelem descenderunt. Hic ergo le
gis abrahe latorem se dixit: ꝛ ipm abrahã sarra R
cenum fuisse euidenter asserit i lege sua. ¶ Quoni
am autem studiose predicauit vnum verum: ac so
lum deum esse: ꝛ idolatriam potenter in gladio: ac
strennue exterminauit. Sodomiticam spurcitiam
interdixit: ꝛ alia quedam honestauit ꝛ quedam in
honesta prohibuit. Multi de sapientib⁹ gentis sue
crediderunt eum: ꝛ credunt adhuc verum dei: ac fi
dem fuisse prophetam. Et que iniqua videntur in
lege eius: genti illi magis permisisse: pro dec ipien
tia: ꝛ ruditate sua quam iniunxisse. Absurdaqꝫ ꝛ ri
diculosa plurima in lege eius inueniuntur. Non
dixisse: nec scripsisse: nec sensisse. sed magis ab ini
micis veritatis partim inserta fuisse. Partim ve
ro aut imperitia: aut negligentia discipulorum ip
sius discordiaqꝫ ꝛ contradictiõe eorundem aut mu
tata esse aut aliter corrupta. Et de ista cõtradictio
ne atqꝫ discordia multa leges in libello disputatio
num cuiusdam christiani ꝛ cuiusdam sarraceni. S
Qui tacitis nominibus suis de legibus suis dispu
tant: vtroqꝫ legem suam defendente: ꝛ legem alteri
us impugnante. ¶ Omni modo enim improbabile
est ꝛ procul a veritate videtur hominem qui se dei
prophetam: eiusqꝫ legislatorem dicebat: atqꝫ ridicu
losa deliramenta: tam spurca dogmata genti alicui
tradere ausum fuisse nisi forte vel mente captus: vl
alia occasione decipiens extiterit. ¶ Quia igitur ꝛ
de vita eius ꝛ de gestis apud alios multa leguntur
ꝛ preter intentionem esset pñtis ꝓpositi. Q ꝛ etiam
gens sarracenoꝝ istas isanias q̃s i lege eius legim⁹
venerant vt diuina oracula p dei ꝓphetã ad se missa
tꝫ ꝛ seruat vt dei mãdata. Destruein⁹ eas oñdẽtes

Eutices et nestorius.

Methodi⁹

Sarraceni

Agareni.

Lex machometica

ridiculositatem eorum ⁊ impossibilitatem vidimus. ¶ In hac ergo lege ⁊ mendatiis: multa vera inserta sunt. ⁊ malis bona pmixta: vel malignitate fallendi vez: vt aut falsis ppter vera crederent: aut vt mala ppter bona reciperent. Cuius insipientiam immo vesaniam: cuius psumptionem ⁊ ausum nemo potest intelligens non mirari.

¶ Ostendit primo machometum qui suis nõ nisi carnalem felicitatem. scz delitias vite huius et maximas voluptates promisit: non intellexisse felicitatem future vite: quia cum cibos illis lautissimos pmiserit ⁊ corporis nutrimenta delicatissima: nihil aliud pmisit q̃ laboriosum ⁊ miserum cõflictum contra ruinam: ac defectionem corporis: et subtiliter argumentatur: q̧ desideria cum delitiis crescunt: ⁊ q̧ spirituales delitie non possunt carnalibus copulari.

a

Paradisus machometi.

Radicales aũt errores quibus gentẽ illaz brutalem sedurit: ⁊ quos in hoc loco destruere intendimus. De paradiso machometi: scz ⁊ felicitate quã non ⁊ nisi carnalem eis pmisit ⁊ illã spurcissimã. Promisit siquidẽ eis delitias epularum corporalium: dapiferos et pincernas angelos. Deinde preciositatem vestium ⁊ lectorum vmbraculorumq̧ amenitates. Tertio delitias cõcupiscentiarum ⁊ blandimentorum muliebrium. ¶ Dicemus igitur in pmis smone vniuersali. q: vt ait tulius: voces iste pecudum videntur esse non hominum: ⁊ q: magis ⁊ minus non diuersificant speciem. ¶ Manifestum est: q: non alia bona q̃ habeat vita ista pmisit deceptor iste deceptis suis. Nõ eñ pmisit eis flumina lactis ⁊ vini ⁊ mellis non pmisit eis aliquos liquores scdz speciem quã habeat vita ista: ⁊ si forte gustu suauiores. Eodem modo se hz ⁊ de saporibus cum determinati sint numero specierum suarum: nec ampliores aut alij eẽ possint. Eodem mõ se hz de omnibus generibus ciboꝝ. Quare manifestum est: q: non aliam felicitatem pmisit ⁊ carnalem quaz habebat vita ista: nec aliam vitam pdicauit q̃ sit vita ista: sed eandẽ maiorem aut melioratam. Ex quo relinquitur q̧ d iuites ⁊ habundantes huius delitiis: hic id est in hac vita obtineant hmõi pmissiones ipsius. Inuanum igit eos ppter hmõi delitias: ⁊ diuitias onerauit obseruatione mandatorum suorum inuanum eas alibi vel sperandas vel querendas pcepit. Stultissimum eñ est ppter bona q̃ habundanter hic haberi possunt vt alibi habeant laborare. nisi forsitã ppter hoc vt q: hic p mortẽ amittenda sunt. alibi reciperent. Sũma igit ẽ ratiocinatiõis nostre in hoc q̧ intentionẽ ⁊ veritatẽ paradisi ⁊ felicitatis nõ intellexerit qui tam ppinquam vite presenti eam posuit: ⁊ tam vilem. vt in ea etiam bruta animalia pmunicent. In hoc ergo fere equauit eam vite presenti ⁊ nos docebimus in sequentibus q̧ longe melior ẽ vita pñs: etiã flagitiosa q̃ felicitas illa: q̃ in hoc ẽt hoies brutis animalibus: silr pene coequauit. Dũ non aliam felicitatẽ hoibus posuit: q̃ cuius ⁊ bruta aialia possent esse ꝯsortes. ¶ Querimus aũt ab eis vtrum cibi hmõi ⁊ potus corpora hoim nutriãt. Q: si nutriant nutrimentum aũt non erit nisi reparatio ꝯsumptionis q̃ fit p motum ⁊ calorem vitalem. Erit igitur ibi consumptio ⁊ reparatio corpoꝝ quare corpora erunt ⁊ ꝯsumptibilia ⁊ repabilia: quare ⁊ defectibilia ⁊ mortalia in se ⁊ moritura de necessitate nisi morte eoꝝ ⁊ consumptioni p nutrimentũ occurratur. Hec autez est admixtio magna miserie vez cotidianus conflictus ꝯtra ruinam corporis. ⁊ cotidiana refectio ꝯtra eius cõtinuam defectionem siue consumptionem. Eruntq̧ epule hmõi non soluz felicitatis: sed etiam vrgentissime necessitatis: qua p ꝯsumptionem corpora in mortem fluentia necesse est cotidiane refectiõis alimonia retineri. ¶ Amplius. Quia pportiõabiles imo equales sunt semper delitie desiderijs suis: aut erunt maiora desideria carnalium voluptatum hominibus in vita illa q̃ sint in ista aut non. Si non erũt maiora desideria ergo neq̧ delitie: cuz desideria pportionabilia sint aut equalia delitijs. Equaliter eñ desiderata siue ab eodem siue a diuersis equaliter delectãt siue eũdem siue diuersos. Q: si dixerit quia maiora erunt desideria: ⁊ hoc p maioritate delitiaꝝ: ita vez quia addet desiderijs quemadmodũ ⁊ delitijs: ⁊ crescãt desideria q̃tum ⁊ delitie. Quia igitur equalia equalibus adduntur in ista remuneratiõe seu felicitate quam pmittit: tota fiunt equalia: quare nec maior est felicitas hec futura q̃ presens nec minor miseria sicut ⁊ sitis ⁊ fames. Similiter ⁊ equales sint delitijs ciborum ⁊ potuum in vita ista ⁊ equales fiant his ⁊ illis additiones atq̧ equaliter crescent ĩ illa quam promittit felicitate: ergo ⁊ in illa erũt equales fames ⁊ sitis suis delitijs: sicut ⁊ modo sunt.

x

Nota.

Nutrimentuz corporis quid.

Nota diligenter.

y

Desideria cũ delitijs crescunt.

Quantum igitur creuerunt delitie ciborum ⁊ potum tantum ⁊ malitie famis ⁊ sitis. Et similiter q̃tum creuit felicitas ciborum ⁊ potuum tantum miseria famis ⁊ sitis. Quare q̃tum in vita illa feliciores erunt q̃ in ista tantũ ⁊ miseriores. In nullo igitur est maior felicitas vite illius q̃ istius: in nullo minor miseria. Quemadmodum enim si aquam tepidam per admixtionem aque calidioris aliquis ex vna parte calefacere vellet aũt econtrario equalem aquam ⁊ eque frigidam: vt illa calida immisciue aqua in nullo proficeret ad calorem. Sic ⁊ quantumcunq̧ augeantur delitie carnales postq̃ ex aduerso tantum augentur ⁊ molestie contrarie illis ĩ nullo proficitur per huius augmentum ad voluntatem. ¶ Amplius. Aut erunt fames ⁊ sitis in vita illa: aut non erunt. Si non erũt aut erunt ibi euacuationes ventrium ⁊ consumptiones corporum quas necesse est reparari per nutrimentum. Aut si erunt ibi cum fames ⁊ sitis sensus sint huius euacuationum ⁊ consumptionum. igitur non sentientur: cum fames ⁊ sitis ibi non sint. ¶ Ex quo duo inconuenientia manifeste sequuntur: primuz est mortificatio nature ipsius: que tantum sui malum: videlicet cõsumptionis ⁊ euacuationis non sentit. ¶ Secundũ est non esse ibi delitias cibi ⁊ potus. Ubi enim nec fames ⁊ sitis est impossibile est delectationem esse in cibo vel potu: cum delectatio non sit nisi quies desiderij: ⁊ impletio vacuitatis illius. Si vero fames ⁊ sitis sunt ibi magna pars presentis miserie ibi est ⁊ illa vtiq̧ incomparabiliter maior q̃ hic sit: cum delitie ciborum ⁊ potuum maiores incomparabiliter ibi sint q̃ hic. Impossibile enim est vt magna incomparabiliter delectetur quis comedens aut bibens nisi incõparabiliter magna esuriat: aut sitiat. ¶ Amplius. Sicut vera miseria nihil habet ꝯtrarij hoc est felicitatis: sic vera felicitas nihil hz miserie. Quare nihil famis aut sitis. ⁊ iõ nihil paupertatis ⁊ indigentie. Indigentia eñ est pars miserie.

z

Molestie augẽt cum carnalibus delitijs.

Delectatiõ quid.

b

Felicitas igit̃ illa quã ꝓmittit aut nõ ẽ vera felicitas. aut nihil habet idigẽtie. quare nihil habet famis aut sitis. nihil indigẽtie sibi vł potus. ¶ Amp̃. Aut cum his delitiis erũt delitie spũales aut nõ. Si sic. manifestũ ẽ ꝙ se nõ patiũtur. Spũales eñi delitie aĩaꝫ hũanã ad se trahũt. ⁊ ĩ se totã rapiũt ⁊ carnalia sentiri nõ patiũt̃ ea hora qua mẽtẽ hũanã tetigerint qđ appet in extasi et raptu. vbi ad modicũ spũalia bona mentẽ humanã tãgũt et totã mentẽ in se rapiũt. ⁊ a sensibus et a sensibilibus oĩno abstrahũt. q̃to fortius igit̃ vbi totalit̃ beatificãda est mẽs humana: nihil carnał sensibilis voluptatis sẽtire vel ẽt cogitare ꝑmittet̃ Si modica stilla spũalis voluptatis totã eam occupat et absorbet. qđ faciet torrens ipse voluptatis ⁊ ebrietas ab vbertate domus dei? ¶ Non poterũt igit̃ simul esse felicitas spiritualis ⁊ ista de qua loquimur carnalis. Q̃ si dixerit qꝛ alternatim hoc ẽ altera post alterã fruet̃ in vita illa sequit̃ ex necessitate qꝛ neutra erit plena cũ neutra sit cõtinua. Continuitas eñi ps est felicitatis. ¶ Amp̃. Ipsa experientia sensꝰ manifestum ẽ: qꝛ gustantes delitias spũales statim fastidiũt carnales: sicut dicit. Augustinꝰ quia gustato spũ desipit omnis caro. Quare impossibile ẽ vt volũtarie a spũalibꝰ in patria redeãt ad carnales. Cũ ei ea hora qua vacabũt spũalibꝰ carnales nõ appetãt. Adhereãt aũt spiritualibꝰ amore fortissimo: ⁊ qui nec memoriã patit̃ carnaliũ voluptatũ impossibile ẽ ꝙ ab eis redeãt voluntarie ꝓpter carnales. cũ illas nõ appetant illa hora. Nihil igit̃ est ibi qđ eos abstrahat a spũalibus delicijs: vel ꝙ eos abstrahat eo tpe ad carnales: ⁊ hoc voluntarie. Violẽtia aũt vel surreptio locum ibi non hꝫ. Manifestũ igit̃ ẽ semel admissos ad spũalem felicitatẽ ab ea vel ad modicũ diuertere vel se iungi impossibile esse. Impossibile igit̃ est alternatim vtramq̃ felicitatẽ ibi obtineri. ¶ Necesse igit̃ est felicitatẽ spũalẽ vel oĩno ibi non esse: vel solã esse hoc ẽ p̃ter carnalẽ ista de qua loq̃mur. Cũ nec esse simꝰ possit illa nec alternatim: nec post nec ante illã. Q̃ si ibi nõ est felicitas spũalis. illa aũt est indubitanter potissima aut nobilissima maximaq̃ ps felicitatis. si tñ ⁊ alia est aliq̃ eiꝰ pars. Appet igit̃ euidẽter: qꝛ felicitatẽ nõ posuit: sꝫ ꝑtem felicitatis ⁊ illã modicã atq̃ vilissimã q̃ carnalẽ solam posuit. ¶ Amp̃. Aut crescẽt virtutes tã appetiue ꝙ affectiue huius dilitiaꝝ ꝓ magnitudie eaꝝ aut nõ crescent. Si crescẽt vbi gratia effectiua cibi ⁊ vtus appetitiua potus. Et iteꝝ vtus comedendi ⁊ vtus bibendi q̃ sunt effectiue delectatiõis in cibo ⁊ potu. Et iteꝝ vtus appetitiua coitus et vtus effectiua eiusdẽ. Quare necesse est cũ delitie ille non sint ꝯparabiles istis in magnitudine vt nec vtutes vtutibus sint ꝯparabiles. Nõ est igit̃ ꝯparatio appetituũ ad appetitus ĩ magnitudine seu intentione. ⁊ silr̃ deq̃ vtutũ ad vtutes. ¶ Incõparabiliter igit̃ erunt plus appetẽtes cõmedere ⁊ bibere ⁊ plus petẽtes ꝙ mõ sint. Satisfiet aũt in illa felicitate ⁊ appetitibus ⁊ vtutibus. Incõparabilit̃ igitur plus comedẽt ⁊ bibent ꝙ hic. Ex q̃ etiã seq̃tur ꝙ plus ĩ ꝑe incõparabilr̃: ⁊ ita cõtinue: qꝛ organa seu instrumẽta necesse est rñdere vtutibus: atq̃ ꝯgrue ꝯsequens est vt fauces ⁊ ventres sint incõparabiliter maiores ꝙ hic. ⁊ silr̃ incõueniens sequit̃ de vtute coeundi. vꝫ vt maior sit in eis incõparabilr̃ ꝙ inueniri possit in vita ista. ⁊ ꝓpter hoc vsus eius incõparabiliter maior. Quare ꝯtinuus ⁊ non interpolabilis. ¶ Considera igit̃ ĩ his q̃ diximus q̃liter ista spurcissima felicitas seipsam destruat: ⁊ ps eiꝰ partẽ nõ patiat̃: dũ vnaq̃q̃ ĩ necessitate sua ⁊ totũ subiectũ ex necessitate occupat: ⁊ totũ tp̃s requirit: ꝑticipiũ alterius nõ admittẽs: ⁊ ꝯsidera hoc in vnaq̃q̃ per se: vbi grã: sicut dicebamus in vtute appetitiua gustabili seu comestiua. Si eñi creuerit vsq̃ vt infinitũ maior effectiua sit ꝙ sit in vita ista: ꝗ ⁊ eius appetitus. Necesse eñi est oẽs vtutes ibi opari sꝫ ꝑfectionem in q̃ ibi sunt: cũ ibi locũ nõ habeat ĩpedimentũ vł ĩꝑfectio. ¶ Quare hmõi vtute appetet̃ ibi ñ solũ magis. i. ardẽtiꝰ incõꝑabilr̃: sꝫ ẽt maius ĩcõꝑabilr̃ hoc ẽ maior cibꝰ. Eodemꝰ qꝛ vtꝰ comestiua silr̃ creuit vltra oẽꝫ ꝯparationẽ comedet̃ ea ñ solum magis incõparabiliter: sed ⁊ maior incõparabilr̃ cibus. Impossibile aũt est q̃tumcũq̃ paruo cibo maiorẽ incõparabilr̃ inueniri. Nullũ eñi corpꝰ infinities ꝯtinere põt q̃tũcunq̃ paruũ: cũ oẽ corpꝰ ex necessitate sit finitũ. ¶ Cõtinuã etiã necesse est eẽ comestionẽ: cũ tantus ardor appetitꝰ nisi ꝑ applicationẽ ad comestionẽ nec quiescere ibi nec mitigari possit. Alioq̃n supuacue ⁊ inutiliter eẽt in cibũ siue de cibo. Ad hũc modũ ꝯsiderare potes in siti ⁊ appetitu spurce voluptatis. ¶ Querimꝰ etiã ab eis vtꝝ sint ibi digestiones ⁊ egestiones ciboꝝ ⁊ potuũ? q̃s vtrasq̃ ibi esse necesse est. cum enim cibi ⁊ potus multas ꝑtes hẽat q̃ nõ ꝯueniant ad nutrimẽtũ humanorũ corpoꝝ. Eas igit̃ ꝑ digestionẽ necesse est separari ab eis q̃ ꝯueniũt hmõi nutrimẽto ⁊ in secessũ mitti ⁊ tandẽ egeri. Quare cum hmõi digestiones et egestiones finẽ nõ habeant: nõ sufficit paradisus ille etiã sola stercora egestionũ cape cũ oĩs regio corporalis finita sit magnitudine: pulchre aũt irrisit q̃dam xp̃ianꝰ quendã sarracenũ ex hoc dicẽs ei Maledicta paradisus in q̃ tñ cacat̃. ¶ Q̃ si forte dixerit: qꝛ ea erit ibi vis ventriũ: vt totã sup̃fluitatẽ consumant q̃to fortius dicere debuit: qꝛ ea erit vtus corporum: vt consumptionem seu resolutionem nõ patiant̃. multo eñi minus non est pati ꝯsumptionẽ ab alio: ꝙ facere consumptionem in cibo. ¶ Amp̃. Cum ponat coitum: necesse habꝫ ponere superfluitatem tertie digestionis siue tertũ cibi: cur ꝗ non ⁊ prime ⁊ secunde digestionis? ¶ Ex hoc vo sequẽtur abhominande feditates. Aut eñi ibi erit generatio ex illo tanto vsu mulieꝝ aut non erit. Si erit ⁊ hoc per modum vite necessario ibi erit magna miseria parientium ⁊ nutricientium: ⁊ tanto maior q̃to maior ⁊ crebrior erit ibi commixtio masculorum ⁊ feminarum. Quocũq̃ aũt modo fit: qꝛ mors ibi locũ non habet: crescit populus in infinitum. Finita aũt est regio paradisi illius: ⁊ omnis regio corporalis: sicut in naturalibus didicisti: quare breui tempore necesse habebit exire pars magna populi illius de paradiso ⁊ parari necesse erit eis regionem aliam [illegible] habitationem eorum: ⁊ nõ vnam solam: sed etiam infinitas. Qñ impossibile est quõcunq̃ regiões finitas q̃tũcunq̃ sint hoĩes capere infinitos. Et hoc manifestum est eadem via qua declaratum est omne corpus esse finitum ⁊ nullum posse continere infinita tante q̃tumcunq̃ paruo demonstrato. ¶ Q̃ si ibi nõ erit gñatio erit: ꝗ sterilitas in maribꝰ ⁊ feminabus quare frustra erit vis gñatiua ĩ vtrisq̃. ¶ Amp̃. Sterilitas plaga est ⁊ lesio nature in vtute gñatiua vel a ꝑte membroꝝ vel a ꝑte seminis ꝑ

Marginal notes: Spũales delitie. — Continuitas. — C — Impossibilitas. — Nota. — Organa vtutibus respondent. — D — Turpis felicitas. — Corpus oẽ finitum. — E — Questio. — Vrbanũ dictum. — Coitus ex sup̃fluitate tertie digestionis. — Alia ĩpossibilitas. — Finitũ finitũ nõ capit.

quā remanet incōpletū opus gñationis. Ibi autē nec plaga nec lesio: nec icōpletio locuz hȝ. ¶ Amp̄. ꝯ cōm hoc vis gñatiua nō fructui deseruiet. ſȝ ſoli voluptati. Maximū aūt bonū eius fruct⁹ eſt. ⁊ abſ ulla ꝯparatione melior eſt ꝓles ꝙ voluptas illius

Proles fructus generationis

ꝯmixtiōis. Priuabitur ǵ eo ꝙ hȝ optimū ꝟtus generatiua ⁊ minus bonū in īfinitū ex ea ꝓueniet tūc: ꝙ ꝓueniat in vita iſta: quare ſtatus eius erit incōparabiliter minus bon⁹ minuſq ꝑfectus ꝙ ſit ī vita iſta. vis igiƚ gñatiua non bt̄ificabiƚ. ¶ Q; ſi dixerit qꝛ nō erit ibi incōmixtio maris ⁊ femine feditas aliq̄ vel imunditia: ſed ſola ꝯiunctio corpoꝝ ⁊ amplexus abſq emiſſiōe humoris hinc inde. Manifeſtum eſt: qꝛ equiuoce vtiƚ noīe cōcubitus. ¶ Amp̄. Quid eſt paradiſus iſte niſi taberna indefeſſe ingurgitationis: ⁊ ꝑpetue turpitudinis ꝓſtibulū. ¶ Pre-

F

Paradiſ⁹ machometi.

terimus innoiandas abhominationes ⁊ feditates q̄ ex his ꝯmixtionibus maris ⁊ femīe ſequunƚ. Q; autē dixit angelos pincernas futuros eſſe atq dapiferos eoꝝ q̄ ei crederēt ⁊ legē ſuā ſeruarēt. Quis non rideat angelos ſanctos felicitatem illā quam: nec oculus vidit ⁊c. deſerere vt lectos parent eis ⁊ ornatū ad turpitudines exercendas: ⁊ vt angelice

Abſurduȝ.

btitudinis excellentiam ꝯmutent ī coquinariā ſeu dapiferariam aut pincernariā ſeruitutē. Incōparabiliter eñ vilius eſt ſeruire hmōi lectis ⁊ mēſis ꝙ ſeruire porcis. Añ aīalis iſte hō aīalibus loquens nec patriā: nec felicitatē patrie cogitauit: ⁊ hoc declarabimus euidenter oſtendentes: qꝛ totum qȝ in parte iſta ſomniauit miſeria eſt: ⁊ vere felicitati cōtraria. ¶ Dicem⁹ ǵ primū: qꝛ deſideria carnalia vin-

G

Deſideria carnalia.

cula ſunt captiuātia mentes humanas ⁊ laquei irretientes ⁊ flāme exurētes eaſdē: ſunt ⁊ tenebre excecantes ⁊ funiculi retrahētes atq auertentes eas ⁊ a fonte ipſo bonoꝝ qȝ eſt deus ⁊ dñs ſeculoꝝ: ⁊ a veris bonis in quibus ꝯſiſtat vera ⁊ tota felicitas veroꝝ ex q̄ redundat in inferiores vires ipſarū ⁊ in ipſa corpora eaꝝ nō felicitas q̄ vt dicit Augu. intelligenter ⁊ fruenter eſt ꝓpria: ſȝ ſanitas incorruptionis: q̄ glorificatio corpoꝝ ꝓprie dr̄ continens quattuor dotes tanꝙ ptes glorie ipſoꝝ: q̄ alibi ⁊ oſtendēde ſunt ⁊ declarande. ¶ De voluptatibus ꝟo carna-

Dotes quattuor corpis glorificati.

libus dicimus ꝙ imergunt: eneruāt inebriant ⁊ decipere faciūt mentes hūanas ⁊ totas rapiunt eas in ſe. Siīr ⁊ alie paſſiones q̄ vitia nominanƚ. Cum igiƚ in vita iſta vbi adeo modice ſunt: adeo rapiūt in ſe adeoq capiunt corda hoīm vt alioꝝ ⁊ amoreȝ

H

extinguant ⁊ obliuioneȝ inducant. Quāto fortius vbi nec alia a mari ſināt: nec alioꝝ reminiſci. Quare nec ipm̄ deū amari ibi nec reminiſci permittāt. Erunt igiƚ in tanto magis culpabiles. tantoq magis mortifere ꝙ hic ꝙto ⁊ maiores: ⁊ hoc eſt qm̄ tanto magis ſunt rapientes in ſe ⁊ occupantes corda hoīm: ⁊ ab ipſo fonte bonoꝝ auertentes: ꝙto maiores erūt numero ⁊ ſpecie plures. ¶ Amp̄. Aut ama-

I

bunƚ ibi hmōi voluptates aut nō. Si non amabuntur: nec erunt igiƚ voluptates neq delitie: impoſſi-

Impoſſibile.

bile eñ eſt delectari aliquē in eo quod nō amat. Si aūt non amabunƚ ipe delitie neq delectabilia eaꝝ non erit igiƚ in ipſis delectabilibus earum delectatio. Qui eñ non amat cibū vel mulierem ſpecioſā nō delectabiƚ in eis ¶ Nō ſi amabunƚ: aut amabūtur ꝓpter ſe aut nō. Si amabunƚ ꝓpter ſe ⁊ non ꝓpter deū: culpabiliter igiƚ amabunƚ. Oīs eñ creatura via debȝ eſſet non ſolū ad cognoſcendū deūm

ſed etiā ad diligendum ipm̄. Sicut eñ oſtdit vnaqq creatura dei veritatē. Hoc eſt ſicut relūcet ī vna-

Nota.

quaq creaturaꝝ dei veritas: ita in bonitate ſeu ſuauitate vniuſcuiuſq creature redolet eius bonitas atq ſuauitas. ¶ Sicut igitur nō licet itellectui humano dare ſe totum veritatibus: vt ita loquamur

K

Bonitas dei ī creaturis.

creaturaꝝ cogitandis meditādis ꝯtemplādis creatore relicto: ita non lȝ affectui ſe dare totū bonitatibus ſeu ſuauitatibus creaturaꝝ fonte ipſo bonorū .ſ. deo neglecto. Amare aūt bonitatem ſeu ſuauitatem creaturaꝝ ꝓpter ſe: eſt dare ſe eis vt diximus:

Amor qd.

qꝛ amor non eſt niſi donū amantis in amatum quo veȝ amans ſeipm̄ ⁊ ſua oīa dat amato. Culpabiliƚ igitur amabunƚ ibi delectabilia ꝓpter delectationem: q̄ manifeſtum eſt: qꝛ tota vita illa quā delirus

L

iſte ſōniat: ſicut tota erit delectatio ſiue delitie: ita tota erit pctm̄ tota culpa: ⁊ ꝓpter hoc tota miſeria ⁊ tota mors ſpūalis. ¶ Amp̄. Sicut lux ad luceȝ: ſic illuminatio ad illuminationem in eodē illuminabili. Sicut ǵ lux creaturaꝝ ad lucem ipſam creatoris que eſt lux prima ⁊ pura: per quam lucent que lucent oīa. Sic illuminatio veniēs ſuper intellectum humanū a luce creaturaꝝ ad illuminationē venientem ſup eundem a luce creatoris: q̄re ſicut lux ad lucem nullius ꝯparationis eſt: ita illuminatio ad illuminationē nullius. Eodē mō ſe hȝ vt ſicut ſuauitas creaturaꝝ ad ſuauitatem creatoris nulla ē: ita delectatio veniens a creaturis ſuper affectum ad delectationem venientem a creatore ſuper eundē nulla

Felicitas quid.

¶ Et qꝛ beatitudo ſiue felicitas eſt ſtatus vltimus

M

hoc eſt perfectionis vltime: manifeſtum eſt: qꝛ nec illuminatio a creaturis eſt beatitudo ſeu gloria itellectus humani: nec delectatio a creaturis eſt beatitudo ſeu gloria affectus: niſi forte quis dicat intellectum humanum non eſſe illuminabilem a luce prima: vt coniugibilem ipſi immediate. Q; ſi eſſet deſceret ex neceſſitate intellectus humanus in cognitione creaturarum: ⁊ eſſet ei violenta inueſtigatio creatoris. Omnis eñ motus ſiue corporalis ſiue ſpiritualis a loco ſue quietis violentus eſt ⁊ moleſtus ipſi moto. Hoc autem manifeſte falſum eſt: qꝛ nihil eſt intellectui humano ſuauius de apprehēſionibus ꝙ apprehenſio creatoris: ⁊ de inueſtigatiōibus ſuauiſſima eſt inueſtigatio creatoris: ⁊ hoc a

Nota.

ſenſu accipimus. ¶ Si aūt eſt intellectus illuminabilis a p̄ma luce: erit ⁊ affect⁹ iocundabilis ſeu delectabilis a prima ſuauitate. Proportionales enim ſunt vtraq̄q p̄ma veritas ⁊ eius illuminatio ad intellectum humanuȝ: ⁊ prima bonitas ſeu ſuauitas ⁊ eius iocundatio ſeu delectatio ad affectū humanum. Quare impoſſibile eſt alterutris eorum beatitudinem ſeu gloriam eſſe niſi in ipſo fonte luminis ⁊ bonitatis ſiue ſuauitatis ⁊ hoc eſt: qm̄ beatitudo ſeu gloria non eſt niſi vltimata perfectio potētialitatis ⁊ plenitudo cumulata poſſibilitatis verbi gratia. Illuminatio que nihil relinquit in illuminabile in intellectu. Hec eſt q̄ nihil ignorātie nihil tenebrarum relinquit in eo eſt gloria itellectus: ſic ⁊ delectatio q̄ nihil moleſtie: nihil vacuitatis ſiue carentie deſiderabiliū ſeu delectabiliū relinqt ī affectu glia eſt illius: impoſſibile igƚ eſt in creaturis beatitudinē vel gloriā eſſe anime humane. Quare

N

in ſol a luce p̄me ꝟitatꝭ ſiue ꝟitate p̄me lucis ē gloria intellꝰ: ⁊ in ſola ſuauitate p̄me bonitatis ē beatitudo affect⁹. De hoc aūt loqmur pleni⁹ loco ſuo.

¶ Amplius. Et delectationes sensibiles ꝛ vires q̄-
O bus delectationes hm̄oi ꝑcipiunt cōicamus cum
Bruta. brutis. His aūt delectationibus nō beatificant nisi
vires earū. Hac ergo btitudine nō beatificant i no-
bis nisi q̄ cōicamus cū brutis. ꝛ alia btitudo nō ē
nec pōt esse cū ista: sicut ostendimus. Nō igit btifi-
candum siue remunerandū hac felicitate in nobis:
Inconueni nisi q̄ cōicamus cum brutis. Hoc aūt sequūt duo i
eas. conuenientia. Primū: q̄ huius felicitas nec felici
tas est: nec humana: sed ꝑs modica atq̄ vilissima
etiam si noīe felicitatis digna esset. Modicū enim
atq̄ vile est in nobis id qđ cū brutis cōicamus. Se
cūdo sequit ex hoc manifesta dei iniquitas atq̄ per
uersitas. Pars enī ista semꝑ rebellis ē in nobis dū
hic viuim⁹ honestati ꝛ repugnās dei volūtati. Reli
quū aūt est qđ ē in nobis nobile atq̄ ꝑcipuū sꝑ pu-
gnat ꝓ honestate ꝛ ꝓ dei volūtate₃ residuū. hec igit
est manifesta dei iniq̄tas q̄ seruiētē sibi partē i nob₃
ꝛ ꝓ eo sꝑ pugnantē nō remunerat ꝓpria felicitate
ꝛ gloria. Hec vero ꝑuersitas q̄ inimicā sibi ꝛ hone-
stati ꝑtem viciorūq̄ oīm fomitē remunerat. Q̄m
aūt manifestū est superioribus viribus aīe humane
atq̄ nobilibus ꝓprias eē ꝑfectiones: idō necesse est
ꝛ ꝓpria esse ꝑfectibilia quoꝝ adeptiōe ꝛ obtētu ꝑfi
ciant. Quare ꝓprias btitudīes ꝛ glorias sublimes
ꝛ nobilitati sue ꝯgruentes eas hr̄e necē est. De aūt
btitudines ꝛ glorie porcinā istā felicitatē non susti-
nent: sicut ostēdimus: immo abstrahūt ꝛ lōge faciūt
ab illa. Aliodn̄ magis ꝓuidenda erāt brutis aīali-
bus: vt pote totaliter eis ꝯgruens. Hoc enī qđ hui⁹
felicitati repugnet in brutis ē nihil qđ ea vl̄ abstra
Amor boni hat vel auertat ad illa. In nobis aūt est amor ꝛ de-
tatis nob₃ siderīū naturale sapientie ꝛ honestatis: quod ē ma-
naturalis. nifestū iudiciū: q̄ ad illas nati sumus ꝛ in eis solis
nati quiescere. Oīs enī motus naturalis siue spūa
lis sit siue corporalis in id solū est: in q̄ est quies na
turalis ipsi moto. Quia igit iste amor naturalis i̇-
clinatio est: ꝛ istud desiderīū naturalis motus licet
spūalis. Quare in sapīa ꝛ honestate solum est q̄es
naturaliter aīabus nr̄is. Manifestū igit est illas
esse ꝛ locū spūalem: q̄m naturaliter q̄rimus ꝛ patri
P am naturalr̄ intendimus. Ab his aūt nos retrahūt
ꝛ auertunt voluptates sensibiles q̄re a naturali lo-
co nr̄e quietis ꝛ a patria nr̄e natalis mānsionis nos
in se exiliant ꝛ captiuant. Manifestū igit est: q̄ im
Volupta- possibile est in eis esse patriā aīabus nr̄is: immo de
tes sensibi- claratū est euidēter in hoc: q̄ ipsa sunt exiliū ꝛ car-
les. cer ꝛ vincula aīarum nostraꝝ. ¶ Amp̄. Cum delicie
huius miserie sint euidenter hic: ꝛ amores eaꝝ ser-
uitutes ꝛ vincula manifestū: q̄ augmentū eaꝝ erit
augmentū miseriaꝝ: quare maximitas miseriaru₃.
Q Ista igit quasi somnialis felicitas ex necessitate ma
xima miseria est. ¶ Q₃ aūt ꝑmū ita sit inde manife
stum. est: q̄ qui magis amat luxuriā: magis captus
est in ea ꝛ magis seruus ipsius: magisq̄ impotens
Seruit⁹ vo ad alia bona acquirenda: magisq̄ lōge a cognoscē-
luptatis. do ꝛ amando alia quecūq̄ bona: ꝛ magis cecus ad
videndū ipsam delectationem vel ipm̄ delectabile.
Qđ vno exēplo palam facim⁹. Qui enī amat mu-
lierē l₃ deformē: ꝛ oculis ꝛ corde iudicat eā specio-
sam: ꝛ si creuerit amor crescet ꝛ iste error in eo vt q̄̄
to amplius enī amauerit tāto eā magis iudicet spe
ciosa₃. Vides ḡ q̄ crescit in eo error huius iudicij.
Cum enī nō crescat speciositas in muliere: nec ma-
ior sit q̄̄ ante ipse tū iudicat eā maiorē. Et ita scđm

q̄ crescet amor: crescent in eo tenebre ꝛ error hui⁹: Insatiabi-
Silr̄ crescet seruitus: crescet vinculū: crescet ardor litas volu-
desiderioꝝ: quare cū venerit ad summū amor huius ptatum.
erit in vltimo erroris insanie: ita vt deformissima₃
iudicet formisimā: ꝛ nigerrimā forsitā albam. Et
ad hunc modum se h₃ in alijs sensibus. Qu. a erunt
ei ꝓ suaui odore fetor ipsius ꝛ ꝓ suauissima cantile
na horrenda vociferatio: ꝛ ita de alijs. ¶ Declara-
tū igit est tibi euidenter ex his: q̄ non solū impossi R
bile est carnalē esse paradisum ꝛ felicitatē sensibiliū
deliciaꝝ: sed etiā ridiculosum. Et q̄ somniata ista
felicitas non est nisi brutoꝝ aīalium nec esse potest.
Patefactū etiā est tibi: q̄ vera felicitas nō sustinet
huius delicias: s₃ abstrahit ad his ꝛ ꝓpter hoc ces-
sabunt de necessitate in patria. Quare manifestum
est verbū veritatis, quod legitur Mathei. xxij. In
resurrectione neq̄ nubent: neq̄ nubentur: sed sunt si
cut angeli dei in celo. ¶ Silr̄ luce. xx. Neq̄ nubēt ne
q̄ ducūt vxores q̄ digni hn̄r seculo illo. Equales ei Status vi
angelis sūt. Manifestū est etiam: q̄ paradisus iste te future.
nō est nisi: sicut volutator porcoꝝ: ꝛ q̄ vociferatio
ipsi⁹ vox pecudum est: non hoīm vt supra diximus
¶ Ex his de causis volunt quidā sapientes de sarra
cenis non iuxa litterā machometū itellexisse ꝓmis-
siones istas: videntes eas esse ridiculosas ꝛ macho
metū ꝑ eas toti mundo fieri ridiculum. ¶ Auicenna
tn̄ in philosophia sua ꝑma de liramentis istis exꝑs Auicenna.
se ꝯsentit dicens: q̄ gaudia corporꝝ exꝑssa sunt in le
ge nostra quā dedit machomet. Loquēs de gaudijs
post corpora: in quo non phs̄ī: sed insanie istius cō-
sortem se euidenter ostendit: cuius damnatio tanto
iustior: q̄̄to ista deliramenta tantus phs̄ magis vi
dere potuit: ꝛ videre neglexit. Blasphemias vo q̄ Blasphe-
bus ꝯtra beatam trinitatem deiq̄ ac domini nostri mus auicē
Jesuchristi diuinitatem oblatrauit: iā alibi destru na.
ximus ꝛ eas hic propter hoc transimus.

¶ Recitat sententias quorundam de diuersi
tate legum: quia legem hebreorum dicebant legem
esse fortune: legem sarracenorū nature: legem chri-
stianorum legem gratie, quam distinctionem dicit
non esse magnopere curandam. Postea affert opi-
nionem eorum: qui huiusmodi legu₃ diuersitatem
stellis attribuunt. sicut sectarum particularium di
uersitatem coniunctionibus: ꝛ participationibus
planetarum. Quem errorem manifestum pulchre
improbat ac ingeniose.

Post hec autem loquemur de diuersita-
te legum istarum: ꝛ narrabimus de his
sententias eorum qui reputati sunt sa
pientes in mundo. ¶ Ex his ergo fue-
runt qui dicerent: quia lex hebreorum Lex hebre-
lex fortune est. Et quia hebrei colunt fortunam. q̄ orum.
lex eorum apud eos sequi visa est fortunam: in hoc S
q̄ ꝓpter fortunam id est prosperitatem temporali-
um: legem tenere videbatur. Nec aliud erat eis ex-
presse in lege promissum quam prosperitas tempo
ralis nec aliud eis minatum est q̄̄ fortuna contra-
ria. Hoc est aduersitas temporalis.
¶ Legem vero sarracenorum legem nature dixe-
runt ꝛ eos quodammodo colere naturā: eo q̄ pau Lex sarra
cas habeat positiones siue constitutiones. Dic- cenorum.
tio itellexerūt naturā natiuā corruptionē cum qua
l. nascimur ex q̄ delicijs ꝛ diuitijs carnalib⁹ ibi am⁹.

Hec aũt est tota gloria sarracenorum in presenti. ⁊ hanc solã expectant sicut supra diximus in futuro.

Lex xp̄ianorum.

Legem vero xp̄ianoꝝ legem gratie: ⁊ xp̄ianos cole re gratiã dixerũt. ꝓ eo q͛ lex ista gratiã maxime p̄dicat ⁊ extollit. ⁊ in sola gratia dei spem ponendaꝫ docet ⁊ asserit. ⁊ eousq; eam magnificat ⁊ extendit. vt deũ ac dei filiũ hominem factũ ꝓ hoïbus: nec nõ ⁊ mortuũ iestimabili gratie largitate ⁊ credere doceat ⁊ confiteri p̄cipiat. ¶ De hac aũt distinctiõe nõ multum cures. q͛ non valde scrutatus vꝫ fuisse leges qui eas hoc modo distinxit. ¶ Aliĩ vero diuersitatem legũ attribuunt celis ⁊ stellis: sicut taliter diuersificationes ⁊ conditiones hoïm.

Astris leges attri-

Et dixerunt q͛ lex hebreoꝝ ortum hꝫ a saturno ⁊ celo ipso. Et ꝑpt̄ hoc celebriorem hn̄t diem saturni q̄ est dies sabbati ⁊ eadem die ꝑpter eandem cãm maxime vacant legi illi legende. s. docende ⁊ implẽde. Et ꝑpter multiplicia infortunia saturni. vꝫ retrogradationes: ꝯbustiones: aliasq; eiusdẽ occasiones: lex illa ⁊ regimen eius atq; gens variis semꝑ cladibus ⁊ casib᷒ multiplicibusq; infortuniis expositũ est.

Saturnus

Quia etiã ipse saturnus vt aiunt dux est ꝑphetie ⁊ reuelationũ. Ideo in lege eius ⁊ regno habũdauit ꝑphetia ⁊ multiplicata est valde: sicut apparet in libris legꝭ illius ⁊ in libris ꝑphetaꝝ: librisq; regnoꝝ.

Vitia hebreorum

¶ Sunt alia ꝑpria vt dicũt saturni. s. auaritia pertinatia ⁊ duritia quibus vicijs gens illa hebreoꝝ ꝯgnoscitur laborasse. ¶ Iuxta hunc modũ sentiũt ⁊ de lege sarracenoꝝ ⁊ de regno eoꝝ. Unde ⁊ credunt ⁊ plane asserunt legem hanc die ⁊ hora veneris ꝓmulgatam ⁊ ꝑ venerem. i. luxuriam viget. ꝑpter hanc cãm vt dicunt ⁊ ipm̄ diẽ veneris omni septimana celebriorẽ hñt.

Venus.

¶ Quantũ aũt gens illa omni turpitudĩe se polluat venerea manifestũ est: q͛ nec multitudo virorum sodomiticã turpitudinẽ apud eos extinguit. lꝫ in ipsa lege eoꝝ interdicta sit. In hoc q̄ vt aiunt et lex ⁊ gens ⁊ regnum apparet esse veneris. Sunt et alia q̄ ipsi circa hoc considerant: que non est necesse scribere hic. ¶ De lege vero q̄ sola lex veritas est: ⁊ felix lex veritatis vt in p̄cedentibus ostendimus ⁊ q̄ sola est ꝑfecta descriptio honestatis ⁊ sanctitatis vꝫ xp̄ianam dicunt: q͛ ipsa ⁊ lex solis: ⁊ regnũ eius regnum solis. Et ꝑpter hoc celebriorẽ hꝫ gens xp̄iana diẽ solis: ⁊ ꝑpter hoc qui preest spũalibus i regno isto. i. romanus põtifex sedem hꝫ in ciuitate solis: q̄ etiam hꝫ figuram leonis qui in celo est domicilium solis: ⁊ ipsa ciuitas etiã fundata vꝫ in ortu siue ascensu leonis.

Lex solis.

Et ꝑpter hoc ciuitatem solis illam dicunt. Et q͛ lex ista firmitatem testimonialem hꝫ a lege hebreoꝝ. Ideo sedes eius capitales ⁊ radicalis in italia est in medio ipsius: vꝫ vrbis roma. Italiam enĩ dicunt de religionibus partem saturni. Propter hoc etiam dicunt pontificem romanuꝫ in ꝯfirmationibus ⁊ testificationibus suis vti sigillo plumbeo: q͛ plumbũ est ꝑpriũ metallũ saturni: sicut ⁊ ipsa lex cui preest. ⁊ pontifex ꝯfirmationibus: ⁊ testificationibus vtiꝰ legis saturni. Uestibus vo rubeis vtitur ꝑpter participationem solis: cuius pars de coloribus color rubeus est s̄m eos.

Secte.

¶ Sectarum vero ꝑticulariũ. i. heresum q̄ sũt p̄ter istas leges dicunt causas esse ꝯiunctiones ⁊ ꝑticipationes planetaꝝ inuicem. ꝑpter hoc mutationes legũ atq; sectaꝝ necnon ⁊ regnoꝝ siue magnoꝝ: que tria supra diximus: siue minorum ex eis p̄diuinare ⁊ p̄noscere se posse opinanꝰ: ⁊ in libris iudicioꝝ astronomie multa leguntꝰ. ¶ Qꝫ aũt error iste impossibilis sit non solum ex errore: sed ⁊ ex ruditate positionis manifestum facimus: ⁊ primum ab ipso sensu. Apparet enĩ euidẽter stellas ⁊ planetas subiectas esse cultui diuino ⁊ legi. Nullatenus autem ecõuerso.

Stelle subsunt cultui diuino.

Iubente siquidem ioue ⁊ dicẽte. Sol contra gabaone mouearis: ⁊ luna contra vallem haylon. steterunt sol ⁊ luna: stetitq; sol in medio celi spatio vnius diei: ⁊ non festinauit occumbere. ⁊ sic duplicata est dies: que duplicatio toti mũdo ex necessitate visa est ꝑpter quod diximus: q͛ a sensu. i. testimonio oculoꝝ istam p̄mã radicem destructiõis erroris istius accepim᷒. Obediuerũt igiꝰ sol ⁊ luna Iosue cultori dei altissimi ⁊ legis eius ministri: nonnisi ꝑpt̄ dei cultum legisq; ministeriũ.

Iosue.

Cultus igiꝰ dei altissimi: ⁊ lex eius solem ⁊ lunã iosue obedire cõpulerunt. Quare manifestũ est ip̄ꝫ dei cultum ⁊ legẽ superiores esse ⁊ fortiores sole ⁊ luna: superioresq; facere ⁊ fortiores hmõi cultores atq; ministros. Nullatenus ergo subsunt cultus dei ⁊ lex eius planetꝭ: sed magis econuerso. ¶ Ad idem etiam facit retrocessio solis ⁊ reuersio vmbre per decem lineas q̄ facta sunt ezechie in signum liberatiõis sue ab egritudine: q̄ð vtiq; ad ipsius ezechie orationẽ factum est sicut legitur. iiij. Regum. xx. ⁊ Esaie. xxxviij.

Retrocessio solis.

Ezechias.

¶ Probationes aũt euidentes quibus error iste destruiꝰ hec sunt: q͛ celi ⁊ stelle atq; hec luminaria vꝫ sol ⁊ luna. Aut scienter ⁊ voluntarie ista operanꝰ q̄ eis imponunt aut naturaliter. Quẽadmodum ignis calefacit ⁊ lux illuminat. Qꝫ si scienter ⁊ voluntarie inducunt sectas ꝑditionis ⁊ contradictiones quibus contradicitur cultui diuino ⁊ legi: necesse ẽ eos grauissime peccare in deum ⁊ in animas: quas a cultu eius in lege auertunt. ⁊ in errores impietatis ⁊ perditionis inducunt: quare ⁊ malos eos esse ⁊ dei capitales inimicos dubitari non potest. ¶ Deinde malitia illa aut esset eis innata aut aduentitia ⁊ acquisita: Qꝫ si innata. Erunt igiꝰ naturaliter mali. Iã autem declarauimus alibi. quia impossibile est aliquid esse naturaliter malum. Et iteꝝ: si naturaliter mali essent cum nihil naturale habeant quod deus in eis non creauit: nõ solũ malos eos creasset deus sed etiam malitiam creasset in eis: q̄ð longe sit a diuina bonitate palam est.

Nihil malũ naturale

Si enim malitiam creasset deus: contumeliam suam creasset: ⁊ aduersus semetipsum contradictionem ⁊ inimicum sibi capitalem. Si vero fuerit eis acquisita ista malitia: necessario corrupti sũt atq; decepti mutatiq; a suo statu ⁊ bonitate naturali: quare locum habebit apud animas eorum mutatio ⁊ corruptio. cum tamẽ corpora eorum immutabilia naturaliter esse constet: ⁊ immortalia. ⁊ hoc ordo nature non patitur: scilicet vt in substantiis ex animabus corporibusq; compositis: quales ipsi eos credunt nobilior sit status corporum q̄ animarum.

Corpꝰ solis et lune immutabilia.

Quantum enim anime huiusmodi propinquiores sunt primo immutabili ⁊ incorruptibili q̄ corpora tanto minus obnoxias eas oportet esse corruptioni ⁊ aliĩ cuiq̄ mutationi. Amplius. Quid accrescit vel acquiritur eis ex ista subuersione aiarũ q̄ scienter ⁊ voluntarie operãtiũ q̄s etiã fuit suggestor malicie tante atq; ꝑuersitatis vt nulla vtilitate sua huius substantie tantas deo ꝯtumelias tãtas aiab᷒ ꝑnicies irrogeꝰ. Restat igiꝰ vt nõ sciẽter ⁊ inuolũtarie operenꝰ talis i mũdo isto inferiori. Qꝫ si dixerit q̄s q͛ naturaliꝰ illa operaꝰ absq;

Similitudo. Adamas. sciētia ⁊ volūtate: quēadmodū lapis adamas attrahit ferrū: aut ignis calefacit. potentis. scilʒ que necessitate operatꝰ nō libertate: cui nō ē liberū operari vel nō operari. sed necessariū ē ei operari ⁊ impossibile nō operari. q̄ quidē operatio seruilis est. ꝓpter qđ dixit phūs: qꝛ natura operatur ꝑ modū seruiētis. ⁊ hoc
Phūs. apparet euidenter īpossibile: qm̄ ꝟtus sic seruiliter. s. operans ignobilis est vilis ꝯparatione ꝟtutis libere operantis. vcʒ q̄ pōt sup vtrūq; oppositorū. hoc est sup suū operari ⁊ sup suum non operari. Alius aūt īpossibile est cām esse nobiliorē: quare ꝟtutes celorū stellarū ⁊ luminariū īpossibile est ī nobis causare sapientiā vel ꝟtutes vel bonos mores. vel etiā quasq; artes vl' voluntates: cum oīa hec nobiliora sunt oībus hmōi ꝟtutibus q̄s ipsi ponunt in celis. Amp. ꝟtutes ex q̄bus sunt hmōi operationes: aut
D sunt corporales aut sunt spūales. Si corpales: non pñt igitur naturaliter īprimere dispōnes spūales. Naturales em̄ operationes sunt ꝑ similitudines. agēs em̄ naturaliter intēdit dare qđ hʒ ⁊ assimulare sibi recipiens. Manifestū igit̄ ē: qꝛ nec leges: nec secte
Naturales operationes. nec alia: hmōi ex talibus virtutibus eē possunt ꝓpter naturalem dissimilitudinem: ⁊ etiam propter nobilitatē: qꝛ hec sunt nobiliora illis. Nō est enim possibile in natura: vt cā sit ignobilior cāto. Amp. Jam alibi didicisti: qꝛ corpales ꝟtutes non agunt nisi ꝑ ꝯtactum agentis ⁊ paciētis aut mediū īquod necesse est vt sit contingens vtrumq;: ⁊ deferēs passionē ab altero in alterum. Quare in his qui in antris aut locis subterraneis nascunt̄ vel degunt nihil poterunt virtutes hmōi. Corporaliū em̄ virtutum operationes abscindi necesse est: ꝑ īterposita nisi interposita passibilia fuerint ab hmōi agentibꝰ. Quare intrantibus hoībus domos suas: aut receptacula abscindunt̄ ab eis celestes operationes oēs quemadmodū intrante aliq̄ domū suā abscinditur ab eo operatio illuminationis. Non em̄ operatur lux solis in ipm operationē suā q̄ diu durat interpositio q̄ abscondit ab eo illumiationē hmōi. Nihil igitur
Nota. pñt celestes virtutes ī hoīes nisi qñ ⁊ q̄diu sunt extra habitacula sua: ex quo accidit totiens mutātur mores hoim ⁊ leges ⁊ secte: quotiens intrant habitacula sua aut saltē ꝑ morā ⁊ quietē in eis delcātur ab ipsis. Sicut per moram ⁊ quietem in domo frigida ⁊ obscura delet̄ quicq̄d impssum erat luminis aut caloris a sole. Ad minus igr̄ istud non effugiūt vt ī eos qui in locis subterraneis atq; ꝓfundis nascunt̄ ⁊ ī eis morāt̄ nihil pñt ꝟtutes hmōi. ¶ Qđ si dixerit eas eē spūales iā nosti: qꝛ ꝟtutes hmōi nō operant̄ nisi ītelligēdo imaginādo ⁊ desiderādo. Primū apud se. Recte igit̄ est celos ⁊ celestia q̄ diximꝰ ītelligere. Primū imaginari atq; desiderare hmōi impressiones in hominbus. ¶ Et ex hoc sequuntur incōuenientia q̄ ꝑus ostendimus: vcʒ q' scienter et voluntarie mala ꝑnoiata non solū bona imꝑment
E hoībus ⁊ aīalibus humanis. Nosti etiam qꝛ nec loco nec tꝑe adiuuant̄ siue impediunt̄ hmōi operationem: quēadmodū vides in huiꝰ operationibꝰ aīarū nostrarū: eque em̄ intelligis: ⁊ eque libere in vno loco vt in alio. Silr̄ eque imaginaris: ⁊ de desiderio
Planete. ⁊ volūtate: silr̄ se habʒ. Quilibet igit̄ planetarū ⁊ q̄cunq; stellarū eque potens est ad huiꝰ operationes in vno situ vl' loco: vel in quocūq; alio eq̄ igit̄ in ortu vt in occasu: eque in vno signo vt in quocūq; alio. Manifestū igit̄ est qꝛ nec fortuna impedimentum locū hʒ apud eos. Silr̄ nec domiciliū nec exaltatio nec casus aut aliq̄d aliorū vndecim q̄ hmōi non sapientes: sed somniantes eis attribuūt aliodn debi- Nota.
liores essent intellectus ⁊ imaginatio ⁊ volūtas et desideriū apud eos q̄ apđ nos. ¶ Amp. Si nec ma- F
gis neq; minus est potens intelligere vel imaginari velle vel desiderare aliq̄s ex planetis in ascendente q̄ in medio celi aut in casu suo: q̄ non est magna potens operari spūaliter ī vno loco vel situ q̄ in alio. Quid igit̄ est dicere q' ascendens est in celo p̄mus locus in fortitudine ⁊ dignitate ⁊ mediū celi secundus: ⁊ ita de aliis dignitatibus ⁊ ꝑtātibus q̄ ipsis attribuunt̄. ¶ Et quomō erit hoc q' animabus nostris hmōi situs vel loca nihil addunt vel minuūt ⁊ hmōi ꝟtutibus adeo addūt vel minuunt: vt cadentes vl' infortunatas impeditasq; eas efficiant: ⁊ deinde fortes atq; dñantes. ¶ Qđ si quis dixerit: quia ius ꝟtutes sunt, siles ꝟtutibus q̄ attribuunt̄ lapidibus ꝓciosis: qualis ꝟtus attribuit̄ puro smara- Smaragdus.
gdo videlʒ attrahendi diuicias duo suorū diamanti
q' efficit gratiosum. Nec in hoc effugiūt inconueni Diamas.
ens. qꝛ scđm hoc nec situs: nec locus aliquid addit vel minuit virtutibus istis. Pone em̄ smaragdum a ꝑte orientis iuxta te vel applica eū tibi a ꝑte occidētis vel a ꝑte meridiei celi: nihil addidisti vel minuisti virtuti eius q̄re ꝟtutes celorū atq; celestiū ꝑ quas eas operari dicunt. oīm virtutū infaustiores sunt casibusq; ⁊ infortuniis oībusq; modis impedimentorū magis obnoxie. Possemus iuxta hoc contra errorem istū multa alia iducere. Sed ista sufficere credimus intelligibilibus q̄tum ꝑtinet ad intentionem ꝑsentis tractatus. ¶ Diligenter aūt intēdo
in hoc qđ diximus de modis operationū substātiarum spūalium. ex his em̄ ⁊ silibus q̄ ī seipsis operantur fiunt foris alie operationes: sicut motus ⁊ opera artificiorū q̄ per motum membrorum nostrorū ⁊ istrumentorū iprimunt̄ materiis artificiorū. ¶ Ex q̄ apparet q' opera artificiorū nō sunt mere ex spūalibus operationibus animarū nostrarū: immo adiuuant̄ a corporalibus operationibus vcʒ motibus membrorū ⁊ instrumentorū vt diximus. Et iterū operationes que sunt ab animabus in corpora sibi ꝯiuncta non sunt ex solis spiritualibus q̄ in anima sunt: immo coope- G Opatiões spūaliū substantiarū.
rantur operationes spirituum quos multi medios: Spiritus.
⁊ summa ⁊ operatione opinant̄ esse inter animas ⁊ corpora eorū ⁊ cooperationibus eorū ⁊ meditationibus indigent anime vt operent̄ in corporibus suis siue motū siue aliā operationē. Silr̄ ⁊ ad hoc vt operent̄ per ipsa corpora in aliis materiis. ¶ Hic est ergo modus operationū spiritualium substantiarū q̄ sunt ꝯiuncte corporibus. Videlʒ vt ipe substantie primū operent̄ in seipsis operatiōes mere spirituales ⁊ per illas demum in corpora sibi cōiuncta operationes corporales ⁊ per illa iterū alia in corpora aliena ⁊ ꝓcedit ordo iste operationum semꝑ ingrossando: vt ita loquamur per elongationem a spūali
subtilitate atq; nobilitate. ¶ Manifestū aūt est per Gradꝰ operationū spūalium.
se q' iste modus operationum nō pōt esse in celestibus: qm̄ per hanc viam non possunt īprimi nisi corporales dispositiones ignobiles: ⁊ ita nec scientie neq; artes neq; ꝓphetie: neq; virtutes ville: qꝛ aīe celorū: si sunt celi aīati nobiliores sunt longe q̄ aīe nr̄e ⁊ influentie sublimioris. vt pote aīe corporum longe nobiliorum ⁊ ꝓpter hoc nō vtunt̄ corporibꝰ suis ad operandū ī alia nisi ad corpales operatiōes istā

et quasi cancer vniuersalis ab intimis forficibus
serpens: ⁊ corruptionem in totum corpus diffũdẽs
C ¶ Qꝫ aũt multuꝫ abusiue accipiat lex nomen lepre.
Appꝫ ex ipo plano textus et serie. Primum eñ le

Lepra scabies.

praꝫ voca ⁊ scabiẽ: Deinde vocat leprã mũdissimã ⁊
hõẽꝫ mũdũ in quo effloruerit discurrens lepra in cu
te: et operuerit omnẽ carnẽ a capite vsq ad pedes:
non posset autẽ esse mũdissima: neq hõ ea infectus
mũdus: si veri nominis lepra esset. Tertio q2 leprã
vocat vulnus et cicatricem ex vstione carnis vel cu
tis. ¶ Vstio autem nec ex ea lepra naturaliter oriri
posse videtur. Nihil igitur aliud hic accipiẽdum ẽ
sub nomine et intentione lepre nisi qȝ deformẽ et de
lepra notabilem: abhominabilisq cohabitationis
D facit hominem. Voluit eñ deus castra populi
sui munda non solum esse sed etiam apparere pro
pter honorẽ suuꝫ ⁊ gloriam ⁊ vt populus suus esset
in hoc ceteris gentibus preminens: voluit etiaꝫ po
pulo suo cauere: nõ solũ a cõtagio morbi hui9 ꝫ etiã
a suspicatione cõtagij. ¶ Qm̃ aũt cicatricẽ vstiõis
potius ꝙ alterius vulneris exhorruit: i suagillatio

Cultores ignis.

nẽ idolatrie qua colebatur ignis hec fecit. ¶ Culto
res eñ ignis in veneratione ipius vstiões faciebãt
in carnib9 suis ⁊ cutibus. Queẽadmoduꝫ alij idola
tre incisiões seu incisuras: Accidit aũt plerumq vt
vuln9 vstionis saniosũ siue sanie fluens fiat. ¶ Et in
hoc casu ꝓpter corruptionẽ atq putredinẽ nomie
lepre illõ significauit amator mundicie deus. ¶ De

Color cutis

coloribus autẽ et ineq̃litate cutis: an sint signa de
lepre: nõ taꝫ ars medicine ꝙ experientia consulẽda est
E Hi q qui cum leprosis diu cohabitauerũt: eosq di
iudicare consueuerunt. Verũtamen nullaten9 dubi
tandũ est signa q̃ lex assignat vera esse signa passio
num: quas lex immũdas ⁊ lepras eẽ iudicabat. Le

Alopecia.

pra vero in capillis ⁊ pilis duobus modis itelligi
tur. ¶ Et p̃mũ vero lepra est alopicia que casum ca
pillorũ et pilorũ efficit: ita etiam vt p eam supcilia
depilentur. Et species ista vere lepre nomen est apõ
medicos sicut et alie. ¶ Secunda accipitur mor
b9 corrosiuus capillorũ ⁊ pilorũ consumens eos et
putrefaciens paulatim: quemadmodum carneꝫ pu
trefacit cancer siue lepra: et nõ operatur ista passio
fluxum siue casum capillorum aut pilorum: sed con
sumptionem eorum a parte exteriori et finali. Et si
F milis huic passioni ẽ lepra in veste ⁊ pelle. Est enim
passio corrosiua pilorũ et substãtie ipi9 pellis. Hec
etiã passio inuenitur in lapidib9 ⁊ parietib9. Et sup
hoc iterrogati fuim9 iã multi ãni sũt de q̃dã lapide q
in se ipo ita cõsumitur in q̃dã abbatia: ⁊ dicunt eum

Lapis cancrosus.

cancerosum. ¶ Nõ est autem mirum si fit in vno la
pide ex habundantia siccitatis: quia hoc accidit in
congerie lapidum: hoc est in pariete: et iam in ce
mento: ex eiusdem habundantia siccitatis: hoc ideꝫ
videmus fieri in lignis: et hec passio potest fieri
in toto pariete: sicut in toto lapide naturaliter quia
eadem causa nata est fieri eque in toto pariete vt
vno ex lapidibus. ¶ Has ergo passiones in vesti

Passiones in vestibus et domib9.

bus et domibus lex exhorruit: tum propter salu
britatem inhabitantium: tum propter idolatriam
pro his enim passionibus colebantur penates et la
res: vel pro hoc q eas tollerent: vl ne eas inferrent
Voluit ergo deus vt ad sacerdotes suos pro his
passionibus recurreretur ⁊: abrasionibus atq com
bustionibus ablutionibusq: ⁊ expiationib9 mũda
rentur: aquam vero expiationis per sacerdotes ⁊

ideo adhiberi: voluit: vt huiusmodi demonia exter
minarentur: ⁊ nouo ritu voluit mundationes istas
fieri: vt a ritibus superstitionis longe fierent. Scito

Curatio leprosorũ notuꝫ miraculuꝫ apud iudeos.

autem ꝙ notum erat miraculum: et famosum cu
ratio leprosorum apud hebreos. Species autem
lepre sm̃ itentionẽ legis sic distiguit: vt p̃ria sit capi
tis ⁊ barbe. ¶ Secũda caluicij ⁊ recaluationis. Ter
tia carnis ⁊ cutis. Quarta cutis ⁊ corporis: ⁊ cica G
tricis albe cuꝫ rubore. Quinta vlceris ⁊ cicatricis.
Sexta vstionis i capite. Distinguit etiã alio ordine
Prima in corpe. Secunda in carne. Tertia in cute.
Quarta i capillatura. Quinta in veste. Sexta i do
mo. Colores vero leprarũ: de quib9 lex facit mẽtio
nẽ: hi sũt: videlicet color pallidus: rubeus: albus: li
uidus: niger: ⁊ florescẽs. Lepra aũt capitis: ⁊ barbe
pro eo sic nominata ẽ: q in eis p̃mũ apparet. Silr
lepra caluicij ⁊ recaluicij: ⁊ recaluationis: quia in
eis p̃mũ vel maxime appꝫ. Propt̃ qd aũt i mũda H

Quatuor adhibebantur in mundatione leprosi.

tione leprosi ⁊ leprose dom9 quattuor illa adhibẽ
tur: videlicꝫ lignũ cedrinũ si: ysop9: coc⁹ bis tinct9:
⁊ passer viuus: ex quib9 fit aspsoriũ: vt lignũ cedri
nũ sit quasi eius manubriũ: coccus vero sit filũ: ⁊ li
gatura ipsius quo alligẽtur simul fasciculus ysopi:
et passer viuus vnus. Hic duo simul: videlicꝫ ysopi
fasciculus: ⁊ passer velut aspsoriũ intingant in aq̃s
viuis: ⁊ sãguine alteri9 passeris imolati: vt ide asp
gat qui mũdand9 ẽ. Propter hic adhibẽtur: quod
diximus i sacrificio vitule ruffe: videlicet: q ab vno
quoq quattuor elemẽtorũ radicaliter: ⁊ p̃mitiue
vnaquaq species lepre cõtrahit p humorẽ elemen
to congruentẽ: ꝓpter hoc auctoritate: elemẽtorũ deo ri
tus iste exhibet: vt imũditia ab elementis cõtracta
hoc ritu ab ipso mũdetur. In hoc aũt ritu passer ae

Passer.

ra expresse designat: licꝫ in odore aliorum cedri: vide
licet: ⁊ ysopi: satis intelligi possit: vt supradiximus
Veruꝫ hic illesa ⁊ integra adhibẽtur: ibi vero .i. in p̃
nominato sacrificio cõburuntur siue ꝓpter hoc: vt
maior ostendatur imũditia peccatorũ q̃ spiritualis
est: ꝙ imũditia lepre que corporalis est. Siue ꝓpt
hoc: vt ostẽdant tria elemẽta p peccata hominũ in I
quinata tandemq p ignem esse purganda: ⁊ ideo cocc9
bis tinctus qui vtiq coloris ignei est adducitur: vt
purgationẽ nouissimã p ignem esse faciẽdã isinuet.
Ceterũ de cedro q̃ putredinẽ a se perpetuo repellit.
De ysopo: quia putriduꝫ humorem purgat: ⁊ ma
culas faciei abstergit: odorem suauitatis spargit
merito contra lepre putredinem. Cedrus iputribi
lis: ⁊ cõtra putridũ humorẽ: ysopus eiusdem pur
gatius: nec nõ ⁊ecõtra fetorẽ passionis illius: ⁊ ma
culas conuenienter adhibentur. Creditur aũt ⁊ yso
pi succus faciei maculas abstergere. ¶ Coccus bis

Coccus bis tinctus.

bis tinctus: ⁊ propter hoc vt viuidum ac rediuiuũ
colorem per hunc ritum leproso institui significet.
Adhibentur etiam ista quatuor: vt leprosus immũ
dicia lepre sue inquinari tria elementa ad minus a
gnoscat: verum tanto minorem esse immundiciam
lepre corporalis immunditia lepre spiritualis in
telliget: quanto faciliorem eius esse purgationem
cognoscit dum hanc conspicit leui aspersione. Illã
vero non nisi forti conflagratione purgari. Etiam ẽ
de: quia passer viuus liber in agrum euolare hic
mitti precipitur post expletum ritum purgationis
Passer siquidem de auibus est gregatim inhabi
tantibus atq volantibus. Cum ergo ab aligatio
ne aspersorij ad agrum euolare dimittitur idẽ ẽ aẽ

ad ꝓpᷓa castra redeūdi licētia ei detur. In quo signi ficatur leprosus a ritu expiatiōis liber ad castrā re uertēs. Q; aūt de sanguine hostie immolate sup ex tremū auricule dextre ⁊ sup pollices dextros man⁹ ⁊ pedis poni pcipit. Illa causa videt esse iuxta lit teraȝ: qꝛ in huiusmodi pollicib⁹ signa lepre appare

Signa le pre i pollici bus.

in pmis cōsueuerunt: videlicet insensibilitas coruȝ: ⁊ forte idē appet in extremo auricule dextre. Pars tn̄ illa valde parū sēsibilis est.

¶ Octo causas enumerat ꝓpt quas ꝓhibitū erat aialia diuersi gn̄is cōmisceri sicut i illa ꝓhibitione Nō arabis in boue ⁊ asino. Ubi notandū multa fu iſſe in lege aut pcepta aut ꝓhibita: vt hebrei ab ido lorum cultu abducerentur.

Prima.

POst hoc dicem⁹ causas ꝓhibitionis cō mixtionis aialiū diuersi generis. Pri ma ergo causa fuit: vt ordo ipe nature ↄmendaret populo dei tanq̄ ius natu rale eiusdēq; statutū.

L

Secunda.

¶ Secunda causa vt flagiciū omne sodomiticū declinaretur.

Tertia.

Tertia causa vt spurcissimis illis gentib⁹ que ante dei po pulū ex terra ꝓmissionis eiciende erāt dissimulare tur sicut legitur in. xviij. Leuit. ⁊ eiusdē. xx.

Quarta.

Quar ta causa vt modestia ⁊ passio ↄcupiscentie ex hoc deo acceptior esse ostenderet q. quetiā in animalib⁹ bru tis ad limites ⁊ normā nature eā esse regulatam vo lebat.

Quinta.

¶ Quinta vt nefanda opa ⁊ maleficia q̄ de fe cibus ex hmōi cōmixtione ꝓcreatis fiebant declina

M

rentur: et hec opa leguntur in libro qui dicitur neu mich. siue neuemich et alio noie vocat leges plato

Liber neu mich.

nis qui liber totus est de huiusmodi cōmixtionib⁹ et vocatur leges platonis qꝛ contra leges nature ē.

Sexta.

Sexta causa suggillatio culture siue idolatrie vene ris et priapi: hui⁹ eni commixtiones in amplatiōeȝ hmōi idolatrie faciebāt hoies pditiōis.

Septima.

Septia cā vt ait quidā erat: ne hoies hui⁹ opib⁹ cōtaminarēt eis imiscēdo se: aliā q̄ppe diuersarū specieȝ rarissi me: ⁊ vix se inicē cōcupiscūt: nisi hō aliq̄d opere suo vl' opis adhibeat ad appetitū hmōi cōcitādū: hic q̄ indignū hoi valde q̄ idecēs ipsū iudicauit iste ⁊ non inmerito: videlicȝ q̄ hō aliq̄ ope rōne sua appetituȝ hmōi ↄcitaret: ⁊ cōmixtionem ꝓcuraret.

Octaua.

¶ Octaua cā: qꝛ hui⁹ cōmixtio vix fieri pōt: nisi i ↄspectu hoim vni⁹ aut pluriū: p quē aut q̄s ꝓcuret: vt dixim⁹. Pe riculosus aūt ē ↄspect⁹ hui⁹ ꝓuocatori⁹ eni ē libidi nis: similisq; nepharie ↄmixtiōis: ⁊ iste eedeȝ cause fuerūt ꝓhibitionis ↄiūctiōis hmōi aialiū i aliquo ope: sicut ⁊ illa ꝓhibitio. Nō arabis i boue ⁊ asino q̄ legit. Deutero. 22. Scito tn̄: qꝛ istas ↄiūctiones aialiū diuersoꝝ generū i operib⁹ suis faciebāt iux ta ↄiūctiōes planetarū: ⁊ q̄sdā alias ↄstellationes credētes ex hoc opera ꝓsperari: voluit q̄ de⁹ remo uere vanitatē credulitatis ipsi⁹ a cordib⁹ eoꝝ tanq̄ radicē idolatrie: ne p eā creatore relicto ad stellarū seruitia traherentur.

Seruire astris ma gis q̄ crea tori.

¶ Alterius i lege ꝓhibiti scȝ ne vir veste femiea vteret cās refert nature pscriptū ac ↄgruētiā priaȝ cāȝ fuisse dicēs: vt. s. q̄s natura sexu discreuerat di scerneret ⁊ hit⁹: ⁊ vt occasio turpitudinis ac suspi tiōis auferret: ⁊ vt idolatria vet⁹ deleret ex cordi b⁹ hebreoꝝ: qm̄ gētiles sacra martis ⁊ veneris mē tito sexu ac mu tato hitu celebrarēt. Reliq̄ patent.

Ause vero prohibitionis: ne vir vteret veste femiea: vel econuerso: mlte fuert. Pria fuit ↄgruētia ipsi⁹ nature: videlȝ vt q̄s natā sexu discreuerat discerneret ⁊ vestit⁹

Prima.

¶ Secūda vt oportunitas auferret turpitudinum latibulis: posset eni intrare vir ad mulierē sub ha bitu muliebri: ⁊ ecōuerso mulier sub habitu virili. Ablata igr̄ est per hāc discretionem vestit⁹: multa oportunitas flagiciis. Tertia exterminatio sacroꝝ martis ⁊ veneris: in sacris eni martis nō solū virili vestitu vestiebant mulieres: sed etiā armabant: vt in ipsis vestimētis bellicis ⁊ idē armis ipm tanq̄ deū belli: ⁊ victorie datorē colerēt. ¶ Et cocogrecus i li bro maledicto quē scripsit de stationib⁹ ad cultū ve neris inter alia sacrilega: ⁊ deo odibilia pcepit: vt q̄ nephandū ritū illuȝ exercet: coronā femineā habe at in capite suo: eodē mō in sacris veneris viri effe minabātur: videlicet in vestibus muliebrib⁹ sacra veneris exercentes propter hmōi sacrilegos ri tus marti: ⁊ veneri se placere credentes atq; querē tes. ¶ Quarta causa: vt occasio magna ꝓuocatio nis libidinis auferret: magna eni est ꝓuocatio libidi nis viris vestit⁹ muliebris: ⁊ ecōuerso: ⁊ hoc ē qm̄ ve stis muliebris viro circūdata vehementer refricat memoriaȝ: ⁊ ↄmouet imaginationē mulieris: ⁊ ecō uerso: alibi autem didicistis: qꝛ imaginatio rei desi derabilis ↄmouet desiderium. Quinta causa: vt auferet occasio maleficij: quib⁹ gētes ille refertissi me erant: ⁊ in eis nutrite. ¶ Cōsueuerūt eni malefi ci: ⁊ malefice in vestibus aut de vestibus libidinis ma leficia exercere: ⁊ hoc nos in libris eorum sepe legi mus: vt ergo occasio hmōi tolleret etiam: voluit deus hāc ↄfutationē vestitus esse in viris ⁊ mulieribus. ¶ Sexta causa: vt tolleret error periculosus: ⁊ sup stitiosa credulitas q̄ trahi possent ad idolatriā q̄ꝛ credebāt decepti: a plicatiōe vestiū muliebriū ma xime in sacris veneris: ↄiungi sibi ac cōciliari amo re fortissimo corda mulieruȝ: propter q̄s hoc face rent: vel q̄ postea hmōi vestibus vterent: similiter ⁊ decepte mulieres idipm credebant de viris ⁊ virili bus vestimētis. voluit ergo deus hunc supstitiosuȝ errorē auferri de cordibus eoꝝ per ablationem abu sionis istius: ne per illum tandē traherent ad cultū veneris. Usus vero vestis ex lana linoq; ↄtexte: ꝓhi bitus fuit iuxta lraȝ: qꝛ sacerdotes idoloꝝ ⁊ in egi pto maxime vestibus hmōi vtebant. Causa igitur in hoc fuit: ne dei populus assimilaretur idolatris: alia iā fuit generalis: vt idolatria ↄiūctionib⁹ exer cebatur: ex hoc percuteret: tertia fuit: vt ordo natu re quē idolatrie multipliciter ꝓuertebat suaretur: in vestibus: vt linum scilicet sub lana esset et corpo ri humano ꝓpinqui⁹. Quarta vt vestib⁹ ⁊ materijs earum ipsa q̄ natura inter eas fecerat discretio seu distinctio seruaretur vt linea sit camisia natura cami sia esset et tunica natura tunica: et ita de alijs. Hec eni que diximus omnia confundebant et commisce bant idolatre: et venerationem maxime elemento rū de q̄ aliq̄d loquimur in sequentib⁹: pro eo scilicȝ q̄ de commixtione elementorum quibus seruiebant eorumq; confusione omnia huius gignere. Vole bant etiam insinuari per hoc: hoc est per huiusmo di commixtiones et coniunctiones agricolas et pa stores ad stellarū seruitium obligatos: quia stella rum fauore et beneficio putabant fecunditatē et la ne copiam in animalibus; et fertilitatem in agris ꝓuenire. Propt hoc ergo lanā ⁊ linū simul i vestib⁹ cōiūgebāt: vt ipo hitu hāc supstitionē ↄfiterēt ⁊ vtrā q; copiā a stellis ꝓuenire ↄfiterēt: vtrūq; aūt istorū erāt stellaꝝ suitiū: vidlȝ iā ↄfessio q̄ confessio ante dicta. Quēadmodum habit⁹ religiosi delatio apd

N

Secunda.

Tertia.

Sacra mar tis et vene ris.

Cocogrec⁹

O

Quarta.

Quinta.

Imagina tio.

P

Sexta.

Q

Supersti tio gentiliū

R

Uestis ex la na et lino ↄtexta

Elemento rum cultus

Astrorum cultus.

S

nos ē dei seruitiū: scito etiā: qꝛ hmōi ꝯiun ctiões li-
ni ⁊ lane in vestimētis faciebāt cū ob seruatiōe con-
iunctiōis stellarū: eisdē de causis ꝓhibuit de⁹ in eo
Deutero. dē cap. Deutero. 2. Ne vinea seretur altero semine
verūtñ causā vnā addidit aliā videlicet ne semētes
quas seuisses: ⁊ que nascuntur, pariter sãctificētur:
hoc ē pariter decime: ⁊ primitie eorū reddant. volu
it deus eñ diuersis temporib⁹ decimas eorū reddi
sic ⁊ diuersis tēporib⁹ colligunt. Utilitas aūt iuxta
litterā manifesta est i hoc: qꝛ collectio sementis non
posset fieri absq̄ detrimēto vinee vel periculo. Ridi
culū aūt ē in hoc dominū voluisse cōsulere populo
C suo cōsulere i quo nullo cōsilio idigebat. ¶ Cuilibꝫ
Ceres et eñ manifestū erat detrimētuꝫ hui⁹ atq̄ periculum.
bacchus. Causa igit i hoc fuit idolatria cereris ⁊ bachi quo
rū cultores suis vineis culturas cōiungebant atq̄
miscebāt: sic ⁊ fructus quos de beneficio eorū se ob
tinere credebāt: in eodē agro ꝯiungere cōsueuerāt:
causa autē in hoc erat: qꝛ in eadē terra radices hñt
vites: ⁊ fruges: ⁊ ex eadē nascunt ⁊ nutriunt. Uole-
bāt igr cererē: ⁊ bachū: ⁊ cultu ⁊ opib⁹ sociare. Ratē
de autē: qꝛ gñalit dictū ē Leuiti. 19. Agrū nō seres di
uerso semine. Et iterū Ueste q̄ ex duob⁹ cōtextaē: nō
indueris: ⁊ hoc propt causas q̄s dixim⁹: Ista aūt re
petitio insinuat nobis legislatorē nō parū erroris
atq̄ periculi intellexisse in cōiūctionibus hmōi: nō
eñ ꝓpter litteralē vtilitatem solūmō ꝓhibitiones
earū repetiisse. ex quo satis itelligitur ꝓpter idola
triā cereris ⁊ bacchi: vel stellarū eas tam studiose
prohibuisse.

¶ Generaliter docet quomō deus filios israel vo
luit ab omni idolatria purgare: ⁊ ab omni impieta
te liberare: ⁊ sibi mirabili quodā federe copulare ac
desponsare: qd probat per ipsā legē ⁊ ꝓphetas.

De vtilitatib⁹ vero festorū q̄ precepta sūt
in lege celebrari: nos aliquid scribere nō
oportet: cū ipsa serie textus expresse sint
sicut festiuitas paschalis rememoratio-
neꝫ liberationis ab egyptia seruitute: cū tota solē-
nitate sacrificij agni paschalis: ⁊ obseruatione azi-
A morū: Similiter festiuitas cenophegie: hoc ē taber
Cenophe- naculorū: in rememorationeꝫ habitatiōis filiorum
gia. israel q̄ in tabernaculis habitauerūt in deserto qua
draginta annis instituta ē: videlicet ne obliuiōe de
lerent m irifica illa: ⁊ magnifica bñficētia dei de cordi
b⁹ filioꝝ israel: quib⁹ eos i deserto q̄dragita ānis pa
uit: vestimenta eorum: ⁊ calciamenta illesa seruauit:
al iaq̄ magnalia misericordie sue que ipsis in eodē
deserto exhibuit: sed hac solēnitate q̄si scriptura q̄-
dam populorum in memorabili fortissimo obtine-
rent: hec igit pa uca de multis que dici possent de
his que absurda videbantur in lege: aperiunt tibi
viam litteralium rationum siue causarum in singu-
lis eorum: nunc vero dicemus sermonem vniuersa
lem per quē oīa q̄ de his diximus: ⁊ clariora tibi fi-
ent: ⁊ certiora: dicemus igitur in primis: qꝛ ex ipso
textu legis: ⁊ ꝓphetaruꝫ apparet: quia deus popu-
lum illum nō solum ab errore ⁊ īpietate idolatrie
C ceterorūq̄ vitiorū cōtaminationibus mundare vo-
luit: ⁊ ad se cōuertere: immo etiā spiritualiter despō
Oseas. sare: sibiq̄ mirabili federe copulare: sicut expresse
legitur in scdo Osee. Indicate matrē vestram: quia
nō ipsa vxor mea: ⁊ ego nō vir eius. Et iterum in eo-
dem eiusdē. Sponsabo te mihi in sempiter. spōsabo
te mihi i iusticia: ⁊ iudicio: ⁊ i mīa: ⁊ miſationibus
⁊ spōsabo te mihi i fide. Fornicatiōes vō ⁊ adulte
ria cōtra istud mrīmonium vocat idolatrie abhomina
tiōes q̄ in eodē ⁊ in pmo eiusdē. Siir esaie legitur.
Quis ē liber repudij matris vestre quo dimisi eam
In lege vero multotiēs replicat qd est fortius. vbi
vocat se deū zelotē ⁊ emulatorē. vtcꝫ. exo. 15. Non
adorabis inq̄t ea: neq̄ coles: ego sū dñs deus tuus Deus zelo
fortis zelotes. zelus autem ꝓprie vehemens amor tes.
est i ꝓpriā vxorē quo aliū accedre ad eā nō patit nec Y
aliquid suspectū hr̄e cū illa: hoc est nec ad tactū nec
colloquiū nec nutū nec signū: neq̄ appropinq̄tionē
ad illā q̄ occasionē dare possit adulterio. ¶ Merito
ergo ista duo aduīxit de⁹ i ipo exordio legis sue: vi-
delꝫ idolatrie adulteriū: ⁊ mariti zelū: zeliq̄ magni
tudinē: vt vxorē deterreret ab adulterio. ¶ Nō suffi
cit aūt zelāti marito vt vxor ei⁹ declinet adulteriū
nisi declinet ⁊ adulterij species ⁊ suspitiōes: oēsq̄ e-
iusdē occasiōes: ⁊ ꝓpē hoc supaddit de⁹ in. xxiij. ex-
odi. Destrues aras eorū ⁊ ꝯfringes statuas eoruꝫ.
Si eñ remanerēt: remaneret ipa species idolatrie: ⁊
viderētur ei coli idola vbi aras ⁊ statuas haberent.
Insup are eorū ⁊ statue occasionē dare posiēt pplo
dei vt i idolatriaꝫ rediret: ꝓpter hāc etiā causā sub-
iūxit ibideꝫ. Nō inibis fedus cū eis neq̄ dijs eoruꝫ:
nō ei habitent in terra tua: sub audis idolatrie vel
idola: ne forte peccare te faciāt i me. Expresse ergo A
hic dicit de⁹: qꝛ de causa nec idolatras nec idola p-
misit habitare i terra filioꝝ isrl videliceꝫ ne cōuict⁹
eorum ⁊ colloquia aut exēpla populū dei corrūpe-
rēt: ⁊ a castitate huius spūal mrīmonij in tāte impi
etatis adulteriū iducerēt: ꝓpter hāc eandē causam
dixit eisdē. Deutro. vij. nō concupisces argētū ⁊ au
rū de q̄bus facta sūt: neq̄ assumes ex eis tibi q̄cq̄ ne
offēdas ⁊c. Sub ꝓtextu ei retinēdi huius aurū ⁊ ar Spiritua-
gētū posset q̄s seruare statuā. Preterea ipm metal- le matri-
lū qd aliq̄n i idolis adoratū fuerat possꝫ ex hac cau monium.
sa videri aliter aliquid adhuc hr̄e numinis vel sācti
tatis āplius q̄ aliud metallū. Has ergo occasiones
voluit remouere dominus: ne esset i lesionē castita- B
tis quā dñs zelabat in pplo suo: ꝓpter hāc eandem
causā occidi iussit maleficos hoc ē incātatores. In-
cātatio eñ nō ē sine idolatria: ⁊ si ei sint opa q̄dā mi
rāda q̄ naturaliter fiūt: sicut subita generatio ranaꝝ
⁊ pediculorū ⁊ multa hmōi: nō tñ incātationes dicē
da sūt neq̄ dicūt immo opatiōes naturales sūt: ⁊ sci
entia earum vna est de vndecim partibus sciētie na
turalis i qua nihil adiutorio demonum fit: propter
hanc eandem causam prohibuit consuli ariolos: ob
seruari somnia et auguria: et ne inueniretur in ter-
ra israel maleficus aut incantator: aut qui diuinos Arioli di-
consuleret. ¶ Omnia eñ ista declinant et reducunt uinatores.
in idolatriam. Hac eadem de causa precepit vt vir
in quo phitonicus spiritus essꝫ occideretur et etiaꝫ
mulier ne p diuinationem phitonicam in apollinis
idolatriam declinaret. Speciem vero idolatrie eo
dem zelo ꝓhibuit. leui. xix. dicēs. Neq̄ in rotundū at
tōdebitis comā nec radetis barbā et sup mortuos
ne incidetis carnes vestras neq̄ figuras vestras
neq̄ figuras aliquas: aut stigmata facietis vobis.
¶ Nec in coma: nec in barba voluit appere specieꝫ
idolatrie: illa eñ faciebāt idolatre sicut incisiōes
sup mortuos: propter placandum deum inferorum
⁊ tunc erat idolatria: vel vt vehementiam doloris
de morte carorum suorum exprimerent quod adhuc
multi faciunt i morte carorum suorum: quod vti-

E q̄ sũt reliquie sacroꝝ ⁊ idolatrie plutõis. ¶ Stigma
Stigmata et signa nõ portanda.
ta vero ⁊ figuras adhuc etiã xp̄iani faciũt ⁊ deferũt
⁊ vocant eas breuia: et in ꝓprijs corporib⁹ ⁊ in cartis
et i rebus alijs videlicet metallis: q̄ oĩa aut idola
tria vna sunt aut idolatrie species: aut ipsius reli-
quie detestãde: ⁊ xp̄iane religiõi aduerse. ¶ De his
aũt omnib⁹ loquimur in sequentib⁹ videlicz i decla
ratiõe idolatrie: ⁊ eiusdẽ destructiõe. Hic ergo ẽ ser
mo vniuersalis quẽ ꝑtermittẽdũ duximus: et radix
cõmunis ex qua declarat tibi: ꝓpter qđ vnũqđq3 ta
liũ ꝓhibitũ ẽ: videlicet zelus ⁊ emulatio dei. Oĩa
em̄ hmõi q̄ vidẽtur absurda in lege aut ei adulteria
sũt cõtra misunonũ spũale qđ diximus: aut spẽs seu
silitudies adulterioꝝ: aut suspitiões aut occasiões
F aut reliquie ipoꝝ. zelotypi aũt ⁊ emulatores mari-
Bona ze- lotypia.
ti: nõ ẽ dubiũ quin sit oĩa hmõi vxori interdicere: et
ab eadẽ auertere: vigẽte scz zelo siue emulatiõe quã
hz in vxorẽ. Appet igr̃ q2 zel⁹ dei causa est ꝓter quã
ꝓhibita sũt hec oĩa: causa inq̄ vigẽtissima. Hac igr̃
de causa videlicet de zelo ⁊ emulatiõe: qua zelabat
hmõi vxorẽ: sic debeat ꝓhibere hoc: sicut debebat
esse zelotes seu emulator: et sic decebat eũ ista ꝓhi
bere sicut decebat eũ esse zelotẽ aut emulatorẽ. Iaz
igr̃ dedim⁹ tibi causã vniuersalẽ ꝓpter quã ⁊ debitũ
et decẽs fuit vt talia ꝓhiberẽtur. ¶ Ita vt cũ inter-
rogat⁹ fueris qđ fecit vt ꝓhiberẽtur hec oĩa cõfidẽ
ter respõdere possis: q2 zelus dñi exercituũ hoc fe-
cit: quo nihil ad adulterium pertinens in spõsa sua
voluit sustinere. ¶ Et cũ inspexeris diligẽter textuz
legis per singula: fiet tibi magis clarum qđ diximus.
Nunc vero addemus tibi declarationes alias: ⁊ ra
tiões in idipm̃. Dicem⁹ ergo: q2 p̄plo adeo ꝓno a
deoq3 facili ad idolatriã q̄ malo: videlicet malo ido
Populus israel pro nus ad ido latriaz.
latrie: nullũ erat eidẽ pniciosius: nullũ vt ita dicam⁹
familiari⁹. ipe vo nulli magis subdit⁹ aut magis
obnoxim⁹ cõsulendũ erat ꝓ tãta infirmitate: tãtaq3
recidiuandi ꝓnitate. Et ipsum tm̃ malum omnisq3
sequela eius ꝑcidendum fuit: ⁊ omnis eiusdẽ occa-
sio. ¶ Omnia autem que nominauimus: aut ipsum
malum erant aut eius occasiones: quare necessaria
G omnia interdicenda populo illi. ¶ Amp̄. quia in dei
ꝑceptis nihil absurdum: nihil inutile esse possibile
ẽ. Multa aũt de ꝑceptis ⁊ ꝓhibitiõib⁹ absurda ⁊ inu
tilia essent in lege iuxta litterã: nisi ꝓpter antedictas
causas ꝑcepta vl̄ ꝓhibita esset. ¶ Iuxta litterã igit
his de causis ꝑcepta: vl̄ ꝓhibita sũt: q2 si iuxta litte
rã verisimiliores cause iueniri nõ possũt q̄ iste q̄s
nominauimus: q̄ dubitari nõ possũt iustissime fuis
se ac rationabilissime. Credẽdũ igitur est nobis i p
te ista. ¶ Amp̄. Cũ isto q̄ tẽpore erupũt sapiẽtie cele
stis abyssi: sicut legit ꝓuerb. 4. Et repleta est terra
sciẽtia dñi. sicut aque dñi maris operiẽtes: vt legi-
tur ysaie. 11. Cũ inq̄ isto tp̄e quo dicit popul⁹ adeo
erudit⁹ cẽ sĩles ꝑceptiones: ⁊ ꝓhibitiones ap̃ nos
Populus israel rudis erat.
propter similes causas iuste ac rationabiliter fiãt.
q̄to fortius nouitio illi populo ⁊ insanie idolatrie
innutrito: ipsiq3 adhuc populo vt pote inde exeun-
ti talia: ⁊ ex talibus causis iniungenda erant. ver-
bi gratia. Si quis vellet apud nos die sabati ces-
sare a seruilibus operibus: etiam vt vacaret ora-
tioni nõ sustineret hoc ecclesia: ⁊ hoc propter speci
em iudaismi: ⁊ si consuetudinarius esset dure in eũ
vindicaretur. Quid ergo mirum: si omnis species
H idolatrie tunc temporis prohibebatur populo illi
quando species iudaismi ita damnatur apud nos.

¶ Eodẽ modo si quis diẽ veneris solẽnẽ vellet atq3
festiuũ: corriperetur ab ecclesia: et ꝓhiberet omni-
no: quacũq3 intẽtione istud faceret: ꝓpter speciez sa
racenice supstitiõis. Iuxta hũc modũ inuenies alias
multas ꝑceptiões: ⁊ ꝓhibitiones ex hmõi causis: ⁊ si
milibus factas esse. ¶ Multo fortius igitur facien
de fuerũt hui⁹ ꝓhibitiones ⁊ ꝑceptiones: nondum
extincta i populo israel immo: adhuc ferueñte idola-
trie vesania: ⁊ apud nos etiã auguria veneficia ⁊ in
cantatiões omne qđ hui⁹ maleficiũ eisdez de causis
prohibita sũt. ¶ Vides etiã q̄ q2 si quis vellet singu
I Superstitio ois fugiẽda.
lis dieb⁹ lauare genitalia sua: ⁊ i hoc esset ꝯsuetudi
nari⁹ corriperetur grauit⁹: ⁊ desistere cõpelleretur:
Similiter si quis vellet adorare ad aquilonẽ hodie
vel ad occidẽtẽ supsticiosus haberetur: nec sustine-
retur ab ecclia. eodẽ mõ si qs vellet ante arborez fle-
ctere genua: ⁊ adorare etiã creatorẽ cõsuetudinarie:
suspectum hoc haberet ecclesia propter antiquam
idolatriaz q̄ sub arboribus: ⁊ ante arbores solebat
exerceri. Merito igit populus in idolatria enutri-
to: ⁊ ab idolatris circũquaq3 circundato: interdicte
sũt suspecte: ⁊ vicine idolatrie obseruatiões. ¶ Nos
autẽ oñdem⁹ in sequentib⁹ in tractatu de idolatrie
ꝙ obseruatiões somnioꝝ: augurioꝝ: cõstellatio
Strene sapiunt idolatriam.
nũ: sternutationũ: obuiationũ: dierũ ⁊ horarũ. Itez
figurarũ: stigmatũ: caracterũ: imaginũ: ⁊ impressio
nũ atq3 strenaruz: nõ solum vicine idolatrie sũt: sed
etiam vera idolatria cũ radicitus: ⁊ intime fuerit ꝑ
scrutata.

¶ Ostendit moysen ꝓphetam ⁊ legislatorẽ sapiẽ
tissimũ nihil ꝑcepisse absurdũ ac ridiculuz populo
israelitico sibi cõmisso: et ideo oĩa eius ꝑcepta iu-
stissimas causas habuisse etiã itelligentia litterali.

Licet autẽ ex his clarũ tibi sit: ⁊ merito: q2
iuxta litteram intelligenda sũt ea que ab
surda vidẽtur esse in lege: ⁊ quia causas
habet i istas ac rationabiles sue ꝑceptio
nis ⁊ sue ꝓhibitiõis: ⁊ quia tempus id: ⁊ populi ru-
ditas: ⁊ ineruditio idolatrieq3 ꝓnitas: ac vicini-
tas precepta: ⁊ prohibitionis huius requirebant.
¶ Ostendimus etiã tibi: q2 magna pars eorũ etiam
apud nos extant: sicut ꝓhibitiones obseruationuz
supsticiosaruz: quas ꝓximo enumerauim⁹: ⁊ quia
Iudaism⁹.
etiã tales preceptiões: ⁊ ꝓhibitiones fiunt ap̃ nos
propter speciem iudaismi: ⁊ sarracenismi: aliarũq3
supstitionũ suspitiões: ⁊ propter hoc merito ex simi-
libus causis similes ꝑceptiones: ⁊ ꝓhibitiões ꝑmi
tiuo illi populo: ⁊ idolatrie innutrito: ⁊ circũquaq3
obsesso: multo fortius faciẽde fuerũt: nunc vero di
cemus qui si hmõi nõ haberent literalẽ sensum siue
intelligẽtiam: multa inconuenientia: multaq3 absur
da viderentur. ¶ Horum primũ ẽ q2 ipse legislator
barbarus fuisset: ⁊ ipsa lex barbara q̄tuz ad hoc cũ
K non intelligeret a populo illo: quid aũt stultius sen
tiri põt de ꝓphet a sapiẽtissio: ⁊ legislatore q̄ pea lo-
cutũ fuisse populo: ⁊ seruare mãdasse q̄ pp̄ls nõ in
telligeret: quid aũt erat hoc q̄ pp̄lo illudere ipsũq3
irridere: ¶ Amp̄. cũ dux ⁊ doctor pp̄lo illi dat⁹ fue-
rit: q̄liter iplebat doctoris officiũ: cũ ipsam legẽ ad
populum ferebat: cumq3 docere debebat eis nõ ex-
poneret et edisseret. Quid aliud erat hoc facere
q̄ populũ in errorez inducere: ꝓponere nãq3 man-
Bonus legislator.
datorũ litterã literalẽ intelligẽtiã non habẽtem: et
hoc ipsũ populo non exponere: nihil aliud est q̄ po
pulũ in intelligentiã literalez: vbi ipsa oĩno non

est inducere vel rudē populū ⁊ om̄ino indoctum ad
deriuādā intētionē litterali velamie abscōditā ⁊ ad
umbratā cogere: vt qd eñ vir tā sapiēs tāqꝫ fidelis
populo quē docēdū susceꝑat itelligibiliter loq̄ vo-
lebat. Simul igitur ⁊ fraudē doctrine facere vide-
batur dū eū abscōdebat: ⁊ simulatio erat ⁊ doctrine
q̄rtū ad hm̄ōi nō doctrine veritas qȝ erga populuȝ
faciebat. Preterea mirabiliter abutebatur sermo-
ne seu loq̄la i hm̄ōi. Sermo siquidē iterp̄res animi
est. Sermo aūt ei⁹ q̄ntū ad hoc nō iterp̄res erit ani-
L mi sui: sȝ magis abscōditor et celator. ¶ Amplius.
Tot ⁊ tāti doctores legis p̄cesserūt i populo illo et
i isto errore populū reliquerūt: nihil om̄ino sup hoc
loquētes ⁊ de alio itellectu q̄ de litterali: populum
om̄ino nō ām̄onētes. Amplius. Ipsi ꝓphete absqꝫ
vlla dubitatiōe si alia itelligētia q̄ l̄ralis erat i his
cū ad corrigēdū p̄plm missi fuerit adeo: quō ab isto
errore int̄ alios illū aut nō correxerūt: aut de eo mē
tiōeȝ aliquam nō fecerūt. Q̄ si q̄s dixerit q̄ talib⁹ p̄-
M ceptis ⁊ ꝓhibitiōib⁹ nō loq̄batur lex p̄p̄lo illi sȝ po
pulo nouo videlȝ xp̄iano cui taliū sp̄ūalis itelligen
tia seruabatur. Contradicit exp̄sse. Ap̄ls in iij. ad
Nota. Apostolus — Roma. Scim⁹ q̄ queciiqꝫ lex loq̄tur his q̄ i lege sūt
loq̄tur. ¶ Ampli. Que necessitas erat vt nobis lex
tūc spiritalē itelligētiā loq̄retur: cū nōduȝ eramus:
postq̄ aūt edificata ē ecclia xp̄iana non fuit necesse
vt lex i vmbra illa figurarū nobis loq̄ret̄. Cum ip̄a
euāgelica veritas ad nos nuda ⁊ aꝑta venisset. ¶ Mo
dis igr̄ o[m]ib⁹ necesse est talia l̄ralē itelligētiā habuis
N se. improbabile nāqꝫ valde ē q̄ tot⁹ p̄p̄lus iudeoꝝ sco
la toti⁹ legis tā tot milib⁹ ānoꝝ fuit: totusqꝫ i eadeȝ
a maxio vsqꝫ ad minimuȝ doct⁹ fuerit atqꝫ studuerit
errorem istum nō deprehendisse: ⁊ taȝ diu velut here
ditariuȝ tenuisse: ⁊ ad posteros transfuisse: siquis
aūt querat quomodo hodie si ipsi hebrei ista noūt
que diximus: ⁊ scripsimus de hm̄ōi absurditatib⁹: re
spōdemus: q̄ tempe sue preceptiōis ⁊ prohibitio-
nis notissima erant sapiētissimis: rudibus autem
⁊ indoctis facillime cognoscibilia: propter noticiā
idolatrie: ⁊ superstitiosarū consuetudinū gētis egy
Scietia legis periit i hebreis — ptie. ⁊ aliarū gentiū que eidē populo vicine erant.
¶ Periit autē ab hebreis ista sciētia: tū longitudi-
ne dierum: tū afflictione ⁊ dispersiōe eoꝝ: tū etiam
negligētia studēdi in legequā negligētiam partim
auaritia cui ad modū dediti sunt: partim amor alie
ne philosophie induxit.

¶ Probat testimoniis legis legem ipsā nō tantum
litteralem intelligētiaȝ sed etiam spiritualem ha-
buisse ac interiorē. Ideo dicit legē esse multipliceȝ
propter sensus varios ⁊ mysticos. Uide in hac par-
te maximas laudes sacre scripture.

T quoniā iā ostendimus: ⁊ declarauim⁹
litteralē intelligētiaȝ legis in his in qui
bus absurda penitus ⁊ nullatenus possi-
bilis videbatur. ¶ Patefaciemus post
O hec: q̄ nō solū litteralem intelligentiā habet lex: sȝ
Lex etiam spiritualis — etiā spiritualē: q̄ multiplicē a deo vt om̄ino intelle
ctus illuminatiuus: ⁊ edificatiuus animaruȝ: qui ex
ea elici potest i ea necessario sit: et primū ostēdem⁹
hoc ex ipsius legis: ⁊ ꝓphetarū testimoniis. legitur
siquidē Deutero 4. Hec est eñ sapiētia nr̄a: ⁊ intel-
lectus coraȝ oībus populis: vt audiētes vniuersi p̄-
cepta hec dicāt: en p̄p̄ls sapiēs: ⁊ itelligēs: q̄s ei ꝓ
p̄t litteralē itelligētiā solā legis sapiētē itelligētē cē-

seat p̄p̄hillū p̄ferri cū et paruuli hebreoꝝ illā doce
ant̄ a p̄rib⁹ suis: ⁊ hoc ex mādato dei. p̄ter ea si nihil
haberet intime itelligētie lex: nō haberet ap̄d eā locū — Putri legem discebant ex precepto dei.
scrutatio: quid ē esset dicere. Beati q̄ scrutant̄ testi-
monia ei⁹. Et iterū. Scrutabor legē tuā. ¶ Scruta
ta eñ i alab⁹ itestina vel iteriora sunt. ¶ Amp̄. Si
nō haberet nisi exteriorē istū sēsū lex: quare dō oras- P
set ad deū. Reuela oclos meos: ⁊ cōsiderabo mira-
bilia de lege tua: cuius eñ oculi adeo velati sūt: vt
ista exteriora legis videre nō valeat q̄ vt diximꝰ eti
am paulisoñdūt̄. ¶ Amp̄. Que sūt ista mirabilia d̄
lege tua: quid eñ admiratiōis h̄ȝ carnificina sacrifi
cioꝝ: i[n]spectio lepraꝝ: ⁊ insensibilis circuitus expiatio
nū. ¶ Amp̄. Mandata iudicia testimonia totaqꝫ fa- Q
brica tabernaculi totaqꝫ suppellēda eiusdē q̄d inq̄
hñt admiratiōis hec oīa exterius: q̄d philosophice
subtilitatis: q̄d sapiētialis ꝓfūditatis: nunq̄d ꝓpt̄
hec cōsiderāda exteri⁹ vir ꝓphetici sp̄ūs dauid qui
sup senes se intellexisse gloriabat̄ petebat reuelari
oclos suos? ¶ Amp̄. Quē intellectū petebat sibi da
ri cū dicebat. Da mihi itellectū vt discam mādata
tua. Naturalē itellectū habebat q̄ vtiqꝫ sufficiētissi- David.
m⁹ ē ad oēȝ litteralē legis itelligētiā. Sublimiorē i
tellectū igit̄ petebat: ē hñt hec mādata legis subli- R
miorē intelligētiaȝ q̄ litteralē. ¶ Amp̄. Qualit̄ bea
tū dicit dauid virū qui i lege meditat̄ die ac nocte: — Nota diligenter.
cum meditatio exterioꝝ de his q̄rtū ad maiorem sui
partē etiaȝ onerosa ⁊ tediosa videat̄. Q̄ autem mul
tiplex sit lex nō multitudine madatorum: quia hoc
ridiculosū esset dicere expresse legit̄. Job. 11. vtinaȝ
de⁹ loqueretur tecū ⁊ aperiret labia sua tibi: vt osten
deret tibi secreta sapiētie: ⁊ q̄ multiplex sit lex e⁹. Q̄
eniȝ multiplex sit multitudine mādatoꝝ ostensione — Lex multiplex.
nō indiget. simil̄r Osee. 8 Scribaȝ eis multiplices
leges meas. ¶ Ut aūt ad vnū dicamus: manifestuȝ
est: q̄ liber legis totius: vt etiā libros ꝓphetarum
comp̄hēdat toti populo hebreoꝝ dat⁹ est: vt in eo
totus erudiret̄ ⁊ doceret̄. Incōueniēs autem est et
omnino superuacuū: rudibus: ⁊ iam doctis eandem
lectionē proponere. Quis eñ magister hoc faciat
in scola sua vt nō vnicuiqꝫ discipuloꝝ suoꝝ ꝓ captu
ipsi⁹ siue capacitate lectionē ꝓponat. Q̄nto magis S
oīȝ eruditor de⁹ i scola sua i q̄ tāt⁹ popul⁹ erudiēd⁹ ⁊
docēd⁹ erat. vnicuiqꝫ d̄ p̄p̄lo ꝓut capacitati ei⁹ cō-
gruebat lectionē proposuit. ē ⁊ rudib⁹ initialia ⁊ ꝓ
uectis vlteriora ⁊ doctis sublimiora ꝓposuit? ¶ Et ite
rū q̄ i eis q̄ docti erāt diuersi grad⁹ iueniebāt̄: ita vt
alii essēt eminētes: alii eminentiores: ⁊ in his etiaȝ
multa varietas: necessario ꝓuisu est oīb⁹ i scola dei
de cōueniēti vnicuiqꝫ doctrina. Nō autē prouisum
est eis sic per vnicam lectionē: prouisum igit̄ est eis
per tātaȝ varietatē ac multitudinē lectionū: nō aūt — Gradus sciencie.
est eis ꝓuisū nisi i vno libro q̄ solus in scola dei lege
bat̄: i illo igr̄ libro cōgessit deus tātā varietateȝ ac
multitudinē lectionū q̄ntā req̄rebat varietas ⁊ mul
titudo lectoꝝ ¶ Ampli⁹. Quoniaȝ doctrina cibus
est itellectus: ⁊ doctor dapifer ē ministrās hm̄ōi ci-
bū: scola cenacul[um]: liber mēsa. Mēsā autē dei refer- — Mensa dei variis ferculis abundans.
tissimā necesse ē esse ferculoꝝ mēse cōgruētiū ⁊ con-
uiuis. Quid ei diuine l[a]rgitati eiusqꝫ diuitiis mag[is]
idecēs ē: magisqꝫ repugnans: q̄ mensam eius dimi
nutionē vel defectū pati: aut in habundantia fercu
lorum: aut in varietate seu multitudine: ad facieta-
tem igitur conuiuarum et delicias refertam opor-
tet esse mensam dei varietate ac multitudine fercu-

lorū. Fercula autē itellectus quib⁹ reficitur mēs hu
mana p doctrinā intelligētie sūt: ⁊ expositiões elo-
Eloquia dei.
quiorū. Tāta igit̄ ē in dei eloquijs varietas ac mul
titudo itellectuū et expositionū quātā requirit vari
etas ac multitudo reficiendorū. Quare quicquid ī
A de mordere siue exsugere potest quicūq; conuiuanti
ū iuniorū ibi appositū ē. Idē autē ē inde morder et
exsugere aliquid quod est inde elicē. Manifestū igi
tur est quod intendebam⁹: q: omnis intellect⁹ illu-
minatiuus animarū qui ex lege elici potest in eadē
est. Hec autem plenitudo et varietas ferculorū me-
lius innotescet tibi masticando id est discutiendo et
comedendo: id est intelligendo ꝙ enarrando: ita vt
vere cognoscas sapiētie celestis artificio ꝯgesta eē
ī vnū volumē sacre scripture ea eloquia que humāe
mentis refectiões innumerabiles cōtinuāt. Sicut le
gitur Prouerbio. xiij. Multi cibi in noualibus pa
trū. Et vbi recte ⁊ ꝓpe ac diligēter exponuntur pro-
pter sens⁹ qui inde eliciuntur apte videas dicta esse.
Apparebit etiā tibi ipsa scriptura velud minera eē
venas habēs omniū metallorū ⁊ lapidū: vnde ette
ruz trahitur ad conterenda dura corda ad ea fabri-
X canda in vasa vtilia: in vasa belli in lanceas scʒ gla-
Laus sacre scripture
dios ⁊ sagittas. ¶ Deinde aurū nobilis ac pciose sa
pientie: ad ditāda eadē corda ⁊ exornāda. Deinde ar-
gētū suauit̄ sonans pureq; et examiate eloquentie.
Y ¶ Deīde gēme ꝟnātes ac coruscātes ꝟtutū nobiliū
Istos aūt thesauros ī ea iueniūt q̄ ī ea q̄rūt. Sic le-
git Prouerbiorū. ij. Si quesieris quasi eam pecu-
niam ⁊ quasi thesauros effoderis illam: qui in ea
vt opariȷ minerales laborāt q̄rēdo scilicet ⁊ c. fodien
do in ea ꝑnominatas diuitias: vacuas aūt: ⁊ inanes
relīqt eosq; uoluñt videri ei⁹ opariȷ: tñ ī ea opariȷ re
Z cusāt ꝓpter hoc dictū ē Sapiētie. vij. Infinit⁹ ē ī ea
Laus ampla
thesaurus hominibus. ¶ Uidebis etiā eam esse: ve
lut ortū deliciarum imēsaʒ varietatem arborū folio
rūq; ⁊ fructuum habentē: animab⁹ nō solū amenissi
ma vmbracula foliorum: sed etiam fructuum sua-
uissimas refectiones prestantem. Inuenies aūt in-
dubitāt cellam vinariaʒ: ad iucundandū: ⁊ inebriā
duʒ bibētes. Cellā pigmētariā ad cōfortādos: me-
dicādos: ⁊ deliniēdos comedētes. Cellā vnguētari
A am ad decorādos: aromatiʒandos: medicādos: san
ctificātos: ⁊ exaltando in reges: ⁊ sacerdotes eius
vnguentis vti volentes. Deinde secretariū diuinoꝝ
consilioꝝ sanctuariū: res sacratissimas custodiens:
⁊ eas dignis: ⁊ mūdis solis largiter exponens.

Quatuor sensus nō litterales quatuor modis fieri
subtilit̄ explicat ⁊ ꝓbat: ⁊ alia q̄dā de sēsib⁹ mysticis
affert atq; similitudinibus ⁊ parabolis: que passiʒ
occurrunt sacras litteras legentibus.

Alia vero nōnullos offendūt: ⁊ grauiter
scādaliʒant sacre scripture hui⁹ expōnes
vnde et abusiue impōnes eis: vidētur ꝙ
expōnes quedā earū laborabimus pau-
cis: vt eis sup hoc satisfaciamus. ¶ Scito
B igitur: q̄a significatiões nō litterales quatuor mo-
Primus modus.
dis fiūt. Primū facto ipso videlicet cum res adhoc
facte sūt: vt significēt sicut factū illud ysaie. quo iuit
nudus ⁊ discalciatus. Et factū Ezech. quo feci tibi
vasa transmigrationis. ⁊c. Que vtiq; ad hoc facta
sunt vt significarent. In his ergo manifestuʒ est: q̄a
alia significatio ꝙ litteralis querēda est in eis: pro-
pter hoc dixit ysaias ia. viij. Ecce ego et pueri quos
dedit mihi dominus in signum: in portentū. ⁊c. Si-
militer ⁊ Ezechie. iii. iiij. Signū est domui israel. Et
iterū. Ego ezechiel portētuʒ vestruʒ. Et apparet in
eodē capitu. p totum: quia quicquid factu est in eze
chiele significabat mala q̄ futura erant domui isra-
el. ¶ Secunda significatio est dicti quādo: videlicet
aliquid dicitur ad significādum expresse: sicut illud C
Secūdus
ezechi. xvij. Aquila grandis magnaruʒ alarum. ⁊c. Enigma
¶ Et ꝓpter hoc vocat̄ ibidē enigma: ⁊ parabola: et parabola
iste due significatiões neminē offēdunt: cū eñ expri
mitur: in scriptura de facto quocūq; quod ipsum: fi-
at: vel factū sit ad significanduʒ: ⁊ de dicto similiter
qd ad hoc dicat̄: vel dictū sit vt significet aliō ꝙ lite
ralis sens⁹ habeat nemo offendit̄. si aliud in his ꝙ li-
teralis sensus habeat requirat̄. Tertius modus est
secūdum consequentiaʒ queadmodū dicimus: q vbi D
corporalis ⁊ exterior idolatria ꝓhibita est: intelli Tertius.
git̄ scdm cōsequētiā ꝓ. hiotta spualis: ⁊ iste intelle
ctus: similiter neminem offendit: cū eñ dicimus: q:
vbi deus ꝓhibuit adorari idolum aureū qd vtiq; si-
militudinē aliquā hʒ viuentis: ⁊ adiuuare valentis
insinuauit: ⁊ intelligi dedit se nolle q aurū nudū hoc
est absq; forma idoli adoraret̄: ⁊ propter hoc prohi
bitio auaritie scdm consequētiaʒ in illa ꝓhibitiōe
intelligit̄. Est eñ auaritia idoloruʒ seruit⁹: sicut le- Auaritia.
git̄ in. v. ad ephesios: similiter ⁊ vbi ꝓhibuit falsuʒ
testimonium dici contra ꝓximum in causa modica
pecuniaria prohibuit p ꝯsequens: ⁊ in causa fame:
cum fama preciosior sit pecunia: eodem modo vbi
prohibuit: ne ligaret̄ os boui trituranti: ꝓhibuit p
consequens: vt operarius non fraudaret̄ cibo suo.
¶ Si enim hanc equitatem voluit seruari ī bobus:
vt colaborantes etiaʒ comederēt: multo forti⁹ ī ho-
mīb⁹: hūc modū significatiōis q̄libʒ itellect⁹ recipit.
¶ Quarta significatio est p similitudinē rerum que Quartus
nō ad hoc facte sūt vt significent: ⁊ hoc ēque multos per simili-
offendit ⁊ ꝓpter hoc quia abusiuū eis videt̄ res ad tudinem.
signa trahere q̄ non ad significandū facte sunt: qua- E
le ē id. Hieremie. xviij. Nūquid sicut facit figul⁹ iste
nō potero vobis domus israel ait dominus. Dissi-
patio eñi vasis quod ꝑus fiebat: ⁊ formatio vasis al
terius facte sūt vt significarēt: ⁊ cū eis ad significan
duʒ vsus ē deus. Neq; offenderetur quis audiēs hu
ius expositiones seu interpretatiōes: si diceretur ei
hoc modo. Queadmodū dicit dominus. Nunquid
nō sic facere vobis potero. vbi de significatione ni-
chil locut⁹ ē sʒ de similitudine tm̄. ¶ Queadmodum
et Hieremie. iij. non dixit quicq̄ de significatione:
sed similitudinem: ⁊ modū tm̄ expressit dicēs. Quo
modo si mulier contemnat amatorem suum sic con- F
tempsit me domus israel. Non dixit: quia cōtempt⁹ Similitu-
huius mulieris significaret cōtemptum filioruʒ is- dines.
rael: nec dixit q amator huius significaret ipsū: neq;
dixit q dissipatio: aut reformatio vasis ꝓhibita es-
set: vel parabola eis q ipse operaturus esset ī popu
lo israel: vel q figulus esset figura ipsius: sed expres
sit modū seu similitudinē notā int̄ op⁹ figuli ⁊ opus
suū: ⁊ iter factū mulieris ꝯtēnētis amatorē suū: ⁊ fa Allegoria.
ctū populi israel: quomōdo si loq̄rent̄ sacri exposi- Tropolo-
tores ⁊ doctores ī allegorijs: ⁊ tropologijs suis ēt gia.
anagogicis iterꝑtationib⁹: ⁊ scripture satisfacerēt: Parabola
⁊ audiētiū siue legētiū itellect⁹ nō offēderēt: ¶ Sʒ q:
dicet̄ tale q̄d significat tale q̄d ⁊ ē figura seu ꝓ phia
aut parabola talis rei: cū alterū ꝓpt̄ altʒ significā
dum nec factū nec dictuʒ videat̄ offendūt grauiter

G audientes. ¶ Quemadmoduꝫ se habet in facto: da-
uid ꝛ vrie qđ legit̃ in .xi. ij. Reguꝫ: vbi dicũt q̃ dauid
qui vtriq̃ proditor erat in facto illo: et adulter atq̃
homicida signat christum: vrias autem vir sanctus
ꝛ fidelis dyabolũ. ¶ Et iteruꝫ adulteria illa copula
Similitudo ꝑpria
do: hbersabee ꝑditi one: ꝛ homicidio execrabilis si
gnificat sãctissimuꝫ matrimonium: ꝛ immaculatissi
mam copulaꝫ christi ꝛ ecclesie de gẽtibus: auribus
multorũ multã indignationem ingerũt: fidẽq̃ sacra
rum expositionũ: aut penitus in eis abrogant: aut
multũ ledunt. Primuꝫ: q2 istud nõ est factũ ad signi
ficanduꝫ: nec verisimile est multis q̃ propter hoc sit
H scriptum. ¶ Si autẽ ita dicerent: quomodo rex da-
Similitudo recta
uid bersabee adamauit ꝛ ꝑ amore ipsius morteꝫ vi
ri procurauit: quomodo illam regali cõnubio ho-
norauit: ꝛ regali solio exaltauit: sic rex celorum chri
stus dñs synagogaꝫ adamauit: ꝛ procurata morte
magistratus seu principatus eius: cui velut marito
suberat eã ꝯnubio suo spirituali honorauit: et cele
stis regni solio sublimauit. Si inq̃ de modo tantuꝫ
aut similitudine mentionem facerent: ꝛ ipsam simi-
litudinem decenter ac diligenter ꝓsequentes expo-
nerent absq̃ offensione vlla audientium hoc fieret.
¶ Eodẽmodo de ecclesia de gentibus. q̃ procurata
morte diaboli morte scꝫ spirituali: cui velut marito
suberat. vnde ꝛ vocabat ipsuꝫ bahalim qđ interpre-
tatur vir meus q̃ sic: et sic ei fecit: non solum pacifi-
ce: sed gratanter etiam audiretur: verbum ergo si-
gnificandi est qđ in parte ista grauiter offẽdit audi
tores atq̃ lectores. Quãq̃ veruꝫ sit: q̃ omniũ duo-
rum similium: quorũ alterũ est itellectui nostro pro
piquius nobisq̃ notius signũ naturale est minus no
ti: atq̃ ab intellectu nostro remotioris. ¶ Signum
inq̃ est naturali illius: ꝛ velut liberi in quo legitur.
vnde ꝛ quasi natura docente altero ad alterum de-
clarãdũ vtimur: hoc ergo mõ sacri doctores ꝛ expo
sitores sane ꝛ absq̃ offendiculo vllo dicere possunt:
q2 factuꝫ illud de bersabee: factum significauit eccle
sie de gẽtibus: significauit ꝑpria similitudine tanq̃
Sẽsus spiritalis
naturali designatione. ¶ Licet aũt spiritui sãcto: et
scriptoribus eius notioribus similibus vti ad min⁹
nota significãda ꝛ declaranda: secundo ꝓpter rerũ
multam dissimilitudinem: ꝛ nimiaꝫ: vbi magis vio
lenta est significatio in ipis q̃ rerũ significatarum
expositio. ¶ Et i hoc erant imperiti: multi qui nesci
unt qualiter tractandũ sit verbum veritatis: sed inge
nium suuꝫ vt ait hieronymus: facere nolunt ecclesie
I sacrificium: et ꝓpter hoc dixit sup Abac. Tropolo-
Tropologia violẽta
gia libera est: ꝛ his tñ legibus circũscripta: vt pie-
tatem sequatur in intelligentie sermonisq̃ cõtextu
nec in rebus multum inter se contrarijs violenta sit
copulandis: tertiuꝫ ẽ ignorãtia explicandi proseq̄n
diq̃ similitudines ex quo defectu accidit: ꝛ illud qđ
Scãdalose similitudines
diximus vt nõ credatur expositionibus. ¶ Maxime
vbi ex similitudine potissimum significant. Cessan-
te nãq̃ i his reꝝ similitudie cessat: ꝛ significatio au-
K dictra. ¶ Quartũ est ignorantia eius: videlicꝫ q̃ so
luꝫ in ne ꝛ otio significat: sicut accidit i somnijs q̃ ex-
posuit ioseph. l.xl. ꝛ .xli. Genesis. Tres enim ꝓpa-
gines: ꝛ tria canistra panum ꝓpter numerum tan-
tum significauerũt tres dies: de quibus ibi agitur:
ꝛ solus ternarius q̃tũ ad dies illos significat. ¶ Er
raret eñ intollerabiliter qui canistra vl' ꝓpagines
in significationẽ dierum detorquere vellet propter
hoc dictũ ẽ: quia sacra scriptura ẽ velut cithara in

qua non omnia sonãt. ¶ Dicem⁹ aũt tibi super hoc
sermones vniuersales duos. ¶ Primũ: quia tanta
ẽ ꝯtinẽtia seu ꝯtẽt⁹ sacrorũ hiis: ꝛ i his significatio
nibus: vt nullo modo videri possint: nisi diuine sapi
entie artificio i vnũ volumẽ collecta: vniuersalit' ei
expositiones salutarem doctrinam resonãt: ꝛ in eis
ammirabiliter sibi consonant: quibus vtitur eccle
sia sanctorum. ¶ Non igitur casu factum est: vt ita L
ordinaretur: vt ita sibi inuicem consequens et con-
Uarietas expositionum
sona esse in tãta varietate expositionũ sacra scriptu
ra: vt absq̃ vlla discrepãtia in vnam cõcordiaꝫ sacre
doctrine concordarẽt omnes eiusdẽ libri: omnesq̃ li-
brorũ partes: vt vnam veritatẽ catholicã ac saluta-
rem cõcorditer resonarẽt: vniuersalitas eniꝫ in reb⁹
omnibus signũ est ꝓuidentie et artis. ¶ Secundũ ẽ
quia quẽadmoduꝫ ex dei bonitate factũ est: et absq̃
vlla dubitatione credendũ: vt omnia opera sua fece
rit ꝓpter omnem bonum vsũ ꝛ vtilitateꝫ que ex eis
quacũq̃ industria elici possunt. Sic omia dicta sua
Uniuersalitas
siue eloquia ꝓpter omnẽ bonũ vsum ꝛ vtilitatẽ qui
ex eis quacũq̃ industria elici possunt ꝛ dicta voluit
esse ꝛ scripta. Quare ꝓpter omneꝫ illuminationem
intellectus humani: ac ꝓpter omnẽ edificationẽ ec
clesie sue que inde elici possũt: ea voluit esse ꝛ dicta
et scripta: ꝓpter omnẽ igitur intellectũ ad eruditio
nem nostrã salutarẽ pertinentẽ qui inde elici potest
voluit ea dicta esse et scripta. Attẽde igitur diligen
ter istas duas radices: et videbis euidenter non hu
mano sensu nõ fortuito casu sacram scripturã editã
esse et scriptam seu ordinatam. ¶ Sed sapientie ce-
Sacra scriptura mirabili artificio cõstat.
lestis artificio admirãdo videbis etiã ad magisteri
um diuine pietatis pertinere: vt omnes libri eiusdem
ꝓpter omnem eruditionem et edificationem q̃ inde
elici potest scripti sint. Alioquin restrictior esset intẽ
tio eius in parte ista q̃ eius largitas patiatur.

Proponens destruere et subuertere delirameta
legis machometice et legis ipsius ridiculositatem:
impossibilitatẽ: fraudulentiã aperire: quedã de ip
so seductore ꝛ audacissimo impostore machometo
premittit: de gẽte Ismaelitica: de nestoriano: Ser-
gio monacho ipsius machometi preceptore: deq̃
Sarraceni sq̃ vere sũt agareni: q2 ex agar ꝑ Ismaelẽ
orti sunt.

Postq̃ autẽ auxilio dei ostẽdimus intell⁹
gentiaꝫ litteralẽ: legis hebreorũ in his in
quib⁹ videbatur absurda et nullo mõ cõ-
ueniẽs sapientie tanti ꝓphete nedũ sapi-
entie dei et declarauim⁹ omnes causas ꝑceptionis
et ꝓhibitionis in huius: et hoc rationib⁹ exemplis
atq̃ similitudinib⁹. Et quia illis necessitas induxit
ecclesiã dei: vt apud eaꝫ pars huius ꝓhibitionis.
ꝛ ꝑceptionis ꝑpetuo staret: sicut ꝓhibitio stigmatũ
ꝛ characterũ seu figurarum. Similiter auguriorũ
Prohibitio characterum.
ꝛ omnium diuinationuꝫ obseruationum que quoli
bet modo vergũt in idolatriã: ꝛ patefacimus insup: q2
preter intelligẽtiã litteralẽ: in eadẽ lege est ois intel
lectus ad salutareꝫ eruditionẽ ꝑtinens: qui ex ea elici
potest: non qui ꝑ q̃cũq̃ violentiaꝫ lr̃eq̃ repugnanti
am eidem abusiue iponi potest. ¶ Huiusem intorsio
nes scripture nõ expositiões eiusdẽ sũt: sed abusiue
impositiones: et q2 diuine bonitatis intẽtio fuit de
scriptura sacra: vt ois intellectus salutaris erudi-
tionis qui ex ea conuenienter: vt diximus elici pos
set in ea itelligeretur: ꝛ q2 omneꝫ huius intellectũ ipo

se intellexit eā. Quēadmodū in omni creatura sua intendit oēe bonū qđ ex ea siue p eā ꝑuenire pōt inuētus. Et ꝑpter oēe illud bonū creauit eam sic & ꝑpter oēne hu⁹ intellectū sacrā scripturā inspi

M rauit aut edidit. ¶ Postq̄ inq̄ de his omnibus ꝓut de diuine largitatis dignatiōe excedim⁹ expediti sumus. Accedem⁹ iuxta ꝓmissū ad destructionē deliramētoꝝ & insaniarū machometi q̄ nomē legis intolerabili abusione vsurparūt. ¶ Hāc aūt abusionē induxit seducto ꝑplo p ipm & insipiētū multitudo q̄ ipm vt ꝓphetam & mendacissima figmēta ei⁹ vt lege suscepit. Scito igitur i p̄mis hunc fuisse de genere abrae p ysmaelē q̄ institutor gentis arabum fuit vt dicit iosephus & ab ipso ysmahele gens arabum magnificanda accepit. Iuxta ꝓmissionē dei dicentis ad abrahā. Genes. xvi. Filium ancille faciā in gentē magnā: q̄ semē tuū est. Et iterū ad agar in eodem eiusdē. Surge & tolle puerum & tene manū eius: q̄ in gentē magnā faciā eum. Et iterū eiusdē. xvij. Ad abrahā. Sup ismael quoq̄ exaudiui te. Ecce bn̄dicam ei & augebo & multiplicabo eum valde duodecim duces generabit & faciā illum crescere in

N gentem magnam. ¶ Que ꝓmissiones implende ꝑpte videri possunt ex eo q̄ legit̄. vij. Iudicū de bello ꝯ madianitas. totus ille eñ exercitus madianitarū de gente ismahel fuit sm̄ narrationem methodij. Ante tp̄a vero caroli magni adeo multiplicata est gens ismahelitaꝝ: adeoq̄ dilatatū regnū ei⁹: vt & totā hispaniā sup̄iorē totā ꝓuinciā: totāq̄ aquitaniā & fere vsq̄ ad bituricā & andeganeñ. dioc: occuparent: donec misericors deus p p̄fatum p̄ncipē vsq̄ ad fines regnoꝝ hispanie q̄ xp̄ianitas: nunc eo auctore obtinet bellis mirabilib⁹ & triumphis nobilibus eos expugnans diffugauit. In nouissimis vero diebus dixit p̄nominatus martyr filios ismahelis exituros de deserto tanta multitudine & fortitudine futuros: vt toti mundo dominent̄: & ipm regnum xp̄ianoꝝ occupent & ppl̄m xp̄ianum peccatis facientibus dira seruitute opprimant: & affligant aliquot annis: donec misericors deus ppl̄m suū respiciens visitet: & p regem xp̄ianorū: tunc futurum de tanta eripiat seruitute: subijciens versa vice fi-

O lios ysmahelis xp̄iani ppl̄i seruituti. ¶ Et hec erit summa ac nouissima gentis illius exaltatio & altitudo. Tanta eñ virtute opprimetur & affligetur a populo dei q̄ de cetero non adijciet vt resurgat iuxta sepe nominati martyris narrationem. Incepit aūt pestis huius taꝫ ridiculose tāq̄ pernitiose secte tp̄ibus eracliū imperatoris vacillante: tunc romano imperio & ad occasum vergēte: barbaris nationibus illud vndiq̄ multiplici rebellatione concutientib us regnis terrarum: iugum eius abijcientibus & se erigentibus cōtra illud a quo tempore vsq̄ hodie: nec lacerari desijt: nec discerpi. Nec autē opineris ipsum fuisse machometum philosophū qui vocatus est albategis. Huius enim librum de astrologia plato tiburtin⁹ ex arabico eloquio transtulit in latinum que liber illius nobilitas philosophica atq̄ profundas solum nomē machometi ipsum habuisse: commune tamen homine illo: ne dicā rusticano: sed vt ait quidam verissime vaccino atq̄ porcino comprobat euidenter. Absit enim vt tan-

P tus philosophus ita desiperet itaq̄ peculariter sentiret. Creditur a nonnullis: quia iste machometus a sergio monacho nestorij heretici discipulo seductus sit: & in heresim illam ductus qua ꝯtra diuinitatem domini nostri iesu christi blasphemauit. Naturam enim diuinam in christo domino: & in deo patre eternam generationem aperte & sepe negat in lege sua. Iste autem sergius postq̄ damnati sunt Eutices & nestorius magister eius in synodo constantinopolitana. pro eo scilicet q̄ duplicem naturam in christo diuinam. scilicet. & humanam esse negabāt. Transtulit se in arabiam vbi vitam heremiticam simulans ꝑ: tāte religiositatis: ac sanctitatis appuit vt machometus ipm habere doctorem voluerit: & illum gabrielem archangelum iterdum vocauerit: abscondens & reuelare non audens: q̄ insanias q̄s hoib⁹ deceptis tradebat ab homine didicisset. Has eñ ꝓmissiones tenens gens ysmahelitarum ex traditione ysmahelis. Sperauit eas sp in aliquo gentis sue adimplendas esse. Quēadmodum gens hebreorum ꝓmissiones factas abrahe ysaac & iacob.

Q ¶ Methodius autem martyr in libello reuelationis sue q̄ facta est ei in remarione carcere: oranti ad dn̄m vt reuelaret ei de p̄mis & nouissimis mūdi ea que scripta in canone scripture: dicit istas ꝓmissiones factas de ysmahele iupletas fuisse in machometo qui & machometh & blasphumo & narradasch vocatus est. Gens enim ysmahelitarum & regnum: gens arabum: & gens sarracenorum: sed nomen sarracenorum falso sibi vsurpant a sara tanq̄ filij sare per ysmahelem. cum tñ nihil cognationis: sed solā adoptionem ad saram habent: sicut legitur Genes. xvi. Alij autē dicunt eos vocatos sarracenos a sarram ciuitate in qua p̄mū vel maxime gens illa vel creuit vel dominata est. Vere aūt agareni sunt: qui ex agar per ysmahelem descenderunt. Hic ergo legis abrahe latorem se dixit: & ipm abraham sarra-

R cenum fuisse euidenter asserit i lege sua. ¶ Quoniam autem studiose predicauit vnum verum: ac solum deum esse: & idolatriam potenter in gladio: ac strennue exterminauit. Sodomiticam spurcitiam interdixit: & alia quedam honestauit & quedam inhonesta prohibuit. Multi de sapientib⁹ gentis sue crediderunt eum: & credunt adhuc verum dei: ac fidem fuisse prophetam. Et que iniqua videntur in lege eius: genti illi magis permisse: pro decipientia: & ruditate sua quam iniunxisse. Absurdaq̄ & ridiculosa plurima in lege eius inueniuntur. Non dixisse: nec scripsisse: nec sensisse. sed magis ab inimicis veritatis partim inserta fuisse. Partim vero aut imperitia: aut negligentia discipulorum ipsius discordiaq̄ & contradictiōe eorundem aut mutata esse aut aliter corrupta. Et de ista cōtradictione atq̄ discordia multa leges in libello disputationum cuiusdam christiani & cuiusdam sarraceni.

S Qui tacitis nominibus suis de legibus suis disputant: vtroq̄ legem suam defendente: & legem alterius impugnante. ¶ Omni modo enim improbabile est & procul a veritate videtur hominem qui se dei prophetam: eiusq̄ legislatorem dicebat: atq̄ ridiculosa deliramenta: tam spurca dogmata genti alicui tradere ausum fuisse nisi forte vel mente captus: vel alia occasione decipiens extiterit. ¶ Quia igitur & de vita eius & de gestis apud alios multa leguntur & preter intentionem esset p̄ntis ꝓpositi. Q̄ etiam gentis sarracenoꝝ istas isanias q̄s i lege eius legim⁹ venerant̄ vt diuina oracula p dei ꝓphetā ad se missa ꝫ & seruat vt dei mādata. Destruem⁹ eas ostēdētes

Marginal notes: Deliramēta machometa. — Machomet⁹ de genere abrahe. — Gēs ismaelitica. — Secta machometi quando. — Alter machometus phūs. — Sergi⁹ monachus. — Eutices et nestorius. — Methodi⁹ — Sarraceni — Agareni. — Lex machometica

ridiculositatem eorū & impossibilitatem vidi(m)us. ¶ In hac ergo lege & mendatijs: multa vera inserta sunt. & malis bona ꝯmixta: vel malignitate fallēdi vel: vt aut falsis ꝑpter vera crederent: aut vt mala ꝑpter bona reciperent. Cuius insipientiam immo vesaniam: cuius ꝯsumptionem & ausum nemo potest intelligens non mirari.

¶ Ostendit primo machometum qui suis nō nisi carnalem felicitatem. scʒ delitias vite huius et maximas voluptates promisit non intellexisse felicitatem future vite: quia cum cibos illis lautissimos ꝑmiserit & corporis nutrimenta delicatissima nihil aliud ꝑmisit ꝙ laboriosum & miserum cōflictum contra ruinam: ac defectionem corporis: et subtiliter argumentatur: ꝙ desideria cum delitijs crescunt: & ꝙ spirituales delitie non possunt carnalibus copulari.

T

Paradis⁹ machometi.

Radicales aūt errores quibus gentē illā brutalem seduxit: & quos in hoc loco destruere intendimus. De paradiso machometi: scʒ & felicitate quā non & nisi carnalem eis ꝑmisit & illā spurcissimā. Promisit siquidē eis delitias epularum corporalium: dapiferos et pincernas angelos. Deinde preciositatem vestium & lectorum vmbraculorumq; amenitates. Tertio delitias cōcupiscentiarum & blandimentorum muliebrium. ¶ Dicemus igitur in ꝑmis s̄mone vniuersali. q2 vt ait tulius: voces iste pecudum videntur esse non hominum: & q2 magis & minus non diuersificant speciem. ¶ Manifestum est: q2 non alia bona ꝙ habeat vita ista ꝑmisit deceptor iste deceptis suis. Nō eīm ꝑmisit eis flumia lactis & vini & mellis non ꝑmisit eis aliquos liquores scʒ speciem quā habeat vita ista: & si forte gustu suauiores. Eodem modo se hʒ & de saporibus cum determinati sint numero specierum suarum: nec ampliores aut aliū eē possint. Eodem mō se hʒ de omnibus generibus ciboꝝ. Quare manifestum est: q2 non aliam felicitatem ꝑmisit & carnalem quā habebat vita ista: nec aliam vitam ꝑdicauit ꝙ sit vita ista: sed eandē maiorem aut melioratam. Ex quo relinquitur ꝙ diuites & habundantes huius delitijs: hic id est in hac vita obtineant hmōi ꝑmissiones ipsius. Inuenum igit eos ꝑpter hmōi delitias: & diuitias onerauit obseruatione mandatorum suorum inuanum eas alibi vel sperandas vel querendas ꝑcepit. Stultissimum eīm est ꝑpter bona q̄ habundanter hic haberi possunt vt alibi habeant laborare. nisi forsitā ꝑpter hoc vt q2 hic ꝑ mortē amittenda sunt. alibi reciperent. Sūma igit ē ratiocinatiōis nostre in hoc ꝙ intentionē & veritatē paradisi & felicitatis nō intellexit qui tam ꝑpinquam vite presenti eam posuit: & tam vilem. vt in ea etiam bruta animalia ꝯmunicent. In hoc ergo fere equauit eam vite presenti & nos docebimus in sequentibus ꝙ longe melior ē vita pñs: etiā flagitiosis ꝙ felicitas illa: q̄ in hoc ēt hoīes brutis animalibus: silr pene coequauit. Qū non aliam felicitatē hoībus posuit: ꝙ cuius & bruta aīalia possent esse ꝯsortes. ¶ Querimus aūt ab eis vtrum cibi hmōi & potus corpora hoīm nutriāt. Q. si nutriant nutrimentum aūt non erit nisi reparatio ꝯsumptionis q̄ fit ꝑ motum & calorem vitalem. Erit igitur ibi consumptio & reparatio corpoꝝ quare corpora erunt & ꝯsumptibilia & reparabilia: quare & defectibilia & mortalia in se & moritura de necessitate nisi morte eoꝝ & consumptioni ꝑ nutrimentū occurratur. Hec autē est admixtio magne miserie vel cotidianus conflictus ꝯtra ruinam corporis. & cotidiana refectio ꝯtra eius cōtinuam defectionem siue consumptionem. Eruntq; epule hmōi non solū felicitatis: sed etiam vrgentissime necessitatis: quia ꝑ ꝯsumptionem corpora in mortem fluentia necesse est cotidiane refectiōis alimonia retineri. ¶ Amplius. Quia ꝑportiōabiles immo equales sunt semper delitie desiderijs suis: aut erunt maiora desideria carnalium voluptatum hominibus in vita illa ꝙ sint in ista aut non. Si non erūt maiora desideria ergo neq; delitie: cū desideria ꝑportionabilia sint aut equalia delitijs. Equaliter eīm desiderata siue ab eodem siue a diuersis equaliter delectāt siue eūdem siue diuersos. Q. si dixerit quia maiora erunt desideria: & hoc ꝑ maioritate delitiaꝝ: ita vel quia addet desiderijs quemadmodū & delitijs: & crescāt desideria q̄tum & delitie. Quia igitur equalia equalibus adduntur in ista remuneratiōe seu felicitate quam ꝑmittit: tota fiunt equalia: quare nec maior est felicitas hec futura ꝙ presens nec minor miseria sicut & sitis & fames. Similiter & equales sint delitijs ciborum & potuum in vita ista & equales fiant his & illis additiones atq; equaliter crescent ī illa quam promittit felicitate: ergo & in illa erūt equales fames & sitis suis delitijs: sicut & modo sunt. Quantum igitur creuerunt delitie ciborum & potuum tantum & malitie famis & sitis. Et similiter q̄tum creuit felicitas ciborum & potuum tantum miseria famis & sitis. Quare q̄tum in vita illa feliciores erunt ꝙ in ista tantū & miseriores. In nullo igitur est maior felicitas vite illius ꝙ istius: in nullo minor miseria. Quemadmodum enim si aquam tepidam per admixtionem aque calidioris aliquis ex vna parte calefacere vellet aūt econtrario equalem aquam & eque frigidam: vt illa calida immisceretur aqua in nullo proficeret ad calorem. Sic & quantumcunq; augeantur delitie carnales postꝙ ex aduerso tantum augentur & molestie contrarie illis ī nullo proficitur per huius augmentum ad voluntatem. ¶ Amplius. Aut erunt fames & sitis in vita illa: aut non erunt. Si non erūt aut erunt ibi euacuationes ventrium & consumptiones corporum quas necesse est reparari per nutrimentum. Aut si erunt ibi cum fames & sitis sensus sint huius euacuationum & consumptionum. igitur non sentientur: cum fames & sitis ibi non sint. ¶ Ex quo duo inconuenientia manifeste sequuntur: primū est mortificatio nature ipsius: que tantum sui malum: videlicet cōsumptionis & euacuationis non sentit. ¶ Secundū est non esse ibi delitias cibi & potus. Ubi enim nec fames & sitis est impossibile est delectationem esse in cibo vel potu: cum delectatio non sit nisi quies desiderij: & impletio vacuitatis illius. Si vero fames & sitis sunt ibi magna pars presentis miserie ibi est & illa vtiq; incomparabiliter maior ꝙ hic sit: cum delitie ciborum & potuum maiores incomparabiliter ibi sint ꝙ hic. Impossibile enim est vt magna incomparabiliter delectetur quis comedens aut bibens nisi incōparabiliter magna esuriat: aut sitiat. ¶ Amplius. Sicut vera miseria nihil habet ꝯtrariū hoc est felicitatis: sic vera felicitas nihil hʒ miserie. Quare nihil famis aut sitis. & idō nihil paupertatis & indigentie. Indigentia eīm est pars miserie.

Tullius.

X

Nota.

Nutrimentū corporis quid.

Nota diligenter.

Y

Desideria cū delitijs crescunt.

Z

Molestie augēt cum carnalib⁹ delitijs.

Delectatiō quid.

V

Felicitas igitur illa quam promittit aut nõ est vera felicitas. aut nihil habet idigẽtie. quare nihil habet famis aut sitis. nihil indigẽtie sibi vel potus. Amplius. Aut cum his delitijs erũt delitie spũales aut nõ. Si sic. manifestũ est q se nõ patiũtur. Spũales enim delitie aĩaz hũanã ad se trahũt. et in se totã rapiũt et carnalia sentiri nõ patiũtur ea hora qua mẽtẽ hũanã tetigerint qđ appet in extasi et raptu. vbi ad modicũ spũalia bona mentẽ humanã tãgũt et totã mentẽ in se rapiũt. et a sensibus et a sensibilibus omnino abstrahũt. Quanto fortius igitur vbi totaliter beatificãda est mẽs humana: nihil carnal sensibilis voluptatis sẽtire vel ẽt cogitare permittetur. Si modica stilla spũalis voluptatis totã eam occupat et absorbet. qđ faciet torrens ipse voluptatis et ebrietas ab vbertate domus dei? ¶ Non poterũt igitur simul esse felicitas spiritualis et ista de qua loquimur carnalis. Quod si dixerit q alternatim hoc est altera post alterã fruetur in vita illa sequitur ex necessitate q neutra erit plena cũ neutra sit cõtinua. Continuitas enim pars est felicitatis.

Spũales delitie.

Continuitas.

¶ Amplius. Ipsa experientia sensus manifestum est: q gustantes delitias spũales statim fastidiũt carnales: sicut dicit Augustinus quia gustato spũ despicit omnis caro. Quare impossibile est vt volũtarie a spũalibus in patria redeãt ad carnales. Cũ etiam ea hora qua vacabũt spũalibus carnales nõ appetãt. Adhereãt aũt spiritualibus amore fortissimo: et qui nec memoriã patitur carnaliũ voluptatũ impossibile est q ab eis redeãt voluntarie propter carnales. cũ illas nõ appetant illa hora. Nihil igitur est ibi qđ eos abstrahat a spũalibus delicijs: vel quod eos abstrahat eo tempore ad carnales: et hoc voluntarie. Violẽtia aũt vel surreptio locum ibi non habet. Manifestũ igitur est semel admissos ad spũalem felicitatẽ ab ea vel ad modicũ diuertere vel se iungi impossibile esse. Impossibile igitur est alternatim vtramq felicitatẽ ibi obtineri.

Impossibilitas.

¶ Necesse igitur est felicitatẽ spũalẽ vel omnino ibi non esse: vel solã esse hoc est preter carnalẽ ista de qua loquimur. Cũ nec esse simul possit illa nec alternatim: nec post nec ante illã. Quod si ibi nõ est felicitas spũalis. illa aũt est indubitanter potissima aut nobilissima maximaq pars felicitatis. si tamen et alia est aliqua eius pars. Apparet igitur euidẽter: q felicitatẽ nõ posuit: sed partem felicitatis et illã modicã atq vilissimã q carnalẽ solam posuit. ¶ Amplius. Aut crescẽt virtutes tam appetiue q affectiue huius dilitiarum pro magnitudine earum aut nõ crescent. Si crescẽt verbi gratia effectiua cibi et virtus appetitiua potus. Et iterum virtus comedendi et virtus bibendi q sunt effectiue delectationis in cibo et potu. Et iterum virtus appetitiua coitus et virtus effectiua eiusdẽ. Quare necesse est cũ delitie ille non sint comparabiles istis in magnitudine vt nec virtutes virtutibus sint comparabiles. Nõ est igitur comparatio appetituũ ad appetitus in magnitudine seu intentione. et similiter neq virtutũ ad virtutes.

Nota.

¶ Incõparabiliter igitur erunt plus appetẽtes cõmedere et bibere et plus petẽtes q modo sint. Satisfiet aũt in illa felicitate et appetitibus et virtutibus. Incõparabiliter igitur plus comedẽt et bibent q hic. Et quod etiã sequitur q plus et per incõparabiliter: et ita cõtinue: q organa seu instrumẽta necesse est rñdere virtutibus: atq congrue consequens est vt fauces et ventres sint incõparabiliter maiores q hic. et similiter incõueniens sequitur de virtute cocundi. vez vt maior sit in eis incõparabiliter q inueniri possit in vita ista. et propter hoc visus eius incõparabiliter maior Quare continuus et non interpolabilis.

Organa virtutibus respondent.

¶ Considera igitur in his q diximus qualiter ista spurcissima felicitas seipsam destruat: et pars eius partẽ nõ patiatur: dũ vnaq in ẽsitate sua et totũ subiectũ ex necessitate occupat: et totũ tempus requirit: principiũ alterius nõ admittẽs: et considera hoc in vnaq q per se: verbi gratia: sicut dicebamus in virtute appetitiua gustabili seu comestiua. Si enim creuerit vsq vt infinitũ maior effecta sit q sit in vita ista: quare et eius appetitus. Necesse enim est oẽs virtutes ibi operari secundum perfectionem in qua ibi sunt: cũ ibi locũ nõ habeat impedimentũ vel imperfectio.

D

Turpis felicitas.

¶ Quare huiusmodi virtute appetetur ibi nõ solũ magis. i. ardẽtius incõparabiliter: sed ẽt maius incõparabiliter hoc est maior cibus. Eodem modo q virtus comestiua similiter creuit vltra oẽs comparationẽ comedetur ea nõ solum magis incõparabiliter: sed et maior incõparabiliter cibus. Impossibile aũt est quantumcũq paruo cibo maiorẽ incõparabiliter inueniri. Nullũ enim corpus infinities continere põt quantũcunq paruũ: cũ oẽ corpus ex necessitate sit finitũ.

Corpus oẽ finitum.

¶ Cõtinuã etiã necesse est eẽ comestionẽ: cũ tantus ardor appetitus nisi per applicationẽ ad comestionẽ nec quiescere ibi nec mitigari possit. Aliodn supuacue et inutiliter eẽt in cibũ siue de cibo. Ad hũc modũ considerare potes in siti et appetitu spurce voluptatis.

¶ Querimus etiã ab eis vtrum sint ibi digestiones et egestiones ciborum et potuũ: quas vtiq ibi esse necesse est. cum enim cibi et potus multas partes hẽat q nõ conueniant ad nutrimẽtũ humanorũ corporum. Eas igitur per digestionẽ necesse est separari ab eis q conuenũt huiusmodi nutrimẽto et in secessũ mitti et tandẽ egeri. Quare cum huiusmodi digestiones et egestiones finẽ nõ habeant: nõ sufficit paradisus illa etiã sola stercora egestionũ capere cũ ois regio corporalis finita sit magnitudine: pulchre aũt irrisit quidam xpianus quendã sarracenũ ex hoc dicẽs ei Maledicta paradisus in qua tantum cacatur.

E

Questio.

¶ Quod si forte dixerit: q ea erit ibi vis ventriũ: vt totã superfluitatẽ consumant quanto fortius dicere debuit: q ea erit virtus corporum: vt consumptionem seu resolutionem nõ patiantur. multo enim minus non est pati consumptionẽ ab alio: q facere consumptionem in cibo.

Urbanũ dictum.

¶ Amplius. Cum ponat coitum: necesse habet ponere superfluitatem tertie digestionis siue tertiũ cibi: cur quare non et prime et secunde digestionis? ¶ Ex hoc vero sequẽtur abhominande feditates. Aut enim ibi erit generatio ex illo tanto vsu mulierum aut non erit. Si erit et hoc per modum vite necessario ibi erit magna miseria parientium et nutrientium: et tanto maior quanto maior et crebrior erit ibi commixtio masculorum et feminarum. Quocũq aũt modo fit: q mors ibi locũ non habet: crescit populus in infinitum. Finita aũt est regio parasi illius: et omnis regio corporalis: sicut in naturalibus dedicisti: quare breui tempore necesse habebit exire pars magna populi illius de paradiso et parari necesse erit eis regionem aliam ad habitationem eorum: et nõ vnam solam: sed etiam infinitas. Omnino impossibile est quõcunq regiões finitas quantũcunq sint hoies capere infinitos. Et hoc manifestum est eadem via qua declaratum est omne corpus esse finitum et nullum posse continere infinita tanta quantumcunq paruo demonstrato.

Coitus et superfluitate tertie digestionis.

Alia impossibilitas.

Finitũ infinitũ nõ capit

¶ Quod si ibi nõ erit generatio erit: quare sterilitas in maribus et feminabus quare frustra erit vis generatiua in vtriusq. ¶ Amplius. Sterilitas plaga est et lesio nature in virtute generatiua vel a parte membrorum vel a parte seminis per

quã remanet incõpletũ opus gñationis. Ibi autẽ
nec plaga nec lesio: nec icõpletio locuz hz. ¶ Amp̃.
C cõm hoc vis gñatiua nõ fructui deseruiet. sz soli
voluptati. Maximũ aũt bonũ eius fruct⁹ est. ⁊ abs
vlla ꝯparatione melior est ꝓles q̃ voluptas illius
Proles fructus generationis — ꝯmixtiõis. Priuabitur ḡ eo q̇ hz optimũ v̾tus ge
neratiua ⁊ minus bonũ in ĩfinitũ ex ea ꝓueniet tũc:
q̃ ꝓueniat in vita ista: quare status eius erit incõ=
parabiliter minus bon⁹ minusq̃ ꝑfectus q̃ sit i vita
ista. vis igit̃ gñatiua non btĩficabit̃. ¶ Q; si dixerit
q: nõ erit ibi incõmixtio maris ⁊ femine feditas
aliq̃ vel imunditia: sed sola ꝯiunctio corpoꝝ ⁊ am=
plexus absq; emissiõe humoris hinc inde. Manife
stum est: q: equiuoce vtit̃ noĩe cõcubitus. ¶ Amp̃.
Quid est paradisus iste nisi taberna indefesse igur
gitationis: ⁊ ꝑpetue turpitudinis ꝓstibulũ. ¶ Pre
F terimus in noiandas abhominationes ⁊ feditates
Paradis⁹ machometi. — q̃ ex his ꝯmixtionibus maris ⁊ femie sequunt̃. Q;
autẽ dixit angelos pincernas futuros esse atq; da=
piferos eoꝝ q̃ ei crederẽt ⁊ legẽ suã seruarẽt. Quis
non rideat angelos sanctos felicitatem illã quam:
nec oculus vidit ⁊c. deserere vt lectos parent eis ⁊
ornatũ ad turpitudines exercendas: ⁊ vt angelice
Absurduz. — btitudinis excellentiam ꝯmutent i coquinariã seu
dapiferariam aut pincernariã seruitutẽ. Incõpara
biliter eñ vilius est seruire hmõi lectis ⁊ mẽsis q̃
seruire porcis. Vñ aialis iste hõ aialibus loquens
nec patriã: nec felicitatẽ patrie cogitauit: ⁊ hoc de=
clarabimus euidenter ostendentes: q: totum qḋ in
parte ista somniauit miseria est: ⁊ vere felicitati cõ
traria. ¶ Dicem⁹ ḡ primũ: q: desideria carnalia vi=
G cula sunt captiuãtia mentes humanas ⁊ laquei ir
Desideria carnalia. — retientes ⁊ flãme exurẽtes easdẽ: sunt ⁊ tenebre ex=
cecantes ⁊ funiculi retrahẽtes atq; auertentes eas
⁊ a fonte ipso bonoꝝ qḋ est deus ⁊ dñs seculoꝝ: ⁊ a
veris bonis in quibus ꝯsistat vera ⁊ tota felicitas
veroꝝ ex q̃ redundat in inferiores vires ipsarũ ⁊ in
ipsa corpora eaꝝ nõ felicitas q̃ vt dicit Augu. intel
ligenter ⁊ fruenter est ꝓpria: sz sanitas incorruptio
nis: q̃ glorificatio corpoꝝ ꝓprie d̾r continens quat=
tuor dotes tanq̃ ꝑtes glorie ipsoꝝ: q̃ alibi ⁊ ostendẽ
de sunt ⁊ declarande. ¶ De voluptatibus v̾o carna
Dotes q̃tuor corpis glorificati. — libus dicimus q̇ imergunt: eneruãt inebriant ⁊ de
cipere faciũt mentes hũanas ⁊ totas rapiunt eas
in se. Silr̃ ⁊ alie passiones q̃ vitia nominant̃. Cum
igit̃ in vita ista vbi adeo modice sunt: adeo rapiũt
in se adeoq; capiunt corda hoim vt alioꝝ ⁊ amores
H extinguant ⁊ obliuionez inducant. Quãto fortius
vbi nec alia a mari sinãt: nec alioꝝ reminisci. Qua=
re nec ipm̃ deũ amari ibi nec reminisci permittãt.
Erunt igit̃ in tanto magis culpabiles. tantoq; ma
gis mortifere q̃ hic q̃to ⁊ maiores: ⁊ hoc est qm̃ tã
to magis sunt rapientes in se ⁊ occupantes corda
hoim: ⁊ ab ipso fonte bonoꝝ auertentes: q̃to maio
res erũt numero ⁊ specie plures. ¶ Amp̃. Aut ama
I bunt̃ ibi hmõi voluptates aut nõ. Si non amabun
tur: nec erunt igit̃ voluptates neq; delitie: impossi=
Impossibile. — bile eñ est delectari aliquẽ in eo quod nõ amat. Si
aũt non amabunt̃ ipe delitie neq; delectabilia eaꝝ
non erit igit̃ in ipsis delectabilibus earum delecta
tio. Qui eñ non amat cibũ vel mulierem speciosã
nõ delectabit̃ in eis ¶ Qḋ si amabunt̃: aut amabũ
tur ꝓpter se aut nõ. Si amabunt̃ ꝓpter se ⁊ non ꝓ=
pter deũ: culpabiliter igit̃ amabunt̃. Oĩs eñ crea=
tura via debz esset non solũ ad cognoscendũ deũm
sed etiã ad diligendum ipm̃. Sicut eñ ondit vnaq;=
q; creatura dei veritatẽ. Hoc est sicut relucet i vna — Nota.
quaq; creaturaꝝ dei veritas: ita in bonitate seu sua
uitate vniuscuiusq; creature redolet eius bonitas
atq; suauitas. ¶ Sicut igitur nõ licet itellectui hu
mano dare se totum veritatibus: vt ita loquamur — K
creaturaꝝ cogitandis meditãdis ꝯtemplãdis crea — Bonitas dei i creaturis.
tore relicto: ita non lz affectui se dare totũ bonitati
bus seu suauitatibus creaturaꝝ fonte ipso bonorũ
.s. deo neglecto. Amare aũt bonitatem seu suauita
tem creaturaꝝ ꝓpter se: est dare se eis vt diximus: — Amor q̇d.
q: amor non est nisi donũ amantis in amatum quo
vez amans seipm̃ ⁊ sua oĩa dat amato. Culpabilit̃
igitur amabunt̃ ibi delectabilia ꝓpter delectatio=
nem: q̃ manifestum est: q: tota vita illa quã delirus — L
iste sõniat: sicut tota erit delectatio siue delitie: ita
tota erit pctm̃ tota culpa: ⁊ ꝓpter hoc tota miseria
⁊ tota mors spũalis. ¶ Amp̃. Sicut lux ad lucez: sic
illuminatio ad illuminationem in eodẽ illuminabi
li. Sicut ḡ lux creaturaꝝ ad lucem ipsam creatoris
que est lux prima ⁊ pura: per quam lucent que lu=
cent oĩa. Sic illuminatio veniẽs super intellectum
humanũ a luce creaturaꝝ ad illuminationẽ venien
tem sup eundem a luce creatoris: q̃re sicut lux ad lu
cem nullius ꝯparationis est: ita illuminatio ad illu
minationẽ nullius. Eodẽ mõ se hz vt sicut suauitas
creaturaꝝ ad suauitatem creatoris nulla ẽ: ita dele
ctatio veniens a creaturis super affectum ad dele=
ctationem venientem a creatore super eundẽ nulla — Felicitas quid.
¶ Et q: beatitudo siue felicitas est status vltimus
hoc est perfectionis vltime: manifestum est: q: nec il — M
luminatio a creaturis est beatitudo seu gloria itel=
lectus humani: nec delectatio a creaturis est beati
tudo seu gloria affectus: nisi forte quis dicat intel=
lectum humanum non esse illuminabilem a luce p̃
ma: vt coniugibilem ipsi immediate. Q; si esset de
sceret ex necessitate intellectus humanus in cogni=
tione creaturarum: ⁊ esset ei violenta inuestigatio
creatoris. Omnis eñ motus siue corporalis siue
spiritualis a loco sue quietis violentus est ⁊ mole
stus ipsi moto. Hoc autem manifeste falsum est: q:
nihil est intellectui humano suauius de apprehẽsio
nibus q̃ apprehensio creatoris: ⁊ de inuestigatiõi=
bus suauissima est inuestigatio creatoris: ⁊ hoc a — Nota.
sensu accipimus. ¶ Si aũt est intellectus illumina=
bilis a p̃ma luce: erit ⁊ affect⁹ iocundabilis seu dele
ctabilis a prima suauitate. Proportionales enim
sunt vsq;q̃q; p̃ma veritas ⁊ eius illuminatio ad in=
tellectum humanuz: ⁊ prima bonitas seu suauitas
⁊ eius iocundatio seu delectatio ad affectũ huma=
num. Quare impossibile est alterutris eorum bea
titudinem seu gloriam esse nisi in ipso fonte lumi=
nis ⁊ bonitatis siue suauitatis ⁊ hoc est: qm̃ beati=
tudo seu gloria non est nisi vltimata perfectio potẽ
tialitatis ⁊ plenitudo cumulata possibilitatis ver
bi gratia. Illuminatio que nihil relinquit in illumi
nabile in intellectu. Hec est q̃ nihil ignorãtie nihil
tenebrarum relinquit in eo est gloria itellectus: sic
⁊ delectatio q̃ nihil molestie: nihil vacuitatis siue
carentie desiderabiliũ seu delectabiliũ relinq̇t i af
fectu glĩa est illius: impossibile igr̃ est in creaturis
beatitudinẽ vel gloriã esse anime humane. Quare — N
in sola luce p̃me v̾itatis siue v̾itate p̃me lucis ẽ glo
ria intell̾s: ⁊ in sola suauitate p̃me bonitatis ẽ bea
titudo affect⁹. De hoc aũt loquimur pleni⁹ loco suo.

¶ Amplius. Et delectationes sensibiles ꝛ vires q̄bus delectationes hm̄oi ꝯcipiunt' cõicamus cum brutis. His aũt delectationibus nõ beatificant' nisi vires earũ. Hec ergo btitudine nõ beatificant' ĩ nobis nisi ꝙ cõicamus cũ brutis. ꝛ alia btitudo nõ ẽ nec põt esse cũ ista: sicut ostendimus. Nõ igit' btificandum siue remunerandũ hac felicitate in nobis: nisi ꝙ cõicamus cum brutis. Hoc aũt sequũt' duo ĩconuenientia. Primũ: q: huius felicitas nec felicitas est: nec humana: sed ꝑs modica atq3 vilissima etiam si noĩe felicitatis digna esset. Modicũ enim atq3 vile est in nobis id qḋ cũ brutis cõicamus. Secũdo sequit' ex hoc manifesta dei iniquitas atq3 peruersitas. Pars em̄ ista semꝑ rebellis ẽ in nobis dũ hic viuim⁹ honestati ꝛ repugnãs dei volũtati. Reliquũ aũt est qḋ ẽ in nobis nobile atq3 p̄cipuũ sꝑ pugnat ꝓ honestate ꝛ ꝓ dei volũtate ꝯ residuũ. hec igi' est manifesta dei ĩiq̄tas ꝙ seruiẽtẽ sibi partẽ ĩ nob3 ꝛ ꝓ eo sꝑ pugnantẽ nõ remunerat ꝓpria felicitate ꝛ gloria. Hec vero ꝑuersitas ꝙ inimicã sibi ꝛ honestati ꝯtem viciorũq3 oĩm fomitẽ remunerat. Cũ aũt manifestũ est superioribus viribus aĩe humane atq3 nobilibus ꝓprias eẽ ꝑfectiones: tõ necesse est ꝛ ꝓpriis esse ꝑfectibilis quoꝝ adeptiõe ꝛ obtẽtu ꝑficiant'. Quare ꝓprias btitudĩes ꝛ glorias sublimes ꝛ nobilitati sue ꝯgruentes eas hr̄e necẽ est. He aũt btitudines ꝛ glorie porcinã istã felicitatẽ non sustinent: sicut ostẽdimus: immo abstrahũt ꝛ lõge faciũt ab illa. Alioq̄n magis ꝓuidenda erãt brutis aĩalibus: vt potẽ totaliter eis ꝯgruens. Hoc em̄ qḋ hui⁹ felicitati repugnet in brutis ẽ nihil qḋ ea vĩ abstrahat vel auertat ad illa. In nobis aũt est amor ꝛ desideriũ naturale sapientie ꝛ honestatis: quod ẽ manifestũ iudiciũ: q: ad illas nati sumus ꝛ in eis solis nati quiescere. Ois em̄ motus naturalis siue spũalis sit siue corporalis in id solũ est: in q̄ est quies naturalis ipsi moto. Quia igit' iste amor naturalis ĩclinatio est: ꝛ istud desideriũ naturalis motus licet spũalis. Quare in sapiã ꝛ honestate solum est q̄es naturaliter aĩabus nr̄is. Manifestũ igit' est illas esse ꝛ locũ spũalem: q̄m naturaliter q̄rimus ꝛ patriam naturalr̄ intendimus. Ab his aũt nos retrahũt ꝛ auertunt voluptates sensibiles q̄re a naturali loco nr̄e quietis ꝛ a patria nr̄e natalis mãsionis nos in se exiliant ꝛ captiuant. Manifestũ igit' est: q: impossibile est in eis esse patriã aĩabus nr̄is: immo declaratũ est euidẽter in hoc: q: ipsa sunt exiliũ ꝛ carcer ꝛ vincula aĩarum nostraꝝ. ¶ Amp̄. Cum delicie huius miserie sint euidenter hic: ꝛ amores eaꝝ seruitutes ꝛ vincula manifestũ: q: augmentũ eaꝝ erit augmentũ miseriaꝝ: quare maximitas miseriaru3. Ista igit' quasi somnialis felicitas ex necessitate maxima miseria est. ¶ Q3 aũt p̄mũ ita sit inde manifestum est: q: qui magis amat luxuriã: magis captus est in ea ꝛ magis seruus ipsius: magisq3 impotens ad alia bona acquirenda: magisq3 lõge a cognoscẽdo ꝛ amando alia quecũq3 bona: ꝛ magis cecus ad videndũ ipsam delectationem vel ip̄m delectabile. Qḋ vno exẽplo palam facim⁹. Qui em̄ amat mulierẽ l3 deformẽ: ꝛ oculis ꝛ corde iudicat eã speciosam: ꝛ si creuerit amor crescet ꝛ iste error in eo vt q̃to amplius em̄ amauerit tãto eã magis iudicet speciosa3. Vides ḡ q: crescit in eo error huius iudicij. Cum em̄ nõ crescat speciositas in muliere: nec maior sit q̃ ante ipse tũ iudicat eã maiorẽ. Et ita secũ ꝙ crescet amor: crescent in eo tenebre ꝛ error hui⁹: Silr̄ crescet seruitus: crescet vinculũ: crescet ardor desiderioꝝ: quare cũ venerit ad summũ amor huius erit in vltimo erroris insanie: ita vt deformissima3 iudicet formissimã: ꝛ nigerrimã forsitã albam. Et ad hunc modum se h3 in aliĩs sensibus. Quia erunt ei ꝓ suaui odore feror ipsius ꝛ ꝓ suauissima cantilena horrenda vociferatio: ꝛ ita de aliis. ¶ Declaratũ igit' est tibi euidenter ex his: q: non solũ impossibile est carnalẽ esse paradisum ꝛ felicitatẽ sensibiliũ deliciaꝝ: sed etiã ridiculosum. Et q: somniata ista felicitas non est nisi brutoꝝ aĩalium nec esse potest. Patefactũ etiã est tibi: q: vera felicitas nõ sustinet huius delicias: s3 abstrahit ab his ꝛ ꝓpter hoc cessabunt de necessitate in patria. Quare manifestum est verbũ veritatis, quod legitur Mathei. xxij. In resurrectione neq3 nubent: neq3 nubentur: sed sunt sicut angeli dei in celo. ¶ Silr̄ luce. xx. Neq3 nubẽt neq3 ducũt vxores q̄ digni hr̄r seculo illo. Equales enĩ angelis sũt. Manifestũ est etiam: q: paradisus iste nõ est nisi: sicut volutator porcoꝝ: ꝛ q: vociferatio ipsi⁹ vox pecudum est: non hoĩm vt supra diximus. ¶ Ex his de causis volunt quidã sapientes de sarracenis non iuxta litterã machometũ ĩtellexisse ꝓmissiones istas: videntes eas esse ridiculosas ꝛ machometũ ꝑ eas toti mundo fieri ridiculum. ¶ Auicenna tñ in philosophia sua p̄ma de liramentis istis exp̄sse ꝯsentit dicens: q: gaudia corpoꝝ exp̄ssa sunt in lege nostra quã dedit machomet. Loquẽs de gaudiĩs post corpora: in quo non phĩn: sed insanie istius cõsortem se euidenter ostendit: cuius damnatio tanto iustior: q̃to ista deliramenta tantus phs̄ magis videre potuit: ꝛ videre neglexit. Blasphemias vo q̄bus ꝯtra beatam trinitatem deiq3 ac domini nostri Iesuchristi diuinitatem oblatrauit: tã alibi destruximus ꝛ eas hic propter hoc transiuimus.

Bruta. *Inconuenientia.* *Amor boni tatis nob3 naturalis.* *Voluptates sensibiles.* *Seruit⁹ voluptatis.* *Insatiabilitas voluptatum.* *Status vite future.* *Auicenna.* *Blasphemus Auicenna.*

¶ Recitat sententias quorundam de diuersitate legum: quia legem hebreorum dicebant legem esse fortune: legem sarracenorũ nature: legem christianorum legem gratie: quam distinctionem dicit non esse magnopere curandam. Postea affert opinionem eorum: qui huiusmodi legu3 diuersitatem stellis attribuunt. sicut sectarum particularium diuersitatem coniunctionibus: ꝛ participationibus planetarum. Quem errorem manifestum pulchre improbat ac ingeniose.

Post hec autem loquemur de diuersitate legum istarum: ꝛ narrabimus de his sententias eorum qui reputati sunt sapientes in mundo. ¶ Ex his ergo fuerunt qui dicerent: quia lex hebreorum lex fortune est. Et quia hebrei colunt fortunam. q: lex eorum apud eos sequi visa est fortunam: in hoc ꝙ ꝓpter fortunam id est prosperitatem temporalium: legem tenere videbatur. Nec aliud erat eis expresse in lege promissum quam prosperitas temporalis nec aliud eis minatum est q̃ fortuna contraria. Hoc est aduersitas temporalis.

Lex hebreorum.

¶ Legem vero sarracenorum legem nature dixerunt: ꝛ eos quodammodo colere naturã: eo ꝙ paucas habeat positiones siue constitutiones. Hi ergo ĩtellexerũt naturã natiuã corruptionẽ cum qua ĩ nascimur ex q̄ delicijs ꝛ diuitijs carnalib⁹ sbiam⁹.

Lex sarracenorum.

Hec aũt eſt tota gloria ſarracenorum in preſenti. ⁊
hanc ſolã expectant ſicut ſupra diximus in futuro.
Lex xp̃ia-
norum.
Legem vero xp̃ianoꝝ legem gratie: ⁊ xp̃ianos cole
re gratiã dixerũt. ꝓ eo qꝛ lex iſta gratiã maxime p̃-
dicat ⁊ extollit. ⁊ in ſola gratia dei ſpem ponendaꝫ
docet ⁊ aſſerit. ⁊ euſqꝫ eam magnificat ⁊ extendit.
vt deũ ac dei filiũ hominem factũ ꝓ hoĩbus: nec nõ
⁊ mortuũ ineſtimabili gratie largitate ⁊ credere do-
ceat ⁊ confiteri p̃cipiat. ¶ De hac aũt diſtinctiõe nõ
multum cures. qꝛ non valde ſcrutatus vr̃ fuiſſe le-
ges qui eas hoc modo diſtinxit. ¶ Alij vero diuerſi
A
Aſtris le-
ges attri-
tatem legũ attribuunt celis ⁊ ſtellis: ſicut ⁊ alias di
uerſificationes ⁊ conditiones hoĩm. Et dixerunt qꝛ
lex hebreoꝝ ortum hꝫ a ſaturno ⁊ celo ipſo. Et ꝓpt
hoc celebriorem hñt diem ſaturni q̃ eſt dies ſabbati
⁊ eadem die ꝓpter eandem cãm maxime vacant le-
gi illi legende. ſ. docende ⁊ implẽde. Et ꝓpter mul
tiplicia infortunia ſaturni. vꝫ retrogradationes:
ꝯbuſtiones: aliaſqꝫ eiuſdẽ occaſiones: lex illa ⁊ regi
men eius atqꝫ gens varijs ſemp cladibus ⁊ caſib⁹
Saturnus
multiplicibuſqꝫ infortunijs expoſitũ eſt. Quia etiã
ipſe ſaturnus vt aiunt dux eſt ꝓphetie ⁊ reuelatio-
nũ. Ideo in lege eius ⁊ regno habũdauit ꝓphetia
⁊ multiplicata eſt valde: ſicut apparet in libris leg̃
Uitia he-
breorum
illius ⁊ in libris ꝓphetaꝝ: libriſqꝫ regnoꝝ. ¶ Sunt
alia ꝓpria vt dicũt ſaturni. ſ. auaritia pertinatia ⁊
duritia quibus vicijs gens illa hebreoꝝ ſp noſcitur
laboraſſe. ¶ Iuxta hunc modũ ſentiũt ⁊ de lege ſar
X
racenoꝝ ⁊ de regno eoꝝ. Unde ⁊ credunt ⁊ plane aſ
ſerunt legem hanc die ⁊ hora veneris ꝓmulgatam
Uenus.
⁊ p venerem. i. luxuriam viget. ꝓpter hanc cãm vt
dicunt ⁊ ipm̃ diẽ veneris omni ſeptimana celebrio
rẽ hñt. ¶ Quantũ aũt gens illa omni turpitudie ſe-
polluat venerea manifeſtũ eſt: qꝛ nec multitudo viro
rum ſodomiticã turpitudinẽ apud eos extinguit. lꝫ
in ipſa lege eoꝝ interdicta ſit. In hoc ḡ vt aiunt et
lex ⁊ gens ⁊ regnum apparet eſſe veneris. Sunt et
alia q̃ ipſi circa hoc conſiderant: que non eſt neceſſe
ſcribere hic. ¶ De lege vero q̃ ſola lex veritas eſt: ⁊
felix lex veritatis vt in p̃cedentibus oſtendimus ⁊
Y
q̃ ſola eſt pfecta deſcriptio honeſtatis ⁊ ſanctitatis
vꝫ xp̃ianam dicunt: qꝛ ipſa ⁊ lex ſolis: ⁊ regnũ eius
regnum ſolis. Et ꝓpter hoc celebriorẽ hꝫ gens xp̃ia
Lex ſolis.
norũ diẽ ſolis: ⁊ ꝓpter hoc qui preeſt ſpũalibus i re
gno iſto. i. romanus põtifex ſedem hꝫ in ciuitate ſo
lis: q̃ etiam hꝫ figuram leonis qui in celo eſt domi-
ciliũ ſolis: ⁊ ipſa ciuitas etiã fundata dr̃ in ortu ſi-
ue aſcenſu leonis. Et ꝓpter hoc ciuitatem ſolis il-
lam dicunt. Et qꝛ lex iſt firmitatem teſtimonialem
hꝫ a lege hebreoꝝ. Ideo ſedes eius capitales ⁊ ra-
dicalis in italia eſt in medio ipſius: vꝫ vrbis roma.
Italiam eñ dicunt de religionibus partem ſatur-
ni. Propter hoc etiam dicunt pontificem romanuꝫ
in ꝯfirmationibus ⁊ teſtificationibus ſuis vti ſigil-
lo plumbeo: qꝛ plumbũ eſt ꝓpriũ metallũ ſaturni: ſi
cut ⁊ ipſa lex cui preeſt. ⁊ pontifex ꝯfirmationibus
⁊ teſtificationibus vtit̃ legis ſaturni. Ueſtibus ro
rubeis vtitur ꝓpter participationem ſolis: cuius
Secte.
pars de coloribus color rubeus eſt ſm̃ eos. ¶ Se-
ctaturũ vero pticulariũ. i. hereſum q̃ ſũt p̃ter iſtas
leges dicunt cauſas eſſe ꝯiunctiones ⁊ pticipatio-
nes planetaꝝ inuicem. ꝓpter hoc mutationes legũ
atqꝫ ſectaꝝ necnon ⁊ regnoꝝ ſiue magnoꝝ: que tria
ſupra diximus: ſiue minorum ex eis p̃diuinare ⁊ p̃-
noſcere ſe poſſe opinant̃: ⁊ in libris iudicioꝝ aſtro-

nomie multa legunt̃. ¶ Q꞉ aũt error iſte impoſſibi
lis ſit non ſolum ex errore: ſed ⁊ ex ruditate poſitio-
nis manifeſtum facimus: ⁊ primum ab ipſo ſenſu.
Stelle ſub-
ſunt cultui
diuino.
Apparet eñ euidẽter ſtellas ⁊ planetas ſubiectas
eſſe cultui diuino ⁊ legi. Nullatenus autem ecõuer
ſo. Iubente ſiquidem ioue ⁊ dicẽte. Sol contra ga-
baane mouearis: ⁊ luna contra vallem haylon. ſte-
terunt ſol ⁊ luna: ſtetitqꝫ ſol in medio celi ſpatio vni
us diei: ⁊ non feſtinauit occumbere. ⁊ ſic duplicata
eſt dies: que duplicatio toti mũdo ex neceſſitate vi-
ſa eſt ꝓpter quod diximus: qꝛ a ſenſu. i. teſtimonio
oculoꝝ iſtam p̃mã radicem deſtructiõis erroris iſti
Ioſue.
B
us accepim⁹. Obediuerũt igit̃ ſol ⁊ luna Ioſue cul
tori dei altiſſimi ⁊ legis eius miniſtri: nonniſi ꝓpt
dei cultum legiſqꝫ miniſteriũ. Cultus igit̃ dei altiſ-
ſimi: ⁊ lex eius ſolem ⁊ lunã ioſue obedire cõpule-
runt. Quare manifeſtũ eſt ipꝫ dei cultum ⁊ legẽ ſu-
periores eſſe ⁊ fortiores ſole ⁊ luna: ſupioreſqꝫ face
re ⁊ fortiores hmõi cultores atqꝫ miniſtros. Nul-
latenus ergo ſubſunt cultus dei ⁊ lex eius planet꞉
Retroceſ-
ſio ſolis.
ſed magis econuerſo. ¶ Ad idem etiam facit retro
ceſſio ſolis ⁊ reuerſio vmbre per decem lineas q̃ fa
Ezechias.
cta ſunt ezechie in ſignum liberatiõis ſue ab egritu
dine: qđ vtiqꝫ ad ipſius ezechie orationẽ factum eſt
ſicut legitur. iiij. Regum. xx. ⁊ Eſaie. xxxviij. ¶ Pro
bationes aũt euidentes quibus error iſte deſtruit̃
he ſunt: qꝛ celi ⁊ ſtelle atqꝫ hec luminaria vꝫ ſol ⁊ lu
na. Aut ſcienter ⁊ voluntarie iſta operant̃ q̃ eis im
ponunt aut naturaliter. Quẽadmodum ignis cale
facit ⁊ lux illuminat. Q꞉ ſi ſcienter ⁊ voluntarie in
ducunt ſectas pditionis ⁊ contradictiones quibus
contradicitur cultui diuino ⁊ legi: neceſſe ẽ eos gra
uiſſime peccare in deum ⁊ in animas: quas a cultu
eius in lege auertunt. ⁊ in errores impietatis ⁊ per
ditionis inducunt: quare ⁊ malos eos eſſe ⁊ dei ca
pitales inimicos dubitari non poteſt. ¶ Deinde ma
litia illa aut eſſet eis innata aut aduentitia ⁊ acqui
B
ſita: Q꞉ ſi innata. Erunt igit̃ naturaliter mali. Iã
Nihil ma-
lũ naturale
autem declarauimus alibi. quia impoſſibile eſt ali
quid eſſe naturaliter malum. Et iterũ: ſi naturaliter
mali eſſent cum nihil naturale habeant quod deus
in eis non creauit: nõ ſolũ malos eos creaſſet deus
ſed etiam malitiam creaſſet in eis: qđ q̃ longe ſit a
diuina bonitate palam eſt. Si enim malitiam creaſ
ſet deus: contumeliam ſuam creaſſet: ⁊ aduerſus ſe
metipſum contradictionem ⁊ inimicum ſibi capita
lem. Si vero fuerit eis acquiſita iſta malitia: ne-
ceſſario corrupti ſũt atqꝫ decepti mutatiqꝫ a ſuo ſta
tu ⁊ bonitate naturali: quare locum habebit apud
Corpa ſo-
lis et lune.
immuta-
bilia.
animas eorum mutatio ⁊ corruptio. cum tamẽ cor-
pora eorum immutabilia naturaliter eſſe conſtet:
⁊ immortalia. ⁊ hoc ordo nature non patitur: ſcili-
cet vt in ſubſtantijs ex animabus corporibuſqꝫ com
poſitis: quales ipſi eos credunt nobilior ſit ſtatus
corporum q̃ animarum. Quantum enim anime hu
iuſmodi propinquiores ſunt primo immutabili ⁊ i
corruptibili q̃ corpora tanto minus obnoxias eas
oportet eſſe corruptioni ⁊ aliũ cuiq̃ mutationi. Am
plius. Quid accreſcit vel acquiritur eis ex iſta ſub
uerſione aiarũ q̃ ſcienter inuolũtarie operãtiũ q̃s
etiã fuit ſuggeſtor malicie tante atqꝫ pueſitatis vt
nulla vtilitate ſua huius ſubſtantie tantas deo ꝯtu
melias tãtas aiab⁹ pnicies irrogẽt. Reſtat igit̃ vt
nõ ſciẽter ⁊ iuolũtarie opent̃ talis i mũdo iſto infe
riori. Q꞉ ſi dixerit qs qꝛ naturalr̃ iſta operat̃ abſqꝫ

Similitudo. Adamas. sciẽtia τ volũtate: quẽadmodũ lapis adamas attrahit ferrũ: aut ignis calefacit. potentia. scilꝫ que necessitate operat̃ nõ libertate: cui nõ ẽ liberũ opari vel nõ opari. sed necessariũ ẽ ei opari τ impossibile nõ opari. q̃ quidẽ opatio seruilis est. ꝓpter qđ dixit phs: q: natura opatur ꝑ modũ seruiẽtis. τ hoc Phis. apparet euidenter ipossibile: qm̃ ꝟtus sic seruiliter. s. opans ignobilis est vilis ꝯparatione ꝟtutis libere operantis. vcꝫ q̃ põt sup vtrũq3 oppositorũ. hoc est sup suũ opari τ sup suum non opari. Alius aũt ipossibile est cẽm esse nobilioꝛe: quare ꝟtutes celoꝝ stellaꝝ τ luminariũ ipossibile est i nobis causare sapientiã vel ꝟtutes vel bonos mores. vel etiã quasq3 artes vł voluntates: cum oia hec nobiliora sunt oibus hmõi ꝟtutibus q̃s ipsi ponunt in celis D Amp. ꝟtutes ex q̃bus sunt hmõi opationes: aut sunt corporales aut sunt spũales. Si corpales: non põt igitur naturaliter iprimere dispões spũales. Naturales em̃ opationes sunt ꝑ silitudines. agẽs em̃ naturaliter intẽdit dare qđ hꝫ τ assimulare sibi recipiens. Manifestũ igit̃ ẽ: q: nec leges: nec secte Naturales operationes. nec alia: hmõi ex talibus virtutibus eẽ possunt ꝓpter naturalem dissimilitudinem: τ etiam propter nobilitatẽ: q: hec sunt nobiliora illis. Nõ est enim possibile in natura: vt cã sit ignobilior cãto. Amp. Jam alibi didicisti: q: corpales ꝟtutes non agunt nisi ꝑ ꝯtactum agentis τ patiẽtis aut mediũ quod necesse est vt sit contingens vtrumq3: τ deferẽs passionẽ ab altero in alterum. Quare in his qui in antris aut locis subterraneis nascunt̃ vel degunt nihil poterunt virtutes hmõi. Corporaliũ em̃ virtutum opationes abscindi necesse est: ꝑ iterposita nisi interposita passibilia fuerint ab hmõi agentib᷒. Quare intrantibus hoĩbus domos suas: aut receptacula abscindunt̃ ab eis celestes opationes oẽs quẽadmodũ intrante aliq̃ domũ suã abscinditur ab eo opatio illuminationis. Non em̃ opatur lux solis in ipm̃ opationẽ suã q̃ diu durat interpositio q̃ abscondit ab eo illuminationẽ hmõi. Nihil igitur Nota. põt celestes virtutes i hoĩes nisi qm̃ τ q̃diu sunt extra habitacula sua: ex quo accidit totiens mutãtur mores hoĩm τ leges τ secte: quotiens intrant habitacula sua aut saltẽ ꝑ morã τ quietẽ in eis delẽatur ab ipsis. Sicut per moram τ quietem in domo frigida τ obscura delet̃ quicq̃d impssum erat luminis aut caloris a sole. Ad minus igr̃ istud non effugiũt vt i eos qui in locis subterraneis atq3 ꝓfundis nascunt̃ τ i eis morãt nihil põt ꝟtutes hmõi. ¶ Q: si dixerit eas eẽ spũales iã nosti: q: ꝟtutes hmõi nõ opant̃ nisi itelligẽdo imaginãdo τ desiderãdo. Primũ apud se. Recte igit̃ est celos τ celestia q̃ dixim᷒ itelligere. Primũ imaginari atq3 desiderare hmõi impressiones in hominibus. ¶ Et ex hoc sequuntur incõuenientia q̃ ꝑus ostendimus: vcꝫ q: scienter et voluntarie mala ꝑnoiata non solũ bona imp̃mant E hoĩbus τ aĩalibus humanis. Nosti etiam q: nec loco nec tpe adiuuant̃ siue impedirit̃ hmõi operationen: quẽadmodũ vides in hui᷒ opationib᷒ aiaꝝ nostraꝝ: eque em̃ intelligis: τ eque libere in vno loco vt in alto. Sir̃ eque imaginaris: τ de desiderio Planete. τ volũtate: sir̃ se habꝫ. Quilibet igit̃ planetaꝝ τ q̃cunq3 stellaꝝ eque potens est ad hui᷒ opationes in vno situ vł loco: vel in quocũq3 alio eq̃ igit̃ in ortu vt in occasu: eque in vno signo vt in quocũq3 alio. Manifestũ igit̃ est q: nec fortuna impedimentum

locũ hꝫ apud eos. Sir̃ nec domiciliũ nec exaltatio nec casus aut aliq̃d alioꝝ vndecim q̃ hmõi non sapientes: sed somniantes eis attribuũt aliqñ debiliores essent intellectus τ imaginatio τ volũtas et Nota. desideriũ apud eos q̃ apđ nos ¶ Amp. Si nec magis neq3 minus est potens intelligere vel imagina- F ri velle vel desiderare aliq̃s explanetis in ascendente q̃ in medio celi aut in casu suo: q̃ non est magna potens opari spũaliter i vno loco vel situ q̃ in alto. Quid igit̃ est dicere q: ascendens est in celo p̃mus locus in fortitudine τ dignitate τ mediũ celi secundus: τ ita de aliis dignitatibus τ ptãtibus q̃ ipsis attribuunt̃. ¶ Et quomõ erit hoc q: animabus nostris hmõi situs vel loca nihil addunt vel minuũt τ hmõi ꝟtutibus adeo addũt vel minuunt: vt cadentes vł infortunatas impeditasq3 eas efficiant: τ deinde fortes atq3 dñantes. ¶ Q: si quis dixerit: quia sue ꝟtutes sunt siles ꝟtutibus q̃ attribuunt̃ lapidibus ꝑciosis: qualis ꝟtus attribuit̃ puro smaragdo videlꝫ attrahendi diuicias duo suoꝝ diamanti q: efficit gratiosum. Nec in hoc effugiũt inconuenientiã. q: scdm̃ hoc nec situs: nec locus aliquid addit vel minuit virtutibus istis. Pone em̃ smaragdum a pte orientis iuxta te vel applica eũ tibi a pte occidẽtis vel a pte meridiei celi: nihil addidisti vel minuisti virtuti eius q̃re ꝟtutes celoꝝ atq3 celestiũ ꝑ quas eas operari dicunt. oĩm virtutũ infaustiores sunt casibusq3 τ infortuniis oibusq3 modis impedimentoꝝ magis obnoxie. Possemus iuxta hoc contra errorem istũ multa alia iducere. Sed ista sufficere credimus intelligibilibus q̃tum ptinet ad intentionem p̃sentis tractatus. ¶ Diligenter aũt intẽdo G in hoc qđ diximus de modis operationũ substãtiarum spũalium. ex his em̃ τ silibus q̃ i seipsis opantur fiunt foris alie opationes: sicut motus τ opa artificioꝝ q̃ per motum membrorum nostroꝝ τ istrumentoꝝ iprimunt̃ materiis artificioꝝ. ¶ Et q̃ apparet q: opa artificioꝝ nõ sunt mere ex spũalibus operationibus animaꝝ nostraꝝ: immo adiuuant̃ a corporalibus operationibus vcꝫ motibus membroꝝ τ instrumentoꝝ vt diximus. Et iteꝝ opationes que sunt ab animabus in corpora sibi ꝯiuncta non sunt ex solis spiritualibus q̃ in anima sunt: immo coopeTrantur opationes spirituum quos multi medios: τ summa τ operatione opinant̃ esse inter animas τ corpora eoꝝ τ cooperationibus eoꝝ τ meditationibus indigent anime vt operent̃ in corporibus suis siue motũ siue aliã operationẽ. Sir̃ τ ad hoc vt operent̃ per ipsa corpora in aliis materiis. ¶ Hic est ergo modus operationũ spiritualium substantiaꝝ q̃ sunt ꝯiuncte corporibus. Videlꝫ vt ipe substantie primũ operent̃ in seipsis operatiões mere spirituales τ per illas demum in corpora sibi cõiuncta operationes corporales τ per illa iterũ alia in corpora aliena τ ꝓcedit ordo iste operationum semp ingrossando: vt ita loquamur per elongationem a spũali subtilitate atq3 nobilitate. ¶ Manifestũ aũt est per se q: iste modus operationum nõ põt esse in celestibus: qm̃ per hanc viam non possunt iprimi nisi corporales dispositiones ignobiles: τ ita nec scientie neq3 artes neq3 ꝓphetie: neq3 virtutes ville: q: aie celoꝝ: si sunt celi aiati nobiliores sunt longe q̃ aie nr̃e τ influentie sublimioris. i vt pote aie corporum longe nobiliorum τ ꝓpter hoc nõ vtunt̃ corporib᷒ suis ad opandũ i alia nisi ad corpales opatiões τ̃m

Smaragdus. Diamas. Opatiões spũaliũ substantiarũ. Spiritus. Grad᷒ opationũ spũalium.

Aia solis. Sicut anima solis non vtit̃ corpe solis nisi ad agē-
dū in corpa. vcȝ ad illuminandū ⁊ calefaciendum
ea ⁊ cetera huius facienda: virtutibus aūt suis no
bilibus atq sublimib⁹ influunt opationes suas no
biles spūales. ¶ Sequitur et hoc ex necessitate: vt
non influat nisi quas vel quaꝝ similitudines habȝ:
⁊ ad hunc modum necesse est se hr̃e in aliis: q̄re vel
easdem dispositiones spirituales operabunt̃ semp
⁊ inferioribus istis q̄tum in eis est vel mutabūtur
vtutes animaꝝ eoꝝ iuxta diuersitatem opationuȝ
quas operant̃ in istis inferioribus: quare in ascen-
dente ⁊ medio celo. ⁊ in qualibet domoꝝ q̄s ipsi di-
stinguunt. silr ⁊ in quolȝ aguloꝝ aliorumq locoruȝ
quos in celo designāt eadem operabunt̃ vel sili mu
tabilitati subiecti erūt q̄li ⁊ homines. ¶ Amp̄. vna
Una figu- est figura toti⁹ celi in vno climate. ⁊ hora vna vnica
ra celi toti domorum anguloꝝ aliorumq oim q̄ ipsi considerāt
us in vno dispositio. Quare vna significatio ⁊ vna causa om
climate nium euentuum in hora illa. Omniū igitur interro
gationum de re vna illa hora non erit nisi vnum iu
dicium vnicaq rñsio verbi gratia. si mille milia ho
minū in hora vna et climate vno eadēȝ solicitudīe
vrgēte de vna re interrogent. vt de negociatione vl̃
furto vbi sit idem erit omnib⁹ respondendū ⁊ eadē
omnibus euenient. Quare si in climate vno nascan
tur hora vna centum vel mille puuli. eadem ꝓsus
D illis euenient ergo si vnus rex ⁊ omnes. ¶ Ampli⁹.
Aut iste ꝯstellationes siue stellarum luminum posi
tiones sunt signa tm̄ istorum euentuum inferioruȝ:
aut signa ⁊ cause simul. Si signa tm̄. Aut erunt co-
mitantia res de necessitate aut nō. Si sic. Cum igi-
tur ipsa signa necessaria sint: hoc est q̄ auerti vl̃ mu
tari nullo modo possunt. Erunt igit̃ ipsi euentus i
mutabiles ⁊ i auersibiles. Et ita omnia de necessita
te euenient mortalibus. Si vero sunt signa q̄ de ne
cessitate non comitantur euentus inferiores: erunt
possibilia separari ab ipsis. Signum autem a quo
separata est eius res signum mendax est quare pos
sibile est huiusmodi signa fallere: non est igitur sci-
entia de significationibus eorum. scientia em̄ ⁊ ars
nō sunt de fallibilibus ⁊ aliter esse valentib⁹. Am-
Scia ⁊ ars plius. Si signa sunt ⁊ vtiq nat̃alia notiora sunt na
I turaliter q̄ res ipse ⁊ itellectui nostro ꝓrimiora cū
sunt signa naturalia ⁊ res suas naturaliter p̄cedē-
tia: hoc aūt nulli hominum vr̃. ¶ Si vero signa sūt
⁊ cause simul istoꝝ euentuū cum in se necessaria sint
erunt euentus ex necessitate necessariū. Motus em̄
Mot⁹ celo celoꝝ cum oībus dispōnibus suis necessarius est ⁊
rū necessa- immutabilis. Figura em̄ celi ⁊ positio stellaꝝ ⁊ lu-
rius. minū q̄ futura ē ⁊ cras hac hora nullo mō pōt auer
ti: quin sit futura cras. ⁊ de oī alia positione: siue di
spositiōe celi atq celestiū oim silr se hȝ: quare euen
tus oēs creati a ꝯstellationibus silr erūt necessariū
⁊ inauersibiles. ¶ Amp̄. Si staret celū ⁊ destrueren
K tur stelle oēs ⁊ luminaria perirēt: oēs iste dispōnes
⁊ euentus in hoībus: ⁊ ita nec essent vtutes neq vi
tia: neq artes: neq artificia apud homies s̄m istos
Ex his igit̃ manifeste videre potes qualē posuerit
vitā humanā huius hoies: q2 ⁊ imemoriabilē ⁊ im
mutabilē ꝓsus. Quid aūt vitas habeat circa hec
Astrono- hoc est circa astronomie iudicia: ⁊ quatenus salua
mia. fidei pietate credi possit eis hic determinare super
sedemus: Longiorē em̄ tractatū atq discussiorē re
quirit negociū illud. Sufficit aūt tibi q̄tuȝ ad p̄ns
negocium vt cognoscas: q2 secte perditionis ⁊ erro

ris atq vitia ⁊ peccata quibus dei iusticia per ei⁹
iustissimum iud ciū eterno damnatio certissime red
denda est ab ipsis ⁊ per ipsos sunt qui ꝓ his iustis-
sime punient̃. ¶ Nullatenus aūt celestibus creaturiſ
attribuēda: q2 neq nat̃alr̃ neq voluntarie a bonis Uitia cele
dei creaturiſ tāte dei ꝯtumelie: tāte pditiōes hoim stibus crea
effici pūtsiue creature h⁹ celestes. s. animate sunt ⁊ turis nō ad
aīalia vt ipsi opinant̃ siue nō. De oī vero lege bona scribenda.
oīq salutari credulitate nullaten⁹ dubitare debes
quin sit ab auctore: fonteq vniuersali: ac p̄mitiuo
bonorum qui est deus altissimus: ⁊ dominus omni-
um seculorum.

¶ Destruit erroneam sententiam eoꝝ qui affir
mant ⁊ credunt vnumquēq in sua lege saluandū: si
eam credat esse bonā: atq eius erroris originem: ⁊
cām vnam affert. s. q2 absurdum putant credere deū
misericordē: tā paucos elegisse: vcȝ christianos so
los: ⁊ alios reprobasse. ostenditq vnūquēq erran-
tem: ac deuiantem esse sibi sui erroris cām ⁊ aucto
rem: vel q2 in via visibili nolit videre pericula que
videri possūt: sed clausis oculis ambulare vl̃ quia
sine duce ambulet: cum possit ducem itineris habe-
re. Mox dubia quedam acute soluit.

Quoniam aūt siue occasione diuersitatis
istarū legum atq sectaruȝ: siue ex verbis L
machumeti nōnulli in eum errorem deue
nerunt vt credant vnumquēq in sua fide
vel lege seu secta saluari: dummō credat eam eē bo
nam ⁊ a deo. ipsiq placere quod fa it dummō ꝓpē
deum faciat quod facit. Consequens est vt in hoc
loco errorem istum tam pniciosum tanq pestilentē
destruere temptemus. ¶ Huius igit̃ erroris vna cā
est q̄ multos exagitat atq confundit: multitudo sci
licet numerosissima damnandorum: ⁊ paucitas sal
uandorum vt quid inquiunt tam paucos elegit dei
misericordia ad salutem. tam multos autem deser-
uit in perditione: maxime cum pronior credatur ad
saluandum q̄ ad damnandum. vel non minor saltē
sit eius misericordia ad miserendum ⁊ ignoscenduȝ
q̄ eius iusticia ad iudicandum ⁊ puniendum.
¶ Presumptio etiam videri potest vt pauci christi Uide
ani se solos arbitrentur saluādos: tota residua mul
titudine hominum: videlicet malorum christiano-
rum qui longe plures sunt q̄ boni. Deinde iudeo-
rum: sarracenorum: atq paganorum: siue idolatra
rum in perditione relictis: qualiter implebitur do
mus dei celestis tanta paucitate electorum: cum in
fernus qui longe minor est capere sufficiat etiam:
cum demonibus totam multitudinem damnatoꝝ.
¶ An videtur conueniens regi regum ⁊ domino se Nota.
culorum: vt plures habeat in carcere vinctos: plu-
res ad patibulum affixos: tormentisq traditos: q̄
habeat sibi famulantes ⁊ subditos? An potest mise Mia dei
ricordia dei cuius nec numerus est: nec mensura su
stinere tantam carnificinam tormentorum: vt quid
inquiunt tantam multitudinem damnatorum crea
uit deus: ⁊ an creauit eos in perditionem ⁊ mortē?
¶ An conuenit diuitiis bonitatis eius ⁊ immensita
ti misericordie sue eos creasse: quos vtiq saluare
poterat ⁊ flammis infernalibus depascendos de-
relinquere? Sic quid aliud creando eos voluisse fa
cere videri pōt q̄ igni īfernali de ipsis pabulū ministra
re. ¶ De his aūt qui pro eo faciunt: quicquid faci
unt credentes se obsequium eidem prestare in eis
que licȝ male: ignoranter tamen faciunt quid erit

et potissimum de his qui pro deo siue propter deũ
omne genus suppliciorum non solum pacienter sz
etiam gaudenter sustinent:sicut de multis hereticꝭ
audiuimus et ipsi etiam videre possem⁹:q2 ignẽ et
alia tormenta sponte immo gaudenter subeunt vt
qꝫ propter deum se omnia sufferre dicẽtes:ꝛ in cor
Error dam nabilis — de sicut credimus habentes.¶ Incipientes igit̃ di
camus quia error circa res multas et in mult; ho-
minibus et damnabiliter et est causa dãnationis.
Si enim volens ambulare corporaliter nollet ꝓui
dere vie ipsius discrimina videlicet offendicula ꝓ
cipicia et alia que oculis corporis videri et preui
deri possunt: sed magis clausis oculis aut auersis
a via vellet incedere:quicqd ei mali:hoc est vel of
fensionis vel casus eueniret:iustissime ipsi imputa
ri posset. Poterat em̃ per se hui⁹ ꝑicula declinare.
In eo igitur qui per semetipsũ imminẽtia sibi ma-
la hui⁹ via visibili ꝛ nosse et euitare potuit: rectis
sime dicitur:vt sibi ea imputet si in illa inciderit:et
N — Conceptio communis — ista est cõmunis omnium aiarũ cõceptio.¶ Eodez
modo si quis ire voluerit ad locuz aliquẽ viã igno
rans que ducat ad illum:presto aũt habeat q viam
eidem ostendat et ducatum itineris prebeat:ꝛ neu
trũ istorum habere velit:id est nec ducẽ itineris nec
vie ostensorem:si erret sic itinerans ei merito impu-
tandum est error itineris huius:ꝛ hanc ꝓpositio-
nem cuiuslibet anim⁹ approbat auditam. Simili-
ter immo multo fortius in via morũ se habere ne-
cesse est. Quãto enĩ ꝑicula maiora sunt in via mo-
rum ꝙ in via huius:tanto magis ꝛ ꝓprio visu spi
rituali et alieno ꝓuidenda sunt et precauenda:qui
igitur nec proprio sensu vbi eis suppetit.nec alieno
vbi eis paratus est consulere pericula spiritua-
lia declinare volunt merito eis imputanda sunt cũ
O — in ea inciderint.¶ Amplius. Si videris aliquẽ er-
rare in via ista visibili:teneris illum ab errore illo
auertere ꝛ a periculꝭ que ipsi imminere cernis eidẽ
precauere:multo magis igitur et in via morũ:lon
ge aũt amplius teneris tibi cõsulere ꝙ aliũ. Tãto
ergo culpabilius sibi vnusqꝫ non consulit de via
huius et ad viam pertinentibus ꝙ aliũ quanto ma
gis sibi debitor est i hui⁹ quã aliũ. Ex his ergo ma-
P — nifestum est tibi quia negligentia ista querendi sez
Negligentia querẽdi viã salutis — viam veritatis ꝛ salutis: negligentia est culpabil̃
et damnatione dignissima. In his ergo qui ꝓprio
sẽsu ingenioqꝫ et industria discrimina spiritualia ꝓ
uidere et precauere poterunt:siue ex scripturꝭ:siue
ex doctrina:siue ex miraculis:siue ex omnibus his
iustissima est dãnatio erroris:et ignorans talis me
rito ignoratur:vt dicit apl's in.xiiij.ꝑme ad Corin.
Tales sunt qui nolunt intelligere vt bene agerẽt.
Si quis autem querat de illo q inuenit doctores
vel predicatores contrarios vez vnum fidelem:et
Questio. — alium infidelem:nec sufficit scire ex proprio sẽsu vl̃
ex dictis eorum: vel ex vita:cui eorum magis cre
dere debeat: an requiret deus ab isto vt diuinet fi-
dem?¶ Hic ꝓculdubio q2 non habet de humana ra-
tione quid faciat:implorare debet diuinum auxili
um vt dicit Aug. et tota instantia deprecari: vt illu
minator animarum deus viam veritatis ei osten-
dat:et cor eius applicet ei parti contradictionis:
que vera est et eidem accepta. Hic aũt credendum
est de misericordia dei quia sic pulsanti aperiat:et
ꝙ nisi vel negligentia querende veritatis:vel alia
culpa obsistat:cor eius auertet deus ne impietatꝭ
errori consentiat.¶ Idẽ sentiendũ est ꝛ in illo alio
casu videlicet:si seductor sub pretextu veri catholi
cique doctoris:simplici alicui ꝛ indocto errorem ali-
quem impietatis ꝑdicet:quia deus cor eius auer-
tet ne illi credat:nisi hoc vel negligentia eius vl̃ a
lia culpa impediat. Custodit enim dñs diligentes
se.¶ Dicimus etiã quia cũ intellect⁹ human⁹ crea
tus sit ad inquirendã ꝛ cognoscendã veritatem sa-
lutarẽ:maxie de hoc debet esse studios⁹ atqꝫ solicit⁹.
Quare neglegẽtia eius in hoc atqꝫ desidia maxie — Q
culpabilis est atqꝫ dãnabilis.¶ Amp̃. quia vnaqꝫ — Intellect⁹
virtus ad actũ ꝛ finem ꝓpriũ expeditior ẽ atqꝫ faci — humanus
lior ꝙ ad aliquem aliũ: Manifestũ est quia virtus — adqd credi
intellectiua nostra ad querẽdũ et inueniẽdũ deum — tus
quaten⁹ hic reqritur et expedit expeditior ẽ atqꝫ fa
cilior ꝙ ad querendum et inueniendũ aliquid aliud
maxime cum ꝓsto sit deus sp adiuuare conãtes ad
se.et appropinquare appropinquãtib⁹ sibi.¶ Con
sidera igr̃ ista q dixim⁹. et videbꝭ omnes errãtes in
via veritatis ꝛ ignorãtes eadez culpa naturaliter
errare et dannabiliter ignorare. Nullum ei est in-
uenire i eis q nõ sit negligẽs in vestigãdo ꝑ semet
ipsum salutarem veritatez aut inquerẽdo ab aliis
aut implorando diuinũ auxiliũ:aut in faciendo ve
ritatem. Qui em̃ negligit facere bonum quod esse
faciendum nouit meret̃ non accipere noticiam il-
lud faciendi qd nondũ nouit. De vno quoqꝫ em̃ spe — Talentum
randum est si talento intellectus tota diligentia be — intellectus
ne negotiatus fuerit in quibus per se potuit:ꝙ eti
am multipliciter ei vel augeatur velut etiam diui
ne reuelationis seu inspirationis munẽ capiat am
pliora ad que per illa pertingere non valebat: vel
etiaz quia predicetur ei doctrina vel predicatio sa
lutaris qd dicimus propter hoc:quia si aliquis es-
set seorsum ab hominib⁹ et vellet negotiari dilig̃e
ter in talento intellectus sui et consideratione visi-
bilium:facile eẽt ei inuenire causã creationis ꝛ mul
ta alia de ipso:videlicz ipsum deum esse diligendũ
honorandum et adorandum. Et si in inuentis bene
negociaretur adderet ei deus alia vel per inspira- — Nota hunc
tionem:vel per doctrinam:aut per predicationẽ ꝙ — locum
ipsemet ei ꝓcuraret. Omninoqꝫ em̃ credendũ est deũ
neminem velle deserere q ei studeat adherere. Iam
ergo satisfactũ tibi de omni adulto errãte errore
impietatis:quia iusta est eius dominatio.¶ Decla — Similitudo bona.
rauimus aũt hoc euidenti⁹:et dicemus: quia sicut
liber volũtatis est vt se auertat ab omni malo vo-
lito:et vt per consensum se non inclinet in illud ita
est et intellectus humani siue rationis:vt se auer-
tat ab omni male credito: et vt non assentiat illi:ꝛ
hoc vl̃ ex proprio lumine ei possibile ẽ vl̃ ex alieno.
Ex proprio:hoc est ꝓprie inuestigationis:ex alieno
id est diuine reuelationis:vl̃ humane eruditionis.
Sicut igitur libera voluntas damnabiliter consẽ-
tit in male volitum:sic humanus intellectus dam-
nabiliter assentit in male creditum:quare tenetur
vel ipse se corrigere vel correctionem suam per ali
ꝙ viarum quas diximus ꝓcurare:quare non licet
errare in hui⁹ nec talia ignorare:et hoc apud oẽs
nationes receptũ est. Ipsi enim idolatre dixerunt:
quia qui dubitat deos esse honorandos idiget pe- — Alia similitudo
na.¶ Amplius. sicut debitrix est libera voluntas si
ue affect⁹ sue operationis:qd est velle in bonis vo
lendis. Sic et intellectus sue operationis debitor est
in veris credẽdis seu cognoscendis:quare sicut nõ

licet affectui vel damnabilia velle vł salutaria nō
velle. Ita non licet intellectui impia falsa credere
vel salutaria vera non credere: quare nec error nec
ignorantia aliquem excusat vnq̄ a perditione om
Intellect⁹ non minus deo confor mis esse dȝ q̄ affectus — nino ¶ Amplius. si non minus tenetur deo in suis
operationibus intellectus humanus q̄ affectus.
Nunq̄ autem licet affectui amare contrarium deo
vel eis que eius sunt. Silr nunq̄ licet ei vel amare
ei contraria vel non amare ea que eius sūt: quare
nunq̄ licȝ itellectu credere cōtraria ei vel eis q̄ ei⁹
sunt. Similiter non licet credere ipsum vel ea que
eius sunt qđ enim est non amare in affectu hoc ē nō
x — credere siue nō cognoscere in intellectu. ¶ Ampli⁹
si ignorantia vel error excusaret cum omnes peccā
tes errēt ⁊ ignorēt: ⁊ tāto ampli⁹ q̄nto ampli⁹ peccāt oia
peccata essent excusabilia: ⁊ maiora magis excusa
bilia quanto maiores errores et tenebras peccan-
tibus contingunt. ¶ Vides igitur quoniam
ad hanc dementiam tandem deuenerunt vt liceat
vnicuiq̄ credere vł discredere quicquid voluerit:
et nullam esse legem positam intellectui: quare
nec affectui: ⁊ propter hoc nullam legem tenēdā es
se simpliciter: q2 quelibet potest teneri licite secun-
dum eos et contra quālibet fieri: Si enim error: et
ignorantia vbiq̄ excusent ex quo sequitur nihil es
se virtutem nihil vitiuȝ simpliciter: quia credenti
de virtute quia sit vitiū aut econuerso: erit virtuo
sum agere contra virtutem vel scđm viciuȝ simili-
ter erit virtuosum: immo religiosū sit vnicuiq̄ cre
dere secundum credulitatem suam: quantuncūq̄ i
piam vel erroneam. ¶ Amplius. Scđm hoc null⁹
errabit vel credendo vel operando: cum credendū
sit vnicuiq̄ qđ credit et operandum qđ operaꝛ se-
y Absurdum — cundum credulitatem erroris sui. Iterum eque co
letur deus secundum hoc vitiis ⁊ virtutib⁹ ⁊ eque
cōpositi erunt mores viciosi: et iudicio dei eq̄ lau-
dabiles quin eque remunerabiles postq̄ nō refert
quid agat vnusquisq̄ vł qualiter: sed solummodo
quid credat se agere vel intendat aut qualiter per
hanc viam eque colenda erunt idola vt deus altis-
simus si credātur equaliter esse colenda: et merito
Lex intellectui posita — rie atq̄ religiose negabitur deus si credatur eē ne
gandus. ¶ Appet igitur tibi manifeste ex his intel
lectui positam esse legem ⁊ limites in operationi-
bus suis ⁊ limitatum ei esse q̄d credere eidē vel di
scredere: et iterum non credere vł ignorare liceat.
Et iterum interdum ignorantiam eē dannabilem
videlicet in quibusdam ignoratis. Similiter ⁊ cre
dulitatem quorundam dānabilem eē et impiam: ⁊
propter hoc neutram excusare a tota damnatione
eos quos inuoluerit: Fortassis aūt excusat a tāta.
Nō enim tm̄ peccare videtur qui erranter vel igno
renter male agit: quantū qui scienter vel cōtra cō
scientiam. Q; aūt quibusdā visum est: q2 si aliqua
Nota — mulier viro nesciente intret lectuȝ ipsius ⁊ cogno
scat eam cum credit eē vxorem suam mariē de no-
cte: q2 non peccat excusatus per hmōi errorem vł
ignorantiam: alioquin tenerentur viri accendere
lucernas media nocte: et diligenter conspicere at-
q̄ pbare an essent vxores sue quas iuxta se inueni
rent. Q; q2 consuetum nō est fieri nec leue videtur
ad faciendum. Dixerunt q2 in hmōi casu excusat⁹
est vir: nisi forte in muliere adeo notabiles: adeoq̄
euidentes sint differentie vt ipsuȝ nisi omnino ebri
um aut dormientem errare nō sinant. Quemadmo

duȝ si vxor sit mulier gracił modiceq̄ stature. Sup
posita vero sit gigātee magnitudinȝ aut multe pi-
guedinis multeq̄ corpulentie. In hoc quippe casu
nullomodo licitum est errare vigilantibus viris. — Opinio guillelmi
¶ Nobis autē videtur aliter sentiendum quia nisi
culpa aliqua viri hoc impediat auertet de⁹ cor ei⁹
ne cognoscat mulierem sic iuxta eum iacentē: ⁊ hoc
vel infrigidando eum vel aliquam cogitationem
immittendo. vel aliter ipsum occupando: vel ipsam
mulierē terrendo: ita vt ide habeat vł aliq̄ alia via.
Modi aūt et vie innumerabiles omnipotenti deo
propriissime sunt ad custodiendum quos voluerit
custodire. Custodit ergo dominus diligentes se: si
cut legitur in psalmo. Et iterum prouerbiorum. ii.
Custodiet iustorum salutē et proteget grādientes
simpliciter. Et cum hoc aūt per similitudinem ma
trimonii spiritualis euidenter ostendi pōt. Appet — Silitudo z
enim interdum lucifer diabolus in specie dn̄i salua
uatoris. ⁊ etiam cuidam appuit nostris tēporibus
in specie crucifixi. Querimus ergo si adorasset eū — Questio
pro domino saluatore: vtrū esset excusatus p igno
rantiam in hoc adulterio spirituali. Si eñ vir su-
scipiens ad amplexum carnalem adulteraȝ credēs
eam esse vxorem suam. Silr et mulier suscipiēs ad — A simili
ulterum: credens eum esse maritum suū excusatur
p huiusmodi errorem pbabilem: ergo ⁊ in spiritu
ali adulterio est excusata anima fidelł errore proba
bili inducta suscipiens adulterum diabolū pro xp̄o
sponsa ad amplexum orationis et ad omnia alia q̄
sunt honorificentie diuine et cultus. ¶ Sequiꝛ etiā
ex his q2 talia non solum excusabunt excusabiliter: — A
sed meritorie fieri possunt videlicet si causa reddē-
di debitum cognoscat alienam: et ex charitate ⁊ cū
omen qđ non est peccatuȝ fieri possit ex charitate.
Poterit igitur adorare diabolum aīa fidelis ex a
more quā habet ad xp̄m ita seducta pbabili erro-
re vt diximus: quare meritorie poterit seruire dia
bolo cum genere idolatrie.
¶ Iuxta viam istā ⁊ sequitur p̄missam opinionem — B
vt pie et fideliter atq̄ remūerabiliter possit crede
re maiorē ptem omniū heresum. ¶ Si eñ licet ma
rito cōmisceri adulterio. per supradictū errorē vel
ignorantiā. licebit et intellectui hūano falsitatem
adulterinā hereticā scilicet p salutari catholicaq̄
veritate quasi sponsam ipsius p silem errorem ⁊ i-
gnorantiā admittere ad copulā spiritalem q̄ copu
la non ē ibi aliud q̄ credulitas siue fides. Quare
poterit intellectus humanus credere multos erro — C
res impietatis. ⁊ hoc pie et fideliter atq̄ remūera- — Opinio guillelmi
biliter cum crediderit eos eē articulos fidei. ¶ Il-
lud igr potius nobis videtur qđ etiā diuine pietati
magis consonū. vt vbi inuincibilis ē ignorātia qđ
est vbi nō habet hō de hūana ratione q̄d faciat ibi
implores diuinum auxilium ⁊ nō temere se p̄cipitet:
totum pertinet facere ad deum: vbi non habet hō
quid debite faciat: verbi gratia. Si in eam figurā
vel formam se trāsfigurauit lucifer: in qua nō pos
sit aparet homini per quod non videatur christus
neq̄ aliquid per quod dinosci valeat nō esse chri — Deus pro
stus solius dei est hoēm custodire: nec aliud ibi ho — pt⁹ auxilia
mini relictum est nisi diuinum auxilium implora- — tor
re. Nusq̄ aūt dubitandum est quin p̄sto sit auxilia — D
tor deus pie inuocantibus ipsum et etiam non inuo
cantibus nisi culpa eorum obstiterit. Quare in p̄-
misso casu dicimus: q2 deus auertet cor hominis.

et ab ĩpietate adorātis diaboli: ⁊ ab ĩpietate erroꝝ
q̄s posuim⁹ nisi culpa eoꝝ hoc ĩpedierit. Nec cogi
Loth
mur dicē q̄ loth cognoscendo ꝓpas filias suas ignorās
nō peccauit. Aut iacob cognoscendo lyā credēs se
Iacob
cognoscē rachelē. sicut nec Iudas patriarcha qui
Iudas patriarcha
credens se cognoscere scortū: nurum suam thamar
cognouit. Peccare enim potuerunt iacob ⁊ loth.
Sicut enim loth inebriari potuit: et iudas fornica
ri sic et iacob. Excusātur eñ per ignorantiam a tā
to: sed non a toto vt dici solet. Hoc est nō vt omnino
non peccauerint sed vt non tantū. Q; ergo querūt
de multitudine damnatoꝝ ad q̄d eam deus crea=
uerit: certū est: q: ex diuitijs bonitatis sue eā crea
uit: ⁊ quia multa ⁊ magnifica bona eis cōtulit: pe=
nas vero vel tormēta nisi meritas atq; iustissimas
nulli vnq̄ intulit nec in posterū illaturus est. ¶ Ap
paret ergo tibi ex his quia iusticia dei causa est dā
nationis eorum vtiq; efficiens: qua nullo iustior ex
cogitari potest. Mala vero eorū merita causa sūt
qualis materialis perditionis ipsorum quib⁹ iu
stissimo iuditio et laudandis in omnib⁹ iusticia dā
natio illa redditur. ¶ Q; autem tam multi sunt
qui damnentur: et tam pauci qui saluentur. et in
E
naturalibus et moralibus similitudinem expssam
viliorum maior copia q̄ preciosorū
inuenis. Viliorum enim et ignobilium maior sem
per est multitudo q̄ p̄ciosorū atq; nobiliorū: vt fer
ri: plumbi: q̄ auri ⁊ argenti: et lapidum ignobiliū
q̄ gemmarū: similiter quercuū q̄ cedrorū vel pal=
B
marum: eodēmodo stultorum hominumq̄ sapien=
tum: et malorum q̄ bonorū. Vides etiam in tanta
multitudine hominū paucos de illis reges vel p̄n=
cipes: et tam modicorum tanq; ignobilium regno
rum vt sunt temporalia. Quāto fortius ergo mira
ri non debes si paucis largitur p̄clara ac nobilissi
ma regna celestia? ¶ Amplius. Cū tā raros vide=
as qui regna celorū appetant vel qui currāt: tā mul=
tos aūt qui ab eis se auertunt et contraria sectan
tur: ꝓpter quid miraris si tam pauci pueniunt: tā
multi nō pueniūt ad illa. ¶ Amp. Si videres de cē
tum partibus generis humani nonagintanouē to
tis studijs ac viribus currentes per viā que ducit
ad mortem: paucos vero contrario currentes p vi
F
am que ducit ad vitam: nō mirareris si magna illa
Multitudo perditorū
multitudo tota deueniret in mortē: ⁊ sola illa pau
citas perueniret ad vitam? Sic ⁊ considera tantā
multitudinem pditorū: et videbis eam festinantē
ad mortē: e contrario vero paucitatem electorū fe=
stinantem ad vitā. Quid igitur mirū est: si vnusq;=
q; hominum ad finem peruenit ad quem totis stu=
dijs ac viribus tendit: multitudo namq; perditorū
hominum in via vite illi⁹ multitudo stulta est ⁊ vi
tam fugiens ⁊ in mortē se precipitans: et in stagnū
ignis et sulphuris se inijciens atq; in mare ⁊ abyssū
eternarum amaritudinum se demergens. Q; in ba
Iniquitas pōderosa
ratrum infernale vnusquisq; cadit: de ponderosita
te est proprie iniquitatis: q; sursum ad sublime scz e
terne beatitudinis aliqui trahuntur: de virtute est
omnipotentis diuine bonitatis. At quid inqui=
unt sustinet diuina bonitas tantā stragem hominū
quos creauit. an delectat eū tanta carnificina tor
mentorum infernalium? Respondemus quia nihil
extra ipsum delectat ipsū ꝓprie. ⁊ q: placent ei tor
menta malorum: et quia bona: aut vt pote creatu=
re eius. et propter pulchritudinē iusticie que ĩ eis
inestimabiliter ⁊ miranda est: ⁊ laudanda: quā tan=

to delectabilius intuebuntur sancti in patria q̄
hic eā cogitant vel audiant: quanto maior erit eis
ibi amor iusticie atq; cognitio q̄ hic. Similiter et
quāto maior videbitur ipsa diuine iusticie magni
tudo. ¶ Ex quibus tribus per locum a ꝓportione
ex necessitate consequitur maius esse futurū gau
dium ibi de aspectu seu intuitu pulchritudinis di=
uine iusticie q̄ ibi lucidissime conspicient q̄ eēt gau
dium ex omnibus gaudijs si cōflarētur in vnū. om
ne enim gaudiū et omnis delitia ꝓ magnitudine a
moris que in eū est: et pro magnitudine cognitio
nis que de deo est atq; pro magnitudine ipsi⁹ dele=
ctabilis magnū est. Quia igitur tria hec in patria
Gaudium diuine iusticie
ac tria sunt ꝓportionabilia seu respondentia hic. ⁊
in via infinita sunt id est supra omnē proportionē
maiora. Necesse est gaudium ex his in patria eē in
I
finitum ad gaudiū ex cōparatione ꝓportionabili=
um eorum in via. Tunc enim posuerimus duo de=
Nota
lectabilia: ⁊ duos amores: duasq; cognitiones siue
perceptiones eorū proportionabiles videlicet. vt
sicut amor p̄mi delectabilis ad amorem secūdi. ita
et cognitio siue pceptio p̄mi ad cognitionem siue p
ceptionē secūdi. Et ipsum p̄mū delectabile siĉr se
habet ad scdʒ erit necessario. vt si super oēm ꝓpor
tionem amor et pceptio p̄mi delectabilis sunt ma=
iores q̄ amor ⁊ pceptio secūdi gaudiū ex p̄mo se=
cundum amorē ⁊ pceptionē p̄mi erunt sup omnē ꝓ
portionē maius gaudio qd̄ est hic et secūdo. s̄m a=
morē ⁊ pceptionē ipsius ĩ via: verbigratia. Prim ū
Primum delectabile
delectabile ē id quod apparebit de pulchritudie di
uine iusticie in patria amor in ipsū et pceptio siue
cognitio ipsius p̄me sunt amor diuine iusticie et p=
ceptio eiusdē sunt in patria. Secūdum vero dele=
Secūdum
ctabile est illud qd̄ appet hic de pulchritudine diui
ne iusticie. Secūdo vo amor secūdaq; cognitio si=
ue pceptio sunt amor atq; pceptio diuine iusticie q̄
les sunt in via. Iam autē alibi didicisti quia eoꝝ q̄
sunt patrie seu glorie ad ea que sūt vie nulla est cō
Nota
paratio in magnitudie seu intēsiōe: q̄re amoris ad
amorē ⁊ cognitionis ad cognitionē nulla erit cōpa
tio. Silr nec ei⁹ qd̄ appebit de pulchritudine diuie
iusticie ĩ patria ad id qd̄ d̄ eadem appet in via: quē
admodū nec eius qd̄ apparebit tūc de diuina mise
ricordia ad id qd̄ de eadem nunc appet in via et ita
de alijs que desunt. Declaratū igit̄ est tibi hec q̄
delectabil' et q̄ admirāda erit diuine iusticie pul=
chritudo ⁊ carnificina tormentoꝝ infernalium et q̄
gaudio inenarrabili ⁊ omnino gaudio mūdano in
fertor a maior delectabit electos. ¶ Fiet aūt eui
dētius qd̄ dicimus litteraꝝ designatione. ¶ Nomi
nemus igit̄ id quod apparebit de pulchritudine iu
Iusticia diuina.
sticie in patria: amorē vero atq; cognitionē eiusdē
quales erunt ibi vocemus a ⁊ b gaudium vero qd̄
erit ex d. p a et b. vocemus c. Et ad hunc modum
hoc quod apparet hic de pulchritudine iusticie no
minemus h. e vero ⁊ f. amorem atq; perceptio=
nem siue cognitionem h. quales sunt in via. g vero
gaudium quod est h. per e et f. vides igitur quia d
ad h. nulla est proportio seu cōparatio in magni=
tudine seu intentione. proportionales autē sunt a
⁊ b ad c. id est similiter se habentes vt e ⁊ f ad g.
Quare permutatim proportionabiles erūt: sicut
igitur a et b ad e. ⁊ f. ita c ad g. Cum in infinitū ma
iores sūt a ⁊ b. q̄ e ⁊ f. in ĩfinitū mai⁹ erit c q̄ g. De
bes aūt scire q: a ⁊ b ⁊ c eq̄lia sunt. ⁊ generalit' oēs

apprehensiones. suis affectionibus erũt equales
i patria. vt cognitio vniuscuiusq; ibi et amor eius
ex illa cognitione ibi erũt eq̃les. Similiter ⁊ gau-
diũ omni cognitioni et amori ex quib⁹ erũt erit eq̃-
le. Et hoc quoniã vnaqueq; virt⁹ aget actũ suũ ibi
in vltimo pfectiõis sue. et iõ act⁹ et virtutes equa
les erũt ibi inuicẽ. hoc ẽ omnis actus sue virtuti ⁊
econuerso. Ex his ergo que diximus manifestũ esse
tibi debet: quia laudãda est diuina bonitas in hoc
q̃ ⁊ malis ⁊ reprobis preter esse ⁊ vitã. aliaq; bona
naturalia ⁊ innumerabilia: gratuita ⁊ temporalia

Bonitas dei

largitur. Q; autẽ ampliora nõ p̃stat. nõ ideo hoc
ẽ. quia ip̃e manũ sue retrahat largitatis. sed quia

R

ip̃i man⁹ suas aliis occupãt aut quo min⁹ recipiãt
auertunt. Sicut q̃ lumen solis sup multos nõ cadit
⁊ eos non illuminat non ex eo est q̃ sol radios suos
retrahat: sed quia ip̃i a lumine eius se auertunt.

Silitudo

¶ Si quid igitur extra semetip̃z omnipotentẽ deũ
delectare potest in tanta multitudine magnitudine
q; tormentorum infernalium eo modo quo fas est
delectationem de ipso cogitare: cur nõ delectet eũ
admiranda ibi pulchritudo iusticie sue. Similiter
et gaudium electorum suorum p̃ dei iusticia: vez q̃
erit eis magnum p̃ magnitudine cogitationis et a
moris ipsius iusticie nec non p̃ misericordia ei⁹ q̃õ
de ipsa tunc apparebit. Deinde non nisi dimidiam
bonitatem suaz impleret deus si iusticiã et in ma-
los non exerceret: quasi eni; due partes diuine bo

Mia ⁊ iusticia ptes diuine bonitatis

nitatis sunt: sicut partes ibi cogitari fas est: mise-
ricordia et iusticia videlicet secundum affectũ sint:
cum bonitas diuina impartibilis sit secunduz se in
vltimo impertibilitatis: secundum hunc errorẽ igit
aut esset apud deum occiosa misericordia: aut iusti
cia enormiter diminuta. Qõ aũt mirãtur eternita
tem penarum infernalium insipientes et incredu-
li inde est: q: solaz immẽsitatez misericordie dei cõ
siderant: ⁊ magnitudinẽ iusticie eius non attendũt
Cum eñi nec minor nec min⁹ eterna sit dei iusticia
q̃ eius misericordia: nec minor nec minus eternus
esse debet ipsius effectus in damnandos et puniendos:
q̃ effectus misericordie in saluandos et beati
ficãdos. Qua propter sicut salus ⁊ beatitudo eter
ne erunt in predestinatis: ita dãnatio ⁊ penalitatis
miseria eterna erunt in reprobis. ¶ Amp. mouet i
sipientes et incredulos q̃ peccatum momentaneũ
est: et ad modum breuis perpetratio ipsius. Qua-
liter inquiũt iusta potest esse pena eterna pro eo il

Pcti natura

lata. In quo manifestum est eos nõ cognoscere na
turam siue essentiam ipsi⁹ peccati. ¶ Peccati eñi

Sex cõparatiões

ipsius pp̃etratio: vulneratio spiritualis est ex vna
sui cõparatione. Tu aũt nosti q: non est mirum si
ex vulneratione breuissimi temporis vulnus mul-
te durationis aut etiam mors que quantum in se ẽ
perpetua est et finem non habens relinquit. ¶ Ex

Cõpatio

alia vero sui cõparatione peccati pp̃etratio casus
ẽ in profundũ. Et in hoc exemplo etiam notum est
tibi. q: nihil obsistit quin casus hui⁹ breuissimo tẽ
pore fieri possit: et tamen multo tempore vel absq;

Compatio R

exitu remanebit i profũdo qui sic cecidit. Ex tercia
etiam comparatione ipsa peccati perpetratio: si-
cut furtum est: aut rapina spiritualis vel sicut ali-
quid ex maleficiis forinsecis. Et non miraris neq;
ipsi etiam mirantur quin mutilatio vel mors que
pro illo iuste secundum leges seculares infligit p̃-
petua sit: et quod non est sanitas a mutilatione in
vita ista nisi resurrectione a morte corporis vl mi-
raculo diuine virtutis. Ex quarta vero compara-
tione peccati perpetratio: ligatio ẽ seu vinculatio

Compatio alia Q

peccantis. Natura aũt viculationis est vt breui tẽ
pore fiat Verum eiusdem natura est vt tãdiu liga-
tum teneat q̃diu vincula ipsa insoluta durauerit
et indirupta. Ex quinta quoq; cõparatione pecca
ti perpetratio quasi contractus est et emptio infer

Item alia

nalium tormentorum: nec nõ ex venditiõe qua pre
cio breuis voluptatis se ipsũ tam anima q̃ corpore
vendit insanus peccator. Cui autem dubium: quin

Peccati pp̃etratio velut cõtract⁹

ex venditione ⁊ emptione: quantũcũq; breui tẽpo-
re fiant illa: ius perpetuum rei empte acquirat em
ptori et q̃ trãsferatur res empta pp̃etua alienatio
ne et venditione. Ex sexta etiaz cõparatione pecca
ti perpetratio sicut extinctio lucerne est. Lucet eñi
salutari cognitione: et ardet vitali seu viuificabi dile

P Itẽ alia

ctione peccator anteq̃ peccet: peccando vero quasi
in spurciciã peccati se demergens semet ipsum exti
guit. ¶ Attende igit sex istas cõparationes quas
diximus ⁊ videbis non solum leuem sed ⁊ intolera
bilis stulticie ãmirationẽ incredulorũ in his. Mi-
rantur eñi q̃ ex vulneratione breuissimi temporis
remanet vulnus perpetuum vel mors: q̃ cadens in
p̃fundum diutius in eo remanet hoc est lõgiori tẽ-
pore q̃ fuerit casus eius Similiter q̃ solus est tem
pus mutilationis seu suspendũ furis q̃ temp⁹ fu-
rationis. Similiter mirabile eis videtur q̃ deten-
tio alicuius in vinculis lõgioris tp̃is ẽ q̃ ipsa liga
tio. Similiter et qõ aliquis habet ius in re empta
nisi tanto tẽp̃e q̃nto durabit emptio. Et q̃ lucerna

Amplior declaratio Q

non potest vel debet maiori tempore remanere ex-
tincta q̃ fuit tempus extinctionis sue. ¶ Hec autẽ
omnia q̃ leuiter quãq; insipienter dicãtur p̃ se eui
dens est. Addemus autẽ tibi ⁊ alia per que diuina
iusticia perpetuitate suppliciorum infernalium ẽt
lucidius declaretur. ¶ Manifestum enim est per se
quia qui addit super peccatum impenitẽtiã seu cõ
tumaciam: addit de iure ⁊ penam: ⁊ iustissime q̃tũ
durat in vno quoq; dei iniuria: tñ in eodẽ durat ⁊
pena. ¶ Quia igitur existentes in inferno sup pec-
cata sua etiam addunt impenitentiam ⁊ contuma-
ciã nunq̃ penitentes: nec vnq̃ penitere volentes: q:
cum semper durat in eis dei iniuria id est peccatũ.
quare sẽper merito durat et eis pena: ⁊ de iure etiã
meritorum ipsorum: q̃ñ propter additionẽ contu-
macie addi posset eis et pena: tandiu eñi durat in
vno quoq; dei iniuria: que non est nisi peccatum q̃
diu idem non emendatur. Alibi autẽ declaratũ est

Apud inferos nulla penitentia

q: nec penitentia nec emendatio aliqua apud infe
ros est. ¶ Amp. Quanto minus bonum est deo qõ
ei fertur: siue p̃pter qõ ipse deseritur: tanto maior
ei contumelia irrogatur. Quia igitur omne qõ
est: vel esse potest in infininum minus bonum est in
ipso quicq̃d ei preferatur: aut pro quocũq; alio de
feratur infinita ei contumelia irrogatur. In omni
autem peccato mortali aliquid ei p̃fertur: et pro il
lo deseritur: quare omi peccato mortali i̾finita deo
contumelia irrogatur. ¶ Hoc aũt est manifeste vi-
dere ex proportionibus. Si eñi p̃ferret deo duplo
minus bonum q̃ ipse sit: aut quanta ei cõtumelia
irrogaretur. Si autẽ quadruplo minus bonum ei
dem preferretur duplo maior iniuria eidẽ erroga-
retur: ⁊ ita in infinitum. Quia igitur non est repe-
rire aliquid quod non sit eo in infinitum minus bo

nū manifestum ē:qꝛ quicquid ei preferat̄ aut ꝑ q̄
cūqꝫ alio deserat̄ infinita ei cōtumelia siue iniuria
irroget̄. ¶ Jā igit̄ declaratū est tibi:qꝛ ois peccās
Infinitā pena infinite iniurie debetur — mortaliter infinitam ↄtumeliam vel iniuriā irro-
gat deo. Infinite aūt iniurie vl̄ contumelie infinita
de iure debetur pena ⁊ hoc aut intelligit̄ infinita du
ratione ⁊ ita declaratū est qđ intendebamus pro-
positum ¶ Cum enim omnis virtus hūana ad agē
dum ⁊ patiēdū finita esse videatur. non videtur ei
posse infligi infinita in acerbitate pena. Quapro-
pter īfinitate durationis compēsabitur ex necessi-
Adverte — tate acerbitatis infinitas. ¶ Amplius. Equales sūt
ex necessitate pena finite acerbitatis ⁊ īfinite dura
tionis. ⁊ pena finite durationis ⁊ infinite acerbita-
tis. Ponamus eñ φ pena infinite acerbitatis ⁊ fi
nite durationis sit pena vnius diei vel ān̄i. ⁊ suma
mus ex altera parte penā eiusdē īfinite durationis
sed finite acerbitatis. ⁊ nominemus p̄mā a. scđam. b
Dico igr̄ φ a ē in infinitum maior q̄ b. intentione
scilicet in acerbitate et hoc est qm̄ a. infinities cōti
net b. In infinitum eñ magis punitur qui punitur
a q̄ qui punitur b. Quare i infinitum magis puni
tur q̄ punitur vno a q̄ qui punit̄ duob⁹ b:et similit̄
q̄ qui punitur trib⁹ b et ita in infinitum. Quoniā
si non est ꝓportio vnius a ad vnum. b nō erit ꝓpor
Nota — tio vnius a. ad quotcūq̄. b. Quotlibet enim. b. cer-
tam habet ꝓportionem ad vnum b. sicut centupla
et mille millecupla aliis. Quia igitur ꝓportio ex-
tremorum semper cōponitur ex ꝓportionib⁹ inter
mediis si esset ꝓportio vnius a. ad qđcunqꝫ b. sicut
proportio certa ad vnū b composita:ex ꝓportioni-
bus quarum altera esset vnius a ad illa b et altera
esset illorum b ad vnum b. Ut autem ista euidenti⁹
videas Ponamus vnū hominē puniri vno a ⁊ aliū
vno b. Manifestum est quia qui punit̄ vno a in infi
nitū plus punitur q̄ qui punitur vno. b. Eodē mo-
do si duo homines punirētur duob⁹. b Uerum esset
φ i infinitum magis puniretur qui vno a puniret̄
q̄ illi duo simul sūpti. Eodē modo et q̄ tres simul
sumpti. et ita in īfinitum. Quare qui puniret̄ vno
a. eque puniretur vt infiniti īfinitis b. ¶ Non refert
Acute disputat — autem vtrū simul intelligatur infinita b. aut ꝑ suc
cessionē. Equalia enim sunt siue successiue ordina
ta siue simul itellecta. ¶ Quia ergo successiue ordi
nata infinita sūt b:sū tm̄ a pena ꝑpetua manifestū
Alia ꝑsuasio — est quod diximus. quia ꝓ vno quoqꝫ peccato morta-
li debetur pena infinita duratiōe. Amp̄. Si aliquis
peccaret ī aliquē equalē sibi ꝓculdubio aliquātū
peccaret in eū. Et si idē vl̄ silē pctm̄ ↄmitteret i ma-
iorem magis:et quanto in maiorem tanto magis
verbi gratia. Si in sacerdotem suū magis q̄ si in
equalem. Et iterum in archidyaconum grauius. ⁊ de
inde in episcopum:et ita de gradibus superiorib⁹.
quare manifestū est: quia q̄to in maiorē peccatur
tanto magis. Quare si in infinitum:et in infinitum
magis. quia igitur deus in infinitum maior est
quocunqꝫ alio:in infinitum magis peccatur:quo-
Gradus et circūstātie ꝑsonales — tiens peccatur in deum q̄ peccetur in homine eo-
dem genere peccati:verbi gratia. Si occidetur de-
us:⁊ occiditur homo qui non est deus. In infinitū
magis peccatum est occisio dei:q̄ occisio homis.
Eodem modo si cōspuitur deus et conspuitur ho-
vel percutit̄ vel vulneratur. Quare si cōtemnitur
deus ⁊ contemnitur homo:vel offenditur deus ⁊ of
fenditur homo: in infinitum maius peccatum ē tā

offensa q̄ cōtemptus dei:offensa vel contemptu ho-
minis. Quia omni peccato mortali offenditur et
cōtemnitur deus. quia eius mandatum et voluntas
preteritur. Manifestum est omni peccato mortali
in deum infinitum peccari:vel saltem in infinitum
magis q̄ peccaretur in hominē si homo offenderet̄
vel cōtemnetur. Quod si dixerit quis:qꝛ nō ex hoc
ostensum est:φ ideo omnis offensa dei vel iniuria
infinita sit. Non eñ sequitur si a est in infinitū ma
gis b. vel si a cōtinet infinita b qđ ideo a sit īfinitū.
Omnis enim linea est in infinitū hoc est supra oēm
ꝓportionem maior omni puncto vel omnis linea — An offensa dei sit infinita
continet super omnē ꝓportionem atqꝫ infinities
quodlibet pūctū vel infinita puncta:nulla tamē li
nea est infinita. Sic offensa et iniuria dei licet cōti
neat infinities similem offensam vel iniuriam ho-
minis siue in homine:non tamem est infinita:quo-
niam non est aggregata siue cōposita ex illis:sicut
neqꝫ linea ex punctis. Et reuera omne qđ cōtinet
infinita causata cōtentione siue cōtinētia aggrega
tiua siue totali:hoc est qđ cōtinet ea vt totum ptes
⁊ vt aggregatum ex illis:ex necessitate est īfinitum.
Sed dicetur forsitan φ offensa siue iniuria dei nō
est totum ad offēsas siue iniurias hominis neqꝫ ad
aggregatum ex illis. Uerum nec per hanc viam ef
fugit nec minus ꝓpter hoc necesse habet concede-
re perpetuitatem penarum:cum enim pro offensa
vel iniuria dei debebuntur infinite tante aut finite
Uerbi gratia. Esto φ pro aliqua offensa vel iniu-
ria hominis debeatur pena vnius diei. et nomine
mus illam a cum offensa dei sit in infinitum maior
offensa hominū de qua agitur. Proportionabiles
autē sint offense siue iniurie et pene eis debite:erit
ex necessitate pena debita iniurie vel offense dei in
infinitum maior a:quare etiam duobus a:et trib⁹
et ita in infinitum:erit igitur equalis infinitis a si
milis sūptis vel maior illis. Infinita aūt a siml̄ sū
pta non sunt nisi pena infinitorū dierum siue pena
rum:hoc aūt nisi pena perpetua:quare pro omni of
fensa dei mortali debetur ex necessitate pena ꝑpe-
tua. ¶ Amp̄. Obligatiōes ⁊ trāsgressiōes sēp eq̄-
les sūt ⁊ sic ꝓportionabiles. Quicūqꝫ ei eq̄lit̄ tenēt̄
ad aliquid: equaliter peccant non faciendo illud
⁊ qui duplo magis tenetur ad aliquid q̄ alius:du
plo maius peccat non faciendo illud. Si militer ⁊ — Proportionabiles
qui triplo vel q̄ quadruplo:⁊ ita in infinitū. Qua-
re que est proportio generaliter obligationis ad o — S
bligationem:ea est transgressionis siue obmissio-
nis ad transgressionem siue obmissionem. Similr̄
proportionabiles sunt culpe ⁊ pene:ita vt genera-
liter que ꝓportio culpe ad culpam:ea sit pene me — C
rite seu debite ad penam meritam seu debitā. Que — Questio de obligatiōe q̄ deo obedi recognimur
rimus ergo vtrum obligatio qua quis tenetur deo
obedire atqꝫ seruire sit finita an infinita? Q si dixe
rit finita destruitur istud duob⁹ modis. Primū qꝛ
non est finitum:qꝛ aut intransibile est debitum:aut
transit et transit seruiendo. Quia igitur debitum si
ue obligatio de qua agitur non est soluendo:hoc ē
obediendo atqꝫ seruiendo transibilis:consequens
est ex necessitate vt non sit finitum. Ratio eñ finiti
transibile est:sicut et rō infiniti intransibile. Q[illegible] ut
impossibile sit transiri vel transire huius debitū in
de manifestum est:qꝛ si transiret vel transiretur in
aliqua creatura:necessario ꝑficeretur eius transi
tus in aliqua hora vel instanti. Esset igitur tunc ꝑ

G audientes. ¶ Quemadmoduz se habet in facto: dauid ⁊ vrie qd legit͛ in. xi. ij. Reguz: vbi dicūt q dauid qui vtiq̧ proditor erat in facto illo: et adulter atq̧ homicida signat christum: vrias autem vir sanctus ⁊ fidelis dyabolū. ¶ Et iteruz adulteria illa copula dd: ⁊ bersabee .pditi one: ⁊ homicidio execrabilis significat sactissimuz matrimonium: ⁊ immaculatissimam copulaz christi ⁊ ecclesie de gētibus: auribus multorū multā indignationem ingerūt: fideq̧ sacrarum expositionū: aut penitus in eis abrogant: aut multū ledunt. Primuz: q: istud nō est factū ad significanduz: nec verisimile est multis q propter hoc sit scriptum.

Similitudo i.ppria

H ¶ Si autē ita dicerent: quomodo rex dauid bersabee adamauit ⁊ p amore ipsius morteʒ viri procurauit: quomodo illam regali cōnubio honorauit: ⁊ regali solio exaltauit: sic rex celorum christus dn̄s synagogaʒ adamauit: ⁊ procurata morte magistratus seu principatus eius: cui velut marito suberat eā ɔnubio suo spirituali honorauit: et celestis regni solio sublimauit. Si inq̄ de modo tantuʒ aut similitudine mentionem facerent: ⁊ ipsam similitudinem decenter ac diligenter ,psequentes exponerent absq̧ offensione vlla audientium hoc fieret. ¶ Eodēmodo de ecclesia de gentibus. q procurata morte diaboli morte scʒ spirituali: cui velut marito suberat. vnde ⁊ vocabat ipsuʒ bahalim qd interpretatur vir meus q sic: et sic effecit: non solum pacifice: sed gratanter etiam audiretur: verbum ergo significandi estqd in parte ista grauiter offēdit auditores atq̧ lectores. Quāq̄ veruʒ sit: q omniū duorum similium: quorū alterū est intellectui nostro propiquius nobisq̧ notius signū naturale est minus noti: atq̧ ab intellectu nostro remotioris. ¶ Signum inq̄ est naturali illius: ⁊ velut liberi in quo legitur. vnde ⁊ quasi natura docente altero ad alterum declarādū vtimur: hoc ergo mō sacri doctores ⁊ expositores sane ⁊ absq̧ offendiculo vllo dicere possunt: q: factuʒ illud de bersabee: factum significauit ecclesie de gētibus: significauit ,ppria similitudine tanq̄ naturali designatione.

Similitudo recta

Sēsus spiritalis

¶ Licet aūt spiritui sācto: et scriptoribus eius notioribus similibus vti ad minus nota significāda ⁊ declaranda: secundo ,ppter rerū multam dissimilitudinem: ⁊ nimiaʒ: vbi magis violenta est significatio in ipis q̄ rerū significatarum expositio. ¶ Et i hoc erant imperiti: multi qui nesciunt qualiter tractandū sit verbum veritatis: sed igenium suuʒ vt ait hieronymus: facere nolunt ecclesie

I sacrificium: et ,ppter hoc dixit sup Abac. Tropologia libera est: ⁊ his tm̄ legibus circūscripta: vt pietatem sequatur in intelligentie sermonisq̧ cōtextu nec in rebus multum inter se contrariis violenta sit copulandis: tertiuʒ ē ignorātia explicandi prosequendiq̧ similitudines ex quo defectu accidit: ⁊ illud qd diximus vt nō credatur expositionibus. ¶ Maxime vbi ex similitudine potissimum significant. Cessante nāq̧ i his rerū similitudie cessat: ⁊ significatio au-

Tropologia violēta

Scādalose similitudines

K dictorum. ¶ Quartū est ignorantia eius: videlicʒ q solū sine ɔtio significat: sicut accidit i somniis q̄ exposuit ioseph. i. xl. ⁊. xli. Genesis. Tres enim ,ppagines: ⁊ tria canistra panum ,ppter numerum tantum significauerūt tres dies: de quibus ibi agitur: ⁊ solus ternarius q̄trū ad dies illos significat. ¶ Erraret em̄ intollerabiliter qui canistra vl ,ppagines in significationē dierum detorquere vellet propter hoc dictū ē: quia sacra scriptura ē velut cithara in qua non omnia sonāt. ¶ Dicemus aūt tibi super hoc sermones vniuersales duos. ¶ Primū: quia tanta ē ɔtinētia seu ɔtēt⁹ sacrorū his: ⁊ i his significationibus: vt nullo modo videri possint: nisi diuine sapientie artificio i vnū volumē collecta: vniuersalit͛ ei expositiones salutarem doctrinam resonāt: ⁊ in eis ammirabiliter sibi consonant: quibus vtitur ecclesia sanctorum.

L ¶ Non igitur casu factum est: vt ita ordinaretur: vt ita sibi inuicem consequens et consona esse in tāta varietate expositionū sacra scriptura: vt absq̧ vlla discrepātia in vnam cōcordiaʒ sacre doctrine concordarēt om̄es eiusdē libri: omnesq̧ librorū partes: vt vnam veritatē catholicā ac salutarem cōcorditer resonarēt: vniuersalitas eniʒ in reb⁹ omnibus signū est ,puidentie et artis. ¶ Secundū ē quia quēadmoduʒ ex dei bonitate factū est: et absq̧ vlla dubitatione credendū: vt omnia opera sua fecerit ,ppter omnem bonum vsū ⁊ vtilitateʒ que ex eis quacūq̧ industria elici possunt. Sic om̄ia dicta sua siue eloquia ,ppter omnē bonū vsum ⁊ vtilitatē qui ex eis quacūq̧ industria elici possunt ⁊ dicta voluit esse ⁊ scripta. Quare ,ppter omneʒ illuminationem intellectus humani: ac ,ppter omnē edificationē ecclesie sue que inde elici possūt: ea voluit esse ⁊ dicta et scripta: ,ppter omnē igitur intellectū ad eruditionem nostrā salutarē pertinentē qui inde elici potest voluit ea dicta esse et scripta. Attēde igitur diligenter istas duas radices: et videbis euidenter non humano sensu nō fortuito casu sacram scripturā editā esse et scriptam seu ordinatam. ¶ Sed sapientie celestis artificio admirādo videbis etiā ad magisterium diuine pietatis pertineri vt omnes libri eiusdem ,ppter omnem eruditionem et edificationem q̄ inde elici potest scripti sūt. Alioquin restrictior esset intētio eius in parte ista q̄ eius largitas patiatur.

Varietas expositionum

Uniuersalitas

Sacra scriptura mirabili artificio cōstat.

Proponens destruere et subuertere delirameta legis machometice et legis ipsius ridiculositatem i impossibilitatē i fraudulentiā aperire i quedā de ipso seductore ⁊ audacissimo impostore machometo premittit i de gēte Ismaelitica i de nestoriano i Sergio monacho ipsius machometi preceptore i deq̧ Sarraceni sq vere sūt agareni: q: ex agar p Ismaelē orti sunt.

Postq̄ autē auxilio dei ostēdimus intelligentiaʒ litteralē: legis hebreorū in his in quib⁹ videbatur absurda et nullo mō cōueniēs sapientie tanti ,pphete nedū sapientie dei et declarauim⁹ omnes causas p̄ceptionis et ,phibitionis in huius: et hoc rationib⁹ exemplis atq̧ similitudi nib⁹. Et quia illis necessitas induxit ecclesiā dei: vt apud eaʒ pars huius ,phibitionis. ⁊ p̄ceptionis ppetuo staret: sicut ,phibitio stigmatū ⁊ characterū seu figurarum. Similiter augurioruʒ ⁊ somnium diuinationuʒ obseruationum que quolibet mō vergūt in idolatriā: ⁊ patefacimus insup: q: preter intelligētiā litteralē: in eadē lege est ois intellectus ad salutareʒ eruditionē ptinens: qui ex ea elici potest: non qui p q̄cūq̧ violentiaʒ l'rēq̧ repugnantiam eidem abusiue iponi potest. ¶ Huiusem̄ intorsiones scripture nō expositiōes eiusdē sūt: sed abusiue impositiones: et q: diuine bonitatis intētio fuit de scriptura sacra: vt ois intellectus salutaris eruditionis qui ex ea conuenienter: vt diximus elici posset in ea intelligeretur: ⁊ q: omneʒ huius intellectū ip-

Prohibitio characterum.

se intellexit eũ. Quẽadmodũ in omni creatura sua intendit oĩe bonũ qđ ex ea siue p eã puenire põt intẽtius. Et ppter oĩe illud bonũ creauit eam sic ⁊ ppter omnẽ hui⁹ intellectũ sacrã scripturaꝫ inspirauit aut edidit. ¶ Postq̃ inq̃ de his omnibus p ut de diuine largitatis dignatiõe excedim⁹ expediti sumus. Accedem⁹ iuxta pmissuꝫ ad destructionẽ deliramẽtoꝝ ⁊ insaniarũ machometi q̃ nomẽ legis intolerabili abusione vsurparũt. ¶ Hãc aũt abusionẽ induxit seducto pplo p ipm ⁊ insipiẽtiũ multitudo q̃ ipm vt pphetam ⁊ mendacissima figmẽta ei⁹ vt lege suscepit. Scito igitur i pmis hunc fuisse de genere abrae p ysmaelẽ q̃ institutor gentis arabum fuit vt dicit iosephus ⁊ ab ipso ysmahele gens arabum magnificanda accepit. Iuxta pmissionẽ dei dicentis ad abrahã. Genes. xvi. Filium ancille faciaꝫ in gentẽ magnã: q2 semẽ tuũ est. Et iteꝝ ad agar in eodem eiusdẽ. Surge ⁊ tolle puerum ⁊ tene manũ eius: q2 in gentẽ magnã faciã eum. Et iteꝝ eiusdẽ. xvij. Ad abrahã. Sup ismael quoq3 exaudiui te. Ecce bñdicam ei ⁊ augebo ⁊ multiplicabo eum valde duodecim duces generabit ⁊ faciã illum crescere i gentem magnam. ¶ Que pmissiones implende p pte videri possunt ex eo q legit. vij. Iudicũ de bello ꝯ madianitas. totus ille cũ exercitus madianitarũ de gente ismahel fuit ſm narrationem methodij. Ante tpa vero caroli magni adeo multiplicata est gens ismahelitaꝝ: adeoq3 dilatatũ regnũ ei⁹: vt ⁊ totã hispaniã sup iorẽ totã puinciã: totãq3 aquitaniã ⁊ fere vsq3 ad bituricã ⁊ andeganeñ. dioc: occuparent: donec misericors deus p pfatum pncipẽ vsq3 ad fines regnoꝝ hispanie q̃ xpianitas: nunc eo auctore obtinet bellis mirabilib⁹ ⁊ triumphis nobilibus eos expugnans diffugauit. In nouissimis vero diebus dixit pnominatus martyr filios ismahelis exituros de deserto tanta multitudine ⁊ fortitudine futuros: vt toti mundo dominent: ⁊ ipm regnum xpianoꝝ occupent ⁊ pplm xpianum peccata facientibus dira seruitute opprimant: ⁊ affligant aliquot annis: donec misericors deus pplm suũ respiciens visitet: ⁊ p regem xpianoꝝ: tunc futurum de tanta eripiat seruitute: subijciens versa vice filios ysmahelis xpiani ppli seruituti. ¶ Et hec erit summa ac nouissima gentis illius exaltatio ⁊ altitudo. Tanta eñ virtute opprimetur ⁊ affligetur a populo dei q de cetero non adijciet vt resurgat iuxta sepe nominati martyris narrationem. Incepit aũt pestis huius taꝫ ridiculose tãq3 perniciose secte tpibus eraclij imperatoris vacillante: tunc romano imperio ⁊ ad occasum vergẽte: barbaris nationibus illud vndiq3 multiplici rebellatione concutientibus regni a terrarum: iugum eius abijcientibus ⁊ se erigentibus cõtra illud a quo tempore vsq3 hodie: nec lacerari desijt: nec discerpi. Nec auteꝫ opinetis ipsum fuisse machometum philosophuꝫ qui vocatus est albategin. Huius enim librum de astrologia plato tiburtin⁹ ex arabico eloquio transtulit in latinum que liber illius nobilitas philosophica atq3 profundas solum nomẽ machometi ipsum habuisse: commune tamen homine illo: ne dicã rusticano: sed vt ait quidam verissime vaccino atq3 porcino comprobat euidenter. Absit enim vt tantus philosophus ita desiperet itaq3 peculariter sentiret. Creditur a nonnullis: quia iste machometus a sergio monacho nestorij heretici discipulo seductus sit: ⁊ in heresim illam ductus que ꝯtra diuinitatem domini nostri iesu christi blasphemauit. Naturam enim diuinam in christo domino: ⁊ in deo patre eternam generationem aperte ⁊ sepe negat in lege sua. Iste autem sergius postq̃ damnati sunt Eutices ⁊ nestorius magister eius in synodo constantinopolitana. pro eo scilicet q duplicem naturam in christo diuinam. scilicet. ⁊ humanam esse negabãt. Transtulit se in arabiam vbi vitam heremiticam simulans: ⁊ tãte religiositatis: ac sanctitatis appuit vt machometus ipm habere doctorem voluerit: ⁊ illum gabrielem archangelum iterdum vocauerit: abscondens ⁊ reuelare non audens: q insanias q̃s hoĩb⁹ deceptis tradebat ab homine didicisset. Has eñ pmissiones tenens gens ysmahelitarum ex traditione ysmahelis. Sperauit eas ſp in aliquo gentis sue adimplendas esse. Quẽadmodum gens hebreorum pmissiones factas abrahe ysaac ⁊ iacob. ¶ Methodius autem martyr in libello reuelationis sue q̃ facta est ei in remotione carcere: oranti ad dñm vt reuelaret ei de pmis ⁊ nouissimis mũdi ea que scripta in canone scripture: dicit istas pmissiones factas de ysmahele ipletas fuisse in machometo qui ⁊ machometh ⁊ blasphumo ⁊ narradasch vocatus est. Gens enim ysmahelitarum ⁊ regnum: gens arabum: ⁊ gens sarracenorum: sed nomen sarracenorum falso sibi vsurpant a sara tanq̃ filij sare per ysmahelem. cum tñ nihil cognationis: sed solũ adoptionem ad saram habent: sicut legitur Genes. xvi. Alij autẽ dicunt eos vocatos sarracenos a sarram ciuitate in qua pmũ vel maxime gens illa vel creuit vel dominata est. Vere aũt agareni sunt: qui ex agar per ysmahelem descenderunt. Hic ergo legis abrahe latorem se dixit: ⁊ ipm abraham sarracenum fuisse euidenter asserit i lege sua. ¶ Quoniam autem studiose predicauit vnum verum: ac solum deum esse: ⁊ idolatriam potenter in gladio: ac strennue exterminauit. Sodomiticam spurcitiam interdixit: ⁊ alia quedam honestauit ⁊ quedam inhonesta prohibuit. Multi de sapientib⁹ gentis sue crediderunt eum: ⁊ credunt adhuc verum dei: ac fidem fuisse prophetam. Et que iniqua videntur in lege eius: genti illi magis permisse: pro decipientia: ⁊ ruditate sua quam iniunxisse. Absurdaq3 ⁊ ridiculosa plurima in lege eius inueniuntur. Non dixisse: nec scripsisse: nec sensisse. sed magis ab inimicis veritatis partim inserta fuisse. Partim vero aut imperitia: aut negligentia discipulorum ipsius discordiaq3 ⁊ contradictiõe eorundem aut mutata esse aut aliter corrupta. Et de ista cõtradictione atq3 discordia multa leges in libello disputationum cuiusdam christiani ⁊ cuiusdam sarraceni. Qui tacitis nominibus suis de legibus suis disputant: vtroq3 legem suam defendente: ⁊ legem alterius impugnante. ¶ Omni modo enim improbabile est ⁊ procul a veritate videtur hominem qui se dei prophetam: eiusq3 legislatorem dicebat: atq3 ridiculosa deliramenta: tam spurca dogmata genti alicui tradere ausum fuisse nisi forte vel mente captus: vel alia occasione decipiens extiterit. ¶ Quia igitur ⁊ de vita eius ⁊ de gestis apud alios multa leguntur ⁊ preter intentionem esset pñtis ppositi. Q: etiam gens sarracenoꝝ istas isanias q̃s i lege eius legim⁹ venerant vt diuia oracula p dei pphetã ad se missa ⁊ seruat vt dei mãdata. Destruem⁹ eas oñdẽtes

Marginal notes (left): M — Deliramẽta machometa. — Machomet⁹ de genere abrahe. — N — Gẽs ismahelitica. — O — Secta machometi quando. — Alter machometus phũs. — Sergi⁹ monachus. — P

Marginal notes (right): Eutices et nestorius. — Q — Methodi⁹ — Sarraceni — Agareni. — R — S — Lex machometica

ridiculositatem eorū ꝛ impossibilitatem vidixim⁹. ¶ In hac ergo lege ꝛ mendatijs: multa vera inserta sunt. ꝛ malis bona ꝯmixta: vel malignitate fallēdi vcȝ: vt aut falsis ꝓpter vera crederent: aut vt mala ꝓpter bona reciperent. Cuius insipientiam immo vesaniam: cuius ꝓ̄sumptionem ꝛ ausum nemo potest intelligens non mirari.

¶ Ostendit primo machometum qui suis nō nisi carnalem felicitatem. scȝ delitias vite huius et maximas voluptates promisit: non intellexisse felicitatem future vite: quia cum cibos illis lautissimos ꝓmiserit ꝛ corporis nutrimenta delicatissima: nihil aliud ꝓmisit ꝙ̄ laboriosum ꝛ miserum cōflictum contra ruinam: ac defectionem corporis et subtiliter argumentatur: ꝙ desideria cum delitijs crescunt: ꝛ ꝙ spirituales delitie non possunt carnalibus copulari.

T Paradisus machometi.

Radicales aūt errores quibus gentē illam brutalem seduxit: ꝛ quos in hoc loco destruere intendimus. De paradiso machometi: scȝ ꝛ felicitate quā non ꝛ nisi carnalem eis ꝓmisit ꝛ illā spurcissimā. Promisit siquidē eis delitias epularum corporalium: dapiferos et pincernas angelos. Deinde preciositatem vestium ꝛ lectorum vmbraculorumqꝫ amenitates. Tertio delitias cōcupiscentiarum ꝛ blandimentorum muliebrium. ¶ Dicemus igitur in ꝓ̄mis ſmone vniuersali. qꝛ vt ait tullius: voces iste pecudum videntur esse non hominum: ꝛ qꝛ magis ꝛ minus non diuersificant speciem. ¶ Manifestum est: qꝛ non alia bona ꝙ̄ habeat vita ista ꝓmisit deceptor iste deceptis suis. Nō eīm ꝓmisit eis flumia lactis ꝛ vini ꝛ mellis non ꝓmisit eis aliquos liquores scdꝫ speciem quā habeat vita ista: ꝛ si forte gustu suauiores. Eodem modo se hꝫ ꝛ de saporibus cum determinati sint numero specierum suarum: nec ampliores aut alij eē possint. Eodem mō se hꝫ de omnibus generibus ciboꝝ. Quare manifestum est: qꝛ non aliam felicitatem ꝓmisit ꝛ carnalem quā habebat vita ista: nec aliam vitam ꝓ̄dicauit ꝙ̄ sit vita ista: sed eandē maiorem aut melioratam. Ex quo relinquitur ꝙ diuites ꝛ habundantes huius delitijs: hic id est in hac vita obtineant hmōi ꝓmissiones ipsius. Inuanum igit̄ eos ꝓpter hmōi delitias: ꝛ diuitias onerauit obseruatione mandatorum suorum inuanum eas alibi vel sperandas vel querendas ꝓ̄cepit. Stultissimum eīm est ꝓpter bona ꝙ̄ habundanter hic haberi possunt vt alibi habeant̄ laborare. nisi forsitā ꝓpter hoc vt qꝛ hic ꝑ mortē amittenda sunt. alibi recuperent̄. Sūma igt̄ ē ratiocinatiōis nostre in hoc ꝙ intentionē ꝛ veritatē paradisi ꝛ felicitatis nō intellexit qui tam ꝓpinquam vite presenti eam posuit: ꝛ tam vilem. vt in ea etiam bruta animalia ꝯmunicent. In hoc ergo fere equauit eam vite presenti ꝛ nos docebimus in sequentibus ꝙ longe melior ē vita pn̄s: etiā flagitiosa ꝙ̄ felicitas illa: ꝙ̄ in hoc ēt hoīes brutis animalibus: siľr pene coequauit. Dū non aliam felicitatē hoībus posuit: ꝙ̄ cuius ꝛ bruta aīalia possent esse ꝯsortes. ¶ Querimus aūt ab eis vtrum cibi hmōi ꝛ potus corpora hoīm nutriāt Q̄ si nutriant nutrimentum aūt non erit nisi reparatio ꝯsumptionis ꝙ̄ fit ꝑ motum ꝛ calorem vitalem. Erit igitur ibi consumptio ꝛ reparatio corpoꝝ quare corpora erunt ꝛ ꝯsumptibilia ꝛ repabilia: quare ꝛ defectibilia ꝛ mortalia in se ꝛ moritura de necessitate nisi morte eoꝝ ꝛ consumptioni ꝑ nutrimentū occurratur. Hec autē est admixtio magna miserie vcȝ cotidianus conflictus ꝯtra ruinam corporis. ꝛ cotidiana refectio ꝯ̄tra eius cōtinuam defectionem siue consumptionem. Eruntqꝫ epule hmōi non solū felicitatis: sed etiam vrgentissime necessitatis: qua ꝑ ꝯsumptionem corpora in mortem fluentia necesse est cotidiane refectiōis alimonijs retineri. ¶ Amplius. Quia ꝓportiōabiles imo equales sunt semper delitie desiderijs suis: aut erunt maiora desideria carnalium voluptatum hominibus in vita illa ꝙ̄ sint in ista aut non. Si non erūt maiora desideria ergo neqꝫ delitie: cuȝ desideria ꝓportionabilia sint aut equalia delitijs. Equaliter eīm desiderata siue ab eodem siue a diuersis equaliter delectāt siue eūdem siue diuersos. Q̄ si dixerit quia maiora erunt desideria: ꝛ hoc ꝑ maioritate delitiaꝝ: ita vcȝ quia addet̄ desiderijs quemadmodū ꝛ delitijs: ꝛ crescāt desideria ꝙ̄tum ꝛ delitie. Quia igitur equalia eq̄libus adduntur in ista remuneratiōe seu felicitate quam ꝓmittit: tota fiunt equalia: quare nec maior est felicitas hec futura ꝙ̄ presēs nec minor miseria sicut ꝛ sitis ꝛ fames. Similiter ꝛ equales sint delitijs ciborum ꝛ potuum in vita ista ꝛ equales fiant his ꝛ illis additiones atqꝫ equaliter crescent ī illa quam promittit felicitate: ergo ꝛ in illa erūt equales fames ꝛ sitis suis delitijs: sicut ꝛ modo sunt. Quantum igitur creuerunt delitie ciborum ꝛ potuum tantum ꝛ malitie famis ꝛ sitis. Et similiter ꝙ̄tum creuit felicitas ciborum ꝛ potuum tantum miseria famis ꝛ sitis. Quare ꝙ̄tum in vita illa feliciores erunt ꝙ̄ in ista tantū ꝛ miseriores. In nullo igitur est maior felicitas vite illius ꝙ̄ istius: in nullo minor miseria. Quemadmodum enim si aquam tepidam per ad mixtionem aque calidioris aliquis ex vna parte calefacere vellet aūt econtrario equalem aquam ꝛ eque frigidam: vt illa calida immisceretur aqua in nullo proficeret ad calorem. Sic ꝛ quantumcunqꝫ augeantur delitie carnales postꝙ̄ ex aduerso tantum augentur ꝛ molestie contrarie illis ī nullo proficitur per huius augmentum ad voluptatem. ¶ Amplius. Aut erunt fames ꝛ sitis in vita illa: aut non erunt. Si non erūt aut erunt ibi euacuationes ventrium ꝛ consumptiones corporum quas necesse est reparari per nutrimentum. Aut si erunt ibi cum fames ꝛ sitis sensus sint huius euacuationum ꝛ consumptionum. igitur non sentientur: cum fames ꝛ sitis ibi non sint. ¶ Ex quo duo inconuenientia manifeste sequuntur: primum est mortificatio nature ipsius: que tantum sui malum: videlicet cōsumptionis ꝛ euacuationis non sentit. ¶ Secundū est non esse ibi delitias cibi ꝛ potus. Ubi enim nec fames ꝛ sitis est impossibile est delectationem esse in cibo vel potu: cum delectatio non sit nisi quies desiderij: ꝛ impletio vacuitatis illius. Si vero fames ꝛ sitis sunt ibi magna pars presentis miserie ibi est ꝛ illa vtiqꝫ incomparabiliter maior ꝙ̄ hic sit: cum delitie ciborum ꝛ potuum maiores incomparabiliter ibi sint ꝙ̄ hic. Impossibile enim est vt magna incomparabiliter delectetur quis comedendo aut bibendo nisi incōparabiliter magna esuriat: aut sitiat. ¶ Amplius. Sicut vera miseria nihil habet ꝯ̄trarij hoc est felicitatis: sic vera felicitas nihil hꝫ miserie. Quare nihil famis aut sitis. ꝛ idō nihil paupertatis ꝛ indigentie. Indigentia eīm est pars miserie.

Marginal notes:

Tullius.

X Nota.

Nutrimentum corporis quid.

Nota diligenter.

Y

Desideria cū delitijs crescunt.

Z

Molestie augēt̄ cum carnalib⁹ delitijs.

Delectatiō quid.

A

Felicitas igitur illa quam ꝓmittit aut nõ ẽ vera felici-
tas. aut nihil habet idigẽtie. quare nihil habet fa-
mis aut sitis. nihil indigẽtie sibi vel potus. Amp.
Aut cum his delitiis erũt delitie spũales aut nõ.

Spũales delitie.

Si sic. manifestũ ẽ ꝙ se nõ patiũtur. Spũales eñ
delitie aiaꝫ hũanã ad se trahũt. ⁊ ĩ se totã rapiũt ⁊
carnalis sentiri nõ patiũt ea hora qua mẽtẽ hũanã
tetigerint qđ appet in extasi et raptu. vbi ad modi-
cũ spũalia bona mentẽ humanã tãgũt et totã mentẽ
in se rapiũt. ⁊ a sensibus et a sensibilibus oĩno ab-
strahũt. ꝗto fortius igit vbi totalit beatificãda est
mẽs humana: nihil carnal sensibilis voluptatis se-
tire vel ẽt cogitare ꝑmittet. Si modica stilla spũa-
lis voluptatis totã eam occupat et absorbet. qđ fa-
ciet torrens ipse voluptatis ⁊ ebrietas ab vbertate
domus dei? ¶ Non poterũt igit simul esse felicitas
spiritualis ⁊ ista de qua loquimur carnalis. Q̃ si
dixerit qꝛ alternatim hoc ẽ altera post alterã fruet
in vita illa sequit ex necessitateqꝫ neutra erit plena
cũ neutra sit cõtinua. Continuitas eñ ꝑs est felici-

Continuitas.

tatis. ¶ Amp. Ipsa experientia sensꝰ manifestum ẽ: qꝛ
gustantes delitias spũales statim fastidiũt carna-
les: sicut dicit. Augustinꝰ quia gustato spũ desipit

C

omnis caro. Quare impossibile ẽ vt volũtarie a
spũalibꝰ in patria redeãt ad carnales. Cũ ei ea ho-
ra qua vacabũt spũalibꝰ carnales nõ appetãt. Ad-
hereãt aũt spiritualibꝰ amore fortissimo: ⁊ qui nec
memoriã patit carnaliũ voluptatũ impossibile ẽ ꝙ
ab eis redeãt voluntarie ꝓpter carnales. cũ illas
nõ appetant illa hora. Nihil igit est ibi qđ eos ab-
strahat a spũalibus delicijs: vel ꝗ eos abstrahat eo
tpe ad carnales: ⁊ hoc voluntarie. Violẽtia aũt vel
surreptio locum ibi non hꝫ. Manifestũ igit ẽ semel
admissos ad spũalem felicitatẽ ab ea vel ad modi-

Impossibilitas.

cũ diuertere vel se iungi impossibile esse. Impos-
sibile igit est alternatim vtramqꝫ felicitatẽ ibi obti-
neri. ¶ Necesse igit est felicitatẽ spũalẽ vel oĩno ibi
non esse: vel solã esse hoc ẽ ꝑter carnalẽ ista de qua
loꝗmur. Cũ nec esse simꝰ possit illa nec alternatim:
nec post nec ante illã. Q̃ si ibi nõ est felicitas spũa-
lis. illa aũt est indubitanter potissima aut nobilissi-
ma maximaqꝫ ꝑs felicitatis. si tñ ⁊ alia est aliq̃ eiꝰ
pars. Appet igit euidẽter: qꝛ felicitatẽ nõ posuit: sꝫ
ꝑtem felicitatis ⁊ illã modicã atqꝫ vilissimã q̃ car-
nalẽ solam posuit. ¶ Amp. Aut crescẽt virtutes tã
appetiue ꝙ affectiue huius dilitiaꝝ ꝓ magnitudie
eoꝝ aut nõ crescent. Si crescẽt vbi gratia effectiua
cibi ⁊ vtus appetitiua potus. Et iteꝝ vtus come-
dendi ⁊ vtus bibendi q̃ sunt effectiue delectatiõis
in cibo ⁊ potu. Et iteꝝ vtus appetitiua coitus et
vtus effectiua eiusdẽ. Quare necesse est cũ delitie
ille non sint ꝯparabiles istis in magnitudine vt nec
vtutes vtutibus sint ꝯparabiles. Nõ est igit ꝯpa-
ratio appetituũ ad appetitus ĩ magnitudine seu ĩ-

Nota.

tentione. ⁊ silr deqꝫ vtutũ ad vtutes. ¶ Incõpara-
biliter igit erunt plus appetẽtes cõmedere ⁊ bibe-
re ⁊ plus petẽtes ꝙ mõ sint. Satisfiet aũt in illa fe-
licitate ⁊ appetitibus ⁊ vtutibus. Incõparabilit
igitur plus comedẽt ⁊ bibent ꝙ hic. Et q̃ etiã seq-
tur ꝙ plus t pe incõparabilr: ⁊ ita cõtinue: qꝛ orga-
na seu instrumẽta necesse est rñdere vtutibus: atqꝫ

Organa virtutibus respondent.

ꝯgrue ꝯsequens est vt fauces ⁊ ventres sint incõpa-
biliter maiores ꝙ hic. ⁊ silr incõueniens sequit de
vtute cocundi. veꝫ vt maior sit in eis incõparabilr
ꝙ inueniri possit in vita ista. ⁊ ꝓpter hoc vlus eiua
incõparabiliter maior Quare ꝯtinuus ⁊ non iter-
polabilis. ¶ Considera igit ĩ his q̃ diximus q̃liter

D

ista spurcissima felicitas seipsam destruat: ⁊ ꝑs eiꝰ
partẽ nõ patiat: dũ vnaq̃qꝫ ĩnẽsitate sua ⁊ totũ sub-
iectũ ex necessitate occupat: ⁊ totũ tpˢ requirit: ꝑti-
cipiũ alterius nõ admittẽs: ⁊ ꝯsidera hoc in vnaq̃-

Turpis felicitas.

qꝫ per se: vbi gr̃a: sicut dicebamus in vtute appeti-
ua gustabili seu comestiua. Si eñ creu rit vsqꝫ
vt infinitũ maior effect ⁊ sit ꝙ sit in vita ista: g̃ ⁊ eius
appetitus. Necesse eñ est oẽs vtutes ibi opari ꝑ
ꝑfectionem in q̃ ibi sunt: cũ ibi locũ nõ habeat ipe-
dimentũ vel ipfectio. ¶ Quare hmõi vtute appetet
ibi ñ solũ magis. i. ardẽtiꝰ incõpabilr: sꝫ ẽt maius ĩ-
cõpabilr hoc ẽ maior cibꝰ. Eodemꝰ qꝛ vtꝰ comesti-
ua silr creuit vltra oẽs ꝯparationẽ comedet ea ñ so-
lum magis incõparabiliter: sed ⁊ maior incõpara-
bilr cibus. Impossibile aũt ẽ ꝗtumcũqꝫ paruo ci-
bo maiorẽ incõparabilr inueniri. Nullũ eñ corpꝰ
infinitos ꝯtinere põt ꝗtũcunqꝫ paruũ: cũ oẽ corpꝰ

Corpus oẽ finitum.

ex necessitate sit finitũ. ¶ Cõtinuã etiã necesse est eẽ
comestionẽ: cũ tantus ardor appetitꝰ nisi ꝑ applica-
tionẽ ad comestionẽ nec quiescere ibi nec mitigari
possit. Alioqn supuacue ⁊ inutiliter eẽt in cibũ siue
de cibo. Ad hũc modũ ꝯsiderare potes in siti ⁊ appe-
titu spurce voluptatis. ¶ Querimꝰ etiã ab eis vtꝝ
sint ibi digestiones ⁊ egestiones ciboꝝ ⁊ potuũ? q̃s

E

Questio.

vtiqꝫ ibi esse necesse est. cum enim cibi ⁊ potus mul-
tas ꝑtes hẽat q̃ nõ ꝯueniant ad nutrimetũ humano-
rũ corpoꝝ. Eas igit ꝑ digestionẽ necesse est separa-
ri ab eis q̃ ꝯuenũt hmõi nutrimẽto ⁊ in secessũ mit-
ti ⁊ tandẽ egeri. Quare cum hmõi digestiones et
egestiones finẽ nõ habeant: nõ sufficit paradisus il-
la etiã sola stercora egestionũ cape cũ oĩs regio cor-
poralis finita sit magnitudine: pulchre aũt irrisit q̃-
dam xpianꝰ quendã sarracenũ ex hoc dicẽs ei Ma-
ledicta paradisus in q̃ tm̃ cacat. ¶ Q̃ si forte dixe-

Urbanũ dictum.

rit: qꝛ ea erit ibi vis ventriũ: vt totã supfluitatẽ con-
sumant ꝗto fortius dicere debuit: qꝛ ea erit vtus
corporum: vt consumptionem seu resolutionem nõ
patiant. multo eñ minus non est pati ꝯsumptionẽ
ab alio: ꝙ facere consumptionem in cibo. ¶ Amp.

Coitus ex supfluitate tertie digestionis.

Cum ponat coitum: necesse habꝫ ponere superflui-
tatem tertie digestionis siue tertũ cibi: cur g̃ non ⁊
prime ⁊ secunde digestionis? ¶ Ex hoc vo sequẽtur
abhominande feditates. Aut eñ ibi erit generatio
ex illo tanto vsu mulieꝝ aut non erit. Si erit ⁊ hoc
per modum vite necessario ibi erit magna miseria
parientium ⁊ nutrientium: ⁊ tanto maior ꝗto ma-
ior ⁊ crebrior erit ibi commixtio masculorum ⁊ fe-

Alia ipossibilitas.

minarum. Quocũqꝫ aũt modo fit: qꝛ mors ibi locũ
non habet: crescit populus in infinitum. Finita aũt
est regio parasi illius: ⁊ omnis regio corporalis: si-
cut in naturalibus dedicisti: quare breui tempore
necesse habebit exire pars magna populi illius de
padiso ⁊ parari necesse erit eis regionem aliam ad
habitationem eorum: ⁊ nõ vnam solam: sed etiam
infinitas. Oĩm impossibile est quõcunqꝫ regiões fi-

Finitũ infinitũ nõ capit

nitas ꝗtũcunqꝫ sint hoies capere infinitos. Et hoc
manifestum est eadem via qua declaratum est om-
ne corpus esse finitum ⁊ nullum posse continere in-
finita tante ꝗtumcunqꝫ paruo demonstrato. ¶ Q̃
si ibi nõ erit gñatio erit: g̃ sterilitas in maribꝰ ⁊ fe-
minebus quare frustra erit vis gñatiua ĩ vtriusqꝫ.
¶ Amp. Sterilitas plaga est ⁊ lesio nature in vtu-
te gñatiua vel a ꝑte membroꝝ vel a ꝑte seminis ꝑ

quã remanet icõpletũ opus gñationis. Ibi autẽ nec plaga nec lesio: nec icõpletio locũ hʒ. ¶ Amp. Cũ hoc vis gñatiua nõ fructui deseruiet. sʒ soli voluptati. Maximũ aũt bonũ eius fruct⁹ est. ꝛ absq̃ vlla cõparatione melior est proles q̃ voluptas illius cõmixtiõis. Priuabitur ergo eo q̃ hʒ optimũ virtus ge
Proles fructus generationis
neratiua ꝛ minus bonũ in infinitũ ex ea proueniet tũc: q̃ proueniat in vita ista: quare status eius erit incõparabiliter minus bon⁹ minusq̃ pfectus q̃ sit in vita ista. vis igit̃ gñatiua non bñficabit̃. ¶ Q̃ si dixerit qꝛ nõ erit ibi incõmixtio maris ꝛ femine feditas aliq̃ vel imunditia: sed sola cõiunctio corpoꝝ ꝛ amplexus absq̃ emissiõe humoris hinc inde. Manifestum est: qꝛ equiuoce vtit̃ noĩe cõcubitus. ¶ Amp. Quid est paradisus iste nisi taberna indefesse ingurgitationis: ꝛ ppetue turpitudinis prostibulũ. ¶ Pre
F
terimus innoiandas abhominationes ꝛ feditates q̃ ex his cõmixtionibus maris ꝛ femie sequunt̃. Q̃ autẽ dixit angelos pincernas futuros esse atq̃ dapiferos eoꝝ q̃ ei crederẽt ꝛ legẽ suã seruarẽt. Quis
Paradis⁹ machometi.
non rideat angelos sanctos felicitatem illã quam: nec oculus vidit ꝛc. deserere vt lectos parent eis ꝛ ornatũ ad turpitudines exercendas: ꝛ vt angelice beatitudinis excellentiam cõmutent i coquinariã seu dapiferariam aut pincernariã seruitutẽ. Incõparabiliter eñ vilius est seruire hmõi lectis ꝛ mẽsis q̃ seruire porcis. Vñ aĩalis iste hõ aĩalibus loquens nec patriã: nec felicitatẽ patrie cogitauit: ꝛ hoc declarabimus euidenter ostendentes: qꝛ totum qđ in parte ista somniauit miseria est: ꝛ vere felicitati cõtraria. ¶ Dicem⁹ ergo primũ: qꝛ desideria carnalia vi
Absurdũ.
G
cula sunt captiuãtias mentes humanas ꝛ laquei irretientes ꝛ flãme exurẽtes easdẽ: sunt ꝛ tenebre excecantes ꝛ funiculi retrahẽtes atq̃ auertentes eas ꝛ a fonte ipso bonoꝝ qđ est deus ꝛ dñs seculoꝝ: ꝛ a veris bonis in quibus cõsistat vera ꝛ tota felicitas veroꝝ et q̃ redundat in inferiores vires ipsarũ ꝛ in ipsa corpora eaꝝ nõ felicitas q̃ vt dicit Augu. intelligenter ꝛ fruenter est ppria: sʒ sanitas incorruptionis: q̃ glorificatio corpoꝝ pprie dr̃ continens quattuor dotes tanq̃ ptes glorie ipsoꝝ: q̃ alibi ꝛ ostendẽde sunt ꝛ declarande. ¶ De voluptatibus vero carnalibus dicimus q̃ imergunt: eneruãt inebriant ꝛ decipere faciũt mentes hũanas ꝛ totas rapiunt eas in se. Silr̃ ꝛ alie passiones q̃ vitia nominant̃. Cum igit̃ in vita ista vbi adeo modice sunt: adeo rapiũt in se adeoq̃ capiunt corda hoĩm vt alioꝝ ꝛ amorez
Desideria carnalia.
Dotes quattuor corpis glorificati.
H
extinguant ꝛ obliuionez inducant. Quãto fortius vbi nec alia a mari sinãt: nec alioꝝ reminisci. Quare nec ipm deũ amari ibi nec reminisci permittũt. Erunt igit̃ in tanto magis culpabiles. tantoq̃ magis mortifere q̃ hic q̃to ꝛ maiores: ꝛ hoc est qm̃ tãto magis sunt rapientes in se ꝛ occupantes corda hoĩm: ꝛ ab ipso fonte bonoꝝ auertentes: q̃to maiores erũt numero ꝛ specie plures. ¶ Amp. Aut ama
I
bunt̃ ibi hmõi voluptates aut nõ. Si non amabuntur: nec erunt igit̃ voluptates neq̃ delitie: impossibile eñ est delectari aliquẽ in eo quod nõ amat. Si aũt non amabunt̃ ꝓpe delitie neq̃ delectabilia eaꝝ non erit igit̃ in ipsis delectabilibus earum delectatio. Qui eñ non amat cibũ vel mulierem speciosã nõ delectabit̃ in eis ¶ Q̃ si amabunt̃: aut amabũtur ppter se aut nõ. Si amabunt̃ ppter se ꝛ non ppter deũ: culpabiliter igit̃ amabunt̃. Ois eñ creatura via debʒ esset non solũ ad cognoscendũ deũm
Impossibile.
sed etiã ad diligendum ipm. Sicut eñ ondit vnaq̃q̃ creatura dei veritatẽ. Hoc est sicut relucet i vnaquaq̃ creaturaꝝ dei veritas: ita in bonitate seu suauitate vniuscuiusq̃ creature redolet eius bonitas atq̃ suauitas. ¶ Sicut igitur nõ licet itellectui humano dare se totum veritatibus: vt ita loquamur **Nota.**
K
creaturaꝝ cogitandis meditãdis cõtemplãdis creatore relicto: ita non lʒ affectui se dare totũ bonitatibus seu suauitatibus creaturaꝝ fonte ipso bonorũ .s. deo neglecto. Amare aũt bonitatem seu suauitatem creaturaꝝ ppter se: est dare se eis vt diximus: qꝛ amor non est nisi donũ amantis in amatum quo vez amans setpm ꝛ sua oĩa dat amato. Culpabilit̃ igitur amabunt̃ ibi delectabilia ppter delectationem: q̃ manifestum est: qꝛ tota vita illa quã delirus
Bonitas dei i creaturis.
Amor qd.
L
iste sõniat: sicut tota erit delectatio siue delitie: ita tota erit pctm̃ tota culpa: ꝛ ppter hoc tota miseria ꝛ tota mors spũalis. ¶ Amp. Sicut lux ad lucez: sic illuminatio ad illuminationem in eodẽ illuminabili. Sicut ergo lux creaturaꝝ ad lucem ipsam creatoris que est lux prima ꝛ pura: per quam lucent que lucent oĩa. Sic illuminatio veniẽs super intellectum humanũ a luce creaturaꝝ ad illuminationẽ venientem sup eundem a luce creatoris: q̃re sicut lux ad lucem nullius cõparationis est: ita illuminatio ad illuminationẽ nullius. Eodẽ mõ se hʒ vt sicut suauitas creaturaꝝ ad suauitatem creatoris nulla ẽ: ita delectatio veniens a creaturis super affectum ad delectationem venientem a creatore super eundẽ nulla **Felicitas quid.**
¶ Et qꝛ beatitudo siue felicitas est status vltimus
M
hoc est perfectionis vltime: manifestum est: qꝛ nec illuminatio a creaturis est beatitudo seu gloria itellectus humani: nec delectatio a creaturis est beatitudo seu gloria affectus: nisi forte quis dicat intellectum humanum non esse illuminabilem a luce pma: vt coniugibilem ipsi immediate. Q̃ si esset descerct ex necessitate intellectus humanus in cognitione creaturarum: ꝛ esset et violenta inuestigatio creatoris. Omnis eñ motus siue corporalis siue spiritualis a loco sue quietis violentus est ꝛ molestus ipsi moto. Hoc autem manifeste falsum est: qꝛ nihil est intellectui humano suauius de apprehẽsionibus q̃ apprehensio creatoris: ꝛ de inuestigatiõibus suauissima est inuestigatio creatoris: ꝛ hoc a **Nota.**
sensu accipimus. ¶ Si aũt est intellectus illuminabilis a pma luce: erit ꝛ affect⁹ iocundabilis seu delectabilis a prima suauitate. Proportionales enim sunt vtraq̃ pma veritas ꝛ eius illuminatio ad intellectum humanuz: ꝛ prima bonitas seu suauitas ꝛ eius iocundatio seu delectatio ad affectũ humanum. Quare impossibile est alterutris eorum beatitudinem seu gloriam esse nisi in ipso fonte luminis ꝛ bonitatis siue suauitatis ꝛ hoc est: qm̃ beatitudo seu gloria non est nisi vltimata perfectio potẽtialitatis ꝛ plenitudo cumulata possibilitatis verbi gratia. Illuminatio que nihil relinquit in illuminabile in intellectu. Hec est q̃ nihil ignorãtie nihil tenebrarum relinquit in eo est gloria itellectus: sic ꝛ delectatio q̃ nihil molestie: nihil vacuitatis siue carentie desiderabiliũ seu delectabiliũ relinq̃t i affectu glia est illius: impossibile igr̃ est in creaturis beatitudinẽ vel gloriã esse anime humane. Quare **N**
in sola luce pme vitatis siue vitate pme lucis ẽ gloria intellis: ꝛ in sola suauitate pme bonitatis ẽ beatitudo affect⁹. De hoc aũt loqmur pleni⁹ loco suo.

¶ Amplius. Et delectationes sensibiles ⁊ vires q̄bus delectationes huiusmoi ꝑcipiunt cōicamus cum brutis. His aūt delectationibus nō beatificant nisi vires earū. Hac ergo btitudine nō beatificant in nobis nisi ꝙ cōicamus cū brutis. ⁊ alia btitudo nō ē nec pōt esse cū ista: sicut ostendimus. Nō igit btificandum siue remunerandū hac felicitate in nobis: nisi ꝙ cōicamus cum brutis. Hoc aūt sequūt duo inconuenientia. Primū: qꝛ huius felicitas nec felicitas est: nec humana: sed ꝑs modica atq̄ vilissima etiam si noīe felicitatis digna esset. Modicū enim atq̄ vile est in nobis id qđ cū brutis cōicamus. Secūdo sequit ex hoc manifesta dei iniquitas atq̄ ꝑuersitas. Pars eñ ista semꝑ rebellis ē in nobis dū hic viuim⁹ honestati ⁊ repugnās dei volūtati. Reliquū aūt est qđ ē in nobis nobile atq̄ p̄cipuū sꝑ pugnat ꝓ honestate ⁊ ꝓ dei volūtate cōͣ residuū. hec igit est manifesta dei iniqtas ꝙ seruiētē sibi partē in nobis ⁊ ꝓ eo sꝑ pugnantē nō remunerat ꝓpria felicitate ⁊ gloria. Hec vero ꝑuersitas ꝙ inimicā sibi ⁊ honestati ꝯtem viciorūq̄ oīm fomitē remunerat. Q̄m aūt manifestū est superioribus viribus aīe humane atq̄ nobilibus ꝓprias eē ꝑfectiones: idō necesse est ⁊ ꝓpria esse ꝑfectibilia quoꝝ adeptiōe ⁊ obtētu ꝑficiant. Quare ꝓprias btitudines ⁊ glorias sublimes ⁊ nobilitati sue ꝯgruentes eas hr̄e necē est. He aūt btitudines ⁊ glorie porcinā istā felicitatē non sustinent: sicut ondimus: immo abstrahūt ⁊ lōge faciūt ab illa. Alioqn magis ꝓuidenda erāt brutis aīalibus: vt pote totaliter eis ꝯgruens. Hoc eñ qđ hui⁹ felicitati repugnet in brutis ē nihil qđ ea vl' abstrahat vel auertat ad illa. In nobis aūt est amor ⁊ desideriū naturale sapientie ⁊ honestatis: quod ē manifestū iudiciū: qꝛ ad illas nati sumus ⁊ in eis solis nati quiescere. Oīs eñ motus naturalis siue spūalis sit siue corporalis in id solū est: in q̄ est quies naturalis ipsi moto. Quia igit iste amor naturalis inclinatio est: ⁊ istud desideriū naturalis motus licet spūalis. Quare in sapia ⁊ honestate solum est q̄es naturaliter aīabus nr̄is. Manifestū igit est illas esse ⁊ locū spūalem: q̄m naturaliter q̄rimus ⁊ patriam naturalr̄ intendimus. Ab his aūt nos retrahūt ⁊ auertunt voluptates sensibiles q̄re a naturali loco nr̄e quietis ⁊ a patria nr̄e natalis māsionis nos in se exiliant ⁊ captiuant. Manifestū igit est: qꝛ impossibile est in eis esse patriā aīabus nr̄is: immo declaratū est euidēter in hoc: qꝛ ipsa sunt exiliū ⁊ carcer ⁊ vincula aīarum nostraꝝ. ¶ Amp̄. Cum delicie huius miserie sint euidenter hic: ⁊ amores eaꝝ seruitutes ⁊ vincula manifestū: qꝛ augmentū eaꝝ erit augmentū miseriaꝝ: quare maximitas miseriarū. Ista igit quasi somnialis felicitas ex necessitate maxima miseria est. ¶ Q̄ꝫ aūt p̄mū ita sit inde manifestum est: qꝛ qui magis amat luxuriā: magis captus est in ea ⁊ magis seruus ipsius: magisq̄ impotens ad alia bona acquirenda: magisq̄ lōge a cognoscēdo ⁊ amando alia quecūq̄ bona: ⁊ magis cecus ad videndū ipsam delectationem vel ip̄m delectabile. Qđ vno exēplo palam facim⁹. Qui eñ amat mulierē lꝫ deformē: ⁊ oculis ⁊ corde iudicat eā speciosam: ⁊ si creuerit amor crescet ⁊ iste error in eo vt q̄to amplius eñ amauerit tāto eā magis iudicet speciosaꝫ. Vides ꝗ qꝛ crescit in eo error huius iudicij. Cum eñ nō crescat speciositas in muliere: nec maior sit q̄ ante ipse tñ iudicat eā maiorē. Et ita scđm ꝙ crescet amor: crescent in eo tenebre ⁊ error hui⁹: Silr̄ crescet seruitus: crescet vinculū: crescet ardor desirderioꝝ: quare cū venerit ad summū amor huius erit in vltimo erroris insanie: ita vt deformissimaꝫ iudicet formosissimā: ⁊ nigerrimā forsitā albam. Et ad hunc modum se hꝫ in aliis sensibus. Quia erunt ei ꝓ suaui odore fetor ipsius ⁊ ꝓ suauissima cantilena horrenda vociferatio: ⁊ ita de aliis. ¶ Declaratū igit est tibi euidenter ex his: qꝛ non solū impossibile est carnalē esse paradisum ⁊ felicitatē sensibiliū deliciaꝝ: sed etiā ridiculosum. Et qꝛ somniata ista felicitas non est nisi brutoꝝ aīalium nec esse potest. Patefactū etiā est tibi: qꝛ vera felicitas nō sustinet huius delicias: sꝫ abstrahit ad his ⁊ ꝓpter hoc cessabunt de necessitate in patria. Quare manifestum est verbū veritatis quod legitur Mathei. xxii. In resurrectione neq̄ nubent: neq̄ nubentur: sed sunt sicut angeli dei in celo. ¶ Silr̄ luce. xx. Neq̄ nubēt neq̄ ducūt vxores q̄ digni hn̄t seculo illo. Equales eī angelis sūt. Manifestū est etiam: qꝛ paradisus iste nō est nisi: sicut volutator porcoꝝ: ⁊ qꝛ vociferatio ipsi⁹ vox pecudum est: non hoīm vt supra diximus ¶ Ex his de causis volunt quidā sapientes de sarracenis non iuxta litterā machometū itellexisse ꝓmissiones istas: videntes eas esse ridiculosas ⁊ machometū ꝑ eas toti mundo fieri ridiculum. ¶ Auicenna tñ in philosophia sua p̄ma de liramentis istis expsse ꝯsentit dicens: qꝛ gaudia corporꝝ expssa sunt in lege nostra quā dedit machomet. Loquēs de gaudijs post corpora: in quo non phs̄ im: sed insanie istius cōsortem se euidenter ostendit: cuius damnatio tanto iustior: q̄nto ista deliramenta tantus phs̄ magis videre potuit: ⁊ videre neglexit. Blasphemias vo q̄bus ꝯtra beatam trinitatem deiq̄ ac domini nostri Jesuchristi diuinitatem oblatrauit: iā alibi destruximus ⁊ eas hic propter hoc transimus.

Bruta.

Inconuenientia.

Amor bonitatis nobis naturalis.

Voluptates sensibiles.

Seruitus voluptatis.

Insatiabilitas voluptatum.

Status vite future.

Auicenna.

Blasphemus auicenna.

¶ Recitat sententias quorundam de diuersitate legum: quia legem hebreorum dicebant legem esse fortune: legem sarracenorū nature: legem christianorum legem gratie: quam distinctionem dicit non esse magnopere curandam. Postea affert opinionem eorum: qui huiusmodi leguꝫ diuersitatem stellis attribuunt. sicut sectarum particularium diuersitatem coniunctionibus: ⁊ participationibus planetarum. Quem errorem manifestum pulchre improbat ac ingeniose.

Ost hec autem loquemur de diuersitate legum istarum: ⁊ narrabimus de his sententias eorum qui reputati sunt sapientes in mundo. ¶ Ex his ergo fuerunt qui dicerent: quia lex hebreorum lex fortune est. Et quia hebrei colunt fortunam. qꝛ lex eorum apud eos sequi visa est fortunam: in hoc ꝙ ꝓpter fortunam id est prosperitatem temporalium: legem tenere videbatur. Nec aliud erat eis expresse in lege promissum quam prosperitas temporalis nec aliud eis minatum est q̄ fortuna contraria. Hoc est aduersitas temporalis.

Lex hebreorum.

¶ Legem vero sarracenorum legem nature dixerunt ⁊ eos quodammodo colere naturā: eo ꝙ paucas habeat positiones siue constitutiones. Dicergo itellexerūt naturā natiuā corruptionē cum qua nascimur ex q̄ delicijs ⁊ diuitijs carnalib⁹ ibiam⁹.

Lex sarracenorum.

Similitudo. sciẽtia ⁊ volũtate: queadmodũ lapis adamas at=
Adamas. trahit ferrũ: aut ignis calefacit. potentia. scilꝫ que
necessitate operatur nõ libertate: cui nõ ẽ liberũ opa
ri vel nõ opari. sed necessariũ ẽ ei opari ⁊ impossibi
le nõ opari. q̃ quidẽ opatio seruilis est. ꝓpter qđ di
xit phs: qꝛ natura opatur ꝑ modũ seruiẽtis. ⁊ hoc
Phs. apparet euidenter ĩpossibile: qm̃ ṽtus sic seruili=
ter. s. opans ignobilis est vilis ꝯparatione ṽtutis
libere operantis. vꝫ q̃ põt sup vtrũq; oppositorũ.
hoc est sup suũ opari ⁊ sup suum non opari. Aliud
aũt ĩpossibile est cẽm esse nobilioris: quare ṽtutes
celoꝝ stellaꝝ ⁊ luminariũ ĩpossibile est ĩ nobis cau=
sare sapientiã vel ṽtutes vel bonos mores. vel etiã
quasq; artes vl' voluntates: cum oĩa hec nobiliora
sunt oĩbus hmõi ṽtutibus q̃s ipsi ponunt in celis
D Amp. ṽtutes ex q̃bus sunt hmõi opationes: aut
sunt corporales aut sunt spũales. Si corpales: non
pñt igitur naturaliter ĩprimere dispõnes spũales.
Naturales eñ opationes sunt ꝑ similitudines. agẽs
eñ naturaliter intẽdit dare qđ hꝫ ⁊ assimulare sibi
recipiens. Manifestũ igit̃ ẽ: qꝛ nec leges: nec secte
Natura= nec alia: hmõi ex talibus virtutibus eẽ possunt ꝓ=
les opera= pter naturalem dissimilitudinem: ⁊ etiam propter
tiones. nobilitatẽ: qꝛ hec sunt nobiliora illis. Nõ est enim
possibile in natura: vt cã sit ignobilior cãto. Amp.
Jam alibi didicisti: qꝛ corpales ṽtutes non agunt
nisi ꝑ ꝯtactum agentis ⁊ patiẽtis aut mediũ ĩquod
necesse est vt sit contingens vtrumq;: ⁊ deferẽs pas
sionẽ ab altero in alterum. Quare in his qui in an
tris aut locis subterraneis nascunt̃ vel degunt ni=
hil poterunt virtutes hmõi. Corporaliũ eñ virtu
tum opationes abscindi necesse est: ꝑ ĩterposita ni=
si interposita passibilia fuerint ab hmõi agentibꝰ.
Quare intrantibus hoĩbus domos suas: aut rece=
ptacula abscindunt̃ ab eis celestes opationes oẽs
quemadmodũ intrante aliq̃ domũ suã abscinditur
ab eo opatio illuminationis. Non eñ opatur lux
solis in ipm opationẽ suã q̃ diu durat interpositio
q̃ abscondit ab eo illumĩationẽ hmõi. Nihil igitur
Nota. pñt celestes virtutes ĩ hoĩes nisi qñ ⁊ q̃diu sunt ex
tra habitacula sua: ex quo accidit totiens mutãtur
mores hoĩm ⁊ leges ⁊ secte: quotiens intrant habi
tacula sua aut saltẽ ꝑ morẽ ⁊ quietẽ in eis deleãtur
ab ipsis. Sicut per moram ⁊ quietem in domo fri
gida ⁊ obscura delet̃ quicq̃d imp̃ssum erat luminis
aut caloris a sole. Ad minus igr̃ istud non effugiũt
vt ĩ eos qui in locis subterraneis atq; ꝓfundis na=
scunt̃ ⁊ ĩ eis morãt̃ nihil pñt ṽtutes hmõi. ¶ Q si
dixerit eas eẽ spũales iã nosti: qꝛ ṽtutes hmõi nõ
opant̃ nisi ĩtelligẽdo imaginãdo ⁊ desiderãdo. Pri
mũ apud se. Recte igit̃ est celos ⁊ celestia q̃ dixímꝰ
ĩtelligere. Primũ imaginari atq; desiderare hmõi
impressiones in hominibus. ¶ Et ex hoc sequuntur
incõuenientia q̃ pˀus ostendimus: vꝫ q scienter et
voluntarie mala ꝯnofata non solũ bona imp̃mant
E hoĩbus ⁊ aĩalibus humanis. Nosti etiam qꝛ nec lo
co nec tpe adiuuant̃ siue impediunt̃ hmõi opera=
tionen: queadmodũ vides in huiꝰ opationibꝰ aĩaꝝ
nostraꝝ: eque eñ intelligis: ⁊ eque libere in vno lo
co vt in alio. Silr̃ eque imaginaris: ⁊ de desiderio
Planete. ⁊ volũtate: silr̃ se habꝫ. Quilibet igit̃ planetaꝝ ⁊ q̃
cunq; stellaꝝ eque potens est ad huiꝰ opationes in
vno situ vl' loco: vel in quocũq; alio eq̃ igit̃ in ortu
vt in occasu: eque in vno signo vt in quocũq; alio.
Manifestũ igit̃ est qꝛ nec fortuna impedimentum

locũ hꝫ apud eos. Silr̃ nec domiciliũ nec exaltatio
nec casus aut aliq̃d alioꝝ vndecim q̃ hmõi non sa=
pientes: sed somniantes eis attribuũt alioq̃n debi= Nota.
liores essent intellectus ⁊ imaginatio ⁊ volũtas et
desideriũ apud eos q̃ apđ nos. ¶ Amp. Si nec ma= F
gis neq; minus est potens intelligere vel imagina=
ri velle vel desiderare aliq̃s ex planetis in ascenden
te q̃ in medio celi aut in casu suo: q̃ non est magna
potens opari spũaliter ĩ vno loco vel situ q̃ in alio.
Quid igit̃ est dicere q ascendens est in celo pˀmus
locus in fortitudine ⁊ dignitate ⁊ mediũ celi secun
dus: ⁊ ita de aliĩs dignitatibus ⁊ ptãtibus q̃ ipsis
attribuunt̃. ¶ Et quomõ erit hoc q animabus no=
stris hmõi situs vel loca nihil addunt vel minuũt ⁊
hmõi ṽtutibus adeo addũt vel minuunt: vt caden
tes vl' infortunatas impeditasq; eas efficiant: ⁊ de=
inde fortes atq; dñantes. ¶ Q si quis dixerit: quia
sue ṽtutes sunt siles ṽtutibus q̃ attribuunt̃ lapi=
dibus p̃ciosis: qualis ṽtus attribuit̃ puro smara= Smarag=
gdo videlꝫ attrahendi diuicias duo suo ⁊ diamanti dus.
q efficit gratiosum. Nec in hoc effugiũt inconueni Diamas.
ens. qꝛ scđm hoc nec situs: nec locus aliquid addit
vel minuit virtutibus istis. Pone eñ smaragdum
a pte orientis iuxta te vel applica eũ tibi a pte occi
dẽtis vel a pte meridiei celi: nihil addidisti vel mi=
nuisti virtuti eius q̃re ṽtutes celoꝝ atq; celestiũ ꝑ
quas eas operari dicunt. oĩm virtutũ infaustiores
sunt casibusq; ⁊ infortuniĩs oĩbusq; modis impedi=
mentoꝝ magis obnoxie. Possemus iuxta hoc con
tra errorem istũ multa alia ĩducere. Sed ista suffice
re credimus intelligibilibus q̃tum ptinet ad inten
tionem p̃sentis tractatus. ¶ Diligenter aũt intẽdo G
in hoc qđ diximus de modis operationũ substãtia= Opatiões
rum spũalium. ex his eñ ⁊ silibus q̃ ĩ seipsis opan= spũaliũ sub
tur fiunt foris alie opationes: sicut motus ⁊ opa ar stantiarũ.
tificioꝝ q̃ per motum membrorum nostrorũ ⁊ ĩstru=
mentoꝝ ĩprimunt̃ materiĩs artificioꝝ. ¶ Ex q̃ appa
ret q opa artificioꝝ nõ sunt mere ex spũalibus ope=
rationibus animaꝝ nostraꝝ: immo adiuuant̃ a cor
poralibus operationibus vꝫ motibus membrorũ
⁊ instrumentoꝝ vt diximus. Et iteꝝ opationes que
sunt ab animabus in corpora sibi ꝯiuncta non sunt
ex solis spiritualibus q̃ in anima sunt: immo coope
rantur opationes spirituum quos multi medios: Spiritus.
⁊ summa ⁊ operatione opinant̃ esse inter animas ⁊
corpora eoꝝ ⁊ cooperationibus eoꝝ ⁊ meditationi
bus indigent anime vt operent̃ in corporibus suis
siue motũ siue aliã operationẽ. Silr̃ ⁊ ad hoc vt o
perent̃ per ipsa corpora in aliĩs materiĩs. ¶ Hic est
ergo modus operationũ spiritualium substantiaꝝ
q̃ sunt ꝯiuncte corporibus. Videlꝫ vt ipe substantie
primũ operent̃ in seipsis operatiões mere spiritua
les ⁊ per illas demum in corpora sibi cõiuncta ope
rationes corporales ⁊ per illa iterũ alia in corpora
aliena ⁊ ꝓcedit ordo iste operationum semꝑ ingros
sando: vt ita loquamur per elongationem a spũali Gradꝰ opa
subtilitate atq; nobilitate. ¶ Manifestũ aũt est per tionũ spũa
se q iste modus operationum nõ põt esse in celesti= lium.
bus: qm̃ per hanc viam non possunt ĩprimi nisi cor=
porales dispositiones ignobiles: ⁊ ita nec scientie
neq; artes neq; ꝓphetie: neq; virtutes ville: qꝛ aĩe
celorũ: si sunt celi aĩati nobiliores sunt longe q̃ aĩe
nr̃e ⁊ influentie sublimioris. vt pote aĩe corporum
longe nobiliorum ⁊ ꝓpter hoc nõ vtunt̃ corporibꝰ
suis ad opandũ ĩ alia nisi ad corpales opatiões ra

Aia solis. Sicut anima solis non vtit corpe solis nisi ad agē-
dū in corpa. vcꝫ ad illuminandum ꝛ calefaciendum
ea ꝛ cetera huius facienda: virtutibus aūt suis no
bilibus atqꝫ sublimib⁹ influunt opationes suas no
biles spūales. ¶ Sequitur ex hoc ex necessitate: vt
non influat nisi quas vel quaꝝ similitudines habꝫ:
ꝛ ad hunc modum necesse est se hꝛe in aliis: ꝙre vel
easdem dispositiones spirituales operabunt semp
ꝛ inferioribus istis ꝙtum in eis est vel mutabūtur
ṽtutes animaꝝ eoꝝ iuxta diuersitatem opationuꝫ
quas operant in istis inferioribus: quare in ascen-
dente ꝛ medio celo. ꝛ in qualibet domoꝝ ꝙs ipsi di-
stinguunt. silr ꝛ in quolꝫ aguloꝝ aliorumqꝫ locoruꝫ
quos in celo designāt eadem operabunt vel sili mu
tabilitati subiecti erūt ꝗli ꝛ homines. ¶ Amp̄. vna
Una figu- est figura toti⁹ celi in vno climate. ꝛ hora vna vnica
ra celi toti domorum anguloꝝ aliorumqꝫ oim ꝗ ipsi considerāt
us in vno dispositio. Quare vna significatio ꝛ vna causa om
climate nium euentuum in hora illa. Omniū igitur interro
gationum de re vna illa hora non erit nisi vnum iu
dicium vnicaqꝫ rńsio verbi gratia. si mille milia ho
minū in hora vna et climate vno eadeꝫ solicitudīe
vrgēte de vna re interrogent. vt de negociatione vł
furto vbi sit ꝛ idem erit omnib⁹ respondendū ꝛ eadē
omnibus euenient. Quare si in climate vno nascan
tur hora vna centum vel mille puuli. eadem ꝓrsus
H illis euenient ergo si vnus rex ꝛ omnes. ¶ Ampli⁹.
Aut iste ꝯstellationes siue stellarum luminum posi
tiones sunt signa tm̄ istorum euentuum inferioruꝫ:
aut signa ꝛ cause simul. Si signa tm̄. Aut erunt co-
mitantia res de necessitate aut nō. Si sic. Cum igi-
tur ipsa signa necessaria sint: hoc est ꝙ auerti vł mu
tari nullo modo possunt. Erunt igit ipsi euentus ī
mutabiles ꝛ inauersibiles. Et ita omnia de necessita
te euenient mortalibus. Si vero sunt signa ꝗ de ne
cessitate non comitantur euentus inferiores: erunt
possibilia separari ab ipsis. Signum autem a quo
separata est eius res signum mendax est quare pos
sibile est huiusmodi signa fallere: non est igitur sci-
entia de significationibus eorum. scientia eñ ꝛ ars
nō sunt de fallibilibus ꝛ aliter esse valentib⁹. Am-
Scia ꝛ ars plius. Si signa sunt ꝛ vtriqꝫ natalia notiora sunt na
I turaliter ꝙ res ipse ꝛ intellectui nostro ꝓrimiora cū
sunt signa naturalia ꝛ res suas naturaliter pcedē-
tia: hoc aūt nulli hominum vr. ¶ Si vero signa sūt
ꝛ cause simul istoꝝ euentuū cum in se necessaria sint
erunt euentus ex necessitate necessarij. Motus eñ
Mot⁹ celo celoꝝ cum oibus dispōnibus suis necessarius est ꝛ
rū necessa- immutabilis. Figura eñ celi ꝛ positio stellaꝝ ꝛ lu-
rius. minū ꝗ futura ē ꝛ cras hac hora nullo mō pōt auer
ti: quin sit futura cras. ꝛ de oi alia positione: siue di
spositiōe celi atqꝫ celestiū oim silr se hꝫ: quare euen
tus oēs creati a ꝯstellationibus silr erūt necessarij
ꝛ inauersibiles. ¶ Amp̄. Si staret celū ꝛ destrueren
K tur stelle oēs ꝛ luminaria pertrēt: oēs iste dispōnes
ꝛ euentus in hoibus: ꝛ ita nec essent ṽtutes neqꝫ vi
tia: neqꝫ artes: neqꝫ artificia apud homīes sm istos
Ex his igit manifeste videre potes qualē posuerit
vitā humanā huius hoies: qꝛ ꝛ immemorabilē ꝛ im
mutabilē ꝓrsus. Quid aūt ṽitas habeat circa hec
Astrono- hoc est circa astronomie iudicia: ꝛ quatenus salua
mia. fidei pietate credi possit eis hic determinare super-
sedemus: Longiorē eñ tractatū atqꝫ discussiorē re
quirit negociū illud. Sufficit aūt tibi ꝙtuꝫ ad pn̄s
negocium vt cognoscas: qꝛ secte perditionis ꝛ erro

ris atqꝫ vitia ꝛ peccata quibus dei iusticia per ei⁹
iustissimum iudiciū eterno damnatio certissime red
denda est ab ipsis ꝛ per ipsos sunt qui ꝓ his iusti-
sime puniēt. ¶ Nullatenus aūt celestibus creaturꝭ
attribuēda: qꝛ neqꝫ natalr neqꝫ voluntarie a bonis Uitia celes
dei creaturꝭ tāte dei ꝯtumelie: tāte pditiōes hoim stibus crea
effici pn̄t siue creature h⁹ celestes. s. animate sunt ꝛ turis nō ad
aialia vt ipsi opinant siue nō. De oi vero lege bona scribenda.
oiqꝫ salutari credulitate nullaten⁹ dubitare debes
quin sit ab auctore: fonteqꝫ vniuersali ꝛ ac pmitiuo
bonorum qui est deus altissimus: ꝛ dominus omni-
um seculorum.

¶ Destruit erroneam sententiam eoꝝ qui affir
mant ꝛ credunt vnumquēqꝫ in sua lege saluandū: si
eam credat esse bonā: atqꝫ eius erroris originem: ꝛ
cām vnam affert. s. qꝛ absurdum putant credere deū
misericordē: tā paucos elegisse: vcꝫ christianos so
los: ꝛ alios reprobasse. ostenditqꝫ vnūquēqꝫ erran-
tem: ac deuiantem esse sibi sui erroris cām ꝛ aucto
rem: vel qꝛ in via visibili noluit videre pericula que
videri possūt: sed clausis oculis ambulare vł quia
sine duce ambulet: cum possit ducem itineris habe-
re. Mox dubia quedam acute soluit.

Quoniam autē siue occasione diuersitatis
istarū legum atqꝫ sectaruꝫ: siue ex verbis L
machumeti nōnulli in eum errorem deue
nerunt vt credant vnumquēqꝫ in sua fide
vel lege seu secta saluari: dummō credat eam eē bo
nam ꝛ a deo. ipsiqꝫ placere quod fa. i. dummō ꝓpt
deum faciat quod facit. Consequens est vt in hoc
loco errorem istum tam pniciosum tanqꝫ pestilentē
destruere temptemus. ¶ Huius igit erroris vna cā
est ꝗ multos exagitat atqꝫ confundit: multitudo sci
licet numerosissima damnandorum: ꝛ paucitas sal-
uandorum vt quid inquiunt tam paucos elegit dei
misericordia ad salutem. tam multos autem deser-
uit in perditione: maxime cum pronior credatur ad
saluandum ꝙ ad damnandum. vel non minor saltē
sit eius misericordia ad miserendum ꝛ ignoscenduꝫ
ꝙ eius iusticia ad iudicandum ꝛ puniendum.
¶ Presumptio etiam videri potest vt pauci christi Uide
ani se solos arbitrentur saluādos: tota residua mul
titudine hominum: videlicet malorum christiano-
rum qui longe plures sunt ꝙ boni. Deinde iudeo-
rum: sarracenorum: atqꝫ paganorum: siue idolatra
rum in perditione relictis: qualiter implebitur do
mus dei celestis tanta paucitate electorum: cum in
fernus qui longe minor est capere sufficiat etiam:
cum demonibus totam multitudinem damnatoꝝ.
¶ An videtur conueniens regi regum ꝛ domino se Nota.
culorum: vt plures habeat in carcere vinctos: plu-
res ad patibulum affixos: tormentisqꝫ traditos: ꝙ
habeat sibi famulantes ꝛ subditos? An potest mise Mia dei
ricordia dei cuius nec numerus est: nec mensura su
stinere tantam carnificinam tormentorum: vt quid
inquiunt tantam multitudinem damnatorum crea
uit deus: ꝛ an creauit eos in perditionem ꝛ mortē?
¶ An conuenit diuitiis bonitatis eius ꝛ immensita
ti misericordie sue eos creasse: quos vtiqꝫ saluare
poterat ꝛ flammis infernalibus depascendos de-
relinquere? Sic quid aliud creando eos voluisse fa
cere videri pōt ꝙ igni infernali de ipsis pabulū ministra
re. ¶ De his aūt qui pro eo faciunt: quicquid faci
unt credentes se obsequium eidem prestare in eis
que licꝫ male: ignoranter tamen faciunt quid erit

et potissimum de his qui pro deo siue propter deū
omne genus suppliciorum non solum pacienter sꝫ
etiam gaudenter sustinent: sicut de multis hereticꝭ
audiuimus et ipsi etiam videre possemꝰ: qꝛ ignē et
alia tormenta sponte immo gaudenter subeunt vt
qꝫ propter deum se omnia sufferre dicētes: ꝛ in cor
Error dam nabilis — de sicut credimus habentes. ¶ Incipientes igit̄ di
camus quis error circa res multas et in mult̄ ho-
minibus et damnabiliter et est causa dānationis.
Si enim volens ambulare corporaliter nollet ꝓui
dere vie ipsius discrimina videlicet offendicula ꝑ
cipicia et alia que oculis corporis videri et precaui
deri possunt: sed magis clausis oculis aut auersis
a via vellet incedere: quicqd ei mali: hoc est vel of
fensionis vel casus eueniret: iustissime ipsi imputa
ri posset. Poterat eñi per se huiꝰ ꝑicula declinare.
In eo igitur qui per semetipsū imminētia sibi ma-
la huiꝰ via visibili ꝛ nosse et euitare potuit: rectis
sime dicitur: vt sibi ea imputet si in illa inciderit: et
A — ista est cōmunis omnium aiarū cōceptio. ¶ Eodēꝫ
Conceptio communis — modo si quis ire voluerit ad locuꝫ aliquē viā igno
rans que ducat ad illum: presto aūt habeat q̄ viam
eidem ostendat et ducatum itineris prebeat: ꝛ neu
trū istorum habere velit: id est nec ducē itineris nec
vie ostensorem: si erret sic itinerans ei merito ipu-
tandum est error itineris huius: ꝛ hanc ꝓpositio-
nem cuiuslibet animꝰ approbat auditam. Simili-
ter immo multo fortius in via morū se habere ne-
cesse est. Quāto eni ꝑicula maiora sunt in via mo-
rum q̄ in via huius: tanto magis ꝛ ꝓprio visu spi
rituali et alieno ꝓuidenda sunt et precauenda: qui
igitur nec proprio sensu vbi eis suppetit. nec alieno
vbi eis paratus est consulere pericula spiritua-
lia declinare volunt merito eis imputanda sunt cū
O — in ea inciderint. ¶ Amplius. Si videris aliquē er-
rare in via ista visibili: teneris illum ab errore illo
auertere et a periculis que ipsi imminere cernis eidē
precauere: multo magis igitur et in via morū: lon
ge aūt amplius teneris tibi cōsulere q̄ aliū. Tāto
ergo culpabilius sibi vnusquisqꝫ non consulit de via
huius et ad viam pertinentibus q̄ aliū quanto ma
gis sibi debitor est i huiꝰ quā aliū. Ex his ergo ma-
P — nifestum est tibi quia negligentia ista querendi scꝫ
Negligentia querēdi viā salutis — viam veritatis ꝛ salutis: negligentia est culpabil
et damnatione dignissima. In his ergo qui ꝓprio
sēsu ingenioqꝫ et industria discrimina spiritualia ꝓ
uidere et precauere poterunt: siue ex scripturis: siue
ex doctrina: siue ex miraculis: siue ex omnibus his
iustissima est dānatio erroris: et ignorans talis me
rito ignoratur: vt dicit apl's in. xiiij. pme ad Corin.
Tales sunt qui nolunt intelligere vt bene agerēt.
Si quis autem querat de illo q̄ inuenit doctores
vel predicatores contrarios vcꝫ vnum fidelem: et
Questio. — alium infidelem: nec sufficit scire ex proprio sēsu vel
ex dictis eorum: vel ex vita: cui eorum magis cre
dere debeat: an requiret deus ab isto vt diuinet fi-
dem? ¶ Hic ꝓculdubio qꝛ non habet de humana ra-
tione quid faciat: implorare debet diuinum auxili
um vt dicit Aug. et tota istantia deprecari: vt illu
minator animarum deus viam veritatis ei osten-
dat et cor eius applicet ei parti contradictionis:
que vera est et eidem accepta. Pie aūt credendum
est de misericordia dei quia sic pulsanti aperiat: et
q̄ nisi vel negligentia querende veritatis: vel alia
culpa obsistat: cor eius auertet deus ne impietatis

errori consentiat. ¶ Idē sentiendū est ꝛ in illo alio
casu videlicet: si seductor sub pretextu veri catholi
ciqꝫ doctoris: simplici alicui ꝛ indocto errorem ali-
quem impietatis ꝑdicet: quia deus cor eius auer-
tet ne illi credat: nisi hoc vel negligentia eius vel a
lia culpa impediat. Custodit enim dñs diligentes
se. ¶ Dicimus etiā quia cū intellectꝰ humanꝰ crea
tus sit ad inquirendā ꝛ cognoscendā veritatem sa-
lutarē: maxie de hoc debet esse studiosꝰ atqꝫ solicitꝰ.
Quare neglegētia eius in hoc atqꝫ desidia maxie — Q
culpabilis est atqꝫ dānabilis. ¶ Amp. quia vnaqꝫqꝫ — Intellectus humanus addd creatus
virtus ad actū ꝛ finem ꝓpriū expeditior ē atqꝫ faci
lior q̄ ad aliquem aliū: Manifestū est quia virtus
intellectiua nostra ad querēdū et inueniēdū deum
quatenꝰ hic reqritur et expedit expeditior ē atqꝫ fa
cilior q̄ ad querendum et inueniendū aliquid aliud
maxime cum ꝑsto sit deus sp adiuuare conātes ad
se. et appropinquare appropinquātibꝰ sibi. ¶ Con
sidera igr̄ ista q̄ diximꝰ. et videbis omnes errātes in
via veritatis ꝛ ignorātes eadēꝫ culpa naturaliter
errare et dannabiliter ignorare. Nullum eī est in-
uenire i eis q̄ nō sit negligēs in vestigādo ꝑ semet
ipsum salutarem veritatēꝫ aut inquerēdo ab aliis
aut implorando diuinū auxiliū: aut in faciendo ve
ritatem. Qui eñi negligit facere bonum quod esse
faciendum nouit meret̄ non accipere noticiam il-
lud faciendi qđ nondū nouit. De vno quoqꝫ eñi spe — Talentum intellectus
randum est si talento intellectus tota diligentia be
ne negotiatus fuerit in quibus per se potuit: q̄ eti
am multipliciter et vel augeatur velut etiam diui
ne reuelationis seu inspirationis munē capiat am
pliora ad que per illa pertingere non valebat: vel
etiāꝫ quia predicetur ei doctrina vel predicatio sa
lutaris qđ dicimus propter hoc: quia si aliquis es-
set seorsum ab hominibꝰ et vellet negotiari diligē
ter in talento intellectus sui et consideratione visi-
bilium: facile eēt ei iuenire causā creationis ꝛ mul
ta alia de ipso: videlicꝫ ipsum deum esse diligendū
honorandum et adorandum. Et si in inuentis bene
negociaretur adderet ei deus alia vel per inspira — Nota hunc locum
tionem: vel per doctrinam aut per predicationē q̄
ipsemet ei ꝓcuraret. Omnino eñi credendū est deū
nemini en velle deserere q̄ ei studeat adherere. Iam
ergo satisfactū tibi de omni adulto errāte errore
impietatis: quia iusta est eius dominatio. ¶ Decla — Similitudo bona.
rauimus aūt hoc euidentiꝰ: et dicemus: quia sicut
liber volūtatis est vt se auertat ab omni malo vo-
lito: et vt per consensum se non inclinet in illud ita
est et intellectus humani siue rationis: vt se auer-
tat ab omni male credito: et vt non assentiat illi: ꝛ
hoc vel ex proprio lumine ei possibile ē vel ex alieno.
Ex proprio: hoc est ꝓprie iuestigationis: ex alieno
id est diuine reuelationis: vel humane eruditionis.
Sicut igitur libera voluntas damnabiliter consē-
tit in male volitum: sic humanus intellectus dam-
nabiliter assentit in male creditum: quare tenetur
vel ipse se corrigere vel correctionem suam per ali
q̄ viarum quas diximus ꝓcurare: quare non licet
errare in huiꝰ nec talia ignorare: et hoc apud oēs
nationes receptū est. Ipsi enim idolatre dixerunt
quia qui dubitat deos esse honorandos idiget pe- — Alia similitudo
na. ¶ Amplius. sicut debitrix est libera voluntas si
ue affectꝰ sue operationis: qđ est velle in bonis vo
lendis. Sic et intellectus sue operationis debitor est
in veris credēdis seu cognoscendis: quare sicut nō

licet affectui vel damnabilia velle vel salutaria nõ velle. Ita non licet intellectui impia falsa credere vel salutaria vera non credere: quare nec error nec ignorantia aliquem excusat vnq̄ a perditione om nino ¶ Amplius. si non minus tenetur deo in suis operationibus intellectus humanus ꝙ affectus. (Intellect⁹ non minus deo confor mis esse dz ꝙ affectus) Nunq̄ autem licet affectui amare contrarium deo vel eis que eius sunt. Sic nunq̄ licet ei vel amare ei contraria vel non amare ea que eius sũt: quare nunq̄ licz itellectu credere cõtraria ei vel eis q̄ ei⁹ sunt. Similiter non licet credere ipsum vel ea que eius sunt qḋ enim est non amare in affectu hoc ē nõ credere siue nõcognoscere in intellectu. ¶ Ampli⁹ (x) si ignorantia vel error accusaret cum omnes peccã tes errẽt ⁊ ignorẽt: ⁊ tãto ampli⁹ q̃nto ampli⁹ peccãt oĩa peccat a essent excusabilia: ⁊ maiora magis excusa bilia quanto maiores errores et tenebras peccan tibus contingunt. ¶ Uides igitur quoniam ad hanc dementiam tandem deuenerunt vt liceat vnicuiq̧ credere vel discredere quicquid voluerit: et nullam esse legem positam intellectui: quare nec affectui: ⁊ propter hoc nullam legem tenẽdã es se simpliciter: q: quelibet potest teneri licite secun dum eos et contra quelibet fieri: Si enim error et ignorantia vbiq̧ excusent ex quo sequitur nihil es se virtutem nihil vitium simpliciter: quia credenti de virtute quia sit vitiũ aut econuerso: erit virtuo sum agere contra virtutem vel scḋm vicium simili ter erit virtuosum. immo religiosũ sit vnicuiq̧ cre dere secundum credulitatem suam: quantuncũq̧ ĩ piam vel erroneam. ¶ Amplius. Scḋm hoc nul⁹ errabit vel credendo vel operando: cum credendũ sit vnicuiq̧ qḋ credit et operandum qḋ operat̃ se (y) cundum credulitatem erroris sui. Iterum eque co (Absurdum) letur deus secundum hoc vitijs ⁊ virtutib⁹ ⁊ eque cõpositi erunt mores viciosi: et iudicio dei eq̄ lau dabiles quin eque remunerabiles postq̄ nõ refert quid agat vnusquisq̧ vel qualiter: sed solummodo quid credat se agere vel intendat aut qualiter per hanc viam eque colenda erunt idola vt deus altis simus si credãtur equaliter esse colenda: et merito (Lex intelle ctui posita) rie atq̧ religiose negabitur deus si credatur eē ne gandus. ¶ Appet igitur tibi manifeste ex hiis intel lectui positam esse legem ⁊ limites in operationi bus suis ⁊ limitatum ei esse qḋ credere eidẽ vel di scredere: et iterum non credere vel ignorare liceat. Et iterum interdum ignorantiam eē dannabilem videlicet in quibusdam ignorãtis. Similiter ⁊ cre dulitatem quorundam dãnabilem eē et impiam: ⁊ propter hoc neutram excusare a tota damnatione eos quos inuoluerit: Fortassis aũt excusat a tãta. Nõ enim tm̃ peccare videtur qui erranter vel igno ranter male agit: quantũ qui scienter vel cõtra cõ scientiam. Q̄ aũt quibusdã visum est: q: si aliqua (Nota) mulier viro nesciente intret lectum ipsius ⁊ cogno scat eam cum credit eē vxorem suam maxie de no cte: q: non peccat excusatus per hm̃oi errorem vel ignorantiam: alioquin tenerentur viri accendere lucernas media nocte: et diligenter conspicere at q̧ pbare an essent vxores sue quas iuxta se inueni rent. Q̄ q: consuetum nõ est fieri nec leue videtur ad faciendum. Dixerunt q: in hm̃oi casu excusat⁹ est vir: nisi forte in muliere adeo notabiles: adeoq̧ euidentes sint differentie vt ipsum nisi omnino ebri um aut dormientem errare nõ sinant. Quemadmo dum si vxor sit mulier gracil modiceq̧ stature. Sup posita vero sit gigãtee magnitudinis aut multe pi guedinis multeq̧ corpulentie. In hoc quippe casu nullomodo licitum est errare vigilantibus viris. (Opinio guillelmi) ¶ Nobis autẽ videtur aliter sentiendum quia nisi culpa aliqua viri hoc impediat auertet de⁹ cor ei⁹ ne cognoscat mulierem sic iuxta eum iacentẽ: ⁊ hoc vel infrigidando eum vel aliquam cogitationem immittendo. vel aliter ipsum occupando: vel ipam mulierẽ terrendo: ita vt ide habeat vel aliq̄ alia via. Modi aũt et vie innumerabiles omnipotenti deo propitiissime sunt ad custodiendum quos voluerit custodire. Custodit ergo dominus diligentes se: si cut legitur in psalmo. Et iterum prouerbiorum. ij. Custodiet iustorum salutẽ et proteget grãdientes simpliciter. Et cum hoc aũt per similitudinem ma trimonij spiritualis euidenter ostendi põt. Appet (Similitudo z) enim interdum lucifer diabolus in specie dñi salua toris. ⁊ etiam cuidam appuit nostris tẽporibus in specie crucifixi. Querimus ergo si adorasset eũ (Questio) pro domino saluatore: vtrũ esset excusatus p igno rantiam in hoc adulterio spirituali. Si eñ vir su scipiens ad amplexum carnalem adulteram credẽs eam esse vxorem suam. Sic et mulier suscipiẽs ad (A simile) ulterum: credens eum esse maritum suũ excusatur p huiusmodi errorem pbabilem: ergo ⁊ in spiritu ali adulterio est excusata anima fidel errore proba bili inducta suscipiens adulterum diabolũ pro xp̄o sponsa ad amplexum orationis et ad omnia alia q̄ sunt honorificentie diuine et cultus. ¶ Sequit̃ etiã (A) ex hiis q: talia non solum excusabunt excusabiliter: sed meritorie fieri possunt videlicet si causa reddẽ di debitum cognoscat alienam: et ex charitate: cũ omen qḋ non est peccatum fieri possit ex charitate. Poterit igitur adorare diabolum aĩa fidelis ex a more quã habet ad xp̄m ita seducta pbabili erro re vt diximus: quare meritorie poterit seruire dia bolo cum genere idolatrie. ¶ Iuxta viam istã ⁊ sequitur pmissam opinionem (B) vt pie et fideliter atq̧ remũerabiliter possit crede re maiorẽ ptem omniũ heresum. ¶ Si eñ licet ma rito cõmisceri adulterio. per supradictũ errorẽ vel ignorantiã. licebit et intellectui hũano falsitatem adulterinã heretirã scilicet p salutari catholicaq̧ veritate quasi sponsam ipius p silem errorem ⁊ i gnorantiã admittere ad copulã spiritalem q̄ copu la non ē ibi aliud ꝙ credulitas siue fides. Quare poterit intellectus humanus credere multos erro (C) res impietatis. ⁊ hoc pie et fideliter atq̧ remũera biliter cum crediderit eos eē articulos fidei. ¶ Il (Opinio guillelmi) lud igit̃ potius nobis videtur qḋ etiã diuine pietati magis consonũ. vt vbi inuincibilis ē ignorãtia qḋ est vbi nõ habet hõ de hũana ratione qḋ faciat ibi ipso: et diuinum auxilium ⁊ nõ temere se pcipitet: totum pertinet facere ad deum: vbi non habet hõ quid debite faciat: verbi gratia. Si in eam figurã vel formam se trãsfigurauit lucifer: in qua nõ pos sit aparet homini per quod non videatur christus neq̧ aliquid per quod dinosci valeat nõ esse chri (Deus pro p⁹ auxilia tor) stus solius dei est hoĩm custodire: nec aliud ibi ho mini relictum est nisi diuinum auxilium implora re. Nusq̄ aũt dubitandum est quin p̄sto sit auxilia (D) tor deus pie inuocantibus ipsum et etiam non inuo cantibus nisi culpa eorum obstiterit. Quare in p̄ misso casu dicimus: q: deus auertet cor hominis.

et ab ipietate adorfois diaboli: τ ab ipietate erroꝝ
q̃s posuim⁹ nisi culpa eoꝝ hoc ipedierit. Nec cogi
Loth mur dicẽ q loth cognoscendo ꝓpᷓs filias sꝫ ignorãt
nõ peccauit. Aut iacob cognoscendo lyã credẽs se
Jacob cognoscẽ rachelẽ. sicut neqꝫ Judas patriarcha qui
Judas patriarcha credens se cognoscere scortũ: nurum suam thamar
cognouit. Peccare enim potuerunt iacob τ loth.
Sicut enim loth inebriari potuit: et iudas fornica
ri sic et iacob. Excusãtur em̃ per ignorantiam a [illegible]
to: sed non a toto vt dici solet. Hoc est nõ vt omino
non peccauerint sed vt non tantũ. Qꝫ ergo querũt
de multitudine damnatoꝝ ad q̃d eam deus crea-
uerit: certuꝫ est: q2 ex diuitiis bonitatis sue eã crea
uit: τ quia multa τ magnifica bona eis cõtulit: pe-
nas vero vel tormẽta nisi meritas atqꝫ iustissimas
nulli vnq̃ intulit nec in posterũ illaturus est. ¶ Ap
paret ergo tibi ex his quia iusticia dei causa est dã
nationis eorum vtiqꝫ efficiens: qua nullo iustior ex
cogitari potest. Mala vero eorũ merita causa sũt
qualis materialis predictionis ipsorum quib⁹ iu
stissimo iuditio et laudande in omnib⁹ iusticia dã-
natio illa redditur. ¶ Qꝫ autem tam multi sunt
qui damnentur: et tam pauci qui saluentur. et in
E naturalibus et moralibus similitudinem expssam
Vilioꝝ maior copia q̃ p̃ciosoꝝ inuenis. Viliorum enim et ignobilium maior sem
per est multitudo q̃ p̃ciosorũ atqꝫ nobiliorũ: vt fer
ri: plumbi: q̃ auri τ argenti: et lapidum ignobiliũ
q̃ gemmarũ: similiter quercuũ q̃ cedrorũ vel pal-
A marum: eodẽmodo stultorum hominumq̃ sapien-
tum: et malorum q̃ bonorũ. Vides etiam in tanta
multitudine hominuꝫ paucos de illis reges vl' pn-
cipes: et tam modicorum tanqꝫ ignobilium regno
rum vt sunt temporalia. Quãto fortius ergo mira
ri non debes si paucis largitur p̃clara ac nobilissi
ma regna celestia? ¶ Amplius. Cũ taꝫ raros vide-
as qui regna celorũ appetant vl' qui curẽt: tã mul-
tos aũt qui ab eis se auertunt et contraria sectan
tur: ꝓpter quid mirareris si tam pauci ꝑueniunt: taꝫ
multi nõ ꝑueniũt ad illa. ¶ Amp. Si videres de cẽ
tum partibus generis humani nonagintanouẽ to
tis studiis ac viribus currentes per viaꝫ que ducit
F ad mortem: paucos vero contrario currentes ꝑ vi
Multitudo perditorũ am que ducit ad vitam: nõ mirareris si magna illa
multitudo tota deueniret in morteꝫ: τ sola illa pau
citas peruenIret ad vitam? Sic τ considera tantaꝫ
multitudinem ꝑditorũ: et videbis eam festinanteꝫ
ad mortẽ: econtrario vero paucitatem electorũ fe-
stinantem ad vitã. Quid igitur mirũ est: si vnusqs-
qꝫ hominum ad finem peruenit ad quem totis stu-
diis ac viribus tendit: multitudo namqꝫ perditorũ
hominum in via vite illi⁹ multitudo stulta est τ vi
tam fugiens τ in mortẽ se precipitans: et in stagnũ
ignis et sulphuris se iniiciens atqꝫ in mare τ abyssũ
eternarum amaritudinum se demergens. Qꝫ in ba
Iniqtas põderosa ratrum infernale vnusquisqꝫ cadit: de ponderosita
te est proprie iniquitatis: q sursum ad sublime scꝫ e
terne beatitudinis aliqui trahuntur: de virtute est
omnipotentis diuine bonitatis. At quid inqui-
unt sustinet diuina bonitas tantã stragem hominuꝫ
quos creauit. an delectat euꝫ tanta carnificina tor
mentorum infernalium? Respondemus quia nihil
extra ipsum delectat ipsuꝫ ꝓprie. τ q2 placent ei tor
menta malorum: et quia bona: aut vt pote creatu-
re eius. et propter pulchritudineꝫ iusticie que i eis
inestimabiliter τ miranda est: τ laudanda: quã tan-

to delectabilius intuebuntur sancti in patria q̃
hic eã cogitant vel audiant: quanto maior erit eis
ibi amor iusticie atqꝫ cognitio q̃ hic. Similiter et
quãto maior videbitur ipsa diuine iusticie magni
tudo. ¶ Ex quibus tribus per locum a ꝓportione
ex necessitate consequitur maius esse futuruꝫ gau
dium ibi de aspectu seu intuitu pulchritudinis di-
uine iusticie q̃ ibi lucidissime conspiciet q̃ eẽt gau
dium ex omnibus gaudiis si cõflarẽtur in vnũ. om
ne enim gaudiũ et omnis delitia ꝓ magnitudine a
moris que in euꝫ est: et pro magnitudine cognitio
nis que de deo est atqꝫ pro magnitudine ipsi⁹ dele-
ctabilis magnũ est. Quia igitur tria hec in patria
ac tria sunt ꝓportionabilia seu respondentia hic. τ Gaudium diuine iusticie
in via infinita sunt id est supra omnẽ proportioneꝫ
maiora. Necesse est gaudium ex his in patria eẽ in I
finitum ad gaudiũ ex cõparatione ꝓportionabili-
um eorum in via. Tunc enim posuerimus duo de- Nota
lectabilia: τ duos amores: duasqꝫ cognitiones siue
perceptiones eorũ proportionabiles videlicet. vt
sicut amor p̃mi delectabilis ad amorem secũdi. ita
et cognitio siue ꝑceptio p̃mi ad cognitionem siue ꝑ
ceptionẽ secũdi. Et ipsum p̃mũ delectabile si'r se
habet ad scd'ꝫ erit necessario. vt si super oẽm ꝓpor
tionem amor et ꝑceptio p̃mi delectabilis sunt ma-
iores q̃ amor τ ꝑceptio secũdi gaudiũ ex p̃mo se-
cundum amorẽ τ ꝑceptionẽ p̃mi erunt sup omnẽ ꝓ
portionẽ maius gaudio qd' est hic et secũdo. s'm a-
morẽ τ ꝑceptionẽ ipsius i via: verbigratia. Prim ꝫ Primum delectabile
delectabile ẽ [illegible] quod apparebit de pulchritudie di
uine iusticie in patria amor in ipsũ et ꝑceptio siue
cognitio ipsius p̃me sunt amor diuine iusticie et ꝑ-
ceptio eiusdẽ sunt in patria. Secũdum vero dele-
ctabile est illud qd' appet hic de pulchritudine diui Secũdum
ne iusticie. Secũdo vo amor secũdaqꝫ cognitio si-
ue ꝑceptio sunt amor atqꝫ ꝑceptio diuine iusticie q̃
les sunt in via. Jam autẽ alibi didicisti quia eoꝝ q̃
sunt patrie seu glorie ad [illegible] que sũt vie nulla est cõ
paratio in magnitudie seu intẽsiõe: q̃re amoris ad Nota
amorẽ τ cognitionis ad cognitionẽ nulla erit cõpa
tio Silr neqꝫ ei⁹ qd' appebit de pulchritudine diuie
iusticie i patria ad id qd' d' eadem appet in via: quẽ
admodũ nec eius qd' apparebit tũc de diuina mise
ricordia ad id qd' de eadem nunc appet in via et ita
de aliisque deisunt. Declaratũ igit' est tibi hec q̃
delectabil' et q̃ miranda erit diuine iusticie pul-
chritudo τ carnificina tormentoꝝ infernalium etqꝫ
gaudio inenarrabili τ omnino gaudio mũdano in
inferiora maiori delectabit electos. ¶ Fiet aũt eui
dẽtius qd' dicimus litteraꝝ designatione. ¶ Nomi
nemus igit' id quod apparebit de pulchritudine iu
sticie in patria: amorẽ vero atqꝫ cognitionẽ eiusdẽ Justitia diuina.
quales erunt ibi vocemus a τ b gaudium vero qd'
erit ex d. p a et b. vocemus c. Et ad hunc modum
hoc quod apparet hic de pulchritudine iusticie no
minemus h. e vero τ f. amorem atqꝫ perceptio-
nem siue cognitionem h. quales sunt in via. g vero
gaudium quod est h. per e et f. vides igitur quia d
ad h. nulla est proportio seu cõparatio in magni-
tudine seu intentione. proportionales autẽ sunt a
τ b ad c. id est similiter se habentes vt e τ f ad g.
Quare permutatim proportionabiles erũt: sicut
igitur a et b ad e. τ f. ita c ad g. Cum in infinitũ ma
iores sũt a τ b. q̃ e τ f. in ifinitũ maio⁹ erit c q̃ g. De
bes aũt scire q2 a τ b τ c e q̃lia sunt. τ generalis obs

apprehensiones. suis affectionibus erūt equales
ī patria. vt cognitio vniuscuiusq; ibi et amor eius
ex illa cognitione ibi erūt eq̄les. Similiter ⁊ gau-
diū omni cognitioni et amori ex quib⁹ erūt erit eq̄-
le. Et hoc quoniā vnaqueq; virt⁹ aget actū suū ibi
in vltimo pfectiōis sue. et iō act⁹ et virtutes equa
les erūt ibi inuicē. hoc ē omnis actus sue virtuti ⁊
ecōuerso. Ex his ergo que diximus manifestū esse
tibi debet: quia laudāda est diuina bonitas in hoc
q̄ ⁊ malis ⁊ reprobis preter esse ⁊ vitā. aliaq; bona

Bonitas dei

naturalia ⁊ innumerabilia: gratuita ⁊ temporalia
largitur. Q; autē ampliora nō pstat. nō ideo hoc

R

ē. quia ipē manū sue retrahat largitatis. sed quia
ipi man⁹ suas aliīs occupāt aut quo min⁹ recipiāt
auertunt. Sicut q̄ lumen solis sup multos nō cadit
⁊ eos non illuminat non ex eo est q̄ sol radios suos

Silitudo

retrahat: sed quia ipi a lumine eius se auertunt.
¶ Si quid igitur extra semetipm omnipotentē deū
delectare potest in tanta multitudine magnitudine
q; tormentorum infernalium eo modo quo fas est
delectationem de ipso cogitare: cur nō delectet eū
admiranda ibi pulchritudo iusticie sue. Similiter
et gaudium electorum suorum p dei iusticia: vez q̄
erit eis magnum p magnitudine cogitationis et a
moris ipsius iusticie nec non p misericordia ei⁹ qd
de ipsa tunc apparebit. Deinde non nisi dimidiam
bonitatem suaz impleret deus si iusticiā et in ma-
los non exerceret: quasi eniz due partes diuine bo

Mia ⁊ iusticia ptes diuine bonitatis

nitatis sunt: sicut partes ibi cogitari fas est: mise-
ricordia et iusticia videlicet secundum affectū tm:
cum bonitas diuina impartibilis sit secunduz se in
vltimo impartibilitatis: secundum hunc errorē igit
aut esset apud deum occiosa misericordia: aut iusti
cia enormiter diminuta. Qd aūt mirātur eternita
tem penarum infernalium insipientes et incredu-
li inde est: q2 solaz immēsitatez misericordie dei cō
siderant: ⁊ magnitudinē iusticie eius non attendūt
Cum eñ nec minor nec min⁹ eterna sit dei iusticia
q̄ eius misericordia: nec minor nec minus eternus
esse debet ipsius effectus in damnandos et punien
dos: q̄ effectus misericordie in saluandos et beati
ficādos. Qua propter sicut salus ⁊ beatitudo eter
ne erunt in predestinatis: ita dānatio ⁊ penalitatis
miseria eterna erunt in reprobis. ¶ Amp. mouet i
sipientes et incredulos q̄ peccatum momentaneū
est: et ad modum breuis perpetratio ipsius. Qua-
liter inquiūt iusta potest esse pena eterna pro eo il

Pcti natura

lata. In quo manifestum est eos nō cognoscere na
turam siue essentiam ipsi⁹ peccati. ¶ Peccati eñ

Sex cōparatiōes

ipsius ppetratio: vulneratio spiritualis est ex vna
sui cōparatione. Tu añt nosti q2 non est mirum si
ex vulneratione breuissimi temporis vulnus mul-
te durationis aut etiam mors que quantum in se ē
perpetua est et finem non habens relinquit. ¶ Ex

Cōpatio

alia vero sui cōparatione peccati ppetratio casus
ē in profundū. Et in hoc exemplo etiam notum est
tibi. q2 nihil obsistit quin casus hui⁹ breuissimo tē
pore fieri possit: et tamen multo tempore vel absq;

Compatio

exitu remanebit ī profūdo qui sic cecidit. Ex tercia

N

etiam comparatione ipsa peccati perpetratio: si-
cut furtum est: aut rapina spiritualis vel sicut ali-
quid ex maleficiis forinsecis. Et non miraris neq;
ipsi etiam mirantur quin mutilatio vel mors que
pro illo iuste secundum leges seculares infligit p-
petua sit: et quod non est sanitas a mutilatione in

vita ista nisi resurrectione a morte corporis vl' mi-
raculo diuine virtutis. Ex quarta vero compara-
tione peccati perpetratio: ligatio ē seu vinculatio

Compatio alia

peccantis. Natura aūt viculationis est vt breui tē
pore fiat Uerum eiusdem natura est vt tādiu liga-

Q

tum teneat q̄diu vincula ipsa insoluta durauerit
et indirupta. Ex quinta quoq; cōparatione pecca
ti perpetratio quasi contractus est et emptio infer

Item alia

nalium tormentorum: nec nō ex venditiōe qua pre
cio breuis voluptatis se ipsū tam anima q̄ corpore
vendit insanus peccator. Cui autem dubium: quin

Peccati ppetratio velut cōtract⁹

ex venditione ⁊ emptione: quantūcūq; breui tēpo-
re fiant illa: ius perpetuum rei empte acquirat em
ptori et q̄ trāsferatur res empta ppetua alienatio
ne et venditione. Ex sexta etiaz cōparatione pecca
ti perpetratio sicut extinctio lucerne est. Lucet eñ

P

salutari cognitione: et ardet vitali seu viuificadile

Itē alia

ctione peccator antequā peccet: peccando vero quasi
in spurciciā peccati se demergens semet ipsum exti
guit. ¶ Attende igit sex istas cōparationes quas
diximus ⁊ videbis non solum leuem sed ⁊ intolera
bilis stulticie āmirationē incredulorū in his. Mi-
rantur eñ q̄ ex vulneratione breuissimi temporis
remanet vulnus perpetuum vel mors: q̄ cadens in
pfundum diutius in eo remanet hoc est lōgiori tē-
pore q̄ fuerit casus eius Similiter q̄ plus est tem
pus mutilationis seu suspendii furis q̄ temp⁹ fu-
rationis. Similiter mirabile eis videtur q̄ deten-
tio alicuius in vinculis lōgioris tpis ē q̄ ipsa liga
tio. Similiter et qd aliquis habet ius in re empta
nisi tanto tēpe q̄nto durabit emptio. Et q̄ lucerna

Amplior declaratio Q

non potest vel debet maiori tempore remanere ex-
tincta q̄ fuit tempus extinctionis sue. ¶ Hec autē
omnia q̄ leuiter quāq; insipienter dicātur p se eui
dens est. Addemus autē tibi ⁊ alia per que diuina
iusticia perpetuitate suppliciorum infernalium et
lucidius declaretur. ¶ Manifestum enim est per se
quia qui addit super peccatum impenitētiā seu cō
tumaciam: addit de iure ⁊ penam: ⁊ iustissime q̄tū
durat in vno quoq; dei iniuria: tm in eodē durat ⁊
pena. ¶ Quia igitur existentes in inferno sup pec-
cata sua etiam addunt impenitentiam ⁊ contuma-
ciā nunq̄ penitentes: nec vnq̄ penitere volentes: q2
cum semper durat in eis dei iniuria id est peccatū.
quare sēper merito durat et eis pena: ⁊ de iure etiā
meritorum ipsorum: qm propter additionē contu-
macie addi posset eis et pena: tandiu eñ durat in
vno quoq; dei iniuria: que non est nisi peccatum q̄

Apud inferos nulla penitentia

diu idem non emendatur. Alibi autē declaratū est
q2 nec penitentia nec emendatio aliqua apud infe
ros est. ¶ Amp. Quanto minus bonum est deo qd
ei fertur: siue ppter qd ipse deseritur: tanto maior
ei contumelia irrogatur . Quia igitur omne qd
est: vel esse potest in infinitum minus bonum est ip
so quicqd ei preferatur: aut pro quocūq; alio de
seratur infinita ei contumelia irrogatur. In omni
autem peccato mortali aliquid ei pfertur: et pro il
lo deseritur: quare omi peccato mortali īfinita deo
contumelia irrogatur. ¶ Hoc aūt est manifeste vi-
dere ex proportionibus. Si eñ pferret deo duplo
minus bonum q̄ ipse sit: aut quanta ei cōtumelia
irrogaretur. Si autē quadruplo minus bonum ei-
dem preferretur duplo maior iniuria eidē erroga-
retur: ⁊ ita in infinitum. Quia igitur non est repe-
rire aliquid quod non sit eo in infinitum minus bo

nū manifestum ē: q2 quicquid ei preferat aut ꝑ ꝗ
cūqȝ alio deferat infinita ei cōtumelia siue iniuria
irroget. ¶ Iā igit̄ declaratū est tibi: q2 oīs peccās

Infinitā penā infinite iniurie debetur

mortaliter infinitam ꝯtumeliam vel iniuriā irro-
gat deo. Infinite aūt iniurie vl̄ contumelie infinita
de iure debetur pena ⁊ hoc aut intelligit̄ infinita du-
ratione ⁊ ita declaratū est qđ intendebamus pro-
positum ¶ Cum enim omnis virtus hūana adagē-
dum ⁊ patiēdū finita esse videatur. non videtur ei
posse infligi infinita in acerbitate pena. Quapro-
pter īfinitate durationis compēsabitur et necessi-

Aduerte

tate acerbitatis infinitas. ¶ Amplius. Equales sūt
ex necessitate pena finite acerbitatis ⁊ īfinite dura-
tionis. ⁊ pena finite durationis ⁊ infinite acerbita-
tis. Ponamus eñ ꝙ pena infinite acerbitatis ⁊ fi-
nite durationis sit pena vnius diei vel āni. ⁊ suma-
mus ex altera parte penā eiusdē īfinite durationis
sed finite acerbitatis. ⁊ nominemus ꝑmā a. scdam. b
Dico igit̄ ꝙ a ē in infinitum maior ꝗ b. intentione
scilicet in acerbitate et hoc est qm̄ a. infinities cōti-
net b. In infinitum eñ magis punitur qui punitur
a ꝗ qui punitur b. Quare ī infinitum magis puni-
tur ꝗ punitur vno a ꝗ qui punit̄ duob9 b: et similit̄
ꝗ qui punitur trib9 b et ita in infinitum. Quoniā
si non est ꝓportio vnius a ad vnum. b nō erit ꝓpor-

Nota

tio vnius a. ad quotcūqȝ. b. Quotlibet enim. b. cer-
tam habet ꝓportionem ad vnum b. sicut centupla
et mille millecupla aliis. Quia igitur ꝓportio ex-
tremorum semper cōponitur ex ꝓportionib9 inter
mediis si esset ꝓportio vnius a. ad q̄cunqȝ b. sicut
proportio certa ad vnū b composita: ex ꝓportioni-
bus quarum altera esset vnius a ad illa b et altera
essȝ illorum b ad vnum b. Ut autem ista euidenti9
videas Ponamus vnū hominē puniri vno a ⁊ aliū
vno b. Manifestum est quia qui punit̄ vno a in infi-
nitū plus punitur ꝗ qui punitur vno. b. Eodē mo-
do si duo homines punirētur duob9. b Uerum essȝ
ꝙ ī infinitum magis puniretur qui vno a puniret̄
ꝗ illi duo simul sūpti. Eodē modo et ꝗ tres simul
sumpti. et ita in īfinitum. Quare qui puniret̄ vno
a. eque puniretur vt infiniti īfinitis b. ¶ Non refert

Acute disputat

autem vtrū simul intelligatur infinita b. aut ꝑ suc-
cessionē. Equalia enim sunt siue successiue ordina-
ta siue simul ītellecta. ¶ Quia ergo successiue ordi-
nata infinita sūt b: sūt vnā pena ꝑpetua manifestū

Alia ꝑsuasio

est quod diximus. quia ꝓ vno quoqȝ peccato morta-
li debetur pena infinita duratōe. Amp̄. Si aliquis
peccaret ī aliquē equalē sibi ꝓculdubio aliquātū
peccaret in eū. E si idē vl̄ sīle pcm̄ ꝯmitteret ī ma-
iorem magis: et quanto in maiorem tanto magis
verbi gratia. Si in sacerdotem suū magis ꝗ si in
equalē. Et iterum in archidyaconum grauius. ⁊ de-
inde in episcopum: et ita de gradibus superiorib9.
quare manifestū est: quia q̄to in maiorē peccatur
tanto magis. Quare si in infinitum: et in infinituȝ
magis. quia igitur deus in infinitum maior est
quocunqȝ alio: in infinitum magis peccatur: quo-

Gradus et circūstātie ꝑsonales

tiens peccatur in deum ꝗ peccetur in homine eo-
deȝ genere peccati: verbi gratia. Si occidetur de-
us: ⁊ occiditur homo qui non est deus. In infinitū
magis peccatum est occisio dei: ꝗ occisio hominis.
Eodem modo si cōspuitur deus et conspuitur ho-
vel percutit̄ vel vulneratur. Quare si cōtemnitur
deus ⁊ contemnitur homo: vel offenditur deus ⁊ of-
fenditur homo: in infinitum maius peccatum ē tā

offensa ꝗ cōtemptus dei: offensa vel contemtu ho-
minis. Quia omni peccato mortali offenditur et
cōtemnitur deus. quia eius mandatum et volūtas
preteritur. Manifestum est omni peccato mortali
in deum infinitum peccari: vel saltem in infinitum
magisqȝ peccaretur in hominē si homo offenderet̄
vel cōtemnetur. Quod si dixerit quis: q2 nō ex hoc
ostensum est: ꝙ ideo omnis offensa dei vel iniuria
infinita sit. Non eñ sequitur si a est in infinitū ma-
gis b. vel si a cōtinet infinita b qđ ideo a sit īfinitū.
Omnis enim linea est in infinitū hoc est supra oēȝ
ꝓportionem maior omni puncto vel omnis linea

An oīs offēsa dei sit infinita

continet super omnē ꝓportionem atqȝ infinities
quodlibet pūctū vel infinita puncta: nulla tamē li-
nea est infinita. Sic offensa et iniuria dei licet cōti-
neat infinities similem offensam vel iniuriam ho-
minis siue in homine: non tamem est infinita: quo-
niam non est aggregata siue cōposita ex illis: sicut
neqȝ linea ex punctis. Et reuera omne qđ cōtinet
infinita causata cōtentione siue cōtinētia aggrega-
tiua siue totali: hoc est qđ cōtinet ea vt totum ptes
⁊ vt aggregatum ex illis: ex necessitate est īfinituȝ.
Sed dicetur forsitan ꝙ offensa siue iniuria dei nō
est totum ad offēsas siue iniurias hominis neqȝ ad
aggregatum ex illis. Uerum nec per hanc viam ef-
fugit nec minus ꝓpter hoc necesse habet concede-
re perpetuitatem penarum: cum enim pro offensa
vel iniuria dei debebuntur infinite tante aut finite
Uerbi gratia. Esto ꝙ pro aliqua offensa vel iniu-
ria hominis debeatur pena vnius diei. et nomine-
mus illam a cum offensa dei sit in infinitum maior
offensa hominū de qua agitur. Proportionabiles
autē sint offense siue iniurie et pene eis debite: erit
ex necessitate pena debita iniurie vel offense dei in
infinitum maior a: quare etiam duobus a: et trib9
et ita in infinitum: erit igitur equalis infinitis a si-
milis sūptis vel maior illis. Infinita aūt a simt sū-
pta non sunt nisi pena infinitorū dierum siue pena
ruȝ: hoc aūt nisi pena perpetua: quare pro omni of-
fensa dei mortali debetur ex necessitate pena ꝑpe-
tua. ¶ Amp̄. Obligatiōes ⁊ trāsgressiōes sēp eq̄-
les sūt ⁊ sp̄ ꝓportionabiles. Quicūqȝ ei eq̄lit̄ tenēt̄
ad aliquid: equaliter peccant non faciendo illud
⁊ qui duplo magis tenetur ad aliquid ꝗ alius ⁊ du-
plo maius peccat non faciendo illud. Similiter ⁊

Proportionabiles

qui triplo vel ꝗ quadruplo: ⁊ ita in infinitū. Qua-
re que est proportio generaliter obligationis ad o-
bligationem: ea est transgressionis siue obmissio-
nis ad transgressionem siue obmissionem. Simili̇r
proportionabiles sunt culpe ⁊ pene: ita vt genera-
liter que ꝓportio culpe ad culpam: ea sit pene me-

Questio ꝺ obligatiōe ꝗ deo obedire cogimur

rite seu debite ad penam meritaȝ seu debitā. Que-
rimus ergo vtruȝ obligatio qua quis tenetur deo
obedire atqȝ seruire sit finita an infinita? Q5 si dixe-
rit finita destruitur illud duob9 modis. Primū q2
non est finitum: q2 aut intransibile est debitum: aut
transit et transit seruiendo. Quia igitur debituȝ si-
ue obligatio de qua agitur non est soluendo: hoc ē
obediendo atqȝ seruiendo transibilis: consequens
est ex necessitate vt non sit finitum. Ratio eñ finiti
transibile est: sicut et rō infiniti intransibile. Q' ât
impossibile sit transiri vel transire huius debitū in-
de manifestum est: q2 si transiret vel transiretur in
aliqua creatura: necessario ꝑficeretur eius transi-
tus in aliqua hora vel instanti. Esset igitur tunc ꝑ

fecte per transitũ huius debitũ vel obligatio. Ni-
hil igitur restaret de illo vel illa: esset ergo huius de
bitũ perfecte solutũ quare debitor ab illo essꝫ pe-
nitus absolutꝰ. Non igitur esset ampliꝰ debitor in
aliquo creatori. i aliquo inꝗ. nec inobediẽtia nec
in seruitio aliquo. Contingeret igitur scd̃m hoc ali
quã creaturam posse liberari omnino a seruitute
creatoris ⁊ a debito obediendi atq̃ seruiendi eidẽ.

Nemo omnino liberatur ab obedientia et seruitio dei

Hoc autẽ est manifeste impossibile: vt sit homo vel
angelus q̃ nõ teneatur obedire vel seruire creato-
ri. ⁊ qui eousq̃ eidẽ seruierit. vt ampliꝰ seruire ei
non teneatur. ¶ Amplius. Si finita est obligatio q̃
vnusquisq̃ tenetur deo obedire atq̃ seruire: ⁊ fini-
ta est obligatio q̃ vnusquisq̃ tenetur cuicunq̃ aliũ
hominum obedire atq̃ seruire: erit ex necessitate
certa comparatio seu ꝓportio alterius ad alteram:
cum sint eiusdeꝫ generis: quẽadmodum omnia de
bita pecuniaria incõparabilia ad inuicem certa cõ-
paratione et proportionata inuicem. Similiter ⁊
debita similium seruitutũ. Debita igitur siue obli
gationes de quibus agimus qm̃ similia sũt videlꝫ
obediẽtiarum atq̃ seruitiorum: erunt certa pro-
portione cõparabilia. Erit igitur vel dupla vel tri
pla vel cẽtupla ꝓportio alteriꝰ ad alterã. Ponamꝰ

Exemplũ

igitur exempli gratia ꝙ debitum quo quis tenetur obe
dire deo sit cẽtuplum ad debitum quo q̃s tenetur obe
dire patri suo vel magistro in eodem mandato. Et vo
cemus debitum quo tenetur obedire deo a: ⁊ aliud
alium debitum nominemus b: qꝛ igitur a est centu
plum ⁊ b erit ex necessitate vnum a: eq̃le centũ b: ⁊
ita non erit maius debitũ: quo aliquis tenetur deo
obedire: debito quo centum homines tenentur obe-
dire patribus suis in eodem mandato siue debito

Infinitum quo modo

quo minus tenetur patri suo in centum similibus
mandatis. ¶ Caue autẽ ne erres in hoc qđ diximꝰ

A

debitum quo vnusquisq̃ tenetur deo esse infinitũ.
Hoc enim euidenter verum est si intelligatur infini
tum secundum magnitudinem: hoc est secundũ sui
vniuersum: vniuersitati enim eorũ que deo debẽ
tur ab vno quoq̃ nostrum neq̃ numeratione tran-
sibilis est: qꝛ innumerabilia sunt que debentur eiđ
ab vno quoq̃ nostrum. Eodem modo infinibilis ẽ
⁊ intransibilis solutione siue soluendo: sicut supra
ostendimus: quoniã impossibile est vt soluendo trã
sea tur ⁊ perueniatur ad absolutionem siue liberatio

Solutione non liberamur a debito dei

nem ab ipso. ¶ Uerum non propter hoc consequẽs
est: vt sit infinitũ intensiõe: et si enim maiꝰ sit debitũ
vniuscuiusq̃ totius q̃ ptis sue maius inꝗ magni-
tudine nõ tñ maior ẽ obligatio ad totũ q̃ ad ptem
immo equalis s̃m intensionẽ. Equaliter enim debet
debitor ois quãcũq̃ summã. et quãcũq̃ partẽ illi-
us. Nec magꝭ obligatꝰ est debitor centum marca
rum ad solutionem earum q̃ ad solutionem vnius

Bona ratiocinatio

cuiusq̃ illarum. Qui enim mutuatꝰ est centũ mar-
cas ⁊ qui mutuatus est vnam solã: equaliter obli-
gati sunt q̃tũ ẽ ex mutuo. Eq̃liter i q̃ intẽsiõe obli-
gationis: nõ ãt equaliter magnitudine obligatio-
nis. qm̃ altera est pars reliq̃ totũ. Quẽadmodum e
nim summa centum marcaꝝ totum ẽ ad vnã q̃uãq̃
earũ aggregatũ ex illis: sic obligatio ad solutionẽ
centũ marcarũ totum est ad obligationeꝫ solutiõis
vnius marce ⁊ hoc qm̃ debitor centũ marcarũ debi

Nota

tor ẽ vniuscuiusq̃ eaꝝ. Ad hoc ꝗ valet ista rõcina-
tio solũmõ. Quia ꝓculdubio q̃cũq̃ peccat morta
liter: summã totã debitorũ deo in facto seruitiorũ
q̃tum in se ẽ aufert illi. Dũ enim gratiam in se extin
guit si habet: aut magis elõgat si illã non habeat i
potentẽ se ꝓculdubio efficit aut magis impotentẽ
ad reddendũ deo debita. Seruitia quippe que dei
gratia grata deo nõ efficit. seruitia reputãda non
sunt. Cum igitur seruitia debita ex quocunq̃ tem-
pore in anteа infinita sunt: ⁊ soluenda siue solutiõe
intransibilia. Manifestum est omneꝫ quicũq̃ pec-
cat mortaliter: quantum in se est in infinitum deuꝫ
dannificare: et in infinitum rapinã in ipsum cõmit
tere. Ex quo sequitur euidenter ipsum infinitaꝫ pe

Cõclusio. X

nam mereri: tum qꝛ deo debito seruitio perpetuo ⁊
absq̃ fine defraudat: tum qꝛ pro vno quoq̃ eorũ q̃
deo vt diximus q̃tũ in ipso ẽ aufert penã aliquã ⁊
aliquantã meretur. ¶ Quemadmodum igitur cũ
hmõi damna omnia aggregata fuerint: summam in
finitam constituent: sic et pene ꝓ singulis huiusdã
nisi debite tamẽ aggregate simul in vnam fuerit
penam: vnam cõstituent infinitam. Quemadmodũ

Silitudo Y

enim si quis in domo aliqua perpetuã haberet serui
tutem: aut censum perpetuum qui eam irreparabili
ter destrueret: non solum vnius anni censuꝫ: sed eti
am infinitorum annorum census eidem auferret:
sic et qui seipsum irreparabiliter destruit: nõ vnꝰ
diei seruitiũ solum eidem aufert: sed totius future
perpetuitatis innumerabilia infinitaq̃ seruitia.
Nõ enim sola presentis vite seruitia domino deo de
bentur: sed etiam seruitia future: que tãto nobilio
ra sunt atq̃ p̃stantiora presentibus: quanto gracie
gloria antecellit. Nec ideo minus delinq̃t in deum
qui peccat mortaliter: qꝛ reparabilis ẽ ipse peccator

Persuasio Z

hoc ẽ reparari et resuscitari possibilis a deo. Quẽ
admodum non ideo minus quis in eum cuius do-
mum destruxit vel exurit: qꝛ ipse cuius domꝰ est po
test eam reparare vel reedificare. Nihilominus ei ꝓ
pter hoc aufert ei quantum in eo est omnem cen-
sum tam presentialiter q̃ in futuro ex ea percipiẽ-
dũ. ¶ Reuertamur aũt et dicamus: qꝛ si maioritas
debiti vel obligationis accipiatur scd̃m intẽsionẽ
sequitur euidenter quocũq̃ modo attendenda siue
metienda sit intentio qđ omne mortale peccatum i

Nota

finita est iniuria siue cõtumelia creatoris. Manife
stum enim est per se: qꝛ debitum et obligatio intendi
tur erga benefactorem iuxta magnitudinem bene
ficiĩ ex illa. Non enim dubium est omne beneficium
obligare receptoreꝫ erga datorem: et q̃nto maius
fuerit tanto magis obligare. Dicamus ergo: qꝛ si
aliquis mille marcas gratꝭ alicui dederit: ꝓculdu
bio aliquantum intensa obligatione obligatur ei: si
ue aliquantum intenso debito. Et si duo milia eiđ
dederit duplo magis et ita i infinitum. Quare si
in infinitum melius aut preciosius eidem dederit
est q̃ ille merce sunt: in infinitum magis obligatꝰ ẽ
ei qꝛ solus oculus vel lingua ne dicam totũ corpus
incompabiliter melior est atq̃ p̃ciosior mille mar
cis auri: ⁊ in infinitum magis obligatus est deo da

Quanta sit nostra in deum obligatio A

tori ratione solius lingue vel oculi: q̃ esset eidẽ rõ
ne doni mille marcharum huius. Continat igitur
hec obligatio secundũ intensionem infinitas tãtas
et ideo infinita secundum hunc modum. ¶ Ampliꝰ
Ponamꝰ ꝙ alicui dederit deꝰ mille marcas auri
tantum. Aliũ aũt dederit infinita milia. Manifestũ
est ꝙ obligatio et debitum gratitudinis atq̃ serui-
tiĩ eius qui recepit donũ infinitum: in infinituꝫ ma
iori scd̃m intensioneꝫ obligatione et debito deo te-

netur:illo qui prenominatum finitum donū solum
recipit. Cause igr obligationis ⁊ debiti istius infini
ties illa continent. Quia igr ꝓportionabiles sūt
Proportionabilia
cause similes et eorū effectus infinities scdm inten
sionem cōtinet effectū. Et ꝓculdubio dubitationē
nō habet qd dicimus:qm nō solū magnitudo obli
gationis aggregata ex magnitudinib⁹ ptiū. Quē
admodū magnitudo doni ex magnitudinib⁹ par
tium:sed etiā intentio ex intensionibus. Et hoc est
quoniā magnitudo doni causa est intensiōis obli
gationis que est ex eo. Simil̄r et magnitudines ꝑ
tium cause sūt intensionis obligationis:ad grati
tudinem et seruitiū siue obligationē q̄ sūt ex ipsis
partibus doni antedicti. ¶ Quemadmodum igit
linea recta cōtinēs infinitas tantas lineas rectas
sue speciei ex necessitate infinita est. Sic obligatio
seu debitum quo obligatus est iste deo rōne doni i
finiti qd diximus:cum cōtineat infinitas tātas sue
speciei ex necessitate infinita erunt:hoc enim nullā
dubitationem habet:immo vbiq̄ demonstrationē
Cum igitur obligatio qua quis tenetur deo ratio
ne solius lingue vel oculi sit infinitū maior sit hac.
quam manifestum est esse infinitam:non solum infi
nita est:sed maior infinito. Multo fortior igit obli
gatio tenetur deo ratione totius corporis incōpa
Infinita obligatio qua tenemur deo rōne aie
biliter:multo magis infinita est obligatio qua tene
tur deo ratione anime. Cū enim incōꝑabilit meli
or atq̄ preciosior sit anima q̄ corpus:⁊ eadem gra
tuita bonitate vtraq̄ data:incōꝑabiliter maiorē
necesse est obligationem esse vniuscuiusq̄ nostrū
ad deum:qua rōne anime tenetur eidē: q̄ sit obli
gatio:qua ratione corporis ipsi obligati sumus.
¶ Amp. Si anima humana deberet esse vel dura
re seu viuere nisi ꝑ diem vnū:obligata esset deo rō
ne diurni esse vel vite aliquanta obligatione:⁊ rō
ne biduane vite duplo maiori:⁊ ratiōe quadridua
ne quadruplo maiori et ita in infinitū. Quare rō
ne ꝑpetue ⁊ infinite vite in infinitū maiori. Mani
festum igitur est omnem animam humanam obli
gatam esse deo rōne existētie seu vite infinita obli
gatione q̄ cōtinet īfinitas tantas demōstrata obli
Infinitum
gatione:qua tenet deo vna queq̄ anima rōne exi
stentie sue siue duratione vnius diei. Palam autē
est alibi demonstratiue declaratum: q̄ omne ag
gregatū ex infinitis tantis generis siue sue speci
ei infinitum est simpliciter. ¶ Quia igitur obliga
tiones rōne vite īmortalis siue īnfinibilis:non sūt
alterius generis siue speciei:q̄ obligationes ꝓue
nientes ex partibus eiusdem:videlicet ex vita diur
na biduana triduana:⁊ ita de alijs. Manifestum
est q̄ continet infinitas tantas quacunq̄ quantita
te durationis:vel temporis demonstrata. Declara
tum autem est ex his eam esse infinitam. ¶ Iā igr
declaratum est tibi per vias multas obligationē
B
siue debitum gratitudinis atq̄ seruitij quibus do
Obligatio et trāsgressio obligatōnis eq̄les
tenetur vnusquisq̄ hominum infinitā esse. Equa
les autem sunt obligatio ⁊ transgressio ipsius:q̄re
omnis transgressio istius obligationis vel debiti
necessario est infinita:et ideo pena eius iure ⁊ meri
to infinita. Transgressio autem hui⁹ obligationis
Triplex trāsgressio obligationis
et debiti triplex est. Et prima quidem est non serui
re deo siue debitum seruitiū eidem subtrahere. Se
cunda debitum eidem seruitiū aliū īpendere. Ter
cia deum impugnare. Intelligimus aūt et subtra
ctione debiti deo seruitij:gratias nō ei agere de be
neficijs ab eodem receptis. Est enī pars non modi
ca diuini seruitij actio gratiarum. ¶ Amp. cū in re
rum vniuersitate inueniatur pura et vera felicitas
⁊ inueniatur mixta:erit non vera mixta:mixta inq̄ — pura et vera felicitas
ex felicitate et miseria qualis est presentis vite. Ne
cesse est vt inueniatur etiam pura et vera miseria
In omni enī genere contrariorū si inueniatur alte
rum et amborum mediū necesse est inueniri natura
liter et reliquū. Quare sicut est scdm veritatē in vni — Pura et vera miseria
uerso pura et vera felicitas:ita necesse vt in eo sit
pura et vera miseria. Non aūt est pura ⁊ vera feli — C
citas que perhennis atq̄ ꝑpetua nō est:qm impos
sibile est:puram et veram esse felicitatem ad quā
attingit defectus et mors. Quare neq̄ pura et ve
ra miseria est:quam bonum liberationis siue termi
nationis abscindit:est enī pars aliqua felicitatis li
beratio et immunitas a malis. ¶ In hoc aūt scire de
bes q̄ rō ista siue probatio validissima non esset ⁊
irrefragabilis:si vera et pura quā diximus felici
tas:verum haberet contrariū. Non aūt habet ve
rū cōtrarium:⁊ hoc est.qm prima ac pura redūdātis
sima q̄ bonitas:cuius cognitio seu fruitio vera et
pura felicitas est:non habet contrarium. Si ei ha
beret contrarium:haberet et cōpar ⁊ coequeuū et
coequale. Iam aūt declarauim⁹ tibi impossibilita
tem inconuenientis istius. Et vero ex hac radice
elici potest ad ostensionē eius qd intendimus:hoc — D
est videlicet q̄ necesse est cōpleta esse opera dei in — Remuneratiōes ꝑpetue
vniuerso. Qua ꝓpter necesse est:vt opera iusticie
eius nec diminutionē habeant nec defectū:⁊ ideo
necesse vt quēadmodum retributiones seu remūe
rōnes iusticie dei ꝑpetue sūt siue sēpiterne in bñ
ficijs. Sic vindictas et penas eiusdē iusticie neces — Vindicte ꝑpetue
se est eē sēpiternas. Si enī et temporales ⁊ sempi
terne inueniuntur remunerationes iusticie ⁊ solū
mō temporales vindicte seu pene eiusdē. Non ē cō
pleta sine dubio vniuersitas operum iusticie dei in
ꝑte ista. neq̄ cōpleta vniuersitas contrarietatis isti⁹
videlicet p̄miorum atq̄ penarum:cū tantus sit de
fectus et diminutio ex parte penarū:nec etiam eq̄
litas reperietur in hui⁹ contrarijs:que reuera cō
traria sunt in ratione:et nominatione in quib⁹ ea
accipim⁹ p̄mia enī et pene:inq̄tū premia et pene:
similiter remuneratio ⁊ vindicta inq̄tū tales con
trarie sunt. Amp. cū per eundē modū causandi iu
sticia dei causa sit premiorū atq̄ penarū hoc est ꝑ
semetipsā:qd est dicere ꝑ hoc qd iusticia est ipse
effectrix perpetuitatem in p̄mijs ergo ⁊ in penis. — E
¶ Amp. Mala merita omnino nr̄a sūt:bona vero — Alia ꝓbatio
merita fere omnino dei sūt:⁊ minimū habēt a par
te nostra. Magis igitur debentur nobis de iusticia
pene malorū meritorū q̄ premia bonorū. Quare
de iusticia magis puniendi ꝓ malis meritis sum⁹:
q̄ remunerandi ꝓ bonis. Si igr eternalit sum⁹ re
munerandi ꝓ bonis:multo fortius eternaliter pu
niendi pro malis:⁊ de iusticia. ¶ Amp. Si virt⁹ et
vitia vere cōtraria sunt: ergo ⁊ effectus eorū īme
diati ⁊ per se erunt contrarij. Quare remuneratio
q̄ debet vnicuiq̄ virtuti veri nominis ac rationis
cōtraria erit pene q̄ debetur vitio opposito. Non
est aūt contraria pena temporalis remunerationi
eterne. Pena igitur eterna est non temporalis q̄ de
bet vnicuiq̄ vitio de iusticia dei. ¶ Amp. ꝓportio
nabilia sunt semper peccata suis penis. Si igitur
non est cōparatio peccati ad peccatum:non est cōpa

Nota

ratio pene ad penã. Quia igr̃ nõ ẽ ꝯparatio peccati eius q̃ furatus ẽ vł rapuit alienũ animal vel occidit illud: ad peccatũ eius q̃ furat⁹ est vel rapuit vł occidit dñm ipm animalis. nõ erit ꝯparatio pene ad penã. ¶ Harũ ergo penarũ aut vtraqȝ est tp̃alis. aut vtraqȝ eterna. aut alia tp̃alis. aut eterna siue ꝑpetua. Siue aũt vtraqȝ sit perpetua siue altera tantũ: manifestum est qꝺ intendimus quia ꝑpetue pene debẽt aliquibus peccatis. Si autẽ vtraqȝ sit tẽporalis. erit necessario cõparatio alterius ad alteram cũ fuerit eiusdẽ generis quare erit comparatio peccati ad peccatũ: po[...]iũ ergo erat: immo manifeste verũ contrariũ. ¶ Scito autẽ quia virtus veri nominis et vere rationis: et vicium nõ sunt contraria quia nec sub eodez genere sunt. ꝛ hoc alibi declarauimus. Possibile autẽ est vt in virtutibus naturalib⁹ et consuetudinalib⁹ inueniãt vera cõtrarietas: sȝ ille apud nos nec veri nominis nec vere rationis ṽtutes sunt. ¶ In adã vero et eua ante lapsum et in sanctis angelis erant et sunt virtutes naturales veri nominis que in nobis et sopite pene ꝛ sepulte sunt. Theologice vero quoniam de sursum sunt velut data optima et dona perfecta descendẽtia a patre luminũ. ꝛ sĩ fortissimã repugnãtiam habẽt ad vicia. veram tamẽ contrarietatẽ ad illa nõ habẽt ¶ Iã igr̃ expediuim⁹ nos auxilio dei de his q̃ videbãt esse cõtra dei misericordiã ꝛ bonitatẽ. vȝ de multitudie dãnatorũ de ꝑpetuitate tormẽtorũ. vł de paucitate electoꝝ ꝛ saluãdoꝝ. deide de iusta dãnatione quorundã ignorantiũ: quorundã ṽo sĩr errantiũ ꝛ errore ꝓbabili deceptorũ. Et dedimus causas ꝛ ꝓportiones in hoc ꝛ exẽpla, put ꝛ de dignatione diuine largitatis accepimus.

Virtutes naturales fere in nobis sopite

Explicat et docet omne peccatũ sc̃dm vnã ꝯparationez esse contumeliam ꝛ iniuriã dei: ꝛ secundum aliam cõparationem esse lesionem peccantis ꝛ preterea actum aliquẽ in se ipso aut priuationez ꝛ sc̃dm vnamquãqȝ cõparationem recipere magis et min⁹: vt docet exẽplo fornicationis. deinde eos cõfutat qui volunt dei iusticiaȝ euacuare: vel ridiculam ꝛ frustratoriam facere ostenditqȝ iusticiã dei qua punit damnatos esse rectam quamuis notum sit ei damnatos vel dãnãdos nũq̃ esse corrigẽdos.

Nunc aũt relinquitur nobis vt ostẽdam⁹ tibi: qꝛ peccatum et iniuria seu cõtumelia dei est vna cõparatione: ꝛ lesio ẽ peccantis sc̃dm aliam cõparationem ꝛ in se ipso actus aliquis est seu priuatio: ꝛ ꝓpter hoc secundum vnã quãmqȝ ꝯparationum istarum recepit magis et minus: siue intenditur et remittitur: verbi gratia: vna et eadez fornicatio: dei iniuria dei est: ꝛ lesio fornicantis: et insuper est ilse ipsa actus aliquis videlicȝ concubit⁹. Potest igr̃ esse vt si minor cõcubitus: hoc est minoris delectationis et opis et temporis et tñ erit maior dei contumilia vł iniuria. Verbi gratia. si sacerdos: aut sãctimonialis illo se polluat lȝ minori tribus illꝭ modis quos posuimus: q̃ si simplex laicus in illum incidat. Eodem modo et potest esse maior lesio peccantis vȝ si maiora dona ei gratiarum et virtutũ auferat: vel si peccantem magis captiuat et irretiat. Hoc est si fortiori amore mulieris illum irretiat aut inflãmet: ꝛ hic est modus. quo grauissimum pctm̃ dicitur ignorãtia dei: quia vȝ nihil vitale relinquit ꝛ omnem radicem boni inde fundit⁹ euellit.

Nota h

Loquuntur aũt huius erronei de iusticia ꝛ mia dei: ac si altera vellet qꝺ alteri⁹ ẽ vsurpare: ꝛ tãq̃ mia vellet euacuare iusticiam cum inter ea sit pax in vltimo tranquillitatꝭ: ꝛ deo notissimũ sit q̃ten⁹ eũ deceat misereri vniuscuiusqȝ: aut q̃tenus vidicare in illum. Nouit ei ꝛ misereri salua ꝛ illesa iusticia sua: ꝛ vindicare salua mia et vtraqȝ siue iniuria alterius vti. Vides igitr̃ manifeste qꝛ error iste aut euacuat ex toto di iusticiã aut ridiculosam efficit. Cũ ei manifestũ sit ex eis que diximus ꝛ etiã sine eis qꝛ possibile est aliquez mereri penã eternã q̃cquid sit de ea infligenda vł sustinenda. ¶ Ponunt ei huius erronei ꝛ ĩbecilles qꝛ non sustinet dei clemẽtia tãta pena ꝛ taȝ diutina queq̃ puniri. Ab his ergo q̃rim⁹ vtrũ saltẽ aliqua vł nulla. Qꝛ si nulla. Ecce euacuatio oĩmoda iusticie. Si vero aliqua nõ tñ eterna. Sed tp̃ali tñ. Ecce ridiculositas. Et hoc ẽ quoniã q̃cũqȝ pena tempalis cõpatione pene eterne: id est ꝑpetue nec etiã est sicut leuatio vni⁹ festuce de terra ad excoriationẽ seu totius corporis decaluationem. Qui aũt eũ qui excoriari meruisset leuatione vnius festuce solũmõ puniuisset: ꝓculdubio ridiculosus esset iudex: et cachinis oĩȝ atqȝ subsannationibus omniũ videntiũ ꝛ audientiũ hãc iusticiam suam si tamẽ iusticia dicẽda ẽ exponeret: incõpabiliter aut multo fortius i dei iuditio atqȝ iusticia sc̃dm positionẽ istã erroneam istã ridiculositatẽ abscindere necesse ẽ euidẽter. ¶ Qꝛ si dixerit quis: qꝛ boni iudicis ẽ ad correptionẽ subditoꝝ intẽdere et penas ꝓpter hoc solũmõ infligere: quaten⁹ inde fructũ habeat correptionis vł vtilitatẽ: ꝙ si nõ certũ habet ꝛ euidẽs est nõ esse ꝓuenturũ: ꝛ ex penis ab ipis debet desistere ¶ Similiter ꝛ malignitatis est inimice atqȝ diabolice: penas q̃ nõ nisi tormentũ ꝛ patientiam opent̃ irrogare. Cũ igit̃ manifestũ sit deo altissimo deputatos iã ꝛ in posterũ deputãdos omnes eternis suppliciis nũq̃ esse corrigẽdos: neqȝ post iudiciũ vniuersale: aliquos alios ꝓpter penas eorũ. Necesse est ex tãta causa: boni iudicis bonitate cessaturas eẽ penas ei⁹ oẽs saltẽ post iudicium. alioquin nõ ex bonitate diuina: sȝ ex malignitate diabolica penas huius post suũ vniuersale iudiciũ irrogabit: cũ ex tũc nihil opent̃ nisi paciẽtiũ cruciatũ. ¶ Intende igr̃ ꝛ i erroneã istaȝ rõcinationẽ. Manifestũ ẽ tibi qꝛ iudices q̃ hoc ẽ in vita ista ꝯstituũt̃ hominib⁹: vtiqȝ iusti sũt: licet vtrũqȝ istoꝝ deo cedat ad gloriã ꝛ honorẽ. ¶ Manifestũ ẽ tibi quia intẽtio hui⁹ iudicũ ꝛ officiorũ suorũ: vtilitas hominũ ẽ: ꝛ illa triplex: vȝ vt corrigãt: vt innocenter viuãt. Tertio vt i trãquillitate seu pace. Cũ igr̃ hui⁹ iudices ex suis officiis nihil haꝝ vtilitatũ ꝓuenire cognouerit: necesse hñt a suis officiis desistere. Cessãte nẽpe causa: necesse est ꝛ effectũ. Deus aũt sicut bonus ẽ apꝺ se ꝛ i se et nõ ꝓpt hoies: quãq̃ bonitas ei⁹ ex iusticia iestimabilit̃ ꝓsint hoibus: q̃ ꝛ si velit ꝛ intẽdat ꝓdesse hominib⁹: ꝑmuȝ tñ intẽdit in gliaȝ ꝛ honorẽ suũ ꝛ vt faciat qꝺ decet eũ facẽ sc̃dm oẽm noiationẽ ꝛ cõpationẽ suã: vȝ vt faciat in eo quod misericors qꝺ decet miaȝ suã vt in eo q̃ iust⁹: qꝺ decȝ iusticiã suã ꝛ sic de aliis. Nõ igr̃ qꝺ ide ꝓueniat faciẽtib⁹ refert: q̃tũ ad ipsũ imprimis ꝛ maxie. Sȝ magꝭ q̃d eũ facẽ deceat ad iusticia ei⁹ exigat qꝺ glia eiusdẽ reqrat: nõ ei pua glia ipius ẽ inimicos suos ꝛ rebelles ꝛ ꝯtumaces legib⁹ suis ꝛ mãdatis vidicta ꝑpetua mulctare.

Ignorãtia dei

i

k

Cõpatio pene tp̃alis ad penam eternã

Optimus locus

Vtilitas triplex ex officio iudicis

l

B

Quid deceat dei iusticiam et misericordiam.

Nec solum decēs aut decorū est deo altissimo ī eos qui nec penitere: nec emēdari volunt vīdicare suas et suorū iniurias: sed hoc euidēter exigit eiusdē iusticia: cui nunq̄ cōtraria est eiusdem misericordia. ¶ Oēs etiā philosophi nobiles in hoc cōsentiūt: q̄ prima cā nō intēdit aliud: neq̄ opaꝛ ꝑpt aliud: imo propter se tātū & gratis: sicut legiꝛ Prouerbioꝝ. 16 vniuersa ꝑpter semetipm̄ operatꝰ est dn̄s. Q. autē

Prima causa nō operatur propter aliud.

intēdere gloriā suā & laudē quādoq̄ diciꝛ: nō vt operepreciū: neq̄ vt emolumētū intētionis & operationis sue munera intēdit: sed est decēs ac decoꝝ: & per se debitū. In dānatione autē reproboꝝ tāto maioꝛ est gloria: quāto maioꝛ erit magnitudo multitudinis ipsorū.

C

Silr̄ et tāto maioꝛ decoꝛ iusticie: quāto magis apparebūt vitia eoꝝ & peccata: peccatisq̄ super addita obduratissima & nunq̄ emollibilis cōtumacia. Nec esset completa laus dei aut gloria: que nō aliud ē: q̄ sublimis clara & lata fama si non esset ei perēnis & ꝑpetua laus & glīa de iusticia. Quēadmodū de bonitate et mīīcordia: cōplebit igiꝛ tandem opera iusticie sue: sicut & mīīcordie: & ideo cōplebūtur laus eius & gloria: quā diximus extrinsecq̄.

Dei gloria quid.

D

Et quēadmodū iuges laudes & gratiaꝝ actiōes cōtinue resonabūt eiꝰ mīīcordiā in redēptis atq̄ saluatis et glorificatis. Sic plāctus: eiulatꝰ suspiria: et rugitus: clamores: et vlulatus resonabūt dei iusticiam in maledictis & dānatis. Et ꝑpter hoc infernus ibi in glorificatorū auribꝰ ieffabili suauitate resonat in paradiso: auribꝰ eni sanctoꝝ iestimabili iocunditate dei iusticiā deiq̄ honorē & gloriā: sicut supra pro parte ostendimus resonabat.

Paradisꝰ gaudet vidēs dei iusticiam in inferno.

¶ Satis ipse se summat: q̄ exponit de quibus sit dicturus.

Post hec autē trāsibimus ad nephandissimam idolatriā: vt eam radicitus cū omnibus partibus suis & ramis atq̄ sequelis destruamꝰ. ¶ Dicemꝰ igitur ī pmis essentiam eiꝰ & rationē. deinde originē. Cōsequēter partes eius & modos: verū ea cautela et circūspectione vt auertamus ab ipsis execrationibꝰ ipsius: omēs q̄ hoc legerint: et nullā prorsus demus occasionē ruine insanissime curiositati stultoꝝ. ¶ Incipimus igitur & dicamus: q̄ latria summe venerationis cultꝰ est et vltime honorificentie obsequiū: et ꝑpter hoc soli deo altissimo debita. Ipse eniꝫ in primis & maxime

Latria qd.

E

ex oībus modis venerādus & honorādus est. ¶ Cū igitur hmōi cultꝰ aut obsequiū ad aliud transferaꝛ: siue illud sit: siue nō sit: & quicq̄d istud sit intolerabilis: et omi gladio & igne exterminanda iniuria & contumelia deo altissimo irrogaꝛ: & illa duplex vel potiꝰ triplex. ¶ Prima ex eo q̄ subtrahiꝛ debite honorificentie cultus. ¶ Secunda ex eo q̄ aliū ipēdiꝛ. ¶ Tertia ex eo: q̄ aliq̄d ei coequaꝛ. Quēadmoduꝫ si quis regi suo honorē regiū subtraheret: & aliū illū impenderet: & in regis illius regno vel ciuitate aliū ei ī potentia vel honore equaret. Aggrauauit autem nephas istud vilitas & ignobilitas atq̄ ipotentia: siue infirmitas: et q̄ honoꝛ ille incōmunicabilis trāsfertur. ¶ Execrabiliꝰ eni peccauerūt: qui honorē istuꝫ in quadrupedes aut reptilia trāstulerūt: q̄ qui ī homines: et qui imagines hoīm aut animaliū: q̄ q̄ in

Idolatria.

F

in hoīes aut aīalia: sicut legitur ad Romanos. 1. mutauerūt gloriā incorruptibilis dei in silitudineꝫ imaginis corruptibilis hoīs: & volucruꝫ: & quadrupedum: et serpentiū: et in p̄o. mutauerūt gloriā suaꝫ in similitudinē vituli comedētis fenū. ¶ Vides igiꝛ ad quātas dei iniurias & contumelias deducti sunt insipiētissimi hoīes: vt nō solum in minimas vilissimasq̄ creaturas honorē & gloriā creatoris trāstulerunt: sed etiā imagines eorū. Et sicut legiꝛ in hystoria siue in itinerario clemētis. Hoc est qd̄ in libro disputationū petri cōtra simonē magū: legiꝛ etiā stercoribus vētris adorare: nec erubuerūt: sicut & hodie extant in barbaria gentiū aquilonariū qui tonitrum adorant. Hec igiꝛ insanissima supstitio: execrabilissimaq̄ animarū seductio idolatrie: ad tam abominanda incōueniētia cecatissimos hoīes pditissimosq̄ pduxit.

Itinerariū clementis.

G

¶ Noīata vero idolatria est quasi idoloꝝ latria. nō q̄ ois execratio huiꝰ seruitutis idolis impendiꝛ: sed q̄ vel primum idolis exhibita est vel frequentius: vel q̄ primū idolo filij regis babilonie q̄ acerbo luctu doloris de morte filij imagineꝫ sibi ad memoriā filij cōstituēs: nō quidē vt eam adoraret vt videꝛ: sed vt in aliquale solatiū siue solamē ꝑ amisso filio illam videret & haberet. Postmodū tn̄ eā colere cepit tanq̄ deū: & cōstituit illi iter suos sacra & sacrificia: sicut legiꝛ Sap. 14. Hinc igiꝛ ortu habuisse videꝛ idolatria babyloniōꝝ: hoc est supstitio ista nepharia idolis exhibita. Et ꝑ similē cāꝫ a nicophane qdā egyptio idola egyptioꝝ ortū habuisse credūt: ꝑpter hoc aūt idolū apd̄ babylonios celeberrimuꝫ ac famosissimū: vel vocatū est bel: q̄ belus filio suo illud fecit: vel q̄ factū ē ei. In idolis siqdē seu imaginibus: alij idola ipsa: alij alia colebāt: sicut in sequētibꝰ exponemꝰ. ¶ Et stellas eni & solē: & lunam: & elemēta: & hoīes: vt diximꝰ colebāt: & vt deos verebantur: sicut legiꝛ Sap. 14. Ignē aut spm̄: aut citatum aerē: aut girū stellarū: aut nimiā aquā: aut solē & lunam rectores orbis terrarum deos putauerūt: & de hoibus quidē ex fabulis & historijs gentiū certū est. Hoies nāq̄ mortalitatis & infirmitatis sue obliti: sicut expsse legiꝛ de nabuchodonosoꝛ Iudith. 3. Precepit eni holoferni pncipi militie sue vt omēs deos terre exterminaret: videlꝫ vt ip̄e solꝰ deꝰ diceretꝛ ab his nationibus: que potuisset holofernis potentia subiugari. Et iterū in q̄nto eiusdē: (Holofernes inq̄t) vt sciat omīs gens: qm̄ nabuchodonosoꝛ deus terre est: & p̄ter ip̄m alter nō est. Silī vesania p̄morꝰ gayus cesar in tēplo dn̄i: qd̄ erat in hierusalē: statuā sibi erigi fecit: & vt vel ip̄a vel potius ip̄e in ea pro deo coleretur: hoc est tanq̄ esset deus. ¶ Apparet igiꝛ tibi iam ex his que diximus essentia ip̄ius idolatrie: hoc est quid ip̄a idolatria sit: & causa ip̄a noīationis etiam manifesta est tibi. Veruꝫ qm̄ dicit apostolꝰ in 14. p̄me ad Coꝛ. q̄ idolū nichil est: & p̄sens etiā tractatus hoc requirit. dicemꝰ hic idola & species idolorū. Sciro igiꝛ: q̄ idolorū seu imaginū quedā erāt imagines tm̄: hoc est ad memoriā & rep̄sentationē eorum: quorū erāt imagines: & nichil oīno numinis habere credebanꝛ: quēadmodū apud nos sunt imagines sanctorū: alia erāt habitacula deoꝝ: hoc est demonioꝝ. Oēs eni dij gentiū demōia. In his eni idolis vel imaginibꝰ demones ludificabāt idolatras et illecti sacrificijs eorū: & ip̄sissimis honoribꝰ respōsa dabāt eisdē ac si in ip̄is habitarēt: et ad hoc herbis et aromatibꝰ: & cantilenis execrabilibꝰ ip̄as imagines cōsecrare se putabāt et in ip̄os demones induci: videlicet & vt ip̄e sacra habitacula deorū fierent & ip̄i ad ihabitādū iducerenꝛ. Interdū aūt sola hore obseruatione qua imago huiꝰ vel fūdereꝛ vel scul-

Nicophanes.

Bel.

Belus.

Nabuchodonosor.

Cesar.

H

Idolatria.

Prima idolatria.

peretur idẽ fieri opinati ſũt: ⁊ in libris eorũ qui per dei gratiã iam ex parte maxima perierunt iſta inueniunt. ¶ Huiꝰ aũt imagĩes nec colebãt vt dij nec dij nominabãtur: ſʒ ſacra habitacula deorũ habebant: niſi forſitã errore hoc fieret inſipientiſſimorũ hominũ: q̃ imagines huiꝰ reſponſa demonũ loq̃ putarẽt. Adeo eñ q̃dã icircũſpecti erãt adeoq̧ inconſiderati: vt int̃ iſta nõ diſtiguerẽt: ſicut ⁊ forſitã multi ſimplices hodie ſũt qui ĩter imagines ſãctorum ⁊ eꝑos ſctõs ĩ ſuis orõnibꝰ nõ diſtiguũt: imo oratõẽs quas ad ſãctos facere deberẽt: ad ip̃as imagines faciũt.

Simplicitas quorũdam mortalium.

Potuit aũt eſſe ⁊ credibile eſt eã fuiſſe ⁊ ſẽp eẽ maliciã demonũ: vt imagines ſuas: hoc ẽ in q̃bus habitare videbãtur vel ꝓ ſe vel in ſui honorẽ vel etiaʒ tã q̃ deos vellent et facerẽt adorari. ¶ Terciuʒ genus idolorũ ſeu imaginũ erat ſcd̃ʒ opinionẽ eorũ deꝰ facticiꝰ: hoc ẽ cui velut ſplẽdor quidã deitatis ⁊ virtꝰ numinis infundebat̃ ſeu imp̃mebatur: ⁊ hoc vel a ſpiritibꝰ celeſtibꝰ vel ab ip̃is celis ⁊ ſtellis ac luminaribꝰ. Et hoc cum iuxta obſeruationes eorũ ſub certis horis et cõſtellationibꝰ vel fũdebat̃ vł ſculpebatur vel fabricabat̃: cuius erroris velut reliquie adhuc apud vetulas multas etiam chriſtianas extant.

Supſtitio anilis.

Dicũt eñ oẽs imagines ſexageſimo ãno a factione ſua virtutẽ ſortiri ⁊ deide q̃diu durauerit obtenere: his ergo imagibꝰ ſuffumigia ſiue ſuffimigationes verbaq̧ ⁊ decãtatiõẽs cõſtituerunt ac ſi veri dij eſſent ſcʒ facticij. Et hãc adinuẽtionẽ extollit mercurius dicẽs in libro quẽ ſcripſit de hellera: hoc eſt de deo deoꝶ his verbis dicẽs: q2 inter oĩa mirabilia mirabilius eſt ꝙ hõ potuit diuinã naturã inuẽire et eã efficere. Ubi etiã exp̃ſſe dicit: q2 deorũ alij ſunt naturales alij facticij. Et ne q̃ eſſet dubitatio de intellectu eiꝰ ⁊ intentione: interrogatus in eode libro ab aſclepio diſcipulo ſuo ſtatuas dicis o triſmegiſte.

Mercuriꝰ.

¶ Statuas o aſclepi. Et iterũ miraris o aſclepi: et nũq̃d tu diffidis vt mlti ꝙ hoĩes faciũt deos: et poſt pauca: ſicuti deꝰ aut dñs vt ſui ſı̃les eẽẽt deos fecit eternos: ita hũanitas deos ſuos ex ſui vultꝰ ſı̃litudine figurauit. Et alibi dñs et pater: vel qð eſt ſummum deus: vt effector eſt deorũ celeſtiũ: ita hõ effector eſt deorũ qui in tẽplo ſunt hũana ꝓximitate cõtenti. Uerũ hoc mercuriꝰ de ſtatuis quas demones inhabitare credebat hec expreſſe itellexerit his ṽbis Uides o aſclepi quatenꝰ tu ip̃e diffidas ſtatuas animatas ſenſu ⁊ ſpiritu plenas: tãta ⁊ talia faciẽtes futurorũ p̃ſciẽtias. ¶ Et iterũ proaui noſtri iuenerũt artẽ qua deos efficerẽt: cui iuẽte adiunxerũt de mũdi natura ↄuenientem materiã: eamq̧ miſcẽtes q̃ñ aĩas facere non poterant: euocãtes animas deoruʒ vel angelorũ eas indiderũt imaginibꝰ ſanctis diuiniſq̧ myſterijs: per quas idola ⁊ bñ faciẽdi ⁊ malefaciẽdi vires habere potuiſſent: ⁊ horũ deoꝶ o triſmegiſte qui terreni habent̃ cuiuſlibʒ materie qualitas eſt. Conſtat o aſclepi de lapidibus ⁊ aromatibꝰ vim diuinitatis naturalẽ in ſe habẽtibꝰ: ⁊ ꝓpter hãc cauſam ſacrificijs frequẽtiꝰ delectant̃: hymnis ⁊ laudibus ⁊ dulciſſimis ſonis ĩ modũ celeſtis armonie cõcinẽtibus. ¶ Siue igit̃ iſta duo genera idolorũ execrabiliũq̧ imaginũ intellexerit mercuriꝰ in verbis iſtis: ſiue illud ſolũ genus cui aĩas demonũ inditas dicit: nullatenꝰ dubitandũ eſt quin virtutẽ diuinã et naturã attribuerit hmõi erroneis ſtatuis: ſeu imaginibus vel ſub certis conſtellationibus ſolũmodo factis: vel nephandis ſacrificijs ⁊ orationibus atq̧ ſcripturis ⁊ figuris adhibitis cum ip̃is cõſtellationibus: in quem errorẽ inducti vident̃: alij ex opinione ſtellarũ: luminariũ: et celorum. ¶ Queadmoduʒ enim ab ip̃is cõſtellatiõibus naſcentibus ſub ip̃is hoĩbus credebant prouenire cũ fauſte vel fortunate eſſent ſuper eminẽtias quaſdã hoĩbus: videlicet vt reges: aut p̃ncipes: aut ꝓphete: aut ſapiẽtes eẽnt ante alios. Sic virtutes non quidã iſta obtinẽdi ſed magis preſtandi prouenire credebãt imaginibꝰ: et hoc expreſſe legit̃ in libris eoruʒ quos de preſtigijs et imaginibus: alijſq̧ ſacrilegis maleficijs ſcripſerunt. Quidã eñi imaginibus poſuerũt virtutẽ preſtãdi honores: ſeu dominationes: atq̧ p̃lationes: aut artes: aut eloquẽtiam. ¶ Et imagini muſce ſub certa conſtellatione ſculpte attribuerunt virtutem fugandi muſcas ab omni loco in quo ipſa eſſet. Similiter ⁊ imagini ſcorpiõis fugãdi oẽs ſcorpiones a ciuitate vel regiõe ĩ qua ſepulta eſſet. eodẽmodo et imaginibꝰ quorũdã aĩaliũ poſuerũt ṽtutes ↄgregandi ea. ſı̃liter ⁊ q̃buſdaʒ ſpeculis ṽtutẽ liberandi quẽcũq̧ captũ vł carceratũ vellet. ¶ Manifeſtũ aũt eſt ṽtutẽ p̃ſtandi honores ⁊ dignitates ⁊ ſapiam ⁊ ꝓphetiã atq̧ eloquentiã nõ eſſe ṽtutẽ: niſi dei oĩpotẽtis: ex quo manifeſtũ eſt eos dei gloriã ⁊ ṽtutẽ trãſtuliſſe in hmõi imagines: nec ſolũ imagines: ſʒ etiã in ea que imagines non ſunt: ſicut in ſtellas ip̃as luminaria: nec ĩ ipſa ſolũ: ſed etiã in figuras q̃ſdã: q̃rũ et alias ſigilla planetarũ: alias anulos: alias caracteres eorũ: alias imagines vocãt: cũ nullã eorũ ſimilitudinẽ habeãt. ⁊c. Eſt igit̃ p̃ma ⁊ radicalis idolatria cultus demonũ. Secũda ſtellarũ ⁊ luminum. Tertia elemẽtoꝶ. Quarta idoloꝶ. Quinta imaginum: quas ꝓximo nolauimꝰ. Sexta figuraꝶ de quibus iã mẽtionẽ aliquã fecimꝰ. Septima verborũ et nominũ. Octaua t̃pis et partiũ eiꝰ videlʒ horarũ et quattuor partiũ anni. Nona ĩitiorũ ⁊ initialiũ reꝶ. Decima inuentionũ ⁊ inuentitiarũ rerũ. In hec eñi oĩa que diximus inſaniſſimi ꝑditiſſimiq̧ hoĩes dei virtutẽ et gloriã tranſtulerunt.

Mercuriꝰ triſmegiſtus.

Uetus idolatria.

Uera ſententia.

¶ Obtenebrationẽ ⁊ corruptionẽ humane nature cauſam dicit fuiſſe et radicẽ idolatrie ⁊ impietatis: ac nobiliſſime mẽtis hũane ꝓſtitutionẽ ꝑ quã multi veritatẽ nõ ꝓpter ip̃am: ſed ꝓpter aliud q̃rere ſtuduerũt ſtulta curioſitate. Idcirco varijs erroribus implicati: ac multis inquietudinibꝰ vexati non inuenerunt requiẽ in aĩabus ſuis: id eſt verũ deum: q̃ eſt quies virtutis noſtre ⁊ rationabilis: ⁊ app̃hẽſiue: et cõcupiſcibilis. que tres ṽtutes date ſunt aĩe noſtre vt per eas bene ordĩatas efficiat̃ capax ꝑfecte beatitudinis ⁊ legitima ſpõſa dei: alioq̃n neceſſe eſt ipſam animã fornicari. Mox idolatriam per ſingula capita deſtruit.

II Fornicatio hũani intellectus.

His autẽ ita poſitis reuertamur ad ip̃am radicẽ iſtius ſacrilege ip̃ietatis oñdẽtes originẽ ipiꝰ ⁊ cãs radicales. Harũ prima videt̃ ipſa corruptio hũane nature. ſicut eñi de obtenebratiõe ⁊ corruptiõe virtutis noſtre rationabilis ꝓuenit: nõ ſolũ vt veritatẽ non cognoſceret: ſed etiã vt erroribꝰ crederet: imo totius veri maliũ: videlʒ ꝓſtitutio curioſitatis qua paſſim cũ quacũq̧ veritate fornicat̃ itellectꝰ hũanꝰ amplexãs eam amore ⁊ deſiderio ꝓpt̃ ſemetip̃am: eiq̧ adherẽs ſũpta aut non curata p̃ma accumuloſiſſima veritate: que deus eſt: cui ſoli amore ⁊ deſiderio adherere debuit: vt naturali ſpõſe ſue: ⁊ ad quã ſolã debuit eſſe

commercio eius: quā solā ad thorū imaculatissimorū amplexuū admittere debuit: qui amplexus credulitas quedam sunt: ⁊ amor ipsius ac desideriū: nec nō et quedā delectatio in ipa. ¶ Nō eni ois credulitas prime veritat, nec ois delectatio imaculati amplexus eius sunt. Et etiā de credulitate quidē patefecimus: hoc in his que pcesserūt de fide in hoc ipo tractatu: vbi palā fecim⁹. q2 fides siue credulitas fusa magna dei cōtumelia ⁊ credulitas maculata est. Delectatio vero que ex curiositate sola est in prima veritate: et ex sciētia inflāte non est dubiū quin maculata sit iuxta illud quod legit in. 4. secūde ad Corinthios. Non eni sumus sicut plurimi adulterantes verbū dei. Qui enim in cogitatiōe dei delectat: et hoc sibimet tantū hoc est nō dei gloriā: nō ad fructum animarū: ipam dei veritatem quodāmodo adulterat: ⁊ tam nobili sponsa i libidinē pprie voluptatis abutitur. Sicut itaqz tria ista prenoiatiua mala de obtenebratiōe ⁊ corruptiōe vani intellect⁹ in gñe hūano exorta sunt. Sic de corruptiōe v̄tutis nostre

Note.

Fides fusa.

B

ꝯcupiscibilis ⁊ obtenebratione simul pstitutio eiusdem processit: ⁊ hec pstitutio est voluptuositas cum qua vel spreta: vel neglecta: vel oino non curata primiue ac fontalis bonitatis suauitate: que naturalis eiusdē sponsa est: vanissimis ac falsis voluptatibus ad illudendā se ac polluendā prostituit. ¶ Cū enim mentis humane nobilitatē naturalē intime pscrutate inspexeris in ipa puritate sua ac libertate sm tres vires suas velut spōsam amātissimā atqz castissimā deo altissimo inuenies: vt sponso eiusdem singulari atqz carissimo totis naturalib⁹ inherentē inhiantē ⁊ intendentē. Ipse nāqz solus ⁊ finis motionū eiusdem et quies laborū est et desiderioꝝ ipsius oim cumulatissima plenitudo. Et ppter hoc circa ipm ⁊ agitatur inquietudinibus. et fatigatur laborib⁹. et ardet atqz affligitur desideriis: famēqz ac siti spūalib⁹ sue vacuitatis ipatiens torquet. Quod insinuauit qui dixit. Satiabor cū apparuerit gloria tua. In ipo eni et ex ipo velut de luminosissima v̄itate est quies atqz satietas virtutis nostre rationabilis: siue apphēsiue nobilis. Similiter in ipso ⁊ ex ipso velut redundantissime suauitatis bonitate quies: atqz satietas virtutis nostre ꝯcupiscibilis superioris ac nobilis. Et iuxta hunc modū in ipso et ex ipo velut vltime supereminētie altitudine est exaltatio: atqz leuatio ab infirmitate ac depressione sua: liberatioqz a seruitute indebita et innaturali omnimoda est virtutis nostre irascibilis superioris ac nobilis. Et de obtenebratione ac corruptione ipsi⁹ prouenit in mente humana prostitutio ipsius vanis et falsis laudib⁹: falsisqz nois altitudinibus se ipudēter prostituit: spreta aut non curata: vera ac vltime supereminētie altitudine ad quā naturalē habet cōuersionē ⁊ naturale coniugiū: naturalisqz amoris desiderij inherētiā et inhiationē. ¶ Attēde igitur: q2 sicut virtus rationabilis siue intellectiua in oībus substātijs nobilibus hoc est tam in hoībus q̄ in angelis quādocūqz est a tenebris ⁊ corruptiōe libera: castissimo amore ac imaculatissimo desiderio ipsi pme luminosissime veritati inheret: et ipsam fertur vt ex ipsa luceat: ⁊ ab ipsa luminetur: vt in ipsa quiescat: ⁊ ex ipsa satietur: vt ex ipsa perficiatur: beatificetur simul et glorificetur. ¶ Eodem modo et vis concupiscibilis nostra superior ac nobilis se habet ad redundantissime suauitatis primiuā ac vniuersalem bonitatem. Similiter et vis nostra irascibilis superior ad supereminētissime altitudinis dominantissimā maiestatem. Et hec est causa propter quam tres vires superiores ac nobiles oīm anime nobili: oīmqz substātie intelligēti date sunt: videlicet vt capaces essent perfecte beatitudinis: que i tribus premissis consistit: et vt tam sublimi et nobili sponso cōgruerent. Cum nullatenus congruerent congruentia: vt ita dicamus maritali seu coniugali: nisi tanta perfectione amplexuum eiusdem coniūgibiles ac copulabiles essent. Nec brissima huiusmodi copula pfecta est tam nobili matrimonio cōueniens si vel minus trium istorum amplexuū deesset ei. Si enim vel luminositatem primitiuā immediata et vltima coniunctione amplecti non posset vis apprehēsiua nobilis: ac fontalē bonitatē vis concupiscibilis superior: aut supereminentissimā altitudis irascibilis: anima humana non esset perfecte coniūgibilis aut comparabilis huiusmodi sponso: quare nec perfecte beatificabilis ex copula ipsius: nec esset sponsa conueniens: aut nubilis eidem: oportet autem te scire: quia vis irascibilis perfectionē et vltimitatē sue exaltationis ac libertatis: copuleqz sue beatitudinem cumulatissimā habet: ipsam vltimatā subiectionem et ex modis omnibus perfectā seruitutem ad vltime supereminentie dominatissimā maiestatem. Tunc enim in supremo exaltationis sue culmine libertatisqz sue tranquillissima pace erit: tūqz beatissime copule eidem sociata cū eidem fuerit sociata cū eidem fuerit vltimate ac totalitate seruitutis subiecta. ¶ Nec enim aliud est vera exaltatio veraqz libertas eiusdem q̄ vera subiectio: vtraqz seruit⁹ hoc est vniuersalis et pura ad supereminētissime maiestatis dominationē: licet autē que hic diximus non solum ad propositum: sed etiā ad cognoscendā beatitudinem: ac gloriā anime humane te nō parū adiuuabunt: si diligēter de his considerationem feceris. ¶ Nunc autem reuertamur ad declarandum ex his radicem pestis ipsius execrabilis: ⁊ dicamus: quia quēadmodū ex ea obtenebratiōe: atqz corruptione cum qua nascimur accidit: vt credulitatē: amorē et desideriū: quas debet vis nostra intellectiua prime ac luminosissime veritati transferat in alia: hoc est in alias veritates: ⁊ quas debuit habere pedisseqs et famulas: tantū eas fornicarias iniquitate: pellices et adulteras habeat ad amplexus et thorū conscientie illas propter seipsas admittens: spōsa vt diximus oīno non curata. Similiter ⁊ vis nostra cōcupiscibilis non minori iniquitate verumtamē maiestiori se vilibus ac impuris voluptatib⁹ prostituit. Sic et iuxta hunc modū irascibilis maiori impietate et apertiori infamia de innata obtenebratione atqz corruptione se prostituit idolatrie: ⁊ cultum subiectionis atqz seruitutis quem soli maiestati diuine debet trāsfert in alia. Sicut eni famelica ⁊ auida est veritatis vis intellectiua: ⁊ suauitatis seu voluptatis vis concupiscibilis: sic diuini honoris atqz seruitutis vis irascibilis superior. Huius autem iudicia sunt euidentia: q2 seruitus diuina siue cult⁹ diuin⁹: siue verus: siue erroneus vniuersalis est: hoc est apud oēs nationes ⁊ perpetuus: pene eni nullo tēpore defuit idolatria vel verus dei cult⁹: ex quo hoīes multiplicari ceperunt ⁊ adhuc idolatria apud oēs gentes est: vel in capitalib⁹ suis: vel in ramis vel in reliquijs: adeo autē adherēs: vt nec igne nec

De⁹ quies laborū ac desiderioꝝ

C

Virtus rationabilis.

Virt⁹ cōcupiscibilis.

Vis irascibilis.

Anima sponsa dei.

Seruire deo v̄a aie libertas.

C

Vis intellectiua quō corrūpitur ac pstituit.

Vis ꝯcupiscibilis.

Vis irascibilis.

F.

Idolatria naturalis ex natura corrupta.

gladio nec alia via adhuc exterminari possit. Tria
igitur ista iudiciũ validissimũ sunt: q꞉ idolatria na-
turalis est sicut curiositas: que est fornicatio ꝓstitu-
te virtutis rationabilis nostre: ⁊ voluptuositas siue
luxuria fornicatio v̓tutis concupiscibilis nr̄e. Sic
et idolatria fornicatio est v̓tutis irascibilis nostre:
per quãtũ idolis vel rebꝯ aliĳs polluit᷑ fornicãs ho-
norificẽtia qua deo copulari ⁊ adherere deberet dũ
eis hmõi honorificentiã impẽdit: ⁊ hoc siue opinio
ne siue seruitio. ¶ Opinione duobus modis. pmo si
vel aliquid horum dignũ tanta honorificẽtia credi-
mus. Secundo aliquid qđ de solo altissimo deo sen
tiendũ est de aliquo horũ sentimus: v̓bi gratia. Si
quis de sole, se vel luna vel de aliquo alio crederet:
vel ꝙ oipotens esset vel ꝙ adorãdus vel ꝙ eius vir

Fabricatio idolorũ in corde.

tus aut numinis vel vitam vel salutẽ dari posset: ꝓ-
culdubio iam eius sacrilega opinione: et dei altissi
mi maiestatẽ offenderet: et solem in corde suo q̄tum
in ipso est deificaret: deiq꞉ altissimi gloriã intolera-
bili iniuria in solem transferret. Seruitio quoq꞉ du
pliciter siue exteriori siue inferiori. Interiori ꝑ affe
ctus. Sunt ei interi ad oratiões: sicut timor amor
et honor: et cete hmõi affectiones: quarũ multi soli
deo impendẽde sunt: et nullatenus rebus aliĳs. Ex-
teriora autem seruitia iam in septẽ partes distinxi-
mus et declarauimꝯ eos in tractatu sacramentoꝝ sa
cramentaliũ atq꞉ iustificationũ. ¶ Ex his ergo que

G dixmus recollige breuiter: q꞉ sicut vis nostra ratio
nabilis vel castitatẽ illius nobilis matrimonĳ qđ
supra nominauimꝯ vel seruat ex necessitate vel for
nicatur cum aliĳs veritatibus: ⁊ similiter vis nostra cõ
cupiscibilis primitiue ac iocũdissime bonitati: vel
seruat castitatẽ matrimõĳ: vel fornicat᷑ cũ aliĳs bo-
nitatibus. Sic ⁊ vis nostra irascibilis: vel debita ca
stitate adheret preeminentissime altitudini vt dixi-
mus: reddens ei vltime honorificentie debitũ ac no
bilissime seruitutis cultũ vel fornicatur cũ aliĳs al-
titudinibꝯ impẽdẽs eis seruitia: que soli sponso im-

Fornicatio virium aie

pendẽda essent. Q꞉ igitur fornicatiões duaꝝ aliaꝝ
virium quas nominauimus naturales sunt: hoc est
ex natiua seu innata nobis corruptione ꝓcedentes
sic et hanc nephariã fornicationẽ idolatrie natura-

H lem esse necesse est. ¶ Cuius rei triplex est iudiciũ
vt diximus: videlicet vniuersalitas perpetuitas et
separationis difficultas. In eis eniz que naturalia
non sunt contrariũ semper inuenitur videlicet: et vt
raro sint: ⁊ vt in paucis et vt non semper. ¶ Iam igi
tur declaratum est tibi per hec radicẽ tam pernitio
se pestis naturalẽ esse: nichilominus etiã ⁊ hoc sen-
su declarari potest. Quã cito eni altitudo diuinita-
tis apparere potuit i idolis vel stellis vel demoni
bus quocũq꞉ signo: videlicet siue predictione futu-
rorum: siue quocũq꞉ opere magico aut alia quacũ-
q꞉ ludificatione: statim inclinati sunt hoies ad ado-
randum. Innatũ est eniz nobis ad alta hũiliari: ad
supereminentissime autẽ diuine nobilitatis altitu-
dinem: non naturali corruptiõe: sed naturali bona

I institutione ac conditione: que in pmis parẽtibꝯ an

Corruptio nature.

te peccatũ fuit maxime nati sumus humiliari: ⁊ ex-
trema seruituti subĳci. Et ꝓpter hoc in corruptiõe
in qua sumus vestigia eius loco ipsius seducti am-
plectimur et vestigĳs eius loco ipsius inheremus.
¶ Quãtacunq꞉ enim altitudo: quãtacũq꞉ nobilitas
in creatura quacũq꞉ per huius signa que diximꝯ ap
parent: nõ est nisi supreme ac diuine altitudinis ve-
stigium per modicũ atq꞉ pertenue: verũ tenebre in
quibus sumus huius vestigia faciũt videri ipam ve
ritatem. Sic et de nocte vestigium per modicũ ⁊ vm
bra pertenuis rei alicuius: res ipsa videtur oculis
corporalibus: ⁊ quod est mirabilius frutex aliquis
vel nemus videtur exercitus. ¶ Hec illusio mani-
festa est in nostra concupiscibili: que tanta auidita-
te amplectitur: tanto desiderio insequit᷑ vestigia di- Illusio mẽtis hũane.
uine bonitatis in tẽporalibus: tanto amore eis ihe
ret: tam miserabiliter in eis capitur tam insepara-
biliter detinetur: vt pmitiue ac redundantissime bo
nitatis penitus oblita: eam omnino nõ curet neq꞉ ꝙ
ista sint vestigia eius: et ꝙ ad eam trasmittãt ⁊ inui-
tent omnino non videatur: eodem modo se habet ⁊ in
virtute rationabili nostra q꞉: scintillulas pne ac lu-
minosissime veritat' pro illa amat atq꞉ amplect᷑.
¶ Que ipfectio si eidem illucesceret ab aliĳs auer-
sa illi soli adhereret: ⁊ quod modo lumẽ esse opina-
tur tenebras esse cognosceret. Sicut ⁊ vis nostra cõ
cupiscibilis pregustata siue etiam põderata pmiti-
ua bonitate: extrema eiusdẽ vestigia que diximꝯ fa-
stidiret: omnẽq꞉ carnalẽ voluptatem illusione sordi
dam ⁊ somniũ vanissimũ: nullatenꝯ veram veritatez
esse videret. Sic et vis nostra irascibilis statiz vbi se
aperit diuine nobilitatis sublimitas: ꝙ ei soli vlti-
me honorificentie cultu seruiẽdũ sit agnoscit: ⁊ ido-
latriam nõ solum detestãdaz creatoris iniuriam ac
contumeliã: sed etiam infamissimã ac turpissimã for
nicationẽ suam apertissime videt. Et ꝓpter hoc in-
de exiliẽs toto horrore a se eam abĳcit. ¶ Summa
vero huius ratiõis est: ꝙ sicut vis nostra rationabi-
lis non põt esse absq꞉ credulitate ⁊ opinione: et quõ
eas impẽdat vel cui debet vel cui nõ debet. ¶ Et si-
cut vis nostra ꝯcupiscibilis nõ põt esse absq꞉ deside
rio ⁊ delectatiõe: ⁊ aliĳs suis passiõibus: quin ꝑ eas
adhereat ⁊ cõmisceatur: vel quibꝯ debet vel quibꝯ
non debet. Sic virtus nostra irascibilis non potest K
esse absq꞉ honorificẽtia ⁊ cultu diuino: non põt inq̄ Nota diligenter.
esse vniuersal'r quin illum ipẽdat vel cui debet vel
cui nõ debet. Et ꝓpter hoc cum preualuerit obtene
bratio ⁊ corruptio natural'r i ipis: ⁊ defuerit ⁊ diui-
na gratia ad illuminãdũ ⁊ dirigendũ eas: incidũt in
eas fornicatiões quas diximus. ¶ Preter idicia ve
ro tria que posuimꝯ ad ostendẽdũ ꝙ idolatria natu-
ralis est: hoc est de innata nobis corruptiõe ꝓueni-
ens: licet boni institutioni eiusdẽ inimicissima est: ⁊
querũt iudiciũ in pueris ⁊ paruulis: qui in ipa pue Vestigium idolatrie naturalis i pueris.
ritia sua ⁊ paruulitate cultũ diuinũ effugiant prout
pñt ⁊ capiunt: altariola sibi parãtes ⁊ ornãtes. Qđ
cum nullo precepto faciãt et tam generalit᷑ hoc in-
ueniat᷑ in paruulis: iudicat᷑ ex hoc naturaliter indi-
tum esse nobis amorẽ diuini cultus. Verũtamen si-
cut rectitudo illius ⁊ opus est ⁊ donũ creatoris: ita
peruersitas eius ⁊ abusio q̄ in idolatriã itorquetur
innate nobis est obtenebrationis ⁊ corruptiõis effe
ctus. ¶ Post hec autẽ ꝓsequamur destructionẽ ipiꝯ
incipientes a capite: hoc est a capitali et principali Destructio idolatrie ꝑ capita decem.
eiusdẽ parte de decẽ partibꝯ ipsiꝯ quas in ꝓcedenti-
bus enumerauimꝯ. ¶ Hec igitur est idolatia demo-
num: qua demõibus ꝑ se hoc est apte ⁊ imediate ser-
uitur: quacũq꞉ et septẽ partibus in quas diuinũ cul L
tum distinximꝯ. Huic autẽ error ille cãm dedit: quo
credebant decepti hoies: demones habere potesta-
tem: nõ solũ in hoies ⁊ res humanas: sed etiã in ele-
menta. In hunc autẽ errorẽ inducti sunt: q꞉ ⁊ fauare

lesiones corporū dū ab eis cessabāt: ⁊ sedare turba-
tiones rerum humanarū: hoc est lites ⁊ bella: ſʒ bel-
la sedare etiaʒ tēpestates mariū ⁊ fluminū visi sunt.
Que quidē mala non rebellādo vel auertēdo neqꝫ
pacificando: sed potius non irrogādo ⁊ nō concutiē
do sanare sunt crediti. interdū enim iusto ⁊ occulto ⁊
manifesto dei iudicio prenoīata mala irrogare ⁊ cō
citare permittunt. Interdū enī ꝓhibētur nihil om
nino potestatis habētes: nisi quātū diuine volunta-
tis beneplacitū aut dederit: aut permiserit. Et i hu
Dis virtꝰ ex prima potentia. ius declaratiōe non opꝫ nos hic aliquatenꝰ labora-
re cum in prima parte theologice philosophie eui-
denter declaratū sit oēm virtutē et oēm potestatem
ex prima et vniuersali potētia esse eiusdēqꝫ plenissi-
mo iure ac seruitute subesse ad restringēdū ⁊ limi-
tandum auferendū ⁊ transfeundū suspendēdū ⁊ re-
laxandū: ⁊ de virtutibus naturalibus exēplū mani-
Virtꝰ ignis suspensa. festum est in virtute ignis que suspēsa fuit a combu
stiōe rubi: sicut legit̃ Exodi. 3. Siliter ⁊ in ꝟtute aq̃
que suspensa fuit a fluxu: et submersione in diuisiōe
Virtꝰ aque suspensa. maris rubri: sicut legitur eiusdē. 14. Siliter suspen
sa fuit virtus motus lune ad vocē Josue: sicut legi-
Virtus lune suspēsa. tur Josue quīto. Quanto magis ergo potētie ratio
nales substantiarū intelligentiū necesse habent pa-
rere beneplacitis imperiosissimis volūtatis dei: et
hoc voluntarie si bone sunt hmōi substantie vel etiā
inuite si male. ¶ Quia igit̃ scire interdū pmittūtur
liminatiōes et restrictiōes suarū potestatum demo
nes: siliter relaxatiōes et ampliatiōes. Quid mirū
si poterūt predicere hoibus et mala que irrogatu-
ri erant: et malorū hmōi cessationes: vt sic posse ne
cesse videant̃: ⁊ ꝓdesse posse: tacentes omnino ꝙ dei
Ars demonum. iudicio et volūtate et mala irrogare pmittebant̃: et
ab illis desistere cōpellabant̃. Si enī ista reuelarent
omino apparerent nō esse timendi: cū creatoris im
perio adeo obligata teneat̃ eorum potestas: vt nō
quotiens neqꝫ quanta vellēt mala hoibus inferrēt:
sed quotiens et quanta fuerit omipotētissima crea
toris voluntas: que ⁊ ab infestatione hominū eosdē
compescit licet inuitos et adorādū eosdem relaxat:
prout et glorie sue et saluti hominū videt expedire:
iustitiamqꝫ suam decere. Hac igitur de causa et hoc
errore suadente: seruitus idolatrie primū demoni-
bus exhibita est. ¶ Prouexit et adauxit hāc pestem
diuinatio demonū: qua futura quedam ⁊ alia occul
N ta predicere videbātur. Per hanc enī diuinitatē ve
Diuīatio. ram habere credebātur: vnde ⁊ diuinatio quasi ⁊ di
uinitatis imitatio dicta est: solius enim diuine intel-
ligentie ac sapientie est occulta nosse et reuelare.
¶ Tertia causa fuit mirificentia quorūdā operum:
que reuera opera naturalia sunt: verūtamen quia
procuratione demonū naturas ipsas vel coniūgen-
Opa dmonū qualia. tium vel cōmiscentiū vel aliter ad operandum expe
diētiū facta sunt: opera demonū credebant̃ ab igno
rantibus hec. Et de operibus hmōi est magia natu
Magia naturalis. ralis: quā necromantiā seu philosophicā philoso-
phi vocant: licet multū improprie: et est totius licē-
tie naturalis pars vndecima. ¶ Hec igitur mirifica
hoies ignari scientie istius que natura operabatur
virtutibus sibi a creatore inditis credebant demo-
nes operari. Et ꝓpter hoc non solum potentiā ma-
gnam et mirificā eiusdem attribuerunt: sed etiā om
nipotentiā. Et hoc in duplicem iniuriaʒ creatoris:
primū qꝛ virtutē que talia operabat̃ ab ipso creato
re remouebant: ⁊ etiā ab ipsa natura. Cū et ipsius

creatoris esset et auctoris dominātis ⁊ ipsius natu
re: vt re ꝓpriū subiecti ⁊ beneplacito creatoris absqꝫ
vlla rebellione ac contradictione seruientis. ¶ De O
hmōi autē operibus est subita generatio ranaruʒ
et pediculorū et vermiū aliorūqꝫ animaliū quorū-
dam in quibus omibus sola natura operatur: vere Opa nature.
adhibitis adiutoriis que ipsa semina nature cōfor
tant et acuunt adeo vt post generatiōis intantū ac
celerent: vt ab eis qui hoc nesciunt: non opus natu-
re videatur que tardius talia consueuit efficere: sed
potius vis nature cuiuslibet imperātis. Qua de cau
sa vt etiā maxime vigeret et prestaret christiana reli
gio indictū est: vt si quis talia ⁊ taliter operaret̃ ma
lus ⁊ maleficus haberet̃: ⁊ non virtute nature alicu
ius: sed magis adiutorio ⁊ potentia demonū hmōi
opera facere putaretur. ¶ Q autē i his docti sunt
talia non mirant̃: sed solū creatorē in eis glorificāt:
scientes ꝙ sola omipotentissima voluntate ipsiꝰ na
tura operatur: ⁊ iuxta consuetudinē notam homini
bus et preter consuetudinē nō solum nouis modis
sed etiam res nouas. Non erit igitur dubitandū in
nouis seminū cōmixtiōibus et ipsorum adiutoriis
noua animalia ⁊ necdum visa posse gigni. Sicut ap-
te docetur in cinuth de quo superius fecimus men- P
tionem. ¶ Scito autem qꝛ omne genus peccati ido Curiositas quid.
latriam prouexit: sicut euidenter apparet de curio-
sitate que est libido sciendi non necessaria: tāta nā-
qꝫ libido sciēdi futura: ⁊ alia cordiū occulta quorū-
dam hominū inflammauit: vt huius sciētiā execra-
bili animarū suarum cōmertio a demonibꝰ merca-
rent̃: propter quod ⁊ ipsi nature humane inimicissi-
mi demones sacrilega opera excogitauerunt: eisqꝫ
se placari et induci posse hominibꝰ suggesserūt: im
petrariqꝫ posse ab ipsis scientia futurorū et aliorū
occultorū. Inde processerunt infandissima illa ope
ra que etiam vulgo nominatissima sunt: videlicet i-
spectio speculi inspectio spate inspectio vnguis vi
delicet vt furta: ⁊ alia occulta inuenirent̃. in quibus Uanitates magice.
omibus diabolicorū sacrificiorū impietas partim
latet: et partim omibus manifesta est: si prece scri- Q
pta inueniant̃. Ex hac eadeʒ peste curiositatis pro-
cessit liber maledictus ⁊ execrabilis qui dicit̃ liber
sacratus. Similiter ⁊ aliud quod dicitur speculum
ab hoibus: in quibꝰ preterita presentia ⁊ futura vi-
deri ipsi auctores eorū demones promiserūt. Sunt
et alie huiꝰ pestes innumere per quas curiositas mi
tium stragem animarū inestimabilem fecit. Juxta
hunc modum ⁊ luxuria siue amor mulieꝝ: idolatrie
non paruam neqꝫ leuem occasionē dedit: neqꝫ enī fa
cile est enumerare ea sola que de his legimꝰ: vel in R
confessione post susceptum sacerdotiū audiuimꝰ.
Juxta hunc modū ira ⁊ odium cupiditas et ambi-
tio innumerabilibus maleficiis causam dederunt:
quorum nullū absqꝫ ipietate idolatrie exerceri po
test. Jam igitur declarauimus tibi radicē intimam
idolatrie: et causas omes qua cause essendi sunt ei-
dem siue ꝓuectionis atqꝫ dilatationis. ¶ Post hec S
igitur dicemꝰ impietatē ipsius atqꝫ vesaniam ⁊ hec
dictio erit destructio ipsius plane ⁊ euidens ⁊ nullū Aristoteles.
habens penitus nubilū dubitationis: verum quo-
niam aristoteles malos angelos esse credere nolu-
it deceptus ab ipso familiari demone suo: quem de
oculo veneris descēdisse opinabatur: qꝛ hoc ex som
no rustici cuiusdam acceperat: ⁊ in hoc eodem erro
re multi ex philosophis fuerunt arbitrantes hmōi

substātias rectores orbis terrarū deos: sicut legitur Sapientie. 13. Destruemus in primis idolatriā etiā scdm errorē huius. ¶ Dicemus igitur etiam si boni essent vt ipsi ponunt: et oēs essent calodemones vel cacodemones vt grece dicitur: tamen nō esset eis impendēdus nisi honor eisdem competēs. Nullatenus autē honor omnipotenti soli altissimoq deo debitus: huius enim honor ius ppriū est creatoris: quare sine
C ne iniuria ipsius aliis dari nō potest. ¶ Amplius. Aut est de voluntate eorū q huiusmodi honor eis impēditur: aut non: q si est de voluntate eorum: placet igitur eis iniuria creatoris. Ex quo manifesta est infidelitas eorum pariter et iniquitas. Infidelitas quidem: quia ipm deum et creatorē suū debito honore defraudāt

Nota. et illum sibi applicāt. Iniquitas in hoc: q ius alienū vsurpant. ¶ Si vero non de volūtate eorum est: nec indifferēter se potest habere si boni sunt ad tantam creatoris iniuriā: contra volūtatē igitur eorum est: q huiusmodi eis honor impenditur: quare offendūtur potius huiusmodi honoribus q placentur. Qui igitur huiusmodi honores eis exhibent: infestos eos ex hoc sibi reddunt potius q placatos. ¶ Amplius. Si puer coquinarius vel seruus alius videret vxorē dñi sui: et filios volentes sibi exhibere honorē soli dño suo i domo illa debitum si fidelis et bonus esset: nunqd hoc

A simili. sustineret? nūquid non tota iracundia et horrore a se huiusmodi honorē abiiceret? Si autē talia sustineret sibi fieri: nūquid nō fur et proditor dñi sui esset? Incōparabiliter autē maioris fidei debitores sunt calodemones omnes domino seculorū ac deo altissimo q possit esse seruus quisq domino suo hic. Quare si talia vel volunt vel sustinent sibi fieri fures intolerabiles sunt ac nequissimi dei proditores: ideo non solū non honorandi: sed et totis studiis ac viribus exterminandi et de medio tollendi: quēadmodum puer coquinarius aut seruus de quo mentionem fecimus: si talia sibi in domo domini sui vsurparet: nūquid non alii serui boni et fideles: totaq bona eiusdem domini familia in illū insurgere deberet: et de domo eiicere? ¶ Amplius. Si pro modico

A minori. furto vel rapina exiliū vel exterminiū etiam suspendium meretur quis: etiam cū illa cōmittit cōtra extraneum et parem. Quanta supplicia multo fortius merentur pro furto vel rapina diuini honoris atq seruitii huiusmodi ne dicā calodemones: sed etiā

Idolatria quid. extolerabiles. ¶ Amplius quid est idolatria nisi duplex furtum atq sacrilegium? Alterū vero quo ido
X latria seruitium soli deo debitum surripit: alterum vero quo ille cui impenditur illud rapit. ¶ Amplius Quis vir bonus si nec rex esset: nec dux: vellet honorari pro rege vel duce: nūquid nō magis irrideri se putaret: si honorem regiū/aut ducalem sibi exhiberi videret? Cum igitur boni illi dii incomparabiliter magis inferiores se videāt deo altissimo dominoq seculorū omniū: q iste vir duce: vel etiam rege: quāto magis irrideri se reputabūt: et in cōtumeliā suā intolerabilē referrent honorē soli creatori debitum sibi exhiberi. ¶ Amplius. Quanto maiorē honorem
Y indebitū impendi sibi vult aliquis: tanto maior est

Nota. eius superbia: seu vanis gloria: verbi gratia. Si simplex clericus sacerdotalem honorē sibi exhiberi vellet: erit hoc aliquātē vanitatis atq superbie. Si vero duplo maiorē erit duplo maioris vanitatis atq superbie: et ita generaliter quāto longius est hic ab eo statu vel meritis: cuius vel quorū honorē appetit: tanto maior est vanitas eius atq superbia. Qui igitur dii huiusmodi in infinitū longe sunt ab altitudine et supereminētia creatoris: et appetant impēdi sibi honorē soli debitū creatori: infinite sunt necessario vanitates eorū atq superbie. Quare infinite malicie et ideo in infinitū inhonorandi et impugnandi: vtpote dei hostes atrocissimi et iniuriosissimi. Q; si dixerit quis: q non honorē soli creatori debitū sibi impendi volunt boni dii: sed honorē sibi debitum et qui his cōpetit: similiter et seruitia sibi fieri que merito eis debentur. ¶ Querimus ergo vtrū fauorē suum et gratiam aliaq beneficia sua gratis impartiri debent hoibus aut non. Q; si sua ipsa bonitate et gratia nolūt beneficia sua impartiri hoibus: hoc ē 5
nisi electi muneribus et oblationibus. apparet manifeste nullam esse bonitatē eorum. Si enim in hominibus huiusmodi dispositio bonitas reputāda non est multo fortius nec in diis. Venalis enim beneficētia nō est beneficentia veri nominis: sed negociatio verissima est. inter negociantes autem in eo q negociantes nullū locum habet gratia. Q; si quis dixerit: q in hoc locum habet gratia et bñficentia apud deos: quia a cultoribus suis parua recipiūt et magna eis tribuunt. querimus iterum: an indigeant muneribus nostris: an non indigeant? Q; si indigent miserrimi sunt: omniū et in extremo inopes: qui sanguine talparum et vespertilionū atq vaccarum indigent et feliciores eis sunt milui atq bubones: qui gratis hoc est absq mercimonio aliquo huiusmodi animalia vbiq accipiunt. Feliciores etiā atq potētiores lupi atq leones: qui pro desideriis suis animalia quorum carnes esuriunt vel sanguinem sitiunt: vt sua vbiq capiunt. Si vero non indigent huiusmodi muneribus apparet ex hoc nulla esse bonitas eorum vel beneficia: quādo munera huiusmodi pro beneficiis suis exigant. Si enim detestanda est venalitas in hoibus: vt nec liceat eis ex beneficiis exigere munera: de quibus indigent. Quanto fortius nō licebit exigere munera etiam quibus nō indigent: pro indigētia siquidem sua potest vnusquisq petere ab eo qui habundat: vt ei tribuat aliqd: non pro beneficio alioquin vendit beneficiū et deturpat illud in mercimonium. ¶ Summa igitur ratiocinationis hec est q veri nominis bonitas pro beneficio q ex illa est nō patitur vnq aliquid exigi et maxime quādo eo hoc est munere vel retributione non idigetur. Quare siue

A Nota. re boni dii sunt. impossibile est q retributionē a cultoribus suis vel exigant: vel intēdant: vel q eam etiā patiantur: vir enim bonus et erubescit et horret hāc maculam poni in gloria sua: nec vllo modo sustinet vt q gratis ex bonitate debet effluere retributio extrahat inde vel extorqueat. Alioquin non de plenario bonitatis opus effluit: sed de vacuo et arido testroq cupiditatis. ¶ Amplius. Aut de suo prestant B
dii beneficia cultoribus suis: aut interpellātes apud creatorem ea prestari impetrāt: Quia si dixerit quis: quia de suo hoc est virtute et potentia salutem et vitam prestant mortalibus: similiter liberos et diuitias et honores. Manifestū est hoc esse impossibile: primū quia omnis virtus eorū et potentia dona dei altissimi sunt per que vel propter que non possunt nisi quātum iubet aut sinit altissimus. Non enim virtutes et potentias que largitus est eis altissimus ita alienauit et longe fecit a seipso: vt eas in potestate sua nō retinuerit: neq ipsos a ditione sua exmiserit

Venalis bñficentia nō est beneficētia

vt non eidē omnimoda seruitute subiecti sunt. Quare virtutibus et potentijs quas eis tribuit non possunt: nisi quantū ipse vult aut sinit: hoc autem in prima parte huius philosophie declaratū est euidenter. Quare illud solum possunt qd vult eos posse et illud solum agunt: quod et vult et sinit eos agere. Si igitur prestant beneficia: ex diuitijs est hoc et abundantia bonitatis creatoris et inundantis et influentis: primū in ipsas: deinde per ipsas in alia. Quare gratiarum actio et collaudatio de omnibus beneficijs in primis est et maxime creatoris: sicut et ipsa largitio ipsorum: et propter hoc in primis et maxime ab ipso petenda sunt et speranda. ¶ Amplius. Eo solo volente: et inuitis atqȝ contradicentibus dijs huiusmodi obtinent quecūqȝ beneficia: eo autem solo nolente quicquid agant dij: quātumcunqȝ conentur ad prestādum: impossibile est: vt aliquid eorum obtineatur. Prestatio igitur omniū beneficiorum: per se est diuine voluntatis: a diffinitione eius quod est per se: quoniam ea posita ponitur: et remota remouetur. Quare si propter beneficia cultus siue seruitus cuiqȝ debetur: deo per se debetur: et propter hoc ex necessitate ei soli. quod enī per se debetur alicui et soli debetur iusta ratione eius quod est per se.

Nota.

B

¶ Amplius. Si beneficia prestant dij nō gratis: sed intuitu remunerationis sacrificiorū et oblationum iam non vt dij neqȝ vt boni homines prestāt illa: sed vt vilissimi homines: omniū enim hominū vilissimi sunt: qui venales sunt. Quod si dixerit: quia non eo intuitu: sed magis gratis. et ideo magis colendi sunt: quia gratis beneficia prestant mortalibus: et ideo magis colendi sunt: magis honorandi: magis amādi. hoc vtiqȝ verum esset hoc posito: sed nō ideo creatori gloria sua auferenda est: nec munera illius vsurpanda. ¶ Amplius. Si de suo prestant bñficia mortalibus: querimus qualiter intelligatur de suo. nichil enim suū habent: quod non ab vniuersali largitore bonorum acceperunt: quare de dei donis acceptis a deo prestant huiusmodi beneficia. Addimus autem: qȝ ad hoc acceptis: vt inde largi essent quātum possunt et decet. Non enim in auariciam: neqȝ in excōmunicationē proprietatis ditauit eos creator bonis donis suis. Quare hac conditione ea receperunt: vt inde ipsi diuites et beati essent in primis: et deinde illa quibus deceret cōmunicarēt. Hec autem est ratio nuncij et deferentis beneficiū: quare in prestatione beneficiorū nō sunt dij: nisi nūcij vniuersalis largitoris bonorum: deferētes beneficia ipsius: quibus ea mittere fuerit largitatis sue dignatio.

Homines venales vilissimi.

C

Manifestū autem est tibi et cuiqȝ intelligenti intelligibilia: quid nuncijs et dona deferentibus faciendum sit: et non propter huiusmodi officiū deificandi sint vel dij habendi. apparet igitur insania et impietas simul idolatrie ex hoc. ¶ Amplius. Potentie et virtutes eorum: aut sunt irrationabiles: aut p electionem operantes: qȝ si fuerint irrationabiles: hoc est non libere: sed per necessitatem operantes: qualis est virtus ignis ad calefaciendū: cui non est liberum non calefacere cum obuiauerit ei materia calefactibilis: immo necessariū. Non enī potest nō calefacere: tunc nec habet in potestate cōtinere virtutem suam. tunc nulla grā habenda est dijs ex prestatione beneficiorum: sicut nec igni ex calefactione. Non enim ex gratuita voluntate et libera intentione talia operātur: sed per modū vt ait philosophus seruientis: qui non habet in potestate aliud facere: vel contradicere: quare colendi non sunt vllo modo propter beneficia. ¶ Si vero fuerint rationabiles et libere necesse est: vt tanto maioris gratie maiorisqȝ liberalitatis sint: quanto fonti gratiarū viciniores si tamen boni dij sunt. Quare tanto minus intendētes retributionē: lōgiusqȝ ab omni venalitate. Quare ex necessitate non solum amant huiusmodi munera sacrificiorum oblationū: sed etiam offendūtur ex oblatione ipsorum: vt supra diximus. ¶ Quod si dixerit quis: quia non placent munera dijs per se: neqȝ ea amant: vtpote qui eis non indigent: sed debitum per se est: atqȝ decens honorificentia beneficiorum et maiorū: atqȝ sublimium et magnus decor iusticie est in hoc: et hic est qui placet eis in tota cultura sua.

Nota.

Virtutes necessarie que.

Philosophus.

Virtutes libere.

¶ Respondemus quia dignum et iustum est decens atqȝ decorum: vt honorentur boni dij: veruntamen non honore quo ipsi ex necessitate offendūtur si boni sunt: hoc est non de honore alieno et sacrificio: de rapina: et qui eis impendi nō potest: nisi cum inhonoratione et iniuria creatoris. De alieno vero eos honorat et de rapina: qui de toto cultu soli deo altissimo debito: eiusqȝ solius propriū eis aliquid offert. ¶ Honorandi autem sunt: vt alti atqȝ sublimes: non autem vt deus altissimus: et ipsi si boni sunt: vt sepe diximus longe amplius offenduntur inhonoratione et iniuria creatoris qȝ viri sancti. Quanto enim meliores atqȝ sanctiores: tanto etiam et iustiores: quare omnis iniusticie et iniquitatis magis sunt ei. Et ideo huiusmodi iniusto et iniquitati: qua deo altissimo cultus suus et honor aufertur maxime inimici sunt: et propter hoc maxime eam persequuntur. Quare ipsi dij idolatrie magis inimici sunt: et ideo consequēter idolatrarum. ¶ Amplius in prestandis beneficijs: aut consulunt et curant voluntatem diuinam aut non. Quod si consulunt eam et curant: non aliter prestantes eā: nisi sicut viderint esse beneplacitum diuine voluntatis. Dispēsatores igitur se gerunt beneficiorum: non auctores aut largitores. Qui enim aliena voluntate tantum nutu administrat dispensator est non dominus: et in hoc dispensatorem se gerit non dominū. In prestatiōe igitur beneficiorum non habendi sunt domini: quare multo fortius ne dij: qui enim non est habendus dominus multo fortius neqȝ deus habendus erit. ¶ Quod si dei altissimi voluntatem in his neqȝ consulūt: neqȝ curant: magis igitur sunt stulti et prodigi dispensatores bonorum huius: qȝ et liberales largitores. ¶ Amplius. Cum rectitudo diuine volūtatis regula sit omniū bonorum operum: et ipsi nō consulunt vel curant regulam hanc: non curant igitur de rectitudine operum suorū: quare non est eis cure: an recte: an minus recte agant. Non solum igitur stulti: sed etiam insani sunt: qui nō curant qualiter agant. Quod si dixerit quis: quia placādi sunt dij: quia interdum irascūtur mortalibus. Querimus ab eis propter quid irascātur mortalibus? Si etiā alia de causa irascuntur: qȝ propter peccata ipsorum iniuste irascuntur illis. iniusta enim est omnis ira: et si nō est contra peccatum: aut propriū: aut alienum. Si enī non propter peccata eorum irascūtur mortalibus: manifestum est: quia iniuste irascūtur eisdem. et ideo iniusti ipsi ex necessitate sunt et peccatores: quare non solum dij habendi nō sunt: sed potius diaboli mali. Quod si propter peccata eorum solū irascuntur mor-

E

Inhonoratio dei.

F

Dispensator quis.

Acute disputat.

G

Ira iniusta que.

talibus: tunc maxime placantur: cum a mortalib⁹ peccatis recesserint. contrariorum enim cōtrarias causas esse necesse est. Q̄ si iustificatio mortalium elongatioq; a peccatis non placat eos: sed exardescit ira eorum: donec offerātur eis carnes ꝛ sanguis animaliū. Manifestum est: quia ira huiusmodi nō est ira deorum: sed potius ira serpentū siue leonū: aut aliarum bestiarū rugientiū: donec aliquid prede ceperint. et huiusmodi substātie non dij sunt: sed diaboli naturali malicia infesti hoībus: vt serpentes aut alie bestie. Quod sensisse expresse videt̄ phidus machometus: qui dicit deum creasse angelos de luce: diabolos vero de flamma. Q̄ si propter rabiem et seuitiam timendi tantū sunt: nichil curandi sunt nisi vt serpentes atq; leones: et ideo nec dij habendi. Non restat igitur nisi vt deficiamus destruamus: ꝛ exterminemus eos: vt serpētes atq; leones. Nullū enī animal est adeo rabidū aut seuū: quod escarū oblatione placari non possit atq; mitescere. ¶ Si vero dixerit quis: qꝛ boni dij interpellationibus suis et patrocinijs nos adiuuant. Impetrātes nobis apud deum altissimū multiplicia beneficia. Honorandi igitur sunt tantum vt patroni ꝛ aduocati: quare nō vt iudices ante deum: ꝛ ideo neq; vt dij.

Machometus.

H Manifestū igitur est: qꝛ nec sacra nec sacrificia constituenda sunt eis: nec alij honores quos sola requirit supereminētia diuinitatis sublimitas. ¶ Q̄ si q̄s dixerit: qꝛ non est magnū occidere bouē: aut arietē: aut aliquod aīal in honore seu pro honore cuiuscūq; deorū: qꝛ etiā pro amico honorādo multa aīalia licite occidunt̄. ¶ Preterea si regibus ꝛ p̄ncipib⁹ qui vtiq; hoīes sunt: ꝛ etiā cuiuscūq; generis hoīb⁹ dantur aīalia ꝛ parua ꝛ magna: et hoc ad adorādū eos et seruiēdū ipsis: cur non de his liceat talia fieri: cū magis honorandi sint q̄ hoīes: ꝛ magis eis seruiēdum q̄ hoībus: vtpote sublimiorib⁹ atq; prestātioribus. Respōdemus: qꝛ et si dari possunt animalia licite hoībus ꝛ occidi pro hoībus: non tamen sacrificari possunt vel debent hominib⁹. Sacrificiū enī est munus quod offerendo sacrū fit: ꝛ sacrum efficit offerentem quantum in eo est: et si etiam illum pro quo offertur: et hoc est proprie sacrificare ipm: scilꝫ munus offerendo sacrum facere: et tam offerentem q̄ eum pro quo offertur sanctificare. Quapropter

Nota.

Sacrificiū quid.

Sacrificare quid.

I sacrificans eoipso: q sacrificans virtutē sanctificatiuam et emūdatiuā a peccatis attribuit ei cui sacrificat. hec autem virtus non est nisi altissimi dei. Attribuit etiam eidem tantam virtutē sanctificatiuā: vt eoipso munus sanctū seu sacrificium sit: quod eidem offertur: q̄ ideo alij q̄ deo altissimo sacrificāt. Iam facto ipo illud quicquid ipm sit sanctificationem ꝛ offerentis ꝛ muneris: et ei⁹ etiam pro quo offertur esse confitent̄: et propter hoc cōsequēter omnipotentē creatorem ac deum altissimum. Manifestum igitur est tibi quanta iniuria: quantaq; contumelia creatoris sit: incōmunicabilē ac singularem eius gloriā eidem auferre: ꝛ in illud quodcūq; trāsferre. eodemmodo de alijs intentiōibus sacrificiorum quas supra memorauimus se habet. ¶ Hec autem impietas vt amplius elucescat ꝛ manifestior tibi fiat: noiabimus ꝛ numerabimus tibi: intētiones sacrificiorū et vires. Qui igitur sacrificat aīal idē est: ac si diceret et reuera ope illo sacrificij hec dicit:

Intētiōes sacrificiorꝫ que.

K tibi offero: vel sacrifico. Auctorē sctitatis ꝯfiteor: et ad sanctificandum inuoco: sanctificādum autem il-

Prima.

lum: pro quo hmōi sacrificiū tibi offero. ¶ Secūdo sicut aīal istud in manib⁹ meis est: ita vt ipm occidā si voluero: vel parcā eidem si mihi placuerit: ita in manibus tuis sumus: vt nos occidas p iusticiā ꝑpt peccata nostra si volueris: vel parcas nobis p misericordiam tuam: si beneplacitū tuum fuerit. ¶ Tertio sicut in potestate mea est animal istud ad occidēdum vel saluandū: ita in potestate tua sum⁹ ad pdēdum et saluandū. ¶ Quarto sicut moritur istud animal: ita moritur in me per istud sacrificiū omē peccatum. Holocaustum vero videtur ipo opere holocausti: sicut consumit̄ igne isto presenti hoc animal: ita vt nichil ex eo remaneat: ita vt consumat̄ in me omne peccatū: eodemmodo sicut effundit̄ sanguis istius animalis de corpe ipsius: ita effluat et effundatur omne peccatū de corpore meo. ¶ Quinto: sicut istud animal oblatione mea tuum efficitur: ita vt de cetero tibi viuat: et tibi moriatur: ita et ego.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

¶ Sexto: sicut de hac mensa siue altari corporalem refectionē recipio: ita et spiritualem. ¶ Septimo p hanc immolationū communionē: per hoc q ad mēsam istam admittor cū alijs cultoribus tuis: de familia et cultoribus tuis me esse profiteor. ¶ Manifestum autem est tibi: quia nichil horū dicēdum est: nisi omīpotenti ac misericordissimo deo. Ipso enī facto sacrificij septemplicis in ipm blasphematur. Et hoc est vel qꝛ quasi septem glorie ipsius singulariter ꝛ soliditate in aliud trāsferunt̄: vel vna ei⁹ gloria singularis huius facto alij attribuit̄. ¶ Ampli⁹

Sexta.

Septima.

L Et placato deo deorum mortalib⁹: placati sunt eisdē isti dij ex necessitate aut nō: si sic. Non habent igitur mortales necesse placare eos vlteri⁹: quare eo placato ꝛ fauēte mortalib⁹ superuacuū est ꝓpiciationē et fauorē illorū querere sacrificijs vel munerib⁹. Si vero eo placato et fauēte mortalibus: non sunt ipsi placati ex necessitate: ꝛ remanent igitur interdū irati mortalibus ꝛ infesti: ꝛ ita discordātes a diuino bñplacito voluntatis quare mali ꝛ iniqui. ¶ Amp. Aut deo deorū placato ꝛ fauēte mortalibus: ira huiusmodi deorum: aut potest nocere eisdē: aut nō potest. Si potest: non est igitur deus deorū omīpotēs: nec deus deorum vere: cum coercere nō possit deos hmōi ne contra fauorem suū et volūtatem noceant

M mortalibus. Si vero eo placato et fauente mortalibus nocere non possunt: nec timēda est: nec curāda: ira eorum eousq; vt placatio eorū querēda sit sacrificijs vel muneribus: superuacue nāq; placito eius queritur qui nocere non potest. ¶ Amplius. Cū deus altissimus deus deorū sit: et dij omnes creature ipsius: ex necessitate subditi sunt ei subiectione plenissima. Iam enī declarauimus in primo tractatu scientie istius: qꝛ non est virtus vel potētia adeo firma vel solida: que non in nichilū vanesceret ꝛ in non esse recideret: nisi omīpotentis dei altissimi virtute et bñplacito retineret̄: quare manifestū est: nullam substantiā omīno aliquid posse cōtra bñplacitū ipsius. Quare neq; prodesse: neq; nocere cōtra beneplacitum ipsius: neq; inuito eo esse quantū ad omnia alia. Quib⁹ vero ipse irat⁹ est nihil habere posse presidij ab alijs. Manifestū igit̄ est: nec irā deorū posse nocere mortalib⁹ ipo placato ꝛ fauente eisdē neq; fauorē posse ꝓdesse seipo irato. Declaratū igitur est neq; fauorē eorū esse querēdū: neq; iram timendā. ¶ Ampli⁹. Si mali sunt dij: deus deorꝫ quātum ad hoc aduersarius eorū est: maliciā eorum re

Nulla virtus stabilis sine dei auxilio.

N

primens ⁊ cōpescens. Si enim permitteret eos sevi-
re iuxta maliciā suam in homines: aut faceret hoc
iudicio: aut nō curans: aut penitus ignorans. Im-
possibile est autem vt penitus ignorans cum igno-
O rātia in ipsum cadere impossibile sit. ¶ Declaratum
Providen- est etiam in tractatu de cura ipsius ꝙ impossibile est
tia dei. ipsum non curare res humanas. Relinquitur ergo
ex necessitate: vt nunꝙ permittat affligi mortales a
diis huiusmodi: nisi iudicio: quare nō pro volunta-
te ipsorum: sed sicut limitat eos diuina iusticia. Nō
est igitur in voluntate ipsorum vt affligantur mor-
tales vel vt parcatur eis neqꝫ quatenus alterum eo-
rum fiat: quare ī solo iudicio ac beneplacito dei om-
nipotentis posita est pax et turbatio rerum huma-
narum. Similiter: et prosperitas: ⁊ aduersitas ho-
minum: non solum igitur superuacuum est ⁊ inutile
deos colere propter quodcunqꝫ istorum: sed etiam stul-
Nota. tissimum ⁊ impium. ¶ Amplius. Cum ex propria
virtute nihil possit: sed ex ea sola quā a deo accepe-
rit potestate: ⁊ ex ea vtiqꝫ quantū vult aut sinit de⁹ altissi-
mus non valentes eam vllatenus extēdere vltra ꝙ
eis ipse limitat altissimus. Quare propter omnia
P mala ⁊ bona q̄ mortalibus: vel eueniunt: vel eueni-
re possunt nihil omnino cultus aut honorificentie
impendendum est diis quantum ad propriam eorum
potestatem. ¶ Q; si dixerit quis. Quia propter hoc
cultus eis impendendus est: quia bona et mala pro-
curare possunt mortalibus apud altissimum. vt po-
te ministri regni ipsius: ⁊ amici illius. Respondea-
mus: quia nihil apud ipsum procurare possunt nec im-
Ministri dei perare: vt pote inimici ipsius. De bonis vero nunꝙ
honorandi. negatum est: vel a nobis: vel ab aliis quin vt ministri
Q dei altissimi honorādi sint. Et ideo propter ipsum
cuius ministri ⁊ amici sūt: honore ministeriali non
autē diuali: vt ita loquimur: seu diuinali honorari pos-
sūt. Quē si vel exigerent: vel peteret nō essent non
solum boni vel honorādi: sed velut dei hostes inidis-
simi glorie ipsius vsurpatores: igne ⁊ gladio si fieri
posset persequendi atqꝫ de medio tollendi. Quoniam
autē iam alibi declaratum est: ipsos nihil ampli⁹ pos-
se in regno dei altissimi: quod est regnū dñi seculorum: et
vniuersale imperium dominatioqꝫ completa in vlti-
mo perfectionis: a qua īpossibile est aliquid exem-
ptum esse: eiqꝫ nō subditum subiectione vltima. Ni-
R hil inꝙ amplius ꝙ ministros vel seruos adhuc: vel
bonos ⁊ fideles: q̄ in obsequium et honorem dñi sui
se ⁊ sua totaliter cōferunt: vel malos ⁊ perfidos: ma-
nifestum est ex hoc nihil honorificentie: vel cultus q̄
latria dicitur eisdem esse impendēdū. Et si eis inde
quicꝙ impenditur: non solum non prodesse: sed etiā
obesse mortalibus: quia ipsimet ipsis offēduntur in-
de si boni sunt: non solum deus altissimus. Si vero
mali sunt: quanto magis inde offenditur deus altis-
Nota. simus: cum ipsi non solum omni honore indigni sint:
sed omni supplicio et exterminio dignissimi. ¶ Am-
plius. Potestatem quā dicūt habere deos istos ne-
cesse est vt dicant: vel esse datam ipsis a deo deorum
vel esse eis a se: hoc est non aliunde: sequitur ex hoc
vt neqꝫ sapientia: neqꝫ ipsum esse: quare ex necessita-
Anum. te increati erunt et eterni. Iam autem errorem illū
destruximus: ⁊ declarauimus: quia necesse est per
vnum solum numero esse in vltimitate vnitatis: et
in fine simplicitatis: ⁊ quia non est ei coequeuum ne-
qꝫ compar aliud: neqꝫ vllo modo ei a latere nichil ē
exregione quicꝙ. Si vero fuerit eis hec potestas a
deo deorum iuxta sententiam platonis in libro suo Plato in ti-
quem vocat timeū: in qua opinione etiam multi alii meo.
fuerunt. Necesse est vt potestatem istam comitent
sapientia ⁊ iusticia regulantes eam: et moderantes
eam: aut non comitantur ipsam. Q; si comitantur
ipsam: manifestum est: quia iustis ⁊ bonis mortali-
bus nunꝙ aduersantur: vel irascuntur: nunꝙ nocēt
eisdem. ¶ Manifestum etiam est secundum hoc: quia
solis iniquis ⁊ peccatoribus aduersantur et irascū-
tur: ⁊ propter solam iniquitatem ⁊ peccata. ¶ Quo- S
niam sapientia ⁊ iusticia sapientes et iustos ob ali-
as causas irasci non sinūt. Et quia etiam sapientia
et iusticia bellum inexorabile semper habent contra
vitia ⁊ peccata: que neqꝫ pace sopiri: neqꝫ treuga vn-
ꝙ suspēdi potest. ¶ Sequitur istud ex necessitate vt Nota.
nunꝙ placati sunt iniquis ⁊ peccatoribus: quādiu in
iniquitatibus suis: ⁊ peccatis persisterint: quare ne-
qꝫ muneribus neqꝫ sacrificiis possibile est: vt obtinea-
tur fauor ⁊ gratia ab his omnibus. Inutilis igitur
est cultus eorum quantum ad ipsos: superuacuus T
autem quantum ad iustos ⁊ bonos. Sapientes enī
⁊ iusti dii nō possūt non fauere: ⁊ gloriam suā impar-
tiri sibi similibus: hoc est sapientibus ⁊ iustis homi-
nibus. Necesse enim modis omnibus est quanto sa-
pientiores ⁊ iustiores sunt dii: tanto eos: ⁊ bonos: ⁊
omnia bona maiori fauore ⁊ gratia amplexari: for-
tiorīqꝫ eis amicitia seu dilectione astringi. Nō solū
igitur placatos atqꝫ propicios necesse est eos eē bo-
nis et iustis hominibus sed etiā amicissimos. Ami-
citia incomparabiliter maiore ꝙ homines amici es- Amicitia
se possint hominibus. ¶ Quia igitur amicitia ve- vera.
ra poti⁹ cōferre amico ꝙ ab eo recipere intēdit: imo
cōtra intētionē: ⁊ veritatē amicitie ē aliqd proprii cō-
modi in ipsa q̄rere: manifestū ē deos: nec velle: nec q̄-
rere mūera vel sacrificia isti⁹ insanissime culture: cum
igitur in bonis: et iustis hominibus fauorem ⁊ glo-
riam deorum querere per semet ipsā sufficiat: su-
peruacuum ē eis offerre mūera vel sacrificia propter hoc.
¶ Amplius. Quis hō sapiens ⁊ iustus vellet sibi
offerri quecunqꝫ munera: propter hoc vt fauerēt bo-
nis et iustis hominibus: ⁊ propter hoc vt esset eis ami-
cus ⁊ propicius: certum est ꝙ nullus immo manife-
stum est quia irasceretur omnis sapiens ⁊ iustus offe-
rentibus. Irasceretur inꝙ faciente hoc sapiētia et
iusticia: et hoc tanto magis quanto maior in eo sa-
pientia ⁊ iusticia: quia igitur incomparabiliter ma-
ior est sapientia et iusticia deorum ꝙ possit esse quo-
rumcūqꝫ mortaliū: ex necessitate icōparabiliter mag; iras-
cūtur boni dii mūera huiusmodi ⁊ sacrificia sibi offerētib⁹.
Non solum igitur iram bonorum deorum qualem-
cunqꝫ contra se prouocant huius cultores. Sed in-
estimabilem ⁊ immensurabilem mortalibus. Si quis Aduerte.
autem dixerit: quia multo fortius possumus ista ob-
iicere cultui seu culture dei altissimi: cum ipse incō-
parabiliter magis sapiens ac bonus et iustus sit om-
nibus diis. Necesse enim est vt bonitate sua pura ⁊ re-
dundantissima gratis faueat et sit propicius atqꝫ
amicus sapientibus et iustis hominibus. Et pro-
pter hoc nō solum superuacua sed etiam noxia et irā
eiusdem prouocans est cultura que ipsi ab eisdem
impenditur. ¶ Respondemus quia cultura oīs et V
honorificentia ipsius et debitum per se. propter su-
pereminentissimam ipsius nobilitatem ac maiesta-
tem seu magnificentiam: ⁊ propter obnoxitatē qua
vnaqueqꝫ creatura totū quod ē ⁊ totū quod habet eidem

singulariter debet. Aliis autem nec debet nisi propter ipsum: quoniā ab aliis nihil habet proprie et per alia tanq̄ ꝑ nuncios atq̄ deferētes multa bona receperit. Manifestum aūt est ꝑ se q꞉ incōperabiliter longe est dator muneris a nūcio deferēte illud. Nuncio enim et deferēti munus: inq̄tum nuntio et differenti ex voluntate et beneplacito mittentis illud: nō debetur aliq̄d honorificētie vl' gratie vel remūerationis: nisi ꝓpt' datorē mūeris vl' mittētis illud.

Dator muneris a nuncio deferente illud differt.

X Quare sic supradiximꝰ: bonis diis nihil debet' honorificētie vel beneficiorū: que ꝑ eos p̄stant' mortalibꝰ nisi propter datorē ipsorū qui est deꝰ altissimꝰ. Sacra autē ⁊ sacrificia ⁊ templa: totaq̄ cultura idolatrie nō est honorificētia deorū nec nūciorū ac deferentiū beneficia: que deꝰ eorū p̄stat mortalibꝰ. Sꝫ vt datorū vel vt ministrorū et amicorum dei altissimi sꝫ vt autoris ipsius dei altissimi. Per se autē notū est: quia solus deꝰ altissimꝰ honorandꝰ est et solꝰ auctor beneficiorū: solusq̄ dator ipso rū: vt auctor ⁊

Y dator illorū. Manifestum igitur est culturā deorū iniurium eē intollerabilē dei altissimi. Si quis vero dicat: q꞉ nos xp̄iani tēpla edificamꝰ nō diis sꝫ hominibꝰ sāctis: sꝫ et q꞉ sacra eis statuimus videlicet festa sacrasq̄ cātatōes ⁊ lectōes quēadmodū ⁊ contra religionē xp̄ianā dixerat faustus hereticꝰ: q꞉ xp̄iani idola in martyres: sacrificia in agapas ꝯuerterunt. ¶ Respōdemꝰ quia nō tēpla sanctis vel martyribus vel aliis: sꝫ deo altissimo edificamus: ⁊ q̄cq̄d honoris sāctis impendimus vt dei amicis: et vt dei suis et propter ipsū deum solum hoc facimus. Neq̄ sanctos ipsos inuocamus aut oramus vt deos: neq̄ vt auctores eorū q̄ nobis p̄stari petimꝰ: sꝫ vt interpellatores ꝓ nobis ⁊ impetratores: neq̄ ab ipsis petimus vt nobis hm̄ōi b̄n̄ficia largiant': sꝫ potius vt deū altissimū orātis q̄tenꝰ ipse nobis ea largiat'. Nec dicimus sancte petre salua nos sꝫ potiꝰ ora pro nobis. Martyres igit' ⁊ alios sanctos colimꝰ. Non vt illi idola vel deos. Illi ab idolis diis salutē sibi ⁊ sperabāt ⁊ poscebāt dari: ⁊ illos eā posse dare credebant: nos aūt nō sic. Non eni a sāctis speramꝰ vl' petimus nobis salutē dari: sed vt a dn̄o deo nobis detur impetrari: nec eisdem imponimus vel credimꝰ ꝙ ipsi sint auctores vel datores salutis: sed potius obtētores seu ipetratores. Q; si quis dixerit: ꝙ quēadmodū regibꝰ debet' regiꝰ honor: ⁊ pōtificibꝰ ⁊ sacerdotibꝰ sacerdotalis: ita ēt diis diuinꝰ honor ex

Faustus hereticus.

Nota.

Sancti interpellatores pro nobis.

A sanctis quid nobis q̄r.

Z necessitate fidei debet'. ¶ Rn̄demꝰ: q꞉ diuinꝰ honos apd̄ nos nō signat nisi dei altissi honorem: sic neq̄ hoc nomē deꝰ nisi deū altissimū. vn̄ et nomen incōmunicabile vocatur. sapientie. xiiij. vbi dicit' de idolatris: quia nomē incōmunicabile dederunt ligno: et lapidi: quia ergo diuinus nō a diis: sed a deo denominatum est / quemadmodum regius ab eo quod ē rex: ⁊ pontificalis ab eo quod est pontifex: non procedit vniformiter secundum intentionem eorū. Deus enim nomen cōmune est ⁊ communicabile apud eos. Nunc reuertamur ad id in quo eramus dicimus: ꝙ si sapientia ⁊ iustitia vel bonitas comitan-

Diuinus honor quis.

Deꝰ nomen incommunicabile.

A tur potestatem quā dicunt habere deos. Manifestum est: quia inutilis est cultura deorum iniquis ⁊ malis hominibus: superuacua autem sapientibus et iustis: immo etiam noxia: deoq̄ altissimo intolerabiliter iniuriosa. Si vero nō comitātur eā sapientia vel iustitia seu bonitas. Palam est ꝙ huius potestas in diis gladius est in manibus furiosorū

Apparet etiam q̄nta est vesania idolatrie que: ⁊ deos illos nominare non erubescit: quos ⁊ absq̄ sapiētia: ⁊ absq̄ bonitate esse confitetur. Quare insipiētes: ⁊ malos: ⁊ ideo potius inhonorandi atq̄ spernādi q̄ honorificandi. ¶ Q; si dixerit quis: ꝙ ꝓpter insipientiam suam atq̄ malitiam placandi sunt ne seuiant i mortales. Error iste multis viis destruit' primū: quia hm̄ōi substantie non dii sunt: sed belue. Belua eni ē que sine sapientia irascit' ad seuiendū: ⁊ placatur esca: secūdo: q꞉ hm̄ōi ne dicam dii: sꝫ belue si placarentur muneribus irascerentur non offerentibus munera: sed sacrificia eorū cōtemnētibus: ⁊ ita non sinerent viuere nisi cultores suos. ¶ Amp̄. Aut est eis potestas hec libera vt seuiant in quosq̄ ⁊ quātūcūq̄ voluerint: aut est in eis ligata ⁊ limitata: ꝙ si est eis libera: quomodo igitur ꝓ tunc contēptoribus suis: ⁊ exterminatoribus culture sue. Si vero nō eis libera: sed ligata ac liminata. Est igitur i potestate: ⁊ beneplacito ligatoris ac limitatoris in quos: ⁊ q̄tū: ⁊ quādo seuiant. Ipse igit' solus placandus est muneribus ⁊ sacrificiis: nō hm̄ōi belue: quarū malitia nihil habet: nisi q̄tū ipse vult ⁊ sinit. Quis eni videns aliquē tenentem bestiam ligatam adoret: vel honoret ipsam bestiam: vt in ipsum non seuiat: ⁊ nō potius tenētē illam. Certum autem est q꞉ solus deꝰ altissimus ⁊ ligator et limitator est huius potestatis q̄re ipse solus orandꝰ: ⁊ adorādus: ⁊ honorandꝰ est cōtra iram atq̄ seuiciam: hm̄ōi bestiarum: nō ipse bestie. Q; si dixerit nō est ex toto ligata hm̄ōi potestas a deo altissimo: sed in ꝑte: tenet igitur eos ligatos quātū vult: cum inuitus nihil eis liberum dimiserit. Quare ex toto in manibus eius sunt: sicut belue cathenate: debes aūt scire: q꞉ eo vsq̄ desipuit quorundā vanitas: vt deos crederēt vel sibi ip̄is ꝑtitos fuisse ad hoc sorte: vel deū deorum ipsis distribuisse totum orbē terrarū. Plato vero sentit deū deorum orbem terrarum eis regendum tradidisse ac distribuisse. Q̄d si verū est nec ip̄i suggerūt mortalibus cōtra deū deorum: nec aliquid ab eis exigunt cōtra honorem ipsius: quare neq̄ culturam hm̄ōi eis suggerūt: nec ab ipsis exigunt ipsam nec etiam impendi sibi sustinent eandem. Alioquin nō solum infideles ministri: sed etiā nequissimi ipsius essent. Cum gubernationi sue: ⁊ cure commissos mortales a deo altissimo auerterent: ⁊ in culturam suam transferrent: ⁊ deus altissimus iniquus esset: si tantam eorum nequitiam sustineret. Si eniꝫ cura est et de hominibus vt iuste viuant: ⁊ iniusticias eorum īpunitas esse non sinat: tanto fortius in diis nō sustinebit tantam iniquitatem: quin eam quandoq̄ vindicet: ⁊ quin eos a tam malis administrationibus quandoq̄ admoueat. Si enim in atria domus sue: hoc est in genere humano tantas iniquitates tāta districtione interdicit tātaq̄ seueritate vindicat: quāto fortiꝰ i ipsis penetralibus domꝰ sue: hoc ē i cetu deorū: ⁊ in ipso celo? Si eni nec ipsū celum: cetusq̄ deorum vacat a tantis iniuriis: ⁊ contumeliis creatoris: que illi est cura de honore suo et gloria et de salute ipsorum? ¶ Quoniam omnium egritudinū perniciosissima est iniquitas: et omnium mortium pessima est mors peccatorum: et omnium sordium spurcissima est feculētia vitiorum. Q; si non curat hec vīdicare q̄ est eius iustitia: si non curat sanare q̄ eiꝰ mīa. Si nō curat mūdare que est eius sanctitas. Eousq̄ vero insanierunt quidam vt deum hebre-

Errorem aliunt confutat.

B

Nota.

Potestas omnis a deo.

Plato.

C

Nota.

Insania quorundā

orum non nisi vnum ex his opinarentur: et forte ob-
tinuisse vt de⁹ esset hebreorũ: τ iupiter similiť vt de⁹
esset crete: et venus vt dea esset cypri: et ita de alijs.
Querẽdũ autẽ est ab hmõi hominib⁹: cũ orbez ter-
rarũ de⁹ deorũ creasset et ei⁹ esset iure plẽissimo ac
D singularissimo: vtrũ ipe de⁹ deorũ fortes hmõi mi-
sit: an ipi p se: deũ aũt deorũ fortez misisse: nõ solum
nõ verũ sed puerile est sentire cũ fortes ibi tm̃ locuz
Sortes vbi locũ habeāt. habeāt vbi ignoratur qđ euitãdũ vel cõmittẽdũ sit.
Sapiẽtissim⁹ aũt deus nihil in pte ista ignorabat.
Q; si ipe mısit: cõsulto deo altissimo fortes hmõi mi-
serũt: et de re ei⁹ apparet eos nihil iuris habere in
his que per hmõi fortes occupauerunt. Quare nec
vt dij nec vt dñi in his honorãdi sunt. ¶ Si vero eo
consulto: et de bñplacito eius fortes hmõi de toto
orbe miserunt. Qualiter ergo de tot gtib⁹ mũdi ex-
terminati sũt et eiecti: et hoc deo ipo hebreorũ iubẽ-
te in lege sua. Quomõ nõ fuit contẽt⁹ deus hebreo-
rũ forte sua et fines aliorũ inuasit videlicet terram
promissionis. Si eni est pax et amicitia inť eos: nul-
lus eorũ inuadit fines aliorum quin etiã adiuuãt se
inuicẽ: et promouet alter alteri⁹ culturaz. Quomõ
igitur permiserunt se sic exterminari omnes de ter-
ra promissionis τ de toto orbe christianorũ: τ de to-
to regno sarracẽorũ: τ potissimũ de egypto vbi om-
nes colebanť: vbi adeo erat celebris cultus eorũ: vt
egypt⁹ ppter hoc templũ mũdi vocareť: sicut dicit.
Egiptus. Mercuri⁹. Sed de vrbe roma τ maxime de templo
E qđ pantheon vocabať: qđ vnuz omnium erat deoꝝ.
Pantheõ. Quõ illud saltez nõ sibi custodierũt τ defenderunt?
Q; si nec pax nec amicitia est inter eos: mali igiť
sunt: auari et cupidi: inuicem se impugnãtes: finesq
suos ptra alterutrũ inuadẽtes τ occupãtes. ¶ Hec
aũt oĩa lõge sunt a natura deorũ maxime bonorum
qles ipos ipi credũt. Appet igiť ex ipo extermini eo-
Nota. rũ tãto atq pfugatione eoꝝ in orbe terrarum nihil
posse. ¶ Si eni ea esset potestas eorũ quã eis impo-
nũt τ sibi pmuz et maxime psuluissent reseruãtes tẽ-
pla sua atq defendentes. deide statuas siue imagi-
nes aut idola sua ministrosq sacrorũ suorum põtifi-
ces scilicz et sacerdotes τ postmodũ cultorib⁹ suis.
Dij fugati ex orbe. Omnino eni incredibibile est q sponte sua extermi-
nati sint dij. τ pfugati de maiori pte orbis terraruz.
Silr et modis omib⁹ iprobabile: τ eosdẽ cultorib⁹
suis adesse noluisse: vtrũq igiť nolẽtes τ inuiti passi
sunt: qre manifestum est eos resistere nequiuisse po-
testati: p quã talia passi sunt. Hec igiť potestas aut
hũana est aut dei altissimi: q si est dei altissimi. Ini-
mici igitur et infesti erant deo altissimo: qui eos in-
uitis ipsis: de tantis regnis omnino expulit omnez-
F q culturam eorum τ honorificentiam exterminauit:
ex quo manifestuz est eos malos esse: τ propter hoc
nec dicam honore diuino: sed prorsus omni idignos.
Apparet etiam culturam eorum prorsus inutilem
fuisse cultoribus suis: irato eis existente deo deorũ.
Nota. Q; si ire ipsius resistere non poterunt: vel per se:
vel pro cultoribus suis ergo neq fauore et gratie
eiusdem resistere possunt contra cultores ipsius so-
lius. ¶ Manifestum igitur est omnino inutilem
esse culturam eorum: cum non ire dei altissimi resi-
stere possint: et adesse sibi vel cultorib⁹ suis contra
illam: nec fauorem aut gratiam ipsius impedire:
quo minus per eas bene sit cultoribus ipsius soli⁹.
Non enim minor est vllo modorum gratia seu beni-
uolentia dei altissimi q ira eius. Quare totũ bene
esse rerũ humanarũ: totumq contrariũ ex solo be-
neplacito dei altissimi est: contra qđ omnino nihil p
se: vel etiam pro suis eos posse manifestuz ẽ: neq cõ-
tra hostes suos silr. Non igiť timẽda ẽ potestas eo-
G rum ppter rez humanarũ periculuz: neq sperãdũ
in eis omnino propť earundẽ psperationẽ: quare ne-
q cultura eis propter hoc adhibenda neq aliud.
Si vero potestas humana est per quam extermina-
ti τ profugati sũt: magis igitur eis adorandi sũt ho-
mines q ipsi hominibus: et potestas humana ma-
gis timẽda est eis atq placãda: q potestas eorum
hominibus. Quare magis colẽdi sunt: τ dij haben-
H di ab eis homines: q ipsi ab hominibus. ¶ Mani-
Nabuchodonosor se vnum se solũ dici voluit. festũ enim ex tertio Judith. nabugodonosor regem
babylonis precepisse holoferni principi militie sue
cũctos deos gentiuz exterminare: videlicet vt ipse
solus deus diceretur ab alijs nationibus q potuis-
sent holofernis potentia subiugari. Et iteruz ex se-
xto eiusdẽ. Magnates holofernis ad achior: vt ostẽ-
dam tibi qm̃ non est deus nisi nabuchodonosor: de-
niq romani statuerunt: vt nullus absq decreto eorũ
coleretur nec haberetur deus in terra. Apparet igi-
tur ex his defectus τ ipotentia deoruz hmõi: qui ho-
norificentiaz τ cultuz suuz: etiã aduersus homines
I defendere nõ potuerunt. Q; si quis obijciat: q idẽ
potest contra nos dici de deo altissimo cuius cultus
per gentes insipientes: τ pncipes eorum sepe exter-
minatus est: τ vix etiam pficere potuit: τ donec quo
minus cresceret atq dilataretur p hoies impedit⁹
fuit. Q dq nõ est pena hoc dei altissimi: sed facienti-
um: exterminiũ vero idolatrie pena est deorum: τ so-
lus idolatriaz deserentium. Nõ igiť quicũq contra
deũ altissimũ faciebant idolatrie recedẽtes a cultu-
ra ipsius: sed potius cõtra semeipsos: τ propť hoc
iniuriaz dei in semetipsis atrocissime vindicabant.
K ¶ Nec eni sibi pniciosi⁹ irrogare poterãt idolatrie
seruitutem: nullã iram dei maiorem portare pote-
rant q tenebras excecationis: τ tyrannidẽ pessimam
quib⁹ vnũ deũ ac solũ verũ cognoscere phibebãtur:
τ implacabilibus inimicis suis atq ludificatorib⁹
demonibus seruire permittebanť. Dijs autez inanis
glorie amatoribus: τ honorificentie dei altissimi in-
uidentibus: pena erat idolatrie destructio: sal⁹ aũt
erat eos deserentium: τ ad verũ reuertentiũ. ¶ Qm̃
Militia celi. autem tam crebro militiam celi nominat sacra scri-
ptura: tamq frequẽter cultus eiusdem imperatur:
τ interdicitur populo hebreorum: necesse habem⁹
declarare tibi que sit ista militia quam decepta co-
luit quondam antiquitas: τ adhuc aquilonaris bar-
L barie nationes multe colunt. ¶ Quia igitur militie
nomen de celis aut stellis aut luminaribus nimis i-
proprie nimisq extranee acciperetur: conueniens ẽ
vt accipiatur ď substantijs spiritalibus. Non enim
Militia celi quid. verisimile est eis substantijs ipsos cultum diuinum
impendisse: quas pura τ mortua corpora crederẽt
τ in quibus nihil spiritualis virtutis esse opinareť.
Hec igitur militia est scdm opinionẽ eorum: quem-
admodum ex libris magicis atq maleficijs euiden-
denter appet: multitudo spirituum de aqua sentie-
bant sicut narrabimus. Posuerunt eni vnicuiq ce-
M loꝝ spũs ppos psidẽtes aut seruiẽtes: τ i coꝝ sitib⁹
Spiritus celis prepositi ab antiquis. inhabitãtes. Et de celo qdẽ stellato manifestũ ẽ: q
posuerũt anglos ministrãtes signis: τ distribuerũt mi-
nisteria coꝝ iuxta distictionẽ circuli signoꝝ q zodia-
cus grece vocať. Aliis τ posuerũt q seruirẽt pme tri-

plicitati eorūdē signorꝫ: in q̄tuor ptib⁹ anni. Silr̄ e q̄ seruirēt scđe in eisdē partibus. Silr̄: ⁊ tertie ⁊ quarte: posuerūt eis noīa. Iuxta hūc modū posuerūt: et qui p̄essēt celo saturni: ⁊ q̄ seruirent celo ⁊ ipsi saturno: ⁊ oīa quorūdā eorū. Silr̄: ⁊ qui p̄esset ipi saturno: ⁊ noīa eius posuerūt in libris suis: eodēmodo ⁊ qui seruirent circulis aliorꝫ planetarum: ⁊ qui preessēt vel essent principales eorum siue que preessent inter eos: ⁊ noīa posuerūt eis. Similiter: ⁊ qui pressent vnicuiqꝫ ceterorū planetarū: ⁊ noīa eorꝫ descripserūt iuxta positionē istā suaꝫ. Quid autē habeat veritas de his: videlicꝫ vtrū vnicuiqꝫ celo sint ꝓprij spūs habitatores vel p̄sidentes: ⁊ vtrū nomina sint eadē vel possint esse: ⁊ de alijs que circa eos hmōi posuerunt disputare ⁊ pscrutari p̄ter intētionē ē p̄sentis tractatus: ⁊ ad quartaꝫ ptē sciētie diuinalis philosophieqꝫ sapientialis ꝓprie pertinet: ⁊ ꝓpter hoc omni hmōi eiusdē tractatui referuam⁹. ¶ Posuerūt silr̄ angelos ꝓprios q̄ preessent igni. Similiter ⁊ alios qui preessent mari: ⁊ alios q̄ preessent terre: ⁊ vtebātur inuocationibus hmōi omniū spirituum vel angelorū: put credebant congruere maleficijs suis. Uerbi gratia cū intēdebant operari in rebus pertinētibus ad saturnuꝫ inuocabāt per nomina sua: vel etiaꝫ absqꝫ nominib⁹ angelos quos ponebāt seruire circulo saturni siue celo eius: ⁊ cū volebāt operari in rebus ptinētibus ad venerē silr̄ faciebant de angelis quos credebant seruire circulo veneris: ⁊ ad hunc modū de alijs. Utebantur etiam scripturis atqꝫ sculpturis huius nominum describentes ea: vel sculpentes in instrumentis maleficiorum suorꝫ: hoc est imaginibus vel speculis: vel laminis: ⁊ rebus alijs quas maleficis operibus adhibebāt: sicut testis lateribus cereis. Eodēmō faciebāt operari volētes in rebus ignis: ⁊ in reb⁹ maris: ⁊ in rebus terre: sicut euidenter legitur in libris eorum de hmōi: sicut in libris septē planetarū ⁊ alijs: quos decepti ⁊ pditi: aliorūqꝫ deceptores: ⁊ perditores homines: vel scripserūt ipsi: vel demones sub nominibus eorū. Impietas aūt hmōi operum inde euidenter apparere potest intelligentibus: q̄m ipa eque fiebant ꝓ bonis: vt ipsa scilicet bona fierent: vt pro malis et econuerso. ¶ Omnia enī maleficia indifferenter eque docēt fieri libri pro impediendis sāctis ac iustis hominibus ac peruertendis: vt ꝓ malis ⁊ impijs. verbi gratia. Maleficia in rebus veneris eque pro inflāmandis libidine: sāctis castissimisqꝫ mulierib⁹ vt ꝓ meretricib⁹ ac vilibus: ⁊ inuocationes huiusmodi spirituū eque fiebant ad bona facienda vt ad mala. Q̄: si hui⁹ spūs eque aderant huius cultoribus suis in faciendis malis: vt in faciendis bonis manifesta est impietas eorum iniquitas. Si non aderant eis nisi i faciēdis bonis: vane igit̄: ⁊ frustra impendebatur eis huiusmodi cultura pro faciendis malis: quare mendaces ex necessitate sūt ⁊ libri huius ⁊ scriptores eorum: ⁊ ipsi dij secundū ipsos quorum reuelatione se talia scripsisse scripserunt. ¶ Amplius. In faciendis bonis gratis assūt: ⁊ fauent dij si boni sunt. Si enim: vel negligunt: vel deserunt bona facientes donec illecti sint munerib⁹ ⁊ sacrificijs: mali proculdubio sunt: qui non sponte bona diligunt immo negligunt. Si vero maleficijs quantacūqꝫ intellectione munerum: vel sacrificiorum illecti fauent proculdubio mali sunt: quare vtroqꝫ casu coadiuuante mali sunt: hoc est siue bonis non sponte faueant: ⁊ ea per se negligāt siue malis illecti muneribus: nullomodo ergo colendi sūt. ¶ Amplius. Si iustum ⁊ bonum opus intenditur: quis dubitat omnes bonos ⁊ iustos homines prosperationem eius: ⁊ diligere et optare: quanto fortius igitur deos optimos: ⁊ hoc gratis pro semet ipsis: alioqui incōpabilit̄ min⁹ bonos eos eē necesse ē q̄ homines. ¶ Amplius cum due gētes bellū habent adinuicem: necesse est alterum bellum iniustū habere. Utreqꝫ autē inuocant deos suos: quid igitur facient isti dij vtrisqꝫ? Si ei fauerit vtriqꝫ gēti sue igr̄ alteruī eorꝫ fauet parti iniq̄ ⁊ souet iniustitiā: ex quo duo icōueniētia sequunt̄. Primū videlꝫ q̄ iniq̄ sunt alterius partis dij. Scđm q̄ ex necessitate sibi inuiceꝫ aduersent̄ et pugnēt cōtra seinuicē ꝓcultoribus suis. ¶ Quare int̄ eos erūt bella ⁊ inimicicie sicut inter hoīes. Et ideo subiecti erūt similib⁹ passionib⁹. hoc est ire inuidie. Et cōtinget aliquos eorum vinci. Quid ḡ distabūt a malis hominib⁹. ¶ Preterea cū ipi sunt p̄scij futurorꝫ: quō aggredient̄ belluꝫ in q̄ se vincēdos esse p̄noscēt? Aut ergo deserēt cultores suos in eo casu ⁊ inutiliter colent̄ ab eis: aut scient̄ se ⁊ suos dabūt in periculū pugne: cū in ea se vincēdos p̄uideāt. ¶ Amp̄. Aut eque fortes siue potentes sūt oēs dij: aūt alij fortiores alijs. Q̄: si eque fortes siue potētes. Impossibile est aūt forteꝫ ab eque forti superari. Impossibile quoqꝫ gēteꝫ a gēte superari nisi dij alteri⁹ dijs alteri⁹ p̄ualeāt. Impossibile igr̄ erit int̄ gentes diuersorū deorum cultrices quocūqꝫ bello victoriā. ¶ Ampl̄. Adiutorium deorum in bellis nō est in armis et viribus. sed in nutu tm̄ et beneplacito eorꝫ. quare q̄diu durat fauor et gratia eorum cultoribus suis: tamdiu ⁊ adiutorium. Aut igitur adiuuant quantum volunt: aut non. Si sic. Impossibile igitur est prouenere victoriam contra quēcunqꝫ eorum. q̄ si non adiuuant: apparet euidenter impotentia eorum: et miseria in hoc: q̄ voluntas ⁊ beneplacitum eorum incompleta relinquitur: quod fieri non potest absqꝫ dolore ⁊ afflictione spirituali. ¶ Amplius. Si bella sunt inter ipsos deos pro cultoribus suis: necesse ēvt sint inter eos etiaꝫ victorie. Quid igitur fit de victis dijs: an capiuntur an relinquātur: an i seruitutem victorum redigūtur? Apparet etiam ex his miranda stultitia omnium idolatrarum: qui potentiores deos aut saltem potentissimum inter eos: si quis inter eos est talis: non eligunt aut colant. ¶ Amplius. Cum pro bello ⁊ victoria non colatur nisi mars: eque colentibus ⁊ venerantibus ipsum equaliter fauere debet: sed intuitu tantum culture fauet cultoribus suis. Quapropter impossibile est huiusmodi bellantibus de sui cem prouenire victoriam: q̄ si dixerit quis: quia diana etiam pro bello ⁊ victoria colitur. Reuertemur ad id quod proximo diximus: videlicet quia si eque fortes sunt et dyana. neutri parti prouenietvictoria. Si autem alteruter fortior sequitur relinqui defect⁹: ⁊ miseria atqꝫ stultitia quā diximus⁹. ¶ Amp̄. aut pax aut amicitia est inter huiusmodi deos: aut non Si sic. Necesse igitur est: vt vnusquisqꝫ eorum amet cultores omnium aliorum et faueat eis. Amicorum enim maxime tanta amicitia et tam sancta vt deos decet sese inuicem complectentium: manifestū est omnia esse communia. Quare impossibile erit aliquem illorum vel munera sacrificiorum vel aliarum oblationum recipere a cultoribus suis: vt impediat cultores alicui⁹ aliorꝫ. In hoc enī iaꝫ ageret

Margin notes (left column): N; Nunquid celis prepositi sint spiritus. O; P; Nota. Aduerte. Q.

Margin notes (right column): R; Dij gentiuꝫ subiecti passionibus humanis. Bella inter ipsos deos. S; Dij victi. Mars. T; Diana. Amicorꝫ omnia communia.

cõtra illum:cuius cultores et subditos impediret? hoc aũt nõ permittit veritas amicitie: vane igif et inutiliter offerent huiusmodi munera et sacrificia nõ accipient. Si vero nõ est pax:nec amicitia inter eos:sũt igitur in discordia ⁊ odio inter se inuicem:hec aũt sũt passiões pessime q̃ diuinitatis bonitas nõ non recepit. ¶ Amplius: aut iusto odio se inuicem oderũt:aut nõ. Si sic. Igif merito odibiles sũt:⁊ ꝓpter hoc omni honore indigni. Si vero nõ iusto odio sese oderũt eo igif ipo iniqui sũt:⁊ mali:⁊ ꝓpt hoc magis pena⁊ cõtumelia q̃ honore aut seruitio digni. ¶ Jam igif declaratũ est tibi ex his culturã deorũ q̃ idolatria visualiter dr stultitiã eẽ atq₃ sacrilegã.

V In deũ non cadũt passiones humane.

¶ Multis argumentis destruit cultu₃ stellarum ⁊ corporũ celestiũ. Recitatq₃ platonis: aristotelisq₃ et quorũdã aliorum opinionẽ de celis: quos aïatos ac veluti diuina quedã animalia esse voluerũt:tantoq₃ prestãtiores illis aïas esse putauerũt quanto celestia corpora humanis sũt prestantiora. Mox explicat quomõ solẽ lunã:⁊ ceteros planetas adorauerũt gentiles tanq̃ substantias rationales ⁊ intelligentes. Quã idolatria₃ subtiliter ⁊ philosophice confutat ⁊ succidit auctor in hoc articulo pulcherrimo ac doctissimo. quem vide diligenter:et penitus inspice.

X Post hec igif relinquitur nobis declarare insaniã:⁊ vanitatem atq₃ impietatẽ idolatrie stellarũ ⁊ luminũ. Dicemus igitur: quia idolatre hmõi: aut intẽdebãt huiusmodi cultu seruire corporibus maiatis: aut corporibus animatis q̃ etiã animalia essent:aut spiritib⁹ iorũ: sectis:q̃ aïab⁹ hmõi vel corporib⁹ ꝓsiderẽt q̃ spiritib⁹ eadẽ idolatria hic quã supra dixim⁹. Quare nõ oportet nos in destructionẽ ipsius iteru₃ laborare. Si vero corporalib⁹ animatis vl' animalibus:necesse ẽ hmõi aïalia:aut esse rationabilia:⁊ nõ intelligibilia. Vane igif ⁊ ignominiose eis seruif:cum neq₃ ipm seruitiũ agnoscãt neq₃ seruitores:⁊ ꝓpter hoc in remunerationẽ eo₄ nullatenus intendant. Cultũ enĩ diuinũ agnoscere nõ est nisi rationalis aïe ⁊ intelligentis. ¶ Amp. brutis animalib⁹ diuinũ honorem impẽdere manifeste isanie ẽ. Omne nãq₃ aïal rõnale nobilius ẽ atq₃ ꝓstãtius sublimiusq₃ icõparabiliter omi irrationabili. Incõparabilif igf inferiori atq₃ ignobiliori se subdită aïal rationale est. Eis enĩ scilicet hmõi animalib⁹:vt dicũt celestib⁹ ꝑ adorationẽ ⁊ culturã se subdit:quare ordinẽ nature itolerabili ꝑuersitate subuertit:est igf cõtra naturã insania estq₃ manifesta ꝑuersitas: preterea cũ hmõi animalia:nec audiãt:nec videãt adorãtes: ꝑinde est ac si surdis ⁊ cecis talia offerrẽf ꝑinde etiã ac si nõ existẽtes orarent ⁊ inuocarent. Tãta nãq₃ distãtia tantaq₃ remotio hmõi aïaliũ a nobis:vt null⁹ clamor nr̃ ad eos ꝑtingere possit. Preterea orõnes ⁊ adorationes q̃ mẽte solũmõ fiunt:hoc ẽ incorde de internis ad ipas ipossibile ẽ ad eos ꝑuenire: quare frustra fieret eis huiusmodi. ¶ Amplius: vt deitas in non intelligente est impossibile:hoc enim est quo potissimum anima diuinitati humana assimilatur:vide licet ipso intelligere. In quo autem impossibile est eẽ diuini honoris dignitatẽ:cũ diuini honoris dignitas:aut diuinitas sit:aut et diuinitate sola:q̃re ipossibile est huiusmodi animalia digna esse diuino honore. Preterea:aut possunt quicq̃ boni facere aut non cultorib⁹ suis. Si nõ possunt. Vane igitur et in

Y Rationalis aïe est cultũ diuinum agnoscere.

Deitas non est in nõ intelligente.

Anima humana diuinitati ꝑ intellectũ assimilatur.

sanissime colunf. Q: si possũt aliqd boni facere cultorib⁹ suis:aut naturaliter igf hoc faciũt:aut violenter:aut volũtarie. Manifestũ aũt est:quia volũtate nichil cũ volũ tas nõ sit nisi rationabiliũ aïaliũ. Si vero solũmodo naturaliter aut violenẽ manifestũ est:q: naturalia ⁊ violẽta nec cultu nec muneribus indigẽt:neq₃ sit possibile obtineri ab operatorib⁹ suis:hoc est ab alijs que naturaliter vel violenter operãtur:quia igitur hoc ẽ extrema fatuitas:⁊ vesania q̃ euidentis ꝓprie falsitatis:per seipsam euanescit:et de omni corde intelligentis absq₃ vllo ratiocinatõis impulsu corruit. Transeamus ad ea que probabiliter aliqd habere potuerũt:⁊ in que etiam nobiles philosophorum prolapsi sunt. Dixit enĩ plato timeo:q: mundus est animal intelligens diuine prouidentie sanctionem. Et auicenna:quia celũ est animal deo obediens. Aristoteles quoq₃ ⁊ omnes sequentes ipsius:celos posuerunt animalia:et animas eorum intelligentes:⁊ vnicuiq₃ huiusmodi animarum appropriant substãtiam separatam quasi animatum proprium separatum:quam ⁊ vocauerunt intelligentiam. Desiderium autem spiritualis ⁊ materialis virtutis siue substantie nõ potest esse nisi in natura intelligente:quare vnamquãq₃ animarũ hmõi necesse ẽ eẽ itelligẽtẽ fm eos. Mercurius vero î li. quẽ sepe nominauim⁹. Mũdũ vocat deum sensilẽ ⁊ etiã planetas. Boeci⁹ vero de anima mundi loquẽs dicit:mẽtẽq₃ ꝓfũdã circuit: ⁊ simili cõuertit imagine celũ. Isti igif intẽderũt celos ⁊ stellas ⁊ luna₃ diuia animalia q̃dã esse. Et tãto ꝓstãtiores esse animas eo₄ animab⁹ hũanis: quãto corpa illa celestia acorpib⁹ hũanis ante cellũt. Et hac de causa visu₃ est eis:q̃ ⁊ nobilitate sublimiores essent hominibus mortalib⁹ potẽtiaq₃ ac sapiẽtia hominũ custodes ⁊ rerum humanarum rectores. Et hec est causa propter quas honores eis diuinos sacraq₃ sacrificia statuerũt. ¶ Solem igitur et lunam colebant vt substãcias rationales et intelligentes:aliosq₃ planetas similiter:et hoc est quod legitur Sapientie. xiij. Solem et lunam rectores orbis terrarum deos putauerunt et ipsis planetis atq₃ signis. xij. orbem inferiorem terrarum totum partiti sunt. Sicut supra tetigim⁹ vt marti germania₃. Saturno ytalia₃. Cyprũ veneri. Sectas etiam ⁊ leges et artificia virtutesq₃ et vicia eisdem distribuerunt. Eodem modo ornamẽta et instrumenta:colores:odores et sapores ꝑ singulos diuiserunt nec nõ et animalia: etiam furnos: molendina: et quiddã etiam de locis et habitudini bus hominum. Animalia quãdoq₃ eide₃ partiti sũt vt aïalia gysei coloris attribuerunt veneri: et aues rufi coloris marti: et coruinus fedus phebo siue appollini:litteras etiam ⁊ numeros simlr eisdem partiti sunt:et ad vltimum ipsum corp⁹ humanũ ꝑ partes ⁊ mẽbra distribuerũt eisdẽ:⁊ hec oĩa in libris iudiciorũ astronõie ⁊ in libris magorũ atq₃ maleficiorũ tempe adolescẽtie nostre nos meminim⁹ ispexisse. Queccq₃ aũt contra culturã deorũ spũaliũ dixim⁹ supra. et contra cultura₃ istoru₃ deoru₃ sensibilium ⁊ animalium absq₃ vlla dubitatione induci facile est intelligẽti: ⁊ etiam que in destrutione iudiciorũ astronomice supra diximus. Si enim veri dij sunt nec retrogradatio nec infortunium neq₃ combustio nec aliud impedimentum locum habet: apud eos. ¶ Amplius. Si veri dij sunt nutu solo et beneplacito iuuant cultores suos: secundũ astronomos ve

Voluntas est rationabilium tm̃.

Z Mũdus secũdũ platonem quid.

B Auicenna. Aristoteles

Mercuri⁹.

Boetius. B

C

Saturno quid tributum.

D

Deus solo nutu iuuat

Planete aliquando impediunt
ro nihil possunt cum ipsi neqꝫ infortunati sunt velre
nō liberi a malis. ¶ Amp̄. Secūdū astronomos fre
quēter ipsimet ipediūt: aut casu: aut operatiōe for
tioꝝ: aut cōtrarietate signorū in quibus sūt. Diuini
tas autem sēp libera est ⁊ iūcta. ¶ Amp̄. Ad horam
posse et ad horā nō posse: fortunari q̄nqꝫ impediri
alias manifesta indicia sunt defectꝰ ⁊ impotētie: ve
ra autē deitas īmunis est oīno ⁊ libera ab hmōi.
Manifestū igr̄ est vl' astronimiā mēdacē ꝫ esse in pte
ista: vel nihil habē de diuīitatis deos hmōi. ¶ Am
pliꝰ. Cū sol ⁊ luna ceteriqꝫ planete ex necessitate mo
tuū suorū ad eos sitꝰ ⁊ positiōes deueniāt: ⁊ ad eas
cōiūctiōes ⁊ opatiōes in q̄bus necesse est eos fortu
nari q̄nqꝫ ⁊ exaltari vl' cadere vt astrologi dixerunt
Nota. E
atqꝫ scripserūt. Prosperātur autē ⁊ ipediūtur res
humane iuxta dispositionē ipoꝝ: impossibile autē
est nō pspꝑari qd' fit subfortunata seu fausta cōstel
latione ipoꝝ. Frustra igr̄ ritu: ⁊ vanis sacrificijs et
muneribus queritur fauor eorum et propiciatios
frustra timetur ira vel indignatio eorundem: cum
omnino nihil possēt contra proprias fortunas aut
infortunia: et fortunas eorum et infortunia ceteras
sed huiusmodi dispositiones illorum sequūtur ex ne
Mars.
cessitate fortunationis rerum humanarū aliqꝫ hu
ius dispositiōes illarum. Si eni mars cadēs fuerit
et in signo sibi cōtrario fuerit fortiores planete eiꝰ
cōtrarij et ipsemet retrogradus nō potest cōtra hec
infortunia sua et impedimenta: quare nō poterit iu
uare cultores suos illa hora: vel ad obtinendaꝫ vi
ctoriā vel ad aliquid aliud. Inutiliter igitur illa ho
ra recurret ad ipsuꝫ: inutiliter ei sacrificabit. ¶ Am
p̄. Aut illa hora fauet cultoribus suis aut nō fauet.
Si sic: cum non possit eos iuuare. Dolet igitur illa
hora de infortunio cultorum suorum: quare similis
defectus et impotentia similisqꝫ miseria dolorum in
uenitur apud eū turpēqꝫ infortuniorūꝫ suorū defe
ctū patit et ipotētie atqꝫ doloris cultorū ipius. Si il
liꝰ igr̄ miserijs atqꝫ defectibꝰ obnoxiꝰ est ⁊ subditꝰ
talibꝰ vt cultores ipiꝰ. ¶ Si vero illa hora videliꝫ in
fortunioꝝ suorū pnominatorū nō fauet cultoribꝰ su
is. Ingratꝰ igr̄ est eis: cū ipi eūdē venerari ⁊ colere
nō desināt ⁊ optare eis exaltatiōem ⁊ liberationem
a mal: illa ingratitudo oīm vitioꝝ odibiliꝰ cadit in
Planete certis vicibus dominantur annis.
deos hmōi. Iuxta huncmodū est ratiocinari de ali
is. ¶ Amp̄. Iuxta qd' scpserūt astrologi ⁊ adhuc te
nēt ⁊ obseruat certis tpibꝰ vicibusqꝫ determinatis
dominār āniis ⁊ ānorū ptibꝰ: verbi gratia. Saturnꝰ
q̄ ē dn̄s anni videliꝫ si fortior fuerit ⁊ plures habēs
dignitates q̄ alijs alioꝝ sole igrediēte initiū arietis
et iuxta huncmodū icipit: ⁊ iterū in eisdē annis plꝰ
aut minus dominant: ⁊ possūt sm̄ q̄ plus vel minꝰ
adiuti fuerūt a beniuolis suis: vel ipediti ab alijs
vel etiā a domibꝰ: ⁊ triplicātibus atqꝫ signis: in qui
bus fuerūt in illa hora: videliꝫ initiali totiꝰ anni.
Planetis liberum nō est iuuare.
Quare manifestū nō eos posse sicut volūt: sꝫ vt ad
iuuant aut ipediunt. Quare nec psūt nec nocēt nec
dij sūt siue dn̄i adiumētorū ⁊ nocumentoꝝ: sed poti
us: vt p se ipotētes ab alijs impediri: quare mani
festū ē astronomiā: ⁊ idolatriā sibi inuicē cōtradice
re p hoc aūt alterutrā esse vanā ⁊ falsā. ¶ Amplius.
Ista limitatio aut distributio dn̄orū seu dominatio
nū atqꝫ potestatū huiusmodi non est eis a seipsis: q2
tunc voluntaria esset eis restrictio potestatis sue: ⁊
diminutio dignitatuꝫ suaruꝫ: ceteraqꝫ ipedimēta: ⁊
hocqdē verū ē sm̄ positiōes astronomorū: cum pari
velocitate fugiant seu recedant a locis dignitatum
suarum seu fortunarum qua reuertunt ad ipsa. In
differenter igitur se habent ad hoc: ⁊ ad illa: quare ⁊
ad effectus eorū. Quēadmodū igitur non plus cu
rāt ipsi seu amat esse in locis dignitatū suaruꝫ atqꝫ
fortunarū q̄ in cōtrarijs necessario: ⁊ plus morarē
tur in illis q̄ in cōtrarijs: nō autē est ita. ¶ Qꝫ si di
xerit quis: q2 violēter recedūt ab illis: sed volūtarie
reuertunt ad illa: hoc ē erroneū ponere hāc cōfusio
nē in motibꝰ celestibꝰ. Nā ponit eos in parte esse vo
G
lūtarios: ⁊ in parte violentos. Blasphemat insup
deos suos dū cōcedit eos de dignitatibus suis tam
sepe deijci atqꝫ deponi: ⁊ nō habere potestatē nisi ex
locis: ⁊ nō ex se: nec erubescit cōfiteri: hāc esse deorū
suorū impotētiā: vt violēter ⁊ inuiti de dignitatibꝰ
suis atqꝫ dn̄ationibꝰ in tāta infortunia deturbētur.
Preterea q̄s erit iste violētus deiector eorū. Ne
Optime destruit.
cesse ē indubitāter ipsuꝫ esse potētiorem: ⁊ circa hoc
multe patent tibi vie: quia iuste hic facit ille aut in
iuste: q2 si iniuste: indigni igitur sūt dignitatibus et
dominationibus a quibus deijciunt. Multo fortiꝰ
igr̄ indigni sunt: vt in eis aut pro eis honorentur.
Se vero iniuste: habent igr̄ illū velut tyrānū supra
se cuius iniquā oppressionē patiunt. Quare serui
illius sunt: vel spontanei ⁊ inuiti: ⁊ ideo nec dij nec
dn̄i. ¶ Amp̄. Si a se est hmōi limitatio ⁊ distributio
dignitatum: hoc modo scꝫ: quia alterius potestateꝫ
minuit: impedit ⁊ restringit: et quandoqꝫ adiuuat.
⁊ confortat: sequit hūc errorem q̄liter eos sit pugna
⁊ cōtrarietas: ⁊ nichilominꝰ q̄ frustra ⁊ vane colant
cū nec in muneribꝰ: nec in sacrificijs: nec orationibꝰ
obtineri possint ab aliq̄ eoꝝ vt adiuuet alterū vl' im
H
pediat: hoc est inter eos nō agit nisi ex coniūctioni
bus oppositionibꝰ aspectibus et alijs q̄ circa hoc
eoꝝ vanitas somniauerit. ¶ Amp̄. Qꝫ operantur ī
rebus humanis planete: ⁊ stelle: et luna: ⁊ in mūdo
isto inferiori aut operātur naturaliter aut volūta
rie aut violēter. Qꝫ si naturaliter: ergo nō plꝰ ado
Optimum argumentū
rādi venerādi vel colēdi sunt: ꝓ his q̄ ignis ꝓ natu
rali calefactiōe sua. Si violēter: multo minus cum
violent non violenter operāti illud: sed magis vio
lentā inferēti ⁊ cogēti debeat: ⁊ propt id magis ado
rādū ac venerādū si alterut eoꝝ colēdꝰ esset. ¶ Quē
admodū si ꝓ bono qd' prouenit ex reuolutione mo
le molēdinarie: ipsa rota adoranda vel veneranda ē
multo fortius aqua rotā mouens illud efficere vio
lēta impulsione compellit: immo nullo modo rota
Nota.
sed aqua. Dij q̄ huiusmodi nullo modo propter hu
iusmodi bona colendi sunt. Si vero volūtarie ope
rantur: aut hoc faciunt volūtate sola hoc ē nutu: et
beneplacito solo sine motu vllo corporali suo aut nō
Si sic: Cum voluntas ⁊ beneplacitum non pende
ant ex locis dignitatum ipsorum. Alioquin muta
biles essent voluntates eorum sicut nostre: ⁊ etiam
plus q̄ nostre: non enī quia mutamus loca et situs
ideo ex necessitate mutamus voluntates nr̄as ipis
autē accidit ille miseriarum cumulus: ⁊ infelicita
tis inquietudo: vt nunq̄ in eodē statu q̄tum ad vo
luntatē permaneant. Et hoc est quoniam continue
ea velocitate qua intuentur mutant situs ⁊ loca. Si
vero non sine motu corporali ⁊ operatiōe. Iam igr̄
non operantur vt dij: immo nec vt homines vl' ani
malia: hoc enim est voluntas deitatis siue diuinita
tis: vt solo fauore ⁊ gratia ipsius bene sit mortalibꝰ
Isti aūt erronei ponūt deos suos īdigere motu cor

poralit operatione ad hoc vt fluerit cultores suos.
¶ Manifestū igitur ē q̄ longe sit ab intellectu eorū

Conclusio superioris argumenti.

deitatis seu diuinitatis nobilitas que ex necessitate
habūdantissima est: ac redundātissima gratiisq̄ ifflu
ens solo beneplacito suo i eos q̄s voluerit bonitas.
Debes aūt memor esse: ⁊ reminisci eorq̄ue supra di
xim⁹ de bonitate et malicia deoꝝ: atq̄ ira ⁊ ꝓpicia
tione ipsoꝝ. ¶ Si ei boni ⁊ iusti sūt: gratis fauēt mor
talib⁹ i omni bono. ⁊ gratis eosdē adiuuāt. ⁊ tanto
magis oderunt acceptionē munerū: omnē venali
tatē q̄ sācti ⁊ iusti homīes: qnato ipi sāctiores ac me
liores sunt hmōi hominibus. Repellunt igitur
mūera sacrificioꝝ ⁊ oblationū indignāt offerētib⁹.
Reminiscere igit eoꝝ que supra dixim⁹ circa hoc: ⁊
sufficiēt tibi. Quoniā aūt visū ē q̄busdā ⁊ tempies

Opinio q̄rū dam.

aeris ⁊ i tēpies oēsq̄ generationes ⁊ corruptiōes
q̄ fiunt in sublimi: videlꝫ pluuias ⁊ grādīes: niues:
estū: frig⁹: gelu: fulgura tonitrua ⁊ chorusćatiōes:
oēsq̄ aeris passiones ab ipis eē. ¶ Et in sup gene
rationes animaliū ⁊ plantarū: nō solū brutorum
animaliū sed etiā hominū: sic etiā dicit aristot: q̄a
homo generat hominē ⁊ sol. Et ipi astronomi scri
pserūt in libris suis: quia saturn⁹ primus opatur in

homo et sol generāt hominem.

generatiōe animaliū i frigidādo scꝫ ⁊ cōgelādo semē
generationis: deinde iupiter: vnde ⁊ posuerūt eos ⁊
formatores ⁊ figuratores membrorum animalium:
vnde et mercuriū posuerūt extenuare linguā ⁊ labia
ad expeditionē eloquētie: et iouēꝫ disiūgere duos
dētes supiores et multa alia huiusmodi circa figu
ras ⁊ formas animaliū ⁊ mēbroꝝ ipsorum: q̄m in q̄
ita visum ē eis: opinati sunt consequēter ipos esse
adorādos atq̄ colēdos ab hoibus vt pote formato
res iposꝫ ac fabricatores ⁊ vt datores serenitatis
ipius aeris: pluuiarum et roris: ceteroꝝq̄ hmōi
ex quibus videtur esca esse ⁊ nutrimentū mortalib⁹
Et quia in rebus vite hominū necessarijs: lumen et
esca p̄cipua sunt magisq̄ salubria: adorandos eos
esse putauerūt ex quib⁹ ista videātur eē mortalib⁹.
¶ Horū autem omniū facilis destructio itelligētib⁹
modos animaliū: et nunc ꝓsequemur singula horū
que diximus singulatim ea destruentes: ¶ Q. igit
eis imposuerūt aeris contemperatiōes: roremq̄ ⁊
pluuiaꝫ ceteraq̄ huiusmodi. Non cogit: etiā si ve
rum esset vt ꝓpter hoc debeatur eis cultura hmōi
que ydolatria nuncupatur. Si enim naturaliter ab
eis ꝓueniūt quē admodum lumen a calore solis: et
calor ab igne Manifestum est q̄ nō p modū diuine
operationis ꝓueniunt ab eis: quare non operātur
hmōi operationes vt dij: ꝓpt illas igitur nō sunt
habendi dij: neq̄ colēdi vt dij. Alioquin et panis et
vinū ⁊ medicamēta omnia et vestimenta calciame
enta. ceteraq̄ vite humane necessaria. adoranda es
sent nobis et diuinis cultibus honorāda: cum tam
magna bona tāq̄ salubria nobis ab ipis naturalit
ꝓueniant ⁊ ita in creaturis visibilibus ac sensibili
bus inueniri posset quod habendum esset deus co
lendumq̄ et venerandum vt deus: et tanto magis
colende eēnt ac venerande quanto manifestius bona
magnifica ac salubria nobis opant: Si autē nutu et
bñplacito solo hec opātur nobis: ergo vbicūq̄ sit
⁊ q̄cūq̄ sit figura vl sit⁹ eoꝝ siue aspect⁹ nihilomin⁹
hec opabunt: ea ei ē excellentia eaq̄ nobilitas diui

Diuinitas non pendet e loco.

nitatis: vt nec ex loco nec ex tempore pēdeat fauor
aut gratia ipsius similiter neq̄ ira aut indignatio
eiusdem. ¶ Insuper ea est imperio sitas voluntas
ipsius vt nec impediri possit ab eo quod vult: nec
cogi ad id quod non. Quare omni hora: omni loco
oi tpe idē possūt: nō pēdet igit possibilitas eoꝝ ex hu
iusmōi: nō min⁹ aūt libera est neq̄ nobilis volūtas
eorū q̄ potestas q̄ neq̄ volūtas eorū pēdet ex hmōi
Frustra igit explorant astronomi loca dignitatū. for
tunationes situsq̄ hmōi vl cōtraria his. Modis igi
tur omnib⁹ appet q̄ astronomia aufert eis diuini
tatē diuināq̄ nobilitatē. ¶ Astronomi aūt sunt qui

M. Astronomi

maxime effect⁹ eorū explorāt ⁊ maxime noscere de
bēt eosdē ⁊ ipi ꝓ hmōi optionib⁹ non cultuꝫ diuine
honorificētie eisdē impēdēdū dixerūt. ¶ Amplius.
Egypt⁹ vbi maxime coli cōsueuerūt nō habꝫ pluui
as seu grādines vel alia hmōi. ¶ Amp. A tpe q̄ coli
desierūt in toto orbe xpiano ⁊ regno iudeoꝝ atq̄ sar

Egypt⁹ pluuias nō hꝫ.

racenorū: nihil horū vel mutatū de pluuijs ⁊ rorib⁹
⁊ grādinib⁹ et alijs hmōi ab antiquo cursu: nisi for
te sicut ipi astronomi docuerūt de his at q̄ scripserūt
aut diuino miraculo iuxta id qd̄ legit. Jeremie. iij.
quādo ꝓpter peccata populi ꝓhibite sunt et stille
pluuiarū, ⁊ serotin⁹ imber nō fuit. Si ei hec bñficia
cult⁹ idolatrie prestabāt mortalib⁹ in terris: in q̄b⁹
exercebat: cessante illa debuerūt et ista cessare et an
te cessarant: q̄re vanissime impendebat cult⁹ idola
trie dijs hmōi ꝓpter p̄nominata bñficia. ¶ Ampli⁹

O

Declaratū ē in libris meteororū oia hmōi videlicꝫ
que fiūt in sublimi ex vaporib⁹ fieri: qui resoluēte ca
lore a terris et aquis et paludibus et alijs locis as
cendunt: et secundum q̄ magis aut minus frigidita
te et siccitate facientibus coagulantur: aut conge
latur: nunc ex eis nubem nunc pluuiam nunc niuem
nunc grandinem ex his fieri. ¶ Similiter secundum
q̄ copiosiores subtilioresq̄ sublimiusq̄ ascendentes

Impressiones aeris.

ventos tonitrus chorusćationes et fulgura ex colli
sione eorum fieri. ¶ Ad hoc igitur deducuntur ido
latrie hmōi vt et calorem et frigiditatem humiditā
tem et siccitateꝫ deificare atq̄ adorare necesse habu
erunt: cū iste quatuor radicales nature maxime pre
nominatas res operentur: et si celum totum cū om
nibus stellis et luminaribus staret: nihilomin⁹ fie
ret generatio niuium pluuiarum et aliorum per q̄
tuor prenominatas virtutes: et hoc apet apud nos
in materijs humidis in quibus operatur calor.
¶ Manifestius autem apparet in operibus subli
mationis: quorum vnum est aqua rosacea: vbi pri

P. Aq̄ rosacea quomō fiat

mum ex ipsis rosis vapor resoluitur: qui cuꝫ perue
nerit ad superficiem interiorem operculi ipsius va
sis in quo huiusmodi operatio fit: coagulatur in nu
bem densam. Deinde in guttas seu stillas que pau
latim defluentes ad ipsius operculi labiuꝫ: ibiq̄ cō
iuncte ac collecte: postmodum ad exituꝫ siue rostruꝫ
ipsius operculi conuenientes atq̄ defluentes riuu
lum faciunt. Ibi enīꝫ ex calore vapor: ex vapore nu
bes: ex nube stille pluuie ex stillis vt diximus deflu

Ex calore vapor ex vapore nubes ex nube stille.

entibus tandem riuulus. ¶ Nunquid necesse est ali
quem planetarum ad hoc operari? Manifestum est
q̄ non. et nunquid propter huiusmodi operationeꝫ
necesse est vt deificemus ignem subter vas sublima
tionis calentem: aut operculum vasis vel superficiē
eius vaporem huiusmodi in stilla pluuie coagulā
tem quasi pluuie datorem. Presertim cum hec plu
uia aque scilicet rosacee mltō p̄ciosior quā pluuia
cōmūis aq̄. Quis aūt dubitat qui frigiditas aeris i
sublimi id faciat de nubib⁹ coagulādo eas i pluuiā
qd̄ superficies hui⁹ vasis de vapore rosaꝝ? Manifestū

igitur est hmōi erroneos omnino ignaros esse rez
naturalium: ⁊ ꝓpter hoc merito desipuerūt in cogni
tione diuinaliū: et cū omnino nō cognouerūt mo-
dos generatiōis nubiū pluuiaruz et ceterorū hmōi
Q est mirū: si errauerūt circa modos generationis ani
maliū. ¶ Q; ergo posuerunt deos hmōi formato-
res figuratores intolerabilis demētie est. Mani-
festuz eñi est animalia ex inuicez: ⁊ ab inuicem gene
rari ꝑ parte: alia vero ex materijs: fabricatio autē
Nota. ⁊ generatio impossibile est vt dicant de eode. Nēo
eñi dicit statuas generari: neqꝫ vasa que formantur
vel figurantur quolibet modo: ⁊ generaliter vbi fa-
ber siue fabricator est: nec pater: nec mater necessa-
rio est: nec generatio. Statue nāqꝫ vt diximus con-
tente sūt fabris suis: ⁊ fabricatione: nec genitorē re
quirunt aut generationem: quare nec patres: nec
R matres essent ī animalibus nec generatio. ¶ Mani
festum autem est deos huiusmodi nec fabricatores
aut esse vt formatores corporum animaliū. ¶ Am
plius. quod celestia corpora dant formas ⁊ figu-
ras hominibus: ⁊ ceteris animalibꝰ: aut hoc est per
virtutem corporalem: aut per virtutem sublimio-
rem atqꝫ nobiliorem. Q; si fuerit per virtutem cor-
poralem: tunc non debet hoc esse nisi per formas et
figuras ipsorum: quemadmodū si calidū imprimit
calorem ꝑ virtutem suam corporalem ex necessita-
te: hoc est ꝑ calorem proprium: ⁊ si frigidum frigidi
tatem: ⁊ ita de alijs: quare celestia corpora: hoc est
stelle: et luminaria: ⁊ celi ipsi imprimunt formas eas
Nota. ⁊ figuras animalium vt dicunt non imprimunt eas
nisi per formas et figuras suas. ¶ Corpus autem
generaliter qđ per formā aut figuram suam format
aut figurat aliud non dat ei nisi formam aut figuraz
qualem habet sicut vas aque quam continet: sigillū
cere cui imprimit. Quare omnium animaliuz for-
me ⁊ figure spherice erunt: cum forme celestium cor
porum oēs spherice sint. Q; si quis dixerit: quia mal
S leus ⁊ incus non habent formas aut figuras qͦ va
sis fabricatione imprimūt Respōdemus: quia mal
leus ⁊ incus non imprimūt huiusmodi formas aut
figuras nisi ꝑ partes: imo ꝑticulas hmōi formaruz
ac figurarum habent diuisim seu particulatim non
in totalitate: que apparent in vasis: licet instantia
ista sophistica sit ex modo aliquo ꝑ violentiaz enim
Opera fabricatiōis per violentiam. est operatio fabricationis: ⁊ per aggregatiōem simul
tas particularium operationum: ⁊ nō per virtutez
solam mallei ⁊ incudis: virtꝰ autē agens a ia ē fabri
bricātis: in qua anime forma aut similitudo vasi im
Virtus agens anima fabricantis. primitur: ⁊ per formam illam agit fabricator. ideo
similitudo eius iprimitur eodē mō necesse ē eā eē
⁊ in corpibꝰ celestibꝰ si ꝑ formas ⁊ figuras fabricant
hoc ē formāt aut figurāt illa. Amp̄. hmōi opatio in
T celestibꝰ corpibus: aut naturalis erit: aut violenta
est: cū violētia apud deos locū nō habeat. Q; si fue
rit est tamē ois opatio naturalis similitudinem: si
cut dicit Aristo. Si ꝑ formas aut figuras suas ē hu
iusmōi opatio ex necessitate nō iprimet nisi formas
Operatio naturalis qualis. et figuras similes suis: hoc ē sphericas. Q; ō si sit vo
lūtaria: nō erit igitur a pte corporeitatis ipōrū: hoc
Voluntas virtus spiritualis. est ꝑ virtutē corporalē: volūtas eñi virtꝰ spūalis ē: et
ꝓpter hoc diuinitas nō erit ī eis nobilitas corpoꝝ:
sed ꝓsidētiū hmōi corpibꝰ animarū quas qdā eoruz
vocauit aias angelicas. ¶ Huic autē errori cōtradi
cit ꝑ oēs vias qbus supꝰ cōtradiximꝰ idolatrie spi
rituū. ¶ Ampliꝰ. Si naturales opationes celestiū

corpoꝝ: hoc est celorū stellarū et luminū: natura au V
tē semꝑ operet ad modū seruiētis: ⁊ ꝓpter hoc sīr.
Manifestū ē qꝛ ex his operationibus nō debuerūt
queri vel reputari dij: quēadmoduz ex seruitute ne-
mo debet reputari dñs: nec ex nigredine albꝰ nec ex
calore frigidus. ¶ Jam igit declarauimꝰ tibi ī hoc
nō soluz errorē quo ꝑdictas substātias opinati sunt
deos: sed etiā detramētum ridiculosum quo ex ipsa
seruitute ipos eē dominos putauerunt: ⁊ insuꝑ qꝛ i
opationibus naturalibꝰ q̄ nō nisi seruitutes eē pos- X
sunt omnino ceci fuerūt. Est eñi ex necessitate semꝑ
sublimis et imperiosa vera diuinitas. Ex necessita-
te inq̄ essentie sue. Jpi aūt extremā omniuz seruitu
tū ⁊ diuinitatū in hmōi celestibꝰ sunt eē arbitrati sūt
Extrema quippe omniū seruitutū seruitꝰ est nature
⁊ hoc ē qꝛ longissime ē a libertate: maxime differen
tie ad illam. Operatio eñi naturalis ignis videlicz
calefactio nihil omnino habet in potestate ignis: nō
eñi ē in igne: vt plus vel minꝰ vel alit calefaciat: vt
non calefaciat: vel vt qñqꝫ calefaciat quādoqꝫ non. Nota.
Sz necesse habet: ⁊ quātūcunqꝫ potest: ⁊ qualitercūqꝫ
potest et quicqd potest. ¶ Jn nullo aūt genere seruo
rū repiri potest ista vniuersalis necessitas: videlicz
vt nihil possit detrahere vel addere cuicunqꝫ operi
sue seruitutis: q̄re manifestū ē: sublimitatē diuinitatis
istos deiecisse in infimū seruitutis: ⁊ cōiūxisse ineis
dem substātijs duarū cōtrarietatū extrema: videli-
cet sublimitatis et vltimū inferioritatis ⁊ vltimum
imperiositatis ⁊ vltimū seruitutis. Vltimū eñi sub
limitatis. ⁊ vltimū imperiositatis diuinitatis sunt Nota.
essentialiter ⁊ incōmūicabiliter ꝓpa: quare impos-
sibile ē cōtraria eoꝝ ad ipa attigere. ¶ Ampliꝰ. Si
naturales sūt hmōi operatiōes etiam vniꝰ subiecti
vna sit natura: erit ex necessitate tanta diuersitas at
qꝫ multiplicitas operationū: nō ꝑ se ex hmōi substā
tijs: sed per accidēs ⁊ a casu: vniꝰ eñi per vnā natu- Y
ram suā naturaliter operātis: vna ē semper opera-
tio per se. Quare si multiplicentur aut diuersentur
opationes: erit hoc per accidēs et a casu. ¶ Jste igit
operationes q̄ fiūt in mūdo isto iferiori: aut fiūt om
nibꝰ dijs hmōi cōmūes: videlicet vt eas sunt operē
tur ⁊ cōcorditer atqꝫ naturaliter: aut singulis sūt ꝓ-
prie. Vtrumlibet aūt istorū. Si nihil mutabitur de
cursu mūdi istius inferioris per ipos: nec habēt in
potestate aliquid mutare postq̄ naturaliter et ideo
seruiliter operantur. Si quid igitur melioratiōnis Acute.
in rebꝰ hūanis vniuersaliū: si alicui ex hominibꝰ cō-
tingit. Nec erit hoc ex virtute vel intentione deoꝝ
hmōi: sz erit ex accidēte ⁊ casu: ⁊ ita nō erat eis iputā
dū sed casui aut fortune. Quare nō erit deorū bene
ficium reputandū. Similiter neqꝫ si quid deteriora-
tionis aut aduersitatis cuiq̄ hoc contigerit eorum
ire imputandum erit. ¶ Nec bona igitur: nec mala
rerum humanarum: deorum gratie vel ire iputāda
erunt: quare propter hoc nec venerandi: nec placan
di: et ideo nec colendi. Q; si quis dixerit: quia cor-
pora hmōi colēda sunt: ⁊ veneranda a mortalibus.
pro eo qꝫ et si non auctores sint mortalium neqꝫ fa-
bricatores: cum instrumēta sunt fabricationis ⁊ for Corpus causa materialis.
mationis eorum dijs mortalibus: hoc est ac si dice-
ret qꝫ non solus figulus adorandus esset a fictilibus
sed etiam rota ipsius: ex quo qꝫ ⁊ limus: qua de cau Anima causa formalis.
sa: ⁊ omnes cause mortalium potissime quattuor q̄ Z
principales sunt adorande erunt ex necessitate mor
talibus: ⁊ ita materialis ⁊ formalis que sole cause

Corpus cū materialis. Aīa cū formalis.

essētiales sūt hoc ē de essentia ipsorum. Adorabit ḡ vnusquisqꝫ mortaliū corp⁹ suū: qḋ ē ei⁹ cā materialis ⁊ aīaʒ suā q̄ ē cā ei⁹ formal. ¶ Ex q̄ ei sequit: ꝙ tenet colere ⁊ adorare singulas sui partes: cū singule partes cause sunt totius. ¶ Manifestum igr̄ est ex his ꝙ causalitas per hoc ꝙ est causalitas nō cogit causatum ad debitum adorationis ⁊ cultus causantis.

B ¶ Relinquitur ergo vt quedā causalitas ⁊ non omnis. Non eñ naturalis causalitas vt diximus neqꝫ violētia: neqꝫ volūtaria nisi sublimis ⁊ nobil. Sublimis .s. hoc est libera ⁊ inimpedibilis ꝑtātis. Nobilis hoc est gratuita ⁊ nulla ex parte venalis bonitatis. hec eñ est cui se totum semper debet causatum.

Sola cū inipedibilis ē colenda.

¶ Amp. Cum nō debeatur cultus nisi rōe diuinitatis causa eñ debendi cultum per se a parte eius cui debetur sola est diuinitas. ¶ Quare si a parte corpoꝝ hoc est ratione corporeitatis sue deberetur ꝑnominatis substātijs cultus huiusmodi necessitate esset eis a parte corporeitatis sua diuinitas. ¶ Quare nihil esset eis nobilius q̄ ipsa earum corporeitas: ⁊ ita neqꝫ animate essent neqꝫ viuentes. Incomparabiliter igitur minus nobiles essent cultorib⁹ suis: qui vtiqꝫ ⁊ viuentes ⁊ intelligentes sunt naturaliter. Et ꝓpter hoc incomparabiliter magis repu-

C tandi sunt dij ⁊ magis adorandi atqꝫ colendi a ꝑnominatis substantijs: q̄ ecōuerso. ¶ Amp̄. Neqꝫ corpora mortua hoc est inanimata a parte corporeitatis sue possunt nosse: vel diligere: vl̄ odire cultores suos. Quare a parte illa nec placari nec irasci: nec vllo gn̄e affectiōis moueri in ipsos cultores. ¶ Nō autem impendendus est ei cultus nisi propter impetrandum fauorem vel placandam iram. A parte igitur illa: nullus est ei cultus ipendendus. Nec oportet nos laborare ad destruendum cultum idolatrie in corporibus omnino inanimatis: cum verba prophetarum ad hoc per se sufficiant: ⁊ omni intelligenti intelligibia adeo ridiculosus sit: vt qui illum exercent non solum pena indigere: sed sensu etiam carere penitus videatur. Adorator eñ lapidis ⁊ ligni seu cuiusqꝫ alterius huiusmodi. ipsa adoratione confitetur ⁊ testificatur viliorem se esse ligno ⁊ lapide. Et ꝓpter hoc adorator lutee imaginis: luto viliorem se esse confitetur. Consequenter autem ⁊ vitam ⁊ animam: ⁊ intelligentiam: ⁊ rationem habere se negat. Ipa quippe adoratiōe huiusmodi: cōfitetur se nihil nobili⁹ esse vel habere q̄ sit id quod adorat: ⁊ propter hoc ꝯfitetur se non esse hoīem.

Adorator rei inaīate sensu caret.

¶ Destruit idolatriam elementorum: causam afferens ⁊ originem talis vanitatis: ostenditqꝫ non miruʒ esse si elementa prisca gentilitas adorauerit quum ligna combustilia: ⁊ luteas imagines deos esse crediderit gentiles fatui. Acriter autem ⁊ subtiliter instat contra huiuscemodi idolatriam: ostendens reliquias vane illius superstitiōis aliquas adhuc quibusdam locis superesse. Postea transit ad cultum idolorum destruendum.

Idolatria elementoꝝ

D 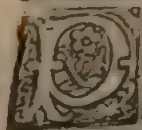

Ost hec loquemur de idolatria elemētorum cuius ꝑprima ē cultura ignis. Secunda cultura aeris. Tertia cultura aque. Quarta cultura terre. Et idolatria quidem ignis i chaldea vigebat tempore abrahe patriarche: quem iuxta traditiōes hebreoꝝ babilonij viuum exurere volētes in igneȝ miserunt: pro eo ꝙ igneȝ colere detestabatur. Unde illesum eum omnipotens deus seruauit ⁊ de igne liberauit vt pote cultorem sanctissimū suum. Et hoc est quod aiunt quod iam crebro legitur i sacra scriptura: ꝙ abraham liberauit deus hur caldeorum. Hur enim interpretatur ignis expresse autum dicit Esdras in nono. Et Neemias in oratiōe sua ad deum. Tu ipse domine deus qui elegisti abrahā ⁊ eduxisti eum de igne caldeorum. Q; autem ignem coluerit vanitas idolatrarum: expresse legitur. Sap̄. xiij. vbi dicitur de idolatris: ꝙ neqꝫ operibus intendentes agnouerūt quis esset artifex. Sed aut ignē aut spiritum: aut citatum aereȝ aut gyrum stellaꝝ: aut nimiam aquā: aut soleȝ: ⁊ lunaȝ rectores orbis terrarum deos putauerunt. Quid autem ad istam insaniam induxerit: non parum habet dubitatiōis ⁊ admirationis. ¶ Si eñ istum quem colebant intelligebant ignem elementum: qui vtiqꝫ corpus mortuum est. id est vita carens ⁊ omnino inanimabile ⁊ inuificabile. Non videmus autem quid eos inducere potuerit nisi operationes que ex igne sunt: et quas ipsi attribuerunt. ¶ Calorem eñ vitalem qui quasi vita quedam est: seu cuiusdam vite principiū illi attribuerunt dicentes etiā esse calorem huiusmodi. Ex illo etiam dicebant esse lumen ⁊ alias innumeras vtilitates que ex operationibus caloris ꝓueniunt. Qua insania vero igini quem videbant ab aqua cottidie extingui: ⁊ subtractione lignorum aut alterius materie deficere: diuinitatem attribuerant non est facile videre. Non enim verisimile est vt estimarent deum id esse: quod tam facile extingui tam cito deficere conspicerent. ¶ De igne vero elemento qui superuacat aeri: ꝙ illum colerent quem omnino non videbant non est verisimile. Qualiter eñ innotuisset vulgo corpus hmōi quod vix a philosophis inuentum ē: verum qui paulo antedictas fanias eorum cogitat: nō mirabitur: si etiam in istā dementiam inciderunt. ¶ Qui eñ potuerunt credere lignum combustibile ⁊ imaginem luteaȝ tam facile confingibilem deum esse: non mirum est: si eousqꝫ delirare potuerunt vt ignem crederent deum eē: cuius virtutem videbāt fortissimam ⁊ operatiōes eius necessarias ac salutares. In lustrationib⁹ aūt ⁊ alijs superstitionibus q̄ fiebant per ignem: vel ad ignem: non est dubitandum ludificationes multas fieri: sicut falsas sonationes paruulorum. quibus ⁊ suadebatur ⁊ firmabatur credulitatis istius demētia: ⁊ superstitionis istius obseruantia: cuius apud nos multe extant reliquie ⁊ plures apō idolatras.

Abraham ignē colere noluit.

E Hur quid.

Ignis.

Elementa corpa sunt inanimata.

F

Lustrationes.

G ¶ Quicquid enim vetule insensate consulunt fatuis mulieribus vel pro se vel pro liberis suis: de trāsiliendo igne vel transiliendis ignibus: vel de accipientibus torribus ex tribus vel septem ignib⁹ vel alio quoqꝫ numero ignium seu focorum: totum est de reliquijs idolatrie istius ⁊ de vijs amorrei. ¶ Similiter ⁊ ꝙ foci fiunt ex ossibus tempore solstitij: ꝓ quo vulgus hoc facit in natiuitate beati iohannis baptiste. Q; eñ hoc fieri credūt quidam in memoriam combustionis ossium beati iohānis baptiste mirū est. Neqꝫ eñ veneratio est sancti iohannis cōbustio ossium canū ⁊ equoꝝ: nec ipsi qui hoc faciūt hoc intendūt. Preterea a pueris ⁊ insipientibus fit hoc solū. ¶ Amp̄. In multis locis fiūt hmōi foci de solis lignis. Preterea lustratiōes ⁊ tota supstitiositas fere q̄ de hoc remāsit apud nos fit in hmōi ignibus: ⁊ maxie credūt ignes illi ꝟtutē hr̄e. Aūt transilitiōes ⁊ circuitiōes eoꝝ fiūt maxime i hac nocte.

Uanitas anilis.

Amorreus

¶ Nonnullis autem visum est ad sacra solis talia pertinere. ¶ Ad hanc superstitionem pertinent foci
H illi quos in eadem nocte facere consueuerunt in quibusdam regionibus homines. ¶ Exeunt enim ad montana gestantes faculas accensas quam superstitionem non est dubium ad sacra ignis pertinere. licet culturam ignis non intendant qui hoc faciunt. Eodem modo et foci qui fieri consueuerunt in vigiliis epiphanie: que est quinta dies ianuarii per quos credunt insipientes se extinguere et exterminare pestium incendium: et hoc etiam ritu ortum habuisse videntur combustiones mortuorum: quibus consueuerunt comburi maxime magnates. Quod ergo verisimile est de hoc superstitioso ritu: hoc est quod ignis dicebat tam ipsum corpus igneum vel ignitum quam ipse spiritus quem credebant deum ignis cuius nomen de industria preterimus. Quemadmodum cupido et ipse amor et deus amoris dicitur et thetis quod ipsum mare et

Vide reliquias superstitionis antique.

I dea maris vocatur. Quemadmodum ergo neptunus et thetis in mari colebantur: sic et istum in igne quemadmodum illos in mari tanquam deum et deam maris: sic istum in igne tanquam deum ignis. Et generaliter vnusquisque deorum in eo colebatur quod ad dominationem suam pertinere credebatur: vt diana in siluis et lares atque penates in laribus et penatibus. Et habuit ortum ex hac superstitione ludificatio pyromantie hoc est diuinatio in igne qua vel ex sonitu ignis: vel ex figura lignorum eius fieri solebat et hoc maxime in ignibus qui propter huiusmodi culturam fiebant: et hec diuinatio: sicut et alie pro parte causam dedit huic idolatrie: sicut supra tetigimus. Inualuerat autem a deo in terra chanaan et in egypto: et in vicinis regionibus: vt necesse fuerit eam prohiberi tam crebro et tam districte in lege hebreorum: et ad eam recurrebant maxime pro lesionibus que ab igne proueniebant: vel sanandis vel precauendis: quasi libera virtute sua ignis vel lederet vrendo vel sanaret a lesione cessando.

Pyromantis.

K ¶ Iam autem declarauimus: quia operatio ignis in vrendo vel calefaciendo non solum seruilis est: sed etiam extreme seruitutis: et inquantum in hoc nihil omnino potestatis habet ignis: et propter hoc longe a nobilitate et sublimitate diuinitatis in vltimo elongationis: que destructio sufficit hanc superstitionem subruere. De ipso vero spiritu quem ponebant principem et deum ignis: quid habeat veritatis vtrum videlicet sit: an aliquis spiritus siue princeps ignis qui presit ei et regat eum et de aliis elementis similiter ad alium tractatum pertinet: cui et hec reseruamus. Verum quod huiusmodi spiritui cultura idolatrie impendenda non sit: iam in precedentibus declarauimus.

Operatio ignis seruilis.

L ¶ Manifestum autem est quod ignis magis adorare deberet paleas et stipulam et ligna arida et folles et insufflationes earum: et cineres quibus tegitur ne extinguatur: quam adorari a quoquam: ab his enim ex his generatur et propter hoc subsistit. ¶ Amplius. Non magis parceret ignis adoratoribus suis quam extinctoribus: eque enim vtrosque exureret si vtrique in eum mitterentur. Vt autem heraclitus philosophus huius superstitionis auctor extitisse: qui nec veritus est nec erubuit ponere principium rerum ignem esse: prouexerunt istam idolatriam quicunque crediderunt celum ignem vel igneum esse. ¶ Celo enim et celestibus diuinitatem attribuit antiquitatis vanitas: sicut et eternitatem que non est nisi vere diuinitatis et in his non oportet nos amplius immorari. ¶ Aeri vero similiter culturam impendit antiquitas: quia et diuinitatem similiter de eo credidit insania hominum perditorum: qui et principium rerum ipsum esse delirauerunt: sicut supra ostendimus ex .xiii. Sap. qui et vitam nos habere ex ipso et per ipsum somniauerunt propter spirationem et respirationem: demum quia nubes et pluuias et rores ipsum ministrare creditur. ex quibus fruges et fructus et vegetabilia viuere et nutrire ac crescere videbantur.

Heraclitus.

Diuinitatem et eternitatem celo tribuit gentilitas.

M ¶ Ipsum tonitruum etiam vocem eius esse credebant et quia adeo terrifica erat: ipsam opinati sunt esse vocem dei minantem mortalibus: et iram eius nuntiantem: quam sequentia fulgura nisi placaretur indicabant. Error autem istorum manifestus est et ignorantia simul omnino enim nescierunt: sicut supra tetigimus: generationes nubium pluuiarum et roris: essentiam vero tonitrui: et fulguris nec cogitauerunt. Certum enim est: quia tonitruum est sonitus collisionis ventorum et extinctionis ignis in nube: quemadmodum qualem sonitum efficit extinctio ferri candentis in aqua. Fragor igitur ex collisione est sonitus sequens extinctionem. Chorruscatio splendor est ignis qui generatur ex collisione. Fulgur igitur ignis est quam violentia collisionis deorsum mittit cui propter acumen subtilitatis et vehementiam caloris corpora inferiora nulla duritia sua resistunt. Adeo autem processit idolatria quattuor elementorum: quod etiam nominibus eorum virtutem mirabilem attribuerunt: et scribenda et inuocanda esse in quattuor anni partibus in maleficis operibus statuerunt.

Tonitruus quid. Similitudo. Chorruscatio quid. Fulgur quid.

O ¶ Quia vero vita non minus nutritur esca quam aere nec minus ea indiget. Cur non similiter et omnem escam colendam et adorandam esse non similiter posuerunt. Magis autem colendus et adorandus esset pulmo in nobis cuius virtute aere sic vtimur. Non enim se sponte aer ingerit: sed virtute pulmonis attractus. ¶ Amplius. Per violentiam et motum suum naturalem illum attrahimus: quare magis violentiam et vt ita dicamus rapinam quam ex nostra aspiratione et respiratione patitur: quam prestet beneficientiam. Aliena enim vi et violentia extrahitur ab aere quicquid nobis in parte illa acquiritur: et non eius beneficia voluntate. Eodem modo est disputare contra idolatriam maris et terre: siue ipsis corporibus impendatur siue spiritibus quos eisdem preesse autumabant: ad quam destruendam hec et premissa sufficiunt et habundant.

Pulmo aerem trahit.

P ¶ Hinc igitur transibimus ad idolatriam idolorum: idolis igitur duobus modis impendebatur cultura: videlicet interdum propter se interdum propter ea quorum idola erant. Qui enim dixerunt in .xxxii. Exodi. Ad caput vituli aurei quod conflauerat aaron. Hi sunt dii tui israel qui eduxerunt te de terra egypti: adorasse illum propter seipsum videntur: cui liberationem suam ab egyptia seruitute attribuebant: que fuit omnium dementiarum extrema. Si quis autem querat: quare potius vitulos vel tunc: vel postmodum adorauerit populus hebreorum: quam alterius forme vel figure idola: credunt aliqui: quia non intendebat aaron conflare eis vitulum: sed de auro liquefacto et fuso vitulus exiuit casualiter hoc est preter intentionem ipsius. ¶ Nonnulli autem credunt: quia pro eo exiuit forma vituli quod thauri signum erat in ortu: et caput eius ascendebat. Et hi sunt de opinione eorum qui omnes figuras animalium celestibus corporibus attribuunt. ¶ Aliis autem videtur quod formam vituli conflari sibi petierunt ab aaron: et hoc propter consuetudinem egyptie idolatrie vbi adorabatur serapis qui in forma thau-

Idolorum quomodo culture impendebatur.

Vitulus conflatilis.

Serapis

ri consueuerat apparere egyptiis: ⁊ hoc sonat text⁹
in. xxxii. Exodi vbi ita legitur. Formauit opere fu-
sorio ⁊ fecit ex eis vitulũ cõflatilẽ: per que verba for-
ma ⁊ casus euidenter excluduntur. ¶ Aliis enĩ vide
tur q̃ in vitulo illo conflatili colere intenderent thau
rum celestem id est signum de quo fecimus mentio
nem tanq̃ proprium signum suum: ⁊ a quo tota for-
tuna ⁊ infortunium eorum penderet. ¶ Opinati nã
q̃ sunt aliqui ex astronomie professoribus thaurum
signum esse regis ⁊ legis hebreorum: quemadmo-
dum ⁊ saturnum planetam eorum de quo supra fe-
cimus mentionem. Stelle quoq̃ saturni veneratio
⁊ cultura apud barbaros mirabiliter inoleuit an-
tiquitus: ⁊ adhuc apud spurcissimas gentes ⁊ bar
Gog ⁊ magog. barissimas gog sc3 ⁊ magog viget atq̃ generaliter
obseruatur. ¶ Unde ⁊ lingua sua vocant eam mar
cholon. i. stellam deorum. Uerisimile autẽ est hoc
G quod in idolo illo thauri vel vituli coleretur thau
Nota. rus celestis propter ea que dicit dominus. Deutero.
iiii. Ubi cum generaliter prohibeat adorare quam-
cunq̃ similitudinem piscis volucris: reptilis qua-
drupedis. Subdit causam prohibitiõis sue dicens.
Ne forte oculis eleuatis ad celum videas solem ⁊
lunam: ⁊ omnia astra celi. ⁊ errore decept⁹ adores
ea ⁊ colas. Uerisimile autem est ⁊ pietati fidei con
sonum diabolum non permissum fuisse vt de alteri
us animalis similitudine adoranda populum illũ
tentaret: sicut neq̃ per aliud animal primos parẽ
tes: q̃ per serpentem. Hac de causa: videlic3 vt ver
ba serpentina despecta haberet: ⁊ pomum ore ser-
pentino si porrectum vel oblatum respuerent: ma-
H gis venenatum illud atq̃ mortiferum: q̃ salutare
Idolatria sub forma cati. vel vtile suspicantes. Sic ⁊ idolatria nostri tempo
ris sub forma cati nigri vel bufonis apparet permit
titur lucifer cultoribus ⁊ adoratoribus suis: ⁊ ab
eis exigere deosculationes: alteram abhominabi-
lem vc3 cati sub cauda: alterã horrificam bufonis
scilicet in ore: vt ipsa abhominatio ⁊ horror hmõi
formarum eos a tanta vesania auertat. Sic cum
animal illud vc3 bouem viuum sibi tã officiose ser-
uire cõspicerent: imaginem eiusdem mortue seruire
erubescerent. immo dum ipsi vilitati huiusmodi a-
nimalis se tanto imperio dominari conspicerẽt vt
ipsam ⁊ viuere ⁊ mori vsibus suis: vc3 similitudinẽ
eius q̃ ea incõparabiliter inferior ac vilior ẽ subii-
ci tam impia seruitute dedignarẽtur: vt propter hoc
Serapis. quia ipsum serapin cultoribus suis egyptiacis: ni
hil auxilii nihil presidii ferre potuisse: paulo ante co-
gnouerant culturam eius vt pote vanam ⁊ inutilẽ
I declinarent. Quocunq̃ autem modo adorẽtur hu-
iusmodi idola: hoc est siue propter se siue propter cele
stes formas: siue propter spiritus in eis dãtes respõ
sa: iam destructa est idolatria eorum. ¶ Postq̃ enĩ
declaratum est: quia nec ipsis spiritib⁹: nec ipsis for
mis celestibus. Declaratum est etiam cũ hoc: quia
nec alicui impendenda est propter illa. Si enĩ impen
denda esset illis propter illa: multo magis illis im-
pendenda esset: quoniam propter quod vnumquodq̃
tale illud magis. Cũ autem ipsis idolis in se vel p
pter se impendendum sit: quod veritati cuius ido-
la vel imagines sunt impendendus inq̃ de his que
sunt honoris ⁊ venerationis qui credit. Consequẽ-
ter necesse habet credere meliorem esse incõparabi
liter similitudinem ipsa veritate ⁊ signum rei. Et a pi
ctura vel sculptura querendũ esse auxilium: qd nec

ipsa veritas prestare potest. ¶ Posset aũt mouere ali
quem q̃ ipsa idola terrifica sunt ⁊ aspectu suo terro
rem inducentia hominib⁹ maxime de nocte ⁊ solis
quibusdam hominib⁹ quorum imagines sunt: nul-
lum terrorem incuterent. Unde terror hmõi si nulla ẽ
virtutis nisi a parte materie sue. Et nos respondemus i hoc
q2 si hmõi terror deberet quemq̃ inducere ad ado-
rationem idolorum induceret multo fortius ad ado- Idola.
rationem corporũ mortuorũ. ¶ Non ergo virt⁹ nu-
minis terrifica facit idola vel homines mortuos: si
cut neq̃ serpentes: sed horret natura humana mor-
tem in cadaueribus mortuorum ⁊ mortis similitu-
dinem in idolis. Alibi aũt causas alias in hoc assi-
gnabimus. ¶ Consequenter aũt his destruam⁹ ido
latriam imaginum secũdum omnem modum: ⁊ fa-
ciemus sciri q̃tum errauit mercuri⁹ qui eas deos
factiosos mentit⁹ est ⁊ virtutem diuinitatis eis at- K
tribuit. Et declarabimus verbum illud apostoli qd Mercuri⁹.
legitur in. xiiii. prime ad Cor. quia idolum nihil est. Idolum ni
Iam autem destruximus in precedentibus. q2 ima hil est.
gines iste iuxta duos modos intelligant. alias enĩ
possunt habere spũs inhabitantes de quibus mul-
ta legimus in gestis sanctorum: sicut de astaroth ⁊
berith. Alias vero virtutem diuinã adeptas ex ver Astarot.
bis quibusdam ⁊ aromatibus quasi ex quadam cõ-
secratione. Et de primo modo querimus ab eis qua
liter intelligant spũs inhabitare hmõi imagines.
Si enĩ spũs hmõi vel corporei sunt vel corpora: cũ
imagines iste oio solide sint: ⁊ nihil concauitatis hñtes.
Manifestũ est impossibile esse hitationẽ quã ponunt
⁊ hoc est: qm̃ corpus nõ intrat corp⁹ non hñs aliqd
vacui vel concauitatis: quin faciat diuisionẽ cõtinui-
tatis ipsius: q̃re frãgi vel dissolui necesse esset hmõi
imagines in subintratiõe spũu3. Si vero spũs sunt
incorporales ⁊ oino impartibiles: tunc magnũ ridicu
lum est ponere habitationem eorum i corporib⁹: hmõi
enĩ spũs in corpore esse localiter error est sine intelle-
ctu. nec possit dicere q̃ si sunt spũs hmõi in imaginib⁹
istis: quẽadmodũ aie in corporibus. ¶ Sunt enĩ aia
bus aialium vires seu virtutes ad corporales opa-
tiones qualiter organa siue instrumenta: vñ visus
est in oculo: sicut virtus in instrumento sue operatio
nis: ⁊ aia in corpore sicut virtus in instrumento vni
uersali oim suarum opationum: oim inq̃ quas h3 iq̃s
tum aia hoc est q̃s h3 exercere per id qd aliatum: hmõi
aũt spũs nihil operant per hmõi imagines vt per orga
na: vnde non mouẽt labia vel linguas hmõi imagi
nis q̃ dant rñsa ⁊ videntur loq̃ hoibus: quare nec mẽ
bris imaginum vtunt vt organis: non igit habitãt
vt ibi virtutes in organis hoc ẽ vt opantes i illis vel
per illas. Quare superuacue sunt eis hmõi imagines Nota
q̃tum ad opationes ⁊ magis superuacue q̃tum ad i-
habitationẽ cũ nullo corpali habitaculo indigeãt
nec eo etiam vti possint vt habitaculo. Quare ma-
nifestum est imagines huius nihil amminiculi psta
re spũs: vel ad danda responsa vel ad alia q̃ spiritus
cultoribus suis facere videntur ⁊ propter hoc idola ni
hil esse in virtute vel opatione manifestũ est. Sed
hoc solum reuera efficiunt q̃ honori ac veneratiõi L
sunt spiritibus quorum cultui facte sunt. ¶ Declara- Nota.
tum etiam est in hoc q2 nec in ipsis nec per ipsas lo-
quunt spiritus: vel quicquid operantur. Et id ver
bum inhabitationis. i. qd dicunt huius spiritus in
habitare idola apud hmõi homines: verbum ẽ si-
ne intellectu: cũ in parte ista nõ intelligãt qd loquunt.

Erroneum credere spiritus includi in annulis.

¶ Similē errorem hꝫ verbum reclusionis spiritu
quo dr̄ salomon inclusisse omnes demones in fiala
vitrea: ⁊ ꝙ recludi creduntur in speculis anulis la
pidibus. Quod quidem nulla consignatione nulla
clausura: nulla obstructione vl' obturatione ad tuū
fieri posse certum est in substantiis omnino icorpo-

B

Alius error.

ralibus. ¶ Similem autem imbecillitatem intelle-
ctus habuerunt erronei/qui animarum humanaꝝ
immortalitatem destruere opinati sunt per hoc: q2
si includeretur homo viuens in vase ferreo nullam
habente rimulam: nullam aperturam: nullum om-
nino foramē: huius hominis anima non haberet:
inquiunt: qua exiret: ex necessitate retineretur ī va
se illo nec ascendere posset in celum nec descendere
ad inferos . ¶ De his igitur manifestum est ꝙ im
becilles intellectu fuerunt ⁊ ꝙ longe a cognitione
nature substantiarum incorporalium: ac spirituali
um. Jam enī declarauimus ⁊ suo loco latius decla

Corporibus glorificatis corpora alia nō resistunt

randum reseruamus: ꝙ etiam corporibus nostris
glorificatis resistere non poterunt alia corpora: nec
ꝓhibere vllo mō motū coꝝ: quin transeant ꝑ illa ⁊
sine lesione ⁊ diuisione ipsoꝝ ꝑ que transire ea ꝯtin
get. Quāto fortius igitur animas humanas nec re
tinere possunt corpora: nec vllo modo ꝓhibere qn
eant ⁊ ascendant in celū: vel descendant ad inferos
ꝑ modum quo ascensum vel descensum ꝯtigerit in-
telligi de hmōi substantiis. ¶ Amp̄. Cui non est ma
nifestum ꝙ religatio hmōi ⁊ retentio quas isti desi

B

Cōtactus ē corporis ad corpus.

pientes somniant: non sunt nisi per cōtractum: nec
ipsi eas aliter fieri intelligunt. Contactus aūt non
corporis ad corpus manifeste impossibilis ē. Qua
re manifestum est eos ponere animam humanā cor
poream esse seu corpus: aut somniare ꝯtactum: quē
nullus intellectus nisi delirus recipit. ¶ Amp̄. Cuꝫ
corpori in motu suo non possit resistere nisi corpus
quomodo supernaturalibus substantiis in genere
motuum suorum resistent corpora: que incompara-
biliter infirmiora sunt ⁊ debiliora quam ipse. Et q
dem sicut tetigimus natura spiritualium substātia
rum non facile innotescere potest hominibus tā bre
uis intellectus: quia etiam sapientes ad modicum
penetrauerunt illam: ⁊ nondum ꝓfundauerunt ī ea
nec tractatum aliquem de eadem scripserūt qui ad

Scriptor ig notus.

nos ꝑuenerit excepto solo anēcebros: qui ⁊ si mul-
ta sublimia ⁊ longe a vulgari intellectu de eis dixe
rit ⁊ scripserit: multo ampliora tamē dicēda de eis
⁊ scribenda reliquit ⁊ scientiam de his licet aliqua
tenus inchoatam, ꝓcul tamen a complemento ⁊ ꝑ-
fectiōe dimisit. Debes igitur scire: quia verba ⁊ no
mina que motus corporales ⁊ de corporib⁹ aut de
corporalibus dicuntur significāt: cum ad huiusmo-
di substantias transferuntur aliis significatiōibus
⁊ intelligentiis aptāda ⁊ applicanda sunt. Non enī
patitur spiritualitas ⁊ incorporalitas earum vni-
uocationem: hoc est vnitatē vocationis in illis: si-

C

Imago nihil iuuat spiritum.

cut palam faciemus in tractatu de ipsis. ¶ Nūc au
tem reuertamur ad id in quo eramus ⁊ dicamus q2
idolum siue imago in nullo prorsus iuuant spiritū
ad loquendum vel dandum responsum. sicut in par
te videre potes ex his que diximus: ⁊ insuꝑ per hoc
quia non minus aparte: non minus clare loquūtur
vel dant responsa: etiam sine idolis sicut ī gemmis

D

in annulis: in speculis ī vnguibus puerorum: ⁊ eti-
am sine his omnibus interdum. ¶ Attende autem
ꝙ nondum patefecimus tibi intellectum nostrum
de hoc quod dicuntur loqui ⁊ dare responsa huius-
modi substantie: sed verbis vulgarium hominum
nos vtimur intellectu nostro ⁊ intentionibus preter

Idolum nihil esse.

quas non subē veritas hmōi sermonibus: nec sub-
esse potest ⁊ hoc sciri faciemus. Manifestum igit
est iam ex his idolum reuera nihil esse in eo: scilicet
in quo creditur aliquid esse. hoc est in numine: vel
virtute: locutione responsiones: ocultorum reuela
latione: seu diuinatione. Illo enim subtracto per se
nihil reperit ꝓdictorum: quia nihil amminiculi pre
stat: ex aliquo quod in se habeat ad predicta. sed so
la veneratio q̄ est in mente adorantis ⁊ colētis ido-

Cherubin duo suꝑ ꝓpiciatoriū.

lum per quam sensus inducitur in ea qua diximus
patienda. Unde prudenter deus altissimus non de
altero duorum cherubin qui stabant suꝑ ꝓpiciato-
rium: sed de medio amborum responsa dare voluit
filiis israel: ne daret eis occasionem colendi alteru-
trum eorum: medium autem sanctorum nullam ha
bebat imaginationem ꝓpter eādem causam. ¶ Si
quis autem querat: vnde ista insania in animabus
humanis vel substantiis spiritualibus: vt adorari
⁊ coli appetant: ⁊ etiam imagines seu idola sibi fie

Nabuchodonosor.

ri: sicut expresse legitur de nabuchodonosor in. iii.
Dan. Qui statuā auream quadraginta cubitorum
altitudinis ⁊ sex cubitorum latitudinis sibi fieri fe

E

cit ⁊ erexit eam in campo duram statuēs edicto pu
blico sub pena supplicii eam adorari ab vniuersis
tribubus ⁊ linguis: ⁊ populis qui suberant eius im
perio: ita vt qui eam adorare contemneret: eadem
hora mitteretur in fornacem ignis ardentis: sicut

Cesar.

legitur. Dan. iii. Similiter ⁊ gayus cesar precepit
sibi fieri statuam ⁊ eam erigi in ipso templo domi-
ni in hierusalem: vt narrant historie. ¶ In quo re-

F

Corruptio nature idolatriā induxit.

spondemus quia totum hoc ꝑuenit ex peruersitate
corruptiōis quam diximus. Sicut enim anime no-
stre ex illa peruersitate ⁊ cupiunt: ⁊ querunt delecta
ri: ꝑuerse q̄tum ad vim concupiscibilem: sic etiam
peruerse honorari q̄tum ad vim irascibileꝫ. ¶ Am
plius. Innatus est animabus nostris naturaliter a
mor diuine similitudininis ⁊ eiusdem desiderium:
quod vnusquisqꝫ assensu interiori suo accipere po-
test in anima sua: presertim cum amor dei ⁊ deside-
rium beatitudinis naturaliter nobis innata sint et
indita sicut ⁊ fuga miserie. Beatitudo autem non
est nisi similitudo siue assimilatio creatoris. Quia
igitur hunc amorem ⁊ desiderium peruertunt tene
brositas atqꝫ corruptio in quibus sumus: querim⁹
non tam falsam assimilationem siue similitudinem
eiusdem: quam etiam impiam atqꝫ sacrilegā: sicut

G

falsam beatitudinem in voluptatibus: falsam opu
lentiam in diuitiis temporalibus seu terrenis. Am
plius. Si propter dationem responsorum seu diui-
nationem quas facere videntur huiusmodi spirit⁹
in idolis adoranda erunt idola vel colenda: ergo et
gemme q̄ neqꝫ sculpturam: neqꝫ picturam: habent:
⁊ specula de quibus diximus ⁊ vngues puerorum:
⁊ pelles ⁊ oua: ⁊ pelues: ⁊ manici eburnei cultelloꝝ
adorandi essent seu erūt atqꝫ colendi. In oīb⁹ enim
his certū est spiritus dare responsa de ꝓteritis pre-

Mandal ⁊ amādel q̄d

sentibus ⁊ futuris. ¶ Mandal aūt ⁊ amandel figu-
ra est erea q̄drāgula q̄ cū hꝫ oēs execrationes suas
⁊ suꝑstitiones: ꝯueniunt ad eam vt dicunt vniuersi
spiritus hmōi obedientes execrabili ministro illi⁹
opis. Manifestū igr̄ ē: q2 hmōi locutōes ⁊ rñsionū
manifestatiōes nō sūt cāe q̄re sit inducere culturā ido

lorum. Alioquin ea q̄ pnominauimus necesse ha-
bent adorare ⁊ colere cultores idolorum. Nondum
autem puenit ad nos q̄ talium cultura inducta ēet
Mercurij apud idolatras vel vnq̄ ab alio obseruata. ¶ Nūc
confutatio autem pcedemus ad destructionem erroris mercu
h rij quo posuit statuas cum illis execrationibus q̄s
vocat consecrationes deos factiuos esse: ⁊ huma-
no artificio atq̄ potentia deos effici. Attribuens il
lis virtutes diuinas mirificas: sicut supra diximus.
¶ Primū igit in ipsa sua radice destruamus erro-
rem istum ⁊ dicamus: q2 omne datum naturaliter
magis est apud datorem: ⁊ magis ⁊ omne causatū
naturaliter magis ⁊ maius est apud creantē: sicut
calor magis naturaliter apud calefacientem: qua-
re si deitas siue diuinitas: tantum naturale est ⁊ p
se humane nature i statuis erit ex necessitate ⁊ ma
gis ⁊ maior apud humanam naturam naturaliter
quare ⁊ humana natura ⁊ magis dea: ⁊ maiori di-
uinitate naturaliter erit q̄ hmōi statue: ⁊ ideo ma-
gis adoranda magisq̄ colenda. ¶ Amp. Secūdum
i hoc non solum erit dea humana natura: sed etiam
deifica quod est longe maius: longeq̄ pstātius: ma
ius eñ est esse: magisq̄ q̄ magnum. ¶ Si vo nō na
turali: sed voluntatis iñ operatione: hoc idem mi-
rabilius ⁊ incredibilius vez vt solo nutu sue volun
tatis humana natura diuinitatem prestet seu cōfe-
rat hmōi statuis. Non eñ solummodo diuina est:
sed diuina longe sublimior natura hominis in cui9
nutu: ac potestate ista posita est diuinitas: vt eā lar
giri possit p beneplacito sue voluntatis: quare ho
Nota. minibus edificanda sunt in tēpla ⁊ impendende cul
ture non statuis: ⁊ versa vice statue adorare ⁊ cole
re debent homines vt factores suos deificos ⁊ diui
nitatis sue largitores. ¶ Amp. Ipsi credebant ho-
mines deificos. Non autem auditum est a seculis q̄
homines adorare etiam deificat: q̄re nec debet au-
diri nec cogitari in seculis vt deificans a se statuaz
quis adoret aut colat. ¶ Amp. Cum longe ppinqui
or sit naturaliter natura humana diue q̄ aurea vel
argentea vel erea: quare etiam magis capax diui-
Mercuri9. nitatis ac acceptabilior capax. Si igitur statuis p-
stare potuerunt homines multos fortius sibi: nu-
cem. Non eñ est aut adhuc a seculis vel visum: q̄
homo hominē deificauerit illo modo deificatiōis.
Qz si dixerit: q2 virtus ista causa est humane natu-
re herbarum ⁊ aromatum. Dixit eñ mercurius: q2
vsi sunt maiores nostri ad hoc herbis ⁊ aromatib9
vim diuinitatis in se habentibus. Et pter hoc me
rito querimus ab eis quam viz diuinitatis credāt
habere herbas ⁊ aromata. Aut eñ intelligunt vim
creande diuinitatis aut generande. Manifestum
autem est: q2 creande diuinitatis non est vis alicui
Creatio est nisi creatori oīpotenti q̄ est deus altissimus. Crea-
opatio dei. tio eñ vniuersaliter opatio ppria est dei altissimi
k Qz si dixerit se intelligere vim diuinitatis scz gene
rande: ⁊ hic oblitus est scientie naturalis: i qua de-
claratum est substantiam imptibilem recipere esse
q2 igitur diuinitas. i. diuina quecunq̄ substantia ex
necessitate imptibilis est. necessario. i. ingenerabi-
lis. Non dat igitur iste intellectus vim generan-
de diuinitatis. Si igitur non dixerit vim suscipien-
de: ⁊ vt ita dicamus diuinitatis quemadmodum i
semine humano vim esse humanitatis nonquidem
creande: vel generande: sed suscipiende. quoniam
ex semine illo potest fieri homo: ⁊ hic error sic ma-
nifestatus est: q2 non ex materia neq̄ i materia cre
dibiles sunt diuine substantie: cum abstracte sint a
materia ⁊ a conditionibus materiarum ⁊ ab eis na-
turaliter spoliate: non eñ sunt hmōi substātie sicut
anime humane vt corporibus organicis indigeāt.
¶ Amp. Hmōi substantias vocat ipsemet mercuri-
us animas demonum ⁊ dicit: q2 maiores nostri ani
l mas demonum statuis indiderunt: que locutio non
Aie demo-
nū i statuis pōt hre intētionē nisi erroneā. Si eñ itelligat aias
demonū q̄ fuerūt demonū: non potest effugere al-
terutrum istorum duorum inconuenientium: an vt
moriantur demones amissis hmōi animabus: vel
quin anime huius simul presint: ⁊ ppriis corporib9
Demones ⁊ corporibus statuarum. Ipse autem mercurius et
dicōm mer alijs idolatrie demones deos imortales appellant
curium. alterum vero manifestum est vnam ⁊ eandem aiaz
non posse esse in duobus corporibus ⁊ regere illa:
quid igit intellexit mercurius in eo sermone: q2 si i
tellexit animas demonum quemadmodum ⁊ sup-
us diximus: q2 animas celestium corporum quidaz
phorum vocauerunt animas angelicas pter simi
tudinem quam habent ad nobilitatem angelice na
ture. Si ergo intelligit animas demonum hoc ē de
monibus similes. Et hic error sic facile destruitur
Si enim veri nominis sunt anime: nūq̄ sunt exute
a corporibus nisi p violentiam: non est recipere cor
pora in q̄bus hmōi anime vnq̄ fuerint. Amp. Vbi
Aie creant erant hmōi anime anteq̄ statuas intrarēt. Omnes
i corporib9 eñ necessario creantur in corporibus suis: sicut de
suis. clarat. Aristoteles. Qz si dixerit: quia in consecra-
tione statuarum creantur vel generantur: ergo ma
nifestum omnia verba quibus adhoc vtuntur ma-
lefici superuacua esse: cum nec ad creationem: nec
ad generationem verba necessaria sint. ¶ Iam igi-
m tur declarauimus in precedentibus: quia impossi-
Cōiunctio bilis est coniunctio aliquarum animarum ⁊ statua
corporis et rum siue imaginum: quoniaz coniunctio anime ad
aie quid. corpus non est nisi: sicut virtutis ad organum suum
⁊ sicut materie ad formam: ⁊ sicut perfectionis ad
potentionale receptibilem ipsius. Sensu vero ma-
nifestum est: nec statuas: nec partes earum organa
esse aliquarum operationum animalium. vnde nec
agunt nec patiuntur in datione responsorum.
¶ Amplius. Contractis vel resolutis statuis illis
aut pereunt anime ille aut permanent. Qz si pere-
unt: nulla igitur in eis diuinitas. Comes enim inse
parabilis est diuinitas immortalitatis Si vero p-
manent ⁊ hoc extra corpora. Si vere anime sunt ne
cesse est eas redire ad corpora vel statuarum vel a-
lia. Apparet autem manifeste eas non esse animas
Ois aia su cum corpora statuarum nec moueant naturaliter:
um corpus nec mouere possint. ¶ Preterea omni anime inna-
amat. tum est diligere corpus suum ⁊ proficere et contra
omnia pericula: videlicet contra ignem contra a-
quam: contra gladium: ⁊ contra omne destructiuū
illorum: sicut apparet euidenter i omnibus anima-
bus animalium: que ab igne corpora sua per fu-
gam eripiunt: ⁊ ab alijs periculis similiter.
¶ Interdum etiam ⁊ protegēdo hoc est aliquibus n
periculis obtendendo vel opponendo.
¶ Iste autem anime statuarum pericula omnia nō
curant: sicut euidenter legitur in historijs omniuz
gentium: quia vbi templa idolorum exurebantur:
concremabantur pariter ⁊ statue: vt pote ab anima
bus suis oīno neglecte. Neq̄ eñ effugere potuerūt

Dii enee et laban.

dii enee. i. statue de troiano excidio: nec dii laban caruerunt sibi a captione et furto cum eos secum detulit rachel filia ipsius sicut legitur Gen. xxxi. vel cum eos infodit iacob subter terebintum: sicut legitur eiusdem. xxxv. Et ex his elucescit tibi intellectus prophetico2 quod dicitur. Aures habent et non audient oculos habent et non videbunt etc. Non enim veri oculi sunt et oculi animalium sed equiuoce. Si enim huiusmodi statuis huiusmodi anime prestare non possunt ea que minora sunt in operibus suis: videlicet visum auditum et alia huiusmodi. multo fortius nobiliores operationes suas eisdem prestare non possunt: quare nec scientiam: nec prescientiam futurorum. Mercurius autem vocat eas futurorum statuas. Qua propter relinquitur ex necessitate huiusmodi animas quas vocauit demonum nullo modo veri nominis animas esse. Amplius. Huiusmodi statue vel viuunt: vel non viuunt. Quod si non viuunt ergo multofortius nec loquuntur: loquela enim et vox non possunt esse nisi

O viuentis. ¶ Amplius. Si non viuunt: ergo nec vident: nec audiunt. Sensus enim super vitam intus fundatur Omnium enim animalium operationum fundamentum est et radix et propter hoc sublata vita nulla earum remanet. Manifestum autem est et declaratum in scientia de anima que vna est ex partibus philosophie naturalis: quod priuatio auditus et priuatio loquele concomitatiue sunt inseparabilis. ita vt qui surdus est: naturaliter ex necessitate sit et mutus. Quare cum surde sint huiusmodi statue erunt ex necessitate et mute et ita sine loquela: et ita nec dabunt responsa nec predicent futura. Jam autem remouimus ab eis euidenter ista duo signa diuinitatis videlicet predictionem futurorum et dationem responsorum. Hec autem erant propter que maxime colebantur.

Surdus naturaliter mutus est.

Motus primum signum vite.

¶ Quod si dixerit quia viuunt: manifestus est error quia non solum indigent intellectu: sed etiam sensu: nul-

P lum etiam omnino signum vite in eis apparet: quia nec motus qui primum est signum vite: nisi forte quis dicat: quoniam motus corruptionis in eis apparet: videlicet a rubigine et putrefactione: corruptio autem huiusmodi non est signum vite. secundum hec enim omnia alia metalla et ligna arida que putrifactibilia sunt viuerent. ¶ Amplius. Ante aduentum huiusmodi animarum ista signa apparebant in eis. ¶ Amplius. Ista sunt in istis statuis a parte materiarum suarum putrefactio. s. et rubiginatio et nullatenus a parte diuinitatis. ¶ Si vero dixerit statuas ipsas non loqui: sed demones in eis. non effugiat quin intelligat in sermone isto alterutram duarum intentionum videlicet aut sicut anima loquitur in corpore hoc est per corpus tanquam per organum loquele: aut in eis: sicut in vase: verbi gratia. Sicut in archa vel in alio vase. Jam autem remouimus priorem harum intentionum: per hoc quod organum vocis et loquele necessario mouetur in formatione vocis: et necessario fit collisio aeris in organo loquele et spiratio eiusdem. nihil autem horum fit in ore statue: quare non loquuntur demo-

Nota.

Q nes in statuis: sicut anima in corpore: per quod etiam declaratum est consequenter: quia nec in statuis tanquam in vasis loquuntur: sed nec in vngue quam puer suspicit: neque in spata nec in ouo: nec in pelui neque in manubrio eburneo cum impossibile sit in aliquo istorum vocem formari. Addemus etiam aliam declarationem ad hoc: quia si vera vox esset necessario communiter audirent eam omnes astantes: quorum essent auditus eque bene dispositi: et in eadem propinquitate siue distantia cum ipso inspectore. ¶ Manifestum autem est quod solus inspector premissorum instrumentorum audit vel audire sibi videtur huiusmodi voces: cum nullus astantium vel audiat vel audire sibi videatur eodem modo et risa huiusmodi soli sacrificantes audiunt vel audire sibi videntur plerumque. Interdum autem et in astantes idolorum sacrificijs similes illusiones demones operantur: ita vt sibi etiam ipsi risorum voces audire videantur quare manifestum est auditum huiusmodi auditum esse: sicut somniantium: quibus vocum imagines voces esse videntur. Utrum autem veram vocem formare possint et loqui ipsi demones per seipsos hoc est alijs instrumentis. De hoc loquemur si deus voluerit loco suo. Concedimus autem plane quia possibile est demones in corporibus humanis viuentibus voces formare: et loqui ex modo aliquo quem hic non determinamus. Uerum inter vocem ipsius hominis: hoc est quam homo ipse per se format: et vocem ipsius: aperta differentia est sicut accepimus ab illis qui multos audierunt et eiecerunt. Uox enim ipsius demonis subrauca est semper comparatione ipsius hominis: et forsitan causa in hoc est: quia instrumenta vocalia non ita obediunt abutenti et demoni vt ipsi anime: cuius naturaliter sunt propria. Declaratum etiam est cum hoc impossibile esse quod tamen famosum est apud astronomos: et in tot libris eorum scriptum videlicet quod in ortu saturni si quis imaginem de ere fuderit loqui eam vt homines probabit Jam enim patefecimus imaginem eream etiam quamcumque aliam loqui non esse possibile nullo modorum. Ortum autem saturni intellige ingressum eius in primum arietis. Uel verius esse videtur aliquibus ingressum eius esse in primum gradum capricorni. ¶ Amplius. Si loquitur in eis sicut in vase: potius vel pixide tunc nullus honor debetur propter hoc huiusmodi statuis nisi quemadmodum deberetur arche vel pixidi. Nec amplius nomine diuinitatis digne sunt quam archa vel pixis seu aliud quodcunque vas. Non est autem auditum a seculis quod quis archam vocaret deum suum vel ollam vel pixidem vel quod alicui horum sacra: vel sacrificia constitueret vel templum edificaret. ¶ Amplius. Secundum hoc: videlicet si statue non aliud quam vasa sunt in parte ista demonibus loquentibus in eis. non potius necessarie sunt eiusdem statue figurationes humane quam olle vel pixidis et hoc ipsum tam multa diuersitas imaginum indicat euidenter. Pene enim nulla est figura in genere animalium: in qua idolatriam non exercuerint huiusmodi insipientes: sicut euidenter ostendit apostolus in primo ad Roma. Et de iudeis celeberrimum est quod vitulos aureos et ereos multis annis adorauerunt. In tertio vero. Isidorus de talpis et vespertilionibus aperte scriptum est. Quod si dixerit: quia diuersitas figurarum erat iuxta electionem et beneplacitum demonum eligentium sibi formas et imagines prout vnusquisque volebat vt in eis colerentur: tunc iam cecidit in errorem quem in precedentibus destruximus: videlicet in idolatriam demonum. Similiter et sermo eius qui dixit quod demones in statuis dabant responsa: et preloquebantur diuina quemadmodum in vasis eundem errorem ineuitabiliter reducit et reducere necesse habet. In cuius destructione non oportet nos laborare amplius: cum ea que diximus omni intelligenti merito sufficere possint.

R

Demones in corporibus loqui posse

Nota

S

Idolatria per varias figuras animalium fiebat.

¶ Confutat alium errorem veteris idolatrie scilicet de statuis: que stultis vise sunt esse dii facticij ostenditque subtiliter quod cum huiusmodi statue non sunt vite ca

paces: ac susceptibiles. scientie quoq⁊ ⁊ intellectus susceptibiles esse non possunt. docet igitur mercurium trismegistuz turpiter errasse eꝙ crediderit animas seu substantias aliquas animabus similes statuis aduenire posse. deinde transit ad destructionē characterum seu figurarum ac ipressionum: dicēs tales figuras nihil aliud esse ꝙ signa quedam quibus demones suos cultores agnoscunt.

Procedamus igitur ad destruendum secūdum errorem quo ipse statue vise sūt insipientibus esse dīj factitij. Execrabilitus cōsecrationibus accipientes virtutem diuinam ⁊ splendorem deificum:

E

Saphiri virtus que.

verbi gratia quemadmodum saphirus iuxta opinionem quorundam virtutem habꝫ naturaliter curandi auctoritatem extinguendiq⁊ ardorem: ⁊ reprimendi timores: que virtus celestis ⁊ diuina: nō cultus esse videtur. Non eñ a pte ꝯpositionis suꝫ nec vllo modo⁊ a pte materie sue vel forme: sed ſm totam naturam suam desup infuso splendore: ⁊ de super imposita irradicatione. Etiā ad hunc modum

Carbūcul⁹ adamas.

carbūculus ⁊ adamas: ceteriq⁊ lapides preciosi virtutes quas eis attribuerunt hoīes accepisse videntur. Sic statuas imagines aliquatenus v̄tutes virtutibus lapidum execrabilibus illis ꝯsecrationib⁹ accipiāt. Si eñ forme ceree ꝙ vtiq⁊ siītudinez hñt

A

Cāpanaꝫ sonitus arcet fulgura

agnorꝫ: hanc v̄tut ē accipiunt ꝑ bñdictionem romani pontificis: vt fulgura arceāt ⁊ ꝯpescant ne ledāt eos qui illas detulerunt. Si campane que vtiq⁊ nec formam hñt nec animalem naturam similem virtutem in consecratione sua seu benedictione recipiant vt tempestates ⁊ fulgura nihil ledere possint in regionibus quibus sonitus earum eo tempore auditus fuerit. Si sal ⁊ aqua per exorcismos ac bene-

Cerei bñdicti qd pñt.

dictiones virtutem effugandi demones ⁊ benedicē di recipiunt. Si cerei qui benedicuntur in purificatione beate virginis virtutem arcēdi fulgura ex benedictione illa suscipiunt: que omnes virtutes diuine esse dubitari non possunt: verisimile videri potuerit erroneis hoc: vt maledictiꝫ bñdictiōib⁹ suis ⁊

X

execrationibus v̄tutes darenť imaginibus. Manifestum autem est tibi: quia hec que narrauimus tibi non fiunt nisi virtute omnipotentis creatoris. Unde non petit christiana deuotio ab aqua benedicta vt fuget demones: neq⁊ a cāpana: neq⁊ ab agno vel cereo benedicto vt arceat fulgura ⁊ tempestates: sed ab omnipotente creatore. Sicut ergo regale sigillum seu aliud quodcunq⁊ signum ducat⁹ tuetur deferentes: ⁊ securos efficit ne eis noceatur ab his qui regi subsunt: ⁊ hoc non sua virtute: sed potestate regia ⁊ voluntate. Similiter huiusmodi res vel signa nō ex virtute aliqua que ex eis sit: sed omnipotentis virtute ⁊ beneplacito creatoris illesos a prenominatis nocumentis protegent se portātes. Questionem autem illam vtrum aliquid aque sanctificate accrescat: ⁊ ipsa sanctificatione aliquid inꝙ quod in illa sit de nouo: ⁊ vtrum illud sit substantia vel accidens conuenien tius alibi ⁊ queritur et

Nota

declaratur ⁊ de ꝑmissis similes sunt questiōes. Reuertamur igitur in quo eramus ⁊ dicamus: qꝛ fundamentum intellectus ⁊ scientie vita est: ⁊ communicans vtrumq⁊ inseparabiliter: quare si vite omnino insusceptibiles sunt statue erunt ex necessitate in

Error mercurij.

susceptibiles tam intellectus ꝙ scientie. ¶ Quare manifestum est mercurij sermonem quo dixit statuas futurorum esse prescias: sermonem falsum ⁊ impossibilem esse similiter: ⁊ sermonem quo dicuntur statue dīj posse esse vel fieri. Manifestum est erroneum esse cum diuinitas siue deitas esse non possit in substantia nō intelligente. ¶ Amplius. Iste splendor quem vocant deificum: ⁊ cuius irradicatiōe dicunt statuas deos ⁊ fieri ⁊ esse. Aut substantia est: aut accidens: ꝙ si fuerit substantia. Aut intelligēs per se aut non. Si dixerit: quia est substantia intelligens per semetipsam. Erit igiť vel abstracta substantia videlicet demon: vt ipsi aiūt vel sicut anima humana. Qꝫ si vt demon: iam remouim⁹ hoc: quoniam nullo modo coniungibilis est huiusmodi substantia corporibus statuarum: ⁊ si fuerit vt anima humana: sibi impossibilis est ꝯiunctio eius ad statuā. a parte enim virtutis itelligentie non est coniūgibilis anima humana corpori cuiuscunsq⁊: quoniam operatio intellectiue virtutis nec in corpore ē: nec per corpus: sicut alibi didicisti. ¶ Nosti etiam quia a parte virtum non coniungibilis nisi partib⁹ corporis: que nate sunt organa esse operationum animalium quemadmodum virtus visibilis non est coniungibilis nisi parti corporis que nata est esse instrumentum videndi: ⁊ hec verissima ratione oculus est. Et similiter a parte virtutis irascibilis ⁊ ad

Nota.

hunc modum se habet in alijs viribus ⁊ operationibus earum ⁊ organis: quare manifestum quia impossibilis est coniunctio anime humane ⁊ cuiuslibꝫ corporis statuarum cum membra statuarum organa esse non possint operationum seu virtutum ipsius. Qꝫ si fuerit substantia non intellectus splēdor ille deificus: tunc magis apparet sermo predictus magis esse impossibilis ⁊ erroneus. Cum manifestum impossibile sit substantiam non intelligentem dare alij cuiuscunq⁊ siue pars illius sit siue non scientiam vel intellectum. ¶ Amplius itellectus ⁊ scientia aut essent in huiusmodi statuis secundum ptem: aut secundum totum: ꝙ si secunduꝫ totum: tūc

B

esset partibilis intellectus. ⁊ secundum hoc ex necessitate sequitur partibilitatem ipsius statue: ⁊ ita in qualibet parte ipsius: tu autem vides: quia hic absurditas adeo impossibilis ⁊ incredibilis vt ad eam destruendam nullo modo laborandum sit: cum per seipsam credat anima cuiuscunq⁊. Qꝫ si dixerit quia non est in statua secundum totum: ergo vel est in ea secundum aliquam partem huius statue: videlicet in pede vel in digito vel capite: ⁊ hoc iam remouimus: vel secundum aliam partem ipsius statue: vel secundum aliud quod est huius statue. Nō est autem statua secundum naturam aut formā ipsius: quia tunc magis esset in materiā vľ forma ipsius. ¶ Manifestum autem est tibi: quia nec metal-

B

Metalla nō recipiūt intellectum.

lum nec es: nec lignum: nec lutum receptibile est intellectus: aut scientie vllo modorum: quia nec secūdum partem: vt diximus: nec secundum totum: sed nec etiam vite que longe minus est: ⁊ ex necessitate precedens vtrumq⁊. Qꝫ si fuerit in statua secunduꝫ formam suam hoc est longe magis inconueniens: cum forma statue qua scilicet statua est: sit tantum accidens alicuius ex materijs quas nominauimus hoc est metalli vel eris vel ligni vel luti. Nulli autem potest esse dubium vel ignotum: quin impossibile sit intellectum vel scientiam esse in accidentis: quare relinquitur ex necessitate vt intellectus ⁊ scientia sit siue in huiusmodi statuis: sicut in eis scōm

aliud ꝙ secundum totum vel partem corporeitatis
sue ⁊ ꝙ sit earum materia vel forma. Quare quo-
niam aliud in parte ista somniare nõ possunt ꝙ istũ
quẽ fingunt deificum splendorem erũt necessario i
statuis vel intellectus vel scientia scḋm istum splẽ-
dorem: quemadmodũ in hoibus scḋm animas ⁊ ꝓ-
pter hoc hmõi deificus splendor erit substantia. Iã
aũt remouimus hoc: q: nec põt esse substantia intel-
ligens: ꝗ intellectũ ⁊ scientiã ꝑstet ei in quo est: nec
potest esse substantia intellectus: ꝗ ɔiungitur hmõi
corporibus: quare necesse habent concedere ⁊ con-
fiteri virtutem istã ⁊ splendorẽ deificũ accidens tm̃
esse: ⁊ ꝓpter hoc remouerũt ab eo intellectum ⁊ sci-
Nota. entiam ⁊ diuinitatem. ¶ Amp̃. Iste splendor deific⁹
magis debet cadere sup substantias magis recepti
biles. Quare sup asinos ⁊ porcos ⁊ canes mag; de
scendere debet ꝙ super statuas. In his enim anima
libus sunt vita ⁊ apprehensio: que sunt fundamen-
tum ⁊ apparatio ad nobiliores ⁊ sublimiores ope-
rationes. In statuis aũt ɔtraria impedimenta esse
manifestum est: quare ꝑnominata alia adiumenta
habent ad sublimes ⁊ diuinas opationes: statute
vo impedimenta: quoꝝ non est possibilis remotio.
¶ Amp̃. Ad ꝓphetias ⁊ diuinationes certum ẽ ani
C mas humanas ⁊ homines habiliores ⁊ ꝑparatio-
res esse ꝙ statuas ad earum virtutes: ⁊ propter
hoc ad deitatem seu diuinitatem. Virtus em̃ ex qua
sunt ꝓphetia ⁊ diuinatio diuinitas est. Manifestũ
igitur est: q: facilius ⁊ dignius est homines deos ef
Mercurij error. fici ꝙ statuã immo porcos ⁊ asinos ⁊ canes. ¶ Ma
nifesta igiꝝ est insania mercurij ex vtraqꝫ parte: cũ
impossibile sit ⁊ animas seu animab⁹ similes sub-
stantias statuis aduenire ⁊ eis ɔiungi: ⁊ impossibi-
le sit euidenter illum fictum ⁊ somniatum deificum
splendorem adesse in statuis: cum nec substantia il-
lud sit possibile esse nec accidens. Et prioris quidẽ
sermonis impossibilitas per viam diuisionis faci-
le declaratur. ¶ Coniunctionis enim anime ad cor
D pus tres sunt modi ⁊ eorum ꝑmus est vita secund⁹
Cõiũctõis sic ad corpus tres sunt modi. sensus. ⁊ non distinguimus a sensu ea ꝗ sensu relin
quũtur. videlꝫ imaginationem ⁊ memoriam. Ista
em̃ videntur esse sensus repositi ⁊ thesaurisati. Ter
tius modus est affectus cuius rami ⁊ ꝑtes sunt pas
siones motiue vt tristicia ⁊ delectatio: timor ⁊ ira ⁊
hmõi alia: ꝑ ꝗs eius cõicant homines cũ aliis ani-
malibus. Et non est dubitatum apud intelligentes
quin vita sit ꝑma operatio anime in corpore: ⁊ sen-
sus scḋa: ⁊ affectus tertia: ⁊ quin vita sit fundamen
tum aliarum: ⁊ velut hypostasis aliarum: ⁊ quin re
mota remoueantur cetere ⁊ quin posita qualꝫ alia
rum necessario ponitur vita. Qꝫ enim non viuit:
nec sentit: nec irascitur: nec aliqua aliaꝝ hmõi pas-
sionũ afficiꝝ: silr ꝙ irasciꝝ seu aliꝗ aliaꝝ hmõi pas-
sionũ afficiꝝ necessario ⁊ sẽtit ⁊ viuit. Mãifestũ igꝝ
est impossibile esse ɔiunctionem animaꝝ ⁊ statuaꝝ.
Si em̃ vnumqḋqꝫ particularium est impossibile: ne
cesse est sermonem indefinitum ⁊ vtilem de hmõi i
E possibilem esse. ¶ Quarta vero operatio animarũ
ꝗ est intelligere: nec est sicut diximus corporis: nec
per corpus nisi forte quis dicat vtutem intellecti-
uam de thezauris mẽorie ⁊ imaginationis formas
materiales siue sensibiles recipere ac spoliare eas
a conditionibus particularitatis. Mercurius aũt
⁊ qui silr ei senserunt non ponunt: animabus quas
animas demonum dicunt vires sensibiles neqꝫ vir
tutem imaginandi quia nõ eas tunc animas demo
num: sed animas hominum tunc nominarent: qua-
re necesse habent eas ponere abstractas ⁊ omnino
inconiungibiles corporibus quibuscunqꝫ: ⁊ etiam.
Si enim coniungibiles essent corporibus figuratiꝫ
in silitudinem hoim̃ aut aliorum animalium: cum
in nullo sit eis necessaria corporalis quecunqꝫ figu
ra. non enim habent operationes anime ille quib⁹
necessarie sint partes corporũ ꝓpter hoc vt sint or-
gana earum cum hmõi organi impossibile sic eas F
vti. ¶ Amp̃. In consecrationibus imaginum iuxta Egregie
sermonem mercurij: aut sit inuocatio alicuius alte confutat.
rius vtutis: aut solarum animaꝝ illaꝝ. Qꝫ si dixe-
rit quis ꝙ sit inuocatio alicuius alterius virtutis
querimus ab eis quid petaꝝ ab hmõi vtute. In ꝗ
non aliud respondere possunt nisi ꝙ ab hmõi virtu
te petitur vt animas immittat statuis: cum non ꝓ-
pter aliud inuocetur. Illa igiꝝ virtus est que statu-
as deificat seu deos efficit. Non igitur humane vir
tutis seu inuenti est deos hmõi efficere. Si vero so
le ille anime inuocentur: ⁊ per hmõi inuocationes
venit: aut veniunt coacte aut spontanee. Qꝫ si coa
cte. Nulla igiꝝ est diuinitas cum manifestum sit eã
ꝑm hoc subiectam esse mortalibus: ⁊ ideo infirmio
rem. Qꝫ si sponte veniunt cum veniant nisi vt con-
sulant mortalibus. Non igitur est necessaria inuo-
catio seu aromatũ adhibitio nisi ad eas placandas
siue alliciendas. Et ita incidit mercurius i omnia
incõuenientia que prius ex idolatria demonum seu
quorumcunqꝫ spirituum sequi ostendimus. ¶ Am- In mercuriũ trismegistum.
plius. Aut habent in potestate ne adueniant statu-
is huiusmodi anime: siue his execrabilibus conse-
crationibus: aut non habent: ꝙ si non habent. Aut
igitur sunt ligate propria ĩpossibilitate seu neces-
sitate aut alicuius superioris potestate ⁊ volunta
te. Qꝫ si propria necessitate apparet earum infirmi G
tas que ⁊ aromatibus indiget adiuuari: ⁊ a vincu
lis huiusmodi atqꝫ ligatione absolui: ꝙ si superio-
ris virtutis potestate ⁊ voluntate. Non igitur sũt
anime huiusmodi dij: sed omnipotentis dei ⁊ altis-
simi velut serui: herbeqꝫ ⁊ aromata: que consecra-
tionibus imaginum adhibentur in huiusmodi cõ-
secrationibus deo altissimo in sacrificium offerun
tur ad impetrandum: scilicet ab ipso: vt eas dimit-
tat ⁊ absoluat a vinculis quibus obligatas eas de
tinet ⁊ in statuas ipsas illas mittat vel saltem in-
trare permittat: vl' detineantur dei alterius seu deo-
rum potestate ⁊ voluntate. Cum autem vides: ꝙ
vtrumqꝫ istorum remouet ad ipsis nobilitatem di- Felicitas diuinitatis ĩsepabilis comes.
uinitatis. Felicitas enim vere diuinitati insepara-
bilis est comes: quare miseria: nec actio: nec poten
tia attingit ad ipsam: ligatio autem seu vinculatio
miseria non modica est. Qꝫ si dixerit: quia sola pro
pria voluntate adueniunt huiusmodi anime statu-
is: veruntamen attracte sacrificijs herbarum ⁊ a-
romatum: ⁊ illecte verbis ⁊ cantilenis. nos iam in
precedẽtibus multa: de his diximus ad destructio-
nem erroris ipsius nec oportet nos quicꝙ addere ꝑ H
cedentibus. ¶ Post hec ɔsequens est vt destruam⁹ Destructio characterũ
idolatriã characteꝝ ⁊ figurarũ: sigillatum ⁊ impsi-
sionum. Dicemus igiꝝ: q: ea fuit stultitia quorũdã
hoim̃: eaqꝫ ĩbecillitas vt eas siue sculptas siue scri-
ptas aut pictas siue impssas crederẽt vtutẽ habe-
re diuinã ad opanda mirifica. ꝗ manifestũ ẽ ĩpossi-
bilis eẽ: ꝑter ꝙ soli omnipotẽtis creatoris virtuti:

huiusmodi autem erroris destructio facilis est et manifesta cū euidēter impossibile sit figurā virtutē habere quācūq; q nō sit ei a pte materie sue figurationis vel generationis sue materie videlicet metalli vl ligni: vl cere vel lateris. et tūc dignius ē et magis debitū scđm materiam: vt hmōi virtus sit ipsius materie q̄ figure. Omne eī datū ſm naturā et magis z verius ē apud datorem. Jam aūt phibuimus hic: z ostendimus virtutē diuinā nō posse esse vllo modo: nō virtutē corporis et intolerabili dementia diuinitas attribuit substātie corruptibili ac generabili. vt quēadmodū supradiximus. nec ſm totū nec ſm partē hmōi virtus ē: nō possit in corpore. Si vero dixerit hmōi virtutē esse figure ex parte lineationis seu curationis sue videlicet ex pte angulationis aut circulationis. nō apparet insania maior hmōi errore. Exempli autē causa ponem⁹ penthagonū quē dicūt salomonis. necesse igr ē. vt iste penthagonus habeat hanc virtutē mirificā ex ista lineatiōe q̄ intus habet quinq; angulos obtusos. et extra quinq; acutos quiq; triāgulorū exagonorū quib⁹ circūdatus interior penthagonus. ¶ At aūt vel angulis vl angulo attribuat diuinitas nullus patitr itellect⁹. Primū quia angulus quantitas ē imperfecta. sola eī soliditas in qūātitatibus cōtinuis pfecta quātitas ē sicut declarat Aristot. in libro celi z mūdi. z hoc est quia nihil deest ei de vniuersitate dimensionis que omes in vniuerso nō sunt nisi tres: videlicet longitudo latitudo z pfunditas. Si igr angulo vel angulis attribuitr diuinitas per se: hoc ē q̄ anguli sūt z sic diuītas erit maior i plurib⁹ āgulis q̄ i paucior⁹: z ppt hoc figura q̄to pluriū angulorū erit: tāto erit diuinior. z diuinitate sublimior ¶ Amp. Si āgul⁹ a figura diuītatē hz cur nō circulus? Nōne hmōi figurā est in scribere circulū? Quālibet eī angulorū formā cōtingit inscribere circulo z designare ītra ipm p quartū geometrie. Quia igr omnē figurā inscripta circulo necesse ē esse partem circuli: quare partem cuiuslibz circuli possibile est habere virtutē diuinā. Omnis aūt circul⁹ est totū hōgenū hoc est vni⁹ nature p totuz. Quare si possibile est aliquib⁹ ptibus diuinitatis aliquid esse: z toti. ¶ Amplius. Si virtus diuina fuerit i angulo per se: id est p hoc q angulus inuenitr in omi angulo quare omne angulatum erit diuinū: z ideo omne corpus animalis et omnis domus quadrata vel quilibet alio mō aliter angulata. Q si dixerit: nō in angulo p se: sz in quodā angulo videlicet recto qui videtr esse īter angulos nobilior. Sequitr hoc manifeste: vt in omni angulo inueniatr diuinitas naturaliter. Quicqd eī inuenitr in pte totius hōgenū necesse ē inueniri et in toto: q igr rect⁹ angul⁹ ps ē obtusi: et acutus ps recti: necesse ē diuinā hanc virtutem inuenirī tam i obtuso q̄ in acuto: z etiam in angulo cōtingentie: z in angulo portiōis: cum in eos perfecte velud in partes diuidatr rectus ¶ Amp. Cum omnis angulus cōtinua quātitas sit z accidens corporis: erit ex necessitate deitas in accidēte: q absurditate nulla maior. ¶ Amp. Si in qntitate continua inuenitur hoc: cur non z in discreta? z potissimū in numero: qui est cū quātitate cōtinua natura prior z dignior z exemplar ipsius. ¶ Amp. Quare in quantitate z non similitr in qualitate videlicet in calore vl colore. Manifestū igr est ex his q̄ diximus figuris ipossibilē ē diuitatē aut virtutē diuinā: siue figure itelligātr quātitates siue itelligatr qlitates. Figur; lq̄ p hoc q figure sūt. Manifestū ē et est q nullo generis cōsecrationis vel execrationis potest eis aduenire virtus hmōi. Accidentia ei impossibile ē hmōi virtutē quomodo libet suscipere q̄re declaratum est: q quicqd mirificum videtur opari figure: non pter hoc q figure sunt fit illud: neq; per virtutē acqsitam figuris: sed per virtutē sublimiorem: neq; naturaliter possibile est per figuras opera huiusmodi fieri. q figure nihil habent vl habere possunt: nisi qd vel figure sūt vel signa positia rerum aliquarū z inter aliquos: z hoc ex pacto seu voluntate illorum. Declaratū est in precedentibus p figuras huiusmodi nihil fieri posse nisi quemadmoduz per signa posita seu instituta inter aliquos ex cōsensu mutuo siue pacto. Nulli eī intelligendi dubiū esse pōt figuras hmōi seu characteres naturaliter nihil significare: nisi eo vel quo scriptura signat scriptorem: et omne opus generaliter operatorem. Hmōi autem significatio nihil virtutis mirifice pstare potest vl figuris vel aliis qbuscūq; rebus: nec per hmōi significatio est aliqua ex rebus. aliquid mirificum opatur. Exempla aūt operationum q̄ per signa videntur fieri manifesta sunt in regibus z subditis eorum. Inter quos discurrūt littere regie cū ipressione annuli vl imaginis sue: qb⁹ credunt z obediunt subditi: velut ex pacto obedientie q̄ regibus suis tenētur: et ipsi reges velut ex pacto quo tenentur veritati et iusticie debent absq; falsitate per hmōi signa suam exprimere voluntatem. Silia signa currūt inter amicos. Silr int psonas publicas et vniuersas: z hmōi signis se cōsueuerunt obligare hoies inuicē: pter hoc aūt fiūt subscriptiones. Primū in testimonū assensus. Sicut i puilegiis pōtificuz romanorū: secundo in testimoniū subiectionis qles faciūt epī pscrari corā pontifice romano. Tercio in testimoniū pfessionis quales faciūt regulares corā plātis suis: fiūt signa pactorū et quorūlibet ptractuū: que vlgarit dicitr cirographia. Et generalitr ad ois q̄ volunt idicare homines signis vtūtur put int ipos cōuenit. Sicut signa certa scripture quā iudei i pselitis suis faciunt: vt vbiq; iudei recipiant a iudeis. Similiter et epī clericis suis seruiētibus dāt lras testimōiales vel alia insignia qbus agnoscātr eē clerici eorū vel seruientes. Sic abbates mōachis. Quid ergo mirū si cōuenit intr demones z cultores suos de diuersis figuris vt eas deferrent vel scriptas vel impressas vel insculptas per incisionē: vt cultores eorum hoc est per cultum subditi se pfiterentur z agnoscerentur: eo ipso quo huiusmodi figuras defferrēt: z propter hoc ab ipsis ea sibi fieri obtinerēt: que cultus eoruz requireret. Si cū ipsi demones hoc possent z facere permitterentur. Nonnulla enim pars culture demonum est signa huiusmodi vel insignia eorū deferre. Quare declaratum est tibi figuras z characteres hmōi nō ex virtute sua aliqua naturali operari mirifica illa: sed ex demonuz pacto q̄ cultoribus suis per hmōi signa se adesse polliciti sunt sicut z signa sacra quibus vtitur xpiana religio nō ex virtute sua naturali aliq̄ sed ex dei altissimi pacto q̄ cultoribus suis se adesse firmissima pmissione policitus est opandi: eo tre po loquendi quo signis hmōi opatiōes attribui fas ē. Nō ei signa deificat fides aut religio xpiāna. pter hoc dicit sanct⁹

Marginalia: I (left); Pēthagonus; Aristoteles; k; Nota; L; Acute dis putat; M (right); N Characteres nihil significare; Signa pactorū et cōtractuū; Caracteres sunt q̄dam signa et simbola demonū et eorum qui demōes colunt

Augustin⁹ ac sapiens Augustin⁹ qꝛ oīa hec pacta sunt demo-
O nū. ¶ Debes aūt scire: qꝛ q̄tuoꝛ genera figurarum
posuerunt idolatre stellarū plācitis videlicet: sigil-
la: annulos: characteres ꝛ imagines. Nō itelligas
autem imagines istas planetarū similitudines: im
mo quosdam characteres que in lineatione sua et
figuratione nullam habent similitudinem planeta
rum. Et hec idolatria quatuoꝛ scilicet istorum hoc
est per quatuoꝛ ista exercebantur: et intus erat ido-
latria demonum. Ad hoc genus idolatrie pertinēt
ille quatuoꝛ figure que annuli salomonis: et quinta
q̄ vocat̄ sigillū salomonꝭ: ꝛ nouē alie q̄ vocāt̄ nouē
cādarie q̄rū olim execrabilissime ꝯsecrationes ꝛ de
P testabiles inuocationes scripture imagines aptis-
Idea salo- simam idolatrie continent impietatem. ¶ De ne-
monis phanda autem imagine illa que idea salomonis ꝛ
entocta dicitur nulla fit mentio apud xp̄ianos. Si
militer nec de libro quem sacratum vocant nec de
operibus eiusdem. Eodē modo neq̄ de figura que
mandal siue amadel dicitur: aut opibus eius. Hec
enim omnia adeo impia adeoq̄ sacrilega sunt vt si
ne horroꝛe pia corda ea nec legere valeant nec au
dire. Unde ꝛ nos istorum memoriam honorificam
non tam bonitatem ꝯstringimus: quā etiā fugim⁹
ꝛ fugamus: ne maioris insanie occasionem dem⁹
insipientibus. Contra stigmata autem et impssio-
nes euidenter dici possunt: que contra characteres
et figuras diximus: quia ꝛ ipsa expresse vergūt ad
Q idolatriam. Ista enim in ꝓpriis corporibus et mē-
Nota bris faciebant idolatre: ꝓpterquod euidenter cul-
tores eius idolatrie ad quam insignia illa ptinebāt
eo ipso se ꝯfitebantur quemadmodum equi certo
insignio cognoscūt̄ eē vngari: siue vngarici: ꝛ falsari
deprehēsi atq̄ puniti eo signo apparent esse falsā-
rii: videlꝫ impssione apostolice bulle. Sic diaboli
corum illorum characterum et sigillorum impssio-
nibus consignato se cultui diabolico atq̄ addi-
tos ostendebant. Sicut iudei signaculo circūcisio-
nis pacto abrahe et legi mosayce astrictos se cōfi-
tentur et suscipiēdo huiusmodi signaculū ad ea se
obligant obseruanda. ¶ Non igit̄ est mirū: si hmōi
demoniorum cultores ab ipsis per istas execratio
nes interdum obtinebāt vel q̄ et ipsi demones po-
terant naturali virtute sua: permittebātur iustissi-
ma dei altissimi voluntate. Ex his igitur omnibus
apparet iusticia diuine legis q̄ omnia ista nepha
ria ꝓhibuit: vt pote ꝛ humani generis pollutiōes
abhominabilissimas: ꝛ creatoris intolerabiles in
Christiano iurias. Quēadmodum eñ xp̄iano nephas est circū
nephas est cidi: sic et hmōi stigmatib⁹ incidi ꝛ characteribus
circūcidi imprimi et multo amplius videlꝫ quanto execra
R tio idolatrie detestabilioꝛ ē q̄ ritus iudaicus. Se
ptima pars idolatrie sicut diximus in precedētib⁹
idolatria est verborum ꝛ nominū: quibus tantā vir
tutē imponunt malefici: vt ipso auditu ꝛ homines
et animalia occiderunt ꝛ etiam inspectione litte-
rarum et figurarum: quibus scripta essent: sicut dice
bat iudeus ille maleficus qui sola insusione verbo
rum quorundā thaurum visus est occidisse: asse re
bat quippe quia verba illa nec homo nec aliud ani
mal audire poterat quin moreretur continuo: nec
etiam litteras inspicere quibus verba illa scripta
essent. Propter qḋ et necesse habent eas discere per
scripturam eorum in aqua factam: vbi protractio
litterarum sicut fiebat ita te abolebatur. Quam

falsum aūt sit ꝛ impossibile declarabimus paucꝭ.
Si enim ista virtus inesset verbis, esset ei ex neces
sitate vno quatuoꝛ modorum.
Hoc est vel a parte materie sue: ꝛ hoc est aer: aut a
parte forme sue hoc est soni siue sonationis: aut a p
te significatorum: aut ex omnibus his aut ex aliq̄-
bus illorum. De primo quidē modo manifestū est
tibi: qꝛ impossibile est: nisi cum aer veneno aut alia
causa corruptus fuerit vt mortem inferat. Hec āt
virtus veneni est aut alterius pestis non veneni vł
venenosum: qualis virtus apparet in aere quē spi
rant drachones. quedem similis virtus apparet in
aere quā insufflat buffo. Propter quod ꝛ bufo dr̄ q̄ S
si buffo: quia buccis flat: seu insufflat venenum. De Buffo
secūdo modo facile est videre: qꝛ non est possibile
per modum illum hmōi virtutem in eē verbis aut
nominibus: sonus eñ siue sonatio non potest noce
re audientibus nisi per vehemētiam acuminis sui
aut per magnitudinem suam per quam est interdū
terrificus sicut fragoꝛ tonitrui: sicut rugit⁹ leonis
vnde etiā per terroꝛem seu timorem possibile ē mo
ri audientes vel homines vel alia animalia. Ma Passiōes
nifestum eñ est passiones animarū vehemētia sua animarum
mortem posse inferre patienti ꝛ hoc apō vulgus fa vehemēter
mosū est videlicet nimia ardore ꝛ odio nimio: do mortifere
loꝛe ꝛ gaudio: nimia ira nimiaq̄ tristitia interdū T
mori homines: ꝛ etiā canes nimia tristicia de moꝛ
te dominorum suorū multotiens mortuos eē audi
re potuisti: nimio vero acumine vocis vel soni po
test mors accidere: ex vehementi eñ concussione si
ue percussione ossis petrosi in quo fit auditus pōt
tanta perturbatio fieri in interiorib⁹ capitis vt mor
tem inducat. He autem virtutes ambe sūt natura
les et nihil oīno diuinitatis habentes: quare mani
festum est nomina et verba ex parte ista nihil diui
ne virtutis illum habere. ¶ Manifestum etiam est
iudeū illum virtute nominū dboꝝ et taurus illum
nullatenus occidisse. Qꝛ si dixerit quis qꝛ cōsonan- Plato
tia et dissonantia in sonis virtutem habent pluri-
mam atq̄ fortissimam: ꝓpter quod et plato dixit in
timeo qꝛ potentissima autem nostra ē musica: Res-
pondemus ei quia verum est hoc. Sed virtus hu-
ius tantū naturalis ē quemadmodū virtutes alia-
rum qualitatum sēsibilium hoc est pulchritudinum
coloꝛum odoꝛum atq̄ sapientiorum in quibus di-
uinitas aliquid esse natura putatur vel opinatur.
¶ Tercia via similiter erronea est ꝛ impossibilitas
videlicet vt a parte figurati sit huiusmodi virtus
verbis atq̄ nominibus. Si enim malicia et nocu-
menta signati prestaret hanc virtutem nocēdi ver-
bis atq̄ nominib⁹: nomē mortis atq̄ inferni mor- V
tem et tormentū intolerabile: et tormentū necessa-
rio inferrent audientibus. ¶ Amplius. Bonitas
atq̄ salubritas signati secundum hoc virtutē ꝓsta-
rent verbis atq̄ nominibus: ꝛ hoc iuxta magnitu-
dinem siue imensitatem bonitatis: quare tanta vir
tus esset vnicuiq̄ nominum creatoris vt ad prola-
tionem ipsorum ꝛ omnia mala tolerentur ab audiē
tib⁹: ꝛ omnia bona ꝓstarentur eisdē quare ꝛ mors
toleretur ꝛ omnis infirmitas: et ꝓpter hoc necessa Nota
rio et resurrectio mortuorū fieret et sanatio cuius
libet infirmorum et ablatio penit⁹ omniū nocumē
torum. ¶ Amplius Ista virtus: aut eēt nominib⁹
et verbis a parte signati: quia signant hoc est rōne
significationis aut quia res: hoc est propter ipsā rē

que signatur. Qd si dixerit q: ratione significatio
nis: tunc necesse est vt que magis eadē signant: ma
iores habeant huius virtutem: quare virtutū ima
gines rerum siue picte siue sculpte siue fuse ma-
gis huiusmodi virtutē habent quam verba ⁊ no-
mina: cum magis hoc est euidentius et expressius
significent: et ita fortior erit imago aliquantulum
similitudo ad occidendum respicientem eā quam
nomina quecumq; vel verba et ita inspectione ali-
cuius imaginis vel visu: morietur quicumq; visor
Signa naturalia vel inspector illius et de omni signo naturali simili-
ter se habere necesse erit cum naturalia signa ma-
gis significent q̃ positiua. Quia si dixerit: quia
nominibus et verbis est virtus ꝓpter res: non quas
signate nec recte significationis. Manifestum hoc
esse falsum et friuolum: res enim quia res nō po-
tius pertinent ad verba et nomina quam ad alia
quecumq;. Non enim ꝑtinent ad ea nisi ꝓpter signi
ficationem: et ita non potius prestāt eis virtutem
huiusmodi quam alijs quibuscumq; rebus: qua-
re nulla erit a parte illa virtus nominibus et ver-
bis. ¶ Quarte vero vie impossibilitas ex ꝑcedēti-
bus facile patefiet. ¶ Cum enim ad ꝑdictam vir-
tutem prestandam nullum iuuet: Manifestum esse
debet tibi: q: nec oia illam simul prestare possunt.
X ¶ Amp. In non intelligentes nihil virtutis habe-
būt nomina et verba rōne significationis. ¶ Amp.
Cum significatio nihil possit nisi rōne imaginatio
nis aut intellectus: ipsa vero imaginatio et intelle-
ctio significationis sunt maxie atq; fortissime: erūt
necessario virtutis intellectiue iste virtutes in pri
Imaginatio mis ⁊ maxime: et ita imaginando atq; intelligēdo
absq; nominibus et verbis fient mirifica illa q̄ vir
tutem verborum ⁊ necessario fieri opinantur. Jam
autem declarauimus tibi errorem istum quo nomi
nibus et verbis virtutes mirificas attribuebant:
quare consequenter patefactum est tibi q: verba ⁊
nomina non habent vires illas siue virtutes hui⁹
modi in parte illa nisi vel exorcismata vl' orationes
vel laudes vel alio quolibet modo sub veneratio-
ne cuiuslibet vl' dicta vel scripta vel portata curāt
aliqd istoz ē: certū ē nō virtute verboꝝ aliqd fieri s;
Idolatria duplex virtute illi⁹ cui veneratio talis īpēdit. Ex q̄b⁹ cō-
sequenter apparet tibi: q: duplex est idolatria ver
borum et nominum: videlicz altera qua virtute il
le mirifice ip̄is attribuūtur. Altera veneratio que
soli creatori altissio debet: alii cuicūq; siue scriptura
siue ꝓlatiōe verboꝝ īpēdit quēadmodū ei veri culto
dei altissimi. ⁊ pronunciādo sermones eius et etiā
scriptos interdum deferendo ip̄m venerantur: ⁊ ꝑ
huius venerationem mira interdum a creatore ob
Cōtra magiam verborum tinent. Sic et isti malefici non virtute verborū: que
vel ꝓferunt vel scripta deferunt: sed veneratiōe q̄
vel proferendo vel deferendo illa demonibus im-
pendunt: ab eisdē obtinent multotiens q; homines
admirantur multotiens vel non obtinent: vl' quia
ipsi demones dei altissimi creatoris īperia illa fa-
cere prohibentur vel intelligentia vel fraude ipoz
qui forsitan cōposuit petita cultorib⁹ suis non an-
nuunt: vt eos gratis seruos possideant dum eorū
seruitiis omnino impendunt aliquid: ⁊ ex inde gra
uius deus altissimus offendatur vel forsitan vt am
pliora seruitia ab eis extorqueam: qui nec de offen
sa dei altissimi nec de sanguine animarum possūt
vllatenus satiari. ¶ Exemplū de hoc euidens

fuit in astaroth qui in presentia sancti Bartholo-
mei ap̄li loqui non ꝑmittebatur: ⁊ hoc ipsū berich
ali⁹ demō cultorib⁹ su' respōdit. ¶ De alijs duab⁹
causis malignitatis demonū plenissimā fidē facit. Astaroh
Jam igitur declaratum est tibi q̄liter thaurus ille berich
occisus est de quo fecimus mentionem. Euidenter B
ei apparē debet tibi q: ministerio occulto demonū
sic: ⁊ ad ꝓlationem quorūdā verborū ligantur in-
dū serpentes a maleficijs et aggregantur. Non q̄-
dem ipsorū virtute: sed ꝑtextu venerationis quā
diximus. Aliter aūt a dei altissimi seruis hoc est a
lia veneratione scilicet veneratione creatoris ⁊ ꝓ
latione sanctorū verborū: accidit etiam interdū q;
mali homines sanctis exorcismis et talia faciunt ⁊ Mali homines etiā
demones abijciunt. Demonibus dantibus honorē demones
deo altissimo: inuocationes eius ferre non sustinē eijcere pos
tibus aliquando: vel in eos qui talia acceptant se e sunt
iunt sicut legitur actuū. xix. de filijs sceue ꝑncipis
sacerdotum. In multis autem animalibus ligatio B
⁊ congregatio vel diuina virtute et miraculose vt
diximus vel sensu nature que est vna de radicibus
magie naturalis. Jam igitur patefecimus tibi er
rores hominum qui verbis ⁊ caracteribus virtu-
tes mirificas attribuerunt: ⁊ q̄liter habent eas: ⁊ q̄
liter non habent: et quantū errauerunt qui sapien
tissimi reputati sunt videlicz magi qui sigillis et a
nulis imaginibus ⁊ caracteribus planetarum tan
tas virtutes attribuerunt: q; totum mūdū inferio
rem per illa in potestate se habere credebant. Sic
q̄ longe a veritate qui vni ex nominibus creatoris
pene omnia maiora seu magica et malefica opera
imposuerunt. Declaratus est etiā tibi cū his error Arthesius magus
arthesii magi simul et philosophi qui librum scripsit
de virtute verborū ⁊ caracterum: ⁊ ꝓpter hoc ido C
latrie impietate sacrilegum. Nec pretereunda ē il-
la vesania magorum et astronomorū: quia virtute
cuiusdā ex nominibus creatoris opinati sūt: se ope
rari diabolica omnia mirabilia sua ¶ Cui etiā illō
honoris et reuerentie impendi voluerunt: vt librū
in quo scriptū esset nemo tangere ꝑsumeret: nisi mū-
dus et mundis vestibus indutus. Scito autē quia
nomen illud vel vox q̄cunq; sit valde barbara est et
non est vllo modo aliqd ex quattuor nominibus q̄
bus apd hebreos nominatur creator: ⁊ de isto noie
ea que diximus inueniunt in libro nephario ima-
ginum lune: ilz autem ter sufficiant ad defensionem
istius erroris ea que diximus tradem⁹ tibi taliā
destructionem: quia igitur per nomen illō secundū
illos fiunt maleficia quibus nocetur innocentib⁹.
Manifestum est eos execrabiliter polluere nomen
illud in quo tam detestabiliter abutunt vez ad ma D
leficia et flagitia ad turpitudines perficiendas.
¶ Amplius. Cum hmōi opera non virtute creato-
re. sed ab ipso creatore efficiantur vel per nomē su
um vel gratia vel nominis sui ip̄e creator operabi
tur iniuriam et contumeliam sui vel virtutem suā
accomodabit et exhibebit contra seipsum: ⁊ propter Nota
hoc erit omnium insipientissimus et pessim⁹: dum
nec innocentibus nec sibimet in ista parte parcet.
¶ Amplius. Quid magis cōtra sanctitatem et di-
gnitatem nominis illius fieri potest: que pollutio
eidem magis aduersari potest: q̄ abusio eiusdem
ad tam impia tanq; turpia opa que per ipsum se face
re mentiuntur. Quare eo ipso virtutē nominis il-
lius impedirent: qō ad tam detestabilia opera eo

abuti p̃sumerēt vł creator v̾tutē suā p̾staret. Quā
ta autem mala ⁊ tā displicentia creatori faciūt p̾il
la malifici apparet librum legentibus: talios oēs
p̾stigiorū ⁊ imaginū ⁊ ligaturarū si tñ ⁊ libri illi in
ueniant: qđ nunc auertat de⁹ sed pereat mēoria eo
rum cū eorum ꝯsonitu. ¶ Post hoc restat nobis lo
quendū de octaua p̾te idolatrie q̄ est temporis quā
etiā adeo p̾ucrit error malefitiorꝫ vt et noib⁹ dierꝫ ⁊
horarꝫ v̾tutē mirificā attribuerēt ⁊ op̾ib⁹ malefitio
rū suorū illa adhiberent: vnde creberrime inenitur
in operibus maledictarum imaginum: scribens in
ea imagine scilicet nomen diei ⁊ hore. ¶ Et hoc de
genere idolatrie est illud quod in parietibus do-
morum scribitur etiam hore nomen diei: quo post
audita sunt tonitura in regione illa: credunt enim
G infanissimi multi q̄ virtute huius scripture tuta
Error quorundam — sit domus a lesione fulguris: qua credulitate que
maior potest cogitari dementia? ¶ De hoc genere ē
omnis error ille quo creduntur quedam hore for-
tunate et fauste: quedam infortunate ⁊ fauste reb⁹
incipiendis siue aggrediendis. Huiusmodi autem
insanie facilis est destrutio: nece se enim est vt alte-
ro duorum modorum attribuant: hanc virtutem
tempori: videlicet aut ex natura ipsa temporis: aut
ex aliquo quod fieri potest ex natura temporis cum
natura temporis sit omogenea in toto ⁊ in qualibꝫ
eius parte. Eodem modo igitur eadem virtus to-
tius ⁊ singularum partium eius: quare totū faustū
erit: et hore singule. Similiter autem totum īfau-
H stum et hore similiter: aut totum neutrū. ¶ Amplius.
Omnium virtutum ista fortissima est: videlicet
fortunādi et ī fortunandi: p̾sperandi et destruendi
seu ledendi. Fortissima enim virtus ē qua ꝯseruat
princeps cum toto exercitu suo in p̾elio: et nauis
magna in medio mari contra impetū ventorum et
inundatione fluctuum cuiusmodi omnia ipsa a-
tribuerunt homines horis: vel exitus ad bellum vł
ascensus in mare. Similiter cōseruatiōes domorū
a ruina: et sabatorum segetum ⁊ fructuum ab om-
ni lesione sibi: et contraria omnia horis attribue-
runt. Quare sicut diximus virtutem fortissimam
rei debilissime attribuerunt: quia ⁊ rei que accidēs
Tempus quid — est: te inter omnia accidentia debilioris esse: cum
eius esse non sit nisi fluxus et desitio atq̄ defectus
I ab ipso esse ¶ Amplius. Cur tempori et non poti⁹
motui virtutē huiusmodi attribuerunt: cū temp⁹
non sit nisi mensura ipsius motus. ¶ Ampli⁹. Cur
tempori et non loco: cum locus euidenter sit stabi-
lioris esse et fortioris q̄ t̄ps. ¶ Amp̄. Si ista v̾t⁹ ē
naturalis tempori: erit maior ex necessitate in to-
to q̄ ī parte: ⁊ ita maior in ān o q̄ ī mēse: et in mēse q̄
q̄ die: et ī die q̄ ī hora: ⁊ ita ī toto t̄pe q̄ fluxit ab o-
rigine mūdi q̄ in qualibet hora vel die. ¶ Quia
si dixerit quia ex alio non inuenimus q̄ aliquī
attribuerunt hāc virtutem tempori nisi vel ex ꝯstel
latione: sicut dicunt esse martis diē aut horam aut
alterius planete: aut ex rebus que facte sunt in iō
pore: sicut adhuc dies egyptios m̾lti infaustos cre
dunt et infortunatos p̾pter plagas: quibus dieb⁹
vł credunt flagellatum fuisse egyptum ⁊ egyptios
Nota — et istorum duorū primum pertinet ad idolatriā stel
larum de qua sufficiunt tibi ea que iam diximus.
K ¶ Secundum adeo euidentis erroris est: vt ratiōe
destructio eius non indigeat. ¶ Manifestum enim
est: quia duo milia annorꝫ sunt inter istos et inter

illos dies in quibus percussa fuit egyptus et dies
isti non cōmunicant nisi nomen et speciem cuꝫ illis.
Hec igitur causa est: quia isti dies infausti sunt q̄
sunt eiusdem speciei: et eorundē nominum dies: ⁊
hoc est sicut diceretur. Quia quidem petr⁹ fuit ma
lus et infortunatus q̄ omnis homo q̄ de cetero vo
cabitur petrus sit malus aut infortunatus: quo ni — Aduerte
chil magis friuolum et irratio nabile dici potest
Iam igitur patefacta est tibi idolatria temporis:
et error aut impietas eius.

¶ Post hec loq̄mur de nona parte idolatrie q̄ de
initiis ⁊ de rebus initialibus: ⁊ hoc est secundū du
os modos: quia res initiales et initia quo vocant — Alius error confūditur
homines huiusmodi aut intelligunt causas esse
subsequentium euentuum aut intelligunt eos esse
signa verbi gratia: cū surget aliquis de loco suo si
motum surgendi inchoauerit a parte sinistra sui
videlicet mouens eam priorem quam dextram aut
super pedem sinistrum: plus q̄ dextrum mouerit:
aut vestimentum primo induendum euersum:
aut non inceperit: aut euersio in vno quoq̄ istorum
fuerit: credunt huius erronei q̄ talia initia vel cau
se sint vel signa infortuniorum vel fortuniarꝫ illa
die vel mense vel anno futurarum iuxta vel cuꝫ p̄
mo die anni vel mensis vel septimane talia accide
rint: q̄ autem talia causa esse non possunt euentuū
nostrorum facile est videre. Si enī hoc esset in pote
state immo in voluntate nostra positum esset quic-
quid nobis vna quaq̄ die vel anno accideret: cum
in potestate nostra positum sit quicquid predicto-
rum et similium initialium in prenominatis tēpo-
ribus faciamus: ⁊ ita non accideret nobis nisi pro
sperum: ⁊ si acciderit aduersuꝫ de voluntate nostra
nobis accideret. ¶ Amp̄. Manifestum est q̄ talia — Nota
causa esse per se non possunt euentuum nostrorum:
omnino enī in contingentia sunt euentib⁹ nostris
atq̄ oīno iordinata ad illos. Oīno enī iordinat⁹ est
mot⁹ pedis vł altert⁹ p̾tis nr̄e ad malū ⁊ ad bonū
contrahendum est: et ad alia multa hmōi. Cū autē
omnis que per se causa ordinata est ad omne illud
cuius causa p̾ se est. ¶ Amplius. In hoc non p̾ui-
dentia seu dispositione cogemur: et euenirent no-
bis vel p̾spera vel aduersa: sed vt ex hui⁹ causis ni
si forte dicat q̄ p̾uidētia diuina ordinat apud nos
et de nobis quē pedē primum moueamus aut q̄ ex
calciamentis nostris primum accipiam⁹ ⁊ hoc ma
nifestum ridiculum videtur. ¶ Amplius. Secūduꝫ — Ridicula contra dei prouidētiā
errorem istum: ista non sunt causa euentuum nr̄o-
rum nisi quia initialia. Hoc autem accidit eis vide
licet vt sint premia ī aliquo p̄dictorūꝫ temporūꝫ si
ue initialia opera nostra. Initialitas igit̄ siue pri-
mitas prestat eis hoc vt sint fortunata vel infortu-
nata et infortunent vel fortunent euentus nostros
sed ⁊ hoc vnde. Nihil enim dignitatis vel fortuni-
tatis habet aliquis homo ex hoc q̄ primus ingre-
ditur vel egreditur locū aliquē: q̄ q̄ scđo vel tertio
ingreditur vel egreditur ipsum. ¶ Preterea hora
q̄cunq̄ temporis in nullo īmutatur p̾ ea que in ea fi — M
unt. Alioquin omnis hora ⁊ fortunatissima esset ⁊
infortunatissīa cuꝫ in omni hora incipiāt fieri et fi-
ant innumerabilia bona et innumerabilia mala et
optima et pessima. ¶ Amplius. Si initialitas
cōfert operibus nostris vt fortunent vł infortunēt
bona opera nostra videlicet conuenientia cur non
et finalitas? Contraria enī equalium virtutū ē ne

cesse est: et si alterum horum altero vel dignius vel potius esset: dignius est vt hoc sit finalitas: perfectio enim et cōsūmatio digniores sunt: quā initium siue initiatio. ¶ Amplius. Si propter hoc quia p̄cedit hmōi opus sequentia potestatem habet vt ea fortunet vł infortunet quodlibet opus habebit potestatem fortunandi vel infortunandi sequētia ipsa opera. Qđ si dixerit: quia non ꝓpter hoc opus initiale āni vł mēsis vł sequētia vł diei fortunat vł īfortunat sequentia qr precedat illa solumō. sed qr p̄cedit illa initialiter: videlicet quia est primum in aliquo prenominatorum. Primum dico in tempore illo: cur non similiter ꝙ primum fuerit secūdum locum: non habebit similem virtutem fortunandi opera sequentia id est ordinatione locali. Magis enim consequenter certa sunt opera secundū locū q̄ sint secundum tempus: quare maioris virtutis et maioris influentie indicent. ¶ Amplius: Qđ res viliores sint cause nobilium: et debiliores fortium et minores maiorum contra ordinē nature est: et consequentia rationē simul esse cause inquam efficientis. Cum enim efficiens naturaliter omnia de plenitudine et habundantia sua influēs: causat omnem effectum suum: et ꝓpter hoc maior et fortior est atqȝ nobilior: sicut videns in luminositate solis ꝙ maior et fortior est omni splendore quē causat: et calor eius similiter: et ad hūc modū se habet de omnibus causis naturaliter et per se effitientibꝰ. Econtrario autem se habent secūdum errorē istorum. Initialia enim opera nostra interdū vilissima sunt ac debilissima et sequentibus opibꝰ nullatenꝰ comparanda. Apparet igit̄ huiusmodi erroneos contra naturam et rationem similiter talia somniasse: et in hoc impietatē idolatrie icidisse: ꝓpter hoc ꝙ ꝓsperationē et infortunationē totius vite nostre: immo totam eius gubernationē rebus tam vilibus attribuerunt: honorem enim creatoris et gloriam quātum ad hoc res huius transtulerunt: Ordinatio enim vite nostre dei altissimi opus est: opera autem nostra initialia sunt de quibus mentionem fecimus causalia sunt et voluntaria et talia ex quibus nullo modo pendent sequētia ¶ Manifestum igitur est eos nimis errasse qui dixerit initialia opera nostra non causas esse sed signa sequentium euentuum. ¶ Error autem iste manifeste destruit̄ per hoc ꝙ huiusmodi signa nec naturalia sunt bonorum nec malorum euentuū: nec posita seu positiua naturalia quidē signa nō sunt: quoniam nec per similitudinem signant: nec ꝑ consequentiam vt fumus ignē: et vt effectus naturalis generalit̄ causā posita vero non sunt: quia a nullo auctore posita vł instituta sunt ad hec significanda. ¶ Preterea significatio neminem retrahit ab agendo: neqȝ aliquis curat eam. Si enī miles quis stultissimis vel legat vł audiat significationē mortis sue vł cuiusdā alterius huius. Si millesies legat vel audiat se regē esse vel fieri seu quātūcumqȝ aliud bonū: de se nō ꝓpter hoc aliquid dimittit facere vł aggredit̄. Similiter quātū cumqȝ expresse pictum aliquid videat infortuniū suum: aut fortunā: non mouebitur ad agendū aliquid vel nō agendū sciens quia huiꝰmodi significatio non fit ad eum premuniēdū vel instruendū vel forsitan conuiciandū. Nuda autem significatio omnino nō mouebit eū ad aliquid faciendū vel dimittendū ¶ Qđ si dixerit quis ꝙ in rebꝰ huius obseruatores plerūqȝ inueniunt veritatem:

Respondemus tibi: quia hoc duobus modis fit: et primus modus naturalis est. Qui enī obseruationibus credunt huiusmodi confortantur anime eorum et exhilarantur cum bona sibi euentura credunt: et ꝓpter hoc magnificētius agunt atqȝ strēnuiꝰ. Magnificentia autem atqȝ strennuitas opera meliorant interdū et ꝓsperant. Econtrario vero cū mala sibi euenire stulta credulitate suspicantur timore atqȝ desperatione et dolore similiter deficiūt et concidūt: et ideo segniter atqȝ debiliter agunt in operibus suis. Segnicies animi et defectus pusillanimitas sicut opera ipsa deteriorant: sic malis imminētibus non resistunt: quin potius ea euenire patiuntur: et bona ipsa quominꝰ eueniāt impediūt. ¶ Secundus modus ex suggestione demonum: qui ea vel bona vel mala que preuidēt stultis obseruatoribus suggerunt: et non est dubium quin aliqua p̄uideant et presciant demones de futuris aut iminentibus nouis euentibus. Non est ergo mirū si q̄ suggesserunt interdum experiuntur homines euenire. Nouissima pars idolatrie quā superius decimam numerauimꝰ rerum inuenticiarum est. In quibus iuxta errorē antiquorū si quis oua cum matre in nido cubante inueniret vel cum pullis locum obtimum obtinebit. de quo superius fecimꝰ mētionem. huic aūt tantam attribuerunt virtutem: vt si quis illum inueniret: et si custodiret vt matrē abire non sineret: fecunditas et prosperitas a domo sua nūq̄ recederet: vnde adeo inualuerat apđ eos ista stulticia vt nidum hmōi tanq̄ causam fecunditatis et prosperitatis sicut ex tēporalis habundātie vnusquisqȝ qui eum inueniret custodiret. De matre etiā sic inuenta multa malefica atqȝ venefica operabantur: et ad reconciliandū amorem: prestandāqȝ fecūditatem virtutem eidem mirificam inesse credebāt et ita dei opera atqȝ dona aliū q̄ ipsi attribuebant. Quare aūt aliū actorem fecunditatis et opulentie temporalis q̄ deū altissimum oppinabat̄: hoc aūt erat idolatrie impietas. Et ideo vt supradiximus remouit eam deꝰ in. xxii. Deutero. De hoc errore ꝓcessit verbum illud vulgatissimū quo quis dicitur non esse fortunatus ad inueniendū nidum pice. Ad hunc errorem tendunt qui credunt esse inuentionē modici ferri quā multi auri esse magis faustam: et inuentionem ferri fortunatissimā credunt esse acꝰ. Credunt etiam non minori stulticia meliorem esse inuentionem oboli q̄ nummi. Credunt etiam infortunatam esse inuentionem bouis vł ouis: fortunatissimam autem lupi vel colubri. ¶ Processit autē hec insania eousqȝ apud omnes barbaros. vt omne illud qđ primo inuenerint adorent vndiqȝ siue porcus sit: siue canis siue aliud quodcūqȝ. ¶ Debes āt scire qđ inuentam acum vel obolū inuentum artissime custodiunt erroris huius ꝓfessores tāq̄ causam fortunationis et prosperitatis. Hic autem error manifestus est: vt nec contra eum rationandum est. Quis enim dubitet acum nec ex parte materie nec ex parte forme sue quicq̄ posse ad fortunam vł prosperitatem? Si enī ex parte materie quicq̄ posset tūc inuentio maioris ferri vel ferri magis fortunata eēt qđ ipsi negant. Si autem ex parte forme. tunc non refert vtrū ferrea vel lignea materia sit acus: et hoc ipsi iterum negant. Si vero ex ambobꝰ simul, tunc non restat nisi vt omnes vie feminentur

Instat fortiter et subtiliter

Res viliores nō sunt cause nobilium

Ordo vite nostre a dō

Nota

Segnities et pusillanimitas

Nouissima pars idolatrie

Insania idolatrie

acubus vt quocūq; inuenerimus acus inueniam⁹
et bona nobis in omnibus vt per omnia eueniant.
Q; si dixerit:quia nō est fortuna inuentio acus ni-
si ab alio perdita fuerit et casu inuenta vel quod
melius est reperta tunc ex infortunio et perditione
alterius pendet fortuna hec et ita aliquod cōtra-
riorum pendet ex altero. De obolo vero et num-
mo facilis est destructio. Si enim a parte materie
sue causa est bone fortune:multo fortius nūmus in
teger:cum in eo sit plus de materia eadē. Si vero
a parte forme. Similiter cum eadem forma ē ma-
ior sit in ipso nummo. Eodem mō. et si a parte am
borum. Ambo enim et maiora & fortiora sunt in nū
mo integro ꝙ in obolo. Q; si dixerit:q2 non est hoc
ex obolo scdm se. sed ex inuētione nostra est ista vir
tus ipsi obolo. nō refert igitur an obolus sit an nū
mus illud inuentum: & insuper an omne inuentū
a nobis habebit ex necessitate virtutem istā et nul
lum erit infortunatū. Preterea qualiter inuentio
nostra hanc virtutē prestabit obolo et non nūmo:
cum et quantum ad materiam et quantum ad for-
Modie de- mam numm⁹ receptibilior sit cuiuscunq; impres-
struit sionis ꝙ obol⁹. Q; si dixerit:qua ratione minorita
tis est hoc:tunc melius esset inuenire vilissimā p-
tem vnius nummi: & ita in infinitum : & modicū fer
ri ꝙ mille milia auri et argenti. ¶ Amplius. Que
causa et prohibens aurum a receptione huius vir
tutis.

Descendit ad alia et proponit se dictur
de sacris et sacrificiis:ac primū de circūcisione dis
putat:quam dicit tempore legis sustulisse pecca-
tum originale:et forte sufficientē fuisse contra alia
peccata tollenda:propter fedus et pactum initum
inter deum et abraham semēq; abrahe:qđ ipsa cir-
cūcisio significabit. Dicit ꝑterea circūcisionem fu-
isse impositam soli generi abrahe. Unde necessari
um fuisse remedium aliud cōmune ac generale cō
tra cōmunem plagam originalis peccati:et ad tol
lendas dissensiones:quas cultus disparitas gene-
rare potuisset:et ideo vnā legem omnibus esse po
sitam. Postea de baptismo dicēs questiones quas
dam occurentes circa ipsū subtiliter explicat et sol
uit:deinde destruit sacrificia animalium dicens ip-
sa non modo esse inutilia populo spirituali: sed illi
etiam interdicenda. Uerum autē sacrificiū quo de-
us maxime gaudet esse suiipsius oblationē.

Postq; igitur expediuimus nos auxilio
dei de idolatria et partibus eius : & ape
ruim⁹ tibi aliquatenus vias destructio
nis ipsius. Conueniens est vt consequē
ter accedamus ad ritū seu ad ritus & sa
crificia atq; sacra: & declaremus veritatem eorum.
patefaciamusq; tibi:que ipsorum placeant deo al
tissimo:et que sint veri nominis sacra et sacrificia.
et que nominibus istis omnino indigna sint. ¶ Di-
Ritus qd cemus igitur in primus q2 ritus proprie mos est in
a itiationis siue sanctificationis scdm opinionē vni-
uscuiusq; legis :et maxime atq; frequentissime di-
citur sacramentorum vt ritus circūcisionis. rit⁹ ba
ptismi. Interdum autem extendit nominatio hec
ad totam obseruantiam vniuscuiusq; legis. Unū di
ritus iudaicus tota obseruatio iudaice legis: & ri
tus xp̄ianus et ritus sarracenicus eodem mō. Et
de sacramentis quidem iam expediuimus nos ꝑ-
ut tractatus ille requirebat:et secundum intentio-

nem et propositum nostrum in ipso. Tria igit̄ ista Sacramen
videlicet sacramenta:sacrificia:et sacra propt̄ tria ta sacrificia
generaliter instituta sunt. Sacramenta scz ad san- sacra ꝑpt̄
ctificationem. Sacrificia ad repropiciationē. Sa qd instituta
cra ad dei honorificationem. Unde sacra dicuntur x
festorū et ad festa pertinentia. Hec enim tria nobis
necessaria sunt. Necesse enim est vt sanctificemur &
sancti simus. Necesse iterū est vt iram creatoris de
clinemus: & vt pacem eius et gratiam habeamus.
Necesse iterum est vt ipsū creatorem cultu sibi pla
cito iugiter honorificemus. ¶ Et primum quidem
ꝑ sacramenta nobis tribuitur. Quemadmodū est
per vestimentum vestitio: & per ornamentum orna
tio: et ita de aliis :sic per sacramentum sacra-
tio perficitur. Sicut igitur non est vestimentum cu
ius applicatio siue oppositio non vestit illū cui ap
ponitur:neq; ornamentum cuius conueniēs appo
sitio non ornat illum cui apponitur. Sic non est ve
ri nominis sacramentum:cuius adhibitio seu op-
positio ꝙtum in ipso ē non sacrat seu sanctificat il-
lum cui ad hoc adhibetur seu apponitur. Signum
vtiq; et adiutorum sanctificationis esse potest:ali- y
as quoq; sacramentum nominatur:sed instrumen
tum et causa sanctificationis nullatenus esse pote-
rit:sicut apparet in circūcisione:que quidē in se est
adiutorium sanctificationis ꝙtum ad munditiam
carnis vt supra diximus & signum est siue signacu-
lū spiritualis circūcisionis ex ipsa similitudine re
secationis ꝑpucij & ex nominatione sua. Si ergo fi Circūcisio
et circūcisio tm̄ manualis absq; vlla inuocatiōe crea
toris & intētiōe vlla spūalis circūcisionis:erit quidē
& signum & adiutoriū qđ dixim⁹ vt erāt pro tempore
quo instituta fuit:hoc modo tūc fieret:qualis fuit
circūcisio philisteorū ducentorū quorum preputia
petebat saul a dauid sicut legitur in.xviij.1.Reg. 3
Manifestū igitur est quia circūcisio:id est ablatio Circūcisio
manualis preputij nō est per se & in se sacramentū tollebat
veri nominis:sed quēadmodū diximus tamē ante peccatum
tempora legis rite fiebat videlicet sicut et patrib⁹ originale
tradita et ab eis seruata:valebat ad tollendū ori-
ginale peccatū ex obediētia et deuotione seruātiū
& ex obligatione qua per ipsā custodiendū pactum
et fedus initum deus inter se et abraham atq; semē
ipsius:qua ꝑpter insignū federis et obligationis
seruandi pactū predictum solūmodo instituta fuit
circūcisio. Pactū autem illud et fedus erat inter
deum ex vna parte:abrahāq; et semen eius ex alte-
ra:vt ipse esset deus eorū. Quare manifestum est
q; per ipsam circūcisionem obligabāt se ad cultū dei
quoniā ad hoc obligant se vt essent populus dei: &
vt ipse esset deus eorū. Quare cōsequenter per ip-
sam circūcisionē idolatrie renunciabit et omni cul
tui superstitioso:Et de omnibus his expresse legi-
tur in.xvij. Genesis. Quare ex necessitate valebat
circūcisio generi abrahe cui soli imposita fuit. Ua
lebat inq; ex cōsequenti:et si nō expsse ex institutio
ne ad tollendū originale peccatū:et forte cōtra alia Circūcisio
peccata:nō enim parum est obligare se ad dei cul- soli generi
turā & intrare per eam per portam tam arctā. Ue- abrahe im-
rum quoniā per circūcisionē. & quātūcunq; et quo- posita
cūq; valeret seruantibus modo nō erat consultum
nisi modice particule generis humani. videlicet so
li semini generis abrahe:et illi etiam non toti sed
solum masculis in illo. Plaga autem originalis
peccati:et aliorū peccatorū communis erat toti ge-

neri humano: quare naturaliter requirebat cõmu-
ne remediũ quare decebat ꝯmune omniũ deũ: om-
nemqꝫ miseratorem vniuersorũ ꝯmune tantis pla-
gis adhibere remediũ. Sicut igit̃ vna erat plaga:
sic oportebat vnũ esse remediũ. ¶ Ampli. Si om-
nes electi dei vniendi erant in vnũ dei populũ cũ
B vnitas ritus sola mutatione populũ efficiat: neces
se erat vnũ ritum instituere per quẽ in populũ dei
intrantes exciperẽtur et in vnũ dei populũ vnirent̃
si enim diuersi essent ritus in populo dei non esset
populus dei sed populi et ideo non esset inter eos
vnio seu fraternitas spiritualis. Necesse autẽ iter
dei electos fraternitatẽ esse spiritualem: et hoc est
quoniã omnes dei electi et filij eius sunt per graci-
am: ꝛ heredes: quare ꝛfrates ex necessitate. ¶ Am
plius. Ista disparitas cultus quid aliud faceret
ꝙ diuisiones et dissensiones et tandeꝫ inimicicias
Dispitas cultus non debuit esse inter nos — et bella tam spiritualia disputationũ et cõtradicti-
onũ ꝙ et corporalia vnoquoqꝫ populo certãte ꝓ le
ge sua ꝛ ritu ꝛ cultu et eam exaltare conãte: et om-
neꝫ aliã aspernante detestante et ꝓ viribus ĩpugnã-
te: sicut videmus hodie et de iudeis et sarracenis
de hereticis et paganis hoc est idolatris qui om-
nes bello vtrisqꝫ sese inuicem impugnare nõ cessãt
et tãtis cõtradictionibus ꝛ repungãtijs: simplices
et ineruditos aut indubietatem aut in cõfusionem
aut ĩ errorem inducunt: dum nesciũt quem cultum
eligere debeant: aut cui parti sit potius adherẽdũ.
modis igitur omnibus necesse fuit vnũ ritũ: vnum
cultum: vnã legem in mũdo institui et vbiqꝫ ꝑdica-
ri et ea omnes nationes vniri. ¶ Amplius In ꝑce-
dentibus diximus: vna est veritas de creatore de
B magnificentia videlicet ꝛ gloria ipsi⁹. Sic necesse
est ꝛ vnã fidem esse hoc est veram credulitatem de
ipsa. Fides vere vera necessario sequitur veritateꝫ
Fidem autem vnam sequitur spes vna. Item sicut
vna est magnificentia et gloria creatoris apud om
nes nationes: gloriam autem et magnificẽtiam se-
quitur honorificentia et cultus: ita necesse est esse
vnam magnificentiã vnũqꝫ cultum creatoris apud
omnes nationes. ¶ Amplius. Qd per habundãti-
Latria quid — am dicitur vni soli ꝯuenit: quia igitur latria est sũ-
C me venerationis obsequiuꝫ siue cultus: necessaria
est vna latria: quare vnus est et solus cultus crea-
tori debitus: et ꝓpter hec nullus alius cult⁹ debe-
tur eidem: nullus autem decet eum qui nõ debeat̃
et lem: quare vno solo cultu decet eum vbiqꝫ coli.
D ¶ Amplius. Ex vtraqꝫ parte ẽ vnitas: videlicet ex
parte creatoris qui est vnus et solus deus. Ex par-
te autem generis humani vnitas est: et vtroqꝫ scili
cet eorũ que per ritum et cultum a creatore obtine
re intendit: nihil enim intendit a creatore principa
liter obtinere nisi immunitatẽ siue puritatẽ a pecca
tis: et gratiam qua filij dei sint: ꝛ heredes. Neutrũ
autem istorum diuiditur: quia vera puritas ista di
uersa est in quibuslibet seu peccatoribus seu iustis
gratiam vero filiationis impossibile est diuidi ĩ se
secundum speciem. Forsitan autem vtraqꝫ suscipit
Gratia filiationis ẽ idiuidua — magis et minus. Consequens igitur est: vt per vi-
am vnam vtrumqꝫ queratur. Vnius enim finis:
vna est vera via essentialiter. Exterius auteꝫ ꝛ ex
E accedẽti nihil prohibet diuersificari vnaꝫ sicut per
eandem gratiã ꝛ per virtutes easdem necesse est in
trare in finem quem diximus videlicet in heredita
tem eternam. ¶ Amplius. Cõmunis ẽ inquinatio
totius generis humani: ꝛ quantũ ad originale pec
catum: et etiam ꝙtum ad actualia: qꝛ si in vno quo
qꝫ naturalium indiuiduorum generis humani non
inueniatur actualiter omne genus peccati: poten-
tialiter tñ inuenitur in illo. Non esset autem cõue Nota
niens remedium qd soluꝫ magis actualiter existen
tibus occurreretur: nisi ab imminentibus ꝛ poten
tialiter occurrentibus ꝑ illud caueretur. Manife-
stum igitur est qꝛ cõmunis ablutiõ ꝛ cõmune laua F
cruꝫ exhibenda fuerunt generi humano. ¶ Amp̃.
Vnius domus: vnius ciuitatis vnus est ingressus
et porta. Non enim diuersant̃ porte in vna qꝫ ci-
uitate secundum qd porte: hoc est secundum essẽtiã
suam vel substantiã sed secundum plagas. Porta
enĩ orientis non diuersificatur scd̃m speciẽ aut por
ta occidentali vel meridionali vel septemtrionali: A simili
quare ĩ ciuitate dei que non est nisi populus dei.
necesse est vnum esse ingressum a quacũqꝫ parte ve
niatur in illam. Ingressus autem iste initiatio ꝛ sã
ctificatio est vero nomine ac verissima ratione: q̃re G
vna ẽ initiatio atqꝫ sanctificatio ingredientiuꝫ in ci
uitatem dei. ¶ Amp̃. Vnum fedus cum deo: de ad-
herendo scꝫ ei: vna ciuilitas ciuitatis ipsius vꝫ ob
seruatio legis et iuris quibus in ciuitate illa viui
tur: nihil aliud est ingressus iste siue in die fedus si
ue in die populum vel ciuitatem quantã ad ingre
dientes pertinet: nisi susceptio cultus ꝛ legis ipsi⁹
et hec susceptio non est nisi pactum verum: hoc ẽ ex
corde de istis seruandis: quare ex necessitate vnus
est ingressus generalis in dei populum et ciuitatẽ
ꝛ ido oportet vt sit etiaꝫ insignis que ad hoc adhi-
bentur minus. Signa enim hmõi per que scꝫ desi-
gnatur pactum huiusmodi et roboratur. Si enim
diuersa fuerint per diuersitatem nationũ: scissuras
et alia mala que supra diximus introducent. Iam
diximus in tractatu de baptismo: quia omnibus si
gnis cõuenientius est ablutio exterior in aqua fa- H
cta: et causas in hoc dedim⁹. Vnde nullo modo ap Consuetudo nubiorũ quam
probanda est consuetudo nubiorum: qui signuꝫ cru
cis quam per vstionem faciebant pro baptismali
ablutione sponunt: estimantes se ꝑ hoc in igne spi-
ritus sancti baptisari: in quo et diuine auctoritati
et euangelice veritati apostoliceqꝫ traditioni eui-
dentissime contradicunt. Adinuenire etiam talia:
ecclesiam dei non scindere: quã necesse est exterius
vnitati signorum sacramentaliuꝫ esse cõformem si-
cut interius vna est nõn difformis neqꝫ dissimilis
gracie vnitate Q; si dixerit quis quia mlta diuer-
sitas multa varietas inuenitur in ecclesia dei: quia
alij coniugati. alij continentes inueniuntur in ea:
quomodo vniri possunt tot diuersorũ varietates:
et nouorum et veterum? Respondemus qꝛ in eis q̃
sunt de substantia ꝛ veritate religionis: nulla est ĩ Questio et ei⁹ solutio
illa discrepãtiã et ex eadem sinceritate vere religi-
onis procedit tota illa varietas sicut apparet ĩ vno I
et eodem homine: ꝙ ex timore et amore dei nunc pe
regrinatur: nunc pascit pauperes: nunc ĩduitur sac
co: nunc sericis: nũc cantat coram domino: nunc plo
rat coram eo. Sic ex eisdẽ spe fide et charitate ꝛ ex
eadem prorsus interna et x̃pa religione ꝓcedit ista
varietas pulchritudinis. Neqꝫ intendunt secundũ
dei cultum cum transferunt se a seculari conuersa
tione ad religionem minus esse vl̃ omnino fieri nõ
x̃piani: nec intendunt cultum dei sei minuere sed au
gere et contaminatione peccati ab admixtiõe secu

laritatis totaliter deputare. Quemadmodū dicit sciens ⁊ sapiens Augustinus. Quoniā in via dei alius sic ibat: quemadmodum et per eādem viam: alius pedes: alius equcs alius exoneratus. Et iterum Alius solus cum comitiua: plerumqꝫ incedit sic: et per eandem viam verissime ac sincerissime religionis ambulāt omniuz ordinū veri professores ac seruatores ¶ Iam igitur declarauimus tibi. quia cōmunis debet esse initio ⁊ sanctificatio quā requirit inquinatio seu cōtaminatio generis humani: quemadmodū ipsa sanctitas que per eam intēditur et queritur et obtinetur: vna ē indiuisa ⁊ cōmunis omnibꝰ. Et quia signum qꝫ huiusmodi sanctificationi adhibendū est debet esse cōuenientiꝰ omnibus: et quia debet esse vnū nō diuersificatū ꝓpter periculū cissurarum aliorū malorū que supra nominauimꝰ. Patefecimꝰ etiā tibi de signo isto et de his que adhibentur cum ipso: et hoc est omnibus signis sanctificationi conuenientius: quia igitur non decet creatorē: nec possibile est creatori facere nisi cōuenientissime quod facit: nec decet eum aut possibile est ꝓferre: minus conueniēs conuenientiori Necesse est igitur eum elegisse signū baptismalis sāctificationis: ad omnē initiationē totiꝰ generis humani. ¶ Quare omnis ritus alius initialis sanctificationis: et ritus est ⁊ deo displicens: solū enī qui deligit ei placet. Nulli nationi nulli persone licet alium ritum vel introducere vel seruare: vel licuit ab eo tpe quo ritum istū induxit creator. Similiter neqꝫ istū negligē vl nō seruare a tpe āndicto q̄re ab

L eoꝝ tpe alius ritꝰ ꝑditionis ē ⁊ dānationis. ¶ Q̄ si dixerit aliq̄s nōne ꝑ solaꝫ fidē sanctificabit adultꝰ: ⁊ saluabit cum habere nō poterit qui eū baptiset. ¶ Respondemus q̄ penitentia cū fide et desiderio baptismi: supplebit in eo vicez baptismi quātū ad remissionem culparum: et perfectam emūdationē ab ipsis nec reputandus est esse sine baptismo: q̄ fidē habet et desideriuz ipsius: vnde et baptismū nominare consueuerunt sacri doctores penitentiam interiorem siue pūctitudinē: vocātes eā baptismū flaminis. ¶ Cū aūt cōsiderauerit q̄ totū genꝰ hūanum ardet a pte sua iferiori. Ardet inq̄ amore eorū que carnis sūt ⁊ mūdi: amore inq̄ ꝑuerso: ⁊ friget econtrario a parte sua superiori velut cōgela-

M ta: friget inq̄ ab amore spiritualiuz: ⁊ eternoꝝ bonorū apparebit tibi lucidissime totuz genus hūanuz incendio pariter et extinctione agere vez vt e cōtrario frigeat ⁊ ardeat. Quapropter adhibitiōe ignis et aque sicut supra tetigimꝰ et mersiōe i vtrūqꝫ manifestissime tibi videbitur indigere: vt se habeat sicut debet: ⁊ sicut reqrit necessitas salutis. vna aūt ⁊ eadem sanctificatio ⁊ inflāmatio eius ē a pte ꝑuerse cōgelationis: ⁊ extictio eiusdē a pte ꝑuerse arsio-

N nis. ¶ Similiter vna est ⁊ eadem gratia sanctitatis ⁊ ignis ad dissoluendū et sanctificata ad inflāmandum in nobis ꝑuersuz gelicidiū: ⁊ aq̄ est ad extiguēdū in nobis ꝑuersū incēdiū. ¶ Amp̄. Eandē cōsiderationē faciēs inueniēs in toto gn̄e humano: non solū pctōꝝ actualiū aduēticiā inq̄nationez: sꝫ etiā inatā et ꝓfundam et adherentissimā corruptiōez. corruptionē inq̄ spiritualem. Hoc ē animarū interitum. Intelligens ergo naturā humanā interiꝰ non solum ablutione q̄libet: sꝫ fortissima et penetrabilissima indigere: q̄ aduenticias sordes diluere sufficiat: ⁊ inatas ꝓualeat expurgare: quare necessariū est toti generi hūano cōmune extersoriū: ꝯmune inflamatoriū: ꝯmune lauatorium: ꝯmunē fontez purgatoriū: atqꝫ purificatoriū atqꝫ viuificū: ꝯmunem fornacez sctissimi ardoris. Et vt ad vnū dicamꝰ: cōmunez officinaz grē dei in qua fiant oia q̄ saluti necessaria sunt in qua plena fiat sāctificatio et ꝑfecta sanctitas digne intrantibꝰ tribuat. ¶ Si q̄s autez q̄rat quare ritus cōmuni saluti generis hūani tā

O cōueniens tanqꝫ necessarius tādiu dilatus sit: ⁊ tā tarde mūdo ipositus et expositꝰ. Sic nos i hoc iaz respondimꝰ in tractatu de sacramētis. Si q̄s etiā q̄rat qualit ꝓuidebat miserator deus aliis nationibus cū soli generi abrahe pactuz circūcisionis: ⁊ legem dedisse videatur. Respondemus q̄ nullam ex nationibus desperauerat vel neglexit deꝰ: nisi que semetipsam neglexit: ⁊ salutē suam ꝓut curanda fuerat: nō curauit. Pene eñ totus mūdus eo derelicto in impietate idolatrie obierat: sed in partibꝰ orientis atqꝫ meridiei nec non et occidentis: ⁊ potissimuz in pte egypti fuerūt viri magni qui deū agnoscerent et colerēt ritu quē vel a patribꝰ acciperēt. vel quē diuina reuelatione ꝓpria prudētia didicerāt. Legimꝰ etiā milchisedech sacerdotē fuisse dei altissimi: ritꝰ tamē sacrificii eius non legit nisi q̄ panē ⁊ vinū offerebat: ⁊ hoc in. xiiii. gen. legit. etiā legimus abrahā añ legē ⁊ etiā añ pactū circūcisionis deo placuisse ⁊ ritū sacrificandi quēdā habuisse et suasse ⁊ ab ipso deo altissimo accepisse: sicut expresse continet. Gene. xv. Legit ⁊ Iob. in. i. ca. libri sui: filios sacrificasse ⁊ holocausta ꝑ singulos obtulisse: q̄ nō de legalibꝰ sed gentilis fuit Legit etiā i gestis alexandri magni: didimū philosophū bragmannorū nobilissimū: oia munera sibi ab alexandro missa recusauit: exceptis aromatibus ex quibꝰ sacrificium deo altissimo obtulit. In lege xp̄o q̄ machometi dicit quā ⁊ sarraceni ꝓfitēt si tamē ei i aliquo credendum est q̄. xx. ꝓphetas miserat deus ad diuersas natiōes añ aduētū ipiꝰ machometi. vt p̄dicatiōe eoꝝ ab erroribꝰ suis apd oēs eēt phꝰos nobiles d vno xp̄o dō vez doꝝ: mlta sublimia ⁊ deo digna legūtur ex hystoriis librorum legalium manifestum est tibi in babylonia per abraham primo. Deinde per prophetas tempore captiuitatis et deinde per totam mesopotamiam et syriam totamqꝫ terram ꝓmissionis: tandez in egypto per gentē hebreorū et mirabilia q̄ ibi operatꝰ ē altissimꝰ notitiam eiusdē fuisse. Quare nō ē dubitandū aliquē cultū honorificētie dei altissimi: cultū quidē exteriorū operū oblationū ⁊ sacrificiorū eos seruasse. Interior eñ cultus q̄ in puritate ⁊ deuotione potissimū consistit: etiā parū doctis omni tempe fuit natus. Hec autē omnia ideo congessimus: ⁊ longe plura ꝓtereūtur vt agnoscatur misericordissimū deum semper curasse eos qui curare ⁊ curari ab ipso ꝓut decuit curauerunt et q̄ tolerabili negligētia sue salutis atqꝫ impietate operū misericordie illiꝰ auxiliū nō retulerunt. Cōsuluit igit clemētissimꝰ deꝰ saluti electorum suorum semper sicut voluit. Verūtamē cōmuni saluti totiꝰ generis humāi nullo ritu generaliter ꝓuisū āte institutionē baptismi: ⁊ nullo ritu sicut iā declarauimꝰ a deo cōsequēter potuit ꝓuideri: nec dubitādū ē aliū modū deo sēp fuisse possibilē ⁊ alios mltos modos cū i solo bñplacito illiꝰ tota posita sit salꝰ et ꝑditio singulorū. Q̄ si q̄s dixerit: q̄ deberet adhuc sufficē ad salutē in vtroqꝫ modernoꝝ q̄cūqꝫ suffecerit ad salutez āntiq̄ꝝ. Rñdemꝰ q̄ nō ē vez. Nō eñ iꝫ legē auctē diuina impositam

[Marginal notes: Cōmunis debet esse initiatio omniū — Questio optima — Baptismꝰ flaminis quid — Nota — Comunis officina gratie dei — Questio alia — Melchisedech — Iob gentilis — Didimus philosophꝰ — Cultus dei inq̄ de fuit bonis et probis.]

tantis sanctorū testimonijs approbatā: tātis miraculis confirmatā: tot et tantis mūdi partibus: tam longis tēporibus obseruatam: et sue ipsius vtilitatis ac salubritatis euidentia: tam acceptā quē neligere vel mutare. Neqȝ eni concutienda est vetere consuetudinū suscitatione religio: nec est scindenda discrepantia rituū ecclesia. Jam igitur expediuimus nos hic de ritu initialis sanctificationis: et patefecimus: quia non est alius ritus conueniēs cōmuniter omnibus et singulis sanctificandis: sed alijs ritib⁹ vsi sunt antiqui sancti tēporibus suis: et in tractatu de baptismo multa diximus: que hic industria preterimus. Post hec trāsibimus ad sacrificia: et dicem⁹ in primis. Quia sacrificia animaliū per se esse inutilia manifestū est: et nullam habere virtutē ad placandū deum altissimū vel impetrandā gratiam ipsius: nec habuisse vnq̄ nisi quēadmodū mun⁹ apud receptorem ipsius. Manifestū enim est non esse eam ligationem seu vinculū inter aīas imolantiū animalia ipsa: que naturaliter cogat vel exigat: vt ꝓpter mortem aīaliū sequatur mors peccati: quod totum in anima vel in aīabus est: et ꝓpter cōsumptionē ei⁹ quod in sacrificio de aīali imolato cōsumitur vel sequatur cōsumptio peccati vel pctōꝝ. Neqȝ vllomō necesse est: vt passiōes rerū imolaticiarū sequantur siles passiones in aīabus operantiū vel aliqd imutetur: aut innouetur in aīabus offerentiū: siue eorū pro qbus offerūtur aīalia: ꝓpter aliqd quod fit i aīalibus. Quare manifestū est: mactatiōes vel cōbustiones aīaliū ex ꝓpria virtute ꝓdesse nō posse aīabus offerētiū: vel eorū pro quib⁹ offerunt: vel ad emundationē a peccatis: vel ad gratiarū inqsitionē: munera vera apō receptorē nihil possunt: nisi vel placare suo vel seruore donantis. Et quidē q̄ placorē nullū apud deum habeāt aīalia in se manifestū est: sicut ipe enīet dicit. Nunqd manducabo carnes taurorū: aut sanguinē hircorū potabo? ¶ Nichil eni habent ꝓpter qd placere debeant vel possint: nisi aut vtilitatē ad reficiendum: vel suauitatē gustabilē ad delectandū vel preciositatē ad ditādū: vel pulchritudinē aliquā ad ornandū. De his aūt in omnibus nichil ad creatorem. quare ꝓpter propriū placorē nullaten⁹ placere potuerūt vnq̄ creatori. ¶ Restat igitur si vnq̄ ei placuerit: q̄ hoc fuerit ꝓpter offerentes: ꝓpter deuotionem: seu obedientiū offerentiū: vel ꝓpter aliam vtilitatē eorū placuerunt deo altissimo talia q̄ticūqȝ placuerint. ¶ Quoniā autē nichil odit eorū que fecit altissimus. et quoniā generalr odio habet iniquitatem. Manifestū est: q̄ vita aīaliū nunq̄ fuit odiosa. vita vero vitiorū et peccatorū semp eidem odiosa et inimica est: quare mors eorundē placita seu accepta. Quia vero sacrificia duobus modis fiebāt: videlicet mortificando siue gladio: siue igne. Et igne quidē quattuor modis: videlicet cōburēdo: sicut in holocausto: assando: sicut in sacrificijs: de craticula frigendo: sicut in sacrificijs: de sartagine coquēdo: sicut in sacrificijs de clybano: et i cornib⁹ que coquebantur in caldeis seu in chaldarijs seu lebetibus.

¶ Manifestū est quia apparatus iste coquinarius deo nūq̄ per se placuit: sed sicut diximus: vel ꝓpter deuotionē et obedientiā offerentiū: vel ꝓpter exercitationē eorundē. videlȝ vt essent eis materia et occasio remēorationis: vel ꝓpter instructionē: seu eruditionem: videlicet vt in sacrificijs ipsis legerēt: qd in semetipsis deo placere debeant: vel ꝓpter cōseruationem et retentionē eorundē in cultu diuino. Carnificina eni illa: nō parum trahebat illos: atqȝ carebat in cultu creatoris: quemadmodū et in idolatria adipes victimarū: et vina libaminū in idolatria multos retinebant et ad eam conuocabāt. sicut et hodie vides in confratrijs nostris fieri. In quib⁹ si decesset preparatio coquinaria pauci vel nulli ad eas cōuenirent: vel propter alimoniā sacerdotum qui de huiusmodi sustentabātur. Mortificatio vero vitiorū et peccatorū per se creatori semper accepta et placida et per se sacrans et sanctificans facientem: et ꝑ se mūdans: atqȝ purificans ipm. per se eni expellens execrationem et auferens impuritatē et imundiciā peccatorum: quia nichil aliud est mortificatio eorū q̄ ablatio ipsorum: quia igitur desertio siue recessus ab eis mortificatio eorum est. Manifestū est: q̄ desertio peccatorum et recessus ab eis: sacrificium est deo acceptum: sicut legitur Ecclesiastici. 15. Quia sacrificium salutare est discedere ab omi iniquitate Et iterū. Beneplacitū est domino recedere ab iniquitate et de peccato recedere et ab iniusticia. Et quia ista mortificatio non soluȝ placita deo semp est: sed etiaȝ saluti humane adeo necessaria: vt sine illa nec sit nec esse possit. Manifestū est: q̄ ipa per se et essentialiter est sacrificiū: et quia ipsa est sacrificium iusticie. q̄ ex necessitate debita. et quoniam est iusticie q̄ deo ipsi de nobis facimus verissime iustificantes nos. Et iterum est iusticie: id est iustificās dum iniusticiam nobis mortificat et extinguit. Hec igitur spiritualia aīalia vitia: scȝ et peccata: tam imūda: tā venenata: tam noxia ex necessitate in nobis occidēda sunt: et quātū ad nos ꝑtinet a nobis: quorū vita q̄ execrabilis est et execrās aīas in quibus sunt: erit ex necessitate mors eorū sacra et sacrans eos in quib⁹ et a quibus fit: quia hmōi sacrificia spiritualia que diximus offerentibus semp necessaria fuerunt: et nūq̄ necessaria fuerūt sacrificia aīaliū sensibiliū seu materialiū: nec vnq̄ sunt necessaria inquātū ad emūdationem. Manifestū est: q̄ postq̄ ista offerūtur necesse habēt illa cessare tanq̄ superflua: quātū ad emundationē et sanctificationē: quare q̄cito ista imposita et exposita sunt: cessare oportet illa: et ideo spirituali populo interdicta sunt merito euangelio choruscāte. spirituali enim populo hoc est spiritualis cognoscenti: nec necessaria sunt ad eruditionē neqȝ ad emēdationeȝ vel sanctificationē: neqȝ ad eas quas diximus: scȝ ad conseruationē et retinentiā in dei honorificentia et cultu: neqȝ ad alimoniā sacerdotū: cum alias et melius et honestius prouidebatur sacerdotibus spiritualib⁹. Quare manifestū est nullomodo ea esse necessaria: deo a sit accepta vel placita impossibile est esse: nisi ꝓpter vtilitatē ppli sui. ergo manifestū est: q̄ facto spirituali populo: nec deo placita sunt: vt ei offerantur ab hmōi populo: nec ipi populo expedit vel vtile est: imo onerosum atqȝ superuacuū: quare spirituali populo non tam dimittēda sunt: q̄ etiam interdicēda. Q. si dixerit quis: quoniam adhuc et totus popul⁹ Judaicus carnalis ē: et magna pars christiani populi: ergo necessaria sunt adhuc huiusmodi hoibus carnalia illa sacrificia. ¶ Respondem⁹: quia culpa sua carnalis est quicūqȝ carnalis est: cum spiritualis eruditio et doctrina nulli desit. Carnalitas vero que culpāda est et modis omnibus deserenda est: sacrificijsqȝ carnalibus nullatenus nutrienda: sed ad spiritualia non tam ꝓuocāda

[Margin notes, left column: Sacrificia aīaliū fuisse inutilia. — Nota. — Immolatio hircorū nihil ad deum. — Sacrificia per ignem quattuor modis.]

[Margin notes, right column: Nota. — Mortificatio vitiorū ē sacrificium — Nota. — Nemo carnalis nisi ꝓpria culpa.]

q etiam cōpellēda. Carnalia vero sacrificia carna=
litatem in hoībus potius nutrirent q̄ tollerēt: et iō
nullo modo reducēda: ne in populo dei fiat scisura:
quā diximus alijs seruilibus innitētibus alijs spi=
ritualia sola querētibus atq̄ seruantibus. Si quis
autem querat: quare animalia mūda occidi sibi do
minus p̄cepit: cum ea que munda sunt in hoībus te
neri: consentiri: roborari: et augeri velit: et mūda il=
la animalia significent dona gratiarū suarum ⁊ vir=
tutum. ¶ Respondem⁹: quia nichil adeo est mundū
in hominibus: quod non mundatione indigeat: vel
quod emendari non possit: sicut legitur. Isaie. 64.
Quasi pān⁹ mēstruate iusticie vniuerse nr̄e. Apoca
lipsis vltimo. Qui iniustus est iustificet̃ adhuc vel
quia illa animalia et si munda essent: id est nōn pol=
luta idolatrijs vel sortilegijs gentium. tamen habe
bant immundicias naturales quibus nostre immun
dicie spirituales signantur: vt in thauro est ceruico
sitas: in ariete efferitas: hoc est cornibus feriendi le
uitas spiritualia nostra signāt: scʒ superbiā: i d est
ceruicositatem seu contentiositatē: vel occidebant
munda animalia pro impetranda seu conseruanda
roborāda et augenda iusticia: vt propter hoc eo ip
so agnoscent qui offerebant non aliter in dei partē
transire: nisi mundos se eidem offerrent: et non ali=
Nota. ter ad ipm peruenire posse: nisi per ignem spiritua
lem et gladium: quib⁹ igressus paradisi primis pa
rentibus prohibitus est: vel quod est sublimioris si
gnificantie vt non aliter se viuere deo posse: nisi sibi
morerētur offerentes agnoscerēt. Sicut igitur ani=
Simile. malia illa per mortē corporalē pars dei efficieban
tur: sic et om̄es electi per hmōi mortē spiritualem.
Iam igitur patefecimus tibi esse vtilitatem sacrifi
ciorum legaliū seu litteraliū: ⁊ causas assignauim⁹
et tēpus durationis eorum atq̄ cessationis ipsoꝝ ⁊
prohibitionis quod est tempus prolationis sacrifi
ciorū spiritualiū et interne sanctificationis: ⁊ ostēdi=
mus tibi etiam inutilitatē eorum quod videlicet in
semetipsis deficiunt ab om̄i virtute sanctificandi et
ab om̄i gratia et placatiōe quib⁹ aliquod obtinea=
tur vel impetretur a deo altissimo: et de his aliqua
x dixim⁹ in expositione littere legis hebreorū. ¶ Nūc
autem addens alias declaratiōes ⁊ ostensiōes cum
Aristoteles dicemus: quoniā per se est q̄ quo posito ponitur: et
quo remoto remouetur: sicut dicit Aristoteles: et p
hoc per se sacrificiū est: quo posito ponitur id quod
est sacrificiū: id autem ꝑpter quod est sacrificiuʒ est
re propiciatio dei altissimi hoc est propiciatiōis i=
petratio: quod est vt deus habeatur propiti⁹ ad pre
standum quod ab eo petitur: et propter hoc sacrifi=
cium est munus deo imediate oblatum: propicita
tionis eius imperatoriū: imediate dicimus ꝑpter
elemosynas que et si interdum oblatiōes dei facte:
sacrificiū dei interdū inueniant̃: improprie tamē sa
crificia sunt: quare manifestū est q̄ sacrificiū laudis
est laus ipsa: sicut et hostia vociferatiōis. Vnde et vi
tuli labiorū vocantur psalmi et alie cantationes ec
Oseas. clesie: sicut Osee vltimo. Reddemus vitulos labio=
rum nostrorū in vltimo ad Heb. Quia igitur posi=
tis hmōi sacrificijs que diximus ponitur dei propi
ciatio: et remotis remouetur. Manifestū est ista eē
y proprie et per se et immediate sacrificia. ¶ Ampli⁹
Nil iustius est: quātū innocentie parcere: quare ni=
chil habet iusticie inocentē occidere: occisio igitur
aialiū innocētium non est sacrificiū iusticie. ¶ Am=
plius. Cum ratione culpe solummodo debeatur pe
na: soli igitur illi debeat̃ pena in quo est cupa: quia
igitur soli hoīes peccant non aialia ista: solis homi
nibus debeat̃ pena: iuxta Illud. Quid meruere bo
ues? Quare solis aialibus iumētis mortuis: ⁊ pec
cantibus hoībus omino impunitis: adhuc remanet
debitum pene penes hoīes. quare nec solutū nec re
missum est p hmōi penā animaliū. Q̄ si dixerit q̄: Nota.
saltem penā damni delet om̄e debitum istud: vel re=
missum: vel solutū: nichil dicit: q2 sine sacrificio pe=
nitudinis interioris in adultis pena dāni omino ni
chil remissionis operat̃. Alioquin pauperes et om̄i=
no nihil habētes imunes essent a peccat: accideret
etiam s̄m hoc: q̄ latrones ⁊ raptores ⁊ p̄dones iusti
ficarent ⁊ sanctificarēt hoīes. Si pena damni p hoc
qd̄ est pena damni operetur remissionē oīm pecca=
torum ad solutionē spiritualiū debitorū. ¶ Ampli⁹ z
Nichil a nobis requirit diuina iusticia: nisi vt mala Quid a no
nostra id est vitia ⁊ peccata deferam⁹ occidētes ea ⁊ bis requi=
mortificātes in nobis: ⁊ vt virtutes ⁊ alia dona: gra= rat diuina
tiarū ipsius: ab ipso obtinētes s̄m ea viuamus: ⁊ in iusticia.
istis duobus pfecte ɔsistit sanctificatio nostra. Per=
fecte eni sanctū est in q̄ ⁊ mala illa mortificata sunt:
ac si nunq̄ fuerūt in illo ⁊ bona ⁊ supradicta viuunt:
cui autē alterutrū eorū deest ꝓculdubio sanctus nō
est. In quo aūt gratia non viuit: bon⁹ nō est ea boni
tate qua hic intendimus: bonitate siquidē naturali
boni fuerūt eua ⁊ adam ante peccatū: nō autem bo= Adā et eua
nitate gratie statim vt creati sunt: ista ergo duo ge= bōitate nā=
nera operū: videlʒ mortificatiua malorum ⁊ effecti= li boni fue=
ua bonorum: dicimus esse duo genera sacrificiorū. rūt añ peccā
Et primū genus ptinet ad penitētiā: ⁊ secūdū ad di A
sciplinā. His eni duobus mala in nobis psequimur
et occidamus: et dicit̃ hoc genere sunt timor: et do=
lor: pudor ⁊ ira: qua cōtra nosmetipos in dei vindi=
ctam accēdimur. Sīliter et om̄es hmōi affectiōes:
videlicet indignatio: abominatio: aspernatio: dete=
statio: execratio: auersio / odium. Om̄ia eni hec i ex
terminiū peccatoꝝ sunt: ⁊ penitens s̄m q̄ vere peni
tens his om̄ibus vel aliquibus vel aliquoꝝ coꝝ ma
la preterita in se ꝓsequitur et vnūquodq̄ eorū sacri=
ficium est deo acceptū ⁊ sacrificium iusticie: q̄m ma=
ctatio est pessimi animalis: ⁊ ideo inimici est cui par
ci salua iusticia siue iniuria creatoris īpossibile est.
Eodēmodo et disciplina in illis intētionibus velut
armis: velut fustibus: ⁊ gladijs vtitur ad disperden
da de humana anima hmōi immūda animalia: sed
⁊ om̄es virtutes animalia ista psequunt̃: ⁊ pro pos=
se mortificant ⁊ cum ampli⁹ non possunt saltē capti=
uant vel vt ea ne regnent: reprimūt ⁊ eisdem resistūt:
sicut dicit Apostolus in. 10 2. ad Coꝝ. In captiuita
tem redigentes omnē intellectū extollentē se aduer
sus scientiā dei in obsequiū christi. Et iterū in. 6. ad
Romanos. Non regnet peccatuʒ in nostro mortali
corpe. Et in. 4. ad Colos. Mortificate mēbra vestra
que sunt super terrā. Scire tamen debes: q̄ vtrunq̄ Nota.
istorum videlʒ captiuatio ⁊ repressio quā dixim⁹: re=
pressio scilicet qua ꝓhibet̃ regnare peccatū mortifi
catio est peccati: et si non om̄imoda: mortuū eni re=
putatur om̄e peccatū quod vitam gratie non extin=
guit: tunc enim nec vitā glorie auferre potest. qua=
re mortuū reputatur: cum nō regnat. Quia igitur
per se manifestū est: q̄ mors et occisio animaliū om
nino non placat deū peccantis et vitijs sic viuētib⁹: ⁊
om̄ino illesis animalibus ⁊ rebus quibuscūq̄. Ma

Mors pec cati a nob requiritur.

nifestum est q̄ hanc solam mortē in nobis ꝛ a nobis deus ꝑ se. mortē vero animaliū ꝛ destructionē quarumcūq; rerum: sicut thuris et thymiamat, ꝛ aliorum huiusmodi nunq̄ deus per se aut ꝓpter se: sed propter hanc quā diximus mortē: sc; vitulorū ꝛ peccatorum sine qua inutilis omnino est illa: quare i tātum solūmodo vtilis fuit mors animaliū: inquantū ad hanc prestabat aliquod amminiculū. per se autē aliud amminiculū nec p̄stare poterat: nec vnq̄ potuit: nisi causa instructionis et significationis: quare reuelatione veritatis instructo dei populo penitus inutilia remanserunt: et ideo cessante illo tēpore cessare debuerunt: sicut dicit Apostolus ad Hebreos. 9. In varijs baptismatibus et iniusticijs car-

B

nis vsq; ad tēpus correctionis iposita. ¶ Amplius.

Superuacuū quid.

Quid est superuacuū et supfluum: nisi illud quo posito nichil additur vtilitati: ꝓpter quā ponendū est: et quo remoto nihil detrahitur vtilitati ꝓpter quā remouendū est. Tota autem vtilitas sacrificiorū est propiciatio creatoris: quare cum per sacrificia spiritualia que diximus: sola sufficiēter obtineat̄ ista vtilitas: et per illa animalia nihil de illa addatur. manifestū est illa esse inutilia per se. ¶ Amplius. Cū huiusmodi sacrificia animaliū offerūtur ab iniquis. Clamant autē omēs prophete: quia dona iniquoꝝ non ꝓbat altissimus: sicut legitur Ecclesiastici. 34.

C

Si quis autē querat: quare tēpore legis a viris sanctissimis et huiusmodi istructione vel significatione non indigētibus seruarētur. ¶ Respōdemus: q2 toti cōmunitati populi Hebreorū imposita fuerūt: et saltem synodū obediētie et deuotionis in illis acquirebant viri sancti et eruditissimi. Simplices ve-

Nota.

ro et rudes instructionē quā diximus: preter ista duo bona et si viri sancti ab eis recederēt: duos fructus quos diximus amitterent: et legis trāsgressores fierent: insup sciscuras in populo dei facerent: ꝛ scādalum magnū tēpore illo. Ipsa etiā sacrificia contemptibilia redderent minoribus. Quare sequeretur dissipatio legis ex toto: quantū ad sacrificia ꝛ sacerdotum egestas: ꝛ sciscuras essent scandalū in populo: alijs sacrificia illa cōtemnētibus: alijs illa honorantibus et offerētibus. ¶ Amplius. Qui sine maceratione vitiorū offerebant animalia: manifestum

D

est q2 seipsos imolabāt vitijs ꝛ ꝓpter hoc demonijs. animalia enī offerebāt creatori ꝛ sic se diuidebāt: sicut Cayn ex. 4. Gen. Quare interius exercebāt spi-

Luxuriosi venerē colunt.

ritualē idolatriā: exterius autē dei culturā. Quis autem dubitat quin vacare luxurie et eis que luxurie sunt sit venerē colere ꝛ eius idolatriā spūalit̄ exercere: et ad hunc modū de alijs. quare manifestū q̄ per exteriorē cultū solū non recedebat̄ a cultura demonū: nisi forsitan exterius: cū interius corda ꝑ vitia et peccata demonibus offerent̄: et in vitiorū ꝛ peccatorū opibus corpora humana seruirēt eidē. Quare manifestū est: quia nec vera latria: nec verus dei cultus fuit per se ritus sacrificiorū: verus enim cultus dei oēm supstitionē exterminat: ꝛ secum esse non patitur: et ipsos exercentes etiā satiat atq; sanctificat. ¶ Amplius. Cum hmōi sacrificioꝝ ritus ꝑ se exercentes non satiet aut sanctificet: nec ꝑ semetipsum deo placeat: ꝓpter neutrā istarum causarū impositus est populo Judaico. ꝓpter causam igit̄ que erat apud populū illū. Que autē causa poterat esse apud populū. propter quā non imponeret̄ et per semetipm ritus: seu cultus acceptus deo ac per se sanctificās exercentes: cum talis esset maxime necessarius: et maxime salutaris: nisi incapacitas et imperfecti populi illius qua nondū vixerat in ritu sublimiori: atq; diuiori cultus. Unde post-

Carnalis et rudis populus Hebreorum.

modū per prophetas paulatim ad spiritualē cultū et interiorē sanctificationē inuitati sunt: sicut apparet Hieremie. 4. vbi dicitur. Nouate vobis nouale et nolite serere super spinas. Circūcidimini dn̄o: et auferte preputia cordiū vestrorū. Et iterū eiusdē. 3. Ecce incircūcise aures eorum: ꝛ audire nō possunt Et iterū eiusdē nono. Omēs gentes habent preputium: omis autē domus Israel incircūcisi sunt corde. Jam igitur manifestū est: q2 nec veritas: nec virtus: nec salubritas huiusmodi sacrificioꝝ causa fuit: vt imponeret̄ populo Hebreoꝝ: sed sicut generaliter verum est: q2 pro rudibus et nouitijs perfecta ab initio nō tradunt̄ vel imponūtur: immo minima quedam et leuia et omnia perfectionē non habētia: sola imperfectio eorum efficit. Si enim eque capaces essent ad maiora et minora a sapientissimo institutore potius imponerent̄ eis maiora: q̄ minora ꝛ perfecta: q̄ impfecta ꝛ magis vtilia: q̄ minus. ¶ Am-

F

plius. In scola doctrine: ꝛ in scola virtutū paulatim

Traditiones ꝓportionant̄ ꝑfectibus.

proficitur. traditiones autē semꝑ proportionales debent esse profectibus. Quare sicut ꝓficiebat sera eruditione populus ille: sic maiora ꝛ minora eidem gradatim imponenda erant: et doctrine legis successit doctrina ꝓphetarū: tanq̄ perfectione vici-

Euāgelica perfectio.

nior: tandē autem aduenit euangelice pfectiōis excellentia vltra quā non est: quo se extēdat in vita ista perfectio sanctitatis: et ideo prenoiata rudimenta et initialia in aduētu eius penitus cessauerūt: ꝛ interdicta sunt toto orbe cōmuniter ad perfectionem spiritualē per apostolos inuitat et miseratore deo toti mundo per eos pfectiōis euangelice gratiā offerente: et gratiarū diluuiū in ablutione ipsius: eis qui ad eam recipiendā se preparare cōati sunt inundante. et sicut alibi diximus gratiarū fonte septē sa-

Septem sacramēta septē fōtes.

cramentis quasi septem fluminibus eos purificante sanctificante atq; replente. ¶ Post hec autē prose-

G

quemur sacrificia: sacramenta spūalia nostra q̄ deo altissimo offerre debemus: quibus solis et nō alijs eidem placere possumus: ꝛ que offerētibus quecūq; sibi salubria vel necessaria concedūt. Uerum igitur et generale sacrificiū quod deo in primis ꝛ maxime offerendū: et qd̄ deus maxime ꝛ in primis requirit: et quo non oblato nō acceptat q̄ aliquid ei offe-

Oblatio sui ipsius ē verum sacrificium.

ratur est vnusquisq; nostrū. Oblatio autē ista tribus modis fit. Primū cum iugū sacratissime ac liberrime doctrine seruitutis sue suscepimus. tunc enim pars eius efficimur et sacramur simul: seu sanctificamur. Omne igitur sacrificiū quod deo rite offert̄ ipsa oblatione ꝛ deo sanctificat̄ et pars eius efficit̄. Sic fit et in nobis cum christiani efficimur: q2 ꝑ manus baptizantiū deo oblati ꝛ sanctificamur ꝛ pars dei efficimur: sicut dicit Apostolus ad Colos. Qui eripuit nos de potestate tenebraꝝ: et transtulit nos in regnum filij dilectiōis sue. Et iterꝝ. Qui dignos

H

nos fecit in partem sortis sanctoꝝ in lumine. ¶ De his autē qui religiones ingrediunt̄ vnusquisq; eoꝝ dicit̄ qui dn̄o offerunt̄ holocaustū. holocaustū autē dicit̄ ab olon qd̄ est totum ꝛ cauma qd̄ est incēdium

Holocaustum vnde.

quasi totū incendiū seu incēsum. Holocaustū autē

Holocaustum quid.

ꝓprie dicebat̄ sacrificiū: qd̄ toti igne cōsumebatur de quo nihil relinquebat̄ incōbustū: sic ꝛ isti nihil de

k vel de suis relinquūt qđ in igne sancte dilectionis eadem vice nō offerāt: nemo autē dubitare pōt: qui et deo offerentes sumus: ꝛ quin etiā ei⁹ totaliter effici debeāmus: ꝛ quin hmōi oblatiōe qua dei efficiunur sacremur ꝛ sanctificemur. ¶ Secūdū sacrificiū est penitentie seu discipline: quoꝝ videlꝫ p̄ntia vetera vicia atqꝫ peccata mactam⁹: altero vo id est disciplina dona gratiarū et virtutū in nobis custodimus: ꝛ vitia atqꝫ peccata quo min⁹ ī nobis oriant: aut crescant saltem debita vigilātia precauem⁹. ¶ Tertiuꝫ
I sacrificiū est oratiōis in quo intelligun⁹ etiā sacrificium laudis. Non eni est vsqꝫquaqꝫ perfecta oratio que laudē nō habet: ꝛ q̄diu durat corruptio in qua sumus: semꝑ inuenit vnaqueqꝫ virtus ī nobis quid deo mactet et occidat: semꝑ eni inuenit fides obmurmurationes vel sensuū exteriorū vel interiorū: scilicet qui est intellect⁹ contra veritatē dei. Officiū au-
K tem fidei est ꝛ opus ꝓpriū mortificare: hoc est imponere eis silentiū. Et ꝓpter hoc non solum victoriosissima est fides in sacramēto altaris: vbi ꝛ sensus exteriores et sensus interiores: prout diximus omnēqꝫ contradictionē philosophorū et hereticoꝝ admirādo triumpho vincit ꝛ superat: sicut ꝛ imolatrix opulentissima atqꝫ ditissima: que tantarū beluarū carnificinā offert deo ꝛ imolat. Sic disciplina itellect⁹ vanarū et immūdarū ꝛ noxiarū cogitationū stragē innumerā mactans: ꝛ exterminium in ipsis faciens mortē illarū iocundū deo sacrificiū exhibet spiritui sancto habitaculū intellectus pacatū et quietū efficiens: ipsum quoddāmodo ibidem retinet ne recedat: maxime autē eidem gratū sacrificiū faciens de mortificatione cogitationū venientiuꝫ a spiritu blasphemie quorū improbitas maxime inquietat ꝛ cōtristat in quibusdā spiritū sanctū et interdum extinguit: non quidē essentialiter seu personaliter: sed ꝓpter gratiam eius que sic extinguitur interdū sicut dictuꝫ est et scriptū Sapientie. i ca. Sic timor dei aquas concupiscentiarū mortificat: velut frigus spiritualem tremorē incutiens eos congelat et mouere vel fluere nō sinit: et propter hoc suo tremore illas deo immolat: ꝓpter qđ ī psalmo dictū est. Cōfige timore tuo carnes meas. Sic spes terrores et minas q̄ sunt a parte carnis ꝛ mūdi sic charitas omia odia ꝛ mala que sunt odiorum: vt lites rixas et bella ꝛ ad hunc modū de aliis interioribus: vt beniuolētia inuidiā et que inuidie sunt. Par turbulētiā ꝛ iram et que eorum sunt: et de exteriorib⁹ idem est videre: vt disciplina oculorū illicitos aspect⁹ ꝛ disciplina aurium illicitos auditus ꝛ disciplīa oris illicitos ꝛ inhonestos gustus. Silr̄ illicitos et inhonestos: et ociosos sermones ꝛ ad hunc modū de omib⁹ aliis q̄ per corpus agunt. et inde qꝛ omes occisiōes ꝛ victorie sunt inquātū per certamen ꝛ bellū fiunt ꝛ sacrificia sunt inquātū propter sanctificationeꝫ scđm ipsi⁹ dei honorē fiunt. Manifestuꝫ igit est tibi: qꝛ sacrificia nostra nos emundāt: ꝛ sanctificāt intus ꝛ exteri⁹ et deo gratum obsequiū sunt. cui semꝑ grata: ꝛ placita est mortificatio peccatorū: ꝓpter hoc diximus qꝛ singule virtutes offerunt deo munera placita ex nobisipsis: sicut fides offert deo intellectū illumina-
L tum saluberrima v̄itate purificatū a tenebris ignorantie et errorū et cautū a claudicatione quā supra exposuimus et fortem a debilitate dubietat⁹ ꝛ opinionis quas similiter supra declarauim⁹. ¶ Offert etiam ipm deuotū ꝛ incuruatū per obediētiā ad diuine auctoritatis venerationē et ad veritatis quā supra fundamentalē nominauimus receptionē: et in his oībus que diximus fides ipsa existens scrutas intellectus sctificans ipsum caput nr̄is .i. intellectū et sacrificās ipm .i. mactās et hoc duobus modis q̄bus dixim⁹: videlicet mortificās ipsum q̄tum ad vitia et ꝑctā ipsius: et q̄tū ad se ipm: videlicet vt sibi mortuus deo viuat et hoc est comune oīm virtutū. Similiter et spes offert deo altissimo totū securum iocundū et tripudiantē affectū tanq̄ ceruuꝫ salientē quasi agnos ouium. Charitas vero tria sacrificia illa offert que nominant: Leuitici .i. Iuxta tres ramos suos quoruꝫ prim⁹ zelus est quo ad dei contumelias cor per cauteritur et assatur. Secundus. Pietas quo ad tribulationē siue ad spiritualem siue temporalē proximorū: cor frigitur in oleo: scilicet misericordie ꝑ ignē superne dilectiōis. ¶ Tertius est beniuolentia: per quam piis desideriis cor coquitur et quodammodo velut panis suauissim⁹ deo offertur: per se autē notum est nihil deo fragrare suauius aut sapere q̄ cor quod zelo eius sic vrit comparatiōe proximorum sic frigitur: piis desideriis sic coquitur: et in his omibus et similibus que metu prolixitatis preterimus: et adeo euidēs est veritas: vt probatione non egeat. Sic de spiritu contribulato quoniā sic deo acceptissimū sacrificiū nullus intellectus permittitur dubitare. Est eni tribulatio cordis non solum mortificatio vitiorū ꝛ peccatorum: sed etiam cordis spirituale martyriū: quod gladiis peccatorū ex omni parte cōfoditur: et omnibus cōpunctiōibus istis atqꝫ vulneribus suauissimos dolores atqꝫ deo gratissimos sustinet. Si eniꝫ martyriū corporis deo acceptuꝫ est: multo fortius martyrium cordis. Iam igitur declaratum est tibi per hec que diximus: quia duo genera sacrificioruꝫ spiritualiū offeruntur deo altissimo per vnāquāqꝫ virtutē: quorum alterū est interius vitiū contrariū. Alterum autem est fructus et operatio propria ipsius virtutis. Unaqueqꝫ enim virtus ratione cōtrarietatis mortificat vitium sibi contrariū et peccatū et nichilominus ex se velut de fonte viuifico atqꝫ purissimo emanationē proprie operationis emittit. M
Sic de charitate velut de fonte viuo atqꝫ purissimo tres emanationes effluit. quarū prima zelus est siue zelare: secunda compati siue cōdolere. tertia bonum aliis appetere seu desiderare. Sunt ꝛ alii ex eodem fonte sacratissimo perfluentes riui purissimi fratres optimi precedentes: quas hic nos de industria preterimus. Preter autem emanatiōes istas et fluctus ex eadē virtute offertur deo altissimo mactatio siue mortificatio omniū vitiorū et peccatorū presertim directe charitati repugnātium. ¶ Si vis autem ad aliquid videre que diximus imaginare O virum sanctum et disciplinatū: et fac de eo diligentem considerationē: et apparebit tibi euidenter animal esse in quo nichil vacat a sacrificio: totam eniꝫ mentē ipsi⁹ ipleuit illa duo genera virtutū que diximus: totum corpus eiusdeꝫ occupāt exteriora opera virtutum: et propter hoc velut agnus est aromatibus virtutū et gratiarū repletissimus ac fragrātissimus totaliter quantū ad vitia ꝛ peccata mortificatus detruncat⁹ ac circūcisus: cum in eo nihil sit superfluum nihil festum nihil inordinatū omino relictum sit: et propter hoc totus est in sacrificio: totus sacrificium totus oblatio. ¶ Cuius exēplar christ⁹

Fidei officium.

Timor dei quid faciat.

Vera sacrificia.

Spes.

Charitas.

Spiritus contribulatus veruꝫ sacrificium.

Riuuli charitatis.

dominus est in cruce pendēs: in quo nihil a marty-
P rio vel sacrificio vacauit. ¶ Primū igitur ac princi
Primū ve- pale sacrificiū quod a nobis requirit nosipsi sum⁹: ꝛ
rum sacrifi sine cuius oblatione nihil quod deo offerimus pla
ciū. citum est vel acceptum: cuius placatiōe alia deo ac
cepta ꝛ placita sunt: ꝓpter quod dictum est Genes.
quarto. Respexit dn̄s ad Abel ꝛ ad munera ei⁹. Et
scd̄m aliam litterā inflāmauit dn̄s super Abel ꝛ mu
nera eius: nō est dictum ad munera Abel: ꝛ post ad
Q Abel: q꞉ propter Abel accepta fuerunt deo altissi-
Secundū. mo munera: non Abel ꝓpter munera: scd̄m sacrifi-
cium est operū interiorū sicut illud est. Cor contritū
et humiliatū sacrificiū deo spiritus contribulatus.
Tertium. ¶ Tertium est operū exteriorū: videlicet que ꝑ cor-
pus agūtur et q꞉ horum duo sunt genera sacrificio-
rum istorū: videlicet sacrificia passionū ꝛ sacrificia
actionū: et in sacrificijs passionū excellit martyriū.
Martyriū ¶ Martyriū enim est passio ꝯsummata vltra quam
quid. nulla. Sacrificia vero actionum euidētiora sunt in
operibus disciplie claustralis: sicut sunt operatio-
nes vigiliarū psalmodiarū laboꝝ etiam corpora-
lium quales habet ordo cisterciensiū. In his autē
R sacrificijs excellit oratio cum partibus suis cū ꝑfe-
cta fuerit: excellit inꝗ quātum ad pinguedinē de-
uotionis. ¶ Doctrina autem et predicatio excellūt
quātum ad fructū. In doctrina enim ꝛ predicatiōe
sincera atq꞉ deuota non solum offerūtur verba et la
bor qui invtrisq꞉ sustinet: sed etiam ipsi auditores q
Doctrīa ꝑ- per eam cōuertunt. Verus eni atq꞉ sincerus doctor
dicatiōis. seu predicator: verus occisor ꝛ mactator et ver⁹ mā-
ducator est animaliū imūdorū sicut legitur Job. 4°
Concident illum amici: diuident illum negociato-
res. et Actuū. 10. Occide petre et manduca. Occi-
sor inꝗ et mactator in gladio spiritus quod est ver-
bum dei sicut legit ad Ephe. 6. et Jerem. 48. Ma-
ledictus qui prohibet gladiū suum a sanguine: ꝛ in
psalmo. Gladius in labijs eorum: et quoniā nec sa-
porem nec odorē habēt suauitatis sacrificia: nisi ex
virtutibus et gratijs: vel que sunt vel ex quib⁹ sunt.
Nulla autē sacrificia virtutes sunt vel ex virtutibus
nisi que nominauimus ꝛ numerauimus: manifestū
est nulla esse sacrificia que saporē aut odorē suaui-
tatis habeant preter hec: que nolauim⁹ et numera-
S uimus. ¶ Amplius. Cum sacrificiū nihil placatio-
nis habeat nisi ex virtutib⁹ vel gratie condimento.
Non enim sunt aromata alia que ad nares dei aliqd
Nota. suauitatis vel boni odoris transmutāt ꝙ gratie vel
virtutes: quare sola sacrificia de quibus agim⁹ pla
cationem habent quo deo accepta sunt et non alia:
quare in nullis alijs vel placatur deus vel placetur
deo. Hec aūt sunt que offert ecclesia catholica: qua-
re sola sacrificia catholice ecclesie hoc est christiane
deo altissimo accepta sunt ꝛ placatoria. ¶ Ampli⁹:
Quia nihil quod apud hoies fit vel in hoibus con
sacrat vel sanctificat: nisi virtutes et gratie aut ope-
ra que sunt ex illis. Sacrificia autem nomis veri sa
crant et sanctificant offerentes: ideo nulla alia pla-
T cent deo vel placant deum. ¶ Attende aūt q꞉ sacrifi-
Sacrificiū cium dn̄i saluatoris quod in ara crucis patri mise-
saluatoris ricordiarū pro reconciliatione mūdi obtulit: quod
nostri ī ara ipsemet fuit velut tota apotheca spiritualium aro
crucis. matum cōditissimū: fragrantissimū: q꞉ hic nō tāgi-
mus nec ipm̄ cum de cōmunitate generis humani:
aut vniuersitate hominū loquemur in precedentib⁹
sermonibus nostris apprehēsum intelligim⁹: quan

tum et sacrificijs ipsius et condimento gratiarum ꝛ
virtutū eminentissimarū placuit eousq꞉ ꝙ deū mun
do placare potuit.

¶ Duo temploꝝ genera ponit: alterū viuū ꝛ verū:
alterum mortuū ꝛ materiatū. Postea transit ad sa-
cra exteriora que in hoc postremo tēplo fiunt: septē
eorū modos enumerās. Et pmū de ꝓcessione q̄ mis-
se celebrationē precedit: ꝛ quid ea rudib⁹ ac simpli-
cibus: quid etiā doctis insinuet. item quid significet
apparatus ipsius ꝓcessionis: ꝛ sonitus cāpanarū
in ea: et laudum decātatio: et aque benedictio: et itē
alia exteriora sacra: que sunt interiorū signa quedā:
quid significēt: quorū quintuplicē vtilitatē ostēdit.

Post hec autē loquemur de sacris de qbus A
iam diximus: q꞉ sacra per se ad diuine ho
norificentie cultū pertinēt: immo ipa sunt
cultus ipse. Et q꞉ honorificētia diuini cul
tus in templis maxime ꝛ agitur ꝛ exercet. Quia ve
ro duorū genera tēplorū sunt diuino honori ꝛ cultui
deputata: necessario erunt ꝛ duo genera sacrorum.
¶ Et duo genera tēplorū sunt. Alterū viuū ꝛ verum Duo gene-
quod est totus cetus sanctorū ꝛ vnusquisq꞉ eorū. Al- ra tēplorū.
terum vero mortuū: videlicet ex mortuis lignis ꝛ la
pidibus: et hoc est ad viuū ꝛ verum templum: sicut fi
gura ad veritatē: quare cultus ei⁹ ad cultū illi⁹ simi
liter: ꝓportionabiliū enī vt ait Aristotelis. Si alte-
rum est: alterū est: ꝓportionabilia sunt templa ista
cultibus seu culturis. Cum igitur siliter se habeant
ad cultus suos erit permutatim: ꝙ sicut templū ad
templū: ita cultus ad cultū: et ꝓpter hoc q꞉ templū
et figura est et imago latrie: erit latria verus atq꞉ li
ber cultus. Euidens aūt est istud in dedicatione ec-
clesie et recōciliatione eiusdē. Dedicatio eni siue cō Dedicatio
secratio ecclesiarū figura est dedicatiōis siue conse- ecclesie qd.
crationis baptismalis et recōciliatio ecclesiarū re-
cōciliationis penitētialis: quod facile est videre in-
telligētib⁹ et exercitatis in his. Et q꞉ sicut dixim⁹ sa
cra exteriora ad honorificentiā dei specialr ꝑtinent
et proprie: vnde ꝛ templa exteriora loca habitatio-
nis glorie dei vocātur: sicut ibi. Dn̄e dilexi decorem
domus tue: ꝛ locū habitatiōis glorie tue. Declarā-
dum est nobis ꝑ diuisionem quot sunt modi siue ma
neries sacrorū istorū. ¶ Dicem⁹ igitur q꞉ septē sunt: X
quorum primus est processio in qua ꝛ ornate ꝛ ordi Septē mo-
nate inceditur: donec ꝑueniat ad maximū sacrorū qd di sacrorū
est misse celebratio exterior. Sacramentū eni alta- exteriorū.
ris: et veritas est in eo ꝙ cōtinet intus: videlicet do-
minū saluatorē et integritate nature humane: ꝛ for
me seruilis: quā pro nobis suscepit: ꝛ secūdus est in
eo ꝙ exterius sensibus exhibet: vnde cōicatio exte-
rior ad sacramēta exteriora ꝑtinet. Tertius est lau-
dum diuinarū audibilis resonātia. Quart⁹ est mini
strorū ornat⁹ exterior. Quintus est ipius tēpli ap-
paratus. Sextus est signorū seu cāpanarū pulsatio
Septimus est expiatio exterior id est aque benedi-
cte aspersio. Horum ergo sacrorū exterioꝝ veritas
sunt sacra interiora. Interior eni ꝓcess⁹ quo de vtu-
te in vtutē ꝓcedit: quo ꝛ venienti sponso cū debito or
natu et apparatu occurrit: vel ī meliora ꝛ sublimio
ra proficitur: veritas est ꝓcessionis illi⁹ exterioris:
et illa figura isti⁹. Nō pōt aūt dubitari quin ista ꝓ-
cessio interior ꝛ salutaris sit: ꝛ ex necessitate debita:
et ꝓpter hoc nō solū decens ꝛ expediens vt vulgo cō
petēti figura ꝛ silitudine cōuenientissima mōstraret:
cum nō nisi ꝑ expressas silitudines ad spūalia intel Nota.

ligenda cōmunitas vulgi possit pting ere. Nisi eniȝ cognita nō diligerent: et nisi dilecta nō quererent: et nisi quesita nō inuenirent ab adultis. Indoctis igitur est ad doctrinā et eruditionem ista exterior pcessio. Doctis autē magna puocatio est: et magnū incitamentū ad pfectū et pcessum interiorē: apte eni legūt in ipso ordine ornatu et apparatu pcessionū: qualit et incipiendū sit eis: et pgrediendū: et in celestē ecclesiā intrādū: et ad celestē mēsam: hoc est eterne refectionis intrandū: per mēsam eni altaris eterne satietatis mēsa: et acquirit et signatur: et ista est meditatio et cantatio et signatio valde dulcis et iocūda spectē istorum bonorȝ habētibus. Non solū autē iocundū est: sed et salutare est sepe repsentari populis quare obuiam itur venturo regi pariter et iudici: et qualiter obuiā ei eūtes pcessionaliter cū apparatu q in apparatu pcessionali legitur et intelligitur ab eodem ducendi sunt triūphali vexillo crucis pmo: et itroducendi in illam celestē domū et aulā nō manufactā et vt

Nota. sermonē de hmōi rebus abbreuiemus: totū quod i sacris exterioribus agit: figura et repsentatio cōuenientissima veritatis: et que in nobis esse debet nūc et que in futuro nobis pmittit et obtinēda sperat: sicut totus apparat⁹ palliorȝ sericorū et sacrorū vestimentorū decor est: quo hic interius fulgere debem⁹ Hoc est decorē virtūt et gratiarū: et decorē quo in futuro seculo decorandi sumus: et lucide et valde vtiliter repsentat: sic splendor luminariū et internū gratie splendorē: et futurū glorie fulgorē: sic pulsatio cāpanarū et sonitus doctrine et predicatiōis voces Sic expiatio illa quā diximus aque sanctificate: iuges et quotidianas expiatiōes: et nouissimā p quā

Circūcisio nouissima quid. ois maculā et ruga tollet a tota ecclesia dei: que vocatur in sacra scriptura circūcisio nouissima. Mystica per quā nihil culpe nichil pene remanet in electis designat et repsentat itelligētibus. Sic sacra cōmunio exterior et internā cōmunionē atq refectionē prestat: et eterne refectiōis cōmunionē pariter et refectionē euidēti silitudie repsentat: sic iugis laudū diuinarū resonantiū perpetue iocūditatis cātiōes in gloria sanctorū in futuro cantādas: et hic iternas triūphationes videre valētibus euidēter constat: et vt abreuiemus sermonē istuȝ: q: manifestū est sacra exteriora que vtiq signa sunt interiorū absq veritate eorum nō posse pdesse inquātū ad hoc vt sacrent et sctificēt celebrātes. ¶ Sacrorū aūt intiorū nulla est virt⁹ pterq diuin⁹: manifestū est sacrorȝ extriorū qrūcūq nō esse vtutē sacrādi vel sctificādi verūtamē quintuplex est vtilitas eoruȝ. ¶ Prima est eruditio ad sacra spūalia: et hāc expressam repsentationē faciunt in rudibus et indoctis. ¶ Secūda est remēoratio eorundē per quā etiā docti in amorē eorȝ et augētur et roborant. ¶ Tertia est inuitatio et puocatio intuentiū exteriora ad amorē et desiderium internorum. ¶ Quarta est ipetratio eternorȝ sacrorȝ: cui⁹ exteriora ipetratoria sunt. hoc aūt est p quid cult⁹ dei altissimi sunt. ¶ Quinta eni est remēoratio bñficiorū dei aut aliorū mirabiliū: sicut apud Hebreos fe-

Festum tabernaclorȝ. stum tabernaculorū in remēoratione: q in tabernaculis quondā habitare fecit de⁹ tribus israel: et fe-

Festum pasche. stum pasche i remēoratione liberatiōis de egyptia seruitute. Apud nos q similia multa iueniunt in sacris nostris: qualis est repsentatio dñice resurrectionis et sacrarȝ mulierū collocutio ac solicitudo vngendi eum aromatib⁹: qualis est repsentatio gestorum que apparet in sculpturis et picturis ecclesiarum nostrarum. Quia igitur nulla sacra istas vtilitates habent nisi nostra: et pter has vtilitates oia sacra instruenda sunt: manifestū est nulla debere esse pter hec. Nulla eni sunt vel fuerūt que adeo vtiliter ostēdant indoctis et tantā remēorationē faciāt eorundē: que adeo inuitent et puocent ad amorē internorū sacrorū: nulla sunt vel fuerūt: quib⁹ adeo honore t de⁹ altissimus: nulla sunt vel esse possunt i quib⁹ dei mirabilia ita euidēter legerent: et generalr nulla sunt que istas quinq vtilitates habeāt vel efficiāt. g nulla sunt digna noie sacrorȝ pter hec. Quib⁹ eni libris euidētius ornatus noster iterior appatus q est virtutum et gratiarū appat⁹: ita eu idēter describi pōt sicut ornatu lumiariū et apparatu palliorū sericeorum appensis tēpli parietibus: et sacris altaribus circūdantie: qua affluentia sermonū qua dissertitudine vel eloquētia adeo suaderi pōt spectātib⁹: qli tervideri templū ornari vel appari couemet: q inspectione hui⁹ ornat⁹ et totius tēpli visibilis apparatu. Quib⁹ libris excogitari pouerūt: quib⁹ adeo ruditati sue: adeoq lucide doceri posset null⁹ indoctus de templo internorȝ spūali quod nos esse debemus: et de omi appatu qua via a deo pueniēter ostēdi hoibus potuit quales in dei mynisterijs eos esse oporteat et qualiter se habere vt sacris vestib⁹ et ornatu ministrorū in sacris vestib⁹ atq gestaculis: siue reliquiarū siue sacrorū vasorū siue in pcessionibus siue in alijs sacris. ¶ Amp. Quis verus est cultus exterior necessario summe veneratiōis exterioris cōparādus huic: cui innitit religio xpiana: g nō est alius cultus dei exterior alia latria q hec: quare non sunt vera sacra et deo accepta nisi hec. ¶ Ampli⁹ In isto cultu et i his sacris nō solū speciosissima sensibus oculorū et auriū adhibent: sed etiā speciosissima vt aurū et argentū et lapides pciosi: quare summus decor exterior necessario est in his: et summ⁹ decor interior subest ei quare iste cult⁹ summi decoris per oia est: et ideo summo deo summe dign⁹. ¶ Manifestum etiā est ipso sensu nec negari pōt: nisi q negat niuem esse albā: nec vnq fuisse cultū pfecti deco-

Cultus pfecti decoris i xpiana ecclesia. ris preter istum: quo deus honorat in sola ecclesia christiana. Et si eni cultus Hebreorū aliquid decoris habuit: modicū illud et initiale solum fuit. Adeo

Decor domus dei mirabilis. eni ea que diximus sensu manifesta sunt: vt quicūq vident decorē domus dñi exteriorē apud nos: ipsuȝ incredibiliter admirent: et corde cofiteant cultū istū non esse inuentū instinctu hūani artificij: sed diuine reuelationis et celestis magisterij documētū. Cultū autē istum exponere p singula: et cultū istū interptari declamatorie: et popularis est exhortatiōis: et preter ppositū psentis negocij: et hic quidē finē faciem⁹ presentis tractatus. Si in aliquib⁹ debitū pmissionis exsoluimus: diuine gratie hoc attribuentes. In quibuscunq autem minus fecimus nostris hoc defectibus imputantes.

¶ Completus est quint⁹ tractatus cū dei laude et eius adiutorio. Amen.

¶ Dicturus de virtutibus primo diffinitionē Tullij quam posuit de virtute subtiliter discutit. deinde Aristotelis diffinitionē etiam affert: ⁊ eam etiā examinat. Postea explicat an potētia differat ab habitu: ⁊ quedam multum subtilia affert ex officina philosophie. que vide: q͞r apte summari nequeunt.

DEinceps clarum ex ordine ipo rerū diuinalium atq͂ scientiarū sapientialiū. scientiam de virtutib⁹ et moribus de vitijs et peccatis: necnō ⁊ de meritis ⁊ retributionibus cōsequentē esse precedentibus. Incipiemus auxiliāte deo ꝑscrutari de his per modum sapientialē: et per vias probationū donec stabiliatur esse eorum quod habet questionē ⁊ cōtradictionē: et acquirat̄ tibi certitudo sup̄ questionib⁹ et opinionib⁹ que de eis fuerūt ante: ⁊ etiā adhuc sunt. ¶ Post hec vero loquemur de his modis alijs vt sit non solum multipliciter lucida ipsorū cognitio: sed etiam iocūda: et generās affectiōes quib⁹ adiuuet̄ animarū nostrarū ꝑfectio: quibus incitent̄ ⁊ etiā armentur ad bella contra vitia ⁊ peccata: quib⁹ virtutes et mores efficiant̄ eis desiderabiles nō solū spe retributionū: sed etiā ipsa ꝑfectione: decore: suauitate: salubritate: ⁊ multitudine: ac pulchritudīe mirabiliū earum. Dicemus etiam in primis sermōes eorū qui precesserūt nos et declarabim⁹ eos expositione breui ⁊ lucida.

Tullius. A

¶ Tulli⁹ igitur qui dixit: q͞r virtus est habitus mētis bene ↄstitute. Si intellexit in sermone hoc: ꝙ virtus sit mētis bene cōstitute: id est mentē bene cōstitutēs quod est bene ordināns: relinq̄t nobis adhuc ambiguitatē non paruā: q͞r vel intellexit de virtute quod esset bene ordināns mentē s̄m q̄d: siue scd̄m partem: aut simplicit̄: hoc est scd̄m totum non videt̄ autem ꝙ scd̄m totum cū q̄dā virtutes alio modo se habere videant̄.

Prudētia.

Prudētia nāq͂ solam vim intellectiuā in mente: nō autē totam mentē bene cōstituere siue ordinare videtur. Si vero intellexit s̄m quid: siue scd̄m partē forsitan nō bene videt̄ dicere: non solum ꝓpter hoc: q͞r mens hūana impartibilis est: sed ꝓpter duas alias causas. videlicet q͞r forsitā impossibile est mentē humanā s̄m partem tantū bene constitutā siue bene ordinatam esse. Impossibile enim est forsitan aliquā ex viribus eiusdē superioribus solam ita corruptā vel ꝑuersam esse: vt alie sint omnino immunes ⁊ libere a ꝑuersitate ⁊ corruptione.

B ¶ Deinde si virt⁹ oīs habitus vniuersalis est: forsitan non sustinet secū in eis mētibus aliquid ꝑuersitatis siue inordinatiōis. Quare a tota mēte expellit omnē inordinationē: et propter hec ex necessitate totam mentē bene ordinat siue constituit. Hec autem in sequētibus determinabimus.

Nota.

¶ Q͂ si dixerit quis: quia virtus est habitus mentis bene constitute simpliciter: id est habitus qui est in mente que est bene constituta: quod est bene ordinata: ad instar ciuitatis in qua rite imperat̄: et rite paretur que prudentibus consiliarijs siue ↄsulibus: iustis iudicib⁹: ceteroq͂ magistratu vt decet amministratur. Hec ratio non magis est virtutis q̄ scientie: nisi in hoc forsitan: ꝙ virtutē veri nois nō ↄtingit esse alteri⁹ modi

C

mētis sciētiā autē veri nois ↄtingit etiā in mēte valde peruersa: vt arithmeticā: geometriā.

Aristoteles.

¶ Sermo vero aristotelis quo dixit: q͞r virtus est que subiectū bene habens ꝑficit: et qua opus suum bonū reddit: nō aliam videt̄ habere intētionē: nisi quia virtus est que subiectū suum sanū elicite lesione cōtraria. Bene enim habens idem est quod sanū: sicut legit̄ Mathei. 9. Non est opus medico bene habentibus: sed male habētibus. Et marci 10. Non necesse habent sani medico: sed qui male habēt. Potest etiam intelligi bene habens: hoc est bene se habēs ad operationes quod apparet ex his que in eodē sermone sequētur: videlicet ex hoc opus suū bene reddit. Magis autem nobis videtur ꝙ vera littera aristotelis in loco suo sit hec: que bonum habens ꝑficit: vt accipiatur habens accusatiui casus: ac si diceret̄: Virtus est que perficit bonum subiectū habens illam. Et ꝙ sequit̄ declaratio est eius: quod est bonū: ac si diceretur bonū est quod opus suū bonū reddit: ⁊ hoc vult ipsa declaratio et exemplū quod ponit aristotelis de oculo: nec est contēnenda illa littera. Quoniam oīs virtus cuiuscūq͂ fuerit virtus id bene habet ⁊ proficit: et eius opus bonum reddit: sicut virt⁹ oculi et oculū bonum reddit ⁊ opus ei⁹: oculi enī virtute bene videmus. Similiter exemplū ponit de equo et de virtute eius. deinde temperās sermonē aristo. subiungit. Si vtiq͂ hoc in hominib⁹ sic se habet: hoc est dicere si virtus in hominib⁹ iuxta hunc modū dicitur: videl3 quemadmodū in oculo ⁊ equo: erit omnis virtus vtiq͂ habitus a quo bon⁹ homo: et a quo opus suum bonū reddit: in quo sermone virtutem ⁊ bonitatē idem esse intellexisse videtur: quemadmodum et ante hunc sermonē virtutes ⁊ malicias coniungit quasi contraria. Quod vtiq͂ non faceret: nisi virtutē et bonitatē pro eodem acciperet apte etiā dicit.

Nota.

Q͂m scd̄m virtutes et malicias boni ⁊ mali dr̄ habet autē duas dubitatiōes s̄mo iste aristote.

D

Alteram scilicet i hoc: ꝙ virtutē dicit habitū a quo homo bonus est: quare non solū ex virtute homo bon⁹ est: sed etiam ex vnaquaq͂. Quare videtur contingere eundē hominē scd̄m ipm simul esse bonū ⁊ malū: maxime autē in virtutibus cōsuetudinalibus. Verbi gratia: aliquis videtur castus esse simul ⁊ auar⁹: vel largus ⁊ iniudus: vel castus ⁊ ꝓdigus. Non autē habet hec consuetudo loquendi vt simul dicatur aliquis bonus et malus simplicit̄: sed solūmodo scd̄m quid: ⁊ ita nō circūspecte: nec etiam vere: vt videtur dixit illud quia virtus est habitus a quo homo bonus siue a quo quis bonus sit: quare nec virtus bonitas erit simpliciter: sed tantū scd̄m quid: quemadmodū neq͂ calor erit simpliciter a quo ꝓpriū subiectum nō est calidum: neq͂ proprie calor a quo ꝓprium subiectum nō est simpliciter coloratū.

Virtus.

¶ Alterā autem dubitationē nobis relinquit in sermone isto: in hoc ꝙ dixit: quia nec passionib⁹: nec potentijs boni vel mali sumus. Neq͂ scd̄m eas laudamur: nec vituperamur: sed scd̄m habitus tantū cum manifestū sit scd̄m naturam solūmodo operantes bene tātum et laudabiliter operari.

E

Natura enim per se nichil prauum nichil malū suggerit: hec autem euidēs est in primis parētibus.

Natura nichil prauū suggerit.

Qui si solam suā naturam secuti essent nō declinātes ab ea: nullaten⁹ peccassent nec dubitat aliquis vllatenus intelligēs: quin ⁊ obediendū sit per oīa creatori: ⁊ quin natura ipa hoc ipsum suggerat. Maxime autē dubitari non potest quin in primis parētibus in quibus nichil obtenebratiōis vel prorsus lesionis habuit humana natura istud suggesserit: ⁊ hoc absq͂ vlla ↄtradictiōe vel rebellione: verum cū mulier ad vocem serpētis aurem inclinauit: vel vir ad vocem mulieris cōtra dei mandatū suadentis. A voce imo clamore nature au

Adā auer-

tit aures ab instin⸗ ctu et cla⸗ mo⁊ natu⸗ re.

rem vtere vertit: et bonum instinctū nature deserēs suggestioni peruerse acquieuit: quare manifestū est solis naturalibus naturaliter tantū vtentes: bene ⁊ laudabiliter operari. quare non solum habitibꝰ boni sumus: aut solum bonū opus reddimꝰ. ¶ Amp. merito querimus ab Aristotele ⁊ sequacibus eius:

Questio.

vtrum Adam et Eua in statu innocētie boni fuerūt: an mali: an neutri? manifestū est: q᷑ mali non fuerūt eo tempore: cūm totum quod in eis erat creasset in eis deus. Malicia autem nec in eis nec in alijs vnꝙ̄ creauit deus: quare malicia in eis nō erat. Nō erāt igitur mali tēpore illo: quare vel boni vel mediū: ꝙ̄ si boni non erant: sed medij. totum autē quod erant naturaliter erant solūmodo. Quare naturaliꝝ fuit medius ille status: anteꝙ̄ alter extremorū. hoc aūt est impossibile manifestū: videlicet vt mediū in quocunqꝫ genere cōtrarietatis: sic naturaliꝝ aūt ꝙ̄ alterum extremorū. ¶ Amplius. Si posuerimꝰ aliquē hominē in contrario statu creatum fuisse: certū ⁊ illum malū esse eo tēpore: videlicet tēpore sue creationis: et malicia ipa erit hmōi naturalis: quemadmodū scdm errorē manicheorū. quare contrariꝰ status erit bonitas: et ita Adam et Eua boni fuerunt

Nota de Adam.

in statu illo. Non autem fuerūt boni ex passiōibus vel habitibus acquisitis: siue per frequētiā operationum siue aliter: quare ex solis potentijs ⁊ scdm illas solas boni erant. ¶ Amplius. Quales dicit intelligentias ⁊ angelos fuisse ex sola creatiōe si creatos confiteꝝ: aut si increatos: quales esse cum oīno non ponat in eis aliquid acquisitū esse nihil aduenticium: vtiqꝫ omēs hmōi substantias nō ponet esse nisi bonas: presertim cum demones siue diabolos omīno nō esse contendat: et probationes ad hoc conetur inducere. ¶ Quia si dixerit iuxta sententiā suā ꝙ̄ in huiusmodi substātijs idem est potētia ⁊ actus: et ideo nō est mirū si huiusmodi substātie bone sunt scdm potentiā: quia hoc est dicere bonas esse scdm actum: cuꝫ actus ⁊ potētia prorsus idem sit in illis. nō propter hoc euadit quin necesse habeat confiteri bonitate potentie bonas illas esse. Q; si potētie naturales in hominibꝰ siue vires non sunt eius perfectionis: vt ex necessitate coniuncte sint actibꝰ suis

Potentie pncipia sūt bono⁊ a⸗ ctum.

vel idem cū illis. Non ideo tamen aut male aut nō bone sunt: cum sint principia p se bonorum actuum et laudabilium. ¶ Amplius. Iracūdia in leone: rapacitas in lupo: et insidiositas in vulpe: ⁊ auaricia in coruo. ⁊ his similia. si vituperanda essent in huiusmodi animalibus: ex necessitate et vitia essent: et naturalia in eisdem. quare contraria his naturalia vbiqꝫ laudabilia erunt virtutes naturales in illis: quia igitur contraria naturaliter sunt in hominibus: et vtiqꝫ laudabilia in ipsis. Verbi gratia: mansuetudo naturalis: beneficentia naturalis: simplicitas naturalis. largitas naturalis: et ad hunc moduꝫ de alijs. quare naturales virtutes et naturaliter sunt: et naturaliter fuerunt in hominibꝰ. Scito autem q᷑ manichei etiam in animalibꝰ posuūt prenominatas dispositiones esse malicias: ⁊ a deo maligno quem principē tenebrarum vocant cū ipsis subiectis earū creatas esse ⁊ conditas. ipm eni ponunt nō solū ma⸗

machome⸗ ti opinio ꝺ angelis.

lorum auctorē: sed etiam omīs malicie. ¶ Amplꝰ. In lege machometi dicitur: si tamen sermones illi sermones sunt alicuius qui nomine hominis dignꝰ sit. Quia deꝰ creauit angelos de luce: diabolos autem de flamma. In quo aperte videꝝ diabolos creatos fuisse malos intellexisse: angelos aūt bonos et posuisse naturalē esse bonitatē angelorū ⁊ maliciā diabolo⁊. ¶ Amplius. Si malicia naturalis est: nō

Nota.

est nisi lesio atqꝫ deturpatio: siue defectꝰ vis aut potentie que in se et p se naturaliter est bona. Que malicia ex hoc vtiqꝫ malicia est solūmodo: q᷑ bonū huiusmodi aliquo modorū istorū ledit: videlꝫ aliquid minuēdo seu detrahēdo: vt priuatio: vel aliqd addendo quod nō cōuenit: immo discōuenit vt viro⁊ in facie humana: vel quod supfluit quod nimiū est: manifestum est: q᷑ sublata malicia et a malo homine: ⁊ a mala anima remanet vtrūqꝫ bonuꝫ. Manifestū igitur est ex his: ꝙ̄ preter virtutes istas quas sic diffiniuit: sunt ex necessitate virtutes ⁊ bonitates naturales et in substantijs abstractis nobilibus: ⁊ fuerunt quandoqꝫ in hoībus: videlꝫ in Adam et Eua. ¶ De

Virtutes nāles que.

claratū etiā est tibi ex his: q᷑ ꝟtutes nāles non sunt nisi potentie naturales ⁊ hoc cum libere sint ⁊ omnino immunes a diminutiōe quam diximꝰ: ac supfluitate et indecētia. ¶ Habet autē questionē quid differt potentia ab habitu. Et iam estimauerunt aliqui: ꝙ̄

Potētia ⁊ habitus an differant.

subiecto vnum sunt potētia ⁊ habitus: ⁊ q᷑ habitus nichil addit super potentiā nisi expeditionē que nō est nisi sublatio vel priuatio impedimētu: quo impeditur bene reddere opus suū et eodē modo se habet de libertate. Hoc autē exemplū est virtꝰ gressibilis in hoīe compedito vel cuiꝰ pedes ligati sunt: ita tamen vt ambulare possit quoquomodo: ambulando confringere: aut vincula disrūpere: sicut igitur inquit: iste homo ambulādo nō nouam virtutē gressibilē acquirit: sed pristinā cōfringēdo cōpedes: aut disrūpendo vincula libeat et expedit: sic quibuscūqꝫ bonis opibus se exercens non nouū aliud acquirit: sed vires suas naturales liberat ⁊ expedit. Cū auteꝫ obijcitur eis: q᷑ etiā qui liberā habet virtutē gressibilem a cōpedibus ⁊ vinculis exercēdo se ambulando: currendo: saltādo efficitur melius habēs: ⁊ melius opus illius virtutis reddens: ⁊ ita acquirit vel habitū: vel habilitatē: vel promptitudinē: vel facilitatem ad opus illiꝰ: quas non prius habebat. Respondēt: q᷑ hmōi exercitatiōibus nichil nouū ei acquiritur sicut prius: sed impedimēta solūmodo tolluntur sicut forte in neruis ⁊ lacertis in cordis ⁊ ligamentis pedum ⁊ tybiarū atqꝫ coxarū et forte aliorū

Assimili.

membro⁊ humor aut viscositas aliqua que agilitatem eorū impediebat cōsumiꝝ ⁊ calor: etiam qui nō parum adiuuat virtutē hmōi augeꝝ: sic ⁊ in animabus nostris obscuritas ⁊ crassitudo que viribꝰ eiusdem adherēt a parte corporis: instar rubiginis elimātur ⁊ detergunꝝ ⁊ splendificantur: instar ferri: qꝺ exercitio alicuiꝰ operis a naturali obscuritate sua: et nigridine splēdidatur atqꝫ candescit: vel instar speculi aut vitri quod tersione clarescit: aut instar lapidis preciosi q politione radiosus atqꝫ coruscus efficiatur: aut instar aque: que motu sue labilitatis ad

Nota.

mixta: fordes deserēs: depuraꝝ in claritatem: et hec omīa nō fiunt prenoīatis rebus additione aliqꝺ: sed magis detractiōe. Sculptores eni ⁊ elimatores atqꝫ politores nihil addūt rebus i quibꝰ operanꝝ: sed magis detrahūt. Videtur aūt horū sententia multuꝫ

Plato.

cōcordare opiniōi platonis q posuit sciētias sepultas ⁊ obtectas in aīabꝰ hūanis nō acqri neqꝫ aduenire vllomō: sꝫ discoopiri ⁊ appere q priꝰ erāt. Quēadmodū ferrū p elimationē speculū effectū potētiā siue ꝟtutē reddēdi imagīes nō acqrit ex elimatiōe: sꝫ

discoopit eidẽ ꝛ appet ĩ illo. Q̃ꝫ aũt posuit plato de scientijs necesse hꝫ ponere de virtutibꝰ q̃ per frequentiã operum acquiruntur. Manifestuꝫ igiẽ est ex omnibus precedẽtibus aristo. non diffiniuisse virtuteꝫ gñaliter neqꝫ bonitatẽ intentiõe generali accepisse sed moralem solũmodo siue ciuilem: vel potius consuetudinalẽ: videlicet eam qua vulgus et cõmunitas hominũ bonos homines vocare cõsueuerunt: ꝛ de qua eos laudant: de cuiusꝫ ꝯtrario vituperant bonitatẽ quippe naturalem quã diximus pauci ex hominibus capiũt: qꝛ soli philosophi: quẽadmodũ et bonitatẽ gratuitam non capiũt forte nisi quibus reuelata est: de hoc quidẽ latius loquemur in sequẽtibus. ¶ De habitibus vero quos ponit aristoteles

D non leuẽ habet questionem an sint noue qualitates addite super potẽtias naturales: an sint libertates

Habitus.

et experimenta sicut supra narrauimus. Si eni sup potentiaꝫ agendi que iusta sunt ex frequẽtia agendi talia acquiritur habitus q̃ vocatur iusticia: videtur similiter ex frequẽtia vidẽdi fieri similis additio super virtuteꝫ visibilem siue visuꝫ: et ita erit visus cõsuetudinalis super visum naturalẽ: et eodeꝫ mõ sup auditũ: ꝛ sup vnũquẽqꝫ quiqꝫ sẽsuũ alioꝝ. In q̃ videẽ dicẽdũ ꝓ aristo. q potentia agẽdi q̃ iusta sũt: ad ea q̃ iusta sũt: patiẽ mediũ ꝓpẽ elõgationẽ sui ad illa: ꝛ ob eandẽ causã idiget medio: visꝰ vo nec patiẽ nec idiget ꝓpter ꝓpinquitatẽ sui ad operatiõem que est videre: vnde et statim illã reddit oblato visibili sibi vel obiecto. Potẽtia vero naturalis agendi q̃ iusta sunt non sic propter causam cõtrariam. ¶ Q̃ꝫ si dixerit quis: quia hmõi habitus cũ sit ĩpartibilis. ĩpossibile est vt acquiratur in tẽpore vel per partes. Im‑

Acute disputat.

ptibile eĩ omne totuꝫ simul generatur et subito. Si eni pars post partẽ in eo generaretur: partibile esset ex necessitate: habitus ergo hmõi totus simul et subito generatur: quere in vna vel ex vna operatiõe non igitur ex frequentia operationum. ¶ Amplius Aut generatur in prima operatione aut nõ: si sic ex prima: non igitur ex frequentia: si non aut aliud eiꝰ generatur aut nihil: si aliud erit igitur partibilis: si nihil: eadem ratione nec in secunda nec in aliqua ex sequentibus: cum omnes eiusdẽ virtutis sint in agẽdo: quare nec in omnibus simul. Q̃ꝫ si dixerit quis: ex vltima operatione generatur: sed alie sunt preparatorie: ex vna ergo sola est proprie non ex frequẽtia nisi equoce: sꝫ hec aliẽ opꝫ inuestigari. Vꝫ eĩ oĩbꝰ modis ĩpossibile qd ex opatiõe q̃cũqꝫ q̃ ex aĩa sit aliqd generẽ ĩ illa vbi gr̃a. Cũ opaẽ qs aliud eoꝝ q̃ iusta sũt videlꝫ puniẽdo maleficũ aliquẽ mãifestũ est q hmõi opatio absqꝫ reflexiõe erit ĩ eũ q̃ puniẽ: q̃re nihil generat ĩ aĩa puniẽtis: sꝫ ĩ eo solũmõ q̃ puniẽ. ¶ Amp̃. Ista opatioẽ actio puniẽtꝫ. impossibile autẽ est q actio cuiuscũqꝫ agentis agat in ip̃ꝫ: q̃m nec seipsa põt agere in ip̃s nec alia actione. Si eni alia actiõe iret restũc in ĩfinitũ: nulla eĩ eẽt ratio q̃re p̃ma actio nõ posset agere ꝑ seip̃aꝫ potiꝰ q̃ scd̃a vel q̃re potius reqreret aliã actiõeꝫ q̃ scd̃a q̃re ip̃a nõ reqrit aliam actiõeꝫ ad agẽdaꝫ in aĩaꝫ: vel scd̃a reqret hoc ip̃ꝫ: et ita in ĩfinitũ. Valde aũt absurdũ videẽ vt actio: q̃ ex aĩa est aliud generet in illa agẽdo ip̃aꝫ seip̃a. Actio eĩ nõ est nisi via et gñatio sequẽtis passiõis. Scd̃m

Nota.

hoc autem esset generatio passionis: videlicet eius que per ipsam fieret in animam: et ita ageret quasi in ante ꝛ retro: hoc autem aperte impossibile videtur cũ tota ipsa actio tota intentione agentis feratur in patientẽ. ¶ Amplius. Totũ quod in anima ẽ

Idem dicit

punientis istũ maleficũ quod ad hanc punitionem pertineat. non est nisi vel deliberatio: vel consilium vel cogitatio actualis ipsius punitionis: aut delicti: aut volũtas siue velle actuale ipsius punitiõis aut finis. Hoc est boni qd intenditur per hmõi punitioneꝫ. Certũ autẽ est: quia nichil horuꝫ omnium inest

Velle actuale.

vel fit in anima ex actione illa quã punitionẽ vocamꝰ: imo ipsa punitio ex oĩbꝰ illis est simul aggregatis: quare omnino nihil generatur: vel fit in anima ex hac vel ab hac opinione: ꝛ ad hunc moduꝫ est oñdere de alijs. ¶ Amplius. scd̃m hec: cum anima sit agens illã actionẽ erit agẽs ꝛ omne id: ꝛ in omne id qd ꝛ in quo per illã actionẽ agiẽ: quare et erit agẽs in seipsam: ꝛ generans in seipsa id qd illam per illaꝫ actionẽ generatur: quia erit agens in se ipsã: ꝛ patiens a se ipsa: ꝛ hec secundũ idẽ: cum habitus s̃m hãc sententiã generetur in ipsis viribus anime ex frequẽtia operationũ suarũ. Nec est simile exẽplum aristo‑

Aristoteles

telis de medicãte atqꝫ sanãte seipsũ: qꝛ ibi manifeste s̃m aliud ẽ agẽs ꝛ s̃m aliud patiẽs. Scd̃m aĩaꝫ eĩ ẽ agens in ipsa medicamẽta: ꝛ partes eorum cõterẽs cõmiscens atqꝫ coquens illa. Scd̃m corpus: aũt solũmodo est patiens a virtutibus eorũ ¶ Amp̃. s̃m hoc: ex frequenti apprehendere siue cogitare generabitur habitus. vel bonus: vel malꝰ: quare ex ipso cogitare siue apprehẽdere erit aliquid in vi nostra intellectiua siue cogitatiua. Aliqd inqꝫ aliud q̃ ip̃m appr̃hẽdere vẽ cogitare: ꝛ ꝑ hũc modũ: ĩ virtute ip̃a visibili ꝑ ipsũ videre fiet: vẽ erit aliqd aliud ĩ virtute visibili q̃ sit ipsuꝫ videre. Quare ꝛ per illud fiet eadẽ ratione tertiũ in eadẽ: ꝛ per tertiũ quartũ: ꝛ ita ĩ infinitũ. ¶ Amp̃. illud quod est vel fit ex ipso cogitare per se in vi cogitatiua: ex necessitate eiusdem est speciei cum illo cum omnis operatio nature per similitudinem sit. Albedo enim per se in subiectũ albabile naturaliter imprimit albedinem: quare si ex ipso cogitare imprimitur aliud in vi cogitatiua naturaliter ac per se imprimetur in eadem ex necessitate aliud cogitare eiusdem speciei: ꝛ ita erũt duo cogitare eiusdem speciei actu simul in eodem subiecto secundum idem. Hoc autem est dicere q due albedines simul sint in eadem superficie. ¶ Amplius. album ab equo albo nullomodo est passibile secundum albedinem: quare nec vis cogitatiua est receptiua vllo modo alicuius q̃diu habet in se passionem eiusdem speciei ĩ affectu: ꝛ ita q̃diu habet vnũ cogitare in seipsa: in effectu non est receptibilis alterius eiusdem speciei. ¶ Amplius. Ipsa virtus co‑

Virtus cogitatiua.

gitatiua esset secundum hoc agens in se ipsam per ipsum cogitare: ꝛ patiens a seipsa per illud et hoc secundum idem: quoniam impartibilis: et ita contraria essent in eodem secundum idem. Agere enim

Agere ꝛ pati cõtraria.

ꝛ pati simpliciter contraria sũt. ¶ Amplius. Qualiter intelligũt q forma aliqua agat in ꝓpriũ subiectũ: cũ forma ꝛ subiectũ eadẽ res sit: ꝛ ita formã age‑

Forma.

re vel imprimere aliud in ꝓprium subiectuꝫ: hoc erit ipsũ subiectũ agere vel imprimere aliqd in seipsuꝫ. ¶ Amplius. Habitus hmõi: hoc est gñatus ex frequentia eius quod est apprehẽdere vel eius quod ẽ velle ex necessitate erit eiusdem speciei cum ipsis. Non enim refert an ex vna calefactione: an ex multis sit generatio caloris. Siue eĩ ĩ vna agaẽ calefactione siue multis idem calor in specie generatur ab vna: et a multis: et hoc est quoniã vna calefactio

cum multis eiusdem est speciei. Similiter vnū velle
cum multis siue quotiēs libet iteratuȝ vnum est fm
speciem: quare vna erit impressio eiusdem et semel
tātuȝ operātis et multotiens. Quare habitus queȝ
Aristoteles ponit aristol. per iteratiōem huiusmodi generari:
aut erit eiusdē speciei cum ipso velle vel cū ipso ap-
ꝑhendere seu quacūq; alia opatione: ex cuius fre
quētia vel iteratione acquiritur. ¶ Amplius. si alte
rius speciei est habit⁹ generat⁹ ꝙ passiōes vel opa-
tiōes illum generātes vñ illi speciei diuersitas. Ex
vno eni agēte et fm vnum nunꝙ est multitudo natu
raliter siue diuersitas: vnum autem est agens: et se-
cūdū vnum in tota frequētia: quemadmodū igiť ca
liduȝ per id quod est calidū semꝑ agens non generat
per se nisi calidum: siue tm̄ siue multotiēs operetur
Sic ipossibile est quamcūq; opationeȝ vel passionē
tam semel ꝙ multotiēs operantē per se diuersū a se
in specie siue dissile generare. ¶ Ampli⁹ manifestū
est quia frequētia videndi ꝑpatat media visibilia vi
sum adiuuat et confortat. Abstinere autē omnino a
vid endo: ipsuȝ debilitat et ad vltimū extinguit: nun
quid frequētia huiusmodi generat nouum habitum
ad videndū et ita erūt duo habitus in vno q̄ȝ homi-
ne bñ vidente: videlicet naturalis: ⁊ iste videndi ha-
bitus exercitio acquisitus. Si autē duos visus po-
nit aristo. necesse est euȝ simpliciter ponere duas ce
citates: ꝙ si dixerit quis nō nouus habitus generať
in virtute visibili per hmōi frequentiam: sed confor
tatur naturalis expeditur ⁊ adiuuatur multiplicit
cur nō similiter dicet ⁊ in aliis potētiis: quia non no-
uus habitus in eas vel secūduȝ eas generať: sed ipe
potentie per opationū suaruȝ frequētias cōfortan-
tur roborātur libere ⁊ expedite efficiunť. ¶ Ampli⁹
Habitus ab habēdo. Cū habitus ab habendo dictus sit. Erit igiť habit⁹
alicuius rei habite: habitus autē rei habite non est
genere qualitas: sed magis relatio siue ad aliquid:
virtus autē omnis de qua ipse intēdit genere quali
tas est sicut et malicia quoniam secūduȝ eas quales
Uirtus qualitas est. dicuntur id est boni vel mali. ¶ Amplius. Quid dif
fert dispositio ab habitu secūduȝ ipsuȝ: nisi ꝙ hec est
facile: ille vero difficile mobilis. Facilitas ei et dif
ficultas mobilitatis: nō diuersificātur fm speciē. Nō
enim alterius speciei est nigredo in coruo: ⁊ albedo
in niue ꝙ sint in eis que facile tingibilia: aut distin-
guibilia sunt: albedo enim ⁊ nigredo veri nominis
spēs specialissime sūt. ¶ Amp.. Quid ē sciētia dsa
in habitū: nisi scia radicata atq; firmata? Firmatio
Firmatio. aūt ⁊ radicatio nō sūt gñatiōes noue sciētie: neq; acq
sitiones: quemadmodum alibi dicitur. Quia firma
tio non est creatio noui iuris: sed reprobatio pristi-
ni. ¶ Amplius. Esto ꝙ vno et eodem docente audi-
ant duo ab ipso eandem scientiam. Sed alter sit for
tis ac tenacissime memorie: alter vero labilis ⁊ in
firme. Manifestum est: quia in vtroq; generabitur
scientia: sed in altero facile mobilis propter labili-
tatem memorie. In altero vero difficile mobilis ꝓ
per bonitatem memorie. Erit auteȝ in altero dispo
sitio: in altero habitus. Si vtiq; dispositio ⁊ habitus
Non aliter differunt ꝙ facilitate ⁊ difficultate mo-
bilitatis: quare scientia est habitus eorum non ex
aliquo quod generatum siue additum sit ei super es
sentiam dispositionis: sed ex bonitate vt diximus re
cipientis. Quem admodum si quis scriberet vel si-
gillaret in cera molli: ⁊ cera dura eandem scripturā
vel sigillationē: certum est ꝙ eadē esset scriptura: et
sigillatio: sȝ altera facile mobilis: ⁊ altera difficile.
¶ Iuxta hunc modū potest accidere de virtutibus.
Eadem enim predicatione siue exhortatione in ira
cundo naturaliter: ⁊ naturaliter mansueto genera-
bitur deo actore patiētia: sed in altero facile mobi-
lis: in altero vero difficile mobilis. Iracūdi eni na- Iracundi naturaliter
turaliter facile patientiā deserūt: ⁊ in irā atq; vindi
ctaȝ accenduntur atq; prosiliūt: mansueti autē diffi
cile. Ista autē difficultas nō ex assuetudine vel fre-
quētia operū est: sed ex bonitate seu ex bona dispos
tione subiecti: quemadmodū dicit Tullius. De na- Cicero.
tura inquit excelsū animo creauit statim de magna
nimitatis virtute indita animo isedit oratio. ¶ Am
plius: virtus ⁊ bonitas ex alio est bonitas: ⁊ ex alio
habitus certū autē est ꝙ essentialiter bonitas est.
Quid ergo est ex eo ꝙ habitus non videť aliud pos
se respōderi: nisi ꝙ qualitas est spiritualis difficile
mobilis: quare videť nihil addere habitus super es
sentiā sciētie vel bonitatis: nisi firmitatem vel diffi-
cultatē mobilitatis. Quia igiť frequētia operum
non additur bonitati vt bonitas sit: neq; scientia vt
scientia sit sed forte vt maior: aut vt melior: aut fir-
mior sit. Quare manifestū est ꝙ habitus ex frequē- Habitus rursum.
tia operū nō gignitur nisi scdm quid. Quēadmodū
quis diceret hominē albū generari: sic et habit⁹ nō
secūdū totū quod ē ex frequētia operū gigniť: licet
id forsitan eo gigniť. vnde habitus nominať. Quē
admodū si quis dicat scientiā firmatā generari pro
eo: quia firmitas ipsi scientie adgeneratur. Uerisi-
militer aūt forsitan dicet aliquis: q2 quēadmodum
applicatio vna calidi ad frigidū aliud operatur scȝ
diminutionē frigiditatis: vel impressionē aliquan
tulā caloris. Deinde iterata multotiēs paulatiȝ ac
destructa frigiditate caloreȝ purū ac vim tandē im-
primit. Si forsitan iterate bone operationes siue in
teriores siue exteriores aliud quod est cōtrariū vir
tuti paulatim minuēdo consumūt: donec vltima di
spositio iprimatur: q̄ propter hoc habitus est: quia
subiecto precedentibus operationib⁹ ꝑparato: et
optato ꝓfunde ac tenaciter adheret. ¶ Dicet quis
forsitan: q2 frequētia operū ꝓfūdatio est dispositio Frequentia operum qd
nis ⁊ infixio ipsius: quēadmodū paulus multis im
pulsionibus: aut desuꝑ malleationibus paulatim
profundať: ⁊ figitur donec firmiter stet aut difficile
moueatur. Sic scientiā vel bonitatē iteratatio vel
frequētia operū infigunt atq; ꝓfundant: donec inti
me hereat aie hūane: vel quēadmodū plātula radi-
ces paulatim mittit in terram: donec terre vitaliter
hereat: sic sciētia ⁊ virtutes paulati ꝑ assuefactionē
diffūdūtur i iteriora mētis hūane: donec ei q̄si vita-
liť hereāt: ⁊ tūc hit⁹ noīanť cū possessio earū firma-
ta ē. An ⁊ ex hoc habit⁹ noīare videť q2 tūc vocē ha Habitus quando.
beri videnť cum in firmā possessionē mentis transie
rint: ꝙ diu eni facile amitti possunt quasi nō habe
ri videnť: sed sūt velut hospites ad tempus recepti.
Postmodū auteȝ tanꝙ ciues ⁊ mansionarii in ipsa
mente morantur. ¶ Amplius. Secundum aristo- Aristoteles
telem habemus supernaturalem potentiam: vt ex
ea operemur expedite siue prompte: deinde firmiť
tertio gaudēter: alioquin enim non operatur quis
virtuose: nisi prompte: et expedite opus virtutis
reddiderit. Si enim non ex corde: sed quasi per vim
aut ꝑ difficultatē: iā non ex habitu: sȝ poti⁹ ex dispos
tione infirma: ⁊ debili eodemmodo si infirmiter aut
debiliter: quod est si leui aut modica vel discussio

ne vel difficultate videlicet damno vel labore modi
co desistat opari. Ista eni certa inditia sunt nondū fir
mate nondū verse in habitū infeo bonitatis. Similit
si nō gaudētur: sed cum metu: vel tristicia iudicat tꝫ
Aristoteles aristotelem. q̄ nō ex virtute operetur: sꝫ magis mo
tus a pricipio exteriori gaudiū est enī iusto facere
iudiciū sicut legit ꝓuerbiorū. xxi. ¶ An aūt veritas
ita se habeat videlicet q̄ opatio virtuosa tria illa ex
necessitate habeat aliqd habet questionis qd nobis in
sequētibus declarabimus. verū tētabimus primum
perficere declarationē questionū quas pmisimus:
dicemus igit q̄ differt inter memoriā et scientiā ha=
bitū quēadmodū differt inter cysternā et fontem vel
Memoria alio modo. Memoria eni thesaurus est continēs et
⁊ scientia. custodiens reposita: habitus autē est generās ⁊ effi
ciēs noua videlicet nouū apprehēdere ⁊ nouū velle
et nouas operatiōes: quēadmodū fons eructās et
effluēs continue nouas aquas. cysterna vero reposi
tas cōtinet ⁊ custodit: nec ex ea est fluxus vel emana
tio aque noue. Vetera igit et iam pterita de thesau
ro memorie extrahuntur scilicet q̄ in ea: vt diximus
recōdita erāt. De sciētie vero habitu noue cōclusio
nes et noue adinuētiones instar fontis ꝓdeūt: assue
tudine igit operū vel bonarū operationū fiunt vires
naturales velut fontes et putei ꝓmpte et expedite
emanationis q̄ prius erāt aluei aut aridi aut pene
aridi: vñ et quasi pene implētur frequētia bonarū
operationū: non vt eas solas reddāt quēadmodum
cysterna vt diximus ⁊ thesaurus q̄ vtiq̄ non reddūt
nisi deposita: sed vt eas generēt. Est etiā assuefactio
Assuefactio operū bonorū sicut irrigatio: ⁊ sicut seminatio: ⁊ si
cut impregnatio viriū nostrarum naturaliū. Qua
de causa postmodū ex ipis producūtur et generant
vel fuges ac partus operatiōes laudabiles. ¶ Nō
multum autē refert si quis dicat habitū fontem esse
exortum p assuefactionem operū in terra alicuius
virtutis naturaliū aut puteū fossum in illo: aut illā esse
factum fontem: aut puteum per huiusmodi assue=
factionem. An dicat habitum huiusmodi vim natu
ralem impregnatam aut irrogatam aut fecundatam
aut seminatam per prenominatam assuefactionem.
¶ Si quis autē querat quid est essētialiter qd addi
K tur vel acquisitum est in anima humana: vel aliqua
virium eiusdē per frequētiam operum? Et quid ē
essentialiter: Respondemus q̄ essentialiter est bo=
nitas vel malicia radicata pregnans seu grauida: ⁊
ad partus operū suorum prompta atq̄ parata. Et
iterum. Non solū plena: sed cumulata: ⁊ ad redūdā
tiam facilis ⁊ presto: et ex hoc forsitan habitus no=
minata: ex habendo scilicet fontalem ac redundantē
copiositatem. Merito enim habitus dicitur ex eo q̄
habentem faciat et diuitem possessorē suū. Diuitē
Quare ha= inq̄ et copiosum operum. Vel forsitan ex eo q̄ habe
bitus ita di at ⁊ possideat subiectū in quo est: ⁊ ei plenissime do
catur. minetur. Passiones enim et dispositiōes facile mo
biles: neq̄ habent nec possident subiecta in quibus
sunt. Habitus autem siue boni siue mali illa totali=
ter habent ⁊ possidēt: ⁊ eisdem imperant ⁊ dominā=
tur. Quibusdam tamen visum est q̄ habitus spiri=
tuales ⁊ interiores de qb' hic loqmur instar habituū
exterior habit' nolati sūt. Aut eni vestiūt ⁊ ornāt si
boni sūt aias nostras vel cōtrariū in eisdē faciūt: ⁊
quemadmodū varietas habituū in psonis religio=
sis veritatē idicat ꝓfessionū: velut ꝓpriū isigne reli
giōis vt habit' cystertiensiū: habit' cluniacēsis: et

ita de alijs. Sic velut isignia variarū ꝓbitatum aut
maliciarū professores eorū spiritualiter intuentib'
demonstrant. ¶ Quod vero querit. vtrū vna opera
tione habitus generet vel ad eius. Iā respondimus L
in hoc: quia vna operatione quādoq̄ totus habitus Una opera
generatur: ⁊ hoc duobus modis: videlicet per vehe tione quan=
mentiā impressionis: vel per bonā dispositionē ac doq̄ gene=
cipientis. Accidit eni plerūq̄ suadere qd vitiū est vel ratur habi=
virtutis alicui: adeo efficaciter vt penetret in ꝓfū= tus.
dū cordis: et tenaciter inhereat eidē. Accidit etiā ex
vno cōcubitu vel etiā aspectu mulieris aliquē vitio
incontinentie iperpetuū corrūpi. Famosum etiā est
captū semel ab hostibus perpetuo contra eos timi
dum fieri: ⁊ forte accidit hoc in plerisq̄. Quotiēs ge
neratur habitus per frequētias operationū: ita q̄
ex oibus simul dicimus quia generat. Quēadmo=
dū calor aut color q̄tum ad quid generat enim dispo=
sitio post dispositionē: donec veniat ad nouissimam
vel nouissimas que omniū debent esse maxime: quē
admodū generatur calor post calorē donec veniat
ad nouissimū calorē maximū: ⁊ hoc est manifeste vi
dere: quoniā generatur cogitatio post cogitationē
⁊ deliberatio post deliberationē: ⁊ consiliū post con=
siliū. Sic ⁊ velle post velle: ⁊ operatio exterior post Nota.
operationē. in omnibus his qui easdē frequēter ite
rant operatiōes: quēadmodū in generatione calo=
ris destruitur sēper: aut tepiditas aut aliquis ex ca
loribus modicis generatis: et vnicuiq̄ illorū sic de
struitur succedit calor fortior. et maior donec venia
tur ad extremū maximū: ita fit in generationibus: ⁊
destructionib' dispositionū spiritualiū; donec com
pleat generatio habit'. Et attēde: q̄ in generatiōe
caloris ⁊ extremi ⁊ maximi nihil generat: cuiuscū=
q̄ precedētis generatiōe: q̄ sit: aut debeat esse pars
ipsius: sed tamē generant dispositiones quib' apta
tur subiectū caloris nouissimi ad recipiendū illum:
⁊ ad hoc vt fiat generatio eius in ipso. In generatio
nibus vero corporū secus est: quoniam in illis pars Generatio
post partē corporis generat: ⁊ permanēt partes ge corporum
nerate: ⁊ congregant altera alteri: donec constitua= per partes.
tur ac perficiat plena integritate partiū suarū cor=
pus qd generat: permanent itaq̄ partes successiue
ita generate: ⁊ ꝓpter fortitudinē substātie sue: et q̄a
necesse sibi ad hoc vt ex illis cōstituat generatum: et
q̄ hoc intēdit natura vt ex illis aggreget totū. Pre
terea nihil omino cōtrarietatis sm essentiā suā ha=
bēt ad totū: hoc aūt intelligimus in generatiōe cor
porū simpliciū hōgeneor. In generatione vero ca=
loris iam nō permanent generati calores ante no=
uissimum; quoniam cōtrarij sunt nouissimo calori:
eo modo quo medium contrarium est vtrisq̄ extre=
morum. Verum igitur est manifeste: quia nihil ca=
loris nouissimi generatur generatione cuiuscumq̄
mediorum: nichil inq̄ actu: ⁊ nichil quod debeat es=
se pars eius actu. Sed potentialiter in vno quoq̄
mediorū generatur aliud quod est extremum gene=
randi. In generationibus ergo corporum: et corpo
ralium dispositionū ita se habet: vt in generationi=
bus corporum semper generetur actu aliud quod
erit pars nouissimi generati. Incorporabilium
vero dispositionū generationib' fit sm potētiam: ⁊
hoc ē qm i his sp generat mediū qd non pōt esse pa K
alicui' extremor. In corpor vero gñationib' sem=
per est aliqd corporis generandi: qd ⁊ corp': ⁊ pars
illius videlicet generandi. In spiritualium vero ge

K neratiõibus non currit res per continuũ:neq̧ p
Generatio spiritualis. partes que sunt impartibiles. vnde cum queritur:
vtrum prima operatione frequentie generetur
aliud ipsius habitus boni vel mali. Responde-
mus q̄ nõ generatur aliud qđ sit pars ſm actũ:ſʒ ge
neratur forte amare aut velle:quod est adiumentuʒ
magnũ ad hoc vt tãdeʒ generetur amor habit⁹ aut
volũtas: ⁊ in secũda operatione generabitur forsitan
amare ⁊ velle fortius nihil aũt istoruʒ ꝓo est habit⁹
generãdi. Sed adiumẽtuʒ magnũ est vt generet̃ ha-
bitus q̃ est bonitas vel malicia aggregat⁹ ex hmõi
dispositionib⁹: ſʒ relictus ex illis ⁊ nõ ex illis vt ptib⁹
sed vt seminibus. ¶ Q; si q̃si erit: vtruʒ totũ ſimul ge-
L neretur vel ꝑ partes: vel ꝑ partes quidẽ potẽtialit̃
nõ aũt ſm actũ:q̃m ſm actũ ipartibilis ẽ. Generat̃
igr̃ ex hmõi dispositiõib⁹ q̃si i seminib⁹: ⁊ q̃si pull⁹
in ouo. Unde valde abusiue vocamus ibi generati-
onẽ:q: generatio habit⁹ ꝑut intẽdit Aristo. quasi se-
Aristoteles minatio tñ illius est. Q; si q̃sierit vtrũ aliq̃n ꝑmũ sit
habitus. Respõdem⁹ q̄ sic videlʒ cũ ꝓcesserit frequẽ
tia ex qua vel ꝑ quã debeat relinq̃ ⁊ mala dispositio:
sicut supra tetigimus operãtis nõ impedierit. Q;
si dixerit quis. Iste habitus nũc est cũ ante nõ fuerit
nec omnino ad eius:ergo nũc generatur vel creatur.
¶ Respõdem⁹ ꝑ aristo. q: nõ sequitur: ⁊ est hoc mani-
Aristoteles festũ si accipiat gñationẽ ſm intẽtionẽ aristo. Idẽ
est eni ac si argumẽtaretur dicens. Nũc est cum ante
nõ fuerit:nec ad eius:ergo nunc primo seminat̃ vel
preparatur ad omne. Possibile auteʒ est sicut dixi-
mus: vt in vno solo instãti absq̧ ꝑparatione habit⁹
generetur vt diximus. ¶ Q; autẽ queritur de reflectio
Uno instanti potest habitus generari. ne actionũ hmõi. Soluimus dicentes: res apprehẽ
se agunt in animas nostras: ⁊ imprimunt eas ipres-
siones: et passiones quas vocamus cogitationes: ⁊
affectiones: per quas postmodũ similes generan
tur. verbi gratia: vidit aliquis: aut audiuit aliqueʒ
aliquid operari eoruʒ que iusta sunt: ⁊ cõplacuit si-
bi in illo ꝓpter bonitateʒ iusticie ⁊ pulchritudinem
eiusdẽ ⁊ incepit amare illud: et excitatũ est in eo de si
deriũ similia faciẽdi: ⁊ adauctũ est desideriũ illud do
nec generaret̃ in eo volũtas operandi simile: deinde
operatus est illud. Uides igitur q̄ operatio illa
generauit in ipso apphẽsionẽ per sensuʒ siue cogita
tionẽ aut imaginationẽ ⁊ complacẽtiã atq̧ delecta
tio ẽ i illa: postmodũ amorẽ deide desiderũ: postea
volũtateʒ simile operãdi. Quod si prima operatio q̄
vtiq̧ extra erat et longius remota ab ipso et a lõge
apphensa generauit in eo affectiones hmõi quãto
fort⁹ ista ꝓpinquior generauit in eo affectiones hmõi
et a ꝓpinquiori agens similia et ita fortiora et maiora
operabitur in eodem. ¶ Alie ergo sunt ipressiones
in anima que generate sunt per apprehentioneʒ est
Impressiones in anima. prime operationis. Alie que per secundã et ille vti
q̧ maiores et fortiores. Nõ igit̃ est operatio ista vl
le modorũ ex illis eisdem cogitationibus et affecti-
onibus quas per sui apprehensionẽ generat in ani
ma: neq̧ operãs operatur ex illis istam operationẽ
immo ex prioribus: quare non est inconueniẽs vllo
mõ vt actiones qui sunt in animabus nostris agãt
in eas et reflectat super eas. Neq̧ inconueniens est
vt similes in apprehensione cogitationes et affe-
M ctiones illis cogitatiõibus ⁊ affectionibus: ex q̄bus
⁊ per quas exeũt: sed omnino inconueniẽs ⁊ impossi
bile est vt easdẽ numero. Neq̧ inconueniens est aiaʒ
⁊ agere in se ⁊ pati a seipa: ⁊ hec ſcʒ diuersas vires

Uis enim memoratiua in vi imaginatiua interduʒ Aduerte.
generat apprehensionẽ imaginatiuã: ⁊ vis sensitiua
agit in memoratiuam thesauriʒãs in ea formas sen
sibiles et quod amplius est ſm eandem vim agit et
patitur in seipsa. Alioq̃n inuentio et disciplina ni-
hil esset. Cum eni aliquis syllogizat ex aliq̄bus princi
piis conclusionẽ aliquam: ⁊ addiscit illã ex eis: ꝓcul
dubio ipsa anima secundum vim intellectiuam vel
ratiocinatiuã est agens et generans scientiã conclu
sionis illius: ⁊ patiens: id est recipiens illam. Uerũ
Anima simul agens et patiens ex aliis est agẽs: quia ex principiis hoc est ex rebus prin
cipiorũ et ex aliis est patiẽs hoc est ex rebus conclu
sionis. Nec est differẽtia inter vim intellectiuam et
vim ratiocinatiuam. vna eni ꝓrsus vis est aie huma
N ne apprehẽsiua nobilis sublimiũ rerũ. In eodem eī
ꝓrsus generatur scientia cõclusionuʒ in quo est scien
cia vel intellectus pricipiorũ. Et nihil prohibet in
eadem anima humana secundum eandem vim esse
duas qualitates eiusdem speciei sicut duas scienti-
as duorum similium: ⁊ duos amores duorum homi
num: et duas tristicias de duabus mortibus duoruʒ
amicorum omnino similium. Ipsa eni vis intellecti
ua siue apprehensiua nobilis: non solum subiectum
Uis anime intellectiua est et locus scientiarum. Sed et fons redundans ac
generatiuus simul vtrunq̧ et generatiua siue influ
ens et receptibilis eaꝝ iuxta verbũ veritatis Iohã
nis. iiij. Aqua quam ego dabo ei: fiet in eo fons a
que salientis in vitam eternam Si enim non esset
potens anima humana: et agere in se et pati a se:
et mouere se: et moueri a se. Forte nichil esset in
ea libertas arbitrii: et nichil esset apud eã virtus vl vi
ciũ. Similiter: neq̧ merituʒ aut peccatũ: ⁊ iterũ: nõ
secundũ idẽ vtrũq̧ posset: videlʒ et agere ⁊ pati. Ea
dem forsitan incõuenientia sequerẽtur: ⁊ vergere vi
det̃ aliter sentire in infamiã manicheorũ. Quapro-
pter conueniens erit cõsiderationẽ aliquã de his fa
cere quãdo loquimur de cogitationib⁹: ⁊ de resisten
tiis: ⁊ de bellis earũ atq̧ victoriis. ¶ Si qs aũt que
Questio. O rat de his quia rapacissimi sunt rapientes vndecũ-
q̧ possunt: ⁊ rapinã prodigaliter: ⁊ profusissime lar
giẽtes. Utrum in eis ex cõtrariorũ actuũ frequen-
tiis generent̃ habitus cõtrarii auaricie: videlicet ⁊
prodigalitatis an neutri eorũ. Qđ quidẽ magis vi
deri potest. Uidet̃ eni contrariorũ actuũ vterq̧ de-
struere nõ solũ reliquũ: sed ⁊ id quod ex eo relinqui
tur. Iuxta id qđ legit̃ Ecclesiastici. xxxiiij. vnus edi
ficans. ⁊ vnus destruẽs: qđ ꝓdest ei nisi labor? Quẽ
admodũ si q̄s caleficeret: ⁊ iteꝝ frigeficeret: ⁊ ecõuerso
nec calid⁹: nec frigid⁹ remaneret: nec reliq̄e caloris
aut frigoris i eo vllo mõ saluarent̃: q̄re relinquit̃ vt
P simul auarus ⁊ ꝓdigus sit. ¶ Eadem est questio de
lubrico qui interpolate: ⁊ vicissim multa frequẽtia
facit ea castitatis sunt: et sepe similiter relabitur.
Utrum contrariũ habitus: videlicet incontinentie
et castitatis generantur in ipso: aut nichil horum?
In quo respõdemus: quia neutra in vtroq̧ casu neu
ter habitum generatur impediente contrarietate
operationum. Uerum: quia tam opera prodigali-
tatis q̄ auaricie mala sunt licet contraria sint. In
Nota. hoc conueniunt et concordant q̄ mala sũt: ⁊ anime
humane lesiua: ⁊ viribus eiusdem valde nocentia.
Licet igitur contraria sint: et alterum alterum de-
struat: tamen quod cõmune est ambobus videlicet
nocumentum et lesio anime: et ab vtroq̧ relinqui-
tur: et cum vtroq̧ permanet. Quemadmodum si

mius calor nimium frigus destruit. Non tamen lesionem que ex illo est tollit quin potius auget: et econuerso. Sic casus et releuatio contraria sunt: et alterum alterum fundit⁹ tollit: lesionem tamē vl' in quinationē q̄ ex casu est nō sinat aut diluit. ¶ Quid etiā est qd̄ sequitur in sermonibus aristotelis: q: virt⁹ est bonitas duaꝝ maliciarū media: et nomināt duas malicias superfluitatē et indigentiā quas vulgariter

Aristoteles. nos vocamus nimiū aut parum questiones multas et dubitatiōes generat: mediū ei duorū extremoꝝ minus distat ab vtroq; illoꝝ q̄ illa ab inuicē. Quare min⁹ distabit bonitas et bon⁹ per bonitatē a sic malo: q̄ sicmalu sa sicmalo. ¶ Amp̄. Sicut ipsemet dicit ibidem. Contraria sūt que maxie ab inuicem discedunt. Et in libro predicamentorum. Que maxime differunt. Et in libro methaphisicorum: quia

Contraria. contrarietas est differentia completa quare magis differūt seu distāt ab inuicē q̄ a medio vel mediū ab illis: et ita magis distāt ab inuicē due malicie q̄ virtus media distat ab illis: ecōtrario autē videtur qm̄ bonū et malū cōtraria sunt. Similr̄ bonitas et malicia q̄re maxie ab inuicem differūt siue distāt: minus ergo distāt due malicie ab inuicē q̄ distēt a bonitate. ¶ Amp̄. Si bonitas media est: vt ipse dicit inter duas malicias: erit ergo natura posterior: mediū enī omne: si verum mediū est inter duo vere contraria: natura posterius est vtroq; illorum: quemadmodū medius color vtroq; extremorum. Respōdemus autē ī hoc: q: bonitas non est vere mediū inter duas malicias et hoc apparet: qm̄ nō est trāsitus p illā ab altera eaꝝ ī reliquā. Iterū nō ē cōposita ex ipis sic medius color compositus est ex albo et nigro: et tepiditas ex calido et frigido. Sed reuera res circa q̄s bonitates sūt de qua intēdit Aristoteles: medie sūt inter res superfluas: et diminutas; vel inter nimiū: et pa-

Aristoteles rum eo modo sicut numerus inter duos quoscunq; circa se positos quēadmodū inter denariū: et quinariū vel quicūq; alioꝝ mediorū. verbi gratia Quēadmodū inter comedere nimiū: et comedere parum est comedere in aliq̄ q̄ntitate sicut iter comedere librā panis: et comedere quartā: ē comedere medietatē eiusdē. Q; autē obiicitur: q: contraria maxime ab inuicē differūt: intelligim⁹ inter res generis illius sicut prenominate malicie in genere suo: quemadmodū color albus: et color niger in genere coloꝝ maxime differūt. Non autē magis differūt ab inuicem color albus et color niger q̄ color etiā grāmatica. Si quis autē querat cū virtus: et ars circa difficillima sint: difficilliores autē sint operationes ex q̄

Nota. bus relinquitur habitus q̄ ille que post modū procedūt ex habitu: immo cū habitus firmat⁹ fuerit: non solū faciles sūt operatiōes ex illo: sed etiā iocūde: minus ergo virtuose q̄ precedētes vel omnino non virtuose. ¶ Respondemus: quia difficultas et molestia in operationibus ex infirmitate est non ex virtute. Q; eni equus debilis et morbidus sessorem vel pondus cū labore portat atq; dolore: non ex virtute est: sed ex infirmitate ipsius. Q; vero equus fortis et validus alacriter portat et leuiter ex virtute illius est et bonitate. Sicut et quod oculo videmus interdum cum molestia et dolore ex vitio et malicia illius est: sicut quod clare et cum iocunditate videmus ex virtute eiusdem ē ac bonitate: virtus igit̄ et ars circa difficillima sūt facientes non solū facillima sed iocunda operātibus. Iam igitur declarauimus pro parte sermones aristotelis in diffinitiōe virtutis cōsuetudinalis: et ostendimus tibi modū generationis illius: et quia hmōi virtus nō est thesaurus vllo mō: neq; aggregatus ex opationib⁹ vl' dispositionib⁹ ex quibus relinquit̄. Quoniā ex thesauro: et aggregato: nec magis: nec melius exiūt: nec etiā aliud q̄ qd̄ est in eo repositū. Ex habitu vo hmōi exeunt et maiora et meliora opa q̄ essent illa: ex quib⁹ Epilogus supradictorum. relictus est aut generatus. Et insup infinita cū illa eēnt finita. Et quia generatio eius nō est ptinuū: et partes nisi potentialiter: quoniā nō ē partibilis essētia sua. Et quia aliquādo pmo ē hmōi habitus: nō tū dicit̄ tūc generari: qm̄ tūc nō ē in via ad esse. Sed ī ipo eē cōpleto. Generatio aūt est via ad eē. Assignauim⁹ etiā tibi causas noiationis sue: quare scꝫ noiatus ē habitus: et ostendim⁹ tibi qualiter ē medius duarum maliciarum. Declaratum est etiam tibi cum his. quia tres sunt modi generationis huius habitus: et ostendimus eos tibi et numerauimus. Patefecimus etiam tibi quasdam virtutes naturales esse: et stabilitum esse earum: et nos loquemur in sequentibus de comparatione earum: et inuestigabimus alia que circa ipsa sunt. ¶ His ergo ita se ha- Proponit de quib⁹ sit dicturus. bentibus perscrutabimur de huiusmodi virtutibus qualiter: vel bonitatis sint vel bonos efficiant: et que sit vel esse debeat intentio boni vel bonitatis in his.

¶ Tria requiruntur ad humane vite honestatem et bonitatem: primo vt sit deo honorifica. Secundo vt sit in se decora. Tertio vt ī alios vtilis ac benefica. Ostēdit p̄terea Innocentie debitum ī alios et honorem creatori debitum esse de primis impressionibus.

Illud ergo primum querēdum est qualem scilicet oporteat ac deceat esse vitā humanam? ¶ Dicimus ergo quia vitā hūanā opz datori ei⁹ deo eē honorificam: in se decoram: ī alios vtilem siue Qualis debeat esse vita humana. beneficam. Manifestum ei est quoniam si deo contumeliosa fuerit aut in se indecora seu turpis: aut ī alios noxia seu mala: erit et iniq̄ in ipm̄ deū et etiā ī ipm̄ viuētē: et in alios quib⁹ nocebit. Nō ei minus iniquū est irrogare contumeliā q̄ inferre iniuriā: nec minus iniuriosū per se: si per se esse posset nocere sibi q̄ nocere alij. Et hoc inde manifestum: quoniam debitum inocentie de primis impressionibus Debitum Innocentie. est: et cordi humano naturaliter inditum et impressū. non est enim cor humanum quod in semetipso non confiteatur naturaliter se nulli debere nocere. Q; autem natura vniuersaliter et naturaliter confitetur necesse est verum esse. Naturam enim naturaliter et vniuersaliter mentiri impossibile est. Quare Natura nō est mendax. manifestum est debitum innocentie de primis impressionibus et de per se naturaliter notis vnum esse: non minus autem nocet quia aufert cuicunq; debitum honorem: et gloriam aut irrogat contumeliā. q̄ que debitam retinet vel aufert alienam substātiā seu pecuniam. Manifestum igitur est vitam que deo contumeliosa est aut non honorificata: esse iniquam in deum. atq; nocentem et īsuper in eo in quo contumeliosa est vel non honorifica iniquam esse atq; nocentem in illum. Si enim dixerit quis q̄ sufficit vt in pte solūmō sit deo honorifica vita hūana. Errat idubitāter: q: sicut tota ē ex eo: sic tota debet eē ad illum. Amplius que priuilegio exemptum erit resti

Similitu-do. dum a dei honorificentia. ¶ Amplius. Cuiꝰ est ar
bor tota et non est eius totus fructꝰ? cuiꝰ totus ager
C et nõ tota fruges? cuius est totus equus et nõ totus
labor? totũ eiusdẽ equi seruitiũ? Quia igitur totum
qđ sumus: totũqđ viuimꝰ ⁊ mouemur: totũ qđ bo-
ni vel habemus vel facimꝰ totũ est dei opus: dei do
nũ dei bñficiũ. Ex toto quilibet horũ honorãdus est a
nobis: q̃re tota vita totis opibꝰ tã interioribꝰ q̃ ex-
terioribus nostris honorãdus est deus: ex oĩbus ei
operibus suis: ex oĩbus donis suis et bñficijs suis ho
norãdus est: q̃re tota vita nr̃a tota debꝫ eẽ honorifi-
ca deo ¶ Amp̃. Nõ est natio adeo barbara adeo in-
docta vel incomposita: que deos suos adorandos
non esse audire patiatur: que non reputet istud blas-
phemiam intollerabilem: et que eũ ferro et igne nõ
vindicandũ vt q̃ tale quid dicere p̃sumpserit: nec do
ctrina nec correctiõe dignos iudicet: sꝫ solis suppli-
Honor crea-toris de pri-mis impres-sionibus. cijs nisi statim resipuerit. Quare manifestũ est q̃ ho
nor creatoris de p̃mis ip̃ssionibꝰ est cũ humana na-
tura etiã verbum cõtra illũ sustinere nõ possit et tã
seuere vindicet. ¶ Q; si dixerit quis. Reuera honor
creatoris imp̃ssus est naturalr̃ mentibꝰ humanis.
Sed nõ oportet propr̃ hoc: q: ex tota vita et in tota vi
D ta et in tota vita humana honoretur creator. ¶ Re-
spõdemus quia ex toto dato debet̃ honor datori ge
neraliter. Quare ex omi et toto bono h̃ norandus
ẽ creator vtpote cuiuslibꝫ boni totiꝰ datoris auctor.
Totã igit̃ vitam humanã honorificã eẽ deo necesse
est. alioquin vel in toto vel in p̃te erit iniqua nõ red
Nota. dẽs deo qđ suũ ẽ hoc debitũ honorẽ. ¶ Amp̃. Quis
audeat dicere in p̃te eẽ seruiẽdũ deo: in p̃te nõ serui
endũ? Si enĩ in oĩbus oĩno dñs est. In oĩbus igit̃ ei-
dẽ est et per oĩa ſuiẽdũ. Nõ est autẽ ſuitiũ qđ nõ est
honorificũ ei cui impenditur. ¶ Amplius. Si om-
nes opere et omnia opera seruorũ specialium: dñorũ
esse debent: nec licet seruis aliud de hmõi subtrahe-
re dñis: quanto fortius dño dominantiũ dominoqꝫ
seculorum: non licebit nobis opus vel opera detra
here. ¶ Amplius. Omnia opera mea necesse est eẽ
vel bona vel mala: vel indifferentia aut ociosa: ma-
la autem esse non licet sed neqꝫ indifferentia aut oci
osa. Quemadmodum seruos non licet ociosos esse
E vel non facere opera que fructuosa nõ sint dominis
Similitu-do. suis. Sic incomparabiliter: fortius nõ licet nos ope
ra facere que non sint ad honorem dei vel ociosos eẽ
cum possimus operari ad honorem illius. Omnia
ergo quecunqꝫ facimus que mala non sunt: in hono
rẽ debemꝰ conuertere illiꝰ. ¶ Amplius. Si honor
dei adiũctꝰ opibꝰ nostris bonis vl̃ idifferẽtibꝰ vt q̃
busdã videtur: in illo facit illa difficilliora vl̃ magis
grauia. Nũquid nõ culpabiliter pretermittur honor
dei in talibus? Quãto fortius igitur si ex hoc: aut le
uiora erunt: aut iocũdior non erit in illis preterien
dus honor dei: vbi gratia comedis aut bibis: aut
Nota. dormis exigente necessitate corporis. Si adieceris
honorẽ dei in intentione tua: vt cogites in corde tuo
quia etiam necessitati corporis vis cõsulere propr̃
honorem dei: quod queso tibi deperijt: aut quid gra
uaminis impositũ est tibi ex hoc: videlicet si vis co-
medere: vel bibere: vel dormire cuꝫ ipsa necessitate
corporis etiam propter honorẽ dei: quin etiam ex
ista appositione [illegible] modum peruersum eam a
gite condimentum suauitatis operi tuo addidisti: cũ
intentione tue dei honorem apposuisti. Q; si dixe-
rit quis: quia sufficit ad perficiendã operationẽ hu
iusmodi intentio cõsulendi infirmitati corporis: er-
go superuacua est alia intentio. ¶ Respondemus: Nota
quia sufficit ad comedendũ etiam mala intentio ve-
rũ ad hoc vt comedas bene: ⁊ ad hoc vt sicut dei ser
uus: ⁊ cultor hoc facias: nõ sufficit nisi dei honorem
⁊ honorificentiã operi tuo misceas. Q; si quis dixe
rit: quia nõ est necesse nec requiritur ab aliquo vt in
omnibus ita faciat: licet ita habeat sanctus sermo:
siue comederitis: siue biberitis: seu quid aliud fece
ritis: oĩa in gloriam dei facite: ⁊ iterum alibi: vt in
omnibus honorificetur deus: querimus vtrum ali-
quis finis querendus sit in huiusmodi operationi-
bus? Q; si respondetur: q: finis huiusmodi opera-
tionũ sustentatio est siue refectio: aut cõseruatio cor F
poris humani. Querimus iterũ vtrũ huiusmodi
cõseruatio querenda sit ppr̃ se tantum: ⁊ nõ ppter
aliud. Non potest aũt dicere quia ppter se tm̃ que-
renda sit sicut nec ip̃m corpus: ⁊ hoc est qm̃ ip̃m cor
pus organum est siue istrumentũ opationũ q̃ sũt ab Corpus est organum operatio-nũ anime.
anima p illud. Uniuersaliter aũt manifestũ ẽ: quia
organum esse ⁊ eiꝰ salus et eius bonitas ⁊ queritur
⁊ conseruatur propter operatiões que fiunt p illud
Sicut oculus: ⁊ eius salus: et eius bonitas non pro
pter se queruntur: sed propter videre. Q; si dixerit
quia operationes hmõi querende sunt propter se
tantum. Manifestum est ipsũ errare. Quoniã secũ-
dum hoc non essent querende propter maius bonũ
quare nõ possent esse vtiles vel adminiculantes ad
obtinendũ maius bonũ q̃ ipse sũt: ⁊ hec est de mani
feste falsis: quoniã videre: ⁊ audire: et similia vtiles
sunt ad ipsũ scire: ⁊ ad vltimum ipsum scire vtile est
euidenter ad obtinendã felicitatem eternã. Simili-
ter ⁊ alie omnes perfectiones aĩe humane atqꝫ ope
rationes bone: licet per multa media sũt vtiles ⁊ ex
pedientes ad felicitatẽ eternã. Omniũ autẽ vtilita-
tum: hec maxima est felicitas eterna: ⁊ omnium vt
ita dicamus vtilitatũ vtilitas. Quare si querenda
est nobis ipsa: querenda sũt nobis omnia que vtilia Felicitas eterna.
sunt ad ipsã: manifestũ est omnia illa querenda esse
propter ipsã. In nullo ergo citeriori bono sistendũ
est: quare nullũ citerius bonum querendum est p-
pter se tantum. ¶ Amplius. Quoniam ad illam: et
nati: et creati sumus totaliter: et quicquid natura-
liter vel sumus vel habemꝰ: ppter illaꝫ sumus ⁊ ha G
bemus ergo in illã totaliter conferenda nobis sunt
omnia seu referenda: illa ergo debemus intendere
per omnia que facimus. ¶ Amplius. Quid vita bo
na nisi via recta ⁊ ducens ad felicitatem eternam? ⁊
quid aliud sũt bone operationes in vita q̃ boni pas
sus vl̃ gressus in via felicitatis eterne? q: ergo tota
vita eundũ est: ⁊ totis passibus ad finẽ vie. Tota er
go vita totisqꝫ operibus eundũ est ad felicitatẽ eter
nam. Quare nec licet stare in aliquo ex operibus:
declinare a via. Declinatur autẽ per maliciaꝫ ab il-
la. Statur autem cum intentio et propositum citra
sistitur: ⁊ vsqꝫ ad felicitatem eternã non extenditur.
¶ Amplius. Cum multe sint intentiones eius quod H
est bonum: ipse aristotelis determinat q̃ bonum in Aristotelis sententia de bono.
consuetudinalibus dicitur mediocre: siue medium
siue tẽperamẽtũ: aut mẽsuratum inter superfluita
tem ⁊ indigentiam. Quemadmodum dicit in libro
topicorum: quia bonum dicitur quantum vt in me-
diocri. vnde nõ videt̃ dici bonũ nisi cõparatiõe ma-
gnorum ⁊ apertorũ malorum sm̃ hanc mẽtionẽ. Adeo
enim aperta mala sunt pdigalitas ⁊ auaricia. ⁊ adeoqꝫ

magna superfluitas e prodigalitas: magnaq3 dimi
nutio auaritia: vt qui ab vtroq3 recedit bonus: hoc
est temperatus iudicetur: q2uis nullu medium tene
tur propter hoc solum: q2 in eo recedit ab vtroq3 ex
tremorum: et nulla media via inceditur. Nec propter
hoc tamen vt seorsum vel longe sit ambulans ab vtraq3
illaru. Sed propter hoc potius vt per ipsam veniat ad fi
nem viationis: et forsitan vt rectius et comodius per illam
q3 per alterutram illarum veniret: sed no propter hoc solu
vt declinet vtraq3 malitia extrema tenet medium.
Sed vt acquirat per mediu q2 no per alterutram acqri
ret extremaru maliciaru quin potius admitteret per
vtraq3 illarum: necesse e mediu fine habere meliore
se propter que queritur et inceditur. ¶ Amp. Si simpli
citer: et per se bonu est quo obtento: et alia nec queru
tur: nec quereda sunt. Alia vero non sufficiunt vel bea
tos vel felices efficere immo eis obtentis restat que
redum per ea illud bonu. Manifestum igitur est alia sola
et bona esse propter illud et querenda. ¶ Amplius.

Nati sumus ad obtinendam felicitatem.

Virtus huiusmodi et bonitas: aut est qrenda propter se tantum:
aut propter aliud tantum: aut propter se et aliud. Et manife

B

stu est: q2 in nullo bono sistendu e nobis citra bonum
vltime felicitatis: cu ad ea ire/et puenire nati sumus
et ad ipsa obtinedam creati. ¶ Quia ergo in omni bo
no sistendu est quo obtento no aliud querendu: ma
nifestu est: q2 nullu est bonu citra illud quo obtento
no est aliud queredu. Omne aut tale: videlicet in quo
no est sistendu: et quo obteto restat aliud querendum
via est: quare huiusmodi virtus vel bonitas de qua hic lo
quimur via est. Via aute no est quereda propter se: q2
re no est quereda huiusmodi virtus propter se tantum. Q. si
dixerit qs q2 est quereda propter aliud tantum: querenda
aute est: q2 bona tantum: qrenda ergo est: q2 bona est ad
aliud: et bonitas eius bonitas ad aliud tantum: huiusmodi au
te bonitas via tantu ad acquirendu maius bonum
et vera sui nominatione nominatur vtilitas. Q. si dixe

An virtus propter se tantum sit querenda.

rit: q2 quereda e propter se: et aliud erit simul finis: et
via: q2 ei propter se qrendu est finis e inquisitionis: q2 pro
pter aliud via: hec aut inconueniens est per se. ¶ Amp.
Si qs qreret huiusmodi virtute vel bonitate propter se tan
tu: secundum hoc peccaret cu sit quereda etiam propter aliud
eodemodo si propter aliud tantum similiter peccaret cu sit qre
da propter se. ¶ Amp. Esto q2 aliqs querat ea propter
se vt ea obtenta quiescat in eam. Nunquid non ma
le faciet cum sit natus: et creatus ad maius bonum?
¶ Amp. Nullo mo e in ea sistendu: ergo nullo mo e
poneda finis. Finis aut est quod queritur propter se:
quare nullo modo est quereda propter se. Q. si di
xerit quis: q2 hoc modo querenda est propter se: q2
et si aliud bonu no contingeret acquiri per se tantum et aman
da esset: et querenda sicut eius contrariu declinandu.
Veru vtiq3 dic. Nos aut no querimus quid faciedu

C

esset tunc: sed quod modo faciendum sit: videlicet

Aristoteles

cum ita est: q2 huiusmodi virtutes aut bonitates est acq
rere felicitatem eternam. Jam igitur declaratum
est tibi ex his: quia virtus et bonitas de quibus inte
dit aristotelis: vie sunt ad acquirendum et obtinen
dum aliud bonum: et illud bonum vocatur apud eos
felicitas eterna: licet autem multa alia bona ex ea et

Tullius.

per eam sint: tamen finaliter et vltimo per eam obti
netur felicitas eterna: propter ista autem bona ho
mines dicuntur boni sicut dicit tullius de iustitia: quia
ex ea boni viri nominantur: quoniam in ea est splen
dor maximus honestatis. Ex iustitia enim pax ho
minibus adinuicem: et ab iniquis. Per iustitiam namq3
ipsi qui iusti sunt cauent ne quemq3 noceant: vel le

Justicie bona.

dant. Et per eandem comprimuntur improbi et au
deces: ne in lesionem aliorum prosiliant. Ex pace et
et securitate prouenit multiplicatio no solu in rebus huma
nis sed etiam in hominibus sicut econtrario ex bellis et rapi

Temperantie effectus

nis: et alijs perturbationibus proueniunt contraria: videlicet
diminutio no solu reru humanaru sed etiam hominum. ¶ Ad
hunc modu se habet de teperantia et intemperantia. Vix enim
est malu in rebus humanis quod ex aliqua specie inte
perantie non procedat sicut apparet de luxuria ebrie
tate: et gulositate. Merito igitur: et boni dicuntur qui
virtutibus istis pollent consuetudinalibus. Boni inq3
hoc est reipublice vtiles: et ipse virtutes bonitates

D

hoc est vtilitates cu per ipsas tot et tanta bona homi

Boetius.

nibus: et rebus humanis proueniant mali imo pestile
tesq3 econtrario se habet nominadi sunt. ¶ Si quis au
tem dicat q2 sicut similitudo cu supernis diuinisq3 sub
stantijs iustitia est vt ait Boetius. ita et bonitas: verum
vtiq3 dicit. Et quemadmodu dicit aristoteles: Quonia
alba dicuntur qda q2 vel de hoc vel de albere: videlicet q2
propinqua sunt vere ac pure albis. Ita boni et bona.
Quia vero perfecta bonitas etiam perfecta beatitudo e
et simulata bonitas et simulata felicitas est sicut in se
quentibus declarabimus. Necesse est bonitate q via est
ad illam quodammodo bonitate esse videlicet tanq3
vmbra ac similitudine permodicam vere ac perfecte bonita
tis: sicut generaliter medie dispositiones quibus veni
tur ad extremam perfecta veraq3 et pura. Aliquatenus
sunt similitudines illius: et q propinquiores magis assimilant
illi. ¶ Sunt ergo virtutes huiusmodi bonitates ex simili
tudine quam habet ad vera et perfecta bonitate. Que

E

admodu dicere solemus: q2 gratia est vmbra qda glorie
et similitudo premiis. Potentialiter enim no sunt sine ad
mixtione malicie: donec perueniat ad puru perfectu no

Vulgus non intelligit vera bona

uissimu. Et hoc e quod dicit sermo propheticus: ysaie.
lxiiij. Quasi pannus menstruate oes iusticie nostre: sic
enim vulgares homines et indocti magna bona vocant
etiam q minima sunt videlicet temporalia. Maxima vero
omnino no capiunt et in temporalibus etiam pueriliter
errant: reputantes magna vel maxima que minima vel
pene nulla sunt: sic et bonitates vocant homines etiam
magnas et maximas q valde modice sunt et interdum

F

etiam q magis malitie sunt et sepe virtutes opinantur
ea q vicia sunt. ¶ Jam enim patefecimus tibi q2 q sistit
intentione et proposito citra felicitate eternam di
minutus est et abusor bonorum que circa felicitatem
eternam sunt: et hoc est quoniam bona que via sunt
finem constituit. Quemadmodum igitur qui finem
istum faceret viam: et non sistens in eo siue quiescens
sed per illum querens aliud sine ipso abuteretur. Sic
qui in via sistens atq3 finaliter: via ipsa abutitur fine
illam constituens. ¶ Amplius. Et nature sue inimi
cus est: cum eam fraudet bono bonorum omnium pro
pter quod et ad quod natus et creatus est. ¶ Quem

Ordinatio creatoris.

admodum si quis natus ad regnu vili prediolo con
tentus regnu negligat et recipere recuset ignauia vel pi
gritia sola sibi ipsi inimicus maximus esset. ¶ Am

G

plius. Ordinatoni rectissime creatoris huiusmodi bo peculiu
bio contradicit cu ordinatio creatoris sit vitam istam viam e
ad fine placidissime iocundissime q2 denis: et omnes motiones
nostras gressus esse ad patriam cumulatissime fe
licitatis et propter hanc et ad hanc sicut supra teti
gimus totu sumus quo naturaliter sumus: et totu habemus
quicquid boni vndecumq3 in nobis habemus propter qua et
vitam nostram summa velocitate currere voluit cum tpe

vt esset punctio nr̄a ad illud bonū celerrima: et bona
minimis a quibus tāta velocitate fugim⁹ ꝛ q̄ tāta velo
citate nos fugiūt detinere nō possent nec iter nostrū
h vel impedirēt vl' retardarēt. Jam igiƚ manifestū est
ex oībus his: q̄ bon⁹ ꝛ bonitas tripl'r d̄r. Et pⁱma in
tētio bonitatis est vtilitas. Secūda intētio similitudo
pure ac pfecte bonitatis. Tertia vocalis admittio ve
re bonitatis. Et huic intētiōi vt diximus ꝛ noīationi
causam dat ignorātia vulgaris: ꝛ paucitas ac breui
tas intellect⁹ indoctorū. Paucis enim adhuc hoīb⁹
innotuit gloriā dei pⁱcipuū eē finē: ꝛ solū forsitā neq̧
pure bonarū opationū. Sicut eī cōitas hominum mini
ma sola bona diligit ꝛ illis cōtētaƚ: nisi aliter erudi
anƚ ꝛ instituātur. Sic ꝛ illa sola cognoscit ꝛ cogitat
instar puerorū q̄ solū lac ꝛ pira atq̧ poma norunt ꝛ
curāt. ¶ Habet aūt questionē: verū qui solā felicita
i tē eternā intēdit: et ppter eam solūmodo obtinēda
bona opatur nullaten⁹ inspecto dei honore vel glo
ria: bon⁹ vel iustus dicend⁹ sit: et videƚ q̧ manifeste
iniust⁹ sit. Primū sicut diximus q: deū iure suo de
fraudet: honorē ei et gloriā nō solū nō exhibens in
opib⁹ suis: sed nec etiam intēdēs. Deinde cū ipsa feli
citas eterna bonū creatū sit: nō est in ea vllaten⁹ de
cēdū finalit aut sistēdū. Sicut eī nullū tale bonū pro
pter se est: sic nec ppter seipm̄ solūmodo diligēdū.
Alioquin multipliciter ordinatiōi creatoris ꝛ ipi na
ture cōtradiciƚ: cū eni nullū tale bonū in seipo finis
sit: sꝫ magis via tibi sit propter aliud nullomodo via
sed magis finis habendū est quēadmodū cū creator
ꝛ in se finis sit sicut ꝛ pⁱncipiū omniū honorū: nullo
mō via nō habēd⁹ est: sic et qd via in se ꝛ inesse natū
est: vllo modo finis habēdū est. ¶ Amp̄. hmōi hō di
ligit felicitatē ꝛ vitā eternā ppter se hominē tātū
aut diligit propter illam: aut non. Si sic ergo ma
gis illā q̄ deū. Si nō. Ingrat⁹ igiƚ est datori illius
deo: cū eo usq̧ diligat datū illi⁹ ꝛ datorē nō diligat
propter illud. Q; si dixerit q: non diligit deum pro
pter illā: sed ppter se tm̄: aut equaliter diligit deū
ꝛ illam: aut alterū magis: siue autem equaliter siue
magis illā q̄ deū. Iniuriosus est deo eo cū ipse sit incō
parabiliter magis diligendus q̄ ipsa. ¶ Amplius.
Omnia facit ppter illā hmōi homo: et nulla pro
pter deū: magis ergo diligit illā q̄ deū. ¶ Amplius
Si hmōi hō seruit deo ppƚ obtinēdā ab eo felicita
tem istā solūmodo vendit ergo deo suū seruitiū: qd
eidē impendit. Quare nō est inter ipsū et deū quan
tū ad hoc nisi venalitas: aut mercatio siue negocia
tio. Negociatores aūt sibi inuicē nō seruiunt: sed mer
ces ꝛ precia tm̄ cōmutant. ¶ Amp̄. huiusmodi hō si
bi solūmodo seruit: Sibi enim soli prodesse intēdit
et non deo. Nos autem de his meritis ꝛ retributio
nibus pscrutatius ꝛ latius loquimur. ¶ In tantum
autē determinatū sit tibi: quia hmōi homo nec bo
nus nec iustus simpliciter dicend⁹ est scdm aliquam
triū prenominatarum intentionū.

Bonitas et bon⁹ tripliciter.

Questio.

Nota.

Deus incōparabiliter diligēdus.

Seruiētes deo ppter felicitatem habendam tantum.

¶ De ipsa virtute iterum latissime disputat. que
rēs an cuiusmodi habitus sit volūtas vel sciētia: aut
k vtrumq̧: aut alterū in cōparatione alterius.

Post hec autē inqremus de hmōi habitu
an sit equaliter volūtas vel scientia: aut
ambo illa: aut alterū in comparatione al
terius. Dicit eni aristotelis. Quia virtu
tes aut volūtates quedā sūt: aut nō sine voluntate.
Incipiamus ergo ꝛ dicamus qm̄ in anima huma
na nō inueniuntur nisi tria genera viriū. Videlicet

Aristoteles

Tria genera virtutū in anima.

apprehēsiua deinde motiua: cuius due species vel
partes: scꝫ imperatiua mot⁹: ꝛ effectiua illius: ꝛ ef
fectiua quidē nullatenus susceptibilis est virtutis.
Nulla enim habilitas membrorū ad motum: nul
lus habitus qui in eis generari possit: virtus inq̄
de qua hic agitur nominatus ē: virtus ergo cū q̄ ē
post ꝛ opationū frequētia gn̄aƚ: aut i apphēsiua vi
gn̄aƚ aut i motiua iperatiua mot⁹: q̧ si i apphēsiua
tūc facile est declarare: q̧ vl' opinio ē vel sciētia. Du
bitatio enim ꝛ admiratio hacten⁹ virtutes a nullo
hominū nominate sūt. Q; aūt nec opinio nec scien
tia virtus hmōi sit: inde manifestū ē: qm̄ nō q̄ magis
opinatur: aut scit in eis q̄ virtutum sunt magis bo
nus aut virtuosus est: hoc autē ex necessitate seqre
tur. Si enim opinio aut sciētia virtus esset: augmē
tum hmōi esset augmentū illius virtutis: et in quo
augeretur hec: augeretur ꝛ illa. Quēadmodū ꝛ ali
bi dicit aristotelis. Quoniā amor nō est cōcupiscentia
coit⁹. Nō eni q̄ magis amat ꝛ magis cōcubitū cōcu
piscit: ipse autē aristotelis testatur: q̧ scire vel paꝝ
aut nihil operatur ad virtutem. Restat igiƚ vt hu
iusmodi habitus generetur in vi iperatiua motus
tantū: Imperatiua autē motus ē siue vis volendi.
In vi vero volendi non generatur habitus nisi vo
lū tas: aut volūtas: quare hmōi habitus nō erit ni
si volūtas aut volūtas. ¶ Amplius. Si ex frequen
ter apprehendere non generaƚ nisi habitus apphē
siu⁹ q̄ ex freqnƚ vellenō generatur vt ita dicatur: nisi
habitus ad volendū siue volitiu⁹: habit⁹ aūt ad vo
lendū non ē nisi volūtas: quare virtus scdm hoc cō
suetudinalis non erit nisi volūtas. ¶ Amplius. Po
sita volūtate habit⁹: volūtate inq̄ bona solū poniƚ
bonitas ꝛ poniƚ quis bonus ꝛ remota remoueƚ: er
go volūtate p se ꝛ ppe est qs bonus: q̄re volūtas bo
na p se et ppe bōitas est. ¶ Amp̄. Ea sola posita ni
hil ponitur qd nō sit ipꝫ: ꝛ ea sola remota nihil remo
ueƚ qd nō sit ipm. Poniƚ aūt sic ꝛ remoueƚ bonitas
ergo ipa est bonitas ꝛ bonitas ipa. Q; aūt verū sit
hoc qd ea sola posita poniƚ et bonitas: ꝛ sola remo
ta remoueƚ idē manifestū est. quoniā homo bone vo
lūtatis simpliciter bon⁹ est: ꝛ q: habet bonā volun
tatē talē videlicet habitū: bonitatē habꝫ ex necessi
tate qcq̄d aliud nō habeat: ꝛ qui caret bona volūta
te hmōi bonus nō est: quicq̄d aliud habeat: q̄re ni
hil nisi bona volūtas bonum facit habentem: hoc ꝛ.
Augustinus dicit in libro Enchiridion: q: volūtate
recte viuitur et volūtate peccaƚ. Similiƚ. Seneca.
Omne peccatum adeo volūtariū: q̧ si nō ē volūta
rium nō est peccatū: quare ꝛ de bonis necesse est sic
se habere. ¶ Amplius. Cū in mente humana volū
tas sit instar imperatoris cui subsūt: ꝛ parēt omnia
alia. Scientie autē ꝛ memorie ceteraq̧ hmōi instar
consili ariorū: q̄ suggerere atq̧ suadere vtilitates ꝛ
pericula ostēdere in operibus solūmodo possūt: sꝫ
nec iperare quicq̄: nec exequi: mēbra vero et vires
motiue inferiores velut ministri sunt et executores
tantū iussionū seu preceptorum huius imperato
ris. Sensus vero exteriores sūt velut nūcij ꝛ curso
res: ea q̄ foris viderint vel audierint ad cōsiliarios
et imperatorē hmōi reportantes: manifestū est quod
vt bene vel male omnia hmōi administrēƚ totū cō
sistit in bonitate vel malitia huius impatoris: bon⁹
autē ē qui hmōi omnia administrat ꝛ regit: et mal⁹
qui eque hō sit: totū est ex bonitate vel malitia volū
tatis. ¶ Amplius. Tolle bonitatē a volūtate reli

Opinio virtus non est.

Amor non est concupiscentia coitus.

Scire nihil aut parum ad virtutē

Augustin⁹.

Seneca.

Volūtas velut imperator.

Sensus.

ctis in hoīe q̄buscunq̄ vel quātiscūq̄ volueris sublata est bonitas ab illo. Pone bonitatem in ea sublatis ab eo aliīs q̄buscunq̄ volueris bonitatem in eo posuisti. Et de malitia q̄dem manifestus ē: quia posita malitia in voluntate: de necessitate ponitur malus homo sublatis aliīs quibuscunq̄. Et remota malitia silr̄ a voluntate remanet homo non malus remanentibus aliīs quibuscunq̄ in eo p̄ter solam malitiam voluntatis.

2 ¶ Respōdemus ergo in omnibus his q̄m ꝓculdubio bonitas ista ꝯsuetudinalis non est nisi voluntas habitus: hoc est volūtas firmata ꝯsuetudine in operandis bonis licet vis apꝑhensiua forsitā non sit in nobis assuefactionibus suis: non sit sine acq̄sitione multiplicis meliorationis sue. Acq̄ritur enim illi ⁊ ꝓmptitudo ⁊ certitudo cognoscendi q̄ bona sunt. De ipsa exꝑientia operatoꝝ generatur in eo cognitio aliorū multorum: nec potest esse melioratio eius in oꝑatis vel operandis q̄ non adiuuet multipliciter bonitatem quā diximꝰ hoc est bonam voluntatem. Eruditi eni sicut dicit Aug. melius modis oībus operanť: ⁊ qḋ dicit Aristoteľ. q: scientia nihil aut parum operatur ad virtutem: de scientiīs aliīs ⁊ rerum aliarum intelligendum est. non de scientia q̄ cognoscuntur ipse v̄tuose oꝑationes. Quemadmodum eni visus vel videre non nihil vel non parum operať ad gressum imo multum. Sic scientia operandorum per multum q̄dem oꝑatur ⁊ ad operationes eoꝝ: ⁊ sicut virtꝰ gressibilis valde impedita esset si non adiuuaretur visu quo gressus regiť: quoq̄ eidem ꝓuideť ac precaueť. Si v̄tus absq̄ hmōi scientie lumine q̄si ceca esset: ne sciens quid aut q̄liter ageret: quemadmodū cecus gradiťs ⁊ ꝑiculose: ⁊ nesciens q̄ vel quorsum iret ambulare vť: quemadmodū igť in quibusdam ex hoībus: aliud est v̄tus aggrediēdi ⁊ agēdi magnifica edificia ac sumptuosa. Aliud ars eadem faciendi architectorica vcꝫ. Sic ⁊ in bonis viris: aliḋ est scientia qua cognoscunt quid agendum ⁊ q̄liter ⁊ q̄n ⁊ cui aliud v̄tus ⁊ facultas aggrediendi talia ⁊ agendi. ¶ Posset tñ intelligi verbū illud Aristoľ q̄ dixit scire vel paꝝ vel nihil oꝑari ad virtutē: hoc est ad esse virtutem vel ad essentiam ipsius. Ad bñ aūt se hr̄e illius ꝑ multum vt diximꝰ oꝑatur. vt pote dirigens ⁊ illuminans oꝑationes illius. Quemadmodū visus ad v̄tutem gressibilem nihil oꝑať q̄tum ad essentiam. Ad bñ autem se hr̄e illius: hoc est ad hoc vt bene ⁊ bonas reddat oꝑationes gressibiles ꝑ multum. ¶ Si q̄s aūt dixerit: q: virtus consuetudinalis non gñatur in alterutra viriū p̄dictarū seu in ambabus siť. Sermo eius est īpossibilis: ⁊ hoc est: q̄m scḋm eum hmōi hitus aut totus esset in vtraq̄ hmōi viriū: aut partim in altera ⁊ partim ī altera: vt aūt idē numerus hitus sit in duobꝰ subiectis siť īpossibile est. Silr̄ vt partim in altera: ꝑtim in reliqua īpossibile est cum hitus ille sit impartibilis. Si aliud est scḋm hoc etiam habitus ille nihil vnū esse: quemadmodū ei ex gñantibus illum nihil vnum fieri pōt: vcꝫ ex scire ⁊ oꝑari vel ex potentiīs eorum. Sic ex gñatis ex ipsa vel ex ipsis: nihil vnuꝫ fieri vel ꝯponi pōt. Et quemadmodū ex frequentiis opeꝝ gressibiliū in sola vi gressibili vel organis ipsius: non autem in oculis vel in visu quāq̄ sine illis non agant hmōi oꝑa. Sic habitus v̄tuosus in sola vi motiua q̄ gressibilis spiritualis est solummodo gñatur. Non in vi apꝑhensiua nobili q̄ est visus interior.

Margin notes (left): Bonitas quid sit. — Augustin[us]. — Quomō scire ad oꝑa tur v̄tutem — Nota

¶ Si quis autem querat q̄re voluntas boni bonos efficiat volentes: ⁊ scientia boni bonos non faciat scientes? ¶ Rñdemus: q: voluntas imꝑatiua est: vt supra diximus: ⁊ omnia oꝑa nostra sunt subdita ⁊ obedientia ei. Et ꝓpter hoc bonitatē eius ⁊ malitiam sequunť ex necessitate bona amministratio ⁊ laudabile regimē nostri met ⁊ nostrorum hoc est omnino eorum q̄ nostra sunt. ¶ Amp. Nos ipsi vt ita dicamus subditi sumus voluntati nostre lꝫ subiectione liberrima: non autem scientie nullo modo quare cum bona voluntas nostra est cui paremus per omnia. bona est omnis operatio nostra: quontā omnis operatio nostra tunc nō est nisi executio bone ⁊ bene imperantis voluntatis. ¶ Amp. Voluntas intimior est q̄ scientia ⁊ magis penetrans. Nō est ergo mirum si magis assimulat sibi volentem q̄ scientia scientem. ¶ Amp. Voluntas est vniens volentem ⁊ volitum ⁊ etiam ipsos volentes inuicem. Inde est q̄ vnum volentes vnum dicuntur eē: quod est ꝓpter vnitatem voliti. Maior autem est coniunctio ⁊ fortior quorumcunq̄ extremorum ad mediū q̄ illorum adinuicem. Quare maior est volētis ad volitum: q̄ volentium per illud adinuicem. Eodeꝫ modo est inter amantem et amatum et inter amantes adinuicem. Amantes eni se adinuicem ⁊ amici vnum esse communi sermone dicuntur. Amans eni ⁊ amatum adeo vniuntur: vt amans se non aliud esse reputet q̄ id quod amat. Sicut apparet de auaro ⁊ diuitiīs eius q̄ non aliud se esse reputat q̄ aceruum diuitiarum suarum. Unde p̄dia sua ⁊ torcularia ⁊ grangias membra sua nominat. De sciente autem q̄ aliquod scitorum suoꝝ ⁊ scitum esse membrum suum nominet inauditum est a seculis. Amor vero ⁊ voluntas ⁊ si ratione differre videntur: subiecto tñ ⁊ essentia vnum sunt. ¶ Utrum autem sciētia operandorum q̄ assuetudine ⁊ experientia illoꝝ acquiriť virtus nominari debeat aut virtꝰ sit sicut esse videtur: cum prudentia nominatissima virtus sit: ⁊ inter quattuor cardinales p̄ma questionem hꝫ non leuem. ⁊ nos quod intelligenti sufficere debeat quod in parte ista diximus in quinta parte tractatꝰ totius vcꝫ in capitulo de fide: ⁊ adhuc necesse habemus repetere cum additione eorum que necessaria sunt ad cognoscendam virtutem q̄ nominať prudentia: ⁊ faciemus ibi sciri q̄ non sola prudentia v̄tus est apprehensiue nr̄e nobilis superioris: immo etiam multe alie: sicut iam declarauimus de fide. Uerum generatio earum non est per aliquem triū modorū q̄bus ostendimus generari v̄tutē cōsuetudinalem: immo ⁊ irradiatio p̄mi luminis quod est deus verꝰ ac vnus ⁊ est aspsio p̄mi fontis ⁊ vl̄is: qui est implēs omnia secula: in tñ igť nunc determinata sint tibi q̄ diximus: vt scias non esse necesse generari habitū: qui sit virtus ⁊ scientia: ex frequentia apꝑhendi vľ cognoscendi q̄ operanda sunt. Neq̄ omnem hmōi scientiam etiam cum fuerit habitus v̄tutē eē. Possibile tñ est hmōi scientiā generari q̄ v̄tus sit ⁊ hoc declarabimus in capitulo prudentie.

Margin notes (right): Q̄ō singularis. — Solutio. — Volūtas intimior scia — M — Prudētia — Scia p̄t eē talis questi virtus.

¶ De noīe virtutis disputat dicens solū fortitudinē q̄ laboribꝰ ⁊ doloribꝰ resistimꝰ āt̄q̄tꝰ dictā esse v̄tutē. Mox als eodē v̄tutꝫ noīe fuisse dictas.

Post hec autem nobis relinquitur videre nominationes virtutum ⁊ causas earuꝫ. Prima igiť generalis earū noiationē q̄ v̄tutes noiaǹť. q̄ noiatio eaꝝ vt dē tulliꝰ.

antiquitus solius fortitudis fuit. Causa aūt in hoc
manifesta est qꝛ non statim inotuit virtuositas seu
vigorositas aliaꝝ: pene aūt semꝑ fortes appuerūt
⁊ noīati sunt q̄ laboribꝰ ⁊ doloribꝰ nō facile vinci
potuerūt. Postmodū aūt innotuerūt ꝑ experientiā
multiplicem: alia certamina alia bella ꝯsurgere cō
tra mentem humanā vcꝫ a delitijs ⁊ diuitijs ab ho
noribus ⁊ gloria ceterisqꝫ hmōi: quoꝝ victoria est
valde rara ⁊ difficilis: ꝓpter qḋ ⁊ fortes ⁊ virtuosi
noīati sunt q̄ talia vel vicissent vel vincere possent.
Et bone qualitates qbꝰ hec possent. Et possent vir
tutes ⁊ fortudines noīate sunt. Nominata est igiꞇ
virtus a vi ⁊ tuēdo: vi eñ ab hmōi hostibus tuetur
Uirtutes vñ dicte. possessorem suum: ne ledatur aut corrumpaꞇ aut ca
piaꞇ ab illis. Probabiliter quoqꝫ virtus a viro q̄si
Uirtꝰ a viro. veritas a quibusdam dici putata est: eo ꝙ viri nois
vires interius ⁊ aīo viriles efficiat: sicut econtra-
rio vitio effeminanꞇ: infirmanꞇ quoscunqꝫ possede-
rint. Sunt ⁊ alij qui dixerunt ꝙ virtus q̄si viri staꞇꝰ
noīata est: ꝑ similitudinem igiꞇ corporalis fortitu-
O dinis ⁊ virilitatis ⁊ virtus ⁊ fortitudo noīatus est
hmōi habitus. Et per siltudinem naturalis poten
tie. Hoc est autem ex tribus causis vel potius quat
tuor. Fortes eñ dicuntur corporaliter quidam ad
Fortes q̄tu onera portanda. ¶ Alij ad labores tolerandos: alij
pliciter. ad bella: alij ad lesiones repellēdas: sicut aper ⁊ co
codrilus ꝓpter duritiam ac spissitudinē cutis. In-
ueniꞇ eñ in vnaquaqꝫ istarum sine alijs. Inuenitur
eñ fortis ad onera qui nō est fortis ad aliqḋ aliorꝫ
Inueniꞇ ēt carne tenerrimꝰ ad bella fortissimus. One
ra vero spiritualia sūt gubernatio mltitudis cuiuscū
qꝫ: ad qḋ onꝰ mlti īfirmi īueniūꞇ ⁊ debiles malētes
laborare scribēdo: legēdo studēdo disputādo: p̄dicā
do, vel ēt corporaliter vt agricolando ꝙ portare onꝰ
regendo multitudinis maxime discole ⁊ discordis:
sicut euidenter apparuit in moyse ex ipsis testimo-
nijs eius. labores aūt spirituales sūt ⁊ corporales:
vcꝫ psallendi legendi: cantandi: orandi: ⁊ multi alij
hmōi quos ꝓxime nominauimus ⁊ multi alij. corpo
rales aūt per se noti sunt. Ad vtrosqꝫ autem inueni
untur multi fortes qui ī bellis spiritualibus pleris-
qꝫ infirmi: facile quippe aut vento inanis glorie deij
ciuntur: aut ira vel inuidia vastantur aut cupidita
te seu ambitione facile capiuntur. ¶ Sic ⁊ multi ad
bella tentationum spiritualiuꝫ fortissimi sunt atqꝫ
magnifici. Ad p̄noiata vero vꝫ onera ⁊ labores istr
Sctā superbia nolle vinci. mi: ⁊ hoc ē qm̄ vinci dedignāꞇ ex sctāsupbia ⁊ hocu
lis sꝑ hn̄t deū certantiū ꝓ ipso ingenū inspectorem
ꝓmptissimū adiutorē magnificētissimum remune-
ratorē: sicut dixit sanctus ⁊ sapiens Augustinus de
celo inquit clamat dominus certate ad iuuabo: vin
cite coronabo. Quibusdam eñ ex magnificētia cor
dis molestius est vinci: ⁊ potissimum ab hoste qui
vires ⁊ arma nō habet contra nos nisi quas ei for-
te dederimus. Quibusdam quoqꝫ est fortitudo in
mente: sicut duricies in lapide: aut in cocodrili cute
vel quēadmodū in manibus corū q̄ duris opibꝰ as
sueti sunt: vt incoriarijs ⁊ agricolis fabrisqꝫ ferra-
rijs ⁊ metalloꝝ operarijs: ⁊ hac bonitate difficile
leduntꞇ: ⁊ facile repellunt iacula ab hostibus spiri-
tualibus emissa: qualia sunt v̄ba conuiciorum de-
tractionum: ⁊ aliorꝫ hmōi que corda transuerberāt
Siltudo. atqꝫ transfigunt. ¶ Hac etiam virtute facile irrum-
punt resistentia quemadmodum lapis cum ponde-
rositate sua descendit irrumpit aera ⁊ aquam post-
modum: ⁊ deinde etiaꝫ terram intrans aliquatenꝰ
in eam: sic ⁊ isti cum dura iniicient vel contumelia
rum vel verborum irrumpūt ea facile ⁊ absqꝫ lesio-
ne vel vulnere cordium. ¶ Utrum aūt vna sit forti-
tudo ex qua omnes iste opationes exeant merito q̄ P
stio est. Similiter ⁊ vtrum eadem sit ipsa que pati-
entia. Deinde quid erit mā suetudo. ⁊ quid bonitas
illa: vnde quis mitis dr: ⁊ qualiter adinuicem diffe-
rāt: vtrum rōne tm̄ an subiecto etiā ⁊ essentia. Me-
rito querat quis: nos aūt nondum venimꝰ ad hec.
⁊ iō suo loco illud determinandum reseruamus.

¶ De alio noie virtutis disputat dicens v̄tu
tem ꝑfectionem vocari. qm̄ anima sine virtute est
quodammodo imꝑfecta: ⁊ q̄si aliqḋ informe ⁊ ma-
teriale ad hoiem virtutibus preditum ⁊ ꝑfectum:
deinde dicit de aiestatu ex Aristotele ⁊ Platone.

Secunda autem est ex nominationibus Q
quibus virtutes nominari ꝯsueuerūt
perfectio: ⁊ hec est: quoniam mens hu-
mana cū est sine illis: eius esse est valde
incompletum q̄tum ad bene se habere
⁊ valde informe: ⁊ homo ipse in illo statu velut po
tentiale quoddam est: ⁊ materiale ad hominem ꝑ
fectionibus istis completum. ⁊ diximus aliquando Siltudo.
ꝙ ipse est sicut imago sculpta non aut polita: nec to
ta decentia membrorum circuncisa: hoc autem di-
cimus sm̄ statum hmōi corruptionis. Ista vero ꝑ-
fectio in ea vcꝫ virtutum est: sicut compositio colo-
rum nobilium aut sicut deauratura. Cum igiꞇ ima
ginatus fueris mentem humanam in ista perfectio
ne. videbis eam ante huiusmodi perfectionem ve-
lut materiale quoddam ⁊ potentiale ad hmōi per-
fectionis ꝯpletionem: ⁊ inueniens ea in istis duobꝰ
statibus sic se habentem: quemadmoduꝫ puer se hꝫ Alia simili
ad virum. Puer eñ ⁊ si homo nomineꞇ: ad virū tm̄ tu.
potentiale quoddam ⁊ materiale est: cum aūt pate
fecimus tibi statum originalis corruptionis: osten
demus tibi alias istaꝝ rerum siltudines: q̄ omnino
improbabiles ⁊ incredibiles sunt corruptionem il-
lam ac peruersitatem ignorātibus. Similitudo ve
ro qua vtitur aristoꞇ. in rebꝰ istis de tabula nō scri-
pta ⁊ de speculo in quo nōdum reluxit forme alicu-
ius apparitio: intentionem eius satis exponunt: et Aristotel.
sententiā ipsius de ipsa anima humana/quam opi sñia de aīa.
natus est creatam esse vacuam a scientijs vel virtu
tibus. veruntamen receptibilem eaꝝ ⁊ nos cōcedi-
mus ꝙ aliquatenus verū dixit. Sed totam verita-
tem de statu anime humane qualiter .s. se habet sta
tim vt creata est: nec vidit nec attigit totaliter. Sꝫ
eam reuera tegit: ⁊ hoc est quoniam corruptionem
quā diximꝰ penitus ignorauit. ¶ Preterea si corru- Nota.
ptio ⁊ immersio corporis non īpediret forsitā non va R
cua crearet vt sensit Aristoꞇ. quod tamen hic diffini
mus: anime eñ Ade ⁊ Eue: q̄ ante oēs alias create
sunt: non vacue create sunt. Cum eñ constet aīam
humanam secūdum superiores vires suas nobiles
regioni lucis: immo ipsi luci eterne: q̄ scd̄m aristoꞇ.
vltima decem intelligentiaꝝ est: ⁊ vocat eam intel-
ligentiam agentem. Scd̄m platonem vero mundꝰ
specierum siue ideaꝝ: quem vocat mundum arche-
tipum: ⁊ mundum exemplarē: ⁊ mundū intelligibi- Mundus
lem. Augꝰ vero vocat eam eternā veritatē. Cum i- ideaꝝ pla-
ꝙ hmōi luci ꝓxima sit ⁊ absqꝫ medio: nisi a pte cor- tonis.
poris aliq̄ modoꝝ īpediret: nō vꝫ possibile esse quī
statim in ipa sua creatiōe ab hmōi luce irradiareꞇ.

Omne enim illuminabile a quacunque luce & cito e ei contiguum tam cito ab illa perfunditur nisi mala aliqua dispositio anime humane hoc prohibuerit. Nulla autem est mala dispositio anime humane in ipsa sui creatione nisi a parte corporis. Quare merito videri posset non esse possibile animam humanam creari sic vacuam vt ponit aristoteles: nisi i sta tu hmoi corruptionis.

¶ De tertio nomine virtutis dicitur: quia virt^9 etiam sanitas dicitur spiritualis: per similitudine sanitatis corporalis vt bene exponit.

S Tertia ex nominationibus virtutis seu bonitatis est qua nominat sanitas spiritualis: & hoc comparatione lesionis & vulnerationis atque morbidationis vitiorum & peccatorum: & est hmoi sanitas in animabus bonis ad similitudinem & proportionem sanitatis in corporibus. Quemadmodum eni cum humores spirit^9 & mebra bone se hnt in corpore: hoc est absque superfluitate & indigentia tam in qualitate & in quantitate bene se habet corpus & sanum est. Sic proportionaliter cum cogitationes & affectiones se habent in anima humana bene se habz & sana est. Et iterum cum vitalis calor bene se habz in corpore vt non excedat in ardorem febrilem vel quemcunque alium: bene se habet corpus a parte illa & sanum est. Sic cum amor vel voluntas bene se habet in anima humana: vt non excedat in ardorez desideriorum innaturalium atque inordinatorum: bene se habet a parte illa anima humana & sana e. Et quemadmodum cum virtus visibilis nihil hz turbiditatis vel obscuritatis aut sequele illius: bene se habz & sanus est oculus. Sic virtus nostra visibilis interior cum nihil habuerit obtenebrationis aut sequele ipsius: bene se habet & sana est anima humana in parte illa. Hec autem pars mens scdm quosdam in anima nominatur iuxta verbum aristotel. in libro topicorum. Fiet autem manifestius quod diximus cum declarabitur tibi: qz vitia velut morbi sunt & languores ac vulnera: peccata vero vulnerationes & casus.

Similitudo bone.

Morbi sunt vitia.

¶ Virtus etiam decor dicitur: quoniam virtus est maximum ornamentum anime nostre & maximus splendor.

T Quarta vero ex nominationibus est qua nominatur decor: nominat autem decor a decendo siue ab eo quod decet & hoc e qm nihil adeo decet animam humanaz vt virtus & hoc manifestum est ex contrario: qm nihil adeo dedecet eam sicut contrariu virtutis siue vitium: nihil omnino adeo alienum adeo discrepans a natura humana vt vitium. Quemadmodum eni nihil adeo decet oculuz vt visus aut qd visum adiuuat: vt pupille rotunditas: claritas & nobilitas: sic nihil adeo dedecet eidem vt cecitas aut malitia: aut nebulositas seu quodcunque aliud ex his que visum impediunt & generaliter sic se habz monstruositas morum brutalium ad mentem humana sicut monstruositas membrou brutalium ad corp^9 humanum. Sicut eni in corpore humano caput asini valde indecenter & incongruenter esset: sic in aia humana sensus brutalis siue desipiens: & sicut i corpore humano os serpentinu. Sicut in aia humana detractiois vicium seu qdcunque aliud venenatu eloquium. Et itez sicut i corpore humano rostru porci

Similitudo aptissima.

num: sic in aia humana gulositas vitiu. Et ad huc modum se habet de aliis: & longe etiam maioris in mo incoparabilis indecentie est menstruositas istia spiritualis magis est offendens oculos spirituales & magis horribilis aspectu & illa corporalis: & hoc est: qz maior est distantia hmoi ineptaz & incongruentium appositionu. Hoc est vitioz ad aiam humanam & illoz corporaliu membroz ad corp^9 huanu.

¶ Exponit alia nomina quib^9 virtus appellari potest per quasdam similitudines.

V Quinta e qua nolatur pulchritudo & ista est que sic, in humano corpore maxime e ex coloribus: & est ista pulchritudo velut ornatus decoris. Ex decentibus eni mebris & decenter inuicem piunctis & coaptatis: decoz est corpus humanu & pulchru: aut cu fuerit flauus color in capillis glaucus seu varius in oculis: candidus cu ammixtione rubicudi in facie: sic cu anima humana sup decorem virtu naturaliu habuerit velut colores virtutum & erit pulchra atque decora. Et ideo tam crebro in libro canticorum vtrumque in laudibus eius dr. ¶ Si quis autem econtrario intelligere voluerit vocans pulchritudinem quod nos decorem: & econuerso. Nos non pugnamus de nomine dummodo res elucescat: nec coget nos ordo verborum vt quia positio membrorum & forma prior naturaliter est: quam super impositio colorum in corpore decoro & pulchro: quod ideo sponsus debuerit dicere decora es & pulchra cu sacra eloquia humani artificu ordinem multotiens non sequatur: & maxime in amorum & amantium alloquiis. Quamque enim amor ille sanctus ordinatissimus sit. Illum tamen ordinem nec seruat nec curat in verbis amantium. sed interdum & primum & maxime loqui cogit quod primo & maxie illexit vel inflammauit amantem. Merito igitur primum pulchram & postea decoram vocauit sponsam. Quia vero Jeroni. Pulchrum nigrum vocat: vt vestem pulchram nigram nominat: vt ex pulchra vel lucida nigredine no improbamus si quis intelligat pulchram pulchro: id est indecenti colore carentem & per insinuatione decenter: sed apte non diximus coloratam. ¶ Debes autem reminisci quia iste decor non inuenit in animabus humanis: nisi cum vires earum ab originali peruersitate: & aliis vitiorum deformitatib^9 purgate sunt & liberate. Ante vero nec decore nec pulchre sunt exceptis animabus primorum parentum pro statu innocentie vt supra diximus: in quo nec purgatione nec liberatione indiguerunt: naturali adhuc decore pollentes. Excepta etiam anima domini saluatoris: qm nihil omnino macule originalis vnque habuisse tibi debet esse certissimus. In animabus autem primorum parentum in statu memorato ides ex necessitate fuit decor & pulchritudo: sicut reminisci potes ex precedentibus: quoniam ipse vires naturales animarum: ipsorum etiam virtutes in eis fuerunt: hoc est laudabilium operationum voluntariarum imediata pncipia. ¶ Sexta est qua dominat agilitas: & hoc est i pmis similitudine corporalis agilitatis. Quemadmodum eni q ad magnos & veloces motus corporis atque artificiosos prompti sunt agiles nominantur ab agendo & circunagedo corpora sua verbi gratia: qui ad cursus & saltus et alias circunactioes corporum prompti sunt & expediti: & ad alios etiam motus qui difficillimi viden

V

Similitudines.

X

Aie nisi originaliter sitate purgate decore non sunt

Aia saluatoris.

Y

tur aliis hominibus. Agiles vulgo nominantur vt
saltatores ⁊ saltatrices similiter pugiles. Sic q̄ ad
operationes laudabiles expediti sunt atq; veloces
⁊ in his que difficillima videntur aliis hominib⁹ par
aut nihil difficultatis olo patiẽtes: agiles aio sunt
ꝓmptiq;: ⁊ vt ita dicam⁹ leues molẽ grauitatis aut
tarditatis nesciẽtes. Hoc aũt ẽ accipe a sẽsu ⁊ maxie
sanctoꝝ viroꝝ conuenientibus atq; collegiis vbi ẽ
euidẽter vidẽ viros ad oẽs sacras obseruãtias ꝓm
ptissimos verbi gratia. Ad surgenduȝ media nocte:
ad ꝯsistẽduȝ diu facillimos ad laborem psalmodie
⁊ sacraꝝ cantionũ strennuissimos: ad secretas ora-
tiones feruentissimos: ad lectiões auidissimos: ad
labores corporales inuictissimos ⁊ vt vno verbo di
camus oẽs pias exercitationes q̄si de ꝓmptuario
agro ejs excũt filiosq; bonoꝝ operꝝ cum labore ⁊ do
lore pariunt: illud antiquũ eue maledictũ lõge a se
7 faciunt. ¶ Septima qua nolat vestis seu vestimen-
Vestimẽtũ tum ad similitudinem ⁊ ꝓportionẽ vestimenti corpo-
corporis tres ralis. Sicut eñ vestimentũ corporale tres h3 vtili
h3 vtilita- tates. Prima q̄ ꝓtegit ꝯtra frigus ⁊ alias iniuri-
tes. as aeris. Sc'da qua tegit verenda vel ac turpia mẽ
bra. Tertia qua ornat quasq; decori ⁊ pulchritudi-
ni non paꝝ splendoris atq; placoris addere vr. Sed
⁊ virtus vnaqueq; ⁊ ꝓtegit ꝯtra frigus inordinati
amoris ⁊ timoris: ⁊ cõtra estum innaturaliũ ac se-
cularium desideriorꝝ ⁊ tegit p̄teritoꝝ vitioꝝ ⁊ peccato
rum feditatẽ: ⁊ ornat alas nostras multiplici splen-
dore vt diximus ⁊ placore ⁊ celesti sponso reddit ꝑ
omnia gratiores. Nec mireris q; amorem inordina
Frig⁹ ale. tum siue carnis siue mundi frigus diximus: s3 spiri
tuale cum alibi didiceris: q2 frigiditas est ꝯgrega-
tiua ethereogenarum hoc est reꝝ diuersarum natu
rarum. An non vides q̄ diuersa ⁊ abinuicem natu-
raliter distantia congregat auaritia? Silr ⁊ omnis
amor inordinatus mentem humanam ⁊ res exterio
res atq; vitia congregat ⁊ inuicem ligat. An nõ vi-
des qualiter mẽti humane per auaritiam adherẽt
⁊ argentũ ligna ⁊ lapides: campi ⁊ silue: domus et
vinee: molendina ⁊ torcularia iumẽta ⁊ homines.
Similiter ⁊ ipsa vitia ꝑ eundem amorem adherẽt
animabus humanis que oĩa q̄ longe distantia sint
a natura eaꝝ nullus intelligens ignorat. De omni
aũt timore tam bono q̄ malo quod frig⁹ spiritua-
le sit. Manifestum est ex tremore quem inducit cor
dis: ⁊ ex aliis que loco suo dicentur in sequentibus
A ¶ Debes aũt scire: q2 vestis in sacra scriptura ⁊ in
Nota. vsu etiam vulgatissimo d2 tota virtutis pulchritu
do atq; varietas simul sumpta. Sicut mathei. xx. d2
Amice quomodo huc intrasti non hñs vestem nu-
ptialem? Silr ⁊ stola eadem intentione accipitur.
Luce. xv. Cito ꝓferte stolam p̄mam. Si eñ de sola
innocentia recte acciperet: filius ille ꝓdigus non
sufficienter neq; decenter denuo vestiret. Hec autẽ
intentio ꝯgruit euidenter vtriq; textui. Q2 autem ⁊
vestes ⁊ vestimentum ꝑ vnaquaq; virtute accipiat
aperte legitur. zacha. iii. Auferte inquit ab eo ve-
stimenta sordida ⁊ induite eum vestibus albis: silr
Ecclesiast. ix. Omni tempore sint vestimenta tua cã
dida. In psalmo autem d2 ex p̄sse. Diuiserũt sibi ve
stimenta mea ⁊ sup vestem meam miserunt sortem.
Nota Ex his igit manifestum est tibi q; quedam virtutes
nominande sunt vestes hiemales contra frigus. s.
timoris atq; corporis et quedam estiuales contra
estum atq; feruorem secularium atq; carnalium de

siderioꝝ. Similiter contra ardores ire inuidie ⁊
odii ceteroꝝq; hmõi. ¶ Octaua est qua nominat B
armatura siue arma: ꝓpter vsum earum necessariũ
atq; perutilem ad bella spiritualia. Nos autem di-
cemus in sequentib⁹ que earum sint arma ꝓtectio Cõflictus
nis: ⁊ q̄ sint arma impugnationis: ⁊ dicem⁹ modos virtutum ⁊
ꝓtectionis ⁊ defensionis eaꝝ modosq; victoriaruȝ. vitiorum.
⁊ assignabimus exercitus earum ⁊ duces vtrcuiq;.
¶ Nona nominatio est qua nominant nominibus C
membroꝝ animalium: verbi gratia. vt quedã nomi-
nant oculi: quedam manus quedã pedes: quedam
ale: quedam aures: quedam vmbilicus: quedã den-
tes: sicut apparet ex libris ꝓphetarum: ⁊ ex sermo-
nibus visionum: ⁊ potissimum ex libro canticorum
in cuius expositione multa iam dixim⁹. Uerũtamẽ
ꝓut nobis tunc datum est: ⁊ ꝓut requirebat exposi-
tionis illius negocium. hic autem perscrutatius ⁊
latius de his ꝓsequemur. ¶ Decima nominatio ẽ D
qua nominatur nominibus elemententoꝝ. Quedã Nota
eñ ex illis nominantur ignis vt amor rectus que-
dam nominatur aer ⁊ ventus. ⁊ quedã nominatur
aqua ⁊ quedam terra. Et causas nominationũ ista
rum doceberis in sequentibus ⁊ quibus etiã hmõi
nominationes congruũt patefaciemus tibi. ¶ Un- E
decima est qua nominantur nominibus elementa-
torum animatoꝝ tñ non animalium: sicut plantaꝝ.
Quedam enim ex illis nominatur cedrus: quedam
cypressus: quedam mirtus: quedam libanus: ⁊ ita de
aliis arboribus vel nobilius vel communib⁹ sicut
sunt pomus ⁊ pyrus ficus ⁊ vitis. ¶ Duodecima est Nota
qua nominantur herbarum nominibus: vt nomine F
ysopi ⁊ nardi ⁊ generaliter nomine herbarum virẽ-
tium. Et licet pauce huiusmodi nominationes in-
ueniantur in scriptura sacra: multe tamen adapta-
ri possunt eis ex similitudine virtutum: hoc est vir-
tuosarum operationuȝ que ex herbis sunt ⁊ hec sci-
re faciemus. ¶ Tertiadecima est qua nominantur G
nominibus florum: sicut sunt rosa ⁊ lilium: ⁊ hoc Nota
interdum generaliter: sicut in secundo canticorum.
Fulsite me floribus quia amore langueo. Interdũ
autem specialiter: sicut in prenominatis exemplis.
¶ Quartadecima est qua nominantur nominibus H
elementatorum inanimatorum que cum congelata Uaria vir-
sunt vel solidata primum nominibus metallorum: tus nola ꝑ
vt nominibus auri ⁊ argenti ⁊ electri ⁊ aliorum de similitudines.
inde nominibus lapidum preciosoruȝ: quedam eñ
ex illis nominatur saphirus: quedam margarita: et
ita de aliis certis nominibus liquidorum: vt nomi
ne olei balsami ⁊ quorundam aliorum. ¶ Quinta- K
decima est qua nominantur nominibus stellarum
aut planetarum. Sicut nomine solis ⁊ nomine lu-
ne nomine luciferi ⁊ nomine vesperi: ⁊ nomine stel-
le matutine: ⁊ interdum etiam nominibus astro-
rum vt arcturi ⁊ pliadum ⁊ hyadum ⁊ orionum.
¶ Sextadecima nominatio qua nominantur nomi- L
nib⁹ edificiorum vt porte fenestre gradus gazophi
latia: coq̄ siue culine ⁊ iterum muri ⁊ antemuralia M
⁊ propugnacula. ¶ Septimadecima est qua nomi-
nantur nominibus instrumentorum: vt claues vin-
cula compedes frena calcaria ⁊ singula. ¶ Octaua N
decima est qua nominantur nominibus vasorum:
videlicet sacrorum hoc est templi: vt crateres: olle
lebetes: fuscinule lampades: candelabra ⁊ alia hu-
iuscemodi. ¶ Nonadecima est qua etiam nominan O
tur nolb⁹ ministroꝝ: ꝑ maxie s3 ritũ nr̃3 i q̄ ministri or

dinantur:nunc in choris nunc in processionibus: processio enim naturalis i. talis exterior.i. clerus ordinatus & ordinatus procedens liber est. Et representatio processionis spiritualis:quod in sequentibus declarabimus. ¶ Vicesima vero est qua nominantur
Nota.
P nominibus varie suppellectilis in domo vt mappe mentalia cortine: culcitre: puluinaria: tapete: & cetera hmōi operationibus earum congruentia per silitudinem. ¶ Vicesima prima ē qua noiantur noībus ornamentorū virorū aut mulierū sicut in aureis monilis/discriminalia. ¶ Vicesima scda ē q̄ noiant
Nota.
Q
R nominibus ipsorū animalium:sicut agnus: mansuetudo: & bos laboriositas. Forsitā sunt & alie. ¶ Nos autem prosequemur de his aptantes de virtutibus: comparantes iuxta congruentiam similitudinum suarum ad illas. ¶ His igitur ita dictis: reuertamur ad
S id in quo eramus & dicamus: q: scientia q̄dam ē virtus: & q: hmōi scientia generatur ex frequenter scire: & vocat alio nomine peritia. Hec scientia est fortitudo magna intellectus: sustentans ipm & fulciens contra impulsus suggestionum atq̄ suasionum: nec non & opinionum atq̄ cogitationum: ne eis temere aut periculose assentiat. Similiter & contra mutationes dubitationum & generatur ista virtus ex multotiens experiri in rebus voluntariis: q: aliter videtur & aliter est: qui em̄ in hmōi experti non sunt: circunferuntur omni vento doctrine & agitātur diuersitate consiliorum vt leues. Cū igitur vel se vel alios errasse in talibus quis multotiēs expertus fuerit: non facile neq̄ leuiter ad credendum se dabit. Merito ergo peritia siue sciētia quibus se fortiter tenet: ne incurrat varia vel piculosa: aut etiam falsa corruat virtus est fortificans intellectum contra mutationes & ruinas hmōi. Vi em̄ & vigore & violētia illius irrumpit ista obstantia que diximus & resistit illis. Et hoc tanto fortius tantoq̄ virtuosus q̄to per maiorem experientiam & maiorem consuetudinem erit firmatus in his. ¶ Licet autem hmōi virt⁹ bonitas sit intellectus siue virtutis itellectiue: non tm̄
Scientia.
Experiētia
T ex eo erit bonus homo. Jam em̄ declarauimus tibi propter quid scientia boni non facit bonum: & manifeste potest esse vt in homine malo hoc est male operante & malo fit hmōi habitus. Est em̄ hmōi homo sicut homo malus habens bonum consiliarum: sed eius consilio regi n̄ vult. Intellectus em̄ habitu hmōi illustratus & armatus vt diximus est sicut bonus consiliarius & fidelis iuxta malum regem vel imperatorem: vez voluntatem q̄ velut rex quidam aut imperator in homine toto regnat & imperat. Talis autem homo bonus consiliarius est: non autem bon⁹ operarius. Et est sicut homo qui hz bonum & sanū visum vel oculum: sed nolens p illum regere gress⁹ suos scienter pcipitans seipm ledit aut inq̄nat: aut in captionem & predam hostibus & bestiis se tradit. Utrum aūt scientia hmōi nominis veri scientia sit & eiusmodi sit tibi apte elucere potest ex his q̄ didicisti in tractatu quinto & in capitulo de fide. Est em̄ indubitater hmōi scientia exanimis mortua: quemadmoduz scientia medicine in medico egrotante: q̄ & si eidem ostendat qualiter sanari possit: ipsum tamen non erigit aut confortat ad hoc vt necessario: aut salutari medicamento vtatur.
Silitudo.

¶ Explicat differentiam quam ipse facit iter mores & habitus: deide exponit q̄ sunt virtutes q̄ naturales diriq̄ue: vt ipse dicit: neq̄ equales sunt in omnibus: neq̄ pprie virtutes appellant: sed habilitates poti⁹ & appropinq̄tiōes ad ea q̄ sūt virtutis.

Post hoc determinabimus tibi q̄ differentia sit inter habitus & mores & dicemus: V q: mores sunt habitus ex quibus sine premeditatione est frequentia operuz vt ait auicenna: & exemplum de hoc est in hominibus qui non solum sine pmeditatiōe: sed etiā sine meditatione & cordis appositione percurrunt psalmos vł alias narratiōes quibus assueti sunt. Mos igitur dr vel ab eo qđ mor hoc est sine mora ex eo est operatio. vel verisimilius a mora hoc est longitudine assuefactionis. Unde vulgari acceptiōe p eodem accipiuntur mos & consuetudo. Unde idem est dicere scdm vulgalem intentionem: iuxta morem: qđ iuxta psuetudinem. Habitus ergo non statim vt ē habitus est & mos: sed per moram trāsit in morem: ita vt vere dici possit q: mos est habitus morosus. Jā ergo declaratum ē tibi ex omnibus his: q: non oēs habitus statim mores sunt: & q: non est necesse vt q̄ habet vnam ex hmōi virtutibus cōsuetudinalibus habeat & oēs alias. Causa autem in hoc est: quoniā non est necesse & forte neq̄ possibile: vt qui assuefacit se in operationibus ex quibus relinquitur vna: quod assuefaciat se in operationibus ex quib⁹ oēs alie relinquentur. Ex quo etiā manifestum est tibi: q: non necesse est equales esse oēs cōsuetudinales virtutes sicut neq̄ causas earum: hoc est frequentias operationum ex quibus sunt: possibile em̄ ē vt magis per omnem modum assuefaciat se quis in operationibus iustitie q̄ castitatis & econuerso: & vt etiam sit anima illius melius disposita & aptior naturaliter ad recipiendum alteram q̄ alteram. Declaratū etiā est tibi cū his q: nulla hmōi virtutū bonitas est veri noīs aut pleta: sed magis scdm quid & diminuta valde: & q: nulla eaz dignus est aliquis nominari bonus nisi in q̄ vel scdm quid q̄m nulla earuz totaliter bonificat holem: causa aūt in hoc est: q: nulla earum totaliter exterminat & eradicat malitiā ab aia humana immo vnaqueq̄ eaz patit secū i ea aliquam malitiam. Ostensum etiaz est tibi per hec q: appropinq̄tiones quedam sunt & velut conatus quidam ad veri nominis bonitates atq̄ virtutes. Uerūtamen multum longe a pueniōne. Et q: propter nonnullam elongationem a maximis & euidentissimis malitiis & vitiis virtutes & bonitates noīate sunt ex causis quas assignauimus. Q; aūt apud philosophos videlicet tullium: platonem: senecam macrobium: & quoscunq̄ alios de quattuor virtutibus quas vulgo cardinales vocant legit: nihil nisi de veris & veri noīs prudentia: iustitia: temperātia: fortitudine vllo modo vez est. Quales aūt ille sint faciemus sciri in sequentibus. ¶ Et q: mentionem iā fecimus tibi de naturalibus virtutib⁹ cōsequenter loq̄mur de eis. Dicem⁹ igit in pmis: q: naturales virtutes sūt laudabiliū opationū voluntariaz naturalia & imediata pncipia. Hoc est aiabus humanis seu q̄buscūq̄ aliis naturalr īdita & ipsa q̄les sunt naturalis māsuetudo: naturalis pietas: naturalis magnificentia seu magnanimitas: & gnalr noīa cōsuetudinaliū: & etiam aliarum naturaliter aliis cōgruunt & conuenienter aptantur. Stabilitio autem huiusmodi virtutū ē facilis. primū p diffinitionem quam posuimus vez: q: sūt laudabilium opationū voluntariaz naturalia & immediata pncipia.

Mos qd.
Habitus.
X
Nota.
Epilogat.
Virtutes natales q.

Hoc enī est de manifestis ⁊ ꝑ se notis. Nihil enī aliud virtus recta ratione intelligi vel nominari pōt. In substantijs enī nobilibus abstractis ⁊ īmaterialib⁹ manifestū est ꝯsiderare volētib⁹ ꝟtutes hmōi naturales vere esse ⁊ eisdem cōcreatas fuisse: si verū est ꝙ ꝑfecte create sint: hoc est in ipo actu perfectionis naturalis non in sola potentia quemadmodū sensit aristoteles de animabus humanis. Plato vero sic supradiximus econtrario. In hmōi enī substātijs non est necesse nouos habitus assuetudine operum generari: cum vires earum totum desursum recipiat: nihil deorsum. Causa aūt in hoc ē qm̄ ab his que postea sunt hoc est ab inferioribus nullo modorum passibiles siles sunt. Causa aūt in hoc est: quoniam omnino incontingētes sunt illis. In animab⁹ aūt nostris aliter est: qm̄ aīe nr̄e ꝯtingentes sunt illis. In animabus aūt nostris aliter est: qm̄ aīe nostre ꝯtingentes sunt quodammō corporibus suis ⁊ ideo ex necessitate cōicantes passionibus eoꝝ ⁊ ꝓpter hoc etiā recipientes impssiones multiplices ꝑ illas etiā ab alijs corporibus. Substantie vero abstracte adeo seorsum sunt: adeoq; longe ⁊ in regione multe dissimilitudinis: vt ad eas nō attigat passio aliq̄ ab his q̄ sub eis ⁊ postea sunt: nec consequatur illas impssio vlla ab hmōi: quin potius influāt de plenitudine ⁊ perfectione sua sup incōpleta ⁊ diminuta atq; indigentia que sub eis ⁊ post illa sunt. Ex ꝓpinquitate igitur ad pmum ⁊ vniuersalē fontem in ipsa creatione sua implent atq; complent cōplemento perfectionis naturalis: nihil expectātes a parte inferiorum. Cuius exemplum est in corporibus celestibus que in ipsa creatiōe sua vltima cōpletione sua completa sunt fm ipsos ⁊ nihil ab inferioribus corporibus expectantia nihilq; prorsus ab eis recipientia: influere in ea influctiones multiplices non cessant verbi gratia. Illuminationes: calefactiones: frigefactiones: humefactiones ⁊ desiccationes ⁊ hoꝝ omnium ꝯpationes totum desursum habentia: vnde in inferiora influunt. Sic substantie nobiles abstracte totum desursum habētes nihil ex deorsum vel recipiūt vel expectant. Anime vero nostre ex vtraq; parte receptibiles sunt ac perfectibiles. ⁊ ꝓpter hoc ex vtraq; parte influuntur atq; perficiunt. Hec aūt oīa alibi declarant. Manifestum igit tibi debet esse ex his: qꝛ ipse vires naturales in hmōi substantijs sunt sicut habitus consuetudiales: imo sicut mores: ꝙtū ad hoc. s. qꝛ ꝓmptissime expeditissime sūt ad volūtarias rectas atq; laudabiles opationes: quare virtutes sunt veri nominis licet naturales. ¶ Naturalitas enī neq; nomen neq; rationem vere bonitatis aut vere virtutis ab eis ꝓhibet. Alioquin deus altissimus ab vtraq; esset maxime ꝓhibitissimus cū maxime naturaliter bonitas ⁊ virtus de ipso dicantur. ¶ Amp̄. ꝙ vere bonitati vel virtuti ꝓpinquius. Et que maxime bono maximeq; virtuoso similiora maxime virtutes ⁊ bonitates ex necessitate sunt: quare virtutes ⁊ bonitates hmōi substātiaꝝ: maxie ꝟtutes ⁊ maxie bonitates sūt ipseq; subē maxie bone ⁊ maxie virtuose: cum bonitati ⁊ ꝟtuti dei altissimi virtutes earum ⁊ bonitates ꝓpinq̄ores sint ⁊ ipē hmōi substātie deo altissio ꝓximiores. ¶ Amp̄. q̄les dicem⁹ hmōi substātias naꝑalit bonas aut malas aut neutras: ⁊ iterū ꝟtuosas aut vitiosas. qꝛ q̄ neq; malas aut neutras. Neq; viciosas aut medias dicere aut credere fas est scdm statum suum naturalem: necesse est vt credātur ⁊ bone esse ⁊ virtuose: quare bonitates ⁊ virtutes naturales necesse est in eis esse. ¶ Ampli⁹ Quid dicemus in nobis mansuetudinē naturalē: pietatem naturalem benignitatem naturalem: magnificentiam naturalem patientiam naturalē: ⁊ ad hunc modum de alijs? Dicemus eas non esse virtutes: cum ꝯtraria eorum euidēter vitia sunt. Nemo enī dubitat ea que diximus bonitates quasdam eē licet paruas ac impeditas. Paruitas enī speciem non destruit sicut nec magnitudo. ¶ Amp̄. Si ista sola in nobis essent absq; vitijs contrarijs: essent inq̄ naturaliter: ⁊ per ea boni ⁊ virtuosi essemus. Quare manifestum est ea esse virtutes ⁊ bonitates naturales. Hoꝝ autem vestigia immo expresse similitudines inueniuntur in animalibus. sicut naturalis pietas in leonibus qua deuiantes siue aberrantes ad viam reducere dicuntur: ⁊ naturalis magnificētia qua ꝓstratis ⁊ coram se humiliatis hominibus ⁊ inferioribus ꝙ ipsi leones sint animalibus parcere creduntur: nisi vehemētia famis atq; necessitas cogeret. Eodem modo fidelitas ⁊ veritas an[...]cilie apparent in canib⁹. Silr pietas naturalis in lupis siue lupabus qua paruulos derelictos ⁊ a matrib⁹ expositos: ab alijs bestijs defenderet ⁊ etiam nutrire multis experimentis compertum est. Gratitudo vero erga benefactores suos i omni genere animalium reperit. Sicut in leone nostris temporibus a faucibus draconis cuiusdam ⁊ dentibus liberatos qui liberatori suo adeo gratus ⁊ deuotus extitit vt in medio exercitu mitissime se haberet et omni die venationum eidem iocundissima xenia ⁊ multiplicia presentaret. Reuertentemq; nauigio sequi ꝓhibitus per mare ipsum sequi aggressus est ⁊ natando deficiens in eodem extinctus. Sic ⁊ de delphin q̄ puerum panem sibi porrigere cōsuetum eousq; benefactorem recognouit vt eum per mare ꝙtū puer ipse vellet dorso suo insidentem vectitaret: ⁊ cū vellet ad litus eundem reuectaret. De his autem innumerabilia ⁊ legūtur ⁊ apparent videre volentibus Quis enī non miretur quorundam equorum fidelitatem vt ita loquamur q̄ in medijs conflictibus cōtra hostes ascensorum suorum pedibus ⁊ dentibus incredibili audacia ⁊ fortitudine dimicant: ⁊ de manibus eorum eosdem eripiunt ⁊ liberant. Plerumq; autem victoriam et efaciunt. Inueniuntur etiā in aīlib⁹ īcredibilia exēpla: ꝓudētie: ꝓuidētie: medicinalis scientie artis architectonice ⁊ astutie venatorie. Manifestum etiam est vt supra diximus: qꝛ in adam ⁊ eua ipse vires naturales virtutes fuerunt anteꝙ naturalia dona in eis illustrarentur gratuitis. ¶ De his ergo merito questionem hꝫ vtrū equales sint in quibuscunq; sunt. Et quidem in substantijs nobilibus ⁊ abstractis merito videri potest cum nec a parte creatoris sit inequalitas: nec a parte recipiētis. Ex vna enī luce solis: omnes radij descendentes super idem receptibile equales sunt ex necessitate. Sic ex luce primitiua q̄ ē deus altissim⁹ omnes radij quorumcunq; donorum super idem receptibile cadentes seu descendentes equales esse videntur. ¶ Et hoc vtiq; verum esset si naturalis esset influxio huiusmodi radiorum. Sed qm̄ voluntaria est ⁊ tota posita in beneplacito creatoris: liberum est ipsi creatori equales vel inequales radios: in q̄ ⁊ qm̄ voluerit influere. Et hoc est in q̄ pene oēs phi-

Margin notes (in order): Substātie abstracte an ꝑfecte sint create. — Aīe nr̄e cōicāt passiōib⁹ corpib⁹. — Influx⁹ corpoꝝ celestium in hec inferiora. — Nota. — B — Substātie abstracte bōe create. — Paruitas speciem nō destruit. — B — Vestigia ꝟtutum naturaliū i q̄busdā brutis. — C — Nota — D — Questio. — Influx⁹ virtutū naturalium.

losophi errauerūt. Cōsiderātes enim vnitatem naturalem creatoris omni modo impartibilem & indiuersabilem opinati sunt ex illo per se multitudinē aut diuersitatem esse nō posse. vnde & principio posuerunt: ex vno secundum q vnum non posse esse multitudinem. Et ex eodem per se non posse esse diuersitatem: causa autem erroris istius manifesta est: vt diximus ignorantia libertatis ipsius que est in vltimate elongationis a coactione & impedimento per omnem modū. Similiter & inconsideratio supeminentissime voluntatis eius qua promptissimum est ei facere quicquid voluerit: & sicut voluerit siue vnū siue multa: siue idem: siue diuersa. ¶ Amp. Secundum aristote. & sequaces eius sensus & intellectus duo radii sunt descendentes ab vno fonte & patre luminum super eādem animam humanam: nec tamē equales naturaliter sunt cum sensus euidenter promptior & expeditior atque certior. videtur in operationibus suis q intellectus. Statim enim vt creatus est operatur certissime ac perfecte. non autem intellectus neque in vita ista nunq perducitur ad profectū sue operationis. Similiter visus & olfactus duo radii sunt in vna & eadem anima brutali videlicet canina. Et videtur olfactus in eadem subtilior longe atque sublimior. Eodem modo & visus q auditus in nobis: & quidem secundum aristotelem diximus. ¶ Amp. Quid aliud est multitudo virium ī anima humana aut alia substantia nobili q radiositas in stella. Et quid aliud anima humana in corpore humano: q stella radiosa in nube: ex scientia eī anime humane emicat radiositas virium naturalium ī toto corpore pro captu singulorum membrorum: sicut ex ipsa stella existente in nube radiorum varietas & multitudo: radiositas autem eiusdē stelle vna esse & equalis videtur per totum. Quare vires omnes naturales & virtutes ex eadem anime humane essētia procedentes equales esse videntur. ¶ Rñdemus ī hoc q duobus modis diuersātur radii ex eadem luce micantes: primum ex propinquitate & elongatiōe sue originis. Debiliores enim sunt radii solis quanto ab ipso sole sunt elongatiores. Diuersantur etiā pro diuersitate receptibilium. In aqua enim debiliores sūt q in aere. Quanta autē diuersitas sit receptibilium radiositatis anime humane ī corpore humano manifestum est ex ipsa diuersitate operationum & organorum siue membrorum. Ossa enim in corpore humano non recipiunt nisi vitam. Oculi aūt recipiūt visum: & aures auditum: & ad hunc modum se habē de aliis. & forte verum est: q maioris luminis ē aīa hūana qūtum ad vitam q qūtum ad sensum vel intellectum. Et hoc est: quoniam a propinquiori fluit ex ea vite radius q sensus vel intellectus. Silr forsitam & motus. vnde & primo ista duo operaē in corpore humano vitam. s. & motum & etiam nouissime. Extincto aūt sensu per vehementiam egritudinis: & sopito intellectu adhuc vigent vita & motus in nobis. Non igr necesse ē vt radiositas anime humane: quā diximus vna sit equalis per totum. Hmōi aūt exemplum est in corporibus tā celestibus q terrestribus. Nō eī in sole equales sunt lumē & calor: imo lumen est maius & latius q calor. Neque in eodē corpore eq̄les sūt odor & sapor imo qn̄que odor maior sapore vt in quodam genere rosar. Et qn̄que sapor maior odore vt in pipe & de his sunt innumerabilia exempla. Fortassis enim iracundia in leone maior multis aliis eiusdē virtuti

bus. Et in reb9 mirabilib9 quibus magica naturalis vtiē inuenies quasdā virtutes precelle aliis & lōge eminētiores atque ostātiores eē virtutib9 naturalib9: q in eadē aīa vel eodē aīali inueniē. Scito aūt q naturalis pietas ī nobis: & naturalis māsuetudo: & alia hmōi nō sūt nobis virtutes: sed habilitates quedam & propinquatiōes ad ea q virtutis sunt. Hoc est ad operationes & passiones laudabiles: & forsitā non minus ad vitupera biles. Sicut enim q naturaliter magnifici videnē licz enim ad magnificentiā prompti vel aptitia & ad superbiam & indignationem propinqui sunt: & qui naturaliē pii dicūr sicut ad verā pietatē requirendā: aut recipiendam apti & habiles sunt. Ita & ad miaz quā phīlī vitiū vocāt. i. quandā miseriā cordis: q nec mortem galline vnius aut agni videre possint proni sunt: & in remissionis vitiū paratissimi. Sic & q ad constantiam videntur apti ex eadē dispositione ad pertinatiā erunt proni. In adam aūt & eua: & in substantiis nobilibus abstractis: completi atque perfecti sunt creati habitus hmōi: quoniam vires naturales in eis propter promptitudinem & expeditionem ad operationes laudabiles voluntarias habitus ipsi sunt. In nobis ergo ista sunt sicut inicialia semina q corrūpi pūt in vicia sicut diximus. Et hec vocat tullius virtutū initia dicens. Sunt inquit nobis īnata ipsa virtutū initia: q si adolere liceret & pateremur nos ad beatitudinē cum diuino munere ipsa natura perduceret. Et alibi vero vocat istas habilitates seu aptitudines igniculos a natura datos. Nos inquit igniculos & a natura datos restringimus. Hi aūt igniculi & hec initia seu semina sm aristo. non aliud intelligi debent q vires ipse naturales. Secundum platonem vero completi. Uerum quasi sepulti in terram corporis & obscurati nebulositate materie. Licet aūt opinatus sit aristo. platonis sententiā destruxisse ī libro metaphisicorum: & veritatem super hac re declarasse. Multas tamē questiones determinat difficiles pro & contra se reliquit: & rationibus platonis: vt opus nobis esset forsitan nec contradixit: nec respondit. Et ideo loco suo vel tractatui de substantiis nobilibus abstractis huiuscemodi reseruamus. ¶ In tantum igitur determinatum est tibi ad presens de virtutibus naturalibus vt q & cuiuscemodi sint. Quia vero affectiones nostras passiones vocat aristo. et viuere sm passiones recusat malum & vitiosum: perscrutandum est nobis de his. Non enim videtur sm ipm q amor aut odium: dolor aut gaudiū: ira aut aut pax: & cetera hmōi possint esse virtutes. Dicemus igitur in primis: q manifestū per se est quedam amanda esse & quedam odienda esse. Et q cōtingit quedam bñ & laudabiliter amare. Silr quedam bñ & laudabiliter odire. Passio vero q tñ passio est in eo q passio nihil laudis aut vituperii: nihil prius huius bonitatis hz aut malitie. Quare ista non tñ passiones sunt. Ex alienis enim inq̄tum aliena sunt: nemo dignus est laude vel vitupio. Passiones aūt inq̄tū passiones aliena opa sunt: & nō sunt patiētiā opa lz in eis sint cui9 exemplū est imago artifitiose sculpta & decorata. Non enim laudanda est imago de hmōi pulchritudine vel decore: cū in ea pulchritudo & decor passiones sint: & tñ ab alio: lz in ea sint. Sed tota laus debetur artifici sicut neque de contrario vituperanda esset. Eodem modo: si ista que diximus passiones tantū sunt & ab aliis in nobis. Non ex eis boni vel mali sumus: neque laudandi vel vituperandi.

Aristoteles.

Uisus promptior q auditus.

Obiectio.

Solutio obiectiōis supradicte.

Nota

Naturales virtutes proprie virtutes nō sunt

Miaz phīlī vitiū vocāt

Uitia cognata virtutibus.

Nota

Tullius.

Aristotel.

Plato.

Passiōes anime.

Passio sm tum passio nihil hz laudis neque vituperii.

Aliena nõ nostra. Sicut ex membris nostris: nec boni: nec mali sum⁹
nec laudandi vel vituperandi: q̄m vnumquodq̧ eo
rum alienum opus tantum est: nobis omnino nihil
ad hec agētib⁹ ab alio ĩ nobis factũ. ¶ Amp̄. Per
se manifestum est: q̄ ex frequenter irasci siue bene
siue male acquiritur ĩ nobis ad irascendum hitus:
quo iracundi dicuntur: vel dicitur ⁊ sumus. Simili
ter ex frequenter gaudere habitus generatur quo
iocundi dicimur ⁊ sumus. Manifestum autem est p
se: quia hmōi habitibus: vel boni: vel mali sum⁹ q̄.
re hmōi habitus bonitates ⁊ malitie sunt: ⁊ ꝓpter
hec virtutes ⁊ vitia. ¶ Amp̄. Hmōi habitib⁹ bene
⁊ male nos habemus ad passiões ⁊ ad operatiões
forinsecas voluntarias. Hmōi em̄ habitibus vł be
ne resistimus passionibus vel bene admittimus il
las vel male: quare hmōi habitus virtutes ⁊ vitia
sunt secundum ip̄m. ¶ Amp̄. Ex hoc maxime atq̧
potissimum bonus quis iudicatur q̄ amat q̄ aman
da sunt ⁊ odit que odienda sunt. Impossibile est ei
esse bonum qui amat que odienda sunt: aut q̄ odit
que amanda sunt. Quare amor hmōi ⁊ odium bo-
nitates ⁊ virtutes sunt: contraria vero ex necessita
te vitia. ¶ Amp̄. Quis dubitat auaritiam esse viti
um que vtiq̧ non est nisi amor inordinatus vel im-
moderatus pecunie. Similiter ⁊ inuidia: nonne vi-
tium est que vtiq̧ secundum ipsum est dolor de pro
speritate alicuius. Et generaliter inuidiam dicunt
dolorem alieni boni. Q̄ si amor ⁊ dolor tales vitia
Passiões q̄les scd̄m aristote. sunt erunt ex necessitate ꝯtraria eoꝝ ꝟtutes. ¶ Si-
quis autem dixerit: q̄ aristoteles non intellexit in
passionibus nisi malas dispositiões animarum no
strarum: ⁊ eas vocauit passiones ꝑ eo q̄ lesiones
ipsarum sunt. Non videtur aristoł. itellexisse. Pas
siones em̄ apud ipsum sunt dispositiones non ꝑma
nentes: sed statim transeuntes. Quemadmodum ĩ
libro predicamentorum manifestum est: vbi distin-
guit passionem a passibili qualitate: vbi ⁊ dicit de
passionibus: quoniam ab eis non fiunt denomina-
tiones. Non em̄ inquit qui ꝓpter verecundiam fa-
ctus est rubeus: rubeus dicitur. Non em̄ intelligen
da passio: effectus illatioq̧ actionis: sicut in libro
sex principiorum: sed dispositio solummodo non ꝑ
manens: ⁊ dicitur hoc comparatione habitus: qui
est firmus ⁊ permanens passio vero facile mobilis
⁊ non permanens ¶ Quicquid autē intelligat hic
aristoteł. oportet perscrutari de his an sint opera-
tiones nostre siue actiones licet interne ⁊ spiritua-
les. An sint vere impressiões. Aut enim fiunt in no-
bis ⁊ non a nobis. Et tūc manifestum: quia nec ha-
h bent laudem: nec vituperiuꝫ: neq̧ ex eis boni vł ma
li sumus bonitate vel malitia de quibus hic agiť:
sicut nec ex membris nostris nec ex aliis que in no-
bis vel facta sunt vł fiunt: sicut communiter ⁊ vsua
Passiōib⁹ non meremur. liter dicitur. Passionibus non meremur. Si vero
fiunt in nobis ⁊ a nobis: erunt anime nostre siľ ope
rantes in semetipsis: ⁊ ita agentes ⁊ patientes simľ
⁊ dantes sibi ipsis ⁊ recipientes a semetipsis. Hec
autem sunt contraria: quare non erunt in eodē vel
idem. Et ita vel non erunt in animabus nostris si-
mul: vel erunt in illis secundum diuersa: quare vi-
dentur anime nostre esse partibiles: sicut supra teti
gimus. Accidet etiam secundum hec: q̄ vno respe-
ctu erunt laudabiles ⁊ vituperabiles. Jam autem
diximus: q̄ nihil ꝓhibet alteram viriū agere in ea-
dem aīa vt appḣensiuā ĩ motiuā. Quemadmoduꝫ
imaginatio in desideratiuā: sicut dicit aristoteł. De
siderabile imaginatū mouet desiderium. imago er
go eius qđ est delectabile gignit desiderium: quem
admodum lumen gignit calorem. ¶ Utrũ aũt eadē Nota.
vis seipsam mouere: vel in seipsam agere possit: q̄- i
stionem hꝫ: vt supra tetigimus ⁊ de ipsa voluntate
videtur q̄ operationem suā q̄ est velle ipsa de se eli
ciat. Non em̄ velle naturaliter est ex voluntate siue
volendi actu vel habitu: sicut est ex calore caleface-
re vel calere immo voluntarie ⁊ libere. Impossibi-
le est em̄ ipsam velle aliquid inuitam hoc est nolen
tem velle illud. Declaratio autem hmōi facilis ē.
Sit a volitum: ⁊ voluntas nolit se velle a. Dico igť Acute vł sputat.
q̄ nolit se velle a: non vłt ea ip̄m a. velle em̄ nec que
ritur: nec fugitur: nec recusatur: nec oditur nisi pro
pter volitum. Quare si velle a: est recusatū vel odi
tum vel fugitur ꝓpter ipsam a. Multo fortius ipꝫ
a est recusatum vel oditum vel fugitum. Quare si
ip̄m velle a est volitum: multo forti⁹ ip̄m a erit no
litum. Manifestum igiť est qđ apud quēcunq̧ ē no
litum se velle a est nolitum ip̄m a. Declaratum igť
est impossibile esse aliquem velle ad iuitum. i. nolē
tem se velle illud. Quare quicūq̧ vult aliquid: aut
vult se velle illud aut sustinet. Manifestum igiť est
q̄ ex voluntate siue ex vi volendi non ꝓcedit velle
ad modum nature qđ est seruiliter: vt supradixim⁹
⁊ non libere: liberꝫ em̄ est volenti ⁊ voluntati ip̄m
velle super qđcunq̧ volitum cadat. Non em̄ potest
ad illud cogi vel trahi inuitus vt diximus. Eodem k
modo declarabimus tibi: quia non pōt voluntas si Volūtas q̄lis in hoīe.
ue volens ꝓhiberi vel impediri quī velit: immo q̄
vult se velle a ex necessitate statim vult ip̄m a. Et
hoc est q̄m non vult se velle nisi ꝓpter ip̄m a quare
magis vult ipꝫ a: velle em̄ non queritur nisi ꝓpter
volitum. ꝓpter quod aũt vnũquodq̧ tale illud ma l
gis. ¶ Juxta hūc m̄ dū negociari potes circa ama
re ⁊ desiderare ⁊ odire: sed circa odire ꝑ contrariū:
⁊ circa nolle siľr: verbi gratia. Si odit aliq̄s se odi
re a non odi a: ⁊ si non vult se nolle a non vult a: sꝫ
si amat amare a ex necessitate amat a: ⁊ si desiderat
desiderare a desiderat ip̄m a: q̄ aũt legiť ĩ psalmo.
Quia cōcupiuit aīa mea desiderare iustificatiões Psalmus.
tuas in omni tp̄e: ꝓculdubio qui sic concupiscebat
⁊ desiderabat desiderare iustificationes dei deside-
rabat eas: sed nō desiderabat eas eo desiderio: hoc
est tanto: ⁊ tam feruenti quo vellet eas desiderare
Alioquin non esset verum quod dicit Concupiuit a
nima mea desiderare. Nemo enim concupiscit vel
desiderat id quod scit se habere. Si enim quis desi-
derat se desiderare a proculdubio desiderat a: ha-
bet igitur desiderium ipsius a: ⁊ sentit illđ apud a-
nimam suam. Quare non desiderat illud: sed desi-
derat aliud desiderium ipsius a: quod nondum ha-
bet: vnde verum est euidenter: quia non desiderat
simpliciter desiderare a: sed magis quoddam desi-
derare a: aut qualiter: nec desiderat simpliciter desi
derium ipsius a: sed quoddam desiderium ipsius a
vel quale. ¶ Manifestum igitur factum est tibi q̄ m
voluntas liberrima est ĩ nobis a coactiõe ⁊ ipedi- Voluntas liberrima.
mento seu ꝓhibetiõe ⁊ hec est vna de excellētiis q̄-
bus hō ꝑcellit ceteris aīalibus ⁊ aīa rōnalis cete-
ris aīabus. ¶ Scito aũt q̄ ceteras vires mouet et
impellit necessitas tā ĩ nobis q̄ in brutis aīalib⁹: ⁊
hoc est videre ꝑ singula: vis eī nr̄a itellectiua neces
se hꝫ ꝯsentire ꝑmis ꝓpositiõib⁹: ⁊ ꝑmis ꝑncipiis: ⁊ oī-

bus ppositionibus que vocantur cōmunes animo-
rum cōceptiones aut dignitates. Similiter et cōse-
quentijs sillogismorū et etiam conclusionib⁹ eorū
postq̄ consenserit ppositionibus eorū. Non enim est
cōtradicere in huiusmodi ad interius rationē. Si-
cut dicit aristoteles. Quia igitur in talibus non ē
liberum virtuti nostre intellectiue consentire vel
dissentire: similiter neq; in oppositis eorū: manife
stum est eam esse necessitati subditam et obnoxiam
in parte ista. ¶ In quibusdam tamen sicut in tracta
tu de fide diximus liberum est et cōsētire vel dissē-
tire credere vel discredere: et pp̄ter hoc circa illam
imminet ei bonitas et malitia: laus et vituperium
meritum et demeritum atq; tandem pena et p̄miū.
De apprehensiuis autem inferioribus: et maxime
de his que apprehendunt a foris vt sensus. Non
enim liberum est visui iudicare album alteriu smo
di esse q̄ albū: neq; tactui de frigido vel calido aut
de quocūq; aliorum sensatorū suorū aliter iudica-
re q̄ put ab eo recipit aut patitur. Hoc est nō nisi
iuxta testimonium passionis seu immutatiōis qua
recipit a sensato. Est enim passio que imprimitur
sensui a sensato generaliter vel testis testificans a
sensato quale sit: et velut nuntius ex parte ei⁹ veni
ens: annuntians de eo quale ipsum sit. Idē est repe
rire in omnibus alijs sensibus egritudine vl' alia
occasione non impeditis. Quod dicimus propter
p̄stigias magorum et illusiones demoniorum. Idē
est videre de apprehensiuis ab intus: sicut in sensu
cōmuni imaginatiōe: et memoria. Nihil enim po-
test sensus cōmunis non impeditus vt diximus nisi
prout recepit a particularibus: et imaginatio sim-
pliciter. Nisi put recepit a sensu cōmuni: ac si dice
retur prout et traditum est. Est enim sicut paruul⁹
pingere nesciens aut non valēs pingere: sz qd̄ apd̄
ipsum est simpliciter ac vere loquens: et pp̄ter hoc
vulgariter dicitur: a pueris veritas auditur. ¶ Qz
si quis hoc obiecerit de monstris que nūq̄ visa sūt
aut alio sensu percepta: que tamen imaginantur et
effigiantur picturis et sculpturis: et etiam fabricā
tur varijs artificijs. ¶ Respondemus quia partes
eorum proculdubio sensibus percepte sunt: et ab il
lis imaginationi tradite. nec nouus est aceruus cu
ius omnis pars vetus est: nec simpliciter nouū ali
qd dicendus est facere qui sola vetera solummodo
aggregat. Similiter neq; figmentum simpliciter no
minandū est: cuius quelibet pars veritas est. Ma
nifestum aūt magis est in memoria: que non reddit
reminiscendo nisi que apud ipsam reposita vl' the
saurisata sunt. De motiuis aūt inferioribus manī
festum est singulas consideranti q̄ necesse sūt pas-
siones eorum: non libere vllo modo: et propter hoc
dixit Augustinus super genesim ad litteram: quia
bruta ex necessitate feruntur nō libertate seu volū
tate. Alioquin peccata et merita laus et vituperiū
virtutes et vitia locū haberēt necessario apd̄ illa.
Imputandum enī esset cani vel cato q̄ frustrum car
nis raperet: q̄ in alia animalia seuit: imputandum
inq̄ ad vicium et peccatum: et esset facienda iusticia
de eis sicut de hominibus: et querimonie deponē-
de: nemo autem sane mentis imputat leoni q̄ irasci-
tur aut prenominatis animalibus qd̄ rapiunt: vel
q̄ in alia animalia seuiūt. ¶ Qz si quis dicat q̄ ver
berantur canes et equi: et corā leonibus verberan
tur catuli vt corrigantur. Et quia aristot. dicit. q̄dā

Cōmunes cōceptiōes seu dignitates

N

Passio

Sensus cō munis

O

Nota

Memoria

Bruta ex necessitate feruntur

a talia disciplinabilia est in libro methaphysicorū.
Respondemus q̄ et ista que vocatur in eis correctio:
nec voluntaria ē neq; libera immo necessaria. Se-
quitur enim ex necessitate passiōis timoris seu isti
et voluptatis cuiuscūq; cui⁹ receptibilia sūt. Iste aūt
passiones generantur in eis ex necessitate q̄tum
ad ipsa: quia non est in eis virtus vel vis aliqua
qua illas repellant cum induxerit delectabilia vel
terribilia sibi: vnde nūq̄ nisi vi et violētia aliena ab
eis abstrahūtur: aut nisi metu: hec autē a foris sūt
non ab ipsis. ¶ Iā igitur declaratū tibi per singula
quia de omnib⁹ virib⁹ naturalib⁹ aīe rationalis so
la voluntas ē vsq;q̄q; libera. Vis autē itellectiua
secundū qd et in aliquib⁹: cetere aūt oēs necessitati
subdite vl' obnoxie naturaliter. Et hoc secundū ari
stotelez nō aūt secūdū nos et hoc tractabim⁹ i seqū
tibus scilicet in tractatu de originali peccato quā-
uis in tractatu de matrimonio et in tractatu de ba-
ptismo de hoc multa diximus quorum reminisci
oportet. ¶ Nunc autem reuertemur ad ipsaz volū
tatem et ipsum velle. Dicemus igitur q̄ sicut ipsa
liberrima est. Sic et velle qd̄ est prima et per se opa
tio ipsius: et ex illa exit siue pcedit liberrime: hoc ē
absq; necessitate q̄ sit a parte volūtatis: aut que a
foris adueniat. Tribus enim modis fluunt opatio
nes ex suis virtutibus seu viribus. Et primū qdē
inundatione plenitudinis: sicut ex fonte copiosissi
mo aqua: ex igne calor: ex sole lumen: et hic est mo
dus omnium naturalium opationum. Secūdo modō
alieno influxu seu influentia: et hoc modo fluunt ap
p̄hensiones et passiones animalibus brutorū. Ex
his enimque a foris adueniunt et sentimus et affi
cimur passionibus doloris: et gaudijs: ire: et man-
suetationis et sic de alijs. Tertio iussu siue iperio
sicut est motus in nobis et in alijs animalibus: et ea
que sunt ex motu: vt loquela: et artificiorū opera-
tiones: et etiam rerum necessariarum vt arare et se
minare et cetera hmōi. Virtus enim gressibilis nō
elicit ex se modum ambulationis nisi cū fuerit im
perata vel a voluntate vel ab aliqua passione: quē
admodum timor imperat fugam: spes insecutionē
ira percussionem: per pedem vel dentem vel cornu
vel aliud quodcūq; ex his que vice armorum dedit
creator animalibus. Eodem modo est et de loque
la que non exit ex lingua et labijs et palato et den-
tibus: nisi imperatis et vocem formare iussis. Et p
pter hoc recte diuiserunt philosophi virtutem mo
tiuam in duos ramos: vz imperatiuam mot⁹: et ef
fectiuam siue executiuam ipsius: et imperatiuus sub
limior motus voluntas est. Imperatiue etiam in-
feriores cōcupiscibilis est et irascibilis sunt: quas
secundū aristot. cōmunicamus cū brutis. ¶ Quar
tus vero modus preter istos tres ppōs: est volū-
tas ad cognoscendū difficilis: quo scz fluit vel exit
velle ex ipsa sponte tantuz sine impulsu necessitatis
et attractu: sed vt diximus liberrime: et ideo sēper
imputandum ad bonum vel ad malum. Non enī li
citum est vt cadat velle super ociosum: siue q̄d nō
prodest: et hoc ex parte iam declaratuz est tibi i his
q̄ precesserunt: vz vbi ostēdimus causas pp̄ter q̄s
opatio intellectus nō sequitur dispositiones rerū
super quas est. Videlicet pp̄ter quid scire vl' intel
ligere virtuosum non est virtuosum: et scire vel itel
ligē malū vl' viciū nō ē malū vl' viciosū: velle autē
bonū vel virtuosum bonum est et virtuosum: Simi

P

Sola volū tas libera

Nota diligenter

Q

Virt⁹ motiua in duos ramos

R

liter velle vel amare malum vel vitium malū est & vitiosum. Penes voluntatem enim residet tota auctoritas mouēdi mēbra: vt dicit augustinus. Et nos addimus q tota potestas & totum dominium & eius quod sumus: et omniū que in potestate habemus. Qua propter ipsum velle totam tradit voluntatem volito: & totam in volitum trahit: & totam alligat eidem: & adherere facit eidem. Quare p ipsū velle totum hominem trahit volitum post se & totum hꝫ subiectum. Non autem ita est de passionibus que sunt gaudere & tristari: & cetere huiusmodi. Ille eī non subiecte sunt voluntati: nisi lesa fuerit aut oppressa velut egritudine iacens prostrata: sicut tibi declarabit in sequentibus et insinuatur vtcūq in epistola Ad Rom: vbi dicitur Velle adiacet mihi: hoc ē iuxta me prostratum iacet: erigere se non valens. ¶ Scito igitur quia tribus modis fluit velle ex voluntate. Interdum enim de plenitudine eius sponte emissum siue emanans: et hoc gratis p omnia sicut accidit in eis qui vel virtutibus vel vicijs dediti sūt: Viri enim virtutibus ex toto dediti In omne bonū quod eis possibile est facere q cito aspectibus eorū vel cogitationibus oblatum fuerit corda eorū confestim declinantur. Similiter se habet et in eis qui prauitatibus dediti sunt vt in omne malum quod nequitias eorum aut pascat aut adiuuet i mira celeritate rapiuntur vt ea velint. Secundo mō exit consiliatum. In quibus enim retinentur obice dubitationis quemadmodum aqua parata fluere tenetur exclusorio. Quidam enim viri boni parati sūt velle quod bonum esse cognouerit. Sed ipsa dubitatio retinet in eis fluxum voluntatis: id est velle. Nolentes enim ipsum velle quod bonum nō est ipsum velle retinent donec aperiatur eis veritas que quidem apta: et intellectum eorū p deliberationem fluentem dimittunt fluere in voluntatem et exit nolle quasi sublato obice dubitationes atq periculi. Et licet illa detineantur et obice dubitationis atq periculi ipsa tamen voluntas est q se retinet ne fluat per velle vel etiam p nolle. Non enim est voluntas in alterius alicuius q in sua propria potestate. ¶ Tercio modo exit velle precatum: et hoc suggestionibus suasionibus et precibus. Et sic ipsi viri boni et etiam mali et de se et de alijs volentibus faciunt plerumq volentes et econuerso. Nulla enī alia est potestas humana apud volūtatē humanā nisi consiliatio suasio atq precatio. Quod eni muneribus interdum qui nolunt alias volentes efficiūt ad suasionis et suggestionis viā referendū ē. Moneta enim apud venales homines vicem obtinet & potestatem consiliorum & suasionū. Propter quod non consilijs sanis aut bonis suasionibus sed solis muneribus homines vilissime prostitutiōis ipudētissime aquiescūt. Et sicut procurantur viri sancti vt inclinent voluntates aliorum i bona. Sic & de suis voluntatibus hoc ipsum sanctis cogitationibus inspectione et auditu sacrorum diuinorumq eloquiorum satagunt procurare. Plerumq enim multa vellent se velle que nondum volunt. Nō eni idē dicere vellem et volo. Optatiuus eni modus ex re nomē habet. Qui ergo dicit vellem: optare se indicat nō autem precise velle. Qui autem dicit volo velle se precise idicat. Est ergo velle ab eo quod ē volo Sicut diffinitio aut decretuꝫ regis magnifici et pertinacis qui modis omnibus entitur vt fiat quod diffiniuit et vt seruetur statutum eius siue decretū. Et inde est q totum posse suum commouet & colligit et concitat: quatenus requirat res quas fieri statuit aut decreuit. Unde augustinus. Non est dicendus velle qui cum potuit non fecit. Est igitur differentia inter optare cupere siue desiderare et velle precise q ē ii trahi: rūpi: q ē ii a proprie aliqūtū et abire to talit post trahentem. Similiter & q est inter moueri suasionibus et allegationibus et persuaderi vsq ad diffiniendum. Qui enim dixit vellem: cupio vel opto vel desiderio moueri se indicat aliquātū & declinari in ipsum desideratum & cupitum. Qui autem dicit volo persuasum se indicat atq permotum iamq diffiniuisse et etiam executioni mandare ¶ Ut enī iam diximus Uoluntas vis est sublimior ipatiua motus et vires q sunt in lacertis musculis et neruis executiue sunt et motus mēbrorum: & eorumq p illum sunt: quales sūt loquela ambulatio fabricatio et huiusmodi. Ipsum igitur vellem ab eo q̄d est volo imperare est executoribus quos diximus Dicere autē volo hoc ē affirmare ipsā imperationem. Interdum autem facere ipsam imperationē siue impare videlicet cū animo imperandi dicitur Quēadmodū vt quis dicit seruiēti: volo vt facias hoc: intendēs per hoc impare eidē. Interdū dicit hoc amicus amico: volo vt facias hoc: & hoc ē quoniam per amiciciā alter alteri subiectus est. Propter hanc causaꝫ ridentur et merito ridendi sūt qui de his que precise et imutabiliter volūt consiliantē. non enim precise vult aliquid iuxta consiliū mutare partus est voluntatem. Alioquin non querit consiliū sed consensum. Quemadmodum balaam consulebat dominū. Numeri. xxij. Utrum eundū esset ad balaach regem moab qui eum vocabat ad maledicēdū populum dei Diffiniuerat enim apud se cupiditate itellectus et abstractus ire ad balaach. In sequētibus autem dabimus tibi similitudines plures et expressiones et exempla euidentiora de his. ¶ In tantū ergo ad p̄sens tibi determinatū sit q voluntas velut rex aut imperator est vsq quaq liber. & plene dominans i toto: eo q sumus aut nobis subest. Et q inferiores vires motiue pleno iure subsunt ei: velut serui parati parere omnibus mādatis suis: et hoc siue impatiue sint motus siue executiue. Sensus autem exteriores siue pticulares velut nuncij sunt discurrentes circumquaq: et que foris sunt vel fiunt in rebus sensibilibus renūtiātes. Sensus vero comunis et imaginatio & etiam memoria sunt sicut amaria vel libraria continentes olim que foris sunt vel fiunt vel facta sūt descriptiones: quemadmodum apud reges fieri consueuit. Intellectus vero sicut consiliarius est. Ratio vero sicut iudex: media probationum vt testes. Cū ḡ in agendis suis sequitur cōsiliū intellectus: prudenter administrat regnum suū volūtas cum secundū rationē iudicat facit iusticiam et iudicium in toto regno suo: & est rex sedens in solio iudicis q ituitu suo dissipat omne malum: sicut legitur prouerbiorū. xx. Cū autē dat se consilijs seruorum hoc est interiorum virū & sensuum dat se i seruitutem seruorum & ē sicut rex qui derelicto consilio & prudentia seniorū sequitur volūtates et consilia puerorum insensatorum: et ideo subuertuntur in regno eius iusticia et iudicium: et ē sicut princeps qui libenter audit verba mendaciū & ideo habet omnes ministros impios: sicut legitur

Augustinus
S
Velle ex voluntate quo mō fluit
Nota
T
V
Optatiuus modus
Augustinus
Uoluntas Y
Nota
Uolūtas velut rex Z
Sensus exteriores
Sensus cōmunis
Intellectus ratio A

pverbiorum. xix. Omnes enim vires impatiue inferiores et etiã omnes alie impietati eiusdẽ seruiunt: libidinose enim voluntati etiam seruit visus ⁊ auditus: et quecunqꝫ virium aliarum. Impii igitur sunt huiusmodi ministri quoniam impietatis ministri sunt et ꝓcuratores: sed culpa est impie imperãtis: Propter libertatẽ igitur atqꝫ dominationẽ voluntatis Genes. iiii. Subter te erit appetitus tuus ⁊ tu dominaberis illius. Manifestum est igitur ex omnibus q̃ diximus iam: passiones facile mobiles ꝓ vi

B bus q̃ diximus iam: passiones facile mobiles ꝓ visas quas supra ostendimus firmari posse in habit⁹ bonos ⁊ malos atqꝫ in bonitates et malitias: q̃ sunt virtutes et vitia ⁊ ideo amorem ⁊ odium: dolorem et gaudium iram et mansuetudinem: ceterasqꝫ huiusmodi cum habitum firmate fuerint virtutes et vitia: bonitates ⁊ malitias radicales atqꝫ fõtales ex quib⁹ ꝓcedunt passiones siue dispositiones bone et male exteriores. Et quicquid videatur aristot. (Aristoteles) iam mali mala facimus: non solum mala faciẽtes mali simus vel efficimur. Sicut enim nõ potest solui vel euacuari sermo veritatis: q̃ dicitur i euãgelio Mathei. vii. Non potest arbor bona fructus malos facere. Et iterum. Omnis arbor bona fructus

C bonos facit. Et eiusdem. xii. Aut facite arborẽ bonã et fructus eius bonos: aut facite arborẽ malã ⁊ eius fructum malum: ⁊ ibidem. Ex fructu arbor cognoscitur. Et rursus. De habundãtia cordis os loquitur. Et iterum bonus homo de bono thesauro cordis ꝓfert bona: ⁊ mal⁹ homo de malo thezauro cordis ꝓfert mala. Et eiusdem. xv. Que ꝓcedũt de ore de corde exeũt ⁊ ea coinquinant hominẽ. De corde enim exeunt cogitationes male homicidia adulteria ⁊ cetera. Similiter ⁊ marci. vii. Nihil ẽ extra hominem introiẽs in eũ quod possit eũ coinquinare. Et iterum. Que de homine exeũt illa coinquinant hominem. Abintus enim de corde hominũ male cogitationes ꝓcedunt: adulteria fornicationes ⁊ cetera. Et postea omnia hec mala ab intus procedunt et coinquinant hominem. ¶ Qualiter enim sẽsit aristotel. Qui qui consentit ad horam vel momẽtum vt neget deum. ⁊ qui blasphemat deum semel tantum aut occidit hominem: qḋ fit in momento: ꝙ nõ sit malus illa hora et morte dignus an non erit malus nisi cum multa milia hominuꝫ occideret: quis

D est qui non iudicet illum illa hora maluꝫ et morte dignum: Sꝫ forte dicet aristo. eũ non eẽ malũ habitu consuetudinario qḋ vtiqꝫ veruꝫ est sed grauiter (Nota) peccasset et egisset ꝙ est morte plectendum. Quia vero manifestum est malum eẽ qḋ operatus est homo huiusmodi ⁊ malam esse operationẽ: que vtiqꝫ mala non est: id est culpabilis: nisi malitia volũtatis ex qua processit. Si enim casu vel ignorãter ho

E minem occidisset: non imputaretur ad peccatuꝫ. ꝓ se igitur ex malitia voluntatis malus est: aut male fecit non ex malitia operis. Quare poti⁹ male volentes siue mala mali sumus: q̃ mala facientes: ⁊ iterum intus: id est in corde vel anima peccantes: magis peccamus q̃ foris mala operantes. ¶ Amplius. Malicia vel bonitas quibus mali vel boni sumus: certum est qꝛin nobis sunt: et apḋ animas nostras sunt. Ex illis autem ꝓcedunt mala opa q̃re ex illis mala facimus: ex illis ergo mali sumus ⁊ mala facimus. Quare male agere frequenter ex malitia ẽ iniusticia que ẽ apḋ aiaꝫ qua mali sum⁹. Nõ igitur ecõuerso ex male agere frequẽt mali sum⁹.

¶ Amplius. Quis dubitat quin malitia interior voluntatis crescere possit et firmari in habitum absqꝫ vlla operatione exteriori: quia absqꝫ eo ꝙ freq̃nter male agere malus potest fieri quis: sicut apparet euidenter in ira: que tanto amplius crescit imo feruet et ardet quanto minor et rarior fuerit opatio eius exterior. Et hoc manifestuꝫ est: siue ei opatio eius exterior vindicta sit siue victoria per eã mitigatur atqꝫ quiescit. Nullus autem dubitat irã esse vnam ex maximis maliciis atqꝫ viciis: quare manifestum ẽ non ex frequenter agere vel bene vel male: nos effici bonos aut malos sed magis ẽ conuerso. ¶ Amp. Ex eo qḋ quis semel tãtum cogitaret in mortem principis: iudicatur ꝓditor et reus maiestatis: ⁊ haberetur vnus de pessimis: et punitur pena grauissima. Similiter et ex eo ꝙ aliquis vnum solum occidit hominem per malitiã: similiter ⁊ sacrilegus iudicatur: qui ex vna sola violatiõe sacri loci: et ad hunc modum aliis maleficiis: nec est lex aliqua istiusque consuetudinem expectet. Nec est dubium quin leges diuine et seculares recte iudicent. Male enim esset rebus humanis: si consuetudo expectaretur i maleficiis: et non iudicarentur essemali singulorũ maleficiorũ perpetratores et ꝓ singulis maleficiis. Omnia enim sacra prius cõtingere. ⁊ omnes principes occidi et omnes homines etiã: ⁊ omnes ciuitates incendi atqꝫ subuerti: q̃ omnes malefactorum perpetratores in suis maleficiis cõsuetudinarios fieri. ¶ Debes autem reminisci hic quatuor modos quos supra assignauimus quibus generantur habitus. Aristotelis igitur intentio non videtur hic alia esse nisi ꝙ vel de habitibus cõsuetudinalibus solummodo loquitur: vel de his habitibus qui laudem ciuilem seu popularem pariunt aut vituperium. Et reuera In nullo genere bonitatis vel malitie consueuit cõmunitas ciuium laudare vel vituperare ex vnico opere bono vel malo quasi ex vnius solius testimonio: sed magis ex pluralitate aut eorũdem operum vel similium cõsuetudo est veri nominis et rationis: leges autem tan q̃ intendẽtes consulere saluti hominum et vtilitati atqꝫ paci: malitiam statim vbi deprehendunt ꝓcidũt vt inimicam hominibus: immo vt radicẽ ꝓditionũ vt pestem et vt causam tempestatis atqꝫ turbationis rerum humanarum: nõ sinentes eum crescere: nec mittere radices. Merito ergo malos iudicant leges: et legumlatores maleficiorũ singulorũ actores: malos inq̃: id est noxios: ⁊ aliis pestilẽtes. Si enim vnum homicidium inultum remaneret: ꝓcederetur occasione illius ad multa: tam ab his quib⁹ impunitas incentiuũ cõsueuit parere delinquendi tam ab amicis occisi vindicare factuꝫ volentibus q̃ ab amicis occisoris: propter qḋ ipsum homicidium pestem diximus quia taꝫ late depasceret velud incentiuum nisi seueritas legum illud statim extingueret. Viros igitur bonos dicere non cõsueuit cõmunitas hominum: nisi quorũ bonitas est: eis multiplicium bonorum testimoniis approbata. Similiter neqꝫ malos: hoc autem est propter subitas et trãseuntes velociter passiones. bonas vel malas: ex quibus non ausi sunt homines iudicare bonos vel malos: quia non est eis visum. conueniẽs iudicare homines nunc bonos nunc malos. Neqꝫ tam bene eẽ mutationem a bono in malum aut econuerso. Eã voce igitur vtuntur legumlatores ⁊ leges nominã

Marginal notes: Aristoteles; Nota; Nota de passionib⁹; Nota; F Aristoteles; Lex ciuilis malos iudicat ex vno actu; Viri boni

bus bonitatis et malitie: et cōmunitatis hominum que sequitur aristotelem in hoc. ¶ His igitur ita positis: restat nobis perscrutandum de ipsis virtutibus naturalibus quid vel quantum possint ex eis qui eas perfectas habent: et quatenus differant operationes earum ab operationibus gratuitarum. Similiter et fines earum a finibus: vbi etiam determinandū non dubitat: an sole sufficiant perfecte bonū facere deo que altissimo acceptum. Ponentes igitur quandam prudentiam et scientiam naturalem virtutem esse ex causis et rationibus quas diximus: quas sufficere tibi debere non dubitamus. Querimus in primis an res sciantur vel cognoscantur huiusmodi scientiis et prudentiis. Et videtur in primis quia res quarū ignorantia nec turpis est nec vituperabilis: sicut rerum geometricarū et philosophicarum et arithmeticarum: et generaliter mathematicarum. eodem modo videntur et res naturales ad huiusmodi scientias non pertinere: pro ignorantia enim rerum huiusmodi nemo est dignus vituperio: nemo culpandus: earum igitur solarum rerum cognitio: quibus vita nostra vel laudabilis vel vituperabilis est et bona: vel mala: ad istas virtutes pertinere videtur. Qui enim diffinierunt phisicam artem esse viuendi: vt tullius et seneca: philosophiam posuerunt procul dubio rerū huiusmodi solarū scientiā. ¶ Amplius. Sola ignorantia et ne viuendi erubescenda est et vituperanda atque culpabilis: sicut docet apuleius per inductionem. in libro de demonio socratis. Interrogatus idest an scias statuas facere: audacter respōdebis nescio: nec pudet me non esse statuificum. Interrogatus autē an scias bene viuere: non audebis dicere nescio: vel me tu menda cū: vel pre erubescentia que est iuste reprehensionis timor. Quia igitur hec erubescentia naturalis est: et ideo est apud omnes manifestum istā naturam in nobis erubescere istam ignorantiā: quare et non subsistere eam in nobis. Quare manifestum hanc scientiā naturaliter gignere in nobis. ¶ Amplius. Bene viuere requirit a nobis ipsa natura: et naturaliter tenemur bene viuere: quare et ad omnia que requirit ipsum bene viuere: et per hec ad scientiam earum rerū: quibus vita nostra bonificatur. ¶ Amplius. Que est lex in corde hominis naturaliter scripta: nisi ratio mandatorum naturalium honestatis et quid est ipsa inscriptio naturalis earum: nisi scientia naturalis ipsarū? ¶ Amplius. Quia verum procul dubio est quod dicit Tullius quia natura auidissimi sumus appetentissimique honestatis. Nullū autē bonum appetitur nisi bonum et quātinus notū. Quare natura scientissimi sumus honestatis. nihil enim est honestas nisi bonitas vite. Eadem autē scientia est bonitatis vite et bene viuentis. Quare naturaliter scientes sumus bene viuere: et propter hoc eorum que ad bene viuendum pertinent. ¶ Amplius. vt ipsemet tullius dicit. nemo nos inspicere potest qui non cognoscat nos ad honestatem natos. Quare finis propter quē sumus et ad quem naturaliter tēdimus: honestas est. Unicuique autem creature innata est virtus mouens ipsam atque producens ad finem propter quem est. Quare nobis innata est virtus que ad honestatem nos perducat nisi impediatur: et quia ad honestatem non venitur casu nec ignoranter: necesse est nobis innatam esse scientiā ipsius. ¶ Amplius. Sicut pondera sunt in corporibus: ita affectiones in animabus vt dicit augustinus. pondera autē naturalia sunt in corporibus: et naturaliter ea inclinantia et inducentia in loca sue quietis naturalis: igitur et affectiones sunt naturales in animabus naturaliter: et inclinantes eas et inducentes in statū sue quietis naturalis. Status autem quietis animarū nostrarum naturalis beatitudo est. Beatitudo autē nō est nisi honestas vt docebimus in sequentibus: quorum autē affectiones nobis innate sunt naturaliter horum et cognitiones naturales: quia cognitiones honestatis seu beatitudinis. ¶ Amplius. Si oculus est in homine propter aliquē actum proprium vt propter videre: et auris propter audire: et ad hunc modum de aliis: erit et totus homo ex necessitate qui erit eius actus proprius similiter. Et si equus est propter aliquē actū proprium: et ceruus et bos et vnūquodque aliorum animalium. Inde erit homo similiter: quare erit actus eius aliquis proprius. ¶ Amplius. Actus proprius hominis hic est qui maxime eum decet: et maxime in eo requiritur. Maxime autem decet hominem bene viuere et maxime in eo requiritur: quare inter omnes scientias scientia bene viuendi in eo maxime requiritur: et maxime illum decet. ¶ Amplius. Secundum ordinem nature aut est hominis aliud proprium officium id est aliquis congruus actus sicut est cambus hominum custodia: et rerum ipsorū et equis cursus: et aut hominū vectitatio: aut aliquid tale ita de aliis aut nullus est proprius hominis actus. Quod si nullus est proprius eius actus et officium. Minori ergo cura prudētie diuine creatus est quam alia animalia. videtur etiam secundum hoc inutiliter et vane creatus quemadmodum vas nulli officio certo deputatum inutiliter et vane videtur fabricatū. Quod si dixerit: quia hominis multi sunt actus: et propter illos creatus est omnes autem illi aut eqles sunt: aut est in eis aliquis prestantior. Manifestum autem est: quod non omnes equales sunt: quia videre et audire inequales sūt et iterum edificare aut arare aut seminare et deum colere vel bene viuere inequales sunt. Quare manifestum est aliquē in istis vel aliquos prestantiores esse. Nihil autem est in eo vel equale et quod est bene viuere: vel eo prestantius. Quare bene viuere est actus eius nobilissimus et optimus. Optimū autē in vno quoque illud finis illius et actus proprius ipsius naturalis. In vno quoque vero vno existēte optimo naturaliter cetera naturalia adminicula sunt: et propter illū et quoniam naturaliter natura docet vnumquodque naturalem et propriū eius quare naturaliter natura docet hominem bene viuere. ¶ Amplius. Si cantoris verum et propriū officium est cantare: et lectoris legere: et non est veri nominis cantor qui nō scit cātare: et ita de aliis: nec veri nominis textor qui nescit texere: nec erit veri nominis homo naturaliter qui naturaliter ignorat bene viuere: et qui prohibitus est naturaliter bene viuere: prohibitus est naturaliter esse homo. ¶ Equidem secundū aristotelem: creantur et nascuntur homines perfecti prima perfectione que est nature: quod est dicere perfectionem materie et forme. Hoc est anima et corpore potentiis et viribus perfectibiles sunt autem secunda perfectione: que est scientiarū et virtutū decorum secundū platonem vero vt sepe tetigimus vtroque modo perfecti: sed perfectio secunda in eis impedita est: quam nos secundū opinionem ipsius narrabimus in sequentibus et declarabimus secundū veritatem. ¶ In tantū autē hic declarare intendimus quod scientie naturales secundū tres intentiones vel modos dicuntur. Et

Questiones de naturalibus virtutibus

Tullius
Seneca.

Apuleius

Lex in corde hois

Tullius

Similitudo

Actus hominis ppus

Bene viuere ppū hois

Similitudo bona

Scientie naturales tribus modis — primo quidem naturales intelligũt: id ẽ naturaliter insite vel edite: hoc est ex ipsa natura: q̄les et in substantiis naturalibus hoc est nobilib⁹ ꝛ abstractis esse sugius diximus. Secundo naturales dicũtur: hoc ẽ ab ipsa natiuitate seu creatiõe date q̄les adam ꝛ euam habuisse diximus. Tertio naturales dicitur ꝑ sola naturalia: hoc ẽ absq; doctrina ꝛ reuelatiõe acquisite. Unde ꝛ ꝓpter hoc naturales nobis et interdũ innate dicunt: quia interdũ nõ afforis nobis aduenire: sed magis ab itus: hoc ẽ ex itimis naturaliu; nasci et prodire: ꝓpter quod dicit Aug⁹. Quia innata sunt nobis amor boni ꝛ notio veri: intelligens innatas: hoc est abint⁹ siue abitimis nostris naturalib⁹ natas. Ex his igr̃ q̄ dixim⁹ manifestũ est tibi: quia scientie iste naturales quas ꝟtutes vocam⁹: nõ sunt nisi de his q̄ ꝑtinent ad bene viuere siue ad honestatẽ: ꝛ hec sũt regule naturalis honestatis: q̄lia sũt deũ esse timeduz. In deũ esse sperandũ: deũ esse diligendum: deũ esse honorãdũ: deo esse obediẽdũ: deinde omnib⁹ aliis subueniendũ neminẽ esse ledendũ: nulli iiuriandũ: nulli fraudẽdũ: cũ omnibus iuste et pie et vere agendũ: tertio rebus q̄ post nos sunt sobrie ꝛ moderate vtẽdũ ꝛ non sine gratiarũ actione vt pote dei donis et beneficiis: vides autẽ quia regulas honestatis naturalis in tres ꝑtes diuidim⁹: quarũ prima ꝑtinet ad deũ. Secunda ad nos. Tertia ad res q̄rum nobis vsus a largitore bonorum ꝯcess⁹ est. ¶ Si quis autẽ querat: ꝓpter quid sciẽtie hmõi virtutes sunt iaz respondimus in tractatu de fide ꝛ ĩ eis que ĩ isto tractatu ꝓcesserunt: quia ipse sunt ꝛ fortitudines virtutis nostre intellectiue: ꝛ armature ipsi⁹: ꝛ ꝓncipia laudabiliũ volũtariarũ operationũ. Quẽadmodũ ignorãtie ꝛ opiniones cõtrarie ꝛ culpabiles sunt ꝛ vitia: ꝛ operationes earũ culpabiles ꝛ pena digne. ¶ Si quis aũt querat quis ẽ mod⁹ cognoscẽdi hmõi scientias: videlicet an sit sicut est cognoscere ꝑ sensũ: puta ꝑ visũ aut auditũ. An sicut ẽ intelligere ꝓncipiorũ an sicut ꝑ demonstrationẽ. An ꝑ aliam viã ꝓbationis. Rñdemus quia mod⁹ cognitionis est sicut intellectus ꝓncipiorũ ꝑmorũ disciplinaliũ aut doctrinaliũ: ꝛ forte nobilior ĩ hoc: quia rerum istarũ cognitionẽ tanto itimius impssam: ꝛ tãto magis adherentẽ voluit esse bonitas creatoris substantiis hmõi q̄ reruz doctrinaliũ aut disciplinaliũ hoc est mathematicorũ ꝛ naturaliũ: q̄nto vtiliorem ac salubriorẽ eisdẽ sibiq; honorificentiorẽ eam esse cognouit. In animalibus vero nostris etiam aliq̄tenus similiter se habet q̄ ꝛ facili⁹ et ꝓfũdius intrant ꝛ recipiuntur ĩ animas nostras: ꝛ fortius adherent eisdem: q̄ res ꝓnominatorũ ꝓncipiorum et hoc est quoniã omnis virtus ꝛ omnis potẽtia magis accõmoda est et prone naturaliter ad ea quibus expeditur et adiuuatur ad id quod est optimum suum. Hoc est ad finem et ꝑfectionez suã virimam q̄ ad alia. Quia igitur res iste sunt ad bene siue beate viuere magis q̄ alie: ideo et facilius et intimius eas admittunt anime nostre sicut et aera intimius recipiunt corpa nostra q̄ aquam: vt pote vite vtiliorem ac magis necessariam. ꝛ ipsi homines magis vtiles sibi homines magisq; necessarios intimius recipiunt: hoc est in maiorem amicitiam ac familiaritatez. ¶ Si quis vero querat: vtrũ diuersificentur huiusmõi scientie ꝓ diuersitate recipientium. Respondemus q̄ non sicut neq; visus habitus pro diuersitate visorũ: causa autez in hoc est quã assignauim⁹ de fide quare nõ diuersificantur tanta diuersitate creditorum. ¶ Q; si quis querat vtrum scientie ille lex ipsa naturalis fuit que dicitur scripta esse in corde hominis: ade scilicet ꝛ eue naturaliter. id est a natiuitate vel in nobis sicut expo suimus. Respondemus: q: scientia ꝓprie veritatis est veritas aũt affirmationum et negationũ ꝓpe. De modis enim locutionũ sola affirmatio aut negatio veritatem habet aut falsitatem: lex aũt in eo q̄ lex imperatiua est. Unde nec dicitur vera nec falsa: sed magis iusta vel iniusta: tenenda vl̃ non tenẽda. Et ideo lex est continentia siue aggregatio mãdatorum. Est ergo scientia eius qđ est deuz esse timendum: lex vero eius qđ est deum timere ꝓpriet similium. Sacri tamen doctores et vsus cõmunis interdum cõfuse ambobus vtuntur et nos aduersitate acceptionũ ꝛ intentionũ legis in precedẽti tractatu vez de fide et legis vel legibus. ¶ Jam ergo declaratum est tibi ꝑ hec: qui et quales sunt scientie ꝛ prudentie naturales que nomine virtutum digne sunt. Et etiam ꝓpter quid virtutes nominate sunt: ꝛ etiam quarum rerum sint et quis modus cognoscendi in ipsis: ꝛ q: res huiusmodi sunt res que pertinent ad bene siue beate viuere ꝛ contraria earum. Ex quibus manifestum ẽ etiam tibi q: non essent create perfecte substãtie nobiles ꝑfectione naturali sine eis: immo cum iperfectione erubescenda et turpi: q̄ essz ignorantia vel inscientia bene seu beate viuendi. Et idem sentienduz ẽ de animabus ade et eue. Si quis autem querat: vtrũ alias etiã scientias hoc est rerum aliarum habeant naturaliter huiusmodi substantie: sicut habuerint eas adã et eua ex sua creatione: videtur nobis q̄ sic. Nõ ãt eiusmodi scientias quales acquiruntur apđ nos ꝑ vias ꝓbationum: sed cognoscere eorũ in rebus huiusmodi erat: sicut videre interius. Hoc est intelligere sicut diximus neq; ociose vel superuacue ĩ eis sunt sicut neq; in bene vtentibus apđ nos. Multa enim mirabilia dei sunt in rebus illis. Et propter hoc cognitio earum rerum bene vtentes erigit: ꝛ dirigit ad magnificandum creatorẽ. Nec parum laudis et glorie sue detractũ fuisset creatori apud eas hoc est apđ substantias abstractas nobiles ꝛ adaz et euẽ si tot ꝛ tanta magnalia creatoris que sunt in rebus naturalibus et mathematicis ignorarent. Ipsis etiam non parũ splendoris ꝛ luminis: si sciẽtias istas non haberent defuisset: essetq; intellect⁹ earum magis tenebris obsessi et inuoluti: si nec celum nec terram nec aliqua de his q̄ in eis sũt cognoscerent. Essent eñ quẽadmodũ homo viator q̄ nichil nisi gressus suos et finẽ itineris ꝛ vestigiã sua videret q̄tũ ad omnia alia cecus. Si quis vero q̄rat. vtrũ vna numero sciẽtia sit eis vel esset illis: q̄ cognoscerent omnes huiusmodi res videtur nobis q̄ sic. Sicut enim vno lumine visus videm⁹ oĩa visibilia visu nostro naturali. Sic tam isti q̄ illi: ꝛ lõge sublimius atq; nobilius omnia intelligibilia intellectu naturali intuentur et intuebantur: ꝛ hoc simul. Causa aũt in hoc est: q̄ñ non per passiones a rebus sicut nos visibilia cognoscimus: ꝛ ideo nec tempore nec vicissitudine indigebant ad illa oĩa ĩtuẽda. Hec aũt discutiem⁹ ꝛ ꝑscrutatius ĩ tractatu de hmõi substãtiis. Hic eñ ꝑter ꝓpositũ ẽ. Potissimũ aũt hãc scientiã ꝟtutẽ vocam⁹: secũm qđ dici-

Margin notes: Nota; Nota; Questio; Lex quid; Epilogus; Questio; Scientia ade et eue qualis

git ad bene viuendum: quoniam erigit et viuificat possessorem: mouet et concitat ad faciendum que facienda ostendit. ¶ Si quis aũt querat vtrum scientia hec lr̃is descriptibilis sit: et sermonibus interpretabilis. Respõdemus q sic aliquatenus: veruntamen impossibile est sermones nostros vel descriptiões respondere hmõi intellectui vel sciencie sicut in eodem tractatu ostendemus. ¶ His aũt ita determinatis trãsibimus ad virtutes naturales affectiuas et incipiemus ad affectionum potissima ac nobilissima. Et videtur in primis amor iste omnium esse maximus. Iuxta illud: propter qđ tale vnumquodque et ipsum magis tale. Quare que naturali amore diliguntur: maxime diliguntur: videtur autem vel nihil habere laudis diligere se vel bona sua pro eo q adeo naturale est: et nihil habet difficultatis omnino et potissimũ: ex verbo euangelij. Math. v. Si diligitis eos qui vos diligunt quam mercedẽ habebitis? Et iterum Luce. vi. Si diligitis eos q vos diligunt que vobis est gratia. Nam et peccatores diligentes se diligunt. Eodem modo nihil videtur habere laudis vel gracie: id est regratiationis diligere patrem et matrem propter eandẽ causã. ¶ Amplius Si dilectio non est nisi bonum inquantũ bonum nec debet esse: et pater et mater non est melior: q vel inquantũ pater aut mater q sine his. ergo non sũt magis diligendi cũ his vel propter hec: q sine his. ¶ Amplius. Ista sunt in differentia paternitas vz et maternitas et cetere attinentie: et nihil addunt bonitati: ergo nihil addere debent dilectionis. Quare non est tibi magis diligendus pater tuus q alius quilibet homo. ¶ Amplius. Si non sunt diligenda bona nisi inquantũ bona vel q bona: ergo equaliter bona equaliter diligenda. Quilibet ergo bonus equaliter patri tuo erit tibi equaliter diligendus. ¶ In his aũt et in huiuscemodi omnibus sciendum est q amor naturalis non est in bonum: inquantum bonũ simpliciter: immo in bonum determinatum: hoc est in bonum hoc: et propter hoc: et non eque bonus sit pater tuus cuicũq alij simpliciter: non tamen equaliter diligis eum: nec equaliter est tibi diligendus qm non equaliter est tibi bonus et alijs. Neq sequitur. Isti duo homines sunt equaliter diligendi. ergo sunt equaliter tibi diligendi. Sicut neq equaliter boni: ergo eq̃liter boni tibi. Si quis aũt diligẽter intueat sermones istos: nõ ẽ melior pater inquantum pater aut mater q sine his. Si de bonitate naturali intelligat falsum dicit etiã simpliciter. Qui enim pater est habz bonitatem quam hz inquantum homo et insuper bonitatem que est vtilitas generationis que est bonitas redundans et superfluẽs: vnde nõ solum melior est tibi bonitate naturali sed etiã melior simpliciter. Fecunditas enim nõ parua bonitas est et hoc agnoscimus omnes in ouibus et bobus. et etiam arboribus et agris: q hec omnia meliora iudicamus ex fecunditate et fertilitate. Similiter non sequitur: si aliqua duo sunt eque diligẽda: q peccet quicũq non eque diligit ea q̃libet sint eque diligenda: non sunt tamen eque diligenda vnicuiq: secundum hanc causam eque diligendus esset cuiq bonus vnicuiq: vt ipse sibi: et magis bonus diligẽdus essz vnicuiq q ipse sibi. ¶ Nõ aũt videtur iste ordo nature vnde vsualiter et cõmuniter dicitur de charitate q ordinata charitas incipit a se ipsa: hoc est a proprio subiecto: et hoc idem quantum ad homines videt: vz q inter homines vnusquisq seipsũ in pmis et marie dilectiõe naturali diligat: et diligere teneatur. ¶ Mirabile autem et difficile videtur ad cognoscendum. Utrum aliquis diligat se an etiam diligere possit: Dilectio enim vinculum ẽ et ligatura. Quomodo autẽ potest esse vinculũ eius dẽ ad semetipsũ aut ligatura: et q̃liter intelligatur aliquis esse ligatus sibi ipsi. ¶ Amplius. Si dilectio amicitia est quõ erit in vno solo: et cum relatio sit quõ erit vnius ad se: Amicitia enim relatio ẽ genere equiparantia specie in pdicameto relatiõis ¶ Amplius Sicut fraternitas corpalis non potest esse nisi inter duos ad minus: sic neq fraternitas spũalis nõ ẽ nisi amor aut dilectio: quare nõ potuerit esse nisi iter duo. ¶ Amplius. Quid ẽ amor aut habitus nisi largitas vltra quã nõ est largitas et amor actus nisi donũ omniũ donorũ pmum et maximũ Largitas autẽ et datio nõ sunt vnius ad se: et hoc quoniã datũ est magis naturaliter apud dantẽ q apud recipientez. Quare si idẽ esset dans et recipiẽs amorem esset ex necessitate maius et minus amor apud ipsũ. ¶ Amplius. Quid est dare nisi trãsferre in accipientẽ: et datũ facere suũ accipientis: et hoc p donationẽ: cũ alias non esset illius quomõ autẽ erit hoc vnius ad se. ¶ Amplius. Dantis pmũ naturaliter est datũ q accipiẽtis. Quare si idẽ ẽ dans et recipiẽs: naturaliter erit hmõi donũ quod ẽ amor naturaliter prius et posterius i eodẽ. ¶ Amplius. Secũdũ qđ ẽ dans et secundum quid recipiens. Et quõ largus ẽ eque diuitem et eque habundantẽ videlicet semetipsũ ppter hec alia nullo mõ videtur amor posse esse eiusdẽ ad se: nec pprie esse dictũ illud apli in. ij. ij. ad thimo. q in nouissimis diebus erũt homines se ipsos amantes neq illud. Augus. in libro de ciuitate dei quia fundamentũ ciuitatis babilõice ẽ amor sui et crescit vsq ad cõtemptũ dei: sed eo tropo dictũ est de hmõi hominibus qui querũt q̃ sua sũt Quẽadmodũ enim qui amat alterũ et querit q̃ sua sunt et multi querũt q̃ sua sunt ac si amarent seipsos dicuntur effectu non affectu: q nõ videtur possibile q affectũ amoris possit aliquis habere ad semetipsum nec ex affectu quem habeat ad semetipsum querit quis diuitias aut delicias sed ex affectu quẽ habet i ipsas solũmõ: ppter se eni diligit voluptuosus delicias: hoc est esse ppter ipsas delicias tñ. Similiter et veri nominis auarus aut cupidus diuitias. Et similiter se habet de alijs: nec ambitiosus honores. Nõ ei ad se trahũt res hmõi: sed post illas abeunt eis adherentes et serui eorũ effecti: turpissima et vilissima seruitute. Melius autem ac rectius sciendũ est: q amor potest esse et est alicuius ad hmõi autẽ declaratio duas habet modos. Primus est p diffinitionem seu rationem ipsius amoris. Amor enim verissima ratione non ẽ nisi intentio inquirẽs aliud: hoc est mouẽs ad obtinendũ illud et hoc iterum est secundum duos modos: q vl mouet ad acquirendum idipsum in quo est: et tũc merito nominatur concupiscentia: vel cupiditas: vel ãbitio: aut aliquo alio ex nominationibus huiusmodi. Manifestum est q cõcupiscentia amor est voluptatis et in ipsam voluptatem: et est inquisitio eius et mouẽs ad obtinendum eam. Similiter cupiditas diuitias et ambitio bonorũ inquisitrices sunt et mouẽtes ad obtinendum eas et quietantes motuz in eis. ¶ Secundus modus est quo amor est intentio inquirẽs

Bona questio

Nota

Amor naturalis

Nota

Deligere se ipsum quid et quo modo

Acute disputat

Augustinus

Amare se ipsũ figuratẽ dicitur

Quibus modis quis se ipsũ amat

nõ illud in q̃ est sed illi:secũdũ quã intentionẽ ami-
Nota citia amor est. Est enim intentio inquisitrix hono-
ris vel cõmodi illus in quem est:hoc est amici. Nõ
enim amicitia mouet ad querendum vel obtinẽdũ
amicũ sed magis ad querendũ vel obtinendũ ami-
B co commodum: vel honorem vel aliquid aliud ex
eis que placere credũtur amicis. ¶ Quare mani-
festum est ꝙ amor voluptatis et amor amici equi-
uoce dicuntur:nisi in eo casu quem ponit seneca di-
cens. Si ad futuros casus amicitiam paras nego
ciatio est ista quã facis non amicitia. Quidam
enim sic amicos querunt:sicut agros aut arbores:
aut sicut murorum aut ꝓpugnaculoꝝ presidia:qḋ
est dicere vt comodũ aliquod ex amicis capiant si-
cut queruntur serui vel equi. Quare manifestum
hmõi homines non amicis intedere sed sibi metip
Seneca sis. Et ideo vocauit eam negotiationẽ seneca non
amicitiam. Queadmodũ enim negociatores aliis
negotiatoribus dant vt plura vel meliora recipiãt
Sic isti amicis prestant obsequia non vt eis ꝓsint:
sed vt ab eis maiora recipiant. Equalibus nõ ↄtẽ-
ti sicut negotiatores non sunt ↄtenti si merces eoꝝ
data precia non excedant. Quia ergo manifestũ ẽ
neminẽ esse ꝓhibitum naturaliter ab intentione i-
quirendi:quod sibi vel placet vel expedit. Hec au-
tem intentio ꝓculdubio amor est iuxta secũdã inte
tionem:manifestum est neminem ꝓhibitũ esse ab
amore sui ipsius. Quare manifestum est possibile
B esse amorem alicuius ad se Secũda declaratio:q꞉
nulla substantia intelligens prohibita ẽ cognosce-
re vel intelligere naturaliter immo ex necessitate
vna queq꞉ hmõi substantiarum intelligit ⁊ cogno-
scit se. Si autem cognoscit se bonã quõ ꝓhibita est
Diligere seipsum diligere se. Eisdem enim rationibus quibus indu-
cti sũt aliqui ad credendũ ꝙ nemo potest diligere se
necesse ẽ vt inducatur ad credendũ ꝙ nulla substãti
a intelligens potest intelligere vel cognoscere se.
¶ Amplius. Si bona aliorum diligere possumus ⁊
debemus quõ bona nostra diligere ꝓhibemur An
propter hoc quia nostra sunt:hoc autē absurdissi
mum est secundum naturam. Cum vna queq꞉ natu
ra diligat se. Vnũ quodq꞉ eni animalium sibi querit
cibum et nidum et etiam compar ꝓpter generatio
nem. Quare vnumq꞉q꞉ animal naturaliter diligit
se ex diffinitione amoris: cum naturaliter sibi que-
rat bona vł vtilia atq꞉ salubria. ¶ Amp̃. Quis sa-
ni capitis audeat dicere ꝙ homo non diligit natu-
raliter corpus suũ:aut partes corporis sui? q̃ tãto
opere nutrit et fouet atq꞉ defendit vt omni precio
redimeret si periculum eorum eidem imineret ⁊ pos
set. Quare manifestum est:q꞉ negare naturam: cũ
omni modo sit inquisitrix vtilium et salubrium ꝓ-
priũ subiecti et custoditrix atq꞉ defensatrix eorũdē
¶ Propter qḋ diximus:q꞉ iuxta verbũ Augustini:
quo dixit. Sicut põdera in corporibus:ita affectio
Augustinꝰ nes in animabus. Sicut ex natura pondus ẽ incor
pore ponderoso:ita ex natura est amor naturalis i
oĩ substãtia nobili. Et sicut põdꝰ ẽ iqsitiuũ loci cõ
uenientis ⁊ salutaris ad quiescendū ipsi corpori.
Sic ⁊ amor iste inq̃sitiuus ẽ conuenietiū ⁊ saluta-
riũ oĩ substantie nobili: ⁊ iste amor nõ ẽ quasi vĩcu
lũ vł ligatura eiusdē ad se:s; magis substãtie in q̃
ẽ: et coꝝ q̃ sunt vtilia vel salutaria eidẽ. Quia ꝓpt
Nota q̃rit illa cõiungere ad inuicẽ:queadmodũ põdꝰ vł
inclinatio non est vinculū vel ligatura ipsius cor

poris et loci eidem conuenientis et:propter hoc q̃-
rit cõiungere illa:videlicet locũ et corpꝰ in effectũ.
Vnde queadmodum põdus seu inclinatio corpus
trahit ad locum sibi naturaliter cõuenientem: ⁊ il-
lum querit eidẽ. Sic amor iste omnem substantiā
nobilem trahit ad statum sibi naturaliter cõueniẽ
tem et ipsum q̃rit eidẽ. ¶ Scito etiam: qm̃ amor hu
iusmodi:non est relatio veri nominis. Sed magis
qualitas essentie et veritate:licet respectũ aliquẽ
habeat ad amatum. Hoc autem inde manifestũ ẽ:
q꞉ non requirit de necessitate vt si amatum:hoc est
inquisitū:nec aliquid in ipso. Relatio aũt veri no Relatio
minis correlationem exigit in correlatiuo ⁊ comi-
tantur se ad inuicem comitantia necessaria et inse
parabili vt si alterum est aliquando:et alterũ ex ne
cessitate tunc sit. ¶ Scito etiam ꝙ iste non cadit in Solutiões
rationem dati et accepti: sicut neq꞉ pondus aut in cõtrariorũ
clinatio per illum eñ nõ intendit natura aliqḋ da- supra posi-
re vel in illo:sed magis que sua sunt iure nature: ⁊ torum
que sibi debentur acquirere vel vendicare:et in q̃-
busdã reddere:sicut consequenter declarabimus.
Queadmodum vides ꝙ natura corporis ponderosi
si non intendit ꝑ pondus et motũ aliquid dare vel
etiam in illis:in amore aũt gratuito forsitan locū
habet ratio dati et accepti. ¶ Nos aũt loq̃mur de
illo in sequentibus. Et q꞉ diximus duas intẽtiões
istius amoris vē; acquirendi et reddendi. Necesse
habemus ostendere:quibus per hunc amorem vel
ad quid reddendum sit:et quibus iste amor reddẽ-
C dus sit. Consentiũt etiam omnes q꞉ naturalibꝰ bñ
factoribus quales sunt deus et parentes vnde cõ- Amor in deum
muniter dicitur:q꞉ deus diligendus est: vt creator
dator vite et bonorum omnium naturalium cõser
uator et auctor doctor atq꞉ illustrator eorum. Pa-
rẽtes vero id est pater et mater ⁊ progenitores:q̃- Parẽtes
tenus eos attigit noticia: ipsi enim adiutores fue-
runt et ministri quorum ministerio datū est nobis
esse sicut dicitur Ecclesiastici septimo. Memento
qm̃ nisi ꝑ illos non fuisses retribue illis quõ et illi
tibi. Filiis autem rõne bñficentie non debetur hu-
iusmodi amor. sed magis lege et institutione natu In filios
re:que amorem istum queadmodũ et virtutem ge-
nerativam transfundit in omnes genitos aut quẽ
admodum factum est illis a genitoribus. Sic et ip
si faciant eis quos genuerunt. ¶ Quoniā aũt sub
stantie angelice nobiles: adamq꞉ et eua in sua per
fectione naturali cognitionẽ de creatore naturalẽ
habebant et de largitate beneficẽtie sue in ipsos ne
cessario et amorem habebant in ipsum: ⁊ naturalẽ
amorem habebant vt iam diximꝰ in se ipsos. Que Questio
stionem habet vtrum isto amore naturali quo deũ D
diligebant et seipsos. An equaliter seipsos vt deũ
diligerent:an se plus q̃ deum:vel deum plus q̃ se-
ipsos. Et visum est multis quia plus diligebãt se-
ipsos q̃ deum naturali dilectione:q꞉ nec contra se
nec supra se poterant per naturam suam. Nulla eĩ
natura cõtra se vel supra se videtur aliquid posse.
¶ Amp̃. Si huiusmodi dilectione vē; naturali ne
diligebant deum nisi in eo ꝙ actorẽ suum ⁊ omniũ
bonorum suorũ:non diligebant igr̃ ipsum nisi quia
et inq̃tũ benefactorem suũ quare non nisi intuitu
et rõne beneficiorū suorum. Beneficia aũt illa nõ
diligebãt nisi ꝓpter semetipsos ⁊ q꞉ nec ipsũ deum
nisi ꝓpt̃ semetipsos:et propter hoc semet ipsos ma
gis q̃ ipsum: propter qḋ vnũquodq꞉ tale ipsũ magis.

E ¶ Uidetur autem ecõtrario:qꝛ nec simpliciter ipsi diligendi sunt plus ꝙ deus:cũ incõpabiliter min⁹ boni sint simpliciter:nec sibi ipsi meliores sit his ꝙ deus eisdem:immo econtrario. Incõpabiliter enĩ deus est melior eis atqꝫ vtilior:ꝙ ipsi sibi. In nullo enim ꝓdesse sibi possint nisi i ꝓcurando ꝯseruatio nem sui esse ⁊ vite sue:⁊ inquirendo ea q̃ ꝑtinẽt ad bene viuere:et in bene viuẽdo. Hec autẽ omnia ꝑ stat eis deus:et insuper ipsum esse cum omni ꝑfe ctione sua ⁊ decore naturali. ¶ Amplius. ipsum be ne viuere naturaliter in eis non est nisi bene vti na turaliter donis dei naturalibus. Naturalˀ eñi bon⁹ vsus a natura est. Quicq̃d eñi a natura ẽ:dei donũ est. ¶ Amp̃. Ois inq̃sitio naturalis opus nature ẽ ⁊ a natura. Et ꝓpter hoc dei donum est. Similiter ⁊ oẽ acq̃situ̾ naturaliter:id est ꝑ naturam dei do num similiter est. Quare manifestum est eos natu raliter nihil habere vel posse acquirere:nisi dei do na. Manifestũ igitur est deum esse incõpabiliter vtiliorem eis ꝙ ipsos sibi. Quoniã etiam si cresce re possẽt i naturalibus bonis naturaliter:siue acq̃ rendo noua siue meliorando iam habita:ipsũ cre mentũ hmõi esset etiã donũ et opus dei:licet ꝑ na turã:hoc est ꝑ naturalia bona ipsorũ. Quicq̃d enĩ est causa cause:est causa causati:⁊ omnis causa ꝑ maria plus est influens etiam supra causatũ secũ de ⁊ hoc ẽ quoniam de ꝓꝑa plenitudine ⁊ habũdã tia est influẽs ꝑmaria. Secunda vero ex solo fluxu ⁊ influentia quam recipit a ꝑma. Sicut enim alibi

F declarauimus:cause secunde siue medie nõ sunt ni si sicut nũcij ⁊ deferentes influentiã cause ꝑme ad causata sua secunda. ¶ Amplius. Cum nihil ꝑuer sum vel habeat vl doceat vel operetˀ natura:vt po te velut magisterio creatoris edocta:⁊ rectitudine voluntatis ipsius directa ac regulata ac ꝑ omnia ordinata: cum manifeste ꝑuersum sit deo preferre vel anteponere q̃cꝙ aliud vl etiã equare. Impossi bile est naturaliter vel a natura:vt aliqua substãtia in amore vel dilectiõe deo se ꝓferat vel etiã equet. Quare ⁊ seq̃tẽ:est nullam substantiarũ ꝓnomina

G tarum plus se ꝙ deum diligere naturaliter vl eque ve illum. ¶ Quoniam amor vt dixim⁹ inq̃sitor ẽ bo ni. Uidelicet ꝙ est bonum ipsius in qua ẽ amor. Nul lum aliud bonũ deo inquirẽdũ est ꝙ gloria honor collaudatio et bñdictio:gratiarũ actio ⁊ obsequi um:⁊ ista bona q̃renda sunt ei [illegible] in nobis ꝙ in aliis q̃ vtiqꝫ querenda sũt ei:non qꝛ eis indigeat:cũ illi⁹ diuitie sint in vltimitate sufficientie ⁊ copiositas. Amor vero naturalis q̃ se diligunt hmõi substãtie inq̃sitor est silr bonoꝝ naturaliter ꝯtinentiũ seu cõ ueniẽtiũ:q̃lia supra nominauim⁹. Ac bene seu bea te viuere. honestas naturalis:⁊ ea q̃ ꝑtinẽt [illegible] vtrũ qꝫ istorũ. Querimus ergo an ista preferenda sit ab

H eis dei bonis q̃ nominauim⁹. Et si dixerit qꝛ ꝓferẽ da sunt ab hmõi substantijs istis bonis:ergo aliud eorũ vel aliq̃ vel oia simul ꝓferẽda sũt dei obseq̃o. Quare si cõtigerit:vt illa nõ possẽt haberi cũ dei. obseq̃o dimittendũ dei obseq̃um propter illa:ꝙ fal sũ aũt sit istud:inde euidẽter apparet qꝛ illa omnia etiã in dei obseq̃o expendenda et cõsumẽda essẽt si opus esset in dei obsequio. Lege enĩ et iusticia gra titudinis ad id vl tantũ tenetˀ receptor beneficij lar gitori eiusdẽ vez vt vel illud:vel mĩ si facultas eis suppetat ipi repẽdat vel donãdo vl expẽdendo: ac etiã ad maius si ⁊ possibile fuerit. Si eñi receptor bñficij non teneretur datori nisi in tanto ꝙtũ est qd ab ipo recepit:nõ esset bñfactor nisi mutuator aut creditor ⁊ ipse receptor nõ esset nisi debitor mutui ipiusqꝫ beneficium siue benefactio non esset nisi mu tuatio seu cõmodatio. ¶ Amp̃. Cũ oia illa natura lia ab ipso creatore receperint:ergo et omnib⁹ te nẽtur ei seruire et ꝓ oibus et in omnibus. Nõ licꝫ eis igitur aliqd eoꝝ vel habere vel retinẽ absqꝫ ser uitio creatoris. Quare nõ ẽ omittẽdũ seruitiũ cre

I atoris ꝓ aliquo eorũ soluendo vel retinẽdo vl pro omnibus. Quare nec aliqd eorũ nec oia etiã siml ꝓferenda sũt seruitio creatoris. In quo etiã decla ratum ẽ:qꝛ nec eq̃nda siue equanda: siue enim expẽ denda et cõsumẽda sint oia illa in seruitiũ ⁊ in bui tio creatoris si opus esset. Manifestũ ẽ seruitiũ cre atoris eis esse omnib⁹ ꝓferendũ. Restat igitˀ vt ma gis inq̃rẽda sint hmõi substãtijs bona creatoris ꝙ sua naturaliter. Quare maior debet esse amor eaꝝ in creatorẽ ꝙ in ipsas. Qualis aũt debet eẽ natura lis amor in eis:talis et fuit ab initio et est adhuc: q̃re naturali amore et ab initio plus dilexerũt deũ ꝙ seipsas et adhuc diligunt. ¶ Amp̃. Quo fine da ta sũt eis illa naturalia tam pura ⁊ tã excellẽtia bo na:nisi ad dei honorem ⁊ gloriã et obseq̃um ⁊c̃. Est

K ne alius finis vniuersaliter bonorũ ꝙ ipse q̃ ẽ ⁊ ꝑn cipium:sic legitur ꝓuerbiorũ. xvi. vniuersa ꝓpter semetipsum opatus est dñs. ¶ Amp̃. Nulli dubiũ est quin oia dei bona ⁊ bñficia in honorẽ eius ⁊ glo riam cõuertenda sint. nihil autẽ aliud est de eis fa ciendũ nec ad aliũ detorquenda sunt seu declinãda ꝙ ad finẽ ꝓpter quem data sũt. Hic ergo est finis oi um donorũ ⁊ beneficioꝝ dei. Finis aũt sẽper est me lior:eo qd ẽ ad ipsũ: siue ꝓpter ipm ei tidẽ necessa rio preferẽdus. Manifestũ ergo est ex hisqꝫ mag amanda sũt deo bona hec q̃ dixim⁹ ꝙ hmõi substã tijs bona illa que prenominauimus. Quia vero magis amandum est generaliter cuius bona ma gis amanda seu magis querenda. Magis igitur

L amandus est deus naturaliter huiusmodi substan tijs ꝙ ipse sibi. Quicquid autem est faciendum na turaliˀ ⁊ faciũt ⁊ fecerũt ab initio. Nõ ei ꝓuaricato res sũt legis nãlis trãsgressores:q̃re deum natura li amore pl⁹ diligũt ꝙ se ipsas ⁊ ab initio dilexerũt. ¶ Addimus etiam quia lex nature hoc requirit in eis: ⁊ ipse amor naturalˀ ad eos istigaret ⁊ induceret si op⁹ eẽt:vt vitã et oia alia bona sua ꝓ deo põerent si di hõor aut glia hoc req̃reret ⁊ hec eis possibile eẽt ¶ Ampli⁹: Naturales ꝟtutes earũ ex necessitate oẽs sũt equales:q̃re obedientia eorũ ad deũ:⁊ dile ctio ex necessitate in eis sunt equales:certũ aũt est quia si deus ꝑciperet eis vt bona sua omnia ꝓ hono re eius dimitterẽt hoc facere parati essẽt si possent ex naturali obediẽtia seu iusticia. Nõ autẽ imuta retˀ in aliq̃ natura eaꝝ q̃ntum ad naturalia ex man dato hmõi:q̃re ex obedientia naturali q̃ in eis cre ata ẽ:⁊ eis cõcreata:etiã mõ pati sũt id facere si pos sent et deus ꝑciperet. Quare manifestũ est ꝙ de iusti cia naturali tenetˀ ꝓferre dei volũtatẽ et sibi ⁊ om nibus suis: equales aũt sũt naturalis et ista iusti cia:ergo etiã in cõparatione amoris hoc ẽ in amãdo ꝓferre tenetˀ deũ sibi ⁊ oibus suis. Proportionabi liter enĩ se habẽt obediẽtia ad obediẽdũ ⁊ amor ad amãdum. ¶ Ex his igitˀ manifestum esse tibi debet quia proculdubio naturali amore plus diligunt hmõi substantie creatorem: ꝙ se ipsas et magis

Nota Deuatio a natura

Cause secunde

Natura nihil ꝑuer sũ operatur

Amor

Nota

Creature magis amare deũ debent ꝙ se ipsas.

ꝓpter honorẽ dei data omnia

Finis

Naturales ꝟtutes

Obediẽtia et amor

querūt seu inquirunt naturalr ea ꝗ creatoris sunt ⁊ ꝙ ea que sua sunt: ⁊ qꝛ iste amor est velut ex lege seu iusticia naturalis gratitudinis: ⁊ patefactū est tibi: qꝛ iste amor est in creatorē vt creatorē: et vt patrē et vt datorem oim bonorum ⁊ nutritorē ⁊ conseruatorem et gubernatorē: ⁊ generalr vt vniuersalē ⁊ gratuitum benefactorē: et istum amorē vocamꝰ qui est prima species amoris amorē debitū. iste igit amor est sicut amor gratitudīs et debitus ⁊ reddirꝰ. ¶ Secundus amor siue secūda species quā supra secūdo nominauimꝰ: est amor vēditus precio ipsius amati qualis est amor voluptatis diuitiarū ⁊ honorum et aliorū oim: que ꝓpter se solū querunt. Tertiꝰ amor est deditus seu donatꝰ ⁊ gratuitus. Iste eni3 fluit ex amore qui est gratis et non debitū: qui est non vendens sed donās: nec venditus. sed donatus: per quē non intēdit bonum amātis sed amato: in quo amās seipm et omnia sua donat amato: cum ꝑfectus fuerit hmōi amor: et de hoc ⁊ de intētioibꝰ eius latius loquemur in sequētibus. Scito autē3 qꝛ per hoc qđ dicimus Adam ex amore naturali ante peccatū vel substantias angelicas deū dilexisse vel diligē plusꝗ se: nō cogimur vt dicamꝰ naturam aliquid posse supra se vel contra se: non et cōtra naturā est naturam facere: ꝙ creator ipām facere cōstituit aut naturali lege precepit: neqꝫ aliud est a deo pro natura vel scđm naturā ꝗ ꝙ ipsa pro creatore facit. Nec magis est supra naturā naturā diligere aliud plus ꝗ se ꝗ naturā aliud cognoscere plus vel melius ꝗ se: sicut et anima humana multa nouit meliꝰ ꝗ se: ⁊ vnusqsqꝫ nostrū multa videt: melius ꝗ se visu corpali. Fortassis aūt neqꝫ naturalis iusticia hoc patit vt hmōi substātie diligāt se naturalr: qꝛ nisi ꝓpter creatorē: si eni diligent se ꝓpter se abuterent se: amore eni inhererēt sibi ꝓpꝫ se. quare fruerent se nō aūt est fruēdum nisi btā ⁊ gloriosa trinitate: sicut docet beatus Augu. ¶ Amp. cū nō sint diligende nisi qꝛ bone ⁊ inquātū bone: ⁊ nō sint bone ꝓpter se. Nō eni sunt ipsemet finis bonitatꝰ sue aut causa alia illiꝰ nō sūt ergo diligēde ꝓpter se. manifestū igitur est: qꝛ naturalis iusticia nō patit: vt diligant se nisi ꝓpter creatorem: cū nō sint diligende naturalr ꝓpter se neqꝫ ꝓpter aliud a creatore cum aliud a creatore nō possit esse finis bonitatis eorū. ¶ Si quis autē querat. Utrum isto amore amāt vel amauerunt deū in eo ꝙ deus vel in eo ꝙ bonus iam respōdimꝰ in hoc ⁊ diximus: ꝙ iste amor non est absolute in deū in eo ꝙ deꝰ vel in eo ꝙ bonus sed magis in eo ꝙ deus eoru3 vel in eo ꝙ bonus in eis neqꝫ cogimur dicere ꝙ qui diligit benefactorē suū in eo: ꝙ benefactorē suum vel etiam: qꝛ benefactorē suū qđ ideo diligat eum ꝓpꝫ beneficia et quod ampliꝰ est si dilectiōis istius causa sunt bñficia: non sequit ꝓpter hoc. vt diligantur beneficia: non eni3 oīs causa ex necessitate finalis est. ardet enim ignis per flatum ⁊ per ligna: nō autē ꝓpter flatum aut ꝓpter ligna. Sic ardet ignis huiusmodi dilectiōis per ligna beneficiorū et per flatum bonarū allocutionū: sicut ⁊ per apprehēsiones pulchritudinis ⁊ bonitatis amati. nō aūt ꝓpter hec quēadmodū interdū ardet sitis et fames ꝑ odorē cibi vel potus: nō aūt ꝓpter odorē. Nō aūt querit esuriens vel sitiēs in cibo vel potu odorē finalr: sed per odorē potius querit saporē et refectionē in vtroqꝫ. Bñficijs eni creatoris quasi quibusdā odoribꝰ sentitur bonitas ipsiꝰ necessaria ⁊ salutaris: et ideo illis et per illā diligit nō autē ꝓpter illa. ¶ Si quis aūt querat. Utrū circūscriptis bñficijs isto amore amaretur creator? Respōdemus ꝙ non: circumscriptis enim beneficijs nō amaretur vt bñfactor vel i eo qđ benefactor: quēadmodū circūscripto odore cibus ⁊ potus nō appeterētur appetitu ꝓuocato ꝑ odorē. Si vero querat: vtrū amaret simpliciter creator in eo ꝙ deus vel in eo ꝙ bonꝰ amore naturali vel alio? Respondemꝰ: qꝛ si hoc possibile esset: videlicet circumscribi bñficia creatoris in creatura hmōi ꝙ adhuc amaretur ab illa: creator in eo ꝙ deus vel in eo ꝙ bonus. si apprehenderet diuinitatē aut bonitatē ipsius: ⁊ peruersitate corruptiōis sue nō impediretur. ¶ Si querat autē modū diligēdi? Respōdemꝰ: qꝛ gratis. Et qꝛ ista dilectio esset gratuita: quonia3 absqꝫ venalitate vlla et nihil prorsus habens negociationis: ꝗ supra expositum esset etia3 recta id est nec habēs curuitatē nec deflexionem: et ista exponemus in sequētibus: etiā esset gratia ab eo ꝙ est gratis. et esset donū veri nois. ⁊ amator datus: purissima ac sincerissima datione. Uerūtamē nō esset gratia vllomodo que media est inter naturā ⁊ gloriā: et arra ipsius glorie ac ꝑgustatio que est nobilissimū adiutoriū nature ad diligendū deū ⁊ adherendū eidem: ⁊ est incōparabiliter sublimior ac prestantior ꝗ natura: ⁊ naturalis quecūqꝫ dispositio: quoniam est eleuās naturā ⁊ rapiēs eam supra se in creatorē: et eleuans eam velut ab infimo gressus ad sublime volatus: ⁊ hec oīa stabiliemꝰ in sequētibus. ¶ Qꝫ si quis querat. Utrū etiā isto amore qui vtiqꝫ naturalis est diligat deus super oīa alia? dicimꝰ ꝙ sic: et etiam super ipm diligētē. Alioquin ꝑuersa esset et iniqua hmōi dilectio si ea plusꝗ deus vel etiam equaliter illi aliquid diligeret: neqꝫ cōsequēs est si isto amore diligatur deus sup oīa ⁊ gratis: ꝙ iste amor charitas sit et gratuita illa dilectio: ꝗ gratos deo atqꝫ acceptabiles atqꝫ regno celorū dignos facit. apparebit autē differentia inter eas cum patefecerimus ⁊ stabilierimus essentia3 illius. ¶ Si qs autem querat. Utrū etiam modo iste modus naturalis dilectionis inuenit in hoibus vel saltē in substantijs spoliatis? Respōdemus: qꝛ in hoibus propter peruersitatē ⁊ depressionem originalis corruptionis et difficilimū et impossibile est vt inueniat. Adeo eni recuruat humanā naturā in semetipsam adeoqꝫ coangustat illam circa se ⁊ sua: vt ita in creatorem ⁊ erigi et extēdi pene ei impossibile sit: donec liberetur a seruitute corruptiōis istius. verū i spoliatis substātijs ⁊ ab ista seruitute ⁊ angustatione liberis nō dubitamus amorē hmōi et esse ⁊ abundare. ¶ Dubitabit autē aliquis. Utrum cū creator diligitur in eo ꝙ bñfactor aut in eo ꝙ creator: vtrum diligat ꝓpter se: an ꝓpter aliud? an diligatur gratis licet per alia. Et si quis dixerit: qꝛ nō diligit gratis in ista intētione qꝛ oculꝰ intētiōis dirigit in bñficia et hmōi bñficia dilectionē hmōi suasse vident: si forsitan nō improbabilr dicet. Et si quis dixerit etia3: qꝛ hmōi amor nō est purus vel rectꝰ ꝓpꝫ admixtionem bñficiorū: ⁊ recuruationē intētionis in ꝓpa cōmoda bene dicet. Uerūtn̄ diligēter distinguēdū est: quid intēdit ꝓpter se. Multiplex eni est intentio eiꝰ qđ est ꝓpter se. infdū eni ꝓpter se dicit ope ꝑciū siue preciū ope: quēadmodū cū dꝛ volūtas cū diligit ꝓpter se: qꝛ ipā est preciū dilectiōis et qꝛ pro ea obtinenda datur vel impēdit vel potius expēdit. Certū

N

Nota.

O

Frui ad qd

P

Propꝫ bñficia deꝰ nō est diligēdꝰ

Q

Grat' amādus deus.

Questio.

R

S

Corruptio originalis magnū impedimētū ē.

T

Questio.

Propter se quid.

autē est: qꝛ isto amoꝛe deus hoc modo ꝓpter se non
diligitur: qꝛ ad eum obtinēdū isto amoꝛe nō intēdit
Secunda intentione dicit diligi ꝓpter se: hoc est ad
cōmodū ipsius: ac si diceret diligit ꝓpter se: hoc est
ipsa dilectione bonū ei intenditur vel querit: et hoc
vtroqꝫ modo naturali dilectiōe. In eo etiā ꝙ benefa=
ctoꝛ diligitur ꝓpter se: qꝛ naturali dilectiōe bonum
eius vel ei intendit: quale quidē decet ei intendi vel
queri. Nullo modo aūt diligitur deꝰ a naturali dile
ctione ꝓpter ipsa bñficia: tunc eni magis diligeren
tur ipa bñficia ꝛ hoc esset iniq̄tas atqꝫ ꝑuersitas: vi=
delicet vt bñficia finis essent: siue causa finalis dile=
Nota. ctionis in eum: hoc eni est dicere: diligit ꝓpter bñfi=
cia: id est amoꝛe beneficioꝝ: quemadmodū diligit
magister ꝓpter puerū: hoc est amoꝛe pueri cuiꝰ ma
gister est. Et sic in dilectiōe esset inferioꝛ atqꝫ poste=
rioꝛ bñficijs suis: quēadmodū magister qui diligit
amoꝛe pueri: inferioꝛ est atqꝫ posterioꝛ in amoꝛe vel
dilectiōe. ¶ Queret aūt aliq̄s. Utrū naturales vir=
tutes in hmōi substātijs frequētia operū: ꝛ lōgani=
mitate: aut roboꝛatione: quēadmodū in nobis om=
nis virtus et om̄is potētia exercitio sui moderato ꝛ
debito cōfoꝛtat: roboꝛat: intēditur: inualescit. cū er=
go et in sublimibꝰ substātijs: videlꝫ angelicis scien=
tijs: et si que alie sunt: nō similiꝛ se habebit. Cū eni
non cessauerit a seculis agere que iustitie sunt ꝛ be=
nignitatis: et etiam aliarū naturaliū virtutū: nūq̄d
tā longa assuefactio ꝛ exercitatio nō roboꝛabit aut
non augebit siue intēdet virtutes eoꝝ hmōi? Respō
demus in hoc: qꝛ substātie hmōi nichil patiunt a re=
bus vel quas vel in quas operant. secus aūt est i ani
Anime quo mabus nostris. Anune eni nostre ꝛ nouas apprehē=
modo a sub siones: ꝛ nouas affectiōes in om̄ibus recipiūt: que
stantijs ab= de nouo opant. Et ideo assuefactiōe ꝛ exercitatiōe
stractis dif= multiplicit ꝑficiūt in virtutibꝰ: vel quas operātur.
ferant. Substātie aūt abstracte nō sic: om̄ino enim seoꝛsum
sunt a tumultibus passionū ꝛ impressionū ꝓcedētiū
a rebus que post ipas sunt: ꝛ ꝓpter hoc assuefactio
siue exercitatio foꝛsitan nihil est apud illas q̄tum i
ipsis est. Cōtinue nāqꝫ operant opatiōes quas ope
rant apud se: ꝛ nō transmutat status earū in aliquo
scdm trāsmutationē quā opant in nobis ꝛ apd nos.
Uerbi gratia: opant in nobis ꝛ apud nos plerumqꝫ
nouas illuminatiōes ꝛ nouas reuelatiōes: ꝛ et alias
diuine dignatiōis multiplices visitatiōes: neqꝫ ne=
cesse est vllo modoꝝ: vt ꝓpter hec noue passiones:
Similitu= aut impressiōes fiant in eis. Quēadmodū neqꝫ i so
do. le: ex nouis illuminatiōibus quas operat aut ex no=
uis calefactiōibus: seu quibuscūqꝫ alijs operatiōi=
bus suis: nō est necesse nouam aliquā gn̄ari passio
nem in ipso. de his autē ꝛ similibꝰ acquiret tibi cer=
titudo in tractatu de hmōi substātijs. Interim autē
scito: qꝛ totus ꝑfectus hmōi substātiarum de subli=
mi est: hoc est de influentia ṗmi et vniuersalis fōtis:
et de irradiatione ṗmi ꝛ vniuersalis lum̄is: licet hu=
iusmodi ꝑfectui occasionē det iterdū ꝑfectꝰ noster.
Reuelant eni eis seu aliquibꝰ earum quedā occul=
ta prouidētie dei que in nobis ꝑ eas eidem operari
placet: quare occultū fuit misteriū icarnatiōis filij
dei et salutis mūdi ꝑ eam ꝛ alia hmōi: ꝛ hoc est qḋ le
gitur ad Ephes. 3. Ut inotescat pncipibꝰ ꝛ potesta=
tibus i celestibꝰ ꝑ ecclesiā multifoꝛmis sapiētia dei
quod est dicere ecclesie siue ꝓpter ecclesiā. ¶ Utrum
autē ꝛ aliter istud cōueniat itelligi certificaberis in
eodem tractatu. Q; autē dilectio gratiua seu gra=
tuita quedā etiā naturalis sit: manifestū est a sensu.
Nullus eni hoim tanta est malignitate ꝑuersus coꝛ
ruptione: vt bonū nō diligat: bonū dico hoiem cum
ei innotuerit: nisi foꝛte bonitatē ipsius noxiā sibi su
spicatus fuerit: qui metus ꝓpꝛie aut supbie est: aut
inuidie: aut alterius ex hmōi passiōibus. Silr cum
impiū et cōtumacē ꝛ in alios crassantē flagellari cō
spiciūt hoies: aut aliter puniri generalit adgaudēt
penis illius ex amoꝛe naturali iustitie: et generalit
verum est qḋ ait sanctus ꝛ sapiēs Augu. qꝛ amoꝛ bo Amoꝛ boni
ni et notio eiusdē naturalr nobis indita sunt. ¶ Si in nobis.
quis vero querat numerū virtutū naturaliū? Rñde=
mus ꝙ idē est qui ꝛ bonitatū ꝛ bonoꝝ operū: melius
aūtē latius de eo determinabit in sequētibꝰ. Quia si
querat: vtrū castitas coꝛpalis sit etiam virtꝰ natura
lis? Rñdebit aristotel. qꝛ potius ꝯtra naturā est vel A
ꝙ ipsa nō est nisi quedā tēperātia cōcubitꝰ ꝛ medie=
tas eiusdē inter supfluitatē ꝛ indigētiā: hoc est parū
et nimiū: vel qꝛ ipsa nō est nisi cōsuetudine inuetera=
ta cōtinētia ab hmōi voluptate. vnde ad hanc deue
nit dementiā vt insensibiles ab hmōi voluptate ca=
stos esse neget: cū ꝑfectio castitatis vltima vel insen Contra ari
sibilitas hmōi voluptatis sit: vel eā tandē inducat. stotelem.
Ultima eī ꝑfectio virtutum est: nō solum inuictum
aut inuictibilē siue inexpugnabilē ꝑficere opatiōi=
bus: sed etiam tandē ipugnabilē siue oppugnabilē
¶ Hec ergo hactenꝰ dixim ꝰ de virtutibꝰ ꝯsuetudiali=
bus ꝛ naturalibꝰ: ꝛ hoc sparsim q̄stiōes multiplices
suscitātes ꝛ exagitātes: vt studiosis palestram quan
dam ꝓponeremꝰ ingenij ꝛ disputatoꝛie exercitatio=
nis materiā: amoꝛe veritatis flagrātibus: ꝛ vt occa
sionē amplioꝛa sapiēdi daremꝰ sapiētibꝰ sequētes i
parte ista aliquatenꝰ philosophoꝝ rudimēta ꝛ initia
lia quibus et si ad ꝑfectū non inuenit veritas ci=
tum qualitercūqꝫ inuētio adiuuatur.

¶ Theologice nūc primū incipit de virtutibus di
sputare: ꝛ virtutes naturales cōparat pedibꝰ ꝛ cete
ris mēbris coꝛpoꝛis humani. Cōsuetudinales vero
comparat adminiculis ipsoꝛum membroꝝ deficiē
tium foꝛte aut aliquo modo lesoꝛum.

Deinceps igitur ꝑscrutabimur de vir
tutibus iuxta theologicam ac sapiē=
tialē altitudinē palā faciētes ꝙ lon=
ge fuerint ꝛ adhuc sint a veritate cogni
tionis eoꝝ mūdi sapiētes. Dicemus
igit in ṗmis qꝛ virtutes naturales sic Uirtutes
sunt in aiabus: sicut pedes in hoibꝰ: aut in alijs ani naturales.
malibꝰ. Et cōsuetudiales: sicut lignipedes aut gra ꝛ
diēdi amminicula: ꝛ etiā gn̄alr naturales virtutes ad Consuetu=
silitudinē ꝛ ꝓpoꝛtionē mēbroꝝ nostroꝝ se habēt in dinales.
aiabus nostris. Cōsuetudiales vero ad silitudinē ꝛ
ꝓpoꝛtionē eoꝝ amminiculoꝝ: que nobis adhibemꝰ:
ꝓpter defectū vel lesionē mēbroꝝ nr̄oꝝ: sicut ꝓpter
defectū pedis lignipedē ꝛ ꝓpter defectū manuū in=
terdū vncos siue vncinos ferreos: sic ꝛ ꝓpter defectū
tibiaꝝ baculos sustētatoꝛios quos vulgo potētias
vocant. Eodē modo se habet ꝛ de alijs amminiculis:
que lesio vel defectus coꝛpoꝛaliū mēbroꝝ nos men
dicare: nobisqꝫ applicare cōpellit: et hoc est quoniā
vires sicut sunt in aiabus nostris quadā silitudie si=
cut mēbra nostra in coꝛpibꝰ nostris. quare lesiones
earū sic sunt in eis: sicut lesiōes mēbroꝝ in ipsis mē
bris. Quare ꝛ amminicula cōtra illas lesiōes sic sunt Nota.
sicut amminicula ꝯtra illas alias: lesiōes aūt virtutū na
turaliū in aiabꝰ nostris sunt ex originali pctō: et ex ꝛ

originali corruptiōe:quā stabiliem⁹ i sequētib⁹. Quā
multi ex philosophis ignorauerūt penit⁹. multi vo
ex illis et ex poetis eam somniasse videri potuerūt.
multi ex hereticis itolerabili cōtumacia credere no
luerunt. Queadmodū igit deficiētes mēbris aliq-
bus aut lesi siue occasionati in ipsis cogunt quere-
re sibi aut amminicula fabricare quib⁹ defect⁹ hmōi et
lesiones vtrūqꝫ suppleāt siue ad gradiendū siue alit
operandū:sic lesi et occasionati virib⁹ nostris natura-
libus necesse habem⁹ ad bene operādū ꝯquirere no
bis amminicula cōsuetudinaliū virtutū et ea nobis
fabricare multo labore ac difficultate assuefactio-
num. ¶ Scito aūt qꝫ sicut lignipedib⁹ aut alijs gra-
diendi amminiculis nunq̄ recte ambulat: ita nun-
q̄ consuetudinalibus virtutib⁹ adeo nunq̄ recte vt
alijs ambulatur: et hoc est qꝫ lesiones naturaliū et oc
casiones nunq̄ per eas ad perfectū sanant. Quare
remanent pro parte etiā cum eis lesiones et occasio
nes hmōi. et sicut etiaꝫ prenotauim⁹ vel difficile vel
impossibile est oēs animarū nostrarū lesiōes et oc
casiones hmōi virtutib⁹ adiuuari ꝑpter multitudi-
nem et tēporis et assuefactiōis quā requirūt. Bre-
uis autē est vita nostra et ad tot et ad tantas assuefa-
ctiones non facile pceptibilis: vt eas in tāta breui-
5 tate valeat obtinere. ¶ Jam ergo manifestū est tibi
qꝫ virtutū naturaliū causa efficiens et dator ipsaruꝫ
est creator immediate et per se: et qꝫ ipse sunt sicut or
gana voluntariarū bonaꝝ operationū. Organa di-
co perfecta et nihil habētia lesionis aut occasiōis: et
qꝫ ipse sunt ꝑmitiuus decor animarū nostraꝝ et pul
chritudo earum primaria atqꝫ ꝑfectio fundamēta-
lis seu radicalis. Cōsuetudinales vo sicut defectio
num et lesionū adiumenta quedā et supplemēta. verū
que nunq̄ ad perfectionē naturaliū deueniūt: neqꝫ
in decore neqꝫ firmitate: et hoc est quoniā magis de
cent vnūquēqꝫ mēbra naturalia quā supplemēta eo
rum et firmius inherent et adherēt naturalr indita
vnicuiqꝫ q̄ aduenīētia seu acquisita. Necessitas au
tem qua stabiliūtur necessitas est honestatis et bone
vite ad quā nos esse natos natura humana vniuer-
saliter confitetur atqꝫ testificatur.

Philosophi et poete nō itellexerunt originalem corruptionem.

Virtutes nāles sūt organa operationum bonarum.

Nota.

¶ Ostendit bona naturalia nostra nō sufficere ad
promerendā remuneratione eterne felicitatis: sicut
hereticis quibusdā visum est scꝫ pelagianis qui gra-
tiam negabant esse necessariā. Auctor vero eam di-
cit adeo necessariā i vita presenti vt dicat aīam vir-
tutibus naturalib⁹ et cōsuetudinalibus perfectam
glorie susceptibilē et capacē nō esse: atqꝫ ideo alias
ꝑfectiones requiri q̄ que sunt ex virtutib⁹ naturali-
bus ac consuetudinalibus.

A VErum autem alie virtutes sint sublimio-
res atqꝫ nobiliores his q̄s velut alas cre-
ator electis suis et dilectis inserit ad volan
dum in sublime beatitudinis et felicitatis
eterne: quod et nos posuisse aliquādo meminimus
tētabimus deinceps ꝑscrutari: multis eni et preci-
pue hereticis visum est sola bona naturalia nr̄a suf-
ficere posse nobis ad bene viuēdū: ad digne et lauda
biliter creatori seruiendū: et ad ꝑmerēdum ab ipo
remuneratione felicitatis eterne. Et de hoc genere
fuerūt pelagiani heretici: qui et gratiā esse negaue-
runt et eam omnino nō esse necessariā posuerūt. Fue
runt et alij qui iter naturales virtutes et gratias ni-
chil distare posuerūt scdm speciē siue substātiā: sed
solūmodo scdm maius et minus, neutri igit istarū

Pelagiani gratiam negauerunt.

gratiaruꝫ essentias aut vtilitates siue necessitates
agnouerunt. Videtur aūt pro illis facere qꝫ iter na-
turam substātiarū abstractarū: hoc est sanctorū an-
gelorū et gloriam ipsorū nō intercessit mediū vllū:
sed cum esset ꝑfecta eorum natura et ab omi lesione
et occasione imunis susceptilis absqꝫ medio gratie
inuenta et glorie. Cur igitur similiter et aīe humane
sola naturaliū virtutū ꝑfectione absqꝫ medijs gra-
tiaruꝫ susceptibiles possunt esse gratie: qꝫ si dixerit
qꝫ longius distant aīe humane a sublimitate glorie
sue: q̄ substātie angelice: manifestuꝫ est istud nō esse
verum cū perfectibilitas coꝝ naturalis educta fue
rit in actū sue ꝑfectiōis. Tūc eni indubitāter perfe-
ctio que naturalis est sanctis angelis: et ex ipa crea
tiōe sua erit aīabus humanis acquisita. Quare nō
erit tunc in ꝑpinquitate: et elongatiōe a gloria et ad
gloriam inter sanctos angelos et sic ꝑfectas huma
nas animas differētia. ¶ Qꝫ vero gratiā mediā in-
ter naturā et gloriā nō ponim⁹: nisi ꝑpter necessita-
tem status ꝑsentis vite: quo ad Adam et Euā quātū
ad statum eorū ante peccatū: et ꝑpter presentē mise
riam: que partim originalis corruptio est et partim
ex illa orit. Intētio ꝑpositi ꝑsentis est stabilire gra
tiam hmōi pro necessitate presentis vite nostre quā
necesse est esse rectam et acceptā creatori: et habere
alias perfectiones: quas dicimus ex solis virib⁹ na
turalibus atqꝫ cōsuetudinalibus esse nō posse. Sci
to etiā qꝫ natura mentis humane quātūcūqꝫ ꝑfecta
naturalibus et consuetudinalib⁹ virtutib⁹ non est su
sceptibilis glorie qꝫ inde palam est: si eniꝫ stilla imo
id qd nec etiam stilla diuine largitatis dicēdum est
mortem corporis inducit. Queadmodū interdū cō
tingit in raptu et extasi sanctorū: sicut declarat bea-
tus Augustinus factum esse in raptu Pauli i libro
12. super Genesi. ad litterā. Quāto fortius non susti
nebit immēsitatē diuine claritatis: cum se nudā ex-
hibuerit et infunderit. que exhibitio et infusio glo-
ria est virtus nostre intellectiue: et hoc est quod legi-
tur Exodi. 33. Non videbit homo me et viuet: qꝫ cla-
ritatem diuine visionis vita humana qualis est hic
non sustinet. simile est illud Job. 26. Cum vix paruā
stillam sermonis eius audierimus: tonitrū magni-
tudinis eius quis poterit intueri? ¶ Ampli⁹. Ma-
nifestum est a sensu: qꝫ etiam pre magnitudine et ve
hementia vnius cuiusqꝫ passionū spiritualiū mors
corporalis euenit facientibus: sicut ex vehemētia a-
moris: timoris: gaudij. manifestū autem est qꝫ cor-
porale gaudium quātūqꝫ sit ad torrentē voluptatis
glorie nec stilla ad abissum vel fluuiū. Quare cōse-
quens est ex necessitate vt si corporale gaudium ma
gnitudine sua vitam presentē extinguit: multo for-
tius torrentem voluptatis glorie immensitate sua.
Ex quo etiam declaratur tibi Adam et Euam in eo
statu perfectionis naturaliū virium et virtutū suarū
glorie susceptibiles nullomodo fuisse: donec ad vi-
tam immortalē et impassibilē transferrētur: licet vi-
ta eorū longe firmior atqꝫ solidior esset nostra in eo
statu et passionibus longe minus obnoxia. Ex hoc
etiam manifestū esse tibi debet: paradisum carnalē
qualē machometi perfidia somniauit: esse nō posse
cum paradiso spirituali. Nos autē declarabimus:
qꝫ nec etiam per se: nec nomen paradisi huiusmodi
spurcitie si possibilis esset aliter et cōueniret q̄ ster
quilinio et volutabro paradisum esse porcoꝝ. nulla
enim immūditia cōparabilis illi paradiso cogita-

Nota.
B

Gfe necessitas in vita presenti.
C

Nota.

Paradis⁹ machometi.

ri potest. Reuertamur autē ad id in quo eram⁹ ꝛ di-
D camus: q͛ gratiam intelligim⁹. hic diuine largitio-
Gra quid. nis adiutoriū ad operandū que bona sunt ꝛ bn̄pla-
cita creatori ꝛ digna remuneratione ipsius que est
merces eterne felicitatis. Iterum ad certandū con
tra se et contra oīa que impugnāt impugnatione
spiritualiter iterū ad vincendū se et oīa que impu
gnant predicta impugnatiōe. Et iterū ad tenendū
cōtinendū et retinēdū se: ad frenādū ligādū domā-
dum subijciendū se perfecta domatione. Et iteruꝫ
ad conseruādū se inuulneratū ꝛ illesum oīno ī me-
dio gladiorū iaculoruꝫ sagittarū omniūqꝫ armorū
hostiliū vndiqꝫ percutientiū: et mortē spiritualē in-
tentātiū. Similr̄ et in medio flammarū ꝛ in medio
fornacis babilonice: nō solum absqꝫ vstione: sed eti-
am calefactione oīno frigidū in vinculis ꝛ cōpe-
dibus et carcere solutū: ꝛ vt paucis dicam⁹ in serui-
tute liberum in ipsa cloaca immūditie mūdissimū.
Suntꝫ alia similia multa in erūnositate vite isti⁹ ꝓ-
Uita hoīs militia q̄dā pter q̄ dicta est vita ista malicia et tentatio. Job. 7.
Accipiem⁹ igitur a sensu suppositiōes: quemadmo
dum in oī facultate philosophātibus concessum
est: quas non est necesse singulorū sensibus esse ma-
nifestas. Quemadmodū ꝛ astrologi a sensu accepe
runt reuolutionē stellaruꝫ oīm atqꝫ celi stellati: nec
E ipse manifeste sunt singulorū sensibus: q͛ nec singu-
li sensus suos ad eas cognoscēdas exhibuerūt. Si-
militer q̄ non est nobis colluctatio aduersus carnē
et sanguinē cōmunis: ꝛ aduersus ꝑncipes ꝛ potesta
tes: aduersus mundi rectores tenebrarū harū: con-
tra spiritualia nequitie in celestibus. ¶ Innumera-
biles autē viri sancti ꝛ mulieres sancte ipo sensu co-
gnouerūt demōes cōtra ipsos impugnare oī ge-
nere impugnatiōis: hoc est ꝛ per blanda et aspera:
quēadmodū ꝛ ipē apostol⁹ de seipso locut⁹ est in. 11.
secūde ad Coꝛ. Et ne inquit magnitudo reuelatio-
num extollat me datus est michi angelus sathane q̄
me colaphizet. ¶ Sensu experiētie innotuit istud pri
mis parētibus: quos et spoliauerūt ꝛ vulnerauerūt
grauiter in naturalib⁹: et a paradisi terrestris gau-
dijs et felicitate expulerunt: sicut legitur Genes. 3.
Cognouit istud et Job. simili expientia sensus: quē
ad maledicendū deo tantis impugnatiōibus ꝛ astu
tia etiam Sathan inducere conatus est: sicut legi-
tur Job nono. Ipse etiam christus dominus: eius-
dem fraudis conatus in semetipso est ab ipso mul-
tipliciter tractatus: sicut legitur Mathei quarto. ꝛ
Marci primo. et Luce quarto. Et peruenit ista ex-
Tētatiōes diaboli flagellatōesqꝫ perientia vsqꝫ ad tēpora nostra: qui cōquerentes de
huiusmodi tentatiōibus multos audiuim⁹ varias
flagellationes quas ab ipsis demonib⁹ patiebātur
miserabiliter referentes: et a nobis super his consi
lium requirētes. Sed et viros sanctos atqꝫ sacerdo
tes audiuimus pro huiusmodi tentatis et afflictis
viros sanctos et sapientes et episcopos cōsulētes
innūera etiā hmōi tētamēta relicta sunt nobis ī scri
ptis sanctoꝝ. Sicut igitur licuit ptholomeo suppo
Ptholomeus. nere ea que expertus ante eum a brachijs in rebus
astronomicis et eos qui fuerunt post ptholomeuꝫ
eaqꝫ ptholomeus consideratiōibus suis deprehen-
dit: et de stellis et de luminarib⁹. sic licere nobis de-
bet ea supponere que nobis tantorū tam veneran-
da ī scriptis suis reliquit antiquitas. Et que nosip-
si propria experientia cognouim⁹ et etiam que sin-
guli in semetipsis aut ī alijs experiri possunt si sen-
sus sui diligentiam ad hec voluerint adhibere: neqꝫ
enim fas est: aut vllomodo conueniēs vt veritas sa-
lutaris quam de medio ipsarum contradictionum
eripere et vincere intendimus deterioris conditio-
nis sit q̄ veritas illa cuius inuestigatio plus habet
laboris q̄ fructus. ¶ Hoc ergo supposito: videlicet Bellū gerendum cōtra potestates
quia bellum agendū est nobis cōtra huiusmodi po
testates et victoria facienda: sed adhuc alio q̄ per
se manifestum est: videlicet quia fortiores longe et
astutiores nobis sunt: manifeste consequens est ne-
cessarium esse nobis preter vires nostras atqꝫ pru-
dentiam adiutoriū quod non nisi diuine gratie ma
nifestum est esse donum. Nos autē nominabimus F
tibi et numerabimus ista adiutoria: ex quibus vnū Adiutoria dei.
illud est bellandi: scilicet peritia quod cognoscebat
Dauid. cum diceret Benedictus dominus de⁹ me⁹
qui docet manus meas ad prelium: et digitos me-
os ad bellum: ꝓpter hoc dictum est illud. Prouer-
biorum. 24. Uir sapiens fortis est et vir doctus ro
bustus et validus. similiter et illud Sapientie octa
uo. Timebunt me reges horrendi ꝛ in multitudine
videbor bonus: ꝛ in bello fortis. Quemadmodum
eni speculatio et exploratio adiutoria magna sunt
bellantiū. similiter et reliqua bellandi peritia. Sic
et prudentia hec qua cognoscuntur insidie astutie G
necnon et vires prenominatorum hostium magna
sunt adiutoria spiritualibus. ¶ Secundū adiutori-
um est ipsorum hostium impugnatio: quam miseri
cors deus per seipsum interduꝫ facit pugnans pro
bellatoribus suis: sicut legitur Exodi decimoquar
to. Fugiamus Israelem domin⁹ deus pugnat pro
eo. Et eiusdem decimoquinto. Dominus quasi vir
pugnator. ¶ Istud adiutorium agnoscebat Dauid
quando dicebat ad eum. Apprehende arma et scu-
tum: et exurge in adiutorium michi. ¶ Tertium au
tem adiutorium est hostium refrenatio siue religa H
tio: qua oīpotentis dei misericordia tenet hostes
huiusmodi ligatos ne pugnent contra nos quantū
vellent: sicut apparuit in Job ad quē temptandū Sa- Job.
than a deo sibi dari petijt potestatem dicens: exten-
de manum tuam in primo Job. et in psalmo Catu-
li leonum rugientes vt rapiant et querāt a deo escā
sibi. escam scilicet animarū nostrarum: quarū mor-
tem esuriunt et sitiunt. querant in qua relaxatione
ligate sunt potestates sue. Nō enim immittit deus
animas nostras in fauces eorum: sed solummodo
permittit eos tentare nos vel pugnare contra nos:
propter hoc dicit Apostolus in decimo. 2. ad Cori-
thios. Fidelis deus qui nō patietur vos tentari su-
pra id quod potestis. ¶ Quartum adiutorium est K
consolatio siue confortatio: que quātum adiutoriū
sit ex contrario ipsius apparet: videlicet pusillani-
mitate atqꝫ defectiōe animi: quo nihil magis deij- Pusillanimitas.
cit prelriantes: nihil turpius eos victos efficit: quo-
niam etiam sine vulnere et sine ictu eos terga dare
hostibus et fugere compellit. ¶ Quintum adiuto-
rium est ꝓtectio: ꝛ est ista ꝓtectio similis ei qua pro L
tecti sunt tres pueri in fornace babylonica. et serua
ti illesi in medio ignis q̄ promittit deus in electis.
Isaie decimoseptimo. Cum transieris per aquam
tecum ero: et flumina non operient te. Cum ambu-
laueris in igne non combureris: et flamma non ar
debit te ꝛc̄. De hac protectione legitur Sapientie
quinto. Dextera sua teget eos ꝛ brachio sancto suo
defendet illos. Quis eni dubitet deū mirifice ope-

fari in quibusdam sanctis suis: immo in omnib⁹ ad-
ulte etatis. Omnia eni concupiscibilia mundi ignis
sunt: ad inflammanda corda hominū. Corda autē
electorum in medio tantorum ignium frigida sunt ab
incendio concupiscentiarū: et hoc sola diuina pro-
tectione et non minori miraculo: quam tres illi pueri in
fornace babylonica corporaliter seruati sunt illesi.
¶ Sextum adiutoriū diuine gratie virtus est mira-
M bilis: instar virtutis que Sansoni data fuisse dicitur
super alios homines Iudicū decimoquarto. xv. et
decimosexto. Sicut enim virtus illa corporalis ad-
miranda erat alienigenis in Sansone et filiis in ho-
minibus non inueniebatur naturaliter. Sic et mira-
biles fortitudines semper inuēte sunt in sanctis: qua-
Nota. lis fuit fortitudo Moysi ieiunādo et Helye et simi-
les fortitudines ad patiēdum et ad agendū inuente
sunt in martyribus et cōfessoribus: et eas etiā quo-
tidie experimur in aliis sanctis. Quis enim nō mi-
retur vigilias orationū instantias: psalmodiarū la-
Nota. bores. ceterarūque sacrarum exercitationū virtutes
in viris sanctis: et quis eas nature attribuere aude-
at? cum vniuersalis natura hominū eas naturalib⁹
sublimiores miretur. ¶ Septimū adiutoriū diuine
N gratie in bellātibus armatura: qualem armaturā
diximus aliquando patientiā: que contra omnia te-
la nimia ignea inuulnerabilia custodit corda sancto-
rum: sic et gladio spiritus quod est verbum dei adeo
Gladi⁹ spi- armātur sancti viri aliqui: vt stragem hostiū spiri-
ritualis. tualiū vbicūque illum adduxerint fugere faciant: si-
cut legitur de Helya Ecclesiastici. 48. Surrexit He-
lyas propheta quasi ignis: et verbum eius quasi fa-
cula ardebat: propter hoc dicitur et gladius in la-
biis eorum in psalmo. vbi alia littera habet et mors
O in labiis eorum. ¶ In quorundā autē labiis verbū
dei non est gladius: neque mors mortis: sed est quasi
carmen musicū quod suaui dulcique sono canitur: si-
cut dicit dominus Ezechielis. 33. Non eni se in pre-
dicando gerunt: vt pugnantes in gladio verbū dei
mortem hostibus intentās: sed magis iocularē aut
histrionicā gesticulationem vel musicā exercētes.
Hec igitur sunt septem adiutoria necessaria bellan-
tibus et sub vno eorum comprehēdimus angelorū
Maceria. custodiam atque presidiū quā sepem vel maceriā vo-
cat domin⁹ Isaie quinto dicens. Auferā sepē eius
et erit in direptionē: diruam maceriā eius: et erit in
conculcationē. Non eni dubitādū est sanctos ange-
los demones compescere: arcere: religare: ne noce-
ant hominib⁹ quātum vellent: sicut legitur Thobie
septimo. Quia Raphael apprehendit demoniū noīe
asmodeus et religauit eū in deserto superioris egy-
pti. ¶ Quoniā autem manifestū est oēm principem
et oēm ducem exercitui bellatorū suorū iuxta vires
et facultates suas et indigētiā ipsorum proportiona-
lia prouidere. Alioquin inique et proditiose cū eo
ageret: gladiū hostiū eos exponeret: atque in propriā
ignominiā et perniciem: vtpote inermatos eos ad
bellum mitteret. Necesse est regem regū exercitui
suo omnia adiumenta que nominauim⁹ et numera-
uimus exercitui suo prestare: quoniā indigētia hu-
iusmodi adiutoriorū manifesta est in toto exercitu
V sanctorum: et facultas talia prestandi apud ipsum.
Gratie ne- Quare manifestū est ex his dei gratiā hoībus dei
cessitas. bellatoribus esse necessariam in tantis spiritualiū
bellorum discriminib⁹: et ad faciendū victoriam si-
cut diximus adiutricem, manifestū etiam est istam
gratiam supra naturā esse. Hoc autem lucidius fa-
ciemus: si miseriā et infirmitatē humanarū anima-
rum patefecimus: que quidem assensu in vnoquoque
facile accipi potest. Manifestū enim est omni gladio
et igni spirituali velut inermē: et aridā expositā esse
animā humanā in statu vite presentis. Ariditatis
enim iudiciū certissimū facilitas arsionis: quam ad ob
uiationē ignis vel tactum statim ardescere: et nisi oc- Simile.
curratur statim totaliter exuri. Nulla autē est que
hec in seipsa experiri nō possit. statim eni vt cōcupi-
scibile obuiat ei per cogitationē et tangit eam per sen-
sum: ardescit desiderio seu concupiscētia illius: et ni-
si occurratur: tota statim abit in flammas et exurit Q
ardore libidinis. ¶ Idem concupiscibile etiam gla-
dius est vuln⁹ amoris mortiferi. statim vt cor hūa-
num tetigerit infringens ipsumque transuerberans: ex
qua facilitate scilicet transuerberationis: apparet
inermitas ab armatura scilicet protectiōis. quia igi-
tur siue prenominatis adiutoriis icessanter huius-
modi arsiones et vulneratiōes patiūtur anime hu-
mane. Manifestū est eas aridas huiusmodi ignib⁹
et inermes huiusmodi gladiis expositas esse. mani-
festum etiam est per se eas versari in medio huius-
modi igniū: et in medio hmōi gladiorum. Sic ignes
et gladios omnia molesta manifestum est esse: verbi
gratia. Ignominias iniurias molestias siue tormē-
ta: omnia ista ira et odio exurunt animas et vulnera
doloris infligunt eisdem. ¶ Amplius. Et omnia con- R
cupiscibilia et laquei sunt: ad irretiēdas eas: et car- Nota.
ceres ad detinēdū. in omni enim male amato capti-
ua et ligata retinetur anima amātis. Sunt et alie in- Miserie
numerabiles miserie quibus exposite sunt aīe hu- aīarum nrārum.
mane in statu presentis miserie: a quib⁹ naturalib⁹
viribus suis sese defendere nō preualēt. Quia igi-
tur non minus miraculū est: neque minoris virtutis
animā humanā in medio ignis spiritualis illesam
permanere: quam corpus in medio ignis corporalis:
et nullo modo est virtutis naturalis corpus com-
bustibile in medio ignis: atque flammarū illesum per-
manere. Manifestū est nullo modo esse virtutis na-
turalis animā humanā in medio huiusmodi ignis
atque flammarum illesam seruari: quare necesse est hoc
esse sublimioris atque nobilioris. Est igitur vel ex di-
uina natura protegente vt diximus per semetipsam
vel ex diuine virtutis adiutorio naturalib⁹ ad eorū
conseruationē et defensionē a diuina bonitate gra- S
tuito dato. Quod si dixerit quis: quia non est necesse ani-
mabus nostris aliquid melius: quam vt naturalia eo-
rum bona sint: sed sufficiūt naturalia earum bona: Naturalia
hoc est vires mundari tantū atque sanari. Sola enim bona non
mundicia et sanitate naturaliū tueri se possunt ani- sufficere.
me nostre ab huiusmodi periculis. Respondemus
quia in Adam et Eua et in angelis qui ceciderūt mū-
dissima atque fortissima fuerūt naturalia: nec tamen
mundicia illa et sanitate defensi et conseruati sunt.
Respondemus ad illud: quia quantacūque esset mū-
dicia et sanitas naturalium bonarum animarū no-
strarum: tamen ex immūditia et corruptiōe corpo-
rum nostrorum: et inquinarent et infirmarent. Cer- Aie a cor-
tum enim est: quia mundissime creantur anime no- porib⁹ cor-
stre atque sanissime: tamen cōiunctione corporū cor- rumpūtur.
rumpūtur et infirmātur vt diximus. ¶ Ampli⁹. Si
corpori febricitāti id est febri leuem in se distempe-
rantiam habenti coniungatur anima quātumcūque
sana in naturalibus viribus suis. Nunquid non sen

C tient febriles estus ꝛ ardores atq̄ tremores. Silr ꝛ
insipiditatē atq̄ amaritudinē oris : eodēmō necesse
est: vt alia sēsibilia siue delectabilia sint siue tristia:
similiter se habeant. Quare necesse est vt īfirmetur
iuxta infirmitatē corporis et corrūpatur iuxta cor-
ruptionem ipsius quātum ad īferiores vires suas:
et hoc est quoniā non solū corpori cōiūcta est scḋm
illas: sed etiam pene ꝯiūcta. ita vt quicquid passio-
nis fit in corpore: et in ipsa scḋm aliquam dictarꝫ vi-
rium quodāmodo fiat. Quare iam declaratum est
tibi per hec: quia non potest stare sanitas et mundi
tia bonorꝫ naturaliū in animabus nostris per se: cū
corruptione et immūditia in qua corpora nostra sunt
Unio aiarꝫ cū corporibus. in statu miserie presentis: tanta enim est coniūctio:
immo societas animarū et vnio animarū nostrarū
et corporū: vt necessario corruptionē et infirmitatē
corporū sequatur corruptio et infirmitas animarꝫ.
B ¶ Amplius. Sicut oculus ad virtutē visibilē et pes
ad gressibilem: sic totum corpus ad totam animā.
Sicut igitur turbatus: aut obscuratus oculus: aut
aliter occasionatus: turbat et impedit operationē
virtutis visibilis: et pes obligatus aut curuatꝰ ope
rationem virtutis gressibilis detorquens eam atq̄
deturpans in claudicationē. Sic necessario totū
corpus quolibet modo lesum aut impeditū in par-
te lesionis: et impedimenti sui ledet ꝛ impediet ope
rationes anime totius et hoc generale est in orga-
nis tam naturalibus q̄ artificialibus: quemadmo
dum in cythara vel neruis diminuta vel inepte ten-
sa impeditur operatio cytharizatiōis p̄ hec. Et ad
hunc modū se habet de aliis: qꝛ igitur lesum ꝛ corru
ptum est corpus humanū in īterioribus: imo in inti
mis suis: necessario leditꝫ corrūpit operatiōes ani
marū nostrarum intimas: que in ipso et p̄ ipm̄ sunt.
Similitudo bona. ¶ Amplius. Si humor corruptꝰ licet naturalr cor-
rumpit atq̄ peruertit vim gustabilē et appetitiuā
exteriorem: hoc est corporalē. quāto fortius substā-
tia cordis naturalis et intima corrumpet et peruer
tet palatū cordis et vim appetitiuā interiorē. Que
C vtiq̄ corruptio atq̄ ꝑuersitas sensu manifesta sunt:
dum tam generaliter nobis et bona male sapiunt: ꝛ
mala bene: malaq̄ appetimus ꝛ bona declinamus.
Quod enī est dulce et amarū ad palatū corporis:
Silitudo. hoc est bonum ꝛ malū ad palatum cordis. Bonitas
enim et malicia sapores spiritualiū rerum sunt. vn-
de recte et veri nominis sapiēs est atq̄ spūali gustu
sano preditus: cui res sapiunt prout sunt: hoc est bo
ne bene: et male male. ¶ Amplius. Natura anima-
rum nostrarū non est per se abstrahens semetipām a
corruptione et peruersitate corporū nostrorū: neq̄
est per semetipām potens vincere illam: imo trahi-
tur ad ipsam et vincitur: et cum illa inuoluitur hu-
iusmodi autem exemplū conuenientissimū et inditū
certissimū est in medico peritissimo febricitante Cū
enim inualuerit in eo sitis potus noxii aut appeti-
tus alterius q̄ sanitati eius nocere debeat: ꝛ egritu
dinem augere: nec peritia sua nec amor salutis siue
sanitatis proprie abstrahūt eum ab appetitu ꝑuer
so imo obtenebratur eius peritia et amor sanitatis
absorbetur in eo: abiitq̄ totus ipē in desideriū hu-
iusmodi non curans vite sue periculum. ¶ Vides er
go: qꝛ ista corruptio ꝛ peruersitas corporalis appe
titus totam animā illā medici cum omnibus bonis
suis vincit et trahit post se captiuā in periculū mor
tis corporalis. nec potest ei resistere magna medici
nalis artis peritia: neq̄ magnū salutis desideriū.
Simile est prorsus in passiōibus spiritualibꝰ. qua-
les sunt appetitus voluptatis carnalis: ꝛ alia per-
uersa desideria: que cum inarserint: nec amor natu-
ralis honestatis neq̄ litterarū quarūcūq̄ quātacū-
q̄ prudentia sufficit illa extinguere ꝛ vincere: ꝛ ani-
mam humanā ab eis defendere. Fortassis autē in Nota.
initiis eorum cum adhuc debilia essent: ꝛ quasi scin
tille tantū: potens est super ea anima ex naturalibꝰ
bonis suis. Cum autē in flāmas et incēdia iam cre-
uerint instar furoris ꝛ insanie: instarq̄ rabie bestia-
lis atq̄ tempestatis vehementis: captiuā animā in
omne periculū rapiunt. Quod vidisse videt poeta
qui dixit. Sero medicina paratur. Cum mala ꝑ lon
gas inualuere moras. Qui vtiq̄ non nisi de medici Ouidius.
na naturali locutus est: quia nec aliam docebat cō-
tra morbū huiusmodi amoris. omīa enī illa reme-
dia natura excogitauit. ¶ Q, si dixerit quis: qꝛ suf-
ficit vnicuiq̄ libera voluntas ad resistēdū huiusmo- D
di incēdiis: cum nemo peccet: vel peccare possit: ni-
si voluntarie: et nemo possit quicq̄ mali agere om-
nino inuitus. Quare si non vult superari: nō supa-
bitur: et si non vult succumbere: nō succumbet: ita vt
non vult itelligatur quasi dictio vna ab eo quod est
nolle: nō ab eo quod est non velle. Respōdemꝰ: quia
reuera si vult quis vincere quācūq̄ tētationē: vincit
eam: vult inq̄ precise et absolute nō dicimus si vel-
let: verum hoc modo volendi nō potest velle ex se id
est ex naturalibus bonis suis aīa humana oī hora : Nota.
qm̄ ī illa hora qua ꝯcupiscibilia vel tristabilia pene
trauerint ad ipsam : non potest se seruare illesam et
inuulneratam. sicut neq̄ lignū aridum in medio in-
cendii: nec etiam lignū viride virere: vel florere: vel
frondere potest in huiusmodi statu. est enī adeo al-
ligata corruptioni corporis: vt cum illa adiuta fue
rit a forte cōcupiscibilibus: aut tristabilibus sequi
eam per se necesse habet. De hoc autē iam diximus
in precedētibus: et perscrutatius dicemꝰ in sequēti-
bus: videlicet in tractatu de tentatiōibus ꝛ resisten-
tiis. Reuertamur ergo ad id in quo eramus ꝛ dica- E
mus: quia natura hūana ad ea que post ipām sunt:
videlicet ad ea que carnis et mundi sunt nō patitur
defectum in cognitione vel cognitiōis certitudīe si-
ue bona siue mala sint. et etiā ad illa est perfecte sen
sibilis. Verbi gratia: ad ignem et aquam: ad gladi-
os et tormenta et vincula et carceres: ad felicitates
et deformitates ad vulnera et mortē: ad omnia alia
similia mala et corporalia: ꝛ certissimam habet co-
gnitionē et sensus infallibiles. Similiter et ad ho-
rum contraria: ad spiritualia vero bona ꝛ mala pre
nominatis similia: nec certitudinem habet cogniti-
onis: nec sensum. Unde absq̄ dolore irruit in gladi-
os et ignes spirituales: ꝛ in mortē spiritualem: que Mors spiritualis.
est separatio anime a deo ¶ Ponamus ergo similē
illam habere perfectionē ad spiritualia quam ha-
bet ad carnalia. erunt igitur in ea equales spiritua
litas atq̄ carnalitas. Quare neutrā vincet alterā
tunc. si igitur altera minor ē in infinitū: remanebit
altera in infinitū ea fortior. Ita autē est in statu mi-
serie istius: q̄ spiritualitas ꝛ sensu et certitudine pe-
ne nulla est in animabus nostris. Cum enī deus sit
fons omniū suauitatū: omnino insuauis est anima-
bus nostris: ꝛ neq̄ honorē neq̄ saporem suauitatis
eius sentimus. placorē atq̄ suauitatem virtutū pe-
ne omnino non percepimus mortē peccati: et pecca-

forũ valnera non solũ nõ sentimus esse mortem: sed etiã in eis insanissime delectamur. ¶ Deinde qui videt mundũ istum mare esse spũale ad imergẽdas et enecandas aias nostras: videt inq̃ adeo clara visio ne vt videtur amare visibile ad imergẽda opera. Similiter et maris hui⁹ spiritualis spiritualia pericula: videlz sirtas: syrtas: sillã: caribdim: tẽpestates: ꝛ alia pericula spũalia: qui simili visione spũali videt et visioni qua corpalia similia pericula. Ex his igitur et multis alijs que facile aggregare potes: manifestum est tibi spirituale nostrum: hoc est qd in nobis est superius: atq; nobilius in ifinitũ depressum esse: ꝛ debilius factũ esse q̃ sit id quod in nobis inferius: videlicet carnale nostrũ. Necesse aũt est vt spirituale nostrũ vicat ꝛ superet carnale nostrũ: ꝛ vt spiritualitas preualeat in nobis cõtra carnalitatẽ nostram. Necesse igitur est nobis dari ad hoc adiutorium quod sufficiat spirituale nostrũ defendere: seruare ꝛ carnale nostrum subijcere calcare: iugiterq; mortificare: et hoc est quod nos vocam⁹ gratiam: videlicet gratuitũ creatoris donũ qd naturalibus nostris apponit: vt per ipm spiritualitas aialitatem nostram vincat: et superet: captiuet: atq; mor mortificet: vides igitur necessitatẽ: que cogit nos ponere gratiam. ¶ Amplius. Iam declarauimus: q vis apphẽsiua nostra. ad hoc vt religiosa ꝛ deo accepta sit: indiget cognitione sublimiori: atq; nobiliori q̃ sit naturalis eiusdẽ cognitio: vel quecũq; alia idez acquisita naturalr. Non autẽ minus debitrix est religiositatis vis motiua nostra nobilis q̃ apprehensiua illa: quare ad hoc vt religiosa sit ꝛ deo accepta: necessaria est ei affectio: sublimior atq; nobilior: q̃ sit ei⁹ quecũq; affectio naturalis: que nõ sit: aut gratie: aut glorie. affectionum vero glorie nõ est capax aut susceptibilis: anima humana i statu isto: vt iam declarauim⁹. quare nõ necessaria est ei in statu isto affectio glorie. Affectio autẽ gratie in statu isto necessaria est. ¶ Ampli⁹. Caro ꝯcupiscit aduersus spiritũ: et spirit⁹ aduersus carnẽ. Hec eni sibijnuicẽ aduersantur: vt dicit Apostolus i quito ad Galathas. Aut igitur eque fortes sunt: aut alter fortius: quia si eque fortes. cum igit tam rara est victoria spirit⁹ cõtra carnẽ: et tam crebra carnis cõtra spiritũ. pares enim deberẽt esse victorie ꝛ numero: et magnitudine: cum habeãt causas pares. Si vero caro fortior est: indiget igitur spirit⁹ adiutorio cõtra illã: minus eni fortis fortiorez vincere non potest per se: et hoc est adiutoriũ qd querim⁹. Q; si dixerit: q deus adiutor sit preliãtiũ: ꝟtute sua prestãs eis victoriã: absq; eo q aliquid nouũ apponat aiabus eorũ: quẽadmodũ quando pugnabat pro filijs Israel: virtute sua deijciẽs egyptios aut alios hostes filiorũ Israel. iste in primis destruit victoriã preliãtib⁹ hmõi. Non eni vincit qui virtute sua nõ vincit: cum eniz ab alio occiditur aduersarius alio inq̃ cuius virt⁹ ipsius non est: quod dicimus ꝓpter reges qui vincere dicũtur cũ exercitus eorum vincũt: licet ipsi ꝑsonaliter non pugnent: quoniã virtus eorũ virtus exercit⁹ est quodãmodo: potestas enim regia exercitus est. ¶ Amplius. Nomine regis et auctoritate pugnat: ab exercitu suo: quare ipse illo tropo et genere loquendi pugnat quare et pugnat. Si quis aũt amore alicuius occiderit hostem ipsius: vel vicerit aliter. Non ꝑpter hoc idem vel occidisse hostem vel vicisse dicendus est. Manifestum igitur est q qui sic dicit: destruit victoriã: quare destruit ꝛ coronã. ¶ Amplius. Destruit virtutẽ omnẽ et bonitatẽ in electis. cum eium nõ possit aliquis scdm eum per aliquod quod in ipso sit vincere luxuriam in se. Nõ potest ergo habere castitatẽ: cum castitas si quid est aut esse potest. virtus sit et bonitas: per quam resistitur luxurie: et vincitur eius malicia. Et ad hunc modum se habet de alijs. ¶ Amplius. Destruit et merita et opera bona: quia vel omino non sint necessaria opera bona scdm errorẽ ipsius: deo per semetipm ꝛ propria virtute operante resistentiã: et destructionẽ vitiorum. et silr ab eadem ratione alia bona. Qua ex neutra parte erant merita: videlicet nec resistentia vel mortificatione vitiorũ: nec in affectione aliorum bonorũ: quia nõ minus attribuenda est deo affectio bonorũ q̃ declinatio malorũ. ¶ Amp. Quale seruitium debeat vis nostra apprehẽsiua nobilis creatori in alio tractatu iam declarabimus in capitulo: scilicet de fide. ꝛ hoc est illud: videlicet credere ei supra se ꝛ contra se. Quia igitur non minus bon⁹ est creator: q̃ verus vel verax: sed huiusmodi seruitium debetur ei ratiõe sue veritatis. debebitur ei simile seruitium a ꝟtute nostra motiua nobili: ratione sue bonitatis. Q; si dixerit quis: q non debetur ei primũ illud seruitiũ ratione sue veritatis: aut veracitatis: sed ratione sue dñationis. q scilicet dñs est: ꝛ iubet vt ei sic credatur. Verũ vtiq; dicit: sed eodem modo iubet: ꝛ sic diligat: videlicet vt supra oia et contra omia ꝛ gratis diligat: q si illud est sup vires virtutis intellectiue ꝛ posse ipsius ꝛ donum desuper ei adueniẽs erit ex hoc supra posse ꝟtutis motiue ꝛ donũ desup adueniẽs. Nõ ei potẽtiorẽ fecit de⁹ virtutẽ illam apprehẽsiuam ad cognoscendũ quolibet modo quam istam motiuã ad diligendum: neq; econuerso: quare necessariũ est donũ gratuitũ diuine bonitatis ꝟtuti nostre motiue nobili. ¶ Ampli⁹. Ibidem diximus ꝛ declarauim⁹: q diligere bonum inquãtũ bonũ: vel q bonũ: non est simpliciter ꝟtuosum neq; gratiam habẽs aut meritũ. Est eni hmõi dilectio suasa aliena bonitate: vel attracta bñficijs sicut et dilectio amicorũ ꝛ beneficiorũ: quare nichil laudis: aut gratie iuxta testimõia veritatis in euangelio. Diligere aũt malũ aut aduersariũ hoc est virtutis ꝛ gratie diligẽtis: ꝛ per easdem vias generalr est declarare ꝛ stabilire dilectionẽ virtuosaz siue virtutem per quas stabiliuimus ꝛ declarauim⁹ fidem virtutẽ. Sicut enim nõ sua virtute credit aliquis q probabilitate ipsius suasus: aut euidẽtia veritatis illius: vel necessitate sillogistica et pulsus credit illud et non sua luce: vt ita dicamus: licet i parte ista sed aliena: videlicet quã vel ꝓbabilitas inducit: aut euidẽtia veritatis illi⁹ emittit: aut necessitas demõstrationis impigit atq; infigit. Sic nec sua virtute nec sua bonitate diligit aliquid in bonitate ipsi⁹ intellectus abstractus diligit illud et non suo calore: vt ita dicamus: sed alieno. talis est eni bonitas aliena que vtiq; ignis est spiritualis ad calefaciẽda corda calore amoris: cũ ipm calefecerit. ¶ Amplius. Generatio ista amoris naturalis est. Naturalis ei est generatio affectiõis per apprehensionẽ sicut dicit aristoteles: q delectabile imaginatum mouet: ꝛ motus ille intelligitur desideriũ: nec intẽdit aristo. de generatione desiderij nisi naturalis. Cui⁹ autez generatio naturalis ẽ ipm quoq; naturale est: quare huiusmodi amor siue dilectio qua aliõ diligitur

Gratia.

B

Nota.

Caro cõcupiscit aduer⁹ spm.

Virtute aliena nõ vincimus.

C

Nota.

D

De⁹ supra oia ꝛ grãs diligendus

E

Diligẽ bonum inq̃tũ bonũ nõ est virtutis.

F

Aristoteles.

inquātū bonū:naturale est tantū. ¶ Amplius. Quis
non videat:quia innatū est vnicuiq; nostrum dilige-
Nota. re bonum inquantū bonū:et quia bonum et q: na-
tus est amor generari per apprehēsionē bonitatis:
B quemadmodū calor per lumen: quod eni est lumen
ad calorem hoc est apprehensio: siue cognitio boni-
tatis ad amorem. Attēde ergo quia amor dei:quia
bonus:et inquantū bonus. Sic est ex dono: vel bo-
nitate in amante.sicut calor in lucido: vel luminoso:
et sicut calefactio. sed hoc idem est naturali efficiē-
tia et generatione. Amor autem virtuosus:quē hic
stabilire intendimus:est similiter ex diuina bonita-
te:verum nō per apprehensionē: nec per generatio-
nem naturalem (vt diximus) sed per donationē: vt
ita loquamur:et vt donum. ¶ Si quis autē querat:
vtrum creetur huiusmodi a deo? dicimus ꝙ sic. Il-
le autem alius non creatur a deo:immo alio modo
creationis: et effectionis: ab eo efficitur. Creatio el
D eius: solius diuine volūtatis est:absq; vllo modo ef-
fectiuo cuiuscūq; rei:ibi autem nō est effectio absq;
medio:quoniā media est apprehēsio. Sicut calorē
non proprie creat deus: quoniā per medium lumē
solis illum operatur in mūdo isto inferiori. Eo au-
tem modo quo dicitur creator omniū et creasse om-
nia: manifestum est ipm creare quantumcūq; bonū
amorē. Si quis querat qualiter amor creetur et ge-
I neretur absq; apprehensione cum calor non videat
in multis generari sine lumine. Respondemus:q:
calor ex solo motu sine lumie generatur. et q: ignis
elementum qui totum aerem circundat et circūuol-
uit: atq; desuper circumtegit. Cum sit calidus in vl-
timate caloris tenebrosus est in se:hoc est lumie ca-
rens. si enim luminosus esset: totum celum semper
ardere lumine videretur:et quemadmodū flamma
desuper totum aerem circūtegeret. ¶ Amplius. De-
K clarauimus in tractatu de baptismo:q: omnes vir-
tutes et omia dona gratiarum quas requirit neces-
sitas salutis infundūtur simul in paruulis baptiza-
Nota pro tis. Quod manifestum est fieri sine apprehensione:
paruulis. nisi forte qs vocet apprehēsionē:hic tactus q̄ sentit
paruulus aquā frigidā sanctificatā qua perfundit:
vel in aquam mergit. Et generale est dona gratia-
rum atq; virtutum de quibus hic agimus pro maio-
ri parte sine apprehēsione rerum suarum infundit.
et nō per apphensionē effectiuā. Licet interdū cum
apprehēsiōe aliqd eorum vel aliqd ifundat. sicut in-
terdū gr̄a compūctionis et gratia deuotiōis:necnon
et multiplices gratie reuelationū: plerūq; sacras
Nota. exhortatiōes audiētibus: aut in diuinalibus rebus
meditātib' infundunt. Et quoniā sufficere tibi de-
bent ad stabiliēdū hmōi amorē: ea que in prenoīa-
to tractatu de fide loquentes diximus:nō repetemus
ea hic:tu ergo debes reminisci eorū: vt nos alia pse-
quamur. Si quis ergo querat qualiter hmōi amo-
L re: videlicet gratuito id est gratis dato et non natu-
rali:sed supra naturā diligatur deus. Dicim':quia
virtuose et fortiter huiusmodi amore intenditur ei:
eius querit honor et gloria et eo diligit inq̄tum bo-
nus:nō autem q: bonus: vt determinauim' /et sicut
de fide diximus:q: ipsa est obedientia virtutis nostre
apprehēsiue nobilis:que est intellectiua. Et sicut fi-
de huiusmodi credunt omia que pertinēt ad funda-
mentum vere religionis:sic huiusmodi amore dili-
gunt omia que pertinēt ad dei gloriā et honorem:et
etiam querunt et fiunt et sustinent. Similit et oia be-

neplacita ipsi' et declinant cōtraria. hmōi etiā amo-
re amatur mors propria: et delectabilis efficitur:in
quo proculdubio hmōi amor naturā suam euident
vincit et etiam semetipm:amore namq; naturali su-
stineri posset mors pro sic amato:amari vero nō pos-
set: quoniam adeo amara est adeo inimica nature.
¶ Si quis autē querat de insanissimis hereticis: q̄
vident amore dementissimo amare mortem: et non
tantū sustinere fortiter quin etiā amplecti delecta- M
biliter. Iam respōdem' in hoc:ꝙ sicut fortitudo vi- Bona simi-
detur in eis et patientia ꝙ est infirmitas atq; debili- litudo.
tas. Sic et amentia non amor est qd in eis amor vi-
deri potest et illudit ei diabolus:quēadmodū cōsue-
uit illudi paruulis quibus casus simulat esse salt':
et quātūcūq; saltu se vulnerauerint dicitur eis a nu-
tricibus et matribus q̄ bene saltasti fili mi:per quā
adulationē se magis saltasse strenue q̄ stulte ceci-
disse credunt hinc enim est ꝙ gaudent de ipa vulne-
ratione casus:nō vtiq; vero gaudio: sed potius som-
niato:instar freneticorum ridentiū atq; crepētium.
¶ Amplius. Sicut fides infirma et claudicās est que
pēdet ex dispositiōibus que sunt apud res: vt in no-
minato tractatu declarauim': sic et dilectio īfirma
que pendet ex rerum bonitate: quare sicut hmōi fi- N
des virtus non est:ita nec dilectio hmōi virtus erit. Dilectio
Q; si dixerit:quia dilectio que in deum est ideo fir- firma q̄ ex
ma est et virtus:q: bonitas dei cui innitit immutabi- reruz boni-
lis est:et fixa atq; firma in vltimitate firmitatis. Er- tate pēdet.
rat euidenter:quēadmodū claudus non ideo firmi-
or est: q: solidius est pauimentū aut sustentamentū
cui pede claude vnit: nec ipse pes inde fortior. Sic
nec affect' siue vis motiua nostra nobilis ex hoc fir-
mior est in parte illa:quia firmissimo fulcimento di-
uine bonitatis innit:nec pes ei' min' claudus id est
dilectio. Tunc eni p eandē viā stratā: aut idē paui- Nota.
mentū claudi et ceci ambulātes eque firmiter ambu-
larēt: hoc aūt nō est verum:et hoc est:qm et si eiusdē
fortitudinis vel firmitatis fulcimēto innitant:non Similitudo.
tn̄ eq̄ fortit innitunt eidē:imo claudi ifirmit. Hmōi
autē exēplū euidēs est i hoie altero pede mutilato:
qm gressus ei' nō est rectior si ābulet ligni pede fer-
rea q̄ si ligni pede lignea:nec ipemet i se magis fir-
mus aut fortis. et de his satisfecimus tibi in prece-
dentibus. ¶ Amplius. Si vis nostra apprehensi-
ua nobis desuper recipit illuminatiōes nobiles na-
turalibus sublimiores atq; prestantiores: cur non
similiter et vis nostra motiua nobilis congruentes
sibi de super reciperet perfectiōes naturalibus me-
liores:cum et illis magis egeat: et periculosius ca-
reat. Ea siquidem bello quocunq; vitiorum expu-
gnata: nichil superest nobis residui:ea vero defen-
sa atq; salua et omnia in tuto sunt:et victores exti-
mus. ¶ Amplius. Manifestum:quia prophetia il- O
luminatio est super omnes illuminationes anima- Prohetia.
rum nostrarum: manifestum autem est illam nō na-
ture nostre visu vel operatione: sed solo creatoris
munere gratuito aduenire. Sic et sunt multe alie ta-
les illuminationes:sicut et reuelationes oēs eorū
quorum cognitionē non attingit intellectus huma-
ni naturalis possibilitas/aut igitur cum istis dabit
pportionales affectiōes deus eis inquibus dat hu-
iusmodi illuminationes aut non: si dat. Habemus
quod intendimus. Si vero non dat. In solo igitur
lumie pphetie erunt pphete sublimiores aliis hoi-
bus. In aliis aūt siles aut eq̄les. Hoc aūt manifeste

semper apparuit falsum esse: semper ei prophete ceterisque sanctis viris visa sanctiores et sublimiores extiterunt tanto quanto prophetie lumine clariores. ¶ Amplius. Cum naturalis cognitio nec naturali dilectione inferior: nec magis distans a statu glorie: intercidit autem medium inter cognitionem naturalem et eam que est glorie. Medium inquam gratie quod est fides: vt iam declarauimus. Intercidet igitur et inter dilectionem naturalem et eam dilectionem que est glorie media. Et ad hunc modum est ostendere de aliis affectionibus: et habitibus: videlicet de spe timore et quibuscunque aliis. ¶ Q. si queratur vtrum apprehensio siue cognitio que est vel erit glorie: pariat dilectionem sibi congruentem in gloria ¶ Respondemus quod non est necesse: quoniam simul anime humane infundetur totum quod est glorie non pars post partem sed ex fonte vno totum simul effluet: et si istud concederemus: non esset contra id quod hic dicimus: sed potius contra aduersarios. Si enim naturalis cognitio naturalem parit dilectionem et ea que est gratie cognitio eam que est glorie dilectionem quare et ea que est gratie cognitio videlicet fides congruentem sibi pariet dilectionem que simul erit glorie non nature. ¶ Iam igitur stabiliuimus tibi virtutes sublimes et nobiles transcendentes nobilitate tam consuetudines quam naturales stabilitione vniuersali: et ostendimus tibi differentias earum videlicet consuetudinalium et naturalium. Et quia consuetudinales adiumenta quedam sunt virium nostrarum naturalium lesarum et multipliciter infirmarum: quemadmodum quedam instrumenta et adiumenta sunt pedum occasionatorum et manuum. Et quoniam naturales virtutes sunt sicut membra sana pedes scilicet et manus. Veruntamen quibus non est possibile ambulare supra: vel vltra planum naturalis equitatis. Et quia non est per eas operari vltra limites nature vel supra: neque corporaliter: neque spiritualiter: et quia iste etiam si in nobis perfecte inuenirentur: non possunt nos defendere vel tueri a corruptione in qua sumus: neque a passionum preliis: neque insidiis et insultibus malignorum spirituum: etiam quia si esset vera sententia platonis: de animabus humanis esset vna queque earum in ista miseria: sicut eger medicus febricitans. ¶ Tetigimus autem exempla multa de ista miseria et comparationes: videlicet quia anima humana est in corpore mortis huiusmodi: sicut lignum aridum in medio ignis. et sicut homo mersus in profundo maris aut aquarum multarum: et sicut aqua fluidissima atque labilissima in vase vndique perforato. Et similia multa diximus que sensu manifesta sunt. Ex quibus consequens est ex necessitate sublimiores animabus humanis in hac vita virtutes esse necessarias que illas in medio ignis huiusmodi tueantur ab incendio et profundo aquarum aliisque defectione: et in vasis foraminosis: id est in corporibus istis eas contineant atque seruent a fluxu et dispersione. Faciemus autem sciri in sequentibus quia originalis corruptio est tota discriminositas ista atque periculositas quam diximus: et est longe maior atque numerosior in periculis quam diximus. Declarauimus etiam cum his omnibus: quia iste sublimiores virtutes: que merito theologice nominande sunt: quia iste sublimiores sunt sicut ille quas creator electis suis inseruit ad volandum in sublime beatitudinis. Et quia operationes earum volatus sunt comparatione operationum que sunt ex aliis duobus virtutum generibus. Exemplis vero que de miseria animarum humanarum quas in presenti vita patiuntur proposuimus prosequi supersedimus pluralitatem

Nota. — Questio. — Epilogat. — Anacephaleosis supradictorum. — Originalis corruptio.

timentes. Declarauimus etiam tibi quod neque consuetudinales neque naturales sunt perfecte bonitatis aut virtuositatis. Et propter hoc non sunt digne vero nomine virtutis aut bonitatis: quia neque vere bonos aut virtuosos efficiunt eos in quibus sunt. Specialiter autem de dilectione naturali latius prosecuti sumus: propter multas eius questiones quas audisti et propter opiniones aliquorum non recte senserunt de ea: credentes quod per eam non posset aliqua creatura diligere creatorem plus quam se: et hunc errorem euidenter tibi destruximus. Similiter: et errorem aliorum quorundam qui opinati sunt eam non differre secundum speciem ab ista dilectione sublimi et nobili: sed secundum maius et minus solum: quos ex necessitate sequitur: quod natura et gloria: et ea que sunt nature et glorie non differunt nisi secundum magis et minus. Et propter hoc vita presens status animarum hic: et status glorie non erunt differentes nisi per eundem modum: hoc autem destruemus in sequentibus. ¶ Cum autem volueris imaginari puritatem ac nobilitatem sublimis dilectionis: reminisci debes eorum que audisti in tractatu fidei virtutis. Est enim simillima fidei in generatione: quia desuper tantum est videlicet a datore bonorum quemadmodum fides est: et generationis modo: quoniam vt diximus est ab eo quemadmodum fides non per operationem naturalem ipsius quemadmodum cultellus aliter est a fabro aliter a datore qui dat eum fabricatum atque completum. Tertio similissima est et rectitudine contra claudicationem quam tibi diximus: et hic tetigimus. Quarto fortitudine qua armat et protegit animam in qua est: maxime ab odio: et ira contra iacula ignita iniuriarum contumeliarum atque persecutionum omnium. ¶ Cum vero volueris imaginari ceteras virtutes similes huic imaginaberis eas et similitudine apprehensionum sublimium qualis est prophetia cum ramis suis et intellectus sanctus: et modi diuinarum reuelationum que sunt in hoc mundo apud nos. Quemadmodum enim illa suspensum et eleuatum in sublimi intellectum humanum. Maxime autem a sensibus: et aliis que corporis sunt. Sic et ille in spiritualibus et sublimibus suspensum et eleuatum detinent affectum. Hoc est vim nostram motiuam nobilem. Cuius exemplum vnum est in beato mauro beati benedicti discipulo: quem virtus obedientie adeo rapuit et suspendit a sensibus: vt aquam non videret: et per eam intrepidus curreret. Aliud exemplum in adam et eua quorum mentes huiusmodi virtutes velut in sublime raptas ab eo in his que sursum sunt occupabant; vt nuditatem suam corporalem non cognoscerent: vt legitur Genesis tertio. Secundo imaginaberis ipsas ex sui perfectione quales apparent in viris sanctissimis: qui ita sunt in mundo isto: ac si iam extra essent et quasi viuunt in seculo altero et altiori sicut dicit Apostolus. Nostra autem conuersatio in celis est. Lucidius autem apparebunt tibi cum dixerimus quid est esse in spiritu. Iste enim virtutes faciunt nos esse in spiritu et faciunt esse spirituales: et faciunt homines supra homines et plusquam homines: quod insinuabat apostolus in primo prime ad cor. dicens. Cum lites et contentiones sint in vobis: nonne adhuc homines estis. ¶ Tertio ex comparatione vitiorum quemadmodum enim vitia animam humanam deiiciunt atque demergunt: in ea que sub ipsa et post ipsam sunt: et in eisdem illam alligant incarcerant et captiuant. Naturales vere virtutes eam tenent

Virtutes naturales non sunt proprie virtutes. — R — Nota. — S Nota. — Nota. — Maurus. — T — Virtutes nobis spiritualitatem largiuntur.

Raptus. custodiunt et cõseruant in statu suo et rectitudine naturali. Sic iste sublimes et nobiles virtutes eam rapiunt et eleuãt a seipsa: hoc est a naturalibus suis: et supra se velut suspensam in spũalibus et eternis eã tenent. Manifestum est autem hoc ex causa et ꝓportione. Cum eni iste virtutes sublimes et nobiles nõ minus potentes sicut naturaliter in animaȝ humanam q̃ ipsa vicia: cõsequens erit vt eam naturaliter aut plus aut eque possunt naturalit̃ eleuare supra se vt vicia eam dimittere infra se. ¶ Amplius. Si corporalia ista et caduca per infirmitatem dico corruptionis: possunt in eam hanc deprehẽsionem quam diximus: erit ex necessario vt spiritualia et eterna per sanitatem ꝑdicte infirmitatis et liberationẽ ab illa corruptione poterũt in ipsam eleuationẽ quam diximus et etiam tanto amplius quanto ipsa fortiora sunt caducis et corporalibus. Et ipsa anima humana sursum tẽdere ad sublime scilicet glorie q̃ deorsũ retrocedere et recidere naturaliter potẽtior et aptior si vt pote ad illud creata. Qđ si q̃sierit quis: et vbi et vnde veniat sanitas a ꝑnominata infirmitate et liberatio a predicta corruptione. ¶ Respõdemus qȝ a datore hmõi virtutũ qui simul cũ illis vtrãq̧ largit̃ q̃bus ipsas infuderit: hoc aũt maxime v̄tutes sacramẽtorum et sacramẽtalium q̃ in ipsis fieri consueuit licet et alibi et aliter interdũ hoc faciat sicut declarauimus in tractatu de eisdem. ¶ Si q̃s vero dixerit q̃ pauci sunt qui hmõi v̄tutibus ꝑditi sunt: vel eas habeãt. Respõdemus qȝ reuera per pauci sunt q̃ eas habeãt in ꝑfectione et cõplemẽto. Minus aũt pauci sũt qui eas habẽt medocritate multo ꝑ plures aũt habent eas in maxima imperfectione et pene initialiter et his oẽs cõparatione viciose multitudinis ꝑpauci sunt. Dicimus etiã qȝ multi eas habẽt in q̃bus nõ apparent ꝓpter multas causas: q̃rum vna est silitudo q̃ est inforinsecis opationibus naturalibus et v̄tuosis et etiam viciosis: sicut est in ipso ambulare et in ipso comedere: siue eni ex virtute q̃s comedat siue ex naturali appetitu siue ex desiderio voluptatis gustabilis simillime sunt opatiões forinsece in actu comedẽdi: et plerũq̧ nihil omnino differũt vel differre videt̃. Scđa causa est raritas opationum sublimiũ. Paucissimis eĩ datum est illud sꝫ esse in spũ: Ubi autem sepius hoc cõtingit hoc est opatiões: que magis sepe a iam humanã sic eleuãt oratio sunt et contẽplatio. Nec mirandũ est tibi si rare sunt opationes hmõi cũ rarissimi sint opatores. De bonis eĩ ac sanctis viris paucissimi sunt qui intendãt ad eas. ¶ Tertia causa est subtilitas ac spiritualitas earũ: hoc est virtutuȝ hmõi q̃ difficilime cognoscibiles sunt ipsos eĩ plerũq̧ latent i q̃bus sunt: et ipsimet sunt q̃ maxime timẽt etiam cũ ipsas habẽt vt forte non habeãt. ¶ Reminisci etiam debes hic eorũ q̃ ꝑdiximus in ꝑcedẽtibus in declaratione hmõi scȝ quoniã nec veri nominis bonitates nec sunt: nec vere bonos efficiũt: neq̧ v̄e virtuosos nisi virtutes iste de q̃bus hic loquimur. ¶ Et hoc quidem est quoniaȝ nec vere rectos nec vere iustos. Si enim vt alibi didicisti rectum est cuius media non exeunt ab extremis: rectum inq̃ in magnitudinibus erit ad similitudinem et proportionem hmõi in moribus: cuius media nõ exeũt ab extremis: extrema autem vite nostre nõ sunt alia nisi principium eius et finis: nõ est autem ꝑncipiũ ex q̃ sit vita nr̃a et finis ad quẽ sit deus. Cum igitur sicut est ex deo totaliter: sic erat et ad ipsũ. Tunc erit recta proculdubio vita nostra. Eodẽmodo de intentione et de operatione se habet: quoniã cum fuerit intentio ex deo et ad ipsũ non exiẽs ab eo in aliquo erit recta. ¶ Amplius. Rectum nõ habet curuitatem nec deflexionẽ. Curuitas autẽ reditus est ad principium: deflexio vero exitus in latus. Intentio igit̃ et operatio quibus aliquis intendit et operatur sibimet: hoc est ꝓpter se qđ est dicere propter cõmodũ suum vel vtilitatẽ suam vel aliquid aliud eorum circa que versatur humana desideria intentio: et operatio curue sũt: exeuntes eni ab intendente et operante in eundem redeũt: et recuruant̃. Deflexionem vero habent intentiones et operationes que in ꝓximi cõmodũ vel nocumentũ finaliter fiunt. In latus vero sinistruȝ exit intentio vel operatio iuxta consuetudinẽ scripture sacre cũ per eam nocumentũ proximi finaliter queritur. In latus vero dextrũ: cum eiusdem ꝓximi cõmodum. Intellige autẽ commodum larga intentione vt etiam honor et voluptas et placitum ꝓximi eius cõmodum accipiatur. Cum vero intentio vel operatio est in fine summũ deũ videlicȝ. Hoc est ꝓpter deum glorificandũ vel honorandum: vel propter bñplacitum eius implendũ: ipsa indubitãter est recta. ¶ Amplius. Ex necessitate rectum est qđ recto applicitũ vel applicatũ ab eo non discrepat. Manifestuȝ autem est omniũ rectorum spiritualiũ: rectissimam esse diuinã voluntatem: quare omnem intentionẽ et operationem que ab ea in nullo discrepat necesse ẽ esse rectam: et idẽ de volũtate sentiendũ. Uoluntas enim q̃ diuine voluntati totaliter concordat necessario recta est: hec autẽ est q̃ quis vult quod deus vult et sicut deus: et propter qđ deus. Nulli enim dubiũ est curuũ et reflexuȝ cũ recto applicata fuerint: ab eodem discrepare. Et hanc applicationẽ spiritualem et in spiritualibus non intelligimus nisi considerationẽ et cõperationẽ eorũ ad inuicẽ. Quẽadmodũ eĩ q̃ corporale rectũ ponit iuxta regulã positionẽ corporali vt dignoscat an rectũ sit. Sic et q̃ cõparat volũtatẽ suã volũtati diuine: cõsiderãs an velit qđ deus: qualit̃ et ꝓpt̃ qđ. Applicationẽ spũalẽ facit sue volũtatis ad diuinã volũtatẽ: ex qua applicatiõe dinoscere potest si dei voluntatem videt aut nouit. ¶ Merito autem querit̃ qui gratis vult bonũ alterius: quemadmodũ dicũt q̃ de amicitia scripserunt. vtruȝ recta sit eius volũtas. Rñdemus quia hmõi voluntas ꝑscrutatius cõsiderata deflexa est a recta voluntate: et diminuta a perfecta: recta eni volũtas in sublime diuine glorie dirigitur: et vsq̧ in illud extendit̃. Huiusmodi volũtas iacet in plano: quoniaȝ non eleuatur supra vtilitatẽ proximi quare deflexa est ex necessitate a prescripta volũtate quã necesse est esse rectã. Diminuta etiam est euidenter a perfecta siue completa: cũ tam longe sistat a termino siue fine qui ẽ deus. Est ergo hmõi homo qui sic vult: similiter viatori qui debet ambulare in sublime: et ambulat per planũ. Et qui debet perambulare spatiuȝ multorũ stadiorũ de quibus nõ pertransit nisi vnũ cessans in fine illius a viatione sua. Oĩs eni volũtas: et oĩs intentio q̃ ꝓpter deuȝ est glorificandũ: aut beneplacituȝ eius implẽdum: naturaliter vsq̧ in eum extendit̃: et in eo finit̃. ¶ Manifestũ igit̃ est tibi qđ ꝓprie est rectũ in moribus siue i moralibus: hoc eĩ ẽ proprie atq̧ verissime qđ nec hȳ recuruationẽ nec deflexionẽ et quod in nullo discrepat a ꝑmo recto: quod est verissima regula rectitudinis: hoc autẽ est diuina volũ

Pauci veras virtutes habent.

Nota.

Nota.

Uere virtutes bonos faciunt.

Rectum qđ

Rectum qđ

Commodũ

Rectum.

Uolũtas diuine voluntati consentanea.

Questio.

Nota.

Quid rectũ

tas sicut dicit augustinus sup illud verbum psalmi.
Rectos decet collaudatio. Tunc ergo est tota vita
hũana recta: cum in nullo erit a suis extremis. Hoc
est a suo principio quod est deus et a suo fine qđ ipse
met hoc autem est cũ tota est ab ipso et tota ad ipsũ.
non enim est tota ab ipso cũ aliquid habet peruersi
et multo fortius non est ad ipsuꝫ in eo quod est per-
uersũ. Similiter se habet de intẽtione de volũtate ꝛ
de operatione. ¶ Debes autem scire qꝛ non sufficit
rectitudo perficere aliquod istorũ et ex toto depur-
gare seu depurare a malitia: et hoc est qm̃ intentio
Nota. et voluntas etiam si sic ex deo et ad deũ interdum de
bilis est et remissa. Insuper particularis vel ſm̃ qđ
Si enim aliquis vult aliquid qđ deus et sicut deus:
est quidem eius volũtas in illo et ſm̃ illud recta. In
alijs autem multis forsitan est discrepans a p̃scripta
regula rectitudinis: et in hoc ipo forsitan non satis
firma: nec satis feruens: nec omnino depurata a suo
cõtrario. Iuxta id quod legit̃ prouer. xxi. vult et nõ
Nota. vult piger: et ad Rom. 7. Quod nolo hoc ago: põt
igitur esse ꝙ voluntas ſm̃ quid vt diximus bona sit
et non simpliciter nec vniuersaliter. Sed cũ volun-
tas id est vis volendi feruens est et firma: et vniuer-
saliter siue totaliter extensa in deũ nihil habens re-
curuationis aut deflexionis: tunc est bona bonitate
perfecta simpliciter: bonitas ei voluntatis his qua
tuor cõsistit videlicet: rectitudine: feruore: firmitate:
et integritate siue totalitate. In viris ei malis et alí
quibus vicijs laborantibus experimur: vt et bonas
C dispositiones voluntatis habeãt et bonos etiam ha
bitus voluntatũ sed particulares. Nonnulli eni car
ne lubrici pij in pauperes inueniũtur: et inueniť vo
luntas pticularis in eis recta ꝛ feruens ad subueni
endum pauperibus: et hoc ꝑpter deũ: sic ꝛ alie mul
Virtus di- te bone voluntates pticulariter ꝛ recte inueniuntur
minute. in viris et mulierib9 et vocantur virtutes et mores
laudabiles. ¶ Nos autem intelligimus ꝙ virtutes
sunt ſm̃ quid et particulares atqꝫ diminute valde:
nec sunt nomine virtutũ digne simpliciter et hoc de-
claramus in sequẽtibus. ¶ Potest autem videri ex
D ijs que diximus: non esse nisi vnam virtutẽ numero
et vnam bonitatem vel forsitã esse quatuor sicut vi-
Vna est vir- detur allegare Augustinus. In libro de moribus ec
tus. clie catholice. Ubi prudentiã dicit quantum ipse ca
pit aut intelligit non nisi amore prudẽter omnia fa-
ciendi nihil temere vel incaute: Similiter et iustici-
am amorem silem ad ea que sunt iusta faciẽda et for
titudinem similem amorẽ ad tollerandum vel susti-
nendũ fortiter quicquid optet temperantiam similẽ
amorẽ ad prescindẽduꝫ que corpe nostro sint pscin
denda: bñ igitur se hꝫ disputare ꝛ perscrutari de his
vtrũ veritas ita se habeat. ¶ Dicim9 igitur in pmis
qꝛ amor vie ꝑpter finem: ꝛ amor ipi9 propter se: vel
vn9 amor sunt vel ex vno amore: quẽadmodũ amor
vini ꝑpter saporẽ: et amor saporis ꝑpter vinum vn9
amor est. Quare amor dei ꝑpter se tantuꝫ: et amor
cuiuscũqꝫ alterius ꝑpter deum: erunt ex necessitate
vel vn9 amor habitus: vel due dispositiones ex vno
amore habitu: hoc aũt dicimus qꝛ amor dicit̃ ſm̃ du
Amor. as intẽtiones: dicit̃ ei amor ꝛ ipse habit9 quo aliqs
amic9 vel amator dr̃ et ipsa dispositio q̃ amãs in ef-
fectu vel amare: receptum etiaꝫ est apud omnes no
stros videlicet sacros doctores atqꝫ scolares: quia
vna est dilectio dei et proximi licet duo mandata.
E ¶ Iuxta hunc moduꝫ necesse est vnum esse amorem
dei: omnium aliorumque propter ipsum solum mo
Dilectio dei et proximi vna. do diliguntur quecunqꝫ illa sint. Quicunqꝫ igitur
amat benefacere: bene viuere: aduersa pati seu quod
cunqꝫ aliud bonum propter illud tantum eo amo-
re amat id qđ etiam ipsum: vnus autem est: ꝛ solus
amor quo ipse diligit secũdum quemcũqꝫ trium mo-
dorũ quos determinauimus: quare vnus erit amor
ex necessitate quocunqꝫ alio propter ipsum solummo
do diliguntur: quare non erunt quattuor: vt visum
est beato Augustino. Qui enim recte et laudabili-
ter amat prudenter agere non amat illud nisi propť
Nota. deum: sicut iam multipliciter declarauimus: quare
nõ erunt neqꝫ q̃ttuor virtutes nisi ratiõe vel relatio
ne: neqꝫ quattuor amores: amores illi de quibus lo
quitur ipse. ¶ Amplius. Si amores isti diuersi essẽt
propter diuersitatem rerum: necessario: et fides val F
de diuersa in vno et eodem fideli propter tantam di
uersitatem creditorum. Diuersa inq̃ non solum nu-
mero vel specie: sed etiam genere et predicamento
cum in ipsis creditis inueniantur omnes iste diuer-
sitates manifeste. Q; si dixerit: quia non est necesse
vt fides diuersificetur ſm̃ diuersitatem creditorum
quoniaꝫ non est ab ipsis creditis: immo est lumen de Fides nõ di
super infusum anime fideli: et est vna numero: et nõ uersificatur
subiecto sequẽs vnitatem principij sui atqꝫ datoris propter di
quemadmodum diximus: et declarauimus in tra- uersitatem
ctatu de ipsa fide: que veri nominis virtus caput est credẽdorũ.
et fundamentum vere religionis: necesse habet di-
cere: et de amore vero: et puro creatoris qui desur-
sum est ab ipso scilicet creatore: vt donum gratuitũ
ipsius de amoribus eni ꝛ desiderijs que ab ipsis re
bus in animabus nostris generantur. Non debet eẽ
tibi dubium quin sequatur dispositiones rerum a
quibus generantur. Hoc est quoniam varientur: et
diuersitate iuxta vnitatem et diuersitatem ipsaruꝫ
rerum huiusmodi. ¶ Amplius. A contrarijs hoc
est a contrariorum similitudine manifestum tibi fie
ri potest quod dicimus. Quemadmodum enim ex G
eodem amore turpi quo ardet in mulierem aliquã
turpis amator ipsius tam multa tanq̃ diuersa ꝛ eti Similitu-
am contraria operatur: vt in ea suas expleat libidi do.
nes. Similiter auarus ex vno et eodem amore pe-
cunie: nunc arat: nunc seminat: nunc negociatur: in
tat̃ qñqꝫ: qñqꝫ rapit: qñqꝫ emit et vẽdit interdũ: et eti
am occidit: eodẽ mõ se habet ꝛ de supbo in omni ra-
mo vel specie superbie. Innumerabilis enĩ est diuer
sitas operationum ipsius quas operatur: vel pro-
pter inaneꝫ gloriam adipiscendã: vel propter hono-
rem aliquem habendum: vel propter aliquid aliud
ex his que requirit superbia. Quare ex vno eodem
q amore dei nichil prohibet esse posse quantũcunqꝫ
multitudinẽ aut diuersitatẽ operationuꝫ que vie sint
ad obtinendum finẽ qui per amoreꝫ dei querit̃. Am-
plius interroga singulos sanctoruꝫ virorum qui tã
multa ꝛ varia operantur siue i claustris siue in alijs H
locis aut officijs: propter quod vnusquisqꝫ eorum Propter
illa operatur Respondebit indubitanter vnusquisqꝫ amorem dei
se omnia huiusmodi operari propter amorem dei ꝛ varie ope-
ex amore dei. Centissimum autem habet vnusquisqꝫ rationes.
apud se qđ sit ei principiũ mouens ad operandũ qc
quid operat̃. Nec habet locũ in hoc apud aliquem
error vel ignorantia. Quare manifestum est ex vno
et eodem amore dei posse esse quantam libet mul-
titudinem atqꝫ diuersitatem bonaruꝫ operationũ:
Secundũ hec igit̃ est necesse esse quattuor amores

aut quattuor virtutes de quibus supra fecimus mē tione non inq̄ necesse est propter diuersitatem operum solummodo. Si quis autem dixerit quia tota illa varietas bonarum operationum potest esse et sufficiēter ex solo dei amore: ergo non est necesse ponere virtutē aliquam aliā vel supuacuum est ponere quamcunq; aliam. Respondemus in hoc quia

Nota.

et si non propter solam essentiam operationū necesse esset alias virtutes ponere: tñ propter melius se habere ipsarum operationum ponende sunt quemadmodum ⁊ si propter solam essentiam operatiōis que est gressus non sit necesse ponere visum tñ necesse est ponere ipsum propter melius se habere ipsius gressus. Multo enim et securior et rectior est ipse gressus propter visuȝ gradiētis. Similiter et propter duriciem cutis in plantis pedum aut fortitudinem in calciamentis. Eodē modo se habet et de prudentia in operationibus amoris q̄ multo meliores et multo melius fiunt cum prudentia eas rexerit: et similiter cum fortitudo eas firmauerit: et cū iusticia eas regulauerit: et cum temperantia eas circuncīderit. Et quicquid tibi videatur forsitan operatio fidei de qua mentionem fecimus non potest esse ex illo amore. Amor enim non potest imperare nisi quantum ipsa natura per se potest: aut quātum potest ex adiutorijs siue gratiarum siue alijs: quare non potest imperare intellectui nostro humāo operationē que fidei est: nisi quatenus illam exequi non autem potest in illam per se nisi ex adiutorio fidei sicut alibi ostendimus. Non eniȝ potest imperare huiusmodi amor nisi id cuius potentem inuenit aut potenteȝ efficit. Quia igitur non efficit potentem credere: necesse est vt inueniat potentem credere intellectū. Aliunde enim est potēs intellectus credere q̄ ex amore.

Amor non imperat vltra vires naturales.

¶ Simile autem valde est licet non videatur: quia sicut non potest imperare velatum et hoc est quoniaȝ nec potentem inuenit eius nec potentem efficit: ita nec ipsum credere nisi cum intellectum potenteȝ ei⁹ inuenit. Sicut enim non prestat volatuȝ: volare imperans ita nec credere cum illud imperat. Iste igitur amor quoniam semper rectus est cum fuerit fortis siue firmus: et cum fuerit feruens cum fuerit vniuersalis: erit virtus veri nominis nec vicium secum sustinens nec peccatum: et est aliud fortitudo ei⁹ aliud feruor. Fortitudo eniȝ eius est in adherēdo amato: hoc est inseperabilitas vel difficultas sepationis ab amato. Feruor vero nihil aliud est q̄ vehemētia desideriorum earum rerum que queruntur amato: seu quolibet modo alio ex amore illo. Hoc auteȝ inde manifestum: est quia multo fortius et firmius adherent deo qui multis alijs minus feruent in eum ⁊ in ea que eius sunt ⁊ minus firmiter adherent eidē. Sicut vides quia interdum ardentius amant amici q̄ fratres: et vehementius queruntur ea que sunt eorum: q̄ ea que sunt fratrum non tamen firmi⁹ aut fortius amantur q̄ fratres. Similiter accidit interdum q feruentius amatur proximus q̄ deus a viris sanctissimis: nō tamē fortius qḋ facilitas et difficultas separationis faciunt manifestum. Incomparabiliter enim facilius a proximis viri sancti separarentē q̄ a deo. Sicut enim appar et in naturalibus q quedam quibusdam alijs facilius et vehementius calefiunt: non tamen calorem aut firmius aut diutius retinent q̄ illa propter similitudinem in naturalibus: vt in ligno arido et ferro quo ad calorem

Nota. Fortitudo. Feruor.

in ere et lapide et omni metallo quo ad frigiditatem: et in diuersis partibus terre quo ad humefactionem: sic et accidit de isto calore vitali atq; viuifico: lignū enim aridū facilius ⁊ vehemētius calet in tāto tēpore q̄ ferrū: nō tamē fortius aut firmi⁹ calorē retinet: immo ecōtrario. Eodemmodo accipitur in ere ⁊ lapide ⁊ omni metallo de frigiditate et frigefactione: vehementius enī friget aer atq; facilius q̄ ferrum vel argentū: non autem frigiditatē firmius retinet. Sic accidit in humefactione quedam enim partes terre facilius ⁊ vehementius humectantur quibusdā alijs: et sunt debilioris retentionis in hoc ⁊ facilioris desiccationis. Verbi gratia: partes terre que diutius cōsueuerit esse sub aq̄s: c⁹ aque hmōi recesserunt: aut consumpte fuerint: inueniuntur maioris desiccationis et duriciei q̄ alie et etiam prioris atq; facilioris: et partes hmōi terre vocātur vulgariter noes siue quia natent in aquis diu: aut aque in eis: siue quia diuerse diu iacēt sub eis. Similiter et aer vehementius atq; facilius illuminatur multis alijs etiam q̄ oculus cuiuscūq; animalis. Facilius tamē a lumine totaliter exuitur q̄ in oculo: qḋ taliter est: quia post recessuȝ lucis exterioris remanet impressionis eius vestigium in oculo. vnde et visus postea ad modicū impeditur. Ex his igit: ⁊ alijs innumerabilibus euidenter apparere potest tibi: q: nō magis diligit qui feruentius. Feruor aūt iste et si de radice dilectionis pcedat: adiutorium tamē habet fortissimū ex bonitate et intentione apprehēsionis: hoc autem est ex vicinitate seu proximitate amati. Quid ergo mirum si interduȝ minus feruēs est dilectio in deū propter debilitatem apprehensionis ⁊ elongationem amati in illa hora? Et quid mirum si vehementia apprehēsionis: et ipse sensus adiuuatur: vt magis ferueat in amatū magis apprehensū: ⁊ magis propinquuȝ. Propter hec dixit Iohannis in quarto prime canonice sue. Qui non diligit fratrem suū quem videt: deum quem non videt quomodo potest diligere. De ipsa vero fortitudine et firmitate amoris legitur in Cant. viij. Fortis vt mors dilectio. Et ad Rom. viij. Certus sum quia neq; mors neq; vita ⁊c. poterit nos separare a charitate dei. Sicut etiaȝ ex eodem igne vnus et idem homo potest nunc magis nunc minus calefieri: sic ex eadem dilectione potest nunc magis nūc minus feruere: et nichil prohibet ex eodem igne nunc maiorem nunc minorem flāmam emicare. Quemadmodum secundum q adiuuatur ignis aut flatu appositione seu aptatione lignorum: aut impeditur contrarijs: maiorem aut minorem flammam emittit. Sic eadem dilectio vel flatu apprehensionuȝ seu meditationum seu allocutionum aut rememoratione bñficiorū: q̄si appositiōe seu aptatiōe lignoȝ adiuuatur interdū vt maiorem flammam id est feruorem actum dilectionis emittat: eodemmodo ⁊ impeditur contrarijs: et est conueniens similitudo: vt qḋ est flatus ad ignem corporalem vel augendum vel adiuuandum. Hoc allocutio de amato siue apprehenso. Vel qḋ appositio vel aptatio lignorum ad iumentum ignis corporalis: hoc est rememoratio recogitatio beneficiorum ad ignem spiritualeȝ qui est amor siue dilectio. Ex hoc autem manifestius est quod diximus: videlicet quia firmitas vna est ex dispositionibus que requiruntur ad hoc vt dilectio sit virtus: quoniam sine firmitate nec est etiam ha

Nota. Nō magis diligit qui feruentius diligit. Fortitudo amoris. Nota. Firmitas.

bitus:quare nec virtus:cum omnis virtus sit habi-
tus. ¶ In rationem ipsius virtutis cadit fortitudo
seu firmitas. Inde ei et nomen hȝ. Relinquitur ergo
nobis vt declarem⁹ tibi q̄r re[q]rit ad ipȝ etiā quarta

Nota bene

dispositio quā supra nominauimus vniuersalitatē.
¶ Quoniam igit̄ iam alibi didicisti:q̄ nec simplici
ter nec vere di citur ð aliquo q̄ secundum quid siue
ſm partem tantum ð illo dicitur:vt nō vere nec sim-
pliciter albū quod in parte est albuȝ tantum: sic nec
amicus alicuius dici potest vere atq̄ simplicit̄ qui
secunduȝ quid tantum et in parte amicus illius est.

R

Similiter et q̄ in parte inimicus non vere inimicus
vel amicus neq̄ simpliciter illius dici potest. Eodē
modo qui in parte ꝑsequitur aut impugnat alium
nō potest dici pacificus illius:aut pacē habere cum

Amicus totum diligit.

eo. Et gn̄aliter receptum est apud oēs:q̄ qui amic⁹
est totum diligit:q̄ est amici/vnde et vulgariter di-
cit:Qui diligit me diligit et canē meum:et gn̄aliter
qui aliquid odit de bonis alicuius nō est amicus il-
lius. ¶ Amp. Qui aliquid diligit de iniurijs aut cō
tumelijs alterius aut damnis illius aliquod:nō est
amicus illius. Quia igitur oēs homies sunt bona
dei non solū sed etiaȝ magna bona ipsius:nō est ami
cus dei simpliciter aut vere q̄ aliquē ex hominibus

M

odit. ¶ Amp. Si quis odit canem vel equū alterius

Inimicus deo est qui vitia amat.

nō diligit ipm simpliciter aut vere. Quāto amplı⁹
si non diligit aliquem ex filijs eius? Quia vero sola
vicia et peccata dei iniurie et contumelie sunt: ma-
nifestum est q̄ quicunq̄ diligit quodcunq̄ ex vicijs
aut peccatis mortalibus et amicus dei non est. im-
mo inimicus manifestus. Et hoc saltēȝ facto et si nō
intentione. ¶ Quod si dixerit quis:quoniam ad hoc
q̄ aliquis non sit amicus : vel sit dei inimicus: non
sufficit vt oderit aliquid ex bonis dei vel q̄ diligat
aliquem ex inimicis aut contumelijs dei sed requi-
ritur vt hoc faciat scienter et ex intentione videlicet
vt intendat hoc facere contra deum vel saltem sciat
hoc esse contra ipsum. ¶ Respondemus:quia consu

Dei bonitas.

q̄ diligit deus veros amicos suos: vt nō sinat igno-
rare eosque et placent:aut displicent. Sicut legitur
prime canonice Johannis secundo. Unctio quaȝ ac
cepistis ab eo maneat in vobis:et non necesse habe
tis vt aliquis doceat vos:sed vnctio eius docet vos

Nota.

de omnibus Si eni omnium periculorum maxime
maximeq̄ cauenda sunt vitia et peccata. Est autem
deus diligentissimus ac fidelissimus custos diligen
tium se maxime custodit illos ab his periculis:qua
re maxime ostendit eis illa: et premunit eos ab il-

N

lis. Quare non sinit eos errare in hmōi. ¶ Amplı-

Dilectio di

us. Qȝ dilectio dei est bonum quod maxime diligit
in electi suis:quoniam propter illud et dat ⁊ diligit
⁊ remunerat illos: ⁊ maxime vult vt custodiant il-
lud:et vt sibi caueat a contrario:quare maxime lar-
gitur eis ea per que custodiant illud :et sibi caueāt
a contrario:non possunt autem vel custodire illud
vel cauere a cōtrario:nisi cognoscāt ⁊ amissiōis pe
riculum et eius contrarium. Quare necesse est de-
um illuminare amicos suos in his que tanta distri-
ctione precipit obseruari: ⁊ tam periculose obmitte
rētur. De huiusmodi autem ignorantia: et de alijs
tam multa in singulari illo tractatu iām diximus et
scripsimus et vbi excuset: et vbi non: et quatenus

Dilectio di vniuersalis est.

excuset vel non excuset. ¶ Jam igitur declaratuȝ est
tibi ex his omnibus:quia vera dei dilectio scilicet q̄
verum dei amicum efficit simpliciter vniuersalis ē

O

et non admilens secundum quid siue in parte odi-
um vel intentione vel facto:similiter neq̄ iniuriam
aut dei contumeliam:q̄ vtraq̄ illarū impugnat de⁹
⁊ hostilit̄ cū eo agit̄ eodē mō patit̄ ista dilectio ipu-
gnationē vel belluȝ cōtra aliquē seruorū. Unusquis-
q̄ eni rex et principes in suis subditis ipugnatur: ⁊
merito hosteȝ reputat cum qui milites suos impu-
gnat. Raro eni accidit vt personaliter ipsi reges pu
gnent: vel vt sic contra eos pugnetur. ¶ Si quis aūt

P Questio bona.

querat vtrū leones ⁊ vrsi cocodrilli ⁊ cetera hmōi ala
lia que infesta sunt hominibus diligenda sint tanq̄
bona dei propter ipsū: ⁊ ita nec occidenda erunt:er
go nec tremenda. Respondemus in hoc: q̄ diligen-
da sunt ad id q̄ sūt: videlicet ad vsum hominum: in-
quātum ad vsum hominum sunt: ⁊ quia nō prosunt
hominibus quādoq̄ nisi occisa:occidēda sunt vt ha
beatur vsus pellium eorum: ⁊ carnis: ⁊ aliarū par-
tium: vel ad medicinam. Generaliter autē omnia di

Omnia opera dei diligenda.

ligenda sunt opera eius:et q̄ predicat vnūquodq̄
su⁊ modo eius potētiam sapientiam bonitatē: pro
pter quod dicit beatus Augustinus:q̄ omnia lau-
dant deum:diligende etiam sunt vniuerse creatureȝ
sicut ⁊ fistule carminis pulcherrimi: ī quo laus crea
toris incessanter canitur. Est eniȝ sicut ipsemet ait:
vniuersa series seculorū:sicut carmen pulcherrimū
q̄ modulatur deus cuius singule creature sillabe
sunt. Singule vero generationes: vel secula singu-

Nota.

le a deo sunt. Proculdubio eni qui non diligit car-
men seu cantionē:non diligit illum:cuius laus ī il-
lo canitur. ¶ Si vero querat q̄s quomodo diligunt̄:

Q

serpētes scorpiones cū occidūtur. Jam respōdimus
quia diliguntur sicut diligendi sunt:cum occidūtur
ad medicinaȝ. Similiter:et cū occiduntur ne infesta
sint hominibus: vel ne noceāt eis. Hoc etiaȝ ex amo
re dei potest esse:sic etiaȝ cum occidunt̄ heretici tāq̄
venenata animalia:ne specialiter occidāt homines
alios:fidem viuificam in eis extinguēdo nō ex odio
immo ex amore dei ⁊ hominū occiduntur. Et etiam
q̄ amoris est cū eis agitur:dum ne sibi vel alijs no
ceant ꝓhibentur non solum tamen curandum est de
nece muscarū: aut etiā maiorū animaliuȝ:siue infe-
sta sint hominibus siue necessaria atq̄ salubria:q̄a
reparatio facillima est: ⁊ etiam hoc est lex dei altis-

Nota.

simi ⁊ statutū ipsius: ⁊ hmōi vt inuicem se occidant:
⁊ etiam deuorent: ⁊ in hoc videntur alie hmōi nasci
vt sint in cibū alijs. Jure eni nature rapaces aues ⁊
bestie ⁊ inferiores se deuorāt. Preterea ipso deo au
ctore homines dominantur piscibus maris: ⁊ vola-
tilibus celi: vt inde ꝓut voluerint comedāt et occi-
dant:sicut legit̄ Genesis nono. Sit terror et tremor
vester super omnia animantia terre: ⁊ super omnes

R

volucres celi cum vniuersis que mouentur in terra:
sicut aūt non oportet q̄ amicitia aut fides ei⁹ exten
datur vsq̄ ad festucam vel paleam inter veros ami

Nota.

cos:ita videlicet vt si alter paleam alterius exarse-
rit vel quolibet alio modo disperdiderit cōtra ipsā
amicitiam vel fidem ipsius fecisse dicendus sit:simi
liter neq̄ ceruum aut aprum occidit aut etiam Ele
phantem:quia etiam elephas in tanta multitudine
bonorum dei vix palea sit. ¶ Et si quis autē querat

S

quid differat inter amorē ⁊ voluntatem et intentio-

Amor voluntas et intentio quomodo differūt.

nē. Dicimus: quia idem sunt subiecto: sed amor vel
amicitia ab adherendo dicitur:et voluntas inquan
tum imperat aliquid fieri vel non fieri:et intētio ab
inquirendo: vnde ab intendendo siue ab attenden-

do id quod querit intentio dicta est: et est in omni ne
gocio intentio principalis voluntas: id est volun-
luntas finis. Voluntas vero simpliciter imperium
faciendi vel nō faciēdi aliquid quicquid illud sit vo
luntas vero habendi vel non habendi aliquid desi-
derium aut concupiscentia est. Amor autem volun-
tas est alieni boni prout de eo hic loquimur. Verun
tamen amor dicit ab adherētia et affectiōe in ama-
to: vel vnione ad amatū: de qua vnione legitur. Ac-
tu. iiij. Multitudinis credentiū erat cor vnum ⁊ ani
ma vna. ¶ Iam igitur declaratū est tibi quis amor
Epilogat sit dignus nomine virtutis ⁊ nomine bonitatis ⁊ eti
am quia tres sunt differentie q̄si essentiales ipsi⁹ ꝑfi
cientes eius virtutem et bonitatē et hec sunt rectitu
do: fortitudo: siue firmitas ⁊ vniuersalitas. ¶ Quar
ta autem differentia de qua locuti sumus que est fer
uor, siue amor ipsius dilectionis: illustret quidē et fa
cit vt melius se habeat: s; non est de necessitate ipsi⁹
in eo ꝙ virtus aut bonitas: et ostendimus tibi: quia
separatur ab eo multotiēs. ¶ Sunt autē et alie dif-
T ferentie quibus ꝑficitur ad eminentiam: alie quiqȝ
scilicet quarū prima teneritudo: cuius contrarium
suggillat de⁹. Amos. vi. Dicēs. Et optimo vnguēto
delibuti nihil patiebātur super contritione ioseph
Sunt enim quidam duri amatores: qui nihil senti-
unt aduersorum que amicis accidūt sensu compas-
Tener amor. sionis: vnde ⁊ teneri amatores dicūtur vel tenere di
ligentes: qui omnia mala amicorū per compassio-
nem: quodāmodo patiuntur in ipsis. Similiter et om
nia bona per gratulationem. ¶ Secunda est ampli-
tudo seu latitudo ꝓpter quod de mandato quod est
V de dilectiōe dictum est: latū mandatum tuum nimis
latitudinem autem istam nimiam intelligimus q̄a
etiam comprehenduntur inimici. ¶ Nos autem ex-
tendimus eam vt etiam cōprehendat vniuersū: im
mo vniuersam seriem seculorum sicut iam prediri-
mus. ¶ Tertia vero perfectio eiusdem est charitas
siue charitudo. Quedam eni vt ita loquamur deuȝ
diligunt pro modico ipsum et q̄si vile mancipiū ipsȝ
taxātes. Et quod est deterius quanto ꝓ minori pos-
sunt ipsū habere volentes s; multo chariorē ipsum
reputantes: et vt ita dicatur de precio ꝓ quo eis of
fertur totis viribus diminuere conātes. Si ei offer
Nota. tur eis deus totumqȝ regnū celorum pro obseruati-
one ordinis cartusieñ. ac si nimis carus eis exhibe-
retur: et nimium preciū pro ea exigeretur. Respon-
dent se non tantum velle facere vel dare ꝓ eo obtinē
do: et ꝙ ꝓ minori vellēt ipm habere: et vt vno ver-
bo dicamus vix inuenitur atqȝ rarissime qui non pro
leuiori precio q̄ ei offeratur velit ipm habere: ac si
deus minus valeret ei eo quod pro eo habendo exi
Emptio dei gitur: ac si periculum eis immineret in emptiōe ip-
sius: ne forte non valeat tm̄ quantum pro eo ab eis
exigitur. O stultissimi immo insanissimi negocia-
tores: nescientes: quia quanto carius deus emitur
tanto maius lucrum ex eius emptione reprobatur:
et quanto leuius emitur seu vilius. Hoc est ꝓ leuio
ri precio vel viliori: tanto minus lucrum ex eius em
ptione acquiritur. Econtrario autem se habet i mē
tibus diabolicis et secularibus: ⁊ mentib⁹ diuino
amore succensis in quibus charitas dei diffusa est
per spiritum sanctum. Romanos quinto. Que est fi-
nis precepti de corde puero: ⁊ conscientia bona ⁊ fi-
de nō ficta: prime ad timo. primo. Que scilicet cha-
ritas siue charitudo totum contrarium in mentib⁹
iustorum operatur predictis iam conditionibus.
¶ Quarta vero est immensitas: quidam enim metiri X
ac limitare volunt amorē ipsum quantum ad ope-
ra prefigentes apud semetipsos. Quot ⁊ q̄ta faciē
da sint eis ꝑ amore dei vt vltra se extēdere nō volē-
tes: cogitātes apd semetipsos tot ⁊ tāta ꝓ deo face
rem⁹ vel darem⁹: ⁊ nichil vltra vel ampli⁹. Isti nō at
tēdūt qd dicit veritas Ioh. iij. Sic deus dilexit mun
dum vt vnigenitum suū daret. Immēsus autem est Immensus
vnigenitus eius sicut vniuersalis ecclesia confitetur amor in de-
et predicat. Immēsus pater: immēsus filius: immē um et dei in
sus spiritus sanctus. Similiter et Iohannis. xv. Hoc nos.
est preceptum meum vt diligatis inuicem sicut di-
lexi vos. Hoc est absqȝ mēsura: ne aliquis limitet si-
bi mēsuram aliquam in patiendo vel agendo amo-
re ipsius. Hec immensitas vocatur nimietas. Ad
ephesios. ij. Propter nimiam inquit charitatem
suam quam dilexit nos. Similiter: et vocatur exces
sus. Luce. ix. vbi legit. Erāt aūt moyses ⁊ helyas in
maiestate visi stantes: ⁊ dicebant excessuȝ eius queȝ
completurus erat in hierusalem. Excessus igitur vo
cata est ista imensitas simpliciter quasi excessus mē
sure: excessus enim: et terminatio contraria sunt.
¶ Quita vero stulticia est siue dementia: qua instar Y
amore insanientiū spretis atqȝ relictis omnibus il- Amoris in-
lum multi sequuntur: quemadmodum amore insani- sania.
ens amasius: relictis patre et matre ⁊ omnib⁹ aliis
amasiam sequitur vilipendens omnia alia. De hoc
Mathei quarto. Relictis rhetibus: ⁊ patre secuti
sunt eum. Similiter Luce quinto. Relictis omnib⁹
secuti sūt eum. Hoc est stultum dei qd est sapientius
hominib⁹: sicut dicit apostolus ꝑmo prime ad Co-
rinth. Hec est stultitia de qua dicit idem in quarto Stultitia
eiusdem. Nos stulti propter christum. Manifestuȝ ꝓpter deuȝ
est ipsa quottidiana experiētia sensus: q̄ stultos im
mo q̄ insanos reputet mundus eos qui ita deum
diligunt. Huius rei exempla euidentissima sunt: illi
qui mūdo spreto ad fratres minores vel predicato-
res se transferunt: nec mirum cum ipsi apostoli do-
minū Iesuȝ insanū esse crediderunt: ꝓ eo ꝙ doctrine
et predicationi adeo instabat: vt nō posset neqȝ pa-
nem manducare: de hoc legitur Marci tertio. Exie
runt tenere illum dicebant eni: quoniam in furorem
versus est. Audemus autē et amplius dicere: quia
si ꝓposuisset in cōuentu omniū angelorū: quia q̄dā
fornicaria est in terris omni libidini prostituta: om
ni turpitudine coinquinata: cui validitate vel fedi-
tate: nulla meretrix comparabilis. Hanc volo duce
re in vxorem et cōstituere reginam celorum: et om-
ni coequare: et insuper eousqȝ amare eam: aut pro
latrociniis ac turpitudinibus ei⁹ crucis affigar pa
tibulo. Si inq̄ ista eis proponeret: ⁊ hmōi vt ita di Nota.
camus stultitie profundissimam: et inuestigabilem Z
sapiētiam eiusdem nō reuelaret: et ipsum insanissi-
mum reputarent: ⁊ ꝙ petrus similia audiens dixit
eidem Mathe. xvi ipsi proculdubio responderent
videlicet Absit a te domine: nō erit tibi hoc. Veruȝ
dubitandum non est de sanctis angelis: ⁊ illa clari-
tate fruentibus glorie: si talia eis ibidem veritas
proponeret: quin ita faciendum esse statim agnosce
rent. Sed proculdubio si petri tenebras paterentur
petro similiter responderent. ¶ Habet autē questio
nem non parum difficilem: et ammirationem mul- A
tam apud multos ꝙ virtutes tam cito et facile: et
tam leuibus vt videtur viciorum et peccatorum in

pulsibus τ insultibus vincuntur. τ etiam extinguunt.
Virtutes quomodo facile vincū tur τ vnde.
Primum quia cum habitus sint: sunt ex necessitate difficile mobiles. Contrarium autem penitus apparet in multis. Pene enim nichil facilius mouet a mentibus humanis ꝙ ipse virtutes: et nullus casus videtur facilior ab ipsis sicut dicit poeta. Facilis descensus auerni. Amplius. Eo ipso ꝙ virtutes sunt: sunt fortitudines fortificantes mentem humanam q̄re τ inuictam siue inuincibilē maxime ab equaliter τ inferiori. Vicia autē non solum infirmiora sunt
B
ꝙ virtutes sed etiam infirmitates et debilitates sūt. ¶ Amplius. Qualiter est ꝙ habitus castitatis vel cuiuscūq; alterius virtutis vnica operatiōe contraria penitus extinguitur immo vnico cōsensu in turpitudinē fornicationis. Silr et charitas quaq; offensa
Nota.
mortali penit⁹ extinguit. ¶ In habitibus aūt naturalibus ecōtrario contigit: quia neq; multotiēs aut frequēter quiescere destruit in nobis virtutē gressibilē aut volūtatē nobilem. et multotiēs non videre aut nō audire non destruit in nobis habitū naturalē visus aut auditus. ¶ Amp. Si aliquis habet scientiam grāmatice sciētiam inq̄ habituz: non ꝓpter simul loq̄ barbarice aut solocciste nec ꝓpt semel scribere non recte amittit habitū scientie. Et simili modo: si quis habet scientiā etiam musice habitu: scientiā etiam practicā: si millesies absurde canat aut cythariȝet: non propter hoc extinguit in eo scientia hmōi neq; minuitur aut leditur: quin potius interdum auget. Que igitur est causa vt virtus quantū cunq; fortis aut firma sit: vno cōtrario actu destruitur et nō similiter scientia. Deinde cum fortitudo bellica corpalis tot sibi cōtrarios act⁹ sustineat: videlicet interdum fugam interdū casum: interdū captionē: τ vincula sustineat: non ꝓpter hoc moriatur in viro forti et bellatiuo egregio: qualit erit hoc: ꝙ fortitudo bellica spūalis nihil contrariū actus aut passionis sustinere potest quin statim cedat et etiam
C
moriatur. ¶ Amplius. Cum incompabiliter maior
Questio est singularis.
sit charitas τ quicq̄d eius est ꝙ cupiditas τ luxuria τ quicq̄d eorum est. Qualiter cedit alteri earū. Vel ꝙ ex ea sit: qualiter vincitur ab altera earum vel ab aliquo qd ab ipsa sit. Ipsa enī est sicut pira ꝑgrādis ille vero nō sunt nisi stille ꝑmodice. Quō igitur tanta pira tam modice aque iniectione siue suꝑ effusione extinguit. ¶ Dixerūt quidam in hoc quia virtutes indignantis nature sunt: et nec modicū fetoris seu abhominatiōis a parte viciorū propter hoc pati possunt: τ hic est sermo hominum pueriliter sentiētium: τ res de quibus loqui presumimus pene penitus ignorantium: ac de ipsis vanissime somniantium. ¶ Aliorum autem sermo est in hoc: quia
Nota.
facilius est destruere ꝙ cōstruere. Hic autem sermo ēhominū quo quomō effugere volētiū: sed nō est sermo dissoluēs nodū q̄stionis τ auferens dubitationem. ¶ Scito igitur: q: virtutes nec cadūt nec deficiunt:
E
nec succūbunt: nec cedunt vitiis: nec extinguuntur infirmitate aut debilitate sua: sed infirmitate aut debilitate subiecti sustinētis τ portātis ipsas: sicut enim in anima humana quantuȝ ad presentem miseriam quemadmodū bellator fortissimus super equū debilē aut viciatum. Quemadmodū enim huiusmo-
Solutio.
di bellator casu talis equi necesse habet cadere. Et hoc propter debilitatem ipsius equi nō propter suam cum sit fortissimus sic et virtutes. Adeo enim debilis est aīa hūana: adeo lesa siue vulnerata siue viciata originali corruptiōe: vt leui īpulsu facile cadat: τ cū ea virtutes q̄s sustinet τ portat. Q; si dixerit q̄s q: virtutes dn̄t hoc ꝓhibere fortitudie sua cū eā fortē efficiāt τ robustā. Respondemus q̄ hoc vtiq; faciunt ꝙtū τ ꝙdiu vult. ꝙdiu eniȝ vult. vti eis τ pugnare in ipsis siue agendo siue patiendo tādiu fortis est τ robustus ꝑ eas: vbi autē negligit: τ auertit se ab vsu earū: τ couertit se ad contraria: τ est sicut īsanus pugnator qui ꝓijcit arma sua īmo qd plus est ipsā fortitudinē: τ dat se in manus hostiuȝ. Hic igit nō est defectus armorū īmo defectus bellatoris arma ipsa τ fortitudinē abijcientis. Que etiā si persisterēt victo vel capto aut interfecto bellatore nihil tamē per se possent. ¶ Attēde autē ꝙ licet virtutes
F
fortificent aīas humanas: tamē eas liberant a vulneribus: τ infirmitate originalis corruptiōis ī hac vita. Et ideo quantūcūq; fortes τ firme sint virtutibus anime humane: multa tamē infirmitate et vulnerate: τ circūdate sūt in vita ista. Perscrutatius autē: τ latius perscrutabimur de hoc in sequentibus scȝ in tractatu de tētationibus τ resistentijs: et plene de hoc intelligentib⁹ satisfaciemus. ¶ Debes autē
G
scire: q: volūtarie operationes sūt quibus maxime impugnant virtutes: τ hoc quoniaȝ virtutes vt supra diximus: aut volūtates: aut nō sine volūtate sūt τ ꝓpter hoc impugnant etiā scientias que virtutes sunt: quoniā voluntati cōiunctissime sūt: vt pote erigentes rectificantes: τ viuificantes ipsā: et propter
Nota.
hoc ipsa cadente τ moriente q̄ntū ad vitā hanc scilicet gratie cadūt τ moriunt ipse. Sciētie vō mortue a volūtate separate sūt: et ꝓpter hoc nihil ad eas de errore aut peruersitate volūtatis. vn̄ τ perfectissime esse possunt cū peruersissima voluntate nihil ei pertinet de geometria vel grāmatica ad rectitudinem vite vel volūtatis: aut ecōuerso pessimus eniȝ hominū potest esse optimus geometer vł grāmaticus. Iā igit soluimus illud: quare soleocismi vł bar-
Nota.
barismi voluntarij nō minuūt aut ledūt scientiā grāmatice. Scientiā aūt virtutē ex necessitate cōtraria esse oportet: peruersa igit voluntaria operatio lederet eā aut extingueret. De hoc aūt qd querebatur ꝙ multotiens nō videre visus habitū naturaleȝ nō minueret aut lederet. Respondemus: quia totiens τ tam diutinuȝ posset esse ꝙ omnino illū extingueret τ tale ꝙ velut quies ei esset: τ ideo illū efficeret ac roboraret. ¶ Si quis autē querat: si omnino extinguun-
H
tur virtutes quomodo tā facilis est resurrectio ad illas et opera illarū. Quidā adeo facile et cito resurgunt a lapsibus nō tardi: tamē ad penitentiam vt castitas nō videatur in eis extincta fuisse: sed admodicū dormiuisse. In quo respōdemus ꝙ quēad-
Similitudo.
dum carbo subito extinctus adhuc remanet calidus: calore quodā qualis inuenitur in cineribus: τ ideo facilius reaccenditur ꝙ sit infrigidatus penitus: τ aqua frigida humectus aut lotus sit. Et in quibusdā carne lubrici se hȝ qͥ eis etiā post lapsū remanet quidā calor. id ē amor caste viuēdi. Lōge q̄dē distās ab ipsa virtute castitatis: quēadmodū calor in carbone extincto subito remanēs ab ardore ipsi⁹. In his igr facile reaccēdi potest ꝑ gratiam penitudinis virtutis castitatis. Quidam vero remanent non solum extincti: sed etiam frigidi τ madidi: hi sunt qui post lapsum remanent torpidi vel torpentes: et iste torpor est in eis frigiditas spiritualis. Remanent etiā
Torpor spiritualis.
madidi reliquijs q̄busdā p̄terite voluptatis: et hoꝝ

resurrectio lōge difficilior est: quēadmodū reaccensio carbonū qui post extinctionem frigidi ꝛ madidi sūt facti: ꝛ sicut lignorū de aqua frigida extractorum vel exeuntiū. Inde est ꝙ dum in delicijs sūt aut in deliciarum reliquijs siue etiā preludijs anime humane seu homines: difficilis est reuersio seu cōuersio ipsorum: quēadmodū difficilis accensio lignorum aqua

Epilogus. frigida aspersorum: ꝛ adhuc distillantiū. Iam igitur diximus essentiā virtutis sm̄ omnē intentionē ꝛ modum: ꝛ declarauimus perfectiones eius seu differētias quib⁹ perficit in eo ꝙ virtus veri nominis ad

Nota. hoc vt sit virtus simpliciter ꝛ nō sm̄ quid. Firmitas videlicet vniuersalitas rectitudo nō diminuta: sꝫ extensa vsqꝫ ad finē vltimū qui est deus: deinde viuacitas que sufficiat mouere mentē humanam: ꝛ erigere atqꝫ eleuare a langore presētis corruptionis q̄ mortem contrariā nullatenus sustineret: hoc aūt ē separatio a deo qui est vita animarū: ꝛ hec separatio est separatio offense qua amor gratie inter deū: ꝛ mentem humanā rūpitur ꝛ amica dei esse desinit. donec eidem ꝑ penitentiā recōcilietur. Diximus etiam ꝑfectiōes que sunt veri ac sancti amoris atqꝫ purissimi quibus perficit ad eminentiam ꝛ cumulum. Dixim⁹ etiā species amoris: ꝛ modos oēs: differentias earum

I ab inuicē. Post hec vero dicemus ea que restant de his que cōmuniter pertinēt ad virtutes cū ostenderimus etiā differētias triū nominationū quibus interdum nominari vidētur virtutes: videlicet dona virtutes: ꝛ fructus: sicut legit ad Gala. v. Fructus aūt spiritus est charitas gaudiū pax patientia ꝛc. Quartā nominationē addūt quidā: videlicet beatitudinē. Octo eni virtutibus que nominant in. v. mathei. Promittit ipsa veritas beatitudinē: quemadmodū dicit. Beati pauperes spiritu. Et in hac q̄dem declaratione siue distinctiōe nō est ea vtilitas q̄ disputationē aut inuestigationem requirat: sed ꝓpter homines erroneos ꝛ ībecilles qui sub ꝑtextu theologicorū querūt grāmaticalia nesciētes differētias horum ad illā. Ideoqꝫ de his tumultu multo contrātur. Et vt ita dicamus de deo vanissime cornicant. Dicemus tibi ratiōes istarū nominationū. Quo-

Donum q̄d. niā igitur iam alibi didicisti. q: donū est datum irredibile. Hoc est tale datū quod recipientis efficitur

Donare q̄d. Unde donare proprie est suum accipiētis facere: q: igitur suū fit donū accipientis: merito nō est cure illud tenetur reddendo illud datori vel alij. Non autem ita est de pecunia data mutuo siue de dato i mu-

K tuo. Quare manifestum est: q: omnis virtus: q̄ vel est datū optimū ꝛ donū perfectū de sursum est descendens a patre luminū: vt ait Iacobus in primo ex necessitate est donū: q: vnaqueqꝫ talis largitate diuina sua facta est accipientis: et ideo donū quāq̄ verum sit ex. xxv. math. et. xix. luc. quia vna queqꝫ data est possessori suo mutuo: sicut talentū ad negociandum ꝛ sic mna. Nō oportet aūt: vt detineam⁹ te in declarādo q̄lit dona dei ei⁹ sūt ꝛ ei⁹ remanēt: postq̄ ea nobis largitus fuerit nr̄a efficiūtur: nullū em̄ bonorum alienat a se largiēdo quod in alijs donatio-

Nota. nibus nō inuenitur. Causa autē in hoc est dominantissime potestatis eius: ꝛ imperiositatis vniuersalitas a qua impossibile est aliquid eximi et ꝑ quam necesse est: quicquid cadit vel cadere potest in vniuersalitatem: siue in vniuersum subiectum eidē esse subiectione vltima ꝛ possideri ab ipso possessione plenissima. Nihilominus autē ꝛ dona eius sunt accipientiū et habentium ea: vides igitur quia oēs virtutes naturales ꝛ gratuite dona dei sunt ex ipsa ratione: eius quod est donū: propter hoc dicitur in ꝑmo iacobi: data optima ꝛ dona ꝑfecta propter quod et augustinus dicit. Inter dona dei maximū charitas.

¶ Q̄ si quis quesierit: vñ vius ille inoleuerit: ꝙ se- L
ptem dicuntur esse dona spiritus sancti/ Et cū de donis spiritus sācti sermo est sacri doctores ꝛ scolares de hmōi donis solūmodo agi intelligunt. ¶ Respondemus: q: aliquādo visum est nobis septem illa dona magis in recipiēdo consistere q̄ in effluendo seu emanando: cum eni virtutes in eo ꝙ virtutes ꝑncipia videant esse quorūdam voluntariarū oꝑationū vt sepe diximus. Ista septē dona magis videbantur Septem dona spiritus sancti.
nobis ꝑncipia esse quodāmodo passionū: hoc ē aptitudines receptionum: a fonte gratie in mentem humanā descēdentiū ac defluentium. Sapere eni ꝛ degustare spiritualis delicias ac sapores magis est recipe ac influi q̄ effluī. Silr ꝛ intelligere spūalia ac diuina. Intelligere inq̄ intellectu qui est donum: magis videt nobis illuminari siue lumē recipe q̄ lumē hmōi intellectu agere vel effluere. Iuxta hunc modū videbatur etiam nobis de dono consilij ꝛ hoc est: q̄si viri sācti de dono isto vel sibi vel alijs cōsuluit. De hmōi dono non videbātur nobis sentētias consiliorū velut de thezauro memorie ꝓferre aut de fonte peritie illas effluere sed potius ipsa hora illuminari cōsultationis et lumina recipere: q̄bus non videntibus sua pericula ipsi efficiātur vidētes. Iuxta illud quod legitur in. Iob. xxviij. Oculus sui ceco.

Similiterquoqꝫ de dono fortitudinis: q̄d ipsum esset Nota.
aptitudo q̄dam ꝛ abilitas ad recipiēdam cōfortationē desursum. Cōfortari autē magis est recipere q̄ agere: et ꝓculdubio quia aliud est esse fortem aliud esse confortabilem: vt ita loq̄mur: aliud est virtus q̄ fortitudo dicit: aliud donū q̄d in ista numeratione fortitudo nominat. Iuxta vias istas de dono scientie que ꝓprie est boni ꝛ mali: q: ipsū scire siue videre i bonis ꝛ malis ē illuminari: ꝛ lumē q̄ddā de sursum recipere nō sicut ex thesauro elicere: vel ex fonte ꝓfluere. Et de dono pietatis. Similiter. Pietas Pietas.
eni hec cōgruentius intelligit veneratio siue reuerentia sanctorū: hoc est omniū eorum que sacra sūt. In primis dei ipsius qui est sanctus sāctorū: et omnium sanctorū. Reuereri eni sancta seu venerari interius hoc est corde nō videbatur nobis aliquid agere: sed magis recipere ab ipsis sāctis: eodēmodo de dono seu spiritu timoris sentiendum putabamus. Qui eī timet magis pati recipere videtur q̄ agere: ꝑterea nō videt virtuose vl' virile aliquid agere qui timet. Fuga eni potius videt infirmitatis esse q̄ virtutis.

¶ Quidā autē addiderūt huic rationi nostre: quia M
septē ista dona ideo specialit' dona dici obtinuerūt Septem dona spiritus
quia septē dn̄ice orationis petitionibus: ꝛ petunt ꝛ in petitionibus oratio-
impetrant: sicut inuenies in scriptis eorū: ꝛ in libel nis domini
lo beati Bern̄. qui sic incipit. Quinqꝫ septena. Tu ce.
vo ne decipias animā tuam in his que grāmaticalia pene sunt nec multū cures vtrum dona an virtutes nominent: q: ꝛ reuera et dona sunt ꝛ virtutes cū vtriusqꝫ noīatiōis ratio eis cōueniat. Sapiētia eni virtus est de qua hic agimus: et fortitudo maxima est fortificās possessorē suū: sicut legitur Eccl'ie. vij. Sapiētia cōfortauit sapiētem sup decē pn̄cipes ciuitatis. Et iterū: ꝓuerbiorū. xxiij. Vir sapiēs fortis est ꝛ doctus robustus ꝛ validus: ꝛ multa alia hmōi.

Sic & de omnibus aliis sex intelligendum est: vnde & melior dicitur sapientia ꝙ vires: & vir prudēs magis ꝙ fortis. Maiora enim & fortiora bella sunt interiora ꝙ exteriora: & spiritualia ꝙ carnalia: & non minus fortia bella aut acra intellectus ꝙ affect⁹. Quod maxime apparet in preliis aut certaminib⁹ spiritus blasphemie. Et ꝓpter vtraq; certamina dictum est. Prouer. xvi. Melior est patiens viro forti & qui dominatur anime sue expugnatore vrbiū. Qui ergo ita somniant de virtutibus: quia nec nomina equorum (vt dicit poeta) nec ꝓlia nec certamina virtutum: neq; nobiles triumphos adhuc intelligunt: merito circa grammaticalia reptant seu in rebus parum vtilibus occupantes: verū ꝙ ista dona secundum intellectum huiusmodi hominum: et virtutes sint: multis modis atq; viis manifestū eē potest: & vt incipiamus a nouissimo: quod videtur omnium infirmissimum. Dicimus: quia timor virtus est. Alioquin spes eius contrarium virtus non esset: cum omnia cōtraria aut in eodem genere sint aut in contrariis generibus aut genera aliorum vt bonum & malum de quibus dicit aristote. q; non sunt in genere: sed genera aliorum spes vero non est in genere contrario virtutum: cum non sit vitium: neq; genus aliorum. Quare relinquitur ex necessitate ipsam eē virtutem. ¶ Q; si dixerit: quia timor domini & spes virtus: non sunt cōtraria: alioquin īpossibile esset ꝙ vnꝙ simul essent in eodem. Uerum vtiq; dicit: quia in eodem & secundum idem & codem modo accepta contraria sunt spes & timor: sicut sperare & timere. Spes enim non est nisi de bono: & timor contrarius illi non est nisi de malo: quia timor etiam pene gehennalis donum dei est. ¶ Consenserunt autem omnes sacri doctores in hoc ꝙ timor filialis hoc est initialiter timens, oculum habet ad vtrumq; scilicet ad penam & premium: & seruit deo partim amore premii siue iusticie partim timore pene. Quare spes & timor contrariorum simul sunt ī eodem: & ideo non sunt contraria secundū hunc modum id est ī hoc respectu: sed cum ad idē relata fuerint proculdubio contraria sunt. Omnino enim impossibile est idem secundum idem sperari & timeri ab eodem: quare manifestum est ꝙ reuera simpliciter contraria sunt spes & timor: sicut & motus eorū contrarii sunt: videlicet sperare & timere. sunt enim quemadmodū insequi & fugere. ¶ Cum igitur vtrūq; sit bonum & alterum manifestum est esse virtutē videlicet spem. Necesse est & alterum esse virtutem. ¶ Uidetur insuper ꝙ vna virtus sint spes et timor. Quemadmodum enim ex vna virtute gressibili sūt in animalibus motus in ante & motus in retro insecutio & fuga: accessus & recessus. Sic in anima humana ex eadem virtute sunt proportionales prenominatis motus spirituales. videlicet motus in ante et motus ī retro spirituales accessus & recessus fuga & insecutio spirituales: sperare autem & timere sunt sicut fugere & insequi. Quare ex eadem virtute sunt. Timor igitur non solum virtus est: sed eadē virtus cum ipsa spe. ¶ Amplius. Non minoris virtutis est fugere: virtutis inꝙ gressibilis ꝙ insequi nec minoris fortitudinis cum fuerint eiusdem velocitatis: nec virtuosius est insequi sic ꝙ fugere. Quare insequi spiritualiter quod est sperare non ē virtuosi⁹ ꝙ fugere spiritualiter quod ē timere. ¶ Amplius. Eiusdem modestie sunt loqui & tacere. Sunt

Nota
Aristotel.
Spes. Timor.
M
Nota
N
Simile.

liter eiusdem sobrietatis bibere vinum & ab ipso abstinere: & generaliter de omnibus aliis actibus contrariis & bonis. ¶ Amplius. Cōtrariorum eadem est disciplina: idem sensus ergo eadē virtus. ¶ Amplius. Eripere se de vinculis peccatorum effugere de carcere abiicere iugum grauissimū pessime consuetudinis. dimittere pallium egyptiace: sicut legitur. Gen. xxxix. Uincula mundi erumpere: de sepulchro ꝓfunditatis peccatorum ligatis manib⁹ & pedibus institis & facie sudario abiecto a grege terre seu tumulo sicut legitur Joan. xi. quis dubitat esse virtuosissimum: manifestum autem est: q; hec omnia per timorem dei sunt. Hec autem & similia & incomparabiliter fortiora & mirabiliora in sequenti tractatu de operibus & mirabilibus virtutum lati⁹ enarrabimus. Deīde. Si timor domini expellit peccatum: sicut legitur Ecclesiasti. primo. Timor domini expellit peccatum. Et si in timore domini fiducia fortitudinis: sicut legitur ꝓuerbio. xiiii. & q timet deum nihil trepidabit, sicut Eccli. xxxiiii. quo modo timor dei infirmus. ¶ Amplius. Quomodo timor dei ipse thezaur⁹ eius: sicut legit̃ Isa. xxxiii. Quomodo timor domini diuitie & gloria & vita: sicut legitur prouerbiorū. xxii. Si timor domini virtus non est, thesauri enim spirituales aut virtutes aut scientie ex necessitate sunt. ¶ Amp̄. Qualiter iste timor domini fons vite: sicut legitur ꝓuer. xiiii. Quid em̄ aliud potest esse vel vita spiritualis vel fons vite. Deinde pietas. Quō non erit virtus. Si em̄ intelligatur reuerentia vel honor sanctoꝝ necesse est ipam esse virtutem: cum eius ꝯtrarium. s. irreuerentia manifeste vitium sit pessimum. ¶ Q; si dixerit ꝗs nihil ꝓhibet vitia opposita esse donis siue ꝯtraria licet dona virtutes non sint. Manifestū est ipm̄ errare & hoc est: q̄m vni vnum solū ex necessitate ꝯtrariū est. Cū igit̃ virtutibus & donis vitia ꝯtraria sint absolute necesse est quasdā virtutes esse dona. ¶ Amp̄. Esse donū est noīatio seu denoīatio a foris & ab accidēte tm̄ noīans siue denoīans. Manifestū est em̄ essentiā: q; rei cuiuscunq; q̄ donabilis est ꝑter em̄ dari siue donari. Quare & fieri & esse donū accidunt rebus hm̄oi post ꝯpletam eoꝝ essentiā. Quare manifestum est ꝙ cuicūq; accidit dari siue donari accidit eē & fieri donum: quare & oī virtuti. ¶ Nihil igitur h; questionis ista distinctio donorū & virtutum circa quā tanta curiositate laborant: & tanta imbecillitate intellc̄s errat̃ nisi hoc solum vez. Quare Isaias ꝓpheta loquēs de domino saluatore expresse & noīatim dixit de illis. ꝙ requiescerent super eum sex illorū. De vltimo vero id ē de spū timoris dixit expsse ꝙ repleret ip;. Cū igr̄ alia dona sint nō minora imo & q̄dā maiora vt charitas: q̄re de aliis tacuit ꝓpheta & ista sola expssit in laudes redēptoris. Uidet̃ nobis: q; hec fuit cā. s. q; ista minus ī eodem apparuisse videnẗ opinōe iudeoꝝ: & ēt spectantium: & de eo sm̄ hoīem solummō cogitantiū: totū ei q̄d agebat sm̄ hoīem aut desipientia aut insipiētia hm̄oi hoībus videbat̃: & hoc est stultū dei atq; stulticia. De q̄bus apls in. i. & iiii. ad Coꝝ loq̄tur. Sic & sine itellectu videbat̃ eisdē esse saluator ꝓpter q̄d irridebāt eū velut dementē dicētes: q; demonū: sic Joā. viii. De dono ꝯo ꝯsilii ꝓpt̃ ei⁹ eminētiā vocatus est ꝯsiliū ari⁹ & magni ꝯsilii angel⁹: ꝑ quē ꝯ oīa mala mūdo ꝯsultū ē oīno nihil de codē cognouerit. Potest tm̄ intelligi ꝯsiliū ibi ꝓfundissima secretissi

Cōtrarioꝝ eadem ē disciplina.
Effectus timoris dei.
Timor dni expellit peccatum.
A
Nota.
Stultū dei
P

Consilium — maqꝫ voluntas dei patris quam beatus Augustin⁹ vocat altitudinem misterii de salute generis humani: ⁊ in quarto ad Ephe. vocatur misterium absconditum a seculis. Et vsualiter etiam omne quod volumus haberi secretum: vocamus cõsilium: ⁊ cum volumus illud abscondi dicimus cõsilium sit. Spiritus ergo consilii super eum requieuisse dicitur: q2 spiritus per quem tantum cõsilium eidem commissum est etiam per eũdem tandem adimpletum. Jõ absqꝫ vlla inquietatiõe peccati requieuit. De spiritu vero fortitudinis omnino ignari fuerũt iudei atqꝫ iudeis similes qui eo sola infirmitatem nostram esse opinati sunt: eumqꝫ magis mortuum fuisse siue mortem sustinuisse ex infirmitate carnis ꝙ ex fortitudine spiritus: siue spiritu fortitudĩs putauerunt. ¶ De dono vero scientie que vere ac per se est boni ac mali: circa eum similiter errauerunt videntes eũ ipsum eligere atqꝫ diligere: necnon ⁊ predicando extollere que mala ipsi putabant: ea vero respuere fugere que ipsi bona iudicabant magis inscium atqꝫ ignarum boni ⁊ mali quam scientem estimauerunt ipsum cum eñ predicaret eis. Beati pauperes spiritu. Beati qui lugent. Magis ipsum erroneum et falsa predicãtẽ ꝙ sciẽtẽ atqꝫ veridi cũ ipm eẽ crediderunt.

Nota.

¶ Nec dubites totum illud scꝫ quinto Mathei cum declarationibus suis atqꝫ probationibus ad donum sciẽtie ptinere sicut apparet ex ipsa expositione quam iam diu super illud scripsimus. ¶ De spiritu vero pietatis non minus manifestum vtrolibet duorum modorum pietate accipiatur Dicitur enim pietas secundum duas intentiones: ⁊ secundũ alteram ipse dei cultus que grece theosebia vocaẽ que cum i christo dño vltra oẽm creaturaꝝ incõparabiliter esset. Judeos tamen latuit propter quod ⁊ dicebant. Non est hic homo a deo qui sabbatũ nõ custodit. Non enim dei cultorem: sed magis diuini cultus dissipatorem gentisqꝫ illius subuersorem ipsum habebant propter quod marci. xiii. dicebant. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram. Secundum alteram vero pietatis intentionem intelligitur virtus compassionis ꝙ in eo non cognouerunt qui eum non ex compositiõe generis humani: sed magis pro impietate sua mori putauerunt: ppter quod ⁊ Barrabam latronem ⁊ homicidam eidem pretulerunt.

Pietas.

Theosebia

¶ Spiritus autem timoris eũ specialiter repleuisse dicitur ꝙ tum ad gratiam reuerentie: quia secundum hominem prouidebat deum in conspectu suo semper propter hoc vltra omnem cogitatum nostrum repleuerat sanctissimam animam illius gratia reuerentie: sicut dicit Apostolus in quinto. Ad hebreos. Jn omnibus exauditus est pro sua reuerentia. Hec autem gratia mirabiliter purificat animas videntes siue prouidentes deum: nec patiẽ aliquod culpabile vel accedere ad ipsas vel remanere in ipsis. Tanta quippe reuerẽtia est diuine maiestatis intuentibus illam vt nihil culpabile in seipsis sustineant: ⁊ si quid tale in se ppendant tota festinatione excutiant atqꝫ a se abiiciant. Quare sicut benedictus redemptor plen⁹ erat visione patris sic erat plenus ⁊ reuerentie eiusdem ⁊ sicut visio qua patrem continue intuebatur incõparabilis erat charitatis ad omnium aliorum patrem videntium visiones. Sic reuerentia ipsius erga patrem ad reuerentias aliorum. Quare ⁊ puritas sanctissime anime illius ad puritates non solũ animarum humanarum: sed etiam angelorum omnino incomparabilis hoc est super omnem comparationem maior.

Nota

Quia igitur timor reuerentie ita est purificans ⁊ sanctificãs eos in quibus est specialiter ipsum repleuisse dicitur quem incomparabili sinceritate purificauit.

Timor reuerentie.

¶ De timore vo offense aut timore gehenne manifestum est repletionem istam non posse intelligi. Nunꝙ eñ ei fuit timor ne patrẽ offenderet qui certissimus erat: quia ⁊ rationẽ qua pater in eodem complacuit: nec minui posse nec ledi vllo modorum. Si enim certus erat apostolus sicut ipsemet testatur in. viii. ad Roma. q2 neqꝫ mors neqꝫ vita: neqꝫ instantia: neqꝫ futura separare poterant eum a charitate dei que est in christo Jesu. Q̃to fortius certus erat de hoc secundum honorem ipse christ⁹ dominus. De timore quoqꝫ gehenne certuꝫ erat ei vltra omnem estimationem nostram: quia ipse infernum erat ⁊ contracturus ⁊ spoliaturus: et captiuitatem suam inde cum triumpho glorie reducturus. Nec timor igr̃ offense nec timor gehenne repleuit eum: nec in eo locum habuit vllo modorum: ppter istas aũt tres species timoꝝ: vcꝫ timorem reuerentie timorem offense timorem gehẽnalis pene quam ab ipso spiritu sancto sunt tanꝙ dona ipsius Spiritus sanctus spiritus timoris dr̃. Timor eñ naturalis videlicet horror mortis nature est nõ spiritus. Timor eñ human⁹ atqꝫ mundanus: mali sũt vsitata acceptione.

Spũssctũs spũs timoris.

Jam igitur diximus tibi: quia septem ista dona expressa sunt ⁊ enumerata in laudeꝫ redemptoris: non quia prestantiora sint aliis. Sed quia minus in ipso ⁊ secundum hoiem ⁊ infirmitatem nostram solam attendentibus in eo minus apparuerunt. Cum ergo audis dici septem sunt dona spiritus sancti. Subaudire debes expressa ⁊ enumerata in laudem creatoris ab Jsaia propheta. Non enim illa septem sola sunt neqꝫ prestantiora vt diximus.

Nota.

¶ Scito autem: quia inuenies sanctos expositores scripturarum varie de istis loquentes. Donum itaqꝫ sapientie Gregori. vocat fidem super primum Cap̃. Job. xl. vero Ezechiel. dicit quia sapiẽtia pellit stultitiam: intellectus ebetudinem: consilium temeritatem: fortitudo similiter suum contrarium: ⁊ ita de aliis. Uerum intentiones istas textus scripture generaliter non sequitur. Et multa quidẽ possemus hic dicere. Sed onerare te volum⁹. Paucis igitur aperiemus tibi intentiones septem istaꝝ nominationum iuxta generalitatem scripture facere. ¶ Dicemus igitur eas intentiones in quibus non inuenies discrepantiam a libris prophetarum vel aliis libris canonice scripture. ¶ Sapientia igitur donum est quo mundatur atqꝫ rectificatur palatum cordis ⁊ etiam sublimatur: vt ĩ eo sapores possit in quos nature possibilitate non posset. De quo beatus Bern. Sapientia inquit est qua sapiunt res put sũt hoc est bone vl' male. De hoc Eccli. vi. Sapientia doctrina scdm nomẽ ei⁹: hec est sapida put nomẽ eius qđ est sapiẽtia indicat: de hoc tullius videtur aliquid somniasse cum dixit: quia sapientia ẽ virtutum condita sapientia.

Sapientia qle donũ sit.

¶ Ex his ergo omnib⁹ euidenter colligitur: q2 sapientia sapida est vel saporata cognitio: ⁊ hoc duobus modis intelligendũ est vcꝫ quia sapore afficit cognoscentem. sapore. scꝫ sublimis delectatiõis q̃ ẽ ex sensu spũali diuine suauitatis: ppter qđ diximus: q2 donũ sapientie sublimat palatum cordis: adeo ei est longe ab aliis suauitati

Sapia qđ.

Nota.

bus et voluptatibus illa quam de seipsa effundit: et quam mentes humanas perfundit diuina bonitas: vt non nisi nouo gustu ad eam possit palatum humani cordis. propter hoc igitur sapientiam donum. gustum istum nouum atque sublimem intellexerunt quidam non improbabiliter. Neque necesse est vt vnus gustus sit spiritualis: ad gustandos omnes sapores spirituales: sicut vnus est gustus corporalis ad gustandos omnes sapores corporales. Causa autem in hoc est: quia omnes sapores corporales in vno genere sunt sapor autem diuine bonitatis nec eiusdem generis est cum alijs: sed longe dissimilis et eis nullatenus comparandus. Quare proprio gustu solummodo gustabilis: et non communi cum alijs. ¶ Secundo modo est sapor affectionis per cognitionem. Quemadmodum accidit in cognitione pulchritudinis: ex qua cognitione est sapor amoris ipsius pulchritudinis atque sapor delectationis in illa. Generaliter enim sapores appellamus affectiones animarum: et etiam dispositiones rerum ex quibus generantur huiusmodi affectiones. Quemadmodum saporem dicimus bonum amorem in anima humana. et bonitatem in re bona saporem ipsius dicimus. Est enim sapida siue sapora scientia. Siue cum ex sapore rerum est siue cum saporem affectionis gignit in anima et propter hoc sapientialis siue sapientia merito nominanda est. Quemadmodum esca esce ex gustu cognoscuntur et olfactu: sed hoc per sapores et odores suos. Et posset dici huiusmodi cognitio sapida vel sapora: et etiam sapientialis a sapientia vt ita dicamus gustabili corporali. Sic et res que cognosci possunt velut gustu spirituali per sapores suos quos diximus. Quod est dulce ad palatum oris hoc videtur esse bonum ad palatum cordis: et quod amarum similiter ad palatum corporis: hoc malum ad palatum cordis. Et similiter se habet adinuicem bonitas et dulcedo malitia et amaritudo. ¶ Questio tamen habet: vtrum in anima humana sit gustus spiritualis respondens gustui corporali: et an delectatio gustabilis spiritualis sit alia quam delectatio amoris. Et hoc ideo videtur: quia scripture attestari videntur tam veteres quam noue. Gustate inquit propheta et videte quoniam suauis est dominus. Et iterum. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et idem quam dulcia faucibus meis eloquia tua etc. super mel et fauum. ¶ Similiter Ecclesiastici. xxiiij. Spiritus meus super mel dulcis. Et hereditas mea super mel et fauum. et in eodem eiusdem. Qui edunt me adhuc esurient: et qui bibunt me adhuc sitient. Que omnia verba et nomina ad saporem et gustum pertinent: sicut illa ad olfactum et odorem. In eodem Ecclesiastici. Quasi balsamum non mixtum odor meus. Et iterum Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris. In nouo testamento Math. v. Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam: et in euangelio Johan. quam crebro clamat ipsa veritas. Ego sum panis viuus: et qui manducat me viuet propter me. Que omnia testimonia ad gustum spiritualem et sapores spirituales indubitanter pertinent: nisi quis forsitan dicat: quia metaphorice et non proprie omnia illa dicta sunt. Quod si verum est: videlicet quod deus non est verus panis animarum humanarum: et vera refectio: sed per similitudinem tantum: dictum est quemadmodum si diceretur pulchritudo visibilis cibus esse visus atque refectio pro eo quia illum vel secundum illum videntem dicimus.

Sapientia sapor affectionis per cognitionem.

Sapores.

Questio.

Nota

Et sicut generaliter reficere dicitur omne quod delectat: multa videntur inconuenientia sequi. ¶ Necesse igitur habemus inquirere de hoc. In primis ergo dicimus: quia videri potest: quod sicut visus et auditus spirituales idem sunt adinuicem et idem cum ipso intellectu: ita gustus et olfactus spirituales idem sunt inuicem: et etiam cum eodem. Verumtamen hoc non est ita: et hoc est: quoniam spiritualis apprehensiua nobilis vnica est in animabus humanis. Motiue vero spirituales ac nobiles multe que manifeste diuerse sunt ab ipsa apprehensiua et etiam abinuicem. Olfactus autem et gustus spirituales vel motiue due sunt motiua vna. et ideo nullo modo eadem cum intellectu: non improbabiliter tamen dici potest: quod visus et auditus spirituales licet subiecto et essentia intellectus ipse sint cum intellectus: id est ipsa intellectio operatio: scilicet prima virtutis intellectiue. Inspectum est per visibilia: visus vel visio non immerito dicitur. Inspectum vero per verba aut alia signa audibilia auditus vel auditio non minus rationabiliter nominatur. Eisdem quoque comparationibus ipsa virtus intellectiua visus et auditus et virtus visibilis spiritualis et virtus audibilis spiritualis non inconuenienter nominantur. Quocunque modo intelligatur: quod super euangelium Mathei dicitur: quia visus et auditus interiores idem sunt. Patefactum est tibi per hoc. Quia igitur visus et gustus spirituales: virtus vna esse non possunt. Manifestum est ex hoc: quia gustus virtus motiua est: ex necessitate: visus autem apprehensiua. Manifeste autem impossibile est vnam et eandem virtutem siue vim apprehensiuam esse atque motiuam. Quod si gustus spiritualis est vis aliqua in anima humana erit ex necessitate donum sapientie: vel vna ex perfectionibus eius: vel vnica et tota perfectio illius Gustus enim per se et proprie non nisi sapor est atque saporabilium. Jam enim intellexisti: quia sapientia ista est donum vel habitus quo res sapiunt prout sunt. Apparet etiam ex hoc: quia huiusmodi gustus siue sensibile diuina suauitas est: in primis et maxime. Et quia illa sola sacietas ipsius est atque repletio seu plenitudo. Huiusmodi etiam sua sensibilia: hoc est gustabilia sunt res alie: in tantum saporabiles. Hoc est per suos sapores: et hos nominabimus etiam tibi atque numerabimus in sequentibus licet autem non gustu. Vnus esse videtur propter causam quam diximus superius. Non enim vniuocantur sapores alij cum sapore diuine suauitatis: sicut nec vniuntur specie: nec vniuntur genere cum illa. Non oportet tamen vt gustus diuine suauitatis alius genere sit quam gustus rerum aliarum: vterque enim gustus et donum est et virtus. Quod si dixerit quis quod cum vna fides sit de deo et rebus multis alijs vt de resurrectione mortuorum: et iudicio futuro que sunt res in infinitum distantes ab ipso: et neque genere: neque specie appropinquantes eidem debet et esse vnus gustus saporis diuine suauitatis et aliorum saporum. Non obstante diuersitate predicta siue distantia. In quo respondemus: quia fide non apprehenditur hic deus nisi per ipsas res. Non enim fide nuda veritas ipsius in vita ista apprehenditur: sed quasi sub operimento et velut sub nube vniuersi siue vniuersitatis sicut dicit. Apostolus i. xiij. prime ad Cor. Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. Manifestum autem est

Nota

Nota

Pulchra de gustu spirituali.

B

Obiectio. B

Solutio.

quia visio rei sub operimento et visio operimenti vi
sio vna sunt inquantum visio. Sicut visio hominis
sub vestimento suo et visio vestimenti eiusdem: et sicut
visio coloris et visio colorati sub illo vel per illum.
Sic fides de deo per res siue sub rebus visio vna est.
Hic gustus autem diuine suauitatis gustus est. quo
ipsa veritas diuine suauitatis licet admodicum spi
ritualiter ab his quibus datum est hic sentitur: non
per operimentum ipsius aut signum: quare non est
simile quod pro simili inducitur de gustu. ¶ Quod
Charitas.
si quis dixerit: quia charitas qua diliguntur deus
et proximus vna est. Licet a deo remoti ab inuicem at
que distantes sint deus et proximus. Sapientia igitur
qua sapores diuine suauitatis: et sapor rerum alia
rum vna erit: non obstante predicta remotione siue
distantia. In quo similiter respondemus: quia mo
tus in finem: et motus in viam propter finem siue
per viam ad finem motus vnus semper sunt. Simi
liter et principium motus in finem et motus in viam
propter finem principium vnum sunt: merito ergo cha
Nota.
ritas habitus qua deus et proximus propter illum di
ligitur: charitas vna est cum sit principium motus
dilectionis in deum vt finem et principium motus di
lectionis in proximum vt viam ad deum finem. Cha
ritate enim proximus non nisi propter deum diligitur.
¶ Similiter dicimus et de charitate que est actus seu
motus diligendi. Non autem sic se habent sapien
tia que est gustus diuine suauitatis et sapientia que
est gustus aliorum saporum. Non enim ita veniunt
saporationes aliarum rerum duabus de causis. Pri
mum quia res male id est vitia et peccata vie nullo
modo sunt ad saporationem diuine suauitatis. Se
cundo quia res bone et bene sapientes secundum hu
iusmodi gustum non sunt vie ad diuine bonitatis sua
uitatem nisi in eo modo generali quo omnia bona
D
vie quedam sunt ad indicandam diuinam bonitatem.
Sapientia
¶ Siquis autem voluerit dicere quia sapientia vna
numero est omnium saporabilium: ita vt deus de vni
uersitate saporabilium esse intelligatur. Nos nolu
mus contendere de nomine dummodo rerum veri
tas quatenus possimus elucescat. Scimus enim vnum
tactum numero naturalem habitum esse licet tan
ta sit diuersitas atque discrepantia tangibilium. Ca
lidum enim et frigidum: asperum et lene: molle et durum
acutum et obtusum: graue et leue licet in generibus
quinque sint: vnius tamen tactus numero sensata sunt vide
licet tactus: causa autem in hoc est propria quia et idem
instrumentum et idem modus sentiendi omnia illa.
Eadem enim pulpa digiti qui vocatur index. omnia
illa tactu sensibilia sunt. In gustu autem quem sa
pientiam vocamus: sicut nec idem genere sapor: ita
nec modus. Ipso enim sapore suo sentitur diuina sua
uitas. Res autem alie non sic: sed magis per appre
hensiones: et introducuntur apud animam tam ipse
Abstracte
quam sapores earum: nisi forte de rebus sint que apud
substantie.
animam sicut proprie virtutes et dona vnicuique ani
me saporibus suis sapiunt eamque delectant atque re
ficiunt cum ea senserit quod valde rarum est. Res
vero que foris sunt hoc est extra animam sapores
suos animabus nostris non nisi per apprehensiones
suas ingerunt: nisi forte fuerint res abstracte quales
sunt angeli sancti quorum presentia et spiritualis agi
tatio animas humanas et interdum licet rarissime
mira suauitate reficit et delectat: et hoc est quoni
am applicatio earum ad animas et contagio sen

sibilium ac vitiorum eleuatas facilis est. Huiusmo
di anime sunt in orizonte regionis ipsorum: et tan Orizon.
taque est coniunctio interdum ad ipsas: vt ipsos an
gelos sanctos intra seipsas sentiant esse: propter quod
propheta zacharias dicebat tam crebro. Et dixit an
gelus qui loquebatur in me. Nec mirum si hec de an
gelo facta cum de ipso dei filio dixisse legantur: si
cut dixit dauid regum. ii. penultimo. Spiritus do
mini locutus est per me. Et in psal. Audiam quid lo
quatur in me dominus deus. De huiusmodi autem E
coniunctione seu applicatione loquamur loco suo
videlicet in tractatu de substantiis abstractis seu spo
liatis. Reuertamur autem ad id in quo eramus et
dicamus: quasi non esset diuina suauitas nisi quem
admodum suauitas pulchritudinis: non esset ex eo
iocundatio aut beatificatio per se aut proprie nisi vi
sus spiritualis hoc est intellectus. Et hoc posset ali
cui videri ex eo quod dicit Augustinus. Quia no
bis promittitur aspectus summe pulchritudinis et ex Nota.
eo quod alibi dicit. O purgatorium mentium suauis
sima lux. Sicut enim lux et pulchritudo corporales
suum sunt sensibile suumque delectabile visus exteri
or siue corporalis. Sic lux et pulchritudo spirituales
suum sunt sensibile spiritualiter: suumque delectabi
le visus spiritualis hoc est intellectus. Quare se
cundum hoc non esset deus per se et secundum se io
cundans atque beatificans totam mentem humanam
sed solam vnam ex viribus eius. Hoc autem mani
feste impossibile est. cum aliarum virium nec minora
sunt merita nec minores gratie apud ipsum. Quare
et nec erunt minores retributiones eterne beatitu
dinis in aliis viribus superioribus scilicet ac nobi Nota
libus quam in virtute intellectiua. ¶ Amplius. Cum in
rebus creatis preter lucem veritatis qua lucent: alie
visui corporali tantum: alie visui spirituali tantum
vt sunt immaterialia materia et abstracta: et preter
pulchritudinem qua similiter delectant: vtrumque in
uenitur suauitas ac saporositas tam multiformis
tam multa tamque varia. Merito fortius in fonte om Vide.
nium istorum deo: videlicet in fonte lucis pulchritu
dinis atque suauitatis: inuenitur suauitas congru
ens copiositati ac redundantie tanti fontis: si lumino
sitas ac pulchritudo in rebus ex luce prima sunt ac
pulchritudine. Quoniam suauitas tam multiplex
in rebus non erit ex prima suauitate. ¶ Amplius.
Et si in deo essentialiter vnum sunt pulchritudo et F
bonitas ratione tamen ac relatione adeo differre
videntur vt pulchritudo inquantum pulchritudo per
se ac proprie delectabile sit intellectus: erit ex neces
sitate bonitas in eo quod bonitas per se proprium de
lectabile affectus. ¶ Amplius. Aut affectus noster
suum habet delectabile in deo proprium aut non. Si
non. Non est igitur ipse sufficienter beatificans ani
mam humanam per seipsam: sed tantum secundum
partem siue secundum quid si sic erit illud nisi vel boni Deus ama
tas: vel suauitas: vel aliud huiusmodi. ¶ Amplius bilis.
Nulli dubium esse debet quin deus et amabilis sit et
desiderabilis. Aut igitur est amabilis et desiderabi
lis tantum: quia luminosissimus atque pulcherrimus
aut in alia aliqua nominatione seu comparatione.
Quod si amabilis tantum in eo quod luminosissimus at
que pulcherrimus. Ergo tantum secundum visum
interiorem hoc est secundum intellectum. Quare
non erit amabilis toto corde: neque anime humane se
cundum se totam: et ideo nec querendus: quare non erit finis

ipsius totaliter: nec ipsa ad fruendum eo totaliter
creata. Qz si est amabilis in alia comparatione et
nominatione: videlz quia bonus aut quia suavis.
Erit igitur alia suavitas anime humane ex illo q̄
suavitas secundum visum interiorem seu itellectū.
Quare secundum affectum erit: deus etiam iocun-
dans ac beatificans animam humanam. ¶ Qz si di-
xerit suavitas inestimabilis erit anime humane ex
gloria ipsius cum viderit eam. Quemadmodum
gaudium est amanti ex gloria amati cum eum vide-
rit et tanto maius q̄to magis et maiorem eam vide-
Gaudiū vere dilectionis. rit. Verum vtiqz dicit indubitanter et gaudiū huius
modi gaudium est sincere vereqz dilectiōis: de quo
non est dubitandum: quin eo gaudio gaudeant ine-
stimabiliter angeli sancti: regem regum in decore
suo videntes: sicut legitur Isaie. xxxiii. Et non incō-
grue intelligitur de isto gaudio id quod supra dixi-
mus. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Verū
hec dicere cum precedentibus est ponere animam
humanam intellectum tantum esse: q̄tum ad id qd
est in ea nobile atqz precipuum. vis enim creata p-
pter videndum tantum sive spiritualiter sive corpo-
raliter visus tantum ē sive corporalis sive spiritua-
lis. Quare non aliam ponūt beatitudinem anime
humane hoc est vltimam perfectionem eius q̄ vi-
dere dei pulchritudinem aut gloriam sive luminosi-
tatem: et sive tantum visum spiritualem. id est intel-
lectum eam ponunt. ¶ Amplius. Qualiter secun-
dum hoc beati sunt angeli sancti. Si enim vidēdo
tantum vt diximus cum tota substantia eorū et bea-
ta et gloriosa sit ipse substantie angelice non erunt
nisi intellect⁹ absqz sensu spirituali et affectu quem-
admodum diximus affectum: scilicet amoris habēt
ad creatorem per quem de gloria eius incredibili-
ter gaudent et beatificant. Sensum autem spiritua-
Sens⁹ spūalis. lem vocamus quemadmodum quo vita sentitur q̄.
nos vivere sentimus. Qz si angeli sancti non senti-
unt se vivere: sed sciunt tantum se vivere quemad-
modum sciunt et de aliis nisi q vitam suam a ppin-
quiori vident q̄ alienaz. Nam iste est q inducit nos
in condemnationem hominum et q̄tum in eo est in
confusionem reruz. Sensus enim de quo loquimur
D intima scientia est nec aliud est sentire q̄ ex intimo
et immediato scire qua propter qui ex intimo et im-
mediato divinam bonitatem sciunt illam ex neces-
sitate sentiunt. Sentiunt autem illam qualis ipsa ē
et propter hoc suavissimā illam sentiunt. Et iste sen-
sus divine suavitatis gustus intus est sapientialis
sive sapientia de qua loquimur hic. ¶ Nullatenus
Nota enim dubitandum est de fonte suavitatis: quin et ip-
se suavissimus sit vltra omnem cogitatum et in vlti-
mitate suavitatis: et quin ipsa totaliter gloria sit et
beatitudo atqz perfectio vltima animarum huma-
narum glorificans eas et beatificans atqz perficiēs
coniunctione sua ad illas: coniunctione inq̄ illa vl-
tima que in patria expectatur. Et de hac loquemur
in tractatu vltimo huius partis: videlicet in tracta-
I tu de meritis et retributionibus. Hec igitur est intē-
Sapientia tio huius nominis sapientia: videlicet sapida seu
sapora scientia. Sapientia etiam hec vel generalis
est omnium saporabilium vt predixim⁹ vel duplex
est. Quarum altera propria est divine suavitatis
seu saporositatis altera vero generalis omniū alio-
rum saporum atqz saporabilium. Interdum autem
et apud nos et apud philosophos sapientia intelligi-

tur sublimium atqz profundorum cognitio: vnde di-
vinales scientie sapientiales apud eos vocantur.
Et divina ipsa sapientia proprie dicitur sapientia.
propter quod insipiens proprie rerum divinalium
ignarus est quantumcunqz peritus sit aliarum. Iu-
xta illud. Dixit insipiens in corde suo non est deus.
Profundorum vero atqz latentium cognitio etiaz Calliditas
sapientia vocatur: ppter quod etiam calliditas sa- Providentia.
pientia accipitur. Similiter et providentia: sicut p-
verbiorum vigesimoquarto. Sapientiā edificavit
sibi domum. et eiusdem. xiii. Sapiens mulier edifi-
cat domum suam: insipiens extructam quoqz mani-
bus destruet. ¶ De calliditate quoqz in eodem eius-
dem Sapiens timet et declinat a malo propter sub-
limitatem igitur ac profunditatem rerū: dicit Au-
gustinus super primum Iob. quia sapientia fides
est: vel propter hoc forsitan q comparatione future
cognitionis etiam sapientialis cognitio in vita ista
fides est: id est credulitas licet indubitata. Ars quo-
qz operandi interdum sapientia dicitur. Exodi. tri-
gesimosexto. Fecit ergo Beseleel et Oliab: et omnis
vir sapiens quibus dedit deus sapientiam et intel-
lectum: vt scirent fabre operari que in vsus sanctua-
rū necessaria sūt et que precepit deus. ¶ Scito istas b
intentiones sive acceptiones esse vsitatas et in scri-
pturis crebe rrimas. ¶ Debes autem scire: qz quan-
doqz in ea opinione fuimus vt crederemus vnam-
quamqz virtutem sapientiam et artem esse proprie
operationis verbi gratia. Iustitiam sapientiam es-
se et artem operandi ea que iusta sunt et iuste agendi
Hoc autem opinabamur duabus de causis: videli-
cet: quia virtus omni arte certior est et melior: sicut Aristotel.
dicit Aristotelis. Et propter hoc melius operatur
ac sapientius qui ex virtute operatur q̄ qui ex ar-
te. Deinde quia ipsa virtute cognoscitur res interi-
us tanq̄ ex ardore et sapore: et ideo sapientialiter.
Arte vero cognoscitur res exterius tanq̄ ex colore
et aliis extrinsecis. Non enim iustus simpliciter so-
lummodo cognoscit iusticiam. Quin etiam sapo-
rabiliter in ea delectari videtur: sicut legitur Pro-
verbiorum vigesimo primo. vbi dicitur. Qui gau-
dium est iusto facere iudicium. Videbatur enim no-
bis: quia castus non solummodo odiret feditatem
luxurie: sed etiam adhominatur. Abhominatio au-
tem propria saporatio est feditatis et petulantie.
Verum non sequitur si castus abhominatur fedita-
tem vel petulantiam luxurie q hoc ex castitate fa- Nota
ciat. Sapiētia eni hec forsitā oīm ꝟtutū comes est.
Ex castitate igit fugit oditqz pequit ꝟtiū. Ex sa-
pientia vero abhominat illud vt fedū seu spm. Vir-
tus enim castitatis: sicut purificat carnem et spiri-
tum. Sic et cordis mundat palatum: et preparat ad
gustum spiritualem seu sapientialem preparat illō
Mundo vero palato cordis semper infundit deus
sapientiam istam. De ipsa vero inimicitia iniusti-
cie: q etiam saporatio quedam eius sit: et vna inten-
tione dubitari non debet. Similiter et de inimicitia
castitatis et hoc apparebit ex ipsa nominatione et Nota
enumeratione saporum. Vnumquodqz enim vitio-
rum etiam cum non impugnat virtutem contrari-
am: sapit tamen eidem virtuti inimicum tentando
quidem et impugnando se gerit inimicum: quoniaz
et per omnia palato virtutis contrario sapit inimi-
ci. Vñ et odiū sui eidem ingerit cum more itelle-
p cogitationē fuerit. Quēadmodū qlibet saporū

cum in ore saporem suũ palato ⁊ faucibus ingerit. Quod igitur palato virtutis contrarium vitium odium sui sp ingerit: cũ in ore eiusdẽ vt diximꝰ fuerit: licet in nullo hostem se gerat. Hoc est licet nec tentando: nec impugnando virtuosam animam cõtra se ꝓuocet. odium ⁊ inimicitiam saporem spiritualem merito diximus. ¶ Deinceps vero nominabimus ⁊ numerabimus: ac declarabimꝰ tibi sapores istos sapientiales. Dicemus igitur in primis: q2 sapores isti sunt dispositiones rerum q̃ nate sunt in nobis generare affectiões: sicut sunt amabilitas ⁊ odibilitas ex quibus naturaliter in animabus nostris generantur affectiones que sunt amor ⁊ odiũ. Et ad hunc modum se hȝ de aliis. Quare necesse ẽ eundem esse numerum huiusmodi dispositionum q̃ ⁊ saporum ⁊ hmõi affectionum. Quia igitur bonitas prima est in dispositionibus: hmõi erunt ex necessitate primi sapores in rebus ipsi modi siue maneries bonitatis ꝑpter hoc necessitas qua res aliq̃ necessaria alicui est. Deinde salubritas: tertio sanitas: q̃rto vtilitas. Quattuor hee bonitates vsu notissimo vocantur. Uerum iste bonitates sunt bonitates recuruate siue reflexe ⁊ bonitates cui. Cõtraria autem earum sunt similes malitie: id ẽ malitie cui. Et ꝑpter hoc non generantur in animabus nostris ex eis nisi similes ac ꝓportiõales eis affectiones. vꝫ odia recuruata siue reflexa. Hmõi bonitates siue bona vnusquisq3 amat ⁊ querit sibi vł suis. Similiter ⁊ contraria sibiipsi ac suis odit. Bonitas vero absoluta hoc est absolute simpliciterq3 cõsiderata amorem rectum parit in vere considerante siue cognoscente illam: ⁊ iste amor est veri nominis amicitia: sicut ostendimus in precedentibus: ⁊ hec est bonitas diuina que non habet veri nominis cõtrarium. Si eñ haberet contrarium haberet coeq̃le ⁊ coequeuum: cum omnia contraria veri nominis ⁊ coequalia sint ⁊ coequeua. ¶ Debes autẽ reminisci q2 in precedentibus et nominauimus ⁊ numerauimus tibi affectiones animarum humanaꝝ in deum: quarum primam diximus esse timorem et hunc diximus esse triplicem. Primum atq3 rectissimum diximus reuerentie ⁊ hũc parit in nobis gloriositas ipsius ⁊ magnitudo siue magnificẽtia. Secundum diximus esse timorem offense quem potissimum parit in nobis amor noster ĩ ipsum ⁊ prelarga beneficentia eius in nos. Tertium diximus esse timorem pene ⁊ hunc parit in nobis eiusdem iustitia que nos non sinit impune peccare. ¶ Prima igitur affectionum nostrarum in deum primusq3 sapor ipsius quod nobis sapere incipit timor est: propter quod ⁊ in psal. ⁊ Ecclesiastici. scriptum est. Initiuꝫ sapientie timor domini. Hoc est initium sapientie celestis ⁊ saporationis qua deum sapere ⁊ saporare incipimus timor eiusdem est. Forsitan ⁊ propter hoc dictum est illud. Primus in orbe deos fecit timor. ¶ Secunda affectio in eum spes est: ⁊ hec similiter triplex prima venie: secunda gratie: ⁊ istas duas parit in nobis misericordia eius. per hoc enim q misericordem eum nouimus: ⁊ veniam delictorũ que commisimus: et gratiam qua similia decetero deuitemus eiq3 acceptabiliter viuamus ab eodem speramus. Tertia est spes glorie siue retributionis eterne quam pariunt in nobis misericordia ⁊ veritas ipsius misericordia. scilicet qua promisit: ⁊ veritas qua in promissis veracem se exhibebit. ¶ Tertia affectio in ipsum est pudor quo in conspectu sanctissimorum oculorum eius aliquidi decens vel inhonestum vel habere vel facere erubescimus: ⁊ hãc affectionem parit in nobis iugis ⁊ continuus omnium ⁊ nostrorum ⁊ alienorum intuitus. ¶ Quarta est amor ⁊ hanc parit in nobis pulchritudo ipsius cuius aspectus parit gaudium inexplicabile: ⁊ hic amor est: vnde dicitur amator. Et de hoc liber canticorum refertissimus est ꝑpter quod ⁊ canticũ amoris quadam sui nominatione dicit de hoc. Sapientie nono. Amator factus sum forme illius. Et iterum. Hec enim speciosior sole. ¶ Quinta ẽ esuries siue sitis: ⁊ hanc parit in animabus humanis eiusdẽ reficiẽtissima suauitas: de hac Eccli. xxiiii. Qui edunt me adhuc esuriẽt: ⁊ q̃ bibũt adhuc sitiẽt: ⁊ ad eam pertinent omnia testimonia illa que pro gustu spiritualiter induximus superius. ¶ Sexta ẽ amor necessarius seu debitus: quam supernaturalem diximus ⁊ hanc parit in naturalibus et cognoscentibus prelarga beneficentia ipsius: que creatorem patrem nutritium custodem defensorem: ac protectorem ac incessanter omnium bonorum largitoreꝫ se exhibuit ⁊ exhibet. ¶ Septima est amor rectus q̃ veri nominis amicitia est et dilectio sincerissima et secundum vsum modernorum charitatis nomĩe sola digna. Hanc vero parit in agnoscentibus ⁊ considerantibus bonitas ipsius pura et absoluta per seipsam considerata. Parit inq̃ quantum in se est. Non enim idonei sumus tam sancta dilectione ardere in ipsum sicut nec idonei intueri ipm vel agnoscere propter malitiam originalis corruptionis: et elongationem nostram multiplicem ab ipso: quam ⁊ status presentis miserie facit et peccata. ¶ Apparet igitur tibi. quia septem sunt affectiones bone animarum nostrarum in deo. Ultima autem est omnium rectissima: purissima: ac nobilissima: ⁊ sola secundum se remuneratione digna. Q̃ enim omnes alias remunerat deus: ex affluentissima largitate ipsius est ⁊ veritate qua sperantes nunq̃ promissis defraudat. ¶ Iniurie vero ⁊ peccata sunt affectiones quas narrabo ⁊ enumerabo tibi: affectiones la q̃ bone: quarum prima timor peccatum enim omne penale est propter dei iustitiam: ⁊ etiam propter propriam malitiam: ⁊ hic est primus sapor peccati quo palato cordis sapit penale ⁊ iste sapor seu saporatio eiusdem timor est et est initiũ sapientie illius qua peccata ⁊ vitia nobis sapiunt q sunt ⁊ qualia sunt. ¶ Secunda est dolor et per hunc sapit peccatorum vulnus aut lesionem: sicut legitur Isaie. Uulnus ⁊ liuor ⁊ plaga tumens non est circunligata medicamine. ¶ Tertia est pudor et per hunc sapit turpe et erubescendum. ¶ Quarta est ira: ⁊ per hanc sapit nobis iniuria ⁊ prouocatio ad vindictã ⁊ de ipso ⁊ de nobis. ¶ Quinta est indignatio: per hanc sapit nobis indignatio: nõ soluꝫ qua indignũ est: vt fiat a nobis: sed etiam vt sustineantur.

¶ Sexta est odium. Et per hanc sapit nobis inimicum nostri ⁊ impugnationem: ⁊ ideo armamur cõtra ipsum ⁊ bellum eidem indicimus. ¶ Septima est contemptus siue aspernatio: ⁊ per hanc parit in nobis vilitas ipsius. ¶ Octaua est abhominatio ⁊ hanc parit in nobis spurciositas ⁊ feculentia ipsius: ⁊ est nobis prouocans nauseam spiritualem q̃ ipsum a nobis reiicimus. ¶ Nona est horor: qua ab ipso resilimꝰ: sicut a mortifero ⁊ venenato: ⁊ hãc paris

Marginal notes (left): Nota. — L — Sapores qd sunt. — Bonitas. — Epilogat. — Timor primus sapor anime. — M — Spes. — Spes glie. — Pudor

Marginal notes (right): Amor. — Esuries siue sitis. — Amor debitus. — Amor rectꝰ — N — Nota — Nota

in nobis mortiferitas vt ita dicam⁹ ipsius sicut legitur Ecclesia.xxi. Quasi a facie colubri fuge peccatum: ⁊ alia quedam q̄ ibi legunt. ¶ Decima execratio ⁊ hanc parit in nobis ipsa pollutio ⁊ ꝓphanitas ipsius ⁊ ꝓpter hoc declinamus ab ipso quasi a sacrilegio spirituali. ¶ Undecima est detestatio. Et hanc parit in nobis impietas ipsius qua contra deum est ⁊ cultum eius. ¶ Scito autem: q2 omnes cetere dispositiones vitiorum ⁊ peccatorum ad has referunt. Q; em̄ peccata ⁊ vincula: ⁊ carceres: ⁊ seruitutes sunt ad mortiferitatē euidenter pertinent. Hi sunt vndecim sapores boni quibus vitia ⁊ peccata sapiunt palatis cordis bñ dispositis. Hec sunt

Aromata.

aromata: ex quibus medicamentum contra peccata conficitur: hec sunt cuspides peccatorum: quib⁹ salutaris compunctio cordium nostrorum: fit ⁊ medicina vulnerū que ipsa peccata intulerunt hec sūt repercussiones haste peliadis: que suorum vulnerū medicamentum prestant: hoc est plumbum in sagitta cupidinis. Hec est thiriaca de ipso veneno venenatorum confecta: que venenum vitiorum ⁊ peccatorum mortificat ⁊ expurgat. Hi sunt loci: de qui-

Thiriaca locis.

bus argumenta elicit spiritus sanctus: ex quibus vndecim conclusiones infert ⁊ vndecies concludit cordi humano: sicut legitur Johannis.xvi. Arguet mundum de peccato. Hoc est de ipso peccato eliciet argumenta ad repellendam ⁊ confundendam insaniam atq; stultitiam peccantium. Hec sunt allegationes ex quib⁹ dicatur sententia damnationis peccati. Juxta id quod legit ad Roma.viii. De peccato damnauit deus peccatum. Hoc est de peccato ipo allegationes sumpsit ⁊ cottidie sumit in penitentib⁹ allegationes: ex quibus in ipsis damna ⁊ damnari facit peccatū sicut ꝓprio gladio golyas occiditur sicut legitur Romano.xvii. Sicut ꝓprio pugione holofernes occiditur: sicut legitur Judith.xiii.

Res temporales

O

¶ Res autem temporales que diuitie vocantur sūt animabus bene dispositis etiam sapores bene dispositi siue affectiones. In his ergo primum est vt sapiant lutū: sicut legit Abacuc.ii. vsq; quo aggrauat contra se densum lutum. Auaro enim non lutum sapiunt aurum ⁊ argentum: sed diuitias. ¶ Secundū est, vt sapiant picem. Juxta quod legitur Ecclesiastic.xiii. Qui tetigerit picē inquinabit ab ea. ¶ Tertium est vt viscum sapiāt glutinositate sua: sicut dicit Augustinus super psal. quia amor temporaliū viscus est spiritualium pennarum. ¶ Quartum est vt sapiant stercora. Juxta illud quod dicit Apostolus in.iii. ad phylip. Omnia arbitratus sum vt stercora: vt christum lucrifacerem. ¶ Quintum est vt sapiant spinas: multipliciter pungentes ⁊ exulcerantes cor humanum. Sicut legit.viii.luc. ⁊.iiii.marc. in parabola de seminibus. ¶ Sextum est vt sapiant fallaciam siue deceptionem quam habent: sicut dicit veritas Math.xiii. Fallacia diuitiarū suffocat verbum. ¶ Septimū est vt sapiant vanitatē. Que igitur sunt dispositiōes bonorum temporalium videlicet que cum tempore veniunt ⁊ cum tēpore trāseunt ⁊ amittūtur: vt septem sapores in bene dispositis animabus pariunt. ¶ Primum lutum cui⁹ vilissima est habundātia propter quod cui diuitie lutum sapiunt: habundantia eorum sapit eis vilissimam: ⁊ ideo reiicibilem: ⁊ nullatenus congregabilem. id est congregari dignam ⁊ diuitem non aliud esse q̄ hominem de aceruo seu luti cōgerie magna

Nota.

P

Diues auarus.

dementissima cecitate illusum: ⁊ de eo tanq̄ de aceruo diuitiarum nobilium gloriantem. Et de aliis in sermonibus exhortationum iam multa diximus ⁊ in scripturis canonicis scriptisq; sanctorum multa memoria digna leguntur. Quomodo em̄ pix sunt diuitie inquinantes amatores suos indignatione adherenti ⁊ glutinosa. Quomō viscus misera corda que se eis afficiunt retinent: ⁊ hoc vel in parte vel ī toto instar auicularum: que se virgis viscatis affricant ibiq; vel ex toto capte retinentur: vel non sine amissione ac detrimento plumarum inde euolāt. Unde plumas bonarum cogitationum ⁊ bonarum affectionum auari ⁊ cupidi: aut ex toto: aut ex parte magna emiserunt: ⁊ in visco diuitiarū reliquerunt. Ibi em̄ intima sua proiecerunt vt legitur Eccles.v. Quomodo stercora sunt ⁊ propter quid: vnde ⁊ inquinant semper: ⁊ fetere faciunt ꝯtrectantes. Qui em̄ celum ⁊ celestia redolere deberent: ⁊ aromatib⁹ virtutum ceterarumq; gratiarum fragrare terram olent ⁊ terram sapiunt. Manifestum est quia terra fex est comparatione celi: ⁊ fex elementorum apud philosophos reputatur: propter qđ ⁊ in imo siue in infimo hoc est in medio mundi residet. ¶ Quomodo spine sint ipse diuitie innumerabilium solicitudinum timorum dolorum: ⁊ etiam vlcera seu vulnera contrectantibus inferāt. Quomodo fallaces ⁊ muscipula que volentes ⁊ putantes capere capit. Quomodo mendacium dum permittentes satietatem ⁊ copiam, solam famem aut inopiam aut eorū augmentum exoluunt. Quomodo vanitas sunt: dum nec conferunt plenitudinem continēti: nec fulcimentum innitenti: nec fructum laboranti in eis: aut ꝑ eis vt in aliis locis tā multotiens ⁊ multipliciter declarauimus: ⁊ ī sermonibus declamatoriis declarare cottidie non cessamus. ¶ Sunt ⁊ alii sapores earum: videlicet quibus sapiūt onera demergentia in profundum mortis ⁊ tenebrarū reclamatoria furum: latronum: ⁊ raptorum: et prouocatoria eorum non solum ad omnem surreptionem ⁊ rapinam eorum: sed ⁊ in omne periculum: et omnem mortem possidentiū eas. ¶ Tertio sapiunt litigiū vnde ⁊ mulierum litigiosam plerumq; affluētiam istam temporalium in expositionibus librorum salomonis interpretati sumus. Pro hac enim omnia auditoria seu consistoria litium tumultibus et clamoribus personant. ¶ Eodem modo et bellum sapiunt diuitie ⁊ bellorum pericula omnium propter quod vir diues ⁊ opulentus omni genere insidiarū ⁊ oppugnationum expositus est: non alia de causa q̄ propter ipsas diuitias. ¶ Sapiunt etiam gladium: quia vulnere amoris mali sui transfigunt corda hominum. Sapiunt et ignem: quia ardoribus cupiditatum exurunt eadem. ¶ Sapiunt et aquam nimiam: quia fluctibus seu vndis noxiarum sollicitudinum demergunt et extinguūt corda hominum. ¶ In vniuerso igitur quattuordecim sunt sapores diuitiarum in eo q̄ diuitie sunt quibus palatis sanis ⁊ gustu saporem tali predictis sapiunt. Specialiter autem ciborum et potuum duodecim sunt sapores spirituales cuilibet: similiter palatis sapientialibus sapiunt. ¶ Prima est defectio seu consumptio proprii corporis: ⁊ hāc sapiunt in eo q̄ alimenta seu refectiones: non enim alimentum seu refectio: nisi deficientis et consumpti reparatio. ¶ Secundus est medicamentum in quo sapiunt

Diuitie pix

Diuitie viscus.

Q

Diuitie stercora.

Terra fex elemētorū apō phlos.

R

Similia.

S

Mulier litigiosa qđ ī sacris eloquiis.

T

Diuitiarū sapores.

Duodecī sapores spūales ciboꝝ ⁊ potuum.

bene sapientibus egritudines ⁊ febres quarum ve
lut accessiones sunt fames ⁊ sitis: ꝓpter quod dicit
Aug. super .xiiij. Ad Roma. q2 alimenta sumenda
Alimēta su sunt tanq̄ medicamenta. Et ꝓpter hoc non solum
mēda tanq̄ cum temperantia ⁊ mensura debita: sed etiam cum
medicamē- ipsa memoria mor: cuius pulsatio est siue ipulsio
ta. impellens ad illam accessio tā famis q̄ sitis. ¶ Ter
tius sapor est quo sapit cibum corporalem: sicut iu
mentinum aut equinum: qm̄ corpus habendum est
vt iumentum: ⁊ ꝓpter hoc ipsa mensa corporalis vt
presepe: ⁊ totum habitaculum. Cum autem iste sa
por pallatuȝ cordis bene dispositi erubescet indubi
tanter spiritus cessor vel ascensor istius equi come-
dere ad p̄sepe equi vel asini sui: atq3 comedere cum
Nota. equo vel asino suo: ⁊ reiiciens a se cibum corporalē
tanq̄ fenum vel auenam equi vel asini sui: queret
sibi cibum congruentem ⁊ ꝓprium. s. spiritualem.
Ad cuius delitias ptingere non potest equus dict⁹
vel asinus ꝓpter hoc ergo dictum est. Iere. xv. si se-
parauerís p̄ciosum a vili quasi os meum eris. Spi
ritum. s. sessorem a carne equo vel asino ⁊ delitias
spirituales a feno ⁊ auena corporis. mensamq3 a p̄
sepio ⁊ celeste palatium a corporis stabulo. Quis
eñ nisi insensatus non solum non erubescat: sed eti
a.n abhominetur ⁊ perhorrescat comedere cum asi
no suo in p̄sepi aut cum porco vel porca sua in vase
furfureo. Porcus autem spiritualis aut porca ve-
risimile corpus humanum est: si quis immunditiā
⁊ spurciositatem eius attendit. ¶ Quartus sapor ē
nobis diuinam largitatem: ⁊ hoc in eo quod donū.
Quintus est quo sapit nobis diuinam pietatem et
Ali⁹ sapor hoc in eo q̄ beneficium elemosinarum quod diuina
a pietas distribuit in alimoniam omnium nostrum
tanq̄ pauperum suoruȝ. ¶ Sextus est quo sapit no
bis nostram paupertatem: dum ꝓpter indigentiam
nostram ex dei misericordia nobis tribuit. ¶ Subli
miores autem sapores sunt, qui sequuntur. Quorū
primus est quo sapit nobis dei famulariuȝ: siue dei
familiaritatem quam tanq̄ filiis familias velud a
deo velud pater famulis nobis distribuitur. Et ꝓ-
pter hoc tanq̄ fur ⁊ latro se hmōi mense ingerit: q̄
de filiis dei patris aut de familia eius non est. ¶ Se
cundus est quo sapit nobis spiritualis patrocina-
Nota tionis salarium. Quoniam nobis clericis ⁊ sacer-
dotibus datur vt salarium tanq̄ aduocatis anima
rum tam mortuorum q̄ viuentium: ad allegandam
sc3 causam animarum coram patre misericordiaꝝ.
Nota. Qua ꝓpter tāq̄ fur ⁊ latro ⁊ sine causa illud come
dit: qui causam animaꝝ ꝓut diximus allegare non
satagit. Necesse ergo habent ⁊ leges ⁊ allegatiōes
hmōi tam sublimis consistorii seu auditorii non so-
lum nosse: sed etiam elegantia qua decet atq3 solici
tudine q̄ñcunq3 oportunum est allegare: heu quod
h3 ⁊ tam auidos pceptores quamq̄ flammeos con
cupitores hmōi salarium ⁊ q̄ paucos quamq3 im-
peritos atq3 negligentes oratores cause animarū.
¶ Tertius sapor est quo sapit bene saporantib⁹ vt
In malos diximus militiam: ⁊ hoc in eo quod stipēdium. Est
pastores. eñ stipendium militie clericalis ⁊ si non solum ⁊ to
tum stipendium. At fur ergo ⁊ latro quia sine cau-
sa percipit hmōi stipēdium qui animabus negligit
militare quod est ꝓ animabus eorum cōtra hostes
eorum: ⁊ qd̄ plus est etiam contra deum iratis eius
dem pugnare. Pugnas autem ⁊ prelia ista i tracta
tu sacramentorum ⁊ sacramentaliū in capi. de ꝯfes

sione sibi nominauimus ⁊ numerauimus: ⁊ ꝓpter
hoc ista hic non repetimus. Heu quot ⁊ quātos ha
bet ne dicam preceptores: sed fures ⁊ latrones hu-
iusmodi stipendium: qui non solum ꝓ animab⁹ mi-
litare negligunt: sed etiam totis studiis ac viribus
militant contra eas: ⁊ etiam contra deum stipendio
rum huiusmodi dulcissimum largitorem: ⁊ quod de
terius est: magisq3 horrificum capitali hosti ⁊ dei et
animarum suarum scilicet diabolo militant dei sti-
pendiis ab ipso diabolo cui militant: non aliud sti-
pendium q̄ mortem perpetuam: ⁊ eterna supplicia Stipendia
percepturi: sicut legitur ad Romanos. vi. Stipen- peccati que
dia peccati mors est. Propter defectum ⁊ infideli-
tatem eorum qui spirituali hoc est militie clericali
ascripti sunt: datus est dei populus in predam ⁊ in
direptionem demonuȝ propter: hoc eñ cateruatim
centenatim miliatim capiuntur captiuantur ⁊ tru-
cidantur: quia nec est a parte eorum qui defendat:
propter hanc causam clerici attonsi sunt in circulū
instar pugilum: vt se esse propugnatores animarū In pastores
agnoscant. Heu q̄ turpe est quamq3 erubescendum
se pugilem seu propugnatorem animarum tonsura
⁊ abitu gerere: ⁊ nihil propugnatorie strenuitatis
vel pugilaris fortitudinis: vel agere: vel habere: sed
omnibus hostem animarum se exhibere ⁊ muliebrē
fragilitatem atq3 imbecillitatem vite mollitie: ⁊ in
firmitate artuum profiteri. ¶ Quartus sapor ē quo
sapit redēptionem animarum: sicut legitur prouer.
xiij. Redemptio anime viri proprie diuitie. Et dan.
iiij. peccata tua elemosinis redime ⁊ iniquitates tu Bñficia ec
as misericordiis pauperum. Omnia enim benefi- clesiastica
cia ecclesiastica data sunt ecclesiis in redemptionē ad qd̄ data
animarum: redemptionem inq̄ a captiuitate pec-
catorum ⁊ penarum. Quotquot ergo clerici sum⁹
qui huiusmodi beneficia percipimus redemptio-
nem inq̄. id est precium redemptionis. Non solum
igitur sine causa: sed etiam proditiose huiusmodi
precium recipimus qui pro liberatione animarum
non satagimus: qui eam prout huiusmodi redem-
ptio requirit non procuramus. Quis enim adeo ꝓ
ditor esse auderet: vt cum redemptionem amici sui
accepisset: eo scilicet pacto ⁊ conditione vt eius li-
berationem a carcere ⁊ vinculis procuraret: ⁊ eum
ibi diu torqueri ⁊ tandem patibulo affigi absq3 vl-
la miseratione sustineret. ¶ Quintus sapor est quo
sapit escam hamatam: vel hamum inescatum: qui
auiditate delectationis que i esca esse creditur fau- Simile.
cibus ⁊ gutturi infixus comedentem capit. Quem
admodum muscipula murem ⁊ piscis hamum ⁊ la
queus auiculam. ¶ De muscipula legis expresse
Sapientie decimoquarto. Quoniam creature dei
in odium facte sunt: ⁊ in tentationem anime homi-
num ⁊ in muscipula pedibus insipientium.
¶ De hamo vero ⁊ laqueo legis Ecclesiastes. no-
no. Sicut pisces capiuntur hamo: ⁊ aues laqueo:
sic capiuntur homines tempore malo. Cibus ergo
corporalis esca est abscondens hamum: hoc est le-
nocinium gulose voluptatis quod dum venari ⁊ ca
pere credit gulose comedens capitur ab illo: ⁊ vul- In gluto-
go dicitur inescat. Hinc est q̄ omnes epulones om nes.
nes glutones omnes ebriosi sunt velut pisces iesca
ti hamo. s. breuissime voluptatis faucibus ⁊ guttu
re transfixi. ¶ De hoc hamo legit Abacuc p̄mo: fa-
cies homines quasi pisces maris subaudias ꝗtum
ad huiusmodi captionem. Deinde totum in hamo.

subleuabit traxit illud in sagena sua. Alibi ꝺo di-
ximus tibi: quia hmōi homines sunt homines mor-
ti addicti iamq; infernali patibulo affigendi atq;
suspendendi: qui ꝑ funes colli circūdatos siue fu-
nio ꝑ colla: ꝛ vt vulgariter dicatur ꝑ gulas liga-
ti trahuntur ad infernale patibulum: et eodē vul-
gali sermone ipsi sunt si ꝓprie dicuntur ꝑ gulas su-
as capti. Funis enim collo circa collum immo fu-

Nota

nis i gula: vulgariter hoc dicamus amor est gulo-
se voluptatis in gutture seu collo ¶ Heu ꝙ misera-
bile piorum oculis spectaculum multitudo innume-
rabilis sit inescatorum ꝑ gulas horribiliter ligato-
rum qui trahuntur ad infernale suspendiū. ¶ Se-
xtus ē quo sapit sublimiter sapientibus diuine sua-
uitatis bonitatem ꝛ hoc velut aspsione sui per mo-
dica ꝛ odore ptenui: et quasi ꝑ interpositum illius
enim suauitatis vt dicit aug⁹ aliquid in istā regio-
nē aspgitur. Et in libro de vera religione: ve indi-
gnis qui se auertunt a lumine tuo: et in carnali ope-
re suo velut in vmbra sua desiri delectantur vbi tamē
habēt quod eos delectet de circūfulgētia lucis tue

Suauitas i creaturis quid

Ac si diceret de circūfusione suauitatis tue. Omnis
enim suauitas in creaturis non est nisi velut asper-
sio ꝑ modica ꝛ odor ptenuis quasi vestigiū in vlti-
mitate paruitatis diuine suauitatis. Sicut ergo
odor odorātē inuitat ipsum a quo aspgitur: asper-
sio ad plenitudinem aqua distillauit ad vestigiū
ad transeunte ꝛ v lumꝑnentem illud. Sic omnis in
quacumq; creatura suauitatis ad redundātissimā

Nota

plenitudinem diuine suauitatis. Sicut ergo esuri-
ens ꝛ sitiens nō cōtentus aspsione quā lingat hec:
nec odore cibi aut potus sicut venator nō est cōten-
tus vestigio fere quā cupit ꝛ querit capere: sic sub-
limiter et spūaliter saporantes ꝛ odorātes istis vt
ita dicamus aspsionibus odoribus et vestigiis di-
uine suauitatis cōtenti non sunt Isti enim sūt sub-
limiter ac spūaliter esuriētes ac odorātes. Isti sūt
sublimes ac nobiles venatores ac nobilē predā di-
uine suauitatis insectantes et inuestigantes: sicut

Nota

dicitur Eccli. xiiii. Vadens post illam quasi inue-
stigator. Econtrario autem dicitur de quibusdam
Inimici eius terrā lingent. Hi sunt qui spreto di-
uine suauitatis fonte copiosissimo ac redundantis-
simo aspersuras has quas diximus lingunt ꝛ in eis
immerguntur eisq; inebriantur ebrietate qua insani-
unt vsq; ad omnes brutales desipiēs. Mirabilis ꝗ̄
ꝛ miserabilis tante multitudinis hominū imersio
ꝛ captio demētissima in vna gutta suauitatis: ꝛ mi-
rabilis dementia guttam illam preferre abysso fō-
tali vel fonti abissali diuine suauitatis: sicut enim
gutta roris ante lucani sic ante te. id est cōparatio-

Ros ante lucanus

ne tui est totus orbis terrarū sicut legitur sapiētie
xi. Lingunt ergo amatores tēporalium non tempo-
ralia nō inuenientes in eis vnde satientur. Lingen-
do tñ impossibile est aliquē satiari. Hi sunt q̄ apē-
pendunt argentum suum non in panibus: et labo-
rem suum non in saturitate. Turpissimum autem
ac fedissimum et incuruari ad lingendum tam mo-
dicas: tanq; tenues aspersiones: ꝛ deorsū vertere
ad mensam paratā in celo: de qua legit̄. Luce. xiiii.
et omnino curare vbertatem domus dei et torrētis
voluptatis quo inebriandi sunt electi ipsius.

Septimus sapor

¶ Septimum ē quo sapiunt omnia hec officiosissi-
mum seruitium: sua enim cōsumptione omnimoda
in omne sui dispendiū nobis seruiunt omnia hec.

In nostrum quippe seruitium alia affliguntur la-
boribus: alia depilantur: alia deplumātur: alia de-
coriantur: alia deuisceratur: alia dissecātur: alia
exuruntur: alia per omnes modos mortis destitutio-
nis consumūtur. ¶ Ad hanc valet iste sapor vt tali-
bus seruire dedignemur: que tam officiosa seruitu-
te in tantāq; sui perniciē nobis seruire nata sunt et
nobis seruire absq; vlla cessatione sentimus. Iam
igr̄ in vniuerso narrauimus tibi duodecim sapores
spirituales quibus sapere nobis debent cibi et po-
tus corporales. Nescit autem comedere qui nescit
masticando sapores ex cibis elicere. Quare nescit

Sapor spiritalis ex cibo corporalis

masticare corporales cibos spiritualiter qui ex ci-
bis sapores hmōi attritione meditationis extrahe-
re non nouit: nec pallatū habet siue fauces ad man-
ducandum: qui sapores hmōi sentire nō preualet.
Sine his ei his saporibus nō vt homines: sꝫ magis
vt asini vel porci cibos corporales potius cōsumūt.
ꝙ comedunt et eis cibi non sunt nisi secūdum quid
qz secundum corpus tm̄. Cum ex eis. xii. vt diximus
saporibus refici possunt anime eorum et sola inde
corpora in defectionē animarū reficiantur. ¶ Me-
minimus autem nos aliqñ dixisse: ꝙ tredecimus sa-
por est quo sapiunt ꝑcium suum hoc est xp̄i sangui-
nem siue mortem. Morte enim preciosissima redē-
ptoris ac sanguine viuifico illius acquisita et em-
pta sunt quodāmodo sacerdotibus ꝛ toti clero. Vn-

Patrimonium crucifixi

de ꝛ patrimonium crucifixi vsualiter nominat̄ sic:
et morte martyrum: laboribusq; sanctissimis cōfes-
sorum et virginum: propter qd̄ multotiens diximus
in sermonibus declamatoriis omnia hmōi rubere
sanguinem christi: ꝛ martyrum: distillare sudorem
confessorum et virginum. ¶ Valet autem iste sapor
ad duo. Primum ad parcimoniam: dū enim tanto ꝑ-
cio empta cogitant̄ parcissime inde nobis sumen-
dum esse non tantum suasorie suggeritur: sed etiā
violenter ingeritur. Secundum est ad reprimen-
dā lasciuiā ꝛ dissolutionē voluptatis. Quis ei nō hor-

Nota de patrimonio ecclesie

reat lasciuire i sāguie xp̄i ꝛ martirū: ac voluptate
dissolui in tantis laboribus sudoribus atq; doloribus oīū
sanctorum: omniū enim hec deuotione fideliū et a
xp̄o reddita sunt meritis sanctorum et a fidelibus
oblata. ¶ Nūc autem reuertemur vt ꝓpas operatio-
nes. vii donorum tibi narremus ꝛ numeremus iuxta

Septē mala deturpātia vitam humanam

modum alium a supradicto. ¶ Dicimus igitur qz
septem mala sunt mirabiliter ac miserabiliter sub-
uertentia a deturpantia vitam humanā. Primū
est mox puerilitas de q̄ isaie. lx. Puer cētū ānorū

Puerilitas

morietur. Et apl's. i. ad Cori. xiiii. Nolite pueri effici
sensibus. sꝫ malitia puuli estote. De hac seneca Tur-
pissimum est ꝙ nomina habemus senum: et vicia
puerorum. Et iterum. In nobis non puertia sꝫ q̄d
deterius est puerilitas remanet. De hac Sap. xii.
In fantium isensatorum more viuentes. ¶ Cōtra

Grauitas

igitur hoc malū puerilitatis est grauitas atq; ma-
turitas sapientie qua puerilia despicimus ꝛ digna
viris: id est magna atq; sublimia et capimus cogni-
tione ꝛ amplexamur dilectione: estimantes omnē
suauitatem temporalē velut lac. ꝛ oīa bona tēpo-
ralia velut pira: poma: nuces: horū autem oblatio-
ne declaratur an puer sit quis an vir. Similiter et
oblatione temporalium siue amissione. Qui enim
aggaudet cum sibi offerunt̄: aut dolet cum ei offe-
runtur puerum se esse vel qd̄ verius est puerilem se
esse hmōi gaudio et dolore ꝓculdubio profitetur.

Quis autem vir est grauitate ac maturitate sapiẽtie hmõi magis irrideri se reputat cũ hmõi dona puerilia sibi offeruntur ac sibi cõtumeliã irrogari. Quis eni nisi irridens et ɔtumeliam facere volẽs barbato aut grãdeuo pirum vel nucem offerat aut papillam ei porrigat ad suggendum. ¶ Secundum est brutalitas qua forinseca sensibilium sola capimus:et eis solis heremus foris stãtes itima occultorum attingere non valentes:contra hoc malũ est penetrabilitas doni intellectus :per hanc enim et occulta rerum et occulta signorum attigim⁹ vnde et nomẽ intellectus sumptum ẽ videlicet ab eo ꝙ intus quasi interiorum siue interna lectio: ꝓpter hoc dixit Grego. sup Eze. quia intellect⁹ iste tollit ebetudinem. Est enim velut lumen acutum et elimatũ penetrans omnia exteriora tam rerum ꝙ̃ signorũ et ptigens ad omnia interiora . Isto dono legim⁹ i exteriorib⁹ creaturarũ nõ solũ iteriora eaꝝ ꝫ etiã inuisibilia dei sicut dicit apostol⁹ ad Romanos. i. Quemadmodum ꝑ mot⁹ ⁊ operationes corporum animalium que vtiq₃ omnia foris sunt legim⁹ interiora ipsorum animalium videlicet animas eorũ ⁊ vires ipsarum. Similiter i exterioribus signorũ siue positiuorũ siue naturalium:legimus iteriora significatorum. Per hoc donũ omnia tam naturalia ꝙ̃ artificialia nobis signa sunt:et liber eruditione salutari plenissimus:huic dono seruiunt secũda tercia et quarta ps sciẽtie contemplatiue scilicet meditatiua speculatiua atq₃ simbolica siue cõparatiua:quas cum aliis si dederit deus vitã ⁊ spacium scribere intendimus. Huic dono omnis creatura alloquit̃ creatorẽ. Hoc dato iterrogabat Augustinus creaturas sicut ipsemet dicit Interrogaui solem et lunam et mare ⁊ sidera de deo meo:⁊ respõderunt mihi:quia non sum⁹ ipse:sed ipse fecit nos. Huic dono celi enarrant gloriam dei ⁊cetera. Pro pter istas loq̃las siue locutiones vocauit ipse idẽ Augustinus omnes creaturas nutus dei:ita dicẽs Non enim cessas nobis innuere qualis et q̃nta sit ꝓrogatiuarum mentiũ suauissima lux et virtus tua sunt omne creaturarum decus . Huic dono omnia sacramenta exterioribus formis suis loquentur inuisibiles virtutes suas ⁊ opationes. Huic dono loquentur templa et apparatus eorum tum modus et ministri et apparatus eorum:⁊ omnis cult⁹ exterior. Huic dono loquentur cerimonie legis omnes et figure. Similiter parabole enigmata et visiões ꝓphetaꝝ: vt dicit Job quia intelligentia est op⁹ in visione. ¶ Q₃ si quis dixerit ergo qui hab₃ donũ intellectus intelligit omnia hec que ꝓdixim⁹. Respondemus istud non esse consequens:quemadmodum licet visus ostendat omnia visibilia nõ tamẽ consequens est vt quicunq₃ habeat visũ videat omnia visibilia quemadmodũ qui visum habet parat⁹ est videre omnia visibilia quibus illũ conueniẽter applicauerit. Sic et qui habet hmõi donũ parat⁹ est intelligere omnia intelligibilia . Silr aut se habet philosophus ꝑ hmõi donũ vt curiosus viator qui diuersa loca ⁊ regiones circuit vt videat visibilia que in eis sunt Qui enim vtitur actu hmõi dono mẽte circuit res quas itelligere q̃rat:ambulãs spũaliter ad lumẽ ipius quasi lumen lucerne accẽse in nocte. Status eñ vite istius velut nox est in q̃ multiplicibus lucernis seu luminibus indigemus quorum luminũ tantũ est donum intellectus. ¶ Debes enim scire quia istud donũ intellectus:nõ omnes habent equaliter nec equale. Quidam eñ habent ipsum ꝑspicuissimum quẽadmodum ad intelligenda omnia intelligibilia q̃ corã posita eis fuerint. Alij autem habent pigrum quẽadmodum visum exteriorem ad intuẽda omnia visibilia que coram eis posita fuerunt. ¶ Aliĩ aũt habent ipsũ pigrum quẽadmodum habent visum qui dolorẽ vel aliquod aliud impedimenti patiunt̃ in oculis: qđ agilitatem oculorũ ⁊ facilitatem vidẽdi impediat: ⁊ quidã habent hmõi donum valde exercitatũ:⁊ ꝓpter hoc fortissimũ et etiam luminosissimum:exercitatione eñ confortantur ⁊ clarificant̃ omnia dona ⁊ omnes virtutes:sicut ignauia et desidia obtenebrantur ⁊ deficiunt. Cuius rei manifestũ exẽplũ est in viribus naturalibus: vt vides in virtute gressibili:que cõuenienti exercitio gradiendi confortatur:quiete autẽ immoderata debilitat̃ interdũ vsq₃ ad defectũ:quẽadmodum ⁊ visus et longa mora i aliquo loco aut debilitatur aut ex toto deficit :cõuenienti aũt exercitio clarificatur ⁊ cõfortatur.
Debes etiam scire quia istud donum sc₃ donum intellectus tante claritatis est et acuminis in quibusdam: vt valde assimiletur spiritui ꝓphetie qualem crediderunt non nulli fuisse in abbate ioachim:⁊ ipsemet de ipso dixisse dicitur:q₂ non erat ei datus spiritus ꝓphetie sed spiritus intelligẽtie. ¶ Si quis autẽ inspexerit libros eius quos scripsit sup Apoca. ⁊ super concordiam duorũ testimoniorum mirabitur donum intellect⁹ in eo. Q₃ si quis querat cuiusmodi cognitio ẽ cognitio que dono intellectus acquiritur: vt₃ an sit credulitas tãtũ an certitudo Et si fuerit certitudo. non differt a fide nisi scđm materiam tm̃ videlicet q₂ fides est circa res fundamentales ⁊ initiales vere religionis. Hec autem est circa res occultas atq₃ profundas que sunt velate misteriis aut adumbrate significationib⁹. Et si fuerit certitudo erit velut visio aut erit ex ꝓbatione relicta certitudo:hoc aũt manifeste falsum est. In huiusmodi eñ rebus donum intellectus nõ vtitur demonstrationibus:expositores eñ librorũ prophetarum ⁊ legis hebreorũ ꝓbationibus nõ vtuntur sed solis narrationibus declaratiuis. Visio ergo esse non potest operatio hmõi doni quoniã res in qua est operatio hmõi velate sunt huiusmodi res vt diximus et adumbrate:res aũt que per se videntur ꝓprie nude sunt:et absq₃ interposito cadunt et vt visum vel visus super eas. Quare intelligere et videre contraria sunt:quẽadmodũ videre sine operimento et estimare de re operta:licet igitur operatio hmõi doni credulitas sit:tamẽ et materia ⁊ forma differt a fide. In materia quidem:quẽadmodũ diximus ꝙ intellectus est circa res designatas et significationibus adumbratas per se et inq̃tum sũt liber ⁊ lectio interna. Quarũ tamen salutaris est cognitio. Fides aũt est circa res initiales atq₃ fundamentales religionis non per hunc modum:hoc est nullo respectu ad signa vel ad velamina:sed ad veritatem eorum et salubritatem atq₃ initialitatẽ fundamentalitatem religionis:solas respiciẽs:incumbens eis:et innixa tanꝙ̃ fundamento salutis. In forma autẽ siue materia cognitionis. Per hec ipsa que diximus:apparet manifeste inter ea diuersitas. Cognoscere eñ rem vt rem per se et rem signatam sc₃ per aliam rẽ:qđ dixim⁹ propter verba ⁊ alia

Brutalitas

Intellect⁹

Intellect⁹ vnde et qđ

Effect⁹ intellectus

Augustin⁹

Philosophus vt viator curios⁹

Vita hec velut nox

Intellect⁹ non oibus equaliter

Exercitatio

Abbas Joachim

Nota

Intellect⁹ differt a fide

signa quibus loco verborum vtimur: qualia sūt lr̄e et alie figure siles litteris: manifeste diuersi sūt modi cognoscendi diuersitas enim in modis cognoscēdi diuersificat cognitiones ex necessitate: nec est intellectus istius operatio sicut operatio visus sub operimento. Non enim vtitur visus operimento: vt signo eius rei q̄ sub operimento est sed vt alligatio eidem & comitante. Unde si aliqua res sub eodem opimēto esset: eque videret eaȝ & eque possibile est quācūq; aliam rem sub illo operimento eē vel pro toto vel p parte. Et propter hoc sub eodem operimento videri: non autem ita est de signis: Non eī sub quolibet signo pōt esse q̄cūq; res imo determinād e sunt res q̄buscūq; signis p̄rīq̄ signis positiȝ siue positiuis: qualia sunt verba et noīa: nominibus aūt et verbis non magis vtitur donum intellectus q̄ fides.

Nota.

¶ Si quis autem querat: vtrum intelligentia omnium eorum q̄ dono intellectus intelligūtur possit acq̄ri p doctrinam: dicimus q̄ sic. Quoniam omnē ppheciam et omīa misteria q̄ p hmōi donū intelligūtur ab intelligentibus possibile est & doceri et scribi diligenter ac dilucide. Uerum intelligētia sic acq̄sita a rebus ipsis esset & non desuper. ppter hoc differēcia & operatio eoȝ esset ad inuicē: sicut operatio luminis descēdētiȝ a lumīe p̄mo sup aīas nostras. & luminis fieri et ascēdentis a rebus ad easdē et sicut solaris luminis hoc est a sole descēdētis et luminis a luna descendentis: s̄cdm opinionem eorum qui dicunt radios lunares: radios solares esse sed reflexos. Auuennathan enī philosophus scripsit super hoc tractatum singularem in quo sibi visus est declarasse: lunam illuminari a sole per refractionem radiorum solarium.

Questio

Intellect⁹ contra brutalitatem

¶ Reuertamur autem et dicamus q: lumen istud quod donum intellectus vocamus contra brutalem ebetudineȝ qua naturali. id est innata nobis corruptione brutaliter ebemus vl̄ brutemus: vl̄ gratie diuine munere electis apponitur vel p doctrinam aut propriā exercitationē: hoc est librorum inspectionem aut diligentem meditationeȝ acquiritur & apparet q̄d dicimus. Uidelicet quia brutali ebetudini donum intellectus opponitur ex eo q̄ p pphetam dictum est scilicet. Nolite fieri sicut equus et mulus quib⁹ non est intellect⁹. Certum enī est bruta exterioribus inherere: et in illis sistere: & vt ita dicamus quasi foris est stare. De intimis vero nihil percipere: nisi quantum vis naturalis estimatiua eis suggerit. Et hoc est q̄d dicit Boetius in libro suo de arte musica. Sensus nihil integritatis pcipit: sed vt ad proximuȝ venit: ratio vero q̄dā subesse ppēdit: rō itellige id istimatio ab eo q̄d est reor reris ratus sum.

Ratio vnō Uis estiatiua quomō differt ab intellectu

¶ Debes aūt scire: quia vis estimatiua in animabus animalium siue rationalium siue aliorū multum similis est dono intellectus. Sed donum intellectus latius est incōparabiliter atq; sublimius: & vis estimatiua solis signis naturalibus vtitur non inquantū signa sunt sed inq̄tum comitantia. Donum vero intellectus et naturalibus et positiuis signis vtitur verum inquantū signa sunt.

D

¶ Si quis autem querat vtrum istne hoc dono sit salus alicui: videtur q̄ non: intelligere enī in p̄cepto esse videtur: cum eius contrarium in scriptura culpetur vcȝ ibi. Ecce homo qui noluit intelligere vt bene ageret. Et ibi. Quoniā nō intellexerunt opera domini: & opera manuuȝ eius destrues illos. Expresse etiam p̄ceptum videtur reatoribus intelligere ibi Et nunc reges intelligite. Similiter et contrarium eius ibi est propheticum. Nolite fieri sicut equus et mulus quibus nō est intellectus.

Intelligē necessariū ad salutem

¶ Respondemus ergo tibi: quia non est christianus adultus in quo non appareat donum istud ex ipso vsu aliquo intelligendi vel ex facilitate et promptitudine. Et si enim multi magna et sublimia significationum non capiūt: aliqua tamē p captu sue simplicitatis et eruditiones capiunt. Et hoc expiri potes etiam ex pueris qui loquelas misteriorum capere non sufficiunt: et tamen nō nulla de eis intelligunt. Similiter in surdis et mutis adultis. Excellentiam autem hmōi luminis in sacris doctoribus atq; scriptorib⁹ ex doctrina & scriptis eoruȝ merito poteris admirari. Et eadem est questio de aliis donis et eadem responsio.

¶ Tercium malum est discriminositas siue periculositas: et contra hanc diuine pietatis munere electis apponitur donum consiliȝ: quo qui carent ruunt in pericula dum ea p̄uidere et p̄cauere non p̄ualent. Has ergo ruinas parit ruentib⁹ preceps temeritas: hmōi autem doni due sunt operationes pprie harum prima est priuatio seu retētio impetuositatis & retardatio agendi ante completam exactam: ac pscrutatam deliberationem. Quidam enim adeo vehemētes sunt vt pfectaȝ deliberationem non expectent ī suis agendis. Quidam vero nec etiam eam icohari sustinent. Secūda etiaȝ eiusdem doni operatio ē periculorum preuisio. Tercia quoq; omnium p̄cipua atq; maioris luminis est effugii siue euasionis inuentio siue excogitatio: & hec proprie consilium dicitur. Relique vero due magis pprie noiant: altera cōsiliȝ expectatio alta cōsiliatio siue deliberatio.

E Periculositas

Cōsilium

¶ Licet autem viri consiliȝ multi nominentur: non tamen hoc dono omnes prediti sunt. Sunt enim viri qui peritia sciētie ipsius iuris in causis & in aliis que iuris sunt p̄sto sunt atq; parati dare recta cōsilia. Sunt & alii qui hoc habent et ex ipsa rerum experientia atq; exercitatione. Agricole etiam et vinitores et omnium artium opifices consuluntur: & recte saneq; consulunt de artium suaruȝ operibus seu artificiis. Sed donum consiliȝ ad ea solummodo que diuine honorificentie sunt & humane salutis extenditur. Et ista duo sunt in quibus omnia pericula homo p̄cauere intendit: et sunt vl̄ circa ea versantur. Ad istud donum pertinet: cui: et quando cōsulendum est vel morari in secundo: vel religioneȝ intrare. Et iterum priuatam vitam ducere: aut publicum officium assumere. vcȝ episcopatum: archidiaconatum et similia. Hoc dono semper illud consulitur: quo maior honor deo: maiorq; salus aīab⁹ acquiritur. Sicut est de traslationibus personarū ab ecclesiis: ad eccl̄ias vȝ qn̄ morādū: qn̄ trāseūdū: qn̄ status mutād⁹ & qn̄ nō. In qb⁹ oīb⁹ siue ad cōsulendū siue ad eligēdum sit. Et si exercitatio & eruditio aliquatenus et consulentes et consultos adiuuent. Donum tamen consiliȝ longe luminis maioris est q̄ ipsum in quo est & erigere et aggredi facit q̄d dictat virtute & viuacitate sua. Hec autē sua virtute non prestant exercitatio et doctrina: & ppt̄ hec in hmōi cōsulendi sunt potissimum non quidē quocunq; modo. Sed qui habent ipsū multi luminis. Horum enī responsa plerumq; ibi videbunt q̄si prophetaruȝ oracula. Et hoc est propter reuelationem periculorum & vtilitatum que sensus humanos

Donū cōsiliȝ ad quid extenditur

Nota

p se videre non sufficeret: ꝓpter qđ qui officio cõsu
lendi animabus constituti sunt tota instantia ora
tionis ac deuotionis petere debẽt a datore gratia
rum: vt illud lumen in eis augeat atq3 multiplicet.
ita vt ipsemet p eos consulentibus respondeat cõ
silia salutaria siue responsa subministrãdo ac sug
gerendo. Spiritus nanq3 consilij multum assimila
tur spiritui ꝓphetie: et quodãmodo spirit⁹ ꝓphe
tie est siue donum videlicet in hoc q interdũ ꝓfun
dissima et occultissima reuelat de tenebris. Huius
doni lumine ꝑplexitatum omnium tenebre diffugã
tur vita. Sine hoc dono est naui gatio siue guber
natio et sine cognitione omnium periculorum que
Vtilitas cõsilij nauigantibus imminent. ¶ Amplı⁹ vita sine hmõi
dono ꝑlatio est sine duce: et exercitus sine rectore.
cum dispositione enim initur bellum et salus vbi
multa consilia: sicut legitur ꝓuerbio. xxiij. Quo
niam enim vita humana nauigatio quedam est in
mari mundi istius: et malitia siue belligeratio est
Nauigantibus autem et belligerantibus et plu
ra ꝛ maiora imminẽt pericula dono consilij muni
untur electi contra illa. ¶ Si quis autem querat:
¶ vtrum hmõi dono de temporalibus ꝛ corporalib⁹
Questio ꝑiculis consilium aliquando prestetur. ¶ Respõde
mus q sic: sicut plerumq3 legitur i libris Regũ de
dauid: q consulebat dominum vtrum egrediendũ
esset ei contra hostes populi sui in quibus omnib⁹
cõsultationibus manifestum est contra platũ litte
re consultũ fuisse dominũ: ꝛ cõsiliũ reddidisse sup
tpalib⁹ aut corꝑalib⁹ ꝑiculis etiã generalr. Etiã
generaliter iuxta testimonium beati augustini vbi
non habet homo de humana ratione quid faciat
diuinum semper implorandum est oraculũ. Sicut
et vbi de ꝓpria virtute vel potestate non habet ho
mo quid faciat: diuinum est ei postulandũ auxiliũ
In gestis etiam sanctorum plerumq3 legiꝛ eos ꝑsti
Eligius tisse consilia aliquibus contra imminentia ꝑicula
corꝑalia. ¶ Quemadmodum sanct⁹ Eligi⁹ cuidã
cornatẽs. episcopo dedit consilium ne ad vr bẽ suã
reuerteretur ꝓpter ꝑiculum corporis quod ei im
minere predixit quod ꝛ postmodum eidẽ episcopo
certum est accidisse. In his autem casibus et simi
libus euidenter apparet luminositas doni istius
per quã prophetie spiritui vt iam diximus assimi
Questio latur. ¶ Si quis vero q̃rat vtrũ partes et radij sint
G huic dono quemadmodum diximus de dono intel
lectus: et vtrum possint in scriptis redigi ꝛ artem
vel saltem aggregationem aliquã. Rñdem⁹ q ali
que possent scribi ꝛ docere: sed generalis aggrega
tio ex illis non posset adinueniri: ꝛ hoc est quoniã
nemo est vel fuit vnq̃ in numero sanctorum cui oĩ
um hominum pericula spiritualia et tẽporalia in
notuerint: sicut nulli prophetarum omnia misteria
Jetro ad huc reuelata sũt. Jetro eñ quoddã salutare cõ
siliu m propter moysen et populum reuelatũ fuisse
legitur. xviij. Exodi. qđ ab ipso moyses humiliter
acceptauit: et cum eẽt moyses spiritu prophetie tã
eminente preditus hmõi consilium anteq̃ ab ipso
Jetro audiret ignorabat: leguntur aũt cõsilia viro
rum eruditorum scripta in casibus multis Verũ
sicut nec oĩa casua ꝓuideri poterũt. Sic nec oĩa cõ
silia salutaria scripserunt. ¶ Ipsi etiam vel orãdo
vel meditando vel cõferando cum aliis aut delibe
rando suggerere spiritui sancto atq3 reuelante ac
cipiant cõsilia q̃ aliis impendunt. Quemadmodũ

eñ spiritus sanctus non semper tangit corda pro
phetarũ: hoc est non semper illustrat ea reuelatio
nibus suis Sic neq3 cõsultores siue sacros cõsilia
rios: sed quẽadmodum diximus: cũ vel ipsi hec ꝓ
curant orationibus vel cũ eis etiam ab aliis sacris
exercitationibus: vł cum eis etiam ab aliis procu
ratur. Procurant quidã sicut heliseus. iiij. Regũ.
iij. Qui cum interrogatus esset a rege israel iussit
adduci sibi psaltem: cumq3 caneret psaltes: factus Beatus hi
est super eum manus domini ꝛ prophetauit. ¶ Be larius.
atus vero hylarius cum aliquid obscurũ i script⁹ sã
ctis per se videre nõ poterat: refugiebat ad beatũ
martinum ꝛ dicebat. Ora martine: hic inoleuit lau
danda consuetudo in ecclesia dei: vt quotiẽs quid
agendum nobis sit ignoramus ad viros sãctos re
currimus: vt vel nobis inspirari vel ipsis reuelari
a domino impetrent quid nobis sit in casu isto faci D
endum. ¶ Quartum vero malum bellorũ atq3 cer
taminum spiritualium continua concussio. Cõtra Concussio
hoc ergo malum armat de⁹ ac munit electos suos Fortitudo
dono fortitudinis: quo miris ꝛ pene innumerabili
bus modis vincuntur omnia aduersaria. Inter ali
a enim que mundus diuersis cõparationib⁹ nomi
natur et dicitur: merito vocatur campus certami
nis immo spiritualium bellatorum: et omni parte
vallat eos obsidio sicut in tractatu speciali de do
no scientie latius atq3 diffusius nos dixisse męmini
mus. Que ergo sit necessitas que salubritas que
tandem vtilitas aut merces doni fortitudinis: ex
his euidenter apparet cum per ipsũ electi seipsos
defendant impugnantes vincant: et innumerabili
um victoriarum coronas a bonorum retributiõe I.
recipiant. ¶ Hab3 autem dubitationem: an vna sit
fortitudo: contra omnia aduersa pugnetur. An hic
aliã specialis fortitudo donum fortitudinis sola
habẽda sit. ¶ Sũt ꝛ alie questiones circa hec quas Ois virt⁹
ꝓsequi breuiter ꝛ determinare studebimus Et vi fortitudo
detur in primis fortitudo nõ esse virtus aliqua. sʒ
magis omnium virtutum quẽadmodum ꝛ virtus
quelibet omnium virtus fortitudo est armãs ꝛ mu
niens ac roborans subiectum suum contra cõtrari
um vitium: sicut castitas corporalis contra luxuri
am carnis: ꝛ abstinentia contra gulã: et sobrietas
contra ebrietatem. ꝛ ita de aliis. Si igitur ista tria
operatur fortitudo et nihil aliud: ex necessitate ea
dem est cum vna quaq3 virtutũ: cum eadem ꝓprius
et sola eadem aliis operetur. ¶ Amplius. Cum ista
tria que nominamus vʒ armare: munire: robora
re vna queq3 virtus alia contra suum contrariũ vi Cicero
tium faciat: ociosum est ponere aliquam virtutem
vel donum inter hec tria. ¶ Amplius. Dicit tulli⁹
q fortitudo est molestiarũ indefessa ꝑpessio. Sed3
hec ergo pati indefesse siue viriliter molestias erit
operatio fortitudinis. Nulli aũt dubium est qui hec
sit paciẽtie operatio propria. Erit igitur idem pa
cientia et fortitudo hec. ¶ Amplius. Que differẽ Patiẽ tia
tia inter fortitudinem et mãsuetudinem: magnani fortitudo
mitatẽ ꝛ virtutẽ illas quas de miris dr. Q3 si quis di idem
xerit quia vbi pugnat castitas contra luxuriã etiã
pugnat fortitudo: dum p eam molestia tentatiõis
portatur et vincitur necesse habet concedere q vbi
cunq3 molestia tentationis est ibi pugnat ex neces
sitate fortitudo. Si enim molestia est contra quam Fortitudo
per se ꝛ ꝓprie pugnat fortitudo: necessario vbicunq3
molestia vincitur pugnabit et fortitudo. ¶ Ampli

ue: vbi tentatio per blanda agitur: et delectat
ipsa temtatio: ibi ipsum resistere tentationi mole-
stum est. Sustinere autē molestum inquantum mole-
stum fortitudinis est. Quare omne resistere quod
molestum erit ex virtute fortitudinis. Quia igitur
omne resistere molestū est ex necessitate. erit ex vir-
tute fortitudinis: et omnis victoria: si enim resistere
tentationi suaue tantū esset nec belluo esset: et ideo
nec virtuosum nec victoriosum: licet enim scriptū
sit. Gaudium est iusto facere iusticiā prouerbio. xxv.
Non tamen merum gaudium neqꝫ semper. ¶ Ut
Spūales autem appareat veritas determinabimus tibi speci
īfirmitates es infirmitatum siue debilitatum spiritualiū. Ha-
rum ergo. Primam est pusillanimitas et est species
k timiditatis. Hac debilitate infirmant corda multo
Pusillani- rum: vt ea non solum magna: sed etiam modica in-
mitas terdum et nihila vt ita dicamus deiiciant: modica
enim in rebus sunt vani loquorum hominū. Qui
ergo hm̄oi verba timent metu eorū vel mala facien-
tes vel bona facere dimittentes omnium hominū
imbecilliores sunt: hij sunt milites qui non vento
valido sed leui sibilo tenuissimoqꝫ susurro deiiciūt
atqꝫ vincuntur: hi ridiculosiores sunt: et ī numero
bellatorum nullatenus habendi: Nec hominū nomi-
ne censendi qui verbis q̄ nec dum dicta sunt: quasi
vento qui nondum flauit depulsi cadunt bona face
re vel mala dimittere metu hm̄oi non audētes quos
chimere et figmenta que nec vnq̄ fuerunt nec erūt
deiiciunt et vincunt. Solo enim cogitatu hostium:
quos ipsi apud semetipsos sibi cōfingūt. ¶ Sunt et
isti omni cachinatione subsanandi: hi sūt qui alie-
nis tentationibus quasi alienis impulsibus cadūt
et alienis vulneribus moriuntur: et alienis egritu
Pusillani- dinibus periclitantur. Hoc genus hominū īsanissi-
mes ma vanitate virtutem et fortitudinem immo pfectio
nē vtriusqꝫ de seipso sōniat cū enī audiūt aliquē tur
pi aliq̄ tētatione fatigari: cadunt ī contemptū et as-
pernationē ipsius et fortes se esse extimant: pro eo q
necq̄ tentationes similes patiuntur: hi cum vulne-
ra alienorū peccatorū vel vident vel audiūt stupore
simul et arrogantia. ac despectione fraterna peccā
tes mortaliter moriuntur. Diabolico vtiqꝫ miracu
lo cum alij vulnerentur ipsi de eorum vulneribus
moriuntur: instar mulierum pauidissimarū que cū
alienum sanguinem: aut vulnus viderint palmas
complodunt: genua sua percutiunt: et vehementia
Spasmus timoris incidūt ī spasmū: hi dum aliorum īfirmita
tes irrident: infirmosqꝫ despiciunt aliena infirmi-
tate non solum turpiter ac viliter sed etiam ridicu
losissima maioreqꝫ debilitate q̄ sit illa: q̄ irrident
Magnani- periclitantur. Hm̄oi infirmitati quā diximus et om
mitas nibus eiusdem speciebus opponitur magnanimi-
tas quā tullius excelsitatem anim vocat: vulga-
riter autem apud nos cordis altitudo dicitur: et qz
opposites et victa tante tanqꝫ ridiculose debilitates
sunt atqꝫ imbecillitates merito dicitur fortitudo.
Hoc est p quā magna et ardua tam visa q̄ audita
delectant illum in quo est sicut dicit tullius. Te in-
quit animo excelsum nature creauit. Audita igi
tur de magnimitate tibi statim insedit oratio. id ē
Longuani intime sedit qꝺ et intime placuit: nec est alia virtus
mitas longuanimitas q̄ ista magnanimitas. Sicut enī
longitudo magnitudo est: sic longitudo animi: ma
gnitudo aī et ideo lōganimitas magnanimitas: li-
cet alia compatione. longuanimitas eciā dicitur in

quantum per eā longitudo laboris et mollestie aut
etiam tedium longe expectationis vincitur et etiā
cōtemnitur. Quidam eīm animo breues sūt vt ita
dicamus: statim volentes fieri vel venire desiderāt.
Similiter et transire cōfestim quicquid molestum
sustinent igitur quodammodo breuiorem animum
habent rebus huiusmodi. Similes aūt sunt agrico
lis qui messem seminationi volunt esse continuam Silitudo
qui iacto semine statim metere volunt et omne qꝺ
longas moras exigit: repente pfici cupiunt: hac er
go virtute scito et cōtemni que magna videntur: si
ue magna longitudine siue magna amplitudine si
ue etiā altitudine. Magna altitudine sūt honores
iuxta estimationem secularū. Magna amplitudi
ne videntur diuitie et cognationes. Hec ergo virtus
est qua magna inquantum magna vincuntur et cō
temnuntur sicut dicit Seneca. Nihil magis aīmo
cui magno: id est postq̄ magnus fuerit nihil est ma- Seneca
gnum. Et iterum Nihil est maius q̄ animus ma-
gna despiens. Qz si dixerit quis qz magnitudo mo
lestie non vincitur hac virtute que est magnanimi
tas: non vincitur inq̄ ea inq̄ntum est magnitudo: sz
magis inquantum est molestia licet magna. ¶ No
bis autem videtur quia magnitudo siue sit molestia
rum siue eorum que diximus: que vtiqꝫ suauia vidē
tur: ad virtutem magnificentie siue magnanimita
tis pertinet: videlicet vt hostis contra quē pugnat
et materia circa quā versatur: et aliud est vincē mo
lestiam inquantū molestia est: aliud magnitudinem
eius inquantum magnitudo est. Inquantum ei ma
gnitudo est despiciendo vincitur ac paruipēdēdo:
hoc est parua reputando. Inquantū vero molestia
non timendo anteq̄ veniat et cum venerit vincitur
sustinendo. Est et alia infirmitas humani cordis q̄ Teneritu-
proprie teneritudo eiusdē dicitur Et ex hac īfirmi- do
tate est cor humanum interdum facile vulnerabile L
siue exulcerabile. ¶ Huiusmodi autem īfirmitatis
iudicium certissimum est: facilitas dolendi et hoc
ex modico: et est infirmitas ista valde similis debi-
litati corporali que teneritudo corporalis dicitur
q̄ fraude vulnere vel fractura vel alia huiusmodi
occasionatione leditur propter hm̄oi teneritudinē
causantur hac infirmitate laborantes alienam du
riciā: cōquerētes sibi dura verba dicta eē vel aut secūdu
re actū eē et expsse corda sua vulnerata eē et alios
corda eorum pupugisse atqꝫ trāsfixisse ac trāsuerberasse.
Inādū ēt pcussisse. ¶ Huic ḡ īfirmitati seu debili
tati merito cōtraria est fortitudo: que sicut quedā
durities est in mente humana. Hec autem est diffi- Fortitudo
cultas paciendi predictas lesiones: quemadmodū
duricies in corpore per quam lesionibus resistitur
et ledentia retunduntur vel non admittuntur: et hec
est virtus in vi concupiscibili nostra superiori quia
in eadem sunt habitus contrarius et que scdm illū
sunt passiones vz teneritudo vulneraqꝫ et dolores
Similis est autem huiusmodi duritia duritie cor-
poralis que sensibilitatem in corpore animalibus mi-
nuit et propter hoc difficile passibile: difficileqꝫ lesi
bile atqꝫ dolibile ipsum facit. Similis durities ac Similitu-
quiritur in manibus hominum et etiā in aliis mē- do bona
bris assuetudine durorum operum ac passionum.
Quemadmodum in manibus quorumdā coquorū
qui carnes feruentes et carbones ardētes absqꝫ le
sione vstionibus et dolore tractant saltem ad modi-
cum similis durities seu fortitudo acquiritur īus

manibus carpentariorum lathomorum: coriario
rum: agricolarum: proportionabilis ergo hu
iusmodi duriciei corporali duricies spiritalis for
Irascendi facilitas.
titudo consuetudinalis est quedam. Tertia debili
tas est in corde humano sicut ustibilitas spiritua
lis: hec est irascibilis: hec est falsitas. ¶ Huic ergo
debilitati opponitur velut contraria fortitudo: q̄ vi
onibus iracundie resistitur. In lignis aūt aridis ⁊
facile cremabilibus: similiter ⁊ paleis inuenit̄ pre
dicte debilitati similis vrēdi vel ardendi facilitas.
In ferro et quibusdam lignis et in lignis humēti
bus inuenitur contraria fortitudo: Differt aūt hu
M
iusmodi fortitudo de qua loquimur: spūalis ab il
Dolor et ira quō dif ferunt
la quā primo nominauimus. Primum quia illa ē
in alia vi vz in concupiscibili: ⁊ hec ī irascibili. Se
cundo qꝛ illa est contra tristicias ⁊ dolores: ista do
contra iras. Manifesta aūt est differentia inter do
lorem ⁊ iram: qꝛ dolor proprie inquisitiuus est mi
tigationis et consolationis. Ira vero inquisitrix vi
ctorie et vltionis et illa potest dici intristabilitas:
siue indolibilitas tristandi siue dolendi difficultas
Ista autem inirascibilitas qua iracūdie resistitur
incendūs non inmerito pax intelligitur. ¶ Ira em̄
et pax contrarie esse videntur: quemadmodum et
bellū exteriꝰ ⁊ pax exterior: sicut ei bellū exteriꝰ ad
pacem exteriorem: ita bellum interius ad pacem
interiorem. Quare sicut illa contraria sic et hec.
N
Irascebilitas aūt nihil aliud est q̄ ira habitus.
Irascibilitas quid
¶ Amplius. Sicut ira qua victoria queritur ꝑ bel
lū ad ipsū bellum sic pax interior ad pacem exterio
rem. Quoniam vt causa efficiens erit: igitur ꝑ per
mutatim: videlicet vt sicut hmōi bellum forinsecū
ad pacem exteriorem: ita ira habitus ad pacē ha
bitum. Quare sicut illa contraria sic et hec. Quia
igitur vnum solum vni contrarium. Hmōi autem
ire ⁊ fortitudini de qua loquimur: et paci cōtraria
est necessario idem sūt fortitudo hec est pax. ¶ Q̄
si quis dixerit q̄ per pacientiā resistitur hmōi ira
rum vstionibus. Respondemus quia interdū pax
paciencia nominatur. proprie autem paciencia do
lorum est siue molestiarum inq̄tum dolores siue
molestie: et qm̄ ira nō sine molestia est: sicut nec cō
Paciencia qd in genere
tumelia q̄nq̄ paciencia enim contumeliarum dici
tur ampliato vocabulo et extensa intensione ipsiꝰ:
vt paciencia sit omnium passionum aliunde irroga
tarū que moleste sunt victoriosa perpessio. ¶ For
sitan autem videatur ⁊ alicui: ira potius est actio
q̄ passio ꝑ eo qd ad agendū: hoc est ad vindicandū
et vincendum videtur esse motus atq̄ principium
Nos autē de hoc et similibus loquemur in sequē
tibus scilicet in tractatu de tentationibus ⁊ resistē
tijs. Interim aūt debes scire: qꝛ sicut prediximus.
Ira ista et pax sunt sicut bellum et pax: ⁊ sicut ī ma
ri tempestas et tranquillitas: et sicut motus et q
quies in corpore quo motu seu commutatione tur
batur: sicut est aqua: et sicut nubilositas in aere ⁊ se
renitas. ¶ Debes etiam scire quia ira ē sicut ele
uatio vel erectio interior cuius vmbra est et iudi
cium eleuatio ipsa cordis atq̄ erectio: hmōiq̄ exē
plum apparet in gallis quorū criste eleuātur atq̄
O
eriguntur cum ira eos ad mutuam pugnam accen
Leuitas
derit. ¶ Quarta debilitas in corde humano est le
uitas siue instabilitas cui infirmitati seu debilita
ti opponitur virtus que constantia stabilitas ⁊ etiā
perseuerantia nominatur: et inuenitur hec tam in
vi apprehensiua nobili q̄ etiam in motiua propter
Constātia perseuerantia
qd legitur. Ecclesiastici. v. Non ventiles te in oēm
ventum et non eas in omnem viam. Et eiusdem.
xix. Qui credit cito leuis est corde et minorabitur.
Et apostolus Ephese. iiij. Ne sicut paruuli circū
feramini omni vento doctrine. In virtutibus autē
apprehensiuis manifestum est cotidiana experiē
tia quia quidam facillimi sunt ad gaudendum ⁊ ri
dendum similiter: et ad contrarium eodem modo ⁊
in virtute irascibili quidam em̄ facile turbantur
et eadē facilitate pacantur. ¶ Iā ergo nominaui
mus et renumerauimus tibi quatuor debilitates
in corde humano quarum quelibet vitium est. Si
militer ⁊ quatuor virtutes in contrarias quarum
P
quelibet fortitudo merito nominatur. ¶ Que aūt
Questio
istarum quatuor donum fortitudinis accipienda
sit: merito questionem habet: et potius videtur vir
tus constantie donum istius: propter hoc: quia con
stantia mirabiliter exaltat mentem humanam ⁊ as
similat sanctitati et perfectioni āgelice: sicut dixit
illa sapiens mulier thecuites ad regem dauid. Si
cut angelus domini sic est dominus meꝰ rex: vt nec
benedictione nec maledictione moueatur: sicut le
gitur. ij. Reg. xiiij. Adeo enim iudicatum est in no
bis malum instabilitatis vt ꝑ extremo malorū seu
cumulo. Iob illud posuerit in. xiiij. subiūgēs alijs
malis miserie humane. Et nunq̄ in eodem statu ꝑ
Nota
manet. Est em̄ imago quedam eternitatis siue et
ne beatitudinis ad modum mirabilis in ipsa presē
tis vite inquietudine quietum esse: in tot tātis q̄ cō
motionibus et īpulsionibus non mutari. Quia do
ista mirabilia et maiora etiam idem posset videri
de vna quaq̄ aliarum. Sermo autem eius qui di
xit quia donum fortitudinis est in aggrediēdo ma
gna et ardua ac si dixerit: quia donum fortitudinis
facit viriliter aggredi: virtus vero fortitudinis vi
riliter siue fortiter assequi sermo erroneus est. Et
hoc quia ex necessitate oporteret vnicuiq̄ virtuti s
esse donum proprium. Que enim possit eē ratio vt
due essent fortitudines. altera propter aggredien
dū fortia altera propter prosequendum illa. Et
non oportet similiter duas esse iusticias: alterā ꝑ
pter aggrediendum que iusta sunt: alterā ꝑpter ꝑ
sequendum. Similiter et duas castitates et ita de
Donū fortitudinis
Q
alijs. Omnium em̄ bonarū operationum et virtuo
sarum eam sine principio indiget tam aggressio q̄
ꝓsecutio. Esset igitur preter virtutē castitatis ē
donum castitatis. Et propter hec tot dona quot et
virtutes. Manifestum igitur est ex his quia ipsū
donū fortitudinis: virꝰ fortitudinis ē et cū fortitu
do in eo quedā fortitudo circa ardua ⁊ difficilia: sic
in eo q̄ talia vniuoce et non equiuoce dicitur de q̄
tuor prenominatis virtutibus dicitur ⁊ de alijs dū
abus vz paciētia et illa que predicatur per hoc no
men mitis: que mititas a mittendo dicitur. Mi
tis enim iacula tribulationum et persecutionū ad
mittit. sed sine lesione sui. Quemadmodum mollia
atq̄ cedenda magnorum tormentorum et petra
rum lapides sine lesione sui excipiunt: quasi ⁊ ap
plaudunt illis eos etiam amplectuntur. Paciens
autem admittit iacula sed cum lesione atq̄ dolore:
sed virtute paciētie eos absq̄ sui turbatione susti
nendo vincit: et in hoc attestatur nobis aristoteles. vi.
in libro topi. qꝛ mitis est qui nec patit̄ nec deducit̄
Aristoteles
a statu. subintelligitur virtutis. Paciens vero qui

vtiq; patitur sed nõ deducitur: patitur intellige do
lorem et lesionem. Tam mitis autem ꝙ patiens
fortis dicitur. Et patiens melior dicitur viro forti
intellige bellatore vel forti fortitudine quã supra
vocauimus quandam duritiam cordis eo ꝙ victo
riosius sit vulneratum et dolentem pugnare et vin
Nota
cere: ꝙ sanum penitus et illesum: et propter hoc cũ
salomon dixisset ꝓuerbiorũ. xvi. Melior est patiẽs
viro forti: consequenter subiunxit. Et qui dominat
animo suo expugnatore vrbium. Licet autem non
patiatur mitis a iaculis ꝑsecutionum vel tribula
tionum non patiatur inꝗ lesiones aut dolorẽ. Nõ
ideo tamen minus fortis est: aut eius virtus min⁹
propter hoc fortitudo immo tanto magis maior q;
virtus vel magis maior q; fortitudo: quanto vicit
facilius: quantoq; a vulneribus ꝛ aliis lesionibus
minus passibilis. Dolor enim et passio atq; vuln⁹
per se nihil addunt virtuti: sed materiam prestant
eius victorie. Q; si quis dixerit quia mitis per illã
virtutẽ non patitur: et adiecerit quoniã neq; agit
ergo virtus illa ociosa est: immo ꝓrsus inutilis. Jã
determinauimus hoc vez in hec: ꝙ supleuim⁹ ora
tionem et exposuimus per suppletionem: vbi dixi
mus quia mitis est qui nec patitur subintelligẽdũ
esse dolorem et lesionem. Iterum vbi dixim⁹: quia
mitis sine lesione et dolore concipit iacula persecu
tionum. Ratio enim propter hec minus agit quia
sine labore dolore et difficilitate agit. Tunc enim
virtutes in patria omnino ociose essent ꝛ inutiles:
cum nec labor nec dolor nec difficilitas ibi locũ ha
beant: immo etiam ibi essent inutiles: cum virtutũ
precipua vtilitas actiones earum sint seu operatio
nes. Secundum hec omnium ociosissimus esset de⁹:
et omnino nihil agens cum ab eo in vltimo elõga
Fortitudo gen⁹ ẽad mitas spẽs
tionis sint labor et fatigatio remotissima. ¶ Jam
igitur declarauimus tibi: quod de sex virtutibus
ꝓprie dicitur fortitudo: et quod est velut genus ad
illas. Et quia non est ratio quare aliqua earũ poti
us dicatur donum fortitudinis ꝙ alia. Sed forti
tudo in gñe siue gñale donũ fortitudinis intelligit
ꝛ spũs fortitudis i. xi. ysaie vocat. ꝛ hoc scdz itentio
nẽ quam declarauim⁹ vez cũ fuerit donum gratui
tum: non ea intentione qua fortitudo cõsuetudina
lis aut etiam naturalis virtus dicitur: sz cũ habue
rit ꝑfectiones quas supra numerauimus et narra
B uimus. ¶ Quintum malum est fallacia et erronei
Fallacia
tas qua decipiuntur homines et errant circa bona
et mala et hoc tam secundum qualitatem ꝙ secun
dum quantitatem. secundum qualitatẽ vbi credũt
bona esse que mala sunt aut econuerso: sicut legit.
ysaie. v. Ve qui dicitis bonum malũ. et malum bo
num ꝛcetera. secundum quantitatem vero vbi cre
Donũ scie
dunt magna esse bona q̃ parua sunt aut econuerso
et de malis similiter. Cõtra hec igitur hoc malũ
fallacie deceptiõis armantur et muniuntur electi
dono scientie que ꝑ se boni et mali ẽ: sicut et nomi
natur Geneseos. iij. vbi nominatur lignũ scientie
boni et mali: ꝓpter hunc errorem dicitur Sapien
tie. xiiij. In magno viuentes inscientie bello tot et
tam magna mala pacem appellant. Ex hoc enim
errore bella acerrima ac ꝑiculosissima voluptatũ
et etiam pacis vtriusq; ac si essent paces a viciis.
Socrates
hoc est dono scientie carentibus amantur: sicut el
ait socrates. In bello corpora hominum telis i pa
ce corpora eorundem cordis voluptatib⁹ vulnerã

tur: ꝓpter hec dixit salomon ꝓuerbiorũ. xiiij. Va
de contra virum stultum et nesciet: subintellige cõ
tra eum. Non enim sciunt stulti homines ꝙ corda
eorum capiant voluptates et captiuentur: ligent: ꝛ
seruitutem redigãt et occidant: ꝛ alia mala q̃ bello
rum sunt eisdem irrogent: immo quod ẽ supra om
nem insaniam tam execrandam miseriam felicita
tẽ reputant: et magna ac gratissima obsequia sibi
ꝑstari credunt: cũ eis tam perniciosa mala irrogã
tur. ¶ De pace vtraq; hoc est tam a tentationibus
interioribus ꝙ ab exterioribus iam multotiẽs di
ximus ei⁹ prelia siue impugnatiões omniũ ꝑiculo
siores ac pernitiosiores sũt: et in vita ista viris san
ctis nulla est periculosior tentatio ꝙ ipsum nõ ten
tari. Nullumq; bellum aduers⁹ eos cõsurgit acri⁹
aut fortius quã ipsa pax quam multi querũt. Hui⁹
doni videlicet scientie lumine deteguntur viris san
ctis fallacie quas diximus bonorũ atq; malorum:
hmõi doni radij ꝛ partes sũt iuxta bonorũ ꝛ malo
rum diuisiones. Verbi gracia. vnus eius radius ẽ
quo diuitie temporales paupertas videntur. Isto
radio intuentur viri sancti diuitias: ꝛ vidẽt ꝙ pua
bõa sint i ꝑmis. Deide ꝙ viscata bõa: deide ꝙ spie
pũgẽtes ꝛ exulcerãtes. Tertio ꝙ vaitas sũt nec ful
ciunt innitentes nec replent continẽtes. Hoc ẽ nõ
satiant herentes nec fructum prestant laborantib⁹
Insulsitas
ꝓ illis. Deinde quantis malis obnoxios efficiant
amatores suos: post eam fallaciaz quasi dũ se eas
rapere credunt cupidi capiuntur ab ipsis que fal
lacia procuidubio fallacia est laquei atq; muscipu
le sicut ostendimus ex. xiiij. Sapientie vbi legitur
Quia creature dei in odium hominum facte sunt:
in ruinam atq; muscipulam pedibus insipientium.
Sunt et alia multa mala circa diuitias: que doni
istius lumine clarẽt eo preditis: similit ꝛ bona pau
pertatis. Secũdus vero hmõi luminis radius est
quo cognoscitur bonorum seu dignitatum mala ꝛ
etiam bona que in eis inueniunt et ex eis sapiunt
qui eas bene aministrãt. ¶ Tertius radius est ꝙ
cognoscitur cuiusmodi bonum sit hec vita hoc ẽ ꝙ
fugax: ꝙ debile quantisq; malis atq; periculis sint
ꝑtuz atq; obsessum. similiter et de morte ꝙ bona sit
Mors bona
quotq; et quanta bona ex ea prouenient. ¶ Quar
tus radius est quo videtur mundus iste ex omnib⁹
faciebus suis spiritualibus: de quibus circiter. xxx.
meminimus nos scripsisse: a scribendo vero aliis
negotiis cogentibus destitisse. Hmõi ergo facies
sũt operationes et similitudines quib⁹ mala mũdi
spiritualia doni istius lumine cognoscuntur: verbi
Mũdi facies
gratia vna sua facie mundus apparet euidẽter eẽ
via cum omnibus discriminibus que viantes im
pedire aut ledere possunt. Secundo campus certa
minis cum omnibus similitudinibus ꝛ cõparatio
nibus eorum que in campo certaminis spũali ueni
untur. Tertia obsidio spiritualis vallãs nos ex ol
parte omni genere hostium: omniq; belli apparatu
electos ipugnans ꝛ ita de aliis quorum viam ꝛ de
structionem triginta predictarum facierum intelli
gẽtibus apuimus. Quintus radius est quo mala
aiarum nostrarũ et bona que innata sunt quasi ad
uentitia intuemur. ¶ Sextus ẽ corpore nrã et ea ꝙ
corporũ sunt bona vel mala. ¶ Septimus ẽ quo il
Donũ scie
luminamur ad scienda bona et mala in virtutib⁹ ꝛ
vitiis atq; peccatis. Est ergo donum sciẽtie velud
stella sex radiorum istorũ quorũ vnusquisq; diligẽ

ti ac perfecta descriptione diuisionū suarum parti
um aut librum nobilem ac preciosum impleret: suf
ficiat autem tibi apertio vite et quasi prelibatio tā
tarum scientiarū siue vniuersitate scientie. Appet
nūt euidēter tibi vtilitas doni istius simul atq; ne
cessitas: et in sequentibus lucidius apparebit.

Prophanitas

¶ Sextum maluz in vita humana est prophanitas
siue execrabilitas: qua vita nostra deo vel non ho
norifica est vel etiam contumeliosa: quo malo nul-
lum pniciosius est. Contra hoc ergo malū munit

Pietas dd

deus electos suos et armat dono pietatis: que put
hic accipitur ppie est veneratio sanct orū vez in p̄
mis ipsius dei: deinde ipsorū que sibi sanctificauit
et q̄ honorificentie eius appropriata sunt: vt etiam
imagines nihil sanctificationis habentes inter sā
cra numerantur. ¶ Hoc dono p̄diti sunt qui omnia
sancta venerantur: et sanctorum etiā signa: qui ašt
crucem etiaz in publica strata non exeunt absq; in-
clinatione capitis ad eā: similiter et sacra vasa nō
contrectant nisi lotis manibus et absq; aliis vene-
rationibus. Qui ergo in minimis ista faciunt: qd
in magnis facere credendi sunt: nisi forte papular
diz id est puerilis et ridiculose religionis homines

Securitas

funt et est istud donū proprie in vi irascibili. ¶ Se-
ptimum et vltimum malū est stulta securitas q̄ ni-
hil habere potest homo tot et tantis periculis ob-
sessus periculosius: securitas eñi est que spiritales
custodes nostros aut a nobis diffugat aut sibi inter
ficit. ¶ Ne ergo puerilis eēt vita sanctorum graui
tate atq; maturitate sapientie erudiuit et inaltra-
uit eam miserator dominus. Ne brutalis et ebetu
dine animali tenebrescens: dono intellectus eaz si
mul illustrauit & acuit. Ne ruinosa periculis do-
no consilij eam suffulsit: vt victoriosa esset dono

Nota

eam fortitudinis armauit: vt ab erroribus et de
ceptionibus libera: dono eam scientie perfudit:
vt esset idem honorifica videlz religiosa dono eam
pietatis decorauit: vt esset tuta a periculis & insidiis:
dono eam timoris firmauit. Licet eñi timor aut in
terimi videri possit aut infirmitas: eo tamen nihil
est in nobis fortius. Propter qd legitur Prouerbi

Timor

orum. xiiij. In timore domini fiducia fortitudinis
et Ecclesiastici vicesimo nono. Qui timet deum
nihil trepidabit. Et hoc in sequentibus vbi de opi
bus et mirabilibus timoris loquemur declarabi-
tur. Ista ergo de septem donis tibi sufficiāt velut p̄
gustationes atq; preludia magnorum tractatuum
qui per alios dei faciente gratia adhuc forte scri-
bentur. Scito autem quia Beatus augustinus vti
tur largius nomine scientie et nomine doni isti⁹ in
primo libro doctrine xpiane. ¶ De donis aūt nō fu
it intentio nostra hic: nisi aperire tibi viam & dare
occasionem: saltem vel modicam sapientibus & ex
ercitatis.

¶ Virtutes dicit esse dona ppter causas su-
pradictas: dicit et ipsas esse beatitudines ppt fru
ctum ex eis dependentem: sz propter retributionē
ex eis: et quia habens eas beatus sit. Nam sicut vi
tia miserie sunt: ita beatitudines felicitates: sūt q̄
bus maxie ceteris animantibus prestamus: et qui
bus imago dei sumus. affert deinde causas quib⁹
duodeci virtutes fructus nominantur. mox ad vir
tutis diffinitionem descendit.

Nunc autē reuertemur ad ea que sequūt
et dicemus tibi: qz virtutes dona sunt p
pter causas quas diximus. Beatitudi-
nes aūt non solum effectiue vez ppt fru
ctum vel effectum beatitudinis q̄ ex eis

X

a retributore bonorum inde tribuitur sed etiā for
maliter: quoniam in habendo eas et participan-
do beati sumus. Quēadmodū eñ vitia & pctā vere

Nota

miserie sunt: et vere miseros eos faciunt i quib⁹ sūt
Sic vere beatitudines vere virtutes esse necesse ē.
Verissime eñi dictū est illud prouerbiorū. xiiij. Ju-
sticia eleuat egentem: miseros facit populos pec-
catum. ¶ Declaratio aūt hmōi scz qz vicia et pctā

Psalmo bi

vere miserie sūt: & hoc manifestū est: qz vitia & pctā
veri morbi: vere vulnera vere seruitutes vere ind
nationes sūt: et alia hmōi de quib⁹ dubitari nō po
test quin ipsa sint vere miserie. Quare virtutes ve
ras beatitudines esse necesse est. Sicut eñi beatitu
do ad miseriā sic et virt⁹ ad vitiū & peccatū: quare
et permutatim sicut virtus ad beatitudinem sic vi
cium vel peccatum ad miseriā. ¶ Amp. Omnia cō
traria necesse est aut sub eodē genere eē proximo aut
sub cōtrariis: aut eē generalia sicut dixit aristo. de
bono et malo: scz qd bonum & malum nō sunt in ge
nere sed sunt gnā aliorum. Virtus ergo et vicium
seu pctm. aut sunt in altero duorum generum isto-
rū qd manifestū ē eē impossibile: aut sunt sub illis
duobus ita q alterum sub altero et reliquū sub re
liqū. Aut ipa sūt gnaliora. Nō ē āt necesse vt mltū in
moremur hic: qm de octo btitudinib⁹ tractatū singu
larē alibi iā scripsim⁹ & i seqntib⁹ vbi loqmur de me
ritis et retributionib⁹ istō irrefragabilit pate face
mus. ¶ Fructus autez dicuntur virtutes: vel quia
cibus vel refectio mentis sūt: vel qz fructus ipius

Virtutes sūt fructus

hūane mentis sūt. Ipsa aūt mēs virtutū & sciarū
velut ager et paradisus & ppt hec expsse fruct⁹ spi
ritus dicūt. i. eius qd ē in nobis spūale. Hoc aūt est
qd preest et sup eminet ei qd in nobis est aiale quo
scz brutis animalibus pcellimus: q & imago dei su
mus. Iste ager seminatur viuifico semine verbi dei:
vt fruct⁹ istos pferat. Parēs ēt virtutem ē anima
hūana quas cōcipit: et pariter ex amplexib⁹ celestis
et eterni spōsi sui vez dei & dñi nři iesu xpi. Vel pro
pter hoc dicūt fructus spiritus hoc ē spūs sancti q̄

Nota

si datoris et actoris eaz. Qz si dixerit quis q spūs
sctūs non poterit ibi nomine spiritus intelligi: p-
pter illud qd sequitur in sequenti cap. ad galath. i.
in sexto Qui seminat in spū: de spū metet vitā eter
nā: quō eñi possibile esset seminare in spū sctō? Ad
qd rūdemus qz ipse deus respōdet de spū in. ij. Jer.
Nunqd solitudo factus sum israheli aut terra sero
tina. In q apte isinuat q impossibile ē i eo seminari
tnō tāq in solitudie vt fructū debitū nō reddat: ne
q tāq i terra serotina vt fructū debitū reddat i pe
debito. Seminare āt i do debiti cult⁹ honorificētia
rū dicūt eo tropo q seruigra seruitia i diuis suis semi

Nota

narc dñr: & fructū iñ expectare merced', sic ipsal. scri
ptū ē. Qui semināt i lachrimis semia. i. dei seruitio
rū in exultatiōe xpo metēt retributionē eternā. Et
apostolo di. qui seminat in spū de spū metet vitā eter
nā. ¶ Si qs āt q̄rat q̄re duodecim illas vl' virtutes
vl' dona poti⁹ noiauit fruct⁹ apostol⁹ q̄ alias seu
alia. Rñdē possum⁹ qz exēpli cā duodeci illa exp̄si-
sit: reliquēs idē itelligēdū de aliis. Impone ei istis
duodeci q magis sit fruct⁹ spūs q̄ alie virtutes nō ē

E tatū, pbabiliter. tū credet aliquis illa duodecim po
tius noiasse apostolū fructūq; ptra spūs carnē euu
dentius militant q̄ alie: vel q2 euidētioz est ex eis re
fectio spiritus: sicut apparet singula p̄siderātibus.
Prima eni quattuoz sunt charitas gaudium pax
patientia: que sunt manifeste reficiētes aiam huma
nam. Sequētia vero octo sunt longanimitas bonu
tas benignitas māsuetudo fides modestia conti
nentia et castitas vel, ppter hoc dicitur fruct⁹ spiri
tus: q2 valde spirituales sunt: et spirituales efficiūt
possessores suos sicut cōtraria earū carnales ⁊ ani
males. Uel ideo fructus spiritus humani intellige
q2 maxime, ppter eas creatus est spirit⁹ humanus: (Nota.)
et maxime ex eis ex debito tanq̄ fruct⁹ ex arbore re-
B quirūtur. ¶ His autez ita expositis reuertamur ad
id quod est principale nostre intentiōis. Et loq̄mur
de virtutibus sermone vniuersali iuxta traditionez
sanctoꝝ et subtunē intellectū eoꝝ: ponētes in pri
mis et exponētes diffinitionē sancti Augustini que (Uirtus q̄ scd'm augustinum.)
dixit. Quia virtus est bona qualitas mētis qua re
cte viuitur qua nemo male vtitur: quā de⁹ in homi
ne sine hoie operatur bona inq̄ qualitas dicit non
participatiōe: id est nō participādo vel habēdo bo
nitatem: sed magis essentia siue essentialr: hoc est i
essendo ipsa bonitas. quēadmodū coloz albus non
dicitur albus in participādo vel habēdo albedinē:
sed in essendo ipsa albedo. Idem igit est dicere bo
na qualitas mētis quod bonitas mētis: quēadmo
dum coloz albus corporis idez est dicere qd albedo
corporis. Quod aūt sequit in eadem diffinitiōe sic (Rectum qd)
exponimus: quoniā iam alibi didicisti: q2 rectuz est
cuius media non exeunt ab extremis. extrema autē
vite nostre sunt deus pncipiū a quo est: et deus finis
ad quē vel, ppter quem est. Quare recta vita ē ex ne
cessitate: que in nullo exijt ab hmōi extremis ⁊ hoc
est quod supra diximus que nec habet reflectionē ne
q; recuruationē. Que eni habet recuruationē exijt
ab altero istorum extremoꝝ videlicet a deo: hoc est
vita qua multi sibi viuunt: que sua sunt solūmodo
querētes intētiōes et opationes suas in dei honori
ficentia nullatenus extēdentes: immo eas in se vel i
ea que sunt sua penitus recuruātes ac in seipsis eas
dem retinētes. ¶ Apparet etiam tibi ex precedēti
bus detrūcata atq; decuruata pene tota longitudie
sua: dum extra, ppriū subiectū nō extendit que vsq;
ad deū ptinere debet vt diximus, ppter hmōi decur
uationē ⁊ debitam, ptēsionē: dictū est in octa. Sap.
q2 sapiētia attingit a fine vsq; ad finē fortiter: ⁊ hoc
verū est de sapiētia creata: que nec se nec operatio
nes suas recludit siue incarcerat in, ppzio subiecto:
immo extendit eas per gratitudinē siue deuotionez
in deum pncipiū: dum eas illi attribuit: et ex eo siue
ab eo tāq̄ dona gratie sue illas esse recognoscit: vs
q; vero ad deum finē eas extēdēdo pertingit dum p
eas gloriā dei querit. Sapientia vero icreata attin
git virtute atq; potestate sua oīpotēti a pmo crea
to vsq; ad vltimū: coercens regens ⁊ moderans reti
nens et conseruās totum fortiter: hoc est absq; resi
stentia ac rebellione. nō eni est aliquid quod resiste
re possit bñplacito volūtatis ipsius. ¶ Habet autē (Questio.)
questionē non leuem ista pars premisse diffinitiōis
Necesse eni est hanc partē vnicuiq; virtuti cōuenire
vnāquāq; eni partiū diffinitiōis generis necesse est
cōuenire cuilibet speciei illius: ⁊ etiā vnicuiq; indi
uiduoꝝum cuiuscūq; illarum. ¶ Qualibet ergo vir
tute recte viuitur. quare q̄libet per se sufficit ad re
cte viuendū: ex quo manifeste sequitur oēs preter
vnam ociosas esse vel inutiles. ¶ Amplius. Casti
tas non sufficit nisi ad agendū: que casta sunt in eo (Notā.)
q2 casta: quare nō sufficit dirigere seu rectificare ni
si partem vite: ea igitur simpliciī non recte viuitur:
sed scd'm quid: et ad hunc modū est dicere de multis
alijs. Non est igitur diffinitio quā ponit Augustin⁹
neq; enim diffinitio nec genus vel species scd'z quid
dicunt de diffinitis aut subiectis: sed simplr. ¶ Am
plius. Cum tot sint tortitudines vite siue distortio
nes quot vitia vel peccata: et nulla virtus p se aufe
rat nisi distorsionē contrariā sui: nō erit vna virt⁹ au
ferens omnes distortiones a vita humana. Q; si di
xerit: q2 vna rectitudo opposita est siue cōtraria oī
tortitudini et curuitati et vnaqueq; etiam oēm tol
lit sufficiēter: quēadmodū vna sanitas oīi egritu
dini contraria est: ⁊ omnē illam per se tollit. similiī
se habet veritas vna ad falsitatē oēm: sic ⁊ perfectio
vna ad imperfectionē. Quare vna vite rectitudo p
se solam sufficit tollere omnē eius tortitudinez siue
curuitatē siue deflectionē. Respondemus in hoc: q2
vnius rami rectitudo non sufficit tollere omnē tor
titudinē arboris siue curuitatez siue deflectionē ar
boris sue: vel q2 non sufficit tollere tortitudinē stipi
tis neq; tortitudinē aliorum ramoꝝ. Sic cum vita (Notā.)
nostra tanta ramoꝝ multitudine diuidat nō sequi
tur q2 tota vite nostre ramositas vna rectitudine di
rigatur. ¶ Amplius. Cum tres vires anime huma
ne suas habeant tortitudines ⁊ diuersas: quomodo
vna v'tute possibile est illas tres vires dirigi seu re
ctificari. Presertim cum nulla virtus sit rectitudo
nisi eius vis in qua vel scd'm quā inest. Fides enim
non est rectitudo nisi virtutis nostre itellectiue. Et
iterū. Illius etiam nō est rectitudo siue rectificatrix
nisi scd'm quid: videlicet scd'm ea que ptinent ad fun
damenta religionis. ¶ Q; si dixerit quis: q2 virtus
vna non est formaliter rectitudo totius vite nostre:
sed effectiue vt cum sit in vna vi. in alias vires earū
operationes transfundit rectitudinē: ⁊ prohibet ab
eis tortitudinē ⁊ errorē ab ea, phibet quēadmoduz (Notā.)
pertinet ad ipam: quēadmodū cum visus in oculo
solummodo sit: nō solum operationē suam dirigit ⁊
tortitudinē ⁊ errorē ab ea prohibet: sed etiā ab ope
rationibus virtutis gressibilis. Gressus enim regit
ac dirigit: similiī et rectitudo instrumētoꝝ gressus
dirigit: ⁊ verissime dicitur: q2 visu rectissime ambu (Notā.)
latur et etiam pedibus ac tibijs bonis siue rectis.
Sic et vnaquaq; virtute viuit: ⁊ recte ambulat i via
morum siue mandatoꝝ dei: sed aliter ⁊ aliter. ¶ Re
spondemus: q2 si velit inniti exēplo suo errat mani
feste: quoniā si ita esset vt ponit: necesse esset in vna
quaq; operatiōe: aut oēs virtutes aut plures sal
tem operari. neq; verum est neq; dici consuetū q2 vi
su seu visiōe recte ambuletur: sed tantū quo vel qua
ambulanduz est visu videtur siue cognoscitur: licet
enim manuū operatio interdū visum adiuuet: nō ta
men verum est neq; ab aliquo dicit q2 manib⁹ vide
tur: quā q̄ multiplex sit suffragatio manuū ad vidē
dum: sicut apertio fenestre exhibitio lucerne oculo
rum ablutio ac preparatio medicinalis. ¶ Prete
terita scd'm hec non vniuoca esset diffinitio nec vni
uoce diceretur de oī specie et indiuiduo diffiniti.
¶ Respondemus: quia mens Augustini fuit in hoc (Mens augustini.)
diffinire virtutē charitatis: quam vnam subiecto et

essentia dicit esse in libro ecclesiasticorum dogmatum.
D Quattuor autem relatione seu officijs de quo supra fe-
Virt⁹ vna. cimus mentionem et non est dubium: quin amore illo re
cte viuitur et hoc est propter duas causas. ¶ Primum:
quoniam ipsa est dirigens et regulans voluntatem et re-
ctitudinem vel vt regulam diuine voluntatis. ¶ Secundo
quia huiusmodi amori tota vita subiecta est: et totam ha
bet in potestate et propter hoc totam trahit post se: et
totam sequi facit diuinam voluntatem. Hoc autem fa-
cit imperio et potestate vt diximus. imperat enim vi
rationabili studere: cogitare miracula: reuoluere li
bros propter pellendos errores et dubietates: et igno-
rantie tenebras: hoc ergo modo est dirigens atque re-
ctificans ipsam vim rationabilem cum ipsa in concupi-
scibili solummodo sit: et adhuc modum se habet de ali-
is. Quemadmodum enim et paterfamilias qui bene
Charitas. preest domui sue vna rectitudine seu vna voluntate
bonitatis omnem vitiorum et peccatorum tortitudinem et
omnem maliciam in tota familia sua corrigit: et hoc so
lo imperio. Sic et virtus hec quam diximus in tota fa-
milia operum seu operationum nostrarum cum domui
cordis nostri seu mentis prefuerit: omnem tortitudi-
nem vitiorum exterminat et corrigit ad normam recti-
Similitudo. tudinis reducit: quemadmodum etiam bonus ac fidelis
magister: multis ac diuersis prepositus operarijs car-
pentarijs: videlicet cementarijs fabris ferrarijs et
aurificibus: omniumque opera suo imperio regit diri-
Charitatis gitet ab eis omnem tortitudinem et alia vitia prohibet et
laus. auertit. Sic et charitas omnibus viribus et membris
anime humane: et membris etiam nostris imperans velut
vniuersis multiplicibus operarijs imperans: nichil
tortitudinis aut alterius prauitatis in operibus eorum
esse permittit: et rectitudo vite quam exposuimus indu
bitanter ad hoc concordat. sic enim rectam nulla alia vir-
tus efficit vitam nisi charitas. ¶ Quoniam autem vita
Quattuor hic conuersatio intelligitur. Conuersatio autem quattu
partes con or habet partes: videlicet cogitationes: affectiones:
uersationis locutiones: operationes: merito quis intelligat vir
humane. tutem esse qua recte viuitur. Hoc est quacumque parte
E vite: hoc est conuersationis recte agitur quod est di-
cere quia virtus est bona qualitas mentis: qua quacun-
que parte huius vite recte viuitur: videlicet qua vel re-
cte cogitamus: vel recte afficimur: siue mouemur in-
terius: vel recte agimus exterius: vel recte loquimur
non quidem rectitudine grammatice: sed morali: cui pro-
prie oppositum est vitium seu peccatum. Non ergo pro
toto conuersatione vita ibi accipienda est: sed commu-
niter: quemadmodum et predicatur per hoc verbum
viuit: viuit enim et viuere communiter dicitur: qui qua-
cumque parte temporis viuit: eodem modo recte viuit: qui
quacumque huiusmodi quattuor partium recte viuit et
est rectitudo ista: qua a regula diuine legis seu recti-
tudine non discordat: cui rectitudini secundum eundem
Augustinum oppositum est peccatum sic ab eo diffinitum.
Peccatum qd. Peccatum inquit est dictum vel factum vel cupitum
contra legem dei: hoc est cogitatio vel affectio: fa-
Cupitum. ctio vel dictio contra legem dei. cupitum enim pro duo-
bus accipit: hoc est pro cogitatione et affectione.
¶ Per hec ergo que diximus solute sunt premisse questio-
nes. Non enim sequitur si hac virtute recte viuitur quod
F alie quantum ad recte viuendum superflue sint vel inutiles
duabus de causis. Quoniam vnaqueque efficit suum re-
cte viuere vt diximus: et si non esset necessaria aliqua alia
virtus propter hoc recte viuere quod ista efficit: esse
tamen necessaria propter suum recte viuere quod ip

sa efficit: vt diximus. Alia etiam de causa: quia multi- Nexus vir-
pliciter mutuo se inuicem adiuuant virtutes in opera- tutum.
tionibus suis: sicut apparet in exemplo manuum et
oculorum quod posuimus. Oculi enim manus operan
tes multipliciter adiuuant: et multipliciter adiuuan
tur ab ipsis vt ostendimus. ¶ Debes autem reminisci
eorum que diximus tibi de rectitudine: et attendere quod
rectitudo secundum vnam intentionem contraria est erro-
ri sine peccato: propter quod dicit Aristoteles quod circa sen-
sum sunt rectitudo et peccatum: et ista rectitudo vel aristoteles.
essentia est vniuscuiusque virtutis vel comitans illam.
Rectitudo vero extensa inter duo extrema absque exi
tu ab alterutro eorum non est nisi virtutes: que vel vo
luptates sunt vel non sine voluntate siue amores: aut
non sine amore. ¶ Debes etiam scire: quia extrema hu
iusmodi virtutum non semper sunt deus principium: et
deus finis. sed interdum ipse operans est alterum extre-
morum: deus vero reliquum. Operatio autem recta si-
militer et intentio que ab operante et intendente exten
ditur in deum finem sicut prediximus: hoc est propter
gloriam vel honorem ipsius aut beneplacitum. Virtus
ergo gratitudinis operationes suas et intentiones in
deum extendit velut principium et auctorem: huius au
tem virtutis quinque sunt operationes: de quibus in se
quentibus loquemur. ¶ Quod sequitur in premissa
diffinitione beati Augustini: videlicet qua nemo ma
le vtitur verissimum est ex necessitate. Cum enim vir- G
tus sit principium et causa atque radix per se omnium bo- Discutit
norum vsuum qui ex quibuscumque rebus elici possunt: diffinitionem
nullatenus abusionem siue malum vsum suipsius sustinet virtutis.
¶ Preterea cum omnis abusio et omnis malus vsus
peccatum sit: manifestum est impossibile esse: quemquam
virtute aliqua male vti: hoc enim esset virtute male
agere seu peccare. ¶ Amplius. Cum omnis virtus bo-
nitas sit vt diximus: et rectitudo nihil aliud esset vir
tute male vti: quam ex bonitate malum vsum elicere: et ita
ex bonitate male agere: et ex rectitudine distorte. Ma
le autem agere et distorte: hoc est malum esse siue di-
stortum: quare virtuti male vti esset tandem bonitatem
malum esse: et rectitudinem distortum. ¶ Quod vero
dicit alibi Augustinus: quia timor seruilis est bonum Timor ser-
quo nemo bene vtitur: non est contrarium: quia timor uilis.
huiusmodi et si bonum dei datum sit: non tamen est vir H
tus: et hoc est quia licet mala declinari faciat: id est vi-
tia et peccata: non tamen hoc facit bene id est lauda
biliter: immo seruiliter et brutaliter: videlicet solo
metu pene. ita enim occupat animum et intentionem timen
tis: vt oculos cordis ad solam pene euasionem habe- Similitudo.
at. Quemadmodum canis videns erectum baculum con
tra se solo metu illius a cibo absterretur: et quemad
modum fur: qui videns custodes armatos furari non
audens ab illo metu solo custodum auertitur. Simi-
liter et quemadmodum nauigantes volentes exonera-
re nauem vt imminentem tempestatem euadant: mer-
ces suas in mare proijciunt: sic huiusmodi homines sar-
cinas peccatorum proijciunt videntes imminere tempe- Nota.
statem futuri iudicij: ac demersionem suam in profun
dum infernalis abyssi. Quemadmodum igitur canis
in premisso exemplo non agit abstinenter nec fur in
secundo innocenter: nec huiusmodi nauigantes in ter
tio exemplo largitur: sic omnes seruiliter timentes ex huius-
modi timore nichil agunt bene nichil laudabiliter.
Quod vltimo sequitur in eadem diffinitione: videli-
cet quam deus in homine sine homine operatur. Vi-
detur non conuenire omni virtuti. Primum quia procurans I

virtutes et impetratas oratiōibus/lachrimis/ieiu
nijs/et alijs exercitationibꝰ:non sine homine videṫ
deus in huiusmodi operari. Non solūmodo coope
rantur preparātes ⁊ habilitātes se ad perceptionē
Meritū cōgrui. carum:sed etiam videtur eas aliquo genere meriti
promereri:videlicet merito qḋ meritū cōgrui vsua
liter vocatur. Alioquin quid esset quod dicit Grego
rius. Interim fac quicquid boni potes:vt deꝰ illustret cor tuū ad penitētiā. Isido. ẏo dicit:qꝛ castitas
iterno gemitu impetratur. ¶ Ampliꝰ. Quid est dicere sine homine? aut hoc est dicere sine merito hominis / aut sine cōparatione ipsius siue adiutorio.
sine merito non: qꝛ interdū etiaꝫ per meritū ꝓpriū:
sed congrui vt diximus. interdū etiam per meritum
condigni:sicut dicit alibi Augustinꝰ. Quia stepha
nus prothomartyr oratiōe sua qua dixit: dn̄e ne sta
Questio bona. tuas illis hoc peccatū.cōuerti paulū obtinuit. Q;
si dixerit:ꝙ sine homine:ibi itelligiṫ id est sine comparatione quid erit igitur conatus ⁊ preparatio quibus peccatores intendūt et veniā et gratiam impetrare. Nunqḋ frustra ad dei dona se ꝑparāt? ¶ Amplius. Qui fenestrā aperit: imo qui obstacula aptionis tollit ingressu luminis siue illuminatione domus illius nō cooperaṫ:et qui accedit ad lumē nūquid illuminatiōi sue non cooperaṫ? ⁊ etiam ipi so
li ad illuminationē huiusmodi perficiendā. Similiter ⁊ qui accedit ad ignē nunquid sue calefactioni
nō cooperaṫ? ⁊ ignis simiľr ad hmōi operationē.et
iste similitudines conuenietissime sunt:cū virtutes
sicut lumina sol ⁊ calores. Sol vero intelligētie ⁊ iu
sticie christꝰ dn̄s ex.5.Sap.et.3 Malachie. Respō
demus in hoc:qꝛ intelligendū est in homine:hoc est
non per ipm̄.qḋ autem hic diciṫ de premissis meritis et operatiōibus. Cause itaqꝫ sunt merita hmōi
et operationes:ac preparatiōes ⁊ etiam merita. vn
de cause sunt per quas virtꝰ efficiaṫ aut tribuatur ⁊
sed sine quibus non fieret attribuereṫ. Causam aūt
Causa efficiens. per quam aliqḋ fit vocamus efficientē: instrumētū
et mediū deferens actum efficiētis ad id in quo ꝓncipaliter intēditur: sicut aer mediū est deferens lumen ad extremū illuminabile ⁊ calorē nonnunꝙ ad
ad principale calefactū:⁊ adiuuaṫ per mediū istrumentū agens siue efficiens. In largitione autē vtu
tis atqꝫ affectiōe homo in quo virtutem deꝰ operatur deū operantē non adiuuat: quia neqꝫ eius adiu
torio omīpotentis creatoris virtus indiget cū non
minus sine hmōi preparatiōibus et operatiōibus
sepissime tribuat virtutes ⁊ infundat:sicut apparet
in paruulis baptizatis qui nec se ad illas preparāt
nec vllomodo cooperanṫ. ¶ Si quis autem querat
ad quid valent hmōi conatus ⁊ preparatiōes facīe
Questio. tibus? Respōdemus:qꝛ mora in peccato ⁊ negligē
R tia querēdi remissionē et gratiam vel peccata sunt
vel circūstantie peccati: que adiuuante dei iusticia
aduentū gratie non patiūtur ⁊ gratie obsistūt sicut
merita:non tamē deum adiuuant contraria eorū:q
adiuuari non indiget aut ex his aut fortiori aut co
piosior est ad prestandā remissionē ⁊ agēdam. Sed
quodāmodo locum ⁊ quēdam occasionē dat miseri
cordie dei / vt ampliora prestet que istas preparationes et conatus predonauit:et vt breuiter dicamus
se adiuuat non deum qui hmōi preparatiōes facit.
nec est simile de sole ⁊ igne:quoniā eorū operatiōes
per potētias eorū non influūt nisi in ꝑparata: sicut
diximus. Opatiōes vero diuine ꝑ eius omīpotētiā

etiam in ꝑparatos ⁊ in non ꝑparatos influūt ⁊ penetrant iuxta solum beneplacitū suū. Si quis vero ob
iecit: qꝛ per ministros atqꝫ per misteriū sacerdotuꝫ
sanctificat deus sacramentū ⁊ virtutes in eis ac dona gratiarū operaṫ. Idem respōdemus ꝙ prius:qꝛ
sine sacerdotibus ⁊ ministerio eorum eadē. Nec mi R
nus libere aut potenter:nec minora operaṫ omīpo
tens deus:cum eius bn̄placitū fuerit: ⁊ hoc sine sa Nota.
cerdotibus ⁊ ministerio eorum. Verūtamē sicut diximus de ꝓprie ꝑparationis negligētia ⁊ contēptu
ita dicimꝰ hoc de negligentia sacerdotū ⁊ ministerij
eorum:qꝛ occasionē dant iuste seueritati dei qua ne
gligentes / seu contemnētes sacros ministros ⁊ ministeriū eorum in peccatorū suorū fecibus derelinquit. Quemadmodū contrarie solicitudo ⁊ veneratio occasionem dant largissime misericordie dei / vt
eos in quibus sunt:imo quibꝰ illa prerogauerit:
respiciat ⁊ visitet donisqꝫ gratiarū suarū ⁊ virtutum
illustret. ¶ Apparet etiam tibi ex his verbis nouissimis diffinitionis istius:qꝛ nec virtutes naturales Nota.
nec consuetudiales hic diffinire intēdit Augu. Na
turales quideꝫ propter hoc:qꝛ illis plerumqꝫ male
vtūtur homines: quēadmodū visu/auditu/intellectu/memoria in quibꝰ vltra ꝙ oporteret abūdamꝰ.
Cōsuetudiales vero ꝑ hoc a dicta diffinitione exclu Cōsuetudisi:qꝛ ⁊ si deus illas operetur/non tamē sine homie: nales virtuquoniā in multo labore ⁊ frequētia operum homi tes nō sine
nis generātur: sicut supra exposuimus non subito ⁊ homine pagratis:⁊ desuper infundiṫ. ¶ Debes autem scire de rantur.
hmōi cooperatiōibus:qꝛ ⁊ si fiant alicui virtuti vel
dono/non tamē omībus:⁊ hoc est quoniā i ipo actu
orationis seu cuiuscūqꝫ alteriꝰ operatiōis qua virtutes querūtur non moueṫ orans aut operās moti
bus nisi paucis. Omēs autē virtutes sine quibꝰ nō
est salus eidem:tūc ifundūtur cuꝫ directe ⁊ per se nō
coopereṫ/ nisi illis quarū motibꝰ similes habet seu
propinquos. Quēadmodū etiam aliquod desideri
um placendi deo: sile est alicui ex desiderijs que ꝓcedunt ex charitate: ⁊ aliquod amare deū. similiter
multū simile est atqꝫ vicinū ei amare qḋ est ex charitate. similiť ⁊ quoddā credere est:simile ei credere qḋ
est ex fide virtute. Cū ergo orando vel operādo mouetur hmōi motibus/ merito cooperaṫ ⁊ ꝑparat se
ad hoc vt infundanṫ ei virtutes ille:sicut enim ꝓpin
quat/siue vicinaṫ motibꝰ illarum per hmōi motus.
sic ⁊ illis:qui cuꝫ in generali vel orat/vel operaṫ: vt
deus largiaṫ ei dona:quibꝰ ei placeat ad omēs vtu
tes quibus deo placere e portet gn̄aliter se preparat. N
¶ Cardinales autē quasdā virtutes nominant sacri Virtutes
doctores: videlꝫ prudentiā/iusticiā/temperātiā/for cardinales
titudinē/aliqua ex tribꝰ causis quas dicemus: sicut quare.
nobis videtur harū prima est: qꝛ tota vita humana
circa eas voluiṫ ⁊ ab eis operaṫ: et si ab eis exierit
vel ab vna earum necesse habet cadere vel in parte/
vel in toto: quēadmodū hostiū se habet ad cardies
suos. tota vita vero ista velut hostiū est quo vita bea
ta nobis aperiṫ cū bona fuerit/ claudiṫ vero cum illa mala fuerit. Bona eni vita ꝑsens ingressus est in
illam ⁊ tota ex his cardinibꝰ pendere ⁊ portari vide Celi carditur:quemadmodū hostiū a cardinibꝰ suis. Secūda nes q̄ttuor.
est: qꝛ cardines celi quattuor toti mūdo inferiori su
pereminēt:⁊ ipsos celestes motus determināt et limitant/vnde ⁊ plage scḋm eos in celo distinguuntur:
videlicet oriens/⁊ occidēs/septentrio / ⁊ meridies.
Sic iste quattuor virtutes in sublime vite nostre in

sereno et claro velut in quodda͂ celo supereminentẽ totam vita͂ bona͂ continẽt. limitant. distingũt: ⁊ quẽadmodũ a prenominatis cardinib⁹ ⁊ plagis est omnis motus celestis. sic et ab his virtutibus ⁊ oĩs motus virtuosus et oĩs operatio vt multis videtur qui nec alias virtutes esse opinant̃. Tertia causa videtur sumpta a sacro cetu cardinaliũ: vt quẽadmodum illi presunt toti clero post summũ pontificem: ita et iste oĩbus virtutib⁹ alijs: ⁊ quẽadmodũ summo pontifici prenoĩatus cetus cardinaliũ assistit eidem ad regenda͂ totam ecclesiam: ita vt de magnis ⁊ arduis nihil faciat preter eos. Sic ⁊ mens humana de magnis et arduis operibus: videlicet in quibus salus consistit aut perditio nichil faciat aut facere postponat: nisi per istos. Bene autẽ est menti hũane et oĩbus que sub ipsa sunt ⁊ regitur qua͂docũq̃ per hmõi cardinales et regit que sub ea sunt ⁊ regitur.

Quatuor paradisi flumina quatuor virtutes sunt.

¶ Nõnulli autẽ quattuor paradisi flumina interpretati sunt: cum ipsorũ fluminũ ⁊ cursu eorũ cuz ex officijs ipsarũ virtutũ. Ueritas autẽ in hoc est: sicut magis credimus: q̃ ex hoc principatu quem habere sunt vise ad alias ⁊ precellentia nominauerunt eas cardinales. Unde et apud philosophos nominatissime sunt ⁊ de eis solis apud eos sermo est ꝓpẽ quod quida͂ eas philosophicas tantũ nominant: separantes eas a theologicis atq̃ euangelicis quas dicunt esse fidem: spem: et charitatẽ.

Uirtutes philosophice.

Uirtutes theologice.

¶ Qua͂tũ autẽ errant in hoc apparet euidenter: q̃ scriptura sacra vere nomis theologica est. Expresse quattuor istas virtutes et nominat et numerat Sap. 9. his verbis de sapiẽtia loquens eterna. Sapientia͂ eñ inquit et iusticia͂ sobrietatẽq̃ et veritatẽ docet: quib⁹ nihil est vtilius in vita hoibus. Sapiẽtia͂ apte pro prudẽtia accipiens ⁊ sobrietatẽ pro tẽperantia. Cũ vero crebro prudentia: iusticia: fortitudo: ⁊ tẽpera͂tia in vtraq̃ scriptura noui et veteris testamẽti noiant̃ a sensu oculorũ et aurũ accipere possunt: nisi qui illis carent. Sic igitur hec causa est quare eas philosophicas et non theologicas dicunt vel nomina͂t. manifestum est eos errare: cũ non min⁹ vel noĩe vel nominate sint apud theologos ⁊ in vera theologia qua͂ apud philosophos et in eorum philosophia. Sunt et alij tam re q̃ noĩe circa eas errantes: qui politicas eas solũmodo noiantes nesciẽtes que loquũtur: neq̃ de quibus affirmant.

Q

Uirtutes singulares.

¶ Debes autẽ scire q̃ queda͂ virtutes sunt singulares: videlicet quarũ officiũ soli proprio subiecto deseruit: scilicet decora͂s: cõpetens: et perficiẽs vitam ipsius: ⁊ iste vocant̃ monastice a monade: quasi vnice siue singulares. Sunt ⁊ alie quaz officium est plurib⁹ necessariũ: ⁊ hoc scꝫ alterutrũ duorum modorũ: videlicet vel seruiẽdo: dispẽsando videlicet quod est plurium: ⁊ iste vocant̃ economice id est dispẽsatiue vel regendo siue imperando: ⁊ iste vocant̃ politice. a polis qḋ est ciuitas: quasi regie: siue ciuiles: et hoc est quonia͂ rex est vnius ciuitatis rector.

Uirtutes economice.

Politice.

Hanc autẽ diuisi onẽ habes ex libro plotiũ de gradibus virtutuz: teste Macrobio: hmõi ergo homines intelligunt virtutes politicas: quasi seculares non sacras aut sanctificantes possessores suos. ¶ Q. autem dixerũt nõ esse virtutes: nisi istas quattuor inde inducti vident̃: q̃ vnde lumen eis sufficere visum est ad cognoscendũ faciẽda ⁊ declina͂da oĩa istud lumen vocauerũt prudẽtiam. ¶ Preterea vnius artificij vna ars tantum: si ergo bene viuere vnde artificium tantũ est: siue vnũ opus artificiosum: ars illius ex necessitate vna erit. ¶ Amplius. Et tulli⁹ ⁊ seneca artem viuendi philosophiam vocant: que autem est ista philosophia: nisi prudentia de qua agimus. ¶ Ampli⁹. Bene ⁊ male agere vna ꝯtrarietas est: vna tantũ igitur erit disciplina siue ars bñ agendi vel male. ¶ Amplius. Sunt ne plures artes viuẽdi si sunt. que sunt ergo et quot: si vero vna est: q̃ sola q̃ prudentia. ¶ Amplius. Un⁹ actus vna virtus et vna ars naturaliter. si igitur viuere vnus actus est vna erit ars ipsi⁹. Respondemus in hoc: q̃ philosophia est et vna scientia ex multis: ⁊ multe simul aggregate sicut dixim⁹. et de arte viuendi quod vna est aggregata ex multis: ⁊ diuiditur in multos ramos quẽadmodũ et ipm viuere. Aliter eñ viuitur in seculo: ⁊ aliter viuitur in claustro. ⁊ iterũ in seculo aliter officio clericali aliter officio militari: ⁊ iterum. aliter in vrbe: aliter ĩ rure: ⁊ ita de alijs. similiter in claustris mltiplex ẽ viuẽdi varietas. Et iuxta vtra͂q̃ varietatez tam secularẽ q̃ claustralẽ est varietas scientiarũ vel prudentiarũ: peritiarũ artiũ: seu quocunq̃ alio nomine eas conueniat appellari. Q̃d ergo dicit vnius artificij vna ars: verum esse ꝯcedim⁹ sub hoc intellectu in distinctiõe qua͂: secun⁹ de vnitate ⁊ multiplicitate: vt intelligatur vna ars et vnũ artificium conformiter: similiter ⁊ multa ars et multiplex. Apparet igitur tibi ex his que dixim⁹: q̃ multe sunt prudentie pro multitudie: vt ita dicamus vitarum. Quod euidẽter ostendit multitudo ⁊ varietas regularũ claustraliũ. alia enim est regula beati Augustini: alia regula beati Benedicti. ¶ Regula autem beati Augustini non est nisi doctrina vel ars vel prudentia qua scitur vel docetur: qualiter viuendum sit professoribus illius. Eodẽmodo et regula Benedicti non est nisi quedam prudẽtia vel ars vel doctrina qua scitur vel docetur: qualiter viuendũ sit monachaliter professorib⁹ illius: et ad hunc moduz se habet de alijs. similiter ⁊ alia est doctrina ⁊ scientia de re militari. ¶ Non igitur est vna prudentia viuendi simpliciter: nisi quemadmoduz dixim⁹ vnam esse philosophiam: videlicet sciẽtiam aggregatam ex oĩbus scientijs seu doctrinis rerum arte vel doctrina cognoscibiliũ. Responsum igitur est tibi per hec ad oĩes premissas questiones: et adhuc declarabimus tibi in proximo: cui proprie iuxta consuetudinem sacrarũ scripturarũ cõueniat nomen prudentie: et q̃ hmõi homines vltra regula͂ scripturarum ipm extenda͂. ¶ Q. si quis dixerit: q̃ sicut nõ est nisi vnus visus ꝓpter vidẽda exteriora visibilia: ita non debet esse nisi vnus visus interior ꝓpter vidẽda interiora visibilia: quare prudentia nõ erit nisi vna scientia ramificata in partes vel species: sicut neq̃ visus exterior. Respondemus: q̃ visibilia exteriora inquantum visibilia vnica sunt ab vno: quasi genere quod est coloratũ. visibilia vero interiora nõ habẽt dispositionẽ vnam sub qua vel per quam videant̃ et in qua viuant̃: sicut ostẽdimus de intelligibilib⁹: q̃ sub alia dispositione sunt inquantum intelligibilia dono intellectus: q̃ scibilia inqua͂tum scibilia dono scientie. Sub alia inq̃ dispositione non solum specie: sed etiam genere. Designatio enim alia dispositio est genere: q̃ bonitas et malicia. Designatio autem est dispositio proprie dono deseruiens intellectus. Bonitas vero et malicia deseruiẽtes sunt dono scientie: vt iam diximus. ¶ Amplius. Sicut non est sensus vnus: aut vna congnitio exteriorum sensu

Tullius

P

Nota.

Prudentia multiplex.

Q

Nota.

Nota.

bilium aut cognoscibiliū: ita nec debet esse vn⁹ sensus aut cognitio interior interiorū sensibilium / aut cognoscibilium. Presertim cum maior sit longe diuersitas interiorū sensibilium seu cognoscibiliū: q̄ exteriorum. In sequentib⁹ autem dabimus tibi causas in numero certo propter quas lumina et apprehensiue virtutes non sunt nisi quinq̄. ¶ Si quis autem querat: quare invi intellectiua nostra inueniuntur vitia que nō vident esse opposita huiusmodi virtutibus: et propter hoc ex necessitate requiruntvel aliamvel alias virtutes sibi contrarias: verbi gratia. Inuenitur leuitas ad credendū que notatur credulitas: de qua Ecclesiastici decimonono. Qui credit cito leuis est corde: similiter ꝛ tarditas ad credēdum: de qua Ecclesiastici p̄mo. Nō sis incredibilis timoris domini. Et ipsa v̄itas Luce vltimo. O stulti et tardi corde ad credēdum: similiter ex Marci vltimo. Exprobrauit incredulitatē eorum ꝛ duritiam cordis. de hoc Seneca. Et omib⁹ ꝛ nulli credere vitium est: de hac leuitate Apostolus ad Ephesos. 4. Ut iam non simus paruuli fluctuantes: ꝛ circūferamur omni vento doctrine. ¶ Ampli⁹. Tarditas ista et leuitas manifeste vitia sunt: ergo cū sint scd̄m superfluitatē ꝛ indigētiam cōtraria: necessario est inter ea virtus media. ¶ Ampli⁹. Utrunq̄ huiusmodi extremorū declinandum est et ab eo vtroq̄ recedendum. non autem credit ab vtroq̄: nisi ambulādo inter vtrunq̄. Inter vtrūq̄ igitur ambulandū est: hoc autem est mediū. sola autem virtus via est: p quam ambulandū est: quare inter huiusmodi duo vitia est virtus media. Respōdem⁹ tibi in hoc q̄ reuera prudentia virtus media est inter huiusmodi: ꝛ est velut temperātia quedā virtutis nostre rationalis. vnde et vocat alio nomie rationabilitas: qua tenet se virtus nostra rationabilis: vt nō temere assentiat suasionib⁹. similiter ꝛ ne temere dissentiat ab eis maxime in rebus salutarib⁹ et eorum contrarijs: ꝛ hec in rebus ad prudētiam pertinētib⁹. In rebus eni aliorum donorū per ipsa dona occurritur ipsis vitijs: sicut in rebus fidei per fidem ꝛ in rebus consilij p consilium: ꝛ ita de alijs: et hoc est quoniā quodlibet cuiuslibet quinq̄ donorum credulitas quedam est: sicut supra diximus: et propter hoc medicina est sicue salus contra morbū credulitatis contrarie. De fortitudine autem quid ipa sit scd̄m omnē suam intentionē: necnō ramos eius seu species aut partes iam tibi declarauim⁹: et etiam numerauim⁹. ¶ De iustitia vere dicim⁹ hic: qꝛ ipsa est virtus qua reddit vnicuiq̄ quod suū est per se: videlicet inquantū suū seu debitū ¶ Huius autē sex sunt species seu rami vel partes. Quarum prima est obedientia: et hec debetur superiorib⁹ inquantū superioribus: hoc est quantū ad magistratū eorum imperare. Quapropter in primis deo deinde ministris ipsi⁹ tam secularib⁹ q̄ ecclesiasticis: sicut legit ad Romanos decimotertio. Omnis anima potestatib⁹ superioribus subdita sit. ꝛc̄. Petrus. 1. vero Regem honorificate serui subditi estote in omi timore dominis: non tantum iustis domesticis ꝛ modestis: sed etiā discolis. ¶ Quod obediēdū sit ministris, pp̄ter deum ipa veritas expresse dicit Mathei. 10 Quicūq̄ non receperit vos: neq̄ audierit sermones vestros: tolerabilius erit terre sodomorū et gomorreorū in die iudicij. et iterū. Qui recipit vos me recipit. similit̄ Luce. 10. Et iterū i eodē eiusdē. Qui vos audit me audit: et qui vos spernit me spernit. ¶ Secūda et quasi correlatiua pars iustitie disciplina est: ꝛ hanc debemus subditis siue inferiorib⁹: ꝛ est illa que apud philosophos vocatur virtus regia. per hanc eni regitur inferiores: et hoc parcendo puniēdo terrendo a malis ꝛ ad bona prouocādo. ¶ Tertia est equitas: hoc est que debetur parib⁹: non supgredi quēq̄ illorum aut premere: sed vt parem nature conditionem habere. ¶ Quarta autē virtus est fides siue fidelitas: ꝛ hec propriexꝛtra fraudes ꝛ dolos. ¶ Quīta veracitas: hoc in dictis et promissis hec est cōtra mendacia periuria cōtra promissa vt pacta non seruata. ¶ Sexta est veritas hec proprie factorum seu operū ꝛ hec est proprie contra falsitatem ypocrisis et aliarum neq̄ simulationum: et licet tullius dicat in libro de officijs. Quia fides dicitur ab eo quod fiat dictum tamen intētio quam dixim⁹ de fide i scripturis sacris crebrior est: de qua crebro inculcat dominus in euangelio. Fidelis seruus: et fideles dicimus homines ab hac fide videlicet: qꝛ de his fidendum est: qꝛ eis et nos et nostra secure credere possumus: propter quod et deus etiam fidelis dicitur. 2. ad Corintheos. 10. Fidelis (inquit apostol⁹) deus qui non patietur vos tētari supra id quod potestis similiter et in psalmo. Fidel'is domin⁹ in omib⁹ verbis suis. et qꝛ tam fides siue fidelitas tam veracitas q̄ veritas iustitia est. Inuenies in scriptura vnū pro alio accipi: et generale nomē iustitie: etiā poni pro vnaquaq̄ istarum triū: sicut ibi Fidelis domin⁹ in omibus verbis suis. id est verax: similiter ꝛ iust⁹ dominus in omibus vijs suis. hoc enim est dicere fidelis. Est ergo fidus siue fidelis scd̄m hāc intētionem fidentia dignus: hoc autē manifeste apparet ex cōtrario. Perfidus eni idem est qd̄ dolosus siue fraudulentus siue fallax: quare indignus fidentia siue i quem confidatur. ¶ Si quis vero querat: de seueritate ꝛ misericordia siue clementia de qua librū integrum Seneca scribit ad Nerone: sub qua istarum specierum contineant. Respondemus: qꝛ sub disciplina. Disciplina enim dicitur seueritas inquātū se vlciscit: id est dans vindictam in maleficia siue quasi sequens veritatē meritorū supple. ¶ Clementia vero inquātum lenit meritas seu debitas penas vel penitus indulget propter quod alio nomine lenitas dicitur. Uocatur autē clemētia a cleos quod est gloria: qꝛ nichil in pricipe vel in prelato gloriosius clementia vnde et cum vnctione vtraq̄ dignitas p̄stat: vt agnoscant se reges et sacerdotes per sacram vnctionē non ad carnificinā subditorū se preficii sed ad piam custodiam et gubernationē ꝛ de laudibus virtutis istius clementie: scilicet totus liber prenominatus est. Apparet igitur ex his propter quid et mendaciū ꝛ simulatio et dolus seu fraudulentia vitia sint seu peccata: quoniā aperte contra virtutes sunt quas diximus: ꝛ ideo cōtra iustitias: quare iniustitie ex necessitate sunt. ¶ Debes autē scire: quia iustitia interdū generale nomen esse videtur omniū virtutum ꝛ tunc accipitur pro tota diuine legis obseruātia. in qua quoniā expresse precipiunt oim virtutum opera: necessario diuie legis obseruatio: tota est eni omniū operū v̄tuosorum executio siue effectio. Erit ergo iustitia scd̄m effectum omniū virtutū effectus seu opera. Merito igitur iustitiā vocauerunt quālibet virtutē cum scd̄m hanc intentionem cuiuslibet virtutis operatio iustitie sit et nō est

Marginalia: Marcus. — Tarditas ꝛ leuitas credēdi vitia. — Prudētia dicitur rationabilitas — Iustitia ad S — Sex species iustitie. — Obediētia — Disciplina — Vir.⁹ regia — Equitas. — Fides. — Ueracitas — Ueritas. — Fid⁹ p̄fid⁹. — Clemētia. — C — Iustitia nomen gn̄ale.

dubiũ. Quia si quis diligit deũ ea intentione: q2 re-
tur vel ne iniurietur ei: ipm diligere reddit ei tanq̃
suum id est tanq̃ ei iure debitum. Est igitur ibi dili
gere: 2 de iustitia 2 de virtute amoris: sed ex altera vi
delicet iustitia tanq̃ imperãte eis. ex altera vero vi-
delicet virtute dilectionis: ex virtute dilectiõis tan-
q̃ fonte: quemadmodũ si dicatur: q̃ dispensator dat
pecuniã de mandato domini 2 dat eam de bursa vel
archa vel thesauro. ¶ Expressionis autẽ similitudi-
nis exemplũ est si dixeris: q2 dat minister aquam de
voluntate dñi et dat eam de puteo vel de fonte. Om
nis autem virtus: velut fons aut puteus est ad ope-
rationes suas medias et immediatas 2 oẽs virtu
A tes et operatiões velut emanatiões sunt ex fontib9
propriarũ virtutũ. ¶ Si quis autẽ querat: que sit, p-
pria emanatio ex fonte iusticie p se id est in eo q̃ fon
Reddere. te. Respondem9: quoniã reddere. Et propter hoc si
ue obediamus superiorib9 nostris: siue imperem9
subditis ex iusticia per se et, pprie vtriusq; reddim9:
et reddere intendimus: quod suũ est eorum: hoc est
Reddere. eis iure debitis. Quia vero reddere cõtingit vniuf-
cuiusq; virtutis propriã emanationẽ: sicut ostendi-
mus in ea operatione que est diligere: quemadmo-
dum eni diligere suum est dei: hoc a nobis est eidẽ
iure debitũ. sic 2 timere et sperare et credere quodli
bet enim istorum lege diuina precipit. Sic 2 cetero-
rũ similiũ vnũquodq; iure deo debitũ est: q̃re cõtin-
Nota de iu git illud reddi 2 fieri ex iustitia obedientie: 2 hoc est
stitia. propter quod dicitur iustitia circuire oẽs virtutes
videlicet: q2 omniũ actus proprios siue operatio-
nes suas efficit: dum eos ex se velut imperãte elicit.
Si autem aliquis ea intentione iuste aliquid agat:
videlicet vt deũ non offendat: vel q2 deo placitũ est
istud erit illud opus 2 ex amore 2 ex iusticia: sed amo
rem imperãte. Justicia vero velut fonte quoniã iu
stum inquãtum iustũ et redditũ: inquãtum redditũ 2
2 ipm reddere iustitie sunt proprie ac per se emanati-
ones: 2 ista exẽpla sufficere tibi debent. ¶ Habet au
tem questionẽ non leuem: cuiusmodi actus sit ipm
Questio. reddere: 2 an sit genus ad amare 2 ad oẽ agere vir-
tuosum: qui enim diligit deũ reddere videtur ei qđ
suum est: id est ipsi iure debitũ. similiter 2 qui timet
eundẽ et credit vel sperat in ipm. ¶ Ampli9. Si om
nes huiusmodi actus a nobis habuit de9: quid am-
plius exigere poterit quare actus quẽ reddere vo-
camus supuacuus videtur 2 oĩnõ inutilis. ¶ Am-
plius. Si debeo tibi pecuniã vel rem aliquã: nunqđ
ad hoc vt liberer a debito huiusmodi necesse habeo
Vide. aliquid facere: q̃ numerare vel appẽdere tibi pecu
niam? nunqđ potes a me exigere aliud q̃ ipsam pe-
cuniam ratione debiti talis: eodẽmodo videtur de9
non posse a nobis: nisi actus spirituales petere vel
exigere: quorũ exempla posuimus quare illis obtẽ
tis omnino apud ipm liberati sum9 apud creditorẽ.
¶ Amplius. Nunqđ actum reddendi ipam pecuni-
am a me petere potest. cũ solam pecuniam numera
uerit michi: vt quod ergo requirit deus a nobis ip-
Respõsio. sum actũ reddẽdi. Respondem9 tibi in hoc: q2 si mu
tua cum animo vel intẽtione reddẽdi: nõ tradideris
creditori tuo: nõ liberaberis apud ipm. Si eni ani-
mo dandi vel cõmodandi vel disponendi vel trans-
mittendi alij dederis pecuniam mutuatã: non es li
beratus apud ipsum ab obligatione mutui: imo ip
se est obligat9 tibi viceuersa vel antidora vel ad alia.
Quemadmodũ et si aliquis vocatus in ius ad ca-

pitolium casu illuc venerit: nõ quia vocatus: huiuf-
modi aduentu casuali non est absolutus ab obediẽ-
tia iudicis qua tenetur ante eum venire vocat9. non
tamen dicimus quin sic veniens possit se offerre iu-
ri: et quin admittẽdus sit se offerens: oĩno igitur
de obligatione nihil cogitans et absolui ab obliga
tione penitus non intendẽs: 2 si faciat timendo vel
amãdo deum: quod deus habeat ab illo id quod ei
debetur: nõ tamen reddit proprie aut per se, nec est
liberatus apud deum a debito obligationis: nec cũ
liberari timuerit vel curet. Tenemur enim fortissi- Nota.
ma obligatione credere et sentire nos esse ad oĩa
dei mandata arctissime obligatos. Si enĩ aliquis
impleret omnia huiusmodi mandata tantũ: q2 bo-
na sunt vel honesta omnino non habens in mente q̃
dei mandata sint: et q̃ propter hec teneatur eadem
implere esset quidem bon9 iste aliquo modo ad im-
plendo eo non autem iustus aut dei seruus nec deo
seruiens: nec deum vt dominũ habens nec etiam vt 2
deum de cuius legis custodia vel obediẽtia oĩno
non curat. ¶ De hoc vero quod querit: an necesse sit
in quolibet actu virtuoso: vel saltẽ in aliquo: 2 etiã
aliquando intẽdere actum illum exercere intẽtione
iustitie quod est dicere vt debitum sine animo reddẽ
di deo quod suum est: siue absoluẽdi se ab huiusmo- Nota.
di obligatione qua ad huiusmodi actum tenet. Re
spondem9: quia non videtur nobis necesse. Verũta
men necesse est vt credulitas ista qua obedire i om-
nibus 2 per omnia deo tenemur: sit in habitu apud
vnumquẽq;. cum enim p̃cepit deus: vt timeret: vel
amaretur: aut honoraretur: aut quodcũq; aliorũ hu
iusmodi nõ precepit vllo modo vt intẽtione: vel hac
vel illa. de quibus diximus ista ei exhiberentur: sed
nude ac simpliciter precepit: vt timeremus 2 ama-
remus ipsum. Quare non obligauit nos ad has in
tentiones quas diximus ad actus. vnde per solam
exhibitionẽ huiusmodi actuum liberamur ab obli- Nota de in
gatione qua nobis precepta sunt. quẽadmodũ enĩ trante reli-
si quis vouit intrare religionem si postmodũ intret: gionem.
licet non cogitet aut intẽdat: per huiusmodi igref-
sum absolui a voto emisso. Nichilominus tamẽ ab
soluitur: non enim vouit itrare nude huiusmodi ani
mo vel cum intẽtione: sed intrare nudum: eodẽ mo-
do se habet 2 de iuramento: si iurauit intrare vel ali
ud facere 2 postmodũ faciat illud. Eodẽmodo igi-
tur necesse est 2 se habere: 2 in obligatione manda-
torum dei: cum ipsa nude precepta sint. Quia etiã
si cum ipsa preceptione diuina votum vel iuramen-
tum de his his seruandis interuenerit nõ tamẽ ad-
huc obligatur nisi ad ea. nude a modis et conditio-
nib9 supradictis. Non igitur necesse est: vt exequẽs
diuina mandata siue adimplens ea cogitet vel intẽ
dat de obligatione huiusmodi vel absolutione sua:
sed habitu necesse est vt diximus: vt sit apud ipsum
credulitas de obligatiõe huiusmodi. Et h9 est quo-
niam si ex solo amore sincero 2 recto adimpleret qs
omnia mandata laudabiliter et deo acceptabiliter
impleret ea: immo non aliter acceptabiliter apud
deum: 2 hec est vna ex causis propter quas plenitu-
do legis dicitur dilectio in decimotertio ad Roma- Reddẽ qđ
nos. Reddere ergo quod suum est deo 2 sine intẽtio- suum est.
ne reddendi contingit in huiusmodi videlicet in ad-
impletione mandatorum. In rebus autem forinse-
cis non videmur liberari: nisi animo reddẽdi vel re-
stituendi agamus. Verbi gratia: si aliquis abstule-

Nota. rit de tēplo violēter aurum vel argētum: non potest
illō i tēplo postmodū vt donū vl' oblationē: nec acce
ptari posse videtur a deo: nisi vt redditum aut resti-
tutum: siue animo reddēdi aut restituēdi. Hoc autē
est quoniā qui animo donandi aliquid offert in ani-
mo gerit illud esse suū: quare si alienū est de rapina
offert sacrificium vel oblationē. Q̄diu enim dominū
vel possessorem se gerit rei in qua se ius nō habere
credit: tamdiu rei illius raptor est: et illa res apud eū
rapina. quare q̄ sic dispositꝰ rem huiusmodi offerre
Sacrificiū presumit de rapina sacrificium vel oblationē facit.
de rapina ¶ Si quis autem dixerit: quia scdm hoc deo nichil
quomodo. offerre possumus cum oīa eius sint iure plenissi-
mo sicut ipse testatur in psalmo. Meus est orbis et
plenitudo eius. et Dauid in vltimo primi Paralipo
menon. cum offerret deo copias auri et argēti eris
lapidum et lignorū dixit. Hec copia quā preparaui-
mus: vt edificetur domus nomini tuo de manu tua.
et iterum. Que de manu tua accepimꝰ: dedimus ti
bi. nō plus ergo sua videtur esse que in templo sunt
Nota. q̄ que in manibꝰ nostris. Respondemꝰ: quia que in
manibus nostris sunt ex dono ipsius et sua sunt et no-
stra. Alioquin: si nostra oīa sua nō essent: nō esse-
mus serui eius iure plenissimo ac singularissimo.
Que autem in tēplo sunt: sua tantū sunt: et scilicet
appropriata: ita vt nō liceat ea nobis (postq̄ illa ei
obtulerimus) sumere aut nobis vsibus applicare.
3 ¶ Summa igitur omniū istorum est in hoc: vt intel
Due inten- ligas duas esse intentiones iustitie vnam: videlicet
tiōes iusti- largam scdm quam omne opus debitū opus iusti-
tie. tie dicitur: siue fiat quia debitum siue alia intētiōe:
et iuxta hunc modum oīa opera mandatorū ope-
ra iustitie sunt quocūq; modo fiant. et hic est modus
quo dicit Augustinus: duas esse partes iustitie: de-
clinare a malo et facere bonum. Similiter et istud iu
stitia est que nec miserum facit nec miserū deserit: et
hec iustitia diuiditur generaliter in innocentiam et
beneficētiam. per innocētiam enim declinamus in-
debita et illicita: hoc est nocumēta quecūq;. Per be
neficentiā vero vel agimus ipsi quātum in nobis est
vel procuramus debita bona: et horum duorū bo-
norum debitores sumus. Debemus enim declinare
nociua et facere bona: hoc est vtilia et salutaria. Justi
tia vero qua ius suū vnicuiq; tribuitur: scdm vtrāq;
acceptionē istarum intelligitur: quia quodāmodo
Jure deum ius dei amari: timeri: sane iustitia quā diffinit Tul-
amamꝰ et ti lius in libro de officijs: in qua vt dicit est maximus
memus. splendor honestatis: et ex qua viri beati nominātur.
Justitia est rectorum siue presidētium cum habue-
rit sex illas partes: quas ei superius attribuimus.
Cum enī rectores a deo regunt et presidētibus ipse
presidet deus: hoc est cum rectores aliorū deo ple-
na subiectione obediunt cum fideles cum veri in fa-
ctis: veraces in dictis: equi i negocijs: seueri simul
atq; clemētes in subditos sunt: ea pollent iustitia in
qua est maximus splendor honestatis. Fulgent enī
in genere humano huiusmodi rectores sicut lumi-
naria magna: illumināt etiam subditos eruditione
sua et disciplina: sicut dicitur alibi. quorum doctri-
na fulget ecclesia vt sol et luna. ¶ Secunda vero intē
tio iustitie in rebus tēporalibus vel oblatis: vel ac-
commodatis: vel alias debitis: sicut cēsus vectiga-
lia et similia necessaria videtur: propter hoc qđ di-
B ximus videlicet: quia nō aliter liberari videtur de-
Questio. bitor: nisi animo reddēdi talia exhibeat. ¶ Si quis

autem querat de aliquo: qui debet exercitum rege-
re: et vocatus venit in exercitū magis amore rapien
di tam ab hostibus regis: q̄ animo seruiēdi seu ser-
uitium huiusmodi reddendi. vtrum satisfaciat regi
suo sic veniens in exercitum. Respondemus: q2 regi
satisfacit exterius et cupiditas: licet iniquitas sit nō
impedit cum ibi militare seruitium: immo promo-
uet et adiuuat. Quanto enim maiori cupiditate ar-
dēt in bona hostium: tanto in oppugnatiōe eorum
feruentiores sunt. Uerum si cupiditas hec detra-
heret militari seruitio: non satisfaceret obedientie
debite regi. nec est impossibile vnum opus duos fi
nes habere: et per vnum opus aliquādo duos fines
intēdere. vno enim et eodem seruitio nihil prohibet
seruum intēdere honorem domini sui: et propriū cō
modum vel alienum: sic et nos dei honorē simul et no
stram salutem vno et eodez opere querere possibile
est. ¶ Q; si quis querat: vtrum seruitiū prenomina B
tum: videlicet exercitꝰ: an cupiditatis: an iustitie sit:
an amborū simul? Respondemꝰ distinguēdum esse:
an cupiditas sit causa mouens et efficiens prestandi
huiusmodi seruitium: an sit ingerens se et incidēs: et
similiter de iustitia obedientie. si enim intēdit domi Nota.
no seruire ad oculum seruire tantum: videlicet non
curans de iure domini vel victoria: sed volens solū-
modo consulere cupiditati sue. Manifestum est: q2
opus huiusmodi solummodo cupiditatis est. simu
latione enim iustitie vel obedientie illudit domino
suo: pellem igitur solam (vt ita dicamꝰ) siue specie;
iustitie habet opus illud: veritatē autem cupidita-
tis similiter se habet et i monacho: qui de virtute obe-
dientie aut merito oīno non curans: sed sola cupi
ditate aut ambitione illectus: et abstractus priora-
tum recipit. Si autem econtrario se habet vt iusti-
tia et obedientia causa mouēs sit et efficiens predicti
operis: cupiditas autem incidens erit opus illud
iustitie et hoc est: quoniam cessante oīno cupidita
te nichilominus fieret opus istud per iustitiā. ¶ De C
bes autem scire q̄ non oīs cupiditas vt vulgares Cupiditas
loquantur mortale peccatum est: quēadmodū mul-
tis accidit in predicto casu. Multi nanq; bona ho-
stium concupiscūt et hostibus illa auferunt: quia sci
unt iure bellādi hec sibi licere: et iusto bello acq̄sita
sua facere alias ea nullatenus vel cupere vel inuade
re cupiētes. Huiusmodi ergo cupiditas (vt ita loq;-
mur:) videlicet que iustitiam sic sequit̃ non est mor- Cupiditas
tale peccatum: et quandoq; etiam nullū peccatum. qñ mortale
Interdum vero et meritoriū esse potest: si quis enim pctm qñ nō.
cupiat arma inimicorum fidei vel castra: vel muni-
tiones: aut equos: seu quecūq; alia cupiat int̃q; hac
de causa ne per illa noceant religioni christiane cui
hoc dubiū esse potest: quin hec meritorie fieri pos-
sint. ¶ Exemplū autem euidentissimū premisse di-
stinctionis est in opere coniugali: cui quandoq; cō-
cupiscētia dat causam vt verbo iuris vtamur: et hoc
ex desiderio voluptatis exercetur: quādoq; vero iu-
stitie opus est: videlicet cum animo reddēdi debitū Nota p cō-
agitur: tunc enim incidit voluptas carnis: sine qua iugibus,
aut vix: aut nunq̄ illud exerceri possibile est. Sunt
et alie questiones fere innumere circa iustitiā et po
tissimum circa obedientiam. ¶ Utrum enim mona- D
chus sciens se carne esse lubricū et alijs passionibus
carnis infirmum: sciens sibi bene esse in claustro. in
mūdo vero premissis periculis et alijs exponi se de-
beat exire de claustro ad preceptum abbatis: et re-

cipere portatū foris in medio huiusmodi periculoꝝ multorū. Quibusdam enī videtur: ꝙ adeo debet cōfidere de virtute obedientie: vt pericula huiusmodi vincat et euadat. Attēdēs qꝛ Petrus virtute hmōi fretus atqꝫ suffultus super mare pedibus ambulauit: sicut legitur Mathei decimoquarto. Et beat⁹ Maurus sancti Benedicti discipul⁹ lōgo tractu super aquā simili virtute preditus cucurrit: verū priuilegia paucorum: siue iubentiū: siue obediētiū nō faciunt legem communē: quāmꝙ verū sit: qꝛ Petr⁹ omnipotētis domini virtute iubentis hec fecisse merito credēdus sit: ꝛ Maurus merito tanti patris iubentis virtute dei ab aquis sustentatus sit. ¶ Nobis autem videtur ꝙ in huiusmodi casu quē posuimus: si obtinere non potuerit monachus supplicationis instantia vt abbas mandatū huiusmodi reuocet: significare debet illud episcopo loci: ꝛ de ipso similiter si voluerit adhibere remediū: ꝛ munire se appellatiōe: qꝛ procuidubio grauatur manifeste. ¶ Nec videtur nobis ꝙ abbas et potestate vel officio suo possit huiusmodi pericula precipe. Potestatē enim illam dedit deus in edificationē: ꝛ nō in destructionē: sicut legitur secūde ad Corintheos vltimo: ꝛ iterū ibidem. Nō possum⁹ aliud aduersus veritatē: sed pro veritate. ¶ Q. si dixerit quis: qꝛ illa pericula incerta sunt: que dicit se timere monachus: periculū vero inobediētie certum est ꝛ euidēs: Respondem⁹: qꝛ non est verum. Non enī est inobediētia vbicūqꝫ non fit iussum: sicut nec iniustitia vbicūqꝫ non sit iustum: quemadmoduꝫ enim lapis non est iniustus: quāuis non faciat iustum siue iuste. sic nec iste monachus inobediens est. ¶ Ampli⁹. Ubi non habet quis potestatem imperandi: ibi non habet locum inobedientia: si eidem non paretur: ꝛ hoc nobis hic videtur: ꝙ non habet abbas auctoritatē vel potestatē tam periculosa imperandi. ¶ Et si quis diligētius consideret: non videtur abbas imperare vt abbas: hoc est vt pater et minister salutis: sed magis monachū exponere periculis: ꝛ tradere bestijs vitiorū et demonum deuorandū: vt hostis. Tolerabilius autē longe esset monacho illi sententiam excōmunicatiōis icurrere vsqꝫ ad expulsionē monasterij: ad quam si veniretur: necesse habet tunc vel iussum abbatis iplere vel ad aliud monasteriū se transferre: nisi per superiorē contra hoc remediū obtineret. Ubi vero dubitat subditus an id licitū an illicitum sit: quod iubet prelatus determinatū est: qꝛ parere debet iussui prelati. causa autem in hoc est: quoniā in huiusmodi dubijs ad consiliū prelatorum recurrēdum est et eidē standū. in hoc enim subditis prepositi sunt prelati: vt in huiusmodi cōsulant eisdem. Si tamen ea fuerit imperitia prelati: vt merito in talibus nō sit consulēdus ad prudētiorū consilia recurrendū erit.

F ¶ De ministerio vero qui scit iniquo iudicio condēnatum esse innocentē ad mortē: ꝛ iubetur eū suspēdere. non credimus ꝙ teneatur: immo potius mortem subire. Consiliū autēꝫ in hmōi casibus est, pcurare liberationē innocētū siue per retractationem sententiarū iniquarū quas hic scribere nō est pñtis ppositi: qd enim legitur Prouerbiorū. 23 Erue eos qui ducuntur ad mortē ꝛ eos qui trahuntur ad interituꝫ liberare ne cesses: ad omēs pertinet prout vnicuiqꝫ facultas talia faciendi a deo concessa est. Intelligimus autem hec de innocēter ad mortē tractis iuxta litteram: facultates autē liberandi itelligimus his

Uirt⁹ obedientie.

Priuilegia nō faciunt legē cōmunem.

Cōsiliū auctoris.

Nota.

Abbas vt pater.

Nota hunc locum pro tortoribus

Nota.

preces: potentiā: prudentiā: per quā interduꝫ caute occurritur malicijs. Cum aūt nulli obediēdū sit: nisi ppter deū: videlꝫ inquātū minister dei est: sicut legitur ad Ro. 13. Et hoc est dicere ratiōe ministerij: nulli ꝯtra deū obediēdū est: ꝛ si excesserit fines ministerij sui siue officij iubēdo: scꝫ ea q̄ ad officiū suū nō ptinēt: nō est necesse vt eis obediat: ꝛ h⁹ ē qd legitur sup illū Mat. 23. Que dicunt facite vbi auctoritas supplet: et cathedra quod est dicere ex officio seu magisterio. De principe vero qui habet iniustū bellū: si notorie aut manifeste iniustum est: videtur nobis ꝙ subditi non tenentur et ad exercitū in huiusmodi bello: neqꝫ iuuare eum in hoc. Si qui aūt de subiectis adeo potentes fuerint: vt possint ei in hoc contradicere et resistere credimus: ꝙ tenentur ad hoc: vt per eos reuelet multitudo nimiorū subditoꝝ ꝛ a pctō iniuste bellādi ꝛ ab oppressiōe qua cōpellatur ad illud. Hmōi ei pnceps furū est atqꝫ raptorū: cōpellēs subditos ad furta rapinas: incēdia: sacrilegia: homicidia: et alia innumera maleficia. Bello enī iniusto nō alia fiūt: quapropter si esset qui de eo iustitiā faceret: nō tanꝙ fur aut latro: nec tanꝙ incēdiarius aut sacrilegus: aut homicida tantū iudicādus esset: sed tanꝙ talis ꝛ insup tanꝙ ille qui oppressionib⁹ subditos suos tales esse cōpellit. Q. si dubiū est de bello: an iustū sit: iputādū ē pcerib⁹ si pncipē in pte ista seqnt anꝙ plenū discussum atqꝫ declaratū sit iustū eē bellū: ꝛ meli⁹ est eis viiniq oppssiōis ab hmōi tyrādo pati ꝙ fauere ipsi⁹ lichtati: ꝛ iniq agē cū ipso. Expediret aūt vt hmōi holsuaderet qꝛ nec deū hēret adiutorē: et qꝛ merito timēdū eēt ei: ne multitudo subditoꝝ in ipo discrimine ꝑlij ipm desererēt p eo ꝙ ꝯ deū ꝛ iustitiā ad bellādum eos cogeret: ꝛ qꝛ ei assisterēt nō ex corde vt sic deterit⁹ a tā ipio ausu desisteret. Jam ḡ diximus tibi iustitiā ꝛ ptes ei⁹ ꝛ opatiōes ei⁹ duas ꝛ plibauim⁹ tibi qōnes aliquas que sunt circa eas. Reliqua scolasticis disputatiōibus relinquentes.

¶ De tēperantia incipit dicere post tractatum de iustitia: ꝛ primū de vocabulo ipso: qꝛ tēperātia a tēperando dicta est: qua attemperantur que nimia sunt ꝛ preciduntur. Deinde ad eius species descēdit multas subtexens questiones.

TEmperātia vero ipsa nominatione sua innotescere potest tibi vtcūqꝫ: nominatur vero a tēperamento quo quod nimis est preciditur: ꝛ hoc i his que corpi nostro seruiunt. ¶ Huiusmodi pma est in vsu mulierū: vbi virt⁹ tēperantie omnē vsum alienarū precidit solum vsuꝫ vxoris concedēs. et in illo etiam superfluitatē: ꝛ vehemētiam non patitur: ppter quod dicit Augu. qꝛ vehemens amator vxoris proprie adulter est: pcedit enī ista vehementia vsqꝫ ad extorsionē voluptatis: et vsqꝫ ad violētiam nature: ꝛ vsqꝫ ad inquirēda incētiua luxurie: ꝛ vsqꝫ ad feditates innominabiles: ꝛ vsqꝫ ad abusiones etiā abominabiles: ita vt vxor nō vt vxor: sed tanꝙ meretrix. Nec vt vas in sanctificatiōe ꝛ honore possideatur: sed in passiōe desiderij: ꝛ vt vas execrāde turpitudinis habeatur: sicut docet Apostolus in quarto pme Thessaloñ. ¶ Secūda pars est in vsu ciborum ꝛ potuū: circa quā duo vitia sunt notissima: videlicet gula siue commessatio: que in vsu ciborū: et ebrietas que in vsu potuū: qui vterqꝫ magis abusio est. ¶ Tertia in vsu eorum: quib⁹ corpora nostra protegūtur. Et horum alia sunt vestimenta: alia habitacula. Horum autē duorum dicitur vsus intēgans

E

Nota etiaꝫ hoc.

D

Nota.

J

Nimius amor vxoris adulteriū ē

Gula.

Ebrietas.

et nimius luxus: ꝛ inuenies in genere hominū quosdam ita deditos apparatui vestimentorum: vt ꝛ vestimētis annexorum: qualia sunt fibule: anuli: cinctoria lacune: vt nullū aliud bonum vel amare vel etiā cogitare videantur. Inuenies alios nō minus speciositati et magnificētie domorum deditos sicut dicit Seneca. Reuias pce et edifices luxuriose. Quod quidem multi faciunt.

Castitas prima pars temperātie

¶ Prima igitur species seu pars tēperātie castitas a castigādo rebellionē: ꝛ petulantiā carnis: que cū eousq; inualuerit: vt etiā cōiugale remediū non querat sed abdicet sāctimonia vocatur. Unde ꝛ sanctimoniales vocātur mulieres sancte: que ita omnem voluptatē libidinis a se abdicauerunt: vt etiā nuptias amore celestis sponsi reliquerint. Accidit ergo castitati sanctimonia esse: qm̄ iam ex hac perfectione sanctimonia ꝛ est et dicit. Similiter accidit ei eē virginitatē ex itegritate carnis siue porte carnalis. Sicut enim dicit apostolus in ii. prime ad Cor. Uirgo si nubat nō peccat: impossibile eni est aut aliqua virtus amittatur nisi p peccatum.

B

Nota bene

¶ Si ergo virgo nubat: ꝛ nupta debitū coniugale marito reddat: nō propter hoc amittit virtutē qua prius dicebatur virginitas q̄re remanet ea virtus i illa post contractum matrimoniū. Sed reuera desinit ꝛ vocari ꝛ esse virginitas. Sicut ipsa mulier desinit et vocari ꝛ esse virgo. Uirginitas eni nomen est ꝛ ab accidente impositum virtuti castitatis vt diximus: quēadmodum ꝛ virgo. Nec seq̄tur. Hec mulier habebat virginitatē ꝛ modo nō habet virginitatem: ergo amittit virginitatē. Quemadmodū nō sequitur. Iste habebat scutum albū: et modo nō habz scutum albū: ergo amisit scutuz album. Si eni scuti albedinē solum amisit et denigratū fuerit. Ueruz est

Similitudo aperta.

Iste homo habebat scutum album: et modo nō habet scutum album non tamen amisit scutum album vel nigrum: quia nullius coloris scutum amisit. Expressius autez simile videtur de illo q̄ habebat taurum: et fecit ipsum castrari iuxta rusticanam intelligentiam. Habebat taurum et modo nō habet taurum: non tamen amisit taurum. Si mulier et āte nō habeat bouem: et modo habet non tamen propter hoc bouem acquisiuit. Idem enīz est: ac si diceretur hanc det castitatem cuz integritate carnis: et modo non habet castitatem cum integritate carnis: cum coniugale debitum reddiderit non tamen amisit castitatem cum integritate carnis nec etiam sine integritate.

L

Sobrietas secunda pars temperantie.

¶ Prima ergo pars vel species vel ramus temperantie castas nominatur et continentia. Secūda nominatur sobrietas siue abstinentia et opponitur ista virtus duobus viciis prenominatis. Nec mirum si vna virtus opponitur duobus viciis aut etiam pluribus. Quemadmodum enim sanitas mētis est vt supra diximus virtus: et quemadmodum equalitas quedam. Una autem sanitas opponitur omnibus egritudinibus et vna equalitas omnibus inequalitatibus. ¶ Tercia vero que opponit generalit luxui non habet nomem determinatum apud nos. Frugalitas ei: ꝛ parcimonia in victu tātū videnī esse: et ad victualia solummodo respicere.

Frugalitas et parcimonia.

Modestia.

Quarto non irrationabiliter addiderunt quidam: ꝛ vocant eam congruentissimo nomine modestiam. Ista est que moderatur incessum: et totum motum corporis ipsum: similiter et vocem. In huiusmodi enim quidam immoderati sunt ꝛ incōpositi vt nō moueri voluntarie tanq̄ homines: sed magis ferri inordinata exagitatiōe videantur: qui vero composite et decenter in his se habent modesti vsualiter vocantur. Quattuor ergo erunt vel rami vel partes virtutes temperantie: ꝛ vsus earum videtur esse circa ea que corporis sunt vt diximus. Q. si quis dixerit q̄ omnis virtus media inter duo vicia que sunt secundum superfluitatem et indigentiam debet esse temperantia quemadmodum dispositio media inter calorē nimiū ꝛ nimiū frigus tēperantia est duorum illorū. Respondemus: q: temperātia secundū intentionē presentē circūcisiua est excessuū in quatuor rerū generibus iuxta quattuor eiusdem partes vel ramos: ꝛ illa sūt propria materia ipsius opationum.

Temperantia large de omni virtute dicitur.

Nemo autē dubitare debet: quin nomē temperantie dicatur secundū largā intentionē ipsius de omnibus virtutibus que sūt medietates inter superfluitatē ꝛ indigentiā. Quia profecto vitia huiōi distemperantie quedā sūt ꝛ excessus mali. Uerūtamen virtus tēperātie maxime videt resecatrix supflui incōptum superfluū: propter qd̄ dixisse videt seneca: quia temperātie est facere: ne quid nimius subaudis sit in sermonibus aut operibus nr̄is in materiis preiominatis. Q. si dixerit quis: q: in cibis et potib⁹ potest esse nimis et parū siue superfluitas et indigentia. Quemadmodū eni cōtingit aliquem interdum nimis comedere vel bibere: ita ꝛ parū ꝛ nimis iusto vel debito. Quidā eni ieiunāt vsq; ad euacuationē capitū: ꝛ vsq; ad eam debilitationē corporis: q̄ eos ad alios sāctos labores ꝛ sacras exercitationes impotentes efficit ꝛ ineptos.

M

In quo potest dici iuxta verbū Senec. quia virtus tēperātie. id est abstinentie i casu huiōi prouidet et efficit: ne quid nimis sit: vel in comedendo: ꝛ vtrūq; precidit supfluū siue nimiū: et ad hoc habet oculū intentionis sue per se: nō vt qd̄ parū est de cibo suppleat: sed vt qd̄ est nimium afflictione ieiunij precidat. Qd̄ ergo supplet tibi diminutio seu paruitas vsq; ad debitā mēsuram: consequens est: ꝛ comitans abstinentie intentionez seu temperantie abstinētialis: precisio vero nimietatis ab afflictione et debilitatione carnis per ieiunium per se finis est proximus et intētio imediata tēperātie istius: ꝛ hoc videtur Seneca sensisse in verbis p̄missis.

Seneca.

Nota.

¶ Q. si dixerit q̄d ē est dicere ne sit nimis in paruitate cibi: sed ne magis sit nimis in afflictione carnis ex paruitate cibi: qd̄ est: ne sit indigentia i cibo: et ideo hoc intendit temperantia sicut et illud. Respondemus: quia nec hoc per se intendit temperātia scz ne sit i nimis puitate cibi: sz magis ne sit nimis in afflictione carnis ex paruitate cibi. Temperantie enim interioris: intentio esse videtur castigatio carnis atq; repressio per moderationē cibi: ꝛ potus: ne immoderatio effrenem illam faciunt spiritūq; rebellem. Nemo dubitat quin hoc intendat omnis vir abstinēs per abstinentiam temperantialem vt ita loquamur.

N

Abstinētia.

¶ Sūt enim et alie abstinētie: quedam enim abstinentia iustitia est vindicans dei iniurias et cōtumelias in carne nostra: et quedam est sāctitas sanctificans corpora nostra per ieiunium: et quedam iterum est obedientia per quam non aliud intendit abstinens seu ieiunās: nisi obedire statutis ecclesie dei. Sunt forsitan et alie. Nolumus autem immorari in huiusmodi: quoniam ad alia festinamus: cōtēti vt apiam⁹ tibi vias aliq̄s exercitationū ꝛ dem⁹ tibi occasionē maiora ꝛ sublimiora videndi in his.

Epilogus

Iā igr̄ ptrāsiuim⁹ de septem donis: de duode

cum fructibus: de octo beatitudinibus: de quatuor cardinalibus virtutibus pauca dicentes de his pro amplitudine ac profunditate ipsorum: multa aliis reseruantes.

Non potest bene summari propter varietatem et multiplicitatem rerum de quibus disputat.

Post hec tentauimus inuestigare et stabilire numerũ virtutuz siue donorũ siue gratiarũ: quibus spiritus dei ornat celos: id est celo ipso celestiores animas sanctoruz: an dona vero an virtutes: an gratias eas vocemus tu ne curaueris propter causas quas diximus. Jaz igitur numerauimus tibi et nominauimus quinq; virtutes apprehensiuas: que sunt sicut quinq; astra micãtia celum serenissimũ: vis siue virtutis nostre intellectiue sua luminositate illustrãtes. Harum prima fides est cuius vtilitatẽ et necessitatẽ in capitulo speciali de illa patefecimus: et hec etiã idipsũ licet via altera faciemus. ¶ Dicimus igitur: q2 cuz sit nobis deo seruiẽdũ siue viuendũ: necesse habemus vel ipsum vt cunq; cognoscere: et hec ipsa q̃ diximus similiter videlicet q eidẽ nobis seruiendũ est atq; viuendũ. Impossibile enĩ manifestũ est omnino ignoto a

Quinq; virtutes apprehensiue.

O quoq; seruiri. Impossibile similiter est aliquẽ ad seruitutẽ alicuius sponte accedere sponteq; illaz suscipere nisi cui aliquo modo huiusmodi seruitutez nouerit deberi sz neq; nosse cuiq; possibile est: nisi ei q̃ talia de ipso nouerit: ꝓpter que illi seruitus huiusmodi debeatur. Accedẽtibus igitur ad dei seruitutẽ eamq; suscipiẽtibus necesse est deũ nosse et insup talia de illo ꝓpter q̃ merito sit ei in seruitute hmõi seruiendum. Hmõi autẽ noticiã fidẽ vocauimus et vocamus: qua scilicet creditur deũ esse: tantusq; talis cui merito hmõi seruitus debeatur: necesse etiaz est vt ista sic credãtur: vt ipse modus credendi seruitus vel seruitiũ sit nõ contumelia aut iniuria illius cui seruiendũ sit: cum ipsa hmõi fides caput sit et fundamentuz hmõi seruitutis: hec est religiose: et q̃ grece latria dicitur. ¶ Ex his igitur declaratum est tibi: q necesse est fidem hmõi esse non solũ in deo seruientibus sed etiã in accedẽtibus ad ipsuz: sicut dicit Apostolus in .xi. ad hebreos. Credere ei inquit oportet accedentẽ ad dñm: quia est: et inquirentibus se remunerator sit. ¶ Radix autẽ euidẽtissima p se: et cuius ignorantia gladio et igne exterminanda est: illa est: quam posuimus videlicet: quia deo seruiendum est ac viuendum: et hoc ab vnoquoq; qui ad hoc potens est vel idoneus est per naturam: quod dicimus

Fides.

Latria.

P propter paruulos mõriones et furiosos vel aliter inuisibili impedimento prohibitos. ¶ Ex hac radice seq̃tur euidenter vt ostẽdimus fidem esse i deo seruiẽtibus vel ad eius seruitutẽ accedẽtibus. Declaratũ est etiã per eandẽ radicẽ: eam esse de necessitate huius virtutis ita vt ea remota remoueatur et huius: cũ ipsa caput et fũdamẽtũ sit huius seruitutis q̃ vera religio nominatur. ¶ Hac aũt stabilita videlz fide: facile est stabilire prudẽtiaz. Quis ei nõ videat in huis necessariã eẽ prudentiã: q̃ sibi cõmissa et ad honorẽ dñi dispẽsẽt: et in illis ad lucrũ dño negociẽt. Si in huis dñoꝝ tpaliũ tpalis req̃ritur prudẽtia: ne p cõtrariũ id est imprudentiã bona dominoruz dissipent: et per prudẽtiã ea conseruẽt et multiplicẽt: et hoc vel fructu vel essentia: quanto fortius in dei huis prudẽtia spiritualis requirit: vt bona eiusdẽ vel in se vel i aliis etiã eis cõmissa cõseruẽt honorifice et lu-

Prudentia seruientibus est necessaria.

crose dispẽsẽt: p quã põderare numerare et mẽsurare nouerint sibi ꝯmissa et acq̃rẽda: q̃cq̃d maiori honori sit dño. Quid magis placiũ: q̃d magis lucrosũ. Del de ipsa negotiatiõe manifestũ est q ipsa est que per se stabilit prudentiã istam. Quare sic manifestũ est Q quia negociatores nos esse oportet sine dispẽdio rerũ nobis a deo cõmissarum: nostriusq; innumerabilibus periculis: necessaria est nobis valde prudentia. Ipsa enĩ est proprium lumẽ: quo dispẽsationũ et negociationũ et obsequiorũ officia illustrãtur atq; reguntur. propter hoc est tam crebro .mathei .xxv. et luce .ix. De prudẽtia seruoꝝ in negociationibus rememoratio fit. ¶ De dono vere scientie fallacias et deceptio falsorũ bonorũ et etiã verorũ prout tetigimus supra: fidẽ plenissimã facit: dũ innumerabiles inuoluit. Ab hmõi enĩ fallaciis et deceptionibus non est effugiuz absq; lumine reuelante ac detegente illas. Non est inq̃ in adulta etate diu hic viuẽtib⁹. ¶ Est et alia tenebrositas non parũ perniciosa mortalib⁹ q2 vera et magna bona nobis abscũdũt: falsis et modicis bonis illudẽtib⁹ nobis. Delicie sicq̃dẽ et diuitie R presẽtes honores: glie potentieq; falsi noĩs: se p veris ac magnis bonis oculis mortaliũ vetustate originali caligantiũ. Pro veris inq̃ ac magnis bonis se ingerũt atq; amore suo oẽs capiũt donec luminositate doni istius: hmõi caliginositas diffugeẽ. Nõ est igit necesse necessitatem tam salutaris luminis: vel alia radice: vel aliis ꝓbationibus astringi: cum manifestũ ac patentissimũ sit tenebrositate cõtraria capi totum genus humanum: captiuari: et in eterne mortis perditionẽ trahi. Hac enim tenebrositate creature dei i odiũ hominũ facte sũt: et in tentationẽ anime: et in muscipulã pedibus insipientium. Hmõi muscipule fallaciã detegit lumẽ istud hoꝝ laqueoruz vinculorum nexus: virtus huius luminis aufecat et disrũpit: immo vbicũq; illuxerit: ad splendorem eius vt somnũ euanescunt. ¶ Donũ vero intellect⁹ stabilit per ipsos modos loquẽdi imo loquelas varias seu liguas: quibus deus et bñplacita sua et nobis salutaria quodãmodo loquit. Quid autẽ a nobis magis necessariuz aut salutare q̃ intelligere dei beneplacita: et nostre saluti necessaria: propter qd legitur Prouerbioꝝ .xiiii. Acceptus est regi minister intelligens. Qualiter enĩ diuine volũtati obedire poterit: qui eã non intelligit. Preterea omnia signa omnia mysteria: oẽs figure inutiles erũt absq; hmõi dono: sicut docet apostolus prime ad Corĩ. xiiii. dicens. Si venero ad vos linguis loquens: qd prodero nisi vobis loquar: aut reuelatione: aut scientia aut ꝓphetia: aut doctrina: et alia hmõi multa de hoc in eodẽ capitulo legunt. ¶ Donũ vero cõsilii necessitas occurrendi pculis in nũerosa fide idubitata necessariũ esse manifestũ facit de quib⁹ multa supra diximus. Tu autẽ attende: q2 radices et principia ꝓbationũ solũmodo causa breuitatis ibi aperuimus. ¶ Si quis autẽ dixerit q quemadmodum quinq; sũt lumina sẽsus corporalis naturalis: ita debent esse sensus spũs: id est intellectus quinq; lumina gratuita: vel quẽadmodũ sunt quinq; lumina interiora naturalia in aĩa hũana videlicz imaginatio virtus estimatiua: mẽoria rõ et intellect⁹. Ita debẽt esse intellect⁹ quinq; lumina interiora gratuita: volẽs per hoc statuere quinq; lumina supradicta rethoricam magis suasionẽ et coniecturã debilẽ allegat nõ phisicã: aut theologicã ꝓbationẽ adducit. Tu autẽ

Donum scientie necessarium.

Nota.

S

Donum cõsilii.

Nota.

attende in his et inuenies q ea que diximus veritatem habent subnixam firmis radicibus: et armatam validis probationibus. ¶ Iam igitur stabilita sunt quinque lumina apprehensiuarum virtutum: que sunt fides prudentia: donum intellectus donum scientie et donum consilii: de quibus manifestum est q sine eis nec religiose: nec laudabiliter viuitur. Sine fide enim nec religiosa vita: nec dei seruitium inchoatur. Sine prudentia vero: nec laudabiliter et seruiri vel sine detrimento atque dispendio bona eius dispensari vel fructuose negociari manifeste impossibile est. Sine dono vero intellectus q multa necessaria atque salutaria ipsamque salutem multipliciter adiuuantia lateant aperte patet: mysteria scripturarum formas sacramentorum et alia signa intelligibilia intuentibus. Dono scientie vero quibus illusionibus ac deceptionibus falsorum minimorumque bonorum pateamus. Similiter et malorum nulli intelligenti dubium est. Donum vero consilii non habentes quot et quanta pericula ineuasibiliter circundent et obsideant soli norunt quibus est data videre illa. Ex his igitur apparet necessitas simul et vtilitas quinque huiusmodi luminum: hoc est virtutum apprehensiuarum.

Nota.

Multa pericula ex carentia consilii.

¶ De affectibus et affectiuis virtutibus seu motiuis acute et ingeniose disputat: explicans vias per quas nobis earum stabilimentum possibile efficitur.

Ffectiuarum autem seu motiuarum virtutum stabilitio quantum nobis videre datur: non est nobis possibilis hic nisi per vias quas dicemus. Harum vna est et prima per res ipsas a quibus et in quas sunt motus earum et inter illas deus primus et quoniam ex necessitate aliquo modo naturaliter agente in animas nostras non est possibile esse motus nostros vel affectiones nisi tria genera: et vno trium modorum: aut ei in ipsum sunt secundum ipsum: hoc est ratione eorum qui eius sunt per se: et hec tria sunt sicut fas est tibi numerum cogitare: horum primum est bonitas absoluta et pura. In quam et a qua mouemur motu siue affectione amoris: amoris dico gratuiti purissimi et rectissimi. ¶ Secundum est suauitas in vltimo delectans atque reficiens et cetera huiusmodi operans in animas nostras ad similitudinem et proportionem corporalis cibi de quo in precedentibus multa scripture testimonia posuimus: sicut est gustate et videte quoniam suauis est dominus. Et illud. Ecclesiastici .xxiiii. Spiritus meus super mel dulcis: et hereditas mea super mel et fauum. Et iterum. Qui edunt me adhuc esurient: qui bibunt me adhuc sitient. Et iterum in psalmo. Quam magna multitudo dulcedinis tue domine: et iterum. Memoriam habundantie suauitatis tue eructabunt. Propter hanc refectiuam dilectionem: et delectabilissimam refectionem dictum est Exodi. xxiiii. Comederunt et biberunt et viderunt deum israel. Quod si de corporali refectione intelligeretur: superuacue prius dictum videretur. Tertium est magnificentissima gloria seu dominantissima illius maiestas ad quam et a qua cum datur nobis eam digne cogitare seu considerare: mouemur honore seu veneratione. Tres ergo sunt affectiones nostre in ipsum secundum ipsum: videlicet amor: et hec est in eum inquantum bonitas siue bonus. Secunda esuries seu sitis quas pro vna reputamus cum ipsa delectatione refectionis sue: et de his dicitur in psal. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te deus. Similiter et illud. Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum. De refectione vero vtraque dictum est illud. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Si quis autem dixerit: quia pulchritudo etiam eius est secundum seipsum Respondemus: quia delectatio in ipsum ex pulchritudine ipsius visus spiritualis est: id est virtus nostre intellectiue: quemadmodum delectatio ex pulchritudine corporali visus ipsius corporalis est siue secundum illum. Quod si adiecerit: quia amor est in illum ex pulchritudine siue secundum pulchritudinem Iuxta quod legitur. Sapientie. viii. Amator factus sum forme illius, Quemadmodum enim pulchritudo corporalis amorem gignit intuentibus eam naturaliter. Sic et incomparabiliter fortius pulchritudo illa ita intuentibus illam amore sui generabit. Respondemus tibi: quia nichil prohibet amorem esse in quantum est pulchritudo: cuius aspectus vt dicit Augustinus nobis promittitur et amor. vnde amator maxime videtur esse pulchritudinis inquantum pulchritudo: sicut apparet ex .viii. Sapientie. Amator factus sum forme illius. Et iam diximus in precedentibus quia amor huiusmodi quedam species amoris est: et vocauimus eum amorem venditum precio scilicet voluptatis. Nihil autem prohibet pulchritudinem bonitatem esse sed per solum visum cognoscibilem In tantum igitur est bonitas inquantum conueniens affectui nostro: hoc est inquantum mouens ad coniunctionem sui virtutem nostram motiuam. Bonum enim proprie est sicut declarauimus in tractatu singulari de bono et malo: quod est per se motiuum nostri affectus: et hoc per coniunctionem siue vnitionem que vnitio non est nisi amor. Malum vero econtrario: videlicet quod est motiuum nostri affectus et hoc ad diuisionem et elongationem ab ipso. Quare sicut creator bonus est delectabiliter in vltimo secundum aspectum spiritualem ratione pulchritudinis sue: sic est ex ipso et in ipsum amor huiusmodi. Et sicut est beneficus in vltimo largitatis et effluentie. Sic ex ipso est amor et in ipsum naturaliter: quem diximus supra naturalem. Et sicut est bonus in semetipso in vltimo gratiositatis. Sic est ex ipso et in ipsum: amor gratuitus etiam naturaliter propter hoc q huiusmodi amorem rectissimum gratis: et dono infundit iuxta beneplacitum omnipotentis voluntatis sue. Tres igitur species amoris sicut supra diximus sunt: ex ipso et in ipsum naturaliter: hoc est quantum est de natura sua et nostra: nisi nostram naturam originalis aut aduentitia corruptio impediret. Iam igitur numerauimus tres species affectiuarum virtutum que sunt in deum secundum ipsum: hoc est ratione eorum que habet per se. Per se enim est bonus quolibet trium prenominatorum bonorum in vltimo per se saporus in vltimo suauitatis per se precellens in vltimo eminentie et altitudinis. Et propter hoc sunt in ipsum et ex ipso amor sapor siue sapientia siue saporabilitas: honor seu veneratio. Quartam vero affectionem pariunt beneficia ipsius in nobis: et hoc nominatur proprie gratitudo: cuius operatio propria vsitate vocatur actio gratiarum. Quintam vero et sextam operantur eiusdem bonitas: et mala nostra quodammodo: videlicet timorem et spem. Timorem enim penenobis incutiunt mala nostra: que vel iam fecimus: vel credimus nos fecisse: aut etiam an ea fecerimus dubitamus. Timorem autem offense mala que nobis insidiantur quodammodo nobis incutiunt: licet vterque istorum timorum dei donum sit et principaliter ab ipso tantum. Non enim tanta bona efficere sufficiunt mala nostra quod inde manifestum est: quia nisi omnino mala cessauerint: videlicet in patria: neutra istorum timorum erit. Septimam affectionem similiter operatur non quidem dei bonitas vt bonitas: sed magis sapientia lucidissime et iugiter intuens omnia sic

Affectus nostri in deum.

Vide.

Bonum.

Malum.

x

Gratitudo.

Timor dei.

cat dicit apl's ad hebreos. Non est vlla creatura in-
uisibilis conspectui eius: oia enim nuda sunt et aper
ta oculis eius. Similiter et Ecclesiasti. xxiij. Omnia
(c) videt oculus eius: et iterum. Oculi dñi multo plus
lucidiores super solē circūspicientes omnem viam
hominū et profundum abyssi: et hominū corda intu
entes in absconditas partes. Et alia similia de hoc
Boetius. multa legis in ipo textu scripture Boetius autē in
fine libri sui. Magna inquit est nobis indicta neces-
sitas probitatis nisi dissimulare velimus: cū omnia
Pudor. agamus in oculis iudicis cuncta cernentis. Pudo-
rem istū id est virtutis istius motuꝫ incutiunt nobis
mala nostra: vt large accipias mala: ita ꝙ etiā dimi
nutio bonorū nostrorum maluꝫ intelligatur. Nescit
ei erubescere qui sola mala sua erubescit et defectū
diminutionēqꝫ bonorum non erubescit. Sicut ei tur
pe est male agere ita et nō bene agere et minus bene
Verecundia quid. agere ꝙ deceat vel oporteat. ¶ Q; si quis dixerit qꝛ
pudor non est alia affectio a timore pro eo ꝙ seneca
dicit qꝛ verecundia est iuste reprehentionis timor.
¶ Rñdemus ad hoc duobus modis. Primum qꝛ ve
recūdia cum ab eo quod est vereri expresse dicta sit:
non aliud est verecūdia ꝙ verentia seu reuerentia.
Reuerentia autē non aliud ꝙ timor reuerentie. Ve-
(d) rum qꝛ pudor fuga spiritualis est quēadmodum et
timor idem videtur esse pudor et timor. Verū scien-
dum est tibi qꝛ primus ac nobilissimus timor fuga
est pene et inquisitor euasionis ab illa. Secūdus au
tē timor est offense et inquisitor declinationis ab il-
la: et vt verū dicamus. ¶ Timor pene declinatio est
pene: declinatio inꝙ spiritualis. Similiter et timor
offense. Finis autem vtriusqꝫ tutum est sed primi ti-
moris tutum a pena: secundi vero tutum ab offensa.
Timor autem reuerentie sic fuga est sed magnitudi
nis aut altitudinis: hoc est ab illa. Finis autem hu-
A iusmodi motus propria paruitas aut depressio est.
Nota. Nihil enim aliud est reuereri magnum aut altū ali-
quem quam consideratione magnitudinis aut alti-
tudininis ipsius inter proprie paruitatis ac inferi-
oritatis limites resilire. Ex quo accidit interdū tan
ta coāgustatio quibusdam atqꝫ depressio: vt in con-
spectu sapiētū vel parū aut nihil se scire sentiant et in
cōspectu eloquentiū pene elingues efficiātur. Quē
admodū accidit moysi. Exodi quarto vbi dixit moy
ses ad dominum. Ex quo locutus es ad seruum tu-
um: impeditioris et tardioris lingue sum. Simile est
et illud Trenorū tertio. Ego vir videns pauperta-
tem meā in virga indignationis tue. Est eni virga
indignationis dei: hoc est ex flagello altitudinē atqꝫ
magnitudinem diuine potentie cōsiderans pauper
tatē suam: id est paupertatem et inferioritatē defe-
Erubescentia. ctūqꝫ omnimodum clare vidit et sensit. Erubescentia
vero siue pudor est fuga aspectus siue visus et decli
natio ab illo. Finis autem hmōi fuge absconsio est
siue latibulum: siue nō apparitio eius qđ videri fu-
giebat. ¶ Quia ergo motus determinantur distin-
Motuum diuersitas guntur et diuersantur penes terminos et plagas: ma
nifestū est quattuor istos motus: videlicet timoris
pene: timoris offense: timoris reuerentie et pudoris
siue erubescētie diuersos esse motus diuersitate essē
tiali atqꝫ specifica. Quare et principia eorum simi-
li diuersitate diuersa esse necesse est: ab alio eniꝫ ad
aliud mouet pudor ꝙ timor secundū vnamquamqꝫ
B specierū suarū pnominatarum. ¶ In vniuerso igitur se-
Septē affe- ptē sūt affectiōes in deū: tres qdē in ipm sm ipm: vi

delꝫ honor amor et sapor vt ita dicam⁹. Quarta pu ctiones in deum.
re ex būficijs q̄ ab ipo sūt velut redūdātie ex ipsis in
illū: et hoc noiatur vsitato vocabulo gratitudo. Quinta
in ipꝫ ex occasiōe malorū nostroꝝ videlicꝫ timor sm
duas species suas pmas. Mala eni nostra sūt et pec
cata et offense in deū. Sexta vero pudor vt diximus
qui mouet ab aspectu siue intuitu ipsius dei ad lati
bulū siue ad nō apparationē feditatum nostrarum:
qđ latibulū cōfessionē siue reuelationeꝫ ipsarū sepe
nos meminimus noiasse. Septima vero spes est ve
nie liberationis et gratie: cuius motus nō est sine oc-
casione malorū nostroꝝ sicut supra tetigimus. Ne-
mo eni sperat a deo veniaꝫ nisi culpe quā agnoscit.
Nemo liberationē nisi a malo: vel in quo est: vel qđ
sibi iminere cognoscit. Nemo gratiā nisi qui defectū
propriarū viriū ad placenduꝫ ac seruiendū eideꝫ co
gnoscit. Spes aūt retributionis et glorie nō videtur
habere occasionē a malis nr̄is: cū ex bonis meritis
magnificētissimaqꝫ dei bonitate solūmodo: et nullo
modo malis speretur eterne mercedis retributio.
Verū mala nostra nō nullaꝫ dant occasionē diuinis Nota.
promissionibus. Torpor eni noster et pusillanimi-
tas: remissioqꝫ et tepiditas excitantur animantur ro
borantur ac tenduntur magnificentia diuinarū pmis-
sionū sicut psal. dixisse videtur de seipso vbi ait In-
clinaui cor meum ad faciendas iustificatiōes tuas
in eternū ppter retributionē. Quēadmodum enim
quondā populuꝫ hebreorū allexit et attraxit ad cul
tum suum deus pmissionibus temporaliū: et cōmi-
nationib⁹ contrarijs conuertit ab idolatria et alijs
Promissio temporaliū quid signet. malis. Sic et populū euangelicū alliciendū et attra
hēdū dixit pmissionib⁹ eternorū. vt quos dei amor
et bonitas sincera ad dei cultū per seipas gratis nō
inducerent. saltē magnificentia pmissionū celestiū
alliceret et quodāmō mercaretur. Nec dubiū ē sacras
scripturas frequētantib⁹ et intelligentibus pmissi
ones illas temporaliū figuras fuisse pmissionum
istarum. Si quis vero dixerit: quia timor reueren-
tie non aliud est ꝙ honor. Respondemus: quia in-
dubitanter erat cum honor euidēter motus i deum
sit inquantū honor. Timor vero reuerētie ab eo est
non soluꝫ sicut auctore: qꝛ de hoc nō agitur: sed etiā
sicut termino. Reuerentia eni est sicut secessus imo
sessio spūalis et datio loci: qua maioribus cedi et da
ri locus cōsueuit. Quēadmoduꝫ eni videntes maio
res nostros cedimus eis et damus locū eis. coangu
stantes nosipsos corporaliter seu literaliter. Honorā
tes aūt ad eos quos honoramus: et in eos poti⁹ spi-
ritualiter mououemur. Nec contradicimus nobis
ꝙ dicimus septē istas affectiones. id est virtutes af
fectiuas in deū esse intelligētes velut terminū: cum
dicamus aliqꝫ esse ab ipso velut termino: qm termi
nuꝫ intelligimus large videlꝫ determinatiuuꝫ qđ est
C qꝫ. Cum eni qui timet dicimus esse terminuꝫ timo-
ris non in quem est finaliter: sed in quē est vt ita lo-
quamur materialiter pro eo ꝙ determinat qdāmō timorē
cū d: timeo deū: termin⁹ ei i quē finaliterqꝫ mot⁹ ē
illud ē cui⁹ acqsitio p se itēdit. Quapropter eo acqsi-
to cessat. Quoniā igitur necesse est oēs affectiones
que in deum sunt affectiones inꝙ rectas aut esse in
ipsum propter ipsum: hoc est sine cōparatione be-
Nota. neficiorū aut cum comparatione beneficiorum: et
hoc iterum duobus modis. videlicet: aut cum occa
sione malorū nostrorū aut sine occasione: et sine occa
D sione propter beneficia gratitudo. Cū occasione ve-

ro timor spes et pudor ut diximus: honor vero amor
et sapor in ipsum secundum ipsum. Mala vero nostra
non nisi in tribus generibus inveniuntur: videlicet
culpe pene defectus. Manifestum est septem affecti
onis sive septem affectivas virtutes nostras posse
esse in deum cum mala nostra non dant occasionem
nisi tribus: beneficia vero per se nisi uni. Considera-
E tio vero ipsius dei per se non nisi tribus. ¶ Quoni-
am autem res que preter ipsum deum sunt. Aut nos
ipsi sumus aut propter nos facta sunt: aut a nobis fiunt: ne
cesse est omnes affectiones nostras in ista tria genera rerum ca
dere videlicet vel in nos vel in ea que propter nos fa
cta sunt vel in opera nostra cadere: et in parte ista non
seperamus nos ab angelis quia virtutes eedem pene

Fides.

omnes sunt nobis et angelis. ¶ Non enim alie sunt vir
tutes aut naturales aut gratuite angelorum quam no-
stre nisi pauce quales sunt fides spes que apud eos
locum non habent. Ubi enim lucidissima est ac presen-
tissima cognitio: non est locus fidei ubi autem res ip
sa presens non est locus spei sicut dicit apostolus. Quod
enim videt quis quid sperat. Similiter et videre per
speculum et in enigmate non convenit glorie future
sicut dicit apostolus in xiii. i. ad chorin. videmus nunc per
speculum et in enigmate: tunc autem facie ad faciem.
Et iterum. Nunc cognosco ex parte tunc autem sicut
et cognitus sum. Forsitan autem sunt et alie virtutes
.s. dona quas gloria patrie propter earum imperfe-
ctionem non patitur: sicut est timor offense: qui usita-
te vocatur filialis similiter et timor inicialis. Cau
sa autem huiusmodi in istis duabus virtutibus est i
F mixta omnino timori securitas. In tuto enim erimus
et a pena et ab offensa: cum alterutra earum multitu

Adverte.

dine status illius glorie attingere impossibile sit. Pri
mum igitur nobis inquirendum erit hic: quas affectio
nes in nos invicem habere debeamus. Quia igi-
tur affectiones quas res ipse sunt: et a rebus ipsis impri
muntur diversitatem rerum ipsarum et numerum secun
tur. Necesse est numerum rerum secundum speciem sive
statum sive dispositionem secundum quam grative sunt affe
ctionum: eundem esse quam et rerum sive dispositionum
huiusmodi et quoniam rem unam contingit in esse multorum
statuum sive dispositionum talium necesse est in unam
eandem rem sive ex illa multas esse huiusmodi affe
ctiones. verbi gratia. Quoniam unus et idem homo.
et homo est: propter quod et debetur ei ab unoquoque ali-
orum dilectio: et princeps aut prelatus est: propter quod debe
tur ei honor reverentia et obedientia et subditus est: propter
quod debetur ei eruditio disciplina et defensio: et interdum ad
versarius veritatis propter quod ut ita dicamus debetur ei con-
tradictio: interdum miser vel spiritualiter vel corporaliter: propter
quod debetur ei miseratio: si facultas adsit etiam subventio et
ipsemet omnium aliorum socius est ad minus natu

Nota.

re. Interdum autem et fortune quandoque autem gratie: pro
pter quod debentur ei fides veritas et equitas. Fortu
ne autem societatem large intelligimus: ut etiam in bel
lo: in negociatione: in mensa: in itinere societas ista
intelligatur. Interdum sanctus est non tantum sanctita
te gratie gratum faciente: sed sanctitate sacramentali
propter quam etiam si sola esset debetur ei venera
tio: et prophanatione elongatio. Vides ergo quan-

Multitudo et varietas affectuum.

ta multitudo et varietas bonarum affectionum diri
tur in eundem hominem ex multitudine seu varieta
te statuum atque dispositionum ipsius: licet autem
ita diximus non ignoramus quin eruditio corre-
ctio et defensio possint esse ex una et eadem affectio-
ne: et etiam ex diversis sicut ex charitate possunt es
se per se vel ex pietate sola: vel ex zelo vel ex iustitia
tanquam ex debito officii pastoralis ex omnibus istis
simul: ex solo etiam honore dei omnes possent esse.
Debes etiam scire: quia non intelligimus per hec quod
diversitatem dispositionum huiusmodi sequatur diversi
tas affectionum: quemadmodum ostendimus de ap-
prehensionibus et maxime in tractatu de fide. Sed
revera diversitas affectionum est: quoniam affectio-
nes omnes motus sunt et ex necessitate secundum diversita-
tem terminorum qui sunt: ut supra diximus a quo et in
quem. Quemadmodum motus pietatis est in lenien
dam sive tollendam miseriam alienam: motus iusti-
tie in reddendo quod suum est alii. Motus benivolen-
tie in alienum bonum vel augendum vel conservandum et
defendendum. Motus zeli in tollendam prohiben
dam dei contumeliam: et ad hunc modum de aliis.
Motus fidelitatis et veritatis contra fraudem atque
mendacium que indubitanter ambo sunt partes iniu-
stitie et iniquitatis: et ad hunc modum se habet de aliis.
Quia igitur motus diversi sunt ex necessitate: quo-
rum fines diversi erunt ex necessitate principia eorum
immediata diversa principia et eadem remota possunt esse
diversorum motuum eadem etiam contrariorum motuum. Hoc enim quoniam

Nota.

motus licet diversi sint vel etiam contrarii: in hoc saltem uni-
untur quod uterque eorum: vel quilibet si plures sunt duo
bus: via est ad acquirendum finem: cuius acquisitio
per eos intenditur: verbi gratia. Cum aliquis intendit ut
largus appareat: vel de largitate laudetur: manife
stum est ipsum interdum furari rapere vel alias ma
le acquirere: et sic acquisita largiri. Licet ergo con-
trarii motus sint rapere et largiri: tamen in hoc uniun
tur: apud huiusmodi homines quod utrumque via est ad finem id
est vanitatem glorie quam intendit: utrumque enim propter
huiusmodi finem facit. Sed hic amor vane laudis: prin-
cipium remotum est ad utrumque naturaliter. Principi
um enim propinquum et immediatum rapiendi avaritia
debet esse sive cupiditas: aut odium sive ira in eum
qui sic damnificatur.

¶ Eandem rem tractat: sed summari et in argumen
tum contrahi sequentia nequeunt. Quare videat sigil
latim omnia diligens lector et notet accurate omnia
que sunt singularia: atque ita suos affectus optime re
gere discet si voluerit.

His autem ita se habentibus facile est tibi
videre: et numerare rectas affectiones que
sunt: vel esse possunt hominum invicem vel G
in alterutrum. Ostendimus autem hec eti

Vis concupiscibilis sex affectionum capax.

am tibi alia via: et diximus: quod vis nostra concupiscibi
lis non est susceptibilis nisi sex affectionum que sunt
amor et odium: dolor et gaudium fames spiritua-
lis atque satietas sive fastidium: et hanc famem non
intelligimus nisi desiderium: contrarium autem de
siderio non invenimus nisi satietatem atque fastidium
sive abhominationem. Nisi quis dicat privationem desi
derii contrariam eidem. Et de amore iam expedivi
mus nos: quia virtus est secundum unamquamque tri-
um specierum suarum. Verumtamen amor qui est in
quodcunque aliud propter deum: ex eodem habitu amo

Bene.

ris est: ex quo est motus amoris in deum. Generali-
ter enim motum in finem: et motum in viam propter finem
ex eodem primitivo motivo esse necesse est. Amor
ergo in deum: et in homines propter deum idem ha
bitus est. Eodem modo se habet et de honore quo in
vicem nos honoramus propter deum: similiter se habet et de

pudore si i aliquo casu hoc reperiri posset q erube-
sceret qs intuituz hominuz propt intuitum dei. Affe
ctio igitur amoris in nos inuicem nō auget prescri-
ptum numerum affectiuarū virtutū. Similiter neq
honor. ¶ De odio autem questionē habet an virtus
H
Questio de odio.
sit alia q amor. Neq eni contrarietas multiplicat
disciplinam neq sensū. Eadem quippe disciplina q
cognoscitur sanuz et que sani sunt cognoscitur egrū
et ea que eius sunt. quomodo ergo nō eodem habitu
quo amatur alterum contrariorum odietur et reli
quum. Similiter eadem virtute sobrietas et sumit
cibus ad necessitatē: et abstinetur a superfluo quo-
modo ergo non eadem virtute amabitur alterū con
trarium: et odio habebitur reliquū. Preterea cum
eodem gustu sapiat alterum contrariorū et desipiat
reliquum. appetatur alterum et eijciatur reliquum
vel repudietur. Quomodo ergo erit quod nō eodez
habitu amoris amplectetur alterū contrariorum et
fugietur reliquum. Preterea ex eodem pncipio mo
tus voluntarij exeunt motus cōtrarij scilicet in sur-
sum et deorsum: et in ante et retero: dextrorsum et si-
nistrorsum. ¶ Amp. Ponamus q ista nō habeat ni
Nota.
si habitum amoris ad aliquod bonū: et nullum ha-
beat habitum ad contrariū siue sit possibile siue im
possibile. Querimus qualiter iste se habebit ad cō
trarium predicti boni cum sit manifestum quia non
amabit ipsum sed neq indifferenter se habebit ad il
lud cum amet eius contrarium: vel odio igitur ha-
bebit ipsum vel amabit illud? Nō amabit autem il-
lud cum amet eius contrariuz odio ergo habebit il
lud. Cū igitur non sit apud eum aliushabitus circa
alterutrum huiusmodi contrariorū q amor erit ex
necessitate istud odium siue odire ex amore habitu
quo amat eius contrarium. Nō est igitur necessari
us alius habitus q amor positus proter odiū con-
trarij eius quod amatur. ¶ Et hoc quidem multis
I visum est predictis rationibus. Veritas autem ecō
trario se habet vt nobis videtur quod enim alteruz
contrariorum ex altero naturaliter sit impossibi-
le est: quare impossibile est ex amore esse odium vel
ex odio amorem. Similiter ex eo quod est amare nō
erit odire aut econuerso. ¶ Amplius. Si ex amore
esset odiuz oporteret ex necessitate similiter ex odio
amorem esse et non esset dignius: vt esset solus habi
tus amoris propter amare et odire q vt esset solus
habitus odij propter eadem. Diximus igitur: quia
reuera duo habitus boni sunt causa autem i hoc est
Quia quemadmodum in rerum vniuersitate inue-
niuntur diligēda vel propter se vl propter aliud sic
et odienda. Et sicut quedam diligere precipimur le
ge dei sic et quedam odire Vitia enim et peccata p
se et propter se odienda sunt: et si nulla lege precipe-
Vitia odienda.
retur: nullus honor inde sequit. Et expresse vtrum-
q habitum posuit qui dixit Iniquos odio habui et
legem tuam dilexi. Nec tamen passioni boni odij q
de habitu ipsius se laudasset: et quasi iactasset pro-
pheta: nisi et hanc virtuosam: et illam esse virtutez
agnosceret cum dicebat. Nonne qui oderunt te do-
mine oderam et super inimicos tuos tabescebam?
Perfecto (inquit) odio oderam illos et inimici facti
sunt mihi. Q si dixerit quis: quia si odium esset vir
tus esset actus eius lege preceptus. Respondemus
quia lege preceptum est: sicut testatur veritas. Ma
thei quinto. Audistis inquit: quia dictum est anti-
quis: diliges proximum tuum: et odio habebis ini-
micum tuum. Expresse autem dicitur Ecclesiastic.
nimis odio execrationum. ¶ Amplius. Cum odire
et persequi vitia et peccata sit actus per se laudabi
lis et bon9 erit ex necessitate p se alicui9 vtutis amo
ris aūt non potest esse p se: quare erit vtutis: q odiū
est vt diximus. ¶ Amplius. Cū ad hoc teneat vnus
Nota.
quisq: videlicet odire vitia et peccata: et hoc consi
tetur vniuscuiusq intelligentis cor tanq scriptū in
seipso naturaliter. Hoc autē lex diuinissima est: qre
hmōi actus lege diuina est preceptus. ¶ Amplius.
Amor vitiorū et peccatorū est vitium per se: quare
eius cōtrariuz est virtus per se: et hoc vtiq nobis ita
esse videtur. Q autē videt quibusdā qd ex amore
alicuius boni est etiaz odium contrarij. Verū est eo
modo quo dicemus. Quia cum aliquis amat aliqd
ex ipso amore dispositus est: vt cū imaginatus fue-
rit contrariū imprimatur ei odiū in illius: et vt mo
ueatur odio i illud. Sed hmōi odium nō est ex amo
K
re per se: immo per actionē contrarij vt diximus: et ve
rum est: q ad amare et odire est vnus habitus: sed
remotus est: qui nec est amor nec odiū: immo est pri
or vtroq: et vocatur simpliciter bonitas de qua psal.
Bonitatem et disciplinā et scientiam doce me. Et q
nominatur in quito ad Galathas inter dolorem fru
ctus spiritus vnus. Hanc bonitatem vocat Augu.
Bonitas.
dulcedinem cordis qua malitiam non admittit nec
sustinet immo persequitur. Quemadmodum et bea
tus Bernardus malitiam vocat amaritudinem cor
dis qua bonum ei amaratum est et inimicū. Ex hac
enim bonitate et ad amplectenda bona paratum: et
ad eijciēda cōtraria: ex hac ergo bonitate sūt amor
bonus et odium: et hanc bonitatem doceri: non ē ni
si eam habere vel recipere. Similiter et timorez do
mini: et generaliter virtutes non docentur nisi obti-
nendo et operando. Quemadmodū igitur calidum
est ex quo per se fluit calefieri in cōtingētia recepta-
cula: et resistentia atq repugnatio in frigida: sic bo
num cor qd ad bona et mala similiter se habet. ¶ Dif
L
Bonitas et benignitas differunt.
fert autē inter bonitatem et benignitatem: quia p-
prie benignus est qui prouocatus ad iram et odiuz
ipsum prouocantez diligit et ita sonat vulgariter be
nignus: et hoc est qd dicit Grego. super illud aposto
li in. xiij. prime ad Cor. Charitas patiens est beni-
gna est. Patiens est inquit grego. vt malos toleret
benigna est vt etiam quos portet amet: et ppter hoc
qui dixerunt: quia benignus quasi bene ignitus di-
citur dixerunt sub hoc itellectu: vt bene ignitus cu-
ius ignem bone dilectionis aqua tribulationis nō
extinguit nec minuit. ¶ Si queratur quis sit propri
Questio.
us mot9 siue opatio bonitatis istius? Dicim9: q fa-
cilitas siue promptitudo ad bonū quodcūq admit
tendum sustinendum faciendum: et malum quodcū
q declinandum repellendum psequendum. ¶ Q si
M
dixerit quis: quia sufficiūt ad hoc particulares ha-
bitus verbi gratia Castitas sufficit ad bona q sūt ca
stitatis et ad mala contrarij: et ita de alijs. Superua
cue igit est ista bonitas que est vniuersalis. Respon
demus: quia idem posset dicere de scientijs vniuer-
salium vniuersalibus. Non enim superuacua est sci
entia quinti geometrie: per quam vniuersaliter sci-
untur quanta que in magnitudinibus vniuersaliter
ibi demonstrantur: licet eam particulariter siue spe
cialiter de numeris in arithmetica: et de continuis
quantitatibus in geometria eadem doceantur.
Multum enim inter se esse simpliciter paratum ad

omne bonum: ⁊ contra omne malum vt diximus ex
habitu vno radicali et vniuersali et isse paratum ad
Epiloga-tio supradi-ctorum. aliquod bonū pticulare ex habitu ꝓprio pticulari
ad aliud: hec enī bonitas mirabiliter deo assimilat
possessores suos immo vnit atqꝫ cōcordat. ¶ Si vis
autē nosse bonitatē istam cōsidera voluntatē alicu-
ius qui nō nouit multa de beneplacitis dei: sꝫ est pa-
ratus velle quicqd agnosceret deū velle: et ex nūc vult
et fieri: et facere voluntatē dei per oīa. Quis aude-
at dicere istā volūtatē: ita bonā: ita rectam vt in nul-
lo a regula diuine volūtatis discordātem diceret su-
peruacuā esse: licet enī nulla subsequeretur particu-
laris boni volūtas particularis. Et ista sola est hu-
iusmodi vir bonus ⁊ rectus. Nisi quis forte dicat
qꝛ cum huiꝰ volūtate posset ipse velle in particula-
ri qđ deus nolet: verum nec illud obstat quin veruꝫ
Nota. sit qđ dictū est: quia iste hac volūtate sola absqꝫ ad-
iutorio cuiuscūqꝫ voluntatis particularis esset bo-
nus et rectus deoqꝫ acceptus: ⁊ si in hoc statu disce-
deret ab eodē magnifice coronandus foret: aliis aūt
particularis volūtas mali nō potest esse aut mala
moraliter: cum ista aut etiam ex se: sic enim disposi-
tos ⁊ sibi cōcordes errare non sinit misericors deus
vnctio enī docet eos de omnibus sicut prime cano-
nice Johannis. ij.

¶ De reliquis affectibus eodē modo disputat
et quedā dubia nectit suo more ⁊ soluit.

N Dolor et gaudium

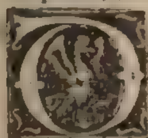

E dolore vero et gaudio questionem
habeo non facile determinabilem vtrꝫ
passiones tantum sint: an etiam virtu-
tes. Si enim passiones tantum sūt cū
passionibus omnino nō mereri nec de-
mereri possimus sicut in sequētibus
declarabimus superuacue dolēt penitētes de pecca-
tis suis inaniter lugent ea: qđ nō soluꝫ contra catho-
Penitudo interior. licam ac verificā doctrinā est: sed etiā contra naturā
per quā innatū est nobis condolere dolētibus: ⁊ fle-
re cum flentibus: sicut docet apostolus. xij. ad Ro.
¶ Preterea penitudo iterior que reuera: aut reuer-
sio est animarū ad deū: aut pars reuersionis nō mo-
dica. Quid est nisi dolor pro peccatis cōmissis: sed
et inuitatiōes per ꝓphetas nobis facte ad luctuꝫ ⁊
ad planctū: qđ erūt cum luctus ⁊ plāctus misericor-
diā apđ deū nō mereantur: si enī radix quiuisqꝫ ē do-
lor nichil habet meriti neqꝫ ramus operis. Inuitat
autē deus ad hec: sicut testatur ysaias. xxij. In die in-
quit illa vocabit dominus deus exercituū: sꝫ ⁊ ipe
Jeremias in. ix. desiderat et querit fontē lachryma-
rum his verbis Quis dabit capiti meo aquas ⁊ ocu-
lis meis fontē lachrymaruꝫ. ⁊ plorabo die ac nocte
interfectos filie populi mei. Scđm hoc qđ est qđ di-
cit in pmo treno. Idcirco ego plorās ⁊ oculus meus
deducēs aqās: sed ⁊ dauid dixit. Exitus aquarū dedu-
xerūt oculi: qꝛ nō custodierūt legē tuā. vt qđ hec si do-
lor et luctus meritum non habent. Preterea quali-
ter nūerauit apostolus gaudium inter alias virtu-
tes in quinto ad galatas: videlicet inter. xij. fructus
¶ Amp. Si gaudium non est virtus: vt quid opus
eius in precepto est: ⁊ tam crebro precipitur sicut in
Nota. psal. Exultate iusti in domino: ⁊ apostolus in quar-
to ad phylip. Gaudete in domino semper. iterum di-
co gaudete. ¶ Amplius. Gaudendum esse et dolen-
dum de quibusdā scriptum est naturaliter in corde
hominis: quare habitus ex quibus est gaudere ⁊ do-
lere. vt gaudendum dolendum est virtutes sunt.

¶ Amplius. Circa gaudere ⁊ dolere sūt rectitudo ⁊
peccatū laus et vituperiū quare virtꝰ ⁊ vitiū sūt ex
quibus cōtingit illa esse ¶ Amplius. Contingit male
gaudere et bene: ⁊ laudabiliter: ⁊ vituperabiliter ne-
cesse est esse vitiū et virtutem: quibus quandoqꝫ de- O
prauantur quādoqꝫ rectificentur. ¶ Amp. Qualiter
ex frequēter bene gaudere nō generabitur habitus
virtus. Similiter et ex frequēter male gaudere vici-
um. Similiter ⁊ ex frequenter male dolere. Rñdemꝰ
in hoc quia reuera virtutes sunt dolor et gaudium
cū nomina habituū accipiuntur. Et est gaudiū istud
pene continua serenitas cordis ex ꝑsentia inhabitā-
tis dei: quaꝫ non obnubilat siue obscurat etiā aduer- Nota de multiplici gaudio.
sitas ⁊ illud est propue vnus đ fructibꝰ. xij. ⁊ de hoc
dicit apls in quarto ad Philippen. Gaudete in do-
mino semp ⁊c. ¶ Et scitote quia gaudiū spei et gau-
dium charitatis ⁊ gaudiū patientie longe altera sūt P
ab isto: nec est virtus que gaudium suum nō habeat
hic annexū sicut ⁊ in futuro gaudium. Sicut enī ve-
re scriptū est Prouerbiorū. xxi. Gaudiū ē iusto facere
iudiciū: ita et casto facere qđ castitatis est: et ita de
aliis ⁊ hoc etiam dicit Aristoteles. sicut supra expo-
suimus. Gaudium enī spei đ futuris bonis est gau-
diū vero charitatis de honore dei: gaudium patien-
tie de salute proximorū. Gaudium vero de ipa tribu-
latione est: propter qđ dixit dauid: virga tua ⁊ bacu-
lus tuus ipa me consolata sunt. Nō dixit ex ipis spe-
ro vel acquireretur mihi cōsolatio. Similiter ⁊ Job
locutus est. vi. dicēs. Et hoc sit mihi cōsolatio vt af-
fligēs me dolore non parcat. Gaudium vero aposto-
lorū de quo legitur Actuū quinto. Et illi quidē ibāt
gaudētes a conspectu cōcilij quoniam digni habiti
sunt pro nomine iesu contumeliam pati. hoc enim
poterat esse dupliciter: vel ex hoc ꝙ ad communionē
christi passionum quasi ad communioneꝫ calicis vel
cyphi regū recepti sunt. vel pro eo ꝙ tam nobili con-
gressu sine conflictu atqꝫ victoria digni habiti sunt.
¶ Attende autem quod et istud gaudium quod dixi-
mus fructum spiritus: in plerisqꝫ viris sanctis inue-
nies quorum vultus semper hylares et iocūdi. Cui
aliquid simile videri potest habuisse socrates. De
quo dicit. Seneca. Quia vxorem habuit scortatricē Risus.
⁊ filios scortatores quinquaginta passus tyrannides
nunꝗ risit: nunquam frontem mouit. ¶ Et scito quia
risus non est exuberantia gaudij istius. Est enīꝫ gau-
dium istud res seuera: que in risū non dissoluitur. In
eo enim est verum quod dicit Seneca ad lucillum. Q
Crede inquit mihi gaudium verum res seuera est.
¶ Scito autem quia similiter et dolor iste qui et do-
num luctus et gratia lachrymarum vsitate vocatur
quantumqꝫ vehemētia increscat: quantacunqꝫ ama-
ritudine mentem affligere videatur non sine dulco-
re aut gaudio nunꝗ est: propter quod dicit salomō
prouerbiorum. xiiij. Cor quod cognouit amaritudi-
nem anime sue: in gaudio eius nō miscebatur extra-
neus. Et inuenies generaliter in viris sanctis
vultus eorum nunꝗ gratiori serenitate splendere ꝗ
cum gratia compunctionis corda eorum amarica-
uerit ⁊ lachrymis ora perfuderit. De quo experien-
tia faciet tibi plenaꝫ fidem. Dolor enim ex huiusmo-
di dono suauissimus est ac iocundissimus: admirā- R
deqꝫ spūalis refectionis. Similiter et lachrime dul- Nota.
cissime sunt que ex illo fonte profluxerunt. Neqꝫ cōtra-
ria sūt ⁊ huiꝰ gaudiū ⁊ huiusmōi dolor gaudiū di-
co fructꝰ ⁊ hoc ē qm̄ nūꝗ iocūdiores inuenimus int vi,

essentia dicit esse in libro ecclesiasticorum dogmatum.

D Quattuor aūt relatiōe seu officijs de quo supra fecimus mentionē: et nō est dubiū: quin amore illo recte viuitur et hoc est ꝑpter duas causas. ¶ Primū: quoniā ipsa est dirigens et regulans voluntatē ⁊ rectitudinē vel vt regulā diuine volūtatis. ¶ Secūdo qꝛ huiusmodi amori tota vita subiecta est: ⁊ totā habet in potestate ⁊ ꝑpter hoc totam trahit post se: et totam sequi facit diuinā voluntatē. Hoc autem facit imperio et potestate vt diximus. imperat eniꝫ vi rationabili studere: cogitare miracula: reuoluere libros ꝑpter pellendos errores ⁊ dubietates: ⁊ ignorantie tenebras: hoc ergo modo est dirigēs atqꝫ rectificans ipam vim rationabilē: cum ipa in cōcupiscibili solūmodo sit: et adhūc modū se habet de alijs. Quemadmodū enim et paterfamilias qui bene preest domui sue vna rectitudine seu vna voluntate bonitatis omnē vitiorum et peccatorū tortitudinē ⁊ omnē maliciā in tota familia sua corrigit: et hoc solo imperio. Sic et virtus hec quā diximꝰ in tota familia operum seu operationū nostrarum cum domui cordis nostri seu mentis prefuerit: omnē tortitudinem vitiorū exterminat et corrigit ⁊ ad normā rectitudinis reducit: quēadmodū etiaꝫ bonus ac fidelis magister: multis ac diuersis ꝑposit operarijs: carpentarijs: videlicet cemētarijs: fabris ferrarijs: et aurificibus: omniūqꝫ opera suo imperio regit dirigit: et ab eis omnē tortitudinē et alia vitia ꝓhibet ⁊ auertit. Sic et charitas omnibus viribus ⁊ mēbris aīe humane: et mēbris etiā nostris imperans velut vniuersis multiplicibus operarijs imperās: nichil tortitudinis aut alterius prauitatis in opibꝰ eoruꝫ esse permittit: et rectitudo vite quā exposuimꝰ indubitāter ad hoc ꝯcordat. sic eni rectam nulla alia virtus efficit vitam nisi charitas. ¶ Quoniā autē vita hic cōuersatio intelligit. Conuersatio autē quattuor habet partes: videlicet cogitatiōes: affectiōes: locutiones: operationes: merito quis intelligat virtutem esse qua recte viuitur. Hoc est quacūqꝫ parte vite: hoc est cōuersationis recte agitur quod est dicere: qꝛ virtus est bona qualitas mētis: qua quacūqꝫ parte huiꝰ vite recte viuitur: videlicet qua vel recte cogitamꝰ: vel recte afficimur: siue mouemur interius: vel recte agimus exterius: vel recte loqmur non quidē rectitudine grāmatice: sed morali: cui ꝓprie oppositum est vitiū seu peccatū. Nō ergo pro toto conuersatione vita ibi accipiēda est: sed cōmuniter: quemadmodum et predicat per hoc verbum viuit: viuit enim ⁊ viuere cōmuniter dicit: qui quacūqꝫ parte tēporis viuit: eodē modo recte viuit: qui quacūqꝫ huiusmodi quattuor partium recte viuit ⁊ est rectitudo ista: qua a regula diuine legis seu rectitudine non discordat: cui rectitudini scdm eundem Augustinū oppositū est peccatū sic ab eo diffinitū. Peccatum inquit est dictū vel factum vel cupitum contra legem dei: hoc est cogitatio vel affectio: factio vel dictio contra legem dei. cupitū eni pro duobus accipit: hoc est pro cogitatione: et affectione. ¶ Per hec ergo que dicimꝰ solute sūt ꝑmisse qōnes. Non eni sequitur si hac virtute recte viuitur qꝫ alie quantū ad recte viuendū sugflue sint vel inutiles duabus de causis. Quoniā vnaqueqꝫ efficit suū recte viuere vt diximꝰ: et si nō esset necessaria aliq̄ alia virtus ꝑpter hoc recte viuere quod ista efficit: esse tamen necessaria propter suū recte viuere quod ipsa efficit: vt diximus. Alia etiam de causa: qꝛ multipliciter mutuo se inuicē adiuuāt virtutes in operationibus suis: sicut apparet in exemplo manuum ⁊ oculorū quod posuimus. Oculi enim manus operantes multipliciter adiuuant: ⁊ multipliciter adiuuātur ab ipsis vt ostendimus. ¶ Debes autē reminisci eorum que diximꝰ tibi de rectitudine: ⁊ attendere qꝫ rectitudo scdm vnam intentionē contraria est errori sine peccato: ꝑpē quod dicit Aristoteles qꝫ circa sensum sunt rectitudo et peccatum: ⁊ ista rectitudo vel essentia est vniuscuiusqꝫ virtutis vel comitās illam. Rectitudo vero extensa inter duo extrema absqꝫ exitu ab alterutro eorum nō est nisi virtutes: que vel voluptates sunt vel nō sine volūtate siue amores: aut non sine amore. ¶ Debes etiam scire: qꝛ extrema huiusmodi virtutum nō semꝑ sunt deus principium: ⁊ deus finis. sed interdū ipse operās est alteruꝫ extremorū: deus vero reliquum. Operatio autē recta similiter et intentio que ab operāte ⁊ intēdente extenditur in deum finē sicut prediximus: hoc est propter gloriam vel honorē ipsius aut beneplacituꝫ. Virtꝰ ergo gratitudinis operationes suas ⁊ intentiōes ī deum extendit velut principiū et auctorē: huius autem virtutis quinqꝫ sunt operationes: de quibus in sequentibus loquemur. ¶ Quod sequit in premissa diffinitiōe beati Augustini: videlicet qua nemo male vtitur verissimū est ex necessitate. Cum enim virtus sit principiū ⁊ causa atqꝫ radix per se omniū bonorum vsuū: qui ex quibuscūqꝫ rebus elici possunt: nullatenus abusionē siue malū vsum sui ꝑ sꝰ sustinet ¶ Preterea cum oīs abusio ⁊ omnis malus vsus peccatum sit: manifestuꝫ est impossibile esse: quēqꝫ virtute aliqua male vti: hoc enim esset virtute male agere seu peccare. ¶ Ampliꝰ. Cum oīs virtꝰ bonitas sit vt diximus: ⁊ rectitudo nihil aliud esset virtute male vti: qꝫ ex bonitate malū vsum elicere: ⁊ ita ex bonitate male agere: ⁊ ex rectitudie distorte. Male autem agere ⁊ distorte: hoc est malum esse siue distortum: quare virtuti male vti esset tandē bonitatē malum esse: ⁊ rectitudine distortum. ¶ Quod vero dicit alibi Augustinus: qꝛ timor seruilis est bonum quo nemo bene vtitur: non est contrariū: quia timor huiusmodi ⁊ si bonum dei datū sit: non tamen est virtus: et hoc est qꝛ licet mala declinari faciat: id est vitari peccata: non tamen hoc facit bene id est laudabiliter: imo seruiliter et brutaliter: videlicet solo metu fere. ita enim occupat animū ⁊ intētionē timētis: vt oculos cordis ad solam pene euasionē habeat. Quemadmodū canis videns erectū baculū contra se solo metu illius a cibo absterretur: ⁊ quemadmodū fur: qui videns custodes armatos furari non audens ab illo metu solo custodū auertitur. Similiter et quemadmodū nauigātes volentes exonerare nauem vt imminentē tempestatē euadant: merces suas in mare proijciūt: sic huiusmodi hoīes sarcinas peccatorū proijciūt videntes imminere tēpestatem futuri iudicij ac demersionē suam in profundum infernalis abyssi. Quēadmoduꝫ igitur canis in premisso exemplo non agit abstinenter nec fur in secūdo innocēter: nec huiusmodi nauigantes in tertio exēplo largit: sic oīno seruiliter timētes ex huiusmodi timore nichil agunt bene nichil laudabiliter. Quod vltimo sequit in eadem diffinitione: videlicet quā deus in homine sine homine operatur. Videtur nō cōuenire oīi virtuti. Primū qꝛ peccatas

Margin notes, left column:
Virtꝰ vna.
Charitas.
Silitudo.
Charitatꝫ laus.
Quattuor partes conuersatiōis humane.
E
Petiti qd.
Cupitum.
F

Margin notes, right column:
Nexus virtutum.
aristoteles.
G
Discutit diffinitiōeꝫ virtutis.
Timor seruilis.
H
Silitudo.
Nota.
I

virtutes et impetratas oratióibus/lachrimis: ieiu
nijs: et alijs exercitationib⁹: non sine homine videt
deus in huiusmodi operari. Non solúmodo coope
rantur preparãtes ꝛ habilitãtes se ad perceptionẽ
Meritũ cõ grui. earum: sed etiam vidẽtur eas aliquo genere meriti
promereri: videlicet merito qḋ meritũ cõgrui vsua
liter vocatur. Alioquin quid esset quod dicit Grego
rius. Interim fac quicquid boni potes: vt de⁹ illu
stret cor tuũ ad penitẽtiã. Isido. vo dicit: qꝛ castitas
iterno gemitu impetratur. ¶ Ampli⁹. Quid est di
cere sine homine? aut hoc est dicere sine merito ho
minis: aut sine cõparatione ipsius siue adiutorio.
sine merito non: qꝛ interdũ etiaꝫ per meritũ ꝓpriũ:
sed congrui vt diximus. interdũ etiam per meritum
condigni: sicut dicit alibi Augustin⁹. Quia stepha
nus prothomartyr oratiõe sua qua dixit: dñe ne sta
Questio bona. tuas illis hoc peccatũ. cõuerti paulũ obtinuit. Q;
si dixerit: ꝙ sine homine: ibi itelligit id est sine com
paratione quid erit igitur conatus ꝛ preparatio qui
bus peccatores intendũt et veniã et gratiam impe
trare. Nunqḋ frustra ad dei dona se pparãt? ¶ Am
plius. Qui fenestrã aperit: imo qui obstacula ap
tionis tollit ingressũ luminis siue illumiatione do
mus illius nõ cooperat: et qui accedit ad lumẽ nũ
quid illuminatiõi sue non cooperat? ꝛ etiam ipi so
li ad illuminationẽ huiusmodi perficiendã. Simi
liter ꝛ qui accedit ad ignẽ nunquid sue calefactioni
nõ cooperat? ꝛ ignis simil'r ad hmõi operationẽ. et
iste similitudines conuenientissime sunt: cũ virtutes
sicut lumina sol ꝛ calores. Sol vero intelligẽtie ꝛ iu
sticie christ⁹ dñs ex. 5. Sap. et. 3 Malachie. Respõ
demus in hoc: qꝛ intelligendũ est in homine: hoc est
non per ipm. qḋ autem hic dicit de premissis meri
tis et operatiõibus. Cause itaq; sunt merita hmõi
et operationes: ac preparatiões ꝛ etiam merita. vn
de cause sunt per quas virt⁹ efficiat aut tribuatur:
sed sine quibus non fieret attribueret. Causam aũt
Causa efficiens. per quam aliqḋ fit vocamus efficientẽ: instrumẽtũ
et mediũ deferens actum efficiẽtis ad id in quo pn
cipaliter intẽditur: sicut aer mediũ est deferens lu
men ad extremũ illuminabile ꝛ calorẽ nonnunꝙ ad
ad principale calefactũ: ꝛ adiuuat per mediũ istru
mentũ agens siue efficiens. In largitione autẽ vtu
tis atq; affectiõe homo in quo virtutem de⁹ opera
tur deũ operantẽ non adiuuat: quia neq; eius adiu
torio omipotentis creatoris virtus indiget cũ non
minus sine hmõi preparatiõibus et operatiõibus
sepissime tribuat virtutes ꝛ infundat: sicut apparet
in paruulis baptizatis qui nec se ad illas preparãt
nec vllomodo cooperant. ¶ Si quis autem querat
ad quid valent hmõi conatus ꝛ preparatiões faciẽ
Questio. tibus? Respõdemus: qꝛ mora in peccato ꝛ negligẽ
R tia querẽdi remissionẽ et gratiam vel peccata sunt
vel circũstantie peccati: que adiuuante dei iusticia
aduentũ gratie non patiũtur: ꝛ gratie obsistũt sicut
merita: non tamẽ deum adiuuant contraria eorũ: q
adiuuari non indiget: aut ex his: aut fortior aut co
piosior est ad prestandã remissionẽ ꝛ agẽdam. Sed
quodãmodo locum ꝛ quẽdam occasionẽ dat miseri
cordie dei: vt ampliora prestet que istas preparatio
nes et conatus predonauit: et vt breuiter dicamus
se adiuuat non deum qui hmõi preparatiões facit.
nec est simile de sole ꝛ igne: quoniã eorũ operatiões
per potẽtias eorũ non influũt: nisi in pparata: sicut
diximus. Operatiões vero diuine p eius omipotẽtiã

etiam in pparatos ꝛ in non pparatos influũt ꝛ pene
trant iuxta solum beneplacitũ suũ. Si quis vero ob
iecit: qꝛ per ministros atq; per misteriũ sacerdotuꝫ
sanctificat deus sacramentũ ꝛ virtutes in eis ac do
na gratiarũ operat. Idem respõdemus ꝙ prius: qꝛ
sine sacerdotibus ꝛ ministerio eorum eadẽ. Nec mi L
nus libere aut potenter: nec minora operat omipo
tens deus: cum eius bñplacitũ fuerit: ꝛ hoc sine sa Nota.
cerdotibus ꝛ ministerio eorum. Uerũtamẽ sicut di
ximus de ꝓprie pparationis negligẽtia ꝛ contẽptu
ita dicim⁹ hoc de negligentia sacerdotũ ꝛ ministerij
eorum: qꝛ occasionẽ dant iuste seueritati dei qua ne
gligentes: seu contemnẽtes sacros ministros ꝛ mi
nisteriũ eorum in peccatorũ suorũ fecibus derelin
quit. Quemadmodũ contrarie solicitudo ꝛ venera
tio occasionem dant largissime misericordie dei: vt
eos in quibus sunt: immo quib⁹ illa prerogauerit:
respiciat ꝛ visitet donisq; gratiarũ suarũ ꝛ virtutum
illustret. ¶ Apparet etiam tibi ex his verbis nouis
simis diffinitionis istius: qꝛ nec virtutes naturales Nota
nec consuetudiales hic diffinire intẽdit Augu. Na
turales quideꝫ propter hoc: qꝛ illis plerumq; male
vtũtur homines: quẽadmodũ visu: auditu: intelle
ctu: memoria in quib⁹ vltra ꝙ oporteret abũdam⁹.
Cõsuetudiales vero p hoc a dicta diffinitione exclu Cõsuetudi
sit: qꝛ ꝛ si deus illas operetur: non tamẽ sine homie: nales virtu
quoniã in multo labore ꝛ frequẽtia operum homi tes nõ sine
nis generãtur: sicut supra exposuimus non subito ꝛ homine pa
gratis: ꝛ desuper infundit. ¶ Debes autem scire de rantur.
hmõi cooperatiõibus: qꝛ ꝛ si fiant alicui virtuti vel
dono: non tamẽ omibus: ꝛ hoc est quoniã i ipo actu
orationis seu cuiuscũq; alteri⁹ operatiõis qua vir
tutes querũtur non mouet orans aut operãs moti
bus nisi paucis. Omes autẽ virtutes sine quib⁹ nõ M
est salus eidem: tũc ĩfundũtur cuꝫ directe ꝛ per se nõ
cooperet: nisi illis quarũ motib⁹ similes habet seu
propinquos. Quẽadmodũ etiam aliquod desideri
um placendi deo: sile est alicui ex desiderijs que ꝓ
cedunt ex charitate: ꝛ aliquod amare deũ. similiter
multũ simile est atq; vicinũ ei amare qḋ est ex chari
tate. simil'r ꝛ quoddã credere est: simile ei credere qḋ
est ex fide virtute. Cũ ergo orando vel operãdo mo
uetur hmõi motibus: merito cooperat ꝛ pparat se
ad hoc vt infundant ei virtutes ille: sicut enim ꝓpin
quat: siue vicinat motib⁹ illarum per hmõi motus.
sic ꝛ illis: qui cuꝫ in generali vel orat: vel operat vt
deus largiat ei dona: quib⁹ ei placeat ad omes vtu
tes quibus deo placere cpotet gñaliter se prepat. N
¶ Cardinales autẽ quasdã virtutes nominant sacri Uirtutes
doctores: videlꝫ prudentiã: iusticiã: temperãtiã: for cardinales
titudinẽ: aliqua ex trib⁹ causis quas dicemus: sicut quare.
nobis videtur harũ prima est: qꝛ tota vita humana
circa eas voluit: ꝛ ab eis operat: et si ab eis exierit
vel ab vna earum necesse habet cadere vel in parte:
vel in toto: quẽadmodũ hostiũ se habet ad cardies
suos. tota vita vero ista velut hostiũ est quo vita bea
ta nobis aperit cũ bona fuerit: claudit vero cum il
la mala fuerit. Bona eni vita psens ingressus est in
illam ꝛ tota ex his cardinib⁹ pendere ꝛ portari vide Celi cardi
tur: quemadmodũ hostiũ a cardinib⁹ suis. Secũda nes quattuor.
est: qꝛ cardines celi quattuor toti mũdo inferiori su
pereminẽt: ꝛ ipsos celestes motus determinãt et li
mitant: vnde ꝛ plage scḋm eos in celo distinguntur:
videlicet oriens: ꝛ occidẽs: septentrio: ꝛ meridies.
Sic iste quattuor virtutes in sublime vite nostre in

sereno et claro velut in quoddã celo supereminente
totam vitã bonã continẽt. luminant distingũt: ꝛ quẽ-
admodũ a prenominatis cardinib⁹ ꝛ plagis est om
nis motus celestis. sic et ab his virtutibus ꝛ ois mo-
tus virtuosus et omis operatio vt multis videtur:
qui nec alias virtutes esse opinant. Tertia causa vi
detur sumpta a sacro cetu cardinaliũ: vt quẽadmo-
dum illi presunt toti clero post summũ pontificem ꝛ
ita et iste omibus virtutib⁹ aliis: ꝛ quẽadmodũ sum
mo pontifici prenoiatus cetus cardinaliũ assistit ei
dem ad regendã totam ecclesiam: ita vt de magnis ꝛ
arduis nihil faciat preter eos. Sic ꝛ mens humana
de magnis et arduis operibus: videlicet in quibus
salus consistit aut perditio nichil faciat aut facere
postponat: nisi per istos. Bene autẽ est menti hũa-
ne et omibus que sub ipsa sunt ꝛ regitur quãdocũq
per hmõi cardinales et regit que sub ea sunt ꝛ regi-

Quatuor paradisi flumina quatuor virtutes sunt.

tur. ¶ Nõnulli autẽ quattuor paradisi flumina in-
terpretati sunt: cum ipsorũ fluminũ ꝛ cursu eorũ cuꝫ
ex officiis ipsarũ virtutũ. Ueritas autẽ in hoc est: si-
cut magis credimus: qꝛ ex hoc principatu quem ha
bere sunt vise ad alias ꝛ precellentia nominauerunt

Uirtutes philosophice.

eas cardinales. Unde et apud philosophos nomi-
natissime sunt ꝛ de eis solis apud eos sermo est ꝓpt
quod quidã eas philosophicas tantũ nominant: se-

Uirtutes theologice.

parantes eas a theologicis atq euangelicis quas
dicunt esse fidem: spem: et charitatẽ. ¶ Quãtũ autẽ
errant in hoc apparet euidenter: qꝛ scriptura sacra
vere nomis theologica est. Expresse quattuor istas
virtutes et nominat et numerat Sap. 9. his verbis
de sapiẽtia loquens eterna. Sapientiã enĩ inquit et
iusticiã sobrietatẽq et veritatẽ docet: quib⁹ nihil est
vtilius in vita hoibus. Sapiẽtiã apte pro prudẽtia
accipiens ꝛ sobrietatẽ pro tẽperantia. Nũ vero cre-
bro prudentia: iusticia: fortitudo: ꝛ tẽperãtia ĩ vtra-
q scriptura noui et veteris testamẽti noiant a sensu
oculorũ et aurium accipere possum: nisi qui illis ca-
rent. Sic igitur hec causa est quare eas philosophi
cas et non theologicas dicunt vel nominãt. manife
stum est eos errare: cũ non min⁹ vel note vel nomina
te sint apud theologos ꝛ in vera theologia quã apd
philosophos et in eorum philosophia. Sunt et aliĩ
tam re q̃ noie circa eas errantes: qui politicas eas
solũmodo noiantes nesciẽtes que loquũtur: neq de
quibus affirmant. ¶ Debes autẽ scire q̃ quedã vtu-

Q

Uirtutes singulares.

tes sunt singulares: videlicet quarũ officiũ soli pro
prio subiecto deseruit: scilicet decorãs: cõpetens: et
perficiẽs vitam ipsius: ꝛ iste vocant monastice a mo
nade: quasi vnice siue singulares. Sunt ꝛ alie quaꝝ
officium est plurib⁹ necessariũ: ꝛ hoc scꝫ alterutrũ
duorum modorũ: videlicet vel seruiẽdo: dispẽsando

Uirtutes economice.
Politice.

videlicet quod est plurium: ꝛ iste vocant economice
id est dispẽsatiue vel regendo siue imperando: ꝛ iste
vocant politice. a polis qd̓ est ciuitas: quasi regie:
siue ciuiles: et hoc est quoniã rex est vnius ciuitatis
rector. Hanc autẽ diuisionẽ habes ex libro plotini de
gradibus virtutuꝫ: teste Macrobio: hmõi ergo ho-
mines intelligunt virtutes politicas: quasi secula-
res non sacras aut sanctificantes possessores suos.
¶ Q; autem dixerũt nõ esse virtutes: nisi istas quat
tuor inde inducti vident: qꝛ vnde lumen eis sufficere
visum est ad cognoscendũ faciẽda ꝛ declinãda omia
istud lumen vocauerũt prudẽtiam. ¶ Preterea vni-
us artificii vna ars tantum: si ergo bene viuere vnde
artificium tantũ est: siue vnũ opus artificiosum: ars
illius et necessitate vna erit. ¶ Amplius. Et tulli⁹ ꝛ Tullius
seneca artem viuendi philosophiam vocant: que au
tem est ista philosophia: nisi prudentia de qua agi-
mus. ¶ Ampli⁹. Bene ꝛ male agere vna ꝯtrarietas
est: vna tantũ igitur erit disciplina siue ars bñ agen
di vel male. ¶ Amplius. Sunt ne plures artes viuẽ
di si sunt. que sunt ergo et quot: si vero vna est: q̃ sola
q̃ prudentia. ¶ Amplius. Uni⁹ actus vna virtus et
vna ars naturaliter. si igitur viuere vnus actus est
vna erit ars ipsi⁹. Respondemus in hoc: qꝛ philoso R
phia est et vna scientia ex multis: ꝛ multe simul ag-
gregate sicut diximus. et de arte viuendi quod vna est
aggregata ex multis: ꝛ diuiditur in multos ramos
quẽadmodũ et ipm viuere. Aliter enĩ viuitur in se-
culo: ꝛ aliter viuitur in claustro. ꝛ iterũ in seculo ali Nota.
ter officio clericali aliter officio militari: ꝛ iterum.
aliter in vrbe: aliter ĩ rure: ꝛ ita de aliis. similiter in
claustris mltiplex ẽ viuẽdi varietas. Et iuxta vtrã-
q varietateꝫ tam secularẽ: q̃ claustralẽ est varietas
scientiarũ vel prudentiarũ: peritiarũ artiũ: seu quo
cunq alio nomine eas conueniat appellari. Qd̓ er
go dicit vnius artificii vna ars: verum esse ꝯcedim⁹
sub hoc intellectu in distinctiõe quã: fecim⁹ de vnita
te ꝛ multiplicitate: vt intelligatur vna ars et vnũ ar-
tificium conformiter: similiter ꝛ multa ars et multi-
plex. Apparet igitur tibi ex his que diximus: qꝛ mul
te sunt prudentie pro multitudie: vt ita dicamus vi- Prudentia multiplex.
tarum. Quod euidẽter ostendit multitudo ꝛ varie-
tas regularũ claustraliũ. alia enim est regula beati
Augustini: alia regula beati Benedicti. ¶ Regula
autem beati Augustini non est nisi doctrina vel ars
vel prudentia qua scitur vel docetur: qualiter viuen
dum sit professoribus illius. Eodẽmodo et regula
Benedicti non est nisi quedam prudẽtia vel ars vel
doctrina qua scitur vel docetur: qualiter viuendũ sit
monachaliter professorib⁹ illius: et ad hunc moduꝫ
se habet de aliis. similiter ꝛ alia est doctrina ꝛ scien-
tia de re militari. ¶ Non igitur est vna prudentia vi-
uendi simpliciter: nisi quemadmoduꝫ dixim⁹ vnam Q
esse philosophiam: videlicet sciẽtiam aggregatam
ex omibus scientiis seu doctrinis rerum arte vel do
ctrina cognoscibiliũ. Responsum igitur est tibi per
hec ad omes premissas questiones: et adhuc decla-
rabimus tibi in proximo: cui proprie iuxta consue-
tudinem sacrarũ scripturarũ cõueniat nomen pru-
dentie: et qꝛ hmõi homines vltra regulã scriptura-
rum ipm extendã. ¶ Q; si quis dixerit: qꝛ sicut nõ est
nisi vnus visus ꝓpter vidẽda exteriora visibilia: ita
non debet esse nisi vnus visus interior ꝓpter vidẽda
interiorꝰ visibilia: quare prudentia nõ erit nisi vna Nota.
scientia ramificata in partes vel species: sicut neq
visus exterior. Respondemus: qꝛ visibilia exteriora
inquantum visibilia vnica sunt ab vno: quasi genere
quod est coloratũ. visibilia vero interiora nõ habẽt
dispositionẽ vnam sub qua vel per quam videant et
in qua viuant: sicut ostẽdimus de intelligibilib⁹: q̃a
sub alia dispositione sunt inquantum intelligibilia
dono intellectus: q̃ scibilia inquãtum scibilia dono
scientie. Sub alia inq̃ dispositione non solum spe-
cie: sed etiam genere. Designatio enim alia disposi- Nota.
tio est genere: q̃ bonitas et malicia. Designatio au
tem est dispositio proprie dono deseruiens intelle-
ctus. Bonitas vero et malicia deseruiẽtes sunt do-
no scientie: vt iam diximus. ¶ Amplius. Sicut non
est sensus vnus: aut vna cognitio exteriorum sensi-

bilium aut cognoscibiliũ: ita nec debet esse vnus sensus aut cognitio interior interiorũ sensibilium vel aut cognoscibilium. Presertim cum maior sit longe diuersitas interiorũ sensibilium seu cognoscibiliũ q̃ exteriorum. In sequentibus autem dabimus tibi causas in numero certo propter quas lumina et apprehensiue virtutes non sunt nisi quinq̃. ¶ Si quis autem querat: quare invi intellectus nostra inueniuntur vitia que nõ videnẽ esse opposita huiusmodi virtutibus: et propter hoc ex necessitate requirunt vel aliam vel alias virtutes sibi contrarias: verbi gratia. Inuenitur leuitas ad credendũ que notatur credulitas: de qua Ecclesiastici decimonono. Qui credit cito leuis est corde: similiter tarditas ad credẽdum: de qua Ecclesiastici pmo. Nõ sis incredibilis timoris domini. Et ipsa veritas Luce vltimo. O stulti et tardi corde ad credẽdum: similiter et Marci vltimo. Exprobrauit incredulitatẽ eorum et duritiam cordis. de hoc Seneca. Et omnibus et nulli credere vitium est: de hac leuitate Apostolus ad Ephesos. 4. Ut iam non simus paruuli fluctuantes: et circũferamur omni vento doctrine. ¶ Amplius. Tarditas ista et leuitas manifeste vitia sunt: ergo cũ sint scdm superfluitatẽ et indigẽtiam cõtraria: necessario est inter ea virtus media. ¶ Amplius. Utrunq̃ huiusmodi extremorũ declinandum est et ab eo vtroq̃ recedendum. non autem credit ab vtroq̃: nisi ambulãdo inter vtrunq̃. Inter vtrũq̃ igitur ambulandũ est: hoc autem est mediũ. sola autem virtus via est: p quam ambulandũ est: quare inter huiusmodi duo vitia est virtus media. Respõdem9 tibi in hoc q̃ reuera prudentia virtus media est inter huiusmodi: et est velut temperãtia quedã virtutis nostre rationalis. vnde et vocatẽ alio nomie rationabilitas: qua tenet se virtus nostra rationabilis vt nõ temere assentiat suasionibus. similiter et ne temere dissentiat ab eis maxime in rebus salutaribus et eorum contrarijs: et hec in rebus ad prudẽtiam pertinẽtibus. In rebus eni aliorum donorũ per ipsa dona occurritur ipsis vitijs: sicut in rebus fidei per fidem et in rebus consilij p consilium: et ita de alijs: et hoc est quoniã quodlibet cuiuslibet quinq̃ donorum credulitas quedam est: sicut supra diximus: et propter hoc medicina est sue salus contra morbũ credulitatis contrarie. De fortitudine autem quid ipa sit scdm omnẽ suam intentionẽ: necnõ ramos eius seu species aut partes iam tibi declarauim9: et etiam numerauim9. ¶ De iustitia vere dicim9 hic: q2 ipsa est virtus qua redditur vnicuiq̃ quod suũ est per se: videlicet inquantũ suũ seu debitũ. ¶ Huius autem sex sunt species seu rami vel partes. Quarum prima est obedientia: et hec debetur superioribus inquantũ superioribus: hoc est quantũ ad magistratũ eorum imperare. Quapropter in primis deo deinde ministris ipsi9 tam secularibus q̃ ecclesiasticis: sicut legitur ad Romanos decimotertio. Omnis anima potestatibus superioribus subdita sit. etc. Petrus. I. vero Regem honorificate serui subditi estote in omni timore dominis: non tantum iustis domesticis et modestis: sed etiam discolis. ¶ Quod obediẽdũ sit ministris pp̃ter deum ipa veritas expresse dicit Mathei. 10 Quicunq̃ non receperit vos: neq̃ audierit sermones vestros: tolerabilius erit terre sodomorũ et gomorreorũ in die iudicij. et iterũ. Qui recipit vos me recipit. similiter Luce. 10. Et iterũ i eodẽ eiusdẽ. Qui vos audit me audit: et qui vos spernit me spernit. ¶ Secũda et quasi correlatiua pars iustitie disciplina est: et hanc debemus subditis siue inferioribus: et est illa que apud philosophos vocatur virtus regia. per hanc enĩ regitur interiores: et hoc parcendo puniẽdo terrendo a malis et ad bona prouocãdo. ¶ Tertia est equitas: hoc est que debetur paribus non supgredi queq̃ illorum aut premere: sed vt parem nature conditionem habere. ¶ Quarta autem virtus est fides siue fidelitas: et hec propter contra fraudes et dolos. ¶ Quinta veracitas: hoc in dictis et promissis hec est cõtra mendacia periuria cõtra promissa vt pacta non seruata. ¶ Sexta est veritas hec proprie factorum seu operũ et hec est proprie contra falsitatem ypocrisis et aliarum neq̃ simulationum: et licet tullius dicat in libro de officijs. Quia fides dicitur ab eo quod fiat dictum: tamen intẽtio quam dixim9 de fide i scripturis sacris crebrior est: de qua crebro inculcat dominus in euangelio. Fidelis seruus: et fideles dicimus homines ab hac fide videlicet: q2 de his fidendum est: q2 eis et nos et nostra secure credere possumus: propter quod et deus etiam fidelis dicitur. 1. ad Corintheos. 10. Fidelis (inquit apostol9) deus qui non patietur vos tẽtari supra id quod potestis similiter et in psalmo. Fidelis domin9 in omnib9 verbis suis. et q2 tam fides siue fidelitas tam veracitas q̃ veritas iustitia est. Inuenies in scriptura vnũ pro alio accipi: et generale nomẽ iustitie: etiã poni pro vnaquaq̃ istarum triũ: sicut ibi Fidelis domin9 in omnibus verbis suis. id est verax: similiter et iust9 dominus in omnibus vijs suis. hoc enim est dicere fidelis. Est ergo fidus siue fidelis scdm hãc intẽtionem fidentia dignus: hoc autem manifeste apparet ex cõtrario. Perfidus enĩ idem est qd dolosus siue fraudulentus siue fallax: quare indignus fidentia siue i quem confidatur. ¶ Si quis vero querat: de seueritate et misericordia siue clementia de qua librũ integrum Seneca scribit ad Neronẽ: sub qua istarum specierum contineanẽ. Respondemus: q2 sub disciplina. Disciplina enim dicitur seueritas inquãtũ seuit: id est dans vindictam in maleficia siue quasi sequens veritatẽ meritorũ supple. ¶ Clementia vero inquãtum lenit meritas seu debitas penas vel penitus indulget propter quod alio nomine lenitas dicitur. Uocatur autem clemẽtia a cleos quod est gloria: q2 nichil in pricipe vel in prelato gloriosius clementia vnde et cum vnctione vtraq̃ dignitas pstatur: vt agnoscant se reges et sacerdotes per sacram vnctionẽ non ad carnificinã subditorũ se preficii sed ad piam custodiam et gubernationẽ et de laudibus virtutis istius clementie: scilicet totus liber prenominatus est. Apparet igitur ex his: propter quid et mendaciũ simulatio et dolus seu fraudulentia vitia sint seu peccata: quoniam aperte contra virtutes sunt quas diximus: et ideo cõtra iusticias: quare iustitie ex necessitate sunt. ¶ Debes autẽ scire: quia iustitia interdũ generale nomen esse videtur omniũ virtutum et tunc accipitur pro tota diuine legis obseruãtia. in qua quoniã expresse precipiunẽ oĩm virtutum opera: necessario diuĩe legis obseruatio: tota est eni omniũ operũ vtuosorum executio siue effectio. Erit ergo iustitia scdm effectum omniũ virtutũ effectus seu opera. Merito igitur iustitiã vocauerunt quãlibet virtutẽ cum scdm hanc intentionem cuiuslibet virtutis operatio iustitie sit et nõ est

Marginalia: Marcus. / Tarditas et leuitas credẽdi vitia. / Prudẽtia dicitur rationabilitas / Iustitia qd S / Sex species iustitie. / Obediẽtia / Disciplina / Uir. regia / Equitas. / Fides. / Ueracitas / Ueritas. / Fid9 pfid9. / Clemẽtia. / Iustitia nomen gñale.

dubiū. Quia si quis diligit deū ea intentione: q2 re-
tur vel ne iniurietur ei: ip̄m diligere reddit ei tanq̄
suum id est tanq̄ ei iure debitum. Est igitur ibi dili
gere: et de iustitia et de virtute amoris: sed ex altera vi
delicet iustitia tanq̄ imperāte eis. ex altera vero vi-
delicet virtute dilectionis: ex virtute dilectiōis tan-
q̄ fonte: quemadmodū si dicatur: q̄ dispensator dat
pecuniā de mandato domini et dat eam de bursa vel
archa vel thesauro. ¶ Expressionis autē similitudi-
nis exemplū est si dixeris: q2 dat minister aquam de
voluntate dn̄i et dat eam de puteo vel de fonte. Om
nis autem virtus: velut fons aut puteus est ad ope-
rationes suas medias et immediatas et om̄es virtu
a tes et operatiōes velut emanatiōes sunt ex fontib⁹
propriarū virtutū. ¶ Si quis autē querat: que sit p̄
pria emanatio ex fonte iusticie p̄ se id est in eo q̄ fon
Reddere. te. Respondem⁹: quoniā reddere. Et propter hoc si
ue obediamus superiorib⁹ nostris: siue imperem⁹
subditis ex iusticia per se et p̄prie vtriusq3 reddim⁹:
et reddere intendimus: quod suū est eorum: hoc est
Reddere. eis iure debitis. Quia vero reddere cōtingit vnius-
cuiusq3 virtutis propriā emanationē: sicut ostendi-
mus in ea operatione que est diligere: quemadmo-
dum eni diligere suum est dei: hoc a nobis est eidē
iure debitū. sic et timere et sperare et credere: quodli
bet enim istorum lege diuina precipit̄. Sic et cetero-
rū similiū vnūquodq3 iure deo debitū est: q̄re cōtin-
Nota de iu- git illud reddi et fieri ex iustitia obedientie: et hoc est
stitia. propter quod dicitur iustitia circuire om̄es v̄tutes
videlicet: q2 omniū actus proprios siue operatio-
nes suas efficit: dum eos ex se velut imperāte elicit.
Si autem aliquis ea intentione iuste aliquid agat:
videlicet vt deū non offendat: vel q2 deo placitū est
istud erit illud opus et ex amore et ex iusticia: sed amo
rem imperāte. Justicia vero velut fonte quoniā iu
stum inquātum iustū et redditū: inquātum redditū et
r ip̄m reddere iustitie sunt proprie ac per se emanati-
ones: et ista exēpla sufficere tibi debent. ¶ Habet au
tem questionē non leuem: cuiusmodi actus sit ip̄m
Questio. reddere: et an sit genus ad amare et ad om̄e agere vir-
tuosum: qui enim diligit deū reddere videtur ei q̄d
suum est: id est ipsi iure debitū. similiter et qui timet
eundē et credit vel sperat in ip̄m. ¶ Ampli⁹. Si om
nes huiusmodi actus a nobis habuit de⁹: quid am-
plius exigere poterit. quare actus quē reddere vo-
camus superuacuus videtur et om̄ino inutilis. ¶ Am-
plius. Si debeo tibi pecuniā vel rem aliquā: nunq̄d
ad hoc vt liberer a debito huiusmodi necesse habeo
Vide. aliquid facere: q̄ numerare vel appēdere tibi pecu
niam? nunq̄d potes a me exigere aliud q̄ ip̄am pe-
cuniam ratione debiti talis: eodēmodo videtur de⁹
non posse a nobis: nisi actus spirituales petere vel
exigere: quorū exempla posuimus. quare illis obtē
tis om̄ino apud ip̄m liberati sum⁹ apud creditorē.
¶ Amplius. Nunq̄d actum reddendi ip̄am pecuni-
am a me petere potest. cū solam pecuniam numera
uerit michi: vt quod ergo requirit deus a nobis ip-
Respōsio. sum actū reddēdi. Respondem⁹ tibi in hoc: q2 si mu-
tua cum animo vel intētione reddēdi: nō tradideris
creditori tuo: nō liberaberis apud ip̄m. Si eni ani-
mo dandi vel cōmodandi vel disponendi vel trans-
mittendi aliū dederis pecuniam mutuatā: non es li
beratus apud ipsum ab obligatione mutui: imo ip
se est obligat⁹ tibi viceuersa vel antidora vel ad alia.
Quemadmodū et si aliquis vocatus in ius ad ca-
pitolium casu illuc venerit: nō quia vocatus: huius-
modi aduentu casuali non est absolutus ab obediē-
tia iudicis qua tenetur ante eum venire vocat⁹. non
tamen dicimus quin sic veniens possit se offerre iu-
ri: et quin admittēdus sit se offerens: om̄ino igitur
de obligatione nihil cogitans et absolui ab obliga
tione penitus non intendēs: et si faciat timendo: vel
amādo deum: quod deus habeat ab illo id quod ei
debetur: nō tamen reddit proprie aut per se/nec est
liberatus apud deum a debito obligationis: nec cū
liberari timuerit vel curet. Tenemur enim fortissi- Nota.
ma obligatione credere: et sentire nos esse ad om̄ia
dei mandata arctissime obligatos. Si eni3 aliquis
impleret omnia huiusmodi mandata tantū: q2 bo-
na sunt vel honesta omnino non habens in mente q̄
dei mandata sint: et q̄ propter hec teneatur eadem
implere esset quidem bon⁹ iste aliquo modo ad im-
plendo eo non autem iustus aut dei seruus nec deo
seruiens: nec deum vt dominū habens nec etiam vt r
deum de cuius legis custodia vel obediētia om̄ino
non curat. ¶ De hoc vero quod querit: an necesse sit
in quolibet actu virtuoso: vel saltē in aliquo: et etia3
aliquando intēdere actum illum exercere intētione
iustitie quod est dicere vt debitum sine animo reddē
di deo quod suum est: siue absoluēdi se ab huiusmo- Nota.
di obligatione qua ad huiusmodi actum tenet̄. Re
spondem⁹: quia non videtur nobis necesse. Verūta
men necesse est: vt credulitas ista qua obedire i om-
nibus et per omnia deo tenemur: sit in habitu apud
vnumquēq3. cum enim p̄cepit deus: vt timeret̄: vel
amaretur: aut honoraretur: aut quodcūq3 alio2 hu
iusmodi nō precepit vllo modo vt intētione: vel hac
vel illa. de quibus diximus ista ei exhiberentur: sed
nude ac simpliciter precepit: vt timeremus et ama-
remus ipsum. Quare non obligauit nos ad has in
tentiones quas diximus ad actus. vnde per solam
exhibitionē huiusmodi actuum liberamur ab obli- Nota de in
gatione qua nobis precepta sunt. quēadmodū eni3 trante reli-
si quis vouit intrare religionem si postmodū intret: gionem.
licet non cogitet aut intēdat: per huiusmodi ingres-
sum absolui a voto emisso. Nichilominus tamē ab
soluitur: non enim vouit itrare nude huiusmodi ani
mo vel cum intētione: sed intrare nudum: eodēmo-
do se habet et de iuramento: si iurauit intrare vel ali
ud facere: et postmodu3 faciat illud. Eodēmodo igi-
tur necesse est et se habere: et in obligatione manda-
torum dei: cum ipsa nude precepta sint. Quia etia3
si cum ipsa preceptione diuina votum vel iuramen-
tum de his his seruandis interuenerit nō tamē ad-
huc obligatur nisi ad ea. nude a modis et conditio-
nib⁹ supradictis. Non igitur necesse est: vt exequēs
diuina mandata siue adimplens ea cogitet: vel intē
dat de obligatione huiusmodi vel absolutione sua:
sed habitu necesse est vt diximus: vt sit apud ipsum
credulitas de obligatiōe huiusmodi. Et h⁹ est quo-
niam si ex solo amore sincero et recto adimpleret q̄s
omnia mandata laudabiliter et deo acceptabiliter
impleret ea: immo non aliter acceptabiliter apud
deum: et hec est vna ex causis propter quas plenitu-
do legis dicitur dilectio in decimotertio ad Roma-
nos. Reddere ergo quod suum est deo: et sine intētio- Reddē q̄d
ne reddendi contingit in huiusmodi videlicet in ad- suum est.
impletione mandatorum. In rebus autem forinse-
cis non videmur liberari: nisi animo reddēdi vel re-
stituendi agamus. Verbi gratia si aliquis abstule-

Nota. rit de tēplo violēter aurum vel argētum: non potest
illō i tēplo postmodū vt donū vel oblationē: nec acce
ptari posse videtur a deo: nisi vt redditum aut resti=
tutum: siue animo reddēdi aut restituēdi. Hoc autē
est quoniā qui animo donandi aliquid offert in ani=
mo gerit illud esse suū: quare si alienū est de rapina
offert sacrificium vel oblationē. Quādiu enim dominū
vel possessorem se gerit rei in qua se ius nō habere
credit: tamdiu rei illius raptor est: et illa res apud eū
rapina. quare qui sic dispositus rem huiusmodi offerre
Sacrificiū de rapina quomodo. presumit de rapina sacrificium vel oblationē facit.
¶ Si quis autem dixerit: quia scdm hoc deo nichil
offerre possumus cum omnia eius sint iure plenissi=
mo sicut ipse testatur in psalmo. Meus est orbis et
plenitudo eius. et Dauid in vltimo primi Paralipo
menon. cum offerret deo copias auri et argēti eris
lapidum et lignorū dixit. Hec copia quā preparaui=
mus: vt edificetur domus nomini tuo de manu tua.
et iterum. Que de manu tua accepimus: dedimus ti
bi. nō plus ergo sua videntur esse que in templo sunt
Nota. quā que in manibus nostris. Respondemus: quia que in
manibus nostris sunt ex dono ipsius et sua sunt et no=
stra. Alioquin: si nostra omnia sua nō essent: nō esse=
mus serui eius iure plenissimo ac singularissimo.
Que autem in tēplo sunt: sua tantū sunt: et scilicet
appropriata: ita vt nō liceat ea nobis (postquā illa ei
obtulerimus) sumere aut nobis vsibus applicare.
5 ¶ Summa igitur omniū istorum est in hoc: vt intel
Due intentiōes iustitie. ligas duas esse intentiones iustitie vnam: videlicet
largam scdm quam omne opus debitū opus iusti=
tie dicitur: siue fiat quia debitum siue alia intētiōe:
et iuxta hunc modum omnia opera mandatorū ope=
ra iustitie sunt quocūque modo fiant. et hic est modus
quo dicit Augustinus: duas esse partes iustitie: de=
clinare a malo et facere bonum. Similiter et istud iu
stitia est que nec miserum facit: nec miserū deserit: et
hec iustitia diuiditur generaliter in innocentiam et
beneficētiam. per innocētiam enim declinamus in=
debita et illicita: hoc est nocumēta quecūque. Per be
neficentiā vero vel agimus ipsi quātum in nobis est
vel procuramus debita bona: et horum duorū bo=
norum debitores sumus. Debemus enim declinare
noxia: et facere bona: hoc est vtilia et salutaria. Iusti
tia vero qua ius suū vnicuique tribuitur: scdm vtrāque
acceptionē istarum intelligitur: quia quodāmodo
Iure deum amamus et timemus. ius dei amari timeri: sane iustitia quā diffinit Tul=
lius in libro de officijs: in qua vt dicit est maximus
splendor honestatis: et ex qua viri beati nominātur.
Iustitia est rectorum siue presidētium cum habue=
rit sex illas partes: quas ei superius attribuimus.
Cum enī rectores a deo regunt et presidētibus ipse
presidet deus: hoc est cum rectores aliorum deo ple=
na subiectione obediunt cum fideles cum veri in fa=
ctis: veraces in dictis: equi i negocijs: seueri simul
atque clemētes in subditos sunt: ea pollent iustitia in
qua est maximus splendor honestatis. Fulgent enim
in genere humano huiusmodi rectores sicut lumi=
naria magna: illumināt etiam subditos eruditione
sua et disciplina: sicut dicitur alibi. quorum doctri=
na fulget ecclesia vt sol et luna. ¶ Secunda vero intē
tio iustitie in rebus tēporalibus vel oblatis: vel ac=
commodatis: vel alias debitis: sicut cēsus vectiga=
lia et similia necessaria videtur: propter hoc quod di=
A ximus videlicet: quia nō aliter liberari videtur de=
Questio. bitor: nisi animo reddēdi talia exhibeat. ¶ Si quis
autem querat de aliquo: qui debet exercitum rege=
re: et vocatus venit in exercitū magis amore rapien
di tam ab hostibus regis: quā animo seruiēdi seu ser=
uitium huiusmodi reddendi. vtrum satisfaciat regi
suo sic veniens in exercitum. Respondemus: quia regi
satisfacit exterius et cupiditas: licet iniquitas sit nō
impedit eum ibi militare seruitium: immo promo=
uet et adiuuat. Quanto enim maiori cupiditate ar=
dēt in bona hostium: tanto in oppugnatiōe eorum
feruentiores sunt. Uerum si cupiditas hec detra=
heret militari seruitio: non satisfaceret obedientie
debite regi. nec est impossibile vnum opus duos fi
nes habere: et per vnum opus aliquādo duos fines
intēdere. vno enim et eodem seruitio nihil prohibet
seruum intēdere honorem domini sui: et propriū cō
modum vel alienum: sic et nos dei honorē simul et no
stram salutem vno et eodem opere querere possibile
est. ¶ Q; si quis querat: vtrum seruitiū prenomina B
tum: videlicet exercitus: an cupiditatis: an iustitie sit:
an amborū simul? Respondemus distinguēdum esse:
an cupiditas sit causa mouens et efficiens prestandi
huiusmodi seruitium: an sit ingerens se et incidēs: et
similiter de iustitia obedientie. si enim intēdit domi Nota.
no seruire ad oculum seruire tantum: videlicet non
curans de iure domini vel victoria: sed volens solū=
modo consulere cupiditati sue. Manifestum est: quia
opus huiusmodi solummodo cupiditatis est. simu
latione enim iustitie vel obedientie illudit domino
suo: pellem igitur solam (vt ita dicamus) siue speciem
iustitie habet opus illud: veritatē autem cupidita=
tis similiter se habet et i monacho: qui de virtute obe=
dientie aut merito omnino non curans: sed sola cupi
ditate aut ambitione illectus: et abstractus priora=
tum recipit. Si autem econtrario se habet vt iusti=
tia et obedientia causa mouēs sit et efficiens predicti
operis: cupiditas autem incidens erit opus illud
iustitie et hoc est: quoniam cessante omnino cupidita
te nichilominus fieret opus istud per iustitiā. ¶ De C
bes autem scire quod non omnis cupiditas vt vulgariter Cupiditas
loquantur mortale peccatum est: quēadmodū mul=
tis accidit in predicto casu. Multi namque bona ho=
stium concupiscūt et hostibus illa auferunt: quia sci
unt iure bellādi hec sibi licere: et iusto bello acquisita
sua facere alias ea nullatenus vel cupere vel inuade
re cupiētes. Huiusmodi ergo cupiditas (vt ita loqui
mur) videlicet que iustitiam sic sequitur non est mor= Cupiditas
tale peccatum: et quandoque etiam nullū peccatum. quādo mortale
Interdum vero et meritorium esse potest: si quis enim peccatum quādo nō.
cupiat arma inimicorum fidei vel castra: vel muni=
tiones: aut equos: seu quecūque alia cupiat inquantum hac
de causa ne per illa noceant religioni christiane cui
hoc dubiū esse potest: quin hec meritorie fieri pos=
sint. ¶ Exemplum autem euidentissimū premisse di=
stinctionis est in opere coniugali: cui quandoque cō=
cupiscētia dat causam vt verbo iuris vtamur: et hoc
ex desiderio voluptatis exercetur: quādoque vero iu=
stitie opus est: videlicet cum animo reddēdi debitū Nota pro cō
agitur: tunc enim incidit voluptas carnis: sine qua iugibus.
aut vix: aut nunquā illud exerceri possibile est. Sunt
et alie questiones fere innumere circa iustitiā et po
tissimum circa obedientiam. ¶ Utrum enim mona= D
chus sciens se carne esse lubricū et alijs passionibus
carnis infirmum: sciens sibi bene esse in claustro. in
mūdo vero premissis periculis et alijs exponi se de=
beat exire de claustro ad preceptum abbatis: et re=

cipere portatū foris in medio huiusmodi periculoꝝ
multoꝝ. Quibusdam enī videtur: ꝙ adeo debet cō
Virt⁹ obedientie. fidere de virtute obedientie: vt pericula huiusmodi
vincat et euadat. Attēdēs ꝙ Petrus virtute hmōi
fretus atqꝫ suffultus super mare pedibus ambula-
uit: sicut legitur Mathei decimoquarto. Et beat⁹
Maurus sancti Benedicti discipul⁹ lōgo tractu su
Priuilegia nō faciunt legē cōmunem. per aquā simili virtute preditus cucurrit: verū pri-
uilegia paucorum siue iubentiū siue obediētiū nō
faciunt legem communē: quāuis verū sit: ꝙ Petr⁹
omnipotētis domini virtute iubentis hec fecisse me-
rito credēdus sit: et Maurus merito tanti patris iu
bente virtute dei ab aquis sustentatus sit. ¶ Nobis
autem videtur ꝙ in huiusmodi casu quē posuimus:
Cōsiliū auctoris. si obtinere non poterit monachus supplicationis
instantia vt abbas mandatū huiusmodi reuocet: si-
gnificare debet illud episcopo loci: et de ipso similit̄
si voluerit adhibere remediū: et munire se appella-
tiōe: qꝛ proculdubio grauatur manifeste. ¶ Nec vi-
det̄ nobis ꝙ abbas ex potestate vel officio suo pos-
sit huiusmodi pericula precipe. Potestatē enim il-
lam dedit deus in edificationē: et nō in destructionē:
sicut legit̄ secūde ad Corintheos vltimo: et iterū ibi-
dem. Nō possum⁹ aliud aduersus veritatē: sed pro
veritate. ¶ Q, si dixerit quis: qꝛ illa pericula incer-
ta sunt: que dicit se timere monachus: periculū ve-
ro inobediētie certum est: euidēs. Respondem⁹: qꝛ
non est verum. Non enī est inobediētia vbicūqꝫ non
fit iussum: sicut nec iniustitia vbicūqꝫ non fit iustum:
quemadmoduꝫ enim lapis non est iniustus: quāuis
non faciat iustum siue iuste. sic nec iste monachus i-
obediens est. ¶ Amplꝰ. Ubi non habet quis pote-
Nota. statem imperandi: ibi non habet locum inobedien-
tia: si eidem non paretur: et hoc nobis hic videtur: ꝙ
non habet abbas auctoritatē vel potestatē tam pe-
riculosa imperandi. ¶ Et si quis diligētius conside
Abbas vt pater. ret: non videtur abbas imperare vt abbas: hoc est
vt pater et minister salutis: sed magis monachū ex
ponere periculis: et tradere bestijs vitiorū et demo-
num deuorandū: vt hostis. Tolerabilius autē lon-
ge esset monacho illi sentētiam excōmunicatiōis i-
currere vsqꝫ ad expulsionē monasterij ad quam si ve
niretur: necesse habet tunc vel iussum abbatis iple-
re vel ad aliud monasterium se transferre: nisi per su-
periorē contra hoc remediū obtineret. Ubi vero du
bitat subditus an id licitū an illicitum sit: quod iu-
bet prelatus determinatū est: qꝛ parere debet iussui
prelati. causa autem in hoc est: quoniā in huiusmo-
di dubijs ad consiliū prelatorum recurrēdum est et
eidē standū. in hoc enim subditis prepositi sunt pre
lati: vt in huiusmodi cōsulant eisdem. Si tamen ea
fuerit imperitia prelati: vt merito in talibus nō sit
consulēdus ad prudētiorū consilia recurrendū erit.
F ¶ De ministerio vero qui scit iniquo iudicio condē
Nota hunc locum pro tortoribus natum esse innocentē ad mortē: et iubetur cū suspen
dere. non credimus ꝙ teneatur: immo potius mor-
tem subire. Consiliū autem in hmōi casibus est, pcu-
rare liberationē innocētiū siue per retractationem
sentētiarū iniquarū quas hic scribere nō est p̄sentis
ppositi: qꝛ enim legit̄ Prouerbiorum .23 Erue eos
qui ducunt̄ ad mortē et eos qui trahunt̄ ad interituꝫ
Nota. liberare ne cesses: ad omnes pertinet prout vnicuiqꝫ
facultas talia faciendi a deo concessa est. Intelligi-
mus autem hec de innocēter ad mortē tractis iuxta
litteram: facultatem autē liberandi itelligimus hic

preces potentiā prudentiā: per quā interduꝫ caute
occurritur malicijs. Cum aut nulli obediēdū sit ni-
si ppter deū: videlꝫ inquātū minister dei est: sicut legit̄
ad Ro. 13. Et hoc est dicere ratiōe ministerij nulli ꝓtra
deū obediēdū est: et si excesserit fines ministerij sui siue
officij iubēdo: scꝫ ea q̄ ad officiū suū nō ptinēt: nō est
necesse vt eis obediat̄: et h⁹ ē qꝺ legit̄ sup illo Mat.
23. Que dicunt facite vbi actoritas supplet: et ca-
thedra quod est dicere ex officio seu magisterio. De
principe vero qui habet iniustū belluꝫ: si notorie aut
manifeste iniustum est: videt̄ nobis ꝙ subditi non te- G
nent̄ ei ad exercitū in huiusmodi bello: neqꝫ iuuare Nota etiaꝫ hoc.
eum in hoc. Si qui aūt de subiectis adeo potentes
fuerint: vt possint ei in hoc contradicere et resistere
credimus ꝙ tenent̄ ad hoc: vt per eos reuelet̄ mul-
titudo nimiorū subditoꝝ et pctō iniuste bellādi et ab
oppressiōe qua cōpellat̄ ad illud. Hmōi ei pnceps
furū est atqꝫ raptorū: cōpellēs subditos ad furta ra
pinas: incēdia sacrilegia homicidia et alia innume
ra maleficia. Bello enī iniusto nō alia fiūt: quapropt̄
si esset qui de eo iusticiā faceret: nō tanꝙ fur aut la-
tro nec taꝙ incēdiarius aut sacrilegus: aut homici
da tantū iudicādus esset: sed tanꝙ talis et insup tan-
ꝙ ille qui oppressionib⁹ subditos suos tales esse cō
pellit. Q, si dubiū est de bello: an iustū sit: iputādū ē H
pcerib⁹ si pncipē in pte ista seqnt̄ anꝙ plenū discus-
sum atqꝫ declaratū sit iustū eē belluꝫ: et meli⁹ est eis vi
iniq̄ oppssiōis ab hmōi tyrādo pati ꝙ fauere ipsi⁹
iniqtati: et iniq̄ agē cū ipso. Expediret aūt vt hmōi hoi
suaderet̄ qꝛ nec deū hēret adiutorē: et qꝛ merito ti- Nota.
mēdū eēt ei: ne multitudo subditoꝝ in ipso discrimine
plꝰ ipm desererēt, p eo ꝙ ꝯ deū et iustitiā ad bellādum
eos cogeret et qꝛ ei assisterēt nō ex corde vt sic defrūt⁹
a tā ipio ausu desisteret. Jam ḡ diximꝰ tibi iustitiā et
ptes ei⁹ et opatiōes ei⁹ duasqꝫ plibauim⁹ tibi q̄stiōes
aliquas que sunt circa eas. Reliqua scolasticis di-
sputatiōibus relinquentes.

¶ De tēperantia incipit dicere post tractatum de
iustitia: et primū de vocabulo ipso: qꝛ tēperātia a tē-
perando dicta est: qua attemperant̄ que nimia sunt et
preciduntur. Deinde ad eius species descēdit mul-
tas subtexens questiones.

Temperātia vero ipsa noīatione sua ino-
tescere potest tibi vtcūqꝫ: nominat̄ vero a
tēperamento quo quod nimis est precidi
tur: et hoc i his que corpi nostro seruiunt.
¶ Huiusmodi pma est in vsu mulierū: vbi virt⁹ tēpe-
rantie omnē vsum alienarū precidit solum vsum vxo-
ris concedēs. et in illo etiam supfluitatē et vehemē- I
tiam non patitur: ppter quod dicit Augu. qꝛ vehe- Nimius amor vxoris adulteriū ē
mens amator vxoris proprie adulter est: pcedit enī
ista vehemētia vsqꝫ ad extorsionē voluptatis: et vsqꝫ
ad violētiam nature: et vsqꝫ ad inquirēda incētiua lu
xurie: et vsqꝫ ad feditates innoiabiles: et vsqꝫ ad abu-
siones etiā abominabiles: ita vt vxor nō vt vxor: sed
tanꝙ meretrix. Nec vt vas in sanctificatiōe et hono-
re possideat̄: sed in passiōe desiderij: et vt vas execrā-
de turpitudinis habeatur: sicut docet Apostolus in
quarto pme Thessaloñ. ¶ Secūda pars est in vsu ci-
borum et potuū: circa quā duo vitia sunt notissima:
videlicet gula siue commessatio: que in vsu ciborū:
et ebrietas que in vsu potuū: qui vterqꝫ magis abu- Gula.
sio est. ¶ Tertia in vsu eorum: quib⁹ corpora nostra
proteguntur. Et horum alia sunt vestimenta: alia ha Ebrietas.
bitacula. Horum autē duorum dicit̄ vsus intēgans

et nimius struis: et inuenies in genere hominū quos-
dam ita deditos apparatui vestimentorum: et ve-
stimētis annexorum: qualia sunt fibule: anuli: cincto-
ria lacune: vt nullū aliud bonum vel amare vel etiā
cogitare videantur. Inuenies alios nō minus spe-
ciositati et magnificētie domorum deditos sicut di-
cit Seneca. Nouas pce et edifices luxuriose. Quod
Castitas prima pars temperātie — quidem multi faciunt. ¶ Prima igitur species seu
pars tēperātie castitas a castigādo rebellionē: et pe-
tulantiā carnis: que cū eousq̄ inualuerit: vt etiā cō-
iugale remediū non querat sed abdicet sāctimonia
vocatur. Unde et sanctimoniales vocātur mulieres
sancte: que ita omnem voluptatē libidinis a se abdi-
cauerunt: vt etiā nuptias amore celestis sponsi reli-
querint. Accidit ergo castitati sanctimonia eius: qm̄
iam ex hac perfectione sanctimonia et est et dicit̄. Si-
militer accidit ei eē virginitatē ex integritate carnis
siue porte carnalis. Sicut enim dicit apostolus in
vij. prime ad Cor. Virgo si nubat nō peccat: impossi-
bile enī est aut aliqua virtus amittatur nisi p̄ pecca-
R — tum. ¶ Si ergo virgo nubat: et nupta debitū coniu-
Nota bene — gale marito reddat: nō propter hoc amittit virtutē
qua prius dicebatur virginitas q̄re remanet ea vir-
tus i illa post contractum matrimoniū. Sed reuera
desinit et vocari et esse virginitas. Sicut ipsa mulier
desinit et vocari et esse virgo. Virginitas enī nomen
est et ab accidente impositum virtuti castitatis vt di-
ximus: quēadmodum et virgo. Nec seq̄tur. Hec mu-
lier habebat virginitatē et modo nō habet virginita-
tem: ergo amittit virginitatē. Quemadmodū nō se-
quitur. Iste habebat scutum albū: et modo nō habz
scutum albū: ergo amisit scutuz album. Si enī scutū
Similitudo aperta. — albedinē solum amisit et denigratū fuerit. Veruz est
Iste homo habebat scutum album: et modo nō ha-
bet scutum album non tamen amisit scutum album
vel nigrum: quia nullius coloris scutum amisit. Ex-
pressius autez simile videtur de illo q̄ habebat tau-
rum: et fecit ipsum castrari iuxta rusticanam intel-
ligentiam. Habebat taurum et modo nō habet tau-
rum: non tamen amisit taurum. Si mulier et āte nō
habeat bouem: et modo habet non tamen propter
hoc bouem acquisiuit. Idem enizest ac si diceretur
hadc det castitatemcuz integritate carnis: et modo
non habet castitatem cum integritate carnis: cum
coniugale debitum reddiderit non tamen amisit ca-
stitatem cum integritate carnis nec etiam sine inte-
R — gritate. ¶ Prima ergo pars vel species vel ramus
Sobrietas secunda pars temperantie. — temperantie castas nominatur et continentia. Se-
cūda nominatur sobrietas siue abstinentia et oppo-
nitur ista virtus duobus viciis prenominatis. Nec
mirum si vna virtus opponitur duobus viciis aut
etiam pluribus. Quemadmodum enim sanitas mē-
tis est vt supra diximus virtus: et quemadmodum
equalitas quedam. Una autem sanitas opponitur
omnibus egritudinibus et vna equalitas omnibus
ineq̄litatibus. ¶ Tercia do que opponit̄ generalit̄
luxui non habet nomem determinatum apud nos.
Frugalitas est: et parcimonia in victu tātū, vident̄ es-
Frugalitas et parcimonia. — se: et ad victualia solummodo respicere. Quarto
non irrationabiliter addiderunt quidam: et vocant
eam congruentissimo nomine modestiam. Ista est
Modestia. — que moderatur incessum: et totum motum corpo-
ris visum: similiter et vocem. In huiusmodi enim
quidam immoderati sunt et incōpositi vt nō moue-
ri voluntarie tanq̄ homines: sed magis ferri inor-
dinata exagitatiōe videantur: qui vero composi-
te et decenter in his se habent modesti vsualiter vo-
cantur. Quattuor ergo erunt vel rami vel partes
virtutes temperantie: et vsus earum videtur esse cir-
ca ea que corporis sunt vt diximus. Q. si quis dixe-
rit q̄ omnis virtus media inter duo vicia que sunt
secundum superfluitatem et indigentiam debet esse
temperantia quemadmodum dispositio media inter
calorē nimiū et nimiū frigus tēperantia est duorum
illorū. Respondemus: q̄ temperātia secundū inten-
tionē presentē circūcisiua est excessuū in quattuor re- — Temperantia large de omni virtute dicitur.
rū generibus iuxta quattuor eiusdem partes vel ra-
mos: et illa sūt propria materia ipsius opationum.
Nemo autē dubitare debet: quin nomē temperan-
tie dicatur secundū largā intentionē ipsius de om-
nibus virtutibus que sūt medietates inter superflui-
tatē et indigentiā. Quia profecto vitia hmōi distem-
perantie quedā sūt et excessus mali. Verūtamen vir-
tus tēperātie maxime videt̄ resecatrix superflui inq̄-
tum superfluū: propter qd̄ dixisse videt̄ Seneca: quia
temperātie est facere: ne quid nimius subaudis sit in
sermonibus aut operibus nr̄is in materiis prenō-
minatis. Q. si dixerit quis: q̄ in cibis et potib⁹ po-
test esse nimis et parū siue superfluitas et indigen-
tia. Quemadmodū enī cōtingit aliquem interdum
nimis comedere vel bibere: ita et parū et nimis iusto
vel debito. Quidā enī ieiunāt vsq̄ ad euacuationē
capitū: et vsq̄ ad eam debilitationē corporis: q̄ eos — M
ad alios sāctos labores et sacras exercitationes im-
potentes efficit et ineptos. In quo potest dici iuxta
verbū Senec. quia virtus tēperātie. id est abstinen-
tie i casu hmōi prouidet et efficit: ne quid nimis sit — Seneca.
vel in comedendo: et vtrūq̄ precidit superfluū siue ni-
miū: et ad hoc habet oculū intentionis sue per se: nō
vt qd̄ parū est de cibo suppleat: sed vt qd̄ est nimium
afflictione ieiunij precidat. Qd̄ ergo supplet tibi di-
minutio seu paruitas vsq̄ ad debitā mēsuram: con-
sequens est: et comitans abstinentie intentionez seu
temperantie abstinētialis: precisio vero nimietatis
ab afflictione et debilitatione carnis per ieiunium
per se finis est proximus et intētio imediata tēperā-
tie istius: et hoc videtur Seneca sensisse in verbis p̄-
missis. ¶ Q. si dixerit q̄dē est dicere ne sit nimis in
paruitate cibi: sed ne magis sit nimis in afflictione — Nota.
carnis ex paruitate cibi: qd̄ est: ne sit indigentia i ci-
bo: et ideo hoc intendit temperantia sicut et illud.
Respondemus: quia nec hoc per se intendit tempe-
rātia scz ne sit i nimis puitate cibi: sz magis ne sit ni-
mis in afflictione carnis ex paruitate cibi. Tempe-
rantie enim interioris: intentio esse videtur castiga-
tio carnis atq̄ repressio per moderationē cibi: et po-
tus: ne immoderatio effrenem illam faciunt spiritū
q̄ rebellem. Nemo dubitat quin hoc intendat om-
nis vir abstinēs per abstinentiam temperantialem
vt ita loquamur. ¶ Sūt enim et alie abstinētie: que-
dam enim abstinentia iustitia est vindicans dei iniu-
rias et cōtumelias in carne nostra: et quedam est sā- — N
ctitas sanctificans corpora nostra per ieiunium: et — Abstinētia.
quedam iterum est obedientia per quam non aliud
intendit abstinens seu ieiunās: nisi obedire statutis
ecclesie dei. Sunt forsitan et alie. Nolumus autem
immorari in huiusmodi: quoniam ad alia festina-
mus: cōtēti vt apiam⁹ tibi vias aliq̄s exercitationū
et dem⁹ tibi occasionē maiora et sublimiora videndi
in his. Iā igr̄ ptrāsiuim⁹ de septem donis: de duode- — Epilogus

cim fructibus: de octo beatitudinibus: de quatuor cardinalibus virtutibus pauca dicentes de his pro amplitudine ac profunditate ipsorum: multa alijs reseruantes.

Non potest bene summari propter varietatem et multiplicitatem rerum: de quibus disputat.

Post hec tentauimus inuestigare et stabilire numerū virtutū siue donorū siue gratiarū: quibus spiritus dei ornat celos: id est celo ipso celestiores animas sanctorū: an dona vero an virtutes: an gratias eas vocemus tu ne curaueris propter causas quas diximus. Iam igitur numerauimus tibi et nominauimus quinque virtutes apprehensiuas: que sunt sicut quinque astra micātia celum serenissimū: vis siue virtutis nostre intellectiue sua luminositate illustrātes. Harum prima fides est cuius vtilitatē et necessitatē in capitulo speciali de illa patefecimus: et hec etiā idipsū licet via altera faciemus.

Quinque virtutes apprehensiue.

¶ Dicamus igitur: quia cū sit nobis deo seruiēdū siue viuendū: necesse habemus vel ipsum vt cunque cognoscere: et hec ipsa que diximus similiter videlicet quod eidē nobis seruiendū est atque viuendū. Impossibile enī manifestū est omnino ignoto a

O quoque seruiri. Impossibile similiter est aliquē ad seruitutē alicuius sponte accedere sponteque illā suscipere nisi cui aliquo modo huiusmodi seruitutē nouerit deberi sed neque nosse cuique possibile est: nisi ei que talia de ipso nouerit: propter que illi seruitus huiusmodi debeatur. Accedētibus igitur ad dei seruitutē eamque suscipiētibus necesse est deū nosse et insuper talia de illo propter que merito sit ei in seruitute huiusmodi seruiendum. Huiusmodi autē noticiā fidē vocauimus et vocamus: qua scilicet creditur deū esse: tantusque talis cui merito huiusmodi seruitus debeatur: necesse etiā est vt ista sic credātur: vt ipse modus credendi seruitus vel seruitiū sit nō contumelia aut iniuria illius cui seruiendū sit: cum ipsa huiusmodi fides caput sit et fundamentū huiusmodi seruitutis: hec est religiose: et que grece latria dicitur.

Fides.

Latria.

¶ Ex his igitur declaratum est tibi: quod necesse est fidem huiusmodi esse non solū in deo seruientibus sed etiā in accedētibus ad ipsū: sicut dicit Apostolus in .xi. ad hebreos. Credere ei inquit oportet accedentē ad dominum: quia est: et inquirentibus se remunerator sit. ¶ Radix autē euidētissima per se: et cuius ignorantia gladio et igne exterminanda est: illa est: quam posuimus videlicet: quia deo seruiendum est ac viuendum: et hoc ab vnoquoque qui ad hoc potens est vel idoneus est per naturam: quod dicimus

P propter paruulos, moriones et furiosos vel aliter inuisibili impedimento prohibitos. ¶ Ex hac radice sequitur euidenter vt ostēdimus fidem esse in deo seruiētibus vel ad eius seruitutē accedētibus. Declaratū est etiā per eandē radicē: eam esse de necessitate huius virtutis ita vt ea remota remoueatur et seruitus: cū ipsa caput et fūdamentū sit huius seruitutis que vera religio nominatur. ¶ Hac autē stabilita videlicet fide: facile est stabilire prudētiā. Quis enī nō videat in seruis necessariā esse prudentiā: que sibi cōmissa et ad honorē domini dispēsēt: et in illis ad lucrū domino negociēt. Si in seruis dominorū temporaliū temporalis requiritur prudētia: ne per cōtrariū id est imprudentiā bona dominorum dissipent: et per prudētiā ea conseruēt et multiplicēt: et hoc vel fructu vel essentia: quanto fortius in dei seruis prudētia spiritualis requiritur: vt bona eiusdē vel in se vel in alijs etiā eis cōmissa cōseruēt honorifice et lucrose dispēsēt: per quā pōderare et numerare et mēsurare nouerint sibi cōmissa et acquirēda: et quicquid maiori honori sit domino. Quid magis placitū: quid magis lucrosū. Vel de ipsa negotiatiōe manifestū est quod ipsa est que per se stabilit prudentiā istam.

Prudentia seruientibus est necessaria.

Q Quare sic manifestū est quia negociatores nos esse oportet sine dispēdio rerū nobis a deo cōmissarum: nostrisque innumerabilibus periculis: necessaria est nobis valde prudentia. Ipsa enī est proprium lumē: quo dispēsationū et negociationū et obsequiorū officia illustrātur atque reguntur. propter hoc est tam crebro. mathei. xxv. et luce. xix. De prudētia seruorū in negociationibus rememoratio fit. ¶ De dono vere scientie fallacia et deceptio falsorū bonorū et etiā verorū prout tetigimus supra: fidē plenissimā facit: dū innumerabiles inuoluit. Ab huiusmodi enī fallacijs et deceptionibus non est effugiū absque lumine reuelante ac detegente illas. Non est inquam in adulta etate diu hic viuentibus. ¶ Est et alia tenebrositas non parū perniciosa mortalibus quia vera et magna bona nobis abscūdūt: falsis et modicis bonis illudētibus nobis.

Donum scientie necessarium.

R Delicie siquidē et diuitie presētes honores glorie potentieque falsi nominis: se pro veris ac magnis bonis oculis mortaliū vetustate originali caligantiū. Pro veris inquam ac magnis bonis se ingerūt atque amore suo oēs capiūt donec luminositate doni istius: huiusmodi caliginositas diffugiet. Nō est igitur necesse necessitatem tam salutaris luminis: vel alia radice: vel alijs probationibus astringi: cum manifestū ac patentissimū sit tenebrositate cōtraria capi totum genus humanum: captiuari: et in eterne mortis perditionē trahi. Hac enim tenebrositate creature dei in odiū hominū facte sūt: et in tentationē animē: et in muscipulā pedibus insipientium. Huiusmodi muscipule falaciā detegit lumē istud horū laqueorū vinculorum nexus: virtus huius luminis allecat et disrūpit: immo vbicūque illuxerit: ad splendorem eius vt somnū euanescunt. ¶ Donū vero intellectus stabilitur per ipsos modos loquēdi imo loquelas varias seu liguas: quibus deus et beneplacita sua: et nobis salutaria quodāmodo loquitur. Quid autē a nobis magis necessariū aut salutare quam intelligere dei beneplacita: et nostre saluti necessaria: propter quod legitur Prouerbiorū. xiiij. Acceptus est regi minister intelligens.

Nota.

S Qualiter enī diuine volūtati obedire poterit: qui eā non intelligit. Preterea omnia signa omnia mysteria: oēs figure inutiles erūt absque huiusmodi dono: sicut docet apostolus prime ad Corū. xiiij. dicens. Si venero ad vos linguis loquens: quid prodero nisi vobis loquar: aut reuelatione: aut scientia aut prophetia: aut doctrina: et alia huiusmodi multa de hoc in eodē capitulo leguntur. ¶ Donū vero cōsilij necessitas occurrendi periculis in numeris fide idubitata necessariū esse manifestū facit de quibus multa supra diximus. Tu autē attende: quia radices et principia probationū solūmodo causa breuitatis ibi aperuimus.

Donum consilij.

¶ Si quis autē dixerit quod quemadmodum quinque sūt lumina sēsus corporalis naturalis: ita debent esse sensus spūs: id est intellectus quinque lumina gratuita: vel quēadmodū sunt quinque lumina interiora naturalia in aīa hūana videlicet imaginatio virtus estimatiua: memoria rō et intellectus. Ita debēt esse intellectus quinque lumina interiora gratuita: volēs per hoc statuere quinque lumina supradicta rethoricam magis suasionē et coniecturā debilē allegat nō physicā: aut theologicā probationē adducit. Tu autē

Nota.

attende in his et inuenies q ea que diximus verita
tem habent subnixam firmis radicibus: et armataz
validis probatiōib⁹. ¶ Jā igitur stabilita sūt quinqꝫ
X lumina apprehensiuarū virtutum: q̄ sunt fides pru
dentia: donū intellectus donū sciētie et donum cōsi
lij: de qbus manifestū est q sine eis nec religiose: nec
laudabiliter viuitur. Sine fide enim nec religiosa vi
ta: nec dei seruitiū inchoatur. Sine prudētia vero:
nec laudabiliter ei seruiri vel sine detrimēto atqꝫ di
spendio bona eius dispēsari vel fructuose negociari
manifeste impossibile est. Sine dono vero intellect⁹
Nota. q multa necessaria atqꝫ salutaria ipsiqꝫ salutē mul
tipliciter adiuuantia lateant aperte patet: mysteria
scripturarū formas sacramentorū et alia signa itel
ligibilia intuētibus. Dono scientie vero qbus illu
sionibus ac deceptionibus falsorū minimorūqꝫ bo
norū pateamus. Similiter et malorū nulli intelligē
ti dubiū est. Donum vero consilij nō habētes quot ꝛ
Multa pericula ex carentia consilij. quanta pericula ineuasibiliter circūdent ꝛ obsideāt
soli nouit quibus est data videre illa. Ex his igitur
apparet necessitas simul et vtilitas quinqꝫ hmōi lu
minum: hoc est virtutū apprehensiuarum.

¶ De affectib⁹ ꝛ affectiuis virtutib⁹ seu motiuis acute ꝛ ingeniose disputat: explicans vias per quas nobis earum stabilimentum possibile efficitur.

Ffectiuarū autē seu motiuarū virtutuz
stabilitio q̄tum nobis videre datur: nō
est nobis possibilis hic nisi p vias quas
dicemus. Harum vna est et prima p res
A ipsas a qbus et in quas sūt motus earū
et inter illas deus primus et quoniaz ex necessitate
aliquo mō naturaliter agēte in animas nostras nō
est possibile esse motus nostros vel affectiones nisi
tria genera: ꝛ vno triū modorum: aut ei in ipm sunt
secundū ipsuz: hoc est ratione eorū qui eius sunt per
se: et hec tria sunt sicut fas est tibi numerū cogitare:
horum primū est bonitas absoluta et pura. In quā
ꝛ a qua mouemur motu siue affectiōe amoris: amo
Nota. ris dico gratuiti purissimi et rectissimi. ¶ Secūduz
est suauitas in vltimo delectans atqꝫ reficiens et ce
tera hmōi operās in animas nostras ad similitudi
nem ꝛ proportionē corporalis cibi de quo in prece
dētibus multa scripture testimōia posuimus: sicut
est gustate et videte quoniā suauis est dñs. Et illud.
Ecclesiasti. xxiiij. Spiritus meus super mel dulcis:
et hereditas mea super mel ꝛ fauum. Et iterū. Qui
edunt me adhuc esurient: qui bibūt me adhuc sitiēt.
Et iterū in psalmo. Quā magna multitudo dulcedi
nis tue dñe: ꝛ iterū. Memoriā habundantie suaui
tatis tue eructabunt. Propter hanc refectiuā dilec
tionē: ꝛ delectabilissimā refectionē dictū est Exodi.
xxiiij. Comederūt ꝛ biberūt ꝛ viderūt deum israel.
Q. si de corporali refectione intelligeretur: superua
cue prius dictū videretur. Tertiū est magnificentissi
ma glia seu domināntissima illi⁹ maiestas ad quam
et a qua cum datur nobis eaz digne cogitare seu cō
siderare: mouemur honore seu veneratiōe. Tres er
Affectus nostri i deū. go sunt affectiones nostre i ipsū scdm ipsū: videlicz
amor: et hec est in eum inquantum bonitas siue bo
nus. Secunda esuries seu sitis quas pro vna repu
tamus cum ipsa delectatione refectionis sue: et de
his dicitur in psal. Quemadmodum desiderat cer
uus ad fontes aquaruz: ita desiderat aīa mea ad te
de⁹. Similiter ꝛ illō. Sitiuit aīa mea ad deū fōtē viuū.
de refectione vero vtraqꝫ dictum est illō. Satiabor cū
apparuerit gloria tua. Si quis autem dixerit: quia
pulchritudo etiaz eius est scdm seipsū. Respōdem⁹.
quia delectatio in ipsū ex pulchritudine ipsius vis⁹
spiritualis est: id est virtus nostre intellectiue: quē
admodū delectatio ex pulchritudine corporali vis⁹
ipsius corporalis est siue secundū illū. Q. si adiece
rit: quia amor est in illū ex pulchritudine siue secūdū
pulchritudinē. Iuxta qd legitur. Sapiētie. viij. Ama
tor factus sū forme illius. Quemadmodū enī pul
chritudo corporalis amorē gignit intuentibus eam
naturaliter. Sic et incōparabiliter fortius pulchri
tudo illa ita intuētib⁹ illā amore sui generabit. Re Vide.
spondemus tibi: quia nichil prohibet amorē esse in
quantū est pulchritudo: cuius aspectus vt dicit Au
gustinus nobis promittitur ꝛ amor. vnde amator ma
xime videtur esse pulchritudinis inquantū pulchri
tudo: sicut apparet ex. viij. Sapiētie. Amator fact⁹
sum forme illius. Et iam diximus i precedentibus
quia amor hmōi quedam species amoris est: et vo
cauimus eū amorē venditū precio scilicet volupta
tis. Nihil autē prohibet pulchritudinē bonitatē eē:
sed per solū visū cognoscibilē. In tantū igitur est bo
nitas inquantum conueniēs affectui nostro: hoc est
inquantum mouens ad coniunctionē sui virtutem
nostrā motiuā. Bonū enī proprie est sicut declaraui Bonum.
mus i tractatu singulari de bono ꝛ malo: qd est per
se motiuū nostri affectus: ꝛ hoc per cōiunctionē siue
vnitionē que vnitio nō est nisi amor. Malum vero Malum.
econtrario: videlicet qd est motiuū nostri affectus ꝛ
hoc ad diuisionē ꝛ elōgationē ab ipso. Quare sicut
creator bonus est delectabiliter in vltimo secunduz
aspectū spiritualem ratione pulchritudinis sue: sic
est ex ipso ꝛ in ipsū amor hmōi. Et sicut est benefic⁹
in vltimo largitatis ꝛ effluētie. Sic ex ipso est amor
et in ipsū naturaliter: quē diximus supra naturalez.
Et sicut ē bon⁹ i semetipso i vltimo gratiositatis. Sic
est ex ipso ꝛ in ipsū: amor gratuitus etiā naturaliter
propter hoc q hmōi amorē rectissimū gratis: ꝛ do
no infundit iuxta beneplacitum omnipotētis volū
tatis sue. Tres igitur species amoris sicut supra di
ximus sunt: ex ipso ꝛ in ipsū naturaliter: hoc ē quan
tum est de natura sua et nostra: nisi nostrā naturam
originalis aut aduētitia corruptio ipediret. Iā igi
itur numerauimus tres species affectiuarū virtu
tum que sunt in deū secundū ipsū: hoc est ratiōe eoꝝ
que habet per se. Per se enī est bonus quilibet trium
prenominatoꝝ bonoꝝ in vltimo p se saporus in vl
timo suauitatis per se precellēs in vltimo eminētie
et altitudinis. Et propter hoc sūt i ipm ter ipo amor X
sapor siue sapiētia siue saporabilitas: honor seu ve
neratio. Quartā vero affectionē pariūt bñficia ipsi
us in nobis: ꝛ hoc noiatur proprie gratitudo: cui⁹ ope
ratio ppria vsitate vocatur actio gratiaruz. Quintā Gratitudo.
vero ꝛ sextā operantur eiusdē bonitas: ꝛ mala nostra
quodāmō: videlicet timorē ꝛ spē. Timorē enī pene
nobis icutiūt mala nr̄a: q̄ vel iā fecim⁹: vel credim⁹
nos fecisse: aut ēt an ea fecerim⁹ dubitam⁹. Timorē Timor dei.
autē offēse mala q̄ nobis isidiantur qdāmō nobis icu
tiunt: licet vterqꝫ istorum timorum dei donum sit et
principaliter ab ipso tantum. Nō enim tanta bona
efficere sufficiunt mala nostra qd inde manifestum
est: quia nisi omnino mala cessauerint: videlicet in
patria: neutra istorum timorum erit. Septimam af
fectionē similiter opatur nōqdē dei bonitas vt bonitas:
sz magis sapiētia lucidissime ꝛ iugiter intuens oia si

cut dicit apl's ad hebreos. Non est vlla creatura in-
uisibilis conspectui eius: oia enim nuda sunt ꝛ aper
ta oculis eius. Similiter et Ecclesiasti. xxiij. Omnia
F videt oculus eius: et iterum. Oculi dñi multo plus
lucidiores super solē circūspicientes omnem viam
hominū et profundum abyssi: et hominū corda intu
entes in absconditas partes. Et alia similia de hoc
Boetius. multa legis in ipō textu scripture. Boetius autē in
fine libri sui. Magna inquit est nobis indicta neces-
sitas probitatis nisi dissimulare velimus: cū omnia
Pudor. agamus in oculis iudicis cuncta cernentis. Pudo-
rem istū id est virtutis istius motuz incutiunt nobis
mala nostra: vt large accipias mala: ita ꝙ etiā dimi
nutio bonorū nostrorum maluz intelligatur. Nescit
ei erubescere qui sola mala sua erubescit et defectū
diminutionēq; bonorum non erubescit. Sicut ei tur
pe est male agere ita et nō bene agere ꝛ minus bene
Verecun- agere ꝙ deceat vel oporteat. ¶ Q. si quis dixerit q2
dia quid. pudor non est alia affectio a timore pro eo ꝙ seneca
dicit q2 verecundia est iuste reprehentionis timor.
¶ Rñdemus ad hoc duobus modis. Primum q2 ve
recūdia cum ab eo quod est vereri expresse dicta sit:
non aliud est verecūdia ꝙ verentia seu reuerentia.
G Reuerentia autē non aliud ꝙ timor reuerentie. Ve-
rum qa pudor fuga spiritualis est quēadmodum et
timor idem videtur esse pudor et timor. Verū scien-
dum est tibi q2 primus ac nobilissimus timor fuga
est pene et inquisitor euasionis ab illa. Secūdus au
tē timor est offense et inquisitor declinationis ab il-
la: et vt verū dicamus. ¶ Timor pene declinatio est
pene: declinatio inꝙ spiritualis. Similiter ꝛ timor
offense. Finis autem vtriusq; tutum est sed primi ti-
moris tutum a pena: secundi vero tutum ab offensa.
Timor autem reuerentie sic fuga est sed magnitudi
nis aut altitudinis: hoc est ab illa. Finis autem hu-
A iusmodi motus propria paruitas aut depressio est.
Nota. Nihil enim aliud est revereri magnum aut altū ali-
quem quam consideratione magnitudinis aut alti-
tudinis ipsius inter proprie paruitatis ac inferi-
oritatis limites resilire. Ex quo accidit interdū tan
ta coāgustatio quibusdam atq; depressio: vt in con-
spectu sapiētū vel parū aut nihil se scire sentiant ꝛ in
cōspectu eloquentiū pene elingues efficiātur. Quē
admodū accidit moysi. Exodi quarto vbi dixit moy
ses ad dominum. Ex quo locutus es ad seruum tu-
um: impeditioris ꝛ tardioris lingue sum. Simile est
et illud Trenorū tertio. Ego vir videns pauperta-
tem meā in virga indignationis tue. Est eni virga
indignationis dei: hoc est ex flagello altitudinē atq;
magnitudinem diuine potentie cōsiderans pauper
tatē suam: id est paupertatem et inferioritatē defe-
Erubescen ctūq; omnimodum clare vidit et sensit. Erubescentia
tia. vero siue pudor est fuga aspectus siue visus et decli
natio ab illo. Finis autem hmōi fuge absconsio est
siue latibulum: siue nō apparitio eius qđ videri fu-
giebat. ¶ Quia ergo motus determinantur distin-
Motuum guntur et diuersantur penes terminos et plagas: ma
diuersitas nifestū est quattuor istos motus: videlicet timoris
pene: timoris offense: timoris reuerentie ꝛ pudoris
siue erubescētie diuersos esse motus diuersitate essē
tiali atq; specifica. Quare et principia eorum simi-
li diuersitate diuersa esse necesse est: ab alio eniz ad
aliud mouet pudor ꝙ timor secundū vnamquamq;
B specierū suarū ꝓnominatarum. ¶ In vniuerso igitur se-
Septē affe- ptē sūt affectiōes in deū: tres qđē in ipm̄ sm̄ ipm̄: vi

delz honor amor ꝛ sapor vt ita dicamꝰ. Quarta pu ctiones in
re ex bñficiis q̄ ab ipo sūt velut redūdātie ex ipsis in deum.
illū: ꝛ hoc noiatur vsitato vocabulo gratitudo. Quinta
in ipz ex occasiōe malorū nostroꝝ videlicz timor sm̄
duas species suas p̄mas. Mala eni nostra sūt ꝛ pec
cata et offense in deū. Sexta vero pudor vt diximus
qui mouet ab aspectu siue intuitu ipsius dei ad lati
bulū siue ad nō apparationē feditatum nostrarum:
qđ latibulū cōfessionē siue reuelationez ipsarū sepe
nos meminimus noiasse. Septima vero spes est ve
nie liberationis et gratie: cuius motus nō est sine oc-
casione malorū nostroꝝ sicut supra tetigimus. Ne-
mo eni sperat a deo veniaz nisi culpe quā agnoscit.
Nemo liberationē nisi a malo: vel in quo est: vel qđ
sibi imminere cognoscit. Nemo gratiā nisi qui defectū
propriarū virtutū ad placenduz ac seruiendū eidez co
gnoscit. Spes aūt retributionis et glorie nō videtur
habere occasionē a malis nrīs: cū ex bonis meritis
magnificētissimaq; dei bonitate solūmodo: ꝛ nullo
modo malis speretur eterne mercedis retributio.
Verū mala nostra nō nullaz dant occasionē diuinis Nota.
promissionibus. Torpor eni noster et pusillanimi-
tas: remissioq; ꝛ tepiditas excitantur animantur ro
borantur ac tenduntur magnificentia diuinarū ꝓmis
sionū sicut psal. dixisse videtur de seipso vbi ait In-
clinaui cor meum ad faciendas iustificatiōes tuas
in eternū ꝓpter retributionē. Quēadmodum enim
quondā populuz hebreorū allexit et attraxit ad cul
tum suum deus ꝓmissionibus temporaliū: ꝛ cōmi-
nationibꝰ contrariis conuertit ab idolatria et aliis
malis. Sic et populū euangelicū alliciendū ꝛ attra Promissio
hēdū duxit ꝓmissionibꝰ eternorū. vt quos dei amor temporaliū
et bonitas sincera ad dei cultū per seipsas gratis nō quid signet.
inducerent. saltē magnificentia ꝓmissionū celestiū
alliceret ꝛ quodāmō mercaretur. Nec dubiū ē sacras
scripturas frequētantibꝰ ꝛ intelligentibus ꝓmissi
ones illas temporaliū figuras fuisse ꝓmissionum
istarum. Si quis vero dixerit: quia timor reueren-
tie non aliud est ꝙ honor. Respondemus: quia in-
dubitanter erat cum honor euidēter motus i deum
sit inquantū honor. Timor vero reuerētie ab eo est
non soluz sicut auctore: q2 de hoc nō agitur: sed etiā
sicut termino. Reuerentia eni est sicut secessus imo
sessio spūalis ꝛ datio loci: qua maioribus cedi ꝛ da
ri locus cōsueuit. Quēadmoduz eni videntes maio
res nostros cedimus eis et damus locū eis. coangu
stantes nosipsos corporaliter seu literaliter. Honorā
tes aūt ad eos quos honoramus: ꝛ in eos potiꝰ spi-
ritualiter mououemur. Nec contradicimus nobis
ꝙ dicimus septē istas affectiones. id est virtutes af
fectiuas in deū esse intelligētes velut terminū: cum
dicamus aliqs esse ab ipso velut termino: qm̄ termi
nuz intelligimus large videlz determinatiuuz qđcū
q3. Cum eni qui timet dicimus esse terminuz timo- C
ris non in quem est finaliter: sed in quē est vt ita lo-
quamur materialiter ꝓ eo ꝙ determinatur qđāmō timor
cū d2: timeo deū: terminꝰ ei in quē finaliter quiq; motꝰ ē
illud ē cuiꝰ acqsitio p se itēditur. Quapropter eo acqsi-
to cessat. Quoniā igitur necesse est octo affectiones
que in deum sunt affectiones inꝙ rectas aut esse in
ipsum propter ipsum: hoc est sine cōparatione be-
neficiorū aut cum comparatione beneficiorum: et Nota.
hoc iterum duobus modis. videlicet: aut cum occa
sione malorū nostrorū aut sine occasione: ꝛ sine occa
sione propter beneficia gratitudo. Cū occasione ve- D

no timor spes et pudor vt diximꝰ: honor vero amor
et sapor in ipsum secundum ipsum. Mala vero nr̃a
non nisi intribus generibus inueniuntur: videlicet
culpe pene defectus. Manifestum est septem affecti
onis siue septem affectiuas virtutes nostras posse
esse in deum cum mala nostra non dant occasionem
nisi tribus: beneficia vero per se nisi vni. Considera-
E tio vero ipsius dei per se non nisi tribus. ¶ Quoni-
am autem res que preter ipsum deum sunt. Aut nos-
ipsi sumꝰ aut ꝓpter nos facta sũt: aut a nobis fiũt: ne
cesse est oẽs affectiões nr̃as in ista tria gñ͡a rerũ ca
dere videlicet vel in nos vel ĩ ea que propter nos fa
cta sunt vel in opera nostra cadere: ⁊ in parte ista nõ
seperamus nos ab angelis quia virtutes eedẽ pene
Fides. omnes sunt nobis et angel'. ¶ Non enim alie sũt vir
tutes aut naturales aut gratuite angelorum q̃ no-
stre nisi p pauce quales sũt fides spes que apud eos
locum non habẽt. Ubi enim lucidissima est ac p̃sen-
tissima cognitio: non est locus fidei vbi autem res ip
sa presens nõ est locus spei sicut dicit ap'lus. Quod
enim vid3 quis quid sperat. Similiter et videre per
speculum et in enigmate non conuenit glorie future
sicut dicit apost. in xiij. i. ad chorin. videmus nũc per
speculum et in enigmate: tunc autem facie ad faciẽ.
Et iterum. Nũc cognosco ex parte tunc autem sicut
et cognitus sum. Forsitã autem sunt ⁊ alie virtutes
.s. dona quas gloria patrie ꝓpter earum imperfe-
tionem non patitur: sicut est timor offense: qui vsita-
te vocatur filialis similiter et timor inicialis. Cau
sa autem huiusmodi in istis duabus virtutibus est ĩ
F mixta omnino timori securitas. In tuto enim erunꝰ
et a pena ⁊ ab offensa: cum alterutra earum multitu
Aduerte. dine status illiꝰ glorie attingere impossibile sit Pri
mum igitur nobis inquirendum erit hic: q̃ affectio
nes in nos inuicem habere debeamus. Quia igi-
tur affectiones q̃ res ipse sunt: ⁊ a rebus ipsis impri
muntur diuersitatẽ rerum ipsarum et numerũ secun
tur. Necesse est numerũ rerum secundũ speciem siue
statũ siue dispositionem scd̃m quam gratiue sũt affe
ctionũ: eundem eẽ quam et rerũ siue dispositionum
hmõi et quoniã rem vnam contingit in eẽ multorũ
statuum siue dispositionum taliũ necesse est in vna3
eandem rem siue ex illa multas esse huiusmodi affe
ctiones. verbi gratia. Quoniam vnus et idem hõ.
et homo est: propter qd̃ et debetur ei ab vnoq̃q3 ali-
orũ dilectõ: et princeps aut p̃latꝰ est: ꝓpter qd̃ debẽ
tur ei honor reuerẽtia ⁊ obediẽtia ⁊ subditꝰ est: ꝓpt
qd̃ debet ei eruditõ disciplĩa ⁊ defẽsio: et interdũ ad
uersariꝰ veritatis ꝓpt qd̃ vt ita dicamꝰ debet ei cõ-
tradictio ⁊ iterdũ miser vel spũalit' vl' corpalit': ꝓpt
qd̃ debet ei miseratio: si facultas adsit ẽt subuẽtio ⁊
ipsemet omnium aliorum socius est ad minus natu
Nota. re. Interdum aũt et fortune quãdoq3 aũt gratie: ꝓ-
pter qd̃ debentur ei fides veritas et equitas. Fortu
ne autem societatẽ large intelligimus: vt etia3 ĩ bel
lo: in negociatione: in mensa: in itinere societas ista
intelligatur. Interdũ sanctus est non tantũ sanctita
te gratie gratũ faciente: sed sanctitate sacramentali
propter quam etiamsi sola esset debetur ei venera
tio: ⁊ prophanatione elongatio. Uides ergo quan-
Multudo ta multitudo et varietas bonarum affectionum ori
et varietas tur in eundem hominem ex multitudine seu varieta
affectuum. te statuum atq3 dispositionum ipsius: licet autem
ita dixerimus non ignoramus quin eruditio corre-
tio et defensio possint esse ex vna et eadem affectio-
ne: et etiam ex diuersis sicut ex charitate possunt es
se per se vl' ex pietate sola: vel ex zelo vel ex iustitia
tanq̃ ex debito officij pastoralis ex omnibus istis
simul: ex solo etiam honore dei omnes possent esse.
Debes etiam scire: quia nõ intelligimus per hec q̃
diuersitatem dispositionum hmõi sequatur diuersi
sitas affectionũ: quemadmodu3 ostendimus de ap-
prehensionibus et maxime in tractatu de fide. Sed
reuera diuersitas affectionum est: quoniam affectio-
nes oẽs motus sũt ẽ ex necessitate secundũ diuersita-
tem terminorũ qui sunt: vt supra diximus a quo ⁊ in
quem. Quemadmodũ motus pietatis est in lenien
dam siue tollendam miseriam aliena3: motus iusti-
tie in reddendo qd̃ suum est alij. Motus beniuolen-
tie in alienu3 bonũ vel augendu3 vel conseruandu3
defendendum. Motus zeli in tollendam prohiben
dam dei contumeliam: et ad huuc modum de alijs.
Motus fidelitatis ⁊ veritatis contra fraudem atq3
mendacium q̃ indubitanter ambo sunt partes iniu-
stitie ⁊ iniquitatis: ⁊ ad hũc modũ se habet de alijs.
Quia igitur motus diuersi sunt ex necessitate: quo-
rum fines diuersi erunt ex necessitate principia eo4
ĩmediata diuersa p̃ncipia ei eade3 remota possũt eẽ
diuersor4 motuũ eadẽ ⁊ ẽt ꝯtrarior4 motuũ. Hoc ẽ q̃ꝰ Nota.
morꝰ licet diuersi sint vl' ẽt ꝯtrarij: in hoc salte3 vni-
untur qd̃ vterq3 eorum: vl' quilibet si plures sũt duo
bus: via est ad acquirendum finem: cuius acquisitio
per eos intenditur: verbi gr̃a. Cum aliq̃s intẽdit vt
largus appareat: vel de largitate laudetur: manife
stu3 est ipsum interdum furari rapere: vel alias ma
le acquirere: et sic acquisita largiri. Licet ergo con-
trarij motus sint rapere ⁊ largiri: tamen in hoc vniũ
tur: apud hmõi homines q̃ vtrũq3 via est ad fine3 id
est vanitatem glorie quã intendit: vtrũq3 enĩ propt
hmõi finem facit. Sed hic amor vane laudis: prin-
cipiũ remotum est ad vtrũq3 naturaliter. Princip
um enĩ propinquũ ⁊ immediatũ rapiendi auaritia
debet esse siue cupiditas: aut odiu3 siue ira in eum
qui sic damnificatur.

¶ Eande3 rem tractat: sed summari ⁊ in argumen
tum cõtrahi sequentia nequeũt. Quare videat sigil
latim oĩa diligens lector et notet accurate omnia
que sũt singularia: atq3 ita suos affectus optime re
gere discet si voluerit.

His autem ita se habentibus facile est tibi
videre: ⁊ numerare rectas affectiões que
sunt: vel esse possunt hominum inuicẽ vel G
in alterutrum. Ostendimus aute3 hec eti
am tibi alia via: ⁊ diceemus: q̃ vis nostra cõcupiscibi Uis concu-
lis nõ est susceptibilis nisi sex affectionum que sunt piscibilis
amor et odium: dolor et gaudium fames spiritua- sex affecti
lis atq3 satietas siue fastidium: et hanc famem non onum ca-
intelligimus nisi desiderium: contrarium autem de par.
siderio non inuenimus nisi sacietatem atq3 fastidiũ
siue abhominationẽ. Nisi q̃s dicat priuatione3 desi
derij contrariam eidem. Et de amore iam expediui
mus nos: quia virtus est secundum vnamquãq3 tri-
um specierum suarum. Uerũtamen amor qui est in
quodcũq3 aliud propter deum: ex eode3 habitu amo
ris est: ex quo est motus amoris in deum. Generali- Bene.
ter enim motum ĩ finem: ⁊ motum in viã ꝓpter finẽ
ex eodem primitiuo motiuo esse necesse est. Amor
ergo in deum: et in homines propter deum idem ha
bitus est. Eodemmodo se habet et de honore quo ĩ-
uicem nos honoramus ꝓpter deũ: similit' se h3 et de

omne bonum: & contra omne malum vt diximus ex
habitu vno radicali et vniuersali et iste paratum ad
Epiloga- aliquod bonū pticulare ex habitu ꝓprio pticulari
tio supradi ad aliud: hec eniȝ bonitas mirabiliter deo assimilat
ctorum. possessores suos immo vnit atqȝ cōcordat. ¶ Si vis
autē nosse bonitatē istam cōsidera voluntateȝ alicu
ius qui nō nouit multa de beneplacitis dei: sȝ est pa
ratus velle quecq̄d agnosceret deū velle: et ex nūc vult
et fieri: et facere voluntatē dei per oīa. Quis aude
at dicere istā volūtatē: ita bonā: ita rectam vt in nul-
lo a regula diuine volūtatis discordātem diceret su
peruacuā esse: licet eni nulla subsequeretur particu
laris boni volūtas particularis. Ex ista sola est hu-
iusmodi vir bonus & rectus. Nisi quis forte dicat
q: cum hmōi volūtate posset ipse velle in particula
ri qd deus nolet: verum nec illud obstat quin veruȝ
Nota. sit qd dictū est: quia iste hac volūtate sola absqȝ ad-
iutorio cuiuscūqȝ voluntatis particularis esset bo-
nus et rectus deoqȝ acceptus: & si in hoc statu disce
deret ab eodē magnifice coronandus forassis aūt
particularis volūtas mali nō potest esse aut mala
moraliter: cum ista aut etiam ex se: sic enim disposi-
tos & sibi cōcordes errare non sinit misericors deus
vnctio eni docet eos de omnibus sicut prime cano-
nice Johannis. ij.

¶ De reliquis affectibus eodē modo disputat
et quedā dubia nectit suo more & soluit.

R Dolor et gaudium

De dolore vero et gaudio questionem
habet non facile determinabilem vtrum
passiones tantum sint: an etiam virtu
tes. Si enim passiones tantum sūt cū
passionibus omnino nō mereri nec de
mereri possimus sicut in sequētibus
declarabimus superuacue dolēt penitētes de pecca
tis suis inaniter lugent ea: qd nō soluȝ contra catho
Penitudo licam ac verificā doctrinā est: sed etiā contra naturā
interior. per quā innatū est nobis condolere dolētibus: & fle-
re cum flentibus: sicut docet apostolus. xij. ad Ro.
¶ Preterea penitudo interior que reuera: aut reuer
sio est animarū ad deū: aut pars reuersionis nō mo
dica. Quid est nisi dolor pro peccatis cōmissis: sed
et inuitatiōes per ꝓphetas nobis facte ad luctuȝ &
ad planctū: qd erūt cum luctus & plāctus misericor
diā apd deū nō merebuntur: si eni radix qui vtiqȝ ē do
lor nichil habet meriti neqȝ ramus operis. Inuitat
autē deus ad hec: sicut testatur ysaias. xxij. In die in
quit illa vocabit dominus deus exercituuȝ: sȝ & ipse
Jeremias in. ix. desiderat et querit fontē lachryma-
rum his verbis. Quis dabit capiti meo aquas & ocu
lis meis fontē lachrymaruȝ. & plorabo die ac nocte
interfectos filie populi mei. Scd'm hoc qd est qd di
cit in pmo treno. Idcirco ego plorās & oculus meus
deducēs aq̄s: sed & dauid dicit. Exitus aquarū dedu
xerūt oculi: q: nō custodierūt legē tuā. vt qd hec si do
lor et luctus meritum non habent. Preterea quali-
ter nūerauit apostolus gaudium inter alias virtu-
tes in quinto ad galatas: videlicet inter. xij. fructus
¶ Amp. Si gaudium non est virtus: vt quid opus
eius in precepto est: & tam crebro precipitur sicut in
Nota. psal. Exultate iusti in domino: & apostolus in quar
to ad phylip. Gaudete in domino semper. iterum di
co gaudere. ¶ Amplius. Gaudendum esse et dolen-
dum de quibusdā scriptum est naturaliter in corde
hominis: quare habitus ex quibus est gaudere & do
lere. vt gaudendum dolendum est virtutes sunt.

¶ Amplius. Circa gaudere & dolere sūt rectitudo &
peccatū laus et vituperiū quare virt⁹ & vitiū sūt ex
quibus cōtingit illa esse ¶ Amplius. Contingit male
gaudere et bene: & laudabiliter: & vituperabiliter ne
cesse est esse vitiū et virtutem: quibus quandoqȝ de O
prauantur quādoqȝ rectificentur. ¶ Amp. Qualiter
ex frequēter bene gaudere nō generabitur habitus
virtus. Similiter et ex frequēter male gaudere vici
um. Similiter & ex frequenter male dolere. Rūdem⁹
in hoc quia reuera virtutes sunt dolor et gaudium
cū nomina habituū accipiuntur. Et est gaudiū istud
pene continua serenitas cordis ex p̄sentia inhabitā
tis dei: quaȝ non obnubilat siue obscurat etiā aduer Nota de
sitas & illud est proprie vnus d fructib⁹. xij. & de hoc multiplici
dicit apls in quarto ad Philippen. Gaudete in do- gaudio.
mino semp &c. ¶ Et scitote quia gaudiū spei et gau-
dium charitatis & gaudiū patientie longe altera sūt P
ab isto: nec est virtus que gaudium suum nō habeat
hic annexū sicut & in futuro gaudium. Sicut eni ve-
re scriptū est Prouerbiorū. xxi. Gaudiū ē iusto facere
iudiciū: ita et casto facere qd castitatis est: et ita de
alijs & hoc etiam dicit Aristoteles. sicut supra expo
suimus. Gaudium eni spei d futuris bonis est gau-
diū vero charitatis de honore dei: gaudium patien-
tie de salute proximorū. Gaudium vero de ipa tribu
latione est: propter qd dixit dauid: virga tua & bacu
lus tuus ipa me consolata sunt. Nō dixit ex ipis spe
ro vel acquiretur mihi cōsolatio. Similiter & Job
locutus est. vi. dicēs. Et hoc sit mihi cōsolatio vt af-
fligēs me dolore non parcat. Gaudium vero aposto-
lorū de quo legitur Actuū quinto. Et illi quidē ibāt
gaudētes a conspectu cōcilij quoniam digni habiti
sunt pro nomine iesu contumeliam pati. hoc enim
poterat esse dupliciter: vel ex hoc q ad communionē
christi passionum quasi ad communioneȝ calicis vel
cyphi regij recepti sunt. vel pro eo q tam nobili con
gressu sine conflictu atqȝ victoria digni habiti sunt.
¶ Attende autem quod et istud gaudium quod dixi
mus fructum spiritus: in plerisqȝ viris sanctis inue
nies quorum vultus semper hylares et iocūdi. Cui
aliquid simile videri potest habuisse socrates. De
quo dicit. Seneca. Quia vxorem habuit scortatricē Risus.
& filios scortatores quinquaginta passus tyrannides
nunq̄ risit: nunquam frontem mouit. ¶ Et scito quia
risus non est exuberantia gaudij istius. Est eniȝ gau
dium istud res seuera: que in risū non dissoluitur. In
eo enim est verum quod dicit Seneca ad lucillum. Q
Crede inquit mihi gaudium verum res seuera est.
¶ Scito autem quia similiter et dolor iste qui et do-
num luctus et gratia lachrymarum vsitate vocatur
quantumqȝ vehemētia inerescat: quantacunqȝ ama
ritudine mentem affligere videatur non sine dulco-
re aut gaudio nunq̄ est: propter quod dicit salomō
prouerbiorum. xiiij. Cor quod cognouit amaritudi
nem anime sue: in gaudio eius nō miscebatur extra
neus. Et inuenies generaliter in viris sanctis
vultus eorum nunq̄ gratiori serenitate splendere q̄
cum gratia compunctionis corda eorum amarica-
uerit & lachrymis ora perfuderit. De quo experien-
tia faciet tibi plenaȝ fidem. Dolor enim ex huiusmo
di dono suauissimus est ac iocundissimus: admirā- R
deqȝ spūalis refectionis. Similiter et lachrime dul- Nota.
cissime sunt que ex illo fonte profluxerunt. Neqȝ cōtra
ria sūt & hmōi gaudiū & huiusmōi dolor gaudiū di-
co fruct⁹ & hoc ē qm̄ nūq̄ iocūdiores inuenimus in viꝛ

z tali siue sapientie desiderium est imo sitis: fons vi
uus qui de⁹ est sicut testat psal. Sitiuit aia mea ad
deum fontem viuum. Quēadmodum desiderat cer
uus ad fontes aquarū. Ex odio etiā videt esse desi-
derium: sed alieni mali. Similiter ⁊ ex ira desideri
um humiliationis siue subiugationis: sed hoc est p
modum quē supra diximus. Est em̄ ex amore odiū:
⁊ ex odio amor non p se: sed nec pprie: sed per acci-
dens: quemadmodum supra diximus. Nemo enim
adeo odio plenus est i quo non sit amor mali quod
in isto suo desiderat. Neq̄ sunt amor iste ⁊ odiū hu-
iusmodi ꝯtraria aut repugnantia imo sunt sese sui
cem comitantia ⁊ adiuuantia ⁊ alter alterum cau-
Epilogat. santia. ¶ Jam igitur diximus tibi passiones ⁊ affe-
ctiones atq̄ virtutes q̄ nate sūt fieri et esse in ꝯcupi
scibili. Et antea dixeramus apprehensiones nobi-
les ⁊ virtutes q̄ nate erant fieri ⁊ eē in vi nostra ap
prehensiua nobili ⁊ numerauimus illas tibi: ⁊ inue
nimus eas quinq̄ numero scd̄m speciem. Sequen-
tes vero que sunt ꝯcupiscibilis prout pcessimus nō
sunt inuēte nisi quattuor prout eas nominauimus
vꝫ amor ⁊ odium dolor ⁊ gaudium nisi quis fasti-
dio boni quod supra diximus ponat fastidium ma-
li contrarium: ⁊ esse virtutem quasi regitiuam vni
uersalē totius cordis humani qua omne malū per
uersum quod est vitiū aut peccati reiicitur ⁊ hoc vt
onerosum siue nociuū siue insipidū hoc est male sa-
pidū ⁊ s̄m vltimū membrum huius diuisiōis quod
scilicet est male sapidum non erit vt virtus nisi do-
num sapientie generalis de qua superius locuti su-
mus. Suauitas vero vl' saporositas quā supius dixi
Nota. mus esse sextā affectionē nostram in deum ꝯculdu
bio virtutis nostre concupibilis est. ¶ Nominaui-
mus etiā tibi alias virtutes: sicut temperātiā que
cū oībus ptibus suis ⁊ ramis siue speciebus in ea
dē vi sil'r est. De iustitia vero ppter generositatem
suam nondū certū tibi fieri potuit. an totaliter sit i
vna ex tribus viribus nostris: an s̄m quid in vnaq̄-
q̄: an totaliter in duabus earum. Quia vero par-
tes seu species hꝫ de quibus nemo dubitat esse eas
in virtute irascibili nosabimus tibi ⁊ numerabim⁹
Aduerte. passiones oēs ⁊ affectiones tam bonas q̄ malas q̄
nate sunt fieri ⁊ esse in illa. ¶ Debes igit reminisci
q2 quod pprie inquirit: ⁊ in quo per se requiescit vis
nostra apprehēsiua nobilis. Uerū est siue veritas: ⁊
hac de cā sunt ꝯparationes eius non solum circa ve
rum aut veritatē: sed etiam circa falsum ⁊ falsitatē
vꝫ vt declinet illa sicut lumē ⁊ tenebras. Sil'r se ha
bent ad ꝯcupiscibilē vim nostram suaue siue suaui-
tas ⁊ bonum atq̄ bonitas: ⁊ ppter hoc non solū cir
ca illa: sed etiam circa contraria sunt operationes
eius: non vt acquirat: sed potius vt declinent. ¶ In
telligitur aūt noīe boni ⁊ bonitatis vtile ⁊ vtilitas
sil'r necessarium ⁊ necessitas atq̄ salubre ⁊ salubri-
tas. Quod vero pprie inquirit ⁊ i quo per se quie-
A scit vis nostra irascibilis altū est siue altitudo ⁊ ma
gnificum. Sil'r nobile siue nobilitas ⁊ arduum siue
arduitas. sil'r difficile ⁊ difficultas: ⁊ ppter hoc pas
siones eius ⁊ opationes non solū circa hec sunt: sed
et circa ꝯtraria his: sicut de aliis viribus diximus.
xiij. Irrita- Inueniunt igit .xiij. ꝯtrarietates passionū siue affe
tes passio- ctionum in hac vi vꝫ irascibili siue s̄m ipsam: que
nū in irasci omnes q̄si s̄m superfluitatem ⁊ indigentiā sunt vicio
bili. se sunt siue vitia. Harū p̄mam ponemus excandescē
tiam ⁊ extinctionem. Quidā em̄ nō irascunt vt ho

mines: sed excandescūt in furorem ⁊ in rabiē vt fere
non attendentes vel q̄tum sit eis irascendum. vel q̄
suo vel alieno discrimine irascātur: vtētes omni eo
qd̄ eis occurrerit vt gladio: etiā dentibus pprius i
eos quibus irati fuerint seuientes. Quidam autē
adeo extincti sunt: vt nullo igne iniurie siue contu-
melie ad iram accēdi vel etiā calefieri possint. Me-
diū horum est ira obediens: qualem sanctum mala
chiā habuisse scribit beatus Bernardus dicens. q2
ira illi notata veniebat non se ipso ibā ingerebat. Et
nos ipsi ex ore alicuius viri religiosi audiuim⁹: cui ⁊
credidimus: q2 non irascebat nisi q̄n volebat: nec ni
si q̄tum volebat. ¶ Secūda est rigor inflexibilis: et B
remissio siue laxitas intensibilis: de quibus pecca- Rigor infle
tis facientibus nobis multa copia suppetit exēplo xibilis re-
rum: ⁊ est ista pestis scd̄m Grego. in moralibus sup missio isen-
Job species supbie vbi dicit. Supba mēs ad id qd̄ sibilis.
per seipsam non appetit nullis exhortationib⁹ fle-
ctit: ad id vero quod sponte appetit: etiā cogi que-
rit. Sicut ergo iste rigor in nullis exhortationibus
flectit. sic ꝯtraria remissio siue laxitas nullis suasio
nibus intendit. Mediū aūt hoꝝ duoꝝ vitioꝝ voca- Tractabili
tur vsualiter tractibilitas. Apud Jacobū vero i q̄r tas.
to suadibilitas vbi describit sapientiā que desursū
est dicens: q2 suadibilis est: hoc est suadibiles effici-
ens qd̄ est dicere suasionibus acquiescentes. ¶ Ter Durities.
tia est durities indomabilis seu infrangibilis: ⁊ ꝯtra Mollities
ria mollities. Quidā em̄ nec beneficiis molliuntur:
vt recipiant christum super corda sua: vt signaculū
quo imprimantur eis pulchritudinis sue similitudi
nes: nec flagellis franguntur: sicut de pharaone tā
sepe legitur in libro Exodi. q2 induratum ē cor pha
raonis. Et sicut legit in Job xlij. de vehemoth. In-
durabitur cor eius quasi lapis ⁊ stringetur q̄si mal
leatoris incus. Istud est cor lapideum quod aufer-
re promittit dominus a filiis Israel et dare eisdem
cor carneum. Ezechielis. xxxvi. Isti nec frangūtur
timore nec molliuntur amore: immo leduntur tā be
neficiis q̄ flagellis nec domantur: sicut legit Pro-
uerbiorum. iiij. Impius procaciter obfirmat vultū
suum. Contrarii vero his omni flagello frāguntur
omni beneficio molliūtur ad quecuis facienda ⁊ pa
tienda. hi serui sunt personarum in acceptionibus
⁊ munerum. serui minarum et munusculorum pro
buccella enim panis deserūt veritatem: ⁊ personas
accipiunt contra id quod legitur Prouerbiorum.
Pro nulla re desere veritatem. ¶ Duritiam istam Nota infir
magis sensu probabilis q̄ litteris. generale enim mos ⁊ obsti
est in huiusmodi hominibus vt quicunq̄ se eis al- natos.
liserit vel applicuerit: siue rogando: siue suadēdo: si
ue quodcunq̄ negocium cum eis tractādo eis se al
liserit vel applicuerit: quasi a lapide durissimo non
sine vulnere vl' liuore ab eis abscedit: iuxta quod le
gitur Ecclesiastici. xiij. Quod conii unicabit caca
bus ad ollam. nonne si se colliserint cōfringet. Om
nium enim aliorum hominum corda velut cacabi
sunt ad corda huiusmodi. ipsa vero sicut olle enee
confringentes fictilia. Contraria vero vitium cor-
da parata facit ad omnia turpia effeminans ea: et
velut prostituens vt nulli turpitudini resistant hu-
iusmodi que competit irascibili virtuti. ¶ Quarta D
vero est crudelitas ⁊ muliebris mia iuxta itellectū Credulita
ciceronis qui miam voluit esse vitiū: eaci infirmi- tas.
tas ⁊ mia cordis inuenitur in mulieribus: vt nihil
flagelli: nihil discipline vidē possint vl' audire absq̄

dolore intolerabili. hic est q cum audiunt sitim ro=
landi vel venditionem Joseph dolore vehementis=
Stultamia simo affligunt. Si viderēt agnū iugulari vel hedū
pene i spasmuz inciderēt p dolore nec vulnus nec sā
guinem: nec liuorem hmōi homines videre pnt: nec
verberari paruulos intueri: pter qd et cum filijs
eorum si patres z matres sunt ve subditis si plati.
Crudeles. Crudeles vero ecōtrario sunt quib⁹ carnificina ho
minū non solū tolerabilis est: sed etiam placet: pro=
pter quod z crudeles dicunt a ferocitate eoz. pro=
pter quod z crudeles dicūtur qui carnes crudas cū
ipso sanguine comedere consueuerūt. vel a cruore
cuius effusionē non abhorrent. Horum mediū hu=
Hūanitas. manitas est velut inter beluinam feritatem et mu=
liebrem: hanc z effeminatam miam hoc est miseren
di infirmitatem. Beluinū quippe omnimō est z in=
humanum effusionem humani sanguinis non hor=
rere: multomagis etiā z facere z etiaz pcurare. In
fra humanam aūt rectitudinē est muliebriter mise=
ri. ¶ Quinta vero contrarietas inquietudo est at=
E q desidia siue inertia. Quidam em adeo inquieti
Inq̄etudo. sunt: vt nunq cessent a scandalis alioz pprie quie
tis z aliene, prius impatientes: ad lites z contentio
nes: adiurgia paratissimi. Alij vero adeo inertes z
desides. vt: nec se: nec alios vnq moueāt sine rebel=
lione z contradictione: quascunq dei contumelias
quascunq animarum perditiones trāsire sinentes:
vn z desides dicunt quasi de sede sue quietis i auel
libiles: z inertes quasi paci sue et quieti inherētes
velut eidē infixi vel alligati. Medium hmōi gnaui
tas siue strēnuitas. Gnauius em siue strēnuus est q
nec inquiete psequitur siue exequitur officium suū
F nec inercet seu desidiose desistit. ¶ Sexta est animo
Aiositas. sitas z pusillanimitas horum mediū equanimitas
siue magnanimitas. Aiosus ei est qui q vltra vires
sunt erectus z feruens aggredit. Pusillanimus ve
ro: qui etiā ea que infra vires sunt hoc ē minora vi
ribus aio deficiens declinat z refugit. Equanimus
vero siue magnanimus: qui nec in altiora viribus
suis se erigit: nec ad minora deficit: sed rebus atq
G negocijs vires suas coaptat z cōmetitur. ¶ Septi
Impuden= ma ipudētia z pudorositas. Haz media verecūdia
tia. Impudens em est qui nec turpia in oculis hominū
aut etiā dei facere vel dicere erubescit. Pudorosus
vero qui etiā q honesta sunt in cōspectu alieno eru=
bescit: verecundus vero q sola turpia aut turpiter
H agere erubescit. ¶ Octaua est vehementia z tepidi
Uehemen= tas. Horū medium oportunitas. Uehemens em est
tia. q vltra quā res requirit opere vel operis ingerit.
Tepidus vero q minus. Oportun⁹ vero qui quod
oportet z q̄tum oportet. Ad vehementiā ptinent i
probitas z importunitas. Uez improbus est qui ni
mis feruenter rem aut negocium agit vel aggredi
tur: importunus vero q plurum z tediosum i alteru
tro se exhibet. Interdum aūt importunus dr hoc ē
oportunitatē loci vel tpis non expectans. hic autez
importunus dicitur: quasi in porta vez assidens vel
obsidens illū cum quo ei agendū est aliquod nego=
cium vel egredi ab ipō vel ingredi ad ipm q̄tum in
eo est non sinens. ¶ Nona est cōtentiositas seu liti=
I giositas z imbecillitas siue imbellitas. Medium
Contentio= vero quedā iustitia. Contentiosus em siue litigio=
sitas. sus est: q modis oibus vult vincere: siue per frau=
des siue per clamores z iurgia. Imbecillis autem
siue imbellis: nec p equitatē z veritatē atq iustitiā

vult vincere vel obtinere cū possit: sed magis sussi
net z eligit subijci q rebellare z etiā resistere. Me=
dius aūt hoz est iustus qui non nisi iuste vult quod
ad se ptinet obtinere. sicut pcipit dns: leuitici. xix.
Iuste qd iustum ē exequeris. ¶ Decima est supbia K
Superbia. sm primam sui ptem q est dominandi libido: et ser=
uilitas. Hmōi em supbie ppria operatio est velle
superesse alijs z dominari. Seruilitas vero pprie
vitium est quo seruitus etiā turpis seu vilis amat
ac toleratur: qd vitium euidentissimum est in gente
sarracenoz nigrorūz q se vendi z venales vt anima
lia bruta exponūt: nec aliquid est quod p dominis
suis eos vel pati vel facere nō placet vel saltē non
recusant. Hoz medium est equalitas: qua qui predi
tus est non ambulat i magnis z mirabilibus super
se. Nec exaltat aiaz suam sup naturā sibi coeq̄les z
Eq̄litas. psentis miseri e psortes quoscūq homines. Et vo=
cat ista equalitas humilitas ab humo quā vere hu
milis semp habet poculis humū se esse semp cogi=
tans. Quemadmodū abrahā in. xviij. Gen. dicens.
Adhuc loquar ad dnm meum cum sim puluis z ci=
nis. Isti aūt infra humum se deprimūt dum humo
.i. hominibus tam viliter se subijciūt. ¶ Undecima L
Ambitio. est ambitiositas z vilitas. Ambitiositas aūt est ap
petitus honorū z diuitiaz pter ipsas. Contrariū
eius est fuga z reiectio eoz silr pter ipsas. Sicut
em quidā eousq obcecati sunt q honores z dignita
tes vident eis pter ipsas desiderabiles. Sic z q=
dam adeo sibiipsis viluerūt vt ipsas pter se repu=
dient seu recusent non pter onus atq periculum
quod i eis est annexum: sed qr dignitates z honores
quibus se adeo indignos reputant: vt eas oderint
z horrescant. z hoz duoz medium est silr humilitas
alia qua collū oneribus eorum subijcitur. Et nihi=
Nota lominus ipse q̄tum in se est z pter se recusant. Et
qui hac humilitate pditi sunt honoz altitudi:es ob
probrij spectacula reputant: z cū honorant ab hoi=
bus non honorari se gaudent: sed illudi sibi potius
dolent. Uerissimū em est illud beati Bernar. quia
ois purpura illusionis est postq dno Jesu in purpu
ra illusum est. Cui addimus q silr omnis corona z
omne sceptrū regni illusionis est postq regi glorie
in illis illusum est. ¶ Elationis aūt pars vel ramus
est aspnatio contemptus siue despectus alioz z idi
gnatio qnq. Est em aspernatio motus in vilitatem
tu eo q vilitas est. Indignatio vero motus in indi=
gnum pter indignitatem. Qnq etiam prouenit
ex dignitate: quā se credit habere. Hmōi em hoies
indignant z rebus z rebus indignis se. Et hoibus
quibus moiora fieri vident quā dignitas eoz requi
rit. Indignat etiā p eo q eisdem nō fit quod digni=
tas quam se hre credūt requirit ex arrogantia. Si=
militer vtraq istaz pcedit interdū. ¶ Duodecima M
Elatio. est elatio z deiectio. Est autē elatio eleuatio animi
in alterum vanitatis: eousq vt alij parui eidem vi
deantur. quemadmodū existentibus in monte alto
vel turre excelsa qui ad terram sunt. licet magni ho
mines z pceri statura sint: parui grues: aut etiā cor
ui videntur. deiectio vero ista depssio est animi ifra
se eousq vt longe minor sapiētia bonitate virtuti=
Humilitas bus videat. ¶ Mediū aūt hoz humilitas tertia ē
que est consistentia in gradu pprio et infra limites N
bonorum suorum. ¶ Tredecima est inanis gloria z
Inanis glo eius contrarium quod est contumeliositas. Quidā
ria. em adeo errauerūt amore glorie vt de veritate me=

ritoꝝ non curent oĩno: sola opinione hominũ ⁊ mu
nusculis vane laudis cõtenti: ꝓpter quod ⁊ chyme
ras eos irrisorie vocare consueuimus: quoniã opi
nabilia sunt tñ hmõi homines nõ ĩ re: sed ĩ opinio
ne solũmõ cõsistentes: ⁊ qꝛ non refert an vigilãs
quis credat mẽdacium an illud somniet non magni
⁊ esse boni: sed somniari ab hominibus tales eẽ glo
riantur. Cõtumeliositas vero in id ignominie deue
nit vt nec de probris: aut opprobris: nec de fama ira
scatur aut doleat crudelis contra semetipsuꝫ: sicut
ait seneca. Crudelis inquit est qui famam negligit
⁊ ecclesiasticus cõtra hoc. Curã habe de bono noie
⁊ Aug. vita necessaria est nobis ꝓpter deum: fama
ꝓpter proximum. Apostolus autem in .ij. pme ad thi
motheum specialiter dicit de episcopo: qꝛ oportet
eum testimonium habere ab his qui foris sũt Me
dium horum precellentia est: qua ⁊ chymeralis illa
vanitas fugitur ⁊ ignominositas declinantur de q̃
Eccl'i.xxxiij. In omnibus operibus tuis precellens
esto. Est autem hec precellentia soliditas mentis q̃
⁊ res ⁊ nomẽ siue veritas ⁊ fama seruatur. Quidã
eñ adherent rei siue veritati vt de fama non curẽt:
quidam vero adeo fame inhiant vt ꝓpter eam ne
gligant veritatem. ¶ Decimaquarta est arrogãtia
⁊ eius contrarium quod aliud nomẽ notum non hꝫ
sed derogantia vel abrogantia cõuenientissime di
ci potest Est autem arrogantia de viribus vel me
ritis erectio immoderata qua sibi quis ascribit qđ
suum non est vel deberi meritis suis quod ei nõ de
betur. Contrariũ vero vitium est quo de virib' su
is ⁊ meritis econtrario quis afficit: minores semꝑ
iusto reputans vires suas ⁊ merita. Et hmõi homi
nes sunt semper se ⁊ sua annullantes siue adnihilã
tes quicquid agunt boni: quicquid suum est alienis
viribus semper aut meritis tribuentes. Hi ingressi
bus rerum semper animo deficiunt: deficiẽtes pri'
ab onere quã illud susceperint. Isti q̃nq; nec deum
audent rogare: vt eos adiuuet ⁊ misereatur coꝝ eo
usq; paruipendunt preces: vt deum ad eos respice
re non confidant. Hoꝝ vitiorum medium modus ẽ
siue mensura qua seipsos ⁊ sua viri boni veraciter
mẽtiuntur: vt de se non sentiant vltra q̃ sint nec in
fra q̃ sint. Nec est contrariũ quod dicit Grego. suꝑ
Job. qꝛ hoc ꝓprium speculum solet esse bonorũ: vt
de se sentiant infra q̃ sint. Sentiant inq̃ intelligen
tie. i. timeant non vt certum asserãt: iuxta quod ali
bi dicit: quia bonarũ mentium est ibi culpas agno
scere vbi culpa non est: agnoscere inq̃. i. timere dubi
tare nõ ꝓ certo habere quod est ꝓprie eius vitiũ qđ
contrarium arrogantie diximus. ¶ Decimaquinta
est audacia ⁊ timiditas quas forte dicet aliqs ani
mositatem ⁊ pusillanimitatem: sed reuera differũt.
Animosus eñ est non solum feruens: sed ⁊ ptinax ĩ
magnis aggressibus atq; ꝓcessibus: et hoc contra
rerum ipsarum magnitudinem. Magnũ enim pro
prie siue magnificum intendit animosus: ⁊ ideo vin
cere magna finis eius est. Audax vero ꝓprie ꝯtra
pericula se erigit: ⁊ in ea supra se ĩpigit. Timiditas
vero fuga est ⁊ resilitio a periculis facile euasibili
bus: ⁊ etiam ab his que pericula non sunt ⁊ est silis
vitio qđ vmbracitas vocatur in equis: sicut ĩ psal.
Trepidauerunt timore vbi non erat timor. Et leui
tici. xxvi. Terrebit eos sonitus folij volantis. ¶ De
cimasexta impatientia ⁊ impassibilitas. Horũ me
dium patientia. Impatientes eñ sunt non solum q̃

Crudelis q̃ famã negligit.

Arrogãtia
Arrogãtie similitudo.

In pusillanimitas.

Audacia.
P

Impatientia.
Q

alienas iniurias vel ꝯtumelias pati nolunt: sed nec
etiam seipsos vel sua patiunt: q̃propter ⁊ sue pau
pertati ⁊ suis quibuscũq; molestijs irascunt ⁊ quod
est mirabilibus ipsius impatientie sue impatiẽtes
sunt propter quod dixit plato. Quia iracundus cũ
alijs irasci desierit sibijpi irascit. ¶ Scito autem: qꝛ
est impatientia alia in vi concupiscibili ⁊ est quasi
teneritudo cordis q̃ faciliter lesibile est a molestijs:
videlicet a laboribus ⁊ afflictionibus. Illa autem
impatientia de qua hic agimus ꝓprie ꝓuocatur ĩ
iurijs aut contumelijs in eo q' iniurie aut cõtume
lie: ⁊ motus eius non est dolor qui est inquisitor so
latij siue mitigationis: sed ira ad vindictam vindi
cari eñ querit proprie hmõi impatiens. Impassibi
litas vero hec quasi insensibilitas est ad iniurias et
contumelias. Nec est sicut virtus illa que predica
tur per hoc nomen mitis. Mitis eñ placide excipit
iniurias non insensibiliter ⁊ est virtus: in irascibili
tamen habet sibi respondentem in vi concupiscibili
que molestias similiter placide recipit: hoc est mol
liter ⁊ absq; lesione doloris. ¶ Scito autem q' ipa
tientia hec de qua hic agimus idẽ est q' iracundia.
Verũtamen nominatio impatiẽtie respicit ad irro
gatas iniurias: qꝛ patiens a patiendo dicit. Nomi
natio vero iracundie nichil innuit de passionibus.
Iracundus eñ eque irascitur beneficientibus vt
iniuriantibus ⁊ hmõi homines multi indistincte ĩ
patientes vocant: sicut iracũdos. ¶ Septimadecia
ꝯtrarietas est scdm quosdam p̃sumptio ⁊ despera
tio. Est autem p̃sumptio nimia confidentia. despe
ratio vero diffidentia est. Medium horum spes e?
⁊ fiducia moderata. Nec spes est aliud q̃ innixio si
ue affectio: qua quis innititur vel viribus suis vel
meritis: vel misericordie dei: vel alij cuicunq;. Et
est presumptio vitium bonum timorem euacuans,
quemadmodũ desperatio ⁊ diffidentia bonam fidu
ciam ⁊ spem bonam. Desperatio eñ in fulcimentũ
omne subtrahit ⁊ mie dei ⁊ meritorũ: nec animam
inniti permittit alteruter eorũ vel ambobus. Qua
propter euacuat dei misericordiam in casu illo: sic
⁊ p̃sumptio bonum timorem euacuat: ⁊ ideo dei iu
stitiam. Manifestum igit est: qꝛ ista duo vitia con
tra dei bonitatem pugnant. Quasi eñ due partes
diuine bonitatis q̃tum ad effectum sunt iustitia et
mia ipsius. Quia igitur altera videlꝫ presumptio
alteram. i. iustitiam: altera videlicet desperatio al
teram: id est miam euacuat. Euidenter contra dei
bonitatem pugnant. Et qꝛ vniuerse vie domini mia
⁊ veritas sunt vias eius ad cor humanũ siue cordis
humani ad ip̃m obstruunt: ⁊ occludũt: q̃re deum a
corde humano indubitanter excludunt. ¶ Decima
octaua leuitas siue incõstantia ⁊ ptinacia. Mediũ
aũt ꝯstantia siue pseuerantia. leuis eñ siue incon
stans est: q̃ facilis nimis ad aggrediendũ silr ad de
sistendũ: pertinax aũt q̃ ad vtrũq; surdus atq; diffici
lis Mediũ aũt constans siue pseuerans ⁊ ista con
trarietas inuenit in q̃libet viriũ nostraꝝ triũ p̃noia
tarũ iuxta passiões ⁊ dispositiões eaꝝ. Quidã eñ
nimis faciles sunt ad credẽdũ. silr ⁊ ad discredẽdũ.
Alij vero ptinaces in vtroq;. Silr ⁊ quidam nimis
faciles ad ineũdas amicitias: eodẽq; mõ ad easdẽ
deserendas: quidã autem in vtroq; difficiles eodeꝫ
modo se habet in magnis ⁊ arduis q' quidã ad ag
gressus eorum nimis faciles sunt. Silr ⁊ ad deser
tiones eoꝝ: alij aũt in vtriq; econtrario se hñtes.

Impassibilitas.

R
Presũptio desperatio

Nota.

Leuitas.
S
Constãtia.

Amicitie q̃ sũt leuiter ineunde.

Prophanitas. ¶ Decimanona irreligiositas siue ꝓphanitas atq̃
superstitiositas: ꝓphanus eni͂ siue irreligiosus est q̃
nec sancta veneratur. Superstitiosus autē qui ꝛ non
sancta veneratur: aut colit: aut parū sancta ꝓ val-
de sanctis. Horum aūt medium est religiosus qui q̃
veneranda sunt: ꝓut veneranda sunt veneratur aut
Religio. colit. ¶ Vicesima est ferinitas siue canina domesti
V citas. Quidam eni͂ adeo feri siue ferini sunt vt so-
Ferinitas. cietatē non patiantur: nec eos humana societas de
lectat: sicut dicit seneca. Vita sine socio vita leonis
aut lupi est. Quidam vero quibuslibet societatibꝰ
absq̃ vlla discretione siue comitantia se immiscent
vel adherent: quemadmodū canes qui vulgariter
vocant truantini q̃ non magis dominis q̄ aliis ad
herent: ita vt de qualibet domo esse videant. Me-
Socialitas. dium vero socialitas. ¶ Vicesimaprima adulatio ē
mordacitas. Quidā eni͂ adeo mordaces sunt vt nul
X li loqui velint ꝙ ei placeat: quidam vero adeo blā
Adulatio. di vt vnicuiq̃ loq̃ studeant qđ ei placeat. Et de his
quandoq̃ diximus qꝛ ꝓprie sacerdotes diaboli sūt
siue infernales: cōmendationem qđ est officiū mor
tuoꝝ semper facientes: ꝛ officium motuorum quod
a placebo incipit: semper agentes similiter ꝛ mor-
tuos infernales semper sepelientes: sicut Mathei.
ix. dicit vitas Sine mortuos sepelire mortuos su-
os vbi dicit auctoritas: qꝛ mortuus mortuum sepe
lit cum peccator peccatori adulatur. Medium ho-
rum sm̄ tullium vere amicitie officium est: sicut ipe
dicit ꝙ monere ꝛ moneri officium vere amicitie est
Assentatio ita tamen vt adulatione careat amonitio. ¶ Vice-
Y simasecunda assentatio ꝛ discolitas. Quidam enim
Discolitas ab omnibus dissentiunt: nec ad consensum aliquē
boni induci pn̄t. Alij vero omnibus assentiunt que
alios sentire vident: callide pretentantes quid alij
sentiant: quod ē ꝓprium vitium aulicorum siue cu-
rialium: hoc enim est speciale studium quorundam
vē presentire quid domini sentiant: ꝛ hoc vt eis as-
sentiant: quod vitium adulatio est quodammodo.
Placere eni͂ ꝑ illud dominis intendunt: quēadmo
dum ꝛ per adulationē: qđ vitium apud eos marie
locum habꝫ: q̃ a secretarijs suis atq̃ domesticis nō
intendūt habere consiliū: sed consensum. ¶ Sunt p̄
ter has alie affectiones due q̃ ad vtrūq̃ se habent.
Z Cum eni͂ fuerint in materias bonas vitia sunt cuꝫ
vero in malas v̄tutes. He aūt due sunt horror ꝛ exe
cratio: horror siquidem spūalis mali. i. peccati vel
vitij: vt pote mortiferi bonus est ꝛ virtuosus. Silr
ꝛ execratio eorundē: vt pote sacrilegorum ꝛ impio
rum bona est ꝛ virtuosa. Cum vero econtrario fue
Procacitas eadē cū impudētia rint: ꝓculdubio vitia pessima sunt. Procacitas ve
ro ꝛ infronitas non sunt diuerse a vitio impudētie.
Procacitas ei ē inuerecundia ad loquendū. Infro
nitas v̄o idē est qđ ifronitas: sicut appet ex eo qđ
legit. Eccli. xxiij. Aio irreuerēti ꝛ ifrunito ne tra-
A das me. Noiat ꝛ iter v̄tutes puritas ꝛ inocētia q̃ cū
in mera ꝑuatiōe ꝯsistūt nec v̄tutes sūt nec vitia: cū
vero in positione saltem ex parte sequētur affectio-
nes quas ponunt: verbi gratia: si puritas est vel fu
ga vel odium maculationis: aut peculantis admi-
xtionis sequunt fugam illam ꝛ odium hoc est dice-
re: erit fuga illa vel odium: ꝛ erit in vi iniqua est et
fuga illa vel odium eodem modo ꝛ de innocentia: si
positiue intelligatur: erit quedam iustitia vel pars
B quedam iustitie. ¶ Nominat etiam ꝛ numeratur i-
ter virtutes sanctitas, cuius operationes due sunt
ꝓprie. Prima est elongatio ab his q̃ carnis ꝛ mun
di sunt: siue licita sint siue illicita. Secunda est occu
patio in his que diuine honorificentie ꝛ cultus sūt.
Illos eni͂ solummodo sanctos dicere consueuimus
qui seorsum se faciunt a secularibus: ꝛ totaliter va
cant diuinis obsequijs. religiositas autē idem est.
Verum quoniam operationes iste ex aliquibus no
minatarum affectionum procedunt subiecto ꝛ essē-
tia: idem est semꝑ sanctitas: quod vel dei timor vel
dei amor vel honor.

¶ Enumerat virtutes q̃ sunt ex vi irascibili.

His autem ita positis ꝛ expositis reuerte **C**
mur ad declarandum numerum virtutū
que sunt secundum vim irascibilem. Cū
igitur manifestum est vigintiduas esse cō
trarietates nominatas vitiorū in ea vel secundum
eam: vniuscuiusq̃ autem contrarietatis: non est ni
si vnum medium: erit necessario numerus virtutuꝫ
huiusmodi vigintiduas. ¶ Qꝫ si quis dixerit: quia
inter album ꝛ nigrum sunt multa media rubeum ꝛ
viride ꝛ alia multa huiusmodi. Respondemus quo
niam album ꝛ nigrum non dicuntur sm̄ superfluita
tem ꝛ indigentiam. Intelligentibus autem facile ē
videre. Inter superfluum eni͂ ꝛ diminutum: non est **Nota.**
nisi equale siue commensuratum. Similiter inter
parum ꝛ nimium non est nisi sat siue satis. Equale
autem ꝛ commensuratum ꝛ sat non diuiduntur es-
sentialiter: sed quasi per accidens: videlicet pro di-
uersitate subiectorum: quia quod est satis vni subie
cto non est satis alij i cibo potu vestitu ꝛ alijs. Me-
dium vero albi ꝛ nigri essentialiter diuiditur: vide
licet ꝓ diuersitate commixtionum ipsorum ꝛ q̄ me-
dia componuntur ꝛ fiunt. Qꝫ si dixerit quis qꝛ par **Obiectio.**
citas ꝛ largitas duo sunt media inter prodigalita-
tem ꝛ auaritiā. Similiter iustitia ꝛ misericordia at
q̃ eq̃tas inter duas iniq̃tates quarum altera sm̄ su
perfluitatem: altera scđm indigentiā. ¶ Responde- **Solutio.**
mus quia vnum sunt subiecto ꝛ essentia parcitas ꝛ
largitas: sed ratione siue relatione solummodo dif
ferentes. Parcitas ei a parcendo seu retinendo be
ne: largitas vero a bene largiendo. Eiusdem enim
virtutis est bene retinere ꝛ bene largiri: quēadmo-
dum eiusdem sobrietatis est bene abstinere: ꝛ bene
sumere cibum bene: id est virtuose seu laudabiliter.
Sic idem sunt iustitia ꝛ misericordia ꝛ equitas in
prenominato casu. Sed quando merita inq̄tū me-
rita dant causā operi: dicitur opus iustum. Hoc est
equale meritis vel respondens: cum vero miseria
dat eidem causam dicitur opus misericordie. Mi-
seria enim est cui opus interdum debetur: sicut et
meritis. Sicut enim dandum est vel benefaciēdum **Nota.**
est cuicunq̃ ratione meritorum: sic ꝛ ratione mise-
rie. Et sicut debitum est vel debetur opus cuicunq̃
ex meritis: sic ex miseria in qua est. Nihil enim iu- **D**
stius est vel magis debitum vel districtius a nobis
deus exigit q̄ miseri: nihil seuerius vindicat q̄ eiꝰ
contrarium. sicut euidenter apparet ex Mathei.
xviij. Ubi etiam remissa repetit a seruo nequam. ꝓ
eo ꝙ cōserui sui noluerat misereri. Nihil etiam iu-
stius est q̄ misereri. Et si qs diligēter attendat: pie **Aduerte.**
subuentiones non tam dantur miseris q̄ etiam red
dunt. Uñ ꝛ qdā elemosinariꝰ icrepabat paupes de
bñficijs elynarijs eidē gr̄as agētes dicēs: tace noli
mihi regr̄tiari: qꝛ nihil do: sꝫ reddo tibi tm̄ qđ tuum
erat. Hoc aūt a nobis silr dictū ē ꝛ a multis prudē

tibus dicitur: q2 dispensatio illius est nõ iuris dimi
nutio: vel derogatio: vel in aliquo lesio. Causa ve-
ro ꝓpter quã dispensatio sic facit: ꝓculdubio vt iu
stũ sit quod indulgetur: alioquin non dispensatio
est: sed dissipatio. ¶ Amp̃. Nemo dubitat quin con
trarium mie iniq̃ta ↄ sit: ⁊ iiustitia: q̃re ip̃a mia iu-
Ius naturale sticia ẽ. ¶ Amplius. Ius naturale indubitanter to-
tum est quitas. Misericordia ergo naturalis equi-
tas est: q̃tofortius ergo gratuita mia equitas erit.
¶ Amp̃. Quid erit misericordia nisi fiat equalitas
de qua apostolus in p̃me ad Cor. viij. Miseri enim
est hanc equalitatẽ facere. Est eñ misericordia velut
fluuius inundans ⁊ inundatione sua loca vacua cir
cum adiacentia implens donec adequanẽ altitudi-
ni sue. Sic misericordia cum copiosa fuerit ⁊ exube
rans vacuitates ⁊ indigentias: inundantia benefi-
ciorum implet ⁊ larga cõmunione omnes indigen- E
tes ꝓprio subiecto adequat. ¶ Sunt igitur in vni-
Virtutes xxij. uerso virtutes iste vigintidue adiectis autem dua-
bus de quibus vltimo fecimus mentionem: videlꝫ
quarum operationes sunt execratio ⁊ horror malo
rum: erunt omnes simul sumpte vigintiquattuor. Al
tia vero eiusdem visiue scd̃m eandem erũt quadra-
gintaquattuor ⁊ duobus illis adiectis quadragin
ta sex. Execratio eñ ⁊ horror licet male non dicunẽ
scd̃m sup̃fluitatẽ ⁊ indigentiã: ⁊ iõ neutra eaꝝ facit
ↄtrietatẽ: ⁊ hec est cã ꝓpter quaꝫ nũer⁹ eaꝝ idẽ ẽ q̃ ⁊
numerus virtutũ oppositarum: id est binarius siue
duo. ¶ Si quis autem dixerit quia humilitas virt⁹
est vna specie nec diuiditur. Scito quoniã errat ho
Hũilitas ⁊ sugbia, contraria. mo huiusmodi cuius declaratio est hec: quia cũ hu
militas ⁊ superbia simpliciter ⁊ totaliter contraria
sinnt: ⁊ dicatur superbia sꝫ superfluitatẽ: sitq̃ ei cõ
trarium quod dicitur s̃m diminutionem ⁊ diuida-
tur vtrumq̃ in quinq̃ species: quarum bine: ⁊ bine
F dicuntur s̃m superfluitatem ⁊ diminutionem: ita vt
quinq̃ faciant ↄtrietates. Impossibile aũt sit vnam
speciem numero mediam esse plurium huiusmodi
contrarietatum: humilitas vero euidẽter media sit
in singulis huiusmodi contrarietatibus necesse eui
denter humilitatem diuidi in quinq̃ species. Alio
quin vna species numero vt diximꝰ esset media mul
torum ↄtrariorum. Impossibile autem manifestuꝫ
est multorum terminorum directe sibi oppositorum
idem esse medium. Si eñ fuerũt a ⁊ b. termini duo
in eadem recta linea constitui. c. ⁊. d. vero eiusdem
suppositi ⁊ directe oppositi: impossibile est idẽ pun
Vide. ctum medium esse inter. a. ⁊. c. inter. b. ⁊. d. Simili-
ter autem se habent oppositione ⁊ rectitudine spi-
rituali eque distantia superbie species ⁊ vitia eius
opposita prenominatis terminis sequi distantia ⁊
oppositione ⁊ positione prescripta dispositis. Ma
nifestum ergo est humilitatem diuidi in quinq̃ spe
cies iuxta superbie species ⁊ vitia opposita earuꝫ.
¶ In vi vero concupiscibili siue s̃m ipsam non inue
niũt nisi amor ⁊ odium: dolor ⁊ gaudium: fames
siue sitis spiritualis atq̃ sacietas atq̃ fastidium de
quo supra locuti sumus contrarium: cui fastidio cõ
traria est fames ⁊ sitis: que non est nisi desiderium:
put hic intelligimus: alias vero fames ⁊ sitis ip̃m
donum sapientie sunt. Inueniuntur ergo in vi con-
cupiscibili siue s̃m eam sex numero virtutes: videlꝫ
amor ⁊ odium dolor ⁊ gaudium: fames siue sitis si-
ue desiderium. Et eius contrarium: quod est vel bo
na indignatio vel bonum fastidium: qua vel q̃ ma-
la velut immunda vel noxia respuuntur: quare vir-
tutes duarum virium in vniuerso non sunt nisi tri-
ginta. Spẽ eñ ⁊ timorem sil'r et honorem in deum:
necnon ⁊ pudorem inter virtutes que sunt virtutis
irascibilis. ¶ Iam nominauimus ⁊ numerauimus Epilogat.
quia vero virtutes s̃m vim rationabilem non sunt G
nisi quinq̃ vt iam ostendimus erunt virtutes omni
um virium in vniuerso triginta quinq̃. Si quis au
tem dixerit: quia numerositas ista non est s̃m essen-
tiam ⁊ veritatem: sed secundum rationes aut rela-
tiones aut comparationes non improbabiliter fors
sitam neq̃ absq̃ ratione hec dicet. Cum eñ vera sa
lutaria siue ad salutem nostram pertinentia in hoc
vnianẽ vt communicẽt q̃ salutaria siue ad salutem
pertinentia sint: ⁊ hoc sit potissimum ac principale
ꝓpter quod cognitio eorum queritur: laudatur ⁊ a
deo acceptatur: merito videri potest vnam esse vir-
tutem solummodo q̃ de eis aut circa ea est: inq̃tum
talia sunt. In vnum eñ inq̃tũ vnum non est nisi vna
vel apprehensio vel affectio vnum vero sine dubio
est verum salutare inq̃tũ salutare. Nec veritas eñ
nec salubritas inq̃tum tales diuiduntur aut diui- Notã
dunt subiecta sua. Quare vna est virtus cuius ope H
ratio cadet super verum salutare inq̃tum verũ sa-
lutare: siue sit salutare initialiter: aut radicaliter:
aut fundamentaliter: aut finaliter hoc est siue ini-
tians siue radicans: siue fundans salutem: siue diri
gens eam ⁊ adiuuans ex medio siue ex fine. Quare Aduerte.
prudentia vna est mentem humanam illuminãs fir
mans ⁊ armans veritate qualibet salutari: nec di-
uersificat eam diuersitas veritatũ huiusmodi: quo-
niam desursum est prudentia ⁊ non ab ipsis: sicut iã
sepe tetigimus. Et etiam si sequeretur materiã suã
prudentia materia eius non est veritas inq̃tum ve
ritas: sed inq̃tum salutaris. Salubritas autẽ eam
non diuidit: q2 nec ipsa diuiditur. qm̃ salubritas hec
efficientia est: vel effectiuitas salutis siue materia-
litas qđ verius est salutis: vtrũq̃ tamen verũ est: sꝫ
modo diuerso veritas eñ salutaris quodammodo
materia est circa quã et de qua est credulitas fidei.
Et alio mõ est cã efficiẽs motiua virtutis intellecti
ue nostre ⁊ effectiua quodammõ meriti: meriti iq̃
salutis. Motus eñ salutares res mouentes quo-
dammodo efficiũt: vꝫ occasionaliter: licet spiritus
sanctꝰ eosdem principaliter efficiat. ¶ Hec ergo ra-
tio non nihil ꝓbabilitatis habet ad ostendendum:
quia vnica virtus specie prudẽtia est ⁊ materia cir
ca quam cadit omnis eius operatio: ⁊ cuius prudẽ
tia scientia est viuax ⁊ viua veritas ẽ salutaris. De Prudẽtia.
credibilibus eñ veris salutaribus ⁊ salubriter cre
dibilibus prudentia est salutaris viuax et viua co-
gnitio. Eodem mõ se hꝫ de iusticia ⁊ temperantia:
de rebus enim q̃ ad nos ⁊ alterum vel alios ptinẽt
hoc est in quibꝰ contingit esse alienũ nocumentum
seu detrimentũ. Fraus dolꝰ ⁊ hmõi iusticia nos ex-
pedit ⁊ dirigit: necesse eñ habemus iuste agere cuꝫ
quolibet alio: hoc est ius suum vnicuiq̃ reddere: et
ius alienum in nullo ledere. ¶ Nemo autem dubi- I
tat multa nos debere aliis ⁊ multa nobis agẽda eẽ Nota
cum aliis: quare necessaria est nobis virtꝰ: q̃ nos in
his dirigat ⁊ a malis alienoꝝ iniuriaꝝ nos custodi
at ⁊ protegat. Ad hec autem omnia sufficit iusticia
vna per se. Cui enim dubium est vt necesse hẽamus
iuste viuere: hoc ẽ sine vsurpatiõe iuris alieni atq̃
lesiõe. Iuste inq̃ ad alterũ ⁊ ad oẽs alios q̃scunq̃.

Iusticia ne cessaria. Iusticia ergo necessaria est nobis ꝓpter res ad al-
terū ꝑtinentes: qꝫ vero sunt ⁊ alie res ad nos solum
mō ꝑtinētes: sicut sunt victus vestitus ⁊ q̄ ad illos ꝑ
tinent necessaria est nobis v̄tus q̄ vitam nostrā di
ligat ⁊ decoret in hmōi ⁊ hec vsitato noīe vocat̄ tē-
perantia q̄ sine excessu rebus hmōi vtimur. Intem-
perantes enī sunt ꝓprie q̄ in hmōi excedunt: sicut su
pra diximus ex v̄bis senece: qꝫ temperantia est pro
Gulositas. Ebrietas. prie ne quid nimis. Gulositas enī ⁊ ebrietas balne-
oꝝ ⁊ vnguentoꝝ vestimentorum ⁊ stratuū necnon
k ⁊ habitaculoꝝ vanissime delicie intēperantie sunt
⁊ vitia pessima. Hanc virtutem sacra scriptura ce-
lesti magisterio edita ⁊ cōscripta sobrietatem vocat
viij. Sap. ⁊ ad Tytū. ij. Sobrietatē inquit ei ⁊ pru-
dentia ⁊ iusticiam ⁊ virtutē docet. Et iteꝝ. Sobrie
⁊ iuste ⁊ pie viuamus in hoc seculo: vocat aūt eam
sobrietatem quasi cōsummationem. ¶ Uides ergo:
qꝫ duo vitia sunt: intemꝑantia q̄ in seipm ⁊ iniuria
que est in alterum: nec possibile est aliqueꝫ peccare
nisi alterutro duoꝝ modorum ⁊ secundū alterū duo
rum generꝫ rerum que noīauimus Quare non con
tingit esse vel alia: vel plura vl' alterius generis vi
tia vel peccata: ⁊ propter hoc nec alias: nec plures
possibiles est esse oppositas vel virtutes. ¶ Uide-
Nota. tur ergo stabile esse per hanc viam iusticia ⁊ tempe
rantia ⁊ hoc ꝓpter duo genera rerum bonarum et
duos vsus earum. Bona enī sunt omnia vel que de
bemus aliis: vel in quibus cōicare debemus cum il
lis. ¶ Quia vero est ⁊ tertiū genus rerum que ma-
la vsualiter vocant̄ veꝫ aduersa vt pauptas morbi
⁊ vulnera vincula ⁊ carceres iniurie et contumelie
lites ⁊ bella labores ⁊ dolores: ⁊ nouissīe ipa mors
Quia etiam ab his cōtingit turpiter vinci ⁊ multi
pliciter ꝓpter ista declinanda vel effugienda pecca
re. Necessaria est nobis v̄tus qua hec omnia vin-
cantur: que contra hec omnia nos roboret: armet ⁊
muniat Et hec in. viij. sapientie vocat̄ virtus. nunc
L autem cōmuniter fortitudo. Hec autem est qua oīa
terribilia ṗnominata vincunt̄: propter bona ergo
vel que debemus aliis vel que communicamus cū
aliis est necessaria iusticia ꝓpter bona que nostris
necessitatibus applicamus temperantia ꝓpter ma
la vero que nos frangunt atqꝫ deterrent fortitudo.
Quia ergo omnes res tribus istis generibus com
prehenduntur. Uirtus autem est que nos bene vti
Uirtus. rebus ⁊ bene habere ad omnes res nos facit. Bo-
nus auteꝫ omnis ex necessitate: quia ad omnes res
bene se habet ⁊ quibus vtendum est bene vtitur: q̄-
re sufficere videntur ex necessitate tres iste virtutes
componere dirigere ac decorare vitam nostram: q̄-
tum ad duas vires nostras concupiscibilem scilicꝫ
M ⁊ irascibilem. ¶ Qꝫ si dixerit quis quia de amore ⁊
Augustin⁹. odio ⁊ multis aliis nihil pertinet ad istas tres. Re-
currat qui ita sentire noluerit: ad verba Augustini
quibus expresse sentire videtur istas quattuor de q̄
bus loquimur non esse nisi vnam ⁊ non esse eas es-
sentialiter nisi amorem ordinatum ⁊ fortem subie-
cto siue essentia ⁊ veritate. Ratione autem se rela-
tione sm eundem Augustinum officiis quattuor es
se: similiter ⁊ ad verba Aristotel'. quibus dicit. Qꝫ
virtutes aut voluntates quedam sunt aut non sine
voluntate. Questionem autem habet non leuem.
Questio. vtrum omnes virtutes duplices sint: sicut supra di-
xim⁹ de amore odio dolore ⁊ gaudio ⁊ multꝫ aliis.
Sed ⁊ de ipsa fide similiter videtur: sicut enim tene
mur credere salutaris v̄itatis articulos: ita ⁊ tene
mur discredere ꝯtria. Quare sicut nec necessaria no
bis pia viuaqꝫ credibilitas eoꝝ: ita pia viuaqꝫ ē di-
scredulitas heresū ꝯtriaꝝ. Iuxta hūc modū se hꝫ ⁊ de
aliis. Sicut tenet̄ vnusqsqꝫ facere qd iustū est ⁊ am
plecti: ita declinare quod vitiumē ⁊ reiicere vl' hor
rere. Si quis voluerit hoc dicere non contradicim⁹
ei veꝝ discussione vel disputatione hoc negociū indi
get. Hoc enī esse videtur ac si diceretur: ꝙ necessa-
ria est vna virtus seu potentia naturalis calido ad
repellendum frigus ⁊ alia ad faciendum calorem:
⁊ siles geminationes seu duplicationes est inueni-
re innumeras per quas esset friuolum duplicare sic Nota
virtutes. Quod aūt verius videtur in his est vt sit
numerus virtutum sicut posuimus. Nec est necesse
exemplum vt amor alicuius aut odium ꝯtrarii due
virtutes sint vel duo vitia: licꝫ possibile q̄nqꝫ sit ita
esse. Ex amore enī alicuius expellitur eius ꝯtrariū
⁊ hec repulsio semꝑ vocatur odium: sicut effect⁹ ple
rumqꝫ noīe cause repulsio enī ⁊ separatio ꝑ se effe-
ctus odii sunt: ⁊ id cum ex amore sunt licet per acci
dens: adhuc odium vocant̄ ṗdicto tropo. ¶ Eodem Nota.
mō discredere hereses ex ipsa fide potest esse ⁊ pōt
esse ex alia dispositione per se: de qua ⁊ silibus me-
rito dici posset eas non esse virtutes ⁊ hoc est: qm̄
non est finis eorum ꝑ se nisi declinatio maloꝝ: decli
natio autem malorum non facit bonum per se: sed
ꝑ se defendit a malis atqꝫ malitia cor humanum: q̄
re apparet eas ꝓprie non esse bonitates: ⁊ ideo nec
virtutes. Si quis aūt eas dicere virtutes voluerit
qꝫ directe contrarie sunt vitiis et directe contra ea
pugnant eaqꝫ rectificant. Deinde roborant armant
⁊ muniunt mentem humanam: non cōtendimus de
nomine vl' nominatione huiusmodi. Sufficit enim
nobis q̄tum ad presens propositum vt rerum veri
tas cognoscatur. ¶ Accedendum quoqꝫ tibi est dili N
genter: quia iusticia ⁊ omnes alie virtutes quas su Bon⁹ loc⁹.
pra nominauimus ⁊ numerauimus in hoc semper
duplicis intentionis sue quod interdum sunt affe-
ctiones virtutis concupiscibilis ⁊ interdum sunt af
fectiones virtutis irascibilis. quod enim puniūtur
malefici: vel ex amore pacis ⁊ tranquillitatis homi
num potest esse: vel ex zelo rectitudinis: id est ira sā
cta ⁊ bona: qua iudex excandescit i maleficia ⁊ secū
dum primā intentionem iusticia est in vi concupisci
bili ⁊ sm illam: in secunda vero i' irascibili est: ⁊ sm
illam: ⁊ ad hunc modum se habet ⁊ de multis alia-
ruꝫ: ⁊ forsitan de omnibus. Nos autem viginti du
as prenominatas contrarietates accepimus sm in
tentiones quibus congruūt virtuti irascibili: ⁊ hoc
videre potes ex supradictis.

¶ Proponit comparationem virtutum in
ter se ⁊ ad vitia contraria: id quod multum subtili
ter ⁊ theologice facit.

Post hec loquemur de mensuris ⁊ com
parationibus virtutum tam adinuicē
q̄ ad vitia. Ad naturales etiam virtu
tutes siquidem preter numerū sequen
tur alie mensure: ⁊ de numero quidem
multa pretermittamus: partim impitia deficientes
partim occupationibus impediti: partim ipsa rerū
profunditate ac multitudine onerati. In hoc tamē
desiderio ⁊ ꝓposito nostro satisfecimus: qꝫ philoso
phari de his volentibus atqꝫ valentib⁹ exercendoꝝ
ingenioꝝ occasionē: nonnullā dedim⁹ viā querende

inueniendeq̧ veritatis exercitatis atq̧ ꝑfectis aliquatenus apuimus. ¶ Scito ergo in primis virtutes oēs gratuitas in eodem subiecto esse eq̄les. Cuius ꝛ declaratio multiplex ē: ꝛ prima a datore ꝛ fonte primo virtutum procedit. Quantum enim est a parte ipsius non est inter eas maioritatis ꝛ minoritatis diuersitas: ipse eñ est vnus per oīa in vltimo elongationis ab inequalitate remotissimus. Quare si est inequalitas apud eas erit ex necessitate ex pte recipientis: ꝛ hoc quidē verisimile ē nobilitatem operationum creatoris non intelligentibus: quemadmoduȝ eñ in eadem massa qḋ aridius est atq̧ tenuius ab eodē igne maiorem calorem recipit: q2 quod est humidius atq̧ durius igniq̧ resistentius. Sic ꝛ in eodem subiecto mētis humane verisimiliter videtur fieri ꝑ varietate dispositionū ipsius. Qui eñ natura iracūdi sunt ad zelum rectitudinis ꝛ seueritatē suscipiendā magis habiles aptiq̧ videnꝭ ꝙ ad virtutem patientie ꝛ mansuetudinis. Quare maiores illas ꝙ istas recipiunt. Ab eodē eñ influente qḋ capatius est plus. i. maiorem influentiam recipere et ab eodē agente qḋ magis resistēs est siue minꝰ idoneum: minus virtutis ipsius recipit: q̄re in eodē subiecto virtutes ꝓnominate ineq̄les erunt. In quo videmus q2 hec est nobilitas ꝛ libertas virtutis oīpotentis dei: vt sit iuxta bñplacitum ipsius per oīa nō iuxta dispositiōes recipientiū. ¶ Qui modus operationis nature est q̄ sicut supradiximus ignobiliter ꝛ seruiliter operaꝭ: sm̄ hoc eñ aut minimas: aut nullas infunderet fleumaticis deus cum fleumatica cōplexio nullam virtutē anime iuuet. vt dicit Galienꝰ in libro de elemētis. ¶ Iudiciū aūt euidens hmōi ē ꝙ sugbissimis ꝛ naturali corruptione ꝛ adiectione ꝯsuetudinis: magnas atq̧ mirificas virtutes humilitatis obedientie ꝛ subiectionis subito videmus infundi: cum ad illas ineptissimi sint. ¶ Amp̄. Quāto ista natura magis iracūda est: tanto indigētior maiori remedio virtutis ꝯtrarie. Quare tanto magis illud ei ꝓstat misericordissimus atq̧ sapiētissimus deus. ¶ Amplius. Si ꝓpter hoc q2 iracundus ē minorem daret ei virtutem deus patientie aut mansuetudinis ꝓpter hoc minus adiutoriuȝ contra domesticum hostem ꝓstaret: q2 magis ꝛ maiori eo indigeret ꝓpter hoc debiliorem medicinam apponeret: q2 magis eum egrum aut egritudinem eius videret fortiorem: ꝓpter hoc minorem aquam infunderet: quia maiori incendio cum ardere cognosceret. Iracundia quippe naturalis: ꝛ etiam ꝯsuetudinalis et domesticus hostis: ꝛ egritudo pestilens ꝛ incendiuȝ spirituale est. ¶ Amp̄. Ex quātumcunq̧ parua virtute gratuita potest quilibȝ resistere cuicunq̧ ꝛ quātecūq̧ tentationi: sicut declarabimus in sequētibus: videlicet in tractatu de tentationibꝰ ꝛ resistentiis. Nō est ergo necesse ꝓpter maiores ꝛ crebriores tētationes maiores aut fortiores infundere virtutes ꝓsertim cum infirmitas ipsa. i. obnoxitas atq̧ facilitas tentationum magnā occasionem ꝛ adiumentū prestet perfectioni virtutū: sicut expresse dicit apostolꝰ in. ij. ad Cor. xij. Virtus in infirmitate ꝑficiꝭ: ꝛ iteȝ cū infirmior tūc fortior sū. Sicut ei multū obest occasionaliter ipsa virtutum firmitas. Sic ꝛ multis ad cumulum ꝛ culmē humilitatis ꝓdest ipsa infirmitas. Est eñ iustus qui perit in iusticia sua: sicut legitur Ecclesiastes. viij. Et quemadmodū sciētia interdū inflat: sicut legiꝭ prime ad Cori. xiij. Sic ꝛ virtutes sicut expresse ostendit dominus in euangelio de pharis eo ꝛ publicano quorū alter de virtutibus inflatus reprobatus fuit: ꝛ alter de peccatis humiliatus descēdit iustificatus in domū suā qḋ totum expsse legitur luce. xviij. ¶ Amp̄. Virtutes naturales naturaliter equales esse videntur omnes: vñ enim esset illis inequalitas: neq̧ eñ naturaliter visus: vel maior: vel fortior esse videtur ad videndū ꝙ auditus ad audiendū: ꝛ ita de aliis. Similiter ꝛ memoria ad memorandum ꝛ imaginatio ad imaginandum inq̄tum ē dictio a parte sua. Quod eñ plura vel maiora habet adiumenta aliqua vis siue virtus naturalis: aliqua alia non facit eam debere esse maiorem: non est quia claritas pupille in quodam maior est aut claritas ipsius aeris aliquem adiuuat: magis propter hoc visus maior: licet eum videre cōtingat: ex hoc aut magis esse aut melius videtur ergo virtutes naturales: naturaliter equales eē: quare ꝛ gratuite. Si eñ ille sequunꝭ vnitatē ꝛ equalitatem datoris multo fortius iste gratuite: videlicet cum quasi a ꝓpinquiori ab ipso descendant. ¶ Amp̄. Si adiumenta maiora non addant virtutibus: licȝ addāt operationibus: ergo nec impedimenta detrahēt illis vel minuent ipsas. Quare non adiumenta vel impedimenta sua sequantur: hoc modo virtutes iȝ vnitatem ꝛ equalitatem datoris. ¶ Qȝ si quis dixerit: quia exteriora adiumenta aut impedimenta reuera non sequuntur: sed interiora: ex illis enim minuuntur: aut augentur essentie ipsarum propter propinquitatem: immo coniunctioneȝ sui ad illas. Respondemus: quia huiusmodi adiumenta vel impedimenta in nullo impediunt vel adiuuant omnipotentissimam aut liberrimam voluntatem datoris earum neq̧ hoc attendit ipse: sed solum quid expediat honori ꝛ glorie sue atq̧ saluti recipientium ꝛ magis impeditis huiusmodi impedimentis interdum expedit: vt minores recipiant eas ꝓpter minorem exercitationem: vt crebriora habentes certamina crebrioribus victoriis potianꝭ: ꝛ vt semꝑ sciant se esse homines rememorantes infirmitatem. Et timorem dei iugiter in se habeant: qui pene omni hora parent naufragiis ꝛ agunꝭ hostiuȝ iaculis. Et si eñ quibusdam virtutibus hmōi infirmitates impedimenta ꝓstare videanꝭ. Aliis tñ manifestum est eadem prebere non modica adiumenta: sicut apparet euidenter de timore dei ꝛ humiliatione et multis aliis. ¶ Amplius. Si huiusmodi adiumenta ꝛ impedimenta inequalitatem virtutum efficerent per se ꝛ sola. Illis ergo cessantibus: cessabit inequalitas. cessante eñ causa per se necesse est cessare eius effectum. Quemadmodū cessante interpositione terre cessat eclipsis lune naturalis. In patria ergo cessabit ex necessitate in virtutibus inequalitas: vbi oīȝ impedimentoȝ hmōi erit causa sublata purgatis ꝛ purificatis animabus humanis ꝛ ad purissimū nature sue redactis omni labe detersa: tam aduēticia ꝙ innata: omni naturali admixtiōe procul ab illis separata. Quod si in patria equales erunt: sequiꝭ ex necessitate ꝛ ꝙ in via equales sint. Proportionabilia eñ generaliter sunt premia ꝛ merita siue gratie ꝛ glorie. At que est ꝓportio meriti ad meritum necesse sit eam eē p̄mij ad premium: verbi gratia. Si duplum ē meritum ad meritū erit ꝛ premiū duplum ad premium. ꝛ si equale equale: cū ergo virtutes vie merita sint virtutes vero patrie p̄mia: sequiꝭ ex

Nota (beside: "ipsius non est inter eas maioritatis ꝛ minoritatis")

Natura iracundi. (beside: "fieri ꝑ varietate dispositionū ipsius")

Q (beside: "tecto. virtutes ꝓnominate ineq̄les erunt")

Nota (beside: "in libro de elemētis")

Iracundia naturalis. (beside: "quia maiori incendio cum ardere cognosceret")

Vide. (beside: "naliter ipsa virtutum firmitas")

R Virtutes naturales. (beside: "luce. xviij. ¶ Amp̄. Virtutes naturales naturaliter")

Nota. (beside: "vnitatem ꝛ equalitatem datoris")

Acute. (beside: "aliis. ¶ Amplius. Si huiusmodi adiumenta")

S (beside: "ex necessitate ꝛ ꝙ in via equales sint")

necessitate in eodem subiecto: vt sicut premia equalia futura sunt: ita ⁊ merita modo equalia sint. virtutes aūt patrie nemo intelligens dubitat esse ⁊ p̄mia presentium virtutū ⁊ gloria p̄sentibus gratijs successuras. ¶ Amp̄. Si ineq̄les sunt virtutes gratuite in eodem subiecto ꝓportionabilia sūt aut merita oia operum v̄tutibus ex quibus sunt ista: vt q̄ est ꝓportio virtutis ad virtutē: eadem sit ex necessitate meriti q̄ ex hac est ad meritū quod ex illa. Impossibile ergo erit remunerari aliquē seu p̄miari nisi ꝑ exigentia meritorū quod ita declaram⁹. Cū eñ omni opere meritorio mereat̄ operans illud vitam eternam siue p̄mium eternū. Inequalibus ergo meritis merebitur inequalia p̄mia eterna siue vitam eternam in gradibus ineq̄libus. Impossibile est autem illū reddi gradibus ineq̄libus siue illā esse inequalem. ¶ Attende aūt radicem ꝓbationis istius ⁊ vide: q̄ necesse est vt vita eterna q̄ sanctis i p̄mium danda est. Aut sequit̄ in mensura ⁊ ꝓportione sua vritutes ipsas merentiū: aut ipsa opera meritoria earum: q̄ ergo ⁊ virtutes equales sunt s̄m positionem p̄missam ⁊ ipsa opera siue merita ineq̄lia cum in ꝓportionabilia sint radicibus suis .i. virtutibus ex quibus sunt necessitate: erit ip̄am vitam eternam maiorē ⁊ minorē eidē reddi: cum vnicuiq̄ virtuti successura sit ⁊ vnicuiq̄ meritorio operi reddenda etiā. Erit itaq̄ aliquis beat⁹ ⁊ beatior: ⁊ sedebit sublimis ⁊ sublimior quasi in diuersis sedib⁹ et hoc manifeste īpossibile est: vnusquisq̄ eñ sedebit in loco suo ⁊ ordine: sicut eñ legitur Eccli. xvi. Omnis mīa faciet vnicuiq̄ locum scd̄m meritū suum ⁊ s̄m intellectū ꝑegrinationis sue. Sicut ergo impossibile est aliquem obtinere maiorē ⁊ minorē gloriam in patria. Sic impossibile est aliquem obtinere simul maiorem ⁊ minorem gratiam in via: ⁊ hoc ē q̄ vnicuiq̄ gratie reddetur tota gloria. Silr̄ ⁊ vnicuiq̄ mīe simul ⁊ iusticie diuine vnumquodq̄ opus meritoriū si in illo iueniatur finaliter op̄ans illud. Silr̄ ⁊ vnaqueq̄ virtus gratuita atq̄ meritoria sufficit inq̄ ad obtinendā retributionē eternā. Si eñ diceret aliquis: q̄ requirūtur duo vel plura opera bona ad hoc: ergo si aliquis inueniret̄ bon⁹: ⁊ in vno solo bono opere meritorio inueniret̄ inq̄ discedens i illo solo non obtinere retributionē vite eterne q̄d auertat deus. ¶ Q̄ʒ si quis obūciat quia virtutes in multis crescunt ⁊ opera atq̄ merita et nullum bonum irremuneratū reliquit deus: bonū inq̄ meritoriū ergo cū aliquis fuerit bon⁹ postmodum efficiat̄ melior reddetur ei vita eterna inequalis siue due glorie iequales. ¶ Rn̄demus: q̄ vna vita eterna reddet̄ ꝓ omnibus: ⁊ sufficiet ꝓ omnibus verūtamen mensurabit̄ vnicuiq̄ scd̄ʒ optimum ei⁹ statum vel maximū eiusdem meritū. Hic autem est finalis status vniuscuiusq̄ electoꝝ in vita ista sicut econtrario finalis status malorum pessimus ē. Sʒ illa melius determinabim⁹ in sequenti tractatu de meritis ⁊ retributionibus. ¶ Amp̄. Si ꝑ vitam nature omnia membra nature crescunt ꝓportionabiliter: hoc est s̄m ꝓportionē equalit̄: vt si pes crescat in duplū ⁊ manus: ⁊ ita de alijs. Quare si eq̄les infundunt̄ omnes v̄tutes: cum eq̄liter sꝑ crescant siue ꝓportionabiliter sempꝑ manent eq̄les. Amp̄. Equalia bella sunt oiū vicioꝝ: hoc est eq̄les tentationes ⁊ insultus eq̄les intelligim⁹ s̄m potentiā q̄d est dicere: q̄ nullus pōt tentari de luxuria eousq̄ quin possit tentari adeo de auaritia: ⁊ ita de alijs. Eque ergo armande sunt aīe humane eque roborande ꝯtra oia ꝑlia vicioꝝ: sicut aūt armande ⁊ roborande sūt: sic armat eas roborat de⁹: q̄re equaliter ꝯtra oia ꝑlia vicioꝝ. Equalibus ergo armis virtutū īpossibile est eas armari vel roborari ⁊ eq̄liter in eq̄lib⁹ armis atq̄ v̄tutibus. ¶ Amp̄. Cum oia vitia potentialiter eq̄lia sint hoc est potētia ⁊ fortitudine quod appet ex eq̄litate īsultuū ⁊ ꝑlioꝝ q̄ dixim⁹. Q̄r ḡ ꝯ vitia dant̄ aīab⁹ hūanis arma v̄tutū dāda sūt eis eq̄lia. eq̄lia aūt dāda sūt. ⁊ dat eis optim⁹ ac sapientissimus deus: q̄re dat eis eq̄lia arma virtutum. ¶ Amplius. Q̄m castus est vnusquisq̄ [illegible] bonus ē. Quis eñ audeat dicere q̄ minus est bonus q̄ castus aut econtra. Quare q̄ bonus est tam castus est silr̄ ⁊ q̄ iustus est tam bonus est ⁊ econuerso. Ergo q̄ cast⁹ est tam iustus est. Quecūq̄ eñ equalia eidem ⁊ sibi inuicem equalia esse necesse est: ⁊ ad hunc modū est ostendere de alijs. Oēs ergo virtutes in eodem esse equales necesse est. ¶ Amp̄. si inequales sint in aliquo virtutes aut mensurabitur in eo eius bonitas s̄m maiores: aut scd̄m minores: aut s̄m vtrasq̄. q̄ si s̄m maiores: aut ergo erit eq̄ bonus hmōi homo alteri q̄ haberet oēs virtutes suas equales maiorib⁹ virtutibus illius: verbi gratia. Si posuerimus socratem habere tres virtutes maiores alijs virtutibus oibus suis. Platonem vero omnes virtutes suas habere equales illis tribus quas exempli gratia nominibus. a .b.c. Erunt ergo socrates ⁊ plato eque boni seu virtuosi. Sacratis eñ bonitas mēsurabitur secundum magnitudinem. a .b.c. Platonis vero bonitas est secundū magnitudinem omnium suarum virtutum: que omnes equales sunt. a.b.c. Equales ergo erunt bonitas socratis ⁊ bonitas platonis quod est impossibile. ¶ Amplius. Secundum hoc si decrescerent omnes virtutes platonis: exceptis tribus vsq̄ ad equalitatem minorū virtutum socratis tribus illis remanentib⁹ inequalitate a.b.c. Tūc nulla debʒ esse dubitatio: quin socrates ⁊ plato sint eque boni: sicut ⁊ erāt prius. Cū ergo platonis bonitas: nec in toto: nec in parte minuta sint: nec decrescet bonitas platonis tāto decremento partium suarum. ¶ Q̄ʒ si quis dixerit q̄ bonitas mensuratur s̄m minores eadem est destructio si conuersa vʒ positis tribus virtutibus minorib⁹ in socrate alijs maioribus: licet tamen equalibus. Q̄ʒ si dixerit secundum vtrasq̄ hoc non potest dicere nisi secundum alterum duorū modorum: vʒ ꝑ modum diuisionis vʒ sub hoc intellectu: quia bonitas istius est secundum magnitudinem maioꝝ virtutum finaliter: ⁊ similiter s̄m paruitatē minoꝝ q̄d est dicere: quia ille est bonus ⁊ melior ⁊ non est p̄cise in aliqua quantitate bonus: quia nec tam bonus quante sunt maiores eius virtutes: nec tam bonus precise q̄te sunt minores eiusdem quod euidenter sequitur: quia nullum erit p̄mium eius in patria ⁊ nullus locus sessionis eius certus i gloria sanctorum: vel quod in duobus locis simul ibi sedebit aut per modum coniunctionis quod est dicere vt neq̄ tam bonus sit quante sunt maiores eius virtutes ⁊ neq̄ tam parum bonus q̄ parue sunt eius minores virtutes sed in medio. Ex quo multa inconuenientia sequuntur: vʒ vt et maiores eius virtutes min⁹ iusto remunerent̄ ⁊ minores plus iusto. Non enim remunerabunt̄ pro magnitudine sua i eo v̄tutes ⁊

Ingeniose ⁊ sublimis.

Nota.

Nota.

Nota

Eq̄lia bella oia viciorum.

Castus.

Nota.

Nota.

hoc est quoniã secundũ ꝙ bonus siue ꝑut bonus esse
erit beatus siue gloriosus in patria. Nõ autẽ bonꝰ
secundũ magnitudinem maiorum suarum virtutũ
immo infra secundũ hunc errorem. Quare nõ erit
beatus aut gloriosus secundũ magnitudinẽ earũ.
Sicut autem remunerabitur iste: sic remunerabũt
virtutes eius et econuerso. Et sicut erit beatus et
gloriosus: sic erit remuneratus et virtutes eiꝰ ecõ-
uerso. Quare minus iusto remunerabuntur ꝟtu-
tes ille ipsius maiores. Eodem modo ẽ ꝯsidere qꝛ
plus iusto remunerabuntur virtutes eiꝰ minores

Justa remuneratio dei — quod est euidenter friuolum et contra dei iustitiã.
¶ Primum quia neminem minus iusto remunerat
hoc enim esset iniuria. Secundum quia detrahere
maioribus virtutibus de premiis debitis: addere
minoribus supra debitum premiorum: non solũ ꝑ-
uersitas est et absq; ratione: immo euidenter cõtra
rationez. q̃re nulla est remuneratio seu merces leq̃-
lium virtutum in eodem: hoc autem impossibile ẽ
manifestum quare id ex quo ipsũ sequitur ex neces-
sitate impossibile est: hoc autem est inequalitas vir
tutũ in eodem. Impossibile ergo est hmõi ieq̃litas.
T ¶ Ampliꝰ. Nulla dubitatio est quin deꝰ eque timẽ-
dus sit timore reuerentie et diligendus et honorã-
dus causarum que apud ipsum sunt equalitas. ver
bi gratia. Supereminentissima nobilitas ipsiꝰ qua
honorandus est equalis est bonitati eius qua dili-

Diligibilitas — gendus: et ita de aliis. ¶ Ampliꝰ. Quid est diligi-
bilitas siue diligenditas hoc est diligendi debitum
seu dignitas nisi eiusdẽ ipsa bonitas ⁊ ad hũc mo-
dũ de aliis quare diligibilitas seu diligendi digni-
tas ⁊ honorabilitas siue honorandi dignitas equa
les sunt. Eque ergo honorabilis siue honoradꝰ et
diligibilis siue diligendus ⁊ ad hunc modũ se ha-
bet de aliis quia ergo in patria honorabiľ ab vno-
quoq; q̃ntum ibi ab eodem honorandus similiter ⁊
diligetur et ita de aliis erit necesse in patria amor
dei: ⁊ timor et honor ⁊cetere hmõi equales in eodẽ.

Liberum arbitrium — ¶ Amp̃. Liberum arbitrium erit ibi plene libera-
tum: et plene liberuz habens in potestate sua liber
rima omnes virtutes suas. Sed nec virtutibꝰ erit
īpedimentũ aliqđ in operationibus suis quare ex il
lis elicietur liberum arbitrium motus ⁊ operatiões
quantecũq; ex illis elici poterũt. Diliget ergo vnus
quisq; in patria deum quantũ ex charitate quã ibi
habiturꝰ est diligere poterit. Similiter et timebit
et ita de aliis nõ aũt tunc minus timebit ꝙ diliget
quis et econuerso. Q̃m si minus timeret ꝙ dilige-
ret deum et econuerso iniuriam ei faceret: cũ eque
timendus sit et vere diligendus et econuerso. Et si
pliciter vnicuiq; vides ergo quoniam omnes mo-
tus in deum erunt equales in patria motus autem
erunt ibi equales virtutibus suis propẽ causas q̃s
diximus quare omnes virtutes que in deũ sũt erũt
ibi equales. Omniũ autem virtutuz motus princi-
pales in deum tunc erunt omnes ergo virtutes ibi

Nota — V equales. ¶ Amp̃. Ibi et depurate erunt anime nr̃e
totaliter ⁊ equaliter scd̃m omnes vires et propter
hoc coequaliter receptibilis donorũ glorie sue bti
tudinis: quapropter equalia recipiunt ista. Ista aũt
dona virtutes sunt patrie: quare virtutes patrie i
eodem equales. Ergo et virtutis vite. ¶ Amplius
Quid erit glorificatio animarum nostrarũ nisi assi
milatio earum ad ipsuz. Assimilatio aũt nostra ad
ipsum non est nisi in donis patrie siue ꝟtutibꝰ glo
rie. Sicut ergo in ipso quecunq; ipsius sunt natura
liter aut per se equalia sunt. ¶ Amp. Aut operabi
tur in nobis gloriã nostram hoc est totũ decus atq;
decorem beatitudinis nostre naturali operatione
sicut sol calefactionem et illuminationez: aut gra-
tuita tñ ⁊ voluntaria iuxta diuitias largitatis sue.
Q; si naturali opatione: ergo i eque receptibilibꝰ
equalis. Cum ergo vis apprehensiua nostra: supi-
or. s. intellectiua eque receptibilis sit tunc illumina

Vis apprehensiua — tionis: vt vires nostre motiue nobiles suorum mo
tuum et econuerso. Quoniaz eque depurate ab oĩ-
bus impedimentis eq̃lia dona ab vniuersorum do
tore recipiant: hec autem sunt virtutes patrie. Si
autem gratuita tñ et voluntaria largitione illam
operabitur i nobis: cum ex vna sola causa vez pro-
pter solam dilectionem qua dileximus ipsum: oẽs
retributiões erũt equales. Si cũ sola ẽ charitas

Charitas — q̃ meretur premia illa aut secundũ illam solũ ẽ me-
X ritum: erunt ex necessitate omnia merita virtutum
vie equalia: quare ⁊ premia. hec autem sunt virtu
tes patrie: quare ⁊ virtutes patrie in eodem equa
les: si autem hoc ⁊ virtutes vie ex necessitate. Q; si
dixerit quis quia vnaqueq; virtus vie ꝑ semetip-
sam meritoria est: et vnicuiq; est meritum ꝓprium
Quã ꝙ de hoc latius disputaturi sumus in sequẽ
tibus. Error tamen ille videtur valde improbabi-
lis. Eodem modo videtur dicere posse de mẽbris
corporalibus quia maior fuit i eo virtus gressibilis
ꝙ virtus opatiua manuũ: et quia plus in ea siue ꝑ
eam deo seruiuit laborando pedibꝰ vtpote ꝑegri-
nando siue alter de ambulando ꝙ labore manuum
et ita gloriosiores faciet deus pedes eiꝰ in patria
ꝙ manus: similiter et aures ꝙ aliqua ex membris
ipsius qꝛ similiter plus in eis et per eas deo serui-
uit ꝙ per alia membra. Hec aũt et similia valde in
conuenientia sunt. ¶ Amplius. ꝑut cognoscetur ibi
deus et diligetur: ꝑut suadebit ibi vel ostendet vis
intellectus: sic et afficiet vt ita loq̃mur affectꝰ quã
ꝙ hic non sit. Hoc aũt ꝓpter egritudines multipli
ces et corruptiones affectus quibus impeditur se-
qui preualentem ⁊ preostendentem q̃d ei faciendũ
sit intellectum. ¶ Ibi enim totus homo noster in

Homo interior — terior sequitur in intellectum passibus affectio-
num pari velocitate qua pedes corporales fortis-
simi atq; expeditissimi sequuntur ducem visum.
Nec enim erit tunc voluntas affectus nostri tardi-
or vel inefficatior ad ea que sua sunt: hoc est ad affe
ctiones suas quaz intellectus ad illuminationes ⁊
visiones suas. ¶ Amplius. Quid est gloria mẽtis

Gloria mentis humane — humane: nisi potentialitatis ipsius vltimus actus:
et possibilitatis sue cumulatissima plenitudo: itel
ligimus aũt cum oculis cumulum scd̃m speciez nõ
scd̃m gradum: quoniam in ipsa specie glorie etiam
multi gradus sunt: scd̃z magis et minus solummõ
et nõ substantialiter siue sm̃ speciẽ differentes. Q;
ergo potentialitates omnes et possibilitates triuz
virium superiorũ animarum nostrarum eq̃les sunt
erunt et actus vltimi item nature ꝙ glorie in eis eq̃
les. Nature dicimꝰ propter aliquos philosophos.
Manifestum autem ẽ ꝙ actus vltimi eorum virtu
Y tes glorie sunt. Q; q̃d in parte ista somnient philo

Nota — sophi. Q; aũt potentialitates et possibilitates q̃s
diximus equales sunt manifestum per se ẽ: cũ eque
potens sit naturaliter intellectus ad intelligenduz
et cognoscendum vt affectus ad amandũ timendũ

concupiscendam et ita de aliis. Et hoc qm̄ non mi-
nus necessarie sunt affectiones anime hu⁹ humanis
ꝙ apprehensiones neqꝫ magnitudo affectionuꝫ eius
mi- nus necessaria aut utilis ꝙ magnitudo apphen
sionum. Sicut ergo in eadem anima potentialitas
et possibilitas hec sunt equales. Sic et ultimi actus
earum siue completi: si tamen tales inueniant equa
les sunt similiter et actus glorie per eandem viam
equales esse necesse est. Tu aūt attende in oīa hec
que diximus et videbis qꝛ in quibusdā ponimus ra
dices et capita ꝓbationum: in aliis procedimus vl
terius que et si non sufficiant ibi ad fidem vel certi
tudinem de equalitate virtutum gratuitarū: erunt
tibi tamen vie et occasiones acquirende certitudis
et materia exercitationis.

¶ Virtutes gratuitas ad naturales cōparat:
et ad operationes motusqꝫ naturales. Item ad vi
tia et ad motus passionesqꝫ. Et multum theologi-
ce disputat.

Proposito dicendorū.

POst hec loquemur de comparatione vir
tutum gratuitarum ad naturales et ope
rationes atqꝫ motus naturales. Nec non
et ad vitia atqꝫ motus et passiones eaꝝ.
Dicemus ergo in primis ꝙ ea que glorie sunt scilꝫ
virtutes et operationes earū in ultimo sunt pfecti
onis. Similiter in ultimo puritatis et bonitatis.
Ea vero que nature sunt in ifimo sunt ad illa: et sunt
ad illa sicut semina ad arbores vel fructus et sicut
vestigia ad transeuntes: et sicut similitudines pre-
nues atqꝫ per modice ad veritatem: et sicut vmbre
ad ea a quibus iaciuntur. In his aūt non dubitat (Gratuita et naturalis dilectio)
qui plenitudinem atqꝫ perfectionem glorie intelli-
git: et declarabimus istud primuꝫ in dilectione gra
B tuita et dilectione naturali. ¶ Manifestum est eīn
considerantibus qꝛ plus diligit iusticiā vir sanctus
ꝓpter deum dilectione gratuita: ꝙ diligit vitaꝫ ꝓ-
priam dilectione naturali. Et addimus qꝛ in infini
tum plus diligit eam. Huiꝰ aūt declaratio facilis
est et multas habet vias. Primum qm̄ exponit eā
morti vt retineat iusticiaꝫ et hoc non tm̄ semel face-
re paratus est neqꝫ tm̄ bis aut ter sed absqꝫ numero
infinities scꝫ quare ipsam iusticiā dilectiōe gratui
ta prefert infinities vite sue non obstante dilectio-
ne naturali qua eam diligit. In infinitum ergo plꝰ
diligit iusticiam dilectione gratuita ꝙ diligat vitā (Nota)
istam naturali dilectione ¶ Amp. Infinitas tātas
vitas in infinitum plus diligeret dilectione natura
li quam vnam ex illis: in infinitum ergo eēt maior
dilectio naturalis in infinitas tantas ꝙ sit in hāc so
lam siue in vnā quācūqꝫ ex illis. Sed et ad hoc ma
ior est dilectio gratuita ipsius in iusticiā ꝙ dilectio
eiusdē naturalis in infinitas oēs illas vitas ꝓ reti-
nenda eīn iusticia omnes illas exponeret siue relin
ret. Quare manifestum est dilectionem gratuitam
q̄ diligitur iusticia ꝓpter deum in infinitū maiorē
esse dilectione naturali qua quis diligit vitam pro
priam: cum euidenter maior sit dilectiōe qua infini
ties continet illam. ¶ Amp. Nulli dubium est quin (Vide cōparationes)
plus diligat vir sanctus et iustus dilectione gratu
ita iusticiā ꝓpter deum: ꝙ propriuꝫ filium dilectio
ne naturali: similiter et ꝙ duos filios suos eodem
modo et ꝙ mille. Intelligamus ergo qd̄ habeant i
finitos et equaliter dilectos dilectiōe naturali. Ne
mo dubitare potest quin dilectio in omnes illos in
infinitum maior sit dilectione eiusdem naturali in
quācunqꝫ illorum: et hoc est. qm̄ ipsa est aggrega-
ta ex infinitis dilectionibus tantis quanta est illa.
Omne eīn aggregatum ex infinitis tantis sui gene
ris quantumqꝫ parua quantitate demonstrata est i
infinitum maior ꝙ illarum sicut alibi declaratū est
qꝛ ergo maior ē dilectio gratuita iusticie istiꝰ ꝙ ista
dilectio eiusdē naturalis in oēs filios suos infini-
tos. Illa autem maior est in infinitum dilectio
ne eiusdem naturali in quēcunqꝫ ex filiis. Manife-
stum est dilectionem gratuitaꝫ maiorē eē in īfinitū
dilectione naturali alicuiꝰ in ꝓpium filiū qd̄ euidēt
apparuit in abraham. ¶ Amplius. Si salua posset (Dilectio gratuita maior naturali)
esse alicui viro bono vita gratie siue vita nature:
nunquid non mallet talis vir viuere vita gratie ꝙ
vita nature: plus ergo diligeret simpliciter vitam
gratie ꝙ vitam nature. Quare et singula vite grē
plus ꝙ singula vita nature ꝓportionabiliter ꝯside
rata et accepta quod est dicere plus diligeret visū
gratie ꝙ visum nature: et auditum gratie ꝙ auditū
nature: et ita de aliis. ¶ Amplius. Dilectione gra- (Nota)
tuita diliguntur ea non solum q̄ gratie sunt sed et
ea q̄ glorie sunt. Dilectione vero naturali ea q̄ na-
ture sunt tantum inq̄ntum nature sunt. Quia ergo
vita gratie ordinata est: videlicet vt ea diligantur
res secundum ordinem suum. quod est dicere maio
ra bona magis et minora minus: et eq̄lia etiā eq̄li-
ter. Et iterum scd̄m ꝙ maiora magis et scd̄m ꝙ mi
nora minus. In infinitum autē maiora bona sūt bo
na q̄ sunt gratie et glorie quā ea q̄ sūt nature tantū
In infinitum ergo magis diliguntur dilectione bo
na gratie quā bona nature: sed et iterum ipsa bona
nature magis diliguntur dilectione gratie ꝙ dile-
ctione nature: quoniā et ad maiora bona et ex ma-
iori dilectione. Ipsum enim corpus quod diligitur
ad gloriam futuram ad maius diligatur incompa
biliter ex dilectione gratie ꝙ sit pn̄s vita bona pre
sentis vite q̄cunqꝫ naturalia ad que sola diligunt
dilectiōe nature. ¶ Ampliꝰ dilectio illa gratie qua
diligitur corpus ad gloriam futurā et anima simi-
liter. In primis vincit dilectionem nature et absor
bet ita vt cogat bona nature negligi ꝓ bonis gra-
tie et glorie. Beatus eīn benedictus sciens q̄ sunt (Beatꝰ benedictus)
bona naturalia magna anime hūane ꝓ bonis gra
cie neglexit: sicut dicit beatus Grego. qꝛ recessit sci
enter nescius et sapienter indoctus: de bonis auteꝫ
corporis naturalibus et etiā de vita eiusdem. Ma
ior ergo gratie dilectio est in ipsa bona nature ꝙ di-
lectio nature in illa. In infinitum aūt maior est dile
ctio gratie in ea que sunt gratie et glorie ꝙ in ea q̄
sunt nature. ¶ Amp. Ipsa dilectione gratie diligū-
tur tam ea que sunt gracie et glorie quam ea q̄ sūt
nature aut finite ergo magis aut in infinitū. Si eīn
in infinitum: hoc est qd̄ querebamꝰ: si finite tm̄ vbi
est ergo ordo dilectionis cum manifestum sit bona
gracie et glorie in infinitū maiora bona esse ꝙ sint (Nota)
bona nature. Quare huiusmodi dilectio q̄ non fit
ꝙ maiora bona magis diliguntur non dilectio grē
est cum ordinata non sit. ¶ Eodemmodo est ratio-
cinari de timoribus doloribus et eorum cōtrariis. C
In apprehēsiuis auteꝫ sufficiet tibi declaratio quā
de fide faciemus. Omnium eīn luminum duorū iu-
xta se positorum alterum est magis qd̄ alterum ab-
sorbet. Manifestum autem ē fidelibus quia lumen
fidei in sacramento altaris ita absorbet lumina qui-

q; sensuum vt nullum ex eis luceat contra eu3: nullum obmurmuret ⁊ etiam si obmurmuret captiuatur: conculcatur: ita vt ei contra illā penitus in nullo credatur. Similiter et absorbetur ⁊ obscuratur sensus intellectus et rationis: ⁊ omne lumen scientiarum naturalium: oīaq; testimonia accidentium sēsibiliū exsufflantur testimonio fidei et assertiōne. Apparet ergo tibi euidenter magnitudo luminositatis fidei que tot et tanta lumina sic euacuat ⁊ absorbet aut saltē vincit atq; captiuat assertiones eo⁊ et testimonia vel elidit vel exsufflat vt illis nō obstantibus illi soli credatur. ¶ Amp̄. Nemo est fidelis qui non iuraret facilius posse eē: qđ triangulꝰ non haberet tres angulos equales duobus rectis ꝙ minimum ex articulis fidei falsum esse. ¶ Amp̄.

Luminositas fidei

D

Omnis intellectus fidelis non minus habet incredibilem fidem catholicam in aliquo falsam esse: ꝙ qđcunq; aliud impossibile sc3 qđ fidem non tangat. Omnis etiam intellectus fidelis plus crederet asinum esse capram ꝙ cōtrarium cuicunq; ex articulis: magis ergo incredibile quodcunq; cōtrarium alicui ex articulis: ꝙ quodcūq; aliud impossibile s. qđ fidem non tangat vel improbet: que aūt ꝓportio est incredibilitatis ad incredibilitatem in quibuscunq; duobus eadem est credulitatis ad credulitatem in eorum contrarijs. Magis ergo credibile est magisq; ꝓbabile intellectui fideli vnumqđq; eorum que fidei sunt: ꝙ qđcūq; aliud credibile vl' ꝓbabile. Que aūt ē ꝓportio credibilitatis ad credibilitatem siue probabilitatis ad probabilitatē ea est creditionis ad creditionē. Quare magis ē apđ intellectum fidelem creditum quicquid ē fidei articulis ꝙ qđcūq; aliud. ¶ Amplius. Respice in plures ex articulis fidei ⁊ inuenies eos iprobabiles i vltimo improbabilitatis et incredibiles in vltimo incredibilitatis quales sunt deum eē hominem deum eē mortuum: corpora extincta et in puluerē redacta in omnesq; ventos dispsa resurgere: tāta ꝙppe est incredibilitas et improbabilitas istorum tā ꝙ tenebrositas vt vincat omne lumē intellectꝰ hūani et rationis: ⁊ omnia lumina scientiarum atq; doctrinarum phisicarum. Vincuntur autem a lumie fidei: lucidissimaq; efficiuntur hoc est ꝓbabilissīa ⁊ credibilissima: immo quod plus est creditissima ex lumine ipsius: quare maius est lumen fidei omnibus luminibus illis: quantūcūq; enī tenebrosa sint tria illa que ꝑnominauimus: luce tamē fidei lucēt intellectui fideli et non a lijs. ¶ Dono vero scientie q̄nta sit luminositas ipsius ex tenebrositate eo⁊ que ꝑ ipsum lucent facile est vt appeat tibi. Respice in octo beatitudines et videbis quia tenebrositas penalitatum illas inuisibiliter: ⁊ incognoscibiliter absconderet nisi lumine doni sciētie velud supꝑfuso lumine splenderent. Penalitas siquidē paupertatis prima ⁊ ita de alijs. Deficiebāt quippe ad eas ostendendas lumina intellectuum humano⁊ similiter ⁊ lumina scientiarum physicarum donec ꝑ lucem veram xp̄m dominum effuso lumine doni scientie claruerunt. ¶ Amplius. Cū dilectiōe gratuita diligātur bona corꝑalia. naꝫ alia corporum ⁊ bona naturalia similiter animarū. Sed ꝓpter bona gratie ⁊ glorie diligantur autem dilectione naturali similiter: sed ad bona nature tantū. Naturali quippe dilectione diliguntur anima ⁊ corpus ad que sunt nature tantū: videlicet ad salutem robur

E

Mirabiles articuli fidei

Lumē fidei maximum

et decorem ⁊ alia hmōi. Cum ergo iste dilectiones ordinate sint vtraq; diligitur dilectum suum: ⁊ q̄ntum ⁊ sicut diligendum est vtraq; inquirit dilectio bonum eius ꝙtum: et sicut eidem requirendum ē. Manifestum autem ē: quia bona gratie ⁊ glorie q̄ dilectione gratuita inquiruntur: ⁊ anime ⁊ corpori in īfinitum sunt maiora ꝙ bona nature: que animabus nostris ⁊ corporibus naturali dilectione īq̄rūt: quare si ordinata dilectione hec ⁊ illa querūtur: in infinitum maiori dilectione queruntur hec ꝙ illa ⁊ in īfinitum magis diliguntur: quare in infinitu3 maior est dilectio gratie i sua dilecta. ꝙ dilectiona ture in sua. Quare simpliciter maior in īfinitum. Tanta eīm est vtraq; simpliciter: quanta est in sua dilecta et q̄ntum ea diliguntur sua dilecta. ¶ Debes autem reminisci eoru3 que alibi didicisti: vc3 qđ nō est necesse ꝙ si aliquid est infinitum ad aliud qđ ipsum sit infinitum simplr. Quēadmodum corpus est infinitum ad supficiē: et supficies ad lineam: ⁊ linea adpunctum cū vnumqđq; eorum finitu3 sit determinatione certissima. ¶ Debes etiā scire q3 non idem est aliqđ eē aggregatum ex infinitis tantis ⁊ aliquid continere infinita tanta vel maiora. Continet quippe angulus rectus infinita tanta vl' minora ꝙ sit angulus contingentie: q3 cōtinet infinitos angulos rectilineos: acutos: quorū q̄libet est maior angulo contingentie. Impossibile est aūt illum vc3 angulum rectum aggregari ex infinitis angulis contingentie. et qđ est mirabilius. Impossibile est ex infinitis angulis contingentie aggregari q̄ntumlibet paruum acutū rectilineū vl' etiam aliud qđ sit ei equale. Hmōi aūt declaratio siue demonstratio facillima ē his: qui vel ad modicum in huiusmodi exercitati sunt. ¶ Si quis autem dicat: q3 deus inquantum benefactor: inq̄ntū pater est: bonū nature nostre ⁊ diligitur dilectione naturali inquātum talis. Respondemus: q3 verū dixit supra sicut ostendimus. ¶ Si autem querat vtrū infinitu3 maior sit in eo dilectio gratuita ꝙ dilectio naturalis. Re sonderi potest ꝙ sic: etiam hoc est quoniā purius ⁊ rectius absq; vlla cōparatione. puri aūt ad non puru3 nulla est cōparatio siue ꝓportio: sicut declarabimus alibi. ¶ Amp̄. In cōparabiliter plꝰ diligit amicum qui seipsem illi diligit: ꝙ qui illum sibi. Hoc saluo: q3 diligere hmōi non est vniuocū: et ideo non cōparabile: q3 etiam gratia media est īter bona glorie que sunt maxima et bona nature ex necessari ominor maximis et maior maioribꝰ. Quare generaliter virtutes gratie virtutibus nature: et motus earum motibus istarum sunt maiores.

Dilectio gratie

Infinitum ad aliud nō est infinitum simpliciter

Questio

Nota.

¶ Docet virtutes ⁊ gratias multo maiores esse vitijs: motusq; virtutum esse maiores motibꝰ vitiorū. Item delectationes earu3 ac tristicias: maiores esse delectationibus et doloribus vitiorū: et ꝙ improprie delectationes de vitijs dicūtur. Probat aūt supradictam propositionem tali exemplo: quia et si vir carnalis plus amat corpus suū: ꝙ omnem corporis voluptatē: tamen vir sanctus et bonus plus amat corpus suū vel non minus saltem: ꝙ carnalis. Ostenditq; amorem gratie esse maiorē amore nature

D

His aūt ita positis facilis est declaratio: q3 maiores sunt virtutes et gratie: ꝙ vicia: et motus earum motibꝰ vitiorū: delectationesq; earum atq; dolores siue tristi

cie delectationibus ⁊ doloribus vitiorū: si tamē ve
ri nominis delectationes ex vitijs vl' scđz vitia sūt
de hoc quoq̧ aliqua diximus in tractatu de matri
monio quib⁹ aliqua hic superreddere intēdimus.
Nota ¶ Dicemus ergo in primis q: plus diligit quantū
cūq̧ amator voluptatis corpus suū omni volupta
te corporali: plus aūt diligit vel saltem non minus
I corpus suum. vir sanctus et iustus q̄ voluptuos⁹.
Huiusmodi plus inq̄ vel saltem non minus diligit
illud naturali dilectione. Ponamus ergo equa-
lesē hmōi dilectiones. Quicqđ ergo est maior al-
tera: est maior reliqua. Omnium eñ duorum equa
liū ad qđcūq̧ tertium eandem esse ꝓportionem ne
cesse est sicut alibi didicisti. Cum ergo omnis dile-
ctio gratie misericordie omnis virt⁹ gratie maior
sit dilectione nature erit maior illa alia eidem eq̄-
li vꝫ dilectione nature qua voluptuos⁹ diligit cor-
Nota pus suū. Quare erit etiam maior ol' minore q̄ illa
sit. Minor autem q̄ illa sit est dilectio quecunq̧ in
voluptatem corporalem quancunq̧. ¶ Manife
stius autem fiet hoc si nominauerimus primā dile-
ctione a: videlicet quia vir sanctus diligit bonum
Propositi gratie vel bonum glorie. Dilectionem vero scđam
ones. videlicet qua naturaliter diligit corpus suū voce-
mus b. Dilectionē vero tertiam qua voluptuosus
diligit corpus suum nominemus C. Dilectionem
vero quartā qua diligit voluptatem. D. Quia er-
go declaratū est a esse maiorem. b. b vero ⁊ c eq̄les
sunt. Sequiť de necessitate a esse maiorē c. ¶ Qua-
re et maiorem d: cum d minor sit q̄ c: et hoc ē quo-
niam nullus est adeo insanus amator voluptatis
qui non maiori amore diligat corpus suum q̄ vo-
k luptatem quācūq̧ corporalem. Eadem via ē osten
dē de amore pecunie: quia minor ē quocunq̧ amo-
re gratie: quia minor est amore cuiusq̧ in corpus
ꝓprium. Nullus enim est tantus amator pecunie:
cuius amor non sit minor in pecuniam q̄ in ꝓpriū
corpus: nullus enim est qui non malit carere omni
pecunia q̄ ꝓprio corpore ⁊ qui nō ꝓūtiat omnem
pecuniam vt corpus ꝓprium redimat. Quare non
aliquis adeo insanus: qui non p̄ferat corpus ꝓpri
um omni pecunie. Manifestum ergo est quia ma-
ior est amor quātamcūq̧ auari vel cupidi in corp⁹
ꝓprium q̄ in quātamcūq̧ pecuniam. Quia ergo
omnis amor gratie omni amore cuiuscunq̧ in cor-
pus ꝓprium maior est sicut iā declarauim⁹. Ma-
Amor gra- ior est omnis amor gratie omni amore nature: et
tie maior a- ita maior omni auaritia vel cupiditate cū omnis
more natu- auaritia vel cupiditas minores sunt omni amore
re. et nature in vitam ꝓpriū corporis vel ipsum corp⁹
l similiter se habet de amoribus potestatū dignita-
tum honorum vanarum laudum et inaniū gloria-
rum. Nemo enim est qui non omnibus his et pro-
prium corpus et vitam preferat: et si eñ multa pa
tiantur homines vanitates hmōi dediti multos la
bores et dolores in corporibus suis proprijs ꝓ va
nitatibus illis: tamen nullus eorum eousq̧ desipit:
Nota vt mori velit vel corpus admittere ꝓ omnib⁹ illis
immo potiu⁹ econuerso. Nec obstat q forsitan ali
quibus videri potest vꝫ q aliqui plus contumeli-
as oderunt vt dicunt q̄ mortem ⁊ q dicunt se malle
mori q̄ in confusione vel opprobrio viuere. Nō eñ
sequitur: si magis oderunt contumeliam q̄ mortē
q ideo magis diligant honorem q̄ vitam. Verum
Seneca. est illud Senece q ꝓfundius iniurie q̄ beneficia de

scendunt. Nec credimus illud esse verum quātum-
cunq̧ ab aliquibus affirmetur: vꝫ q plus oderint
contumeliā q̄ mortem. Si eñ eque pulsarent eos
mors et contumelia: si eque vicine essent: ⁊ eque im
minerent: credimus eos ꝓrsus et aliđ dicere et ali
ud sentire et mortem potius q̄ cōtumeliā: si libera
esset eis optio: declinare. Negligitur eñ vita qñq̧
et quātū ametur non sentitur: donec mors pulset p Nota bñ
egritudinem aut aliam lesionem: quantūcunq̧ eñ
tenaciter adhereamus nō cognoscitur donec mors
trahat per egritudinem ⁊ quasi ab ipsa abrūpē nos
timemur. Merito aūt querat quis de infidelitate ⁊
vesania hereticorum: quibus tam ꝑtinaciter tanq̧
indissolubiliter amare videntur errores suos: vt ꝓ-
prie vite atq̧ corporibus eos preferant et qđ ē ma
ioris dementie mortem corporum suorum cū gau-
dio magno plerumq̧ suscipere videntur. Nos aūt
tibi iam respondimus in hoc tractatu de fide. Hic
autem dicimus tibi quia facta hereticorū que ex M
heresi fiunt facta demoniacorum seu arrepticiorū Hereticoꝝ
habenda sunt et non alia neq̧ aliter iudicāda. Nul facta sunt
lo eñ peccato adeo datur aliquis in potestate dia- facta de-
boli adeo et subiect⁹ efficitur vt peccato hereseos. moniacoꝝ.
Illud enim est qđ vitam gratie radicitus extirpat
ac totaliter extinguit. Quemadmoduꝫ eñ arrepti
tij et demoniaci non amore faciunt quod faciūt: sꝫ
impetu furoris et exagitatione maligni spiritus.
Sic ⁊ heretici: et sicut in corde arrepti tij qlibet vm
bra et imago et quantūcūq̧ parua vel ꝑtenuis: ve
hementes tamen atq̧ fortissimos in corpore mot⁹
corporales exercet: et per illud sicut fantasia here-
tice vanitatis in corde heretico existens magna in
corpore et per corpus operatur. Et per illud licet
ipsa modica sit. Natura vero in hmōi subuersis et
mente captis hominibus et non sui nature sed alie
ne potestatis effecta etiam seipsam curare non pre
ualet. Quemadmodum ex virtute vel magnifi cen
tia qđ agit freneticus non est: sed ex aliena vi et ex
agitatione: sic et qđ agunt heretici. Qꝫ autem gra Nota
uiter et mature agere videntur: de altitudine et a
stucia sathane est qui huiusmodi exteriori grauita
te interiorem insaniam nititur opire: qđ et in mul-
tis melancolicis interdum fit delectationes virtu-
tum sunt maiores delectationibus vitiorum. ¶ De
lectationibus aūt q̄ scđm virtutes atq̧ doloribus N
q maiores sūt delectationib⁹ vitioꝝ atq̧ dolorib⁹
facile est ostendere: saluo eo quod diximus: quia
in vicijs vel scđm ipa non est delectatio veri nomi-
nis cuius declaratio hec est. Delectatio enim iuxta
diffinitionē philosophorum cōuenientis cōiūctio
est cum cōueniente. Nihil autē naturaliter est ma-
gis discōueniens magisq̧ discrepans a natura ani
marum q̄ vitia et vitiosa. immo illa sola sūt que le
dunt et corrumpunt animas humanas. ¶ Quare
impossibile est q sit veri nominis animabus nris
delectatio in vitijs vel secundum ipsa. ¶ Alia vero
diffinitio delectationis est hec. Delectatio est appꝫ- delectatio
hensio rei naturalis virtuti apprehendenti. Nulla quid.
autem intensione. Potest conuenienter accipi na-
turalis hic: nisi hoc modo vꝫ naturaliter cōuenië-
tis virtuti apprehendenti. Cum ergo omne vitiū
naturaliter incōueniens sit omni virtuti nostre: ac
discrepantissimum ab illa. Manifestum est nō pos
se esse delectationē veri nominis i illo vł scđm illud.
¶ Amplius. Cum omne vitium insania sit: demen-

te mentem humanã faciẽs. dementium et insanorũ
non sit veri nominis delectatio sʒ magis somniata
Manifestũ est. ꝙ vitiosorũ non est veri nominis de
lectatio. sicut legitur Sapientie. vij. Sum quidẽ ⁊
ego mortalis ⁊c. Ex semine hominis et delectatio
tanto somnij cõuenientе. ¶ Amplius. Sanis oculis
credendum est de coloribus et sanis palatis de sa-
poribus at sic de aliis. Non est autem dubiũ alicui:
Nota singulare dictum. quin viri sancti melius videãt et sapiãt vel saporãt
corde: ꝙ qui corrupti sunt et putruerunt delectatio
nibus corruptibilibus sensibilibus siue carnalibus
Standum enim est eorum iudicio de huiusmodi. Quia
ergo ipsi iudicant delectationes sensibiles siue car
nales abhominationes mortiferas et non delecta
tiones. nullatenus habende sunt delectationes sed
magis mortifere abhominationes. ¶ Amplius. Non
sunt interrogandi de naufragiis et aliis periculis q̃
in eis perierunt et submersi sunt atque extincti: sed
qui inde euaserunt: neque de somniis interrogãdi sũt
somniantes aut eis credendũ: sed euigilantes. Vi-
Seneca. gilantes enim est narrare somnium: sicut dicit Sene
ca. Qui ergo dediti huiusmodi delitiis velut immersi sũt
et periclitati concupiscentiarũ fluctibus: et velut
soporati sunt: et somniantes in illis quãdiu sic se ha
bent. Nec interrogandi sunt: nec credendum est illis
penitentes vero de huiusmodi sunt: velut qui euaserunt
de naufragiis: et velut qui euigilauerunt de huiusmodi
saporibus et somniis atque somnis. Hi autem omnes
testantur in cõfessionibus suis se velut absorptos
fuisse a syrenis voluptatũ: et illusos fantasmati
bus somniorum. Quare proculdubio somnia sunt
et delusiones sunt veri nominis delectationes.
Delectationes preterite amare penitentibus. ¶ Amplius. Penitenti enim amare sapiunt et ab
hominabiliter preterite delectationes: sicut apert
ex testimonio ipsius ⁊ contestatione gemituum: sin
gultuum: rugituum: eiulatuum: ploratuũ: et aliis
multis huiusmodi atque ipsa amarissimarum effusi
one lachrimarum. Quis autem dubitat ipsum esse
sanioris iudicij cum penitet q̃ cum penitenda age
bat. Quare standũ est in parte ista iuditio penitẽ
tie et non peccantium: que ergo sunt et equales de
lectationes carnales iuditio penitentium: he vero
sunt: et tales habende sunt ergo abhominationes
secundum veritatem: et amare et abhominabiles haben-
de. ¶ Amplius. Quod natura tale magis tale: quia ergo
virtutes natura delectabiles. Vitia autem ex insania
et errore nature manifestũ est virtutes delectabi-
les magis esse: q̃ vitia si tamen comparatio locum
habet inter istas et illa. ¶ Amplius. Delectabilia
omnia delectabilia sunt pro magnitudine amoris q̃
est in illo et pro magnitudine bonitatis ipsorũ et cõ
uenientie sue ad eos quos delectant: quia ergo nec
est cõparatio nec proportio amorũ qui vel virtutes
vel secundum virtutes sunt gratiarũ ad amores. qui vel
vicia vel secundum vicia sunt. neque bonorum ad bona:
neque conuenientie virtutum atque bonorum suorum
conuenientias inquantum ad animas nostras. Non ergo
comparatio delectationũ que sunt secundum virtutes ad
delectationes que sunt secundum vitia. Et hoc est quod
Augustinus. dicit beatus Augu. Absit ꝙ tanta sit delectatio in vi
tiis: quanta est in virtutibus. Quod autem delectatiões vir
tutum maiores sint delectationibus naturalibus
inde manifestum est: quia propinquiores sunt delectati
onibus glorie que maxime sunt. Quod enim propinquius
maximo et ex necessitate maius est. Et hoc est quod

legitur in Psal. Quam dulcia faucibus meis eloquia
tua super mel ori meo: et iterum desiderabilia su-
per aurum et lapidem preciosum multuum ⁊ dul- *Obiectio.*
ciora super mel et fauum. ¶ Quod si dixerit quis:
ꝙ natura tale: magis tale: et propter hoc natura
magis delectabilia: ⁊ ita delectationes naturales ma-
iores delectationibus virtutũ ⁊ gratie. Respondemus quia ipse vir
tutes natura delectabiles sũt. natura inquantum sua et no
stra quantum ad illas ⁊ propter illas nata est seu creata. vt
supra ostẽdimus ex testimonio tullij. ¶ Quod si quis
quesierit qualiter delectationes naturales. id est natu-
raliũ bonorum temporalium et etiam vitiorum ita
rapiũt: capiunt: captiuant mẽtes humanas suaui
tate sua. delectationes vero virtutũ ⁊ gratiarum *Nota.*
non sic. immo pene insensibiles esse videntur. a pau
cissimis enim ⁊ etiã ad modicum sentiuntur. Res-
pondemus quia non pro magnitudine sua vel hec vel
illa sentiũtur: sed pro dispositione animarũ nostra *Simile.*
hoc est corruptione minori vel maiori palati cor-
dis. Quemadmodũ enim sapores sensibiles quosdam
dam magis. aliĩ minus manifeste sentiunt. Non est
ergo necesse vt si maiores ideo a quibuscunque sen-
tiuntur magis sicut nõ est necesse de maiori igne vel
calore vt a quocunque magis sentiatur. Quidam enim
aliis in huiusmodi magis sensibiles sunt. et pro-
pter hoc vnde ipsi vruntur vel ardent alij ad modi-
cum calefiunt.

¶ Incipit explicare connexionem virtutũ
ac vinculum quo inter se ita continentur: vt quisque
vnicam habeat: necesse sit et ipsum alias habere
Hoc autem de virtutibus veri nominis est intelligẽdũ.

Post hec loquemur de connexione et col-
ligatione virtutum: hoc est inseparabili
cõcomitantia earum: propter quam dici
tur a philosophis ⁊ a sacris doctoribus
cõuenienter ꝙ qui habet vnã habet et omnes. ¶ Sci-
to ergo ꝙ declaratio huiusmodi multiplex est. et pri
mã quidem declarationem efficit natura ipsa virtu- *Nota*
tum: quia vniuersales sunt in se hoc est cõplete boni
tis non secundum quid neque particulariter. Hoc enim de ve
ri nominis virtutibus tantum intendimus. Hec ergo
vniuersalitas est que in totum: hoc est in omnibus
et per omnia mentem humanam dirigũt: perficiũt
illuminant: contrarium suum in nullo penitus pa-
tientes. verbi gratia. Nõ est veri nominis castitas
que non totaliter mentem humanam castificat: que
contraria sua hoc est fornicationem adulteria ⁊ si
que sunt alia non excludit. Quis enim dicit castum
simpliciter ac proprie: qui cum aliqua fornicatur:
hoc est dicere vas fractum integrum quod habet ma
gnã fracturam: et sanum quod habet vnũ vulnus: quod
tamen est letale siue mortiferum. Similiter et illũ
esse mundum: qui non mergit se neque volutat nisi in
vnam cloacam: et frigidum qui non ardet nisi vno
igne et illesum illũ: qui non est trãsfixus nisi vno gla
dio: similiter ⁊ mortuum illũ qui non est mortuus nisi vna
morte. Manifestum ergo est non esse castum illũ qui
quacunque libidine coinquinatus est. Amplius. Sicut sũt
noxie delitie carnales: sic ⁊ quedã delitie spiritua-
les noxie sunt atque mortifere. sicut delectari in filiis
nuptiis in multitudine subditorũ quemadmodum
legitur Ecclesiastici. xvi. non iocunderis in filiis impiis si
multiplicentur. nec oblecteris super ipsis. Similiter delecta
ri in diuitiis. honoribus plerumque mortiferũ est. similiter
⁊ delectari de alieno malo, nemo dubitat malũ esse.

virtutum vie īseparabiles. sunt. et se inuicem neces sario comitantur Ita vt vbicunq̧ vnus et oēs. vbi cūq̧ em̄ vna virtus glorie ⁊ omnes. quare virtutes vie insepabiles simili comitantiā erunt necessario colligate. sicut ergo in quocūq̧ vna ē. sunt omēs ex necessitate. ¶ Attende autē quia ꝓbationes quas

Nota

hic inducimus fundate sunt sup hanc radicē quaȝ omnes doctores sacri recipiūt videlicȝ ꝙ quelibet hmōi virtutū dignum facit vita eterna. et cuilibet operi et quacūq̧ tali debetur de iustitia dei vita eterna: ⁊ cuilibet operi et quacūq̧ tali virtute procedē te. opere dico volūtario: ⁊ de hoc loquemur tractatu de meritis et retributionibus.

¶ Subtiliter disputat an virtutes intēsionē ac remissionem recipiant.

C

Post hec loquemur pauca de intensione ⁊ remissiōe: vbi p̄mū iq̄rendū nobis erit: an intēdi ⁊ remitti possit: an tā tum intendi ⁊ non remitti: et equalit. Et videtur primum ꝙ intendi nō possint vllo modo: quemadmodum nec augeri nec minui cum sint impartibiles. Impartibile em̄ impar

Acute disputat.

tibile manens manet minumum et in vltimo paruitatis. Non recedit ergo a paruitate in qua erat: et ideo non crescit: minui autem non potest cū post vltimitatis paruitatem non sit paruitas. ¶ Amp. In eētia virtutis cuiuscūq̧ non sit additio: cuȝ sit impartibilis: nec fit depuratio in ipsa ab admixtione contrarij cum nulla fiat detractio ex ea. Si enim fieret detractio ex ipsa eēt inuenire in ea partem et ptem qm̄ eēt inuenire in ea id qđ detraheretur ⁊ id ꝙ relinqueretur: quare esset ex necessitate partibilis: hoc aūt impossibile est: cum subiectum eius im

Intentio quid.

partibile sit. ¶ Amplius. Intensio fit in qualitatib⁹ corporalibus sm̄ depurationem et remissio secundum admixtionem contrarij et istud non habet locum in virtutibus: his ergo est modus intensionū in eis aut remissionū si remissiones sunt apđ illas. ¶ Amplius. Intentio est accessus ad modum veri nominis impositionem sicut dicit Aristot. in libro sex principiorum. Que ergo erūt virtutes veri nominis: an ille que sunt vie. an ille que sunt patrie. Impossibile videtur qđ alterutre Omnes ei albedines veri nominis equales sunt. quoniam albedo veri nominis est albedo pura: et album huiusmodi albedine est album in vltimo. Oia aūt alba in vltimo equaliter alba sunt: et albedines eorum equales. Siue ergo virtutes vie. siue virtutes patrie veri nominis virtutes sunt: necesse est illas esse equales. hoc autē impossibile est Si enim hoc eēt vel omnes anime q̄ hic sunt essent eque bone. vel que in patria sunt essēt eque bone. cum virtutes vie vel singule bonitates sint. vel omnes simul sumpte vna bonitas. qua bona ē anima in q̄ sūt. ⁊ similiter

Intētio in virtutib⁹ qd

singule bonitates vel virtutes patrie: singule beatitudines. vel omnes simul sūpte que in vno subiecto sunt. vna beatitudo beatificās illud. In quo respōdem⁹ quia intentio in virtutibus elongatio est a contrario. vnde ⁊ q̄ sūt in vltimo elongationis a vitijs i vltimitate sūt intensionis. hoc est itēsissime vel sm̄ intēsionem maxime. Similiter intēsio virtutum appropinquatio ē ad p̄mam et maximam virtutem que deus ē et itentio iustitie appropinquatio ad iusticiam que deus est ⁊ pietatis ad pietatē que deus est charitatis ad charitatē que deus est. ⁊ ita de alijs: quod inde euidenter declarat. Que enim magis deo assimillant ille maiores siue itēsiores sunt ⁊ que equaliter equales siue equaliter intense. Et ꝓpter hoc dicit Iohānes in. iij. Canonice sue. Scimus qm̄ cū apperuit similes ei erimus. qđ q̄dem p antonomasiā dictū est. Tūc enim maxime similes

Glorificatio aiaȝ nostraȝ quid

ei erim⁹. cum virtutes nostre maxime erūt hoc est i vltimo pfectionis sue quod erit in patria. Nihil ei aliud est glorificatio animaȝ nostrarū sicut docebim⁹ in sequentibus q̄ assimilatio illa ad deū. ¶ Si

D

qs aūt querat in q̄ vel q̄d cognoscetur et mensurabitur hmōi intēsio. Respōdemus quia elongatio a vitijs cognoscit alijs circunstātijs parib⁹ ex hmōi motib⁹ q̄les nominabimus Vbi gratia. Qui odit magis horret. magis abominabitur corde q̄ minus eas sētit: equalit pulsat⁹ a foris. et similiter. dispo sit⁹ in alijs. qđ dicimus ideo: q2 dissimilitudo dispo sitionū atq̧ diuersitatū vel iuuat vel impedit mot⁹ quos dixim⁹. Vbi gratia. Aliq̄s vitium non autem pcognitum vel auditū non tam magnitudine q̄ nouitate horret vt monstrum. et detestatur vt nepharīū. lōge amplius multis eo iustioribus ⁊ sāctioribus ⁊ aliq̄s vir sanctus lōge magis et maiorem sētit insultū luxurie aliquo min⁹ sancto ⁊ iusto ⁊ hoc vel ꝓpter cibū ⁊ potū vel propter multiplicationē materie ex q̄ ē luxuria. Ille vero minorem propter ieiunium vel aliā afflictionē vel occupationem vel aliq̄d aliud hmōi. ⁊ propter hoc equales sunt virtutes q̄ equaliter subiecta p omnia disposita. equalibus motibus mouēt. et ad equalia opera aggrediēda equaliter. id est equalitū difficultatū sicut ad equales elemosynas et ad equalia ieiunia adequales labores minuūt et intenduntur. remittunt hu-

Nota.

iusmodi motus: adiuuant aut impediūtur bonis vel malis dispositionib⁹ subiectorū. sicut mot⁹ audacie impedit ex naturali pusillanimitate et mot⁹ magnificētie. Similiter ⁊ aliqui alij: similiter ⁊ motus zeli adiuuat ⁊ intenditur ex naturali iracundia et etiā colerica cōplexione et propter hoc non seq̄tur q̄si magis mouet quis quod ex maiori virtute Quēadmodum magis ardet aut calet quod ex maiori calore vel si min⁹ calet quod ex minori calore sicut accidit in ferro et ligno arido. Unde ei arderet huiusmodi lignū vix caleret ferrum. ⁊ vnde lapill⁹ lōge iacitur: vix moueret magnus lapis. Remitti autē vel minui huiusmodi virtutes impossibile est Per peccata ei mortalia extigūt totalit. Per pec

Pctm̄ mortale vtutē extinguit

cata vero venialia si minuerēt ⁊ premia eterna: et ita aliquid de eis detraherēt. Detractio autē de p̄

E

mio eterno pena eterna est: quoniā eterni damni et eterni boni ablatio videlicet partis ipi⁹ premij ⁊ eterni. et ita peccatū veniale puniret pena eterna. Amp Scđȝ hoc p sola venialia posset cōsumi virt⁹ hmōi Si enim aliquo peccato veniali i tm̄ minuit: ergo p duo equalia venialia duo tāta ei detraherēt. Cū ergo non sint in eo īfinita merita siue infiniti meriti tāte partes. Per īfinita ergo venialia consumet ex toto. Esto ergo ꝙ decedat illis venialib⁹ absq̧ vllo mortali. Ille em̄ dānabit damnatione eterna cū culpam mortalē nō habet ne p̄mi abitur vita eterna cū virtus in eo extīcta sit. Sufficiat ergo tibi in his aptā esse viam ad declarādā virtutes nō posse minui. ⁊ quia hoc nō est de fortitudine aut ipossibilitate essētiarū earū. ȝ de veritate et equitate diuine iustitie que pro veniali nō patit affligi penā eter

nā. Quēadmodū adā fuit immortalis ante peccatū: et ideo invulnerabilis et illesibilis. Hoc. s. modo protectione diuine iusticie. Nō aūt naturali impassibilitate. ¶ Si quis em̄ gladio ferro vł igne extinguere vellet adaȝ ante peccatum: nō pmitteret hoc diuina iusticia que non sinit vt pena culpā precedat: immo ordinat eam post culpam. Adaȝ ergo a gladio vel igne in eo statu non teneret naturalis impossibilitas quā vtiq; non habebat: sed ordo diuine iustitie vt diximus: que vt pena culpā p̄cederet nō sinebat: sicut em̄ culpa causa mortis fuit: qua non precedente non eēt inflicta: sic et totius penalitatꝭ presentis vides ergo q2 non ita est in virtutibus.

Pena non p̄cedit culpam.

G Similitudo.

Quemadmodum in numeris. Q2 em̄ numer⁹ nec augeri potest nec minui. determinatio facit essētie ipsius propter quā q̄cūq; additione vel detractiōe diuersificatur essentialiter: et est alius qui relinquitur post detractionem ab eo qui prius erat: similiꝭ e alius qui constituitur per additionem ab eo qui prius erat. Alius enim specie numerus est ternariuȝ ab eo qui post detractionem vnitatis ab eo relinquitur: hoc est binario. Alius qui ex additione vnitatis cum eodem adiungitur veȝ quaternario quare si virt⁹ hoc modo eēt determinate eēntie nec minuereꝭ nec augereꝭ nec itēdereꝭ nec remitteretur. Manifestū aūt est quoniā itenditur: q ergo nō minuitur ē protectione diuine iusticie non determinatione vt diximus eēntie. ¶ Addemus aūt tibi aliā declarationem ad hoc. Esto eni q aliquis decedat cum vno veniali tantum: q aliquid eius minuerit in centesima parte illius non est dubitandum quin illud veniale in purgatorio expietur ꝛ nō añ quia cum eo decessit qui illud cōmisit non remitteꝭ autē donec expietur aut penitentia plena p eo agatur: q̄re non remittetur nisi in purgatorio.

Moriens cū veniali.

Querim⁹ ergo vtruȝ gratia que in eo imminuta p veniale erat

H reuertatur ad pristinam quantitatem siue intensionem: an non: si sic: ergo resurget ille melior q̄ decesserit et presentabitur in iudicio melior q̄ ex hac vita exierit. Alioquin inutiliter cresceret gratia illa sed scđm magnitudinem siue intensionem ipsi⁹ nō esset ille remunerandus. ¶ Amp̄. Scđm hoc erit locus merendi in purgatorie. Cum em̄ maior gloria debeatur illi p statu purgatorij: q̄ pro statu in quo

I decessit: sic adductuȝ est premium: quare et meritum et ita acquirit nouum meritum in purgatorio: veȝ meritum partem q̄ ei restituitur. Q2 si expiato huiusmodi peccato veniali non restituatur ei gratia per ipsum ante detracta: ergo punitur bis in idipȝ q2 punitur et detractione siue diminutione gratie et pena iā in purgatorio exsoluta. ¶ Amplius. Qui

Nota.

sm̄ hoc peccaret venialiter magis mereretur ī purgatorio: et hoc est qm̄ si centuplum magis peccaret a q̄ b: centuplum magis minueretur bonitas eius

K hic: et propter hoc centuplo amplius restitueretur ei in purgatorio. Tota aūt restitutio nō est ibi nisi augmentum meriti et etiam meritum. Quare q̄to amplius quis hic venialiter peccaret. Hic decedens in statu gratie tanto maior gratia ei fieret in purgatorio et magis eius meritū augeretur: ꝛ ita de malitia reportaret quis cōmodum et ita de maiori maior. ¶ Amplius. Pena illa in purgatorio inflicta aut est sufficienter expians peccatum illō veniale p quo inflicta est aut non: si sic. Inique ergo agitur cum eo: dum ei p eodem alia pena infligiꝭ. Quare nulla alia infligitur p illo eoð: q̄ diminutio gratie nō infligiꝭ eidē. q si nō est sufficiēter expians illō pctm̄: nō potest tn̄ inficiari qui p pte expiet illō: si ei nec p pte inutiliꝭ ꝛ inuacuū infligeretur si vero p pte manifestum ē qm̄ p aliquanta pena purgatorij: pōt totaliter expiari peccatū illud.

Nota.

Maior aūt est diminutio gr̄e ꝛ glie q̄ quātacunq; pena purgatorij ꝛ nemo est in purgatorio: qui non quamlibet penam purgatoriam sustinere mallet q̄ duas illas. Nec enim extimationem habet gratia vel aliqua pars eius et incomparabiliter multo fortius nec gloria nec pars eius aliqua.

¶ Pena autē purgatoria modis omnib⁹ finita est

Pena purgatoria finita.

Maiori ergo pena in infinitū punitur ille cum detractione ꝛ diminutione gratie et glorie simul punitꝭ q̄ puniendus sit cum puniendus non sit nisi pena sufficientꝭ expiante peccatum illud hoc autem ē purgatoria aliqua vt dixim⁹.

L ¶ Amplius. Si peccatum veniale diminuit gratiam huiusmodi aliud peccatū equale cum inueniat eam et diminutam ꝛ debilitatam plus eam diminuet ꝛ debilitabit q̄ illud quare tandē adeo diminutam et debilitatam eā inueniet aliquod equale ex huiusmodi venialib⁹ quod eam fūditus extiguet. sicut accidit i egro cui⁹ virt⁹ diminuitꝭ p accessiōes febriles eq̄les q aliqua ex illis inueniet virtutē ei⁹ ita diminutā ꝛ debilē: q eā radicit⁹ extiguet. Simile est de aspsionibus equalibus aque super aliquem ignem q vltima aspersio inueniens eū diminutū et debilitatum equalibus aspersionibus precedentibus totaliter illum extinguet. quamuis non sit maior aliqua aspersionum precedentium.

Nota.

Amplius. Nihil natū est diminuere aliqđ virtute sua qđ non sit natū ꝛ totū illud cōsumere si multiplicat siue crescat virt⁹ eius cōtra illud. Quare si peccatū veniale natuȝ est minuere virtute sua quantūcūq; ex gratijs siue virtutib⁹: multiplicata virtute peccati paulatī poterit cōsumere illā. multiplicatur autem ei virtus p additionem aliorum venialiū ac si cresceret in se: q̄re per venialia siue per vnum continue crescēs in se consumetur totaliter: aliqua ex virtutibus gratiarum. ¶ Amplius. Aut aliqua est comparatio seu proportio mortalis ad veniale: aut mortale ē in infinitū maius. Q2 si est aliqua comparatio veȝ vt mortale sit centuplo vel millecuplo maius: aliquot ergo venialia equabuntur vni mortali. Si enim centuplo est maius: equabuntur ei centuȝ venialia eq̄lia: si millecuplo. mille. Ex quo accidunt duo incōuenientia.

Acute disputat.

M Primum et sicut per mortale totaliter: extinguitur quolibet ex virtutibus gratiaruȝ ita per cētum vel mille venialia extinguuntur. Et sicut nō potest esse aliqua ex huiusmodi virtutibus cum aliq̄ peccato mortali ita nec possit esse cum cētuplū vel mille venialib⁹ que simul accepta sint equalia vni mortali.

N Si em̄ malitia vni⁹ mortalis vel vi sua vł cōtrarietate quacūq; gratie virtutē vel extinguit vł nō patiꝭ esse secum equalis malitia multoꝝ venialiū idem necesse est opereꝭ. Secundum est q quecū q est pportio culpe ad culpā eam esse necesse sit pene ad penā. erit ex necessitate aliqua pportio pene debite p mortali ad penā debitā p veniali. Quia ergo p mortali quocūq; debeꝭ pena gehennalis p veniali aūt nō immo vel tēporalis vel purgatoria tm̄. Quare erit pportio aliqua pene gehennalis ad aliquā aliam. hoc autem manifeste impossibile

Pportio culpe. ad culpā.

essentialis infinita sit duratione quãdã sit de acer
bitate ipsius. Alia aũt alia finita sit duratione et acer-
bitate saltẽ nõ maior q̃ ieihẽ naliz: tota vl' minor acer
bitate vel equalis: quare infinitum minor simpliciter.
Omnes enim due pene quarũ altera est infinita du
ratione: altera vero finita: si equales sunt acerbita-
te vel saltem proportionales: que infinita est dura-
tione: et infinitum maior est reliqua. Et hoc iam de-
clarauimus in quinto tractatu: et in ea parte eius-
dem in qua ostendimus pro quocunq; mortali pec-
cato deberi penam perpetuã seu infinitam: et de di-
uina iustitia. ¶ Iam ergo declaratum est tibi q̃ nõ
est proportio mortalis ad veniale in culpa siue in ma
licia: quare nec effectus ad effectum: hoc est nocu-
menti et lesionis peccati mortalis ad nocumentum
et lesionẽ quã irrogat veniale nec ergo lesiõis quã
irrogat mortale ad lesionem quã irrogat veniale.

Q. Cuicunq; mortali pena infinita debetur

¶ Incomparabiliter ergo maior est lesio quã irro-
gat peccatum mortale gratie ea lesione quam irro-
gat ei veniale. ergo non est comparatio diminutio-
nis siue detractionis que fit de gratia p mortale ad
illam: que de eadẽ fit per veniale. Fit autem detra-
ctio gratie totius per mortale. Nulla ergo est com
paratio totius gratie que totaliter per mortale de-
trahitur siue cõsumitur ad id quod detrahitur per
veniale de eadem. quare id quod detrahitur de gra
tia per veniale: non est gratie pars cum totius gra-
tie ad quamlibet sui partem aliqua proportio sit. si
autem non detrahitur pars non diminuit totũ im-
possibile est ergo minui quãcunq; virtutem gratie
gratum facientis per veniale peccatum. ¶ Q. si di
xerit quis: q̃ non est necesse si detrahitur pars q̃ p-
pter hoc detrahatur aliud proportionale toti: quo
niam nõ necesse est omnẽ partem esse proportiona-
lem suo toti: sicut euidenter apparet in angulo con
tingentie: que vtiq; pars est anguli recti: nec tamen
in aliqua proportione se habet ad illum. Secus etiã
est in virtutibus. virtutes enĩ non augẽtur nisi aug-
mento comparabili et proportionali quod ei addi
tur vel quod augetur: et hoc est quoniam quod ad-
ditur virtuti semper eiusdẽ speciei specialissime est

Nõ est proportio mortalis peccati ad veniale

Simile.

cum ipsa ẽt cum ipso: et si aliud detraheretur similiter se haberet. Angulus autem contingentie non
est eiusdem speciei cum recto: nec etiam eiusdem ge
neris: omnes autem magnitudines eiusdem speciei
necessario comparabiles sunt ex necessitate. et hoc
dicimus hic: forsitan enim in patria aliter se habet
Charitas enim christi hominis nulli alij compara
bilis procul dubio vel forte alterius speciei est de quo
nichil hic pro certo asserimus. ¶ De comparationi-
bus autem virtutum vie ad eas que sunt patrie lo-
quemur in vltima parte tractatus istius. ¶ Hic er-
go finem faciemus partis prime de virtutibus et mo-
ribus: de quibus multa propter imperitiam: mul-
ta propter occupationes alias multa propter igna-
uiam: multa metu prolixitatis: plurima peccatis fa-
cientibus: que maxime in talibus et nos et alios im
pediunt non scripsimus: morsibus tamen detracto-
rum nos patere non dubitamus et curiositatis atq;
superfluitatis nos esse et ab ipsis et a quibusdã ali-
is in parte ista arguendos: qui cum pauca vel lege-
rint: vel audierint: vel nouerint de virtutibus et mo-
ribus suspicantur non esse alia de virtutibus et mori
bus inquirenda: vel sicut dicit Aristo. Tanq̃ impe-
riti res: tam magnas tamq; sublimes de lõge specu
lantur: non attendentes q̃ pia sit quamq; salutaris
in talibus curiositas: neq; quantum temporis ipsi-
met rebus inutilibus ac a pietate aridis vanissima
curiositate incessanter impendunt. Facientes ergo
quod possumus occasionẽ nõnullã dedimus sapiẽ-
tibus: et ingeniorum exercitationibus non aridam
arenam infructuosarum questionum ac disputatio
num proposuimus: sed palestram perutilem ac sa-
lubrem ad vincẽdos errores: et eripiendã veritatem
virtutum cum triumphis nobilibus de medio eoꝝ.

Conclusiõ tractactus

Aristoteles.

Pia curiositas.

¶ Finis operis Guillermi Parisiensis de virtutibus
Sequitur de Moribus et eius speciebus.

¶ In hac secunda parte huius pulcherrimi tra=
ctatus de virtutibus auctor vertit quodãmodo sti=
lum: et virtutes ipsas de se loquentes inducit. Lo=
quitur autem primo fides & suos effectus ac eximi=
as dotes predicat.

Ost hec autẽ aggredimur cũ
dei auxilio part, hui⁹ p̃me de
virtutibus & moribus partem
secundã: in qua non est nobis
necessariũ p viam pbationum
incedere: sed magis p viã nar
rationũ que vnicuiq legenti
vel audiẽti per seipsa manife
sta sint scribere: vt autem ip=
se narrationes lucidiores & io
cundiores pariter sint: introducemus ipsas virtu=
tes loquentes magnificentiã et mirificẽtiam operũ
suorum: prelia quoq et victorias. et inter hec prima
Fides. fides sic de ipsa incipit loqui. Ego sum prima vita
A mẽtis hũane deo ipso teste in secũdo capitulo Aba=
cuch. Iustus mẽs ex fide viuit: cum eni deus vita ani=
Tres cõiũ= marum sit: vt dicit Augustinus: et tres sint coniun=
ctiones dei ctiões ipsius ad aiam humanã. Prima scz ad eius
ad animam. affectum: & vtraq istarum vita sit gratie. Tertia ve=
ro ad eiusdẽ sit sensum: scz interiorẽ spiritualẽ ime=
diam secũdum totum diuine luminositatis: & hec est di
uine vita glorie: quare ego sum p̃ma vita gratie: qz
prima coniũctio viuificantis virtutis que de⁹ est ad
mentẽ humanã. Prima eni coiunctio illius: coniũ=
ctio inq̃ gratie ad mentẽ humanã coniũctio eiusdẽ
est ad intellectum ipsi⁹. quare ego mortẽ mentis hu
B mane p̃ma mortifico. p̃ma de illa triumpho. ¶ Ego
sum lux que prima tenebras ignorãtie & infidelitatis
irrumpo. ego sum lux in operib⁹ recreationis & refor
mationis humane. Primũ creata: quẽadmodũ lux
cum operationibus diuinis moyse attestante. Ego
sum colũna lucis de egypto tenebrarum & error̃ du
catu meo intellectũ humanũ educens potenter & vi=
ctoriose: sicut legit̃ in Exo. 13. Ego sum in bellis spi
ritualibus bellatrix prima & ordine dignitatis vite
primus debetur congressus: sicut beatus prudẽti⁹
Prudẽti⁹. dicit. Prima subit campũ dubia sub sorte duelli pu
gnatura fides. Ego sum ante cui⁹ faciẽ abijt mors.
Iuxta quod legitur Abacuh 3. Mors quidẽ infide=
litatis detractiua ignorãtie que & erroris. Ego sum
radix sapientie que nunq̃ concidit: sicut legitur Sa
pientie 3. Fides enim in seculum stat: sicut legit̃ Ec
clesiastici. 40. Ego sum porta vite: p quã solam vita
ingreditur in mentẽ humanã. via qua deus ad mẽ=
C tem humanã ingredit̃. & ppter hoc vbi ego nõ sum:
nullus aditus patet deo. Ego sum porta illa: q̃ por
ta morti et mortis auctori clausa est: sed p̃nceps vni
uersitatis de⁹ intrat per eam: sicut legitur Ezechie=
lis. 46. Ego sum via. Teste Augustino preterquã in=
Fides por= utiliter curritur: imo quod plus est p̃terquã nõ nisi
ta est morti ad mortem currit̃. et ideo via sum vite: quoniã p me
clausa. solam ad vitã venitur. Ego sum via veritat̃, quã ele=
D git propheta Dauid que veritatẽ dei vsq ad nubes
euangelizantiũ adduxi: vt infiniti errores mortife=
ri exinaniti per me euanescerent. ¶ Ego sum argu=
mentum teste apostolo in. 11. ad Hebreos que dedi=
gnor esse confusio probationũ atq quarũcũq sua=
sionum credi faciẽs improbabilissima per meipsam
et eleuans intellectum humanũ ad ea sublimia co=
gnoscenda: que nec oculus vidit: nec auris audiuit
nec in cor hominis ascenderũt. teste apostolo in se=
cundo ad Romanos. Ego sum argumẽtũ quo mor
ti et omnibus erroribus impietatis concludit̃. Ego E
sum argumentũ quo humana sapiẽtia confutat̃ at=
q cõfunditur: & omnino stulta efficitur. Ego sum stul=
titia omni sapientia mundana sublimior. Ego sum
stultum dei sapientius hominibus: sicut legitur pri
me ad Corintheos primo. Ego sum columna veri= Fides colũ
tatis firmissima: humanum subsulciens intellectũ: na veritatis.
vt nõ patiar eum ruere in profundum erroris mor=
tiferi aut ignorantie: nec patiens mutare dubitati=
one aliqua vel hesitatiõe periculosa: hoc est que rui
ne approximet. ¶ Ego sum virtus erigens ipsum a F
claudicatione naturali: qua vel euidentia veritatis
sustentari naturaliter vel baculo probationis: aut
cuiuscunq suasionis incumbere vel inniti possit ne
ruat in aliquos ex nominatis pfundis atq pericu=
losis. ¶ Ego sum totius edifi. ij spiritualis fundamẽ
tum teste apostolo in. 11. ad Hebreos Et propt̃ hoc
qui me non preiecerit: ruinam sibi tantum edificat:
propter hoc confidẽter dico alijs sororib⁹ meis virtu
tibus: vt in me glorient̃ur: qz sine me nec edificantur
nec stant: immo ruunt oẽs. Porro virtute mea sunt
tanq̃ fundamentũ earũ. si ergo me subtraxero om= Fides ful=
nes corruũt: per me intrant omnes in habitaculũ su= cit oẽs ali=
um: hoc est in cor humanũ. Nullus patet eis ad id as virtutes.
aditus vel ingressus nisi per me: nisi id eis pandam
nec colligẽtur hospitio: nec etiam cognoscẽtur ho= G
spitio digni esse nisi per me. ¶ Ego eni sum p quã co
gnoscũt̃ p quã appciant̃: q̃ qd ad qd valuerit: ppter
quid querende et amande & hospitande sint hoib⁹.
ostendo et suadeo vilissime essent & subiectissime. ne
mo illas requireret. nulla esset intẽtio vel memoria
earum. Nemo de eis curaret nisi ego procurassem:
non sue firmitati dent totum quod stant & qd viuunt:
que statim cadũt & extinguntur cum eas portare de=
stitero: ideo semp idigẽt mea supportatiõe. ¶ Ego
sum galea salutis caput humane mẽtis & intellectũ Fides ga=
protegens contra iacula hereticor̃ & philosophorũ lea salutis.
eorum: & eas velut sagittas paruulorũ retũdẽs: et i
ipsos iaculãtes deoras linguas eorũ contra ipsos
infirmans: & vt sibi solet mẽtiat̃ iniquitas eorum effi
ciens. ¶ Ego sum primus dei bellator: arcẽ huma= H
ne mentis: id est virtutẽ intellectiuã p̃me expugnãs
et prima potẽter & victoriose ingrediẽs: & ipm p̃mũ
dei hostem: id est sensum humanũ & mũdi sapiẽtiam
in eadem arce occidens: aut saltẽ captiuãs: sicut do
cet Apostolus in. 10. 2. ad Corintheos. In captiui=
tatem redigentes omnẽ intellectũ extollentẽ se ad=
uersus scientiã dei & in obsequiũ christi. ¶ Ego i ista I
arce expugnatura vexillũ eius: hoc est regis regum Fidei vexil=
in signũ victorie & triumphi erigo: id est dei filius in lum.
cruce pendentẽ morte vincentẽ. Et serpẽtẽ in palo.
iuxta quod legitur Numeri 21. Antiquũ serpentẽ &
veterem hominẽ nostrũ simul cũ eo crucifixum in al
tor recto mee confessionis porto: ego sum principi
la siue signifera regis regum vexillũ quod p̃duxi an
te totum exercitũ sanctorũ in quod qui aspiciũt: sa=
nãtur: saluãtur: atq triumphãt. iuxta quod legitur
Numeri. 21. et Sapiẽtie. 16. Ego sum in domo dei
prima lucerna in templo eiusdẽ lãpas prima. Neq K
enim i domo cordis humani: quod vtiq domus dei
est aliqua lucerna ante me ponit̃: neq in tẽplo eius=
dem quod idem est cor humanũ est aliqua lampas
anteq̃ ego accendor. Siquidem idem cor humanũ

et domus dei est habitatio ei eiusdē: digno virtutum apparatu sibi paratū ꝛ templū eiusdem cultui ꝛ honorificētie cōsecratū. Ego sum in celo spirituali: id est quocūqꝫ sanctorum sum in tota ecclesia dei stella que primo in ea oritur: et stella matutina que noctis spiritualis id est ignorantie mortifere tenebras prima irrumpo: ꝛ diem gratie in ea nuncio: ꝛ diem glorie qui pleni luminis est ꝛ ardoris solem itelligētie et iustitie christū dominū preueniēs prenūcio. Sicqꝫ deniqꝫ ex ortu veri solis hoc est apparitiōe eius in iudicio dies ille glorie illucessit. Ego sum stella cardinalis nauigantib⁹ per mare mundi huiusmodi portum ostēdens ꝛ patriam: sine ducatu meo nauigantes in omnia pericula incidunt frustra habētur omnia armamēta siue instrumenta nauigij preter me. Quorsum eni dirigāt lacertos gubernatiōis nauigantes per me solā sciunt. Ego sum stella noua que tribus magis ducatū prebēs eos ad domū vbi erat puer perduxi: sicut legitur Mathei. 2. Ego sum lucerna ad quā in nocte p̄sentis vite ambulat: sicut testatur Apostol⁹ in. 5. 2. ad Corintheos. Sine me ergo in tenebris ambulat: per fidem eni ambulam⁹ et non per spem: sicut testat Apostol⁹ in quito ad Cor. dicēs. Ego sum victoria que vincit mūdū: testāte Johanne in. 5. prime canonice sue. ¶ Quis victorias meas enumeret: que mundū vinco? quis digne narret victorias: videlicet quib⁹ potior in sacramēto altaris: vbi simul vinco quinqꝫ sensus ꝛ ita psterno: vt neqꝫ obmurmurare valeāt cōtra veritatē sacramēti et contra eam penit⁹ conticescāt. Quis mirari sufficiat sensus hūanꝰ ꝛ ipsi⁹ sapiētie virtutē ibi ita hūiliatam atqꝫ calcatā: vt velut sathanā sub pedib⁹ eā conterā: vt nec pedem mouere valeat nec gannire. Similr̄ ꝛ hereticorū atqꝫ philosophoꝝ iacula adeo retusa adeoqꝫ repulsa vt nec vsqꝫ ad me iam ea iacere possint. Nihil enim illo sacramēto ab his patior nec me iam tangūt vel attingūt eorū sagitte. Quis gloriā meā dignis laudibus attollat quā sequūtur miraculorū opera magnifica: sicut testat Marci vltimo. Signa autē illos qui crediderint hec sequent. Mea est gloria miraculorū omniū de me eni dictum est. Si habueritis fidem sicut granū synapis ꝛ dixeritis huic monti tolle te ꝛ trāsfer te in mare: stati tollet se ꝛ mittet se in mare: sicut etiā legit Mathei. 21. et Marci. 11. Quapropter ꝛ mihi obediūt fulgura miraculorū: in illo fulmino sathanā vbiqꝫ: sicut legitur Job. 38. Nunqd mittes fulgura ꝛ ibūt: sed quid hic immoror? Ego sum que deum si fas est dicere in mūdo deifico: neqꝫ enim ad ipm colendū accedit nisi per me: teste Apostolo in. 11. ad Hebreos. Accedētem ad deū oportet credere: qꝛ est ꝛc. Si ego nō essē quis ei crederet? quis eius assertiōib⁹ aut testimonijs fidem adhiberet? vbi ego nō sum: nemo eni crederet: vbi ego nō sum nō maior fides assertiōib⁹ ei⁹ aut iuramētis q̄ cuiusuis periuri aut latronis creditur: immo nec plus eius sermōibus auscultatur. ¶ Ego abstuli a demōibus ꝛ idolis alijs creaturis culturam eius: ꝛ restitui ei gloriā cultus ꝛ honorificentie sue. Et fas est dicere ego restitui ei et reedificaui i hominib⁹ solium glorie sue quod idolatria defecerat atqꝫ polluerat: per me ereptus est de cōtradictiōib⁹ populi Judaici hereticorū ꝛ philosophorum. Ego cōtradictiōibus qui contra ipm se erexerant detractatiōib⁹ et blasphemijs eius omnibus silentium imposui. ¶ Ego ranas Judeorum ne contra ipm coaxent: canes hereticorum ne contra ipm latrent: et loquaces philosophos ne contra ipsum garrulent obmutescere feci. Ego feci victimas ei humanorum sensuum et naturalis itelligentie immolatui et quotidie imolare non cesso. Ego caput humane mentis: scilicet itellectū in eius veneratiōnem et adorationē per credendi obediētiam iclinaui. Ego cultum eius in honorificentiam per huiusmodi sacrificia ꝛ adorationes ichoaui. Ego prima in omi genere obsequiorum eidem seruiui: pma scilicet in officio militari dum pro eo primo pugnaui. Prima in officio sacerdotali: dum prima ei sacrificia et capitis inclinatiōes obtuli prima in officio lucerne prima in officio lampadū prima i officijs stellarum spiritualiū: ꝛ ad hūc modū de alijs. Ego sum prima armatura in capite mētis humane. prima corona in eodem prima vestis id est pileus vel mitra siue tyara eiusdem: vel pma gemma in corona intellectus quā ex quinqꝫ luminibus apprehensiuarum virtutū deo auctore constat esse fabricatā. Quē in precedente diximus parte austrū quinqꝫ stellarum: hoc hic coronam intelligimus quiqꝫ gēmarum: et diadema ex auro naturalis intelligentie et quinqꝫ iam dictis preciosis lapidibus fabricatū. ¶ Ego sum virginitas mentis humane: id est itegritas porte illius que intellect⁹ est nec idolatrie nec heresis adulterio violata. Ego sum annulus argenteus in digito sponse regis celorū: hoc est signaculum ꝛ insigne castitatis candore puritatis ꝛ luce salutaris veritatis resplendēs suauitatem sincere cōfessiōis resonās. tria eni hec in argento itelligunt. In hoc autē q̄ annul⁹ digitū totalit circuit atqꝫ circundat. intelligitur munimē et protectio virtutis sꝫ dei corruptionē ifidelitatis ex omi parte repellēs. ¶ Ego sum in gemmis saphyrus in calculis lucidus in pannis byssinū splendens ꝛ candidū in ministris ministrator luminis sum vt vulgo dicitur seruiens de candela sum portitor lucerne aut lucernā proferens in nocte: in itineribus ꝛ victorijs dux ꝛ vie premōstrator. Attende qꝛ ex his laudib⁹ tātis fidei euidēter apparent per contraria opprobria ꝛ vituperia fidelitatis. Quid eni est hereticus nisi dom⁹ sine fundamento et ita totaliter corruēs: ꝛ terra inuia id est sine via: ꝛ domus sine lucerna ꝛ templū sine lampade: ꝛ nauigans sine ducatu cardinalis stelle? Quid est cultor peruersi dogmatis nisi adorans idolum mendacij erroris sui iclinatio ad eum capite mentis immo imolator velut animalis occisiōis sensus naturalis intelligentie? ¶ Quid est mens heretica seu aliter ifidelis nisi diaboli primipila siue signifera contra dei scientiā se extollens: ꝛ cōtra dei veritatem se erigens? Quid est deniqꝫ mens heretica vel aliter infidelis nisi cornix garrula contra veritatem dei garriens: et rana tumultuosa ꝯtra eam coaxans: ꝛ canis rabidus adeo in mortem latrans: et veritatē dei in mendaciū trāsferēs gloriamqꝫ ipsius in idolum cōmutans? Quid est iniqua mēs infidelis nisi mens deo sponsa relicta: mendacio corrupta et erroribus prostituta: ꝛ a peruersis dogmatibus velut caldeis fornicātibus abomiabiliter inquinata? Quid est mens infidelis nisi meretrix per ipm omnis corruptionis initiū: ꝛ radicem infidelitatis diabolo execrabiliter vitiata et capitabiliter dedicata? Quid inq̄ est mens huiusmodi aliud nisi mens insani capitis id est furiosi intellectus: qui si

Marginalia (left column): Fides stella est i celo spirituali. — L — Nota. — M — Victorie fidei. — N — O — Miracula ex fide. — P — Nota. — Q

Marginalia (right column): Obsequium fidei. — R — Fides virginitas mentis humane. — S — Heretici descriptio. — T — V

ne argumento contra dei veritatē disputare contendit? Quod est mens infidelis: nisi bellator imbecillis: et omnino inutilis qui capite id est itellectu letaliter vulnerato vulnus mortiferū in eo gestans: immo capite erroribus confiscato: qua dei veritatē impugnare presumit? Quis eni laudes meas enumeret: aut enarret quas tam studiose scribere aggressus ipse est Apostolus in. 11. ad Hebreos. Nō compleuit sicut ipsemet testatur ibidē dicēs. Et quid adhuc dicam deficiet: nisi mihi tempus ꝛc. Sunt indubitāter ꝛ alie laudes fidei multe et magne ꝛ alia opprobria ꝛ suggillationes infinite infidelitatis: quēadmodū si diceret: q2 mens īfidelis est viator nocturnus sine duce et luce: ꝛ multa huiusmodi. sed imperfectum meū omnibus non sufficit.

Laudes amplissime fidei.

¶ Timorē de se loquentem facit: quo modo supra de se fides pulcherrime elocuta est. Enumerat itaq3 suas laudes ac dotes pulchro et eleganti ordine. modeste prefatus.

Timor vero laudes suas huiuscemodi sermonibus orditur atq3 psequit. Fides magnas ꝛ miras laudes suas recēsuit: nec tamen oēs: plurimas enim ptermisit. Vera dixit per oīa: necnon in toto cetu seu choro virtutum: atq3 donorū ius ꝛ honorē obtinet primogeniture: ꝛ in multis sicut ipsamet testata est: primatū atq3 principatū. verum laudes eius ita recipio: vt meis non derogem: ꝛ meas sic predico: vt suis non detraham. Et primū quidē ab his i quib9 debilis videor: pusillanimis et tremulus animi deficiētis ꝛ concidētis ordiar declarans euidenter: q in illis fortissim9 sum. Fugam me esse fateor spiritualem nō quidem fugā pusillanimitat: aut formidolositatis: sed caute declinationis: sicut dicit Prouerbiorū. 14. Salomon. Sapiens timet ꝛ declinet a malo. et iterū eiusdem. 15. Per timorem domini declinatur a malo. ꝛ iterū eiusdem. 14. Timor dñi fons vite: vt declinet a ruina mortis. Sicut eni nō est audacia: sed īsania toto se impetu precipitare in infernale incendiū: sic declinare ab illo non pusillanimitas est: sed virtuosissima fortitudo irrūpens laqueos atq3 fortissima vincula diuitiarū et delitiarū trahentium ad illud: sicut non fortitudo demoniaci erat quod frequenter insilebat aquam ꝛ frequēter in ignem. Sed arreptio demoniaca: sicut legitur Marci nono. Sic illa que videtur insipiētibus fortitudo qua fortes sunt ad bibēdum vinum et miscendā ebrietatem: sicut legitur Isaie quinto. Sic nō fortitudo est frenesis vel insania: sed magis infirmitas et egritudo pessima: licet freneticus aut maniacus fortior videatur longe: q̄ si esset sanus: sic iste insanie quibus fortes iudicantur carnales ꝛ seculares homines: magis rabies sunt exagitantes eos ꝛ energie pessime: ppter quod impotes sui et mente capti dicuntur. Nō potest dubitari admirande fortitudinis esse cum igne deuorante habitare: de quo legitur Isaie tricesimo tertio. Cum igne qui est ad ↄsummationē deuorās et vltima eradicans genimina: de quo legitur Job tricesimoprimo. Hic est ignis carnaliū seculariūq3 desideriorū. In his ardoribus ego frigus facio. caro enim peccati et corpus mortis huiusmodi: de qbus legitur in septimo ꝛ i octauo ad Romanos. Michil aliud est q̄ fornax ardoris huiusmodi: ꝛ scaturigo flammarum seuissimarum in medio huiusmodi flammarum ego tremere facio. In medio huius ardoris frigere facio omnes illos in quibus sum. Ego medium fornacis babylonice facio: quasi ventum roris flantem vbicunq3 mittor: sicut legitur Danielis tertio. Angelus domini fecit'e. Ego enim frigus sum siue frigiditas spiritualis ꝛ tremorem cordis inducens. Quemadmodum enim tremor corporalis est ex vehemēti frigiditate corporali: sic tremor spiritualis ex vehementia frigoris spiritualis siue frigiditatis: qualiter autē dubitari potest fortitudinem magis esse magnificam: atq3 mirificam: qui tantas flammas superat de tantis ardorib9: tā mirabiliter triumphat. Probo autem istud ꝛ ptestimonia prophetica: ait Salomon Prouerbiorū decimoquarto. In timore domini fiducia fortitudinis. et Ecclesiastici tricesimoquarto. Qui timet dominū trepidabit. non pauebit ait. et philosophus. Qui timet dominū omnia timent eū. Denique adeo magnifica est fortitudo mea: vt pessim9 auctor malicie: vbi ego sum appropinquare nō audeat: sicut testatur Salomō Prouerbiorū tricesimo. Timor domini ad vitam: et in plenitudine cōmorabitur absq3 visitatione pessimi. Non nouit me qui turpiter me fugitiuum aut pusillanimē putat. Audiant Job loquentem de me. 28. Ecce timor domini ipe est sapiētia: et recedere a malo itelligentia. Non turpit malum declinat: vel etiam fugit qui sapienter ab eo declinat: et intelligenter recedit: ego sum qui disrūpo compedes ꝛ vincula: quemadmodū Samson (in nono Judicum) ligatum funibus per me disrupit et liber de vinculis exiluit. Ego sum qui infirmitates ꝛ debilitationes tollo: et vires restituo. quemadmodum in paruulis et inadultis febres īterdum curo: et lecto: quasi adherentes et affixos: immo alligatos mirabili agilitate ꝛ subita exilire facio: per me impletur illud isaie vaticiniū: tunc saliet sicut ceru9 claudus. Ego mēbris contractos subito currere facio: et ambulare etiam non valentes interdum volare. iuxta illud Poete. Pedib9 timor addidit alas. Ego exanimes et iam: iamq3 extremū spiritum exalantes viuifico: et eousq3 conforto: iuxta litteram ac si nichil passi essent ad queuis agenda: et patienda expeditissimi: ac strenuissimi fiunt. Ego ad portanda onera penitentiaꝝ fortissimos ac robustissimos facio penitentes. Ego ad trāsiliēdos montes ꝛ colles excelsos dignitatū ꝛ principatuū seculariū agillimos immo volucres facio me habentes vehementes accelerātes. Quis infirmū me dicet cum mecū nullus claudus ac debilis esse possit? Nullus qn̄ irrumpat vincula et carceres peccatorū: nullus qui non transiliat vt dixi montes: et colles altitudinum mundanarū. Nemo calūnietur fugam meam: fuga quidem mea fuga parthorū est: que vtiq3 nō est formidolositatis ignauia: sed bellandi peritia. Fugiēdo namq3 vincunt parthi: propter quod et fugiētes ab his qui eorum prelia norunt fugiūtur ꝛ maxime timētur fugientes. sic ego dum fugio fugior: quoniam dum timeo timeor. quod nouit philosophus qui dixit: quicūq3 timet deum oīa timent eum. qui vero non timet deum timet oīa. Non est fuga pusillanimitatis excludere iacula: aut ptegere se vel etiam abscondere ab eis: sed preliandi potius nobilissimū artificium ac victoriosissimū. Non hostem fugio: quē presentē semper habeo. sed vires ei subtrahorum mei ꝑm ab his que vires illi prestarent longe me facio. Qui enim ab arce ꝛ menibus simulata

Timor.

Fortitudo vera

Nota.

Tremor corpalis et spiritualis

Poeta.

Fuga parthorum.

Fuga vitiorum.

X Y A B

fuga abstrahūt hostes protrahunt nō pusillanimi-
tati ascribendū est. sed magis bellandi peritie: sicut
populus dei nōnunq̄ fecisse legit. ¶ Veniā ad miri
fica opera mea. Dico ergo: q̄ maxime michi minet
hostis et inferni carcerem: mortē: ꝛ tormenta. Ego
C ignem et gladiū contra eum in armaturas fortissi-
me protectionis et tutissimū refugium cōuerto: im
mo arcem impugnabilē ipsum infernū michi facio
quotiens quippe ignea tela carnaliū concupiscen-
tiarum: aut seculariū desideriorū mittit: vt me traij
ciat: ipsum infernū ante oculos meos pono: et illū
Inferni cōsideratio. velut clipeum iaculis illis obtundo: eoq̄ me tueor
et protego. Quis habens enim ante oculos infer-
num leditur? ab huiusmodi iaculis in eū velut in do
mum refugij quotienscūq̄ tētor fugiēs in tuto sum.
Ex illo velut arce fortissima hostiū tela despicio: ve
lut armatura impenetrabili et infallibili circunda
tus et munitus oīa hostium tela elido et tundo et
quod est mirabilius in illo igne sempiterni ardoris
D ardores concupiscentiarū mearū extinguo. In om-
ni estu tētationū mearū fornacē illam infernalē re-
frigerium michi facio: et quod est mirabilius ab il-
la fugiens ad illam fugio: ꝛ quātū ab illa fugio tan
to ipsa est michi fortius refugiū atq̄ securi⁹. Quā-
to eni illam magis timeo: tanto ab illo magis secu-
rus sum. Null⁹ eni in ipām imittitur: nisi qui ad ip-
sam passibus: aut saltibus malorū desideriorū: aut
aliarum passionū malarū: aut operum maloꝝ: aut
Nota. cōmissionū currit vel i illam se precipitat aut demer
E git. ¶ Amplius Cum michi formido siue expauen-
taculū in orto meo: quo aues volatiliū cogitationū
vanarū imūdarū atq̄ noxiarum deterreo: similiter
in bestias vitiorum omniū. Infernū enim crexi mi-
chi viua ac iugi recogitatione: imo terrore cōtinuo
in omni anima vel consciētia quā inhabito. Ad cor
enim in quo huiusmodi formido erecta est: null⁹ est
accessus huiusmodi feris vel auibus. ¶ Amplius.
Infern⁹ est michi medicina mirifica: solo intuitu in-
numeras īfirmitates et plagas per me sanās in om
Effectus timoris. ni aīa quam inhabito. oīa eni vulnera carnalium
a: seculariū desideriorꝫ oīes paralises seu dissolu-
tiones voluptatū noxiarum oīes ardores ꝛ febres
concupiscentiarū per aspectuꝫ eius extinguo. Ego
sum ianitor et custos cordis humani ipsum īfernuꝫ
F pro claua nodorum innumerabiliū seu clauorum vi
brans. ꝛ non vnam solam mortē vel ictum cordi hu-
mano siue ad dexterā vel sinistram declinauerit intē
tās. similiter vitia et peccata tam terribili claua ab
ingressu eiusdem terrens ꝛ diffugans. Ego sum ia-
nitor gladium ex vtraq̄ parte acutum: siue bypēnē
diuine sententie ad deterrendos fures vitiorū ꝛ pec-
catorum manu gestans et vibrans: mortem vtriusq̄
scilicet anime et corporis. non solū huiusmodi furi
bus: sed etiaꝫ anime que aliquē ipsorum receperit:
vel ad se intrare permiserit intentās. Ego sum tor-
tor: non ad mortificandū: sed potius ad vitam qui a
morte eterna fugere ad vitā: velut a tergo fustigās
compello. Ego sum tempestas ad liberationē ꝛ sa-
lutem terre motum spiritualē in corde humano fa-
ciens: ꝛ oīa diabolica edificia in eo subuertens et
G discutiens ab eodem. Ego diabolus ascensorē cor-
dis humani mea compulsione et agitatione ex illo
exagito vel deijcio: ꝛ alium in eo sessorem ꝯtra deū
non sustineo: quēadmodū equus reg; alexandri qui
Nota. dicebatur bucefalus: omnē alium sessorem sua exa

gitatione deijciebat: et solum regeꝫ sustinebat. Ego
sum fortitudo ꝛ virtus sic exagitans quēcūq̄ possi-
deo: vt diabolicā loricam: sic disrumpat ac laceret:
vt macula macule non adhereat aut se teneat: sicut
dicitur de Ogero dato: qui fuit vnus de duodecim Ogerus dotus.
egregijs bellatoribus francorū tēpore Caroli re-
gis: qui se de hoc iactasse legitur vel dicit: videlicet
q̄ adeo valida se exagitatione concuteret: vt quam-
cūq̄ fortem loricam ferreā: predicto modo lacera-
ret: quod et si fabulose: vel potius per hyperbolem
dictū sit de illo: de me tamen verissimū est. Diaboli-
ce auteꝫ lorice sunt: de quibus legitur Apocalipsis
decimosexto. Et habebāt loricas ferreas. Ego sum H
ventus aquilo: nubes cogitationū ꝛ affectionū car- Aquilo.
nalium: que diē mentis obnubilant dissipans iuxta
quod legitur Prouerbiorū. 25. Et serenū puritatꝫ
in eadem faciens muscas volatiliū cogitationū fri-
gore meo interficiens. Similiter ꝛ reptilia vitiorū
carnalium de terra corporis humani exterminans
riuos concupiscentiarū restringens ꝛ congelans: et
totam vitam imo oīes vias: id est semitas vite hu-
mane purificans. ¶ Hec enim oīa litteralis aqui
lo litteraliter operatur frigiditate sua. Ego suꝫ vē-
tus aquilo frigiditate mea mare mundi huius con
gelans et solidans: ita vt per ipsum imo super ipm I
mare fidei: id est viri timorati: quasi super solidum
pauimentū ambulent. Quod in petro super mare
ambulante euidēter est ostēsum: per me enim in cō-
spectu dei sedis: quem pro parte ad infernū dirigo.
est mare mūdi huius vitreū simile cristallo: sicut le- Nota.
gitur Apocalipsis quarto. Ego aquā humani cor-
dis in deorsum semper fluentē congelo et induro si-
cut cristallū: sicut legitur in Ecclesiastici. 43. et ita
de aqua vilissima virtute mea gemmaꝫ facio. Ego
sum custos: qui contra fures ꝛ latrones semper cla-
mo: et etiā vbi non sunt: clamorib⁹ meis illos deter-
reo: ꝛ vbi sunt interdū: sed eos esse ibi nescio. instar
custodū litteraliū qui dum clamāt contra latrones
quos tamen non vidēt neq̄ sentiunt clamorib⁹ suis
eos diffugant. vnde Grego. Bonarū mentiū est ibi Gregorius
culpas agnoscere vbi culpe non sunt. Ego sum qui K
a proditione vitiorum: ne scilicet sub specie virtutū
humanā animā interficiant: vtcunq̄ eruo. Sicut fa
ciebat Iob in nono. Verebar omnia opera mea sci
ens q̄ non parceres delinquēti. vbi Gregori⁹. Ple-
runq̄ eni sordet in conspectu interni iudicis: quod
intentione fulget operantis. Ego sum custos ꝑcu-
tus custodiam ꝛ solicitudinē etiam ab ipsis virtuti-
bus armentur: ne vel seruitcem vel ipm possessoreꝫ
suū occidant. Aut enim superbiā que mors est om- Superbiā
nium virtutū gignent occasionaliter: aut securitate
in manus vitiorū inciderēt aut corpore iacture aut
in pace dormirent: que rubigine oīes consument:
quemadmodū ꝛ ferrū: et quies: et pax per rubiginē
corrūpit: atq̄ consumit: excito ergo eas instar ferri
ne in pace dormientes rubiginētur: stimulo eas: ne
quiete torpescāt. Exterreo igitur eas: ne falsa secu- Timor securitatem ociosam expellit.
ritate ab improuisis hostib⁹ occidātur. cōprimo:
ne in superbiā intumescāt. Verissimū enim est illud
quod legitur Ecclesiastici. 27. Si non timore domi
ni instāter te tenueris: cito subuertet domus tua: et
quā cito dixerint virtutes pax ꝛ securitas: repentin⁹
eis superueniet interius. Iuxta quod dicit Aposto
lus. 5. prime ad Thessalonicēses. In pace eni hmōi
est amaritudo: scilicet virtutū amarissima: vt legit

Ysaie.38. Uirtutes enim tentatione proficiunt: sicut infra docebimus profectu multiplici: quemadmodum et bellatores litterales: et quemadmodum quondam filii israel: quanto amplius opprimebantur: tanto amplius multiplicabantur: sicut legitur Exodi primo. Uirtus enim ut ait Gregorius: aut proficit aut deficit.

L Ego sum qui custodio ipsos custodes id est ceteras virtutes et etiam meipsam: quemadmodum formido non solum fructus aut fruges custodit: sed etiam seipsam et a se enim imprimis et ab illis aues et feras deterret sic ego michi et aliis virtutibus caueo. Ego sum custos et vigil assiduus: qui eque tempore pacis ut tempore belli vigilo. Ipsam enim pacem propter predicta pericula merito timeo: et quod etiam est multis mirabile contra ipsam securitatem vigilo. securitas enim est omnium hostium eorum primus et maximus (utpote) michi contraria. Nichil enim tamen inimicum est alteri contrariorum: quam alterum securitas michi contrarium: nichil aliud est quam debite cure: et solicitudinis omissio vel negligentia. unde securus: quasi sine cura: hoc est quod dicit Seneca: quod hoc habet ignauia ut interdum secura sit: nunquam vero tuta. Ista securitas ut diximus timorem omnium bonorum custodem interficit arma sumere non sinit: et quod est deterius ea deponere in medio hostium interdum facit: hec est que gladiis et hostibus et omnibus periculis eos qui in ea confidunt exponit. Innumera sunt exempla in veteri scriptura: sicut de Holoferne in decimotertio Judith de Amalechitis in principio primi Regum de Philisteis in decimosexto Judicum. Qui Samsone in templo Dagon corruentes super eos interfecti sunt. Ecce in prescriptis officiis michi seruit infernus: seruit et in aliis duobus: quemadmodum Pedagogus virgam vel ferulam ostendit paruulo: et a stultitia auertitur doctrinam et disciplinam amplectitur: licet alteruter earum non tangatur: sic infernus michi virga vel ferula est: cui intuitu vel ostensione puerulos meos velut dei Pedagogo erudio et castigo. Infernus est mihi barbualdus cuius ostensione paruulos meos: et ab omnibus stultitiis auerto: et ad omnia bona facienda et sustinenda compello: non derogo fidei sorori preno iate mee: nec in derogatione laudis: aut glorie eius quicquam dicam. Uerissime dixit quod ipsa quodammodo deum deificat: et ego non minus et hoc ipsi Pagani idolatre michi testificantur: sicut ille qui dixit. Primus in orbe deus fecit timor. et ipse Ysaie octauo. Dominum exercituum ipsum sanctificate: et ipse pauor vester et ipse terror vester.

Timor vigil optimus

Securitas ociosa.

Similitudo.

Statius. e

M

Tres filie timoris.

¶ Attende tres filias meas: scilicet timorem pene timorem offense: timorem reuerentie: et considera laudes singularum et mirabilia. Quis haberet deum iudicem: nisi esset primogenita mea: scilicet timor pene? Quis iudicium eius aut iustitiam formidat: nisi per eam? Quis ab eo vel ad ipsum fugeret: nisi per eam? Quod ergo timetur quod ab eis vel ad ipsum fugitur: per me est. Deinde quis eum non offenderet nisi esset secunda filia mea: videlicet timor offense: ego auerto paratos offendere ipsum ne offendant: quis pacem vel ad momentum seruaret: si ego non essem? quis in eum vel vereretur vel reuerteretur: nisi esset tertia filia mea: videlicet timor reuerentie? Sed quid in his immoror laudes meas et ipse spiritus sanctus studiose describere curauit. et potissimum in primo sic incipiens. Timor domini gloria: et gloriatio: et leticia: et corona exultationis: quid preclarius aut sublimius de quaque virtute dici potuit? Deinde timor domini delectabit cor et dabit leticiam et gaudium in longitudine dierum. et consequenter. Timenti deum bene erit in extremis: et in die defunctionis sue benedicetur. post hoc. Initium sapientie timor domini. et hoc idem. Dauid psal. sine me ergo ad sapientiam stulte quis conatur etiam post pauca. Timor domini scientie religiositas: ego enim sum plenitudo religionis: religionis inquam scientie non superstitiositas puerilis stultitie que vulgari gallico papilardia proprie dicitur. Ego plenitudo sapientie: sicut ibidem post pauca legitur. Et plenitudo a fructibus illius: omnem domum meam et implebit sapientia a generationibus et receptacula a thesauris eis: quod est dicere. Quia omnem domum meam in mentem quam ihabitauero implebit generationibus suis sapientia et omnia receptacula: hoc est tres vires nobiles superiores iplebit thesauris suis: hoc est absconditis et preciosioribus diuitiis suis: et deinde. ego corona sapientie replens pacem et salutis fructum: replens id est perficiens et consummans vel replens id est plene conferens.

Nota.

N

Effectus timoris.

O

Qualiter autem sit gloria et gloriatio letitia: et corona exultationis et corona sapientie: in ultima parte tractatus huius declarabitur. Ego gloria senum: sicut legitur eiusdem Ecclesiastici.25. Ego fons modestie id est consummatio: certificans spiritualis diuitie et gloria exvita: sicut legitur Prouerbiorum.22 Ego dei thesaurus: sicut legitur Ysaie tricesimotertio. Timor domini ipse thesaurus eius. Ego super sapientiam et scientiam: immo super omnes virtutes: et velut operimentum pulchritudinis: sicut legitur Ecclesiastici.25. Quoniam magnus est qui inuenit sapientiam et scientiam: sed non est super timentem deum. Timor enim domini super omnia superposuit: et iterum eiusdem Ecclesiastici. Super omnem gloriam operuerunt illum: id est operimentum posuerunt illum viri sancti: subaudis in eo superabundantia et plenitudo: sicut loquitur in psalterio. Non est inopia timentibus eum. et Prouerbiorum.40. Timor domini ad vitam: et plenitudine commorabitur. ex me amenitas atque sterilitas spiritualis: et propter hoc legitur Ecclesiastici quarto. Timor domini sicut paradisus benedictionis.

Timor est thesaurus.

P

Sunt et alie multe et magnifice laudes mee quas per ora prophetarum spiritus sanctus auctor meus canere dignatus est. inter quas et illa est eximia: quod ipsum christum dominum apothecam: immo fontem gratiarum omnium et virtutum replere dictus sum. Cum enim aliis datum sit in ipso quiescere solum moueri replere eum ab ipso spiritu sancto mihi attributum est: ita enim ibidem dicitur. Requiescet super eum spiritus sapientie et intellectus et ita de aliis. deinde vero dictum est. Replebit eum spiritus timoris domini. nec mirum est. Cum ego plenitudo sapientie sim: cum ego paradisus sim benedictionis: cum ego sim diuitie gloria exvita: cum sim ipse deus thesaurus. Quid ergo decuit magis implere illum: in quo sunt omnes thesauri sapientie et scientie dei: sicut legitur ad Corintheos.2. Et in quo complacuit omnem plenitudinem inhabitare: sicut legitur eiusdem primo. De me specialiter dixit spiritus sanctus in primo Ecclesiastici. Timor domini expellit peccatum. nam qui sine timore est non poterit iustificari. Apparent ergo officia mea tam salutaria: et opera mea tam preclara tamque miranda.

Nota.

Nota.

Timor expellit peccatum

¶ In partibus enim sapientie ego sum initium siue principium: hoc est quod vulgo dicitur introductiones: quare sine me et non nisi per me patet ad sapientiam ingressus. Sum et plenitudo sine tertiam filiam meam vel partem: que est timor reueren-

rie in ornamētis regalibus corona sicut supra diximus corona exultatiōis et corona sapiētie timor domini. In ornamētis domus vel etiā anime humane operimentū glorie ex. 40. Ecclesiastici. Sup omnē gloriam operuerūt illum in agris vel in ortis paradisus benedictionis. In ministris custos arcēs diabolum et deterrēs in mente quā inhabito ex tricesimo Prouerbiorū. Timor domini ad vitam custodiendā supple: et in plenitudine cōmorabitur absq; visitatione pessimi: et iterū. In ministris ianitor vt diximus. Et tertio in ministris mūdator domus: scilicet expellēs peccatū vt dictū est. et mundo in ministris tortor et carnifex: sicut legitur in psalterio. Cōfige timore tuo carnes meas: vt dicit Augustin⁹: q: velut quidam tortor carnales cōcupiscētias timor trucidat atq; mortificat in opportunitatib⁹ seu cōmoditatibus foris. et in decimoquarto Prouerbiorū. Timor domini fons vite. ¶ In partib⁹ ligni sapientie radix. Ecclesiastici. 1. Radix sapientie timere dūm. In forinsecis instrumentis formido siue expauēraculum: vt supra diximus: inuētis aquilo ppter causas quas supra notauim⁹. In elemētis terra frugifera et ager plenus qui benedixit dominus in armis claua. in numerabilib⁹ clauis siue bullis aut nodis terribilis furibus et hostibus spiritualibus: et hoc i superioribus declarauimus.

Timor radix sapie.

Spes seipām cōmendat: et suas filias enumerat: scz fiduciā: securitatē non ociosam: erectionē: consolationem: confortationē: expectationē bonorū repromissorū: iocunditatē singulas quasi diffiniens.

Spes vero ipsimis dicit: timorē qui laudes suas ita psecutus est nullo modo eē sibi contrariū: quin etiam adiutorē fortissimū. Sicut enim timor fugit: hoc est fugere faciat vt effugiat. sic ego insequor vt assequar: licet cōtrarij fines sunt effugatio malorum et assecutio bonorū: immo ad alterum sine altero non peruenit. Nemo eni assequit bona diuie pmissiōis: nisi a malis effugerit siue euaserit: hoc est liber et imunis effectus fuerit eiusdez cōminatiōis ¶ Amplius. Iste intētiones nō sunt contrarie imo sese sociabilissime cōpatiunt: simul eni intēdet ds et effugere a malis: et assequi bona repromissa: sicut apparet in timore quē sancti vocant initialē. ¶ Amplius. Timor est mihi medicina: contra timorē presumptionis et velut pōdus me retinens atq; custodiens ne eleuer ad ruinā. ¶ Euidētius aūt apparebunt laudes mee: ac preclare operationes: si filias meas aut partes enumerauero. Har ergo pma est fiducia siue fidentia que est spiritualis innixio in illud in quo sperat. Secūda est securitas non stulta illa quā supra dixim⁹ incurie quā habet ignauia: sed potius sensus quidā roboratiōis vallationis et ptectionis diuine. Tertia est erectio contra ea que aduersus nos se erigūt seu cōsurgunt: et hmōi contrarium est defectus siue diffidētia dei. Quarta est cōsolatio: de qua legitur in psalterio. Hec me cōsolata est in humilitate mea. Quinta pfortatio que est velut resumptio viriū: et respiratio ex pñentia diuini adiutorij. Sexta: expectatio bonorū repromissorum absq; hesitatione. Septima: iocunditas que spem hmōi velut comes inseparabilis cōmitatur: et fidentia quedā est velut colūna mentē humanā et totum edificiū virtutū sustinēs. et ipsa velut sup duas bases diuine misericordie atq; iusticie erecta: et

Spes.

M

Fiducia. Securitas

Erectio. Cōsolatio.

Confortatio.

Expectatio.

Iocūditas

eisdem suffulta. Qui eni confidunt in dño: non solū in misericordia cōfidūt seu sperant: sed etiam in iusticia et veritate qua promisit se non deesse sperantibus in se. et hac et ppter hanc dixit Dauid. Dñs firmamētū meū. etiā alia littera que habet. Domin⁹ petra mea. propter hanc eandem dixit et illud. Statuit supra petram pedes meos. Et illud vt mons syon qui habitat in hierusalē non commouebit i eternum. sic qui confidunt in domino: non est ergo mihi timendū a ruina quā tale firmamētū portat et sustinet. non est mihi timendū ab ipulsu et mutatiōe que immobili per oia fulcimento totaliter innitor. Nō est ergo mirum si cū labētibus labūtur qui solis labilib⁹ innitunt: sicut dicit Beda. Qui cad ēti eni innīdo incūbit vel innititur cum ipo incessanter necesse cadere habet. Merito et totaliter innitor: quē misericordia michi fundamētū supposuit: nō eni ita crudelis est vt se subtrahat et me cadere pmittat: sicut dicit Augustinus. Et ego supaddo: quia non est proditor aut illusor: vt me sibi inniti iubeat et se michi ad me supportandā offerat ad ruinā meā se michi subtrahat: propter quid eni diceret Spera in dño. propter quid tam crebro ad sperandū in se inuitaret nisi nos suffulcire et supportare vellet: de hoc Augustinus super psalteriū. Ante oñia i ecclesia catholica didici: vt spes mea non esset in homine. Maledict⁹ enim qui confidit in hoie: sicut legit Hieremie. 17. Hanc maledictionē declino: et benedictionē que ibi subsequitur obtineo. Baculo arundineo innitit: qui sub innitente confringitur/ et ipm vulnerat qui cōfidit in homine: sicut legitur Ezechielis. 29. Pro eo q fuisti baculus arundineus domui israel et confractus es: et lacerasti oēm humerū eorū. alijs ergo inniti vel incumbere non est nisi cadere. Ego sum firmamentū quod deus secūda die: videlz post creatā lucem fidei erat in creatione mētis humane: que est iustificatio malorū. ¶ Ego sum qui nunq cōfundor sicut et ipse Dauid dicit. In te speraui nō cōfundar ineternū. et Ecclesiastici. 2. Scito: q: nullus spauit in domino et confusus est. Confunditur (inquit Augustinus) qui sperat in homine: et hoc est quoniam homo speranti in seise subtrahit. Aut ppter pprias infirmitatē et impotentiā ipm minime fulcire sufficit: quin in ruinā potius secum illum trahit: ppter hoc impulsiones aduersitatum et aliarum tentationum me minime deijtiunt aut concutiunt. Quoniā domus mea fundata est supra firmā petrā: sicut legitur Mathei septimo. Descēdit pluuia et venerūt flumina: flauerunt venti: et irruerunt in domū illam et nō cecidit: fundata enim erat supra firmā petrā. Non sum sicut ille qui relicto beato Martino innixus est felici infirme ac fragili. Edificiū meum fundamentū habet in sublimi: imo in supremo celorū: et idcirco toto pōdere innixiōis mee in illud feror. Merito ergo dum inferiora michi subtrahunt si illa non sequor subtractione eorū michi quicq mihi deperit: quemadmodū et mundanis edificijs subtractio superiorū in nullo nocet: et hoc est quādo superioribus in nullo penitus innitūtur. huiusmodi ergo filie mee, ppa laus est firmitas et icōcussibilitas contra ruinam. Merces autem salus et liberatio et oñibus persequētibus. quā et petebat Dauid cū diceret Domine deus meus in te speraui: saluum me fac ex oñibus persequētibus me et libera me. Si fides: et quia fides fundamētū est in edificio spiritua

Nota.

B

Spes.

S

Spes non confundit.

Nota.

indubitáter debetur et conueniéter reddenda: sicut
in tractatu de renouati noe mundi in capit. de resur
rectione mortuorum declarare deo auctore propo-
nimus. In dei logica nullum argumétum validius
Nota. ad me syllogisandum atq3 probanduz q mors vnige
niti filij ipsius: nullu ad destruendam hesitatiõem vel
obiectionem mihi contrariam adeo efficax aut vali
dum. Cum enim non solum non inferatur sed etiam
non conferatur securitas de omnibus dei beneficijs
per huiusmodi medium. ¶ Qui enim recipiat mor
té vnigeniti filij dei: recipiat utiq3 fide perfecta. Qui
vero et consequenter securitatem obtineat merito-
rum omnium et ex vlla parte comparandorum bene
ficio mortis illius. ¶ In dei thesauris nullu pignus
preciosius nullum magis assecurans aut certius q
ipse dei filius et spiritus: quorum vterq3 in pignus
3 datus est vt supra dixi. Ve tibi hesitatio mihi con-
traria que aures misericordie dei petétibus obstru-
is et obcludis: et eos quicq3 impetrare non sinis si
cut testatur Jacobus in primo dicens. Nõ ergo esti
Nutatio met homo ille quod aliquid accipiat a deo. Ve tibi
nutatio mater imperfectionis vt ait philosophus:
ve tibi nutatio que spé das diabolo obtinendi oém
A illuz in quo viuis. Sicut vulgari gallicano dicitur
postq3 iam nutat iam habebitur: o dei contumelia:
o dei intolerabilis iniuria. o omni gladio et igne vi
dicanda et profligenda pernicies qua táta testimo-
nia: táti testes tam valida argumenta tam preciosa
pignora vel nõ admittuntur vel etiã repelluntur ve
cordi tremulo et postremo inter táta securitatis p-
sidia hesitanti. Quis enim est adeo mendax adeo
fallax adeo ne periurus de quo non táte cautiones
sufficerent ad omnimodã securitatem. Qui ergo p
tantas cautiones de deo securi non sunt: deterioris
conditionis habent deum q3 quemcunq3 mendacem
Nota. aut periurũ. A nullo enim mendaci vel periuro tá-
tas cautiones securitatis exigere non auderent. Ex
quo apparet quantã deo contumeliam faciant: aut
quante sunt diuine pacientie longanimitatis i eos:
B ¶ Secunda securitas est contra insultus tentatio-
Secunda num contra insidias demonum de dei adiutorio in-
dubitata presumptio. Qualẽ habebat qui dicebat.
Dominus illuminatio mea et salus mea quẽ time-
bo? Illuminatio quidẽ contra insidias vt eas videã
securitas atq3 preuideam: salus contra impugnationes vt ei9
protectione vallatus inuictus et illesus permaneã
Ex eadẽ securitate dixit et illud: si exurgat aduersũ
me prelium i hoc ego sperabo: ppter hoc ꝛ dictũ est
illud puerbio. xiiij. In malitia expellitur impi9 spe-
rat autem iustus in morte sua: propter hoc dič veri
tas in euangelio Luč. xx. His autem fieri incipienti
bus leuate capita vestra: quoniã appropinquat re
demptio vestra. Q3 q3 ergo dicat beatus Greg. leua-
te capita vestra. id est exhylarate corda: cõgruéter
tamen dicitur leuate capita id est securi estote. q. d.
Nota Mundo pauente tremente preimminéte ruina sua
vos securi estote leuatio enim capitis signum est eui
dens securitatis sicut ꝛ deiectio siue inclinatio eius
dem signum est cordis decidentis atq3 deficientis p
pter hanc securitatem dictum est. Dominus in circu
tu populi sui: tanq3 prospectans immo tanq3 custos
et excubitor assiduus. Ne inq3 deuoret leo ille in-
fernalis qui rugiens circuit querens quem deuoret
Sicut legitur. ij. pet. vlt. Propter eãdem securita-
tem circuit vnũquẽq3 fideliũ sicut mur9 ad ptegẽdũ

ꝛ supponit se vnicuiq3 sicut columna ad fulciẽdũ ꝛ p3 vni
cuiq3 sicut ciuitas munita: ꝛ vt refugiũ tutissimum
ad ipsum: si ad eum refugere voluerit: et hoc est qd
ad ipsum dicitur in primo Hieremie eiusdem. Nõ-
ne ego dedi te in ciuitatez munitã: ꝛ columnam fer-
ream: et in muruz eneum: propter hoc clamat psal.
Deus noster refugiũ ꝛ virtus adiutor in tribulatio
nibus: ꝛ omnia ea ppe est dominus omnibus inuo
cantibus eum. Iuxta est dominus his qui tribulato
sunt corde ꝛc. Quibus testificatur spiritus sanctus
q3 presto est diuine pietatis auxilium electis suis pro
pter hoc q in. vi. iiij. Reg. visio illa ostensa est et dei
de. Nõne plures sunt qui nobiscũ sunt q3 qui contra
nos. Propter hoc dicebat Apostol9 in. viij. ad Ro- Apostolus
manos. Si deus pro nobis: quis cõtra nos? Huius
modi autẽ testimonia: ppter hoc scripta sũt vt sciãt
iusti viri nichil esse timendum vbi adest eis diuinuz
auxilium: quẽadmodũ eñi dictuz est Prouerbiorũ
xxi. Non est sapientia: nõ est prudentia: non est consi
lium contra dominũ. Ita verissime dici potest. Nõ C
est potentia nõ est virtus cõtra ipsum. Hoc ergo so
lum agendũ est ad hoc vt securi simus: vt dominum
protectorem habeamus. Sicut eñi nihil potest vir-
ga contra percutientem in ea: nichil serra contra se Simile
cantem in ea: nichil nouacula contra radentem ni-
chil flagellum contra flagellantem. Sic nichil pos-
sunt impij contra omnipotentiam creatoris qui in
manu: idest in volutate et beneplacito eius sunt: ita
vt nihil facere possint nisi quantum ille vel vo lue-
rit: vel permiserit. Et de securi virga serra legitur
expresse ysaie decimo. De nouacula vero legitur
eiusdez ysaie. vij. Augustinus vero dicit. Quid glo
riatur impius: q2 de illo flagellũ sibi facit pater me
us. Sicut enim sepe diximus et sepius dicẽdum est
instar fabri immo fabricatoris vniuersalis oib9 ma Similitu-
lis vtitur omniptens deus ad electos fabricandos do
sculpendos: elimandos: splendidãdos omnũ qmo
do decorãdos. Sicut igitur malleus fabrilis seu qd
cũq3 aliud instrumentũ eiusdem nõ est timendũ me-
tallo: vel ligno: vel lapidi: vel cuicũq3 aliũ materie i
qua ei placeãt operarũ. Sicut impius non est timẽ
dus iusto: quia nec gladius timendus est qui per se
nichil potest: sed ille solus qui in manu tenet illum.
Sic neq3 flagellũ q oim magister ꝛ eruditor dec9 ele-
ctos flagellat ad eruditionẽ timẽdũ est ei discipulis Uide
sed potius magister. Neq3 enim paruuli virgam ti
ment aut ferulam: scientes eas nichil posse. Sed so
lum magistrum qui eos percutit in eis: quas ꝛ ipse
in ignem proijcit: cum eruditionẽ eorum compleue
rit. Sic et vnus magister noster christus in ignem i-
fernalem impios proijciet cum eruditionem nostrã
consũmauerit. ¶ Resumit ergo sermonem laudum
suarum securitas et dicit. Hec sunt cause et ratiões D
euidentes quibus nec me expugnant: nec me extur
bant: nec me capiunt impij. Addam aliud fortius.
quia vt dicit apostolus in. viij. ad Romanos. Dili- Securitas
gentibus deum omnia cooperantur i bonum. Om-
nia ergo eis seruiunt: ꝛ eos adiuuant: vbi ergo ma-
gis inter predas: magis pensata esse debeo q3 inter co
operatores et coadiutores meos. De his autem in
capitulo de laudibus patientie plenius ac lati9 di-
cemus. ¶ Amplius. Cũq3 persequi videntur officio
sissime michi seruiunt: sicut legitur prouerbiorum.
xij. Qui stultus est seruiet sapiẽti: et vt verum fa-
tear non minatur diligenter considerantibus in in-

teriora videre valentibus nec deterrent: sed potius
assecurant. Cum enim minantur mortem corporis
magnam assecurationē promittunt. Nullus enī ho
stis perniciosior: nulla domus periculosior: nullus
carcer horribilior: nulla cloaca immundior: null' in
fidelis amicus magis proditor q̄ corpus nostrum.

E

Corpus nostrum amicus infidelis et proditor.

Qui ergo mortē eius minantur innumerabilium ꝛ
valde formidabilium periculorum sublationē siue
ablationem minantur: quare potius secundū veri
tatem bona magna et multo precio comparāda in
dubitanter promittunt mirari se mira demētia opi
nantes vel potius somniātes. Sed ista ex parte per
tinere videtur ad laudes patiētie: propter hoc: quia
securitas quedam vel comes est patientie vel effe
ctus. Securitas vero de qua hic intēdimus ex psū

Securitas comes est patientie.

ptione promptitudine diuine protectionis et adiu
torij procedit: vel est ipsa hmōi presumptio vt dixi
mus. Si autem ad pericula spiritualia respeximus
ex eisdem hoc est ex eo quod presto est nobis diuina
protectio eiusq̄ adiutorium tanto maior erit ista se
curitas quāto ipsum nouimagis paratum occurre
re tam spiritualibus periculis q̄ corporalibus: et hoc
quoniā quanto apud eum nihil errat nullomō nec

Nota.

fallitur. Preciosior est aīa humana q̄ corpus tāto
ex necessitate ad diuertenda pericula earum q̄ cor
porū magis presto est: hoc saluo q̄ pericula corpo
rum sicut diximus videntibus et volentibus: nō pe
ricula veri nominis sed magis saluationes et salu
tis adiutoria sunt: propter hoc testatur Jaco. pmo.
Omne gaudium existimate fratres mei: cum in va
rias tētationes incideritis secundum enī q̄ crescūt
ꝛ multiplicātur crescunt et multiplicantur etiā no
bis adiutoria. Quemadmodū secundum numerū
dolorū consolatiōes diuine letificāt sicut dicit psal.
¶ Amplius. Job in. vij. Juxta aliam translationē.
Tentatio est vita hominis super terram: quare si ti

F

merem tentationem timerem vitam. ¶ Amp. Apl's
prime ad Cor. Fidelis deus qui patietur vos tenta
ri supra id quod potestis sed faciet cū tentatione eti

Similitudo bona.

am prouentum vt possitis sustinere. ¶ Amp. Quis
rex non mittet succursum cuicūq̄ castro suo si id ob
sideri cognouerit: quis princeps bellatoribus suis
in conflictu constitutis et pro ipso certantibus de es
se audeat. Quis preclaram hereditatem suam ab
hostibus capi vel velit vel patietur: quis filios cha
rissimos et filias ab hostibus diripi et captiuari su
stineat: quis illa non solum crudeliter sed etiam inf
deliter agat? Quis quod icomparabili precio emit
ita vile habeat et de preda illius inimicos suos pla
cabiles gaudere premittat: et sibi insultare. Quali
ter ergo in omni tentatione in omni certamine non
prestabit deus auxilium electis suis pro quibus se

Nota.

metipsum precium dedit. Absit vt de rege meo chri
sto domino aliud vel aliter sentiam qualiter intole
rabilibus possem blasphemare aduersus eum q̄ co
gitando: vel quod non posset vel quod nō vellet: vel
quod nō sciret auxiliari mihi pro ipso videlicet cer
tanti. Absit autem vt ascendat in cor meum q̄ tenta
tio quantumcunq̄ vigeat fortior sit q̄ auxilium ip
sius aut quod hostes eius aliquid possint aduersus
eū sicut supra ostendimus ex testimonijs exemplis.

Securitas tentationes omnem exuperat.

ysaie. Quid ergo mirū si supra ipm tanq̄ supra fir
mā petram fundata atq̄ statuta incōcussa pmaneo.
Statuit ei supra petrā pedes meos. Sicut i psalm.
legit. Ipse etiā est petra mea ꝛ firmamētum meū sicut
alibi legit. Quid mirū si ego vndiq̄ pfecta atq̄ cir
cūuallata velut muro eneo i medio hostiū intrepida
cōsistā. Quid mirum si in eo velut in domo refugij ꝛ
loco munito imo turre excelsa et hostibus inaccessi
bili posita absq̄ terrore dormio: sicut dicit in psal
mo. Estote michi in deum protectorē et in locū mu

G

nitum: et ipsa ad me dicit. Altissimū posuisti refugi
um tuū. Expresse autem dicitur in prouerbi. xviij.
Turris fortissima nomen dñi ad ipsum cōfugiet iu
stus ꝛ exaltabit: ꝛ ysai. xxvi. Urbs fortitudinis nře

Nota.

syna saluator ponitur in ea murus et ante murale.
Quid mirū si secura sum tanto aduocato allegan
te causā meam coram patre misericordiarū tanto
propugnatore p me aduersus hostes meos pugnā
te. Unde propter hoc dicit ipsemet ysaie. lxvi. ego q̄
loquor iustitiam vt aduocatus fidelissimus sub
audis ꝛ propugnator ad saluandū: ex cuiuscūq̄ per
ditionis periculo propter hoc cōfidenter peto. Ap
prehende arma ꝛ exurge in adiutorium michi: ꝛ, qd̄
maius est quasi imperans dico. Exurgat deus ꝛ dis
sipentur inimici eius et quod est omnibus his pre
stantius a dextris tuis ne cōmouear. ¶ Tertia no

H

Spei erectio.

minatarū affectionū spei erectio est. verum. quoni
am si alterum oppositorū multipliciter dicitur ꝛ al
terum. cum incuruatio siue inclinatio multiplex sit:
erit similiter et erectio multiplex de necessitate. Est
enī incuruatio ab onere siue iugo seruitutis. Juxta
quod dicit dominus Leuitici. xxvi. Ecce dominus
deus vester confregit chatenas ceruicum vestrarū:
vt incederetis erecti. Est ergo hec erectio liberta
tis cōtra incuruationem seruitutis: est et inclinatio
hūiliationis et hec vel est depssionis de qua legitur
ysaie. ij. Et incuruabitur omnis sublimitas homi
num: humiliabitur altitudo virorū vel deuotionis
siue adorationis sicut legitur eodē. In die illa incli
nabitur homo ad factorē suū. Est et incuruatio tur
pitudinis sicut legitur Job. xxxi. et incuruantur su
per eam alieni: est et inclinatio deiectionis sicut le
gitur ysaie. li. Incuruare vt transeamus. Nō enī
transeunt super miseram animā demones neq̄ va
dunt et veniunt: super eā horribiles sicut dicit iob.
Nisi cū posuerit viam et terrā transeuntibus sicut

I

Inuehitur in pusillanimes.

legitur in eodē ysaie. Sūt ergo qui se vilissime dei
ciunt desperatione et quodā defectu atq̄ deciderīa
cordis cedentes omni tentationi reputātes se viri
bus et auxilio destitutos: et sicut fabulose dicit de
harundine et quercu cū quercus confracta esset im
petu venti: harundo vero illesa pmansisset. Admi

Quercus. Arundo.

rata quercus cōfractionem suam et euasionē harū
dinis, interrogauit arundinem q̄liter hoc factū es
set et respondisse fertur harundo: quia tu inquit p̄
sumens de fortitudine tua voluisti resistere vento q̄
fortior erat te: sicut euidenter ostēdit cōfractio: ego
autem cessi humilians me et ita euasi: ꝛ euaso simi
liter ab omni vento quia vbicunq̄ vento cedo. Sic

Similitudo.

et multi desperantes omni tentationi cedūt: et post
omnem concupiscentiam suam abeunt. Quemad
modum exprobrat deus vnicuiq̄ tali In tropol. Hie
remie. ij. Desperaui nequaq̄ faciam: quemadmodū
enim propugnator aduersarium prostratum ꝛ sub
se tenens crebris percussionibus tundit et pro viri
bus viget vt ab eo extorqueat malum verbum de q̄
superius diximus. Sic antiquus hostis miseram

Nota.

animam frequētia pariter et vehemētia tētationū
fatigare conatur vt in desperationem deficiat ac p

sternat. Hec prostrata ei anima siue deiecta facillimũ reputat triumphare eo scilicet triumpho vt illa resurgere nunq̃ adiciat ⁊ rebellare aduersus eũ vlterius non presumat. Qua propter tãto studiosius tantoq; obnixius erigenda mens est: quanto crebrioribus ac fortioribus tẽtationum insultibus impellitur: immo quãto profundioribus vulneribus trãsfigitur: quantoq; grauioribus deiectionibus eliditur atq; precipitatur: et contra hanc elisionẽ est quita erectio de qua psalmista. Dominus erigit elisos

K

¶ Heu quot inuenies qui quocunq; casu elisi quocũq; vulnere peccati transfixi: non solum resistere tẽtationibus formidant: sed etiam nec ante deũ comparere vt veniam precẽtur vt auxilium gratie eius petant mirademěntia audent. Istos incessanter conculcat diabolus velut omnino extinctos et mortuos et nihil vitalis virtutis penitus habentes. Illis dicit spiritus sanctus in psal. Nunquid qui dormit nõ adiciat vt resurgat. Hi sunt quos sempe iacentes semperq; pstratos inuenit tẽtator diabolus. Talibus dicit apls in. v. ad. Ephes. Surge qui dormis ⁊ exurge a mortuis et illuminabit te christus: hi habẽt debiles manus ⁊ genua soluta: de q̃bus apls. Ad heb. xij. ppter quod remissas manus ⁊ genua soluta erigite: et erectio vero ab infirmitate spirituali. ¶ Sexta est incuruatio ad terrena de qua hic intẽdimus: et hec proprie cupiditas est siue amor terreni cuiuscunq;. Erectio autem ab illa charitatis proprie est siue amoris celestium licet et multi nõ immerito dicãt quod etiam spei est eo q̃ spes celestium contẽptũ inducit terrenorum vt quibusdam visum est. Fortassis autem non est nisi cõsequens. Hec autem comitãs ipsius speciei: et non est affectus. Hec ergo erectio d̃ qua hic agimus eleuatio est spiritualis a prostratione quam diximus. Sicut enim languore quidam iacent Iacent inq̃ corporaliter languore corporali detenti. Sic ⁊ nõnulli spiritualiter iacent erigere se non valentes ad hoc vt vel veniam sperent. Et hoc ẽ quod dicitur ad Cayn. Genes. iiij. Cur concidit facies tua? Quãq̃ ex hoc de confusione intelligi possit iuxta hunc modum Spes in dimensionibus spiritualibus altitudo habetur. De hac erectione habetur. Job. v. Merentes erigit sospitata sperate subaudis non statim data propter erectione sunt tante promissiones tanteq; magnificatiões diuine misericordie in scripturis: vt eas audiẽtes abimo desperatiõis animo surgant ⁊ erigantur ad pugnandum contra hostes inuisibiles: propter hoc apponũt velut appodiacula et velut leuaria. vt vulgo dicitur Eloquia sacra quibus magnificat: et extollitur misericordia dei quibus eleuãtur et erigantur qui desperatione putrescunt in sordibus suis: sicut legitur primo Re. ij. Suscitans de puluere egenum ⁊ de stercore erigens pauperem. Et in psal. Suscitans a terra inopem et de stercore erigens pauperem. Ve illis qui tot et tantis fulti leuarijs fulturis: et suppodiaculis erigi non possunt: hmõi homines sunt velut elephantes qui postq̃ ceciderint: se per se leuare non possunt: et qd̃ est mirabilius cum minimus elephantorum elephantem magnuz qui corruit subleuet. Alij enim: videlicet magni qui inclinare se non possunt propter inflexibilitatem poplicum ipsũ subleuare nõn valent Quam parabolam ad christumdominum multi referũt qui inter homines humilitate: vt ita dicatur minimum se exhibuit velut

Elisi et desperantes.

Apostolicum.

Erectio qd

L

Misericordia dei.

Nota.

paru⁹ elephas inter magnos et vnicuiq; peccatori pro casu suo clamanti ad ipsum portandum quodã modo et eleuãdum seipsum supponit: sicut expresse legit Esaie q̃dragesimosexto vsq; id canos ego portabo. et iterũ Ego feci et ego ferã. Et Deutro. xxxi. Portauit eos in humeris suis. Pondus enim peccatoris peccata ipsa sunt cũ sequela ipsorum que ẽ presens corruptio atq; penalitas que in euangelio Mathei. xviij. et Luce. xv. expresse legitur de oue errabunda: q̃ pius pastor proprijs humeris eam reportauerit ad ouile. Ve illi qui adeo ponderosum se reputat: vt humeris christi pastoris vl̃ portari nõ possit vel leuari seipsum adeo vilem vt ipsum deus erigere dedignetur vel deum a deo parũ misericordem: vt eum vel leuare nõ velit vel nõ curet. Quarta affectionum prenominata. um est cõsolatio. Desolãtur enim nonnulli ex peccatoribus tribus de causis. Primum magnitudine aut multitudine peccatorum quasi non eque facile sit omnipotenti deo de magnis et paruis de multis et paucis eripere. Secundo ex vehementia atq; frequentia tentationum quas patiunt opinantes se vel negligi ab ipso vel paruin curari adeo dum vel non dat eis pacem ab hmõi insultibus vel pro voto eos concutiunt tentationes aut non adiuuat aut nõ firmat quin potius eos cadere permittat. Tertio ex paucitate cognitionis diuine misericordie. In eo enim qd̃ deum vel durum sibi vel minus misericordẽ reputãt maiorem eis misericordiam impendit. Sicut in paulo apostolo euidenter apparet: cui profecto longe magis per ipsam tentationem subuenit q̃ si ei pacem dedisset: ⁊ angelum sathane qui eum colaphizabat ab eo auertisset. In spiritu enim elationis illum sic id est per tentationem defendit: ⁊ humilitatis in eo gratiam custodiuit sicut ipse testatur in. ii. ij. Cor. dicẽs Ne magnitudo reuelationum extollat me datus est michi stimulus carnis mee angelus sathane q̃ me colaphizet. Impugnatio ergo castitatis mee et defensio erat humilitatis: et impugnatio superbie siue elationis: licet ipse nõ aduerteret idẽ ista dicebat. Manifestum ergo est q̃ cum eo misericordi⁹ agebatur per ipsam tentationem q̃ ageretur. per tentationis subleuationem. Sunt et alie vtilitates pene innumere dei misercricordia diligentibus deum: et etiam ex ipsis tentationibus quas patiũtur: et ex ipsis lapsibus peccatorum elicit et procurat: et noticia earum vnus est de septem radijs doni scientie qd̃ est lumen preclarissimum ac saluberrimuz de quo cum precedẽtibus multa dixerimus innũerabilia tamen pretermisimus Defectus enim hui⁹ scientie facit multos dicere bonum malum: et maluz bonũ: ⁊ propter hoc vocari facit impugnatiões: que reuera secunduz tentatoris intentionem impugnationes sunt: sed secundum intẽtionem dei miseratoris defẽsiões sũt: vt diximus ⁊ insup eruditiões exercitationes: et aliarum innumerabilium vtilitatum actiones: vel occasiones qd̃ lumine predicto plenius fuit eluxit. ¶ Si quis autem querat quod secundum veritatem sit ipsa cõsolatio inueniet hoc ex ipso contrario: videlicet desolationis. Non enim consolatio letificatio est vt aliquibus videri potest. Sed magis doloris timoris aut tristitie repressio: ac mitigatio siue lenitio. Consolatus est enim qui tristitiam deposuit: et si gaudiũ non accepit: et consolat⁹ vtcũq;: vel ex parte eius tristitia in parte repressa ẽ

Peccata sunt pondera.

M

Cõsolatio.

Nota.

N

O

Cõsolatio.

vel lenita. Interdum enim qui consolantur: nõ ex to
to a tristitia immunes sunt: sed quasi mixturaȝ in se
patiunt qd̕ appet ex ipsis rebus qbus tristitia ꝛ cõ
solatio sũt. Simul ei ꝛquasi mixti vsant i corde illi⁹
qui consolatur quasi et operationes earum dũ eniȝ
mala pungũt vt vulgo dicitur illum qui consolatur
bona vnctione vngũt et hoc ex ipsa intentione cõso:
Consolari latiõis apparet. Nõ enim consiliari dicitur nisi qui
tristitiã timoris vel aliam ex aliquo euentu patitur
et qui contrarij spem concipit et ex auditu vel aliũ:
de. Neqȝ eni omnino bene se habet cõsolatur: nec q̃
omino male consolari dicitur. Quod euidenter ap
pet in eo quod dicitur in psal. Hec me cõsolata est in
hũilitate mea: hoc est in depressiõe mea. Et ex eo ꝙ
P le. ysaie. xl. Consolamini cõsolamini popule me⁹ di
cit deus vester: qm̃ completa est malitia eius dimis
sa est iniquitas illius. Ecce qualiter miscet ibi deus
bona malis videlicet cõpletionẽ malitie: et dimissi
onẽ iniquitatis. Interdum autẽ cõsolatiõis verbuȝ
in aliqd̕ gaudium extenditur: sicut in psalm. In con
uertendo dominus captiuitatem syon: facti sumus
sicut consolati. Et postea. Tunc repletũ est gaudio
os nostrum: et iterum. Facti sumus letãtes: et alibi.
Secundum multitudinẽ dolorum meorum in corde
meo consolatiões tue letificauerunt animam meaȝ.
Nota. Verissime ergo dicit hec affectio: quia ei resonãt di
uine promissiones quemadmodũ fieri solet eis qui
in amaritudine aliqua sunt. Musice enim modula:
R tiones ei adhiberi solent et resonãtie musicorũ. Po
test et dicere quia mediatrix eius est diuina miseri:
cordia que contra pũcturas malorum parat et con:
ficit velut vnguẽta bonorũ. Quot ei auxilia mittit:
quot consilia suggerit quot vtilitates tẽtationes re
uelat tot anime sic afflicte vnguẽta dulcedinis. Iu:
xta qd̕ legr̃ puerbioꝝ. xxvij. Vnguẽto et varijs odo
ribus delectabitur cor: et bonis amici consilijs ani:
Solamen. ma dulcoratur. Fortassis aut non immerito quis di
cat quia solamen non est nisi solitudinis leuamẽ: et
desolari maxime videntur qui soli relicti sunt a con
siliarijs vel auxiliarijs vel amicis. Quare illis so:
lis videtur preberi solaciuȝ: quib⁹ ista vel alqd̕ istoꝝ
adhibetur. Cum ergo miserator deus talib⁹ se velle
assistere eosqȝ iuuare oñdit qd̕ vtiqȝ facit spẽ de au
xilio suo eis inspirãdo: proprie ac verissime eos con
solari dicendus est. Et reuera per hmõi spem offert
se spiritualiter deus auxilio suoꝝ et spiritualiter ve:
nit in corda eorum ad eos consolandos et auxilian
dum illis. Quare aperte gloriari potest gratia cõ:
solationis et dicere. Dominus mihi adiutor non ti:
mebo: et iterum. Dominus mihi adiutor et ego de:
spiciam tẽ. Deum presto ad auxiliandum sibi vide:
re videbatur aut sentire: quoniam hoc dicebat sicut
in Michee. vij. dicebat angelus in persona ecclesie.
Cum sedeo in tenebris dominus lux mea est: venit
Nota. ergo huiusmodi electis suis in solatiũ cum ab alijs
auxiliarijs destituti sunt sicut dicebat dauid ad eũ.
Tibi derelictus est pauper orphano tu eris adiutor.
Magna gloria domini venire ad consolandum de:
solatos: ad adiuuandum alijs auxilijs destitutos:
qd̕ videre visus est: qui dixit prouidebam dominum
in conspectu meo semper a dextris est michi ne com
Stephan⁹ prothomartyr. mouear. Et Stephanus prothomartyr in actibus
apostolorum. vij. Ecce video celos apertos et ihe:
sum stantem a dextris. Subaudis paratum adiuua
re certamen pro ipso. Similiter et ipse christus do:
minus ysaie quinto. Iuxta est qui iustificat me quis
contradicet michi: stemus simul quis est aduersari
us me⁹ accedat ad me. Ecce dñs de⁹ auxiliator me⁹
Inde est illud: ppe ẽ dñs oĩb⁹ inuocãtib⁹ eũ. ¶ Quin R
ta affectionũ spei confortatio est: hec autem resum: Confortatio.
ptio: vt diximus seu reparatio virium. Quidaȝ eni
instar mulierum infirmissimarũ cum aliquid terri:
bile vel viderint vel audierint vel in spasmũ spiri:
tualem incidunt: vires cordis penitus amittentes.
Quemadmodũ qui in spasmũ corporalẽ incidũt vi
res corporis amittũt. Contra hmõi defectum spiri
tualium: proprie dat deus istam gratiam cõforta:
tionis de hoc expresse legitur daniel. x. Dñe mi i vi
sione tua desolate sunt cõpages mee et nichil in me
remansit virium. Et post pauca. Rursũ ergo tetigit Nota.
me quasi visio hominis: et confortauit me: et dixit:
Noli timere et cetera. Et post pauca: loquere domi
ne mi quoniam confortasti me: ꝛ de hoc ad hebreos
xij. Confortate manus dissolutas: et genua debilia
roborate: propter hoc dicit ad Iosue: a dño. Cõfor
tare et esto robustus. de hoc legitur Ecclesi. vij. Sa
pientia confortauit sapienteȝ super decẽ principes
ciuitatis. Dat autem vires vel reparat illa gratia
hominuȝ nõ in se: videlicet nõ vt in se fortis sit: sed in
deo vt possit dicere cum apostolo i. ij. ad chorin. xij.
Omnia possum in eo qui me confortauit. Inde est
illud In deo meo transgrediar murum. Et illud cir
cumdantes circũderunt me: ꝛ in nomine domini: qȝ
vltus sum in eos: vel vindicabor in eis. Et beatus
martinus. Ego signo crucis nõ galea protect⁹ aut Martinus
clipeo hostiũ cuneos penetrabo securus: videt au:
tem ista gratia ad spiritum fortitudinis pertinere.
Deficientibus ergo viribus nostris vires suas no:
bis ministrat deus. Et hoc est quod dicit apostolus
in. xij. secũde ad chorin. Cum infirmor tunc potens
sum: hoc est cum in me metipso deficio diuine virtu:
tis auxilio potens aut fortis efficior. Si quis autẽ S
querat cuiusmodi affectio est illa quam cõfortatio:
nem dicimus. Respondemus: qȝ ipsa nominatione Confortatio quid.
sua satis claret: confortatio enim fortificatio est: si:
cut eni albatio et albificatio idem est: sic fortatio et
fortificatio idẽ: et est de spe victorie procedens. Nõ
eni timore succũbendi viribus cordis destituuntur:
et seipsos dant hostibus nihil eis rebellionis oppo
nentes. Qui vero confortantur a deo etiam deiecti
atqȝ prostrati tanq̃ viribus resumptis acrius q̃ pri
us pugnant. Et propter hoc legitur. Ecclesiastici. T
xlij. melior est iniquitas viri q̃ mulier bene faciens:
iniquitas eni viri id est virilis animus: quia reuera
vulnus spirituale cum virilem animum prouocat
et concitat contra hostem diabolum. Prouocatio
autem et concitatio iracundie interdum vires red:
dit et auget vulnerati animum. Mulier autem idẽ
muliebris animus vulneratus peccator vel etiam
tentatione pulsatus statim deficit viribus: et quasi
incidit in spasmũ pre timore. Quemadmoduȝ mu:
lier videns sanguinem vulneris sui vel alieni: statiȝ Simile.
stupet: et velud spasmo deficiens pauet: et trepidat
cõplaudens manus: et allidens eas ad genua sua
vociferatur vt vulgo dicitur totum esse perditum:
totum esse mortuum: nullã superesse resurgendi vl'
euadendi facultatẽ. Et fit hec passio plerũqȝ in eis Nota.
qui in magnitudine vel in multitudine peccatorum
suorum studiosius considerantes immensitatem di:
uine misericordie nõ attẽdũt. Inde est ꝙ stupẽt atqȝ a

deficit i semetipsis desperãtes τ de spe misericordie dei vires resumere nescientes. Ista est confortatio siue fortificatio idẽ est q̄ alia nõinatio ne dicit̃ alatio et hoc ab animo siue animositate. Sicut et contrari
Disforta tio.
Exalatio. um videlicet d isfortatio exanimatio dici potest. Ue rum exanimatio et ab anima que est voluntas et ab animo qui est audientia dicitur. Exanimare eni dicitur quis aliũ frequentius ab eo a quo voluntatẽ eius auertit. Similiter et exanimare cui animuз id est audentiam vel infirmat vel minuit. De ista cõfortatione dicitur illud. Si ceciderit nõ collidetur: q̃n dominus supponit manuз suam. Similiter et illud. Impulsus euersus suз vt caderem et dominus suscepit me. Cadit eni τ collidetur. cui ipse casus vires resurgendi atq̧ repugnandi vlterius ex desperatione funditus tollitur. Cadenti miserator dominus manum suaз supponit: cum sic collidi eum nõ patitur τ manum id est virtutem qua resurgere τ pugnare audẽter apponit. per speз subministrat siue apponit: vires eni siue virtutem hmõi: nisi animum vel animositatẽ siue audentia quaз diximus hic intelligimus.
Poeta. Quod eni dicit poeta. Immersos animos mens generosa capit: intelligen dum est etiã q̄ magna quando nostra defecisse hoc est qñ succedit et sub eo prostratus iacet: tunc eni cum deficit immo plerũq̧ prostratus fortius resurgens hostem fortius viceuersa subijcit et prosternit instar propugnatoris aut pugilis qui ab aduersario deiect⁹ et sub eo iacẽs fortius repugnat: et obnititur donec ipsum subijciat et superior eo fiat. ¶ Nos autẽ de his latius loquemur in sequentibus videlicet in tractatu de tentationib⁹ et
Iuuenalis. resistentijs ad idem pertinet et illud. Si natura negat facit indignatio versum. Indignatur eni plerũq̧ mens viri sancti repulsu tẽtationis deiectã τ a diabolo turpiter victam et inde ad fortiora manuз extendens ad deuincendum in diabolum vehementi⁹ exardescit: pro hac dictum est ysaie. lviij. Orietur in tenebris lux tua et tenebre tue erunt sicut meridies. et iob. xi. Quasi meridianus fulgor tibi consurgẽs
Expectatio. ad vesperum: et cum consumptum te putaueris orietur vt lucifer. Sexta affectionum spei expectatio ẽ ex qua solet diffiniri spes expectatio futurorum bonorum et mentis et bona conscientia: de hac dicitur prouerbiorũ. xviij. Femina gemma gratissima expectatio prestolantis. Et questioneз habet an sit in vi apprehensiua an in motiua: et reuera vno modo idubitata credulitas de obtinendis futuris bonis eternis dicitur spes eorum in vi apprehensiuaẽ sicut fides. Alio modo ista expectatio contraria est timori desperationis: qua quis dãnationem eternam sibi imminere timet absq̧ vlla spe redemptionis vel liberationis. Et est huiusmodi desperatio expectatio future damnationis excluso omni adiutorio misericordie dei. Hic ergo est qui sic videlicet expectat damnationem futuram. Iã omnino reuersus ab eternis gaudijs et funiculis peccatorum suorum ligatus die ac nocte trahi se videt ad infernale patibulum siue incẽdium. Sic econtrario expectãs expectatione spei videt se continue deduci ad eterni regni solium. hic dicit. Expectans expectaui dominũ et intendit michi τc. Hmõi expectator dicit. Tenuisti manum dexteram tuam et inuolũtate tua eduxisti me per viam siue huiusmodi. Et tandem cum gloria suscepisti me propter hanc dicitur Sapientie. x. Iustum deduxit sapiẽtia per vias rectas et postmodum ostẽdit ei regnũ dei visione itegra τ dedit illi sciẽtiã sctõr cõplete illuminatiõis. Hic q̧
Expectatio. struit de qua dicit̃ in psalmo. Hec recordat⁹ sũ et effudi supra me animã meã qñ transibo per viaз scilicet veritatis in locuз tabernaculi admirabilis vsq̧ ad domũ dei. Ego inquit hmõi animo expectabo dominũ: sicut michi in psalmo preceptum est. Expecto eum inq̄ vt sponsum adulterorũ scilicet vitiorum τ demonũ amplexus respuens tanq̄ inquinamẽta execrationis: expecto eum vt dominũ seruus quando reuertatur a nuptijs vt cum venerit et pulsauerit: siue per mortem: siue per aliã tribulationem: siue per eternã visitationeз confestim aperiam ei. Expecto eum vt liberatorẽ ac saluatorẽ. Nolens dare manus hostibus: siue blandientibus siue impugnãtibus sciens eum prope esse: τ ad liberationem meam festinare. Expecto eum vt pontificeз vel episcopum meum cum processionali occursu τ apparatu. Festino enim venientẽ receptura videre cum lucernis seu lampadibus et alijs. Expecto eum vt regem militum remuneraturũ: et tanq̄ fidelem ac strenuũ militem suum coronaturũ. Expecto eni regnũ decoris: et dyadema spei de manu eius: sicut legit̃ sapiẽtie. v. ¶ Expecto eum oia alia contẽnens: immo vilipendens τ abhorrens. Expecto inq̄ eum vt totum
Expectatio dei. et solum bonũ meũ: qd in futuro michi reseruatur. Nihil eni habeo in presenti vel habere possum quo cõtentus sim. Quemadmodum dixisse quidã senex dicitur parciuatio galensi: τ interrogatus ab eo qd
Nota. expectaret in via quadã sedens. Expecto inquit totum bonum qd adhuc venturum est. Cogitauit aũt parciuatius intra sesẽ iste senex τ decrepitus: τ in sine dierũ suorum adhuc expectat bonũ suum vt dicit venturum est. Quantomagis ego iuuenculus sperare et expectare possũ bonum michi venturum: et quidem vterq̧ de bono temporali solũmodo intendebat. Quanto fortius ergo de bono futuro eterno nobis intendendũ est: vt videtur ista expectatio esse ipsa virtus longanimitatis. Sed a longitudine animi qua superat̃ τ vincit̃ tediũ longe expectatiõis dicitur longanimitas: quidã eni adeo breues animo sunt: vt statim sibi fieri velint queq̧ a deo sperant. Expecto dominũ vindemiatorẽ vt vua nondũ matura Expecto dominũ messorẽ vt messis q̄ quãdo metenda sum ipse nouit. Expecto regẽ meum remuneratorem meũ qui certamen meum iugiter intuetur τ quando plene vicero sicut nõ latebit eum sic differet coronã meam. Expecto vt percurrerim fineз stadij michi propositi qd dum percurrero: non ignorabit deus: quia tunc dabit michi brauium. Nondum cursum consummaui: nõdum certamen bonum certaui. Adhuc restat michi de certamine aliquid: τ de cursu similiter perficiendum nondũ ad apostolicaз perfectionẽ perueni. Ad quam peruenisse se dicit in iiij. ij. ad Thymo. Mira et intolerabilis omnino p̄sumptio sic festinare ad premiũ. Cũ expresse dictum
Dies nostri tanq̄ dies mercenarij sit in. vij. Iob: quia sicut mercenarij sic dies hominis super terram. Quare sicut mercennario expectanda est merces donec opus consummauerit. Sic et merces retributionis donec opus vel operationem vite eterne consũmauerit. Sicut expresse legitur in psal. Exibit homo ad opus suum et ad operationem suam vsq̧ ad vesperam. Propter huiusmodi festiuos atq̧ propter operarios hoies scriptũ ẽ ecclesiastic. xx. hodie veneratur quis et cras expecti

Nota. odibilis erit homo hmői. Feneramur siquidē domino quicquid boni fecerimus: quia & tēpus solutionis ipse deus prefixit: videlicet diem mortis et diem iudicij: stultissimum est procacissimum ante tempus illud premium debitum vel mercedem expectare vel ingte illa exēplo aplico stulte intēdum est. Et si ei

Dissolui quomodo optabat apostolus. cupiebat dissolui et esse cum christo sicut ipsemet dicit in primo ad philip. Non tamen precise hoc volebat aut petebat a domino. Magis ergo faciendum est quod Jacobus dicit l quinto. Patientes igitur estote fratres vsq ad aduentum domini. ecce agricola expectat preciosum fructum terre patienter ferēs donec recipiat temporaneum et serotinum. ¶ Amb. Cum quid hic agimus nō sit preparatio loci nostri in celo et non sit nisi fabricatio corone nostre et non sit nisi preparatio hospicij nostri ibidem: sicut legit ecclesiasti. xvi. Omnis misericordia faciens locum vnicuiq secundū meritum ipsius et secundum intellectā peregrinationis illius. ¶ Septima affectionū

D

Jocūditas spei iocunditas est: que vsualiter vocatur gaudium spei et nōdum rei. Sicut enim ex timore future dānationis atq desperatiōe future glorificationis oritur tristicia incōsolabilis. sic de spe eternorum gaudiorum oritur ista iocunditas: et de hac dicitur omnia illa. Exultate iusti in dño: et quod dixit. Apl's in vltimo ad Phylip. Gaudete in domino. et iterū dico gaudete & quod de gaudio spei hoc intelligat apparet ex eo quod statim subiūgit. Dominus prope est. Differt autem illud gaudium ab eo gaudio quo

Gaudium. numeratur secūdo loco inter fructus spiritus. v. ad Galatas. Quia gaudium illud est ab ipsa presentia inhabitantis dei in corde gaudentis. Illud autē est ex ipa fruitione glorie sancte repromisse. Quare manifestum est qz illud gaudiū est sicut arra eterne mercedis et sicut preodoratio future sanitatis. & potest intelligi pp̄ter ipsum dictū illud. Gustate & videte quoniam suauis est dominus: licet ex alio intellectu pertineat ad donum sapientie propter hanc dicit Augustinus. quia spes nos in aduersis ridere facit. Et propter hoc inter ministros vocamus huiusmodi gaudium salsarium. Ipsi enim concessum est intrare ortum voluptatis et ortum deliciarum scilicet paradisū celestem et inde afferre odores ad dulcorandam et cōdiendam amaritudinem aduersorum nostrorum. Illud est cuius organa. Hoc est cuius tribulationes et tripudia nulla inter dicit vel suspēdit aduersitas: propter hoc dictum est. In die mādauit dominus misericordiam suam et nocte aduersitatis scilicet cantatur subaudis canticum eius: propter

Nota. hoc et dictum est illud. Cantabiles erant mihi iustificationes tue in loco peregrinationis mee. Inde ē

E et illud iob. Deus qui dedit in nocte carmina: in nocte scz aduersitatis. Hec est tympanistria siue ioculatrix iocunditatis: continue deducens et persequens electos velut spōsos ad celestes nuptias: et velut victores ad eterne vite coronam: hmői eni non solēt ad talia deduci absq tympanis et tripudijs. Hic est hymnus de quo dominus. xxxix. iob. Nunquid circūdabit collo equi hymnum: de hoc ibidem dicitur. exultat audacter. hic est: videlicet de quo dictum est ibidem. Cum audierit buccina dicet vach que est in

Simile. teriectio gaudentis. ¶ Sicut enim gaudent equi et trepidant atq strepunt cum signum imminentis cōflictus audierint: sic et viri sācti huiusmodi gaudio gaudent: cum bellum tribulationis aduersū se con-

surgere cognouerint: hoc est qđ veritas dicit. Luce. xxi. His aūt fieri incipiētib⁹: leuate capita vr̄a. vbi Greg. exhylarā te corda. q̄ vtique exhylaratio seu gaudium est de appropinquatione nostre redēptionis sicut ibidē dicitur. Scientes quoniam prope est regnum dei. Alio tamē modo pertinet ad patientiam verbum illud sicut diximus in sequentibus. Patiē- Tribulatio ti vero viro ac perfecto cibus suauissimus tribulatio est: et licet illud gaudium non sit nisi odor remissimus: et vmbra per modica torrentis voluptatis quo potandi sunt in regno celorum sancti tamē magna refectio est hic: et future refectionis cautio forsis atq securitas. Jam ergo percurrim⁹ affectiones spei singulas: licet breuiter & perfūctorie.

¶ Charitatis laudes exequit: et quedā de ipso nomine charitatis disputat. Nō potest autem hic locus in sūmarium argumentum contrahi: qz imēsum est qđ cōtinetur hoc loco.

Post hec igitur exequetur laudes charitatis iuxta nominatiōes suas: & partes seu ramos. Dicemus ergo in primis: quia in vltimo. ij. ad Cor. nominantur tribus nominationibus: videlicet gratia domini nostri ihesu christi: deinde charitas dei: tertio cōmunicatio spiritus sancti: et gratia quidem domini nostri ihesu christi: quia et per hmői mysterium specialiter professus est in. xiiij. iohannis dicens: hoc est preceptū meum vt diligatis inuicem. & ex ea atq per eam discipulos suos agnosci voluit in. xiij. eiusdē dicens. In hoc cognoscent homines: quia discipuli mei eritis si dilectionē adinuicem habueritis: et illam in se ipso maximam exhibuit. Sicut ipsemet dicit in Johan. xv. Maiorem hac dilectionem nemo habet q̄ vt animā suam ponat quis pro amicis suis. vnde & nimiam charitatē vocat eam apostolus in scđo ad ephesios. Propter nimiam inq̄ charitatem suam qua dilexit nos q̄ propter hoc gratia dicitur domini nostri ihesu christi: quia talis ac tanta gratia ab eodem nobis impensa est: et per illam semet ipsum ipse nobis & pro nobis impēdit. In nobis vero ipa charitas q̄ deum: & que propter ipsum diligēda sūt prout dignum et iustum est diligim⁹: tribus de causis gratia dicitur. Primum: quia gratuita dei bonitate: vt donum eiusdem eximium nobis tribuitur. Secundum qđ gratos deo efficit. Tertium: q̄a gratis et tanq̄ dono nos facit omnia facere de primo Augustinus. Inter dona dei nullum est maius charitate: de secūdo idem Sola charitas discernit inter filios regni et filios tenebrarū. et iterū. Charitas ē fons proprius bonorū cui nō communicat aut alienus: de tertio. Apostolus in. ix. prime ad corinthio. Vnusquisq prout destinauit incorde suo: et non ex tristitia: aut ex necessitate: Hilarem enim datorem diligit deus. Certum enim est: quia quod nō gratis fit ex tristitia fit: aut ex necessitate: quia necessitas i telligitur vt iam debitum: aut cupiditas: aut timor. Ex hac ergo dicebat apostolus in. xv. prime ad cor. Gratia dei sum id qđ sum: et gratia eius in me vacua non fuit. Qz enim bonus & sanctus erat q̄ apostolus q̄ deo placitus fuit et acceptus. Et iterum q̄ bona et bene operans soli deo gratie tribuebat: verisimile dicit hec gratia per me gratus est & accept⁹ deo quicunq ei placet per me grata sunt ei: et accepta omnia opera sanctorum. Sine me nullū corpori eidē placet: sine me nō seruit ipsi: qz nec seruitium nec

Margin notes (right column): D; Charitas.; Charitas dei.; Charitas qua deum diligimus.; D; E

obsequium dei dicendum est quod eidem non pla-
cet. Ad alias etiam virtutes omnes audenter dicit
propter me grate estis omnes: et grata oia opa no-
stra. Sine me nichil grē hz in conspectu dei: nec mirū
cum ego gratia sim si meum est gratificare et nos et
Charitatis opera nostra. Tu eni o iusticia reddis debitū quod
laus. exigeris. Tu timor reddis incōmodum qđ tibi im-
minet: tu spes emis cōmoduz quod obtinere tēdis.
Tu castitas vereris offendere sponsū vel ab homi-
naris sordes et spurcitias luxurie: et ita de alijs. Ego
liberaliter oia facio: ego totum recipio a datore bo-
Nota. norū et totum ei redono. Quicquid eni gratis impē
ditur donum est. Et propter hoc sicut dono sic mihi
debetur redonatio: et sicut tribuo sic mihi debetur re
tributio correlatiue eni dicūtur hec. Qz ergo apud
nos nihil donatiōis vel retributionis sed apud me
solā: mihi soli debetur donatio et retributio in pmis
et p se. Si quid aūt inde nobis puenit vel prouentu
Prauitas rū est: propter me est. ¶ Ego labez symoniace praui
symoniaca. tatis a me et meis totaliter abdico et excludo. Ubi
eni ego nō sum aliquis aditus ei patet. Ubi aūt ego
sum longe est ipse. Etiam spiritus sanctus propter
hanc puritatē donatiōis et sinceritatē liberalitatis
nomē suum mihi communicat. Ipse eniz est gratia
in primis et maxime et ex illo ego gratia nominor.
Ego enim proprium signaculū ipsius sum et propria
impressio et si fas est inter ipsuz et aliquod de donis
eius similitudinē cogitare. Ego sum que ei maxime
assimilor et quod communicatio nominationum su-
arum expresse iudicat. Ipse eni vocatur et grā et do-
nū et amor et charitas. Sic et ego licet incompabilit
D distanti similitudine. ¶ Laudes vero ipsius in eo q
Laudes charitas est ex trib9 causis sunt: ppter quas et chari
charitat, ex tas nominatur. Primo eni qz ea siue p eam deus ca
trib9 causis rus habetur. Unde et vulgari gallicano cher rectis-
Nota. sime nominat. Scdo quia per eā nosipos caros ha-
bem9. Tertio qz et pximos similiter per eam caros
habemus. Et primū quidē dicitur charitas quia si-
ne me nō soluz vilis sz et vilissim9 etiā deus esset. Ubi
Nota. ei ego nō sum p quantūcunqz vili de9 deserit. Quid
ei vili9 momētaneo lenocinio carnalis voluptatis.
et tamē vbi ego nō sum p illo deus deseritur. Sed et
luto diuitiarū temporaliū quid vilius? et tamē aua
rus pro illo deum deserit vtilitatem autem suam rc.
Reuera diuitie oēs pedib9 nostris naturalit calcan
de immo cōculcāde et supponēde sūt. cōculcāde in-
q pedib9 corporis: quāto ergo forti9 pedib9 cordis?
Has ei si eleuare super pedes nostros voluerim9 to-
to pondere obiniteūt et vt sint infimo q possūt vir-
tute corūpūtur. In infimū autē locus est conculca-
tionis. Sic et pompatici homines atqz vanissimi et
pro vēto modico inanis glorie deū deserūt quo vēto
E ide nihil vilius sicut deo nihil est pciosius vel eque
pciosum. ¶ Attende aūt quia non habet rez aliquaz
Res caraq carā quis qui eam daret vel dimitteret p equiualē-
modo et que ti qz nec deū carum habet qui eum daret vel q dimit
teret p equiualēti si posset illi equiualens inueniri.
¶ Amplius. Quanto minus valet deo id pro quo
deus deseritur: tanto deus ab huiusmodi desertore
vilior habet: qz omne aliud a deo icōparabiliter mi-
n9 valet: incōparabilit deū vilē hz q pquocūqz alio
illū dimittit. Manifestum ergo: quia in infinitum vi-
lis deus vbi ego non sū dicit charitas. ¶ Amplius.
Quanto minus eo est id pro quo ipse deseritur: tan
to maior ei contumelia irrogatur. Quotiens ergo
pro quocūqz alio deseritur infinita ei cōtumelia ir-
rogatur. Ubi autez ego sū dicit charitas in tuto est
ab omnib9 hmōi cōtumelijs. ¶ Amp. Ubi ego non F
sum fimus et stercora vilissima per cupiditatē aui- Charitas,
de studiose colligunt: deus aūt omnino negligit nec
curatur: vbi autē ego sū ipse solū eligitur diligitur et
omnibusqz pponit et oia alia propter ipsū dimittun
tur. Sicut expresse legit Cantē. viij. si dederit homo
omnē substātiā domus sue p dilectione quasi nichil
despiciet eam scz substantiā. Ego ergo sum dicit cha
ritas que deo seruo valorē suū: sine me eni nulli9 ha-
betur precij vel valoris. Ego sola noui: et nota soluz
facio quāti valeat: et quantū sup oia valeat q absqz
vlla cōparatione de me dicit Johannes euāgelista
in .ij. p ume. Qz si quis diligit mūdū nō est charitas
patris in eo: et hoc quoniā qui diligūt mundū indu-
bitāter magni estimant mundum: quare nō diligunt
deum dilectione que charitas est. Si enim chari-
tas deiesset in eo vilitas mundi esset in eodem: hoc
est contemptus mundi. Non enim sese compatiun-
tur charitas dei et amor mundi sicut dicit Jacobus.
iiij. Quicūqz voluerit amicus esse seculi huius in- Charitas et
micus dei cōstituit. Isti sūt qui nō separant precio- amor seculi
sum a vili: et ideo ceci estimatores sunt ac deceptissi- nō se cōpa-
mi mercatores ppter me dictū est dei charitas. Hie tiuntur.
remie. xv. Si separaueris preciosuz a vili quasi os
meū eris. Ego autē sum que separo preciosū deum
a vili hoc est a quocūqz alio. Quod nec estimationē
habet nec preciuz ad illum: propter hoc quicquid a
me expectat inimicus vel extorquet ipsū vt mihi p-
ciosissimuū atqz charissimū retineo nihil minus me
habere reputans: vel eo retento atqz seruato me pe
nitus perdidisse. Ipse est preciosa margarita qua i
uuētā pre gaudio vendidi id est cōtempsi omnia: si Deus pcio
cut ipsemet dicit Mathei. xiij. Ipse est mihi thesau sa margari
rus abscōditus in agro sancte cōuersationis: sicut i ta.
eodem eiusdē legitur. Oia mihi vilent propter ipm
solus ipse mihi pciosus est secūdū id q caros nobis
nosipsos efficit. Laudes eius iste sunt. Prima laus
eius est quam dicit: quia soli possessores mei precio
si sunt et mundo atqz diabolo inuendibiles sūt immo
et imercabiles. De alijs eni prouerbiorū. x. Cor im
piorū nichil est. Hoc est quoniā pro nichilo se dant.
Auarus eni cupiens pecuniam: et non obtinens cor Auarus,
suū dedit p nichilo: hoc est quoniā p pecunia quam
concupiuit dum eam non recipit. Sic et luxuriosus
dum voluptatem carnis cōcupisit: et ideo eam non
assequit: quia nō valet: cor suū similiter pro nichi-
lo dat: et ad hunc modū se habet de alijs. Uana ista
cupientibus et nō obtinētibus: quia corda eorū pro
nullo habet diabolus. Nō autē aliqd possessorum
meorū dicit charitas taxare diabolus: qz nō habet
qđ offerre audeat: quēadmodū ei si pro massa auri:
vel p magno pclaro atqz magnifico regno festucā qs
offerat: habenti massam illam auream: vel regnum
cum indignatione ab eo repellitur. Interdum autē
et percutitur qui tam vilia pro tam preciosis offert
quasi contumeliam irrogauerit. sic ipsi faciunt dia-
bolo. In ipsa ei suggestiōe tētationis diabolus of- G
fert corda eius: quoniam tētat aliquod temporale
videlicet vel voluptatem vel pecuniam vel aliquid
aliud quam oblationem seu suggestionem: qui se-
ipsum carum habet cum indignatione repellit. Si-
cut fecit petrus oblationi symonis magi. Pecunia
tua tecum sit in perditionez: etiam ad hūc modum

de alijs. Interdū autē et irascuntur ꝛ ꝯtumeliam ei
reddunt ꝑ hmōi vilificatione sua et spuūt ī faciem
Nota.
eius:et sic clamant ei ph;y: de omni eo quod offers
et quod habes:quē admodū si regina inclita solici
taretur de turpitudine a gartiōe vilissimo si seipsā
carā ac ꝑciosam haberet nō solum cum indignatiōe
ipsū repelleret sed cum grauiter torqueri faceret.
Sic et diabolo faciendū est:torquetur autē diabol⁹
ira magna ꝛ indignatione tūc viliter repellit erube
Diabolus victus erubescit.
scens et dolens se victum esse: torquetur etiam spi
ritualiter cum videns aliquē se torquentē pro eo ꝙ
suggestionē eius sine taxtione in seipso sustinuit. Et
indubitanter magnā sibi contumeliā facit: qui tam
videlicet taxari se videt et inde vehemēter nō irasci
tur diabolo sic taxante nō lōge a mercato vt vulgo
dicitur: hoc est multum propinquius esse vēditioni
suꝑius: qui vel ad punctuꝫ sustinet se sic taxari. De
hoc salomō. ꝑuer. vi. Preciū scorti vix vnius panis
est mulier aūt preciosam vitam viri capit:dicit vnus
quisqꝫ possessor me⁹ :merito mihi carus sum: q̄ tan
to ꝑcio emptū ab ipso deo me scio:sicut dicit Apo
stolus in . vi. prime ad Corinthi. empti estis precio
magno Et pe. in prima pri. Nō corruptibilibus au
ro et argento redempti estis de vana vestra cōuersa
tione paterne traditionis. Credo augustino dicēti
et consulenti michi. Ne tibi vilescas inquit appen
de te ex precio qđ pro te datum est subaudis ipse de
Nota.
us qui me creauit tunc preciuꝫ pro me dedit. Si ꝙs
minus offerat ꝙ ipsum deū qui dignatus est esse ꝑ
ciu meum non ipsum audeo immo nec audire vo
lo. Q; si quis alius tantū offeret vel offerre posset
vellem enim pro tanto dari. Si enim venalis essem
pro minori me habere deberet ipse cui totū debeo
ꝙ quicūqꝫ alius:de hoc Augustinus Absit vt postꝙ
scio me emptū esse sanguine christi me vlterius ex
hibeam venalem. Huic ergo charitati vilitas con
traria est:de qua Hiremie. ij. Quoniam vilis facta
es nimis iterans vias tuas:sicut enim carum et vi
le contraria sunt:si caritas et vilitas. Ex his igitur
laudibus charitatis apparent suggillationes ꝛ vi
tuperia vilitatis. Sicut ei charitas preciosos nos
Suggillationes diaboli.
efficit ꝛ caros nobis vt nihil nobis qđ diabol⁹ efferat
ꝑferam⁹ :aut eē cōpem⁹:sic vilitas nos nobis adeo
viles efficit:vt oīa que diabolus per suggestiones
h
nobis aufert magis aut ꝑciosa reputem ꝛ quod ibꝫ
Charitas.
eorum nobis preferamus aut saltem conferamus.
¶ Tertio charitas nobis proximos efficit caros vt
fratres et socios:ꝛ hec affectio facit eos nobis ca
ros : et vt ita chariores habeam⁹ eos corporib⁹ no
stris non solum rebus. sicut dicit Johannes in. iiij.
prime Canonice sue. Si xp̄s pro nobis posuit aīaꝫ
suam:et nos debemus pro fratribus aīas ponere:
de hoc gregorius. Qui nō dat pro fratribus pecu
niam suam quomodo daturus est pro illis animam
suam:id est vitam De hoc Augustinus Multi plus
dolent de morte passeris vnius dummodo passer il
le sit pulcher atqꝫ carnosus ꝙ de morte vnius homi
i
nis. Cari autem proximi habendi sunt spiritualiter
Charitas erga proximum qualis esse debeat.
non carnaliter qua peruersitate multi laborant qui
cum fratres corporaliter infirmantur vel aliud qđ
secundum corpus incommodi patiuntur pene incō
solabiliter dolent et lugent super eos. Cum autem
spiritualiter affliguntur : videlicet cum ardent ira
Nota.
vel odio vel libidine:q̄ ardores sūt omni ardore fe
brili ꝑuitiosiores:nichil vł pene nihil patiūt sup hu

iusmodi afflictionib⁹ eoꝝ: vulnera peccatoꝝ et ipsā
sū mortem animarū duro ac pene insensibili corde
audiunt de proximis. Uulnera corporū et mortem
aut egritudines quascūqꝫ cū dolore ꝛ luctu misera
bili audiūt. Plangentes et lachrimātes gementes
et rugientes. Sed et si forte amicus asinā perdide
rit condolet vehementer. Si autē animā nec curat
k
euidenter:sicut dicit beat⁹ Bernard⁹. Asina perdit
Perditio anime dolenda.
et tot habet perquisitores:anima perditur ꝛ vix est
qui recogitet. et vt ad vnū dicamus. vere nihil vili
us est apud aliquos animabus proximorū licet ma
gni et spirituales habeātur. Q mirar⁹ est qui animā
proximi sui ꝑcio biblie sue redimeret qui illā daret
vt illā a peccato mortali liberaret. Et sicut supra di
xim⁹ ipsa stercora literalia ꝑ plateas sparsa tot ha
bent studiosissimos atqꝫ auidissimos collectores.
Anime vero vulnerib⁹ peccatorū prostrate ꝛ pene
vbiqꝫ latētes paucissimos habent qui curēt. Si ce
ciderit nūmus immo si obolus in via:fere tot habet
reuelatores quot pretereuntes. Sed si ceciderit aīa
in via morū negligitur vt stercus:et quod deteri⁹ ē
cōtemptu et aspernatione spiritualiter cōculcatur.
Sicut dicit Psalmista. Pones eos vt sterc⁹ terre:
et hieremie nono Et cadet morticinū hominis q̄si
stercus ꝛ cetera. Uere autē vel saltē non stercoribus
Nota.
viliores anime haberentur. Si viderimus fratrem
infirmantē corporaliter . Et cibū corporalē sumere
nō valentē miserabiliter:dolemus super eū vt dica
mus Ecce iā duo vel tres sunt dies postꝙ cibū non
accepit. Ecce de cibo spūali si ꝑ annum non accepe
rit rarus est qui doleat. Quid est omnis corp⁹ hu
manum nisi equus vel asinus ipsius spiritus et quid
spiritus nisi sessor et rector corporis asino vel equo
illo ꝯparteris sessorē atqꝫ rectorē omnino negligis.
Corpus humanū quid.
Quid est quero vulnus in corpore nisi foramē in ve
ste Sicut dicit Judas in epistola sua. Carnis macu
latā tunicā:ꝛ apostolus in: vi. ij: ad Coꝝ. Nō enim
querimus expoliari sed superuestiri. Uesti cōpate
ris dolori pene incōsolabili : vestē inꝙ fraterne ꝛ ip
sum fratrē vestitū non curas. ¶ Amplius. Quid est
vulnus in corpore nisi rima vel fissura in tabernacu
lo. corpus enim nō est nisi tabernaculū militātis in
l
eo spiritus:sicut docet petrus in. v. ij. Scio ꝙ velox
ē tabernaculi mei depositio ꝛ cetera. Quid ē mors
Mors corporalis leuiter ferenda.
corporaliter nisi ruina tabernaculi istius. Quanta
igitur demētia est tantopere curare ruinā vel fissu
rā in tabernaculo hmōi:ꝛ inhabitatorē atqꝫ militā
tem in eo:nō attendere casū equi et hmōi ruinā ta
bernaculi mirabiliter expauescis ꝛ ruinā eqtis atqꝫ
inhabitātis penitus negligis. ¶ Manifestū ergo ē
ex his qꝛ hmōi homines nō fratres reuera diligunt
fratrū equos aut asinos vestes ꝛ tabernacula sicut
diximus quod inde apparet quod per se ē posito po
nitur:quo remoto remouetur. Posito autem his
scilicet equo vel asino veste seu tunica tabernaculo
corporis ponitur hmōi dilectio: ꝛ remotis remoue
tur morte enim corporis extinguit ab his transeūti
m
bus euanescit. Unde vulgo dicitur ꝙ mortu⁹ amicū
Anima prius diligēda deinde corp⁹
nō habet:dicit ergo fraterna charitas nō inhuma
na sū vt fratrū corpora vel oderim vel non curē sed
ordinata sū vt in primis animas ipsorū diligam et
maxime Secundo corpora. Tertio corporalia que
qꝫ bona ipsorū Nullū enim ī bonis fraternis iama
tū ꝑtereo:sed que vilia et vilipēdenda sunt cara nō
habeo:sicut scio q̄ ꝑciosa sūt et cara habenda nō vili

pendo. Ego iustissima ⁊ verissima estimatrix preciosarum ⁊ vilium ⁊ maxime hoim qui non aliud totū
vel preciū eius impono ꝙ deus. Nō eñ ꝓpter hoc
minus deserēdi sunt ꝙ ipse sit. Non eñ deserendus
vel dimittendus est ꝓximus nisi cum eius societas
aut contubernium deum nobis auferret: sicut multis infirmis accidit quia malorum cōtubernio facile corrumpuntur. ibi ꝓculdubio recedendum infirmis ab hominibus hmōi: interdum scilicet charitatis officia illis subtrahēda. Quemadmodum si sacerdos iuuenis requiratur vt audiat confessionem

Charitatꝭ officiū iterdum subtrahendum.

iuuencule in cuius concupiscentia ardet potest subtrahere se ⁊ relinquere eam alij confessori ꝓpter periculum ꝓpriū: ⁊ hoc ne amittat deū. ¶ Sunt ⁊ alij
casus in quibus etiam officia charitatis subtrahēda sunt ꝓximis ꝓpter similia pericula. Sicut xp̄s
posuit animam suam ꝓ fratribus vt ipsemet dicit
Joan. x. Sic iudico faciendum esse: ⁊ sic etiam fieri
facio. chariores eñ effectio ꝓximos aliis ⁊ sibijnuicem ꝙ anime id est vite eorum. sicut dicit Apostolꝰ
de seipso in. xiij. ij. ad Cor. Ego autem libentissime
impendo ⁊ super impendar: ego ipse ꝓ aīabus vestris. ¶ Dicit autem charitas dei virtus ista ⁊ gratia: vel quia dei donum est vel quia ea carus habet
deus. ¶ Tertio nominatio eius ē qua communicatio sancti spiritus nominatur non solum q: ea communicat ipse spiritus sanctus ab eis qui de eo communiter viuunt. Sed quia omnia. hoc ē bona ⁊ mala spiritualia ⁊ temporalia. ꝯmunica sunt illis. De

N

Charitas cōicatio sācti spiritus

quibus est: sicut legitur Actuum. iiij. Erant illis
omnia communia. Hec ē communio ⁊ societas: de
qua Joannis primo prime canonice sue. Et vos societatem habeatis nobiscum ⁊ societas vestra sit cū
patre ⁊ filio eius Jesu christo. Antiquum ꝓuerbium socratis. Amicorum omnia communia. Añ cū

Socrates.

quidam pauper diceretur coram eo amicus cuiusdam diuitis. Cur ergo iste pauper: ille diues. Amicus autem non est qui particeps fortune non ē. Verissime ergo dicit habens istam gratiam communicationis. Mea omnia sunt magna deiformia. In

O

omnibus dei nundinis omnes negociatores michi

Nūdie dei.

lucrantur: hoc est quoniam particeps sum omnium
illorū ⁊ socius. Sicut dixit Dauid de seipso. Particeps ego sum omnium timentium te ⁊ custodientium mandata tua. Nemo eñ dubitat de sociis negociatoribus: qui quilibet eorum ⁊ omnibus negociatur ⁊ singulis ⁊ econtra. Et quin omnibus ⁊ singulis lucret ⁊ perdat: hoc ē ⁊ lucrum commune oībus ⁊ singulis et detrimentum quod vulgo dicitur
perdo. Tota autem vita sanctorum que vita gratie

Vita scōꝝ ꝗdam negociatio

est: negociatio est. sicut docet veritas in parabolis
euangelicis. Mathei. xiij. Simile est regnum celorum homini negociatori querenti bonas margaritas: ⁊ eiusdem. xxv. in parabola de talentis. Similiter ⁊ Luce. xix. vbi expsse dicitur. Negociamini dū
venio. Merito ergo non solum diues: sed ditissima
sum. que tot habeo negociatores mihi tot et tanta
lucrātes. Videlicet preclaras diuitias gratie ⁊ glorie statim vbi video bonam palmatam alicui fieri
dico partem ibi habeam vt vulgo dicitur ⁊ statim
efficior ꝑticeps lucri illius. Quot bona vel video:
vel audio fieri. tot bona mercata. siue tot bōas pal

P

matas audio vel video fieri. Omni bono enim opere quisquis est operatur. Mercatur regum celorū
quicunq; sunt ⁊ quodcunq; sunt qui bona operātur
⁊ operarij mei sunt. Omnium enim operum illorū

Nota

ego particeps sum cum audio pulsare ad matutinale seruitium i vna ecclesia. Gratias ago deo ⁊ glorior q: illa hora scio surgere operarios meos ad operādum mihi hoc est ad arandū vomere discipline corda ⁊ corpora sua ad seminādum ⁊ ipsas dei laudes
⁊ ipsas deuotiōis lachrimas. Semina enim nostra
sunt (vt dicit Augustinꝰ) quicquid boni fecerimus:
Similiter ⁊ ad edificandum mihi celeste palatium
scio eosdem operarios surgere. Omni enim bono
opere edificatur operanti: ⁊ ei ꝓ quo ipsum opus
fit domus non manufacta in celis. Cum audio pulsari in alia ecclesia: ⁊ similiter de omnibus in quibꝰ

Q

pulsationes fieri audio. Nec solummodo de his ē
gaudium meum ⁊ gloriatio: sed etiam de omnibꝰ
illis ꝗs ad bona facienda surgere illa hora credo.
Quicunq; orant deum quiq; laudant aduocati mei

Aduocati charitatis.

sunt: causam enim meam apud deum agunt: orationibus enim communibus psalmodiis cantionibus
lectionibus non solum causa totius ecclesie agitur
coram deo: sed etiam singulorum fidelium: quanta
ergo mihi fiducia esse debet quod feliciter agatur
causa mea quam tot ⁊ tanti aduocati tanq; gratiosi
allegant corā deo. Quis ergo potest equaliter vel
similiter gloriari mihi: cui tot ⁊ tanti: tanq; diuites
atq; prudentes negociatores mercantur: immo lucrantur tot ⁊ tanta operari omni genere bonorum
operum operantur cuius causa tot ⁊ tanti aduocati allegant ⁊ vt paucis magna ⁊ mira ⁊ de lapidibꝰ
meis dicam q; bone lachrime ex oculis sanctorum
ꝓfluunt super peccata mea defluunt: vt eorum ardores extinguant vt sordes eorum diluant super cor
meum cadunt vt illud compluant irrigent ⁊ fecundent: quot cilitia vel alie aspere vestes corpora sanctorum armant cordi meo se affectant vt: eius abstergant rubiginem: vt illud eliment atq; splendiscent. quot vel fustes vel virge vel flagella corpora

Charitatꝭ effectus.

sanctorum: vbicunq; terrarum percutiunt peccata
mea fugiant ⁊ conferunt. Quot elemosyne de manibus sanctorum exeūt tot lapides in hostes meos
iaciunt ad lapidādū eos. Quot manꝰ scōꝝ ad erogandum aliquid pauperibus extendunt. tot manibus implentur celestes thesauri mei. Manus enim
pauperum vt dicit Augustinus Christo sunt gazophilatium. Quotq; a quibuscūq; sanctis ꝓ ipso dimittuntur vel contemnuntur in celo mihi reponuntur thesauri. ¶ Q; si dixerit quis q; ista communicatio vel societas eque vel plus damnosa est ꝙ fructuosa. Quia ⁊ si multi de sociis lucrantur aut bene
operentur bona. Sunt ⁊ alij innūerabiles qui oīa
perdunt ⁊ dissipant. communis autem perditio est
⁊ dissipatio: sicut ⁊ commune lucrum. quare maior
perditio ⁊ dissipatio tua ꝙ lucrum: cū plures ⁊ for

Nota

tiores habeas perditores et dissipatores ꝙ lucratores ⁊ bonos operatores. In quo respōdeo q; pietas vel compassio que pars mei est sufficienter respondebit. Ista enim que dicit detrimenta ⁊ perditiones ad eam pertinent ⁊ pars eius sunt. Potest
idq; legitima bona enim mihi retinui omnia ⁊ mea
illa facio. Mala autem ipsa sibi retinuit: mihi spiritualiter seruit sacramentum sacre ꝯmunicatiōis

Sacra eucharistia.

hoc est eucharistie: sicut ipsū nomen ipsius indicat.
Inter mltos ei saluberrimos effectꝰ eiꝰ ⁊ iustitias
ego sum vna nō minor. ⁊ propter hoc cōicare vere
dicuntur ꝗ me ꝑ virtutem tanti sacramenti in ipso ⁊

cum ipso recipiunt. Quia vero ego communicatio
sancti spiritus sum: manifestum est ꝙ contrarium
Proprietas excōicatio quedam. meum excommunicatio est, eiusdem de necessitate.
Quare proprietas siue proprietarietas excommu
nicatio est. Sicut enim commune se habet ad ꝓpri
um: sic communitas ad proprietatem. Quia ergo
vnum vni contrarium: excommunicatio autem est
mihi contraria. similiter ⁊ ꝓprietas ex necessitate.
vnde ⁊ idem sunt excommunicatio ⁊ ꝓprietas qua
re excommunicatum ⁊ esse ꝓprietarium idem. pro
prietarij ergo verissime excommunicati sunt: ⁊ hec
Proprietas proprietas est amor priuatus quod dicit esse beat⁹
A Aug. fundamenta babylonice ciuitatis ⁊ vocat il
lum amorem sui: ⁊ dicit ꝙ iste amor crescit vsque ad
Amor sui. ꝯtemptum dei. Ex bonis autem meis ⁊ laudib⁹ ma
nifesta sunt mala huius excommunicationis. sic ei
excommunicatus id est ꝓprietarius est ille sol⁹ de
quo salomon Eccl'ia. iiij. Ve soli quia cum ceciderit non habet subleuantem se. Oibus eni bonis pre
nominatis seipsum priuat. qui se per hanc excom
municationē diuidit ab aliis. Ego facio vnumquē
que possessorem meorum ciuitatem firmam: sicut le
B gitur ꝓuerbiorum. xviij. Frater qui adiuuat a fra
tre quasi ciuitas firma. ꝓpter me dictum est Ysaie.
vnus erit in mille ⁊ minimus in gentem fortissimā.
In vno eni pugnatorum meorū immo in vnoquo
que pugnat totus sanctorum exercitus per me ⁊ pro
pter me. Et ꝓpter hoc spiritualiter terribilis dici
tur eccl'iast. Canticor. vi. Terribilis vt castrorum
Simile. acies ordinata. Quemadmodum vni membro be
ne se habenti congaudent oia: ⁊ male se habenti cō
dolent. Quemadmodū ꝓ vnoquoque pugnāt oia. sic
se hñt ⁊ de toto corpore siue exercitu sanctor. Ego sci
ens descendere pluuiā donor ⁊ gratiar expādo pal
lium meum immo vas meum. vel cor omne qđ pos
sideo adeo dilato adeoque in oēm partem extēdo vt
ne illa stilla pluuie istius vas meum effugiat. Sic
dem omne datum optimum ⁊ omne donū ꝑfectum
desursum est descendens a patre luminum. Sup cu
iuscunque cor descendat super cor qđ possideo descen
dit. Quicquid eni boni cuicunque alior fit: vnicuique
possessorum meorum fit per me. sicut iam ostendi.
Ego cor omne quod possideo ortum delitiar facio
⁊ paradisum celestem. Omnem eni arborem fructi
feram omne lignum pulchrū visu ⁊ ad vescendum
suaue. hoc est vnumquemque sanctorum virtutum ⁊
gratiarum speciositate atque varietate decoro ⁊ fru
Nota ctum bonorū operum ꝓferentem in cor quod possi
deo infigo ⁊ planto: ⁊ in illo gesto. In corde eni ha
bemus infixos ⁊ adherentes quoscunque ꝯcordialiter
C diligimus. Idem dico de bonis gratiar atque virtu
tibus: quia vbicunque eas audiā vel credam esse cor
di possessionis mei eas infigo ⁊ vt meas eas diligo.
Quicquid autem plantatū ē in terra mea mihi fru
ctificat: quare oēs electi velut arbores ꝓciose ac no
biles omnia dona gratiar in agro cordis quod pos
sideo. s. plante mihi fructificant. Ve ignorantibus
Pulchre. istas diuitias meas. sicut enim si vnum ex electis ⁊
sanctis a corde meo duelli permitterem: quod non
aliud est ꝙ separari a me. ita vt eū diligere desine
rem. vnam nobilem arborem ac preciosam ab agro
meo auelli sustinerem. Sic qui nullum sanctorum
diligit vel qui ꝙcumcunque illorum sic diligere desi
nit pro orto delitiarum cor suum vastam solitudi
nem habet ⁊ hoc est: quoniam qui diligit vnum di
lectione hac ex necessitate diligit omnes ⁊ qui vnum
quemque non diligit. sic nullum omnino diligit hac
dilectione. Qua de causa vno amisso sic a corde hu
mano omnes auulsi sunt. Ex quo apparet ꝙ peri
culosum sit vel vni homini: cuicunque irasci ira mor
tali: vel vnumquemque illesum non diligere. Sine me
dicit ista gratia quicunque me non habet excōmuni
cans a ꝯmunione sanctorum ⁊ corpore xp̄i mystico
separatus: mihi ergo omnes arbores fructificant:
omnes agri pleni quibus benedixit dominus fru
ges ferunt. ¶ Si quis dicat ꝙ hec iustitia super me Questio.
hierusalem: id est spiritualis: sicut dicit Augustin⁹
vt cui communicātur ac aliqua bona communicet
ipse ⁊ sua/ ⁊ ita necesse habeo communicare omnia
mea toti ecclesie sanctorum: quare nihil mihi relin
quitur. cum omnia mea necesse dare habeam. ¶ Re D
spondeo quod dando ⁊ communicādo illa possideo Responsio.
atque retineo: retinendo vero illa amitterem. Hoc ei
est priuilegium ⁊ mirificentia spiritualium donorū
quod dando retinentur: ⁊ etiam multiplicantur li
cet enim de sola sapientia hoc dixerit quidam ꝙ sa
pientia est nobilissimus anime thesaurus qui distri
buta suscipit incrementum et auarum dedignatur
possessorem: si non publicetur thesaurus elabitur.
Sic ⁊ de amore manifestum est: qr qui non dat amo
rem: ipsum non habet. Amare enim nihil aliud est Amor.
ꝙ amorem dare: quia ergo qui non amat. amorem
non habet. Manifestum est ꝙ qui amorem non dat
amorem non habet. Qui autem retinere vult ipm
non dat ipsum ergo neque habet. Sunt eni dona gra
tiarum ⁊ virtutum velut lumina ⁊ splēdores. quod
si quis retinere conaretur extingueret: sic se habet
non solum de donis gratiarum atque virtutibus: sed
etiam operibus earum: propter quod dicit Grego
rius: ꝙ virtus aut proficit. Expresse autem de amo
re dei dicit ꝙ non est ociosus in Omelia de penthe
coste. Sine me etiam mortuus est quicunque me non E
habet. sicut dicit Johannes in. iij. prime Canonice
sue. qui non diligit manet in morte: qui ergo me nō
habet mortuus est ⁊ excommunicatus vt diximus.
¶ Quarta nominatio ei⁹ est qua nominatur amor
⁊ hoc est essentialis eius nominatio: ⁊ ideo omni
bus nota. Manifestum autem qr amor est quedam
vnitas siue vnio amantis ad amatum. ꝓpter quod Amor qd.
⁊ vinculum amor ipse dicitur Ad ephes. iiij. Soli
citi seruate vnitatem spiritus in vinculo pacis. ec
ce ibi vnitas simul ⁊ vinculum dicitur. ⁊ iterum ad
Colos. iij. Super omnia autem charitatem habere
quod est vinculū ꝑfectionis: vnum ergo sunt amās
⁊ amatum. colligata sibi colligatione spūali. Quē
admodum dicūtur corpora corporali ligatura seu
vinculo colligata vt archa ⁊ scamnum: ⁊ etiam ips
corp⁹ animalis. ꝓpter quod dicit Aug. In suggil
lationem auaritie periculosum est fieri vnum cum
eo a quo necesse habes separari. vniunt enim se hu
iusmodi ligatura seu vinculo se ligantes tempora
libus: ⁊ propter hoc iuxta passiones illorum patiū
tur quasi in ipsis. Unde dicit auarus se destructum Vide.
cum eius temporalia destruunt ⁊ grandinatum cū
eius vinea degrandinata est et exustum cum eius
dom⁹ exusta ē. ꝓpter hmōi vnionem seu ligationē
amoris. Btūs vo Dyonisi⁹ i hierarchia sua vocat
amorē totalē declinationē amātis i amatū hocē tota
lē fluxū siue raptū q amās fluit vl rapit i amatū cū
oib⁹ suis: ⁊ hoc si ꝑfect⁹ fuerit amās ac vehemens.

y Omnia em̄ quodammodo que amantis sunt trahit ꝛ impellit amor in amatum. ¶ Huiusmodi ergo do ni seu gratie in⁊tuum amor est prima virtus ꝛ laus est quod delectabile atq̄ iocundum facit amatum q̄tumcunq̄ amarum vel molestum. Sic etiam si in fernus amaretur dulcis ꝛ delectabilis esset. Secū da laus ꝛ virtus eius est: qꝛ quicquid tetigerit suū facit amantis. quod multi ignorant. Cum em̄ mani festum est: quia ipsum amantem ꝛ q̄cunq̄ eius sunt facit amati. Perfectus amor non vidit quādo ecō uerso hoc faciat cū verius hoc efficiat quod ide ma nifestum est: quia bona ꝛ mala eorum quos amamꝰ nostra per 9munionem quam supra ꝓsecuti sumus Non autem ita est econuerso. Non em̄ bona ꝛ ma la nostra ex necessitate ꝛ semper sunt eorū quos dil gimus. Interdum diligimus nec diligimur. Inter dum autem plus diligentes minus diligimur. Si cut dicit Apostolus de se in .xiij. ij. ad Cor. licet plꝰ vos diligens minus diligar. Hoc est quod dicit do minus Josue. i. Quemcunq̄ locum calcauerit ve 3 stigium pedum vestroꝝ: vester erit: ꝛ alia littera ha bet. Quemcunq̄ locum tetigerit pes vester: vester erit. Pes cordis dicit Aug. amor est: qui si rectus est dicitur charitas si vero curuus dicit̄ cupiditas. ¶ Manifestum autem quicquid tāgit amor noster vostruꝫ est. per modū predictum. facillima ergo est nobis acquisitio omnium bonorum dum solum hu iusmodi tactu ea acquirimꝰ ꝛ nr̄a facimus. ¶ Me rito ergo pauper est qui nec tangere curat spiritua les diuitias tali tactu non est miseranda paupertas hmōi hominum. qui nec tangere volunt nec diuiti as spirituales amare. Iste amor est velut accipiter rapacissimus: cuius rapacitatem nullum volatile effugit. bona em̄ spūalia seu virtutis siue opera: si sint recta volucres sunt spūales in sublime celorū volantes: ꝛ vsq̄ ad cōspectum altissimi penetrātes Iste accipiter statim vbi visa vel audita fuerunt ca piuntur ꝛ rapiuntur et habentes illium vt diximus efficiuntur. Cor em̄ hmōi amore p̄ditum omne bo num statim vbi vel viderit vel audiuerit amat ꝛ ꝓ pter hoc suum facit illius in quo est siue cuius est. Huius accipitris omnis preda non nobilissima est nisi volet ad dn̄m in primis ꝛ deinde ad omnia ea q̄ eius sunt. Hmōi volatum atq̄ rapacitatem vt ipse deus aufugit aut euadit: licet em̄ scriptum sit. Q̄ omnibus mobilibus mobilior est sapientia: ꝛ qui ascendit super cherubin ꝛ volauit super pennas vē torum. Cum iste accipiter eum consequitur ꝛ com prehendit: ꝛ ligatum tradit possessori suo sicut ipse met testatur ꝓuerbiorum. viij. dicens. Ego diligen tes me diligo. Qui ei diligit vinculo amoris ligatꝰ est ꝛ traditus amato sic ligatus q̄tumcunq̄ em̄ lon B ge sit deus a te. Iuxta quod dictum est. Lōge a pec catoribus salus. Tamen statim cum amaueris: im mo q̄cito ipsum amas eundem capis ꝛ tenes. Iste amor est vinculum quo solus deus tenet ꝛ possidet cor humanum. Per hoc vinculum ei se tradit vt il lud teneat ꝛ possideat. Alioquin id est sine hoc nec tenet ipsum nec possidet deus possessione pacifica eiq̄ accepta. Qui ergo rumpit hoc vinculum dn̄i seipsū spoliat. Si vero aliquid qđ cōtra eū sit amet ille se ꝑ vinculum amoris possidendum se iam tra didit ꝛ tenendū. quēadmodū solet tradi equus vel asinus ei a quo possidendus est. Ex quo apparet q̄ sa insania sit aliqđ amare 9 deū. Ille ei ꝛ diabolo se

Amatū de- lectabile.

Spūales di uitie facilli me 9parā̄t

Nota.

ligatū tradit q̄ sic amat. Iste amor est in p̄dicamēto relatiōis cōꝑantis. Et ꝓpter hoc si fas ē dicere. deo quodāmodo vel cōparat eos in q̄bus ē. i. ama tores dei. Amici ei in⁊tum amici pares sunt vt po te inuicē ꝑ cōꝑantiā relati. ꝓpter qđ ꝛ ipsa veritas dicit. Joan. xv. Iam nō dicā vos seruos ꝛ post pau ca: vos aūt dixi amicos. Iste amor est ꝓprie spiritꝰ adoptiōis filioꝝ in quo clamamꝰ abba pater sicut legimus ad Ro. viij. Est em̄ iste amor grā adoptio nis: hoc ē filiatio spūalis qua nature filij dei ꝑ gra tiam sunt. in quibus ipse est. hoc est germanitas si ue fraternitas spūalis siue natio siue cognatio: si cut legitur. Eccli. iij. Filij sapientie ecclesia iustorū ꝛ natio illoꝝ obediētia ꝛ dilectio: ꝑ hūc amorē fra tres aplōs ꝛ alios electos vocat dei filios. Joā. xx. Vade ad fratres meos ꝛ dic eis. Ascēdo ad patrē meū ꝛ patrem vestrū. Et vt v̄bis ipsꝰ vtamur iste amor dicit. Ego sum radix viuifica. de q̄ q̄cunq̄ nō ꝓcedit ramus aridꝰ ē. Sicut testat̄ Greg. Nihil hꝫ viriditatis ramus boni opis nisi de radice ꝓcesse rit charitas. Ego radix sapiētie q̄ nūq̄ cecidit sicut legit̄. Sapien. iij. Et p̄me ad Cor. xiij. Charitas nū q̄ excidit. Ego honorabilis sapiētia sicut legit̄ ec cle. i. Dilectio dei honorabilis sapiētia. ego sum ignis quem dei filius venit mittere in terram. Si cut ipse dicit Luce. xij. Ignē veni mittere in terram ꝛ quid volo nisi vt accendat̄: De hoc igne non incō uenienter intelligit̄ quod legit̄ trenoꝝ. Ignē misit in ossibus meis ꝛ erudiuit me ego ignis illuminās atq̄ splendificans ad splendorē eterne pulchritudi nis q̄cq̄d in me ardescerit ꝑducens sicut dicit Greg. Non fulgebit aīa i splēdore eterne pulchritudinis nisi in officina arserit charitatis. Ego ignis purifi cans ꝛ examinans ad ꝑfectum oīmq̄ aliene mixtu re spurcitiā a corde in q̄ sū expurgās: sicut dr̄ psal. Igne me examinasti ꝛ nō est inuēta in me iniq̄tas. Ego sum vitalis calor q̄ extincto vite gratie relinq̄ tur sicut supra ostendimus ex tertio p̄me Canonice Joan. qui non diligit manet i morte. Ego calor dis gregans ꝛ abinuicem separans etherogenea. Non em̄ corporalia patior adherere ꝛ miscere spiritibꝰ humanis ex quo manifestū est q̄ amor mundi frigi ditas est: q̄ tam diuersa vt sunt corporalia ista ꝛ mē tes humanas aggregat ꝛ adiuuat. Nulla em̄ magis diuersa sunt q̄ corporales delitie ꝛ diuitie ad men tes humanas: q̄ tn̄ ita eis 9glutinat ꝛ adherere fa cit vt mēbra sua ea reputēt: ꝛ etiā dicere nō erube scant. De grangia em̄ aut furno aut molendino cō sueuerūt dicere auari hoc est melius mēbrū qđ ego habeā: ego oleum letitie q̄ ipse xp̄s dr̄ vnctus p̄ par ticipibꝰ suis. Nō solū agnominari: sed etiā noīari voluit xp̄s. Ego oleū ad medicamēta morboꝝ spūa liū ad leniēdos dolores aīaꝝ ad 9diēdos cibos bo noꝝ opeꝝ. Sine me ei nec suauitas ē aīabus nec so lamē seu leuamē doloribꝰ earū nec sapor aut suaui tas bonoꝝ operū cibis. Insipidi em̄ sunt sine me: et si em̄ vt dicit Aug. bonū sit qđ fit: non tn̄ bn̄ fit qđ si ne charitate fit. ¶ Ego sū oleū scīm q̄ inunguntur ꝛ efficiunt̄ veri ac sc̄ti dei sacerdotes. Sine me ei nec sanctitas ē nec sanctificatio. ego sum vnctio siue do cens de oībus: sicut legit̄ p̄mo Joan. ij. Sicut enim amor mūdanꝰ atq̄ carnalis in oībꝰ excecat eos q̄s arripuerit ita vt ipa q̄ amāt nō cognoscāt. Ita ego q̄s vngo i oībꝰ illumio ꝓpt̄ hoc dr̄ vulgari ꝓuerb. Si quis amat botrathā luna videt ei. Adeo enim

Amici.

D Charitas

Nota.

E

Charitas oleū q̄dā.

F Oleū scīm charitans,

excecat amor mundanus atqꝫ carnalis vt stercora temporalium diuitias nobiles reputari faciat ⁊ ꝑclaras. Nec solum intus excecat amor huiusmodi: sed ⁊ foris: verbi gratia. Si quis deformissimā mulierem amet videtur ei speciosa ⁊ si nigerrima ē videtur ei saltem fusca. Hoc autem vel excecatio est: vel saltem cecutiatio. Causa autem in hoc est quoniam mundana atqꝫ carnalia tenebre sunt apud id quod est nobile aut sublime in anima humana ⁊ q̄si puluis ⁊ terra iniecta in ipsum. Unde q̄to profūdius se iniecerint vel inheserint menti humane: tā-tomagis illam obtenebrant vel excecant. Spiritualia vero lux sunt ⁊ lumina apud illud ⁊ q̄to profundius aut vicinius in eo fuerint: tātoplus illud illuminant: q̄toqꝫ plus per plura illorum apꝰ eam fuerint tanto plus lucis vel plura lumina erunt apud illam. Hoc autem inde manifestum est: quia elōgatio ab his que carnis vel mundi sunt mētem humanam facit propinquare ad illuminationem suam. Quemadmodum elongatio a tenebris ⁊ appropinquatio ad spiritualia appropinquatio est ad lumina: ⁊ ad primum ⁊ ad purissimum lumē: propter qꝺ legitur in Psalmo. Accedite ad eum ⁊ illuminamini. Ego sum vnctio crismatis: reges ac sacerdotes constituens per me em̄ solam veri reges regnāt et veri reges ac rectores sui sūt ac suorū: sine me enim serui sunt nequissimi vitiorum. Ego sum fons plenitudinis et habundātie vniuersalis omniū bonorū ꝓpter quod Aug. Ubi charitas ē quid est quod nō possit prodesse vbi vo ipsa nō est quid est quod possit ꝓdesse. Ego fons ꝓprius bonorū vt dicit augustinꝰ cui nō cōmunicat alienus ego sum vita virtutum vt dicit ꝓsper de vita cōtemplatiua sine me em̄ omnes mortue sunt: et sicut supra ostensum est ego vestis nuptialis sine qua a nuptiali cōuiuio eiicitur quicunqꝫ intrare p̄sumpserit sicut legitur mathe. xxij. Ego stola prima atqꝫ p̄cipua que filio ꝓdigo reuertenti de regione dissimilitudinis id est peccati reddi p̄cipitur. Luce. xvi. Ego tunica talaris vel polimita suauitate fragrans quā figurauit tunica ioseph Gen̄. xxvij. Et vt breuit̄ de laudibus meis multa ac magna ⁊ mira nō tamen omnia dicaꝫ ego sum in elementis ignis nūq̄ decidēs aut descendēs. in gēmis carbunculꝰ ardētissimus: ac rutilantissimus. In colorībꝰ rubor de christi sāguine tanq̄ de sanguine muricis expressus. Christi enim passio vt ait beatus Bernardus. amore ipsiꝰ ⁊ imprimit vicinius ⁊ exigit a nobis iustius. Ego sum presens purpura ac coccino bis tinctꝰ: propter duo mandata diligendi deum: videlicet: quia creauit ⁊ quia recreauit ardens velut illo sanguine tintincta. Ego sum in liquoribus oleum in arboribus oliua. In vestibus sacerdotalibus infula vel planeta. In floribus rosa vel lilium flammeum. in metallis aurum ignitum. In vestibus militaribus palliū atqꝫ cappa alata. Pallium quia posteriora ꝑ obliuionem operio vel anteriora reuelo. Hoc est spiritualia ⁊ eterna ī suppellectibus coopertorium operiens omnia immunda ⁊ erubescenda: sicut dicit salomon prouerbiorū. x. vniuersa delicta operit charitas ⁊ Iacobi. v. Charitas operit multitudinem peccatorum. ego sum ī membris pes quo sola via mandatorum dei curritur. Sine me ego in expeditꝰ ambulare nititur quicunqꝫ aliquid de dei mandatis adimplere aggreditur. Ego in mēsuris spiritualibus latitudo. Quare sine letitudine est qui me non habet ego in potestatibus secularibus rex vel imperator. In ecclesiasticis sacerdos abbas vł episcopus. Ad nutum em̄ meum vel imperium omnia fiunt apud eos in quibus sum. ego sum in ministris camerarius: omnia venire faciens omniaqꝫ ea facilitate qua supra diximus habundare faciēs. ego sum in dispensatoribus bonorum distributor. omnia distribuendo retinens. ita vt ip̄m apud quē sum post me in primis donem: deinde oīa que eius sunt ego prima ⁊ maxima largitas que nihil idatum relinquo. Cor qꝺ inhabitauero instar domus dei celestis ordino ⁊ dispono. Ibi em̄ ⁊ hāc dispensationem obtineo. Ip̄m ei deū ac dn̄m seculoꝝ ego dedi: sicut legit̄ i. viij. ad Ro. Qui ꝓprio filio suo nō pepcit: sꝫ nobis oībꝰ tradidit illū. Ego sū in istrumētis seu in vehiculis currus quo in celū currit̄. ego sū currꝰ q̄ in celum raptus est helias. sicut legitur. iiij. Regū. ij. ego sum radix ex qua pendet tota lex ⁊ ꝓphete. sicut legitur Mathei. xxij. ego sum finis ad quem tēdit tota lex. sicut legitur. i. Thimothei p̄mo. Finis p̄cepti charitas. ego sum plenitudo legis. sicut legitur ad Rom̄. xiij. Plenitudo legis est dilectio: ⁊ ad Galathas. v. Omnis lex in vno sermone impletur: per me dimittuntur peccata. sicut legitur Luce. vij Dimissa sunt ei peccata multa: quoniā dilexit multum. Ex his autem laudibꝰ manifeste sūt suggillationes contrariꝭ mei quod ē odium. Similiter ⁊ alterius inimici mei qui est cupiditas siue amor temporalium. Quid plura? lege apostolum in. xiij. prime ad Corinthi. ⁊ inuenies ꝙ quasi totum se effudit in laudes meas: lege p̄mam canonicam Ioan. ⁊ apparebit tibi quod de ea dicit Greg. qꝛ omne quod loquitur charitatis igne vaporatur. Et ad vltimum lege in. xiij. ⁊ xv. euangelium Ioan. ⁊ legis euidēter: qꝛ preceptorem meum solummodo se dicit ibi Deus his verbis. Hoc est preceptum meū diligatis inuicem. De me est scola eius in primis ⁊ maxime per me em̄ sunt discipuli eius quicūqꝫ de scola eius sunt: sicut ipsemet testatur dicēs eiusdē. xiij. In hoc cognoscent homines ⁊c. Ego de alienis laboribus siue lucris mercedem ⁊ lucrū ꝑcipio: dū inde gaudeo. Sicut dicit Aug. Uis habere mercedē de alieno opere gaude inde ⁊ mercedem tibi inde cōparasti. Felix ac nobilissimum ꝯmerciū nihil dare ⁊ mercedem vel lucrum percipere immo de alieno labore duplicē mercedē accipere: gaudere em̄ gaudium recipere ē. Dum ergo de alieno labore gaudeo. primam mercedem: vel gaudium hic percipio: ⁊ scdaꝫ in futuro. Teste Aug. Expecto per hoc ip̄m ꝙ mei sunt alieni labores: et lucra aliena euidenter probans. Certum em̄ ē: qꝛ gaudiū q̄bus est cibꝰ ⁊ potꝰ est spiritualis atqꝫ refectio cordis. Qꝛ ergo de fructibus seu opibus bonis alienis licet mihi gaudere q̄tum volo quocūqꝫ inuito vel ꝯtradicente. Quare mei sunt. oēs em̄ fructus de q̄bus sine iniuria alterius possum comedere: q̄tum ⁊ qn̄ ⁊ quotiēs volo. quocunqꝫ inuito ⁊ contradicente. proculdubio mei sunt. ¶ Ego sum fur fidelissimꝰ atqꝫ iustissimꝰ ⁊ innocētissimꝰ q̄ oīa bona aliena clā capio mea facio: ⁊ cꝗro: amādo ei illa atqꝫ ide gaudēdo: nesciētibus illis: quoꝝ sūt clā illa rapio mea facio ⁊ acꝗro nulli molesta dānosa sūt furta mea. imo vtilia ⁊ iocunda: nō ꝓpt̄ hoc aūt minꝰ hꝫ aliqs: aut minora bōa sua cū ea more ⁊ mō mea rapuero. ⁊ furatꝰ fuero si

Carnalia.

Spūalia.

E

Charitas vnctio chrismatis.

Charitas fōs bonoꝝ

F

Nota

G

Charitas pctā operit

H

Charitas dedit nobis filium dei.

Suggillatio odij ex laudibus charitatis.

Deꝰ preceptor charitatis.

Nota

I

Charitas fur fidelissimus.

nedetrimento bona possidentium illa capio ⁊ de il
lis ditor: cum multo fructu ⁊ lucro eorum. Cum eni
illa per modum dictum possideo si ad notitiam eo
rum hec veniunt duplicantur eis: quia prius non ni
si in seipsis illa possidebant. nunc autem in seipis ⁊
in me illa possident. Si vero boni: id est bonorum
amatores sint laborant multi mendicantes hostia
tim singulatim rogantes viros sanctos vt eos colli
gant ⁊ associent sibi in bonis suis: non incumbit mi
hi labor iste vel mendicatio: nec est mihi necessari⁹
consortem atq participem omnium bonorum que
viri sancti possident me facio et hoc est eis nescien
tibus. vel etiam prohiberi: vel etiam contradicere
non valentibus. Quare manifestū est: vbi ego non
sum paupertatem omnidam esse ⁊ laborem mendi
Charitas numisma dei est. cationis necessario assumendum vbi ego sum om
nia affluere facio ppria ⁊ aliena. ¶ Ego sum dei nū
mus siue nummisam hoc est ista moneta cui⁹ ima
go sum illi⁹ ⁊ per me dignoscitur: sicut supra dixit
R Augustinus Amor enim alieni boni que vere boni
tas est super omnia animas sanctorum deo assimi
lat cū eius indiuiduuz: id est propriē proprium ⁊ es
sentiale sit bonitas pura implens omnia secula bo
nitatibus ⁊ causis ⁊c. ¶ Ego de alienis bonis tot
xenia regi regum offero vel p̄sento: quot eidem lau
des ⁊ gratiarum actiones ⁊ benedictiones deo red
do. Hoc ergo est ius meuz. Hec dignitas ⁊ potestas
vt de omnibus bonis vbicunq sint: et cuiusq sint
xenia mea ⁊ donotiones huiusmodi facere possuz.
¶ Ego sum debitum quod semper solum semper de
Charitas ē debitum. tinet debitorem: sicut dicit Augustinus super illud
Apostoli. Nemini quidq̄ debeatis nisi vt ad inuicē
diligatis. ¶ Ego sum debitum quo reddito reddun
tur omnia ⁊ debito ⁊ nihil furti vel rapine remanet
apud reddentem ⁊ quo non reddito totum furtum
aut rapina est quicquid est apud ipsum. Qui enim
non reddit deo ⁊ primo amorem debitum: fur est ⁊
latro etiam cordis sui. Ego sum census ⁊ redditus
quem deus in omni corde sibi ⁊ proximis reddendū
constituit ⁊ litteras suas: videlicet veteris legis ex
huiusmodi redditus vel census assignatiōe dedit. si
cut legitur. xviii Leuitici ⁊ sexto Deuteronomij se
Nota cūdo. ¶ Heu quot fures ⁊ latrones habet vnusquis
q vestrum qui censum istum vel redditum: nondum
nobis reddiderunt. si tamen ⁊ de cetero reddere vel
lent: consilium meum est: vt consilium bonum habe
remus de subtractis: id est de retroactis ammitten
L dis. Heu quia de furto illo pene nemo confitetur: ⁊
Vinculū est charitas. nemo qui inde faciat restitutionum. Ego vinculuz
quo solo alligari potuit dominus fortis ⁊ potens
dominus potens in prelio. Alligari inq̄ ante presi
dem ⁊ ante pilatum ad columnam. Si totus mun
dus ferrum esset aut acerum non possent ex illo fer
ro aut acero fabricari cathene quibus vel ligari vel
teneri potuissz: ego sola sic eum alligare potui ⁊ te
nere. Ego vinculum quo solo trahi potuit ad terrā
immo vsq ad inferos ⁊ per ipsam miseriam ⁊ mor
tem nostram per spinas et clauos dei filius per me
adhuc trahitur a diligentibus se quicunq eo indi
guerint ⁊ in ipsum venire voluerint: per me solam
gloriantur electi deum se habere in vinculis suis.
Ita ei solet dici de mulieribus de amatoribus su
is non habes ipsum in vinculis tuis. Gloriatio in
cogitabilis est audere estimare se deum habere in
Nota vinculis: vel eum vinctum tenere. Tenebat eū loth
vinctum hoc vinculo cum ei diceret dominus. In
octauo. Genesis. Non potero ibi quidq̄ facere do
nec inde exieris: propter quod dixit Isaie ad eum
lxiiij. Non est qui consurgat ⁊ teneat te. Tenet au
tem eum vinctum quem ipse similiter vinctum te
nuerit. Sicut ipsemet testatur dicens. Prouerbio
rum octauo dicens. Ego diligentes me diligo. Ac
si diceret. Quos hoc vinculo vinctos teneo. Simi
liter ⁊ ipse me vinctum tenet. Ego funicul⁹ triplex
qui difficile rumpitur de quo legitur. Ecclesiastici.
quarto. Velut enim ex tribus cordellis conuertor **M**
quorum primus procedit ex beneficio nature. Qua **Charitas ē**
bona nature largior. Secundus ex beneficio gratie **triplex fu**
qua bona gratie tribuo. Tertius ex beneficio glo **niculus.**
rie: qua bona glorie presto. Qui habet in iugi ⁊ vi
uaci memoria triplicem istam beneficentiam crea
toris habz materias: vnde extrahat cordellos istos
⁊ vnde nectat funiculum istum triplicem: vel ex vna
sola bonitate diuina. Tres isti cordelli digitis mu
lieris fortis qui fusum apprehēderunt. Ex prouer
biorum vltimo. Mirabili artificio extrahitur dum
diuitie bonitatis illius in largitionum bonorum **Nota**
naturalium erga nos: deinde bonorum gratuito
rum. Tertio bonorum glorie pro vt dignum ⁊ iu
stum est cogitātur: possunt isti cordelli aliis modis
multipliciter inueniri propter istos cordellos non
solum funiculus: sed etiam funiculi ⁊ vincula no
minor. Osee. xi. Vbi dicit deus. In funiculis adam
traham eos in vinculis charitatis. Ego sum funi **N**
niculus et vinculum quo solo extrahitur quicunq
peccato de lacu miserie ⁊ de luto fecis quo solo tra
hitur de culpa ad gratiam ⁊ de gratia ad gloriam:
per me solam dei filius traxit ad se omnia ⁊ per me
a terra exaltatus est: sicut ipse dicit Joannes. Ego
si exaltatus fuero a terra omnia traham ad me ip **Per chari**
sum. Per me enim solam ad altum crucis tractus **tatem xp̄s**
est ⁊ in ea leuatus. Neminem vnq̄ traxit nec tracta **crucifixus.**
turus est nisi per me. Similiter nec aliquem traxit
pater nisi per me. Quare manifestum est q̄ nemo
venit ad christum dominuz nisi per me. Ego via ex
cellentissima. sicut testatur Apostolus in decimo
quarto prime ad Corint. dicens. Adhuc excellentio
rem viam vobis demonstro. Ego in domo dei cele
stis dispensatrix potentissima omnia habens i ma
nu ad dandum etiam ipsum regem et dominum se
culorum. Ipsum enim dedi ⁊ do: quibuscunq volui
⁊ volo. Hoc ipse enim ⁊ pater testatur Joannis ter
tio. Sic deus dilexit mūdū vt vnigētū filiū suū daret
⁊ cetera. De ip̄o filio i vltimo ad titū. q̄ dedit semet
ip̄z p nobis. Quicq̄d aūt vterq dedit ex me dedit ⁊
p me. In quocūq eisum ip̄m iaz dedi omnia ama
to istius. Omnis vere amans per me amat ⁊ p me
quasi per vinculum vel funiculum tenetur ⁊ possi
detur ab amato: vt supra diximus. Ego sum pleni
iuris ⁊ possessionis domina a deo habens in pote
state omnem illum apud quem fuero vt illum ple
no iure amati ipsius faciam: ita vt in omnem eius **O**
vsum ipsum transferam: propter hoc ipsum regem **Charitas**
celorum ⁊ dominum dedi humano generi in preci **pleni iuris**
um redemptionis. sicut in Psalmo Redemptionez **domina.**
misit dominus populo suo. In sacrificium reconsi
liationis: sicut predictum fuerat Isaie. liij. Obla
tus est quia ipse voluit: ⁊ ad Hebreos. ix. q̄to magis
sanguis xp̄i qui per spiritū sanctum semetip̄m ob
tulit īmaculatū deo ⁊c. In antidotū sanatiōis: sicut

P in eodem Isaie capitulo legitur. Vere languores
nostros ipse tulit ⁊ dolores nostros ipse portauit.
⁊ i. petri. ii. Cuius liuore sanati sumus. In scutum
protectionis: sicut in psalmo legitur. Scuto circun
dabit te veritas eius. Et alibi. Improperia expro-
brantiũ tibi ceciderũt sup me: in cibũ ⁊ potũ refectiõis
sicut ipsemet dt Joã. vi. Qui mãducat carnẽ meã ⁊
bibit sanguinẽ meum ille in me manet ⁊ ego eo. Et
Q in quarto iterum. ¶ Qui manducat me viuet prop-
ter me. ¶ In aduocatũ iugis interpellationis apd
patrem misericordiarum: in propugnatorem dia-
bolice debellationis ꝓpter quod dicitur Dominus
Beda. fortis ⁊ dominus potens in prelio. Ubi Beda. illo
nimirum prelio: quo potestates aereas debellare ⁊
ex illarum tyrannide mũdum veniebat eripere. Ex
pressus autẽ Apostolus. ii. ad collocẽses. Exspo
lians principatus ⁊ potestates traduxit confidẽter
palam triumphans illos i semetipso. De vtroqꝫ au
tem simul hoc est de officio aduocationis ⁊ de offi-
cio propugnationis ipsemet loquitur Isaie. lxiii.
Ego sum qui loquor iustitiam supple vt aduocat⁹:
⁊ propugnator sum ad saluandum. Dedi enim hu-
mano generi in pontificem ⁊ in sacramẽtum sancti
ficationis: ⁊ de pontificio latius legitur. iii. Luce.
⁊. ix. Ad hebre. fere totum de sacramento vero no-
tum est omnibus fidelibus q ministerio altaris ip-
Sacramen semet sacramentum est quo sacrantur ⁊ sanctifican
ta a chari- tur digne ipsum recipientes. Dedi ipsum in fedus
tate ꝑfecta sue ad deũ pacificationis: sicut legit expresse Esaie
lxii. Dedi te in fedus populi mei propter quod per
cussus est quemadmodum percuti solet gladio vel
mortem animalis apd barbaros animalis inq̃ cu-
ius morte firmabatur inter eos pax aut amicitia ꝑ
pter quod deus pater. dicit eiusdem. liiii. ꝓpter sce-
lus populi mei percussi eum. Sed quid in his imo-
Nota. ror non est genus donationis quo ego in eo vsa non
sum dedi enim eum in pignus humane assecuratio
nis: propter quod dicit Augustinus Ipse est pign⁹
certissimum nostre redẽptionis: ⁊ si legeris Isai-
R am diligenter inuenies multos alios modos dona
tionis. Sicut est simul vbi dicit. Ecce testem popu-
lis dedi eum ducem ac preceptorem gentibus. lon-
gum esset enumerare solos modos: qui apud eun-
dem prophetam leguntur: sicut q datus est in lapi-
dem angularem: ad fundamentum totius ecclesie
dei. Sed istos modos enumeraui vt liqueat de iu-
ris possessione et vsu quem habeo in eo et habere
me glorificor. Adeo enim ipsum possideo vt qui in
me manet, in eo maneat ⁊ ipse in eo sicut dicit Joan
nes in quinto. ⁊ qui me plenus est eo plenus sit di-
Charitas cit Augustinus. Quomodo alio q̃ deo plenus est:
ignis est. qui charitate plenus est. ego sum ignis quo omne
sacrificium coquitur quo omnis victima salitur: si-
cut legitur Marci. ix. Omnis victima igne salie.
Sine me q̃ ⁊ cruda ⁊ salsa sunt sacrificia: ego ignis
quem i altare dei semper ardere precepit deus hoc
est in corde humano. Qui eum enim dixit deus in le
uitico. Ignis in altari meo semper ardebit: ego [illegible]
ignis quo totum celum: id est omnium celestiũ mi-
litiarum exercitus ardent et hec non consumpta si-
ue penaliter: sed vltra omnem admirationem sua-
uiter: sicut ait Gregorius de apostolis. Quia post
modum per eius amorem suauiter arserunt frigo-
re mortifero mortui extincti sunt ac gelidi quo ego
non calefacio. Nũc potes loqui laudes suas soror
mea pietas. cuius laudes etiam mee sunt omnia et
vt supra dixi bona mea facio beniuolentissima cõ-
munione. Insuper ⁊ omnia bona in partem meam
⁊ ius cesserunt vt supra dixi.

¶ Pietas consequenter ⁊ congruo ordine su
as laudes percenset: ac velut declamatorio stilo ꝓ
sequitur.

Dicit ergo pietas. Loquor laudes meas Pietas.
sine inuidia ⁊ detractione sororis mee be
niuolentie: cui nec inuidendum est nulla-
tenus nec detrahendum. Cum eius bona
omnium sint ⁊ omnibus communia q̃tũ in ipsa est.
Dico ergo q mala portio mea sunt: ⁊ in ius meum
cesserunt sicut bona ⁊ in ius ⁊ partem sororis mee
beniuolentie seu communiõis. Q̃ si dixeris: quia Infern⁹ bo
ergo infernus de parte tua ẽ. Respõdeo q non: quo nus diligẽ-
niam infernus non est malus immo valde bonus dus q̃ttuor
⁊ diligendus propter quattuor. Primum quia est causis.
pars domus regie ⁊ regalis palatij ipsius regis re Prima cã.
gum. Carcer enim pars est domus regis valde ne-
cessarius. Ibi enim fures raptores ⁊ latrõnes: ⁊ om
nes alij malefactores vincti ⁊ compediti detinẽtur
⁊ arctissime custodiũtur ne alijs vlterius noceant.
¶ Secũda causa est quia formido ẽ que vulgo dici
tur expauentaculum deterrens eos qui male agere A
vellent ne illud opere impleant timorem seruilem
eis incutiens ⁊ cohibens manum: non autem ani- Scda cã.
mum ex toto. Manet enim in huiusmodi homini-
bus sicut ait Ambrosius peccandi voluntas ⁊ seq̃-
retur opus si speraretur impunitas hoc est vt vul-
go dicitur expauentans malum: quemadmodum
ribaldi dicunt de patibulo quod vulgo gibetum di
citur. Sicut enim ipsi ribaldi licꝫ irrisore ipsum no
minant videlicet expauescens eũdem quem vulgo
maluesonie vocauit. Hoc est Barbualdus q̃ paruu
lis ad terrorem ostenditur. Etiam de quo matres
⁊ nutrices paruulis minantur quod eos deuoret si
fecerint hec vl' illa. Barbualdus enim vulgari gal
licano dicitur figura vel pictura terribilis qua ma
tres ⁊ nutrices vtuntur ad paruulos deterrẽdos: q̃
necessarius ergo sit infernus communitati homi-
num ad deterrẽdum eum a malo: manifestum est
per hoc: hac ergo de causa diligend⁹. Tertia causa B
est: quia innumerabiles peccatores ad penitentiaꝫ Tertia cã.
terrore suo compellit: et ipsa peccata de cordibus
eorum expellit: sicut legitur Ecclesiastes primo. Ti
mor domini expellit peccatum. Quemadmodum
⁊ magni in timore subito ⁊ magno a febribus inter
dum curantur. Si peccatores ab ardore carnaliuꝫ
⁊ secularium desideriorum plerumqꝫ liberantur: si
cut supra ostendimus in laudibus timoris. Qua-
re manifestum est q infernus diligendus est vt me
dicina salutaris febres carnalium ⁊ secularium de
sideriorum extinguens ⁊ expurgans. Si quis au-
tem dicat ex precedenti causa diligendus est vt me
dicina preseruatiua ⁊ ex hac in qua sumus vt medi
cina curatiua: non inconuenienter hec dicit. Quar C
ta autem causa propter quam diligendus est hic: Quarta cã
quia omnes dei iniurias ⁊ contumelias vindicat:
⁊ deum de omnibus inimicis suis. Non est ergo di
ligendus solummodo ex amore iustitie hoc est quia
instrumentum est et locus iustificationis malorum
⁊ vindicte: sed etiã ex amore sincerissimo quo deus Nota
diligitur. Si quis enim regem aliquem vere dili-
get seruum illius qui omnes iniurias ⁊ ꝯtumelias

eius vindicaret: et de omnibus inimicis cum perfecte vlcisceretur non solum diligeret: sed charissimum haberet. Quia ergo isernus hmōi dei seruus est: merito ab amicis dei diligēdus est. Apparet ergo ex istis quattuor non ad me: sed magis ad sororem meam beniuolentiā in infernum pertinere. Qd si dixerit quis τ mala diabolica ad me pertinent: et quia miserandum est eis qui in tanta miseria positi sunt. Respondeo q̄ non. Limitata eñ est miseratio τ forma prescripta miserendi in. vi. Luce vbi dictū est. Estote misericordes τc. Quibus ergo pater misericordiarum non miseret: mihi nō est miserendū.

Limitata mia.

Quod dico τ de malis damnatoꝝ: salua pace eorū qui dicunt suffragia ꝓdesse damnatis. Mala ergo hominū mala mea sunt: siue sint mala penaꝝ. Sicut eñ soror mea beniuolentia communio est bonorū sic τ ego communio sum malorum: τ mea sunt reuera mala omnia huiusmodi. Et inter mirabilia mea hoc primum mirū est: q̄ de malis aliorū ego bona sum: τ per omnem modū verbi gratia. De aliorum sordibus ego munda sum τ in eis lauor lixiuiam faciens ex cinere quod ipsi peccatores sunt: sicut dicitur in Psal. Cinerem tanq̄ panem manducabam vbi dicit Sego. Cinis ille peccatores sunt. Cinis ei reliquie sunt icendij ardoris alicuius ex concupiscētijs carnis oculorum τ mundi quas enumerat. Joannes in. ij. prime canonice sue τ de peccatore legit in. iij. Sapientie. Ignis est cor eius Ipsi ergo peccatores mihi ministrant cineres. Ego aūt cor compassionis superesfundo τ admisceo: τ sic lachrimaꝝ lixiuiam conficio in quibus assidue versor. Non ē ergo mirum si munda sum ex sordibus eorum: quia cineres mihi sunt. Et ꝓpter hoc acumen salsedo et amaritudo lixiuie de vulnerib⁹ coꝝ vulnerib⁹ meis sanitas ꝓuenit. Ministrat ei mihi quomodo vinū compunctionis: qd̄ est lachryme cōpassionis: quod dum illis compassionem infundo: videlicet lugens supra ea: vulneribus meis sanitatem ꝓpter hoc ipsum ꝓcuro. Cor eñ meum hmōi lachrimis in primis infundit τ replet nō solū ipsa veritate: sed etiā merito: quia sic apud deum vulnerum meorum mereor sanitatem. Attestante mihi veritate Mathei. v. Beati misericordes quoniam ipsi misericordiā consequentur.

Nota

¶ Sic se habet τ de alijs infirmitatibus. Dum enim cum infirmis p compassionem infirmior. sicut faciebat apostolus in. xij. ad Corin. ij. Tunc fortis sum τ potens efficior. Sicut de semetipso ipse testat̄ τ q̄tomagis sic infirmor tanto magis fortis efficior. Quod inde euidenter probatur quia magnitudo τ vehementia operationis indubitabile testimonium est magnitudinis τ fortitudinis non solum mee: sed etiam cuiusq̄ alterius virtutis. Que ergo infirmatio huiusmodi scilicet compassiōis ꝓpria operatio mea: τ ꝓprius fontis mei riuus aut emanatio est. Q̄tomaior vehementiorq̄ fuerit: tanto maiorem ac fortiorem me indicare esse τ testatur. Eodem modo de superbia eorum ego humilior et generaliter de omni corruptione ipsorum τ vitio. Puritas τ incorruptio mihi accrescūt. Et hoc est quoniam lixiuia lachrimarum tāto apd̄ me redundat τ copiosior τ acutior amarior ad lauandū τ purificandum aptior q̄to vita fratrum seu proximorum mihi vel visa vel audita fuerit impurior atq̄ corruptior. Hec ei est natura mea mirabilis hec mirifica virtus vt q̄to in fratribus magis multiplicantur impuritas atq̄ corruptio tanto aqua istafōtis mei: videlicet aqua lachrimarum cōpiosior exuberet.

Lachryme pietatis.

Nemo enim dubitet: quin pia corda tanto lachrimis compassionibus vberius affluant, q̄to proximorum magis ac magis habundare vel conspexerint vel etiam audierint. Ego de paupertate aliorum ditor: paupertate inq̄ spirituali maxime. Inde enim crescunt diuitie mee. Immo inde mihi accrescunt diuitie nāq̄ mee cōpassiones sunt fletus τ lachrime. Diuitie inq̄ p̄sentes future autem sunt consolationes τ risus: sicut ipa veritas testat̄. Mathei. v. Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur. Et Luce. vi. Beati qui nunc lugetis quoniam ridebitis. Uniuscuiusq̄ enim virtutis ꝓprie diuitie sunt. presentia merita τ futura premia. Presentia autem merita sunt vniuscuiusq̄ ꝓprie operationes eius. Quare manifestum est: quia de paupertate aliorum ego ditor. Inde eñ crescunt diuitie mee tam presentes q̄ future.

Nota

Ex quo manifestum est: q̄ de meritis aliorum ego premior: quia ipsa damnatio occasionaliter auget mihi meritum: propter qd̄ similiter τ p̄mium. Sic de stultitia aliorum ego sapientior sum. Dum enim proximos meos stulte agere ꝯspitio ꝓspitio vel audio. Inde ego sapiens vel sapientius ago. qui ei suscipit animas sapiens est. Sicut legitur Prouerbiorum. duodecimo. Ego autem cum stulte eas agere video eas in animo compassionis suscipio. Ego de perditione aliorum lucror eo modo quo iam dixi: quia inde crescunt diuitie mee: ego enim in dei spiritualibus nundinis socia sum: solummodo perdentium τ mentes suas male vendentium τ perditiones eorum lucra mea sunt: sicut iam exposui. ego sola soluo antiquam illam questionem vulgarē qua queritur quis lucratur: quicquid incauti mercatores perdunt mihi negociantur ad lucrum quicunq̄ in suum negociantur ad lucrum.

Diuitie pietatis vnde.

Non enim paruum lucrum est dolo compassionis τ luctus quē in suis detrimentis atq̄ perditionibus socij mei faciunt: q̄tum autem valeant cuiuscunq̄ precij sunt: nouit sapientissimus deus qui pro eis dat consolationes eternas: τ risum interminabilē vt supra ostendi. ego sola porto onera aliorum: τ ideo sola impleo. legem christi in parte ista que sola difficultatē habere videtur. Quod enim facit soror mea beniuolentia communicando bona sua τ alijs largiendo. Non solum leue est: sed etiam iocundum atq̄ suauissimum. Nihil enim q̄ dare iocūdius: sicut neq̄ beatius: sed omnium oneratorum onera portare: quod habeat difficultatis aut molestie dolor in me compassiōis τ luctus euidenter ostendit. Hoc autem est vnum de mirabilibus meis: quia q̄to maiora τ plura huiusmodi onera porto tanto velocius curro. Ipsa enim portatio onerum huiusmodi non solum mea vehemens ambulatio est. Et etiam cursus τ in vnaquaq̄ virtute similiter se habet. Uniuscuiusq̄ enim vehemens operatio cursus eius quantoq̄ intensior fuerit: tantoq̄ cursus istius velocior. Non enim aliter virtutes ambulant vel nos per eas nisi operando. Nec alij sunt passus vel earum vel nostri nisi operationes: quare augere vel intendere passus est augere vel intendere operatiōes: quia ergo ambulatio fortissima cursus est ingressibilibus litteralibus. manifestum est: quia operatio fortissima aut intensiua cuiuscunq̄ virtutis cursus eiusdē est siue huius

Mirum de pietate.

Aliud. mi⸗ illam. Est ⁊ aliud de mirabilibus meis incursu: qꝛ
q̄to plura ⁊ grauiora onera hmōi porto. tanto mi⸗
nus onerata sum q̄ illi qui nullū ex huiusmodi one
ribus portant: hoc est qui peccantibus in nullo cō⸗
patiunt̄ omnium peccatis se onerant: ⁊ penam oc⸗
casionaliter ꝓ omnibus patientur. Non eni͂ frustra
dixit spiritus sanctus de quibusdā per Amos in. vi
Quod nihil compatiebantur super contritione io⸗
seph. Oblata eni͂ materia compassiōis nisi compas
sio īpendatur: īdubitāter peccat̄. Quare manifestū
est cū oībus peccātibus ꝯpatiendū sit q̄ nulli ꝯpatiū
tur omniū peccatis occasionaliter onerantur ⁊ qui
minus compatiuntur minus se exonerāt: ⁊ qui am⸗
Nota plius compatiuntur amplius se exonerant. Cum ꝗ
ipsum portare onera aliorum compati sit: manife⸗
stum est quod dixi: qꝛ q̄to plura ⁊ grauiora ⁊ huius
modi onera porto: tāto minus onerata sum. Qua⸗
re onerando me exonero: ex quo etiam aliud bonū
mihi ꝓuenit vt per ipsam rōnem dari ⁊ accepti hoc
est communionem que est iustitia spiritualis hieru
salem vt dicit Aug. Omnia onera mea portātur ab
oībus electis. Quare manifestum est me mirabili⸗
ter exonerari per huiusmodi portationem onerū.
Si enim vnusquisqꝫ eorum non portaret nisi pond⁹
vnius pili de omnibus oneribus meis mihi tantū⸗
I dem portandū remaneret. Omnes ergo socios por
tatores onerum meorū habeo: qꝛ omnium ⁊ bono⸗
rum scilicet ⁊ malorum onera: scilicet q̄tū mihi da
tur per compassionem porto. Sequitur ⁊ ex hoc ali
Aliud mi⸗ ud non minus mirabile: qꝛ q̄to mala aliorum mihi
rabile magis assumo magisqꝫ mea facio: tanto ab eis ma
gis munda magis libera magisqꝫ immunis rema⸗
neo. Ve insipientibus quibusdam qui non fratrum
onera portare, sed propria magis fratribus onera
imponere ad portandum studiosissime curāt: singu
latim eos rogantes vt adiuuent eos ad portandū
onera sua. ¶ Hi de ꝓpriis humeris ꝓpria onera de
ponere: ⁊ fratrum humeris illa apponere intolera
biliter laborant: mendicantes orationes ⁊ alia suf
fragia ab eis qui ea que aliis per semetipos debēt
exsoluere vix sufficiūt huiusmodi homines fratres
pene importabiliter oneratos amplius onerare co
nantur. vt semetipsos exonerent cum officium meū
sit: immo christi lex fratrum onera de humeris alio
Apostolus rum assumere ⁊ ꝓpriis apponere. Sicut dicit apo⸗
stolus in. vi. ad Galathas dicens. Alter alteri⁹ one
ra portate ⁊ sic adimplebitis legem christi. Et ipse
christus dominus onera peccatorum nostrorum in
ligno crucis portauit: sicut dicit petrus. ii. prime.
Peccata nostra pertulit in corpore suo super lignū
huiusmodi ergo nō legem christi iuxta testimoniū
Antichristi apostoli: sed contrariam legem antichristianam. s.
ani qui. implere videntur ⁊ ipsi non christiani: sed antichri⸗
K stiani esse. Et si enim orationes ⁊ suffragia a sanctis
petenda sit vt pote necessaria ac saluberrima: nō ta
men ita onerandi sunt spiritualibus suffragiis: vt
iam susceptis officiorum suorum oneribus et illis
non sufficiant. quod enim religiosa tāta multitudi⸗
ne psalmorum et psalmodiarum ex ipsa sue profes⸗
sionis officio onerati sūt vt spiritualia suffragia ni
si per pauca aut modica petentibus impendere sine
detrimento aliorum non possit. Quapropter cum
modestia multa ⁊ compassione aliorū petenda sunt
a viris sanctis suffragia sua: videlicꝫ vt nec seipos
vltra modum grauent nec aliis quorum debitores

sunt talium fiat aliquod detrimentum. Dicam autē
in hoc aliud mirabile: quia non petendo ꝓpter di⸗
ctas causas a sic oneratis huiusmodi suffragia illa
ego obtineo: ⁊ hoc est: quoniam ꝓpter christum do⸗ Nota.
minum illa dimitto parcendo: scilicet ꝓpter ipsum
fratribus ꝓpter dictas causas. Quia ergo q̄ dimi⸗
sit agrum ꝓpter christū centuplum hic recipiet: ⁊ in
futuro vitam eternam: sicut ipse dicit multotiens ī
euangelio. Q̄tofortius ista suffragia non amittit: q̄
ea ꝓpter christum ⁊ ex compassione fratrum sic di⸗
mittit. Ergo dicit pietas non alia suffragia mendi
co: immo mea tota largitate impendo. Non onera
L mea humeris alienis impono immo ecōtrario alie
na onera mendico: vt ea portem peccata a fratrib⁹
peto quecunqꝫ bona habent eis dimitto. Noua et ī
audita petitio mea que a fratribus vt de peccatis
largā portionē: ⁊ si posset fieri vt tota ea mihi tri
buant peto. Et cū dare volūt furor ea ⁊ rapio: mul
tis eni͂ nescientibus: ⁊ etiam inuitis atqꝫ retinenti⸗
bus peccata eorum mihi assumo et humeris meis
portanda impono. Sed eo modo quo christ⁹ domi⸗
nus ea portare me docuit: quod est dolendo lugen⸗
do ꝓ eis orando elemosinas faciendo ⁊ ipsum pos
sessorem meum disciplinis penitentialibus affligē
do. Hec sunt vere onera fraternorum peccatorū a
quib⁹ humeri mei nunq̄ vacant in hoc euident̄ ue
stigio christū dominum sequor: qui bona nostra no
bis omnino dimittens mala nr̄a sibi assumpsit qua⸗
tenus decuit ⁊ fas fuit: ⁊ hec est saluberrima socie⸗
tas quam vulgo deus fecisse dicitur. Quia autem Querētes
genus hominum qui boni habentur: ⁊ tamen q̄ sua q̄ sua sunt.
sunt in parte illa solummodo querere videntur: qui
bona aliena sibi dari communicari studiosissime pe
tunt ⁊ mala eorum eis omnino relinquunt: insuper ⁊
mala sua ⁊ onera peccatorum fratrib⁹ dare ⁊ com⸗
municare paratissimi bona sua absqꝫ vlla diminu⸗
tione sibi retinere volentes: ⁊ hec est diabolica so⸗
cietas. Nullus eni͂ adeo nequā est inter diabolos q̄
non hoc cuiuis homini faceret libere videlicet qui
non cuicunqꝫ homini mala sua libenter daret: et de
bonis eiusdem: si quid posset libenter minueret vel
auferret. De bonis vero quecūqꝫ habet nulli homi Bona natu⸗
num aliquod libenter impartiret̄ verbi gratia. De ra i diabo⸗
astutia sua de scientia quam habꝫ eminentissimā: et lo non sunt
aliis bonis naturalib⁹ suis que si lesa sint ⁊ obtene extincta.
M brata in eo per malitiam non tamen penitus extin
cta. Et hmōi verba cuidam viro sancto nos memi⸗
nimus respondisse cum de talibus nobiscū ageret
⁊ conferret. Ego sum comes vnica defunctorum te
ste Ambrosio. Ego sum que ex vno semine duas
messes colligo: sicut testatur Apostolus in. quarto
prime ad Thimote. dicens. Pietas hec promissio⸗
nem vite que nunc et future. Ego sum que ad om⸗
nia valeo: sicut ipsemet sibi contestatur dicens pie
tas ad omnia valet. Ego sum quem ipse deus pre⸗
fert ⁊ preelegit omnibus sacrificiis in. sexto. Osee
dicens. Misericordiam volo ⁊ non sacrificiū. Ego
sum cuius vnus ex fructibus vnumqꝫ ex operibus Nota.
vnusqꝫ fontis mei riuulus: elemosina ē que animā
a morte liberat ⁊ non ire sinit in tenebras. Sicut le
gitur Thobie quarto. Ipsa est redemptio vniuscu⸗
iusqꝫ peccatoris. Sicut legitur prouerbiorum. xiii.
Ipsa est redemptio iniquitatis ⁊ peccatorū. Sicut N
legitur Danielis. iiii. Ipsa est custos gratie in hoīe Nota
Sicut legit̄. xxix. Eccl'ii. Ipsa est sicut saccul⁹ pecu⸗

nie nostre redemptionis. Sicut ibidem legitur his
verbis. Elemosina viri quasi sacculus cum ipso et
gratiam hominis quasi pupillam oculi cõseruabit
Ipsa protegit super omne scutum et pugnat pro:
datore suo super omnẽ lanceam contra inimicũ su:
um: sicut ibidem legitur his verbis. Super scutum
potentis et super lanceam aduersus inimicũ tuũ
pugnabit. Ipsa est dissoluens gelicidium peccatoꝝ.
sicut legitur Ecclesiastici. iij. Unde cantat ecclesia.
sicut aqua extinguit ignem: sic elemosina extiguit
peccatum. Ipsa est que mũdat omnia sicut testatur
veritas ipsa Luce. xi. Quod super est date elemosi
nam: et omnia munda sunt vobis. Si tante sint vir
Nota.
tutes et tanti fructus vnius ex operibus meis: qd
de me ipsa sentiẽdũ. Ego hospitalaria in ipso celẽ
sti palatio loca distribuens et assignans vnicuiqꝫ
illic recipitur. sicut legitur Ecclesiastici. xvij. Ois
O
misericordia faciet vnicuiqꝫ locum scdm meritum
suũ ꝛc. Ego volo habere omnes remissiones: om
nes indulgentias: et mihi omnes debent et habeo
inde literas euãgelicas duo paria immo tria. Pri
mum mathe. v. Beati misericordes qm̃ misericor:
diam consequentur. Secunde sunt in. vi. Luce. In
quib9 dicitur. Dimittite et dimittetur vobis. Ter
tie sunt in. xviij. Mathei qđ totũ de remissionibus
est. Expresse enim ibi legitur. Quia vbi ego non sũ
omnes remissiones suas et absolutiones reuocat
deus. seruo enim qui conseruo suo dimittere noluit
qui in ipsum peccauerat dicitur ibi. Non exibis in
P
de donec reddideris nouissimum quadrantẽ. Ego
volo libera esse ab omni cruce patibulo et tormen
to in futuro: et hoc est quoniam omnia hic per cõ:
passionem sustineo in presenti. Quis enim pati:
Pietatis laus apla
tur cui ego non compatior. Sicut dicit apostolus
de se ipso in. xij. ij. ad Cor. Quis infirmatur et ego
non infirmor? Ego sola perfecte penitententiã ago
que non solum de peccatis meis satisfacio: sed etiã
de alienis: et propter hoc plenam liberationem ac
restitutionem preceteris mereor: et mihi super om
nes debetur. ¶ Ego de fetore mortifero: videlicet
fetorẽ mortuorum non mortem aut egritudinẽ in
curro. Sed potius augmentum inde salutis ac
quiro fetor mortuoꝝ infamia est peccatorũ quam
quociẽs detractores velut nũcij sugni mortis thu:
ribularij ifernales manib9 meis ingerunt non risũ
mihi sed luctũ inde poti9 mihi facio. Et hoc q̃dem
Vide
dignũ et iustũ. et humanitatis congruentissimum
officiũ plorare sic mortuos ridere aut vel non irri:
dere eos. nõ nisi diabolorum est. et furiarum infer
naliũ. a quib9 risus abest vt quem nisi fecere dolo:
res Ego huiusmodi mortuis semp aliquid suffra
giũ ipendendo viso feretro vel sepulchro nõ rideo
vł irrideo quod idubitãter diabolice nequitie atqꝫ
crudelitatis est. Sed orationes statim pro mortu:
is illis ad deũ fũdo et aqua benedicta lachrimaꝝ
mearũ feretꝝ id siue sepulchrũ spiritualiẽ aspgo.
¶ Sepulchrũ em̃ anime mortue corpus peccatoris
Q
est vt dicit Augustin9. ¶ Non minus autẽ conueniẽ
ter et feretrũ accipiẽ et sicut insania intollerabilis
esset viso feretro vel sepulchro litterali. vel ipso ca
daueri mortui hominis ridere vel irridere. Sic et
icõparabiliter multo forti9 viso mortuo spirituali
vel audito aut sepulchro seu feretro hmõi. non so
lũ ridere vel irridere demẽtissima impietas est. sed
etiã orationẽ cõtinere incõsueta adhuc inter erudi

tos xp̃ianos i humanitas iudicatur Ego sola hmõi
mortuis exequijs ipẽdo. Ego solam noui ꝛ meum
ꝓpriũ est officiũ sic hmõi mortuos funerandi. Ego
ad exemplũ domini saluatoris nõ cum in sanguine
corporis possessoris mei sed etiã in sãguine anime
ipsius lauo sordes peccatoꝝ fraternoꝝ. dum super
eos ploro velut ei sãguis animarum lachrime sũt
vt ait. Ieroni. Ego crux i dei moneta siue nummis Nota
mate: sicut soror mea beniuolẽtia imago regis ce
lorũ i eadem. Ego crux p̃ciosa immo aurea dũ ad
omnia valeo vt dicit Apostol9 Crux em̃ corporalis Crux aurea
discipline seu macerationis crux lignea vł ferrea ẽ
dũ ad modicũ valet exercitatio corporis sicut dicit
Apostol9 in. iiij. p̃me. Thymo. ego crux domini no
stri iesu xp̃i vera et ꝓpria quam nullus portat nisi
inocens ꝛ ea que non rapuerit exoluens ad exẽplũ
ipsius. Ego crux aurea seu p̃ciosa q̃ i solẽnib9 ꝓ:
cessionibus virtutum choro precedo cum aqua be
nedicta lachrimarum mearum. Iuxta illud miseri
cordia et veritas precedunt faciẽ tuã. Aqua illa be
nedicta lachrimarum mearum ego aspergo añ me
et circumquaqꝫ oculos sicut de xp̃o domino legitur
ysaie. liij. Ipse asperget gẽtes multas. Sic et ego
aspergo illã aqua benedicta omnes illos ꝓ quib9 Nota
lachrimas cõpassionis fũdo vt breuiter multa col B
ligã. Ego in elementis aqua non solũ aspersionẽ
et ablutionem quam dixi sed etiam ꝓpter mũdati:
ones largissimarum erogationum quas facio. In
star enim fluminis inundantis loca humilia ꝛ va:
cua circa me repleo. i. pauperes: vt fiat equalitas
vt dicit Apostol9 in. viij. ij. ad Cor. similiter ꝛ ꝓpter
extinctionem peccatorum quam dixi merito aqua
Nota
sũ. In liquoribus oleũ: ex quo et nomen habeo gre
cũ quo vocor oleos. Oleos em̃ grece misericordia
latine. In arboribus oliuarum que in amaritudie
corticis in pabulum luminis in medicinam vulne:
ris: in refectionem consurgit societatis: ꝛ si ei hec
sorori mee beniuolentie cõpetunt vcꝫ esse oleum et
oliuam. Ex alijs tamen causis hoc est mihi vero ꝓ
prie congruit amaritudo radicis et corticis eque to
ta in amaritudine sum vt amaritudine alienas vł
alienam vel dulcorem nihil congruit medicamen:
tum vulnerum spiritualium sed etiam corporaliũ
et omnes affectiones corporales cõsolationibus
meis mitigo et plerumqꝫ sano. Mihi congruit pa
bulum luminis et lumen gratie indigẽtibus meri:
to qđ vel desolatio vł afflictio extingueret vel pe:
nuria victus spiritualis aut corporalis: sic em̃ ipꝫ
panem verbi dei distribuo audientibus ad refectio
nẽ et consolationem animarum: sicut alimẽta cor:
poralia pauperibus mihi specialiter refectio soci
etatis competit. Quia et spirituales et literales
pauperes a me vtrumqꝫ reficiunt. ¶ Ego in colori: S
bus nimirum siue vermiculis in lapidibus elitro:
pia color ẽ quidem viridissimus: sed stellis et gut:
tis sanguineis aspersa dicitur elitropia quasi solẽ
conuertens. Ego aũt solẽ iustitie quantũcunqꝫ per
iram iustissimam a peccatoribus auersum ad eos
dem conuerto incessanter dicens ei. Conuertere do
mine vsqꝫ quo et deprecabilis esto super seruos tu
os. Esto stellis et guttis sanguineis rutilo: quia sã
guine fraternorũ vulnerum per compassionem in:
cessanter me castigo: sicut et xp̃s dominus de seipso
dicit ysaie. lxiij. Aspersus est sanguis eorum super
vestimenta mea. Sanguis ergo peccatorum qui ip:

sos peccatores inquinat et deturpat virorem meũ
stellari rutilãtia decorat. ego in medicinalibus cõ
fectionibus vnguentuʒ suauissimũ ac preciosissimũ
quo pedes saluatoris maria magdalena vnxisse le
gitur. Luce. vij. Me enĩ prope sagittauit illud vn-
guentũ q̃ xp̃i pedes misticos laborãtes hic et affli
ctos intus et extra velut vngẽs refitio. In electua-
riũs restauratiuũ. Per me enim attenuati. et ab
humore gratie diuine arefacti ad p̃stinã gratie ple
nitudinẽ atq̧ pinguedinem restaurantur. ego vitis
vinũ lachrimarum cõpassionis proferẽs. Ego in
vestibus lanea super alias animã humanã magis
fouẽs et suauius vestiẽs. ego in officialib⁹ seu mi
nistris thesauraria in celo thesaurizans atq̧ repo-
nẽs omnia quecũq̧ vel relinquere vel dare video pau
perib⁹. Sicut docet veritas Mathei. vij. Thesauro
rũ meorum custos fidelissimus deus est sicut dicit
Apostol⁹ i quarto scdo ad Tymotheũ De reliquo
reposita est michi corona iustitie. quã reddet mihi
domin⁹ in die illa iust⁹ iudex Ego quicquid de pau
peribus i gazophilaciũ christi mitto. Manus pau
perũ gazophilaciũ est. vt dicit Augustinus. Sum t
elemosynaria cui⁹ largitate nemo sufficit admira-
ri et de hac loquor i capitulo mirabilium meorum
in sequẽtib⁹. Ego in agricolis seminatrix. cuius
C ager est oĩs paupertas omnisq̧ inopia Semina ve
ro sũt quecũq̧ potuero erogare. Omne enĩ id quo
fratres indigẽt semen meũ est. et dum illis eis ero
go. ipsũ in eis semino messẽ inde duplicem vt didicrũ
est collectura. Ego in virib⁹ spiritualib⁹ sensus sũ
mirificus quo aliena mala sẽtiũtur. et propter hoc
absq̧ me isẽsibilia sunt corda. ꝛ ideo mortificata vl̃
mortua ego coquinaria spiritualis frituras opti-
mas: et faucib⁹ regis regum suauissimas adhibẽs
mihi ignem tribulationuʒ suarũ ferens. Ego vero
appono oleuʒ: vt sic frituras de ipso corde passiois
mee facio et offero regi regum. Peccata enim ma
lorũ frixorium iustorum vt dicit Augustinus. Ego
sola offero sacrificium de sartagine. De quo legit̃
Leuitici secundo. Nunq̃ enĩ deest. mihi hic ignis
fraterne tribulationis neq̧ oleum compassionis.

Pietas vi-
tis ẽ vinũ la
chrimarũ.

Petã ma-
lorũ frixori
um iustorũ

¶ Pergit pietas in explicãdis suis diuitiũs:
B ac suos effect⁹ virtutesq̧ pulchro ordine numerat.

Veniam autem ad mirabilia mea et dico
in primis q: omnis paupertas: omnis fa
mes: omnis sitis omne frigus: et omnis
indigentia: ꝛ omnes diuitie mee: diuitie
inq̃ vt predia: vt ager: vt vinee: vt orti non vt the-
saurus. Vineas enim semina et fructus reddũt mi
hi vberrimos ac preciosissimos. Semino lapides
B et ligna qđ est aliud mirabile instructuris piorum
edifitiorũ: ꝛ ex eis colligo celestis habitationis p̃-
petuam ac iocundissimam habitationeʒ. Semino
non solum triticum aut aliud granum: sed etia ʒ pa
nem: et inde colligo panem vite panem delectamẽ-
tum et omnem suauitatem saporis in se habentem
sicut legitur Sapiẽtie. xvi. Semino vestes semino
ignẽ calefaciẽdo inde pauperes. Nõ tam planto vi
tes aut vineas q̃ etiã ipsu ʒ vinum. Semino dũ xp̃i
pauperes inde reficio. De hoc semine torrente ʒ vo
luptatis colligo et cellarium indefitientis plenitu
dinis inde recipio hec ergo mirificentia mea quod
omnia que erogare possum semina mea facio: ꝛ mi
chi fructificare compello. ¶ Ego feneratrix exactis
sima cuius vsuram nec deus effugit teste salomone

Pietatis
diuitie

Pietas fe
neratrix ex-
actissima

in lib. puer. ꝛ dicente. xix. puer. Fenerat domino q̃
miseretur pauperi et qđ sequitur etiam qđ seruu ʒ
meum ipsum efficiam. Eodem salomone attestan
te in. xxij. eiusdem. Qui accipit mutuum seruus est
fenerantis: s; de hac seruitute maiora locutura sũ.
Ego agricolatrix mirifica: que de spinis colligo fi
cus: et de rubo vuam. De spinis enĩ fraternorũ pec
catorum pinguissimos fructus occasionaliter col-
ligo dum opera misericordie in eos facio: sic et vuã
de rubo vindemiandum aculeatis et aculeosis pec
catoribus cõpassionem lachrimosam occasionalit̃
capio: opera misericordie velut ficus sunt ceterisq̧
operibus pinguiora magisq̧ reficientia comedẽ-
tes sicut ficus litterales ceterisq̧ fructibus pĩguio
res sunt et magis reficientes comedentem et sicut
ficus ceteris arboribus vberior est in fructibus: sic
operũ misericordie maior vbertas et copia ab ele
ctis requiritur: et euidenter ostendit disceptatio il
la que facienda est in iuditio de operib⁹ misericor
die. Sicut legitur Mathei. xxv. Aculiati vero ꝛ acu
liosi siue peccatores homines scandali maxime ac
cipiendi sunt quos nemo tangere audet, et qui tetĩ
gerit non sine vulnere ab eis recedit. Uua xp̃o est q̃
cũ miseratiois subuẽtio siue elemosina sit siue orõ
dũmõ fuerit lachrimosa ꝛ ꝓpter vinũ lachrimarũ
vuã maturam dicim⁹. Ego vt dixi elemosynaria sũ
in palatio regis celestis videlic ʒ in domo dei. vbi ꝛ
cõsuetudinem aliorũ elemosynariorum non portio
nem certã. id est decimã vel aliam solummodo ha-
beo ad erogãdum. eũ erogare in pios vsus. immo
oĩa. et quod est vltra oẽm admirationem et cogita
tũ. ipm̃ regem celorum ꝛ dominum seculorum ego
vẽdidi ꝓ redemptione captiuoꝝ meorum. Ego co
xi eum in clibano passionis eiusdẽ pro refectione
pauperũ ꝛ famelicoꝝ meorũ Ego assaui eu ʒ in veru
crucis tãq̃ agnum paschalẽ et immaculatum ꝓ ea
dẽ refectione sicut ei dicitur super exo. Agn⁹ assus
xp̃s passus. Quid aũt ista coctio siue assatio: sic in
tractatu de sacramẽtis in capl̃o de sacratissima eu
charistia plene exposuimus et declarauimus istoꝝ
mirabiliũ fides ipsa pia atq̧ veridica: testis est de
hoc apostolus in. vi. prime ad Cor. Empti estis p̃-
cio magno. et pe. in. i. pe. Non corruptibilib⁹ auro ꝛ
argento redempti estis de vana vestra conuersatio
ne: sed sanguine quasi agni incontaminati et ima-
culati iesu xp̃i. Non pecij a patre misericordiarum
thesauros alios. ipsum vnigenitum eius pecij ꝛ ob
tinui: et ipsum in elemosinam mũdo dedi. nõ solu ʒ
vt panem i refectioem famelicorum sed etia ʒ in re-
demptionem captiuoru ʒ et morti eterne addictorũ.
Propter qđ in Psalmo dicitur. Redemptionẽ mi
D sit dominus populo suo. ꝛ. i. ad Cor. Qui factus ẽ
nobis a deo sãctificatio et redemptio: humanitas
enĩ quam ꝓ salute generis hũani assũpsit q̃si sacc⁹
pecunie redemptionis eiusdem fuit sic legitur ec-
clesiastes. xxix. similiter ꝛ ꝓuer. vij. sacculum pecu-
nie secum tulit abijt via longissima: humanitas ei
ipsa velut saccus pane ʒ vite id est dei filium intra
se absconditum continebat: et velut pecuniam et p̃
cium redemptionis totius mundi. Insanus aute ʒ
populus iudaicus velut multitudo canum rapido
rum pane non cognito: saccum cõcidit atq̧ discer-
pit: et illud comedendum gentibus reliquit. Sic et
thesaurum qui erat mundi preciu ʒ in hoc sacco ab
sconditum: non videns ad scidendum ipm̃ sacci to

Nota.

Pietas ele
mosinaria
C

Nota.

Redẽptio
nr̃a ex pie-
tate

tum se contulit et thesaurum illum impreciabilem
perdidit qui post modum in redemptionem genti-
tium: et partem istius populi cessit: propter quod
et ipsemet dicit in Psalmo. Concidisti saccum me
um: id est concidi permisisti vulnerib⁹ passionis: et
circudedisti me leticia: gloriose vero resurrectionis
Hic est saccus benyamin in quo inuēt⁹ est ciphus
argēteus ipse scilicet dei filius gratiarū et gloriarū
populis redūdātissimus in quo p̄terita omnia p̄e
sentia et futura nitissime cōspiciūtur. In eo enī sūt
omnes thesauri sapiētie et sciētie dei abscōditi. Si
cut legit in. ij. ad Coloss. ¶ Iste sacc⁹ quo rex nini-
ue indutus fuisse legit. vt humiliatione sua ciuita
tem suā liberaret ab iminēti subuersione. Sicut le
gitur Jone. iij. Ipse ergo dei filius elemosyna mea
est. quam in sacculo isto reposui vel potius est sac-
cus et in eo ipse filius dei abscōdit⁹ et elemosyna vna
mea est quem celi capere nō possūt quam et ego in
vana parua elemosynaria sedtamen pulcherrima
atq; preciosissima videlicet beata virgine genitri-
cis ipsius. ipso die annūciationis ipsius imposui. et
ipso die natalis ipsius. illā inde abstraxi ad multi-
plices necessitates pauperū meorū. In die vero sā
cte parasceue illam i prenominatos vsus famelico
rum pauperū non tā expendiq; etiam suspendi. Nā
ego ipsū hominē fecerim expsse dicit. Augustinus
super illū versū psalmi. Miserere mei deus scdm
magnam misericordiā tuā. vbi dicit magna dei mi
sericordia que deū celo deposuit. et carne induit. Si
phas est dicere. Ego ipm regē seculorum et domi-
num. Ego in seruitutem eū redegi. et hac vita in ipo
multipliciter vsa sum videlicet vēdēdo obligādo ve-
lut pignus et obsidē et omnia etiam opera seruitu-
tis mee illi imposui. quia ipm et ministrare mēsis
et lauare pedes seruorū dei ipm feci sicut ipsa euā
gelica testatur hystori a. Nā obsidem et fideiuss o-
rem illū p humano genere posuerim. Apparet ex
eo qd legitur Ecclesiastici. xxix. Gratiam fideiusso-
ris ne obliui scaris: dedit enī pro te animam suam:
propter hoc velut obses et fideiussor in parasceue
captus est et ligatus et in vinculis positus. Ibi ei
fideiussit siue spopondit pro emenda nostre excom
municationis soluenda propter qd et illa die solē-
nes sunt in ecclesia dei vbiq; absolutiones. Fide
iussore enī posito et recepto pro emenda excōmuni
cationis statum excōmunicatus absoluendus est et
de consuetudine vbiq; absoluitur. Sic et christo do
mino pro nobis obside posito. capto atq; ligato ab
soluendi eramus ab excōmunicatione illa magna
que a dei consortio et omniū sanctorū separati era
mus. Memor igitur huius magne absolutiōis ce
lesti misterio edocta christi ecclesia: absolutiōes il
las solemnes illa die facere consueuit. Ego feci eū
pastorem ouium mearum: ipso attestāte in. x. Joh.
Ego sum pastor bonus. iterum Qui intrat per osti
um hic pastor est ouium: ego feci eum custodem to
tius populi mei. qui nec dormiet neq; dormitet. Si
cu ipse spiritus sactus in psalmo testatur dicēs Ec
ce non dormitabit neq; dormiet qui custodit israel.
¶ Unde enī et ista dignatio. vt tā vigilanter tanq;
solicite custodiat israel nisi ex me? Quid plura?
Ego eū lotorē siue lauatorē sordium omnium spi-
ritualium eum feci: propter qd ipsemet dicit ad pe
trum Johannis. xiij. Si non lauero te nō habebis
partem mecum. Petrus vero intelligens tunc ip

Rex niniue.

E

Parasceue

De⁹ obses et fideiussor hūani gnis

F

De⁹ pastor

De⁹ lotor sordium

sum huiusmodi officium suscepisse: vel lauationis
Statim respondit. Nō tm̄ pedes sed et manus et ca
put. De hoc iohannes in primo Apocalipsis. Qui
dilexit nos et lauit nos a peccatis nostris in sāgui
ne suo: qd est a peccatis nostris nisi a sordibus spi
ritualibus? Et mirabile ego feci: vel de sanguine
eius lixiuiam: in que quantum amaret deus mun-
diciam humani generis quātumq; odiret inquinā
tiones eius. Ego euidenter ostendi: dū propter il-
tam diluendam. et istam superinducendam sangui
nem vnigeniti filij sui lixiuiam feci.
Ego ipsum feci mūdatorē cloacarum spiritualiū
Quid enim est cor humanū spurcitiis peccatorum
plenū nisi cloaca immūditie. quod Augustinus di
cit super oratione dominicā. quod officium me illi
imposuisse agnoscēs dauid cōfidenter dixit. A pec
cato meo munda me. Sicut et ppter aliud officium
prius dixerat. Ampli⁹ laua me ab iniquitate mea
quasi dicēret. Exequere pdictū officium. quia illi⁹
est debitor. quid plura. Meus est. vsq; vt eum cū
haec faciam cū voluero sicut et feci. De celo enī pri
mum cūbū feci eum facere in sacratissimum vterū
virginalē Scdm in crucē Tertium in sepulchrum
Quartum in iferos. In possessione hmōi iuris sū
et eo spoliari nō possū: cum nec ledi nec minui pos-
sim. Deniq; meus est: ad pendendum seu suspēdē
dum: et diffaciendum vt vulgo dr. Hoc est iure vsa
sum in eo et vterer adhuc si necesse est. Non enim
minor aut infirmior sum q̄ eram cū hoc de ipso fe
ci. Mea est domus dei celestis. et meam introdu-
co quos voluero. Nec mirum: quia omnis domus
dei mea est et sole domus pauperum dom⁹ dei ap-
pellari consueuerunt: que indubitanter dom⁹ mee
sunt quoniam sunt dom⁹ pietatis. Et que ipsemet
dominus seculorū testatur Mathei. v. et Luce. vi.
Beati paupes spiritu quoniā ipsorū est regnum ce
lorum. Et iterum. Beati paupes quoniā ipsorum
est regnum dei ppter quod ostiū illius domus. id
est xpm dominū in passione non solū vulnerib⁹ cla
uorum et spinarū et lācee aperui. sed etiam in mor
te confregi. et in duo frusta volare feci vt vulgo
dicitur quorum alterum vel corpus iuit intumulū.
Alterum scz anima ad inferos spoliandos ¶ Ostiū
enī xps dominus est sicut ipsemet dicit Joh. x. Et
hec vis est quā regū celorū patitur. Sicut legit ma.
xi. vt enī publicanis et meretricibus et omni gene
viliū ac perditorū hominum nobis ad illud pate-
ret ingressus ostium eius sicut supra dixi cōfregi.
Uidit Joh. in. iiij. Apocal. Ostiū apertum in celo
sicut ipse dicit ibidem. Plus aūt dixisset si illud nō
solū apertū sed etiam cōfractū illud fuisse dixisset.
Nō enī p aliā viā patebat familie mee. i. miseris.
Ego ei mat sū et nutrix et ptectrix atq; saluatrix mi-
serorū illos adoptaui i filios vt heredes regni celorū
ipsos constituā; illos nutrio et foueo. lauo et poto
Ipso sāguine redemptoris et cibo carne dñi redem
ptoris et hec omnia facio in cotidiano ac venerādo
altaris mysterio. Ego cū deus pater extēdisset ve
lut sinistrū iustitie sue ad percutiendos vos morte
damnationis eterne. ipam dexterā eius velut scu-
tum ptectionis opposui et obtēdi dexteram eius
id est filiū sicut legit Sa pientie. v. dextera sua te-
get eos et brachio sācto suo defendet illos. Quod
idem et in psalmo dicit aliis verbis. Saluabit sibi
dextera ei⁹ et brachiū sanctū eius Saluabit sibi id

Cloace spirituales p xpm purgate

G

Nota

Dom⁹ dei domus pietatis

Christ⁹ hostium.

H

I

Christus dextera pris.

familiā quam multitudinē misericordie dei vocat
Psal. dicēs. In multitudine miscđe tue introibo
in domū tuā. similiter et ysaie. lix. Saluauit sibibra
chiū sāctum hoc est scutum quo totā familiam me
am circūdedit veritas dei patris et protexi. sic et in
psal. pdixerat. Scuto circundabit te veritas eius
Nota. Ipse enī de se ipso dixit. in. ix. Johan. hec. Ego sū
via veritas et vita. Sup hoc scutum cecidit ict⁹ tā
dire dureq percussionis. sicut ipse deus pater testat
ysaie. liij. Propter scelus populi mei pcussi eum. et
ipe filius in psalmo. Improperia exprobrātium ti
bi ceciderunt sup me. ppter hoc et multiplicit pfo
ratum et ipsa morte confractū fuit in ipsius passio
ne scutum illud: hoc est scutum qđ ad pugnandū p
nobis apprehendit patientia et humilitate in cogi
tabilibus nihilominus armata. ad pugnanduz p
nobis: sicut ab ipso petebat Ecclesia in psal. dicēs.
Apprehende arma et scutuz et exurge in adiutori
L um mihi. Ego feci vt custodiret familiam meā vt
pupillā oculi: sicut ipsa petit in psal. dicens. Custo
Psalmus di me domine vt pupillam oculi. Pupilla oculi si
quidem custoditur obtente manus ptectione. Sic et
fecit qđ deus pater manum dexteram suam. i. filiū
iminenti eis damnationi mortis obtenditq illam
p illis excepit et ipsi tāq pupilla oculi illesi per cā
custoditi sunt. Ego feci vt hanc pmissionem deus
paterfamilie faceret et impleret. Qua. s. dictuz est
ei. Scapulis suis obumbrabit tibi. Cum enī eidez
familie mee immineret estus eterne cōflagrationis
cum etiam estuaret concupiscentiarum ac desiderio
rum secularium ardoribus: scapulas suas dei fili⁹
hmōi estibus opponēs illos ab ipsa phibuit: et hec
est causa propter quam spiritualiter dicitur: eccle
Vide siastici. xxxiiij. Tegmen ardoris et vmbraculum me
M ridiani dicitur. Ego in deum si fas est dicere poten
tissima dominatrix: que minas eius et sētētias dā
nationis in miseros meos latas reuocare ipsū cō
pello. Nunquid non ego cōminationes immo sē
tentiā subuersionis in niniuem ciuitatem ipz reuo
care feci. Sicut apparet i ipso iona per totū. Ego
Achab sententiā damnationis in achab et posteritatez ei⁹
latā sententiam dico durissimam q dixerat de⁹ des
metam posteriora achab et non relinquā de achab
mingentem ad parietem: et delebo domum tuā si
cut domuz ieroboam etc. De quo legitur: qz non fu
it alter talis. Sicut achab qui venundat⁹ est vt fa
ceret mala et alia multa cū audisset tā duram sen
tentiam contra se et totum genus suū scidit vestez
et operuit cilitio carnez suā. Ieiunauitq et dormi
uit in sacco et dominus ad helyam: qz humliatus
est mei causa non inducam malum in diebus eius.
Similiter cum ipse dominus deus dixisset in. x. iu
dith. Non addaz vltra vt liberem vos. Ite et inuo
Pietas au cate deos quos elegistis vobis et liberent vos. Fe
fert deo ar ci q doluit deus super miserijs eorum: sicut ibidez
ma vidicte scriptum est. Primum ergo dedi vt penitentes re
uertentur ad ipsum deinde vt ipse ad eos. Ego ar
O ma omnia quibus ad vindictam pctōrum se armat
ei aufero: acuit enī diram irā in lanceam induit p
torace iusticiam. et accepit pro galea iudiciuz cer
tum sumit scutum inexpugnabile equitatem sicut
legitur Sapientie. v. Ego exarmo eum omnino li
Nota gans fortitudinem eius vt peccatores cōfodere nō
possit qui ad me cōfugerint. Aufero ei lanceā hoc
est iram frango eam: extinguo ignem quē peccato
ribus conterminandis parauerat. Aufero ei tota
cem iustitie quantum ad effectum vt a peccatorib⁹
contra eum pugnantibus defendere se nō possit vel
sua quoniam et ipsum et illa armis penitētis tota
tiones de ipso mirabiliter triūphantes obtineant.
Aufero et similiter scutū equitatis: ne illam scz ob
iicere possit peccatoribus et obtendere ad defensio
nem ire sue vel sui ipsius: vel alicuius eorum q de
bonis suis sic pugnantibus placuerit de hac victo
ria legitur expresse Gen. xxxij. Ubi legitur Jacob lu Jacob
ctasse cum viro tota nocte ipse vir dixit ei ex perso
na dei: q si contra deum fortis fuisti quāto magis
contra homines preualebis: et pauloante q vir eū
videret qđ scz iacob superare non posset. Sapiētie
vero. xiiij. legitur de aaron qđ restitit ire et finē im
posuit necessitati. et iterum. Ysaūt cessit qui exter
minabat. Diximus etiam in precedentibus q viri
sancti adiuuante eius misericordia tenēt ip sum: si
cut dicit ysa. lxiiij. Non est qui inuocet nomen tuuz
qui consurgat et teneat te. Sed et illud diximus qz
ligatum euz tenebat loth per misericordiam suā.
Ipo teste. xix. Geñ. et dicēte. Festina et saluare ibi P
qz non potero quicq donec ingrediaris illuc et qđ Loth
ammirabilius oibus videtur ego deum facio obe
dire voci hominis: sicut legit Josue. x. Non fuit an
tea et postea tam lōgua dies obediēte dño voci ho
minis et pugnante p israel. Qđ autez legitur Job
xi. deus cuius ire nemo resistere potest non contra
dicit mihi cum ibi expresse dicat Greg. ire dei tūc
resistitur: quando ipsemet qui irascitur opitulatur
Nulli autem videatur illđ mirabile quod ego ita Rex in celo
in potestate habeam regem seculorum et dominuz rū in pote
cū stilla miscđie multos viros misericordie cōpu state pieta
lerit sua omnia dare pauperib⁹: et etiā seipsos atq tis
vēdere in perpetuā seruitutem. Sicut expsse narra
tur in vitis patrū de iohāne elemosynario. Silr et Paulinus
paulinum nolane ciuitatis epm seipsū dare in ca Joānes ele
ptionē et carcerem achyle regi omnium idolorum mosinari⁹
p filio cuiusdam vidue liberandū Si stilla miseri Q
cordie hmōi viros in tāto habuit precato. Quāto
fortius ego fons abyssalis miserationū similia et
maiora et possū in rege et dño seculorū. Sicut ergo
pces et lachrime filiorum patrē iratum placant et
iram ei⁹ vincūt et flagelluz de manibus eius eripi
unt vt illud dimittat faciūt. manusq ipsius quodā
modo ligāt vt eos extendere non valeat ad pcutien
dū illos. et hoc totū faciente stilla permodica mise
ricordie seu cōpassiōis que i corde patris ē. Quā
to fortius ego non minor ipo similia in eo potero
et etiam maiora. De magnitudine enī mea scriptū
est Ecclesiastici. ij. Scđm magnitudinem ipsi⁹ sic et
misericordia ipius cum ipso est ppter hoc dictum Magnitu
est in Psalmo. Quomodo miseret pater filiorum do pietatis
miser⁹ ē dominus timētibus se. Ecclesia tota dei
viui que colūna est in firmamentum veritatis. Si R
cut dicit Apostol⁹ in. iij. pme ad Timotheū. Que
cantat ipo filio. que te vicit clementia vt ferres no
stra crimina. Victū ergo ipsum deum et ligatū mo
dis quib⁹ dixi eū trado cū omnibus suis ad me cō
fugiētibus meq ex intimo cordis iuocātib⁹. Ego Nota
deleo de memoria eius peccata et debita meorum
omniū. obliuiscit quecūq ego voluero. Quod in
telligēs dauid petebat dicēs. Omnes iniquitates
meas dele et ipsemet ezechielis. viij. Quacūq hora
ingemuerit peccator. omniū iniquitatum ei⁹ non re

cordabor ampli⁹. Unde est hoc nisi p me nō qd obli
uio apud deū locū habeat. Sed quia tanq̄ oblitus
essz vt ea omnino ignoraret nō vidicat. confugite
ad me omnes qui timetis iustitie dei iudiciū. qui ti
metis grauari iudicio illi⁹ apellate ad me ab ipso
et ab omni imminēti vobis in iudicio eius graua
mine ego eni superior sum sicut testatur Jacobus
quia mia superaltata iudicio vl' iudicium. alta lr̄a
auditoria mea seu ꝯsistoria. ⁊ vt ita dicatur sessio-
nes siue assilie vulgari gallicano dr̄. Audientie pe
nitentiales sūt. et forum meum forum penitentiale
est. Officiales ac iudices mei prudētes auditores

Nota

confessionum sunt tibi quicunq̄ iudicari voluerit:
aliud ipsū iudiciū timere nō oportebit. In hmōi
S iudicibus seu officialibus: ego sedeo iudex et ꝑsi-
dens auditorio. Assidet autē mihi iusticia. Ecōuer
so erit in futuro iuditio: ibi eni presidebit iusticia
et ego assidebo sicut scriptum est. Quia iudicabit
orbem terrarum in iusticia et populos in veritate
sua. Judicium iusticie ego retracto sicut in multis
exemplis supra ostendi. Preterea ipsa veritas Jo.

Pietas iudicium' dei retractat.

iij. dicit. Qui non credit iam iudicatus est. Hoc iu
ditium si ad me refugerit. Nunqd ego nō retracta
bo: imino quis officialium meorum sic iudicatū iu
ditio iusticie absoluet: sicut expresse legitur Mat.
xvi. Quodcunq̄ solueris super terram erit solutuz
et in celis propter qd dicit apostol⁹ prime ad Cori.
xi. Si nosmet ipsos diiudicaremus non vtiq̄ iudi-
caremur. Ego reos in adiutorio meo confisos non
solum absoluo sed etiam de via qua ibant ad īfer-
X nale patibulum reduco sicut scriptum est ꝓuerbio.
xxviij. Qui abscondit scelera sua non dirigel. Qui
aūt cōfess⁹ fuerit et reliquerit ea misericordiā cō
sequetur. et in psalmo. Suscepit eos de via iniqui-
tatis eorum. Ego stiluz teneo non ad scribēda pec
cata: non ad conficienda memorialia diabolica. sz
delenda et abolenda penit⁹. In foro meo nemo dā
natur nisi qui confiteri noluerit: et tunc non per me
damnatur que contra morem aliorum iudicum cō

Forū pietatis.

fitentes omnes absoluo sed per iusticiam. In foro
eni meo experiri non vult homo hmōi in quo p cō-
fessionem peccatorum solūmodo iudicatur. Qua
re iusticie iuditio se reseruat dum meum iuditium
sic decliuat. Officiū meum totū est reos confessos
absoluere presenti gratia numerari et futura glia
premiare. Mira potestas iudiciaris mea: aqua ab
illo tremendo districtoq̄ dei futuro iuditio per ap
pellationem eo fugitur et qd absq̄ retractatione
sic effugitur post iuditium absolutionis mee non
restat iuditium damnationis sicut ipsemet deus te
statur. in primo Naū. vbi littera nostra habet Nō

Naum.

a consurget duplex tribulatio alia translatio habet.
Non iudicabit deus bis in id ipm. Ego inūdaui cō
tra diluuium peccatorum vt terram peccatis om-
nibus totaz inquinatā diluuio inundationis mee
abluerem propter qd dictum est. Misericordia do
mini plena est terra. Cum autem ita loquamur
de misericordia dei prout fas est. Similiter similia
intellige de misericordia humana sciens nō aliter
vsq̄ quaq̄ bene ordinatam domum humane men-
tis nisi elemosinariam similis potestatis habuerit
in se ipsam misericordiam. Similiter et hospitala-
riam: similiter et iuditio iniuriarum que cōtra ip-
sam commissa sunt quatenus eni possumus et no-
bis datur desuper. Conandum est nobis assimila-

ri patri misericordiarum sicut veritas dicit luce
vi. estote misericordes sicut pater vester celestis mi
sericors est. sicut eni vt Seneca dicit Clemētia est
que maxime nos deo assimilat. Ego seminatrix vi

Clemētia.

uifica que de vno grano seminato i terra cui bn̄di-
X xit domin⁹ videlicz vtero sacratissimo intemerate
virginis excrescere feci totā segetē ecclesie. ego ne
gociatrix prudētissima que stercora temporalium
do ⁊ eternas diuitias adeo recipio Ego tectū vilis
simū ac fragilissimū prebeo et celum pro illo reci
pio sicut dicit augustin⁹ ꝑbe tectum et accipe celū
ego calicē aque frigide anime sitiēti propter xp̄m
prebeo ⁊ totū torrentem voluptatis ad potandum
inde recipio sicut scriptū est. Quia torrēte volupta
tis tue potabis eos. De calice vo aque frigide le
gis mathei. vi. ego sum magna nō malefica sed mi
rifica Ego eni de lapidib⁹ suscito filios abrahe Si
Y cut legit mathei. iij. et luce. iij. ego de ꝑsecutore et

Filij abrahe de lapidibus.

hoste saule feci apostolū. Ego de ipso lupo rapaci
feci ouē mansuetissimā ⁊ pastorem ꝑissimum sicut
dicit sup primo genesis super verbū istud Benya-
min lup⁹ rapax ⁊c. Ego omnia reptilia ⁊ quadru
pedia immūda in homines sāctos deoq̄ dilectos
cōuerto sicut legit Actuū. x. Ubi ostenso disco tali
um animaliū plena dicit petro Quod deus sancti
ficauit tu ne cōmune dixeris. Ego panē elemosina
rium in lapidē conuerto ⁊ mense reliquias quātū-
cunq̄ modicas aut minutas in lapides magnos
duros ad lapidandū ⁊ obruendum diabolum sicut
supra ostēdi ex. xxix. ecclesiastici. ¶ Ego spinas ⁊ ve
pres peccatorū in arborib⁹ fructiferas electorum
cōuerto. Ego paleas i grana ⁊ zizania i triticū de-
muto dū peccatores iniustos ⁊ malos in bonos con
uerto. Nō est mirū neq̄ admiratio mutationis quā
facio de malo i bonū ⁊ de bono in meli⁹ Ego terrā
in celū. ⁊ infernū in paradisum transmuto. Cur eni
indq̄t origenensis super gene. dicatur peccatori. ter

Nota
Z

ra es. ⁊ in terram ibis In. iij. Gen̄. et nō potius di-
cat iusto celū es et in celum ibis. Silr si vir sanct⁹
est ortus voluptatis tuta vernantia virtutū amenis
simus. Cur nō ⁊ peccator infern⁹ fuerit abhomina
tione victoz horrēdissimus. et hec est mutatio dex-
tere excelsi. qua facio de terra celū. de inferno pa
radisū. diabol⁹ aūt vt magnus maleficus econtra-
rio operat. Facile āt est tibi videre de omnib⁹ lau
dibus pietatis diuine quas dixim⁹. quatinus ⁊ sīq
dem pertinēt ad pietatem humanā. ¶ Est enim pie

Pietas humana. Uestigium est domus pietatis.

tas humana nōnulla similitudo nonnullū vestigi-
gium illi⁹ Quare pro quitate ac tenuitate sua cō
gruent aptari possunt eidem laudes diuine pieta
tis. ⁊ hoc quoniam ꝓportionabilia sunt sēper lau
des ⁊ laudata. Sicut eni laudes queq̄ ad laudatū
suū. sic quecūq̄ alie ad laudatum suum. quare per
mutati. sicut laudatū ad laudatū. sic laudes ad lau-
des ¶ Nota q̄ beniuolētia ⁊ pietas dei cōuenientissi
me intelligunt ibi. Sub vmbra alarū tuarum spe-
rabo. ⁊ ibi Quotiēs volui congregare filios tuos
quēadmodū gallina ꝯgregat pullos suos sub alas
Sicut legit Math. xxiij. In omnib⁹ vero ad spiri-
tualia referunt beniuolentie ⁊ pietatis ale. Cum
aūt ad tēporalia vel corporalia pedes spirituales
quod est dicere. quia per beniuolentiā querunt bo
na alaꝝ spiritualia ⁊ per pietatem portatur onera
carū spūalia. ale sunt. sublimiter portantes hoc est
in alto regionis que spūaliter vocatur anima. cui

in certe vel date sit. Cum aūt bona temporalia seu corporalia querunt fratribus per beniuolētiam vel mala eorū tēporalia portantur. pedes sunt quibus anime nostre per regionē inferiorē scilicet corporalitatis quasi per terram gradiuntur De his pedibus dicit. lucerna pedibus meis verbū tuum Et iterum. Custodiuit oculos meos a lachrimis pedes meos a lapsu. ¶ Nūc resumat pietas sermonē intermissū et dicat. quia quemadmodum soror

Charitas.

mea bñiuolētia omnia bona aliena sua efficit et sibi acquirit. totēs cuiuscunq generis bonos operarios et artifices atq negotiatores aduocatos bellatores: sibi operari: sibi lucrari: causam suam agere: et pro se pugnare compellit. Sic et ego omnia prenominata mala: omnesq malos operarios et infortunatos negotiatores. omnes imperitos et negligentes aduocatos. omnes ignauos victos et captos bellatores: malis suis mihi seruire compello. Distat aūt inter me et illam quantū ad hoc.

Differētia charitatis et pietatis.

Quia ego portando mala huiusmodi: et malos leuio vel minuo et vt mihi datur persequor quantum ad malitiam. Illa magis vero portatur ab eis et pascitur atq nutritur letificatur. Tota enī mea intentio est: vel vt non sint mala huiusmodi: vel vt minus vel non noceant. vel vt tolerabilius ledant patiētes.

Pietatis intentio.

Quapropter cum venerimus ante feneratores aliquando exactissimū et strictissimum deum. s. de sorte nobis tradita: et interrogabimur: et de lucro acquisito Sicut legitur. xix. Luce et Mathei. xxv. Rñdebimus quia omnia acquisiuimus ego et ipsa: et lucrum nostrum illa fecimus. Quia illa quidē omnia bona: ego aūt oīa mala. Tradidisti nobis sacculos quasi vacuos ipsos scz habitus seu virtutes que ipsemet sumus vel ipsa corda hominum in quibus nos posuisti. Uacuos inq̄ sacculos ab huiusmodi lucris: vel vacuos a cogitationibus et affectionibus. Tales enī virtutes traduntur paruulis in baptismo. Quia ergo omnia merita nostra sunt et bona et mala: q̄ et omnia premia a iusticia tua nobis dari petimus.

¶ zelus adiungit charitati seu beniuolentie et pietati: et singulatim earum officia dispertita tractantur ac ministeria.

Post hec loquemur de zelo qui iuxta intentionem nostram videtur esse tertia soror: etiam hoc modo solem⁹ eas distinguere p officia: super. ij. Leuitici. Ita scz vt beniuolentia offerat sacrificium de clibano: coquens. s. cor et operatiōes suas: amore suaui. et piis desideriis: et hoc sine ardore: pietas vero sacrificium de sartagine: frigens oleo et igne vt diximus. zelus aūt offert officium de craticula vez assata: que non assantur sine ardore et vstione in craticulis. De qua vstione dicit Apls. i. xi. scđe. ad Corin. Quis scandalizatur et ego non vror. ¶ Habet aūt questionem: vtrum vstio illa ira sit: et q̄dez ita sentiunt et quidam ita senserunt: de sacris doctoribus. Unde et quādaz disputationem de ira p zelū faciunt. Quō si ita est nec soror nec ramus nec pars est charitatis. Ira enī et amor non solum spēm sed etiam genere distāt et in diuersis viribus oīno sūt. Amor enī in concupiscibili totaliter id est cum tota vniuersitate specierum partium et ramorum suorum sicut supra latius declarauimus. Ira vero similiter totaliter est in irascibili. Ussum aūt est nōnullis: et videtur adhuc: q zelus est vehemens amor

Ustio quid apud apostolum.

B

zel⁹ quid.

viri in vxorem. quo aliud ad ipsam accedere nō patitur qui quidem oratio diffinitio zeli nullomō esse potest. Hoc est quoniam quilibet castus amor mariti in vxorem impatiens est adulterū ipsius. Preterea querendum est ab huiusmodi diffinitoribus que est differantia inter zelum et zelotopiā siue spiritum zelotopie: q̄ si idem sunt: certū est aūt q zelotopia vitium est. et habet duo vitia comitātia videlicet suspeciositatem et furorem concitatissimum.

C

zelotypia vitium.

Ex suspeciositate omnem nutum omnē aspectum: omnem gressum vxoris suspectum habet q̄ militet vel seruiat adulterio vxoris. Similiter et omne alloquium alterius ad ipsam omnem attactum omnem frequentationem domus sue: vnde etiam frequenter accidit vt vir zelotipus de domo propria exire non audens ac si captus ibi detineretur: timēs vxorem vel ad momentum dimittere ne eo absente pateat adulterio Furor vero adeo p̄cepseſt zelotipie vt nūc in vxores quāq̄ innocentes: nūc in sic suspectas si tamen audeant seuiant. Quā longe autē sit hmōi zelus vel zelotipia a zelo rectitudinis cuilibet intelligenti manifestū est. ¶ Nemo ei sic deum diligit: vt non patiatur alios diligere illum et etiā obtinere. immo quicunq vere diligit q̄ntum in eo est alios eiusdem participes efficere conatur. et ipsum deum similiter q̄ntum in ipso est ad hoc ipsum inducere nititur vt alios diligat. zelus ergo qui dicitur rectitudinis: affectio est qua dei cōtumeliam quis persequitur vnde zelare deum soli dicuntur q contumelia eius ferre non possunt. Ex qua affectione tres mot⁹ procedere vidētur. Primus ira qua excandescunt in vindictam diuine iniurie seu cōtumelie et vocatur etiā zelus quelibet istarū affectionum sicut ista Numer. xxv. Dicente domino phinees filius eleazari auertit irā meam a filiis israel: quia zelo meo cōmotus est contra illos. Secundus est dolor quem vulgari gallicano vocamus domit et est dolor iste velut quem interdum indicat scissura vestium et similia: sicut fecit Machabeus et socii eius. Primi Machab. ii. Ibidem etiam legitur de mathathia q vidit q̄dā iude⁹ accessit sacrificare in oīuz oclis et sup arā i ciuitate modyn et doluit et cōtremuerūt renes ei⁹: et ac̄cēdēti motu leg̃ p̃sequenter. et accēsus est furor eius secundum iudicium legis. et insiliēs trucidauit ipsum super aram et post pauca. Et zelatus est legē sicut phynees. et iste dolor vocat tabescētia. cum vehementior acoluntur mor fuerit. de qua dauid. Sup inimicos tuos tabescebā. sicut et de contrario dolore alibi in psal. d. Peccator videbit et tabescet. ¶ Tertius motus est odiū. Differt aūt a p̃mo motu sicut odiū differt ab ira. Iam autē declarauit quidā philosophus q ira est inquisitor victorie. Aristo. aūt dicere videt. Q ira est appetitus vltionis. quod vtiq esse nō potest cū ira appetit⁹ nō sit. sz reuera motus est: cuius finis vltio et p̄pter hoc illa acquisita cessat. sic enim appetit⁹ in cōcupiscibili videretur esse. Iterū. Sic ira p̄uocatur vel ex iniuria vel ex eo q̄ videt iniuria. Odiū aūt absq prouocatiōe iniurie plerumq inuenit nec qui ex odio mouet de vltione cogitat nec est de iniuria vel prouocatiōe aliqua. vltio enī non dicit nisi ad iniuriā vel veram vel apparētem Persecutio vero nō dicit ad illud. si tamē ad aliq̄d dicitur vel respiciat cōtra id est odiū. quia nec pro-

Furor zelotypie.

D

Zel⁹ rectitudinis.

E

Ira.

Odium.

Persecutio.

prie aliquis aliquẽ ꝯsequi dicit nisi cū ex odio ma-
lum ei vel querit vel irrogat. ꝛ illō odiū contrari-
um est amicitie de hoc Psalmista. Nōne qui ode-
runt te domine oderā. perfecto odio oderam illos
Perfectū odiū ē quo inimicos vsqꝫ ad delectatio-
nē persequimur. Iuxta proprietatē nominis que ē
perfectio. Perfecte eñ odio inimicū dei. qui a ini
micus dei ē cū persequitur qui ꝙdiu inimicus dei
est cū eo quātū ad hoc pacem nō habet. etiam si in
modico qō ē dicere donec fūditus inimicitias dei
vidicet et deleuerit. Dicitur tamen ꝑfectū odium
sanctorum virorum: quo scꝫ peccata hominuꝫ ode
Deus. runt non homines. zelus autem quo deus zelotem
zelotes. se dicit in .xx. exodi. similis est zolotipie maritoꝝ
in vxores. Isto etiam zelo omnem occasionem om-
nem accessum et omnino quicquid dare potest oc-
casionem adulterandi cum idolis vel demonibus
synagoge per legē sibi desponsate penitus interdi-
xit. De hoc zelo legis Sapientie primo. Auris ze-
li audit omnia. Auris vero zeli non est aliud ꝙ dei
sapientia qua omnia videt intelligenda. sicut ocu
lus ipsius: idem enim prorsus in eo est auditus ꝛ vi
sus scđm quod deus est. Dicitur autem auris eius
auris zeli audiens omnia vt anime ille desponsato
annulo fidei timeant omnia verba siue sint spiritu
alia siue corporalia miscere cum adulteris. Qua-
propter et ab ipsis cogitationibus suis timere de-
bent: ne forte allocutiones diabolice sint siue collo
cutiones cum ipso diabobo. De hoc ipse terribilis
loquitur sibi prouer. in. vi. dicens: zelus et furor vi
ri non parcet in die vidicte nec aquiescet cuiusꝙ pꝛ-
zelus. cibꝰ nec suscipit ꝓ redēptione dona plurima: huic
zelo similem illi habent: qui xp̄o domino legitimāt
animas vt legitimo sponso: quarum equalē supra
ostendimus in phynees et mathathya. Qui autē
eas sibimet zelāt adulteri pessimi: equales fuerūt
Heretici. et adhuc sunt heretici qui errorum suoꝝ discipu
pulos sibi zelant: et ꝓ eis contra catholicam eccle
siam: et etiam contra se inuicem inexorabili odio
ꝛ inuidia inextinguibili pugnant: cui insanie simi
les vtinam non inuenirentur apud sacros magiste
rij professores: vcꝫ vt non sibi sed xp̄o domino zela
rēt discipulos: et abraderent de medio sui: Hanc in
tentionē pessimam: vcꝫ vt non vellēt vocari ipsi ab
hominibꝰ Rabi. neqꝫ discipulos christianos agno-
minari ex nomine suo: sicut docet Apls in. i. pme.
ad Cori. dicens. Nunciatum est mihi qꝛ contenti-
ones sunt inter vos: hoc autem dico Qō vnusquis
qꝫ vestrum dicit: ego sum pauli ego sum cephe. Et
statim subdit. Diuisus est christꝰ Et post hec. Gau
deo aūt. qꝛ neminem vr̄m baptisaui preter crispuꝫ
et gayum. Ne forte aliquis vestrum dicat ꝙ nomi
Joannes ne pauli baptizati estis. Hanc inuidiā iohānes ba
baptista. ptista dānauit ꝙtum in eo fuit. in. iij. Johan. Cum
venissent ad eum discipuli eius ꝛ dixissent Rabi q
erat tecum trans iordanem cui testimoniuꝫ perhi
buisti. Ecce hic baptizat et omnes veniunt ad eū.
Quibus inter alia respondit. Qui habet sponsā
sponsus est. Amicus autem sponsi qui stat ꝛ audit
eum. gaudio gaudet propter vocē sponsi: qꝛ se spō
sum non esse sciebat: nō sibi discipulos sed xp̄o spō
so zelebat. Et qm̄ amicus spōsi erat: propter vocē
id est doctrinam sponsi per quam videbat ei disci-
pulos multiplicari gaudio gaudebat: licet eos vi-
deret sibi minui. Propter qō et dixerat Me opor-
tet minui: illum aut crescere in hoc gaudium meū
ipletum est. Dolor aūt huiusmodi adulteroꝝ ē sub
trahi sibi ꝛ minui mltitudinē auditoꝝ iꝫ xp̄o dn̄o ac
crescat. Nō eñ de ꝓfectu eorum spirituali curant
sed de repletione scolarū suarū. nec minus turpiter
ꝙ inuerecūde sonat creberrime in labijs homo ma
gistroꝝ. hic ē clericꝰ meꝰ: hic intrat scolas meas. hic
incipit sub me obliti videl verbi istius qō de veri
tas dicit in. vij. Johan. Doctrina mea non est mea Cuius est
sed eius qui misit me. ¶ Quāto fortiꝰ ergo doctri doctrina
na hmōi hoiꝫ sua eorum non est. ꝙ si doctrina eoꝝ eius sunt
nō est. ergo neqꝫ discipuli doctrine illius. Cuiꝰ eñ discipuli.
est generaliter doctrina. eiꝰ sūt et discipuli q docen
tur. Melius aūt apparet hoc ex verbis augustini i
libro de magisterio ꝑ totū. Ideo ꝛ multos nostris
temporibus cōfutat spōsus subtrahēs eis audito
res. ita vt ꝓpter defectū auditorum ab adulterijs Augustinꝰ
ne dicā magisterijs cōpulsi sunt desistere ꝓth dolor 6
qꝛ ꝓmissionibus ꝛ muneribus instar meretricum
eos vel emunt vel conducūt. Interdū etiā ꝓcibus
et terroribus extorquent ab eis vt ita dicamus vio Inmgros
lentia audientiaꝫ. Btūs aūt gregorius Non tā a-
dulteros vocāt huiusmodi mgros sed etiam mere
trices exponens locum illum libri Regum. iij. ve
nerunt due mulieres meretrices ad regem salomo
nem ꝛc. vīi nō scole sed prostibula spiritualia. vbi
ipsi tanꝙ meretrices seipsos constituunt. ꝛ audito-
res tā turpi venalitate corrūpūt. Qui instar iohā
nis zelat et facit xp̄i discipulos vere amicus spōsi
est. et vere christum predicat: et vere xp̄s apud ip-
sum predicat. Vere eñ predicare est precedēti xp̄o Predicare quid.
auditores dicare. i. copulare vel associare qō est se
quaces efficere non aūt sibi. Beatus aūt qui tāto
hmōi zelo succenditur vt in xp̄i sponsis adulteriuꝫ
seu fornicationē pctā absqꝫ vlla precedentium affe
ctionuꝫ pati nō potest. Beatior aūt si nec signa ne-
qꝫ occasiones neqꝫ aditum vel accessum adulteroꝝ
ad illas. ꝛ signa quedam adulterij qō cum mundo
corruptore pessimo se hmōi cōmittūt. In ordinatio
est vite exterioris: vcꝫ gestus ornatus habitꝰ incessus
sus atqꝫ sermonum silr et maloꝝ familiaritates
atqꝫ consortio. Quemadmoduꝫ eñ in matrona or
natus meretricius fornicatiōis aptum est inditū. D
Sic in religiosis secularis habitꝰ: et hoc ipsemet
confitentur sicut nō s eis sepe respondisse memini-
mus. Interrogati eñ multi et multe sunt propter Nota.
quod seculariter aut lasciue se gerant in huiusmo
di exterioribus. Responderunt nobis multotiens
ꝙ pro mundo vel propter mūdum: vcꝫ vt ei place
rent: vel saltem vt ei non displicerēt. Quibꝰ statim
dicebamꝰ ꝙ de meretricio aut lenocinio suo qō cū In religiosos seculo
mūdo ꝯmittebant confitebantur ꝛ ipsum mundum placere stu
leccatorē aut corruptorē suum eo ipso cognoscebāt dentes.
dum ꝓpter eum videlicꝫ vt ipsi placerēt. vel saltem
ne displicerēt se sic ornare et parare fatebant Mos
eñ meretricū est vt placeant amatoribus suis vel Mos meretricum.
corruptoribus se cōponere ꝛ ornare. ꝓpter hoc vi E
ri zelatores animaꝝ hmōi compūctiones ꝛ inordi
natiōnes studiosissime ꝓsequuntur. Quis eñ videat
in sctimoniali et virgine xp̄o qꝫ domino sponsa con
secrata ornatū vel apparatū meretricum adulte-
rium. et nō excādescat ꝛ in illam et in illum. Silr et
in clerico ornatū vel habitum militarē. Quis absqꝫ
dolore cōspiciat nisi corde insēsibilis et totus extin
ctus Qui posteriora clericorum sellis sumptuosis

In tepidos predicatores.

in quorundã doctorũ ⁊ predicatorꝝ labijs: quantum ad virtutẽ et efficaciã moriuntur. Adeo enĩ tepide: adeo remisse verba dei annũciant quidam vt extincta in labijs eorum penitꝰ videãtur: ꝓpter quod sicut et ipsi frigidi sunt ⁊ extincti sic frigidos et extinctos relinquũt: ⁊ vtinã non faciunt adiutores. noui mus enĩ quendã familiarẽ nostrũ: ꝓpter hoc de ciuitate Parisiaca aufugisse.

Nota hunc locum.

Dicebat enĩ se lectionibus et pdicationibꝰ Parisieñ. de die in diẽ: ampliꝰ et amplius infrigidari: et se timere si morã diuturniorem ibi traheret ne tandẽ spirituali gelicidio extingueret: ꝓpter quod et transtulit se ad viros religiosos charitate feruẽtes velut ad carbones viuos ac ardentes: vt inter eos cõuersans ardorẽ quẽ Parisius timebat amittere iter eos nutriret ⁊ augeret.

Zelus est ignis.

P Ego sum ignis quo ignitũ est eloquiũ dei vehementer: sicut legitur in psal. Ego ignis ꝓpter quẽ dicit dñs. Hieremie. 23. Nunqd non verba mea sunt quasi ignis: ⁊ quasi malleus ꝯterens petras? ꝓpter me enim verba dei malleus sunt cõterẽs petram: id est duritiam auditorũ. de hoc ait Seneca Quorũdam enĩ frangẽda sunt: quorundã autẽ emendãda. in cuius enim labijs non assero: lingua eius est velut colus muliebris lana molli aut stuppa circumuoluta cuius ictum nõ solum nõ timet diabolus: sed etiam irridet: ꝓpter hoc illesus manet ĩ vno auditore per decem viginti annos vehemoth: id est diabolꝰ non solum vulneratꝰ: sed etiam nec pũctus persistit: nec vna gutta sanguinis eius effundit. dum hmõi auditor nec penitudine ꝑ hmõi doctrinã aut predicationem compũgitur: nec lachrima vna ex oculis eiꝰ ꝓpter hoc effluit.

Lachrime sunt sãguis animarum

Lachrime enĩ vt ait Hieronymꝰ velut quidam sanguis sunt animarũ. Ego ignis propter quem de Helya ꝓpheta scriptũ est Ecclesiastici. 48. Surrexit Helyas ꝓpheta: sicut ignis ⁊ verbũ eius quasi facula ardebat: ꝓpter hoc non stabũt ante illum palee peccatorũ. Ego sum ignis cuius carbones desolatorij desolationẽ palearũ peccatorꝝ et exterminiũ faciens.

Q Ego sum ignis quo fulgebunt iusti: ⁊ iam fulserũt tanꝙ scintille in arũdineto mundi istius discurrẽtes et arũdines cordiũ carnaliũ velut incendiũ depascentes.

Apostolorum zelus.

sicut factũ est tẽpore apostolorũ et martyrũ: qui velut scintille igne meo fulgentes: ⁊ etiam ardẽtes mũdi arũdinetũ nõ tam spiritualiter depauerũt: ꝙ etiam igne seculi icẽderũt. Sicut enĩ mũdus cõtra eos primũ exarsit zelo idolatrie: sed et postmodũ est cõtra idolatriã ꝑ eosdem succẽsus. hoc est quod legitur Sapiẽtie. 3. Ego sum ignis per quẽ duces iuda erunt sicut caminꝰ ignis in lignis: et sicut fascis ignis in feno: ⁊ deuorabunt oẽs populos ad dextrã et ad sinistram: sicut ⁊ vbiqꝫ faciunt viri zelatores in medio malorũ positi deuorant inꝙ eos: ⁊ ea deuoratione qua ꝑceptũ est petro in decimo Actuũ. Occide petre ⁊ mãduca. et de qua dictum est in psal. Dedisti eum escam populis ethyopũ. Facule enĩ sunt peccatores ⁊ ligna arida ad eterne cõbustionis incendiũ preparata.

R Omnis autẽ caro fenum esse expresse legit Ysaie. 40 Erũt inquit zacharias duodecim duces iuda: sicut caminus ignis ĩ lignis: ⁊ sicut facies ignis in feno. ¶ Qz si quis dixerit: ꝙ viri qui credunt zelatores hoĩes insensati sunt: hoc est sine capite ⁊ hoĩes furibũdi beluina rabie seuientes in peccatores faucibus ⁊ dentibus: dum probris contumelijs conuicijs eos inhonerate ⁊ insanissime deprauãt ac dehonestãt ⁊ in facie hominũ confundunt cõfusione: que solum adducit peccatũ: de qua legitur Ecclesiastici quarto. De inde velut vnguibus cattorũ vel pardorũ grassant: et debachãtur in eos: vt non correctores aut medicos spũales erga eos se exhibeant: sed hostes atrocissimos ⁊ ꝑsecutores iplacabilissimos.

Nota.

Huiusmodi homines inexorabiles sunt: ⁊ quantũ in eis est iudicium dei futurũ euacuant: dum oĩa hic vindicare totis viribus enitunt. si enim vt ait Augustinus. Oĩa hec vindicaret: locum diuina iudicia non haberent.

Cur oĩa hac vita nõ puniũtur.

Non haberet ergo deus aliquid facere ĩ futuro iudicio si potestas tanta daretur hic huiusmodi hominibꝰ: ipsa etiaꝫ officia demonũ que sunt torquere et cruciare officiosissime iplent hic hmõi homines.

S Unde ⁊ in ore eorum semꝑ sonat vox diabolica crucifigatur: cõfundatur: deponitur: deijciatur: eruatur. potestas in manibus hominum huiusmodi gladius est: proculdubio in manu furẽtis vix aut nunꝙ de ore eorum auditur. emẽdetur: corrigatur. Hi cum medicinã spiritualẽ: videlicet animarꝝ profiteantur non pro varietate vulnerũ: aut morborum aut vulnerũ spiritualiũ varietatũ adhibent medicamentorũ. vrere norũt solũmodo ⁊ secare solũmodo. Quacũqꝫ enĩ egritudine spirituali laborat: qs ferrum et ignem statim adhibere conant. cuꝫ dicat eis Augustinus.

Nota.

Nõ sanat oculũ quod sanat calcaneũ: vel manũ: nichil de vnctiõibus: nichil de fomẽtationibus: nichil de cathaplasmatiõibus: nichil de potionibus: nisi forte de potione absinthij amarissimi: aut alterius cuiꝰ sumptio tormẽtũ sit ⁊ nõ medicina. ignorant huiusmodi insipiẽtes: ꝙ omniũ medicamentorũ fortissimũ ac saluberrimũ est sapientia.

Sapientie optimũ antidotum.

sicut legitur Sapiẽtie nono. Etenim ꝑ sapiẽtiã sanati sunt quicũqꝫ tibi placuerũt domine a principio. hec quidem sapiẽtia sermo dei est: de quo legit eiusdẽ decimosexto. Neqꝫ herba: neqꝫ malagma: sanauit eos: sed sermo tuus domine qui sanat oĩa. ⁊ in psalmo. Misit verbũ suũ ⁊ sanauit eos. de hoc eodem Prouerbiorũ quarto. Uita sunt inuenientibus ea et vniuerse carnis sanitas. Peccatores enĩ vt dicit beatus Dyonisius tanꝙ ceci manuducẽdi sunt. Tullius vero dicit: ꝙ vndiqꝫ fulciẽdi sunt qui timẽt. Manifestũ autẽ est ꝙ erigendi sunt qui ceciderunt: medicandi sunt autem qui vulnerati sunt non nouo vulnere trãsfigiẽdi: quid aũt aliud facere potest ꝙ vulnerare: qui venit ad ĩfirmũ in solo igne ⁊ gladio. In igne quidem iracundie: in gladio acuto lingue.

Similitudo.

¶ Huiusmodi homines refectoribꝰ similes sunt veterũ ac putridarũ patellarũ qui foramen vnũ nituntur obstruere vno ictu mallei fabrilis quinqꝫ vel sex alia faciunt: vel illud adaugent in duplo aut ipsam patellam totaliter dissipant: ⁊ ꝯfringũt.

T Huiusmodi homines oĩa vasa ex quacũqꝫ materia sint malleabilia esse opinari vident: oĩa enĩ mallẽãdo reficere velle vident non attẽdentes insanissimi quod fictilia aut vitrea malleatiõibus potius cõfringunt et dissipant ꝙ reficiant. Correctio autẽ quã solam intendere debent. non est nisi refectio vasorũ confractorũ spiritualiũ: hec sunt corda peccatorum. ex eo quod legit Ecclesiastici. 21 Cor fatui quasi vas confractũ omnẽ sapientiã nõ tenebit.

In domo dei multa vasa.

In domo autem dei magna: id est ecclesia sunt vasa non solũ aurea ⁊ argentea: sed etiam lignea ⁊ fictilia. sicut dicit Apostolus in secundo. 2. ad Timotheũ. Manifestũ autẽ est ꝙ aurea ⁊ argẽtea ⁊ ignẽ fortissimũ ⁊ malleũ susti

dent: lignea vero ignem nõ sustinent. Fictilia quoq̧
malleum non sustinẽt: ꝓpter hec itolerabilis est in-
sania huiusmodi fabroꝝ seu refectorum qui nec di-
uersitatẽ vasoꝝ nec fortitudinẽ aut debilitatẽ ipsoꝝ
attendunt vno solo artificio in omniũ refectiõe vtẽ-
A tes vel potius abutentes. hi omniũ peccatoꝝ corre
ctionem ꝛ salutẽ facile desperant: et vtinã nõ frequẽ
tius ad male sentiẽdũ de hominib⁹ facillimi: ad be-
ne sentiendũ difficiles ꝛ tardi. tantorẽ pessimum ac
peruersissimũ cordibus suis ꝑceperunt qui mala de
fratribus tam facile ingredi patiuntur: vnico passu
ea recipit bona vero vix intrare. Hi semel conceptã
de fratre malã opinionẽ vix aut nunꝙ̃ deponunt be-
ne: nisi de suis aut suis familiarib⁹ raro vel nũꝙ̃ sen
tiunt de aliis: vel semꝑ vel frequẽtius male hi cõtra
muscas vel pulices leuium peccatorũ: in gladio du
ro et forti plerũq̧ pugnare volentes ipsos peccato
res occidunt. Quẽadmodũ quidã cum musculã vi-
deret super caput alterius volitantẽ aut insidẽtem
dum eam securi tentaret ꝑcutere excerebrauit illũ.
Sic et isti dũ leuia peccata in fratrib⁹ in gladio ver
bi dei intendũt ꝑcutere tanto conatu ꝛ impetu per-
cutiunt ea: ꝙ ipsos fratres hmõi percussione occi-
dunt: vulnus eis ire mortalis vel odium infigẽtes.
Heu quotiens dum ligna peccatorũ cedere intẽdũt
fugit securis de manib⁹ eorũ: et ferrũ de manubrio
Ferrũ acutũ ṽbũ dei. lapsum vulnerat aut iterficit peccatores. sicut legi-
tur Deuteronomii. 19. Ferrũ acutũ est verbi dei. si-
Nota. cut dicit Grego. Manubriũ intẽtio rectitudinis ma
nus qua securis ista est tenẽda moderamẽ est discre
tionis in predicãdo vel docẽdo: quod dum quis de-
serit: ferrum de manubrio labit: cum intẽtiõe recti-
tudinis obmissa ad contumeliã vel cõfusionẽ faciẽ-
dam proximo diuinus sermo detorquet. Multi enĩ
X sic adulterant verbũ dei ꝓpter quod dictũ est Pro-
uerbiorũ decimoquarto. In ore stulti virga supbie.
et Ecclesiastici decimono. Correptio mẽdax i ore cõ
tumeliosi. Non enĩ corrigunt: sed correctionẽ cõtu-
Ex intẽtione opus iudicandum. melia mentiunt. ex intẽtione enim opus iudicandũ
est: sicut ꝛ multi predicare se simulãt ꝛ detrahere tan
tum vel generalr vel specialiter quibusdã intendũt.
Unde nõ ꝑdicatio veri hominis est hmõi sermo: sed
detractio. ꝓpter hoc optime dixit mulier illa. Nũc
cognoui qꝛ vir dei es tu: et verbum dñi in ore tuo ve-
In pseudo predicatores. rum. 3. Regum. 17. In quorũdã enĩ ore si fas est ver
bum dei falsum est: dum illud adulterãt illud quãtũ
in se est suũ facientes: videlicet aut sui ipsorũ predi-
Y cationẽ: aut aliorũ detractionẽ. qui enĩ causa inanis
glorie vel questus predicãt seipsos: aut sibiipsis ꝑdi
cant non christũ vel illi. Qui vero causa detractiõis
ipm viuificum verbũ dei semen in venenũ mortiferũ
detractionis inuertunt. Impletur in eis quod scri-
ptum est Job. 22. Panis eius in vtero eius vertet i
fel aspidum intrinsecus. Dum enĩ sermo qui foris
apparet predicatio: malignissima detractio est in-
trinsecus. Panis ei⁹ id est sermo dei q̃ in ei⁹ ore per
sonat: versus est in vtero ei⁹: hoc est in itimo ꝑuerse
Nota exẽplum terrificum. intẽtiõis vbi sermonẽ dei in hac detorquere cogita-
uit. Et valde simile est quod accidit cuidã mulieri q̃
cũ sacratissimã eucharistiã in sinu suo nimis irreue
rẽter ꝛ execrabilr abscõdisset: cũ vellet eã de sinu ab-
strahere: inuenit pro ea serpentẽ horrificũ atq̧ terri
bilem. Sic et pro pane sacratissimo verbi dei in ab-
scõdito cordiũ hmõi hominũ: diligẽter scrutãtibus
inueniẽ serpẽs venenatissim⁹ detractiõis. Accedit ꝛ

ad cumulũ peruersitatis: qꝛ venenatũ huius detra-
ctionis sermonẽ zeli mentiri multi non verẽtur: et q̃
eos excusare conãtur cum aperte detraxerint hmõi
zelus modestus. homines dicunt eos ex zelo vel ardore nimio dixisse
talia quasi zelus sanctus ꝛ ardor diuine dilectionis
homines faciat insanire: ꝛ in fratres ac proximos ore
rabido dentibusq̧ seuire. Similes etiam sunt hu-
iusmodi homines cuidaꝫ stulto qui cum audiuisset
deum precepisse hominib⁹: vt recte ambularent no
lebat: postea diuertere a quocũq̧ obuio: verbi gra-
tia. Si crucẽ excelsam inueniret in via: aut arborem
proceram: non declinare a recto: propter hoc si de-
super necteretur ascendere ꝛ postea descẽdere: idẽ fa
ciebat de muris domibus turribus: nisi vel apertu
ra fieret ei in eis. Quapropter nec ciuitatẽ ingredi
nec egredi huiusmodi homo absq̧ labore importa-
bili eorũ qui eum ducebant et ruina intolerabili: ac
dispendiosissima. Sic huiusmodi homines quantã
ruinam faciũt in congregatione in animabus suis:
que vtiq̧ spirituales ciuitates sunt. Tantã inꝙ̃ rui
nam vt pene quolibet passu eoruꝫ: hoc est opere vel
sermone necesse sit vel vnã vel plures in domib⁹ hu- Nota.
iusmodi ciuitatũ non leue detrimẽtũ sustinere: atq̧
dispendiũ. Domus hmõi ciuitatũ sunt hmõi colle-
giorũ: qui quot ꝛ quanta detrimẽta: atq̧ dispendia
bone cõuersationis sue ab hmõi hominib⁹ patiant
non est facile vel scribere vel narrare plerũq̧: etiam
scãdalizati ab eis grauissime corruunt. Quid plura?
In tẽpestate et turbine sunt vie eorũ. sicut legitur in
tertio Naum. Et quocũq̧ ꝯuersantur sunt quasi tẽ-
pestas transiẽs. quẽadmodũ enĩ post transitũ tẽpe-
statis alius luget segetẽ suam degrãdinatam: alius
vineam: alius domũ suã cõcussam atq̧ dirutã. Ali⁹
nauem confractã: alius merciũ periculũ. sic vides i
vno quoq̧ collegio vel cõgregatione Alium lugere
detrimẽtũ lectionis: aliũ orationis: aliũ meditatio
nis: aliũ discipline alium psalmodie: et ita de aliis
In iracundos et rabidos correctores. propter hoc dictũ est Prouerbiorũ. 10. Quasi tem
pestas trãsiens nõ erit impius. ¶ Similes sunt quo-
q̧ isti tempestuosi homines pugilib⁹: siue ꝓpugna-
toribus: qui mole corporis ꝛ viribus preualẽtes in
medio pressure aliorum hominũ recti ꝛ rigidi icedẽ
tes alios deiiciunt: alios impellũt: alios cõculcãt
B alios pede calcãtes grauiter ledunt: alios compri-
munt: alios a gressu impediũt: clamorẽq̧ mirabilẽ
et maledictionẽ multitudinis post se relinquũt. Sic
paucissimos videbis in quacũq̧ congregatiõe: vbi
tales conuersati aliquando fuerit: quin post reces-
sum suũ siue decessuꝫ querelas similes ꝛ maledictio
[illegible] pro lesionibus impedimẽtisq̧ spiritualib⁹ reli-
querunt: ꝛ quin eos cum ibi conuersarent fuerit cõ
municate. Cum istis non est ambulandũ inter ven-
tres pregnantiũ quis enĩ enarrare vel narrare suffi
ciat: quot et quãtos abortus sanctorũ conceptuũ si
ue propositorũ fieri faciãt hmõi homies: quot par-
tus teneros insipientiũ conculcãdo vel comprimẽdo
suffocent: quot adultos gladio suo vulnerent. quot
Mala ex rabie corrigentis. omni generi bonorũ impedimẽta prestãt. etiã que vi
dimus ꝛ ex testimonio fidedignorũ accepim⁹: qꝛ pe-
ne innumera sunt. Preter hec omnia autẽ diximus: vt
nemo sibi supplaudat de zelo sancto: cuꝫ ista rabies
illum exagitauerit. Nemo huiusmodi rabiem excu
set in huiusmodi hominibus. nemo enĩ zelo rectitu
dinis incitatur. ¶ Et qꝛ experti sumus ruinas ꝛ ani
marũ perditiones quas operata est pestis ista de- Nota.

bus nostris necessariū: immo saluberrimū est: vt q ministros dei se gerunt: ⁊ in officijs suis gratū officium deo prestare intēdūt: ne per ignorātiā contrarium faciant: ⁊ ꝓpter animarū salutē mortē earum procurēt. Tentauim⁹ declarare que sit ista affectio que zelus sanctus et zelus rectitudinis ab ipis sanctis ⁊ potissimū a beato Gregorio noiatur. Dicim⁹

Zelus sanctus quid.

B ergo ꝙ illa affectio siue sit ira ad vindicandū dei iniuriam: siue sit odiū: siue inimicitia ad exterminandos dei inimicos: siue sit zelotipia ꝓsequēs sponsarū christi adulteria: adulteriorūq occasiōes ⁊ signa: siue sit amor vehemens ipas christi spōsas a mundo secludēs et arcta custodia eas quasi incercarans vt solus celestis spōsus earū amplexus spirituales ceteraq coniugij spiritualis fructus bona ab eis habeat: ⁊ hoc libere ⁊ absq ipedimēto vel seculi huius vel secularū. Nunq̄ tamē est sine comite acoutie misericordia: ⁊ illa vtiq spirituali. Et ꝓpter hoc dictū est super Math. 5. Iustitie lumen est misericordia oportet sic affligi ⁊ cateri⁹ corpa iubet exterius: vt per hoc salus aiabus interius ꝓcuretur: sicut se fecisse testat Apostolus in. 5 prime ad Corintheos dicens. Tradi hmōi hominē sathane in interitū carnis: vt spirit⁹ saluus fiat in die dñi nostri iesu christi Sic etiam moderat ipam afflictionē corporis: vt nō vltra eā extēdat quā requirit correctio siue emēdatio peccatoris. Cum eni correctio sanatio sit ani

C marū et ꝓpter eam oīa hmōi faciēda sint. Mani-

Correctio quid.

festum est ꝙ ministrāda sunt oīa tanq̄ medicine vel medicamento animarū: nichil eni aliud est q̄ cyrur

D gicus quidā spiritualis. Unde oīe ei⁹ vrere: omne eius secare non q̄stuosum: sed medicinale debet esse vel medicamentū toti ciuitati vel religioni cui presidet. Sicut ergo tēperāde sunt medicine vel medicamēta: ⁊ cōtemperāde morbis corpalibus. Si eni excedit medicina modū: non opabit vt medicina salutem: sed vt toxicū saluti contrariū. Idem eni facit plus aut mini⁹. Misericordia ergo hec qua soli saluti impēdit moderent hmōi medicamenta ne per excessum vertant in perniciem animarū: ꝓpter hoc dictū est in psalmo. Corripiet me iustus i misericordia. q est dicere prout requirit vel tollēda vel leniēda miseria mea. Q; si plus vel vltra: non est hoc dei iusticia: sed rabies aut furor se ingerēs: et opus qd debuit esse zeli sancti: sicut rapiēs et vēdicās ꝓpter quod dicit Gregori⁹ sup Ezechielē. Quia zeli sancti discretio de misericordie virtute necesse est: vt ardeat et clarescat: morbi eni ꝓsequendi sunt ac vulnera a medicis spūalibus. nō autē patiens: immo salus eoꝝ totis studijs ac virib⁹ querēda est. Et est huiusmodi viris medicorū corpalium studiosissime imitanda benignitas quod quantacūq morbos corporum persequant ⁊ vulnera. non tamē patiētib⁹ irascuntur: immo eas tota dulcedine ꝯsolant; tota suauitate blandiunt: ⁊ quibus possunt non solū medicamentis: sed etiam alimētis eosdē cōfortant ⁊ adiuuant ad tolerādam amaritudinē medicine: et ad

E sufferendū dolorem sectionis aut vstionis. Interdū etiam et ipsi priores de medicinis bibunt: vt horrorem illarum tollant a patiētibus. Quod ⁊ ipe christus domin⁹ fecit: sicut testatur Augustin⁹ dicēs. Calicem passionis prior bibit christ⁹ domin⁹ medicus ne illum abhorreret egrotus. Hmōi autē medici vel cyrurgici potius immo neuter: sed tortores atq lictores: immo carnifices animarū dolorem tantum

Misericordia cū correctione.

Mod⁹ correctionis.

Nota.

atq confusionē ceteraq penalia sola īferre velle videntur: non salutem conferre: nec medicinā: sed carnificinā exercere. Non eni quantū carnificina eorū profuerit: sed quantū dolorem vel confusionē patiētibus iniecerit multū curant. Quod autē nō medicinam: sed carnificinam: in tam pijs tāq salutarib⁹ officijs intendāt: ipsa verba eorū indicant euidēter. Minas enim vt hostes primū inferūt. deinde iuxta minas et vltra minas in eos qui laniati fuerint debachant: ⁊ post huiusmodi debachationē de carnificina huiusmodi tanq̄ de victoria glorie et de triūpho nobili insolenter se iactāt: quod nos ipi multotiens aurib⁹ nostris audiuim⁹. Ex quo apparet: ꝙ non fructum sanitatis aut salutis in primis querūt in eis qui furori eorum traditi sunt et expositi. Comitatur autem ⁊ istam sanctā affectionē proprie infirmitatis iugis meditatio: vt in seipso discat quid alij portare possint: quid eis et quātū imponendū. Nemo enim ita efferatur ⁊ excandescit in alios nisi q proprie infirmitatis aut fragilitatis oblit⁹ est: propter huiusmodi homines dictum est. Sciant gētes quoniā homies sunt. isti enī vident se ignorare homines esse aut saltem aliquādo fuisse. Cū enim dixit dñs iesus christus de seipso. zelus domus tue comedit me. cum de eo scripsit Isaie. 53. Desiderauimus eum nouissimū virorum: virum dolorū ⁊ scientem īfirmitatē. Hi sunt homines qui non addidiscerunt pati disciplinā aut correctionē propriā: ⁊ quia agēdi ⁊ patiēdi tanq̄ contrariorū eadē est disciplina. Nesciunt eā i alios exercere: ꝓpter hoc exposuimus verbum illud in primo Sapiētie. Diligite sapiētiā qui iudicat terram. Diligite inq̄ pati ⁊ facere: pati prius vt de vobis fiat. et deinde facere vt vos illā alijs faciatis. Quidā enim in alios iustissimi sunt. in seipsos autem misericordissimi ⁊ tamen in nullo alijs parcunt. Sibi ipsis parcant per oīa: quēadmodū faciebat Meuius. Qui cum aliorū vitia ipe vitiosus atrociter persequeret sua diligebat ac nutriebat: super quo cū interrogaretur mihi ignosco meuius inquit. Hi enim homines impatientissimi sunt obiurgationū increpationū: redargutionum: et quod est deterius monitionū et exhortationum. Quāto fortius ergo disciplinalium flagellorū ꝓpter qd nec sciūt: nec sentiūt: nec sapiūt disciplinā vt oīno inexperti: ideo morbus eorū est oīo. Noli me tāgere: et sola diuina manu curabilis cum humane manus attactū omnē non solum refugiant: sed tota repugnatione repellant. ¶ Attentauerūt autē quidā religiosi mederi morbo huiusmodi i abbate suo tēporibus nostris: quoniā cum esset i omes illos carnifex crudelissimus: videntes ꝙ omnino ignar⁹ esset et inexptus discipline: quā tamen exercere putabat in eos. Coegerūt eum sedere per mēsem integrū inter fratres: ⁊ gerere tanq̄ simplicē canonicū quem quotidie proclamātes ⁊ egregie verberātes: tādem restituerūt sedi sue dicentes. Ecce per mēsem istum fuisti in scola disciplie: sed etiā sensisti. Non est mirū si eā exercere nesciebas i subditos: q: eā nō addidisceras recordare eorum que dedicisti: alioqn rememorationē tibi faciemus ipsorum: ⁊ credimus nos quia istructus ⁊ eruditus didicit ex his que passus est disciplinā. Credimus etiam ꝙ memoriter eā retinuit: nec rememorationē ei⁹ eidē postea fieri oportuit ad quod paratissimi essent: fratres si viderēt ꝙ opus esset. Nunc reuertamur et dicamus: ꝙ huius-

Prope infirmitatis cōsideratio.

Nota.

Nota.

F

Meuius parcebat sibiipsi.

Horatius.

Noli me tangere.

G

Homies in beelzebub demōia eiiciētes. modi homines in beelzebub eiiciunt demonia: et in
sathana sathanam expellunt ⁊ non potius introducūt
vel magis impellunt. In spiritu eni furoris spiritu
luxurie interdum credētes eiicere non eiiciūt: sed ip
H sum latitare compellūt. Plerūq₃ spm̄ ire: spm̄ odij:
spiritū simulatiōis: et spiritū₃ mēdaciū in eos quos
corripiunt introducūt: dum eos ad iram mortalem
et odium contra se concitant et irritant simulatores
eosdem et mendaces efficiētes. Interdū etiā periu-
ros dum simulare eos compellūt terroribus suis de
seruisse vitia q̄bus adhuc laborant et mentiri de hoc
insuper et peierare: et hoc multis experimētis didi
cimus. vnde et postq̄ exuerit tempestas eorum: ap
paret manifeste non extirpata fuisse vitia per eorū
furorem: sed magis ad tempus latuisse q uedā que
non solum vt prius erumpunt: quasi bestie de cauer
nis: sed cum multitudine nouorū que sicut diximus
per huiusmodi hominū insaniam generata sunt: et
ita fact est⁹ error nouissim⁹ peior priore: ⁊ dū adau-
ctus est: vterq₃ exercitus diabolicus tam vitiorū q̄
hominū malorum: et propter hoc procurantur im-
pedimenta atq₃ repagula. nō quibus cōpescat ista
insania: sed quibus impediatur correctio salutaris
Nota. Aut enim appellant sic oppressi aut congregata si-
bi multitudine similem debachationē timentiū resi
stunt in facie pestiferis huiusmodi hominib⁹ obedi
re: etiam in modico denegantes vel pcurāt sua astu
tia seuiendi eis subtrahi potestatē. Interdū etiam ⁊
I in mortem ipsorum armātur: et clam nisibus totis
machinātur vel palam ipsimet eosdē₃ occidūt qua-
lia tēporibus preteritis fuisse facta iam dubiū non
est. nec mirū est: cum ipsi medicinam salutar; corre-
ctionis vertant in gladiū persecutiōis. Sed egros
interdum nō tam freneticos sentiant: q̄ etiam seip-
sos a furentiū gladijs defendētes. Inspiciēda ergo
summopere ac diligētissime ꝯsiderāda corrigēdorū
infirmitas: ⁊ cuiusmodi medicinā vel velint: vel va-
leant sustinere. sed ipsa potestas corrigentiū nō mi-
nus attendēda est an per eam cogi possint ad id qđ
Bene. eis imponitur. Si eni nō possunt nō est eis imponē
dum inuitis: si vero possunt non minus attendendū
est. An huiusmodi coactio multorū stragem: ⁊ pau-
K cissimorum vel nullius salutem forsitan operetur.
Non enim negligenda est multitudo eorū: q₃ vt stra-
ge ipsius salus paucorum aut vnius emātur. Red-
denda est et exhibenda quorundam vt ipsi aiunt iu-
stitia: qui nequit amittant de iure suo valens dena-
riū: centum marcas expēdere sunt parati. ¶ Eru
medici spirituales sint cauti. bescendum est medicis spiritualib⁹ timoratio ⁊ pie
tas medicorum corporalium: qui tantopere cauēt:
ne medicinā quam exhibent alicui mortis corpora
lis occasionem prebeat: apud istos vero mors ani-
marum nullius momenti esse videtur. Cum eni₃ su-
per hoc ammonentur: statim respondent feci quod
meum est: sibi imputent mortē suam: quasi nō perti
neat ad eos periculis fratrum occurrere: vbi ipsi in
illa volūtarie se immittūt. cum nulla maior sit insa-
Frenesis cordis. nia: nulla periculosior frenesis q̄ illa que est cordis
Quapropter si tam studiose caueatur freneticis cor
poralibus non solum ligando: sed omnē etiam aliā
occasionem eis seuiendi: vel in se vel in alios subtra
hendo. Unde nec ferrum: nec lignum quo se ledere
possint: iuxta eos dimittit: neq₃ aque: neq₃ igni ap-
propinquare permittūtur: sed neq₃ iuxta fenestram
esse se a qua pcipitare possunt. Ex quo manifestum

est q̄ difficile occasiones mortis eis darent: ni tan- L
ta solicitudine illas eis assistere conantur. Quāto-
fortius ergo non sunt dande freneticis spiritualib⁹
timor et pietas. ¶ Timēdum autem valde est ne in-
saniam de qua tamdiu locuti fuimus inanis gloria
concutiēt ⁊ huiusmodi homines ne quod verum aut
rectum est videre possint obtenebret. Quemadmo
dum accidit de quodam: qui vt iustus iudex et bon⁹
iustitiarius repudiaretur filium proprium pro deli-
cto leuissimo decolauit: mercator insanissimus qui
morte filij sui falsissimam vanissimāq₃ laudem iusti
tie quam non habebat voluit comparare. Sic ⁊ nō-
nullos interdum fecisse timēdum est: vt viri zelato-
res predicarentur: multarum animarū stragem de-
disse per modum quem diximus multa monasteria
preterxtu reformationis non tam deformasse: q̄ eti- M
am euertisse. Dum enim pro furore suo diruūt: edi- In seueros nimium reformatores
ficant in monasterijs quibus correctores: aut refor
matores interdū videntur huiusmodi homines: tan
tas scissuras tantasq₃ discordias: tantas ruinas spi-
ritualium: tanta incendia irarum et odiorum: tan-
ta seminaria litigiorum ⁊ iurgiorum illi faciunt cō
citant et seminant: vt non domus post recessum eo-
rum videantur: aut monasteria: sed magis lapidū₃
ruina. Non eni fratres qui viui ac veri lapides sunt
spiritualis edificij velut instructura ordinatos: nō
velut cemēto charitatis colligatos: sed magis sub
uersos post se relinquunt: nec obliuiscuntur iacta-
re se q̄ abbates deposuerunt ⁊ obediētiarios ⁊ qua-
drata rotundis ibidem mutauerunt de fructu peni
tus conticescentes. Vel quia nullus est: vel quia de
eo forsitan fuit in eorū pectore cura minor Nec at-
tendunt vel ad sumpt⁹ quos ipsi sic monasteria sub-
uertentes non solum inutiliter: sed in monasteriorū
perniciem fecerunt de bonis eorundem: ⁊ q̄ ipa mo
nasteria predam aduocatis: et omnium munerum Aduocatorum preda
acceptoribus fecerunt: et iudices corruptibiles ve-
nalitati prostituerunt: et assessores forsitan eorum.
Non enim leue malum est sacrata deo bona mona-
steriorū₃ temporalia in fauces huiusmodi deuora-
torum inijcere: ⁊ ipsa monasteria in manibus fene-
ratorū dare. Qr vero ex tribus antedictis causis vi
delicet inexperientia correctionis ⁊ discipline in se-
metipsis: et ignorantia proprie infirmitatis ⁊ alie-
ne. et ex amore dementissimo inanis glorie pestilen
tissima rabies procedit: vigilantissime cauendum
est: ne huiusmodi hominibus detur potestas: immo
ne gladius occisionis magne detur huiusmodi fu-
riosis. Instar enim demonum quocunq₃ introeunt:
ruinam et incendium post se dimittunt: et velut incē
diarij diabolici seu infernales ignem vbiq₃ mittūt:
et velut procellarum vbiq₃ concitant tempestates. N
¶ Ego autem dicit zelus sanctus: non sic quocunq₃
introeo benedicit deus. Nō enim seuio sequēs vim
quod vti q₃ beluiū est. beluarum enim est seuire pro Seuire beluarū est nō hominum.
viribus: et viribus pugnare. Ego autē₃ pugno nō
quantum vis aut potestas michi subministrat: sed
quantum expedit corrigendis. Unde nec seuicia id
est sequens vitium furoris: aut aliud nominari pos-
sum: vel debeo. Sed magis seueritas: id est sequēs
veritatem: vt enim corrigantur homines vere que-
ro: et vt falsitas diabolica funditus exterminetur:
vt veritas virtutum et morum in hominibus edifi-
cetur: et conseruetur totaliter: intende hec est veri-
tas quam sequor vt exemplar: vt ducem: ⁊ vt lucem

vel ipse christus dominus veritas est quam sequor cuius ois flagellatio exterior: in peccatores est pietas. ¶ Nõ sequor veritatem meritorum eorum qui peccauerunt. hec enim supra vires meas est: scilicet vt eos feriam quantum requirit veritas huiusmodi meritorum. Non ad hoc mitor vt puniam vel vindicem: sed ad hoc vt puniam et emendem. Nõ assumo michi tortoris vel lictoris officium: sed potius medicantis diabolo et angelis eius illud reliqui. Totamq̃ eius carnificinam ministris infernalib⁹ reseruaui: nolens ei super hoc iniuriari. ¶ Quod si q̃s dicat: q̃ bonum est vindicare dei iniurias et contumelias. Respondeo q̃ verum dicit. et quia ego sic facio: verũtamen non in hoc quiesco: nisi ipsimet q̃ eas deo irrogauerũt eas vindicẽt i seipsis: ⁊ humiliati per me miserationi eius totaliť se tradunt. Unde dico ergo eas cum amplius non possum. et sicut dicit Aristoles. Sufficit michi facere penitere: et est ideo longe gloriosius de inimicis sic triumphare: vt ipsimet deo de seipsis faciant vltionem: quam solã vindicte carnificinam in eos exercere: cum sicut dicit beatus Augustinus. Siue parcendo: siue puniẽdo. hoc solum bene agatur: vt vita hominis corrigatur. Quare bene agiť: quod per me finaliter agitur: et quoniam parcere et punire ɔtraria sunt: erit eorum eadem disciplina et cadẽ virtus. Quare qui nescit parcere: nescit et punire: ⁊ sic eius non est parcere sicut et punire: quare nõ ministri mei sunt: qui punire solũmodo et nocere volunt. Falso ergo zelatores nominãtur quidã: quorum totum studium et officiũ est punire: qui non deberent esse nisi in inferno: vt essent adiutores ministris tormentorũ: vt talia exercerent: vbi tanta est copia tormentorũ vbi nemo est qui de manu torquẽtium quemq̃ eripiat: aut qui eis resistat. Non sum cecus sagittarius: vt lamech: qui cum intenderet sagittare feram: sagittauit Cayn: et occidit eum iuxta traditionem Hebreorum: hoc faciunt cum sagittare bestias vitiorum in hominibus debeant ipsos homines sagittantes occidunt. Non sum incautus medicus: vt cũ febres vel alias egritudines in egris occidere debeam ipsos egros potius occidam. quod homines excerebrati faciunt. Sagacissimus ac prudẽtissim⁹ percussor in gladio ego sum: qui videns hominẽ inuolutum tortuositate serpentis: et dentibus eius arreptum non hominẽ pro serpente percutiẽs interficiam: quin potius serpentem percutiens occido: ⁊ de faucibus eius et captione hominẽ libero: cum summo verborum zelatorum econtrario faciãt. ¶ Ego cautissimus cyrurgicus: qui putrida sic seco: vt sana illesa relinquã et ne a putridis corrumpanť preseruem. Harum autem simiarũ mearũ insania plerumq̃ putrida illesa dimittit: resecans que sunt sana. Sic ignem adhibeo: vt nõ incẽdium: sed purgationem: vt consumptionẽ superflui patiar non vniuersale incẽdiũ. Sic ferrum adhibeo: vt vuln⁹ mortiferum non infligat patienti: sed vt cauterium salubre ac vene apertionẽ ad purgationẽ efficiat. Ego agricola prudentissimus qui sic pestiferas herbas euello: vt salutares non ledam. Sic zizaniam extirpo: vt tritico non solum lesionem nõ inferam: sed vt suffocationẽ que ei a zizanijs imminebat auertam. Meminim⁹ enim nos vidisse quosdam furibundos prelatos ortos abbatiarũ duarum nobilium sic solwisse: hoc est farculo isanie sue sic purgasse ab arboribus fructiferis: vt nec vnam ibi relinquerẽt solas sibi spinas ⁊ tribulos dimittẽtes. Incredibilis modus insaniendi. sed cum diabolicis ortulanis plus ignis meus nichil purum: nichil sanum: nichil viuũ sed solam mortem solas egritudines solasq̃ adulterinas admixtiones depascit. Omnia pura: omnia sana: oĩa viua fouet: conseruat: ⁊ nutrit: (vtpote) viuificus et vitalis. Ira mea non in homines est: sed in hominũ mortem. Misericordia mea nõ in hominum mortem est: sed in ipsos homines. sicut docet Augustinus. Q̃ duo sunt nomia homo ⁊ peccator: quia peccator est corripe: quia homo miserere. Noli esse inquit Salomon in septimo Ecclesiastici nimis iustus. Culpa enim est/ vt ait Seneca: totã persequi culpam. Et iurisperitus dicit: q̃ summũ ius iniuria est: nec suspicetur aliquis: quia ita loquor: q̃ inim⁹ propter hoc persequar vitium remissiõis. Scio enim q̃ vitium remissionis sicut somnolẽtia est in agricola: sicut insinuatur Mathei decimotertio. Ubi legitur q̃ cum dormirent homines: inimicus homo superseminauit zizania. vnde Isidorus prelatum negligentem assimilat prelato dormienti: de cuius manu cadit bacul⁹ pastoralis: ⁊ pictores pingunt ipsum accũbentem sedentẽ in cathedra sup cubitum grauatum et cadentem de manu eius baculum pastoralem. per quem disciplina que de zelo rectitudinis ꝓcedit designatur. Salomon aũt Prouerbiorum vigesimoquarto assimilat eum agricole pigro simul ⁊ stulto dicens. Per agrum pigri hominis transiui: ⁊ per vineam stulti viri: et ecce totũ repleuerant vrtice et vepres: aliaq̃ frugibus ⁊ vitibus noxia aut suffocati aut crescere nõ siũt. Sic zelus rectitudinis in prelato disciplinam exercẽdo in subditos: vrticas et vepres vitiorum prefocat ⁊ prestringuit ne oriãtur in commissa sibi parrochia: siue collegio: ⁊ si superseminãte diabolo forte ibi succreuerint: sarculo discipline eas extirpare conatur. Nos autem sepe diximus in sermonibus declamatorijs: q̃ illa remissio est defectus baculi in pastore defectus dentium ⁊ latratus in cane gregario. Canes enim vocare solet scriptura prelatos: sicut dicit expresse Isaie. 56. Speculatores eius ceci omnes: quasi canes muti non valẽtes latrare: et est sicut defectus gladij in custode. prelatos eni custodes murorum similiter vocat domin⁹ Isaie septuagesimosecundo. Super muros tuos hierusalem: constitui custodes. similiter Canticorũ tertio. Inuenerũt me custodes: qui custodiunt ciuitatem. et eiusdẽ quinto. Tulerunt pallium meũ custodes murorum. Et est sicut defectus buccine i speculatore: iuxta quod dicit dominus in Ezechiele tricesimotertio. Si populus terre constituerit supra se speculatorẽ: ⁊ viderit gladium venientem ⁊ cecinerit bucci. ⁊c. Non dubito quin stulticiam colligatam in corde pueri virga discipline fuget. sicut legitur Prouerbiorũ. 3?. Nec dubito quin virga ac correctio tribuãt disciplinam: et alia multa que de hoc legũtur Ecclesiastici tricesimosecũdo. Sed multũ est iter virgam erudiẽtis patris et gladium in subditos furentis. multũ interest inter atrocem carnificinam: ⁊ piam disciplinam. Multũ interest inter cyrurgicã modestiam: et trucidantẽ isaniam. Nec dubitamus quin torpida remissio se interdũ misericordiã mentiatur: sicut furor carnificinalis ⁊ atrocissimus zelum sanctum: et de his latius te docebit Grego. super quartũ Eze.

Aristoteles.

Puniendi ratio.

Qui nescit parcere nescit punire. zelus.

Cec⁹ sagittarius.

Simie zeli

Ortulani diabolici.

Sũmũ ius summa iniuria est.

In remissos plãtos

Prelati canes vocanť

Torpẽs remissio.

chielē: hac autē impijssima (vt ita dicā) pietate nulla maior crudelitas. Non eni potest agi crudeli⁹ cū
a paruulo: q̄ si dimitta: ur voluntati sue: sicut legitur Prouerbiorum vicesimonono. Nec potest misericordius agi cū paruulo litterali q̄ si custodiat a seipso Quicquid enim lucet siue ignis siue gladius sic tota auiditate ab ipso paruulo arripitur: donec aut vulneratum se sentiat aut exustum. similiter ꝛ in frenetico nulla maior misericordia fieri potest: q̄ si ligetur arctissime et flagelletur assidue. Eodem modo et de tinioso: scilicet per dolorē vehementē breuē tamen euellatur a capite eius tinea misericordissime agitur in eum. Crudelissime autē si tinea pmittatur occupare frontem eius ꝛ oculos: ꝛ totū consumere corpus. Similiter ꝛ cum scabioso ꝛ lendinoso si aspersa lixiuia lauetur caput ei⁹ ꝛ acutissimo pectine pectetur siue pectinetur: quātūcunq̄ se exagitet: quantūcunq̄ obnitatur: nec minor est seuitia dimittere cum comedendū pediculis et lēdibus q̄ vrsis et leonibus. Nemo me vnq̄ opinatum fuisse suspicetur non esse rapiendos de incēdio apprehēsos siue per membrū aliquod: ꝛ hoc cum auulsiōe illorum vel arruptione illorum: vel arruptiōe illius si integri inde eripi nequiuerint. iuxta quod dicit Judas in epistola sua: ꝛ docet dominus. Amos tertio. Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura: vel extremū auricule sic eruentur filij Israel. Prudenter autē dicit se fecisse talia. Job. Conterebam

Correctionis necessitas. Nota.

ait molas iniqui et de faucibus eius eripiebam predam. ¶ Q. si ad diabolum preferatur mole eius accipiunt vitia ꝛ peccata: sicut dicitur Ecclesiastici. 21. Dentes leonum dentes eius: quod si ad quēcūq̄ iniquum. Mole eius accipiēde sunt potestas ꝛ officiū his enim duobus subditos molunt ꝛ atterūt. multū enim est an preda de faucibus lupi ꝛ leonis eripiat
x an occidatur. Huiusmodi enim scauti homines animas de faucibus luporū aut leonum infernaliū nō eripiunt: sed profundius eas in fauces eorū impingunt et nouos leones atq̄ lupos: aduocāt occasionaliter ad deuorationem earum. Nunq̄ ascēdit in cor quod intelligere possem pietatē vel misericordiam esse dimittere: vel exponere animas hominū bestijs infernalibus deuorandas. Et tota illa sermocinatione nichil aliud intendo: nisi declarare: quanta crudelitas sit animas sub pretextu sanatiōis inficere: et sub pretextu ereptiōis aut liberationis perdere: atq̄ pretextu correctionis deteriores efficere: subq̄ pretextu medicie salutaris: carnificinā animarum exercere seuissimā. Et q: nō minor crudelitas bestijs infernalibus eas deuorandas exponere aut deuorari permittere incēdijs carnaliū aut mundanorum aut secularium desideriorū eas dimittere in aquis diuitiarū aut deliciarum submersas negligere. ¶ Denique cuiuscūq̄ aliorum periculorū quorū similia in corporalib⁹ nominauim⁹ corrodēdas ꝛ consumendas absq̄ vlla contradictiōe ꝛ rebellione exponere. Ab vtraq̄ eni crudelitate longe me facio magisterio et exēplo ipsius dei edoctus. q̄ eni parco ꝛ q̄ non parco vtrūq̄ saluti militat animarū et vtrūq̄ ex medicina celesti facio: sciens verū esse quod dicit Augustin⁹: q̄ summa dei misericordia est cū nō parcit hoc. Ad hoc enim non parcit hic: vt ineternū parcat. scio q̄ amaritudo absinthij: ꝛ si molesta sit palato sumētis: salubris tamē est corpori eiusdē. Quēadmodū ꝛ de disciplina testatur apostol⁹ ad Hebreos. 12. Omis quidē disciplina in presenti non videt esse gaudium: sed meroris. postea autē fructum pacatissimū exercitatis per eam reddet iusticie. Scio etiam qd dicit Augustin⁹: q: summa ira dei est cum parcit hic. Ad hoc inquit parcit hic: vt ineternū nō parcat. flagellat eni hic omnē filiū quem recipit. sicut dicit apostolus in duodecimo ad Hebreos: ꝛ cōsequēter addit. Si extra disciplinā estis adulteri et non filij estis. similiter ꝛ Osee quarto: minatur dñs dicens. Non visitabo super filias cum fuerint fornicate. et Ezechielis. 16 Auferetur zelus meus a te ꝛ quiescam: donec irascar amplius: ꝛ ppter quod dicit Augustin⁹. Qui exceptus est a numero flagellorū exceptus est a numero filiorū. Diligo ergo tāto magisterio erudita tātoq̄ exemplo prouocata disciplinam que propria operatio mea est. Per quā mors animarū occiditur: et mortis spiritualis periculis obuiatur: per quam salus animarum etiā procuratur Diligo ꝛ flagello: vt chirurgie mee ppa opera. sed quatin⁹ etiam inquantū sunt animarū medicamēta cauēs summopere: ne efficiant earūdē trucidamēta. Jam ergo dixim⁹ tibi quattuor intētiōes hui⁹ nominis zelus: ꝛ noiauim⁹ tibi quattuor affectiōes: quarum quelibet zelus vocat: ꝛ qui aliqua earū preditus fuerit vir zelator: etiam ipsa misericordia est: et hoc est inquantū ex ea est psecutio vitiorum aut peccatorum. Ex intētiōe enim vt dixim⁹: ꝛ opera iudicantur ꝛ nominant: ꝛ licet zelus lumen sit: interdū tamē occasionaliter oculū mentis turbat: sicut dicit psal. Turbat⁹ est a furore oculus meus. et recte intelligitur a furore zeli: q: tamdiu fuerat inter inimicos suos. Sedes eni zelus quasi in fornace in ipa vi irascibili: cor facile emicat ꝛ emittit scintillas irarum: ex quibus turbat ocul⁹ mētis: sicut dicit Poeta. Impedit ira animū: ne possit cernere verū. ppter quod ꝛ viri sancti cū aliquam hmōi scintillam in se sentiunt vel vindictā vel ea que disciplinā precipiūt supsedent: donec eis tranquillitas cordis ꝛ pax aduenerit: vt cū tranquillitate iudicent subditos: sicut de⁹ facere dicitur. Sapientie. 12 vbi dicit Tu autē dominator virtutis cū tranquillitate iudicas. et Jacobi primo. Ira viri iusticiam dei non operat Diogenes autē cum irat⁹ esset seruo suo: ait. Jam te miser nisi iratus essem verberibus enecassem. In iracundis eni hominib⁹ instar montiū flammiuomorum ꝛ diluuiū ignis exundātium: vt scintilla de fornace vis irascibilis exilit: sed flāma volans totumq̄ vastans erumpit. ¶ Hi ergo rapiūtur ab iracūdia: sicut a tēpestate ꝛ efficiunt impotētes sui sicut furiosi. Unde et accidit in eis plerūq̄ vt quod zelo sancto ceperant: furore consumant et ipm opus discipline sanctū qd zelus dei ceperat: tenebat: atq̄ regebat ira de manibus eius rapiat: sibi vendicet ꝛ exurat: ꝛ est tūc nō opus zeli: sed magis ire tempestas: aut furoris exagitatio est censenda: scintilla vero ira de qua prediximus. Et si aliquid turbationis oculo mētis ingerat: nō tamen opus ex zelo sanctū ceptū sibi vēdicat aut assumit. Hmōi autē exemplū cōgruētissimū est i viro qui ex charitate vel iustitia vult reddere debitum vxori: et īterdū ingerit se hmōi operi voluptas carnis. Et hoc scdm duos modos: vel ita scilicet: vt illud opus nō auferat iusticie et sibi vēdicet: vel ita vt totū sibi illud rapiat: ita vt licet ab initio ex iustitia vel charitate ceptū sit voluptatis amore solummodo cōsumat: iuxta illud qd dicit apls ad Gal. 3.

Iterū in aꝛcerbos correctores zelū mētiētes

Sūma dei misericordia

Sūma ira dei que ꝛ

Ex intētione opa iudicāt ꝛ noiantur.

Diogenes

Vis irascibilis.

Nota.

Sicstulti vt cum spiritu ceperitis nūc carne consu-
mamini. similiter se habet de illo q ex charitate vel
pietate volens dare elemosynaz: cū ipsa donatione
se ingerit inanis gloria. et quādoqꝫ ita vt tollat sibi
elemosynā illam sicut ventus. Quādoqꝫ vero quasi
affectat vel aplicat a foris circūuoluēs: atqꝫ circū-
strepens adeo infirma et debilis: vt non possit aufer-
ri charitati vel pietati opus illud. sicut beat⁹ Ber-
Bernard⁹. nardus accidisse sibi dicit: cum vellet ꝓponere ver-
bum predicationis: et ei obstreperet inanis gloria
vel de elegantia eloquentie vel sententiarū ꝓfundita-
te increpauit eam sic dicens. nec propter te incepi:
nec propter te dimittā. Prudenter instruens viros
sanctos: vt in similib⁹ similiter faciant: et in ꝑmissis
casibus similiter locum habet. Nō enī opus iusti-
tie: vel charitatis: propter hmōi volitatiōes ianis
Nota. glorie dimittendū est vel deferendū: sicut neqꝫ ꝓpter
eandem aggrediendū: et hoc est quod alibi dicitur.
Dolus inci- qꝛ aliud est cum dolus incidit contractui: aliud cū
dens con- dat causam eidē. Cū enī dat causam contractui: do-
tractui. lus est: et ideo nō retinēdus. sic se habere in ꝑdictis
exemplis. simile alicui suadētissimū est in eo q ag-
gressus est iter hierosolymitanū causa deuotiōis
vel subsidij terre sancte: et in ipso itinere incidit cor-
di eius cogitatio de exercēda negociatione in terra
illa: et lucro magno ibidem faciēdo. qꝛ si inualuerit
huiusmodi cogitatio eousqꝫ: vt quod tunc restat de
itinere propter solam exercendā negociationē per-
agat residuū itinerationis. Iam non peregrinatio
neqꝫ dicēda sit: neqꝫ vere sit: sed magis iter negocia-
tionis. Si vero ita non inualescat: vt itinerationē il-
lam trahat ad se: imo dimittat illā cause ex qua fu-
it icepta remanebit: et re et nomie peregrinatio. Iu-
xta illa exempla de operib⁹ zeli sancti: quib⁹ scintil-
le irarum insiliunt vel incidūt: non tamē eruūt: ne
illa ea auferant et sibi rapiant. Et de operibus fu- C
ris siue carnificine furialis iudicandū erit. quod ve-
ro dicit apostolus in decimo ad Romanos. Qꝛ zu-
dei emulationē quidē dei habent: sed non scdm sciē-
tiam: quasi dei honorē et gloriā zelant. Sed insipien-
ter ita intelligim⁹: et hoc erat sine dubio ꝑncipalis
intentio eorū atqꝫ voluntas ꝓsequi iniurias dei et con-
tumelias. Verū quoniam nesciebāt in parte illa: q
essent dei iniurie atqꝫ cōtumelie cum crederēt ipm
A euāgelium et eius predicationē iniurias esse dei et
contumelias et ꝓpter euangeliū doctores et predica-
tores ipsi⁹ fidei christiane ac religiōis ꝓfessores im-
placabili furore ꝓsequebanē. Illud ergo quod inten-
debāt ꝑncipaliter et vniuersaliter zelabant dei honorē
et gloriā: et hoc recte et optime. Verū in secūdariis et
B inparticulari errabāt ipsissime: videlicet in perse-
Nota. cutionib⁹. Quemadmodū si quis zelo iustitie intē-
dat et velit occidere impiū: credat autem de aliquo
innocēte et sancto determinate ipm esse impiū: et ꝓ-
pter hoc occidit erat in particulari circa istū: et im-
pie agit in eundē: et ita ex intētione vniuersali recta
et bona est voluntas et operatio secūdaria et particu-
laris iniqua et impia. Et hoc est: quoniā nō est ex il-
la sola immo adiungit se et immiscet error particu-
laris et est pene simul error in partu supposita. Na-
Voluntas ter enim rectarū et laudabiliū operationū est recta
recta. volūtas et intētio vniuersalis quātū in ea est. Sed
falsa credulitas et fallens simul: velut alienos par-
tus volūtates faciēs et opatiōes impias subintrodu-
xit quasi ex alieno semine: videlz errore susceptas.

Et quoniam contraria iuxta se posita magis eluce-
scunt de fraterno odio: quod fraterne charitati con- Fraternum
trariū est inimicissimū est aliqua in suggillatiōe ip- odium.
sius dicemus. Quāqꝫ suggillatio eius latenter pa-
tere possit ex laudibus fraterne charitatis. Omnia
enim vituperia contraria laudibus illius ipsi com-
petunt et omnibus illis iaculandū atqꝫ cōfodiēdū est
propter huiusmodi autē mala ipsi⁹ sunt: et alia ali-
qua scripta expressa: et illa ꝓsequemur tibi. Quorꝫ
primū est obtenebratio istius i quo siūt. sicut testat
Iohannes in primo ꝑme Canonice sue. Qui nō di-
ligit manet in morte: et in tenebris ambulat et nescit
quo vadat: quoniā tenebre obcecauerūt ocl'os ei⁹.
Hec autem obcecatio inde manifesta est: qꝛ sicut ip-
sa fraterna dilectio omnia quecūqꝫ sunt fratrū facit C
esse sua diligētium illos: vt supra diximus. Sic pri-
uatio fraterne dilectionis priuat eosdē omnib⁹: vel
quoniā iacturā nemo patit qui eam videat et agno-
scat. Vide ergo dānationē hic horrificam: sed tamē
non sine meritis irrogatam dum tot et tantis bonis
priuat: qui seipm bono fraterne dilectionis priua-
uit: et insuper ex peccauit et vtrūqꝫ sibimet miser pecca-
tor infligit. Amor enī fratrū siue fraterna dilectio Amor fra-
lux magna est oculorū cordis. sicut dicit Gregorius ternus quo.
sup. 15. ioha. Quia amor noticia est et vtiqꝫ scdm eū
tanta: vt in eo quecunqꝫ filius audiuerit a patre no-
ta dicat apostolis se fecisse. Et vnctio est que docet
de omnibus: sicut dicit Iohānes in. 2. ꝑme Canonice
sue. Cōsummatio sapiētie est: sicut timor initiū vt
dicit beatus Bernardus. Et honorabilis sapiētia
est: vt supra ostēdimus. ex primo Ecclesiastici. Hac
ergo priuatus est non mirū si maneat excecat⁹: atqꝫ
bonis fraternis omnibus depauperatus: et est ipse mi-
ser peccator: et vltor atrocissimus fratrū: quib⁹ debi-
tum amorē subtrahit. hec depauperatio enim et exce-
catio pene sunt interdū furum atqꝫ raptorum. Dixi- Amor redi-
mus autem tibi supra: quia amor census est siue re- tus quidaz
ditus quē deus in corde vniuscuiusqꝫ nostrū fratri- fratribus
bus reddendū constituit et assignauit: et beatis suis reddēdus.
donauit: huiusmodi confirmauit. Qui ergo hmōi
reditum vel censum furatur vel rapit fratribus vel
reddendo per hanc tantorū bonorū ablationē et sui-
ipsius dictam excecationē fraternā iniuriā vlciscit D
in seipso. Nec solum per hec duo: sed in morte pro-
pria vindicat ipsos: sicut testatur idē. 3. ꝑme Cano-
nice sue dicēs. Qui nō diligit manet in morte: quā
vtiqꝫ ipse sibimet irrogauit. Cum enī vt supra dixi-
mus amor: vitalis calor sit animarū humanarū atqꝫ
viuificus. quare ei⁹ extinctio mors est spiritualis et
ex necessitate. Mortuus ergo est qui nō diligit et in Mortuus
morte manet horrifica: scilicet ac detestissima māsio- qui nō dili-
ne: nec solum mortu⁹ et damnat⁹ vt diximus: immo git fratres.
etiam excōmunicat⁹: quasi ꝓprio iudicio separat⁹
est. Ita ergo damnat⁹: ita excecatus: ita depaupe-
ratus est qui non diligit: et hac sola priuatione frater-
ne dilectionis: vt dixim⁹. Qui autem odit fratrem
suū Antichristian⁹ est. cū enim ihc christus dñs di- E
cat Iohānis. 15. Hoc est preceptū meū vt diligatis
inuicem. Fraternū ergo odium huic legi siue prece- Osores
pto cum sit manifeste contrariū faciet obseruatores fratrū anti-
suos Antichristianos: sicut preceptū illud siue lex christiani.
obseruatores suos efficit christianos. ¶ Amplius.
Contrariū professionū discipuli contrariū sunt chri-
stiani et antichristiani. Quare si quis diligit fratrē
eo ipso et inquantū talis christianus est. Qui odit F

fratrem suũ ex necessitate erit antichristian⁹: et hoc
est quod christus dñs testatur eiusdẽ decimotertio
dicens. In hoc cognoscẽt homines q2 discipuli mei
eritis: et hec est vna causa quã dicit Beda: propter
quã peccata dimissa tam originalia ꝙ actualia re-
Nota. deunt. Cum enim in sola ecclesia sanctorum et in so-
la communione fidelium tribuatur remissio qđ au-
tem in fraterno odio est: hoc etiam in contrario est.
merito contrarium remissionis ei fit: id est exactio
omnium peccatorum. ¶ Ampli⁹. Veritas in septi-
mo Luce. Dimissa sunt ei peccata multa: quoniam
In odium fraternũ. dilexit multum. Ergo merito ea proportione ꝛ cau
sa exiguntur ab eo qui non solum diligit: sed etiam
addit peccata multa. Ve ergo tibi fraternũ odium
cuius tãta est malicia seu nequitia: vt proter te mi-
sericordia dei sententias absolutionum ꝛ remissio-
num suarum euacuet et reuocet: et scđm Bedam et
multos alios penitus irritet ꝛ omnino habeat pro
infectis. ve tibi nequitia que in propriũ auctorẽ
adeo grassaris vt diximus: Ve tibi mors animarũ
humanarũ: que non sola morte animarũ in quibus
es contenta es: sed etiam fratrum homicidas illas
efficit: sicut testatur Iohãnis in quarto p̃me Cano-
nice sue. Qui odit fratrẽ suũ: homicida est. ¶ Quic
Nota. quid enim vis et nõ potes: vt ait Ambrosius: factũ
tibi computat deus sicut est. Qui potuit transgre-
di et non est transgressus: facere mala ꝛ non fecit iu-
dicatur bonus i ex voluntate et non potestate apud
deum. Sic qui vult occidere ꝛ non potest iudicatur
homicida: propter solam occidendi voluntatẽ. non
enim idiget testimonio forinsecorum operum scru-
tans corda et renes deus. ¶ Nequitia fraterni odij
Neqtia fraterni odij. non est facile explicabilis. Omnia enim armorũ ge
nera: om̃ia venena: oĩa fraterne mortis instrumen-
ta: qui fratrem suũ odit in corde suo collidit: cõfigit
propinat: ꝛ in ip̃m quem odit fratrem immittit om
nia apparatu meditaturis cõtra ipsum pugnat spi
ritualiter millesies in die transfigit ipsum gladio in
corde: et hoc est quotiens ipsum in aliquo transfigi
vult: millesies propinat ei venenum: et hoc est quo-
tiens ei propinare vult illud: millesies exurit eũ ig-
ne in die millesies submergit ĩ aqua millesies om-
ni genere tormentorum ipsum excruciat et occidit:
et hoc est quotiens talia ei fieri vult. Et quia gene-
ra tormentorum aliorumq; malorũ infinita sunt ne-
Nota. quitia fraterni odij inexplicabilis est. Inde est ꝙ re
ges et principes qui sibiĩuicẽ inimicãtur in cordi-
bus suis die ac nocte acies preparant sagittis gla-
dijs machinis ceterisq; istrumẽtis bellicis pugnãt
et tot homines hinc inde occidũt quod occidere vo
lunt. Nec solum ipsi reges et principes hoc faciũt:
G sed etiã qui fauent eis inique et prochdolor ipsi cle
rici et claustrales acies in cordibus suis preparant
prelia cõmittunt: et stragem hinc inde innumerabi-
lium hominũ faciunt. Qui enim vult exercitum to-
tum alicuius cadere: et morti dari iiquo amore vel
fauore principis sui totius exercitus homicida est
spiritualis. Et hoc est quod legitur in psalterio iu-
xta hebraicam veritatem: vbi nos habemus. Diui-
si sunt ab ira vultus eius et appropinquauit cor il-
lius. Hebraica veritas habet: vnctionis butiro os
Nota. eius. Pugnabit autẽ cor eius. Hoc modo pugnãt
corda clericorum atq; claustraliũ pro regibus suis
atq; principibus: quos vel inique diligunt: vel qui-
bus inique fauent: vel alios inique oderũt credit se

sedere stultus claustralis in claustro suo et (vt ita di-
ximus) pugnat campo. In momento occidit cẽtum
milia hominũ: immo totum vnius regni exercitum
prosternit: et hoc sola volũtate. Quis hoc crederet D
tam facile eum centum milia hominũ occidisse: et
tam breui spacio centũ milia homicidia perpetras-
se. Hec sunt negocia que tractant et agunt in semet-
ipsis stultissimi clerici et claustrales: velut depopu
latores vrbium excidia castrorum: strages hominũ
immo populorum. Hec sunt de quibus claustrales
viri religiosi de quibus iuicem cõpugnant: de qui-
bus diligentissime: et in primis interrogant hospi-
tes aduentantes de quibus eos auidissime audiut.
Hec sunt que studiosissime perscrutantur: ne obliui
scibiliter retinent: nec mirum cum ea incessanter re
petant. ve tibi fera pessima inuidie que similit fra- Nota.
terne es inimicissima charitatis. Tu enĩ es omnium
ferarum infernaliũ terior: et a domesticatione elon
gatior: que nec amicos agnoscit: nec fratres: nec pa
trem: nec vllius generis benefactorem: nec etiã ip-
sum deum: sed in omnes dementissima ac stultissima
rabie debacharis. Per te enim Cayn occidit Abel Cayn.
Genesis. 4. Per te Ioseph vẽditus est a fratribus. Abel.
Ipse ꝛ dei filius tam largus bñfactor in populo Iu
deorũ: p inuidiam traditus est: sicut dicit Mar. 15.
Sciens ꝙ per inuidiã tradidissent eum: ꝛ hoc vtiq;
fecerunt credẽtes ip̃m esse purum hominẽ. Diabo-
lus vero eidem iuidit. Inuidit inq̃ deo: vt dicit bea
tus Bernardus. Et voluit ei puersa imitatiõe coe-
quari. vbi dicit in. 9. Ysaie. Ero silis altissimo. ꝛc.
De amicis vero: ꝙ ista fera pessima eos non agno-
scat: ꝛ in nobis ꝛ in multis alijs certissima expiẽtia:
et toti religioni christiane certũ habemus. ¶ Pessi Fera pessima iuidia.
ma vero est hec fera quẽadmodũ eñi albissimũ dici
tur pure albũ: sic ꝛ pessimũ pure malũ: q2 nullũ ma-
lum ĩpugnat: sed solũ ꝛ omne bonũ. Cetera eñi vitia
contra se pugnant: vt auaricia contra luxuriã ꝛ ecõ
uerso: et ꝓdigalitas contra auariciã: ꝛ ecõuerso: et
quod est mirabili⁹ supbia contra seip̃am. Om̃e enĩ
aliud peccatũ sustinet supbus ĩ alio p̃ter supbiam: A
propter quod vulgariter dicitur: ꝙ duo superbi nõ
possunt equitare simul: nec vno sacco concludi. Si-
militer et ira contra seip̃am pugnat: propter quod
dicit Socrates iracũdus cũ alijs irasci desierit sibi
ipsi irascit. Inuidia vero solum bonũ impugnat et
nullum malũ: ꝛ ideo eam dixim⁹ purum malũ: vni-
uersale vero malũ ipsa est: q2 omne bonũ ĩpugnat.
¶ Est igitur inuidia purum ꝛ vniuersale malum: et
et fera (vt ita dicamus) ferissima. hec est per quam
mors introiuit in orbem terrarum: hec est cuius do
mum pallas introire noluit: sed cõstitit ante fores:
nec vltra incedere fas est. Ipsa enĩ est que sapientiã
excludit ab eo in quo fuerit: sicut legit eiusdem Sa
piẽtie p̃mo. In maliuolã animã nõ introibit sapiẽ-
tia. Et eiusdẽ. 6. Nec cũ inuidia tabescente iter ha- Inuidia.
bebis. Quoniã talis homo nõ poterit esse pticeps
sapiẽtie. Hec ideo iuidia dicit: vel iuidẽtia: qm̃ con
traria est visui siue vidẽtie. In bono eĩ fraterno nõ vi- B
det nisi malũ: ꝛ ĩ malo nõ videt nisi bonũ: quẽadmo-
dum si in albo nõ videret nisi nigrũ: ꝛ in nigro nõ vi
deret nisi albũ. Et ideo iuidere est ꝯtrario modo vi
sui se habere: ac si diceret de videre. Sicut iniustum
iusto ꝯtiũ. retribuere aũt iuido ab om̃i bono iuxta
malignitatẽ suã. Sicut enĩ oẽ bonũ ĩpugnat: ita ab
om̃i bono fraterno torquet ꝛ vritur: ꝓpter quod de-

Socrates. cit. Socrates. Utinam inuidi in omni loco haberent
aures & oculos: vt omnium felicitate torquerentur.
Hoc est totum venenū antiqui serpentis. vt ait. Gre
go. dicens. Q; in ea antiquus serpens omnia visce-
ra sua cōcutit quasi se ipsuz exterminās vt ne vel stil
lam vnam totius veneni sui retineat quin totum il-
lud in cor inuidum non infundat pestem istam. Sic
ipsemet describit id est pestis istius pestilentissimus
subiectū. In mente inquit illius rabies in vultu ma
cies: in dentibus stridor apparet. Hec bestia per la-
miam designari sol et in scriptura & hoc a laniendo.
Cum enim alie bestie deuorant: ista maxime laniati
onum querit eorum in quos deseuire permittitur.
Non enim commodum aliquod sibi querit sed solo
Nota. fraterno pascitur detrimento. Hec est mercatrix in-
faustissima que omnia lucra fraterna amittit: & ecō
trario pietati et caritati omnia fratrum detrimēta
reputat lucra sua hec est que nobis antiquam illam
et vulgarem questionem determinat qua queritur
quis perdit quecunq; omnes mercatores lucrantur.
Ipsa est enim inuidia diaboli que perdit quicquid
electi lucrantur negociādo spiritualiter vt supra di
ximus. Omniū enim sanctoruz lucra somniat detri-
menta: et verissimo dolore quo inde scilicet dolet: sō
nium huiusmodi verificat. Hic est ignis grecus: qui
superfusione aque accenditur et quod est mirabili-
us quanto maior fuerit aque superfusio tanto ma-
gis inardescit. Fraterna enim bonitas velud aqua
est ad extinguendum irarum & odiorum in cendium
Hec aqua igni inuidie super funditur: cuz fraterna
bonitas ostenditur inuido vel narratur. Et quanto
maior eidem ostensa vel narrata fuerit: tanto cor in
uidum et de illa et contra illam vehementius exar
descit. Hec est ignis singularis et inaudite pernici-
ei. Nec enī subtractione materie extinguetur. Quā
q̄ enim poeta dixerit liuor post fata quiescit in licet p
mortem extiguatur fraterna prosperitas & propter
hoc subtrahatur velud materia ignis: huiusmodi
adhuc tamen arderet eam vastare conatur ne viuat
Fera pessi- in opinione hoim. ¶ Hec est fera pessima quam nec
ma. mors faciat. cui non satis est vite extintio nisi nomē
Sacer extinguat et famā. Hic est ignis sacer immo execra-
ignis. bilis et infernalis. qui in sola bona deseuit: pacem
habens cum omnibus malis Hec pestis est in febri
b⁹ ethica icurabilis solidorū mēbroꝝ scz dissolutio
immo consumptio putrefaciens ea. Sicut legitur
prouerbiorum decimoquarto. Putredo ossium in
uidia. Hi enim qui in corpore ecclesie fortissimi es-
se creduntur: et velut ossa in corpore ecclesie plerūq;
q; tabe huiusmodi contabescunt. Sicut apparet in
terdum in viris religiosis professoribus: et gene-
raliter in claustris: vbi christiane religionis firmi-
tas & fortitudo creditur putredo ista multos corrū
pit atq; consumit.

¶ Paupertatis laudes exequitur.

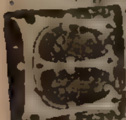

Et quoniam amorem istum rectissimuz
atq; sanctissimum qui charitas dicitur
frequenter dicitur contemptus tempo-
ralium: et interdum obliuio et negligē-
tia eorum: et ex his etiam carentia ipso
Paupertas rum: et etiam priuatio qd est dicere paupertas secū
charitatem dum omnem sui intentionem post laudes charitatis
sequitur. laudes paupertatis prosequemur: et hoc secunduz
omnem modum quo nomen paupertatis accipit.
Paup quis ¶ Scito igitur in primis q pauper iuxta quosdaz

intellectum dicitur parum habens in pera. Ma
gis autem videtur dictus pauper a paucitate & par
uitate simul quasi pauc⁹: paruus aut diuitiaꝝ mul
titudo & multiplicitas interdum ponitur in homi-
nibus sicut ibi. A fructu frumenti vini et olei multi
plicati sunt. Interdum autem ab amplitudine fa-
milie. id est cognationis hoc apparet ex contrario
in psal. vbi dicitur. Unicus et pauper sum ego. Ue
rūtamen plerumq; & sepius pauper dicitur: ex sola
carentia seu priuatione diuitiarum: et hoc est penu
ria a penu qd est celarium vel promptuarium qu a-
si eius vacuitas: & accipitur a parte totum. Inops Inops.
autem dicitur propriе quasi sine ope qd duob⁹ mo
dis intelligit: videlicet sine auxilio hominum: vel si
ne diuitijs. Inopia enim vsualiter priuatio est siue Inopia.
carentia quā diximus. Hec igitur est prima intētio C
num paupertatis: videlicet carentia seu priuatio
quā diximus. Secunda est contemptus temporaliū
diuitiarum: et hec est de virtutibus perfectioribus
vna. Tertia est amor ipsius pauptatis: hoc est ca-
rentie seu absentie tēporalium diuitiarū: et hec p-
fectissima propter qd et rarissima. In primis igitur
prosequemur laudes eius que notissima est omni-
bus: & fere omnibus odiosa atq; terribilis: & hoc est
qm̄ priuatio et carentia eorum bonorum: que non
tam necessaria sunt iudicio multitudinis: sed etiam
delectabilia & honorabilia: & multis alijs de causis
desiderabilia secundum eos. Hanc dicit Augusti
nus clare nihil esse: his verbis. Inuestigandi sin D
gularum rerum naturas: nō inuenietur quid sit pau Obiectio.
pertas nuditas et foramen. Quod si quis dicat: q̄-
liter ergo aliqua sūt bona huiusmodi nichil vl' qua
liter ex ipso aliqua bona esse possunt vel aliquem
laudes ipsius esse. Respondemus: quia carentia &
priuatio et cause sunt directe aliarum priuationū.
& occasionaliter etiam multorum bonorum: sicut di
cit Aristoteles. Si affirmatio est causa affirmatio-
nis: et negatio causa negationis. Manifestum eti-
am est q illud et istud timetur: et oditur: et pene ab
omnibus: et multos etiam incitat timor eius ad q̄-
rendas: et conseruandas diuitias. Quidquid autē
timet vel oditur: propter se causa est huius timoris
vel odij. Et nos alibi declarauimus q malum
omnium malorum naturaliū: que scilicet per se hor
ret et fugit: et contra que pugnat omnis natura est
ipsum non esse. Dicet aūt forte aliquis q hoc nō est
odio vel timore non essendi: sed potius amore essē-
di. Respondemus q pugna directe: & immediate ex
odio est similiter fuga ex timore fuit hec tanquam
ex causa remota. Sufficiat autem tibi in hoc q pau-
pertas hec seu quicunq; alia priuatio occasio eti-
am est positionum et rerum verissime existentium
Et si forte non possit esse causa efficiēs & per se: quē
admodum priuatio et defectus cibi in stomacho oc
casio est famis: causa vero efficiens est virtus appe
titiua gustabilis. Dicimus igitur q illud nihilum E
et vacuum paupertatis: fundamentum est et firma Nota.
mentum virorum perfectorum. Quemadmodum
enim auari et cupidi firmamentum & fundamentuz
suum habent diuitias. Sic viri sanctitate perfecti
paupertatem istam: et hoc est qd legitur prouerbi-
orum decimo. Substantia diuitis vrbs fortitudis
eius: hoc est qd legitur Job. xxvi. Qui extendit aq-
lonem super vacuum & appendit terram sup nichi-
lum. Aquilonē vocās ecclesiā de gentibus. Qm̄ ad

aquilonē maxime erāt gentes eo tempe cōuertende
Eandem vocans et terram cui benedixit dominus
babyloneꝫ sup hoc fūdabat vacuū: ꝛ hāc terrā appēde
bat super hoc nichilum: qm̄ fundamentum christia
ne religiōis ponebat dicēs i. v. mat. Beati paupes
Pauperes. spiritu quoniā ipsorum est regnū celorum. Et pcessi
us autē in euangelio Mathei. vij. Nolite thesauri
zare vobis thesauros i terra. Et luce. vi. Beati pau
peres: q: vestrū est regnū dei. Similiter et eiusdē. x.
Nolite possidere aurū neqꝫ argentū neqꝫ pecuniam
in zonis vestris ꝛc̄. Et luce. x. Nolite portare sacculū
et perā: non aliter in eis fundaturus ecclesiā hoc est
in aplis nisi prius eos ad istud nihilū deduxisset: et
Paupertas. ipsos i eo stabilisset atqꝫ firmasset. ¶ Deniqꝫ hoc ni
hilū fundamentū est omnis religionis pfessionis ꝛ
ordinis: vñ et nullus religioneꝫ aliquā intrat nisi in
isto nihilo primo fundatus fuerit et firmatus nisi ad
illud voto se astrinxerit: et i illo se perpetuo permā
surū promiserit. Diuites enim in religionē intran
tes qsi cameli gibbosi per foramē acus intrant. Et
ideo gibbositatē sacculorum et marsupiorū tempo
raliū bonorum prius deponunt: alioquin nō intrāt.
Paupertas mater religionis. ¶ Ego sum dicit paupertas mater religionis ꝛ nu
trix et custos. Mater quidē per occasionē vt dixim⁹:
vt cum pario per occasionē ego religionem in mul
tis pario: sicut et contrariū meum ipsam destruit et
extinguit. Sicut testatur veritas Mathei. xi. Pau
peres euangelizātur: hi enim facilius et christianā
religionē communē et omnem actionē facilius reci
piūt: quos viscus diuitiarū temporaliū non inuiscat
et detinet captiuos. Et vbi ego sum dicit ista paup
tas: semp filiam meā religionem videtis in domib⁹
religiosis et domibus quibuscūqꝫ: vbi vero contra
ria mea est: videlicet opulentia temporalis: me vix
F vel nunqꝫ inuenies. Ego nutrix religiōis: omnia of
ficia nutricis eidem exhibens ꝛ impendens: ego eā
mundam seruo: sicut contraria mea eam inquinat.
Nota Ego eam lacto ꝛ impiguo sicut contraria mea eā fa
me atenuat et consumit: meditationes enim sacras
lectiones et oratiōes et alia sacrarū exercitationū
studia quibus religio pascitur stabilitur et nutritur
in computationes et ponderationes custodiarum
acquisitionum solicitudines: i lites et iurgia: in pa
scen dis magnatum cupiditatibus in placanda po
tentium rabie. In conducendis aduocatus pene to
taliter transfert perfunctorie et ex medullarum sin
copis et a pocopis detruncatum: in ordinato strepi
tu vertitur per eam diuinū seruitium: ita vt magis
In diuitias seculi. tumultus intolerabilis qꝫ diuinum seruitium sit di
cendum sicut et dominus ipsum nominauit Amos
v. Aufer a me tumultum carminum tuorum: discus
siones et examinationes peccatorum cessant in hu
iusmodi capitulis vl̄ admodū breues tepide ꝛ vicijs
atqꝫ peccatis parcētes: ꝛ nō correctionem sed illusi
onē potius habētes apud diuites abbatias sūt cal
culatiōes ꝛ supputatiōes reddituū expensarū rece
ptarum lōgissime exactissime ita vt nō claustrales.
sed magis trapezite hmōi homines videantur: ꝛ si
cut dicit Augustinus. Hoc tollit viscus qđ non acci
pit christus. Requiescant in pace apud eos vicia ꝛ
peccata: nec est qui exterreat virgulas seu flagel
la: aspectibus introeuntium patentissime offerunt:
vt pote qui eas ad hanc ridiculosissimam hipocri
sim habent solummodo cui ostentationi quā pauci
G credant vtinam ipsi scirent ¶ Ego dicit paupertas

occupationes istas pessimas penit⁹ extermino nul
lus loc⁹ ē eis vbi ego sū laudib⁹ diuinis ꝛ obsequijs
spacium amplissimū facio: nihil ad me de iusto: nī
nichil ad me de custodib⁹: nichil ad me de furib⁹ vel
raptoribus: ꝛ qđ plus est nichil ad me de gelu aut
pruina: nichil ad me de tineis aut erugie: nichil ad
me de peste aut clade segetū aut aīaliū: nichil ad me
de bellis aut guerris: nichil ad me de incendijs aut Secura paupertas
euersionibus vrbium aut etiam domorū: placatis
sima sum atqꝫ inuictissima: nemo pro me vel obtinē
da vel acquireda: vel litem suscitat: vel bellum mo
uet pro me conuenitur nulla emana citatio p me
nullum conficitur memmoriale. Nulla dictat sen
tia: ꝛ omnino tribunalibus nichil inquietudinis aut
laboribus ingeritur. Requiescunt in pace audito
ria quantū ad me: nullū ibi strepitum facio: nec ali
quis ibi libellum format: vel edit actionē pro me: ꝛ
qđ ampli⁹ est: nec leges de me mentionem vllā fa
ciūt. Nec p me vl̄ de me lex vl̄ aliqua facta est edita
si vellent de me iudicare iurisperiti: nescirēt neqꝫ pos
sent: quia nec iure scripto: nec consuetudine audi
tum est qꝫ vnqꝫ vocata fuerim in ius: nec raptores i
sultum in me faciūt: nec fures domū meam circun
dant vt effodiant: nec latrones in via michi parant
insidias: ꝛ hoc est qđ dicit poeta. Cantabit vacuus H
coram latrone viator. ¶ Ego in medijs litibus pa Iuuenalis in satyra. x.
catissima sum: et hoc est qđ dicit Seneca qꝫ pauper
tas est bonum sine calumnia. Ego tm̄ bonum sū qđ Seneca.
nemo calūniatur nemo sibi: vel vendicare: vel vsur
pare attentat. Ego cuneos hostiū secura penetro
in medijs gladijs tuta sum: ꝛ hoc est qđ dicit seneca
quia pauperi in obsessa via pax est. Ad idem facit
et illud. Cum clangor insonuit scit non se peti: non
eni ē eā p ea vel armata fortitudo colligit: ego nec
clauibus: nec seris: nec gumphis: nec vectibus: nec
muris: nec turribus: nec verticulis egeo ad mei de
fensionē: solo eni terrore mei: scilicet qui essent ho
stes arcerentur ꝛ me fugerent. ¶ Quid plura? bea
tū se reputat qui me pōt effugere vl̄ a me fugere: qs
ergo me audeat impugnare: nemo est enim qꝫ me au I
deat etiam expectare. Omnes inimici mei me fu
giunt. Ab amicis vero nichil est timendum: propt
hoc ergo me inimicissimum qui verissime dixi car
marissimam verissime me dicere possum cum tan
to timori et tremori sim hostibus meis. Ego sum
probatrix vere amicitie. Qui enim falsi amici sunt
me aduemente recedunt sicut dicit poeta. Tempo In falsos
ra cum fuerint nubila solus eris. et Salomon pro amicos.
uerbiorū. xix. Fratres hominis pauperis oderunt
eum: insuper et amici eius procul recesserunt ab eo
propter me: propter re dictum est illud socraticum.
Hec inter alia boni habet aduersitas qđ amicos p
bat nichilum meum omnibus diuitijs pretulit ille
sanctus pater qui discipulo dicenti se libros habe
re ex quibus fratres edificabat: ꝛ fratres inde pro
ficiebāt: et propter hoc velle eos retinere. Respon
dit nequaqꝫ ita facies: quia maius est omnibus ni
chil habere. Alius vero discipulum suum nec libel
lum habere permisit dicens eidem idolum tuum es
set. Sed qꝫ sancti hodie non solum antiquis tempo
ribus nichilum meum preferunt omnibus diuitijs
temporalibus. Pingues enim temporaliter ordi
nes quātūcūqꝫ i eis vigeat aut floreat religio qꝫ i eis
me nō inueniūt igredi nolūt: ppter me ordinē fra
trū minorꝫ oib⁹ alijs ptulerīt hoc ē si p se manifestiūs

testimonijs eorū astruitur:qua ꝓpter nihilum meū
ditauit ordines istos ꝑsonis egregijs. Super oīa
ego securitas possidentium me:securitas inq̄ a bel
R lis ⁊ litibus a furtis ⁊ rapinis vt supradixi. Ego ex
Expedita: peditio et exoneratio possidentium me vt ipsū do=
secura:leuis minū precurrentē gressu:⁊ si no ꝑari:tamen simili
paupertas subsequētur. Sicut de petro Apostolo dicit Bern.
Recte petre reliquisti omnia. Non eni christuz cur=
rentē sequi poteras oneratus. onera diuitiarum re
liqui viuentis vt pote indigna humeris hominum
sicut dicit didim⁹ philosophus ad alexandrū. One
ra inq̄t sunt ista iumentorum non hominū:nolo ho=
mies sagittarios esse. Ac cupidis et auaris qui hāc
contumeliam ⁊ vilificationez ferut non agnoscant.
Quot enim loculi vel sacculi pecunie adherent ⁊al
ligati sunt cupiditate vl' auaricia cordi cuiuscumq̄
tot cophini luti egiptij humeris eius spiritualib⁹
impositi sunt. Lutum eniz egyptium terrenarū diui
Lutum egi tiarum substantia est. Sicut expresse legitur super
ptium. ij. Exo. ⁊ in. ij. Abacuc. vt quid cōgregas contra te
densum lutum:ego exterminiū idoloꝝ auaricie que
nec habent oculos neq̄ aures. Auaricia eni est simu
lachroꝝ seruitus:sicut legit̄ ad Ephes. v. In aduen
tu meo quocūq̄ introeo idola ista extermino i quo
inestimabilem dei contumeliā vindico. Ego eni ere
Nota. quor illā dei cōminationem. Osee. ij. Idcirco sumā
frumētū meū i tēpore suo ⁊c. Ego mūditia domoꝝ
emūdans eas a stercoribus temporaliū:ego strepi
tus coquinariorū qui sunt velut sonitus campanaꝝ
in templo nabuzardan:⁊ in coquina interdico ⁊ pem
L tus cessare facio. Ego sacrificia que in hmōi tēplo
illi offerunt̄ indissolubili anathemate elimino ⁊ seq̄
Nabuzar= stro. Ego sacerdotes nabuzardan et cocos a strage
dam. animalium inocentiū et cruciatibus innumeris mi
ra potestate suspendo. Vacat eorū officium vbicū=
q̄ ego sum:ego carnificinā illam coquinariā totam
qua in mūdo nichil inferno similius tollo de medio
in omnibus finibus meis. Apud me est refectorium
mundissimū in odoribus epularū et salsamentoꝝ
aspersionibus nec olens nec abhominabilis map=
pe cādidissime:vasa escarum munda manuū ⁊ oris
ablutio apud me facilis:coquina quieta:nec caligi=
nosa vaporibus:nec terribilis variorum ignium in
cendijs:aut animaliū exquisitis cruciaminibus to=
nitruosa animaliū de truncationibus et salsamēto=
rum parationibus ⁊ attritionibus apud me ciborū
sumptio refectio est nō immersio neq̄ ingurgitatio
Ministratio in mensa mea nō est lapidatio sobrie=
tatis et abstinētie:nec obrutio earum:quemadmo
dum eni iudei lapidantes prothomartyrem stepha
num:eleuatis manibus lapides afferebant quibus
eum obruerent:sic multitudo ministrorum in men=
sis magnatū:vasa escarum eleuatis manibus affe=
rentes:⁊ alia post alia inferentes lapidare vidētur
sobrietatem et abstinentiā: ⁊ tāta varietate et simul
Nota. titudine ferculoꝝ obruere. Ego sum morsus duarum
sāguisugarū:videlicet gule et luxurie q̄ semꝑ dicunt
affer affer:sicut legitur ꝓuerbi. xxx. In omnib⁹ fini
bus meis non inuenies alterā illarū:⁊ hoc est q̄ fru
stra clamarēt affer affer:nichil ꝓ eis ibi fieret fame
morerent̄ ibi:imo cū ipemet fames isatiabiles sint
sublato eis ⁊ denegato cibo ꝑ semetipā extinguerē=
tur. Nō eī h͡z vnde suū paupertas pascat amorē. At
Poeta. dixit poeta. Atraq̄ ista pestis ignis est vorax ⁊ insa
tiabilis:⁊ instar ignis sulphurei fetid⁹. Et ego sū ext

inctio vtriusq̄:⁊ hoc ē q̄m ego subtractio ⁊ defectus li
gnoꝝ q̄b⁹ vtriusq̄ earuz nutrit̄ incendiū. Ego mors
prodigalitatis que nec eaz manū extendere vel mo=
uere permitto. Ego mors superbie que vermis di= M
uitiaz propric est vt ait Augustin⁹. Pauper eni vbi Poeta.
q̄ iacet: vt ait poeta. Ego a laboribus negotiantiū
a fraudibus quas agūt et patiūtur a periculis que
in mari et in terris patiuntur q̄eta ⁊ secura sū:mihi
de tpalibus nec rex nec imperator: nec alius quicq̄
auferre vel subripe potest vel fulgur minatur domi
b⁹ meis aut turribus neq̄ suppellectili mee nec ma
re nec venti minātur nauibus meis:neq̄ pirate diui
tijs meis neq̄ grādo neq̄ aurugo neq̄ alia iniuria
aeris mihi timēda est propt̄ agros aut vites. Ter=
remotus nō potuit mihi domuz subuertere:q̄ tot et
tātas vrbes subuertit nō incūbit mihi labor edificā=
di neq̄ cōducendi operarios neq̄ cōputandi sumpt⁹
operū. ¶ De hoc meminimus nos respōdisse cuidaz
amico nostro cuius domus spaciosa atq̄ magnifica
incendi operierat. Qui cum vocasset nos nō ad con
solationē suam, vt ipe dicebat sed vt audiret quidsu
per hmōi incendio diceremus. ¶ Respōdimus eidē
q̄ si domū illam nō habuisset: nec eam amisisset nec
de eius amissiōe modo nec labore nec in solicitudi=
ne nec in sumptibus reedificandi eam oporteret eū
esse ne et post imminentem reedificationem illius si
mile periculum imminaretur. ¶ Ego sum mundi
tia viarum. id est viarum humanarum et mūdatri= N
carum. Munditia quidem a stercoribus tempora= Pauptas
lium et mundans easdem ab. inquinamentis luxu= mundatrix⁹
rie et gule. Interroga presbiteros parrochiarum
que sunt in finibus meis ⁊ iurisditione mea: et audi
es illis attestantibus multitudinem i vna quaq̄ ea
rum abstinentium:sobrie viuentium virginum ⁊ cō
tinentium huiusmodi parrochias velut paradisos
esse ⁊ ortos deliciarum comparatione aliarum pa=
rochiarum esse:alias vere ad comparationem ista
rum deserta esse et conculcata diabolica atq̄ porco
rum volutabra esse :et nec pubertatis annos in eis
expectare diabolum: immo execrabilius inquina=
mentis eos peruenire:et ante iuuenculos:et iuuen
culas luxurie contaminationibus polluere quo=
niam possint etatis beneficio talia sustinere. Ego
vallum siue fossatum fortissimū ac profundissimuz O
circundans ac muniens meos: arcens hostes ne ac Pauptas
cessū habeant ad ipsos. Vallum eni litterale nichil vallum for
aliud est q̄ terre defectus siue vacuitas. Sic ⁊ val= tissimum.
lum spirituale defectus est terrene substātie. Quo
hostes scz ego arceam ne accedant ad meos vel ca
stra eorū. Apparet ex iam dictis q̄ gulam ⁊ luxuriā
prodigalitatem ⁊ superbiā spiritualiter nominant
deniq̄ tanta est profunditas: vt si quis in me cecide
rit hostium hmōi ipso casu moriatur: et maxime su
perbia fracto collo sue ceruiciositatis expirat. Ex
quo apparet cōtrariam meam:videlicet terrenam
substantiā aggerem esse quo implet̄ vacuitas mea
atq̄ profunditas per quam est accessus hostibus
antedictis ad dementissimos cupidos et auaros:
qui vallum meum captionem et obsidionem artissi
mam reputant: et propter hoc de me effugere quo
cumq̄ discrimine atq̄ dispendio enituntur. Gau=
dēt miseri cum vident aggerem huiusmodi compor
tari ⁊ vallum impleri:et accessum hostibus ad eos
capiendos facilem ac liberum aditum dari. Sicut Abacuch.
scriptū ē i pmo Abacuc de diabolo. sup omnē muni

onem videbit cumportat it aggerē et capiet eum.
Qui igitur gaudet ꝙ ei prebenda vel beneficiū ec-
clesiasticum conferatur: gaudet utiq̄ propter ipsam
terrenam substantiam. vnde non gaudet nisi de im-
pletione valli quo defendebatur ab hostibus supra
dictis: et de libero accessu eorum ad ipsum capien-
dum: propter qđ plerumq̄ accidit vt quos vallum
paupertatis prius defendebat et custodiebat mun-
dos: ⁊ immaculatos velut cōposito aggere diuitia-
rū: ⁊ incōpleto vallo hmōi hostes sepe dicti facillie
capiant miserabiliter ⁊ captiuent. Accidit etiam qđ
est maioris: ⁊ miserabilioris insanie: vt qui iuxta val
lum hmōi a facie diuitiarum et hostium inuisibilū
confugerunt: vt ibi se defenderent: et cōtra ipsos pu
gnarēt: ⁊ hoc velut ex arce ⁊ munitiōe tutissima. ipsi
met vallum hmōi hostibus impleant: diuitias vn-
Nota — decūq̄ sibi conquirentes ⁊ comportantes. Et si i hu
iusmodi vallum terra. id est terrena substantia inie-
cta fuerit: videlicet collatione seu donatione cuius-
cūq̄ eā recipiunt cum a lapsu: ⁊ multiplicibus actio
nibus gratiarum: hi sunt claustrales: ⁊ omnium or
dinum professores: qui infra valles paupertatis se
recepisse videntur: ⁊ esse ibi i tuto et quasi in arce.
Abdicauerunt enim expresso voto omnem terrenā
substantiā: ⁊ propter hoc paupertatis vallo se vndi
q̄ muniuerunt. Quantum autem iam impleuerint
vallum istud euidentissimum est: nec ipsum solum-
modo adequauerunt: immo circumadiacenti solo
superexaltauerūt: ⁊ hoc est: quia terrena substantia
Nota — apud eos copiosior est longe q̄ apud vicinos eorū
seculares. Hinc est ꝙ pro vallo isto non aceruos ha
bent diuitiarum circa se: sed montes excelsos. De q̄
bus ab hostibus inuisibilibus miserabiliter impu-
gnantur incessanter obruuntur: quid plura vallum
nunquam reparant. Quia terrenam substantiam
nunq̄ inde reijciunt: imo ipsum est ꝙ maxime ode-
runt: et de eo sepissime querulantur. Siquis illud
reparare voluerit vel profundare hostem illum re
putant et quo possunt gladio illo spirituali scilicet
vel materiali etiam prosequuntur. Raptores hmōi
valli vel fossati fures sunt vel raptores. His enim
terrene substantie defectum fatuitatem augent ⁊ re
nouant aut profundant. contra istos adeunt reges
⁊ principes inuocantur per eos potestatis secula-
ris gladius cum eis non sufficit ecclesiasticus. de q̄-
relis hmōi et litibus personant palatia regū ⁊ prin
In iudices ecclesiasticos. — cipū. Similiter et consistoria iudicū ecclesiasticoꝝ.
et si dictum fuerit eis quare conquerimini de homi
nibus hmōi qui tam officiose nobis seruiunt repa-
rando: scilicet fossatum vestrum de tam necessario
seruitio lapidatis eos vel moleste sustinent vel irri-
dent hmōi sermonibus vt pote inconsuetos: et eis
hactenus inauditos. Nō enim capiunt alia: ⁊ cum
paupertatis professores sint illam maxime fugiūt
et oderūt: ⁊ cum reparatores fossati sui atq̄ ꝓfunda
tores tāto ꝑe persequantur qđ nisi capi volunt: quā
in captione diabolica perpetuo detineri. Videant
ipsi ne a promissa pa͞upertate primo voto religio-
nis apostatent. Sed de hoc latius dicemus in proxi
mo. Ego sum ferculum et cibus adeo delicatus: ꝙ
P — me esurit in ipsis delicijs paradisi christus dñs rex
Paupertas cibus delicatus. — celoꝝ sicut dicit Bernardus. Iste enī cibus suauissi-
mus in delicijs paradisi nō inueniebatur: et ꝓpter
hoc ad terras descēdit deus. Ego talentum precio
Paupertas talentū p̄ — sissimum ⁊ lucris spiritualibus aptissimum in quo

prudenter negociantes vnifica: lucra magnifica in- — ciosissimū.
de dño reportant: ⁊ ista lucra numerauimus et no- — Nota.
minauimus in tractatu de sacramentis in capitu-
lo de confessione. Ego preciū ⁊ forum quo apprecia
uit ⁊ affforauit rex celorū christus dñs diuitias cele-
stes. pro me enim illas dat et cōmutat: ⁊ cuius ego
sum emptor ille: sicut apparet euidēter ex quito ma-
thei ⁊. vij. Luce et alijs pluribus locis. Ego sū bo- — Nota
nū de cuius possessiōe se iactat rex celorū christus dñs
dicens in psalmo. Ego autē mēdicus sū et pauper
et alibi. Inops et paup sum ego. Si aliud testimo-
nium bonitatis mee nō esset: ⁊ nulla alia esset mihi
laus ista sufficere debet michi ⁊ meis qđ me elegit
rex ⁊ dñs seculorū: et ꝑtulit omnibus diuitijs. Et eas
omnino indignas se reputauit: me autē solā ⁊ dignā
se reputauit: regnū respuit et fugit: sicut legitur Io- — Q
hānis. vi. Me autem inseparabiliter amplexatus
est et in morte potissimū in qua tres partes mee et
fidelissime adheserunt: videlicet nuditas qua nudus
in cruce pependit. Sitis. quia in eadem sitiuit defe
ctus auxiliorū ⁊ consolationū: sine me nec in morte es
se voluit. Ego largissima atq̄ amplissima que oēs
ad me venientes sine coāgustatione mea recipio: si — Paupertas largissima.
ne defectu ⁊ diminutione omnibus sufficio quanto
plures me habere voluerint: tanto habundantius
me habebunt. Minuitur ⁊ deficit contraria mea opu
lentia temporalis: ego vero de largitate cōmunica-
tionis mee crescens multiplicor ⁊ habundo: quan-
to enim plures recepero tanto magis habūdo quā
to enim plures sunt pauperes: tanto maior est pau
pertas. Nemo ergo timeat angustari apud me pro
pter multitudinē familie mee: quāto enim maior ē
familia mea: tāto amplior est ⁊ capacior habitatio
mea: tanto enim magis habūdāt omnia bona mea
que senario numero qui est perfectorum non incon
grue numerantur. In vniuerso enim sex sunt: videli — Bona paupertatis sex
cet fames et sitis et nuditas a vestimentis defectus
tecti siue habitaculi qđ est expositio ad iniurias ae
ris. Alia duo sunt defectus auxiliorū et defectus cō
solationū: de his omnibus habundanter ministra-
ui christo domino: sicut expresse legitur in psal. qui
de passione eius latius loquitur. Et manifestum est
ꝙ omnia ista bona quanto pluribus cōmunicantur
tanto amplius habundant. Nemo ergo desperet ne
forte deficiant bona mea et minuātur. Nemo pro-
pter hoc ad me venire formidet aut vereatur omni-
bus sufficio ad sacietatem ⁊ affluentiam omnimo
dam. Dicam ꝙ magis mirabile videatur: nō solum
ex testimonio philosophi ego: sed etiam euidentia
probationum irrefragabilium. Dicit Seneca. Q̄s — R
summe diuitie sūt lege nature composita paupertas — Seneca.
dicit etiam alibi Si vis chorea diuitē facere nō diui
tijs addendum sed cupiditatibus subtrahendum di
cit Socrates. Quia nō qui parum habet: sed qui plus
cupit pauper est. Ista testimonia forsitan proterui-
tas proteruientiū peruersitas peruersorum vellet
inuertere: ⁊ propter hoc probationibus magis in
sistendum et innitendum est. Vulgo dicitur ꝙ aurū
est qđ aurū valet: ⁊ qui numeratos habet nummos
habet etiam si non sit nisi fumus. Diuitie igitur sūt
que diuitias valent: sed paupertas valet diuitias
celestes que vere diuitie sūt. Valet in q̄: qr ꝑ illa a — Celestes diuitie.
sapiētissimo mercatore xp̄o dño scienter ⁊ prudens
dant. Amp̄. Quantū valet res tm̄ vēdi pōt i foro pu
blico ⁊ regali ꝑcio. hoc aūt ꝑciū iposuit mihi rex

celorum et in foro publico: imo in nūdinis in quib⁹
oēs negociatores sūt τ negociantur tantū ego vendor
et tātum pro me datur. ¶ Amplius. Quomodo po
terit non reputari diues qui de suo proprio potest
emere omnes merces omnes diuitias que in prefa
tis nundinis venales exponuntur: hoc autē potest
quilibet meorum: et hec de me sola. Ego eni sū suffici
ens precium eorum immo regale precium eis ab ipso
rege celorum impositum: et per omnes reges pre
cones euangelicos incessanter et publice acclama
tum: propter hoc cantat omnis ecclesia sanctorum.
Martinus hic pauper τ modicus id est humilis. ce
lum diues ingreditur. ¶ Amplius. Quemadmodū
in nundinis litteralibus vnusquisqꝫ negociatorum
qui merces affert ad comitandum propter facien-
dum lucrum. Sic et in nundinis spiritualibus ne-
Nota. mo negociator est qui mercem aliquam ibi vendē-
dam vel commutandam non exhibeat. ¶ Querim⁹
S ergo an paupes huiusmōi possit mercari regnū
celorū qd ibidem quasi venale exponitur a deo: tan
deus tradiderit eis aliquod talentum in quo nego
cietur sicut alijs. Q si non tradiderit: vnde emere
possint diuitias celestes quas eis et alijs omnibus
venales exposuit. Ubi largitas misericordie eius q
pauperes ita deseruit et despexit. Si autē aliquod
talentum dedit eis ad negociandum sicut euangeli
ca veritas testatur. mathei. xiij. et. xxv. et luce. xix.
Quod est illud nisi paupertas? Q si dixerit quisqꝫ
non pro paupertate obtinentur diuitie celestes: sed
pro terrenis diuitijs cōtemptis atqꝫ relictis. Non
videtur hoc habere locum in pauperibus qui nūꝗ
tales diuitias habuerunt. Non enim proprie vide-
T tur aliquis ꝙ nunꝗ habuit reliquisse ¶ Amplius.
Talentum Manifestum est per se ꝙ negociari possibile est i ta
paupertatis lento paupertatis et antedicta lucra inde acquisita
ergo manifestum est ipsam paupertatem in se talen
tum esse. Qui enim ex paupertate sua pacatus est
securus trāquillus a solicitudinibus leuis atqꝫ exo
neratus mundus humilis expeditus Nunquid non
isti paupertas ad multiplex lucrum deseruit? ¶ Am
plius. Quid aliud est in quocūqꝫ negociari domi-
no ꝙ quocūqꝫ sibi ab eo dato vel commisso bene vti
quia igitur possibile est et plerumqꝫ contingit pau
pertate bene vti. Manifestum est ꝙ contingit: et in
paupertate negotiari. Omne autem in quo contin-
Pauper- git negociari talentum est. paupertas igitur est ta
tas. lentum pauperum. Quidquid autem talentum est
de numero diuitiarum spiritualium est. Et hoc est
qd declarare intēdebamus ꝙ ipsa paupertas pecu-
nia spiritualis est. Unde non vacua bursa venit ad
dei forum qui paupertatem illuc attulerit: propter
qd dicitur. Eccl. xi. Est vir deficiēs virtute et habun
dans paupertate. Qualiter ergo habundantem fa
ceret paupertas nisi ipsa esset diuitie: propter hoc
dicitur. prouerb. xiij. Est quasi pauper cum in mul
tis diuitijs sit. Ego autem quasi paupertas sum in
terius inspecta et nō vera: immo verissime diuitie.
Q si dixerit qs ꝙ cū paupertas ista nichil sit: sꝫ so-
la priuatio nec in dei donis: nec in dei talentis cō-
putanda contradicit poeta. Omnia nondū intelle-
cta domini paupertas augustiqꝫ lares. Et eccle. in
xi. Paupertas τ honestas a deo sūt. ¶ Amp. Ego
sola diuitem sufficere facio in mūdo isto. De me et
sola potest habere vnusquisqꝫ quantumcūqꝫ vult et
hoc absqꝫ omni labore: absqꝫ omni solicitudine non

oportet pro me quemꝗ fodere vel arare vel nego- Diuitie cum
ciari vel etiam mendicare. Omnibus vltro me of- labore acq-
fero: immo improbam me ingero: non solum ad in runtur τ cū
digentiam: sed ad affluentiam. Non potest hoc dice dolore amit
re contraria mea: que sicut dicit Boetius. cū labore tuntur.
acquiruntur et cum timore possidentur cum dolore
amittuntur. Et sicut alibi declaratum est: ipsa est q
vere pauperes: immo pauperrimos sola facit: p-
pter qd quintus dicit. Diuitie cogūt esurire. ¶ Ego
profusissime largitas sum in omnes qui bona mea Liberali-
voluerint: nullum defectum nullam indigentiā bo tas pauper
norum meorum quemꝗ illorum patiar sustinere. tatis.
Ista vero latronissa contraria mea: cum promittat
affluentiam: indigentiā magis auget sicut ipse Sa
lomon testatur: vbi multe sunt opes: τ multi qui co-
medunt eas. ¶ Amplius. Ego beatitudo ex testimo
nio veritatis mathei quinto et Luce sexto. Beati V
pauperes spiritu τc. Quod tamen euidenter osten-
do. Si enim miseros faciant diuitie: immo miserio
res sicut declarauimus super ecclesiasten. Ubi nu-
merauimus et nominauimus. xxij. mala diuitiarū
quibus afficiunt et torquent auaros τ cupidos mi-
serie multe: vel miseria vna ex multis sunt quarum
ego habundo. ¶ Amplius. Si consideraueris om-
nia bona mea et aggregaueris ea sicut tibi superi-
us eas sub compēdio numerauimus: inuenies om
nia illa partes esse magne beatitudinis et simul ag
gregatas constituere illam. Ego nutrix omnium of-
ficiosissima. oēs dei de vtero matris exeuntes excipio X
et in me omnes proiecti sunt ex vtero. Nuditas filia Pauper-
mea vel pars: omnes excipit vel vestit et tunc. Simi tas omnium
liter et de vita ista exeuntes sicut dicit iob Nudus nutrix.
egressus sum de vtero matris mee: nudus reuertar
illuc. Ego igitur sum prima τ nouissima prima eis
assistens: videlicet in primo egressu de vtero matris
et nouissima: videlicet in egressu de mundo: ego nec
in morte eos desero: per me intrant in vitam illam τ
per me eos comitor et beneficijs meis prosequor.
Ista latronissa aduersaria mea nunꝗ ad aliquem
mortalium nisi coacta vel excusa venit: nunꝗ nisi la
boribus τ doloribus penitentie comparata. Unde
igitur odiosa facta sum eis: illa vero dilecta nisi for
te: quia gratis et improbe beneficia mea eis inge-
ro. Amplius: ꝗ ob causam istam iniuriam arrogāt
michi mortales: vt de possessione quā in eis michi
dedit natura mea siue culpa mea: τ siue cause cogni
tione tam cito tamqꝫ violenter efficiant. Siquidē Nota.
ipsa natura me mittit in corporalem possessionem
ipsorum: et vos te manu eius excipiet vt diti: qua-
re ius meum in eis naturale est: et ipsa in possessio-
ne est: vtinam igitur isti latronisse τ deceptrici: im-
mo proditrici tam pertinaciter laborantem habe-
ret iniuriam meam. imo iniuriam nature. Cur se ab
ea illudi in tantam sibi perniciem patiuntur. Q si
dixerit quis: quia ego molesta sum illa vero suauis Y
Respondeo vnicuiqꝫ illorum. Noli molest⁹ esse mi-
chi: et ego non ero molesta tibi: pacem habe mecū Pauper-
et ego ero pacifica tibi. Sed gladio et igne me taspacifica
persequeris: omni genere impugnationis cōtra me
preliaris. Tu enim scis quanta multitudine fercu-
lorum famem lapides et obruas: diluuio poculorū
sitim extinguis et immergis. Frigibus igne per-
sequeris τ exuris: cōtra nuditatem vero tot genera
armorū: qꝫ τ vestimentorū adinuenisti: sꝫ τ ornamē
torū varietatē sūptuosissimā. Ne etiā ea cogitare Z

excogitasti: nec vestigium in aliquod mei in tectis vel domibus apparere pmittis. Si eni scissura vel rimula: vl' putriditas signi alicui⁹ apparuerit statim exacuerent secures dolabuntur: aduocantur cementarij et carpentarij armantur ferreis malleis ? alijs ferramentis in exterminiū istius. Desiste igit a tam crudeli impugnatione seu prosecutione mea: habe pacē mecum et vt dixi ero pacifica tibi. Sustine me in pace: et in nullo molesta ero tibi. Ne oderis me i corde tuo: et inuenies me tibi pacatissimā. Iniquū eni valde est: vt me oderis et tā atrociter persequaris ¶ Et me velis seruare tibi pacē quamq̄ quidq̄d tibi molestū ingero beneficium multiplex sit ? obsequiū officiosissimum sed illud tibi detorquet tua peruersitas in tormentū. ¶ Q; si amplius proficere erga me potueris vt etiā me diligas dicam tibi in sequentibus continue quot et quanta per me et meritis et premia consequaris Ne autē erres circa eos q̄ paupertatē quam quidam profitetur voce ? habitu cum iuxta literā ditissimi sint: et alia etiam qui circa hec dubitabilia sint necessariū est aliqua disputare superbis. Nō enim pauperes sunt heredes alicuius regis prediuitis ? incliti si pro idiuiso illud possideant licet etiā prohibituri sint aliquid inde vēdere vel abstrahere pro sue beneplacito voluntatis. Prohibitio enim dissipationis atq; frenatio nō est diuitiarū imminutio vel lesio etiam possessiōis: alioquin periculū esset omnium pauperum: qui nihil de bonis que possident vel dissipare vel male expēdere potest. Sed ipsi reges qui inter homines ditissimi habentur et iuramēto: et interdum vi aperta ? resistentia thesauros et alia bona regni et dissipare et male expendere prohibentur Nō quid ideo min⁹ diuites sūt aut minores eorum diuitie. Sic fratres vnius cōuentus pro indiuiso possidēt bona omnia hoc modo: vt nihil inde vendere vel alienare vel etiam inde accipere pro voluntate sua possit. Hoc eni esset male expēdere et dissipare. Ipsi etiā confitētur q̄ conuentus possidet. conuentus autem non est nisi fratres quare fratres ipsi possident. sunt ergo diuites fratres qui tantas diuitias possident quomodo ergo pauperes ¶ Amplius. Si vnusquisq; illorum pauper est et conuentus diues hoc est dicere q̄ singule partes sint albe et totum corpus nigrum. Amplius manifestum est q̄ econtrario esse non potest videlicet vt singuli sunt diuites et conentus paup. ¶ Amplius eiusdem ordinis et professionis penitus ē cōuentus et singuli fratrum: ergo ad quicquid tenentur fratres singuli ex ordine vel professione tenetur et totus conuentus maxime in his que sunt de substantia religionis vel ordinis Cum ergo singuli fratrum teneantur ad paupertatem ex voto expresso ꝺ ea et totus conuentus tenetur ad illam: ergo vl' apostata est totus conuentus vel pauper est vel nichil habens. Apostata inquantum ad primum votū q̄d in ingressu religionis singuli emittunt. Hoc autem est votum de paupertate nihil habendo vel possidēdo. ¶ Amplius Maior debet esse perfectio in corpore q̄ in membro quocunq; corporis illius: quare in conuentu q̄ in quolibet ex fratribus. Maior igitur debet esse paupertas totius conuentus q̄ paupertas alicuius ex fratribus: alioquin accideret q̄ partes perfecte sunt et totum imperfectum. Preterea non minus promittunt omnes et singuli voto expresso paupertatem q̄ castitatem vel obedientiam: et vouerent in ingressu religionis. Sicut ergo non licet vel toti conuentui: vel alicui ex fratribus apostatare siue recedere seu q̄libet modo relinquere castitatem vel obedientiam: ita neq; paupertatem q̄d est dicere. Sicut non licet toti conuentui vel contrahere matrimonium: vel fornicari: vel rebellare cōtra p̄cepta maiorum: aut esse inobedientem maioribus suis. Ita non licet: vel conuentui: alicui eorum: vel aliquid habere: vel possidere. Q; si dixerit quis: quia non diuitias abdicant neq; paupertatem promittunt seu vouent qui religiosi efficiuntur: sed proprietatem tantum abdicant: nichil proprium habere de cetero vl' possidere promittūt. Respondemus: quia hoc non est religiosū effici quātū ad primū votum: neq; religionem quantum ad hoc ingrediuntur: sed societatem quandam aut cōmunitatem. Quemadmodum si duo homines vel tres omnino seculares vel seculariter viuētes bona sua simul conferant procuratori alicui: et permitterēt: vt in re videret vnicuiq; necessaria: vl' p se cū op⁹ esset: vel insimul ministraret. Isti nō diuitias vtiq; deposuissent: sed onus et solicitudinem earū. Hoc autem expresse legitur fecisse pharo rex egypti. xxix. Gene. ?. xli. Qui nichil nouerat de omnibus q̄ erāt in domo eius preter panem solum quem comedebat: vno tantum videlicet regni solio precedens ioseph: sicut ipsemet ibidem dixisse legitur. Joseph si quidem totum onus congregandi et custodiendi regales illas diuitias portabat: totamq; administrationis solicitudinem habebat atq; gerebat. Hee autem due partes sunt non modice paupertatis: quare qui ista duo deponunt nō diuitias in hoc: sed paupertates non modicas relinquisse vidētur. Non ergo rex egypti qui on⁹ istud et solicitudinem deposuit: et ioseph vtrūq; imposuit diuitijs: propter hoc renūciauit: immo per hoc tanto eas dominātius possedit: quanto liberius: quantoq; earum possessione factus est ditior: quanto adictis paupertatibus immunior: Deinde: quis rex vel princeps nō habet dispensatores et ministros quibus onera illa ? curas imponat: et quis ex hoc se vel pauperem fieri vel minus diuitem credat: immo quis ex hoc non pleni⁹ se magnificēti⁹ possidere diuitias sua existimat: si eas sine onere ? solicitudie possideat. Nō igit̄ viri religiosi ex hoc pauperes: vel minus diuites sunt: quia onera et solicitudines diuitiarum non habent vel habere nolunt cum diuitie penes eos remaneant. Si igitur ipsas diuitias non reliquerunt pauperes effecti non sunt. ¶ Amp. Ipsi in egressu religiōis consueuerunt querere panem domus illius i quo intelligitur victus et vestitus temporalis commune: consueuerunt etiam dare panem hmōi ad se intrantibus: et religionem eorum suscipientibus. Qualiter autem dant illum si non habent: et qualiter dant si non faciunt illum suum accipientium. ¶ Amplius: aliqua abbatia dat alicui victum ? vestitum temporalem: vel etiam vendit: et certum est q̄ huiusmodi homo: cui vel datur vel venditur verissime dicitur se habere in domo illa victum et vestitum: et verissime possidere cum non sit monach⁹ aut canonicus regularis in domo illa. Querimus ergo an plus habeat ille de temporalibus q̄ aliquis ex fratribus. ¶ Q; si dixerit quis q̄ si quamq̄ absurdum ab omnibus hoc habeatur: tamen duabus viis manifeste destruitur. Primum: quia propin-

[Margin notes, left column: B; In diuites paupertatem mētientes; Nota; Nota; Nota; B; Paupertas. Right column: C; Nota; Pharao; Religiosi pauperes; Nota]

quius vel transtulissent in eum fratres: qui hanc
collationem fecerunt q̃ ipsi haberent cum ipsi ni-
chil possideant. Secundo quia vnusquisq; fratrum
habet actionem et ius petendi portionem hmõi si ei
denegaretur: et per episcopum loci iure compellere-
tur abbas ad restituendum: qui portionem congru-
am denegasset et audiretur vbiq; tanq̃ actionē ha-
bens. Quare manifestū videt quia habet ibi hmõi
portionem temporalium. Quomodo enim petenti
abiudicaretur de iure: si ius in illa nō haberet. ¶ Pre-
terea sine iniuria eius nō potest ei auferri vel minui.
Iure igitur suo est quare diues est quantū ad suffi-
cientiam: et si nō ad superhabundantiam. Non igit
omnes diuitias relinquit qui tantā partem inde re-
tinuit. ¶ Amplius. Si centum marcas habeā i mas-
Questio — sa. vbi et multi alij tantundem habeant nonminus
habeo q̃ si per se illas centum marcas haberē: tan-
tundem enim sunt centum marce in massa quātum
persone et ecōuerso. Quare si quis habeat in massa
omnium bonorum abbatie vni⁹ prenominatā por-
tionem nec plus pauper est nec minus diues q̃ si ha-
beret illam per se. Ita autem est de omnibus hmõi
religiosis: quare inde diuites sūt: et vere diuites sub
Responsio — nomine illo et habitu paupertatis. ¶ Respondem⁹
in hoc quia res huiusmodi ecclesiarū speciali titu-
lo et iure priuiligiato dei sunt vt pote pia deuotiōe
fidelium eidem oblata atq; donata. Conuentēs au-
tem et singuli de conuentu vsum in eis habēt nec di-
cimus q̃ aliquibus ex fratribus in portione mona-
chali vel canonicali que illi competere videtur ha-
beat ius dominij vel proprietatem vl etiam possessi-
onem sed vsum tantum. Unde nec vendere nec alie-
nare eam potest: neq; elemosinā inde facere: nec ali-
quid ex ea: sed vti solomodo ex ea potest ad necessi-
tatem victus et vestitus. Sic dicimus et de veste et de
cibo qui ante ponitur in refectorio et hec notissima
sunt apud claustrales preter vsum aut ministratio-
nem habet in rebus monasterij: sed illam limitatis-
simam videlicet vt extra vsus ad quos deputate sūt
Vide — nihil de eis vel i eis possit. ¶ Unde si extra limites
hmõi eas expendere vel transferre presumpserit ip-
so iure nihil facit si dat meretricibus hystrionibus
non eas suas facit accipientium: sed si propinquis
aut cognatis dantur de alijs nisi vt egenis. Histrio-
nib⁹ enim et meretricibus possunt dari bona ecclesie
ditissime: vt egenis vel alio intuitu pietatis scilicet
vt a suis turpitudinibus auertantur et ista ē elemo-
sina prestantior et deo acceptabilior q̃ illa qua solu⁹
corporis occurritur egestati. De prepositis autem
et potentibus: et quibusdam exactoribus dicimus.
quia si dant eis vt redimant sibi pacem ab eis vera
et recta ratione dandi: sed redimunt se vel pacem si-
bi: vel quemadmodum si in os canis aliquod os vl
frustum carnis proijciatur ne ab illo ipse deuoret.
In talibus enim iustus metus extorquet huiusmodi
data: et propter hoc non sunt rate donationes huius-
modi. Qui enim sic accipiūt restituere tenētur. De
his vero que regibus et principibus dantur patro-
nis ecclesiarum: et fundatoribus et dotatoribus et
ditatoribus. Dicimus: quia licet et dummodo et hu-
iusmodi donationibus non ledantur enormiter ec-
clesie. Hi sunt vsus pietatis: quoniā ex virtute gra-
titudinis etiam iure naturali debentur huiusmodi
hominibus: alias etiam impij sunt qui gratia eorum
qui ex pietate talia donauerunt quodammodo con-
seruatur in eis et deuotio nutritur: que per contra-
Nota — rium extingueretur. ¶ Donationes vero que fiunt
alijs personis a monasterijs si ea intentione fiant:
quia presumantur vtiles ecclesijs: vel monasterijs
magis seminationes sūt q̃ donationes: sicut et qui-
dam de ordine cysterciē. nobis quādoq; respōdit. In
alijs casib⁹ cum ad nos qui de huiusmodi bonis ali-
qua receperunt consilio penitentiali restitutionem
eis iniūgimus faciendam. vt pote meretricibus et
alijs prenominatis. ¶ Reuertentes ergo dicimus q̃
E Nota — deus reuera possessor est: et dñs huiusmōi bonorum
speciali titulo et iure: vt supradictū est: custodia ve-
ro et vsus atq; amministratio limitata: quemadmo-
dum diximus conuentus est et fratrum singulorum
et nichil amplius. Unde nō dicimus eos quicq̃ pos-
sidere ex his: nec pōt aliquis ex fratribus portionē
hmōi petere suā: neq; partem de cōmunibus bonis
sed vsum tantū in portione vel in cōmunib⁹ bonis:
sicut neq; cappam aut tunicam aliquem petere de-
terminate: neq; vsum in aliquo determinate: sed po-
test petere refici et vestiri et refectionē atq; vestitū.
Nota. — In hoc igitur pauperes efficiūtur viri religiosi re-
Pro reli- — ligionē intrātes q̃ possessioni et dominio diuitiarū
giosis — et iuri earum in eis iuriq; determinato siue particu-
lari vel renunciant: et si enim in cōmuni massa vt ita
loquamur bonorum monasteriorū quorū religio-
ni voto se obligant et obstringunt: vsum habeant
victus et vestitus vt fratres et filij: non tamen hanc
partem numero: neq; hunc vsum numero: sed vsum
in cōmuni: et illum vsum necessarium. Q; si quis di-
xerit: q; bene prouident de vsu hmōi et de massa cō-
muni bonorum: videlicet vt pinguis et opulenta sit:
et vsus simmiliter vt largus sit: et etiam delictiosus.
Dicimus: quia quod amplius est in talibus a malo est
vel infirmitatis hmōi hominum: vel voluptuosita-
tis que non solum vana est et indecens religioni: sed
etiam pestilentissima et inimica. Nichil enim ma-
gis indecens crucifixis et varijs patibulis affixis q̃
delicie et ornatus. Religio autem omnis crucifixio
In mona- — est illam suscipientis et veraciter proficientis. In-
chos. — numerabiles autem religiones habitum deferunt:
instar leccatorū clericorū qui golyardi vocant: tan-
toq; maior est turpitudo illorum quanto maior eis
suppetit facultas temporalium ad pascendas libi-
dines suas. Alij vero a parentibus et propinquis
eo modo in claustro proijciuntur. Quemadmodum
catuli et porculi quos matres nō sufficiunt enutri-
re: vt videlicet et mūdo non spiritualiter: sed vt ita di-
Optimus — camus ciuiliter moriantur. Videlicet vt portione
locus. — hereditaria priuentur. Et ad eos qui seculo remanēt
deuoluātur: et quantum ad hoc symoniaca est hmōi
proiectio immersio vel intentio. Similiter et qui ad
hoc intrant: vt ibi viuāt vita corporia non habētes
alias vnde viuant non religionum intrant: sed com-
mestionem: vt ita loquamur: et hoc est quoniā illuc
intrat vnusquisq; vbi pedem figit. Pes autem intē-
tio est seu voluntas principalis. Cum ergo intentio-
nem et voluntatem principalem in victum vel tem-
poralem sustentationem ponant vel figant: in eum
solummodo intrant: quare non religionem. Verisi-
mile igitur dicere possunt: quod vulgari gallicano
dicitur: scz quia nunq̃ habuerunt pedes suos in re-
ligione: nec vnq̃ i ea portauerunt pedem suum cum
Pedes sūt affectus. — pedes sui spirituales affectus sint: hoc est volun-
tates: et intentiones principales huiusmodi homī

nes boues sint ad presepe alligati. Simplici enim illo voto quod emittunt religionem intrantes se obligant: immo potius alligant: et hoc principaliter ad presepe quoniã ad hoc vt comedant huiusmodi solemus vocare monacos coquinarios et refectorarios: quia sibi coquine et refectorio atq; celario professionẽ faciũt corde et itẽtionẽ q; eo deterria agãt. Qui vel intrant vel introducunt vt ditentur: et vt ditare possint cognatos et propinquos quod est: vt adipiscantur ibi prioratus preposituras et alias administrationes: vt fures et latrones ingrediãtur: qui sub habitu domesticorum et etiam monachorũ plurimum se abscondentes intrant vt ibi furentur. Latibulum etiam in ipso habitu facientes: quoniã vt furentur temporalia et piis vsibus subtrahant: et in notorias monetas conuertant. Illi instar vulpis mortuos spiritualiter se simulant habitu et tonsura: vt de hmõi predam faciant. Qui autem alienationes et venditiões de hmõi rebus conuentus faciunt. vel ministri corum non quia vel domini sint hoc faciunt: sed quia custodes et procuratores. Quid vero in ista paupertate q̃ priuatio est: et reuera nichil est nisi qd ficte perfectionis professionis amatores inueniunt: liquere potest ex predictis. Behemoth enim qui in secreto thalami dormit: et in locis humentibus. Sicut legitur Job. xl. In isto arido et inaquoso requiem nõ inuenit. Sicut legitur Luce. xi. Et sicut vulgo dicit. qd est qd lupum facit exire de nemore: et respõdetur q; fames: id est defectus cibi Et propter hoc paupertas cogit lupũ infernalem exire de pauperibus. vnde plurimũ pauperes liberi et immunes inueniunt a lupis et leonibus infernalibus: diuites vero plurimũq; ab eisdem obsessũ: sicut legit Ecclesiastici. xi. Si diues fueris non eris immunis a delicto: et seneca. O q̃ difficile est diuitiarũ contubernio nõ corrũpi. Et quemadmodũ ossa perfecte nudata a carnibus a feris et auibus non frequẽtantur. immo penitus deserunt: sic pauperes a secularibus hominibus non curant: sicut supra ostendimus et. xix. prouerb. Fratres hominis pauperis oderunt eum: insuper et amici eius procul recesserunt ab eo. Diues vero cuius diuitie patent et innotescunt: est sicut cadauer asini vel equi decoriatum: cuius carnes patent carnibus feris et auibus: et propter hoc frequentantur ab ipsis: non quidem ad custodiam aut honorem aut decorem: sed ad discerpendum demordendum: et deuorandum quicquid pretẽdat exterius sicut dicit salomon Ecclesiastes vbi multe opes. ibi multi sũt qui comedunt eas. Seneca vero dicit: quia veniũt circa potentes diuites homines hmõi sicut ad hauriendum lacum. Diues vero cuius diuitie latent sicut cadauer non bene decoriatum: sed cuius carnes sub pelle ipsius abscondite latent: et propter hoc nõ habet ante dictam frequentiam: nec patitur hmõi morsus aut deuorationem. De hoc prouerbiorũ. xix. Multi colunt personam potentis et amici sibi dona tribuentis. De hoc seneca. Predam sequitur turba ista non homines his malis carere volentes. Viri sancti fugerunt diuitias et fugiunt: et hanc paupertatem scientes esse refugium tutissimum a tot et tantis malis atq; periculis ad ipsam confugiunt: et de ereptione: immo immunitate ab ipsis non modicum pariter eis gaudium: et hoc est paupertas de q̃ dicit seneca. Paupertas si leta est: paupertas nõ est. Nec est preteretũda dementia regis illius qui dixit: q; duo sibi super oĩa alia in hoc mũdo placebant: videlicet puluis magnus siue pulueruletia in itinere suo: et tumultus magnus in aula. Que licet ex inani gloria dixerit: vtrũq; tamen videlilicet et tumultu aule temporalis opulẽtia concitat et pascit. Qui autem hmõi cõmunicatu numeroso gaudent: similes sunt animalibus que de multitudine discerpentiũ ac deuorantiũ carnes suas gaudent. Eodem modo similes sunt furibus qui magna multitudine ducentium eos ad patibulum gloriarentur. Hec quidem de nichilo paupertatis diximus ¶ De paupertate vero quam supra contẽptũ diuitiarum nominauimus dicemus aliqua post. Hec igit est qua verissime dicitur. Ego enim istas diuitias quibus se tam miserabiliter subijciũt infamissimi auari et cupidi sub pedibus meis posui. Pedibus inq; spiritualibus. id est affectibus. Hmõi enim pedibus illas calco et cõculco: corde scz dum eas contemno. Ego seruo mandatum illud qd tam crebro inculcat dñs subijcite terram. Ego enim totam terram. id est terrenam substantiam istam michi subieci: vt sub pedibus meis illam habeam. Ego pessimã illam vel reginam vel priorissam: videlicet pecuniam cui omnia obediũt sicut ait Salomon Ecclesiastes. x. Pecunie obediũt omnia. Nõ solum a dominatione et imperio quantum ad me deijcio et repello: sed in pedibus calco. ego non solũ inter vndas maris rubri. id est inter copias labilium terrentiumq; diuitiarum sicco pede transeo: sed etiam post exemplũ christũ dñm cum petro super ipsas ambulo. Et vndas hmõi pedibus vt supra dixi calco: sicut legit Mathei. xiiij. et hoc est qd dicit Bernardus. Quia petro nouũ iter et nouus modus seruabatur itineris: qd dixit propter antiquos patres: quibus promissum erat in diuitijs hoc est inter diuitias ambulare. id est viuere. Apostolis vero et apostolicis viris precipitur desuper cõculcando et calcando eas ambulare. Ego abhominor eas vt stercora: et manus meas tanq; ab immũditijs ab illis excutio et etiã lauo vt docet apostolus in. iij ad Phylip. Ego idignor eis vt vilibus et me prorsus indignis. Ego separo preciosum a vili in parte ista sicut precepit dñs Hieremie. xv. Me siquidem preciosum a luto vilissimo hmõi diuitiarum. Si enim affluant nolo cor apponere nõ dicã sic apponere: vt caudam illud diuitiarum faciã et post me quocũq; ierint illuc trahãt. Sed nec etiam volo q; eas tangat vel tangat ab eis sciens quoniã coinquinaret ab eis. Sicut legitur Ecclesiastici. xiij. Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea: sciens eas esse viscum tenacissimum: et adherentissimum quo capiuntur qui se illis affixerint plerumq;. Quemadmodum auicule virgis viscatis quas si tetigerint vel se illis affixerint: vel capte detinentur per hmõi viscum: vel de pluuijs aliquas ibidẽ dimittere cogunt. ¶ Ego seruo ordinem nature interius quem exteriorem ipse ordinator nature instituit. Per hoc enim q; sub pedibus corporis mei terram visibilem creator posuit: et me eam desuper ambulantem calcare docuit q; terram spiritualem. id est terrenam substantiam sub pedibus cordis habere debeam euidẽter ostendit ipsemet diuitie me contemnũt: et me totis ponderum suorum conatibus deserunt: fugientes ad locum sibi naturaliter congruentem nisi vim vel violentiam eis intulero: mecum nunq; sunt quanto fortius ego eas deserere debeo et earum contuber

Monachi et religiosi fures quomodo sint

Behemoth

Seneca
Similitudo

F

Seneca
S

Nota.

h

Paupertas

Pecunie obediunt omnia

I

Nota.

Simile.

K

Similitudo. nium aspernari. ¶ Dedignor de fimo stabuli patris
mei: non solum mihi thesaurũ facere: sed etiam in
bonis meis illum aut diuitijs computare. Alioqñ
non regis filium: sed spuriũ me potius & degenerez
comprobarem. Stabulũ est mund⁹ iste inferior ĩ ter
renis qui est habitatio iumentorũ id est corpoꝝ no-
strorum. Fimus huius stabuli est opulentia ista ter
rene substãtie. Qualiter potest regis filius magis
patrem regem offendere vel euidẽtius spurium se
ostẽdere: ꝙ si neglecto patris palatio: immo regno
diuitijsq; spretis aut thezauris regalibus: pugillum
fimi de paterno stabulo concupiscat et sibi dari pe-
tat: obtentũq; thesaurizet: & ex illo diuitem se esse re
putet. Scio quid mihi est ĩ celo preparatũ a te & ser
uatũ: & ideo nil volui super terrã: sicut dicit Dauid
Nemo enim fimũ stabuli inter diuitias suas cõpu-
tat: qui veri nominis diues sit. ¶ Dedignor instar
paruuloꝝ denarijs plũbeis obolos plumbeos & in
signia sancti Jacobi habere ꝓ nummis aureis & ꝓ
moneta ꝓbatissima sciens ꝙ adultis cordib⁹ & eta
te spirituali grandeuis ac maturitate sapiẽtie gra-
uibus diuitie iste terrene & nũmuli plumbei ad diui
tias spirituales & eternas nihil sunt. sicut legit̃ pro
uerbiorũ. xxix. Sapientie. vij. & Job. xxviij. Thesau
rizare terram talpis & bufonib⁹ omnibus reliqui si
Nota militer & serpentibus: cum docuerit me domin⁹ per
Isaiam. Quia serpentis puluis panis eius. ¶ Ter
L tia intentio paupertatis amor est ipius carentie tẽ
poraliũ diuitiaꝝ diximus: & hec inter bona sua hoc
habet primũ qꝛ ditissima est & habũdantissima ad-
mirabili habũdantia & stupenda. Et hoc dupliciter
Primũ ipsa carentia quam dixim⁹ temporaliũ ha
bundans est: sicut legit̃ Ecclesiastici. xi. Est vir defi-
ciens virtute & habũdans paupertate. Ipsam enim
paupertatẽ fecit amando thesaurũ esse nobilẽ & sup-
bas diuitias & ea ditissimaꝝ se fecit quasi thesauro
preciosissimo quod celestes diuitie operant̃. Non
minus enim hmõi paupertate ꝙ terrenis diuitijs
eterna opulentia operat̃. ¶ Secũdo per hanc ipaꝝ
M paupertatem ditissima atq; habũdantissima mens
humana etiam terrenis diuitijs et iure plenissimo
possidet illas ac pro beneplacito suo vendit illas si
ne iniuria alicuius. Similiter & thesaurizat. Sic ali
Cõtempt⁹ enim vbi paupertatem qs amplectitur terrenas di-
diuitiarũ. uitias celestib⁹ commutat: & pro illis dimissis eter-
nas mercatur. Sicut expresse dicit veritas in euan
gelio Mathei. v. & Luce. vi. Insuper & in celo the-
saurizat easdem vbi nec fures effodiũt nec tinea de
molitur. Sicut expresse legit̃. Mathei. xix. Cũ enim
dixisset petrus ad dominũ. Ecce nos reliquim⁹ om
nia & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? quasi
diceret ꝓ omnibus relictis quid dabis nobis? Uel
N sicut dicit ibidem Gregori⁹. Fecimus quod iussisti:
quid ergo dabis nobis premiũ? Manifestum autem
est: qꝛ quodammodo premiũ precium est meriti: vn
de & premium quasi preemptum dicitur: quasi prece
denti merito emptum. ¶ Manifestum est: quia pe-
trus et alij omnia pro christo relinquentes sic reli-
Nota cta christo domino vendiderunt etiam quod nõ ha-
bebant. Hoc enim commertio siue venditiõe sua il-
la omnia fecerũt de eius misericordia summa illa
christo domino vt diximus vendiderũt: & in celo ip-
so teste vt dixit in euangelio Mathei. Illa thesauri
zauerũt. Quare manifestum est. ꝙ diuitiarũ quas
non habebant actualiter felici nobiliq; commertio

huiusmodi vero se possessores ac dominos effecerũt
Alioquin sapientissim⁹ deus quem nihil latere po- Uide bonũ
test: ac fidelissimus ꝙ nihil a furibus vel latronibus verbum.
seu quibuscunq; immeritis detentoribus vel dono
vel emptione iniqua recepit vel habere vult. Qua
liter ab apostolis relicta hmõiusmodi recepisset vel
emisset. Manifestum est quia nec recepisset ad cu-
stodiendũ vt thesaurarius eoꝝ: nec emisset nisi que
sua sunt illorum esse indubitanter fecisset. ¶ Mani O
festum igit̃ est: qꝛ ipsis diuitijs eternis diuites effi-
cit hec paupertas verosq; earum dominos & posses
sores & longe nobilius vti eis ac negociari ĩ eis so-
lo corde deserendo scilicet eas aut fugiẽdo ꝙ con-
trectando ponderando & mensurando atq; numerã
do: iumentaq; & vehicula eisdem onerãdo: sarcinas
ligando atq; soluendo complicata explicando & cõ-
uoluta euoluendo que omnia sine labore & inquina
tione manuũ non fiunt hmõi diuitieq; relinquendo
acquirunt̃: & dimittendo retinent̃ & omnino non fu
giendo comprehendunt̃ animo habendi amittitur
earum possessio animo vero non habendi retinent̃.
¶ Tertium bonũ est huius paupertatis imperiosis
sima potentia & dominatio in omnes alienas diui-
tias terrenas ꝙs suas omnes efficit statim vt vult
& hoc inuitis eaꝝ possessorib⁹. ¶ In quo etiam ac- P
cidunt tria mirabilia quorum primum est: qꝛ absq; Quñdo the
omni cõtractu absq; omni dono suas facit amator saurizat si
paupertatis quascunq; vult diuitias alienas: the- bi in hoc se
sauros omnes regum et principum & hoc solo nu- culo ĩ alte
tu: & beneplacito voluntatis: ꝙ cito enim ex corde ro thesauri
dicit. Nolo habere thesauros regios vel imperia- zat.
les: & hoc propter christum: statim eos & in celo the
saurizauit & christo domino vendidit vt supra dixi-
mus et hoc sine iniuria alteri⁹. Illos igitur pleno
iure suo efficit. ¶ Secundum bonum mirabile ẽ ꝙ
sine detrimento & sine diminutiõe & sine damno pos
sidentium diuitias eorũ suas efficit & acquirit: hoc
est saluo eius iure proprietatis & possessionis per
omnia. ¶ Tertium mirabile est quod pleno iure su
as efficit & acquirit & possidet. Et nihilominus eas Mirabile.
iure plenissimo possidet & totaliter atq; integre pos
sessores earum. Ista enim possessio atq; dominiũ in Q
nullo possessionem vel dominium ledũt temporali-
um possessorum nec accipit. ¶ Et, quartum mirabi-
le quia neq; similem possessionem aut dominium ex
cludit aut in aliquo ledit. Cum enim quis hoc mo
do possiderit vel distraxerit thesauꝝ regium: & non
prohibetur: ꝙuis alius eundem similiter distrahe-
re vendere vel possidere: sicq; fit ĩ vno & eodem the-
sauro regio omnibusq; terrenis diuitijs diuites spi
rituales effici possint. ¶ Quotcũq; paupertatis hu
ius amatores et dominatio ista quam prediximus
non solũ extendit̃ in diuitias ꝙ sunt vel fuerunt vel
esse possunt: sed etiam in eas ꝙ nec sunt nec esse pos-
sunt. Hoc igitur est de mirabilibus paupertatis
istius quod de diuitijs que nec sunt: nec esse possunt
ditissimos efficit pauperes suos. ¶ Quã cito enim ex R
corde dicũt. Nolo ꝙ sitis hmõi diuitie mihi vel mee
etiã si essent: tam cito thesaurizauit eas ĩ celo & xp̃o
domino vẽdidit dicto mõ vbi accidit & aliud mira-
bile: qꝛ de nihilo & quasi de chimeris diues est homo
hmõi. ¶ Quartum bonum huius paupertatis est
iocunditas & illa magna: immo amplissima: & hoc
est quoniam omne amatũ iocundum inꝙtum ama
tum & tanto iocundius ꝙto magis & mai⁹ amat̃.

¶ Cum igiť considerauerís amplitudinē hu° pau
pertatis videlicet carentie huius diuitiarū inue ni
es eam incomparabiliter iocūdiorem seu delectabi
liorem ꝙ temporales diuitias: ꝛ hoc est quoniam
si non est comparatio amoris ad amorem: cū ama-
ta equalia fuerint:non erit comparatio gaudij ad
Uirtutū ad gaudiū. ¶ Jam aūt declarauimus in prima parte
vitiis nulla huius tractat° de virtutibus scilicet qꝛ non est com
ꝯpositio. paratio virtutū ad vitia immo virtutes incompa-
rabiliter maiores sūt ꝙ vitia. Quare incomparabi
liter maior est paupertas hmōi ꝙ auaritia contra-
ria. Priuatio vero ꝛ habit° semper equales sunt:
quoniam non excedunt se. Quare iocūditas seu de
lectabilitas paupertatis: huius incomparabiliter
S maior est iocūditate seu delectabilitate diuitiarū
bil paupes temporaliū. ¶ Quintū bonū hu° paupertatis est
beatitudo propter quā dicit. Beati pauperes spiri
tu ꝛ si miseri videanť carne. similiter ꝛ Luce. sexto
Beati pauperes. ¶ Declaratio autem hmōi est mi
seria diuitiaꝝ contrariaꝝ cuius multas partes su-
perius nominauim° ꝛ numerauim°. Si ergo amor
affluentie temporalis siue auaritia miseria est erit
necessario cōtrari° amor hoc est paupertas de qua
hic agimus beatitudo. ¶ Apparet igiť ex omnibus
his ꝙ amica sit paupertas amicis suis ꝛ ꝗta bene
ficia prestet benefactoribus suis. Merito igiť ha-
bet vnde inuitet: immo prouocet ad amorem suū: ꝛ
merito inimica est inimicantibus sibi ꝛ molestissi-
ma persequentib° illam. Cū ergo dicit nō ore sed ipsa
veritate paupertas esto mihi pacific°: ꝛ ego ero ti-
bi pacifica ꝛ in nullo molesta. Desine odire me ꝛ ꝑ-
sequi iuxta qđ dixim° supra ꝛ inuenies me tibi paci
ficam ꝛ in nullo te offendentē: qđ mirū sit te inimi-
Nota. cū ꝛ odientem atqꝫ persequentem me ego molesto ꝛ
ꝑsequor. Qꝛ si mecū ire volueris amicitiā ꝛ amo-
re inuenies me amantissimam ꝛ beneficioꝝ ꝗ supra
nominaui collatricem officiosissimaꝫ qiun insuper
diuitiaꝝ temporaliū omniū dominantissimū posses
sorem te efficiam: immo vere diuitem ꝛ vere habū-
dantem ex illis ꝗ auaritia atqꝫ cupiditas fallacissi
me ꝛ mendacissime repromittūt liberabo te a perdi
tione ꝛ fallacia diuitiaꝝ ꝛ alijs malis ꝗ nec estima
tionem habent neqꝫ verū numeꝝ neqꝫ solū diuitem
ꝛ copiosū te efficiam: sed etiam beatū. Ad qđ si non
sufficit tibi testimoniū euāgelice veritatis ꝛ decla-
rationes ꝗs premissi. Addam ꝛ aliam irrefragabi-
lem. Beatus enim est ꝗ ꝛ a miserijs ꝛ liuorijs est ab-
stractus: ꝛ habet qđ amat ꝗta affluentia ꝛ copiosi
tate vult id ipse habere possidetqꝫ illud liberrima
quietissima pacatissima ꝛ securissīa possessione. Hec
omnia ego plenissime facio: ꝗre ego beatum facio.
¶ Qꝫ si dixerit quis: qꝛ paupertas non possidetur
Questio. pacifice ꝛ quiete propter bella ꝛ tumultus cupidita-
tū. ¶ Respondeo qꝛ amor paupertatis possessori suo
Responsio. hmōi bella consurgere non permittit ꝗ ꝛ si forte cō
C surgerent facillime vincit in hmōi certaminibus ꝛ
ipsa desideria diuitiaꝝ temporaliū facillime enecat
ꝛ extinguit: obruens ea hic malis diuitiaꝝ inde ve
ro bonis paupertatis: ꝛ ꝓpter hoc duplici cōtritio
ne conterit ipsa. ¶ Qꝫ si dixerit ꝙ alia bella consur
gūt aduersus ipm: videlicet suggestionū suasionum
consilioꝝ precum desiderantiū diuitias. Qđ plerū
qꝫ experti sumus de multis bonis viris ꝗ hec om-
nia perpessi de eis nobilissime triūphauerūt: ꝛ pau
pertatem de tantis contradictionibus eripientes
oblatis magnis atqꝫ preclaris diuitijs pretulerūt.
¶ Respondemus qꝛ ista facillime vincit ꝛ superat si Amor pau
militer amor paupertatis: nec bella paupertatis bea pertatis.
titudinem minuūt: que victoriarū gloriam illi ad-
dunt. Gloria enim vna pars est beatitudinis. Qꝫ si
dixerit qꝛ paupertas iocūditatem minuit. Respon-
demus: qꝛ detrimentū illud ꝛ imminutionem nō so-
lum supplet victoriaꝝ gloria: sed etiam longe plus
addit mihi veri gaudij ꝙ illa vel detrahant vel tri- Nota.
stitie ingerāt. Manifestū aūt est qꝛ viro veri nomi D
nis hoc est in spiritualibus erudito ꝛ prouecto ridi
culosa est valde: immo contumeliosa temporaliū ꝙ
tumcūqꝫ magnoꝝ oblatio. ¶ Est enim quemadmo-
dū oblatio pomoꝝ aut nucū aut insignioꝝ sancti Ia
cobi aut quemadmodū porrectio mamille. Quis
eñi vir non erubescat ꝛ confundať: immo ꝗs non
reputet sibi contumeliā irrogari si ei iam barbato
ꝛ in virili etate corporali constituto offerať pomū
aut pirū: aut nucē: aut insigniū sancti Jacobi pro ma
gno munere aut ꝓ suggenda papilla eidem porri-
gatur. ¶ Quis corporaliter vir non moleste ferat
hmōi oblationes ꝛ non irrideri se putet ꝛ non cum
indignatione offerentem ꝛ oblata repellat. ¶ Quis
igiť incomparabiliter magis sunt indigna virilita
te spirituali ꝗtumlibet magna temporalia ꝙ illa Sigularis
minuta predicta virilitate corporali manifestum ē ꝛ notanda.
qꝛ vir spiritualis virilitatis perfecte nihil patitur
tentationis ab hmōi oblationibus ꝗtumcunqꝫ sug
gestionibus: suasionibus: consilijs: precibusqꝫ val-
latis nisi irrisionem contumeliam atqꝫ molestiam. E
¶ Propter quod diximus quia in huiusmodi certa
minibus facillime paratur victoria. Debes autem
scire ꝙ paupertas hec in ipsis diuitijs amplioris glo
rie est atqꝫ prestantie. Iuxta quod legitur prouer-
biorum. xiij. Est quasi pauper cum in multis diuitijs
sit. Et ex eo quod legitur. ij. ad Corinthi. vi. Tanꝙ
nihil habentes ꝛ omnia possidentes. Et ex eo quod
dicit Seneca ꝙ magnus est ꝛ qui vtiť auro ꝛ argē Seneca.
to tanꝙ fictilib° nec ille minor est qui vtitur fictili-
bus tanꝙ auro ꝛ argento. Huiusmodi enim vir du
pliciter thesaurizat diuitias ꝛ dupliciter negociať F
in eis bene enim administrando hoc est in pijs vsi-
bus exponēdo eas in celo thesaurizat: ꝛ insuper nō
amādo pecunias vel alias laudes ꝛ victorias. Est
enim sicut lilium inter spinas diuitiaruꝫ illesum et
absqꝫ vlcere: sicut legitur Canticorum. ij. Et in me-
dio stercorum impollutus in medio aquarū arid°.
In ipso vnco ꝛ hamo omnino liber ꝛ in nullo deten
tus. In medio laqueorū explicitus ꝛ oīno incapt°.
Sunt ꝛ alie innumere laudes ipsi°. Est ꝛ alia mi-
randa prudentia paupertatis istiusꝗ scilicet retinē
tur ꝛ seruantur hmōi in archa temporales diuitie
ꝛ nihilomin° in thesauris celestib° reponunť. Qui G
eñi ad pios vsus diuitias hic seruat et pie hic non
claudens viscera sua: ꝛ indigentibus eis non sinens
pre inopia vel animas pauperum perire vel corpo-
ra: ꝛ in celo eas hic seruando reposuit: ꝛ tamen eas
hic retinuit. Corde eñi ad qđ deus respicit eas deo
obtulit. Et tñ actu ꝛ veritate penes se eas retinuit Cecitas
Miseranda cecitas auarorum ꝛ cupidorum ꝛ pene auaritie.
non miseranda perditio qui se simul ꝛ perdunt dum
nec seipsos nec pecuniam possident: sed eaꝫ potius
se somniant possidere a qua miserabiliter possiden
tur. ¶ Generaliter ergo scito: quia pecunia pie retē H
ta atqꝫ seruata iā corā deo expēsa ē ꝛ eidem oblata

quod diximus ꝓpter quosdã q̃ sub pretextu pieta
tis impijssime seruant pecunias: dum eas retinẽdo
egenos occidunt Iuxta illud Ambrosij. Nisi paue
ris occidisti aut si pauperũ egenoꝝ mors spiritua
lis vel corporalis non sit eis imputanda occurrere
valentibus ꝛ non volentib⁹. Hmõi enim homines
expectant vt fere totus mũdus fame pereat: ꝛ hoc
victualia retinendo ipsi inq̃tum in eis est ꝓcurant.
¶ Quare egestas ꝛ afflictio pauperũ singulis eorũ
ꝓ parte ꝛ rata imputanda est: omnibus autem si
mul sumptis tota: hoc est q̃ omnes in simul penu
riam victualium ꝛ egestatem pauperũ faciũt dum
victualia eis communicãda abscondũt nec tam ab
scondũt q̃ etiam auferũt: dum eis in tanta necessi
tate ꝛ indigentia debeant. ¶ Manifestũ igit est ex
his: q̃ q̃ diuitias ad pios vsus seruant: ꝛ etiam qui
sincere in eis propter pios vs⁹ negociant. Iam eas
sibi seruando ꝛ retinendo in thezauros celestes trã
stulerũt: pios autem vsus non solũ pauperũ elimo
nias ꝛ sustentationes ecclesiaꝝ ꝛ alioꝝ pias edifica
tiones beneficioꝝ ecclesiasticoꝝ fundationes intel
ligimus: sed etiam vxoꝝ filioꝝ congruas prouisio
nes cũ ad dei honorem ꝛ gloriam ꝛ salutem referũt
ipsorũ. scilicet cũ propter hoc negociat q̃s ne vxor
ei⁹ penuriã patiat propter quã apostataret vl bla
sphemet ꝛ adultera efficiat. Similiter ꝛ deliberis
ne aut in dei contumeliam veniant aut in perditio
nem propriam aut in personam propriam nemo du
bitare debet quin iam deo pecuniam illam obtule
rint: ꝛ quin deo illam hanc ꝛ non sibi: quare in the
zauros celestes iam illam transtulerit cũ deum ip
sius fecerit possessorem. ¶ Si q̃s autem querat de
contemptu diuitiaꝝ ꝛ fuga atq̃ odio in q̃ vt vnum
quodq̃ eoꝝ sit remittimus eũ ad ea q̃ iam diximus
vbi affectiones animaꝝ nostraꝝ nominauim⁹ ꝛ nu
merauimus Contemnẽde enim sũt diuitie vt viles
ꝛ abhominande vt stercora ꝛ fugiende vt pericu
la ꝛ odiende vt noxie ꝛ indignãdũ est eis vt idignis
nobilitate nostra ꝛ ꝓiciende vt onera ꝛ ita de alijs
De quibus omnib⁹ affectionib⁹ non est difficile vi
dere q̃ quibus viribus conueniant aut in q̃ earum
vnaquaq̃ hmõi affectionũ sit.

Ambrosi⁹.
In thezauros
Nota.
B
Contemnẽ de diuitie.

¶ Ad humilitatis laudes transit: quam pau
pertatem spiritus in sacris eloquijs doctores inter
pretantur.

Post paupertatis laudes: merito sequun
tur laudes humilitatis: cũ paupertatẽ
spiritus multi ex sacris doctoribus hu
militatem intelligant sicut apparet ex
positionibus q̃ super. v. Mathe. legun
tur. Has autem non ex persona humilitatis scribe
mus: q̃ contra naturam humilitatis est laudes ꝓ
prias predicare. Verus humilis ꝛ laudes suas au
dire refugit ꝛ auditas erubescit. Et sicut Beatus
Bernardus dicit. Vere humilis non vult videri hu
milis sed vilis. ¶ Huius ergo primam laudem po
nim⁹ ipsas laudes fugere q̃s q̃dẽ fugit vt virus si
bi mortifex vt sagittas mellitas: q̃ indubitanter in
tra litteram venenate sũt. Hmõi sagittis transfigit
ꝛ occidit humilis in plerisq̃ fugit eas vt sermones
fascinantes quib⁹ reuera paruuli adhuc spirituali
liter verissime fascinant. Sicut enim vetule dicunt
vel paruulos fascinari quorũdam hominũ vel mu
lieꝝ laudibus. Ad litteram. Sic verissimũ est: q̃ q̃
adhuc nondũ viri perfecti sũt: sed spiritualibus vi

Hũilitas et paupertas spiritus.
C
Laudes hoi fascina trices.

ribus ac sensibus paruuli sunt laudibus hominum
fascinant: hoc est onerãt ꝛ grauant vsq̃ ad defectũ
spiritualem. Et hoc est quod legit Sapientie. iiij.
Fascinatio nugacitatis obscurat bona. Et queãd
modũ paruuli audiũt se laudari dum dicitur eis a
vetulis vt reminiscantur fascini credentes q̃ hmõi
rememoratio defendat eos a fascino. Sic dicendũ
est ꝛ paruulis spiritualibus: ꝛ icomparabiliter for
tius q̃ secũdum veritatem indubitatam: vt quotiẽs
laudantur vel laudes eoꝝ recitant fascini illius re
miniscant. Qui enim tanti morbi tantiq̃ periculi
illa hora reminiscũt humilitatem suam in tuto po
nũt: vt etiam alias virtutes: ꝛ hoc est quoniam lau
des ipsas vt noxias et tam periculose fascinantes
reijciũt. ¶ Iterum fugit eas vere humilis: vt rete
expansum gressibus suis quod rete frustra iacit an
te oculos pennatoꝝ: hoc est cordiũ virtutũ leuitate
atq̃ agilitate preditoꝝ. De hoc rete Prouerbioꝝ
vicesimo. Homo q̃ blandis fictisq̃ sermonibus loq̃
tur amico suo q̃si rete expandit gressib⁹ suis. ¶ Heu
quot sunt qui in hmõi retibus capiũtur ꝛ quod est
maioris dementie ipsos hmõi piscatores diaboli
cos magnis donarijs remunerãt ꝛ honorãt ꝛ hmõi
retia precijs incomparabilibus emũt. Nihil aliud
enim ab adulatorib⁹ ꝛ laudatoribus suis tanto ꝓ
cio muneꝝ petũt q̃ vt vaniloq̃a laudũ suaꝝ inde re
cipiant. Infelices ac dementissimi mercatores qui
mendatia: immo chymeras tam vane confectiõis
tam care emũt. hmõi homines etiam chymeras et
inopinabilia vocare solemus pro eo q̃ in opinione
hominũ ꝛ aliena confictione tantũ consistũt: non re
vel veritate ꝛ hoc q̃rũ ad mores ꝛ scientias etiam
reputatiõe sua. Nihil ei se eẽ reputant nisi q̃ in opi
nione hominũ sũt in parte ista. Hoc est nihil se scire
vel valere nisi q̃d vel ipsemet de se somniant aut q̃d
de semetipsis credũt alios somniare. Non enim ve
ritatem de semetipsis quam presentem apud se ha
bent videre vel etiam intueri preualent. Sed hoc so
lum de se credũt q̃d et homines vel fallaciter sug
gerũt vel aliter mentiũtur. Q̃d intellexit poeta di
cẽs. Pl⁹ aliũs de te q̃ tu tibi credere noli: ꝛ ex p͡soa
hmõi hominũ dixit alter. Scire tuũ nihil est nisi te
scire hoc sciat alter. de hoc Apostol⁹ Ad Galathas
v. Quicũq̃ putat se aliq̃d esse cũ nihil sit ille se sedu
cit. Et iterum prime ad Corinth. iij. Quicũq̃ putat
se scire: nondũ nouit. quemadmodũ oporteat eum
scire. Forsitan enim hoc est principiũ veraq̃ salutа
ris sapientia nosse se nihil scire. Et ad hoc princip
um se attigisse gloriatus est plato dicens: hoc solũ
scio q̃d nescio: vel secundum aliam litteram: hoc so
lum scio me nihil scire. Fugit laudes suas vere hu
milis vt res alienas ne furti reus efficiat si eas ad
miserit: vel ad eas captandas quolibet modo cor ꝑ
desiderium extenderit: quemadmodũ tobias cũ of
ferret ei hedus dixit. Vide ne furtiuus sit nolẽs co
medere de furto vl rapina. Sic est soli auctori ꝛ lar
gitori bonorũ laus ꝛ gloria de bonis debeat vt fur
ꝛ latro eas quicunq̃ alius sibi vendicat ꝛ de furto
ꝛ rapina comedit qui laudibus pascitur nisi in deũ
illas referat: sicut dicit in Psal. Gloriemur in lau
de tua. Qui autem suas eas facit: hoc ẽ sibi appro
priat: furtũ imo sacrilegium committit in deũ. lau
des enim oẽs sicut ꝛ alias partes diuini cult⁹ de⁹ ip̃e
sibi soli ꝯsecrauit. Sicut ip̃emet dicit ꝑ Isaiã. xlviij
Gloriã meã alteri nõ dabo: neq̃ laudẽ meã sculpti

D
Rete blãdi tiaꝝ.
In adulato res ꝛ q̃ illis se ꝑmittũt.
E
Persius.
F
Plato.
Hũilis fu git suas laudes.
Nota

libus:sed ꝛ omnem gloriã ꝛ laudẽ ei cõfitet omnis ecclesia sanctoꝝ die ac nocte dicens. Gloria patri et filio ꝛ spiritui sancto. Et iterum. Gloria tibi domine ꝛ Apostolus ad Romanos.xi. Ipsi gloria in secula seculoꝝ amen. Et iteꝝ in primo.ij. ad Thimo. Regi seculoꝝ immortali inuisibili soli deo honor et gloria in secula seculoꝝ. Nec consueuit ecclesia sanctorum dicere benedicam⁹ homini vel homini gra

G tias:sed Benedicam⁹ domino Deo gratias. ¶ Fugit igitur vere humilis ex humilitate laudes quas de se p̃dicare audit:vt furtiuas vt alienas a se:vnde ꝛ proprius sermo vere humilis est ad omnem sibi oblatam vel de se predicatam laudẽ valde ad deum. O tu laus non te admitto te repello. ꝛ ad deũ cuius ꝓpria es ꝛ iure singulari sua te transmitto.

Repulsa laudis.

Gregori⁹.

Ita quidem faciendũ est. sed dicit Gregorius. Multos inueniem⁹ inanis glorie non cupidos:sed oblatam q̃s respuat? ¶ Fugit laudes hmõi vt illusiones Quemadmodũ eñ dicit beatus Bernard⁹. Quia omnis purpura illusionis laus est postq̃ domino i purpura illusum est. Sic et oĩs laus illusio. Postq̃ domino Iesu. Iesu illusorie dictũ est. Aue rex iudeorũ. Hoc aũt facile est videre in peccatoribus cũ laudant. Quid est peccator in via perditionis positus nisi fur qui ducit ad infernale patibulũ ibi suspendendus? ¶ In hac via si quis eũ laudaret. vel

H si quis ei cantaret aut cytarizaret:illudi sibi solummodo reputaret. Similiter si q̃s carolo laudes arcturi cantaret:non se laudari carolus:sed magis irrideri cognosceret. Sic ꝛ viri sancti cũ laudes quorumcunq̃ bonũ hominũ non suas:sed alienas esse pro certo sciant q̃tumcunq̃ eis laudantur aut predicant:non laudari se reputant:sed poti⁹ sibi illudi Quemadmodũ si quis laudaret parietem aut fenestram parietis pro eo q̃ solis radium peperisset:cũ via tantũ sit ꝛ instrumentũ per quam vel per quod sol radium suũ transfundit in domũ: ꝛ ipse fatuus reputaretur ꝛ paries seu fenestra si intellectũ haberet tantũ. illusionem laudem hmõi reputaret. Sic

Nota

est q̃ omniũ bonoꝝ opeꝝ solus deus actor est ꝛ effector. sicut dicit. Apostol⁹ in.xij. p̃me ad Coꝝ. deus est qui operat omnia in omnib⁹ ꝛ Isaie.xxvi. Oĩa opera nostra operat⁹ es in nobis domine. Et iterũ Apostolus.ij. ad philip. Deus est qui operatur i nobis ꝛ velle ꝛ pficere pro bona voluntate. Nihil agit vel pene nihil est nr̃m in bonis opib⁹ nostris. Quare nihil omnino laudis inde nobis debet. Merito igit siue peccatores siue iusti sint q̃ laudent illusio-

I nem debent laudem omnem hmõi reputare. ¶ Ampli⁹. Si vere vanus hoc ẽ amator inanis glorie sic se habet ad vere hũilem vt irrisio siue illusio ad laudem:erit ꝛ permutatim:vt quemadmodũ vere vanus ad illusionem. Sit vere humilis ad laudem et hoc est quod querimus. Quare sicut ille sibi illudi reputat illusionibus ꝛ vituperationib⁹ sic vere humilis se laudib⁹ reputat irrideri. Ex quo etiam manifestũ est:q̃ sicut ille pascitur mendaciis vane laudantiũ:sic iste lobprobriis vituperantiũ. Contrariorum enim contraria esse alimẽta necesse est:hec humana laus scilicet panis est mẽdaciĩ de quo prouerbio.xx. Suauis est hominũ panis mẽdaciĩ:ꝛ postea implebit os eius calculo. Quia vero hmõi mendacia non sunt nisi conficta siue somniata opinata atq̃ figmentata ꝛ propter chymere. Dicim⁹ q̃ hmõi homines miraculo quodam diabolico pascunt chymeris ꝛ qui hmõi laudes ei offerũt chymeras eis ad comedendũ apponũt. Fugit etiam has laudes vt ignem vehementissimũ:ꝛ fornacem ardẽtissimã quibus in puncto temporis consumitur. quem de⁹ non protexerit. sicut legitur prouerbioꝝ.xxvij. Sicut in igne probatur aurũ ꝛ in conflatorio argentũ sic homo probatur ore laudantiũ. ¶ Quid ergo mirum:si timet humiles a facie tam terribilis ignis. multo frigore timoris dei trementes ꝛ cõgelantes

Similitudo.

Adulatores chymeras offerũt

oportet esse quib⁹ tanti ignes inneniunt: vel q̃ iter tam ardentes ignes versant. Heu quot ꝛ q̃torum bona hmõi ignibus consumpta sunt scientiaꝝ scilꝫ ꝛ virtutũ donoꝝ ꝛ gratiarũ nec hoc aduerterũt. Timebat Job hoc q̃ nec videre ignem hmõi aus⁹ erat Sicut ipsemet dicebat.xxxi. Si vidi lunam incedentem clare.i.famam meã absq̃ denigratione seu obscuratione detractionis purgari siue dilatari quã extinctus siue mortificat⁹ est corde qui tantũ igneꝫ non sufficit sentire. Tanq̃ incendiariũ igit ꝛ combustores bonoꝝ nostroꝝ fugiẽdi sunt laudatores. Ve insaniis atq̃ dementiis nostris ꝛ tantopere laborantimus vt bona nostra talibus pateant ꝛ exponant incẽdiis. Q͛ŏ aristotel. vidisse videt dicens. Ad gloriam est q̃ŏ nec conscientie null⁹ festinat adesse. Accedit ad cumulũ excecationis vel execrationis istius ꝛ q̃ incendiariĩ hmõi magnis mercedibus cõducunt ꝛ ipsa incendia ingentibus p̃ciis ꝯparant: ve magnatib⁹ in parte ista:imo in damnatione ista:q̃ sacrilega impietate i subditos suos q̃s fouere ꝛ defendere ab aliis oĩbus tenent pro hmõi incẽdiariis ditandis remũerandis oĩ crudelitate ꝛ oĩ fraude ꝛ oĩ dolo oĩq̃ iniq̃tate excorient ꝛ membra xp̃i violenter expolient ꝛ nuda dimittũt vt membra diaboli induant ꝛ operiant:sed etiã exornent. Q͛ si quis dixerit q̃ postq̃ nonnulli hmõi laudes illusiones irrisiones seu contumelie sunt:humilitas ergo nõ debet ista fugere:immo amare ꝛ amplecti. ¶ Respon-

Nota

In p̃latos q̃ adulatorib⁹ se permittũt.

K demus q̃ hmõi illusiones scilicet laudũ si vt illusiones offerrẽt. Reuera vere ac perfecte humilis illas amplecteret. quemadmodũ ꝛ xp̃s dñs cũ illudebat ei dicendo. Aue rex iudeoꝝ. Sed q̃ offerunt vt laudes. eas refugit:fugit eas vt venenũ mortiferũ siue sagittas venenatas q̃b⁹ humilitas necat vt veneno:ꝛ letaliter transfigit. vt iaculis acutissimis. ¶ Fugit eas vt defraudatrices eterne mercedis ꝓ mercede se ingerentes:sicut dicit veritas Mathe. vi. Alioq̃n mercedẽ non habebitis apud patrem vestrum q̃ in celis est. Et iterũ. Amen dico vobis receperũt mercedem suam. ¶ Fugit eas vt ventũ extinguentem lucernã sanctitatis ꝛ gratie: quã q̃ hmõi venti flatib⁹ exponit q̃d aliud q̃ eam extingi querit ¶ Fugit eas vt ventũ auferentem ꝛ rapientẽ i longinquũ de q̃ dr̃. Quia impiĩ sicut puluis quem ꝓiicit vent⁹ a facie terre. ¶ Quotiens enim audit non vere humilis se laudari vel Rome vel Colonie:corde illuc statim rapitur ꝛ transportat:ꝛ hoc est quod legitur Job.xxvij. De ipocrita q̃ totũ agit cũ vane laudis:tollet eũ vent⁹ vrens ꝛ rapiet eũ turbo de loco suo huic vẽto ver⁹ hũilis deorsũ v̄tit:auertit eĩ se ab ipso:ꝛ ideo vent⁹ iste sedt ipm. ¶ Unde Greg. Hoc solum habet gloriosum hũana gloria q̃ amatores suos contemnit ꝛ diligit contemptores:ꝛ vere vmbra est vel vmbrabilis ista gloria vel laus q̃ fugit insequentes se: ꝛ insequit fugientes. ¶ Fugit hmõi laudes vt vẽtũ turpissime deficiẽt exeq̃ vl de

Nota

Gl'ia fugit se appetentes.

arce virtutum. Tanto quippe miles sancte militie ascriptus huius venti impulsu turpius cadit quanto ipse ventus debilior. est enim velut mollis sephirus ⁊ sibilus auretenuis susurriū vane laudis. Non enim est velut vehemēs borealis flatus aut spiritus grādis ⁊ fortis subuertens montes de quo legit᷑. xix. tercii. Regū. Quemadmodum igitur miles ille quem in hastiludio ludentem ventus irruens insterquilinium de equo deiecit perpetuo opprobrio habit⁹ est ⁊ irrisioni semper postea patuit hominū. Sic ⁊ qui ex equo spirituali tam leui ne dicam impulsu: sed sibilo deiicitur: merito perpetue irrisionis incurrit opprobrium. Fugit eas vt ventum eleuantē ad allisione. sicut legitur Job. xix. Quasi sup ventum ponens eleuas allisisti me valide: Iterum quasi vrentem ⁊ consumentem omnia bona gratiarum: sicut supra ostendimus. Iterum quasi ventum aurigināntem segetem virtutum. Et hoc est quod legitur Amos iiii. Percussi vos in vento vrente ⁊ aurugine multitudinem ortorum vestrorum percussi id est percussi vos permisi. Iterum vt ventum mollem ⁊ dissoluentem atque eneruantem vigorem virtutū. Iterum vt ventum fetu diabolico qui superbia est animas impregnantem. Sicut narrat Isidorus. Quia in insula quadam portu gallie eque austro vel fauonio impregnantur qui ventus fauonius antiquitus nominabatur quasi flatus vel fatus bonus. Est enim suauis vox laudantium non vere ac perfecte humilibus. ¶ Iterum vt ventum eleuantem ad precipitium. De quo Psal. Deiecisti eos dum alleuarent᷑. Ipsa enim eleuatio in supbia deiectio est ⁊ casus ab alto virtutum: de hoc prouerbiorum. xvi. Cōtritionem superbia precedit. ⁊ ante ruinam exaltabitur spiritus. ¶ Iterum vt ventum inflantem ⁊ strumam horrificam in animam humanam inducentem propter quod in sermonibus declamatoriis inflatores vesicularum diabolicarum. adulatores vocare consueuimus. ¶ Fugit ea vt cantū syrenarum somnū periculosissimū inducentem. Fugit vt potionem somniferam soporificā quam nonnulli latrones porrigere solent eis quos occidere vel spoliare volunt. Unde ⁊ vulgari gallicano dicit᷑. Cum audit᷑ aliqs alii adulari modo soporat illum ⁊ ita parat viam diabolo ad occidendū illum spiritualiter vel spoliādū propter quod adulatores tibicinatores diabolicos vel etiam tibias vocare solemn⁹. Mos enim est magnatibus post sumptū cibū tribicinatores aduocare ad prouocandū somnū: vel ad hoc vt magis placitum illū faciant magisque concentu hm̄oi tibiarū. Sic ⁊ diabolus qui dormire ⁊ requiescere querit in cordibus suorum velut clauos ⁊ stimulos velut sonitum tubarū atque tonitruorū fugit sacra eloquia vanis aut laudibus ⁊ adulationibus velut tibiarum suarū concentibus soporatur ⁊ placide quiescit. ¶ Fugit eas verus humilis vt illusionem deceptoriam. quomodo illudit᷑ adhuc pueris a nutricibus ⁊ matribus quando cū ceciderint: ⁊ se capite vel alio membro grauiter alliserint ⁊ vulnerauerint: dicunt ei: O bene saltasti filimi: ⁊ ita dementant eū ⁊ infatuant vt casus obliuiscatur: ⁊ vulneris dolorem non sentiat ⁊ nec cecidisse nec vulnus accepisse se doleat: sed magis gaudeat se bene saltasse. Sic enim cū laudat᷑ peccator in desideriis anime sue: ⁊ iniquus pro ipsa iniquitate benedicit᷑: quid aliud ei fit nisi quod casus in saltū ⁊ vulnus peccati mortiferū in saltū sublimem ⁊ factum

Hastiludo.

Eque vēto grauide.

L

In adulatores.

M

Uer⁹ humilis adulatiōes fugit

egregiū: diabolico ei prestigio transformatur? Similiter ⁊ qui gloriatur in malitia: quid nisi casum miserabilem atque turpissimum in saltū magnificum interpretat᷑ ⁊ hoc non pueritie insipientia: sed puerilitatis dementia mente captus. Fugit eas vt maledictionem. Sicut dicit Salomon prouerbiorum. xxvii. Qui benedicit proximo suo voce grandi de nocte consurgens maledicenti similis est. Irrisor enim ⁊ maledicus similes sūt. Uox autem grandis laus excedens mensuram meritorum hic intelligitur quia vox non auditur nisi nocte mentis. id est in tenebris que veritatem videri prohibent meritorum. Unde socrates cuidam adulatori dixisse fertur. Nihil proficis adulator cū te intelligam. De hoc domin⁹ Machabeorum. ii. Maledicam benedictionib⁹ vestris ⁊ maledicam ipsis. Et quemadmo dū Psal. dicit. Maledicent illi ⁊ tu benedices: sic mandauit econtrario intelligendū benedicent illi ⁊ tu maledices. Itē fugit eas vere humilis ⁊ horret vt viuus proprias mortis exequias ⁊ propriū funerationis officium: commendatio enim officiū est mortuorum: ⁊ officium mortuorū incipere solet a placebo quod est verbū proprium adulantium. Placere enim querunt per commēta atque figmenta vanarum laudum. ¶ Fugit eas et horret vt propriam sepulturam viuus. Super enim verbum illud Mathei. viii. Sine mortuos sepelire mortuos suos dicit auctoritas. Mortuus mortuū sepelit cum peccator peccatori adulatur. Sepeliri igitur se patit᷑ qui sibi sustinet adulari. Quare mortuum eoipso se confitet᷑ quia se sic sustinet sepeliri. Similiter quia procurat sibi impendi huiusmodi exequias propter quod sacerdotes diabolicos ⁊ infernales adulatores plerumque vocamus: cum officium sepeliendi mortuos diabolicos sibi assumpserint. Sacerdotis quippe officiū est mortuos sepelire. ¶ Inter autem laudes humilitatis proprias illā primam ponimus: videlicet securitatem a casu. De qua Augustinus. Humilitas in imo est. ⁊ ideo non habet quo cadit. Merito ergo a casu secura est. propter quod ipsa fundamentū vie dicitur que via mandatorū dei est. Et viam veritatis eam sepe nominauim⁹. Crepidines enim viarū periculosas viantib⁹: ⁊ equitātib⁹ plerumque esse manifestū est. Et ideo dicitur eis vsualiter. Item profundū vie quasi per profundū securior sit ambulatio per crepidines ⁊ alta viarum periculosa. Alia enim est ei securitas ex hoc: videlicet quod a plaga diuine ire siue vindicte secura est. Frangit enim deus omnem superbū: ⁊ iterum in Psalmo. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum. ⁊ Isaie. li. Nunquid non tu percussisti superbū vulnerasti draconem. Iste sunt turres de quibus legitur eiusdem Isaie. ii. dies domini super omnes cedros libani sublimes est excelsas ⁊ super omnem turrim excelsam ⁊ multa alia per totum residuū capituli de huiusmodi legit᷑. Et eiusdem. xxx. Et erūt super omnem montem excelsum ⁊ super omnem collem eleuatū riui currētium aquarū in die interfectionis multorum ⁊ cū ceciderint turres ceciderūt inquam ictu fulguris a deo emissi. ¶ Est ⁊ tertia securitas ex infimo suo contra impetū venti cuiuscumque tentationis: perflant enim altissima superborū cordiū venti. id est impuls⁹ siue flat⁹ tentationū humilitas vero in infimo sedens ab his immunis est: quasi sedēs in vmbraculo ab estu ardoris ⁊ secularium desideriorum ⁊ in securitate ⁊ absconsione a turbine ⁊ a pluuia. ⁊ est sicut vir qui celat se a tēpestate sicut legit᷑ Isa. iiii.

Socrates dictū in adulatorem.

Placebo vbū adulantium.

Mortuos sepelire mortuos quid.

N

Securitas a casu laus est prima humilitatis.

O

Securitas ex infimo est

P ¶Est etiam ei quarta securitas in iuditio aque: ne
de sup fluctuans velut cõuicta per hmõi iudicium
damnet. Fundum enim petit et in fundo residet. Qui
enim ambulant in magnis et mirabilibus super se: qui
fluitant super aquam mũdane labilitatis i iuditio
huius aque conuicti damnationi patent: et se vento
tumere supbie fluitatiõe hmõi confitentur. Et hoc
est quod legit Osee. x. Transire fecit samaria regẽ
Spuma qd · suum quasi spumam sup faciem aque. Spuma enim
Q nihil aliud est quam aqua ventum vel aera cõtinẽs atque
circũuoluens. ¶Est ei etiam ex hoc quinta securitas
ab imminenti futuri iudicij ventilatione. Cum enim
ventilabit xp̃s domin⁹ aream suã in qua inueniẽtur
palee inuenientur et grana palee rapientur in ignẽ
inextinguibilẽ vento huius ventilabri. Grana vero
humilitate custodiente et ꝓtegente salua reconden-
tur in horreum celeste. sicut legitur Luce. iij. Ipse
vos baptizabit in spiritu sancto et igni cuius venti-
R labrum in manu eius etc. ¶Est etiam et sexta in iu-
Sexta securitas. · dicto ignis presentis scilicet tribulationis. quẽad-
modum enim vasa figuli cum ventum inclusum in se
habuerint ꝓpter diminutionem commixtionis ar-
gille et aque vel crepant in ipsa fornace vel inde ex-
iliunt vento huiusmodi multiplicato et querente li-
berum exitum et non habente. Sic qui tument vẽto
superbie in huiusmodi igne scilicet presentis tribu-
lationis vel crepant per iram et impatientiam ten-
tationis turpiter succumbentes vel inde exiliũt eas-
dem turpissime fugientes: et hoc est quod legit Ec-
clesiastici. ij. In igne probatur aurum et argentum
et homines receptibiles in camino humiliationis.
¶Est enim ei septima securitas ab igne gehẽne. Un-
Septima securitas. · de Augustinus. Qui non tumet vento superbie nõ
crepabit in igne gehenne: et quia omnis tempestas
a vento concitatur superbie: nec absconditum tem-
pestatis quo tota nauis sancte conuersationis con-
fringitur: totum edificium spirituale euertitur timẽ-
dum est ei. sed neque tempestas futuri iudicij abscõ-
ditum tempestatis est superbia quam plerumque nec
ipse videt a ut sentit qui eius naufragio perijt de hoc
in psalmo. Liberaui te in abscondito tempestatis
De futura vero tempestate alibi in eodem. In cir-
cuitu tempestas valida. De vtroque vero itelligi po-
test quod dicitur in Psal. In spiritu vehementi cõ-
teres naues tharsis. Spiritus quippe superbie ve-
hemens dicitur non fortitudine: sed magnitudine
Secunda laus humilitatis · et multitudine nocumenti. ¶Secunda laus humili-
tatis est paruitas ipsius: et a prima parte paruita-
tis que est: videlicet depressio contraria altitudi-
S ni non timet humilitatem: id est bassitatem ianue ce-
lestis. Secura enim est quod non offendet in illam pro-
pter hoc dictum est quod Nimis elatam castigant li-
mina frontem. Nec est contenta propria depressio-
ne aut breuitate humilitas imo semper se inclinat
et deprimit etiam cum non necesse. id est cum non est
timendum ei ab offensione frontis ad sup liminare
quemadmodũ anser vel auca que portam quãtumcũ-
Similitudo. · que altam ingrediens semper caput et collũ suum de-
primit et demittit seu submittit ac si timeret offende-
re in altam portam. ¶A parte vero secũde dimen-
sionis que est latitudo pro qua humilitas habet
angustiam solam que est defectus latitudinis est ei
facultas intrandi per angustam portam regni cele-
stis absque vllo obstaculo. De hac porta dicitur Lu-
ce. xiij. Contendite intrare per angustam portam.

Quod vero sequitur quia multi querent intrare et
non poterũt propter superbos dictũ est: qui eousque
se dilatant atque distendũt quod capere eos non põt por-
te illius angustia. ¶A tertia vero dimensione que est · T
profunditas siue spissitudo est ei diuine magnificẽ-
tie et magnitudinis capacitas. Et hoc quoniã hu-
iusmodi spissitudine seu profunditate que apud geo-
metros crassitudo vocat. Est ei vacuitas et ianitas
Uere enim humilis a seipso et suis omnib⁹ vacuus
est et inanis: vnde et de christo domino dicit Aposto-
lus i. ij. ad philip. Qui semetipsum exinaniuit for- · Nota
mam serui accipiens. hoc est: ac inanis et vacuus
esset a plenitudie diuinitatis se gessit et exhibuit mi-
nistrum immo seruũ humillimum. Nõ quod diuinita-
tem abiecerit vel vllo modorum minuerit: sed quod eã
non ostenderit et seruũ per omnia se exhibuerit. Sic
et vere hũilis bona quecũque habet a se reijcit et eua-
cuat non quidem extinguendo aut proijciendo: sed non
sibi tribuendo: imo deo: et forte propter hoc humi-
litas dicitur omnis iustitia Mathei. iij. Ubi dixit · Humilitas dr ois iustitia.
domin⁹ ad Joannem baptistam. Sine modo. sic de-
cet nos implere omnem iustitiam: vbi dicit auctori-
tas humilitatem. Omnis enim iustitia est perfectis-
sima et cumulantissima totumque quod est alienum
a se reijcere et totũ ei cuius est dare: et hoc plene im-
plet humilitas que omne bonũ vt alienum a se mo- · V
do quo diximus remouet et reijcit. Et deo cuius est
attribuendo reddit. Superbi vero adeo pleni sunt
vt deus nec in eis neque cũ eis valeat habitare. Iu-
diciũ autem immoderate plenitudinis triplex est: · Judiciũ immoderate plenitudis triplex.
videlicet timor seu struma qua omnes superbi de-
turpati ac deformati sunt horribiliter. ¶Alia aũt
effusio supereffluens et hec est spiritualiter in super-
bis iactantia. quasi enim bona sua iactando euomen-
tes effundũt. Et hoc est quod legit. Ecclesiastici. xxi.
Gratie fatuorum effũdunt. ¶Tertiũ iudiciũ est crepa-
tio qua corpus ipm quodammodo dirũpit ad dilacerat.
Superb⁹ enim bonis que videt habere se implet dũ
ea sibi retinet sua faciens et sibi attribuens et quod est
de monstris horrificis superbie et abusionib⁹ eius
incogitabilib⁹ etiam eis que foris longissime sunt ab
eo seipm replet vsque ad nauseam iactantie et crepa-
tionẽ impatiẽtie: ꝓpter hoc ergo ab humilib⁹ ho-
norari dicit de⁹. eccl'a. iij Quia et ei aduenienti et
inhabitanti oia cedũt et a seipsis secedũt spaciũ ei-
dem in semetipsis amplissimum facientes et totũ ei
cordis hospitiũ dimittẽtes. ꝓpter quod etiam dictũ
est illud Isaie. ¶Hec dixit sublimis et excelsus iha-
bitans eternitatẽ: et cũ contrito et humili spũ habitat
quia humilis spũs dũ nihil de seipso occupat in nul-
lo ei domũ cordis angustat. et ꝓpter hoc spaciose de-
us apud ipm habitat et cũ ipso. ¶Ex tota vero puita-
te. i. scdm oẽm dimẽsionẽ est ei patẽs et liber oẽ ef- · Humilis nõ
fugiũ omnũ a rethib⁹ et retinaculis diabolicis. Non · illaqueat.
enim pñt vere humilẽ retinere hmõi recia vel retina- · Similitudo bona.
cula ꝓpter dictã puitatẽ. Parui enim pisciculi etiã
p angustas viaculas rethiũ libere euatãt. nec ab eis · X
retineri possunt: magni vero pisces etiam rethibus
largissimarum viacularũ retinent: et ꝓpter hoc su-
perbi in oẽm dimẽsionẽ extensi oi rethe diaboli de-
tinent et capiunt. Est ei etiã patẽs effugiũ et decli- · Alia similitudo non minus apta.
natio a sagittis et iaculis diabolicis. Quãtumcũque ei
ingenietur diabolus non põt vere humilẽ sagittare
ꝓpterea quod illũ humilitas extenuauit quasi i nihilum.
Sicut quia sagittari⁹ etiã peritissim⁹ filũ tenuissimum

sagittarenō potest sic nec diabolum vere humilem.
¶ Et vt breuiter dicamus non habet in vere humili vbi sagittam figat. Ecōtra vero superbus omnib⁹ iaculis & sagittis patet expositus & omniū bestiaꝝ morsibus: ita vt nec etiam cecos sagittarios effugi at: nulla sagitta nullum iaculū nullus dens cuiuscunq bestie infernalis illum pterit vbiq detractio num & laudum iaculis trāsfigit. ¶ Vbiq maledico
In supbos — rum dentibus deuoratur. nisi enī cor eius dilatatum in omnē regionem & locum: & attinget a mari vsq ad mare: & a fine vsq ad finem spiritualiter. Nō enī dentes maledicorum vbi lederent neq iacula detra ctionum eum vbiq transfigerēt. Quemadmodum panem totum corporaliter parisius existentem den tes & lingue rome existentes in nullo lederent. Si igitur vbiq hmōi iaculis & gladiis transfigit: vbi q spiritualiter est cor miseri supbi. ¶ Est & humili tati ex paruitate sua totali in omni parte mundi se curitas: & non solum in celum: sed vbicunq deus ē absq repagulo & difficultate qualibet recipit & vbi q spaciose habitat: neq compressionum neq angu stationem timens: & hoc est qm in vltimitate parui
Nihilitas spiritualis — tatis spūalis. ¶ Hec autem vltimitas nihilum ē si ue nihilitas spūalis. Et de hoc nihilo dicitur Job. xxvi. Appendit terram sup nihilū & quasi sup fun damentū supportans ipm. ¶ Quemadmodū enī su perbia ꝓpter vanitatem suam nihil supportat aut sustinet: quin potius omne eidem innixum & supin cumbēs deiicit atq precipitat. Sic humilitas ꝓpter sui soliditatem non solum terram vniuscuiusq ani me fidelis: sed totam ecclesie terrā sustinet & suppor tat. Istud nihilum nec cōprimi potest neq angustia ri: sicut neq minui. ꝓpter hāc cām diabolus nec cū deo nec cum angelis in celo vel ad momentū hore potuit habitare. Totū enī celum implebat de⁹ dia bolus vero intumescens supbia & magnificatus va nissime vltra mensuram suā naturalē nō potuit ibi habere locum vl̄ iuenire. Angeli vero sancti in par uitate humilitatis naturalis psistentes locū suum retinuerunt: locū deo & in semetipsis dantes vel po tius seruantes. dignum quippe & iustum fuerit vt qui locus in semetipsis abstulerāt: & locū ꝓprium ī
Nota — celo abstulerant: locū ꝓpriū in celo amitterent. & dum locū aliene glorie iniquissime vsurpabant in ī fimum ignominie iustissime deiecti essent. Est & ve ro humili ex paruitate humilitatis pax. Sic econ trario supbo ex destensiōe & timore supbie intolera bilis inquietudo atq concussio. Quemadmodum arborib⁹ excelsis frondosissimis atq ramosissimis
Similitudo. — est a quocunq vento crebra impulsio atq ꝯcussio: & vsq ad auulsionem & ꝯfractionem plerumq exagi tatio sit supbis. Parue vero plantule in mediis fla tibus ventorū validissimoꝝ pacē habent atq quie
Similitudo. — scunt. Quemadmodū vel a nauiū amplitudine di stensa impetū ventoꝝ vsq scissuram sustinent vbi si la vel strictissimi panniculi illesa ac integra se con seruant. Concussiones aūt & exagitatiōes atq scis sure incordibus magnatū p lites & bella reruq tē poraliū suaꝝ pericula ciuitatis fiunt velut p flatus & impetus fortium ventoꝝ. Et hoc est qm corda eo rum ad magnitudinē & amplitudinē potestatis coꝝ distenta sunt. ¶ Magnus enī id est rex vl̄ pnceps su pbus: intus. id est spūaliter: & in corde est magnitu dine & amplitudine adequatus regno suo monstrū scz horrificū caput habens in ciuitate q̄ est caput re gni sui pedes in fine. Et ad hūc modū per totum re — Nota.
gnum cordis distēsus ꝓpter hoc: q quecūq pars re gni bellis aut aliis inquietudinibus cōcurritur ne cesse habet in ea & ipse spiritualiter. Hoc est corde exagitari. In cordibus vero superboꝝ vel diuitum vel potentum similes exagitationes faciūt laudes & vituperia ꝓbra & obprobria adulationes & con uitia: applausus & irrisiones cachinationes &c.
¶ Tertia laus humilitatis est inclinandi & demittē — B
di se atq incuruandi ꝓmptissima facultas: ex qua — Tertia
est ei infrangibilitas. Supbis vero ex ipsa supbia — laus humi
rigor & inflexibilitas: sicut dicit Greg. sup Job. Su — litatis.
perbia niens ad id quod spōte non appetit: nullis ex hortationibus flectit: ad id vero quod per semetip sam appetit etiā cogi querit. Frāgit ergo rigor su perbie. maiori vi trahente vel impellente cedit hu militati flexibilitas illesa psistens & ad modicū in curuata ad rectitudinem suam statim reuertit: ꝓ pter hoc fabulose dicitur q inter quercū & arundi nem orta est altercatio: & quercu cōquerente de im — Fabula inter
petu ventorum: q cum fortissima atq durissima et — quercū & a
hoc mole et in spissitudine ligni sui ꝓfundeq ac la — rūdinem.
tissime radicata: esset tamē pipsum radicitus euul sa: & insuper ex medio fracta nec non & ipsam arun dinem interrogante & dicente. Tu dic o arundo que adeo debilis & parua es qualiter ventos tam vali dos illesa & integra effugisti. ¶ Respondisse fertur. Tu inquit o quercus supba eras & duritia & infle xibilitate resistere volens vento fortiori et ipsumq super te transire non sinens humiliata vel incurua ta merito fracta es. Ego vero omni vento cedens: ad omnem ventū me humilis & absq vlla rebellio ne & resistentia super me illum transire sino: & ita a nullo ledor a nullo aliquid mali patior. Quicquid
passa es rigor tuus & inflexibilitas atq superbia — Socratis in
fecerūt tibi. ¶ Ex eadem est ei et inuincibilitas. — uicibilitas
Quē admodum fuisse fertur socrati. Cum ei mul tas tyrannides passus esset & minaretur ei tyrann⁹ mortem. Respondit mortem volo. quo audito tyrā nus dixit. & ego te faciam viuere inuitum. Tunc so
crates. Nihil inuitus patiar: quicqd intuleris: hoc — B
volam siue mortem siue vitam. Cedebat domini so crates omni furore tyranni inclinans cor suum ī su per ipsum transiret absq resistētia & repagulo que cunq persecutio quam tyrannus irrogaret. Qua propter sicut nihil passus est inuitus sic & permāsit inuictus. Et hoc est q dicit. Augustinus in libro de
libero arbitrio. Et vnde male qrvere inuictus est q̄
nihil patitur iuit⁹. ¶ Est ei exeadem pars illa cult⁹ — Latria.
dei que adoratio vocat. Facillime enī sub deo & an te deum incuruatur vere humilis: immo vt ad vnū dicamus: ipsa humilitas q̄tum ad hoc cōtinua dei adoratio ac veneratio est. Adoratio enim ac vene
ratio incuruatio siue inclinatio capitis est: caput ei — Adoratio
nostrum cor nostrū est. Quare in continua dei ado — quid.
ratione perseuerat: qui incessanter in humilitate p sistit. Superbus autem econuerso per omnia se ha bet. De quo dicit. Job xv. Cucurrit aduersus deū erecto collo & pingui ceruice armatus est. Et iterū. Tetendit aduersus deum manum suam & contra oī potentem roboratus est. Propter quā causam con sueuimus ipsum dicere idolatram simul & idolum. Venerari enim & adorari vult ab hominibus & coꝛ ante se incuruari tanq idolū & ipsemet se colit lau dibus cantionib⁹ et venerationib⁹ incredibilibus.

Non enim est finis lectionũ quas de laudib⁹ suis mi-
ser ipse in corde cogitando legit neq; responsorio;
que de seipso apud se insanissime exultando decan-
Nota tat:sed instar antichristi extollitur super oẽ colitur
aut dicitur deus. Sicut dicit apostolus in scdo. ii.
ad Thessalonicenſ. Et ppter hoc casus p̃cipitatio
C nis eius non solum infinitus:sed plusq; infinit⁹ eẽ vi
detur. Bernar. dicit q; humana superbia diabolicã
Hũana sup excedit. Cum dixisset diabolus. ii. Isa. Ero similis
bia diaboli altissimo. Homo nõ contentus de similitudine ista
cã excessit. dei. Gene. i. Faciamus hominẽ. Sed vult esse lõge
excelsior altissimo. Contentus quippe est altissim⁹
vt fiat eius voluntas bona supbus vero vult suam
voluntatem ipleri siue bona siue mala sit. ¶ Quar
E ta laus humilitatis est leuitas. Leuitas enim in cor
Quarta poribus. Principium est motus in sursum hoc est
laus humi ab infimo. quod est medium. Sic humilitas princi-
litatis. pium est in animabus motus spiritualis in sursum
hoc est enim in sublime beatitudinis ⁊ glorie : vel in
Supbia ini sublime quod deus est. Hoc aũt manifestum est per
tiũ oĩs pctĩ contrarium. Initium enim omnis peccati superbia.
Peccatum autem est motus in deorsum:siue ad in
fimum qđ est eterna damnatio aut baratrum siue p
fundum inferni. Propter hoc manifestum ẽ. quod
dicit veritas Luce. xviii. Omnis qui se exaltat hu-
miliabitur:⁊ omnis qui se humiliat exaltabiẽ. Ac
Questio. si diceret. Omne leue spirituale ascẽdet:omne gra-
ue spirituale descendet. ¶ Si quis autem querat q̃
F modo ventus superbie nõ mouet in sursum. Respõ
demus quia reuera non mouet ad deum. sed ꝯ deũ
sed neq; in sursum veritatis. sed magis in sursũ fal
sitatis aut vanitatis quod est vere deorsum qđ inde
manifestum est quia omnis elongatio ab altissimo
descensio est ⁊ appropinquatio ad infimum. elonga
tio aũt ab altissimo non est fm distantiã corporalẽ:
sed spiritualẽ que non est nisi dissimilitudo : quare
G elongatio ab altissimo ẽ dissimilitudo ab ipso. ¶ Ma
Nota nifestum igitur est ex hoc quia supbia est elongans
ab altissimo ⁊ hoc. quemadmodũ idolum a deo ve
ro:⁊ vanitas ⁊ falsitas a veritate ⁊ innumerabilia
hmõi. Non est enim elongatio a deo e regione:qm ni
chil est et e regione : sed totum subest ei absolute.
Hoc est quicquid est bonum:quicquid est malũ sub
sub eo est:quicquid ergo ab eo elongaẽ vel recedit
ad deorsum descendit. Habʒ hoc admirationis ista
leuitas quod non solum nullo dictorum ventorum
moueẽ aut rapiẽ:sed etiã figitur. Hinc ẽ q; veri hu-
miles q̃to amplius atq; magnificentius laudari se
audiunt:non solum tanto humiliores de se sentiunt:
sed etiam in humilitate tanto magis fixi psistum q̃
to altius laudib⁹ attolluntẽ. tanto ad infima sua am
plius se dimittunt:quẽadmodũ qui vento se concu
ti sentientes:⁊ rapi eo vel auferri timẽtes. q̃to fla
Sĩlitudo. tus fortiores vehementioresq; esse cognouerint tã
to ad terram amplius se inclinant. eiq; pressius ad
H herentes. eidem artius se affigunt. ¶ Sic abraham
Abrahe hu in. xviii. Genesis. q̃to ampliorem gratiam familia
militas. ris colloquij se inuenisse apud deum videbat. tan
to terrenitatem suam magis:magisq; recolebat:ei
q; astrictius adherebat:crebro repetens ⁊ replicãs
dicebat. Loquar ad dominũ meum cum sim puluis
⁊ cinis. E contrario vero superbi q̃to flatibus ve-
hementioribus agitantur. tanto magis pondera ter
renitatis infirmitatis paupertatis sue ac peccato-
rum per obliuionem vel negligentiam recogitatio-

nis abiiciũt ppter quod vt naues vacue aut nimis
paruum onerate in omnes collisiones ⁊ alia picu-
la rapiũtur. ¶ Quemadmodum enim periti nauigio Sĩlitudo.
rum naute q̃to validiorem ventũ esse cognouerit.
tantomagis nauem onerant. Ne venti impetus et
vehementia illã in periculum q̃cunq; rapiat. Sic
vere humilis p̃nominatis ponderibus per memo-
riam eorumdẽ se onerat per cogitationem ponens
ea ⁊ aggregans in corde suo. Et attende q; licet sa- I
burra ⁊ lapides inutilia sint tamen in hoc vtilia sũt Saburra
nauigantibus:qr naues contra impetum vẽtorum .i. arena.
retinent. ipsosq; nauigantes et merces eorum atq;
res alias a periculis maris custodiunt. Sic pecca-
ta preterita vel etiam imminentia non solum inuti
lia sunt:sed inestimabiliter noxia. In hoc autem per
vtilia q; naues cordis modo quo diximus onerãtia
ipsum nauigantem per mare huius mundi cum ol
thesauro virtutum custodiunt. Sic ⁊ alia tria pon-
dera vtilia sunt. vʒ terrenitas infirmitas ⁊ pauper
tas. Et hoc est quod legitur Iob. xxviii. Qui fecit
ventis pondus:vbi Gregorius Corpa animabus.
Nos autem itelligimus quia cottidie per predictã
humilitatis prudentiã contra flatus p̃nominatos
incessanter facit pondus vt diximus electorum ani
mabus. hoc est quod dicit Apostolus de seipso i. xii
secunde ad Corinẽ. Ne magnitudo reuelationũ ex- Paulus.
tollat me datus est mihi stimulus carnis mee ange
lus sathane qui me colaphizet. Sed ⁊ ipse domin⁹
dixit ei. quia virtus in infirmitate pficitur. Sic pi- Ethin⁹ pi
scis qui dicitur ethinus presagiens iminere tempe scis.
statem:iuxta narrationem plinij ⁊ solini lapidẽ den
tibus arripit ⁊ in ore portitat vt eius pondere qua-
si saburatus per inundationes fluctus natans. non
rapiatur aut circunferatur ab eis vel periculose vl
contra consuetum natationis sue modũ. Hoc artifi
cium ⁊ industriam scripsit pinxit vel p̃fixit natura i
huiusmodi pisce humilibus. Sic onerari tecta do- Nota
morũ consueuerunt aut lateribus:ne vento rapian-
tur ⁊ dispergãtur. Sic ⁊ que in aqua ponuntur ppẽ
aliquam preparationẽ vel artificiũ:vt pelles ligna
linum canabũ ne impetu atq; rapiantur. in quo ap-
paret dementia ⁊ dementatio superbo;:qui ecõtra
rio facientes omni direptioni ⁊ dispersioni se expo
nunt. Facit ⁊ ad hoc ipsum exemplum lucie sacra-
tissime virginis quam tanto pondere fixit spiritus Lucia ṽgo
sanctus:vt multis paribus boum trahentibus mo
ueri non poterint a loco suo. Sic in imo fundamẽ
to ⁊ firmamento humilitatis spiritus sanctus figit
⁊ firmat electos suos vt nec flatu ventorũ nec inun-
datione fluminum cedant vel moueantur. ¶ Quod si K
quis miretur: quia hec leuitas ac imũ nostre terre-
nitatis ĩfirmitatis paupertatis ⁊ peccato; electos
impellat vel descendere faciat cum principium sit
mouendi in sursum siue ascendendi. Iam respondi-
mus qr hoc ipm ascendere est. Non enim in imo vel i
infimo se videt nisi q̃ in alto est. Quia q̃to minorem
se videt ⁊ iudicat tanto indubitanter supra se eleua
tior est. q̃to enim aliquid a remotiori videẽ tanto mi
nus videẽ ⁊ ecõuerso:⁊ hoc est quod legitur Treñ.
iij. leuauit se supra se. Hoc ẽt certũ iudiciũ q̃ supbi Nota.
minus e vicino se ĩueniẽ dũ magni sibi videẽt. Si ei
a lõge sese ꝯspicerẽt. pculdubio puos seipos vide-
rẽt ⁊ ecõtrario hũiles dũ se nõ solũ puos: sʒ ẽt nul-
los vl pene nullos se reputãt e lõginq̃ se videt. Ac
igitur est q; hũiliatio ista ẽ leuitas q̃ hũilis conseq;

super se eleuatur. ꝛ nūc paruum. nunc minimū nūc
pene nullum. Interdū etiam quandoqꝫ nullum vel
nihilū se reputet. et tunc quidē verissime de se iudi
cat cū nihil se esse existimet. sic ecōuerso iuxta testi
moniū apostoli in. vi. ad Gal. si quis existimat se
aliqd esse cū nihil sit ille seducit. Quēadmodum
etiā que est ꝓportio leuitatis ad leuitatē in corpo
ribus eadē altitudinis ad altitudinē in locis et si
tibus suis naturalibus. sic q̄ est humilitatis ad hu
militatē hic vel etiam in patria ea est sublimitatis
ad sublimitatē in gloria vt quemadmodum ignis
tanto est in loco suo ꝛ situ naturali aere altior quā
Maria dei genitrix — to est eo leuior. Sic ipa beatissima dei genitrix tā
to ē ceteris electis sede glorie sublimior quāto hu
milior est. Et ipe xp̄us dominus secundū ꝙ homo
est tāto omnibus celestibus virtutibus omnibusqꝫ
ciuibus celestib⁹ eminētioris glorie quāto adhuc
etiam est nō solū fuit humilitate maiori preditus
ꝓpter qd dicit. beatus. Gregori⁹. Hoc speciale spe
cimen electorū esse solet vt de se sentiant infra qꝫ sint
vt aūt aliquid videatur minus q̄ sit remotio indu
bitāter efficit. ¶ Manifestū igitur est vere humilē
Verus humilis — huiusmodi leuitate super semetipm lōge eleuatū
et exaltatū Est aūt huiusmodi leuitas merito hu
militas ex virtute humilitatis ꝛ merito pro eo ꝙ
ipsū possessorē suum. et a semetipso et ab homini
bus bonis suis exonerat ¶ Quid igitur mirū si nihil
portās vere humilis et ipemet extenuatus in nihi
lum velut leuissimus ad locū sibi proprium tota ve
locitate fertur et rapitur. Ecōtrario vero superb⁹
seipso et suis oneratus et etiā alienis dū illa per
arrogantiā sibi attribuit quid mirū si toto precipi
tio fertur in profundū ad quod hmōi pōderositas
mouē solūmō nata ē Qꝫ aūt superb⁹ pōderos⁹ sit
q̄ pōderos⁹ q̄si vniuersali omniū testimonio cōpro
batur. Nemo em̄ videt superbū qui nō dicat onero
sus est mihi iportabiliter super collū meum porto
ipm. Similiter et vnusquisqꝫ dicit de superbo. totū
Superbus onerosus — mūdū onerat. ꝛ omnes portāt eum supra colla sua
et iterū. Nemo potest eū portare vel sustinere. vide
tur tibi parū onerosus: qui tot colla ꝛ humeros tā
grauiter onerat de cuius pōderositate ꝛ iportabi
litate oēs homines ꝯqueruntur. Econtrario igi
tur per omnia se habet humilitas. et ecōtrario de
illa omniū testimoniis cōclamatur. Nulli em̄ one
rosa est. nullus humilē ꝓ huiusmodi causa vel fu
git vel abiicit vel declinat.

Quinta laus humilitatis — Quinta laus humilitatis est pōderosi
tas q̄ quidem est ei ex supradictis qua
tuor. vel ex vno eorū. cū in se equaliter
leuis sit. subiectū suum rapiens vt dixi
mus in sublime. quēadmodū superbia
ex seipa pōderosa est vt diximus. et principium de
scēsus immo casus atqꝫ ruine. Ex obliuione vero p̄
dictarū quatuor atqꝫ negligentia recogitandi eale
Nota — uis ē atqꝫ vanissima. ¶ Habet autem humilitas ex
ista ponderositate laudem et admirationem mon
struficam qm̄ ex ea et per eam ascendit. et hoc tanto
velocius ac fortius quanto ipa huiusmodi ponde
rositas et maior et magis ei fuerit. tunc aūt illam
magis inesse dicimus cū artius atqꝫ intimi⁹ cogi
tat vel potius sētit. Manifestū est em̄. quia tanto
vnusqsqꝫ depssior ē atqꝫ ab alto vanitatis supbie
remotior quanto fuerit in vtroqꝫ istorum abundā
tior: quanto aliquid ab alto vanissime superbie re

motior: tanto humilitate sublimior.

¶ Quare manifestū ē qꝫ hmōi ponderositas humi
lem eleuat ac sublimat: quemadmodū leuitas va
nitatis supbū ad ima confusionis deiicit ꝛ ꝓfundat N
dū a vere alto beatitudinis vel quod est deus altis
sim⁹ p̄cipitat eū et elōgat. Inter monstruosas au
tem supbie abusiones q̄ multe sunt ꝛ magne. Hec
vna est ꝙ supbus de ipsa ponderositate sua cōten
dit ascēdere: qm̄ de ipa supbia ꝛ de oneribꝫ q̄ ipsa
cōgerit ꝛ apportat sup dementissimū cor superbi.
Quidem mouet ipm ad hoc vt velit sup esse aliis
nisi ipsa supbie ponderositas. Sic ecōtrario p̄no
minata humilitatis pōderositas mouet vere humi
lem ad hoc vt velit omnib⁹ subesse ꝛ inferior appe
re. Et hec est causa ꝓpter quā specialiter superbi
palee in sacra scriptura vocantur. Palee namqꝫ de
superioritate duab⁹ de causis ꝯtendūt: videlicet aut
leuitate ꝓpria aut venti vehementia: sic supbi iter
dū leuitate vanitatis supesse aliis volunt ¶ Inter Superbi
dum aūt vehemētia venti circumferētis eos ꝛ ex
agitātis: quemadmodū palea q̄ leuior ē aliis ꝛ hoc
qꝛ vilior atqꝫ minor. Vere a it supb⁹ omnib⁹ aliis
superior esse ꝯtendit. Sic qui minor vel vilior est me
ritis plerūqꝫ supesse vult aliis ꝛ preesse: ꝛ hoc ipa
vilitate ac minoritate sua q̄ nō est nisi vanitas sup
bie illius. Silr ꝛ qui vehementiori flatu laudū ex
tollit: eo ipo aliis supeminere se existimat ꝛ eis
honore ac dignitate p̄esse ꝯtendit. Quēadmodū Nota
si palee propter hoc granis suis meliores se opi
narētur ꝛ eis ꝓpter hoc dn̄ari vellēt qd se exaltāt
dictarū causarū eleuate essent sup grana. granis
imo residentib⁹ Hoc indubitāter est insania super
borum: qui ꝺ eleuatione vanissima hūc errorem
hauriunt cū eum non preciositas aut meritorum
eminentia faciat sed magis vilitas et inutilitas.
Quemad modum in paleis. Nobilitas enim et p̄ O
ciositas granorum eas in imo retinet. Sicut in cō
traria paleas eleuāt et sicut vilior ac minor palea
et inutilior vēto vel propria vanitate plus aliis e
leuatur. Sic qui superbia vilior omniqꝫ altitudine
indignior plus aliis hominibus vel electiorib⁹ opi
nione vel ambitione p̄sumptionis extollit atqꝫ cō
tendit vt dominet ¶. Sexta laus humilitatis ē gra Sexta laus
cilitas: ex qua est possessori suo irrefragabile testi humilitatis
monium et laus certissima spiritualis virginitatis
Quemadmodum in puellis gracilitas ꝛ demissio
ventris attestātur corporali virginitati tumor vero
ventris econtrario. Sic tumor superbie de spū ma
ligno eam concepisse: immo de p̄ncipe demoniorū
primo genitam: eiusdē filiam. s. superbiam cōpro
bat euidenter de animabus hmōi que nec tam de
testabile adulterium erubescūt sicut nec monstruū
tam deformis partus qui vtiqꝫ non est nisi struma
diabolica perhorrescūt. dicitur vsualiter et credit
a multis mulieres interdum a demonibus incubis
imp̄gnari. Verum tn̄ non nisi ventum ex hmōi ipre
gnatione eas habere in vtero: multi credunt et se
etiam experimento autumant comperisse: ꝓpter qd
non aliter ab hmōi ipregnatione detumescunt nisi
cum incredibili ventositatis et tumultus emissiōe
qd vtiqꝫ parabola verissima est imp̄gnationis diabo
lice qua modo diximus. Quid enim habet in vētre cor
dis superbus nisi ventum fallacissime vanitatis:
hoc enim sūmopere malignus spiritus intēdit vt vē
to superbie inflet quos afflauerit vt filiam suam p̄

mogenitam in eis generet: et vt eas per hmōi sup-
biā deo displicentes et abhominabiles reddat iste
ventus cum tumultu incredibili per iactantiā sic e
mittitur vt tñ inde non minuatur sed potius auge
atur per confessionē vero sic emittitur vt euacueſ.

Cōfessio de monib⁹ hor rifica

¶ Confessio aūt et si suauissima sit aurib⁹ dei tom
nium militiarum celestium tumultuosa tñ est z hor
ribilis atqȝ terrific a demonibus: eos diffugat atqȝ
perfligit a vere ac pie confitentibus. Ac his qui tā
P horrificam strumā suam obstētant et pdicant dicē
tes se esse grossi magni vel alti cordis: non attēden
tes in sanissimi: ꝙ vidisse grossos z grossi cordis p̄
dicant impregnatos se esse a diabolo consitentur z
sacratissimū matrimonium qđ cū xp̄o domino in
baptismo contraxerunt execrabiliter polluisse.

Impgnationis diabolice rami

¶ Sunt huic impregnationi diabolice rami seu fi-
lie horrifice monstruositatis: alia est impregnatio
a proprio patre carnali. Anima eñ q̄ superbit de
nobili patre carnali ab ipso spiritualiter impregna
Q ta est: et ingrossata. Et qđ detestabilius interdum
est ab ipsa matre carnali: dum de potentia et nobi-
litate eius aut diuitiis superbia intumescit: et qđ
est maioris stuporis ab vno quoqȝ cognatorum z p
pinquorum totius generis similiter et affinū simi
li pollutione in sanissime ingrossantur: nec accidit
simile nostrum in naturis vez ꝙ vna sola mulier a

Supbia nobilitatis

toto vno populo impregnetur. Qui eñ de toto ge
nere suo propter eiusdem potentiam diuitias aut
nobilitatem inflatur superbia: aut de toto populo
exercitus sui. Quemadmodum rex dauid quondā
cum populum israel instinctu diabolico numerari
statuisset Sicut ic. ij. Reg. xxiiij. Altimate a toto po

Xerxes

pulo illo simul spiritualiter impregnabatur. Con
trario xerses rex cum coram se videret exercitū su
um multitudinis innumerabilis: attendēs qz isra
centum annos totus ille exercitus in puluerē con-
uertendus esset: dixisse fertur: regem tanti tamqȝ
fortis exercitus me vocant homines. Ego autem
fateor et dico me esse regem pulueris. Maioris āt
horroris magisqȝ monstrifica abusio est: ꝙ de p̄fe
tam mortuo fetum hmōi diabolicū vel a matre iā
mortua et totaliter incinerata concipiunt merces.
De veritate hmōi superbientium de asino suo con
cepit et ab illo impregnata est anima q̄ de corpore
suo superbit cū corpus velut asinus sit anime aut
equus. ¶ Vidimus interdum nōnullas animas ab
ipsa virginitate sua impregnatas: z audiuim⁹ non
nullas earum dixisse q de ipsa virginitate sua gros
se erant hoc est superbe. Et iste sūt virgines fatue
de quibus legitur Math. xxv.

Septima laus hūilitatis

¶ Septima laus hu
militatis ē et⁹ p̄funditas z ex hac ē et⁹ subiectio affiu
ētia z copiositas gr̄arū. Quē admodū eñ aq̄ cor-
porales loca p̄fundiora prius replent et habūdāt
in eis. Sic aque spiritu ales: id est fluenta grati ar
B corda humilitate p̄funda: hoc est qđ dicit Salomō
p̄uerbiorū 3. xi. Ubi humilitas ibi est sapiētia. Et
in psalmo. Ualles abundabant frumento. Et iterū
Inter mediū montiū ptransibūt aq̄. Certū aūt ē ꝙ
inter mediū montium vallis est siue cōuallis p̄fū-

Ptolome⁹

da comparatione montium: ptolomeus aūt philo
sophus in doctrinis suis moralibus dicit: ꝙ inter
sapientes sapientior est qui humilior existit: propē
hanc eandem p̄funditatem omnia flumina adma
re fluunt et mari influunt. Sic de fluminibus grati
arum dubitandum non est: quia ad corda humilia

Paradisi celestis

fluant ex fonte paradisi celestis ac spiritualis qui
est spiritus sanctus: p̄pter contrarium vero p̄fun
ditatis qđ est tumor vel altitudo tumida flumina
montes deserunt: z quasi eos fugientes toto impe
tu ad valles currunt. Et hoc est qđ dicit Augusti.
ꝙ tumor infusa repellit. Hinc est p̄ cor beate virgi
nis et dei genitricis fuit ceteris humilitate p̄fun
dius: ideo fluentis gratiarum illustrata fuit habū
tius. Sic et xp̄s dominus in eo ꝙ homo qui est om
nibus et angelis z hominibus incomparabilit hu
militate profundior: ideo est omnibus donis gra-
tiarum repletior. Ex hoc igitur manifestum est ti-
bi qñ statim vbi cor humanū supbia intumescere
ceperit statim omniū gratiarū a se fluenta reiicit.
Quemadmodum si loci vel etiam abyssi profūdi-
tas in montes per tumorem conuersa fuerit: statī
ipsum omnis aquarum copia deserit: propter qđ z
aridus et durus postmodum efficitur. Utriusqȝ aūt
propriū est supbie vez ariditas et duricies. ¶ Octa
ua eius laus est vacuitas omnia replentis ex qua

Octaua laus

largissimo bonorū omniū largitori gratissima est
atqȝ charissima Et hoc est quia deo nihil gratius
S q̄ dare p̄pter hoc eñ omnia facit et fecit vt sint q̄
dat et quibus det. Superbis aūt quos plenos iue
nit non dat dona gratiarum suarū quoniā non ha-
bent vbi recipiant: omnia eñ receptacula eorū sup
bia vsqȝ ad nauseam et crepationem vt supra dixi-
mus repleuit Humilitas vero cū ei⁹ largitate cō-
tendit z dixit: Imple saccum meum si potes. Quā
to eñ plura et maiora bona in eum miseris tanto
magis vacuum ipsum inuenies magisqȝ capacē.
Qui eñ habundant donis gratiarū et hi sine du-
bio sunt humiliores magis vacuos ab eis se senti-
unt testantur et clamāt instar p̄funditatis atqȝ vo
raginis auaritie q̄ crescentib⁹ diuitiis crescit abys
salis ista vacuitas humilitatis crescentibus donis
gratiarū in ea ampli⁹ augentur. Et quēadmodū
mare cum ipsum intrent omnia flumina non redū

Nota

dat sic nec ipsa. imo dilatatur et qđ est mirabilius
de ipsa repletione exinanitur siue euacuatur z hoc
testimonio siue reputatione sua. Declaratio autē
hmōi est qz crescentibus aliis donis et virtutibus:
necesse est vt crescat humilitas: cum omnes virtu-
tes gratuitas equales eē necesse sit: sicut in p̄cedē
tibus declarauimus. Hec est terra que non satiaſ

Crescētib⁹ aliis virtutibus crescit humilitas

aqua de qua legitur p̄uer. xxx. Et ex ipsa loquens
dauid dicit. Anima mea sicut terra siue aqua tibi
¶ Ex hac vacuitate pacē habet a contrario suo hu
militas: et hoc est de mirabilibus eius vnū: sicut
de monstris superbie est: ꝙ ipsa secū pacē nō habz.
C Superbia eñ sonat alio subiecto quodāmō semet

Superbia

per ipsam impugnat. Superb⁹ enim superbum non
patitur: imo alter alterū ipellit atqȝ repellit: sicut
tumor tumorē. Et sicut apud geometras declara-
tū est ꝙ spherica corpora que maxime tumida sūt
in solo pūcto sese cōtingere possūt: z p̄pter hoc pū
gere se inuicem possūt: non aūt sibi inuicē plane tre
cte applicari. Sic est etiam de cordib⁹ superbia tu
mentibus qđ pungere et impugnare se possūt: non

Similitudo geometrica

aūt localiter z amicabiliter sibi inuicē cōiungi. Cō
cauū aūt tumidum vel sphericū intra cōcauitatē
suam sine difficultate qualibet recipit z ei conueni
entissime applicatur. Sic cor humile supbū q̄si in-
fra se recipiens amplectiſ: p̄pter qđ dicim⁹ qđ pa
cē hz ab illo et etiā cum illo: et sicut natura vacuum

non patitur: quin in illud virtute vehementissima
impinguat corpus aliqd quo repleat. Sicut vacuũ
humilitatis gratia vacuũ esse: ase non patitur: sed
Nona laus humilitatis fortissima inundatione in illud ifluit qd replet. No
na laus est eiusdem paupertas ex qua est ei trutan
A nica querulositas atqz mẽdicitas quemadmodum
enim trutannus si quid habet pecunie illud abscõ-
dit: et vbi vestis eius integra est non ostẽdit illis a
quibus elemosinam petit: sed magis lacerationem
atqz decerptionem eiusdem. Similiter et quod ha-
X bet sanum in corpore vel carne sua non ostẽdit. Id
vero qd habet vel corrosum vel putridum vel sca-
biosum improbissime ingerit oculis hominũ: vt sic
eos ad miserandum sibi puocet vel impartiri aliqd
importunitate clamorũ et instantissima ostentatio
ne miserationũ suarum ac de eis quasi redemptio
nem audituum suorum aliquid extorqueat. sic vere
humilis deo et toti curie celesti vulnera: vlcera: mi
seriasqz omnes spirituales suas instantissime ostẽ
tare et defectus atqz paupertates iprobissime cla-
mare non cesset: nunc omnibus in simul: nunc cuili
bet singulatim curiam celestem totam circuiens in
quantum ipse est tedio et molestia afficiens et reue
ra molestissimus esset toti curie: si in curia illa mo
lestie locus esset. Econtrario superbia cum paupri
ma sit: sicut apparet in illo pharisei ex. xviij. Luce:
Qui cum in oratione debet petere elemosinam vt
mendicus: et sanitatem vt languidus et egrotus di
uitias suas predicabat et quecunqz sana habere si
bi videbatur dicens: Ieiuno bis in sabbato decimas
do omnium que possideo et iterum. Non sum sicut
Decima laus ceteri hominum. ¶ Decima est vilitas ex qua cum
Y perfecta fuerit: semper se despicit vere humilis sẽ
per se irridet subsãnat et etiam conspuit: et alia q
vilificationis sunt ipse semper irrogat sciẽs ex hoc
sibi apud deum pcium gloriam et honorẽ sicut dicit
Gregor. Quia tanto est vnusquisqz in cõspectu di
gloriosior quanto in oculis ppriis fuerit ipse despecti
or. Gaudet etiam perfectus humilis cum sibi illa-
ta ab aliis fuerit iniuria. Si. di. beatus Ber. Qui
ver9 huilis nõ vult videri huilis sz vilis. pbra igr
et ob pbra detractiões et conuitia irrisiões: et vitu
peria: conculcationes: cõsputitiones oppressiones
et quecunqz sunt similia vt gratissima xenia et mu
nera recipit preciosa: vt diuitias supernas et the-
Nota sauros nobilissimos custodit. Sciens q quanto sacc9
eius in dei iudicio talibus inuentus fuerit repleti-
or: tanto gloriis et honoribus et laudibus efficitur
ei ab ipso cumulatior. Sic faciebat quidam vir sã
ctus qui stultum se similabat vt irrideretur: cõspu
eretur fimoqz et terra obrueretur: et propter hoc p
singulos dies in ciuitate qua morabatur noctib9
orationi vocabat et se diebus omnibus hmõi ludi
briis exponebat. Sic vir ille sancte recordationis
Johãnes de mõte mirabili Johannes de monte mirabili cum apd cameracũ
opprobria multa et conuitia a personis vilissimis
sustinuisset transiens iuxta eos post modum reuer
Z sus est ad eosdem inuitauitqz eos precib9 et hoc vt
eum amplius irriderent et vt in eum opprobria et
conuitia clamarent et vt maior esset ei ex his cõfu
sio capitiũ ponẽs de capite suo faciemqz reuelãs
patenter se exposuit eorum opprobriis. ¶ Amplius.
Ista sunt alimenta humilitatis et cibi: ppter qd di
citur Trenorum. iij. Saturabitur opprobriis. Sũt
et delitie eiusdem. ppter qd dicitur Actuũ. v. Ibãt

apostoli gaudentes a cõspectu cõcilij: qm digni ha
biti sunt pro nomine iesu cõtumeliam pati. Felix et
vere beatũ palatum qd saporare potest hmõi deli
cias propter qd dicit Apostolus in. xij. ad Roman. A
Benedicite persequẽtibus vos: hoc est maledicen Nota
tibus sicut docuerat veritas Math. v. Beati eritis
cum vos maledixerint homines. et Luce. vi. Bene-
dicite maledicentib9 vos: et hoc tanq escas et ali-
menta ferentibus et offerentibus grataqz xenia et
munera preciosa cõferentibus. Nequissime imo in
sanissime persequũtur humilitatem qui dapiferos
hmõi fercula et delitias deferentes eadem et offerẽ
tes vel male recipiunt: vel turpiter repellunt: vel qd
est deterius vt hoste nequissimos psequũtur: da-
piferi proprie sũt qui dapes mẽsis inferunt: hec cãt
que diximus dapes sunt humilitatis coci ver osũt Nota
qui cibos pparent. ¶ Quid igitur mirum si mortua
fame et inedia vel confecta vel debilitata est humi
litas: vel etiam mortua apud hmõi homines q su-
stinere volunt q in eis vel modicũ cibi apponatur
in mortẽ eius impissime coniurasse videntur cũ nec
de suo ei alimenta puideant nec de aliene patiant
eidem ab aliis puideri de suo escas humilitati p-
uideat qui apud semetipsũ siue in corde suo semet
ipsum despicit sibi cõuitiatur sibi exprobrat: de qd
turpiter aut inique agit qui semetipsum conspuit
conculcat et modis omnibus vilem habet atqz vi-
lificat non expectans qd ab aliis talia ei dicant vel Mors hu
fiant. ¶ Heu q merito nobis imputanda est crude- militas
litas et mors humilitatis nostre: q̃s ex defectu ali B
mentorum patit: cũ tanta apd nos sit copia eorum
dez. Nec em longi9 nobis querẽda sũt vel pcio emẽ
da: cum in nobis ipsis eorũ imensam copiã habea
mus. Et ad vnũ dicam9 ex vno solo peccato morta
li tanta elici potest hmõi escarũ copia: tãtaqz vari-
etas: vt nunq hauriri possit: tanta quippe vilitas
est: tantaqz turpitudo tantaqz sentina spurcitie ac
fetoris ad vnũqdqz mortale peccatum: vt nulla li-
gua discere re sufficiat eius vituperia put dignum
et iustũ est exprobrare Eodem modo non est mirũ
si pauperrima est humilitas: si saccus eius vacu9
cum ministri qui vtiqz multi sunt deferentes imo i
ferentes tam grata xenia tam preciosa munera
tam nequiter tãqz atrociter repellantur et in nullo ei
benefacere permittantur. Et quod deterius est ista
sunt ius: portio eius de omni cõtumelia et ignomi
nia. De vtroqz supradictorũ vera humilitas semp Nota
clamat. mecum tibi debetur. Diues essem si q mea C
sũt mihi redderent et dimitterẽtur: aut saltem red
di sinerentur. Sed vt dictum est necessaria ipsa vi-
temee mihi tam impie tamqz immisericorditer mihi d
negantur et subtrahũt. Iste sunt reuera diuitie qui Diuitie hu
bus in presenti diues et abundans est vera humili militatis
tas. et quibus perpetui honoris diuitias et glorie
mercatur. Sicut ostẽdit Dauid. ij. Re. xvij. Dimit
tite eum vt male dicat mihi iuxta preceptum domi
ni. Si forte respiciat dominus afflictionem meã: et
reddat mihi bonum pro maledictione hodierna.
Similiter et in psal. Maledicẽt illi et tu bñdices:
propter hoc ipse xps dominus in psal. dic. Non cõ
fũdẽtur super me qui querũt te deus israel. Quoniã
propter te sustinui opprobriũ operuit cõfusio faci
em meam q si presenti cõfusione velut pcio aut me
rito: hoc obtinere a te volo: vt non confũdant: hoc
est ab eterna cõfusione liberẽtur. qui querunt te.

Nec miruz est immo iustissimum: vt qui despiciũt
fugiunt et oderunt ꝓpria et ad aliena rapiẽda ma
nus extollũt: vtrisqꝫ priuati: pauperrimi atqꝫ nudis
simi relinquantur: propria dimittit: immo despicit
fugit ꝛ odit atqꝫ persequitur: qui sic se habet ad ea
que nominauimus. Qui gloriã honorem ꝛ laudeꝫ
vel aliquid hmõi vel cupit: vel etiam oblatum re-
cipit: vtrisqꝫ priuatur. Et hoc est: qm̃ laus ꝛ gloria
et honor et quicqd est huiusmodi q̃ cito hmõi hoi
nes tetigerint. in nihilũ falsitatis et iniquitatis et
vanitatis conuertitur ꝛ penit⁹ euanescit. Et hoc ẽ

Laus ꝓpe virtutis fugienda

qm̃ ipse amor taliuꝫ merita eorũ penitus euacuat
et ãnullat. Quantũcunqꝫ em̃ preclaris meritis vir
tutũ et gratiarũ quis excellat si statim inde lauda-
ri vel honorari voluerit vel amauerit iam amisit.

D

¶ Euanescũt enim dona gratiarum et virtutũ sub
limiũ exhorrentes impietatẽ vtriusqꝫ sacrilegij: q̃
et dona que mutuo ad vsuraꝫ a deo feneratore ac
cipit sibi appropiat: gloriãqꝫ ꝛ honorẽ que soli⁹ dei
iura sunt propria sibi et rapit et vendicat. Sed ꝛ tu
mor superbie illas repellit vt diximus et flatus in
fernales hmõi sacratissimas illas lucernas vitali
ter lucere et ardere in corde hmõi non permittũt:
falsa igitur et vana est laus que de hominibus hu
iusmodi predicatur. Diues supra moduꝫ ꝛ inclitũ
cor qꝺ tantis diuitijs tãqꝫ desiderabilibus habun-
dat. Habet em̃ diuitias quibus eterni sũmam ho-
noris et glorie cõparet. Hoc em̃ foro ꝛ hoc p̃cio ve
nales illas exposuit deus solus aũt habet eas qui
eas diligit amplectitur custodit arctissime: ꝛ si op⁹

Exemplũ

est eas comparat p̃cio vel obsequijs et mercatu.
Quẽadmodũ quidẽ ex sanctis patribus cuidaꝫ ex
discipulis suis in penitentiaꝫ iniũxisse fertur vt cõ
tumelias ꝓbra et opꝓbria vituperia et cõuitia: ꝛ
q̃ sũt huiusmodi a quibus posset emeret si eas ali-

Consuetudo ꝓbandi phõs p ꝓbra ꝛ conuitia

ter habere non valeret: qui cum transiret ante senẽ
qui sedebat in porta athenensiũ vt probaret ingre
dientes et egrediẽtes philosophos: ꝛ probaret eos
de cõsuetudine ꝓbris: et cõtumelijs: atqꝫ cõuitijs
accidit vt iste discipulus transiret añ dictũ senem.
Dictus vero senex iuxta consuetudinem suã ei con
uitiatus est. Discipulus aũt stati ꝓcidit ad pedes
eius gracias agens. Cui senex: pro quo inquit mi-
hi regratiaris. Cui ille. Qꝛ qꝺ ab alijs p̃cio eme-
re consueueram hodie a te gratis accepi. Nec em̃
vel obsequiũ vł aliquod p̃cium a me acceperas:
cui tantum bonum attribuisti crede mihi qꝛ sputũ
spurcissimum in facie ꝓiecit: vere ac perfecte hu
lis sputum quidem abhominabile vas illud abho
minationis de se ipso eiecit. Sed vere humilis bal-
samum p̃ciosum in eo accipit. Sic dauid non terrã
de manibus semey: neqꝫ lapides sed aurum ꝛ gem
mas p̃ciosissimas recipiebat virtute humilitatis
ita cõuertẽte et hec ẽ eiusdẽ alimonia eterna. Et õ
monstris eius ac mirabilibus vnum: quemadmo-

E

Exemplũ aliud

dum de illo famosissimo symone de calumna narra-
tur: et in ecclesia dei legitur. Qꝫ cum vermeꝫ de pu
tredine carnis eius cadentem pro reliquijs quidẹꝫ
nobilis paganus exciperet: gemmã preciosã in ma
nibus suis se inuenisse gauisus est pro verme illo:
quam mutationem licet dextera excelsi fecerit non
tam me rito sanctitatis dicti simonis q̃ humilita-
te et deuotione dicti nobilis fecisse credẽda ẽ. Cõ
trariam vero magicam sed maleficam et alchimi-
cam virtutem habet amor inanis glorie. Qui ver
aurum sapientie salutaris purissimumqꝫ argentũ
sacre doctrine gemmasqꝫ virtute preciosissimas in
plumbum et scoriam et calculos vilissimos cõuer
tit. Et hoc est qꝺ dicit dñs. ysa. i. Argentũ tuũ ver
sum est in scoriam. Sicut em̃ supra diximus apud
hypocritas falsa et vana sunt omnia opera et ope
rum radices: et aliud sunt ꝛ aliud videnẽ. Sic apꝺ
eos qui verbum dei adulterantes et ad venandas

Martialis

laudes vanas et questum cupiditatis illud intor-
quent: dũ tam male illꝺ recitant incipit esse suũ vt
ait martialis cocus. et per tam nephariũ abusum
virtutem euacuãt: vt in ore eorũ non sit in virtute ne
qꝫ in magnificentia. Sicut in psal. esse legi. Neqꝫ vi
ta et spũs sicut legitur Ioh. vi. Sed magis mors
est verbuꝫ dei in labijs eorũ quemadmodũ in psal.
le. vbi nos habemus. Et gladius in labijs eorum.
Ibi illa translatio habet. Et mors in labijs eoruꝫ
Sed spiritus non sunt in ore eorum verba dei nisi
forte spiritus ventus inflans eosdẽ et tumultuose
personans ex eis: sed non sunt spiritus viuificans
qꝺ apparet ex morte ipsorũ et ex morte etiam eoꝝ
qui eos audiunt: ꝓpter hec oĩa et multa alia: etiã
verbum dei in ore eorũ verũ non est sicut dicit mu
lier illa vidua Helye. Ii. xvij. tercij. Re. Nunc co-
gnoui qm̃ vir dei es tu et verbũ dei in ore tuo veꝝ
est. Verbũ ergo tuũ est qꝺ debuit esse verbũ dei qꝺ
quidem sic loquens suũ facit: dũ sola q̃ sunt in eo q̃
rit: non que dei sũt cui⁹ inditiũ est qꝛ ipsi hmõi ho-
mines etiam vocant hmõi verbũ suũ ꝛ sermonem
suũ. Et inde inoluit abusio apꝺ auditores vt dicãt

Pessima cõsuetudo

Isti sunt sermones magistri illi⁹: ꝛ nunq̃ dicãt isti
sunt sermones dei: nec deum auctorem eorũ nomi
nent. Sed preintitulant eos nominib⁹ magistrorũ q̃
debuerunt esse ministri verbi dei: sicut docet petr⁹
in. iiij. prime epistole sue. Si quis loquitur q̃si ser
mones dei nõ q̃si suos aut aliorũ hominũ. hoc mo
do igitur falsificat et sophisticat verbũ dei inanis
et falsa gloria. ¶ Amp̃. Iuxta hũc modũ sicut vir-
tus humilitatis sputa conuertit in balsama preci
osa. Sic sagittas detractionũ ꝛ cõtumeliarũ facit
aureas et lapides increpationũ conuertit in gem
mas. Sic tumultũ detractionũ conuitiorũ probro
rũ et improperiorũ ꝛ irrisionũ ꝛ totũ ruine inferna
lis vt vulgo dicitur strepitũ insuauissimũ conuertit
concentũ ꝛ musicalis melodias. Nulla em̃ genera
musicorũ nulle cãtationes: nulli soni quantũcunqꝫ
modulati adeo suaue sonant aurib⁹ corporalibus
hominum: vt vere ac perfecte humilitati supradi-
cte predicto modo tumultuans atqꝫ strepens qꝺ ex

Nota

contrario euidenter apparet. ¶ Nulla est enim mu
sicalis suauitas cui non preferant inanis glorie a
mato res laudũ suarũ sonos seu predicationes tã
eis suaui⁹ non resonent. Quare enim vere ac pfe-
cte humilib⁹ econtrario se habere necesse est vide-
licet vt omni musicali suauitati strepit⁹ et latrat⁹
caninos: sibilos serpentinos antedictos preferãt.
Hec ergo est gloria humilitatis inter alias mirac
ꝙ tot et tantos habet cantores et tantos cythari-
stas: tot et tantos musicales ioculatores: ꝛ tanto
suaui⁹ ꝙ imitantes instrumentaqꝫ sue artis tanto
suaui⁹ resonare facientes: q̃ profũdi⁹ siue intimi⁹
altos se transfigere opinant humilitatẽ fugienteꝫ
laus et gloria incessanter sequũt hoc est vnũ de mi

Mirabile humilitatis D

rabilib⁹ ei⁹ qꝺ eas studiosissime fugiẽs post se tra-
hit. In quo etiam apparet vilitas earumqꝫ contẽ-

nendo tantum et fugiendo obtinetur. Uel secundum Ieronimum. potius apparet in hoc gloriositas earum quod amatores suos vilissimos fugiunt et contemnunt. ¶ Alia gloria eiusdem est quanto magis dignus est laude et gloria vere ac perfecte humilis quanto indigniorem eis reputat quanto que eos fugit studiosius et contemnit tantoque de eo verius predicantur. Et hoc est quia ut supra declarauimus in quo vna virtutum et omnes et quia omnes in eodem equales in quo illa vna ac perfecta est humilitas in eo vere omnes ac perfecte. Qui autem omni virtute preditus est cum laus nulla nisi pro virtute alicui debeatur: laude omni dignus vere igitur omnis laus de eo predicatur. Ex quo et apparet aliud mirabile verum quod omni laude indignus est et omni gloria inanis glorie et vane laudis amator: ut pote nulla virtute preditus: virtute inquam veri nominis. Et propter hoc hec inanis et illa vana dicitur quoniam a veritate utraque vacua. ¶ Manifestum igitur est quod studium hominum huiusmodi est homines mendaces efficere et facere eos ipsos mentiri. Et ideo inter viros virtutum qui dii et in psal. et in iohanne x. nominantur non dii sed idola vanissima sunt. Et inter homines veri nominis non homines sed simie hominum reputande: quod potissimum propter hypocritas dicimus qui sunt speciem sanctitatis habentes: virtutem eius negantes. Sicut legitur in .ii. ad Thymo. Et sicut idola inter homines videntur cum omnino vita careant. Sic isti viuentes videntur inter homines cum sint mortui. Et quemadmodum si quis a longe spectans arundinem vento agitatam: eam propter huiusmodi motum viuere putet quia motus vitam attestatur. Sic isti non spiritu vite sed vento inanis glorie agitati viuere putantur: dum ad falsam prenominati opera mouentur. ¶ Eodem modo latet causa motus eorum sub operimento speciei atque simulationis: sicut sub remotione causa motus arundinis. Mira insania huiusmodi hominum qui se tam turpibus illusionibus exposuerunt: qui se et bona sua dentibus detractorum posuerunt in fauces immanium beluarum se et bona sua omnia ingerunt. ¶ Quid ergo mirum si morsus crudelissimos et deuorationem patiuntur assiduam. Quid mirum si tota in dolore et cruciatu vita eorum est: que iugiter dente huiusmodi bestiarum et detractorum atteritur et gladiis linguarum incessanter transfigitur. Cautissime atque prudenter agit humilitas bona sua omnia seorsum longe faciens a dentibus et gladiis huiusmodi dicens cum apostolo. et in primo prime ad Cor. Qui iudicat me dominus est: coram deo teste iudice remuneratore: omnia bona sua reponens neque latratus neque morsus huiusmodi bestiarum timens qua propter verissime ei dicitur. Altissimum posuisti refugium tuum. Quemadmodum et de luna vulgariter dicitur quod quamdiu adeo in alto erit: canis eam quicunque rodere non poterit. ¶ Humilitas igitur est in elementis terra iugi conculcationi exposita: in ministris custos sicut dicit Ambrosius super Beati immaculati. quia caput custosque virtutum humilitas et Gregorii. Qui virtutes sine humilitate congregat Quasi qui puluerem in ventum portat in munitionibus turris. Ad cuius altitudinem nec sagitta ascendit nec iaculum ut diximus: in officinis latibulum atque thesaurus. Qui in medicinis atque medicaminibus vel medicamentis rememoratrix fascini. In ministris diuini officii paruulus versus imperfectus incipiens et cantans. Benedicamus domino. In auibus ancer raucus semper et querulus qui ad omnem portam quantumcunque alta sit se inclinat. In floribus viola figuram auis volitantis et alas expansas ad solem habentis rostroque pendentis: humilitas enim semper volat. Licet repere videatur ut supra diximus. Rostro pendet ad solem scilicet iustitie sue et intelligentie christum dominum: non solum ipsum laudans et confitens ore bonaque sua illi attribuens: sed etiam totum se expendere ex totali beneplacito eiusdem. Nunc recognoscens in paupertatibus trutannus et astutissimus ac improbissimus mendicator. In bellatoribus luctator per supplantationem hostem deiiciens. Omne enim bonum quod superbus sibi arrogat vel attribuit sustentamentum atque suppodiaculum diabolo facit et propter hoc contra semetipsum diabolum fulcit. ¶ Uerus autem humilis econtrario. Dum enim omnia bona deo attribuendo a se remouet sublato omni fulcimento diabolum cadere cogit. Ipsa est in odoramentis thus: quod quanto in summum tenuiorem resolutum fuerit tanto maioris suauitatis odorem deo spargit. Sic humilitas dum proprium subiectum in nihilum extenuat flagrantis suum odorem deo spirat. In aromatibus cynamomum quod cineret coloris est: et se humilis cinerem se esse clamat sicut supra ostendimus de abraham. Fractum enim cinamomum puluerem emittere videtur: et ob hoc quidem cuius est cineret coloris quod est specialissimum pulueris quod humilitati congruit: sicut in eodem exemplo abrahe ostendimus. In odoramentis etiam humilitas est muscus qui odorem amissum iuxta stercora vel ad latrinam positus recuperat. Iuxta stercora humilitas ponitur vel stercora iuxta eam cum sordes peccatorum solicite cogitantur. ¶ In gemmis vero multiplex. Et primum quidem cristallus qui vires in lapidibus preciosis extinctas attactu suo dicitur suscitare et de virtute humilitatis hoc supra ostendimus que alias virtutes extinctas suscitat et debilitatas confortat: propter hanc virtutem cristallum matrem gemmarum esse putauerunt. Secundo ametistus que est gemme violacei coloris: et ebrietatem tollit ut dicitur. Nulla autem ebrietas maior est magisque dementans homines quam superbia secundum omnem sui partem vel ramum et hanc virtute sua funditus tollit humilitas. Tertio iaspis que dicitur quod fugat fantasmata et quos est qui fantasmatibus illudatur et cuius cor fantasias patiatur: nisi qui somniat se aliud esse cum nihil sit et hoc ipsum somniari ab aliis totis studiis ac viribus procurat atque quirit huiusmodi aut somniatorum fantasmata exterminat humilitas. Quarto saphirus cuius virtus est tumores reprimere corporales sic humilitas spirituales. In lapidibus preciosis qui gemme non sunt primum est onichinus siue chamatus cuius virtus esse dicitur inuictum reddere. Hic autem est proprius humilitatis est ectus in bellis spiritualibus sicut dicit Beatus augustinus quod solus vincitur qui de se presumit: solus vincit qui de se non presumit. Secundo diamas cuius virtus esse dicitur facere gratiosum et ista est propria virtus humilitatis. Sicut enim odibilis est coram deo et hominibus superbia ut legitur Ecclesiastici. x. Sic humilitas gratiosa. Hec est in instrumentis speculum que nobis semper nosipsos ostendit. In ornamentis fascia pectoralis et cingulum sicut illis duobus tumor mamillarum restringitur: sic omnis tumor superbie humilitate tollitur. In arboribus hu-

Uirtutes oes virtus vna

Terra humilitatis elementum

Humilitas volat licet repere videatur

Cinamomum

Humilitas muscus est aromaticus

Humilitas ametistus

Humilitas christallus

Iaspis

Humilitas est saphirus

Sicomor⁹ militas est sicomorus cui⁹ virtus dicitur a capti-
R one omnium liberare qđ et si verū non videat̄ d̄ hu
militate tamen dubiū non est: q̄ possessorem ei⁹ nul
la detinere possunt vincula peccatorū. Ipsa est in
liquoribus balsamū qđ omnibus liquoribus sup-
uentū fundū petit et omnibus incorruptibilior ē:
et ad conseruandū a corruptione efficatior: q̄ tria i
dubitanter humilitati congruūt. Humilitatis oīs
operatio honorificatio est seu veneratio creatoris:
hoc est quoniam ipsa est incuruatio siue inclinatio
non solū capitis sed etiam toti⁹ corporis et mētis
Semper em̄ incuruata semper inclinata: corā deo
tanq̄ adorans et venerās cū incedit humilitas nō
solū pre magnitudine onerū: vel talētorū predicto
rum rationū quas reddere tenetur de eis aut pec
catorū aliorū ꝛ delictorū. Ecōtrario vero superbia
de magnitudine onerū erigitur et eleuat̄: ꝛ hec ē de
Nota abusionibus illi⁹ monstrificis. Magnitudo em̄ sci
entiarū offitiorum dignitatū et etiam quarūcunq̄
virtutū ꝛ gratiarū magnitudo est onerū: ꝛ propter
hoc humiliare atq̄ incuruare debet oneratos et
hoc tantomagis quanto maior ipsa est: ꝑpter virū
q̄ ergo istorū .s. propter incuruationem ex onerib⁹
et de veneratione legitur ecclesia. iū Quanto ma
ior es humilia te in omnibus: et post pauca. Deus
ab humilibus honoratur.

Prosequitur opera patientie multiplices
eius laudes effectus: quas opere precium est vide
re.

POst hec prosequemur opera ꝛ mirabilia
L patientie. Et dicemus in primis: q̄ ꝛ vir
tus fortitudinis: ꝛ virtus q̄ signat̄ ꝑ hoc
nomē mitis: et māsuetudo interdū pati-
entia nominat̄. Similiter et ipsa humilitas. Est et
humilitas patientia inuincibilis contumeliarum
quēadmodū patientia dicitur qua quis fortis est
ad tolerandas molestias. De fortitudine eius di-
cit Tullius q̄ ipsa est laborū ꝛ dolorū inuicta per
Patientia quid pessio. Nos aūt ista superius lucide distinximus ꝛ
causas dominationum earū assignauimus. Pa-
tientia prout de ea intendim⁹ virtus est qua corda
nostra armantur ad vincendas molestias in eo qđ
moleste sunt siue cum lesione aliqua seu vulnere si
ue sine vulnere omni ac lesione ac dolore cordis.
Patiēs q̄s Iuxta id qđ dicit Aristot. in libro topicorū q̄ pati-
ens est qui patit̄ subaudis lesionē vel dolorem sed
non deducitur: sub intelligis a rectitudine: hoc est
non deserit propter hoc rectitudinē sed vincit ipsā
Mitis molestiam lesionis atq̄ doloris. Mitis vero est
M scđm ipsū qui nec patitur lesionem vtiq̄ vel dolo-
rem nec deducitur: horū exempla siue lapis percus
sus: ꝛ si in aliquo ledatur non tamen frangitur. Si
militer et homo vulneratus qui de vulnere nō mo
ritur. Similiter et molle percussū vel impulsū qđ
sine lesione omni cedit: et impellēs vel percutiens
amplectitur quasi congratulans et aggaudēs im-
pellenti vel percutienti ꝑpter hoc q̄ suauiter sci
ictus et impulsionem recipit illesum omnimodo se
custodit. Durū enim econtrario: pro eo em̄ qđ du-
re et repellendo vel resistēdo: vel impellentem: vel
percutientem recipit lesioni se preparat ꝛ exponit.
¶ Aliud exemplum est lignum viride qđ sine lesio
ne sui flecti se sustinet et curuari lignū vero aridū
eo ipso qđ curuationi et flectioni resistere nititur
aut elisionē aut etiā fractionem nō effugere facit.

¶ Ad idem exemplum de arundine vento agitata
et de quercu eodem vento confracta qđ supra po-
suimus. Est aliud exemplum de obice que dum aq̄
cursui resistit: eam contra se retinendo fortiorem
efficit: ꝛ propter hoc rupture discrimini se exponit
Libertas vero .i. vie vacuitas impetum et rapidi
tatem atq̄ fortitudinem fluminis debilitat et eua
cuat: vt contra eam nihil penitus possit. ¶ Est igi- Impatientia
tur impatientia sicut duritiea percutientē se adiu-
uans et sicut ligni ariditas incuruationem eius in N
fracturā conuertens et sicut obex aquā tribulatio-
nis retines fortitudinem eius vt diximus cōtra se
ipsū auget. ¶ Post hec aūt scire debes q̄ patiētia
interdum dicitur insensibilitas de qua dicit Aristo Insensibilitas
telis: q̄ quidam sunt insensibiles vt rusticole et nō
videtur ista patientia virtus: neq̄ nomine patien-
tie digna iuxta testimoniū Aristotelis qđ posuim⁹
Nihil enim doloris vel lesionis patitur qui in sēsi-
biliter patitur: alio modo etiam ignorantia in qui
busdā patientia videtur dum enim nesciūt quid eis
agitur: nec vindicant nec irascuntur. ¶ Tertio etiā
timorositas patientia videtur. Quidam enim solo
metu irasci desinunt sicut ꝛ se vindicare de molesta Patientia asinaria
toribus suis. ¶ Quarta patientia quā vocare cō-
sueuimus asinariā siue asinam et ista est cōsuetudi
naria quorundā patientia de qua aliquando irrisi-
mus aristotelem. Quidā vero flagellis assueti vt
asini flagella nec timent nec eis leduntur nec vir-
tuose illa sustinent sed passibiliter tantum: et ideo
nō virtuose agunt sed solūmodo patiūtur sicut asi-
nus. Pati enim vere patienter ꝛ virtuose vel age
re ē vel resistere passionibus quod iterum agere ē. Perfecta patientia
Portare e ionus nō solū pati est grauitatem ꝛ gra
uamen oneris sed etiam agere et vincere. Perfe-
cta vero patiētia est: e tā opus perfectum habet si
cut dicit petrus in primo .i. Que non solum vincit
dolores et molestias passionum: sed ꝛ cum gaudio
eas excipit et grāꝫ actiōe et cōpassione inferentis
atq̄ oratione pro eo. Et de victoria quidem primū Patientia O
laudes orditur hoc modo. ¶ Ego victrix gloriosa
que sine ictu seu repercussione hostes destruo et pro
sterno. Neq̄ enim festucā leuare dedignor ad refe-
riendos eos ipsis gladiis suis eos interfitio. Gla-
dius enim eorū quem armatura mea repello atq̄
retundo intrat in corda eorū: propugnatores mei
non solū hostes vincunt per me: sed etiam se ipsos
sicut legitur ꝓuerbio. xvi. Melior est patiens viro
forti et qui dominatur animo suo expugnatore v̄r
bium. Dominari animo suo: hoc est quod intelligi
mus vincere seipsos. ¶ Propugnatores mei dimi
dii tantum pugnant: et contra se ꝛ contra hostes si-
cut ibidem dicit expositor: quia ibi totus pugnat.
Hic vero dimidius. Patiuntur enim mirandā rebel Sorores patientiē
lionē in semetipsis quā et virtute mea nobilissime tri
umphant. Alie sorores mee simpliciter et inuicem
pugnāt preter humilitatē que soror mihi simillima
est ꝛ ego illi. Non solū eis hostes forinsecos persequē
tes ꝛ demones in eis pugnantes vincere necesse ha
beo sed ꝛ propugnatores meos saltē dimidios. Q. si
enim castitas vicūs pugnat et ꝑpugnator eius cō
tra semetipsum mee virtutis est et perfectionis ꝑ
quā temtationis molestia ꝛ langor turpis desiderii
vicit̄: ꝑ mei eis triūphāt molestie q̄ntū molestie vbi
cūq̄ triunphant. ¶ Hec igitur est mihi triunphādi
forma vel modus singularis quod bellatores me-

os de seipsis facio triūphare in primis. Deinde d hominibus persequentib⁹. Tertio de demonibus per eos et in eis tanq̄ in equis et armis cōtra eos pugnātibus. ¶ Alia gloria mea nobilior atq; sublimior est q̄ ipsi qui contra meos pugnare videnť reuera non pugnant: immo eis multipliciter seruiunt: multiplicia obsequia ac beneficia prestant: et hoc est q̄ legitur prouerbi. xij. Qui stultus est seruiet sapienti. Et iterum ad Roma. viij. Diligentibus deum omnia cooperantur in bonū Et beatus vincentius ad dacianum torquentem illū. Nunq̄ aliquis adeo bene seruiuit mihi vt tu. Primuz ergo hmōi seruitiorū est quo ipsam patientiā operatur sicut dicit Jacobus Operanť in ḡeam id est excolunt quemadmodum arborē vel agrū vt crescat et multiplicet et fructificet vberius. Primum ergo seruitium est secundum hoc agricolationis siue ruriculationis quare agricole siue ruricole mei sūt qui hostes ac persecutores mei videnť vel ipsaz patientiam operanť patientiam dico virtutē vert nominis occasionaliter eius autez auctor ꝛ operator solus est deus. Verū patientiē consuetudinariā sicut durities in lateribus equorū et in natibus asinorum ex assuetudine stimulatione et in manibus cocorum aliorūq; duris operibus assuetorum verissime operantur quemadmodum fabri: lignarū scutum et ferrarū loricam. ¶ Armatura protectionis ego sum dicit patientia ptegoꝗppe cor qd me gestat a gladijs ac iacul' persecutionū atq; tribulationu m q̄re fabrile siue fabricatorꝫ huitiū mihi impendūt q̄ me psequi ꝛ ipugnare videť: et ꝯ seipsos possessoresq; meos armāt ꝛ muniūt. ꝛ hoc tāto fortius q̄nto atroci⁹ i eos seuire videť: quēadmodū ignis testā armat ꝛ laterē ꝯ seipm: q̄ vehemētius ipas exurere videť. ¶ Tertiū seruitiū est liberatio a vinculis. hoc est diruptio vinculoꝝ ꝛ laqueoꝝ. laqueus ei irretiens pꝓsperitas ē tpalis: cultrū ꝯo incidens laqueū istū est aduersitas: quare qui aduersitatem nobis ingerunt cultro tali laqueū prosperitatis q̄ irretiebamur incidūt Sicut dicit Huido Cartusieñ. O insani ꝛ impatientiū qui tam studiosos atq; officiosos liberatores suos hostes ac psecutores reputant. laqueumq; prosperitatis tantis dispendijs defendere conantur. Quid ergo mirum si eo capriui et irretiti tenentur hoc est qd legitur Dani e. iij. De tribus pueris missis in fornacem ignis in quos nihil aliud potuit ignis: nisi vincula quibus ligati erant consumpsit: sic est de igne tribulationis qd nihil potest in animas patientiū et hoc est qd legitur Sap. iij. Justorū anime in manu dei sunt et non tangit illos tormētū malitie. Et hoc est quoniaz scutum seu lorica patientie totam vim ignis extinguit: et ignem ad eas transire non sinit. ¶ Et quoniaz tribulatio plerūq; in scriptura ignis accipitur. Dico inquit patientia q̄ tot seruitia mihi impēdit tribulatio: q̄t sunt virtutes ꝛ operationes ignis hmōi: ergo prima est virtus illuminatio qd ipsa illuminet testatur Hiere. Trenorum iij. dicens. Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius. Hoc est in tribulatione quam mihi ex indignatione vel ira sua infligit: de hoc Greg. Culpa oculos clausos habet. pena apertos propter qd dictū est ad Nabuchodonosor Danielis quarto. Septem tempora mutabūtur super te ꝛc. Donec scias q' in regno hominū dominať excelsus et quicunq; voluerit dabit illud et post pauca. Redditus est mihi sensus meus. Per illaz ergo tribulationem humiliatus nabuchodonosor sensū recuperauit et illuminatus est: propter hoc flagellantur adhuc paruuli: ꝛ flagellum eis quasi lucerna adhibetur vt per eaz videant qd alias non cognoscerent. Nec mirum cū et ipsa bruta animalia vt canes equi et asini: et multa alia flagellis erudiantur et illuminantur ad cognoscendū vt videnť super virtutem brutalē. ¶ Secūda operatio ignis est emollitio et hoc euidens est in quibusdam materijs corporalibus vt in cera et in butiro ꝛ in multis alijs. Sic et tribulatio emollit corda eorum in quib⁹ est instar cere: vt impressionem similitudinis diuini decoris accipiant et scripturam sacre eruditionis. Quemadmodū legitur Cantico. viij. Pone me vt signaculum supra cor tuū. Similiter ꝛ in tribulatione multorū corda sacrā eruditionez velud scripturā spūalē recipiūt et retinēt tāq̄ cera remollita Neutrū horꝫ alias facturi: ꝛ hoc ē qd legiť Job xxiij. Deus molliuit cor meū: ꝛ q̄lr̄ molliuerit: statī subiungit dicens: ꝛ omnipotēs cōturbauit me sub audis tribulatione. ¶ Tertia operatio ignis liq̄factio etiā durissimorū est vt vitri cristalli ꝛ metalorū quā non facit nisi fortissimus ignis et conflatu follium vehementi adiutus. Per hanc operationem preparantur durissima vt fluant i omnē modulū ꝛ formā iuxta libitū artificis: sic obdurissima ꝛ cōsuetudine mala et gelicidio peruersitatis aut cupiditatis fortissima tribulatio: que mortē vel ingerit vel saltē minatur eousq; liq̄facit vt omnē modulū et formā viuendi fluere parati sint. Qui enī grauissimis egritudinibus laborāt ꝛ iā iamq; morituros se formidant: licet alias durissimi et incorrigibiles fuerit sacerdotes aduocant consilio eorū penitus se tradentes: et instar metalli liq̄facti in quēcunq; recte viuendi modulū seu formam fluere seu transire parati. Modulos autē et formas recte vite intelligimus varios penitentiarū modos. Formas vero recte viuendi et modulos multas et varias intelligimus diuersorū ordinū professiones ꝛ et hoc est quod legitur in Psal. Liquefacta ē terra ꝛ omnes qui habitāt i ea. Similiter ꝛ alibi. Emittet verbū suū et liquefaciet ea. Per verbū enim ponūtur ante oculos eorū ardores sempiterni: et ignis gehennalis eorū cordibus apponitur et inde per timorē dissoluūtur et liquefiunt. Ad idē ptinet quod sequitur. Flauit spiritus eius aquilonaris scilicet flatu tribulationis: de quo legitur Ezechiel primo. Vide et ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone. Ad hoc pertinet ꝛ illud. Sicut fluit cera a facie ignis sic peant peccatores a facie dei. Quēadmodum enim cera dum liquefit fugiūt omnes impressiones et imagines ibi facte. Sic omnia vitia et peccata velut impressiones et signacula diabolice turpitudinis omnes errores impietatis velut scripture diabolice falsitatis pereunt: et hoc modo pire peccatores dicuntur sicut ꝛ micalus music⁹ corrumpi et sicut dicit prouerbiorū. xij. Verte impios et non erunt. ¶ Quarta operatio ignis est obduratio que similiter manifesta est in quibusdam materijs. vt in luto et laterib⁹ de quo iā dixi qm̄ armat omnes in eos. Adde autem dicit patientia quod inessibilem ꝛ immasticabilem: ꝛ immorsibilem efficit tribulatio possessorem meum. ¶ Cum enim tres

Patientia armatura protectionis

Prosperitas temporalis ē laqueus irretiens.

Ignis tribulationis nihil agit i animas patientium

Prima virtus ignis illuminare

Secunda operatio ignis emollire

Tertia liq̄facere

Nota

Simile

Quarta operatio ignis est obdurare

Dentes diaboli — ordines dentiũ sint in ore leonis infernalis diaboli sicut legitur Danielis. vij. videlicet precisi q̄ sũt heretici et malorũ omnium suggestores. Canini q̄ sũt detractores. Molares q̄ sũt persecutores duo genera victima non timent possessores mei: ꝛ hoc ē propter duritiã suaȝ: ꝙ canini dentes diaboli detractores sint nõ debet esse questio: cum tã crebro scriptura nominet eos canes. Q̄ꝫ autem morales sint ꝑsecutores: expresse habetur ysaie iij. Quare atteritis populũ meuȝ et facies pauperum commolitis.

Detractores — Quod aliter nõ intelliguntur facere nisi ꝑsequendo et tribulando. Hi dentes semꝑ tundũtur a possessoribus meis. Interdũ autem frangũtur preualēte duritia eorũ contra duriciem hmõi dentiuȝ. Interdum autē et auelluntur ex ore diaboli: cũ enim vincitur in bono malũ: sicut docet apostolus in. xij. ad Rom. Interdũ exemplo patientie ꝓuocatus persecutor frangitur ab ira sua: et ꝑsequi desistit et tunc frãgitur dens diabolicus. Interdũ autem et ꝓuocatur ad penitentiã: et tunc omnino dens ille maledictus ex ore diaboli abrutus euellitur. Illuditur autem ridiculosissime et cũ multa ignomia diabolo

Nota — quãdo totiens mordens nihil prendit atq̄ꝫ ꝑcidit tamdiu masticans nec ledit: nec corũ attenuat tãdiu masticans ꝛ molere conatur. Dentibus autem cõfractis aut auulsis recedit. Hoc modo patiẽtia martyrũ exdentauit diabolũ ĩ multis locis. Nec vllum dentē: id est persecuorē et relinquens. In mul-

X tis enim locis patientia martyrum ꝑsecutores suos omnes abstulit diabolo et abrupit ab eo. Et ꝓpter hoc tot dentes molares ex faucibꝰ eius auulsit: quot ꝑsecutores xp̄iane religionis eidē abstulit ¶ Eodē modo et tot dẽtes caninos ex ore eiꝰ extraxit quot detractores xp̄iane religiõis ad se conuerti.

zelus rectitudinis — ¶ Alio modo zelus rectitudinis cõterit molas iniqui id est diaboli videlicet per vindictã: sicut dicit Iob de seipso. xxix. Cõterebã molas iniqui: ꝛ de faucibus eiꝰ eruebã predã. Qui enim ꝑ vindictam cõterit impios ꝑsequẽtes iustos: molas diaboli siue morales dentes eiꝰ cõterit. Et qui quolibet mõ eos cõuertit docẽdo seu ꝑdicãdo quasi malleo verbi dei similiter eos cõterit. Nõ leuis cõtumelia ir-

Y rogatꝫ diabolo nec leue dãnũ sibi reputat irrogatũ cũ q̄libꝫ dictoꝝ mõrũ aliq̄s dẽtiũ eiꝰ cõterit vel ex ore eiꝰ abrũpit. Magna ẽt ꝯtumelia irrogat eidē ꝙ diu mustificẽs frangẽ dẽtibꝰ andictis enitẽs electos nihil ꝓficit: sed mordẽdo magis ꝛ masticãdo cum confusione ieiunꝰ ab eis abcedit. Sic aũt illudunt et possessores mei dicit patientia: quẽadmodum illuditur canibus qui cum porrigi sibi panem putant lapidem ꝓ illo dentibus arripiunt ꝛ dẽtes

Nota — suos ad illum grauiter allidunt Quod vbi sentiũt parcẽtes dentibus suis statim lapidem dimittũt, Sic et diabolus durissimos inueniẽs meos o̅ẽdicit patientia. Allisis dentibus eos dimittit diabolus tanq̄ parcere volens dentibus suis victusq̄ꝫ ꝛ confusus eos in pace dimittit interdũ. Q̄ꝫ iocundum est immo gloriosum: sic exdentare diabolum

Z vel saltem vincere atq̄ꝫ eidem illudere. E contrario vero aduersarij mei id est impatientes hoc est qui irascuntur vel facile cedunt morsibus ictibus: compressionibus hmõi dentiũ. non solũ pascũt spiritualiter vel nutriũt et impinguãt diabolũ de seipsis: sed etiam velut coci eiusdē se ipsos et coquũt et ꝑparant. ¶ Qui irascuntur quidem nouum ignē vel iresus sibimet assandis vel craticulandis vel quod verius est carbonandis apponunt ac si tribulationis ignis ad eos sic coquendos et preparandos diabolo non sufficeret. Hi proprie sunt carbonate diabolici et vstulaticiũ: qḋ vulgariter dicitur braleiȝ delicate et laute pascũt diabolũ qui se ipsos carbonatas vstulaticiũ ꝛ assaturas diabolo faciũt. Qui vero facile cedunt quasi emolliti molestia tribulationũ et liquefacti sorbiũculas diabolo faciunt se ipsos. Quales solent fieri de caseo liquefacto ad ignem: et de alijs multis. ¶ Isti videntur misereri diabolo extenuato et quasi dura masticare non valenti. Sorbiuncule quippe paruulis dentes nondũ habentibus et senibus quibus senectus vel aliq̄s sua dentes excussit solũmodo preparantur ꝛ apponuntur propter illusiones supradictas: et alias mꝉtas que suis locis scripte et scribende sunt dicitur in psalmo Draco iste quem formasti ad illudendũ ei. ¶ Quinta operatio ignis est disgregatio seu separatio etherogeneoꝝ: hoc est rerum que diuersaꝝ sunt naturarum: et per hanc virtutem est purgatiuus metalloꝝ adulterinaȝ commixtionem habentium. Et hoc est quoniam per eaȝ separat a metallo omne qḋ aliũde ei admixtũ vel adherens fuerit sicut ab argento plumbum vel scoriam: et ab auro es et quodcunq̄ aliud ei admixtũ fuerit et a ferro etiam feces propter hanc etiã operationem tribulatio ignis in scriptura dicitur creberrime tribulatio vñ in psalmo Argentum igne examinatuȝ purgatũ septuplũ. In hoc ergo dicit patientia mihi et meis seruit tribulatio: q̄ꝛ q̄cquid admixtũ ē de terrene substantie fecibus animabus earũ: vel etiam de vitijs et peccatis totum ignis tribulationis ab eis separat et expurgat. Quemadmodum dicit beatus Augustinus. de Cypriano martire. Quia oĩa mea resecata sunt falce martyrũ. Omnia inq̄ que contra sacramenta visus aut dixisse fuerat aut sẽsisse. Sic vides et de his quibus per cupiditatē et auariciam terrena substãtia velut spiritualiꝉ immixta est inseparabiliter. Graui egritudine quasi igne dissoluente ab eis separatur: ꝛ vel erogãda vꝉ reddenda pauperibus in manibus sacerdotũ traditur. Sic est de honoribus et dignitatibus que a possessoribus suis ĩ tribulatione forti positis a suis deseruntur: immo ꝑ contemptũ reijciũtur quẽadmodũ feces a metallis ĩ igne positis. ¶ Verissime ergo dicit patiẽtia: quia tribulatio ignis purgatorius mihi ē et meis. Et q̄ꝛ purgatrix est fecũ eaꝝ et lotrix sordiũ: et ꝑ hoc ipsi tribulatores purgatores et lotores mei sũt et meorũ. Hoc igitur ē quintum seruitiũ: quod mihi et meis prestãt et exhibẽt ipsi vocãtur tribulatores et ad hoc officiũ etiã pertinet seruitiuȝ coquinaꝝ: quoniam excoctio non est alia operatio ꝑ se q̄ purgatio: vnde ꝛ merito digestio q̄dam dicitur excoctio vnde et dominus ad synagogam: excoxi te in camino paupertatis. Et ysa. i. Excoquã ad purũ scoriam tuam propter hoc dictũ ē. Nume. xi. Q̄ꝫ populus siccabat coturnices ad ignē. Coctio eñ est siccatio crude et impure humiditatis in carnibus. Vñ tñ aq̄ cocte sicce apparẽt carnes plusq̄ assate. Itē in hoc igꝉ officio mihi ꝛ meis seruiũt tribulatiões. Et ꝓpꝉ hoc q̄t gñatoꝛ mẽtoꝝ irrogauerꝉ martyribꝰ ꝛ tot de eis fercula de eisbꝰ paueꝛt ꝛ qm̄ aliq̄s assauerũt ꝛ alios exusserũt alios frixerunt alios in oleo feruẽti vsq̄ coxerũt.

Quĩta operatio ignis — B

Tribulatio ignis

D

Excoctio

Martyrum tormenta

Alios pistauerũt seu noluerunt: sicut beatũ Victo-
rẽ in tot fercula de eis regi regum obtulerũt: ⁊ men
sis celestibus intulerũt. Michi autem et meis talit
in officio coquinario seruiũt: q̄ ipsa tormẽta videli
cet que ipsi tormenta reputant: epula mihi sunt tã-
to lautiores tantoq̄ gustui meo: ⁊ meorum suauiores
quanto ipi eas credunt amariores. Ego in quibus
Salaman-dra. salamãdra sum: cui ignis cibus ⁊ quot modos ignis
seu tribulationũ michi quisquis adhibet tot delici-
as ferculorũ michi parat ⁊ apponit: et hoc expresse
asserebat: vnus ex meis: videlicet inclitus martyr
Vincẽtius. Vincẽtius dicẽs ad Dacianũ. Has epulas ego sem
per desideraui: euidẽter intelligens de tormẽtis: et
iterum nunq̄ aliquis adeo bene seruiuit mihi sicut
tu. ¶ Quapropter coci mei sunt omnes tyrãni siue i-
C peratores siue reges siue principes. in quo apparet
gloria mea: ⁊ magnificẽtia et sublimitas meorũ. in
cuius coquina seruierũt: et seruire non cessant toto
studio ac viribus: qui toti mundo imperare ⁊ dñari
videntur. Et q̄ est precellẽtius tanto studiosius tãto
q̄ officiosius quãto atrociori malicia profundiorīq̄
astutia psecutiones ⁊ tormẽta mihi ⁊ meis exquire-
re ⁊ excogitare conãtur. Michi ergo seruiũt: vt ser-
ui coquinarij: qui omnibus ⁊ alijs dominant: et hec
singularis gloria imperij et dominationis mee: de
qua latius sum inferius locutura. Interim aũt prose
quar de alijs officijs seu seruitijs: in quib⁹ michi ip
D sa tribulatio seruit: ⁊ ministri ipsi⁹: ⁊ hoc in quãtum
Sexta operatio ignis ignis. ¶ Huius ergo sexta opatio est probatio: sicut
cut legitur Sapiẽtie. 3. Sicut aurũ in fornace pro-
bauit eos. et Ecclesiastici. 10 Vasa figuli probat for-
nax: quoniã in igne probatur aurũ ⁊ argentũ: homi
nes vero receptibiles i camino humiliationis: ⁊ ite-
rum Prouerbiorũ. 27. Quomodo probat in confla
torio argentũ: et in fornace aurũ. ⁊c. Probatio aũt
non est nisi veritatis ⁊ puritatis ostẽsio. et propter hoc
cum nec in auro nec in argento inuenit ignis: quod
separet: aut expurget aurũ vel argentũ probatũ: id
Nota. est purum et verũ ostẽsum merito reputat. sic est de
vasis fictilibus: q̄ in fornace probantur. Si enĩ ardo
rem fornacis absq̄ crepatione sustinuerint: vel si nõ
inde exilierint laudabilia eo ipso esse probãtur: ⁊ hoc
est q̄ que reproba sunt vel crepant in fornace vel in
de exiliunt ardorẽ fornacis sustinere nõ valẽtia: sic
est dicit patiẽtia de omnib⁹ meis quod igne tribu-
lationis veri ac puri ipso testimonio ignis idubitã-
ter comprobant dum ipm q̄diu beneplacitũ dei est
sustinent. Reprobi vero in eo q̄ crepãt iracũdia vel
inde furientes exiliũt: vel victi eiusdem molestia ce
dunt: ⁊ ideo cõsummunt. Bona vero spũalia si qua
habeant velut arida vel palee ab igne hmõi deuorã
tur: hoc est quod dictũ est ad Thobiam per angelum
Raphaelẽ. 12. Et q̄ accept⁹ eras deo necesse fuit vt
tentatio probaret te. hoc est vt euidẽter ostẽderet: ⁊ ti
bi ⁊ alijs: q̄ vere bonus ac purus eras. Quicũq̄ er-
go vel michi vel meis tribulationẽ infert: vel poti⁹
inferre se putat: ⁊ michi et meis affert irrefragabi-
E le testimonium probitatis. ¶ Septima opatio ignis
Septima operatio ignis. est consumptio et in hoc seruit michi ⁊ meis ignis.
Quia quicq̄d est cremabile: aut cõsumptibile meis
totum cremat atq̄ cõsumit: videlicet paleas venia
lium peccatorũ: vt puri semper ⁊ imaculati stent iugi
ter ante deum. zelator enim puritatis et macularũ
persecutor feruentissimus est deus in suis: et propter
hoc extra ignem tribulationis eos esse nõ patitur.

¶ Octaua ignis operatio est dealbatio: sicut euidẽ F
ter apparet in caminis ⁊ furnis: in quib⁹ frequẽter Octaua.
ignis accenditur: propter quod dicit Danielis. 12.
Dealbabũtur quasi ignis: ⁊ probabũtur multi. ig-
nis vero secularium desideriorum animas humanas de
nigrat. sicut legitur Trenorum quarto. Denigrata est
super carbones facies eorũ. Hanc nigredinẽ ignis
tribulationis abstergit: sicut dicit monachus ille i
vitis patrum: qui quotidie proclamabat ⁊ flagella-
batur: vt sic a cogitatiõibus et desiderijs carnis li-
beraretur: cum per annũ essent ei continuate hmõi
proclamationes ⁊ flagella: interrogatus qualiter
esset ei super illa tentatione: respondit michi: nõ li-
cet viuere ⁊ fornicari liber. ¶ Nona ignis operatio Nona.
est desiccatio per quã etiã cõseruatiuus est eorum que G
humiditas corrumpit et putrefacit. Et propter hoc
q̄ corda humana corrumpũtur ⁊ putrefiũt delicijs
igne tribulationis conseruãtur. Et hoc est quod di
cit Gregorius in pastorali. Cor salomonis idcirco
funditus domũ sapientie deseruit: quoniã ipm nul
la disciplina tribulationis interi⁹ custodiuit. ¶ De Decima.
cima operatio ignis est medicatio contra pestẽ cor
poris: ⁊ contra frigus secularis ⁊ carnalis amoris. H
Hoc enim habet proprium prosperitas: q̄ torpidos et
somnolẽtos nos efficit: immo etiã ⁊ soporat. Vnde
etiã ⁊ diabolus in talibus dormire dicit: sicut legit
in Job. 40 Quia in locis dormit humẽtibus: hoc
est in omnibus delicijs madentib⁹. propter quod ⁊ Lu
ce. 11. dicitur. q̄ imundus spiritus ambulãs per lo-
ca arida et inaquosa querẽs requiẽ et non inuenit.
In huiusmodi enĩ hoĩbus: videlicet qui prosperitate
affluunt omne genus deliciarũ ⁊ in requiẽ omnimo-
dam: etiã vsq̄ ad soporẽ inuenit diabolus. nec enim
ipm permittũt excitari vel euigilare in ipsis. Hinc Nota.
est q̄ stimulos sacrorũ eloquiorũ quibus molestissi
me pungit ab eo auertũt. similiter ⁊ sacrã exhorta-
tionẽ qua ad bellum cõtra eum quasi voce tube ho-
mines inuitantur fugiunt: ⁊ a dei cõminationibus
quasi tonitruorũ fragoribus ipm abscondũt. Et vt
ad vnum dicamus omnibus rebus ⁊ sermõibus: qui
aliquid molestie inferre possunt diabolo omnẽ adi
tum obcludunt. Sanctorũ enim virorũ aspectus oc
cursus alloq̄a: sanctorũq̄ librorũ inspectiões adeo
studiose declinare videntur: tanq̄ iurati sint ne quic-
q̄ molestie apud eos diabolus patiat: sed ⁊ quicq̄d
ei placere potest officiosissime exquirere ⁊ procurare
videntur: non solum tanq̄ in protectione sua ipm su I
sceperint: sed ac si ad perendinandũ et deliciãdũ ip- Vndecima
sum receperint. ¶ Vndecima operatio ignis est: q̄ operatio
terret lupos: et propter hoc a meis infernales lupi ignis.
fugiunt ignem istũ expauescẽtes. ¶ Quia vero tri- Tribulatio
bulatio etiã aqua dicitur: etiam in officijs ⁊ in effe- aqua dicit.
ctibus aque seruit michi tribulatio. Aqua enim di
citur tribulatio i psalmo. Operuit eos aqua tribu
lationis. ad idem ptinet quod legitur Trenorũ ter-
tio. Inebriauit me absinthio. et Hierem. Inebria-
bo eos absinthio: et potum dabo eis aquam fellis
et vt vim inde non faciã in ordine ex operationibus
aque vna est mersio siue submersio: sicut ibi dicitur
Operuit eos aqua tribulationis: vnus ex his non
remansit omnes inimicos meos michi submergit.
Inimici autem mei et capitales delicie sunt carna-
les et seculares illos: ita submergit ⁊ delet: vt mẽo-
ria eorum non sit. sicut legitur Ecclesiastici vndeci-
mo. Malicia vnius hore obliuionem facit luxurie Nota.

maxime. Quāto fortius ergo minorū luxuriaꝝ nec
memoriā reliquit: ista est aqua salsa scilicet maris:
que etiam scabiem purgat ꝛ abstergit et remouet a
Nota.
pedibus equorū et corporibus hominū: ꝛ oīno etiā
sanat eādem. hec scabies luxuria est. iuxta illud qđ
dicit Augustinus in libro confessionū. Delectabar
scalpi scabiem libidinū mearū. Huiusmodi scabiei
prurigo: non solum scabiosā: sed vlcerosam ꝛ sanio
sam: hoc est saniē abominabili defluentē efficit ani-
mam humanā: et ꝓpter hoc deo incredibiliter abo-
minabilē. ¶ Manifestū igitur est hoc: q꞉ aquam tri
bulationis meis immittunt: adiutores immo pro-
pugnatores mei sunt. Quemadmodū Exodi deci-
tertio. ab ipsis egyptijs dictum est. Fugite israelē:
q꞉ dn̄s deus Israel pugnat pro eo. sed et pro me et
meis pugnant: qui contra me pugnare videntur. Eo
dem modo et medici sunt atq̧ meorū: dum tam hor
rificam abominabilemq̧ scabiem meis purgant ꝛ cu-
rant eos ab illa. Accedit ꝛ illud ad gloriam meā: q꞉
quanto studiosius: quanto enixius ad tribulādum
meos intendunt: tanto fortius et officiosius in offi-
cio medicandi eisdē seruiunt: tanto fortius pro eis
Aqua ma-rina.
pugnat. Hec aqua videlꝫ marina salsa amara: quo-
niam ad lauandum mundandū aptissima est. Laua
torium meū est balneum mundatiōis. quare qui tri
bulationem meis parant: balneū eis et lauatorium
exhibēt: quapropter eorum sunt balneū et lotrices.
Attende autem ꝙ paruuli scabiosa habētes capita
lauari ea vehementer formidant: ꝛ interdū non susti-
nent. Sic scabie luxurie vlcerosa corda habētes tri-
bulationis lauacrum expauescunt: et instar paruu-
lorum scabiosa capita habentiū lotricibus obnitū-
tur: et plerūq̧ etiam dētibus ꝛ vnguibus repugnāt.
quemadmoduꝫ etiam panni putrefacti lauari se nō
patiūtur: īmo in ipso lauacro dirumpūtur. Sic cor
da putredie luxurie detrita: tanꝙ̄ spirituali vetusta
te corrupta in manibus persequentiū seu tribulan-
tium tanꝙ̄ reuera in manibus lauantiuꝫ lacerātur.
Hec aqua: videlicet marina nutriendis piscibꝰ pin-
guissimis atq̧ nobilibus aptissima est: ꝛ ꝓpter hoc
tribulatio nutrix mea et meorū est: sicut mare pisci-
um. et qui aquā huiusmodi ministrant meis: nutri-
mentū eisdem ministrant. Et quemadmodū piscibꝰ
in sola aqua bene est: sic meis in sola tribulatione. ꝛ
Uide laudes patientie.
hoc est quod legitur Isaie. Computrescēt pisces si-
ne aqua et morientur siti. Sed de aqua marina et de
aqua salsa tātum michi est sermo: quēadmodū eniꝫ
carnes in aqua dulci putrescunt. Sic corda luxurio
sorum in dulcedine carnaliū voluptatum que vtiq̧
in aqua salsa et amara tribulationū incorrupta ser
uarentur: propter hoc qui delicias hm̄oi exquirūt:
nichil aliud ꝙ̄ putrefieri corda sua querere vidētur:
et hoc est quod dicitur Iohelis pmo. Cōputruerūt
iumenta in stercore suo. ¶ Amplius. Quemadmo-
dum cete grandia balene quas quidā cethos vocāt
Cete in mari.
in solo mari inueniunť: ꝛ quāto maius mare fuerit
tanto maiores pisces ac piguiores nutrit. In aliјs
aquis tantū pisciculi comparatiōe marinoꝝ pisciū
nutriūtur. Qua de causa manifestuꝫ est solos meos
de patientia magnos et magnificos esse. Contrarij
vero id ē voluptuosi adeo pusilli sunt ꝛ pusillanimes
vt nec stillam maris videre audeant: hoc est stillam
tribulationis: immo a facie eius fugiunt. Mei ve-
ro a toto pondere affectionū suarū in illud currunt
quasi in locum sue habitationis proprium: quasi in
patriam: immo quasi in locū deliciarū suarū. ¶ Et
R
quanto profundius ac latius mare huiusmodi fue-
rit: tanto in eo spaciosius deliciātur ꝛ natāt liberiꝰ ꝛ
iuxta illud In tribulatione dilatasti michi. Et sicut
de amaritudine maris nichil transit in saporem pi-
scium: sed magis in eaꝫ ex ea dulcissimi sunt ꝛ nutri-
untur: ita vt cū in abysso amaritudinū sint: quasi nō
Patiētia.
tangit eos amaritudo: ita est de possessoribꝰ meis.
Propter quod specialiter videtur de eis dictū Sa-
piētie. 3. Nō tāget illos tormentū malicie. Sic mei
in amaritudine tribulatiōis dulcissimi sunt: nō eniꝫ
amaricātur ira vel impatientia cum circūdati sunt
amaritudinibus tribulationum. Ipsis aque maris
pro muro ꝓ̄me sunt a dextris ꝛ a sinistris: quemad
modū castro vel munitioni mari sito: et hoc si conti-
nua fuerit tribulatio: ꝛ ꝓpter hoc inexpugnabiles.
Si vero vadens et veniens sit tribulatio instar efflu
xionis et refluxionis maris: similiter inexpugnabi-
le est quod nec obsidione impugnari potest. Inūda
tione eni maris operireť obsidiōis exercitus. et ad
hoc inducere solent quidam verbuꝫ illud helysei ad
puerū suū. Dimitte illam: q꞉ in amaritudine est ani
Nota.
ma eius: quasi dicat. Nō presumas obsidere castrū
illud: q꞉ in medio maris situm est: vel sepe inūdatio
nibus maris circūdatur: quemadmodū aliqua ca-
stra indie: ꝛ propter hoc ipm̄ nullus audet obsidere
Aqua dulcis tribulatio.
exercitus. ¶ Aqua etiam dulcis tribulatio non ime
rito accipiť: sicut voluptas aqua salsa. iuxta qđ le-
gitur Iohānis tertio. Qui biberit ex hac aqua siti-
et iterū. Et exponitur de aqua secularis vel carna-
lis voluptatis. Et quoniā aqua salsa quātūlibet hau
sta fuerit vel bibita sitim nō sedat: sed ꝓuocat aqua
salsa voluptas prenoīata intelligiť. Uoluptas eniꝫ
carnalis vel secularis quāto ampliꝰ bibitur: tāto ar
dentius sititur. Aqua igitur tribulatiōis merito di
Uoluptas carnalis.
citur aqua dulcis. ¶ Amplius. Quoniaꝫ voluptas
carnalis vel secularis vitium est inebrians vsq̧ ad ī-
saniam. Aqua vero tribulatiōis ebrietatē soluit hu
iusmodi. sicut legiť Ecclesiastici. 31. Infirmitas gra
uis sobriam reddit animā: intellectū voluptate in-
ebriatum et immersum restituit: ꝛ ad claritatē ꝓsti-
nam reducit. ¶ In hoc igitur fuit meis dicit patien
L
tia aqua tribulationis: q꞉ vel eos ab hm̄oi ebrieta-
te preseruat atq̧ custodit: vel si quādo eos tetigerit
eos īde liberat: ꝓpter hoc semp sobrij sunt qui mei
Aq̄ dulcis.
sunt: ꝛ eisdem ab ebrietate nō est timēdū. ¶ Ampliꝰ
Sicut aqua dulcis puluerē congregat atq̧ conglu-
tinat in glebam et agriculture preparat: sic tribula-
tio corda que volūtas in ista est sensibilia frustatim
atq̧ minuatim vsq̧ in puluerē dispergit: tribulatio
cōgregat ꝛ cōpingit: ꝛ agriculatiōi spirituali aptā
facit. ¶ Amplius. Sicut aqua dulcis aspersiōe gle
bas rigat ꝛ ad recipiendū semē ꝓparat. Propť qđ
dixit veritas Mathei. 11 pauperes euangelizātur.
Semen eni verbi dei in illis ꝛ facilius ꝛ velocius ca-
pit ꝛ capiť: ꝙ̄ quos aqua tribulatiōis asperserit at-
q̧ rigauerit: licet autē aquā tribulatōis dulcē dicā.
palato meo videlicet et meorū: ad fecūditatem spi-
ritualis et bone frugis. Sic et virtute amarissima
atq̧ salsissima est ad extinguēdum fertilitatē cōtra-
riam: id est frugis carnalis ꝛ male malis. Sale eniꝫ
aspergi solēt agri: vt steriles efficerenť. iuxta illud
Nota.
Terram fructiferam in salsuginem: a malicia inha
bitantiū in ea. Oīa quippe genimina pestiferaꝝ
herbarum aqua salsa exterminat. Sic aqua tribula-

tionis oĩa genimina carnaliũ desideriorum et vi-
tiorum eliminat⁊ succrescere non sinit: propter hoc
pauperes ⁊ afflicti: laboriosisq; ac duris operibus
deditis a vitijs carnis plerumq; mundi inueniũtur.
N Sicut ecõtrario voluptatibus immersi a volunta-
te ab eis immunes inueniunt rarissime. ¶ Ut ergo
ad vnum dicam. Quicquid potest aqua frigida ad
sedandũ sitim corporalẽ: ⁊ iterum cõtra ardores cõ-
tra siccitatẽ. Et iterum ad dirigationes ad fecũda-
tiones ad ipinguatiões agrorũ atq; plantar*: hoc
Aqua tribulationis
michi exhibet: ⁊ i hoc michi famulatur aqua tribu-
lationis. et qui meos illa aspergũt vel ductus hui*
aque vel copiam eisdem preparãt gratissima obse-
quia ac saluberrima in hoc eisdem impẽdũt. Et q̃
maxima tribulationũ mors ipsa videtur: et mortis
preparatoria: vt egritudines carceres ⁊ vincula: et
mẽbrorũ mutilatiões. ¶ Itẽ seruitutes ⁊ oppressio
nes horum singulorũ fructus obsequia ⁊ famulat*
officiosissimos breuitate qua poterimus proseque
R mur. Et in primis dico dicit patientia ex voce sua ⁊
Infirmitas est castigatio.
suorũ: q̃ castigatio est egritudo siue infirmitas. Iu
xta illud Castigans castigauit me dominus: et morti
non tradidit me. Non enĩ plaga inimici pcutit me-
os: quia nec in mortem eorum intẽdit: sed magis in
eruditionẽ ⁊ salutem. vnde ad Hebreos. 12. Flagel-
lat pater omnẽ filium quẽ recipit. et i Apocalipsis
tertio. Ego quos amo arguo ⁊ castigo. Castigatio
vero iudiciũ ac testioniũ verissimũ est: ⁊ magistra-
lis solicitudinis ⁊ paterne dilectiõis. Magistralis
quidẽ solicitudinis per hoc quod legitur Isaie. 9.
Scdm aliam translationẽ. Per oẽe flagellũ: ⁊ do-
lorem erudieris israelẽ. et Osee. Ego eruditor om-
nium eor. ⁊c. Paterne dilectiõis p hoc quod supra
diximus ex duodecimo ad Hebreos. Et ex eo quod
dicit Augustin*. Qui except* est de numero flagel-
lorũ: except* est a numero filiorũ. Hec igitur est glo
ria mea ⁊ meorũ dicit patientia: quoniã deũ ipsum
habent magistrũ: et eruditorẽ atq; pedagogũ et ca-
Egritudo domatio.
stigatorẽ. ¶ Deinde ipsa egritudo non solũ castiga
tio est: sed etiam domatio. sicut legit Hieremie. 31.
Castigasti me domine ⁊ eruditus sum sicut iuuencu
lus indomitus. Nullus eniz adeo petulãs est luxu-
ria. nullus enĩ adeo rebellione recalcitrãs. Nullus
adeo efferri assuetus cornib* impatientie ac supbie
in alios: quẽ non ĩfirmitas oĩno subigat ⁊ perdo-
met. vnde in psalmo. Tu humiliasti sicut vulneratũ
Egritudo stimulatio.
superbum. ¶ Quarto ipa infirmitas siue egritudo
stimulatio est: ad exiliendum: scilicet de luto fecis ⁊
O de feculentia spurce ꝯuersatiõis quo stimulãtur asi
ni. vt vulgo dicit infangati: hoc est luto tenaci ĩfixi.
Nota.
vt inde exiliant: innumerabiles eniz de luto luxurie
stimulatio tribulationũ exilire coegit. Cogit iugi-
ter meos stimulat ductor eorũ deus: nõ permittẽs
eos vel ad modicũ i luto cuiuscũq; peccati demora-
ri. vel voluptuosis stimulis huiusmodi: ⁊ stimulato
re carẽtibus ⁊ ꝓpter hoc in stercore suo cõputrescẽ-
tibus: sicut dicit Iohelis pmo. Cõputruerũt iumen
ta in stercore suo. Aliter etiã seruit mihi ⁊ meis ista
stimulatio: q̃ cogit et dirigere ⁊ accelerare gressus
nostros: et hoc vel vt fugiam* insectãtes nos predo-
nes infernales vel vt festinemus ingredi in illam re
quiem eterne felicitatis. sicut dicit Apostol* i quar
to ad Hebreos. Propter hmõi defectuz stimulato-
ris et stimulationũ quidẽ: imo multi pigro ac tar-
do cursu ambulãt per viam vite istius. Quare me-

rito consequitur eos et comprehẽdit angel* domi-
P ni persequens eos. sicut legitur in psalmo. ¶ Quinto
Infirmitas citatio est.
dico q̃ ĩfirmitas citatio est: ⁊ si fuerit ad mortẽ per-
emptoria. si vero nõ ad mortẽ dilatoria. In hoc au-
tem seruit mihi siue dilatoria siue peremptoria sit:
quia de facienda pace ⁊ cosiliãda seu ipetranda gra
tia sessorum: et aduocatorũ: ⁊ de procurãdo modis
oĩbus ne cõtra me feratur sententia me solicitat.
Si vero peremptoria est multo vigentius vt hoc ad
eadem faciam: et vt etiam sine dilatione accelerem
hoc facere me compellit. Et vt ad vnum dicã vtraq;
citatione mihi ⁊ meis per insinuationẽ dicit ante iu
dicium. Para tibi iustitiã. nec est modicũ aut par-
uipendendũ istud officium citationis qua vocor ad
istud iudicium. Nichil enim periculosius obliuisci
Q tur: nihil damnabilius negligimus aut pterimus.
Infirmitas ꝯmutatrix optima.
¶ Sexto ĩfirmitas est cambitrix et cõmutatrix opti
ma: que de malo in bonum: aut de bono in meli* cõ-
mutat: ipsaq; vitia et peccata que omniũ malorum
pessima sunt dimittentibus illa in bona virtutum ⁊
gratiarum cõmutat: ⁊ hec quidẽ cõmutatio creber
rima est: immo mutatio dextere excelsi. Rarissimũ
enim est: vt malos corporalis infirmitas nõ mutet
in bonos: et ad penitendi gratiã non adducat. Spe
cialiter autem cambitrix est ipsa infirmitas corpo-
ralis: q̃ quẽadmoduz debitis obligati: id est a cha-
rissimis suis tradi solẽt campsorib* dicẽtibus illis
his verbis. Ecce trado tibi hunc charissimũ meum
cui nec vadium omnũ relictum est ad vadiãdum: nec fi-
des ad mercandũ hac conditione: vt ipm absolutũ
et quittum et quietũ ab oĩbus debitis et insuper
Nota.
diuitem michi reddas omnẽ fidem mẽtitus est: qui
nec fidem quae promisit in baptismo: nec illam quã
in ingressu religionis: nec illam quã quocũq; voto
R de se obstrinxit. nec illam quã vxori carnali si vxora-
tus est: nec illam quã domino suo seculari obligat*
seruauit. Quare verũ sicut vulgo dicitur: q̃ non est
ei fides relicta ad mentiendũ qui omnẽ huiusmodi
fidem trãsgressus est: sed nec vadium ad inuadiãdũ.
Quare corpus et animã viresq; omnes anime ⁊ cor
poris ac membra oĩa apud diabolũ inuadiauit.
sicut legitur Sapiẽtie primo. Spõsiones posuerũt
ad illam apud pessimũ ac districtissimũ fenatorez.
Oĩa predicta posuit et inuadiauit quicũq; mor-
tali peccato eidem vel cuicũq; vitio subiecit. ⁊ sicut
ferissimi feneratores non parcunt vadijs: immo vsi
bus suis ea applicant. Sic diabol* nec anime pec-
catorum nec corpori parcit nec alicui ex virib* ani-
me aut corporis membris: immo oĩb* ⁊ singulis
abutitur in suum seruitiũ quod est ad peccandũ. sic
dicit patientia. Unũquemq; meorũ infirmitati cor-
Ratio corrigẽdi p tribulationẽ.
porali committit ⁊ cõmendat misericors de*: vt ip-
sum de malo cõmutet in bonũ: aut de bono efficiat
meliorem: ⁊ hoc vtiq; me adiuuãte semp meliorem
efficit. Similiter et fidem omnẽ quã mentitus fue-
rat ac veritatẽ auxilio meo eidem restituit: dum ad
penitentiã ipm reuocat et adducit. Omnia etiã de-
bita eius soluit: q̃ ipsius infirmitatis afflictio per
me: hoc est patiẽter sustinetur pro penitẽtiali satis-
factione a deo proculdubio computatur. diuitẽ in-
super illum efficit: quoniã corporalis infirmitatis
labor ad meritum eterne retributionis valere ꝓfi-
cit cum per patientiã sustinetur: et hoc est quoniam
misericors deus laborem quem patientia cõdiuit ⁊
fingit in precepto siue preceptũ: vt in psalmo legit.

itavit per patiētiā idvaleat labor afflictionis apud
ipm:quod obseruatio precepti. ¶ Ubi igitur impa
tientia aduersatrix mea non ipediuerit semp est mi-
Nota. chi et meis tam mirāda: tamq lucrosa cōmutatrix
et cābitrix infirmitas. Et valet ad hoc id quod legi-
S tur Ecclesiastici. 31. sicut supra dixim⁹. Infirmitas
grauis sobriā reddit animā. Quid eni est anima de
ebrietate cuiuscunq vitij vel peccat per infirmitatē
corporalem sobria effecta: nisi de mala cōmutata i
bonam: ⁊ nisi de a deo debitis obligata: vt nec ei va
dium ad inuadiādū: nec fides ad mentiendū relicta
esset ab omibus debitis absoluta et quieta: et insu-
per diues gratie in re et in spe glorie effecta. ¶ Se-
Tribĺatio asperitas i itinere. primo tribulatio est asperitas in itinere p̄sentis vi-
te: hoc est ne magis nos: sicut dicit Gregorius. Diu
peregre q̄ cito ad patriā peruenire delectet. Aspe-
rum enim inquit fecit deus electis suis iter vie ⁊ vi-
te istius: ne dum elect⁹ quasi quadā vie seu vite isti⁹
amenitate pascitur: magis ipm peregre q̄ cito per
uenire delectet: present vite p̄speritas seu felicitas
vie istius est detinens aut retardans viatores ame-
nitas. Uides ergo q̄ non vile neq paruipendēdum
prestat michi et meis dicit Patientia. Uite p̄sentis
prosperitas que non nisi tribulatio est: cum et meis
liberationē de p̄senti seculo neq̄ et patrie possessio
Tribĺatio est ablactatio puulorū nem accelerat. ¶ Amplius. Tribulatio est ablacta
toriū paruulorū dei. Ablactatoriū proprie amarū
illud est seu insipidum: qd nutrices vel matres abla
ctare volentes paruulos: hoc est ab vberib⁹ separa-
T re. ponūt in summitatib⁹ māmilla ū: qualia sunt cy
rus furigo absynthiū synapis. Ubera igitur in qui-
bus interdū pendēt huiusmodi paruuli fōtes sunt
presentiū delectationū: lac enī quod solo sensu par
uulos delectat: presens voluptas est carnalis aut se
cularis. Ubera igitur huiusmodi carnaliter seu se-
culariter delectabilia sunt. Uolens igitur pater mi
sericordiarū paruulos suos ablactare: et ab vberi-
bus hmōi separare: solidisq cibis spiritualiū deli-
ciarum assuefacere et ad mēsam celestem p̄uocare:
predicta delectabilia p̄sentib⁹ aspergit tribulatio-
Augustin⁹ nibus. ¶ De hoc Augustin⁹. Uis esse mānetrectus
vis semper pendere ab vbere: ve illis qui ablactari
se non sinunt: qui pendere ab hmōi vberibus nō eru
bescunt: ⁊ tam ridiculosam istam puerilitatē: immo
infantiā vsq in senectutē et seniū protrahere nō ve-
rentur. Hi sunt pueri cētum annorū maledicti. sicut
legitur Isaie. 65. Puer centū annorū morietur: et
peccator centū annorū maledictus erit. Non atten-
dentes miseri q̄ incōparabilit turpius est etate grā
deuos ab vberibus antedictis pendere q̄ ab vberi-
bus carnalibus nec vidētes quasi irrisiōib⁹ patcāt:
quando cum eiulatu ⁊ lachrimis ab hmōi vberibus
euelluntur: aut cum eis vel auferunt hmōi vbera aut
denegant. Hi sunt qui lugēt: vel ablata sibi tēpora-
lia vel denegata siue non cōcessa: ⁊ hoc luctu tāto ri
diculosiori: quāto ipsa etas corporalis magis eos ad
sublimia spiritualia: et eternorū magis eas debere
iudicat inhiare. Heu q̄ turpe est quāq ridiculosum
in corpore canicies atq grandeuitas: ⁊ in mēte dis-
Optimū dictū senece. sipientissima ifantia: sicut dicit Seneca. Quia tur-
pissimū est: q nomina habem⁹ senum ⁊ vitia puero-
rum. Et in quoniā in nobis nō pueritia tēpore sene
ctutis: sed quod deterius est puerilitas in nobis re-
manet. ¶ Ex quibus omibus manifeste colligitur:
Nota. q̄ isti omnes senes ⁊ cani: (vt ita dicamus) pueri dū

in senectutē inseparabiliter a presentiū deliciarū pē-
dent vberibus omi solide refectioni renūciauerūt ⁊
mēsam patris omino non curātes: immo vt verū di
camus fugientes: ⁊ declinant. Heu q̄ lugēdi sunt se
nio corporali confecti: ⁊ canicie capitū niuei vbera
sibi detracta lugentes. non minus incōparabiliter
inconsolabiliter: q̄ paruuli ablata sibi pomula vel
pirula vel nuciculas eiulatu intollerabili deplorā-
tes. Gloria igitur mea est dicit patiētia q meorum
nullus est paruulus: nullus ifans pendēs ab vberi-
bus. Omes facti sunt viri: et euacuauerūt que par-
uuli sunt. sicut dicit Apostolus in. 13. p̄me ad Corin
theos. Erubescant ad vbera cū eiulatu videre curre
re: imo ⁊ respicere: p̄pter hoc promittit eis doctri-
nam diuine scientie tamq ablactatis. Isaie. 28. vbi
dicitur. Quem docebit domin⁹ scientiā ⁊ quoniā in-
telligere nos faciet auditū ablactatos a lacte auul
sos ab vberibus. ¶ Ue miserie temporū nostrorum
vbi adhuc pendentes ab vberibus huiusmodi: non Pendētes ab vberib⁹.
solū doceri ad quod nec dū idonei sunt: sed etiam sa-
crū vsurpant magisteriū: et sacris cathedris incuba
re easq inquinare non verētur exterius qui in cuna-
bilis deliciarum carnalium adhuc iacent interius:
qua monstruositate nihil magis stupendū nihil in-
tolerabilius: videlicet mente pēdere ab vberibus ⁊
corpore disputare de celestibus mente iacere incu-
nabilis et corpore insidere cathedris magistralib⁹.
Non imerito igitur in his que dei sunt balbutiunt:
et docere eorum balbutire infantiū est. ¶ Amplius A
Tribĺatio ferula est i schola. Presens tribulatio corporalis ferula seu flagellū est
in scola celestis magisterij in qua dicit Patientia.
Omes mei discipuli sunt doctrine et discipline vir-
tutum insistentes. quapropt qui flagellū hmōi vel fe-
rulam fugiunt scolares fugitiui sunt scolā sacri ma
gisterij fugientes. Omes vero mei (vtpote) celestis
scole discipuli et flagellis dorsum exponere et pal-
mas ferulis porrigere paratissimi sunt: in quo eui-
denter apparet eos esse celestis magisterij discipu-
los: ⁊ doctrinam eius omibus flagellis ⁊ ictib⁹ pre-
ferentes: voluptuosi vero qui scolam hmōi fugiunt
ad scolā diaboli ptinere: qui peruersitates omimo-
das ⁊ isanias solas docet. Est ⁊ p̄sens tribulatio fla-
gellum quo granū excutitur ⁊ separatur a palea. di-
cit ergo patientia. Me os triticū siue frumentū ele
ctorum: de quo legit Malachie. 9. esse p̄fiteor. Fla-
gellū palee timeāt peccātiū aut peccatorū. illis enī
solūmodo minatur ⁊ illa sola atterit: me autē pur-
gat ⁊ liberat ab illis: nō hereo amore paleis peccā-
tium vel peccaminū: immo separari ab eis cupio.
quapropt in hoc flagellū mihi ⁊ meis seruit p̄ voto
Tribĺatio virga qua vestes purgantur. ¶ Est etiam flagellū quo percussa vestis excutit cu-
ius percussione cadunt puluis ⁊ pulices ⁊ pediculi.
Uestis meorū omniū caro est: que vix aut nunq̄ est
absq puluere terrene admixtiōis ex ea ⁊ in ea semp
gignūtur primi motus ⁊ etiam secūdi ⁊ tertij pecca-
torū: velut pulices atq pediculi in flagello tribula
tionis cadere cogūtur: quēadmodū in claustris mo
nachorū cisterciensiū sepe fieri vidimus. Qui ergo
huiusmodi flagello corpora meorum p̄cutit: vestes
eorum ab hmōi in puluere et bestiolis excutit. et p̄-
pter hoc desiderabile ac salutare obsequiū eis pre-
stat. Quid ergo mirum si pulices et pediculi volu-
ptuosos comedunt ⁊ corrodūt qui vestes suas excu-
ti nunq̄ sinunt: hoc est quod legitur Isaie. 26. Iusti
tiam non fecimus in terra: ideo non ceciderūt habi

tatores terre:que terra peccata carnis sunt quę vtiq; i
Nota. carne habitat. vt dicit Apostolꝰ in decimotertio ad
x Romanos dicēs: q habitat in carne mea peccatū.
Merito igitur habitatores hmōi non cadūt de ter=
ra carnis: seu corporis illius qui mea negligit vel
facere vel saltem pati iustitiā disciplīne. Iustitia di
sciplīne ipsa est tribulatio: ⁊ hoc cū in vindictā pec
catorum eam sibi quis irrogat vel sustinet irrogari
Est etiam flagellū tribulatio:quo canes ⁊ cani spiri
tuales arcētur et absterrenť. instar litteraliū bestia
rum : quēadmodū enim patresfamilias sedētes ad
mēsas suas virgas seu flagella: in manu sua tenere
consueuerūt ad abigendos canes. qui interdū men
sis improbe se ingerunt et percussi inde aufugiunt.
Sic omnes stulticie vitiorum hmōi virga vel flagel
lo percutiente corpus : quasi absterrita fugiunt.
Et hoc est quod legiť Prouerbioꝝ. 22. Stultitia col
ligata est in corde:scilicet pueri ⁊ virga disciplīe fu=
gabit eam. ¶ Est ⁊ tribulatio formido:que vulgo di
y citur expauētaculū: quod i scolis atq; capitulis ne
Tribulatio gligentias atq; stultitias puerorū atq; monachorū
est formido absterret. vnde vulgo expauentaculū malorū diciť:
sicut et a latronibꝰ insultantibus patibulo irrisorie
dicitur:quod ipm est expauentaculū ignauorꝝ ⁊ for=
midolosorū. ¶ Quid plura ipe tunsiones ipi ictus
tribulationū conuulnerationes sunt ꝯfessiones ⁊ cō=
tritiones inimicorū mei ⁊ meorū. Inpatientiā eni
et voluptuositatē que michi ⁊ meis inpacabiliter ⁊
implacabiliter inimicātur:omnino conterūt ⁊ ꝓster=
nunt mortificant et extingunt. Assidua eni tribula=
tio vel saltem crebra inpatientiā mortificat: ⁊ etiā
z operatur:sicut dicit Apostolꝰ. Simili ⁊ voluptuo=
sitatē extinguit:sicut supra ex. 21. Ecclesiastici. Et
malicia vniꝰ hore. ⁊c. Ex persona ergo mea ⁊ meoꝝ
Vide. dictum est. Si exurgat aduersum me preliū:in hoc
ego sperabo. Prelium eni quod aduersū me exur=
git:quātum est de intentione persequētium pro me
est ⁊ meis omibus impugnās hostes quos nolaui.
Nihil ergo sibi vendicēt impij: in nullo gaudeāt vel
glorietur:qui persequi ⁊ impugnare me intendūt ⁊
inaniter putant. ¶ Ego eni sum arbor nucis: cuius
fructus tundendo colligitur: ꝓpter hoc tūdor ⁊ ver=
Arbor nu= beror vt fructus: quibus onusta sum tunsiōibꝰ red=
cis. dam. Ego sum arbor mirrhe ⁊ thuris incisiōibus ⁊
vulneratiōibꝰ:tam preciosa aromata ꝓferens ipu=
gnare me falsissime autumant: vbi fecunditatē me=
am potius adiuuant. et vt tam desiderabiles fructꝰ
vberiores proferā nescientes ⁊ inuiti efficiunt. No=
uit hoc pater celestis meus et meorū solus agrico=
la:qui hmōi hominibꝰ quibus diabolus in perniciē
meā et meorū abuti intendit in tam vtilē ac salubrē
agricolationē meā vtitur : sicut dicit dominꝰ Isaie
decimo. Virga furoris assur ⁊ nesciuit ⁊ post pauca
Ipse autem nō sic arbitrabitur ⁊ cor eius nō sic esti
mabit:sed ad ꝯterendū erit cor eiꝰ: ⁊ ad intētionem
gentium non paucarū. Tunsiōibus tribulationum
mei adequātur ⁊ complananť:quēadmodū tele: vt
gratiori candore niteant siue in toto niteāt. ¶ Mei
Byssinum. enim omes byssinū sunt et vestis candida sicut nix
qua rex regum christus dominꝰ quodāmodo vestiť.
Item sunt et byssinum quo sponsa eius coopta est:
sicut legitur Apocalipsis decimonono. Datū est co
operire se byssino candido ac splēdenti. ¶ Tunsio=
A nibus ego et mei cedimur et quadramur: vt in edifi
Nota. cium superne hierusalem collocemur:quēadmodum

lapides ⁊ ligna. Qui igitur tunsionē fugiūt aut re=
pellunt in predicto edificio collocari renuunt. Into
lerabilis autem superbia est lapidibus ⁊ lignis fa=
bricatoris omniū dei:qui fabricatus est auroram ⁊
solem non solum recusare et repellere: sed etiam ꝑ=
sequi artificium. Quid enim habēt cōtradicere ce=
dere et quadrare volenti deo huiusmodi ligna ⁊ la=
pides. iuxta quod legitur Isaie quadragesimo. Ve
qui contradicit factori suo testa de samijs terre. ⁊c.
Tunsionibꝰ mei polliuntur in decorem pariter ⁊ ni=
torem:sicut tibi cantat ecclesia. Tunsionibꝰ ⁊ pressu
ris expoliti lapides. sed de pressuris scribemus ca=
pitulum speciale. ¶ Tunsiōibus mei fabricātur in B
vasa misericordie et electionis: sicut dicit ipsa tota
sanctorū ecclesia. Supra dorsum meū fabricauerūt
pctōres. subaudis me totam cū vniuersitate mēbroꝝ
meorū in speciem ⁊ decorē vasorum gratie. Tunsio=
nibus michi et meis:qui tundūt ⁊ mallēat: fabricāt
coronam eterni regni ⁊ glorie:sicut dicit beatꝰ Ber=
nardus. Quia persecutores nobis eterni regni co=
ronas fabricant. quapropter aurifabri siue aurifi= Vide pul=
ces operarij quidē seduli ⁊ ifatigabiles ⁊ vtiq; quā= chrum.
tum ad me ⁊ meos gratuite operātur. Ve illis q hu
iusmodi operarios operari nō sustinent opus hoc
in edificationē corone ꝓprie pro viribus ꝓhibētes
et impedientes intolerabili isania glorie sue inuide=
re videntur qui operarios hmōi ab opere isto prohi
bent remouēt pro viribus ⁊ repellunt. nō amant co=
ronas suas : immo oderūt qui eas fabricari non si=
nunt:qui opus earum tantopere impediūt et ope=
rarios earūdem pro viribꝰ ꝑsequūtur in opere isto
varij sunt operarij et artifices. Alij vero malleādo
vt diximus fabricant tundentes ⁊ ferientes. Alij la=
pides preciosissimos imponunt: videlz qui durissi=
mas tribulationes et maiori precio diuitiarū cele=
stium regi regum ab ipsis qui ea patiuntur cōpa=
randas inuitūt:clauos aureos eisdem coronis infi=
gunt:qui pungētes molestias inferunt. quāta mer=
cede cōducendi essent a nobis huiusmodi operarij
et fabricatores coronarū nostrarū qui a deo studio=
se operātur in illis ⁊ etiam sumptibꝰ suis: ⁊ animas Nota.
suas ⁊ corpora in huiusmodi opera expēdentes nul
lam a nobis mercedē vel ab alio expectātes: quāte
glorie quāteq; preciositatis ⁊ speciositatis:quante
mirificētie ⁊ decoris sunt huiusmodi corone ex mul
titudine ⁊ magnitudine operariorū ⁊ ex studiosita=
te ⁊ laboriositate sic operandi. Ego dicit patiētia ⁊
me soli nouimus. Et ꝓpter hoc gratias aginꝰ: nō C
solum largitori coronaꝝ coronatori nostro deo: sed Patientia
etiam ipis operarijs benedicētes eis duplici bñdi
ctione: sicut docet Apostolus in duodecimo ad Ro
manos. Benedicite inquit maledictiōibus. benedi
cite quoniā ⁊ bona nobis supradicta faciunt ⁊ sum=
ptibus suis: vel qꝛ benedictiōe nostre oratiōis indi
gēt vt miseri: ⁊ qꝛ nobis operanť tam studiose tam
laboriose sibi:tam fructuose vero nobis. Attēde au
tem q instar ditissimorū artificum magnates manꝰ
proprias interdū huiusmodi operibus non appo=
nunt:sed ministros suos atq; satellites coronas hu=
iusmodi patiētibus operātur : sicut et cuidam regi
nos dixisse meminimus. ¶ Quotiēs igitur videmꝰ
aliquem vindicantē se ⁊ repercutientē eum qui se ꝑ=
cussit. debemus increpare ipsum: vt quid facis hec In appeti=
frater? vt quid percutis operarium tuum:et fabri= tores vindi
catorē corone tue:qui tam studiose eam tibi fabri= cte.

cat: an forte quia non bene operatur in illa: etiā te-
ipsum fabricat in vas: vt diximus electionis ⁊ ado-
rarent vasa aurea vel argentea fabricatores suos si
eos agnoscerent: et tu persequeris tuum. Similr ⁊
cum videm⁹ amicos nostros volentes vindicare iu-
rias nostras vel repellere persecutores vel auerte-
re tribulationes nostras increpare debem⁹ eos pro
eo: ꝙ remouent operarios ab opere fabricationis co-
ronarum nostrarum. Et non sinūt eos operari: nec
eos fabricare in eis ostendere: qm̄ non in hoc amo-
rem vel gratiam nobis exhibēt: sed sub ꝑtextu amo-
ris et gratie coronarū nostrarū fabricationē ipedi-
unt: nō mirū si tam pauci coronas obtinent cū per-
paucissimi sint q̄ eas sibi sustineāt fabricari. ¶ Qui-
dicandi essent nobis huiusmodi operarij tota ipor-
tunitate exhortationum ne deessent coronis nostris
operarij. Nunc autem ꝙ gratuito: immo iprobissi-
me et copiose se ingerunt in tam desiderabile obse-
quium nostrū: ⁊ nos vt hostes atrocissimos eos per-
D sequimur: in quo non tam illos ꝙ nosmetipsos ne-
Gloria pa-tientie. quissime impugnam⁹. ¶ Hec igit̄ est mea atq; meo-
rum gloria singularis ꝙ omēs qui se imicari michi
vel meis credunt operarij mei ⁊ meorum sunt coro-
nas nobis perpetuas suis sumptibus fabricātes: ⁊
incredibilibus studijs atq; laboribus nobis in tam
desiderabili opere officiosissime seruiētes: et qd̄ est
maioris glorie: nescientes penitus et inuiti tunsio-
nes tribulationū coci mei consolationes siue paca-
tiones mee sunt de omī eo quod comedi ⁊ bibi in ta-
berna diaboli: quēadmodū tunsiones laterū paga-
menta sunt exiquocorū suorū ribaldū qui aliud non
habet vnde illa soluant. Unde ⁊ de consuetudīe cum
ab eis requirunt̄ exiquoca sua pro eis latera sua tū-
denda exponunt tabernarijs ad placitum eorundē.
Sic et viri patientes presentiū tribulationē tunsiōi-
bus gratanter latera sua exponunt: vt de peccatorū
deo debitis sic satisfaciāt. et hoc est quod legit̄ Mi-
chee septimo. Iram domini portabo: quoniam pec-
caui. Abacuh tertio. Ingrediatur putredo in ossi-
bus meis et subter me scateat: vt requiescam in die
Dauid pa-tiens. tribulationis. ⁊c. Dauid vero nonne exponebat la-
tera sua tunsiōibus cum dicebat. Ego autem in fla-
gella paratus sum sicut penitentes. si vere peniten-
tes sunt totos se supponunt consilio sanctorum con-
fessorum: totosq; penitentialib⁹ flagellis exponunt
vt de exiquoco debito ex taberna diaboli deo satis-
faciant: qui aliud non habent quod pro huiusmodi
debito soluāt tunsiones seu verbera tribulationum
pagamenta sunt debitorū meorum. vnde qui meos
tundunt et verberant: quibuscunq; molestijs paga-
mentū eorum ipsis pagant: vt vulgo dicitur. Et ip-
simet molestatores insultādo dicunt bene pagam et
pagamentū suum: et interdum etiam minando dicē-
Sermo ru-sticorum seu paganorū. tes. Ego pagabo tibi pagamentū tuum. irrideo: et
irridēt me: minas istas [illegible] non esse minas: im
mo promissionem desiderabilem. Quid eni desyde-
rabilius tāto onere debitorum oppressis. qui iamq;
in carcerem formidandū atq; horrificū purgatorij
pro debitis huiusmodi detrudendū ⁊ gratius ac de-
siderabilius offerri non potest aut promitti: ꝙ debi-
Nota dili-genter. torum huiusmodi pagamentū. Pagamētū nostrū
nobis faciunt qui molestias tribulationū nobis in-
ferunt: immo vt verius loquamur conferunt: et hoc
est quoniā debita nostra penitentialia soluem⁹: no-
bis procuIdubio largitur. et hoc euidēter habetur

ex verbo illo psal. Qui laborem fingis in precepto
sicut supra exposuimus. Euidenter etiam habetur
exemplo latronis in cruce pendētis: qui dicebat ad
dominū saluatorem. Memēto mei domine dum ve-
neris in regnum tuum. Cum enim esset latro et ho-
micida: ⁊ propter hoc penitētie asperrime debitor.
vnde se a tāto debito absolueret: nisi per ipsum quod
patiebatur suspendij supplicium. Quod quidā pa- E
tienter sustinens in pagamētorum debitorum peni
tentialium illud vertit: et dominū redemptorem in
cruce confitens: vt dicit Hieronym⁹. Fecit homici-
dij penam martyrium. similiter ⁊ homicidij penam
hoc est homicidio et latrocinio debitam fecit peni-
tentialis satisfactionis debiti pagamētum. Sic fa-
ciunt omnes mei. omnes tribulationū egritudinū ⁊
ipsius mortis molestias conuertunt in debitorum hu-
iusmodi pagamentum. Uel dum patiēter illa susti-
nent vel dum orant ad dominum: vt illas pro peni-
tētijs vel omnino non actis vel male actis recipiat:
et eis computet in pagamentum. Hec est sapientia Sapientia patientie.
meorum et gloria: vt ipsam iram dei ⁊ vindictam in
placationem eiusdem ⁊ reconciliationem ipsorum.
Mō forum conuertant: ⁊ de ipsa ira dei pacem sibi
faciant apud ipsum: gladium eius ⁊ ignē deuiuent
in sacrificium reconciliatiōis ⁊ hostiam pacificam.
Scimus quia negociatoribus vel alijs in publicis
nundinis pro mercibus quas emerūt: vel ex aliqua
alia causa etiam obligatis: gratiam magnā facit ⁊
gratissimum facit munus vel obsequium: qui ī ali-
quo facit eorum pagamentū: ⁊ q̄ totū faceret nihil
ei gratius facere posset. Quoniam pro defectu hu-
iusmodi pagamenti capi solēt mercatores ⁊ arctissi-
me custodiri: et si non facto pagamēto de nundinis Ul. le.
recesserunt tanꝙ fures ⁊ latrones iustitiari. ¶ Igit̄
cum omībus peccatoribus similia pericula immi-
neant: ⁊ incomparabiliter atrocior iustificatio: si de
nundinis vite presentis non facto pagamēto de pe-
nitentiali pro debitis peccatorum exierunt manife-
stum est: quia incomparabiliter ⁊ gratiora prestant
eis obsequia. ⁊ munera largiūtur preciosiora q̄ tri- Tribulato-res.
bulationes ⁊ molestias eisdem inferunt. Quapro-
pter non hostes non persecutores aut tribulatores
dicēdi sunt huiusmodi homies: sed magis pagamē-
torum nostrorū in huiusmodi nūdinis factores. alij
scilicet pro parte: alij vero in toto. Omibus igitur
gratiarum actionibus prosequendi sunt omni mo-
re amplectendi (vtpote) beneficiorum inestimabilium
et munerū largitores: ⁊ iter benefactores pene pri-
mi computandi ⁊ pene maximi: propter quod cum
orāt mei pro benefactoribus suis: istos specialiter
intendūt. Isti sunt thesaurarij meorū custodes: scili-
cet diuitiarū quibus eos redimāt a carcere penitē-
tiali vel purgatorij. Debita enim quibus obligati Thesauri patientie.
sunt ad satisfaciendū eis de iniurijs ⁊ molestijs illa-
tis thesauri sunt absconditi et solum michi ⁊ meis no-
ti: quibus eos redimant huiusmodi debitores: hoc
est quod legit̄ Prouerbiorū decimotertio. Redem-
ptio anime viri proprie diuitie. Temporales enim
diuitie aliene sunt et mundi sunt: ⁊ mundo remanēt
cum ex eo egredimur. sicut dicit Apostolus p̄me ad
Timotheū quinto. Nichil intulim⁹ in hunc mundū
haud dubiū: quia nec auferre quid possum⁹. Istas
omnes diuitias dicimus proprias quas sine iniuria F
alteri⁹ expendim⁹ ⁊ retinem⁹. Expendim⁹ quidē de-
bita satisfactionū: debita cum deo debitis compen-

fantes hoc est hec pro nris eidē offerētes: τ vt vulgo
Nota. F dicitur Assignātes. necesse autē habet hec debita p
suis recipere: quoniā sup hoc dedit nobis patentes
litteras suas: videlicȝ euāgelicas duplices scilicet
vel triplices: sicut apparet Mathei. 6. In ipsa ora
tione dominica. Dimitte nobis debita nostra. τ Lu
ce sexto. Dimitte et dimittemini. O q̄ diuites mul
ti sunt huiusmodi diuitijs. et tamen ignorāt quot τ
quantos habēt thezauros τ custodes diuitiarū sua
rum: sed diuitias suas ignorātes: quasi nichil habē
tes sunt: τ reuera pauperrimi: sed τ illud mihi τ me
is idulsit pater misericordiarū: vt debita huiusmo
di quātumlibet male pagabilia et vt vulgo dicitur
male sedentia: τ etiam obliuioni tradita τ penitus
ignorata: vel etiam talia de quibus huiusmodi de
bitores eis nec festucā vnam plicarēt τ vulgari gal
licano dicitur hoc mihi τ meis indulsit pater mise
ricordiarū: vt hec omnia debita pro suis recipiat: et
Nota. sua pro illis dimittat. ¶ O q̄ securi multi ad thro
num gratie dei accedere possunt q̄ cōfidēter dimis
B sionem debitorum suorū petere qui huiusmodi ha
bundant diuitijs et thezauris vt diximus abscondi
tis: et non tam petere cōdonari sibi debita: q̄ etiaȝ
audenter dicere pater misericordiarū vende ea mi
chi: eo tamen foro quo eis in prescriptis testimoni
um euangelij magister imposuit veritatis. Ipsos ve
ro dolores damnorū et iniuriarū molestiarū ad in
numerabiles vtilitates: quarum partē iam dixim⁹
retinent sibi mei numinatum. Redēptores meorum
sunt huiusmodi homines redemptiōis sue precijs
eos obruentes: qui captiuī apud sarracenos eum
dicare coguntur oblatim picta minutim pecuniaȝ
illā qua de carcere illo et vinculis redimātur. Mei
vero massis aureis et argenteis: etiam nō petētes
obruuntur: non deest enim nisi saccum parare τ obtē
dere. Hic saccus ego sum dicit patiētia: τ hunc etiā
saccum ipsi etiam qui tribulant operantur: sicut su
pra diximus: q: tribulatio operatur et saccum. igi
Nota. tur ipsi qui tribulant prestant. ¶ Nō est miseranda
paupertas eorū qui merces aureas τ argēteas an
tedictas reijciunt et repellunt: et ne ad eos veniant
summopere declināt. Proculdubio in hoc sicut ca
nes sunt: qui eque aurum et argentum cum eis ob
ruunt fugiunt: vt lapides communes: τ lapidari se
miseri: immo insanissimi timent quod vtiqȝ nō est in
intentione persequentiū: sed reuera eos ditari τ the
sauros eorū impleri intentio est miseratoris dei: p
manus eorum licet nesciētium. Quis adeo isanus
tantusqȝ redemptionis sue neglector si auro τ argē
to vndiqȝ obruatur: licet vulnerib⁹ afficiatur: si due
de costis eius frangantur: vt non colligat saltem ali
quas de huiusmodi massis aut vasis aureis τ argē
teis que iaciūtur in ipsum: presertim si se videat tā
tis debitis obligatum: propter que et immineāt ei
carcer horridus et vincula et afflictio iestimabilis.
Hic est carcer purgatorius cuius ignis teste Augu
stino maior est: q̄ quicquid homo pati potest i hac
Nota. vita. Audiuimus quendā ex conscolaribus nostris
cum proiectus esset in ipsum sacculus pecunie co
qȝ percussus esset dicenteȝ se velle talib⁹ lapidibus
D vsqȝ aurelianis lapidari. ¶ Heu quātū negligitur: τ
immo etiā vilipenditur aurum et argentum huius
modi: vel quia nō cognoscitur pro debitoribus hu
iusmodi carcer imminens: et vincula et debita qui
bus onerati sunt non pēsantur. Mirabile autem vi

detur: quare fuit ausus dicere dauid. Ego sum pau Dauid.
per et dolens cum dolores tante diuiti. sint: vt ha
berent tantam astutiam stulti nostri temporis sicut
canes qui proiectis ossibus grauiter lesi vel vulne
rati apertis faucibus et paratis dentibus in ea ir
ruunt atqȝ dolores quas passi sunt ab eis negligen
tes: immo obliuioni tradētes visioni eorum soli in
tendunt magis aliquid venerari ex eis vel vi extra
here: q̄ percussos et lesos se plangere enitentes: nos
autem econtrario facim⁹. Cum enim totum studiū
nostrum et conatus. vt de illatis tribulationib⁹ fru I
ctus absconditos et vtilitates quas diximus elice
remus ad planctum et luctum maledictiōes τ que
relas: ad litigia et bella nos conuertimus: vt reue
ra adhuc animales: et spiritū quo spirituales istas
diuitias cognoscamus: et diligamus penitus non
habentes: qui diuitijs vel dignitatib⁹ sibi illatis cō
quiruntur. nō homines: sed animalia brutissima cē
sendi sunt: talia enim loquerētur canes et asini si lo
qui possent. ¶ Loquela eni christiana et linguagiū
mei et meorū proprium est: vt dicant econtrario et
glorientur: non quidem se lapidatos lapidib⁹ pre
ciosis huiusmodi: sed magis thesauros suos lapi
dibus huiusmodi repletos: et non verbera se susti
nuisse vel vulnera: sed dona preciosa se accepisse: et
inde gratulari et exultare: vt τ de preciosis muneri
bus non inde dolere vel lugere: vt de vulnerib⁹ pre
dicare: semper gemmas esse tribulationes eo q̄ lu
ceant et illuminēt possessores suos: τ se eas studio
sissime colligere: vtpote qui earum preciositatem
nouerunt τ virtutem. ¶ Econtrario vero quos ego
dicit patientia non docui: si per viam auro et argen Patientia
to: et gemmis nobilissimis stratam. ambulauerint
omnia vt lutum et lapides cōmunes conculcant: ni
chil inde sibi colligunt. Aurum enim et gēme alijqȝ
lapides preciosi apud illos solos p̄ciosa sunt. Amā
tur: queruntur thesaurizātur: qui illa norunt: longe
prestantiora sunt apud canes τ asinos carduus vn⁹
et officulus pro vno siquidem carduo totum mūdū
dimitteret asinus si totus aurum esset: similiter τ ca
nis pro officulo vno. ¶ Redemptores igitur meoȝ
sunt: et hoc a carcere quem diximus vinculis τ affli
ctione dura. Similiter thesaurari et diuitiarum cu
stodes et gazophilatia magnifica ipsi: qui persecu
tores eorum se estimant et tribulatores. ¶ Ex quo Thesaurarij patiētie
apparet q̄ inclyta sim quamqȝ diues dicit patiētia K
et q̄ opulenti et abūdantes diuitijs omnes mei pro
pter hoc sepe diximus: q̄ ditissimus est omnis chri
stianus: et si nichil aliud haberet q̄ mortē cum illa
ei et ad omnia debita soluēda sufficiat: τ ad celestes
regni diuitias comparandas. sicut ostendim⁹ in la
trone de quo superius mentionem fecimus. Addi
mus autem hic: q̄ diues valde est et inclyt⁹ christia
nus qui nō habet nisi solam febrem tertianam triū
aut quattuor accessionum: aut solam effimeraȝ dū
modo in illa sciat et velit negociari cum deo. ¶ Isti
sunt liberatores meorū et ereptores de captiōibus Nota.
periculosissimis τ hoc multis modis. Primum ne
capiantur cum aduentum predonum siue captiuo L
rum presenserint flagellis et stimulis vrgent peco
ra sua τ armenta ad fugam: et fugere ea cogunt ad
arcem vel menia. vbi ab hostibus secura sint τ in tu
to. Sic ab insectantibus de omnibus et diuitijs hu
iusmodi homines stimulando et flagellando meos
de mundo ad deū confugere compellunt. Et in cele

stem ciuitatem que vere refugij ciuitas est introire
ipsum enim mundum odiosum eis reddunt atq ter
ribilem: ita vt ab eo toto timore et horrore affugiãt
¶ Secundo captos liberant a captionibus eorum
Nota. vincula disrumpentes: quemadmodũ factum est cũ
olim populus christianus obsideret castrum quod
dam: quod sarraceni detinebant captum quendam
nobilem christianũ opposuerunt machine que vul
go petracitra dicitur. sperantes q in eam partẽ ia
cere nollent lapides: per huiusmodi machinã. Illo
autem clamãte: vt propter eũ nullo modo ab hmõi
oppugnatiõe desisterẽt pcibusq ꝛ lachrimis quib⁹
poterat hoc petente machina illa lapides iacere ce
perunt: et hoc quanto rectius poterant in illuz. Fa
ctumq est deo procurante: vt primi lapides iactu
sic rumperetur funis quo illigatus pẽdebat: ꝛ ip
se caderet in fossatum desubtus. vnde abstractus a
christianis sic liberatus est ꝛ cum gaudio multo ab
exercitu receptus. Potuit ergo ille dicere et canta
re Laqueus contritus est et nos liberati sumus. et
hoc modo dicebat Dauid ad deum. Dirupisti vicu
Vincula car la mea carnalium et secularium desideriorum sicut
nalium desi dirumpitur cathena illa que omnes nos ligatos te
deriorum. net: sicut dicit Seneca id est auctor viuendi: vno eñ
Seneca. ictu tribulationis interdum tedet aliquem viuere ꝛ
mortem ipsam desiderat. Ita igitur illa cathena ru
pta est: cuius ruptura in profundũ cadimus humi
liationis. vnde excipim⁹ a populo sanctorũ. ¶ Ter
tio liberant eos ab incendijs et ardoribus carnaliũ
ac secularium desideriorum: aquam tribulationis
super eos effundentes: et sic in illis eadem extinguẽ
Nota. tes. ¶ Ve insipientibus qui gratissimi ac deuotissi
mi sunt omnibus qui aquam afferunt et supereffun
dunt ad extinguenda domorum suarum incendia.
Sic extinctum fuit incẽdium monachi qui cõtinuis
ardoribus libidinis vrebatur: quotidiana flagella
tione et proclamatione. Unde euoluto anno iterro
gatus qualiter esset ei super illa temptatione respon
dit michi viuere non licet: ꝛ fornicari libet. Eis igi
tur qui ad extinguenda animarũ suarum incẽdia tã
preciosum tam desiderabile prestant obsequium in
festissimi sunt et eos: hostes ac persecutores repu
tant proculdubio non intelligẽtes q̃ officiose i hoc
eis seruiant quamq̃ vtile: imo salutare obsequiũ
eis prestant. ¶ Quarto liberãt eos: quemadmoduz
N pastores et canes ouiculam de ore leonis; aut lupi
faucibus: aut quemadmodũ ciues exeuntes obuiã
predonib⁹ vt eripiat gladijs iaculis lapidib⁹ predã
de manu hostiũ q eni persequunt: hoc est qui psequi
intẽdũt et persequi vident aut pcutiẽdo gladio seu ba
culo aut iacẽdo lapides: aut ipsz arripiẽdo aut ptra
feras seu predones vociferando meos dicit patien
cia eripiunt. Os enim leonis infernalis spiritualis
Os leonis. mundus iste est: venter eius profunditas ipsa pecca
torum. De ore isto petebat liberari dauid cum dice
bat. De ore leõis libera me domine. De hoc legitur
Job. xxvi. Saluabit te ex ore augusto et non haben
te fundamentum subter se. De hoc legitur Amos. 3.
Quomõ si eruat pastor de ore leonis duo crura aut
extremum auricule: sic eruantur filij israhel qui ha
bitant in samaria quasi interpretat custodia. Hunc
enim modum ereptionis ꝛ liberationis maxime est
videre in capitulis regularium. Ubi rigor discipli
N ne capitularis seruatur. Ubi enim de vnius fratris

correctione agitur. videres alios proclamãtes seu
accusantes alios duarũ obiurgationũ seu increpa
tionũ lapides iacientes. alios in gladio seu baculo
percutientes. hoc est in virgis seu flagello quo hu
iusmodi homines disciplinari solent alios eripien
tes ipsam predam: videlicet fratrem rebellantẽ aut Nota.
fugere volantem capientes: ve hmõi hominibus in
cipiẽtibus qui intelligũt se esse liberatos de ore leo
nis: ꝛ ereptos de faucibus luporum infernaliũ. Et
propter hoc se dure vel male tractatos in capitulo
dicunt: cum deberent gaudere et gloriari se esse ere
ptos ꝛ liberatos a tantis periculis: frater correct⁹
seu emẽdatus nichil aliud est q̃ de faucibus ferarũ
infernalium liberatus. Fauces enim et dentes qui
bus bestie ille deuorant homines: non sunt nisi vitia
ꝛ peccata. Quare receptio ꝛ liberatio est a faucib⁹
earum. Apparet igitur nõ solum ingratitudo: sed in
sania insipientium q. redemptoribus ereptoribus
ꝛ liberatoribus suis: nõ solum ingrati sunt: sed eti
am infestissimi tanq̃ hostibus: ꝛ quemadmodũ fre
netici interdum medicantibus: seuientes in eos de
tibus et vnguibus. ¶ Merito igitur dicit panctia
quia pene est meus tot⁹ orbis terre et plenitudo ei⁹ O
cum pene mundus totus bonis meis plenus sit pe Patientia.
ne omnes homines thesaurarij sunt meorũ. Quid
enim est in mundo quod michi et meis non seruat?
Michi seruiunt estas et hyems: ignis et aqua tãta
varietate seruitiorum quantã supra enumeraui mi
chi sterilitas agrorum implet horrea: sterilitas vi
nearum implet celaria: fures et latrões eruca ꝛ eru
go. Et generaliter quicquid thesauros secularium
aut euacuat aut minuit thesauros meos iplet atq
meorum: michi tempestates ꝛ grãdines messes col
ligunt et vineas vuas vindemiant. Sicut et vulgali
ter dicunt homines se messionasse vel vindemiasse Sermo vul
cum grando et vredo vel pestis segetes eorum: aut garis.
vuas vastauerunt: et reuera si de meis sunt: verissi
me hoc dicunt. Omnia enim huiusmodi bona p me
in horrea atq celaria celestia reponunt et thesauri
zant. Sicut enim que in pauperes erogantur in the
sauros celestes mittuntur: sicut et que furto subripi
untur et que violentia auferuntur et longe sublimi
us collocantur. Elemosynarum enim largitio ni
chil aut parũ habet difficultatis similiter ꝛ vitcorie
propter hoc toleratio non furtorum aut rapinaruz
virtuosa est: ppter hoc victoriosa. ¶ Super igitur
meritum commune quod habet cum ipsa elargiti
one elemosinarũ addit meritum victorie. ꝛ propter
hoc hmõi oblationes in thesauris celestibus tanq̃
preciosiores sublimius collocantur. et ab ipso deo
amplius acceptantur vterq autem thesaurizant in
celo. Hoc enim commune habet qui bona sua ero Nota.
gat pauperibus: et qui bonorum suorum furtu vel
rapinam cum gaudio suscipit quod in celo ea the
saurizant. et vt grata munera deo ille offerunt. Sed
ego superaddo nobilem victoriam. Nichil horum
pretermisit christus dominus in seipso qui et locu
los habebat. vnde puideret egenis ꝛ furtũ iude pa
tient sustinuit: ꝛ rapinã carnificũ q auferẽtes ei vesti
mẽta sua diuiserunt ea sibi. Mihi ꝛ meis terremo⁹
domos litterales subuertens et suburens: domus
non manufactas in celis edificat. ꝛ ignis domos lit
terales exurens: domos mihi et meis non manufa

etas in celis edificat vt pueri igitur insensati irriden
di sūt qui vilissimorū istorum edificiorū ruinam siue
excidiū lugēt. ⁊ de illa celestiū edifitiorum pallacia
magnifica edificare sibi nesciunt. sed nec illa videre
vel cognoscere preualēt. ¶ Quid plura nemo me vel
meos ledere: nemo mihi vel illis nocere. Nemo qd
ꝙ auferre potest. Quicunq; enī aliquid mihi aufer
Nota. re nititur in tesauris celestibus illud mihi ⁊ meis re
P ponit Nec grādo nec terremot⁹ nec pestis alia mihi
et meis nocere potest sed eo mō quo diximus. Ego
vere dn̄a et mei dn̄i exercituum: et ꝓpter hoc perso
na me et meorū dr̄. Si consistant aduersū me castra
nō timebit cor meū Et si enī aduersum me consistāt
scd̄m intentionem suam ꝓ me tamen stant ⁊ mihi of
ficiosissime seruiūt: omnibus p̄nominatis seruitijs
ego cōfringo potentias arcū scutum gladiū et bel
lū: omnia mihi ad pacē ⁊ in obsequiū meum conuer
tēs. ¶ Ipsa mors non solū pedibus meis subiecta ē
ad calcandū sed etiam officiosissime mihi seruit. ip
Q sa ei carcerē corporis tenebrosissimū ⁊ horrificum
mihi effringit et meis vt liberemur ⁊ liberi in liber
tatē glorie filiorum scz dei inde exeamus: ꝓpter hoc
eā desiderabat apl's in. 8. ad Romanos dicēs. Infe
lix ego hō quis me liberabit de corpe mortis huius.
Ipsa est ꝓpugnatrix mea et meorū vindicās me de
hoste nequissimo videlicet carne vel corpore et occi
Nota. dens ipsum in oculis vt amplius de vindicta gaude
am. Ipsa est lucerna q̄ noctē mundi huius diffugat:
et illusiōes presentiū vanitatum velut somnia eua
nescere facit: vt reuelata facie veritas videatur. Ip
sa est lux que erroribus et falsitatibus dicit: cedat tē
pus post ipsam ei nullus est ei locus: ip̄a est securis
mihi q̄dē securit atē p̄stās ⁊ de terra maledicta vite
p̄tēns arbores erectas excecās. Ut alibi trāsplāta
te floreāt ⁊ fructificēt videlz plātate i domo dn̄i. Si
cut i psal. legit: inutiles vero vt in ignē mittant: si
cut legit Math. vij. De hac securi luce. iij. iā securis
ad radicem arbores posita est. Mors est clauis re
Matheus. gia vsualiter enī clauis regia securis vocatur. Hāc
clauem rex celorū adhibet clausis sibi et obseratis
R cordibus et eas voluntarie apud se intrare non sinē
tibus. Unde ⁊ per hanc intrat multotiens et hoc ap
paret in eis qui metu mortis tantum conuertuntur
quod obsequium meis multotiens prestitit et pre
stabit: bonus ipse adhuc iudex: cuius bonum ac iu
stissimum iudicium. Sicut legitur Ecclesiastici. xlij.
O mors bonū est iudicium tuum quoniam carnem
que corruptioni spirituali hoc est viciorū dedita fu
Ecclesiastic⁹ it: corruptioni putrefactiōis ius iustissime damna
tam exponit: et que vermes viciorū et alia reptilia
sp̄ualia nutriuit: vermibus litteralibus depascēda
tradidit: et que in via perditionis non solū gressib⁹
sed etiā saltationibus: ⁊ omnibus petulātie gesticu
lationibus lassata fuit: omni virtute mouēdi se pri
uat illā et carcere sepulchri condēnat: ipsa est nau
ta optimus qui de procelloso mari mundi huius in
portū tranquillitatis meos saltem statim educit.
Ipsa est pacifica et pacificatrix optima que litibus
omnibus et bellis finem imponit. dum capita litigi
orum atq; bellorum et capetaneos de medio tollit:
ipsa ē finis malorū sicut dicit in cathone. Mors est
que malos ne vlterius male agāt omnia compescit
Ipsa est que mundi gloriam mundiq; superbiam in
momento deijcit et posternit: de culmine regnorū
Mors.

et principatuū omnem: ⁊ omnium dignitatum quos
cūq; deijciens: ipsa est que sine acceptione persona
um ⁊ munerum dei iudicium exequitur. De quo iu
ditio legitur: iudicum. xii. Hoc iudicium a domino
omni carni. Ipsa est thesaurus amplissimus ⁊ suffi
ciens ad solutionem omnium debitorum: ad cōpa
randas celestes diuitias sicut prenotauimus. Ipsa
est vltimum post dei misericordiam redemptionis
nostre refugium. Propter qd̄ legitur prouerbiorū
xii. Sperat iustus in morte sua vt in liberatione scz
redemtione sua vt in thesauro redēptiōis vt in sacrifi
cio reconciliationis prudenter in ea negociari sciē
tibus atq; volentibus. Nunc vero narrabimus of
ficia patientie. Ego inquit patientia sum in elemē S
tis terra: de attritione fructificās vberius. In aia
libus vrsus qui de verberibus impiguor: ⁊ salaman
dra que de igne tribulationis pascitur: et quantum
ad palatum asinus carduus ⁊ pungitiua comedēs
Similiter et strutio quantum ad esum ⁊ victū que
ferrum et ferrea durissima queq; comedo: et q̄a de
cibis meis mentionē feci. Dico q mirata ⁊ q̄q; ama
ra dulcissimi cibi michi sunt ⁊ delicatissimi: ⁊ ex vir
tute filij dei dico vt lapides isti panes fiant. De qui
buscūq; ⁊ quantūcumq; duris etiam fiunt michi pa
nes: ⁊ qui non sūt de familia mea rebus hmōi lapi
dantur. Quos ego nō docui vel sciunt quando por
rigitur eis panis ⁊ quando lapis: ⁊ propter hoc cū
proijciunt eis panes hmōi fugiunt ab eis: quia pu
tant lapide esse, sicut et canis: cum ei panis proijci
tur: ⁊ putat lapidem esse fugit ab eo: cum autem co
gnoscit qd̄ ei ꝓijcitur panē esse: toto hiatu fauciū
eidē occurrit. Sic ego ⁊ mei scientes panē esse que
cūq; mod⁹ dura vocāt ⁊ lapides cū nobis ꝓijciūt cū
desiderio et gaudio occurrimus: et ea excipimus.
¶ Quid plura de illis sum de qb⁹ dicit vt alat eos i T
fame. Fame enī pascor: et siti potor: ⁊ paupertate lo Famepascitur patiētia.
cupletor: ⁊ hoc est singulis gl'ia mea: q2 vbiq; diues
sū: vbiq; inclita: vbiq; habūdās: vbiq; opulēta: quo
cūq; vo sequit me affluētia omniū virtualiū. Omne
desertū quantūcūq; aridū ⁊ sterile paradis⁹ volupta
tis est michi ⁊ ort⁹ deliciarū: vbicūq; enī carduos i
uenio: vel mericas: vel saltē lapides. Q; si nec ista
famē ad minus. vel siti inueniā q̄s dixi. Jā nō solū
cibū ⁊ potū meū: sz etiā delicias. Noli michi mina
ri de quacūq; rei inopia Illa enim copia michi est ⁊
paupertas diuitie. ¶ Ego in armis arma protectio
nis: videlicz clipeus aut lorica et sagittas et gladio
excipiens retūdens et illud implens. Sagitte par V
uulorum facte sunt plage eorum. In propugnacu Nota.
lis ante murale vnitum spei: protegens saxa a ma
chinis iacta ⁊ ignē grecū: ⁊ cetera oīa hmōi suauit⁹
sine lesiōe excipiēs vt supra tetigim⁹. In domib⁹ hie
malis a pluuijs grandinib⁹ et niuib⁹ ⁊ alijs iniurijs
sp̄ualib⁹ eos q̄ me inhabitāt ꝓtegēs. In vestib⁹ ca
pa pluuialis propter eādem causā. In arboribus Uide officia patientie.
laurus propter iniurias temporum aut aeris. viro
rem non amittens: et etiam victoribus coronam p̄
stās. In floribus rosa gratissimo rubore proprij sā
guinis semp rubens. In metallis aurum omni igne X
tribulatiōis purius ac rutilantius. In pannis pur
pura sanguinea ꝓpriarū passionū sanguine tincta
In ioculatoribus ille q̄ et singulis ictibus percutiē
tiū. ꝓ singulis denarijs se exponit et cui⁹ omnis que
stus et omne lucrū de sustinentia est ictuum aut ver

bē num. In instrumētis fabrilibus incus supra quaȝ prescripte fabricatores fūt. In aromatibus mirra omnē putredinē et vermes vicio arcēs ab his i quibus sunt. in granis synapis et piper qui detritione ꝛ extritiōe acuūtur: et qbus virtus augetur ex his. Similiter et triticum qđ per flagella et molarē attritionē a furfure aque conspertionē et tandem ignis excoctionē in salubritatē et delicias presens proficio. In mēbris spiritualibus humerus oneribus portā dis fortissimus. In partibus edificiorū. fulcrum seu fulcimentū. In partibus lecti culcitur mollitur sustinēs et super me iacentē et super incubentē. In ornamētis seu apparamētis cella seu subcelliū. De piscibus iam diximus qꝛ ego sum piscis marinus qui in abysso amaritudinū semꝑ versor tamen dulcissima semꝑ sum ꝛ in auibus auis aquatica que in aquis sēꝑ sepissime immergor. nec stilla vna mihi adheret semper arida permaneo. ¶ Ultima aūt laus mea inter sorores meas est ꝙ ipsis in futuruȝ regnum celorū promittitur. Mecum et sororis mee humilitatis ex nunc ipso testimonio veritatis promūciatur esse vbi dicit. Beati pauperes spiritu qm̄ ipsorum est regnū celorum. Et iteruȝ. Beati qui ꝑsecutionem patiuntur ꝑpter iusticiam qm̄ ipsorum est regnū celorū. Accidit et ad culmē glorie mee illō ꝙ bona mea nemo mihi auferre nemo ea minuere vel ledere vult cum tot et tanti ea totis studijs et viribus conentur augere. tāte aūt pacis ac dominatiōis est patientia qm̄ ipsa possidēt omnes electi animas suas sicut dicit veritas. Luce vicesimoprimo. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Ubi eni ego non sum. nihil boni pacifice possidetur. Qualibet ei pūctura quolibet ictu omnia bona sua amittit qui me non hȝ In omniū hominuȝ domigerio de dignatione ꝛ subiectione est. Similiter ꝛ omniū rerum q̄ vel corpus eius: vel bona tēporalia in aliq̄ ledere possint. Unde omnia timet non solū fures ꝛ latrones. Sed etiā timet rubigines mures cattos. nubes et ventos imbres et grandines: ꝛ omnia hec illi minantur. Michi autem applaudunt et blandiūtur obsequia sua gratissima et officiosissima sicut supra exposuimus.

Nota.

Humilitas soror patiētie.

Luce dictū.

Finis de
mori
bus

¶ Aggreditur tractatū ꝛ pulcherrimā disputationē de vitijs ꝛ peccatis. et primū vitium ipsū desinit: deinde peccatuȝ. vtrāq̄ diffinitionem subtiliter edisserens. Ostēdit q̄ vitiū et peccatū actuale esse sicut est habitus: et actus ex ipso habitu: deinde quedam addit de peccato originali.

Aggrediemur huius tractatus partem tertiam ꝛ ipsius partis tertie partem primā que est de vitijs et peccatis: vbi primū determinaduȝ est nobis quid est vitiū: qđ peccatum et quid differat alteȝ ab altero. Dicim⁹ igitur q̄ vitium est habitus vtiq̄ malus: sicut virtus bona qualitas mentis. Malus eni est huiōi habitus nō in habendo seu participando malitiam. sȝ in essendo ipa malitia qua quis malus est quēadmodum supra exposuimus quia virt⁹ est bona qualitas mētis nō in habendo seu participando bonitatē sed in essēdo ipsa bonitas quemadmodum et color est albus nō in habēdo seu participando bonitatem. sȝ in essendo ipsa albedo. Q; si quis dixerit ꝙ cū vitiū sit malum essentialiter vt diximus vidimus. Nō ergo erit vllo modoȝ bonum hoc est nec simpliciter: nec cui nec scđm quid frigidū. et hoc est quoniam nihil recipit supra se contrariū essētie sue vllo modoȝ. Iam autam declarauimus i tractatu de bono ꝛ malo. quoniā. quod est vitiū in vno est bonus habitus ꝛ bonitas in alio ꝛ pulchritudo. Insidiositas eni in vulpe est bonitas quedā naturalis i eo ꝛ pulchritudo. In homine aut est et malitia ꝛ turpitudo. Sic se habet de iracūdia ꝛ rabie in leone et vrso ꝛ de alijs dispositionib⁹ feris et animalibus q̄ vtiq̄ in substātijs suis naturalibus et proprijs decentissime ac pulcherrime sunt. ꝛ aptissime sedēt in eisdē. In hominibus autem indecentissime ac turpissime ꝑpter discrepantiā suam naturalem ad naturam humanā Quemadmodum viror in lapide smaragdo. ꝛ croceus color in lapide topasio. et color celestis in lapide saphyro. et bonitates naturales et pulchritudines sūt. In facie autem humana difformitates essēt etiam visui intolerabiles. Quare nō sic intelligimus essētialiter cum vitium habituȝ malum dicimus sic inq̄ nec in toto nec in parte nec scđm quid. nec alicui possit esse bonum. Hec est eni intentio vna eius ꝙ est essentialiter. Hoc est tota ratione sui eē. siue tota sua essentia malitia esse habitum malūꝛ ex nulla parte vel modo bonū. ¶ Alia autē intētio est quam satis explicuimus videlicet q̄ dixim⁹. malū ibi non aliud predicare q̄ ipsum vitiū licet alia ratione seu ꝯparatione. ¶ Peccatum vo actus est ꝑcedēs ex huiusmodi malo habitu vel dispositione mala et hoc apparet ex diffinitione qua diffinit Augustinus peccatum dicens. Peccatum est factum vel dictum vel concupitum contra legem dei. vbi necesse est per factum intelligi etiam non factum. sicut et vsualiter increpamus aliqueȝ pro eo quod nō facit id quod facere debuit et dicimus male fecisti. quia istud nō fecisti. quia ipsum nō facere bonum aliquando vel bene vsualiter malefacere dicimus. Attende etiā quia in ista diffinitione Augustini cupitū etiā ad alias passiones extēditur, vt ad odire: timere: sperare hoc. ꝛ q̄a ipm desideriū radix quodāmō ē aliaȝ ꝛ ad ipm reducūt aliod̄n valde di-

A

Uitium qđ.

B

Nota.

Peccatum quid.

Diffinitio peccati ex augustino.

minuta cessit diffinitio Aug. vt cēt posti⁹ via ⁊ exē-
plū exquirēde ⁊ inueniēde diffinitiōis perfecte. nō diffi
D
nitio cōpleta. ¶ Sexto etiam ꝙ non diffinitur hic
Venialia propue nō sunt contra legem.
nisi peccatum mortale. Non eni contra legē sunt ꝓ-
prie venialia. Non eni contra legem est proprie qḋ
non est legis ipsi⁹ transgressio. Attende etiam quia
non diffinitur hic nisi peccatū qḋ dicitur actuale vi-
delicet qḋ est actus illicitus vel obmissio actus lege
precepti ⁊ hec sunt peccata q̄ solemus dicere pecca
Originale peccatum ē hereditas
ta acquisitiōis et conquestū nostrum pessimū. Quē
admodū originale peccatū hereditatem malā et he
reditariū nobis malū dicimus vt pote a primis pa
rentibus ad nos deuolutū: hoc etiam peccatū cōtra
ctū dicitur hoc est cū ipsa carne a parētibus tractū
⁊ non proprio studio vel opere a nobis acquisitum.
¶ Viciū ergo et peccatum actuale sunt: sicut habit⁹
E
et actus ab ipso ꝓcedens: non tamē omne peccatū
actuale ex malo habitu ꝓcedit: immo plerumq; ex
mala dispositione. ¶ Peccatū autē originale iuxta
Peccatum originale.
duos modos dicitur. et vno quidē modo pctm̄ pri-
morū parentum. Peccatū inq̄ actuale quo dei mā
datū transgressi sunt peccatū originale dicitur ex eo
ꝙ origo et causa fuit omniū in toto genere humano
sequentiū peccatorum. Nec dubiū est quin huic pec
cato cōueniat suprapositā diffinitio August. ¶ Se-
cunda intentione vel mō dicitur viciū hereditariū
et tractū ad omnes posteros deuolutū et in omnes
transfusum qui viciosa lege nascendi vt ait August.
Nota.
inde nati vel geniti sunt: hoc ergo vicium seu pecca
tum qm̄ latuit philosphos ⁊ multos de hereticis ne
cesse habemus stabilire ipsum in primis deinde de-
clarare qualiter vicium dicitur et peccatum et cul-
pa: vbi ostendemus euidenter quia nō per abusionē
nominationes iste attribute sunt ei: immo ꝓprie iu-
xta vsitatissimas significatiōes nominū istorū. Ter-
Proposi-tio dicendo-rum.
cio dissoluem⁹ questiōes ⁊ respondebimus ratioci-
nationibus eorum qui contra doctrinam catholicā
de pctō originali vel sentiunt vel senserūt. ¶ Quar
to inuestigauimus causam et modū quibus contra-
hitur hoc viciū vel trāsfunditur in posteros. ¶ Quī
to perscrutabimur vtrum vnum et equale sit in om
nibus: et vtrū ex eo sit artificiorum electio: ⁊ tota vi
Summari-um sequen-tium.
te nostre inordinatio: et non p̄teribimus errores eo-
rum qui cōstellationib⁹ et horis natiuitatū attribu
erunt hec. ¶ Sexto inquiremus mensuram ipsius ⁊
penam propriam eiusdem: et quo iure debeatur ei-
dem: et dicemus comparationem eius ad actualia
peccata.

¶ Non sūmatur hic locus a nobis: quoniā au
tor ipse se summauit.

Debes ergo hic reminisci primū triū viaꝝ
quibus eius esse stabiliuimus in tractatu
quem vocamus. Cur deus homo. Haruꝫ
primā posuimus errorem virtutis nr̄e ap
Error vir-tutis appe-titiue.
petitiue interioris atq; ꝑuersitatē q̄ bona nobis ma
le sapiūt: ⁊ mala bene q̄ horrifica vitiorū ⁊ peccato
rū spurcitia tā suaue nobis sapit: ⁊ virtutū suauitas
tam amarū. Quēadmodū eni error atq; ꝑuersitas
appetitiue nr̄e exteriorē seu corpalē egritudinē ha
bere se idicat: sic ⁊ in interiori seu spūali se habere ē vi
deliꝫ vt ei⁹ errorē atq; ꝑuersitas spūalē ⁊ iteriorē egri
tudīe absq; vlla dubitatione idicet. Eodēmō etiā ⁊ d
Vis intel-lectiua.
intellectiua vt nr̄a siue cogitatiua superiori nobili
euidēter se hꝫ cū tam mlriplex ei⁹ error tātaq; ꝑuer
sitas in iudiciis eiusdē ⁊ opationib⁹ appeat manife-
ste: q̄s eī nō videat quāta ꝑriacia bona mala iudicet ⁊
ecōuerso: ⁊ parua bona magna: ⁊ magna parua vl
nulla. Delicias eni corporales q̄ vtiq; mala perni-
F
tiosissima sūt: sicut in tractatu de mr̄imonio docui-
mus bona iudicat: sicut apparuit in epycuro: ⁊ to-
ta eius factiōe. Spirituales eni delicias: necnō et
diuitias parua vel nulla bona vt pote adeo longe
ab eis: vt cū tam magna bona sint fiant: vel omnino
nō videantur ab eis: vel parua eis videant: quēad-
modū corpora stellarū cū incredibilis magnitudi-
nis sint oibus paruissima vident. A nōnullis autē
nec etiā vident. Et multa etiā de eis a nullis vedeā
tur. Sicut multe stelle q̄ in galaxia sunt: a nullo vidē
Manifestū igit est his iudiciis istis egritudinē istā
esse qua vtraq; vis nostra ꝓnominata tanta turba-
tione atq; peruersitate laborat. Ois aūt egritudo
Egritudo spiritualis
spūalis vitiū est: et omnis ꝑuersitas difficile mobi
lis malus habit⁹ est. et ideo vitiū a diffinitione. Et
qm̄ innatū est nobis: merito originale vitiū natiuum
Originale vitium.
⁊ radicale atq; hereditariū nominatur. Secūda via
rebellio est inter spūale siue sublime nostrū quo bru
tis precellimus: ⁊ aiale nostrū: videlꝫ quo eis com-
municam⁹: quā rebellionē a sensu ꝑcipim⁹. Hec aūt
rebellio euidēter ostendit infirmitatē et egritudinē
ei⁹ ꝙ est in nobis supius vel nobilius. Si eni sanū es
set ⁊ firmū firmitate naturali necessario totū aiale
qḋ in nobis est subditū esset ei subiectiōe ⁊ obediētia
paratissima. Causa aūt in hoc est: quia sublime no-
strum ac nobile incōparabiliter fortius est in sani-
tate sua ⁊ vigore naturali: ⁊ insuper lege ac iure na
ture eidē prelatū suppositū. Ipsa ergo hmōi rebel-
lio iniuria est naturalis in ipsū. Siue ei per rebellio
G
nem adequari querat aiale nostrum spūali nostro si
ue ipsū superare cōtra ius et legē nature in hoc idu
bitanter facit. Quia igit ita depressū est spūale no-
strū: itaq; infirmatū vt aduers⁹ ipsū se erigere ac re-
bellare possit aiale nostrū: ⁊ hoc tā iniuriose manife
ste ifirmitatis atq; debilitatis est ipsi⁹ spūalis nostri.
Infirmitas autē atq; debilitas ois cōtra naturalē
vigorē ⁊ firmitatē, indubitanter ⁊ egritudō est ⁊ vi-
Infirmitas nostra.
tiū: cum euidēter contrariū virtus sit. A sēsu igitur
ipso manifestū est originale illud vitiū seu egritudi
nem esse in oibus nobis. ¶ Tertia via est rectitudinis
nr̄e incuruatio ad ea que infra nos sūt ⁊ auersio seu
declinatio ab his q̄ supra nos sūt ⁊ ꝓpter que crea
ti sum⁹ A deo eni inclinati seu incuruati sumus ad
ea q̄ dicunt bona carnis ⁊ mūdi tā sm̄ sublimē vi no
H
strā cognoscitiuā seu intellectiuā ꝙ sm̄ virtutē etiā
nr̄am nobilē motiuā. id est volūtatē ꝫ vt ea sola pene
cogitare: sola pene velle merito videamur a deo a-
uersi ⁊ declinati a presētib⁹ ⁊ futuris aiarū nr̄aꝝ bo
nis vt cogitatiōes ⁊ affectiōes nr̄as diligēter consi
derantib⁹ a nobilitate speciei nostre in brutalē insi-
pientiā degeneralle videamur. Iuxta prohete testi
moniū dicētis: homo cū in honore esset nō intellexit
cōparat⁹ est iumētis insipiētib⁹ ⁊ similis factus est
illis. ¶ Paucissimi etiā sūt in hoib⁹ q̄ rationabilit
⁊ nō brutaliter viuāt. Qui aūt aliter viuūt ꝯ natura
Nota.
lē istā icuruationē ⁊ auersionē velut erecti ⁊ ad bona
antedicta ꝑuersi viuūt ⁊ hoc sm̄ vtrāq; vim nostraꝫ
superiorē nobilē. Ex q̄ nulli dubiū ē brutalitatē istā
esse ē nobis originalē: ⁊ esse vitiū: cū viuere sm̄ illā vi
tiose viuere sit manifestū ē originale viciū eē. ¶ Am
plius. Non aliter recte viuimus nisi cum secunduꝫ
superius nostrū ac nobile viuimus hoc autē non est

ilii cuȝ inferius nostrorū videlicet quod est anima-le in nobis ab eo victum atq̃ subactum fuerit eius-q̃ dominationi obediens: immo in seruitutem reda-ctum sicut dicit Aplus. in. ix. prime ad. Cor. Casti-go corpus meum ⁊ in seruitutē redigo. Et hec vtiq̃ seruitus iure ⁊ lege nature debita est alioquī inique et contra iusticiā imponeretur: quare iniquū ⁊ iniu-stum esset et contra naturam domare nostrū inferi⁹ videlicet vires inferiores motiuas. Hoc autem est quod virtuosum omnes clamāt: ⁊ quod omnis intel-lectus apud se conceptū habet: ⁊ naturaliter impres-sum. ¶ Ampli⁹. Secundum hoc permittere illas re-gnare et dominari esset iustuȝ: ⁊ de his in tractatu de matrimonio multa diximus. ¶ Manifestum est igi-tur quia regnum et dominatio super vires inferi-ores nostro superiori iure et lege nature debentur q̄re seruitus et subiectio contrarie inique sūt. Ma-nifestum autē est: quoniā exceptis paucissimis ser-uitus subiectum est eis ⁊ hoc ex originali vt dixim⁹ peruersitate. Non eniȝ expectatur in hoc praua cō-suetudo: cū non solum in adultis: verū etiam in pue-ris et paruulis quatenus etas permittit. Ubi autē ab hmōi seruitute et subiectiōe vel erectum vel libe-ratū aliquatenus est. victoria vel assuefactione vel de beneficio gratie diuine. hoc esse factū dubiū non est. Omnes ergo cū originali isto vitio nasci. et secū-dum illud viuere vel in toto vel ī parte nisi econtra-rio adiuuētur manifestū est. Q; si dixerit quis quo-niam secūdū animale nostrum cōmunicamus cum brutis Et ideo quēadmodū vel operationes vel pas-siones q̄ in brutis sūt. secundum illud nihil habēt in-iustie naturaľ nihil iniquitatis immo magis sūt se-cundū iustitiam naturalē sibi. Cum ergo opatiōes seu passiones que ex aīali nostro in nobis sunt vel a nobis fiūt naturaliter nihil habebūt iniusticie nihil iniquitatis. Respōdemus in hoc: q̄ñ et si secundum animale nostrū cōmunicamus cum brutis. In spiri-tuali nr̄o tamen precellim⁹ eis. Et ideo secunduȝ il-lud qd̄ in nobis nobilius atq̃ sublimius ē nos viue-re atq̃ ogari oportet. Omnino enim indecēs et incō-gruū est pferre qd̄ inferius atq̃ ignobili⁹ est superi-ori atq̃ nobiliori: sequiq̃ illō ⁊ obedire illi: rebella-re aūt isti nostrum aīale: quod absurdū videtur esse. ¶ Amp̄. Aīale brutorū p se regnās atq̃ dominās est et nullo viculo obediētie vel buitutis in illis alicui obnoxiū aut obligatū vt pote nō habens superius apō illa. Aīale vero nr̄m sicut superius hȝ apud nos et ī nobis sic est eidē debito subiectiōis et viculo ser-uitutis astrictū quēadmodū hō g se in regione aliq̄ degēs: vbi null⁹ est alius pñceps aut dn̄s liber est ab omni obediētie debito. Si aūt fuerit ī regno vel pñcipatu alteri⁹ necesse hȝ eidē obedire ⁊ esse subie-ctus. Uerū si quidē vt ait Tullius. om̄e regnū aīe a natura tributum est q̄re aīale nostrum in nr̄o regno rōnis est: et ideo necessario legibus eiusdē subiectū. In brutis vero tanq̄ seorsuȝ est ab om̄i aliena ditiōe ⁊ potestate: ⁊ ideo liberū: ⁊ hoc est qd̄ legiť ecclesi. xiij. Pond⁹ sup se tollit q̄ honestiori se communicat merito ergo aīale nostrum pond⁹ obedientie subie-ctionis et buitutis sup se tollit. dū supiori nr̄o quod tā honestū est cōicat associatū scȝ eidem in eodē sub-tecto aīa videlicet nr̄a. Silr̄ se hȝ de homine q̄ datus est in seruū alū ⁊ de homine libero. Eodeȝ modo de equo habēte sessorē sup se ⁊ de nō habēte. Nō est aūt de aliuitēdus. i. sine pscrutatiōe trāsecundū qd̄ dixi. qȝ

Apostolus

Cum origi-nali vicio omnes nas-cuntur.

Animale brutorum.

Animale nostrum.

Cicero.

et aīali nr̄o naturaliť sunt hmōi passiones ⁊ opera-tiones. Naturaliter quidē. id est ex natura corpora-li vel dic: naturaliter autē. id est iuxta primitiuā no-stre nature institutionē seu cōditionē. Nam secūdū statum illum non nisi iusse ab ipso superiori nostro exirēt. Nunc autē tanq̄ libere exeunt nō expectato iussu seu mandato illius: qd̄ modis oībus eis illici-tum fuit iure ac lege primitiue institutionis nostre quibus iure plenissimo animale nostrum spiritua-li nostro subditū est et eidem ad obedientiā obliga-tum. Quarta via est insēsibilitas: vt ita dicam⁹ ipsi-us spūalis siue superioris nostri: qua insensibile est ad bona sua: ⁊ cū mala aīale nostroȝ sensibilissimuȝ sit ad sua bona scȝ et mala. Quoniā insensibiles eni-simus interius ad lucē nostrā ī eternā que sol intelli-gentie est: videlicet christus dominus. Quoniā dif-ficile illam etiam tenuissime atq̃ obscurissime vide-mus. Similiter ⁊ ad suauitatē internam nostrā ⁊ de-licias spirituales: que in ipso et ex ipso sūt: ⁊ in vir-tutibus ⁊ per virtutes quis ignorare permittiť: cū nec odor ptenuis ad nos inde perueniret. Idem di-cim⁹: ⁊ de saporib⁹: q̄ sēsibiles aūt sim⁹ econtrario videlȝ ad suauitates odores ⁊ sapores aīales null⁹ est qui nesciat. Similiter ⁊ q̄ difficile calefactibiles simus calore spiritualis amoris sanctorūq̃ deside-riorū q̄ facile ante ardeamus ecōtrario quis nō vi-det. ¶ Amp̄. Cū pro mō seu magnitudīe vel p modo suauitatū aut bonitatū calefactibiles esse vł calefie-ri debeamus ab illis quorū sūt. Si essemus vtcūq̄ bene dispositi: ⁊ ipsa suauita seu bona equaliť nobis propinqua ppinquitatibus sibi congruētibus que esset proportio seu cōparatio suauitatū seu bonita-tum adinuicē: ea esset ⁊ calefactionū hoc est amorū seu desideriorū nostrorum ad inuicē in illas. Quia ergo nulla est proportio vel etiam comparatio di-uine suauitatis seu etiā bonitatis ad eas que car-nis ⁊ mūdi dicūť suauitates seu bonitates: si bene dispositi essemus tam ad has q̄ ad illas nulla esset proportio seu cōparatio calefactiōis amorū seu de-siderioū q̄bus calefieremur a spūalib⁹ suauitatib⁹ seu bonitatibus ad calefactiones q̄bus calefimus ab eis que mūdi suauitatib⁹ seu bonitatib⁹. Cause eni sp pportionabiles sūt effectibus suis nisi dispo-sitionū iequalitas inter effectus faciat diuersitatē. Qr ergo ecōtrario predictis causis se habēt coruȝ effectus in nobis. Manifestū est q̄ nō eque boni di-spositi sum⁹ ad illas: quare vel ppiqui⁹ est animale nr̄m ad suauitates ⁊ bonitates suas vt ita loq̄mur vel magis bene dispositū ad illas q̄ spūale nr̄m ad suas. Manifestū est aūt qd̄ elongatio hec seu mala dispositio que ita spūale nr̄m impedit a supradict̄ suauitatib⁹ ⁊ bonitatib⁹ lesio ē magna ⁊ vitiū qd̄ ita nos peruerse habere cōpellit. Peruersitas autem oīs: ⁊ ois dispositio puertēs nos vitiū esse dubita-ri nō potest. ¶ Q; si dixerit q̄s: q; hec est naturalis ⁊ rectissima ordinatio nr̄a v3 aīale nr̄m proximū sit sua-uitatibus suis ⁊ bonitatibus. Spirituale vero no-strū lōge sit a suis: quēadmodū ⁊ nos ipi terrenis: ⁊ terrenis oībus pximi sum⁹ celo vero et celestibus remotissimi. Respōdem⁹: quia reuera sm̄ corpus ita est vt dicitur de propinq̄tate ⁊ remotiōe: quia in-ferior ista regio ⁊ mūdi sēsibilis habitatio regio no-stra: ⁊ habitatio est quātū ad corpus: ⁊ etiā q̄ntū ad aīale nr̄m in eo q̄ aīale ē: vt nūc q̄dē se hȝ. Quātū ad spūale v̄o nr̄ȝ regio nr̄a lōge alia ē ⁊ habitatō ⁊

Nota.

Uide.

Nota.

Nulla pro-portio diui-ne suauita-tis ad suaui-tatē carnis

Uitium.

Obiectio.

Responsio

eque vicina seu ppinqua spirituali nostro vt sua re
Nota hunc locum.
gio vt diximus animali nostro. ¶ Q; si dixeris: quia
hoc etiam nec verum nec debitum est: quia plus ani
males sumus naturaliter vt ita dicamus q̃ spiritua
les: et plus corporales q̃ spirituales. Dicimus q;
sermo huiusmodi hominis est sermo valde erroneus
et proculdubio hominis nescientis se esse hominem
et pene omnino ignorantis nobilitatem humane na-
ture. Generaliter enim absq; vlla dubitatione verũ
est: q; id quod est in vnoquoq; optimũ est in eo etiam
nobilissimum atq; fortissimum naturaliter: et ppter
illud etiam alia creata sunt in toto illius: sicut anima
Anime nobilitas
in nobis nobilior atq; fortior corpore: et propter il-
lam corpus creatum et membra ipsius. Similiter
N spirituale nostrum naturaliter: hoc est naturali et
primitiua sui institutione in nobis optimum est no-
bilissimũ ac fortissimum. Et propter id omnia alia in
corporibus nostris et in animabus creata sũt. Qua
re multo fortius est ei prouisum de omnibus perfe-
ctionibus suis naturaliter q̃ animali nostro de suis
et ideo eque propinquum naturali ordinatione vel
etiam amplius bonis suis omnibus q̃ illud. Neq;
enim diuine bonitati neq; sapientie eius congruit mi
nus prouidere magis minoribus: aut minus cura-
re magna q̃ parua: presertim cum paruũ animalis
nostri non curet nisi propter magnum spiritualis no
stri. ¶ Amplius. Inter regionem intelligibilium seu
Inter regionẽ intelligibiliũ: et intellectũ nostrũ nichil est medium
mundum intelligibilem et intellectum nostrum nihil
est medium. Si enim aliquid esset medium: illud es-
set intelligibile vel sensibile. Non sensibile cum om-
ne sensibile infra intellectum sit et in regione que sub
ipso est: hoc est mundo sensibili. Intelligibile vero
omne de mundo intelligibili est. aut ipse mundus in
telligibilis. Quare non est medium inter mundum
intelligibilem et intellectum. pars enim non potest esse
media inter aliquid et suũ totum. Posset quidem me
O dia eẽ inter aliquid et residuũ sui totius. Inter itelle
ctũ igitur et sua intelligibilia nihil est mediũ. Eodẽ
modo est ostendere q; inter affectũ nostrum nobilem
et sublimẽ: et sua nobilia seu desiderabilia nihil est
mediũ quare inter spirituale nostrũ totũ et sua perfe
ctibilia: vt verbo generali vtamur nihil est medium.
Eque ergo propinquum est spirituali nostro suum se
culum: vt nostro animali suum. Qd ergo nõ eque
perficitur: nõ eque mouetur ab illo: vt animale no-
strũ a suo: nõ est ex elongatione maiori seu propinq
tate minori ad id: sed neq; ex minore fortitudine cũ
dubitare nõ debeat seculum intelligibile: et ea que i
eo sũt fortiora esse: et vehementioris influẽtie q̃ secu-
lum animale: et ea que in eo sunt. Quare insensibili
Tarditas nostri spiritualis ẽ originale vitium.
tas ista seu tarditas spiritualis nostri: cum indubi-
tãter peruersitas sit atq; malitia nobis innata: ori-
ginale vitium est qd querimus contrariũq; eius bo
nitas est et rectitudo virtus est et fortitudo illius.
¶ Amplius. Indecentissime ac peruersissime ordi
P nasset creator noster spirituale: et nostrum animale
si illud debile: immo quasi emortuũ: et miserabiliter
impeditũ ad suas pfectiões creasset. Hoc vero ex-
peditissimũ et pmptissimũ ad suas cũ longe maior
glia sit creatori pfectio nri spũalis q̃ pfectio nri aia
lis. Nobis etiã incõparabiliter maior vtilitas seu sa-
lubritas in illa q̃ i alia. Siue ergo in gloriã suã siue in
vtilitatẽ nostrã: siue i ambas itẽderit creator i crea-
tiõe nra. Nõ ita illas ordinauit vt sũt. Ordiauit au
tẽ aiale nrm vt est bene. Quare nõ ordiauit spũale

nrm vt est male. Quicqd aũt ipe nõ ordiauit i nob;
et i nobis naturaliter vitiũ est in nobis siue peccatũ. Il-
Nota.
lud igitur vitiũ quo tardi seu difficiles seu pene in-
sensibiles sumus ad bona sublimia: videlz spiritua-
lia: et eterna in nobis est naturaliter siue origina-
liter: propter qd et originale vocatur et innatũ. Qui
Q ta ratio est: quia vitiũ rectissima diffinitione prope
est quo male nos habemus ad bona opera redden-
da: hoc est tarde et difficile. Ad mala vero bñ vtitur di
camus: id est prompte et expedite. Quia igitur in
nobis est naturaliter et originaliter ista peruersitas
naturaliter et originaliter est in nobis illud vitium
Poteris et iuxta vias istas multas similes inueni-
re. Non autem sufficere arbitramur tibi ad stabiliẽ
dum originale peccatũ: hoc est ad faciendam certi-
tudinem de eius esse et declarandum qd ipsũ est. Iu-
xtaqd promisim⁹. ¶ Sexta via est: quia quemadmo
dum anima hũana in potestate habet mouere e put
Nota.
vult membra corporis sui. Sic et multo fortius in po
testate debet habere naturaliter ipsas vires suas q
sunt tanq̃ membra ipsius. Quemadmodum igitur
quando potestatem non habet mouẽdi corporis sui
membra: manifesta est egritudo corporis quem mo
tum huiusmodi impedit. Sic vbi potestatem non habet
mouẽdi membra illa spiritualiter que diximus. Ma
R nifesta est ergo egritudo ipsius paralisis vel febris
Similitudo apta.
spiritualis. eodemmodo de homine ipso. Quem-
admodum enim difficultas vel impotẽtia se mouẽ
di scdm corpus ostendit in eo egritudinem vel infir-
mitatem corporis. Sic difficultas vel impotentia
mouendi se secundum spiritum: ostendit in eo infir-
mitatem siue egritudinem spiritus vel mentis: hoc
autẽ in vno quoq; nostrũ manifestũ est. Nõ eniam a
mus qd volumus vl cũ volum⁹ vel put volum⁹. Si-
militer neq; odimus: et ad hunc modum se habet de
aliis motibus spiritualib⁹. Manifesta igitur est in
nobis ista quã querimus egritudo mentis.

¶ Ampli disputatã de originali peccato; ostẽdẽs
peruersitatem illam seu corruptionẽ de qua supra
mentionem fecit: esse originale peccatum. ostẽditq;
paruulos nascentes nullum quidem habere actua-
le peccatũ: originale vero sic: et ita originale pecca-
catum non dicitur peccatum ea intentione qua pec
catũ actus dicitur seu actus priuatio.

S Ost hec prout prediximus declarabimus
istam corruptionem seu peruersitatẽ pec
catum esse verissima nominatiõe. Q enĩ
vitium sit. euidẽter apparet ex his que di
Peccatum
ximus. Dicimus ergo in primis: quia peccatum
vna intentione dicitur actus vel eius priuatio: secũ
dum quem modũ: nemo vnq̃ sani corporis posuit
originale peccatum esse peccatum. Cum enĩ in par
uulis nascentibus esse ipsum credat et docet omnis
ecclesia sanctorum: qui nichil egisse ante natiuita-
tem vel in ipsa natiuitate qd peccatum dici possit a
quocũq; indubitanter credunt: dũtaxat his excepts
qui animas antea in aliis corporibus fuisse vel in
corporibus in stellis vanissime somniauerũt vel ad
huc delirant. Manifestum est peccatum originale
non actum ipsum quo quis peccare vel peccasse di-
citur catholicam doctrinã accipere: sed magis per
uersitatem de qua proximo locuti sumus: et qui ar
gumẽtantur: nõ peccauit iste puul⁹ nec peccat: ergo nõ ha
bet peccatũ: manifestũ est: q; erronee arguitur: nisi de
pctõ actuali oclusionẽ itelligãt. Si qs ei argueret

Pecauis non volat neq; volauit ergo nō habet volatū:et iste equus nō cucurrit nec currit:ergo nō habet cursum. Manifestum est cum valde insipienter arguere:cum ad remotionē actus remotio habitus nō sequatur. Quia igitur de hoc nūq̄ fuit cōtentio inter nos et hereticos vel alios quoscūq; erroneos: exceptis illis quos supra diximus. Pertrāsibimus hoc plane dicentes:q; paruuli nascentes nullū proi sus habēt actuale peccatū:sed originale eos habe-

C re dicimus. Si eni peccatum eorū esset actuale:hoc est actus eorū idebitus vel actus debiti priuatio nō iam originale esset illud id est originaliter cōtractū seu inditum neq; hereditariū seu a parentibus traductū:sed magis acquisitū et aduenticiuʒ. Quoniam ergo vt recte dicit aristoteles circa sensuʒ sunt rectitudo ⁊ peccatum. Manifestum est:quia rectitudo et peccata iuxta hanc vnā intentionē contraria sunt Quia ergo proprie rectitudo ē bona dispositio nostra primitiue institutionis cui puersitas ista originalis contraria est et repugnās. Manifestū est quia secundū hanc intentionē originalis ista peruersitas proprie peccatū dicitur. Si eni alterū oppsitorū duorū quorūcunq; de altero aliorū duoruʒ proprie dicitur et reliquū de reliquo proprie dicitur. Contraria eī circa idem:sicut alibi didicisti ꝓprie ⁊ fieri habent et dici. Alio modo etiā peccati nomine dicitur

A videlicet indecentia in eis q̄ cōiungit gignit aut ꝓcreat. Unde et peccasse naturā cōmuniter dicunt homines quādo gignit homines senos digitos habentes in manibus aut pedibus. Similiter quādo gibbosos aut aliīs deformitatibus mōstruatos. Merito ergo peccatum nature dicitur similis indecētia: quādo videlicet gignit incuruatos quos debuit gignere rectos:et aiales quos debuit gignere spirituales ⁊ ad hūc modum se habet de aliīs peruersitatibus. Peruersitas igitur ista origialis merito pctīn

X naturale dicitur et natiuū. ¶ Tertio sicut virtutes noia sua cōmunicant actibus suis ita et vicia:sicut enim largitas dicitur non solum ipsa virtus largiendi sed etiam actus ipsius ⁊ misericordia similiter. Sic et peccatum non solum vel actus vel vicium sed vtrunq;. Cū igit̄ ista peruersitas originalis habitꝰ sit: non est mirum neq; insolitum immo certissimum vsu vulgarissimo vt actus sui quod est peccatum nomine ipsius censeatur. Sicut igitur luxuria dicitur non solum viciū carnis sed et actus eius. Sic et peccatū dr̄ originalis puersitas quēadmodū ⁊ ois actus illius. ¶ Quarto peccatū dicitur viualiter contra-

Y riū eius qd̄ debet esse in aliq̄ sicut vrina dicitur peccare in substantia vel colore videlicet cum hʒ contrarium in substātia vel colore. Contrariū inq̄ eius qd̄ habere debuit:immo nichil potest dici peccatum: nisi illud cuius contrarium deberet habere. Quia igitur contrarium originaliter habemus eius bone dispositionis quam naturaliter habere debemꝰ Manifestum est nos secundum hanc acceptionem peccati peccatum originale habere. Manifestum etiam:quia et scundū hanc intentionem verissime ac proprie originale peccatum dicitur peccatum.

ʒ ¶ Quintam autem acceptionem vel intentioneʒ adpit Augustinus dicit. Originale peccatum dici peccatum:quoniam est per peccatum: quemadmoduʒ loquela dicitur lingua. Quoniam vt apparet est per linguam:quare non intolerabili abusione peccatum originale nominat catholica doctrina quē-admodum neq; loquelam linguam. Culpa vero ꝑ eundem modum dicitur:per qd̄ et vitium aut peccatum aut peruersitas:⁊ insuper quoniā pro eo pena debet̄ qualis et qualit̄ infra determinabimus.

¶ Confutat eorū vanissimas opiniones: qui originale peccatum negauerūt: moduʒ ostendens quo paruuli ex parentibus mūdis inmundi nascātur:⁊ peccatum originale in carne esse dicatur:quū cetera dicantur esse in anima.

B Est hec vero respōdebimus obiectionibus eorū qui originale peccatuʒ esse negauerunt:⁊ adhuc negant:⁊ primum Juliano apostate qui cōtradicit in hūc modum. Non peccauit qui genuit. nec peccauit que peperit: nec peccat qui nascit̄: per q̄ ergo rimulas inquit inter tot p̄sidia innocētie introiuit originale peccatum in paruulū? In quo respondemꝰ:quia per carnē ex semine corrupto ⁊ corruptiue genitā:⁊ propter hoc corruptam et corruptiuam Qualiter autē hoc fit infra determinabimus in capitulo. ix. videlicet vbi declarabimus qualiter cōtrahatur originale peccatū ⁊ quomō ex carne et ꝑ carnē corruptam anima humana corrūpatur hmōi corruptiōne. Si quis autē querat:cū vtriq; parentum generantium mūdi sint ab originali peccato:⁊ hoc vel baptismali sāctificatiōe vel penitētiali: qualiter paruulus ex mūdis et sanctis parentibus immūdus ⁊ pollutus nascitur imūditia scilicet originali. Respondet Augustinus. Quia quemadmodū ex circūcisis parentibus nascitur preputiatus filꝰ ⁊ ex ordeo decorticato seu depalcato nascit̄ paleatum seu corticatum. Hec aūt responsio ad hominē est: ⁊ nondū difficultatis nō soluit:propter qd̄ adiīcimus:q; parentes sancti sunt id est per sanctitatē generant:sed per hoc q̄ homines ⁊ per carnē et a carne exiīt qd̄ transfundūt in prolē: et propter hoc carnalem corruptionē. id est vim corrūpendi que i carne est eorū transfūdunt in carnē ex eis genitā:quo nichil naturalꝰ est q̄ vt caro sibi similē generet: videlʒ corrupta corruptā ⁊ corruptia corruptiuā. Q; si q̄ ratūq; cū caro parētū mūdata sit ab hmōi corruptione:in hoc lauacro salutari igitur non debet generari nisi munda. Hic responsio Augustini vtraq; locū habet. Quoniā et si preputium a carne parentum actualiter ablatū sit ꝑ circūcisionem:tamen potētialiter est in illa qd̄ euidenter ostendit generatio q̄ ex illa fit et per illam:quemadmodū ⁊ in semine humano potentialiter est totum corpus qd̄ ex eo est generale. Similiter ⁊ omnes partes illius. Sic est de corruptione quā diximus. id est de virtute corrumpendi que in carne etiam mundata per baptismum remanet:licet deiecta ⁊ subiecta vt omnino nō regnet comprimente eam et calcāte gratia baptismali nō eam fūditus extinguente neq; radicitus extirpāte. Sed quemadmodum serpens capite contrito caudam atq; residuum corporis gerere vel agitare nō cessat. Sic ⁊ pestis ista primos motꝰ pene incessanter excitat:⁊ hoc qd̄ ibi dicitur. Tu confregisti capita drachonis:⁊ iterum Tu contribulasti capita drachonum in aquis:scʒ baptismalibꝰ: propter quod dicit Augustinus super. vij. ad Roma. Quia iacet originale peccatū in eis qui lauacro salutari renati sūt vt dictū atq; peremptū ne resurgat ad pristinas vires:videlʒ vt regnet ⁊ dn̄et̄:nisi de ꝑ nouū cōsensū denuo ei vires reddiderit:ppt̄ hāc cāʒ circumspecte

Nota.

Rectitudo.

Natura quomodo dicitur peccare.

Simila.

Originale peccatum.

Julianus apostatā.

Contractio originalis peccati

Nota.

dicit Apl'us in.vi.ad Romanos. Nō regnet peccatū in nostro mortali corpe: vbi augustinus exponēs ait. Nō dixit non insit: remanet eni vt diximus post salutaris lauacri mūdationē in regnantis quemadmodū ignis extinctus aque pfusione: in quo z aliqd caloris: et fumus cōtinuus remanet: qd quidem facile reaccēditur vt ardeat in combustionē illius in q est. Eodē modo et ista pestis calere z fumare nō cessat. Veruntamen non in ardorē z combustionē post lauacri salutaris aspersionē. nisi vt dicit August. p consensus fuerit reaccēsus. Et attende diligenter qz multa est differētia inter ablationē peccati originalis q lauacro salutari efficitur: et ablationē pputij quod per circoncisionē tollitur et ablationē similiter palee. Primum in hoc: quia nec pputium nec palea reuertitur post ablationē sed nec vllū alterutri9 vestigiū relinqtur. Pestis aūt hec originalis z facile reuertitur et magnum eius seminariū: etiā post baptismalē ablutionem relinqtur: qd scaturigo pmorum motuū euidenter ostēdit: deinde quāq victum et eousqz separatū si per gratiam baptismalē vt ipsū peremptū dicat augustinus. Rebellat tamē adhuc z latrunculos primorū motuū vt diximus: immo exercitū magnū carnaliū desideriorum aliarumqz noxiarū affectionum et cogitationū ad militandū cōtra sanctos immittere nō cessat. Sicut expresse testatur. Petrus in.ij.pme Canonice sue. Obsecro vos abstinere a carnalibus desiderijs q militant aduers9 animam exceptis paucis preuilegiatis in qbus fūditus extinctus fuit aut omnino sublatus: quemadmodū de beata ac gloriosa genitrice dei sentiendū ē et maxime postq cōcepit saluatorem dnm. ¶ Si qs

Virgo beata.

aūt querat cū omne peccatū nostrum in aia sit sicut et virtus z etiam viciū: quomō peccatum hoc in carne eē vel habitare dicitur ab apostolo in. 4. ad. Romanos. Facile responderi potest quia causaliter in

Nota. B

carne quoniam ex illa latet in anima: quamuis z caro intelligi possit ipsum carnale et animale nostrū de quo tamē multa supra locuti sumus. Et hoc modo intelligitur secundū Augustinum in.v.ad Galathas. Caro concupiscit aduersus spiritum: et spiritus aduersus carnem. Ibi eni dicit idem vocari carnem et spiritum. sed carnem secundū id quod habet a parte carnis: id est secundum id quod habet carnale vel animale. Spiritum vero secundum id qd habet ex se hoc est secundū id quod habet in se sublimius scilicet atqz nobilius. Si vero querat aliquis cū illa immundicia siue corruptio que in carne est et ex qua peccatum originale in animabus nostris fit: pprie peccatum non sit vel vicium spirituale: quomō peccatum vel vicium spirituale generat in anima z hoc naturaliter. Naturaliter enim corrumpuntur anime humane corruptione huiusmodi a sic corruptis corporibus. Respondemus ad hec et similia infra. ¶ Si vero quis dicat quia cum deus pronior sit

Questio.

ad benefaciēdum generi humano z miserendum eidem: cū ergo vel permittat vel faciat ipse quod trāsfertur peccatū parentū in filios quanto magis pertinet ad eū facere qd meritū seu sanctitas parentū trāsferatur in ipsos. Et nos quidē iam respōdim9 ad hoc: qz nō p meritū vel sanctitatē generāt neqz p ea gnatione inqz carnali sed p carnē z carnalitatē. z ideo qd carnis est seu carnalitatis trāsfundūt in filios. In generatione aūt spirituali sec9 est siue fit per

Generatio spiritualis.

doctrinā z pdicatiōē siue p sacramētū. Iuxta qd dicit veritas. Johan.iij. Quod natū est ex carne caro est: qd natū est ex spiritu spus est. In generatiōe nāqz spirituali merito transfert qd est spirit9 vt doctrina z gratia. Per predicationē eni doctrina: per sacramētū gratia trāsfertur in spiritualiter genitos. ¶ Merito autē queritur: vtrum peccatum origina- Questio

le a deo sit: videtur qz nō: cum eni dicat Johānes in alia.

primo. Sine ipso factum est nichil. Exponit Augustinus id est peccatum. Oia autē per ipsū facta sunt que vtiqz laudant deū vt dicit Augustinus. Peccata autē nō ipsum laudant: imo ipsius contumelie z iniurie ipsius sunt: quare peccatum neqz originale neqz actuale per ipsum vel ab ipso factum est. ¶ Amp. Ipsum peccatū qd apostolus dicit habitare in carne: id est vis illa corrūpendi animam. vnde est nisi a deo: et qd est nisi creatura dei. Non enim videt humanū opus cum ab omnino nesciētibus: z penit9 inuitis parentibus trāsfūditur a carne in carnē. ¶ Amplius. In sanctificatis plene qd vtiqz sūt baptismali sanctificatione renati: vel remanet in quib9 nihil remanet qd nō sit op9 dei: z cuius nō sit deus auctor totū eni abluit z abradit baptismalis sanctificatio qd ex deo non est. Non autē tollit illā corruptionē a carne illa: ergo ex deo est. ¶ Amp. Quicquid non est: vel culpa seu culpabile vel peccatum: aut actu- C

ale aut originale ex deo est: corruptio igitur illa ex Nota.

deo est: ergo qd est ex illa naturaliter z per se ex deo erit. In quo sciendum est qz multos dixisse z adhuc dicere quod peccatum originale z culpa est z pena est: z quia inquantū culpa ex deo non est: sed inquantum pena. Omnis eni pena vt eis videtur ex deo ē. Isti aūt maiorē difficultatem sibi assumūt. Primū quia cū peccatū originale vnū numero z impartibile sit in anima vna: vel totū est pena: vel totū culpa vel totū vtrūqz. Nō eni potest dici de re ipartibili qz sit parti hoc z parti illud. Quare totū et totaliter z pena z culpa. Et propter hoc totaliter ex deo et nō ex deo. ¶ Amplius. Qualiter dicunt q ois pena ex deo est auctore totaliter. Pena igitur inuidie qua torquetur inuidus ex alieno bono ex deo erit similiter et deturbatio: quia ei9 anima deformata est. Similiter damnificatio qua eius aia per omne peccatum depauperata est bonis spiritualibus z lesa in naturalibus. Quare nichil habebit inuidia qd totum ex deo non sit: et ad hunc modum se habere de odio et de alijs. Nos autē facile nos expediuimus et dicimus: quia peccatū z vitium spirituale ex deo nunqz est: imo cōtra ipsum. Nullus enim rei cuius auctor est de9 vltor est ipse sicut dicit augustinus in D

libro octoginta trium questionum. Nichilominus Acute dpec

tamen verū est qz corruptio que in carne est qua sociatam animam ita corrūpit atqz peruertit ex deo est cato origi-

nali.

Nec sequitur ex hoc qz corruptio vel puersitas ista videlicet quā i anima efficit ex deo sit. Quemadmodum qua inebriat z subuertit aiā imoderate bibentis ex deo est z creatura eius bona: nō tn subuersio aut ebrietas bibētis ex ipo est: licet hoc naturale sit alicui vino inebriare aias qsdā. Hoc eni est ex debilitate ipsarū. Quedā eni aie mero facile iebriabiles sūt. Idem dicimus z de diuitijs q vtiqz dei creature sūt bone: z indubitāter ex ipso vel ab ipso: z ita corrūpunt aias atqz subuertūt sic dic Seneca Difficillimū est diuitiarū cōtubernio nō corrumpi. Et Ecclesiastici. vi. Filimi si diues fueris nō eris imunis a delicto. Qz si dixeris qz ista corruptiōes sūt ex mala Corruptiones.

applicatione vini et deliciarū et diuitiarum ad animas: cuius applicationis malicia ex deo nō est. Ue-

E

rum quidem dicit. Accidit tamē interdū vt ex bona etiā applicatione occasionaliter corruptio proueniat: sicut cum aliquis bibit vinū causa sanitatis. potest ex hmōi potatione prouenire ebrietas: similiter et cū aliquis cōgregauit diuitias vt eas in pauperes erogaret vel in alios pios vsus expenderet: eorū tamen cōtubernio interdum corrūpitur et hoc est vel auaricia que est immoderatus amor earū vel superbia que morbus diuitū est vt dicit Augustinus. Nec sequitur si corruptio illa que in carne est ꝛ coniūctio carnis ad animā sit a deo. Similiter ꝙ propter hoc corruptio que ex hmōi coniunctiōe in anima humana efficitur ex deo sit. Sic quēadmodum cum vir et vxor vterqꝫ a deo sint: et cōiunctio matrimonialis alterius ad alterum ab eodem: ꝙ propter hoc quicqd mali ex coniūctione illa accidit ex deo sit vel eidē attribuendū. Quēadmodum eniꝫ pulchritudo hmōi mulieris ex deo ē ꝛ coniūctio ipsius matrimonialis ad maritū et eodem: si tamē pulchritudo eiusdē mu-

Nota

lieris cordi mariti illabitur profundius ꝙ deceat ipsumqꝫ in seruitutē amatorie libidinis redigat per incuriaꝫ vel infirmitatē ipsius mariti nō deo imputandū est hoc qui nec ꝑpter istam turpitudineꝫ eos coniūxit. Nec ꝑpter hoc pulchritudinē vxori dedit vt maritū per eam obcecaret atqꝫ subuerteret. Sic carnē licet corruptaꝫ: non propter hoc deus aīe hu-

Uide.

mane coniūxit vt eam in originalem corruptionem transuertat: immo potius vt eidem seruiat neqꝫ ad hoc corruptionem: id est vim corrūpendi que in carne est carne indidit vt per eam anima humana tam perniciose subuerteretur: quin potius ꝑpter innumerabiles vtilitates q̄ occasionaliter de corruptione hmōi proueniunt: de quibus in euidenti sunt due

F

scilicꝫ humilitas et timor. Nichil eniꝫ magis humi-

Humilia-
tio anime.

liat animā humanam ꝙ pene assidua vilificatio et contumelia: quas a parte carnis patitur: rememorantes ei et tam crebro brutalitatem istā originaleꝫ qua homo comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis. nichil maiorem timorem prudentibus animabus incutit ꝙ crebra in eas immissio iaculorum mortiferorūꝫ: qḋ si admittantur ꝛ non repellantur mortem pessimam que est separatio animarum nostrarum a deo: non solum minantur: sed etiam inferunt. Hi motus velut scintille stimulātes incendium: non solum ardorem libidinuꝫ in presenti: sed etiam ignis eterni in futuro. Sunt ꝛ alia pene innumera quibus ad humilitatem ꝛ timorem ex antedicta carnis corruptione ad humilitatē et timorem: aliasqꝫ virtutes mirabiliter proficiunt aīe in hac ꝑte celesti magisterio erudite. ¶ Summa

G

ergo est huius responsionis: quia qḋ accidit ex causa quacunqꝫ: non propter hoc attribuendum est cause ipsius: sed solum id qḋ ex illa per se et directe causatur: per se autem et directe ex vna quaqꝫ causa ꝑuenit: et causatur id propter qḋ vel ad qḋ ipsa causa est. Si enim rex aliquis dedit potestatem iustitiam faciendi preposito suo: ille autem abutens potestate huiusmodi occideret aliquem innocentem. Licet potestas ex qua illa occisio innocētis est a rege sit: nō tamē occisio illa a rege est vel regi vllatenus imputanda quoniam nō per se et directe ex illa potestate est: sed magis ex accidenti et per abusionem et quasi ex transuerso. Non enim ad hoc vel propter hoc data erat a rege potestas illa ꝑfecto sic dicimus ꝛ de corruptiōe que in carne est. ¶ Si quis au-

Originalis
corruptio ē
contra na-
turā anime

tem dixerit ꝙ quicqd naturaliter in quacunqꝫ natura a deo est. Uerum vtiqꝫ dicit: sed originale peccatum siue originalis corruptio non naturalit̄ in animabus nostris est: imo contra naturam animarum nostrarꝫ est in maximāqꝫ lesionem et perniciē earuꝫ nec sequitur etiam si naturali operatiōe carnis corrupte est in animabus nostris ꝙ propter hoc naturaliter sit in eisdem. Quēadmodum naturali ope-

Simile.

ratione ignis est in ferro vel excrematio ī lignis: nō tamē naturaliter est in illis: imo cōtra naturā illoꝝ: Nisi quis velit distinguere naturaliter vt referatur ad agentem vno modo et ad patientem alio modo.

H

Mirabile autem et intolerabile modis omnib⁹ videtur dicere ꝙ peccatum originale qḋ est in animabus nostris a deo sit cum euidenter adeo sit contra deuꝫ: vt aqua baptismalis sanctificatiōis ꝛ igne spi-

Originale
peccatum a
deo non est.

ritus sancti contra ipsū pugnet deus: nec solū ferro et igne cōtra ipsū repugnet de⁹: imo oīb⁹ sagittis gladijs sacrorū eloquiorum omniū presentiū flagellorum atteritione. Omnia enim hec propter ipsum vel tollendum vel minuendum vel saltem reprimēdum sunt. Quod euidēter apparet ex effectib⁹ ipsius nisi enim omnia hec hominibus adhiberent̄ super oīa animalia bruta brutescerēt ꝛ omni genere desipientie rabie luxurie ceterarum hmōi pestium denegarent. Hoc autem inde euidēter apparet: quia cū omnibus his vix compesci ꝛ aliquatenus reprimi possunt: quin in oīa brutalis desipientie opera prosiliant. ¶ Qꝫ vero querunt aliqui cur sapientissim⁹

I

atqꝫ omnipotentissimus deus animā humanā tam nobilem creaturam tanꝙ ei dilectam corrūpendaꝫ presciat ex coniunctione corrupti corporis: vt quid eā illi cōiungit vel sociat? Quis eni vt aiūt sapiens

Questio
alia.

liquorem preciosum sibiqꝫ carum in vas corruptū mitteret ex cuius corruptione ipsum esse corrūpendum ꝑno scirec? Et nos iam respondebimus tibi in hoc pro parte: quia non ad hoc vt corrumpatur ex carne carni cōiungit animā deus: sed magis vt caro ei seruiat et ministret: ꝛ de ipa corruptiōe carnis iā diximus ad tātas: ꝛ tot vtilitates: seruit bene cauētibus animabus. Eadem autem questio est: cur de⁹

Alia que-
stio.

creauit quos malos futuros esse presciuit. Cui respondit Augustinus dicēs. Ideo creauit deus eos quos malos atqꝫ damnandos esse ꝑsciuit: quia sciebat de malis eorum quid boni esset ipse facturus Et de vino optimo scimus: quia in vas vbi acedie corrumpendū scienter et prudenter interdum mittitur a patrefamilias et sapienti: etiam propt̄ hoc vt ibi acedine corrūpatur: scit eni quid boni ex acedine illa eliciat. Acedo enim necessaria est ad salsamenta condimenta ꝛ etiam medicamenta. Sic ꝛ eti-

Nota.

am malicia reproborum perutilis est ad bonorum condimenta et medicamenta multipliciaqꝫ eorum incrementa. Sicut in tractatu de laudibus patientie plenius ostendimus. Malicia quippe reproborum omnes sāctos martyres fecit: patiētieqꝫ humilitatis pene omnia merita ex eadem sunt.

¶ Inuestigat causas quibus originale peccatuꝫ in posteros trāsfūdit̄: docetqꝫ modū trāsfusiōis.

Post hec inuestigabim⁹ causam qua cōtrahitur hmōi peccatum hoc est in posteros

K

transfunditur ꝛ modum quo hoc fiat. Ubi primum scire te oportet: quia fuerunt qui

Error quorundam.

dam erroneū dicētes animam humanā naturaliter diligere corpus ⁊ desiderare coniūctionem ipsius: ⁊ propterea cū ei ñem coniūgitur nimio gaudio amplecti corpus arctiusq; ei coniūgi q̄ deberet. Et q2 in origine sua ⁊ nostra hoc facit vt dicunt humana anima originale peccatū dicitur quo peccat nimio illo gaudio ⁊ amplexu q̄ deceat arctiori. Hic autē error duobus modis euidenter destruitur. Primū quia scd̄m q̄ ponunt originale peccatū illud actuale est: cum ⁊ desiderium illud ⁊ gaudium ⁊ amplex⁹ actus sint. Quare actualiter peccant anime nostre in ipsa sola coniūctiōe ad corpora nostra. Quod q̄ falsum sit inde apparet: quia vel ponunt eas fuisse ante coniūctionem corporū vt plato ⁊ pythagoras

Platonis error ⁊ Pythagore.

qui error manifeste est contra catholicam veritatē ⁊ nos ip̄m suo loco irrefragabilit̄ destruxim⁹. Aut non ponunt eas fuisse ante coniūctionem hmōi: et ita in ipso instanti sue creationis peccant. Q̄ꝫ autē peccant anime coniuncte corporibus peccam⁹ nos quare in ipsis ventribus maternis peccamus: multo fortius igitur i cunabulis: q̄to enim adulte etati propinquiores efficimur: tāto vt nobis actus nostri magis imputandi sunt propinquiores sumus. ¶ Q̄ꝫ si dixerit: quia sapientiores vl̄ capaciores boni ⁊ mali sumus in hora illa: immo in puncto illo ⁊ in ventribus matrum q̄ in cunabulis ⁊ q̄ vsq; ad q̄driēniū in quibusdam vsq; ad septenniū. Nihil etiā sciunt in septennio paruuli de animabus suis vl̄ de coniunctiōe earum ad corpora sua. Qualiter ergo aliqui sciunt vel ipsi vel anime ipsorum in ventrib⁹ matrum vel de corporibus suis vel de contractiōe animarum suarum ad illam. ¶ Amplius. Aut hoc

Platonicorū error.

sciunt naturali scientia: aut reuelatione aut doctrina. Et manifestum est quoniam non doctrina: ne recidamus in errorem platonis atq; pitagore cū nunq̄ aliqui didicerunt si autem reuelatiōe ⁊ hoc manifeste falsum cum nulla ex hoc eis vtilitas: sed sola illius peccati quod isti ponūt occasio. Preterea quomodo etas illa spiritū ꝓphetie sustineret. Nullius enim generis doctrinam hmōi etas admittit: quod si naturali cognitione illa vel erit sensibilis vel intelligibilis ⁊ intellectualis esse non potest cū illa etas vsum intellectus vel rationis non habeat. Preterea ⁊ desiderium illud ⁊ gaudium ⁊ apprehēsio sunt in illud corpus determinate et singulariter Intellectus autem ⁊ ratio vniuersales sunt. Restat ergo vt solo sensu apprehendat corpus quod ei cōiungitur ⁊ hoc iterum manifeste falsum: cum sens⁹ non nisi per corpus sit. Corpus dico medium inter sentientem ⁊ illud quod sentitur: inter ip̄am autem animam ⁊ corpus suū non est corpus mediū. ¶ Amplius. Quare imputatur ei ad peccatum vl̄ amplexus corporis sui vel gaudium de illo. Gaudendum

Nota.

est enim anime de corpore sibi dato: quia ⁊ de dato sibi oculo. Quis enī vir bonus non gauderet vl̄ de dato sibi pede q̄to fortius de datis sibi mēbris omnibus ⁊ de dato corpore toto. ¶ Amplius. Quare imputatur ei huiusmodi gaudium: nisi quia nimium: sed certum est: quia plus gaudet ⁊ in cunabulis de porrecta sibi mamilla vel de festuca ei data i manibus que omnino ⁊ inutilis est. Q̄ꝫ si dixerit quia illa corruptionem sentit in carne ⁊ illā diligit ⁊ amplectitur: qualiter contingit hoc in illa etate cū etiam vir prouectis ⁊ senibus apprehensibilis sit vix q̄ suasibilis. Apparet ergo hic error adeo ridiculo sus esse q̄ contra eum nec disputandum sit. Reuertamur igitur ad id in quo eramus ⁊ dicamus quia

Vñ cōtrahitur peccm̄ originale.

peccatum originale contrahitur ⁊ a carne ⁊ a parētibus generatur: his solis exceptis qui priuilegio gratie a deo protecti sunt: contrahitur inq̄ originaliter: si enim a diuitijs que tam longe sūt ab animabus nostris peruenit ad eas corruptio auaritie ⁊ superbie: vt supra tetigimus. Quātofortius ab ipsis corporibus passiones quales inferre possūt corpora eisdem adherebunt. ¶ Amplius. Si a vino penetrat ad ipsos ebrietas vt eas in maiorem q̄ sit brutalis insaniam transuertat q̄tofortius ipsius corpus ipsum quod eis adeo e vicino ⁊ immediate adheret eas obtenebrare poterit a lumine suo ⁊ puertere a rectitudine sua. ¶ Amplius. Quid est frenesis: quid mania: quid melācolia ⁊ omnis morbus

Frenesis.

alienationem inducens nisi vel humor inordinatus vel fumus ex illo? Nullus autem dubitat quin humor omnis de corpore sit in quo est: ⁊ omnis fumus in corpore humano est ex humore aliquo eiusdem. Si ergo vl̄ humor vel fumus ex corpore ita abalienare ⁊ inficere preualet animas humanas vt in prenominatis egritudinibus contingit: q̄tofortius ipsum totum corpus corruptum ⁊ male dispositionis animam sibi coniunctam inficere poterit atq; corrumpere? ¶ Amplius. Hereos qui vtiq; non est nisi amor dementissimus ⁊ morbus secundum medicos

Hereos q̄d vl̄ eros positiue.

cerebro contiguus ⁊ per hoc quod ei contiguus: ita dementans animas: q̄tofortius ergo ipsum cerebrum si non fuerit congruentis ipsi anime dispositionis demētare ⁊ inficere poterit animas humanas ea infectione atq; dementia de qua loquimur. ¶ Amplius. Dicit galienus in libro de elementis:

M

quia flegmatica complexio nullam virtutem anime iuuat: immo manifestum est quod omnes impedit. Dicit etiam alibi q̄ cōplexio mala corporis stimulat animam: ⁊ hoc ip̄m manifestum est a sensu. Videmus enī colericos multos iracundos ⁊ impatiētes. Melancolicos tristes ⁊ intempate curiosos: sāguineos ad risum ⁊ gaudium vanitatis leues. Sic

Nota.

ergo creditur medicis. Manifestum est corpora humana per malas complexiones suas aliasq; dispositiones innaturales animas humanas obtenebrare ⁊ inficere. Quātomagis ergo per naturam suam intimiorem hoc potuerunt. intimior autem est ipsa natura vel substantia sua vnicuiq; corpori q̄ eiusdē ꝯplexio. ¶ Amp̄. Ista brutalitas originalis seu alalitas de q̄ loq̄mur aut est in aīabus nr̄is a pte ip̄arū aut a pte corpoꝝ. Q̄ꝫ si dixerit q2 a seip̄is nō est igit̄ eis aduenticia p̄terea a seipsis hoc ē a natura sua ⁊ a substātia sequiē eis ꝯtrariū vꝫ rōnabilitas ⁊ sp̄ūalitas Impossibile autē est duo ꝯtria vel repugnātia eidem inesse scd̄m idē: q̄re cū rationabilitas vel sp̄ūalitas sint animabus humanis secundum naturam ⁊ substantiam: non inerit eis scd̄m eandē hec brutalitas. Quare ⁊ erit eis extranea: ⁊ scd̄m accidens ⁊ aduēticia. Est igitur eis a parte corporū: ⁊ hoc est quod declarare intendebamus. ¶ Amplius. Manifestū

Nota.

est quia corpus asininū aut alterius bruti animalis longe magis aggrauaret animam humanā si ei ꝯiungeret: q̄to enim magis contrariū ipsius nobilitati tanto magis eā impediret. Iuxta illud Sap̄. ix. Corpus qđ corrūpit̄ aggrauat aīam. ⁊c. Et illud

Vergilius.

virgilij. q̄tum nos noxia corpa tardāt. Si ḡ corpus humanū nō est ꝯgruens in isto statu in quo modo ē

congruens inq̄ nobilibus viribus seu operationi-
bus anime humane: quid mirum si illas impedit?
R ¶ Amp̄. Manifestum est a sensu: quia i eadem ani-
ma humana sunt velle ꝛ nolle eiusdem quandoqꝫ:
sicut apparet in egris qui appetunt contrarium sa-
luti sue ꝛ respuunt illud amore salutis. Similiter ꝛ
insanis: qui interdū aliquid volūt contrarium ho-
nestati: ꝛ illud idem nolunt atqꝫ reiiciunt amore ho
nestatis: sicut ergo non dubitatur a parte corporis
esse in egris saluti contrarius appetit⁹: sic dubita-
ri non debet in eis qui sani sunt a parte corporis es
se contrarius honestati appetitus: cum manifestuꝫ
sit aperte animam esse omnem honestatis appetitū.
Nihil enim ad corpus de honestate q̄tum ad eam
appetendam. ¶ Amp̄. Videmus aliquos nasci mo-
Moriones riones: id est perpetuo desipientes ꝛ ad vsum ratio
nis ꝓficere non valentes: nunq̄d non manifestū est
a parte corporis esse animab⁹ huiusmodi desipien
tiam. Manifestum igitur est: q̄ȯ potest corp⁹ huma
num per ineptitudinem ꝛ inconuenientiam ad ani
mam humanam vt eam perpetuo brutescere faciat
ꝛ hoc cū habundauerit eousqꝫ mala dispositio ipsi
us. Habūdauerit inq̄ vltra solitū. sicut in exemplo
moriorum. Quid ergo miruꝫ si naturaliter ꝛ gene
raliter inficiant aliquatenus animas humanas ex
naturali tarditate ꝛ generali qua omnis inepta sūt
naturali corruptiōe. ¶ Amp̄. Ex separatōe corpoꝝ
sicut appet in raptu ꝛ extasi manifestum est illumi-
nari conformari et dirigi animas humanas et eas
posse q̄ non possunt in coniūctione contraria. Ma-
nifestum est igit̄ eas obtenebrari vel saltem obscu-
rari debilitari ꝛ incuruari seu mortificari vt ita di-
catur ꝛ coniūctione corpoꝝ suorum. Quemadmo-
dū dicit mercurius in libro de deo deorum loquens
de corpore humano. Animam inquit vt aiūt obtor
O to detinet collo. ¶ Amplı⁹ Sicut apparet exemplo
iacob qui virgas amigdalinas interpolata de cor-
ticatione variatas coram posuit arietibus ꝛ ouib⁹
vt in ipso calore coitus eas videntes similis coloꝝ
fetus. id est varū velleris generarent atqꝫ concipe-
rent: sicut legitur Gen. xxx. ꝛ exemplo paruuli queꝫ
nigrum admodū ethiopis regina speciosa de rege
specioso suscepit: qm̄ in aspectu seu imaginatiōe si
milis picture hoc est ethiopis illa regina concepe-
Semē hūa rat. Manifestū autem est semen humane generatio
num. nis ꝛ aliorum animalium impressioneꝫ recipere q̄
transfundat in ꝓlem: ꝛ non vnam solam immo mul
tas: ꝛ inde est: ꝙ filiū interdum non in vna sola dispo
sitione assimilant̄ parentibus: sed etiam in multis:
Nota ꝛ quandoqꝫ in vna sola: ꝛ qn̄qꝫ in nulla. ¶ Et forsitā
ista ē cā: qꝛ hora ꝯceptiōis qn̄qꝫ sese iuicē imaginant̄
parentes solūmō: qn̄qꝫ vero alia hoc ē vl' alios hoīes
vl' alias mulieres. Et qꝛ toti animales efficiūtur i
ope hmōi siue tanti caro vt dicit Aug. Non est mirū
si semen viri imprimendi animalitatē recipit ex hu
iusmodi dispositione. habet aūt ꝛ ex parte materie
ꝓprie ꝛ alias dispositiones per q̄s non permittitur
vt ex eo generet̄ aliud q̄ homo. Non eīm totū hꝫ ex
P imaginatione vel sensu parentū generantiū. ¶ Hoc
Vitiosa lex aūt q̄ȯ prediximus de transfusione corruptionis et
nascendi. similitudinis. Aug. satis expsse dicere videt̄ vbi di-
cit ꝙ originale peccatū in oēs illos trāsit: q̄ vitiosa
lege nascendi nascunt̄: ꝛ alibi dicit. In oēs ꝯcupiscē
tialiter genitos. In quo videt̄ attribuere vitiose le
gi nascendi siue ꝯcupiscentiali generatiōi ꝯtractio

nem seu traductionē originalis peccati: veꝝ nos di
cimus: qꝛ si omne vitiū nascendi ꝛ tota ꝯcupiscētia
etiam tolleret̄ a parentib⁹. corrupta tamē caro non
nisi corruptam sibi similē generaret. Et ꝓpter hoc
diximus: qꝛ non totū habet q̄ȯ hꝫ virtutis semē hu
mane generationis ex imagine vel sensu parentū:
immo ex natura vl' substantia qualē quidē nunc hꝫ
Est eīm hoc vt ex eo non generet̄ nisi caro similis il
li ex qua transfundit̄ nisi diuine gratie priuilegio se
cus fiat quemadmodū in christo domino cuius ca-
ro sacratissima ex carne beate virginis: hoc est que
de corpore beate virginis sumpta est: ꝛ operāte spi-
ritu sancto mundata penitus ac sanctificata: ita vt
nihil corruptionis haberet q̄ȯ beatissimam illā ani
mam dn̄i saluatoris vllatenus inq̄naret. ¶ Iam au Semen q̄d
tem didicisti qꝛ semen nostre generationis potentia
totum corpus est quod ex eo generandū est. Et secū
dum Aristote. totū corpus ex quo decidit̄ siue trās-
funditur: ꝛ hoc est quoniam secundū ipsum superflui
tas est tertie digestionis que in omnia membra cuꝫ
assimilatione assumit̄. Quod si ipsum semen cū su
perhabūdauerit totum ip̄m hominem cuius super
fluitas est: totū animalem efficit: vt non aliq̄d aliȯ
ea hora cogitare eum sinat ꝛ appetere q̄ coitū q̄to Argumen-
fortius ip̄m corpus in actum sue perfectionis edu tū validū.
ctum: animalem ip̄m hominem efficere debet cū se-
men non habeat nisi potentialiter q̄ȯ corpus habet
in effectu: ip̄m enim non est nisi semē ꝛ potentia cor
poris generandi. ¶ Si quis autem q̄rat de puersita
te quam patit̄ humana aīa humana q̄tum ad spūa
lia: q̄lis est ambitio honoꝝ ꝛ arrogantia meritorū
elatio similiter ꝛ donandi libido. Unde sicut anime Q̄ȯ bona.
humane cū ista ad corpus nō pertineant nec ꝓpter
corpus querant̄. Non eīm pertinet ad corpus auari
tia vel ambitio scientie. Est enim auaritiā vel am-
bitio non tam pecunie: q̄ etiam sciētie. vt dicit Gre
gorius. Respondemus qꝛ corruptio que est ex par-
te corpoꝝ velut ebrietas quedam est q̄ non solū er-
rat anima humana in eis que corpoꝝ sunt: sed etiaꝫ
in aliis: quemadmodū ebrius non tantū errat in vi
no immo in omnib⁹ aliis. Habet autem questioneꝫ
de ista brutalitate quam aduentitiam in nobis dici-
mus: videri eīm potest: sicut ꝛ visa est multis philo-
losophis: ꝙ naturalis tantū sit: ꝛ hoc scd̄m omnes
sui partes. Omnes eīm eius partes in animalibus
brutis inueniunt̄ naturaliter. Nō eīm originali cor
ruptione vel peccato aduenit coruis auaritia: cani
bus adulatio vulpibus insidiositas: seu lupis affri
canis ꝓditiositas: equis superbia: in miluis rapa-
citas: leonibus indignatio: ꝛ ita de aliis. Quia er-
go genus animalis sumus cōmunicamus cū ipsis
quicq̄d est eis ex parte generis: ex necessitate est et
nobis. Si ergo ista sūt eis a pte generis erūt ex ne-
cessitate ex eadē pte a nobis: q̄re naturaliter ꝛ non
ex corruptione. ¶ Amp̄. Vis generatiua in eis est Nota
ad ꝯseruandas species: sicut ꝛ in nobis: ꝛ vis cōcu-
piscibilis q̄tum ad partem vnaꝫ sui in eis deseruit
ad hoc sicut ꝛ in nobis. Cum igitur fructus genera
tionis ꝛ ꝓlis incōparabiliter melior atqꝫ nobilior
sit in nobis q̄ in ipsis: si natura imisit in eis furorē
atqꝫ vehemētiam q̄ ita moueat̄ ad opus gn̄ationis
q̄to hoc magis facere debuit i nobis: ꝛ si ardere fe
cit vim cōcupiscibilis i illis ad op⁹ gn̄ationis: q̄to
magis hoc facere debuit i nobis ꝓpter lōge maio
rē ac nobiliorē factumā. Nō ḡ ex puersitate nascet̄ꝫ

ista vehementia cōcupiscentie: sed magis ex ordina-
tione ⁊ bona institutione nature. ¶ Amp. Nemo g-
uersitatem dicit aliquid horum que supra nomina-
uimus. Nemo enim culpet auaritiam in coruis vel
vitiū esse dicit nec aliquid aliorum similiter. Cum er-
go q̄tū ad animale nostrū siue inferius eadem ⁊ ex
Nota. eisdem causis in nobis fuit non sunt culpanda simi-
liter in nobis. ¶ Respondem⁹ in hoc: q͛ nec miran-
dum est: neq̧ contra ordinationem aut institutionē
nature est immo scḋz ipsam ⁊ ex ipso q̧ corpora bru
torū totaliter sibi conformant ⁊ in partem suam in
clinant: q͛ nihil habent nisi cum corporibus quales
sunt anime brutales seu animales q̄ nihil hn̄t extra
corpora: sicut declarauimus in tractatu de immor-
talitate animarum humanarū. Q͛ aūt animas no
stras humanas in partem suam incuruant corpora
istud indubitanter contra bonam institutionem et
ordinationem nature est: cum illud quod in eis est
precipuum ac prestantissimū ⁊ quod ipse anime hu
mane imagines dei sunt: ⁊ totam perfectionem suā
seorsum habeant a corporibus: immo vitam suam
Q nobilissimam ac beatam. ¶ Est etiam lex ⁊ ius natu
re vt quod ignobilius est atq̧ naturali lege subdi-
tum nobiliori ac superiori se sequat illud: et q̧ abs-
q̧ vlla rebellione ac cōtradictione obediat merito
ergo culpanda est etiam in animali nostro hoc est i
Nota eo quod communicamus: cum brutis brutalis ista
effrenitas atq̧ rebellio. Licet in animabus brutorum
aut in ipsis brutis culpanda non sit. In illis enī nō
habent vel anime eorum vel animalitas quod seq̄-
tur aut cui obediat: quia neq̧ superi⁹ aliquod. In
animabus vero nostris econtrario se habet. Anime
igitur brutorum totum debent corporibus suis q̄d
habent ⁊ possunt. Anime vero nostre modicum. Et
illud etiam non debēt corporibus nisi quatenus ex
pedit ei quod est in eis nobilius atq̧ prestantius vt
Anime ima- diximus: quo ⁊ sunt imagines dei. Merito ergo est
gines dei. in brutalibus animalibus: ⁊ in ipsis brutis precepts
effrenitas immo necessitas: vt dicit Augustinus su-
per genesis Ad litteram. v. Necessitate ferunt ani-
malia bruta non libera voluntate. In ipso vero ani
mali nostro debet esse moderatio ⁊ obedientia quā
diximus vt non nisi visu ad ea que sūt corporis mo-
ueatur ⁊ de hoc aliquid in p̄cedentib⁹ diximus. Ha
R bet aūt questionem vtrum tota illa diuersitas quā
Questio. supra dixim⁹ esse i brutis a͞ialib⁹ ⁊ eorum a͞iabus a p-
te corporum sit. Sumunt enim manichei nō leue argu
mentum pro errore suo de animalibus: que nocen-
tia vel noxia dicuntur. Quia ei multa inueniunt q̄
etiā non prouocata nocēt dicunt ea a p̄cipe tenebrarum
⁊ deo maligno creata eē ⁊ malas iō nocentia ⁊ ma-
las ēt esse p̄uiolatas dispositiōes in illis vt auaritiā
in coruo adulationem in cane: insidiositatem in vul
pe: ⁊ ita de aliis. Astrologi vō famosiores ab ima-
ginibus celestibus dicunt ea esse: ⁊ talia esse ⁊ pro-
pter hoc eaz eis obedire vt leões a signo leonis ce
lestis ⁊ thauros a thauro ⁊ arietes ab ariete ⁊ scor
Vide. pion es a scorpione ⁊ ad hunc modum de aliis. Si-
militer ⁊ animabus iam nostris quam brutorū ani
maliū nonnulli posuerunt certa principia post crea
torem. Hec autem non hic destruēda suscipim⁹ suo
S loco ea infra cum aliis huiusmodi erroribus refer-
A͞iale n͞rm uatis. In tantum autem determinatum sit tibi nūc
quia animale nostrum quod tam crebro nominaui-
mus nullo modo simile est secundum essentiam vel
speciem animali quod est in brutis. Illud enim ani
male quod est in brutis totaliter inclinatum est na-
turaliter ⁊ incuruatum in corpora illa ⁊ in illa que
corporum illorum sunt vt sepe diximus. Nostrum
vero animale cum alligatum sit per naturalem obe
dientiam spirituali nostro. Manifestum est ipsum
non esse per se incuruatum aut inclinatum necessi-
tate naturali in corpora nostra vel ea q̄ illarum sūt
sed plaga ⁊ casu horrifico: quo anime i corpora sua
cadunt q̄si in horrendos carceres ⁊ tenebrosos: ibi- T
q̧ captiue tenentur ⁊ vniuersaliter miserabiliter af
figuntur propter quod exclamat Apostolus i. vii.
ad Romanos Infelix ego homo quis me liberabit
de corpore mortis huius? Sed nec ip̄m animale no
strum differt essentialiter vel s͞m speciē ab ipso spi-
rituali nostrō: immo solo officio secundū Augusti-
num super quintū ad Galathas: sicut iam diximus
⁊ hoc ipsum i libro de trinitate expresse dicit animā
non secundū partes diuidi cum in vires vel potenti
as diuiditur: sed magis s͞m officia ⁊ nos iā hoc ali- Nota.
bi declarauimus: q͛ anima humana non potest esse
sicut aceruus aggregatus ex viribus suis vel potē
tiis: non quasi ex frustulis ⁊ minutiis. Tunc enī nō
esset vere vna. Quoniam ex his viribus ac poten-
tiis non potest esse vnum aliquid: sicut neq̧ ex acti-
bus earum. Idem ergo secundū essentiam vel sub-
iectum est in nobis: vt dicit Augustinus animale et
spirituale siue caro ⁊ spiritus. Spiritus est natura
liter ⁊ essentialiter: caro vere sicut animale ex pla-
ga originalis corruptionis in qua caro corrupta il
lam detraxit atq̧ deiecit ac detorsit ⁊ brutali insipi
entia debilitauit. Erectio vero atq̧ restitutio ipsius Vide.
in gradum sue sublimitatis ⁊ altum sue nobilitatis
non est ei nisi per gratiam: sicut dicit Apostolus in.
septimo. Ad Romanos. Cum exclamasset. Infelix
ego homo quis me liberabit de corpore mortis hu
ius? statim subiungit. Gratia dei per Iesum Chri
stum dominum nostrum. Dicimus etiam quia ani-
mabus brutis sunt ille dispositiones q̄s partes ani
malitatis superius nominauim⁹ sunt inq̄ illis a p-
priis naturis siue essentiis: videlicet luxuria in por
co: iracundia in leone: ⁊ sic de aliis propter q̄d ⁊ cor
pora animata aliis dant. Aliis vero modus insidiā-
di: ⁊ aliis astutia venandi ⁊ armata q̄dem: aliū ad p- V
dem apture: ⁊ q̄ dētibus ⁊ vnguibus aut aliter his Nota
seuiunt in ea quib⁹ preualuerint. Aliis aūt armata
data sunt ad protectionem quidem vt cornua ceruis ⁊
duritia atq̧ densitas pellis cocodrilis ⁊ aptis simi
liter teste turtucis. Aliis etiam stercora propria ad
protectionem data sunt: sicut animali quod grece
bomiaton dicitur: q̄d in sectantibus venatoribus il
lud sagittas emittit ⁊ eos inde exurit: leporibus ve
ro pedum velocitas: ⁊ columbis alarum promptitas
loco armorum protectionis date sunt. Arma vero ipu-
gnationis vt vngues ⁊ dentes ⁊ rostra data sunt q-
busdā: vt p predā a rapinā victū sibi parēt ⁊ acqui-
rant: q͞m alia pascua natura eis non prouidit: nisi so-
lam predā ⁊ rapinā q͞m p̄ualentia viribus possent
in alia animalia exercere. Rapiūt ergo ⁊ p̄dantur
non vt noceant secundū intentionem nature: sed vt
victum sibi parent atq̧ prouideant. Sic astutib⁹ Nota
ac multis aliis astutia venandi diuina prouidentia Bruta.
data est propter solam victus sui acquisitionem.
Ex quo apparet non esse mala vel vitia in a͞ialibus
dispositiones hm̄ōi cū illis nocere non intēdāt: sed

sibi solummodo prodesse: quemadmodum exustio quam facit ignis nocumentum est p accidens istri cum nocere non intendat ignis in exurẽdo: sed magis sibi similẽ generare specieq; sue indiuidua multiplicare. Accidit tamen vt cuȝ alieno nocumento fiat. quemadmodũ domus non edificat̃ absq; cessione arborꝫ ⁊ lignorꝫ ⁊ multiplici detruncatione ipsorum similiter ⁊ de lapidibus se habet cũ edificator nihil horꝫ per se intendat: sed solam edificationem domus. In animabus aũt nostris lõge aliter se habet. Non enim sunt ꝑpter corpora vel victum corporum: licet hunc ꝓuidere debeant corporib⁹ similiter ⁊ vestitum in q̃bus duobus mirabiliter ⁊ multipliciter adiuuant̃ homines ab aliis animalibus ⁊ ab ipsis elementis. quamq̃ verum sit q̄ homines vtunt̃ ferro ⁊ ligno pro cornibus dentibus ⁊ vnguibus. Hec aũt omnia induximus vt euidenter appareat animalitatem brutorꝫ neq; malam esse neq; noxiam per se: sed ex accidenti tantũ: licet armatam et instructam multipliciter ad perquirẽdum victum. Animale vero nostrum assimilat̃ ei ex delectione ⁊ plago quam diximus ⁊ solicitudo victus corporalis. Non est enim expresse ⁊ principaliter: sed ex accidenti quod diximus ⁊ ex multiplici defectu corporꝫ. Sine ista quippe solicitudine miserrima sufficeret ei lignum vite nisi transgrediendo in istam miseriã incidisset. Quod ergo nature est in illis egritudo est in nobis ⁊ miseranda peruersitas. De hoc vero quod tetigimus q̄ anima rationalis in corpore brutali vires suas q̃s sepe nominauim⁹ exercere nõ potest. Non obstat sermo nobis editus philosophi q̃ dicit lupum indicum cuius facies rubea est habere humanum intellectum. Nec est sermo iste autenticus nec probatus. Nec aristoteles in libro de naturis animalium credendũ simpliciter reputauit propter quod dixit: ita esse si credatur editio. Reuertamur autem ad propositum ⁊ dicamus: quia luxuria in porco nec est peccatum neq; culpa ĩ eo: immo natura tantũ ⁊ opus virtutis generatiue que in eo libera est ⁊ exempta ab obedientia nobilioris aut superioris: ⁊ que etiam non est nisi propter hoc ĩ ipso. Nec alia vtilitas ex illa q̃tum ad ipm querenda ẽ: aut queritur. In nobis aũt diximus duas euidẽtes necessitates preter fructum generationis ⁊ multas alias q̃terimus. ¶ Q; si dixerit quis q̄ animale nostrum non peccat quemadmodum nec animale brutorum: quoniã nec aliud neq; aliter potest: sicut nec illa. Respondemus iuxta verbum Augustini quia ipsum animale nostrum peccat cuȝ sit ad ipsum q̃d spirituale nostrum ⁊ aliud ⁊ aliter potest ĩ eo quod animale sit depressum atq; corruptum forsitan aliud ⁊ aliter p se facere non possit. siue enim per se siue p aliud alium: ⁊ siue in eo quod tale siue ĩ eo quod alterius modi ⁊ bene agere vel male vitare possit imputandum est ei. De hoc tamen latius dicemus in tractatu de tentationibus ⁊ resistẽtijs. Valde enim absurdum videtur dictu hec vis peccat. Non enim ipsi sumus qui peccamus licet per vires aut secundum vires ⁊ a nobis requiretur nobisq; imputat̃. quicquid ex parte nostra peccatur neq; ad hoc auditum est q̄ vis concupiscibilis vocata sit ad iudiciũ vel vocanda vel q̄ cum ea in futuro iudicio vl̃ cum aliqua aliarum disceptatur⁹ sit deus vel etiam accusaturus. Q; si cui videatur originale peccatum de quo hic loquimur nihil aliud esse q̃ priuationẽ

Ui e nre nõ sunt ꝑpter corpora.

Vialitas brutorꝫ mala non est.

Luxuria in porco nõ ẽ peccatum.

Obiectio.

Nota

vel defectum gratie pro eo scilicet quia gratia est p quam defenditur anima humana ne abeat post cõcupiscentias carnis et ne inuoluatur tenebris quibus videre prohibetur que recta sunt dicimus q̄ ĩdubitanter errat: ⁊ si enim per gratiam defenditur anima humana a prenominatis etiam aliisque malis non tamen per defectum eius impugnatur ab eisdẽ nec ex illo proueniunt: quemadmodum cum per arma propria se quis defendat ab hostibus: nõ tamẽ per inermitatem seu defectum armorum impugnatur ab ipsis: sed malum impugnatiõis est extra huiusmodi defect⁹: sed magis ex odio ⁊ inimicitiis hostium ⁊ armis eorum. Altero vero videlicet vt causa: altero vero vt istrumentis. Defectus autem defensionis ex defectu gratie est: quemadmodũ ex defectu armature q̄si ita esset vt erroneus iste ponit manifeste sequerẽt̃ duo incõuentia manifesta. Primum quia in adam ante adeptam gratiam ⁊ in statu innocentie esset originale peccatum: quare ⁊ defectus seu carentia gratie ⁊ ita esset creatus in originali vel cum originali peccato quem errorem nõdum quisq̃ auditus est cogitasse. ¶ Secundum est quia viri sancti qui gratia prediti sunt ⁊ armati huiusmodi impugnationes non haberent. Non autẽ scim⁹ eos maxime impugnari: ⁊ si minime expugnari. Cum enim apud eos non sit defectus gratie non erit et causa impugnationum istarum quare cessabunt supra omnes impugnationes iste.
¶ Q; qui dicit sensu simul et pene indiget nec minus erroneus est sermo eius qui dicit: quia illa corruptio in nobis non est nisi negligentia liberi arbitrij ⁊ ignauia eiusdem similiter ⁊ rationis seu virtutis rationalis nostre: quemadmodum si quis aduersario suo viribus fortior ⁊ prudẽtia cautior volens et viriliter ⁊ strenue resistere negligensq; ictus ⁊ iacula preuidere: ⁊ etiam declinare nõ alicui egritudini eius aut infirmitati deputandum ẽ quod ab hoste suo vincitur ⁊ ab eo in seruitutem redigitur: sed magis stultitie ⁊ ignauie. Sic de spiritu ⁊ carne sentiendum esse dicit ⁊ de nobis ⁊ de iferiori nostro fortior enim est spiritus atq; prudẽtior q̃ caro que aduersus ipsum concupiscit ⁊ eidem aduersatur: et nosipsi fortiores ⁊ cautiores inferiori nostro. Quare secundũ istum q̃d corruptioni originali imputamus stultitie ⁊ ignauie spirit⁹ ⁊ nostris imputãdũ. Iste aũt sermo declinat ĩ errorem pelagij quem iã in prima parte istius tractatus destruximus ⁊ alibi in tractatu de hoc singulari: ⁊ in sequentibus in capitulo de tentationibus ⁊ resistentijs euidenter destruemus. Iste quippe homo ignorauit se eẽ hominem. Ignorauit etiam languorem istum pessimum quo ⁊ iacula prohibere ⁊ ab illis se auertere aut illa retundere ꝓhibemur. Est quam iam diximus cã ꝑpter quã trãsfundit̃ ĩ posteros p gñationem ista corruptio vcȝ naturã ipsã q̃ gñata generantib⁹ assimilat: ꝓsertim ĩ eis q̃ naturalia vl̃ q̄si naturalia sũt generantibus interdum aũt ⁊ in moribus. Unde ⁊ naturam diffinierunt aliqui viri rebus insitam ꝓcreandi similia ex similibus ⁊ Aristoteles omnem operationem nature dicit per similitudinẽ esse. Dicem⁹ ⁊ iustitiã p quã ista trãsfusio iustissime fit. Respõdebim⁹ ĩ ꝑmis rõcinationib⁹ eorꝫ q̃ nec dei iustitiaȝ nec eq̃tatẽ ĩ hoc vidẽ potuerũt vel credẽ voluerũt cũ q̃dunt pctm̃ ꝑmorꝫ gentiũ p grãȝ vl̃ patiẽtiã vl̃ remissioȝ vl̃ abolitũ fuit: debuit cessare oĩs pena ꝑpt illd

Nota.

Defectus gratie

Uide.

Nota

Solutiões

irrogata quia cessãte causa cessare debuit ⁊ effect⁹ debuit ergo cessare corruptio. Hec in carne primorum parentum ⁊ auferri penitus ab ea: quod si cessauit: ergo non est transfusa per generationem in posteros. postq̄ enim caro ade ab hmõi corruptione mũdata est carnem corruptam generare non potuit. Cum sibi similem ex necessitate solũmodo generaret. ¶ Amplius. Uel primi parentes satisfecerunt de hmõi peccato per penitentiam vel ad min⁹ christus domin⁹ generaliter ꝓ illis ⁊ ꝓ aliis satisfecit: saltem igitur post dñi saluatoris passionem cessare debuit originale peccatum: duplex enim videtur iniquitas vt aliis peccantibus alii puniantur ⁊ vt post satisfactionem condignissimam exhibitam ꝓ eo peccato de quo plenarie satisfactum ē pena aliq̄ vel pene pars infligit̃ alicui. ¶ Amp̄. Dicit Aug. Quis locus inocentie relinquitur: si alterius crimen maculat nescientem? Qualiter igitur crimen primoꝝ parentum paruulos omnino ignaros criminis vel illius maculat. ¶ Amp̄. Que est iustitia dei vt filius ade portet iniquitatem patris cum ipsemet dicat in. xiii. Ezechielis. Quia pater non portabit iniquitatem filii ⁊ filius non portabit iniquitatem patris. Debes hic reminisci: q2 iam respondimus ad hoc in tractatu qui vocatur. Cur deus homo. Nihilominus tamen ad eandem respondebimus ⁊ hic: ⁊ hoc duobus exemplis euidentissimis.

Filii ꝓdigi exemplum.

¶ Primũ est de patre qui filiũ suum postq̄ cõsumpsit diuitias sibi a prẽ traditas ⁊ dissipauit reuertentem ad cor ⁊ penitentem in gratiam pristinã recepit: ⁊ penitentiam siue satisfactionem eius acceptat non imputans ei vllo modo preteritam dissipationẽ. Uerũtñ ei diuitias nõ statim restituit immo in paupertate detinet ipsum, Attendens q2 diuitie fuerũt ei occasio dissipatiõis luxuriose. Paupertas vero erit ei ad custodiam ⁊ humiliationem. Nemo aũt audet dicere: q̄ paupertatem istam licȝ pena sit infligat ei pater amantissimus tanq̄ vindictam ꝓ preteritis delictis que eidem plene dimisit quinpotius illam filio adhibet tãq̄ medicinam cõseruatiuam ⁊ si hoc facere in filios filiorũ idem paterfamilias vsq̄ in millesimam generationẽ ex eadem intentione nemo diceret patrem seuere agere in filios vel nepotes aut vindictam ⁊ per hoc i eos aliquam exercere: sed magis ex paterna dilectione

Optime dr

⁊ pietate. Sic ⁊ pater misericordiarum deus: licet per primos parentes satisfactum esset ei de peccato eoꝝ aut saltem per christum dominũ penam hãc videlicet corruptionum q̄ in carne est videns necessariam esse ad custodiam humilitatis et conseruationem filioꝝ ade: aliasq̄ innumeras: ac saluberrimas eorũdem vtilitates: seruat ea ⁊ cõtinet vsq̄ in vltimam generationem: non vt vindictam vt diximus seu plagam pro peccatim illatam: sed vt saluberrimã medicinam q̄tũ in eo est: licet mlti sibimet in toricũ illam vertant.

Aliud exemplum.

¶ Scdm exemplum est in illo qui ꝓ dilecto suo lepra percutitur a domino euenit aũt vel saltem euenire potest naturaliter vt filiũ leprosum generet licet sanctissimum. Euidens aũt est q2 lepra in filio nõ est plaga illata pro delicto ipsius: cum non deliquerit neq̄ pro delicto alterius: q2 hoc esset iniquitas: sed magis est in eo lepra huiusmodi naturaliter. id ē naturalis dispositio vel infectio contracta per generationem ab ipso generãte. In p̄tare igitur fuit plaga illata pro delicto. In filio natura vt diximus contracta. In patre fuit acquisitio in filio hereditas. ¶ Si queratur quare leprosus est pater? dicemus q2 pro ꝓprio dilecto fili⁹ autem iure ac lege nature que est vt caro sibi similem generat. Ita est ⁊ de ista lepra originali in nobis ⁊ in Adam.

Lepra originalis.

Apparet ergo deũ non iniuste agere in filios ade dũ legem nature ⁊ ius naturale seruat in illis. ¶ Apparet etiam ip̄m in hoc non exercẽre iustitiam vltionis: sed magis equitatem naturalis conditionis. Apparet etiam ipsum potius in eos misericorditer agere: dum tam salutarem eis adhibet medicinam. non aũt seuere neq̄ ex ira: duȝ in hoc non intendit percutere: sed sanare: Quia igitur Ade ⁊ Eue occasio superbie fuit felicitas in qua erant ⁊ sublimitas. Prouidissime statuit omnipotens ⁊ misericors deus vt filiis eorum esset medicina humilitatis miserie presẽtis erũnositas. Et hoc est quod alibi dicit Augu. Quia summa dei ira est cũ parcit hic summa vero misericordia cũ non parcit hic: vt ineternũ non parcat. Ad hoc vero nõ parcit hic vt ineternum parcat. ¶ Qȝ aũt interdũ deus dicitur visitare peccata patrum in filios: vsq̄ in tertiam ⁊ quartam generationem: sicut legitur in. xx. Exodi ⁊ ipsi sancti dicũt: filios iniquitatem patrum portare temporaliter ⁊ non eternaliter intelligendum est iuxta quod exposuimus.

Cur filii portãt ineũdũ penã paternoꝝ delictorum.

Non enim portãt penam paternorum peccatoꝝ filii: vt vindictam pro eis illatam: sed potius vt medicinam q̄ discant non imitari peccata parentuȝ. ¶ Interdum autem ⁊ sic portant vt beneficia q̄ deus daturus erat eis merito parentum si boni essent peccatis eorũdem nõ obstantibus. Meminimus aũt nos dixisse aliquando q2 hec prepositio. ꝓ. non causam directam: sed magis occasionem qualemcunq̄ designat in talibus: sicut cũm dicitur pro peccato primorum parentũ punitur posteritas occasionaliter quidem verum est.

Pro.

Dederũt enim occasionem que si non esset vel quã si non dedissent penam istam non pateretur eorum posteritas.

D

Hec ergo occasio est causa sine qua non esȝ illud quod per eam esse dicitur. Non est autẽ tibi pretereundum: q̄ philosophi ⁊ poete aliquid de peccato originali quasi somniasse visi sunt: ⁊ potissimum Plato qui corruptionem istam letheuȝ flumen infernale posuit.

Plato.

Flumen quidem q2 fluit ꝑ generationem ⁊ hoc in totum genus humanum: exceptis dumtaxat illis qui priuilegio gratie ab ipso imunes effecti sunt. Infernale: q2 regionem istã mũdi inferiorem scilicet regionum inferiorum posuit ⁊ infernũ. Letheũ a lethos qđ est obliuio q2 ei⁹ haustu animas humanas obliuisci q̄cũq̄ ante cõiunctionem suã ad corpora sciebãt i cõparabilib⁹ stellis opinat⁹ est. Unde sicut narrat. Macrobius ⁊ Aristot. Alias nostras aliq̄d posse discere negant: nõ ei inq̄t discunt q̄ a natura hẽbant: sed magis reminiscũtur seu recordant̃ eoꝝ q̄ per letheũ porũ obliuiõi tradiderãt.

Scire reminisci.

Inde est q̄ apud nos dr̃ lectio apud grecos dicitur repetita cognitio. Mirabile aũt est valde qđ plato hic haustũ vocauerit. Nihil enim a parte corporis in aĩam intrasse videt̃ in sua cõiunctione ad corpus Neq̄ ei aliq̄ ex viribus apprehensiuis eius neq̄ aliqua ex motiuis aliq̄d haurit a parte corporis. Haustus enim hic proprie non potest dici inanima humana nisi apprehensio vel passio: credemes aũt Aristoteli in parte ista q̄ dicit i libro Metaphisicoꝝ eum secutũ fuisse Metaphoras, dicimus q2

haustum istum propter inebriationem seu obliuionem quam posuit in isto esse intellexit nimiam istã coniunctionem ⁊ profũdam applicationem animarum ad corpora: que magis casus ⁊ immersio in eadem dici deberet: vel deiectio aut detrusio in carcerem ⁊ captionem: sicut supra ostẽdimus ex testimonio Apostoli in. vij. ad Romanos. Fit autez id euidentius si considerantur comparationes animarũ ad corpora sua ex alijs similitudinibus. Naturaliter etiam corpus sicut domus est anime. Anima vero sicut inhabitator. ¶ Quemadmodũ autem nonnunq̃ euenit: vt qui debuit habitare pacifice in domo sua ⁊ quiete ibidem religet ⁊ captiu⁹ in vinculis tanq̃ in carcere teneatur. Sic ⁊ factũ est animabus nostris per corruptionem originalem. Sũt etiam naturaliter anima ⁊ corpus: sicut rex ad regnũ ⁊ quemadmodũ interdũ fit vt qui rex in regno aliquo esse debuit ⁊ in eodem imperare ⁊ in ipso redigatur in seruitutem: ⁊ per omnia in seruũ se hẽat. Sic ⁊ misere aie nr̃e i corpibus suis miserrima seruitute premunt: seruientes corporibus ⁊ corporalibus: donec libertatẽ filiorꝫ dei: per baptismalis sanctificationis gratiã acquirant: ⁊ per eandem imperent corporibus ⁊ ea regulariter regant. ¶ Et attẽde diligenter q̃ diximus casum: scilicet incarcerationem: atq̃ immersionem. Casus enĩ est ipse introit⁹ animaꝫ nostrarum in corpora nostra. propter ex alto sue rectitudinis ⁊ libertatis deiectionem. Similiter ⁊ propter vulnerationem et inquinationem. Recte namq̃ dixerunt antiqui: qui theologi dicentes lapsum hois esse: sicut casum cadentis in lutum lapidosum: vbi immergitur pariter ⁊ vulnerat: ⁊ etiam inquinatur. Inquinantur quidem anime nostre a puritate sua: vulneranerantur multiplici infirmitate virium suarũ. Immergunt: ⁊ non nisi adiutorio gratie ⁊ dei porrigentis dexteram suam extrahi non possunt. Hic est lacus miserie ⁊ lutum fecis: de quo Psal. Hic est limus profundi in quo non est substantia. Hec sunt profunda de quibus clamabat Dauid videlicet ꝓfundum tenebrarũ q̃tum ad vires apprehensiuas: ⁊ profundum fecium seu feculentiaꝫ q̃tum ad motiuas. ¶ Q; si quis quesierit: qualiter cadat anima humana in hoc profundũ siue flumen letheum? Respondemus q: manifestũ est quia ipsa cadit in solicitudinem prouidendi corpori victũ vestitum ⁊ omnia alia scilicet ⁊ custodiendi ac protegendi ip̃m ⁊ ideo cadit in totam miseriã corpꝰ: hoc est i omnes molestias in oẽs delitias s̃orias. Postq̃ enim omnes molestie corporis super ipsam deuolute sunt: quarũ nullam omnino pateretur: si Adam non peccasset. quoniam nulla eaꝫ essꝫ similiter ⁊ in laqueos voluptatum sensibilium cecidit irretienda ⁊ captiuanda miserabiliter ab eisdẽ a quibus omnino immunis ⁊ libera esset nisi peccatũ primorum parentũ occasionem qua esset eisdem dedisset suspensa q̃dem esset et eleuata ad spirituales ⁊ internas delitias: ⁊ propter hoc iste sensibiles non ei saperent: imo nulle essent q̃tũ ad istã. Quẽadmodũ econtrario factũ manifeste videmus: q: cũ demersa est atq̃ deiecta in sensibilia: hoc est molestias ⁊ delitias sensibiles: spũales ⁊ interne delitie non ei sapiũt ⁊ nulle sunt q̃tũ ad eam: quare si in sublimi sue naturalis libertatis ⁊ rectitudinis permaneret: nec molestias a sensibilibus nec voluptatum laqueos sustineret ⁊ hoc est: q̃a spiritualibus ⁊ internis delitijs occupata illis adeo adhereret: q̃ ad sensibilia: nisi ꝑpter necessitatẽ corpoꝝ aut aliam causam q̃ internas eius delitias non euacuaret se nullatenus inclinaret. Et hoc apparet ꝑ hoc q̃ Adam ⁊ Eua ante peccatum se non cognoscebant esse nudos: cum nudi essent. adeo autem occupati erant internis ⁊ spũalibus: vt qđ in eorũ corporibus esset vel fieret non sentirent. Sicut ⁊ nõ plerique adeo occupati sunt in sensibilibus ⁊ corporalib⁹ vt q̃ in eoꝝ animabus sit vel fiat prosus ignorant. Similiter ⁊ pomũ proserpina rapta apud inferos comedisse dicitur a poetis miseriam corporis multi interpretãtur quam ita comedit anima hoc est sibi assumit vt spiritualia ⁊ eterna scilicꝫ bona atq̃ mala non tam reliquisse q̃ omnino etiam obliuioni tradidisse videat. Solam enim miseriam corporis curare videtur videlicet molestias vt eas fugiat ⁊ voluptates vt eas obtineat: ⁊ he sunt due partes miserie corporalis: q̃ sic comeste hoc est assumpte miserã animã humanam apud inferos detinet. Hoc est in inferioribus se ⁊ nobilitate sua indignis ⁊ deo tartareoꝝ id est principe infernali diabolo inseparabiliter associant ⁊ alligant: ita vt ab eo suis viribus ad sue nobilitatis sublime reuerti non possit. Has autem partes miserie: nec penitus sentiret: nec haberet si peccatum non precessisset. Molestias enim nõ sentiret vel haberet neq̃ penam aliam cum peccatum non precessisset. Delitias vero sensibiles quascũq̃ haberet non in eis sisteret: sed sicut per odores aut vestigia ad fontem suauitatũ deum quasi illum presentiens transiret ⁊ se transferret. Non illũ ergo ille laquearent: irretirent: captiuitarent: inebriarent: absorberent vt modo faciunt: sed magis illum: sicut odores vt diximus vt vestigia ad deum fontem suũ transmitterent.

Margin notes (left column): Nota — Originalis corruptio. — Casus aiaꝝ in corpora. — Q̃ vtilis. — Nota.

Margin notes (right column): Adã ⁊ Eua añ pctm̃ se nudos esse nõ sẽtiebãt — Proserpina — Nota

¶ Questionem tractat ⁊ discutit: an peccatũ originale vnum sit ⁊ quale in omnibus. Affert postea tres modos: quibus corruptio originalis adiuuatur ad producendos fetus maledictos: ⁊ vitia. Subinde q̃stiones alias ad rem ꝑtinentes soluit.

Post hec consequenter iuxta quod ⁊ p⁹ ... misim⁹ inuestigare tentabimus. Utrũ vnum ⁊ equale sit in omnib⁹ istud peccatum quod originale dicitur ⁊ in primis quidem videri potest q̃ non. Sicut enim ex vna egritudine passiões eedem: quemadmodum ex vna febre non accessiones seu exacerbationes diuerse ⁊ dissimiles sunt: sed magis eedẽ siue similes. Sic ex illa egritudine non dissimilia vicia: sed eadeꝫ in hominibus esse debẽt: sicut ex vna febre tertiana tipi idem seu similes sũt ⁊ loquimur hic de vitijs naturalibus hoc est que ab ipsa natura hominum in ista corruptione oriri videntur.

Margin note: Q̃ singularis.

¶ Uerumtamen inueniunt in genere humano multi qui nolunt esse nisi fures. Alij qui nolunt esse nisi raptores. Alij qui nolunt esse nisi ioculatores. Alij aleatores: alij ribaldi: ⁊ clerici multi nisi goliardici volunt esse. Et de mulieribus multas inuenim⁹ que quasi naturali instinctu de omnibus vitijs eligunt meretricium: alie ioculatoriam turpitudinẽ. Et vt ad vnum dicamus pene totam vniuersitateꝫ vitiorum quasi per electionem naturalem sibi distribuunt homines. ¶ Cum ergo ex radice vna videlicet originalis corruptionis tota vite humane procedat inordinatio: vnde similiter tanta pullulat

Margin note: Nota

⁊ ꝓcedit vitioꝝ multitudo in hominib⁹. ex vno eſt quod per illud qđ vnū: non debet eſſe multitudo ſiue diuerſitas vitioꝝ in hominibus. ¶ In quo reſpōdemus ꝗ reuera vnū eſt ⁊ vna eſt iſta brutalitas q̄
G homo comparatus eſt iumentis inſipientibus ⁊ ſimilis factus eſt illis. Una quippe actu: ſed potentia eſt tota monſtruoſitas vitioꝝ: quemadmodum ſemen vnū quidem actu eſt in ſe: potentia vero tota vniuerſitas eorum quoꝝ ſemen eſt: hoc eſt que ex ipſo oriri poſſunt vel generari.

Originale pctm̄ ſemīe vitioꝝ oīm

Et ꝓpter hoc ſepe diximus hanc peſtem ſcaturiginem vitiorū ⁊ ſeminariū: propter hanc vnitatem actualem caput antiq̄ ſerpentis ⁊ caput draconis dicitur. Et ꝓpter pluralitatem potentialem capita: ſicut in Pſal. Qui cōtribulaſti capita draconū in aquis ſcilicet propter eandem pluralitatem. Ezechielis. viij. dicit. Multitudo reptiliū ⁊ quadrupedū immundorū depicta in pariete per totū: quam abolet aque baptiſmalis ſuperfuſio. Similiter ⁊ Actuū. x. Multitudo reptilium ⁊ quadrupedū immūdoꝝ in diſco Petro apoſtolo oſtenſa eſt propter eandem pluralitatē ſignandam ꝓpter idem. Sapientie. v. intelligentia impiorum multitudo non erit vtilis. Facit ad hoc illud reſponſum demonis. Marci. iiij. Dicētis legio mihi nomen eſt: ꝗ multi ſumus.

Originale pctm̄ trib⁹ modis adiuuatur.

Adiuuaꝛ aūt illud ꝓditionis ſeminariū vt fetus maledictos vitiorū germinet ⁊ gignat tribus modis. Et primū ab ipſa cōplexione corporis in quo eſt ſicut iracūdiam vel irā gignat a colerica complexione. vt pigritiam vel deſidiam a fleumatica. vt ſolicitudinem ſuperfluam atq̧ triſtitiam a melancolia. vt inanem letitiam riſumq̧ ſuperfluū atq̧ luxuriam a ſanguinea.
H ¶ Secūdo adiuuaꝛ ab ipſis vitiis iracūdia eñ rapacitatem bellicoſitatem ⁊ q̄ his ſimilia ſunt indubitāter gignit. Similiter auaritia luxuriam ⁊ luxuria auaritiam. Multas eñ mulieres nouimus luxuriaſſe per auaritiam ⁊ cupiditatem ⁊ econuerſo. Similiꝛ ⁊ gula gignit luxuriam ⁊ generaliter non eſt vitiuꝫ
I qđ ex alio oriri non inueniaꝛ. ¶ Tertio adiuuaꝛ deforis quemadmodū a ludis ⁊ ſpectaculis adiuuaꝛ vt gignat luxuriam a cantoribus ⁊ aliis muſicalibus tympanis ⁊ choris et gignat petulantiam exultationem geſticulationeſq̧ inhoneſtatiſſimas. Nec mirū ſi vis vna ꝓ diuerſitate adiuuantiū ſiue materiaꝝ ſiue aliorū diuerſitatem ⁊ multitudinem operatur effectuū: ſicut appa ret in igne ⁊ ſole: qui alia emolliūt alia indurāt alia inflammant. ¶ Et in aq̄ q̄ alia abluit atq̧ purificat alia putrefacit. Et iteꝝ alia extinguit atq̧ mortificat: alia viuificat ⁊ germinare atq̧ fruttificare facit.

Similitudo apta.

¶ Expreſſa etiam eſt ſimilitudo in hoc de ebrietate ⁊ inſania. Ebrietas enim cū ſit vna incredibilem multitudinē atq̧ diuerſitatem maloꝝ opeꝝ in vno homine gignit. Similiter
K ⁊ inſania ex vtraq̧ enim ſūt rixe homicidia blaſphemie extinctiones affractiones ⁊ innumere violentie iſtam etiam peſtem mirabiliter adiuuant oīa genera maloꝝ ſolicitatores ſuggeſtores inſtigatores ⁊ conſiliarij: interdū aūt ꝯiuratores ⁊ compulſores. Ex his aūt omnib⁹ manifeſtū eſt qualiter ex vna illa peſte tot ⁊ tanta genimina vitioꝝ ⁊ maloꝝ operū prodeant quoniam propter diuerſitatem adiuuantiū tam materialiū q̄ alioꝝ.

Coniūctio aīe ad corp⁹ quid.

Et debes ſcire ꝗ coniūctio anime ad corpus huius corruptionis caſus eſt in lacū miſerie ⁊ lutum fecis. De iſto aūt caſu dicit Ambroſius ſuper Geneſim. Quod homo male recedens a deo cecidit in ſeipſum. Unde diligenter conſiderantibus hominem in ſtatu miſerie iſtius cum non habet adiutoriū gratie quod diximus: inuenietur incarceratus in ſemetipſo: ita vt exire extra ſemetipm̄ non poſſit vel per ſolicitudinem ſeu cogitationem q̄tum ad vires apprehenſiuas vel per voluntatem ⁊ deſideriū aliaſq̧ paſſiones q̄tū ad motiuas. Non enim eſt ſolicit⁹ niſi ſibi. Hoc eſt de ſe ⁊ ſuis ſola propria commoda ſeu delitias querens aliena negligens: ⁊ interdū etiam impediens cathena a q̄ religatus tenetur in ſeipſo.

Nota.

Amor eſt ſuiipi⁹ quem amorem in libro de ciuitate dei Auguſtinus dicit eſſe fundamentum ciuitatis Babilonice ſiue diaboli. Hoc eſt quod intellexit. Dauid dicens. Factus ſum ſicut vter in pruina. Obfriguit eī ab amore dei ⁊ ꝓximi vſq̧ ad gelicidiū: ⁊ ideo tractus eſt: ⁊ ꝯtritus in ſemetipſo ⁊ circa ſemetipm̄: vt nec dei honorem diligat aut curet nec fratrum vtilitates.

Amor sui.

¶ Apparet autem euidenter iſta tractio in omnib⁹ L
illis qui querūt que ſua ſunt tantum. Et hoc eſt qđ diximus quia ſi contractus quemadmodum vter ī pruina. ſic incarceratus vt ipſe ſibi carcer ſit ⁊ cauea ⁊ ſe vel extra ſe non exit per ſolicitudinem quā diximꝰ vel amorem: ſed eſt in ſeipſo ⁊ ſuis: ſicut beſtia incaueata: que breuitate cathene retinente: icauea ſola verſatur: extra nullatenus egrediens. Sic miſer homo cauea ſibiipſi factus eſt: retinente cathena hoc eſt amore ſui: extra exire non ſinitur. Unde ⁊ inſonuit verbum illud vulgatiſſimum. Innatū eſt filiis ade commoda ſua diligere.

Verbū vulgare.

¶ Si quis autem querat: vnde ſit hoc q̄ ita rapitur captiuatur: ⁊ incaueatur anima humana a corpore ſuo ⁊ detinM
deatur a ſe ipſa? ¶ Reſpondemus quia anima humana creatur abſq̧ apprehenſione hoc eſt abſq̧ vſu apprēhēſiue ſeu nobilis ſimiliter ⁊ abſq̧ motu hoc ē vſu motiue ſue nobilis ſicut ponit Ariſtoteles. licet Plato ponat contrariū: quare q̄ſi in tenebris eſt q̄tum ad illa q̄ in ea precipua ſūt: ⁊ ideo debilis eſt ⁊ inermis: penit⁹ a parte illa ī ipſa creatiōe ſua.

Aristotelis ⁊ platōis sētētie de aīa

Inferiores vero vires non longe ab actibus ſuis creanꝛ ⁊ q̄dam in ipſis actib⁹ ſuis vt guſtabilis ⁊ tangibilis. Cetera vero q̄ a foris apprehēſiue ſūt. ſtatim vt ad lucem venit partus operanꝛ vt viſus auditus ſimiliter ⁊ tact⁹. Quare ⁊ parte eoꝝ applicatur in illa hora corpori ⁊ corporalibus nobilibus viribus vt dixim⁹ nec retrahentibus nec repugnantibus: nec illam vllatenus defendentibus quin nihil prorſus tunc agentibus. Quid ergo mirum ſi ſequiꝛ corp⁹ ⁊ trahitur ab eo: cum omnia inferiora eius: eidem applicentur ⁊ ſuperiora eius omnino non reſiſtant quin potius inferiora ſequantur.

Aīa a corpe trahitur.

¶ Si cui autem videatur q̄ morio ex ſola originali corruptione ꝓpelus deſipientia laboret errat proculdubio. Si eī ex ſola illa eſſet: omnes homines in quibus illa eſt moriones eſſent cum eadem cauſa in omnibus ſit. Adiuuaꝛ ergo originalis corruptio: ſicut diximus in morionibus ab humore aliquo vel fumo obtenebrante partem illam capitis: in qua ratio inferior operatur. Sic ⁊ dicimus in his qui amiſerunt memoriam ⁊ ad hunc modum ſe habet de aliis.

Morio seu fatuus.

Si q̄s aūt dicat: ꝗ cum originale peccatū vitiū vnū ſit debet eſſe in vna ſola vi: vel ſecūdū illam ſolā quemadmodū ſe habet ⁊ de vnaquaq̧ virtute. Q̄ ſi ē ſequitur ergo q̄ vna ſola ex virib⁹ anime humane ſit corrupta vel infecta ex illo ſiue per illud. Videlicet

ista in qua vel secundū quam est. Quemadmodum se habet et de vnaquaqꝫ virtutū quod illa vis sola in qua vel secundū quam est decorat et ornatur per eā. Manifestum aūt est a sensu: quia pestis ista in totā animam peruagata est et diffusa et totam turbidam efficit ac turbatam: totamqꝫ brutescētem quantum ad id quod est in ea precipuū et nobile: excepta vt multi magni dicunt sola synderesi que est sublimissima ac nobilissima pars eius qđ est in ea nobile ac sublime: quam scilicet synderesim nec in cayn qui tam malus tanqꝫ peruersus fuit: fuisse dicūt extinctam quis autem extincta non fuerit. Tamen dubiū esse non debet: iam in vnoquoqꝫ habente originale peccatum multū esse turbatam a puritate sua et sublimitate sua multū esse depressam. ¶ Responderunt autem et adhuc respondent multi in hoc dicentes revera plurima esse originalia peccata videlicet tria in vnoquoqꝫ scd̄m tres vires. vnum enim peccatum contendunt esse vniuscuiusqꝫ triū viriū corruptionum per se et tres trium virium corruptiones originales tria originalia opinionem suam confirmantes ex eo quod super psalm. dicit: tecta originalia peccata: et super. xvi. Mathei dicit auctoritas Bede. a seruo nequam q̄ dimittere noluit cōseruo suo repetenda esse non solū actualia: sed etiam originalia. Nos aūt iam diximꝰ propter quid et qualiter et vno et multa dicantur. ¶ Alij vero dixerūt in hoc originale peccatū corruptionem eē virtutis nostre cōcupiscibilis et esse principaliter in ea. Veruntamen redundare in alias vires concupiscibilem aūt vim tanqꝫ principale subiectum pestis istius corruptam pariter esse et infectam ab ipsa. Alias autem corruptas tantum intelligentes infectionem profūdatā et intimatam corruptionem. Corruptionem vero sine additione exteriorem dictam solummodo et quasi superficietenus deteriorationem vel obscurationem. Alij vero dixerūt de irascibili. idipm̄ qđ isti de cōcupiscibili isti autem errauerūt indubitanter et adhuc errant. Fortassis autem in hanc opinionem inducti sunt: quia potissimum sentiebant vexationes et insultus a corruptione virtutis concupiscibilis: Et ideo iudicauerunt corruptionem eius profundam et intimam. Error autem ipsorum destruit euidenter a sensu. Non enim minori difficultate resistitur cogitationibus q̄ primis motibus concupiscētiarum: et de omnibus vitijs que sunt in vi rationabili similiter se habet qualia sunt tarditas obscuritas similiter credendi leuitas. Eodem modo quedam suspitiones et quedam dubitationes: et ad vltimum incredulitas scilicet siue infidelitas et vitium quod spiritus blasphemie nominat. Si enim difficultas separationis aut purgatiōis signum et iuditium certum est profunditatis et intimationis: cum non minor sit difficultas separationis prenominatorum vitiorum et virtute nostra rationali q̄ a virtute illa concupiscibili separationis. Istorum ergo non minor profunditas seu intimatio q̄ illorum. ¶ Qđ si dixerit: quia de vitijs aduenticijs. Hoc verum est et de originalibus non. ¶ Respōdemus q̄ si in ramis est equalitas naturaliter erit et in radicibꝰ et si in fructibus et erit in seminibus et generaliter si in effectibus et in causis. Cum igitur originales corruptiones in prenominatis viribus cause sint aduenticiorum vitiorum in illis: et hec equalia erunt: et cause eorum siue radices ille originales equales.

¶ Amplius. Quis inter morbos spirituales difficilius curatur q̄ morbꝰ blasphemie? Qđ si difficultas curationis morbi profunditatem euidenter indicat: manifestum est non minus profundatam esse malitiam siue originalem siue aduētitiam in vi rationali q̄ in alijs. ¶ Amplius. Cum anima humana impartibilis sit qualiter dicūt in ea aliquid corruptum nisi aliud infectum simul atqꝫ corruptum. Affirmatio enim et negatio non dicuntur de eodem secundum idem. Infectio autem et non infectio: affirmatio et negatio sunt quare non dicuntur in anima humana secundum idem: sed neqꝫ secundum diuersa cum in ea non inueniantur. Diuersa enim in impartibili eque cōtraria suscipiant nec intellectꝰ admittere posse videtur. Propter hoc diximus. quia vna est infectio hec turbans atqꝫ peruertens totam animam: ac deprimens eam: vt sepe iam diximus: quemadmodum vna est ebrietas in ebrio que totū illum alienat atqꝫ subuertit: et omnes vires anime in eo turbulentas efficit et turbatas. Nec adhuc cogitauit aliquis tres ebrietates in vno homine ponere: vel in anima vna propter tres vires ipsiꝰ. Sicut ergo ebrius quotcunqꝫ habꝫ officia: nullum eorum composite aut laudabiliter exequit: pre ebrietate. immo omnia turbate atqꝫ peruerse agit. ¶ Sic anima humana originali corruptiōe ebriata nullum ex officijs virium suarum vt decet exequit quin potius ecōtrario. ¶ De synteresi vero quod dicunt quia superior pars rationis est: nec in cayn extincta fuit iam determinauimus. Qualiter est pars videlicet: quia non proprie immo ipsa anima est humana secundum essentiam. Ex officio autem dījudicādi sublimia spiritualium atqꝫ celestium eisqꝫ adherendi atqꝫ in eis cōseruandi synteresis dicit: quasi seorsum diuisa ac segregata ab inferioribꝰ atqꝫ carnalibus. Et licet in cayn extincta non fuerit penitꝰ in motionibus tamen et continue furiosis extincta est penitus aut absorpta. ¶ Quereret autem aliquis cum peccatum primorum parentum per vim gustabilem commissum sit et per ipsa instrumenta gustabilia. non autem per vim illam cōcupiscibilem aut per instrumenta generatiua: qua dei iustitia et quo iure vis illa tanta infectione et corruptione punita est tantaqꝫ rebellione membrorum sibi seruientiū: vel etiam anima secundum illam. ¶ Et dixerunt quidam in hoc: quia vis gustabilis et eius vsus ad conseruationem vite necessario reseruata est: et propter hoc vsus eius moderatus non habet culpam: vsus vero virtutis nostre concupiscibilis ad generandū non habet illam necessitatem: et propter hoc totus eius vsus a primo motu vsqꝫ ad vltimū culpabilis est ac vitiosus: nisi sacramento matrimonij excusetur et purgetur. Iustitia autem dei in hoc euidens est: et peccato illi congruētissima retributio. vt per mulierem torqueat secundum vim concupiscibilē qui per mulierem peccauit: et ab ea patiatur ardores cōcupiscentiarum acerrimos et cruciatus acerbissimos: q̄ neglecto dei mandato noluit contristari similiter et ab ea premat ac seruitute turpissima cui regendo et corrigendo noluit sanctissime dominari ab initio. Et vt eam sequatur et post abeat turpissima vigente concupiscentia quam post se trahere ad deū debuit: et a suggestiōe retrahere serpentina. Et quemadmodū dicit Aug. in suo inferiori qđ sepe dixīmꝰ aiale: siue i corpore iobedientiā patia-

Synteresis extinguit' in turbet' originali peccato.

Tria originalia pctā i vnoquoqꝫ.

Opinio alia.

Infectio et corruptio.

Alia opinio.

Cōfutatio

Nota.

Aia hūana impartibilis

Synteresis qđ et vnde.

Questio.

Iustitia dei

Cur rebellio maxime in mebris genitalib9

tur atq rebelliones qui suo superiori id est deo il-
la irrogauerat. In membris autem genitalibus ma-
nifestius hanc cõtumeliam patiatur: vt per genera
tionem vitium illud traduxisse a primis parentib9
reminiscens recognoscant: et filium ire se natũ esse
recogitans gratiã redemtoris et regenerationis dei
semper in corde habeat. Quicqd aut dicant aliqui
vis gustabilis punita est vel homo secundũ illã fa-
me et siti. In oculis etiam inuenitur concupiscẽtia
propter quod et tam crebro forsitan dicitur ↄcupis-
centia oculorũ. Expresse autem scribe Pe. ij. Ocu-
los habentes plenos adulterijs et insanabilis deli-
cti. vnde et aug9. Non dicatis vos habere animos
pudicos cũ habeatis oculos impudicos. Impudi-

Prurigo

cus enim oculus impudici cordis est nuntius. Si-
militer et prurigo vitium est in auribus: ppter qd
dicit Apostolus in. iiij. ad Thym. Coacervabunt
sibi magistros prurientes auribus suis et omnino
nihil inuenientes hominibus quod lepra origina-
lis non maculauerit. ¶ Quoniam autem istã corru
ptionẽ et totaz sequelam eius ptolome9 et hali alij
q astronomi qui de natiuitatibus multa scriberẽt
et vaticinãdo atq predicẽdo presumpserũt totã at-
tribuũt cõstellationibus et horis natiuitatũ neces-
se habemus aliquid dicere cõtra istaz insaniã: pro
pter simplicium et stultorum multidinem: qui que-
cũq famosos homines hmõi q̃ philosophi habiti
sunt scripsisse vel dixisse audiũt: vl ex sapientiali p
funditate: vel tanq̃ ex prophetica sublimitate scri-
ptum vel dictum credunt. Primum ergo dicimus

Cõfutatio astrologorum et genethliacorũ

illud quia hora per illud qd est hora nihil potest si
ue sit natiuitatis siue alterius actus vniuersalis:
vel quecunq alia pars temporis et hoc est qm cuz
tempus sit vnum continuũ omnino merum et vni9
nature in omnibus partibus suis nihil potest vna
quod non possit quelibet alia vel ipsum totũ. sicut
nihil potest quelibet pars ignis qd non possit alia
quelibet vel totus ignis. Potest forte quidez mi-
nus aut magis aliud aut scdm genus vel speciem
non potest pars hmõi totius q̃ ipsum totum natu
raliter. ¶ Amplius. Omnis partus humanus ast

Nota

q̃ nascatur habet omnia que naturaliter habere
debet nisi vel abortiuus sit vel aliasoccasionatus
Hora ergo natiuitatis nihil addit naturalibus ip
sius et hoc apparet in membris et in virtutib9. Si
enim monstruosus formatus partus est monstruosi-
tatem illam non afferret ei hora natiuitatis verbi
gratia. Si senos digitos habens in pedib9 vel ma
nib9 nullũ ex his detrahet ei hora natiuitatis. Si-
militer si mancus fuerit non addet vl supplebit ei
manũ. ¶ Eodem modo se habet et in virib9. Si enim
scilicet cecus erat et in vtero matris: nõ illumina-
bit eũ hora natiuitatis nec ecõuerso. ¶ Eodẽ mõ
se habet si strabo vel recti vis9 fuerit: manifestũ est
quia de instrumẽtalibus naturalibus partũ nihil
immutat hora natiuitatis. Alioquin non natiuita-
tis esset hmõi exitus sed generatio vl alteratio de
qua manifestum est a sensu quod omnino ibi nõ ẽ.
Plene enim formantur partus humani in ventri-
bus matrũ: nisi impediantur vt prediximus siue i-
tro impediantur siue non tales egrediuntur et qua
lis intus erat quantum ad omnia naturalia et im
partubusquidem aliorũ animalium: que perfect9
partus pariunt nec pilũ vnum mutari in natiuita
te. vnde ergo ista diuersitas in partub9 humanis:

¶ Amplius. Omnia naturalia habent vnumquod- C
q generalium a generantibus et generationẽ adiu
uantibus et nihil ex hora et primum quidẽ i inani
matis hoc manifestum est. Glatiesem si generetur
ex aqua quacũq hora generetur ex illa totũ qd ha Vide
bet a frigiditate et siccitate que sunt cause efficiẽ-
tes generationis ipsius: et cum his ex aqua que ẽ
causa materialis eiusdem locus generationis ad
iuuat etiam generationem ipsius: et interdũ addit
eidez siccitatẽ: quemadmodum cũ fuerit petrosus
aut aliter siccus. idez dicendũ et de igne et de alijs.
¶ In animalibus aũt adeo apparet euidenter q oẽs
naturales dispositiones a generantibus sunt: id ẽ
a patre et matre vt homines ipsa natura docuit ex
quirere bonos generantes: cum ex eis voluerit ha
bere bonos fetus sicut manifestum est in equis et i In astrologos
mulis et in canib9. Horas aũt natiuitatũ hmõi fe-
tũ non curant scientes bonitatem et nobilitatẽ fe- B
tuũ ex generantibus solũmodo esse: dũ modo ꝓut
decet et natura eorũ exquirit ad generandum parẽ
tes conueniãt. Adeo etiam totum qd naturale est
volatilibus ex ipsis horis eis est vt nõ proprijs pa
rentibus cubanda vel fouenda: sed interdum alie-
nis supponerentur: sicut apparet de ouis anserum
et anetũ: que gallinis cubanda atq fouenda mul-
totiens supponunt nec tamen inde generantur ni-
si ãceres anete: et hi nõ aliarũ dispositionũ i aliq̃
si oua et quibus geniti sunt a proprijs essent parẽ
tibus cubata. Quomodo ergo hora generãtis na
tiuitatis aliqd addet vel minuet naturalib9 hmõi
animaliũ quando ipse cubator qui quasi pater vi- Horoscopus nihil facit
detur esse eorum nihil addere vel detrahere nihil
omnino mutare potest tã absconso officioso actui X
tamq vicino eidez. ¶ Amp. Hora illa natiuitatis
neq vicinior est naturalibus eorum q̃ alie hore vi
te ipsorũ. Unde ergo erit hoc vt plus operetur in ea
q̃ aliqua aliorum horarũ. Q si dixerit quia hoc ẽ
ex constellatiõe siue figura celi in hora illa. Et hoc
ipsum querimus quid de hora illa ad celũ potius
q̃ de alijs: nec enim vicinior aut herentior est celo
q̃ alie: totũ enim tempus equaliter et vno modo per
omnia mensura est motus celi: et partes eius men
sura partiũ eiusdẽ motus absq vlla diuersitate: vel
differentia. Nec aliud est in se vel comparatiõe ce
li ipsum tempus vel pars eius quecunq exeo aũt
q mensura nihil amplius habet vel potestatis vel
dignitatis in fortune vel infortunij vna hora q̃ alia
In hoc enim et equales sunt et equaliter se habẽt p
omnia: quare quantum ad hoc non plus attendẽda
est vna q̃ alia. ¶ Amplius. Extendetur ne ista vir-
tus et potestas constellationuz ad alia animalia q̃ Vide
ad homines? Videmus enim quedam similia euẽ
tib9 hoizeuenire et equales. Alij ei moriũt gladio
quẽadmodũ et homines: alij enim deputant bellis
et armãtur vt homines. Alij habentur vt a regib9
et honorantur vt nõ alios habeant sessores q̃ re-
ges et quidã eorũ non alios sessores patiunt q̃ re-
ges sicut equus alexandri regis qui vocatus fuit
butifal. ¶ Amplius. Alij deputantur vilib9 officijs
vt exportandis stercoribus: alij lapidibus euehẽ-
dis alij turribus: alij quadrigis: alij agriculatio-
nibus: alij equitationibus et similes pene diuersi-
tates inueniuntur in hominibus. Quemadmo-
dum enim quidã equorũ seruiũt molendinis. Sic
et quidam homines siue molendina aquãtica fue-

rint sine alterius modi. ¶ Est ne hoc ex cōstellationibus sub quib⁹ nati sūt equi queadmodū somniāt de hominibus: vt quē admodū de alexandro dicūt ꝙ ex cōstellatione et fuit: quod rex factus est. Sic etiam de equo buce falsa. Est ne factū p cōstellationem sub qua natus fuit: non vt haberet sessorē nisi regem. Et quemadmodum quibusdam hominib⁹ per constellationē factū est vt sint agricole. Est ne similiter equis fatum vt omni agriculationi deseruiant. Et ad hunc modum de molendinariis equis erit ne quemadmodum de molendinariis hominibus: et an erit similiter in aliis equorū diuersitatibus. Q3 si ita est: erit ne similiter ita de ouibus vt ex constellationibus in quibus nate sūt alie efficiātur cibus regibus et pellitie regales vel sacerdotales vel religiosorum et de lanis earū erit ex cōstellatione vt inde fiant vestes regie vt sacerdotales vel rusticane. Quarumdam vero carnes comedantur a lupis vel aliis bestiis vel comedantur ab hominibus vel morbo pereant ꝛ putrescant: ita vt nō comedantur. Et procedet hoc vsq3 ad mures et passeres aliaq3 minuta animalia: vt totam vitā eorum victum et etiam mortem disponant sub cōstellatione sub qua nascuntur et pendebit. quid ex cōstellationib⁹ illis: vt quedam musce capiantur ab araneis: quedam ab irundinib⁹: quedā aliter pereāt et vt quedam [illegible]uant innatum in domibus regiis ꝛ ibi moriantur. Quedam in domibus rusticanis: tandem ad pilos singulos lanarum barbarū et superciliorū. Descēdet ne illa virt⁹ cōstellationū: vt aliī hmōi pilorū tondeātur: aliī radētur: aliī vrātur: aliī ppetuo nutriantur sicut apd grecos ꝛ barbaros. Et iterū aliī de pilis lanarum: aliī deputantur vestib⁹ regis aut aliorū hominū pro diuersitate constellationum suarū. Non enim sole generationes hominum ex constellationibus pendere videntur. Quomodo ergo disponunt totā vitā hominū ꝛ alia negligūt. maxime cū tāta sit similitudo euentuū humanorū et aliorū animalium et etiam vegetabiliū. ¶ Q3 si dixerit: quia celi et stelle et luminaria homines curant ꝑpter nobilitatē suā naturalē. Alia vero tāq3 ignobilia ꝑtereūt. Duob⁹ modis errant. Magis ei natura curat alia q̄ hoies. Homines ei seipsos singuli regūt: et ab aliis inuicem regūtur. Alia xo a sola natura regi videntur: quare si ipa celestia ꝑ sua naturā regunt: ex necessitate quicquid regitur ab illa. ¶ Amplius. Magis indigent ducatu et regimine celesti alia animalia et etiam vegetabilia q̄ homines: et magis etiā apparet in eis omnis effect⁹ illorū. Qualiter ergo illa preterit vel negligit ducatus celestis. Et manifestum per se videtur ꝙ vniuersaliter ad minima attingit illa virtus celestis. sed forsitan non singulatim et non singulariter curantur vel regūtur ab illo: sed et hoc qualiter erit vt in singulis hominum extendat se virtus illa singulatim non in singula animaliū et vegetabilium presertim cum tanta prudētia singula generari regi et administrari videantur. Cura enī et administratio vniuersalis nullo modo sufficere vel efficere videantur: tam officiosam vt ita dicamus tanq3 ammirandam singulorum fabricationem ꝛ gubernationē. ¶ Amplius. Si quis statuā vel vas quod cunq3 intrat domum aliquam fabricarerit. Nunquid hora ei exploranda est qua illam de loco illo extrahat vel educat. Nūquid ex exitu de loco sue fabricationis pendet aliquid de talibus vel etiam de fortuna vel infortunio imaginis istius vl vasis. Et similiter si pannum texerint: vel vestem fecerit in aliquo loco. Nunquid aliquid eorū que panni illius sūt vel vestis pēdet ex hora extractiois sue de loco illo vel ex ipso exitu de eodē: quid de exitu vel de extractione ac hmōi loco ad fortunam vel infortunium rerum illarum. ¶ Quid est autem generatio partium humanarum in ventribus matrum nisi ꝙ fabricatio quarundā imaginū dei in locis illis: ꝛ quid natiuitas eorū nisi extractio vel exitus imaginū hmōi in loco fabricationis sue nihil ergo de fortuna vel infortunio hominū ad horam natiuitatis ipsorū vel ipsam natiuitatē ipsorū. Q3 si dixerit q2 exitus vel extractio aliarū rerū a loco sue factionis vl fabricationis nihil facit vel operatur ad fortunam vel infortuniū earū. Econtrario autem se habet in hominibus. Manifestū est hoc esse friuolū: et hoc apparet euidenter a similitudine ꝛ ꝓportione. Si vero dixerit quis ꝙ ducatus celestis et virt⁹ constellationū non naturam disponunt hominū sed fortunam: ꝛ hoc magis inconueniens ꝛ magis manifestū. Primum. Quoniā non eis iudicio vel ꝓuidentia euenirent hominibus que eis eueniunt: neq3 secundū merita vel pro meritis ipsorū. Q3 igitur alius rex efficitur: aut in alia dignitate vel officio constituitur non diuine ꝓuidentie ꝛ gubernationi sed constellationi sub qua natus est debebitur nisi forte dicat diuinam prouidentiam vnicuiq3 procurare et ordinare qua hora et sub qua constellatiōe vnusquisq3 nascatur. Hoc aūt manifeste friuolum apparet q2 non naturali ordinatione fieri factum videtur: vt parentes ea hora cōmiscerentur vt tali sequente hora postea ille nasceretur: immo potius casu. verbi gratia. illa hora forte in eo incaluerāt vl mutuo affectu inuicem prouocati sunt: vel amor ꝑ lis ꝛ visu alio et auditu incitauit eos ad opus generationis. videlicet. q2 cogitauerūt de rerū suarū amplitudine et affluentia que ne deuoluerentur ad alios commouit eos vt darent operam liberis vel forte heredum eorū qui successuri erant in bonis ipsorum induxit eos ad opus generationis: q̄ oia casualia tn̄ videntur: et non ex preordinatione nature. Alioquin quam fabam comedat quis et qō etiam erit ex preordinatione nature et quelibet etiā minuta actuū nostrorū erunt ex constellationibus. ¶ Amplius. Nō ex hoc nec ꝑpter hoc illa hora sic se haburunt stelle vt iste nasceretur: ꝛ talia ei euenirent. Sic ergo ex ista constellatione ista acciderunt non per se ex illa sed magis a casu. Quicquid enim accidit ex causa quocunq3 que non ob hoc sed magis ob aliud fuit casu accidit quantū ad illam: ꝛ hoc apparet euidēter ex diffinitione casus. Casus enim est vt diffinit. Boetius inopinatē rei euentus ex causis confluētibus ob aliud et aliud inceptis. ¶ Ampli⁹. Si per se ex cōstellationibus sūt hmōi euētus cōstellationes autē inauersibiles et indeclinabiles sūt: igitur et euētus. Inter causam enim efficientē per se et effectū comitantia est inseparabilis et necessaria euenient: mortalibus contra qs disputare nos nō oportet cū sit iam destructū p doctores sanctos ꝛ orthodoxos multos. ¶ Q3 si dixerit q2 licet casu hoc est ꝑter intentionē cōstellationis euenient ista nihilominus tamē ex necessitate ꝛ quēadmodū ex motu solis ē dies licet sol nō ad hoc

Nota

Questio

Cōfutatio

Nota

Generatio

Cōfutatio

Absurdum

Friuolum

In cōstellationū assertores

B

Casus qd

aut ꝓpter hoc moueat vt dicis sit quemadmodū ⁊ ex (Nota)
motu corporis tui venit diuisio aeris: ꝑ quem mo-
uetur ex necessitate nō tamē propter hoc mouetur
ex necessitate: non tamē propter hoc mouetur vt di
uisio aeris fiat neq; casu fit diuisio aeris. Licet nō
intendatur determinate: intenditur tamē in vniuer
sali. Qui em̄ intendit motum intendit ex necessita-
te omnia illa que sunt de necessitate motus: et sine
quibus eē non potest: sed reuera non intēdit illa ni
si intensione vniuersali. Non sunt ergo a casu talia (C)
q2 non sunt omnino preter intensionem. In propo-
sito vero casu videlicet constellationū aut dicet q
euētus hmōi sunt preter intentionē constellationū
omnino aut non: si sic erūt igitur a casu: quare nō
erit scientia vel certitudo de eis. Casu aliū enim di
uinatio aut prophetia est non autem ars vel scien-
cia quoniam ars et scientia non sunt nisi de ordina
tis et ad inuicem causalitate per se colligatis qua
re astronomia quantum ad partem hāc: neq; erit
ars neq; scientia. Q; si ex certa intentione constel-
lationū sūt euentus hmōi sequeretur quod diximꝰ
videlicet inevitabile et necessariū. ¶ Amp. Cū na
tura hominum et ceterorum animaliū atq; vegeta
biliū media sit inter fortunam ipsorū et constella-
tionem: quare virtus constellationū naturam trā-
sit: saltem faciens infortunam ipsorū: presertī cū
ipsa natura capacior sit siue receptibilior virtutis
celestis q̄ fortuna. ¶ Amplius. Si in constellatio- (Cōstellationes)
nibus est totus cursus vite humane cum omnibus
euentibus suis et hoc causaliter et significatiue vt
in causis efficientibus et sufficientibus non homi-
nibus imputandum est: sed constellationibus quic
qd eis euenerit: q2 em̄ aer illuminatur vł calefit vel
aliter disponitur: non aeri imputandū est cōstellis
et luminaribus. Similiter q rota molendine mo-
tu circulari reuoluitur non ipsi rote sed aque repel (Nota)
lenti ascribendum est. Si ergo constellationes mo (D)
uent homines et inducunt in omnia que eis euent
unt nō hominibus imputanda sunt illa sed stellis
mouentibus. Q; si dixerit: non violenter mouent
homines sed per voluntatem eorum querimus ab
eis cum voluntas non moueat nisi mota: an cōstel
lationes ipse moueant voluntates hominū ad hoc
an homines ipsi. Q; si constellationes totum ergo
est ab ipsis quicquid agunt vel patiuntur homies
quare est eis imputandū et nihil hominibus. Q; si
dixerit q hominibus imputandum est: q2 sustinent
se vel consentiūt sic moueri: quemadmodum cum
aliquis sustinet se vel consentit exuri ab igne vł de
uorari a bestia vel precipitari in foueam imputan
dum est ei qui debuit se auertere vł resistere si po- (Questio)
tuit. ¶ Querimus ab ipsis vtrum hoc qđ homies
sustinent sic se moueri vel consentiūt sic ab ipsis cō
stellationibus an ab hominibus? Q; si ab ipsis cō
stellationibus. Totū igitur est ab ipsis et nihil ab
hominibus: quare imputandum est eisdem totum
⁊ nihil hominibus: totaliter em̄ vnūquodq; illi at
tribuendum est a quo totaliter est. Nullius autem
rei alicui aliquid attribuendum est a quo nihil ha
bet vel nihil eiꝰ est. Si vero homines voluntates
suas moueant ad ea q̄ agunt vel voluntarie patiū
tur: tunc ex necessitate imputandi erunt eis omēs
euentus eorum in rebus voluntariis: et hoc est qm̄ (Voluntas)
tunc erunt ab eis. voluntariorum enī omniū actu
um causa est volūtas efficiens ⁊ per se et ꝓpť hoc

taliū principia in nobis sūt: propter quod et nobis
imputanda sunt: et etiā imputantur: nihil ergo ta
lium a stellis erunt vel constellationibus. Ampliꝰ.
Ad naturales actus et virtutes ⁊ organa prouidet (Nature ꝓuidentia)
natura mortalibus vt visum ad videndum oculos
et hec omnia in hominibus sūt. Ad fortunas autē (E)
vel infortunia vel acquirenda vel euitanda vel ali
qua dantur hominibus que in eis sūt vel non. Ve-
rūtamen ad acquirendū regnū vel victoriā in bello
et alias fortunas vel alique dispositiones imprimūt
a stellis hominibꝰ vł nō qđ si millesies talia euenirūt
eis per ea sola que extra eos ipsa sola sunt. Simi-
liter et cōtraria eorū quare nihil ad eos de his. Si
vero alique dispositiones imprimuntur eis ꝓpter
hoc erit in ipsa hora natiuitatis vel generationis
videlicet quod huiusmodi dispositiōes imprimant
quare habebit iste in se dispositionem quo fiet rex
vel episcopus. Quemodmodū ergo non potest ꝓ- (Iterum in astrologos)
hiberi aliquis: quin videat vel audiat cum volu-
erit nisi virtus videndi aut organum eidem aufe-
ratur vel impediatur sic non poterit impediri vel
ꝓhiberi quin fiat episcopus cū voluerit: nisi virtꝰ
illa ei auferatur vel impediatur sed non est in pote
state alicuius virtutem hmōi vel auferre vel impe
diri. Ea enim que in anima sunt impressa non sunt
cuiusq̄ vel auferre de ea vel ipedire maxime si na- (F)
turaliter in ea impressa sunt. ¶ Amplius: iste dispo
sitiones fortunarū et infortuniorū ꝓpter quid im-
primūtur potius in hora natiuitatis q̄ in alia: et cū i
ea multe earū nullū habere possint effectū. ¶ Am
plius. Si nascatur aliquis dispositus ad suspendi-
um q̄ et dispositus ad furtum vel aliud maleficiū
et vtraq; dispositio ei impressa est a virtute sue con
stellationis. Quicquid autē sic impressum ē: natu-
rale est recipienti: erit vtrūq; naturali huiusmodi
nato videlicet et furari et suspendi. Naturalia enī
non imputantur ad penam actualem quēadmo-
dum mortuis et naturaliter mente capitis ni-
chil imputatur quod agāt. Que est enim alia dis
positio sic impressa ad furandum nisi furiosa cupi- (Naturalia nō iputatꝰ ad penā)
ditas que nec ipsius vite ꝓprium dispendium fu-
rantes patitur estimare et interdum nec etiam co-
gitare qua de causa videntur latrones nasci paruuli
et aliis vitiis tam infecti in occulto. Manifestant
autem se huiusmodi vitia cum optunitas operandi
ex illis vel secundū illa data fuerit habētibus ipsa.
Similiter et regias dignitates et alias habebunt
in occulto et nascentur reges ⁊ principes ipsi paruu
li. Licet non tūc appareant dignitates eorum qua
absurditate nihil incongruentius. Dare em̄ hmōi
dignitates paruulis non tam stultum: q̄ etiam demē
tissimū est: quare nec opus est celestis virtutis nec
alterius cuiusq̄. ¶ Manifestum ergo est ex nati-
uitate vel hora natiuitatis nihil imprimi quod ad (Nota)
naturā vel fortunā pertineat natiuitatis: quare ni-
chil agere in eos hora illa: et cū enim nihil imprimit
omnino in id nō agitur. Si vero dixerint: quia ho-
ra natiuitatis ꝑ se nec infausta ē nato sed magis
hora generatiōis seu cōceptiōis: et ꝓpť illaz hora
natiuitatis obseruatur. Tunc enim vt aiunt semē
generationis in matricem funditur et prout se ha- (Opinio astronomorum)
bet constellatio faustꝰ aut infaustꝰ ex ea generat.
Et non est dubitandum inquiūt quin in humores
et spiritus nostros potestatem et ducatum habeat
virtus celestis. Dicimus econtrario: quia semē cū

sit superfluū tertie digestionis sm̄ Aristotelez tale
infunditur in loco generationis quale erat in cor-
pore generantis: et propter hoc nihil additur ei
nihil minuitur ei:nihil imprimitur:nisi forsitan di
spositio aliqua corporalis. Cum eñ corpus meruz
sit quasi ex humore et spiritu:nullam omnino impres
sionem recipit nisi corporalem videlicet calidita-
tem aut frigiditatem aut aliquā aliaz hmōi ad q̄s
nihil omnino de fortunis aut infortuniis eventuū.

Saturnus b ¶ Amp̄. Q̄ꝫ dicunt quia saturnus agit prima ho-
ra post infusionem seminis infrigidando:ꝛ coagu
lando materiam manifeste impossibile est q̄ꝛ semē
humane generationis per calorem solū coagulat:
per frigiditatem vero dissoluitur. Saturnus vero
quē dicunt primo operari in generatione humana
generationem ipsaz destrueret sic. Quemadmodū
ipsi dicunt q̄ operaretur cum natura eius virt᷒ fri
gida et sicca sic:vt ipsi ponunt:que ambe mortifica
tiue sunt et destructiue generationis contrarie ve-
ro virtutes generationem et vitam maxime effici-
unt vel adiuuant. Unde poeta. Uapor humid᷒ om

Aristotel nes res creat. ¶ Amplius. Dicit aristoteles. q̄ vis
que est in semine similis est artificibus. Quemadmo
dū ergo artifices ex artificiis suis et scd̄m illa opan
tur in q̄ opera artiū suarum videlicet domos instru
mento statuas pannos pelles. Sic semina ex virtu
tibus vel scd̄m illas operantur generando ea q̄ ex
ipsis fiunt. Sicut ergo artifices constellationes nō
consulunt vel obseruant nec etiā obseruandas vel
consulandas arbitrantur:sed magis artes suas et
artium precepta pro operibus suis vez vt ea recte
et qualiter docet operantur. Sic neq̄ seminum ope-
rationes ex constellationibus pendent vllaten᷒:ni-

d si forsitan in hoc q̄ aer ab ipsis stellis temper atur

Nota ac disponitur. Ita similiter et terra vt dispositioni
bus eorū operationes seminum adiuuātur. Quis
eñ dubitat de textore qui tota vis seu virtus tota
q̄ texendi apud ipsū sit:ꝛ q̄n sua vi moueat instru-
menta texendi. et arte sua regat motū eorū:et quia
ꝓpter opus texendi nihil extra se requirat nisi pā
ni materiam et instrumēta texēdi: nisi forte propt̄
obscuritatem aeris aliquando lucernam:et de fa
bro similiter se habet atq̄ de vnoquoq̄ aliorū ar
tificum quorum nullus stellas consulit vel consulā
das existimat immo pro omni genere artifitialiuz
operum se solos esse consulandos et requirendos
plane dicunt et asserunt ipsisq̄ solis credendū esse

Artifici cre dendum de his que ad artes suas pertinent. Hoc etiaz com
munitas omnium quasi per se notū habet et tenet
videlicet q̄ vnicuiq̄ artifici credenduz est in sua fa
cultate et de rebus sue facultatis vt grāmatico de
grammaticalibus:et fabro de fabrilibus:et gene-
raliter cuilibet artifici de artificialib᷒ suis. Erro-

Error astronomorum autem absurdissimus est abstronomos in talibus
consulere:aut de talibus eis credere, vllo mō. Et q̄
niam de his in tractatu de legibus multa diximus
Sufficit tibi quantum ad presens propositū aliquā
viam apertam esse vt contradicendū hmōi errori-
bus. Hic enim tanq̄ ex incidenti de his locuti sum᷒
radicalem eorum destructionem atq̄ completā nec
non et declarationem veritatis in iudiciis astrono
mie singulari tractatu reseruantes. Non eñ aliter
radicitus et perfecte vel destrui errores possūt vel
declarari veritas nisi positis et numeratis radici
bus et fundamentis quibus sic innitūtur radices

humodi et in quibus euentus hominum et totam
inferioris mundi gubernationem siue administra-
tionem fataliter asserunt prouenisse. ¶ Q̄ꝫ autem
tetigimus de electionibus artificiorū vel etiā vi-
ciorum manifestum est quia voluntarie sūt et etiā
ex propria voluntate eligentium q̄n q̄:quādoq̄ ex
aliena vel dispositione vel solitatione veniente ex
defectu vel penuria temporaliū. verbi gratia. Ab
ipso sensu manifestum est. Aliquis enim eligit pro
pria voluntate effici miles. Alius clericus aut al-
tertius modi artificū. Interdum autem ex disposi- Nota
tione paterna siue materna. Filios eñ paruulos ꝓ
voluntate sua plerūq̄ patres applicant artificiis ꝛ
officiis et interdum religioni interdum matrimo-
niis ꝛ hec omnia faciunt ex certis causis:quas enu
merare longissimū esset. Aliquis eñ habens fra-
trem vel conatū episcopū:facit filium suū clericuz:
plerumq̄ in lucruz in spe q̄ beneficietur ab episcopo
illo. Alius ex deuotione facit filiū suū clericū. s. vt
habeat eum intercessorē ꝓ se apud deū. ali᷒ appli
cat ipsū religioni non ex deuotione sed vt amor sit
aliis fratribus portio hereditaria. Paupertas ve-
ro multos viros ad rapinas et latrocinia et alia in
numera malefitia:multas mulieres ad meretritiū
induxit:qui et que omnes si interrogaretur:nō stel
lis aut cōstellationibus artifitia vel offitia vl̄ ma
lefitia sua attribuerent :sed magis sibi et volupta
tibus suis scientes indubitanter causas motiuas
voluntatū et desideriorū suorum: similiter et fines
siue causas finales eorundē: vnicuiq̄ autem de se-
ipso credendū est qui magis nouit interiora sua .
Hoc est cogitationes ꝛ affectiones soli norūt. Ma
nifestū igitur est astronomorū omniū testimonio Stelle inno
hmōi stellas innocentissimas esse in parte ista:q̄re centes
qui talia eis attribuerunt:iniquissime eas vel cul-
pant vnino damnabiles ꝛ humanaz naturā ac res
humanas peruertere cōfundere ac cōturbare eas
asserunt in seipso.

¶ Cōparationē facit originalis peccati ad alia
peccata tam actualia q̄ venialia.

Post hec āt mēsurare tētabimus pecca
tū illud quod originale dicitur et cōpa
re aliis tam actualibus q̄ venialib᷒: ꝛ
de pena que pro eo iure infligitur que
ꝛ quo iure pena infligitur. Ubi oportet
te primo nosse:q̄ nō ꝓprie culpa dicitur: sicut neq̄ I
demeritum . Qualiter enī culpa ꝓpria dici potest Peccatū
vel culpabilis in quo nullus peccat vel peccare po originale
test neq̄ male agere aut male obmittere quod agē nō dicitur
dum esset. ¶ Amplius . Quomodo culpandus est culpa
aliquis: ꝓ eo quod nec agit nec egit : imo omnino
nesciens et inuitus illud patitur. Presertim cū tū
ignorantia illa paruulorū:tam violētia:quā i hoc
patiūtur:videlicet in cōtrahendo illud inuicibilis
sit . Si autē nō est culpabilis vel ꝓ ea culpandus
aliquis ergo nec puniēdus. Inique ergo puniunt
paruuli ꝓ illo sine baptismo decedētes . Presertī
cū augustinus penā paruulorū ignē eternū vocet
in libro de fide ad petrū:alioquin qualiter dixisset
apostol᷒ Omnes nascūtur filii ire. Si enī nō debet
ira pene originali peccato: quomodo filios ire fa-
cit eos qui cū eo nascūt. Dicim᷒ quia cū originale Nota
peccatū actuale nō sit pena ei actualis nulla debet bonū dbū
id est nec ignis gehenne nec vermis conscientie nec
etiam purgatorius ignis. Q̄ꝫ autem Augustinus

penam eius vocat ignē eternum: eo tropo vsus ē quo omnis pena: omnis tribulatio interdū ignis vocatur. Quemadmodum aūt leprosi extra castra a sanis et mundis hominibus vt pote idigni coha bitatione eorū. Et hec separatio licet pena sit: nō tamen vindicta est lepre: vel pro lepra in vindictā illata cum lepra nullo modo culpa sit. Sic paruuli nec loco purgatorū digni sunt: cum in eum non intrent: nisi gratia dei prediti atq; sanctificati & glori am eterne beatitudinis expectātes. Similiter nec limbo inferni digni sūt. vbi sancti patres beata spe consolati: vt dicit Beda superne patrie ingressum expectabant. Quare manifestum est locū paruulorum hmōi: vē qui cum originali solo decedūt: qui nullum actuale et dum viuerent addiderunt medium esse inter gehennam et purgatoriū: vbi hmōi paruuli tanq̄ lepra originali imūdi seorsū a locis sanctorum seclusi perpetuam mansionem sunt habituri neq; enim in gehennam detrahendi sūt cum illis peccato originali, actuali & mortalia addiderunt q̄ aūt quidam carentiam visionis dei penam originalis peccati esse putauerunt. Manifestum ē esse falsum. Cum eñ habitus gratie siue gratia ipsa causa sit visionis dei: erit ex necessitate carentia gratie causa carentie visionis dei. ¶ Amp. Si adā ante q̄ gratia illustratus esset et ante etiā q̄ peccasset decederet in statu vē inocentie naturalis: procul dubio visione dei careret cum eñ non haberet gratiam ex necessitate nec gloriam obtineret. Cum ergo paruuli de quibus loquimur careant gratia dei. Hoc ipso ex necessitate carent et gloria: cū gloria non detur nisi gr̄e siue pro gr̄a. Si enī affirmatio est causa affirmationis erit negatio causa negationis: et si habitus causa est habitus vel habēdi: erit carentia causa carentie siue carendi. ¶ Amp. Si ablata eēt puulis ista lepra originalis & nō eēt eis data gratia certum, est q̄ adhuc carerent visione diuina cum sola introducat gratia homines ad gloriam. Manifestum ergo est q̄ preter carentiā visionis diuine que omnibus damnatis cōmunis est ex omnibus non saluatis: habent etiā tenebras originalis istius infectionis et propter illā habēt elongationem a locis multis. p que via eē consueuit ad visionem dei et separationem intransibilem quare manifestum est: quia preter carentiam visionis dei quasi duo genera tenebrarum patiunt. Videlicet ipsas tenebras immūditie et corruptionis originalis et tenebras elongationis ac separationis a claritate visionis dei quas diximus. ¶ Q si dixerit quis quia dolorem inestimabilem patiunt p eo q̄ priuati sunt gloria visionis dei: ad quam se creatos et natos esse cognoscunt errat quoniā dolor iste esset pena actualis & corde sensibilis quare iniuste eis irrogaretur: cū pena actualis nō debeatur nisi pro peccato actuali. Si quis vero querat qualiter sine dolore incredibili cogitare possint vl aduertere se nō obtinuisse beatitudinē cū ad illam nati essent. Respondemus magistri nostri temporis quia multi sine dolore sustinent quod reges nō sūt et etiam sine inuidia vident alios esse reges cū tamen eiusdē conditionis secundū naturam se et illos esse cognoscant. Sicut ergo isti nō dolent q̄ regnū temporale non sūt adepti: ita nec isti de regno celorū: nobis autem non videt eousq; clarū esse paruulos in eam scientiam pficere vt talia sciant de se

Simile
k
Locus infātium non baptizatorum
l
Gloria debet gratie
m
An dolorē aliquē patiātur ifātes nō baptizati mortui
n
Nota

vel regno celorum. Non eñ prohibiti videntur eē si hoc esset quin possent inestimabiliter pficere in dei cognitione: psertim cum nulla pena eos auerteret nulla occupatio eos ipediret. Et ipsuū peccatū originale pfectū hmōi pateretur sicut et patit i sarracenis et paganis et aliis infidelibus: et etiam mortalia actualia patiuntur eos in cognitione di et eorū que eius sūt & hoc in tāta breuitate vite isti us quantū ergo possunt pficere paruuli hmōi i tota ppetuitate vite illius nec occupationib⁹ distracti nec peccatis mortalib⁹ obscurati sed sola originali corruptione vt dixim⁹ impediti. ¶ Cum aūt cognitio dei non possit non esse iocunda & quanto maior tanto iocūdior cresceret autē istis sine termino: cresceret ergo iocūditas eius eidē sine fini no: q̄uis ad gaudiū diuine visionis nec vnq̄ ptingeret nec vnq̄ eidē fieret cōparanda. Essē ergo hmōi puulor stat⁹ multe felicitatis: & si nō felicitatis glorie cōperande haberēt eni pacē de oīb⁹ inquetudinib⁹ & molestiis: securitatē a piculis iocūditatē ex diuie cognitiōis cōtinuis pfectibus pter hec omnia & alia q̄scribere supsedemus dicim⁹ non eē clarum. Presertim cū nul q̄ determinatū sit in scriptura vel scriptis scōr nec i traditionib⁹ scolasticis vl dogmatibus an puuli sic philosophari possiut & philosophādo eo usq; pficere: nec dei iustitia phibere videatur eos ad cognitionē ei⁹ talē conari vl ab eis veritatem suam eousq; abscondere q̄ philosophis blasphemis et peccatorib⁹ reuelauit. ¶ Relinquē dū ergo est illud discussioni altiori siue alterius ne nouitas philosophie hacten⁹ inaudita peruulo p aures offendat simplicium et bonorū. Quod aūt dicit Apostolus: quia omnes nascūtur filij ire ad feditatē originalē cōuenienter referri potest cui merito iratus est deus pter ipam: et insup quia aduersatur gratie et virtuti. Et radix vt diximus est scaturigo et seminariū peccatorum quibus ira dei puocatur vel quēadmodū dicit veritas in euāgelio quosdam esse filios regni qui eiiciendi sūt foras: non quia cū regno vel in regno nascātur vel nati sint: sed quoniā ac si essent regni heredes illud eis diuina misericordia pparabat. Sic et omnes tanq̄ essent ire infernalis heredes ad eam originalis malitia ptrahit hic eosq; ad eam parat quantū in se est.

¶ Disputat de mēsura seu magnitudine originalis peccati.

De mensura autem seu magnitudine originalis vicij seu peccati aliqua dicere necesse habem⁹: pp̄ questiones & difficultates quas habet. Videtur eñ esse omniū peccatorū viciorū minimū cum eñ q̄ est pportio seu compatio pene ad penam eadē sit peccati ad peccatum. Compatio vero pene cuiuscūq; venialis ad penā originalis nulla est maxime pene purgatorij Cū el ignis purgatorius vt dicit Augustin⁹ maior sit q̄ quicquid homo i hac vita pati potest: omnis eni locus siue elongatio a visione dei nihil ē in penalitate cōparatione ignis vite istius quare nulla erit cōpatione pene originalis ad penā veialis ergo nec peccati ad peccatū. Erit ergo peccatū originale min⁹ incōpabiliter q̄ veniale. Dixim⁹ autem elōgationem a visione dei quoniā carētia visiōis dei ex carētia gr̄e est vt s̄ diximus: sed et elongatiōnē facit maiorē et tenebras densat: peccatū ori-

Vide hunc locū
Omnes nascūtur filij ire quo modo
o
Ignis purgatorius

ginale vt supra ostendimus¶ Amplius. Quia me
lior est dies vna in atriis dei super milia. Peccatū
Peccatū veniale — veniale quod per diem vnam detinet animā huma
nam in purgatorio aufert et gloriam vnius diei et
gaudium in celesti beatitudine. Huic autē damno
non est compabilis vel densitas tenebrarū vel elō
gatio maior a visione dei sicut neqȝ opposita eorū
ꝑ compabilia sunt. Appropinquatio vero ad dei vi
Nota — sionem opposita elongationi quam facit origina-
le peccatū et ipsa etiā mūditia ab originali pecca-
to nullā habet ꝓportionē vel compationē ad bea-
titudinē vnius diei in gloria generaliter enī nihil
quod sit nature vel gratie etiā compabile est alicui
eorū que sunt glorie Et hoc declarauim⁹ i tractatu
primo de virtutibus. Siue ergo ad damnū respicia
tur incomparabiliter est maior pena damni ex ve-
niali ꝙ ex originali sed ad exacerbitatem similiter
cum acerbitas pene purgatorie icredibilis sit acer
bitas aūt pene originalis pcti nulla. Si vero respi
ciatur ad bona contraria eodē modo se habet bonū
enī qd differt vel aufert veniale peccatum vt dixi-
C — mus incomparabiliter maius est ꝙ qd auferet ori
Peccatū mortale — ginale. ¶ Amp. Nulla dubitatio est quin omne pec
catum mortale in ifinitum maius sit ꝙ originale: ⁊
hoc est quoniam pena iehennalis que pro quocun
qȝ peccato mortali debetur in infinitum maior ē q̄-
cunqȝ alia: in infinitum ergo mai⁹ est quodcūqȝ pec
catum mortale ꝙ originale: ergo originale in infi-
nitum est minus quocunqȝ mortali. Sed omne ve
niale similiter in infinitum min⁹ est quocunqȝ mor
tali. Originale ergo et veniale eque minora sunt q̄
libet mortali. Quare inuicem equalia sunt. Que-
cunqȝ enī eodem eque maiora et eque minora sunt
inuicē equalia sūt per illam propositionē quīte ge
ometrie. Si fuerit duarum quantitatū ad quancū
B — qȝ tertiam eadem proportio illas esse eq̄les ⁊ econ
uerso. In quo respondemus sicut iam alibi diximus
peccatum tres habet comparationes seu facies.
Iuxta illas tres magnitudines seu intensiones.
Primo est ei facies essētialis qua est id quod est
sicut aliquis actus corporalis vel spiritualis. Se-
cunda facies est ei ad ipsum subiectū in quo est: et
scdm hanc faciem est lesio vel vulnus ipsi⁹. Tercia
est ei facies ad deū et scdm hanc et est et dicitur in
iuria vel offensa dei. Verbi gratia. Eadem forni-
catio et actus quidam est in se et lesio vel vuln⁹ for
Nota — nicantis: et iniuria vel offensa dei: ⁊ contingit istas
tres intēsiones seu magnitudines inequales esse.
Quandoqȝ enī maior est actus in eo qd actus et in
de maior dei offensa: et etiam minor lesio subiecti.
Iste vel magis delectatur fornicando: vel diutius
est in actu et est simplex laic⁹ ꝙ iste sacerdos vel lit
terat⁹ maior igit est actus fornicādi in eo act⁹ lai-
ci ꝙ isti⁹ sacerdotis tn̄ fornicatio sacerdotis ē ma
ior dei offensa. ¶ Amp. Cōtingit interdū post vnā
fornicationē fastidire et adhominari mulierē vnā
sicut contingit quod amon thamar sororē suam fa
stidiuit statim postꝙ cognouit eam et eiecit eam a
se. Interdum vero mulier adeo cordi cum ea forni
cantis illabitur vt totus amore ei⁹ capiatur: sicut
factū est de sychem et dyna q conglutinata est ani-
Sychem — ma eius cū ea sicut legitur Gene. xxxiiij. Siue eq̄-
les ergo siue inequales actus fornicationum ipso-
rum in eo quod actus tamen maior lesio in cōpabi
liter ipsi⁹ sichem ꝓpter hoc dicit Amb. sup episto-
lam ad Romanī. Quia grauiter o homo peccas si
diuitias longanimitatis dei cōtemnis grauissime
si ignoras. Ignorātia igitur ibi dicitur grauissimū
peccatū: ⁊ hoc ꝓpter lesionem subiecti. Cōtempt⁹
enī dei grauior est sed in eo ꝙ iniuria ꝙ ignorantia
eiusdē: et hoc est quoniam ignorātia dei adeo ledit
subiectū: vt nec radicē aliquā boni in eo relinquat
nec enim fidē informem in eo relinquit. Cōtempt⁹
autē dei non est sine cognitione ipsius aut fide Non
enim contemnitur quod penitus ignoratur. Iuxta
hūc modum dicimus q ignorātia alphabeti maior
vel grauior ē ꝙ totius astronomie: quoniā ignorā
tia astronomie solam astronomiam tollit ab igno
rante illam. Ignorantia vero alphabeti et illam ⁊
omnem aliam scientiam naturalem. Cum ergo que
ritur de originali vtrum sit maius aut minus ꝙ ve — D
niale distinguendum est qualiter maius sumit iu-
xta prenominatos modos. Non enī vniuoce dicit
hoc magnum. Qȝ si de magnitudine lesionis intel-
ligatur proculdubio incōparabiliter maius: id est
magis ledens est proprium subiectū originale ꝙ ve
niale. Est enī morbus profundatus et diffusus i to — Originale magis le-
tam animam vel totum hominem et adherens ad — dit ꝙ venia
herentia perpetua nisi diuina virt⁹ curauerit. Ve- — le
niale vero sicut pustula leuissima et cutis cōtami-
tio ꝑmodica que facile curatur et transit. Si de iniu-
ria dei vel offensa intellexerit vtrum maius sit vel
maior iniuria dei vel offensa originale ꝙ veniale.
Respondemus q veniale nec iniuria nec dei offen
sa est nec dicitur. Similiter nec originale peccatum
cum nec actus illicitus nec obmissio actus qui in p̄ — Veniale nec
cepto est: sic non est iniuria dei vel contumelia seu — iniuria dei
offensa. Omnis enī offensa vel iniuria actus est ali — est nec offē
quis vel priuatio seu obmissio actus. Quod vero — sa.
dicūt de dāno siue pena dāni nō ē verū: immo incom
parabiliter magis dānificat subiectū propriū pec-
catum originale ꝙ veniale. Veniale enim ad tem-
pus tantū in eo quod veniale: et quātū in se aufert — Veniale au-
vel differt solam glorie portionem. Originale vero — fert glorie
totam aufert quantū in se est: non enim est trāsiēs — portionem
originale peccatū quantum in se ē immo adherēs
perpetuo et ipsam gratiam que est via ad gloriam
immo ius et dignitas obtinendi illam secū esse nō
patitur. Veniale autem nec gratiam extinguit nec — Veniale se-
minuit: vt alibi ostendimus: immo secum eā patit — cū patitur
Ad id autē quod dicit: quia que ē ꝓportio pene ad — gratiam
penam eadem est peccati ad peccatum: et de pena
illata in vindictam est intelligendum ex iusticia sci
licet vel ira dei: de hmōi pena nō ē actual. ¶ Pre-
terea cum hic dicitur: que est ꝓportio pene ad pe-
nam: eadem est proportio peccati ad peccatū: intel
ligitur quatum ad culpā que est iniuria dei vel con
tumelia seu offensa. Hec autem non habent locū de
originali peccato sed neqȝ culpa proprie dicit ori-
ginale peccatum: cū ꝓ eo neqȝ causandus neqȝ cul-
pandus sit aliquis: nec diuine bonitati conueniens
esse videtur ꝓ eis que nescientes penitus et nullo
modo volentes vel consentientes patiūtur. ¶ Ad — Mortale
tertiū vero quod dicit quia quodlibet mortale in — peccatum
infinitū est maius ꝙ originale. Responsum est per — mai⁹ ꝙ ori-
ea que diximus: id est per distinctionem quā premi — ginale
simus. Non enī est in infinitum maius: id est maior
iniuria vel offensa dei mortale vel originale cū ori
ginale nec iniuria nec offensa dei sit. Si vero intel
ligas in infinitum magis ledens subiectum ꝙtum

ad vulnerationem vel debilitationem: hoc non est
veruz: immo multomagis originale ꝓpter causas
supradictas. Quod aūt dicit de penis non dicit ni
si equiuoce vt diximus. Equiuoce eñ dicitur pena
mortalis et pena originalis: iehenna ei pena est il
lata et vindicta inflicta: merita insuper pro quoli
bet mortali ex ira vel iustitia dei. Non aūt sic se ha
bet nec sic intelligitur pena originalis: non eni me
rita neq meritis reddita vt supra ostendimus. Cū
originale peccatum non sit meritū alicuius pene
nec eo quisq vnq̄ admereatur vel demereatur: nec
sequitur vllomodo si duorum aliquorū vtrūq sint
in infinitum maiora tertio q̄ideo sint eque maiora
illo vel illud eque minus eisdem sicut alibi didici
sti quia superficies et linea sint in infinituz maiora
puncto. Non eniz eque maiores illo vel illud eque
minus illis. ¶ Et quoniam de dissensione inter pla
tonem et Aristotelem supra fecimus: errorq plato
nicus manifeste sit contra catholicam doctrinam.
Aristotelis aūt sententia cū ipsa concordare vide
tur conueniens arbitramur contra platonem aliq̄
dicere maxime cum error ipsius originalem corru
ptionez euidenter tangit. Sententia aūt platonis
in hoc fuit animas a principio creatas fuisse in ce
lo et singulatim in stellis cōparib⁹ collocatas: cre
atas autem sciētia perfectas: qualisquidem natu
raliter susceptibiles sunt. Quapropter necesse ha
bet consequenter ponere easdez creaturas fuisse in
simili perfectione virtutū: quod est dicere virtutū
naturalium coniunctione vero vt supra diximus
corporum velut haustu lethei fluminis ebrietas et
absorptas ita vt nihil de alterutris dictarum per
fectionū omnino reminiscantur. ¶ In primis autē
querimus ab eo vtrum similiter sentiat de anima
bus brutorum: ad quod reuera respondere potest.
quia superuacua esset et oīno inutilis creatio eaꝝ
extra corp⁹: cū extra illa nihil prorsus valeant opa
ri: vires enim ipsarum per sola corpora et in solis
corporibus operantur. Esset ergo earum esse sup
uacuum penitus et ociosum. Cuz ergo creator oī
potentissimus nihil esse velit esse superuacuuz aut
inutile in operib⁹ suis. manifestū est q̄ eas nō crea
uit extra corpora sua. ¶ Querimus ergo a Plato
ne. Utrum aīe sic create haberēt vires q̄ nō operā
tur in corporibus et p corpora vez quinq sensus p
ticulares exteriores et sensū cōmunem interiorez.
Eodē modo imaginationē et memoriam. Q; si il
las habebant cum manifestū sit eas nō posse opa
ri nisi in corporibus et per corpora. Superuacueq̄
et ociose tantis milibus annorum fuerūt eis vires
hmōi p̄sertim cum tam paucis annis in corporib⁹
suis aīe iste future essent et vires iste operarent: q̄
si eas non habebāt: sed addite sunt eis in coniūcti
one corporuz suoꝝ cuz hmōi vires ex necessitate es
sentiales sunt eis quantū ad illa create sūt anime
humane. Quare partim fuerunt in cōparibus stel
lis sm platonē parti create in ipsis corporib⁹ dum
eis coniunguntur. Non ergo simplr fuerūt create
sicut ipse ponit sed p partē et ita inuenient in alab⁹
hūanis pars et pars altera vet⁹ et altera noua: et ita
nō erit simplex et ipartibilis anima hūana: qd nec
ipse plato etiam vnq̄ sensit: videlicet vt partibi
lis esset anima humana. ¶ Querimus etiam qua
liter ipse dicat eas esse creatas extra corpora.
Utrum scilicet in loco aliquo vel in ipsis stel

Originale peccatū nō ē meritū alicuius pene

Aristotel sētentia cū catholica dotrina cōcordat

Plato

Nota

is fuisse disp̄sas in quibus eas esse vel fuisse asse
rit collocatas: q̄ si in loco alio et deinde per stellas
fuisse disp̄sas. Ab illo ergo loco ad cōparationes
stellas mote sunt et p motum ad illas deuenerūt. Iā
autē declarauit Aristoteles in libro quem vocauit
auditū: quoniam impossibile est impartibile quod
cunq moueri per se. Si vero creati fuerint in cōpi
bus stellis: aut erant intra ipsas stellas animātes
et viuificantes eas: aut erant in eis quasi i recepta
culis aut super eas quasi in vehiculis equitantes
seu sedentes. Q; si in eis erunt: recessu ergo earuz
a stellis mortue sunt stelle et extincte obseruate au
tem sunt stelle et note iam per multa milia annorū
a curiosissimis inspectoribus et obseruatoribus et
nihil tali immutationis in eis inuentum est vt ap
pet immo contrariū videlicet ꝑpetua et omnino il
lesa status earuz quantū ad hoc stabilitas. ¶ Am
plius. Que esset vtilitas nobilissimas stellas extin
guere et mortificare ꝓpter vilia caduca humana
corpa viuificanda. Hoc enim esset celo decorē suū
et ornatum tam mirificum auferre et illū terre da
re secundū hoc etiam tam diu est q̄ omnes stelle de
celo cecidissent: velut extincte et mortue vel saltem
maior pars. Quorum cōtrariū manifeste apparet
q̄ si anime humane erant in stellis hmōi tāq̄ in va
sis seu receptaculis. et hoc valde friuolū et absur
dū. In vasis eni seu aliis non solēt aliqua repōi ni
si vel ad conseruationē vt vinum et oleuz et balsa
mū vel ad custodiam vt thesaurus. Uel ad captiui
tatē vt fures et latrōes hostes aut obsides aut ali
qua hmōi causaꝝ quarum nulla in animabus hu
manis inueniri potest. ¶ Amplius. Quid ē anima
in vase nisi quēadmodū scientia in cophino vel in
pixide: quēadmodū ergo loca vel vasa corpalia nō
possunt capere spirituales vel esse receptacula ea
rū. Sic stelle cū vtiq corpa sunt: vel res corpales
sunt non possunt esse vasa vel receptacula animaꝝ
¶ Amplius. Aut volūtate ꝓpria et sponte descēdūt
ad corpa et applicate sunt cū illis: aut contra volū
tatem et p violentiā. Si voluntate ꝓpria aut p̄scie
sue inebriationis et obliuiōis q̄ fit eis ex cōiunctio
ne corporꝝ suoꝝ aut nō p̄scie. Si p̄scie q̄re sciētes et
prudentes in tanta mala se ipsas precipitant: nec
sapiētes sciētes sunt. Hoc enim est quemadmodū
si quis sciens et prudens semetipsū cecū et surdum
efficiat scienter et ꝓpria volūtate. Q; si dixerit q̄
tantus amor tantūq desiderium est eis cōiungēdi
corporibus easq regendi. vt tanta mala ꝓpter hoc
negligant. stultiores esse confitentur in comparib⁹
stellis q̄ future sunt in corporibus. Existentes eñ
in corporib⁹ nihil tale vnq̄ attentant. ¶ Amplius.
Non solum stultas sz etiā furiosas eas esse in cor
poribus stellis de necessitate sequitur ex hoc. Nul
lus eñ nisi furiosus in talia discrimina se p̄cipitat
amore cuiusq̄ rei vl desiderio silr nec i mortē. Iste
aūt casus quo sic absorbētur. ꝑculdio mors q̄dā ē
aut non longe a morte. Si vo cōtra volūtatē ꝓpri
am .s. p violentiā detrudant in corpora ꝓpa inique
agitur cū eis: si peccato aliq̄ nō meruert: quare re
linquitur eas peccasse anteq̄ ad corpora descende
rēt: et merito peccatorū carceribus corporū mācipa
tas. Qualit aūt peccare potuert extra corpora et q̄
gñe peccati: maxie cū scirent sibi tātā penaz iminē.
nec haberēt infirmitatem q̄ eas traheret ad peccā
dū. Neq ei gula: neq luxuria apd eas locū habuit.

Aristotel

Nota

Friuolū

Stelle corpa sūt

Nota

Casus alarum

Ista enim carnalia peccata tantū sūt: et p carnē so-
lūmodo ppetrantur: sed neqꝫ auaricia corpalis esse
potuit. Corpales eni diuitias creatura tantū spiri
talis et q̄ illis nullo modo vti potest nō cōcupiscit.
Fuit ergo vel supbia vel auaricia spiritualis vel
aliquid aliud ex spiritualibꝰ peccatis ⁊ ita vel eo
vel simili genere peccati peccauerūt quo angeli ma
li. Quare similis debet esse pena earū pene āgelo-
rum maloꝝ. ¶ Amplius. Secundū hoc in nullo diffe-
In platonē rebant ab angelis q̄ntū ad essentiam: cum essēt cre-
A ate pfecte in scientia et virtutibus sicut et illi. Vi-
res eni earūdē specierū habebant cum ipsis: verbi
gratia. Vires intelligēdi volendi et amādi ⁊ si que
sunt in substātijs hmōi: quare viribus non discre-
pabant essentialiter ab illis: sed neqꝫ in actibꝰ aut
pfectionibus: cū ei eedem essent pfectiōes ⁊ i vtris
qꝫ essent in actu siue i effectu. Sequitur ergo ex oībꝰ
his animas nostras nō esse nisi malos angelos: id
est demones incarnatos quā absurditatē neqꝫ ipse
plato vnq̄ credidit: qui et si deificari eas posse cre-
didit: eos tamē deos esse nūq̄ dixit: immo inter ip-
sas et deos semper euidenter distinxit eosqꝫ recto-
res animarum: et forsitan actores aliquatenꝰ cre-
didit: q si tanti mali sui nō p̄scij erant in cōparibꝰ
Absurda stellis: q̄liter hoc eas ignorare pmittunt ille qui ex
pletis numeris sibi iniūctis de corporibus ad stel-
las cōpares reuertūtur. ¶ Amplius. Si in ea sapi-
entia create sūt longe maior ē indubitāter ea sapi-
entia quā incorpibus habiture sunt. Quomodo p
sapientiā q̄ habiture sūt in corpibꝰ hoc cognoscūt
videlicet mala que in corporibus patiuntur quo-
modo per illaꝫ maiorem quam habebant in stellis
comparibus hoc non potius cognouerunt.
¶ Amplius. Scdm platonē in corpore nihil discūt
sed eorū q̄ prius in cōparibus stellis cognouerant
Scire remi reminiscuntur: anima ergo platonis et sectantium
niscisc ō n suorum hec reminiscendo cognoscit et p̄us hec no-
platonem uerat in compari stella. Qualiter ergo et qua
de causa in tanta mala venit: habet ergo furiosus
cui p̄cipitationes suas imputat quibus se in aquā
in ignem et gladios precipitat: habent aīe in cor-
poribus existentes infirmitatē a parte carnis: ⁊ ori
ginalem corruptionē quibus aliqualiter imputari
possūt mala que eis accidunt: sed cū erāt in cōpari
bus stellis sapientia et virtutibꝰ naturalibꝰ ad mi
nus vt ipse ponit p̄dite: que cum eas in istas tene-
bras ⁊ alia mala q̄ in corporibꝰ patiūtur detraxit.
¶ Amplius. Cum illa corpora adeo noxia sibi eē p̄
nominant. Qualiter tam ceco amore tanqꝫ furio-
B so desiderio eius coniungi appetierūt. Q̄ si dixe-
rit qꝛ delectabile est eis coniungi corporibꝰ. Unde
Error pla- hoc dicit cum hoc ipsū. id est cōiunctionem suā cū
tonicorum corporibꝰ ignorent penitꝰ: similiter ⁊ ipsa corpora
qn̄ eis cōiunguntur cū in ipo puncto cōiūctiōis in
ebriantur: et omnia q̄ sciebant obliuioni tradant.
Et iam dixerunt aliqui q naturali desiderio ad ea
descendunt quos errasse facile est fieri manifestuꝫ
Naturale eñi desideriū non est rei nisi conuenientis
et salutaris ipi desideranti: corpora aūt hmōi adeo
i naturalia adeoqꝫ disconuenientia sunt aīabꝰ hu-
manis vt bona p̄cipua earū videlicet sciētias ⁊ vir
tutes absorbeant et extinguāt et ipsas animas ve
Naturale lut pestifero potu inebrient: et innumerabilibꝰ mo
desiderium lestijs atqꝫ miserijs exponāt. ¶ Amplius. Natura
nunq̄ pnici le desideriū nūq̄ ē in pnicie desiderātis nūq̄ reꝫ de
osum

siderantem naturaliter impugnantis. Ista autem
corpora in tantam perniciēꝫ sūt animabus adeoqꝫ
repugnant naturaliter eisdē: vt potissima bona na
turalia earum pene fūditus extinguant. ¶ Ampli.
Omnia opera nature naturaliter operantis omni
bus operibus artificialibus et magis perfecta et Opa natu-
magis decora sunt. Maiori enim prudentia regit̄ re
natura in operibus suis q̄ sit ars cuiuscunqꝫ artifi
cis. Desiderium ergo istud qđ naturale dicunt ani
maruꝫ. nihil habet distortū: nihil preceps: nihil in-
cedens cum sit opus nature solius naturaliter ope
rantis. ¶ De hoc verbo quod dicunt quia inde per
vnam portam descendunt et per aliam portaꝫ illuc Ridiculuꝫ
ascendunt anime nostre: has duas portas dicūt es-
se signum cancri et signum capricorni: q̄ ridiculo-
sum sit iuxta platonem nulli dubium esse potest.
¶ Primum qꝛ ascensus localis et descensus in sub
stantijs hmōi impossibilis est. sicut declarauit ari-
stotel. vt supra diximus. ¶ Amplius. Cuiusmōi erit
motus ille: erit ne gressus vel volatus vel raptatꝰ
vel natatus vel serptatus a serpendo. Plures eñi Motus lo-
motus locales non inueniūtur volūtarij. Nullus cales
aūt illorū motuū possibilis est substātie spirituali:
cū nō habeāt instrumēta quibus hmōi motus effi-
ciātur: videlicet nec pedes nec alas nec pēnas aut
brachia neqꝫ costas quibus serpentes se trahunt.
Q; si motꝰ sūt earū sicut motu pōderosi nālis aut
motꝰ leuis: isti sūt motus naturales ⁊ corporales.
et nō inuenitur naturaliter nisi vnus in vno ppt̄ cō
trarietatem. Si dixerit motus illos motus esse
erectionū quēadmodū dicūt anime portari ab an-
gelis in celū ignotum per ignotiꝰ nititur declara-
re: et hoc est qm̄ de motu angelorū non minor est q̄
stio et insuper de portatio non habet minorem dif-
ficultatem. Qualiter eñi portant animas: certū est
q non portant in manibus cum manus non habe-
ant ⁊ eadeꝫ rōne neqꝫ in humeris: in vase aūt vł li
theo q̄liter portant aīe quis videat. Nos aūt ascē-
sum animarū ad celos et descensū earū ad inferos
⁊ deportationes istas q̄ in picturis et scripturis sā-
ctorū legūt suo loco declarabimꝰ scdm catholicā ve-
ritatē Nec alia de cā hic induximꝰ: nisi vt appeat im-
peritia hominū istorū: nisi forte plato i sermone isto
suo forsā itellexit metaphorā siue pabolā i ore suo
Si vero itellexit plato animas eē vł fuisse i cōpari Plato
bꝰ stellis q̄si sedētes aut eqtātes. Hec magis ridi
culosa absurditas: hoc eñi ē ac si dixisset formicam
vnam equitare solē et aliā lunam et ita de oībꝰ
stellis. ¶ Preterea. Quid est animā sedere vel eq-
tare cōpeteret hoc. ¶ Amplius. Ad quid essent ibi
anime collocate hoc est qua vtilitate vel fructu cū
nec omnes stelle eis indigeant i aliquo nec ipe stel
lis. Nullū enim adiumentū prestare possunt stelle
virtutibus aut opationibꝰ earū. ¶ Amplius Quid Vide
est substantiā spiritualē et abstractā e ēsupra corpꝰ
aliquod vel in quocūqꝫ etiā loco corpali. Sicut et
corpus nō potest esse in loco spirituali: sic neqꝫ spi-
ritus in loco corpali maxime localiter quod plato
intellexisse videt̄. De hoc vero quod creatas posuit
animas i suis pfectionibꝰ videlicet sciētieꝫ virtutū
bene se habet aliquātulū disputare Et primū q̄dē
creatio animarū primorū parentū videt̄ esse p eo. C
De illis enim questio nō ē quin create fuerit i per- Aīe p̄morū
fectionibus naturalibus istis: cū in etate iuuenili parentum
creati essent te anime omnino inscie siue insipiētes

et ex toto pueriles nullo modo congruerent iuuenilis etatis corpoꝛibꝰ. Sic neq ecōtrario copa puerilia sapientia et virtutibꝰ preditis animabus. Qz ergo simili modo videtur esse creatio omniū aiarū

D humanarū: vtpote specie similiūq oēs in eisdē ꝑfectiōibꝰ. ¶ Amplius. Quicqd est naturale vni indiuiduoꝛū eiusdē speciei est naturale et oīb̄ꝰ. Cū ergo iste perfectiones naturales sint animabꝰ primoꝛum parentū erunt naturales ⁊ oībus animabus humanis: vel si impfectio vel vacuitas quas ponit aristoteles in animabꝰ naturalis fuit animabꝰ primoꝛum parentū erit naturalis ⁊ oīb̄ꝰ aliis. ¶ Qz si dixerit quis: quia non fuerūt iste perfectiones naturales animabus primoꝛū parentū: immo gratis date non contradicit: quia oīa naturalia etiā gratis dantur a datoꝛe vniuersali bonoꝛū. Quid autem est naturale alicui si quid habet ab ipsa creatione ⁊

Naturale quid. ꝑmis ꝑñantibus nō est ei nāle. ¶ Rńdemꝰ ꝙ naturale pꝛopꝛie est pꝛout hic intēdimus quod ab ipsa natura vniuscuiusq naturaliter natū est. Non autem ita est in illis perfectiōibus: immo nature animarum illarū diuina largitione in ipsa creatione date sunt: nō ab ipsa natura naturalr̄ oꝛte cum nec ex doctrina nec ex studio nec experiētia processerint. Qz si queratur a nobis: vtrum sciētia illa que fuit i animabus illis fuerit reuelatio. Respōdemꝰ qz reuela-

E tio ex lumie est maioꝛi ꝙ sit lumen nature qualis est pꝛophetia. Scientia vero animarū illarū de qua loquimur non fuit nisi lumen nature quod vocat Au-

Cognitio vespertina. gustinus sup Genes. ad litteram cognitionē vespertinam: hoc lumine illustrati creati sunt angeli oēs. Sed sanctis angelis supinfusum est aliud lumē icō-

Cognitio matutina. parabiliter clarius atq nobiliꝰ qd idē Augustinus vocat cognitionē matutinā et cognitionē in verbo. Perfectio autē hmōi ⁊ impfectio opposita cū accidant tantū speciē non diuersificāt ⁊ sicut illumiatio glorie que longe maioꝛ ꝑfectio est: non diuersificat angelos sanctos etiam ab angelis malis diuersitate essentiali siue specifica: multofoꝛtius lumē illud cognitiōis quod in ipsa creatiōe sua datum est animabus pꝛimoꝛ parētū: nō diuersificauit aias illoꝛ ab aliis aiabus humanis. sicut neq ꝑfectio coꝛpoꝛum ipsoꝛū coꝛpoꝛa eoꝛū diuersificat essentialiter a coꝛpibus alioꝛū hominū. Videat foꝛsitan alicui ꝙ anime pꝛimoꝛū parētū create fuerūt in regione lucis ⁊ i luce: ⁊ inde obtinuerūt vt lucide crearent: seu luminose ea luminositate qua diximꝰ. Inde etiā habuerunt: vt essent virtutibꝰ decoꝛe quas diximꝰ. foꝛtassis aūt hmōi homo aliquid somniat ꝯtra veritatem. Verū quid sit regio lucis ⁊ vtrū vna aut plures que partes earū alii tractatui sez est reseruandum.

¶ Questiones alias de vitiis ⁊ peccatis hoc loco necnō ⁊ soluit auctoꝛ: quas operepꝛeciū est suo oꝛdine videre: qz summari nequeunt.

De aliis vitiis et peccatis: hoc est de vitiis consuetudinalibꝰ ⁊ peccatis actualibꝰ cōsequēter nobis aliqua dicēda sunt. Scito

F ergo in pꝛimis: qz vitium vel vilis casus a

Vilis casꝰ. vilitate ⁊ casu quomā per ipm viliter cadit vel a vice ⁊ casu: qm p ipm vicibꝰ postꝙ ingeminatū fuerit cadit: quēadmodū debilitate aut claudicatiōe aut aliquo alioꝛū que casum vicibꝰ inducūt. Vicibꝰ aūt intelligimꝰ: quomā quotiēs occasio ei dat vel adiutoꝛiū: sicut cū debilitati vel claudicatiōi addit ipulsus aut offendiculū. Licet aūt cōsuetudinalia vitia

diximꝰ: non tamen ex cōsuetudine male agēdi tātum: immo ex vno malo actu interdū generant: quēadmodū ex vno solo aspectu speciose mulier: amoꝛ turpis ⁊ difficillime curabilis generat in aspiciente. similiter ⁊ ex vnius iniurie passiōe ira vel odiū difficillime placabiles: quēadmodū ⁊ in virtutibꝰ. ¶ De hoc vero vtrum oīa peccata ex vitiis oꝛiant peccata inqꝫ actualia quē intellectū aliis verbis multi expꝛimere cōsueuerūt: videlicet istis. Vtrum peccata

Questio. G habeant qualitates substratas: substratas inqꝫ tanꝙ radices ex quibꝰ oꝛiant: ⁊ tanꝙ fundamenta quibus fulciant atq poꝛtant: ⁊ inde inoleuit sermo iste quem multi credūt esse verum: scilicet non qz malꝰ est qui male agit: sed qz male agit malus est. Quoniam aūt quedam malicia habitꝰ est: ⁊ quedā dispo-

Malicia. sitio manifestū est: qz ex malicia interioꝛi que ex necessitate vel habitꝰ vel dispositio est: ꝓcedit malus actus foꝛinsecus: quare verū est quomā qui malꝰ est interioꝛi habitu vel dispositiōe male agit foꝛinsecꝰ et hoc nullā dubitationē habet. Posito autē qd solūmodo interioꝛi actu male agat: videlicet irascendo vel amando tantū: nō habens omnino malū habitum ire vel amoꝛis: neq malā dispositionē aliā: cuius ista ira sit in eo moꝛtale peccatū. Hoc enim vt posuimus manifestum est ꝙ iste malus est: vtpote dignus eterna moꝛte: et non est malꝰ nisi hac ira: que vtiq malus actus eiusdē est: ergo nō est malus nisi malo suo actu ergo non nisi: qz mala agit: ⁊ hoc indubitāter verū est. Malus eni actu suo foꝛmaliter ⁊ denominatione malus est. ille enim actus cum sit ira mala: ⁊ malicia est licet dispositio sit ⁊ nō non habitus. Questio autem hec non soluitur p hoc non eni questio illa antiquoꝛū de hoc est. ¶ Vtrū qui male agit H

Questio alia. actu aliquo foꝛmaliter malus sit ex illo: qz hoc manifestū est exemplo quod posuimꝰ. sed reuera soluitur per pꝛecedēs exēplū. Quia eni malus est vnusquisq: ⁊ hoc ex malicia que in eo vel habitus est vel dispositio: male agit vel efficiēter foꝛinsecꝰ ꝓculdubio. Qualiter aūt Aristoteles passiones noiet que nos actus nostros interioꝛes noiauimus: ⁊ qua de causa nos iam declarauimꝰ in ꝑmo tractatu de virtutibꝰ ⁊ latius de hoc eodē dicere opoꝛtet in sequētibus: videlicet in tractatu de tentationibꝰ ⁊ resistētiis. ¶ Debes autem scire qz qui vitia diuiserunt in vitia: que sunt i animabꝰ nostris motiuis de doctoꝛibus antiquis nō diuiserūt nisi vitia que sunt i animabus nostris motiuis seu affectiuis. Quare apparet diuisionē eoꝛum imperfectā esse: Diuiserunt eni oīa vitia in septem vt eis visum est. ¶ Nos autē iā ostēdimꝰ in ꝑma parte tractatꝰ istius septē esse vi- I tia notissima virtutis nostre rationalis: siue scḿ ipsam octo concupiscibilis quadraginta et sex irascibilis siue scḋm ipam ⁊ posuimꝰ noiationes eoꝛum ⁊ Nota. rationes nominationū. Diximꝰ etiam qz quadraginta ista ⁊ sex sunt scḿ supfluitatē ⁊ indigentiā: ⁊ medie virtutes iter ea. xxiii. ⁊ qz ista nota sunt tam noībus ꝙ operibꝰ apud nos itelligētes. Noli decipe aiam tuā ⁊ laboꝛes in diuisiōibꝰ que parū vtiles sunt. Sicut aūt videat Iohā. euāgelistā diuisisse vitia i tres

Diuisiões parū vtiles species vel gña in scḋo. i. canonice sue vbi dicit: omne qd in mūdo est cōcupiscētia carnis est: ⁊ ꝯcupiscētia oculoꝛ ⁊ supbia vite. Errat homo hmōi: qm diuisio nō est diuisio vitioꝛū: sed rerū que i mūdo sunt ⁊ que aīas nostras ad vitia carnis ad auariciā atq superbiā incitāt ⁊ incēdūt. Sil'r ⁊ i diuisiōibꝰ que le-

gunt apud apostolū ne post⁹ enumerationib⁹ vel in
Diuisio cesi sacris litteris quō intelligende. euāgelio ne laborauerit tanq̄ oia vitia ibi enume-
rent vel ad enumerata redigant. neutrū eni hoꝝ ne-
cesse est. Magis exēpla sunt que ibi ponunt: q̄ enū
ciatio vniuersalis. cū eni dixisset veritas in. 15. Ma-
thei. Qr de corde exeūt cogitatiōes male: homici-
dia adulteria. ꝛc. ¶ Nō eni oia mala opera vel vitia
enumeratiōe illa cōprehensa sunt. siliter neq3 apud
Marcū in. 7. vbi alia multa enumerant sicut ipudi-
citia: ocul⁹ malus: supbia et stulticia. Et idē dicim⁹
de alijs que apud apl'in legunt: sicut in pmo Rom.
R Repletos inq̄t omi iniq̄tate malicia ꝛ fornicatione
ꝛc. Quare exēplaris est vt dixim⁹ hmōi enumeratio:
et nō diuisio doctrinalis. Quod ergo nobis restat
hic dicendū de vitijs postea que iam dixim⁹ est artifi
cium quo sciatur suggillatio eorū: hoc aūt maxime
scietur ex silitudinib⁹ rerum a quib⁹ etiā ipsa sacra
scriptura noiatur. Noiant eni egyptū qd est dicere
Egyptū. gens tenebrarū atq3 meroris: q̄ lucē gratie extin-
gunt ꝛ mentē obtenebrant: ꝛ eternorū doloꝝ mero-
rem iducūt. Siliter caldei qd intptat quasi demo
nes: q̄ siles demonū sunt: ꝛ diabolice turpitudis
characteres seu ipressiōes. iuxta qd legitur Sap. 2.
Imitant illū id est diabolū q̄ sunt ex parte ei⁹. ¶ Eo
dem modo ꝛ assyrij quod intptat dirigētes vel eri
gentes. Erigūt eni3 miseros pctōres cōtra deū: siliter
Assyrij. et cōtra seipsos ꝛ alterū contra alterū. sicut legitur
Job. 15. Cucurrit aduers⁹ deū erecto collo. Et moy
ses ad iterfectionē chore. Multū erigamini filij le-
ui. Numeroꝝ. 16. Et generalr septem gentes quas
eiecit dn̄s de terra pmissiōis vniuersitas vitioꝝ hu-
iusmodi itelligit. Itē quod est terra: q̄ de terra cor
poris nostri occasionalr oriunt. Cōgruunt eis etiā
noia gentiū illarum: si quis iterpretatiōes eis ada
Chananeꝰ. ptare voluerit: vt chananeus q̄ intptat cōmutat⁹
in felici cōmertio: dum pro virtute in mēte humana
habitat: ꝛ pro eo virtus derelicta est ꝛ ipm vitiū p ea
cōmutat vel cōmutat: q̄ hoc efficit in misero pecca
tore vitium cōmutat enim ipm de bono in malū ꝛ de
homine in brutū: de quo supra multa locuti sumus.
Amorreus ¶ Cōgruit vnicuiq3 vitioꝝ nomen amorrei qd iter-
pretatur amaricās: q̄ dulcē deū in amaritudinē no
bis cōuertunt: dum iratū eūdē nobis efficiūt: ipam
etiam dulcedinē virtutū in nobis amaricāt ꝛ eā dul-
ce vel suaue nobis sepe non sumūt. Et ad hūc modū
est psequi de alijs: siliter ꝛ aspersiōis vitia intelligū
tur et ex factis ipsarū suggillant sicut ex Adam ni-
mius amor in vxorē ꝛ vitiū ambitiōis suggillant: de
qua mala eidem ꝛ posteritati ei⁹ puenit expressiōe
qua decet ostēditur. Siliter ꝛ ex Cayn auaricia pa-
riter ostēditur: ꝛ inuidia dum per hec fratricida ef-
fectus pfugus factus est a facie dn̄i: factusq3 est tre
mulus ꝛ timēs ne omis qui eum iuenirct occideret.
L Et merito ab vno quoq3 mortē timuit: qui nec etiā
Nota. fratri vnico a morte pepcit. Ex ipsis etiā noib⁹ psō-
narum intpretatiōibus diligēter cōsideratis ꝛ cōue-
niēter adaptatis vitia efficacit suggillant vt q̄ adā
interptat terra siue terren⁹ siue terra rubra que pri-
mū dei mādatū auaricia siue ambitiōe trāsgressus
est q̄ terra vel terrenitas in nobis operetur: videl3
transgressionē diuinorū mādatorū. hoc vno exēplo
manifestū est. ¶ Amplius Quia p gulā auaritiam
atq3 supbiā peccauit et ex illo vno hoie tria illa pec-
cata simul exorta sunt: isinuauit spūssctūs i scriptu-
ris illa ex terra vel ex terrenitate in nobis procedere
omia genera peccatoꝝ: ꝛ quoniā Cayn intptat
possessio terrena: insinuatū est nobis ibidē: q̄ pos-
sessio fraternitatē occidit: hoc est omnē in proximo Vide.
fraternā dilectionē extinguit. Auarus eni3 nullius
amicus est. et quoniā in Abel interptat luctus in eo
facto: scilicet quo Cayn interfecit Abel: qd possessio
interfeci luctum: possessio nāq3 tēporalis siue terre
na amatores suos lugere paupratē spiritualiū bo-
norum ꝛ amissionē celestis hereditatis nō patitur.
Similiter in abel qui quasi nihil iterpretat hic qua Abel quid.
interptatione intelligit nihilitas id est vanitas ꝛ vi-
litas visibilium bonorū. ¶ Per hoc q̄ per pnomē
demōstratiuū consueuerūt maxime desiderari: que
oculis subiecta sunt insinuatur: q̄ possessio tempo
ralium contēptū eorum iterficit iuxta modos istos
q̄ Jeroboam interptatur tēporalitas. Jeroboā au Jeroboam
tem rex fecit scisma in Israel ꝛ induxit idolatriā: i ip quid.
so euidēter etiam signatū est: quia tēporalitas diui
dit ecclesiā dei: ꝛ scindit omimodo diuisionis ꝛ aua-
riciam in eam induxit: que est idoloꝝ seruit⁹. Si
cut legitur ad Ephesios sexto. Et quoniā duo ido-
la instituit iste Jeroboam. Alterū in dan: alterū in
bethel: manifeste ostēsum est idolatriā auaritie i iu
dicibus et in prelatis per tempalitatē inductā esse.
Dan enim interptatur iudicium. Bethel autem do
mus dei. Congruenter ergo figurata est corruptio Dan.
auaricie per temporalitatē in tribunali iudicium ꝛ Bethel.
ecclesia siue templa que deberēt esse cōgregatiōes
sanctorum siue in regnū ꝛ sacerdotiū vel iudicium:
et etiam sacridotiū. Nominib⁹ etiam animaliū im- N
mundorū et mōstruosorū nominant vitia in scriptu Vitia mon
ra: sicut nomie sanguissugarū gula ꝛ auaricia Pro- stra ꝛ alalia
uerbiorū decimotertio. Sanguissuge due sunt filie
dicentes affer affer. et hoc est scdm Bedam. Conue
niētius autem auaricia et luxuria. Eodēmodo no-
mine serpentis detractor: ꝛ per ipsam mordacitatē
serpētis vitium detractionis. sicut dicit Salomon
Quomodo si serpēs mordeat i occulto: sicut nihilo
min⁹ eo habet qui occulte detrahit. sic per scopio- Vulpes.
nes proditos. Per vulpes fraudulēti allocutores:
et isidiatores per camaleonta qui colorem suū mu- Scorpiōes
tat in similitudinē eius in quo est vel iuxta quod est
Assentatores qui pertētant quid velint vel intētant
homines vt eis assētiant. Sic per equos temerarij
atq3 precipites et etiā superbi. Per leones crude- Leones.
les ꝛ iracundi: similiter ꝛ rapaces. Leo eni rugiens
et vrsus esuriens: pīceps impius sup populū pau-
perem. sicut legitur Prouerbiorū. 28. Sic per cor- Corui.
uos: qui semp dicunt cras procrastinatores bonoꝝ
et etiam solutionū eorum que pmiserūt. Qui autē
in vitio rapacitatis maiori rabie in subditos seui-
unt per lupos vespertinos. sicut Ezechielis. 22. Prī-
ceps eius in medio eius quasi lupi rapiētes predā
ꝛc. et iterū. Princeps eius lupi vespere quod est di-
cere vespertinū. Cum eni lupi vsq3 ad vesperā ieiu-
nauerūt nec hominib⁹ parcunt: ꝛ in villas ad deuo- Buffones.
randū homines irrūpunt. Similr p buffones mali- Rane.
gni: per ranas garruli: per calandrinos loquaces: Monedu-
per monedulas auari: et etiam per coruos. vnde di la.
cit Tullius. Non plus tibi aurum q̄ monedule cre
dendū. Eodemmodo per aues noctis: id est que de
nocte solummodo volant nocturni fures ꝛ quecūq3
in latibula tenebrarū: vt male agant exquirunt ꝛ lu
cem fugiunt. sicut dicit veritas in euangelio Johā-
nis octauo. Qui male agit odit lucem. Sic et p pi-

sces marinos qui in abysso salsedinis nutriuntur. hoc est in mari: et nunq̄ ex eodē exeunt semper i eo natantes merito intelligūtur qui in aqua sapientie salutaris in studio seu scolis scilicet theologie senescunt et semper insulsi et insipidi remaneant. Quēadmodū dicti pisces marini, ꝓch dolor ex tāta abysso salsedinis nihil sapros suauis nihil cōdimēti vitalis assumētes Sed nescio quo diabolico artificio salsedinē excolentes: solū fetorē et insipiditatē habent. Undecūq3 illa contrahant. ¶ Iuxta hunc modū: ꝛ per aues que i aquis versant et sepissime merguntur et tamē aride inde exeunt: nec modicā stillā tantarū aquarum retinent. Sic et istis stilla ꝑ modica aquarū sapiētie salutaris adheret. ¶ Ad idem pertinet terra que sepius ꝛ diutius aqua operitur quoniā et citius arescit: q̄ alie: crepat ꝛ scindit sicut carectū ante oēs herbas arescit: ꝛ tamen in aqua semper est: quēadmodū legitur in Iob. Ad idē idu et solet de ranunlis: qui in medio pinguedis nutriū tur: et tamen omnino sine pinguedine sunt ꝛ alia innumera sicut de molēdinariis quos tumul⁹ aque ꝛ ipsius molēdini strepitus qui alios excitant: sicut de pulsatoribus campanarū quorū aures obturātur: et etiam obsurdescūt: soporē etiam eis ꝓuocāt sonitus campanarū: qui alios excitāt ꝛ dormire non sinunt. Hi sunt velut cantus qui in mediis aret aquis hi sunt qui calcatis torcularib⁹ sitiunt: sicut legitur Iob. 37. Hi nescio quo diabolico miraculo in medio ignis non estuant in fornace sacrorū eloquiorū que reuera ignis sunt: extincti ꝛ gelidi sunt. Sunt et instar salamādre diabolice in medio igne ꝑdicto illesi viuunt. Possum tamē oīa hec cōpetēter ad dona gratiarū ꝛ virtutū referri. similiter a deformitate ꝛ monstruositate animaliū: sicut ab gibbositate camelorum qui turgēt struma supbie. A defectu caude qui manifestus est i simia: illi qui saltem finalem penitentiā non agunt qua operiāt turpitudinē suam spiritualē: hoc est turpitudinē peccatorꝫ. similiter qui homines vident quidē exterius figura corporis. Interius aūt hoc est vita ꝛ morib⁹ bruti sunt: quēadmodū dicit Hieronymus. Intus nero. Foris catho. sic ꝛ hypocrite suggillant a simili duplicitate vel speciei quā pretendūt quodāmodo falsitate. Uolucres eni vident exvolare nō valētes strutiōes: sed gressibilia tm̄ sūt. sic ꝛ hypocrite specie qua pretendūt volare id est alta celestiū petere videtur: sed pedib⁹ id est affectib⁹ suis a terra nō eleuant: ꝛ terram solā hoc est terrenam gloriā vel opulētiā querentes. Ad hunc modū se habet de aīali mōstruoso quod vocat pilosus figurā humani corporis ꝛ gressuꝫ sup duos solūmodo pedes habētes. Iuxta hūc modum attēdēda est etiā mōstruositas mēbrorꝫ in animalibus qualis apparet in simiis. Pedes eni eaꝝ ex pedibus ꝛ manib⁹ compositi sunt: ꝛ interi⁹ euidēter apparent cōposite ex talis ꝛ palmis. Similiter attēdenda est monstruositas animaliū in quib⁹ multe species continuate vident: sicut animal qd̄ castor siue fiber nuncupatur in quo quinq3 species mirabiliter conueniūt. Huiusmodi autē mōstruositates in seipsis horribilit effigiāt: qui vno officio vel dignitate non cōtenti: et interdum nec vni sufficiētes vel idonei multa in se coniūgunt. Dum eni aliquis decanus est in vna ecclesia. prepositus in alia cātor in tertia: archidiaconus in quarta: quid est nisi monstrum spirituale i corpe vniuersalis ecclesie? Assueti autem huiusmodi mōstris vel potius horrificam eorum monstruositatē non videntes: ad ea expauescere iam nescimus. Similiter ꝛ ab ipsis operibus animalium suggillari possunt efficacissime vitia ꝛ peccata sicut ex peruersa imitatiōe simiarū. Simias diabolicas dicim⁹ oēs peccatores maxime autem superbos et generalr̄ omnes illos qui faciles sunt ad imitandū malos. similiter ex recidiuo peccati canes vocātur peccatores qui post penitētiā reuertūtur ad peccādū ex eo quod legit Prouerbiorum. 26. Sicut canis qui reuertitur ad vomitū: sic impudens qui iterat stulticiā suam. et ex secūde Canonice pe. 2. Canis reuersus ad vomitū suū. ꝛc. Sic et illos qui spurcitias suas spirituales requiē sibi fecerunt: ꝛ in eis tanq̄ in lectis mollissimis et suauissimis requiescunt: generalr̄ iumenta vocamus. Iumenta autem nō de aliis lecteria sibi parāt q̄ de propriis stercoribus nec alia sibi substernūt ad iacēdum q̄ illa. ꝓpter quod dictum est Iohelis primo. Computruerūt iumēta in stercore suo: de quo Gregorius. Iumenta in stercore suo putrescere est i sordibus luxurie vitam finire. Similiter ex vocib⁹ animaliū suggillamus vitia dum cōtentiositatē latratum vocamus: loquacitatē coaxationē raninā: ꝛ minas iracundie rugitū leonū: ꝛ verba subdola garritum vulpium: ꝛ ita de aliis. Et vt generalr̄ dicam⁹: non est genus animaliū quod nō adiuuet declamatores id est predicatores ad vitia suggillanda ꝛ veritates laudibus extollendas: si natura omniū ꝛ vita eidem innotuerit. Similiter ꝛ sacros expositores ad exponēdas scripturas maxime vbi aīalia nominātur propter hoc inspiciēdi sunt libri de naturis animaliū videlicet Aristo. plinii: alani: isidori: ꝛ quidā libelli quos aliqui antiq̄ fideles de naturis animalium ex diuersis scripturis collegerunt. De his autem nobis scribere ꝑut opus esset supra vires esset et tēpus pro aliis negotiis impēdere nos oportet. ¶ Adiuuāt etiam elemēta: ꝓpter quod vires ꝛ ꝓprietates eorum nosse perutile est predicatoribus et sacris doctoribus. Ignis enim nominat peccatū adulterii siue luxuria prostituta. Iob. 31 Ignis est in quit vsq3 in perditionē deuorans. ꝛc. Et oīs amor inordinatus vocatur ignis creberrime in scriptura Sic et nominib⁹ aliorū elementorū. Prouerbiorū 30. Terra que non satiatur aqua gula vel ebrietas. Sic ab instrumētis bellicis gladius euaginat⁹ mulier speciosa apte turpitudis. gladius vero qui vocatur sicca mulier huiusmodi: scilicet occulte turpitudinis. Species enim muliebris gladius flāmeus vel ignitus dicit Hieronym⁹. Sic ꝛ ab instrumētis rusticanis ꝛ cenesorū diabolicū hominē qui circūfert imūditias peccatorū ꝛ rotabulū diabolicū auarum significat: qui totū se dedit cōgregādo seu congeriēdo luto diuitiarū. ¶ Rotabulū eni est istrumētum rusticanū quo lutum de plateis vel multum cenum cōgerit. Similit ꝛ cophinū diabolicū cor auari. vnde dicimus auaros tot cophinos luti egyptii portare in humeris quot loculos portāt in cordib⁹ De huiusmodi cophinis dicit in psalmo. Man⁹ ei⁹ in cophino seruierūt. Silr̄ ex istrumētis venatoriis et piscatoriis: quēadmodū Salomō malā mulierē vocat laq̄ū venatorū ꝛ sagenā cor ei⁹. Ecclesiastes. 7 Sic laqueū ꝛ muscipulā diabolicā eandē. Sap. 43. Sic ab officinis imundis suggillant pctōres. sicut Augustinus. Cloacā immūditie cor pctōris vocat

Marginalia (left): N — Terra aride quid. — Salemandra. — Cameli. Simie. — Strutiões — Castor seu fiber. — Qui multa bñficia obtinent mōstra sūt.

Marginalia (right): Nota. — O — Canis ad vomitū reuersus. — Libri naturales legēdi. — N — Ignis est peccatum. — Terra est ebrietas. — Sicca. — Rotabulū. — Sagēa cor mulieris.

super orationē dn̄icam. Carnificina vero diaboli iu
xta hunc modū est os detractoris. Ubi innumerabi
les tam boni ꝙ̄ mali gladio ligue ipsius armisq̄ ac
sagittis dentiū eiusdē iugiter cruciat̄. Sicut coqui-
nam diabolicam in declamatiōib⁹ nostris corda so-
lemus vocare: que vel iugiter frigūtur vel assantur
ardore concupiscētiarū: vel q̄ frixuras ꝛ assaturas
aliaq̄ fercula coquinaria iugi meditatiōe habēt in
se sicut mos est quibusdā gulosis etiā religionē ꝓ-
fessis: qui non dn̄o nostro iesu christo sed suo ventri
seruiūt: queadmodū coquina iuxta modū istū ad

Nota.

herbas immūdas pestiferas ꝛ venenatas. Sic ꝛ ad
arbores infructuosas vel ignobiles fruct⁹ vel alijs
de causis malorū hominum similitudines habētes
aliquas recurrendū est predicatorib⁹ vt ex similitu-
dinibus hm̄oi vitia ꝛ peccata suggillēt: sicut ad car
duum ꝛ ramnū atq̄ pabulū aliaq̄ huiusmodi: ꝓ-
pter qđ necessario habent publici predicatores na-
turas proprietates et operationes rerum hm̄oi co
gnoscere. Siliter aquarū lacuū fontiū paludū ꝛ ig-
norum: vt dixim⁹ elementorū: que cū inotuerint sum
mopere studendū est eisdē: vt eas ꝛ decēter inducāt ꝛ
conuenienter adaptent. De his aūt vitijs scribere re
linquim⁹ alijs quibus ꝛ peritia hm̄oi data est ꝛ spa-
tium cōcessum. Ad alia eni que magis conueniunt
proposito festinare nos oportet.

¶ De peccatis iterum dicit suo more multas in-
herens questiones.

De peccatis autē: id est de operib⁹ huma-
nis negligētijs ꝛ obmissiōibus ꝓut desup
accepim⁹ aliqua dicere itēdim⁹. Jam au-
tem diximus: q̄ peccatū vel pedis casus:
vel pecualis casus. Quod ꝓpter similitudinē dictū
est quoniā reuera cadit in mortē ꝛ culpe hic ꝛ i pro-
fundum gehenne in futuro qui mortaliter peccat.

¶ Nos autē dicemus in sequētibus quid est morta
liter peccare ꝛ cuiusmodi peccatū mortale itelliga-
tur. Primū discutiētes questionē illā antiquā vtiq̄
sed nostro tēpore innouatā ꝓpter errorē quorundā

Questio.

que non fuit eis suo tēpore declarata. ¶ Hec autem
est questio vtrū possibile sit aliquē peccare: ꝛ qui ne
gauerūt libertatem arbitrij in hoc errore fuerūt: et
hoc est quoniā si non est nobis libertas arbitrij erit
nobis iposita necessitas faciēdi quod facim⁹ ꝛ non
faciendi quod nō facim⁹. Quicquid eni non liberū
est nobis facere vel non facere est nobis necesse fa-
cere vel impossibile siliter ꝛ nō facere: quare nec cul
pandi sumus si facimus nec laudādi. Siliter ꝛ si nō
facim⁹ quodcūq̄ ex opibus bonis vel malis. ¶ Am
plius. Q̄ꝛ bruta necessitate ferunt̄ nō libertate mo
uētur ad aliqua nec peccāt: nec laudabil̄r agūt q̄c-

Lex non est posita brutis.

quid agant. ¶ Amplius. Sicut nō est lex posita bru
tis: sic nec ponēda est hominibus: cū nec de se nec de
operibus suis vllā habeāt potestatē. Quod si verū
est: ipossibile erit deū aliquid laudabil̄r facere. ne-
cesse est enim facere semp bene ꝛ bona ꝛ impossibile
est aliter vel male. Si ergo necessitas nuda vel im-
possibilitas ꝓhibent vel bene agere vel male om̄i-
potētissimus deus ꝓhibitus esset bene agere: cū ne
cesse sit ipm̄ bene agere: ꝛ ipossibile ipm̄ vnq̄ male
agere. Similiter ꝛ de angelis sanctis se habet a tē-
pore sue ꝯfirmatiōis. Nos aūt general̄r ostendem⁹

Nota.

B hoc de om̄ib⁹. Necesse est eni vnūquodq̄ agere qđ
agit dū istud agit: et ipossibile est ipm̄ aliter agere
tunc. verbi gratia. Cum iste in instāti odio mortali
habeat fratrē suū ipossibile est vt in eodē instanti et
dum durat illud instās nō odiat ipm̄ ꝛ necesse est il-
lum odire in eodē instanti: quare non peccat odien
do fratrem suum in illo instanti: quare impossibile
erit aliquē peccare: vel etiā bene agere: ꝓpter hoc
solebamus distiguere q̄ quidā necessitas est violē-
tie ꝛ illata: ꝛ quicquid ex ea agitur: nō agēti sed vio
lentiā inferenti imputandū est: immo nec agens di- S
cendū est illud cui violentia infertur sed magis ip-
sum qđ infert violentiam vt rota molendini nec mo
uens se neq̄ agēs dicenda est dū impetu aque volui
tur sed aque mot⁹ eius imputādus est. Est et neces-
sitas stabilitatis et immutabilitatis qualē dicim⁹
esse dei necessitatē qua immutabiliter bonus est: et

Nota.

quicqđ est hac necessitate necesse est ipꝫ bene agere
semper et contrariū impossibile: ꝛ ista necessitas nō
aufert libertatē sed ꝓficit posse ei male agere hoc ē
posse cadere et posse fieri seruū peccati seruitus est
non posse ergo male agere vel fieri seruū peccati li
bertas est: et tanto maior q̄nto ab hm̄oi buitute re-
motior. ¶ Tertia necessitas est extranea siue forin-

Tertia necessitas.

seca: quā nonnulli vocare solēt necessitatē per acci-
dēs. Et easdē distinctiones facimus de ipossibilita
tibus et hoc modo dicuntur q̄dam de p̄terito vel ne
cessaria vel ipossibilia per accidēs: sicut te cōedis-
se vel aliud quodcunq̄ fecisse qđ fecisse si fecisti: vel
non fecisse si fecisti. ¶ Sed quarta necessitas secun- T

Quarta.

dū quosdā quā vocat aristo. determinatā: vt socra-
tē sedere dū sedet ꝛ hoc forte referri potest ad neces-
sitatē quā diximus extraneā forinsecā siue per acci-
dēs pro eo enī necesse est te comedisse si comedisti.
Uel ipossibile te comedisse si nō comedisti q̄m tem-
pus nō recipit mutationem redditus siue reuocati
onis. Sic et socratē sedere dū sedet q̄ tempore quo
sedet nō stat: ꝛ ideo nō recipit contrariū sessioni si-
ue ꝑuationi ipsi⁹. Quare fluxus tempis vtrūq̄ cau
sa est necessitat̄ aut ipossibilitat̄. Necessitas p̄ma
quā diximus violentie cū violētia contra volunta-
tē fuerit inculpabilē efficit volūtatē. Et hoc est q̄đ
vt dicit August. in Enchiridion. Tantū voluntate
peccatur. Cōtra voluntatē aūt dicimus esse necessi V

Voluntate tantum peccatur.

tatē seu ipossibilitatē aut etiā violentiā cui nec affe
cta ē nec ꝓcurata: nec tolerata aut neglecta sicut
apparet in exēplo tuliano de illo qui cū esset voca-
t⁹ in ius. fregit pōtes per q̄s necesse habebat veni-
re veniēs quo vocabatur vt posset allegari ipossibi
litatē veniēdi illuc. Sic faciūt et miseri peccatores
dū peccāt aliqua hora vel pācto ipossibile sibi non
peccare tūc. Impossibilitas ergo hec nō est contra
volūtatē cum sit ab ipsa volūtate ꝓcurata: nec con-
tra ipsaꝫ obnitatur volūtas: cū non displiceat ei ipꝫ
peccare tūc: qđ est illud ipossibile. Queadmodū ei

Nota.

si quis velit habere mōtes aureos ex sola cupidita
te licet hr̄e mōtes aureos sit eidē ipossibile. nō ex-
cusat ipsum a pctō cupiditatis hm̄oi ipossibilitas.
Illi ei ipossibili adheret volūtas spōte: ꝛ placet ei. X
ipossibile igitur volitū ꝛ placitū nō excusat vel agē
tē vel volētē si malū sit. Per hoc eni mala est volū-
tas q̄ cadit supra malū: et hoc sufficit ad hoc vt ma
la sit voluntas licet alijs modis mala fieri possit.
Quāuis ei corrupte que nouit virginitatē et virgi
nitas ipossibilis sit et corruptio nec̄aria vt ita dica-
mus et necesse sit ipsam esse corruptā: q̄diu tamen
vel placita ē ei vel tolerata vel neglecta corruptio
et nec volita est ei: nec placita virginitas nec deside-

talia nō excusat eā a pctō: alioquin de malicia cōmodū reportaret. Et ad hūc modū se habet de p̄cedētibus exēplis: qz facta esset et licita corruptio et inculpabilis p maliciā fornicationis sue. Si autez peniteret: ⁊ de corruptione sua ⁊ amissiōe virginitatis. Peniteret inq̄ veraciter excusaret eam indubitanter tam necessitas q̄ ipossibilitas supradicta et hoc est quoniā tunc essent cōtra volūtatē ipsi⁹ ⁊ ipedirent ipam. Inuincibile aūt impedimētū semp excusat agere volētē: et hoc est quod nōnulli ex sacris doctorib⁹ dicere solebant: qz ipossibilitas ⁊ necessitas in inuito nō excusat sed inuia. Inuia vtiq̄ est virgo de qua loquimur dū penitet. In iuito vero q̄diu non penitet de corruptiōe sua. Perscrutemur autē illud aliquantulū latius ⁊ dicam⁹: qz sicut dicit Augustinus: qz qui dixerit christū precepisse ipossibile anathema sit. Non p̄cepit ergo christ⁹ alicui peccāti nūc non peccare nūc: cū ipossibile sit omi peccāti nunc non peccare nunc. nō est ergo cōtra preceptuz dei peccāre nunc. Quare est factū vel dictū vel cupitum contra legē dei ⁊ ita peccatū a diffinitiōe augustini licet eius contrariū sit impossibile vt diximus.

Christus nichil precepit impossibile.

¶ Amplius. Solet dici: qz negatiōes siue p̄hibitiones diuine obligant ad semp. Affirmatiōes vero siue preceptiōes obligant pro loco ⁊ tēpore. ergo ad omne nūc obligat quecūq̄ diuia p̄hibitio. ergo ad non peccare nunc mortaliter. ¶ Ampli⁹. Qui dixit Non furtum facias aut intellexit nūq̄ furtū facias generali abnegatiōe aut particulari quādoq̄ non furtū facias. ¶ Ampli⁹. Non subest libero arbitrio peccare modo vel nō peccare modo in quocūq̄ siue peccēt siue non. modo cū alterū sit necessariū alterū impossibile. Vtrumq̄ ergo neutrū est precipiendū vel prohibēdū. Deus ergo neutrū p̄hibet vel precipit: cum nihil faciat quod faciēdū nō sit.

Negatiōes seu prohibitiones diuine affirmationes.

¶ Ampli⁹ Si deus p̄ciperet peccanti modo dicēs: ne pecces modo nō solū inutiliter: sed etiā ridiculose hoc faceret: cum huiusmodi p̄cepto peccāti parere sciat esse impossibile. ¶ Ampli⁹. Quis sapiēs aut bon⁹ p̄ciperet alicui sede dum stas: aut sta dū sedes: certū est q̄ nullus: multo fortius ergo nec de⁹. ¶ Ampli⁹. Si totū tēpus esset isti peccāti nūc sicut est hoc ipm nunc in quo peccat: hoc est si totū tēpus nō reciperet mutationem sicut neq̄ hoc nunc: videlicet vt sicut in ipso nunc non potest non agere quod agit in eo vel agere in eo quod nō agit in ipso nūc: non tangerēt ipm precepta dei cū necessitati alligatus esset facere toto tēpore vite sue quicq̄d facit. nec esset ei possibilitas aliud vel alit̄ faciēdi. Stultissimū etiaz esset eidem legem imponere quē necessitas sic ligatū teneret: vt aliud vel aliter facere nō esset eidez ipossibile. Quare nec ad ipm nunc: hoc est respectu ipsius postq̄ inest nullo precepto vel lege obligat⁹ est: cuz in eo nec aliud nec aliter agere nec alit̄ se possit habere.

Nota.

¶ Amplius. In premisso casu q̄rim⁹: vtrū ista virgo teneat̄ nunq̄ fuisse corrupta: ⁊ vtrū deus exigat ab ea hoc videlicet vt non fuerit corrupta. Q̄ si dixerit qz deus hoc exigit ab ea: et qz ad hoc teneat̄ intolerabilit̄ errat: cū ⁊ homo etiaz talia exigere nō auderet: imo etiā exigere erubesceret. ¶ Amplius. A debitore qui paupertate iuincibili factus est in nō soluēdo. Nemo creditor auderet exigere debitā pecuniā cū sciret ipm ad eā paupertatē quaz dixim⁹ deuenisse nisi forte sub ea cōditiōe si forte ad pinguiorem aliquo tpe veniret fortunā vel si ab amicis ei ad hec subueniret. Cū ergo ista corrupta nō sit in soluēdo sup virginitate vel toto eius: vel sup hoc videlicet q̄ non fornicata fuerit: nec de⁹ nec homo ab ea hec petere vel exigere pōt.

Questio.

¶ Ampli⁹. Cū pater flagellat filiū ad correctionem nō intēdit p flagella vt non peccauerit: sed potius vt nō peccet vlteri⁹ licet flagellet ipm: qz peccauit. Multo fortius ergo de⁹ quantūcūq̄ puniat delinquentē nō exigit tamen ab eo vt nō peccauerit nec vnq̄ dictū est: q̄ aliq̄s q̄ peccauerit teneatur non peccasse.

Iterum

¶ Ampli⁹. Si aliq̄s debet michi pecuniā ad certum diē soluēdū et ea nō soluta dies h̄mōi elabat̄. Manifestum est q̄ ab ipso nō possum petere vt soluerit michi dictā pecuniā illa die: sed reuera ab eo possum petere mea interesse. Multo min⁹ igitur michi de⁹ cuius omia iudicia equitas vel veritas.

Questio.

¶ Ampli⁹. In h̄mōi preterito non cadit iperiū ⁊ p̄pter hoc nulla locutio imperatiua est de preterito: nec imperatiuus modus habet preteritū. Adeo etiaz cōtra naturā est q̄ nec habet etiam natura locutionē vel loquelam qua talia possit vel imperare vel petere: nisi valde absurde. Quid autem est in causa: nisi impossibilitas reuocationis temporis et actionis que simul fluxerunt? Eadem ergo impossibilitate qua nec retineri tempus potest: nec ipm nunc temporis quin irreuocabiliter ambo fluant: nec in imperiū nec in legem cadunt hec. Si autem nec in imperiū nec in legem cadunt: nec erit in eis transgressio vel obmissio ⁊ ideo nec mortale peccatū: p̄pter hec ⁊ huiusmodi visum est quibusdā: quoniā nullus peccaret in huiusmodi et dixerūt qz non peccat iste fornicādo in a vel in aliud male faciendo cū habeat necessitatē vel impossibilitatē faciēdi vel nō faciēdi: hoc autē dixerūt etiā quoniā necessitas ⁊ impossibilitas semp excusant.

A

Non peccat ergo vt ipsi dicūt in hoc nūc agendo cōtra dei preceptū vel obmittendo illud: cum excusetur per necessitatē vel ipossibilitatē quam dixim⁹: sed peccauit inquiūt prius quādo scilicet negligēs sibi cauere vel declinare ab h̄mōi facto: qz tūc igessit se in hāc necessitatē siue ipossibilitatē. ¶ Hic aūt error destruitur multis viis ⁊ modis. Primū: qz aut in a neglexit siue fuit in negligētia aut nunq̄. si nunq̄ ergo nunq̄ peccauit ante a. Sed neq̄ peccat in a: vt ipsi dicunt: nūq̄ ergo peccauit: et ita est ostēdere de vnoquoq̄ quod ipossibile est ipm peccare. Si vero neglexit in aliquo instanti: videlicet in b. Redeunt in eundē errorem: quoniā in b instāti necesse fuit ipm negligere quod tūc negligebāt: ⁊ ipossibile non negligere q̄d tunc negligebāt. Quare eisdē necessitate ⁊ ipossibilitate excusat̄ vt non peccet scd̄m errorē istum.

Cōfutatio erroris.

¶ Eodēmodo se habet si dicat q̄ nō in instāti est h̄mōi negligētia vel omissio: sed in tpe determinato ⁊ limitato. Eadē enim necessitate tenet̄ ⁊ impossibilitate i tpe quo occupat̄ totalit̄: id est toto quo tenet̄ in instanti tpe eni quo aliq̄d agitur ipossibile esse videt̄ aliter se habere agentē vel nō agentē posset forte aliter se habere in parte secunda tpis: q̄ se habuit in p̄cedenti. Sed manifestū est vniuscuiusq̄ necesse habere sedere dum sedet: aut stare duz stat. Si eni desisteret a parte actionis sue vel cessatiōis: nō ageret nisi partē actionis ⁊ in parte tēporis. Quare siue desistet siue non semp agit vel cessat dū cessat Et impossibile est aliter habere quā necessitatē vocat Aristoteles determinatam siue conditionalem.

Nota.

Nota.

B

¶ Amplius. Scd̄m hoc manifestuz est impossibile

esse aliquē peccare. Si enim possibile est esto ergo q aliquis peccet: aut peccet in instāti aut in tēpore. Q; si dixerit in instāti nominem⁹ illud a postq̄ ergo iste peccat in a necesse est in a ip̄m peccare. Similit impossibile est ip̄m in a non peccare. A ergo habet necessitatē ⁊ impossibilitatē per quas excusant huiusmodi erronei peccātes. Quare nō peccat ī a cuȝ non habeat in potestate nō agendi quod agit: et sic cōstitutus in necessitatē agendi quod agit. Eodem modo necesse est se habere si a nominetur temp⁹ in quo peccat. Similiter enim necesse est ip̄m agere qd̄ et agit in b. impossibile non agere quod agit tunc: vt ostendimus.

C Spūalia peccata. ¶ Verum cū spiritualia peccata in instanti perficiant sicut est gaudere de alieno malo dolere de alieno bono adminus nō effugient: quin impossibile sit aliquem peccare peccato spirituali. Q; autem peccata spiritualia in instāti perficiātur etiam si per tempus durare possint ⁊ plerūq̄ durāt. Manifestū inde est quoniā anima humana impartibilis est: et ideo gaudiū dolor et om̄ia alia eius dispositio impartibilis est. Dispositio inq̄ vnū est vera vnitate hoc est non adunata. Quare gaudiū ⁊ dolorem ⁊ similia nō recipit anima humana per partes siue partē post partem: imo subito ⁊ totaliter ⁊ simul quod est in instādi. Quare gaudet et dolet predictis modis in instāti: ⁊ ita peccat spiritualiē in instanti. Grāmatica vero ⁊ alie sciētie que deorsuȝ sunt licȝ vne sint adunata tñ vnitate hec sunt. Grāmatica enī p partes adijcit ⁊ aggregat ex regulis ⁊ documētis aliis donec cōpleat eius totalitas. ¶ Amplius.

D Cū dicant isti qui peccāt in a instanti nō tenet nō facere quod facit ī illo dum illud facit: neq̄ facere qd̄ non facit. Quesℏo. Querim⁹ ab eis: vtrum sit licitū ei facere tunc quod facit tūc: an non? Si dixerit q sic: accidūt horrifica incōuenientia. Primū: quia om̄e malum efficitur licitum quātūcūq̄ horrificū ⁊ pernitiosum sit: quare euacuabit peccatoꝝ vnusq̄sq̄ omnē preceptionē et prohibitionē diuinā totamq̄ legē dei: cuȝ om̄e illicitū possit sibi facere licitū: ⁊ hoc per culpā suam immittēs se in necessitatē vel impossibilitatē quas diximus: ⁊ ita eximet se priuilegio diabolico a tota lege dei.

E Necessitas ¶ Facit aūt pro isto errore qd̄ vulgariter ⁊ vsualiter dicit: videlȝ q necessitas non habet legē. Cum ergo pcurare possit vnusquisq̄ peccator necessitatē ⁊ ipossibilitatē quas dixim⁹. Quare poterit pcurare vt sit sine lege vel legē non habeat q̄ntū ad hoc: hoc aūt est priuilegiū diabolicū ⁊ sine lege dei. ¶ Amplius. Scd̄m hoc licitū erit pctōribus facere quicq̄d faciūt dū illud faciunt: quare ipossibile erit aliquē aliq̄d facere illicitū vel illicite et ideo ipossibile erit aliquē facere ꝯtra legē dei dum enī faciunt quicq̄d faciūt iā nō ꝯtra legē faciūt: cū necessitas legem non habeat: ⁊ ip̄i tūc in necessitate positi sunt. ¶ Eodēmodo necesse habēt dicere ⁊ de meritis ⁊ de bonis opibus: dū enī bene aliq̄s agit: necesse habet agere qd̄ agit equalr̄: ⁊ ipossibile est illū tūc vel aliud vel aliter agere. Quare scd̄m hoc ipossibile erit aliquē bene agere: et maxime in opibus spūalibus erit ista necessitas vel ipossibilitas: ppt causaȝ quā Nota; dixim⁹. Scd̄m hoc etiā nō erim⁹ subditi legi diuine: neq̄ pctōres erūt sub lege: sed magis lex erit nobis subdita et peccatores erūt sup legē cum in potestate habeāt de illicitis facere licita ⁊ ecōuerso. Scd̄m hoc accidit etiā q peccādo declinabit peccatū: et p peccatū atq̄ culpā faciens licitū inculpabile quod alias erit illicitum vel culpabile. Negligendo enī periculum suum et per negligentiā huiōi peccando faciunt sibi licitum et culpabile per necessitatem et impossibilitatem quas diximus quod alias erat illicitum et culpabile. ¶ Amplius. Secūdum hoc nichil erit omnino peccatum quemadmodum agitur non est peccatum propter necessitatem ⁊ impossibilitatē predictas.

F ¶ Amplius. Nullus peccabit peccato quia non peccabit eo dum agit illud: neq̄ dum nō agit istud: dum enim istud agit licitū est ei agere istud propter necessitatē in quam incidit. ¶ Ampli⁹ Negligentia. Secundum hoc sola negligentia erit peccatum cuȝ omnis actus licitus sit duȝ agitur. ¶ Amplius. Necessitas vel impossibilitas nullum est peccatum sed neq̄ ipsum necessarium vel impossibile quod diximus est peccatum immo licitum secundum erroreȝ istum ergo neq̄ qui incidit in necessitatem hanc vel impossibilitatem vel in huiōi necessariū aut impossibile: incidit in peccatum quare impossibile erit aliquem incidere in peccatum ¶ Amplius. Solū peccatum est declinanduȝ. Solū pctm̄ declinandū. A licitis enim neq̄ cauendū est nobis neq̄ declinandum. Non est ergo negligentia culpāda si in ea incidimus q̄ licita sunt et nō sūt peccata quare neq̄ negligentia etiaȝ inuenietur eē peccatum. ¶ Amp. Si negligētia est peccatū nō est peccatuȝ nisi dum est: sed tūc ex necessitate est quare tūc non est peccatū precessit ergo eā alia negligētia p quā incidit peccās in ip̄am ⁊ ita in infinitū ¶ Ampli⁹. Cū peccare in a sit isti necessariū in a ⁊ cōtrariū sit eidē impossibile in a: erit ergo peccare in a licitū isti in a ⁊ ita erit idē peccatū mortale ⁊ licitum. Si vero dixerit q: facere in a hoc qd̄ facit ē illicituȝ est ⁊ pctm̄ nō obstante necessitate vel ipossibilitate.

G Necessitas et ipossibilitas a qb⁹ excusant. ¶ In hac ergo questione dicendū est contra eos qui sic opinantur: videlicet q necessitas ⁊ ipossibilitas excusant a tentatione ⁊ obligatione de quibus agimus: sic quod nichilominus peccatū est ⁊ malū est ⁊ illicitū in a quod iste facit in a. neq̄ hoc possunt facere necessitas aut impossibilitas vt illud quod est malū in se non sit malū cum illa necessitate vel ipossibilitate de quibus agitur: quēadmodū manifeste se habet in exemplo quod dixim⁹ quod est istū mortaliē peccare ī a. Siliter ⁊ in oībus illis que Aristoteles vocat noīata mox cōiūcta malo. Causam aūt iam dixim⁹: ppter quā necessitas ⁊ ipossibilitas excusent et vbi ⁊ quādo nō.

H ¶ In nudis vero factis vel opibus q̄ indifferētia sunt necessitas ⁊ ipossibilitas excusant ip̄m facere vel non facere nudū ab ista coniunctiōe mali: nō aliter tamē nisi quēadmodū diximus: videlicet cū nec affectate fuerint nec procurate nec tolerate. Sed si cōtra volūtatē fuerint vt diximus: alias aūt volūtarie reputande sunt: cū querit a nobis. vtrū in imperiū cadāt huiōi impossibilia. Questio. Respōdem⁹ q: ⁊ in iperiū ⁊ in phibitionē cadūt cum prohibita sint anteq̄ fiant: vel p̄cepta nec dei preceptiones aut phibitiones vel etiā minimū apicē totius legis dei malicia vel negligētia peccātiū/ neq̄ euacuare neq̄ soluere possit vllo modorū. ¶ Reuera tamē verum est in illa necessitate vel ipossibilitate cōstitutis nouū preceptū ac phibitionē ꝯtra eas eisdē dare liberis: ergo ab ista necessitate vel ipossibilitate data sunt precepta et prohibitiōes. Ip̄i vero per stulticiā atq̄ maliciā suā abstulerunt sibi huiusmodi libertatē: ⁊ supadduxerūt sibi peccandi necessitatem: et nō peccandi ipossibilitatē et peccant

Questio — illa hora in eo qđ tūc vitare non pōt. ¶ Si vero qrit
J ur vtrū teneatur iste non peccare in a. Uel nō face
re hoc in a nō vꝫ dubitandū hoc cū prius teneret le
ge dei ꝛ i nullo exēptus sit vł absolutꝰ est ab ea post
modū. Q; si queraꝫ vtrū deꝰ requirat istud ab eo
qđ scit cū facere non posse: dicimus qꝛ tunc non est
necesse qđ deus requirat hoc ab eo vel tūc vel post
modū: sed requirit ab eo penam quā meruit hoc fa
ciendo vel satisfactionem pro hoc: nullomō eñ di-
cendū videꝫ ꝙ deus velit habere ab eo qđ soluere
k vel facere non pōt. ¶ Q; si queriꝫ. vtrū teneaꝫ pec-
Questio. care tunc vel non teneaꝫ: dicimus ꝙ teneꝫ. Ad illud
eñ teneꝫ vnusquisqꝫ vitandū ꝑ quo si illud fecerit
efficitur debitor mortis eterne. Similiter ꝛ ad illđ
faciendū ꝑ quo si obmiserit amittit vitam eterna ꝫ
intelligitur sicut exposuimus ꝛ hec est intentio eiꝰ
quod dꝛ teneri: teneꝫ eñ ꝙtum ad vitam eternam:
intelligiꝫ sicut exposuimꝰ: ꝛ hoc est in quo multi er
rauerunt ꝛ quod multos decipit ꝛ decepit. Non eñ
aliud est dicere teneꝫ ꝙtum ad vitam eternā ꝙ hoc
nisi hoc fecerit vel vitauerit amittit vitam eternā.
l De eo vero qđ queriꝫ vtrum iste teneaꝫ non peccas
Nota. se: dicimus ꝙ secus est. Peccasse enim oino elapsū
est a manibꝰ ꝛ a potestate liberi arbitrii: ꝛ nihil in
illud potest liberꝫ arbitriū: ꝛ ideo de illo nłla ē obli
gatio. Jpm vero peccare vel male agere in a subest
libero arbitrio: qm ex illo est libere ꝛ volenter ꝛ qsi
qꝫ gaudēter. Q đ vero obijciꝫ ꝛ queriꝫ: qꝛ tūc nō pōt
aliud facē liberū arbitriū: nec illud vitare qđ agiꝫ.
Rńdeo qꝛ id non pt: qꝛ nec vult nec pōt etiā velle tūc
ꝯtriū: quia nec vult tūc contrarium: ꝛ ideo remanet
inexcusatū a culpa quod facit. ¶ Jam ergo declara-
uimus hunc errorem ꝛ ostendimꝰ cām erroris istiꝰ
videlicet necessitatē ꝛ ipossibilitatē male ꝛ culpabi
liter ꝑcuratam. Non eñ hmōi erronei attenderūt
cuiusmodi necessitas vel impossibilitas: ꝛ qñ excu-
set a culpa mortali neqꝫ distinxerunt. Qualiter re-
quirat deus ab hoie quod facere non potest ꝛ quali
ter non requirat. Nos aūt iam declarauimus intē-
tionem huius requisitionis ꝑut congruit deo. Er-
rauerunt etiā in hoc ꝙ non recte intellexerunt quid
m sit aliqd subesse libero arbitrio. Quedam eñ sub
Que subsūt sunt plene i arbitrio libero ad faciēdum et nō faci
libero arbi endum vt que sūt voluntaria de futuro. Quedam
trio. vero ad faciendum tñ vel non faciendum tantum
Quedam vero de presenti vt voluntaria de presen-
ti. Nihil eñ magis subest libero arbitrio ꝙ ꝙ ex eo
est libenter atqꝫ gaudenter. Nec obstat nobis illud
quicūqꝫ dixerit xpm precipisse impossibile anathe-
ma sit. Jn omnibꝰ enim eius preceptis nec vnum in
uenitur impossibile quando preceptum est. nec ipse
precepit impossibile. sed stultitia peccātis impossi
bile sibi facit quod erat sibi possibile vel intelligiꝫ
hoc de impossibilibus ꝑ se et naturaliter propter
qđ lex humana et mundana dicit vt supra diximus
quia rerum natura impossibiliū nulla est obligatio
et iterum non dicitur propter hoc ꝙ lex debet esse
n possibilis ꝛ honesta. ¶ De virgine vero vtrum post
Q ō de vgi lapsum teneatur ad virginitatem si eam vouit. dici
ne lapsa. musqꝫ nō. propter causam quam supra hic assigna
uimus. Uerūtamen tenetur ad illud quod potest de
voto hmōi. videlicet ad cōtinētiam de cetero. Q;
si dixerit quis qꝛ similiter si labatur iterū non tene
bitur nisi cōtinere in posterꝫ. et si iterum labatur si
militer nō tenebitur seruare cōtinentiam nisi in tē

pore quod erit post lapsum istum. Et similiter se hꝫ
de lapsu tertio: ꝛ ita in infinitum. Minuetur ergo et
obligatio ꝙtum ad tēpus: ꝛ hoc ꝑ culpā suam: quia
semꝑ tenebiꝫ ad minorē continentiam id est mino-
ris durationis efficietur ergo ꝑ culpā suam melio
ris cōditionis. ¶ Rńdemus ꝙ nō sequitur quoniā
quod minꝰ habet obligatio eius in tēpore hoc ha-
bet plus ꝛ multo amplius in obligatione culparū
quas ꝯtrahit per frequentē relapsum. ¶ Secundū — Error quorundam.
errorē autem illorum qui dicūt omnia ex necessita
te euenire. nō est necesse vt propter hoc nemo pec-
care possit aut bñ agere. ꝛ hoc apparet ꝑ ea que di
ximus de necessitate ꝛ ipossibilitate. videlicet que
et quādo excusant a culpa ꝛ obligatione et quate-
nus sicut ostēdimus. qꝛ necessitas q̄ necesse est deū
sēꝑ bene agere ꝛ impossibilitas qua impossibile ē
ipm male agere in nullo prohibent vel impediunt
quo minus bene ꝛ laudabiliter agat vtrūqꝫ. et hoc
est quia nec violēter ipsum impellunt ad bene agen
dum nec violenter ipm impediunt aut auertūt tūc
a male agēdo. nec vllo modorū resistit illa ipossibi-
litas aut cōtradicit voluntati eiusdē. sicut necessi-
tas virtutis celestis aut fati quā scđm eos impossi
bile ē auerti vel ipediri ꝛ q̄ etiam mouent animas
humanas vt ipi opinātur. mouent inqꝫ ad cogita-
tiones ꝛ affectiones q̄ in eis sūt et per illas ad ope
rationes ꝛ operꝫ declinationes: quoniā nō mouent
eas violēter immo volūtarie non excusat animas
humanas a peccatis ꝛ culpis. ꝛ hoc est quoniam a — Nota
quocūqꝫ ꝑncipio sit opꝰ voluntarium dumodo vo-
luntariū sit id est volitū quocūqꝫ trium modorum
quos diximꝰ: id est affectatū vel tolleratum vel ne-
glectū sēꝑ iputādū est volūtati ꝛ agēti per volunta
tē. Nec sequitur si nō potest aliđ agere vel etiā velle
ꝙ propter hoc excusatꝰ fuit qui nec vult aliud pos — o
se vel agere nec aliud velle ꝑpter hoc dicit Seneca
Quia oē peccatū adeo est voluntariū. si nō sit vo
luntariū nō est peccatū. Quare necessitas vel ipossi
bilitas q̄ nō aufert operi qn sit voluntariū hoc ē ex
volūtate quā ipossibile est nō esse liberā nec culpā
aufert. nec meritū eidē operi. Reuera aūt si totum
qđ mouet aias nr̃as extra nos eēt ꝛ nō ab hērentꝰ ꝑn
cipiū motiuū ꝛ operꝫ nr̃orꝫ intra nos vel in nobis to
tū attribuendum videreꝫ extrinseco motori vł mo-
toribꝰ si plures essent. ¶ Q; si qs dixerit: qꝛ auerte-
re possumꝰ volūtates nr̃as a male volitis: lꝫ extrin
secus solūmō moueamur ad volendum. Rńdemus — Rńsio ad obiecta.
qꝛ ipm auertere eodē mō nō est in ptāte nr̃a cū sit a
motore extrinseco tñ. Quare sicut velle nr̃m nō est
a nobis vel ex ꝑncipio qđ in nobis sit: q̄re nō erit no
bis iputandū vel ad laudē vel ad vituperium. Silr
neqꝫ ad meritū neqꝫ ad culpā: nō eñ erit scđm hoc al- — Nota.
terutrū in ptāte nr̃a. Cū eñ a solo motore qui extra
nos est fiūt volūtates nr̃e ꝛ volūtatū auersiōes vel
reꝑssiōes: ꝛ motor hmōi in ptāte nr̃a nō sit vllo mō
Nō erūt ille i ptāte nr̃a: neqꝫ erūt in nobis vt actio
nes nr̃e ꝛ opa: sed vt passiōes tñ a forinseco agēte:
ꝛ erimꝰ tñ receptores hmōi ipressionū: ꝛ nullo mō
actores: q̄re nec bñ nec male agemꝰ: sed ꝟtus cele- — Organo
stis vel fati aget oia hec q̄ videnꝫ esse actiones nr̃e: — nō est iputā
ꝛ erimꝰ tñ organa ꝟtutis celestis ꝛ fati. Manifestū — da opatio.
aūt est: qꝛ organo nō est imputanda opatio q̄ ꝑ ipm
agiꝫ ad laudē vel vituperiū culpā vel meritū: sicut
motꝰ rote molēdinarie: neqꝫ ꝙtū ad essentiā suā: ne-
qꝫ ꝙtū ad tarditatē vel velocitatē culpabiliter ipa

rint sine alterius modi. ¶ Est ne hoc ex cõstellationibus sub quib⁹ nati sūt equi quẽadmodũ somni ãt de hominibus: vt quẽ admodũ de alexandro dicũt q ex cõstellatione et fuit: quod rex factus est. Sic etiam de equo buce falsa. Est ne factũ p cõstellationem sub qua natus fuit: non vt haberet sessorẽ nisi regem. Et quemadmodum quibusdam hominib⁹ per constellationẽ factũ est vt sint agricole. Est ne similiter equis fatum vt omni agriculationi deseruiant. Et ad hunc modum de molendinariis equis erit ve quemadmodum de molendinariis hominibus: et an erit similiter in aliis equorũ diuersitatibus. Q̃ si ita esse: erit ne similiter ita de ouibus vt ex constellationibus in quibus nate sūt alie efficiãtur cibus regibus et pellitie regales vel sacerdotales vel religiosorum et de lanis earuz erit ex cõstellatione vt inde fiant vestes regie vt sacerdotales vel rusticane. Quarumdam vero carnes comedantur a lupis vel aliis bestiis vel comedantur ab hominibus vel morbo pereant ꝛ putrescant: ita vt nõ comedantur. Et procedet hoc vsq ad mures et passeres aliaq minuta animalia: vt totam vitã eorum victum et etiam mortem disponant sub cõstellatione sub qua nascuntur et pendebit. quid ex cõstellationib⁹ illis: vt quedam musce capiantur ab araneis: quedam ab irundinib⁹: quedã aliter pereãt et vt quedam viuant innatum in domibus regiis ꝛ ibi moriant. Quedam in domibus rusticanis: tandem ad pilos singulos lanarum barbarũ et superciliorũ. Descẽdet ne illa virt⁹ cõstellationũ: vt alii hmõi pilorũ tondeãt: aliũ radẽt: aliũ vrãt: aliũ ppetuo nutriant sicut apõ grecos ꝛ barbaros. Et itez aliũ de pilis lanarum: aliũ deputantur vestib⁹ regis aut aliorũ hominũ pro diuersitate constellationũ suarũ. Non enim sole generationes hominum ex constellationibus pendere videntur. Quomodo ergo disponunt totã vitã hominũ ꝛ alia negligũt. maxime cũ tãta sit similitudo euentuũ humanorũ et aliorũ animalium et etiam vegetabiliũ. ¶ Q̃ si dixerit: quia celi et stelle et luminaria homines curant ppter nobilitatẽ suaz naturalẽ. Alia vero tãq ignobilia ptereũt. Duob⁹ modis errant. Magis ei natura curat alia q̃ hoies. Homines ei seipsos singuli regũt: et ab aliis inuicem regũtur. Aliũ ꝟo a sola natura regi videnť: quare si ipa celestia paz naturã regunt: ex necessitate quicquid regiť ab illa. ¶ Amplius. Magis indigent ducatu et regimine celesti alia animalia et etiam vegetabilia q̃ homines: et magis etiã apparet in eis omnis effect⁹ illorũ. Qualiter ergo illa preterit vel negligit ducatus celestis. Et manifestum per se videtur q vniuersaliter ad minima attingit illa virtus celestis. sed fortassis non singulatim et non singulariter curantur vel regũtur ab illo: sed et hoc qualiter erit vt in singulis hominum extendat se virtus illa singulatim non in singula animaliũ et vegetabilium presertim cum tanta prudẽtia singula generari regi et administrari videantur. Cura eñi et administratio vniuersalis nullo modo sufficere vel efficere videantur: tam officiosam vt ita dicamus tanq ammirandam singulorum fabricationem ꝛ gubernationẽ. ¶ Amplius. Si quis statuã vel vas quod cunq intrat domum aliquam fabricauerit. Nunquid hora ei exploranda est qua illam de loco illo extrahat vel educat. Nũquid ex exitu de loco sue fabricationis pendet aliquid de talibus vel etiam de fortuna vel infortunio imaginis istius vł vasis Et similiter si pannum texerint: vel vestem fecerit in aliquo loco. Nunqd aliquid eorũ que panni illius sũt vel vestis pẽdet ex hora extractiois sue de loco illo vel ex ipso exitu de eodẽ: quid de exitu vel de extractione ac hmõi loco ad fortunaz vel infortunium rerum illarum. ¶ Quid est autem generatio partium humanarum in ventribus matrum q̃ q fabricatio quarundã imaginũ dei in locis illis: ꝛ quid natiuitas eorũ nisi extractio vel exitus imaginũ hmõi in loco fabricationis sue nihil ergo de fortuna vel in fortunio hominũ ad horam natiuitatis ipsorũ vel ipsam natiuitatẽ ipsorũ. Q̃ si dixerit qꝛ exitus vel extractio aliarũ rerũ a loco sue factiõis vł fabricationis nihil facit vel operatur ad fortunam vel infortuniũ earũ. E contrario autem se habet in hominibus. Manifestũ est hoc esse friuolũ: et hoc apparet euidenter a similitudine ꝛ pportione. Si vero dixerit quis q ducatus celestis et virt⁹ constellationũ non naturam disponunt hominũ sz fortunam: ꝛ hoc magis inconueniens ꝛ magis manifestũ. Primum. Quoniã non eis iuditio vel prudentia euenirent hominibus que eis eueniunt: neq secundũ merita vel pro meritis ipsorũ. Q̃ igiť alius rex efficitur: aut in alia dignitate vel officio constituitur non diuine pruidentie ꝛ gubernationi sed constellationi sub qua natus est debebitur nisi forte dicat diuinam prouidentiam vnicuiq procurare et ordinare qua hora et sub qua constellatiõe vnusquisq nascatur. Hoc aũt manifeste friuolum apparet qꝛ non naturali ordinatione fieri factum videť: vt parentes ea hora cõmiscerẽtur vt tali sequente hora postea ille nascereť: immo potius casu. verbi gratia. illa hora forte in eo incaluerãt vł mutuo affectu inuicem prouocati sunt: vel amor pllis ꝛ visu alio et auditu incitauit eos ad opus generationis. videlicet. qꝛ cogitauerũt de rerũ suarũ amplitudine et affluentia que ne deuoluerent ad alios commouit eos vt darent operam liberis vel forte heredum eorũ qui successuri erant in bonis ipsorum induxit eos ad opus generationis: q̃ oia ca sualia tñ videntur: et non ex preordinatione nature. Alioquin quam fabam comedat quis et qd etiam erit ex preordinatione nature et quelibet et minuta actuũ nostrorũ erunt ex constellationibus. ¶ Amplius. Nõ ex hoc nec ppter hoc illa hora sic se habuerunt stelle vt iste nasceretur: ꝛ talia ei euenirent. Sic ergo ex ista constellatione ista acciderunt non per se ex illa sed magis a casu. Quicquid enim accidit ex causa quo cunq que non ob hoc sed magis ob aliud fuit casu accidit quantũ ad illam: ꝛ hoc apparet euidẽter ex diffinitione casus. Casus enim est vt diffinit. Boetius inopinatus rei euentus ex causis confluẽtibus ob aliud et aliud inceptis. ¶ Ampli⁹. Si per se ex cõstellationibus sũt hmõi euẽtus cõstellationes aute3 inauersibiles et indeclinabiles sũt: igitur et euẽtus. Inter causam enim efficientẽ per se et effectũ comitantia est inseparabilis et necessaria euenient: mortalibus contra qs disputare nos nõ oportet cũ sit iam destructũ p doctores sanctos ꝛ orthodoxos multos. ¶ Q̃ si dixerit qꝛ licet casu hoc est pter intentionẽ cõstellationis eueniens ista nihilominus tamẽ ex necessitate: quẽadmodũ ex motu solis ẽ dico licet sol nõ ad hoc

Nota
Nota
Generatio
Questio
Cõfutatio
Cõfutatio
Absurdum
Friuolum
In cõstellationũ assertores
Casus qd

Nota — aut ꝓpter hoc moueat vt dies sit quēadmodū ⁊ ex
motu corporis tui venit diuisio aeris: p quem mo-
uetur ex necessitate nō tamē propter hoc mouetur
ex necessitate: non tamē propter hoc mouetur vt di
uisio aeris fiat neqꝫ casu fit diuisio aeris. Licet nō
intendatur determinate: intenditur tamē in vniuer
sali. Qui em̄ intendit motum intendit ex necessita-
te omnia illa que sunt de necessitate motus: et sine
quibus eē non potest: sed reuera non intēdit illa ni
C — si intensione vniuersali. Non sunt ergo a casu talia
q: non sunt omnino preter intensionem. In propo-
sito vero casu videlicet constellationū aut dicet ꝙ
euētus hmōi sunt preter intentionē constellationū
omnino aut non: si sic erūt igitur a casu: quare nō
erit scientia vel certitudo de eis. Casu aliū enim di
uinatio aut prophetia est non autem ars vel scien-
cia quoniam ars et scientia non sunt nisi de ordina
tis et ad inuicem causalitate per se colligatis qua
re astronomia quantum ad partem hāc: neqꝫ erit
ars neqꝫ scientia. Qꝫ si ex certa intentione constel-
lationū sūt euentus hmōi sequeretur quod dixim⁹
videlicet ineuitabile et necessariū. ¶ Amp. Cū na
tura hominum et ceterorum animaliū atqꝫ vegeta
biliū media sit inter fortunam ipsorū et constella-
tionem: quare virtus constellationū naturam trā-
siit: saltum faciens infortunam ipsorū: presertiꝫ cū
ipsa natura capacior sit siue receptibilior virtutis
Cōstellati-ones — celestis ꝙ fortuna. ¶ Amplius. Si in constellatio-
nibus est totus cursus vite humane cum omnibus
euentibus suis et hoc causaliter et significatiue vt
in causis efficientibus et sufficientibus non homi-
nibus imputandum est: sed constellationibus quic
qd eis euenerit: ꝙ cū aer illuminatur vl' calefit vel
aliter disponitur: non aeri imputandū est cōstellis
et luminaribus. Similiter ꝙ rota molendine mo-
Nota — tu circulari reuoluitur non ipsi rote sed aque repel
D — lenti ascribendum est. Si ergo constellationes mo
uent homines et inducunt in omnia que eis eueni
unt nō hominibus imputanda sunt illa sed stellis
mouentibus. Qꝫ si dixerit: non violenter mouent
homines sed per voluntatem eorum querimus ab
eis cum voluntas non moueat nisi mota: an cōstel
lationes ipse moueant voluntates hominū ad hoc
an homines ipsi. Qꝫ si constellationes totum ergo
est ab ipsis quicquid agunt vel patiuntur homies
quare est eis imputandū et nihil hominibus. Qꝫ si
dixerit ꝙ hominibus imputandum est: q: sustinent
se vel consentiūt sic moueri: quemadmodum cum
aliquis sustinet se vel consentit exuri ab igne: vl' de
uorari a bestia vel precipitari in foueam imputan
Questio — dum est ei qui debuit se auertere vl' resistere si po-
tuit. ¶ Querimus ab ipsis vtrum hoc qd homies
sustinent sic se moueri vel consentiūt sic ab ipsis cō
stellationibus an ab hominibus? Qꝫ si ab ipsis cō
stellationibus. Totuꝫ igitur est ab ipsis et nihil ab
hominibus: quare imputandum est eisdem totum
⁊ nihil hominibus: totaliter em̄ vnūquodqꝫ illi at
tribuendum est a quo totaliter est. Nullius autem
rei alicui aliquid attribuendum est a quo nihil ha
bet vel nihil ei⁹ est. Si vero homines voluntates
suas moueant ad ea q̄ agunt vel voluntarie patiū
tur: tunc ex necessitate imputandi erunt eis omēs
Voluntas — euentus eorum in rebus voluntariis: or hoc est qñ
tunc erunt ab eis. voluntariorum eniꝫ omniū actu
um causa est volūtas efficiens ⁊ per se et ꝓpt hoc

taliū principia in nobis sūt: propter quod et nobis
imputanda sunt: et etiā imputantur: nihil ergo ta
lium a stellis erunt vel constellationibus. Ampli⁹.
Ad naturales actus et virtutes ⁊ organa prouidet — Nature ꝓ-
natura mortalibus vt visum ad videndum oculos — uidentia
et hec omnia in hominibus sūt. Ad fortunas autē — E
vel infortunia vel acquirenda vel euitanda vel ali
qua dantur hominibus que in eis sūt vel non. Ne-
rūt amen ad acquirendū regnū vel victoriā in bello
et alias fortunas vel alique dispositiones imprimūt
a stellis hominib⁹ vl' nō qd si mille: q̄ talia eueniūt
eis per ea sola que extra eos ipsa sola sunt. Simi-
liter et cōtraria eorū quare nihil ad eos de his. Si
vero alique dispositiones imprimuntur eis ꝓpter
hoc erit in ipsa hora natiuitatis vel generationis
videlicet quod huiusmodi dispositiōes imp̄mant
quare habebit iste in se dispositionem quo fiet rex — Iterum in
vel episcopus. Quemodmodū ergo non potest ꝓ- — astrologos
hiberi aliquis: quin videat vel audiat cum volue-
rit nisi virtus videndi aut organum eidem aufe-
ratur vel impediatur sic non poterit impediri vel
ꝓhiberi quin fiat episcopus cū voluerit: nisi virt⁹
illa ei auferatur vel impediatur sed non est in pote
state alicuius virtutem hmōi vel auferre vel impe
diri. Ea enim que in anima sunt impressa non sunt
cuiusqꝫ vel auferre de ea vel ipedire maxime si na- — F
turaliter in ea impressa sunt. ¶ Amplius: iste dispo
sitiones fortunarū et infortuniorū ꝓpter quid im-
primūtur potius in hora natiuitatis ꝙ in alia: cū i
ea multe earū nulluꝫ habere possint effectū. ¶ Am
plius. Si nascatur aliquis dispositus ad suspendi-
um q̄ et dispositus ad furtum vel aliud maleficiū
et vtraqꝫ dispositio ei impressa est a virtute sue con
stellationis. Quicquid autē sic impressum ē: natu-
rale est recipienti: erit vtrūqꝫ naturali huiusmodi
nato videlicet et furari et suspendi. Naturalia enī
non imputantur ad penam actualem quēadmo-
dum mortuombus et naturaliter mente capitis ni-
chil imputatur quod agāt. Que est enim alia dis- — Naturalia
positio sic impressa ad furandum nisi furiosa cupi- — nō iputāt
ditas que nec ipsius vite ꝓprium dispendium fu- — ad penā
rantes patitur estimare et interdum nec etiam co-
gitare qua de causa videntur latrones nasci puuli
et aliis vitiis iam infecti in occulto. Manifestant
autem se huiusmodi vitia cum optunitas operandi
ex illis vel secundū illa data fuerit habētibus ipa.
Similiter et regias dignitates et alias habebunt
in occulto et nascentur reges ⁊ principes ipsi puu-
li. Licet non tūc appareant dignitates eorum qua
absurditate nihil incongruentius. Quare em̄ hmōi
dignitates puulis non tam stultum: qꝫ etiam demē
tissimū est: quare nec opus est celestis virtutis nec
alterius cuiusqꝫ. ¶ Manifestum ergo est ex nati-
uitate vel hora natiuitatis nihil imprimi quod ad — Nota
naturā vel fortunā pertineat natiuitatis quare ni-
chil agere in eos hora illa: cū enim nihil imprimit
omnino in id nō agitur. Si vero dixerint: quia ho-
ra natiuitatis p se nec infausta ē natis sed magis
hora generatiois seu cōceptiois: et ꝓpt illaꝫ hora
natiuitatis obseruatur. Tunc enim vt aiunt semē
generationis in matricem funditur et prout se ha- — Opinio
bet constellatio faust⁹ aut in faust⁹ ex ea generat. — astronomo-
Et non est dubitandum inquiūt quin in humores — rum
et spiritus nostros potestatem et ducatum habeat
virtus celestis. Dicimus econtrario: quia semē cū

fit superfluū tertie digestionis sm̄ Aristoteles; tale infunditur in loco generationis quale erat in corpore generantis: et propter hoc nihil additur ei nihil minuitur ei: nihil imprimitur: nisi forsitan dispositio aliqua corporalis. Cum eñ corpus meruz sit quasi ex humore et spiritu: nullam omnino impressionem recipit nisi corporalem videlicet caliditatem aut frigiditatem aut aliquā aliaz hmōi ad q̄s nihil omnino de fortunis aut infortuniis euentuū.

Saturnus

¶ Ampˀ. Q; dicunt quia saturnus agit prima hora post infusionem seminis infrigidando: ꝛ coagulando materiam manifeste impossibile est q2 semē humane generationis per calorem solū coagulat: per frigiditatem vero dissoluitur. Saturnus vero quē dicunt primo operari in generatione humana generationem ipsaz destrueret sic. Quemadmodū ipsi dicunt ꝙ operaretur cum natura eius virtˀ frigida et sicca sit: vt ipsi ponunt: que ambe mortificatiue sunt et destructiue generationis contrarie vero virtutes generationem et vitam maxime efficiunt vel adiuuant. Unde poeta. Uapor humidˀ omnes res creat.

Aristotel

¶ Amplius. Dicit aristoteles. q2 vis que est in semine similis est artificiis. Quemadmodū ergo artifices ex artificiis suis et scd̄m illa operantur inq̄ opera artiū suarum videlicet domos instrumento statuas pannos pelles. Sic semina ex virtutibus vel scd̄m illas operantur generando ea q̄ ex ipsis fiunt. Sicut ergo artifices constellationes nō consulunt vel obseruant nec etiā obseruandas vel consulandas arbitrantur: sed magis artes suas et artium precepta pro operibus suis vez vt ea recte et qualiter docet operantur. Sic neq; seminum operationes ex constellationibus pendent vllatenˀ: nisi forsitan in hoc ꝙ aer ab ipsis stellis temperatur ac disponitur. Ita similiter et terra vt dispositionibus eorū operationes seminum adiuuātur. Quis eñ dubitat de textore qui tota vis seu virtus totaq; extendi apud ipsū sit: ꝛ q̄n sua vi moueat instrumenta texendi. et arte sua regat motū eorū: et quia ꝓpter opus texendi nihil extra se requirat nisi pānu materiam et instrumēta texēdi: nisi forte propter obscuritatem aeris aliquando lucernam: et de fabro similiter se habet atq; de vnoquoq; aliorum artificum quorum nullus stellas consulit vel consulādas existimat immo pro omni genere artifitialiuz operum se solos esse consulandos et requirendos plane dicunt et asserunt ipsisq; solis credendū esse de his que ad artes suas pertinent. Hoc etiaz communitas omnium quasi per se notū habet et tenet videlicet ꝙ vnicuiq; artifici credendum est in sua facultate et de rebus sue facultatis vt grāmatico de grammaticalibus: et fabro de fabrilibus: et generaliter cuilibet artifici de artificialibˀ suis.

Nota

Artifici credendum

Error astronomorum

Error autem absurdissimus est abstronomos in talibus consulere: aut de talibus eis credere, vllo mō. Et q̄niam de his in tractatu de legibus multa diximus sufficit tibi quantum ad presens propositū aliquā viam apertam esse vt contradicendū hmōi erroribus. Hic enim tanq̄ ex incidenti de his locuti sumˀ radicalem eorum destructionem atq; completā nec non et declarationem veritatis in iudiciis astronomie singulari tractatu reseruantes. Non eñ aliter radicitus et perfecte vel destrui errores possūt vel declarari veritas nisi positis et numeratis radicibus et fundamentis quibus sic innitūtur radices hmodi et in quibus euentus hominum et totam inferioris mundi gubernationem siue administrationem fataliter asserunt prouenisse.

¶ Q; autem tetigimus de electionibus artificiorū vel etiā viciorum manifestum est quia voluntarie sūt et etiā ex propria voluntate eligentium q̄ñq;: quādoq; ex aliena vel dispositione vel solitatione veniente ex defectu vel penuria temporaliū. verbi gratia. Ab ipso sensu manifestum est. Aliquis enim eligit propria voluntate effici miles. Alius clericus aut alterius modi artificū. Interdum autem ex dispositione paterna siue materna. Filios eñ paruulos ꝓ voluntate sua plerūq; patres applicant artificiis ꝛ officiis et interdum religioni interdum matrimoniis ꝛ hec omnia faciunt ex certis causis: quas enumerare longissimū esset. Aliquis eñ habens fratrem vel conatū episcopū: facit filium suū clericuz: plerumq; in lucruz in spe ꝙ beneficietur ab episcopo illo. Alius ex deuotione facit filiū suū clericū. s. vt habeat eum intercessorē ꝓ se apud deū. aliˀ applicat ipsū religioni non ex deuotione sed vt amor sit aliis fratribus portio hereditaria. Paupertas vero multos viros ad rapinas et latrocinia et alia innumera malefitia: multas mulieres ad meretritiū induxit: qui et que omnes si interrogaretur: nō stellis aut cōstellationibus artifitia vel offitia vel malefitia sua attribuerent: sed magis sibi et voluptatibus suis scientes indubitanter causas motiuas voluntatū et desideriorū suorum: similiter et fines siue causas finales eorundē: vnicuiq; autem de seipso credendū est qui magis nouit interiora sua. Hoc est cogitationes ꝛ affectiones soli notūt. Manifestū igitur est astronomorū omniū testimonio hmōi stellas innocentissimas esse in parte ista: q̄re qui talia eis attribuerunt: iniquissime eas vel culpant immo damnabiles ꝛ humanaz naturā ac res humanas peruertere cōfundere ac cōturbare eas asserunt in seipso.

Nota

Stelle innocentes

¶ Cōparationē facit originalis peccati ad alia peccata tam actualia q̄ venialia.

Post hec āt mēsurare tētabimus peccatū illud quod originale dicitur et cōparare aliis tam actualibus q̄ venialibˀ: ꝛ de pena que pro eo iure infligitur que ꝛ quo iure pena infligitur. Ubi oportet te primo nosse: q2 nō ꝓprie culpa dicitur: sicut neq; demeritum. Qualiter enī culpa ꝓpria dici potest vel culpabilis in quo nullus peccat vel peccare potest neq; male agere aut male obmittere quod agendum esset.

I

Peccatū originale nō dicitur culpa

¶ Amplius. Quomodo culpandus est aliquis: ꝓ eo quod nec agit nec egit: immo omnino nesciens et inuitus illud patitur. Presertim cū tā ignorantia illa paruulorū: tam violētia: quā i hoc patiūtur: videlicet in cōtrahendo illud inuicibilis sit. Si autē nō est culpabilis vel ꝓ ea culpandus aliquis ergo nec puniēdus. Inique ergo puniunt paruuli ꝓ illo sine baptismo decedētes. Presertī cū augustinus penā paruulorū ignē eternū vocet in libro de fide ad petrū: alioquin qualiter dixisset apostolˀ Omnes nascūtur filii ire. Si enī nō debetur ira pene originali peccato: quomodo filios ire facit eos qui cū eo nascūtur? Dicimˀ quia cū originale peccatū actuale nō sit pena ei actualis nulla debetur id est nec ignis gehenne nec vermis conscientie nec etiam purgatorius ignis. Q; autem Augustinus

Nota bonū dubiū

penam eius vocat ignē eternum: eo tropo vsus ē quo omnis pena: omnis tribulatio interdū ignis vocatur. Quemadmodum aūt leprosi extra castra
k a sanis et mundis hominibus vt pote idigni cohabitatione eorū. Et hec separatio licet pena sit: nō tamen vindicta est lepre: vel pro lepra in vindictā illata cum lepra nullo modo culpa sit. Sic paruuli nec loco purgatorij digni sunt: cum in eum non intrent: nisi gratia dei prediti atq; sanctificati ⁊ gloriam eterne beatitudinis expectātes. Similiter nec limbo inferni digni sūt. vbi sancti patres beata spe consolati: vt dicit Beda superne patrie ingressum expectabant. Quare manifestum est locū paruulorum hmōi: vez qui cum originali solo decedūt: qui nullum actuale et dum viuerent addiderunt medium esse inter iehennam et purgatoriū: vbi hmōi paruuli tanq; lepra originali imūdi seorsū a locis sanctorum seclusi perpetuam mansionem sunt habituri neq; enim in gehennam detrahendi sūt cum illis peccato originali, actuali mortalia addiderunt q; aūt quidam carentiam visionis dei penam originalis peccati esse putauerunt. Manifestum ē esse falsum. Cum enī habitus gratie siue gratia ipsa causa sit visionis dei: erit ex necessitate carentia gratie causa carentie visionis dei. ¶ Amp. Si adā anteq; gratia illustratus esset et ante etiā q; peccas-
l set decederet in statu vez inocentie naturalis: procuildubio visione dei careret cum enī non haberet gratiam ex necessitate nec gloriam obtineret. Cū ergo paruuli de quibus loquimur careant gratia dei. Hoc ipso ex necessitate carent et gloria: cū gloria non detur nisi gr̄e siue pro gr̄a. Si enī affirmatio est causa affirmationis erit negatio causa negationis: et si habitus causa est habitus vel habēdi: erit carentia causa carentie siue carendi. ¶ Amp. Si ablata eēt puulis ista lepra originalis ⁊ nō eēt eis data gratia certum est q; adhuc carerent visione diuina cum sola introducat gratia homines ad gloriam. Manifestum ergo est qz preter carentiā visionis diuine que omnibus damnatis cōmunis est ex omnibus non saluatis: haben etiā tenebras originalis istius infectionis et propter illā habēt elongationem a locis multis. p que via eē consue-
m uit ad visionem dei et separationem intransibilem quare manifestum est: quia preter carentiam visionis dei quasi duo genera tenebrarum patiunt. Scilicet ipsas tenebras immūditie et corruptionis originalis et tenebras elongationis ac separationis a claritate visionis dei quas diximus. ¶ Q si dixerit quis quia dolorem inestimabilem patiunt p eo q; priuati sunt gloria visionis dei: ad quam se creatos et natos esse cognoscunt errat quoniā dolor iste esset pena actualis ⁊ cordis sensibilis quare iniuste eis irrogaretur: cū pena actualis nō debeatur nisi pro peccato actuali. Si quis vero querat qualiter sine dolore incredibili cogitare possint vel aduertere se nō obtinuisse beatitudinē cū ad illam nati essent. Respondemus magistri nostri tempo-
n ris quia multi sine dolore sustinent quod reges nō sūt et etiam sine inuidia vident alios esse reges cū tamen eiusdē conditionis secundū naturam se et illos esse cognoscant. Sicut ergo isti nō dolent q; regnū temporale non sūt adepti: ita nec isti de regno celorū: nobis autem non videt eousq; clarū esse puulos in eam scientiam pficere vt talia sciant de se

Simile

Locus infātium non baptizatorum

Gloria debē gratie

An dolorē aliquē patiātur ifātes nō baptizati mortui

Nota

vel regno celorum. Non enī prohibiti videntur eē si hoc esset quin possent inestimabiliter pficere in dei cognitione: psertim cum nulla pena eos auerteret nulla occupatio eos īpediret. Et ipsius peccatū originale pfectū hmōi pateretur sicut et patit̄ i sarracenis et paganis et alijs infidelibus: et etiam mortalia actualia patiuntur eos in cognitione dei et eorū que eius sūt ⁊ hoc in tāta breuitate vite istius quantū ergo possunt pficere paruuli hmōi i tota ppetuitate vite illius nec occupationib⁹ distracti nec peccatis mortalib⁹ obscurati sed sola originali corruptione vt dixim⁹ impediti. ¶ Cum aūt cognitio dei non possit non esse iocunda ⁊ quāto maior tanto iocūdior cresceret autē istis sine termino: cresceret ergo iocūditas eius eidē sine fine: Quis ad gaudiū diuine visionis nec vnq; pertingeret nec vnq; eidē fieret pganda. Essē ergo hmōi puulor stat⁹ multe felicitatis: ⁊ si nō felicitatis glorie pperande haberēt enī pacē de oīb⁹ inquietudinib⁹ ⁊ molestijs: securitatē a periculis iocūditatē ex diuine cognitionis cōtinuis pfectibus pter hec omnia ⁊ alia q̄ scribere supsedemus dictum⁹ non eē clarum. Presertim cū nuq; determinatū sit in scptura vel scptis scōr nec i traditionib⁹ scolasticis vl dogmatibus an puuli sic philosophari possint ⁊ philosophādo eo usq; pficere: nec dei iustitia phibere videatur eos ad cognitionē ei⁹ talē conari vl ab eis veritatem suam eousq; abscondere q; philosophis blasphemis et peccatorib⁹ reuelauit. ¶ Relinquēdū ergo est illud discussioni altiori siue alterius ne nouitas philosophie hacten⁹ inaudita peruulorū aures offendat simplicium et bonorū. Quod aūt dicit Apostolus: quia omnes nascūtur filij ire ad feditatē originalē conuenienter referri potest cui merito iratus est deus pter ipam: et insup quia aduersatur gratie et virtuti. Et radix vt diximus est scaturigo et seminariū peccatorum quibus ira dei puocatur vel quēadmodū dicit veritas in euāgelio quosdam esse filios regni qui eijciendi sūt foras: non quia cū regno vel in regno nascātur vel nati sint: sed quoniā ac si essent regni heredes illud eis diuina misericordia pparabat. Sic et omnes tanq; essent ire infernalis heredes ad eam originalis malitia ptrahit hic eosq; ad eam parat quantū in se est.

Uide hunc locū

Omnes nascūtur filij ire quo modo

¶ Disputat de mēsura seu magnitudine originalis peccati.

E mensura autem seu magnitudine originalis vicij seu peccati aliqua dicere necesse habem⁹: ppt questiones ⁊ difficultates quas habet. Uidetur enī esse omniū peccator vicior minimū cum enī q̄ est pportio seu comparatio pene ad penam eadē sit peccati ad peccatum. Comparatio vero pene cuiuscūq; venialis ad penā originalis nulla est maxime pene purgatorij Cū ei ignis purgatorius vt dicit Augustin⁹ maior sit q; quicquid homo i hac vita pati potest: omnis enī locus siue elongatio a visione dei nihil ē in penalitate cōparatione ignis vite istius quare nulla erit cōpatione pene originalis ad penā venialis ergo nec peccati ad peccatū. Erit ergo peccatū originale min⁹ incōpabiliter q; veniale. Dixim⁹ autem elōgationem a visione dei quoniā carētia visiōis dei ex carētia gr̄e est vt s diximus: sed et elongationē facit maiorē et tenebras densat: peccatū ori-

Q

Ignis purgatorius

ginale vt supra ostendimus ¶ Amplius. Quia melior est dies vna in atriis dei super milia. Peccatū veniale quod per diem vnam detinet animā humanam in purgatorio aufert ei gloriam vnius diei et gaudium in celesti beatitudine. Huic autē damno non est compabilis vel densitas tenebrarū vel elōgatio maior a visione dei sicut neq oppoſita eorū p compabilia sunt. Appropinquatio vero adde visionem opposita elongationi quam facit originale peccatū et ipsa etiā mūditia ab originali peccato nullā habet pportionē vel compationē ad beatitudinē vnius diei in gloria generaliter enī nihil quod sit nature vel gratie etiā compabile est alicui eorū que sunt glorie Et hoc declarauim⁹ i tractatu primo de virtutibus. Siue ergo ad damnū respiciatur incomparabiliter est maior pena damni ex veniali ꝙ ex originali sed ad exacerbitatem similiter cum acerbitas pene purgatorie icredibilis sit acerbitas aūt pene originalis pcti nulla. Si vero respiciatur ad bona contraria eoꝝ modo se habet bonū eñ qđ differt vel aufert veniale peccatum vt diximus incomparabiliter maius est ꝙ qđ auferet originale. ¶ Amp. Nulla dubitatio est quin omne peccatum mortale in infinitum maius sit ꝙ originale: et hoc est quoniam pena iehennalis que pro quocunq peccato mortali debetur in infinitum maior ē ꝙ cuncq alia: in infinitum ergo mai⁹ est quodcūq peccatum mortale ꝙ originale: ergo originale in infinitum est minus quocunq mortali. Sed omne veniale similiter in infinitum min⁹ est quocunq mortali. Originale ergo et veniale eque minora sunt ꝗlibet mortali. Quare inuicem equalia sunt. Quecunq eñ eodem eque maiora et eque minora sunt inuicē equalia sūt per illam propositionē quinte geometrie. Si fuerit duarum quantitatū ad quancūq tertiam eadem proportio illas esse eq̄les et conuerso. In quo respondemus sicut iam alibi diximᵘ peccatum tres habet comparationes seu facies. Iuxta illas tres magnitudines seu intensiones. Primo est ei facies essentialis qua est id quod est sicut aliquis actus corporalis vel spiritualis. Secunda facies est ei ad ipsum subiectū in quo est: et scđm hanc faciem est lesio vel vulnus ipsi⁹. Tercia est ei facies ad deū et scđm hanc et est et dicitur iniuria vel offensa dei. Verbi gratia. Eadem fornicatio et actus quidam est in se et lesio vel vuln⁹ fornicantis: et iniuria vel offensa dei: et contingit istas tres intēsiones seu magnitudines inequales esse. Quandoq eñ maior est actus in eo qđ actus et inde maior dei offensa: et etiam minor lesio subiecti. Iste vel magis delectatur fornicando: vl' diutius est in actu et est simplex laic⁹ ꝙ iste sacerdos vl' literat⁹ maior igit est actus fornicādi in eo act⁹ laici ꝙ isti⁹ sacerdotis tñ fornicatio sacerdotis ē maior dei offensa. ¶ Amp. Cōtingit interdū post vnā fornicationē fastidire et adhominari mulierē vnā sicut contingit quod amon thamar sororē suam fastidiuit statim postꝙ cognouit eam et eiecit eam a se. Interdum vero mulier adeo cordi cum ea fornicantis illabitur vt totus amore ei⁹ capiatur: sicut factū est de sychem et dyna q conglutinata est anima eius cū ea sicut legitur Genes. xxxiiij. Siue equales ergo siue inequales actus fornicationum ipsorum in eo quod actus tamen maior lesio in cōpabiliter ipsi⁹ sichem pp̄ter hoc dicit Amb. sup epistolam ad Romaū. Quia grauiter o homo peccas si diuitias longanimitatis dei cōtemnis grauissime si ignoras. Ignorātia igitur ibi dicitur grauissimū peccatū: et hoc pp̄ter lesionem subiecti. Cōtempt⁹ enī dei grauior est sed in eo ꝙ iniuria ꝙ ignorantia eiusdē: et hoc est quoniam ignorātia dei adeo ledit subiectū: vt nec radicē aliquā boni in eo relinquat nec enim fidē informem in eo relinquit. Cōtempt⁹ autē dei non est sine cognitione ipsius aut fide Non enim contemnitur quod penitus ignoratur. Iuxta hūc modum dicimus q ignorātia alphabeti maior vel grauior ē ꝙ totius astronomie: quoniā ignorātia astronomie solam astronomiam tollit ab ignorante illam. Ignorantia vero alphabeti et illam et omnem aliam scientiam naturalem. Cum ergo queritur de originali vtrum sit maius aut minus ꝙ veniale distinguendum est qualiter maius sumit iuxta prenominatos modos. Non eñ vniuoce dicit hoc magnum. Q; si de magnitudine lesionis intelligatur proculdubio incōparabiliter maius: id est magis ledens est proprium subiectū originale ꝙ veniale. Est eñ morbus profundatus et diffusus i totam animam vel totum hominem et adherens adherentia perpetua nisi diuina virt⁹ curauerit. Veniale vero sicut pustula leuissima et cutis cōtaminatio p modica que facile curatur et transit. si de iniuria dei vel offensa intellexerit vtrum maius sit vel maior iniuria dei vel offensa originale ꝙ veniale. Respondemus q: veniale nec iniuria nec dei offensa est nec dicitur. Similiter nec originale peccatum cum nec actus illicitus nec obmissio actus quin p̄cepto est: sic non est iniuria dei vel contumelia seu offensa. Omnis eñ offensa vel iniuria actus est alicuis vel priuatio seu obmissio actus. Quod vero dicūt de dāno siue pena dāni nō ē verū: immo incomparabiliter magis dānificat subiectū propriū pecatum originale ꝙ veniale. Veniale enim ad tempus tantū in eo quod veniale: et quātū in se aufert vel differt solam glorie portionem. Originale vero totam aufert quantū in se est: non enim est trāsiēs originale peccatū quantum in se ē immo adherēs perpetuo et ipsam gratiam que est via ad gloriam immo ius et dignitas obtinendi illam secū esse nō patitur. Veniale autem nec gratiā extinguit nec minuit: vt alibi ostendimus: immo secum eā patit Ad id autē quod dicit: quia que ē pportio pene ad penam eadem est peccati ad peccatum: et de pena illata in vindictam est intelligendum ex iustitia scilicet vel ira dei: de hmōi pena nō ē actual'. ¶ Preterea cum hic dicitur: que est pportio pene ad penam: eadem est proportio peccati ad peccatū: intelligitur quātum ad culpā que est iniuria dei vel contumelia seu offensa. Hec autē non habent locū de originali peccato sed neq culpa proprie dicit originale peccatum: cū p eo neq causandus neq culpandus sit aliquis: nec diuine bonitati conueniens esse videtur p eis que nescientes penitus et nullo modo volentes vel consentientes patiūtur. ¶ Ad tertiū vero quod dicit quia quodlibet mortale in infinitū est maius ꝙ originale. Responsum est per ea que diximus: id est per distinctionem quā premisimus. Non eñ est in infinitum maius: id est maior iniuria vel offensa dei mortale vel originale cū originale nec iniuria nec offensa dei sit. Si vero intelligat in infinitum magis ledens subiectum ꝓprium

Peccatū veniale

Nota

Q

Peccatū mortale

R

Nota

Sychem

S

Originale magis ledit ꝙ veniale

Veniale nec iniuria dei est nec offensa.

Veniale aufert glorie portionem

Veniale secū patitur gratiam

Mortale peccatum mai⁹ ꝙ originale

ad vulnerationem vel debilitationem: hoc non est
veruꝫ: immo multomagis originale ꝓpter causas
supradictas. Quod aūt dicit de penis non dicit ni-
si equiuoce vt diximus. Equiuoce eñ dicitur pena
mortalis et pena originalis: iehenna ei pena est il
lata et vindicta inflicta: mitra insuper pro quoli-
bet mortali ex ira vel iustitia dei. Non aūt sic se ha
bet nec sic intelligitur pena originalis: non enī me
rita neqꝫ meritis reddita vt supra ostendimus. Cū
originale peccatum non sit meritū alicuius pene

Originale peccatū nō ēmeritū alicuius pene

nec eo quisqꝫ vnq̄ admereatur vel demereatur: nec
sequitur vllomodo si duorum aliquorū vtrūqꝫ sint
in infinitum maiora tertio ꝙ ideo sint eque maiora
illo vel illud eque minus eisdem sicut ab ibi dict
sit quia superficies et linea sint in infinitū maiora
puncto. Non eniꝫ eque maiores illo vel illud eque
minus illis. ¶ Et quoniam de dissensione inter pla
tonem ꝛ Aristotelem supra fecimus: errorqꝫ plato
nicus manifeste sit contra catholicam doctrinam.
Aristotelis aūt sententia cū ipsa concordare vide-
tur conueniens arbitramur contra platonem aliq̄

Aristotel sētentia cū catholica dotrina cō- cordat

dicere maxime cum error ipsius originalem corru
ptiones euidenter tangit. Sententia aūt platonis
in hoc fuit animas a principio creatas fuisse in ce
lo et singulatim in stellis cōparib⁹ collocatas: cre
atas autem sciētia perfectas: qualisquidem natu
raliter susceptibiles sunt. Quapropter necesse ha
bet consequenter ponere easdeꝫ creaturas fuisse in
simili perfectione virtutū: quod est dicere virtutū
naturalium coniunctione vero vt supra diximus
corporum velut haustu lethei fluminis ebrietas ꝛ
absorptas ita vt nihil de alterutris dictarum per-
fectionū omnino reminiscantur. ¶ In primis autē
querimus ab eo vtrum similiter sentiat de anima
bus brutorum: ad quod reuera respondere potest.
quia superuacua esset et omnino inutilis creatio eaꝝ
extra corp⁹: cū extra illa nihil prorsus valeant opa
ri: vires enim ipsarum per sola corpora et in solis
corporibus operantur. Esset ergo earum esse sup-
uacuum penitus et ociosum. Cuꝫ ergo creator om-
potentissimus nihil esse velit esse superuacuū aut
inutile in operib⁹ suis. manifestū est ꝙ eas nō crea
uit extra corpora sua. ¶ Querimus ergo a Plato
ne. Utrum aīe sic create haberēt vires q̄ nō operā

Plato

tur in corporibus et ꝑ corpora veꝫ quinqꝫ sensus ꝑ
ticulares exteriores et sensū cōmunem interioreꝫ.
Eodē modo imaginationē et memoriam. Qꝫ si il
las habebant cum manifestū sit eas nō posse opa
ri nisi in corporibus et per corpora. Superuacueqꝫ
et ociose tantis milibus annorum fuerūt eis vires
hmōi p̄sertim cum tam paucis annis in corporib⁹
suis aīe iste future essent ꝛ vires iste operarent: ꝙ
si eas non habebāt: sed addite sunt eis in coniūcti-
one corporuꝫ suoꝝ cuꝫ hmōi vires ex necessitate es
sentiales sunt eis quantū ad illa create sūt anime
humane. Quare partim fuerunt in cōparibus stel
lis sm platonē parti create in ipsis corporib⁹ dum

Nota

eis coniunguntur. Non ergo simplr fuerūt create
sicut ipse ponit sed ꝑ partē et ita inuenietꝰ in aīab⁹
hūanis pars ꝛ pars altera vet⁹ ꝛ altera noua: ꝛ ita
nō erit simplex ꝛ īpartibilis anima hūana: qđ nec
ipse plato etiam vnq̄ sensit: videlicet vt partibi-
lis esset anima humana. ¶ Querimus etiam qua-
liter ipse dicat eas esse creatas extra corpora.
Utrum scilicet in loco aliquo vel in ipsis stel-
lis fuisse dispsas in quibus eas esse vel fuisse asse-
rit collocatas: ꝙ si in loco alio et deinde per stellas
fuisse dispsas. Ab illo ergo loco ad cōparationes
stellas mote sunt ꝛ ꝑ motum ad illas deuenerūt. Iā
autē declarauit Aristoteles in libro quem vocauit

Aristotel

auditū: quoniam impossibile est impartibile quod
cunqꝫ moueri per se. Si vero creati fuerint in cōpi
bus stellis: aut erant intra ipsas stellas animātes
et viuificantes eas: aut erant in eis quasi ī recepta
culis aut super eas quasi in vehiculis equitantes
seu sedentes. Qꝫ si in eis erunt: recessu ergo earuꝫ
a stellis mortue sunt stelle et extincte obseruate au-
tem sunt stelle et note tam per multa milia annorū
a curiosissimis inspectoribus et obseruatoribus et
nihil tali immutationis in eis inuentuꝫ est vt ap-
pet immo contrariū videlicet ꝑpetua et omnino il-
lesa status earuꝫ quantū ad hoc stabilitas. ¶ Am-

Nota

plius. Que esset vtilitas nobilissimas stellas extin
guere et mortificare ꝓpter vilia caduca humana
corpa viuificanda. Hoc enim esset celo decorē suū
et ornatum tam mirificum auferre et illū terre da-
re secundū hoc etiam tam diu est ꝙ omnes stelle de
celo cecidissent: velut extincte et mortue vel saltem
maior pars. Quorum cōtrariū manifeste apparēt
ꝙ si anime humane erant in stellis hmōi tāq̄ in va
sis seu receptaculis. et hoc valde friuolū et absur-
dū. In vasis eni seu aliis non solēt aliqua repōi ni-

Friuolū

si vel ad conseruationē vt vinum et oleuꝫ et balsa-
mū vel ad custodiam vt thesaurus. Uel ad captiui
tatē vt fures et latrōes hostes aut obsides aut ali
qua hmōi causaꝝ quarum nulla in animabus hu-
manis inueniri potest. ¶ Amplius. Quid ē anima
in vase nisi quēadmodū scientia in cophino vel in
pixide: quēadmodū ergo loca vel vasa corpalia nō
possunt capere spirituales vel esse receptacula ea-

Stelle corpa sūt

rū. Sic stelle tue vtiqꝫ corpa sunt: vel res corpales
sunt non possunt esse vasa vel receptacula animaꝝ
¶ Amplius. Aut volūtate ꝓpria ꝛ sponte descēdūt
ad corpa et applicate sunt cū illis: aut contra volū
tatem et ꝑ violentiā Si voluntate ꝓpria aut ꝑscie
sue inebriationis ꝛ obliuiōis q̄ fit eis ex cōiunctio
ne corporꝫ suoꝝ aut nō ꝑscie. Si ꝑscie q̄re sciētes ꝛ
prudentes in tanta mala se ipsas precipitant: nec
sapiētes sciētes sunt. Hoc enim est quemadmodū:
si quis sciens et prudens semetipsū cecū ꝛ surdum

Nota

efficiat scienter et ꝓpria volūtate. Qꝫ si dixerit q̄
tantus amor tantūqꝫ desiderium est eis cōiungēdi
corporibus eaqꝫ regendi. vt tanta mala ꝓpter hoc
negligant. stultiores esse confitentur in comparib⁹
stellis q̄ future sunt in corporibus. Existentes eñ
in corporib⁹ nihil tale vnq̄ attentant. ¶ Amplius.
Non solum stultas ꝫ etiā furiosas eas esse in cor-
poribus stellis de necessitate sequitur ex hoc. Nul
lus eñ nisi furiosus in talia discrimina se ꝓcipitat
amore cuiusq̄ rei vł desiderio sitr nec ī mortē. Iste

Casus aiarum

aūt casus quo sic absorbētur. ꝓculdio mors q̄dā ē:
aut non longe a morte. Si vo cōtra volūtatē ꝓpri
am vł ꝑ violentiā detrudantꝰ in corpora ꝓfa inique
agitur cū eis: si peccato aliq̄ nō meruerīt: quare re
linquitur eas peccasse anteq̄ ad corpora descende
rēt: ꝛ merito peccatorū carceribus corporū mācipa
tas. Qualiꝰ aūt peccare potuerīt extra corpora ꝛ q̄
gñe peccati: maxīe cū scirent sibi tātā penaꝫ iminē.
nec haberēt infirmitatem q̄ eas traheret ad peccā-
dū. Neqꝫ ei gula: neqꝫ luxuria apō eas locū habuit.

ista enim carnalia peccata tantū sūt: et p carnē solūmodo ppetrantur: sed neqȝ auaritia corpalis esse potuit. Corpales eni diuitias creatura tantū spiritalis et q̄ illis nullo modo vti potest nō cōcupiscit. Fuit ergo vel supbia vel auaritia spiritualis vel aliquid aliud ex spiritualib⁹ peccatis ꝛ ita vel eo vel simili genere peccati peccauerūt quo angeli mali. Quare similis debet esse pena earū pene āgelorum maloꝝ. ¶ Amplius. Secundū hoc i nullo differebant ab angelis q̄ntū ad essentiam: cum essēt create pfecte in scientia et virtutibus sicut et illi. Vires eni earūdē specierū habebant cum ipsis: verbi gratia. Vires intelligēdi volendi et amādi ꝛ si que sunt in substātijs hmōi ꝛ quare viribus non discrepabant essentialiter ab illis: sed neqȝ in actib⁹ aut pfectionibus: cū ei eedem essent pfectiōes ꝛ i vtrisqȝ essent in actu siue i effectu. Sequitur ergo ex oib⁹ his animas nostras nō esse nisi malos angelos: id est demones incarnatos quā absurditatē neqȝ ipse plato vnq̄ credidit: qui et si deificari eas posse credidit: eos tamē deos esse nūq̄ dixit: immo inter ipsas et deos semper euidenter distinxit eosqȝ rectores animarum: et forsitan actores aliquaten⁹ credidit: q si tanti mali sui nō pscū erant in cōparib⁹ stellis: q̄liter hoc eas ignorare pmittunt ille qui et plet⁹ s numeris sibi iniūctis de corporibus ad stellas cōpares reuertūtur. ¶ Amplius. Si in ea sapientia create sūt longe maior ē indubitāter ea sapientia quā incorpibus habiture sun t. Quomodo p sapientiā q̄ habiture sūt in corpib⁹ hoc cognoscūt videlicet mala que in corporibus patiuntur quomodo per illaȝ maiorem quam habebant in stellis comparibus hoc non potius cognouerunt.

¶ Amplius. Scōm platonē in corpore nihil discūt sed eorū q̄ prius in cōparibus stellis cognouerant reminiscuntur: anima ergo platonis et sectantium suorum hec reminiscendo cognoscit et prius hec nouerat in compari stella. Qualiter ergo et qua de causa in tanta mala venit: habet ergo furiosus cui pcipitationes suas imputat quibus se in aquā in ignem et gladios precipitat: habent aie in corporibus existentes infirmitatē a parte carnis: ꝛ originalem corruptionē quibus aliqualiter imputari possūt mala que eis accidunt: sed cū erāt in cōparibus stellis sapientia et virtutib⁹ naturalib⁹ ad minus vt ipse ponit pdite: que cum eas in istas tenebras ꝛ alia mala q̄ in corporib⁹ patiūtur detraxit.

¶ Amplius. Cum illa corpora adeo noxia sibi eē p nominant. Qualiter tam ceco amore tanqȝ furioso desiderio eius coniungi appetierūt. Q si dixerit q delectabile est eis coniungi corporib⁹. Unde hoc dicit cum hoc ipsū. id est cōiunctionem suā cū corporib⁹ ignorent penit⁹: similiter ꝛ ipsa corpora qn̄ eis cōiunguntur cū in ipo puncto cōiūctiōis inebriantur: et omnia q̄ sciebant obliuioni tradant. Et iam dixerunt aliqui q naturali desiderio ad ea descendunt quos errasse facile est fieri manifestuȝ. Naturale eni desideriū non est rei nisi conuenientis et salutaris ipi desideranti: corpora aūt hmōi adeo i naturalia adeoqȝ disconuenientia sunt aiab⁹ humanis vt bona pcipua earū videlicet sciētias ꝛ virtutes absorbeant et extinguāt et ipsas animas velut pestifero potu inebrient: et innumerabilib⁹ molestijs atqȝ miserijs exponāt. ¶ Amplius. Naturale desideriū nūq̄ ē in pniciē desiderātis nūq̄ rez desiderantem naturaliter impugnantis. Ista autem corpora in tantam pernicies sūt animabus adeoqȝ repugnant naturaliter eisdē: vt potissima bona naturalia earum pene fūditus extinguant. ¶ Ampli. Omnia opera nature naturaliter operantis omnibus operibus artificialibus et magis perfecta et magis decora sunt. Maiori enim prudentia regiē natura in operibus suis q̄ sit ars cuiuscunqȝ artificis. Desiderium ergo istud qđ naturale dicunt animaruȝ. nihil habet distortū: nihil preceps: nihil incedens cum sit opus nature solius naturaliter operantis. ¶ De hoc verbo quod dicunt quia inde per vnam portam descendunt et per aliam portaȝ illuc ascendunt anime nostre: has duas portas dicūt esse signum cancri: et signum capricorni: q̄ ridiculosum sit iuxta platonem nulli dubium esse potest.

¶ Primum q ascensus localis et descensus in substantijs hmōi impossibilis est. sicut declarauit aristotel. vt supra diximus. ¶ Ampli⁹. Cuiusmōi erit motus ille: erit ne gressus vel volatus vel raptat⁹ vel natatus vel serptatus a serpendo. Plures eni motus locales non inueniūtur volūtarij. Nullus aūt illorū motuū possibilis est substātie spirtualis cū nō habeāt instrumēta quibus hmōi motus efficiātur: videlicet nec pedes nec alas nec pēnas aut brachia neqȝ costas quibus serpentes se trahunt. Q; si mot⁹ sūt earū sicut motu pōderosi nālis aut mot⁹ leuis: isti sūt motus naturales ꝛ corporales. et nō inueniuntur naturaliter nisi vnus in vno ppē cōtrarietatem. Si dixerit motus illos motus esse erectionū quēadmodū dicūē anime portari ab angelis in celū ignotum per ignoti⁹ nititur declarare: et hoc est qm̄ de motu angelorū non minor est q̄stio et insuper de portatio non habet minorem difficulta tem. Qualiter eni portant animas: certū est q non portant in manibus cum manus non habeant ꝛ eadeȝ rōne neqȝ in humeris: in vase aūt vl i theo q̄liter portanē aie quis videat. Nos aūt ascēsum animarū ad celos et descensū earū ad inferos ꝛ deportationes istas q̄ in picturis et scripturis sāctorū legūē suo loco declarabim⁹ sm catholicā veritatē Nec alia de cāhic induxim⁹: nisi vt appeat imperitia hominū istorū: nisi forte plato i sermone isto suo forsā itellexit metaphorā siue pabolā i ore suo Si vero itellexit plato animas eē vl fuisse i cōparib⁹ stellis q̄si sedētes aut eqtātes. Hec magis ridiculosa absurditas: hoc eni ē ac si dixisset formicam vnam equitare solē et aliā lunam et ita de oīb⁹ stellis. ¶ Preterea. Quid est animā sedere vel eqtare cōpeteret hoc. ¶ Ampli⁹. Ad quid essent ibi anime collocate hoc est qua vtilitate vel fructu cū nec omnes stelle eis indigeant i aliquo nec ipe stellis. Nullū enim adiumentū prestare possunt stelle virtutibus aut opationib⁹ earū. ¶ Ampli⁹ Quid est substantiā spirituale et abstractā e ēiupra corp⁹ aliquod vel in quocūqȝ etiā loco corpali. Sicut ei corpus nō potest esse in loco spirituali: sic neqȝ spiritus in loco corpali maxime localiter quod plato intellexisse videē. De hoc vo quod creatas posuit animas i suis pfectionib⁹ videlicet sciētie ꝛ vtutū bene se habet aliquātulū disputare Et primū q̄dē creatio animarū primorū parentū videē esse p eo. De illis eni m questio nō ē quin create fuerit i perfectionibus naturalibus istis: cū in etate iuuenili creati essent te anime omnino inscie siue insipiētes

Marginalia (left): In platonē A — Absurde — Scire reminisci secūdū platonem — B — Error platonicorum — Naturale desiderium nunq̄ pnici osum

Marginalia (right): Opa nature — Ridiculuȝ — Motus locales — Plato — Uide — C — Aie primoȝ parentum

et ex toto pueriles nullo modo congruerent iuuenilis etatis corporib⁹. Sic neq₃ ecōtrario corpa puerilia sapientia et virtutib⁹ predictis animabus. Est ergo simili modo videtur esse creatio omniū aīarū humanarū: vtpote specie similiūq₃ oēs in eisdē pfectiōib⁹. ¶ Amplius. Quicq̄d est naturale vni indiuiduorū eiusdē speciei est naturale et oībus. Cū ergo iste perfectiones naturales sint animab⁹ primorum parentū erunt naturales ꝛ oībus animabus humanis: vel si impfectio vel vacuitas quas ponit aristoteles in animab⁹ inaturalis fuit animab⁹ primorum parentū erit inaturalis ꝛ oīb⁹ aliis. ¶ Q₃ si dixerit quis: quia non fuerūt iste perfectiones naturales animabus primorū parentū: immo gratis date non contradicit: quia oīa naturalia etiā gratis dantur a datore vniuersali bonorū. Quid autē est naturale alicui si quid habet ab ipsa creatione ꝛ ꝑmis gñantibus nō est ei nāle. ¶ Rñdem⁹ q₃ naturale proprie est prout hic intēdimus quod ab ipsa natura vniuscuiusq₃ naturaliter natū est. Non autem ita est in illis perfectiōibus: immo nature animarum illarū diuina largitione in ipsa creatione date sunt: nō ab ipsa natura naturalr orte cum nec ex doctrina nec ex studio nec experiētia processerint. Q₃ si queratur a nobis: vtrum sciētia illa que fuit i animabus illis fuerit reuelatio. Respōdem⁹ q₃ reuelatio ex lumie est maiori q̄ sit lumen nature qualis est prophetia. Scientia vero animarū illarū de qua loquimur non fuit nisi lumen nature quod vocat Augustinus sup Genesī ad litteram cognitionē vespertinam: hoc lumine illustrati creati sunt angeli oēs. Sed sanctis angelis superinfusum est aliud lumē icōparabiliter clarius atq₃ nobili⁹ qđ idē Augustinus vocat cognitionē matutinā et cognitionē in verbo.

Naturale quid. — *Cognitio vespertina.* — *Cognitio matutina.*

Perfectio autē hmōi ꝛ impfectio opposita cū accidant tantū specie non diuersificāt ꝛ sicut illumīatio glorie que longe maior pfectio est: non diuersificat angelos sanctos etiam ab angelis malis diuersitate essentiali siue specifica: multo fortius lumē illud cognitiōis quod in ipsa creatiōe sua datum est animabus primoꝝ parētū: nō diuersificauit aīas illoꝝ ab aliis aīabus humanis. sicut neq₃ pfectio corporum ipsorū corpora eorū diuersificat essentialiter a corpibus aliorū hominū. Videat forsitan alicui q₃ anime primorū parētū create fuerūt in regione lucis ꝛ i luce: ꝛ inde obtinuerūt vt lucide crearent: seu luminose ea luminositate qua diximus. Inde etiā habuerunt: vt essent virtutib⁹ decore quas dixim⁹. fortassis aūt hmōi homo aliquid somniat ɔtra veritatem. Verū quid sit regio lucis ꝛ vtrū vna aut plures que partes earū aliꝫ tractatui scꝫ est reseruandum.

¶ Questiones alias de vitiis ꝛ peccatis hoc loco necterꝫ soluit auctor: quas operepreciū est suo ordine videre: q₃ summari nequeunt.

De aliis vitiis et peccatis: hoc est de vitiis consuetudinalib⁹ ꝛ peccatis actualib⁹ cōsequēter nobis aliqua dicēda sunt. Scito ergo in primis: q₃ vitium vel vilis casus a vilitate ꝛ casu quoniā per ipm viliter cadit vel a vice ꝛ casu: qm p ipm vicib⁹ postq̄ ingeminatū fuerit cadit: quēadmodū debilitate aut claudicatiōe aut aliquo aliorū que casum vicib⁹ inducūt. Vicib⁹ aūt intelligim⁹: quoniā quotiēs occasio ei dat vel adiutoriū: sicut cū debilitati vel claudicatiōi addit ipulsus aut offendiculū. Licet aūt cōsuetudinalia vitia

Vilis cas⁹.

dixerim⁹: non tamen ex cōsuetudine male agēdi tātum: immo ex vno malo actu interdū generant: quēadmodū ex vno solo aspectu speciose mulier; amor turpis ꝛ difficillime curabilis generat in aspiciente. similiter ꝛ ex vnius iniurie passiōe ira vel odi difficillime placabiles: quēadmodū ꝛ in virtutib⁹. ¶ De hoc vero vtrum oīa peccata ex vitiis oriant peccata inq̄ actualia quē intellectū aliis verbis multi exprimere cōsueuerūt: videlicet istis. Vtrum peccata habeant qualitates substratas: substratas inq̄ tanq̄ radices ex quib⁹ oriant: ꝛ tanq̄ fundamenta quibus fulciant atq₃ portant: ꝛ inde inoleuit sermo iste quem multi credūt esse verum: scilicet non q₃ mal⁹ est qui male agit: sed q₃ male agit malus est. Quoniam aūt quedam malicia habit⁹ est: ꝛ quedā dispositio manifestū est: q₃ ex malicia interiori que ex necessitate vel habit⁹ vel dispositio est: ꝓcedit malus actus forinsecus: quare verū est quoniā qui mal⁹ est interiori habitu vel dispositiōe male agit forinsec⁹ et hoc nullā dubitationē habet. Posito autē qđ solūmodo interiori actu male agat: videlicet irascendo vel amando tantū: nō habens omnino malū habitum ire vel amoris: neq₃ malā dispositionē aliā: cuꝫ ista ira sit in eo mortale peccatū. Hoc enim vt posuimus manifestuꝫ est q₃ iste malus est: vtpote dignus eterna morte: et non est mal⁹ nisi hac ira: que vniq₃ malus actus eiusdē est: ergo nō est malus nisi malo suo actu ergo non nisi: q₃ mala agit: ꝛ hoc indubitāter verū est. Malus eni actu suo formaliter ꝛ denominatione malus est. ille enim actus cum sit ira mala: ꝛ malicia est licet dispositio sit ꝛ nō non habitus. Questio autē hec non soluitur p hoc non eni questio illa antiquorū de hoc est. ¶ Vtrū qui male agit actu aliquo formaliter malus sit ex illo: q₃ hoc manifestū est exemplo quod posuim⁹. sed reuera soluitur per precedēs exēplū. Quia eni malus est vnusquisq₃: ꝛ hoc ex malicia que in eo vel habitus est vel dispositio: male agit vel efficiēter forinsec⁹ ꝓcul dubio. Qualiter aūt Aristoteles passiones noiet que nos actus nostros interiores noiauimus: ꝛ qua de causa nos iam declarauim⁹ in pmo tractatu de virtutib⁹ ꝛ latius de hoc eodē dicere oportet in sequētibus: videlicet in tractatu de tentationib⁹ ꝛ resistētiis. ¶ Debes autem scire q₃ qui vitia diuiserunt in vitia: que sunt i animab⁹ nostris motiuis de doctoribus antiquis nō diuiserūt nisi vitia que sunt i animabus nostris motiuis seu affectiuis. Quare apparet diuisionē eorum imperfectā esse. Diuiserunt eni oīa vitia in septem vt ei visum est. ¶ Nos autē iā ostēdim⁹ in pma parte tractat⁹ istius septē esse vitia notissima virtutis nostre rationalis: siue sm ipsam octo concupiscibilis quadraginta et sex irascibilis siue scđm ipam ꝛ posuim⁹ noiationes eorum ꝛ rationes nominationū. Dixim⁹ etiam q₃ quadraginta ista ꝛ sex sunt sm superfluitatē ꝛ indigentiā: ꝛ medie virtutes inter ea. xxiii. ꝛ q₃ ista nota sunt tam noibus q̄ operib⁹ apud nos intelligētes. Noli decipe aiam tuā ꝛ labores in diuisiōib⁹ que parū vtiles sunt. Si cui aūt videat Johā. euāgelistā diuisisse vitia i tres species vel gña in scđo. i. canonice sue vbi dicit: omne qđ in mūdo est cōcupiscētia carnis est: ꝛ ɔcupiscētia oculoꝝ ꝛ supbia vite. Errat homo hmōi: qm diuisio nō est diuisio vitiorū: sed rerū que i mūdo sunt ꝛ que aīas nostras ad vitia carnis ad auariciā atq₃ superbiā incitāt ꝛ incēdūt. Silr ꝛ i diuisiōib⁹ que le-

Questio. — *Malicia.* — *Questio alia.* — *Nota.* — *Diuisiōes parū vtiles.*

Diuisio de sacris litteris quō intelligende.

gunt apud apostolū ne pot⁹ enumerationib⁹ vel in euāgelio ne laboraueris tanq̄ oia vitia ibi enumerent vel ad enumerata redigant. neutrū eni hoꝝ necesse est. Magis exēpla sunt que ibi ponunt: q̄ enūciatio vniuersalis. cū eni dixisset veritas in. 15. Mathei. Qr de corde exeūt cogitatiōes male: homicidia adulteria. ⁊c. ¶ Nō eni oia mala opera vel vitia enumeratiōe illa cōprehensa sunt. siliter neq; apud Marcū in. 7. vbi alia multa enumerant sicut ipudicitia: ocul⁹ malus: supbia et stulticia. Et idē dicim⁹ de alijs que apud apl'm legunt: sicut in pmo Rom.

K Repletos inqt oim iniq̄tate malicia ⁊ fornicatione ⁊c. Quare exēplar; est vt dixim⁹ hmōi enumeratio: et nō diuisio doctrinalis. Quod ergo nobis restat hic dicendū de vitijs postea que iam dixim⁹ est artificium quo sciatur saggillatio eoꝝ: hoc aūt maxime scietur ex silitudinib⁹ rerum a quib⁹ etiaȝ ipsa sacra scriptura noiatur. Noiant eni egyptij qđ est dicere

Egyptij. gens tenebrarū atq; meroris: qm lucē gratie extinguunt ⁊ mentē obtenebrant: ⁊ eternorū doloꝝ merorem īducūt. Siliter caldei qđ interptat quasi demones: qm siles demonuȝ sunt: ⁊ diabolice turpitudis characteres seu ipressiōes. iuxta qđ legitur Sap. 2. Imitant illū id est diabolū q̄ sunt ex parte ei⁹. ¶ Eodem modo ⁊ assyrij quod interptat dirigētes vel erigentes. Erigūt eniȝ miseros pctōres cōtra deū: siliter

Assyrij. et cōtra seipsos ⁊ alterū contra alterū. sicut legitur Job. 15. Cucurrit aduers⁹ deū erecto collo. Et moyses ad iterfectionē chore. Multū erigamini filij leui. Numeroꝝ. 16. Et generalr septem gentes quas eiecit dn̄s de terra pmissiōis vniuersitas vitioꝝ huiusmodi itelligit. Itē quod est terra: qr de terra corporis nostri occasionalr oriunt. Cōgruunt eis etiaȝ noia gentiū illarum: si quis iterpretatiōes eis adaptare voluerit: vt chananeus q̄ interptat cōmutat⁹

Chananeus. in felici cōmertio: dum pro vtute in mēte humana habitat: ⁊ pro eo vtus derelicta est ⁊ ipm vitiū p ea cōmutat vel cōmutat: qr hoc efficit in misero peccatore vitium cōmutat enim ipm de bono in malū ⁊ de homine in brutū: de quo supra multa locuti sumus.

Amoreus ¶ Cōgruit vnicuiq; vitioꝝ nomen amorei qđ iterpretatur amaricās: qr dulcē deū in amaritudinē nobis cōuertunt: dum iratū eūdē nobis efficiūt: ipam etiam dulcedinē virtutū in nobis amaricāt ⁊ eā dulce vel suaue nobis sepe non sumūt. Et ad hūc modū est psequi de alijs: siliter ⁊ asperitiōis vitia intelligūtur et ex factis ipsarū suggillant sicut ex Adam nimius amor inxorē ⁊ vitiū ambitiōis suggillant: de qua mala eidem ⁊ posteritati ei⁹ puenit expressiōe qua decet ostēditur. Siliter ⁊ ex Cayn auaricia pariter ostēditur: ⁊ inuidia dum per hec fratricida effectus pfugus factus est a facie dn̄i: factusq; est tremulus ⁊ timēs ne omīs qui eum iuenire t occideret.

L Et merito ab vno quoq; mortē timuit: qui nec etiā fratri vnico a morte pepcit. Et ipsis etiā noib⁹ psonarum interpretatiōibus diligēter cōsideratis ⁊ cōuenienter adaptatis vitia efficacit suggillant vt qr adā

Nota. interptat terra siue terren⁹ siue terra rubra que primū dei mādatū auaricia siue ambitiōe trāsgressus est q̄ terra vel terrenitas in nobis operetur: videlȝ transgressionē diuinoꝝ mādatoꝝ. hoc vno exēplo manifestū est. ¶ Amplius. Quia p gulā auaritiam atq; supbiā peccauit et ex illo vno hoie tria illa peccata simul exorta sunt: isinuauit spūs sctūs i scriptura illa ex terra vel ex terrenitate in nobis procedere omīa genera peccatoꝝ: ⁊ quoniaȝ Cayn interptat possessio terrena: insinuatū est nobis ibideȝ: q̄ possessio fraternitatē occidit: hoc est omnē in proximo

Vide. fraternā dilectionē extinguit. Auarus eniȝ nullius amicus est. et quoniā in Abel interptat luctus in eo facto: scilicet quo Cayn interfecit Abel: qđ possessio interfeci luctum: possessio nāq; tēporalis siue terrena amatores suos lugere pauptatē spiritualiū bonorum ⁊ amissionē celestis hereditatis nō patitur.

Abel quid. Similiter in abel qui quasi nihili terpretat hic qua interptatione intelligit nihilitas id est vanitas ⁊ vilitas visibilium bonoꝝ. ¶ Per hoc qr per pnomē demōstratiuū consueuerūt maxime desiderari: que oculis subiecta sunt insinuatur: qr possessio temporalium contēptū eorum iterficit iuxta modos istos

Jeroboam quid. qr Jeroboam interptatur tēporalitas. Jeroboā autem rex fecit scisma in Israel ⁊ induxit idolatriā: i ipso euidēter etiam signatū est: quia tēporalitas diuidit ecclesiā dei: ⁊ scindit omnimodo diuisionis ⁊ auariciam in eam indaxit: que est idoloꝝ seruit⁹. Sicut legitur ad Ephesios sexto. Et quoniā duo idola instituit iste Jeroboam. Alterū in dan: alteruȝ in bethel: manifeste ostēsum est idolatriā auaritie i iudicibus et in prelatis per tempalitatē inductā esse. Dan enim interptatur iudicium. Bethel autem do-

Dan. mus dei. Congruenter ergo figurata est corruptio

Bethel. auaricie per temporalitatē in tribunali iudicium ⁊ ecclesia siue templa que deberēt esse cōgregatiōes sanctorum siue in regnū ⁊ sacerdotiū vel iudicium: et etiam sacridotiū. Nominib⁹ etiam animaliū im-

N Vitia monstra ⁊ aialia mundoꝝ et mōstruosoꝝ nominant vitia in scriptura: sicut nomie sanguisugarū gula ⁊ auaricia Prouerbioꝝ decimotertio. Sanguisuge due sunt filie dicentes affer affer. et hoc est scdm Bedam. Conuenientius autem auaricia et luxuria. Eodēmodo nomine serpentis detractor: ⁊ per ipsam mordacitatē serpētis vitium detractionis. sicut dicit Salomon

Vulpes. Quomodo si serpēs mordeat in occulto: sicut nihilo min⁹ eo habet qui occulte detrahit. sic per scopiones proditos. Per vulpes fraudulēti allocutores:

Scorpiōes et isidiatores per camaleonta qui colorem suū mutat in similitudinē eius in quo est vel iuxta quod est Assentatores qui pertētant quid velint vel intētant homines vt eis assētiant. Sic per equos temerarij

Leones. atq; precipites et etiaȝ superbi. Per leones crudeles ⁊ iracundi: similiter ⁊ rapaces. Leo eni rugiens et vrsus esuriens: pricceps impius sup populū pauperem. sicut legitur Prouerbioꝝ. 28. Sic per cor-

Corui. uos: qui semp dicunt cras procrastinatores bonoꝝ et etiam solutionū eorum que pmiserūt. Qui autē in vitio rapacitatis maiori rabie in subditos seuiunt per lupos vespertinos. sicut Ezechielis. 22. Priceps eius in medio eius quasi lupi rapiētes predā ⁊c. et iterū. Princeps eius lupi vespere quod est dicere vespertinū. Cum eni lupi vsq; ad vesperā ieiu-

Buffones. nauerūt nec hominib⁹ parcunt: ⁊ in villas ad deuo-

Rane. randū homines irrūpunt. Similr p buffones mali-

Monedula. gni: per ranas garruli: per calandrinos loquaces: per monedulas auari: et etiam per coruos. vnde dicit Tullius. Non plus tibi aurum q̄ monedule credendū. Eodemmodo per aues noctis: id est que de nocte solummodo volant nocturni fures ⁊ queciq; in latibula tenebrarū: vt male agant exquirunt ⁊ lucem fugiunt. sicut dicit veritas in euangelio Johānis octauo. Qui male agit odit lucem. Sic et p pi-

sces marinos qui in abysso salsedinis nutriuntur.
hoc est in mari: et nunq̄ ex eodē exeunt semper i eo
natantes merito intelligūtur qui in aqua sapientie
salutaris in studio seu scolis scilicet theologie sene-
scunt et semper insulsi et insipidi remaneant. Quē-
admodū dicti pisces marini, pchdolor: ex tāta abys-
so salsedinis nihil sapros suauis nihil cōdunēti vi-
talis assumētes Sed nescio quo diabolico artificio
salsedinē excolentes: solū fetorē et insipiditatē ha-
N bent. Undecūq; illa contrahant. ¶ Juxta hunc mo-
dū: ꝛ per aues que i aquis versant̄ et sepissime mer-
guntur et tamē aride inde exeunt: nec modicā stillā
tantarū aquarum retinent. Sic et istis stilla ꝑ mo-
Terra ari-
da quid.
dica aquarū sapiētie salutaris adheret. ¶ Ad idem
pertinet terra que sepius ꝛ diutius aqua operitur
quoniā et citius arescit: q̄ alie: crepat ꝛ scindit̄ sicut
carectū ante oēs herbas arescit: ꝛ tamen in aqua
semper est: quēadmodū legitur in Job. Ad idē idu-
ci solet de ranunlis: qui in medio pinguedis nutriū
tur: et tamen oīno sine pinguedine sunt ꝛ alia innu-
mera sicut de molēdinariis quos tumulꝰ aque ꝛ ip-
sius molēdini strepitus qui alios excitant: sicut de
pulsatoribus campanarū quorū aures obturātur ꝛ
et etiam obsurdescūt: soporē etiam eis ꝓuocāt soni-
tus campanarū: qui alios excitāt ꝛ dormire non si-
nunt. Hi sunt velut cantus qui in mediis aret aquis
hi sunt qui calcatis torcularibꝰ sitiunt: sicut legitur
Job. 37. Hi nescio quo diabolico miraculo in me-
dio ignis non estuant̄ in fornace sacrorū eloquiorū
que reuera ignis sunt: extincti ꝛ gelidi sunt. Sunt et
Saleman-
dra.
instar salamādre diabolice in medio igne ꝓdicto
illesi viuunt. Possunt tamē oīa hec cōpetēter ad
dona gratiarū ꝛ virtutū referri. similiter a deformi-
tate ꝛ monstruositate animaliū: sicut ab gibbosita-
te camelorum qui turgēt struma supbie. A defectu
Cameli.
Simie.
caude qui manifestus est i simia: illi qui saltem fina-
lem penitentiā non agunt qua operiāt turpitudinē
suam spiritualē: hoc est turpitudinē peccatoꝝ. simi-
liter qui homines vident̄ quidē exterius figura cor-
poris. Interius aūt hoc est vita ꝛ moribꝰ bruti sunt:
quēadmodū dicit Hieronymus. Intus nero. Foris
catho. sic ꝛ hypocrite suggillant̄ a simili duplicita-
te vel speciei quā ꝓtendūt quodāmodo falsitate.
Strutiōes
Uolucres enī vident̄ euolare nō valētes strutiōes:
sed gressibilia tm̄ sūt. sic ꝛ hypocrite specie qua ꝓe-
tendūt volare id est alta celestiū petere videtur: sed
pedibꝰ id est affectibꝰ suis a terra nō eleuant̄: ꝛ ter-
ram solā hoc est terrenam gloriā vel opulētiā que-
rentes. Ad hunc modū se habet de aiali mōstruoso
quod vocat̄ pilosus figurā humani corporis ꝛ gressuꝫ
sup duos solūmodo pedes habētes. Juxta hūc mo-
dum attēdēda est etiā mōstruositas mēbroꝝ in ani-
malibus qualis apparet in simiis. Pedes enī eaꝝ
ex pedibus ꝛ manibꝰ compositi sunt: ꝛ interiꝰ euidē-
ter apparent cōposite ex talis ꝛ palmis. Similiter
attēdenda est monstruositas animaliū in quibꝰ mul-
te species continuate vident̄: sicut animal qḋ castor
Castor seu
fiber.
siue fiber nuncupatur in quo quinq; species mirabi-
liter conueniūt. Huiusmodi autē mōstruositates in
seipsis horribilit̄ effigiāt: qui vno officio vel digni-
tate non cōtenti: et interdum nec vni sufficiētes vel
Qui mul-
ta bñficia
obtinent
mōstra sūt.
idonei multa in se coniūgunt. Dum enī aliquis de-
canus est in vna ecclesia. ꝓpositus in alia cātor in
tertia: archidiaconus in quarta: quid est nisi mon-
strum spirituale i corpe vniuersalis ecclesie? Assue-
ti autem huiusmodi mōstris vel potius horrificam
eorum monstruositatē non videntes: ad ea expaue-
scere iam nescimus. Similiter ꝛ ab ipsis operibus
animalium suggillari possunt efficacissime vitia ꝛ
peccata sicut ex peruersa imitatiōe simiarū. Simi- Nota.
as diabolicas dicimꝰ oēs peccatores maxime au-
tem superbos et generalr̄ omnes illos qui faciles
sunt ad imitandū malos. similiter ex recidiuo pec- O
cati canes vocātur peccatores qui post penitētiā re-
uertūtur ad peccādū ex eo quod legit̄ Prouerbio-
rum. 26. Sicut canis qui reuertitur ad vomitū: sic
impudens qui iterat stultitiā suam. et ex secūde Ca- Canis ad
nonice pe. 2. Canis reuersus ad vomitū suū. ꝛc. Sic vomitū re-
et illos qui spurcitias suas spirituales requiē sibi uersus.
fecerunt: ꝛ in eis tanq̄ in lectis mollissimis et sua-
uissimis requiescunt: generalr̄ iumenta vocamus.
Jumenta autem nō de aliis lecteria sibi parāt q̄ de
propriis stercoribus nec alia sibi substernūt ad iacē-
dum q̄ illa. ꝓpter quod dictum est Johelis primo.
Computruerūt iumēta in stercore suo: de quo Gre-
gorius. Jumenta in stercore suo putrescere est i sor-
dibus luxurie vitam finire. Similiter ex vocibꝰ ani-
maliū suggillamus vitia dum cōtentiositatē latra-
tum vocamus: loquacitatē coaxationē raninā: ꝛ mi-
nas iracundie rugitū leonū: ꝛ verba subdola garri-
tum vulpium: ꝛ ita de aliis. Et vt generalr̄ dicamꝰ:
non est genus animaliū quod nō adiuuet declama-
tores id est predicatores ad vitia suggillanda ꝛ veri-
tates laudibus extollendas: si natura omniū ꝛ vita
eidem innotuerit. Similiter ꝛ sacros expositores ad
exponēdas scripturas maxime vbi aialia nominā-
tur propter hoc inspiciēdi sunt libri de naturis ani- Libri natu
maliū videlicet Aristo. plinii: alani: isidori: ꝛ quidā rales legē-
libelli quos aliqui antiq̄ fideles de naturis anima- di.
lium ex diuersis scripturis collegerunt. De his au-
tem nobis scribere ꝓut opus esset supra vires esset
et tēpus pro aliis negotiis impēdere nos oportet.
¶ Adiuuāt etiam elemēta: ꝓpter quod vires ꝛ ꝓpe-
tates eorum nosse perutile est predicatoribus et sa- P
cris doctoribus. Ignis enim nominat̄ peccatū ad- Ignis est
ulterii siue luxuria prostituta. Job. 31 Ignis est in- peccatum.
quit vsq; in perditionē deuorans. ꝛc. Et oīs amor
inordinatus vocatur ignis creberrime in scriptura
Sic et nominibꝰ aliorū elementorū. Prouerbiorū
30 Terra que non satiatur aqua gula vel ebrietas. Terra est
Sic ab instrumētis bellicis gladius euaginatꝰ mu- ebrietas.
lier speciosa apte turpitudis. gladius vero qui vo-
catur sicca mulier huiusmodi: scilicet occulte turpi- Sicca.
tudinis. Species enim muliebris gladius flāmeus
vel ignitus dicit Hieronymꝰ. Sic ꝛ ab instrumētis
rusticanis ꝛ cenesorū diabolicū hominē qui circū-
fert immūditias peccatorū ꝛ rotabulū diabolicū aua-
rum significat: qui totū se dedit cōgregādo seu con-
gerēdo luto diuitiarū. ¶ Rotabulū enī est istrumē- Rotabulū.
tum rusticanū quo lutum de plateis vel multum ce-
num cōgerit̄. Similit̄ ꝛ cophinū diabolicū cor aua-
ri. vnde dicimus auaros tot cophinos luti egyptii
portare in humeris quot loculos portāt in cordibꝰ
De huiusmodi cophinis dicit̄ in psalmo. Manꝰ eiꝰ
in cophino seruierūt. Silr̄ ex istrumētis venatoriis
et piscatoriis: quēadmodū Salomō malā mulierē
vocat laqūm venatorū: ꝛ sagenā cor eiꝰ. Ecclesiastes. 7 Sagēa cor
Sic laqueū ꝛ muscipulā diabolicā eandē. Sap. 43. mulieris.
Sic ab officinis immundis suggillant̄ pctōres. sicut
Augustinus. Cloacā immūditie cor pctōris vocat

super orationē dn̄icam. Carnificina vero diaboli iuxta hunc modū est os detractoris. Ubi innumerabiles tam boni ꝙ̄ mali gladio lingue ipsius armisq; ac sagittis dentiū eiusdē iugiter cruciant. Sic ꝛ coquinam diabolicam in declamatiōib' nostris corda solemus vocare: que vel iugiter frigūtur vel assantur ardore concupiscētiarū: vel qꝛ frixuras ꝛ assaturas aliaq; fercula coquinaria iugi meditatiōe habēt in se sicut mos est quibusdā gulosis: etiā religionē ꝓfessis: qui non dn̄o nostro iesu christo: sed suo ventri seruiūt: quēadmodū coquina iuxta modū istū ad herbas inmūdas pestiferas ꝛ venenatas. Sic ꝛ ad arbores infructuosas vel ignobiles fruct' vel alijs de causis malorū hominum similitudines habētes aliquas recurrendū est predicatorib' vt ex similitudinibus hm̄oi vitia ꝛ peccata suggillēt: sicut ad carduum ꝛ ramnū atq; pabulū aliaq; huiusmodi: ꝓpter qd̄ necessario habent publici predicatores naturas proprietates et operatiōes rerum hm̄oi cognoscere. Silr̄ aquarū lacuū fontiū paludū ꝛ ipsorum: vt dixim' elementorū: que cū īnotuerint summopere studendū est eisdē: vt eas ꝛ decēter inducāt ꝛ conuenienter adaptent. De his aūt vitijs scribere relinquim' alijs quibus ꝛ peritia hm̄oi data est ꝛ spatium cōcessum. Ad alia eni que magis conueniunt proposito festinare nos oportet.

Nota.

¶ De peccatis iterum dicit suo more multas inhectens questiones.

De peccatis autē: id est de operib' humanis negligētijs ꝛ obmissiōibus ꝓut desup accepim' aliqua dicere itēdim'. Jam autem diximus: qꝛ peccatū vel pedis casus: vel pecualis casus. Quod ꝓpter similitudinē dictū est quoniā reuera cadit in mortē ꝛ culpe hic ꝛ ī profundum gehenne in futuro qui mortaliter peccat.

Q ¶ Nos autē dicemus in sequētibus quid est mortaliter peccare ꝛ cuiusmodi peccatū mortale itelligatur. Primū discutiētes questionē illā antiquā vtiq; sed nostro tēpore innouatā ꝓpter errorē quorundā que non fuit eis suo tēpore declarata. ¶ Hec autem est questio vtrū possibile sit aliquē peccare: ꝛ qui negauerūt libertatem arbitrij in hoc errore fuerūt: et hoc est quoniā si non est nobis libertas arbitrij erit nobis iposita necessitas faciēdi quod facim' ꝛ non faciendi quod nō facim'. Quicquid eni non liberū est nobis facere vel non facere est nobis necesse facere vel impossibile similiter ꝛ nō facere: quare nec culpandi sumus si facimus nec laudādi. Silr̄ ꝛ si nō facim' quodcūq; ex opibus bonis vel malis. ¶ Amplius. Qꝛ bruta necessitate ferunt nō libertate mouētur ad aliqua nec peccāt: nec laudabilr̄ agūt quicquid agant. ¶ Amplius. Sicut nō est lex posita brutis: sic nec ponēda est hominibus: cū nec de se nec de operibus suis vllā habeāt potestatē. Quod si verū est: ipossibile erit deū aliquid laudabilr̄ facere. necesse est enim facere semp bene ꝛ bona ꝛ impossibile est aliter vel male. Si ergo necessitas nuda vel impossibilitas ꝓhibent vel bene agere vel male omnipotētissimus deus ꝓhibitus esset bene agere: cū necesse sit ipm̄ bene agere: ꝛ ipossibile ipm̄ vnq̄ male agere. Similiter ꝛ de angelis sanctis se habet a tēpore sue ꝯfirmatiōis. Nos aūt generalr̄ ostendem' hoc de omib'. Necesse est eni vnūquodq; agere qd̄ agit dū istud agit: et ipossibile est ipm̄ aliter agere tunc. verbi gratia. Cum iste in instāti odio mortali habeat fratrē suū ipossibile est vt in eodē instanti et dum durat illud instās nō odiat ipm̄ ꝛ necesse est illum odire in eodē instanti: quare non peccat odiendo fratrem suum in illo instanti: quare impossibile erit aliquē peccare: vel etiā bene agere: ꝓpter hoc solebamus distīguere qꝛ quidā necessitas est violētie ꝛ illata: ꝛ quicquid ex ea agitur: nō agēti sed violentiā inferenti imputandū est: immo nec agens dicendū est illud cui violentia infertur sed magis ipsum qd̄ infert violentiam vt rota molendini nec mouens se neq; agēs dicenda est dū impetu aque voluitur sed aque mot' eius imputādus est. Est et necessitas stabilitatis et immutabilitatis qualē dicim' esse dei necessitatē qua immutabiliter bonus est: et quicq̄d est hac necessitate necesse est ipsū bene agere semper et contrariū impossibile ꝛ ista necessitas nō aufert libertatē sed pficit posse ei male agere hoc ē posse cadere et posse fieri seruū peccati seruitus est non posse ergo male agere vel fieri seruū peccati libertas est: et tanto maior q̄nto ab hm̄oi seruitute remotior. ¶ Tertia necessitas est extranea siue forinseca: quā nonnulli vocare solēt necessitatē per accidēs. Et easdē distinctiones facimus de ipossibilitatibus et hoc modo dicuntur q̄dam de p̄terito vel necessaria vel ipossibilia per accidēs: sicut te cōedisse vel aliud quodcunq; fecisse qd̄ fecisse si fecisti: vel non fecisse si fecisti. ¶ Sed quarta necessitas secundū quosdā quā vocat aristo. determinatā: vt socratē sedere dū sedet ꝛ hoc forte referri potest ad necessitatē quā diximus extraneā forinsecā siue per accidēs pro eo eni necesse est te comedisse si comedisti. Uel ipossibile te comedisse si nō comedisti q̄m tempus nō recipit mutationem redditus siue reuocationis. Sic et socratē sedere dū sedet qꝛ tempore quo sedet nō stat: ꝛ ideo nō recipit contrariū sessioni siue ꝓuationi ipsi'. Quare fluxus tempis vtrūq; causa est necessitat; aut ipossibilitat;. Necessitas p̄ma quā diximus violentie cū violētia contra voluntatē fuerit inculpabilē efficit volūtatē. Et hoc est q̄m vt dicit August. in Enchiridion. Tantū voluntate peccatur. Cōtra voluntatē aūt diximus esse necessitatē seu ipossibilitatē aut etiā violentiā cui nec affecta ē nec ꝓcurata: nec tolerata aut neglecta sicut apparet in exēplo tuliano de illo qui cū esset vocat' in ius. fregit pōtes per q̄s necesse habebat venire veniēs quo vocabatur vt posset allegari ipossibilitatē veniēdi illuc. Sic faciūt et miseri peccatores dū peccāt aliqua hora vel pācto ipossibile sibi non peccare tūc. Jmpossibilitas ergo hec nō est contra volūtatē cum sit ab ipsa volūtate ꝓcurata: nec contra ipsā obnitatur volūtas: cū non displiceat ei ipsū peccare tūc: qd̄ est illud ipossibile. Quēadmodū ei si quis velit habere mōtes aureos ex sola cupiditate licet hr̄e mōtes aureos sit eidē ipossibile. nō excusat ipsum a pctō cupiditatis hm̄oi ipossibilitas. Jlli ei ipossibili adheret volūtas spōte: ꝛ placet ei. ipossibile igitur volitū ꝛ placitū nō excusat vel agētē vel volētē si malū sit. Per hoc eni mala est volūtas qꝛ cadit supra malū: et hoc sufficit ad hoc vt mala sit voluntas licet alijs modis mala fieri possit. Quāuis ei corrupte que nouit virginitatē et virginitas ipossibilis sit et corruptio necc̄aria vt ita dicamus et necesse sit ipsam esse corruptā: ꝙ̄diu tamen vel placita ē ei vel tolerata: vel neglecta corruptio et nec volita est ei: nec placita virginitas neccesside-

Questio.

Lex non est posita brutis.

R

Nota.

S

Nota.

Tertia necessitas.

T

Quarta.

V

Voluntate tantum peccatur.

Nota.

X

rita nō excusaret eā a pctō: alioquin de malicia com-
modū reportaret. Et ad hūc modū se habet de p̄ce-
dētibus exēplis: q2 facta esset ei licita corruptio et
inculpabilis p malicīā fornicationis sue. Si autē
peniteret et de corruptione sua et amissiōe virginita-
tis. Peniteret inq̄ veraciter excusaret eam indubi-
tanter tam necessitas q̄ ipossibilitas supradicta et
hoc est quoniā tunc essent cōtra volūtatē ipsi⁹ et ipe-
dirent ipam. Inuincibile aūt impedimētū semp ex-
cusat agere volētē: et hoc est quod nōnulli ex sacris
doctorib⁹ dicere solebant: q2 ipossibilitas et necessi-
tas in inuito nō excusat sed invia. Invia vtiq̄ est vir-
go de qua loquimur dū penitet. In iuio vero q̄diu
non penitet de corruptiōe sua. Perscrutemur autē

Christus nichil precepit impossibile.

illud aliquantulū latius et dicam⁹: q2 sicut dicit Au-
gustinus: q2 qui dixerit christū precepisse ipossibile
anathema sit. Non p̄cepit ergo christ⁹ alicui peccā-
ti nūc non peccare nūc: cū ipossibile sit omi peccāti
nunc non peccare nunc. nō est ergo cōtra preceptum
dei peccare nunc. Quare est factū vel dictū vel cupi-
tum contra legē dei et ita peccatū a diffinitiōe augu-
stini licet eius contrariū sit impossibile vt diximus.
¶ Amplius. Solet dici: q2 negatiōes siue p̄hibitio-

Negatiōes seu prohibitiones diuine affirmationes.

nes diuine obligant ad semp. Affirmatiōes vero si-
ue preceptiōes obligant pro loco et tēpore. ergo ad
omne nūc obligat quecūq̄ diuīa p̄hibitio. ergo ad
non peccare nunc mortaliter. ¶ Ampli⁹. Qui dixit
Non furtum facias aut intellexit nūq̄ furtū facias
generali abnegatiōe aut particulari quādoq̄ non
furtū facias. ¶ Ampli⁹. Non subest libero arbitrio
peccare modo vel nō peccare modo in quocūq̄ siue
peccēt siue non. modo cū alterū sit necessariū alterū
impossibile. Vnicuiq̄ ergo neutrū est precipiendū
vel prohibēdū. Deus ergo neutrū p̄hibet vel preci-
pit: cum nihil faciat quod faciēdū nō sit. ¶ Ampli⁹

Nota.

Si deus p̄ciperet peccanti modo dicēs: ne pecces mo-
do nō solū inutiliter: sed etiā ridiculose hoc faceret:
cum huiusmodi p̄cepto peccāti parere sciat esse im-
possibile. ¶ Ampli⁹. Quis sapiēs aut bon⁹ p̄ciperet
alicui sede dum stas: aut sta dū sedes: certū est q̄ nul-
lus: multo fortius ergo nec de⁹. ¶ Ampli⁹. Si to-
tū tēpus esset isti peccāti nūc sicut est hoc ipm nunc
in quo peccat: hoc est si totū tēpus nō reciperet muta-
tionem sicut neq̄ hoc nunc: videlicet vt sicut in ipso
nunc non potest non agere quod agit in eo vel age-
re in eo quod nō agit in ipso nūc: non tangerēt ipm
precepta dei cū necessitati alligatus esset facere to-
to tēpore vite sue quicq̄d facit. nec esset ei possibili-
tas aliud vel alit̄ faciēdi. Stultissimū etiā esset ei-
dem legem imponere quē necessitas sic ligatū tene-
ret: vt aliud vel aliter facere nō esset eidē ipossibi-
le. Quare nec ad ipm nunc: hoc est respectu ipsius
postq̄ inest nullo precepto vel lege obligat⁹ est: cum
in eo nec aliud nec aliter agere nec alit̄ se possit ha-
bere. ¶ Amplius. In premisso casu q̄rim⁹: vtrū ista

Questio.

virgo teneat̄ nunq̄ fuisse corrupta: et vtrū deus exi-
gat ab ea hoc videlicet vt non fuerit corrupta. Q; si
dixerit q2 deus hoc exigit ab ea: et q2 ad hoc teneat̄
intolerabilit̄ errat: cū et homo etiā talia exigere nō
auderet: imo etiā exigere erubesceret. ¶ Amplius.
A debitore qui paupertate iuincibili factus est in nō
soluēdo. Nemo creditor auderet exigere debitā pe-
cuniā cū sciret ipm ad eā paupertatē quā dixim⁹ de-
uenisse nisi forte sub ea cōditiōe si forte ad pinguio-
rem aliquo tpe veniret fortunā vel si ab amicis ei ad
hec subueniret̄. Cū ergo ista corrupta nō sit in sol-
uēdo sup virginitate vel toto eius: vel sup hoc vide-
licet q̄ non fornicata fuerit: nec de⁹ nec homo ab ea

Iterum

hec petere vel exigere pōt. ¶ Ampli⁹. Cū pater fla-
gellat filiū ad correctionem nō intēdit p flagella vt
non peccauerit: sed potius vt nō peccet vlteri⁹ licet
flagellet ipm: q2 peccauit. Multo fortius ergo de⁹
quantūcūq̄ puniat delinquentē nō exigit tamen ab
eo vt nō peccauerit nec vnq̄ dictū est: q̄ aliq̄s q̄ pec-

Questio.

cauerit teneatur non peccasse. ¶ Ampli⁹. Si aliq̄s
debet michi pecuniā ad certum diē soluēdū et ea nō
soluta dies hmōi elabat̄. Manifestum est q̄ ab ip-
so nō possum petere vt soluerit michi dictā pecuniā
illa die: sed reuera ab eo possum petere mea inter-
esse. Multo min⁹ igitur michi de⁹ cuius omnia iudi-

Questio.

cia equitas vel veritas. ¶ Ampli⁹. In hmōi preteri-
ta non cadit iperiū et p̄pter hoc nulla locutio impe-
ratiua est de preterito: nec imperatiuus modus ha-
bet preteritū. Adeo etiā cōtra naturā est q̄ nec ha-
bet etiam natura locutionē vel loquelam qua talia
possit vel imperare vel petere: nisi valde absurde.
Quid autem est in causa: nisi impossibilitas reuo-
cationis temporis et actionis que simul fluxerunt?
Eadem ergo impossibilitate qua nec retineri tem-
pus potest: nec ipm nunc temporis quin irreuoca-
biliter ambo fluant: nec in imperiū nec in legem ca-
dunt hec. Si autem nec in imperiū nec in legem ca-
dunt: nec erit in eis transgressio vel obmissio et ideo

A

nec mortale peccatū: p̄pter hec et huiusmodi visum
est quibusdā: quoniā nullus peccaret in huiusmodi
et dixerūt q2 non peccat iste fornicādo in a vel in ali-
ud male faciendo cū habeat necessitatē vel impossi-
bilitatē faciēdi vel nō faciēdi: hoc autē dixerūt etiā
quoniā necessitas et impossibilitas semp excusant.
Non peccat ergo vt ipsi dicūt in hoc nūc agendo cō-
tra dei preceptū vel obmittendo illud: cum excuse-
tur per necessitatē vel ipossibilitatē quam dixim⁹:
sed peccauit inquiūt prius quādo scilicet negligēs
sibi cauere vel declinare ab hmōi facto: q2 tūc igessit

Cōfutatio erroris.

se in hāc necessitatē siue ipossibilitatē. ¶ Hic aūt er-
ror destruitur multis viis et modis. Primū: q2 aut in
a neglexit siue fuit in negligētia aut nunq̄. si nunq̄
ergo nunq̄ peccauit ante a. Sed neq̄ peccat in a: vt
ipsi dicunt: nūq̄ ergo peccauit: et ita est ostēdere de
vnoquoq̄ quod ipossibile est ipm peccare. Si vero
neglexit in aliquo instanti: videlicet in b. Redeunt in
eundē errorem: quoniā in b instāti necesse fuit ipm
negligere quod tūc negligebāt: et ipossibile non ne-

Nota.

gligere qd̄ tunc negligebāt. Quare eisdē necessita-
te et ipossibilitate excusat̄ vt non peccet scd̄m errorē
istum. ¶ Eodēmodo se habet si dicat q̄ nō in instāti
est hmōi negligētia vel omissio: sed in tpe determina-
to et limitato. Eadē enim necessitate tenet̄ et impossi-
bilitate i tpe quo occupat̄ totalit̄: id est toto quo te-
net̄ in instanti tpe eni quo aliq̄d agitur ipossibile
esse videt̄ aliter se habere agentē vel nō agentē pos-
set forte aliter se habere in parte secunda tpis: q̄ se
habuit in p̄cedenti. Sed manifestū est vnūquēq̄ ne-
cesse habere sedere dum sedet: aut stare dū stat. Si
eni desisteret a parte actionis sue vel cessationis: nō
ageret nisi partē actionis et in parte tēporis. Qua-
re siue desistet siue non semp agit vel cessat dū cessat

Nota. B

Et impossibile est aliter habere quā necessitatē vo-
cat Aristoteles determinatam siue conditionalem.
¶ Amplius. Scd̄m hoc manifestū est impossibile

Questio

illa hora tñ eo qđ tūc vitare non pōt. ¶ Si vero q̄ri I tur vtrū teneatur iste non peccare in a. Uel nō facere hoc in a nō vr̄ dubitandū hoc cū prius teneret̄ lege dei ꝛ i nullo exēptus sit vł absolut⁹ est ab ea postmodū. Q; si querat̄ vtrū de⁹ requirat istud ab eo qđ scit eū facere non posse: dicimus q2 tunc non est necesse qđ deus requirat hoc ab eo vel tūc vel postmodū: sed requirit ab eo penam quā meruit hoc faciendo vel satisfactionem pro hoc: nullomō eñ dicendū videt̄ ꝙ deus velit habere ab eo qđ soluere vel facere non pōt. ¶ Q; si querit̄. vtrū teneat̄ pec- K care tunc vel non teneat̄: dicimus ꝙ tenet̄. Ad illud eñ tenet̄ vnusquisq; vitandū ꝓ quo si illud fecerit efficitur debitor mortis eterne. Similiter ꝛ ad illđ faciendū ꝓ quo si obmiserit amittit vitam eternā intelligitur sicut exposuimus ꝛ hec est intentio ei⁹ quod dr̄ teneri: tenet̄ eñ q̄tum ad vitam eternam intelligit̄ sicut exposuim⁹: ꝛ hoc est in quo multi errauerunt ꝛ quod multos decipit ꝛ decepit. Non eñ aliud est dicere tenet̄ q̄tum ad vitam eternā q̄ hoc nisi hoc fecerit vel vitauerit amittit vitam eternā.

Questio.

L De eo vero qđ querit̄ vtrum iste teneat̄ non peccasse: dicimus ꝙ secus est. Peccasse enim oīno elapsū est a manib⁹ ꝛ a potestate liberi arbitrij: ꝛ nihil in illud potest liberꝝ arbitriū: ꝛ ideo de illo nulla ē obligatio. Ipm vero peccare vel male agere in a subest libero arbitrio: qm̄ ex illo est libere ꝛ volenter ꝛ q̄si ꝙ gaudēter. Q0 vero obijcit̄ ꝛ querit̄: q2 tūc nō pōt aliud facē liberū arbitriū: nec illud vitare qđ agit̄. Rñdeo q2 tō non p̄t: q2 nec vult nec pōt etiā velle tūc ɔ̄riū: quia nec vult tūc contrarium: ꝛ ideo remanet inexcusatū a culpa quod facit. ¶ Iam ergo declarauimus hunc errorem ꝛ ostendim⁹ cām erroris isti⁹ videlicet necessitatē ꝛ ipossibilitatē male ꝛ culpabiliter ꝓcuratam. Non eñ hmōi errones attenderūt cuiusmodi necessitas vel impossibilitas: ꝛ q̄n excusset a culpa mortali neq; distinxerunt. Qualiter requirat deus ab hoīe quod facere non potest ꝛ qualiter non requirat. Nos aūt iam declarauimus intētionem huius requisitionis ꝓut congruit deo. Errauerunt etiā in hoc ꝙ non recte intellexerunt quid

Nota.

M sit aliq̄d subesse libero arbitrio. Quedam eñ subsunt plene i arbitrio libero ad faciēdum et nō faciendum vt que sūt voluntaria de futuro. Quedam vero ad faciendum tm̄ vel non faciendum tantum Quedam vero de presenti vt voluntaria de presenti. Nihil eñ magis subest libero arbitrio q̄ ꝙ ex eo est libenter atq; gaudenter. Nec obstat nobis illud quicūq; dixerit xp̄m precipisse impossibile anathema sit. In omnib⁹ enim eius preceptis nec vnum inuenitur impossibile quando preceptum est. nec ipse precepit impossibile. sed stultitia peccātis impossibile sibi facit quod erat sibi possibile vel intelligit̄ hoc de impossibilibus ꝑ se et naturaliter propter qđ lex humana et mundana dicit vt supra diximus quia rerum natura impossibilium nulla est obligatio et iterum non dicitur propter hoc ꝙ lex debet esse

Que subsūt libero arbitrio.

N possibilis ꝛ honesta. ¶ De virgine vero vtrum post lapsum teneatur ad virginitatem si eam vouit. dicimus ꝙ nō. propter causam quam supra hic assignauimus Uerūtamen tenetur ad illud quod potest de voto hmōi. videlicet ad cōtinētiam de cetero. Q; si dixerit quis q2 similiter si labatur iterū non tenebitur nisi cōtinere in posterꝝ. et si iterum labatur similiter nō tenebitur seruare cōtinentiam nisi in tē-

Qđ de virgine lapsa.

pore quod erit post lapsum istum. Et similiter se hꝫ de lapsu tertio: ꝛ ita in infinitum. Minuetur ergo et obligatio q̄tum ad tēpus: ꝛ hoc ꝑ culpā suaꝫ: quia semꝑ tenebit̄ ad minorē continentiam id est minoris durationis efficietur ergo ꝑ culpā suam melioris cōditionis. ¶ Rñdemus ꝙ nō sequitur quoniā quod min⁹ habet obligatio eius in tēpore hoc habet plus ꝛ multo amplius in obligatione culparū quas ɔ̄trahit per frequentē relapsum. ¶ Secundū errorē autem illorum qui dicūt omnia ex necessitate euenire. nō est necesse vt propter hoc nemo peccare possit aut bñ agere. ꝛ hoc apparet ꝑ ea que diximus de necessitate ꝛ ipossibilitate. videlicet que et quādo excusant a culpa ꝛ obligatione et quatenus sicut ostēdimus. q2 necessitas q̄ necesse est deū sēꝑ bene agere ꝛ impossibilitas qua impossibile ē ipm male agere in nullo prohibent vel impediunt quo minus bene ꝛ laudabiliter agat vtrūq;. et hoc est quia nec violēter ipsum impellunt ad bene agendum nec violenter ipm impediunt aut auertūt tūc a male agēdo. nec vllo modorū resistit illa ipossibilitas aut cōtradicit voluntati eiusdē. sicut necessitas virtutis celestis aut fati quā scđm eos impossibile ē auerti vel ipediri ꝛ q̄ etiam mouent animas humanas vt ipi opinātur. mouent inq̄ ad cogitationes ꝛ affectiones q̄ in eis sūt et per illas ad operationes ꝛ operꝝ declinationes: quoniā nō mouent eas violēter immo volūtarie non excusat animas humanas a peccatis ꝛ culpis. ꝛ hoc est quoniam a quocūq; ꝑncipio sit op⁹ voluntarium dūmodo voluntariū sit id est volitū quocūq; trium modorum quos dixim⁹: id est affectatū vel tolleratum vel neglectū sēꝑ iputādū est volūtati ꝛ agēti per voluntatē. Nec sequitur si nō potest aliđ agere vel etiā velle ꝙ propter hoc excusat⁹ fuit qui nec vult aliud posse vel agere nec aliud velle ꝓpter hoc dicit Seneca Quia oīne peccatū adeo est voluntariū. si nō sit voluntariū nō est peccatū. Quare necessitas vel ipossibilitas q̄ nō aufert operi q̄n sit voluntariū hoc ē ex volūtate quā ipossibile est nō esse liberā nec culpā aufert. nec meritū eidē operi. Reuera aūt si totum qđ mouet aīas nr̄as extra nos eēt. ꝛ nos hērem⁹ ꝑncipiū motiuū ꝛ operꝝ nr̄oꝝ intra nos vel in nobis totū attribuendum videret̄ extrinseco motori vł motorib⁹ si plures essent. ¶ Q; si q̄s dixerit: q2 auertere possum⁹ volūtates nr̄as a male volitis: lꝫ extrinsecus solūmō moueamur ad volendum. Rñdemus q2 ipm auertere eodē mō nō est in p̄tāte nr̄a cū sit a motore extrinseco tm̄. Quare sicut velle nr̄m nō est a nobis vel ex ꝑncipio qđ in nobis sit: q̄re nō erit nobis iputandū vel ad laudē vel ad vituperium. Silr neq; ad meritū neq; ad culpā: nō ei erit scđm hoc alterutrū in p̄tāte nr̄a. Cū eñ a solo motore qui extra nos est fiūt volūtates nr̄e ꝛ volūtatū auersiōes vel reꝑssiōes: ꝛ motor hmōi in p̄tāte nr̄a nō sit vllo mō Nō erūt ille i p̄tāte nr̄a: neq; erūt in nobis vt actiones nr̄e ꝛ opa: sed vt passiōes tm̄ a forinseco agēte: ꝛ erim⁹ tm̄ receptores hmōi ipressionū: ꝛ nullo mō actores: q̄re nec bñ nec male agem⁹: sed ꝟtus celestis vel fati aget oīa hec q̄ videnť esse actiones nr̄e: ꝛ erim⁹ tm̄ organa ꝟtutis celestis ꝛ fati. Manifestū aūt est: q2 organo nō est imputanda opatio q̄ ꝑ ipm agit̄ ad laudē vel vituperiū culpā vel meritū: sicut motus rote molēdinarie: neq; q̄tū ad essentiā suā: neq; q̄tū ad tarditatē vel velocitatē culpabiliter ipu-

Error quorundam.

Nota

O

Rñsio ad obiecta.

Nota.

Organo nō est iputāda opatio.

cōsulis et negligendū omnino ꝑcōsulin pte illa. Si militer se habet de cōsule et impatore sicut dicit augustinus. ¶ Ampli⁹. Talis potest esse error cōsciētie ꝙ ipsemet est mortale peccatū: sicut se habet in omnib⁹ erroribus impietatis vbi talis est error indubitanter deponēdus est Sicut ergo cōtractus q in seipso irritus est: aut irritādus non ligat vel ad numerandū pecuniā si sit emptionis vel ad aliud quod ex illo sequatur si sit alteri⁹ modi. Sic error cōsciētie qui in seipso irritand⁹ est: et omnio exterminendus nō ligabit ad aliud. ¶ Amplius. Omne peccatū mortale ligabit facientē istud ad delendū ipsum ꝑ penitentiā error ergo omnis cōsciētie cū est mortale peccatū obligat sic errantē ad deponēdū ipz Quare nō obligat ad sequēdū ipsū. ¶ Amp Quis audeat dicere homini sic erranti hoc ē errore mortali quia si erras: debes ampli⁹ errare et qꝛ si peccas debes ampli⁹ pecare. ¶ Amp. Quātūcūꝙ habeat aliquis erroneū visū exteriorem nō ꝑpt hoc rerū visarum aut quantitates aut colores imitant. Alioquin sol ex errore visus qui videtur esse cubitalis magnitudinis tantū: esset illi⁹ magnitudinis tantū et luna esset maior eodē. Multo forti⁹ ergo nec visus interior id est iudiciū consciētie immutabit q̄litates opez nostrorū. Non faciet ergo opus malum quod bonū in se vel bonū quod ē malū. Eodē modo argumētari potest quis de opiniōe ꝙ hmōi cōscientia erronea nō est nisi erronea opinio. Unde enī hec virt⁹ vel potestas opinioni vt ꝯtra opa nostra vt ea mala facit cū alias mala nō sint vel etiā bona. Hoc aūt dicim⁹ quoniā secundū istos cū leuare festucā de terra indifferēs sit: i se id ē nec peccatū mortale: nec meritoriū tamē credenti ꝙ sit peccatū mortale: erit peccatū mortale. Similiter et credēti ꝙ sit bonū meritoriū erit meritoriū nisi culpa mortalis alias facientes īpediat. ¶ Amplius. Si huiusmodi error facit esse malum quod non est malum: ergo facit esse malū prout cōsciēcia dictauerit illō esse malū. Si ergo cōsciētia dictet alicui ꝙ leuare festucā de terra sit ei tantū peccatū q̄tū fuit peccatū ade vel peccatū luciferi vel peccatum iude ꝓditoris vel peccatū crucifigentiū dominū saluatorem: tantum peccabit leuādo festucam de terram q̄tū peccauit adam vel lucifer vel aliquis aliorū quos dixim⁹ maxime cū dicat Ambrosius. Quātū intendis tm̄ facis. Et Aposto. videtur assentire in. xiiij. p̄me ad cori. dicens. Quia manducare carnes malū est ei qui per offendiculū manducat. Amp. Nihil est magis obligatoriū cū in se honestū ac licitū est ꝙ iuramentū vł votū. Cū aūt res iurata siue voto promissa illicita ē aut mala per se omnino in nullo ligat iurantē siue vouentem propter maliciā huius rei. Multo fortius ergo error cōsciētie cū in se ipso illicitus est aut impius non obligabit sic errantes ad faciendū quod dictat error hmōi. Neqꝫ enim ineptevoto suo obligatus fuit ad immolandā filiā occurrentē sibi de prelio cum victoria reuertenti. Neqꝫ dauid per iuramentum qđ fecerat de interficiendo nabal peccauit parcendo ei post modū ad preces vxoris ei⁹. neꝗ herodes decolare debuit iohānē baptistam ꝓpter stultissimum ꝛ impijssimum iusiurandum qđ fecerat de dando filie saltanti caput eius: ꝓpt hoc dicit isido. et est auctoritas canonisata. In malis ꝓmissis rescinde fidem in turpi voto muta decretū

Uide

Cōscientia erronea

Iuramētū et votū maxime obligant

qđ in caute fecisti ne moueris. ¶ Amplius. Scđm contra legem dei nos obligabit erronea consciētia si dicet nobis econtrario illi nobis eē faciendum. Si enim teneamur facere contra illaz illicita ē nobis id est contrarium non solū illicitum sed etiā debitum debito obligatorio mortis eterne. erit ergo fortior lege dei cum eam abroget. et legem contrariam illi nobis imponat. Erit etiam scđm hoc conscientia sua lex vnicuiqꝫ: et ad eam solum seruandam tenebitur: et erit vnusquisqꝫ stultus vel erroneus in parte illa legū conditor et legis diuine destructor: et abrogator: omnibus enī modis impossibile est aliquē teneri simul ad duo contraria vł impossibilia cum scđm leges humanas in rerū natura impossibiliū obligatio nulla sit: facere aūt duo cōtraria simul vel impossibilia natura possibile est quare impossibile est aliquē teneri ad illud. ¶ Amplius. Oportet deo magis obedire ꝙ hominus vt dixerunt apostoli in libro actuū. Ergo magis debet obedire vnusquisqꝫ erroneus deo ꝙ sibi vel conscience sue. Rńdemus in hiisqꝫ erronea cōsciētia nō ligat ad faciēdū quod dictat inquā si illud sit cōcōtra legem dei: sed ligat generaliter erronea cōsciēcia in talibus ad hoc qđ nō negligatur ipsa immo corrigatur. Peccat tamē quicunqꝫ cōtra conscienciam aliquid facit non propter facti maliciam sed propter negligentiaz conscientie per quā cōmittit se discrimini. Dum enim certum non habet an ipsa res quā facit sit contra deum indubitanter discrimini se cōmittat illam faciendo: peccat ergo talis et errando primum et errorem negligendo secūdo scriptum est in ecclesiastico. Non demoreris in errore impiorū. Generaliter ergo vnusquisqꝫ tenetur in talibus que in precepto sunt vel in prohibitiōe vel sequi vel corrigere conscientiā in generali non sequi determinate neqꝫ corrigere determinate: sed alterum facere. Utrumlibet enim faciēdo sit liberat. Qꝫ si neutrum fecerit: manifestum est ipsū negligere conscientiam et in discrimē se mittere. In indifferentib⁹ quoqꝫ similiter se habet quare ē eleuare festucam de terra vel comedere carnes quādo ex cut hoc indifferens est: sicut ei error impietatis imponendus est ab omni conscientia sic ꝛ error in hmōi. Uergit enī in impietatē hereticam vł falsam contra catholicam doctrinam. Impie namqꝫ ꝛ damnabiliter sentiūt manichei malum esse comedere carnes: hoc quippe sentiunt quia factura principis tenebrarū credunt omnem carnez ꝛ ideo imūdam. ¶ Eodem modo error est omnino intolerabilis maliciam in reb⁹ ponere que lex diuina nec dānat nec ꝓhibet e que xp̄iana doctrina habet pro bonis naturali bonitate aut pro indifferentibus q̄tū ad meritum et demeritum. sicut enī peccant manichei maliciam et immundiciaz naturalē īponētes rebus a deo creatis ad vsus hominū. Et sicut peccant astronomi maliciā vel infortunium imponentes planetis et stellis cum atalibus omnino immunes sint et innoxie. Sic peccāt erronei homines imponentes rebus licitis maliciam culpabilem similiter et indifferentibus ꝛ que omnino seorsū sunt a lege dei. Hoc est ab omni preceptione et prohibitione diuina qui imponunt istas necessitates obligationum ex errore cōsciētiarū suarū noua lege se onerant et sibi credētes. Qꝫ si quis querat a nobis vtrum facere aliquid contra conscientiam dictan

Ad duo cōtraria nō tenetur

Negligentia cōsciētie

In manicheos

In astronomos

numerus est: similiter et aliarum que per eas deo au
feruntur et diabolo acquirũtur: non solũ cum quis
opere peccant: sed quos etiã suo aspectu ꝛ appara-
tu ad peccandũ inflammãt. Sic se hꝫ et de aliis qui
palam exempla perditionis spectantibus ꝛ audien
tibus dant. Tot ei mortiũ vnusquisqꝫ est reus vt di-
cit Grego. quot exempla perditionis trãsmittit ad
alios. Horum aũt numerũ qs nouit? ¶ Eodẽmõ se

Quantum peccant qui malos plaros pficiũt.

hꝫ ꝛ de his qui malos pficiũt: vl' prelatos vel potesta
tes seculares vel etiã magistros in imensum extẽdi-
tur corruptela que ab hmõi hominib⁹ deriuatur: vl'
in ecclesias vel in subditos quas de malis homini-
bus edificãt. vel i discipulos quos nephãdos abho-
minatiões vel opere vel verbo docẽt. ¶ Quis ergo
damna tot miliũ animarum restituet? quãdo nec ani
me ꝓprie semel deo ablate ꝛ diabolo tradite restitu
tionẽ et liberationẽ efficere quisquã preualꝫ. ¶ Ter

E

Inquinationes.

tio nominãtur inquinatiões ex quibus petõres im
mũdi siue sordidi semper in scriptura dicũtur: hmõi
aũt inquinationũ fetor est et sinistre opinionis infa-
mia. Quantuꝫ ergo inquinatus est cuius fetor tam
longeqꝫ large spargitur quanto celebritate currere
deberet ad lauacrum penitudinis et cõfessionis: et
maxime anteqꝫ ad sancta appropiquaret vel ãte de
um ministrare presumat. sed lachryma cuꝫ aliis om-
nibus feteat q̃ nares vel infectas vel corruptas non
habẽt sibi fetere nõ possunt. Hmõi ergo hominibus
dicitur ysaie pmo. Lauamini mundi estote. Et has
iniquinatiões sentiẽs dauid clamabat. Ampli⁹ la-
ua me ab iniquitate mea et Hieremie. 2. Laua a ma
licia cor tuũ. ¶ Quarto nominãtur cruentatiões vt

F

Cruẽtationes.

ysa. i. Manus vestre plene sanguine sunt. Et ysa. xxx
Qui obturat aures suas ne audiat sanguineꝫ. ꝛ ite
rum Jere. ii. In alis eius inuẽtus est sanguinis ani
marum pauperum et innocentium: maxime autem
horrifica cruentatio est ex peccatis malignitatis si-
cut ex nece et ꝓximorum odio inuidia detractione:
hmõi enim peccata sanguinolẽta dicenda sunt. qui
odit ergo fratrem suum quoniaꝫ homicida est: sicut
dicit iohã. i. cano. sue. iii. Cruẽtatus est sanguie fra
terno intus. Si autem foris euꝫ vel facto vel verbo
leserit in veste cruentatus est: et in ore vel in manib⁹
His autem signis deprehendi consueuerunt homi-
cide: videlicꝫ cruentatione gladiĩ vel aliorũ armorũ
vel vestis: linguam autem habet cruentatam ꝛ den
tes si verbo leserit. Quia ergo filii hoim dẽtes eorũ

Nota.

arma ꝛ sagitte et lingua eorum gladius acutus gla
dium et arma atqꝫ sagittas habet cruentata et san-
guine fratris qui sic in eum operatus est. similiter ꝛ
vestem cum corpus humanum anime vestis sit. Ex

Peccatum sanguis appellatur.

vero generaliter omne peccatum sanguis dicit. ꝓ-
pter qḋ dicebat Dauid: Libera me de sãguinibus.
Et osee. iiii Maledictum mendacium homicidiuꝫ
furtum ꝛ adulterium inundauerunt: et sanguis san
guinem tetigit. Qui ergo operti sunt iniquitate et
impietate sua sanguine ipso suo operti sunt: a qui-
bus vero peccata illicitorũ aspectuum per oculos
illicitorũ audituum per aures sermonum. similiter
per ora: ꝛ ad hunc modũ de aliis partib⁹ corporis san
guine fluũt vt pote ex omi pte corporis vulnerati: sã-
guis eni fluẽs indiciũ est vulnerũ. Vide qꝫ miserabile
quãqꝫ horrificũ aspectu spectaculũ seipos pbẽt pec
catores pii parentib⁹: hoc est platis ꝛ ecclesiasticis
fris ꝛ fratrib⁹. Qm gratũ auteꝫ hostib⁹. id est demo
nibus ꝛ et eorum imitatoribus qui de fraternis pec-

catis vel visis vel auditis gaudium sibi faciunt as-
qꝫ risum. Vtrum diluuium sanguinis sit: ꝛ montes
vl' ecclesiaꝝ platoꝝ: vl' pncipiũ opiũt nec solũ vsqꝫ ad
frenos eqꝝ id est pdicatorum ad eos frenãdos: hoc
est ad ora eorum obstruenda ac rescindenda ne pre-
dicent ascenderit. Jam non dubiũ est vbi predicatio
nis impeditur officiuꝫ: ꝛ apte etiã inhibetur. Quo-
niã insania etiam audatia corã deo apparet audeãt
filiorũ eiusdem interfectores. ꝛ sanguinem eoruꝫ ve
stitimus cruentati: qualiter manus hmõi sanguine
plenas ad ipsum leuare: vel ora sic cruentata ad eũ
adorandum aperire non verentur. Generaliter aũt

Immundicie opera menstruata

omnia immundicie opera presertim si cõsuetudina
ria fuerint menstruata vocantur siue flux⁹ mẽstruo-
rum. Juxta illud qḋ Ezechiel. xvi. Vidi te concalca-
re in sanguine tuo Hieremie. x. Omnes qui querũt
eam non deficient in menstruis suis inuenient eam.
¶ Quinto vocantur inquinatiões velut ex fluxu sa-

G

Inquinationes.

guinei. Juxta illud Putruerũt cicatrices mee a fa
cie insipiẽtie mee. Et Juxta illud Ysaie primo. Vul-
nus ꝛ liuor et plaga tumens non est circũligata me
dicamine nec fota oleo. Et Job. ii. Testa saniem ra
debat. Maxime autem ad opera luxurie conueniẽ-
ter refertur hoc. Est enim luxuria vlcus pessimum
sanie spurcissima: ꝛ abhominabile semper defluens
Et iuxta hunc modum conuenienter nominatur dis
senteria spiritualis ꝛ fluxus eius: id est opera flux⁹
dissenterici. Quẽadmodũ ergo vlcerosi ꝛ dissẽteri-

Dysenteria

ci sẽper sordidi sũt semp iqnati ꝛ fetidi sic luxuriosi:
secundum augustinũ auteꝫ scabies luxuria proprie
est. Delectabar inquit in libro confessionum scalpe
re rabiem libidinum mearum: opera ergo luxurie
scalpiones sunt: hmõi scabiei pruriginose ꝛ saniose si
mul pariter ꝛ cruente. ¶ Congruit autem ista noia-

Dysenteria spũalis.

tio dissẽterie spũalis maxime sodomitice spurcitie.
Quemadmodum enim dissentericus locum habet
aptum ꝛ deputatum assellationi seu purgando ven
trem non querit aut expectat: sed omnia indifferen-
ter inquinat etiam loca sancta. Sic ꝛ genus illud ho
minum in masculos etiam sacri ministerii consecra-
tos: nephariam pollutionem extendit: et loca sãcta
etiam inquinare huiusmodi spurcitia nõ verentur.
Ad suggillandum luxuriam omnia apostemata sa-
niosa. omnia vlcera pessima omnis scabies abho-
minabilis adducenda est similluma enim est omnib⁹
huiusmodi pestibus ꝛ opera eius inquinationibus
que ex illis sunt. ¶ Sexto nominantur opera tene-

H

Opera tenebrarũ.

brarum: hoc duabus de causis. Primum: quia fiũt
in tenebris scilicet cordis: ꝛ a nescientibus omnino
quid faciũt. Quod apparet ex ipa deformitate ope
rum. Opera enim dementie ꝛ furiositatis sunt om-
nia peccata mortalia. Nemo enim videns in corde
talia faceret ¶ Secundo dicuntur opera tenebra-
rum quoniam obtenebrant facientes: vel opera te-
nebrarum id est eorum que tenebre sũt. Juxta id qḋ
dicit Apostolus. Fuistis aliquando tenebre: nũc au
tem lux estis in domino ad Ephesos quinto. ꝓpter
hoc dicit dominus Hieremie. ii. vide qd feceris quasi
si diceret cum hoc faciebas hoc vtiqꝫ non videbas.
Nõ enim tam peruerse operari potest qui videt. ¶ Se

K

Fasciculi.

ptimo vocantur mala opera fasciculi deprimẽtes
vt ysaie. lix. Solue fasciculos deprimentes: adeo ei
deprimunt: huiusmodi opera factores suos: quia
eos demergunt in interitum ꝛ perditionem ꝛ leua-
re se ad sublimia virtutũ nõ sinũt. Propter qḋ quã

to plura aut maiora habet quis mala opera tanto magis oneratus est. Hinc est qd apostol⁹ in .v. ad Thymotheū vocat mulieres oneratas peccatis. Et psalm. Sicut onus graue grauate sunt super me. ppter hoc dicit Seneca. Nemo cum sarcinis enatat subaudi de mari mundi huius. ¶ Octauo possūt

Sarcinule furtiue.

intelligi fasciculi deprimētes: sarcinule furtiue que vulgo fardelli latronum dicuntur. Propter qd satellites infernales male operātes insecuntur: vt eos capiant ꝛ patibulo infernali affigant. Propter hoc ergo recte dicit Apl's in. xiii. ad Roma. Abijciam⁹ opa tenebrarum instar latronū subaudi qui vidēt eos satellites eos īsequentes: fasciculos furtiuos abijciunt duabus decausis. Videlicet ꝛ vt liberius ex onerati velociusq̧ fugiāt: et vt cum ipsis sarcinulis furtiuis non cōprehendantur. Via eni hmōi hominū mala scilicet opa habentium. Et angelus dñi persequens et coartans eos vt cōprehendat cū ipsis sarcinulis de hoc dñs Hiere. ii. Quomō confunditur fur quādo comprehenditur: sic confusi sunt domus israel ꝛc. In hoc aūt misericordissime agit nobiscū clementissimus deus q: nisi comprehensi fuerimus in morte vestiti ꝛ saxin vt vulgo dicitur hmōi sarcinulis nō poterit nobis obijcere coram deo diabolus latrocinia nostra.

M ¶ Nono vocantur testes ipsa mala opera Sap. v. Ipse interrogat it opera nostra

Testes

subaudi in iudicio: ꝛ hoc vt testes incorruptibiles ꝛ qui mentiri non possunt nec norūt. Eadē etiā ratione vocantur ꝛ fruct⁹. ppter qd dicit Math. vii. A fructibus eorum cognoscetis eos. et Luce. vii vna queq̧ arbor a fructu suo cognoscit: ppter qd nō solū falsificādi sūt testes hmōi: sed etiā occidēdi. Nō eni valet disputatio cōtra eos. Et hoc est qm impossibile est eos mētiri. Tacere autē nō possūt quin cōtra nos loquant nisi p pniam occidant: ppter hanc cā dicunt ꝛ filij i eodē sap. Oēs filij q nascunt ex iniquis testes sunt nequitie aduersus parentes ꝛ iter-

Nota.

rogatione sua filij qui vere testes nequitie sūt opera sola intelligi possūt cū ꝛ ex bonis pēribus nascant interdū mali filij ꝛ ecōuerso. Facit etiā ad hoc quod illud legit Apo. xiiij. Opera illoꝝ sequūt illos: videlꝫ vt testes incorruptissimi bonitatis eoꝝ per quos p

N bentur digni remuneratione eterna. ¶ Decimo vocantur littere vel scripture de q̄bus vnusquisq̧ malorū mortis sue librū diabolo: ꝛ hoc in ipsa ꝯsciētia sua velut pergameno. Iste lr̄e certissime sūt quas cōtra vnū quēq̧ malorū pferet in iudicio diabolus. Isti libri in iudicio aperient: ꝛ iste littere exhibebūtur: ꝛ fm illas iudicabit sicut legit Dan. vii. Iudicium sedet ꝛ libri apti sūt intelligit cōscientiarum. Similit ꝛ apoca. xx. Iudicati sūt mortui ex his q scripta erāt in libris. Et statim sequit expositio: videlicet secundū opera eorū. Ve nobis qui scriptores diaboli sum⁹ i pte ista si lr̄as mortis nr̄e eidē scribim⁹ ꝛ hoc in tabulis cordiū nr̄oꝝ q̄si i pgameno. Vndecimo vo

O cāt spine ꝛ ligna ceteraq̧ icētiua ꝛ nutritiua īfernalis incendij. Has spinas vel ligna ꝯgregare ꝛ humeris suis īponere demētissimi peccatores nō cessant.

Spine.

His spinis vel lignis onerāti currūt ad infernale incendium officiosissime in hoc ꝛ in mortē suā diabolo seruiētes. Nō enim hꝫ diabolus vnde nutriat vel incendat ignem infernalē sed miseri peccatores ei colligunt et congregāt et pprijs humeris portant omnia genera incētiuorum nutritiuorū ignis quo eternaliter comburendi sunt quod in ysaac primum figuratum est Genesis xxij. vbi dicit q tulit abraham ligna holocausti ꝛ iposuit super ysaac filium suum. Similiter et Johānis. xix. Vbi legit d dño hiesu q baiulāssibi crucem exiuit in eum q dicitur caluarie locus. ¶ Nominātur etiā peccata nominib⁹ opationū q per mēbra fiunt vt passus ꝛ gressus q vtiq̧ per pedes fiunt similiter et cursus. Eodem mō morsus deuoratio ꝛ latratus q vtiq̧ p ora fiunt dequib⁹ copiā scripturarū et similitudinū ꝛ cōpationum exercitatam notitiam. Nos ergo causa breuitatis plurima de his pertrāsimus pauca pseqūimur ad alia festinantes.

Finis tractatus de vitijs et peccatis.

Sequitur tractatus de tentationibus et resistentijs.

¶ Auctor se ipsum sūmat: explicans quibus de rebus sit deinceps dicturus.

Ost hec ordine suo promissa superius excolentes loquimur de tentationibus et resistētiis et generaliter de preliis vitiorum atq; virtutum: et de omni pugna spirituali quam hic patiuntur viri sancti: et de omni genere expugnationum quibus contra vitia pugnandū est. Assignabimus etiam et enumerabimus officia et actus proprios vniuscuiusq; virtutum in vno quoq; certamine spirituali. Dicimus q; victorias et modos vincendi earum et non pretermittemus insidias demonum astutias eorum quibus incautos deiiciunt capiunt et captiuant. In primis ergo sciendum est tibi q; tentatio

Tētatio qd

vna intentione sua non est aliud q̄ experimentatio: et tentare non est aliud nisi experimentū capere de quacūq; re ad cognoscendum ipsam: hoc est vt ipsa cognoscatur vel innotescat cuicūq;. Sicut legit̄. Gene. xxii. Quia tentauit deus abraham. hoc est experimentū cepit de eo: et ipsum innotescere fecit et hoc sibi ipsi: hoc est ipsi abrahe. Quāta ei esset virtus obedientie in abraham per ipsum mandatū qd a deo recepit d̄ immolando vnigenito filio suo. Agnouit excellentiam obedientie sue ad deum. Non enim opus

Tentare est experiri.

erat deo experimēto vel signo aliquo ad cognoscendā obediētiā abrahe. iuxta hūc modū dictū est illud. Deutronomii. Tētat nos dn̄s deus noster pp̄t hoc dictus est tētator et est diabolus. Math. iiii. Et accedēs tentator dixit ei. hoc ei solum potest videlicet tētare nō aūt vincere vel deiicere viribus suis. Nisi ei sponte nos ei crediderim⁹ et in manus ei dederimus potestatē in nobis hr̄e non potest: tentare ergo vtiq; potest. Hoc est expimentū cape et vtcūq; ꝑpendere q̄les simus videlicet fortes an debiles. faciles ei cedētes an viriliter resistētes q: si nos ab initio tentationis viriliter sibi resistētes inuenerit: desperās de victoria immo victus atq; cōfusus plerūq; statim abscedit. et hoc est ꝓprium tētatoris: vt experimēto sumpto comptoq; quod querebat negocium tentationis dimittat. Juxta hūc modum dicit̄ tentator dialecticus et tentatiua dialectice pars q̄dam: et tentatiuus etiam quidā sylogismus: licet ergo animo repugnādi immo occidēdi tentatiōes inferat tn̄ quis hoc solū vt diximus videlicet suis viribus tētare potest et nō amplius tētator d̄r. Nihil enim contra nos potest nisi qd ei posse dederimus aut ꝑmiserimus. Tētatio ei ois sicut infra docebim⁹ ꝓ nobis est multiplicit̄ nobis vtilis ac salutaris si eis bn̄ vti sciuerim⁹ et voluerim⁹ sicut infra docebim⁹.

¶ Scd̄a intētione itelligitur tētatio ipugnatio seu bellū aut ꝑliū. Sicut legit̄ iob. 7. Scd̄m aliam trāslationē. Tētatio est vita hois super terrā: vbi nos habem⁹. Militia est vita hois sup terrā. Militia aūt nō intelligit̄ nisi bellū: et vulgo guerra: que cū in actu fuerit et exercitio d̄r pugna et ipugnatio et ꝑliū. Juxta hāc intētionē dicit Jacobus. in pmo. Nemo cū tentatur dicat: q: a deo tentatur deus ei interpretator malorū est. Non ei ipugnat de⁹ peccatores: neq; ipugnator est peccatorū qui poti⁹ liberator atq; defensor si voluerit. Juxta hūc modū dicit̄ illd apl̄i in .1. pme ad Cor. Fidelis de⁹ qui nō patit̄ vos tentari supra id qd potestis. Non patietur vos tētari. id est impugnari. Similiter et illud primo. Jacobi. Beatus vir qui suffert tentationem. Uerumtamen quicqd agit contra nos diabolus pugna est: si quis diligentius consideret. Animo enim vincendi nos totum agit: siue enim insidietur siue exploret: siue bona pretendat ad decipiendū nos: siue percutiat baculo quocūq; vel gladio: siue murū munitiōis nostre suffodiat: siue victū spiritualē subtrahat: hoc est subtrahi procuret: quoniā animo nocēdi oia ista facit. Et reuera ista sūt partes belli siue guerre quibus semp nos impugnat: quicqd istorū agat licet aliud dicat Gregorius sup. iiii. Mathei. Quia tribus modis tentatio perficit̄: videlicet cogitatione: delectatione: et cōsensu. Quāuis cōmuniter dicatur: q̄a per duo genera rerū tētamur: videlicet p blanda hoc est delectabilia: et per aduersa seu aspersa: hoc est q̄ cōtristant atq; conturbant. Multi tamē sūt alii modi tentationū: hoc ē impugnationū diabolicarū. Et vt verbo vno vniuersaliter oia dicamus: vnūquodq; vitiū suas habet tentationes: et cōtra totam aciē mentis pugnat diabolus obsidens eam per eam ꝑ circuitum: et ordinās acies ac dirigēs contra acies virtutū. et contra partes arcis ipsi⁹ mētis humane. Quod vt euidentius elucescat enumerabim⁹ ipsa vitia que sunt quasi duces acierum incipientes ab ipsa vi nostra rationabili: et numerantes impugnatiōes ꝓprias eiusdē: hoc est q̄s ꝓprie dirigit cōtra eam diabolus. Dicemus igitur in primis: quia curiositas est pria ipugnatrix virtut. nr̄e rationalis hoc est sublimis ac nobilis virtutis apprehensiue. Est autem curiositas libido sciendi seu cognoscēdi non necessaria: et quorum cognitio nichil operatur vel adiuuat ad salutem: et hanc ipsam quandoq; diximus prostitutionem nostre virtutis rationalis passim quācūq; veritatem propter seipsā amplexātis: et cum eam libidinantis: et propter hoc thorum ad quam solam primam veritatem admittere debuit fornicatione vel adulterio cum ancilla vel pedisequa polluentis. Sola enim prima ac luminosissima veritas sponsa est illius cetere vero vt ancille et pedisseque habende sunt: hoc est propter illam solam querende et diligende: et hoc quatenus ei seruiant. hoc est quaten⁹ illam ad vim nostram rationalem introducant: et ipsam eidem preparēt et ornēt. Quemadmodum enim quedam ignorantie vim nostram rationalem deformant atq; deturpant: Sic et quedam scientie ipsam decorant pariter et exornāt. Ignorantia enim non est nisi quedam absentia veritatis in predicta vi: et quedam vacuitas ab eadem. Manifestum igitur est ex his q; curiosus intellectus prostitutus est et pedequis veritatibus vt diximus: et etiam aliis que prime veritati vllatenus famulentur. Et propter hoc scole curiositatis huiusmodi meretricū sunt seu adulterii: et lupanaria quedam sic fornicantium animarum. Magistri autem hmōi scolarū nichil aliud sūt q̄ principes ꝓstibulorū et procuratores atq; consiliatores hmōi fornicationum. Non reputas autem leue peccatum aut paruam turpitudinem sacramentum prime veritatis intellectum sic prostituere: et tam venerandum matrimonium multiplicib⁹ adulteriis violare. ¶ Et si enim verum est quod dicit aristotelis: in metaphisica sua non tamen verum est quod omnes scientias homines natura scire desiderant: immo immune

Tētatio tribus modis perficitur.

Curiositas quid sit

Ignorantia quid sit

Aristotelis

Tentatiōis vtilitas. Uita hominis tētatio.

rabilia scire vt ita dicam⁹ ex innato sibi vitio curiositatis: queadmodū eni non in omnes mulieres est appetitus naturalis virorum immo et plerasq3 libidinis siue luxurie: et hoc est ex innata corruptiōe spirituali. Sic nō in oēs veritates est appetit⁹ vis nostre ratiōalis. Appetitus inq̄ natural. sed ex curiositatis libidine ꝯstituta quam diximus. Secundum vitium est tarditas ad credendū. Tercium leuitas ad idem. Et de vtroq3 seneca. Et omnibus et nulli credere vitiū est. ¶ Quartum vitiū dubietas qua quidam sp hesitāt quemadmodū quidam quātumcūq3 crebro quantumcunq3 diligenter confessionem peccatorū suorum iterent sp dubitant an bene confessi sint. Quemadmodum quidam oēm hominem suspectū habent et nulli credunt. Quidam vero passim omnibus credunt nec res nec homines attendentes sed sufficit eis tantūmō audiuisse ad hoc vt credant. Quintū vitiu3 suspiciositas est quod in quibusdam religiosis adeo inualuit: vt duos homines inuicem colloquentes nūq̄ videant quin ipsos de se loqui mali aliquid suspicētur. Similiter ꝛ quicunq3 eos quocunq3 mō aspexerit: statim opinantur q̄ aliquid in eis mali notet vel propter malū aliqđ eos intueatur. Et hoc est vitiū perniciosissimū litigiorum multorum et odiorū atq3 irarum seminariū. Adiuuatur aūt huiusmodi ab humore melancolico et morbo vltra quam credi possit. ¶ Sextū vitium est virtutis nr̄e rationalis spiritus blasphemie quod est scaturigo abhominabilium cogitationu3 et adeo horribiliū adeoq3 molestarum vt eius tētatio plerūq3 quasi martyrium sit: et q̄dam etiam potius vellent q̄ illas sustinere martyriū: lic3 autem opinio de malo fraterno in quibusdam adeo pertinax sit vt bonu3 de ꝓximo de quo semel male opiati sūt eisdem bonum suaderi non possit: et ꝓpter hoc viciosa sit atq3 dānabilis: non tamen facimus eā. ¶ Septimū vitium hmōi vis de qua agimus immo eam comprehendimus sub tarditate credēdi scilic3 ignorantiam vitium hoc virtutis nostre rationalis dicimus cū sit vacuitas eiusdē et priuatio cognitionis. ¶ Negligentia vero sciendi vel addiscēdi magis est in virtute nr̄a motiua id est voluntate. hec autē oīa idcirco diximus q2 iam multi scripserūt diuisiones vitiorū: et diuiserunt ea nunc in tria nunc in septem In tria ꝓpter id qđ legitur Job. i. Quia chaldei fecerūt tres turmas: et ꝓpter id qđ legit̄. i. Joh. ij. Omne qđ in mūdo est aut cōcupiscētia carnis ē ꝛc. In septē vero ꝓpter septē gētes q̄s eiecit dn̄s de terra ꝓmissiōis vt introduceret in eā filios isrl̄. hmōi ergo hoīes de vicijs locuti sunt tāq̄ infidelitas et heresis vitia nō essēt nec fides virt⁹. tu ḡ nō adhereas diuisionib⁹ eorū. Reuertamur ḡ et ꝑscrutemur in p̄mis vtrū resisti possit a sc̄tis vel etiā pctōribus oīb⁹ tentatiōib⁹ et impugnationib⁹ diabolicis ꝛ videri possunt in primis q̄ non: ex eis que legūtur iob. xli. vbi loquēs de potestate vehemoch id est diaboli in. xli. cap. Nō est inquit potestas sup terrā que ꝯperetur ei. ꝛ iterū. Non fugabit eū vir sagittari⁹ in stipula3 v̄si sunt ei lapides funde: deridebit vibrāte3 hasta3. apl̄s vo in. x. i. ad Coꝝ dicit. Fidelis de⁹ qui non ꝑmittit vos tētari supra id qđ potestis sustinere. Videtur ergo q̄ nisi de⁹ auerteret q̄ tentarētur aliqui supra posse ꝛ vires suas eēt tētatiōi aliter posse aliquis resistere. August. q̄q3 in libro cōfessionu3 dicit. Quib⁹ aūt tētationib⁹ resistere nō valea3. nescio tu scis. Et iterū dū ꝯsuetudib⁹ nō resistit̄ fit necessitas beatus Ber. attestat̄ eidē dicēs. Q3 possq̄ in ꝯsuetudinē versū est aliqđ peccatū nisi ineffabili diuine gratie miraculo non resistitur illi. ¶ Amplius. Apl̄s dicit ad Thimo. i. scđo. Nequando resipiscāt a diaboli laqueis a q̄ tenentur captiui ad ipsius voluntatem. Et iterū. Sapientie. xij. Semē erat maledictu3 ab initio et non poterat mutari a malicia. Et hieremie. xiij. si mutare potest ethyops pellē suam ꝛ pardus varietatem: sic ꝛ vos poteritis bene facere cum didiceritis male. Ex his ergo oībus testimonijs videtur impossibile eē quibusdā bene agere ꝛ necesse male agere: quare necesse est eos cadere sub tētationibus saltē ex aliquibus. qui ei tenēt̄ a diabolo ligati ad ipsius voluntatē diaboli cum volūtas diaboli sit semꝑ vt peccent tētationibus q̄s ipse infert acq̄escant: non possunt aliud facere si ita est q̄ succūbere tentationibus pro volūtate diaboli. ¶ Amp̄. Dicit augustin⁹ super Gen̄. Quia adā habuit vnde posset stare. Nō vnde possit ꝓficere: et intelligit hoc in statu ante peccatum ꝛ etiā ante gratiā quātumcūq3 etiam habuit gratiā posse proficere cum ꝓficere nō sit nisi mereri quādoq3 eni mereri ergo ꝛ proficere. Si reuera ex solis naturalibus bonis vel virtutib⁹ mereri nō potuit. Cum igit̄ ex illis non poterit nisi stare: ꝛ hoc cū sana essent ꝛ omnino illesa modo cū corrupta sint ꝛ profūdissime vulnerata: manifestū est: q̄ nec poterit ex illis vel ex ista etiam stare lōge min⁹ possit ex illis in statu infirmitatis illoꝝ q̄ in statu sanitatis eorūdē. ¶ Amp̄. Apostolus in secūdo. ij. ad Coꝝ Nō ꝯsufficientes simus inquit cogitare aliqđ ex nobis quasi ex ne bis. Incomparabiliter autem minus est cogitare q̄ cuicumq3 tentationi resistere. Si ergo illud quod tam longe minus est non possumus ex nobis multo minus illud ad quod est tam lōge magis: presertī3 cum resistere īpossibile sit absq3 cogitare immo pars sit magna eius qđ est resistere. ¶ Respōderūt in hoc multi ꝛ dixerunt: q2 reuera nō pōt homo resistere alicui tentationi ex se. id est viribus suis: hoc est sine adiutorio. querimus aute3 ab ipsis. Quid intelligant illud dei adiutoriū qđ vtiq3 nō possunt dicere aliud esse q̄ gratiā. Istis aūt cōtradicit euidenter aug. dicēs: q2 multa bona faciūt homines per solū liberū arbitrium absq3 grā dei q̄lia sūt agros colere: dom⁹ edificare ꝛ similia. ¶ Amplius. Verū est: q2 corpora ꝛ grauia et leuia ex sola natura mouent̄ absq3 speciali adiutorio gratie dei similit̄ calida ꝛ frigida operant̄ opatiōes suas. omni ergo creatura miserior ꝛ miserabilior erit hō: si nichil etiā naturalis operari possunt ex natura sua Dicendū igit̄ est in his vt a nouissimo īcipiam⁹: q̄ nō omne cogitare est ex gratia. Quedā eni cogitatiōes vane sūt sicut dicit psal. Et quedā sūt sine intellectu imo cōtra intellectū a q̄bus aufert se spiritus sanct⁹ discipline. sicut legit̄ Sapiētie p̄io. Quodam vero cogitare gratie est sicut illud de quo loq̄tur Augustinus dicens. Quia credere est cum assēsione cogitare. Non enim dubium quin credere fidei virtutis gratie sit. Quod autem est gratie non est ex nobis quasi ex nobis: sed est ex nobis cum adiutorio gratie. De cogitationibus vero sublimib⁹: videlicet que desuper animas nostras descendūt a patre luminū: nō sunt ex nobis quasi ex nobis: alijs autē cogitationibus cogitare nō est cogitare aliqđ id est cogitare alicuius momenti seu valoris: iuxta

Marginal notes (left column): Tarditas ad credēdū. / T / Dubietas. / Nota. / V / spirit⁹ blasphemie. / X / Negligentia sciendi. / Vtrum sit resistentia contra oēs tētationes diaboli. / Y

Marginal notes (right column): Necessitas ex non resistendo. / Z / Adam mereri non potuit ex solis naturalib⁹. / Sine gratia dei tētationibus nō resistitur. / A / Cogitationes. / Credere.

morem scripture qui nō reputat aliquid nisi qđ va=
let ad salutem eternā. Sicut est illud Johā.xvi. vsqꝫ
modo nō petistis quicqꝫ. Non reputans quicqꝫ nisi
qđ est grē vel glorie. Et hoc modo intelligēdum est
qđ dicit apostolus. Nō ꝙ sufficiētes simus cogita=
re aliqđ ex nobis quasi ex nobis. Illud vero qđ ali=
B quid dicit apostolus ꝙ peccatores tenent a diabolo
captiui: ad ipsius voluntatē tenentur vtiqꝫ vinculis
amoris proprij ac desideriorum ac voluptatū: quē=
admodū enim dicit poeta. Trahit sua quemqꝫ volu=
Vergilius ptas. Non vtiqꝫ necessitate: sed voluptatis amore
et delectandi voluntate. Nō infert ergo eis impos=
sibilitatem aut coactionē: ꝛ hoc apparet ex ipso te=
stimonio ipsorū. Interrogatus enim etiā quantūcūqꝫ
consuetudinarius fornicator vtrū gaudenter liben
ter ac delectabiliter fornicetur. Respondebit ꝙ sic
qui se et intima sua melius nouit. Et de hmōi neces
sitate multa iam diximus: ꝛ idem intelligendū est de
necessitate: loquitur augustin⁹ et beatus Bernard⁹
Nota. Non enim est necessitas coactionis: ꝛ ideo nō excusat
sed indurate volūtatis. Volūtas autē siue indurata
sit siue nōdum modo in malū sit: aut male etiā in bo
num sꝫ culpabilis est actus ex ea peccatū. Qꝫ autē
queritur vtrū possit resisti vnicuiqꝫ tentationi vide=
C tur ꝙ sic a iustis ꝛ sanctis hominibus: licet multas
habeant questiones. Nos autē prius disputabim⁹
de peccatoribus et infirmis et videt ꝙ quātūcumqꝫ
peccator: ꝛ quantumcūqꝫ infirm⁹ possit resistere cui
cūqꝫ tentationi. Cum enim impossibile sit aliquem suc=
cumbere omnino inuitum necesse est vt qcūqꝫ succum
bit succubat volens. Qui autē volens succūbit non
vult resisterere. Nō est igr mirū si nō resistit cū resi=
stere nō velit cū ipsū resistere omnino volūtarium sit.
Nos aūt qrim⁹ vtrū possit resistere si velit quante=
cūqꝫ tentationi. ¶ Et ostendim⁹ ꝙ sic cum enim non sit
dicendus velle vt ait aug. qui qđ potuit nō fecit: nō
D vult pculdubio resistere qui nō facit qđ pōt vt resi=
stat: certū autē est ꝙ non vult resistere qui vult cede
re vel succūbere. Contraria enim similis velle aliquē
precise: ꝛ simpliciter impossibile est. Si ergo succū=
bit vel cedit tentationi. Aut hoc facit omnino inuit⁹
aut aliqmodo volens. Qꝫ si omnino inuitus manet
igitur eius voluntas inuicta et erecta: non solum nō
cadens: sed nec inclinata etiam in aliquo in consen=
sum aduersarij seu tentantis quare non vincitur im
mo vincit magnifice. Nec talis succumbit nisi forte
a parte corporis. Hoc autem nō est succumbere pro
prie neqꝫ vinci nec sic: sed si fit qđ intendit tentator ꝛ
ad qđ mouet ꝛ pulsat tentatum. Manifestum autem
est: quia hoc non potest fieri omnino ab inuito. Omi
no enim inuitus nō facit aliquid: sed magis patitur
nec mouet ipse: sed tantum mouet. Violēta enim actio
nō est violentia patientis: sed solūmodo inferentis
quē admodū si quis flectat genua alterius eo pror
sus inuito ante idolum: ꝛ ponat in manibus: simili
omnino inuiti thus tenēs manus ei⁹ ponat in mani=
bus eius sic patientis thus super altare idoli vł an
te idolū certū est: qꝛ qui ista omnino inuitus patitur
nec adorat idolū: nec turificat ydolo. Quicūqꝫ igit
tentatione vincitur: pculdubio voluntarie facit ali
quo modo quod suggerit tentator: et eligit potius
id facere qꝫ tentationis molestiam sustinere. cousqꝫ
enim vult tentationis molestiam declinare: nec pro
pter hoc tentātis facit voluntatem. ¶ Verum ergo
est quod diximus qꝛ non vult simpliciter ꝛ precipue
tentationis molestiam sustinere: immo declinare et
forte vellet eam sustinere nisi adeo torqueret eum ꝛ
affligeret hoc est adeo modica posset esse ꝙ potius
eā sustineret qꝫ tentatori acquiesceret. Et hoc est qđ
dicit salomon. Quia vult et non vult piger ꝓuerb.
xxi. Quia vtiqꝫ vellet sed simpliciter et precipue nō
vult. Manifestū igitur est quia quantecūqꝫ tentati= E
oni potest resistere quicunqꝫ et quantumcūqꝫ pecca=
tor et infirmus si vult: vult inqꝫ simpliciter et preci=
pue vt in nullo deuelit et hoc vtiqꝫ absqꝫ vllo adiuto
rio gratie. Tolle enim omnem gratiā si precise et sim
pliciter vult: hoc est si pure vult quod est absqꝫ vlla
admixtiōe voluntatis: nullo mō succumbit. Et hoc
vtiqꝫ verum est: quia qꝫdiu vult pure pmanet inui
ctus. Verum vt pure velit hoc dicimus nō esse ei ex
se immo ex gratie adiutorio. Qꝫ enim aliquis velit
sustinere mortem ꝛ mortis tormenta. Velit inqꝫ pu=
re vt diximus anteqꝫ peccet pculdubio gratie est et
nō nature vel naturalis alicuius virtutis. Qꝫ si di=
xerit quis qđ hmōi voluntas inuenitur in hereticis
Nos iam respōdimus in alio tractatu ꝛ ostendim⁹
quia heretica ꝑtinacia obduratio est volūtatis ipso
rum ꝛ obligatio diabolica que eos trahit quo vult
ꝛ sicut vult. Quēadmodum enim furiosi multa susti
nent qꝫ sani nullatenus sustinerent. Sic est de furiosi
tate ac cecitate hereticorū. Ea enim sustinēt ex insa=
nia cordium que vix sanitas sustineret. De hoc aūt
qđ supra positum est ex verbis Job. Nō est potestas
sub celo qꝫ ei comparetur dicimus: qꝛ potestas gra=
tie siue virtutis nō est sub celo immo supra celum qꝛ
virtus est dei omnipotentis. Et ad hunc intellectum
referenda sunt omnia videlicet illud. Deridebit vi=
brantē hastam: et hoc ex ꝓpria superbia. Hic enim est
mos superborum: vt iactent se vltra qꝫ sint et vt ma
iores et fortiores se derideant vel deridebit illū vt ē
in se non qualis est vel prout est ex gratia ꝛ ad hunc
modum intelligantur omnia hmōi. Quod aūt vel=
le ex deo sit et non ex nobis expresse legitur ad Phy
lip.ij. Deus est qui operatur in nobis velle ꝛ perfice
re pro bona volūtate ¶ Attende aut enim: quia cum
qritur vtrum quis possit velle resistere cuicum= F
qꝫ tentatiōi seu quantecūqꝫ quia duobus modis in=
telligi potest hoc: posse enim dicitur et secundū pos
sibilitatem quod est passiue et receptabiliter: quem
admodum dicimus aera posse illuminari passiue sci
licet ꝛ receptabiliter. ¶ Secundo modo dicuntur se
cundum virtutem et efficientiam siue effectiue: ꝛ hoc
modo dicitur sol posse illuminare aera: quia apud
ipsum est virtus ꝛ principium efficiendi. Hoc mani=
festum igitur est quia nec cuicunqꝫ nec quātecūqꝫ tē
tationi potest quiuis resistere per modū efficientie
vt dixim⁹: per modū vero possibilitatis aut passibi
litatis pōt vtiqꝫ: qꝛ hoc est nō nisi posse recipe ꝛ ha=
bere virtutē vel graz qꝫ resistat: hoc et est ac si diceret
qm̄ possibile est de vno quoqꝫ qđ resistat ipe tante tē
tationi quātacūqꝫ demōstrat. Causa autē in hoc est
qꝛ nec ipsū resistere: nec ipsū velle resistere aut velle
pati molestias quātascūqꝫ tentationū. Nō est exiēs
nec fluens ex posse nr̄o siue ex virib⁹ nr̄is solis: sꝫ ex
illis simul ꝛ adiutorio diuine grē ꝛ virtutis. Declara
tio aūt manifesta hmōi est: quia velle nr̄m et debile
est et finitū. Insultus vero et molestie tentationum
et fortes sunt: ꝛ infiniti ꝛ si nullus eorum quantitate
vel intensione infinitus sit cū potentia sunt tota vita
etiam si infinita esset cōtinuabiles innūerabiles etiā

sunt molestie ꝛ insultus tentationū. ¶ Amp̄. Null⁹
est qui infinita dilectione diligat salutē propriā aut
deum in statu peccati mortalis: vel qui in infinitum
fortiter se teneat vel adhereat alterutro eoꝝ. Et hoc
apparet ex hoc q̄d tam abrumpuntur homines ꝛ a
deo ꝛ a salute propria tanq̄ leuiter trahunť in per-
ditionem. Et etiā cum ipsa gratia videmus lapsus
tam faciles: ipsi enim qui fortissimi inter electos iu
dicantur leuissime stimulati deijciuntur et etiā spi-
ritualiť moriuntur. Quid igiť est ꝛ que infirmitas
credēdi potest: vbi adiutoriū gratie deest? ¶ Amp̄.
si finitū est ipsum velle nature quo quis vult et bo-
nis adherere: et malis resistere. Ponamus ipsū in
certa quātitate vel intensiōe dicam⁹: q꞉ sicut ē ma
ior iusti voluntas boni siue amor: ita ē volūtas mo
lestiarum siue odium que vel est finita vel infinita.
Si finita est: ergo in infinitum maior q̄ volūtas bo-
ni siue amor. Quare faciet et ipsum in infinitū ma-
gis fugere siue declinare molestias ꝛ insultus tēta-
tionū q̄ amor boni siue volūtas ipsum easdē faciat
sustinere. Erit igitur in infinitum parior cedere mo-
lestijs et insultibus tentationum q̄ sustinere ipsas.
Quare non solum aliquibus resistere non poterit:
immo etiam nec vni. Si enim finita est hmōi volun
tas ꝛ odium ponamus eam in certa ꝛ determinata
quantitate: ꝛ dicamus q̄ tanta est voluntas sustinē-
di hanc molestiam duplo maior erit voluntas susti
nendi duplo maiorem molestiam: ꝛ ita in infinitum
quare ad hoc deueniet tandem: vt maior sit aliqua
volūtas sustinendi aliquantam molestiam vel insul
tus tētationis quā voluntas: de qua loquebamur:
quare parator erit iste succūbere hmōi violētie vť
insultui q̄ sustinere eam: et ita non poterit ei resi-
stere. Ex illa enim voluntate vel amore boni mino-
re non poterit vincere voluntatem maiorem vel odi
um. ¶ Amplius. Jam declarauimus in prima par-
G te tractatus istius: videlз in cap. de sufficientia libe
ri arbitrij ꝛ necessitate gr̄e: hoc est qua gr̄a idigem⁹
q̄ id q̄d est aīale in nobis est in infinitum fortt⁹ spi-
rituali nr̄o anteqū gr̄a adiuuetur. Ipsū aūt aīale no
strum adiuuat molestias: ꝛ insultus tentationū to-
taliter: ꝛ in ipsis ꝛ cum ipsis pugnat cōtra nos. Ex
nr̄o igř spūali solo nō possum⁹ resistere cuicunq̄ vł
quātecunq̄ tētationi: imo videreť ēt q̄ nulli si tota for-
titudine sua animale nostrum scilicз pugnaret i q̄li-
bet tentatione: fortiori quippe bene resistit debilior
si fortior modica parte fortitudiis sue pugnauerit.
Jam igitur declaratum est tibi p̄ hoc: q꞉ non possu-
mus ex nobis in statu corruptionis ist⁹ resistere om
nib⁹ tentationib⁹: ꝛ adeo magne possunt esse alique
adeo graues insultus q̄ eas ex nobis nō possumus
sustinere: sed nec etiā velle absolute ꝛ simpliciť eos
sustinere ꝛ q̄d hoc obijcitur nobis: q꞉ possum⁹ si vo-
lumus: verum vtiq̄ est: sed ipsū velle tale simpliciť
taliter: sicut diximus ex nobis nō possumus. Si q̄s
autē querat vtrū adā vel quicūq̄ ex angelis sanctis
in statu ante gratiā posset sustinere quascūq̄ mole-
stias vel insultus tentationum. Scire debes: q꞉ iam
ad hoc responderunt sacri doctores ꝛ dixerunt: quia
molestia tentationuз: nec alia pena infligi poterat
alicui ante peccatū: ꝛ hoc erat dei iustitia prohibē-
te: que nunq̄ permitit: vt effectus precedat suā cau
sam. Causa autē pene generaliter est culpa: q̄re an-
teq̄ esset culpa. nullomodo potuit esse pena: Qua-
re nec insultus aut molestia tentationis. Omnis eñ
insultus tentationis: et omnis molestia pena est.
¶ Si quis autē querat: vtrū adā in illo statu vellet D
potius mori vel quecūq̄ tormēta pati q̄ a deo rece
re. Jā hoc diffiniuim⁹ in p̄ma pte tractat⁹ de mori-
bus ꝛ virtutib⁹ et diximus quia dilectio naturalis
qua adam diligebat deū tante puritatis erat ac for
titudinis quod peam p̄ferret adā deum ꝛ sibi ipi et
vite p̄prie. Alioquin puersa esset et iniqua nec etiā
naturalis eēt Impossibile est eni naturā bene insti-
tutam aut ordinatā aliquid p̄ferre aut etiaз equare
deo: cum nichil magis naturale sit vnicuiq̄ nature
q̄ ipm habere ante oīa et super omnia dilectum
¶ Post hec autem disputabimus de sanctis viris ꝛ I
iustis hominibus vtrū quilibet eoꝝ hoc est quantū
cunq̄ sanctitate aut gratia p̄dit⁹ possit resistere cui
cunq̄ et quantecunq̄ tentatione absq̄ noue gratie
auxilio vł eius quā habet augmēto. Q; autē possit
videť habere declarationē demonstratiuā. Cuз eñ
iam declarauim⁹ in p̄nominato tractatu omnē vir-
tutem gratuitam: maiorē esse in infinitum etiā qua
libet naturali dispositione et quolibet vicio. Mani
festū est omnem virtutē maiorem esse quocunq̄ vi-
cio et quacunq̄ alia dispositione tentante seu pulsā
te. Quare manifestum est: omnē sanctum et iustū in
comparabiliter fortiorē esse ex gratia q̄ sit tentator
aduersari⁹ ex illo per q̄d ipsum impugnat siue istō
vicium sit: siue fortitudo etiam nature. ¶ Amp̄. Ar- K
matura virtutū qualiter daretur a deo bellatorib⁹
suis: si non esset ei sufficiens ad omne prelium spiri
tuale: quod eis imminet et certamen. Q; si dixerit
quis q꞉ armatura dei vtiq̄ fortissima est et ad om-
nē pugnam sufficiens. Verum ipsi bellatores spiri-
tus nr̄i debiles sunt ad eam portandā et ad alios vs⁹
eiusdeз: et ideo deficiunt in huiusmodi certaminib⁹
Quēadmoduз pueri vel egri aut aliter debiles sub
quacunq̄ armatura deficerent i certaminibus: quē
admoduз legitur de Dauid in xvij. p̄mi. Regū. Q;
armis saulis armari noluit contra phylisteū: et di-
xit ipsi sauli. Non possuз sic armatus incedere. Nō
enim habeo vsum. Hac ei de causa clipeum pacien
tie ad primū ictū multi proijciunt vt reuera ponde-
rosum. Et de hoc Ecclesiast. iij. Quasi lapidis vir-
tus p̄batio erit in eis: et non demorabuntur p̄ijcere
eam. Sic et phylosophia dicit ad Bocciuз. Arma
tua tu prior abiecisti. In hoc autē respondemus q꞉
armatura virtuū: non tam armatura est animarum
nostrarum: q̄ etiā robur et virtuositas intima ipsa-
rum. Armatura vero corporalis longe aliud est q̄
robur vel virtuositas bellatorum: et si enim adiuto
rium sit bellice fortitudinis: tamen non est ipsa bel-
lica fortitudo. et etiam forinsecum adiutorium est:
non tamē intimum qualem dicimus esse duriciem
cutis et carnis. Armatura igitur virtutum anima-
rum nostrarum virtuositas est et robur vt diximus
non armatura tantum carū. Quod autem dixit pō-
derositate armorū dicimus: quia arma spiritualia
nihil habent pōderis in se: nihil grauitatis aut dif
ficultatis. ¶ Sed reuera tentationes eas onerant
et grauant immo potius bellatores qui eis prediti
sunt et armati ꝛ propter onera hmōi volentes ipsa
onera p̄ijcere proijciūt pariter et virtutes: sicut ap
paret euidenter in impatientibus: qui dum molesti
am illate passionis per iram p̄ijciunt: ipsum pati-
entie scutum cum ipā abijciūt. ¶ Non ergo proprie
ponderosa sunt arma virtutū immo proprie pōdus

preliorum spiritualium portantiæ sed sub eo tropo ponderosa dici possunt: quia eam sequunt et quodammodo annexa sunt eis pondera preliorum: sicut et domus dicitur quandoque onerosa propter annexa onera reparationum et custodiarum et hospitum frequentiam. Nec propter onera propria proiicit vnquam aliquis huiusmodi arma: sed propter onera tentationum vt diximus a quibus nunquam immunes sunt virtutes in via vite istius sicut domus predicto modo onerosa propter ponderositatem propriam nemo recusat aut respuit sed propter onera que ei annexa sunt eamque sequuntur. Ad litteram etiam arma litteralia multi abiecerunt ne impugnarentur: et ne repugnare compellantur. Sic multi fidem ipsam et sacramenta que indubitanter arma sunt fidelium in martyriū certamina et coronam pariter declinantes. Questionem cum habet per hoc quod dicitur. Nisi dominus custodierit ciuitatem frustra vigilat qui custodit eā. vtrum dominus deus aliam custodiā adhibeat quam ipsa dona gratiarum et virtutum: que sunt in vnoquoque fidelium: et potest responderi siue arguitur quod nō. per illud quod ipsemet dicit Paulo Apostolo in .ii. ad Corinthi. Cum enim molesta esset illa tentatio quam ab angelo sathane patiebatur et timere sibi forsitan ab illa. Responsum est ei a domino. Sufficit tibi gratia mea. Qualiter aūt sufficiebat ei nisi ad custodiam: et quod si ita est. Quid est quod orat psalmista in oppositum. Custodi me a laqueo quem statuerunt mihi. Et quid est illud. Dominus in circuitu populi sui. ¶ Amplius. Quomodo nobis est in columnam ferream et in murum eneum et in ciuitatem munitam. Quis enim dubitat quin oia hec alia sint quam ipsa armatura virtutū. Si vero ista custodia ipsius et circumuallatio electis necessaria et preter ipsa dona virtutū in infinitum. Manifestum est quia nec possunt se vel custodire vel defendere ex solis donis virtutū et gratiarum alioquin quid est istud: expugna impugnantes me et exurgere in adiutoriū mihi. Similiter clamat ecclesia tam crebro Deus in adiutorium meum intende. Domine ad adiuuandū me festina. Que vtique vox est pugnantis et deficere formidantis cui si iam date vires atque virtutes sufficiunt: ad quid petit aliud adiutorium. ¶ Amplius. Quis non videat quia ipsa dona virtutum et dona gratiarū tam facile extinguūtur et destruunt et hoc a nobis ipsis siue cum deseruntur siue cū inde superbimus quacunque ex quinque partibus superbie: siue cum in eis operari negligimus. Quemadmodum dicit Augustinus. Quia virtus aut proficit aut deficit. Et Luce. xix. Auferte ab illo mnam pro ea scilicet quod in ea negociari neglexit. Ad hoc aūt respōdemus quia preter dona gratiarum et virtutum ipsa dei custodia et protectio necessaria est ipsiusque multiplicia adiutoria quibus adiuuat per se certantes electos: vnde Aug. De celo clamat certate adiuuabo vincite coronabo. ¶ Horum ergo primum est hostium diffugatio qua vetat interdum: nec tentare vel ad modicum electos permittuntur sicut ipse diabolus confitetur Job primo vbi dicit ad dominū de Job. Ecce tu vallasti eū etc. propter quod et petijt licentiam tentandi eū. ¶ Secūdum adiutoriū est refrenatio hostiū ne tentent secundum quantum vellent et quantum possent sicut legitur eiusdem. ii. Uerumtū aiam illius serua quasi diceret. In illam non do tibi potestatem cum oia alia que habet in manu tua sunt. ¶ Tertium adiutorium est de ipso tentatore videlicet cum ipsa forma sua qua tentatori ipse tentator prebet adiutorium et instructionem propter quod diabolus non est permissus tentare Adam et Euam nisi in forma serpentis vt exemplo instrueret Eua suspectā deceptionem debere habere que serpens suggerebat et ipso horrore forme serpentine refugeret ac resiliret a suggestione ipsius. eadē causa est propter quam quibusdam hereticis in specie sola cati nigri apparere permittitur diabolus et immundissimam sui partē solam eisdem exhibere deosculandam. Sic et in forma sola bufonis quibusdam aliis vt ex huiusmodi forma horreant diabolum quem in illa adorāt: que vtique forma omniū reptiliū et immundorum est magis horrifica. ¶ Quartū adiutorium de ipsa tentatione est cum vel timorem ingerit qui est custos optimus. sicut legitur Eccli. xxvii. Si non in timore domini tenueris te instanter: cito subuertetur domus tua. Uel cū ad pugnandum nos prouocat et contra hostem accendit: sicut in litteralibus certaminibus manifestū est: quia percussi ad repercutiendum prouocantur et in hostes acrius inflāmantur: propter vtrumque istorum dicitur in psal. Da nobis auxilium de tribulatione. ¶ Quintū adiutoriū est noua gratia vel augmentū prioris. Juxta quod legitur prime ad Cor. x. Faciat cū tentatione prouentum: vt possitis sustinere prouentum vocans adiutorium quod diximus. Bene enim negociantibus in talentis virtutum auget deus eadem eis vel magnitudine vel numero. sicut legitur Mathei. xxv. et Luce. xix. ¶ Sextū adiutoriū est cessatio siue pax a tentatione. Imperat enim ventis: id est demonibus et efficitur tranquillitas magna. sicut legitur Mathei. viii. ¶ Septimū adiutoriū est in ipso ardore tentationis refrigerium quod est mitigatio ipsius sicut cum ipsam tribulationē vertit in solatium. quemadmodū factū est tribus pueris in fornace babilonica vbi angelus dñi descendens fecit medium fornacis quasi vētū roris flantē: vbi et letificati eousque vt in medio fornacis psallerēt illesi atque soluti a vinculis benedicerent dominum: vnde illud. Obumbrasti super caput meū in die belli. Ne ardoribus tribulationū estuaret caput. i. mens vel cor. ¶ Octauum adiutoriū confortatio est vel ipsius dei per se apparētis vel per angelū sicut legitur Luce. xxii. Et apparuit ille angelus dñi confortans eū: hoc est adiuuans animans admunitē certamen passionis. Quod vtique nō ei accidit propter se quia confortari nullatenus indigebat sed propter nos qui tam multiplici infirmitate laboramus. Idem aūt est confortatio quod et roboratio et erectio cordis. Hec aūt fiūt per promissionē virtutis et victorie et per ostensionē infirmitatis hostiū ac leuitatis pugne. ¶ Nonū adiutoriū consolatio que est nisi letificatio in molestijs ac doloribus atque laboribus: vnde illud. In tribulatione dilatasti mihi. Et alibi. Secundum numerum dolorum meorum in corde meo consolationes tue letificauerūt animam meam. Similiter et illud. Uirga tua et baculus tuus ipsa me consolata sūt. ¶ Decimū est spei datio et fiducie atque confirmatio contra nutationē et timiditatis: iuxta illud. Si dicebā dñe motus est pes meus mia tua dñe adiuuabat me dñe adiuuat inquam prestādo fiduciā et firmitatē contra nutationē timiditatis. Inde ēt est illud dictū. Statuit supra petram pedes meos et illud dñs firmamentū meū: vbi alia littera habet dñs petra mea. Et est differētia inter hoc adiutoriū et primo prēteritū: quia alius est timor ex proprio defectu et infirmitate. alius ex viribus hostiū et fortitudine certaminis

Abiicientes arma.
C
Paulus.
Psalmus.
Dona virtutū et gratiarum facile in nobis extinguuntur
M
Hostiū diffugatio.
Hostiū refrenatio.
Timor dñi in tentationibus
N
Confortatio dei vel angeli in tentatione.
O
P
Spes.

¶ Undecimum susceptio vel exceptio incussoris vi
delicet ne cadant de q̄ dictum est in psalmo. Impul
sus euersus sum vt caderem ⁊ dn̄s suscepit me. Et
Nota alibi iustus si ceciderit non collidet̄:q꞉ domin⁹ sup
ponit manū suam. Impelli quidē electos ꝑmittit
dn̄s:sed cadētes excipit ⁊ erigit ac releuat ne ledāt̄
letaliter:id est ne cadant in mortem culpe mortalis.
Impelluntur igitur ⁊ pene vsq̄ ad casum vt agno-
scant infirmitates suas: ⁊ q̄d nō cadunt non virib⁹
Q suis:sed misericordie diuine attribuant. ¶ Duode-
Curtētatio cimū susceptio fugientiū ad ip̄m ꝓpter quam susce
nibus ipel- ptionem d꞉ refugium electoꝝ. Fugiunt aūt ad ip̄m
lunt̄ electi. in tentationibus quicunq̄ ip̄m inuocant:et ad ip̄m
clamando orant orādo clamant. Unde est illud. In
uocaui dominū ⁊ exaudiuit me ⁊ ex omnibus tribu
lationib⁹ meis eripuit me. ¶ Tredecimū ꝓpugna-
tio dei ac debellatio hostiū quod signatū est Exod.
xiiij. vbi dixerunt egyptij fugiamus israelem domi-
nus enim deus israel pugnat ꝓ eo: ꝓpter quod ip-
semet dicit Isaie. lxiij. Ego qui loquor iustitiam et
ꝓpugnator sum ad saluandum. Et iudith legit̄:de
celo dimicatū est contra eos. Hoc autem facit mise
ricors deus ꝓpria virtute minuendo extinguendo
cogitationes noxias ⁊ ardores ac delectationes tē
tationum:q̄ omnia indubitanter ⁊ hostes sunt iter-
ni vel ꝑntimi nostri ⁊ hostium: id est demonū arma-
R ¶ Decimumquartū est ipsa tribulatio forinseca:si
cut paupertas molestia ⁊ ignominia quorū vtilita-
tates ⁊ adiutoria diximus in secunda parte tracta
Memoria tus illius. ¶ Quindecimū est memoria nouissimo-
nouissimo- rum:hoc est mortis et iudicij venturi damnationis
rum. minate vel felicitatis ꝓmisse: vel nouissimorū id ē
extremorū que sūt initialia ⁊ finalia nostra. Initia-
lia quidem creationem ⁊ recreationē nostram ma-
la in quibus eramus bona q̄ recepim⁹ et mala que
reddunus:finalia vero que supra diximus. Ista q̄n
decim adiutoria diuina gratia electis in tentatiōi-
S bus ⁊ p̄stari ⁊ seruari non ambigit nisi certaminū
Quō optia christianoꝝ ignarus. ¶ Q꞉ autem queritur vtrum
ex donis ⁊ virtutibus quibus p̄diti sunt electi pos-
sint se defendere ⁊ inuicti in omni tentatione persi-
stere absq̄ vllo p̄nominatoꝝ adiutoriorum non au
demus dicere q̄ sic. Non ꝓpter hoc q̄ dona gratia
Infirmitas rum ⁊ virtutes infirmiores sint aut min⁹ fortes vi-
carnis. tijs aut tentationibus eoꝝ. Sed q꞉ infirmitas car-
nis id est q̄ est a parte carnis nō ꝑmittit eos pugna
re adeo strennue adeoq̄ fortiter vt congruit armis
hm̄ōi. Fortes quidē sunt virtutes:sed in lubrico et
in firmo posite ⁊ fortificant spiritus electorum:non
tamen eousq̄ vt ab infirmitate p̄dicta penitus libe
rent ⁊ vt ita dicamus non eousq̄ vt toti pugnēt spi-
ritus:sed quasi parte sui sicut dicit Augustinus in
libro confessionum de voluntate:quia in parte pro-
strata iacet ⁊ non tota erigitur propter quod ⁊ apo
Ualle ia- stolus. vij. ad Hebre. Velle adiacet mihi:quasi dice
cēs ⁊ lāgui ret. Adest mihi:sed iacēs. Velle enim quo quis vel
dum. let nondum autem vult precipue ⁊ simpliciter:vel-
le iacens est languidum ⁊ infirmū:velle autem quo
quis vult:velle erectum est. Quemadmodum ergo
infirmus aut eger q̄tumcunq̄ bene est armatus fa
cile leditur deijcitur aut etiam occiditur. Sic ex ali
quo modorum anime humana in corruptione ori-
ginali licet penaliter tātum ad hoc posita facile le
ditur deijcitur/⁊ etiam spiritualiter occiditur. Ue-
rum ergo simpliciter est quia q̄tum est ex fortitudi

ne vniuscuiusq̄ virtutis quilibꝫ vir sanctus ⁊ iust⁹
potest resistere cuicunq̄ aut q̄tecūq̄ tentationi sim
pliciter tamen non potest:et hoc quoniā non potest
pugnare tota fortitudine alicuius virtutis. neq̄ se T
toto:sed p̄te vt p̄diximus: partē aūt sui sp̄ hꝫ ꝯ se:vel
melius iuxta expositionē Augu. super verbū illud
in. v. ad Galat. Caro concupiscit aduersus spiritū
spiritus aduersus carnem. ibi em̄ dicit Aug. carnē
⁊ spiritum idem intelligi essentia ⁊ subiecto:licꝫ ra
tione seu relatione diuersa seu cōparatione. Quia
ergo vir sanctus in ista corruptione neq̄ totus con
tra q̄cunq̄ tentationē neq̄ sola fortitudine pugna
re potest contra q̄cunq̄ tētationem:immo ex parte
pugnat ꝓ illa ⁊ contra se. Inq̄tum em̄ caro est pu-
gnat contra spiritum:vt dicit Augustinus. Et ip̄m
aduersarium suum adiuuat ⁊ sibimet aduersatur si
cut in eodem capitulo dicit Apostolus. Hec enim
sibi īnuicem aduersantur.

¶ Exemplis ⁊ aptis similitudinibus ostendit
auctor difficile eē vincere tentationes ⁊ eis resiste-
re:quoniam vnusquisq̄ in ista corruptione tot⁹ cō-
tra quamcunq̄ tentationē pugnare non potest:im-
mo ex parte pugnat pro illa:⁊ ex parte contra seip-
sum preliatur.

Quoniam autem in precedentibus promi- Primū exē
simus de hac re exempla dare plura ⁊ lu- plum.
cida. Ab hoc promisso absolui volumus
anteq̄ ad alia transeam⁹. Huiusmodi er-
go primum exemplum ponimus regem:cui⁹ regnū
diuisum est in seipso contra ip̄m:⁊ ei hostibus:licet
paruis ⁊ parue potentie federatuꝫ. De huiusmodi
enim rege manifestuꝫ est: quia ab exteris hostibus
licet minoris fortitudinis atq̄ potentie q̄ sit vinci
poterit: dum non tota potentia sua aut fortitudine
pugnare sinitur:immo pars eius magna cōtra ip-
sum cum hostibus se erigit ⁊ insurgit. Sic dicim⁹ ⁊
de regno ipsius:quia facile est quod ab exteris ho-
stibus acquiratur licꝫ paucioribus minusq̄ fortib⁹
⁊ hoc est propter partem regni que illos adiuuat ⁊
contra reliquam cum eis pugnat. Et attende dili-
genter quia exemplum manifeste est conuenicēs ex
pressēq̄ similitudinis. Unusquisq̄ enim nostrum a Unusq̄sq̄ a
parte mentis seu spiritus rex est. Partes vero re- p̄te mentis
gni nostri id quod in nobis spirituale est:⁊ id quod rex est.
animale:que vtiq̄ partes contra seinuicem diuise
sunt:⁊ altera regi suo adheret:videlicꝫ id quod spi-
rituale est in nobis. Altera vero velut hostibus fe
derata cum eis contra regem: scilicet mentem no-
stram vel spiritum totis viribus semper pugnat.
¶ Secundum exemplum est. Eques armatus super V
equū recalcitrantem in medio conflictus positus. q̄
dum cōtra hostes pugnare nitit̄:recalcitratiōe ⁊ ex
agitatione eq̄ sui non solū impedit̄ sed etiā deijcit̄.
Q̄tumcūq̄ igitur fortis bellator sit q̄tumcūq̄ bene
armat⁹ sit nō ꝓdest ei cuꝫ equus sic impediat ip̄m. Alia simili
Silr̄ se hꝫ si equus fuerit vmbraticus. Ad primum tudo.
em̄ sonitū seu clangorem buccinaꝝ. ad p̄mū sonum
collisionis armoꝝ. ad p̄mū īsultū pugne adeo exter
ritus refugit:vt nō solū sessorē suum strēnue agere
nō ꝑmittat:sed ēt ꝑ discrimina rapiēs ip̄m p̄cipitet
⁊ interdū occidat. ¶ Quid ei aliud est aīale nr̄m in Aiale nr̄m
nobis siue caro equ⁹ vmbrati⁹ adeo reformidans sicut equus
aspera q̄ pati non ꝯsueuit vt ꝓ illis euadendis vlla vmbratic⁹.
discrimina expauescat immo ad illa plerumq̄ tan-
q̄ ad tuta refugia confugiat. Interdū etiam q̄ aspe

ra non sunt et q̄ oīno nihil habent piculi expauescit insania. Et nec verberibus nec stimulis vt illis appropinquet induci potest. Hoc est qḋ legitur ī psalmo. Trepidauerūt timore vbi nō erat timor. Quid aūt spiritus in nobis aut mens nisi sessor huius equi insidens et plenā cohertionē ipsi⁹ oīno non habēs. ¶ Tertiū exemplū ponim⁹ in equo teneri oris qui per frenū arreptus ab hoste quocunq̄ voluerit hostis traditur: et sessorem suū in medios hostes ingerit et impingit: et in gladios ipsorū dat ipm interdum totum aūt hoc est qr molestiam hostis pre teneritudine quam diximus nec vult ad modicum sustinere. Equus iste animale nostrum est vt diximus: os ei⁹ tenerrimum ꝯcupiscentia est generalis: videlz carnis oculorum et omniū mundanorū. Huius oris tāta teneritudie laborat equus hmōi vt nihil duri pati ferat: et ꝓpter hoc sessorem suū plerūq̄ in medias acies hostiū immo in gladios rapiat. Cui si frenum cuiuscunq̄ discipline impositū fuerit tanto impetu retrogradit et resilit: vt seipm pariter precipitet et sessorem. Multos quippe vidimus et leuissime discipline frenatione vel ira vel desperatione ī posteriora preteritorū suorum vitiorū scilicet toto ꝓcipitio resiluisse. ¶ Quartū exemplum est equus lasciuus qui in conspectum equā tanta ꝯcupiscentia et insania ferturq̄ nec freno nec calcaribus nec vllo genere instigationis auerti potest: quin toto precipitio ad illam currat: sicq̄ fit vt sessori suo nec arma prosint nec strenuitas: quia nec pugnare cōtra aduersarios nec se defendere ipm sinit. Et est illud exemplū apte similitudinis et indubitate congruentie. Si quis petulantiam nostre carnis consideret et eius in nobis qḋ dicimus animale. Videbit enim euidenter qualiter spūs nostros post concupiscentias suas tota p̄cipitatione sua rapit et ꝯtrahit: omnemq̄ strenuitatē certaminū spiritualiū relinquere nos ꝯpellit: et discrimina vel sua vel nostra penitus non attendit ꝓpter quod dicit Salomon ꝓuerbiorū. vij. De vecordi inuenisse statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam: et quasi agnus lasciuiens et ignorans q̄ ad vincula stultus trahitur donec transfigat sagitta iecur eius velut si auis festinet ad laqueū et nescit qr de periculo ei⁹ anime agit ꝓpter quod dicit ecclesiasti. xviij. Post concupiscētias tuas ne abeas et a voluntate tua auertere. Si autem anime tue dederis concupiscentias suas dabit te in gaudium inimicis tuis. ¶ Quintum exemplū est de equo oris duri: ex hac enim peruersitate laborat animale nostrū sicut et omnibus peruersitatibus vitiatorū equorum: dum enim freno disciplie auerti non pōt a concupiscentijs et alijs periculis: ipm sessorem spiritum dat ī medios hostes. Sessor enim insidiens equo oris duri quasi capt⁹ est supra eum enim freno non paret vt auertatur a periculo et seipm et sessorem suum dat in hostium captionem. Quidam enim adeo tardi sunt declinare a periculis: vt prius q̄ velint mouere pedem a loco discriminis: preda hostium fiūt: ꝓpter hoc legitur Ecclesiastici. iij. Qui amat periculum in illo peribit. ¶ Sextum exemplū est debile fundamentū et domus ex q̄dris et cedris edificata super illud structuris et ligaturis firmissima. De huiusmodi quippe domo manifestum est: qr facilis est deiectio seu casus ipsius. Sic est et de domo sancte ꝯscientie quantiscunq̄ virtutibus edificata sit et firmata: quia cum super infirmitatem carnis posita est et quodammō fundata: et super animale nostrum quod semper vacillans est semperq̄ a bono deficiens facillima est ruia ipsius Et hoc est quod legit Job. iiij. Ecce qui ei seruiunt non sunt stabiles: et in angelis suis reperit prauitatem. Quantomagis his qui habitant domos luteas: qui terrenum habēt fundamentum consumenk velut a tinea. Sciens ergo diabolus huius fundamenti infirmitatem ac vacillationem: arcem mentis nostre a parte fundamenti istius tentationib⁹ semper concutit vt eam deijciat et auertat. Dum enim animale nostrum corruerit: et ab ipso spiritualiter totaliter recesserit: quid restat eidem nisi deiectio et ruina tanq̄ fundamento sublato penitus aut euerso. ¶ Septimum exemplum est bellator egregius et ꝓut decet omni genere armorum armatus: stat autem supra pauimentum aut substramentum lubricū in quo casus facillimus. Pauimentū enim de quo dicitur in psalmo Adhesit pauimento anima mea: animale nostrum siue caro est quod instar pauimenti quantomagis delicijs carnalibus vngitur: tantomagis eius lubricitas augetur: et vt in eo cadat spiritus q̄tacunq̄ excellētia virtutum armat⁹ aptius efficit. Propter quod oīs erit et armatura virtutum inutilis: nisi asperitate discipline et tribulationum corporalium ista lubricitas tollatur: ꝓpter qḋ hoc dicitur in Psalmo. Fiat via illorū tenebre et lubricū. Statur enim firmius supra pauimentum asperitate rugatum aut valliculatum. ¶ Et attende cōuenientiam similitudinis in hoc exemplo: quia q̄tum cunq̄ fortis bellator sit aliquis: q̄tacunq̄ armatura preditus in lubrico tamen stans aut positus infirmissimus est atq̄ ruine ꝓximus: ꝓpter quod dixisse videtur Apostolus. q̄ stat videat ne cadat. ¶ Octauum exemplum est bellator: cuius pars optime armata est: pars autem inermis relinquitur et penit⁹ improtecta. In spirituali quippe nostro tota armatura virtutum esse videtur: ī animali vero nulla penitus. Quid aūt ꝓdest bellatori partem habere armatam: si altera paret parte iaculis hostium maxime cum in partis illius vulnerib⁹: pars etiam que armata est vulneretur. Jaculis quippe tentationū maxime carnalium exposita est pars illa quā dicimus animale nostrū siue carnem aduersus quā cōcupiscit spiritus. Spiritus ergo armatus est per se et fm se armatura virtutū. caro vero vt diximus in eo quod caro inermis est penitus et defendi q̄dem pōt ꝑ armaturā ipsi⁹ non q̄dē vt nō ledak: et vt iacula non patiak: sed vt non letaliter vulnerek. Defēdi etiā pōt vt non capiak: non aūt vt nō īpugnek. Nec ꝓtegi pōt vt non intrent hostes peccatorū ad ipsam sed vt non regnent in ipsa vel dominenk ꝓpter quod circūspecte dicit Aplūs in. vij. ad Rom. Ne ergo regnet peccatū in nostro mortali corpore vbi Augu. Non dixit vt non sit peccatū ī nostro mortali corpore: sed dicit vt non regnet: hoc enī nostre est potestatis. ¶ Nonum exemplū est domus: cuius pars inferior aridissima est: et ad ꝯcremationē facillima: pars vero superior et si non arida vel combustioni obnoxia. tamē vehementia ignis et longa sufflatiōe cōbustioni apta. Sic est et de animali nostro q̄ ardoribus carnaliū desideriorum adeo obnoxium adeoq̄ facile cremabile: vt nisi vigilantissima defensione assiduaq̄ eidē subueniak: totū penitus conflagretur: et dom⁹ nostre partē reliquā: videlicet id quod

[Margin notes: Mens velut sessor. — Alia similitudo. — Alia. — Nota — Alia. — Alia. — Nota. — Alia similitudo. — Nota — Aliud sile. — In spūali tota armatura. — Caro inferl ermis. — Alia similitudo. — Nota.]

spirituale in nobis est eiusdem ꝯflagratione succē-
datur: aqua igitur tribulationis: occupationis sā-
cte: ⁊ aqua lachrimaꝝ iugiter occurrendū est hmōi
incendijs: quod nisi diuie gratie magno adiutorio
fieri nequit. ¶ Decimū exemplū est bellator onera-
Similitudo alia. tus q̄ dum strenue agere nitit̄ semp ipso onere im
pedit̄. Interdū autem ⁊ deficitur: hoc est carnis spi
ritus sarcina oneratus atq̄ depssus q̄tacunq̄ ar-
matura virtutū sit p̄ditus. De hoc Sap. ix. Corp⁹
quod corrumpit̄ aggrauat animā: ⁊ dep̄mit terre
na inhabitio sensum multa cogitant̄. Non potest
igitur tanta sui virtuositate pugnare aīa humana
que sarcina corporis onerata est: in cuius supporta
tione partē sue fortitudinis etiā necesse est occupa
Alia. tum esse. ¶ Undecimū est bellato in domo ex omni
parte apta ⁊ hostibus vndiq̄ patente hostibus inq̄
ad modū exercitus ip̄m ⁊ ipsam circunuallantibus
⁊ obsidentibus. Est eñi corpus humanū domus spi
ritus tota patens ⁊ tota patula ⁊ delectabilis que
Corp⁹ nr̄m dom⁹ patēs sunt velut iacula mellita ⁊ velut hostes q̄ sub blādi
mento voluptatis animas interficiunt ⁊ tristabili-
bus hoc est asperis vel aduersis q̄ sunt velut iacula
fellita ⁊ velut hostes manifesti tormenta et mortem
animabus intentantes: adest cum oībus istis: hoc
est cum toto ⁊ tanto inimicorum exercitu ꝓditio ia
nitoꝝ excubantium p circuitū domus istius in sin-
gulis ianuis ⁊ fenestris quemadmodum ꝯcupiscē-
sensuum fenestre tie oculoꝝ in oculis ⁊ aurīū in auribus. Et genera
liter ex concupiscentia carnis diffusa per totuꝫ cor-
pus scd̄m diuersas species ⁊ ramos suos. Prodi-
tionem aūt tantoꝝ hmōi ꝓpter hoc diximꝰ: qm̄ ho
stes vsq̄ ad aīam iugulandā introducunt ꝓ virib⁹.
Que igit̄ vel virtus vel armatura sufficere potest
bellatori spiritui tantis obsesso p̄iculis. immo ip̄is
hostibus ⁊ ꝓditoribus ex omni p̄te stipato immo ei
⁊ ꝯtiguo non solum eu[i]cino adherente sibi. Neq̄ ei
vallum aut murus aut aliud interstitiū inter ip̄m ⁊
Alia similitudo. hostes diuidit. ¶ Duodecimū exemplū est liliū iter
spinas. Quemadmodum eñi spinetū densissimum
caro nostra est q̄ spinis ⁊ tribulis nunq̄ caret ⁊ q̄ta
cunq̄ diligentia agriculationis disciplinalis extir-
pant̄ nouas semp germinat imo ꝓfert fortissimas.
In medio ergo hmōi spinaꝝ candore puritatis ani
ma humana posita quid est nisi liliū inter spinas: li
lium inq̄ tenerrimū ⁊ asperrimis spinaꝝ teneritudi-
ne sua obnoxiū nisi dīna eā ꝓtectio tueat̄: nō ei sua
v[ir]tute aut fortitudie liliū tenerrimū resistit tantaꝝ
tentationū tam fortibus aculeis: sed nec etiā resiste
re p̄ōt. Facit aūt ad hoc id qd̄ legit̄ Canticoꝝ. ij. Si
cut liliū iter spinas sic amica mea iter filias. ¶ Tre-
decimū est lilium vel flos q̄cunq̄ alius tenerrimus
B ac vernantissimus in medio fornacis semp ardētis
Alia. atq̄ fumantis: de quo manifestū ē q̄ virtute sua nō
potest se custodire immarcessibilem. Quid eñi aliō
est caro nostra nisi fornax semp ardēs ꝯcupiscentia
rum carnalium ac desiderioꝝ flāmis semp fumans
tenebrosissimis delectationū ⁊ cogitationū vapori-
bus. ¶ Decimumquartū exemplū est puella stimu-
Alia. los carnis patiēs in medio corruptorum blandiēti
um: ⁊ etiam percutientium posita solam corruptio
nem eius intentantium ⁊ p omnia q̄ diximus hoc ē
blandimenta ꝓmissiones terrores ⁊ verbera in con
sensum turpitudinis eam iclinare conantiū. Quid
est enim anima humana in medio blandiētium vo-
luptatum ⁊ terrentium ⁊ feruentium aduersitatum

posita nisi puella in discriminibus q̄ diximꝰ. Quid **Aīa hūana**
enim sunt voluptates nisi p blāditias aīas nostras **velut puella blāditijs**
seducere intendentes corruptores. Quid aūt sunt
aduersa vel tristia nisi vi hoc est terroribus ⁊ verbe **exposita.**
ribus eā opprimere volētes ⁊ simpl'r corruptores.
Ad demones autem optime vtraq̄ referunt̄. qui i **Demones**
dubitanter sunt animaꝝ humanaꝝ studiosissimi at- **corruptores aīarū.**
q̄ auidissimi corruptores ip̄as nunc blandicijs vo
luptatū: nūc aduersitatū molestijs corrumpere mo-
lientes ⁊ sacratissimū matrimoniū qd̄ in baptismo
cum celesti sponso contraxerunt nepharie polluere
intendentes: quis aūt non videat castitatem spūa-
lem ꝓprijs viribus aīam humanā in hoc statu non
posse defendere. ¶ Quindecimū exemplū ē vir i me **C**
dio vigilantissimoꝝ serpētum ⁊ insidiatoꝝ scorpio **Aliud simile.**
num positus qui virus eisdem isibilare ip̄mq̄ mor
dere atq̄ p̄cutere (nisi repressi) nunq̄ cessant hoc ē
nocte ⁊ die somno ⁊ vigilia ad hoc studiosissime in
tendunt: ⁊ si enim dormiendo viri sancti non peccēt
vulnera tamen somniantes excipiunt a quib⁹ post
modum vigilantes difficile sanantur. ¶ Iam enim
dicit Augustinus super librum Genesis: quia ipsa
carnalis concupiscentia serpens est: quare quot cō
cupiscentijs carnalibus quis circundatus est. inter
tot serpentes positus est: vt vnus serpens compute
tur concupiscentia oculorum hoc est visu delectabi
lium. Alius concupiscentia aurium: ⁊ ita de alijs.
Ipsa autem veritas in secundo. Ezech. dicit. Cum
scorpionibus habitas. Quod licet de falsis fratri- **Scorpiōes**
bus atq̄ proditoribus intelligatur tamen de huius **sūt concupiscentie.**
modi concupiscentijs congruentissime accipitur ⁊
hoc est: quoniam q̄rumcunq̄ a parte capitis: hoc ē
a sui initio blandiri videantur: a parte tamen cau-
de instar scorpionum. Hoc est in nouissimo seu fine
eterna morte percutiunt. Apparet igit̄ cum ⁊ dor-
mire necesse habeat spiritus humanus ⁊ innumeris
occupationibus distrahi quod inter huiusmodi ser
pentes ⁊ scorpiones sua tantum solertia ⁊ viribus
non custoditur. ¶ Sunt ⁊ alia exempla iuxta hec pe **D**
ne innumera que ad donum scientie velut quidam
radijs luminositatis ipsius pertinere noscunt̄. Do
num enim illud vt ait Augustinus i primo libro de
doctrina christiana facit hominem interius lamen-
tantem ⁊ qui huiusmodi addit scientiam addit ⁊ do
lorem: sicut dicitur Ecclesiastici primo. Unde ergo
nobis dolorem ingerit huiusmodi scientia ⁊ lamen
tum nisi quia miseriam ⁊ erumnositatem i qua po-
siti sum⁹ nobis ostēdit sciētia q̄ppe ꝓpe boni ⁊ ma-
li est. Attende autem quia licet q̄ta est albedo alicu
ius tantum ⁊ ipse sit albus ⁊ non amplius. Non ta-
men q̄ta est fortitudo alicuius spiritualis tantum
est ipse fortis ⁊ hoc est: quoniam sola albedine alb⁹
est, ⁊ nullo alio. Non sola autem fortitudine sua for
tis est quis ad bellandū spiritualiter. Quemadmo
dum non sola sua infirmitate aut debilitate infirm⁹ **Nota**
aut debilis est q̄s ad bellandū: sicut app̄et in exēplo
de viro forti armato stante sup lubricuꝫ aut debile
substramentū. Ille eñi lubricitas ip̄m efficit debilē
⁊ infirmum ad pugnandum: hoc est facilem ad vin-
cendū: cum manifestū sit ipsam nō esse infirmitatem
aut debilitatē ipsius. Sic ⁊ impitia bellandi cū in-
firmitas nō sit infirmū tñ efficit ⁊ debilē ad pugnan
dū. Quēadmodū ecōtrario sapiētia ⁊ doctrina for
tē faciūt ⁊ robustū sicut legit̄ ꝓuer. xxiiij. Vir sapi-
ens fortis ē ⁊ vir doct⁹ robust⁹ ⁊ valid⁹. ⁊ sap. viij.

Per sapientiam videbor in bello fortis. Iuxta hūc modum dicimus q̄ murus turris ⁊ vallū ceteraq̄ q a q̄ hostiū appropinq̄tionē ⁊ īpugnationē īpediūt: cū neq̄ virtutes neq̄ fortitudines aiaꝝ sint: ipsa tn̄ fortis efficiunt iuxta certissimū vsum loquendi.

Vide

Si quis eñ ꝯtendere voluerit de vocabulo et vsu certissimum restringere abusionesq̄ insolitas ampliare contentionem istam ei relinquimus qui contenti sumus ea quam querim⁹ veritate ⁊ vsu communi loquendi. ¶ Q̄ si pertinax quis fuerit sequētur cum abusione: ⁊ etiam inconuenientia non toleranda in casu ꝓposito. Accidit eñ q̄ minus fortis vincet fortiorem se: ⁊ artis pugne peritiorem verbi gratia. Si fortiorem posuerimus sup̱ substramentum lubricum: minus aūt fortem super contrariū. Necesse enim est vt iste fortior vel per se cadat in lubrico vel leui impulsu quare vincetur a debiliori ⁊ imperitiori se.

E

¶ Sunt ⁊ alia exempla iuxta hanc si congregarentur non paruam nobis neq̄ ꝯtemnēdā p̄starent eruditionem ⁊ noticiam nostre infirmitatis atq̄ semp̱ impedientium seu imminentium nobis periculoꝝ q̄ quidē noticia saluberrima ē euidēter.

¶ Enumerantur tentationes diabolice ⁊ occulte insidie: quibus viri sapientissimi ac fortissimi nonnunq̄ subiiciuntur.

F

Post hec autem dicem⁹ insidias occultissimas ⁊ tentationes astutissimas diaboli quibus etiam sapientissimi atq̄ fortissimi sepissime subiiciuntur. Horum autē prima est longa fatigatio per quam non tantum in ipsam tentationem inducere nititur illum quem tētat: sed etiam in desperationem: vt videlicet vel credat se ad deum non pertinere vel a deo non curari.

Longa fatigatio.

Cum enim instanter ⁊ pene assidue petat huiusmodi tentatus a tali tentatione liberari ⁊ non obtinet: facile desp̱at de dei adiutorio: ⁊ facile credit deū non curare periculum ipsius. Utrumq̄ autem istorum certaminum perniciosissimum est quandoq̄ in vtroq̄ totaliter se tradit diabolo qui sic credit vł desperat. Et vt vulgo dicitur de singulariter ⁊ de duello certantibus ꝓ eo vsq̄ se inuicem ꝑcutiunt donec alter eoꝝ malū verbū dicat: qđ est vict⁹ sum seu qđ eq̄ aliud p̱ qđ intelligit̄ nolle pugnare vlteri⁹ vł nolle certare pro querela ꝓ qua certare inceperat. Sic in istis spiritualibus certaminibus hoc modo vict⁹ victori diabolo se tradit captiuum ad ipsius pensitue voluntatem.

Quō quis diabolo captiuatur.

Inde autem est ista stultitia immo ruina pessima turpissime: q̄ nesciūt huiusmodi bellatores q̄tas vtilitates: q̄tas victorias q̄tamq̄ saluberrimam ꝓprie infirmitatis noticiam operātur longa crebraq̄ certamina tentationum. Adeo eñ ē radicata in quibusdam superbia: vt non nisi innumerabilibus tentationū tunsionibus confringatur tantis deniq̄ tenebris quidam inuoluti sunt: adeo q̄ sue infirmitatis insensibiles ⁊ ignari vt nisi lōga eiusdem experientia de eadem valeant erudiri sed neq̄ nisi iugi conculcatione vel humiliari valeant vł in humilitate seruari quibus semp̱ ad memoriā reducenda est superbia Apostoli quam ipsemet scurrit in .xi. scđe ad Coꝝ dicens. Ne magnitudo reuelationum extollat me: datus est mihi stimulus carnis mee angelus sathane qui me colaphizet.

Apostolus

Si eñ tāta sanctitate tantisq̄ donis gratiarum ⁊ virtutum predito viro imminebat periculum superbie ⁊ contra illud diuina miseratione medela ei adhibita est tentatio carnis: quid aliud nobis faciendum est: nisi vt admiremur ⁊ iugiter collaudemus patris misericordiarum circa nos officiosissimaꝫ pietatem: que ⁊ tunsionibus ⁊ plerumq̄ vulneribus tentationum salutarem nobis medicinam elicit contra superbie motum morbum ⁊ virus diabolice vexationis in antidotum nobis salutis cōuertit. ¶ Secunda astutia tentatoris diaboli est ipsa extraneitas tentationis.

G Extraneitas tētationis.

Plerumq̄ enim insuetis tentationibus quosdam experit electos vt eo ipso quod alios de talib⁹ tentari non audeunt vel tentatos fuisse se ad deum non pertinere ⁊ christianos non esse vehemēter formidant. Interdum etiam ⁊ credant non attendētes q̄ tota ꝓfunditate malignitatis sue contra electos succensus diabolus ⁊ nouis ⁊ veteribus ⁊ auditis atq̄ notis insolitis ⁊ inauditis tentationibus ꝓut ꝑmittitur eosdem impugnat.

Astutia diaboli.

Consuluerunt nos nō nulli super huiusmodi tentationibus: hoc vno easdem maxime abhorrentes. qđ se solos eas pati suspicabantur ⁊ se quasi derelictos in audite turpitudinis tentationibus expositos vehementer expauescebant: qui profecto non viderūt oppugnari castra fortissima contra que non solum note machine consuetaq̄ iacula parantur: sed etiam quecunq̄ immunda quecunq̄ feda ⁊ fetida ⁊ quecunq̄ venenata quolibet modorum noxia in ea proiiciuntur totoq̄ studio hostes qui illa obsident et impugnant: totisq̄ conatibus excogitant quibus vel modis vel rebus vel magis inhabitantibus ⁊ defendentibus noceant vt facilius ipsa castra obtineant: ⁊ an noua sint an vetera non curant. Non enim curat hostis etiam litteralis quo gladio: videlicet an nouo vel veteri consueto vel inconsueto hostem perimat presertim cum non q̄rat nisi querat nisi mortem illius.

Nota

Q̄to fortius: ergo hostis antiquus q̄ totis studiis et viribus nobis īsidiatur tota auiditate sanguinem nostrum sitit quacunq̄ via quocunq̄ instrumento p̱mittitur nos occidere conatur. ¶ Tertia astutia est qua hoc solum intendit vt mutet aliquis statum suum cum in eo bene sit illi quemadmodum enim auiculis ⁊ piscibus strepitus fit: aut tumultus vt exeant de receptaculis suis in quibus in tuto sunt a retiaculis ⁊ aliis insidiis venatorum atq̄ piscatorū.

H Solitudo.

Sic diabolus bene se habentibus in aliquo statu: ⁊ vbi ad eos tentandi non patet accessus hic vł propriis suggestionibus vel alienis. Interdum etiam terrorib⁹ molitur ⁊ plerumq̄ sub pretextu boni vt inde se transferant sciens indubitāter q̄ in alio statu erunt et ad tentandū expositi vel saltem ab eiusdem insultibus minus tuti propter quod dicit spiritus sanctus. Ecclesiastici. quinto. Si spiritus habens potestatem ascenderit super te locuꝫ tuum ne dimiseris. Et Danielis duodecimo. Tu vero Daniel sta in sorte propositionis tue. Et abacuc. tertio. Super custodiam meam stabo ⁊ super gradum figam munitionem. Et abacuc. tertio. Stelle dederunt lumen in custodiis suis. Et Exodi vigesimo. Nullus egrediatur ostium papilionis sui vsq̄ ad mane. ¶ Quarta astutia est qua ad maiora bona et super vires infirmitatis ipsius aliquem inuitat:

Alia astutia diaboli

Quemadmodum habet se de inconstantibus ⁊ lubricis ⁊ disciplinalibus ac religiosis exercitationibus omnino inconsuetis cū eos ad talia inuitet exempla sctōꝝ precedentiū eisdem ꝓponens: qđ indubitanter ei⁹ malignitatis studio facit vt eos reuertētes

ad vomitū vel a religione apostatantes: ꝛ deo magis offensos ꝛ in re deteriores efficiat. Hec aūt est astutia q̄ symie capiūtur. Accipiunt eñ venatores calceos magnos ꝛ pōderosos ꝛ calceāt se hmōi calceis in loco vbi hmōi symie hoc videre possint. Alligant aūt ꝛ astringūt sibi fortiter hmōi calceos vt hoc videntes symie silr faciant. Propter qđ soluētes hmōi calciamenta de pedibus suis dimittūt ea ibidem indeq; recedentes ꝓstolant̄ quousq; simie calceis illis se calciauerūt. ꝛ eosdem sibi forti alligatione astrinxerunt. Qđ cum hoc eas fecisse ꝓspexerint irruunt in eas ipsasq; capiunt: non solum effugere: sed etiā nec ambulare valētes pre magnitudine ꝛ pōderositate hmōi calceoꝝ. Tu aūt iam plures

Calciamenta q̄d i scriptura. adiuisti: q2 calciamenta exempla sanctoꝝ in scriptura vocantur q̄ cum ꝓposito ꝛ voluntate sibi assumpserunt: vinculisq; votoꝝ sibi alligauerunt infirmi hoies ꝛ ibecilles ambulare nō valentes in illis aut ea portare a venatoribus infernalibus capiuntur: ab assumpte religionis ꝓposito apostatātes: vl ad preteritū feritatū vomitū reuertēte. ¶ Quita astutia

Alia astutia. est q̄ sub ptextu boni suadet piculū hmōi spēs ꝛ modi inumerabiles sunt. quēadmodū cum sub ptextu

I pietatis ꝛ erogandaꝝ elemosinaꝝ suadet diuitias: sciens illud Eccli. v. Fili mi si diues fueris nō eris immunis a delicto. Et illud Senece O q̄ difficile ē diuitiaꝝ contubernio non corrūpi. Silr etiā ꝛ cum ꝓpter impugnandum aliqđ vitium suadet bonum qđ scit esse occasionem ruine quemadmodū aliquibus quos īpugnat g luxuriam suadet ieiunia ꝛ abstinentias sciens eos in iracundiam aut accidiā vl etiam in amentiā facile posse labi: hoc eñ frequen

K ter expimur. ¶ Sexta astutia ē q̄ vitium suadet sub

Alia. ptextu virtutis: quemadmodū sub ptextu ꝓuidentie: auaritiā: sub ptextu mie: remissionem: sub pretextu iustitie crudelitatem: sub pretextu zeli rectitudinis īmanissimū furorem. Istis igitur velut fallax ꝛ fraudulentus negociator vendit vitri vilissimi fragmentum ꝓ gemmis pciosissimis vt vitrū viride ꝓ smaragdo ꝛ vitrū rubeū ꝓ carbunculo. Silr cuprū ꝓ auro plumbū vel stannū ꝓ argento: ꝓpter quod hic veritas virtutū/ac puritas diligenter inuestigāda est: ꝛ studiosissime addiscēda: ꝓpter hoc dicit veritas apocalip. iii. Suadeo tibi emere a me aurum ꝓbatum ignitū vt locuples fias: ꝓpter hoc vulgariter dr. Non quicqđ lucet vel rutilat auꝝ est. De hoc

Seneca. Seneca. Non omne qđ verisimile est statim ꝛ verū est: multa eñ falsa veris assimilant̄: ꝓpter quod dicit Aristotel. i li. elencoꝝ. Qm̄ auricalca ꝛ felle tincta vident̄ aurea cum longe aliud q̄ aurum sint. In hmōi ergo ad vnctionem spiritus sancti qui de oībus docet: sicut dicit Ioan. in. ii. i. recurrendum est. Et ꝓpter hoc orat ecclesia tam frequenter dicens. Ueritas tua q̄sumus dñe semp maneat in cordibus

L nostris: ꝛ ois falsitas inimici destruat̄. ¶ Septima

Pax interdū picolosa astutia oīm piculosissima est ipa pax: id est cessatio a tentatiōibus: quā pacē multi igit vehemētissime concupiscunt ꝛ instanter poscūt a deo. Hec aūt adeo pniciosa est: vt de ea dicat ois ecclesia sanctoꝝ. Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Et in xiii. Sap. Uiuētes in tanto iustitie bello: tot ꝛ tāta mala pacem appellāt. Cōtra hoc Iacobi. i. Omne gaudium existimate fratres mei cū in varias tentationes incideritis. Et Iob. vii. Scđm aliam litteram. Tentatio est vita hominis super terram. Carentia autem vite sue siue priuatio mors ē: quare ꝑuatio seu carentia tentationis mors est: ꝛ vtiq; non viuit qui non tentatur. Ut aūt manifestum fiat hoc: narrabimus tibi vulnera et alia mala que de ista pace ꝓueniunt. ¶ Horum pmum est securitas qua timor

M Mala ex carētia tentatiōis prouenientia. dei est custos electorum vigilantissimus occidit̄: sicut supra ostendimus ex. xxvii. Ecclesiasti. Nisi instanter tenueris te in timore domini: cito subuertet̄ domus tua imo quod plus est. Timor domini fons vite vt legitur ꝓuerbioꝝ. xiiii. Arefacit igitur ista pax in nobis fontem vite: que arefactio quanta impugnatio sit quis non videat. Hec aūt securitas est

Securitas quid. que nos facit seorsum a cura ꝛ solicitudine custodiendi nos: ꝛ ꝓpter hoc exponit nos hostibus. Nō enim est idem esse securum quod eē tutum: sicut testatur Seneca dicens. Hoc habet ignauia vt interdum secura sit tuta vero nunq̄. Tutum eñ cui nul

Tutum Securum. lum imminet periculum. Securum vero quod non curat periculum. ¶ Secundum malū est desidia seu

N pigritia qua etiam ad fugam non solū: sed ꝛ ad pugnam tardi sumus. iaculis eñ tentationū electi excitantur vel ad fugam vel ad pugnam: qui vero in

Desidia. pace huiusmodi sunt ipsa quiete nō solum desides sed etiam somnolenti efficiuntur. ¶ Est autem desidia dormitorium diabolicū ꝛ moles qua huiusmodi homines comprimit ne effugiant vel exurgant. Est ꝛ velut paralisis spiritualis: q̄ nec membra corporis nec vires mentis ad actus probitatis mouere sinit. Est etiam velut rubigo que mentium fortissimarum vires ac virtutes incredibiliter cōsumit. Propter quod sicut ferro nihil magis inimicū aut noxium q̄ pax ex qua ei rubigo congignitur: sic mētibus humanis nihil pernitiosiꝰ q̄ pax ista de qua

Silitudo pulchra. loquimur. ¶ Et sicut ferro nihil vtilius q̄ laboris asperitas: ꝛ assiduitas que ipsum elimat: ꝛ splendidat ꝛ ad similitudinem argendei nitoris atq; deco-

Tentationis vtilitas ris producit. Sic mētibus humanis assiduitate tētationum nihil salubrius quibus velut quibusdam defricationibus asperis rubigo eorum detergitur ꝛ ad debitum candorem pariter ꝛ splendorem producuntur. Iuxta illud qđ legitur Prouerbiorum. xxiiii. Aufer rubiginem de argento ꝛ egredietur vas purissimum: ꝛ alibi iuxta illud. Ferrum ferro acuitur sic ꝛ homo acuit faciem ꝓximi sui. ¶ Tertium

O Elatio. malum est elatio. eo eñ ipso q̄ non tentant̄ credūt se aliq̄ esse fortissimos vt ea excellentia sanctitatis pditos vel forsitā angelorum custodia vallatos vt eos diabolus nullatenus audeat impugnare qua credulitate nihil stultius cum vrbes munitissime ꝛ ꝛ castra fortissima solummodo impugnentur: villas vero campestres vt pote penitus indefensas nemo impugnet: sed magis vt exposite captantur atq; vastentur: magis igitur timere debent se esse adeo debiles ꝛ infirmos vt omni tentationi succūberent ꝛ ꝓpter hoc misericors deus eos tentari non sinit.

P Cōtēptus fraternus. ¶ Quartum vulnus ꝛ malum pessimum ē quod ex pace huiusmodi ꝓuenit ꝯtemptus fraternꝰ. Facillimi eñ sunt qui pacem hmōi habent eos despicere qui tentantur. Unde ꝛ plerumq; dicunt hmōi tentationes non habent cadere in christianū: ꝛ iterū christianus non debet cogitare talia. Uilissimꝰ est aūt

Duritia cordis. q̄ vel etiam talia cogitat. ¶ Quintum vulnꝰ ꝛ malum ē duritia cordis ꝛ immisericordia in fratres q̄ tentationibus īpugnant̄: adeo eñ in eos obdurant̄ vt nec etiā eis miserendū putent decoriandꝰ induns

Q esset vel ꝯburend⁹ ꝙ talis vel etiam cogitat. ¶ His
aūt ita determinatis incipiemus īuestigare ꝑscru-
tatius de ipsis tentatiōibus ⁊ de ipso tentari/videt
eñ scđm opiniones quorundā nō esse possibile ali-
Nō tētatur quem tentari: silr ⁊ de ipso resistere qđ: ⁊ an silr pos
ꝙ non repu sibile sit aliquem resistere/ ⁊ ꝗtenus ⁊ ꝗliter possibi
gnat: sed ca le est. Qm̄ igitur manifestum est eū non tentari vel
pitur. impugnari: ꝙ nullo modoꝫ repugnat vel resistit: ſꝫ
solum mō capi. Illū vero qui nihil patit oīno hoc
est cui ex nulla pte displicēt aduersa ꝗ patit: vel cui
eousqꝫ displicent aduersa imminētia vt nihil eoꝵ
pati vel expectare velit. Eodē mō cadere absqꝫ ictu
vel erectum ꝓsus stare absqꝫ vlla ꝯcussiōe vel im
pulsu. Sequit ex necessitate illum solū tentari per
blanda qui aliqꝫtenus ea ꝯcupiscit: sed non precise
vel simpliciter ea vult. Silr ⁊ ꝑ aspera vel aduersa
Tētari qđ ⁊ illum solū tentare necesse est cui ⁊ si qđ doloris infe
quomodo. runt non tñ ipm̄ deiciunt: sed ꝗsi aliquantulū vul-
neratus: adhuc stat nolēs hostibus se tradere: hoc
Error ma- est vt aduersa effugiat aduersarijs ꝯsētire. ¶ Scđꝫ
nicheorum errorem igit manicheoꝝ ꝙ duas naturas ꝯtrarias
in nobis ponunt alteram bonā ⁊ ad bonū semꝑ pa-
ratam. Alterā vero malā ⁊ ad malū semꝑ paratam
⁊ bono aduersariā ac semꝑ repugnantem. Impossi
bile videt aliquem tentari ⁊ hoc est: qm̄ voluptas
mala non tentat naturā malam: nec ipugnat: cū illa
nec repugnet nec resistat illi. Alteꝝ em̄ duoꝝ similiū
alterū non ipugnat maxie secundū eos: sed neqꝫ na-
tura bona ipugnat a voluntate mala cum bona na
tura in nullo penitus aliqđ mali ꝯcupiscat. Iam eñ
diximus: qꝛ tentatur aliq mō concupiscit id de quo
tentat ⁊ vellet illud: sed nondū vult illud ꝑcipue aut
simpliciter. Quare seqꝛtur ex necessitate ꝙ nihil ten
tetur in nobis: qꝛ neqꝫ natura bona neqꝫ natura ma
la. Et nihil idē est reperire in nobis qđ impugnet ⁊
repugnet. Tētatio em̄ vtrūqꝫ reqꝛrit sicut ⁊ pugna.
R Pugna enim oīs inter duos est ex necessitate sibiīn
uicem aduersantes. ¶ Amp̄. Cum tentari contineat
impugnari ⁊ repugnare siue resistere ꝗ vtiqꝫ cōtra-
ria sunt aut saltem repugnantia. Alioquin nec pu-
gna nec lucta esset ibi. Illa vero duo sic repugnātia
inuicem sunt in anima tentationem patiente: ⁊ ten-
tationi repugnante. Aut ergo sunt in ea scđm idem
aut scđm diuersa. Si scđm idem: erunt ergo contra-
ria in eodem scđm idem quod nemo adhuc dixit: si
vero secundum diuersa erit ergo aīa humana parti
bilis. ¶ Amp̄. Si aliquis est ꝙ ꝑcutitur alius ꝙ per
cutit ⁊ non re ꝑcutit ꝙ percutitur: nec ꝑcutitur ꝙ re-
Nota. percutit nullus ibi vere pugnat: pugna em̄ oīs ē ex
necessitate inter ꝑcutientem ⁊ repercutientē vł alio
modo resistentem: hoc aūt non est ibi reperiri cū ni-
hil repugnet vel resistat ꝑcutienti vel reꝑcutiat ipꝫ.
¶ Descendamus aūt ⁊ dicamus exempli gratia: qꝛ
S aliquis concupiscit voluntatem carnis ⁊ repugnat
huiusmodi concupiscentie respuens ipsam volupta
tem cum eam possit habere. Si interrogauerimus
ipm̄ vel aīam ipsius ⁊ dixerimus. Nōne tu ipse qui
ꝯcupiscis hanc volūtatē respuis eā ne deū offendas
vel ꝑpter aliā cām? Rñdebit indubitanter ego ipse
sum idem qui concupisco ⁊ cōcupiscentie resisto: ac
si secundum expositionem Augustini de qua multo
tiens supra fecimus mentionē diceret. ego ipse sum
caro ⁊ spiritus: sed ꝑpter aliud caro vocor: ⁊ ꝑpter
aliud spiritus. Quoniam ꝑpter concupiscentias ⁊
Nota alias passiones ꝗ in me oriunt pte a carnis caro no
minor: ⁊ propter illud rationale quod in est ꝑ quod
concupiscentijs hmōi resisto: atqꝫ repugno spiritus
vocor. ¶ Qꝫ si dixerit quis quia ille concupiscentie
sunt in carne iuxta illud quod dicit Apostolus in.
vij. ad Ro. Non aūt ego operor id: sed quod habi- T
tat in me peccatum. Et iteꝝ. Scio ꝙ non habitat in
me id est in carne mea bonum: ⁊ ita non est repugnā
tia aliqua in his: quoniam concupiscentia in carne
est resistentia autem in spiritu. Sed ipsum resistens Cōcupiscē-
in spiritu est siue sit gratia siue virtus nature: virtu tia in carne
te namqꝫ nature multa inhonesta respuūt plerūqꝫ. Resistētia i
Respondemus: quoniam qui talia dicunt nec apo- spiritu.
stolum nec seipsos in parte ea intelligunt. Si enim
vocāt carnem id quod est in nobis residuum ab ani-
ma intolerabiliter errant. In illo enim esse peccatū
non potest nec culpa vllo modoꝝ. Quemadmodum
in gladio quo quis percutiendo peccat mortaliter: ⁊
nec peccatū nec culpa est: sed in percutiente. Sic nec
in carne iam dicta: sed in anima mouente: cum caro
tota instrumentum anime tantum sit siue organum
anime mouentis ac regentis ipsam. ¶ Amplius. Si-
cut in ea nec virtus nec meritum esse potest: ita nec
vitium nec peccatum nec culpa: cū contraria ⁊ cir- V
ca idem ⁊ in eodem ex necessitate esse habeant. Re-
linquitur ergo vt caro itelligatur ibi eo modo quo
Augustinus accipit eaꝫ in p̄dicto testimonio quod
legitur Gala. v. Quia caro ꝯcupiscit aduersus spi-
ritum ⁊ spiritus aduersus carnem: vel hoc quod est
esse in carne intelligat non ꝑ modum ꝙ accidens đr
esse in subiecto: sed causaliter. Quēadmodū đr ali
quis pugnare in gladio qđ est cāliter. Instrumentū
em̄ cā quedā est ⁊ ad cām efficientem refert in reso-
lutiōe vel reductione cāꝝ ad ꝗttuor nōiatissimas.
¶ Manifestū ē igr questioneꝫ istā relinquūt hmōi
homines penit⁹ insolutā et pene intactā: cū concu-
piscere em̄ et resistere cōcupiscentie non possūt eē Nota
nisi in vno et eodem subiecto. Ipi aūt non determi
nant vtrū ſm idē aut ſm diuersa. ¶ Amplius. Qui
se auertit a tētatione mouet ne se. an aliud mouet
euꝫ? Si mouet se recidimus in questionē aristotel.
et querim⁹ ab eis: vtrū idē sit mouēs et motuꝫ ſm
idē an scđm diuersa. Scđm idem esse non potest qꝛ
mouere et moueri ꝯtra sūt sicut agere et pati. Non
possunt igr esse in eodem subiecto idē sed nec ſm di
uersa propter impartibilitatē aīe ipsi⁹ quicūqꝫ ar-
guere ꝯ platonē in parte iste disputādo proposuit.
locum habent hic. ¶ Determinātes igr predicta di X
cemus: qꝛ resistere tentationibus vł tribus modis Nota
contingit vł ſm tres intētiones dicit. Resistit em̄
tentationi ꝙ non consentit: ⁊ si amplius nihil faciat
⁊ vincit diabol⁹ a nobis eo ipō ꝙ nos nō vincit. Re
sistit tētatiōib⁹ scđo mō ꝙ eas fugit sicut tētatiōes
fornicationis qui declinat aspect⁹ mulierū atqꝫ col
loquia: et omnia alia quecūqꝫ in sensum et imagi-
nationem earū pulchritudinē inducere possūt. Si
militer fugit easdē tentationes et a tentationibus
etiam se auertit: qui a cogitatione fornicationis
et etiā concupiscentia vel quacunqꝫ alia passiōe ꝗ
ad ipsam faciat se trāsfert ꝑpter id qꝛ pectora vr̄a Nota
duas non admittunt simul curas qđ est vt alia oc-
patione intrante vel introducta tētatio huiusmo-
di excludatur. ¶ Tercio modo in repercutiendo: et
quot modis vna queqꝫ virtus retundat iacula tē-
tationum vel refrenat ipa vitia a quibus immittit
tētationes vident: in sequentibus determinabim⁹.

Error manicheorum ¶ De errore vero manicheoꝝ ꝗ inconuenientia ip̄ꝫ sequunt̄ in ꝓposito casu vel alibi non est nobis curandū hic: ꝛ iam errorem illū destruxim⁹ in primo tractatuū istoꝝ: ꝛ etiam alibi destruendū: sed aliter reseruamus. ¶ Qḋ aūt obiicit̄ de repugnantia contra tentationē ꝛ conat̄ ondere ꝯtraria esse in eodeꝫ soluimus duobus modis: p̄mo dicentes qꝛ cōcupiscere ꝛ nō consentire concupiscentie non sunt ꝯtraria: qḋ est manifeste videre in febricante ꝗ vehemēter appetit aquam frigidam vel vinū: sed tn̄ appetitui non ꝯsentit. Eodē mō dicim⁹ qꝛ ꝛ velle optatiuū non sunt ꝯtraria. (Nota) Hoc est velle qḋ dr̄ de aliq̄ quo p̄cise ꝛ simpliciter vult aliqd ꝛ velle quo dr̄ qꝛ vellet aliqd. Alteruꝫ eīn est absolutum relinquum ꝯditionale vel q̄si conditionale. Preterea ip̄ꝫ concupiscere sic est ad rectitudinem voluntatis sicut incuruatio modica ad rectitudinē arboris vel alterius. Inclinat̄ eīn quasi ad modicū mens humana dū concupiscit: sed nisi frangat̄ per ꝯsensum rectitudinē non amittit. ¶ Amp̄. (Similitudo.) Sicut leuis īpulsus ad statum vel ad stationem. Quemadmodū eīn leuis īpulsio stantem nō deiicit nec ab erectione sua illū p̄cipitat aut ꝓsternit: sic nec ip̄ꝫ ꝯcupiscere erectam aīam humanam seu stantē ꝓsternit aut deiicit: sed ad modicum eam ꝯcutit ꝛ impellit. Est etiam sicut leuis ꝑcussio ad sanitatē: sic ip̄m ꝯcupiscere tentationis ad vitā ꝛ sanitatem mentis. (Leuis ꝑcussio.) Sic enim leuis percussio non aufert vel tollit sanitatem ꝛ q̄nqꜫ etiaꝫ nec ledit nec vulnerat patientem: sic ip̄m ꝯcupiscere non statim occidit aīas nr̄as sp. Interdum aūt nec vulnerat neqꜫ ledit lesione q̄ multum curanda sit: ꝛ sicut motus pedis ad casum sic se hꝫ ip̄m ꝯcupiscere ad ꝯsensū. Silr̄ ꝛ ipsa leuis īpulsio ad deiectionē. Sicut ergo erectio ꝛ hmōi īpulsio ꝯtra non sunt: ꝛ eodem mō simul sunt. Sic hmōi ꝯcupiscentie ꝛ dissensus seu voluntas eius qḋ suggerit ꝯcupiscentia cōtraria non sunt ꝛ in eodem sunt. Et quēadmodū calefactio et arsio seu ꝯbustio se habent ad inuicē: sic hmōi cōcupiscere ꝛ ꝯcupiscentie ꝯsentire. Et ꝓpter hoc quemadmodū calefit lignū interdū nec tn̄ ab igne leditur immo ꝑmanet adhuc sanū ꝛ illesū: sic calet vtiqꜫ cōcupiscentia mens humana: interdū tn̄ ꝑsistit illesa ꝯburit̄ aūt ꝗ eousqꜫ ardet vt ꝯsentiat. Nec oportet nec ꝓpter hoc cogimur dicere ꝙ q̄dā ex paucitate itellectus dixerūt vꝫ qḋ ꝯtraria sunt hmōi: ꝛ nō sūt in eadem aīa eodē tp̄e vel instanti lꝫ hoc videat̄. Simul eīn esse vident̄ ꝓpter ꝓximitatē quam habent adinuicem ꝛ in pugnis materialibus. Manifestum est qꝛ ꝑcussio ꝛ repercussio non semꝑ sunt simul tp̄e. sed reuera sunt in tp̄e pugne: sic dicere sibi posse vident̄ ꝙ ip̄m ꝯcupiscere ꝛ ꝯcupiscentie resistere non sunt simul in instanti: sed sunt ī tp̄e pugne quā dicūt nō fieri in instanti in ꝗ eis cōsensentiunt ꝗ aīam humanam existimāt nō posse moueri sil̄ diuersis motibus. ¶ (Pugna litteralis.) Nos videmus in pugna lr̄ali ꝙ sil̄ pugnator lr̄alis clipeo se ꝓtegit obtendens illū ictui ꝗ eidem iminet ab aduersario ꝛ gladio illū ꝑcutit: nihilominus tn̄ tenet frenū ꝛ calcaribus stimulat equū. Manifestū est aūt qm̄ oēs iste oꝑationes non sūt nisi ab intentiōibus ꝛ aliis motibus sp̄ualib⁹ q̄ in aīa huius pugnatoris sunt. Cū igit̄ effectu foris simul sint necesse est q̄ ꝛ causas eoꝝ: id est ea q̄ sunt in aīa simul esse. Idē est in scribente ꝗ simul ꝛ videt quod scribit ꝛ cogitat: ꝛ etiam scribit: cuꝫ scribere sit operatio habens in aīa scribentis motū ex ꝗ est: vel passionem ex qua est: tenet etiā certū: ne mutet sub calamo per qḋ corrūperet̄ scriptura: cogitat etiā de forma vniuscuiusqꜫ lr̄e ꝛ de ordine ipsaꝝ litteraꝝ: vꝫ que quā p̄cedat vel seq̄tur. (Nota.) Quācunqꜫ aūt istaꝝ intentionum vel cogitationū obmittit. ꝗ scribit corrūpitur ꝛ ꝯfunditur eius scriptura. Similiter se hꝫ et in citharizante seu figellante: qꝛ simul ꝛ mouet pollicem ꝛ digitos multos ꝛ tāgit neruos cū arcu mouēs arcū multipliciter. Audit etiā sonos multos simul alioqn nō sciret quā ꝯsonantiā resonarent: cātat etiam ore ꝓprio ꝛ gesticulat̄ toto corꝑe. Apparet igit̄ manifeste multos motus exercere ip̄m exterius ꝗ ꝓcedunt ex motibus spiritualib⁹ interiorib⁹ (Nota) quare exteriores sunt simul tanq̄ effectus erunt ꝛ interiores ex necessitate simul. Eodem mō se habet ꝛ de textoribus: ꝗ etiam manibus ꝛ pedibus operant̄ visum etiam intendūt in ea ꝗ operant̄ ꝛ tam multiplicibus cogitatiōibus distendunt̄: p̄sertim vbi multa est varietas oꝑationū ꝛ coloꝝ. Nos etiā meminimus vidisse ꝛ audisse sociū quendā nr̄m: tribus calamis vno flatu simul cantū discantum ꝛ triplū modulantem ꝛ ꝓpria voce q̄druplum desuꝑ decantantem. In quibus q̄ttuor cantibus q̄nta esse varietas diuersitas sufflandi cantandi digitos mouēdi: ꝛ hoc suꝑ formina trium calamoꝝ quis non videt. Si aūt cessaret auditus vel attentio vel flatus: vel vox vel quodcūqꜫ alioꝝ statim fieret discordia aures moleste percutiens qḋ cum ibi fieret sicut ipso sensu accipiebamus. Manifestum est: qꝛ in aīa sicut cantantis ꝛ modulantis simul erant ea ex quibus exteriores motus modulationis ꝓcedebant. ¶ Amp̄. (Fluctus gaudiorum.) In statu glorie nullo modo dubitandum videt̄ quin oīa flumina illa flue fluenta gaudiorum ꝛ gloriarum siml̄ influant in eam. Alioquin non tota sua gloria vnq̄ frueret̄: sed ꝑ partes q̄re nūq̄ tota esset beata: nos autē loq̄mur de hoc in capitulo vltimo tractat⁹ istius: vꝫ in capitulo de meritis: ꝛ retributiōib⁹. Manifestum igit̄ est ex hoc qꝛ esset ꝯtra naturaꝫ anime humane moueri simul diuersis motibus: gloria eīn superueniens nature: naturā eius non destruit: sed illustrat possibile est ergo anime humane moueri naturaliter simul diuersis motibus. ¶ Amp̄. Non mouet seipsam nisi mota suo modo vꝫ spiritualiter neqꜫ mouet nisi sicut ꝛ seipsa mouet̄: quare cuꝫ simul moueat multis motibus corporalibus necesse ē ipsam moueri simul multis motibus spiritualib⁹ ꝓut congruit: ꝛ fas est motum dicit in ea. (Motus naturalis.) Motus ei naturalis qualem diffinit aristoteles exitum de potentia in actum: exitum inq̄ in ꝯtinuū ꝛ nō subitum non est reꝑire in corporib⁹ cū nullum imꝑtibile possit exire ꝯtinue vel ꝑ ꝑtes de potentia q̄cunqꜫ ī actū immo necesse hꝫ exire subito: hoc est totaliter siml̄. ¶ De eo vero qḋ querit̄ vtrum aīa humana moueat se: distinguēdū est: qꝛ moueri multipl̄r dr̄ vna q̄ppe intentiōe mouere dr̄ ꝯsiliarius ꝯsulentē: ꝛ aduocatus iudicē ad aliud cum eis ꝯsilio vel suasione inclinat̄ ad faciendū iste vel ille ad credendum illud. (Questio) Alio mō ipsa cā efficiens motus mouere dr̄: sicut ponderositas lapidem in deorsum ꝛ leuitas ignē. Tertia intentione finis mouere dr̄ ip̄m inquirentē illuꝫ sicut aristoteles dicit ꝙ delectabile imaginatū mouet. (Vide) ¶ Quarta itentiōe mouere dr̄ ꝗ ꝓcurat motū sicut comburere qui applicat ignē domui alicui cōburere dr̄ illā: cum cōburere ꝓpria oꝑatio sit ignis ꝛ nō ignē adhibentis. tn̄ ꝓcurat hoc cū facit aliquid

quo sequitur combustio. Facit inq̄ ea intēsione vt inde ipsa sequatur combustio ipsam cōbustionē facere dicitur. ⁊ domū cōburere dicitur ⁊ ab eo cōbustio hm̄oi tanq̄ ab actore requiritur. Sic dicimus animam humanam se mouere. ¶ Cum eñ vel inspiciendo libros vel audiendo doctores aut predicatores hoc facit vt timore dei moueatur: vel ex eiusdem amore succendatur ꝓculdubio ꝑ cogitationē applicat sibi res que hm̄oi mot⁹ in ea efficiūt vt futurum iudicium ⁊ infern⁹ et ꝑ cogitationem applicata efficiūt in ea timorem. Diuina vero bonitas et eterna gaudia. similiter amorē ⁊ desideriū in eadem inflāmant. Cum ergo res ꝓprie moueant animam humanam: ⁊ motus affectionem in operent. Ipsa tamen iuxta predictum modū conuenientissime dicitur mouere se ꝓcurādo scꝫ vt moueatur: ꝓcurando inq̄ applicādo vel adhibendo sibi res effectiuas hm̄oi motuū. Nec habet locum illa obiectio aristotelis in hoc casu q2 mouere ibi propriē efficienter dicitur. Et ita intelligebat pytagoras dicens: q2 anima est numerus seipsū mouēs. Et plato dum dicebat q2 principiuꝫ mot⁹ per se mouetur. De ipso vero velle qualiter exeat a volūtate immo quot modis in prima parte tractatus istius determinauimus. ¶ Qꝫ si queratur q2 anima q̄ ꝓcurat sic moueri proculdubio vult se moueri: hm̄oi velle aduenit ei vel a se vel aliūde. ⁊ a se non videtur propter causas ipsas quas dixim⁹. Si vero aliūde aut ꝓcurauit hoc: et ita videtur in infinitum. Aut non ꝓcurauit: vñ igitur aduenit ei hm̄oi velle. ¶ Respōdemus q2 sic non omne credere et suasione ē. immo quoddā de sursum est a patre luminū inspirāte: sic nō omne velle a nobis est vel efficientibus vel ꝓcurantibus: imo quoddā ab inspiratore bonorum omnium spiritu sancto: sicut expsse testat apls ad philip. ij. Deus est qui operat in nobis velle. Siquis aūt querat de illo qui se auertit a tētatione: vtruꝫ ei⁹ auertere sit agē tm̄ vl pati tm̄ vel agere et pati ¶ Rñdemus quia agere ꝓprie habet ei vl velle vl indignari vel aliqd tale per que repellūtur tētationes quasi quodā impulsu spirituali: verū quoniā receptū est in anima ⁊ aduenticiū nouū passio dicit ab aristotele sicut ⁊ omnes affectiones. Cum vero auertere se cogitatū fuerit seu consideratum nōdū ꝑ se ab hm̄oi motibus vel passionibus: nō erit nisi susceptio alterius occupatiōis sicut inspectio librorū ad quā interdum se transferunt viri sancti vt liberētur a vanis ⁊ immūdis ⁊ a noxijs cogitationibus cū ab ipsis fatigātur. Nec ē alius motus tunc hm̄oi auersio q̄ librorū inspectio sicut recessus ab aliquo loco siue trāslatio qua transferet se ab vno loco in aliū nō ē alius mot⁹ q̄ ipsa ambulatio sua.

Aristotel

Nota

A

¶ Exequit modos resistēdi tentationibus supradictis quatuor ꝓponēs que ad pugnas istas et certamina nos animare debeant

B

DEst hec dicemus modos resistentiarū siue repugnationū quibus superātur tētationes: vbi primum sciendū est. q̄ quotienscunq̄ nos non superant nos eas superamus et victores efficimur indubitata spe pro hm̄oi victoria a rege regū coronandi: et q̄ stimulos temtationis sicut vincimus totiens victores efficimur: totq̄ coronas a retributore bonorum omnium i retributione iustorū percipiem⁹ vt aūt animur ad istas pugnas ⁊ certamina glorie ⁊ quatuor primo nobis potissimū attēdēda sunt.

Quatuor attendēda

¶ Primū fidelitas q̄ regi nostro obligati sumus ⁊ ad hoc vt honorem eius et gl'iaꝫ cū eius auxilio ꝓ virib⁹ defēdam⁹ et nosipsos q̄s velut castra quedā nobilissima ⁊ ciuitates p̄claras in homagio legitimo ab eo tenem⁹ nulla ipugnatiōe nullo certādi discrimine eiusdē hostibus. id est demonib⁹ tradamus. Scdm̄ ē ipsa inuitatio regis nr̄i qui vt ait august. De celo nos inuitās ad hec bella clamat certate adiuuabo vincite coronabo. Tertium est magnitudo spectaculi impositi sum⁹ certantes quēadmodū et de duobus singulariter inuicē certantib⁹ fit vt totū genus alterius tota parētela: certamen ei⁹ aspiciat et victoriā p̄stolat orans deum: vt eam eidē tribuat. ¶ Ecōtrario aūt tota parētela alterius contra illud faciat et ꝓ sui siue ꝓ sue partis victoria ꝓut pōt satagit. Sic ꝓ vno quoq̄ nostrū in hm̄oi certamine cōstituto omnes milicie celorū intuētes certamen nostrum ꝓ nobis solicite sūt et orant omnipotentem deum: vt nobis de hoste tribuat triumphare: parati nos cū applausu et honore triūphali recipē si victoria m nos viderit obtinere. ¶ Econtrario vero tota illa horrifica malignorum spirituū tētantis diaboli qui nos impugnat victoriā prestolat in odiū nr̄m ⁊ cōfusionē: vt victos nos tota auiditate rapiat ad infernale patibulū ⁊ in eo affigat tormentisq̄ ꝑpetuis et cruciatibus nos affligat. ¶ Attende igit diligēter q̄ gloriosum sit in oculis tot tātoꝝ triūphare: q̄ ignominiosū succūbere quant⁹ honor triūphalis te expectat. Ex hac parte quantum gaudium quantusq̄ applausus angelorū sanctorū ⁊ beatarū animarū que iam in angelice felicitatis ꝯsortio sūt recepte. Ex aduerso vero quāta confusio tua quantū ludibrium demonuꝫ quantorū tormentorū et qualiū cruciat⁹. Quarto nobilitas ac p̄ciositas brauij et corone quā rex celorū pollicet fidelit certantib⁹ atq̄ vincentib⁹: que vtiq̄ si innotesceret non solū nō formidarent discrimina p̄sentiū certaminū sꝫ etiā multo desiderio desiderarent sicut apost. in. iiij. scđe ad Cor. dicit. Id eñ q̄d in presenti ē momētaneū et leue tribulationis nostre supra modum in sublimitatem eternum glorie pōdus operabit in nobis. Et alibi. Existio et q̄ non sūt condigne passiones huius tēporis ad futurā gloriam que reuelabit in nobis. Si ei tot ⁊ tanta discrimina vilipendūt isti pugnatores seculares ꝓ gl'ia momentanea vl mercede vilissima tēporali quid facerent bellatores spirituales si lucide atq̄ viuaciter attenderēt coronā glorie q̄ eis ꝓmittit atq̄ porriget. ¶ Prima ergo atq̄ potissima repugnatio nostra cōtra tētationes est inuocatio piissimi ac ꝓmptissimi auxiliatoris dei vt nos adiuuet ⁊ in tētationē non inducat. i. induci nō ꝑmittat. Si eñ ipse ꝓ nobis quis contra nos sicut leg. in. viij. ad Ro. De isto remedio et auxilio tota vet⁹ scriptura refertissima est. Hui⁹ auxilij necessitatē sciens ecclesia omni hora dicit. Deus in adiutorium meum intende. Sciens se viribus suis tot et tantis certaminibus non posse sufficere.

Nota

C

Celū militat nobis

Honor et p̄miū victorie

D

Brauiū et corona

Necessitas diuini auxilij in tentatione

¶ Et quoniam quedā tentationes ꝑ blanda fiunt q̄dā vero ꝑ aduersa. Primū de tentationibus que ꝑ blāda fiunt nos expediemus ¶ Cōtra hoc igitur secūdum remediū est fuga quod docet apostolus. vi. prime ad cor. Fugite inquit fornicationē. Fugienda enī ē vt spurcitia abhominabilis: ⁊ hoc auersio

E

Fuga optimum est remedium

oculis ꝛ obturatis naribus: quēadmodū a spurci-
tijs corporalibus facere cōsueuimus: nec sine exput
tione siue excreatione recedere: hoc eni ꝓfuit aliq̄
bus viris sanctis. Quotiēs eni diabolus ante ocu
los cordiū eorum ponebat spurcitiā fornicationis
hmōi gestus corporꝫ exercebant: hoc ē oculos clau-
debant nares obturabant ore spuebāt in abhomi
natione hmōi spurcitie vultus auertebant facies
rugabant et ꝓderat eis ad repellendū tentationē
hmōi. Sed reuera spiritualiter siue i corde hec oia
faciēda sunt: vbi cū multa ignominia sua ꝛ cōfusio
ne vincitur diabolus. Sola eni vnius sillabe ꝓnū-
Una sillaba vicit diabolus ctiatione eius iacula confringūtur ꝛ ipse ꝓsterni-
tur. Hec eni sillaba ꝛ hec interiectio fy. q̄est interie
ctio vulgaris gallicani: q̄ si debita indignatiōe ꝓ
nunciata fuerit: diabolū deijcit ꝛ diffugat i quo ad
mirāda est nobilis victoria castitatis que solo spu
to spirituali triumphat de diabolo. In hac tenta-
tione hoc sputū est ipsa abhominatio cordis q̄ scili
cet tantā spurcitiā abhominatur: fugienda ē forni-
catio tanq̄ ignis et quicquid eius ē: ꝛ tanq̄ flam̄i-
ni ꝛ scintille hui⁹ ignis: sicut legit̄ Job. xxxi. Ignis
est vsq̄ in ꝑniciē deuorans: ꝛ vltima eradicans ge-
nimina. ¶ Ignis autē hmōi duplex est videlicet tal-
Ignis fornicationis f is qui incēdit ꝛ hic ē pulchritudo mulieris de qua
dicit Hier. q̄ ipsa est gladius flāme⁹ et ignie⁹. Alt
vero incenditur hoc est concupiscentia q̄ instar cre
mabilis stupe desiccate ab illo igne succēdit̄. Pri
mus igr̄ ignium fugiēdus ē per elongationē ab ip
so: qđ est dicere vt declinētur aspectus ꝛ colloquia
mulierū ꝛ et quicq̄d mentibus nr̄is eas approxima
re vel ꝓpinquare pōt: qđ est quicquid potest effice
re vt de eis cogitemus. Pulchritudo ei mulieris
cogitata gladi us flāmeus ē cordis gutturi appli-
catus. Scđs ignis fugiēdus ē. i. declinandus vl̄ ꝑ
subtractionem lignoꝝ q̄ ipm̄ nutriunt ꝛ ad augēt.
Cum ei defecerint ligna extinguet̄ ignis sicut dic.
Ligna igni subtrahenda ꝓuerbi. xxvi. Hec aūt ligna sunt nutrimenta super-
flua ciboꝝ et potuū. venter ei mero estuans vt di
cit hiero. facile despumat in libidines. ꝛ Judic. xij.
Bibit holofernes vinum multū nimis quātū vna
Olofernes dierū vnq̄ biberat in vita sua. vl̄ insuperfusione a
que: hoc est aqua tribulatiōis q̄ super aspera ardo
ri concupiscentie nr̄e extinguit eius incendiū. sicut
g legitur ecclesia. xi. Malitia hore obliuionem facit
Occupatio sicut aqua ignē extinguens luxurie maxime. Est etiam occupatio velut aq̄ ex-
tinguēs eundem ardorꝫ sic ait poeta. Res age tu
tus eris. Hieronymus vero dicit. Instantia oratio
nis ꝛ tunsionib⁹ pectoris pluries se ab hmōi ardo
ribus liberatū. Sed hoc est remediū qđ primū
posuimus. Tertium remedium est cōsideratio no-
bilitatis humane nature. Qui eni eā diligēter con
siderat nullatenus in tante inmundicie cloacā illā
facile ꝓijcit ac cōculcat. et hoc remediū docet Tul
lius in libro tusculanarū questionum in capi. de ꝑ
Cicero turbatione animi vbi dicit. Quia oēm sedationē
animi cōtinet in ꝯspectu posita hūana natura. Ex-
tendit aūt hoc remediū in alias ꝑturbationes seu
tētationes subiungens quicquid ingruat in eādē
arcem confugiendum est: eadem sunt arma sumen
da. Quartū remediū qđ docet Greg. in moralibus
h scꝫ vt cōsiderēt caro que vtu a ꝯcupiscit̄ qualis erit
Optimum remedium mortua ꝛ laudat efficatiā remedij isti⁹ mirabiliter
ibi hoc remedio vs⁹ fuit qđā iuuenis i partib⁹ bur
gūdie tp̄ibus nr̄is. Accepit ei caluariā. i. caput cu

iusdā speciose mulieris defūcte postq̄ putrefacta
fuerat: et caput illud carnibus omnino nudatū il-
ludq̄ deferebat secū: vt quoties cūq̄ arriperet eū
carnis tentatio: intueretur illud: et ꝓpter hoc de-
spiceret pulchritudinem viue carnis: quā cito per
mortem et putrefactionē sciebat ad illam deformi
tatem horrificam deuenturam: hec āt sepe faciens
tante efficacie remediū in hmōi capite inuenit qđ
in eo ꝑ illud vict⁹ est penitus ardor carnis. Quin-
tum remediū est sermonum dei recordatio et tunc Aliud remedium
potissimū efficax cum fuerit ꝑ collationē ad aliud
et hoc remediū docet nos liber sapiē. xvi. vbi leg. i
In memoria sermonum tuorum exterminabatur.
Hoc remedio vsus fuit quispiam tempore nostro:
qui dum aspectus et colloquia cuiusdam speci-
ose mulieris effugere non posset et de ea non medi
ocriter tētaretur de sacris eloquijs cū ea continue
colloquebat̄: duoq̄ bona simul facta sūt: qꝛ et ipe
liberat⁹ fuit a carnis incendio: ꝛ ipsa ad cōpūctio Aliud remedium
nis grām ꝓuocata. Sextū remediū ē ꝯsideratio vi
lissimi certaminis et ignominie succūbendi. luxu-
ria quippe nō gladijs aut iaculis aut duris aliqb⁹
īpugnare videt̄ sꝫ mollibus tantū borellis igit̄ et
cussinis atq̄ puluillis obruūtur qui voluptatū mol
lib⁹ impugnātur: qui autē talibus vincūtur ꝛ occi-
dūtur spiritualibus. In illud obprobriū incidunt
qđ vulgariter et ꝓuerbijs dicit̄ Ignominiose au
tē mortu⁹ ē: quoniā puluillo vel contro interfect⁹
est. Bellatorib⁹ siquidē literalib⁹ etiā quando leui
bus seu vulnerib⁹ vincūtur illud obprobriū semp
obijcit̄. ¶ Septimū remedium est cōsideratio san- Septimum remedium
ctitatis xp̄iane qua in templū dei viuū et verū i ba- k
ptismo cōsecrati sumus cuius sāctitatis tāto maior
tātoq̄ venerabilior ē q̄ sāctitas templi materialis
q̄nto veritas est ip̄a figura prestantior: et res suo si Laus baptismi
gno sublimior. Sāctitas eni que basilice prestatur
cōsecratiōe episcopali figura ē et signū sanctifica-
tionis baptismalis. Illa vero veritas ē ipsi⁹. Cuꝫ
igit̄ nemo sit qui nō vereatur turpe aliquid in ba-
silica cōsecrata cōmittere ꝓpter ipsā figurā ꝛ signū
sāctitatis quā dixim⁹ Quāto fortius ꝓpter ipsam
veritatē sanctitatis diligēs eiusdē cōsiderator ali-
q̄d in seipso tale cōmittere formidabit. Facit idem
ꝯsideratio imaginis dei in nobis. Si eni imago li-
gnea crucifixi aut ex quacūq̄ alia materia in tanta
veneratōe ac reuerētia est apud vnūquemq̄ fidelē
vt null⁹ eoꝝ iquinare vel sordidare ꝑcutere vulne-
rare deijcere aut alio mō irreuerēter eā audeat cō
trectare: quid ē vnicuiq̄ nostrū de imagie dei viua
et vera q̄ humana anima indubitāter ē cogitandū
vl̄ faciendū. Ad idē facit cōsideratio qđ ipa anima
humana spōsa regis regū soror est et filia sicut legi
tur i libro Cāticoꝝ fere ꝑ totū. Quam sacrilegus
igitur aus⁹ ē: q̄ impia temeritas: q̄ execrabilis de- Nota
mētia corruptorib⁹ īfernalibus eā exponere i ollu
endam et vitioꝝ turpitudinibus eam ꝓstituere q̄-
cūq̄ modo violandā quis hoc duci suo vel ꝑncipi
facere auderet vel cōtra ipsū etiā cogitare. ¶ Octa
uū remediū est iugis intuitus celestis sponsi simul Octauū remediū
et iudicis: si eni in oculis siue aspectu etiā vilissimi l
gartiōis nō auderet vel vir vel mulier turpe aliqđ
facē vel pre verecūdia vel pre timore quātomagis
in oculis omnia vidētis dei nihil turpe vel quod ei
displicet facere debem⁹ vel etiā cogitare. Et illđ re
mediū docet Boetius. Magna eni inquit ē nobis

idita necessitas ꝓbitatꝭ: vbi oia agim⁹ i oclis iudi
cis cũcta cernẽtꝭ. Erubesce aia xpiana i oclis spõsi
adulteriũ aliquod facere aut etiã cogitare. Time
zelũ ipsi⁹ q̃ nõ parcet in die vindicte nec aquiescet
cuiusq̃ p̃cibus nec accipiet ꝓ redemptiõe dona plu
rima sicut legit̃ ꝓuerbio. vi. Et ne putes eũ latere
quicq̃ corũ que in te vel fiũt vel fiũt: cũ scriptum sit
in pmo Sapiẽ. Auris zeli audit omnia. Et ad he
breos. iiii. Nulla creatura inuisibilis in cõspectu ei⁹
omnia nuda ⁊ apta sunt oculis eius. Ad quẽ nobis
sermo: ⁊ in psal. Scrutans corda et renes de⁹. Ex
Nonum remedium — pauesce oculos ⁊ iratũ iudicis qui reddet vnicuiq̃
iuxta opera sua. ¶ Nonum remedium ẽ ꝯsidera
N — tio infernalis patibuli ⁊ eternorũ cruciatuũ. Sic
enim quidam ex sanctis patrib⁹ extinxit in se ardo
rem gule. Cũ enim transiret iuxta cucumerarium
quoddam et videret in eo cucumeres maturos et
esui iam aptos et exarsit in eo appetit⁹ gule vehe
mẽter de quib⁹ cũ nullũ habere posset nisi eos fura
ret aut raperet: considerauit statim de suspendio vel
alio supplicio ⁊ reuersus ad cor dixit apud se: q: tñ
caro ericoro volebat comedere de illis in suspendi
um eni ericorum ẽ quo fures comedunt quicquid
comedunt. Sicut ergo puulis vl̃ virga vel flagellũ
vel deterritoriũ aliquod quod vulgo babrẽaldum
vocant ostenditur vt a puerilitatibus suis ⁊ stulti
ciis deterreant̃. Sic et tibi vel virga patris miseri
cordiarũ ostendit. vel quod est efficatius infernale
patibulũ vt deterrearis a puerilitatib⁹ tuis atq̃ a
Decimum — stulticiis. ¶ Decimũ est mortis memoria et hoc re
R — mediũ docet nos scriptura Ecclesiastici vii. Filime
morare nouissima tua et ineternum nõ peccabis. ꝯ
hoc Hiero. Facile cõtemnit omnia: qui se sẽper co
Socratis dictũ — gitat moriturũ. de hoc Socrates. Sũma philoso
phia est cogitatio mortis assidua. Hoc aũt dixit q̃
niã sũmam philosophie in hoc esse credidit videli
cet in custodia ⁊ in defensione a p̃sentibus volupta
tib⁹ quibus anime inebriantur et captiuantur illa
querant̃ absorbẽtur et ab omni vigore et virtute
penit⁹ eneruãtur. Memoria vero mortis appetit⁹
Undecimũ remedium — hmõi voluptatũ vehemẽter extiguit ¶ Undecimũ
remediũ est molestia vel afflictiõis vel laboris qđ
remediũ etiã si nõ continue sibi quis exhibeat. Ho
ra tamẽ blandiẽtis tẽtationis saluberrimũ ẽ illud
opponere: hoc remedio vtebat̃ tempe nr̃o quidaz
episcop⁹ ⁊ iste qui ita eũ docebat habẽs ferrea in
strumẽta ita aptata vt absq̃ vulneratiõe caro hũa
na vehemẽt̃ pũgi posset ⁊ doloris vehemẽtꝭ m olle
stiã absq̃ vlla sãguis effusiõe iferret hoc artifitiũ ip
so sẽsu et experiẽtia docebat addiscẽ cupiẽtes pũgẽs
eos ita fortiter vt compelleret eos ad clamorem.
Nec dubitandum est quin satis leui punctione hu
iusmodi tẽtatio carnis extinguatur ad horã ⁊ cũz
iterũ surrexerit adibeatur iterũ remediuz. Nec du
bitam⁹ quin assuefactione hmõi supra modum ꝓ
ficere q̃cunq̃ valeat in virtute castitatis et carnem
Nota — eousq̃ domari et etiã absterreri vt rebellare dedif
O — cat atq̃ dissuescat. Nullum est eñ animal adeo fe
num qđ non verberibus etiam a natura sua ⁊ a cõ
suetudine non mitescat. Sunt et alia remedia que
non solum spiritus sanct⁹ sed ipse mala temtatio
num viros sanctos docuerũt q̃ nec omnia nouim⁹
nec oia scribere sufficim⁹ ad alia festinãtes. Quo
niam aũt cogitatio velut caput est antiq̃ serpẽtis
vt dicit hiero. Et lubricus ẽ ipse serpens. ita vt ni
si capite teneat̃ totus statim illabitur ipm̃q̃ caput
eius. i. cogitatio debilissimũ est: ⁊ ad conterenduz
facillimum capiti eius maxime obnitendum est ⁊
illi celerrime occurendum. Iuxta consiliũ poete.
Principiis obsta: sero medicina ⁊c. de quo iã scri — Ouidius
psim⁹ triginta remedia in tractatu de hoc singula
ri: cui⁹ copiam faciemus petentibus. De tẽtatio
nib⁹ vero q̃ sũt vestiũ: edificiorũ: potentiarũ: hono
rũ et aliarũ hmõi facile est inuenire remedia scien
tib⁹ illusiones q̃bus talia illudũt habentib⁹ illa et
nos in exhortatoriis declamationib⁹ ⁊ asimilia dixi
mus et dicere non cessam⁹. De remediis vero con — P
tra tentationes que fiũt per aspa in tractatu de o
peribus ⁊ mirabilib⁹ virtutũ ⁊ in capitulis de opi
bus et mirabilib⁹ paupertatis humilitat' atq̃ pa
cientie: ⁊ parũ exercitatis et pauca intelligentib⁹
non credim⁹ satisfecisse.

¶ Non sũmet̃ hic loc⁹: quia auctoris proposi
tio pro summario est.

Post hec dicemus modos resistẽtiarum
et repugnationũ quibus ipse virtutes
contra vicia pugnent: ⁊ quicquid vnaq̃
q̃ virtus in vna quaq̃ tẽtatiõe si ad eã
vocata fuerit operet̃. Nulla ei tẽtatio
est vel impugnatio diabolica ꝯ quã quacunq̃ vir
tute pugnare non possum⁹. Et hoc est q̃m sicut a q̃
cunq̃ vitio extingui possũt omnes virtutes: sic ne
cessario et a quacũq̃ virtute repellit quodcũq̃ vi
ciũ. Nullus quippe dubitat quin quodcunq̃ viciũ — Vitiũ qđcũ
intrans animam hũanã oẽs virtutes includat ⁊ ex — q̃ ṽtutes
pellat inde: vnũ inde quodcunq̃ ex viciis virtutes — oẽs exclu
omnes extinguit. Quoniã qui habet vnã ex necessi — dit
tate habet omnes. ¶ De virtutibus gratũ facien
tibus loquuimur sicut ostendimus in prima parte
tractatus istius. ꝓpter hoc dicit Jacobus. ii. Qui
offendit in vno factus est omniũ reus. In vnoquo
q̃ enim peccato mortali omnes in eo virtutes mo — Q
riunt̃. Silr̃ et vna quaq̃ hmõi virtutũ viuificata i
quocunq̃ oẽs i eo virtutes viuificãt̃. Aliquo igr̃
modo vez vel directe vel indirecte contrarietas vl̃
repugnantia est inter qđcũq̃ viciũ et quãcũq̃ vir
tutem: non ẽ ergo mirũ si impugnet vna queq̃ vir
tus contra quodcũq̃ viciũ: et ẽ hoc qđ suadere in
tẽdebamus. De fide aũ ⁊ hoc exp̃ssit apl's in vii. ad
ephe. vi. In omnibus sumẽtes scutũ fidei: qđ est di — Fidei scu
cere in omnib⁹ tentationib⁹: ꝓpt̃ quod ⁊ subiũgit. — tũ ꝯ oẽs tẽ
In quo possitis omnia tela nequissimi ignea exti — tationes
guere. ¶ His itaq̃ se habẽtib⁹ incipiemus assigna
re modos et artificia pugnãdi quib⁹ vtũt̃ virtutes
cõtra vicia. Hec igr̃ dicimus esse tria q̃rũ pmũ est — R
iaculorũ seu telorũ q̃ a pte vitioꝝ mittũt̃ elisio siue — Fuga
euasio ⁊ hoc duob⁹ modis fit. Primũ p̃ fugã sicut
supra dixim⁹ de fornicatione qui eo mõ fugiũt quo
diximus iacula declinant et tẽtatiões elidũt ita vt
inuacuum laboret hostis. Scđo per indignationẽ — Indigna
sicut euidẽter appet de charitate quẽadmodũ ne — tio
gotiator qui charissimam habet mercẽ aliquã lõ
ge minus iusto p̃cio offerẽtẽ emptorẽ. nec respice
re nec audire dignat̃. plerũq̃ aũt etiã eidẽ idignat̃.
Sic q̃ deũ hz carũ. Quicquid ꝓ eo deserẽdo diabo
lus offerat etiam respicere vel audire dedignat̃ et
eidẽ indignat̃: cũ sup omnem estimationẽ et cogita
tionem et cogitatũ: minus offerat q̃ decẽs sit et ni
hil ꝑsus cõparatione illi⁹. Isto aũt artificio acq̃ — S
rit̃ nobilissim⁹ ac gloriosissim⁹ triũphus q̃n ⁊ iacu

in ipsa vilipendūt̄ ꝫ et ipse diabol⁹ ignominiosissime vicit̄ qn̄ nec habē vn̄ pugnare valeat reputat̄. Pertinet ad hoc artificiū sic ịherere et tenere ei: quod habꝫ vnaq̄q̄ virtus custodire atq̄ deffēdere vt nec diaboli iacula ad ip̄am ꝑueniāt. Sic enim q̄ deū habēt charissimū aliqui deo in herēt eiusq̄ bn̄ placitū adeo intēdunt: adeoq̄ in eis se occupāt vt ad eos cōtrarie offensiōis iacula nō ꝑtingāt: stant eni imobili cogitatiōe in ip̄o fixi et cogitatio eorū apud altissimū ē. Sicut legit̄ Sap. v. Quare quo-

Cogitatio

niā ꝑ sola corda fideliū diabolo tanq̄ preclusa sibi via nō solū vicendi sed etiā impugnādi cōfusus et desperās abscedit. Uel si remanet ad insidiandum calcatur pedibus eorundē: id est affectibus sicut legit̄ in psalm̄. Super aspidē ⁊ basiliscū ambulabis et conculcabis leonē ⁊ draconē. Et. xvi. ad Rom̄ de us pacis cōteret velociter sathanā sub pedibus no-

Conculcatio diaboli

stris. Hec autē calcatio seu cōculcatio spiritualis intelligēda est quoniā pedibus cordis fit quicquid eni despicimus vel nō curamus cordis pedibus cō culcamus ¶ Debes autē reminisci hic quia illud artificiū pugnādi nō habet patientia ⁊ humilitas immo contrariū et incōpabiliter nobilius: omnia quippe iacula excipiunt vt dona magnifica ⁊ xenia ꝑciosissima. Paupertas vero omnia damna et lucra inestimabilia ⁊ hoc in capitulo de opibus ⁊ mi rabilibus earum latius ꝓsecuti sumus. ¶ Secūdū

C Repercussio

artificiū est repcutere: et hoc ꝓprio gladio nō alieno. Hoc autē facit vnaq̄q̄ virtus quoscien scūq̄ i tētatione decor ipsius et ꝑciositas cogitat̄. Huius mōi quippe cogitatu ⁊ ipsa peccata q̄ tētant ⁊ ipse cogitationes et iacula que ab ipsis emittuntur semper tanq̄ vulnerata debilitantur ⁊ q̄nq̄ prosternū tur interdū ēt disparent ⁊ in nihilū euanescūt: quē admodū exhibita luce tenebre diffugiūt ⁊ disparēt ꝓ eo enī solo ea que vitiorum sunt: siue delectationes siue aliqua alia vel alicuius momēti nobis eē vident̄ in hora tentationis qm̄ lex virtutum vel ꝑ ignorantiā vel ꝑ negligentiā ea hora nobis abscō-

Nota

dit̄ quēadmoduꝫ ꝓ eo solo putredines lignorū et sequame pisciū ī nocte lucent: qꝛ lux solis abest vl̄ alia. ¶ Similit̄ ex eadē causa i tenebris noctis furtiue videtur acies bellatoꝝ et quādoq̄ magn⁹ exercitus: ꝑ hoc etiā nos solū ledūt et vulnerāt ea q̄ vitioꝝ sunt: quia et aliqua esse nobis videt̄: quēad modum in solemnitatib⁹ qꝛ fantasmata rerū nō ipsa veritas eos mouēt: nec intus delectāt eos aut contristant dū dormiūt q̄ facerent in ipsa veritas vigilantes. Et nos iam diximus ⁊ declarauim⁹ multotiens: qꝛ peccātes sunt et se habent quēadmoduꝫ

Peccātes sicut somniantes

et somniantes: vn̄ et euigilare sibi vident̄ cū resipiscūt et per penitentiam reuertunt̄: de hoc apostol⁹ ad Ephe. v. Surge qui dormis et exurge a mortuis et illuminabit te xp̄s. Et scriptura de exemplis istis refertissima est. ¶ Quare manifestū est qꝛ sic sunt virtus et vicia: sicut veritates et fātasmata: ⁊ sic status culpe et gr̄e ⁊ sōnus vel sōniū et vigilia. Sicut ergo adueniente vigilatione recedūt fātasmata sic constituta mente eo modo q̄ dicim⁹ in luce veritatis tāq̄ in vigilia et veritate recedūt ⁊ cō-

C Iacula a vitijs accepta in ipsa vitia retorquenda

terant̄ fantasmata tētationū. ¶ Tertiū artificiuꝫ est quo vna queq̄ virtus viā ipsis vitijs interficit hoc aūt sic facit. Accipit iacula ad transuerberandum vnūquodq̄ vitiū ab ipso vicio et nos ostēdimus iam qꝛ decē iacula accipit vna queq̄ virtus a vicio sibi cōtrario contra ipsū et eadē iacula. Iacula vocamus decem argumenta sp̄us sancti exponētes verbum illud. xvi. cap. iohan. Cū venerit spiritus ille veritatis arguet mundū de pctō. eliciens. s. de eodē peccato ad concludendū ⁊ peccato et pctōri. hec eadem vocamus decem aromata amarissima ex quibus mirra spiritualis cōficitur ⁊ hoc dixim⁹ in tractatu sacramentorum in cap. de cōtritiōe et attritione peccatorū. de hoc legi. ad Ro. viij. De peccato dānauit pctm̄: quēadmoduꝫ de ip̄o scorpiōe medicina fit contra morsurā ipsius: et de ipso veneno serpentis contra venenū ipsi⁹ ⁊ et de ipso bufone lapis extrahitur qui contra venenū eius est saluberrima medicina. Sic et de dracone carbūculus nobilissim⁹ qui in fronte eius nascit̄ et crescit. De q̄ nō est dubium quin valeat cōtra venenum ipsi⁹ draconis sic. xvij. i. Re. Goliath gygas ꝓprio gladio interfectus est. Et. xiij. iudich. Holofernes pugiōe

Exempla

proprio decollatus. Istud aūt artificiū est quo ip̄e qui tentatur obijcit ipsi pctō turpitudinē suā. Ubi gr̄a. Cum diligenter cōsiderat feditatem luxurie ⁊ ex illa abhominat̄ eā et reijcit a se et ab ipsa luxuria accipit iaculū quo ipsam prosternit. Eodē mō q̄ malicias eius cōsiderat: quot nocumēta tot ab ipsa iacula accipit. ⁊ in ipsa eadem iaculat̄. vt aūt pugna virtutū manifestior fiat: ponemus exemplū vnum tentationis in quo oēs pugnant. Hoc autē illud est qđ familiari⁹ et lucidius nobis occurrit. Aliquis cōmisit vxorē suam speciosam in bone fidei alicuius in custodia. Ille vero exardescit in cō cupiscentiā ipsius. Primo igit̄ pugnat fides et dicit.

C Fidei pugna

Toxicata ē ista voluptas atq̄ mortifera. ne bibe-

Timoris

riscā. Deide timor obijcit tremēdū dei iudiciū ⁊ gladium extreme sententie omniaq̄ infernalia supplicia. ¶ Tertio pugnat spes et dicit. Quid enim

Spei

est mihi in celo gaudioꝝ supple et tu caro nequissima quid mihi offers super terrā nos dimitto gaudia illa ꝑpetua atq̄ purissima ꝓ hac quam offers mihi spurcissima et falsissima et breuissima volu-

Charitatis

ptate. Deide pugnat charitas ⁊ dicit. Carū hab eo deū meū tam vili pretio: nec me necipsū vendā gratiam eius diligo: nō ipsū ꝓ te o nequissima voluptas offendā. Deide castitas: ne laborẽs inanū eo usq̄ mihi placet puritas et candor meus: et omnia in

Castitatis

quinamēta tua tanq̄ mortē detestor. Deide castitas spiritualis. An nescis qꝛ cū rege regū contraxi matrimoniū in baptismo nullo modo illud polluā vel infrigā. Deide pugnat fortitudo ⁊ dicit. Nec vires habes nec arma cōtra me: ferrū et ignē paratus sū pati et tu me puluinarib⁹ tentas obruere. ¶ Dein-

Cordis magnificētie

de magnificētia cordis ⁊ dicit. Tu que es aut quāta es: vt me audeas ꝓuocare. Post hoc iustitia pugnat et dicit ad furtū et ꝓditionē me inuitas nō te audio: fidei mee ꝯmissa ē mulier ista custos ei⁹ esse debeo nō ꝓditor. Deide sāctitas ista mulier templū dei ē: in baptismo cōsecratū: et imago dei viua et sancta: absit vt illud violē vel istā polluā ¶ Post-

Sapientie

modū sapiētia. An nescis inquit qꝛ ego puritas palati cordis et gustus spiritualis mundissim⁹: et tu apponis feculentiā luxurie comedēdā. An nescis indignationē stomachi spiritualis in quo sū: qui nec modicū inquiatari sustinere potest quin illud per cōfessionē statim euomat. Ego sū in quā nihil indignatū incurrit. Sicut legit̄ Sapiētie. vi. Cū autē in p̄cedētib⁹ ꝓprias operationes virtutū scripserim⁹ fa-

esse ẽ tibi ex his q̃ dixim⁹ et ex illis pugnas ɜtutũ singularũ aduertere: cũ vniuscuiusq; ɜtutꝭ opatio nes viciorũ sicut si in tentatione habeãtur ꝑcussio nes. ¶ Attende autẽ quia nõ distinximus an virtu tes loquãt an ipsi qui virtutes habẽt ex ꝑsona eaꝝ Et iteꝝ quandoq; speciẽ ɜtutis: quãdoq; genus ꝑ luralitatem vt possim⁹ declinãtes et finẽ hic hui⁹ ca pituli facientes

¶ Frustra sũmaretur hic loc⁹ quia ab auctore sũmatꝰ est autẽ tractat⁹ specialis de meritis.

Proposi to dicẽdoꝝ

Dum hec eo ordine q̃ prediximus ꝓcedentes: loq̃mur de meritis ꝛ retributionib⁹. Et dicem⁹ in primis quid ẽ meritũ et quot modi merendi. Deide ꝓsequemur retributiones sanctoꝝ: ꝛ que illis hic fiũt: et que futuro eis faciende ꝓmittũt. Meri

Meritũ q̃d

tũ ergo ꝓprie et rectissima diffinitione obsequiũ ẽ retributionis obligatoriũ. Hoc est quod recipiẽtẽ siue illũ cui impendit retributionis efficit debitorem. Quoniam aũt inter emptoreꝫ et venditorem meritũ locũ non habet. Manifestũ est duob⁹ mõis Neq; enim emptor tanq̃ retributionem petit preciũ vendite mercis aut tanq̃ premiũ imo tanq̃ preciũ nec se meruisse aliquid dicit alter apud alteꝝ Deinde retributio non habet locũ vbi tributio non est. Est eni retributio quasi reflexa vel reciprocata tributio et vulgariter vocatur redõatio vł remuneratio quaꝝ neutra locum habet vbi donatio vł munera

Retribu tio

ratio non precessit. Ex quo etiam manifestuꝫ est q: inter locantem operas suas vel etiam cõducentem non habet similiter locum meritũ: locatio eni ꝛ cõductio procul dubio cõtrarie sũt donationi et redonationi. similiter tributioni et retributioni. ¶ Amplius. Locatio sine dubio et conductio sicut venditio et emptio sũt licet sic vocẽtur. Quare apd̓ eas vel inter eas nullo modo meritũ. Similit̃ nec gr̃a locũ habet in predictis casib⁹: emere eñi vel vendere non solum non est gratie: immo ẽt gr̃e contrarium. propter qd̓ et spiritus sanctus qui gr̃a est ꝛ gratis omnia donans: prauitatem symoniacã adeo detestatur. Apparet igr̃ euidenter q: mercẽnari⁹ proprie nihil meretur. sicut neq; vẽditor in eo quod vẽditor et quod dicitur mereri mercedem suam non alio intellectu dicitur: nisi quia facit opera sua vł seruitio illam sibi deberi. Gratia igitur et meritum simul currunt ita vt mereri ꝓprie non dicatur nisi q̃ per gratiam prestat: hoc est qui gratis impẽdit obsequium. non qui elocatũ aut certe precio pretaxatum. ¶ Scimus autem plerumq; et meritum ꝛ mereri dici non scd̓m rectam intentionem sicut in seruo mercẽnario et sicut de beata dei genitrice dicit̃. portare meruit regẽ celoꝝ et dñm cuꝫ reuera nulla merita ad hoc vnq̃ attingere potuerint nec vnq̃ vel ipsi vel alii hoc deberi potuerit vt dei mater fieret. ¶ Sed reuera digna vel idonea fuit vt hoc ei inter mulieres singulariter gratia diuina tribuerẽt.

Nota

non vt meritis tanq̃ debitum eius hoc dei iusticia redderet. Nisi enim gratis impensum fuerit obsequium recipientem retributionis nõ faciet debitorem quoniam nec locum habebit ibi retributio vt iam diximus: qui ergo deo seruiunt ex timore solo. hoc est propter hoc solũ vt eterna effugiant supplicia. nullam deo prestant gratiam. Nulla ex hoc eis debetur retributio. Quemadmodum neq; latronib⁹ qui videntes thesaurorum custodes plures et fortiores se et paratos in mortem et captionem eorum si thesauros inuaserint: nulla debetur gratia si non furentur: nullum meretuꝫ est eis a furto huiusmodi abstinere. Silr̃ si nauigãtes et naufragiũ sibi iminere videntes ꝓ eo q̃ nauis eoꝝ nimis onerata est et si nauim exonerare volentes ꝑciosa que q̃ mercimonia in mare proiiciant: nemo iputat eis ad virtutem largitatis vel aliter ad meritũ. ¶ Eodem modo si latrones insectari se videntes a satelitib⁹ taꝫ tãq; se ꝯprehendẽdos ab ipsis. Et propter hmõi metuꝫ solũ sarcinas furtiuas abiiciũt: nõ ex hoc aliqua gratia eis debetur. Nemo dicit eos ꝓpter hoc premium aliqd̓ meruisse. Similiter ꝛ paruulis q̃ propter solũ metũ flagellationis dimittũt aliq̃ facere mala et bona faciũt nemo ei eis regratiat̃. Sed vt vulgo dicit̃ virge vł ferule. Sic hmõi

Similitudo

seruitorib⁹ de⁹ regratiari non debet. sed mag: ꝑpatibulo infernali propter qd̓ solũ vel mala dimittũt vel bona faciũt. ¶ Cũ igr̃ nec ꝓpter deũ vel hec dimittant vel illa faciant. In nullo sibi ad retribuendũ deũ obligant. Illi eni seruit vnusquisq; ꝓpter quẽ seruit et illi fit vnũquodq; ꝓpter q̃d fit. Quare mercẽnarius cũ ꝓpter semetipm̃ solũ mõ opas suas impendit domino qui ꝓpter mercedem solã quaꝫ sibi solo amat ꝛ querit. Manifestũ ẽ quoniã non domino ꝓprie id est intus et ad interius sed foris tantũ: sibi autẽ soli intentione ꝛ principali voluntate. Dixerunt autẽ magistri et dicunt adhuc q: meritũ quod diffiniuimus est proprie et recte atq; stricta ratione meritum: ꝛ vocant hmõi meritũ cõdigni. Alia vero itentione dicitur meritũ congrui: et hoc non est nisi dignitas vel idoneitas qua aliquis dignus vel idoneus est vt aliquid ei fiat. Sicut aliquis dicitur episcopatuꝫ meruisse. idest dignus vel idoneus ẽ episcopatu. ¶ Similiter ꝛ qui orat deum vt remittat sibi peccata quod suum ẽ vł potest lugendo: dolendo penitendo lachrimando congruit diuine bonitati vt misereatur ipsius: congruit etiam cordi sic parato vt respiciatur a deo ei q; gratiam suam infundat. ¶ Merito ergo cõgrui dicitur mereri remissionem peccatorum vel gratiam qua deo gratus et acceptabilis fiat. Sic reuera dignus est et idoneus vt hoc ei prestetur. Est ergo secundũ primã intensionẽ que vtiq; recta ꝛ ꝓpa est meriti debiti qd̓ ipsi vocant condigni. Ista vero scd̓m meritũ condigni quod ipsi vocant congrui.

C Meritum cõdigni Meritum cõgrui

Nota.

Et iuxta primam intensionem dicitur q: nemo potest mereri sibi primam gratiaꝫ Et hoc qm̃ prima gr̃a ex necessitate gratis et non ex debito meritoꝝ confertur. ¶ Preterea cum ante primã gratiaꝫ nihil habeat homo nisi naturalia bona et peccata sua nec ex peccatis: nec etiã ex bonis naturalibus vt dicũt potest quis aliquid boni mereri ex peccatis quid est nihil nisi suppliciuꝫ. Ex bonis vero naturalib⁹: q: a deo parue bonitatis sunt vt eis videtur q; neq; gratiam neq; gloriam possibile est quẽq̃ mereri ꝑ illa. De hoc tamen disputabim⁹ in sequentib⁹. Ueruntamen hic manifestum est q: peccator ꝑ bona naturalia quocũq; mõ negocietur in illis: tamen nec bonum gr̃e nec bonum glorie per illa potest mereri: cum indignus sit pane quo vescitur scd̓m Aug. Et nos addim⁹ q: indignus est etiam et aie et corporis quas in contumeliaꝫ creatoris in abusioneꝫ peccatorũ detorsit. Dicũt tamen magistri q; omnẽ gr̃aꝫ põt vir bonus et sctũs iterdũ alicui mereri.

D Añ gr̃aꝫ nihil hꝫ hõi si nãlia bona

Peccatõꝛ per bona nãlia nihil meretur

Adimpletio p̄ceptorum vtrū nobis obliget deū

festū est qꝛ ad īpletio cuiuscūqꝫ precepti vel ēt omnium in nullo nobis obligat deum cū in hoc eidebitores sumus. ¶ Q; si dixerit quis: qꝛ in eis q̄ sūt precepti nihil meremur ꝓpter hanc causā: s; in his que sunt voti tamen accidit q̄ mouendo tm̄ meremur cum ad id non teneamur nisi post votū an̄q̄ debitores facti sumus facientes ea q̄ vouim⁹ nihil prorsus meremur. Vouere enim vt ait aug. voluntatis est reddere autē post votū necessitatis. ¶ Amplius: pro quātocunqꝫ seruitio et si forte debetur maior retributio non debetur duplo vel tripo maior qua enim ratione hoc esset ¶ Amplius. Mutuatio et comodatio sunt essentialiter obligationes ꝛ non obligant recipientes eas nisi ad tantū ad q̄ntū ē mutuo datum vel comodatū. Obsequiū ergo vl donatio q̄cūqꝫ nō obligat ad maius q̄ ipsū vel ipa sit. ¶ Amplius. Quis suus vel famulus quātūqꝫ obsequiis suis audeat hoc sperare vel petere a pr̄efamilias vt adequet eum filiis ¶ Ampli⁹. Si aliquis fuit in marca vna etiam de suo alicui nullo iure audebit ex huiusmodi suitio sperare retributionem centum milium marcaꝝ vel totam hereditatē domini cui suiunt. Quo ergo iure vel iusticia spare hꝫ aliqͥs sanctoꝝ ex meritis obsequioꝝ suoꝝ retributionē felicitatis eterne ad quā nec cōparationē habent in bonitatem vl valore quātecūqꝫ excellentie merita ad felicitatē eternā. ¶ Amp. Quis audeat a quantūcūqꝫ largo et magnifico p̄ncipe ꝓ leuatione vnius festuce de terra castrū vnum vl ciuitatem exigere. Incōparabiliter aūt min⁹ omne obsequium q̄d deo impēdit retributione eterna q̄ sit leuatio festuce de terra castro vno vel ciuitate.

Vouere voluntatis reddere necessitatis

Nota.

Q; si dixerit quis quia de munificentia vl̄mia dei speratur retributio eterna. Nō ergo ex meritis aut iustitia vel in remeritorio. ¶ Aut aliquid nostrum est in ope bono videlicet a pte liberi arbitrij q̄d nō est ex gra: aut totum p̄quid est ibi boni est ex sola gratia q̄d si aliquid est ibi nostrū residuū ab eo q̄d totum est grē ratione illius meremur .i. solū est ibi nostrum. Illud aūt est nature cum sit bonū et nō sit gratie. Ex illo igr̄ nihil meremur cum nature tātū sit et nec sit ipsa opatio bona: nec pars eius nec aliquid cōparabile ipsi operationi. Cū ergo toti opationi totum debeatur premiū. Manifestū est quia illi nihil vl q̄si nihil de premio debetur. Amplius. Illud est quod vocatur operatio liberi arbitrij.

Obiectio

Manifestum aūt est qꝛ coopatio nō est ipsa opatio neqꝫ pars eius. Cū ergo opationi soli totū debeatꝛ premium et ipsa opatio ex necessitate erit sola meritū. Cooperatio igitur nostra qua ex libero arbitrio nostro cooperamur: nec meritū ē nec pars meriti. Illud aūt est totum et solum nr̄m in bonis opibus et meritoriis nihil ergo ē nostrū meritoriū i operibus meritoriis nec alibi ē aliqͥd nr̄m meritoriū quare nihil est meritoriū. ¶ Si vero dixerit: qꝛ totū bonū op⁹ ē grē: totū igr̄ ē deo p⁹ alieno ꝟo ope ꝟe ac ꝓpe null⁹ meretꝛ nihil ḡ meretꝛ viri sancti. ¶ Ampli⁹. Omne op⁹ meritoriū aliq̄ mō est op⁹ operātis vel nullo mō: sed nullo mō est operātis: ergo nullo modo est meritoriū. Si aūt aliq̄ mō est operātis: ꝛ certū est q̄ aliquo mō est dei. Operātis aūt nō ē nisi inq̄tū ex libero arbitrio. Iā aūt dixim⁹ q̄m de quāto ē ex libero arbitrio intm̄ ē nature in qua p̄cnō est meritoriū. inq̄tū aūt grē nō ē nr̄m imo dei: q̄re nō videtꝛ nr̄m meritū qꝛ neqꝫ nr̄m. ¶ Amp. Huiꝰ op⁹

An aliquid nostrum sit meritoriū

Oppositio alia

rogantis ē: ipsi⁹ dei: aut eq̄liꝰ ē dei operātis aut alteri⁹ magis: q̄d eq̄liter nemo vnq̄ aut⁹ est dicē. Cū scriptū sit in .xvi. ysa. Oia opa nostra opatus es in nobis dn̄e. ꝛ in .v. ad phi. Deus est q̄ opatꝛ in nobis velle et pficere. Si vero inequaliter: q̄d igr̄ dicetꝛ vtrū in infinitū plus habeat in eo de⁹ q̄ opans an duplo vel triplo. ¶ Amp. Si in infinitū q̄si nihil igr̄ est q̄d hꝫ opans ibi. Quō igr̄ meretꝛ illo nihilo vel q̄si nihilo si ꝟo duplo vl triplo magis est dei q̄ opantis vel plus hꝫ in eo deus q̄ opans. Que igitꝛ Nota
erūt ptes iste medietates scꝫ vel tertie et q̄liter p̄iemur op⁹ hmōi inter deū ꝛ opātē illō. ¶ Amp. Sicut de penis meritis hoc ē iure meritoꝝ debitis detrahit de⁹ et mīa sua nō tm̄ .s. punit q̄sque cunqꝫ pctōrē quātūcunqꝫ meruit sicut dicit Iob. Nec vlciscitur scel⁹ valde: et Dauid. Si iniquitates obseruaueris dn̄e dn̄e quis sustinebit. Sic p misericordiam eandē remunerat supra merita: hoc est addens aliqͥd debitis de iure meritoꝝ premiis ponam⁹ alicui deberi de iustitia meritoꝝ premiis suoꝝ aliquantum p̄miū. Quod igitur deus addit. Aut est maius ipso debito premio cui addit aut non. Et videtur quidē Vide
in infinitū maius esse: sicut cui in infinitū plus addit misericordia sua q̄ habeat virt⁹ liberi arbitrij sic et premio in infinitū: plusq̄ habeat iustitia meritoꝝ. Non eni min⁹ opatur dei misericordia in remunerādo sup merita q̄ gratia ei⁹ insuper apponendo virib⁹ nature vel libero arbitrio vnde p̄ueniāt merita. Ampli⁹. Quid ē hoc dicere q̄ gloria R
etiā q̄ntūcunqꝫ p̄ua debeatꝛ alicui ex iustitia meritoꝝ. Manifestū eni est q̄ illa gloria q̄ dicitꝛ sic deberi ē maior in infinitū quacūqꝫ gratia: ꝛ q̄ntacunqꝫ meritoꝝ quātitate. Quibuscūqꝫ ergo vel q̄ntiscūqꝫ meritis reddatꝛ in infinitū maior sit eis remuneratō q̄ ipa sint. Quare īpossibile ē aliquē remunerari quacūqꝫ gloria ex equo vel debito meritis immo necesse ē sup vt incōpabiliter supra merita Remunerari supra debita
sit. Q; si dixerit qꝛ remunerari supra debita duob⁹ modis dicitꝛ vno quidē mō remunerari maiori premio q̄ sint merita. Alio vero mō remunerari maiori p̄mio q̄ requirāt de iure merita vel q̄ debeat eis de iure. Nec vtiqꝫ dicit Nec nos intendim⁹ hic ambulare sophistice. Quoniā si p oblata seruitute retribuitꝛ cētū milia marcaꝝ. Manifestū ē q̄ lōge supra merita sit retributio sic seruiēti. Qꝛ ergo q̄ntūcunqꝫ p̄ua gloria reddatꝛ q̄ntiscūqꝫ meritis p̄culdubio incōpabiliꝰ lōge ampli⁹ supra merita: id est plusq̄ requirat iusticia meritoꝝ redditꝛ et q̄ sit: si p oblata vt diximꝰ seruitij centū milia marcarum argēti. Manifestū ē q̄d dixim⁹ videlicet quia nulla gloria quātūcūqꝫ parua debetꝛ de iustitia q̄ntoꝝcūqꝫ meritoꝝ cū melior sit dies vna i atrijs dei sup R
milia. Quo eni iure tantū meritū obligat deū ad infinitū maiorē retributionē. ¶ Amp. Merita xp̄i hominis fuerūt in sūmo et vltimo et i supra vltra omnes ꝓportionē et ꝯparationē ō maiora oīb⁹ meritis alioꝝ. Et ḡ nō potuit maior glīa reddi q̄ deberetꝛ. Dicamus igr̄ q̄ remunerat⁹ fuit ex necessitate secundū merita cū merita remunerari non possūt iseipsis: sicut ergo in eo adequanta est gloria meritis de iustitia dei et sic fieret et in q̄libet alio si de sola iustitia fieret ei retributio. Nō maior igitur ē gloria tota debita meritis cuiuscūqꝫ q̄ gratia ex q̄ Responsio ad p̄cedētia
merita illa sint. ¶ Responderūt quidam dicentes: quia meritis nostris solis nihil debetꝛ nec nostris

meritis solis deū nobis in aliquo facere possum⁹ debito rc̄ sed meritis nr̄is ꝛ ꝓmissiōe sua similis. Nulla em̄ bonitate vl̄ eminētia meritoꝝ eū nobis obligare possum⁹ ſʒ ip̄emet se nobis obligauit ꝓmissiōib⁹ suis pactis ꝛ iuramētis Sicut dr̄ Jacob⁹ i p̄mo Beatus vir q̄ suffert tētationē qꝛ cū ꝓbatus fuerit accipiet coronā vite quā repmisit de⁹ diligētib⁹ se Et ap̄ls i. iiij p̄me ad Thym. Pietas hʒ ꝓmissionē vite q̄ nūc ē ꝛ future. ¶ Causa aūt hoc ē videt̄ qꝛ ip̄a bona merita nr̄a ꝛ opa dī sūt et dona. Dōa aūt ei⁹ nō videt̄ eū obligare ad ampliora donāda nisi talia sint dona q̄ ip̄a essētia et v̄tute sua obligent. Que em̄ ratio ē: vt corpo q̄ de⁹ dedit alicui bona aliq̄ ꝓpt̄ hoc obligat⁹ sit ad dāda icōꝑabilit̄ maiora. ¶ Aliūs aūt oīno videt̄ meritū nihil ē ꝯtrā ad bona obtinēda adherētes v̄bis illis deberti Cenom̄. ep̄i. Quicq̄d habes meriti ꝑuētrix gratia donat. Nil de⁹ i nobis p̄t̄ sua dona coronat. Videt̄ etiā facere ꝓ il̄ qđ dr̄ Ap̄ls i. vij. ad Ro. Stipēdia pctī mors gratia dī vita eterna. ¶ Cū ei dixisset stipēdia pctī mors. Nō dixit aūt stipēdiū meritoꝝ vita eterna qđ vtiq̄ dixisset vt aiūt si quēadmodū mors eterna ex meritis iure reddit̄ redderet̄ et vita eterna. Ad idē ꝛ id qđ legit̄ Johānis p̄mo. Et nos d̄ plenitudine ei⁹ oēs accepim⁹ ꝛ gratiā ꝓ gratia: grāꝝ scʒ vocās vitā eternā q̄ accipit̄ ꝓ grāq̄ dat̄ i p̄sēti. Silr̄ ꝛ zacharie. iiij. Adducet lapidē p̄marium ꝛ exeq̄bit grām grē ei⁹. Jn psa. ꝛ dicit̄. Grām ꝛ

M

gl̄iam dabit dn̄s nō ē dictū: grām ꝛ gl̄iam reddet.

Gratie debetur gl̄ia multis modis

¶ Qđ ḡcōueniēn⁹ videt̄ i oib⁹ his: hoc ē vt dicat̄ qꝛ grē debet̄ gl̄ia ꝛ hoc multis de causis. Primū: quia huiusmodi gratia scilicet gratum faciēs gratia est adoptionis: et filiatio: filiationi enīʒ iure debetur hereditas sicut legitur in octauo. ad Romano. Qđ filiij et heredes: heredes quidem dei: coheredes autē xp̄i: silr̄ ꝛ in. iiij. ad Gal. Qđ si fili⁹ ꝛ heres ꝑ deū. Hec grā vocat̄ spirit⁹ adoptiōis ꝛ i eodem capitl̄o ad Ro. Sed accepistis spiritūʒ adoptiōis in q̄ clamam⁹ abba pr̄: q̄si ex duab⁹ causis deū his patrem vocam⁹ qm̄ ꝛ regenerādo pr̄ ē ꝑ grām adoptiōis ꝛ glorificādo silr̄ ꝑ largitionē hereditatis: secūdo iure ꝛ lege amicitie q̄ bona amicoꝝ ex necessitate sūt cōia. Qꝛ igr̄ de⁹ amic⁹ ē amicoꝝ suoꝝ diligit enim diligentes se sicut ipsemet dicit in ꝓuerbiorum septimo. Ego inquit diligo diligentes me seruaret. ¶ Tertio ex promissiōe seu ex repmessione necesse ē vt bona sua: bona inq̄ glorie communicet eisdem. Alioquin nec fidem nec veritatem amicitie ne sicut apparet ex antepositis iacobi ap̄li ꝛ pauli testimoniis. ¶ Quarto ex cōuentiōe sicut legit̄ mat. xx. Cōuētione aūt facta cū opariis ex dēnario diurno. Opantib⁹ ergo debet̄ ex ꝯuētione habētib⁹ autē grām adoptiōis ꝛ filiis nuptiaꝝ xp̄i ꝛ ecclie debetur iure hereditario diligentibus autem iure et lege amicitie et etiam ꝓmissionis. De hoc vero qđ comuniter dicitur: quia quedam opera meritoria sunt vite eterne: et qꝛ omni opere facto ex charitate meret̄ quis vitā eternā Nullo mō videtur q̄ ex ꝯdigno cuiuscūq̄ opis mereri possit q̄s vitā et̄nā. Cū ei gratie debeat̄ vita eterna vt ostēdim⁹ et hoc per se. Opi aūt nihil debeat̄ nisi ꝓpt̄ grām ex q̄ ē. Qm̄ sic dicit greg. Nihil hʒ viriditatis ram⁹ boni opis nisi a radice ꝓcesserit charitatis. Manifestū ē q̄ grē debet̄ merces et̄na i p̄mis ꝛ ple ēt absq̄ oi ꝓmissione. Opib⁹ v̄o nō deberi videt̄ nisi rōne ꝓmissionis

Ex duob⁹ causis deū bis patrē vocamus

Ex ꝓmissione debetur nobis diuina gratia

N

Nunc ex cō digno meremur vitam eternam

aut ꝯuētiōis qđ ḡ cōmunit̄ dr̄ quia omni opere facto ex charitate meret̄ q̄s vitā et̄nā ꝛ hoc ex debito ita itelligēdū videt̄ qꝛ debitorē facit sibi deuʒ vite et̄ne. ¶ Non quidē ꝓpt̄ ipsum opus solum sed ꝓpter promissionem dei cum opere eius. Et verissimum est quia nisi sic operanti et a merito illo non cadenti reddetur vita eterna et iniuria ei fieret ꝓpter promissionem et conuentionem quibus omnibus hmōi operationibus diuina bonitas se astrinxit.

Deus debitor est ex ꝓmissione

¶ Si vero queratur vtrum merito cōdigni mereatur quis quocūq̄ hmōi opere vitam eternam. Respondemus quia vno modo condignuʒ dicitur comparabile quemadmodum in. viij. ad Rom. Et istimo enim q̄ non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis id est q̄ non sunt comparabiles presētes molestie ad futuram gloriam neq̄ presentes miserie ad futuram felicitateʒ: cū futura illa bona in infinitū ꝛ i ꝯꝑabiliter maiora sit p̄sētib⁹ hmōi malis.

O

Cōdignū

¶ Alio mō mag̃ s̄m vl̄⁹ sui impositionē vocāt magistri et scolares multi: magisq̄ sʒ ꝓprietatē ꝛ p̄mā positionē cōdignū strictū debitū vl̄ meritū. Et tūc verū ē ex cōdigno cuiuscūq̄ operis null⁹ meret̄ vitā eternā qꝛ ex stricto et mero debito operis nullus meret̄ vitā eternā, qm̄ nulli opi ꝑ se absq̄ dei ꝓmissione vl̄ cōuētiōe debet̄ vita eterna ꝛ hoc ē qm̄ opi nihil debet̄ vt p̄miū nisi rōne grē ex q̄ est aut rōne diuine ꝓmissionis siue cōuentionis. Qđ si dixerit q̄s qꝛ hmōi opus in se cōtinet gratiā cui debet̄ vita eterna vel saltē effectū grē. et ideo quicq̄d debet̄ radici grē debet̄ ramo operis. Et insup aliquid videtur addere operatio. Rn̄dem⁹ qꝛ nō sic cōtinet grām vt partē ſʒ magis sapit vel redolet grām vt fruct⁹ radicē.

Cōdignū stricte sumptum

¶ Si v̄o q̄s q̄rat q̄d operātur bona opa obtinēdū vitā eternā cuʒ soli gratie debeat̄ et hoc de iure dixerit quidā qꝛ cū ꝑ grām sit dignus vita eterna. per opa ipsa facit se magis dignū. Cū ei filiis rōne filiationis paterna debet̄ hereditas: tamē si faciūt qđ filiatio requirit: vʒ q̄ patri seruiūt laudabiliter ꝛ obediūt magis eis debet̄ ꝓpter hoc hereditas ꝛ si non maior. Sʒ q̄liter hoc est verū cū ius hereditatis illius nō sit nisi filiatio nec alia sit dignitas filiis qua hereditate p̄rna digni sūt nisi ipsa eadem filiatio seu gratia adoptionis. de qua nō est necesse q̄ crescat ex oi ope bono et si forte ex aliquo.

P

Nota

¶ Amp̄. Quid accrescit isti ex bono ope cum nec inde crescat eius gratia nec gloria q̄ ei ex hoc vtilitas: in q̄ ei ꝓdest ei q̄ magis dign⁹ ē eadē gloria vel magis debeat̄. Si ei marca vna magis aut minus debeat̄ dūmodo debeat̄ debito ꝑ qđ ex necessitate reddatur et eque cito et tāta tn̄q̄ bona ei reddat̄ ad quid curabit de maiori debito aut dignitate. Rn̄dere potest ex p̄mo. ij. canonice petri. qꝛ ex bonis opibus certamē faciūt opationē suam qꝛ illa opatur hoc est firmat̄. Grā enim ꝛ si non alligetur omnib⁹ opibus bonis: tn̄ inde radicat̄ atq̄ firmatur et ꝓpter hoc etiā gloria. Scd̄m est. qꝛ ip̄m seruire patri deo: ē debitū ei ꝑ se ꝛ bonū ꝑ se et ideo faciendū. Et si ex hoc nulla remuneratio speraret̄ de hoc qđ dicit quid et curādū rc. Rn̄dem⁹ qꝛ non oīa faciēda sūt ꝓpter mercedē sed curandū ē ei vt faciat voluntatē dei p̄ris: et luceāt opa ei⁹ corā hoīb⁹ vt glorificet̄ de⁹ ꝛ legi. mat. v. Interdū curādū est ei vt firmet̄ ꝛ radicet̄ grā ei⁹. Curādū ēt ē ei ne tn̄q̄ a suo malo ꝛ pigro auferat̄ sic le. ma. xxv. ꝛ lu. xix.

Q

Grā quomodo radicatur

Nō ꝓpter mercedem

R Omnis virtus et omnis potentia sicut moderato et be-
Virtus exercitatione invalescit.
bito invisu et exercitio invalescit et confortatur: ita ociosi-
tate sua debilitatur et tandē deficit: ꝓpter quod dicit
Gregorius. Quia virtus aut ꝓficit aut deficit: pro-
pter quod multū ergo curandū est ei ꝙ ꝗ habet gra
tiam adoptionis: et vt operetur et negocietur in illa li
cet negotiatio et operatio sua non obligāt deū ad re
Obiectio.
tributionē nisi quēadmodū diximus. Si quis autē
dicat: qꝛ plus debet mereri ꝗ ex modico gratie ser-
uit deo ꝙ qui ex multo quēadmodū vidua illa in vi
cesimoprimo Luce. Plus omnibus misisse dicitur in
gazophilatium: quia ipsa de paupertate sua. Illi ve-
ro de vitijs. ¶ Respōdemus quoniā illud nō est ca-
suale sed approbatiuū: ꝙ enim ex maiori affectu mi-
serat: vel deuotione probat aliquomodo paupertas
ipsius quando nec illa prohibere potuit: quin illa
S duo minuta. De hoc vero qđ cōmuniter dicitur: etiam
ex testimonijs sanctorū ꝙ aliquis vir sanct⁹ pōt me
reri gratiā viuificationis vel iustificationis alicui pec
catori questionē habere videtur: et ꝓpter hoc qđ di-
cit Hierony. Frustra pro eo quis orat qui nō mere-
tur obtinere cū certū sit peccatorē omnē: nō solū nō
mereri precipue id quod pro eo petitur immo etiā
demereri. Hoc autē dicimus intelligendū esse in eo
qui nō est desiderans: etiā vt exaudirentur orātes pro
eo. Intelligimus etiā frustra non quātū ad orātes:
sed quantū ad ipm. Non tamē hoc generale est: quia
pro quodā tali qui etiam ꝓhibebat ne pro eo orare
tur. Et qui se dicebat nolle vllomodo obtinere gra-
tiam penitētie vel reuersionis eo inuito et rennuēte
Exēplū memorabile.
orationē fecit pro eo sanct⁹ Stephan⁹ institutor grā
dimonteñ. ordinis cum conuentu suo et exaudit⁹ fuit.
Cū enim pro illo orassent venit ad eos homo ille an-
nuncians eis qualiter mutat⁹ esset: et faciēs confes-
sionē de peccatis cū multa deuotiōe et lachrimis pe
nitentiā egit. ¶ Qđ aūt nec merito cōgrui nec meri
T to cōdigni mereri quis possit alicui peccatori gra-
Iustificare impiū est maius ꝙ creare celum.
tiam iustificationis inde videri potest: qꝛ cū mai⁹ sit
vt Augusti. di. iustificare impiū: ꝙ creare celū et ter
ram. Manifestū aūt est ꝙ nullius meritis congruit
vt pro eo creet deus celum et terrā nec vnꝙ ascēdit i
cor alicui⁹ vt hoc ab ipso petere presumeret. ¶ Re
spondem⁹: qꝛ iustificatio peccatoris sicut nō nisi ex
pietate petitur quātū ad pctōrē aut ꝓpter dei glo-
riam: videlz vt faciēs tanta mirabilia glorificetur ab
hoībus qui hoc viderint vel audierint. Nichil ergo
magis ꝯgruit deo ꝙ misereri et potissime ad gloriā
suā. Nihil etiam magis decet bonitatē eius ꝙ piis
electorꝝ suorum precibus iclinari: et nō īmerito pōt
de cōgruo mereri viri sancti iustificationē peccato-
rum. Alia est cōgruētia qua nihil magis decet deū
facere ꝙ preces quas ipsemet īspirat et fieri sibi pre-
cipit exaudire. Hoc ergo modo expediuim⁹ nos de
merito cōgrui ex parte ista. ¶ De merito vero cōdi-
V gni nullo modo videtur nobis et primū quare si meri-
tis istius quātūcūꝙ sancti deberetur iustificatio illi⁹
peccatoris ergo eo nō cadente ab illis meritis: sed
ꝑseuerantē in eis ex necessitate redderetur eidem iusti-
Nota.
catio pctōris istius aut iniuria fieret eidē. Ponam⁹
ergo ꝙ decedat īmeritis istis vir iste sanct⁹ impossib
le ergo ipm cadere de cetero a meritis istis. Impos-
sibile aūt similiter est deū iniuriā eidē facere. impossib
le ergo erit deum nō reddere eidē quicqđ ei debetur.
debetur aūt eidem ex meritis iustificatio peccatoris
istius. Necesse ergo est vt reddatur ei iustificatio ista:
quare impossibile est istum peccatorē decedere mo
do dum est i peccatis. Si eni sic decederet nūꝙ red-
X
deretur eius iustificatio illi viro sancto cui debetur
ex meritis. ꝓpter hoc ergo dicim⁹ qꝛ nullaten⁹ ex me-
rito ꝯdigni possunt deberi alicui quātūcūꝙ sctō iu-
stificatio alicui⁹ peccatoris. Alioqn videretur auferri
peccatorib⁹ libertas liberi arbitrij: ita vt nō possent
perseuerare in peccatis: neꝙ possent nō iustificari
Attēde pro precib⁹ bonorum.
vel non penitere. Certissime tamē tenendū est et nul-
latenus dubitandū quin et obtinere possint et sepissi-
me obtineant et impetrāt apud deum peccatorib⁹ ve-
niam et gratiā. Hoc autem ex ineffabili largitate pie-
tatis et beneficētie diuine et hoc ipimmet cōfitentur dum
hoc petunt sibi donari. Non eni hoc exigūt a deo vt
sibi debitū: sed magis donari vt donū gratuitum et
gratiā: neꝙ petunt hoc sibi reddi de iustitia: sed hoc
sibi magis ex gratia idulgeri. ¶ Illud autē non est
pretereundū qđ supra tetigim⁹: qꝛ bona opa nostra
Y
et dei dona sunt. Opera nostra opa etiā dei que ipe
Opa bona nostra.
operatur in nobis et etiā per nos. non quidē tanꝙ p
organa tantū aut istrumēta. Tunc eni nec ad laudē
nec ad vituperiū nec ad culpā nec ad meritū impu-
tanda essent nobis op era bona sicut cythare vel ty-
bie nichil iputatur ad culpam vel ad meritū de tybici
nātibus et cytharizātib⁹. In nobis igitur operatur
deus bona opa sua et nostra nō tam ꝑstādo virtutem
facultatē et oportunitatē: ꝙ etiā excitādo et foris do
ctrinis et ꝑdicatiōibus et bñficiorū ꝯsolationū inuita
tiōibus flagellorū quoꝙ stimulatiōib⁹: et interdum
cōpulsionib⁹ et internis ispiratiōibus ac reuelatio-
nibus terrorib⁹ et alijs modis multiplicib⁹ qui sibi
soli noti sunt: et quib⁹ illos voluerit reuelare. nō so-
lum igitur coopatores sum⁹: sed etiam opatores: li
cet hoc dono gratie ipsi⁹ sit. Nec ꝓpter hoc quoniā
gratia est opus bonū vel donū dei minus meritori-
um est: imo ampli⁹: quoniā ꝓpter hoc et melius est et
Nota.
deo magis acceptū. Quēadmodū autem si pecunia
data esset alicui vel castrū quod ip se totū ꝯuerteret
in honorē et obsequiū datoris: et ad hoc solū illud ha
beret et habere vellet: vt inde totaliter seruiret eidem.
Castrū vtiꝙ illud vel pecunia et ei esset datoris et ip-
sius receptoris. Dei quidē dum totaliter ipi in illo et
de illo seruitur. possidentis autē tanto magis esset
quāto illud ad honorē dei atꝙ seruitiū magis habe-
ret. Illud quippe solum iusto titulo possidem⁹: et ꝙ
totaliter deus possidet in nobis: hoc est totaliter eidē
seruimus. alias aūt nō vsurpatores: sed etiā fures
sumus. In nullo eni quicꝙ iuris habem⁹ nisi in eo
de quo deo seruim⁹ et inquātū de illo seruim⁹ eidem
et hec est societas iter nos et ipm deum: vt totum sit
eius et totū nostrū quicqđ habere videmur. ¶ Et hec
lex atꝙ iusticia seruatur semꝑ inter veraciter ac ꝑfe-
cte sese inuicē diligētes. De hac societate. i. Joh. i.
Societas cum deo.
Socitas nostra sit cū deo patre et cum filio eius iesu
christo. et nos iam multotiēs dixim⁹ in declamato-
rijs exhortatiōib⁹. Quia bona dei vt seruientes ha
bemus: qꝛ vulgo medietarij vocātur et medietarios
Medietarius.
dei nos ꝑ multotiens appellam⁹. Medietari⁹ enim
est qui alienū prediū eo modo tenet a dño illi⁹ eaꝙ
conditiōe vt medietatē fructuū dño soluat. Medie
tatem vero sibi retineat. Fructus autē omnis qui ex
bonis que a deo habemus: non est nisi gloria et vtili-
tas gloriam sibi tanꝙ propriā portionē reddi vult
deus et illam totaliter: quoniam et pleno iure sua est: et
nos illa nullatenus indigemus. ¶ Vtilitatem vero

totam nobis dimittit totamq; vult esse nostram que sola nobis necessaria est: hoc aūt addim⁹: quia tota utilitas nostra dei gloria est. Nichil eni est utilitas nostra nisi bonū ꝓpter quod creati ꝛ reparati sum⁹ Et nos declarabim⁹ in sequentib⁹: qꝛ totaliter viuere glorie dei felicitas est: et sanctis in fine ꝓmittitur. Quoniā autē iam diximus: qꝛ remuneratio nō habet locum vbi muneratio nō est nec retributio: vbi tributio non precedit. Videtur poterit merito alicui nullū opus esse remunerabile nisi qđ ex amore precesserit. Omne enim quod ex amore gratuito recto procedit ꝓculdubio gratis impēditur: ꝛ indubitāter donatur quātū est de intētione operātis. Facit ad hoc predicta auctoritas Grego. q̄ dixit. Nꝛ nihil habet viriditatis ramus boni opis nisi de radice ꝓcesserit charitatis. qui vero timore operantur: redimere videntur itēdere incōmodū ꝛ extorta videntur q̄cūq; metu fiunt. ¶ Quare nihil videntur habere meriti: qꝛ nec etiam placēt. Non eni placet deo coacta seruitia talia dicenda sunt iuxta hunc modū neq; spes videtur tamen intus intēdere emere ōne eius cōmodum quod sperat: cōmoduꝫ inq̄ emere ꝓpter id qđ facit. Jam autē diximus: qꝛ inter negociatores nec gratia nec meritū locum habet nec remuneratio: sicut nec muneratio. Ut autē paucis nos expediam⁹ dicimus qꝛ indubitāter verū est hoc qđ ꝓprie remunerabilia non sunt: nisi opera que ex charitate fiūt.

Nota. · Gregorij dictum eximium. · 3

B ¶ Uerūtamen qꝛ pro omnibus dat deus operatoribus suis mercedē omnia dicuntur remunerabilia non solū que ex charitate: sed etiam que in charitate vel cum charitate fiunt. Utinā autē scirent oēs dei operatores ornata ꝛ ꝑciosa facere opera sua. Quot eni motib⁹ virtutū mouentur in vnoquoq; ope: tot decores: tot colores preciosos: tot deauraturas apponūt operibus suis. verbi gratia: si dixeris cū elemosinaꝫ das pauperi. Accipe ꝓpter dei honorē ꝛ gloriā propter quā petisti illam: scilicet vt deū glorifices inde ꝛ benedicas. Accipe ex charitate: qꝛ frater meus es et debes esse consors ꝛ particeps bonorū meorū. Accipe ergo ex pietate qꝛ indiges: vel ex misericordia qua oportet tui misereri. Accipe ex iustitia qua debitor sum in ista necessitate. Accipe ex spe retributionis eterne. Accipe ex timore dei ne illum offendā. Omnibus istis ꝟtutib⁹ que noīate sunt decorata erit elemosina sua si ita dixisti in corde tuo. ¶ Debes auteꝫ scire: qꝛ in tricesimoprimo secundi Paralipomenon. tres pfectiones attribuūt bonis opibus vbi dicitur Quia opatus est rex Ezechias rectū et bonū ꝛ verū coram dño. Prima autē pfectio est rectitudo: ꝛ hoc refertur ad intētionē que tunc quidē recta est: cū est absq; deflexione in dextrā vel sinistrā: et absq; recuruatione in ꝓpriū cōmodū: sicut exposuim⁹ in pma parte tractatus hui⁹. Secūda pfectio est bonitas: ꝛ hec refertur ad gen⁹ operis ꝛ vtilitates ipius. Tertia est veritas: et hec excludit non solū simulationē hypocritarū atq; mēdaciū: imo etiam errorē puerilem quorūdā qui vulgo papelardi vocantur: q̄ minuta bona opa magna existimāt ꝛ vilia preciosa valde, Quemadmodū paruuli insignia sancti iacobi: aut nūmos plūbeos ꝛ cum debeāt aureos id est preciosa ꝛ magnifica opera: per hec parua et vilia se satisfacere credunt deo ꝓpter hoc diximus: qꝛ opera eorum nō sunt vera scđm intentionē eorū quoniam ea falsificāt dum pro maioribus aut meliorib⁹: ea deo et hominibus quodāmodo vendere volunt.

Bene nota. · Tres perfectiones bonorū opeꝝ.

¶ Seipsum summat.

Dē est hec autē loquemur de retributionibus sanctorū. Retributio autē sanctorū dicitur scđm suuꝫ principale: imo scđm suum totū gloria animaꝝ prout sentire videtur Augu. Gloria eni corporū non partē beatitudis: sed redūdātiā eiusdē vocat his verbis. Tanti inquit fecit deus animā rationalē: vt ex beatitudine illius nō beatitudo que fructis ꝛ intelligentis est ꝓpria: sed sanitas incorruptiōis in inferiorem naturam: id est corpus redūdet. Tota ergo beatitudo que sanctis mittitur animarū est sic fruentis et intelligētis propria. Sola aūt anima fruēs ꝛ intelligēs est: vt patet ex verbis eius. Secūda igitur illa que est gloria corpoꝝ nec beatitudo est ꝓprie nec pars beatitudinis: est tamē pars totius remunerationis: id est totius boni quod sanctis in fine dabitur. Non est autē in hoc ꝯsiderāda vis vtrū pars vel aliter pars: qꝛ nihil nobis deperit siue dicatur pars siue nō dicatur. Nominatur autē ista beatitudo in pmis beatitudo ꝛ hoc est qꝛ ipsa est desiderioꝝ omniū plenitudo. Juxta illam diffinitionē beati viri qua dicitur: qa beatus est: cui omnia optata succedunt. Dicitur ꝛ vita eterna ab ipsa veritate in euāgelio Johānis decimoseptimo. Hec est autē vita eterna vt cognoscant te: ꝛ quem misisti iesum christū ꝛ dicitur vita eterna: qꝛ multum cōtraria est tpali. Sicut eni tpalis tota fluit et euanescit: ꝛ nichil habet stans illa recta tota stat in soliditate ꝑpetuitatis sue: ꝛ nichil habet fluens. Et sicut illa totum habet cū morte cōmune: ꝛ vitā quasi in puncto solo cōtingit: ita illa totuꝫ seorsum est a morte ꝛ se totam vitā primā cōtingēs in nullo morti approximat. ipm eni viuere vita tēporali siue ꝑsenti mori est: si quis interius cōsideret. Cum eni hmōi vita trāsitus tantū sit ꝛ fluxus: trāsitus inq̄ ꝛ fluxus vite: transitus aūt vite ꝛ fluxus nō sit nisi mors. Manifestū est q̄ tota ipsa mors est. iuxta verbū Senece quod dicit: qꝛ preteritū mors habet: futurū nōdum tenemus ipm etiam ꝑsena cū morte diuidim⁹. Trāsitus aūt a ꝑsenti in ꝑteritū nō est dubiū quin mors sit. ¶ Dicitur ꝛ pax ꝓpter elongationē a bellis tam spiritualib⁹ q̄ tpalibus: ꝛ omnimodā inmixtionē eius ad illam. Ipsa eni pax tēporalis ꝛ in medio belloꝝ posita est ꝛ bellis inmixta. Et ipa veritas in euangelio Johānis decimoquarto. vocat eam pacē. Pacem eni inquit relinquo vobis: pacē meā do vobis. et Apostol⁹ in quarto ad Philip. Et pax dei q̄ exuperat oēm sensum custodiat corda ꝛ itelligētias vestras. Intelligim⁹ autē exuperationē sensum: videlicet incōprehēsibilitate sua vt nullus sensus imensitatē eius ꝓut est et quāta est cōprehēdere possit. vel exupat oēm sensum suauitate sua: quēadmoduꝫ lux solaris oēm sensum luminositate sua. Quemadmodū null⁹ visus totam lumiositatē solis cape sufficit imo radiolo ei⁹ modico unplet. sic null⁹ sensus capere sufficit: hoc est sentire imēsitatē suauitatis pacis dei. Dicitur ꝛ requies: quoniā finis est oim laborū cōmotionū nostrarū ꝛ cōcussionū. ꝛ hoc est quod dicit Augu. in ꝑncipio libri confessionū. Jnquietū est cor nostrū ad te dñe donec quiescat in te. Dicitur et libertas: qm elongatio est ab oī oppressiōe ꝛ exactione ꝛ angustatione. de hoc in. 8. ad Rom. Creatura liberabitur a s͠uitute corruptiōis in libertatē glorie filiorū dei. Hec aūt libertas est habēs latitudinē sine oī angustia ꝛ repagulo: ꝛ habēs erectionē siue leua

Retributio sanctorum. · B · Gloria animarum. · Gloria corporū redūdantia est beatitudis. · Beatus q̄s · C · Pax sctōꝝ · Requies sanctorum. · Libertas.

tionē capitis absq; vlla depressiōe ꝛ iugo. Ibi enim cessat ois pncipat⁹ ꝛ dñatio excepta dñatiōe ei⁹ qui est deus ꝛ oim seculoꝝ. Et hoc est qđ legit. 1. ad coꝛ. 15. Cū euacuauerit oēm pncipatū et potestatē: tunc
D subiecta erūt ei ois ppter eū qui subiecit ei omnia.

Lux ꝛ claritas sanctorum.

¶ Noiat etiā ista btitudo lux ꝛ claritas. Causa aūt huius noiatiōis manifesta est. q: oīs ignorantia: ois dubitatio: oīs error, ois opinio: tūc cessabit: eritq; visio oim electisq; videre eos decebit ꝛ delectabit. de hoc Aplus in. 4. pme ad Coꝛ. Uidem⁹ nūc p speculū in enigmate: tūc facie ad faciē. et iteꝝ. Tūc cognoscam sicut ꝛ cognitus sum. de hoc Johā. 1. 4. Scim⁹ quoniā cū appebit similes ei erimus: qm videbimus eū sicuti est. Hec aūt in sequētib⁹ declarabimus: qm declaratiōe ꝛ pbatiōibus idiget. ¶ Nominat gaudiū ꝛ torrēs voluptatis gaudiū. Math. 25. Intra in gaudiū dñi tui. torrēs vero voluptatis in psal. Torrēte voluptatis tue potabis eos. ¶ Nominat ꝛ gloria: qm est exaltatio aiarū sanctarū vltima vltra quā nō est eis exaltatio. de hoc. 1 Regū. 2. Ut sedeat cum pncipib⁹ et soliū glorie teneat. silit et in psal. Gratiā et gloriā dabit dñs. ¶ Noiat cena magna. Luce. 14. Homo quidā fecit cenā magnā. ꝛ

Gaudium ꝛ torrēs voluptatis sanctorum.

E Eiusdē. 22. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater regnū: vt edatis ꝛ bibatis supra mēsam meā i regno meo: ppt hoc dicit psal. Satiabor cū apparuerit gloria tua. ¶ Tu aūt debes scire q a partib⁹ suis noiatur sic ista felicitas ꝛ beatitudo. btitudo vero felicitas et gloria noiant eā totalit maxime fm eam intētionē glorie quā hic posuim⁹. Incipiētes igitur ab ipsa gloria incedem⁹ per vias declarationum ꝛ pbationū prout cōsueuim⁹. ¶ Dicim⁹ ergo i

Gloria sanctorum. Cena magna.

F pmis: q: perfectio in vnoquoq; pfectibili nō est nisi actus potentie seu potētialitatis eius vltim⁹ et supremus. alioquin non erit pfectio simplicit: sed forte ad aliqd. Attestat autē huic diffinitiōi i aristo. in libro ethicoꝝ: vbi dicit q felicitas est actus itransmutabilis. siue autē attestet nobis siue non: nihilominus declaramus qđ intēdimus. Cū eni oīs potentialitas actum habeat: ꝛ ois exitus de potētialitate in actum habeat vltimū ꝛ finem: vltra quem nichil intēdit natura perfectibilis: ex necessitate erit aliquis actus vltim⁹ anime humane vltra quē nihil

Perfectio in perfectibili quid.

G intēdet vel expectabit vel queret naturalr eius natura: vnicuiq; autē in suo vltimo ꝛ suo fine est quies. ¶ Amplr⁹. Aut anima humana est possibilis venire ad hunc actum seu pfectionē naturalr: aut ex naturali impossibilitate phibita ab eadem. Qđ si est possibilis vt veniat i eam: ex necessitate veniet in eā in oīb⁹ indiuiduis sue speciei aut saltē in tēpore. Si eni in parte indiuiduoꝝ vētura esset ad hanc pfectionē/ frustra et ociose creata esset in ista potentia. potētia eni que non exit in actum ppter quē est. Cum eni nō sit nisi ppter actū: ꝛ actus sit vtilitas tota ipsius: cū cesset ista vtilitas manifestū est eam inutiliter esse creatā: hoc autē manifestū impossibile est. ¶ Amp. Ut aliquis species vniuersalr ꝛ ppetuo remaneat i potētialitate sua ipossibile est: q: ꝛ ociosa esset in ea hmōi potētia ꝛ ipsi creatori eiusdē contumeliosa. Omi eni artifici vel opifici qui possit et sciat ad pfectionē deducere opus suū: ignominiosa est ppetua impfectio illius. ad quid eni creasset huiusmodi speciē nisi ad impfectionē ꝛ defectū. ¶ Am

Acute disputat.

Potentia non est nisi ppter actū

H plius. Errasse pot⁹ videt ꝛ fuisse decept⁹ cū creasset ppter finē quē non assequeret. Si aūt creasset et non ppter finē insipiēter creasset illā necessario igitur hmōi species vel in totalitate idiuiduoꝝ suoꝝ: vel in parte educeretur de hmōi potentia ad hmōi actum vel finē. ¶ Amp. Declarauim⁹ iā in tractatu singulari q nobilior operatio aie ꝛ actus ꝯsūatior et omnino pfectio eius sublimior est et nō in corpe: nec per corpus: sed potius abstracte a corpe: per raptū vel separate omnino ab eodē per mortē quare cōsequens est ex necessitate vt eius pfectio cōpleta sit ei seorsum a corpore. Corpus eni ppter infirmitatē ꝛ fragilitatē suā nō potest sustinere hmōi pfectionē. sicut legitur Exodi. 31. Non videbit me homo et viuet. His ergo itaq; positis: videlz q necesse est hāc speciē animaꝝ scilicet animā humanā venire p modum quē dixim⁹ ad suā pfectionē vltimam. Incipiemus declarare pfectionē istā p singulas vires: quibus cōgruit ꝛ que nate sunt habere illas. ¶ Dicam⁹

Nobilior ē opatio aie abstracte a corpore.

I igitur quoniā cū vis itellectiua aie humane speculum sit potētialr oim itelligibiliū: ex necessitate pfectio ei⁹ vltima erit: vt hec sit in effectu cōpleto qđ est vt sit speculū oim itelligibiliū. Speculū inq; euidentissime expressiōis: et clarissime apparitionis: hoc autē est vt in eo reluceant expressissima resultatiōe oīa itelligibilia. Quare erit speculū vniuersi et exēplū: cui⁹ exemplar est tota series seculoꝝ et ppter hoc erit mūdus itelligibilis siue seculū itelligibile: ꝛ imago pfecta speculi: quod est speculū vniuersalis speculatiōis: sicut ꝛ verbū vniuersalis dictionis: quod de⁹ pater dixit seipm ꝛ oia in eo ꝛ p ipm: que dictio non fuit nisi gñatio verbi illi⁹. Nihil eni aliud est dictio vbicūq; sit siue dicat nisi gñatio vbi. Intellexit aūt hoc Johānes euāgelista ꝛ expresse in tertio pme Canonice sue dicēs. Filij dei sumus: sed nondū apparuit quid erim⁹: cū autē appuerit siles ei erimus: qm videbim⁹ eum sicuti est. Iam aūt declaratū est in libro de sensu ꝛ sensato ꝛ in alijs libris. De hoc q visio nō est nisi assimilatio videntis scdm quod vidēs et visi: verbi gratia. Quia fm oculū est videns: quicqd est videns visio oīs est assimilatio oculi et rei visie: vt verbi gratia. Si sit visio albi erit assimilatio albi ꝛ oculi ꝛ albatio oculi. Sic visio lucidi illumiatio oculi: et ad hūc modū se habet etiā de alijs sensibus: imo generalr de oīb⁹ apphēsionibus. Quare visio qua videbimus deū quē vtiq; in gloria deitatis nō videbim⁹: nisi oculo itellect⁹ erit assimilatio nostri intellect⁹ ad ipm: licet pro captu modico suo ꝛ angustia receptibilitatis sue. Qz ergo ipse in seipso et per seipm exēplar est: cui⁹ exemplum est vniuersum licet incōpabilis distantie ac similitudinis ad illū: erit ex necessitate noster intellectus: tūc exēplū in quo relucebit silitudo exēplaris illius: put quidē ꝛ naturalis capacitas ꝛ meritoꝝ dignitas ipm adiuuerit. ¶ Amplius. Aut nemo dubitet hanc esse naturā speculoꝝ: vt cū sibijnuicē e directo opposita ꝛ impedimētū iterpositū non fuerit

Btitudo virtutis intellectiue.

Uisio quid

K nec in altero eoꝝ crassitudo vel rubigo aut superficiei ineqlitas: sed magis tersa rasa ac polita superficies ipsius fuerit: quicqd de formis visibilib⁹ in reliquo apparuerit totū in alio si equalis tersiōis atq; politiōis fuerit resultabit et gñalr pro modo aptitudinis receptibilitatis sue formas apparentes in opposito speculo recipiet ꝛ repñtabit intuētibus. Quāto loꝛtius ergo speculū nostri itellect⁹ illi speculo vniuersalis ac lucidissime apparitiōis conuenientissima illa coaptatiōe applicatum recipiet ab

Nota.

Speculum humani intellectus.

ipso: vt sit speculũ in effectu simillimũ illi pro modi-
citate sue receptibilitatis ꝛ dignitate meritorũ: ac
magnificẽtie diuine largitatis. presertim cũ nec crea
tum: nec reformatũ sit: nisi ad hoc ꝛ ꝓpter hoc: testi-
A ficatur autẽ ꝛ illud Aplus in .13 ꝑme ad Cor. vbi di
cit. Videmus nũc ꝑ speculũ enigmate: tunc autẽ fa-
cie ad faciẽ. Facies eni nostri itellectus ad faciẽ di-
cti speculi quod ꝛ dei facies est ꝛ dei vultus sicut dixi
Nota. mus applicata atq; coaptata faciẽ illã repsentabit
expressa similitudine. similiter et in sequẽtib9. Cogno
scam autẽ sicut ꝛ cognit9 sum. Quid est hoc dicere:
nisi quẽadmodũ deus verbũ in seipso videt hec oĩa:
tanq̃ in speculo expressissime: ac lucidissime repsen
tationis. Sic ꝛ ego quãtũ ad vim itellectiuã factus
speculũ ꝑfecte: sicut diximus assimilatiõis ad ipm:
cognoscã in meipso: quecũq; in meipo: quecũq; i hu
iusmodi speculo: per irradiationẽ ꝑmi speculi resul
tabũt. Tunc igitur vis nostra intellectiua eterno ac
Attende. celesti spõso suo beatissimis amplexibus copulata
non tam ꝯcipiet q̃ etiam pariet filiũ ꝛ verbũ ad ima
ginem ꝛ similitudinẽ ꝑmogeniti filij et verbi. Hmõi
enim resultatio in vi intellectiua nostra: verbũ erit
spirituale exemplũ pulcherrimũ ac perfectissimũ.
Primi verbi quo spirituali dictione dicet: omnia di-
cibilia sibi tunc dictione. Lucidissima ac perfecta.
Quẽadmodũ deus pat ꝑmogenito verbo suo dixit
oĩa: sed hoc tanto supereminẽtiori super omnia dictio-
ne quãto eius veritas vmbre tenuissime sue ꝛ vestigio
B pro modico antecellit. ¶ Intelligere quippe ꝛ cogi
tare siue videre spiritualr dicere est: sed dictiõe spi-
Questio. rituali. Si quis autẽ querat: vtrum ꝛ omnia et singu
la que sunt vel esse possunt visure sint anime nostre i
illa gloria intellect9 seu virtutis intellectiue nostre.
Respõsio. Respõdemus: q2 quicq̃d decebit ꝛ delectabit eas vi-
C dere visure sunt tunc. Q; autẽ nec deceret eas vide-
re: nec delectaret nõ sunt visure: nec visio taliũ perti-
nere videtur ad gloriã intellect9. Nos aũt in tracta-
Questio. ctu de substãtijs abstractis ꝑscrutatius de hoc inq̃-
rere ꝓponimus et determinare. Q; si quis querat:
vtrum hic idẽ modus sit vidẽdi deum: an per hanc
imaginationẽ seu similitudinẽ suã solũmodo viden
dus sit ab aiabus humanis: an per ipam ꝑsentiam
suã et veritatẽ que indubitãter presentissimã se exhi
Visio dei. bebit tunc eisdẽ. ¶ Reuera questio ad ꝓpositũ perti
net: cũ potissimũ totius glorie virtutis nostre intel-
lectiue visio ipa dei sit: ꝓpter quod ꝛ dicit Augustin9:
in libro de doctrina christiana. Quia nobis ꝓmitti-
tur aspectus summe pulchritudinis. ꝛ alibi: q2 visio
Visio tota dei est tota merces que sanctis ꝓmittit. Videt autẽ
merces. quod vbi ꝑsentissima est diuina essentia seu veritas:
non esset necessaria vmbra vel imago nec mediũ ali
ud. Quẽadmodũ vnaqueq; aiarũ nostrarũ gaudiũ
suũ: tristitiã suã: scientiã suã: vel ignorãtiã ꝑ seipas:
hoc est ꝑsentia ipa ꝛ veritate iparũ absq; vllo medio
imaginis vel alterius designatiõis cognoscit. et ꝓ-
pter hoc dicit Augustin9 in libro de trinitate. Quia
quedã sunt que mẽs humana nullomõ ignorare po
test. ¶ Amplius Si imago esset necessaria essent due
forme eiusdẽ speciei in eodẽ subiecto: quẽadmodũ
si albedo ꝛ ei9 similitudo dicerent i eodẽ esse subiecto.
Silitudo eni gaudij vel tristitie nõ videt posse esse:
nisi aliud gaudiũ vel alia tristitia. Preterea ipa ima-
go similiter nõ cognosceret: nisi ꝑ imaginẽ ꝛ similitudinẽ
et ita in infinitũ: videt ergo ipa diuine veritatis ꝑsen
tia sufficere ad ostẽtationẽ suijpius lucidissimã. q2 re
superflue ponit imago vel similitudo ipi9 ꝓpter visionẽ
et ostẽsionẽ eiusdẽ. ¶ In hoc aũt dicimus: q2 licet di-
uina essentia essentialr ꝑsentissima sit aiabus nr̃is
ac prima: sua tamẽ supereminẽtia ꝛ incõprehẽsibilita
te remotissima est ac distãtissima ab illis vel qd con
gruẽtius est ille ab ipso. sicut dicit Augu. Quia lux
cecis prima est: ipi vero ab ea remotissimi: propter
hoc dicit Augustin9 ad ipm in libro cõfessionum. O
presentissime: o secretissime: ꝑsentissime quippe di- Deus ꝑsen
xit quãtũ ad ipm qd ꝓculdubio oim spũalibus ocu- tissimus ac
lis lucidissimũ ac presentissimũ se exhibet et igerit. secretissi-
Secretissime vero dixit quãtũ ad nos: q2 vel oculos mus quõ.
cordiũ nostrorũ ad ipm intuẽdũ nõ erigim9 ꝛ aperi-
mus. Plerũq; autẽ et auertimus: ꝛ vel naturali in-
firmitate ac debilitate intellectus: aut aduententia
etiã obtenebratiõe ab eius visione vel cognitiõe im
pedimur. Igitur ꝛ primus est mẽtib9 nostris essen-
tialiter ꝛ remotissimus quãtũ ad illam ꝯiũctionẽ si-
ue approximationẽ: qua quo vsq; mentibus nr̃is
approximat: vt eas ꝛ lumine suo illustret: ꝛ alijs bo
nitatis sue redũdãtijs repleat: quod vtiq; magis fit
ex ingressu mentiũ nostrarũ in ipm q̃ econtra: quãq̃
isti duo ingressus subiecto ꝛ essentia idẽ sint licet ra
tione diuersi. Hmõi autẽ silitudo ꝛ exẽplũ congruũ
est sol visibilis ꝛ ignis in rubo quondã ardẽs ꝛ nõ cõ Similitu-
sumens: vt legit Exodi. 30. Si eni sol haberet in po do a sole vi-
testate sua retinere radios lucis sue cũ vellet: et dif- sibili.
fundere similiter cũ vellet: tũc indubitãter quantũcũq;
ꝓpe esset nobis non viderem9 eũ si lucis sue radios
retineret. Quare nõ sola illa essentialis ꝓpinquitas
facit eum nobis visibilẽ: sed volũtaria eius illatio.
Sic se habet ꝛ de igne i rubo q̃ ardorẽ suũ ne rubus
exureret: vel arderet ꝯtinuit virtute ꝛ volũtate diui-
na quãq̃ eidẽ ꝑsentissim9 esset essentialr quãto for-
tius. ergo in nobis si vis illa diuia essentia bñplaci-
to liberrime volũtatis sue radios nostre illumiatio
nis retinet ꝛ ifundit mẽtib9 nostris. Nõ q̃ sola veritas
sue ꝑsentia illã cognoscim9: sed sua irradiatiõe sup
aias nostras: q2 nec sola ꝑsentia hmõi vel se nobis i-
fundit: vel nos in se rapit. Et gnalr eodẽ mõ se ha-
bet de omi re que extra aias nostras est: ꝛ itelligim9
extra aias nostras id esse: qd nõ est ipsa essentia aie Extra aias
nec pars nec dispositio siue accidẽs illi9. Omne eni quid esse di
qd sic extra aias nostras est non apphẽdit ab aiab9 catur ꝛ quõ
nostris: nisi ꝑ ipressionẽ silitudinis sue: hinc est q2 ea
que in corporibus nostris sunt: videlz ossa itestina ner
ui naturalr ignoram9 quantũcũq; prima sint nobis
essentialr ꝛ aiab9 nostris: qm ꝑdicto mõ extra aias
sunt. ¶ Hec aũt oĩa idux im9 vt videas: qm non ꝑsen
tia essentialis aut ꝓpinq̃tas ꝑficit cognitionẽ: sed i-
pressio similitudinis: aut sigillatio aiarũ nostrarũ:
qm si aliquis esset in igne ex omi parte ꝛ etiã plen9 Nota.
igne: nisi i corpore suo vel organo tactus silitudinẽ
ignis reciperet: licet ꝛ intus ꝛ extra ꝑsentissimũ ipz
haberet illũ cũ sensu non cognosceret. Manifestũ igit
est: q2 ꝑsentia localis ꝑ se apphensionẽ non perficit:
sed ꝑ ipressionez similitudis que est assimilatio: seu
suggillatio aiarũ nostrarũ. ꝑsentia aũt dei de qua lo
quimur hic: quasi localis est: hoc ipm etiã sonat no
men apphensiõis vel rem eni vel aliquid dephẽde-
re apphendere est. Exẽplũ euidentissimũ est de hac
re in corpore sacratissimo dñi redẽptoris quod cũ
tante claritatis tantiq; fulgoris sit. Et de presentia
eius in altari fides pia nullaten9 dubitat: tamen ibi
non videtur: eo q2 fulgoris huius radios sic retinet:

vt nichil sue luminositatis corpalib⁹ oculis nostris
infundat: licet ꝛ cū vult: et quib⁹ vult se intēdendū vi
dendū exhibeat: ꝛ tūc aliquid ingerit oculis ꝛ impri
mit quod prius nō imprimebat. Si quis autē dicat: quia
iuxta hoc quod dicim⁹. Nō deus ipē videbit ab ani
ma hūana in patria: sed imago eius quā dixim⁹ licz
Aristoteles. Aristo. ad hoc respōdisse videat in libro suo de ani
ma vbi dicit. Q imago leonis picta duob⁹ modis
cōsiderari potest: videlicet vt imago leonis: ꝛ vt res
et cū cōsiderat vt imago non in ea procul dubio sistit i
tuentis consideratio: sed magis per eam in leonem
extendit. Consideratur autē vt res quādo color ei⁹: vt
lineatio atq₃ figuratio attēditur: et an leoni sit simi
lis cogitat. ¶ Nos aūt plani⁹ respōdebim⁹ ad hoc
et dicemus: qꝛ impressio que fit in oculo a re visa nō
Nota. videt: sed magis res a qua impressa est ꝛ ad hunc mo
dum se habere de formis ꝛ impressiōibus imaginabi
libus ꝛ intelligibilib⁹: qꝛ non ipē imaginant aut in
telligūtur: sed magis res quarū sigillatiōes ꝛ simi
litudines sunt nisi forte quis de eis cōsideratione p
se fecerit: quēadmodū et nos sic loquētes facimus.
sic ergo aspiciēs in rem aliquā nō id quod habet in
oculo: sed rem illā videt per illud. Sic semetipsam i
tuens mens humana in gloria illa non semetipsam
propē videt: sed deū cui⁹ imago ꝛ similitudo tūc est ꝛ
repsentatio pro modo qui ei cōgruit pfecta. Eodē
modo etiaz dicim⁹ de rebus aliis: qꝛ semetipsam in
tuens illas videt: nisi forte reflexionē cogitat⁹ sui vl
intuitus sup semetipsam fuerit: videlz vt cogitet ad
quantā perfectionē deuenerit in parte ista: scilicz vt
cōgitet et miretur ad dei laudē ꝛ gloriā de tāta pul
chritudine sua et perfectiōe quā nō solum pulchri
tudinē vniuersi induit ꝛ omniū seculorū: imo etiam
Silitudo. dei pulchritudinē. Quēadmoduz cera sigilli seu si
gnaculi decorem et ferrū ignitū ignis ardorē parit
et splendorē: ꝛ speculū politissimū atq₃ mūdissimū
pulchritudinē inspectoris dei. Uerum vt tale specu
lum ꝛ talis inspectoris dei ꝛ eidem taliter et appli
catum: hoc est nullo modo ꝑ inquinabilē a tersione
sua: nullo modo sepabile ab illa beatissima coniun
ctione sua atq₃ applicatione ad deū inspectorē nul
lo modo elōgabile per īterpositū ab eodē. Hunc er
go locum in mēte hūana sic glorificata due ille cōsi
derationes: quas Aristoteles pposuit de imagina
tione leonis. Prima quidē cōsideratio qua seipsam
videt vt res: qꝛ hec visio et merces ꝛ gloria virtutis
eiusdē intellectiue. Hec enim est ei visio oīm charissi
O ma ac perfecta: secunda qua intuet hanc gloriā suā
ac eiusdē glorie datorē deum: vt totam in eius col
laudationes gratiarū actiōes ꝛ bñdictiōes iubila
tionesq₃ incogitabilis exultatiōis se cōferat. et hoc
est quod legitur Isaie. 55. Simul laudabunt q ocu
Nota. lo ad oculum videbūt. et Job. 38 Cum me laudarēt
astra matutina et iubilarent oēs filii dei. et in psal.
Beati qui habitant in domo tua dñe: in secula secu
lorum laudabūt te. Non negamus autē vtrūq₃ intui
tum simul ibi posse fieri vbi potētialitas plene eua
cuata erit: et solus ibi regnabit actus atq₃ pfectio.
Omis enī difficultas ꝛ oīs impedimentū ex malo
possibilitas est: et sub hoc malo īgemiscit oīs crea
tura et parturit vsq₃ adhuc: ꝛ ipsi etiā primitias spi
ritus habētes suspirātes ad euasiōis libertatem: ꝛ
P in eandē cogitātes: sicut legitur in. 8. ad Romanos
Questio. ¶ Si quis aūt querat vtrū visio hmōi iocūda sit aut
delectabilis: respōdem⁹ qꝛ sic vltra omnē estimatio

nem et admirationē nostrā. Cū enim cōiunctio con
ueniētis cum ꝯueniēte cōueniēs sit delectatio diffi
nitiue vt visum est philosophis. Nihil aūt ꝯueniēs
adeo sit nostro intellectui q̄ lux illa pma atq₃ purissi
ma. Hmōiq₃ cōiunctio eius ad illa conueniēs sit in
vltimitate conueniētie. Manifestū est visionem hu Q
iusmodi delectabile esse in fine delectatiōis. Eodez
modo ꝛ per aliam diffinitionē hoc ipm declarari fa Delectatio
cile est. Delicia quippe vel delectatio perceptio est
rei naturalis virtuti apprehendēti iuxta aliam ra
tionem vel diffinitionē. Adeo autē naturalis est: vt
ita loquamur deus virtuti nostre intellectiue: vt ppt
eius pceptionē solam creatus sit ꝛ reparat⁹. Qua
re manifestū est: qꝛ ei⁹ perceptio eidem est iocūda si
ue suauis in fine iocūditatis ꝛ suauitatis. ¶ Amplī
us. Omes delectatiōes equales sunt in suis appre
hensiōibus: sicut ꝛ virtutes suis effectib⁹, cū ibi nec
difficultas nec impedimētū locū habeat. Sicut er
go apprehēsio seu visio de qua loquimur: ibi est i fi
ne pspicuitatis ac certitudis. sic et gaudiū quod ex
illa est aut scdm illam erit in fine suauitatis. ¶ Am R
plius. Cū totus ille stat⁹ patrie totus gloriosus sit: Gloria ni
gloria vero nihil habeat imperfectū aut diminutū: chil habet
nichil incōgruēs pfectiōi sue. Manifestū est omes impfectū.
delectationes in vltimitate suauitatis ibi esse. alio
quin nec esset patrie nec glorie: nec illi cōgruerent:
vtpote diminute ꝛ incomplete. De hoc aūt quod in
scripturis sanctorū legitur: qꝛ fidei succedet visio si
fides stricte accipiatur: videlz que est caput ꝛ funda
mentū religionis. Dicim⁹ qꝛ visio ppter rerū funda
mentaliū. hoc est ad fundamētū religiōis ptinētiū
succederet illi. Hee aūt res sunt in pmo predicande
et introducende ad religionē christianā: videlz deū
esse ꝛ ipm esse remuneratorē sperātiū in se eiq₃ obe
dientiū ac seruiētiū. punitorēq₃ ecōtrario se haben
tiū: ꝛ alia hmōi que sunt rudimēta introducēdoꝝ ad Nota.
christianā religionē. Siliter dono intellectus succe
det clara visio eorū: q signis ꝛ figuris hic velata sunt
et generalr olim mysterioꝝ. ¶ Dono vero cōsilij suc S
cedet clara visio vtilitatū ꝛ aliorū bonoꝝ que per il
lud electa sunt siliter periculorū et aliorū malorū q
per illud decliata sunt. Eodēmodo dono sciētie cla
rissima ac certissima cognitio boni ꝛ mali differen
tiarū specierū atq₃ ramorū ipsoꝝ. Iuxta hūc modū
virtuti prudētie inquātū lumē est succedet clara co
gnitio rerū illarū: quas ad prudētiā ptinere dixim⁹
in capitulo de ipsa. Cū autē dicit qꝛ visio tota mer
ces est: dicim⁹ qꝛ visio pro cognitiōe accipit ea intē
tione ꝛ modo quo ipsa veritas dixit Johannis. 17.
Hec est vita eterna vt cognoscāt te ꝛ quē misisti iesuz Cognitio.
christū. ¶ Cognitio vero nō tam sciētialis est q̄ etiā
sapiētialis ꝛ sciētialis ad itellectū ptinet: cui⁹ suum
ppriū cognoscibile est lux itellectualis: id est virtus
siue verū: sicut declarauim⁹ i tractatu de bono ꝛ ma
lo. Sapientialis vo ad vires motiuas nobiles siue
affectiuas ptinet: quarū ppriū suū cognoscibile est
bonitas siue bonū scdm partes ei⁹ ꝛ ramos siue spēs.
et est sapiētialis cognitio nobilior atq₃ intimior q̄
sciētialis: ppter qd dicit Aristo. in lib. suo ethicoꝝ.
Quia virtus est omi arte certior ꝛ melior. hmōi aūt
exēplū est in oibus gustabilib⁹. ¶ Uinū enī ex splen T
dore colore substātia tā q̄ ex quibusdā radijs sue lu Silitudo
cis et veritatis sciētialr cognoscit: ipo vero sapore ex vino.
suo ꝛ odore sapiētialr: et ppter hoc intimius cogno
scitur: ꝛ hoc tāto quāto odor ꝛ sapor intimiores sunt

ipsi vino ꝙ color et splēdor: ꝙ substantie grossities:
atqꝫ subtilitas. ¶ Cum ergo altissim⁹ deus nō soluꝫ
sit ipsa veritate sua luminosissimus: sed etiā bonita
te sua suauissimus. Necesse est vt anime glorificate
nō tam cognoscāt eū scientialr ex irradiatiōe lumi-
nosissime bitatis eius sup ipsas ꝙ sapiētialr ex tor
rente voluptatis et ex inundatiōe bonitatis eius su-
per easdē. ¶ Ampli⁹. Si hoc nō esset cum hmōi co-
gnitio: videlicꝫ sciētialis tota sit virtutis intellecti-
ue nostre: ⁊ i ipa sola. sola illa ꝓprie glorificaret̄ cū
tota gloria aiarū sm hoc in illa ⁊ scdm illam solam
esset. ¶ Ampli⁹. Cum non in illa neqꝫ scdm illā solā
sit meritū animarū: ergo nō in illa sola nec scdm il-
E lam solā premiū erit earūdē. Nō erit ergo totū ⁊ so-
lum premiū cognitio hmōi seu visio. ¶ Ampli⁹. Ex

De plenitudine ei⁹ omnes hausimus.

textu Johānis. 1. Et nos oēs de plenitudie eius ac-
cepimus gratiā pro gratia. Ubicūqꝫ ergo iuenerit
gratia vite ibi et dabit gratiam ⁊ patrie seu glorie.
Ad idē facit illud quod legit̄ zacharie. 4. Exequa
bit gratiā gratie eius. Qualiter exequabit gratiaꝫ
gratie: si non vnicuiqꝫ gratie vie reddat gratiā glo-
rie. de qua legitur ad Rom. 6. Gratia autē dei vita
eterna. ad idē facit illud psal. Gratiā ⁊ gloriā dabit
dñs. ¶ Amplius 25. Mathei. et. 19. Luce dicit̄. ha-
benti dabit̄. et ibi dicit Augustin⁹. Sup habēti me-
ritum sup dabit̄ premiū. Cū enī vnaqueqꝫ triū virtū
sic habēs meritū: dabit̄ ex necessitate vnicuiqꝫ ꝯgru
ens ac propriū premiū. ¶ Ampli⁹. Cū charitatē tā-
tis laudib⁹ extollat Aplus in. 13. pme ad Cor. ut si
ne ea se nichil esse sine ea nullā aliarū quicꝙ ꝓdesse

Nota.

plane asserat. Qualit̄ remunerabit̄ si tota merces
fidei redditur quod vtiqꝫ indubitanter fit si visio illa
id est cognitio sciētialis quā supra diximus tota mer-
ces sanctoꝝ est. sed et illud quod dicit Gregori⁹. Qꝛ
nichil habet viriditatis ramus boni opis: nisi de ra
dice ꝓcesserit claritatis. euidēter destruit errorem
F istum. Quid enī est viriditas boni operis nisi illud
vnde ē a deo acceptū est ⁊ remunerabile siue merito
rium. Manifestū est igitur: qꝛ ex charitate remune-
rabile est siue meritoriū omne opus. quare potissi-
mū remunerāda est charitas cum radix merēdi ipa
sit. ¶ Ampli⁹. Prosper in libro de vita cōtēplatiua

Charitatis remuneratio.

vita virtutū oīm est charitas. ¶ Ampli⁹ autē. Qua
liter dicetur illud Ecclīastici. 1. Quia timor dñi de-
lectabit cor. et iterū. Timor dñi gloria ⁊ gloriatio:
gaudiū et leticia ⁊ corona exultatiōis. Si essentiali
ter dicunt̄ illa: qꝛ hoc est timor dei: videlꝫ gaudiū et
leticia cū multo fortius hec oīa erūt in futuro cuꝫ
de bonis suis timori dñi futura ꝑfectio nihil subtra
hat quin potius augmētū eis incōparabile supad-
dit: si vero refertur hoc ad futurū sub hoc itellectu:
qꝛ timor domini in patria est hic. Habemus ergo ꝓ-
positum: quia timor domini erit gloria ⁊ gloriatio.
⁊c̄. que oīa premia indubitāter glorie sunt. Qꝫ si
causaliter intelligūtur illa sub hoc intellectu: scilicꝫ

Nota.

quia timor domini est causa glorie ⁊ gloriationis ⁊
ceteroꝝ. Cum aliter causa dici non possit istoꝝ ti-
mor: nisi quēadmodū meritū causa dicitur premij ⁊
timor etiam habemus ꝓpositū: quoniā scdm hoc ti-
mor erit causa et meritū prenominatoꝝ premioꝝ:
quare nec sola fides remunerabit̄: nec sola ei⁹ visio
sciētialis quam diximus cognitio merces ei⁹: nec so-
la visio intellectualis gloria erit aiarū nostrarū. ⁊c̄.
Addemus etiā his alias declaratiōes in sequenti-
G bus. ¶ Uerūtamen scire debes: qꝛ de visione dei du-

plex erit gaudiū: immo triplex. Primū enī gaudiū
erit de quo prolocuti sum⁹: quod erit: scꝫ de ipsa il
lustratione ac ꝑfectione virtutis nostre itellectiue.
Secundū erit ipa de pulchritudie spōsi: in qua tāto
erit delectatio maior: ꝙ in aspectu cuiuscūqꝫ alsius
pulchritudinis: quāto pulchritudo spōnsi illi⁹ incō
parabili supeminētia oībus aliis antecellit ⁊ ipa
anima amore vehemētiori ⁊ amplexibus artiorib⁹
adherebit. de hoc legitur Ysaie. 33. Regem in deco-
re suo videbūt. Tunc amonebit pallas peplū desu-
per faciē suam vt spōsis: id est aiabus humanis in-
tuendā illam ad plenā illuminationē de qua superi
us locuti sumus: ⁊ ad beatissime fruitiō is delicias
intuendā illam amatoribus suis exhibeat. iuxta qd̄

De visione dei triplex gaudium.

legitur Sapientie. 8. Amator factus sum forme il-
lius. Tertiū gaudiū est de visione glorie ipsius. ibi
enim manifeste apparebit ipm esse regem et domi-
num oīm seculoꝝ. Ibi videbunt̄ oīa subiecta sub

Nota.

pedibus eius et vt apud nos fieri cōsueuit: ibi por-
tabit coronam: id est ostendet euidēs insigne regni
vniuersalis ⁊ dñationis oīm seculoꝝ. sicut legit̄ in
vltimo ad Rom. Quē ostēdet beat⁹ ac solus potēs
⁊c̄. legitur aūt tūc in vestimēto eius ⁊ femore quod i
eisdem scriptū dicit̄ Apocalipsis. 13. Uestimētū au
tem illud sup eminentissima ei⁹ claritas est: qua oīa
illuminat quecūqꝫ lucent. sicut dicit Augustin⁹ in li
bro Soliloquioꝝ dicens. O lux per quā lucent que-
cunqꝫ lucent. In psal. vero dicit̄. Amictus lumie si-
cut vestimēto: hec est supeminētia que ostēdet illum
euidētissime regem esse regū ⁊ dñm dominantiū: et
in ea legitur hoc ab oībus intuētib⁹ euidētissime
et quasi prima littera seu verbū de hoc scriptū in ea
erit puritas eius: qua ante eam non est alia nec esse
potest. Secūda littera siue verbū de eodē est vltimi-
tas ipsi⁹ qua sup eam: id est maior ea nec est nec esse
potest alia. Tertia littera vel verbū de eodē est lar-
ga influētia ipsius per quā est illuminās quecunqꝫ
lucent oia ⁊ in celesti paradiso diem faciēs pleni lu-
minis et ardoris ꝙ nec nox inspoliat nec nubes nec
nubilū nec nebula vllo modoruꝫ obscurat. Quarta
littera seu verbū de hoc est suauitas viuifica ipsius ⁊
ꝓpter quod dicit̄ Johānis. 1. Uita erat lux hoim. ⁊

Augustini exclamatio.

Augustin⁹ ad ipm. O purgatoꝝ mētiū suauissima
lux. his quattuor supeminētiis legit̄ in lumine ami
ctus eius id est euidēter apparebit ⁊ cognoscet̄ esse
rex regum ⁊ dñs dominātiū. ¶ Femur vero vnde ⁊ fe
cunditas dicit̄ ⁊ fetus gñatio est: qua ex patre nat⁹
est siue germanitas quā habet ad patrē que nūc lu-
cidissime clarebit oībus cognoscet̄: ergo certissi-
me ac euidētissime esse dei filius. Et ideo heres vni
uersorum: sicut legitur ad Hebreos pmo. Quē con
stituit heredem vniuersoꝝ per quem fecit ⁊ secula.
Quia enī ex femore fecūditas siue generatio/ ideo

Uestimētū dei in glīa.

sic exposuimus femur. ¶ Uestimentū etiam ipsi⁹ ec
clesia intelligitur in qua tunc legibiliter ⁊ apertissi-
me scriptū erit ipsum esse regem regū: et dominum
dominantium. et hoc tam in ore ꝙ in corde ipsius.
In ore quidē iugiū et continuarū laudum cum cla-
mationibus. In corde vero clarissima noticia qua
hoc ipsa ecclesia lucidissime agnoscet. ¶ Uestimen-
tum etiam christi dicitur caro eius: in qua hoc ipm
scriptum erit quattuor dotibus glorie corporis ip-
sius: quasi quattuor litteris aut verbis. Tāta quip
pe erit claritas corporis ipsi⁹: tanta subtilitas: tan
ta agilitas: tanta ipassibilitas: vt in eis ⁊ ꝑ eas co-

gnoscat esse rex regum et dñs dominantiũ. Similiter & in femore eius: id est in fecunditate vel gñatione qua scdm hominẽ de spiritu sancto cõceptus est ac genitus: hoc ipm legitur aperte. Tanta quippe supeminentia charismatum oim ipa hora immaculate conceptiõis ipsius ac sacratissime gñationis repletus est: et fuisse repletus apparebit vt nõ solum sanctus sanctorũ inter hoies: sed etiam rex regum & dñs dominantiũ appareat euidẽter. Et illa etiã hora nõ tam paruulus scdm carnem q̃ etiam vir scdm spiritũ in vltimitate virilis pfectionis fuisse a nullo iuẽtium dubitatur faciente hoc sacratissima illa generatione siue cõceptiõe de spiritu sancto in qua spiritũ accepit non ad mẽsurã: sicut legit Johãnis. 3. Utrum autẽ illum fuisse ex hora illa Hieremias testatur dicens. Nouũ faciet dñs super terrã mulier circũdabit virum gremio vteri sui: pp̃ter quã generationẽ femur illi nominatũ est. Et ne putes paruã esse pulchritudinẽ ipsius scdm quod homo. Audi petrũ apostolum in pmo prime Canonice sue dicentẽ. In quẽ desiderãt angeli pspicere: vbi dicit Beda. Tãta est eius hois quẽ pro nobis assumpsit gloria posterior: vt in eum gaudeãt angeli pspicere. ¶ Gloria vero posterior in ipso nõ potest intelligi nisi gloria resurrectiõis siue eius siue eiusdẽ fm hoiem. Nos aũt de his plenius loq̃mur in tractatu de resurrectione.

Nota.

Nota.

A Gloria vtutis cõcupiscibilis.

Post hec loquemur de gloria vtutis nostre cõcupiscibilis. Hec igit erit ex diffinitione glorie vltima pfectio eius scdm oẽs virtutes suas. Hoc est vltima perfectio eius in amore scdm oẽs species amoris: & in gaudio scdm oẽs species gaudij cõgruẽtis eidem & ita de alijs. Charitas igitur patrie que. 36. Ysaie. Caminus in hirlm erit pars glorie ipsius maxime per hoc: q2 omis virtus patrie premiũ erit & gloria sicut supra ostẽdimus. sic & torrẽs voluptatis gloria erit eiusdẽ: sic voluptates erũt ibi pares. Quãtum enim diligit ibi deus: tantũ erit & gaudium ibi de gloria ipsius: que ibi & tãta apparebit & tam clare vt status ille requirit. Ibi ois ramus & pars charitatis habebit cõgruens sibi gaudiũ. alioquin deus iniustus esset cũ aliquã relinqueret irremuneratã. Remunerari autẽ ipossibile est aliquã virtutem nisi premio sibi cõgruẽti. erit ergo primũ ibi gaudium de ipsa gloria cõditoris in qua videbit. ¶ Secundũ erit de glorificatiõe fratrũ id est pximorũ quod tot habebit partes quot erunt angeli ibi & hoies: cuius mensurã si imaginari volueris imaginare mensurã dilectiõis: que ibi erit in singulos: & inuenies illam maiorẽ esse q̃ omes amores mũdanos siue seculares: si omes cõflarent in vnũ. Quia igitur pro magnitudine amoris atq3 magnitudine boni: erit ibi vnicuiq3 magnitudo gaudij erunt de necessitate ibi vnicuiq3 electorũ inumerabilia gaudia: quorum vnũquodq3 maius erit oibus gaudijs mũdanis siue carnalibus simul in vnum aggregatis. Et pp̃ter hoc ex parte ista innumerabiliũ electorũ glorie innumerabilium gaudiorũ fercula apponẽtur ad refectionẽ et satietatẽ vniuscuiusq3 illorũ. ¶ Habet autẽ q̃stionem de gaudio quod est de gloria dei et gaudio isto quod est de glorificatiõe pximorum: vtrũ equalia sint: et videtur q̃ nõ. Quãto enĩ magis diligit deus q̃ pximus: tanto maius est gaudium de gloria eius q̃ de gloria pximorum: quare in isnitũ maius. Ecõtrario autẽ cũ gloria pximorum gloria dei sit nec pp̃ter aliud

Remuneratio apud deum ẽ iusta.

B

C

Questio.

diligenda nec aliud in pximo diligatur q̃ deus: vt dicit Augustinus vel idem videt esse gaudiũ vel eq̃le vtriq3. ¶ Respõdemus aũt in hoc: q2 gloria dei dicitur fm duas intẽtiões. Scdm vnã nichil aliud est q̃ gloria dei supeminẽtissima ipsius magnificẽtia siue nobilitas: & hec est gloria dei in se siue apud se: propter quã debet ei laus & glorificẽtia et gloria ac cultus omis. Scdm aliam vero intẽtionẽ gloria eius dicitur que glorificat: hoc est honorat pdicatur laudatur colitur: ab electis vel quibuscũq3 alijs pp̃ter quod dicit Augu. sup illud xxvi. 11. ad Rom. Quoniam ex ipso et per ipm & in ipso sunt omia ipi gloria. &c. Quid est inquit ipi gloria nisi ipsi sublimis clara et lata fama: et iuxta hunc modũ vsualr vocatur inanis gloria vel falsa cui nõ subest veritas meritorũ. dei ergo gloria est ome qd ad honorificẽtiam eius pertinet scdm hanc intẽtionẽ intelligit. Sic et deum glorificare dicitur: quicũq3 quolibet pdictorum modorũ honorificat ipm pp̃ter quod & ipse de moyse cõqueritur. Numero. 20. Quia nõ credidistis mihi: vt sanctificaretis me coram filijs Israel vocãs idem sanctificationẽ & honorificationẽ seu glorificationem. similiter et Apostolus induodecim ad Romanos dicẽs. Qui cum cognouissent deum nõ tanq̃ deum glorificauerunt & honorificauerunt. Gaudiũ igit de glorificatiõe sanctorum: vno mõ gaudium est de gloria dei quam habet in seipm: & hoc est quoniã hic non diligit nec de ea gaudet nisi pp̃ter illũ. Dilectionem vero dico que dici debeat charitatis. vtrobiq3 igit de eadem gaudet p se & pp̃ter se: sicut vtrobiq3 eadẽ amat p se & pp̃ter se: & pp̃ter hoc fortasse idem est vtriusq3 gaudiũ: quẽadmodũ delectatio in vino propter saporem: et delectatio in sapore propter se vna delectatio tantum sunt et vnum gaudiũ & nõ alia vel aliud. Si ergo nõ est delectatio alicuius sanctorum in gloria alterius nisi pp̃ter dei gliam. Nõ videtur alia delectatio q̃ in ipa dei gloria: que est ei apud se. Si quis aũt gaudet de glorificatione fraterna supna alias vel aliter magis ad delectationem naturalẽ vel alterius modi dilectionẽ ptinet q̃ ad charitatẽ dei et pximi: put eam in pmo tractatu videlicet de virtutibus & moribus distinximus: declarauimus et septẽ differẽtijs siue pfectiõibus eandẽ pfectam esse dicimus. ¶ Quod si quis dixerit: q2 de fratrũ & angelorũ sanctorũ glificatiõe erit ibi gaudiũ & pp̃ gloriã dei: sed eo gaudẽtes nõ oportebit q̃ actu extendant illud in deũ: quẽadmodũ & hic multotiens de bonis pximorum & cogitamus et etiã gaudemus actu nec cogitãtes de deo nec pp̃ter illũ gaudẽtes tunc in effectu: sed habitu vel potẽtia tm̃. Dicimus: q2 huiusmodi homo non satis cogitat vel apphẽdit statũ patrie. Ibi enĩ locũ nõ habet vt ostẽdimus malũ potẽtiale nec impfectio aliqua aut defectus. Tãta quippe est libertas & expeditio virium oim & etiã virtutum: vt nullus actus citra finem suũ sistat. Nulla vis vel virtus actum suũ emittat in minus q̃ in finẽ. hic autẽ id est in statu vie istius adeo debiles sunt vires pariter et virtutes: vt actus suos vsq3 in finẽ emittere vel extẽdere plerũq3 nõ preualeãt. Quapropter pz nõ videtur esse possibile: vt aliqis actus qui in deũ extẽdi debeat circa ipam sistat. ¶ Amplius. Si turpis amor eousq3 rapiet et occupat hic turpẽ amatorẽ: vt omes cogitatiões locutiões & opatiões & affectiões extendat: necessario in mulierẽ sic amatam. Qui vtiq3 amor quãtuscũq3 sit: nõ est nisi scintilla per modica

Responsio

Gloria quõ

Nota.

Uide.

D

ad fornacem ꝛ caminũ charitatis: que in patria est
Fornax charitatis. et erit. Quãto fortius fornax illa ꝛ camin⁹ charita
tis in deũ rapiet amatores suos totaliter adeo: vt
non ꝓpter aliud: imo nõ nisi ꝓpter ipm vel cogita-
re vel loqui vel aliud quicꝙ agere nõ permittat: pre-
sertim cũ expresse dicatur in libro Cãticoꝝ. 8. Quia
fortis vt mors dilectio: et dura vt infernus emula-
tio. Sicut enĩ mors nihil homini sui relinquit: imo
totũ rapit et absorbet: ꝛ totum aufert mortuũ ꝛ sibi
et aliis: ꝛ totũ illum trahit ad se: totũq sibi vẽdicat.
Sic amor cum fortis ꝛ vehemẽs fuerit amatũ tota-
liter sibi rapit et abrũpit. Et sicut infernus in carce-
re ꝛ in igne detinet illos qui in eo sunt. sic emulatio
emulatores detinet i angustia ꝛ ardore atq assiduo
Nota. cruciatu. Quod vero diximus: qꝛ emulatores omes ibi
pares sunt: intelligim⁹ cum in eodẽ vel ex eodẽ fue-
Questio. rint: et hoc per se atq vniuoce. Merito aũt questio
nem habet cum ibi charitas sit in vltimitate perfe-
ctionis sue: ꝛ hoc scdm oẽs differẽtias ꝛ noiatiões:
quas eidem in pmo tractatu de virtutib⁹ ꝛ moribus
assignauim⁹. vna autẽ ex noiatiõibus eius sit: quã
vocat cõmunicatio sctispũs. Utrũ eousq pfecta sit
ista cõicatio ibi: vt sic ꝓpriã charitatẽ excludat: vel
saltẽ nõ minus gaudeat ibi vnusqsq de fratris glo-
ria ꝙ de ꝓpria: psertim cũ dicat Apls in. 13. pme
ad Coꝝ. Qꝛ charitas nõ querit que sua sunt. et ali-
bi. Nemo qd suũ est querat: sed qd alterius. ¶ Am-
plius. Cũ in oĩbus couẽtibus vbi religiose viuitur:
si ex ea scintilla modica charitatis que ibi est: cousq
q exclusa sit ꝓprietas quid opabit charitas in illo
statu si vel vestigiũ ꝓprietatis ibi relinquit. ¶ Am-
plius. Actuũ. 3. Multitudis credentiũ erat cor vnũ
et anima vna: ꝛ nullus aliqd eorũ que possidebat su-
um esse dicebat: quãto fortius igit ibi nichil suũ vel
propriũ aliqs vel dicet vel reputabit. ¶ Amp. Sic
E hec potest dilectio naturalis que multi patres car-
Locus dialectic⁹ a minori. nales filios diligũt ꝛ multi hoies fratres suos vt nõ
solum plus cupiãt diuitias filiis aut fratrib⁹ ꝙ sibi:
et interdũ filiis ꝛ fratrib⁹ eas cupiãt ꝛ nõ sibi: quãto
fortius camin⁹ ille dilectiõis hoc operabit in elect;
vt non sibi quãtũ fratrib⁹ felicitatẽ diligãt: ꝛ de eoꝝ
felicitate ꝙ de sua potius gaudeãt. ¶ Amp. Cũ di-
Amor dei. cit Augustin⁹ i libro de ciuitate dei: ꝙ amor dei fun-
damentũ est ciuitatis dei siue spũalis hirlm: amor
F vero sui fundamẽtũ est ciuitat; siue diaboli siue spi
Amor sui. ritualis babylonis: qꝛ igit fundit⁹ destruenda est in
electis babylon ista. Manifestũ est: qꝛ nõ stabit fun
damẽtũ ibi hmõi. totus ergo amor erit in deũ ꝛ ꝓxi
mos: quare totũ gaudiũ electoꝝ erit de deo ꝛ illis.
Nemo se ipo frui dꝫ. nulli igit erit gaudiũ de se. ¶ Amp. dicit Augustin⁹
in libro de doctrina christiana. Quia nec seipo qsq
frui debet: nec etiã christo lumie: sicut autẽ debet eẽ
vel fieri: ita erũt ꝛ fient oĩa in patria. Nullus igitur
diligit se ꝓpter se in patria: quare nullus gaudebit
de se nisi ꝓpter deũ ibidẽ. Et silr necesse est se ha-
bere in aliis ꝓpter deũ: igit solũmõ id est ꝓpt eiuſ-
dem gloriaꝫ solã gaudebit ibi ab vnoquoq tã de se
ꝙ de aliis. Ubi ergo equalis erit gloria deo de se et
de alio: hoc est de gloria sua ꝛ glia fratris: ꝛ vbi ma
ior erit glia deo de glia fratris ꝙ de ꝓpria ibi ex ne
cessitate mag gaudebit de illa ꝙ de ꝓpa. Si ei frat
nõ diligit nisi ꝓpter vtilitatẽ aut honorẽ regis: ꝛ ali⁹
est eidẽ regi vtilis aut vtilior eq honorific⁹ aut hono
rificentior: ex necessitate eque vel ampli⁹ diliget ex-
traneus ex ista causa. ¶ Ampli⁹. Ibi erit rectitudo

dilectiõis in vltimo: ergo curuitas ꝛ deflexio q sunt
contraria rectitudini. hec erunt in vltimo elõgatio- Amor sui.
nis ab ea. Curuitas autẽ dilectiõis est que a diligẽ
te incipiẽs in eundẽ reuertit: non ergo erit ibi dile-
ctio tanꝙ de seipo aut gaudiũ. In his aũt respõdẽ Nota.
dum est: qꝛ reuera dilectio naturalis qua nos ꝛ no- G
stra diligim⁹ erit ibi vnicuiq electoꝝ. Et hoc est qm
glorificatio nature naturã nõ destruit: nec minuit:
nec aliquod eidẽ ingerit detrimentũ: imo eam inal
tat: illustrat: et pficit: ꝓpt qd dilectio naturalis erit Dilectio naturalis.
ibi et in electis: ꝛ in vltimo sue sinceritatis ꝛ pfectio
nis. Ex hac ergo dilectiõe erit vnicuiq electoꝝ gau
diũ in semetipm de gloria sua ac felicitate dilectio-
ne vero gratuita que vsu scolastico charitas vocat:
cum apud philosophos gnaliter ꝛ quãdoq apd sa
cros doctores sola naturalis dilectio charitas vo-
cabatur. Ex gratuita ergo dilectiõe qua de⁹ in pri-
mis et maxime diligit: ꝛ ꝓpter illum solũ quecunq
alia que hmõi dilectiõe diligunt: sicut nulli est hu-
iusmodi dilectio in semetipm ꝓpter se: sed ꝓpt deuꝫ
solum. sic neq gaudiũ nisi ꝓpter illum. et iteꝝ. Nec
dilectio hmõi nec gaudiũ scdm illã est alicui de seip
so vel gloria sua: nisi quãtũ ptinet ad dei gloriam ꝛ H
honorẽ: ꝛ ꝓpter hoc dilectiõe hmõi magis diliget
ille de electis ab vnoqq aliorũ: ex quo erit deo ma- Nota.
ior gloria ꝛ eius premiũ silr. Hmõi autẽ exẽpluꝫ
est in vno qui diligit regem aliquem ꝛ nõ diligit ali-
quem de familia eius: nisi ꝓpter vtilitatẽ ipi⁹. Ma
nifestum est enĩ in hoc exẽplo: qꝛ proportionabiles
erunt dilectiões quas habet homo hmõi in famu-
los regios et vtilitates eorũ ad regem videlicꝫ: ita
vt qui eque vtiles regi fuerit eque diligant ab illo:
et qui inequalr vtiles inequalr diligãtur ab eodẽ
et qui duplo magis vtilis duplo magis diligatur.
Sic autem hoc se habet in vtilitatib⁹ sic ibi in hono
ribus dei et gloriis: vt ex quibus maior aut minor
aut equalis est deo honor et gloria dilectiõe quam
diximus. Silr et ꝓportionabilr: id est dilectiõi-
bus ꝓportionabilibus diligant. Nec amor natura Amor sui priuatus est prope auaricia.
lis sui fundamẽtũ est diabolice ciuitatis: sed amor
priuatus qui et vero noie si pscrutatius ↄsideretur
auaritia et cupiditas dicẽdus est: cum ꝛ superflua no
bis et etiam cum iniuria ꝛ lesione ꝓximi cupiãtur ꝛ
inquirãtur: qui iuxta testimoniũ Senece eo ipo ap-
paret euidẽter nõ esse naturalis q infinit⁹ est siue i-
mensus: ꝛ ideo semper crescens. iuxta illud Crescit
amor nummi quãtum ipsa pecunia crescit. Natu- Naturalia desideria finita.
ralia autem desideria finita sunt: vt idẽ dicit. inna-
turalia vero infinita. Proprietatem vero que in re
ligionis professoribus et furtum est ꝛ proditio fra-
trum et sacrilegium omnino nõ patitur glorie san-
ctorum sinceritas et sanctitas: neq naturalis dile-
ctio communionem excludit a cordibus sanctoruꝫ
immo in eis illam efficit et ingignit: immo dictat ꝛ
suggerit omnia esse naturaliter communia ꝛ com-
municanda inter omnes substantias rationabiles.
Uerumtamen non vsq ad illam perfectionem com
munionis se erigit aut extollit: que communicatio
sancti spiritus nominatur: et suum habet in patria
complemẽtũ. ¶ Causa autẽ in hoc est: quoniam nõ
est omnino imunis ꝛ libera a curuitate ac reflexione
vt in precedẽtib⁹ ostẽdim⁹: qꝛ ergo dilectio non vni-
uoce: imo dicitur equiuoce scdm tres modos quos
assignauimus ꝛ gaudiũ non vniuoce dicetur immo
equiuoce cum vnaqueq intentio diligendi gaudiũ

habeat sibi congruens ⁊ appropriatum. ¶ Jam er
J go diximus ibi gaudia tria virtutis nostre concu-
piscibilis: et quia ipsa charitas erit ibi premium
eiusdem. Exaltatio vero illius elõgatio eius ⁊ libe-
Libertas a passionibꝰ. tas a passionibꝰ quibus obnoxia erat in vita ista:
passionibus inq̃ perturbantibus ⁊ molestantibus
ipsam. Hec autem sunt numero sex: videlicet amor
Passiones sex. et odium dolor ⁊ tristitia ⁊ gaudium desiderium siue
fame spiritualis atq; fastidium: qd̃ proprie vitium
accidie est. Has autem passiones seu perturbatio-
nes diximus cum fuerint inordinate. Pietatis ve-
ro gaudium erit de sublata miseria: ⁊ eousq; elimi-
nata vel exterminata: vt nullũ penitus in electis ei9
fastidium relinquatur. Gaudium vero zeli rectitu-
dinis vĩdicta est infernalis sicut legitur in psal. Le-
tabit̃ iustus cum viderit vindictã. Et puerbiorũ .xi.
In perditione impiorum erit laudatio. letabit̃ er-
go iustus in perditione impiorum nõ liuore vindi-
cte: sed zelo iustitie. Et q2 impietas sic ligabitur ac
calcabitur: vt nichil contra bonos: nichil in dei con
tumeliam vlterius possit ablati potestate impijs: nõ
solũ seuiẽdi in bonos: sz etiã viciẽdi circa eos ꝑpter
qd̃ ⁊ i psal. legit̃. Et ois iniq̃tas opilabit os suum ⁊
Job iniq̃tas ꝯtrahet os suũ. Tũc saturabunt̃ q̃ esu-
Nota. riunt ⁊ sitiunt hoc modo iustitiam: ⁊ runt beati hac
parte beatitudinis. Sicut legit̃ math. v. Beati qui
esuriunt ⁊ sitiunt iustitiam. Sunt autẽ qui ablatio-
nem miseriarũ partem felicitatis istius reputẽt: et
pro eis facit illud qd̃ legit̃ in psal. Anima nostra sic̃
passer erepta est de laqueo venantiũ. Et iterũ. La-
queus contritus est ⁊ nos liberati sumus videt̃ autẽ
q̃ eodẽ modo ponere possẽt partem albedinis carẽ-
tiam nigredinis: cum prorsus eodem modo se ha-
beant carentia nigredinis ad albedinẽ: vt carentia
miserie ad felicitatem. ¶ In quo respõdemus: quia
R carentia miserie eterne reuera non est pars nec po-
Carẽtia miserie eterne test esse felicitatis contrarie que est plenitudo oĩm
Nota. desiderabiliũ. Reuera tam gaudiũ est electis de eo
qd̃ vidit se: vel videbunt euasisse miserias culparum
atq; penarum. ⁊ istud gaudium pars est quodammõ
totius felicitatis seu iucũditatis quã habituri sunt
electi. Et possibile est q̃ aliq̃s gaudeat de eo qd̃ est
albus ⁊ pulcher: cum hoc de hoc qd̃ nõ deformis est
aut niger. Quemadmodum phariseus ille euange-
licus gloriabatur Luc. xviij. Et applaudebat sibi de
eo q̃ non erat sicut ceteri hominum videlicet q̃ mũ-
dus ⁊ imunis erat a p̃ctis hominum: vt sibi videba-
tur: et de eo q̃ bonus erat. proprie tamen felicitas
impositione cõsistit: hoc est in obtentu bonorum pa-
trie que preparauit deus diligentibus se: que quo-
niam sequitur immunitas malorum: et de illa etiam
gaudebunt: gaudium huiusmodi non est pars illiꝰ:
sed sequela communicans. Si quis tamen aggrega-
Nota. re voluerit totum gaudium de huiusmodi sequela
pars erit felicitatis illius: sed carentia miserie siue
immunitas ab illa nunq̃. Juxta tres modos istos
L erit retributio ⁊ gloria virtutis nostre irascibilis su-
perioris ac nobilis iuxta virtutes suas siue meri-
ta quas nominauimus in primo tractatu de virtu-
tibus et moribus. Quemadmodum humiliati que
in ipsa: et secundum ipsam est vt gratia et meritum
retribuatur summa exaltatio que est vltima sub deo
subiectio: tanto quippe vnusquisq; ibi sedebit su-
blimior: quãto hic fuerit deo subiectior. Juxta qd̃ le-
git̃ in eodẽ cap̃. Luce. Qui se humiliat exaltabit̃.

sic tribulationibꝰ eiusdẽ q̃bꝰ excãdescebat cõtra corru-
ptelas tam in se q̃m in alijs. ⁊ generaliter cõtra pecca-
ta succedet pax et tã merces q̃ premium illarũ gau-
diumq; et gloria de triũpho quo omnia huiõi triũ-
phata et exterminata erũt. Ita ira enim vt dicit phi-
losophꝰ inquisitor victorie. Similiter timori pene Vide.
et timori offense securitas. Timori vero reuerentie
qualis hic est. succedet timor dñi qui permaneat in
seculum seculi. Iste timor erit nõ solum gloria: fu-
tura sed etiam gloriatio. sicut legitur. Ecclesiastici.
i. Causa autẽ in hoc est q2 omnes virtutes ibi erũt Omnes virtutes erunt in actu in gloria.
in actu non erunt ibi habitus dormientes: omne enĩ
impedimentum omnis difficultas ois retardatiõ ꝓ-
cul erit ab omnibus virtutibus tũc vel timor domi-
ni est gloria hic vbi habitus est et sepe impotentia.
Gloriatio vero in futuro: vbi erit solummõ in effe-
ctu. Ipse idem timor erit gaudium et leticia ex diffi-
nitionibus q̃s supra posuimus voluptatis. ¶ Erit M
enim coniunctio virtutis nostre irascibilis ad deum.
conuenientissima ac decentissima secundũ oẽs vir-
tutes suas quemadmodum per humilitatẽ erit con
iunctio eius ad deum vltimitas subiectiõis sic ⁊ per
huiõi timorem vltimitas reuerentie et per seculari-
tatem vltimitas circundationis ac protectionis: et
ad hunc modum de alijs erit idem timor corona ex-
ultationis q2 ipso coronabitur virtus nostra irasci-
bilis et erit huiõi corona insigne regni q̃ ipsa a deo
regitur hic et regit que sub ipsa sũt. Erit etiam et in-
signe victorie qua õ contrarijs passionibꝰ ac de om-
nibus triumphauit. ¶ Jam ergo diximus et prout
opus fuerit numerauimus gloriam anime humãe Nota.
secundum se totam: hoc est secundum tres vires su- N
as et diximus q̃ aũ oẽs virtutes quas obtinebit i pa-
tria erunt glorie et premia erunt beatitudines et p̃-
mia ipsius. Questionem autem habet: vtrum om- Questio.
nes virtutes eius in patria operabuntur simul: ⁊ si
oĩbus nominatis gaudijs gaudebit simul anima
humana ⁊ hoc plane nobis videtur. Primum quia
omnes virtutes erunt ibi in effectu potentialitate
tarditate ac difficultate oparandi omnino sublatis
Erũt ergo in continuo actualitatis sue propter qd̃
et Aristoteles videtur dixisse si tamen eousq; intel-
exit q̃ felicitas est actus. ¶ Secundo nõ tota simul Felicitas est actus.
beatificaretur vel beata esset anima humana i actu
nec totam suam mercedem obtineret aut premi-
um: si non tota aut totaliter omnibus gaudijs suis
gauderet. ¶ Amplius. Non secundum totum deo
coniungeretur vel coniuncta esset si non totaliter ip-
so frueretur. ¶ Quarto: si nõ gauderet nisi vno gau-
dio vel duobus vel in quocunq; numero dummodo
nõ omnibꝰ simul gauderet nisi aut illi vel illis gau-
dijs perpetuo inhereret: et ita non nisi partem sue
mercedis vnq̃ haberet aut transferret se ab illo vel
illis in alia et hoc inutiliter: cum illa non essent ma-
iora: et ita nihil ei accresceret ex huiusmodi muta-
tione quare vel ex fastidio vel ex inconstãtia que ibi
locum non habent vllo modorum. ¶ Quinto cum
omnia simul cognoscat: et ad omnia videnda simul
illuminetur ibi virtus rationalis quomodo et alie
ad omnia desiderabilia sua sentienda atq; ad fruen-
dum eis simul non expedientur et illustrabuntur.
¶ De supplicijs autem infernalibus questionem fa- Supplicia infernalia.
cit contrarietas que videtur in ipso textu scripture
Sapientie namq; quinto dicitur. Quia flumina cõ-
current duriter. Et intelligitur secundum vnã exposi

tiones de fluminib⁹ tormentorū infernaliū. Job xo
xxiiij. dicitur. Ad calorem nimium transeat ab aqs
niuium. Uerum naturam inferni ꝛ statū penarumqꝫ
eiusdē modos et stabilire ꝛ declarare alteriuseſt ne
O gocij. De eo vero ꝙ aristoteles felicitatē dicit actū
transmutabilem. Aliqua nobis hic dicēda sūt: quo-
niam ꝛ catholice veritati concordare i hoc ꝛ errori
origenis cōtradicere videnꝉ: cum origenes posue-
Contra ori
genem.
rit aias humanas illa felicitate ad istas miserias nō
semel tantum: sed infinities reuersuras. Q; autem
illud impossibile sit inde manifestū est. Quoniā im
possibile est substantiā vnam duos habere natura-
liter motus cōtrarios. Motus autem contrarij sūt
qui secundū eosdem terminos sūt ꝛ designanꝉ: huius
modi ꝯtrarietas q̄si duab⁹ ꝓpositionib⁹ q̄ sūt a ꝛ ad
Que ergo anime humane mouenꝉ a presentib⁹ mi
serijs impossibile est ꝙ naturaliter moueantur ad il
las. Naturaliter inq̄ mouēātur ab illis fuga ꝛ odio
naturalibus quas habent ad illas. Similiter cum
naturaliter mouēātur ad felicitatem naturalibus.
scꝫ appetitu ꝛ amore ad illam. Ipse autē posuit de
natura animarū hoc esse qꝺ ab illa felicitate sic mo
ueantur: licet naturam vocauerit naturalē defecti-
bilitatem. ¶ Amp. Nullum est enim vinculuꝫ adeo
fortiter vt firmiter ligans vel astringēs aliqꝺ aliꝫ vt
amor fortissimus amantē astrigit amato. Quia er
Amoris vi
culū fortissi
mum.
go anime humane in deum amor ibi est i vltimo for
titudis erit: ꝛ astrictio atqꝫ alligatio eiusdē ad illuꝫ
in vltimo fortitudinis. Quare inseparabiliter ad-
herebit ibi deo. ¶ Sexto nichil adeo dominanꝉ ani
me humane vt amor: ꝛ eousqꝫ eidem dominatur vt
P ipsa contra eum nichil possit. Adeo quippe ipsum
transfert in amatum: vt nichil aliud ei cogitare vel
libeat: vel liceat: nisi vel amatum: vel propter ipsuꝫ
qꝺ in amoribus carnalibus ac mundanis manife-
stum est. de quibus iam declarauimus ꝙ in infinitū
minores sunt amoribus nō solū glorie quāto forti⁹
ergo caminus ille hierusalem id est charitas patrie
non solum auertit a contrarijs animam humanam
sed ita etiam deo agglutinatā tenebit: vt omnē mor
tem suauissimā: non solū tolerabilem reputet com
paratione sue separationis ab ipso. Quare mani-
festum est: q2 si quid esset eam trahens totis conati-
bus ac viribus obniterenꝉ vt nullo modo a deo abrū
pi se pateretur. ¶ Septimo. Si voluptas adeo ab-
sorbet animā humanā vt illa hora amplexus spon-
Q si carnalis vel sponse nichil aliud cogitare eidem li
Voluptas
absorbet
animam.
ceat quanto fortius voluptas illa spiritualis ex am
plexibus celestis sponsi procedens ꝛ beatissima illa
copula ita occupatam et absorptā omninoqꝫ auer-
sam a contrarijs cogitationibus et desiderijs tene-
bit animam humanam. ¶ Octauo: si igniculus im
mo scintilla per modica sancte dilectionis ꝛ fastidi
R re facit animam humanam corpus suum et tanto
oneri habere vt carcerem mortis illud reputet: si-
cut dicit apostolus in primo ad phylip. Cupio dis-
solui et esse cum christo. Et iterum ad Roman. vij.
Apostolus
Infelix ego homo quis me liberabit de corpe mor-
tis huius? et iterum ad Cor. ij. xij. Libenter igitur
gloriabor in infirmitatibus meis ꝛc̄. et iterum. Mi
chi viuere christus est ꝛ mori lucrum. Si inq̄ hoc fe
cit prenominatus igniculis atqꝫ scentilla tam exi-
gua non obstante defectibilitate illa de qua loqui-
tur origenes: quāto forti⁹ hoc facit camin⁹ ille ꝛ for
nax imēse charitatis i patria: nullo mō desiderenꝉ cor-
pus mortis hui⁹. ¶ Nono cū hoc aīa hūana nō fa-
cit nisi amore corporis. Nō eni inclinanꝉ desiderio in S
ipsum: propter amorem quem habet in ipsum qꝺ si
eousqꝫ amat ipsum quale quideꝫ est in statu miserie
istius vbi corpus mortis est ipi anime et carcer eius
dem horrificus. Quanto fortius est necesse vt amet
ipsum vbi non est et sarcine aut captioni: sed glo-
Corp⁹ glo-
rificatum
animeabi
trio prom
ptissime se
uit.
rie vbi nonsolum molestias illas ei non ingerit: sed
promptissimo obsequio eidem obedit et seruit.
¶ Decimo dicimus q2 manifestum est gloriā anima
rū intelligentibus q2 anima humana nō solum gau
dijs et glorijs virtutū quas diximus ibi cōfortabi
tur inestimabiliter sed etiaꝫ glorijs impassibilitatis T
Alioqui non solū beata eni esset si obnoxia esset ali-
cui de inordinatis aut molestis passionibus ꝫ etiā
misera. Desideriū veri incorpandi non soluꝫ inordi
nata passio est q̄ stat⁹ ille felicissim⁹ ꝓ presētis vite
miseria et erūnositate sic spernitur vt etiam deseri q̄
ratur Sed etiam molesta est hmōi passio duabus d
causis quoniam quantū in eo est abrumpit et sepa-
rat animam humanam ab eo quod ineffabiliter d-
ligit: et in quo incogitabiliter gaudet et etiam affli
git dum quod desideratur non statim et obtinetur.
In puncto eni desideratur corpus huiusmodi et nō
paucioribus q̄ q̄dragita sex diebus fabricatur et
ad recipiendam animam reparatur. Ex quo mani-
feste sequitur ꝙ in illa tanta felicitate non sit etiam
talis desiderij videlicet inordinati et affligentis im
mixta miseria. Sunt et alie vie quibus error hmōi
destruitur que suo loco congruentius aptabuntur.
¶ Quoniam autē scripture sancte et testimonia sa- Nota.
crorum doctorū patri potentiā. filio sapientiaꝫ. spi
ritu sancto bonitatem seu benignitateꝫ quodāmodo
a proportione attribuunt. Decor autē et pulchritu
do diuine similitudinis idest beatissime trinitatis cō
plebitur in anima humana in ipsa glorificatiōe sua
immo ipsa gloria ipsius pulchritudo erit diuine si-
militudinis: aut diuia similitudo. Necesse est ergo
vt inquantum ad potentiam assimiletur patri assi
milatiōe que illi felicitati congruit. Quare necesse
est vt nec prohiberi possit a faciundo ibi quicquid
vult nec cogi ad faciendum aliquid quod non vult.
qualem dicit philosophus esse diuinam potentiaꝫ.
Necesse etiam est vt eius potentia non solum diffi-
cilis ad patienduꝫ sit aliquid quod eam molestet ꝫ
etiam impossibilis. Similiter nec solum facilis ad
agenduꝫ quicquid voluerit sed etiam expeditissima
liberari ac promptissima. Iuxta moduꝫ istum neces
se est vt assimiletur et filio in sapientia eiusqꝫ vt non
solum fatuitas ignorantie. erroris tenebre dubita-
tionum hesitationes: opinionuꝫ fortitudines ac de-
bilitates ab ea inaccessibiliter ꝛ inattingibiliter eli
minate sint ꝛ in tanta irradiatione sapientie illustre
tur: vt quicquid eam videre siue cognoscere vel de-
lectauerit vel decuerit lucidissima visione cognos-
cat. ¶ Similiter et in benignitate seu bonitate neces
se est vt assimilatur spiritui sancto vt non solūmodo V
Benigni
tas spirit⁹
sancti.
nec vestigium inuidie malicie apud ipsam locuꝫ ha
beat: sed etiam vt amor alieni boni eaꝫ totaliter oc
cupet: pleneqꝫ ac pacifice possideat. Est enim ꝓprie
benignitas amor alieni boni ꝛ benignos homines
huiusmodi dicimus qui alienum bonum vel visum
vel auditum vel quolibet aliomodo cognitum sta-
tim amant. Unde et benigni quasi bene vel igniti
vel ignibiles igne spūali q̄ amor sanctus est. Vn̄ au-

re igniti vel ignibiles sunt: qui ea facilitate: quia vi
Nota.
cinius amore alieni boni statim ardent. Et quoni-
am mensam felicem animarum sacra scriptura feli
citatem istam ⁊ gloriam de qua loquimur nominat:
congruum nobis videtur fercula illa quibus refer-
tissima est discribere: vt inuitatos ad illam ad cor-
desideria quantum in nobis est prouocemus que inter
mirabilia sua illa duo habet non modica quod eius
fame et siti hic minuitur. Qui enim illam nõ esurit
Dauid.
aut sitit indubitãter mortuus est morte culpe. Hãc
esuriebat qui dicebat. Satiabor cũ apparuerit glo
ria tua. Eandem sitiebat cum dicebat. Sicut ceruus
desiderat ad fontes aquarum ita desiderat aĩa mea
ad te deus. Et iterum. Sitiuit anima mea ad deum
fontem viuum. de hac mensa prouer. ix. Sapientia
proposuit mensam suam: et inuitat etiam ibidem ad
ipsam in hac ergo mensa posita sunt comestibilia ⁊
X potabilia: propter hoc igitur quod ipsa sapientia
dicit. Uenite et comedite panem meum: et bibite vi
num quod miscui vobis. Et Canticorum primo. Co-
medite amici: bibite et inebriamini charissimi. Et
iterum. xxiiij. Uiderunt deum israhel et comederũt
et biberunt ac si diceret quia in ipsa visione sua fuit
refectio eius vtraque. De hoc eodem mõ veritas luce
xxij. ego autem inquit dispono vobis sicut disposuit
mihi pater regnum vt edatis et bibatis supra men
sam meam in regno meo. ¶ Habet aũt ⁊ aliud eximi-
Y um atque mirabile mensa ista: videlicet vt cum sit sacietã
Mensa ce-
lestis.
tis plenissime fastigium nõ habeat cuius cõtrariũ
in escis corporalibus euidens est. Nec solum in illis sed
etiam in omnibus delicijs carnalibus vt ait Grego.
habite ei facili fastidiuntur et quanto amplius ha-
bundauerũt tanto magis sui fastidiũ generãt. Nec
est cõtrariũ nobis quod dicit Boetius in libro suo
de trinitate. videlicet quod delectatio erit ibi cibus. Nõ
enim vna sola delectatio erit ibi. Alioquin nõ esset
ibi nisi vnum ferculum: immo delectatiões innume
re: et forsitan numero infinite. In hac mensa celebra
bitur cena magna: de qua veritas. xiiij. luce. Homo
quidam fecit cenam et vocauit multos: que et cena
erit: quia et principalis refectiõis et vltime facieta
tis. ¶ Magna vero erit primum magnitudine cenã
Magnitu-
do mense ce
lestis.
tium qui omnes magni erunt non tantum nobilita-
te ac diuitijs vt pote filij dei et heredes regni celorum
immo iam ipsum actualiter possidentes ¶ Sed eti-
am magnitudine dimensionum spiritualium que ex
quarta ad ephes. sunt lõgitudo et latitudo sublimi-
tas et profundum: quas dimentiones iam alibi vi-
delicet in tractatu de eucharistia assignauimus. Ex
his dimensionibus consistit perfecta virilitas. De
qua apposto. in. iiij. ad Ephes. Donec occurramus
omnes in virum perfectum in mensuram etatis ple
nitudinis christi. vbi iam non sumus paruuli. Par
Paruulis
nõ est para-
ta mẽsa illa
uulis enim non est parata mensa ista. solũ enim lac
sola pira et poma temporalium bonorũ capiunt ea
scilicet intellectu nõ maiora cognoscere nõ preualẽt
et affectu non amare et in eis delectari nequeunt.
Et hoc est quod legitur. xxviij. ysai. Quem docebit
dominus scientiam et quem intelligere faciet audi-
tum. ablactatos a lacte auulsos ab vberibus. Et ap
postolus. ad hebre. v. Omnis qui lactis particeps
est expers est sermonis scientie paruulus enim est.
Quanto fortius ergo magnos oportet esse quibus
fercula illa apponuntur ad quã nec intellectus gustus nec
palata nec affectus sufficiũt: vt de eis pro sua magnitu

dine comedant. Magna etiam est mensa pro multi
Multitu
do celestium
cõuiuarum
tudine conuiuarum. In ea enim mille milia sancto
rum angelorum qua et turba magna quã nemo di-
numerare poterat conuiuant sicut apocalip. legit
euidenter in multis locis. Magna etiam est ex du-
ratione: quoniã perpetua: nunquam enim deponit mẽ
sa illa nunquam cessat beatissime illius sacietatis epu-
latio. Magna iterũ est sexto magnitudine ferculo-
rum quod exinde euidenter apparet ex hoc quod perpetue
epulationi innumerabilium conuiuarum: et si fas
est dicere voracissimorum: non solũ sufficit sed etiã
superhabundat eousque: vt nec a tãtis ⁊ tot cõuiuijs
imminui aut consumi vllo modorũ possit. Quẽad-
Similitu-
do.
modũ enĩ claritas solis quantacũque multitudine vi
dentium aut intuentiũ illam non solũ nõ consumit:
nec etiam in aliquo cõminuitur. Sic panis ille vi-
uus ac verus qui deus est milia milium cõuiuantiũ
reficit ⁊ replet claritatis ac bonitatis sue ferculis in
numeris absque vlla sui diminutiõe: quemadmodum
solis claritas omniũ intuentiũ oculos splendore ra
diositatis sue replet et pascit: cibus enim visus no-
Uarietas
ferculorum
mense cele-
stis.
stri proprius lux est seu lumen. ¶ Septimo magna
est multitudine ac varietate ferculorum: quorum nec
numerus esse videtur vt in sequentibus docebimus
¶ Octauo magna est deliciositate ferculorũ ad quo
Delicie
eiusdem mẽ-
se.
rum vniuscuiusque suauitatẽ seu delicias omnes car
nales ⁊ mundane suauitates etiam conflarentur in
vnum: nullamque habere possent cõparatiõe bona ei
vie ad ea que sũt patrie nichil omnino sunt. Reuer-
Fercula mẽ
se celestis
tamur autẽ ⁊ incipiamus declarare ⁊ numerare fer
cula ista si quomodo excitare possumus aut prouo
care appetitum eorum qui inuitati sunt ad hãc mẽ
sam tam optimam ad hanc cenam latissimam. Et di
ximus in primis: quod tot ferculis de seipso ministrat
beatissimus deus cõuiuijs istis quot sunt dona vel
virtutes animabus humanis vel angelis que respi
ciunt ⁊ diriguntur in ipsum verbi gratia. Dono intelle
ctus qui est visus animarũ nostrarũ interior exhibet
se luminosissimã veritatem. Iam autẽ diximus eius
Ueritas fer
culũ virtutis
intellectiue
tractatu de bono et malo declarauimus: quia veri-
tas siue verum cibus est proprius virtutis nostre in
tellectiue ⁊ huius ferculi tot sũt delicie quot ⁊ quã-
ta mens bene disposita desiderare potest cognosce-
re de ipso. Sicut autẽ deus est ineffabili modo ⁊ su-
per eminentissimo essendi: hoc est essentialiter non
ex accidẽti ⁊ aduẽtitio primitiue ⁊ deriuatiue ex fõ-
te alio. Quem admodum omnia alia sunt: et non de
pendentur sicut alia quibus casus in nichilum ⁊ in
esse non continue immineret nisi ipse omnipotenti
virtute sua ⁊ firmitate ea se retinet: deinde fũdamẽ-
taliter vt pote portans omnia: ⁊ cui omnia tanquam fũ
damento suo firmissimo innituntur. Sicut legitur
ad hebr. i. Portansque omnia verbo virtutis sue: li-
cet de solo filio dicatur ibidem. Non enim ad patrẽ
⁊ spiritum sanctum equaliter ista fundamentalitas
et omnium supportatio pertineat: et iuxta hũc mo
dum numerauimus in tractatu principali de ipso
primo principio quod deus est benedictus decẽ et septẽ que
sunt propria ipsius ac singularia proprietate essen
tiali qui innotescunt eo intelligẽtibus ex testimo-
Decẽ suaui
tates in ve-
ritate.
nijs creaturarum sicut ibidem declarauimus. Iu-
xta igitur illa decem ⁊ septem: ex illis sunt decem et
septẽ suauitates seu delicie in ipsa diuina veritate sim
plicit dũ se ostẽdit vnũ trinũ ⁊ eternũ ⁊ primũ õipotẽ-
tẽ ⁊ alia que de ipso luminosissima veritas eiusdẽ ingerit

oculis spiritualibus ipsum michi contemplatiuū
atq̧ inuentium: que quidem numerare non est pre-
sentis propositi cum ad primū & diuinale magisteri
um euidenter pertineat. Manifestū est ergo q̄ mul
ta fercula exhibet ꝺ seipsa dei veritas virtuti nostre
intellectiue in patria: Cum aūt se solam ibidem illi
exhibeat specialiter vt diximus comedendā hoc est
intuendā atq̧ videndam visione clarissima: sed etiā
omnē aliam veritatem et omne verum cuius cogni
tio desiderabilis atq̧ delectabilis aut delectans cū
Nota. hmōi vera infinita sint et veritates similiter. ¶ Ma
nifestū est non esse numerū deliciarum seu ferculorū
quibus diuina veritas in seipsa pascit atq̧ delectat
B vim nostrā rationalē in patria siue intellectū. Si vis
aūt cognoscere magnitudinē deliciarum hmōi atten
de q̄ iocunda sit veritas mirabiliū & magnaliū dei
quorū cognitio tāto erit iocundior quāto et clarior
Philosophorum studium. Hoc aūt considerare ex studijs philosophātiuz qui
rebus omnibus post positis in cognitionē immo in
uestigationē. mirabilium atq̧ magnalium hmōi to
tos se contulerūt amore veritatum ipsarū abstracti
et illecti eousq̧ vt alia non curarēt: et hoc pticulari-
ter. Alij eni solis mirabilibus naturaliū inuestigan
duz seipsos dederunt. Alij inuestigationi metaphy-
sicorum. Alij logicorum: alij diuinaliū: alij p̄sentiuz
alij futurorum Et iterū alij corpaliū & alij spiritu
alium. Et omnibus studijs suis atq̧ inuestigationi
busveritatem quā sic esuriebant & sitiebant vt dixi-
mus vix eis concessum est degustare. Sic ergo degu
statio veritatis tāto amore sui capere eousq̧ eos de
lectare potuit. vt omnib⁹ alijs diuitijs delitijs potē
Locus a minori. tijs & honorib⁹ hanc preferant. Quid delitiarū aut
suauitatis habere credenda vel estimāda est claris-
sima visio omniū sanctorūque ipsa vniuersitas crea
turarūq̧ omniū mirificentia sua et decore vbi ordo
totius virtutes & mirabilia singulorū integre et ad
lucidum videbuntur. Quod enim dicit aristot. pri.
metha. omnes homies natura scire desiderant. Eui-
denter ostendit famē veritatis aut sitim innatam es
se naturaliter animabus humanis que fames degu
statione huiusmodi prouocatur et accenditur poti-
Plato. usq̄ satietur vel impleatur. ¶ Huiusmodi exemplū
fuit euidens in platone qui cum tot & tanta de hmōi
di veritate degustasset. Non solum se non satiatum
aut repletum dixit: sed magis vacuum et inanem.
Dixit enim hoc solum scio quod nescio. De ipso so-
lo ne scire quod quidem vacuitas et inanitas est no
stre intellectiue ausus esset iactare. Si quis autem
addere voluerit his ferculis vel delicijs gaudia de
ignorantiarum euasione errorum dubitationū opi
nionum contradictionum: disputationum non vide
tur errare presertim cum salomon in ecclesiaste tā
crebro laborem & afflictionem spiritus talia esse di
Auicenna. cat. Auicenna vero ignorantiam distinguit in duo
et alteraz dicit esse sicut vacuitatem quemadmodū
Ignorātia. tenebrarum vacuitas et luminis. Alteram vero di
cit esse sicut egritudinem. Qua propter contrariū
erit vt plēitudo et sanitas. De quibus duobus gau
dia magna possessoribus suis nemo intelligens ig-
noret. Hec ergo sicut fercula et ferculorum delicie
que in mensa ista apponuntur virtuti nostre intelle
ctiue ad hanc perfectionem scientie. immo ad hoc
culmen non inaniter philosophando per viam phi-
losophorꝫ immo p inuia. sꝫ recte et humilr̄ p viā ve
veritatis salutaris & p viā mādatorꝫ dei lōge facilr̄

puenir̄ q̄ ipi puenīūt ad vanitates suas et insanias
falsas. Virtuti vero nostre cōcupiscibili tot fercula C
totq̧ delicias in seipso aut de seipso apponit in mē- Fercula virtutis concupiscibil.
sa ista largissimus omniuz bonorum largitor deus
qꝺ virtutibus grātiarū eam in presenti vita deco-
rauit qui in eum vt diximus respiciant siue dirigan
tur. Inter quas sūt tres species siue intēnōes amo
ris: scꝫ naturalis qua diligitur: aut benefactor per
omnē modū: videlicꝫ vt creator vt pater: vt conser-
uator vt custos atq̧ defensor: vt vite ceterorūq̧ bo-
norū naturaliū dator siue temporalia: siue corpora
lia: siue spiritualia. Ex hoc ergo amore tot erunt et
gaudia etiā naturalia secūdum naturam sic deputa
tam q̄ bona tanti patris tātiq̧ benefactoris dei ibi
cōspicientur ab vnoquoq̧. Natura enim ad suā sin-
ceritatem redacta: immo ad eam puritatem & recti
tudinem exaltata nō poterit pati: quin ineffabiliter
gaudeant tales filij quales ibi erūt de ineffabilib⁹
bonis tanti patris. Non eni solummodo procul ex
clusa erit a statu illo oīs ingratitudo: sed tāta ibi eti
am erit gratitudo naturalis quanta inibi virt⁹ na-
ture eiusdemq̧ sinceritas. Quia ergo et innumera-
bilia erunt bona dei patris: et ineffabiliter magna:
et gloria eius sup omnē estimationē & admirationē
necesse est vt gaudeāt tantis bonis tanteq̧ glīe eius
dem illius participes: iuxta nature sue in illo statu
possibilitatē. Amor vero qui charitas est qui vtiq̧
gratuitus est rectissimusu atq̧ purissimus. Sicut
nullā comparationem habet in intentiōe sua ad ali Nota.
os. Sic & gaudiū eius insuper omnē cōparationem
ad gaudia alia: hoc est aliorum amoruꝫ. Iam enim
declarauimus in precedētibus: quia amor iste in in
ūitū maior est oībus alijs: siue sentiat̄ siue non sētia
tur. Hic eni non sentitur magnitudo eius in patria
aūt tota virtute sua ardebit. et flāma eius equalis
erit igni ipsius. Omnes enim virtutes equales erūt
ibi operationibus suis sicut in precedentibus ostē-
dimus maxime cum operationes earum in ea diri-
gentur ad que & propter que sunt. Fortassis eni non
est necesse vt gaudiuꝫ quod est de eo sm̄ se in patria
et gaudiū qꝺ est de alio ꝑpter ipsuꝫ equalia sint nisi
vbi est queādmodū dixi in exemplo de vino: q2 ergo
iste amor totaliter declinat in vim concupiscibilem
aiarū nr̄arū: & rapit in dei gloriā. ¶ Manifestum ē
tot ei⁹ esse ibi gaudia: quot ibi cōspiciūt̄ esse ad dei Augustin⁹.
gloriā: propter qꝺ quantū ipsū vniuersū: hoc est to-
ta preterita series seculorū totaq̧ series futurorum
velut carmen pulcherrimum vt dicit Augustinus.
Dei laudes et gloria sunt. Non solum eos concētu
suauitatis ineffabilis resonabunt tota series vt di-
ximus pretoriū ac futurorum seculorum delicijs
seruiet charitatis: vt carmen iocundissimum quod
de laudibus & gloria totum contextum est qꝺ ibi tā
ta dilectione diligetur. Certum enim est: quia pro- Nota.
modo dilectionis est et modus gaudij de laudibus
et gloria dilecti. Ex hoc ergo vt cūq̧ imaginari po
tes quantum gaudium pariat charitas ex laudib⁹
et gloria quas vniuersus ordo & series seculoruꝫ ca
nunt & predicant animabus has laudes & resonan-
tias inibi plenissime audientibus. Sed et si magni
fica opera dilecti cuiuscūq̧ diligentibus ipsum pro
magnitudine dilectionis et ipsorum operum gau-
dium pariunt cumtam mirifica tamq̧ magnifica sint
ipsa opera creationis mundi gubernatiōis conser-
uatiōis & propagationis. Ipsa vero opera creatio-

D ...eis glorificationis santorũ et renouatiõis mũdi cuȝ
incomparabiliter sublimiora sunt atq̃ prestantiora
aliis: quantũ gaudium quãteq̃ iocũditatis laudes
ingerũt electis lucidissime ea intuẽtibus. Juxta qd
Psalmus. legitur in psalmo. Magnificentiã glorie sanctitatis
tue loquentur ⁊ mirabilia tua na rrabũt. Memoriã
habũdãtie suauitatis tue eructabũt et iudicia tua
exultabunt. Et iterũ. Gloriam regni tui dicent et po
tentiam tuam loquentur. Et alibi. Beati qui habi=
tãt in domo tua dñe: in secula seculorũ laudabũt te.
Hoc enim erit ibi tota sola operatio occupatioq̃ san
ctorũ videlicet laus ppetua conditoris. sicut dicit
Nota. boetius in libro suo de trinitate. Sed et ipsa resonã
tia laudũ omnium sctõꝝ angelorum et sanctarũ ani
marũ ineffabili consonantia gloriam dei die ac no=
cte cõclamantium gracias agentium bñdicentium
glorificantium et iubilantium qd suauitatis ⁊ iocũ
ditatis habitura sit quis admirari sufficiat. Et qm
ipse dei filius: gloria dei patris est maxima: sicut di
cit aplus in primo ad hebreos. Qui cum sit splen=
dor glorie et figura substantie eius: et iteruȝ. Salo=
mon. Gloria patris filius sapiens: ipi tanto pri ma
ior est gloria filius q̃ omnia alia etiam insimul acce
pta quanto ipse filius oibus aliis antecellit. Nõ ei
vniuersitas creaturaruȝ aut tota series seculorũ est
gloria deo patri alia de causa: nisi qr ipse est princi=
pium et causa eorum siue qr ex ipso sunt: filius autẽ
incõparabiliter ⁊ magis ⁊ melius est ex ipso. Qua
re quantuȝ ad hoc incompabiliter maior gloria est
Vide. ipsi q̃ alia vniuersa. ¶ Amp̃. Quoniaȝ alia oia nec
aliquid sunt nec alicuius momẽti compatione filii:
nec etiam sunt cõparatione ipsius. Manifestum est
nullam esse gloriam creaturarũ deo patri compa=
ratione illius: qui est ei ex filio. ¶ Amplius. Quis du
bitat verbum esse gloriam loquentis et sapientiam
gloriam esse gignentis et adinuenientis. Si autem
ars vna tanta est gloria inuentori suo. Quãta ergo
est gloria patri filius qui est ⁊ ars vniuersalis fabri=
cationis et sapiẽtia vniuersalis gubernationis sicut
dicit august. Quia filius est ars qdam dei omipotẽ
tis plena rationum viuentium ⁊ omnes sunt in illa.
Gignere sa= ¶ Attende autem quoniam nihil aliud est inuenire
pientiam. sapientiam q̃ gignere vel excogitare quoruȝ vtrũ=
C q̃ deo patri congruit. ¶ Amplius. Cum ipse filius
non solum gloria dei patris sit: sed etiam psalteriuȝ
David. et cythara. Sicut legitur in psalmo. Exurge gloria
mea ⁊c. Psalterium inquam et cythara in quibus
modulatur non solum carmen pulcherrimuȝ quod
supra diximus videlicet vniuersam seriem seculorũ
cuius singule ode vel modulationes singule genera
tiões sunt. vt secula singula. Singule vero sillabe vl
voces siue soni eiusdem carminis singule creature
sunt. Non solum inq̃ illud carmẽ in eo psalterio vel
cythara modulatur deus pater: sed etiaȝ seipsuȝ vbi
duo habent oportet scire q̃ tanto iocundior est auri
bus sanctorum angelorum et sanctarum animaruȝ
modulatio carminis huius in antedicto psalterio
vel cythara: quanto ipsa vox dei patris suauior est
vocibus creaturarum ipsum laudantium et benedi
centium sicut enĩ filius verbum est patris ita et vox
est eiusdẽ. ¶ Attende et aliud quia hoc idem psalte=
Psalteriũ. riũ ⁊ cythara qd vtiq̃ in primis resonat patrẽ vt pote
son⁹ ipi⁹ tanto maiori suauitate ac sonoritate reso
nat illum q̃ alia quanto ipse pater vt fons suauita=
tis reduntantissimus suauitate omnibus antecel=
lit: que oia sicut non sũt nisi quedam per modica ve
stigia ipsius: et vmbre tenuissime veritatis ipsius:
sic nec suauitas eorum est nisi vmbra aut vestigium
suauitatis eiusdem. Attende etiam quoniaȝ quem=
admodum filius verbum patris est quo seipsum in
primis dixit: ⁊cõsequenter omnia. Sic psalterium ⁊
cythara eiusdem est patris quo seipsũ i primis mo=
dulatur: et canit et consequenter omnia. Sic et vox
aut sonus eiusdem ipsuȝ in primis resonans ineffa=
bili concentu suauitatis ⁊ consequenter omnia. Si F
fas est ergo dicere ipse deus pater ibi cytharistaȝ se
exhibet atq̃ psaltem siue psalmistam ad iocundan=
dos electos cytharizans eis: ⁊ psallẽs vltra omneȝ
peritiam incogitabiliter vltra omne artificiũ cytha
ridorũ non solum carmẽ suauissimum qd dixim⁹ et
illud etiam non transibiliter: videlicet fugientibus
aut euanescentibus sonis: sed simul omnis cõtinẽs
totiusq̃ carminis melodia seu melos auribus bea
tissimis audientiũ simul ingerens et infundens: sed
etiam seipsũ christũq̃ filium suum incogitabili con
centus dulcedine vltra omnẽ musicalem suauitateȝ
vt diximus resonans. Debes auteȝ reminisci hic qd
etiam absurde canentes: ipsis suis vociferationib⁹
incontinuũ valdeq̃ discordãtibus delectantur pro=
pter numeros ⁊ proportiones quas licet foris non
resonent intra se tamen imaginantur vt intelligunt.
Sic non sola sonoritas carminis qd diximus dele=
ctat audientes: immo longe amplius ipsa interior
nũerositas ⁊ ɔsonãtia qua diuinis beneplacitis mi
rabilit̃ cõsonãt: ⁊ sibi inuicẽ miro ordine ɔcordãt dũ
alia agunt alia patiuntur: alia maiora sũt alia mi=
nora tam magnitudine q̃ virtutibus ineffabilibus Nota.
que dei legibus pulcherrima: que obedientia ipso=
rum vices suas agunt atq̃ reguntur. ¶ Juxta mo=
dos istam benignitateȝ que spiritus sanctus est sua G
uitate sua vt dicit Augustinus perfundens oia quo
dammõ adorãt ⁊ sentiunt in vniuerso creaturaruȝ et
in singulis. Ipse eniȝ est benignitas qua benignant̃
oia ⁊ bonificant̃: prout vtiq̃ receptibilia sũt. Et iux
ta verbũ platonis q̃ dicit. Qr deus cuncta sui simi= Plato.
lia ꝓut cuiusq̃ natura capax beatitudinis esse po=
terat effici voluit similia sũt .i. bona. In hoc eniȝ deo
licet icõparabilis distãtie similitudie assimilãt̃. Qd
vero dicit capax beatitudinis: intelligendũ est bea=
titudinis .i. bonitatis. Vides ergo quãta gloria est
deo aspersisse oia secula: imo impleuisse bonitatib⁹ Philoso=
⁊ gratiis vt ait philosophus. Pro magnitudine au phus.
tem glie est magnitudo gaudii diligẽtibus vt sepe
diximus ipsũ. Quantũ ergo est gaudiũ diligentib⁹
deũ ex tot ⁊ tãtis tanq̃ bonis opib⁹ dei: dum ea vi=
dẽt vniuersa bona valde. Si ei ex modico bono ope
re amici cogit amicitia gaudere amicũ: quanto for Locus.
tius diligẽtes deũ de tantis bonis vt diximus ope=
ribus dei gaudẽt ꝓ magnitudine amoris quo ipsũ
diligũt. Cum autẽ creatio vniuersi ⁊cõseruatio ipsi
us renouatioq̃ bonorũ que cõtinua generatione fi
unt i mũdo diuine largitatis iestimabilia dona sint
Inter opera deo magnifica nullũ mai⁹ sit opib⁹ lar
gitatis. Nulla etiã magis placẽtia diligẽtibus au=
ctorem eorum quantum gaudium esse est credẽduȝ Largitas.
videntibus hanc tam magnificam dei largitatẽ cu=
ius dona sũt: ⁊ quicquid omnia secula sunt: ⁊ quicqd
habent bonum atq̃ laudabile. Nichil enim grati⁹
videmus in eis quos vere diligimus q̃ pclarã atq̃
magnificã largitatẽ. Quia vero oia dona diuie lar

gitatis nulla sunt cõperatione eius boni qđ est spi-
ritus sanctus equalis per oĩa ipsi patri ⁊ filio. Ma
nifestũ est nullam esse dei largitatẽ in donando alia
cõparatiõe largitatis qua spũs sanctus est donum
ipsius: hãc ergo largitatem in eo tanq̃ donum ex
eo tanto magis amant et gaudent ex eo q̃ ex aliis:
quãto ergo hec largitas ⁊ hoc donũ aliis eiusdẽ lar
gitatibus ⁊ donis ipsi maiori glorie sunt et honori
quare tãto maius est eius gaudiũ de his q̃ de omni
bus aliis quãto deus superuenietur illi. ¶ Est ei spiri
tus sanctus indubitãter deus vnus verus ac solus:
ppter quod vt et alias sepe diximus ⁊ sepe dicendũ
est nihil nouerũt philosophi de magnificẽtia ⁊ lar-
gitate dei cõparatione christiane sapiente: qui gñã
tionẽ filii ex ipo ⁊ largitate qua spũs sãctus ex vtro-
q̃ pcedit donũ scʒ equale ambobus ignorauerunt.
nihil inq̃ de magnificẽtia eius et largitate nouerũt
qui ipm causam tantũ et pncipium atq̃ datorẽ bo-
norum creatorem esse nouerunt comparatiõe fide-
lium. Quemadmodum si q̃s de largitate regis ali-
cuius largissimi nõ nosset nisi q̃ i quattuor obulos
aut nũmos largitus eẽt. Alius aũt sciret q̃ de eodẽ
q̃ thesauros nobilissimos et ĩfinitos donasset: nihil
sciret de largitate ipsius alter cõparatione alteri⁹.
Eo mõ qui non nouerunt de deo patre q̃ auctor sit
nisi mũdi tãto minus nouerũt de magnificẽtia ⁊ glo
ria ipsius q̃ illi qui nouerũt ipsum esse auctorem fi
lii q̃to ipse filius maior est vniuerso. ¶ Tertia ve-
ro species amoris de qua dicitur Sap. viii. Quia
amator factus sum forme illius. De quo liber Can-
ticoꝝ refertissimus est: gaudiũ parit de ipsa pulchri
tudine diuina et amplexibus eius pulchritudine in
q̃ in eo quod est pulchritudo: hec autem gaudia tã-
to maiora sunt gaudiis omnibus mũdanis atq̃ car
nalibus quanto diuina pulchritudo ceteras oẽs p-
cellit quantoq̃ artius illaʒ anime humane in statu
illo beatitudinis: quam alias in quocũq̃ statu alio
amplectuntur. ¶ Si autem attendes q̃ et dicta ⁊ fa
cta sponse ipsaq̃ familia eius: omnesq̃ laudatores
ipsius et admiratores et vt ad vnum dicamus quic-
quid illam quocunq̃ mõ respicit: quemadmodũ do
na ipsius sponse iocundissima sunt. Videbit manife
ste q̃ hac de causa omnes angeli sancti tanq̃ diuine
pulchritudinis admiratores et laudatores omnes
anime sancte et beate omnes omnino creature iocũ
dissime sunt animabus humanis propter ipsuʒ spõ
sum cuius pulchritudinem laudant mirãtur enerrãt
et predicant vt possunt. ¶ Quanto fortius igitur et
ipse pater auctor pulchritudinis eius et ipse spiri-
tus sanctus tanti amoris inspirator et beatissimoꝝ
istorum amplexuum copulator. Diximus aliqua de
his in expositione libri canticorum que hic ex indu-
stria pertransimus. In his ferculis alia sunt come
stibilia vt diximus alia potabilia: non quidem alia
essentia aut subiecto sed ratione solummodo aut re
latione. comestibilia enim sunt siue panis i eo quod
incredibili fortitudine confortant. potabilia vero si
ue vinum in eo quod cogitabili iocũditate letificãt
et ad exultationem atq̃ tripudia interna pulchritu
dine ac decentissime incitant. ¶ De hoc vero quod
apud scolasticos doctores atq̃ scolares vsualit di-
citur. q̃ tres sunt dotes animarũ glorificatarum co
gnitio videlicet dilectio fruitio. Nõ alia de causa
curandũ est nisi q2 sic dicitur: nõ ei multum circũspe
cte aut pscrutate dictuʒ est primum, q2 cognitio nõ

Spiritus sanctus.

Amor forme.

Dotes animarũ glorificatarum tres.

Nota.

determinatur ibi: vtrũ sapientialis aut scientialis
sit. Et cognitio sapiẽtialis nobilior est ac intimior.
Ipsi autẽ intelligunt hic cognitionẽ scientialem tã-
tum que vt diximus ad solam vim intellectualẽ per
tinet. Secundo cum oĩs virtus patrie premium sit
vt ostẽdimus: et equale premiũ dilectioni: quoniaʒ
omnes virtutes patrie equales erũt: ⁊ omniũ virtu
tum gaudia: qua in deo aut ex illo erũt per se equa-
lia erũt. Tertio cuʒ fruitio sit amicabilis ĩhesio ali
cui ppter se sicut ⁊ frui est inherere amore alicui p-
pter se. Quemadmodũ dicit August. in libro de do-
ctrina christiana erit fruitio secũdũ hoc tantũ scdm
dilectionẽ vel amorẽ. Et propter hoc secunduʒ vim
concupiscibilẽ tantũ: ⁊ in illa sola: ⁊ in ista sola con-
cupiscibilis fruetur ibi deo. Nos autẽ iam ostendim⁹
gaudia aliarũ virtuʒ. Manifestũ vero est: q2 fruitio
alicuius nõ est nisi gaudiũ in illo aut de illo p se. Q.
erit fruitio in oib⁹ virib⁹ aut sm ipas. Quarto im-
passibilitas aĩarũ glorificataꝝ cur nõ erit dos aĩarũ
glorificatarũ: cũ sit ps glie ipaꝝ ꝓserti cũ ipassibili
tas corpoꝝ glorificatorũ vna sit ex q̃tuor dotib⁹ ipo
rum. Quinto quemadmodum quattuor dotes glo
rificatorũ corporũ ista tria: ⁊ dotes animarũ nomi-
nant ⁊ tres numerant: q2 videlicʒ quẽadmodũ quat
tuor illa simul accepta sũt gloria tota hmõi corpo-
rum: sic iste tres tota gloria sũt: ⁊ felicitas beatarũ
animarũ. Manifestũ est hoc esse impossibile: cũ ne-
mo dubitet oẽs virtutes patrie: omniaq̃ gaudia ⁊
ipsã impassibilitatẽ animarũ simul sumptas totaʒ
esse gloriam ⁊ felicitatem earũ. Quare manifestuʒ
est sermonẽ hmõi plus habere rethorice q̃ explora
te veritatis. ¶ Amp. Dicit aristoteles: q2 inter potẽ
tiam ⁊ actũ in perpetuis: ⁊ in materialib⁹ nichil dif
fert. De hmõi autem charitas etiã patrie imo oẽs
anime glorificate quare ibi inter actũ charitatis: ⁊
charitatem nichil differt scdm aristotelẽ. Actus au-
tem charitatis fruitio est seu gaudium. Quõ ergo
due dotes nominant dilectio ⁊ fruitio. ¶ Amp. Di-
cit. Aug. in libro de trinitate. Q2 placitum est quie
ta volũtas. Volũtas vero in motu desideriũ. Nihil
autem aliud est charitas vel amor nisi volũtas que
dam sicut ait Philoso. Quoniã idem velle idẽ nol
le deinde vera amicitia est. Placitum vero nichil ali
ud est q̃ gaudiũ. Quare charitas quieta: hoc est in
fine suo quẽ querit qđ est dicere obtinẽs ipsũ gaudi-
um est siue fruitio illius. Certum enĩ est: quia amor
non quiescit nisi in amato. Qđ est: cũ obtinet ipsuʒ
vt diximus possessione plenaria aut pacifica. vtruʒ
aũt sit numer⁹ gaudiorũ in felicitate forsitã quere-
ret aliquis: et videtur non esse numerus eorum.
¶ Primum: quia cum isti quocunq̃ demonstrato sit
gaudium de felicitate vniuscuiusq̃ aliorum: tan-
tũq̃ ac tale gaudium de quo viceuersa necesse sit vt
gaudeat: etiam alter p magnitudine gaudii illius
et amoris quem habet in proximum erit ista reci-
procatio absq̃ numero et infinita. Cum de vnoquo
q̃ gaudio proximi tanto ac tali necesse sit vnum-
quemq̃ et gaudium ab altero recipere et gaudium
in ipsum refundere de gaudio accepto. ¶ Amplius
Quot erunt damnati in inferno siue angeli mali
siue homines tot erũt gaudia vniculq̃ sanctorum
aperte iustitiet cuius tanta pulchritudo: tantusq̃
amor eiusdem ibi erit: vt nec mensurabilis sit no-
bis hic nec plene cogitabilis. ¶ Amplius. Nos

Fruitio.

Frui.

Impassibilitas animarum corporum.

Charitas quid.

Placitũ qđ.

Nota.

Gaudia ex damnatis.

solum de vno quoq damnato: sed etiã de vno quoq
supplicio. Apparet igitur tibi ex his q illa innume
rabilia gaudia: et inestimabilis magnitudinis tanq
fercula lautissima et deliciosissima apponit infern⁹
mense huic a parte iustitie simmiliter et a parte chari
tatis: qua gloria dei eousq ibi diligitur: et de qua tã
incogitabiliter ibi gaudetur. Tunc enim verissime
dicẽt electi. Cantemus dño: gloriose enim honorifi
catus est. Equũ id est totum cetum malorũ: et ascen
sorem eius id est cateruã totam superborum: proie
cit in mare id est in abissũ eternarũ amaritudinum.
Hoc est qđ legit apocal. xix. Post hoc audiui quasi
vocem magnã tubarũ multarum in celo dicentium.
Alleluya. laus gloria et virtus deo nr̃o: quia vera et
iusta iudicia eius sũt qui iudicauit de meretrice ma
gna que corrupit omnem terram et cẽ. Et iterum. xviij.
Exulta sup eam celũ et sancti apostoli et prophete et
quia iudicauit deus iudicium nr̃m. ¶ Meretrix illa
Meretrix magna. — magna tota est caterua malorũ: que meretricium ac
turpitudinẽ omnimodã peccatorũ et vitiorũ spreto
sacratissimo xp̃i conubio: nec erubuit nec expauit.
Questio bona. — ¶ Si quis autẽ querat qualiter euacuabitur ibi eousq
misericordia: vt non solu nulla sit sãctis cõpassio de
supplicijs dãnatorũ quinetiã gaudiũ ineffabile. im
mo gaudia imẽsa et innũerabilia. Respõdemus er
go: qr misericordia totã se cõfert in gaudium qđ erit
de sublata omnino miseria sanctorũ: et sicut in ipsa fe
licitate nulla erit immixta miseria: ita nec miseria cor
Ociosa cõpassio i sanctis. — dis q̃ cõpassio ẽ. ¶ Amp̃. Ociosa eẽt omnino iu tilis
ibi cõpassio cũ nec pdesset ipsis cõpatientib⁹ ad me
ritũ: nec ipsis qbus impẽderet: vel aliqđ solatiũ vel
aliqđ remediũ apponeret: et ad gaudiũ vel ferculum
infernus: scz de emẽdatiõe ac purgatiõe mũdi. Om
nes eni feces omnes maculas: omẽ qđ in mundo de
decebat oĩa mala et oẽs malos in se colliget ac reti
nebit ppetua conclusione: et inde nichil eorũ et null⁹
eorũ erũpere possit qui huius mũdi pulchritudinẽ
maculet et inquinet qui mũdiciã eius quãdoq aut
decorẽ obscuret. Non eni parũ indecẽs leuiterq of
fendẽs oculos rectos est in mũdo tãta feculẽtia tãq
maculositas vitiorũ tantaq scãdala quibus ipedi
unt gressus sanctorũ tanteq cõtumelie ac diminu
tiones bonorũ et glorie dei: pp̃ter qđ dicit veritas.
Nota. — Math. xiij. Quia mittet fili⁹ hominis angelos su
os: et colligent de regno eius oĩa scãdala: et eos qui
fecerunt iniquitatẽ et mittent in caminũ ignis. In q̃
euidens est si aliam renouationem aliumq nouum
ornatum vel decorem non reciperet mundus iste in
ferior in futuro iudicio: multo tamen speciosior tũc
esset q̃ modo sit. Alibi autem iam diximus: videli
cet in capitulo de perpetuitate penarũ: qr infernus
tunc succedet paradiso: et qualiter hoc erit ibidem
hoc declarauimus. Q; autẽ perpetua sit ista glo
ria animarum inde manifestũ est: quia nec volunta
rie inde abstrahi poterunt propter causas quas iam
diximus. Nec violenter cum illuc violẽtia attigere
nõ possit: nec vlla alia pars miserie. sz neq natura
liter cũ nichil adeo sit naturale animab⁹ humanis
vt adherere perfectioni sue vltime: et quiescere i suo
fine vltimo: quare abrumpi vel abstrahi ab illo est
contra naturam ipsius. Et de hoc etiam aliquid di
ximus superius cõtra errorem qui imponitur ori
geni Sicut autem deficimus in numeratione glorie
ist⁹ ac felicitatis. Sic et deficere nos fatemur i nũe
ratiõe deliciarũ et gaudiorum ipsius ac glorationum,

Q; si qs rationib⁹ et pbatiõib⁹ ac delectatiõib⁹ hu — N Salubre cõsiliũ auctoris.
iusmodi contẽtus esse noluerit sz neq credere his q̃
bus iam aliquatenus pgustare hic facimus suauita
tẽ felicitatis istius exquirit in seipso hũc experimentũ
ipi⁹ purificet palatũ cordis abstrahens ipsũ ab eis
que carnis sunt et mũdi voluptatibus hec proculdu
bio illud inficiũt et corrũpunt et sapere q̃ sursũ sunt
non pmittũt. Purificet et oculos cordis ab errorum
tenebris et viciorũ et dirigat aciẽ eorũ in lucẽ suauis
simã que deus est iugi meditatione scripturarũ que
mẽtes ad ipsum erigũt et eleuant iugiori cõtempla
tione magnaliũ ipsius: fugiat mũdi strepitus incor
ruptionẽ: sed etiam consortia hominum put poterit
omnino euitet: negociaq secularia: sobrius sit a ci
bis et potibus qr vt dicit hieronimus. Nihil adeo
Hieronymus. — obnubilat intelligentiam vt comessatio et ebrietas.
Hic si quietus et mundus ac sobrius vt diximus ta
libus vacauerit facile experimentum eius quod dixi
mus assequetur. ¶ Ista ei sunt que subuertũt inebri
ant captiuant maculãt obtenebrãt: deprimunt et ab
sorbent mentẽ humanam et palatũ eius inficiunt et
transuertunt. Quẽadmodum ei vt dicit Augustin⁹
Augustin⁹. — Quia gustato spiritu desipit omnis caro. Sic econ
trario verum est qr gustata carne hoc est admissa si
ue recepta carnali voluptate desipit omnis spirit⁹
id est omnis spiritualis suauitas. ¶ Attestatur no
Cicero de diuinatione. — bis Tullius in libello suo de natura deitatis et diui
natione quantũ ad illud qđ diximus de sobrietate.
In quo forsitan a pphetis edoctus fuit q̃ intra ab
stinentia se purificabant vt reuelationũ gratiam ob
tinerent sicut expresse legitur de daniele et de qbus
dam alijs. Et hic quidem finem faciemus capituli
istius quod est de inuisibili felicitate beatarũ aĩarũ

Finis.

eã addũt felicitati eoꝝ:sed detrahũt. Si vero amãt
ea per amorẽ: igitur iuncti ꝛ alligati sunt:et ꝓpter
hoc omniũ passionũ quibus illa subiacẽt obnorij.
Amans eni et amatũ ꝓpter istam amoris vnionem
necessario sic esse habent:quoniã amato ipõ patiẽ-
te necessario compatiẽ amãs si ad ipm passio p ap-
prehensionẽ puenerit:hãc autẽ cõmunionẽ passio-
num:scȝ ipemet amatores rerum huiꝰ vsu sermonũ
suorum tristissime cõfitenẽ dicẽtes se destructos ad-
nichilatos degrãdinatos vastatos exustos cum res
horũ aliquid passe fuerũt. Palam igiẽ est: quoniã
res huius tot miserijs amatores suos subijciũt: qs
et quot passionibꝰ ipse obnorie sunt. si autẽ gaudia
et alia cõmoda tantũ adderẽ felicitati : quãtum ad
vtrunq. Cũ ergo plura et maiora sint incõmoda: ꝛ
incõmoda ista addunt miserie ꝛ econuerso. idem er
go est ac si non adderẽ quantũ ad vtrũq. Cum igiẽ
plura et maiora sint incõmoda: palam est: quoniaȝ
miserie tantũ simplr addũt: ꝛ non felicitati. Mani-
Nota. festum etiã q applicatio ad iferiora ꝛ ignobilia de-
scẽsio est et depressio nõ eleuatio . Et qm per modũ
amoris est qui est subiectio spõtanea ꝛ seruituꝰ: vt ip
sa sit deterioratio eoꝝ que sic applicanẽ ignobilibꝰ
et iferioribꝰ se. oĩs eni amixtio elõgatio est ab al-
tero extremoꝝ: ꝛ ideo amixtio illa spũalis que non
nisi amor est elõgatio: est indubitãter a nobilitate ꝛ
bonitate et appropinq̃tio ad vltimum vilitatis ꝛ de
pressionis: et ita miserie. Et quoniã de his alias lo
Nota. cuti sumus ꝛ sepe loquamur: ponamus ea que reci-
pit oĩs sanꝰ itellectus ꝛ dicamus. Quoniã sensus
habet sensata sua : quoꝝ cõiũctione illuminaẽ pfi-
citur: et delectaẽ: ꝛ gñaliter oĩs virtus aialis. Si
miliẽ necesse est vt virtus ista spũalis ꝛ cõuenientia
nobilia: quoꝝ apphensiõe illumiaẽ delecteẽ. Si eni
ignobilioribꝰ naturalr de huius: quanto magis no
biliora nõ negligit natura. non igiẽ absq illumiati
Nobile. uis delectatiuis relicta sunt. ¶ Amp. Omne nobile
magis natũ est applicari nobilioribꝰ q̃ ignobilibꝰ.
Q; si hec ꝟtus non est nata applicari nisi ignobili-
bus istis tpalibꝰ et caducis oĩno nõ erit naturalis:
quoniã nihil est creatũ ꝓpter ignobilius aut vilius
se certũ autẽ est q oĩa hec viliora sunt ꝛ ignobiliora:
et non igitur est propter hec ignobiliora : ideo non
erit nata perfici per ea . ¶ Amplius . Q; nobilius
et eius pfectio nobilior ꝛ qd sublimiꝰ ꝛ eius pfectio
sublimior et quod spũale et eius pfectio spũalis et
quod seorsum a corpe et eius pfectio seorsum erit a
corpe: ita scȝ vt si eiꝰ opatio neq sit per corpus neq
pendẽs ex corpe: siliter erit eius pfectio neq p cor-
Perfectio anie abstracte a corpe. pus neq pendẽs ex corpe. Quare eius pfectio erit
abstracta a corpe ꝛ non ex corpe: neq p corpus: neq
pendẽs oĩno ex corpe. ¶ Amp. Eiꝰ ꝓpria opatio in
separatiõe a corpe ꝛ non ex corpe iualescit: sicut ap-
paret in raptu ꝛ extasi. Inualescẽtia aũt operatiõis
si est vltima est pfectio ipsiꝰ ꝟtutis: si aũt nõ est vlti-
ma est appropinq̃tio ad pfectionẽ. Quare manife-
stum est: qm sepatio a corpe aut approximat eã pfe
ctioni aut iducit in ipam pfectionem ꝛ ita vita est ei
nõ solum seorsum a corpe: sed etiã pfectio q̃ est glia
vniuscuiusq ꝟtutis vltima. Si ipsa pfectio vltima
est minor ꝛ alterius ordinis. si pfectio minor q̃ vlti-
ma fuerit. q aũt supra incepimꝰ: nũc ꝓseq̃mur. Di-
camus ergo q huic virtuti nobili est naturale desi-
deriũ sibi ꝯgruẽs: ꝛ ꝓpria felicitatis ꝛ naturalis fu-
ga sue infelicitatis ꝛ miserie hoc naturale odiũ ẽ ti-
mor naturalis. Quia ergo nil frustra nil ociose: de
his q̃ naturalr sunt: frustra aũt ꝛ ociose sunt isti mo-
tus si ipossibilis est naturalr ista euasio: ꝛ si ipossi-
bilis assecutio felicitatis eius. Necesse ḡ est euasio
nem a sua miseria ꝛ assecutionem sue felicitatis esse
possibilẽ huic ꝟtuti nobili: hec eni si pennis nõ fue-
rit non erit felicitas neq a miseria vera imunitas .
Quicq̃d eni morti obnoxiũ bonũ nõ est corpo mi-
serum qd extreme miserie obnoxiũ. Perẽnitas aũt
non põt esse pars infelicitatis istius: qm ipossibile **Nota.**
duo cõtraria cõicare in parte. sed neq effectꝰ potest
esse hmõi felicitatis vere ac nobilis: qm si hoc esset
nõ per ignorabiliora in oĩu subiecto sunt: ꝓpẽ pn-
cipalia ꝛ nobiliora. Quãtũ igiẽ ad ea que vires ani
males habent ex corpore: qꝛ radices ipse pendẽt ex
essentia ipsiꝰ anime velut radiũ protẽsi ex luminosi-
tate ipsius: ipsa vero non debet pẽdere ex corpe ꝓpẽ
sua secũdaria ꝛ ignobiliora cum illa inquãtũ pẽdẽt
ex corpore non sint ei essentialia: imo tantũ scdm ra
dices iudicandi. Cõueniẽtius autẽ est vt ea que pn-
cipaliora sunt ꝛ nobiliora trahãt ad fortitudinẽ suã
secũdaria ꝛ ignobiliora: q̃ vt illa trahant ea secũdo
ad infirmationẽ suam. Et ideo cõueniẽtes est vt radij
sequanẽ lucem et effectus generaliter causam nõ vt
trahat illam ad se. post hec igiẽ oĩa diximꝰ: vt esset **Aia hũana media iter aias aiales et naturas angelicas.**
clarior itellectus noster de hoc q dicimus vires ani
males pẽdere ex corpore et esse corruptibiles iuxta
intellectũ phylosophoꝝ. Apparet ergo animã hu
manã mediã esse inter animas aiales et substãtias
angelicas spoliatas et spirituales ꝛ ideo vt diximus
necessario in dispositiõibus mortalitatis ꝛ imorta-
litatis media est meditatione quã determinauimꝰ.
¶ Amplius. Destructibile non destruitur nisi vno il
loꝝ modoꝝ: videlȝ aut p diuisionẽ forme sue a ma
teria sua q non põt esse nisi aut forma manẽte: sicut
ponimꝰ in homine qui in morte: q est diuisio forme
a materia: id est anie a corpore: ita destruitur id qd
destruitur: aut diuisione forme a materia forma ip-
sa destructa: que destructio ꝓprie vocaẽ corruptio.
Aut destruitur diuisione partiũ suarũ integralium
sicut domus cũ partes eius abinuicẽ separanẽ: aut
destruitur destructa sustinẽtis essentia: aut destruiẽ **Nota.**
subtractiõe cause sue: sicut si dissipato vtre vinũ defi
ciat. Et corpore destructo ea que in eo sunt destruã
tur: aut sole sublato destruaẽ dies: ꝛ hoc duobꝰ mo-
dis. aut erit ei causa: aut erit deferẽs: vt materia for
me liquori vas. Q; si quis dixerit: qꝛ est ꝛ quintꝰ mo
dus destructiõis: scȝ ꝓpus defectus vt seniũ vel pu-
trefactio ad nullum quattuor modoꝝ duceret nul-
lomodo destrueret. Saluatis eni cõiũctione forme
ad materiã ꝛ integritate cõiũctiõe partiũ salua cau
se pũtia. Salua ẽẽntia etiã sustinẽtis necessario sal
ua est res . Certũ autẽ est q seniũ ducit ad diuisionẽ
aie et corporis: ꝛ putrefactio diuisio est forme a ma
teria: ꝛ destructio ipsiꝰ forme. si ꝟo dixerit: q q̃dam
pereunt per defectũ sui necesse hȝ determinare mo-
dum deiectiõis. Si vero oĩe qd perit nõ perijt: ni-
si ex debilitate essentie sue: qꝛ si debile est in se ꝛ infir
mũ ad pmanendũ ppetue palã est oĩe causatũ esse
huiꝰ ifirmũ ac debile ꝛ iualidũ ad pmanẽdũ quantũ
in eodẽ est: nõ igiẽ sic est q nihil pmanebit eoꝝ que
sunt cũ illa causa non extendi in oĩbꝰ inueniaẽ. Nos
autẽ videbimꝰ multa pmanere et quedã alijs diutiꝰ
quedã velocius perire. Que igiẽ erit causa i hoc: ni
si qꝛ ꝓpria debilitas nihil eoꝝ que sunt pe se debili-

tas nihil eorū que sunt ꝑ se destruūt: nisi adiuuet ali quo modoꝝ q̄s noīauim⁹: aut īpediat ꝯtrarijs eoꝝ. Restat ḡ nobis inq̄rēdū an aliq̄s dictoꝝ modoꝝ cō grue possit aīe hūane: lꝫ ꝙ de ea hic inq̄rim⁹. Et pri mo quidē mō manifestū est: qm̄ ip̄a est pura forma et scientia māta ꝛ incōposita in hui⁹ cōpositiōe que ex mā ꝛ forma in se. Aut forte q̄s hic dicat ꝙ ex mate ria ꝛ forma dicim⁹: tū formā eius in corruptionē tū qꝛ nō est ei contrariū ꝑ qd̄ corrūpat: neq̄ diuisiuū ꝑ quod diuidat neq̄ sustinēs cui⁹ subtractiōe destrua tur: forma eni virtutis ītellectiue nō pōt habere cō trariū: nisi esset receptibilis forme sue ꝯtrarie: neq̄ similitudinis illius: sicut albedo nō est receptibilis nigredinis: neq̄ silitudinis illi⁹: neq̄ coloꝝ medio rum: qm̄ nō pōt ītelligere aliquid: nisi ꝙ ip̄amet sit siue apud ip̄sam aut ip̄m aut eius silitudo patet: ꝙ non sit intelligere cōtrariū quare nec habere. Omē eni quod est ratione: ita intelligibile est ei naturalr̄ cū et multo maioꝛa ꝛ sublimioꝛa sint: ꝛ ei intelligibi lia. Preterea istud nō ponit ip̄am qd̄ habeat contra rium ꝛ ita ip̄ammet ꝛ ponit quid nō esse ītelligibile positiuo. Hec declaratio nō est sed deliratio: et ideo non est cōtra istā disputādū. ¶ Amp̄. neq̄ pont etiā potest qd̄ non pōt ītelligi. ¶ Amplius. Sicut visus nullā habet ꝯtrariā ex formis visibilib⁹ ita ītellect⁹ nullā ex intelligibilib⁹ ꝛ in hoc nō opꝫ nos aliquam probationē adducere: qm̄ eadē prorsus ratio est in vtrisq̄. Nō est igit̄ destructibilis ꝑ diuisionē forme a materia: cū forma eius ꝯtrariū habere nō possit: sed sit ad oēs formas ītelligibiles: quare sicut īcor ruptibilis corruptiōe corꝑali: ꝛ ideo hic corruptio ne spūali cum ad eam ꝓpter sui sublimitatē corpo ralis corruptio nō possit attingere. Si eni ylon cor porū non attingit hui⁹ corruptio multo min⁹ ꝙ su pra ip̄am est: videtur aūt ꝓpter hoc ītellectus ītelli gibilis si se ad formas oēs corꝑales ꝛ spūales in su sceptibilitate ꝛ sepabilitate sicut yle ad corporales: ita intellectus ad spūales: ꝛ sicut visus inuisibilis: sic ītellect⁹ ītelligibilis. ¶ Q; si q̄s querat q̄liter visus incorruptibilis est a visibilib⁹. Rn̄demus: qm̄ visus armōia est quātū ad īstrumētū suū: ꝓpt̄ qd̄ necesse ē illū destrui destructiōe illi⁹ inquātū pēdet ab illo in strumento aut visus destruit̄ ab excedētib⁹ armoniā suā: hoc est a vehementē visibilib⁹: econtrario aūt hꝫ se in ītellectu: qm̄ intell's nō hꝫ partē determinatā ī cor pore q̄ sit īstrumētū ip̄si⁹: ꝛ cōfortat ꝛ inualescit ex vehe mēter ītelligibilib⁹: forma aūt ītelligibilis q̄ actio ne sua destruet intellm̄ q̄lr̄ ageret in ip̄am: nisi silitu dinē suā eidē īp̄mēdo ꝛ illū sibi assimilādo. Hec aūt quāto āpli⁹ facere pōt: tāto esset ītelligibilioꝛ ꝓpt̄ hoc tāto ip̄i⁹ ꝯfortatiua ꝛ ita ꝑuiā istā nō solū nō de struit̄: sed etiā ꝯfortat. ¶ Amp̄. Quāto aliqd̄ est ma gis ītelligibile: tāto magis pōt agere intellm̄ ꝛ ma magis assimilare eū sibi siue venire sibi: ꝛ hoc est in diciū certū vehemētie actionis ꝛ fortitudīs virtutis agētis: scꝫ vehemētia cui⁹ ꝑfectio est vltima simula tio ad agēs: et ideo q̄nto maioꝛ fuit silatio: tāto erit vehemētioꝛ actio: ꝛ fortioꝛ ꝛ virt⁹ agēs sup passum. Quare manifestū est vehemēti⁹ intelligibilia vehe mētioris ꝛ fortioris actiōis in intellu. omē aūt ꝙ a vehemēti⁹ agētib⁹ ledi nō pōt multi forti⁹ a min⁹ et debilib⁹ agētib⁹. Qꝛ ḡ ab ītelligētib⁹ q̄tūcūq̄ vehe mētia sunt: ꝯfortat̄ vt⁹ itellectiua a nullo eadem ledi posse ꝑ actionē: nisi forte q̄s dicat: ꝙ lesiōe īstrumē ti sui sicut visus ledi nō pōt a nō visibilib⁹: sic intell's

Similitu-do.

Hyle.

Visus ē ar-monia.

Nota.

ab ītelligibilib⁹ qd̄ manifestū est sm̄ tū qꝛ intell's in strumētū nō hꝫ ī corꝑe: tū qꝛ qd̄ nō est ītelligibile nō hꝫ formā neq̄ est forma. omīs aūt actio ex forma: et ideo īpossibile vt agat id qd̄ nō ē ītelligibile. ¶ Q; si dixerit: qꝛ ꝙ ītell's oīno nō est forma: ꝛ ideo īpossi bile est ip̄m agere. Rn̄dem⁹ ꝙ ītell's in seip̄so in esse suo ꝛ in sp̄ē sua forma est: sicut humoꝛ cristallin⁹ aut spūs visibilis in esse suo formatū est: ꝛ tn̄ ad lucē ꝛ co lorē quodāmō māle. Sic ītell's ad oīa ītelligibilia que sunt extra se: neq̄ agit inq̄tū ē māle hoc mō: scꝫ ꝑ essentia sua aut ꝑ formā cū illā fuerit venat⁹ ꝛ est ꝑ illā sicut artifex: aut sigillū quo formis sigillat mate ria artificij. Q; aūt neq̄ diuisiōe partiū ītegrabiliū destructibilis sit tn̄ manifestū erit: ꝙ ītell's ex neces sitate īpartibilis. hoc aūt sic certū facim⁹. Si enim partibilis eēt nō pateret tot⁹ sil: sꝫ pars post ptē q̄si pars ītelli īntroiret apd̄ ītellm̄ post ptē ꝛ nō totū sil: ex hoc sequit̄ ꝯtinuū ꝛ ptibile ꝯtinue ꝛ ꝑ ptes solum modo ītelligi posset ꝛ ptē in pte tpis totū in toto et ī telligētē se q̄ ītelligēdo trāsit⁹ syllabaꝝ ꝛ elemētoꝝ ꝛ ītelligē in trāsitu ꝯtinue ꝛ non subito: cui⁹ ꝯtrū vnus q̄sq̄ ītelligētiū sētit in seip̄o. ¶ Amp̄. Intell's sentit se totū ītelligere q̄ntūcūq̄ ītelligit: nūq̄ aūt ptes sui ītelligere ꝛ ptē nō. Qꝛ ḡ istud est apd̄ eū in eo ei soli de hoc credēdū est: sicut eni ītelligit vn⁹ ītell's ita ꝛ oīs: ꝛ ideo idē apud oēs. Q; igit̄ nouit intell's vni⁹ apd̄ se de modo ītelligēdi ꝛ oēs intell's iuenire apd̄ se necesse est: q̄re nō continue: sꝫ subito est ītelligere oēs ītelligēter ītēdētes etiā iueniūt se subito intelli gere cū ītelligere nō sit: nisi ꝑ imutationē intellus si intell's pticularis est ꝯtinu⁹ īpossibile est ꝯtinuū su bito īmutari: ꝛ hoc alibi declaratū est. ¶ Restat igit̄ intellm̄ īpartibilē pticularē eē ꝛ īcōtinuū. Et ideo di uisiōe partiū īdestructibilis cū ptes ei⁹ nō habeat. Manifestū ē igr̄ ītellꝫ oīb⁹ modis destructiōis eē in destructibilē: nō ei possibile aliqd̄ destrui nisi diuisio ne forme. Amp̄. Aut diuisiōe ptiū ītegraliū aut de structiōe deferētis ꝛ sustētantis q̄s modos iā remo uimus aut subtractiōe cause efficiētis: q̄ est vltim⁹ modus: sicut destruit̄ dies subtractiōe solis: ꝛ corp⁹ subtractiōe aīe. hoc aūt in aīa hūana ꝯtingere īpos sibile est. Manifestū eni est: qꝛ nālr̄ ꝯtinu⁹ est prime cause aut ei⁹ ꝯtinuo qd̄ inde appet: ꝙ opatiōes pri me cause ꝯtinue influūt sup nālia ꝛ sup oīa que natu ra preparauit. Et īpossibile ꝙ p̄pata mā a natura nō influat: aut vita aut alīa forma a p̄ma causa: ꝛ ꝙ est maius semī pꝛepata aīa necēario īfundit̄. hic est igi tur mediū ꝯtinuitatis siue colligatiōis nāe ad p̄mā cām. Colligatio aūt nō ē nisi ex ꝓpinq̄tate ꝛ q̄ ꝓpin quioꝛa eidē necēario colligatoꝛia. Quāto ei ip̄a nā supioꝛ tāto sup̄mo ꝓpinq̄oꝛ q̄ nā: qꝛ igit̄ ordiate sūt īfluxiōes illi⁹ sm̄ ordinē ꝓpinq̄tatū ad ip̄as necēario maiores ꝛ mag; ꝯtinue sūt ī ea q̄ ꝓpinq̄oꝛa sūt p̄me cāe q̄ ī remotioꝛa: ꝛ si nō p̄nt q̄tū ad re multomin⁹ ꝛ ꝓpinq̄oꝛa: ꝛ iō flux⁹ vite ꝛ alie nāles īfluxiōes mlto forti⁹ in aīam rōnalē īcessabiles et ꝯtinui q̄ in nālez vel naturā. palā igr̄ est aīam rōnalē isto vltiō mō nō posse mori. ¶ Q; si q̄s dixerit: ꝙ ꝯsās est ex h° vt aīa sensibilis sit sil̄ īmoꝛtalis ꝛ indefectibilis. Sꝫ nos iā rn̄dim⁹ ad hec in his que p̄cesserūt vbi dixim⁹: ꝙ ip̄ sa pendet scd̄m oēs vires suas a corꝑe: ꝛ hec est cau sa ꝓpt̄ quam morit̄ morte corporis. Non morit̄ ḡ neq̄ deficit ex defectu īfluxiōis vite ī illa a p̄mo ꝛ vni uersali fōte vite. Iā ḡ ꝓhibuim⁹ ab aīa ratiōali sm̄ id quod habet sublime nobile ac diuinū omnes mo

Intellect⁹ an sit forma.

Intellect⁹ sentit se to-tum intelli-gere nō p parte.

Intellect⁹ īpartibilis

Colligatio

Sensibili-tas pendet ex corpore.

dos corruptionis ac defectus. Amplius. Uita virtu-
tis intellectiue et viuere eius in effectu nõ est nisi in-
telligere eius in effectu et hoc nõ est ei per corp⁹ ne-
q3 pendẽs ex corpore quin potius ex casu corpis eri-
gitur ꝛ debilitate cõfortatur ꝛ defectione eius pfici-
tur sicut apparet in extasi ꝛ raptu. Uita igitur sua
huic virtuti nobili est vite pfectio preter corpus et
seorsum a corpore ¶ Amp. Iste raptus et ista appli-
catio ad nobiliora ꝛ altiora itelligibilia aut ẽ violẽ-
t⁹ aut volũtari⁹ huic vtuti aut naturalis aut casua-
lis aut casuale quod ipossibile: qm̃ istud est potissi-
ma ei⁹ pfectio dũ est in corpore: ꝛ maxie illustrat̃ ac
regitur genus humanũ. Reuelationes enim diuine
ac prophetie maxime ordinãt vitam humanã ꝛ om-
nis ars et oĩs sapientia cedit siue naturalis est ap-
plicatio ad res nobiles incorruptibiles: nichil aũt
naturale est nociuum aut mortiferũ ei cui est natura-
le. Seorsum igit̃ fieri a corpore salutiferũ est isti vir-
tuti. Idem accidit si sit voluntariũ omne enim volĩ-
tum indubitanter vtile est volenti violentũ esse nõ
potest quo generaliter eousq3 adiuuatur: virtus hic
illustratur atq3 perficitur: omne enim violentũ ipe-
ditiuũ ꝛ nociuum est. ¶ Amp. Manifestũ est virtute3
istam nobilẽ esse duarum facierũ quarũ altera illu-
minat̃ a rebus sublimibus: ꝛ altera illuminabilis ẽ
ab inferioribus corporalibus ꝛ sensibilibus ꝛ eadẽ
virtus est ꝛ eadem facies. Sed liberum est ei verte-
re se ad quã partẽ voluerit et illuminari vel depingi
a quibuslibet voluerit. Si aũt superior est nobilior
eius perfectio ꝛ lumen nobilius. Quãto plus ad id
se vertit tanto plus ꝛ copiosius illuminatur. Certũ
autẽ est q perfectio illuminat ipsũ esse et elongat a
nõesse. Cõuersio igit̃ ad ea que supra ipsa est pficit
virtutem istam: ꝛ illuminat: patet ergo q separat̃ a
corpore ꝛ a corporalibus: ꝛ coniũgit spiritualibus.
Palam igit̃ debet esse q non solũ nõ depẽdet a cor-
pore: sed obscuratur: ꝛ impedit etiam applicatione
sui ad aliud. ¶ Amp. Cum aliqd fuerit vehement̃ sẽ-
sibile: certum est q postq̃ sentit̃ relinqt sensũ debili-
ore3 ad illa sentienda. Et cum aliquod fuerit valde
intelligibile ecõtrario se habet: qr relinquit intelle-
lectũ fortiorẽ ad alia intelligẽda. Impossibile ẽ igr̃
ledi essentia3 virtutis ipsi⁹ nobilis ex applicatione
sua ad vehemẽter intelligibilia imo necesse est eam
ex eoꝝ ꝯiũctione adiuuari. Et tãto ampli⁹ adiuua-
ri quãto fuerit eius ab alia fortior ꝯiũctio. Certu3
autẽ est: qr hui⁹ ꝯiũctio fortissima sepat omnino ꝛ ra-
pit a sẽsib⁹ ꝛ a corpe. Et ideo manifestũ ẽ q id qd vir-
tutẽ istã saluat naturaliter ꝛ pficit sepat eã a corpe.
Sepatio igr̃ a corpe seqla est salutis ꝛ pfectiõis ip-
si⁹ nõ cã vl̃ occasio destructiõis illius aut lesionis.
Amp. Manifestũ ẽ vtutẽ istã nõ hr̃e istrumẽtũ opa-
tiõis sue i corpe: lic3 aũt ex lesiõe medie cellule capi-
tis opatio vtutis isti⁹ ipediri aut omnino destrui vi-
deat̃: tñ est manifestũ ẽ solã opationẽ q̃ illi ẽ deorsu3
ipediri: hoc ẽ ex pte sẽsibiliũ. Est ei velut alt̃ lib ei⁹
descriptio formaꝝ sẽsibiliũ quẽ librũ offert ei vel ex-
hibet imaginatiua. Has igr̃ cũ abstrahere ꝛ spolia-
re a cõditionib⁹ pticularib⁹ nõ poterũt ppt̃ turba-
tionẽ aut lesionẽ medie cellule i quã trãsfert a vtute
imaginatiua: sc3 spoliatores ꝛ abstractores phibet i-
tur vt⁹ ista nobis ab aspectu ꝛ lectiõe eaꝝ: ꝛ hoc est
qm̃ media cellula q̃ p vtutẽ imaginatiuã d3 velut q̃-
de3 lib ei⁹ fieri p hui⁹ quã dixim⁹ iscriptionẽ p lesio-
nẽ aut ifectiõis vl̃ vulneris nõ ẽ idone⁹ inscribi ab

Uita virtu-
tis intellecti-
ue est intelli-
gere.

Reuelatio-
nes diuine.

Nota.

Separatio
a corpore

Cella ima-
ginatiue.

imaginatiua vtute. Qua ppt̃ phibet̃ vt⁹ ista a le-
ctiõe et sic phibet̃ itelligere a ratiõe sẽsibiliũ q̃ p ali-
am viam non veniebam ad ipsam: sed nũq̃ prohibe-
tur a lectione sua que de uper est illi et a lectione
sua i libro suo nobilior ei ẽ ꝛ ab irradicatiõe q̃ inest
luce prima siue a luminib⁹ mediis que vocãtur an-
geli sancti. Certũ est q nõ: ꝛ hoc euident̃ appet i me-
lãcolicis egris et freneticis qui licet phibiti sint ra-
tiõare de sensibus tamẽ de sublimibus multa vidẽt
et pdicunt futura q̃si diuinantes. In hoc ergo appa-
ret ablatũ eis liberum rationis in scriptum a sensi-
bus librum vero superiorẽ nobilem interdũ eis esse
expositum et aptum. Non eni continuus esse cũ ra-
tione vel intelligẽtia nostra sed quãdoq3 applicari
illũ intellectiue virtuti nostre quãdoq3 vero longe
fieri ab illo. Cuius rei quid cause sit disputandum ꝛ
declarandum est. Ex quo manifestum est qm̃ destru-
ctio illius partis non destruit virtutẽ istam illius i-
q̃ partis i qua maxime vigere videtur. id est medie
cellule capitis vel cerebri. Roboratur aũt hoc pdi-
cto exẽplo qr frenetici arrepit morbo tunc diuinãt
et alio tempore nõ. Ampli⁹. omnis essẽtia eo natu-
raliter tendẽs et ibi naturaliter quiescens quo non
attingit corruptio vel mors: est naturaliter incorru-
ptibilis ꝛ imortalis: omne qd nãlit̃ petit̃ nãle ẽ petẽ-
ti. S3 ista vt⁹ nãli desiderio petit locũ q̃ neqt attin-
gi corruptio siue mors hui⁹ loc⁹ vl̃ stat⁹ est ei nãlis ꝛ
naturalit̃ ei debit⁹. Quare ẽ imunis a morte ꝛ a cor-
ruptiõe vbi gr̃a. Ignis i loco sui nãli q̃ est concaui-
tas celi lunaris est corruptibilis ꝛ hoc est de condi-
tione loci. Omnis eni locus sub celo lunari est loc⁹
generatiõis et corruptionis qm̃ est locus cõflictus
Quia ergo locus vel status immaterialiũ sepatoꝝ
seorsu3 longe est a motu ꝛ mutatione qm̃ a materia
et appenditione materie palã istam virtute3 esse na-
turaliter imunem a corruptione et libera3 a morte
qr omne quod mouetur hic inferius subiacet corru-
ptioni. Q. si quis dicat q anima hũana naturaliter
mouetur ad corpus equiuoce dicit hoc. Non enim
mouetur ad aliqd vt in eo qescat: vel vt ab eo pficia-
tur s3 potius vt ipsum pficiat ipsa eo q vtatur ad ac-
qrendas sibi aliquas et pfectionibus suis secundis
in q̃ adiuuãtur ab instrumentis ꝛ ab ipsis sensibus.
Nõ sic aũt intelligimus animã hũanam moueri in
suũ sursum ac nobile imo ad locum sue pfectiõis vl̃
tunc videlicet ad statũ suum nobilissimũ. Absit eni3
ab anima hũana scdm illam virtutem suã sublimẽ ꝛ
nobile3 vt quiescere querat in sensibus aut pfici ab
eis sicut nec econuerso virtus inferior animalis. sci-
licet aut terrẽalis que est virtus eius infima querit
quiescere aut pfici in sublimibus. Non tamen nega-
mus aliquatenus adiuuari ad inquisitionẽ quarun-
dam scientiarum et multorũ operatorum. ¶ Amp.
omnis virtus omnino sepata a corpore: necessario
incorruptibilis est corruptione corporis. Et ecõuer-
so sequitur quedam igitur est media et est medie di-
spositiõis inter ista extrema. Angeli sancti omnino
seorsum ꝛ nullomodo dependentes ex corporibus.
Et anima vegetatiua ꝛ sensitiua omnino pendẽtes
ex corpore. Anima autem hũana est exemplum me-
diũ que ptim impressa est corpori ꝛ partim pendens
ex illo sc3 quantum ad vires quas cõicat cu3 anima
sẽsibili ꝛ vegetabili. Parti vo seorsũ est abstracta
ꝛ hoc ẽ quãtũ cõicat cũ angelis sãctis cõtrariis igr̃
ꝛ a ꝓportiõe eẽntiali q̃dã vires ei⁹ imortales ꝛ q̃dã

Nota.

Omnis lo-
cus sub lu-
na locus est
corruptiõis

Mouetur
aia ad cor-
pus vt cor-
pus pficiat

Nota.

mortales. Et hoc est qd̄ indissuim⁹. Nō est enī fidei pie tatem aut veritatē est visū aut auditum aut aliquē aliorum sensuū esse mortalem aut extinguibilem: sed ipsā mentē humanā vt humanā est mortalē hoc inclite pieq̄ fidei contrariū rōnabile est. Q̄ſ igr̄ est ī aīa huāna pncipale ac nobilissimū oīno imortale est. Q̄ſ si quis obijciat q̄ pars mortalis: q̄ si ps mortalis aut corruptibilis: ergo et totum. Qualiter enī domus erit incorruptibilis cuius paries est corruptibilis. Respōdemus in hoc: q̄ visus non est corruptibilis nisi secūdū hoc qd̄ habet a corpore ⁊ hoc possumus vocare adiutorium passionū sue idoneitatem iustam ad recipiendas imutationes a visibilibus: virtus vero iudicandi oīno pendet ex essentia mentis que nō pēdens est ex corpore. In aīa vero aīali visus duabus de causis pendet ex corpore. Quoniā ⁊ secundū id qd̄ habet ab essentia aīe animalis: ⁊ sm̄ id qd̄ habet a corpore: ⁊ hoc est quoniam ipsa pendet ex corpore: ⁊ hoc est quoniam aīa humana vires animales habet secundarias: ⁊ ideo nō pēdet ipsa: sed animo qd̄ habet principium ab illis immo econuerso: virtutes autē secundarie pendent ex principalibus hoc modo: scʒ propter illa: quoniam propter illa: ⁊ vniuersaliter verum est: q̄ oīa sensibilia ⁊ ignorabilia in omni subiecto: tentemus autem alia via declarare immortalitatem ipsius: dicam⁹ ergo q̄ sensus non applicatur sensatis absq̄ assimilatione sui: vt tactus calido absq̄ calefactione et visus lucido absq̄ illuminatione. Intellectus aūt ecōtrario se habet in hoc. Cum enim intelligit aliquid non denominatur ab eo qd̄ intelligit nichil enim est de intelligibilibus apd̄ intellectum nisi forte ipsa intellectio ⁊ in sensibilibus ipsa sensatio: ⁊ sic manifestum est intellectum impassibilē ab intelligibili aut intelligibilibus. ¶ Amp̄. Ad hec est alia diuersitas quā supra diximus q̄ quāto maiora ⁊ plures intelligit: virtus intellectiua tanto est ad intelligēdū expeditior ⁊ capacior ⁊ fortior. E cōtrario autē se habet in sensu. palam ergo q̄ non habet finem in operatione sua oīs virtus infinite operationis est infiniti temporis: oīs virtus que non habet finē ī operatione non habet finem in tempore. Infinita enim operatio non potest perfici in tempore. Si ergo verum est q̄ eius operatitioni non sit finis vltra quem non extendatur. vnde eidem virtuti nō est finis ī operatione: sic neq̄ in essentia. Et sic apparet in virtute motiua cui non est finis in mouendo: sic neq̄ in operando/ neq̄ in durando. Q̄ſ si quis dixerit q̄ quelibʒ eius operatio est finita dico q̄ sicut quelibet reuolutio est finita oēs infinite et sunt a virtute infinite potentie sic est in ꝓposito: ⁊ sic ipsū intelligere simpliciter est infinitum. Q̄ſ si quis dixerit q̄ finis eius est in luce prima: quia vltra nō est qd̄ intelligat nō obuiat ei qd̄ intendimus: quoniam finem istum adhuc manifestū est esse infinitum: et ex hoc necesse est ipaʒ esse imortalē. Si enim quies eius et operatio vltima in ipsa vita: immo in ipso fonte vite vbi non appropinquat mors neq̄ illa defectio. Manifestum ē mentem humanam illic naturaliter tendere vbi est vite indefecectibilis cōtinuitas. Ad hunc autē finē si semel peruenerit impossibile illam inde de cetero separari. Impossibile enī est aliqd̄ a loco suo naturaliter moueri: alioquin haberet motus oppositos ⁊ oppsitas naturas. Et hoc est: quoniā natura est principium motus ⁊ quietis: voluntarie autem ab ipso

Immortalitas aīe.

Visus.

Sensus.

Intellect⁹.

Operatio īfinita non pficitur in tēpore.

Nota.

fonte vite ⁊ gaudij et glorie separari imo ab omnimoda plenitudine desiderabiliū suorū. Quis nō videat violenter. Ideo impossibile est quoniā hic violentia locum habere non potest. Cum enim a seipsa ⁊ ab alijs que infra ipsam sūt tanq̄ ab inferno superiori et ab inferno inferiori et superiori erepta totaliter in fonte bonorum omnium quodam modo ingrauerit. hoc est cū fons to taliter illam in seipsam rapuerit: hoc est oēs cogitaiones eius: ⁊ oēs eius affectiones in se collegerit totaliter illi viuet ⁊ hoc exemplo naturalis amoris patet vbi mens amantissimi patris totaliter vnitur filio: ⁊ totaliter affectiones ⁊ cogitatiōes amor rapit in filium ⁊ ex illo totaliter viuit interius dum ex illo totum habuerit qd̄ cogitat ⁊ qd̄ gaudet: ⁊ qd̄ timet: ⁊ generaliter omnes cogitationes ⁊ affectiones habuerit ex illo ⁊ finaliter refundit in illuʒ. Sic ⁊ in vita beatitudinis q̄ mens totaliter rapta et ab oībus alijs erepta totū qd̄ viuet ex ipso solo hauriet ⁊ totum refundet in ipsum ⁊ eructabit quoniam vita totaliter in apprehēsionibus ⁊ affectionibus consistit.

Nota.

Nota.

Finis de Immortalitate anime.

parauit deus animabus maloꝝ ꝙ habeat vita ista
tunc nō solū impune mali sunt sed etiam ad como
dū suum mali sunt: quia scilicet in vita ista multis
bonis tempalibus vtuntur et a multis malis tem-
poꝛalibus liberantur procurante eoꝛum nequitia.
Ergo si nō est alia vita melius est malis pro ꝓpria
nequitia quod quidē apud nullam rationalem mē
tem sustinebit equitas diuina. Nunc autē ex ꝓpriis
Probatio immoꝛtalitatē eiꝰ astruere tentabimus: primū igi-
imoꝛtalita tur oꝛdinabimꝰ iudices q̄s a phis accepimꝰ. Qua
tis anime rū vna hec est. Omnis substantia cuius operatio
nō pendet ex coꝛpe neq̄ eius essentia pēdet ex coꝛpe
Liberioꝛ enī debet esse essentia ꝙ operatio. Cū er-
go opatio anime humane scilicet id quo brutis an-
cellimꝰ vt est opatio intellectꝰ nō pendeat ex coꝛpe
neq̄ eiꝰ essentia igitur seperabilis a coꝛpore natu-
ralis et viuens preter coꝛpus. Amplius. iuxta ean-
dē rationē. Omnis virtus cuius opatio impedit
a coꝛpe eiꝰ esse essentia nō pendet ex coꝛpe palā au
tem est virtutē intellectiuā huius esse. Quia quā-
tomagis se coꝛpi miscuerit tantū eiꝰ itelligere erit
Ala coꝛpo obscuriꝰ et tardius et erroꝛibus admixtiꝰ Quāto
lis autem a coꝛpe se plus elongauerit et abstraxerit tā
to erit acutius clariꝰ velocius et ab erroꝛibus li-
berius. Longatione autē spiritualem non coꝛpalē
hic accepimus et aproximationem similiter que ē
solicitudo et amoꝛ coꝛpoꝛis et eoꝛum que coꝛpis
sunt. De quibus manifestū est ꝙ imergunt ꝛ obscu
rāt itellectū contraria vero liberant et clarificant ꝛ
ista sunt sicut principia coꝛpoꝛis et attractus eius
apud intellectum. Essentia igitur intellectꝰ nō de-
pēdet a coꝛpe cū eiꝰ opatio ipediat ab alio ꝛ ꝑ illō
¶ Amplius. Si essentia intellectus pendet ex coꝛ-
poꝛe opoꝛtet vt confoꝛtatio sequatur cōfoꝛtationē
ꝛ debilitatio debilitationem. Nos autem econtra
rio totū videmus. Et quia debilitatio coꝛpoꝛis est
in senectute et vigoꝛ virtutis intellectiue tunc ma-
ximus et intellectus ex omnibus suis modis foꝛtis
simus ex quo manifeste apparet virtutē intellecti
uam in senectute iuuenescere. ¶ Amplius. Omne
Nota. moꝛtale sua ipsa duratione paulatim debilitatur ꝛ
deficit donec veniat ad defectum. Ultimum qui est
moꝛs virtus aūt intellectiua sua ipsa duratione ꝓ
ficit et inualescit vt quanto fuerit diuturnioꝛ et an
tiquioꝛ tanto fit ex oībus suis modis foꝛtioꝛ. Vir-
tus igitur intellectiua imoꝛtalis est et ipsam nō so
lum non posse senescere duratione aut destructiō
appropinquare imo iuuenescere ꝛ a defectu ꝛ moꝛ
te amplius elongari manifestū est in quo simul ap
paret diuersitas inter virtutem aīalē et virtutem
intellectiuam qm̄ virtus animalis tanꝙ pendens
ex coꝛpoꝛe sequitur dispositiones illius qꝛ eo con-
foꝛtato cōfoꝛtatur et vigoꝛato vigoꝛatur et debi-
litato debilitatur: et dificiente deficit ꝛ cessant opa
Obiectio tiones animales ex toto. virtꝰ aūt intellectiua ecō-
trario se hꝫ. Si quis aūt obiecerit qꝛ virtus itelle
ctiua ipedit et debilitat cū ipedit aūt et debilita
tur coꝛpus sicut in egrotantibꝰ aut freneticis ꝛ me
Responsio lācolicis et quolibet alio modo mente alienatis.
Rn̄demus qꝛ aliō est impedimentū et lesio. Aliō ē
occupatio. Non eī dixirꝰ qō visus vel auditꝰ exte
rioꝛ ledat vel ipediat itellectū sꝫ occupat mentem
humanam reuera vt hoꝛa illa non vacet intellecti-
ue opationi quia per visum et per auditum ad foꝛi
seca ꝑticularis sic ēt in laborātibꝰ. Huiꝰ passioni

bus passiones hmōi sunt sicut sōnus fixa adherēti-
tia propter infectiones inseparabiles aut non faci-
le separabiles. Quēadmodū igit somnia mentē te
nent ꝛ alligāt circa fantismata occupatum. Sic iste
alienationes essentiā v̄tutis intellectiue nō ledūt:
sed opationē eius occupatiōe ipediūt ꝛ hoc appet:
qꝛ liberata ꝛ expurgata v̄tute aīali penitus huius
infectione v̄tus itellectiua tanꝙ nihil passa huius
lesiōis ad ꝓprias opationes reuertit. Et in his ip
sis turbationibꝰ ꝛ alienationibus ad diuinationes
ꝛ dīnas reuelatiōes quodammō velut a coꝛpe solu
ta ꝛ expedita erūpet. Certum aūt est qꝛ diuinatiōes
foꝛtissime ac nobilissime opatiōes v̄tutis itellecti
ue sunt dū est in coꝛpe ꝛ ad illa maxie inualescit ma
ximis ipedimētis ꝛ lesionibꝰ coꝛpoꝝ ꝛ hec est causa
ꝓpter quā illuminatio siue relatio ꝓphetis vix ad
uenit nisi cū magna debilitate coꝛpoꝛis sicut est ex-
tasis. Et inde est ꝙ extasim raptū viuus noiat. Mani Extasis
festū ex his ꝙ nobilissima opatio ac foꝛtissima v̄tu
tis itellectiue q̄ est ꝓphetia vel reuelatio: ꝛ tūc ma-
xime viget cū coꝛpus est infirmissimū sicut in extasi
vel raptu palā est. Hec aūt est eius maxima opatio
dū est in coꝛpe. In oīmoda igit separatiōe a coꝛpe
q̄ moꝛs est oīno viget. Amꝑ. Sed in oīmoda sui cō
iunctione q̄ est oīmoda solicitudo est ad ipm̄ ꝛ om- Nota
nimodus amoꝛ absoꝛbet ꝓpria opatione v̄tutis i
tellectiue. A contrario igit in omnimoda sepatiōe
sui a coꝛpe ꝯfoꝛtabitur ꝛ reuigoꝛabit ꝛ hec sepatio
in moꝛte est: vel post ipsam est. Impossibile autē est
vigoꝛari opationem virtutis cū lesione essentie sue
non ledit ergo vlla essentia virtutis intellectiue ex
moꝛte coꝛpis. Huiꝰ aūt inditia manifesta sūt in raptu
ꝛ extasi ꝛ somno ꝛ egritudinibus q̄ operant aliena-
tiones vt diximus ꝛ in vicinitate moꝛtis vbi plerū
q̄ diuinationes ꝛ visiones ꝛ futuroꝝ predictiones
factas non dubitamus. Ratione aūt ꝓphantium ꝛ Diuinatio
veritatem scrutari querentiū nō solū ꝑncipia ꝛ ra neal moꝛte
dices ponere: sed etiā iditia ꝛ signa ponere. Alia ēt
radix apud phōs inuenit: hec scilicet: solis substantia
cuius foꝛma nō est coꝛruptibilis: incoꝛruptibilis ē
ꝛ omnis substātia intelligēs est hmōi qm̄ sole sub-
stantie in q̄bus sūt foꝛme materiales coꝛruptibiles
sunt Nullā aūt foꝛmaꝝ materialium hꝫ vt suā. id ē
naturalē vel essentialē q̄cunq̄ substantia intelligēs
ꝛ hoc est qm̄ hmōi substantia intellectꝰ oīm foꝛma
rum silitudines recipit: quemadmodū oculus nul
lum hꝫ coloꝛē in vlla parte sui vbi oīm coloꝝ silitu-
dines recipit ꝛ gustus nullū sapoꝛem nisi oīm sapo
rum silitudies recipit. Alioquin nec iste nec ille su- Philoso-
oꝛū sensatoꝝ similitudines reciperet neq̄ ab illis: phoꝝ argu
esset passibilis cū albū ab albo passibile nō sit neq̄ mēta ꝺ aīa
similitudinē eiꝰ vllo modo valeat recipe. Si enim
illam reciperet due inuenient in eadē supficie cū im-
pssio abedinis non posset esse nisi albedo. Qꝛ igit
sola foꝛma materialis et illam non potest habere
naturalem substantia intelligens manifestum est
substantiā intelligentē icoꝛpalem esse cū eiꝰ foꝛma
substātialis icoꝛruptibilis sit ꝛ hec tāꝙ certo ꝓba
to vtūtur. Quia omnē generationē et coꝛruptionē Gñatio et
omnēq̄ ꝯflictū ꝯtrarioꝝ in materiā esse certissimū coꝛruptio
est qm̄ interialibus nō est cōtrarietas et ideo neq̄ aīe
cōflictus ꝛ ꝓpter hoc neq̄ coꝛruptio qm̄ generatio
coꝛruptio ex cōflictu ꝯtrioꝝ est vbiq̄ inuicē agētiū et
patientiū. Et qꝛ actiōes huiꝰ oēs ꝛ passiōes ꝑ ꝯtriū
sūt. ꝯtractū aūt in solis materialibus et in solis coꝛ

¶ Rhetorica diuina siue ars oratoria eloquentie diuine edita per venerandum patrem magistrum Guillelmū Parrhisiēsem.

De oratione Capitulum. i.

A In sacris ac sacrificatiuis exercitationibus: que & quāta sit dignitas & precellentia potius orationis multum liquide apparere potest volentibus videre atq; valētib⁹. Et primū ex eo ꝙ omnis sacrificatio omnis benedictio: & omne sacramētum & omnino quicquid in cultu diuino honorifice agit aut oratio est aut oratione ꝑagitur siue perficitur. Deinde ꝙ omnis ecclesia sanctorū celesti ac diuino magisterio erudita ac īstituta: tā multiplici celebritate frequentat orationem: vt et die noctuq; insistat & inuigilet. & eidem vite presentis tempora: tanq̄ illi cōsecrata & debita: ꝑcipiatur. Cuius rei nulla alia causa vel ratio existimari vel cogitari pōt: nisi orationis tanta necessitas tantaq; fructuositas: que tā tam frequentationis & instantie continuitatem exigat & requirat. Q; si dixerit q̄s auctoritas apostolica: ꝓcepto suo quo dictū est. Sine intermissiōe orate: & artat & cogit nō solū ecclesias: sed etiam ipsa lex euangelica: in qua expresse legitur mandatū de oratione: ipso ore veritatis editum q̄ dictum est. Quia oportet semper orare: & nunq̄ deficere. Respondeo in hoc: q2 in ipsa cause sunt & rationes rationabilissime atq; iustissime: ꝓpter quas mandata hmōi et omnia alia q̄ de oratiōe data sunt merito data fuerunt. Tertio ex virtuositate ipsius orationis mirificentiss & numerositate mirabili atq; prestantia vtilitatum: quas te scire faciam in sequentibus. ¶ Ex his ergo tribus manifestum esse tibi debet & necessariam esse & omnino debere eē celestem ac diuinalem rhetoricam: siue spiritualem ac saluberrimam oratoriam: que in causis animaꝝ atq; negociis allegare doceat nos qui causa huiusmodi patrocinium susceperūt. Et spirituales oratores constituti sunt: vt in dei altissimi consistoriis: causas allegent hmōi ꝓpter quod stipendia beneficiorum ecclesiasticorum eis cōstituta sunt ex magna parte. Hoc autem dico ꝓpter officia docendi & predicandi in q̄bus cōsistit residuū militie clericalis: de quibus nullatenus tibi dubitandū est: ꝙ nec recte nec laudabiliter exerceri possunt: nisi doctores & predicatores atq; iudices ecclesiasticos virtus orationis adiuuet & dirigat incessanter. Q; si tāta volumina studio & labore rhetorum de oratiōe rhetorica scripta sunt: q̄to forti⁹ de ista sacra & sacratissima oratione dignū & iustum est scribat ars & doctrina. Hec aūt ratiocinatio a ꝓportionabilitate causarū & orationū virtutem habet atq; vigorem: si tamen non est comparatio orationis ad orationem in fructu vel vtilitate: non erit comparatio debiti & laboris ꝓ arte & doctrina isti⁹ ad debitum studium vel laborem illius. Quid dicā de oratione litteralis cui tota grammatica inuigilat? Quid de oratione logica: cui tam studiose: tanq; perfecte Aristotel. ingeniositas insudauit? & de oratione. vtiq; logica: que omnis vel ꝓpositio: vel syllogism⁹ est: et oēs libros logicales titulauit. Ac de syllogismo librum priorum vel analecticorū. De demonstratione librum posteriorum. Et de elencis librum elēcorum. Et de syllogismo dialectico librū topicorum. De interpretatione vero siue propositione librum perihermenias. Qualiter autem possibile erit istam sacram ac sacrificatiuam: et modis omnibus omni generi aliarum orationum incomparabiliter precellentem orationem esse omni arte & doctrina & artificio destitutam? Quia igitur nec immensitati diuine congruit hoc: neq; perfectioni quam non solum decet: sed etiam necesse est esse in ecclesia dei altissimi: que schola ipsius est: & cuius sola doctrina in ea discitur & docetur: assidue esse artem atq; artificium orandi necesse esse. Amplius. Quod opus cuiuscunq; vtilitatis inueniri potest quod arte & doctrina ac artificio careat & doctores atq; artifices sui non habeat? Que ergo causa reddi potest vt opus tā nobile: tanq; preclare vtilitatis hucusq; neglectum atq; desertum sit: nisi quia vel eius vtilitas ignorata est: vel ipsi sacri doctores desides aut aliis occupati: orationē preterierunt? Credēdū q̄ est multos de ea multa scripsisse: & cum exēplaria orōnum scripsere: hoc sufficere oratorib⁹ reputasse. Vel forsitā q2 poti⁹ orādo q̄ philosophando orare dicim⁹: nō artē vel artificiū orandi eos: sed orōnes scriptas aūtticas oratorib⁹ tradidisse: sicut euidēter appet i libro psalmoꝝ qui exq̄sitissimis orōnib⁹ refertissimus est. Si quis autē dixerit ꝙ oratio donum domini dei est: & ꝓpter hoc non ab arte vel doctrina: sed magis a datore querenda sit: verum vtiq; dicis. Si q̄s vero dixerit ꝙ huiusmodi oratio non solum potissimum sui: sed etiam plurimum habꝫ diuini muneris & gratie: et propter hoc nihil ad eam de arte & doctrina hominum. Respondeo: quia iustitia que virtus est veri nominis: non solum ꝑcipuū sui aut plurimum: sed etiam totum quod est vel hꝫ diuini muneris est & gratie. Nihilomin⁹ tamen ꝑitia iuris (que scientia legum & canonum est) similiter cognitione diuersarum ꝯsuetudinum atq; exercitatione causarum & negociarum: illustratur atq; dirigitur. Sic se habet & de oratione. Arte namq; & doctrina: quam hec scribere intēdo: plurimū & multipliciter adiuuatur. Nec obsistit mihi i hoc sermo Aristotel: quo dixit in primo ethicorum: quia scire vel parum vel nihil operatur ad virtutem: quod nō de omni scire vel falso intelligere potuit: cum ipsemet dicat in libro eodem: quia virtus est omni arte certior et melior. Tibi vero declaratum est per me & in tractatu de actibus humanis: Et in tractatu de virtutibus & moribus: quasdam scientias virtutes esse: sicut prudentia & quasdā alias. Insuper & oēm virtutem sapientiam esse: quod est dicere sapidum siue saporans scientiam: & tanq̄ intimam: profundatam cognitionem. Scientiam vero iuxta communem intentionem: quasi cōmunem intentionem s. exteriorem. Res enim omnes non solū lucent virtuti intellectiue ad illuminandum eam lumine sciētie: sed etiam sapiunt ad faciendam vel inficiendam virtutem motiuam: & quasi imprimendam eam saporibus sapiētie. De quibus ibi satis feci tibi. De ipsa sapientia quoq; tibi certissimum est: quod ipsa est donum dei altissimi: & ab ipso studiosissime expetenda & speranda: non tamen propter hoc scolastice

Marginalia: A — Dignitas orationis. — B — Rhetorica diuina. — Loc⁹ a minori. — Aristotel. — Libri Aristotelis. — D. Oratio. — Iustitia. — Scire parū ad virtutes facit. — Sapientia

doctrine ⁊ disputationes aut librorum sacrorum ex
positiones inutiles vel supuacue habende sunt. Et
si de singulis creatoris bonis ⁊ de singulis virtuti
bus aut gratiis considerationem in hoc feceris: in
uenies indubitanter vnumquodq; eorum doctrinis
adiuuari multipliciter. Licet enim gressus qui per
pedes est: ex virtute gressibili sit visu tamen ⁊ tactu
adiuuatur ⁊ regitur: īterdum ⁊ auditu. Strepitum
namq; pedum deprehendit gradiens ⁊ edrans vtrū
super lignum vel lapides gradiatur: ex hoc etiam
perpendit discrimina vel ambulationis vel equita
tionis sue. His itaq; determinatis icipiā ipō actor
duce ⁊ luce: qui omnium salutarium sibiq; accepta
rum orationum ⁊ inspirator ⁊ exauditor est. Et di
camq; huius sacre ⁊ diuinalis rhetorice: siue orato
Oratio. rie scientie subiectum est oratio: quoniam de ipsa ī
illa agitur: eiusq; perfectiōes: differentie ⁊ partes:
necnon mirifice virtutes ⁊ inestimabiles fructus si
ue vtilitates: adiumentaq; atq; impedimenta: qui
bus vel adiuuatur vel impedit exauditio illius do
F centur in eadem ⁊ declarantur. ¶ Conueniens aūt
⁊ omnino necessariū est: ad istam scientiam accedē
tibus: vt in primis eis determinet: quid est qḋ dicit
oratio de qua hic intēditur vt p̄dixi. De quo certis
Oṙo quid. simum est q̄ oratio non est nisi petitio in genere: qḋ
dico: q̄z non omnis petitio est oratio: sed ea sola que
dirigit ad deum: vel ad p̄sonam aliquā: seu p̄sonas
ꝓpter ipsum. Orare namq; ipses sanctos siue ange
los tunc dicimur cū p̄ces ad eos dirigimꝰ. Alie au
tem petiones q̄ ad homines dirigūt: oṙoes minime
hn̄de sunt siue dicēde. Nec ei ad regē aliquē dicimꝰ
oro te dñe: sed neq; ad familiares ipoꝝ regū dicere
ꝯsueuimus: orate ꝓ nobis vl̄ regē vel pōtificē. Qua
ꝓpter manifestū est: q̄ oṙones ꝓprie ⁊ hn̄tur ⁊ dicr
q̄ ad deū vel ad sanctos eius ꝓpter ipm dirigūtur.
Et inde est q̄ apḋ sedē aplicam vel curiā romanam
non dr̄ q̄s orationes differre vel offerre: sed petitio
nes potius. Nec ipse etiā summꝰ pontifex dicere cō
sueuit petitionariis: offerre oṙones vestras. Mani
festū ergo est ex his q̄ oratio eis petitio ē ⁊ nō ecō
uerso: ⁊ q̄z petitio tanq̄ genus ad orationē se hꝫ
oṙo vero tanq̄ spēs ad ipsam. Q̄ṡ si dixerit quis q̄z
oṙo ꝓ bonis solis spūalibus aut eternis obtinēdis
E est ⁊ offertur deo: non recte dicit: quia et iā tempora
Nota lia bona ab ipso sanctissime atq; iustissime petunt.
Similiter ⁊ liberatio a malis tēporalibus. Et ma
nifestum ē multis exemplis veteris legis seu testa
menti: temporalia bona petita sepe fuisse a patribꝰ
⁊ orationibus obtenta. Similiter ⁊ liberationes a
malis temporalibus: tanq̄ a gladio inimicorum ⁊
pestibus. Quis ignorat sanctum Moysen: multoti
Moyses. ens vt cessarent plage ab egypto: suis orationibus
obtinuisse a deo altissimo? Silr̄ ⁊ de plagis q̄s deꝰ
mittebat pop̄lo hebreoꝝ: vt ⁊ plaga ignis: ⁊ plaga
serpētū ignitoꝝ. De qbꝰ notissimū est q̄ orationibꝰ
eiusdem ꝓphete cessauit vtraq;. Notissimum etiā
est q̄ prophete alterius orationibus multiplicatū
est oleum vidue cuidam in lechico: ⁊ farina in hy
dria. pluuia data super terram est: data fertilitas:
similiter orationibus prophete illiꝰ: de quo duo bo
na mere temporalia esse nemo ignorare potest. In
Orationis nouo vero testamento quot sanitates corpoꝝ facte
virtus. sunt precibus sanctorū apostoloꝝ ⁊ martyꝝ: ⁊ p̄unū
ex apostolis ex virgis aurum factū est: ⁊ ex lapidibꝰ
gemme: ⁊ ita de aliis bonis temporalibꝰ: q̄ oratiōi
bus sanctoꝝ impetrata sunt ⁊ obtenta: ⁊ iugiter im
perantur orationibus sanctoꝝ in nouo testamento
quibus enarrandis ⁊ enumerandis vix vita homi
nis vnius sufficeret? Quia igit ex ipis auditionibꝰ
⁊ petitoꝝ impetrationibus manifestum est sanctos
talia siue ꝓ talibus non insipienter orasse vel ora
re. Non relinquitur ex illa dubitatione: quin sancti
deoq; acceptabiliter orare possint hoīes ꝓ bonis
temporalibus obtinēdis: ⁊ malis temporalibus re
mouendis. ¶ Q̄ṡ si dixerit q̄sq; ratiocinatio ista ad
hoc nos inducit: vt oratio etiam ad homines diri
rigatur: cum in bonis temporalibus p̄standis: ma h
lisq; similibus remouēdis potestatem habeant ho Nota.
mines: sicut dixit pilatus. Nescis: q̄z potestatem ha
beo crucifigere te: ⁊ potestatē hēo dimittere te. Cui
⁊ respondit ipsa veritas: non haberes inquiens po
testatem in me vllam: nisi datum esset tibi desuper.
Respondeo ergo in hoc: quia oratio addit super pe
titionem aliquid venerationis: per quod orādo pe Orare.
titur bonum: siue mali liberatio ab aliquo tanq̄ ab
actore: ⁊ principalitatem potestatis in eo qḋ petit
habente: p̄incipalitas tātum ad creatorem deum so
lum pertinet sicut creatio per se et proprie fieri non
potest nisi ad ipsum. Et ꝓpter causam hāc ecclesia
pariensis. orat: vt fructꝰ terre dare ⁊ ꝯseruare digne
ris: te rogamus audi nos. Diuitibus autem mini
sterium vt inde in bonis temporalibus datum vel
potius commissū est: non aūt principalitas potesta
tis. Igitur oratio pars ē diuini cultus ⁊ honorificē
tie: cum preter venerationem ad deum recte ac pro
prie dirigi non possit. Attestat enim huic rei cōsue
tudo ecclesiastica: que ad nullū sanctorum dicit: ro
ga ꝓ nobis: sed ora tantum: intelligens euidenter
orationes ad deum soluꝫ posse fieri ⁊ debere ꝓprie. Rogare.
Q̄ṡ aūt eccl̄ia ad ipsum deum loquens tam crebro I
dicit: te rogamus audi nos: conuenienter ⁊ proprie
dicit hoc: quia rogatio quasi genus est ad orationē
sicut ⁊ petitio. Et est petitio oratio vl̄ locutio: nō vt
quibusdam videtur optatiua: sed alicuius inclina
tiua. Non enim qui optat ⁊ desiderat aliquid ab ip
so petit. Illud tamen multi optent siue desiderant:
quod omnino habere nolunt: sicut viri ⁊ sapientes:
qui multa concupiscunt ⁊ desiderant: a quibus iā
se abstinent viriliter ⁊ auertunt. Qui autem petit i
dubitanter ostendit se velle obtinere quod petit. Si Optare.
cut ergo hoc verbum opto siue optandi: significat i
telligentiam siue affectioneꝫ que vocat optatiuus
modus: ⁊ per quā fit siue dr̄ oṙo siue locutio optati
ua. Sic verbum peto siue petendi inclinationem si
ue affectionem significat: per quam ⁊ fit ⁊ dr̄ locu
tio petitio siue petitiua. ¶ Solerter autem conside
randi tibi sunt: ⁊ attendendi sermones sacrarum do k
ctorum: qui non recte intelligentibus: videntur esse
diffinitiones orationis de q̄ hic agitur: sicut est iste
sermo Aug. Oratio est pius affectus animi ad deū Augustiꝰ.
aliquid ab eo obtinere intendentis. Cum est pium
desiderium: pius affectus sit animi non tamen ora
tio est. Silr̄ ⁊ sermo Joannis damasceni quo dixit
q̄ oratio est ascensus intellectus ad deum: non diffi Johan. da
nitio orationis est: sed laus aliqua ipsius. Reuera masceni.
tamen qui orat intellectu. i. intellectualiter siue spi
ritualiter ascendit in deum: ⁊ applicat se illi atq; cō
iungit applicatione familiarissima: dum oīa īfirma
sua oēs defectus: ⁊ oēm paupertatem suā eidem reue
lat. Iuxta sermonem ꝓpheticū q̄ dixit. Effunde cor

tuum sicut aquam in cõspectu domini. Et alius iterum ꝓpheta. Effundo in conspectu eius orationem meam ⁊ tribulationem meam ad ipm ꝓnũcio. Eodem modo sentiendum est tibi de sermone beati hierony. quo dixit: quia veraciter orare est amaros in compunctiões gemitus: nõ verba com posita resonare. Manifestũ est enim ora tionem non esse gemitus vel resonantiam gemituũ: sed reuera adiumenta magna ⁊ pulcherrima ornamenta sint orationis hmõi: gemitus ⁊ amaritudo eorum. Et hoc euidenter in sequentibus videbis. Hec aũt de sermonibus sanctorum ⁊ sapientium: quibus insipientes ⁊ indocti credunt eos diffinisse orationem: qñ de his i scolis theologicis vanissime corrixant vel potius corpicantur tibi ꝓposui. ¶ Q; ergo dixit sanctus iste ⁊ sapiens: quia veraciter orare est circa virtutẽ vel orationis intimitatem: seu affectuositatem ipsius itellexit: qua ꝓpter eius intẽtio fuit: quia veraciter orare ⁊c. qđ est dicere intime siue affectuose: siue ex cordis ꝯpũctione ⁊ amare atq; gemituose orare ẽ. Que ergo ad notificationẽ siue cognitionem orationis dixerunt viri sancti ⁊ sapientes laudes orationis sunt ⁊ pticulares quedam declarationes ipsius potius ꝙ veri nois diffinitiones. Obsecratio vero non est aliud ꝙ oratio vel petitio. Sed inde dr petitio ista obsecratio: ꝙ adiuratio ei adiuncta est. Qua ꝓpter obsecratio non est nisi adiuratiua petitio: quemadmodũ quando dr. Obsecro te per miaꝫ dei: vel per effusionẽ sanguinis redemptoris. Inter orationem autem ⁊ dep̃cationem distiguunt interdũ sacri doctores dicentes: qꝛ oĩo est ꝓ obtinendis bonis: deprecatio vero pro malis remouendis siue arcendis.

Hieronim⁹

Orare.

Obsecra⁹.

L De perfectionibus orationis diuine. Ca. ii.

His autem ita positis. aggrediar declarare ⁊ numerare ꝑfectiones orationis ⁊ differentias. Deinde mirificentias ꝟtutuꝫ ipsius. Deinde querelas ⁊ confabulationes sanctoꝝ cum animabus suis. Consequenter disputationes ipsoꝝ cum ipso deo altissimo ꝓpter q̃s dictum ẽ a ꝓpheta. Suauis erit ei disputatio mea. Nouissime vero curabo aggregare verba potentia ad deprecandum composita. De quibus ab ipso domino deo dictum est in penl. Job. ¶ Non parcam ei .s. behemoth verbis potentibus ⁊ ad deprecandum compositis. ¶ Scito igitur ꝙ oratio de qua hic intendo septem habet ꝑfectiones seu differẽtias. Et quia ꝑma est velut oĩo rhetorica ⁊ intentio: hñs similitudinem orationis rhetorice secularis: ⁊ ad similitudinem ⁊ ꝓportionem illius partes: vꝫ exordium: narrationem: petitionem: confirmationem: ⁊ informationem. Nouissimo vero ꝯclusionẽ.

Job. 41. a.
Septem perfectiones orationis.

M ¶ Differt autem ista oratio spiritualis ab illa intentiõe. Orator enim secularis intendit sua oratione mouere iudicem ⁊ inclinare in partem suam. videlicet vt ꝓ parte sua iudicet aut sententiet. Orator vero spiritualis: orationem quam coram deo altissimo fũdit: non intendit ipm mouere: quem scit indubitanter in ultimate stabilitatis immobilissimum: sed potius semetipsum a malo in quo est in bonum: vel a bono in melius: quod est dicere: quia intẽdit semetipsum facere idoneũ ꝑ orationem: vt ei cõcedat qđ impetrare intendit: qꝛ si oratio eius est ꝓ remediis a malis: tunc intentio eius necesse hꝫ se facere vł exhibere adeo miserabilem: vt pater misericordiaruꝫ misericordiam quã petit: ei vel non vel it vel nõ valeat denegari. Et intelligo hoc. si ꝓ seipso orer. Si autem ꝓ aliis: auferre debet in primis a semetipso que iram dei iustissimam ꝓuocant: ne dum inimic⁹ dei existens ⁊ placare sibi ipsi illum negligit aut cõtemnit: magis eum ad iram ꝓuocet ꝙ leniat. Iuxta significationem beati Gregorii dicentis. Si is q̃ displicet ad interpellandum mittit: irati iudicis animus ad deteriora ꝓuocatur. Propter qđ memoriter tenere debent qui ꝓ aliis impetrare diuina beneficia volunt verbum quod legit Joan. ix. Peccatores deus non exaudit. In quo subintelligendum est ꝓ aliis: pro se eñ ipsis non est dubium quin eos sepissime exaudiat: ⁊ etiam iustificet. Sicut euidẽter apparuit in beatissima illa peccatrice maria scilicꝫ Magdalena: sicut legit Luc. vii. Similiter ⁊ in publicano: eiusdem. xviii. Ipsa etiam tota ecclesia clamat ad deuꝫ. Peccatores: Te rogamus audi nos. ¶ Amplius: qui sunt qui dicunt ad eum ex ipsis magisterio ⁊ p̃cepto. Et dimitte nobis debitoribus nostris: nisi qui debitores se esse confitent? Qui autẽ sunt debitores nisi peccatores? Similiter Mathei xviii. Serue nequam omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me. Et qꝛ non est necesse vt super hoc probationes ampliores adducam pro eodem: ꝓsequar orationem iuxta premissam similitudinem et eius partes. In primis ipsum exordium.

Oratot spiritualis.
Nota.
Gregorius
Magdalena.
Luce. 7. f.
Luce. 18. c.
Luce. 11. a.
Mat. 18. d.

¶ De exordio. Capitulum. iii.

Exordium siquidem rhetoricum ad hoc in oratione rhetorica semper ꝑponitur: vt per ipsum captetur beniuolẽtia iudicis ⁊ fauor astantium siue audiẽtium. Propter quod oratores illi in exordiis suis premittere solent famam ⁊ iustitiam iudicis ⁊ exempla de eodem: de quibus eos laudari asserunt. ⁊ alia q̃ actores ⁊ doctores illi⁹ studiosissime ac disertissime docuerunt. Mihi autem videtur ꝙ nulla via fauorabilius aut in conspectu dei altissimi gratiosius ordiri possit orator spiritualis orationem suam: ꝙ si a stupore: confusione: timore ⁊ dolore iniustitie sue siue insipientie sue incipiat: et dicat sic. Deus glorie ⁊ pater misericordiarum: audeo ne apparere in conspectu sancte ac venerande; tremendeq; semper maiestatis tue? Aut possunt ferre oculi scti tui horrificas abominationes: ⁊ mõstrificas feditates meas: abyssos immunditiarum mearum: ⁊ quod est deteri⁹ imensitatem ingratitudinum mearum damnabilissimam: ⁊ immensitatem iniquitatum ⁊ iniustitiarum mearum nequissimam? Speciosa namq; est babylon illa terrifica comparatione monstruositatis mee: pulcherrimus infernus comparatiõe deformationis: peruersitatatis ⁊ inordinatiõis mee. Mundissima est cloeca omnis comparatione feculentie mee: sordiumq; vitiorum ac peccatorum: quibus diuersus ac sepultus sum. Sed si respicere dedignaris: quid faciam? quo fugiam: cum preter te non sit refugium peccatoribus? Qualiter audiar qui etiam audiri indignissimus sum? Cuius aspectum omnen sancti ac mundi oculi perhorrescunt: cui⁹ fetorem ⁊ sordes omnes pure ⁊ incorrupte nares refugiunt: seq; ab eis cum abominatione ⁊ idignatiõe auertunt. Sed ⁊ si dignaris: qua fronte: qua audacia: qua temeritate presumam aliqđ petere a te: cuius iram immensis ⁊ innumerabilibus malis meis totiens ⁊ iam diu horribiliter ⁊ q; multipliciter ꝓ

N
Exordium orationis spũalis.
Nota.
Humilitas orationis.

nocare non expaui? Nosti dñe (q̄ nihil ignoras: quē nihil latere potest) q̄ nec cogitare: neq; loqui quic-quā quod tibi placere debeat coram te valeo: nisi pre-
ueneris me in benedictionibus dulcedinis tue. Da
Vide. domine mie mihi miserrio peccatori vilissimo: mi-
hi omni bono indignissimo: omni dānatione ⁊ mor-
te dignissimo: orationis tibi accepte exordium. Da
⁊ ceteras partes: q̄ nosti nec orationem nec partes
ipsius nobis esse posse: nisi de multitudine mie tue.
Et ne differas dare: donec illud dignis supplicatio-
nibus meruerim. Alioquin quādo me in parte ista
respiceres: quādo donum istud tam necessariū mi-
hi donares deus glorie ⁊ domine mie: qui in hoc ip-
so q̄ hoc in conspectu tuo cogito: q̄ donum istud de-
sidero: q̄ ipm licet aride frigide: tenebrose ⁊ tā exi-
liter peto: pueniens me in benedictionibus dulcedi-
Judith.9.d nis tue. Antequā eñ rogarem te hoc mihi p̄donasti:
arram scȝ exordij pie deuote ⁊ tibi placite orationis.
Cui non solum mansuetorum et humilium semper
placuit deprecatio: sed etiam peccatores pro seipis
supplicantes multitudine misericordie non solum
non expellis: sed etiam reuocas: ⁊ antequā ab ipsis in-
uoceris: predonas vt te inuocent.

¶ Q̄ʒ exordium potest incipi a gratiarum actione. Capi. iiij.

P Quod si exordiri volueris orationem tu-
am a gratiarum actionibus ⁊ laudib⁹
(quod indubitanter conuenientissimū
est) non solum ꝓpter quod scriptū est.
Ps.16. Laudans inuocabo dominū: sed etiā
q̄ omnino indignus est alia bona vel dona recipe-
re a deo vel obtinere: qui de collatis atq; receptis
gratias agere non curat. Hoc eñ est tanq̄ speciale
Census. seruitium: ⁊ quidam census siue censi caput qui in
cognitione dominij reseruat a dñis ⁊ retinet. Quē-
admodum igit in feudis si feudatarius abscondit
⁊ non reuelat atq; recognoscat domino feudi totū
feudum: iure ⁊ consuetudine etiam illud amittit si-
ue partem illius: illam videlicȝ quam domino reco-
gnoscere noluit: sed abscondit atq; celauit. Sic de⁹
⁊ dñs omnium seculorum in omnibus donis ac da-
tis suis hanc recognitionē sibi retinuit. Alioquin
de rectitudine iustitie sue merito auferre potest om-
nibus illis qui ei bona sua non ꝯfitētur. Juxta quā
materiam hic non solum aliqua denegare potest: sȝ
etiam auferre iam data. ¶ Hmōi ergo cōfessionis
P seu recognitionis hic erit modus: q̄ntum mihi datur
Oratio. ⁊ occurrit ad presens. Deus glorie ⁊ domine mise-
ricordie vnus: solus ⁊ verus deus et dominus oīm
seculorum: tua sunt ⁊ tibi soli debentur oīa: honor ⁊
gloria: omnis collaudatio ⁊ magnificatio: gratiarū
actio ⁊ benedictio: q̄ opus tuum: donum tuum: be-
neficium tuum: ⁊ omne bonum quodcunq; q̄ntūcun-
Exemplum orationis. q; ⁊ q̄lecunq; ipsum sit. Et nos domine non sumus
nisi fabricationis tue facture mirabiles: a te vnico
creatore: actore ⁊ fabricatore: ex solis donis: benefi-
ciis ⁊ opibus tuis: a te vno solo deo vero ⁊ vno mi-
rabiliter condite ⁊ constructe. A te accepi deus glo-
rie ⁊ domine misericordie q̄ sum: q̄ viuo: q̄ sentio:
q̄ intelligo. A te accepi animam ⁊ corpus: ⁊ omnia
bona q̄ in anima mea sunt. A te accepi pietatis tue
dona singulariter corporis mei membra: singulorū
membrorū partes: quorū tu solus ⁊ numerum ⁊ com-
positiones et colligationes viresq; omnium nosti.
Sic ⁊ vires ipsius anime mee naturales: ⁊ nec vll⁹

pilus est in toto corpore meo cuius tu solus nō sis
fabricator ⁊ dator ⁊ actor. ¶ Accepi ⁊ gratiā q̄ chri- Nota
stianum me esse voluisti atq; fecisti. Accepi ⁊ sancti-
ficationem baptismalē cum tota numerositate vir-
tutum ⁊ donorum tuorū que necessitate sunt vnicui-
q; ad recte viuendum tibiq; placite seruiēdum ⁊ ad
ꝓmerendū eterne felicitatis glīam: ꝓpter quam ⁊ ad
quā nos creasti ⁊ bona hec oīa nobis tribuisti: scio te
domine illuminānte atq; reuelante q̄ magna sint bo-
na tēporalia q̄ a te accepi. Et quia non de meritis
meis: sed de ꝑlarga bonitate tua illa accepi. Scio
incomparabiliter prestātiora esse bona gratie que
de superabūdantissima mia tua mihi super hec ap-
posita sunt. Scio bona glorie ad quam me creasti:
⁊ donis tuis naturalibus sic istituisti. Et deinde do- Nota.
nis tuis gratuitis: q̄ sunt virtutes ⁊ gratie: quibus
in sacramento baptismi me informasti ⁊ ad illa pre-
parasti: etiam incogitabiliter nobiliora atq; subli-
miora esse aliis quibuscq;. Pro his omnibus vt pos-
sum: ⁊ vt permittunt tenebrositas: ariditas ⁊ frigi-
ditas: omnimodaq; paupertas cordis mei: q̄ntū tu
das ⁊ quas das de multitudie misericordie tue gra-
tias ego tibi: benedico te: collaudo: magnifico atq;
glorifico. Licet longe imperiter ab immensa largi-
tate beneficiorū tuorum: ⁊ longe incomparabiliter
a debita deuotione. Omnē eñ estimationem meā:
oēm admirationem: omnemq; cogitatū meum īco-
gitabiliter excedit immensitas largitatis ⁊ benefi-
centie tue in me: ⁊ in alios infatigabili cōtinuatio-
ne semper ꝓfusissima. ¶ Confiteor ⁊ abyssum igra- Q
titudinum mearum erga te damnabilissimam: qui-
bus nec debitas gratiarum actiones ꝓ tanta imen-
sitate beneficiorum tuorū tibi vnq̄ retuli: sȝ neq; eti-
am illa vnq̄ tibi non solū deuota recognitione con-
fessus sum: immo etiā neq; arida ⁊ nuda rememo-
ratione illa recogitaui. Confiteor insuper domine
mie: q̄ tot ⁊ tantis ingratitudinibus meis: intorsio- Nota
nes nefarias: ⁊ abusiones execrabiles: donorum et
beneficiorum tuorum: que omnia cum in honorem
⁊ gloriam tuam obsequiaq; tibi placita conuertere
debuissem in mortem meam ⁊ in iniuriam ⁊ contu-
meliam tuam: ⁊ in arma etiam impugnationis tue
conuertere non expaui: ⁊ in mortem quidem meam
dum bona data tua que mihi vita esse debuerant: ⁊
cū q̄b⁹ erat vita spūs mei vitiis meis ⁊ pctis in me-
metipo ḡtuita tua extinxi. Multa vero dona tua gui- Nota
lesi ⁊ vulneraui: ⁊ i iniuriā tuā ⁊ contumeliā: dum q̄-
cunq; illorum vel tibi non attribui: vel mihimet fal-
sissime atq; vanissime arrogaui: in quo furtum et
rapinam in gehennali suspendio dignissimam me
commisisse confiteor. Pluries vero donis ac datis
in superbiam intumescens: ⁊ in elationem eleuat⁹:
odibilem atq; abominabilem me tibi ⁊ hoībus effe- Vide.
ci. In arma vero impugnationis tue multa ex do-
nis ⁊ datis tuis multotiens intorsi. Pulchritudinē
namq; corporalem quā dedisti mihi in gladium flā-
meum ad exurendas animas per amorem turpitu-
dinis illam conuerti: ⁊ ea diabolum armaui: dans
eam in manu. i. in voluntate ⁊ potestate illius: vt i Attende.
quoscunq; permitteretur trāsfigeret ⁊ exureret. Ad-
ieci etiam vt gladiū istū exquisitis ornatib⁹ elima-
rem ⁊ exacuerem: vt in ipso pugnans aduersum me
diabolus: maiorem iuerū stragem faceret aiarum.
Ingeniū quod dedisti mihi non solū in vanis ⁊ iuti-
libus atq; supuacuis: imo etiam in noxijs ⁊ pnicio-

ſe illud tota ſtudioſitate exercui. Domine mie quã
tam partem ſtudioꝝ meorũ ſibi vendicauerunt ſciẽ
tie vaniſſime curioſitatis: ⁊ ſcientie falſi noĩs? Quã
ta vigilantia ſtudebã interdũ vel mala mea vel ma
la alioꝝ procurare? Quotiens totum ingeniũ meũ
tantum ſibi vendicauerunt ⁊ occupauerunt ea: que
tibi diſplicere ⁊ diſplicuiſſe: nunc te illuminãte co
gnoſco? Eloquentiam quam dediſti mihi: quam to
tam expendiſſe in laudibus tuis et magnificationi-
Optime. bus debueram impugnande veritati ⁊ iuſtitie ado
rande falſitati et defendendi iniquitati vel potius
armande totum dedi. ¶ Quis enarret vel enunci-
et vitia peccati labiorum meorum? Quis cogitare
ſufficiat adulationes: detractiones ⁊ mendatia et
vaniloquia: quibus labia mea tu ſolus vides eſſe
polluta? Sed in ipſa ſacra predicatione in qua om-
nia hmõi emendare debueram: quis nouit vel no-
ſcere poteſt p̃ter te qui omnia ad nudum ⁊ liquidã
Nota. intueris quotiens ⁊ quot modis peccauerim in ea:
vel irreuerenter vel negligenter: vel quocunqꝫ alio
modo nõ recte tractauerim verbum veritatis tue?
Si canendi vel cantandi gratiam aliquam mihi cõ
tuliſti: tu ſcis quando tibi vel mihi cantauerim: qñ
ad laudem ⁊ gloriam tuam: ⁊ quando ad laudem ⁊
gloriam meam: quid aliud peccatũ ꝙ ſcelus idola-
trie committebã: qm̃ ſacras cantiões honori ⁊ glo-
rie tue conſecratas: in meam gloriam intorquebã:
⁊ ꝑpter hoc cultum tuum qui creator ſolus es: mi-
hi creature tue ſceleſtiſſime impendebam? Quis
ſcrutari ſufficiat abiſſos delictorum ⁊ peccatorum
meorum preter te: qui ſolus intueris abiſſos nõ ſuf
ficeret totum tempus vite mee ad confeſſionem vĺ
enarrationem ſingulorum malorũ meoꝝ. Nec ſup
petit mihi memoria omnium illorum: ſed nec reco-
gitare valeo ĩnumerabilem numeroſitatem ipſoꝝ.
R ¶ Cum aliis autem omnibus donis ⁊ datꝭ tuis: qs
Nota. cogitare ſufficiat diuitias patientie ⁊ longanimita
tis tue: quibus tam ingratum ⁊ malum in tot ⁊ tan
tis malis tandiu tam benigne: tam miſericorditer:
tam dulciter ſuſtines ⁊ expectas. Sꝫ ⁊ modos ⁊ vi-
as miras ⁊ ineffabiles tibiqꝫ ſoli notiſſimas tribu-
is: quibus immenſitas bonitatis ſue ad miam tuã
me reuocare ⁊ reducere non ceſſat. Continuis enĩ
allocutionibus tuis exterioribus ꝑ ſcripturas tu-
as: vel p̃dicatores ⁊ doctores tuos: ſilr ⁊ interiorib⁹
occultis inſpirationibus ⁊ rememorationibus tu-
is me reuocare ad miam tuã ⁊ gratiã non deſiſtis.
Comminationibus tuis ab inuiis vitioꝝ ⁊ peccato
rum me inceſſanter auocas ⁊ auertis. Magnificis
promiſſionibus tuis me ad ſpem mie tue continue
erigis ⁊ confortas. Continuis bñficiis tuis ad amo
rem tuum me ꝓuocas q̃tum in te eſt ⁊ inflammas.
Quid enĩ aliud ſunt bñficia: de fonte bonitatis tue
inceſſanter in me redundantia: ⁊ de fornace ſancti-
ſimi amoris tui abſqꝫ vlla interpellatione ſemp erũ
pentia: niſi ignes ⁊ flãme quibus me obruis ⁊ ex oĩ
S ꝑte circundas ⁊ obſides ad hoc vt amore tuo rectiſ
Eleganter. ſimo totus ardeã ⁊ conflagrer. ¶ Quid vero aliud
ſunt creature tue nobis tam officioſe tã ſedule: ĩceſ-
ſanterqꝫ nobis ex imperioſiſſimo bñplacito tuo ſer
uientes? Quid inq̃ ſunt niſi innumerabilis multi
tudo miniſtroꝝ: obſequia ſua tã multa: tam magna
tam varia: tam ſalubria: tam neceſſaria tam iucun-
da: non ſolum vltro nobis offerentium: ſed etiam ĩ
oportune ingerẽtiũ ⁊ plerũqꝫ violẽter offerentium?

Quid aliud ſunt creaturarum tuarum tot et tanta
obiecta niſi ingentia p̃cioſiſſimaqꝫ dona q̃ de indefi-
cientib⁹ theſauris ꝑlarge bonitatis tue nobis offe
runt ⁊ p̃ſentant ex parte tua. Et ꝑpter hoc indubi-
tanter non ſunt niſi flãme ⁊ ignes: quibus nos ex oĩ
parte circundas ⁊ obruis ad hoc vt amore tuo ſan Nota
ctiſſimo atqꝫ viuifico ardeamus. Et quẽadmodum
dicit ſacratiſſima ſcriptura tua: q: in his oĩbus ĩſẽ-
ſatum eſt cor meũ. Ita vereſſime dici põt in oĩbus
his flammis ⁊ ignibus ꝯgelatum eſt miſerrimũ cor
meum: ⁊ hoc horrifico diabolicoqꝫ miraculo. Et qđ
eſt incomparabiliter magis ſtupendũ ego ipſe non Uide.
ſum niſi congeries ⁊ aceruus ingentium magnifico
rumqꝫ beneficioꝝ tuorum frigidus ⁊ gelidus a calo
re viuifico amoris tui ſanctiſſimi. Quid enĩ ſũ e go
niſi congeries aggregata ex oĩbus meis membris
meis corporalibus ⁊ viribus ex aĩaqꝫ et corpore et
oĩbus virtutibus vtriuſqꝫ oĩbuſqꝫ donis tuis qui-
bus vtrumqꝫ ꝑfeciſti ⁊ ornaſti? Hinc igr̃ manifeſtũ
incompabiliter me eẽ fornacem maiorẽ babylonia
illa fornace cuius flãma decẽ cubitis ſuꝑ illa aſcen
debat. Hanc fornacem me ſcꝫ miſerrimũ ⁊ tu ꝯſpicꝭ Attende.
⁊ ego ſentio frigidiſſimã ⁊ gelidiſſimam eẽ. Quis
ad hoc diabolicũ terrificũ miraculum non obſtupe
ſcat? Quis vel audiuit vel cogitauit ignes vĺ flam
mas frigidas eſſe vel ignem gelaſſe ac congelatũ
eſſe? Ecce dñe mie ex immenſitate bñficioꝝ tuorum
apparet euidenter ĩmenſitas ingratitudinum mea
rum dãnabiliſſima. Quis etiã ammirari vĺ cogita
re ſufficiat magnitudinem ⁊ multitudinẽ donorum
exemploꝝ tuorum: q̃ per officioſiſſima creaturarũ
tuaꝝ miniſteria nobis tanq̃ ꝑ nuncios fideliſſimos
inceſſanter trãſmittis atqꝫ largiris? Et ꝑpter hoc cõ
tinue deberent eẽ ad te deuotiſſime gratiarũ actio
nes nr̃e. Tu autẽ vides miſerator ⁊ miſericors dñe
q̃ recte ⁊ plerũqꝫ nulle ſũt. Qꝫ ſi interdũ aliq̃ ſunt a
deo exigue: exiles: adeo aride: adeoqꝫ tenebroſe ſũt
⁊ fere penitus indeuote: vt nec gratiaꝝ actiones de T
beant cõputari. ¶ Ad vltimũ aũt in cõſpectu domi
nantiſſime maieſtatis tue tanq̃ cumulũ incogitabi
lis largitatis ⁊ beneficentie tue commemoro illud
a ſeculis inauditum: oĩqꝫ cogitatu maius cariſſimi
ac benedicti vnigeniti tui dei ac domini noſtri Jeſu
Chriſti incarnationis ac paſſionis bñficiũ: cui⁹ nul
le laudes: nulle gratiaꝝ actiones ꝯdigne excogita
ri pñt. Addo quod nec minus reputo quotidianum
videlicet ac iuge ſacrificiũ ſacratiſſimi altaris tui
omni honore ⁊ veneratione digniſſimum miſteriũ
Non ſunt mihi enumerabiles: non ſunt mihi etiam Oratio.
cogitatu ꝯprehenſibiles ingratitudines mee: qbus pientiſſima.
ineffabile illud bñficiũ incarnationis videlicꝫ ⁊ paſ
ſionis cariſſimi ac benedicti vnigeniti tui: quo re-
dempti quo tibi reconciliati ſumus et reparati: ac
ad gratiam tuam reformati: ad nobilitatem gratie
adoptionis ⁊ filiationis tue in alte ⁊ eterne felici-
tatis regno heredari tam grauiter offendi. Domĩe
miſericordie: quis ad tãta magnalia pietatis ⁊ dul
cedinis tue: ne dicam condignis vel ſaltem ꝯgruen-
tibus gratiaꝝ actionib⁹ rñdere ſufficiat? Quis eo
rum indignabiliſſimas ingratitudines atqꝫ ĩdeuo-
tiones circa venerabiliſſimum altaris tui ſacratiſ-
ſimi miſteriũ nec enarrare: nec enunciare: nec defle- Nota
re: nec dolere: nec formidare ſufficio: quibus me ti-
bi abominabilẽ: execrabilẽ ⁊ oĩ ꝟtute ⁊ grã tã ſacri
miſterii ĩdigniſſimũ me feci? Et hoc ſiue offerẽdo il

lud siue suscipiendo siue contrectando: siue celebrationi illius indeuote interessendo: siue ante sacrarium ipsius existēdo: vel ministrando: vel transeūdo: siue ipm circunferri ad infirmos videndo. Hec oīa mala mea in ꝯspectu clementie tue ꝯmemoro et exaggero: licet arido: frigido: tenebroso corde paupꝰrimo ꝑ omnia: vt attendere et intendere miserijs nostris tibi omnibusqꝫ assātibus ꝑclare maiestati tue militiarum exercitibus libeat. Cuius misericordia non solū miserijs nostris nunq̄ se denegat: quin potius in benedictionibus dulcedinis tue nos preueniens ꝑilluminans nos vt mala nostra videamus: ꝑinspirans vt nobis displiceāt: predonansqꝫ vt ad tribunal clementie tue cum fiducia veniamus. Et ad immense pietatis tue vnicum tutissimumqꝫ oīm nostrorum refugiū cum spe indubitate susceptionis: liberationis et ꝓtectionis tue fugiamus. Non eñi est quo fugiamus a te nisi ad te ipꝫ. Ab ira tua. scilicet ad misericordiā tuam. Unde tu domine refugiū factus es nobis qui fugientes ad te semꝑ suscipis. Tu solus es domine in quo tuti esse possumus: nō solummodo a malis nostris: sed etiam ab vniuersis hostibus nostris et etiam a teipso. Quis eñi alius saluare vel liberare: tueri et ꝓtegere nos potest ab hostibus nostris: et a nobisipsis q̄ pestilentiores sumus hostes nobis oībus alijs: et a teipso cuius ire nemo resistere nisi tu solus: cuius mie sinus patentissimus est: cuius mie superabundantissime diuitie sunt oībus adeuntibꝰ atqꝫ petētibꝰ expositissime.

Nota

¶ Conclusio precedentium. Ca. v.

Ex his igitur et similibus verbis ꝯuenientissimum vt mihi videt assumere potes exordiū. Nulla eñi ex pte reoꝝ et peccatoꝝ: inueniri potest materia q̄ magis attētos beniuolos ꝓpitiosqꝫ et fauorabiles efficere valeat auditores: q̄ miseriaꝝ humilis deuotaqꝫ accusatrix confessio et querulosa exaggeratio. Causa aūt ī hoc est immēsitas mie clemētissimi iudicis dei: similr et pietas senatus illius totiusqꝫ curie celestis: quā cōstat omni fideli et erudito in oēs miseros qui ad deum ꝯuerti et reuerti desiderant: et vt eis detur enituntur ꝓfusissimam esse et affluentissimam. Quemadmodum enim gaudium est iusto facere iudicium: sicut legitur Prouerb. x. sic et multo amplius gaudiū est mie misereri seu facere misericordiam.

Nota.

Prouerbiorum. 10.

¶ De narratione. Ca. vi.

Quoniam vero iuxta artem et doctrinā rhetoricā: de ipsa narratione assumenda est semꝑ cōfirmatio ptis ipsius qui narrat. et infirmatio partis aduersarij erit de eisdem materijs texenda narratio ex quibus audiuisti sumendū esse exordium. Ex facto nāqꝫ qđ narrat oritur ius et inde sumendi sunt oēs loci suasionū et argumentationum rhetoricaꝝ. Quia igitur deprecatio est cōstitutio cause omnis orantis. Hec aūt est: sicut legit in libris artis illius et didicisse debes: in qua reus culpam suā agnoscit et ꝯfitetur: nihilqꝫ defensionis affert: si sibi solummō postulat ignosci. Phariseus eñi ille euangelicus q̄ iustitias suas allegabat coram deo: postpositus est publicano peccata sua humiliter cōfitenti: sicut legitur Luce. xviij. Descendit iustificatus publicanꝰ ab illo. Et Dan. ix. Non eñi in iustificationibus nfis ꝓsternimus ꝑces ante faciem tuam: sed in miserationibus tuis multis. Causa aūt in hoc est q̄ oms orans rite et recte et vere donari sibi petit quod orat: et ꝓpter hoc ꝯfitetur sibi non esse debitū illud: alioquin non orans est: sed magis ꝯtendens et allegans iustitiā cause sue: et paratus vel appellare a deo tanq̄ ab iniusto iudice: si esset ei sugior: vel ꝑdicare ipm iniustum. Non longe aūt est homo hmōi ab homine qui vult armis et viribus ꝯtra deum ꝯtendere: et iniuriam quibus possꝫ modis oībus propulsare. Similis est etiam homo hmōi mendico et elemosynas petenti: qui non inopiam suam et paupertatē ostendit et ꝑtendit: sed potius diuitias si q̄s habet: qua ꝓpter non mendicū aut egenū se gerit: sed ostētatorem diuitiarū suaꝝ. Que aūt stultitia maior et intolerabilior cogitari pōt q̄ mendicantē elemosynasqꝫ petentem: paupꝫtatem et inopiam suā abscōdere diuitias ostentare? Non minor aūt nec dissimilis insania est morbidū et vulneratum: morbos suos et vulnera membraqꝫ sua morbida ac vulnerata medico mederi volenti abscondere: sanitatem ꝑdendere sana membra et loca nihil lesionis habentia ostētare. Cuiusmodi isania phariseū ante dictum non est dubium laborasse. Qua ꝓpter manifestū est miam petentibus saluberrimū ac necessariū eē miserias suas: non solum ostendere: sed etiam clamare ī aures miseratoris largissimi dei et exaggerare eas atqꝫ aggrauare q̄tum veritas et conscīa ꝑmittunt et patiunt. Narranda etiā sunt beneficia ipsius que iam ꝯtulit tanq̄ arras quasdam et signa certissima ac pignora securissima beneficioꝝ maioꝝ q̄ sperare vult homines ꝑ ea que iam acceperunt. Necpreter eundū est q̄diu: q̄ benigne: q̄ misericorditer: q̄ dulciter in tot et in tantis malis sustinet peccatores: qđ vtiqꝫ facit vt det eis locū et spaciū penitētie. Et hoc ipm eidem dicendū est in oratiōe vbis hmōi. ¶ Tu dominator virtutis cū tranquillitate iudicas et iudicans das locū penitentie in peccatis: sicut legit. Sap. xij. Diligis eñi oīa que sunt: et nihil odisti eoꝝ que fecisti: et misereris oīꝫ quia omnia potes: dissimulans peccata hoīm ꝓpter penitentiam: sicut legitur ibidem. xi. Et iterum Ezech. xviij. tuipse dixisti. Nunqđ voluntatis mee mors est impij: et non vt ꝯuertatur a vijs suis et viuat. Et iteꝝ. Reuertimini et viuite. Non inuanū igitur nobis indulges spacium vite ad penitendū et reuertēdum ad te. Ne ergo dñe mie vacuum mihi sit tēpus qđ indulges et penitentiā. ne careat in me fructu tam necessario: tanqꝫ salutari fructum vcꝫ penitentie. Domine mie tot et tanti sūt sublati de medio: et rapti ad eterna supplicia: quibus penitendi spacium non dedisti. Tot sūt morte subitanea ꝑoccupati: tot sēsibus suis alienati: tot acerbissimis egritudinū doloribus excruciati: et eousqꝫ vexati: vt neqꝫ de penitentia sua et reuersione ad te saltem cogitare potuerunt. Mihi autē dñe contraria adiumenta tribuisti: et impedimenta ista a me penitus auertisti: dans mihi statum tranquillum sanitatis et incolumitatis: sensus sanos et integros. nisi q̄tuꝫ vitia mea et peccata eos aut obscurauerunt aut turbauerunt. Dans etiā tempus penitentie spaciosum atqꝫ sufficiēs. et gloria tua me ad hoc adiuuat imo quod non minꝰ verū est si gratie tue miser ipe non defuero: non vane hec tanta tam salubria: tantaqꝫ necessaria beneficia tribuisti mihi miserator et misericors dñe. Et ignauia igit mea ē q̄ tempore isto non vtor ad penitentiā: q̄ illud totū non expendo in ꝓcurāda et expetenda reuersiōe mea

Nota

Oratio.

Sap. 12. b.

Sap. 11. d.

Ezech. 18. e

Ibidem.

Vide.

Luce. 18. b.

Dan. 9. e.

ad te. Et gratia recõciliatiõis qua tibi recõciliar⁊
vtru pͦpitieris mihi dñe. Domine mie non solũ gra
uiter ⁊ multipliciter sup oẽm estimationẽ ⁊ omni
rationẽ meam atq̃ sup oẽm cogitatum peccaui in
te ⁊ contra te: sed etiã contra curiam tuã celestem ⁊
totam. Et contra oĩa dona gratiaꝝ tuarum omnes-
C q̃ virtutes ⁊ singulas: omniaq̃ bona ⁊ opa quecũ-
q̃ te actore ⁊ inspiratore ab hominibus fiũt. Cõtra
totam inq̃ curiam tuã: cuius p̃clarã societatem:
nobilissimumq̃ ac beatissimũ ꝯsortium: non solum
non amaui: non desideraui: non exquisiui: sed etiaꝫ
non curaui: immo potius cõtempsi. Domine miseri
cordie ꝓ quibus ⁊ q̃tis aut qualibus dimisi bona
illa: quibus fruunt̃: quibus incogitabiliter gaudẽt
dilecti ⁊ electi tui: ⁊ ãngeli q̃ hoĩes in ciuitate tua
illa de qua gloriosa dicta sunt: que nec oculus vidit
nec auris audiuit: q̃ preparasti o deus glorie diligẽ
tibus te. Que autem hic amaui amore peruersissi
Esa. 64. b. mo atq̃ insipientissimo: ⁊ quod est verius insanissi-
1. Cor. 2. b. mo: etiam si vera bona essent: fugitiua tñ sunt cous
q̃ vt tanta velocitate fugiant: vt etiam ab his qui
ea apprehendere ⁊ retinere totis studijs inuigilãt⁊
totis virium suaꝝ conatibus enitunt̃: non tam fugi
unt q̃ etiam euanescunt. Nec minus ipsi cursu rapi
dissimo p̃sentis mortalitatis ab ipsis fugiant: quo
rum si neutrũ esset: ipsa tamen mors illa ab amato
ribus suis violenter caperet: sicut icessanter facit.
Cum his aũt omnibus: gaudia ista somniantiũ sũt
⁊ risus isti risus sunt freneticoꝝ ⁊ labores atq̃ do-
lores specialibus laborantiũ morbis: sicut verissi-
Augustin⁹. me dicit veritatis tue doctor egregius Aug. Quid
amplius de hmõi loquar: fantasmata sunt somniã-
tium ⁊ illusiões mente alienatoꝝ. Vanitates sunt:
dum nec ꝯferunt plenitudinẽ ꝯtinenti: nec fulcimẽ
tum innitenti: nec fructum laboranti in eis. Mẽda
tium sunt: dũ quod ꝓmittunt non soluunt. Promit
tunt em̃ satietatem ⁊ copiam: ⁊ maiorem sui esuriẽ
atq̃ sitis amatoribus suis habita ⁊ obtẽta ingerũt
q̃ eniꝫ sicut tu veritas ore sacratissimo dixisti. Qui
Joh. 4. b. biberit ex hac aqua sitiet iterum ⁊ potuisses verissi
Mat. 3. c. me dixisse: sitiet amplius ⁊ ardẽtius. Tu ore tuo be
nedicto vocasti fallaces diuitias: sciebas em̃ q̃ mi
serabiliter fallant credentes eis: ⁊ confidentes i ip-
sis. Sciebas q̃to errore amatoꝝ suorum diuitie no
minent̃: cum non solum diuites non faciãt: quin po
tius pauperrimos ⁊ egenos eos qui possessores ea
rum se credunt: efficiunt. Sicut ait quidam ex phi-
losophis latinorum: q̃ diuitie cogunt esurire. Et
poeta. Inopem me copia fecit. Et iterum. Crescit
D amor nummi q̃tum ipsa pecunia crescit. ¶ Quam
infelix: q̃ insipiens: immo q̃ insanus negociator fui
qui tam pernicioso tanq̃ dispendioso cõmercio ve-
ra illa solidissima ⁊ eterna: preciosissima: iucundis-
simaq̃. ꝓ tam vilibus: tam falsis: tam vanis tanq̃
fugacibus: ne dicam bonis: sed potius bonoꝝ fan-
tasmatibus: deserui. Quãta fuit cecitas mea: q̃ta
tenebrositas oculorum cordis mei: q̃ me videre taꝫ
execrabiles illusiones: tam dãnabiles deceptiones
non sinebat: q̃ tanta tanq̃ dolenda semp q̃ ludenda
mihi detrimenta mea abscondebat. Quã ceca nox
q̃ opaca: quãq̃ densa nubes vitiorum ⁊ peccatorũ
meorum vsq̃ operuerat oclos cordis mei: vt nec
Nota. memetipsum: nec tanta vicina: imo adherentia mi-
hi mala aliquatenus agnoscerem. Domine miseri
cordie q̃tum obsorbuerat anima mea que tonitrus

sermonũ tuorum: ⁊ tubas tuas sanctos videlicꝫ p̃-
dicatores: ⁊ doctores tuos audire me non sinebat.
Quã ꝓfunda erat lethargia spiritualis mea: que
me voce tua: q̃ vox tube ẽ: ⁊ vox tonitrui magni: ex-
citare me ⁊ euigilare prohibebat. Quanta erat ⁊ q̃
dura iniquitas ⁊ impietas mea que cor meũ circun
dederat ⁊ operuerat: quin potius armauerat cous-
q̃ vt gladio ancipiti penetrabilior: penitrare nõ po
terat. Quam longe eram a te domine deus meus ⁊
q̃ in ꝓfunda abysso maloꝝ meorum: q̃ tenebrosuꝫ
chaos inter te ⁊ me firmatum: q̃ lumen charitatis
tue saluberrimum ⁊ calorem viuificum bonitatis Nota
tue vsq̃ ad me venire non permittebat. Vere nescie
bam vbi eram ⁊ eram mihiipsi absconditus: immo
ꝑditus eram: vere i regione vmbre mortis habita-
bam. vere sedebam in tenebris ⁊ in vmbra mortis ⁊
in conclusione horrifica vitiorum ⁊ peccatoꝝ meo-
rum vinculis ⁊ miserabili captiuitate constrictus:
seruitute nequissima ac turpissima depressus: ⁊ qđ
est summa omnium maloꝝ meoꝝ: placebat mihi tã
ta miseria mea: immo tantaꝝ miseriaꝝ mearũ abys
sus horrenda. Placebat mihi habitatio ista teter-
rima: ⁊ nobilitate aĩe tam indigna: esse sub sentib⁹
istis delitias computabam. Frigebar: vrebar cõcu-
piscentiarum mearum ardoribus: ꝑforabar vndiq̃
doloribus: lacerabar ⁊ dilaniabar solicitudinum ⁊
passionum aliaꝝ distractibus. Et miserrimus atq̃
insanissimus ego: tot ⁊ tanta tormenta anime mee
esse gaudia somniabam ⁊ pacem appellabam tot ⁊
tanta mala mea in inferno isto eram in tenebris ⁊ i
vmbra mortis sepultus putrescebam: imo sordebã.
Isti vermes erant operimẽtum meum: ⁊ ista tinea
assiduarum corrosionuꝫ erat culcitra mea siue stra-
mentum meum. Juxta sermonẽ tuuꝫ quem per Esa
te. prophetam tuum locutus es. Domine deus me-
us non sufficio recogitare immensitatem maloruꝫ Esai. 14. c.
meorum. Et quis ad hoc sufficere posset? Tu enim E
scis q̃ multo numero annorum peccare non cessaui
vel mala committendo: vel bona omittendo: vel in
vtrisq̃ scilicet omissionibus ⁊ commissionibus vel
pertinaciter vel desidiose commorando: ⁊ conuerti
siue reuerti ad te tardãdo. Domine deus me⁹ quod
est malum cuius ego reus non sum: vel perpetran-
do illud opere: vl' volendo illud perpetrare? Et hoc
in memetipso: vel per memetipsum: vel in alio volẽ
do scilicet ⁊ consentiendo vt illud ipe committeret:
vel laudando ipsum malum: vel adulando ipsi qui
illud commisisset: vel non arguendo illum cum hoc
ad me ex officio pertineret: vl non compatiendo ip
si peccanti: vel quod deterius est gaudendo de pec-
cato alterius quod erat mors spiritualis ipsius: vl'
omnino non curando quod erat infidelitas erga te
grauissima. Non enim licere michi poterat videre
vnam ex ouibus tuis pereuntem: ⁊ a lupis inferna Nota
libus deuorari: ⁊ non eripere eam de faucibus eo-
rum: vel saltem quomõ potuissem deuorationi hu
iusmodi resistere. In simili quoq̃ damnatiõe me es
se cognosco de bonis omnibus. Quod enim est bo
num quod in me non extinxi vel in alio persecutus
non sum: impediendo ne fieret: vel detrahendo iam
facto: vel odiendo ipsum permittendo extingui: vl'
gaudendo etiaꝫ si peribat: hoc est si extinguebatur
in ipso. Domine misericordie quot bona perierunt
vel me procurante vt non essent: vel me non iuuan-
te vt essẽt vel non nutriente ea: aut abstrahente eis

auxilium meum. ¶ Peccaui etiam cōtra ea domine deus meus vel non ꝯgaudendo eis vel tibi quo acto

Ps. 18. re fiebat: gratias non agendo ꝓ eis. Et vt vniū dicā: delicta mea quis intelligit: nisi tu cuius oculis solis omnia nuda ꝛ apta sunt. Coram quo nullus est infernus: ꝛ nullum est operimentum perditioni. Non enim sunt tenebre neqꝫ vmbra mortis vbi se abscondant qui operantur iniquitatem. Abscondāt īmꝫ ab aspectu lucidissimo oculorum tuorum. A me siquidem abscōdita sunt mala mea ꝓpter immensitatem ꝛ innumerosi-

Ps. 72. tatem suam qua cor meum obcecauerunt ꝛ meipsum mihi absconderunt vt prediri. Opertus enim eram impietate et iniquitate mea: ꝛ propter hoc ignotus sum ꝛ abiectus mihiipsi.

¶ Allegatio clementie dei. Ca. vij.

F His ita propositis ꝛ narratis: ꝛ ordinata sic atqꝫ completa tanqꝫ narratione facti: quoniam reuera narratio est factorum: qualia facta peccata ꝛ vitia velle esse vel dici possunt. Allegabo causam meā ante tribunal misericordissimi iudicis: ꝛ qualiter alleganda sit ꝛ iustificanda iuxta mandatum ipsius quod per Esaiam

Esa. 43. d. edidit dicēs. Narra si quid habes vt iustificeris. Qꝫ si quis dixerit: ꝙ reo confesso de maleficio vel maleficijs: nullus est vltra locus eidem aliquid dicēdi ad iustificationē cause sue: immo sola sententia cōdemnationis ei expectanda est: vt id iura testant. Respōdeo i hoc ꝙ ēt in iudicijs secularib⁹: reis ꝯfessis loc⁹ est clementie: per quam leniuntur pene: ꝛ etiam venie siue mie per quam interdum oīno ignoscit. Non enim possibile est veram esse miam que iustitiā omnimode euacuat. Nec veram iustitiam: que miam totaliter excludit. Misericordie namqꝫ virtus est iusti-

Augustin⁹. tia: ꝛ iustitie lumē mia: sicut dicit Aug. Qua ꝓpter infirma est mia: quam iustitie virt⁹ non firmauerat.

Ps. 140. Et tenebrosa mia: quā iustitia nō illustrauerat. Propter hoc dicit ꝓpheta. Corripiet me iustus in mia quoniam ꝛ iuste miserendum est: ꝛ misericorditer iudicandum. Sicut ei culpabile est iniuste misereri: sic

Luce. 6. f. ꝛ damnabile imisericorditer iudicare: presertim cum ipsa veritas in euāgelio dicat. Estote misericordes sicut ꝛ pater vester celestis misericordes est. Et nūqꝫ

Gregorius. continuat in ira sua mias suas: sicut in ps. scriptum est. Beatus aūt Gregorius: illud lucidius affirmat: dicens. ꝙ zeli districtio de mie virtutes necesse est vt ardeat ac clarescat: sicut contestatus est Constantin⁹ ille Romanorum imperator inquiens. Quoniā Romani imperij dignitas de fonte nascitur pietatis: ꝓpter quod ꝛ reges inunguntur cum in regni honores ꝛ officium impositū: ex diue bonitatis miseratione: ꝓpter defendendos iniuste oppressos: micqꝫ esse mi-

E nistros: ꝛ etiam debitores. Sciendū autem tibi est ꝙ confessio reatum in secularibus iudicijs reis obesse ꝯsueuit ad penam. Ante tribunal vero dei miseratoris oīm non solum non obest ad penam: immo etiam ꝓdest ad veniam. Dicat igitur confidenter coram iudice deo: siue patre misericordiarum siue ipsi deo ac domino nostro Jesu qui factus ē nobis a deo mia ꝛ iustitia. Quia confessio oīm malorum meorum que feci ꝛ facio: facit mihi ius obtinendi misericordiam apud te domine misericordie. Hec ei est lex ꝛ statutū curie

Prou. 28. b tue quam promulgasti per os Salomonis dicens. Qui abscondit scelera sua non dirigetur. qui vero reliquerit ꝛ confessus ea fuerit misericordiam cōsequetur. Per hanc legem obtinuit in consistorio tuo rex

Dauid misericordiam immo quod plus est et longe maius per solum confessionis ꝓpositum: sicut ipsemet testatur dicens. Dixi confitebor aduersum me Ps. 31.
iniustitiam meam domino: ꝛ tu remisisti impietatem peccati mei. Si igitur hoc potuit apud miam tuam ꝓpositum ꝯfessionis: vt remissionem impetraret tā-to peccatori: ꝗto fortius hoc efficiat mihi ipsa confessio: quam coram te aduersum memetipsum facio. ¶ Amplius. Quid aliud confitendo et me accusādo coram te facio: ꝙ ius tuum ꝛ contra meipsm ꝓsequor. D
Accusatio enim ꝛ testificatio partes iudicij sunt due: ꝛ tertia est ꝯdemnatio: quā ꝛ ego cōtra meipm non pretereo: dum memetipm reū mortis eterne corā te pronuntio. Et hec oīa indubitanter iuste facio: in hoc ꝙ iustus sum. Qua ꝓpter cū ita ꝯfiteor: iudicium iusti facio de me ipso: ꝛ iustitiam tuā ꝯtra memetipm exequor: ꝛ iuste ius tuum hoc mō ꝓsequor. Justus igitur efficior: ꝛ ꝓpter hoc iustificor: cor sic corā te. Justo aūt non cōdemnatio sed absolutio potius: ꝛ remuneratio debet in ꝯsistorio tuo. Sententiam ergo absolutionis a te iustissimo: misericordissimoqꝫ iudice: non immerito michi deberi dico. ¶ Amplius nonne ista tua est quam ore apostolico ꝓmulgasti sententia: qꝛ si nosmetipsos dijudicaremus: nō vtiqꝫ iudicaremur. Tu autem vides: quia memetipsum dijudico: nō igitur a te iudicabor. i. ꝯdemnabor. ¶ Amplius. Qualiter verus erit sermo ille propheticus. Judicium et Ps. 69.
iustitia correctio sedis tue: nisi hoc intelleret: de iustitia hac ꝛ iuditio quod contra me exequor: ꝛ quod de meipso coram te facio: accusando meipsum: testificādo contra me crimina mea, pnunciādo ꝯ memetipm capitali snīa me esse dignissim⁹. ¶ Amplius. Si aliquis alius ꝯtra me sic ꝓcederet: ꝛ hoc intentiōe pia nunquid non iuste ageret? Nunquid nō illum iustum iudicares in parte ista? Quāto igitur fortius me iustum iudicare debes: qui ꝯtra meipsqꝫ tāto iusti⁹ ago tantoqꝫ maiori zelo iustitie mala mea in meipm persequor: ꝗto ꝛ natura ꝛ consuetudo humane miserie est etiam in malis sibiipsi ꝓpiciam esse sibiqꝫ ignoscere: quēadmodū dixit poeta Neuius. Mihi inqꝫ ignosco. Neuius siquidē peccata ꝛ vitia qbus ipsemet laborabat: in alijs ꝓsequebat: non aūt in seipso. Interrogatusqꝫ quā ob cām in seipso mala hmōi non ꝓsequeretur: respondit mihi ignosco. Hec ē humane miserie consuetudo: qꝛ in pte ista non solū in alios iusti sed etiā seueri sumus. In nosipsos aūt iuxta modum Nota
quem dixi ꝓpitij ꝛ misericordes: cū econtrario nos habere debeamus. Proprijs enim petis nemo pcere debet: sed potius absqꝫ vlla miseratione illa ꝓsequi ꝛ exterminare a se. Aliena vero cū mia nō ꝙ miserat petis: sed peccātibus. Hec aūt est quā reqrit infirmitas p quā ꝛ ipa reū correctio adiuuat: non ꝙ peccāti amplius pbeat icentiuū. Tāto igit laudabilior ē iustitia ꝙ quis ꝓpria mala in semetipo ꝓsequit: ea iustitia ꝗ illa in altero ipugnat quanto difficilius ē armari ꝛ pugnare contra seipsum ꝙ contra alium: ꝗtoqꝫ virtuosius est persecutionem sustinere in seipso ꝙ aliū irrogata. Multo ergo maioris iustitie habendus sum: multoqꝫ acceptioris tibi domine misericordie: meipsum sic iustificans et persequens coram te: ꝙ si alium isto modo ꝓsequerer. ¶ Amplius qd petebat sapientissim⁹ ille coram te cum dicebat. In tua iustitia libera me. An non est iustitia tua illa in qua se petebat liberari: illa quam ego facio in memetipso? Illa namqꝫ indubitanter donum tuum est: ꝛ illam Ps. 30.

tu operaris in me. Ut enim eousq3 in iusticia tibi
displiceat: vt eam eousq3 oderint: vt eam tam studi-
ose persequar: quis ignorat donum esse misericor-
die tue? In hac igitur iusticia tua libera me ab iniu
sticiis meis: faciens eam inualescere: quousq3 iniu-
stici: mee quos per ipsã pugno et per quẽ illas ipse
quor stare non valeant ante illã: sed fugiant a facie
ipsius. Amp. Per ipsã iusticiã tuam pugno contra
omnes iusticias meas: et p eas persequor illas sicut
tu ipse cõspicis et ego ipse te illuminante video. Cõ
traria est ergo omnibus iniusticiis meis. Non põt
igr̃ in me simul esse cũ illa: pfertim si te confortante
et fortificante illa vt debet et decet inualuerit. Con Nota.
fidenter igitur a misericordia tua peto: vt omnes i
iusticias meas per istã scz iusticiã a me remoueas
et extermines. Ad hoc enim illa contulisti michi: vt
p eam contra eas pugnẽ et illas expugnẽ. Q: si ad
huc eousq3 puula est et viribus inualida vt ad exter
minium earum non sufficiat: tuum dñe est adauge-
re illam et confortare. Non eñ minus placeat tibi
perficere qd̃ inchoasti: q̃ qd̃ placuit inchoare: quin
potius tanto amplius placeat tibi perficere qd̃ ice
pisti: q̃to melior est ipsa perfectio operũ tuorum: q̃
inchoatio eorũdem. Amp. Nunqd non ipsa iusticia
cõtraria est in omnibus iniusticiis meis: hoc est vi-
tiis et peccatis: alioquin quomodo aduersaret illi:
qualiter pugnarem per illaz contra eas nisi ipsa re
pugnaret eis? Cũ igitur contraria simul in eodem
esse non pñt: hec aũt manifeste in me est. Jã igitur
abierunt te exterminante atq3 delente vicia mea et
pctã. A te iam igitur iustificatus sũ misericordiã tu
am dono iusticie ipsius. Jure igr̃ et merito petẽ pas
sum a te domine misericordie sententiam absolutio-
nis.

¶ De iusticia perfecta et imperfecta. Ca. viii.

Q uod si dixerit quis q: reuera bona quedã
dispositio est ex qua temetipsum ita diiu
dicas atq3 persequeris: sed nõ est iusticia
nec iusticie nomine digna. Videat ipse q̃li
ter hoc dicat: cum manifestũ sit ex ipsa dispositione
esse vel pcedere iudicium illud: et iudicium per mo
dum quo est iudicium nõ posse esse vl' procedere ni
si a verbi nominis iusticia. Amplius. Cũ p se atq3 di-
recte repugnat et aduerset omni iniusticie atq3 pec
cato: quomodo non erit iusticia rationis et nominis
¶ Amplius odium omnis iniusticie: nũquid nõ iusti
cia quedam est? Similiter amor virtutum omnium
nũquid non virtus aliqua est? Uerum quoniam pre
ter rem atq3 ppositum est disputare de his: nullate-
nus dubitandum est hmõi dispositionem quandam
iusticiã eẽ. Sicut penitentia per modum quo est pe
nitentia: non est dubitandum esse q̃dam iusticiam.
Similiter et penitentem omnem manifestum ẽ esse Nota
iustificantem semetipsum: et ipsum penitere nemo
ignorat qui sit quidaz iustificare se. Sed reuera dif
fert penitere a penitere: et dicuntur secundũ magis
et minus. Inueniturq3 penitere inchoatũ diminutũ
Inueniturq3 pfectum penitere atq3 completum. Tũc
aũt est perfectũ atq3 cõpletũ ipsum penitere: cuz ex
toto auertit hominem a vitiis et peccatis et ex toto
conuertit ipm ad correctionem: qd̃ est dicere ad de-
clinanduz ad ipsam et satisfaciendũ p illis iuxta ar
bitrium ecclesie: cui deus dedit libertatem auctori-
tatem et potestatem iudicii penitentialis. Interdũ
aũt videbis aliquos aliquantulũ dolere de suis vi-

ciis et peccatis: et ea interduz ipsis displicẽ: verũta
men non quousq3 et vsq3 quaq3 q illa deserant. Alii
vero in tantũ dolent q incitati in mortẽ ad extermi-
nium eorum et ad pugnandũ contra ea arma peni-
tentie et discipline orõnis et aliorũ psidiorũ quibus
cõtra illa pugnatur et assumãt. De prioribus vero
et impfecte penitentibus: atq3 ad gratiã vndecunq3
conãtibus: intelligend' videt sermo beati Grego. q Gregorius
dicit. Interiz fac quicquid boni potes: vt de' illustret
cor tuum ad penitentiã. Manifestum eñ indubitã-
ter est omnem illũ qui penitere desiderat: et querit
hoc ipsũ lachrimis: orationibus vel alienis suffra-
giis aut quibuscũq3 aliis modis q aliquatenus pos
sit dici dolere atq3 penitere de viciis suis aut pctĩs. Psalmista
Uerũtñ non vera atq3 perfecta penitentia est: quẽ-
admodum qui dicebat. Cõcupiuit anima mea desi-
derare iustificationes tuas in omni tempore. Pro-
culdubio desiderabat iustificationes dei: cũ deside-
raret desiderare eas. Cur enim desiderabat deside-
rare eas: nisi ppt ipsas? Et propter hoc multoma-
gis desiderabat ipsas q̃ desiderium siue desiderare
earum: verũtñ non erat ei desideriũ earũ: q̃tũ equa
le concupiscebat illud habere. Ita est de quibusdaz
penitentibus: q: penitẽtia eorũ non est nisi conatus
quidã vel preparatio ad verã perfectãq3 penitẽtiã.
Et est indubitanter inquisitio vere penitẽtie atq3 cõ
plete status ille eorũ. Et ppter hoc cũ perfecta peni A
tentia: perfecta sit iusticia siue iustificatio: que vere
penitẽs semetipsũ iustificat: vt diuine iusticie distri
ctionẽ siue districtã vltionẽ effugiat et euadat. Seu
qd̃ est deo acceptius: vt iusticie diuine satisfiat: per
hoc placeat deo: vera perfectaq3 penitentia vere p-
fecteq3 iustificat: nihil diuino iudicio vel vindicte in
penitente relinquens. Nõ eñ deus iudicat bis iid-
ipsum sicut dicit ppheta. Neq3 retractat vnq̃ peni
tentiale iudicium: cum verũ atq3 pefectum cõpletũ
q3 fuerit. Et hoc insinuauit Aplẽs in smone suo quo 1. Cor. 11. g
dicit: q si nosmetipsos diiudicaremus: nõ vtiq3 di-
iudicaremur. Facit etiã ad hoc ipsz smo quẽ audisti
in precedẽtib': vez iusticia et iudiciũ correctio sedis
tue: ppter hoc iudiciũ dixit ille sanct' et sapiẽs Job Job. 34. b
Nunqd qui non amat iudiciuz sanari põt: qd̃ absq3
dubio de iudicio isto penitentiali rectissime intelli-
gitur. Correct' eñ vere pfecteq3 iudicat' ab alio iu
dicio indubitanter tutus est: nec aliud iudiciuz opz
vt teneat: presertiz cũ diuine misericordie iudiciũ pe
nitentiale placeat sicut ipsemet per Ezech. testifica- Eze. 18. f
tus est dicẽs. Nolo mortem peccatoris sz magis vt
cõuertat et viuat. Q: igitur qui bene correctus est
perfecte iustificat' est. Et propter hoc iã iust' et ple-
ne liberatus ab iniusticiis suis omnib': et absolut'
a vinculis earũ: et debit' penarũ infernaliũ: si hoc
ei innotuerit: non habet necessario petere aliqd bo-
nũ cũ iã oia illa receperit: sed potius grãs agẽ largi
tori istorũ bonorũ. Exemplũ aũt rei istius ẽ in eo qui
plene dealbatus est: perfecte albus effectus est. Nõ
ei superest et inquirere albedinem vel partẽ aliquã
albedinis. Augmẽtũ vtiq3 et obseruationẽ atq3 cõfir
mationẽ incessant petere debet ppt imẽsitatẽ peri-
culorũ qbus interius et exteri': et vt ad vnũ dicã ex
oi pte patet iusticia. Sz ne ipsa iusticia in ipo vacet
a pfectu et incremẽto: cũ ociositas et infructuosi- M
tas oi grẽ et virtuti inimica sit sicẽ docet bea. Gre. di. Greg. omel.
q: dilectio vera ociosa eẽ nõ põt: et dixi' sẽp aut deuz
cit aut pficit. Q: igr̃ virtus et pfectio iusticie sue vir-

innotescit alicui: nulli expedit cessare ab orationi
bus hmôi videlicet quibus z mundatio ab in iusti
ciis z liberatio petat. Verum qm de ipfectione pe
nitentie sue plene constat: z liquet plerumq; vnicui
q; nostrum. Manifestum est in eo statu neminē no-
strum deficere debere ab orationibus antedictis.
In eo enim statu indubitanter esurimus z sitimus
iusticiam: licet et esurie et siti debilibus et imper-
fectis. Cum quia promittitur nobis satietas ꝯtra
ria ipso ore sacratissime veritatis: petenda est ices-
santer ista sacietas instantia ac deuotione qua pos-
sumus: qua videlicet nobis datur vt eam petamus.
Dicendum ergo est miseratori largissimo. Adiuua
conatus nostros domine misericordie: quibus co-
namur ad te: qui scis eos nihil esse sine te: sicut con
fitebatur tibi sapiens z sanctus tuus Augustinus di

Augustinus.

cens. Scio domine quia sine te nihil sunt conatus
mei: operi manuū tuarum porrige dexteram tuā:
qua me trahas ad te et extrahas de abysso miseria
rum mearum. Conuerte me domine. i. ex toto ver-
te ad te. Jacens enim in lecto tot egritudinum et lā
guorum: vertere me ex toto: sine toto non possum
ad te. Miserere mei domine quoniam infirmus sū

Ps. 6.

si miserendi sunt infirmi corpore q̄to magis miserē
di sunt infirmi mente? Domine misericordie: quid
obsistit mihi vel aduersatur quo minus miserearis
mihi? Scio domine te illuminare: quia non obsistit
mihi ad hoc misericordia tua. Nō ē obsistere potest
vel contraria esse sibi ipsi. Hoc autem indubitāter
esset: si operationem suam que est miseratio tua im
pediret. Absit autem hoc a misericordia tua quod
nec in vllo genere rerum inueniri potest: videlicet
vt res aliqua sibi ipsi aduersetur: et operationem
suaȝ naturalem atq; debitam impediat Aut obsistit
igitur mihi in hoc iusticia tua: aut vitia mea siue
peccata: vel forme vtrumq;. Q; si iusticia tua obsi
stit: et mihi et misericordie tue in parte ista: quomo
do igit̄ nō potius obsistit quo minus dares mihi domū
ꝯfessionis istius? Non enim ē ei adaucta v̄tute i p̄te
ista contra me ex confessione ista: quin potius mul
to minus iuris habet contra me per illā. Quanto eī
magis meip̄e corā te iustifico: tāto minus iurȝ z iuste
potestatis relinquitur iusticie ad vindicādū in me.
Si enim ex toto atq; perfecte me ipse iustificarem:
nulle essent p̄tes iusticie tue iustificandum me: vel
ad obsistenduȝ mihi quocunq; modo Ex ista igitur
confessione minus potest vt ita dicam: et cōtra me

Nota

z contra misericordiaȝ tuam iusticia tua. ¶ Ampli
us qualiter obsistit mihi iusticia tua: cum ego ipsā
adiuuicem p istam confessionem meā: imo potius
manifestū est: vt ipsa parat etiam preparatis in me
misericordie tue viam: dum me dignum idoneum:
aliq̄ten⁹ efficiet miseratio misericordie tue. ¶ Am
plius nec decet nec possibile est misericordiam tuā
ociosam esse: quapropter necesse est eam operari
operationes suas et maxime in eos: qui ad eam se
preparant qui ad eam fugiunt: et qui illā quasi qd
a te ipsis datum est querunt. Et nōne ego domine:
vnus ex illis sum? Quid enim intendo vel quero p
omnes istas accusationes: testificationes et confes
siones contra me: nisi miserearis mihi. Quid intē-
do reuelatione atq; ostensione vulnerū: nisi vt me-
dearis illis per misericordiam tuam? Similiter p
ostēsionē paupratū meaȝ atq; defectuū: qd itēdo vl
quero: nisi miserationū tuaȝ subuētiōes z bñficia?

¶ Amplius. Quid potest intendere cōtra me iusti-
cia tua nisi vindictam iustissimam. Perditionem
enim et destructionem operis tui: qd ego sū: nullo
modorū intendit iusticia tua. Alioquin cōtra te ip
sum intenderet et pugnaret. Non intēdit igitur de
struere in me: qd tu fecisti in me. Hoc eni tu adhuc
diligis in me: qui nihil corū odisti que fecisti. Qd
tu aūt diligis in me iusticia tua odire non potest: q̄
propter nec per se nec destructionem illius intende
re vlla modo potest. Odit igitur solum illud in me
qd et tu odis in me vȝ feditates: deformitates de
prauationes ac turpitudines: quibus ego deprauaui
et deturpaui qd tu bonum et pulchrum fecisti i
me. Domine misericordie hec ipsemet odi: z perse
quor in me: et pugna contra ea q̄tum tu das et ad-
iuuas. Nondum si quidem perfecto odio odi illa:
nec vt fortis et implacabilis inimicus totis viribus
et studiis pugno contra illa: qm non eousq; fortis

Nota.

sum adhuc vt possum hoc: et contra ipsa pugno li-
cet debiliter et adhuc infirmiter cum iusticia tua z
non contra eam. Iniuste igitur mecum agit si con-
tra me est mihiq; obsistit. Impossibile est auteȝ iu-
sticiam tuaȝ inique agere vel iniuste: qz impossibi
le est vt in statu isto in quo me possit gratia tua: cō
tra me sit iusticia tua: neq; igitur iusticia tua: neq;
misericordia tua contra me est. ¶ Sola igitur vi
tia mea et peccata cōtra me sūt. Quia igit̄ contra
teipsum sunt. Illa enim inimici tui sunt: q̄s implacabiliter semper odis. Adiuua ergo me contra me
pugnantem: et ante tribunal mīe tue contra ipsa li
tigantem. Bellū eī istud et litigiū tuū: contra ini
micos tuos et aduersarios tuos est. Addo etiā qz
ꝓpter te est. Propter hoc pugno cōtra ea et litigo
qz tu odisti ea et qz bñplacitum tuū est ipugnatio.
Sed et propter hoc domine misericordie ea in me
persequor: qm illa sola ꝓhibent et impediunt ne ti
bi placeam: z propter hoc exterminare illa a meip
so euitor vt vides quibus ad huc possim conatibus
vt exterminem a me ipso quecūq; tibi displicent in
me: vt ipsis ꝓrsus abrasis et extirpatis a me: tibi
placitus efficiar et acceptus: et sic me recupes z pos
sideas solus totaliter cuius me esse recognosco tu-
re plenissimo iureq; singulari. Bellū ergo istud tu-
um est qm victoria tua est: qui scis me non nisi vir
tute tua victorē esse posse illorū. Cā ista tua est: qm
de iure tuo et de illo vȝ vt illō obtineas in iudicio
isto contendit. Scis eī domine p iniquissimā vsur

Vide.

pationē z p̄nitiosā volūtatē meā vitia mea z pctā
strare possessionē meā: ipsiusq; tuū ius sū totaliter
absq; p̄ticipe vllo et consorte. Ne sustineas vlterius
istos tam odibiles mihi et tibi inimicos possidere
ius tuū qd ego ipse sum. Scio domine qz iustissima
est ista pena mea dure vȝ seruitutis: et crudelissime
tirannidis: quibus me incessāter premūt et affligūt
domini vȝ vicia mea et pctā: quibus me turpissime
z insanissime subdidi. Et si placere tibi merito po
test ista tanta pena mea: qz iustissima: displicere tibi
tamen debet iniuria et cōtumelia tua: quā tibi fa-
ciūt in me tam nequiter abutētes me domini isti.
Et per istos etiam demones ipsi q̄ per ipsos in om
nem iniuriam z contumeliam tuam abutūtur me.
An tibi debet placere plus ista tanta pena mea iu
stissima: q̄ tibi displicere in iustissima dñatio domi
norum vtroq; istoruȝ: quia nulla iniustior: nulla ne
quior: nulla bonitati tue intolerabilior.

¶ Petitio victorie in conflictu penitentie. Ca. x.

P Ex omnibus istis igitur colligo ratioci-
natione quia nec misericordia tua contra
me est: nec iusticia tua in isto bello vel
iudicio. Peccata vero mea que procul
dubio contra me sunt et etiam contra te
non debent preualere: nec dicam contra te: sed etiam
nec contra me: in isto iudicio vel prelio de quo eui-
denter ostendi potest: quia vtrumque tuum est vel tam pre-
lium quam iudicium. Vince igitur in isto iudicio pugna et
prelio: qui vides victoriam hic prouenire non pos-
se nisi virtute tua. Nec patiaris me succumbere et vin-
ci propter infirmitatem et defectum virtutis proprie
sed da virtutem potius ad vincendos tam odibi-
les inimicos tuos: qui das lasso virtutem et his qui
non habent fortitudinem et robur multiplicas. An
denegasti vnquam virtutem et fortitudinem certanti-
bus pro te: siue in iudiciis siue alias vbicumque. Ne in-
cipias igitur a me siue in me: quod nulli vnquam homi-
num te fecisse nemo fidelis ignorat. Amplius. Re-
spondere mihi o iusticia creatoris si eousque tibi placeat
vindicta de me: adeoque auida es cruciatuum et tormen-
Q torum meorum. Dic obsecro propter quid placeat
tibi ista vindicta. Scio quia non poteris respondere et
vel assignare nisi alteram ex istis duabus causis: vel
iusticiam vindicte: et gloriam creatoris. Quia igitur vbi
maior argumentia vtriusque istarum causarum euidenter
est ibi debet tibi maior esse iste amor et auiditas vin-
dicte et cruciatuum meorum. Necesse est igitur vt ma-
gis sibi placeat vindicta quam ego ipse creatori fa-
cere paratus sum. Iam autem dixi: quia iustificatio qua ve-
re ac perfecte penitens semet ipsum iustificat ma-
ioris est ei glorie ea que iustificat alium. Adieci etiam
quia laudabilior et ipsi creatori acceptior. Magis igi-
tur placet tibi penitentialis vindicta quam de me ip-
so facere cupio: quam illa que per tortores demones: vel
per quecunque tormenta inferri posset. Ad hanc igitur
necesse habes intendere et non aliis me tortoribus
tradere. Amplius nonne maioris est glorie creato-
ri: vt ipse faciat sibi ministros deuotissimos quos
habuit hostes et aduersarios. Totum autem ei hoc per
penitentiam efficitur. Qui enim per peccata et vi-
cia inimici dei sunt: conuersi per penitentiam eius-
deuotissimi serui efficiuntur. Et quod est mirabilius:
sui ipsorum hostes: et aduersarii propter ipsum fiunt
simul etiam vindices et tortores: dum modo in se-
metipso quicquid contra creatorem egerunt districte
vindicant et seuere puniunt. Illos etiam diabolus
sentit conuersos: hostes atrocissimos: atque rebellan-
tissimos et ad omnem voluntatem dei pro viribus
promptissimos: quos prius dum essent in vitiis et pec-
catis habuit subditissimos. Et hec est mutatio dex-
tere excelsi: qua diabolus non sine graui confusione
euersos a se sentit et conspicit: et contra se rebellantis-
simos amore creatoris. In quo magis tanto glori-
ficatur deus quanto magis et mirabilius bonum est iu-
stificare impium quam torquere: et suscitare mortuum in
vitiis et peccatis: sanctumque ac deuotissimum dei seruum
efficere: quanto melior est ipsa sanctitatis gratia quam peccatorum
vindicta. Nunquid non ex te dicit sanctus et sapiens
Aug. quia maius fuit paulum suscitare mente: quam lazarum
Augustinus corpore. Quis autem dubitat: quantum glorificatus fue-
rat ex toto opere quo lazarum corpore suscitauit. Quanto igi-
tur magis glorificatus fuerit ex suscitatione pauli:
quem de morte vitiorum et peccatorum suscitauit. Tanto
nanque ex mirabilioribus operibus suis est ei maior ho-
nor et maior gloria: quam ex minoribus: quanto illa et ma-
gnificentia ex magnitudine precellunt minoribus. Am-
plius. Nonne et illud similiter dicit idem sanctus et sa- S
piens Aug. quia maius est deo iustificare impium: quam cre- Augustinus
are celum et terram. Maior est enim ei gloria ex iustifica-
tione vnius impii: quam ex creatione celi et terre. Et hoc
indubitanter apud intelligentes et cognoscentes
mirificentia magnalium ipsius. In iustificatione autem
vnius impii est nobilissima victoria. Vincitur diabo-
lus: vincitur et peccator siue impius a semetipso tam
bello quam iuditio vt predixi. Tanta quoque tanque ma-
gnifica largitio venie est et gratie: vt humanus in-
tellectus eas non sufficiat admirari. Fit tibi inuo-
catio reformatio imaginis et similitudinis creato-
ris in anima humana. Nec minus mirifice quam si de
trunco arido et putrefacto oliua speciosa et vernans
subito efficeretur: vel de porco spurcissimo aut buffone
speciosissimus aspectuque desiderabilissimus iuuenis ef-
ficeretur. Vincitur ibi et ira tua cui resistere nemo potest ab
ipsa misericordia tua. Quasi magnificentia miserationum re-
missionum tuarum et largitio munerum gratiarum tuarum vt
de aliis taceam ipsa hereditas felicitatis eterne maior est
quam celum et terra. Tot igitur et tanta tamque magnifica opera
tua concurrunt simul in vna vnius conuersi peccatoris iusti-
ficatione: vt minora merito reputentur celum et ter-
ra: quam illa sint. Quis autem cogitare sufficiat gratiarum E
actiones que tibi pro illa redduntur: et collaudatio
que tibi placuere: que et super omnem admiratio-
nem nostram sunt: pulcherrimarum sublimiumque mili-
tiarum tuarum: exercituum videlicet omnium ange-
licorum: festiuanterque tibi in celis inde agitur gaudi-
um. Tu enim dixisti: et facta sunt celum et terra: tu Ps. 44.
mandasti et creata sunt. Nihil verbo tuo omnipo-
tenti: nihil mandato beneplaciti tui se opposuit et
contradixit: nihil ibi quicquam difficultatis adhibuit.
Et ipsa etiam celum et terra si quid difficultatis et
resistentie opponere potuissent creationi et forma-
tioni sue: nullatenus hec fecissent: quin potius si quid
iuuaminis ad hoc adhibere potuissent: toto gaudio
et auiditate illud ad hoc adhibuissent. Non habes
igitur o pulcherrima o super et omnino laudanda
dei iusticia propter quod te vel mihi opponas vel mi-
chi aliquatenus aduerseris: siue in vindictam de me su-
mendam: siue in gloriam creatoris intendens. An
non ego propugnator tuus sum in prelio isto et aduo-
catus in iudicio isto? Quid enim aliud intendo vel
quero: nisi vt totum me recuperes totumque possideas? H
Non pugno vel litigo: nisi contra capitales ini-
micos tuos: videlicet iniusticias meas: et non possum
non esse tuum. Adiuua igitur propugnatorem tuum: et
aduocatum in bello tuo iustissimo atque iudicio. Alio-
quin non solum mihi: sed etiam tibi ipsi deesse me-
rito reputandus es. Loquar amplius vnum verbum K
tibi domine misericordie: et dicam: quia oportet te misere-
ri mihi: salua per omnia iusticia tua: similiter et iu-
ste agere mecum salua per omnia misericordia tua. Non
enim est possibile vt alterum istorum permittat bonitas
tua: videlicet vel ledi iusticiam tuam: vel ledi misericor-
diam tuam. Vtraque enim bonitas est: neque enim contraria
sunt vllo modorum: nec altera alteri vllatenus aduersatur
Imo si phas est dicere: mutuo se per omnia adiuuant.
Absit enim vt sic vindictam iusticia expetat: vt mise-
ricordiam omnino euacuet. Absit similiter vt misericordia
tua sic ignoscere intendat vt iusticiam tuam penitus excludat

¶Tu igitur prelargus miserator es: et nihilominus in miserando seruans iusticiam. Et similiter seuerus vindicator: in vindicando tamen illesam per omnia seruans misericordiam. Quia igitur si me per penitentiam iustificas: et salua est per omnia iusticia tua et salua per omnia misericordia tua: confidenter dico quod necesse habes: nam necessitate coactionis: sed superabundantia liberrime bonitatis tue: me iustificare. In omni enim vere et perfecte penitente salua est per omnia iusticia tua: dum nihil in eo
F impunitum relinquitur. Omnis enim vere ac perfecte penitens pro omnibus commissis et omissis seipsum punit pro omnibus namque dolet et erubescit: et sibiipsi irascitur: et sicut tu ipse ad nudum conspicis: etiam cogitationes malas in seipso punire non negligit. Quis enim vere penitens est qui non doleat pro eo quod quicquid quod tibi displiceret cogitauit. Et intendo domine misericordie quod saltem in vniuersali pro omnibus quibus te offendit debet saltem dolere vniuersaliter: qui nullam ex offensis tuis excipit vel pretermittit. De singulis enim singulariter dolere vel penitere interdum forsan non est possibile alicui: sicut ne-
Ps. 18. que singulariter recolere aut memoriter tenere. Delicta enim quis intelligit.

¶ Excusatio penitentis quod non debet tantum puniri quantum meruit. Ca. x.

G Quod si dixerit quis quod quemadmodum in singulis commissis et omissis singulariter peccat quicunque peccat: sic et singulariter emendare singula et pro singulis satisfacere singulariter debet. Respondeo huiusmodi homini quod hoc non solum iusticie tue non est: sed etiam nec humane. Quotcunque namque latrocinia quis commiserit: non tot et suspendia vel mortes alie irrogantur quin potius hec vno suspendio humana iusticia reputat in eo omnia vindicata. Et hoc quantum ad ipsam humanam iusticiam pertinet que post vnam mortem corporis non habet amplius quid faciat in peccantem. Similiter autem se habet in verissima per omnia atque semper laudanda iusticia tua: quod vna morte veteris hominis omnia vitia et peccata in anima humana mortificat et extinguit: vnicaque infusione iusticie seu gratie tue omnes sordes spirituales emundas et abluis. Quemadmodum infusione fortissime medicine: omnem infirmitatem curas: et quemadmodum vnica infusione tyriace virtuosissime: venena omnium peccatorum et viciorum exterminas prorsus et diffugas.

¶ Obiectio contra predicta. Ca. xi.

H Quod si dixerit domine misericordie: quia non quantum iusticia requirit seipsum punit etiam penitens quantumcunque vere ac perfecte: quoniam pene eternales siue gehennales debentur vnicuique peccanti mortaliter. Pene vero penitentiales quantecunque sint: nulle sunt comparatione illarum: quapropter nullus ex vere et perfecte penitentibus punit se tantis penis penitentialiter quantis dignus est de dei iudicio et iusticia. Respondeo tibi in hoc domine misericordie: quia iusticia tua non requirit hoc a peccatoribus: vt tantis ac talibus penis seipsos puniant. Infernales namque pene quos tenent non emendant aut corrigunt.
Ps. 6. Non est enim in inferno qui confiteatur tibi.

¶ Amplius. pene ille non sunt contrarie vitiis et peccatis: cum in ea nec exterminent nec minuant: nec eis vllatenus aduersentur seu repugnent eisdem: quin potius perpetuo consortio coherent eisdem. ¶ Amplius: pene huiusmodi nihil aliud possunt in eis in quibus sunt: nisi quod eos torquent et excruciant: hoc autem bonitati tue nunquam per se placet domine misericordie. Non enim delectaris in perditione viuentium. Diabolice namque malignitatis est illud proprium: amare penas et tormenta hominum. Scio namque te docente: quia pene malorum tam angelorum quam hominum placent tibi: non quia pene illorum sunt: sed quia iuste et ideo bone. Et quia a teipso sunt. Diligis igitur in huiusmodi penis ordinem et pulchritudinem iusticie. Diligis in eis et gloriam tuam. Non enim parum te glorificat pena malorum iustissima: que eis te actore simul et iudice irrogatur. Claret etiam inuictissima omnipotentia tua qua punis principes tenebrarum ceterosque reprobos: qui bonitate tua et preclara beneficentia tua in iniuriam tuam et contumeliam abutuntur et tuis ipsis beneficiis contra tese superbiam eleuantes dum per eam subiiciuntur et artiantur suppliciis et adeo impotentes effecti vt nihil vlterius possunt nisi dolere qui in rebus pessimis exultauerunt: nichil ampliusque confundi obprobrio sempiterno et ignominia que finem non habent: qui tam male gloriabantur in seculo isto nihil aliud possunt quam egere et premi eternaliter paupertate artissima: que est bonorum irreleuabilis inopia qua diuitias spirituales sapientie videlicet et virtutum vel reiecerunt vel contempserunt: et fallaces corporales seu temporales diuitias in ordinatissime eripuerunt vel administrauerunt. Nota

Dico etiamque pene ille eternales perpetuo auertunt a te domine misericordie. Non enim traduntur illis nisi quos in eternum proiecisti a facie tua: et sine vlla spe miserationis et liberationis dereliquisti. Quapropter a penitentibus iusticia tua penas huiusmodi non requirit: alioquin contraria esset et misericordie tue et sibi ipsi. Misericordie siquidem dum non solum miseros peccatores in miseriis viciorum suorum et peccatorum non desereret: sed eisdem etiam miserias incomparabiliter adaugeret redire eos ad tuam misericordiam prohiberet. Si vero ipsi aduersaretur: quoniam peccatorum iustificationem proculdubio impediret: constituens: eos in eo statu in quo iustificati sumus: redire ad iusticiam non est eis possibile vllo modo. Penas igitur illas solas iusticia tua requirit a peccatoribus: que ad illam reducant eosdem: et ab iniusticiis viciorum et peccatorum illos liberent et emundent. Hec autem sunt sole penitentiales. Dico igitur coram te domine misericordie: quia ille dolor iusticie tue sufficit in peccatoribus: qui eos faciat et querere medicinam misericordie tue: et subiicere se eos cure mediciali tue. Similiter et iste timor iusticie tue sufficit in eisdem peccatoribus: qui eos faciat fugere ad misericordiam tuam que sola est refugium vnicum miserorum. Sic et erubescentia illa et confusio que eos faciat abscondere et turpitudines et feditates viciorum suorum et peccatorum a facie tua: et ab aspectu sanctorum oculorum tuorum: que faciat eos velare siue operire omnia illa pudenda. Operimentum autem istud et velamen vnicum est eorundem reuelatio: et hoc non est nisi sincera confessio illorum: sic mos est confessionem fieri in ecclesia tua vbi confessionem huiusmodi non solum sacrasti: sed et

sacrm mire ac virtuose sctificatiōis fecisti. Sic dico
ex eruditione tua et magisterio: qz satis est iusticie
tue tāta ira contra vitia sua et pctā in peccatorib⁹
que eos faciat amari et accingere ad expugnāda
ea in mortem exterminiū eorum eos accendat: quo
usqz viuere de cetero patiātur: et hec vtiqz pposito
et voluntate. Et est propria intentio sancte ire isti-
us: vt in vindictam tuam et suam hoc faciat. In vi
dictam quidē tuarū iniuriarum et cōtumeliarum
tuarum quas in seipsis tibi domino deo irrogaue
rant. In suam vero vindictam hoc ē pprie mortis
vltionē: quam p vitia sua et peccata sibi ipsis intu-
lerunt. Sic domine misericordie dico de idignatio
ne: qz sufficit tue iustitie vt tāta sit in peccatorib⁹ q
eos eousqz erigat et eleuat: vt eis de cetero subesse
vel seruire dedignetur. Eaqz seipsis tanq̄ vilissima
excutere omninoqz cōculcare despicereqz illa ppo-
nat. Sic dico et de odio: qz sufficit iusticie tue vt im
placabiliter proponāt peccatores preliari ac decer-
tare cōtra vitia et peccata: vt neqz fedus nec amiciti
am de cetero cū eis habere pponāt: neqz fines suos
intrare aut itra fines suos illa habitare vllo pacto
pmittant: sed tanq̄ gladio et igne illa pfugare atqz
exterminare: vbicūqz vndecunqz poterint studiose et
ac viriliter intendāt. De abominatione quoqz quid
aliud mihi dicendū ē coram te: nisi qz iusticie tue sa
tis est: vt in peccatorib⁹ tanta sit vitiorum et pecca-
torz suorum abominatio: vt nauseam eis puocet et
vomitū eorum. Abominatio namqz visualis dicitur
quasi nauseam vel vomitū aspiciētibus: aut aliter
illud sentiētibus faciat. Et intendo vomitum spiri
tualē: qui est sincera et integra confessio peccatorz
qua tāq̄ humeros notū et fetulentie seu spurcitie i
tolerabiles ore p cōfessionē eijciuntur seu vomunt.
De aliis autem hmōi affectionibus ad penitentia-
lē iustificationē ptinentibus mitto te ad tractatum
de penitentia: te in quam qui legis hec qui tracta-
tus est pars libri de sacramētis.

Nota

Nota.

D

¶ Qz deo placeant opera penitentie. Ca. xij.

NUnc autem reuertar ad loquēdū iuxta quod iceperā domino deo nostro qui ē misericordie: et repetam ei: quoniā acerbitas et vehementia passionū: in penis penitētialibus domine deus meus merito tibi placet: ex eisdem causis quibus et in penis infernalibus. Multa autem habēt alia bona videlicet illa magnifica opa tua que pdixi: videlicet resuscitationē a morte spirituali: reformationē a deformitate monstrifica: qz vitia et peccata deturpant alas humanas. Deinde victoriā mirificam et triūphū nobilissimū: qua potestates infernales vincūtur et diffugant a peccatorib⁹. Ereptio pde de faucibus et dentib⁹ leonum infernalium. Mirificentia quoqz reedificatiōis templi dei in animab⁹ peccatorz: cuius speciositas atqz structura ex lapidib⁹ preciosis seu gēmis donorum: virtutum et gratiaz verbis humanis explicari non pōt. Habēt et recuperationē imaginis et similitudinis tue in animab⁹ humanis: cui⁹ pulchritudinē cogitatus humanus nō attingit. Habent resuscitatonē possessionis tue: qua et tu recupans peccatores et ipsi te: q largitate magnificētie tue que pōt esse pclarior: vbi et veniā imensorum tormentorum: et dona inestimabilia virtutuz et gratiarum: et ius in hereditate celesti que ē eterna felicitas: et teipsum redonas penitentibus.

Domine misericordie quis admirari sufficiat: vel etiam cogitare studeat aut valeat illud celeste et spirituale cōuiuiū: qd instauras in vniuscuiusqz peccatoris penitentiali conuersione in quo omnis exercitus pulcherrimarum sublimiumqz militiaz tuarum: non solum splendidissime sz etiaz beatissime conuiuantur: gaudioqz incogitabili iucundatur atqz reficiunt: sicut tu ipse ore tuo sacratissimo in euāgelio veritatis tue dixisti. Quia gaudium ē angelis dei super vno peccatore penitentiā agente. Domine misericordie illud est indubitant nuptiale ac triumphale conuiuium. Nuptiale: quia animam peccatricem que cum diabolo meretricata fuerat: virginitati spirituali restituis et reformas. Et cū nuptiali benedictione et sanctificatione denuo recuperas: ppter qd dici festiuum conuiuiū illud nuptiale. Triumphale vero ppter victoriaz gloriosā et triumphū nobilem antedictū. Quare manifestū est et omnibus istis: penas penitentiales esse incōpabiliter meliores: et incōpabilit magis tibi placitas et acceptas: q̄ infernales siue iehennales: sed et maioris esse veriorisqz iusticie q̄ illas: cū iste iustificēt penitentes: ille vo iniusticias nec tollant nec minuant: nec vllo mō leuant. Certū em est eas animas que hic ad infernalia supplicia trāseūt: supplicijs illis nullatenus meliorari. Alioquin pcessu tēporis in inferno et innocentes et bone fierent: si supplicia illa iniusticias vitiorū et peccatorū minuerent. Nemo aūt ad modicū intelligens ignorat verā iusticiam veris iniusticijs adeo contrariā esse: ac repugnantem: vt cū illis in eodem subiecto nullatenus esse possit. Cōfidēter igit peto a te domine misericordie qd dignu zet iustū est: vez vt pene penitētiales pl⁹ tibi placeāt i mēq̄ infernales. He em et torū tollent qd tibi displicet in me: et me tibi faciāt placitū et acceptū. He placabūt iustā irā tuā: qua scz iustissime irasceris peccatorib⁹ penitere non curantib⁹: et satisfacient iusticie: et restituēt tibi ius tuum integre et plene. Ius aūt illud ego ipse sum et omne seruitiū: omnisqz seruitus quib⁹ dominationi tue seruire debeo. In inferno vo tu scis: qz nemo tibi seruit. Dicam et amplius domine misericordie si tam auida est iusticia tua penarum meaz qd igit faciet mihi misericordia tua? Nūquid non eque potens est et larga atqz ppensa ad miserēdū vt iusticia tua feruens ad puniendum? Et hoc ē dicere ad tollendam vel ad leuandā miseriam: vt illa vez iusticia ad ipsam infligendā vel ad augendā aut sufficiant misericordie tue in eisdē conantur ad te: quicqz q̄tū das et adiuuas reuerti cupiūt et enituntur ad te: partem meritorū penaz eiusdē remittere: et tm de penis eis reseruare: ne ppetuo incogitabiliter crucientur. Domine misericordie hoc ipsum facis ptumacibus et rebellib⁹: ipsāqz iusticiā tuam non timentibus: dulcissimam misericordiaz tuaz nec querentibus: nec etiaz curantibus. An dignum et iustum est ante te: vt non melioris conditionis sint qui quantum tu adiuuas enituntur redire ad te: et placere tibi q̄ illi q omnino se auerterunt a te: et eousqz contemnant te vt nec q̄rant nec curent te. Multo magis igitur et absqz vlla comparatione perpensiorez decet esse qui potius oportet bonitatē tuā in illos q̄ i istos: nā q aut erit perpēsi eis nisi ipos ex toto saluos trahas ad te et recupes.

Luce. xv. b

E

F

G

¶ Amp. Dulcissime miserator nūquid non inferi⁹
locus dānationis est: atq; pditionis eterne? Mani
festū est igitur omnibus illis quos flāmis ceterisq;
tormētis infernalibus tradis: nihil esse salutis aut
liberatiōis: sicut nec demōibus. Nisi forte quis di-
cat qr meritorum ac debitorꝫ suppliciorum: aliis pl⁹
aliis min⁹ detrahit atq; remittit. Sed hoc q̄ parū
est ad immēsitatē misericordie: et q̄ longe distās
ab illo. Hoc est etiā domine pro quo nemo vnq̄ in-
uocauit te: et q̄ nemo vnq̄ a prelarga misericordia
tua petisse credit. Quis eniȝ vnq̄ cogitauit orare
te: vt ptem damnationis eterne eidē remitteres: ꝛ
dimidiā et salutem dares: vel partem etiam q̄cun-
q; salutis? An nō verum dicit ille sanctus et sapiēs
Ambrosi⁹ veritatis tue pco Ambro. dicēs: Nephas esse a te
q̄ summe misericors es: dimidiā sperare veniā. Mul
tofortius et dimidiam petere gloriā. Quod etiā ide
manifestum est: qr omnes quicunq; ab initio mūdi
misericordiā tuā exorauerunt: tanq̄ nefariā hmōi
petitionē declinauerūt. ¶ Ampli⁹: domine miseri-
cordie te docente ac reuelāte iam nouimus te: ꝛ in
I nūerabiles saluare: qui saluari omnino non volūt
nec curant. Sicut manifestū est de puulis quos sa-
cro vel viuifico fonte baptismatis regeneras. Nō
nullos etiā incredulos et rebelles in ipsa rebelliōe
et incredulitate visitas et suscitas de tāto profun-
do mortis et tenebrarū Sicut ipsum sacrificiū apo
stoluȝ tuū paulum: qui totis studiis et viribus pu-
gnauit cōtra te: tantaq; malignitate psequatur te:
Luc.6.a sicut tu ore tuo sacratissimo ad eū locut⁹ es dicēs.
O saule saule quid me psequeris. Quanto igitur
maiori largitate dignū est ac decētissimū misericor
diam tuam in eos effundi qui pacem tuā qui veni-
am qui graciam tuā vt possunt et tu adiuuas: atq;
dās a te obtinere nitūtur. Nō dico domine miseri-
cordie qr meritis eorum debeatur venia et gratia
tua de suorum iustitia vel iure meritorꝫ. Sed dico
hoc decere imensitatē misericordie tue: vt te inuocā
tes qualiter possūt et a preueniente eos gratia tua
recipiuntur: non confundant sicut docuisti eos per p
phetam tuū loquentem ad te et dicentem. Nō confū-
Ps.30. dar quoniā inuocaui te. Et per alium dixisti: quis
Ecclesi.2.c inuocauit dominū ꝛ despexit eū? Confundātur aūt
procuidubio qui quod petunt nō obtinēt: et despi-
ciūtur: quorum preces non audiūtur: Domine mi
sericordie. Isti sermones quos loquor coram te nō
ex me vel mei sunt: sed ex te et tui sunt: si nō placent
tibi: qr mei sunt sed bono tuo placere tibi debēt: qr
coset dona tua et tui sūt. Quomō sermones hmōi
loquerer: nisi tu poneres in ore meo: nisi tu dares
et digito tuo id est spiritusancto scriberes eos i cor
de meo? Propter hoc igitur debent tibi esse placi-
ti et accepti: qr vt dixi tui sunt: ex dono tuo sūt. Ne-
q; enim mercurius ille: qui nō tam falsissime q̄ eti
am impiissime: deus eloquētie apud perditissimos
et deceptissimos homines: ꝛ dictus et habitus ēst: ꝛ
omni artificio rhetorico hos sermōes cogitare po
k tuisset. Dico cōfidenter domine misericordie: q̄ si-
cut dignū et iustum est: nec vacuam nec ociosam es
se iusticiam tuam: quin potius necesse est vt exeat i
largissimas ac profūdissimas miserationes: pserti
in eos quos pueniēt ipsa tam magnis tanq; saluta-
rib⁹ donis: vt tam cupiāt et vt possunt querant.
Neq; enim vt pdixi possibile est sic dimidiare mise
rationes tuas: sicut inimicari in eos potissimū qui

non ptes miserationum querunt aut petunt a te: sȝ
plenā pfectamq; veniam ꝛ gratiam tuam: vt sepe
dixi q̄rum das ꝛ adiuuas a te petunt. Illud autem
denegare nullus potest vnam (saltem salua iustitia
tua p omnia saluoq; iure tuo in omnibus) vt pstes
pfectam plenamq; gratiam ꝛ veniam: que sunt i vi
ta ista miserationis tue plenitudo. Et quidem i do
mibus religiosis: se auctore cōstitutū et ordiatum
vt q̄ inde abierūt vel exeunt recipiantur: vel saltē
vsq; ad te salua tamen ordinis disciplina. Quia igi
tur misericordie tue nec numerus nec mēsura cum
ab ordine sanctissimo tuo: et regula sāctissima chri-
stianitatis totiēs aberrauerim: et exuerim potest
denegari mihi: quin ad illā reuersus recipiar: sal-
uo tamē ordinis christiana disciplina. Hoc autem
est nisi penitentia tua que in ecclesia tua et iniungi
et agi consueuit. ¶ Ampli⁹. Qui non deseruisti me
diuiuȝ et aberrantem: quomodo nō assumes reuer
tentem: atq; correptuȝ? Nō deseruisti in quēq; nec re L
uocare cessasti: nec adhuc cessas. Unde enim mihi
sunt desideria ista quib⁹ tibi recōciliari desidero q-
b⁹ ad pacem ꝛ gratiā redire cupio. Unde iste accu
satiōes quibus cōtra memetipsū pter iniusticias
meas litigo nisi a te qui donis istis tāq̄ benedictio
nibus dulcedinis tue pueniis me: nec in aliquo lesa
est iusticia tua p hanc tā piā tāq̄ indebitā preuentio
nē misericordie tue. Quoniā ergo forti⁹ nō redet
nisi ista dona mihi cōpleueris atq; pfeceris. Ma-
gis eni indignus erani ista puentiōe misericordie
tue anteq̄ ea me pueniires: nunc si insit preuent⁹ p-
fectiōe iustificatiōis ꝛ sanctificatiōis tue. Et lōge
min⁹ idign⁹ nūc sū: vt ista tua dona mihi cōpleas at
q; pficias: q̄ erā donis istis āteq̄ illis me pueires
Aliquatenus enim me pparēt ad iustificationis ꝛ
gratie tue plenitudinem. Neq; dubitandum est vl-
lo modorum quin multo longius sint mia tua q̄ eā
nec querāt nec curant: q̄ qui eam cupiunt atq; de-
siderant licet exiliter et minus q̄ deberēt hoc faci-
ant. ¶ Amplius. Que sunt opera magnificētie mi-
sericordie tue pprie ac preclara. Certū est mihi do- M
mine quia lenire miseriam tollere eam: ignoscere
liberare: saluare et preuenire: etiam non valentis ve-
nire ad te: in benedictionibus dulcedinis tue q̄bus
aliquatenus cognoscant te: et beneficia tua que re
ceperunt a te: deinde mala sua et reddiderunt bene
ficentie tue: et mala in quibus sunt: atq; ea que me
ruerunt: ꝛ a quibus non est et refugiū: et liberatio
siue saluatio nisi p penitentiā suaȝ. Et cū his pdo-
nas eis etiam vt displiceant sibimetipsis in omni-
bus: semperq; displiceant tibi. cupiantq; et desiderant
et enitant licet infirmiter exire de malis suis et re-
dire ad te qui es salus et vita eoruȝ. Sic dico et de
timore tuo qui est initiuȝ sapientie et expellit pec-
catuȝ: quoniam qui sine timore est: non potest iusti
ficari: quoniam de preclaris et pprijs operib⁹ mi-
sericordie et presertim in pctōribus qui illos preue
nis: et fugere facit quasi a facie colubri pctā: fuge
re in quē ad te: qui sic fugientes begnissime semp
per suscipis et etiā cū gaudio et congratulatiōe iu
cūdissima et applausu. Si ergo nō obsistit iusticia Eccl.21.a.
tua: quin ista operetur mia tue in peccatoribus: nō
obsistit eo in q̄ tempore quo (vt ita dicatur) fortior
est et magis armata contra peccatores. Quanto
minus igitur obsistet postq̄ arma sua fortiora ꝛ et N
allegationes suas validiores contra eos amiserit.

Arma siqui̇dem fortissima iustitie tue: et allegatio nes validissime contra peccatores sunt: superbia eorum: contumacia: duritia: iniuria salutis eorum: et impugnatio ipsius gratie: qualis erat in paulo apostolo cum xp̄m dominum persequebatur. Qualis est et in illis qui etiam verbū dei repellūt a se: et auertunt aures suas ne legem tuā audiant, ppt̄ qd̄ eorum ōro execrabilis est coram te. Arma ista oīa amisit iam iusticia contra me. Nihil eīm horum est in me: immo te actore et datore contraria: quibus si phas est dicere: fortior est effecta et tanq̄ armata misericordia tua ad pugnādū pro me: et ad resistendum ire tue cuius sola opitulatione illi resistit: sicut dicit sapientissim⁹ et sanctissimus et a te ipso in hoc edoctus Grego. dicens Ire dei tūc resistitur
Gregorius cū ipse que irascitur opitulat. Te ergo per istam p̄uētionē misericordie tue sic opitulāte mihi: ire tue adeo fortiter resisto: vt sup abūdātia misericordie tue vel auferre vel minuere vel retardare de cetero mihi nō debeat. ¶ Amplı⁹: quis laudat aut supabūdare dicat misericordiā tuam in eos: quos eterne
C mortis et damnatiōis supplicijs ꝑpetuo deputas? ¶ Amplius: ꝓpheta a te solo edoct⁹: et ecclesia tua tota magisterio tuo solo instituta et erudita: a te petit incessanter. Auerte iram tuam ab eis: tu sol⁹ es huius potestatis. Non est igr̄ ab eis hoc requiren-
Ps. 84. dū. Verū enim natura impossibiliū nulla est obligatio apud eos quibus impossibiles sunt. Abūda igr̄ tu ipse misericordia eousq̄ q̄ auortis iram tuā sicut de docente et dictande dicit ꝓpheta tuus Dauid dicens. Et abūdauit vt auerteret iram suam.
Ps. 77. Abundauit vtiq̄ misericordia tua prouidit toti generi hūano: sacrificiū irrecuperabilis placationis: ipsum videlicet deū ac dominū nostrum iesum christū: qui ē propitiatio ꝓ totius mundi peccatis suffictēs. Sic et abundantia in me eousq̄ est tanta largitate tue misericordie vt dares cor contritū mihi quod nunq̄ despicis et spiritū contribulantē qui ē tibi sacrificiū sufficientis et gratissime placatiōis. Abūdauit itaq̄ misericordia pater misericordiarū ipse sibi p̄uidit charissimū ac benedictū vnigenitum suū victimam holocausti: cuius oblatiōis
Ps. 50. placare mundo placaret. Abūdauit et ipse vnigenitus eis benedicta misericordia: qui nedum de ipso hoc fecit scȝ victimam holocausti: offerens se ipsum tanq̄ agnum imaculatum in odorē suauitatis in ara crucis. Quo sacrificio et placatus est pr̄ misericordiarum mūdo: et mūdus ei recōciliatus est: sicut apostolus scripsit: illū qui non nouerat peccatū ꝓ nobis fecerat peccatū: qd̄ est dicere: hostiam ꝓ peccatis. Et iterū. Deus erat in xp̄o mundū sibi recōcilians. De vtroq̄ igr̄ patre misericordiarū: vēȝ et
2. Cori. 5. d benedicto vnigenito eius: rectissime intelligo qd̄ ē dictum per ꝓphetaȝ. Abundauit vt euerteret iram suam. Abūdare igitur te decet misericordia sup iusticiam: q2 misericordia tua sup exaltet iudiciū. An decet per largam bonitatem tuā ira vt tua supabūdet misericordie tue? Si eīm hoc eēt ira tua cōtineres misericordias tuas. Amplius. Nōne oīpotētiam tuam ꝑcendo maxie et miserando manifestas? Quid aūt est manifestatio oīpotentie et bonitatis tue: nisi glorificatio tua: maxie igr̄ glorificaris ꝑcē-
D do et miserando. Hoc aūt te decet maxie misereri et parcere. Maxime autem digni sunt quibus parcis et miserearis scilicet qui ꝓpter te sibi nec ꝑcūt nec miserentur: scȝ potius seuere seipsos iudicant. Illis ergo nullo modo denegāda ē misericordia tua. Huiusmodi homines quid aliud agunt dum in semet ipsos iusticialem penitētialē exercēt: nisi q vices iusticie tue agunt: et executores eiusdē se gerūt tanq̄ quidā tortores et satellites tui? Si igit̄ cū illis pacem non habet iusticia tua qui ministri eiusdem sunt officiosissimi atq̄ fidelissimi: sȝ in illos cōdēnationē et mortem intendit iusticia tua: quis sibi sperare potest pacem ab illa? Amplius bellū qd̄ cō- E
tra iniusticias meas suscepi: bellum cōmune est mihi et iusticie tue: et bellum vtiq̄ iustissimū. Impossibile igit̄ ē vt iusticia tua cōtra me sit in bello isto. Alioquin cum inimicis meis erit: et hoc in bello iustissimo. Bello eīm iusto nūq̄ pugnat iniusticia. Iustissimū si quidem bellū meū contra iniusticias meas. Ipsorū vero contra me: non potest eē belluȝ nisi iniustū. Quēadmodū bellum spiritus aduers⁹ carnē ipsū iniustissimū esse necesse est. Bellū vo carnis aduersus spirituȝ nunq̄ possibile est esse nisi iniustissimum. Manifestū autem est bellum illud cōtra iniusticias meas: belluȝ esse spiritus aduersus carnem et aduersus omnes alias iniusticias: q2 iustissimū esse illud necesse est. Et propter hoc iusticie bellum non potes ergo opponere te. O dei iusticia mihi in hoc bello: alioquin stares ꝓ iusticijs meis et contra te: qd̄ manifestū est esse non posse.

¶ Qȝ faciat homo quod in se est licet modicum possit. Ca. xiij.

Quod si dixeris mihi: quia īfirmiter pugnas pro me et inualide similiter allegas pro me. Rn̄deo tibi hoc: q2 nō ē mirum si infirmus infirmiter seruio tibi: nec si inualidus allego pro te inualide. A
Ab infirmo autem seruiente quis ingratū habeat vel molestum infirmum filij seruitium. Similiter et se habet de filio egrotante: q2 patri non est min⁹ gratum infirmantis filij seruitiū et interduȝ magis gratum q̄to ipsi filio ꝓpter infirmitatem magis onerosum et laboriosum presertim cum dixerit Ambro. veritatis tue doctor et p̄co. Quia de⁹ nō respicit vl̄ attendit q̄tū sed ex q̄to: quid mirum si modi- Ambrosius.
cum est: qd̄ impēdo tibi ex tā modico qd̄ adhuc habeo. Gratum igr̄ tibi esse illud modicū infirmū et inualidū debet qd̄ ex eo modico me infirmo et inualido tibi impendo presertim cum ꝓ q̄litate vel quātitate donorum reddenda sunt seruitia ꝓ eis: et merito proportionabilia sūt dona et seruitia que ꝓ eis debentur. Quis eīm ex modico feudo: magnū velit habere seruitium. Non debes igit̄ ex istis modicis q̄ adhuc sola habeo a me exigē magna: qua ꝓpt̄ cōtenta debes esse ex modicis istis q̄ ex modicis donis tibi offero vel ipendo. Modicū eīm lumen adhuc in me est salutaris scie: modicus timor dei: modicus amor: modicus morborū vulnerum meorū dolor: et ita de alijs donis dei. Ex modicis autem non est tuū o iusticia: vt magna requiras a me. Cōtēta igitur debes esse de modicis istis. Qȝ si dixeris mihi
q2 culpa mea est. q tam modica sūt mihi donata: et B
ꝓpt̄ hoc: modicitas eorū non dȝ mihi ꝓcurare nec excusare ius quo minus magna debeā. Rn̄deo tibi in hoc q si quis debitor alieni sensus ad omnimodam paupertatem aduenerit: ita videlicet vt soluere illum non posset: nemo requirit ab eo vt tempore tante paupertatis debitum huiusmodi soluat.

A nemine nãq3 requiritur quod ei impossibile esse scitur:presertim si impossibilitas eiusdẽ volũtaria nõ sit et placita. Tu autem video quia mihi nõ placeat ista modicitas vel paupertas q̃ me nõ sinit tãta ac talia facere in parte ista que merito essẽt placita tibi et accepta. Ad hoc enĩ intendo et vt possim enitor vt augeat mihi miserator largissimus de⁹ dona sua quibus ad ipsũ redeam:eiq3 placeam. Si quis etiã in egritudinem vel infirmitatem licet propria culpa incideret in illã: nemo tamen ab eo requirit vt agat fortia et pferat dura. Nemo requirit ab eo act⁹ pugilum vel agonistarum. Non debes igitur exigere a me tã magna et fortia tempore infirmitatis:q̃to merito et iure posses tempore sanitatis ⁊ fortitudinis. Q3 si tanta a me iudicas requirenda quanto[rum] debitor essem tempore sanitatis. Nõ debes igitur impedire vel obsistere mihi: quominus saner vel fortificer. Nemo enim qui solutiõem creditoris querit et habere vult:impedit debitorem suum quo minus soluendo potens efficiat̃:nisi forte qui magis vult penam debitoris q̃ solutionem debitorum suorum. Hoc autem est malignitas diaboli ea que procul dubio non peccatores diuites fieri:ne soluant debita peccatoru3 suorum:quorum solutio penitentialis satisfactio vel emendatio ẽ. Et similiter nequitia hec ẽ in quibusdam tabernariis vel potius cauponibus:qui malunt pro malignitate voluntatis sue verberare ribaldos: q̃ solui sibi compotum suum. Non debes igitur mihi obsistere quo minus diues efficiar ad soluenda debita in q̃bus teneor tibi. Hec autem sunt penitentiales emẽde. Ista tamen obsistentia in preiudicium tuum est et detrimentu3. Amplius per hanc viam impedis: ne ego iust⁹ efficiar. Justus autem est solus ille quẽ plena possidet iusticia. Impedis ergo temetipsũ p hanc via3:et obsistis quo minus tu metipsa recuperes atq3 possideas Et quod videtur deteri⁹ tueris et conseruas inimicos tuos capitales: in possessione iuris tui:quod ego ipse sum. Amplius respõde michi obsecro o pulcherrima dei iustitia aut placẽt tibi sole pene ifernales ⁊ ppetue:aut placẽt tibi alie. Q3 si ille sole placẽt tibi: non placet igitur tibi de peccatoribus nisi mors ipsorum perpetua atq3 damnatio. Hoc autem est in quo euidenter concordas cum demonib⁹. Hoc eñ ipsi semper super oĩa volũt de peccatorib⁹. Preterea placitũ illud nõ est bonitatis:sed malignitatis Tu autẽ bonitas verissima et purissima es Si vero alie pene placẽt tibi cũ nulle alie sint:nisi que faciũt ad emendationẽ et correctionẽ peccatorũ. Illis enĩ satis fit de vindicta gloriosa:de ex termio et ex pugnatione inimico[rum] tuo[rum] quos maxime odisti:videlicet iniusticiarũ que sunt vitia et peccata Eisdẽ etia3 satis fit tibi d iure tuo q̃ tibi per illas plene et meliorari ve restituit̃ : vel saltẽ ad restituendum preparat̃:dum ad expulsionẽ iniustorum detentorum per eas litigatur pariter ⁊ pugnatur. Absit ergo ad te vt opprimas me opus tuum et consiliũ impiorum adiuues. Placent igit̃ tibi nõ inmerito pene pnĩales quas ⁊ ego mihi ppter amore tuo irrogo:⁊ ad hoc vt possi iurãdo:vt tãte ⁊ tales sint per quas de vindicta tibi pro tuo beneplacito satisfiat. Sola ergo peccata mea cum ipsis demõib⁹ obsistũt:mihiq3 aduersãt: ⁊ qm̃ excõlicata sũt atq3 cõione creato[rum] ⁊ oĩm sãcto[rum] anathematisata:hoc ẽ sepata. Propt̃ hoc ego enitor euitare ea ⁊ fugare ab eis. Quanto igr̃ fortius tua sãctissima ĩ ẽperq3 benedicenda iusticia non cõmunicas eis qui omniũ penarũ atq3 tormentorũ instrumẽtis impugnas ea:et de tẽplo sancto tuo tanq̃ excõicata eiicere non cessas. In hoc eni3 dominationi tue omnium tormentorũ et penaru3 genera deseruiũt. Ut vel timore tuo vel etiam punitione illa vel debilitant vel compescũt vel prorsus expellũt. Et hec attendens domine misericordie memorabor iusticie tue solius. In his que dicturus sum in presẽtia tua corã te et allegabo iusticia3 tuam solã pro me qui propter meam iusticiam et debitã conspicio non habere. Dicam ergo q[uia] ius tuũ in omnibus ⁊ per omnia ego sum:et hoc iure et debito creationis tue. Tu.n. creasti me domine iesu xp̃e: de⁹ meus:et dominus meus:vn⁹ verus ac solus. Jus tuũ ergo sum hereditarium:te.n. cõstituit de⁹ pater heredẽ vniuerso[rum]:per quẽ fecit et secula. Sicut tu ipse q̃ os apostoli tui testificat⁹ es in epistola eiusdem:ad hebre. Tuus su3 iure amicitie amoris ei⁹ qui te diligit deus pater. Per hanc eñ tãtam tan q̃ sinceram et perfectam amicitiã: necesse est oĩa que patris tui sũt tua esse. Omnium eñ amico[rum] vere perfecteq3 se amantium necesse est esse cõmunia. Tuus etiam sum iure et titulo emptionis: sic per eundẽ aplm testificat⁹ es dicẽtem. Empti estis precio magno. Et iterum. Qui dedit se ipsũ redẽptionem pro nobis. Tuus etiam sum iure mercedis et retributionis:pro magnifico acceptissimoq3 obsequio :qd̃ deo patri in sacratissima passiõe tua ipendisti:tibi ab eodem pmissio sicut ipsum et testatus est per Esaiã dicentem. Pro eo qd̃ tradidit in mortem animam suam: et cum impiis deputatus est:videbit semen longeuum et fortiu3 diuidit spolia. Tuus etiam sum bello iustissimo tibi acq̃situs:illo vice3 prelio de quo ipse testatus es dicẽs ad patrem:vel ecclesia tua loquens ad eundẽ. Obumbrasti super caput meum in die belli. Et tibi nã q3 et ecclesie tue rectissime congruit intellectus sermonis istius. Super caput tuum:et etiam super totum corpus tuum:obumbrabit deus pater ĩ die belli:qui fuit dies victoriosissime passionis:q̃ potestates aereas debellasti: palam triumphans principatus ⁊ potestates in teipso. Hoc fuit preliũ magnum ergo tu verus michael preliatus es:ibi cum dracone scilicet antiquo serpente:quo bello proiectus est de celo ecclie tue. Tuus etiã sum iure sanctissime adiudicatiõis: q̃ tibi adiudicat⁹ sum in iuditio illo:i q̃ tu ip̃e ore tuo sacratissimo dixisti. Nũc iudiciũ ẽ mũdi. In ip̃a nãq3 sacratissima uictoriosissima passiõe tua:cã tuã immo meam.i. talio[rum] credentiũ allegabas : orando ⁊ temetip̃m offerendo p nobis: pp̃ter quod iuditio sãctissimo dei patris adiudicati fuimus diabolo. Et ideo adiectus ẽ foras de possessione qua nos possidebat: adiudicati sumus tibi:qua propter intrasti possessionem nostri per sacramentũ regenerationis plene obtinens possessionem nostri. Jus tuũ etiam sum iure donationis:q̃ donatus dono tibi sum ad ip̃a3 petitionẽ tuam q̃ dixisti ad patrem orãs:non p mundo rogo sed pp̃s q̃ credituri sunt p verbũ eorum in me. De his ego sum per g̃ram tuam vnus:ego eñ credo in te qm̃ fide tẽdo in te:⁊ puenire enitor vt possim ad te ⁊ in te:vel vt totus sim in te:sicut palmes in vite: sicut arbor plãtata in terra benedicta : vt tot⁹ viuã

Nota.

Nota

C

A

Hebrei.1.

1.Cor.6.d

Esa.53.d.

Mar.15.c.

Luce.22.d.

Ps.139.

Joh.12.c.

Joh.17.d

et te: duabus scilicet radicibus cordis mei radicitꝰ
infixus in te: vbi ex toto in fugam vitale nutrimētū
anime mee: ex quo ⁊ viuam et tibi fructificem quod
est dicere fructus ferā tibi delectatiōes ⁊ placitos:
et qui nō pareāt sed maneāt: quapropť qđ tuū est et
ad te iure ⁊ ex debito ptinet: id multiplici iure ple-
nissimeqꝫ liberare de manibꝰ inimicoꝝ tuorū: salua
re atqꝫ defendere ⁊ tueri ab eis debes. Si eni aliena
iura eis quibꝰ auferanť iustissime restituis eis quo
rum iure sunt: quāto fortius hoc tibiipsi debes. Te
nāqꝫ plurimi qui iniuriā patiūtur cōfidēter reqrūt:
vt iusticiam facias eis dei inimicis suis iuste qui-
qꝫ iniuste ab eis sunt ablata restituens spoliatis.
Hoc inq̄ petunt a te tanq̄ iuris debitum petētibꝰ.
Quāto fortius igitur hoc tibiipsi debes: videlꝫ esse
tibi in iure tuo propitius: qualiter enim alij sepa-
rare poterunt a te: quod tibiipsi facere nolueris.

¶ Q' deus vult ad eum reuersionem et penitē-
tialem satisfactionem. Capitulū. xiiij.

Quod si dixeris michi: quia indignissimū
me fecit dominatiōe tua ac seruitute no-
bilissima: ⁊ ipsam possessionē quā custo-
diendam michi excolendā: modisqꝫ omni-
bus meliorandā cōmiseras ego dissipaui: et eousqꝫ
deterioraui: vt pene inutilē eam tibi reddiderim: im
mo quod verissimū est noxiā atqꝫ perniciosam: cum
de illa et per illam bellū tibi faciūt vel fecerunt tibi
inimici tui: et mei vsqꝫ modo. Uerū vtiqꝫ dicis domi
ne deus veritatis. Ego eni respōdeo: licet tibi non
possum respondere vnum pro mille: nisi dominati-
onis tue dignatio fuerit recuperare me. Hoc eni fa
cto: quecūqꝫ dissipata sunt a me: in meipso restituē-
tur: et integre salua erunt tibi: pro beneplacito etiā
tuo erit tibi satisfactum et emēdatū quicqđ contra
te peccaui. Non debes igitur causare dissipationē
bonorū que michi cōmisisti: neqꝫ alia que tendebas
aduersum me. Nichil enim a me iuste poteris pete
re: nisi plenam restitutionē ⁊ gratam satisfactionē.
Hec autē due plene indubitāter tibi fient si peniten
tialē iustificationē michi prestiteris. Hec eni conti-
Nota. net indubitāter penitētialis cōuersio, siue reuersio
ad te. ¶ Amplius mi domine iesu christe: neminem
possibile est venire ad te: ⁊ nemini possibile est mo-
ueri ad te: nisi a te. Quicūqꝫ eni moueť a te: necesse
est vt hoc ei detur a te. Quia igiť tibi soli hoc possi-
bile est: a nullo alio debeť. Si igitur ab aliquo de-
betur: a te solo debetur: ⁊ ppter hoc a te solo requi-
rendū est. Q' si dixeris: q2 ipsi peccatores auertunt
se a te rūpentes funiculos caritatis qbus a te tra-
hebātur. Uerū vtiqꝫ dicis: q2 veritas es. Retētio ta
men peccatorū in te ⁊ reuocatio eoꝝ a te nō est pos-
sibilis nisi tibi. Et sicut ppriū est illis infirmitas et
corruptio atqꝫ malignitas quibꝰ recedunt a te. Sic
incogitabiliť amplꝰ est tua fortitudo ⁊ benignitas:
Nota. quibꝰ eos retineas in te ⁊ reuoces ad te. Multo igi
tur fortius decet fortitudinē tuā ⁊ benignitatē tuā
retētio eorū ⁊ reuocatio: q̄ īfirmitatē ⁊ malignitatē
eoꝝ recessio a te. ¶ Amplius dn̄e misericordie q̄ mo-
ueor licet exiliter et īfirmiter ad te: nō moueor sic ni
si a te vtiqꝫ tractus a te. Uis ergo vtcūqꝫ me redire
ad te: volo et ego: vel vt verius loquar vellem. Infir
mū eni est velle meū ⁊ imꝑfectū ⁊ tāq̄ iacēs: sed tuū
velle quo vis me venire ad te: est vsqꝫquaqꝫ forte at-
qꝫ cōpletū. Uolūtati enim tue quis resistit te? Uelle
meū dn̄e misericordie tale est de redeūdo ad te: qualē
est et velle tuum de reuersione mea ad te. Si igitur
vis pfectū esse velle meū: in hoc perfice ⁊ tuū in eo-
dem. Ego nanqꝫ velle meū in parte ista nec pficere:
nec adaugere possum. Tibi autē presto est pfectū
atqꝫ imperiosissimū velle tuū. A te igitur icipe pfe-
ctionē hmōi: et tunc erit michi velle perfectū ⁊ com
pleta iustificatio. Nec loquar sic de velle tuo domi-
ne deus veritatis: tanq̄ locū apud te habeat aliqđ
perfectiōis et vllo modorū: de hoc eni per gratiam
tuā plene edoctus sum a te. Uelle nāqꝫ quod in me
est: et quod tu es: nichil possibile est habere defectꝰ
vel imꝑfectiōis. ¶ Tu aūt nosti qualiter dixisti vel
le: vt peccator cōuertatur ⁊ viuat. Et qualiter dixit
paulus: q2 tu vis oēs hoīes saluos fieri. Proculdu
bio admodū volentis: hoc est in multis signis ⁊ ope
rātiōibus te habens. ¶ Dn̄e iesu christe nōne tu ve- Luce.19.b
nisti saluos facere peccatores? Nōne tu venisti q̄re-
re et saluū facere quod perierat? Queris igiť me:
et ego quero te. Uis igitur inuenire me: ⁊ iueniri a
me. Occurrere igitur debes michi: qui scis viā qua
venias ad me: ⁊ qua eundū est michi ad te: vt inue-
niam te. ¶ Dn̄e iesu christe: nōne tu medicus es ⁊ sa B
nitatis atqꝫ salutis auctor ⁊ largitor largissimꝰ? Ui
deant oculi sancti tui: vtrū istorū decentius sit: te vi
delicet venire et descēdere ad me egrū et adeo infir
mum: vt nec ambulare possim ad te: nec etiam ver-
tere me: an me ascendere ad te. Ineffabili largitate
pietatis ⁊ dulcedinis tue suscepisti istud salutiferū
officiū: scꝫ medicatiōis qua ppter debitores euidē-
ter sanationis: potissimū in illos qui sanari cupiūt
et querūt. Nōne ppter hoc ꝯfidēter petebat a te da Psalmꝰ.6
uid Miserere mei dn̄e quoniā infirmꝰ sum: sana me Psal.40.
dn̄e. et alibi. Sana animā meam q2 peccaui tibi. si-
militer Hieremias. Sana me dn̄e ⁊ sanabor. Quis Hiere.17.b
enim est a quo nō iure ⁊ tanq̄ ex debito peti nō pos-
sit: vt exequať ⁊ impleat susceptū officiū: q2 debitor
in hoc ipso sanctificationis ⁊ consecrationis effectꝰ
es oībus: qui sctificari vel ꝯsecrari cupiūt ⁊ querūt.

¶ Q' dominus prefecte sanat egrotum vel mi-
seretur peccatori. Capitulum. xv.

Quod si respōderis michi q2 exiliter ⁊ in- D
firmiter et ꝑ omnē modū indigne cupio
et quero sanctificari et sacrari a te. Re-
spōdeo tibi q̄ hoc nō est nisi ex grauita-
te infirmitatis que quāto maior est: p-
culdubio tanto maior est indigentia: atqꝫ necessi-
tas mihi medicinalis auxilij: ⁊ propter hoc magis
accelerādum remedium: non igitur propter hoc est Nota.
michi denegandum. ¶ Amplius: quis ex medicis
corporalibus audeat obijcere egro petenti medici-
nale auxilium: indigentiam vel necessitatē illius?
Quis denegare vtiqꝫ audeat ppter hoc infirmanti
cuicūqꝫ medicinale auxiliū: quantū valet ad corpus
egritudinem? Quanto igitur amplius debet esse a
te: immo et est vt non propter maiorem necessitatē
vel indigentiam salutaris auxilij deneges mihi vel
retardes salutis auxilium. Quis enim ex medicis
corporalibus similem operam dedit humanis cor-
poribus curandis: q̄ tu ipendisti curandis anima-
bus nostris: qui et preciosissimū sanguinē tuum sy-
rupum fecisti ad curandas febres vitiorū et pecca-
torum: et ad extinguendos ardores concupiscētia-
rum et aliarum pestilentiū passionū. Ipsam quoqꝫ
bb.i.

carnem viuificam tuam: thyriacam nobis efficere
dignatus es: ad effuganda venena mortifera vicio-
rum. Et vt ad vnum dicam: ipsa vulnera tua medica
menta saluberrima fecisti vulnerū nostrorū: et ipsam
mortem tuam curationē esse salutarē oīm egritudi
num spiritualiū nostrarū. Manifestū autē est q̄ nul
lus ex medicis corporalibus adeo habet cordis pa
rum vt cū sanitatē vel salutē suscepit curandā: quā
magnitudo morbi retardat ab impēdendo medica
mentū: quod requirit īfirmitas patiētis. Cū igitur
apud omnipotentissimā virtutē tuam non referat vel
differat q̄ grauis vel leuis sit morbus meus spiri-
Nota. tualis: quin eadem facilitate sanas et maximas me-
diocres: et minimas. ¶ Nullus quomodo vel necessa-
rium vel decens est te differre sanationē meā: prefer
tim cum manifestū sit te suscepisse curā sanationis et
mei: et aliorum qui a te cupiunt et querunt sanari.
Psal. 146. Tu enim es qui sanas cōtritos corde: et alligas cō
tritiones eorum. Et propter hoc per os prophete
Esaie. 25. c tui Esaie dixisti. Precipitabit dominus in mōte isto
faciem vinculi colligati: super omnes populos: et te
lam quā orditus es super vniuersas nationes: preci
pitabit mortem in sempiternū. Et iterum. In die qua
alligabit dominus vulnus populi sui: et percussurā
plage eius sanauit. Quia si me totum tibi traderē:
et iterum me cure tue committerē: statim me saluū
faceres. Respondeo tibi dñe misericordie: q2 si hoc
expectaueris nunq̄ me sanabis. Hoc enim q̄diu in
firmus sum proculdubio facere nō possum: si tamē
C hoc faceret quis dubitet quin sanatus essem? Ma-
nifestum est igitur te non debere expectare hoc me:
quod michi scis non esse possibile: totum me trahe
ad te: et eripe me michi ipsi: totū quidē suscipe si to-
tum me sanare est pietatis tue beneplacitū. Si enim
Nota. meipsum mihi dimiseris: cado: totusq3 deficio. ¶ Am
plius: nōne sicut gaudium est iusto facere iudicium:
sic et multo amplius gaudium est misericordi face-
re misericordiā? Quia igitur iustissimus simul et iu
stissimus es: non minus: immo multo amplius pla
cet bonitati tue facere misericordiā: q̄ facere iudi-
cium. Sicut igitur non decet iustū differre iudicium
in grauamen aut preiudiciū petētis illud. Sic mul
to minus decet te differre misericordiā petenti illā:
maxime in detrimentū et dispendiū meū. Tu autem
vides q2 omnia ad nudum et liquidū intueris: q2 ip-
sa dilatio per quā viuificādus et sanādus sum pro-
telatio est michi et prolōgatio egritudinis et mor-
tis mee. Tamdiu enim mortuus et sepultus in vitijs
meis et peccatis iaceo: q̄diu viuificationē meā dif-
fers. Dñe misericordie: quo iure petebat dauid. Ac-
Psal. 30. celera vt eruas me. Et iterū. Ad adiuuandū me fe-
Psal. 69. stina. Et alibi. Velociter exaudi me. Et q2 turpe man
Psal. 58. datum dedisti per Salomonē dicens. Ne protrahas
Eccli. 4. a datum angustiam. Et iterum. Ne dicas amico tuo
Prouer- cras dabo: cum statum possis. Debes seruare leges
biorum. 3. d quā ipse statuisti. Sicut et ipse dauid petebat a te di
Psalmus. 7 cens. Exurge domine deus meus in precepto quod
mandasti: quod indubitāter est preceptū de dilectio-
ne. Et propter hoc idem est: ac si diceret. Dilectionē
precor: impende et ostende: sicut tibi fecisti. Nō enim
nos priores dileximus te: sed tu prior dilexisti nos
quā nemo maiorē habet: nobis exhibuisti et ostēdi-
D sti: mortē crucis preferēs amore nostri. ¶ Dñe mise
ricordie magna et multa habēs cōtra me: et multa
et magna potes excipere cōtra me: et obijcere mihi

quorum vnus debeas magnificare et mirificare miseri-
cordiam tuā mecū. Et in primis grauissimas et pe-
ne innumerabiles offensas quibus tuā maiestatē of-
fendi. ¶ Ego autē replico cōtra offensas peccatorum
meorū sacrificiū quod obtulisti in ara crucis pro pec-
catis nostris et aliorū: vbi fuisti propiciatio sufficiens
pro totius mūdi peccatis. Quapropter sicut propicia-
tio illa incogitabilis gratiositatis euacuauit pecca
ta et offensas meas et aliorū sic replicatio illius eli-
dit sufficiēter ac validissime exceptionē: quā contra
me proponis de ipsis. Quod si excipis contra me de gra
uissimis et innumerabilibus debitis meis. Replico con
tra hoc exceptionē et pagamentū: quod in ipsa victo-
riosissima passione tua fecisti pro me et alijs debito
ribus. De hoc pagamēto tuipse dixisti. Que nō ra
pui tunc exoluebā. Propter hoc cantat de te omnis Psal. 18.
ecclesia sanctorū. Qui pro nobis eterno patri ade
debitū soluit. Et q2 non pro adam solū piissime mor-
tis illius suppliciū pertulisti: immo etiā pro omnibus
qui sibi illud prodesse voluerint: atq3 curauerit: nec
non pro paruulis omnibus qui sacramento regene-
rationis et renouationis sufficiēti decesserūt vel de
cedent in posterum in etate illa. ¶ Tu autem domi- G
ne misericordie scis: q2 ego vnus sum de numero il-
lorum: qui passionē tuā et mortē tuam prodesse sibi cu
piunt et querunt. Ibi igitur debita mea tu soluisti.
Valida igitur est et sufficiens replicatio ista solutio
nis et pagamenti quod in cruce fecisti contra exce-
ptionē debitorum propositam. ¶ Quod si dixeris cōtra
me: quia mortē merui: non solū tēporalē: sed etiam
eternalē: et hoc modo iustitiādus sum. Replico cō-
tra hoc: q2 iustificatus sum supplicio mortis: quod
pro me et alijs peccatoribus pertulisti: et mortuus mor-
te illa: sicut testatus est Apostolus tuus dicēs. Si vnus
pro oībus mortuus est: ergo oēs mortui sunt: et si vnus 2. Cor. 5. c
iustitiatus pro omnibus: omnes in illo iustitiati sunt.
Quapropter et de iusticiatione et de morte: qua-
rum debitor eram satis fecisti tuipse morte ipsa tua
et iusticiatione quas dixi. Non potes igitur de ce-
tero michi obijcere illa: cum iam mortuus et iusti-
ciatus sim in te. Quemadmodū in vno pro pugna-
tore vincit totus vnus exercitus aut vincitur cum
pro illo pugnet in exercitu. Sic in te christe domine
te vincente pro nobis: te reuera pugnatore nostro om
nes vincimus et triūphamus: Addo quod in te fide-
iussore et spōsore pro omnibus nobis: et oībus debitis
nostris quātū ad oīa in quibus tenebamur vltra oēm
sufficientiā satisfactū est incōparabiliter super oēm esti-
mationē et cogitatū plus es tu q̄ oīa illa q̄ peti seu
exigi poterāt a nobis oībus. ¶ Tu autē dedisti temet-
ipsum redēptionē pro nobis et oībus debitis nostris:
et propiciationē pro oībus peccatis nostris. Tradi-
disti etiam temetipsum iustificandū pro nobis oībus et
iniusticijs nostris: atq3 suspēdendū pro oībus latro
cinijs nostris. Nichil igitur restat de omnibus quorum de-
bitores eramus: vel que a nobis de iure peti pote- F
rant. Quod si forte dicere volueris: q2 de his solis qui-
bus obligati eramus ante satisfactionē baptismalem
possumus hoc dicere: q2 pro his solis satisfecisti vel
satisfactum est per te. Respōdeo in hoc q̄ incōpara
biliter et incogitabiliter maiora exoluisti: q̄ essent oīa
illa quibus ante baptismalē satisfactionē tenebamur
et q̄ oīa recidiua incōparabiliter et incogitabiliter: q2 etiā
pro oībus illis satisfactū est per te et a te. De illis er
go nihil de cetero petere potes a me neq3 pro illis.

¶ Sed si forte illud obijcere volueris: quod adhuc reus sum omnium illorum et debitor. Cum enim sanctitatem baptismalem habeam: nec vere ac perfecte penitentiam. Uerum utique dicis: sed hoc non debet mihi obesse: cum non sit potestatis ac virtutis mee vere atque perfecte penitere: manifestum enim est: quod hoc opus est omnipotentissime virtutis tue: et propter hoc a te modo michi penitendum est: non autem tibi a me requirendum. A me enim non est requirendum ullo modorum quod non possum: presertim cum hoc ipsum quod penitentiam veram atque perfectam michi salutarem ac necessariam esse recognoscam: quod tam cupio et tam peto a te quod ad eam utcunque enitor donum misericordie tue magne sit. ¶ Quod si et illud mihi obijcere volueris: videlicet quod solutiones siue pagamenta et satisfactiones omnes quas pro me et alijs peccatoribus fecisti ego irritaui et inutiles michi penitus: immo occasionaliter noxias reddidi. Uerum utique dicis: sed pro hac ipsa irritatione et pro alijs omnibus si longe plures essent: ista pagamenta et satisfactiones sufficiunt: B quemadmodum dixi et de recidiuis peccatis. ¶ Ut autem ad unum dicam ad omnia antedicta et alia omnia que michi obijcere potes per iustitiam: dico quod pro me debet respondere misericordia tua. Johan. 6. d Uoce enim misericordie tue dixisti. Eum qui venit ad me non eijciam foras. Et tu domine misericordie scis indubitanter: quia ego venio ad te per ea quatuor que prenominaui tibi: quoniam si vere ac perfecte penitens essem: proculdubio iam peruenissem ad te: et non solum tecum: sed etiam in te essem. Nec sufficit hoc dicere immensitati misericordie tue: immo decet eam facere atque perficere: ut ad te perueniat: et ad te iret quicunque venit ad te: et etiam trahi funiculis ade et in vinculis charitatis: sicut dixisti et promisisti per Nota. prophetam tuum. ¶ Amplius: cum tot et tanta propoOsee. 11. b nat iustitia tua contra me: et contra alios peccatores: nunquid tacebit misericordia tua: ut non loquatur pro peccatoribus pro me scilicet et alijs. Ipsa utique misericordia respondebit pro me et alijs: que hoc sola facere scit et potest. Uoce namque illius dixisti. Esa. 43. d Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me. Et alibi. Deleui ut nubem peccata tua et quasi nebulam iniquitates tuas. Et propter hoc de te dixit alius pro- Esa. 44. d pheta. Deponet omnes iniquitates nostras: et proijciet in profundum maris omnia peccata nostra. ¶ Cum Mich. 7. d igitur nec minoris sapientie: nec minoris eloquentie: nec minus armata rationibus et allegationibus est misericordia tua: que sola est spes peccatorum: quam iustitia tua. Ipsa quoque est sola que semper stat pro peccatoribus in illo sublimi diuinoque consistorio: non est michi dubitandum quin ipsa illic stet et alleget pro peccatoribus: et quin semper obtineat pro quibuscunque allegare voluerit: presertim cum omnes allegationes eius irrefragabiliter valide sunt apud misericordissimum iudicem. Manifestum namque est misericordissimum iudicem a misericordia sua nunquam dissidere vel discordare posse. Cum etiam adeo in potestate sua est habere et solum pro his pro quibus allegandum vel interueniendum duxerit iudicare. Incomparabiliter namque minus est: et incogitabiliter absolutionem ab eis obtinere: quam ut ipse iudex misericordissimus non solum patrocinium eorum esse iudicium pariterque supplicium debitum eis suscipiat: et etiam absoluat: que omnino eum fecisse interpellatione misericordie tue solius: nullus fidelium ignorat.

¶ De forma petitionis. Capitulum. xvi.

Ost hec autem consequens est petitionem formare: misericordissimoque iudici porrigere. D Allegationes namque quas premisi de forma petitionis vel orationis: inter alia adduo potissimum perutiles sunt: videlicet ad faciendum fidem de impetrando quod petitur: et ad firmandam fiduciam obtinendi. Sic enim docuit nos Jacobi. 1. a Jacobus apostolus dicens. Postulet autem in fide nichil hesitans. Petentibus enim omnibus debet esse et fides omnino non dubia de superabundantissimis diuitijs pietatis et dulcedinis omnipotentis dei. Similiter et fiducia non hesitans fixa et firma impetrandi: quod ipse pie ac deuote petentibus esse salutare cognouerit. ¶ Quid autem petendum sit: ipse misericors et benedictus saluator ore suo sanctissimo in euangelio Johannis euidenter edocuit: Joha. 16. e dicens. Petite et accipietis ut gaudium vestrum plenum sit. Similiter et sermone illo quo dixit. Primum Math. 6. e querite regnum dei et iustitiam eius. Similiter et in oratione quam apostolos ipsemet docuit: septem nobis esse petenda manifeste expressit. De quibus modo non est dicendum per singula. Ipse enim pu- Luce. 18. c blicanus cuius orationem ipse laudat: non parum orare volentes instruxit: a longe stans et percutiens pectus suum caput oculosque non audiens ad celum leuare dicebat. Deus propitius esto michi peccatori. Oratio quoque illa Aristotelis quam in libro de Aristote. essentia pure bonitatis: et in fine illius libri fecisse et potuisse dicitur et orasse. Nunc inueni te o causa causarum: fac me tibi acceptabilem. Sic enim dixisse dicitur: et proculdubio omni fideli iugiter facienda est. Ipse vero sapiens et sanctissimus Augusti- Augustin. nus ita erorabat in libro confessionum suarum dicens. Domine da quod iubes: et iube quod vis. Liber vero psalmorum orationes optimas indubitanter docet: et precipue in tribus illis psalmis videlicet Miserere mei deus secundum magnam misericordi- Psal. 50. am tuam. etc. Item Ad te domine leuaui animam me- Psal. 24. am. etc. Inclina domine aurem tuam et exaudi me. Psal. 85. Nec dubium in sacris eloquijs etiam ad modicum exercitatis: sacris et efficacissimis orationibus librum psalmorum esse refertissimum. In alijs etiam sacris libris inueniuntur orationes prophetarum: et quorundam sapientium: necnon et aliarum sanctarum mulierum: de quibus euidenter est videre intelligentibus: quod spiritusancto dictante: et edite et scripte sunt.

¶ Conuenientissimum igitur est celestem ac diuina- Nota lem oratorem et aduocatum: prenominatos psalmos et predictas orationes tenere memoriter. Tul- Tullius. lius namque latinorum orator rhetor egregius: non erubuit duas nobilissimas orationes rhetoricas demosthenis et eschini: et laudare et transferre de greco sermone in latinum. Jam quidem sibi defficilem: latinitati vero perutilem euidenter asseruit. Hanc utilitatem indubitanter oratoribus et rhetoribus intendens: vel solis vel maxime. ¶ Quanto igitur magis oratores spirituales ac diuinales: orationes uirorum sapientissimorum atque sanctissimorum: quas de ipso fonte spiritussancti hauserunt: nobis exquirende ad imitandum sunt. I ¶ Uerum quoniam profundissime sunt et interdum difficilis intellectus: ponam tibi breues ac lucidissimas omnique oranti intelligentissimas orationes: et dicam sic. ¶ Domine misericordie: fac me tibi seruum in omnibus acceptabilem Oratio. seruum tibi per omnia placentem. Aufer a me radi-

citus τ ex toto q̄cunq̄ bonitati tue displicent in me:
et largire michi dona gratiarum atq̄ virtutū: qui-
bus tibi et totus et tecum viuam: videlicet ad regu
lam rectissime optimeq̄ bonitatis tue. Auerte fa-
ciem tuam et oculos sanctissimos tuos: a tot et tan
tis vitijs meis et peccatis. Respice in me solum id
quod tuum est: videlicet ꝙ in me tu solus fecisti: et
ne respexeris ad ea que ego in me feci: quoniā ꝙ in
me tu solus pulchrum τ bonum feceras: deformaui
horribiliter: deturpaui abominabiliter: inquinaui
execrabiliter: peruerti odibiliter: iniuriose τ contu
meliose vltra ꝙ cogitare sufficiā. Et hoc aduersum
te. Largire obsecro michi tanto peccatori veniam
omniū culparum quas commisi: omniūq̄ penarū
quas merui. Da gratie tue eam mihi integritatem
et plenitudinem: per quam tibi per oīa accepta-
biliter et placite viuam hic: et post hanc vitam ere-
ptus per te de omnibus angustijs et pressuris: et li-
beratus ab omni seruitute corruptionis: beatus et
gloriosus tecum perenniter cum electis τ dilectis tu-
is regnē. ¶ Contere τ cōtribula in me et prorsus ex- Nota.
termina a me quicquid vel ex originali occupatio-
ne: vel abusu donorum et beneficiorum tuorum mi-
chi turpiter et male apposui. Subuertere fundit⁹
quicquid in me mali edificatum cōspicis. Euelle a
me omnē plantationē diabolicam: et omne quod ex
originali corruptione: vel malicia in me succreuit.
Laua et munda me totaliter ab omnibus inquina
mentis carnis et spiritus. Reforma in me imaginē
et similitudinē tuam. Restitue me etiā naturali pul
chritudini et rectitudini. Redde mihi etiam gratui
tam speciositatem qua me in sanctificatiōe baptis-
mali decorasti. Redde michi etiam et primā stolam
vestem polimitā spiritualē: ex omniū videlicet vir-
tutum τ gratiarū pulcherrima varietate contextā:
quo ibidem me vestisti et ornasti instar spōse prepa-
rate τ ornate tanto ac tali sponso: quantus τ qualis
tu es: videlicet rex regum et dominus dominantiū.
Ille fuit cultus τ ornatus regius: quo me preparas-
ti in ipsa vnctione: ꝯsecratione: et coronatiōe mea:
que facte sunt mihi in ipsa sanctificatiōe baptisma-
li. Ibi enim me filium adoptionis et gratie tue feci
sti: et propter hoc regem et heredem regni tui. Ibi
me in regem vnxisti ac coronasti. Hac preclara here
ditate spreta: hoc preclaro regno contēpto: hoc tan
to tamq̄ desiderabili honore abiecto: instar vilissi-
mi ribaldi tam preciosis: tamq̄ speciosis vestimen-
tis et ornamētis nudatus post diabolum nudus ad
infernale patibulum currere non expaui. Ipse siqui
dem dux est et rex huiusmodi ribaldorum. Et ꝓpter
hoc vilissimus et abiectissimus fact⁹ sum. Restitue
me obsecro ad hanc tam sublimē gratiam adoptio
nis τ filiatiōis tue: τ instar nobilis hereditatis tue:
atq̄ ad honorem istum regium. Restitue me nobi- Nota.
lissime seruituti tue: vt tota vita mea: tota cōuersa-
tio mea: sit solum seruitium tuū. Totum me vendi-
ca tibi: totum me recupera et possidě solus: sicut to
tus tuus sum iure plenissimo: ac singularissimo: oī
cogitatu de te: omni memoria bonitatis tue: omni
auditu cuiuscūq̄ ex sanctissimis nominatiōibus tu
is. Totus semper irradier: totus semper viuificer:
totusq̄ semper inflāmer amore tuo sanctissimo: at-
q̄ viuifico: totus semper rapiar ad te: totus semper
abstrahar ab oībus alijs: totus ferar in te: totus
conglutiner tibi et vniar vnitione purissimi rectissi-

mi tibiq̄ placidissimi amoris. Nomen tuum sacra
tissimū: nomen tuum benedictum: nomē tuum glo-
riosum sit semper oleum effusum in corde meo: to-
tum semper penetrans: semper perungens: totum
me sanans: totum me sanctificās: totum me rapiēs
ad te et in te. Illuminositate viuifica sapientie tue
me totū constitue: et incessanter conserua ad cogno
scendum τ recognoscēdum te vnum verum deum ac
dominum omniū seculorum: vnum solum ac verum
auctorem: vnū solum ac verum effectorē: vnū solum
ac verum largitorē largissimū ac benignissimū oīm
bonorum. Et ad cognoscendū et recognoscendū: di-
gnis benedictionibus: dignis gratiarum actiōib⁹ τ
dignis collaudationibus: dignis glorificatiōibus τ
et immensitatē incogitabilis largitatis et beneficē
tie tue infatigabili continuatiōe: in me licet tam in
gratum tamq̄ malū semper profusissimam: necnō
ad cognoscenda atq̄ recogitanda mala mea: q̄ sem-
per reddidi tot τ tantis diuitijs bonitatis tue: tot et
tantis magnalibus pietatis et dulcedinis tue. Et
quod est maioris insanie: reddere nondū ex toto ces-
so. Cognoscere inq̄ et recognoscere tot et tanta ma
la mea que facio: que feci: que merui: et que me ex-
pectant: nisi me oīpotentissima benignissima dul
cissimaq̄ misericordia tua liberauerit atq̄ sanaue-
rit. ¶ Da inq̄ largissime miserator ita cognoscere τ Nota.
recognosce mihi debite penitudīs dolores. Da mi-
chi benedicte domine gratiā vere ac tibi placite cō-
punctionis: per quam displiceam michi in cunctis
ingratitudinibus abominatiōibus: iniquitatib⁹ et
iniustitijs meis. ¶ Erubescam atq̄ cōfundar in cō-
spectu sancte et venerande maiestatis tue confusio-
ne adducente michi gratiam tuam τ gloriā. Da mi-
chi gratiam interne ac vere penitudinis: per quam
ex totis intimis meis: recedā ab oībus que displi-
cent bonitati tue: et requirar ad te dominū deū me-
um: adhereamq̄ tibi domino deo meo ex totis inti
mis meis: cui adherere est vita mea: sal⁹ mea: gau-
dium meū totum: τ solum bonū meū. ¶ Da mihi in Nota.
conspectu sancte τ gloriose maiestatis tue semꝑ ap-
parere: semper loqui et semper cogitare de te: in ti-
more et tremore: in dolore et pudore: in ira magna
et indignatione aduersus memetipm super cūctis
ingratitudinibus: et alijs vitijs meis et peccatis.
In fide tua saluberrima incessanter me illumia: vi-
uifica: sanctifica: robora τ adauge. Timore tuo san-
ctissimo atq̄ purissimo: me incessanť sanctifica: pu-
rifica: custodi et conserua: et longe fac ab omnibus
inquinamentis carnis et spiritus. Fac me declina-
re ꝑ ipsam semper: et fugere oīa contagia diabo-
lica: et oīno oīa que displicēt bonitati tue. Spe
tua saluberrima ac iocundissima: me icessanter cō-
forta: τ consolare me incessanter erige τ subleua ad
te: me incessanter letifica de te: me icessanter firma-
ri te: faciens me inniti totaliter τ singulariter mise-
ricordie tue magne. Da michi de te semper lucifu-
os cogitatus ac flammeos: totum me semper splen
dificantes: totum in te exhilarātes: totum me in te
rapientes: totum me conglutinantes et vnientes
tibi vnione purissimi rectissimi: tibiq̄ placidissimi
amoris. Desiderabilissimū ac gloriosissimū aduen
tum tuum: in quo omnis iniquitas opilabit os su-
um: palam ac lucidissimi omnium oculis apparen
tem: oīpotentissime dominatiōis tue gloriā ma-
gnificentissimam ac supereminentissimam. Iustissi

nium ac tremendū iudicium tuum: in quo euidēter
videbitur iusticie tue admirabilis ac iocundissima
pulchritudo: per vindictas iustissimas: quas datu-
rus es incontumaces et rebelles qui charitatē ve-
ritatis tue recipere noluerunt: necnō et in oēs cō
tumaces et probos magnificas promissiōes tuas:
que omē desiderium superant et incogitabilis feli-
citatis tue gaudia et premia: que daturus es dile-
ctis et electis tuis. Hec inq̄ omnia fac me expecta-
re expectatione secura: firma: et iocunda: spem me-
am totius vite me anchoram figere in misericordia
tua magnafixione firmissima: ita vt nulla procella
temptationis me vnq̄ inde amoueat vel abrumpat.
Me totum fac pendere ad reditum tuū: sicut dixisti
Osee. xi. b per prophetam. Quia populus meus pēdebit ad
reditum tuum. Omnia desideria mea dirige: erige ⁊
tollige ad te totum. Cor meum aggrega et consti-
tue in sanctitate iustitie tue. Totum cor meū abstra
he et abrumpe ab omnibus que displicent bonitati
tue. Totum aggrega ad te: a dispersione sua rape
Nota. ad te: totum fige in te fixione incorruptibili. ¶ Et vt
ad vnum dicam: da mihi plenam veniam et integrā
omniū culparum mearū atq̄ penarum: que michi
pro his iustissimo semper et laudando iudicio tuo
reddi merito possunt. Da michi et gratiam tuam:
et conserua eam michi: vt in illa me inueniat dies ⁊
hora exitus mei ex hoc mundo: per quam gratus ⁊
acceptus tibi per omnia ante conspectū glorie tue
gaudens veniam et securus. Da michi tunc salutē
cum dilectis et electis tuis a te ipso ꝓmissam ⁊ pre-
paratam.

¶ Confirmatio petitionis. Capitulum. xvij.

POst hec aggrediar confirmationē par-
tis ipsius orantis: et dicā ea per que cō
firmetur vis exauditionis eidem in pe-
titionib⁹ quas predixi. Dicam igitꝰ. Do
mine misericordie: non est alicui fideliū
tuorum dubiū: quin placeant tibi orationes ⁊ dep-
cationes humiliū et mansuetorū. Sic docuisti san-
ctam illam mulierē Judith: que loquens ad te dice
Judith. 9. bat. Domine inquiens: tibi semper mansuetorum ⁊
humiliū placuit oratio et deprecatio. Sed etiam a
peccatoribus exorari voluisti: qui oblationes ⁊ sa-
crificia eisdem pro peccatis imposuisti. Illa etiam
Math. 6 b oratio in qua tu docuisti vt dicetur tibi. Dimitte no
Luce. xi. a bis debita nostra. ⁊c. Qui sunt qui petūt sibi dimit-
ti debita sua nisi debitores? Et q̄ sunt debitores: nisi
peccatores: cū peccata debita esse dubitari nō pos-
sint. ¶ Ampli⁹: ille qui clamat ad te sicut tu ipe nar-
rasti per Lucam euangelistā dicēs. Deus propiti⁹
Luce. 18. c esto mihi peccatori: quid erat nisi peccator? Et per
hanc orationē (te ipso teste) descendit iustificatus in
domum suam. ¶ Amplius in euāgelio Mathei tu-
Mat. 18. d ipe dixisti. Serue neq̄ omē debitū dimisi tibi: quo-
niam rogasti me. Valent igitur orationes peccato
rum apud misericordiā tuam: alioquin non solum
illusorie: sed etiam perniciose ꝓcepisses eis vt ora-
rent te. ¶ Si summus ille pontifex precepisset ali-
cui dicens. Hoc pete a me: ⁊ dictaret ei petitionem
suam: ipse preciperet ei dicens. Hanc porrige mihi
si porrectam exaudire nollet: nunquid non illusor ⁊
deceptor a petente merito reputari posset? Quia
autem tu veritas es: in qua multum ate elongatio-
nis longe est: non solum omīs illusio atq̄ deceptio ⁊
sed etiam quicquid falsitatis est atq̄ mendacij. Tu
inq̄ domine ore tuo sacratissimo docuisti nos q̄ pe
teremus in oratione illa tua benedicta que incipit.
Pater noster: tu dictasti ⁊ formasti nobis petitio- Math. 6 b
nem illam seu orationem tu ipse precedenti: vt illam
porrigemus tibi vel patri cuius tu vnigenitus es.
Non enim refert an tibi vel illi porrigatur. Neces-
se igitur habeo exaudire offerentes eam tibi: alio-
quin non solum illusorie vt predixi: sed etiam perni
tiose hoc precepisses? ¶ Amplius: nunquid hec est
voluntas tua de me: vt conuertar et viuam: et ego
hoc accepto a te. Igitur peto idipsum quod est vo-
luntas tua: quomodo potes michi hoc denegare:
quod ipsemet vis vt fiat? ¶ Amplius: totū quod hic Nota.
peto sanctificatio mea est: et hec est volūtas dei san
ctificatio nostra: vt tu ipse dixisti per apostolum tu-
um ad Thessalonicenses quarto. An potes hoc de- 1. Thes. 4.
negare michi: videlicet: vt voluntatem dei in me et
de me non facias. ¶ Amplius: tu ipmet dixisti per
Salomonem in Prouerbijs. Delicie mee esse cum Prou. 8. b
filijs hominū. Et ego hoc solū peto a te: vt sis me-
cum per societatem perfectam. A te igitur peto id
ipsum quod tu dicis delicias tuas esse. ¶ Ampli⁹:
a te peto quod te prestare maxime delectat. Nichil
enim placet magis tibi facere i nobis: q̄ ipam san-
ctificationem. Quod inde euidenter apparet: quia
ipsa passio et mors tua tibi placuit propter sancti-
ficationem nostram: quapropter magis tibi place-
at ipa sanctificatio nostra. Placuit autem tibi pas-
sio et mors tua eousq̄: vt dies passionis et mortis
tue dies delicie cordis tui: in ipa sacra scriptura vo
catus sit. In die inq̄ desponsatiōis eius: et in die le
ticie cordis eius. ¶ Amplius: placuit tibi creatio ⁊ Cant. 3. d
formatio mea et non placuit tibi nisi quia bona: q̄
ergo icōparabiliter melior est ista reformatio mea
que non est nisi iustificatio et sanctificatio mea: in-
comparabiliter tibi magis placet reformatio ista
sanctificatiōis mee: q̄ placuerit tibi ipa formatio.
Q̄ igitur illam non rogat⁹ fecisti gratuita sola bo
nitate tua: fac et istam reformationem tuam super
abundantissima pietate: bonitate: et dulcedine tua
rogatus. Tu enim scis domine misericordie: quia
in malum meū natus sum: et istam formationē non
fecisti nisi propter istam reformationē. Ista igitur
sunt que confirmant partem meam coram te: ⁊ que
firmant spem meam in te. ¶ Addo autem ad confir-
mationem cause mee et partis: preces et supplica-
tiones omnium ciuium celestium: ⁊ singulorum de
quibus certum est vnicuiq̄ fidelium: q̄ nullus eorū
vnq̄ apud te repulsam patitur: sed et mihi certum
est: quia preces eorum et supplicationes paratissi-
me sunt in adiutorium meum apud te. Quod inde
michi certissimum est: quia ego qui vix stillam per
modicam pietatis habeo: nulli possum denegare
preces meas apud misericordiā tuam: cui scirem il
las profuturas. Quantomagis igitur vnusquisq̄
eorum qui tanta charitate tua ardentes: tanta pie-
tatis toti defluūt: mihi denegare preces suas ⁊ sup-
plicationes non poterunt: qui vident tantas mise-
rias meas ⁊ paupertates. Et qui ignorare non pñt
quin exaudiantur: et quin michi veniam: gratiam ⁊
gloriam etiam impetrent. Quia igitur omēs ⁊ sin-
gulos inuoco: omibus et singulis supplico: vt pro
me intercedant: apud misericordiā tuam orant pro

ma. Quia igitur non decet gloriā magnificētie tue
tot et tantorū preces repellere. Tot inq̄ ⁊ tātos tā-
q̄ venerabiles tāq̄ tibi caros intercessores habēs:
necesse est te miserere michi: ⁊ tribuere quod mecū
ipsi petūt pro me: alioquin quis vnq̄ presumere de-
beret orare te? Quis sperare deberet a te gratiam
exauditionis: si tot ⁊ tanti oratores apud te gratiā
non inuenirent. ¶ Amplius: per ora propheta rum
tuorum multotiens annunciatū est alijs peccatori-
bus. Clamauerunt iusti ⁊ dominus exaudiuit eos.
Prouer-biorū. 15 d Et iterum. Orationes iustorum exaudiet domin⁹ ⁊
et multa alia huiusmodi. Ciues autem om̄es ciui-
tatis tue celestis non solum iusti: sed etiam iustissi-
mi sunt. Impossibile est igitur oratiōes eorū apud
te non exaudiri. ¶ Q; si forsitan michi dicere volue-
ris: q; pro seipsis petentes semper exaudiunt iusti:
non autē pro alijs. Hec veritas dn̄e misericordie nō
patitur: qui ad preces moysi dimisisti peccatū ido-
latrie populo israel. Dixisti eni ipsi moysi orāti pro
Nūe. 14. d populo illo. Ecce dimisi eis iuxta verbū tuum. Ip-
sos etiam sacerdotes veteris legis ad placādū te ⁊
orandū pro populo illo constituisti. In nouo etiam
testamento vbi te protensiorē atq̄ profusiorē incō-
parabilr tribuisti et ostendisti: tam crebro nos ora-
re et docuisti et precepisti: non solū pro amicis ⁊ be-
nefactoribus: sed etiam pro inimicis et persequēti-
bus. Quod nec frustra facere voluisti: frustra nāq̄
oremus pro illis q̄tū ad ipsos: si nos exaudire non
B velles pro eisdem. ¶ Amplius: aut oratio est alicu-
Nota. ius gratie et meriti apud te: aut non. Est vtiq̄ inco
gitabilis et gratie et meriti apud te. Et q; nec meri
toria nec gratiosa vnq̄ est apud te: nisi propter gra
tiositatē et meritū radicis ex qua est: videlic; chari
tatis et pietatis. Quia igitur ex eadem charitate ⁊
pietate fiunt orationes ad te a quibuscūq̄ iustis fi-
ant p̄ se ⁊ alijs: necesse vt eiusdē gratie ⁊ meriti sint
apud te. Eque ꝗ digni sunt viri sancti exaudiri apd̄
te pro alijs vt pro se. Sicut igitur pro se preces eoꝝ
apud te impossibile est esse vacuas: sic ⁊ preces eoꝝ
pro alijs quare et pro me. Potuerunt ne esse vacue
a fructu exauditiōis preces iclyti martyris stepha
ni: quas fundebat coram te pro lapidātibus ipm̄?
Absit hoc ab immensitate misericordie tue: vt tāte
pietatis et charitatis preces repuleris: et vacuas
esse permiseris. Quod p̄culdubio te reuelante co-
gnouit sanctus confessor tuus et pontifex Augusti
Augustin⁹ nus: qui Paulū precibus illius cōuersum fuisse te
C statur: et a te tam magnifice visitatū. ¶ Scio domi-
ne misericordie multos ex peccatorib⁹ impedire et
quantū ad se orationes sanctoꝝ euacuare: quod est
dicere eas impedire quo minus eis prosint: et hoc
contumacia et rebellione qua rebelles sunt tuo lu-
mini. Quapropter interdum prohibes sanctos tu-
os orare pro talibus: sicut quondā Hieremiā pro-
hibuisti dicens ad eū. Noli orare pro populo hoc:
Hiere. 17. c nec assumes pro eis laudem et orationē: quoniam
non exaudiā te. ¶ De his michi videtur esse nō ime
rito qui sanctos ipsos p̄sequūtur: aspernant ⁊ ora-
tiones ipsorū despiciūt: auxiliumq̄ tuū nec sperāt:
nec querunt: nec curant: nec etiam volūt: vel vellent
vt pro eis precaretur. Et isti sunt qui peccant in spi
ritum sanctū: et spiritus blasphemie eousq̄ subuer-
tit eos atq̄ peruertit: vt etiam ip̄am gratiam tuā
et omne auxiliū quod eis impetrari vel procurari

posset oderunt et detestātur. ¶ Ego autē dn̄e mise- Nota.
ricordie per gratiam tuā longe factus sum a tātis
tamq̄ execrabilib⁹ impietatibus. Diligo enim ⁊ ve
neror sanctos tuos: ⁊ bene sentio atq̄ ꝯfido de me-
ritis et precibus eorū apud misericordiā tuā: desi-
dero enim et peto adiuuari meritis et precib⁹ ipso-
rum apud misericordiā tuam. Et hec om̄ia magne
benedictiones dulcedinis tue sunt: in quib⁹ preue-
nisti me in debita largitione dulcedinis gratie tue.
Et propter hoc non immerito spero de suffragijs.
Scio enim q̄ honorari tibi placet in ipsis. Et quia
diligis venerationē coꝝ atq̄ remuneras. Quid eni
dignius est remuneratione magnificentie tue: q̄ ve-
neratio sanctorū et electorum et dilectorū tuorum?
Quicquid eni eis obsequij vel honoris propter te
impenditur: non minus tibi ipēditur q̄ ipsis. Qua
propter obsequiū tuum et honor: est om̄is honor ⁊
obsequiū ipsorum: quapropter a te ⁊ remuneratio-
ne dignissimū. Merito igitur confidendū est: et ele-
ctos et dilectos tuos delectari de veneratione ⁊ re-
muneratiōe huiusmodi. Quia ergo non parū eos
honorant qui eos inuocant auxiliū suum apud mi-
sericordiā tuam: necesse est vt inuocatio huiusmodi
prosit eis apud illam. Magnifice nāq̄ de glīa eorū
sentiunt: qui eos tante gratie apud te esse credūt: q̄
suffragari peccatorib⁹ possint. ¶ Amplius: que vel Nota.
quanta vel qualis esset misericordia tua: si electi et
dilecti tui et peccatorū reconciliationē ⁊ reorū atq̄
damnādorū absolutionē apud illam impetrare nō
possent? Quis eni tyrānus in hoīb⁹ est adeo seuus:
vt hec amici eius apud ipm̄ non possint? Nondum
enim audita est adhuc ea seuitia i crudelissimis ho
minibus: quā amicorū gratia et iterpellatio in ali-
quam partē clemētie flectere non potuerit. Quam
magnifice igitur q̄q̄ superabūdāter sentiēdum est
atq̄ sperandū de imensitate misericordie tue pecca-
toribus: et de gratia vel de gratiositate dilectorū et
electorū tuorū coram te siue apud te: vt nihil omi-
no vnq̄ eis deneges qđ tibi dare deceat. Et ex hoc
similiter arguo: q̄ et ipsi precib⁹ peccatoꝝ supplicā
tium eis: aures miſicordie sue nūq̄ claudūt: alio-
quin longe minor esset et charitas ⁊ pietas eorum.
Insup eminentia illa et gloria patrie q̄ esset (ne di-
cam sanctorū et iustorū in via presentis miserie) im-
mo etiam q̄ seuissimorum tyrannorum quātumcū-
q̄ modica benignitas.

¶ Petitio itercessiōis btē Marie ṽgis. Ca. 18.

Adibo te immo etiā cōueniam gloriosissi- D
ma dei genitrix: quā matrē misericor-
die et reginā pietatis vocat: immo cla-
mitat om̄is ecclesia sanctorū. An pote-
ris denegare peccatorib⁹ interpellatiōi-
bus tue gratiam: apud benedictū ac semper ⁊ vbiq̄
benedicendū deum ac dn̄m nostrum iesum christum
filium tuū? Tu inq̄ cui⁹ gratiositas nūq̄ repulsam
patitur. Cuius misericordia nulli vnq̄ defuit. Cu-
ius benignissima humilitas nullū vnq̄ deprecantem
quātūcūq̄ peccatorū despexit. Verissime nāq̄ de te
dixit deuotissimus ille: et laudum tuarū preco mi-
rabilis sanctus Bernardus Clareualēsis: inquiēs.
Sileat misericordiā tuam virgo beata qui te inuo- Bernard⁹.
catam sibi vnq̄ in necessitatib⁹ suis meminerit de-
fuisse. Totum siquidem quod habes gratie: totum
quod habes glorie: ⁊ etiā hoc ipm̄ qđ es mater dei:

ꝑ phas est dicere: peccatoribus deb es. Omnia enim
hec ꝓpter peccatores tibi collata sunt. Cui igr̃ dubi
um esse potest: per hoc quin preces tuas quãtecũq
necessarie esse possunt: peccatoribus illis debeas.
Non denegabis ergo mihi quod debes: quin pon⁹
superaddes maiora michi impẽdens ꝙ debeas. Et
intendo ꝙ maiori instãtia ac deuotione orabis pro
me: ꝙ ego auderem petere: et maiora etiam ĩpetra
bis mihi ꝙ petere presumã. An posset hoc pati pie
tas illa et dulcedo tua (que nulli vnꝗ defuit) vt de
negares michi in tanta necessitate auxiliũ? Et tam
ferabili tãq periclitãti cause mee misericordie tue
patrociniũ? An false ꝛ inaniter vocat te oĩs eccle
sia sanctorum: aduocatam suam: et miserorũ refugi
um? Absit hoc a matre dei que fontẽ pietatis toti
mundo peperit: vt cuiꝗ miserorũ sue misericordie
subuentionẽ vnꝗ deneget. Innumeris exẽplis ma
gnificorũ operũ misericordie tue que operata es er
ga peccatores miserrimos: docuisti nos ꝛ persuasti
de tua misericordia ꝯfidere: de tua pietate sperare:
et oĩbus necessitatibus nostris sub alis tue prote
P ctionis fiducialiter cõfugere. ¶ An est misericordie
tue onerosa multitudo ad te clamãtium? An est ali
quatenus difficilis gratiositati tue impetratio vel ve
nie vel gratie quantecũq? Scio domina mee: qr ni
chil horum est apud te: quin potius gaudiũ est tibi
suffragari miseris ꝛ reuocare gratiosissimis ac sem
per efficacissimis precibus tuis periclitãtes: ꝛ eti
am periclitatos a ꝑditiõe ꝛ ꝑditiõis periculis. Tu
eñ dulcissima dei mater sup oẽs angelos ꝛ hoĩes
nosti quãtũ placeat benedicto filio tuo salus nr̃a: ꝙ
prona ꝙ prompta sit mĩẽcordia eius ad saluãdũ
nos. Nosti etiam quãta gloria sit ei saluare perdi
tos. Hec eñ est gloria sup alias. Et inde est illi col
laudatio: benedictio et gratiarũ actio atq collau
datio super oĩa alia bona que facit vel fecit vel fa
cturus est. Nec mirũ: cum mĩẽcordia eius sup om
nia opera eius sit. Ex his eñ operib⁹ maxime inno
tescit prelarga ac magnificentissima bonitas ipsi⁹.
Quia ergo sup oẽs hoĩes et angelos diligis glo
riam bñdicti filij tui: que indubitãter maxima est ei
et saluatione perditorũ maxime placet tibi ꝓcura
re illam. Hoc autẽ est ĩpetrare peccãtib⁹ gratiã ip
sius his q̃ vitijs ꝛ peccatis suis offensi sunt illi: qua
re recõciliatio peccatorũ est maxime grata et placi
da. Dum ergo te exoro vt me misericordissimo filio
tuo recõcilies: hoc ꝓculdubio a te peto qḋ maxime
gratum atq placitũ tibi certissime scio. Nõ potes
igitur michi denegare quod peto. Si eñ mihi dene
gares quod tibi placitissimũ atq gratissimũ est: qd
posset sperari vnꝗ a te: vel super quo vnꝗ exorãda
esses domina mea dulcissima? ¶ Amplius: qr displi
cẽt tibi vitia mea ꝛ peccata: que sunt offensiões mee
grauissime: quib⁹ offendi charissimũ ac benedictũ
filium tuũ: placet igitur tibi contrariũ earũ id est ex
terminatio. Quis autẽ dubitet recõciliationẽ meã
ad ipm: ꝯtrariã esse offensiõibus meis quibus illũ
offendi: ꝛ etiam exterminationẽ esse atq destructio
nem illarũ? Placet igitur tibi recõciliatio mea ad
Nota. bñdictũ filiũ tuũ: ꝓcura igitur illã et ĩpetra. ¶ Am
Q plius: oĩs ecclesia sanctorum vocat te mediatricẽ
hominũ ad deum: et hoc nec false nec vane. Officiũ
ergo tuũ est mediã te interponere inter ipm ꝛ homi
nes: non mediã quidẽ diuisionis: sed potius recõci
liationis. Quid autem a te peti potest: ꝙ vt ĩpleas

officium tuũ? Quid deniq matri digni⁹ ꝙ gloriã fi
lij adaugere: et ad ipm ꝓpter qḋ mater dei es totis
studijs ac viribus intẽdere? Quia igitur in hoc ꝛ ad
hoc mater dei effecta es: in quo et ad quod ipe ver⁹
deus et homo filius tuus effectus est: hoc autẽ non
nisi ꝓpter reconciliationẽ est mundi ad ipm. ¶ Si
quidem deus erat in christo mũdũ sibi recõcilians.
Et vt ad vnum dicar: venit filius hominis querere ꝛ Luce. 19. b
saluum facere quod perierat: sicut ipemet dixit. Et
item apostolus. Fidelis sermo ꝛ oĩ acceptiõe di 1 Tim. 1. c
gnus: qr venit iesus christus in hunc mundũ saluos
facere peccatores. Iustissimum igitur et dignissimũ
est vt tu dulcissima dei mater in hoc ipm studiose ac
vigilanter intendas: vnde ꝛ ꝓpter quod tibi tantus
honor accreuit ꝛ gloria: vt dei mat̃ sis reginaq mũ
di ꝛ domina. Hoc autem nullus fideliũ ignorat esse
reconciliationẽ et salutẽ peccatorũ. In hoc igit̃ in
tendat pietas ꝛ dulcedo tua deuotissimis: gratissi
mis et semp efficacissimis precib⁹: ꝛ supplicationi
bus tuis. Frustra nãq clamabim⁹ ad ipm: te tacẽte
quoniã voces nostre nulle erũt coram eo: vel apud
ipm: si tue nobis defuerint: immo si tuis adiute nõ
fuerit. ¶ Moueat ẽ te gl̃iosa dei mat̃ benignissima R
misericordia tua que maior incogitabilr̃ est omni
bus vitijs meis: et peccat̃. Absit a te dulcissima dei
mater: vt plus possint apud te contra me vitia mea
et peccata: ꝙ possit mĩẽcordia tua pro me. Absit
vt clamor eorũ que ĩplacabiliter semp odisti: ꝑua
leat clamori meo et obstruat aures mĩẽcordie tue.
Absit vt oĩa mala mea: licet tot ꝛ tãta sint: possint
obstruere os sacratissimũ tuũ: et labia tua in quib⁹
tanta gratia infusa est cõpescere: vel ꝓhibere ne lo
quatur pro me. Absit vt possit suspẽdere te a tam sa
lubri officio pietatis tue quo ꝛ aduocata es et me
diatrix hominũ: post filium tuum spes vnica: ꝛ refu
gium tutissimũ miserorũ. Et ne allegaueris iniusti
tiam qua indignissimũ me cõfiteor oĩ auxilio pie
tatis tue et oĩ respectiõe mĩẽcordie tue. Nõ eñ
phas est vt allegas pro iustitia cõtra me vel contra
quẽcũq alium: hoc eñ esset stare te pro iustitia con
tra misericordiã: cui certissimũ est ꝛ totum quo pol
les gratie: ꝛ totũ quo fulges glorie: ꝛ illud ꝑcellen
tissimũ omniũ: videlicet ꝙ es mat̃ dei te debere mi
sereri. Absit a te igit̃ piissima dei mater vt vel ĩmo
dico vel stes vel alleges: nõ eñ hoc debes iustitie vt
vllo modo ꝛ obsistas vel mĩẽcordie bñdicti filij tui:
ex qua sunt tibi q̃buscũq ꝑdita es bona: vel mie ꝓ
prie tue: vides ꝙ sup oĩa bona tua alia gl̃ificat. Hec
eñ est: ꝑ quã maxime matrẽ dei te esse demonstras:
et potissimũ pctõrib⁹ ꝛ miseris: q̃ perueniãt gl̃iam
quas eis ĩpetras: ĩcessanť matrẽ dei te esse cogno
scũt euidẽter. Nulla eñ creatura ꝛ tot et tãta ꝛ talia
ĩpetrare posset apḋ bñdictũ filiũ tuũ miseris: quã
ta tu apud ipm ĩpetras eisdem. In quo ꝓculdubio
nõ tanꝗ ancillã suã: que indubitãter es: sed tãꝗ ma Nota.
trem verissimã te honorat. ¶ Ampli⁹: alijs matrib⁹ S
assimilari debẽt filij: te aũt gl̃iosa dña decet assimi
lari bñdicto filio tuo: ꝛ potissimũ in ea ꝟtute ꝑ quã
se fecit filiũ tuũ: ꝛ te matrẽ suã. Hec autẽ est miseri
cordia ꝛ ꝓpter hoc in mĩẽcordia es eidẽ simillima.
Necesse igitur est vt totã te possideat mĩẽcordia: ꝛ
propť hoc nichil potes cõtra illã etiã de iustitia: ne
steteris igitur pro iustitia cõtra illam. Et ꝓpť hoc
ne allegaueris illam cõtra me: qui soli mĩẽcordie
tue post filium tuum innitor: spemq meã post illũ

totaliter in ipsa posui atq; sixi. Ne allegaueris dulcissima dei mater peccata mea contra me: qui misericordiam tuã allego contra ea. Absit vt stent i iudicio peccata meã contra misericordiã tuam: que oibus vitijs et peccatis super omnẽ cogitatũ fortior est atq; potẽtior. Absit vt remiscaris ipsorũ: de quo seruus tuus ille deuotissimus: scz beatus Augustinus de se loquẽs dixit. Quia quotiens de peccatis agitur nullam inquit prorsus de intemerata dei genitrice volo fieri mẽtionẽ. Absit vt peccata mea vel alia audaciã habeant apud te: que ad hoc et ꝓpter hoc mater dei effecta es: vt peccata tollerenẽ et exterminarenẽ. Auerte igitur aures misericordie tue a clamore ipsorũ: ⁊ iclina eas ad clamorẽ meũ. Absit a peccatis meis ista potestas: videlz vt aures misericordie tue auertere possint a clamore meo: vel obstruere eas cõtra illũ. Absit ab eis vt eousq; possint officiũ misericordie tue quod est misereri: ꝓhibere contra me: vel aliquatenus redartare. Absit vt officiũ filio tuo placitũ: ⁊ toti mũdo tam salutare: tã necessarium suspendere vllo modo possint.

¶ Conuertat se iterũ pctõr ad patrociniũ iesu christi supplicãs vt alleget pro ipso. Capitulũ. xix.

E Nouissime ad te refugio et recurro domine mi iesu christe: qui pmꝰ es et pre oibus primarũ tenẽs in benignitate ⁊ mia. Primus inq̃ ⁊ maximꝰ incõpabilit ⁊ icogitabiliter sup oẽs qui in circuitu tuo sunt: super omes videlz exercitus pulcherrimarũ sublimiumq; militiarũ tuarum: ⁊ sup omia sanctoꝝ milia. Quãq̃ enĩ charitate iestimabilit omes ardeãt: et pietate incogitabilit defluant: nec scintilla tamẽ est omniũ illorũ charitatis ardor ad caminũ seu fornacem imense charitatis qua tu ardes in nos: nec stilla per modica ad abyssalẽ illam pietatis tue dulcedinem: quã ostendis ⁊ exhibes ꝯuertẽtibus ⁊ reuertentibꝰ ad te. Quis enĩ admirari vel etiã cogitari sufficiat imensitatẽ misericordie tue que hõ pro peccatoribus factus es: moriq; pro eis: ac pro latrocinijs eorũ suspendi dignatꝰ es? Et vt ad vnum dicam seruus per omia misericordie factus es: ⁊ venale mancipium. At enĩ vulgo dicit: cum plenã quis dñationem in aliquo vult ostendere: dicit indubitãter meꝰ est ad suspendendũ: ad dilacerandũ: et ad vendẽdũ. Sic domine misericordie: misericordia tua dñatione plenissima te possedit: ⁊ adhuc possidet. Vtsa est nãq; hac seruitute tua nobilissima ⁊ hac dñatiõe plenissima in te: et hoc in ipsa pẽssima sacratissimaq; passione ⁊ morte tua. Hec enĩ est que in cruce suspẽdit ter illi patibulo te affixit. Que est potestas que tibi mortẽ intulit nisi misericordia tua? Si enim totus mũdus ferrum esset ⁊ inde cathene ⁊ vincula fabricate essent: minimũ capillum capitis tui vel pilũ alium ligare vel tenere non posset. Cui igitur tanta virtus tantaq; potentia: videlz ligãdi tenendi crucifigendi occidendi attribuenda est: nisi benignissime misericordie tue: per quã solam hec omia pati pro nobis dignatus es: ⁊ charitati illi quã nimiam vocat Apostolꝰ: que sic te nobis alligauerat ⁊ astrixerat: vt hec omia pati pro nobis potius velles: q̃ nos infernali patibulo: et morti eterne gehennalibusq; tormentis iustissime cruciandos derelinquere. Per istos igitur vsus manifestum est misericordiam tuam in possessione tua esse omimode seruitutis. Et quoniã iure suo quis iniuste priuari non potest: a te dico: quoniam plenissime possidet te. Et propter hoc eisdem modis ⁊ ad eadẽ liceret eidem vti adhuc te si opus esset. Verũtamẽ mors tua vnica sufficientissima fuit pro totius mundi peccatis propiciatio: et etiam incogitabiliter supabũdãs: sicut me tuipse docuisti: per gratiã tuam ⁊ ministerio meo multos alios. Hoc enĩ te sanctificatus est apostolus tuus Paulus ex te ⁊ per te i epla ad Hebreos decimo. Una oblatione cõsummauit in sempitꝰnum sanctificatos. Et quoniã quecũq; pietas possidet pauperum ac miseroꝝ sunt. Necesse est etiã ex hac causa te esse nostrũ. ¶ Amplius. Nũquid nõ dixit esaias: ex te ⁊ per te de seipso. Paruulus natus est nobis? Et apostolꝰ tuus Paulus ad Romanos octauo. Qui proprio filio suo nõ pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo nobis omia donauit? Datus igitur es nobis: et quoniã dare est suum accipiẽtis facere. Noster id est ius nostrũ ⁊ possessio factus es. Propter hoc per spiritum tuum dicebat Dauid. Benedicat nos deus deus noster. Hoc ius et hanc possessionẽ insinuando addidit repetitionẽ huius nominis deus per ꝓnomen possessiuũ: quod est noster. Noster autem factus es: ad omnẽ vsum ⁊ vtilitatẽ nostre salutis. Datus enĩ es nobis in antidotũ nostre salutationis: in sacrificiũ nostre recõciliationis: in sacramentũ nostre sanctificationis: i ꝓpugnatorẽ nostre defensiõis: in aduocatũ nostre allegatiõis: sicut tu ipse testatus es per esaiam dicẽs. Ego sum qui loquor iustitiam: ⁊ propugnator sum ad saluandum. Loquẽdo iustitiã in iudicio quod de nobis agit: iustitiam inq̃ non nostram sed tuam. Aduocatus noster es et propugnator es ad saluandum. Fuisti nobis vbi palam triumphasti in temetipso principatus et potestates: in agone videlicet victoriosissime passiõis tue: vbi fortem diabolum vicisti atq; ligasti. Datus es nobis et in sponsum nostre fecũdationis. Cuius enim mundissimis ac castissimis amplexibus: tuoq; sacratissimo poculo qui ad omne bonum steriles eramus: ad omnẽ prolem gratiarum: donorum et virtutum: atq; ad omnem fructum bonorum operum fecundamur. Datus es nobis et in precium nostre redemptiõis: sicut dixisti per os tui prophete. Redemptionem misit dominus populo suo. Datus es et in scutum nostre protectionis: sicut promisisti per os ipsius Dauid dicens. Scuto circũdabit te veritas eius. Tu enim domine in circuitu populi tui: et hoc nunc et vsq; in seculum. Datus es nobis in coronam glorie: et seruum exultationis populo tuo: ⁊ hoc quidam finaliter. Et in nouissimo datus es et in magistrũ nostre eruditionis: sicut tuipsemet dixisti in euangelio. Unꝰ est magister vester christus. Datus es nobis ⁊ in iudicem nostre remunerationis sicut dixit Esaias. Ex persona patris clementissimi. Dedi cum ducem ac preceptorem gentibus. Datus es nobis et in lucẽ spiritualis ac salutaris illuminationis: sicut dictũ est per eũdẽ Esaiã quadragesimoquarto. Ab ipso patre misericordiarum. Dedi te in lucem gentium. Datus es nobis et in regem nostre gubernationis sicut tuipse dixisti per os Dauid de teipso in psalmo. Ego autem constitutus sum rex ab eo super syon montem sanctum: predicans preceptum eius. Datus es nobis et in sacerdotem: siue in pontifi-

Marginal notes: Ephe. 2. a — Hebre. 10. c — Esaie. 9. b — Roma. 8. f — Psal. 66. — Esa. 63. a — Psal. 110. — Psal. 90. — Mat. 23. a — Esaie. 55 b — Esa. 42. b — Psalmꝰ. 2.

tem: sicut dictum est ad te ab ipso patre misericor-
Psal.109. diarum. Tu es sacerdos ineternum secundū ordi-
nem melchisedech: vt sis nobis omnibus & singulis
in his que sunt ad deum: vt patet in omnibus sacer
dotalibus officiis & pōtificalibus. Datus es nobis
et in custodē: contra omnes offensiones: insidias: ce
teraq; vniuersa pericula. Datus es nobis in salua
torem omnimode saluatiōis: sicut pmisit deus pa-
Esa.19.d. ter per prophetā. Clamabūt ad dominū a facie tri
bulantis: et mittet eis saluatorē &c. Recordare do-
mine misericordie: quia in tot et tantos tanq; salu-
tares visus datus es nobis et ad oēs illos noster ef-
fectus: propter hoc cōfidenter peto in omnib9 istis
vsibus: vtar te in salutē meam: & vt omnia officia
ista adimpleas et exequaris pro me. Adimple igit
officium aduocati pro me allega causā meam. Ape
ri igitur os sacratissimum tuū: os benedictum: os
gratiarum: & allega cū thimiamate ineffabilis sua
uitatis. i. gratiosissima interpellatiōe tua: tota san
ctispiritus apotheca semper flagrantissima. Alle-
ga istud incogitabilis flagrantie incensū deprecare
pro me. Te nāq; aperiente os illud benedictum tu-
um pro me: obmutescent omnes accusatores et ad-
uersarii. Te prestante patrociniū cause mee: qs cō-
surgit ex aduerso? Te stante pro me quis stabit ad-
uersum me? Te dante vocē gratissimā & gratiosissi-
mam in conspectu patris misericordiarū: vocē inq;
illā incomparabilem eloquiis angelorū: an prebe-
bit pater misericordiarū aures suas accusatoribus
et aduersariis meis: et auertit illas ab incogitabili
placore et suauitate vocis tue? Absit hoc & ab imē-
sitate misericordie ipsius: atq; amoris inestimabilis
quo diligit te. Sed et qui vides iuges offensas me-
as quibus iugiter offendi patrem misericordiarū:
placa eū michi iugo illo placabilissimo atq; sēper
acceptissimo preciosissimi viuificiq; corporis & san
guinis tui sacrificio quo placasti eum mūdo in ara
crucis: agnus imaculatus: agnusdei qui tollis pec
cata mūdi: offerēs temetipsū eidē isuauitatis p no
bis: vbi pacificasti per sanguinem crucis tue siue q
in celis siue que in terris sunt. ¶ Domine misericor
die quāta deuotiōe quātis: gratiarū actionib9: qtis
piarum lachrimarum profluuiis rememoranda sem
perq; recogitanda sunt tam stupenda tanq; longe a
meritis nostris beneficia? Ego autem miserrimus
atq; vilissimus: arido frigido tenebrosissimoq; cor
de atq; per omnia pauperrimo hec in cōspectu mi
sericordie tue vt cūq; tamē recogito dulcissime re-
demptor atq; misericordissime saluatorq; benignis
sime. Domineq; deus mi Jesu christe qui nō solum
cause nostre patrocinium: sed etiam damnationis
nostre iudiciū pariterq; suppliciū: stupenda et lar-
gitabili pietatis et dulcedis tue suscepisti. Allegā
eam incessanter qui vides accusatores nostros & ad
uersarios nō cessare ab accusationibus nostris die
& nocte. Qui vides quantā materiam accusationū
eis dedimus. Et ego in plures atq; grauiores innu-
merabilib9 aliis i tot & tantis vitiis & peccatis cec-
di: et quod fere deterius est: hec oia stupido et isēsi
bili ac p oia temerato corde & audiuim9 & cogitaui
m9. Dñe mie p istis ipsis delictis interpella: ne pre
stēt ipedimentū miserationi quā peto. Dñe miseri-
cordie allega i causa mea iustitiā sanctitatē tuā qui
vides meas nullas eē: & a pte mea nihil esse qd alle
gari possit. Dñe miscdie hec pōt malignitas ad-

uersariorum meorum: vt nō cessēt die ac nocte ab accusatio
nib9 meis. Possit igr hoc misericordissima benigni
tas tua apōte p me: vt nō cesses a patrociniis & sustra
gationibus meis. Dñe misericordissime allega cām
meā: sapiētia tua: qui vides i sapiētias & ignorātias
meas: & in orando et in omnibus aliis que ago. Do
mine misericordie allega cam gratiositate tua: que
per semetipsa in solam sufficit impetrare mihi & om
nibus aliis omnem veniam: omnē gratiam omnem
gloriā: & omne bonū aliud. Utrasq; istas diuitias &
domine misericordie fac me sentire: ita videlicet vt
hec omnia: et tu mihi impetres: & eadem ipse largi
aris Domine misericordie non possint omnia mala
mea vitia et peccata eousq; contra me et propterea
exequaris officium quod incogitabili pietate susce
pisti. Hoc est autem officium patroni et aduocati.
Non possint domine misericordissime eousq; vt vel
ad punctum hore cessare te faciant ab interpellādo
pro me et ab allegatione cause mee: alioquin & inces-
santer et irreuocabiliter in pditionem et mortē eter
nam totus dilabor. Absit vt plus possint contra me
omnia mala mea apud te: qm misericordia tua p me.
Absit vt plus possint obstruere os benedictum & sā-
ctissimum tuum: quo minus loqueris pro me. Absit
vt possint suspendere a patronali officio quod pro
peccatoribus suscepisti: ad causam illorum allegan
dam et agenda in coram patre misericordiarum.
Absit vt possint te suspendere a sacerdotali vel pon
tificali officio: quo et temetipsum obtulisti hostiam
in odorem suauitatis et interpellare non cesses: si-
cut apostolus tuus de te loquens dixit. Qui paret
vultui dei pro nobis. Et iterum. Semper viuēs ad Hebre.9.g.
ad interpellandum pro nobis. Domine misericor-
die tu ipse scis et testes es: qr ex modica illa scintilla
dilectionis quam habeo ad te & ad omnes homines
et pro modica illa scintilla pietatis quam dedisti in
corde meo quantacunq; essent vitia & peccata cuius
cunq; qui peteret a me vt orarem pro illo: nō possēt
obstruere os meum in parte illa nec suspēdere orga
num vocis mee quin orarem pro eo misericordiam
tuam. Absit igitur hoc vt possint peccata mea cōtra
me apud te: cuius pietatis et dulcedinis nec nume-
rus est nec mensura. ¶ Amplius. Non poterunt om
nia vitia et peccata mea phibere vel auertere quo
minus in mortem te traderes p eis omnibus ppiti
audistis: quomodo igit poterunt peccata mea: vt
nec etiam aperies os tuum sacratissimum pro me?
Domine misericordie: qntum aderis peccata nostra
euidenter ostendisti fidelibus tuis in ipso crucis
tu e victoriosissimo mysterio: dum ea morte tua mor
tificari voluisti: vt enim morerentur mori dignatus
es: qto facilius est tibi dicere: pater misericordiarū
dimitte huic peccatori. ¶ Amplius: an sum ego ma
gis offensus tibi q ipsi crucifixores tui essent dum
te crucifigebant? Pro ipsis domine orasti cum hoc
ipsi nō peterēt a te et dixisti. Pater igr ignosce illis
quia nesciunt quid faciūt. Quomodo igit denega- Luc.23.d.
bis mihi: imo vt euidēt9 loquar: quōdo ptinerit se
mititudo viscerum tuorum sup me? Aut qlit pinebis os
bñdictū tuū vt nō apias illō p me: q nō te crucifigo sz
veneror p grāz tuā: qnte oro & adoro & a te vt possū
& tu adiuuas hoc exposco Dñe miscdie nō op9 ē vt
moriar; ite p me & aliis pctorib9 sat; ē nobis ad vi-
uificationē nrā piissima ipellatio tua & o gratio
sissima quā expelli oino nō exaudiri a pte misericor

diarum impossibile est: qui suscepit vire illius pijssime passionis tue et mortis gratiosissimam interpellationem pro me ꝛ alijs peccatoribus te inuocantib⁹. Alioqui nō solū te inutiliter sꝫ etiā supra modū norie crucem ꝛ mortem pro nobis sustinuisti. Et viuifica illa saluberrimaqꝫ mors tua: in perniciē mortiferam nobis vertitur. ¶ Domine misericordie: nō sit non tantum vacua a fructu nostre salutis sacratissima illa mors tua: sed etiam nō permittas vt sit nobis in augmentū mortis ꝛ perditionis. Domine sericordie non est opus vt fundas iterum preciosuꝫ viuificum sanguinem tuum in absolutionem et sanctificationē nostram: sufficit nobis vt fundas p̄ces flagrantissime suauitatis irreparabilis gratiositatis in cōspectu patris misericordiaꝝ pro nobis. An denegabis nobis preces rogatus qui sanguinē pro prīū etiā nō rogatus tribulasti? Dn̄e misericordie ne patiaris frustra te tot ꝛ tāta fecisse nobis: ꝛ tulisse pro nobis: ꝛ ne sustineas vllo modo vacua esse tam magnifica misericordie tue. Ne dimiseris iperfectum salutis nostre tam gratū tanqꝫ tibi sūptuosū negocium: cui hoc solum deest ad perfectā consummationem siue ad hoc consūmatam perfectionem: vt aperias os gratiarū coram patre misericordiaꝝ pro me ꝛ alijs ad te redire vtcūqꝫ conātibus. ¶ Qđ si forte dixeris mihi: qꝛ illa beneficia tua egomet mihi irrita feci ꝛ vacua: ꝛ insuper ꝓuocaui iustissimā iram tuam contra me. Verū indubitanter dicis. Et quia prouocaui iram: misericordiam peto: vt tu eā auertas qui solus potes: quantū tu das ꝛ adiuuas exoro. Tu enī es os nostrū ꝛ pax nr̄a et ꝓpiciatio pro omnibus peccatis nostris sufficientissima: immo etiam ꝛ superhabūdantissima. Tu solus potes nobis placare patrem misericordiarū: et teipsum ꝛ spiritum sanctum: qui solus per temet ipsum accedis ad partem misericordiarum: cui in te solo benedictio placuit: qui in omnibus semper exauditus ab ipso pro tua reuerentia.

¶ Conclusio petitionis ꝛ cōfirmatio. Ca.xx.

B Post hec autem cōcludam id est conclusionem huius orationis faciam. Et interrogas te an velis misereri vel non. Qđ si nō vis misereri cum misereri vtiqꝫ nō possis nisi volens: inutilis imo nulla est misericordia tua: cum misericodia esse non possit nisi voluntas miserendi. Qđ si vis misereri sicut reuera non soluꝫ euidens: sed etiam necessariū est. Interrogo te domine sericordie quibus et qualibus? Si enim non vis misereri nisi iustis et intēdo iustis: scꝫ iam iustificatis: cōfidēter dico: quia illud non patitur veritas tua. Illis enim qui iam iustificati sunt: anteqꝫ iusti essent misertus es: faciens eis misericordiam: videlicet vt eos iustificares: anteq̄ autem iustificarētur iusti nō erant. Unde igitur eis iustitia: nisi de multitudine misericordie tue preuenientis eos et predonantis eis iustitiaꝫ? Manifestuꝫ igitꝰ est: quia proculdubio ꝛ misereri vis nō iustis: ꝛ misereris eis potissimum in hoc ꝙ absqꝫ meritis prestas eis vt iusti sint: cum hoc apud te non meruerunt. interdum autem in illis superhabundātissime misereris qui maxime irā tuam prouocant. Quemadmoduꝫ misertus es paulo apostolo tuo: nō solum misericordiā tuā nō q̄rēti vl' etiā curāti: sꝫ etiā irā tuā iustissimā iplacabiliter
Act.9.a. prouocanti. Dū enim te persequeretur totis studijs et viribus enitēs extinguere nomen tuum et fidem dum esset spirās minarum ꝛ cedis in discipulos tuos magnificētissime eum vocasti: plenissime auertens eum ab iniustitijs suis perfecteqꝫ cōuertens euꝫ ad te totaliterqꝫ iustificās. ¶ Quia igitur proculdubio vis orari a peccatoribus postulātib⁹ misericordiam tuam q̄ indigent: hoc autem maxime ex gratia iustificationis. Uis igitur vt peccatores a te petant istā misericordiam: et hoc ipsum tu īspiras eis ꝛ prerogas: videlicꝫ vt petant a te misericordiam q̄ liberētur atqꝫ mundentur a miserijs vitiorum suorum ꝛ peccatorum. ¶ Quapropter manifestū est te velle peccatoribus misereri: et potissimū illis quibus hoc prerogas et prelargiris: vicꝫ vt hoc desiderēt querāt et petant a te. ¶ Quia igitur de illis ego vnus sum: misereri vis et mihi misereri igitꝰ.

¶ Excusatio propriae infirmitatis. Ca.xxi.

Quod si dixeris mihi: qꝛ illis misereri vis qui toto corde hoc exposcunt a te mihi B
vero et similibus meis quorum tam exigue: tam exiles. tā aride: tam frigide: tā tenebrose sūt preces: nō vis misereri hoc est misericordiaꝫ impēdere quā sic petimus. Respōdeo tibi in hoc domine misericordie: qꝛ nemo orat te ex toto corde: nisi cui⁹ totūcor iam occupasti et repleuisti: et propter hoc totum cor illius iam possides: totūqꝫ traxisti ad te. Quapropter totum ipsū liberasti a peccatis et vitijs quapropter totū iustificasti: totū tua iustitia repleuisti. ¶ Amplius qui toto corde orat te: toto corde cōcupiscit et desiderat te quapropter toto corde amat et diligit te. Qualiter enī totū cor eius inflāmares concupiscentijs tuis ꝛ desiderijs: nisi in illud tā misisses ignē spiritussancti tui: quē venisti mittere in terram? Et de quo dixisti quid volo nisi vt accēdatur? ¶ Amplius si propter Luc.12.f.
hoc non velles misereri quoniam exiguitur et exiliter arideqꝫ ꝛ frigide exoraris vt miserearis. Si hāc causam dignam et iustā iudicas prohibitionis tue misericordie: ꝙ iustificas quos vis. Non igitur vis misereri: qm̄ ista causa nec amoueri. nec auerti pōt ipsos peccatores. Perfectio enī orationis: que est dicere: per quā tibi merito placeat oratio eousqꝫ vt eaꝫ exaudias donū iestimabile est misericordie tue. Quapropter inde solummodo nō exaudis hmōi debiles et inualidas orationes: quia desūt eis pfectiones: que sūt dona magnifica solius misericordie tue ¶ Cum igitur nō predonas vt sic exoreris: proculdubio nō vis misereri quemadmodum exposceris Et intendo non vis largiri quod postularis: quapropꝰ verum est quod predixi: quia proculdubio non vis misereri precantibus quibus non das vt toto corde te precentur: et propter hoc non vis misereri peccatoribus: cum nunq̄ peccatoribus hoc largiris vt te ex toto corde orent. Nō impossibile est cor ꝑeccatoris totaliter exorare te et sic esse cor peccatoris. quēadmodū non est possibile vt totum sit plenum gratia deuotionis et orationis et ex parte peccatis et vitijs occupatum. Quapropter manifestum est qꝛ vis orari a peccatoribus: et vis offerri tibi orationes eorum: Non autem vis offerri tibi eas frustra vel inuacuum: vis eas igitur exaudire. ¶ Amplius
qua considerantia petit omnis ecclesia sāctorum et Psal.84.
dicit. Conuerte nos deus salutaris noster. et auerte irā tuā a nobis. Nō enī cōuers⁹ ē qui conuerti petit

neq̃ ab offẽsa est qui iram suã a se auerti precatur.
Hec aũt est oratio: quã ab ipso spiritusancto tuo e-
docta est ecclesia tua: et facere offerre tibi. Non aũt
orat te sic ecclesia tua insipienter: neq̃ ita tibi displi
cet ista eius oratio. Orari igitur a peccatoribus
vt eos conuertas: et ab infestis vt abeis iram tuam
auertas indubitãter placet tibi. Quicquid aũt pla
cet tibi vt petatur a te proculdubio placet et tibi vt
et id largiaris petenti: presertim si ipsum largiri ti
bi cedat ad gloriam et honorẽ: petẽti vero expediat
ad salutẽ. Nihil autem teipso teste: ad maiorem ce-
dit tibi gloriam. Nihil petentibus magis ad salu-
tem q̃ conuerti ad te: expedit ⁊ auerti irã tuã abeis.
C Hec est igit̃ cõfirmatio cause mee coram te: hec fir-
mitas partis mee: videlicet benignitas misericor-
die tue: qua nõ dubito te velle misereri peccatoribꝯ
misericordiam tuam petẽtibus atq̃ desiderantibus
vt eis des: eosq̃ adiuues querentibus. ¶ Est et hec
alia firmitas et cõfirmatio partis mee: q̃ tuipse ad
uocatus es et propitiatio: qui es et iudex meꝯ. Et
propter hoc: nõ est possibile vt patiaris causã me-
am periclitari in manibꝯ tuis. Apud homines eñ
non est possibile vt aduocatus fidelis et iustus per-
mittat periclitari causam cuiꝯ patrocinium susce-
pit. ¶ Et est tertia firmitas et cõfirmatio cause mee
quia scio te nec velle vinci nec posse: nec est possibi-
le te succũbere in iudicio: quapropter nõ est possibi
le vt ego cadã a causa te prestante et patrocinium ⁊
allegante illam: nec et tuipse (qđ etiam cogitatu ne
phas est) vici videaris. ¶ Et est quarta firmitas et
cõfirmatio partis mee: quia ipsa allegatio tua suf-
ficiẽtissima: oratio est purgẽtissima: quia omnimo
de irrefragabilis persuasio ad obtinendã sententiã
absolutionis et liberatiõis mee. Absit eñi ab abys-
sali illa sapientia tua et gratiositate incogitabili vt
allegationi tue resistatur ab accusatoribꝯ ⁊ aduersa
riis meis: vel vt contra eum pronũcietur vel a teip-
so vel alio iudice iustissimo. Et intendo vel a te: vel
a patre misericordiarũ. ¶ Et est quinta firmitas ⁊ cõ
firmatio partis mee: q̃ ipsa allegatio tua iustifica-
tio est cause mee. In eo eniz ipso q̃ eam allegas: iu-
stificas illam et iustam efficis. Et hoc est quoniã iu
sticie tue: quicquid peccatis meis debeat̃ debetur
super sententia quam allegatiõe tua obtinere intẽ-
dis. ¶ Et est sexta firmitas ⁊ cõfirmatio partis mee
atq̃ cause: ipa gratiositas tua: qua eousq̃ patri mi
sericordiarũ in te solo placuit: vt in oĩbus semper
exaudiaris apud illũ: semper pro ipso placore tuo
atq̃ reuerentia. Quapropter quãtũcũq̃ odibilis ⁊
detestabilis ⁊ execrabilis sit causa mea: nihilominꝯ
in ore tuo benedicto: in ore tuo sacratissimo: et ĩ la-
biis tuis quibꝯ tãta grã diffusa est: est fauorabilis.
¶ Et est septima firmitas ⁊ cõfirmatio partis ⁊ cau
se mee: ipa veneranda et reuerãda sanctitas tua: ad
quã necesse habet respicere pater misericordiarũ:
Psal. 83. propter quod ab ipsa ecclesia tua exoratur et dicit̃
eidem: ab ipa. Respice in faciẽ christi tui: quã vide
licet opponit sanctissimis oculis tuis: ⁊ interponit
horrificis atq̃ monstrificis feditatibus ⁊ abomina
tionibus nostris: et vultui clemẽtissimi patris: tan
q̃ operiẽs eas ⁊ abscondẽs ne illas intueatur: sicut
Sap. 50. legitur in libro sapiẽtie. Dextera tua teget eos. Nõ
eñi solus filius sic nos tegit ⁊ operit imo pat̃ p ipm
operiens iniquitatẽ ⁊ abscõdẽs sanctitate sua: quã re
spiciens pater misericordiarũ necesse est vt placatꝯ
respiciat. Non eñi possibile est vt in eam respiciat
nisi vultu sereno: ppitio et iucũdo. Quod ⁊ ipse ob
secro videlz vt faciẽ plenã grarũ charissimi ac bñdi
cti vnigeniti tui respicias: et a peccatis meis illam
prorsus auertas. Mũdi enim sunt oculi tui sancti
domine: vt nõ videas mala: ⁊ respicere ad iniquita
tem nisi cum ira et indignatione non poteris. Non
igitur respexeris abhominationes execrationes
horrificas ⁊ feditates: qui misereri potius eligis q̃
irasci. Sicut dicit ecclesia tua orans te. Respice igi-
tur in faciẽ christi tui: cuius placore ab ira tua mihi Psal. 83.
placeris: me videlicet et qđ in me fecisti: qđq̃ iure
tuo plenissimo tuum est placido: sereno: iucũdo ac
propicio vultu intuearis atq̃ suscipias gratia im-
mo gratiositate et meritis illis que non solum recõ
ciliatione totius mundi sufficiũt: imo etiam in infi-
nitum superhabundant et super omnem cogitatuz.

¶ Ad aliquid valeant predicta Ca. xxii.

Animaduerte solerter ⁊ studiose: q̃ omnia D
verba hec que hic aggregaui tibi atq̃ cõ
gessi: de verbis potentibꝯ sunt ⁊ ad depre
candum composita: que etsi nõ sit possibi
le per ea moueri imobilem per omniaq̃ imutabilẽ
deum: potentia tamẽ mihi videntur esse et validissi
ma ad mouendũ ipsũ recitantem vel audientem illa
Ad mouendum inq̃ ⁊ preparandũ vndecũq̃ ad gra
tiam deuotionis et gratitudinis ⁊ largitatis et be-
neficentie incogitabilis dei. Similiter ad gratiam
cõpũctiõis: dũ vitia ⁊ peccata gen͂ʒ sic sugillant̃ ⁊
aggregant̃ ⁊ aggrauant̃ Ipsaq̃ beneficia creatoris
et declarantur ⁊ magnifice extollunt̃: ⁊ quatenꝯ pos
sibile est nũerant̃: valida tñ michi: vident̃ ad gratiã
eterne ac vere penitudinis prouocandam ⁊ procu-
randam. Dum enim virtus illius ⁊ placor apud de
um tam euidẽter per ipsa ostẽditur: nõ est possibile
vt ab agnoscentibus ipsam nõ desideretur vel non
queratur. Quis enim videre vel cognoscere possit
gratiam istam: esse liberationẽ a carcere et vinculis
horrificis vitiorum et peccatorum ⁊ non cõcupisce
re vel nõ desiderare eam? Quis deniq̃ illam viuifi-
cationẽ suam ⁊ resuscitationeʒ a morte pessima hu
iusmodi eam vel leuiter opinari possit ⁊ nõ amare
⁊ querere? ¶ Amp. Quoniam nichil magis ingerit E
dolorem: q̃ ipsa mala: ipsaq̃ detrimenta atq̃ dispẽ
dia que passi sumus vel patimur: et hoc quãdo vi-
dentur vel cogitant̃. Tu autẽ vides euident̃ q̃ verba
ista autẽ oculos cordis tui mala omnia tua tibi po-
nũt: et etiã in ipsos oculos tue mẽtis ingerũt ⁊ ipin
gunt. Insensatum igitur et insẽsibile potest esse cor
tuum: si dolorem tibi tot ⁊ tanta mala tua non inge
runt. ¶ Amplius. Cũ omnia vitia et peccata instar
telorũ cuspidis ex altera parte vel obtusa vel blan- F
da sint: ex altera vero acuta dureq̃ ac dire vulnerã
tia atq̃ trãsuerberantia ppter quod cũ trasciunt̃ ⁊
infiguntur: sine dolore vtiq̃ ⁊ intrant ⁊ admittũtur.
Cum vero recogitantur mala eorum: que hic vide-
licet irrogant: sicut mors spiritualis culpe et mors
gehennalis pene: ceteraq̃ tormenta que inferũt pa
tientibus tunc cuspides eorũ vertuntur in animas
nostras: quapropter si viua ⁊ fortis fuerit recogi-
tatio eorum: pungunt eas profunde et cum dolore
saluberrimo compungunt eas. Et inde nominata
est compunctio: tanq̃ videlicet a cuspidibus ⁊ acu-
leis vitiorum et peccatorum ex omni parte profun

da punctio. Et hec sunt puncture que diaboli: imo
omnes cateruas demonum de animabus humanis
exilire: totaqꝫ velocitate diffugere cõpellũt. Que-
admodum enim puncture iste saluberrime: animas
resilire faciunt: et effugere a vitijs et peccatis: sic et
demones ab animabus. hec enim est natura et con-
suetudo vitiorum et demonum: vt semper fugiant fu
gientes se: vt dicit sapiens in ecclesiastico. ¶ Quasi
Eccle.21.a. a facie colubri fuge peccata: et si accesseris ad illa su
scipient te. Sequũtur enim sequentes se. et fugiunt
ab eis qui ea fugerint eosqꝫ suscipiunt qui seipsa ea
dem non repelliũt. ¶ Videi gitur hic mirabilia dei
G qui veneno mortifero vitiorũ et peccatorum: euidẽ
ter per hanc viam saluberrimam nobis et vitalem
efficit medicinam. Et vt vulgo dicitur de bufone fa
cit nobis salutare anthidotum: et de serpente salu-
berrimam tyriacam. Iuxta verbum poete quod dixit
Vulnus achileo q̄ quondã fecerat hosti. Vulneris
auxilium pelias hasta tulit. Apparet autem euidẽ
ter ex his tibi: ꝙ propria est salus et sanitas spiritua
lis peccatoribus: cum ipsi morti vulneraqꝫ vitiorũ
et peccatorum: paratissime sunt fieri anthidota con
tra semetipsa. Et hoc eis dumtaxat qui adiutorio
dei: cuspides eorum et aculeos in se vertere: seqꝫ ide
repercutere volunt. Et quod est mirabilius: ipsiqꝫ
deo saluatori nostro gloriosius: quia maiores mor
bi maioraqꝫ vulnera. in maius auxiliũ salutis po-
tentes sunt. Quã sicut maiores habent cuspides et
aculeos ad percutiendũ animas nostras: sic magis
efficaces sunt ad eas compungendas. et ad compũ
ctionis gratiam procurandam. ¶ Noli igitur despe
H rare o peccator pre magnitudine et multitudine vi-
tiorum et peccatorum: sꝫ inuoca omnipotentissimũ
misericordissimum atqꝫ promptissimum adiutorẽ
deum: qui non solum medicus est animarum nostra
rum: sed etiam medicina et salus: vt ipse operetur et
mirificet misericordiam suam i te. Faciatqꝫ illa mi
rabilia: que soli ei possibilia sunt: videlicꝫ vt de mor
te tua reuiuiscas et vt de ipsis morbis tuis atqꝫ vul
neribus tibi salutem et sanitatem eliciat tantaqꝫ et
tot venena vitiorum et peccatorum: in tyriacam sa-
luberrimam conuertat. Et de tantis spinis et tribu
lis vuas ex quibus vinũ compunctionis exprimas
tibi colligere largiatur. Et de rubis istis spinatis et
aculeosissimis vuas hmõi videmiare te faciat. Qð
I indubitanter faciet: si vitia tua et peccata: coram te
superfuerint: si ea iugiter mediteris. Non enim po
terunt tibi nõ displicere: nec tu tibi ipsi in illis: si ea
iugiter recogites. Per hoc namqꝫ solum ꝙ non be-
ne aut plene videntur: placent deceptissimis amato
ribus suis. Cum enim non sit turpitudo aut defor-
mitas aut feditas aut feculentia adeo abominabi-
lis: adeo horrifica vt vitium vel peccatum proculdu
bio manifestum est eam non posse non displicere in
tuenti illam et clare videnti. Quapropter de illa re
Eccl.3.b. ctissime verissimeqꝫ dictum est. Qui viderit te resi-
K liet. a te. ¶ Reminisci autem debes quicunqꝫ cupis
de vulneribus et morbis vitiorum tuorum et pecca
torum haurire sanitatem iuxta illud quod dictum
Ro.8.a. est per apostolum: de peccato damnauit peccatum
quia de ipsis cum adiutorio diuine gratie eliciũtur
aromata mire virtutis decẽ vł plã: ex quib⁹ cõfici ꝑ
et condiri ista tiriaca salutifere cõpũctiõis: quorꝫ primũ ẽ ti
mor gehannalis supplitij. Quẽ admodum fur fur
tum inspiciens: et cõuincendum se de illo certissime
sciens: non potest non timere suspendium: cum de
iustitia iudicis atqꝫ potentia nulla sit ei dubitatio.
Sic et peccator omnis clare ac studiose peccata
sua et vitia sua intuens: non potest non timere ge-
hennale supplitiuꝫ: cum certissimũ sit eidem se nõ
posse latere: nec abscõdere: ab oculis iudicis cũcta
cernentis. Et ignorare non possit eam esse iustitiã
illius: ꝙ in die vltionis non acquiescet cuiusꝗ pre- Pro.11.a.
cibus: nec accipiet pro redemptione dona plurima
propẽ quod dixi: qꝛ necesse habet timere inprimis.
Et ob hanc causam dicitur timor initium sapiẽtie. Eccle.1.a.
Elicitur autem ab ipso peccato vł vitio per hoc qð
est penale siue puniendum per iustitiam dei: timor
pene imminẽtis. Similiter per hoc ꝙ turpe elicitꝰ
pudor: eodem modo ꝙ ipsum est iniuria nobis vel a
diabolo vel a nobis ipsis irrogata. Elicitur ex hoc
ira: que secũdum philosophum est inquisitor victo-
rie: secundum quosdam inquisitor vltionis: propter
qð et dicta est ira aliquando appetitus vltionis.
Hec est igitur ira per quam sibiipsi irascitur peni-
tens: volens contra seipsum vlcisci iniuriam siue cõ
tumeliam creatoris: et mortem propriam. In quo
manifestum est executorem quendã esse et ministrũ
diuine iustitie: contra semet ipsum propter qð cer-
tum est: ex ipsius apostoli testimonio: ipsum penitẽ
tem liberũ et immunem fieri ab ipso iudicio diuine
vltionis. Ita nanqꝫ dicit apostolus. Q: si nosmetip 1.Cor.11.g
sos diiudicaremus: non vtiqꝫ diiudicaremur. Si
enim vlcisceremur in nobis dei iniurias et cõtume
lias: quas eidem irrogauimus: similiter et mortes
proprias animarum nostrarũ: nichil superesset vł
restaret diuine iustitie in nobis vlterius vlciscendũ
per eandem viam: quia omne vitium et peccatum
vulnus spirituale est siue morbus. Elicitur ex eo do
lor vel propter hoc quoniam damnificum est seu dã
nosum: eo ꝙ per ipsum et propter ipsum et gratiaꝫ
et gloriã amittimus. Elicitur etiam ex eo dolor al-
terius generis et modi alterius. Non enim eiusdeꝫ
generis sunt dolor ex vulnere: et dolor ex damno.
Bene autem est penitenti si et vtroqꝫ generi doloris
doleat: sic tamen et quousqꝫ: et quemadmodum pre
dixi vt sanitatem animi dolor huiusmodi querere vr
geat: cureqꝫ medicinali ipsum subijci faciat. Sic et
se habet de dolore qui esse debet ei et amissione tan-
torum bonorum: gratie videlicet et glorie: quem ad
hoc sufficere arbitror: vt vere penitentialis dicend⁹
sit. si ipsum penitentem ad recuperationem ipsorũ
tanto proposito incidet: vt secundum consilium ec-
clesie pro recuperatione velit atqꝫ proponat.

¶ Quid recogitatio peccatorum. Ca. xxxiij.

uxta hunc modum elicitur ex ipso pec L
cato horror tanqꝫ ex mortifero: iuxta te-
stimonium qð audiuisti in precedentib⁹
quo dictum est. Quasi a facie colubri fu
ge peccatum. Venenata enim vel vene Eccle.21.a.
na potius sunt omnia vitia et peccata: et propter
hoc qui ea attentius intuetur: resilit ab eis quasi a
mortiferis et venenatis. Sic et odium ex ipsis vitijs
et peccatis elicitꝰ: cum ꝙ inimica sint ꝗqꝫ noxia pec
cantibus: studiose consideratur. Et in alijs quidem
hostibus ad concitandum contra eos in nobis odi-
um: sufficit aspectus eorũ cum credulitate: que cre
duntur inimici in nobis vel hostes esse. Et est inten
tio odij nocere. Odium autem istud non quiescit vł
cesset in qualibet lesione, vel nocumento quod ex pec-

cato irrogat:sȝ ī solo et termino a morte ipsa. Qua propter cum eousq̧ inualuerit in penitente odium huiusmodi:bellū vt ꝯtra peccata et vitia suscipiat: vel suscipere velit tanq̄ iuratus in mortem ⁊ exterminiū ipsorum:perfecto odio indubitanter odit illa: perfecto inq̄ perfectione spiritualis sufficientie. Non enim maius odiū requirit deus in penitente contra vitia ⁊ peccata:neq̧ maius bellum q̄ exterminare illa ⁊ mortificare sufficiat.

¶ De pudore ⁊ erubescētia ex peccō Ca.xxiij.

Iuxta hunc modū:ex aspectu vel in conspectu potius vitiorū ⁊ peccatorū elicitur ex eis pudor et verecūdia per hoc q̧ turpissima sunt:vel qđ deterius est:turpitudines vltra modū erubescende:propter qđ increpat ipse dn̄s deus animā peccatricē:⁊ potius peccatorē:qui peccare diu ⁊ multipliciter ī oculis dei et hominū nō erubescit:propter qđ dicit

Hiere.3.b. ad eam ꝑ hieremiam prophetam. Frons mulieris meretricis facta ē tibi et erubescere nesciuisti. Hic autē est pudor tūc sufficiēs penitenti q̄tū capio:cū ad hoc ipsū idurerit vt vitia sua ⁊ oīa peccā abscōdere ab oculis dei et hominū:⁊ ꝓ cōsilio ecclesie sit paratus. De illis qui peccatū suuȝ quasi zodoma p̄dicauerūt nec absconderunt. Ubi sciendum est tibi:q̧ tribus modis abscōditur ignominia vitiorū ⁊ peccatorū. Primo discooperiēdo in confessione coraȝ sacerdote. Est igitur coopertoriū ipsius:ipsa discopertio eiusdē per cōfessionē. Si eni nos per confessionē sinceram sacerdotibus illa detegimus ⁊ reuelamus:illa deus per virtutē sacramēti cōfessionis abscōdit ab oculis suis. Et quāto studiosius illa detegimus et discooperimus. tanto studiosius ille co

Psal.31. operit et abscōdit. Et de hoc dictū est. Beati quorū remisse sūt iniquitates:⁊ quorū tecta sunt peccata. Q̄to autem illa magis abscōdimus vel negligētius in sacramēto cōfessionis detegimus:tanto deus illa et manifestius ⁊ in maiorem cōfessionem abscon

R dentiū illa nouissime reuelabit. ¶ Per eūdē moduȝ ex vitijs ⁊ peccatis propter spurcitiā ⁊ fetulentiam ipsorum elicitur abominatio:q̄ est fastidiuȝ siue appetitus vomendi. Hāc autē abominationē tūc sufficientem in penitentibus opinor esse:cum spiritualem nauseā in his eousq̧ prouocat:vt vomere ea velint atq̧ proponat. Hic autem vomitus ipsa eorum confessio est. Spiritualiter nāq̧ ea tanq̄ ore vomūt: cum per oris confessionem foras et in manifesto coram sacerdote illa ponant. Nec magis humores nociui vel sordes quecūq̧ ore vomētiū eijciūtur a vētre vel stomacho:q̄ vitia et peccata vomitu cōfessiōis eijciuntur a corde. Et hoc tunc cum confessio integra sinceraq̧ fuerit:et virtute sacerdotalium clauium consecrata.

¶ De indignatione a peccatis. Ca.xxiiij.

O Iuxta hunc modū elicitur et indignatio ab ipsis peccatis et vitijs per ipsorum vilitatem. Nichil enim vilius cogitari potest: omnino vilescit nisi vitium et peccatum. Quis igitur vile non solum est:sed parum vel nichil valet:immo multo fortius deualet:vt ita dicatur hoc est dicere:quod nocet et minuit valorem in habentis. Manifestum igitur est vitium vel peccatū non solum vilissimū:sed etiā lōge deterius ipsa vtilitate. Attendens igitur ipsa anima humana nobilitatem et dignitatem suam:attēdēsq̧ ipsam vilitatem vitiorum suorum et peccatorū non potest non indignari et sibi et illis cum videat ea tā indigna dignitate sua. Et non solum imensurabiliter longe esse a nobilitate sua:sed etiam contraria illi ⁊ corrūpentia illam. Qua propter abijcit illa a se cōfestim ⁊ fugit ab illis. Quemadmodum et regina īclita et magnifici cordis fugeret a lupanari tanq̄ a loco regali dignitate indignissimo: fugeret inq̄ cū aspernatiōe ⁊ despectu. Et hec est indignatio quam beatus Hieronimus vocauit sanctam superbiam. Hierony.
Quemadmodum si homo magnifici cordis proijciat a se vincula: vel compedes quibus serui alligari solēt:aut opa ipsa seruilia facere dedignetur. Scire tamen debes q̧ indignatio interdum ira quedam est: et potest procedere ex superbia et magnificentia cordis: q̄ interdū sancta est ⁊ sācta superbia nō imerito nominatur. Ex hac igitur erigit se et eleuat deo adiutore:imo eleuāte mēs humana sup vitia ⁊ peccata:conculcat ea spiritualiter aspernatione forti. Illud enim corde et quasi pedibus cordis calcam⁹ seu conculcamus quod despicimus. Et indignatio ista sufficiens est ad penitentialem iustificationem:cum de imo subiectionis et seruitutis vitiorum et peccatorum eousq̧ erigit et exaltat penitentem:vt sub pedibus cordis vitia habeat et peccata forti aspernatione conculcans ea. Per viam eandem elicitur ar P
tifitio et virtute gratie dei a vicijs et peccatis ipsa: execratio eorum:per quam tanq̄ prophana:vel potius tanq̄ sanitati contraria omnimodoq̧ ei aduersantia et repugnantia longe eijciuntur et proijciuntur. Ita q̧ cor execratione huiusmodi preditum: omnem attractum eorum tanq̄ sacrilegium repellat a se. Et attractum eorum voco:non solum desiderium ipsorum:vel delectatonem in ipsis sed etiam cogitatum vel cogitationem ipsorum. Illa namq̧ execramus: que tanq̄ inique ⁊ adeo contumeliosa a nobis repellimus: Iuxta quod dictum ē. Execratio autē peccatori cultura dei. Tanq̄ enim sacrilegam ⁊ tanq̄ ne- Eccl.2.c.
fariam eam a se repellunt et ab ea tanq̄ ab impietate fugiunt. Hec autem execratio ad penitentialem iustificationem tunc sufficiens est:cum ad hoc penitentem induxerit:vt a vitijs et peccatis se longe facere velit:et tanq̄ ab his quibus non solum grauissime offenditur sed etiam ab his qui ea faciunt largissime separatur atq̧ repellitur. Nouissime vero
per eandem viam elicitur a vitijs et peccatis dete- Q
statio eorum per quam resilitur ab eis quasi a maledicto et anathemate:et tanq̄ ab his quib⁹ appropinquās omnis ī dei maledictionē incidit ⁊ anathema:⁊ sepationem ab ipso:⁊ quibus oī modo comunicare separi sit a deo. Cōicat autē vitijs ⁊ peccatis qui ea diligit vel in seipso recipit:vel sustinet:vel etiā cum in alio sustinet. De oī eni templo dei expellendo sūt vitia et peccata: tanq̄ maledicta et anathematisata. Et propter hoc nec in se ea sustinere debet quis ⁊ vel in alio:cum ipse et quilibet christianus templū dei factum sit. Hec igitur sunt decem aromata que
noīaui ⁊ nūeraui tibi:ex quib⁹ tyriaca sācta ac salu- R
taris pēitudinis ꝯficit:⁊ ꝯdit:⁊ de ipsis vitijs ⁊ peccatis adiutorio diuin eliciū⁊ seu colligūt. Iuxta qđ
dicit aplus. Q: mittēs de⁹ filiū suū ī silitudinē car- Ro.8.a.
nis peti:ō petō dānauit petm̄. De ipso eni petō ī de penitētib⁹ elicit dānationē peti. Elicit eni de illis

vnumquodcunq; prenominato rum aromatum per quorum vnumquodq; omnis vere penitens dānat proprium in se peccatum. Propter quod et sapientissimus: ille et sanctus Dauid dicebat. Peccatum meum cōtra me est semper. Facillimum enim est ol peccatori semper habenti vitia sua et peccata cōtra se: elicere inde ista arōmata. Omne eni vitiū et peccatū p semetipsū ꝛ p sua videlicꝫ q̄ ei adherēt quō vl ex eo sequuntur: semetipsū damnat et destruit: ꝛ per hec omnia vt non diligatur: ꝛ vt ab eo recedatur magnis vocibus clamat de ipso peccato: testimōia veritatis arguit spiritussanctus mundum: eliciēs ex ipso peccato decem conclusiones istas quibus et peccatori similiter concluditur et peccato. Peccatum igitur est ipsi spiritussancto locus quasi dialecticus: vnde inferrens istas sciētias siue conclusiones per occasionem quandam elicit: et peccatis similiter et peccatoribus concludit. Et peccatum mediū est spirituisancto ad omnes conclusiones istas iferēdas. Bene autem agitur tecum o peccator qui per istas conclusiones eousq; artaris: et eousq; tibi concluditur: vt ad vitatē vite redire cōpelleris: q̄ redit⁹ seu reuersio nō n est nisi penitudo ipsa: ꝛ seq̄la penitudinis que penitentia nōminatur. Verū scire debes qō dixi de conclusionibus istis. quia per similitudinem hoc intelligo ad conclusiones disputatorias. Cōclusus enim dicitur quis vel conclusum esse illi i disputationibus hmōi quando finibus veritatis (vt ait Augustinus) ita circumclusus est: vt nullum ei pateat a veritate effugium vel euasio quin potius quocunq; se vertat: necesse habet in ipsam veritatem incidere. Quemadmodum piscis rethi ex omni parte circundatus necesse habet in illud icidere. Sic se habet et ō ipsis vitiis ꝛ peccatis: quia solerter ac diligentee intuentem ea peccatorem ex omni parte sic artant atq; diffugant: vt necesse habeant ab eis recedere vel fugere: et in prenominatam veritatem incidere. Qua propter manifestum est necessarium esse saluberrimum peccatoribus peccata sua et vitia coram oculis cordium suorum habere sēper. Inde cum adiutorio diuine gratie tot medicamenta salutis hauriri possūt: tot aromata spiritualia quot nōminaui tibi. Et cum vnumquodcunq; horum attenderis studiosius ac intimius: inuenies nullum esse quod non aliquatenus ledat ac vulneret vitia ꝛ peccata: interdum autem etiam mortificet illa. Timor enim cum fortis fuerit: expellit peccatū: sicut dicit. Eccl'. Nec solū expellit ipsā operationem peccati, phibens eā esse in operatione vel operante: sed etiam ipsā voluntatē operandi mortificat ꝛ extinguit. Sic se habet et de ira ꝛ de pudore ꝛ aliis p̄nominatis aromatib⁹ q̄ cū inualuerit: aut ipa vitia ꝛ peccata debilitant aut prorsus extingunt: interdū etiā ipas cogitatōes a cordibus humanis phibeant: ita etiā vt neq; cogitare et peccēt: velit Nec reputand⁹ est tibi leue vel modicū si mor⁹ ꝛ operatiōes pctōꝝ ꝛ vitioꝝ cessēt: ppter decē p̄noiatas dispositiōes. Multū ei debilitatū ē vitiū: cū ad hoc redactū ē vt mouere non possit pctōrē: nō solū ad op⁹ pcti ꝫ nec etiā ad volūtatē vl cogitationē ipius. Manifestū ē igr tibi ex oib⁹ his q̄m decē iste dispositiōes attritiue sūt vl ēt attritiōes ēs q̄dā veter' hois. Ex qb⁹ si eousq; ialuerit: sedē p contritio eiusdē q̄ est mortificatio tānulatio ipi⁹ siue victoria. Iuxta ɔsuetudinē scripture q̄ dixit: ɔtrit⁹ hostes ppli di cū ab ipo victi sūt Qua ppt sūmope itē

dēdū: vigilādū ꝛ mōls oib⁹ puidēdū ꝛ laborādū ē: vt iste dispositiōes q̄ pculdubio diuīa dona p̄ciosa atq; gnifica salubrimaq; sūt ab ipso īpetren̄ t: qō idubitant fiet p iugē īspectionem assiduāq; recogitationē unpietatis atq; perniciositatis: feditatis ꝛ turpitudis: ceteroꝝq; maloꝝ: que vel ipsa vitia ꝛ peccata sūt: vl iustissimū dei iudiciū irrogāda suntipsis peccatoribus ab eidē recedere negligentibus.

¶ Quedam dispositiones corporis iuuantes orare volentem. Capitulum. xxv.

Quoniam autē multa sunt que oroni adminiculātur: ꝛ validū etiam eidem prestent adiutoriū leuiaq; ipsa sibi cōueniens est. vt ea tibi nominē et numerem. Dico igitur q̄ vnum ex his est positio seu dispositio corporis: qualis est prostratio ipsius corporis: genuflectio eiusdē: expansio manuū: ꝛ eleuatio eorundē: similiter erectio oculorum ad celū. His enim non est dubiū: ꝛ vnoquoq; eorum orationem adiuuari vt deuotior ꝛ obnixior sit. Propter qō ꝛ ecclesia dei statuit ꝛ obseruat vt in missarū celebrationibus sacerdotes expansis manibus orēt presertim ab ea hora qua Sursum corda canitur. Fit autem in rememoratione dei ac domini nostri Iesu christi: qui expāsis manibus ꝛ semetipsū ꝛ orationem suam: in ara crucis obtulit: huius sacrificii et orationis rememoratio ꝛ est tūt in missa. ¶ Quātum ego autem video: vlla dispositio corporis vnicuiq; in oratione sua ꝛ habenda et cōseruanda est: p quā adiuuari se maxime sentit. Scio nanq; genuflectionē quibusdam esse impedimētum orationi. Similiter ꝛ crebras genuflectiōes laboriose nanq; sūt ꝛ propter hoc de cogitationibus non nichil in se recipiunt: et ob hanc causam cor humanum ad deū totaliter colligi non sinunt: proper qō omnium dispositionum corporis michi conuenientior videtur esse accubitus: quo incubitur sub podiaculo alicui maxime ex parte sinistra magis eni quietat corpus magisq; liberum permittit esse cor accubitus hmōi: qn nimo expedire michi videtur orantib⁹: quieto corpore ab omni molestia: ꝛ libero corde ab omni mala districtione seu sollicitudine sint in oratione. Sicut scriptum est de Iosophat: qui timore perterritus: totum se contulit ad oradum dominum. Dauid autem prudentissime intelligens: quia cogitatiōes cor humanum rapiūt interdum quasi violētia quadam: interdum autem et furantur ipsum etiam sibi ipsi. Tanq̄ enim sibiipsi perditum sic cogitatione aliqua auertitur ab ipsa intentione ꝛ attentiōe orationis: ꝛ nescit vbi sit aut q̄ deuenerit: propter q̄ dicit furantur cogitationes hmōi cor humanum. Furātur inq̄ ꝛ surripiunt sibiipsi ita vt illa hora ꝛ vbi sit ignorat: ꝛ q̄ male q̄q; indecēter se habeat omnino non videat. Et propter hoc dixit. Nunc inuenit seruus tuus cor suum vt oraret te oratione hac. Inuenit inq̄ tanq̄ perditum prius. Quid eni anime rationali indecentius: q̄ q̄ ab opere cui summopere insistendum est eidē morsu musce vel pulicis rapiatur: ꝛ ab ipso deo cui ex totis intimis suis adherendum est. etiam tactu pedis vnius muscule abrumpitur. Quid enim turpius q̄ neglecto tam necessario: tanq; salutari opere videlicet orationis tam arduo tanq; discriminoso negocio: causa: videlicꝫ qua de vita ꝛ morte ei⁹ agit: vt de morte. s. effugiat: et redeat ad vitam: sequi musculas cogitationū huius

Stetit angelus ante altare habens thuribulum au
reum in manu sua:et data sunt ei incēsa multa:vt da
ret de orationibus sācto⁊ sup altare aureū:qđ ē an
thronum dei:et ascendit fumus incensorum sancto-
rum de manu angeli coram deo. Per dauid quoq₃ do
cemur orationem incēsum esse vbi dicit. Dirigatur
Psal.140 oratio mea sicut incēsum ī conspectu tuo. Quia di-
rectione et ascēsu ipsa quoq₃ anima orantis ascende
re dicitur in lib. Cāticorum.ca.iij. vbi dicitur Que
Canti.3.c. est ista q̄ ascēdit per desertum sicut virgula fumi:ex
aromatibus mirrhe et thuris. et vniuersi pulueris
pigmētarij. Uirgula igitur fumi oratio eiusqualem
esse indicāt aromata mirrhe ⁊ thuris ⁊ vniuersi pul
Exodi 31.e ueris pigmētarij. Ueteri quoq₃ lege Exo.xxx. thi-
miamata fieri iussit sibi dn̄s ex q̄ttuor aromatibus
stacte:onyca:galbano boni odoris:et thure lucidis
simo. Quia igitur hec quattuor tm̄ aromata nomi
nātur vt ex eis cōficiatur thimiama:per quod oratio
rectissime intelligitur. Ibi vero nominatur mirrha
et thus et deinde ex p̄sse vniuersi pulueris pigmenta
rij:colligitur euidēter quia oratio pfecta ex omni-
bus modis suis. Uirgula fumi ē:qualē describit li.
Canti.3.c Cāntico. Quattuor vo illa aromata:que moyses no
minat quattuor virtutes que ī oratione necesse val
de sūt. indubitāter signant:sicut apparebit tibi ex p
prietatibus aromatū illo⁊. Habet autem q̄stionem
quid ītelligi debeat:hic puluis pigmētarius. Uir-
tutes eīn nec frangende nec conterende sunt:nec in
puluerē redigende:quin potius in omni īegritate
sua q̄rende. Integritas nāq₃ earum ⁊ perfectio adeo
plus diligitur:q̄ minutie vel fragmēta ipsarū. pul-
uis aūt pigmentarius vnde erit nisi ex pulmētis vir
tutum confractis atq₃ contritis? Confractio vero ⁊
cōtritio virtutum quid est nisi mortificatio earum?
Ad q̄ si forte quis dixerit:quia cōtritio ista cordis est
aut ītelligit hoc de corde nouo quod in se creari pe-
tebat dauid. quod vtiq₃ est bonū et sanctum:propter
hoc omni custodia seruandum sicut precepit Salo-
Prou.4.d mon Prou.iiij. Nō est igitur frangendum aut con-
terendū. Si vero intelligit hoc de corde veteri quod
totum est ex mēbris vitiorum et peccatorum:quali
ter cor hmōi contritum erit puluis pigmētari⁹ quin
potius puluis fetidissim⁹ et odoris pessimi. ¶ De-
bes igitur scire in hoc quia cōtritio non est sicut con
fractio aut contritio corporalis. q̄ indubitanter de-
structio est eius quod cōfringitur aut conteritur:sȝ
est subtilis examinatio et per singula discutio q̄ exa
minatur:q̄liter ipsa eloquia sacra et confringi et cō
teri dicūtur:cum subtiliter et per singula discutiun-
tur examinātur et exponuntur:integra tamen rema
nēt et omnino nihil lesionis passa:cum sic confracta
et cōtrita fuerint. Uitia vero peccata malleo verbi
dei sic cōfringuntur ⁊ conteruntur vt penitus destru
antur et anihilātur. Cum enim non solum voluntas
peccādi. sȝ ipsa cogitatio etiam peccati sic confrin-
gitur et conteritur et nihil eorū prorsus remanet in
eis que vere penitent:contritio vero ista nihil lesio-
nis infert vel suffert cordi contrito:quin potius lesio
nes vitiorum et peccatorum in eo sanat: non frangi
tur igitur cor:sed fractum integrat et solidat:et fra-
ctiones ipsius atq₃ contritiones omnino curat. Cō
tritio igitur ista diligens est et subtilis examinatio
ac preparatio cordis:qua seipsum sic perscrutatur
vt quicquid deo displicere in se inuenerit atq₃ cogno
uerit conterat atq₃ confringat vt predixi malleo ver
bi dei semetipsum duriter in omnib⁹ ⁊ singulis male
actis percutiens:quod est dicere:vsq₃ ad mortifica-
tionem omnimodam q₃ destructionem eorum que
in se punienda cognouerunt. Cor igitur contritum
dicitur secundum duas intentiones:videlicet secun
dum se vel secundum ea que in ipso conterenda sunt
⁊ mortificanda. Cor enim intelligitur sensus et vo-
luntas:et sensus cum errone⁹ est tanq̄ periculosus
conterendus est et mortificandus in parte ista.
Similiter voluntas improba siue peruersa est con
terēda ⁊ mortificanda est vita vt nichil de peruersi-
tate sua viuere permittatur in ipso. Nō igitur essē-
tialiter cor. i. ipsa anima conterenda est. sed ea que ī
ipa sunt:videlicȝ intellectus errone⁹ ⁊ peruersa vo
lutas. Hmōi nanq₃ contritio nec frangit nec ledit
ī aliquo animam humanam:qui potius lesionē ei⁹
⁊ plagas grauissimas:q̄ sunt vitia ⁊ peccata sanat.
Iuxta modum igitur hunc dictū est illud. Cor con- Psal.50.
tritum ⁊ humiliatum deus non despicies. Uel dictū
est propter hmōi cōtritionem:que proculdubio do
acceptissima est. Est enim sacrificium spiritus con
tribulat⁹:cum non aliud sit contribulatio spiritus
q̄ contritio cordis:et hoc est dicere p vitijs ⁊ pecca
tis ipsis. Possibile nāq₃ est ex zelo rectitudinis vel x
alia cōpassione dolore vehementissimo cōtribula-
ri spūs:cor alterius. Puluis igitur pigmētarius di
ctus est spiritus:quia quemadmodū in puluere pi-
gmentario ipsa pulueriȝatio nichil saporis vl' odo
ris permittit latere ī aromatibus: sic perscrutatio
⁊ examinatio nichil latere sinit vl' in sacris eloquijs
in ipsis virtutibus. Tunc enim totus sapor ⁊ totus
odor virtusq₃ aromatum istorum sentit: cum iuxta
qđ predixi eorum intimi ⁊ diligēti pscrutatione exa
minantur:quod in singulis est euidenter videre vir
tutibus: sicut doctus es per me in tractatu de ope-
ribus ⁊ mirabilibus virtutum. In expositionib⁹ ve
ro sacrorum eloquiorum vides euidenter qđ dicit p
ut enim edicta et scripta sūt sacra sicut eloquia:aro
mata integra sunt. Subtili autem et perscrutata
inuestigatione exposita aromata contrita sunt atq₃
pulueriȝata. Si quis aūt dixerit ipsa vitia ⁊ peccata
contrictione ⁊ mortificatione quā predixi puluerē
pigmentarium fieri:sapidum q₃ odoriferum:propt̄
hoc videlicet: quia indubitāter placita est deo mor
tificatio vitiorum et peccatorum:merito quis intē-
tionē ei⁹ approbet. Combussit quoq₃ Moyses vi Exo.32.e
tulum cōflatilem contriuit q₃ illum ⁊ redigit in pulue
rem ⁊ ipsum puluerem spargit in aquam. Sicut co
pulatio seu fabricatio vituli ⁊ integritas ipsius do
displicitur:sic confractio ⁊ contritio ipsius vt pul-
uis eidem placuisse non īmerito dici potest. Pul-
uis autem vitiorum et peccatorum in aquam con-
fessionis semper mergendus est tunc enim aqua cō
fessionis vitia et peccata lauat et diluit:cum iuxta
modum antedictum contritione fuerint contrita ⁊
in puluerē redacta. Mortificationes igitur vitio-
rum odorem suauitatis ad nares dei dirigunt. qua
vita suaet integritate odorem mortis in mortem fa
cientium et consentientium spargerur:odorem au
tē abhominabilem et odibilem deo altissimo. qua
propter per viam istam:sicut animalium mors in sa
crificijs erat ei in odorem suauitatis:sic vitiorum
et peccatorum contritio est puluis. Iam igitur de- y
claratū ē tibi p hoc qđ oratio odoramētū ē suauitatȝ
nō solū ex parte aromatū vtroq₃ noīatorū: sȝ ex pte

vitiorū et peccatorum. Experientia nāq; docet oī omnibus instantes q̄ nūq̄ subtilius: nun q̄ pscrutati⁹ examinuant sacra eloquia ⁊ virtutes: nūq̄ melius: nūq̄ intimi⁹ sapores eorū ⁊ odores sentiunt: q̄ī ore ⁊ etiā per illā. Sic dico de saporib⁹ qui sunt amaritudines vitiorū ⁊ peccatorum: et de fetoribus quibus omnes bone nares offendūtur. Dico inq̄ quia nusq̄ melius pigmata ista vel examinātur vel sentiūtur: q̄ in oratione et per illā. Ostendit autem et hoc miserator deus miraculo euidētissimo. videlicet q̄ oratio deuota odoramentū suauitatis est in q̄dā sancta muliere et inclusa: que cū dabat se in orationē: cella eius flagrātia orationis tota efficiebatur aromatizans. Et hoc narrauit mihi socius eius qui multotiēs odoris istius flagrantiam sēsit. Nec mirum si de contritione aromatum: spiritualium: spirat odor spiritualis suauitatis proter presentiā spiritusancti. qui non solum apotheca est omnium orationum spiritualium: sed etiam est apothecarius omnium huiusmodi pigmētorum et aromatum auctor vnicus et largitor beginnissimus atq; largissimus. Ipse etiam est pigmētarius contritor huiusmodi aromatū et confector hmōi pulueris: quapropter non est mirū si de presēntia illius tota domus i qua hmōi pigmēta conterit aromatizans efficitur quādo ex presentia vnius solius angeli multotiens domos aromatizasse legūtur in libro de miracul. sanctorū. Q; autem virtutes in oratione motus suos operantur: ⁊ aromata virtutū odores suos pulueri illi pigmentario ingerūt ⁊ imiscent. Nec dubitandum tibi est fidem siue fidei virtutē odorē suauitatis inestimabilis ad nares dei: imo ad nares omniū ⁊ singulorū qui sūt in curia illa celesti sempspargere. Scriptum est eni in Ecclesiastico: q̄ beneplacitū est ei mansuetudo. Primū quoq; sacrificiū humani cordis: mactatio est sensus humani ⁊ sapiētie mundane. Fides autē intellectū omnem extollit se aduersus scientiam dei: aut mortificat penitus aut saltem in captiuitatē illū redigit seu captiuat. Q; si mors animaliū innocentiū: odorē suauitatis spirabat apud deū altissimū: de sacrificiis hmōi animalium: quomodo non potius de morte tam venenati animalis et de sapientia humana nō ascendit odor suauissim⁹ ad nares dei altissimi: de corde huiusmodi animalis immolante? Et de captiuatione ista legis expresse. ij. Corinth. x. In captiuatione inquit apostolus redigētes omnē intellectū: extollētem se versus scientiam dei: redigentes inq̄ in obsequium christo. Nec est tibi pretereūdem quātum in sacramento altaris marie odifera est; i pte ista fides ⁊ maxime victoriosa. Septem enim sacrificia offert tibi tanq̄ septem ibi animalia mactans atq; mortificāne cōtra scientiam dei que est ipsa fides in nobis ibi se erigant vel extollāt. Et primum ipsos quinq; sensus corporis. Cum eni visus ipse corporalis quantum in eo est paratus esset contradicere ⁊ asserere panem purum esse: pureq; materialē solummō in altari: ⁊ negare ibi esse verum ⁊ viuificum panem qui de celo descēdit: aut esse ibi verū corp⁹ aut verū sāguinē dei: ac deū ac saluatorē nr̄m. Fides adeo mortificat vt saltē captiuat vl' conculcat: vt omnino ab hmōi contractiōe obmutescat. Et si forsitā obmurmurat: murmure tū nobilissimo p̄ssoq; sub pedib⁹ fidei atq; fortiter calcato hec faciat. Similiter se hȝ de auditu de gustu de olfactu et tactu. q̄ eadē fortitudine atq; victoriositate mactat eos fides atq; conculcat. Et pp̄ter hoc mortificatos ipsos offerre illos. In illo sacrificio corporis et sāguinis dei mactat ⁊ imolat calcat et captiuat. sensū humanū interiorem qui est intellectus. Mactat inq̄ et captiuat cū omnibus contradictionibus suis. ⁊ rationibus quibus contra illud murmurat sacramētū et contra fidē eiusdem. Secūdo vero mactat errorē omniū philosophorum ⁊ hereticorū cū omnibus contradictionibus et rationibus rationabilissimis ipsorū. Propter quod vtriq; multiplici flagrātia. s. septē sacrificiorum aromatizat ibi fides: ⁊ tam multiplici victoria coronat ⁊ glorificatur in sacramēto isto. Facilis aūt est tibi via similis inueniēdi et agnoscēdi in aliis virtutibus in ipsa oratione cum perfecta fuerit ex omnibus suis. B Cū eni oratio p inimicis ad deū funditur: placabilissimo sacrificio paternū in eo odiū ab ipsa fraterna charitate in ipsa mactatur atq; calcat. sicut mansuetudo et patiētia nostra ibi mortificāt: cum in oratione incurrūt iniurie quas passus est orans et extinguit eas inibi māsuetudo seu patiētia ne iracundie incēdiū in anima orātis inflammetur. Sic humilitas cōtra contumelia quas sibi irrogatas orans in ipsa oratione recogitat: pugnās ipsas eousq; mortificat vt cor vindicādi simul cū eis captiuet simul etiā mactet. Eodē modo se habet ⁊ de aliorū vitiorum cogitationibus. quibus ātiquus hostis tāq̄ viperis seminibus seminare et igignere illa i ipsa oratiōe molitur. Vides igitur q̄ oratio est multiplicis laudis sacrificiū: et multiplicū sacrificiorum odoramentū hoc est: cū perfecta fuerit ex oibus modis. Non autem est possibile subitā orationem atq; breuissimam hec omnia habere. Colligis aūt euidenter ex predictis testimoniis li. Apoc. q̄ tātus placor est sanctis omnibus et āgelis scȝ et animabus: q̄tus amor est eis in orationes sāctorū. ⁊ quanta delectatio eisdem ex ipsis cū phialas odoramētorum istorum plenas in manibus suis teneāt. Quod vtriq; facere vidētur siter orādū tāq̄ illi icessāt vel crebro nares illas purissimas atq; sanctissimas suas porrigentes ad adoramenta hmōi. Vel ipsas phialas propter suauitatem odoramentorū crebro suis naribus amplectantes in quo mira virtus magnificaq; laus orationis apparet: que de corde orantis tanq̄ de apotheca spiritussancti: tāq; de cella pigmentaria: sicut virgula fumi ex aromatib⁹ mirrhe ⁊ thuris et vniuersi pulueris pigmentarii flagrantia: aromatizans ascēdit in conspectu domini ⁊ totam illam curiam suauitate sua repleat: ⁊ nares omniū michi astantium reficiat ⁊ delectet: qđ est super omnia hec. Ipsis autem naribus omnipotētis atq; sublimis dei: delectabilem se ingerat et placorē. Iuxta illud quod legitur Geñ. viij. de sacrificiis noe. quia odoratus est dominus odorē suauitatis. Debes aūt scire: quia benedictiones. gratiarū actiones. collaudationes. glorificationes. et cetera q̄ hmōi sunt odoris nomine in scripturis frequētius signari solēt. Fama quoq; et opinio cū bona est: odor vite i vitā. Cū vero malus odor mort; in mortē īterdū dicit legit expsse. ij. Co. ij. vbi legr̄ q; xp̄i bonus odor sum⁹ odor vite i vitā aliis odor mortis i mortē. Attēdendū autē est tibi solerter ac studiose: qđ audiuisti in precedentibus de lib. Apocalip. v. vel q; stetit angel⁹ iuxta aram tēpli: habens thuribulum aureum in manu sua: et data sūt ei incēsa multa vt daret de orationibus sancto

Margin notes: Eccl. 1. d (beside "mani cordis"); 2. Cor. 10 b (beside "apostolus redigētes"); A (beside "xime victoriosa"); B; C; Apoc. 5. c.

latronibus ꝛ aliis scelerantis: qui cum vident se in=
tra modum delicti sui sibi paratum incendium vel
aliud patibulum procidunt ad pedes iudicis seu p̄=
fecti clamantes ad ip̄m pre vehementia timoris pa
riter ꝛ doloris de imminenti sibi mortis supplicio.
Nota. Clamantes inq̄ non solum obnixe: sed etiam supra
modum diserte: flagitantes misereri sibi iudicem.
¶ Domine misericordie nullum habent ibi doctorem
qui eos supplicare doceat ꝛ precari: non habent li=
brum quem inspicientes: accipiant inde disertitudi=
nem illam deprecationis. Non est ibi fons vel pute
us vel aliud. vnde aquam hauriant lachrymarum:
solū patibulū quod lignum aridum est aspiciunt: so
lum incendium vel aliud sibi paratum attendūt sup
plicium. Inde accipiunt desiderabilissimam mihi ꝛ
similibus mihi peccatoribus deprecandi disertitu=
dinem. Inde hauriunt vbertatem largissimā lachry
G marum. Inde placant iudices suos. Inde datur eis
plerumq; venia: ꝛ ignoscitur eis merite mortis sup=
plicium. Fac mecum similem obsecro misericordiā:
vt de infernali patibulo: ꝛ de gehennali incēdio: simi
lem disertitudinem accipiam: ꝛ similem copiam la=
chrymarum ꝓcidens coram te supplicansq; ꝛ ex to=
tis p̄cordiis meis poscens a te domine Iesu christe:
qui iudex meus es: immo omnium viuorum iustissi=
mus pariter ꝛ clementissim⁹. Poscens inq̄ vt igno
scas mihi ꝛ culpas quas commisi: ꝛ penas omes q̄s
merui. Mirifica mecum magnificam misericordiam
tuam in hoc vt de ip̄o tam arido infernali patibulo
colligā dignos fructus penitentie: de eternis flā mis
ꝛ tenebris aquas frigidissimas lachrimarum: q̄ om
nes ardores concupiscentiarum meaꝝ irarum: odio
rum ꝛ aliarum pestiū quibus tam damnabiliter ar=
si: totusq; vastatus sum: extinguere preualeant. Da
mihi de morte ista eterna ꝛ infernali viuiscere p timo
Nota. rem ipsius ꝛ dolorē: q mihi esse debet ꝓ eo q eam tā
multipliciter tanq; execrabilr merui. Da mihi igne
infernali extinguere ipsius incendia. Hec enim sunt
gloriosa miracula oipotentissime virtutis ꝛ miseri=
cordie tue: quibus de tanta tāq; horrifica morte eter
nali vitā elicis penitentibus: vt de tantis tanq; for=
midandis incendiis saluberrimū refrigerium p̄stent
sibiipsi: mortem eternam ꝯuertens eis in eterne vite
anthidotum p gratiam penitudinis: ꝛ ip̄m ignē eter
num in refrigerium ꝛ extinctionem eiusdem: saluta=
rem inde eis efficiens medicinam. Sic domine mie
mirificas misericordias tuas i eos: quos per gratiā
penitudinis reuocas: reducis ꝛ ꝯuertis ad te. He sūt
mirificentie misericordiarum tuaꝝ quas petebat sa
Ps. 19. pientissimus ꝛ illuminatus a te sanctus Dauid cuꝫ
dicebat. Mirifica misericordias tuas qui saluos fa
cis sperantes in te. Quid em̄ mirificentius cogitari
potest: q̄ mortuoꝝ seu morientium virtus adiutoriū
vt ipsa seipsam vincat? Non ei refert an dicat mors
ipsa se vincere: an penitentes mortem ipsam mortē
mederi. Igitur dn̄e mie per ipsam mortem inferna=
H lem: p ea morituram ꝛ ipso igne eterno extinguis il=
lum penitentibus. Ista dn̄e mie tanta glorie tue tāq;
stupenda miracula atq; magnalia placeat tibi ope=
rari in me. Aperi igitur oculos cordis mei: ꝛ illumi
na eos: vt parata mihi iustissimo semperq; ac per om=
nia laudando iudicio tuo supplicia videam ꝛ intue=
ar: cum debito timore pariter ꝛ dolore. Tunc em̄ ver
teretur mihi in medicamenta salutis: tunc mors illa
eterna erit mihi in vitam ꝛ incendia in refrigerium:

ꝛ ignis ille inextinguibilis in aquam frigidissimā.
Domine mie satis apparere potest mihi: quia velata
facie ꝛ velatis oculis ad infernale ducor suspēdiū si
tam ꝓpe positus illi patibulo illud videre nō valeo.
Si em̄ illud viderem quo non omnia hmōi bona mi
hi per illud occasionaliter fierent te adiuuante que Nota
latronibus ꝛ aliis sceleratis fiunt per inspectionem
litteralis patibuli? Domine mie reuela oculos me=
os vt reuelata facie intueri possim patum mihi eter
nale supplicium: vt inde colligam saluberrima illa
medicamēta q̄dixi. Propter hoc em̄ ꝛ tuipse rex so=
lus ꝛ dominus seculorum: tu laus ꝛ decus omnium:
velari faciē tuam ꝛ oculos tuos instar latronis pas
sus es: vt nos sp̄ualiter ꝛ interi⁹ sic velatos: ꝛ ad eter
nale patibulū sic ductos reuelares: ꝛ reuelata facie
eterna supplicia ad q̄ ducebamur videremus vt re=
uelata facie mirabilia: de lege tua ꝯsideremus: ꝛ glo=
riam tuam reuelata facie ꝯtemplaremur. De via il=
la scꝫ q̄ ducebamur ad infernale patibulum ꝓ nostris
latrociniis aliisq; sceleribus subiisti. Illumina obse=
cro dn̄e mie oculos cordis mei: vt videre tot ꝛ tanta
mala culpaꝝ. s. ꝛ penaꝝ mearum p̄ualeam. Qui em̄
videntes tot ꝛ tanta mala cuiuscunq; alterius nō do
lere ꝛ non lugere p̄nt: q̄to fortius mea ꝓpria absq;
dolore ꝛ luctu acerbissimo videre non potero? Dn̄e
mie tu p̄cepisti per ꝓphetam tuum dicens: vnicuiq; Hiere. 6. g.
peccatoꝝ qui reuerti cupiat ad te: planctū fac vnige
niti. Hoc igitur qd̄ iubes me facere: ꝛ scis me nō pos
se facere: nisi munere magnifico mie tu p̄large: da vt
faciā sicut dicebat sctūs ꝛ doctus a te btissim⁹ Aug. Augustin⁹.
dicens. Dn̄e da qd̄ iubes: ꝛ iube qd̄ vis. Tu dn̄e mie
precepisti filie: Plange quasi virgo sponsum puber Johel. 1. b.
tatis tue. Scio dn̄e te docente: q ꝛ icomparabiliter
longe acerbior ꝛ planctus ꝛ luctus cōgruit miserie
mee. Tu em̄ es dn̄e sponsus infantie mee: qui aiam
meam in sacramento baptismi desponsasti: ꝛ illā re=
gali matrimonio honorasti: ꝛ exaltasti illā vtiq; pau
perrimam: vilissimam miserrimam: oiq; bono tunc
indignissimam: cuius matrimonii tam incliti tā nobi
lis fidem non firmauit anima mea oi damnatione di
gnissima. Rupit tibi fedus tā sublimis matrimonii:
amisit te incogitabilis glorie spōsum: adulterata p⁹
diabolū q̄ est mors ꝛ q̄ tanta et sacrilegi adulterii i=
pietate nō meruerim: q̄s illā expiare sufficiat q̄ sup=
plicia excogitari possunt: quibus illa idigna nō sint?
Tu ergo domine mie cui adeo placite sunt lachry=
me penitentium cui adeo acceptus est luctus eorū
cui dolores interne ac vere penitudinis ꝓ peccatis
ꝛ delictis eorum satisfaciunt. Cuius iram iustissimā
extinguunt ꝛ placant lachryme compunctionis eorū
dem. Da mihi obsecro dolores istos: da luctum istuꝫ
ꝛ lachrymas qui scis te non posse placari mihi ꝛ me
non posse placare tibi nisi donis gratuitis misericor Nota
die tue. Nec posse redire ad amplissimum copiosis=
simum dulcissimumq; situm misericordie tue: nisi p
hec michi tam salubria tam michi necessaria tamq;
placita dona pietatis ꝛ dulcedinis tue. Absit te do=
mine misericordie vt dolores istos mihi deneges: q
eterna gaudia mihi promittis: ꝛ offers. Absit vt la=
chrymas istas saluberrimas petens: repulsam pa=
tiar: qui aquam vite et torrentem perhennis volu=
ptatis mihi promittis: ꝛ ad illam me ꝛ per prophe=
tas ꝛ per teneteipsum inuitare non cessas. Tu enim
dixisti per prophetam tuum Esaiā. Omnes sitien= Esa. 55. a.
tes venite ad aquas ꝛc. Ad aquas inq̄ doctrinarum

vitiorꝫ et peccatorum. Experientia namqꝫ docet oſ o
mnibus inſtantes ꝙ nūꝗ̄ ſubtilius: nūꝗ̄ pſcrutati⁹
examinant ſacra eloquia ⁊ virtutes: nūꝗ̄ melius:
nūꝗ̄ intimi⁹ ſapores eoꝝ ⁊ odores ſentiunt: ꝗ̄i oſe
⁊ etiā per illā. Sic dico de ſaporib⁹ qui ſunt amari
tudines vitiorū ⁊ peccatorum: et de fetoribus qui-
bus omnes bone nares offendūtur. Dico inꝗ̄ quia
nuſꝗ̄ melius pigmata iſta vel examinātur vel ſen-
tiūtur: ꝗ̄ in oratione et per illā. Oſtendit autem et
hoc miſerator deus miraculo euidētiſſimo. videli
cet ꝙ oratio deuota odoramentū ſuauitatis eſt in ꝗ̄
dā ſancta muliere et incluſa: que cū dabat ſe in ora-
tionē: cella eius flagrātia orationis tota efficieba-
tur aromatiʒans. Et hoc narrauit mihi ſocius eius
qui multotiēs odoris iſtius flagrantiam ſēſit. Nec
mirum ſi de contritione aromatum: ſpiritualium:
ſpirat odor ſpiritualis ſuauitatis proter preſentiā
ſpiritusſancti. qui non ſolum apotheca eſt omnium
orationum ſpiritualium: ſed etiam eſt apothecari
us omnium huiuſmodi pigmētorum et aromatum
auctor vnicus et largitor benigniſſimus atqꝫ largiſ
ſimus. Ipſe etiam eſt pigmētarius contritor huiuſ
modi aromatū et confector hmōi pulueris: qua ꝓ
pter non eſt mirū ſi de preſētia illius tota domus i
qua hmōi pigmēta conterit aromatiʒans efficitur
quādo ex preſentia vnius ſolius angeli multotiens
domos aromatiʒaſſe legūtur in libro de miracul.
ſanctorū. Q: autem virtutes in oratione motus ſu-
os operantur: ⁊ aromata virtutū odores ſuos pul
ueri illi pigmentario ingerūt ⁊ imiſcent. Nec dubi
tandum tibi eſt fidem ſiue fidei virtutē odorē ſuaui
tatis ineſtimabilis ad nares dei: imo ad nares om
niū ⁊ ſingulorū qui ſūt in curia illa celeſti ſemꝑ ſpar
gere. Scriptum eſt enī in Eccleſiaſtico: ꝙ beneplaci
tuʒ eſt ⁊ manſuetudo. Primū quoqꝫ ſacrificiuʒ hu
Eccl. I. d — mani cordis: mactatio eſt ſenſus humani ⁊ ſapiētie
mundane. Fides autē intellectū omnem extollit ſe
aduerſus ſcientiam dei: aut mortificat penitus aut
ſaltem in captiuitatē illuʒ redigit ſeu captiuat. Q̄ ſ
ſi mors animaliū innocentiū: odorē ſuauitatis ſpi-
rabat apud deū altiſſimū: de ſacrificiꝭs hmōi anima
lium: quomodo non potius de morte tam venenati
animalis et de ſapientia humana nō aſcendit odor
ſuauiſſim⁹ ad nares dei altiſſimi: de corde huiuſmo
di animalis immolante? Et de captiuatione iſta le
gis expreſſe. ij. Corinth. x. In captiuatione inquit
2. Cor. 10 b — apoſtolus redigētes omnē intellectū: extollētem ſe
verſus ſcientiam dei: redigentes inꝗ̄ in obſequium
chriſto. Nec eſt tibi pretercūdem quātum in ſacra-
mento altaris mirie odifera eſt i gte iſta fides ⁊ ma
B — xime victorioſa. Septem enim ſacrificia offert tibi
tanꝗ̄ ſeptem ibi animalia mactans atqꝫ mortificās
ne cōtra ſcientiam dei que eſt ipſa fides in nobis ibi
ſe erigant vel extollāt Et primum ipſos quinqꝫ ſenſ⁹
corporis. Cum enī viſus ipſe corporalis quantum
in eo eſt paratus eſſet contradicere ⁊ aſſerere paneʒ
purum eſſe: pureqꝫ materialē ſolummō in altari: ⁊
negare ibi eſſe verum ⁊ viuificum panem qui de ce
lo deſcēdit: aut eſſe ibi verū corp⁹ aut verū ſāguinē
dei: ac deū ac ſaluatorē nrm̄. Fides adeo mortificat
vt ſaltē captiuat vł ꝯculcat: vt oīno ab hmōi con-
tradictiōe obmuteſcat. Et ſi forſitā obmurmurat: mu
rmure tn̄ nobiliſſimo p̄ſſoqꝫ ſub pedib⁹ fidei atqꝫ for
tit̄ calcato hec faciat. Similiter ſe hꝫ de auditu de
guſtu de olfactu et tactu. ꝙ eadē fortitudine atqꝫ vi-
ctorioſitate mactat eos fides atqꝫ ꝯculcat. Et ꝓpter
hoc mortificatos ipſos offerre illos. In illo ſacrifi
cio corporis et ſāguinis dei mactat ⁊ imolat calcat
et captiuat. ſenſū humanū interiorem qui eſt intelle
ctus. Mactat inꝗ̄ et captiuat cū omnibus contra-
dictionibus ſuis. ⁊ rationibus quibus contra illud
murmurat ſacramētū et contra fidē eiuſdem. Secū
do vero mactat errorē omniū philoſophorum ⁊ he
reticorū cū omnibus contradictionibus et rationi-
bus rationabiliſſimis ipſorū. Propter quod dixi q̄
multiplici flagrātia. i. ſeptē ſacrificiorum aromati
ʒat ibi fides: ⁊ tam multiplici victoria coronat̄ ⁊ glo
rificatur in ſacramēto iſto. Facilis aūt eſt tibi via ſi-
militer inueniēdi et agnoſcēdi in aliꝭs virtutibus in — B
ipſa oratione cum perfecta fuerit ex omnibus ſuis
Cū enī oratio ꝓ inimicis ad deū funditur: placabi-
liſſimo ſacrificio paternū in eo odiū ab ipſa frater-
na charitate in ipſa mactatur atqꝫ calcat̄. ſicut man
ſuetudo et patiētia noſtra ibi mortificāt: cum in ora
tione incurrūt iniurie quas paſſus eſt orans et exti-
guit eas inibi māſuetudo ſeu patiētia ne iracundie
incēdiū in anima orātis inflammetur. Sic humili-
tas cōtra contumelia quas ſibi irrogatas orans in
ipſa oratione recogitat: pugnās ipſas couſqꝫ morti
ficat vt cor vindicādi ſimul cū eis captiuet ſimul etiā
mactet. Eodē modo ſe habet ⁊ de aliorū vitiorum co
gitationibus. quibus āntiquus hoſtis tāꝗ̄ viperis ſe
minibus ſeminare et igignere illa i ipſa oratiōe mo
litur. Vides igitur ꝙ oratio eſt multiplicis laudis
ſacrificiū: et multiplicū ſacrificiorum odoramentū
hoc eſt: cū perfecta fuerit ex oībus modis. Non au-
tem eſt poſſibile ſubitā orationem atqꝫ breuiſſimam
hec omnia habere. Colligis aūt euidenter ex predi
ctis teſtimoniꝭs li. Apoc. ꝙ tātus placor eſt ſanctis
omnibus et āgelis ſcꝫ et animabus: ꝗ̄tus amor eſt — C
eis in orationes ſāctorū. ⁊ quanta delectatio eiſdem — Apoc. 5. e.
ex ipſis cū phialas odoramētorum iſtorum plenas
in manibus ſuis teneāt. Quod vtiqꝫ facere vidētur
iter orādū tāꝗ̄ illi īceſſātꝭ vel crebro nares illas puriſ
ſimas atqꝫ ſanctiſſimas ſuas porrigentes ad ado-
ramenta hmōi. Vel ipſas phialas propter ſuauita
tem odoramentorū crebro ſuis naribus amplectan-
tes in quo mira virtus magnificaqꝫ laus orationis
apparet: que de corde orantis tanꝗ̄ de apotheca ſpi
ritusſancti: tāqꝫ de cella pigmentaria: ſicut virgula
fumi ex aromatib⁹ mirrhe ⁊ thuris et vniuerſi pul-
ueris pigmentariꝭ flagrantia: aromatiʒans aſcēdit
in conſpectu domini ⁊ totam illam curiam ſuauita-
te ſua repleat: ⁊ nares omniū nichi aſtantium refi-
ciat ⁊ delectet: qđ eſt ſuper omnia hec. Ipſis autem
naribus omnipotētis atqꝫ ſublimis dei: delectabi-
lem ſe ingerat et placorē. Juxta illud quod legitur
Gen. viij. de ſacrificiꝭs noe. quia odoratus eſt domi
nus odorē ſuauitatis. Debes aūt ſcire: quia benedi
ctiones. gratiarū actiones. collaudationes. glori-
ficationes. et cetera q̄ hmōi ſunt odoris nomine in
ſcripturis frequētius ſignari ſolēt. Fama quoqꝫ et
opinio cū bona eſt: odor vite i vitā. Cū vero mala
odor mortꝭ in mortē interdū vt ſic legit̄ expſſe. ij. Co.
ij. vbi legr̄ q: xp̄i bonus odor ſum⁹ odor vite i vitā
aliꝭs odor mortis i mortē. Attēdendū autē eſt vti ſo
lerter ac ſtudioſe: qđ audiuiſti in precedentibus de
lib. Apocalip. v. delʒ q: ſtetit angel⁹ iuxta aram tē-
pli: habens thuribulum aureum in manu ſua: ⁊ da
ta ſūt ei incēſa multa vt daret de orationibus ſancto

latronibus ⁊ aliis scelerantis: qui cum vident se in=
tra modum delicti sui sibi paratum incendium vel
aliud patibulum procidunt ad pedes iudicis seu p̄=
fecti clamantes ad ip̄m pre vehementia timoris pa
riter ⁊ doloris de imminenti sibi mortis supplicio.
Nota. Clamantes inq̄ non solum obnixe: sed etiam supra
modum diserte: flagitantes misereri sibi iudicem.
¶ Domine misericordie nullum habent ibi doctores
qui eos supplicare doceat ⁊ precari: non habent li=
brum quem inspicientes: accipiant inde disertitudi=
nem illam deprecationis. Non est ibi fons vel pute
us vel aliud. vnde aquam hauriant lachrymarum:
solū patibulū quod lignum aridum est aspiciunt: so
lum incendium vel aliud sibi paratum attendūt sup
plicium. Inde accipiunt desiderabilissimam mihi ⁊
similibus mihi peccatoribus deprecandi disertitu=
dinem. Inde hauriunt vbertatem largissimā lachry
marum. Inde placant iudices suos. Inde datur eis
plerumq̄ venia: ⁊ ignoscitur eis merite mortis sup=
plicium. Fac mecum similem obsecro misericordiā:
vt de infernali patibulo: ⁊ de gehennali incēdio: simi
lem disertitudinem accipiam: ⁊ similem copiam la=
chrymarum ꝓcidens coram te supplicansq̄ ⁊ ex to=
tis p̄cordiis meis poscens a te domine Jesu christe:
qui iudex meus es: immo omnium viuorum iustissi=
mus pariter ⁊ clementissim⁹. Poscens inq̄ vt igno
scas mihi ⁊ culpas quas commisi: ⁊ penas omes q̄s
merui. Mirifica mecum magnificam misericordiā
tuam in hoc vt de ip̄o tam arido infernali patibulo
colligā dignos fructus penitentie: de eternis flā mis
⁊ tenebris aquas frigidissimas lachrimarum: q̄ om
nes ardores concupiscentiarum meaꝝ irarum: odio
rum ⁊ aliarum pestiū quibus tam damnabiliter ar=
si: totusq̄ vastatus sum: extinguere preualeant. Da
mihi de morte ista eterna ⁊ ifernali viuiscere p timo
Nota. rem ipsius ⁊ dolorē: q mihi esse debet ꝓ eo q̄ eam tā
multipliciter tanq̄ execrabilit̄ merui. Da mihi igne
infernali extinguere ipsius incendia. Hec enim sunt
gloriosa miracula oīpotentissime virtutis ⁊ miseri=
cordie tue: quibus de tanta tāq̄ horrifica morte eter
nali vitā elicis penitentibus: vt de tantis tanq̄ for=
midandis incendiis saluberrimū refrigerium p̄sient
sibiipsi: mortem eternam ꝯuertens eis in eterne vite
anthidotum p gratiam penitudinis: ⁊ ip̄m ignē eter
num in refrigerium ⁊ extinctionem eiusdem: saluta=
rem inde eis efficiens medicinam. Sic domine mie
mirificas misericordias tuas ī eos: quos per gratiā
penitudinis reuocas: reducis ⁊ ꝯuertis ad te. He sūt
mirificentie misericordiarum tuaꝝ quas petebat sa
Ps. 19. pientissimus ⁊ illuminatus a te sanctus Dauid cū
dicebat. Mirifica misericordias tuas qui saluos fa
cis sperantes in te. Quid em̄ mirificentius cogitari
potest: q̄ mortuoꝝ seu morientium virtus adiutoriū
vt ipsa seipsam vincat? Non ei refert an dicat̄ mors
ipsa se vincere: an penitentes mortem ipsam mortē
mederi. Igitur dn̄e mie per ipsam mortem inferna=
lem: p ea morituruin ⁊ ipso igne eterno extinguis il=
lum penitentibus. Ista dn̄e mie tanta glorie tue tāq̄
stupenda miracula atq̄ magnalia placeat tibi ope=
rari in me. Aperi igitur oculos cordis mei: ⁊ illumi
na eos: vt parata mihi iustissimo sempq̄ ac per om=
nia laudando iudicio tuo supplicia videam ⁊ intue=
ar cum debito timore pariter ⁊ dolore. Tunc em̄ ver
teretur mihi in medicamenta salutis: tunc mors illa
eterna erit mihi in vitam ⁊ incendia in refrigerium:
⁊ ignis ille inextinguibilis in aquam frigidissimā.
Domine mie satis apparere potest mihi: quia velata
facie ⁊ velatis oculis ad infernale ducor suspēdiū ꝗ
tam ꝓpe positus illi patibulo illud videre nō valeo.
Si em̄ illud viderem quo non omnia hmōi bona mi
hi per illud occasionaliter fierent te adiuuante que Nota
latronibus ⁊ aliis sceleratis fiunt per inspectionem
litteralis patibuli? Domine mie reuela oculos me=
os vt reuelata facie intueri possim patum mihi eter
nale supplicium: vt inde colligam saluberrima illa
medicamēta q̄diri. Propter hoc em̄ ⁊ tuipse rex so=
lus ⁊ dominus seculorum: tu laus ⁊ decus omnium:
velari faciē tuam ⁊ oculos tuos instar latronis pas
sus es: vt nos sp̄ualiter ⁊ interi⁹ sic velatos: ⁊ ad eter
nale patibulū sic ductos reuelares: ⁊ reuelata facie
eterna supplicia ad q̄ ducebamur videremus vt re=
uelata facie mirabilia: de lege tua ꝯsiderem⁹: ⁊ glo=
riam tuam reuelata facie ꝯtemplaremur. De via il=
la sꝫ q̄ ducebamur ad infernale patibulum ꝓ nostris
latrociniis aliisq̄ sceleribus subiisti. Illumina obse=
cro dn̄e mie oculos cordis mei: vt videre tot ⁊ tanta
mala culpaꝝ. s. ⁊ penaꝝ mearum p̄ualeam. Qui em̄
videntes tot ⁊ tanta mala cuiuscunq̄ alterius nō do
lere ⁊ non lugere p̄nt: q̄to fortius mea ꝓpria absq̄
dolore ⁊ luctu acerbissimo videre non potero? Dn̄e
mie tu p̄cepisti per ꝓphetam tuum dicens: vnicuiq̄ Iere. 6. g.
peccatoꝝ qui reuerti cupiat ad te: planctū fac vnige
niti. Hoc igitur qd̄ iubes me facere: ⁊ scis me nō pos
se facere: nisi munere magnifico mie tu p̄largiẽ: da vt
faciā sicut dicebat sctūs ⁊ doctus a te btissim⁹ Aug. Augustin⁹.
dicens. Dn̄e da qd̄ iubes: ⁊ iube qd̄ vis. Tu dn̄e mie
precepisti istr: Plange quasi virgo sponsum puber Johel. 1. b.
tatis tue. Scio dn̄e te docente: q2 ⁊ icomparabiliter
longe acerbior ⁊ planctus ⁊ luctus cōgruit miserie
mee. Tu em̄ es dn̄e sponsus infantie mee qui aīam
meam in sacramento baptismi desponsasti: ⁊ illā re=
gali matrimonio honorasti: ⁊ exaltasti illā vtiq̄ pau
perrimam: vilissimam miserrimam: oīq̄ bono tunc
indignissimam: cuius matrimonii tam incliti tā nobi
lis fidem non firmauit anima mea oī damnatione di
gnissima. Rupit tibi fedus tā sublimis matrimonii:
amisitq̄ te incogitabilis glorie spōsum: adulterata p⁹
diabolū q̄ est mors ⁊ q̄ tanta et sacrilegi adulterii i=
pietate nō meruerim: q̄s illā expiare sufficiat q̄ sup=
plicia excogitari possunt: quibus illa īdigna nō sint?
Tu ergo domine mie cui adeo placite sunt lachry=
me penitentium cui adeo acceptus est luctus eorū
cui dolores inferne ac vere penitudinis ꝓ peccatis
⁊ delictis eorum satisfaciunt. Cuius iram iustissimā
extinguunt ⁊ placant lachryme compunctionis eorū
dem. Da mihi obsecro dolores istos: da luctum istū
⁊ lachrymas qui scis te non posse placari mihi ⁊ me
non posse placare tibi nisi donis gratuitis misericor Nota
die tue. Nec posse redire ad amplissimum copiosis=
simum dulcissimumq̄ sinum misericordie tue: nisi p
hec michi tam salubria tam michi necessaria tamq̄
placita dona pietatis ⁊ dulcedinis tue. Absit te do=
mine misericordie vt dolores istos mihi deneges: q̄
eterna gaudia mihi promittis: ⁊ offers. Absit vt la=
chrymas istas saluberrimas petens: repulsam pa=
tiar: qui aquam vite et torrentem perhennis volu=
ptatis mihi promittis: ⁊ ad illam me ⁊ per prophe=
tas ⁊ per temetipsum inuitare non cessas. Tu enim
dixisti per prophetam tuum Esaiā. Omnes sitien= Esa. 55. a.
tes venite ad aquas ⁊c. Ad aquas inq̄ doctrinarum

gratiarum ⁊ lachrymarum. Unde ore tuo sacratissi-
Johan. 4. b mo in euangelio Joānis dixisti. Qui sitit veniat ad
me: bibat aquam vite gratis. Dñe misericordie si do
lores istos denegas mihi: qua fronte vel audacia spe
rabo a te eterne felicitatis gaudia? Si lachrymas a
marissimas mihi prestare non digna⁊is: quales spe
rare potero vel audebo a te dulcissimas aquas tor-
rentis voluptatis tue? Domine mie istam sitim pe-
nitentialium lachrymarum tu dedisti michi in corde
meo hanc esuriem panis similiter: da igitur ⁊ mihi
saturari ex ip̄is. Iste namq̄ luctus quo esurio ⁊ sitio
Justitia dei iustitia tua est: qua non solum iustitias: sed etiam iu
stificas penitētes. Domine mie tu promisisti ore tuo
sacratissimo in euangelio tuo esurientibus ⁊ sitienti
bus iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur: adimple
in me ꝓmissionem tuam: qui predonasti mihi istam
esuriem ⁊ sitim istam. Domine misericordie: lachry
me iste sunt vinum compunctiōis: hoc vino pota me
hoc pane lachrymaꝝ pasce me. Tu enī es qui das
escam esurientibus: ⁊ non minus potum sitiētibus.
Tu enī p̄cepisti vnicuiq̄. pasce esurientem: pota si-
Pasce esu- tientem. Exurge domine deus meus i hoc precepto
rientem. quod mandasti: ⁊ adimple illud in me. Fac mihi la-
Ps. 41. chrymas istas panes die ac nocte: sicut fecisti Dauid
ꝓpter quod ip̄e dicebat. Fuerūt mihi lachryme mee
panes die ac nocte: quod est dicere refectiōes. Ciba
me pane lachrymaꝝ: ⁊ potum da mihi in lachrymis
⁊ in mensura magna vtiq̄ ⁊ larga. Magna quippe
ariditas ⁊ magnis sordibus abluendis magis copia
lixiuii est opus: ⁊ magnarum aquarum superesfusio
nibus effici potest. Uel da domine misericordie mi-
Nota. hi potum in lachrymis: in mensura quacunq̄ siue q̄
tacunq̄ beneplaciti tui. Uideo me grauiter deliquis
se ⁊ peccasse: cum denegas mihi potum i lachrymis
in mensura. Quemadmodum fieri mos est in mona
Uindicta steriis vbi grauiter peccantibus monachis subtrahi
dura. tur mensura vini que vulgo dicitur iusta. Dira ⁊ du-
ra est ista vindicta: qua tam grauiter infirmanti: tam
periculose egrotanti subtrahis vel denegas hāc me
dicinam salutis: ⁊ panem suauissimi odoris. Domie
misericordie si placent tibi dolores isti interne ⁊ ve-
re penitudinis: ⁊ sic reputes eos vindictam iustam:
da eos mihi q̄tum acerbos volueris. Da eos profū
dissimos ⁊ intimos: ita vt si placeat tibi totus immo
riar doloribus hmōi totus dissoluar ⁊ abeam totus
in lachrymas: ⁊ hoc sit mihi ꝯsolatio de immensitate
pietatis ⁊ dulcedinis tue: vt affligens me doloribus
Dolor pcti istis non pcas mihi vsq̄ ad mortē corporis mei. Do
mine misericordie non fuit a seculis peccator adeo
sceleratus: adeo execrabilis: adeo bonitati tue odibi
lis: quin vna morte corporis sui si eam cum amore ⁊
honore tuo sustineret eamq̄ tibi offerret: omnia sce
lera sua atq̄ facinora expiaret: ⁊ iram tuam iustissi-
mam q̄tacunq̄ aduersus eam excandesceret extin-
guesceret ⁊ placaret. Domine misericordie hāc mor
tem non audeo mihi inferre nec manus mihi inijce-
re: veruntamen desiderio est mihi: si esset beneplaci-
tum tuum in gladio verbi tui: totus confossus corde
totusq̄ vulneratus doloribus istis viuificis peniten
tialibus pia acerbitate eorum corpore mori ⁊ corpꝰ
meum morti trahi huiusmodi. Accidit plerumq̄ do
mine misericordie vt moriantur homines morte cor
poris pre doloribus ⁊ tristiciis seculi huius: vtinam
⁊ mihi daretur a te vt immorerer doloribus istis pe
nitentialibus tam tibi placitis: tam mihi salutaribꝰ
⁊ necessariis. Domine misericordie mihi tam gratū
fuit propter bonitatem tuaꝫ desiderare mori: etiam
pro te morte corporis: que persecutorum gladiis in-
ferretur: q̄to igitur gratior tibi esse debet ⁊ est indu- Nota
bitanter mors ista: quam desiderio michi inferri gla
dio verbi tui ⁊ cruciatusq̄ ⁊ dolores isti penitudina-
les. Et si igitur non est beneplacitū misericordie tue
vt vsq̄ in mortem corporis doleam doloribus istis:
placeat obsecro pietati tue vt doleant vsq̄ ad effu-
sionem largissimam lachrymarum: eousq̄ vt exitus
aquarum deducant oculi mei: quia non custodiunt le L
gem tuam. ¶ Domie misericordie da mihi sic cogno
scere: sicq̄ iugiter intueri tot ⁊ tanta mala mea detri
menta: scilicet ipsarum virium naturalium mearum
que abusionibus malorum operum meoꝝ ita seue
sunt vulnerate: detrimenta gratiarum tuarum que p
illa amisi ⁊ extinxi in me. Detrimēta etiā glorie eter
ne hereditatis ac felicitat': quibus me exheredaui q̄
bus me priuaui atq̄ totaliter spoliaui. Et ecce nudꝰ
ligatis velatisq̄ oculis istar ribaldi vilissimi ⁊ latro
nis sceleratissimi: ducor ad infernale patibulum qui
rex coronatus fueram in sacramento baptismi ad re
gnum tuum celeste. Et lugubre spectaculum facio
de me ipso omnibus viris misericordie: immo etiaꝫ Nota.
cunctis in quoꝝ cordibus vel modicaꝫ stillam tue pie
tatis dedisti. Quot ⁊ q̄tis derisionibus demum pa-
reo: q̄tis ⁊ q̄ asperis insultationibus eorum exposi-
tus sum insultare mihi namq̄ merito ⁊ veracissime
possunt: mihi inq̄ miserrimo atq̄ vilissimo dicentes
Ecce iste factus est sicut vnus ex nobis. In hoc vtiq̄
q̄ tam vilissimus apostata flammis eternalibꝰ ⁊ te-
nebris cum ipsis adiudicatus sum. Et qui damnabi
liter associaui me ip̄is in culpa apostasie: id est reces
sionis a te: ordine rectissimo associari eis debeo i pe
na damnationis eterne. Hoc autem plus habet apo
stasia mea culpe: q̄ de sublimi gratie adoptiōis qua
filium me adoptaueras: ⁊ de altitudine regni tui ce-
lestis cuius heredem me feceras: tā viliter tanq̄ tur
piter deiectus immo sponte cadens in extremaꝫ istā
ignominiam ⁊ paupertatem deueni. Quis ista ma-
la mea tot ⁊ tanta videre posset: absq̄ dolore com-
passionis ⁊ lachrymis: nisi ipsi quibus me associaui
demones: vel qui ex parte eorum per similem asso-
ciationem effecti sunt?

¶ Requirende sunt intercessiones sanctorum
ad impetrationem lachrymarum. Ca. xxvii.

Consilium autem necessariuꝫ ac saluber-
rimum est: vt cuꝫ vides per temetipsum M
solum impetrare te non posse donum lu
ctus ⁊ gratiam lachrymarum: hoc impe
trare studeas sanctorum suffragiis. Et
potissime suffragiis gl'iose marie Magdalene: nec-
nō ⁊ btissime illiꝰ marie Egyptiace: q̄ istis donis taꝫ
magnifice tanq̄ largiter dotate fuerūt. Hoc factū ē
tpe meo: vbi q̄dā magrꝰ cum doleret ⁊ ꝯquereret de
ariditate cordis sue: eo q̄ aruisset eo fōs lachrymaꝝ
incidit cordi eiꝰ ꝯsiliū istud: vcꝫ vt iret ad sepulchrū
gloriose dñe marie Magdalene. Cūq̄ ibi p̄caret vt
fontē ei lachrymaꝝ suis suffragiis ip̄etraret: hoc per
eā obtinuisse suis familiaribus referebat. ¶ Debes
etiam reminisci q̄ donum luctus siue fons lachryma N
rum: lauatorium est in claustro spirituali: in quo to-
tius sanctitatis regule obseruat'. Intolerabilis aūt
est defectus in oī claustro: defectus lauatorii. Quis
ꝓpter obsecrādus ē tibi deꝰ: q̄ solꝰ edificator ē claus

stri illius: vt ipse in claustro tuo quo tu ipse esse debes vel cor tuum: non permittat deesse tam necessariam officinam. Et quod ipse eam in eodem edificet ꝑseruanti cum ipse sit puritatis et mundicie zelantissimus amatorque nisi per lauatorium huiusmodi conseruari in isto claustro non possunt. Obsecrandus est etiam quantum potest et quantum ipse dignatione sue pietatis et dulcedinis te adiuuare voluerit: vt ipse tibi largiatur in eo copiosas et indeficientes aquas. Reminisci etiam debes de pena et regularium: cuius tibi feci in precedentibus mentionem: quibus auferꝫ mensura vini que dicitur iusta: non tamen aufertur aqua quantumcunque deliquerit: nec datur eis panis: nec cibus vllus absque potu saltem aque. Obsecra igitur ipsum ne in te hunc intolerabilem rigorem sue seueritatis exerceat: qui et claustralem disciplinam et duriciam humanam excedat. Obsecrandus est etiam vt in aliis penis si vindicta ei de te placeat: vindicet in te quecunque vindicare voluerit: quam illis que longe te faciunt ab illo et impediunt: quo minus appropinques ad ipsum: presertim cum ipse iubeat dicens. Appropinquate deo et appropinquabit vobis. (Joan. 4. b.) Hec autem ariditas ab aquis videlicet lachrymarum prohibet euidenter appropinquare te ipsum: sic aque lachrymarum appropinquare te faciunt ad ipsum et ipsum ad te.

¶ Qꝫ afflictio corporalis valet ad impetrationem lachrymarum. Ca. xxviii.

O Est aliud adiutorium orationis grande atque fortissimum: ipsa afflictio seu tribulatio: de qua et propter quam clamatur ad deum propter quod ab ipso spiritusancto edocti patres affligebant se cum orationibus suis impetrare vellent aliquid magnum a domino: quod adhuc seruat omnis ecclesia sanctorum affligens se ieiuniis: ciliciis: laboribus et flagellorum etiam disciplinis: et aliis modis: quos iustificationis gratia docere et suggerere consueuit. Et tribulatio pro qua vel contra quam scilicet vt auertatur clamatur ad dominum: in primis adiuuat orationem: quia facit vt eidem clametur obnoxius: sicut dicit beatus Augustinus: (Augustinus.) videlicet quia in tribulatione obnixius clamatur. Causa autem in hoc est quoniam ipsa sua acerbitate incitat et incendit desiderium liberationis ab ea. Et propter hoc quanto maior acerbior ve fuerit tanto magis incendit et incitat desiderium hominum. Desiderium autem impetrandi quod petitur: vox est orationis: et propter hoc muta est et sine voce oratio: que desiderium non habet huiusmodi. Et ideo tacet in oratione qui loqui videtur multotiens. Cum autem vehemens fuerit huiusmodi desiderium erit clamor. Quapropter verus est sermo beatissimi Augustini qui dixit: quia in tribulatione clamatur obnixius. (Augustinus.) Ob hanc causam dixit alibi idem beatus Augustinus: quia propter hoc immittit deus tribulationes: vt tribulati clament ad ipsum: clamantes exaudiantur: exauditi liberentur: liberati glorificent misericordissimum liberatorem deum. Qua propter dixit idem super euangelium Math. (Math. 8. c.) quia tempestatem fecit oriri in mari: vt nauicula iactaretur fluctibus: vt metu tempestatis territi discipuli excitarent dominum Jesum christum dormientem: et clamarent ad ipsum a facie tempestatis exauditi et liberati glorificarent ipsum: sicut et ibi factum est.

P ¶ Secundo adiuuat orationem afflictio: quoniam afflictio miseria est. Miseria vero prouocatrix est miserationis apud misericordissimum deum propter quod et misericordia dicitur quasi miseria cordis de alieno malo: propter quod proprie compassio nominatur quasi alienum consortium passionis. Que quidem et si in deo locum non habeat quantum ad affectum: quantum tamen ad effectum subuentionis competit eidem quatenus per habet. Subueniens enim miserator deus tribulatis: hoc facit ipsis: quod socius tribulationis faceret si posset eisdem: videlicet liberans eos vel tribulationem mittigans aut leniens ipsis. Quia igitur afflictio propria in eis quos aliunde tribulantur addit ad miseriam ipsorum: addit et ad prouocationem vel prouocationem miserationis: et propter hoc addit adiutorium exauditionis ipsius orationis per quam miseratio intenditur impetrari.

Q ¶ Tertio quoniam ipsa afflictio propria quedam pars est iustificationis: necesse est vt propter illam detrahat miserator deus siue minuat de vindicta quam irrogaturus erat si ista afflictio non esset: non quidem minuit aut detrahit pro quantitate afflictionis huiusmodi sed pro largitate sua: secundum largitatem et immensitatem misericordie sue. Interdum etiam totam detrahit in initio afflictionis huiusmodi: et sententiam damnationis imminentis totam reuocat: totamque penam minatam ignoscit: sicut manifestum est eum fecisse niniuitis cum agerent penitentiam ad predicationem Jone prophete. Manifestum igitur est tibi per hoc quantum et qualiter afflictio propria adiuuat orationem ad impetrandum misericordiam. Juxta hoc dicit Bern. Claraeuallen. (Bernardus.) Ideo affligere se debes orans coram domino: vt parcat saltem flagellato qui non parcit iustificato: ac si diceret: vt ipsa flagellatio misericordiam prouocet quam iustitia (quia nulla est) prouocare non potest. Si quis autem querat de mugitibus boum: et eiulatibus paruulorum et de afflictionibus animalium quas passa sunt apud niniuitas: in quo vel propter quod adiuuabant orationes niniuitarum. Respondeo in hoc quia afflictiones erant hominum quorum erant paruuli et quorum erant animalia. Causa autem in hoc est quoniam et in filiis et in animalibus suis ac rebus aliis manifestum est affligi patres et matres et rerum huiusmodi possessores de ieiunio vero quantum adiuuet orationem: expressit beatus Aug. vbi dixit: (Augustinus.) quia si vis orationem volare ad deum: fac ei duas alas ieiunium et elemosynam: quarum igitur altera alarum adiuuat volucrem ad volandum tantum: similiter modo adiuuet ieiunium orationem ad volandum ad deum: volatus autem huiusmodi exauditio est: non enim ascendere dicuntur orationes nisi quas audit ex deus.

¶ Quare ieiunio tanta efficacia tribuatur. Ca. xxix.

S Habet autem questionem et ammirationem non leuem: propter quod sapientissimus et sanctus Aug. (Augustinus.) ieiunio tantam efficaciam et virtutem hic attribuit vt eam elemosyne parificare videatur. Ale enim due pares virtutis sunt: et equalis per omnia in omnibus volatilibus: et eque prestant eis adiutorium ad volandum nec potior est in hoc ala dextera quam sinistra nec econuerso: cum econuerso se habeat in maiori parte hominum. Non enim equalis virtutis aut fortitudinis sunt dextera manus et sinistra in hominibus: imo in pluribus dextera sinistram excedit. In solis vero illis qui vocantur ambodextri: qualis fuit hayoth et gabaonite per omnia eiusdem fortitudinis sunt et ad operandum eiusdem adiutoriis. Apostolus autem dixit. i. ad Tim. iiii. (Timo. 4. c.) quia pietas ad omnia valet: exercitatio autem corporis ad modicum valet. ieiunium vero vna est de exercitationibus corporalibus quare nulla est comparatio ieiunii ad pietatem: quemadmodum nulla est eius quod est modicum ad omnia.

Respondeo in hoc ꝛ dico verum esse. Hoc est veri nominis ꝛ rationis ieiunium: oblatio ꝛ sacrificium ꝓprij corporis: sicut euidenter testatur Apostolus ad Romanos. duodecimo dicēs. Obsecro vos per mise-
Ro. 12. a. ricordiam dei exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem: sanctam deo placentem: presertim cum non auaritie: sed misericordie ieiunatio. Hoc autem est: cum ea que detrahuntur corporibus de alimentis: in christi pauperum alimoniam vel in alios vsus pios erogantur. Nec videtur esse veri nominis: quo non ꝛ anima ꝛ corpus affligitur. Nec modica ē afflictio anime humane fames ꝛ sitis: quod inde manifestū est: quia cum vehementer inualuerint: cogunt hominem comedere manus suas: vel alia de carnibus suis: que rapere de ipso corpore suo potuerunt. Similiter ꝛ de vehementia sitis: bibere eum propriū sanguinem: vel vrinas compellit. Afflictiones vero corporis esse ipsum ieiunium: atenuatio eiusdem corporis: que per pauca ꝛ moderata ieiunia fit: euidenter ostendit. Hoc autem non propterea dico: quia ita ieiunandum sit: vt in huiusmodi rabiem sitis esuries inualescat: sed potius vt manifestum tibi fiat: quia veri nominis ꝛ rationis ieiunium ꝛ sacrificiū est ve dei: ꝛ iustificatio quedam tam anime ꝙ corporis: et ꝓpter hoc efficax nō mediocriter ad placandū iram iustissimā dei: ꝛ ad minuendū penas meritas seu debitas. Quo enim quis vehementius se affligit ꝓ suis vitijs ꝛ peccatis: tanto minus in seipso relinquit diuine iustitie puniendum. Qua ꝓpter cum sem etipsū sufficienter iusticiat: non est a deo vlterius iusticiandus: sicut docet aplus. i. corint. xi. dicens q̄ si nosmet
1. Cor. 11. g. ipsos diiudicaremus: nō vtiq̄ diiudicaremur. Iam igitur declaratum est tibi per hoc quatenus ꝛ qualiter ala altera orationis est ieiunium: videlicet ad impetrationem remissionis pene merite seu vindicte. Adiuuat etiam orationem ad volandum in sublime diuine miserationis: quoniam inexecrabilem efficit
1. Tim. 4. c ieiunantem. Uerum quod dicit Apostolus: quia exercitatio corporis ad modicum valet: intelligendū est: vt est exercitatio hoc est dicere per se. Ualet namq̄ per se ad frangendum vires carnis: ꝛ ad reprimēdos: ꝛ interdum extinguendos ardores concupiscentiarum carnalium. Et ad hoc efficax est valde ieiunium: quemadmodum subtractio lignorum ad extinguendum incendium: sic dicitur. Detrahe ligna foco si vis extinguere flammas. Et carnis motus ocia: vina: dapes. Nec intelligas hic exercitationem corporis: nisi macerationem carnis: que fit non solum ieiunijs: sed etiam laboribus: ꝛ omnibus sanctis occupationibus. Per se igitur in q̄tum exercitatio corporis: ꝛ per hoc q̄ est exercitatio: ad hoc valet quod predixi: quod reuera modicum est comparatione vti-
C litatum pietatis. ¶ Pietas enim id est misericordia ꝛ ad illud valet: ꝛ ad omnia alia que salutis sunt siue pertineant ad salutem: Nihil enim est vel venie: vel gratie: vel glorie: quod pietas non impetret: sicut ex-
Thob. 4. b presse legitur Thobie. Quoniam elemosyna ab omni peccato ꝛ a morte liberat non patitur animam ire
Ibidem. in tenebras. Et iterum. Non auertas faciem tuam ab vllo paupere. Ita enim fiet vt nec a te auertatur facies domini. Elemosyna namq̄ non solum potest vel valet per eum in quo est vel facit illam: sed etiā per eos quibus fit: valet etiam semetipsam. Elemosyna enim per illud quod elemosyna est: habet fructꝰ ꝛ vtilitates mirabiles ꝛ mirificas: sicut est euidenter colligere ex testimonijs scripturarum. Quid vero per sophisticas calumnias que in scholasticis disputationibus non tam fructuose ꝙ tumultuose audiuntur: pietatē intellexerunt in sermone premisso Apostoli illa que theosebia nominatur: ꝛ hoc indubitanter cultus deo debitus ꝛ acceptus nominatur: que recissime veneratio sanctorum: id est rerum sanctarū: in quibus primatum ꝛ principatum supereminentissimum obtinet creator benedictus tanꝙ in primis ꝛ maxime venerandus. Deinde beatissima ꝛ gloriosissima dei genitrix post hoc vnusquisq̄ sanctorum ac sanctarum in ordine suo. Nec dementur sacramenta ꝛ sacramentalia sacraq̄ bona sua: ꝛ sacra vasa atq̄ ornamenta: ꝛ generaliter omnia quecunq̄ benedictionibus pontificalibus sacrantur vel sanctificantur. Omnia namq̄ huiusmodi tanꝙ sacra veneranda sunt.

¶ Assiduitas orationum adiuuat notabiliter. Capitulum. xxx.

Est ꝛ aliud fortissimum orationis adiutorium: scilicet assiduitas: sicut testatur Iacobus vltimo. c. epistole sue dicens. **A**
Jacob. 5. d. Quia multum valet deprecatio iusti assiduus. Et apostolus primo ad Thessal.
1. Thes. 5. c Sine intermissione orate. Et ipsa veritas in euange-
Luce. 18. a. lio Luce. Quoniam oportet semper orare: ꝛ non deficere. Qualiter autem orabimus semper? Impossibile enim manifestum est semper aliquem orare. Qualiter possibile est dormiētem orare cū dormit? Credo autem te hec audiuisse verba hominum: de quibus fuerunt qui dixerunt vitam omnem sanctorum orationem esse propter auctoritatem que dicit. Iustus non desinit orare: nisi cum desijt iustus esse. Hoc autem ē dictū nisi per tropum: quo due res que idē vel equalia efficiunt: solent dici vnum esse: iuxta ser-
1. Cor. 3. b. monem apostoli. prime ad Corinthios. tertio. Qui plantat: ꝛ qui rigat vnum sunt. Et intelligitur vnum in efficientia seu effectu. Sic se habet de oratione iustorum ꝛ de vita eorum. In effectu namq̄ impetrationis apud deum vnum ꝛ idem sunt. Eadem enim impetrant apud ipsum vita sanctorum: ꝛ oratio eorundem. Utraq̄ enim impetrat ꝛ veniam ꝛ gloriam ꝛ gratiam: ꝛ omne aliud bonum quod ipsis largitione diuina tribuitur. Quidam quoq̄ ex sanctis patribus: dixit se incessanter orare pro eo q̄ vel ipse orabat in persona sua: vel pauperes quos labore manuum suarum sustentabat. Dicit igitur se orare cum pro ipso orabatur. Uerum non est opus vt in explanationibus troporum figurarum huiusmodi detineam te vlterius. ¶ Ad illud igitur veniendum est quo-
B modo oportet semper orare: et qua de causa. Dico igitur q̄ q̄diu feruet ꝛ ardet incendium: tandiu clamandum est contra ignem pro aqua. Et hoc euidenter vides in incendijs istis materialibus. Quādiu enim ardet ignis quo domus aliqua comburitur: tandiu continuatur clamor eorum qui ad liberationem domus et extinctionem incendij laborant vel aliās satagunt. Ubi est ergo in tota ecclesia dei domus in qua ignis vel ire: vel luxurie: vel alterius pestium huiusmodi non incessanter grassat? Non dubites q̄n rarissime paucissimeq̄ sint quibus deus parcat ab his doloribus: vel quas ab eis potius tueatur. Qua ꝓpter si vel leuiter vel ad modicū aperuerꝭ oculos: ꝛ inspexerꝭ i

ciuitatem dei: videbis fere eam vbiqȝ varijs vastari incendijs huiusmodi: iuxta comminationem domini per Esaiem dicentē. Relinquetur filia sion sicut ciuitas q̄ vastat tot ꝛ tant. īcendijs. Deniqȝ tādiu pugna mittitur: q̄diu durat prelium: an non resonandum ē tubis contra hostes? Clangores autem tubarum nō ne sunt clamores orationum? ¶ Amplius. Tentatio est vita hominis super terram ꝛ alia littera habꝫ militia. Hoc autem non nisi bellum. Si igitur toto bello: id est toto tempore durationis belli: vociferandū est ꝛ tubis resonandum: nulla parte vite huius vel grandi vel modica cessare licet nobis ab oratione. ¶ Sz si quis fortasse dixerit: quia clerici ꝛ sacerdotes: ꝛ inter hos potissimū claustrales debitores sunt instantie istius: ꝛ continuationis orationum: cum eis ab alijs operationibus adeo parcatur: vt nihil aliud eis impositum sit. Et ipse Hieronymus expresse dicat quia monachi officium est sua ꝛ aliorum peccata deflere. Et generaliter ad hoc ꝛ propter hoc totus clerus constitutus sit vt mediator sit inter populum ꝛ deum: sicut ꝛ iuxta litteram: inter populum ꝛ altare loco medio stat in ecclesia ad hoc videlicet vt diuinis laudibus: orationibus ꝛ sacrificijs: nō solum irā dei placare studeat erga populum: sed etiam gratiam ꝛ gloriam eidem impetrare. Respondeo in hoc quia reuera instandum est orationi: ꝛ q̄tum permittit ipsa (qua omnes premimur) infirmitas: similiter ꝛ q̄tum alia officia permittūt: que nec minoris glorie sunt creatori: nec populo minus necessaria sunt: sicut officium predicationis: sacramentationis: officium interdum iudicationis et pacificationis inter discordes. Sunt ꝛ preter hec officium disputandi cōtra errores officium inquirendi et fabricandi arma spiritualia contra hostes ecclesie dei: officiumqȝ texendi retia hoc est componēdi ꝛ scribendi sermones ad piscandum in mari magno ꝛ spacioso mundi huius: pro quibus vani homines ꝛ imperiti telas aranearum texunt pro eis: non solum inaniter sed etiam damnabiliter. Ipsisqȝ auditoribus perniciose se ipsos euiscerant dum ea vel docent vel predicant: quibus non solum non capiuntur: sed etiam insi ammātur: interdumqȝ fatigantur. Et quod est ad malorum omnium cumulum: ipsa aromata sacrorum eloquiorum fastidiunt ꝛ abominantur: eousqȝ vt aures suas ab eis prorsus auertant. Orat enim sine intermissione qui alia sibi officia imposita: nec propter alia ab oratione desistit. Orat igitur semper ꝛ non deficit: quia iuxta quod ei ab alijs officijs permittitur orationi insistit. Propter quod ꝛ circunspecte adiecit veritas. Oportet orare semper et non deficere. Sic enim abundandum est nobis in oratione: ne alijs officijs deficiamus: nec cogimur per exempla illa que de pugna ꝛ incendijs hic adducta sunt: in omni momento temporis instare orationi: cum alia non minus necessaria vel salutaria vel salubria cum vacaremus orationi continue: non sufficienter implerentur. ¶ Generaliter enim constitutus est clerus: vt custodiat iustificationes dei ꝛ mandata eius exquirat: sicut legitur in Psalmo. Et secundo. Paralipo. tricesimo primo. Precepit rex ezechias populo habitanti in hierusalem vt darent partes sacerdotibus ꝛ leuitis: vt possent vacare legi domini ꝛ subintelliges intelligende: meditande implende ꝛ docende: sicut ꝛ Psalmo legetur. Dedit regiones gentium: ꝛ labores populorum possiderunt: vt custodiant iustificationes ꝛ legem eius exquirant. De claustralibus vero siue regularibus: quos communiter religiosos dicimus: non est dubitandum quin summa cura debeat eis esse de dei laudibus orationibus: ꝛ sacrificijs. His enim tribus omnia officia religiosorum inseruiunt principalit. Disciplina namqȝ claustralis que in capitulo exercetur: custos quidem est trium istorꝫ. Similiter ꝛ sobrietas ciborum ꝛ potuum: que religiosis indicta est: ꝛ i refectorijs eorū regulariter seruatur: non modicum nec leue adiumētum prestat tribus illis antedictis. Uerum lectionem ab oratione distinguere: non multum curo: cum adeo sibi inuicem connexe sunt: vt lectio orationem impinguet ꝛ lectionem oratio illuminet. ¶ Qua propter arida ꝛ modice vel nullius refectionis est oratio: quam lectio nō impinguet: et parum luminosa lectio: quam oratio non illustrat. Ceterum lectio psalmorum: sacratissima atqȝ profundissima: pene tota oratio est. Unde sicut: nec veraciter psallit qui psallendo non orat ꝛ intendo cuius psallere non est orare: sic ne veraciter legit psalmos: cuius legere orare non est. Lōge enim differunt ab inuicem psalmorum recitatio ꝛ ipsorꝫ vera lectio. Medullata namqȝ debꝫ esse psalmodia. Nuda namqȝ ꝛ inanis a deuotione psalmorum recitatio tumultus tantum est ꝛ strepitus labiorum. Propter quod dixit dominus Amos. quito. Aufer a me tumultum carminum tuorum: ꝛ cātica lyre tue non exaudiam. Et putauerunt se habere vasa cantici: sicut Dauid. Etiam dixi quia vox orationis desiderium in eternum est. Et propter hoc dicebat Dauid ad dominum. Desiderium cordis eorum audiuit auris tuā. Ex omnibus istis ergo colligitur: q̄ officium orandi non solum: sed maxime impositum est clero siue seculari siue regulari. Et propter hoc nec est necesse vt isti officio totaliter ꝛ singulariter se impēdant. Assiduitas igitur orationis inculpabiliter seruatur cum tempore suo: ꝛ loco salutisqȝ alijs officijs eidem prout decet insistitur. Et intendo prout decet vt pinguis sit ꝛ medullata: prout doceberis insequētibus. Semper igitur orat ꝛ non deficit: qui sic orat quemadmodū qui semper dicitur ieiunare qui omni die vnica refectione contentus est. ¶ Sz si quis arguere velit: semper ieiunat: igitur etiam cum comedit: concedi potest conclusio siue consequentia: quia indubitanter dum comedit: contentus est refectione vna in die: et abstinet a pluribus refectionibus. Sic semper orat iste ꝛ non deficit ab oratione: qui statutis horis hocest ad orādum deputatis: orationem facit. Non enim deficit a quocunqȝ bono opere: nec in defectu est operis illius qui id suo tempore ꝛ loco exercet.

Esaie. i. c.

Hieron.

Luce. 18. a.

Ps. 118.

2. Pa. 31. b.

Ps. 104.

Nota

Amos. 5. g

Ps. 9.

¶ De importunitate orandi.
Capitulum. xxi.

Erum quoniā laudauit veritas in euāgelio improbitatem in oratione et importunitatem tanq̄ fortissima orationis adiutoria. Sciendum est tibi q̄ improbitas in rogando non est nisi instantia tediosa siue molesta ei qui rogatur. Et hoc propter prolixitatem suam vel vehementiam. Quidam enim sunt qui preces suas non solū offerunt ei quos precantur: Sed etiam illas ipsis ingerunt ꝛ impingunt: quasi pugnantes contra duriciem vel difficultatem exauditionis: et tandem ipsam impu- A

grantes atq; vincentes ꝛ gratiam seu beneficium ex
auditionis tedio interpellationis tanq̄ ab inimicis
extorquētes. Sicut in exēplo de vidua cui⁹ petitionē
exaudiuit iudex: non quia deum timeret ipse: vel ho-
mines vereretur ipse: sed quia molesta eidez erat vi
dua: sicut legitur Luce. xviij. Importunitas vero si-
Luce.18.a. mul molestia est siue tediositas in interpellando siue
rogando. Verum importunis dicitur: quasi in opor
tunus: qui in rogando nec loci nec temporis oportu
nitatem seruat: ꝛ vbicūq; potest preces ingerit ꝛ im-
pingit ei quem rogat vbicunq; illum inuenit: videli
cet in mensa siue in cubili siue in publico siue in secre
toto. Vel dicit importunus quasi in portu vel in por
ta: ita vt arceri inde nisi valde difficile potest: ꝛ a ia-
nitoribus impulsiones multas ꝛ verbera sustinet vt
accedat vel appropinquet ei quē rogare intēdit. Tu
autem scis: quia omnia ista molesta sunt valde ma-
gnatibus. Longe autem sunt hec ꝛ omnes alie mole-
stie a pacatissima ꝛ tranquillissima gloria creatoris:
B sed nec possibile est ab eo aliquid tanq̄ eo inuito ex-
torqueri. Omnia quippe largitur preclara bonitas
eius non solum liberaliter: sed etiam libenter. Volu
it igitur in exemplo illo de vidua antedicta: ꝛ in exē
Luce.11.a. plo de amico ꝛ tribus panibus quod legitur Luce.
xi. nos animare ad orationis instantiam. Nihil eni
ei gratius offerri potest a nobis: q̄ perfecta ex omni
bus modis suis oratio. Causa autem in hoc est abū
dantissima largitas bonitatis ipsius per quam que
rit in nobis occasiones miserendi semp nobis ac be-
nefaciendi. Adeo namq; placet eidem dare: vt ꝓpter
hoc omnia creauerit: volebat eni habere: ꝛ quibus
daret. Angelos autem ꝛ homines in hoc specialiter
creauit: vt daret eis semetipsum: ꝓpter quod ꝛ tales
eos creauit qui ipsius capaces essent nisi vitijs ꝛ pec
catis eousq; seipsos minorassent et coangustassent:
vt diuine immensitatis omnino irreceptibiles ꝛ in-
capabiles essent. Sic ꝛ offensis contumeliarum ꝛ in
iuriarum innumerabilium ꝛ inestimabiliū iram ei⁹
iustissimam adeo contra seipsos ꝓuocauerunt vt iu
stissimo semperq; ac per omnia laudādo iuditio ei⁹:
reddēda sunt ei eterna supplicia. Presertim atq; po
Nota tissimum illis qui culpis suis originalibus ꝛ actua-
libus contumaciam obstinationis ꝛ incorrigibilita-
tis pertinaciam addiderunt. Apparet igitur tibi si
tamen videre vis ꝛ vales q̄tus sit placor: q̄taq; gra
tia piarum ac deuotarum orationum coram deo vel
apud deum: dum per eas eidem prestatur occasio id
faciendi: ꝓpter quod placuit ei omnia facere: ꝛ hoc
est largiri quo nihil ei gratius esse pōt. Et ob hanc
causam gratiosissima est in ꝯspectu eius humilitas.
Ipsa eni semper querulosa est: semper mendica: sem
per egena: dum hic viuitur semper saccum suuz vacu
um eidem ostendens ꝛ porrigens: semperq; indigen
tem ac pauperrimam se acclamas: miseriasq; suas
immensas ꝛ innumerabiles oculis pietatis ipsius i
gerens: non tam ostentans q̄ vehementi improbita-
ti ꝛ importunitati impingens: iuxta ꝯsuetudines tru
tannorum: qui scabies suas ꝛ vlcera: membrorumq;
Nota. suoꝝ corrosiōes: nuditatem: ceterasq; miserias suas
tanta studiositate oculis spectantium ingerunt: ꝛ in-
tueri illas eos cogunt: vt si nullo miseratiōis affectu
in eo moueantur: necesse tamen habent aliquo bene-
ficio oculos suos ab aspectu tam horrificarum mise
riarum redimere. Habet ꝛ aliud gratie singularis
humilitas. videlicet q saccus eius: nec hic impleri

potest donis largitatis: nec paupertas eiusdem dita
ri. Causa autem in hoc est quoniam q̄to maiora am
plioraq; dona recipit: tanto amplius ipa crescit. Et
propter hoc tanto amplius vacuam ꝛ pauperem se
proclamat. Ipsa igitur quasi ꝯtēdit cum immensita
te diuitiarum ꝛ beneficentie creatoris: ꝛ dicit auden
ter. Imple saccum paupertatis ꝛ vacuitatis mee: si
potes domine deus meus. Propter hoc igitur vt p̄-
dixi: gratiosissima est humilitas in conspectu creato
ris: quoniam occasiones ei semper ministrat largiē-
di simul ꝛ miserendi: donandi pariter ꝛ predonandi.
Sicut enim gaudium est iusto facere iudicium: vt le
gitur Prouerbiorum. vigesimoprimo. Ita gaudiuz Prou.21.b
est largissimo ignoscere ꝛ largiri. Quia igitur sicut
super omnem cogitatum est largitas creatoris: ita
super omnem estimationem nostram est bonitati ei⁹
placitum largiri. Propter hoc igitur merito tā pla
cite sunt ei occasiones largiendi: quas ei humilitas
subministrat.

¶ Q̄ fides adiuuat orationem. Ca. xxiij.

Uia vero fides fons orationis: sicut dixit Augustin⁹.
sanctus ꝛ sapientissimus Augustin⁹. Ma
nifestum tibi esse facile potest rememora
tionem fidei: non solum adiumentum esse
orationum: sed ꝛ orationis gratiam ex ea
per eam mira affluentia redundare. Rememorandi
igitur sunt orare intendentibus atq; volentibus illi
articuli fidei: qui maxime gratiam gratitudinis ꝛ de
uotionibus in nobis excitant ꝛ incendunt. Hic autez
sunt de mysterio incarnationis: passionis et mortis:
necnon victoriosissime resurrectionis eiusdem: atq;
in celos gloriose ascensionis. Similiter ꝛ sacramen-
ti altaris: in quo incogitabiliter larga atq; prefusa
est i nos beneficia ipsius: ꝛ inestimabiliter admiran-
da dignatio magnifice ꝛ gloriētie ipsius q̄ quotidie
non solum multoties: sed vicibus innumerabilibus
descendit de summo celorum de altissimo solio glo-
rie sue: in manus sacerdotum mysterium illud alta-
ris rite celebrantium. Descendit inq̄ ad iuuationes E
ecclesie sue que per ora sacerdotum fiunt in sacramē
to illo. ¶ Rememoranda sunt etiam officia ineffabi-
lis pietatis charissimi et benedicti vnigeniti patris
dei: propter que illud venerandum sacramentum in-
stituit: ꝛ que in eodem in omnibus missarum solem-
nis adimplet ꝛ perficit. ¶ Quorum primum est offi
cium medicationis: quo medetur ecclesie senecte sue
tyriaca viuifica sacratissime carnis sue ꝛ syrupo sa-
luberrimo p̄ciosissimo sanguinis sui. ¶ Scdꝫ officiū
est sacramētatiōis: siue sctificatiōis q̄ officio nos emū
dat ab omnibus inquinamentis carnis ꝛ spiritus: ꝛ
replet omni sanctitate ꝛ gr̄a. ¶ Tertium officium est
reconsiliationis quo per sacrificium corporis ꝛ san- Nota.
guinis sui placat nobis in mysterio illo patrem mi-
sericordiarum: ꝛ reconciliat nos eidem. ¶ Quartuz
officium est refectionis spiritualis: quo tam nobili
tantoq; suauitatis cibo ꝛ potu nos reficit ꝛ satiat: ex-
tinguens in nobis famem ꝛ sitim mortiferas: carna-
lium secularium desideriorum.

¶ Cum quanta gratiarum actione est salu-
tandus dominus Jesus in missa.
Capitulum. xxiiij.

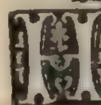

Ec quatuor i omni missa ab ipso: tota de F
uotione: toto fletu cordis ab eodem expo
scenda sunt ita vt in ipsa hora eleuatio-
nis dominici corporis procidatur co-

tam eo cum gratiarum actione deuotissima et laudi
bus. Et dicat ei bene veneris tu benedicte saluator
Nota et benedicat tibi quicquid tibi benedicere potest: pro
tot et tantis magnalibus pietatis et dulcedinis tue:
pro tot et tantis dignitatibus magnificentie glorie tue
pro tot et tantis tanq; magnificis donis: incogitabilis
largitatis tue et beneficentie. Ecce oculi tui sacratissimi
vident ariditatem: frigiditatem: tenebrositatem: va-
cuitatem omnimodam: et paupertatem cordium no-
strorum. Ecce non sufficimus: ad gratiarum actiones
et benedictiones et collaudationes: et glorificationes
tuas: quin potius per omnia deficimus a debitis de
uotione et gratitudine etiam pro vnico aduentu tuo de
celis: pro vnica descentione tua: sed nec totus mundus
regratiari tibi pro vna eius descensione et aduentu suf
ficeret: quanto minus igitur pro quotidianis assiduisq; et in
dubitanter innumerabilibus. Nemo tibi satis grati
G satisq; deuotus esse potest. Tu ergo ne attenderis et ne
respexeris ad tantos defectos nostros tantamq; pau
pertatem: sed respice potius ad superabundantissi-
mas diuitias pietatis et dulcedinis tue: que te huc ad
duxerunt: et de supereminentissimo glorie tue solio huc
descendere te fecerunt in manibus huius presentis sa
cerdotis: qui tam venerandum: tanq; sacrum mini-
sterium in nomine tuo celebrat: posuerunt: tanq; ob-
lationem patri misericordiarum gratissimam et acceptis
simam vbi offerris per manus illius pro tota tua ec-
clesia: et ex parte ipsius. Inde obsecro: page et admitte
officia ista immense misericordie tue. Inde operare in nobis
quattuor istas virtutes sacratissimi huius mysterii.
Inde medere animarum nostrarum vulneribus atq; lan
guoribus. Inde fac nobis istam vitalem viuificamq;
preciosissimi corporis tyriacam viuificiq; sanguinis tui
in medicinam: in vitam et salutem mentis et corporis.
Placa nobis patrem misericordiarum hoc placabi
lissimo eiq; acceptissimo sacrificio: quo placasti eum
nobis in ara crucis agnus immaculatus. Agnus dei
qui tollis peccata mundi: offerens temetipsum eidem
hostiam in odorem suauitatis pro nobis. Ubi pacifi
casti per sanguinem crucis tue: siue que in celis siue
H que in terris sunt. ¶ Domine misericordie quanta de-
uotione: quanta gratiarum actionibus: quantis pia-
rum lachrimarum profluuiis: rememoranda ac iugiter
recogitanda essent nobis tam indebita nostris mise
riis: tam stupenda tanq; excedentia omnem admira-
tionem et omnem cogitatum beneficia? Tu igitur qui
vides quam longe nos fecimus nostris vitiis et peccatis
tam necessariis: tam salutaribus: tam desiderabilibus
nobis tanq; bonitati tue gratis et acceptis donis. Ad-
iuua insuper imperfectum nostrum: et supple tam mi
serabiles defectus nostros: tanq; mortiferam paupe-
tatem superabundantissimis diuitiis gratiositatis
Nota tue: videlicet gratiarum actionibus et assiduis bene
dictionibus tuis. Emunda nos ab omnibus inquina-
mentis carnis et spiritus: et reple nos omni sanctita-
te et gratia: et omnibus donis et virtutibus: quibus ti
bi placetur: seruitur et viuitur: ad placendum: seruien
dum: totaliterq; viuendum maiestati tue cum patre
misericordiarum et spiritusancto. Et hoc inquam per vir
tutem tam venerandi: tanq; ineffabilis sacramenti:
quod et propter hoc tuipse instituisti: et celebrandum ec
clesie tue sancte tradidisti et precepisti. In quo mirifi
centissima virtus tua semper operatur: quod nulla
virtus nature: nulla potentia preter singularem illam

et omnibus dominantissimam ac supereminentissimam
tuam operari potest: videlicet vt panis ille materia
lis et vinum visibile: in sacratissimum corpus tuum:
et viuificum sanguinem tuum conuertantur: Creatum mi
rificam operationem tuam: soliq; omnipotentissi-
me virtuti tue possibilem: et te ductore et actore te in
spirante magnifico munere gratie tue credimus et te
nemus: que fides inter mirabilia siue miracula tua:
mire virtutis et gratie tue donum est. Refice nos: sa
tia et firma hoc pane vite: id est viuo et vero: hoc pa
ne vite: id est de teipso qui de celo descendisti. Pa- Joan. 6.d.
nis viuus ac verus qui das vitam mundo: et extin-
gue in nobis omnem famem carnalium ac seculari-
um desideriorum. Pota nos et inebria hoc potu vi-
uifico ac saluberrimo teipso: et extingue in nobis om
nem ebrietatem vel potius insaniam vitiorum et pec
catorum. Hoc inquam operare in nobis de teipso: per
ipsum viuificum corpus tuum et sanguinem tuum pre
ciosissimum. Tu es enim domine misericordie: in te
metipso: et per temetipsum: quod est dicere increatum de
us es: increatum verbum summi et eterni patris cibus
et potus et refectio salutaris vitalis saluberrima su-
per omnem cogitatum suauissima animarum nostra
rum. ¶ Placet autem tibi vt in sacramento isto ineffa I
bili sacratissimi corporis et viuifici sanguinis tui: quod
pro nobis instituti: prestes nobis istam sacratissimam
viuificamq; refectionem quam suauitate ineffabili:
absq; signo et figura sacramenti: ipsa presentia tue ve-
ritatis nuda et lucidissima angelis sanctis ac beatis
animabus in celorum templo scilicet sublimissimo ha
bitaculo glorie tue largiris: hic autem mirabiliter et
misericordissime consulis et paruulitati et infantie ani
marum nostrarum per signa ista sacramentalia. Non
enim capaces sunt immensitatis veritatis tue: vt ip
sa est et se exhibet ad plenam fruitionem: ciuibus su
perne illius ac supercelestis hierusalem. Adeo nam
q; strictum est: adeo modicum et angustum os ani-
me humane: quod est intellectus ipsius in ista morte Nota.
presentis miserie: vt in illud per semetipsam nuda et
lucidissima intrare non possit. Et propter hoc non est
anime humane in paruulitate vt predixi: per semet-
ipsam gustabilis. Et sic est de palato ipsius et ventre
quia non est in hac paruulitate et angustia capax im
mensitatis suauitatis et refectionis: qua per temet-
ipsum ciues supernos reficis. Et propter hoc sub si-
gnis istis sacramentalibus: et per ipsa intrat quo veri
tas viua et viuificans omnia veritas incogitabilis suauita
tis vitas supabundantissime satietatis et plenitudinis in
animas nostras. Dilatabis autem et ora animarum
nostrarum: fauces et ventres: et profundabis ad san-
ctissimorum et beatissimorum angelorum equalita-
tem. Similiter et reficies et satiabis: ita vt non esuria
mus nec sitiamus. ¶ Amplius. Hoc autem erit cum
nuda ablatis omnibus signorum et figurarum vela-
mentis: incogitabili claritate manifestam se prebe-
bit omnibus electis et dilectis tuis gloria tua: sicut
intellexit propheta tuus Dauid cum dixit. Satia- Ps. 16.
bor cum apparuerit gloria tua. Tu enim dilatato
ore plenis faucibus et ventre: comedemus te integrum
et illesum per omnia qui comestione spirituali totus
semper et integer comederis. ¶ Hic igitur domine misericordie da nobis Nota.
aliquatenus licet per speculum et in enigmate preuidere de
siderabilissimam virtutem tuam: et vtcunq; pregusta
re bonitatis tue viuificam ac reficientissimam sua-

uitatem: vt amore sanctissimo ac viuifico: concupiscen
tiaqꝫ castissima exardescamus in pulchritudine tua
esurie ⁊ siti inextinguibili: totis faucibus cordis in-
hiemus in istam totius satietatis ⁊ plenitudinis dul-
cissimam viuificamqꝫ refectionem. Hec est enim beatis-
sima fames ⁊ sitis desiderabilissima: que non solum
non minuit aut vllo modorum ledit animas sic esurien
tes ⁊ sitientes: quin potius ipsas sic sanat atqꝫ viui-
ficat vita gratie tue: ⁊ ad vite eterne gloriam eas nō
solum comparat: sed etiā a morbis ⁊ vulneribus pec-
k catorum ⁊ vitiorum eas liberans: ipsas ad eam incogi
tabili velocitate facit ⁊ currere ⁊ volare. Dn̄e mise-
ricordie mi Jesu Christe: Nonne tu vita et ex fons
vite indeficientissimus atqꝫ redundantissimus? Non-
ne tu panis vite es: ⁊ panis viuus qui de celo descen
disti: ⁊ das vitam mundo? Non stet igitur ante te mors
animarum nostrarum. Fugiat quicquid mortiferum in
nobis est de facie tua: ⁊ a presentia glorie tue per vir-
tutem tam venerandam mysterij tui. Intra penetralia
cordium nostrorum: ⁊ profundissima animarum nostra
rum: ibi habitare nobiscum: ⁊ presta vt in te adherea-
mus tibi totaliter: singulariter ac inseparabiliter in
perpetuum. Ibi sentiamus te vitam nostram: te san
ctificationem nostram vsqꝫ adeo vt omnia que displicent bo
nitati tue nobis displiceant: vt ab omnibus vitijs et
peccatis nostris: totos nos abstrahas ⁊ abrumpas:
totos nos trahas ad te: imo totos rapias: in te cō
glutinesqꝫ: ⁊ vnias tibi vnione purissimi sanctissimi
tibiqꝫ placitissimi amoris. ¶ Dn̄e mie Jesu xp̄e dn̄e
mie: nonne tu panis es: omne delectamentum ⁊ omnem
l suauitatem saporum in se habens: sicut in libro Sa-
Sap.16.c. pientie tue. Quanta igitur est corruptio palati cor-
dis mei: quantus error virtutis mee appetitiuum inte-
riorum: quanta peruersitas gustus mei: qui in te nichil
suauitatis inuenio nihil huius saporositatis sentio
ex te. Quam magna est multitudo dulcedinis tue do-
mine: sicut clamat cum admiratione propheta tuus
Augustin⁹. Dauid. Et addit sapientissimus Aug. qui ei soli sa-
pit: qui palatum cordis non perdidit de febre iniq-
tatis. Hec febris mi domine Jesu christe abstulit mi
hi palatum cordis ⁊ sensum dulcis saporis tui: quo
incogitabiliter bene sapis omnibus illis quos ab ista fe-
bre tam mortifera tamqꝫ periculosa liberas. Sana me
Ps.6. dn̄e: quoniam infirmus sum. Et hoc est mihi indiciū certissi
mū infirmitatis istius mee tam profunde: quod tu non sa-
pis mihi: qui non solū es inestimabilis suauitatis sapi-
dus ⁊ saporibus: sed etiam fons abyssalis omnium deli-
tiarum seu delectamentorum spiritualiū. Domine mi Je-
su Christe: cū in extremis vestigiorum tuorum vestigijs
.i. odoribus scilicet ⁊ saporibus: pulchritudinibus: cete-
risqꝫ rerum sensibilium dispositionibus inueniat misera
anima mea tantos sapores tantasqꝫ suauitates vt in vna
quaqꝫ earum totaliter se immergat: ⁊ eousqꝫ vt inde eua-
cuare non valeat. In te vero abyssali fonte suauita-
tis nec stillam vnā suauis saporis inuenio. Accidit
ergo mihi infaustitatis ⁊ infortunij ridiculū valde ⁊
stupende peruersitatis malum: quod exprobratur interdum
aliquibus hominibus: ⁊ dicitur eis: corr. s. vnicuiqꝫ: adeo in-
faustus ⁊ infortunatus es vt in toto mari stillam vnā
aque inuenire non posset nec de toto mari stillā mo-
dicam haurire. Dn̄e mi Jesu Christe quam pretiosum:
m quam stupendū: quamqꝫ profundum est chaos illud atqꝫ mor-
tiferum: quod firmasti inter me ⁊ te. Hoc est chaos vi-
tiorum ⁊ peccatorum meorum: quod diuidit inter me ⁊ te:
⁊ odorem suauitatis tue venire non sinit ad nares spi-
rituales cordis mei. Hec est nubes densissima atqꝫ te-
terrima: quam opposuisti inter me ⁊ te: ne transeat
a fonte pietatis ⁊ dulcedinis tue oratio ad me. Et be
ne obsistit nubes ista maledicta iustissimo iudicio tuo:
hoc patiente me nisi largiris gratiam orationis per quā
impetrē a te qui es dulcissimus ⁊ perlargus miserator
veniam ⁊ gratiā quā desidero. Dele igitur tu verus sol Nota.
iustitie ⁊ intelligentie: nubem istam: tam tibi odibi-
lem: tam mihi nociuam. Dissipet illam atqꝫ diffugiat
lux speciosissima atqꝫ dulcissima miserationum tuarum
que lumen claritatis tue penetrare non sinit intima
cordis mei. Aufer domine mie mortiferam istam di-
uisionem inter me ⁊ te: vt sentiam odorem suauitatis
tue qui concupiscentias in me generet eternas: sicut
fecit in Johanne euangelista dilecto tuo vt curram
in odore vnguentorum tuorum. Curram inquam ad te: et
percurram viam mandatorum tuorum: que ducit ad
te veritatem ⁊ viam veritatis: in qua non est offendi
culum erroris aut fallacie: in qua nemo labitur: in
qua sola tutissime ⁊ absqꝫ omni periculo ambulatur.
Hanc mensam sacratissimam: benedictam: venerabi
lissimam: ⁊ omnibus sanctis adorandam. Hanc men
sam: opulentissimamqꝫ refectionem: ita vt in forti-
tudine illius ambulem tota quadragena vite istius
donec perueniam ad montem dei: hoc est ad eminen-
tissimam sublimitatem beatitudinis ⁊ glorie: quam n
preparasti ⁊ promisisti dilectis ⁊ electis tuis. His ⁊ huiusmodi
verbis vteris de consilio meo quotiens missarum so
lennijs interfueris. Solerter autem attende: quod sub
specie panis ⁊ vinis tanquam sub signis: ⁊ per designa-
tionem veritas veri panis ⁊ veri potus qui indubitan
ter christus est ab animabus nostris: vt prediximus tibi
pro modo paruulitatis infantie animarum nostra-
rum atqꝫ tenebrositate presentis noctis vtcunqꝫ capi
tur ⁊ ad effectum spiritualis refectionis percipitur
que in nuditate sua tanqꝫ immensitate glorie sue atqꝫ
suauitatis ab animabus nostris hic capi non posset.
Introducuntur igitur eam signa illa ⁊ species ille vi Nota
sibiles panis ⁊ vini conuenientissima designatione:
cum per seipsam ⁊ inuisibilis ⁊ insensibilis sit anima
bus nostris. Nihilominus tamen presentia sua atqꝫ
virtute operatur refectionem spiritualem animarū
nostrarum: ⁊ hoc per ipsam veritatem corporis ⁊ san
guinis domini nostri Jesu Christi: quibus ⁊ esse vo-
luit ⁊ dedit hanc virtutem: videlicet vt per ipsa refe
ctio ista spiritualis perficeretur. Et quia de isto sacra-
mento tam venerādo tanquam ineffabili: tibi in libro de
sacramentis (prout decuit ⁊ possibile fuit mihi) late
diffuseqꝫ tibi satisfactum est. Consulo quatenus tra-
ctatum illum diligenter solerterqꝫ inspicias vt ple-
nam fidem de illo habeas: namqꝫ illic est fons indu-
bitanter deuotissimarum orationum et obsecrationum
supplicationum.

¶ Quedam pertinentia ad supradicta.
Capitulum. xxxiij.

Verum autem ⁊ noscas ⁊ memoriter te- o
neas mirabilia que placuit deo ac salua
tori nostro ostendere de isto sacramento
Quidam namqꝫ conuersus ordinis ci-
sterciensis. in abbatia Abiensi: eiusdem or
dinis quotiens sacratissimam eucharistiam accipie
bat: tanto gaudio in eius acceptione perfundeba-
tur: quod in aera rapiebatur spacio duorum pedum a
terra: ibiqꝫ stabat spacio circiter dimidie hore nos
alio fulcimento sustentatus quam gaudio antedicto.

Quid ergo mirum si rapiendi sumus obuiã iã christo domino in aera: reuelata facie eius gloriam intendentes: qñ iste tam modico lumine presentie dei ac saluatoris nostri irradiatus: vt cũqȝ rapiebatur ab ipso in aera: et tenebatur ibi ob eodẽ? Fuit et alius tempore meo eiusdẽ ordis monachus mihi notus: et familiariter mihi dilectus: qui tante suauitatis odorem ex pixide in qua venerabilissima ac sacratissima eucharistia reponebatur et seruabat sentiebat: vt famem adeo vehementẽ de ipsa pixide comedendi in eo excitauerat ardor huius: q ipsã pixidem cum comedere cõpulit. Operabat et idem venerabilissimum sacramentum in eodẽ monacho aliud memoria dignissimũ miraculum: quantocũqȝ est spaciosa esset ecclesia: et quicũqȝ haberet abdita receptacula: non poterat tamen ei abscõdi benedict' saluator in sacramento isto. Qꝫ cito nãqȝ intrabat ecclesiam sentiebat odoris illius fragrantiã: quo odore perfusus et attractus accurrebat illud cum festinatione vbi illuȝ esse iam stupendo odorũ iudicio presentiebat. Fiebat et aliud eidem vt si quis eũ intellige dominum creatorem et saluatorem transferre vellet: et ab ipso loco vbi odor suauitatis eius illũ esse iudicauerat ad locũ aliũ. hoc prefatum monachũ latere non poterat. Statim enim dicebat hic recedebat dñs me' ac transit: illuc iuit tanqȝ via ista transitu siue translatione ipsius aromatizãs effecta ẽẽt: qd et reuera fiebat. Hanc tamen suauitateȝ odorum illi soli monacho sentire datum erat.

¶ Quare deus laudauit importunitatem orãdi in euangelio luce. Ca.xxv.

Mirabitur ãt fortassis aliqs: quã ob causam ipsa veritas laudauerit importunitatem et improbitatem orantis in euãgelio cum in oratione locũ habere non possit. Est eñ dei trãquillitas in vltima et quietis pacatissima: et in vltimate immutabilitatis imperitur beatissima. Qua ppt ad ipsũ nullomodo attingere potest molestia vlla vel tediositas. Nõ minus facile nec iucundũ est ei orari hac nocte incessanter: q orari hora vna vel vice. Similit' neqȝ orari a multis: q ab vno. Non eñ laborat vllo modo: sed intendens orationibus nostris nec fatigat eũ: nec vllo tedio afficit orationũ qȝtacũqȝ instantia. Nec vna hora magis oportuna ẽ ad orandũ ipsi q alia: sicut accidit in regibus et in alijs magnatibus qui homines tantuȝ sunt: qui vel occupationibus passionib' vel tribulationibus interdũ exorabiles: interdũ vero difficiles ad exaudiendum rogantibus inueniuntur. Propter hoc et quedã mulier sancta et inclusa non audebat se dare in orationem: donec videretur ei q ordo Cisterciẽ. exiuisset ad laborem: qualiter inquiebat attenderet vel intẽderet orationi misere vnius muliercule: tanta multitudine sanctorũ magnorũqȝ virorũ ad ipsuȝ clamante: qualiter tot et tant' ipsi loquentibus: intenderet voci mee? Credebat igit' mulier istũ ordineȝ Cisterciẽ. vacare ab orõne dũ essent in labore: qȝdiu aũt in claustro vel monasterio essent: orationibus et collocutionibus occupari. Errauit igitur indubitanter: et modicum valde apprehendit adhuc virtutem omnipotentissimã creatoris. Dico igitur q illis exemplis duobus prenominatis de vidua et de amico: voluit nos inducere misericordissimus saluator ad amoris studium et instantiam orationis. Et per hoc scȝ validissimum argumẽtũ. Si eñ instantia pcum vicit duritiam iudicis: vt viduaȝ exaudiret. Et si improbitas amici hec potuit: vt media nocte dormientem vicinum excitaret et surgere faceret: et ab eo quotquot panes habeant necessarios obtineret: qȝto facilius a magnificentissimo et misericordissimo deo obtineri speranda sunt oĩa bona data: omnia salutaria: omnia necessaria: pie obnixeqȝ petentib'. In iudice namqȝ illo obsistebat duricia cordis eius vidue precibus. In amico sonolentia propria et puerorũ ipsius obsistere poterat: et ipse sumptus siue expensa: panũ presertĩ si vsquequaqȝ fuerat: vel non vsqȝ abundans panibus. Apud largum aũt et prediuitem deum et super omnẽ cogitatũ nihil horum obsistit vel aduersatur petentibus: solum hoc ad exauditionem eorum requiritur vt qua pñt instantia atqȝ deuotione pcentur. Nec pretereunda est hoc astronomorum confutatio atqȝ cõfusio: qui cum eligendas horas adeundos prĩcipes et porrigendas eis preces vel petitiones: et docuerint et scripserint. Non ausi tamen fuerunt vel docere vel scribere qd aliqua hora infausta vel infortunata eẽt ad precandum deũ vel ad qdcũqȝ seruitiuȝ impẽdendum eidem. Et cum de hoc cum quibusdaȝ modernis astronomis smonem conferrem: hoc ipsi concesserũt. vicȝ q omnis hora infausta et fortunata esset ad seruiẽdum deo altissimo: et ad exorandum et ad deprecandum illum. Et qr nec celi nec luminaria nec stelle de talib' intromittũt se: qd si adiecisset sermoni suo: qr dei seruitiũ est super virtuteȝ celorũ luminarium et stellarum et verissime hoc dixissent: qd inde apparet euidenter q dei seruitiũ: ipsos dei seruitores adeo exaltat et potentes efficit vt eis celestia illa subdita sint et obediant. Qd euidenter obstensũ est Josue.x.c. vbi precipiente Josue seruo dei et dicente. Sol contra gabaon ne mouearis et luna contra vallem haylon. Et consequenter subiungit. Steteruntqȝ sol et luna et c. Hoc aũt ignorare nõ possunt astronomi cum duplicata sit dies sole stante sup terram spacio duorum dierum.

¶ Q. in deo delectari et ei esse subditum: adiuuat orationem. Ca.xxvi.

Hanc preter hec alia duo adiuuamenta fortissima orationis iubiungam: q̃ spũs sanctus in ps. docuit euidenter. dicens per os dauid delectare in domino et dabit tibi petitiones cordis tui. Alterum vero quod sequitur est. Subdit' esto domino: et ora eum. Ubi sciendum est tibi: q nullo leuiori siue faciliori pcio obtineri pt est exauditio petitionum cordis nostri a miseratore deo: q per hoc quod dicitur hic delectãdo scȝ in domino. Delectari nanqȝ in domino iã non facillimuȝ est: sed etiam iucũdissimũ et magis premiũ q meritum: nec labor est vllo modo: imo quies validissime suauitatis: et retributio super abundantissima omnium molestiarum quas hic dilecti et electi dei propter deum patiuntur. Utinam autem et hoc docuisset spiritus sanctus vel hic vel alibi delectari in domino. Hoc aũt non est possibile cuiqȝ nisi quia palatum cordis sanum et curatum habuerit a febre iniquitatis: que sanitas et puritas non est virtutis et elaborationis humane opus: sed omnipotẽtis virtutis creatoris preciosissimũ donum imo supereminentissimum et merces sanctorum. In pña eñ sicut dicit Boetius in libro de trinitate: delectari o erit cibus: o gratio laus vero opp etus conditoris.

Nota

Nota

Nota

Josue.10.c

Ps.36.

Hoc igitur mihi pretereũdũ est hic:qz grandis ser-
mo ad illud explicandum requiritur. Nec aliud mi
hi dicendum occurrit:nisi q egritudo ista spiritual'
interior:qz eousqz palatũ cordis in nobis corruptũ
vel infectum est:vt ipsum fontem suauitatis deuz e
nobis sapere prohibeat et desipere vel potius ama
rum sapere cõpellat. Cognoscenda et recognoscen-
da est etiam sanitas contraria:q̃tũ dominꝰ adiuua
re dignabitur obnixius exposcenda. Sentiebat eam
Dauid cum dicebat ad dominum. Miserere mei de
Ps. 6. us qm̃ infirmus sum:ac si medico piissimo satagis-
set infirmitatem pandere:eamqz coram ipso allega
B re. Idem dicendum est et in alio adiutorio:quo dici
tur Subditus esto domino. Nec enim nostre virtu-
tis aut possibilitatis est frangere superbiã cordium
nostrorum. neqz abiicere iugũ seruitutis vitiorum:
quo q̃diu p̃mimur: qđ est dicere: cui q̃diu subiecti
sumus:deo subditi esse non possumus. Nemo enim
põt duobus dominis seruire:sicut dicit ip̃a veritas
Math. 6. c Mathei. vi. Deprecandus igitur est modis omni-
bus quibus possumus:omnium miserator deus lar
gissimus:vt ipse a seruitute vitiorum turpissĩa:vi-
lissĩma:nequissimaqz nos liberet:z seruituti nobilis
sime seu nos totaliter subiiciat:totaliterqz posside-
at:sicut sui sumus iure plenissimo et singularissimo
Hec autem duo adiutoria in potestate nostra sunt:
vt ea nobis vez prestentur et illa habeamus:licet ex
nobis illa elicere per nos ipsos non possumus:pre
sto nanqz est nobis ipsa gratia dei: et non soluz offer
tur:immo nobis repugnantibus pene ingeritur:
peneqz violenter impingitur et de hoc multa audi-
uisti in precedentibus.

¶ De aliis septem adiutoriis orationis.
Capitulum. xxvii.

S Sunt et alia septem adiutoria orationis:
quibus vox acuitur et ipsa quodammodo
editur. Primum illorum est clamor. Se-
cundum eiulatus qui est vox puulorũ ad
patres z matres:vt pote vociferantium:vel p absẽ
tia eorum vel pro defecto alimenti. Ita et faciendũ
est nobis per separationem dei a nobis:vel potius
nostri ab ipso. Similiter et pro defectu vital' ac spĩ
ritualis alimenti seu cuiuscunqz alterius q̃ sustenta
tie vite nostre spiritualis indigeat. A facie interdũ
cuiuscũqz rei terribilis:vt porci vel canis vel bestie
alterius eiulare consueuerunt paruuli. Sic et no-
bis faciendum est a facie peccati:tanq̃ a facie colu
bri:a facie leonis: a facie rumphee bis acute sicut
Eccl. 21. a. legi. Ec. xxi. Quasi a facie colubri fuge peccatum.
Et iterum. Quasi rumphea bis acuta omnis iniq-
Ibidem tas. Et. xxi. Dentes eius dentes leonis interficiẽtes
C animas hominum. Tercium est rugitus quasi a dã
no grauissimo sicut legitur de Esau qui supplanta-
tus a fratre benedictionez patris amisit: quare ir-
Ps. 37. rugiuit clamore magno. Et ipse Dauid. Rugiebam
a gemitu cordis mei. Debes aũt scire q rugitus p-
pria vox turturis est: z colũbe. Qua propter qz nul
lum dãnum comparabile est amissione vite:gratie.
et hereditatis vite eterne. Nullus rugitus compa-
rabilis est rugitui qui est vel esse debet penitentiuz.
Et hoc ostdit Iob in se ipso dicens. Quasi inundã-
Iob. 3. d. tes aque sic rugitus meus. iii. cap. Non quia tẽpo-
ralem eousqz doleret se amisisse substantiam: sed de
amissione spiritualium ita rugiebat. Quartum ve
D ro istarum adiutoriorꝫ planctus est. Hic proprie p
morte vel pro mortuis fieri solet. Peccator igitur
qui se mortuuz in peccatis videt:habet mortuũ quẽ
plangat:semetipsum vez. Plangat inq̃ planctu nul
li comparabili. Nihilominus em̃ et plangere debet
christum dominũ sibi mortuum. Mortuũ inq̃ a cor
de suo:in quo habitare per fidem et viuere debuit.
Ipsaqz presentia sua vitaz anime sue viuificare. In
star igitur marie Magdalene stare debet penitens
peccator ad monumentuz plorans. Monumentũ aũt
siue sepulchrum ipsa fouea:siue profunditas vitio-
rum et peccatorum est. Ad hanc debet stare: eamqz
attentissime oculis cordis intueri. Ibiqz plangẽ se-
metipsum mortuum:et christũ dominum vt predixi
sibi:hoc est a corde suo mortuũ:sicut legitur de ma-
ria magdalena Ioh. xx. Quintum istorum est gemi Ioh. 20. b.
tus:hoc est resonantia ex intimo dolore: ppter qđ di
cit Gre. qz veraciter orare est amaros in cõpunctio-
ne. gemitus non verba composita resonare. Sextuz Gregorius
est suspiriuz:et qua fatigati animi spiratio debilis E
ad formationem vocis non sufficiens. Vñ suspiriũ
dictum est quasi modica vel diminuta spiratio. Et
videt esse ex vehementi desiderio aliquid obtinendi
siue qđ amissum est:siue quid aliud: ppter quod vsu
aliter dicit suspirare quis vel aspirare ad aliquid.
Septimum vero est singultus qui in vehemẽter dui F
qz dolentibus excitari solet. Cõcutitur vehementia
dolorum:quousqz viscera dolentium:ac singultus i
eis ppter hoc generetur. Inuectio nõ inuenit perill
qz in eis qui cum dolore magno penitent. Et est iue
ctio pectoris vera designatio quedaz penitudinis.
De hoc etiam q id vnde dolet cogitauit:vel eo ip-
so tunsionibus durorum suppliciorũ dignum se cõ-
fitet. Fuit aũt iste percussiones pctorũ pro eo q cor Luce. 18. c.
humanum sed ẽ habet in pectore. Publicanus ille
euangelicus Luc. xviii. percutiebat pectus suum o-
rans et dicens. Deus ppicius esto mihi peccatori.
Et de iam dictis septem manifestum est vnicuiqz q
ad orõnem adiuuant:et per ea deuotio eius occasi-
onaliter auget. Percussiones vero pectorum: grãm
plenitudinis puocant:similiter et augent. Imp̃mit
em̃ vehementer q cor talia cogitauit:q talibus cõ-
sensit:q talia dignum voluit sibi esse duris ac diris
percutionibus. Insinuant etiam ipsum peccatorez
iam redisse ad cor suũ z ppter hoc inuenire se:z vi-
dere in illo q dignuz sit percussionibus. Et hic qui-
dem finem facto partis prime tractatus istius:in q̃
agitur de oratione: put ipsa est quodammodo orõ
rhetorica et in partibus suis assimilatur eidem.

¶ Finit pars prima huius tractatus. Incipit
secunda.

¶ Q; oratio sit quasi nuncius ad deum missus.
Capitulum. xxviii. A

Post hec igitur prosequamur alias simi
litudines:et comparationes orationis.
Dico igitur in primis:q ipsa orõ ad de
um velut quidam nuncius est:qui ad de
um mittitur:et ad ipsum intrat sicut di-
cit beatus Augu. super verbo isto ps̃. Intret orõ i Augustinꝰ
conspectu tuo domine. Dicit inq̃ his verbis. Mira
inq̃ virtus orationis:que illuc intrat ad deum:quo
caro peruenire nequit. Ecc. xxxv. satis ipsam eẽ eui Eccle. 35. d
denter nuncium fidelem:ac diligentem exprimitur
vbi legi. Oratio humiliantis se:nubes penetrabit:z
donec appropinquet nõ consolabitur: z nõ discedet
donec prospexerit altissimus:vel obnubilantiuz co-

gitationum vel nubes ipsas sanctorum penetrabit admodum nuncij ingerentis ac impingentis in medio turbarum: et irrumpentis eas vt appropinquet et ad quē mittitur. Et hoc sonant illa verba: donec appropinquet non consolabitur. Instare fidelis: et strenui nuncij qui nec requiem nec consolationē habet: donec perueniat ad illum ad quē mittitur. Quemadmodum ille eleazar dispensator domus abrae: qui comedere noluit donec locutus esset sermones suos sicut legitur Gen. xxiiij. et hoc est quod sequitur in sermone predicto. Non discedet donec aspexerit altissimus.

Gene. 24.d Hic igitur consideranda sunt: qui sint boni nuncij.

B Omnia enim huiusmodi requiruntur in oratione. Et primum illorum ponam agilitatem ipsius nuncij. Nemo enim sapiens in longinquam regionem mittit nunciū: qui non valeat ambulare. Hic aūt est vel qui iam infirmitate premitur vel facile lassatus deficit in via.

Quod evidenter apparet in illo qui difficultate magna et conatu magno et multo: vix in tota vna septima orationem dominicam dicere poterat: ita vt in vna quaque die septime partem ipsius: hoc est vnam de petitionibus septem: que in ea continentur cum magna difficultate etiam diceret. Et hoc narrauit mihi sacerdos cuius parrochianus erat et qui ab eo vix istud potuit extorquere videlicet quod saltem septimam partem orationis dominice vna quaque die diceret: et sic totam orationem dominicam in septimana vna compleret. Cui similes multi sunt qui vix incepta oratione statim ab ipsa desistunt et deficiunt: ipsū orationis laborem importabilem reputātes: et velut onus grauissimum illud stati proijcientes. Quibus quo

Nota ad ipsos pertinet et quantum in eis est hoc est dicere ex parte ipsorum: hoc solum video remediū vt paulatim assuescant ad orationes breuissimas: et deinde ad lōgiores. Conantibus enim ad se prout permittit eorum infirmitas: nunquam deserit auxiliator deus. Quemadmodum et in hoc de quo proxime feci mensionem: factum est: quod paulatim in tantum robur ad penitētiam agendam conualuit vt ab ipso suo sacerdote peteret quod ei penitentiam quantumcunque grauem eciurā velet iniungere. Non enim solummō leuis ad portandum facta erat ei penitentia omnis: sed etiam desiderabilis et iucunda.

C Quod si quis querat vnde nobis ista infirmitas orandi: qui bene per dies integrā fabulantes non fatigamur in sermonibus ociosis vel etiam noxijs: et in sermonibus orationū qui vtique salutares et iucūdissimi sunt tanto labore affligimur tāque facile fatigamur. Respondeo in hoc: quia sicut ascensus corporalis admodum laboriosus est nobis: et tā facile nos fatigat propter grauitatem corporum nostrorum: sic etiam oratio que ascēsus spiritualis est in deum propter originalis corruptionis grauitatē nos tantum fatigat et deijcit in defectum. Assuetudine tamen et lenitur et leuatur huiusmodi grauitas presertim cum adiutorium gratie dei semper assit orātibus: et orare conantibus.

D ¶ Et est nuncius huiusmodi qui in via spoliatur a latronibus: interdum autem occiditur. Latrones intelligo: improbas cogitationes: que se orationi ingerūt: et eam lachrimis pijs et sanctis desiderijs etiam ipsis cogitationibus et attētione spoliant: ipsamque suauitatem vnguēti: de qua in precedentibus audiuisti: subripiūt vel etiam rapiunt violēter. Et hec sunt bona ipsius orationis quibus in celesti cōsistorio procurare debet et expedire negocium orāns. Heu quot nuncij sic spoliati intrant celeste illud consistorium: Propter quod et minus bñ ibi recipiuntur: et difficilius expediunt negocia ipsorū a quibus mittuntur. Depauperatus enim nuncius: a paupere missus videtur. Nec apparet etiā missus pro magnis vel arduis negocijs: negligit etiam negocium vel negocia sua qui talem et taliter mittit. Cui enim sunt cordi negotia que defferre debet iste nuncius ad celestem curiam: solennem mittit nuncium ad illam: non pauperē vel pannosū et qui nulli honori vel gratie ibi habendus videatur. Hec autem est solēnitas nuncij istius: apparatus scilicet ornatus: quē tibi prediximus videlicet intentionis et attentionis desideriorum et aliorum per que in precedentibus audiuisti orationem adiuuari. Ubi vere negotia ista que per orationem gerenda et expedienda sunt: tam ardua tanque magna sint vt solēnitatem nūcij merito requirāt. manifestū est ex his que petuntur per eam et ex ipso a quo petuntur. Nulla nanque negotia comparabilia sunt negocijs veniarum: gratiarum et gloriarum: et hec per orationem principaliter intenduntur. Negotium vero paucis reformande inter deum altissimū: et eos pro quibus oratur: quantū sit quis ignorat? Quid dicā de negotio salutis: de negocio in quo tantis accusationibus ad mortē oratur agitur aut quantū oporteat esse nuncium vel procuratorem: per quē tantis accusatoribus et super tantis accusationibus rūderi oportet quis ignorat? Est enim accusator in negotio isto ipse diabolus et omnes angeli eius: qui non cessant nos accusare die ac nocte sicut legitur Apoca. xij. Cuius astucia nulla iuris peritorum prudentia compari potest. Quod si quis dixerit: quia pars quia causa orantis criminalis est: quoniam in ea de multis criminibus agitur cōtra ipsum non potest agi seu expediri per nunciū seu procuratorem. Dico quod secundum illam cōmunem ac regularem intelligentiam: verū est quod dixit: quoniā secundum hoc procurator: nec vox: nec verbum: nec responsio eius est contra quē agitur criminaliter. Oratio aūt et vox et verbū: et responsio est orantis: quapropter personaliter cōpareret in celesti ac diuinali consistorio: cuius oratio ibi est: ac personaliter: ac per semetipsum se defendit: qui per orationem in illo cōsistorio accusationibus resistit. Voce nanque propria: verbo et responsione sua propriam causam suā ibi defendit: et ibi est personali presentia: videlicet in conspectu dei altissimi vbi et ipsi et corā ipso loquitur. Si vero quereres a me: vnde et vbi accipietur ista solēnitas nuncij: et vnde habebetur nuncius iste solennis. Respondeo tibi: quod pater ipse misericordiarum qui toti generi humano tam misericorditer: tāque mirabiliter prouidit de aduocato et propugnatore atque interpellatore sempiterno: videlicet de charissimo et benedicto vnigenito suo deo videlicet ac domino nostro iesu christo. prouidebit et tibi de nūcio isto et nuncij solennitate: nisi ignauia et negligentia tua hoc impediuerit. De ignorantia quippe vel imperitia circa ea que orationis sunt non erit accusatio: postquam ea que precesserunt in hoc tractatu vel audiueris vel inspexeris. Adiuuaberis quoque non parū ad impetrandum a parte misericordiarum nunciū istum solennem: si verbis potentibus et ad deprecandum cōpositis: quorum multa supra tibi in precedentibus aggregata et congesta sunt: vsus in conspectu eius fueris ad petendum ab eo munus et gratiam orationis huius quoniam in eo et per ipsum omnia salutaria tribuuntur. Quapropter toto studio inuigilandum totisque cordis conatibus exposcendum est munus grat

Nota (beside "parabilia sunt negocijs veniarum: gratiarum et glo")

Apo. 12.c. (beside "compari potest")

E (beside "cōtra ipsum non potest agi")

F (beside "tua hoc impediuerit")

deo orationis. Ipse enim est qui et solus docet ora
re quos vult: et dat tam preciosũ munus orationis.
Qua propter in ipso principio orationis q̃tenꝰ ip-
se pater misericordiarum adiuuare dignabitur: di-
cendum est ei. Domine pater misericordiarum qui
scis et mihi magno munere gratie tue scire dedisti
non esse auctorem: non esse affectorẽ: non esse largi-
torem alicuius boni nisi te. Dedisti etiã mihi scire
donum orationis tante virtutis: tanteq; gratiosita
tis esse apud te: vt in eo et cũ eo omnia salutaria do
na largitatis: omnibus illis quibus donum illud p̃
stare fuerit pietat' et dulcedinis tue dignatio. Lar
gire mihi donum istud in eo placere in eo perfectio
ne quibus tibi illud et suscipere placeat et oĩa alia
salutaria que per ipsũ peteret mihi donaueris: cõ
cedas. Sic mihi tribue orare misericordiam tuam:
vt exaudire me tibi placeat: et in omnibꝰ: que a mi-
sericordia tua petiero exaudire. Scio. n. te docente:
q̃ nec alio nec aliũde põt mihi vel esse vl' venire tã
G placitum tibi tanq; efficax apud misericordiã tuã
donum. Debes etiam scire: q̃ fidelis ac per omnia
laudabilis nuncij est non solũ instare apud iudicẽ
vel curie dominum: sed etiam sollicitare accessores
eiusdem iudicis: et assistentes omnes eidem domino
ꝓ negocio seu negocijs ꝓ quibus ad curiam illam
missus est: maxime aũt illos qui maioris gratie ma
iorisq; potestatis in curia illa esse cognoueris. Su
per omnem admirationẽ et mittentibꝰ et nuncijs de
quibus agitur et salubriter atq; vtilit' et misericor-
diter consultum et prouisum est in curia illa celesti:
vbi qui maxime põt necessitatibus miserorum sub-
uenire et omnium negotia ibi habentium: maxime
prompti atq; parati sunt et nuncios istos introducẽ
ad regem et dominũ curie illius: eosq; per omnia
et in omnibus adiuuare: tales habet omnis oratio ad
uocatos et mediatores: quos non venalitas: sed me
ra liberalitas ad intercedendũ inclinet: vt pote q̃s
H totaliter charitas et pietas possident et quĩ oranti
bus occasiones inuenire desiderent adiuuãdi. Acce
dit ad hec et aliud de collaudatione et admiratione
dignissimum: q̃ nullus est ibi qui contradicat vl' ad
uersetur negocium proprie vel aliene salut' agenti-
bus vel agere volentibus. Omnes enim idipsũ et
solum volunt: qđ sciũt velle regem ac dominum om
nium seculorum: qui vult omnes hoĩes saluos fieri
et ad cognitionem veritatis venire. Hanc enim con
Job.25.a. cordiam facit sublimibus suis omnipotentissimus
ille dominus seculorũ sicut legit' Job. xxv. Accedit
etiam et illum bonum ad obtinendum fiduciã secu
rissimam impetrandi: q̃ nullus est ibi qui nõ totus
ardeat charitate: totus non diffluat pietate. Acce-
dit et aliud: q̃ nullus est ibi cuius intercessionẽ vl'
deprecationem possibile sit ab altissimo repelli. Et
propter hoc in eadem mensura necesse habẽt preci
bus et supplicationibus nostris semper annuere.
Illud quoq; non est hec preter pretereundum: quia
maiori confidentia qui maiores ibi sunt exorari po
ssunt et dñt: non solum q̃ humiliores: sed etiam
q̃ charitate et pietate semper in omnes ꝓpẽsiores
atq; ꝓfusiores. Quemadmodum igit' in curijs ma-
gnatum: nuncius qui non omnes solicitat qui pro-
mouere negociũ põt et volunt ac parati sunt pro q̃
nuncius est ibi merito ignarus et negligens aut in-
fidelis reputandus est. Sic nuncius est de quo agit':
q̃ vel vnũ ex tot et tantis adiutoribus in curia illa
dei altissimi solicitare pro negocijs orantis obmi-
serit: de negligentia aut infidelitate merito argu
endus erit. Docet nos et ipsa ecclesia celesti: imo di-
uino magisterio erudita et edocta sic orare: quod est
dicere talem vel huiusmõi nunciũ ad celestẽ curi-
am mittere: qui omnes deo altissimo astantes et sin
gulos pro nobis solicitet. Ipsa nanq; in orationibꝰ
suis plerumq; letanias adiungit: que sunt singulorũ
sanctorum inuocationes: similiter et omnium: pro
pter qđ et multi ex eis singulatim inuocantur: mul-
ti vero in generali: q̃m non est possibile ecclesie dei
nominare tot sanctorũ milia singulatim. Sollicitu-
do quoq; et diligentia gerẽdi negociũ in nũcio hoc
potissimum requiritur qđ ipsa arduositas periculo
sitasq; negocij euidẽter ostẽdit. Quid ergo dici po K
test de nuncio: qui circũquaq; vagatur atq; discurrit
varietate cogitationum huc illuc q; distractꝰ ac ven
tilatus: ac de ipso negocio pro quo mittitur: nec cu-
rat nec etiã cogitat: sed nunc in hyspania castra edi
ficat nunc in britaniam rapit' nũc in alemaniam dis
silit et velut palea variarum cogitationum flatibꝰ
dispergitur. Heu quot et quãti sunt sic orantes. Ca
ue igitur tibi omnis qui orare intendis a nũcio hu- L
iusmodi cuius negligentie similis aut comparabil'
vix aut nunq̃ in nuncijs litteralibus inuenit'. Et nũ
cius hmõi qui et anteq̃ ad celeste consistoriũ ꝑue-
niat immo statim cepto itinere vel ad modicum ꝓ-
gressus in via moritur. Hic est oratio cuius intẽtio
in ipso orandi tpe vel momento extinguit': et irruẽs
alia intentio vel affectio: in aliud agendum et intẽ-
dendum cor rapit. Exempli gratia. Accidit interdũ
vt cum orare quis ceperit incidit cordi eius cogita
tio de pulchritudine mulieris: ꝑfũdet' q; in eo quo
usq; ipsum in consensum turpitudinis inclinet. Et
eodem modo se habet de alijs concupiscentijs. Nul
lum enim genus concupiscentie qđ per cogitatiões
eousq; in cordibus orantium ꝑfundari non possit.
Obsecrandus igitur est omnipotens et misericors
deus vt dirigat nuncium istum ante conspectũ suũ
atq; custodiat sanum et incolumen in ipso itinere: et
etiam coram se. Nuncium istum totĩ astutie sue co
natibus interficere intẽdit diabolus: vt pote qui ne
gotium nostre salutis implacabilit' et semper odit
atq; ꝑsequitur. Nec solum in via vt predixi tibi: sed
etiam in ipso dei aspectu. Plerũq; enim ipsa oro
que ante dei conspectum iam intrauit: modo quo p̃
dictum est ibi extinguitur: de quo memini me ipsũ
exclamasse multotiens ad dominum: vt saltem i cõ-
spectu eius atq; presẽtia essent orationi mee pax at-
q; securitas: et ne permitteret vllo modorum coram
se illam occidi p̃sertim cũ nuncij qui ad illum desti-
nantur: ꝓtectione eius atq; custodia gaudere debe-
ant non solum ante illum: sed in itinere siue in via.
Petebat hoc satis euidenter propheta cũ di ceret. Ps.140.
Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu
tuo. Cum enim petebat eam dirigi ante conspectũ
dei: petebat etiam eã et in via custodiri. Similiter
cum in ipso dei conspectu eam oraret dirigi. Ora-
bat etiam et cum hoc: eã sibi custodiri: ne intorque-
retur vel distorqueretur a rectitudine intentionis.
Debes etiam scire cum his omnibus: q̃ inuenit' nũ
cius hmõi excõmunicatus interdum: et ꝓpter hoc i M
celeste cõsistorium nullatenus admittet': sicut legit'
prouerbiorum. xxviij. Qui declinat aures suas ne
audiant legem: oratio eius erit execrabilis. Qua- Prou.28.b

propter nec in celum sacratissimus admittetur: nec
a sacratissimis ciuibus celestibus recipietur: quin
potius vt execrabilibus excludetur et repelletur, cũ
indignatione. Propter hoc autẽ non inmerito a ver
bis eius aures dei auertuntur. Alibi etiaʒ scriptũ
est. Maledicti qui declinant a mandatis tuis: qua,p
Ps. 180. pter maxime maledicti qui maxime declinant ab il
lis. Hi aũt sunt: qui nec etiam propinquare volunt
vt illa audiant. Maxime enĩ se longe faciunt a mã
datis dei: qui nec illa audiunt nec faciũt. Qui vero
illa saltem audiunt nec faciunt: non tam longe a mã
datis dei sunt. Cum ergo manifestum sit tibi: q̃ nũ
cius excõmunicatus nõ impetret nisi super excom
municatione: manifestũ est tibi quoniaʒ cum celeste
illud consistorium: latere non possit talis excõmuni
catio talis nuncij: quia omnino iste nuncius ibi nec
aliquid impetrabit nec audietur. Caue ergo tibi:
ne deum pro excõmunicato habeas verbis eius au
ditum excommunicare recusans. Tunc enim est ne
cesse vt ipse te excõmunicatum habeat: ꝛ propt̃ hoc
auditus sui vel audientie suecõmunionem non im
merito tibi deneget. Utinam autem aduertant q̃ for
midanda sit q̃ꝫ horrifica excõmunicatio ista: p quã
nec verbum suum quibusdaʒ cõmunicat misericors
deus: cum omni generi peccatorum verbum dei cõ
municandum sit: exceptis illis dũtaxat quos canes
et porcos vocat veritas. Math. vij. Utinam atten
Math. 7. b dant et illi quibus tam studiose tanq̃ abundanter
cõmunicatur verbum dei: q̃ta largitate gracie dei
hoc ipsis fiat. Non enĩ fecit taliter omni nationi: p
sertim cũ expresse legatur Act. xvi. q̃ prohibiti fue
Act. 16. a. runt apostoli a spiritu sancto verbum dei predicare
B in asia. Cauendum est etiam orantibus a fatuita
te et stulticia nuncij istius. Fatuus enim est atq̃ stul
tus nuncius: qui petit quod non est petendũ sicut di
cit beatus Aug. de illo qui petit a deo vt occidat ei
Augustin⁹ inimicum suũ. Stultissime enim petit cũ velit se esse
iudicem inimici sui: deum autem suum tortoreʒ. Iu
dicem enim se gerit inimici sui: dum ipsum reũ mor
tis diiudicat: procul dubio deum vult habere tortorẽ
illius. Hoc aũt q̃ inconueniens sit: quis non videat
dum in tam vili officio deum sibi seruire vult: offi
cio vez carnificis seu tortoris: semetipsum autem in
tam sublimi tantiq̃ꝫ honoris officio: facto ipso col
locat vez iudicis presidentis. Est ibi et alia stulticia si
Augustin⁹. cut ibidem dicit idem Augu. q̃ vult homo hmõi frã
gi pontem misericordie diuine: ne habeat inimicus
eius per quod reuerti possit ad deum. Hoc enim p
mortem agitur imperatis et improuisis peccatorib⁹
vt redire non possint ad dei misericordiam et grãm
quã cum possint inuenire querere ɔtempserunt. Cõ
sidera ergo arduitatem: multitudinem et magnitu
dinem et negociorum: que agenda habes in illa sub
limi curia: et ne mittas verba tua per nunciũ stultũ.
Pro. 26. b Expresse namq̃ꝫ legitur Prouer. xxvi. Claudus pedi
bus et iniquitatẽ bibens: qui mittit verba per nun
cium stultum. Manifestum est tibi: q̃ claudis pedi
bus: nec ad bona currere: nec ãbulare: nec a mal' fu
gere nec declinare potest. Et propt̃ hoc necesse ha
bet bibere iniquitatem: hoc est penaʒ iniquitat' sue.
Hmõi autem nuncius cum sapiens fuerit ꝛ bona p
C curat atq̃ꝫ impetret mittenti se et auertit mala ab
eodem: indulgentiã culparum et penarũ nihilomi
nus obtinet. Inuenitur et alia stulticia in nũcijs hu
iusmodi: qui cum ire debeant ad illam romam verã

scʒ nominis sublimẽ atq̃ꝫ dominantem: celesteʒ sciliʒ
curiam: vadunt ad alios et alios q̃ ad ipsum regẽ ꝛ
dominum seculorũ: et petunt ab eis q̃ ab illo solo ob
tineri põt. Propter quod dicit Eccl. vij. Noli que
rere ab homine ducatũ: nec a principe cathedrã ho Eccl. 7. a.
noris. adeo enĩ illa solo obtinenda sũt. Nemo nãq̃ꝫ
assumit sibi honorẽ. sed qui vocatur a deo tãq̃ aarõ
sicut dicit Apostolus. Nec dico ista propter hoc q̃ a Hebre. 5. a.
deo petenda sint alicui talia: viris enim bonis ꝛ pe
tẽda et procuranda sunt honorum et potestatum su
blimia: verũ non ab ipsis: sed ab alijs. Impudentis
sima nãq̃ꝫ presumptio esset vnicuiq̃ꝫ quantecunq̃ꝫ ex
cellentie viro atq̃ꝫ presũptuosa turpitudo et intolle
rabilis dicere deo petere: fac me regem: fac me epi
scopum: cũ officiorum hmõi tanta sint tanq̃ pericu
losa onera: vt nemo sapiens sit qui non ea potius re
formidet q̃ desideret. Uiri namq̃ꝫ sanctissimi non ni
si tracti siue coacti illa susceperunt. Unicuiq̃ꝫ ergo ec
clesiarum et desiderandus ac tota deuotiõe et instã
tia appetendus: et a deo petendus pastor bon⁹. Et
q̃m ab hominibus plerũq̃ꝫ petũtur: et a solis homi
nibus atq̃ꝫ per eos solos obtinere sperant: fit p irã
dei maximam q̃uis semper iustissimam: vt deo per
mittente non approbante nec eo auctore: mali ꝛ apõ
ipsum reprobi loca sublimitatum obtineant. Pro
pter qd̃ ipse dicit osee. xiij. Dabo ei regẽ in ira mea Osee. 13. c.
et offeram indignatione mea. In penam igitur gra
uissimam et in vindictam iustissimã preesse pmit
tuntur: qui prodesse nullomodo curant. Et pp̃ hoc
per eundẽ pphetam dictum est. Regnauerunt et nõ
ex me: principes extiterunt: et non cognoui. Hmõi
ergo dij opera manuum sũt: et idola surda et muta
atq̃ꝫ vanissima: et reputantur ꝛ vocantur sicut exp̃s D
se legitur zacha. ij. Reperitur et nuncius huiusmo
di qui cum debeat volare in celum: curret ad terram.
Et hec oratio: que cum debeat petere celestia: hoc ẽ
spiritualia bona et eterna: terrena solummõ petit.
Illuc aũt tendit ois oratio: vbi est qd̃ per eam peti
tur: ꝛ obtineri per eam intenditur. Propter qd̃ dixi
nũcium hmõi ad terram pergere: qui pficisci debe
bat imo volare ad celuʒ. Inuenitur et alia stulticia E
in nuncio hmõi: q̃ adeo ignarus est et inscius vt ce
lestes curie vires prorsus ignoret: ꝛ an habeat ibi ɔ
dictores ꝛ aduersarios nec videat nec attendat: sʒ et
ipsas voces aduersantium et contradicentium sibi
nec audiat nec intelligat. Heu quotte quanti sunt qui
nobis orantibus et veniam et graciã gloriamq̃ꝫ pe
tentibus aduersantur: quorum vnusquisq̃ꝫ clamat i
aures dei omnipotentis. Contradico. In his primi
atq̃ꝫ fortissimi contradictores atq̃ꝫ aduersarij nostri
sunt ipsa nostra vicia ac peccata quorum clamor vs
q̃ꝫ in sublime celorum extollitur sicut Geñ. xviij. Le Gene. 18. d.
git vbi ex psona dei omnipotentis dicitur. Clamor
sodomorum ascendit a me. Fortissimi isti contradi
ctores: q̃m primi et radicales sunt in aduersationi
bus et contradictionibus istis: et his cessantib⁹ atq̃ꝫ
tacentibus: omnes alij tacerẽt siue cessarent penit⁹
ab aduersationibus ꝛ contradictionibus ɔ nos. Se
cundi ɔdictores et aduersarij sunt omnes exercitus F
pulcherrimarum sublimiumq̃ꝫ militiarum celestiũ:
Similiter et omnium sanctorum necnon et anima
rum. que occasione viciorum nostrorum et peccato
rum in ignem purgatorij vel in inferno etiam deti
nentur: totiq̃ꝫ curie celesti inimici sumus: q̃diu vi
cij et peccatis vel etiam mundo amici sumus: si ob

legitur Jaco. iiij. Quicunq; voluerit esse amicus se
Job.4.a. culi huius: inimicus cōstituitur dei. Merito igitur
tanti amici dei inimici nostri sunt: ꝙ diu inimici dei
sumus. Amicus enim inimici dei: inimicus est dei.
Quibus vero vel occasionem peccandi vel perditi
onis dedimus: et propter hoc in purgatorij igne vł
flāmis gehennalibus detinent̄: quis dubitat quin die
ac nocte clament contra nos et dicāt. Vindica domi
ne sanguinem nostrorum: sicut legitur Apocal. vi.
Apo.6.c. Que etiā si voce tam naturali ꝙ spirituali taceāt:
ibi tamen cruciatus earum acerbissimi ipsa verita
te clamant vt prediri. Cum em̄ redemptio anime vi
ri proprie diuitie sue: sicut legitur Prou. xiij. qualit̄
Prou.13.b putas vel putare potes non clamare animas cōtra
clericos et sacerdotes qui redemptionē eorū come
S dunt et in luxurijs a suis infigūt nec pro liberatiōe
earum a tormentis et cruciatibus in quibus sūt fa
tagunt. Tercij ad aduersarij nostri atq; ꝯdictores ꝯ
nos in curia illa sūt ipsi sancti: quibus iniuriamur
vel iniuriati sumus: et hoc vel in personis eorū bla
sphemantes contra eos nepharijs iuramentis: qui
bus nec ipsi gloriose dei genitrici a multis nec parcit̄
in aliquo nec defertur vel in ecclesijs ipsor. Et hoc
duobus modis: siue cū ipsi ministri dei qui in illis
deseruiunt iniurijs quibuslibet molestantur. Vel ēt
ipsa loca deo dedicata ⁊ sanctis ipsis violantur. Vł
ipsa bona temporalia ad sustentationem ministro
rum deo et sanctis illis oblata et consecrata vel di
ripiuntur: vel ab ipsis modo quolibet mi nuūt̄. An
est aliquis adeo insipiens: vt deum ac dei filium opi
nari possit blasphemias gloriose ac charissime geni
tricꝫ sue negligere: ita vt eas vt dignum et iusti est
non vindicet? Quis hominum iniurias ⁊ contume
lias matris sue eq̄nimiter toleret: et si possit non vl
ciscatur? Qd̄ si omnium aliarum matrū iniurie ac
contumelie tolerari quoquomō possint: istius tamē
benedicte semperq; venerande matris blasphemie
omni gaudio et igne omnibus studijs ⁊ virib⁹ exter
minande et vindicande sunt. Ve illi quicunq; sit: qui
ignorat dei matrem in eo amore et honore apd̄ bñ
dictissimum filium suum esse: vt honorantes eā ho
norēt: et ignorantes digna animaduersione puniat.
Non presumat aliquis deum vel dei filium se posse
habere propitiū et beniuolū: qui benedictā matrē
T suam offensam vel aduersariā habuerit. Sic nec de
dei gratia vel propitiatione cuiusꝗ eorū qui eius
filio in celo vel ministrant vel assistunt aliquis pre
sumere debeat vel sperare. Quarti aduersarij et cō
tradictores nostri in curia illa celesti: demones ipsi
sunt sicut legit̄ Apoca. xij. Proiectus est accusator
fratrum nostrorum: qui accusabat eos die ac nocte.
Apo.12.d. Quintus et maximus atq; fortissimus: deus ipse ē
qui semꝑ accusat eos qui se ipsos negligunt accusa
re: et semꝑ excusat illos qui seipsos in conspectu ip
V sius et studiose et incessanter accusant. Boni igr̄ nū
cij et fidelis ac diligentis ꝓcuratoris est: aduersan
tes sibi et contradicentes in curia ista vel placare si
bi et ꝓpitios efficere: vel eis silentiū imponere vł
illos congruis responsionibus atq; defensionib⁹ re
pellere: ne ꝯ ipsum vllatenus audiant̄. Et primis qui
dem et radicalibus aduersarij et ꝯdictoribus: silen
tium imponitur cū occidunt̄ siue mortificātur: ⁊ hoc
in sola dei curia nobis non solum permittit̄: imo ēt
cōcedit̄ atq; remunerabiliter acceptat̄: in alijs vero
curijs sub cōducta et ꝓtectione iudicꝫ litigātes sūt.

Absit aūt et vitia et peccata sub dei ꝓtectione sit cū
per Aplm omnib⁹ dicat ad Col. iij. Mortificate mē
bra vestra: que sunt super terrā. Amplius per hmōi Colos.3.a.
nunciū: orationem vel hoc directe intenditur: vt per
ipsum aduersarij isti et contradictores ꝯ nos non so
lū nō audiantur: vł admittāt̄ in isto spūali iudicio:
sed etiā vt ibi moriātur ⁊ occidant̄. Ipsa.n. pia orō
cū perfecta fuerit: mortificatrix est omniū vitiorū ⁊
peccatorum: sic orantis. Mortificatio autem eorū
est per modos et vias quas totiens audiuisti. Ipsa
nanq; desertio ipsorum mors est eorundem: cū rece
dit ab eis anima humana seq; eisdē subtrahit: neces
se habent ruere vel cadere: cum sustentamentū ali
ud non habeant ꝙ miseram animā ipsam que illa in
semetipsa sustinet et supportat. Et non est opus vt
enarrem tibi et enumerē hic modos destructiōis ⁊
mortificationis ipsarum. Si vis igitur vt clamores nō
audiantur vel admittantur contra te clama tu ex ad
uerso: et exalta in fortitudine vocem tuam cōtra eā.
Quāto em̄ fortius et altius cōtra te clamaueris: tā
to debilior erit clamor ipsorum: et minus exaudibi
lis donec penitus obmutescāt. Obmutescent autē
prorsus et sine omni voce erunt cum toto corde cla
maueris. Magnificandi igr̄ multiplicandi exaltan
diq; tibi sunt clamores orationum et confessionum:
si vis aduersarijs istis et contradictoribus silentiū
imponere. Clamores enim ipsorum: validis clamo
ribus hmōi non solum retundūt̄ vt non audiātur sꝫ
omnino exterminantur. Quapropter manifestū est
ꝙtum valide: ꝙtūcūq; audibiliter imo exaudibilit̄
apud deū clamant contra illos qui corā eo tacent a
clamoribus orationum et ꝯfessionum. Validissime
nanq; sunt coram domino deo accusationes aduersari
orum hmōi contra illos qui non se ipsos iugiter cō
fessionibus in conspectu eius accusant. Nulle autē
prorsus. i. nullius vigoris et virtutis contra eos sūt
qui se studiose in conspectu dei increpare et accusa
re non cessāt. Qd̄ expssit nobis spiritus per os Da Ps.31.
uid dicens. Dixi confitebor aduersū me iusticiā me
am domino: et tu remisisti impietatem pcti mei. At
tende anima mea et admirare et lauda ex totis inti
mis tuis superabundantissimam pietatis dei dulce
dinem: qui solo proposito huius accusationis: vt ꝙ
fit in confessione coram ipso: remisit statim impieta
tem peccati mei. Et propter hoc non solummodo si
lentium imposuit vitijs et pctis contra ipsū Dauid
sed etiam remisit ea: deleuit ꝓrsusq; exterminauit.
Qd̄ si quis dixerit: non est mihi potestas aut virtus
ad clamandum sic: vel orationibus ⁊ confessionib⁹: X
cum ad huc corde mortuus sim: et scriptū sit. Quo
niam non est in morte qui memor sit tui: i inferno aūt
quis confitebitur tibi? Mors aūt et infernus ꝓcul Ps.6.
dubio status est peccatoris in profundo peccatorū
suorum sepulti: et ad huc in eo iacentis ac putrescen
tis sicut euidenter legitur Eccl. xvij. Aū mortē in Eccl.17.d.
quit confitere. Mortem inꝗ hmōi quā prediri: pro
pter qd̄ et cōuenienter sequitur. A mortuo em̄ quasi
nihil erit confessio. Omnino em̄ insensibilis corde
peccator efficitur per mortem istam: et propter hoc
non videt nec sentit illa in quibus totus sepultus ē.
Quid igit̄ facto eius opus est? Qd̄ est illi consiliū
salutare? Hoc est indubitanter vt ꝓcuret qui clamēt
ꝓ eo. Et horum clamatorum duo sunt genera. Pri
mum est opera ipsa misericordie sicut expresse legit̄ Abacu.2.c
Abacuc. ij. qr lapis de pariete clamabat et lignum

qđ est inter iuncturas edificiorum respōdebat. Qđ
et in bono et in malo intelligi pōt. Primorum eñ
edificiorum et ligna et lapides clamant in aures dei
omnipotentis: ꝓ edificatorib⁹ suis. Quēadmodū
de rapinis et male acquisitis edificationes fiunt cō-
tra edificatores suos ad dominum sicut dicit iacob⁹
Jaco. 5. a. in. v. ca. epistole sue. Aurum vestrum ꝛ argentū eru
ginauit et erugo eorū vobis erit in testimoniū. Qđ
aūt vox bonorum operum et etiam malorū: et ma-
Sap. 4. a. gna et valida sit expresse legiꝭ Sapi. iiij. Ex iniquis
omnes qui nascuntur testes sunt nequitie eorum in
interrogatione sua. Et alibi. Ipse interrogabit ope
Sapi. 6. a. ra nostra. De hoc etiam alias audiuisti in preceden
tibus. Bona igitur opa nostra ꝛ inter ea opera pie
tatis: non solum clamant ꝓ operatorib⁹ suis coraꝫ
domino et ad ipsum: sed etiam pugnant super scu-
tum ad protegendum ipsos. Elemosina namqꝫ et ex
orat ab omni malo: et super scutum potentis ac su-
per lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit si
cut legiꝭ Eccl. xxix. Alij clamatores efficacissimi at-
Eccl. 16. b. qꝫ validissimi sunt ipsi intercessores sancti siue qui
hic militant: siue qui iā cum christo domino regnāt.
Et hi inter eos validiores in conspectu dei altissimi
Y gratiosiores sunt. Propter hoc legitur et cōmuta-
tione bonorum temporalium virorum sanctoruꝫ qꝛ
adhuc i hoc mūdo isto sunt: preces procurande tibi
sunt: et etiam precibus et obsecrationibus emendi
cande: q̄to fortius igitur eorum qui cum christo do
mino regnant et gloriantur? An timēs ne tot et tan-
tis clamantibus pro te: clamores viciorum et pctō-
rum tuorum audiat ꝑlargus miserator deus? Absit
cum nihil odiat miserator deus prelarg⁹: nisi vicia
et peccata. Absit vt ea audiat contra te et tam cha-
ros tanqꝫ gratos intercessores tuos repellat. San-
cti quoqꝫ qui contra nos clamant ꝓpter iniurias ꝛ
3 contumelias: placandi sunt emendatione contume
liarum et iniuriarum quas eis irrogauimus: et ni-
hilominus precibus et supplicationibus qualibus
et q̄tis possum⁹. Hoc aūt docemur in exēplo beati
Genesij: q̄ priusq̄ orare ꝓsumeret ꝓ archidiacono:
quem in vita ista dilexerat: placuit inclitam virginē
et martyrē agnetam: et quendam alium sanctum: q̄-
bus ablatione possessionum quarūdam iniuriatus
fuit archidiaconus ille in ecclesijs eorū. De aiab⁹
ꝯa qui tā in inferno q̄ in purgatorio ꝯ nos clamant:
q̄d aliud nobis faciēdū est: nisi vt ꝑ nosmet ipsos q̄-
tum nobis datur pro liberatione ipsarum sataga-
mus? Et etiam per alios ad hoc ipsum laboremus
emendicantes eis aliorum suffragia: qui nostra ill'
subtraximus. Nec intelligas in hoc sermone meo:
q̄ pro liberatione animarum que in inferno detine
ri sciuntur: preces faciende sint: sed duꝫ hoc ignora-
tur: non est pigritandum quin pro eis et cōmuniter
pro fidelibus defunct' omnibus suffragia fiāt. Scit
enim deus omnipotens quibus prodesse vel possit
vel debeant: nec patiꝭ aliquem eorū defraudari a
Ab fructu qui ei cōpetē pōt ex hmōi suffragijs. Caue
aūt tibi tota diligentia: ne beatam et intemeratam
dei genitricem aduersariam habeas vllo modo: cū
impossibile sit te placatum aut propitiū habere be
nedictum filium eius ipsa tibi offensa vel aduersā-
te. Ipsa quoqꝫ tibi ꝓpitia vel fauente: impossibile si-
militer sit vllum ex omnibus illis militibus celesti-
bus vel quēq̄ ex tota illa ecclesia sanctorū non esset
ꝓpitium et fauentem. Ipsa etiam aperiente os sacra

tissimum: os gratiarum: os benedictum suū ad lo-
quendum misericordissimo filio suo pro te: oīs ini
quitas tua et aduersariorum suoruꝫ opilabit os su
um. Omnes enim obmutescent. Totaqꝫ illa celestis
curia incipiente ea loqui ꝓ te: loquetur benignissio
miseratori filio eius. Qualiter aūt placandus sit ti
bi ipse iudex vniuersorum ꝛ dñs noster iesus christus Ac
iam audiuisti in precedentibus. Et vnus modus
eum placandi est: vt tu ipse placatus sis omnib⁹ ꝓ-
ximis tuis. Memor igitur esto eius: quod legiꝭ Ec- Eccl. 18. a.
clesi. xxviij. Homo homini seruat iram: et a deo que
rit medelam. De hoc et in eis que precesserunt. Et
in tractatu de operibus et mirabilibus virtutū. Et
in capitulo de misericordia multum audiuisti Ma- Math. 18. e
thei. xviij. expresse leg' verbis domini. Serue neq̄
omne debitum dimisit tibi: quoniaꝫ rogasti me. Ex
quo expresse colligitur q̄tum pōt et valēt apud mi-
sericordiam dei preces etiam peccatorum: cuꝫ ex to-
to corde ad ipsum clamauerint. Numeratur etiam
et non immerito inter stulticias et fatuitates nun-
cij istius: q̄ de ipsis negocijs licꝫ arduissima sint nec
curat nec cogitat nisi hoc solum q̄ petitionem nudā
porrigit et offert deo omnino ignorans quid illa cō
tineat: et q̄d per eam petatur. Et hec manifesta sūt
in omnibus orantibus: qui labijs solis strepūt ꝛ tu-
multuātur in ecclesijs sola ignauia: talia que ab eis
sunt prorsus aliena desiderantes: et que per oratio-
nem petere deberent: minime cogitantes: et de his
etiam que verba orationum signant nihil omnino ī
telligētes. Q[?]uis aūt ista magne stulticie et intole-
rabiles sūt non sunt tamen orationes hmōi contēnē
de vel abijciende. Isti enim sunt quēadmodum lai-
ci litterarum scꝫ ignari: porrigentes et offerētes sū
mo pontifici petitiones suas in scriptis: cū omnino
no ignorant q̄d in illis contineatur: et quid in ipsis
vel per ipsas petatur. Sūmus vero pontifex no ad
ignorantiā ipsoꝝ: sꝫ ad petitionē respicit et attendit.
Nec parū vel leue est q̄ per ignorantiā istaꝫ interdū
ꝛ orationi deperit et oranti. Omni eñ modo et studi
osius et obnix⁹ petiꝭ bonum qđ cognoscitur q̄ illđ
qđ etiam non cogitaꝭ. Inuenitur aūt et cuꝫ eis que
audiuisti in nuncio isto quē orationeꝫ dixi: duplex ꝑ
uersitas. Prima et qꝛ sibimet contradicit. Est ei re-
ctitudo orōnū conuenientissima: vt orās omnis ad
eū: manū porrigat ad capiendū qđ petit: ad quē di-
rigat sermonem petitionis. Et ita faciunt oēs men
dicantes et elemosinaria beneficia petētes. Manu
enim ꝛ voce in eū intendunt: a quo benefieri sibi pe-
tunt. Tibi aūt notissimum est: qꝛ manus in eam ptē
extendiꝭ in quā tendit et opatio. Qua ꝓpꝭ qui tātū
dem agit nisi opa diaboli: ad eum habet extentā ꝓ-
culdubio manū suā. Ab eo igiꝭ petit impleri manū
suā cū illā porrigit. Qua ꝓpter cōtrarius est sibi ip
si q̄ voce a deo petit beneficium: manu vero a diabo Nota
lo qua pāsitate q̄d intollerabili⁹ estimari pōt? Se-
cunda puersitas ē qualis in ludo fieri cōsueta ē. Lu
do inq̄ qui vulgariter vocatur lud⁹ asini: vbi ad ip-
sū emptorem dorso verso sermo dirigiꝭ: ꝛ de p̄cio a
sini cum eo tractatur. Dico igitur quia ad eaꝫ par
tem et ad facies mentis aduersa est: et ad eas respi
cit quas cogitat: vl' de q̄bus etiam ipsa cogitatio si-
ue cogitat⁹ mētis intuit⁹ ē siue aspect⁹. Qua ꝓpꝭ
qui ipso momento orōnis ad alia mēte intueꝭ: vel
aspicit q̄ deū: dorso ꝯso ad deū loq̄ꝭ: ipsi q̄si (vt ita
dicam) Asinum vendit et ludo illo: ridiculoso deum

illudit. Oro igit hmōi et ridiculosa ē: et ipsi deo cō tumeliosa. Quis ei nisi fortasse iocose aut illusorie cuiq̄ homini sic loqueretur: vt dorsum ad ipsū habeat: et faciē ad alia? Iste igit perplexitates in orone sunt contrariantes: seu contradictio eius ad semetipsum et ridiculositas illusoria ꝯ deū: q̄ ambe in oī nuncio et pcuratore q̄tū dedeceant: q̄tūq̄ ipsū im-

A pediant nemo intelligens ignorat. Defectus quoq̄ vocis et loquele q̄tum noceat negocijs q̄ per nūciū gerenda sunt: manifestum est tibi: et iā audiuisti in precedentibus: q̄ vox orationis desiderium est. Et q̄ muta est oratio: q̄ voce caret hmōi: debilitas vo in desiderio siue cupiditas: raucedo est in voce orationis. Quanta ergo stulticia est nunciū mutū aut raucum et sine voce audibili existentē ad tam sublimem curiam mittere: presertim p tot et tantis tanq̄ arduis negotijs: vt sunt negotia animarum. Et qm̄ iam edoctus es per dei gratiam de oratione: q̄ ipsa est preciosissimū desiderabilissimum atq̄ magnificum dei donum: presertim cū depurata est et immunis ab imꝑfectionibus et alijs impedimentis que audiuisti: pfecta vero dispositionibus quas per me in hoc tractatu audis: Non reliquit tibi ignorare q̄ a deo studiosissime deuotissimeq̄ ac obnixe petenda est: cum ipse solus actor datorq̄ ipsius atq̄ inspirator sit.

A ¶ De cantico peccatricis anime. Ca. xxix.

Post hec prosequar tertiam perfectionē orationis: per quā est cantio: canticū et cantilena. Manifestū est ei q̄ psalmi et cantica sm̄ plurimum sui orationes sunt.

Esa.23.d. Preterea Esa. xxiij. expresse dicit ad aiā peccatricem. Sume citharā circui ciuitatem meretrix obliuioni tradita: bene cane: frequenta canticū vt memoria tui sit. Eo nanq̄ ipso q̄ vocat eam meretricem: ipsāq̄ esse peccatricem clamat apte. Que aūt est cithara quā sumere iubetur: nisi cor humilitate excauatum ac pfundatum: et bonarum cogitationum et affectionum chordis seu neruis tensū ac preparatum ad resonandū concentum quē audiet. Et dixi cogitationum seu affectionum: non audens dicere virtutū: cum illas anima peccatrix non habeat neq̄ in libera potestate ipsius sit vt illis tendat et preparet os suum tanq̄ citharam. Humilitatē vero

Bern. intellexit eam: de qua dicit Bernardus. q̄ est humilitas quā veritas parit: et est alia humilitas quā charitas format. Facile est autē vnicuiq̄ peccatori deprimere cor suum ac pfundare sub mole vitiorum et pctōꝝ suorum: et euacuare ipsum atq̄ exinanire a nobis virtutū et a bonis meritis: qđ non ē aliud q̄ cognoscē et recognoscē vacuitatē suā et paupertatē atq̄ sentire se vacuū a bonis: qb⁹ debz et eē plenissimum. Proinde cogitationes bonas quibus se accuset peccator: ministret ei cōsciētia. Fidesq̄ etiā mortua sacrate doctrine: cui⁹ nostris tempori⁹ tāta copia est. Affectiones quoq̄ bonas: quales sunt timor: pudor: ira et dolor: de quibus tibi in pcedentib⁹ decē numerate sunt ipsa vitia et peccata ea intueri volentibus copiose ministrant. Et hoc declarabo tibi: licet p occasionem hoc faciā. Sunt nanq̄ hmōi cogitationes et affectiones de benedictioni-

B bus dulcedinis: quib⁹ de⁹ puenit illos quos ad gratiam plenitudinis illustrat et pparat. Si q̄rat cuius modi cantionē vel canticū cantare iubet meretrix ista. Respondetur q̄ cantio ista vt plurimū habet lamentationem et verparū āt et vel modicū carminū. Decem enī ille affectiōes q̄s pnumeraui tibi: lamentatorie tm̄ sūt: et malorum q̄ peccatores in seipsis spiritualiter patiūt expressorie. Et qm̄ pctōr vere spiritualiter mortu⁹ est: et malis suis obsessus et oppssus: q̄ vox decet eū nisi lamentatoria: et malorū suorum expressoria? Magnum aūt initiū vite ē pctōri lamentari: et lugere se ipsum. Et magna preparatio atq̄ appropinquatio ad resurrectionē et vitā: imo vite nouitatē: que est vite grē: qua scz deo grate siue gratiose viuitur. Et debes scire q̄ quēadmodum in citharis et alijs instrumētis magnitudo concauitatis atq̄ pfūditatis resonantiam adauget atq̄ dulcorat: sic in cithara cordis: humilitas quā pdixi. Pro eis siue cogitationib⁹ siue affectionib⁹ magis se humiliat et deprimit peccator corā dn̄o: tanto ipsi gratius et acceptius resonat in orone corā ipso. Quēadmo-

dū dicit Bea. Hie. Nihil adeo deo displicet in pctōre vt ceruix erecta p⁹ pctm̄. Ita nihil ei gratius ideo dēq̄ curuatia ac humiliatio eiusdē sub mole pctōrū sic leg. Baruch. ij. Aia q̄ tristis ē super magnitudine mali et incedit curua et infirma et oculi deficientes: et anima esuriens: dat illis dominus gloriā et iusticiam. Quantum eni pro pctis suis semetipsū humiliat sub potenti manu dei: tantum sup seipsuz siue in se ipso deum exaltat. Et tū cunq̄ semetipsū in eis et pro eis despicit atq̄ vilificat: tm̄ in semetipso deum honorat. Similiter q̄tum semetipsū cōfundit in peccatis suis et pro illis: tm̄ deum glorificat: tm̄q̄ gloriam dat deo in semetipso: dat ei et iusticiā cum se iniuste contra ipsum egisse fatet et recognoscit. Dat ei et iusticiam: cum vicia sua et pctā sibi soli attribuit: non fato: nec constellationi: nec ipsi deo cōtra eos qui naturā malā eū creasse blasphemāt: et quosdā planetas malos creatos fuisse: infaustosq̄ et infortunatos et ad nocendum naturaliter: id ē ipsa natura sua potentes et prodesse non valentes delirant. Quemadmodum de Saturno et Marte astronomi fatidici mentiti sunt et scripserūt. Dat deo iusticiam qui se iustificatiōe et vltione diuis dignū esse confitetur: ipsumq̄ deū iuste acturum secum pdicat: si vitia sua et pctā placeat vindicare. Curua ē incedit et in infimis aīa que nec etiā audet oculos leuare ad celum pre confusione: q̄ celo spreto eiusq̄ felicitate: infernū et ei⁹ tormenta eis pretulerit. In hac enim cantione. Prima chorda debet resonare fides. Et primū quattuor sonos siue voces et immensitates incogitabilis largitatis et beneficentie dei: vbi primus sonus est recogitatio bnficiorū seu donorū nature. Secundus recogitatio veniarū qui

D tā remisse sūt nobis tam culpe q̄ pene. Tertius recogitatio gratiarū: per quas ad decorem diuine similitudinis reformati sumus. Quartus recogitatio gloriarum seu hereditatis eterne: in qua ius hereditarium nobis in baptismo collatum est. Muta sine voce atq̄ sono est vel debilis et pene rupta chorda fidei: que sonos istos incessanter nō resonat: et indubitāter in eis et apd illos sic resonat chorda fidei q̄bus data est scientia salutis. Possibile est tn̄ tibi et aliter distinguere et assignare sonos fidei: vt primū ponatur recogitatio singularis illius ac stupēdi beneficij: vez incarnationis ac passionis charissimi ac benedicti vnigeniti filij dei. Deinde beneficiorū que p sacramenta nobis incessanter vel collata sūt et tribuuntur. In quibus sup omnem admirationem: est

Hieronim⁹

Baruc.2.b

C

sacratissime eucharistie sacramentum. ¶ Tercius re-
cogitatio beneficii do.trinarum et reuelationum:
quibus eruditi et docti sumus: de secretis sapien-
tialibus: de quibus non fecit deus taliter omni na-
tioni. ¶ Quartus sonus est recogitatio diuinarum
patientie et longanimitatis dei per quas tam ma-
gnatos et malos in tot et in tam malis tādiu: tā be-
nigne: tam misericorditer: tam dulciter sustinet et ex-
pectat: mirisq; et ineffabilibus sibi soli notissimis
viis et modis ad misericordiā suam et gratiā reuo-
care et reducere quantū in ipso est non cessat. Inter-
dum autē obstinatissimos et durissimos et obdura-
tissimos et omnino rebelles conuertit ad se: id est iusti-
ficat. Quid putas coram deo cogitat: qui ista negli-
git cogitare? Licet igitur chordam vnā istius cytha
re fidem dixerim: nō incōuenienter tamē psalteriū de
cachordum dici potest. Decem vero ille affectiōes
E que tibi superius nominate et numerate sunt: psal-
terium decachordū rectissime nominant: in quo tan-
to iocundius deo psallitur: quāto maiori angustia
cordis decem illi soni resonant in eodē. Et ne mire-
ris si fracta cythara et nerui debiles et non bene ten-
si: debitum et perfectū concentum nō reddunt vel re
sonant. Cor confractū cythara fracta est. Cōtractū
Ecclis.21.c tanq; fractiōe: de qua legitur Ecclesiastici.21. Cor fa
tui quasi vas confractū: et omnē sapientiā nō tene-
bit. Nerui debiles et pene rupti gratie preparato-
rie et benedictione dulcidinis: quibus quidem pre-
uenit et preparat nos dominus: preparat inq; ad gra-
tiam penitētialis iustificationis: et sunt reuera ini-
tialia quedam adiutoria ad illam. Hi quattuorde-
cim soni cum de cythara cordis sonuerint: licet de-
biles: licet exigui: auribus tamen misericordie dei io-
cundum sonāt: et ad ipm impetrant vt memoria sit
meretricie obliuioni tradite. Cum vero pfecta fue-
rit cythara: chordis et neruis omnib9 debitis conue-
nienter preparatis et ordinatis: erit cor hūanū psal-
teriū iocūdū simul cū cythara resonās ab inferiori.
hoc est pro liberatiōe a malis: et etiam pro cōdēna-
tione impiorū gratiarū actiones: bndictiones: col-
laudationes: et glorificatiōes. A parte vero superio-
ri pro omni largitione beneficiorū. Hec eadē vel reso
nans a parte inferiori dei iudiciū iustissimū: ac per
omnia laudandū. A parte vero superiori misericor-
diam. Misericordia nāq; dei super omnia opa eius
est: sicut legitur in ps. Et misericordia superexaltat
Jacobi.2.c iudicio sicut legitur Jacobi.2. Propter hoc dictum
est in ps. Misericordiā et iustitiam cantabo tibi dne.
In penitētibus et etiam ad penitētialē gratiam co
nantib9 cōuenientissime sunt omnibusq; pijs viris au
ditu iocunde: septē resonantie exteriores quas pre-
audiuisti: scz gemitus: suspiria: eiulatus: et planct9: et
clamor qualis est vlulatus: deinde singult9 atq; ru-
gitus. An putas sup omnē cogitationē et ammira-
tionem miseratorē largitorē largissimū deum cōti-
nere posse aures suas: aut auertere ab huiusmodi
concentibus? An putes aliquē in omnibus illis exer-
citibus pulcherrimarū sublimiumq; militiarum celesti-
F um: continere posse vocem orationis et deprecatio-
nis: quin eam emittat vt prosit orātib9? ¶ Sciendū
autem est tibi: quia quemadmodū chorde seu nerui
litterales in cythara litterali seu alio quocūq; mu-
sico istrumento: binatim ordinātur atq; tendūtur: et
propter hoc bini et bini resonant. Sic et in cythara
ista spirituali virtutes omnes bine et bine inuicē co-
nexe sunt: sibiq; inuicem adiuuāt: sicut legitur de alis
animaliū se inuicem tangētibus. Ezechiel.1. Exem- Ezechie.1.f
pli gratia. Amor bonorū et odium malorū: spes et
timor: continentia et abstinentia: magnificētia et hu-
militas: et ad hunc modū se habet de alijs. Et attēde
de concordiā ipsarum ad inuicē: quia vnaqueq; discor
daret et male per semetipsam sonaret: immo disso-
naret nisi altera alteram moderaret ac temperaret
vel adiuuaret. Manifestū est enim tibi qualiter ab
stinentia continētiā adiuuet. Rumpit enim neruus
continentie aut vehementer debilitat et deprimit so-
nus eius: si abstinentia illum non adiuuet et confor
tet. Notum est vnicuiq; nostrum qualiter cōmessa-
tio et ebrietas repugnent continētie: aut interdū ex
tinguunt. Venter enim mero estuans (vt dicit Hiero Hierony.
nymus) facile spumat in libidinē. Similiter et spes in
presumptionē eleuaret sonū suū: nisi eam timor re-
primeret et moderaret. Timor vero in desperatio-
nem rueret: nisi illum spes ab imo fulciret et sustēta-
ret. Sic humilitas in vilitatē abiectionis semetip-
sam abijceret magnificentia sustētaret. Ipsa quoq;
magnificētia: ne nimis in altum prosiliat et in super
biam se eleuet: ab humilitate premit et in rectitudie
sui ordinis retinet. Sic inuenies in amore et in odio.
Non eni est possibile bona laudabilit per omnia fa-
cere: custodire: nutrire: atq; defendere per oia amo
re bonorū: nisi contra mala pugnet assidue: nisi eis
resistatur viriliter: quod ppie ac per se odij est ma-
lorū. Eodē modo nec mala impugnabunt fortiter:
nec resistetur eis viriliter: si amor bonorū ad hoc nō
adiuuerit. Si enim bona nō amētur: per que malis
resistitur et mala repellūtur: non est possibile vt con
tra ea laudabiliter pugnet. ¶ Q; si querat quis de G
ipsa fide: quā virtutē habeat sociam et connexā: ac si
quereret de neruo fidei: quis ei neruus alius in ista
cythara associetur? Eidē respōdeo in hoc: qr discre-
dulitas erroris et ipietatis est chorda: que fidei con
iungit in cythara ista: vt ex hac tam horrifica dete-
statione: non solū declinant errores huiusmodi: sed
etiam abijciunt. Et omis error impietatis tanq; ve
nenū mortiferū abijcitur per virtutē istam atq; decli
natur et fugitur et etiā abhorret. ¶ Si quis autem
obijcere voluerit: qr contrariorū eadē est disciplina
et idem sensus. Respōdeo i hoc: qr alius motus est
psecutio erroris et impietatis et odiū: alius isecutio
salutarium credulitatū et amor ipsarum. Et possibi
le est vt aliquis peritus sit in pcurandis et educēdis
egritudinibus omnino inscius sanitatis procurāde
vel inducende: sicut manifestū est i bellatorib9 mul-
tis qui vulnerare et occidere doctissimi sunt: sana-
re autem et a morte suscitare prorsus ignorant. Sic
quoq; possibile est vt aliquis de veneficiis acquiren-
dorum: conficiendorū acuendorūq; venenorū habe-
at peritiam eorumq; porrigendorum astutiā: sanandi
autem a lesionib9 earum non habeat licentiā. Cau-
sa autem in hoc indubitāter esse potest: vt animo so
lo nocendi vel vni vel pluribus studuerit: vt i talib9
sit: et aliud de venenis scire non curauerit. Possibi H
le nanq; est vt solo odio alicui9 psone vel aliquarum in-
duct9 fuerit ad hoc vt talia fieri vellet. Cū autē psal-
mi cantiones vel cantica sint: manifestū est q d psal
lunt vel psallantes audiunt: saltare debēt: quemad-
modū lasciui hoies et mulieres ad auditum cantile-
narū turpiū saltēt id est gestulationibus corporum
suorum respondent modulationibus quas audiūt

Mathei.2. sicut dicit veritas Mathei.2. Cecinimus vobis ⁊ nō
saltastis: lamētauimus vobis et non plorastis. Sal
tationes igitur iste sunt motus spirituales: quibus
moueri debem⁹ et ipsi psallētes et psalmos ab ali
is audientes. Exempli gratia. Cū psalmi districtio
nem diuine iustitie et vltionis resonāt: timore debet
concuti cor ⁊ deorsum poni. Cum aūt misericordiā:
debet spe erigi sursum. Cū autē honorē et gloriam
dei resonāt: gaudio dilatari: vt de beatitudine pre
missa dilectorū et electorū ipsius desiderio ⁊ amore
illius cor accēdit. Et per viam istā currit res in om
nibus psalmis ⁊ psalmodijs. Ut quid enī in ipō prin
Psalm⁹.1. cipio psalmi nominat̄ tibi beatitudo cum dr̄: Bea
tus vir: nisi vt desiderio et amore in illam saltes vel
insilias? Deinde propter similē causam denomina
tur tibi virilitas: vt a puerilitate animi dissilias: et
virilitatē tanꝙ perfectionē tibi debitā cōcupiscas.
Sic ꝓpter eādē causam subsequēter dicit̄ tibi. Qui
non abijt in consilio impiorū. Miseria est quā bea
titudo et virilitas a se procul expellunt. Nominat̄
ergo tibi sub negatione: vt ab ea declines ⁊ fugias
animo atꝗ proposito: qui beatitudine ⁊ virtute tā
ꝙ inseparabiliter annexum ipsis diligas ⁊ teneas.
Nec dubites quin cor per oīa quando dispositū ⁊
a seruitute corruptionis plene ⁊ perfecte liberum:
ad auditum psalmodie congruētibus illis motib⁹
moueatur. Alioquin qui psallunt vel psallentes au
diunt: onos lyros sunt: id est asini ad lyram: qui cō
I centui lyre vel cythare nullo modo gesticulationis
respondere norunt. Causa autē in hoc est qꝛ ipsam
suauitatē concentus huius non sentiunt. Heu quot
onos lyros: et asinos insensibiles habet hodie san
ctus Dauid: imo spiritussanctus ad cytharā suam
et psalteriū: qui nichil prorsus spiritualis harmo
nie ibi sentiunt: nichil de his que per psalmos spiri
tussanctus omnibus loquit̄: intelligūt vel etiam co
gitant. Et quod est maioris absurditatis: ipsas vo
ces psalmorū ita ruditer: adeoꝗ inepte resecāt ⁊ vo
ciferant: vt voces eorum a rudibus asinis differre
valde modicū videantur. Quod est de his qui mili
tie clericalis stipēdia tam auide cupiūt: ꝙ districte
exigunt: et quanta diligentia nūmos ipsos: bladū ⁊
vinum que ratione huiusmodi militie sibi debere ⁊
impudentissime apertissimeꝗ mentiunt̄: qui nō so
lum voce psallere negligunt coram dn̄o: sed etiam
psallentes impediunt: ⁊ pro sacratissimis psalmis
fabulis in choro resonant. Utinā attendāt: qꝛ fures
et latrones et contra deum ⁊ cōtra animas quibus
psallendo suffragari debuerant se exhibent: dū sine
causa stipendia percipiūt: vel quod nimis est rapi
K unt. ¶ Propter hanc causam videlꝫ: qꝛ psalmodia
thesaurus est: ꝯtinens aurū et gēmas diuitiarū spi
ritualiū: et apotheca spūssancti est cōtinēs aroma
ta omniū donorū virtutū ⁊ gratiarū. Statutū est in
ecclesia dei: vt sup oēs scripturas: liber psalmorū
frequētet̄. Nulla enī scriptura de veterib⁹: que mē
tem humanam ita ditare ⁊ replere sufficiat. Nulla
est medendis animarū languorib⁹: ꝯsolandis: cō
fortandis ⁊ delectādis animab⁹ humanis adeo po
tens aut efficax. Sunt ⁊ multe spirituales virtutes
et proprie: que alibi et docende et dicēde sunt. The
sauri igit̄ tam ꝓciosi tāꝗ nobiles: a spiritusancto ꝑ
psalmos ⁊ in psalmis ostēdunt̄: ꝓuocemur ad amo
rem ⁊ desideriū ipsorū. Apotheca sancti spūs coram
nobis in eis aperit ⁊ exponit: nō solum ad medelas
vt predixi: sed etiā ad delicias: quas illi solum no
runt quibus datur ea sentire.

¶ Quid intelligat̄ per vitulos labiorū. Capi. xl.

Post hec ꝓsequar de oratione scđm ꝙ ipsa L
est vitulus labiorū. Nichil enī aliud itel
ligi posse videtur vitulus labiorū ꝙ ipsa
oratio. Uocat̄ autē vitulus labiorū in vl
timo Osee. vbi dicit̄ Reddemus vitulos labiorū no Osee.14.b
strorū. Cui concordat apostol⁹ in vltimo ad Hebre.
dicens. Per ipm̄ ergo offeram⁹ hostiā laudis sem Hebre.13.c
per deo: id est fructū labiorū cōfitentiū nomini ei⁹.
Abusiue nanꝗ vltra modū intelligerētur vituli la
biorum: vituli labijs promissi. Dico igitur qꝛ in vi
tulo intimū est medulla oīb⁹ alijs que vituli sunt
gustu suauior: deīde carnes: tertio ossa: quarto pin
guedo: quinto pellis. Et similr̄ in oratione intimū
deoꝗ placidissimū ipsa pietas orantis: intentio si
ue volūtas pricipalis obtinēdi quod per orationē
impetrari intēdit̄. Et ꝓpter hoc qui absꝗ pia intē
tione orationē dicit vel recitat: ipam potissima sui
parte mutilat et detruncat. Cogitare igitur debet
apud semetipm̄ atꝗ formare quid ei per orationē
querēdū vel petēdū sit. Ad hoc enī orādus est de⁹: vt
veniam et gratiam et gloriā ⁊ cetera bona data sua
prout ipse nouit expedire largiatur orantib⁹: ⁊ his
pro quib⁹ oratur. Qͥ si quis nichil horū intendat ꝑ
vociferationē orationis: strepit indubitāter ⁊ tumul
tuatur in ecclesia dei omnino a deo nichil petens.
Quapropter neꝗ orans est homo huiusmodi: cū
oīs oratio petitio sit: sicut in precedētib⁹ audiui
sti. Intende autē qꝛ non est necesse vt oīs orans in
tendat certe ⁊ determiate aliquid istorū que ꝑdixi.
Multi enī vniuersaliter vel generaliter intendūt ꝑ
orationes bona data dei: nō cogitātes singulariter
de venia aut aliquo illorū. Quāto autē feruentior
fuerit intentio huiusmodi: tāto erit medullata ma
gis oratio et ossa eius medulla pinguiori referta.
Ossa vero in oratione fortitudines sunt: quib⁹ susti
tari ⁊ defendi idiget oratio. Difficillimū quippe est
muscas irruentiū cogitationū ab oratiōe abigere: M
eamꝗ ab impedimētis oībus depurare depura
tam seruare. Manifestū aūt est tibi cōtra oēm diffi
cultatem fortitudinē esse necessariā: sicut dicit Ari Aristote.
stoteles: qꝛ virtus ⁊ ars circa difficillima sunt. ¶ Ne
cessaria est et alia fortitudo cōtra tedium prolixita N
tis: a quo multi ex orātibus vincuntur: qui vix ince
ptam orationē cōsummare sufficiūt: interdū autē ⁊
a cepta statim desistunt. ¶ Est ⁊ alia fortitudo neces
saria ꝯtra dilationē doni quod petitur. Differt enī
deus interdū dare qđ postulat̄ ipsa dilatiōe cor pre
parans ⁊ aptans ad recipiendū: sicut dicit Augusti
nus sup illud psal. Concupiuit aīa mea desiderare Augustin⁹.
iustificationes tuas in oī tpe: dicēs ibi: qꝛ vt tu vo Psal.118.
lens implere saccū vel ventrē aliquo bono precioso
distēdis illū atꝗ dilatas vt capaciorē ipm̄ efficias.
Sic deus volens implere cor tuū: distendit illud at
ꝗ dilatat longo desiderio: vt capacius illud ei⁹ qđ
petitur efficiat. Cōtra morā igitur ⁊ dilationē istā
necessaria est fortitudo quedā: que ꝓprio noīe lon O
ganimitas appellatur. ¶ Est ⁊ alia fortitudo neces
saria cōtra irā quādā ⁊ impatiētiā: qua multi co
usꝗ exagitant̄ ⁊ deficiūt vt vix ꝓstrati ad orationem
ab ea statim exurgāt: pro eo ꝙ gratia orationis ⁊ de
uotionis eis non statim tribuit̄: dicētes: quid face
rem hic aridus ⁊ frigidus corde duro ⁊ vacuo ab os

gratia deuotionis. Hi ꝓculdubio ignorant oratio-
nem et deuotionē dona gratuita esse dei: ⁊ vt hoc ip
sum addiscant: nō statim eā cū volunt obtinent. Insi
nuatur igitur eis ꝑ hoc: vt ea petere discant ⁊ assue-
scant. Interdum autem et quanta difficultate obti-
neātur: ipsa experientia edocentur. Quasi eni pre-
da quedā gratia oratiōis ⁊ deuotionis interdū ra-
pitur a deo: et de medio irruentiū cogitationū duri
tieq; cordis in quadā violentia eripitur: sicut dicit
Seneca. Seneca: vir datum predam putato. Improbitate
igitur et importunitate vult a se eripi gratiam ora
tionis et deuotiōis misericors deus: vt obtēta gra
tior et carior habeatur: iuxta illud Gratior est fru-
P ctus ꝙ spes productior edit. ¶ Est et alia fortitudo
orationis et est quasi grauitas quedā cōtra leuita-
tem cordis: que tanta est in aliquibus stultis ⁊ ido-
tis vt non permittat eos carere nisi ad modicū ⁊ bre
uę: cum illam adepti fuerint: tūc eni ab oratiōe sur-
gunt cum in ea potissimū esset imorandū ⁊ potissi-
mum insistendū eidem. Hoc autem est qr cum datur
eis gratia orationis abundans deuotione prepin-
guis et lachrymis irrigua cum tātis bonis eis vtē-
dum esset: immo cum tam bono sic impatiētes sunt
tanti boni: quod proculdubio est quedā felicitas.
Tunc nanq; datus est eis aduocatus gratiosissim⁹
et eloquētissimus: de quo non imerito sperare pos-
sunt ꝙ obtineat eis quicquid petunt. Ipsi autē tūc
ei imponunt silentiū: et vocem eius iterrumpunt: et
cū gratiosiorē et magis propitiā habet audientiā:
atq; cum efficacius allegat causam ipsorū: os eius
obstruunt: imo quod deterius est ipm mortificant ⁊
extinguunt. Qui enim tunc orare desinit cum et be-
ne est in oratiōe et deuotiōe et lachrymis: orationē
indubitanter mortificat et extinguit: etiā eo tempo
re quo vtilius et efficacius eidē insisteret. Ille vero
qui sentiens in semetipso paupertatē omnimodam ⁊
defectus deuotionis et lachrymarū: et propter hoc
orare desinit vel desistit: insanissim⁹ pauper est: qui
mēdicare panē ceteraq; sibi necessaria querere dif-
Q fert donec diues effectus sit. Diues enī indubitāter
Nota. est qui gratia deuotiōis ⁊ lachrymarū abūdat. Hu
iusmodi etiam homo ea stulticia laborat: vt qr vide
licet hauritoriū suum vacuū ad fontē vel fluuiū pro
haurienda aqua ire cōtemnit: paratus ire vt dicit ⁊
haurire cum hauritoriū eius plenū viderit aut sen-
serit. Proculdubio stultus huiusmodi spiritūsctm
esse fontē orationis atq; deuotiōis et oim gratiarū
Psal. 45. nescit: ipmq; esse flumen cuius ipetus letificat ciui
tatem dei. Ignorat etiam isipientissimus cor suum
esse hauritoriū quod orando in fontē istum imergi-
tur vel mittitur ⁊ vt inde gratiarū munerib⁹ implea-
tur. Nō videt ꝙ orando ad fontē istum vel fluuiū ac
ceditur vel venit: vel potius ad cor iste fons vel flu-
uius attrahitur: sicut ipse spūsctūs ꝑ psalmistā nos
Psal.118. docuit dicentē. Os meū aperui et attraxi spiritum.
Est ⁊ tertia stulticia hois hmōi: qui frigiditatē cor-
dis sui sentit: ⁊ ad caminū appropinquare nō vult:
donec illud sentiat calefactum. Ignorās ꝓculdubio
spiritūsanctū fornacē esse ⁊ caminum spūalis ardo-
ris id est vitalis et viuifici caloris. Ignorat etiā: qr
orando ad fornacē istā ⁊ caminū ꝓpinquat: ⁊ in ap-
propinquatiōe ipsi⁹ videlz imo ꝑsentia corda ꝑmū
tepescūt: deinde calescūt: tertio vo flāmescūt. Quis
adeo stultus est q dicat: sustinebo frigus istud morti
ferum longius a fornace: nec appropinquabo ad il-
lam donec plene fuero calefact⁹? Cū aūt ꝑfecte ca-
lefactū me videro: appropinquabo ad illā. ¶ Et est
quarta stulticia hois hui⁹. Ipse eni est quēadmodū
stultissim⁹ qui videt se ventre vacuū: ⁊ refectiōe ad-
modum indigenē: mēsamq; refertissimā in conspe-
ctu suo positam ⁊ paratā: ⁊ dicere non erubescit: nō
accedam ad mēsam istam: donec vētre plen⁹ fuero ⁊
opipare saturatus. ¶ Quid eni aliud est homo: cor Nota.
habens gratia deuotionis vacuū: nisi homo ventre
spirituali ab escis et potibus spiritualibus vacuo?
Quis autē ignorat: nisi insipiētissimus in oratiōe
ventrē huiusmodi cibis et potib⁹ repleri spirituali
bus: ipmq; hominē ibi spiritualr saciari? Quapro
pter manifestū est: qr miserrim⁹ erroneus est q pro-
pter hoc ad mēsam refectiōis spūalis que est opu-
lentia spiritussctī ad eam per oratiōnē accedere ne-
gligit: qr se vacuum ab hmōi alimētis senserit: simi
lis stulto qui fame se perire sentiēs: ad mēsam opi-
param vt in eam cōmedat ⁊ reficiat accedere contē-
nit. Est ergo negligētia hec ⁊ torpor infirmitas hu-
iusmodi que etiā viros religiosos interdū reuocat
et auertit: ⁊ in paupertate prenoiata detinet. Irrum-
penda igit est aliqua fortitudie ista infirmitas. Qr B
ergo iste fortitudines quas noiaui tibi orationi ne
cessarie sunt vt eā sustētent ⁊ fulciāt: eamq; fortē ⁊ ro
bustā efficiāt: nō imerito ossa oratiōis vituli nomi-
nātur. Hec sunt ossa medullā pie intētiōis ⁊ oratio-
nis cōtinētia: fortiq; ꝓtectione custodiētia. Carnes
vero istius vituli: intellect⁹ sunt ⁊ cogitatiōes eorum
que verbis oratiōis signant. Pinguedo vo carniū
hmōi deuotio est. Nec obsistit qd dicit Grego. sup Gregorius
verbum illud psal. Holocaustū tuū pingue fiat: di-
cens: qr holocaustū pingue fit cū bonū opus qd agi
tur etiam lachrymis irrigat. Lachryme nāq;: nō de
uotio ipsa sunt: sed ex deuotione profluūt ⁊ ꝓcedūt.
¶ Pellis autē vituli istius: ipse contextus et series
verborū orationis est: quib⁹ alia que dicta sunt con
tinentur: et tanꝙ a pelle exteriori operiūtur. Pili
quoq; in vitulo isto: strepitus est vocalis exterior.
Tales reddere debemus vitulos labiorū nostrorū:
propter quod dictū est. Reddemus vitulos labiorū
nostrorū Osee vltimo vt ꝓdixim⁹. Non eni ꝓprie red Osee.14.b
ditur nisi quod debetur. Apparet igitur de omnib⁹
que precesserunt de vitulo isto: ꝙ iniuriosi sum⁹ deo
etiam in illis per que iniurias irrogatas eidem emē
dare debem⁹. Quis enim non videt innumerabiles
in ecclesia clericorū tam seculariū ꝙ etiā claustra-
lium: nec etiam pilos vitulorū istorum dño redden
tes. Neq; enim vocali strepitu in ecclesiis resonāt ⁊
sed tanꝙ in dormitorio medias matutinas: aut eti-
am integras dormiunt: nunꝙ eas postmodū domi-
no reddentes aut restituentes. Multi pro vocibus
orationis: vocibus inutilium fabulationū aut etiā
secularium negociorū in eis strepunt ⁊ tumultuan-
tur: tractantes sibi inuicē sua secularia: ⁊ interdum
negociationes: facientes ꝓculdubio domū oratio-
nis domū negociationis. Execrabilius autē est: ꝙ
pro laudibus et hymnis dei turpiloquiis ꝓphanant
et polluūt ipsum dei seruitiū ⁊ chorū diuinis hono-
ribus et laudibus consecratū. Sunt ⁊ alii qui vt pel- C
lem vituli istius deo reddant et offerant: totū in hoc
studium suū conferūt: nec vnam syllabā vel vnum io
ta de tota integritate verborū orōnis negligi ꝑmit
tentes: ⁊ hoc vtiq; bonum est: nisi deum potioribus
vituli istius defraudarent: sed dum intellectus ⁊ si-

gnata verboꝝ orationis: vel non habēt vel non cu-
rant: et si in altera pelle videlicet deo satisfacere vi-
deantur: in reliquo tamen id est in carnibus nō mo
dicū sacrificiū laudis detrahūt: detruncāt. ¶ Mul-
ti delinquūt circa adipem siue pinguedinē omnino:
de aridi et indeuoti orantes: cū offerre debeant vitu-
lum saginatum. Clerici quoq; de medulla istius vi-
tuli non curant: et forsitan curare non nolūt. Multi
nec pellem verboꝝ nec pilos exterioris vociferatio-
nis offerri curāt vel dignātur. Dicit autē Dauid ex
Psal. 65. persona recte offerētiū. Holocausta medullata of-
feram tibi. Quis ex magnatibus huiusmodi frau-
des vel rapinas vel iniurias sibi fieri sustineret: vi-
delicet vt pro vitulis medullatis et pinguib⁹: exme-
dullati: excarnati: macilentissimi: et per omnē mo-
dum pinguedie carētes: excoriati: decoriati: et nec pi-
los etiam habētes offerētur? An non vides congre-
gationes hmōi orantiū et tam aperte vitulorū hmōi
sacrificia deo subtrahentiū: ne dicam speluncas esse
latronū: sed magis acies vel cuneos raptoꝝ? Quis
ignorat: q̄ sine causa accipiunt stipendia oratorie
militie: immo tanq̄ fures et raptores: et ꝑpter hoc
ad restitutionē omniū sic perceptoꝝ teneri?

¶ Quare per fumum thuris signatur oratio: et
quid per puluerē pigmentarij. Capitulum. xli.

T Docet nos spiritussanctus per Johannem
Apoc. 4. b euāgelistā. Apoca. iiij. vbi dicit de vigin-
tiquattuor senioribus: qui habebāt singuli
cytharas et phialas aureas plenas aro-
matoꝝ que sunt oratiōes sanctoꝝ. Et iterū eiusdē
Ibidem. 8. a viij. Stetit angelus ante altare habens thuribulū
aureum in manu sua: et data sunt ei incēsa multa: vt
daret de oratiōibus sanctoꝝ sup altare aureū: qḋ
est ante thronum dei: et ascēdit fumus incēsoꝝ san-
ctorum de manu angeli corā deo. Per dauid quoq;
Psal. 140. docemur orationē incensum esse: vbi dicit Dirigat
oratio mea sicut incensum in conspectu. Qua dire-
ctione et ascensu ipsa quoq; aīa orantis ascendere
Cātic. 3. c dicitur in libro. Cāticoꝝ. iij. c. vbi dicitur Que est
ista que ascēdit per desertum sicut virgula fumi: ex
aromatib⁹ mirrhe et thuris: et vniuersi pulueris pig-
mentarij? Uirgula igitur fumi oratio est qualē esse
indicant aromata mirrhe et thuris et vniuersi pul-
Exodi. 31. c ueris pigmētarij. Exodi. 31. thimiamata fieri iussit
sibi dominus ex quattuor aromatib⁹ stacte: onyca:
galbano boni odoris: et thure lucidissimo. Qz igi-
tur hec quattuor tantū aromata noīant vt ex eis cō
ficiatur thimiama: per quod oratio rectissime itel-
ligitur. Ibi vero nominat mirrhā et thus et deide ex-
presse vniuersi pulueris pigmētarij: colligit euidē
ter qz oratio ꝑfecta ex omnibus modis suis. Uirgu-
la fumi est: qualē describit li. Cātico. Quattuor ve-
Cātic. 3. c ro illa aromata: que moyses noīat quattuor virtu-
tes que in oratione necesse valde sunt: idubitāter si-
gnant: sicut apparebit tibi ex ꝓprietatib⁹ aromatū
illorum. ¶ Habet autē questionē quid intelligi de-
beat: hic puluis pigmentarius. Uirtutes enim nec
frangende nec cōterēde sunt: nec in puluerē redigē-
de: quin potius in omi integritate sua querēde. In-
tegritas nanq; earū et perfectio a deo plus diligit:
q̄ minutie vel fragmenta ipsarum. Puluis autem
pigmentarius vnde erit nisi ex pulmētis virtutū cō
fractis atq; cōtritis? Cōfractio vero et cōtritio virtu-
C tum quid est nisi mortificatio earum. ¶ Q; si forte
quis dixerit: qz contritio ista cordis est: aut intelli-
git hoc de corde nouo quod in se creari petebat da-
uid: quod vtiq; est bonum et sanctū: ꝓpter hoc oī cu-
stodia seruandū: sicut precepit Salomon Prouer-
biorum. 4. Non est igitur frangēdū aut conterēdū. Prouer-
Si vero intelligit hoc de corde veteri quod totū est biorum. 4. d
ex membris vitioꝝ et peccatoꝝ: qualiter cor hmōi
contritū erit puluis pigmētarius: quin poti⁹ pul-
uis fetidissimus et odoris pessimi. ¶ Debes igitur
scire in hoc quia contritio non est sicut ꝯfractio aut
contritio corporalis: que indubitāter destructio est
eius quod confringitur aut conteritur: sed est subti-
lis examinatio et per singula discussio qua examia-
tur: qualiter ipsa eloquia sacra et confringi et conte-
ri dicūtur: cum subtiliter et per singula discutiunt et
exponūtur: integra tamen remanēt et oīno nichil
lesionis passa: cum sic confracta et cōtrita fuerint. Nota.
Uitia vero et peccata malleo verbi dei sic cōfringū-
tur et conterūtur vt penitus destruātur et anhilātur.
Cum enim nō solum volūtas peccādi: sed ipsa cogi-
tatio etiam peccati sic cōfringit et conterit et nichil
eoꝝ prorsus remanet in eis qui vere penitēt: cōtri-
tio vero ista nihil lesionis infert vel suffert cordi cō
trito: quin potius lesiōes vitioꝝ et peccatoꝝ in eo
sanat: nō frangit igitur cor: sed fractū integrat et so-
lidat: et fractiones ipsius atq; contritiones oīno cu-
rat. Cōtritio igitur ista diligēs est et subtilis exami-
natio ac ꝑparatio cordis: qua seipm sic perscrutat
vt quicqḋ deo displicere in se inuenerit atq; cogno-
uerit: conterat atq; ꝯfringat: vt ꝑdixi: malleo verbi
dei semetipm duriter i oībus et singulis male actis
percutiēs: quod est dicere: vsq; ad mortificationem
omnimodāq; destructionē eoꝝ que in se puniēda co
gnouerunt. Cor igitur cōtritū dicit scdm duas itē-
tiones: videlz scdm se vel scdm ea que in ipo conterē-
da sunt et mortificanda. Cor enī itelligit sensus et vo-
lūtas: et sensus cū erroneus est tanq̄ periculosus cō
terēdus est et mortificādus in parte ista. Similit vo-
luntas iproba siue ꝑuersa est cōterēda et mortifican-
da est vita vt nichil de ꝑuersitate sua viuere ꝑmitta-
tur in ipso. Nō igitur essentialr cor id est ipsa aīa
cōterēda est: sed ea que in ipa sunt: videlz intellect⁹
erroneus et ꝑuersa volūtas. Hmōi nāq; cōtritio nec
frangit nec ledit in aliquo aīam humanā: quin po-
tius lesionē eius et plagas grauissimas: que sunt vi-
tia et peccata sanat. Iuxta modū igit hunc dictū est
illud Cor cōtritū et humiliatū de⁹ nō despecies. Uel Psal. 50.
dictū est ꝓpter hmōi cōtritionē: que ꝓculdubio deo
acceptissima est. Est enī sacrificiū spūs cōtribulat⁹
cum nō aliud sit cōtribulatio spūs: q̄ contritio cor-
dis: et hoc est dicere pro vitijs et peccatis ipis. Pos-
sibile nāq; est ex zelo rectitudinis vel alia cōpassio- X
ne dolore vehemētissimo ꝯtribulari spū cor alteri⁹.
Puluis igitur pigmentarius dictus est spūs: quia
quēadmodū in puluere pigmētario ipa pulueriza-
tio nichil saporis vel odoris ꝑmittit latere i aroma-
tibus: sic ꝑscrutatio et examinatio nichil latere sinit
vel in sacris eloquijs vel in ipis virtutib⁹. Tunc enī
totus sapor et totus odor virtusq; aromatū istorum
sentit: cū iuxta quod predixi eoꝝ intimi et diligenti
ꝑscrutatiōe examinant: quod in singulis est euidē-
ter videre virtutibus: sicut doctus es a me in tracta-
tu de operibus et mirabilib⁹ virtutū. In expositioni-
bus vero sacroꝝ eloquioꝝ vides euidenter quod
dixi: prout enim edicta et scripta sunt sacra eloquia et
aromata integra sunt. Subtili aūt et perscrutata in-

uestigatiõe exposita aromata cõtrita sunt atq; pul-
uerizata. Si quis autẽ dixerit ipsa vitia et peccata
contritione z mortificatione quã prediri puluerem
pigmẽtariũ fieri: sapidũq; et odoriferũ: propter hoc
videlz: qz indubitanter placita est deo mortificatio
vitiorũ et peccatorũ: merito quis intentionẽ ei⁹ ap
Exodi. 32. e probet. Combussit quoq; Moyses vitulũ cõflatilẽ
contriuitq; illũ et redegit in puluerẽ et ipsũ pulue-
rem sparsit in aquam. Sicut copulatio seu fabrica-
tio vituli et integritas ipsius deo displicuit: sic con-
fractio et contritio ipsius vt puluis eidez placuisse
non imerito dici potest. Puluis autẽ vitiorũ z pec-
catorum in aquã cõfessionis semper mergẽdus est:
tunc enim aqua cõfessionis vitia z peccata lauat et
diluit: cum iuxta modũ ante dictũ contritiõe fuerit
contrita et in puluerẽ redacta. Mortificatiões igi-
tur vitiorum odorẽ suauitatis ad nares dei dirigũt
que vita sua et integritate odorẽ mortis in mortem
faciẽtiũ et cõsentientiũ spargetur: odorẽ autẽ abo-
minabilem z odibilẽ deo altissimo. Quapropter per
viam istam: sicut animaliũ mors in sacrificiis erat
ei in odorem suauitatis: sic vitiorũ z peccatorũ cõtri
F tio est puluis. Jam igitur declaratuz est tibi p hoc:
qz oratio odoramentũ est suauitatis: nõ solũ ex par
te aromatũ vtroq; nominatorũ: sed ex parte vitiorũ
et peccatorũ. Experiẽtia namq; docet oratiõib⁹ insistẽ-
tes q nunq̃ subtilius: nunq̃ perscrutati⁹ examinan
tur sacra eloquia z virtutes: nusq; melius: nusq̃ in-
timius sapores eorũ et odores sentiunt: q̃ in orõne
et etiam per illã. Sic dico de saporib⁹ qui sunt ama
ritudines vitiorũ z peccatorũ: et de fetorib⁹ quibus
omnes bone nares offendunt. Dico inq̃: qz nusq̃ me
lius pigmenta ista vel examinant vel sentiũtur: q̃ i
oratione et per illam. Ostẽdit autẽ et hoc mirator
deus miraculo euidẽtissimo: videlz q oratio deuo-
ta odoramẽtũ suauitatis est in quadã sancta mulie
re et inclusa: que cum dabat se in orationẽ: cella ei⁹
flagrãtia oratiõis tota efficiebatur aromatizans.
Et hoc narrauit mihi socius ei⁹ qui multotiẽs odo
ris istius flagrantiã sensit. Nec mirũ si de cõtritiõe
aromatũ spiritualiũ: spirat odor spiritualis suaui-
tatis ppter presentiã spũssancti: qui nõ solũ apothe
ca est omniũ orationũ spiritualiũ: sed etiam est apo
thecarius oiu hmõi pigmẽtorũ z aromatũ auctor
vnicus z largitor benignissim⁹ atq; largissim⁹. Ipse
etiam est pigmẽtarius cõtritor hmõi aromatũ z cõ
fector hmõi pulueris: quapropter nõ est mirũ si de
presentia illius tota domus in qua hmõi pigmẽta
conterit aromatizans efficit: quãdo ex psẽtia vni⁹
solius angeli multotiẽs domos aromatizasse legũ
G tur in libro de miraculis sanctorũ. ¶ Q: autẽ virtu-
tes in oratiõe motus suos operãtur: z aromata vir
tutũ odores suos pulueri illi pigmẽtario ingerũt z
immiscẽt. Nec dubitandũ tibi est fidẽ siue fidei vir-
tutem odorẽ suauitatis iestimabilis ad nares dei: im
mo ad nares oim et singulorũ qui sunt in curia illa
celesti semp spargere. Scriptũ est enim in Ecclesiasti
Eccli. 1. b co: q bñplacitũ est et mãsuetudo. Primũ quoq; sa
crificiũ humani cordis: mactatio est sensus hũani z
sapiẽtie mũdane. Fides autẽ intellectũ omnẽ extol
lentẽ se aduersus scientiã dei: aut mortificat penit⁹
aut saltem in captiuitatẽ illũ redigit seu captiuat.
Q: si mors animaliũ innocentiũ: odorẽ suauitatis
spirabat apud deum altissimuz de sacrificiis hmõi
aialiũ: quomodo nõ potius de morte tam venena-
ti animalis: z de sapiẽtia humana nõ ascendit odor
suauissimus ad nares dei altissimi: de corde hmõi
animalis imolante? Et de captiuatiõe ista legis ex
presse. ij. Corinthi. x. In captiuationẽ inqt aposto- 2 Cor. 10 b
lus redigẽtes omnẽ intellectũ: extollẽtem se versus
scientiã dei: redigẽtes inq̃ in obsequiũ christo. ¶ Nec A
est tibi pretereundẽ quãtũ in sacramẽto altaris ma
xime odorifera est in parte ista fides et marie victo-
riosa. Septem eni sacrificia offert tibi: tanq̃ septez
ibi animalia mactãs atq; mortificãs: ne cõtra scien
tiam dei que est ipsa fides i nobis ibi se erigãt vel ex
tollant. Et primũ ipsos quinq; sensus corporis. Cum
enim visus ipse corporalis quãtũ in eo est paratus
esset cõtradicere z asserere panez purũ esse: pureq;
materialẽ solũmodo in altari: et negare ibi esse ve-
rum et viuificũ panem qui de celo descẽdit: aut esse
ibi verum corpus aut verum sanguinẽ dei: ac domini
ac saluatorẽ nostrũ. Fides adeo mortificat vel saltẽ
captiuat vel cõculcat: vt omnino ab huiusmodi con-
tradictiõe obmutescat. Et si forsitan obmurmurat
murmurare tamẽ debilissimo: pressoq; sub pedib⁹
fidei atq; fortiter calcato hec faciat. Silr̃ se habz
de auditu: de gustu: de olofactu et tactu: q eadẽ for
titudie atq; victoriositate mactat eos fides atq; cõ-
culcat. Et ppter hoc mortificatos ipsos offerre il-
los. In illo sacrificio corporis et sanguinis dei ma
ctat et imolat: calcat et captiuat: sensum humanũ i-
teriorem qui est intellect⁹. Mactat inq̃ z captiuat
cum oĩbus cõtradictiõibus suis: z rationib⁹ quib⁹
contra illud murmurat sacramẽtũ z ɔtra fidei eius-
dem. ¶ Secũdo vero mactat errorẽ oim philosopho
rum z hereticorũ cũ oĩbus cõtradictiõib⁹ z rationi-
bus rationabilissimis ipsorũ. Propter quod dixi: qz
multiplici flagrantia: scz septem sacrificiorũ aroma
tizat ibi fides: z tam multiplici victoria coronatur z
glorificatur in sacramẽto isto. Facilis autez est tibi B
via similis inueniendi z agnoscẽdi in aliis virtutib⁹
in ipsa oratione cũ perfecta fuerit ex omnibus suis.
Cum eni oratio pro inimicis ad deũ fundit: placa-
bilissimo sacrificio paternũ in eo odium ab ipsa fra
terna charitate in ipsa mactat atq; calcat: sicut mã
suetudo et patientia nostra ibi mortificãt: cũ in ora
tione incurrunt iniurie quas passus est orans z ex-
tinguit eas ibi mansuetudo seu patientia ne ira-
cundie incendiũ in animo orantis inflãmet. Sic hu
militas cõtra ɔtumelias quas sibi irrogatas orãs
in ipsa oratiõe recogitat: pugnãs ipsas eousq; mor
tificat vt cor vindicandi simul cũ eis captiuet simul
etiam mactet. Eodemmodo se habet et de aliorum
vitiorũ cogitatiõibus: quibus antiquus hostis tã-
q̃ viperis seminibus seminare z ingignere illa in ip
sa oratione molitur. Uides igitur q oratio est mul-
tiplicis laudis sacrificiũ: z multiplicitũ sacrificiorũ
odoramentũ: hoc est cum perfecta fuerit ex omib⁹
modis. Non est autẽ possibile subitã orationẽ atq;
breuissimam hec omnia habere. ¶ Colligis aũt eui- Apoca. 5. e
denter ex predictis testimoniis ii. Apoca. q tantus
placor est sanctis omnibus et angelis: scz z animab⁹ C
quãtus amor est eis in orationes sanctorũ: z quãta
delectatio eisdem ex ipsis cum phialas odoramen-
torũ istorum plenas in manib⁹ suis teneant. Quod
vtiq; facere videntur inter orandũ: tanq̃ illi icessan
ter vel crebro nares illas purissimas atq; sanctissi-
mas suas porrigentes ad odoramẽta huiusmodi.
Uel ipsas phialas propter suauitatẽ odoramẽtorũ

crebro suis narib⁹ applicantes: in quo mira virtus
magnificaq laus orationis apparet: que de corde
Cātic. j. c orantis tanq de apotheca spūssancti: tanq de cella
pigmētaria sicut virgula fumi ex aromatibus mir-
rhe et thuris et vniuersi pulueris pigmentarij fla-
grantia: aromatizās ascendit in cōspectu dñi et to-
tam illam curiā suauitate sua repleat: et nares om-
nium inibi astantiū reficiat et delectet: qd est super
oīa hec. Ipsis autē narib⁹ oīpotētis atq subli-
mis dei: delectabilē se igerat et placorē. Iuxta illud
Genes. 8. d quod legitur Genes. viij. de sacrificijs noe: qr odo-
rantis est dñs odorē suauitatis. Debes autē scire:
qr benedictiōes gratiarū actiones: collaudatiōes:
glorificationes: et cetera que hmōi sunt odoris no-
mine in scripturis frequētius signari solent. Fama
quoq et opinio cum bona est: odor vite in vitā. Cū
vero mala: odor mortis in mortē iterdū dicitur: si-
2. Cor. 2. d cut legitur expresse. ij. Cor. ij. vbi legitur: qr christi
bonus odor sumus: odor vite i vitā: alijs odor mor-
D tis in mortē. Attendēdū autē est tibi solerter ac stu-
diose: quod audiuisti in li. Apocalip. videlz qr stetit
Apoca. 8. a angelus iuxta aram tēpli: habens thuribulū aure-
um in manu sua: et data sunt ei incēsa multa: vt da-
ret de oratiōibus sanctoꝝ super altare aureū: quod
est ante oculos dei. Nec est tibi dubitandū: qr ange-
lus iste est magni consilij angel⁹: qui christ⁹ dñs in-
telligitur. Et ipse est habens thuribulū aureum in
manu sua id est cor omni excellentia donorū et gra-
tiarum preciosissimū: ceterisq oībus supeminen-
tissimū: vt aurum ceteris metallis supeminet. Hic
iuxta aram templi stetit. Cum templū in illa celesti
ciuitate non sit: sed potius dñs deus est in ea tem-
plum: sicut dicit Iohānes euāgelista Apoca. vltio.
Et templū non vidi in ea: dñs enī deus oīpotēs
templū illius est: et lucerna eius est agnus. Cū inq
templū non sit in ea: per verba ista signat nobis se-
dulum ac iuge interpellādi officium: cui pro nobis
incessant assistit ipse sacerdos noster et pōtifex chri-
stus dñs noster. Huic data sunt incensa multa id est
bona gratiarū multa: id est multitudine p̄eminen-
tia: vtpote illi: qui solus sufficit interpellatione sua
E impetrare nobis oīa. ¶ Talem enī decuit imo ne
cesse erat propter inscrutabiles abyssos miseriarū
nostrarum: nobis esse pontificē: cui⁹ placor et gra-
tiositas per se sufficeret nobis impetrare omnē ve-
niam: omnē gratiā: omnē gloriā: et omne aliud bo-
num: cōtra quē michi possent offensiōes nostre: ni-
chil oēs accusationes vel allegatiōes diabolice.
Propter hoc sunt data christo domino: incēsa mul
ta flagrantissimarū virtutū et gratiarū: vt tam su-
blimi pōtificio seu sacerdotio idoneus esset ac suf-
ficientissimus. Sacerdotiū ipsius vniuersale est: qd
est dicere: sup totam vniuersalem ecclesiā absq exce-
ptione vlla. Talem decebat etiam tāto gregi pasto
rem perfici: qui tāta p̄eminentia oībus alijs pre
celleret: vt cōparatiōe ipsius oēs alij essent grex
qui adeo coruscans: adeo aromatizans: adeo pla
catur per oīa: adeo gratiosus ad patrē misericor-
diarum accederet: vt eo aperiente os suū sacratissi
mum: os benedictū: os gratiarū: eoq dante vocem
interpellationis pro nobis: obmutescerēt oēs ac
cusatores et aduersarij nostri: eo prestante patroci
nium cause nostre: nullus auderet ex aduerso cōsur
gere: eoq stante pro nobis nullus cōtra nos se pre-
sumeret erigere. ¶ Quantum et quante suauitatis
odoramētū paras ex illa apotheca spiritussancti i
que ipsemet christus dominus est: per os ipsius sa
cratissimū ad nares patris misericordiarū ascēde-
re: quotiens pietatis ipsius dignatio est: illud pro
nobis ad interpellandū aperire. Interpellatio nā-
q ipsius thimiama est icogitabilis suauitatis: vt-
F pote tota apotheca spiritussancti flagrantissima.
Quid ergo nobis cogitandū est: cum ipsa gloriosa
dei genitrix oēsq illo miliū beatissimorū: scz ange
lorum et sanctarū animarum consortio et felicitate
aperiunt ora sua ad orādū pro nobis. Quātus est
fumus tot et tantorū aromatū? Quāto suauissimo
rum odorū flagrantia repletur tota illa aula cele-
stis? An putas patrem misericordiarū attendere il
la hora ad fetores vitiorum et peccatorū illorū pro
quib⁹ oratur? An putas illā velle respicere ad abo-
minationes eorundem: cum tot et tanti gratiosi vul
tus militiarū ac sanctarū animarū quas p̄dixi ap-
parēt ante eum? An putas ipsum auertere oculos
misericordie sue et vultum clementie sue ab ipsis.
Quapropter beatus indubitāter cuius orationis
odoramentū tante suauitatis est: vt oēs nares cu
rie celestis ad id se aperiāt: et ex illo reficiant. Bea
tior autem si virgule fumi sui: de qua in precedēti-
bus audiuisti addūtur innumerabiles illi et immē
si odores celestiū odoramentorū: que predixi. Uti-
nam innotescat orātibus quantos et quales adiuto
res tamq promptos et paratos et per oīa volun-
tarios ad adiuuandū habēt in curia illa summi re-
gis: sed et que placorē. Sic est ipsi⁹ altissimi dei na
ribus et omniū ciuiū celestiū odoramētū pie ac de-
uote orationis. Quāta putas studiositate: quātis
conatib⁹: et si venalia essent: quāto precio et sumpti-
bus exquirerent et cōpararent aromata: de quib⁹ odo
ramentū illud ꝯficeret. ¶ Uides igitur q p̄niciosa
sit ignorātia hec: que tantū bonū: imo nos tāta ne-
gligere et amittere facit. Qd autē sequit in textu Apoc. 8. a
Apoca. Ut daret de oratiōibus sanctorū: daret ma
teriam ipse christus dñs odoramentū ꝓpriū: quod
est laudis et gratiarū actionis de orationibus san-
ctorū. Ipse enim est cui⁹ os sacratissimū atq bene-
dictum: sicut non cessat a piissimis et semper effica
cissimis interpellationibus pro nobis: sic nec gra-
tiarum actionibus de oībus beneficijs que pre-
stantur nobis a patre misericordiarum.

¶ Quid signatur per altare aureum. Ca. xlij.

Quod autem sequit super altare aureū:
ornatus est parabole. Uel altare aure- G
um ipsemet est: quoniā ex ipso tanq ex
altari placabilissimo suscipit pat mise
ricordiarum orationes et sacrificia san-
ctorum. Aliter etiam altare aureū: ipsa misericor-
dia patris accipitur. Altare enim ꝓpiciatoriū est:
vnde accepta efficiūtur oblata. Et ipsa misericor-
dia summi patris est ex qua et per quā accepta sunt
ei quecūq placabiliter et remunerabiliter eidē of-
feruntur a nobis. Potest et illud. Data sunt ei in-
censa multa: aliter et non inconuenienter intelligi:
videlicet vt accipiatur: data pro eo quod est attri-
buta. Nanq domino quicūq recte sapiunt totalit
attribuunt: quecūq habent bona vel faciunt. Et ꝓ-
pter hoc ipsi viri sancti ipsas oratiōes suas christo
domino attribuunt: cōfidentes humiliter se et dono
et imperatione eius accipere illas. ¶ Aliter etiam
satis congruēter intelligitur. Data sunt ei incensa

multa: videlicet ꝙ recta et oblata ei tanq̄ mediato
ri: scilicet vt ipse in quo soli patri: scꝫ misericordiaꝝ
complacitum est offerat: de cuius ore vel manib9 re
cusari non possunt. Tāta quippe est gratiositas ip-
sius in cōspectu dei patris: etiam scdm ꝙ homo est
mediator dei et hominuꝫ: vt quecūq3 patri per ipm
offerūtur: a nobis eidē grata sint et accepta. ¶ Hō
attendens et cognoscēs omis ecclesia: in oibus ora
tionibus quas ad deum patrē dirigit: adiūgit sem-
per per dominū nostrum iesum christum: quasi di-
ceret: et si non per merita nostra placere tibi potest
oratio nostra vel deprecatio: placeat tibi per ipsum
quem inter te et nos mediatorē cōstituisti: vt per ip
sum placita tibi fiant et accepta: que ꝑ nos tibi pla-
cere non possunt. Est igitur hic quemadmodū i cu-
b riis magnatum: sicut est videre in curia summi pon
tificis: q2 cancellario vel vicecancellario offeruntur
vel dantur petitiones: vt ipse porrigat eas summo
pontifici atq3 ꝓmoueat apud eum vel corā ipso: qm
in hoc constitut9 est mediator inter petentes ꝛ sum-
mum pontificē. Sic christ9 dominus mediator cōsti
tutus est inter totam vniuersalē ecclesiā ꝛ patrē mi-
sericordiarū. Et ꝓpter hoc tradit ei omnis ecclesia
sanctorū: omes orationes siue petitiones suas offe
rendas deo patri misericordiarum et promouēdas
apud ipsum. Est igitur dicere in oratiōibus eccle-
sie: cum dicitur. Concede nobis hoc per ipm iesum
christū dominū nostrum: id est eo īpetrante: quoniā
istud impetrare merita nostra nō sufficiūt: sed gra-
tiositas eius i quo solo tibi bene cōplacuit: hoc im-
petrare potest ꝛ sufficit. ¶ Nichilominus tamen ab
ipso christo dño nostro omnia bona petenda et peti
debent ꝛ sperari. Silr̄ter a spūsancto: quoniā trini-
tas hec vnus solus ac verus deus et domin9 est: om-
nium seculoꝝ vnus ac verus auctor: vnus solus ꝛ ve
rus effector: vnus verus ac solus largitor largissi-
mus ac benignissimus est oim̄ bonorū. Et si pat̄ ho
noratur i hoc ꝙ oratur a tota ecclesia sanctorum: in
hoc ꝙ oratur ꝙ prestet que petūtur: honorat̄ et fili9
in hoc ꝙ per ipm exorat̄ pater et largiatur. Ita ho
noratur inq̄ filius vt mediator ꝛ impetrator eoruꝫ.
Nihilominus tamē ꝛ honoratur ꝛ exoratur vt vnus
auctor: vnus effector: vnusq3 largitor largissim9 cū
ipso patre ꝛ spiritusancto: quoniā cū illis ꝛ cū vtro-
q3 illorum et etiam per se et in se est vnus solus ꝛ ve-
rus deus. Quoniā vero factus est homo pro nobis
factusq3 nobis in eo ꝙ homo mediator pōtifex ꝛ ad-
uocatus: per ipm tanq̄ mediatorem: pōtificē ꝛ ad-
uocatum nostrū apud patrē ꝛ semetipm in eo ꝙ de9
est et spiritū sanctū petim9 nobis omia bona presta-
ri per ipm. Quapropter dātur ei incēsa multa ora
tionū scꝫ omniū que fiunt a tota ecclesia sanctorum.
Dantur inq̄ et sicut prediri tanq̄ mediatori pontifi
ci et aduocato: vt ipse eas porrigat et offerat patri
misericordiarū: et promoueat apud ipm gratiā ex-
Exodi. 31. auditionis impetrādo. Quia vero thimiama Exo
di. xxx. oratio aromatizans intelligitur: expedit et
conueniens est vt docearis hic: quā ob causam in cō
fectione thimiamatis: quattuor tātum aromatice
J species in confectione seu in cōpositiōe ipsius assu-
mi iubētur. He autē sunt stactes ꝛ onyca galbanum
boni odoris atq3 thus lucidissimū. Stacte aūt gut-
ta est arboris myrrhe: sicut dicit in illo loco expositor.
Psal. 44. In psalmo quoq3 dicitur Myrrha et gutta ꝛ ca
sia: quare igitur per expositionē cum dixit: myrrha

addidit et gutta: cum noie myrrhe lignum arboris
myrrhe quis intelligeret. ac si diceret. Myrrha nō
vtiq3 lignum: sed gutta que est gūmi arboris illius.
Jam autē didicisti alibi: quia gūmi istud quod myr
rha dicitur: cōsumptiua est putredinis et vermiū: ꝛ
propter hoc corpora mortuorū vt a putredine ꝛ ver
mibus conseruētur illesa: myrrha cōdiūtur. Quia
igitur gratia cōpunctionis: ꝛ totam fetulentiā siue
spurcitiam ꝑterite vite exterminat: vermesq3 vitio-
rum et peccatorū mortificat ꝛ consumit ipsum etiā
odorem suauitatis spirat in odoramēto isto: scꝫ ora
tionis: ideo merito primo ponitur gratia compū-
ctionis: que offensas vitiorū et peccatorum tollit: ꝛ
iram dei placat: qui nusq̄ exaudit orātes donec eis
placatus sit. Et ꝙ myrrha litteralis odorē suauita-
tis habeat: expresse legitur Ecclia. 24. vbi dicitur. Eccl. 24. b
Quasi myrrha electa dedi suauitatē odoris: ex ꝑ- k
sona Sapiētie. Onyca vero ostreola parua est ad vn-
guis humani magnitudinē: ꝓpter hoc et onyca di-
citur quasi onguina. Onyx namq3 grece vnguis dici
tur latine: vnde et sardonyx de quo alibi. Sardony
cem faciunt duo nomina sardus et onyx. Est eni ve-
re loquendo onyx lapillus qui apud sardos reperi
tur: melius ergo onyx diceret q̄ onyca. Et est onyca
vel onyx boni odoris: vt dicit̄ sicut ꝛ nonnulli pisci-
culi. In onyce igitur itelligit̄ nō īmerito gratia hu
militatis: que magnū locum in oratiōe tenet: sicut
Ecclia. 35. Oratio hūilitatis se nubes penetrabit. Eccli. 35. d
ꝛc. Et est ordo cōgruētissimus: vt gratiā cōpūctio-
nis in qua est viua recognitio vitiorū ꝛ peccatorum
comitet̄ hūilitas: q2 nichil adeo displicet deo: sicut
dicit Hieronym9: sicut ceruix erecta post peccatuꝫ. Hierony.
¶ Galbanū vero idcirco potissimū boni odoris ide
dictū videtur: quoniā mirifice virtutis est odor ipsi-
us. Extinguit eni omia venena draconū: et serpētes
arcet et diffugat. Ubi nichil rectius q̄ gratia beni-
uolentie seu benignitatis intelligit̄. Venenata nāq3
peccata ꝛ vitia venenosa: vel potius venenata vitia
et peccata malignitatis intelligūtur. Hoc autēꝫ est
praio vel studio nocēdi: sine qua nūq̄ sunt: qualia
sunt odiū, ira, inuidia, et superbia: que sine iniuria
et lesiōe ꝓximorū nunq̄ in aliq̄ est. Auaricia q̄ amo
re lucrorū adeo excecat eos quos possidet: vt alie-
na detrimenta nec considerent nec repetent. Qua-
propter noxia animalia siue marie venenata repu-
tandi sunt merito vel habendi. Causa autem in hoc
euidentissima est: quoniā tanq̄ pestilentes siue pe-
stiferi aliis hominib9 sunt. Quia igitur manifestuꝫ
est beniuolentiā siue benignitatem non solū studiuꝫ
nocēdi: sed etiam omne alienum exterminare ab his
in quibus merito galbanū ipsa intelligitur. ¶ De-
bes etiam scire quia peccata huiusmodi ꝛ vitia cru
enta siue sanguinolenta dicenda sunt: ꝛ dicuntur ab
eis qui in sacris doctrinis eruditi sunt. Nec mirum
tibi videatur: si gratia ista locū habet magnū i ora-
tione. Necesse est eniꝫ benignos benignitatē apud
deum benignū īuenire: quēadmodū ꝛ misericordes Ecclia. 1. b
misericordiā. scriptum est preterea Ecclia. 1. Quia
quod beneplacitū est deo: fides est et mansuetudo.
Benignitas autem nō est nisi mansuetudo: licet ex
alia causa benignitas: ex alia autē mansuetudo no
minetur. Hec autem nouit Judith: que in oratione
sua dicebat ad dominū. Tu domine cui mansuetoꝝ
et humiliū semper placuit deprecatio: sicut legitur
Judith nono. Saluū errorem pietatis venenū intel Judith. 9 b

ligit: et venenata animalia heretici cõsueuerũt haberi. Et intelligo hereticos nõ simpliciter: nec per imperitiam seductos et in errores hereticorũ prolapsos: tales enĩ nõ animalia venenata dicẽdi sunt: sed magis a venenatis veneno percussa. Heritici vero qui venena errorũ mortiferorũ predicãdo et surgendo diffundunt: animalia venenata ⁊ serpẽtes nequissimi cẽsendi sunt: et merito nominãdi: quapropter fides ipsa merito: id est galbanũ spirituale accipiendum est: que et oĩa venena huiusmodi ⁊ ab aliis in quibus est exterminat: et in aliis etiã viuere
M et regnare quantũ potest ꝓhibet et auertit. Quãtũ
Jacobi. 1. b autem locum fides in oratiõib⁹ teneat: iam didicisti in epistola Jacobi. 4. et eiusdẽ. ca. 1. vbi dicit. Postulet autẽ in fide nihil hesitans. Pietas autem ad oĩa valet bona impetranda ⁊ mala auertenda seu exterminãda recte intelligi potest galbanum spirituale: et orantib⁹ pietate siue misericordia preditis
Math. 5. a promittitur Mathei. 5. Non enĩ nisi stulte sperare vel petere misericordiã a deo potest: qui misericors
Eccli. 28. a in alios non fuerit: sicut legitur Eccl. 28 Homo ho
Mat. 18. d mini seruat irã: ⁊ a deo petit medelã. Et Math. 18. Non igitur oportuit te misereri cõseruis tuis? Ip
Luce. 11. f sa quoqꝫ veritas in euangelio Luce expresse dicit. Quod superest date elemosynã: et ecce oĩa mũda sunt vobis. Et oĩs ecclesia sanctorũ cantat. Sicut aqua extinguit ignem: ita elemosyna extinguit peccatum. Et est galbanũ istud spirituale: id est misericordia valde boni odoris: non solum a parte erogãtis elemosynas: sed etiam a parte recipiẽtium: qui miro affectu et deuotione benedicunt largitoribus et misericorditer deum exorant pro peccatis.

¶ De deuotione que requirit in orõne. Ca. xlii.

N

Quarta species aromatica que in cõpositione venit thumiamatis istius: thus lucidissimũ est: quod vocat libanũ quod est dicere incensum albũ. Vocatur et incẽsum masculũ quoniã in forma seu figura similitudinẽ habet testiculi humani: vel potius masculũ thus dicitur: id quod fortius est et maioris virtutis cum in
Uirgilius. oĩbus animãtibus mascula sunt potiora ⁊ fortiora. Unde et virgilius. Uerbenas adole pingues et mascula thura. vnde et masculabilis apersio dicit. Intellexit ergo moyses thus lucidissimũ: id est purissimũ: quoniã de puritate est ei luciditas. Thus istud nichil rectius intelligi potest ꝙ in oratiõe deuotio. Nec tibi dubium est quantũ valeat: et quantum condiat: quantũcunqꝫ per omnia melioret orationem deuotio. Cum dicat auctoritas: qꝛ qui indeuotus orat iudicium contra se postulat. In ipsa vero deuotione puritas: quid aliud itelligi potest: ꝙ sicut legitur in Exo. in thure luciditas? Et iam audiuisti ꝙ noxia sit in oratiõe impuritas: que est admixtio volitantium cogitationum: que sunt musce morientes: et perdunt suauitatem vnguẽti: sicut audiuisti in precedentib⁹ ex verbis Salomonis in Ecclesiaste. Et ista suauitas iocũditas est qua viri sancti in orationibus iocundantur.

¶ De breuitate orationis. Capitulũ. xliii.

O
Bernard⁹. 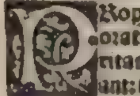

Propter hoc dicit beatus Bernardus: qꝛ oratio debet esse breuis et pura: nõ ꝙ prolixitas et longitudo orat' õis deo displiceãt: nisi vbi prolixitas aliis impedimentum etiã prestat orãdi. Sicut notum est tibi de quibusdam sacerdotibus cereorũ consumptorib⁹: qui missas adeo longas faciũt ꝙ tedio prolixitatis sue corda circunstantium et a gratia deuotionis arefaciunt: et ipsam refectionem spiritualẽ quam in missis percipere debent in molestie amaritudinem eis vertunt. De his igitur potest conqueri popul⁹ missis circunstans et dicere. Dederunt in escam meam
fel. ¶ Stulticia igitur huiusmodi hominũ hec est vt Psal. 68
pro pugillo deuotionis quod eis in missis tribuit: totius populi deuotionem auferunt: et pro tribus vel quattuor (vt ita dicam) lachrymis compunctionis vel deuotionis: vasa magna: id est corda deuote ac lachrymose orantium effundant. Ibi igit breuis debet esse oratio: vbi breuitas eius deuotioni aliorum orationũ militat et deseruit. Possunt etiam et alie cause abbreuiandi oratiõis fieri: sicut infirmitas corporalis. Multi enim amentiam ⁊ morbum melancholicum propter orationum prolõgationes nimias inciderunt. Infirmitas etiam spiritualis causa fuit apud aliquos: quia ipsa vehemẽtia deuotionis adeo affliguntur: vt postmodũ octo vel quindecim diebus vel pluribus languere necessario habent. Interdum autem et adeo rapiuntur: vt mors id est totalis separatio animarũ suarum a
corporibus non inmerito timeatur. ¶ Abbreuian P
da etiam oratio est publicis persõis: hoc est prelatis: et curam aliorum siue temporalẽ seu spiritualem gerentibus. Plerumqꝫ enim non sine iniuria ⁊ detrimento graui subditorum prolongari nõ potest oratio prelatorũ. Causa autem in hoc est: quoniam debitores sunt subditis in multis ratione officiorũ suorum. Interdũ enim iura sunt reddẽda subditis: ⁊ nec possunt eis differri sine graui dispendio vel spirituali vel temporali. Quapropter illa hora tẽperandum est a prolixitate orationis. Sicut debetur eis sacramentatio: et alia inumera: que sicut auferri non possunt eis sine iniuria eorũ: ita interdum nec differri. Uidi multos prolixitate missarũ adeo obstinatos: vt potius eligerent missas huiusmodi non audire: ꝙ prolixitatis tante molestiã sustinere. Hic igitur videtur michi intellectus ⁊ ista intentio
sermonis istius beati Bernardi. Quemadmodum Bernard⁹.
enim dicit Tulius: quia nunꝙ nimis dicitur quod Tulius.
nunꝙ satis dicitur: mihi videtur ꝙ nunꝙ nimis ꝓtenditur seu prolongatur oratio: quia nunꝙ deuota ⁊ pinguis oratio michi videtur nimia posse esse nisi in casibus antedictis. Nunꝙ enim mens humana familiarius cum deo est: nunꝙ arctius ei coniũgitur in vita ista: nunꝙ lautius ex eo reficitur: ꝙ in oratione. Nisi forsitan in sublimitate eiusdem speciei contemplationis: de qua et alias: si deus dederit vitam et spacium et gratiam ad hoc necessariã:
desiderio est michi et proposito scribere. Post hoc Q
autem absoluam me a promisso illo quod est ĩ precedentibus promisi: videlicet de merito orationis ⁊ vbi dixi: quia musce morientes perdũt suauitatem vnguenti: non autem substantiam vel meritum ꝑncipale: hoc tamen premisso qꝛ oratio ⁊ vnguẽtũ est: et propter hoc habet virtutẽ sanatiuã. Ad medicinam enim conficiunt vnguẽta ista huiusmodi ⁊ multarũ infirmitatũ sanitas p ea prestatur. Non est autem morbus vel vuln⁹ vel lesura vlla spũalis: cui p vnguentũ orationis deus non medeat. Conficiuntur et vnguenta ad sanctificationẽ: sicut expresse le

Exo.31.b. Igitur Exo.xxxi. de oleo vnctionis: quod ex quatuor
aromatib⁹ speciebus et oleo oliuarū confici pcepit
dominus. Hec autē sūt species ille videlicet mirrha:
prima electa: cinamomū: calamus et casia. Et intel
ligo q casia ista est lignea: videlicet que est rubij co
loris: boni saporis pariter et odoris. Hoc igitur oleo
vnctionis caput aaron in consecratione ipsius pfū-
debatur: sicut chrismate et oleo sancto pfunduntur
manus et capita pontificū hodie in ecclesia dei. Ni-
chil enim efficacius ad prestandū gratiam sanctifica
tionis q oratio. Per illam enim sanctificātur in ec
clesia dei quecunq in ea sanctificātur. Quapropter
ad ipsas animas orantium virtuosissimā illam esse
efficacissimāq manifestū ē. Si enim in ea que foris
sūt hoc est extra animā: ministri sanctificantis eius-
q potest oratio vt omnia sanctificata per illam san-
ctificētur: q̄to fortius in animabus in quibus est et
ex quib⁹ exijt et procedit ad deū: in gratiam sāctifica
B tionis efficax erit. Conficiūtur vngenta ad nitorem:
et cādorē corporꝫ: qs aūt ignorat q vl ad modicā vir
tuositatē orōnis apprehēderit: q̄nt⁹ nitor q̄t⁹ ve de
cor p virtutē orōnis pstet digne et deuote orōnibus?
Que aīa hūana adeo tenebrosa: adeo deformis est
vt illā orō nō splēdificet et decoret. Fiūt et vnguēta ad
conseruationē a corruptione: sicut apparet euidentē
tibi in his vnguētis quibus cōdiūtur corpa mortu-
orum. Ad hoc enī vnguētis hmōi condiunt vt a pu-
tredinibus et vermibus illesa cōseruent. Manifestū
est autē orationem frequentātib⁹ et gratiā deuotio-
nis in eadē habentibus: virtutē istam consumptiuā
spiritualiter orationi non abesse. Non enim possi-
bile est assidue orantibus vermes vitiorum et pec-
catorum putredinemq corruptionis spiritualis no
cere posse. Similiter nō est dubitandū: quia nec du-
S rare in eisdē possunt: et si quandoq in eos irruāt vir
tute orationis extingunt. Conficiunt et vnguēta ad
Apoc.8. odorem suauitatis atq flagrantiā. Et etiā audisti.
ex testemonijs lib. Apocal. q̄tus odor suauitatis
flagrat in aula celesti ex orationibus sanctorꝫ etiam
qui adhuc in terra peregrinant. Quāta igitur credē
da est flagrantia esse ex orationibus sanctorū: qui
iam cū christo domino regnāt: quibus tanta est af-
fluentia aromatū spiritualiū ex quibus odoramen
ta orationū conficiuntur. Potissimū autē ex oratio
nibus dei ac saluatoris domini nostri iesu christi: q
secundum q est homo apotheca est omnium aroma
tum: omnia alia donorū videlicet et gratiarꝫ atq vir
tutum incogitabili precellentia transcendentium.
Qualem autem quantā ve putas esse flagrantiam
orationis gloriose genetricis eiusdem: quotiēs pie
tatis et dulcedinis eius dignatio est exorare charis
simum ac benedictum suuz filium pro nobis? Quod
si per singulos sanctos angelos et beatas animas:
considerationem huiusmodi feceris: inestimabilem
et incogitabilem flagrantiam ex aggregatione om
nium celestium orationum certissime vel esse aspi-
rare certissime cognosces. De merito vero oratio-
nis de quo mentionem feci tibi sciendum est q du-
plex est videlicet principale est secundarium. Et pri
cipale quidem est remunerationis seu felicitatis eē
ne. Et intendo illud principale esse: quia ad ipsum
et propter ipsum omnia alia merita tribuuntur. Et
ad hoc ipsa charitas que radix est omnium meri to
rum principaliter donatur. Cum ergo orō est ex hac
radice: merito isto nunq̄ fraudatur sed ei sēp debetē

Huius nāq radicis ratiōe meritoria est oratio prin
cipaliter et proprie felicitatis eterne et ratione illi⁹
debetur oranti ex charitate. Secundaria vero me-
rita sunt cōseruatio gratie: augmentum ipsius et re
missio vel diminutio pene merite: omniaq alia bo-
na data que in oratione vniuersali datore bonorum
obtinentur. Et hec sunt que pricipali merito feruor
orationis: puritas et deuotio lachrymarumq pro-
fluuia superaddunt. ¶ Quia igitur volitātes et ir-
ruentes musce. i. cogitationes praue: in orantiū cor
dibus causā et radicem meriti principalis quā pno-
minaui non extingunt siue mortificant: idō nec princi
pale premiū auferunt. Causa enim permanente il-
lesa et integra hmōi: necesse est et eius effectū perma
nere Sciendum est etiam tibi: quia de secundarijs
meritis ex affectibus oratiōis est diffugatio demo-
num: ex diminutiōe potestatis ipsorum.

¶ Quare viri sancti difficile habent gratiam
deuotionis et lachrymarum. Cap. xlv.

Quod si quis interroget quare viri sanctis- A
simi vix et tam raro gratiam deuotionis et
piarum lachrymarū irriguū habēt: pec
catores vero spurcissimi et immanissimi fa
cile habent eas interdū. Respōdeo in hoc: q mi admi
randa est mirabiliterq laudanda dei nri misericor-
dia: que tam indignis tam promptā tanq paratam
se exhibet: atq adiutoria quibus tanti peccatores
ad gratiam iustificationis siue conuersionis adiu-
uētur: tam benigne eisdem tāq facile largitur. Qd
autē sanctis viris tam raro ista dona tāq difficile
tribuunt: hanc puto esse causā: vicꝫ vt cariora illa
habeant et soli gratie dei eadē attribuāt. Iuxta sermo Augustin⁹
nem beati Augustini dicentis. Quia christum non
nouit qui alijs q gratie di aliquid attribuit. Debes
tamen scire cum his: q immanitas scelerum: et mon-
struositas peccatorum occasionem non modicā dat
timori dei et erubescentie et alijs quibusdam donis.
Puritas vo cōsciētie et virtutū fiducia: securitatem
interdum generat in electis: et propter hoc non mi-
nus gaudiū tribuit. De gaudio vero certū est tibi: q
merorem cordis et luctum excludit. Nec pretereun-
dum est tibi exemplum qd ad hoc inducere consue-
ui: vicꝫ de piris et pomis: alijsq fructibus quibusdā
venenis in se habentibus: quia maiorē suauitatis
odorem spirant q fructus suauissimi et illesi. Ver-
mes enim calore suo adiuuant calorem naturalem
in eis: propter qd facilius maturescūt: et odorem de
bitum spargunt verminosi fructus. Sic et aliquo-
tiens horrifica atq monstrifica vitia et peccata ad
iuuant timorem: horrorem: verecundiam: et iram ip
sam ad irascendum contra semetipsum: ex quibus
gratia interne penitudinis et odoramentorum ora-
tionis non modicum adiuuantur.

¶ De merito illius orationis in qua non cogi-
tat actu quis de deo. Cap. xlvi.

Si quis autem quesierit: qualiter sit vel R
durat meritum orationis: que agmini-
bus muscarum mortennū refertissima
est: et strepitu earundē tumultuosa q-
liter eterne remunerationis premium
per huiusmodi orationem aliquis mereri potest: in
qua nec de deo ne de pmio hmōi cogitauit aut actu
etiam curat. Rñdeo in hoc: quia si cum pegrinatio

et quas quis visitat limina sanctorum: et meretur suffragia: de quibus in proposito solo vel initio cogitauit. Non enim facile est: nec vnquam credo euenisse aliquem ex huiusmodi peregrinantibus per passus singulos de suffragijs sanctorum ad quorum ecclesias vel memorias peregrinantur cogitasse: Possibile autem est vt nec vno punco temporis de eis cogitet ex illis. Occupantur enim et labore itinerationis: et solicitudine necessariorum ad illam et alijs irruentibus. Uerum quia voluntas siue intentio obtinendi suffragia huiusmodi causa est et radix totius peregrinationis illius tota meritoria est illis peregrinatio ipsorum. Et est exemplum euidentis similitudinis in lapide qui iacitur vel sagitta que trahit arcu. Non enim cogitat iaciens de singulis partibus spacij quod lapis ille vel sagitta transierit. Sic igitur vni ipulsui debetur totius illius spacij transitus et singularium partium cum nec de illis iactor vel tractor nec de aliqua eorum cogitauit. Sic vni ipulsui voluntatis siue intentionis eius qui peregrinatur: debetur totus motus peregrinationis et singule partes ipsius licet neque de illis neque de aliqua earum peregrinus ille cogitauerit: et propter hoc totus motus ille meritorius est eidem. Sic dico de oratione et partibus ipsius: quoniam prime ac principali voluntati ex qua oratio cepta est: licet mens orantis ad alia euagetur et alia in cor eius irruant: vel imergant preter intentionem ipsius et cogitatum oratio tamen tota prime voluntati et intentioni attribuitur et eius est: et propter hoc ex illa et per illam meritoria iudicatur. Omnis enim operatio ex radice voluntatis ex qua est: vel bona vel mala: vel meritoria vel alterius modi iudicanda est. Iuxta sermones beati. Ambro. dicentis. Quia non attendit deus quantum sed ex quanto: et quantum intendis tantum facis. Qui (Ambro.) sermones intelligendi sunt in eis operibusque: que ex radicibus intentionum et voluntatum mutari possunt. Non dico propter illas que in semetipsis male sunt: sicut est fornicari: furari: adulterari: que nulla bonitate radicis bene effici possunt. Facit ad hoc idem sermo beati Gregorii quo dixit: quia nihil habet viriditatis ramus boni operis: nisi processerit de radice charitatis (Gregorius.) Debes autem reminisci eorum que dixi tibi de cogitationibus et alijs in corda orantium irruentibus: que nisi radicem: hoc est principalem voluntatem: et hec est intentio: mortificauerint et ipsam orationem sibi rapuerint: ita vt ex eis et ab eis procedat meritum orationis principale scilicet auferre non possunt. Causa autem in hoc est: quoniam radix tota meriti que principalis voluntas est siue intentio: illesa quantum ad essentiam suam permanet cum ipsis.

¶ De igne et gladio que debet esse in sacrificio orationis. Capitulum. xlvij.

Post hec quoniam oratio sacrificium et oblatio deo acceptissima: que deo in omni ecclesia sanctorum offertur: ad ipsum placandum et reconsiliandum ei totum dei populum: prosequar de ipsa dispositione et perfectione: que sunt conuenientes ei: et per hoc quod ipsa est sacrificium Et iam quidem notum est tibi ex alijs: quia sacrificium est oblatio deo sacrata atque dicata sacrans siue sanctificans etiam ipsum offerentem que etiam hac intentione spiritualiter offertur: videlicet vt ipse offerens per illam deo sacretur siue sanctificetur. Quod si quis querat: quid per huiusmodi sacrificium deo sacrificetur vel sanctificetur? Respondeo quod cor humanum siue mens humana in primis et maxime: et intendo hic de oratione que ad placandum deum offertur a quo atque ad hoc vt ipse offerens reconcilietur ei per illam. Iuxta illud quod dictum est. Sacrificium deo spiritus contribulatus. (Psal. 50.) ¶ De orationibus que pro alijs sacrificandis offeruntur: licet decentissimum atque congruentissimum sit interdum vt cum sacrificio contribulati spiritus offerantur: possunt tamen a viris sanctis qui conscientiam non habent quod sit in eis aliquid mactandum siue mortificandum solo desiderio et intentione impetrandi sanctificationem offerri: sanctificationem scilicet earum rerum quarum sanctificatio per orationes illas intenditur. Et queritur vtrum ab his que mactanda vident in se vitia quecunque vel peccata non satis conuenienter offeruntur absque sacrificio quod predixi: quod scilicet mactentur illa et mortificentur: vel in ipsis orationibus vel ante. Neque enim ad sacra mysteria cuiquam tali accedendum est absque preparatione huius sacrificationis et sacrificij. Propter hoc dictum est in psal. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Similiter et illud. Eleuatio manuum mearum domine sacrificium vespertinum. (Psal. 140. Ibidem.) Que reuera sacrificium est: sicut coram te sacrificium vespertinum: quod in lege veteri pinguius erat sacrificio matutino. Et quoniam animalia in lege veteri in omnibus sacrificijs mactabantur igne et gladio: volens offerre sacrificium orationis: necesse debet habere ignem et gladium: sicut legitur Gen. xxij. quod immolaturus Abraam filium: portabat secum ignem et gladium. (Gen. 22. b.) Mactaturus igitur cor tuum: quod est dicere mactaturus animam vitiorum et peccatorum et animalium brutalium in corde tuo: accinge te gladio adhibe tibi ignem. Et intelligo ignem spiritualem qui vel ire vel desiderij est. Quod si quesieris a me: vnde vel vbi accipiam ignem istum? Stultissimam dico questionem istam. Hoc enim est ac si quereret: vnde vel ob quam causam irascaris animalibus venenatissimis nocentissimis atque pestillentissimis. Quis videns colubrum vel bufonem quesiuit vnquam hoc: vnde irascar isti colubro vel bufoni: presertim si ab ipso vel morsu vel veneno vsque ad mortem lesus est? Quis vnquam ad hanc inopiam deuenit vt vita ira deesset ei contra hec? Mirum atque stultissime irasceris vnicuique pulici vel musce pro lesione permodica atque leuissima: que nec etiam lesio dici potest: et pro lesionibus mortiferis et mortem eternam irrogantibus: non vides vnde vel qua de causa irascendum sit tibi tam noxijs tamque pestilentibus beluis. Quis vnquam defectum istum passus est non solum miserabilem: sed inauditum et intolerabilem saltem vt ira ei deesset in hostes suos seuissimos et implacabilissimos? Quis vnquam auditus est mendicans iram huiusmodi: quin potius contraria audirentur et videantur incessanter implacabiles et per modum omnem inexecrabiles inueniuntur homines in hostes suos? Et si quando audient importabili difficultate et laboribus intercedentium grauissimis vix induci possunt ad pacem: quantumuis illi hostes sint vilissimorum ac vilipendendorum nocumentorum. Isti autem hostes spirituales super omnem comparationem: imo super omnem cogitatum maiorum lesionum et nocumentorum sunt contra te. De his precepit tibi dominus deus per Apostolum. iij. Col. vt et mortifices dicens. Mortificate membra vestra que super terram sunt: fornicationem immunditiam etc. (Col. 3. a.) Tu autem cum tam iustam causam habeas: videlicet dei preceptum districtissimum: queris vnde vel ob quam causam irascaris tam atrocibus tanquam seuis hostibus tuis. Stupenda patientia tua: si ea videre vel de ipsis cogitare potes: et non totus statim

excādescere in eos:tantoqꝫ furore i iracundie tue ir-
ruere in ipsos. Ista ꝓculdubio est diabolica patien
tia tua: et solus diabolus illam te docuit vt beluas
hmōi seuissimas:que die ac nocte a deuoratiōe tua
non cessant absqꝫ vlla rebellatione et contradictio-
ne sustineas. Unde tibi ista pax maledicta vt ꝯtinuū
bellum et capitale hmōi hostium cōtra te ferre po-
tes? Et quod est super admirationem atqꝫ stuporem
vt eas et hospitio foueas et in penetrabilibus atqꝫ
intimis dom⁹ tue id est conscientie hospicio foueas
pascas:nutrias:ꝓtegas et defendas:oib⁹ inimicis.
eoꝝ fact⁹ inimic⁹. Istud nanqꝫ generale est: vt amato
res omnium vitiorum et peccatoꝝ: impugnatores
B ipsoꝝ: videlicet doctores: predicatores: implacabi-
liter odiant et inorabiliter ꝑsequentur ¶ An accepi
sti hoc ex sacratissimo illo mandato euangelico vi-
Math.5.g delicet Mathei. v. Diligite inimicos vestros: bene
facite his qui oderunt vos. Hoc indubitanter tu fa
cis de inimicis qui gladio omni et igne persequēdi
et exterminandi sunt. Ista patientia et beneficentia
alijs inimicis debet. Istis vero nihil nisi ignis ꝛ gla
dius ꝛ oīmoda exterminatio. Auerte pacē patienti
am ꝛ beneficentiā istam per omnem modū ab oībus
hmōi inimicis tuis:in eis enim nutris:ꝯseruas: cu
stodis: ꝛ protegis mortem tuā. Quemadmodum li
gna arida que de ipsa substantia sua nutriunt ignē
deuorantem illa. Respice miserrime et insanissime
ad damna inestimabilia que iam passus es ab eis.
Et primo ipsam exheredationem tuam a preclaro:
ac inclito regno celoꝝ: et a desiderabili gloria here-
ditatis illius: a sublimitate tam nobilis regni: in il
lud exilium paupertatis et miserie deiecerunt te: ꝛ pa
storem porcoꝝ fecerunt te. Ipsi nanqꝫ porci inferna
les sunt quos incessanter de sanguine tuo pascis et
Job.30.c. morte. Hi sunt de quibus. Job. Qui me comedunt:
non dormiunt. Respice miser ad cōtumelias ꝛ igno-
minias: spectaculū enī obprobrīj te fecerunt omnib⁹
inimicis tuis: et assiduis derisionibus eorum te ex-
posuerūt. Hi sunt demones q̄ irridere te: et subsana-
re non cessant ꝙ ab altitudine tante glorie i ignomi
niosissimā istam veritatem deiecerunt te: qui eras:
adunatus collaudationi et admiratiōi omnium mi
litiarum celestium: nunc pareas oprobrijs ꝛ irrisio
nibus vilissimoꝝ infernalium canum. Attende stul-
tissime qualiter depauperauerunt te: qui etiam nu-
dū atqꝫ miserrimū te fecerūt vestimētis ꝓciosissimis:
atqꝫ speciosissimis imo regalibus: qb⁹ i sacramēto
baptismi de⁹ vestierat: decorauerat ꝛ exornauerat
spoliauerūt: turpitudīe vitiorū ꝛ ignominia abomi
nabili atqꝫ horrifica totum operuerunt atqꝫ reple-
uerunt. Recordare miser quotiēs ꝛ inquantam ira
cundiam exarsisti contra iniuriatores ꝛ damnifica-
tores tuos: ꝛ hoc pro vilissimis ac vilipendissimis
iniurijs et damnis. Nec ad modicum irasceris his
qui tibi grauissimas et intolerabiles iniurias has:
intulerunt: vbi meruerunt apud te istam gratiam:
vt ingrassari eis liceat in te: vsqꝫ in extremas iniuri
as et contumelias et vsqꝫ in extrema damna et sup-
plicia. Unde tibi in easī ue erga ea deo tam odibilis
tibi damnabilis tanq̄ mortifera patientia. Irasce-
Augustin⁹. ris inquit Augustinus seruo tuo ne peccet ampli⁹.
Irascere igitur et tibiipsi ne pecces amplius. Quod si in-
iurie et contumelie damnaqꝫ ab amicis illata grauí
us fieri consueuerunt ꝙ pro grauius ferenda sunt ma
la tot et tanta que tuipse tibi irrogasti. ¶ Am

plius quia nemo potest adeo debitor vel obligatus
esse tibi: vt tuipse es debitor inq̄ pacis et honoris.
Nemo igitur adeo inimicosus esse potest tibi que-
cūqꝫ et q̄tacūqꝫ mala irrigando vt tuipse es tibi.
Quanto nanqꝫ qs maior debitor est alicui in bonis
quibuscūqꝫ tanto magis iniuriosus est eidem irro-
ganda contraria. Quapropter verū est quoniā dixi
ꝙ nemo potest eousqꝫ iniuriosus esse tibi: vt tuipse
es. Nemo igitur potest te magis prouocare cōtra
te q̄ tuipse ꝓuocaueris te cōtra te. Insurge igitur in-
sanissime contra teipsū: ꝛ irascere tibiipsi. Irascere
inq̄ vsqꝫ ad mortē. id est vite mortificationē ꝛ extin
ctionem: qui tam iniuriosus: tam damnos⁹ tāqꝫ pe-
stilens contra temetipsum vidisti. Exurge igitur et
extermina penitusqꝫ cōsume in teipso quicquid ē vi
te istius tā neqꝫ ꝑderti ipsos fōtes radices istius vi-
te ꝛ conuersationis mortifere. Hi fontes ꝛ radices
sunt vitia et peccata. Irascere igitur ipsis de qui-
bus nichil cogitare potes aliquid nisi ꝙ ira omni et
vltione dignissima sunt. ¶ Amplius cum nihil
te adeo prouocare possit: adeoqꝫ tibi nocere vt ista
tibi nocuerunt: vel quibus vel qualibus reseruas
iram tuam: si ista in pace dimittis? Aut igitur exter
mina ea incendio: ne aut ipsa incendia sua exterminis
flammis exurant te. Ipsa enim sunt pabulum et nu
trimenta ignis eterni sibimet. Quid loquar de de-
monibus qui ꝑ huiusmodi satellites suos te i abys-
sos miseriarum in quibus es deiecerunt: ꝛ te in ip-
sis captiuum detinent ꝛ oppressum atqꝫ miserabili-
ter deuinctum atqꝫ conclusum: tam durum tanqꝫ di-
rum bellum ab eis sustines: tanta damna: tantas in
iurias et contumelias: ne ab eis quicq̄ sperare po-
tes nisi eterna supplicia. ¶ Attende q̄ta dementia
tā ꝓpitius es et tā pacific⁹ ꝛ patiens in eos imo tā
sedul⁹ tam officios⁹ seruitor eorū: tā promptus obe-
ditor omnibus mandatis ipsorum. Et vt ad vnum
dicam tortor es tuiipsius ꝛ carnifex immanissimus.
Hoc est seruitium qd a te iugiter expetunt: hec sunt
iussa que continue tibi imperant: vt non solū quas-
cūqꝫ inimicitias ipsorum contra teipsum exerceas
sed etiam crudelissimam carnificinam tuiipsius
vt de sanguine tuo viuo de teipso: membris tuis
et membrorum officijs ipsos assidue pascas: cum
voracitas eorum insatiabilis et inexplicabilis sit.
Considera q̄ palpabiles sunt tenebre tue: quan-
ta insania tua qua omnem brutalem desipientiam
incomparabiliter excedis. Quod enim animal bru
tum inueniri potest morti sue propitium: et deuorā-
tibus se vt ei possibile est non irascens: eidem ꝓ vi-
ribus rebellans? Si tot et tante prouocatiōes ignē
iracundie contra semetipsas ꝛ cōtra prouocatores
ignem ire in te non accedunt ꝛ illum tibi copiose nō
subministrant: non solum hominis: sed etiam bruti
animalis nominatione indignus habendus es. Ne-
qꝫ enim irascibilis in te esse putanda est nisi vel pe-
nitus exterminata vel adeo oppressa ꝛ suffocata vt
de salute ipsius non immerito desperetur.

¶ De igne sacrificij orationis. Ca. xviij.

Gnis vero sacrificio isti necessari⁹ ignis
est diuini amoris: siue cuiuscunqꝫ boni D
et sancti amoris: siue sit charitas depu-
rata illa: videlicet viuifica atqꝫ dei dile
ctio: que nichil mortiferum: nichil pec-
cati mortalis secū patit in ꝓprio subiecto: siue sit a-
lius sanct⁹ ac bon⁹ amor q̄ bona diligāt ꝛ mala odī-

entur. Hoc autem dico: quia charitas ista que est
vitalis atqꝫ viuificus calor: gelitudinem vitiorꝫ ꝛ
peccatorꝫ dissoluens penitus ꝛ omnino exterminãs:
non in omnibus qui se ad gratiam iustificationis:
preparant statim inuenitur: quin potius: precedit
illũ amor quidam preparatorius parans ei viam ꝛ
aptans cor humanũ ad recipiendũ ipsum: quemad
modũ quedam calefactio precedit arsionẽ. Nec du
biũ est quin calefactio hmõi ligna preparat exiccan
do et frigiditatẽ ab eis fugando: atqꝫ vtcũqꝫ calefa
ciendo. Sicut vides in lignis viridibus vel aqua as
persis: que nõ statim vt in struẽ componuntur ꝛ igni
adhibentur ardent: sed postꝙ p hmõi calefactionẽ:
predicta preparata fuerint et aptata ꝛ eousqꝫ calefa
cta vt arsionẽ recipiant. Sic euidenter est videre il
Gregorius. lis que consiliũ beati Gregorij sequentes: faciunt
quicqd boni possũt: vt deus illustret corda eorũ ad
penitentiã. Qua propter amor est eis et desiderium
penitentie: cum eam tam studiose querant: ꝛ ad illã
obtinendam se preparent vt possunt ꝛ a dei misericor
dia adiuuãtur. Huius autẽ dilectiõis ignis quicqd
mortiferi anima humana est virtute sua cõsumit at
qꝫ mortificat. Et de ipsa fornace spiritussancti solꝰ
emicat benignitatis ipsius largitatione sua gratui
ta saluberrima ac per omnia liberalissima: quapro
pter ab imensitate et beneficentia eius petenda ẽ to
tis viribus totaqꝫ deuotione cũ aliunde obtineri nõ
possit. Ceterum: amores alij qui et si nec vitales nec
E viuifici sint: ad vitã gratie tamen preparant ꝛ aptãt
corda in quibus sunt: ac multipliciter adiuuãt in id-
ipsum pcurari posse facilius videri possunt. Et pri
mum quidem inspectione ac meditatione sacrarum
scripturarꝫ. Ignitum enim est eloquiũ dei vehemen
Psal.119. ter ꝛ carbones desolatorij sunt sacra eloquia nec po
test diu in eis versari cor humanũ: quin ab eis amo-
re dei vtcunqꝫ calefiat. Et debet esse potissima intẽ
tio meditantium in lege dei: videlicet vt inde saltem
pparatorie recalescant: tandem vero et finaliter vt
inde ardeant et flãmescant. Ex quo manifestum est
multos scholares et doctores thelogos: qui tanto
numero annorum iactãtes se sacris studijs insudas
se: ꝛ in scholis theologicis cõmoratos: corda non in
Apuleius. sacris eloquijs habuisse: sꝫ auribus vt ait Apuleiꝰ
philosophus: et nõ anima philophatos fuisse: ad si
militudinem serpentuꝫ qui quotiens i aquis natant
caput extra aquam semper teneãt licet toto residuo
corporis aquis immersi natant. Hi sunt salamandre
diabolice: que tantis sanctorꝫ eloquiorum ignibꝰ:
nec ad modicum calescere possunt: nec dicam arde-
re. In hos igitur frustra tantis assiduisqꝫ doctrina-
rũ sacrarum flatibus insufflent sacri doctores: quẽ-
admodum enim in carbones extinctos et ligna viri
dia et aquis aspersa frustra sufflatur cum in eis nul
la scintilla subexistat sanctitatis. Possibile tamen
est et plerumqꝫ fit gratia dei faciente: vt huiusmodi
homines vel meditatione sacrorum eloquiorum vł
auditu calescant, ꝛ inflammentur ꝓpter quod dictũ
Psal.17. est. Carbones succensi sũt ab. Carbones inꝙ qui pri
us extincti ꝛ gelidi erãt. Insufflauit eñi christus do-
minꝰ in apostolos dicens eis. Accipite spiritum sã-
Joh.20.c. ctum: sicut narrat Johan. in. xx. ca. lib. sui. Nec dubi
tandum est illos sufflatione hmõi: vel calefactos
fuisse vel calorẽ sancte dilectiõis in eis adauctuꝫ fuis-
se. Manifestum igitur est ex his omnibus: quia itẽ
dentibꝰ calefieri calore isto salutari: ea de scripturis
sacra ad meditanduꝫ ipsis eligenda sunt que maxime
igne spiritussancti flammescunt. Et hoc ẽ quod do-
cet Greg. super Ezech. dicens: quia cum ad charita Gregorius.
tem cẽdẽdã accẽdẽdã et inflãmãdã: aut in nobis aut
in alijs incendimus: verba in nobis ad hec eligẽda
sunt cui omne quo loquitur igne charitatis vaporat.

¶ Que valeant ad accendendum vel nutrien-
dum ignem orationis predictum. Ca. xlix.

Valet per multum ad hoc consideratio iu- F
gis atqꝫ rememoratio incogitabilis largi
tatis ꝛ benificentie creatoris infatigabili
continuatione: immo semper profundissi
ma. Manifestum eni est id esse beneficia ad calefa-
ciẽdũ cor amor benefactoris qꝺ sunt torres ꝛ ignes
omniaqꝫ ignita ad calefaciendũ corpus calore cor-
porali. Quis eni eousqꝫ obfriguit vt vel leui ac mo
dico ac beneficio in largitorem ipsius aliquo amo-
re non calescat? Quis igitur abscondere se potest a
calore dei. i. amore ipsius qui cognoscat se incessan
ter obrui beneficijs eius: presertim intellecta imensi
tates illorum? Primũ igitur recogitanda sunt cale
fieri vel alios calefacere cupientibus et intendenti
bus: beneficia nature: qualia sunt esse ꝛ vita atqꝫ ea
ex quibus viuimus et sumus. Que quanto ampliꝰ
diliguntur: tanto amore sui largitoris maiori dile-
ctione calefaciunt cognoscentes. Quia igitur sup
beneficia naturalia omnia ista diliguntur: vel amo
re pregrandi amari faciunt deum datorem omniuꝫ
ipsorũ: vel proculdubio ignoratur: deus esse dator
eorum. Ex quo manifestum est: ꝙ modica vel nulla
sit fides ꝛ scientia dei maiori parte hominum. Non
eni potest stare ista fides vel scientia dei: qua cogno
scitur vel creditur actor ꝛ dator esse ipsiꝰ esse nostri
et vite cum isto mortifero gelicidio qꝺ ex minoribꝰ
beneficijs omnimode solueretur. Si eniꝫ nõ est pos-
sibile alicui credere vel scire ꝙ aliquis alterum ocu
lorũ ei vel dederit vel reddiderit: quin caleat amore
magno datoris vel redditoris hmõi: qualiter possi
bile erit vt tanta peruersitas cor humanum ꝑuerte
rit: vt tam longe maiorum beneficiorũ: vt sunt esse ꝛ
vita: deum auctorem ꝛ datorem esse cognoscat ꝛ ip
suꝫ nõ diligat? ¶ Amp. cũ vnusquisqꝫ hoim nõ sit ni G
si qsi qdã acervꝰ ꝛ ꝯgeries qdã donorꝫ ꝛ beneficiorꝫ
dei: proculdubio nõ est vnusquisqꝫ nostrum nisi acer
uus ignium ꝛ rogus ardentissimus ex tot et tantis
ignibus: quot ꝛ quanta sunt beneficia dei congesta
et aggregata in nobis: et ex quibus sunt esse ꝛ vita
ꝛ membra singula ꝛ vires naturales bonaqꝫ anime
naturalia: similiter et bona corporis. Quapropter
flãmis et ignibus maior est rogus iste in vnoquoqꝫ
nostrum: ꝙ fuit fornax illa babilonica. Maior inꝙ Dan.3.c.
super omnẽ proportionẽ et comparationem. Inue
nit igitur vnusquisqꝫ in se fornacem incomparabili
ter maiorem ignium ꝛ flammarum. Quapropter i
semetipso inuenit vnusquisqꝫ nõ soluꝫ vñ caleat amo-
re largitatis tantorum bonorum: sed etiã: vnde to-
totus ardeat ꝛ flãmescat. Et intendo ardore natura
lis amoris: quem recogitatio bonorum naturaliuꝫ
petit. Attende hec frigiditatem diabolicam: quia
rogus totus frigidus est et tanti ignes ꝛ flãme exi-
stunt in vno quoqꝫ homine: ab amore creatoris ad-
huc frigenti. Quid vlterius dicã tibi o hõ ꝛ i audi-
te pene ꝛ icogitabilis ꝑuersitatis? Turpe ignis est
totalis ꝛ fornax imẽsorũ ignũ ꝛ flãmarũ ꝛ tu frigidꝰ.

Quis vsq ad hec tempa audiuit vel cogitauit ignē
congelasse? Factum igitur est in te diabolicum istud
miraculum. Ex quo apparet ꝙ sicut ex luce visibili
est vel ꝓcedit calor sensibilis: sic ex luce spirituali que
est fides seu scientia dei: qua creditur et scitur actor
et largitor vnicus esse bonorum omnium est vel pro
cedit calor ille spiritualis videlicet amor in deum
b et intendo amor in deum naturalis. Ꝙ si considera-
ueris ipsa beneficia dei gratuita: remissionem videli
penarum debitarū remissionem culparum cōmissa
rum: emundationem ab inquinamentis vitiorū ⁊ pec
catorum reformationem et decorationem animarū
humanarum: per dona virtutum: que sunt pulchri-
tudines et perfectiones animarum nostrarū: gratiā
qua nos de imo: imo de extremo vilissime turpissime
q seruitutis in sublimitatem tante nobilitatis inal-
tauit: vt filios dei nos efficeret et heredes ipsā quo-
q hereditatē eternam: que est regnum preinclitum:
et preclarum: inuenies vnūquodq istorum esse maius
incomparabiliter beneficijs omnibus antedictis. Ꝙ
si omnibus calere amore creatoris: forsitan non po-
tuisti ab his tot et tantis ignibus et incomparabili-
ter maioribus qua frigiditate vel gelicidio te dicen
des vel abscondes? Sed in hoc ipso eandem dico
causam esse huiusmodi tam mortifere congelatio-
nis tue videlicet extinctionem lucis fidei et scientie
dei siue defectum. Non enim possibile est hanc lucē
fidei et sapientiam dei radiare super cor humanum:
et non inflāmare illud ardoribus saluberrimus. Ad
hoc igitur totis studijs inuigilandū est nobis: totis
virium animarū nostrarum conatibus petendū: vt
illa luce fidei atq scientia dei ꝑfundamur et irradie-
I mur: alioquin in medijs flāmis tot et tantis frigore
morimur: et quod magis est stupendū et diabolicū
miraculū: congelamur. ¶ Quid dicam de donis et
beneficijs dei: que omnem estimationē nostram om-
nemq humanū et etiam angelicū exuperant cogita
tum? An non est ipse dei filius donum dei et benefici
um incogitabili largitate diuine misericordie ⁊ gra
tie nobis singulis et omnibꝰ datum? Quot autem ⁊
modis et quibus et ad quos fructus ⁊ vtilitates au
diuisti in precedentibus. An nō ipse spiritussanctus
donū est: ⁊ datum est in misericordia et largitate om-
nibus nobis et singulis donās? Similiter ⁊ ipse pa-
ter misericordiarū semetipsum dedit nobis ad oēm
vsum necessarium. Semet ipsum dedit nobis i crea
torem et in conseruatorem et ꝓtectorem: in deum ⁊
patrē: que sunt dona excedētia omnem estimationē
Similiter in regem ⁊ rectorem: in refugium ad om
nem necessitatē. Dedit seipsum nobis finaliter atq
nouissime obtinendū ad plenam grate fruitionem.
Non enī modica aut leuis est ꝓmissio illa quam fe-
Ezech. cit nobis per Ezechielē ꝓphetam dicentem. Ero il
lorū deus. Pregrandis enī gloria est ipm habere de
um: sicut habere patrē. Habere nanq ipm deū ē ha
bere spōsū ⁊ spūali matrimonio illi eē ꝯiugatū. Un-
de alibi debes eē edoctꝰ: qꝛ tota illa glia semp atq
adorāda ⁊ venerāda trinitas merces ē ꝑmiū totū:
qd ⁊ solū bonū oīm sciar intelligētū ꝗtū i ea ē. Qd
dico ꝓpt illas ꝗ iustissime semp ac ꝑ oīa laudāda iu
dicia ipiꝰ tn̄ donū nō adipiscūt. Uides igr̄ euidenē
ꝗ nō prunaꝝ minutijs neq ignitū scintillis: sꝫ montibꝰ
igneis hoc ē igētibꝰ ⁊ vndiq bñficijs te nō solū cir-
cūdedit diuīe largitas bonitatis sꝫ etiā ex illis tecō
didit mirabilē ⁊ struxit ⁊ vt ꝑditi rogū imo fornacē
immensam tam grandiū flāmarum et ignium te fe-
cit. Si tu queris a me dicens: vnde accipiam ignem
vel calorem: vnde calēā dilectione in deum.? Et ego
viceuersa interrogo te: qualiter effugies ardores
istos ⁊ flāmas tam grandes beneficiorū dei: vbi te
abscondes a tantis istis ardoribus? Nec enim effu-
gere potes temetipsum: nec elongari a temetipso: ꝙ
vt perditi rogus tā grandis es: imo fornax imensa.

¶ De memoria beneficiorū diuinorū. Ca. L.

Et quoniam breuis intellectus tuus eo- K
usq vt altitudinem ⁊ imensitatem tanto
rum beneficiorum attingere forsitā ple-
ne non possit: faciam tibi rememoratio-
nem minorum beneficiorum: que quidē quiuis itel-
lectus facile apprehendat. Respice igitur ⁊ attende Nota.
in obsequia creaturarum: que tam officiose ⁊ tam se
dule innumeris obsequijs tibi seruiunt. Et primū
in obsequia sanctorum ⁊ beatorum angelorum quo
rum officia et obsequia que nobis incessanter impē-
dunt: in tractu singulari de ipsis declaraui: nomina
ui ⁊ numeraui tibi. Et vt d alijs taceā: quis satis ad
mirari laudareq sufficit fortissimam vigilātissimā
q custodiam: qua nos incessanter custodiunt mali-
gnos spiritus arcentes a nobis ⁊ cōpescentes eos
ne pro voto sue malignitatis in nos seuiant: absterr-
rentes eos ⁊ diffugantes a nobis: interdum autem
religātes? Deinde quis adeo tutus est adeoq ne-
gligens salutis sue: quis adeo ingratus ⁊ indeuotꝰ:
qui non attendit beniuolentiam ipsorum erga nos
per quam ⁊ orationes nostras offerre deo altissimo
⁊ suas ipsis adijcere non cessant? Quis insꝑ hoc at
tendens nō agnoscat incogitabiles pietatis ⁊ dulce
dinis creatoris diuitias erga nos: quoniam tam fi
deles tam industrios: tam diligentes mediatores i
ter se ⁊ nos nobis dedit? Neq enim cessat sollicitus
do eorū apud deum pro nobis: neq circa nos in om
nibꝰ ꝗ et nobis necessaria esse vel salutaria conspi-
ciunt. ¶ Et idē de sanctis ⁊ beatis aīabus tibi esti-
endū: ⁊ ꝗtū ad officiū iterpellationis pro nobis. An L
quis cause sue piculū ⁊ negotiorū ꝗ expedire habꝫ
corā deo arduitatē ⁊ multitudinē aduertens: tā ne
cessariorū tanq salutariū auxiliariorū: datorē deū
exinde non amare possit? ¶ Quis deniq sanctorū
labores studia ⁊ dolores: quos pro nobis ad dī gra
tiā adducendis subierūt ⁊ sustinuerūt: apostoli: san
cti martyres ⁊ cōfessores omnesq doctores medi-
tando: scribēdo: ꝑdicando: ⁊ multi ex ipsis tormen-
ta inmania passi sunt vel leuiter cogitet: ⁊ non in ip-
sum datorē tantorū adiutorum ⁊ adiutoriorum sal-
tem amore debite gratitudinis vtcūq calescat? Et
hec spūalia beneficia sunt. ¶ Et propterea procedā M
ad temporalia: quorū amor tam facile attrahit. al-
ligat: captiuat: inebriat: ⁊ interdum vsq ad saniam
concitat. ¶ Attende igitur qualiter misericordissi-
mus creator totū celum inclinat in obsequia tua.
Et hoc manifestissime conspicitur in obsequijs so-
lis ⁊ lune: que tibi die ac nocte lumē ministrāt: alia-
q tam multa seruitia que philosophis naturalibꝰ
solis nota sunt tibi tam incessanter impēdunt: i so-
le velut seruum strenuissimū: seruum per omnia im-
pigrū tā mane surgētē singulis diebꝰ ad illuminan-
dū. Et itēdo mane: sūme diluculo ad ministrandum
lumen tibi in gressibus ⁊ in oibꝰ operationibꝰ tuis
simr ⁊ equo tuo ⁊ in oibꝰ aīalibꝰ tuis. Seruit igr̄ ti-
bi sol euidenter: quasi seruus lucernam preferēs an

te: ostendens tibi discrimina viarum: ne in eis cespites
aut corruas: vel etiam offendas ad regendas et diri
gendas vias operibus tuis: que nec bene nec recte
nisi in lumine fieri possunt. Preterea occulta bene-
ficia que per stellas ⁊ planetas nobis incessanter pre
stantur: que paucissimis etiam sapientibus nota sunt.
Respice in aera ⁊ cogita de ventis: qualiter interdum
R serenant: nubes inde diffugantes ⁊ nubila. Interdum
autem nubes aggregant tanquam vasa aquarica: ⁊ ab
aquis plena quasi circumuertentes ea humeris suis
administrandum aquam ⁊ ad irrigandum agros tuos
⁊ vineas: hortos ⁊ prata: nec non ad ipsum aerem hu
mectandum ⁊ temperandum: qui inde salubrior fit ho
minibus et ad expirationem ⁊ respirationes conuenien
tior. Ipsa etiam commotione ⁊ exagitatione ventorum
aer ipse depuratur: ⁊ ad vitam hominum animalium
que spirantium ⁊ respirantium fit aptior. Nec preterea
vtilitates quas venti prestant nauigijs tam maritimis
quam fluuialibus: sed ⁊ molendinorum que solo vento mo
uent vtilitas negligenda non est. Deinde respice in
aquas: ⁊ primum in fluctus vbi sunt pisces: ⁊ non suf
ficies numerare vel estimare commoditates ⁊ vtilita
que per quas tibi prestantur in fluctibus antedictis.
Deinde respice vtilitates euectionum: naualium: ⁊ mo
O lendinorum aquaticorum: ablutionum: irrigationum:
potationum: ⁊ condimentorum in pulmentis: ⁊ occur
ret tibi tanta magnitudo: tanta multitudo vtilitatum: qui
bus tibi seruiunt aque: vt in numeratione et mensu-
P ratione earum deficere necesse habeas. ¶ Post hec
considera terram ⁊ videbis eam tanquam quoddam crea
toris promptuarium ⁊ thesaurarium diuitiarum innumerabili-
um et immensarum. Ex ea enim velut ex quodam
promptuario creatoris: ⁊ victus ⁊ vestitus: ⁊ inha-
bitatio siue tectum nobis assidue ministratur. Ex ea
enim sunt et fruges: et fructus: olera: herbe ⁊ legu-
mina. Ex ea enim sunt et carnes animalium quibus
vescimur ⁊ nutrimur. Ex ea sunt linum et canapium
ad nos vestiendos. Ex ea generantur animalia quo
rum lana ⁊ pellibus: ⁊ plumis induimur. Ex ea sunt
lapides ⁊ ligna et sabulum de quibus nobis habi-
tacula fabricantur. Quis autem medicinas que in
terra gignuntur enumeret? Quis innumeras me-
tallorum: gemmarum: lapidum preciosorum mar-
morumque estimare sufficiat? Quis olei liquores bal-
sami: lactis ⁊ vini ⁊ omnia genera gumi memoriter
teneat? Quis multitudinem venarum terre: varieta-
temque lapidum earum: vel dinoscere vel numerare
potuerit? Merito igitur terra inde promptuarium
ad escas ⁊ vestimenta que nobis inde administrat no
minari. Quantum vero diuitias auri et argenti: gemmarum
ceterorumque omnium que homines diuitias vocant: no
minus recte thesaurum eiusdem diuitiarum creatoris voca
ui: cum in ea tot et tanti diuitiarum huiusmodi thesauri re
positi ⁊ absconditi sunt ab ipso creatore. Nec tibi pre
Q tereundum est quot et quantis vsibus ⁊ vtilitatibus
humanis animalia deseruiunt: et alia quidem eue
ctionibus: alia equitationibus alia agriculturis: ⁊
alia in omnibus et per omnia in vsibus hominum
et vtilitatibus et viuunt ⁊ moriuntur: ita vt carnes
lane et pelles: cornua et dentes: et ipse etiam sup flu-
itates a varijs vtilitatibus non vacent. Quis ei non videt
ex dentibus elephantorum ⁊ cornibus bubulo ⁊ mira orna
menta ⁊ instrumenta fieri? Vides de lignis ⁊ arboribus quam
R multiplicia ceduntur: dolantur: sculpantur in varias ⁊ vtilitates
⁊ vsus hominum. Et alia quidem exuruntur ne frigore sup

fluitas noceat hominibus: alia aptantur in edificijs
vt sint nobis in tectum habitationis et in munimenta
protectionis pluuijs et ventis niuibus atque grandini
bus. Tantis igitur tormentis suis lacerationibus sci-
licet: exustionibus: ad omnes iniurias aeris exposi-
tionibus nobis seruiunt ligna siluarum: ligna vero do-
mestica tanta varietate fructuum. Ligna vero ⁊ arbu
sta aromatica tanta nos reficiunt virtuositate medi-
camentorum conditorum ac odoramentorum. Hec
enim omnia intuenti et diligenti perscrutatione con- S
sideranti: apparet euidenter prelarga beneficentia
creatoris: que tanta inenarrabilitate ac multitudine benefi-
ciorum et donorum suorum ex omni parte nos obruit:
pascit: vescit: circundat: munit et protegit contra om
nia incommoda et nocumenta: vulnerum egritudinum ⁊
infirmitatum corporalium. At de spiritualibus commo
dis et incommodis taceam. Si quis rex magnus re-
gnum totum ⁊ singulas regni partes: omnesque magnates
aliosque vniuersos subditos suos: suis obsequijs deue
rasset: ita vt omnia et singula que regno ipsius sunt ⁊
omnesque ⁊ singuli subditi sui obsequijs tuis die ac no-
cte inuigilarent: an posses te continere ab amore il
lius? Et sic facit et fecit vnicuique nostrum incessanter
dominus deus noster. Nec enim cuique de his qui in
celo vel de celo sunt in parte ista pepercit. Nihil om
nium istorum que eius sunt a seruitijs nostris volu
it esse immune: quia nullum ex angelicarum milita-
rum exercitus: nullam ex sanctis et beatissimis ani-
mabus: nullam ex stellis luminaribus. Et ad hunc
modum curre per omnia quicquid est a summo celo ⁊
vsque ad deorsum seruire nobis facit: si tamen et hoc
dignamur. Ipse etiam infernus non est exemptus a
seruitute nostra vel seruitijs: dum et nobis sui terro
rem et horrorem incutiens a malis innumeris nos
custodit: atque bona nostra nobis conseruat: que si non
esset timor ipsius minime durarent in nobis. Alias etiam
tortor noster est: et vindex omnium iniuriarum et
contumeliarum nobis irrogatarum: vindictas in omnes
iniuriatores nostros tam iustas tantasque exercens: vt
nihil sit quod vltra eas de inimicis nostris requirat
iusticia neque etiam ira nostra. Qui non seruitia nobis
impendat purgatorius ignis: vel locus ipse nomi-
ne suo ipsemet indicat euidenter: dum quicquid purgan-
dum inuenit in animabus hinc exeuntibus: ⁊ ad patrie
celestis felicitatem pergentibus: purificat et eliminat:
mundans illas clarissimas lucidissimasque deo re-
presentatinus remuneratori. De terris ventis ⁊ ma
ribus ⁊ alijs eo compendio tibi satis factum est: vt sup
hoc quicquam vlterius non requiras. Quid dicam de
T ipso creatore quid est trinitas gloriosa vnitas verus
ac solus deus: pater et filius et spiritussanctus: qui
nec sibiipsi in parte ista vel pepercit vnquam vel parcit? Quod
euidentur apparet in spiritualibus beneficijs: que
sunt illuminationes: iustificationes: mundationes
decorationes custoditiones: protectiones ⁊ defensio-
nes animarum nostrarum: a quibus nunquam vacat incogita
bilis pietatis sue dignatio. An potes aliquid cogi-
tare quod cor humanum in amorem benefactoris indu-
cere posset: quod diuina bonitas erga nos negli-
gat: vel obmittat? Addam autem ⁊ aliam considera
tionem que vtinam nunquam recedat a memoria tua.
Respice in vniuersitatem et apparebit quia ipsa est
innumerabilis multitudo ministrorum seu seruien
tium varia dona ⁊ xenia tanquam ex promptuario quo
dam diuine largitatis et beneficentie tibi deferen-

uiū ꝛ offerentium atq̃ presentantium. Que quia vē predixi et ostendi: ignes sunt ꝛ flāme ad calefaciēdū cor humanū amore largitoris ipsoꝝ. Si interrogaueris vnde veniunt: vel quo vadunt: quó tendūt: vl' quid intendunt: Ipsa in veritate respondebunt tibi quia nos sumus innumerabilis multitudo miserationum dei: portantes ignem et flāmas ad calefaciendū cor humanum frigore mortifero congelatum ꝛ penitus extinctum: nec tamen tot et tanti ignes ꝛ flamme gelicidium eius adhuc dissoluere sufficiant. Addam et aliā considerationem in qua non modicum
[X] est admirationis nostriq̃ doloris et confusionis. Dico ego: respice mundum vniuersū: ꝛ videbis ipsum totū ardentē atq̃ flāmantē largitatem et beneficentia creatoris. Ex omni parte illius micāt flāme bonorum et beneficiorum creatoris: si sicut euidenter vides ex p̄cedentibus. Qua ꝓpter manifestum est totum mundū siue vniuersum creaturarū omnium etiā cum ipso creatore fornacē eē totaliter ardētē et vndiq̃ flamantem. Qua propter de mirabilibus diabolicis p̄grande miraculum: non solum ꝙ tanta fornax non te calefacit: sed etiā ꝙ in medio eius positus non totus ea cōflagras. Attende igitur īsanissimū cor humanum vbi te posuit creator benedict⁹ videlicet in medio tot et tantorum ignium ꝛ tā immēse fornacis. Quapropter nō solū calere vlouit ex tot et tantis ignibus efflāmis: sed etiam ardere et esse ignitū. Propter quod de lucifero dictū est. Ezech. xxviij. q2 ipse erat in medio lapidū ignitorum: ange-
[Ezech.28.c] los scilicet qui p̄larga beneficētia creatoris igniti erant: non solū calentes amore ipsius: sed etiā ardentes atq̃ flāmātes in illum. Dicam adhuc et vulgare ꝓuerbiū quo dici solet Qui obruit me aduertat me quod est dicere: capit et a se trahit. Hoc insanissimū cor humanū tibi dicere pōt: q2 tot munerib⁹ et tantis: obruit te de⁹ et omni p̄terea tamē tu nō admittis vel capis vt te attrahat et ad se trahat. Interrogo a te etiam adhuc: quid peccauit deus aduersum te vt eū diligere vel nō velis vel nō valeas: nec tāta fornace tot et tantoꝝ ignium calefieri possis amore ipsius? Sed vt de donis ꝛ beneficiis istius taceam: qualiter defendes te ab īmensitate bonitatis et pulchritudinis ipsius. Illa velut caminus incogitabilis ardoris totam ciuitatem celestē inflāmat atq̃ cōflagrat.
[Y] Inde ardent omnes exercitus militiarū celestium: et oīs sanctorū ecclesia .i. beatissimarū animarū que ibi iam recepte et glorificate sunt. Attende ꝙ bonitatem et pulchritudinem dei tibi p̄dicat incessanter vniuersitas creaturarum. Quemadmodum ꝛ in ipsa ecclesia canitur. Quem terra pōtus ꝛ ethera colūt: adorant p̄dicant. Dic queso que mulier adeo refrigidata vel maleficiata esse pōt: vt iuuenē spōsū: diligere nollet: si die ac nocte predicaretur sibi bonitas ꝛ pulchritudo ipsi⁹? Vide igitur ꝙ mortifera est in frigidatio tua ꝙ stupendum gelicidium . Vel vt verius loquar: ꝙ validū diabolicū istud maleficium quo ita maleficiatus es: vt tot et tantis dei bonitate et speciositate incessanter nullo amore eum caleas: presertim cum innumerabilibus ꝛ inestimabilibus beneficiis cor tuum iugiter se ingerat: et impigat. Dic interrogo te: si venalis est amor tu⁹: quē emptorem alium ꝙ deum expectas? Quicquid mū-
[Z] dus dare potest pro amore tuo: hoc ē dicere: vt ametur a te comparationem eorum que iam dedit deus: et iam continue dare non cessat: atq̃ eorū que promisit et preparauit diligentibus se: nulla sunt. Si vero liberalis atq̃ gratuitus est amor tuus: an est aliquid amore tuo dignū vel bonitate vel pulchritudine cōparatione dei? Immo vt vulgariter loquar in omnibus aliis perditur amor: in eo solo digne ꝛ per omnia laudabiliter collocatur. Q, si amor tu⁹ nō nisi per vim ꝛ violentiā extorqueri pōt a te nec sic fugere vl' abscōdere te a calore ipsi⁹: attēde minas: cōsidera terrores vide ipsū gladio euaginato supeminentē capiti tuo: ꝛ mortem tibi intentantē animē et corporis. Vide eterna supplicia ꝛ ardores sempiternos quibus te traditurum comminatur si nō eū amaueris. Que mulier si talia ei fierent vel interpretarentur cum allegaret violentiam: ꝛ per illam non se excusaret si quis de amore illius culparet eam. Omnibus autem hmōi violentiis longe fortior est assidua predicatio bonitatis ꝛ pulchritudinis dei: largitate ipsius beneficentie ipsius infatigabili cōtinuatione in vnūquemq̃ nostrum ꝓfusissima. Accedunt ꝛ ad hoc nō parue virtutes efficatie: diuine patientia ꝛ longanimitatis ipsius: quibus tam malos ꝛ ingratos in tot et tantis malis vitiorum ꝛ peccatorū suorū tādiu tā benigne: tam misericorditer tam dulciter sustinet ꝛ expectat: miris q̃ ꝛ inefficabilibus sibiq̃ soli notissimis modis ꝛ viis ad misericordiam ꝛ gratiam reuocare ꝛ reducere non cessat. Aggrega igitur hec omnia et inuenies per hec: quia nullum patet tibi refugium ab amore dei. Non etiā est excogitare latibulum vbi te abscōdere posses a calore eius. Et quia cuiuscūq̃ modi vel conditiōis sit amor tuus: necesse est vt in eum te inclines: et ei te conglutinet ꝛ vniat. Siue enim liberalitas sit qꝺ est ad donandum: siue venalis qꝺ est dicere ad vendendum: siue per extorsiones et violentiam suā acquisibilis: nō pōt ipsū auertere a deo cum oēs accusationes ꝛ oīa prouocatoria siue incentiua amoris incōparabiliter maiora et fortiora sint: pro eo ꝙ vix illa cogitari possunt. Non est igitur tibi effugium vel euasio: nisi effugium vel euasiones hmōi ab amore sc3 ipsius extremū vocas periculum. Et est simile: si quis dicat illum euasisse qui extremum atq̃ supremum incurrit periculum: latronem euasisse cum perferat suspendium. ¶ Ad vltimum autē
ponam qꝺ est omnibus prouocatoriis atq̃ omnib⁹ [AB]
incentiuis illis fortissimum. Et hoc indubitanter est amor ille nimius ꝛ incogitabilis: quo ipse prior dilexit nos. Omnium enim incentiuorum ꝛ calefactiuorum: maximum est ignis. Amor autē quo dilexit nos ignis est. quapropter ad calefacienda et inflāmāda corda nr̄a ꝯuenientissim⁹. Ignis ei igne et longe ꝯuenien⁹ ꝛ lōge efficaci⁹ ꝙ alius accēdit. Propter
hoc dicit Seneca. Ecce docebo te amatoriū sub au- [Seneca.]
dis medicamentū: siue carmē siue veneficio. Si vis amari a ama. Propter hoc ipsū dicebat ad deum.
David. Exurge dn̄e in precepto qꝺ mandasti: qꝺ est
dicere: adimple tu illud: ꝛ hoc est preceptū charitatis [Psal.7.]
siue dilectionis: ꝛ nunc synagoga populorum circūdabit te. Cum enim ostendit: imo exhibuit euidentissime in semet ipso: quia diligebat genus humanum: tunc factus est ꝛ ille dilectus hominibus: ꝛ aggregati sunt ad eum: eiq̃ vniti vnitiōe amoris. Hic est ignis a quo neq̃ homo neq̃ aliud animal se abscōdit. Omnes enim homines diligunt diligentes se: ꝛ omne animal diligit a quo diligitur. Et hoc est qꝺ ipsemet dicit ī euāgelio luc. Ignē veni mittere ī

Luc. 12. g. terram: et quid volo nisi vt accendatur. Ignem illum
hoc est singulare illud et stupendum beneficium: ne
separes illud a corde tuo. Ipso namque aduentu suo et
ignem sue dilectionis erga nos ostendendum misit
B C in corda hominum. ¶ Et licet hoc omni largitate be
neficentie sue: sicut predixi: fecerit et faciat incessanter
hoc tamen in singulari et incogitabilis immensitatis be
neficio incarnationis sue: videlicet passionis et mor
tis incomparabilis et incomparabiliter et magnificen
tius fecit efficacius. Hunc ignem igitur applica cor
di tuo iugi recogitatione ipsius: et tene incessanter
per memoriam tenacissimam in corde tuo: et non effu
gies ne dicam calorem: sed etiam huius sancti amo
ris et saluberrimi viuificum ac iucundissimum incen
dium. Ne proiicias a corde tuo cito ignem: sicut mo
ris est stultissimis hominibus: sed quemadmodum cum
vis vel lignum vel candelam accendere: tamdiu coniun
ctum igni tenes illud vel in ipso igne donec accensum
fuerit. Non enim tam cito ligna tactu ignis vel calent vel
ardent: sic cor humanum quam cito cogitat flammam istam di
uine beneficentie: tam cito calere ex illa necesse ha
bet per moram: hoc est: per morosam applicationem pau
latim calescit et tandem incenditur. Causa autem in hoc est
quoniam necesse est profundari in intimis cordis credu
litatem huius beneficii: donec illud inhereat et qua
si radicetur in ipsis. Debes etiam hic attendere ma
gnitudinem ignis istius: de quo ipsa veritas in euan
gelio dixit. Maiorem hac dilectionem nemo habet
Joh. 15. b. quapropter isto igne dilectionis: nullus maior. ¶ Igi
tur manifestum est: quia facile calefieret vel etiam ac
cenderetur cor humanum: si diu applicaretur atque
coniungeretur. Et intendo si diu per cogitatum et me
moriam in illo teneretur. Ex quo manifestum tibi esse de
quam salutaris: quam necessaria est iugis recogitatio domi
nice incarnationis passionis et mortis: et similiter
sacratissime eucharistie: quamque efficax rememoratio
iugisque recogitatio ipsius: quantum nos diligat: qui tam
crebro singulis diebus cum tantis muneribus nos
visitat intelligentibus euidenter ostendit. Et propter
hoc in illo tam venerando mysterio: ignem sacratissi
mi amoris sui mitteret in terram. Pro magnitudi
ne namque beneficii: imo pro immensitate in illo tam ve
nerando mysterio: ignem immensum sue dilectionis
cordibus nostris ingerit et immittit.

¶ De gladio spirituali quo debet mactari ani
ma in oratione vel meditatione. Ca. li.

A Post hec autem aggrediar etiam gladium
tibi dare: vel potius illum vnde accipias
ministrare. Gladius igitur iste spiritus est
siue spiritalis: videlicet verbum dei: sicut le
Eph. 6. c. gitur ad Ephe. vlt. Gladius iste penetrabilior est om
Hebr. 4. c ni gladio ancipiti: sicut legitur ad Heb. iiii. Huius
acumen et penetrabilitas ex doloris penitudinis et
profundatione ipsius cognoscitur atque sentitur.
Quapropter de sacris omnibus eloquiis: illa ad trans
fodiendum cor conscindendum et ad lacerandum eli
genda sunt que cor maxime penetrant et conscin
dunt: maxime dolorem intimum penitudinis ingerunt.
Hec autem quantum capio efficacius hoc faciunt quam mala vi
tiorum et peccatorum nostrorum ostendunt et aggregant. Et
intendo mala et que ipsa sunt: vel iminent ex ordinatione diui
ne iustitie in futuro iudicio. ¶ Inter mala igitur
hoc primum tibi nomino: mortem pessimam pecca
torum que vitam istam extinguit gratie: vel potius
ipsa est extinctio gratie eius. Et hec que animam huma
nam a deo separat: qui est vita beatissima animarum
humanarum: que tanto perniciosior est: quanto gratia
prestantior est quam natura: tantoque magis timenda: quan
to ipsa vita gratie amabilior est quam vita nature. Sa
cra igitur eloquia: que mortem istam tibi indicant
vel ostendunt: procul dubio istam mortem pessimam
ac perniciosissimam ingerunt ac impingunt in penetra
bilibus cordis tui. Unde igitur dolor cordi tuo incu
ti vel ingeri potest: si mors iste cordi tuo dolorem non
ingerit: presertim cum mors etiam corporalis: que
nec vera mors est: nec mortis nomine etiam digna:
maximum omnibus inferat dolorem: Mors inquam cor
poralis vel carnalis carorum tuorum tantum dolorem
tibi ingerit vt vix inde consolationem recipias: qua
insensibilitate mortem istam spiritualem ac pessimam
absque sensu doloris intimi sustines: Dices vtique mi
chi: quia mors spiritualis ista adeo mortificat cor hu
manum: vt sentiri seipsum non sinat: Et propter hoc non
videtur esse mirum: si mortuum cor morte ista spiritu B
ali: nec ipsam mortem nec aliud de incommodis spiritu
alibus sentiat. Vere vtique dicis et verum dicis: sed
reminisci debes: quod verba dei spiritus et vita sunt: si
cut dicit veritas Johan. vi. Audiuisti etiam in pre Joh. 6. g.
cedentibus quia illa est virtus mirifica verbi dei: vt
etiam mortui illud audiant. Lazarus illud audiuit
qui quatriduanus putrescat in tumulo. Ea est im
periositas vocis dei: vt mortui illi obediant: sicut
apparet de ipso Lazaro: qui vocatus voce saluato Joh. 11. f.
ris cum esset mortuus obediuit eidem: Jussus namque
venire foras de tumulo statim prodiit ex illo: quamuis
ligatus pedibus et manibus insistit. Quamdiu igitur mor
tuus est hac pessima morte peccator: vocem dei non
audiuit: quando autem audire incipit illam: tacito
et aliquo modo viuit: non autem vita gratie: que mor
tem omnino extinguere et exterminare sufficiat. Et
propter hoc semiuiuum huiusmodi peccatorem vocat domi
nus in euangelio Luce. x. Habet enim indubitanter:
aliquid vite qui mortem suam in qua fuit vel etiam est Luc. 10. f.
adhuc vtcunque videt et conspicit. Plus autem habet
vite si vel modicum dolet de morte huiusmodi: plus habet
vite si de ea etiam vel leuiter erubescit: plus etiam
si morti huiusmodi irascitur. Plerumque enim prius lumen
aliquod salutaris cognitionis recipit visus interi
or quam affectus recipiat aliquid vite spiritualis. Et
hoc est quod dicit. Augustinus super ps. videlicet
quod preuolat intellectus: et sequitur tardus vel nullus Augustinus
affectus Et intendo quia preuolat intellectus ad vi
dendum mortem istam vitiorum et peccatorum vtcunque: tacet au
tem adhuc mortuus affectus. Et in ipsa tyro qui re
nouatur: et iuuenescit: et cum ipso spolio pelli sue ve
tustatem deponit: verum circa oculos incipit et fie
ri ista renouatio: quoniam pellem vetustam de circa
oculos primum eiicit et deponit. Sic fit in multis pec
catoribus: quia renouatio et sanctitas spiritualis et
vel vita potius incipit eis fieri in oculis cordis. Et Act. 9. d.
de illa vidua quam petrus apostolus suscitauit in
actibus apostolorum. videlicet dorcas quod ipsa pri
mum aperuit oculos: et viso petro resedit. Eui
dens est autem literatis: literatis inquam in sacris li
teris: vt videtur quod aliud vite spiritualis habent in
oculis cordis cum vires motiuas. i. affectus corru
ptissimos habent prorsusque mortificatas Nequaquam enim
scintilla vitalis caloris: qui est amor honestatis et
aliorum que propter deum diligenda sunt: nec aliqua

etiam minima scintilla calet in eis: cum nihil omni
no diligant de his que ad honestatem ptinent. Cō-
traria vero id est vitiorū suorum voluptates et tur
pitudines totis desiderijs concupiscant: et totis stu
dijs acquirunt. Adijciunt etiam ad cumulum malo-
rum suorum: vt et honestatem et decorem morū lau
C dabilium: quā in se extinxerunt atq; radicitus extir
pauerunt: tanto in alijs odio persequantur: vt nec
verbū de illa audire nisi molestissime possint. Qd
euidens iudicium est extinctū in eis esse vitalē atq;
viuificū calorem bone dilectionis: cū flamme turpi
um desideriorum cor eorum totaliter occupauerit
atq; repleuerint. Qua propter verum est qđ dixi ti
bi: q: seminihmōi sunt homines et vnusquisq; eo-
rum est homo qui incidit in latrones qui spoliaue-
Luce.10.f. runt eum: et plagis impositis abierunt semiuiuo relic
tū: ꝙꝙ et vita hmōi vita recto nomine dici nō pos
sit: que mortē in anima humana secū patitur: cōpa-
tione tñ eorum qui obcecati sunt omnino vel igno-
rantia vel incredulitate: hmōi homines ꝙtum ē ex
parte virtutis intellectiue non immerito viuere dicē
di sunt. Cogita igitur et recogita mortem istam: et
operare cū auxilio diuine virtutis et gratie permor
tē istā mortificās eā in semetipsa: et p semetipsā de
morte ipsā vitā eliciens. Illam enim inuenies nō so
lum mortem tuam: sed etiam mortem tuipsi⁹. Dic
D igitur in te ipso: videlz in corde tuo. Domine deus
vita mea: non solū dator vite mee: qs est reus mor
tis mee tā male tā turpis? Quis intulit mihi mor
tem meam: nisi ego ipse? Quis me separauit a te? Nō
enī tu discessisti a me prior sz ego discessi a te. Non
enī deseruisti me: sz ego deserui te vita mea. Abiens
aūt post grauitatem cordis mei pessimā: verti a te
dorsum et recessi a te: abiens post concupiscentias
meas turpissimas atq; vilissimas. Ego ipse feci di
uisionem ipsam mortis: vel potius mortem inter me
et te: Ego interposui chaos tetrum et horriferum
inter me et te: et vitam: abyssum scz vitiorum et pec
catorum meorum. Ego sum qui me auerti a lumi-
ne tuo viuo: et a luce viuificatiua: et immisi me: imo me
immersi et ingessi potius in vmbra mortis: et in tene-
nebras vitiorum et peccatorum meorum. Ego sū
qui in me extinxi vitam gratie tue: et mortem virtu
te baptismalis sanctificationis in me mortificatam
viuificaui et renouaui: immo sepissime p sensus mortife
ros quibus consensi subiectionib⁹ mortiferis. Ego
mortem istam deletam de solio liberi arbitrij mei et
de regno quo regnabam me precipitans exaltaui:
et restitui in regnum pristinum. Ego sū qui prostra
Nota. tam illam erexi: et exurgere feci in resurrectione di
abolicam. Ego sum qui hausi voluptates venene-
tas: quarum haustu vita gratie tue non mirum si ex-
tincta est in me: non solum hauriebā venena huius:
sed etiam inebriabā me illis: et sepe vsq; ad nause-
am replebā me illis. Ego sū qui instar apri in sensi
bus irruentis in gladium venatorum: impingebāt
me in gladios transfodientes animam meam. Oīa
namq; concupiscibilia gladij flammei et ignitī sūt
ad transfodientes animas hominum insensatorū.
Quotiens quesiui vt viderem concupiscibilia: quo
tiens exquesiui gladios istos vt in eis me impinge-
rent et in eos tanꝗ aper insanissimus toto impetu
me darem: immo precipitarem? Scio domine deus
meus: scio nūc te reuelāte et docēte: liguas hominū
esse plenas veneno mortifero sicut dixit apostol⁹ tu⁹

Iaco. Scio eas esse gladios acutissimos iacula et sa Jaco.3.b.
gittas mortiferas: sicut docuisti me per Salomonē
Prouer.xxvi. Dñe deus meus quotiēs exposui me Prouerbi.
sagittis istis gladijs et iaculis confodiendū. Quoti- .26.d.
ens scire volui et inquisiui etiam quid de me dicerēt
homines: nesciebam domine: q: sermones laudanti
um molliti erant sup oleum: nunc autem te reuelan-
te scio ꝙ hui⁹ sermonis iacula sunt mollita: sunt trā
figentia corda stultorum. Scio dñe et nunc te docen-
te: q: sermones detrahentiū iacula fellita sunt. Ista
iacula et illa declinaui: sed etiam eis transfodiendū
cor meum insanissime et vicibus innumerabilib⁹ ex
posui: et iacula hmōi quibus anima trāsfigeret quo
tiens exquisiueram: tu scis dñe deus meus. Scio ta-
men te docente: q: sermones adulationum et detra-
ctionum: flatus ventorum pestilentissimorū sunt va-
lidissimi ad extinguendū lucernam sanctitatis et gra
tie tue. Quotiens exposui eam flatibus hmōi: quid
ergo mirum si extincta est? Vel vnq; flatus istos vt
cor meum flarēt procuraui et quesiui. Ego igitur ego
ipse sum reus tot et tantarum extinctionum vite mee
qua viuebā et gratia tua. Ac mihi q̄ afflat⁹ istos vel
vnꝗ exquisiui vel vnꝗ amaui: vel sustinui mihi extin
ctionum viuificem lucerne gratie tue. i. mortem spi
ritualem anime mee. Docuisti me domine deus me-
us per Salomo. Prouer.xvij. q: sicut in igne proba Proū.17.a
tur aurum et in conflatorio argentum: sic homo pro-
batur ore laudantiū. Hoc igitur docuisti me ꝙ ignis
vehementissime ardens sunt verba laudantiū: hoc
domine nesciebam. Propter hoc ad instar furiosi vel
potius demoniaci: in ignem istum quotiens poteram
insiliebam me. Quid igitur mirū si miserrima anima
mea in tantis ardoribus sepe incēdio perijt? Si om
nia bona mea tantis ardoribus exusta sunt et cōsum
pta: non tam mihi ad iracundiam: que vt ait Grego. Gregorius.
a seipso edoctus: velut pestis totam mentem degra-
duat. Et de qua verissime dici potuisset: quia velut
incendium animam totam vastat: nihil ex bonis gra
tie tue prorsus relinquens. Quid prosequar de sin-
gulis vitijs meis et peccatis quibus vel immanissi-
mis beluis deuorandum me tradidi. Que enī ex hu
iusmodi beluis de misera anima mea non est satia-
ta. Ego miserrimus et insanissimus quasi omnes in-
uitassem omnibusq; conuiuium preparassem: et tan-
ꝗ dixissent verbis tuis: que posuisti in ore. Esa.pro Esa.56.c.
phete tui. Vniuerse bestie saltus cōuenite ad deuorā
dum. Sic oībus pcurationem opulentissimā de aīa
mea et pparaui et feci. Hec quidē dicēda sunt ab ho-
mine hn̄te cōscientiam: ꝙ oī genere vitiorum et pecca
torum se maculauerit. Vix aūt est peccator ꝙtum ca
pio: q̄ non multas cateruas demonū de aīa sua spūa
liter pauerit: multaq; eis cōuiuia de illis fecerit. Dñi
meipm laudabā: quid faciebam dñe de⁹ meus? Nū- E
quid nō flatu oris mei lucernā sctitatis tue extingue
bam: et cor meū lampadē. s. quādam spūsancti: ipse-
met insufflans extinguebā? Cui morti non semp pa-
tuerunt fenestre dom⁹ mee. i. oculi sīlr et aures? Nōne
parata fuit lingua mea ad stultiloquia et maliloquia
quibus aīa extingueret? Nōne parate man⁹ mee cete
raq; mēbra corporis mei ad exhibendū se arma iniqta
tis pctō? Nōne plenū fuit os meū semp amaritudine et
dolo? Quis vnꝗ mihi qđ displiceret locutus est: et si
paratissimū ac copiosissimū me inuenit ad rñdendū
ei deteriora: ac si ad vsuras grauissimas reciperē q̄
cunq; mihi bona vel mala dicebat vel fiebāt? Dñe

deꝰ meꝰ q̄to maiora: q̄to plura: q̄to deteriora red
didi maledicentibus mihi et malefacientibus si red
dere potui talia? Qui aūt volui saltem: domine deꝰ
meus vnde mihi tanta pronitas: tāta mihi ꝓmpti-
tudo in omni genere mortis anime mee? Unde mihi
amores et desideria cuiuscūq; mortꝭ aie mee: cui fu
riosa fuit tanta voluntas? Fuit inq̄ transfodiēdi se
in omnem ignem ꝛ aquā et in omne mortis pericu-
lū. Dn̄e deus meus vita mea ꝛ salꝰ mea qd videbā
in te vel sentiebā ex te vt tantꝭ studijs. tantis insanis
simorum desideriorum ardoribus quererem disce-
dere a te: et in mortem meam ire? Domine deꝰ meꝰ
F delitie tue sūt eē cū filijs hominum: delitie tue erāt
Prov. 8. d. eē mecū: ego vero discedebā ac fugiebā ac si mors
mea esset: esse tecum: et mortifera insequebar: ꝛ ad
ea currebam eisq; adhuc inhereo si ipsa vel essent
vel sicut adhuc in vita mea. Clamabat ad te sctūs
Ps. 37. Dauid. Ne discedas a me: ne discesseris a me. Pro
culdubio cognoscebat te esse vitā suā: cuius discessū
et elongationem sic se formidare ondebat. Si ꝓpt
qd dicebat: ne discedas a me: an est hoc possibile vt
immensitas pietatis et dilectionis tue permittat hoc
vt discedas a quocunq; vel deseras ipsum. Tu enī
dixisti iam pluries. Et primꝰ et nouissimꝰ in decess-
Esa. 44. a. su. Primus est enim in diligendo et adherēdo atq;
Apoc. 22. c appropinquādo nobis. Nō eī deseris nos: nisi priꝰ
desertus es a nobis scʒ solūmō pꝰ q̄ nos elongaue-
Ps. 72. rimus a te: sicut dixisti per os dauid. Ecce q elōgāt
Ps. 37. se a te pibūt. Quid ergo q̄ clamat sctūs dauid. Ne
discedas a me: ne discesseris a me: et ne elongeris a
me cū hoc nunq̄ sit pijssime voluntatꝭ tue: vʒ vt nos
alij deseras vel relinquas. Hoc inq̄ clamabat vt tu
ipsum cōseruares: et vt ipsū se abijcere nō ꝑmitte-
res. Ac si diceret. Conserua me mihi: et me tibi. Ni
Ps. 126. si enim custodieris ciuitatem frustra vigilat qui cu
stodit eā. Quidq̄ domine deus meꝰ decepit me: qd
G illusit mihi quid suasit mihi tam infelix cōmercium:
tam mortiferam cōmutationem vt te vitam et glori
am cōmutarem in mortem pessimā istā: vt. s. te vitā
meam et salutem desererem: et mortem istam vilis-
simam atq; turpissimam amplecterer? Domine deꝰ
meus non erat voluptas: illa vtiq; veri nominis ac
vere rōnis: sed fallax et fallacia et ab ebrio dormiē
te somniata. Prius igiẗ inebriauit me ꝛ soporauit
cogitatio tētationis: inebriatum vero et dormien-
tem facile fuit in istud tā fantasticū [illegible] noxie illusio-
nis illidere ꝓpter hoc vigilantissime nobis vigila-
re precepisti domine deus meus. Parū nāq; differt
dormiens a mortuo. Nihil eñ sensus hʒ aut viriū
ligatus est sensus interior et omnes vires corporis.
Dn̄e deus in istā impotentiam duxi me: vt nihil pos
sim hora dormitatōis ꝛ somniationis istius contra
hostem vel aduersarium meū. Vires quas ex virtu
tibus et donis tuis habebam et arma etiam ꝓieci:
Nota. nec auxiliū tuū inuocaui: q prōptissimꝰ adiutor es
omnibꝰ inuocantibꝰ te in veritate. Hoc vtiq; facere
debuissem et anteq̄ irrueret in me ista tentatio: ꝛ in
ipso etiam ꝛ tentationis initio. Ego vero miser-
rimus atq; vilissimus: ꝛ omni bono indignissimus
omni damnatione et morte dignissimꝰ: omnino me
auerti a te et in istum infernalem letheum fluuium
voluptatis mortifere me immersi. Domine deꝰ me
us ac si vera voluptas eēt que me ad lethargiā spi
ritualē istā induxit: in illa cōparatione suauitatꝭ tue:
ꝛ cōpassiones iucundissime ac viuifice societatis ꝛ
habitatiōis tue. Absit eñ vt ait tantus ꝛ sapientissi
mus Aug. vt tāta delectatio sit in vitijs: q̄ta in vir Augustinꝰ.
tibus. Si placuit voluptas: vbi eā insanissimꝰ quere
bā: vbi querere illā debeā: nisi in te fonte vnico suaui
tatis incogitabilis? Miserrimꝰ ego ꝛ insanissimus
corrupti palatū cordis mei infeci ipm ꝛ indui ipsū
spurcitia somnolentia istius ꝛ illusorie voluptatis.
Desijt ergo mihi sapere vera ac pura ꝛ perpetua bo-
nitas: desijt mihi sapere multitudo dulcedis tue dn̄e
Quia sicut dicit Aug. verbum hoc exponens. Et soli
sapit: qui palatum cordis nō ꝑdidit de febre iniq̄ta-
tis. In hoc ꝓfundum mortis mee diuersi ꝛ non ꝑci-
piebam q in eis sunt. Cum spū ꝑditus eram: ꝛ de illo
viuebam: spūalis existebā: ꝛ dijudicabā oīa: tunc nō
erat carni vel diabolo locus deceptionis vel illusio-
nis. Tunc eñ vere vigilās eam interius. Vigilia ve
ro: somnia non solū non admittit: sed etiam ꝓrsus ex
terminat ꝛ excludit: tunc certissimū erat mihi: verissi
mam: purissimā viuificāq; ꝛ super oēm cogitatū eē
bonitatis tue suauitatē: ꝛ oēm alium etiam si verā
esset abominationum esse horrificā. Sic me insanissi
mus ipse in mortem dedi extinguens in me spm̄ vite
.i. inspirationū sanctissimā: q ex te viuebā. Et exhinc
factū ē mihi vt mors ipsa delectabilis mihi sit ꝛ pla
ceat mihi vera vita q tibi coniunctissimus adherebam
mihi non solū molesta sed intolerabilis sit: q peruer
sitas q maior insania cogitari possit: dn̄e deus meꝰ?
Si supbia mors mea ē per quecunq; ex ramis ipsiꝰ:
q̄ mors turpior ꝛ vilior est aut ridiculositate ei com-
parabilis? Cum eñ sola vita humiliationis nostre
sub oipotenti manu tua nos tibi sola ꝯiungat ꝛ soci D
et: ꝓculdubio supbia ē q nos a te sepabat. q vita vera
ac beata es animarū nostrarū. Quid eñ supbire est ni
si supire: quod est ire de imo seruitutis vltimeq; sub
iectionis q deo subesse debemus in sublime vanissi-
mum ac falsissimū quo alijs hoībus supesse volumꝰ
ac pesse. Que qd ridiculosius cogitari pōt? Propt
quod sapienter ait sapiens Seneca dicens. Si vide- Seneca.
res murem vnum dn̄ari ceteris muribus risum tene
res? Qua ꝓpter cum nihil amplius habet vnus hō
q̄tum est ex natura ꝛ ꝯditione sue speciei q̄ aliquis
aliorum ꝯtra ius ꝛ legē nature est vt velis alijs hoi-
bus dn̄ari. Sʒ si qd scientie vel ꝑtātis vel alterius
cuiuscūq; excellētie cuiq; a creatore donatū ē et: alijs
in eo seruire tenet ꝛ nullatenus appropriare sibi il
lud dʒ. Quare manifestū est: furti illū reū effici: q ta
le donum qd indubitanter publicū est sibi soli appro
priare ꝑsumit. Huius aūt exemplū habes euidentis
simum in visu auditu ꝛ in vnoquoq; officiorū aliorū
quibus membra singula ꝑdita sunt. Non eñ licet vl
possibile est naturaliter oculis appropriare visum
sibi q vtiq; datus est eis vel potius ipositus tāq̄ of
ficio: non ꝓpter se: sed ꝓpter totum hoiem atq; totū
corpus vt dicit Greg. sup Ezech. Quia sic hʒ ꝛ de lu- Gregorius.
mine scientie: q: nulli ex sapientibus propter se so-
lum datum est: sed ꝓpter corpꝰ ecclesie dei. Dispen-
satio igiẗ sola luminis istiꝰ tradita ē vnicuiq; ex doctori
bus sacris. q ꝓpter manifestū eē̄ pti furti: imo iā exe
crabili sacrilegij rei sūt: q lumē scie dinaꝭ sibi appro
priare ꝑsumūt. Puto aūt hāc esse cā ꝓpter quā ꝑite
plerūq; sapientia a sapientibus: ꝛ intellectus prudē
tium vel prudentie potius absconditꝰ: q: benignissi-
mus deus in oibus donis suis vult hēre prudentes ꝛ
largos atq; liberos dispensatores: non sacrilegos ꝛ
auaros raptores. Non igiẗ mirū est si furibꝰ ꝛ latro-

listibus tam preciosa bona sua cōmunicare vel crede-
re non vult deus. Iam enim edocti sum⁹ ex parabo-
lis euangelicis: q̄ seruis fidelibus multiplicat dñs
talenta tradita. Manifeste igitur video te illuminā
te dñe deus meus: q̄ iuste deseris superbientes i do
nis tuis: ⁊ vtentes his tanq̄ suis. Desereris ab eis
ꝓ eo q̄ superbiunt contra te. i. supeunt a dispensatio
ne donorum tuorum sibi tradita: in dominiū: immo i ra
pinam ea: vsurpātes ⁊ appropriant sibi: in quo non
solum tibi iniuriantur: mysterium tue dispensatiōis
abijciētes: sed etiam toto corpori ecclesie cuius bona
omnia per rapinam sacrilegā sibi vsurpant ⁊ appro
priant. Ut in abbatia dei in q̄ christ⁹ dñs deus abbas
est in qua sanctorū cōmunis regula est ⁊ cōicato san
cti spūs viuendi officium: ꝓprietarij sunt effecti: ⁊ nō
cōicantes bona omnia: ⁊ sic excōicatis tam impie cō
municantes excōmunicati sunt: ⁊ a cōione viui cor-
ris mystici tui qd est ecclesia seipsos sua peruersitate
reddunt alienos. Et ꝓpter hoc vitam quam de com
munione sanctissimi corporis huius accipiebant et
ꝑticipabant: sibimetipsis auferētes mēbra quoq̄ a
ꝓprio corpe separata ipsa separatione moriunt ⁊ are
scunt. Et a te igit vita vera animarum deus meus: ⁊ a
corpore sacratissime ecclesie tue quam spūs tuus vi
uificat ⁊ regit me separauit ista supbia pariter ⁊ aua
ritia. Qua ꝓpter dñe deus meus si feci istud: ⁊ si est
iniquitas in manibus meis. Ego solū sum actor mor
k tis mee ⁊ verus homicida meij psius: q̄ iusta est dā-
natio superborum: ⁊ q̄ rectū ⁊ q̄ equum quamq̄ per
omnia laudandū iudicium tuū de ipsis. O iusta de
sertio: qua eos deseris ⁊ sibimetipsis relinquis. O
magna est ira tua: dum eos sibi ipsis dimittis: neq̄ ei
sanior potest eē furiosus inimicis: q̄ ipse sibi sit. Nō
potest ei esse furiosior insidiator nec vigilantior ꝑcu
rator mortis: q̄ ipse domine deus meus. Non potest
furiosus carnifici crudeliori tradi: q̄ ipse sic suis ma
nibus pessimis seuissimisq̄ traditus est: furiosus
sibi ipsi sic relictus. Dñe deus quis vidit vel videre
potest insanias deserentium te: et recedentium a te:
nisi cui tuipse illuminaueris: easq̄ reuelaueris. Do
mine deus meus q̄ amara ē mors ista: qua se a te vi
ta abrumpit: tam obcecatissima aīa furiosa: cuius
amaritudo si sentiretur: nemo in illam se inijceret: ne-
mo a te iucundissima vita abrūpere se vellet: vł etiā
Job. 6. a. posset. Quis eni gustare pōt vt ait sanctus Job qd
gustatum afferat mortem. Talia sunt mortifere vo-
luptates taliaq̄ venena: que insipientissimis aīabus
propinat diabolus. Dñe deus meus si sentiri potest
amaritudo mortis: quis eam nō horreret? Quis eā
virium suarum conatibus nō declinaret ⁊ fugeret? Do
L mine deus meus si sentiretur p̄sentie tue suauitas: ⁊
inhabitationis tue in aīabus in quibus es viuifica
iucunditas: quis se a te abrumpere ⁊ separari pate-
retur? Hec igr̄ est mors peccatorum pessima: q̄ quasi
q̄ aīas peccantiū mortificatas: vt sensus in eis spiri
tuales ⁊ ꝓpter hoc seipsam cum amarissima sit atq̄
durissima sentire non sinat. Domine deus meus cre
dunt se suauiter viuere qui tā amara acerbissimaq̄
morte hmōi vel mortui sunt vel moriuntur. Domine
M deus meus ista mors me transfigit atq̄ transuerbe-
rat: gladius viuificus verbi tui ⁊ mentis visceribus
meis illam infigit: dum ipsam in cor meum tam pa-
tenter impungit. Dñe deus meus q̄ desiderabiliter
oīpotentis virtutis ⁊ ꝑdulcis mie tue est miraculū

cum gladio verbi tui mortem istam ꝑ eādem ipsam
mortificas expellis atq̄ diffugas ab animab⁹ quas
superabundātissime pietatis tue dignationi placet
viuificare. Sufficere deberet ⁊ superabundare etiā
mors ista ad abstergendos ⁊ diffugādos peccatores
ab ipsa sufficere deberet gladius acutissimus ac vi
uificus verbi tui: ad transfigenda ⁊ digladianda cor- N
da sic mortua. Uerum quoniam docuit ille sanctus ⁊
sapientissimus Greg. q̄ gratiam compunctionis su Gregorius.
per oīa prouocat atq̄ procurat preuisio inferni: ten
tabo gladium istum acuere morte illa: ⁊ malis illis
nouissimis penalitatis illius incogitabilis. ¶ Dico
igitur o insanissime peccator: qui nondum discedis
a morte ista tua pessīma: nondum reuerteris ad deū
beatissimam vitam iucundissimamq̄ salutem tuam
qua dementia non times a facie gladij quam vibra-
uit super te omnipotentissimus: qui capiti tuo im-
pendit? A quo non est possibile protectionis arma-
turam esse neq̄ vllum effugium: quare te non trans-
uerberat ⁊ in frustra concidit cor tuum timore horri
bili ⁊ terrore inassecurabili? An oblitus es: quia ex
ore sedentis in throno vel regno omnium seculorum
procedit gladius ab vtraq̄ parte acutus: quod est di
cere: ⁊ animam corpus morte perpetua transfigēs.
Procedit inq̄ tam digladiaturus siue cesurus. Hic
est gladius elimatus vt splendeat ad instar fulguris:
⁊ acutus vt cedat victimas. Iuxta sermonem Ezech. Ezech.
Procedit igitur incomparabiliter maiore rapidi-
tate q̄ fulgur: descendit super te vibratione omnipo
tentis dei manus dei ferientis: ⁊ nec dum timore con
cideris nec dum dolore scinderis: qua audacia vel se
curitate spectas sagittas arcus diuini iudicij con-
tra te extentissimi vel intentissimi? Siquidem arcum Ps. 7.
suum tetendit dominus deus ⁊ parauit illum: ⁊ i ea
parauit vasa mortis eterne: que sunt scienti: iustis-
simi iudicij ipsius: mortem irrogantes eternam: om
nibus illis qui non fugierunt a facie arcus istius.
Et tibi insanissima dat etiam per me nunc significa-
tionem vt declines ⁊ fugias a facie arcus istius.
Ego enim clamo tibi q̄tum possum: declina: fuge
sagittas istas: contra quas nulla est armatura pro-
tectionis: a quibus sola declinatione ⁊ fuga effugi-
tur. Quis hominum vł etiam animalium eousq̄ de
sipuit vel insaniuit: vt tanq̄ signum ad sagittam po
situm: sagittas expectare auderet? Quis gladium
capiti suo impendens non expauit? ⁊ presertim gla-
dium tam fortem ferientis dei tam dire concidētem
non expauit? ¶ An ignoras o miser omni damnatio O
ne ⁊ morte dignissime: quia non est tibi defensio vel
euasio vel adiutorium contra dei ferientis vindictā.
Et quia non tibi protectio vel refugium est contra
iram ipsius. An ignoras q̄ horrendum sit incidere
in manus dei viuentis ⁊ irati: iuxta sermonem Apo Hebre. 10. f.
stoli. Non times ignem vllum eternum flammas in
extinguibiles ⁊ ardores sempiternos de quibus di-
cit dominus per Esaiam. Quis ex vobis habitare Esa. 33. b.
poterit cum ardoribus sempiternis? Terribilis nā-
q̄ est expectatio iudiciorum: ⁊ emulatio ignis que con
sumptura est aduersarios: sicut dicit Apostolus ad
Hebreos decimo. Si terribilis est que ⁊ vnde tibi ab
ea securitas? Aperi oculos cordis tui o miser: ⁊ vide Heb. 10. c.
quia non solum minatur tibi infernus intentas tibi
omnia tormenta sua: sed etiā oīpotens deus minat
⁊ de se ⁊ de creatura sua ⁊ et de toto mūdo Sapi. v. Sap. 5. d.

Ibi enim expresse legit de oipotenti deo: qz accipiet ar
maturam zelus illius et armabit creaturam ad vltio
nem inimicorum: induet pro thorace iusticiam: et accipiet
pro galea iudicium certum. Sumet scutum iexpugna
bile equitatem: acuit diram iram in lancea cum pu=
gnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Et
multa alia ibi de his euidenter minatur: vez de creatu=
ris q ad vlciscendas iniurias et contumelias quas i
sensati et impii irrogauerunt creatori. Creature ar=
mabuntur et excandescent aduersus eos: sicut legitur
Sap.16.d. Sap. xvi: vbi dr qz creatura tibi factori seruiens: ex=
candescit in tormentum aduersus impios. Hec est plu
Job.20.d uia belli de q dixit sapiens et sanctus Job donec plu
at super illum deus bellum suum. Times a scintilla
per modica ignis corporalis: et non times ab ardo=
ribus immensis et sempiternis. Times a morsu pu=
licis vnius: et non times ab ira q consumptura e ad
uersarios? Nunc miser time et fuge dum et timere sa
luberrimum est et fugere tibi possibile. Et patet tibi
ille copiosissimus misericordie dei sinus: ad tutissi=
mum refugium. ¶ Qz si dixeris mihi: nō possum ti=
mere: vbi vel vnde accipiam vel inueniam? Respon=
deo tibi et replico contra te: vbi inuenisti vel vnde ac
cepisti securitatem quasi liber et immunis sis a ventu
ra ira. Cum ista maxima terribilia sunt inter mala
penalia: que dementia dicere potes: qz nō tibi timor
est a facie illorum? Annō innatum est hominibus et
aliis animalibus timere et fugere a facie malorum
sibi imminentium et presertim mortis et mortem infe=
rentium? Hoc enim ius nature est: q videlicet natura
omnia animalia docuit timere: scz et fugere a nociuis
atqz penalibus: et a morte potissimum. Qz si adeo
penalia adeoqz nociua mala: timorem tibi incutere
non sufficiunt: incutiat tibi pudorem saltem oppro=
brium illud sempiternum quod nulla obliuione dele
bitur. Ingerat tibi confusionem spectaculum illud igno
minie et confusionis vniuersalis in qua omnes fedita=
tes tue: oes turpitudines tue: omnia pudēda tua: qd
est dicere: omnia ea quorum aspectus tibi erubescend9
est patebunt oim viuorum mortuorum oculis. Erube=
sce saltē in conspectu inimicorum tuorum apparere tā
vilis tam ignominiosus et despectabilis. Quid loqr
de curia totius celestis conspectus et innumerabiliū
exercitum: sed et totius ecclesie sanctorum qui cū chri
sto regnaturi sunt. Miser et insanissime: q impuden=
tia ferre poteris pre confusione tantum et tāte igno
minie spectaculum. Ipsum vero aspectum terrificū
omnipotentis iudicis qualiter poteris sustinere: q
modo vix ferre potes faciem sacerdotis vnius audi
entis in confessione peccata tua? In aspectu namqz
iudicis illius euidenter videbis immensitatem et in
numerabilitatem ingratitudinum: abominationum
iniquitatum et iniusticiarum tuarum monstrificasqz
et horribiles voluptates et feditates tuas: que in no
cte presentis vite: etiam a diligentissimis perscruta
toribus suis inquisite sunt. Tanta nāqz erit tunc cla=
ritas iudicis: vt pre immensitate claritatis sue: to=
ta monstruositas nostra et omnia peccata nostra et vi
tia lucidissime videantur. Deniqz attende q̄tum erit
tormentum intueri vultum illum terrificum irati iu
Job.13.b dicis: quando ipse sanctissimus et sapientissimus
Job petebat abscondi inferno donec pertrāsiret fu=
ror et ira eius: videlicet que apparebit in vultu illi=
us: dum sederit in iudicio: ferens sententias eterne
dānationis in impios et reprobos. A facie etiam eius
petebat abscondi iob in inferno: vel ne videret ad
eo terrificū vultū eius: vel ne videretur ab eo. Eius
aspectus omni fulmine incomparabiliter terribilior est
sicut dicitur per prophetā Malach. Et quis stabit
ad videndū eū? Ignis si quidem in conspectu ei9 ex
ardescet et in circuitu eius tēpestas valida rapiēs
in abyssū teterrimā infernalem: et submergēs in Malla.3.a.
mari amaritudinū eternarū omnes illos qui in pte
sinistra corā iudice repientur. His et hmōi tant9 ma
lis et iam tāqz q hora nec scis nec putas tibi iminē=
tibus exacue verba dei quib9 omnia ista reprobis oi
bus comminantur. His iugiter cōtende: scinde et digla
dia duritiā cordis tui. Oblaturus igr pie et sancte
orōnis sacrificiū ignem et gladiū tibi assume ex his
et hmōi sine quibus vix aut nūqz crematur aut macta
tur in orōne cor humanum. Forsitan aūt et alio pcu
tiente aliosqz inflāmante et facilius et citi9 imolabit
hmōi sacrificium. Sunt enim sacri doctores qui norūt
dire et dure pcutere in gladio isto: et istos ignes ac=
cendere in cordibus auditorum. Consilio aūt meo tu
ipse pertemet ipsū faciens in pte ista qd poteris et
nihilominus auxiliis sacrorum doctorū et predicatorum
iuxta qd dixi vteris

¶ De lucta anime in orone. Ca. lii.

Ost hec psequar in orōne eaque ei acci Q
dunt: per hac q ipsa est lucta cū deo seu
cō deum. Et hoc insinuatum est nobis in
lucta Jacob: q luctatus est cum viro seu
angelo in qua ei apparebat deus: sicut le=
gitur Gen. xxxii. q lucta extorsit ab eo si fas est dice= Gene.32.d.
re benedictionem: propter qd dicitur ibi: quia dicit
deus ipsi iacob. Qz si aduersus deum fortis fuisti
q̄to magis aduersus homines pualebis. Nec preter
eūdum est tibi qz lucta ista de nocte facta fuisse scri
bitur propter qd cessante aurora dicit angel9 ad ia=
cob. Dimitte me qz iam aurora est. Causa aūt in hoc
est: qz nox siue nocturnum tēps conuenientius tēps est
orationi siue lucte: q luctandum est cum deo in oro
ne. Et huius due sunt cause. s. qes et solitudo. Qui=
es qdē qz oratio cor liberū et quietum requirit ab a=
liis actibus et occupationib9 sicut scriptum est de re
ge iosaphat qui timore perterritus totum se contu=
lit ad orandum dominum. Non enim corde dimidio
aut quolibet modo partito orandus est deus: sed ex= Sap.8.a.
emplo Salomonis Sapi. ca. viii. Ex tot9 precordiis
meis dixi: da mihi sedium tuarum assistricem sapi
entiam. Et dauid. Clamaui in toto corde meo exau
di me domine. Neqz enim fortissimum contra deum lu Ps.118.
ctari nisi totis viribus conueniens est. Nec tu igno
ras: qz ad cōparationem fortitudinis dei altissimi:
nulle sunt vires humane. Non enim est fortitudo con
tra deum sicut dicit Salo. in lib. Prouer. Tote igr Prou.8.b.
vires tue colligēde tibi sunt si vis fortis eē in lucta
hmōi contra deum. Sic et solitudo lucte isti: vt oro
nis conuenientissima est. Ipse. n. hoc docuit in euan
gelio Math. vi. vbi docet nos orare in abscondito et Mat.6.b.
clauso cubiculo: non solū propter hoc vt inanisglo
ria declinetur: sed etiā ne corda nostra rapiant adse
qui circūstant et nos nobis excutiant sicut dicit Se=
neca de se ipso. Hodie inquit misericordie sunt: ne= Seneca
mo pulsat ad ostium meum: nemo cortinam trahit.
Nihil quippe nobis facilius excutitur: q nos ipsi ni
hil rei inquit nos facilius: nihil contrariatur nobis fa=
cilius q cor nostrū. Hic ergo reminiscēdū est tibi sz
eorum que audisti de lucrandi peritia seu de astutia

& de ipsa fortitudine. Quidam enim in ista lucta et
vix ea cepta statim cadunt & deijciunt deficientes: ni
hil laboriosius et molestius reputantes quam ipsi ora
re. Causa aũt in hoc est leuitas et lubricitas cordis
eorum: ignorantiaque paupertatis atque defectuũ: nec-
non et bonorum que per orationem obtinentur atque
malorum que per illam auertunt. Quibus malis
accedit et illa alia ignorantia qua nesciunt imperi
ti deum paratum esse ad audiendum desideria & vo
ces supplicantium. Quis enim eousque fatuus vel in
dignans est: vt deo prebente aures non ei tota aui-
ditate loqui vellet? Saluberrimũ autem consilium
est orationi assuescere: & cor suum ab hmõi leuita-
te & lubricitate auertere: atque ad stabilitatẽ reducẽ.
Ipsa nanque luctandi assuetudine mirabiliter adiu-
uatur gratia luctationis istius. Prestatur etiam ro-
bur per eam ad luctandum. In precedentibus vero
vbi de oratione inq̃tũ vitulus labiorũ et locut⁹ sũ:
et exposui tibi sex fortitudines orõnis: tanquam quedam
vi ossa vituli huius. De pitia quoque et astutia luctã
G di tria didicimus a sẽsu et experientia. Quorũ pri-
mum est eleuatio aduersarij super hũeros pprios.
Cũ enim luctator eousque potuit vt aduersarium suũ
super humeros eleuauerit facile est ei portare ipsum
atque deijcere. Hoc aũt non fit nisi per humiliationẽ
que semet ipsum supponit luctator aduersario siue
supponit eundem sibi. Quo artificio semp vtendũ
est in lucta ista aduersus deum. Propter hoc igit
1. Pe. 5. c. vez dictum. Humiliamini sub potenti manu dei.
3. Re. 21. f. Hoc artificio vsus fuit rex Achas: audita cõmina-
tione dei p pphetam: q̃ cõminatus fuit & q dimitte
ret posteriora eius et non relinqueret de stirpe eius
mingentem ad parietẽ. Recurrebat igr statim ad ar
tificium illud qd humilitatis ẽ pprium. Humilia-
uit enim se in cõspectu domini. Et propter hoc si fas
est diceret in lucta orõnis vidit dominus: ppter qd
dixit dominus: q: humiliatus est in conspectu meo
rex Achas: non inducã malum hoc qd locutus sum
ↄ acham in diebus suis. Hanc astutiam insinuauit
Eccl. 35. c. nobis. Eccl. in sermone quẽ in precedentibus audi
uisti: quo dictum est. Oratio humiliantis se &c. Si-
cut igr nosmetipsos exaltando ruimus: sic deũ ex-
altando et nosmetipos humiliando quasi super ip
sum in lucta ista exaltamur et victores eiuse fficis-
mur. Non enim alia via est vel artificium subijci-
endi nobis deũ: quam subijciẽdo nos eidẽ quod ad sub-
iectionem obedientia non inconuenienter refertur
Efficitur. n. deus omnipotens obediens obedienti
Jos. 10. c. bus sibi: sicut scriptum est de Josue in libro eiusdẽ.
Steterunt igitur sol et luna deo obedienti voci ho
Math. 7. a minis. Ipsa etiam veritas in euangelio dicit. In q̃
mensura mensi fueritis metietur vobis. Et expres
Ambrosius se beatus ac sapientissimus Amb. q: nulli⁹ vnquam erit
deus possessio nisi qui ipsius dei fuerit possessio.
Ro. 15. b. Amplius. None expresse dicit Apostol. ad Ro. xv.
dico xpm iesum fuisse ministrum circũcisionis iudai
ci ppli &c. Quid aũt est dicere aliquod ministrum
quam seruũ vel seruientem: et de seruitijs ipsius quib⁹
et seruiuit nobis et officiosissime seruire paratus ẽ.
In smonib⁹ exhortationũ ad pplos sepe ondi ex ip
sis testimonijs scripturarum: q: nõ ẽ seruitiũ spũale quo in
digẽ possum⁹ qd ipe nob ipendẽ dedignet: qui po-
L ti⁹ & interiũ remittentib⁹ multa iugit ac q̃si violẽt
impingit. Secda astutia i ope luctatiõis: ẽ supplan-
tatio: p quã vel pes elubricat: vel substramẽtũ siue su

stentaculũ cui pede vel vtroque vel altero innitebat subtra
hitur. Cũ g ↄ te vitijs tuis et peccatis solis innitat
ↄtra te & aduersetur tibi dominus deus: subtrahe il-
li suppodiacula ista & cadere necesse habebit. Qua
propter manifestum est: quia quicũque in oratio ne sic
cum ipso luctat: vt vitia & peccata inibi deserat: sup
podiaculum ei subtrahit: & propter hoc ipsum cade
re cogi. Non habet enim vnde stet: non habet fulci-
mentum quo sustentetur ↄtra nos cũ ista ei defuerint
que quidem statim vt volumus ea desunt. Ipsa enim
vita nostra & peccata: si ea nos ei subtraxerimus: sta
tim non solum ruunt: sed etiam pereunt. Non habẽt
enim fundamentum vel sustẽtamentũ: nisi nosipsos.
Accidens enim non stat nisi per subiectum vel susti- H
nens ipsum. ¶ Tertia astutia in operatione luctatio
nis est ipsa fatigatio aduersarij. Et astutia ista vtun
tur plerumque qui agiles & expediti corpore ↄtra cor
pulentos & ponderosos corpore luctatores sunt. Et
huiusmodi astutia non quidem per defectum lassitu
dinis valet contra fortissimum deum: sed per quan-
dam similitudinem: tanquam enim fatigaretur clamori
bus orantium tanquam deficere quasi non valens eis re
sistere cedit & succumbit eisdem. Exi inquit cito do-
minus ad loth de sodomis. Non enim potero ibi quic
quam facere donec exiueris inde: tanquam presentia sua om
nipotentissimam virtutem creatoris ligatam tene-
ret. Et etiam oranti moysi pro populo qui peccaue
rat adorando vitulum: dixit dominus: dimisi eis iu
xta verbum tuum: tanquam ipsum verbum tuum esset
mihi regula operandi quam mihi transgredi non li
ceret: vel mandatum vigentissimum quod preteriri
non possem. Similiter autem cauendum est tibi i lu I
cta ista: ne debili aut fragili fundamẽto aut fulcimẽ
to innitaris: quod ille procul dubio facit qui de meritis
suis confidit: & tanquam meritis suis debita petit in ora
tione dona dei. Et hec eq̃ indubitanter pes superbie Psal. 35.
de quo petebat Dauid dicẽs. Non veniat mihi pes
superbie: quo pede nullus fragilior aut infirmior in Psal. 124.
ueniri potest. Si vis ergo firmiter stare & indeijcibi
lis in lucta ista: innitere dño: confide in ipso: q: vt mõs
sion qui habitat in hierusalem non commouebitur i
eternum sic qui confidit in domino. ¶ Amplius etiam
subleuantur: sicut dicit Salo. in Prouer. Qui confi Prov. 11. d.
dit in diuitijs suis corruet. Nimirum quia vanitas &
mendacium sunt. Quid autem sperat in domino sub
leuabitur. Quis enim sperauit in te & confusus est:
sicut dicit Eccle. Job vero admirande confidẽtie: si Eccl. 2. c.
occidit inquit in me sperabo in eo: verumtamen i cõ Job. 13. c.
spectu illius vias meas arguam: & ipse erit saluator
meus. Dauid vero beate ac fortissime spei dicebat Psal. 17.
Dominus firmamentum meum. Et iterum. Si exur Psal. 26.
gat aduersum me prelium in hoc sperabo. Per mo
dum igit omnem sibi caueat a ruina & lapsu qui to-
tum se in deum proijcit & totus expondere confidentie Augustin⁹.
sue incumbit. Propter quod dicit Aug. Solus vin-
cit qui de scipso non presumit. Necesse est vt de victo
ria nihil sibi ipsi arroget vel ascribat: quin potius ne-
cesse vt solũ deũ certatorẽ & largitorẽ illi⁹ ↄstituat. Ac
cidit etiã plerũque i certamine luctatorio: vt alter luctã
tium alterum etiã suo põdere solo deijciat. Fit aũt & in K
ista spũali lucta ad similitudinẽ & pportionẽ illius hoc
ipm. Quẽadmodũ enim q solis virib⁹ suis aut meritis
innitit: vel auxilio & virib⁹ scipm priuans se destituit.
Sic q de scipso totalr diffidit & soli gre atque inie dei
innitit & incũbit adiutoriũ & virtutẽ in se aduocat ei

trahitur ita vt deus ei deesse nequeat. Propter hoc di
Augustin⁹. xit sapiens et sanctus Aug. Secure proijce te in deum
non enim crudelis est vt se tibi subtrahat: et te cadere
permittat. Sicut igitur non est possibile misericor
dissimo deo crudelem esse in aliquem qui misericor
diā ipsius sperat. Sic non est possibile vt se subtra
Ps̄. 54. hat alicui: qui se in illum proijciat. Iacta inquit Dauid
1. Pe. 5. c. cogitatum tuum in dn̄o. Et iterum. 1. Pe. v. Omnem
solicitudinem vestram proijcientes in eū: scientes qm̄
ipsi cura est de vobis. Per hanc igitur viam erit dn̄s
tecum in lucta ista: impossibile igitur erit te cadere
sub eo. Si eni quicq̄ habeas virium et te adiunctis
sibi dei adiutorio et viribus necesse ē vt eo fortior ef
ficiaris. Qui si etiam nihil habueris viriū a pte tua
non tamen eo eris infirmior cum eedem vires et tibi
et illi sint. Nemo autem dubitat cuiq̄ a parte sua ali
quid virium esse: hoc est a parte liberi arbitrij. Et
propter hoc omnis ecclesia sanctorum celesti magiste
rio erudita et instituta dicit. Deus adiuua me: quasi
nihil de se possit. Non adiuuari peteret de deo: sed po
tius totum ab ipso fieri quod fieri vellet. Et hoc est
Augustin⁹. quod dicit Augu. Super lib. Psal. Qui petit adiu
uari: aliqd de se facit alioqn diceret: procudubio totū
3. Joh. c. fac de⁹: nihil prorsus mihi refuās siue relinqns facien
dum: propter quod Apostolus: cooperatores dei su
mus. Valet et i ista lucta dei mirabilr astutia vel pru
dentia potius virtutis humilitatis: que dum a se to
tam victorie gloriam prorsus excutit: et nihil in ea iu
ris habere se sincerissime confitetur coram illo se deo
totum et attribuit et ascribit et propter hoc totum certa
men in ipsum impingit. Eidem eni ex necessitate de
bentur labor certaminis et honor victorie. Qua pro
pter dum dicit. Gloria et honor victorie istius tua ē:
dicit eidem p consequens. Igitur et virtus certaminis
tua est et labor ipsius. Et hoc est dicere Luctare ergo
et vince ipse: cum tibi soli debeatur gloria victorie
et tua sit iure plenissimo et singulari: qua propter et ip
sa lucta. Luctare igitur contra temetipsum mecum
et pro me. Quod si diceres: quid ergo tu ipse facis de
te siue per te: si lucta ista tota mea est? Respondeo in
hoc quia ipsa cooperatio mea que est cooperatio li
beri arbitrij: dr̄ etiam donum tuum esse. Omne nam
q̄ bonum: siue gratie: siue nature: siue glorie: siue for
tune: siue corporis donum tuum est: hoc etiam ipsum
quod gratie tue applico meum liberum arbitrium: et
q̄ eo vtor: et ipsa tua imperat: donum similiter tuum
est et opus atq̄ beneficium. Qua propter non imme
rito dixi q̄ lucta ista tota tua ē: totaq̄ eius victoria.

¶ Quomodo deus per luctam orationis vin
citur. Ca. liiij.

A Post hec autem procedam ad prosequē
dū de oratione: scḋm quod ipsa est pugna
contra armatum omnipotentissimū at
q̄ inuictissimum deum. Et faciam te sci
re: quia oratione vincitur: capitur liga
tur armaq̄ sua omnia ei auferuntur: et ab ipso oran
te captiuus idē ducitur: et q̄diu vult ipse orans i vin
culis ab eodem tenetur ipē fortissimus deus. Quia
Sap. 5. d. igitur iam audisti ex precedentibus in libro Sapiē.
quis ipē acuet diram iram suam in lanceam. Mani
festum est tibi quia vna ex armaturis eius: dira ei⁹
ira est: et quia ipsa est lancea ipsius. In ista igitur pu
gna primum frangēda est lancea ista ipsius. Quod
Prou. 15. a qualiter fiat docet te Salomon in Prouerbiorū. xv.
Ubi dicitur tibi: quia responsio mollis frangit irā.
Que autem responsio mollior excogitari posset con
tra diram iram ipsius: q̄ reatus confessio q̄ penē mi
nate siue vindicte laudatio: q̄ misericordie humilis
et deuota postulatio? Qua propter qui sic orationē se
habet: sicq̄ loquitur ad dominum procul dubio fran
git iram ipsius. Ipsemet namq̄ dicit Mathei. xviij. Math. 18. d
Serue nequam: nunquid omne debitum dimisi tibi quo
niam rogasti me? Quis autem dubitat remissionem
omnimodam fractionem ire esse iudicis q̄tumcunq̄
irati? Non enim potest ex ira siue per iram quicq̄ co
tra peccatores posq̄ totum remiserit eisdem: sicut
neq̄ per lanceam confractam: siue contritam. Addi
sce et pone in intimum cordis tui peritiam istam et p
uidentiam: per quam diram dei lanceam et confrin
gere scias et possis. ¶ Alia armatura eiusdem: torax B
est: et hec est iustitia: sicut legitur in eodem capitulo Sap. 5. d.
vbi dicitur. Accipiet pro thorace iustitiam. Hanc eti
am armaturam eidem auferre potest: si iustitia te in
dueris: vel armaueris contra eum. Iam autem edo
ctus es ex his que p̄cesserunt: quia penitudo siue pe
nitentia iustitia est: et quia iustitia quedam est p quā
penitens semetipsum iustitia accusando se et allegan
do contra se: et testificando contra se: et sententiando
contra se: qḋ est dicere: condemnando se et reum eter
ne damnationis pronunciando se. Deinde torquen
do se cruciatibus penitudinis et doloribus compun
ctionis. Te igitur in oratione thorace iustitie istius
armato: necesse est deum iustitiam suam deponere: et
inermem ab huiusmodi iustitia se penitus exhibere.
Nihil eni habet iustitia eius contra sic iustificatos.
Et si quid cōtra eos aggrederetur: et iniuste et inique
hoc faceret. Quoniam scḋm hoc iustitia sua iustos im
pugnaret: et iustitie pro viribus impendentes et ope
ram dantes molestaret. ¶ Amplius potest iste salua
iustitia iustis non fauere? Amplius scḋm hoc iustitia
bellum haberet contra se? Iustitia namq̄ quam p̄no
minaui: studiosissime pugnat contra iniustitias: quo
niam et contra oīa vicia pctā que sunt et inimica ma
xime iustitie dei. Quare i parte ista ex parte iustitie
est ista iustitia et propugnatrix illius contra capita
les inimicos eiusdem. Non potest igitur iustitia dei
pugnare contra illam: neq̄ aduersarij vllo modo iu
eiusdem. Qua propter non potest esse armatura ali
qua contra illam. Omnis enim armatura contra il
lum est: illumq̄ pugnat: cuius hostem armat.
¶ Tertia vero armatura dei iudicium rectum est: et C
galea est ipsius: sicut in eodem capitulo legitur vbi
dicitur. Et accipiet pro galea iudicium rectum. Tu Sap. 5. d.
ergo diiudica teipsum iudicio recto: de quo dicitur Ps̄. 96.
in ps̄. Iustitia iudicium correctio sedis eius. Et ite
rum. primo Corinthios vndecimo. Qd̄ si nosmetip 1. Cor. 11. f.
sos diiudicaremus: non vtiq̄ diiudicaremur. Assu
me tibi igitur iudicium rectum istud: et tunc ociose
vel superuacue assumet istud sibi dominus: quod ne
q̄ decet sapientissimam eius bonitatem. Neq̄ etiam
possibile est quicq̄ ociosum vel inutile esse apud ip
sum. ¶ Amplius te assumentem huiusmodi iudiciū
nihil ei iudicandum relinquitur in te: sicut audiuisti
ex testimonio Apostoli. primo Corinthios. vndeci Ibidem.
mo dicens. Qd̄ si nosmetipsos diiudicaremus: non
vtiq̄ diiudicaremur. Qua propter te faciente de te
metipso huiusmodi iudicium: necesse habet ipsum
deponere in parte ista officium iudicantis: seu iudi
ciū rectū. Quare q̄cito assumis tibi iudicium hmōi
faciēdū tibi de temetipso: tacito aufers ei galeā istā.

D Quarta armatura eiusdẽ est equitas: sicut in eodẽ
Sap.5.d. capitulo legitur. Sumet scutum inexpugnabile eq
tatẽ. Si igitur vis et auferre scutum istud: depone
iniquitates tuas: quod est dicere: deserere eas τ abstu
listi deo scutũ istud. Ubi enim nulla ẽ iniquitas: nulla
est deo armatura necessaria cõtra iniquitates. Qm
igitur equitas nõ armet eum nisi cõtra iniquitates
nec possibile est vt armetur contra eas nisi equitate
quia equitas nõ armat eum nisi contra iniquitates
Manifestũ est depositis iniquitatibus tuis: deum
nõ posse habere scutum hmõi contra te. Quapropt
in ista pugna orationis absq; scuto isto facies: si ab
iniquitatibus tuis auersus fueris. Uerũ est qd dicit
sanctus Job de eo. Iniquitatẽ ꝓposuit cõtra me. De
confidentia innocentie et bone conscientie sue hoc di
xit: intelligens deum non posse scutum equitatis sue
abscondere vel opponere: nisi cõtra iniquos et iniq
tates eorum: a quibus immunẽ penitus et nudũ se sẽ
tiebat sanctus iste. Ac si ergo intẽderet qr scutũ istd
E deerat deo ꝯ ipsum dicit. Equitatem proponat con
Ps.7. tra me q̃si diceret: armet se scuto hmõi si habet. Qñ
do gladium et pharetram: ex vtraq; parte acutum
in ps legitur hre: et arcũ ipsum intendisse gladium
vibrasse expresse legitur: nõ sunt pretereũde he iste
due armature. Sciendũ igitur est tibi arcũ dei nõ
esse nisi iudicium ipsius: et in eo velut chordam esse
misericordiam siue pietatem ipsius: lignũ vero for
tissimũ: rectitudinẽ iusticie ipsi⁹. Quemadmodũ ẽ
in arcu litterali siue materiali per chordam: lignũ
a rectitudine sua flectitur et curuatur: sic iusticie di
uine rigor a meritis penis siue vindictis vltra q̃ co
gitare sufficiamus. tẽperatur atq; lenit. Sagitte aũt
que ex arcu isto emittuntur siue traijciunt: sententie
iudiciarie sunt nulla armatura protectionis repel
libiles seu retrorsum reuersibiles: sicut legitur de sa
gitta Jonathe: q nunq̃ conuersa est retrorsum. Et
hoc intelligo de nouissimis iudicij sententijs: cõtra
q̃s nec appellatio: nec supplicatio quicq̃ poterit.
Alie nanq; hoc plurimum sententie vel eliduntur vl
euacuantur. Et modis quibus he fiũt in sermonib⁹
exhortationum popularium incessanter per me audi
re potes vt de alijs taceam. Et quemadmodum ar
cus q̃to magis per chordam curuatur: tanto forti
us sagittas traijcit et durius percutit. Sic in illos
quibus maior misericordia: siue tolerãdo: siue ali
as benefaciendo ipensa est: duriores sententie iudi
cij emittuntur. Quia ergo vt predixi: arcus iste ẽ iu
dicium: et iam audiuisti qualiter eidem auferas ar
cum suum: q si ad hoc intendere scieris et volueris
vt arcũ suum confringas: hoc proculdubio facies:
si tibi iusticie rectitudinem contra teipsum assũpse
ris. Te enim rigorem iusticie contra temetipsũ exer
centem: nihil ei de rigore illo reliquisti: quare vel ar
F cum istum confregisti: vel ipsũ deo abstulisti. Chor
dam si quidam misericordie ipsius non est opus ti
bi vt vel rũpas: vel minuas: vel aliqua tenus ledas
Illa est enim que in pugna ista te maxime adiuuat: et
per quam solam in ea stas et pugnas. Gladius vero
ex ore sedentis in throno ex vtraq; parte acutus exi
ens: sententia ipsa q̃ ore suo sacratissimo locutur⁹
est: in extremo iudicio rectissime intelligitur. Qua
ꝓpter hic gladius ex vtraq; parte acutus dr: quo
niam instar gladij acutissime: et aiam et corp⁹ mori
te eterna perempturus est. Hunc igitur gladium ei
dem auferes: si gladium penitudinis aut disciplie

contra temetipsũ assumis: et vindicare in temetip
so quos irrogasti deo iniurias et cõtumelias virili
ter ꝓponis atq; disponis. neq; enim habebit quo teg
cutiat: si te percutientẽ viderit ex zelo penitentialis
iusticie temetipsum. Confidenter igitur dic ei: mitte
te gladium in vaginam tuã: quia ego euaginaui in
eum. Potes et per aliam viam auferre eidem gla
dium istum dicens ei: qr gladius vltionis siue dãna
tionis: gladius est solius iusticie: nec in eo potes p
cutẽ: et nisi τ vbi potes. Forũ ilt siue iudiciũ pniale
forum ẽ τ iudiciũ mie. Ego aũt in hoc foro τ iudicio
certo et experior: qua propter nihil ad te ex vidicta
vel vltione exercenda in me: et nihil ad te de gladio
aduersum me. Merito igitur tibi dicere potest mi
sericordia: mitte gladium tuum in vaginam: qr nul
lus est locus gladio coram me: nulla enim ex ore meo
ꝓcedit vndequaq; sententia condemnationis: sed ab
solutionis: remissionis et liberationis sꝫ. Alia etiã
via auferes sibi gladiũ vindicte et vltionis. Et hoc
indubitanter si gladium tuum hmõi a te ipso abstu
leris. Et intendo si vindicare iniurias tuas et cõtu
melias in alios nolueris. In ea quippe mensura: q̃ Math.5.a
mens⁹ fueris remitietur tibi. Et iterum. Beati mise
ricordes: qm ipsi misericordiam consequentur. Qui
vero vindicari vult a domino inueniet vindictam si Eccl.28 a.
cut legitur Eccl. xxviij. Et iterum Mat. xxvi. Oẽs Mat.26.a
qui gladium accipient gladio peribunt. Quicunq;
enim gladium iniuriarum propriarum vindictam ac
cipiunt: gladio diuine vltionis peribunt. Curialit
ergo et q̃tum videtur satis pacifice inducitur ops
deus ad deponendum gladium vltionis: cũ sola de
positione gladij tui ad hoc inducitur. In quo et om
nibus alijs manifestum est: q benignum q pacificum q
beneficũ haberemus deum si tria ista in nobis obs
uaremus. Sic enim vere dictum est ad ipsum. Cũ sã
cto sanctus eris: et cũ viro innocente inocens eris. Ps.17.
Ita cum pacifico pacificus: cum benigno benignus
cum beneficis semper beneficentissimus est deus si
cut et cum misericordib⁹ misericors. Juxta modum
istum dico tibi et de lancea ipsius: qr si lanceam tuã: G
q̃ vtiq; in ira tua est: in te ipso confregeris: vel quo
libet modo impotentem reddideris: irã dei que iu
stissime vibratur contra te confringes. Et si proprie
ire incendium in te ipso extinxeris: facies idem τ p
hoc de ira dei: Nunquid ait ps. Exardescet velut Ps.88.
ignis ira tua? Exardescit vtiq; si nostram non extin
xerimus. Et reminiscere: qr istis duobus modis: po
tissimum bella aguntur circa homines: igne vꝫ et
gladio. Qua propter inermes et ad bella penitus
impotentes sũt: quibus desunt ignis et gladius. Si
vis igitur omnipotentissimum deum inermem ꝓpi⁹
efficere: et imbellem omnino contra te reddere: au
fer ei ignem istum τ gladium: per vias quas osten
di tibi. Et intendo aufer a temetipso ignẽ ire: τ gla
dium qui idẽ est: vt vtrũq; a deo abstulisti: inermis
apparebit: τ inermẽ se exhibebit in orone aduersum
te: si inermis ei hoc est hmõi armis omnino carens
occurreris. Quapropter non iminebit tibi bellum ꝯ
eum: sed frui pace et beniuolentia ipsi⁹ tibi licebit.
Debes aũt reminisci quotiens officiũ orõnis vl ag
grederis vl assumis ꝯ deũ: te intrare cãpũ certami
nis ꝓlium te cũ eo siue aduers⁹ eũ cõmittẽ. Propt
qd q̃cunq; bellũ ineunt siue preliari volũt: dei adiuto
riũ ꝑmo inuocãt: sciẽtes q ð celo fortitudo τ victo
ria ẽ. τ ob hãc ẽt cãm hore diuini officij q̃ τ orones aĩ

indubitanter incipiunt ab inuocatione diuini adiu-
Ps. 69. torij: que est. Deus in adiutorium meum intende. Ex
quo euidenter apparet: quia quicunq; in diuinis of-
ficijs huiusmodi quod est dicere: laudibus et sacrifi-
cijs: oblationibus et obsecrationibus consecrati sūt
bellatores contra deum: et propugnatores pro toto
dei populo siue ecclesia ipsius constituti sunt: quod
et ipsa tonsura clericalis euidenter ostendit: cum ma-
nifesta tonsura pugillum sit et propugnatorium. Est
etiam signum et insigne corone: quam per victoriam
certaminum huiusmodi pia fiduciā semper debet p̄-
sumere: nec diffidere: nec desperare de ea propter in-
firmitatem suam et omnipotentissimā creatoris for-
titudinem: cum ipsemet semper vinci vult huiusmo-
di certaminibus: et adiutorem fortissimum se prebe-
at fortiter ac legitime in eis agentib⁹. Propter qđ
mira fiducia petit vnusquisq; eorum et dicit. Deus i
adiutorium meum intende: ac si diceret: in ista ho-
ra vel oratione: in hoc ipso certamine quod cōtra te
aggredior vel ineo. Scio enī me in illo certamine ni-
hil posse contra te facere nisi adiutorio tuo aggredi-
ar pugnam contra iram iustissimam tuam pro po-
pulo tuo vel vnoquoq; ex illo. Scio scriptum eē: ve-
Job. 41. a. racissime de te per sanctum et sapientissimum Iob di-
cētem. Deus cuius ira nemo resistere poterit. Scio
me non posse in certamine isto victoriam adipisci vi-
Gregorius. ribus meis: sed consolatur me sanctus et sapiēs Gre-
gorius dicens ꝙ ire dei tunc resistitur cum ipse q̄ ira-
scitur opitulatur. Quapropter vacue essent et p̄sus
inutiles omnes orationes omnis ecclesie sanctorum
que pro placanda ira dei iustissima fiūt. Quod si q̄s
quesierit: cuiusmodi adiutorium a deo petitur cū di-
cit. Deus in adiutorium meum intende? Respondeo
in hoc: qr gratia deuotionis et orationis. Hoc enī est
adiutorium quo deus contra semetipm̄ maxime ad-
iuuat orantes. Et hoc est scutum inexpugnabile: quo
deuote orantes: et se et illos p quibus orāt ab ira dei
Sap. 18. d. protegunt et defendunt. Propter quod oratio dī scutū
in li. Sap. xviij. vbi legitur: ꝙ parans homo sine q̄-
rela ꝓpositiones fidei siue scutum orationū etc. Pro-
uide igitur et circunspecte incipit ecclesia orationes
huiusmodi. petens in primis gratiam sic orandi: vt
deus necesse habeat exaudire. Hec autem necessitas
non est violentie: non impulsionis aut coactionis: sz
inundantis gratuita largitate beneficentie. Appa-
ret aūt tibi ex his q̄ta sit stultitia: q̄ta ignauia: q̄ta
negligentia clericorum: qui cum officio orandi con-
secrati sunt et addicti: orare addiscere et scire non cu-
rant. Similis quoq; ignauia vel negligentia in nul-
lo genere hominum inuenitur. Nemo enī profitetur
aliquod officium cuius nō velit et studeat habere pe-
ritiam preter clericos solos: qui clericalis officij tā-
pij tam salutaris tanq; honorabilis ignorantiā nec
verentur nec metuunt nec erubescunt. Qđ vero cle-
Nota. rici regulares horarum orationibus permittūt ora-
tionem dn̄icam: causa in hoc est: vt formam orandi i
euangelio traditam seruent: sicut reuera dignum et
iustum est vt alijs orōnibus ea se petere ostendant: que
ipsa oratione dn̄ica petere diuino magisterio edocti
sunt. Admonendi igit̄ sunt et modis oībus exhortan-
tandi atq; docendi: q̄ clerici sunt vł fieri volūt: vt sue
ꝓfessionis officiū discant agere et per oīa laudabilr̄
ad implere. Quis enī pugil siue ꝓpugnator pugil-
lat oriam artē ignorare non erubescat et addiscere nō
studeat. vn̄ Hora. Ludere q̄ nescit campestribus ab-
stinet armis. Quis etiam vellet esse patronus et ad-
uocatus in causis vilissimis temporalium: et rhetori-
cam illam secularem per quas scias causas hmōi al-
legare: se ignorare nō doleat? Leges quoq; quas ad
defensionem et iustificationem causarum hmōi qua-
rum patrocinium suscipit: adducat: nō studiosissime
exquirat? Et quidā leges hmōi arma sua vocant ad-
uocati seculares et inermes etiam se fatentur si legi-
bus istis armati non fuerint. Sic legibus et allega-
tionibus prescriptis armatus: pugnam istam aggre-
dere contra deum quem tam fortiter armatum esse
contra te audis. Et sicut predixi depone tu arma ire
atq; vindicte cōtra iniuriatores tuos. Depone ignē
et gladium antedictos: et inuenies inermem deum: et
ad pugnandum cōtra te imparatum ac p̄sus imbel-
lem. Quid igitur restat tibi de deo faciēdum: nisi vt k
ip̄m inermem iam et victū capias vincias siue liges
et in vinculis teneas artissimeq; inuasibilem apud te
custodias? Pone igitur temetip̄m in vinculis illius
in quib⁹ est alligatura salutaris: sicut dicit Osee. xi. Osee. 11. b.
Liga te funiculis adam et vinculis charitatis illius
quibus te trahat ad se et post se. Et ecce iam ipsum li-
gasti et posuisti in vinculis tuis. Usualiter enī et vul-
gariter dī mulier habere virū in vinculis suis: q̄ eū
fortiter amat. et cum amor solus vinculum sit quo
cor humanum ligari et teneri potest. Sic est vinculū
quo solus de⁹ ligari potest atq; teneri. Propter hoc
dicit lex in lib. Deut. Dominus deus tuus conglu ti- Deut. 10. c.
natus est patribus tuis et adamauit eos. Qđ si vis
scire cum te deus habuerit in vinculis suis: habebis
eū et tu in vinculis tuis. Testificat̄ tibi ipsemet. Pro- Prou. 8. b.
uerb. viij. Ego diligentes me diligo. Quid aūt aliud
est hoc nisi ꝙ in vinculis suis ligatum me tenet quem
ego in vinculis meis habuero? Qđ si queris a me: q̄-
liter hoc efficere vel ꝓcurare potero. Iam satisfeci
in eis que precesserunt: vbi docui te de igne sacrificij
orationis vn̄ illum conqueres et acciperes: quodq;
non solum stulta: sed etiam insanissima merito vide-
ri debet questio ista: sicut et ibidem dixi tibi. Incom-
parabiliter enī magis difficile videri debet vnicuiq;
qualiter se teneri poterit ab amore creatoris: vix q̄
minus cum diligat: qsi vnde vel qualiter ip̄m amet.
Nec enī timendū est vt dicit Augu. in li. de doctrina Augustin⁹.
christiana: vt deus agnitus non diligat̄. Si enī ista
minuta: immo etiā extrema atq; vilissima bonoꝝ dei
q̄ vtiq; tp̄alia sunt sua illa minima bonitate atq; pul-
chritudie ita inflāmāt amore suo eos q̄ ea vel ad mo-
dicum cognoscūt et rapiunt ea totalr̄ in se quod putā-
dus est facere creator optimus vł pulcherrimus de
cognitionibus et inspectionibus suis? Postq̄ autem
ad hanc tam nobilis triumphi gloriam tam inclite l
p̄de captionem te diuina gratia extulerit adhibe om-
nem custodiam ne euadat: et ne effugiat p̄da ista ma-
nus tuas. Qui seruat eius et qui comedet fructus fi-
cum custos dn̄i sui glorificabitur. Tene igitur eum nec
dimittas: sicut dicit sponsa in canticis. Tenui eū nec Cant. 3. b.
dimittam. In eo quippe effugiet a te omne bonum.
Quemadmoduz enim sole recedēte ab hemisphęrio
nostro: cum eo recedit et tota radiositas et totus calor
ipsius totaq; pulchritudo diei. Sic recedēte deo a cor-
de tuo tota serenitas cordis tui totaq; pulchritudo
grāꝝ et v̄tutum qb⁹ mēs tua illustrabat̄ euanescit: et
nox sola tenebrosa atq; obscura i mente tua relinq̄t.
Qđ si dixeris: si possū tenere fortissimū et oīpotētissimū
etiā p ictū oculi inuitū: vere vtiq; dicis: q̄ ipse q̄ capi vo-

lusit a te etiam teneri vult a te. Nec reputat captio-
nem carcerariam cōtubernium tuum et cohabita-
Prou. 8. d. tionem: imo delitias suas: sicut ipsemet testat. Pro
uerbio. viij. dicens: Delitie mee esse cum filijs homi
num. Non artat eũ vel molestat ligatura hmõi. cui
nihil adeo ei placeat in nobis vt vinculum amoris
quo ei astringuntur. Omnia quippe alia bona nr̃a
ei placent: et omnia amat: custodit: cõseruat: adau-
get atq̃ remunerat propter istud. Omnia eñ bona
que fecit nobis: omnia mala q̃ pro nobis sustinē di-
gnatus est fecit et sustinuit ꝑpter istud. Quia ꝑpter
manifestum sit: ꝙ quanto fortior fuerit ligatura hu
iusmodi: tãtoq̃ astrictior: tanto erit ei acceptior. Ca
ue igitur totis studijs et viribus ne rumpas vincu-
lum istud: qm̃ fractura ista non ipsum ligaret sꝫ po-
tius fugaret a te et auferret illũ tibi: cum tota seque
la bonorum que debetur in habitatione et peniten-
M tia ipsius. Fortifica igitur incessanter vinculuꝫ istõ
et constringe illud arctius. Hoc autẽ facies amplius
et amplius meditando in mirabilibus eius que fe-
cit et facere non desistit. Per illa enim innotescunt
potentia: sapientia: bonitas: pulchritudo et preclar-
a beneficentia ipsius: quibus omnibus amabilem
se exhibet et caloreꝫ vitalem dilectionis sue diffũdit
in omnes intelligibiliter cognoscentes ipsum. Am-
plius aũt et ꝑpensius in eos qui studiosiores sunt
inuestigat. one magnalium et meditatione mirera
biliuꝫ ipsius. Non eñ sine causa dicebat ꝓpheta de
Ps. 77. de se. Meditabar in omnibus operibus tuis et ad in-
uentionib⁹ tuis exercitabar. Et alibi. Delectasti me
Ps. 91. domine in factura tua. Etenim si pulchritudo et miri
ficentia plurimum habeat in seipso admirationis ꝛ
delectationis: in hoc tamen maxime delectabilis est
ꝙ ineffabilis est suauitatis ꝯcentu velut carmẽ quod-
dam pulcherrimorum gestorum diuinorum tot ora
resonat creatorem. Similiter in hoc maxime specio
sa et interius aspectibus iocunda q̃ pulchritudinem
vt cumq̃ creatoris et incogitabiliter similitudinem
representat. Domine deus et saluator meus quẽ nõ
reputares diruꝫ ac crudelissimum: quẽ si qs ꝯtũcũ
N q̃ grauiter peccasset: si offerret se captioni et vincu
lis ipsius: vt in captiuitatem hmõi torqueret ipsuꝫ
ꝯtũ et qualiter vellet: si unq̃ hoc recusaret: hoc igit
domine misericordie cogita de temetipso. Scio siq̃
dem me grauissime peccasse contra te: tamen offe-
ro me captiuitati tue et vinculis: vt ibi me ponas:
ibi me detineas atq̃ custodias: nec solum offero sed
horror ꝛ peto. Absit a te miserator ꝛ domine miseri
cors: ꝙ multi duri ꝛ crudeles homines se mihi exhi
berent: si in eos peccassem et hmõi eis sanctificatio-
nem offerrem: nec obijcias mihi de captione ista ꝛ
vinculis istis quicq̃. Scio nãq̃ igitur qd captio ista
et vinculatio sunt tibi omnib⁹ alijs gratiores. Non
igitur debet obesse mihi ad inueniendum misericor
diam tuam ꝙ talem captionem eligo: sꝫ nec ipsa ꝓ-
pter hoc repelli nec recusari debet a te: qm̃ tibi pla-
catissima est. In hac igitur captione et in hmõi vin
culis me pone et retine ibiq̃ tracta ꝙ dure vel dure
volueris: ibi me torque pro omni beneplacito volũ
tatis tue. Qd si dixeris mihi: q: in astutia loquor
hoc videlicet q: scio mihi non posse esse bñ nisi in ca
ptionibus et vinculis tuis sim. Et quoniam scio si
hoc mihi faceres: ꝙ ego captiuꝫ te haberẽ et tenerẽ
similiter in vinculis meis: Respondeo domine mi-
sericordie veruꝫ est qd dicis: ꝙ ꝙ magis prudentia
ꝙ astutia vocanda sit scientia q̃ sic loquor: presertĩ
cum vtrumq̃ istorum placeat bonitati tue. Accedit
aũt tertiũ gloria tua siue honor: q̃ tanta mirificentia
tue misericordie me reuocas ad te ꝛ liberas pecca-
tores. Et tu ipse testis es qui omnia intueris ad nu
dum et lucidissimũ: q: gloria tua et honor in intentio
ne mea est in parte ista. Et ego iam in ꝓmio dixi ti
bi ꝙ delicie tue sunt captio ista et alligatio tua.

¶ De mirificentia et virtutibus orationis.
Capitulum liiij.

Post hec iuxta premissa et ordinem pre- O
missum loquar aliqua de mirificentijs ꝛ
virtutibus orationis: vt per hec admo-
rem et studium orationis et accẽdar [?]ar
ctius ꝛ ꝓuoceris efficacius. Debes igr̃
reminisci illorum q̃ in ipso tractatus illi⁹ initio au-
disti: videlicet ꝙ omnis scĩficatio: omnis benedictio
que per viros sãctos fit per orationem fit. Ipsa etiã
mirifica transmutatio panis et vini in corpus et san
guineꝫ domini ac redemptoris nr̃i p orõnẽ fit: q̃ ois
ecclesia sãctorũ petit dicens: vt nobis corpus et sã
guis fiat dñi nostri iesu christi: q̃ pridie ꝙ pateret
&c. Sanctificatio quoq̃ baptismatis q̃ est regenera
tio et renouatio animarũ: q̃ nihil in mũdo mirabi-
lius vel salubrius vel magnificẽti⁹ animevel glorio
si⁹ in tota rerũ vniuersitate fieri põt per orationem
indubitanter. Hec enim forma verborum q̃ dicit ba
ptizator baptizo te i noie pa. ꝛ fi. ꝛ spiritussãcti: ora
tio est habens inuẽtũ vel intentionem. Baptizo te
nominari inuocatis patre et filio ꝛ spiritusancto ad Nota
te regenerãdum renouãdum et sanctificandum. Il-
lorum quippe solorũ est ista virtus et potestas. Qꝫ
si volueris intelligere in noie illorum. i. virtute ꝛ re-
ctius est et christianissimus intellect⁹: ꝛ erit sensus
hic. Baptizo te. A. in nomine. i. in virtute ipsius pa
tris et filij et spiritussancti. Neq̃ eñ in alia vl' per
aliã virtutem fieri põt tam mirifica mutatio. Siue
intelligas in virtute inuocata: siue inuocatorꝫ: prĩs
ꝛ filij et spũssancti: rectissime intelligis. Et in vtro
q̃ sensu forma illorꝫ verborũ orõ est vel inuocatio vl'
ipsius trinitat' vel virtutꝫ eiusdẽ. Iuxta modũ illuꝫ
ꝯsidera dona singula sacramentorꝫ et quid mirificẽ
cie et ꝟtut' habeat benedictio et absolutio sacramẽ
talis in ipso sacrãmẽto ꝯfessionis q̃ vtiq̃ orõ est: ꝛ sẽtĩ
unt ꝯfitẽtes: et signis euidentibus hoc sepi⁹ experi-
unt sacerdotes. Et hec ẽ virtus xp̃i clauiũ ꝛ manuũ
sacerdotalium potestas mirifica: quã in ipsa conse-
cratione sua p ipsã sacram vnctionẽ olei scĩ recipi-
unt per ipsam orõnem pontificalẽ q̃ est hec. Cõsecrẽ
tur q̃ sum⁹ dñe manus iste et sanctificentur p illã vn-
ctionẽ et nostrã bñdictionem: vt q̃cũq̃ recte benedi-
xerint benedicta sint: ꝛ q̃cũq̃ scĩficauerit scĩficẽtur
Amen. Est et alia mirificẽtia virtutꝫ orõnis: q̃ ire di
resistit cui nemo resistere põt: sicut audiuisti in p̃ce-
dentib⁹ ex sermonibus sancti Iob. De qua dic̃ ꝓps.
Quis cognouit potestatẽ ire tue: ꝓ timore tuo irã Iob. 41. a.
tuam dinumerare? Cui ẽt accedit et aliud mirificuꝫ Ps. 89.
q: non soluꝫ ꝟtute orõnis placatur ira illa omnipo
tentissimi dei: sed etiã impetraẽ ab ipso et grã: quã
nobis concedat: deus trinus et vnus: per infinita se-
cula seculorum Amen.

Finis alterius partis operum
guillelmi parisieñ.

¶ Incipiunt capitula sequentis vel Rhetorice diuine: de oratione peculiariter tractantis.

Epigrāma ad authorem

Cum suadere doces et persuadere misellos
Quo pacto valeant fundere verba deo:
Tu facis vt sceleri fiat Guillelme creator
Mitior: atque reis te duce des veniam.
Hos non dicendi das Quintiliane colores
Non hos eloquij glīa Marce dabas.
Hos non ille dedit quē mirabant Athene
Sed perijt eloquio rhetor vterque suo.
Perdita: vana fuit: fallax sapientia vestra
Iudicis humani corda mouere docens.
Nostra quidem precibus iustam mollirier irā
Ars veneranda docet iudicis atque dei
Ah quanto melius verbis placare potentem
Eternumque patrem: quam dare verba viris.
Nec modo supplicibus culpam penamque remittit:
In super et donat premia larga deus.
Viue igitur felix per secula longa magister
Tam bona qui nobis dogmata scripta dabas.
Cum patribus: magnisque dei: requiesce sub vmbra
Eternumque Vale: vir venerande Vale.

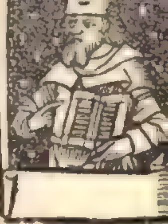

Pars secūda operū Guillel

mi parisiensis epi morales/theologas/atq philosophicas/ difficultates dubiaq inaudita dilucide aperiēs: cui ⁊ index alphabetarius singulas materias in eo contētas indicās premissus est: cōformiter ad marginaria notata: atq in primo volumine solerti cura inuigilatum videre est.

Librorum in hoc volumine contentoꝝ series

¶ Venūdant parisiis ī via iacobea a Frācisco regnault bibliopola sub diui claudii intersignio.

¶ Anthonio de campana vtriusq; iuris doctori meritissimo: Necnō cathedralis ecclie Ebredunen̄. Preposito: sacriste: atq; canonico dignissimo: Anthonius de Syluestris vnus: Briāsonētis: cum salute vitam perennē exoptat.

Arcū Cathonē primariā honestatis moralis normā: nostrū atticarū grāmaticā docēs penitissīa reuoluendo sensa: affatī cōperi (oīs litterature et probitatis ornatissime vir) vitā nostrā prope vti ferrū esse: Qd̄ quidē ferrū si exerceas cū splendore cōterit. Sin minꝰ: rubigo interficit. huiꝰ sane doctrine hoiez ad laborē natū vt auē ad volatum nō immemor: post cōsūmatos in docēdis tironibus artes liberas septē / labores: vt ociositatē oīm bonarū artiū nouercā deuitarē: profundissimi sine alicuiꝰ cōtrouersia in omi dicibili: eminētissimiq; doctoris Guillelmi Parisiensis episcopi / natione Aluerni / Operū partē vnā inumeris (vt videre par erat) medis emaculatā ad viuū et integerrime (quod ab altero iā inceptū erat) reimprimi: Partē vero alterā necdū studiosis viris cōmunicatam / nouis Calchetipis mandari / et in cōplemetū coadiungi tua causa elaborauimꝰ: ea sana ratione moti quod tuipse (qui oigenū doctrinarū solertissimꝰ idagator atq; sitītor & ab oībꝰ iudicaris & es) vel auidissime hmōi archana documēta percupere a nobis videaris / ꝓclameris / prediceris / Symbolū nāq; mūdi merito dicere te ausim (qui de campana diceris) quo nomine (auctore Plinio) Tyberius Cesar Apionē appellabat. Videris profecto nobis iamia in exordiali libro de fide: & legibꝰ cesareas: atq; pōtificias leges: que in te cōsūmate sūt / refricare: atq; ꝓbare. in eo (qui de virtutibꝰ & moribꝰ inscribit) aliis ve sequentibꝰ oīs Ethice siue moralis doctrine plene succosis tuū vite genꝰ tāq in speculo approbare: & collaudare: diuie Rhetorices cū ea quā humanā & cales / & exerces / cōformes / regulas / atq; ꝑceptiones. Quis te (quasi ad Critolai librā) appēdere nō mirabit: Quis supra mūdanā illā sciam de sacramētis: Cur deus homo: & id genꝰ documētorū inumerabiliū in secūdi voluminis limie contētorū Theologiā (quā optie nouisti) acuere: te & delinire nō videat: & deniq; pōderare arduas & q̄ solēnes in phia naturali disputatiōes: mō in Anaxagoram. mō in Platonē: modo in aristotelē. Et si vsq; ad supramūdana ascendat arriū conticere / donatū mutire nō audere / Pelasgiū aufugere: & deniq; hereticos oēs euictos atq; deiectos in libros de vniuerso mirari te nō admirabit. Cessabūt inq̄ cessabunt loqui: & omutescent ceteri doctores si de angelis tū bonis: tū malis: de cōditōe ꝑdestiatorū: & reproborū questiōes oriant. Preter hec insuper declamatorios sermones populariū exortationū cū eiusd̄ auctoris libello de Passiōe dn̄ica: Aliosve eiusdem doctoris (si modo degeneres non sint) tractatus (qui tot: & tanti sunt: tanteq; efficacie vt Thomam eius coeuum: Bonauētura in scie ꝓfūditate: & sapie eminētia a plerisq; doctissimis viris vel equare / vel antecellere iudicet: ipsiusq; Gersonis viri sane q̄ doctissimi opera locupletare) nostra erit cura (si inuētu faciles fuerint) his annectere. Nec eiꝰ scribēdi stilū Rudē & incōptū reprobās dicas queso: nāq; nō tā forensē q̄ christianā curauit eloquētiā: que nusq̄ affectata subsultās: nusq̄ tumens: Sed simplex nuda infucataq; / modestiā in termīs tenēs / adeo vt in charactere potiꝰ intelligentia q̄ sermōis flos requiri debeat: Quāq̄ nec desit ornatꝰ cū gratia. Catholicus tn̄: & magis theologo sancto supramūdanoq; phō accōmodꝰ: q̄ seculari: ac mūdano theatrali pōpe dedito. Estne eo quis (dices) i oī scibili vniuersalior. Dicere ausim minime. Nā in captiōibꝰ dialeticis argutus mihi visꝰ est. In mathematicis ingeniosꝰ speculator. In vtraq; Phia solidus. In legibꝰ Pontificia: & Cesarea sūme meōratuꝰ. In oī deniq; sermōe locuplex vniuersa cōphēdēs. Et si vitam inspicias si deniq; mores beatiꝰ eo sua etate vixisse iuenies neminē. Legimꝰ eteni vitiorū oīm hostē accerrimū & publicū iimicū hūc fuisse. Fastꝰ & ābitōis adeo aduersariū vt aū susceptā dignitatis Pōtificalis coronā: Theologas lectiōes nō sine magno audiētiū fructu iterpretandas perseuerās: oblatā sibi canonicā: vt adiunt: ꝑbēdā ab amico / pōtificis officio fungēte: renuerit iquiēs: Qd̄ offers michi dare nō potes o amice cū tm̄ viro bono hoc cōferēdū a tuo ꝓsule potestatē acceperis: Ego aūt vir bonꝰ nō sū: Vides huīlitatē viri: qui tn̄ post bienniū: Anno inq̄ ab incarnato dn̄o ducētesimo vicesimo septimo supra millesimū bene meritus: renuens q̄uis: Parisiensis creatus est antistes. integer atq; imutabilis semper manens: honestorum laborum semper curius. sacro nanq; filiarum dei parrisii fundatarum Cenobio ortum dedisse stabilitaq; iecisse fundamenta dicitur post plures mulierculas communes a sua abhoiabili vita frugibus suis ꝑdicatiōibꝰ & admonitiōibꝰ retractas. in decliui aūt senecta patiētissimꝰ sēper bn̄faciēdi: & referende gratie prōptitudine admirabilis: adeo deniq; natꝰ oibꝰ videbat: vt sibi minime videret. deesset ꝑfecto calamꝰ: deesset & pagia. Tepꝰ & vita nō sufficerent: ad huiꝰ celeberrimi viri decātādas laudes. Supersedeamꝰ igit his oportet. Te Anthoniū cognominem nobis Mecenatem amandum semper et obseruandum cordis intimo precati insultu: vt hos nostros in tā dignis recognitionibus: labores tam grato animo: q̄ multis cupimus eos ad eterni gloriam dei profuturos: suscipias. Egi ei obnixe vt potui: quo castigate emūcte / atq; accurate ꝓdirēt i lucez Nactus q̄uis exēplar malū / Singula sūmaria singulis capitibꝰ ꝑmisi ad lectorū subleuamē: Marginales annotationes curaui: Indices Alphabeticos vnicuiq; studioso maxie cōducētes preponi elaboraui in Christi Iesu laudē qui perēni felicitate suos i celis beat electos: Parisii i ginasio Mōtisacuti pridie Kalēdas Augustas post icarnatū dn̄z millesimo quigētesimo decimo sexto.

Vale.

Index materiarum secunde partis operũ Guilielmi parisiensis episcopi in alphabeticũ ordinẽ studiose reductus.

Deincipientibus ab A.

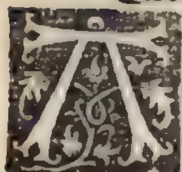

¶ De incipientibus. A.B.

¶ De incipientibus a. C.

¶ De incipientib⁹.p D.

¶ De incipientibus ab. E.

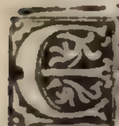

¶ De incipientibus ab. F.

¶ De littera.G.

¶ De incipientib⁹ per.H.

¶ De littera I.

Ⅽ De littera. L.

Ⅽ De incipientibus ab. M.

¶ De incipientibus a T.

¶ Incipientia ab. V.

¶ Finit tabula.

Johannes Fosserius Matiscensis/ preceptori suo hūaniss. M. Antonio Siluestro/ viro vndecūq eruditissimo/ libri huius Recognitori Congratulatur.

Debita Guillermus vere tibi premia laudis
Ac humilis grates Parisiensis habet.
Candidus/ effulgens/ exit Reuocatus ab vmbris
Auspiciis volitans docta p ora tuis.
Accedat grauiū mater fecunda virorū.
Francia Que tanto presule digna fuit.
Et tibi preceptor meritū Siluester honorem
Strenua/ bellipotens/ Gallia nra ferat.

Marcescit sine aduersario virtus

¶ Ad lectorem.

Hortamur benigne Lector (ne te vacillare contingat) vt si quempiam numerorum huiusce indicis a foliorū numeris discrepare percipias ad numeros precedentes studiose recurras folia (vt decet) nouiter obsignando. que a debito numerorum ordine Calcographorum incuria (vt plerumq fit) deuiasse contingit. Vale.

¶ Hic auctor explicat ordinē et cōnexionē operum suorum.

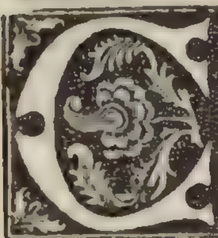

Cum inter sapientiales spiritalesq̧ scientias: que diuine seu diuinales vocantur: scientia de vera religione et fide que fundamentū illius est: et de sinceritate cultus qui solus deo altissimo acceptus est: ac de legibus ac ritibus et sacris quintū locum obtineat: et quinto loco sit tractanda docenda atq̧ discēda. Facile est manifestum sibi fieri scientiā de sacramentis et sacramentalibus atq̧ iustificationibus inter sublimes istas nobilesq̧ scientias consequentez locū id est sextum ordine rectissimo obtinere. Cum eni ista tria q̄ nominauimus nō sint nisi propter cultum et religionē diuinā: manifestum ē ipsa posteriora ipsis eē quasi et cōsequētia. Sacramētis eni sanantur et scificantur hoies ad dei religionē et cultū. Sacramētalib⁹ vero partim adiuuantur atq̧ pficiūtur. Sacramentis partim sanantur et scificātur res necessarie ministerio diuini cultus. Iustificatiōes vero sūt vnde per seipsā manifesta siue nota bonitas iusticie. que dam opatiōes quib⁹ iuste viuitur: quibus p se iusticia acqritur cōseruatur roboratur nutrit̄ et auget̄.

Sciētia de sacramētis.

¶ Amp. qr idem ē ordo sciētiarū qui et rerū necessario qui ē ordo scitatis et sacramenti: idē erit sciētie de scitate et sciētie de sacramētis. Quare post sciētiā de ipsa quā dicim⁹ de sacramētis. Scitas enim principiū est totius vere religionis ac sacri cultus. ¶ Ampli⁹ quoniā prior est dom⁹ q̄ porta: eiusdē cū propter domū sit porta. Sacramenta vero sunt porte sanctitatis ac religionis. p illā eni i eas intratur: quare post illā necessario est ista sciētia quā hic tractare et tradere intēdim⁹. Apparet etiā cōueniētia ordinis istius euidenter: cū alterā post alterā inspexeris. Quid eni restat quidue cōsequēs est post stabilitā religionis veritatē: post declaratā diuini cultus sinceritatē: post perscrutatā legis veri nois puritatē: post demonstratā deo gratissimā sinceritatē: Harūq̧ oim inestimabilē fructuositatē: nisi vias patefacere et portas aperire quib⁹ ad eas veniat̄ et in eas intret̄. He autē vie et he porte illa tria sunt de qb⁹ hic intēdim⁹. Quare post sciētiā de his ordine rectissimo sequit̄ sciētia de sacramentis et sacramētalibus atq̧ iustificationibus.

Sacramēta sūt porte scitatis

¶ Elegāter docet quib⁹ rationibus sacramētorū virt⁹ et vtilitas cognoscit̄. Rōnes deinde quasdam subuertit: quare quidā hoies sacramētorū eiusmodi efficiam in se non sentiant.

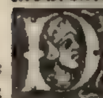

Dicemus igitur qr sacramentorū virtus et vtilitas tribus viis preter illā quam hic intendim⁹ stabilitur. Primo attestatiōe diuinorū miraculorū. Secūdo experiētia velut sensu spirituali virtutis diuine et operatiōis in eis. Tertio attestatione sacrorum eloquiorum. Quarto via probationum. De primo exemplum ē illa famosa curatio a morbo elephantie imperatoris Constātini: necnon et apparitio saluatoris quā ipsemet imperator sibi factam in ipso salutari ac viuifico lauacro testatus est. Ipse etiam motus aque qui ibidem visus est ac si aqua ipsa virtute benedictionis et sanctificationis viuificata esset: et vitalem motum exinde suscepisset. Sed et illud de virtute et efficacia sacri baptismatis fidē facit quod accidit cuidam qui vocatus est barbas volenti mutare formā sacramēti illius et dicenti. Baptizo te barbas in noie patris et filii et spiritusancto. aqua statim disparuit quasi blasphemiā presumptuose mutationis iniuriā diuine auctoritatis et institutionis que formā aliā dicto sacramento prescripserat: ferre non sustinens. Sunt et alia multa hmōi quibus virtus diuina in illo sacramento et per illud euidēter se operari ostēdit. Item quia illa tria quia in baptismo domini saluatoris facta leguntur nō modicam efficaciam baptismi suadent pie intelligētib⁹ videlicet celorum apertio descensus spiritussancti in columbe specie et vox oipotentis patris ibi audita dicens. Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui sicut legit̄ Matthei. iii. et Luce. iii. et Marci primo. Que enim erat necessitas vt super ipsum baptizatū celi aperirētur. spiritussanctus in columbe specie descēderet: et vox patris audiret̄ dicens. Hic est filius meus dilectus etc. cum semp eidem celi aperti essent nunq̄ clausi spiritussanctus semper in eo fuerit plenitudine charismatū: ex quo pro nobis factus est homo et filius dei patri semp dilectus similiter fuerit: nisi quia ipse est liber scriptus intus: et foris in quo quicquid factum est vita erat id est liber vite nostre. In quo non solum omis regula nostre informationis legitur: sed vel etiam quid in nobis virtus diuina operet̄ cōspectu intelligitur. Qr ergo baptizatis per gratiā baptismatis sanctificationis celi aperiantur: et liber eis i celum ingressus pateat: quod spiritussanct⁹ in eis ibi descendat: q̧ filii dei et heredes per gratiā adoptionis efficiantur: tribus his signis demōstratum est. Cur enim in baptismo saluatoris hec tria signa potius q̄ alibi ostēsa sunt cū ex baptismo nihil ei prorsus accreuerit sanctitatis aut gratie: nisi vt triplex ista virtus baptismi ostenderet̄. In sacramento vero confessionis et in sacramento eucharistie sacriq̧ ordinis quis enarret signa et mirabilia que vt virtus eorū et efficacia innotesceret omnipotētia diuina ostendit. de quibus et nos aliqua narrare super sedem⁹ prolixitatē timentes: nō solū de his que in scriptis eorū qui nos precesserunt legimus: sed de his etiam que temporibus acciderunt. et testimonio fide digniorum accepimus. ¶ De experiētia vero et sensu fructus et vtilitatis eorū testes sunt omnibus qui debita et reuerentia et deuotione ac fide qua decet illa percipiunt. Qualiter eni plene mundari et renouari qui in adulta etate ad baptismū sūt venientes qualiter liberari ac pristine gratie restitui ad benedictionem et absolutionē sacerdotalē deuote confitentes: qualiter impleri gratia sanctificationis sacros ordines digne suscipientes: qualiter refici satiari et impinguari spiritualiter se sentiāt sacratissime eucharistie cōmunicantes digne ipsemet testes sunt. Ita etiā de aliis sacramentis et nos de his multa scribere possemus. Sed hoc esset preter presentis propositi intentionē. Si quis autē dixerit quare non oibus datum est ista sentire. Respōdeo quia alii prohibētur corruptiōe palati cordis: vt eis multitudo dulcedinis doni dei nō sapiat. Alii incredulitate sua adeo longe se fecerūt: vt ad eos virtutes iste nequaq̄ pertingant siue pueniāt. Alii vitio igratitudis indignos se faciētes manū sibi diui

Virtus et vtilitas sacramentorū

Cōstātin⁹.

Barbas.

Sacramēta porte sācititatis.

Baptism⁹ xpi qd nobis significet.

Nota

Questio notabilis.

ne largitatis obcludūt. Aliis autem tota ista suaui
tas simul percipienda ac sentiēda reseruatur in po
sterꝫ. Aliis aūt eam sētire nunc nō conceditur: vt ide
humilitate proficiāt: et hmōi sensum non suis meri
tis: sꝫ diuitie gratie tribuant. Sufficit autem crede-
re volētibus ⁊ contra dei gratiā rebellare timenti-
bus in paucis fieri miracula. Manifeste aūt incre-
dibiles sūt et errorū suorū dementissimi amatores
qui ab omnibus ⁊ in oībus miracula fieri requirūt
quasi vellēt omēs mortuos suscitari: vt acquiescant
veritati fidei aliter acquiescere nolētes. Tertia via
ē attestatio sacrorū eloquiorū quorum testimoniis
sacramēta confirmātur fructusqꝫ eorū ⁊ vtilitas ap
probatur. Sed ꝑ hācviam duci non possunt qui sa- *Testimo nia sacrorū eloquiorū.*
cris elo quiis cōtradicūt in qua iam ante nos et no
stris tēporibus multos certū est laborasse. Quarta
via est probationū per quam icredulos ⁊ rebelles *Via oratio num.*
sacris eloquiis atqꝫ miraculis adduci adveritatem
salutarem necesse est cui insistere deo ducēte intēdi-
mus. Dicamus igitur ꝙ ꝑ se debitū est cultum vniꝰ
veri ac sūmi solusqꝫ dei esse: deinde vitam humanā
totam esse sui auctoris obsequium: viuētis officiū
aliorū subsidium: quod est vt sit deuota siue honori-
fica in deū decora composita et ordinata in se profu
sa vtilitate ⁊ beneficētia in alios: et in his tribus ꝑ
fectionē humane vite consistere nemo est qui dubi-
tet: nisi qui eius perfectionē aut non curat aut non
intelligit. Quis enī non videat quin et deo honori-
fice siue ad gloriā et in nobisipsis composite siue de
cēter et in alios vtiliter siue beneficienter viuere de
beamus: et de primo quidē rebellibus fides facien-
da est suppliciis. Aliis autē ipsa auctoris ⁊ largito
ris omnium bonorum notitia fidem indubitatā in-
gerit ⁊ vltime honorificentie cultus et iugis gratia
rū actio ⁊ indeficiens collaudatio eidē debeatur a
nobis. Superminētia quidē altitudinis sue ipsam
sui cultus honorificētiā / largissima vero eiusdē be-
neficētia gratitudinē vehemēter suadēt intelligenti
bus. Quis enī dominātissimā maiestatem ⁊ vniuer
sitati supereminētissimū auctorē absqꝫ vlla sui ipsiꝰ
depressione et quadā infra limites sue paruitatis ⁊
elisione q̄ vere humililiatio ē et absqꝫ magnificētie
eius admiratione que vere honoratio ⁊ reuerētia
ipius est cogitet. Deinde quis cōtinuā et indeficien
tē largitatis eiusdē beneficentiam attendat et non s
gratiarū actiones et laudes eius erūpat. De secun *Nature no stre nobili tas.*
do vero certitudinē euidenter facit diligenter con-
siderata et in cōspectu nostro posita ipsa nature no
stre nobilitas ipsaqꝫ vitiorum adeoqꝫ indecēs et dis
sonās decore nobis debito vitiorum deformitas et
vilitas. Non enī possibile est nature nostre nobilita
tē cognoscentes et intuentes ignorare illam ad de-
corē ⁊ perfectionem honestatis et morum laudabi
lium natā esse: vitiorūqꝫ turpitudinem non sine in-
tolerabili sui iniuria et cōtumelia nunq̄ pati: et ei-
dem omnino nihil preter sola vitia inimicū. Eā igi
tur obniti et repugnare vitiis: totisqꝫ studiis: et sic
viribus ad honestatē: que decor vite est cōpositio
qꝫ eiusdē est ⁊ honoratio coronari ꝑ se debitū ē. De
tertio vero inata nobis ꝙ hoīes alios sociabilitas
atqꝫ dilectio nulliū veri nōis hominē dubitare sinit
Quia ergo operatione istiꝰ ꝑfectiōis cetere dispo
sitiōes in hoībꝰ aut materiales aut q̄si materiales
sūt ad istā ꝑfectionē. Cura aūt ē do rectori vniuersi
tatis: vt ista materialia sint: scdm ꝙ materialia sūt hoc
ē i dispositiōibꝰ suis que sūt circa istā perfectionem
Materialia autē scdm ꝙ materialia nō curantur *Materia nō curātur nisi ꝑpter ꝑfectionē.*
neqꝫ curāda sunt nisi propter perfectionem ad quā
sūt. Multo fortius ergo cura ē curatori vniuersita-
tis deo: vt ista ꝑfectio sit i genere humano. ¶ Amp
imaginabimur ciuitatē aggregatā ex hoībꝰ sic ꝑfe
ctis: vt tota vita eorꝫ sit dei honorificētia ⁊ obsequiū
tota debitū honestatis officiū. tota aliorꝫ subsidiū
Manifestū ē ꝙ cōparatiōe istiꝰ ciuitatis ꝑclare to
tū residuū hominū quasi silua ē ⁊ singuli residui ho-
mines q̄si ligna siluatica. Iterū residuū hominū q̄si
lapidicina ⁊ singuli residuorꝫ q̄si lapides rudes. Ciui
uitas aūt ista sicut edificiū nobile ac magnificū ex li
gnis cesis artificiosissimeqꝫ sculptis atqꝫ politis ⁊ oī
decore architecture decorat: singuli do ciues q̄si la
pides ⁊ ligna omī architectonica diligētia decora-
ta. Quod enī sūt tumor ⁊ tortitudo siue curuitas et
putriditas i lignis: hoc supbia auaritia ⁊ luxuria i
animabꝰ ⁊ ꝯrectitudo ⁊ planicies ⁊ firmitas i lignis
seu lapidibꝰ: hoc iustitia equitas ⁊ fortitudo i ani-
mabꝰ. Et qđ cemētū ⁊ claui cetereqꝫ ligature i lapi
des. Et ligna: hoc mutua dilectio et spūales necessi
tudines inter animas hominum seu inter homines
Quia ergo iam declarauimus i tractatu de virtu- *Virtutes nobiles.*
tibus ꝙ virtutes nobiles quibus solis recte ⁊ vt vi
uendum est viuitur desursum tantum sunt ab aucto
re et largitore omnium bonorum velut data opti-
ma et dona perfecta. Manifestum et huius precla-
re ciuitatis solum esse edificatorē deū ⁊ q̄ tāto ope
re curat edificator deus siluam et lapidicinā quas
diximus et lapides rudes. Multo fortiꝰ ipsum cu-
rare necesse est istud nobile ac magnificum edificiū
et quia cura ac prouidētia ipsius sunt forinsece iste
societates et aggregationes hoīm seu ciuitates q̄to
magis cura eiꝰ et ꝓuidētia erit ciuitas ista ꝑclara ac
ꝑ magnifica quā diximꝰ ad quā cetere veluti silue ⁊
lapidicine: sunt. Siue in gloriā suā siue in vtilitatē
hoīm intendat diuine sapiencie et bonitatis ꝓuisio
beneficentia multo amplius ipsū curare necesse est
vt ista ciuitas sit. ¶ Ampliꝰ ponemꝰ ciuitatē huius-
modi non esse et ponemus vniuersitatem tamen ho
minū esse hoc est ponere solā siluam et nullū edificiū:
et ponere mineras: id est argenti fodinas et aurifo-
dinas esse cum nec aurum nec argentum sit. Cur si
deus huiusmodi mineras esse voluit inutiliter om̄i *Genus hu manū velut minera.*
no dedit vires et artem et artificium quibus aurū:
et argentum ex eis extraherentur: quanto fortiꝰ ge-
nus humanū qđ tanq̄ minera est huiꝰ perfecti quā
diximus edificiū Non relinquit in ista materialitate
seu potentialitate quin addat virtutem efficientiam
et ceteradbus de minera generis humani preciosa:
ista metalla immo vasa ꝑfectionis ⁊ lapides ꝑciosi
et viri sancti extrahant qui quēadmodū gemme ver
nātes atqꝫ choruscantes sunt ad lapides communes
sic ipsi ceteris hominibꝰ ꝑstantiores sunt ⁊ absqꝫ vl-
la comparatione ꝑcellentiores. ¶ Amplius ciues ci-
uitatis ꝓculdubio sunt veri nominis homines a q̄o
vel cōparatiōe eorꝫ ceteri nō hoīes sed potius aīalia
sūt habēdi. Ponere igit hmōi hoīes nō eē est q̄si au
ferre specieꝫ humanā de medio ⁊ ponere sola bruta
aīalia eē ⁊ iuxta hūc modū ipsi soli sūt qui ratione
et intellectu vti videntur et regi. Ponere ergo genꝰ
humanum absqꝫ his est tanq̄ ponere sine intellectu
Sicut ei itellectū vnū hominē vno homie ꝑticulari
sic cetus hominū hmōi siue ciuitas i genere hūano.

Qui quemadmodū totum regit in hominem qđ regibile est ac gubernabile intellectu totoqꝫ residuo vtitur ad bonū quod intendit sic cetus iste perfectorum totum regit quod genus humani regi se sinit et toto residuo vtitur ad finē quem intendit hoc est ad dei gloriam et suam atqꝫ aliorum perfectionem: hic cetus vel ciuitas et templum dicitur propter dei cultum seu honorificentiam cui principaliter se impēdit: atqꝫ finaliter: et ciuitas propter saluberrimā pacem et iocundissimā societatem quibus sub deo rege secundum sacratissimam legem eiusdem viuūt: mutuo se inuicem adiuuātes sibiqꝫ inuicē subseruiētes humiliter et hylariter: et domus dñi dicitur habens deum. Ars verum patrēfamilias in qua singulis victus et vestitus spirituales ab eodem prouidentur et ager et vinea et ortus cuius ipse plantator et excultor est incrementorum: qui et fructificationū spiritualium largitor solus est. Dicitur et exercitus propter bellicum apparatum et assidua certamina cōtra errores et vicia igitur qui templū istud ingrediuntur ita vt de ipso templo efficiātur sanctificari necesse habēt ad dei cultum et quodāmodo fieri sacerdotum. Sic et qui ciuitatē istam ingrediuntur ita vt ciues eius efficiantur necesse habēt ciuilitatem eius suscipe hoc est leges et statuta moresqꝫ subire. Sed et qui hanc intrat domū patrisfamilias necesse est vt debito famulatu seu familiaritate se subdat. Sicut igitur qui agrū istum seu vineā seu ortū intrat necesse ē vt i eo plātet et radicet: oibusqꝫ spūalibus agri colationibus seu hūilis ac deuotus exponat. Sic et exercitui isti se aggregat necesse est vt propositum bellandi cōtra memoratos hostes armaturāqꝫ sibi congruentē suscipiat. Quicūqꝫ igitur ad hanc perfectionē nobilē quā diximus deo auctore adducti sūt huiusmodi tēpli sunt sacerdotes sanctificati ad dei cultū huiusmodi ciuitatis ciues sūt associati ad iudiciū et ad iusticiā ad viuendū secundum leges et statuta dei regis. Huius domus domestici et familiares sunt seruiqꝫ vernacli ac filij prisfamilias dei huiusmodi vinee et ortus vites et arbores sunt sub cultura agricolatis dei: huiusmodi exercitus milites seu bellatores sunt cōtra errores et bñfici dimicantes sub duce: iam igitur manifestū est quia sctificatio necessaria est vt templū istud deo edificetur primū qꝛ impossibile est aliquē intrare nisi sanctificatū itrare i quā eo mō quo diximus. Deinde qꝛ ipsa sctificatio in templum istud ingressus est nihil enim est aliud sanctificatio ꝙ contaminationū id ē errorum et viciorum quibus a deo elongamur ablatio: donorūqꝫ et gratiarum quibus et appropinquamus ad colendū ipsum eiqꝫ seruiendū susceptio. Et quia edificatio ista est aggregatio et associatio hoim ad dei cultū atqꝫ seruitiū aggregatio aūt et associatio nō pōt fieri nisi cōmunione visibilium. Manifestū est ꝙ edificatio hmōi templi q̄ nō est nisi aggregatio et associatio sctificata ad dei cultum atqꝫ seruitiū non pōt aliter fieri nisi sctificatione visibili siue signo visibili sctificationis. ¶ Amplius nec aggregatio neqꝫ associatio spūalis seu colligatio ad inuicē pōt esse hoim siue cōmunio illa quā diximus absqꝫ cōmunione visibili. Qualiter enim sciuicē socios habebūt si se nō nouerīt eē socios. Qualiter hoc aūt cognoscēt nisi cōmunione visibili a signo aliquo qđ non pōt esse nisi visibile. Necesse ergo ē sanctificatiōe visibili edificationē istā fieri. ¶ Amp. verū oues eiusdem gregis signo aliquo visibili dinoscūtur et ab alijs discernuntur: sic et cōhubernia militum signis et sacre edes id ē tēpla a prophanis seu cōmunibus domibus seu aggregatiōibus hoim certo signo distingui necesse est: et singulos sacerdotes huiusmodi tēpli ab alijs hoibus. Nusqꝫ aūt cōueniētius hmōi signū imprimitur quo ab alijs discernatur seu dinoscatur ꝙ in ipsa sepatione ab alijs et aggregatiōe ad suos. Ibi ergo imprimendū hmōi signū seu faciendum. Uisibili ergo signo siue cognoscibili signo transferendi sunt et introducēdi hoies in templū istud. ¶ Amplius Ois ciuilitas nobilis visibili aliquo signo dari cōsueuit et dinosci sicut ciuilitas romana penula. Omnis militia id ē dignitas militaris silr aliquo signo visibili sicut accinctiōe gladij. Itē ois amministratio et oē officiū sicut thesaurorū custodia traditiōe clauiū. Itē ois honor ois dignitas sicut honor regius aut impositione corone visibili: aut collocutione in trono visibili. Item omnis hereditas omne donū immobile non consueuit conferri nisi sub signo visibili sicut traditione anuli aut alterius rei visibilis licet hec oia fieri possunt aliter. Quia igitur vt militaris dignitas imo sacerdotalis honor esset regius: regni scꝫ spūalis et eterni in ipsa sctificatiōe tribuitur: cōueniēs fuit et hoibus cōutile sub signis visibilibus oia hec que noiauimus hoc ē dignitas sacerdotalis etiā nobilis ciuilitas et militare officiū et celestis regni hereditas cōferrentur. Et hoc primū propter eruditionē suscipientiū vt et signis visibilibus ista spūalia tā necessaria tāqꝫ salubria cognoscerent: et q̄ alias cognosci nō poterāt cōmuniter ab ineruditis cognoscerent et cognita amarent: amara q̄rerentur: qua fit ab oim bonorum largitore benignissimo obtinerent: obtētis deo ad gloriā fruirentur et fruitio eterne retributiōis merces acquireret. Scđo ad gratitudinē seu deuotionē. Quis enim ad tam sublimia et a meritis suis tam remota tāta indebite grē largitate vocari et assumi se videat et nō in diuine bonitatis āmirationē et laudis erūpat? Sublimitas aūt hmōi donorum ac nobilitas signis visibilibus cōmunitati hoim in cōmune innotescat. Tertio ad hūiliationē Quis enim altitudinē donorū istorū attendat. Et ꝙ longe sunt a meritis suis consideret et nō statim infra limites sue puitatis resiliens se colligat. diuine largitatis bñficentiā admirās erga se nō obstupescat dum merita sua nulla aut forte cōtraria intuetur bñficia vero se nec posse estimare nec et cogitare. Et hoc est vera hūiliatio: meritorum euacuatio et attenuatio et indignitatis recognitio. Utilia ēt sunt ad roborationē seu cōfirmationē suscipientiū. Quis enim sacratū se seu sanctificatū aio teneat et nō ex hoc cōtra immūditiā alias execrationē excandescat qđ in unctū in regē se recolat et nō contra vilissimā nequissimāqꝫ viciorum fruitutē totis viribus se accingat? Quis militari offitio preditū se sciat et arma ignorare imbellēqꝫ se esse infideliter ac ignauiter in bello agere nō erubescat? Quis tam p̄clara ciuilitate honoratum se gaudeat et euersiōi ciuitatis sue seu cuicūqꝫ alij calamitati opponere negligat legesqꝫ eius ac iura cōtra viribus nō defendat? Quia ergo signa visibilia ista q̄ nūerauimus maxie mēorijs hoim infigūt aut imprimūt et fortes imaginatiōes inducūt: in quibus quatuor affectiōes mēorate et excitantur et adiuuantur manifesta ē necessitas et vtilitas hmōi signorum. apparet ēt ex his q̄ diximus qꝛ ingressus in hāc ciuitatē sanctificatio est: ingressus qualē descripsimus q̄ sctifica-

Ciuitas templum domus dei.

Exercitus.

Sctificatio necessaria.

Sanctificatio quid

Nota

Nota.

Actio

Similitudo.

tiône oîs execratio exuitur ⁊ deponit̃ quēadmodū
in ingressu in structuram oîs tumorositas et omis
inequalitas lapidū deponit̃ alioqn in illā nō admitterē
tur. Quēadmodū frōdositas lignorū ac fortitudo
ac tortuositas aliaqȝ oîa q̄ ligna edificijs inepta fa
ciūt nisi oîno essent amota in ipo ingressu i edificiū
necessario deponunt̃. Sic et ipso igressu isti⁹ edifi-
cij ad silitudinē ⁊ ꝓportionē qs supra expressimus
fieri necesse ē. possibile qdē est auctori oîm bonorū
absqȝ sign: visibilib⁹ sctificare quos voluerit ⁊ hoc
iā aliquotiēs fecisse dinoscit̃. Q; si in oîb⁹ faceret
ita ꝙ null⁹ de sctificatiōe alterius qcqȝ sciret essent
oēs sctificati: quēadmodū si essēt oēs ab eodē pre
geniti et ignorarēt se fratres: periret ergo iter ipsos
fraternitas amor fortissim⁹ ⁊ naturalis societas q̄
vinculo fraternitat; cōstringit oîs naturalr. Sic ⁊
in sic sctificatis periret amor gr̃e fortissim⁹ quo viget
⁊ viuit spūalis societas q̄ velut cementū et ligatu-
ra fortissima spūalis edificij ē. Quēadmodū enim
sic gñati hoîes vt diximus nihil poti⁹ inuicē hererēt
ꝙ ad alios hoîes nec in vnū gen⁹ aut domū ꝯueni-
rent siue familiā aut tribum: sic eo mō sctificati quo
diximus essent velut lapides dispersi nulla ligatura
societatis inuicē se tenētes. ¶ Amp̄. qr cult⁹ diuinus
palā debet eē publicusqȝ ⁊ manifest⁹. Si eñ regib⁹
q̄ vtiqȝ nō nisi ministri sunt regni ipsi⁹ palā ⁊ publi-
ce impēdendus ē. ¶ Amp̄. tēpla ⁊ palacia publice
edes sunt ⁊ manifeste palā. Quareqȝ ⁊ publice edi
ficande: ipossibile ē aūt in abscōdito edificata q̄ ne-
cesse hȝ in palā esse. Necesse est tēplū dei et sūmi re-

Templum dei ⁊ palatium

gis palaciū palā edificari ergo visibilibus opibus
Non aūt edificat̃ nisi sctificatiōe nec ei⁹ edificatio
est nisi sctificatio. Visibilib⁹ q̄ sctificatiōib⁹ necesse ē
ipm edificari. Visibiles q̄ sctificationes sacra voca

Sacramēta sūt visibiles sctificationes.

mus. Hoc ē sacratiua seu sacrātia signa necesse inqȝ
necessitate indigētie, nō nō necessitate ieuitabilita
tis aut necessitate coactiōis. ¶ Amp̄. de rure ⁊ vita
rusticana ad ciuitatē trāseūtib⁹ ⁊ ciues effici volen
tib⁹ necesse ē mores agrestes ⁊ habitationē desere-
re: ciuitatēqȝ inhabitare ciuilesqȝ mores ⁊ vrbanita
tē ciuilē atqȝ socialissima assumere. Qr igit̃ rus ē
⁊ vita agrestis ac rusticana status ac vita infideliū
q̄tumcūqȝ laudabilitate morū polleat compatio
ne pfectiōis nobilis ⁊ eminētie ciuiū ciuitat; sctifi-
ca te: de q̄ loqmur ⁊ barbarism⁹: qcqd decoris videt̃
hr̃e vita hūana ad dec⁹ excellētiā istā manifestū est
q̄tam mutationē fieri oporteat in trāsitu quo deso
ris siue aliūde in ciuitatē istā intrat̃. Iuxta hūc mo-
dum ⁊ ciuitatē istā velut mēbra gratuita societate
sibi inuicē colligata siue cōpacta volūtariaqȝ subser
uitiōe sibi inuicē subministrātia. Manifestū est in-
tueri volētib⁹. Qr ergo hmōi corpus corpe hūano
seu quocūqȝ alio absqȝ vlla cōparatiōe ⁊ in se nobi-
lius ē et iō honorificētius ⁊ inuicē hoîb⁹ vtili⁹ atqȝ
salubrius. Cura aūt deo ē auctori oîm corpus culi
cis aut musce siue formice vnius siue etiā successio
nis tantopere edificare ⁊ in mēbris cōgruentib⁹ cō
pingere. Quanto ergo fortius cura erit eidē cor-
pus qd diximus edificare atqȝ pficere et quo opteret vt
nō minori mutatiōe trāseat i corpus istud seu id qd
nutriri ⁊ augeri hȝ trāsformet̃ in mēbrū ipsius quā
cibus nature in nutrimentū corpis aialis seu etiam
membrorū eiusdē. ¶ Amp̄. regnū ipsi⁹ regis regum
euidēter remaneret incompletū notabili atqȝ ma-
gna sui parte mutilatū si ciuitas ista deesset cuȝ in

altera parte hoîm non negent sūt imperet nisi forsi
tan admodicū dum magis vitijs suis ⁊ cōcupiscen
tijs obediūt ꝙ eidem et sm̄ voluntates suas ac tra-
ditiones potiusqȝ sm̄ leges ipsius viuunt. ¶ Amp̄.
tēplo quale diximus nō existēte null⁹ relinquit̃ cul-
tus ei⁹: nulla honorificentia seu glorificatio ab ho-
minib⁹: nulla aut pmodica regratiatio bñficiorū ip-
sius: hoc aūt est qd habet gen⁹ humanū pcipuū et

Dei cultus

saluberrimū et velut totius sue pfectiōis cumulū
scȝ dei cultū et honorificentiā et rectitudinē atqȝ de
corē legis directā et cōpositā vitā. Deinde nulla re-
linquit̃ via recōciliatiōis ad ipsum seu reuersiōis
cū non sit possibile reuerti ad ipsum nisi p gratiam
⁊ acceptum ei cultū. Sequit̃ tandē humanarū rerū
cōfusio extrema vt honestas virtutū oîno deleatur
et solis vitijs seruiat̃ ea que sola fiunt et curent̃ ab
hoîbus qb⁹ offendat̃ deus ⁊ sublata via reconsilia-
tionis atqȝ repropiciatiōis vt diximus genus hūa
num ineternū. absqȝ vlla spe miserationis subuerta
tur et quo relinqtur vt nō solum vane cōstituerit fi-
lios hoîm: sed suipsius contumeliā et in eorū dāna
tionē et mortē. Cum enim vita viciosa tota sit in dei

Vita viciosa in dei cōtumeliam.

contumeliā tota in viuentiū perditionē ⁊ mortem:
manifestū est: qr sublato dei cultu quo solo vtrīqȝ oc
curritur: nō restant de vita humana nisi deo ꝯtume-
lia et hoîbus mors et perditio eterna. Redeam⁹ ad
id in quo eram⁹ et dicamus qr sacratio seu sanctifi-
catio ingressus est in tēplū: seu in ciuitatē et in cor-
pus quod diximus: et nisi designatione visibili fierēt
perirent vtilitates quattuor quas supra noiauim⁹
Signū aūt visibile quo maxime spūalia ⁊ inuisibi-
lia ostēduntur cōmunitati hoîm illud ē quod maxi
mam similitudinē habet cū illis: q̄ similitudo etiā
vsqȝ ad cōmunionē nominū interdū venit sicut lux
visibilis cū luce sapientie, ppter quam similitudinē
etiā nomen lucis cōmunicat. Sicut ⁊ calor exterior
ignis ⁊ ardor ad amorē se habēt iuxta hunc modū

Noîm cōmunicatio.

ablutio vnctio et afflatio seu aspiratio exterior at-
qȝ visibilis ab ablutionē interiorē ⁊ aspirationē spi
rituales et inuisibiles se habere manifestū est. Qua
re sanctificatiōibus internis ac spiritualib⁹ ista ex-
teriora adhiberi signa vel silitudines decens ⁊ vti-
le esse dubitari nō potest. ¶ Amp̄. cum ista ciuitas
in spiritualibus et inuisibilibus materiali seu litte
rali ciuitati in suis visibilibus corporalibus ac tē-
poralibus adeo similis sic vt ista istius exemplum
imago et liber quodammodo dici possit. ¶ Mani
festum est vt quemadmodum in illa fuerint dona-
tiones iustificationes et honorationes seu pmotio
nes sic et in ista. Certum autem est ꝙ illa ibi fiunt

Nota

signis quibus diximus ergo et adhuc hic eo modo
fieri oporteret quemadmodum et ibi cum et eedem
rationes et hinc ⁊ inde subsint: iudices ergo ⁊ recto
res spirituales omnis etiam generis magistratus
in ista ciuitate esse oportet quemadmodum et ibi.
¶ Amp̄. camerarios et distributores seu dispensa-
tores diuitiarum seu donorum spiritualium quem
admodum et ibi et sicut reges seu rectores ciuita-
tum ministros habent atqȝ dispensatores que om
nia bona eorum habent in manibus qui rationem
reddunt regibus de omnibus ⁊ illis omnes inferio
res atqȝ minores dispensatores: sic et ciuitatē istam
maximū vnū dispēsatorē seu maximos multos ha
bere necesse est quibus omnia bona spūalia et diui-

tis cōmisse sint hic est quorum ministerio distribuan-
tur qui ꝛ regi vniuersali de omnibus illis rationem
reddant quibus ꝛ iferiores oēs dispensatores suarū
amministrationum rationem reddant. ꝓpter hoc ne
cesse est ciuitatem istam habere ꝛ clauigeros ꝛ iani-
tores precones duces iudices et magistratus ꝛ alia
hmōi. ¶ Amplius. Sicut vestimenta ad vestitiones
ꝛ ornamenta ad ornationes ꝛ munimenta ad muni-
tiones: sic sacramenta ad sacrationes: ꝛ generaliter
omne id quod non sine alicuius adhibitione siue ap
plicatione perfici habet aliqua actio ad ipsam actio
nem similiter se habet. Quemadmodum ergo cuicū
qꝫ ꝛ qñcunqꝫ ꝛ vbicunqꝫ necessaria est vestitio illi et
tunc ibi necessarium est vestimentum: sic cuicunqꝫ qñ
cunqꝫ ꝛ vbicunqꝫ necessaria est sacramēto ꝛ sacramē
tum non a simili ꝛ a ꝓportione tātum. Sed ex illa ra
dice quam diximus q̄ est ꝓpositio p se nota et radix
per seipsam stans ꝛ fixa. Cur autem sacramenta aut
signa visibilia sunt adiuncta aut illa habere debeāt
vt iam diximus: verumtamen sacramenta signa visi
bilia diximus intra ꝓprietatem locutionis: ita vt vi
sibilia intelligantur: quemadmodum monachus ni-
ger ꝛ albus plerumqꝫ. Interdum enim ipsum sacra-
mentum visibile est: sicut ipsa forma sacratissime eu
charistie visibilis est: neqꝫ ordo: neqꝫ matrimonium
neqꝫ baptismus inseipsis visibiles sunt: ꝛ ꝓpter hoc
caute intelligendum est ꝙ sacramentum dici consue-
Sacrm q̄d. uit visibilis forma vel visibile signum. ¶ Amplius.
Quia non melius erudiri potueramus ad ignota ꝙ̄
ꝑ nobis notissima ꝛ vsitatissima. Ad cognoscēda er
go spiritualia lauacra ꝛ lauationes: spiritualia vn-
guēta ꝛ vnctiones: spiritualia illuminamenta ꝛ illu
minationes: spiritualia indumenta ꝛ indutiones: ꝛ
cetera huiusmodi non melius erudiri poteramus ꝙ̄
ꝑ visibiles horum similitudines ꝛ designatiōes. Res
autem suis designationibus coniungi consueuerunt
in donis immobilium ꝛ donationibus in honoribus
ꝛ honorationibus in magisterijs ꝛ magistrificatiōi-
bus vt ita loquamur. Simul enim consueuerunt da-
tio anuli ꝛ rei per anulum signate datio corone ꝛ re-
gni: datio magisterij ꝛ libri: datio ꝑbēde librıqꝫ ꝛ pa
nis: datio clauis ꝛ adhunc modum de alijs conueni-
ens. est ergo vt cum vnctiōe visibili: inuisibilis ꝛ ita
de alijs. ¶ Amplı⁹. Quia sanctificatio opus imme-
diatum est diuine omnipotentie ꝛ virtutis: neglecta
autem ꝛ inhonorata diuinitatis merito auertitur ne
assit negligentibus ꝛ non honorantibus: similiter in
gratis ꝛ non cognoscentibus sic ꝛ presto est: ꝛ adesse
inuocantibus: honorantibus atqꝫ adorātibus ꝛ gra
tias agentibus. Negligit aūt ꝛ omnino honorat qui
nec inuocat maxime ad illud quod soli⁹ ipsius opus
est clementie ac magnificentie ipsius donum. Quia
ergo sanctificatio est opus solius diuine virtutis ac
misericordie ad illud maxime inuocanda est ne nō in
Sctificatio op⁹ diuine virtutis uocata merito dedignetur adesse. Manifestū est er-
go ad omnem sanctificationem q̄ ministerio hominū
sit inuocanda esse diuinam virtutem atqꝫ clementiā.
Et si temporalia etiam ista non rogatus tam multꝫ
ꝛ tam multotiens largitur ꝛ his qui non solum gra-
tias non agunt: sed inde armantur in eius contume-
liam destruentes. Primum inseinetipsis virtutem
honestatem atqꝫ decorem. Deinde in alijs ꝓ viribus
impugnantes dei cultum ꝛ honorificētiam: ꝙto ma-
gis amatoribus ac seruitoribꝰ suis inuocatus atqꝫ ro
gatus spiritualia dona ꝑstabit q̄ omnino sunt ad ho

norem ꝛ gloriam eius: percipientibus autem ad sa
lutem ꝛ vitam. ¶ Amplius. Manifestum est solos ci
ues huiusmodi ciuitatis sanctificate quam diximus
deo esse placitos seu acceptos. Soli enim iste glorie
ipsius inseruiunt ꝛ iuxta beneplacitum eius omniā
facere soli student atqꝫ conātur. Soli ergo digni sūt
vt precibus ꝛ inuocationi eorum assit exauditor de⁹.
Ceteri autem hominum non vt veri homines viuūt
imo pene tota vita eorum aut dei cōtumelia est: aut
aliorum hominum iniuria aut dehonestatio seu inq̄
natio ꝓpria. ¶ Amp̄. Uota ꝛ desideria huiusmodi
Nota. hominum precesqꝫ ꝛ petitiones raro vel nunq̄ sunt
de his que deo ꝛ beneplacita sunt sibiqꝫ et alijs salu-
bria. Cū ergo nec ipsi digni sint exaudiri nec eā que
petunt digna fieri manifestum est precibus eorum ꝛ
votis deum adesse non debere: necesse est ergo hanc
solam deo esse dilectam ciuitatem cuiusqꝫ votis ꝛ p̄-
cibus semper adesse diuinam virtutem atqꝫ clemen
tiam. Et quia vota eius ꝛ preces post dei gloriam ꝛ
honorificentiam maxime sunt ipsa sanctificate vl' ob
tinenda eam non habentibus aut conseruandā ꝛ au-
genda iam illam habentibus necesse est precibus et
inuocationibus huiusmodi ciuitatis eos sanctifica-
ri pro q̄bus ea fundent nisi rebellione ꝛ ꝑtinatia ma
litie sue aut desideriā ꝛ negligentia sua hoc ipsi ipe-
dierint. Preces autem ꝛ inuocationes ipsius dixim⁹
siue quas ipsa totas per semetipsam facit siue que
ex parte eius ꝛ nomine fiunt.

Dico. ꝙ autem iam declarauimus ciuita
tem huiusmodi debere esse que merito
ꝛ deo delicta ꝛ sanctificata dicenda est
Epilog⁹ supiorum. ꝛ dedimus causas in hoc videlꝫ dei glo
riam siue honorificentiam ꝛ hominum
perfectionem: quia impossibile est vniuersaliter eos
priuari: ꝛ quia non decet diuine sapientie prouiden-
tiam negligere aut pertinere maxima ꝛ nobilissima
ꝛ tam studiose curare minima atqꝫ vilissima atqꝫ nul
la ex particulis comparanda. Et quia non est possi-
bile naturam cuiuscunqꝫ generis in sua materialita
te ꝛ potentialitate remanere vniuersaliter: ita vt ex
nulla parte sui perficiatur. Quod vtiqꝫ esset in gene
re humano si ista perfectio non inueniretur in eo. Ad
iecimus ꝛ quia regnum eius ꝑ magna et nobili sui
parte detruncatum esset ac mutilatum si ista ciuitas
ab eo deesset. Deinde q̄ genus humanum magis in
sui contumeliam ꝛ i proprium interitum creasset vni
Nota. uersaliter si istam perfectionem ei non apposuisset.
Post hec q̄ta confusiōes humanas sequeretur eti-
am insinuauimus. Dicimus etiā quia per se debitū
est vt ei quia deus est sit templum: ꝛ q̄ rex est regnū
ꝛ quia dominus: domus est: ꝛ quia i templo eius de-
bet esse cultus eius ꝛ sacerdotium: ꝛ alia cultus eius
dem debet esse lex ipsius ꝛ magistratus ꝛ iudices et
precones: varijsqꝫ diuitiarum spiritualium dispensa
tores istar ciuitatis forinsece i suis forinsecis. i. tem
poralibus bñ disposite. Et iuxta hoc consequens est
Familia bñ ordinata. vt i hac ipsa domo sit familiata ordinata ꝛ varia fa
mulantiū officia: ita vt ibi sint: ꝛ panifices: ꝛ pincer-
ne ꝛ dapiferi hmōi ceteri. fecimus etiā īsinuationem
de exercitu: de bellico apparatu ipsius. Ostendim⁹ etiam
q̄ acq̄sitio hmōi ciuitatis acq̄sitio est ꝑfecte iustitie
sublimis ac p̄clare vrbanitatis morūqꝫ nobiliū q̄b⁹
sub deo rege ꝛ rectore militat eiqꝫ viuitur ꝛ ꝙ i ade-
ptione ciuitatis necessario deponit omnis mox ru-
sticitas ꝛ viciorum impositio. Diximus etiam q̄ in

Epilogat. ingressu templi istius induit sanctitas ꝛ deponitur
omnis ꝓphanatio ꝛ omne qd̄ a famulatu ꝛ a fami-
liaritate dei nos vel auertit vel elongat ꝛ qꝛ i ingres
su huius domus tā dei famulatus quā eius familia
ritas siue domesticitas suscipitur ꝛ in igressus isti⁹
exercitus vires ꝛ arma contra hostes spirituales et
vicia dantur igredientibus. Adiecimus etiam quia
hmōi templi consecrator ꝛ edificator hmōi ciuitat
aggregator ꝛ adunator est sol⁹ deus: sic hmōi aggre
gator ꝛ preparator ꝛ dux est ipse solus. Adiecimus
etiam quia adunatio et associatio hominum i com-
munitate ipsorum non potest fieri nisi i communio-
ne visibili: ꝛ ꝓpter hoc communionem visibilium si
gnorum adunādo eos esse intrantes in ciuitatē istā.
Impossibile ꝛ em̄ q̄diu denegatus est nobis aspect⁹
inuisibilium nostrorum: id est interior nos adiuuari
in societatem q̄cunq; ita vt ex nobis fiat vel exercit⁹
vel familia vel ciuilitas vna vel ecclesia vna nisi cō
munione aliqua vel signo visibili: vbi etiam exēpla
posuimus de lapidibus dispersis ꝛ de fratribus fra
ternitatem suam ignorātibus. Dedimus etiam cau-
sas ꝛ vtilitates: quattuor signorū visibiliū ꝛ dixim⁹
Inuisibilia quia illa conuenientiora sunt nostre eruditioni i par
nō nisi p vi- te ista que maiorem habent similitudinem cum inuisi
sibilia co- bilibus seu spiritualibus ad quorum cognitionem
gnoscuntur communitas hominū non nisi per visibilia potest cō
tingere i statu vite presentis. Et diximus quia vsita-
tis ꝛ certis apud nos nobisq; notissimis similitudi-
nibus maxime erudiendi sumus eo ꝙ per maxime
nota ad ignotorum notitiam maxime cōuenientius
peruenitur. Et quia itentio sacramentorum duo cō-
tinet: videlicet sacrationem ꝛ designationem: ita vt
Intentio sa sacramentum sacratiua designatio sit: aut designati-
cramētorū ua sacratio: per se autē nota sit necessitas ꝛ vtilitas
duo ꝯtinet. sacrationis: stabilite autem sunt designationes vtili
tatibus ꝛ rationibus quas iam diximus. Stabilita
etiam est coniunctio designationum in his que iā di-
ximus. Stabilita ergo est tota ratio sacramenti i eo
ꝙ sacramentum. Qꝫ si quis dixerit quia hmōi ciui-
tatem impossibile est esse scd̄m naturam per modū
Nota. affectionis verum dicit: qꝛ reuera impossibile est na
turam humanam hanc perfectionem attingere hu-
mano affectu. Nihil ei potest naturaliter vltra se seu
supra se: perfectio autem ista supra naturam ꝛ vltra
naturam est ꝛ super eam desursum descendens a pri
mo fonte vniuersaliq; bonorum. Quarū magis na-
turale est omnibus hominibus hoc est nature eorum
magis cōgruens: vt ipsum fontem bonorum in pri-
mis ꝛ maxime diligat: consequenter autem alia pro
pter ipm̄ cum manifestum sit vnū quodq; diligendo
rum ad id ꝛ ꝓpter id diligendum esse ad qd̄ ꝛ ꝓpter
quod ipm̄ est. Omnia autem ad ipm̄ sunt ꝛ propter
ipsum ꝛ hoc est ad gloriam ꝛ ꝓpter gloriam ipsius.
Dubium esse non debet omnia alia diligenda eē ho
Uide. minibus ad ipm̄ ꝛ propter ipm̄ ꝛ propter hoc i pri-
mis seipsos ꝛ sua omnia consequenter cōuertere de
bent in eius obsequium ꝛ honorem. Qꝫ ta autem be
niuolentia seipsos adinuicem adiuuare ꝛ amplexa-
Tria notan ri debeant tria indicant euidenter primū indigentia
da. qua se naturaliter mutuo indigent. Potentissimus
em̄ ac ditissimus inter homines extremo artifice ac
vilissimo opus habet scꝫ fabricatore acuum ꝛ cesore
fusorꝫ. Et gn̄aliter nullū est repire q̄ multis opibus
ꝛ operib⁹ aliorꝫ non egeat: ꝛ id̄ nō minus pauperes
diuitibus non idigere quam econuerso: dubitari non
pōt nisi cecutiente mēte siue cecus. Scd̄m vero est in
nata nobis semina bonarꝫ affectionū vniuscuiusq; in
alios. He sunt alieni boni ꝛ ꝯpassio alieni mali: gau
Affectiōes dium de alieno bono ꝛ affectiones semina vocam⁹:
compassiones ꝓfectionis q̄ est in ciuitatem quā dixi
mus. In viris em̄ perfectis ad illum animū perue-
nit vt cōpassio ipam mortis passionē superet: sic qm̄
ꝙ ex ꝯpassione aliorꝫ etiam in mortē se tradūt vt aliis
ꝓcatur. Semina aūt sunt iste affectiones ꝓut innata
sunt nobis velut arbores nobiliū fructuū hoc ē sub
limium operū feraces: cū ad summū sue perfectio-
nis educte fuerint diuine gratie largitate. Tertium
ipsa essentialis societas qua in specie vnum sunt. Si
em̄ societas membrorꝫ atq; compago q̄ illis a foris
est ꝛ ab accidente ea adeo inuicem sic astringit: vt tan
ta sibi ꝓmptitudine subueniāt: sese inuicem defendant
alterꝫ pro alterius periculo clipeū opponat: vt pro
oculo manus cū inter ea tanta sit nature diuersitas ꝛ
ꝛ etiam cōtrarietas: q̄to fortius ipsa essentialis ho
minum societas quam diximus vincet cōtrarietatē
ac diuersitatem q̄ illis a foris est ꝛ ab accidentibus ꝛ
astringet eos atq; colligabit beniuolentia comple-
ta in edificationem preclari ac nobilissimi corporis
quod diximus ciuitatem cui corpori propter nobili
tatē et excellētiā suam non aliud decem esse caput q̄
deū non alium spiritum viuificantē ipsum hac vita
quā diximus: et in tres ramos extēdimus: quam spi
ritum dei: hec est vita quā vocamus gratie: vita na-
ture supra omnē cōparationem prestantior: hmōi vi
te donū si nō largitor bonorum isti co pori daret cor
pus sibi congruū ab ipso: nō procederet et seipsum
maiori glorie sue pte defraudaret ꝛ officiū largitat
prout sibi cōgruit non impleret: maioris nāq; glo-
glorie est deo in tāta infirmitate: in tāta rebellione
vitiorum et demonū: in tāta contradictione et repu-
gnatia hominū vita sācta ꝛ iusta angelorum. hic em̄ Mirabilis
et victoria est et admiratio virtutis sue propter sue de⁹ i gratie
beneficētiam largitatis. Quid em̄ victorie potest ē largitione.
vbi nullū bellū nulla omnino repugnātia? Et sicut
comedere et bibere gustu suauissima nihil admira-
tionis habet in sanis ꝛ sanū palatū habentibus: sic
multo incōparabiliter comedere panem vite omne
delectamentum et omnem suauitatē saporis i se ha
bentē et bibere torrētem inestimabilis et incogita-
bilis voluptatis omnino nihil hꝫ virtuose admira-
tionis. Mirabilia aūt hui⁹ ciuitatis nos causa bre-
uitatis trāsimus. Qꝫ aūt supra diximus totam vitā
ciuiū ciuitatis huius dei honorificentiam esse siue
obsequiū: totum proprie congruentie officium: to-
tum aliorum hominum subsidium: ita intelligi vo-
lumus vt ista tria in ea preualeant ꝛ predominētur
fortassis em̄ non contingit in vita ista omnem cogi-
tationē omnem affectionem omnem locutionem et
operationem in tribus istis expendi quanq̄ diuine
omnipotentie hoc facere nec impossibile nec diffici
le sit. Et quia ingressu ciuitatis istius omne quod
eius ciuilitati contrarium ē deponitur: ꝛ omne quod
foras eijcit aut foris detinere potest exuitur et liber
tas eiusdē ciuitatis suscipit. Hoc aūt est plena iusti-
ficatio. mālfestū ē qꝛ itroductio i istā ciuitatē plena iu
stificatio ē ꝛ itroductio ē i istd̄ tēplū plena sctificatio
siue sacratio ꝛ itroductio i istud corp⁹ plena viuifica
tio ab ingredientibus ergo descendat omnis execra
tio omnis iniustitia omnis mors vitiorum ꝛ peccato-
rum. participes ergo efficiunt sanctitatis tēpli hui⁹

ꝑticipes iustitie ⁊ libertatis ciuitatis istius partici
pes vite corporis huius efficiunt̄ ingredientes sic ꝑ
ticipes familiaritatis ⁊ famulatibus dei patrisfa-
Obiectio. milias qui introducunt̄ domū istam participes ar-
mature ⁊ totius bellici apparatus q̄ assumitur ad
hec vt sit de exercitu isto. Si quis aūt dixerit q̄d erit
si forte deus ꝑ semetipsum sua benignitate alicui in
fuderit oīa dona gratiarum istaꝝ inquibus cōsistit
ista ciuitas preclara ⁊ hoc nullo homine adhibente
foris aliquid ministerij nūquid iste non viuit de spi
ritu corporis huius vt alia membra. Est ẜ de corpo
re eodem modo ⁊ domesticis dei ⁊ ciuitatis isti⁹ ci-
uis ⁊ hoc vtiq̄ verū est licet non habeat̄ aut repute
tur ciuis. Dicimus eñ de illo: quia si scit vel credit
ciuitatem istam esse ⁊ non ꝓhibeatur impossibilita
te aliqua aggregare se ciuitati isti expressa ꝓfessio-
ne ⁊ euidenti susceptione legis ⁊ iudicioꝝ ciuitatis
ipsius se aggregabit eidem: omnis generis eñ ho-
mines similitudo moꝝum sociat ⁊ adunat: quemad-
modum similitudo naturarū alia animalia. Qz si
Nota. neglexerit aut contempserit: videlicet se aggregare
atq̄ adunare huic sancte societati: ⁊ manifestum est
illum iam non pertinere ad illam. Si enim pertine-
ret ad ipsam non ꝑtineret ad ipsā ex similitudine cū
pertinentiā ad illam nō sit nisi similitudo: ⁊ confor-
mitas in sanctitate ⁊ iustitia ⁊ cetera moꝝum lauda
bilium honestate. Similitudo autem ⁊ cōformitas
moꝝum necessario prohibet ipsum a segregatione a
suis similibus. Preterea si nec vult iste haberi nec
reputari: vt ciuis ciuitatis istius aut hoc est ex sup-
bia aut indignatione per que iam foris est ⁊ ꝓhibe
tur omnino esse ciuis: aut ex metū aliquo alio ⁊ ipse
metus ⁊ similiter ipsum esse ciuem non patitur. Jā
eñ corde negauit dominum qui metuit haberi vl' vide
ri vel ꝓfiteri vel cōfiteri: non audet cultum eius quē
sola ciuitas ista eidem exhibet vel impendit. Si q̄s
autem dixerit quid prodest videri vel haberi ciuem
ciuitatis illius. Dicimus q̄ multū per omnē modū.
Primum q2 hoc est deo ad gloriam sc3 inter dei ho-
stes inter cultus eius ac religionis eius ꝑsecutores
deum confiteri ⁊ illa ꝓfiteri. Secūdo est ei specialis
⁊ expressa amicitia ⁊ bonoꝝum communicatio ab il-
lis q̄ hec vel nouerit vl' crediderint: non eñ commu
nicabuntur bona q̄ solis amicis cōmunicanda sunt
nec exhibebit̄ amicitia q̄ solis amicis exhibenda est
ei qui nec scitur nec creditur amicus esse. Quemad
modum ad cōmunicationem hereditatis tue vel ꝑti
cipationē nullatenus admittes cum quem nec scie
Ciuitas bo- ris nec crediderīs fratē tuum esse. Uides ergo q̄tū
noꝝum. cedet deo ad gloriam: q̄tum hominibus ad conciliā
dum inter eos factam amicitiam: ad cōmunicandā
inuicē mutuam beneficientiam haberi manifeste ci
uem ciuitatis istius ⁊ apte ꝯfiteri sanctam ciuilita-
tem. Utrum autem omnes q̄ foris sunt inimici sūt
ciuitatis istius vt pote amici vel serui poti⁹ vicioꝝ
Et hec siquidē si adulti sunt boniq̄ ⁊ malis capaces
⁊ eo ipso inimici dei quo cultum ⁊ religionē ipsius ī
semetipsis destruūt ⁊ eo ipso necessario illum ī alijs
persequitur. Manifestū est eos qui ī ciuitatem istā
⁊ ad eius ciuilitatem assumunt̄ quasi ab hostib⁹ ad-
pacem ⁊ amicitiam dei redire: ideoq̄ eos exp̄sse ab
hostibus recedere atq̄ cū deo ⁊ eius ciuitate pactū
Quid sit in- inire fedusq̄ ⁊ amicitiā firmare ꝑ verba ista. Abre-
ciuitatem dei nuncias sathane ⁊ oībus pompis eius q̄d aliud so-
ascribi. nant q̄ recedis ne ab hostibus dei ⁊ omnibus actio-

nibus eoꝝum operibus quibus ipsum impugnant.
Deinde cum interrogatur vis christian⁹ esse: quid
aliud ei dicitur nisi vis subire ⁊ tenere legem ⁊ serua
re mores ciuitatis istius que christianitas vocatur.
Que omnia cum promiserit ⁊ firmauerit. Quid re-
stat nisi admittatur ad dei pacem et amicitiam ⁊ ad
ciuilitatem istam nobilem ⁊ cōsortium sanctoꝝum.
Ei aūt qui ad pacem ⁊ amicitiam vere recipitur ni
hil eidem nec vindicte apte recipientis reseruat̄ ple
nam ergo remissionem ꝯsequitur. ¶ Amplius. Si il
le totaliter recedit a culpa ita vt nihil eiusdem reti-
neat vel reseruet necesse est iustum iudicem deū tota
liter recedere ab eius pena nichil eiusdem eidem in
posterum reseruare. Hic autem intelligimus penā
vt penam ⁊ vindictam q̄ impossibile est deū amico
iam facto recogitare. Aliud ec est dicere quia pater
flagellat filium aliud est dicere percutit inimicum.
Scimus eñ amicos dei ab amātissimo ac misericor
dissimo patre deo mala ista penalia recipe ⁊ hic nō Pater quō
vt penā seu vindictam iracūdie: sed magis vt corre- flagellat fi-
ctiones ⁊ medicamenta stultitie ⁊ adiumenta virtu- lium.
tis vt male actiones siue fabricationes ⁊ tūsiones si
ue ablutions ⁊ candidationes. Hec aūt nisi delir⁹ at
q̄ insani capitis vnq̄ dicet persecutiones seu vindi-
ctas. Quis enim dicet fabricationes vasoꝝ ⁊ malle
ationes metalloꝝum vindictas esse aut persecutio-
nes eoꝝum. Si quis autem dixerit qui in neutrū pos
sunt qui sic veniunt. Dicendo se recedere a vicijs et
demonibus cum non recedant ⁊ se velle inire fedus
⁊ amicitiam cum deo ⁊ ciuitate eius cum adhuc cor
de inimici perseuerent. Dicimus plane q̄ isti a san- Nota.
cta ciuitate longius se faciunt quā essent ante. pri-
stine eñ elongationi que non erat nisi peccata ⁊ vi-
tia eoꝝum addunt elongationem aliam: videlicet si-
mulationum ⁊ mendatium. Quāto eñ amplius pec
cant tanto longius ab ea fiunt ⁊ hoc est quia q̄to ma
gis peccatores tanto eidem dissimiliores. Ipsa au-
tem dissimilitudo moꝝum ipsa est elongatio ab ipsa Ciues dei.
ciuitate. Et quia ciues ciuitatis istius nō solum ser
ui dei sunt: sed etiam filij gratie ⁊ adoptionis iure ⁊
merito expectātes regni celestis hereditatem cuius
immobilissimam possessionem post hanc vitam per
petuo habebūt. Manifestū est: quia ista recōciliatio
quam diximus ad deū ⁊ ciuitatē suam venientiū ni-
hil aliud est quā susceptio eoꝝum ī filios amicos fa-
mulos ⁊ domesticos. Manifestum est ergo nihil ire
aut damnationis eisdem esse. ¶ Amp. Siquid ire re
seruatur vel odij esset dimidiata pax ⁊ amicitia: pre
terea ꝓditiose ⁊ fraudulenter ageret̄ cum eis si vtro
q̄ rependeretur. ¶ Amplius. Nec inter homines re
peritur ista varietas ⁊ si inueniretur detestabilis es
set atq̄ damnabilis vt amicus integer ad amicitiā
dimidiam reconcilietur: q̄tū ergo fortius diuine bo
nitatis perfectionem non decebit ista dimidiatio?
¶ Amplius. Ipsa forma qua veniunt sic nisi qui cre
dunt se longe a deo fuisse: que elongatio vt diximus
non est nisi ipsa dissimilitudo que vel est ipsum pec-
catū vel ex peccatis. De regione illa dissimilitudi-
nis non veniunt nisi qui illam deserunt nec deo recō-
ciliantur nisi quibus indulget nec reconciliantur ni-
si quibus indulget. Non enim indulget nisi recogno
scentibus ⁊ veniam petentibus. Non petit autem
veniam nisi qui se deliquisse cognoscit. Qualit̄ au-
tem obtinebit q̄ eā petere negligit aut dedignatur.
Uenientibus ergo ista duo necessaria sunt: vc3 reco-

gnitio peccatorum et venie postulatio: quia nec illa deserit quis in quibus se non cognoscit peccasse sibi nec illa ignosci postulat: et ista est exterius sibi visibiliter seu sensibiliter necessaria est: non enim admitterentur a ciuibus in ciuitatem istam introducentibus: nisi quod ciues effici vellent: et cum deo et eius ciuitate pacem eos facere vellet atque ab inimicis eius velle recedere in eis apparuerit: et hoc firmissima promissione declaratum est ergo et stabilitum quod venientibus ad deum et eius populus effici volentibus necessaria est exterior recognitio peccatorum: non solum interior et expressa nomine postulatio exterior: atque negatio hostium siue recessio ab ipsis. Necnon promissio: sed professio legis et morum ciuitatis: siue populi ipsius quibus si substantie veritas interius vere intrat. Alioquin longius se faciunt. Manifestum est etiam ex his quod primo sacramento efficitur ingressus primus et quod eo patratur plena sanctitas templi dei et plena iustitia ciuitatis ipsius etc. que nominauimus. Et quoniam qui veniunt nec dum intus sunt nondum digni sunt: vt quod petunt obtineant et dignum et iustum est: vt in hoc a toto dei populo adiuuentur vtique quod orationibus suis obtinere non sufficiunt eisdem amicorum dei orationibus impetretur: vel si forte per dei gratiam antequam intrent visibiliter ciuitatem istam: veniam delictorum obtinuerint alia dona spiritualia orationibus diuini nominis inuocationibus super ipsos factis augmentantur conseruatio ipsorum eisdem obtineatur. Modis ergo omnibus necesse est vt qui admittuntur aut assumuntur ad sanctorum consortium vt cum orationibus et diuini nominis inuocationibus fiat. Quia enim solus deus est qui introducit in huiusmodi consortium. Solus spiritus est qui vita gratie in quos venit extendit. Solus dona sua communicat quibus vult decens est vt glorificetur ex tam mirabili opere et gratie agantur eidem ex tam precioso dono et vt ab eo postuletur tam beneficium quantum est iustificatio peccatoris vt appareat quantum amicis suis faueat et quantum possint apud ipsum preces eorum vt ex hoc ad eius amicitiam: inimicis eius etiam prouocentur quod omnia orationibus et sui nominis inuocationibus fiunt manifeste et hoc in ipsis orationibus sanctis et diuini nominis inuocationibus expresse continetur. Non enim et rite oratur aut inuocatur clementissimus deus nisi premissis laudibus et gratiarum actionibus vt saltem in mixtis siue annexis orationibus inuocationibus pro beneficiis iam susceptis.

Nota.

Exterior cognitio peccatorum necessaria.

Oratio dei quomodo.

¶ Ostendit sacramentorum necessitatem.

Et quoniam plene ac perfecte pacificatis ac reconciliatis deo perfecte sanctitatis et in amicos dei atque domesticos ac familiares assumptis atque susceptis quattuor restant per necessaria: videlicet vt propter insidias demonum tentationes et insultus ipsorum viciorumque in ipsa gratia sanctificationis roborentur et confirmentur. Deinde vt hec ipsa nutriantur in eis et augeantur. Tertio vt si forte ab illa exciderint eis post modum reparentur. Quarto necessarium ministerium quod illa que diximus fiant apparet euidenter necessitas sacramentorum quattuor sequentium. Primum quod plene sanctificationis diximus: videlicet sacramentum confirmationis propter robur: et sacramentum sacre communionis seu refectionis propter nutrimentum et augmentum ipsius gratie: et sacramentum penitentie propter reparationem eiusdem post lapsum siue ruinam ab ipsa: et sacramentum ordinis quod preparantur et idonei fiunt ministri per quos istas electis beneficia dispensentur. Si enim in domo magna et regno amplissimo temporali necesse est ministros esse per quos temporalia dispensentur: multo fortius in domo incomparabiliter magnificentius ordinata domo dico et regno spiritualibus multo fortius in quo deberet congruentia et necessaria ministeria et ministri idonei per quos fiat dispensatio spiritualium donorum. Et quemadmodum vis generatiua nostra non cum modo et modestia nec lege aut temperamento rationis coitatem hominum mouet aut incitat: sed impetu aut petulantia brutali rapit atque precipitat et in flagitia non nominanda in passione ignominie: velut quedam vis et violenta tempestas impellit quod dignum et iustum sit illam ad legem et modestiam rationis reduci et ab isto tam turpi tanque indecenti excessu circumcidi nemo dubitat vel ignorat nisi quem voluptatis huius vorago absorbuerit et spurcitia immerserit nisi quod ab humani generis generositate in brutalem desipientiam degenerauerit. Deinde quod inordinatus motus sit ipse concupiscentie: et etiam membrorum generationi deseruire natorum qui nec iussum rationis expectat nec lege eius cohibetur aut comprimitur aut moderatur quis ignorat quis hominis nomine dignus sit: ignorantia enim huiusmodi non hominis: sed pecudum est. Apparet ergo ex his necessitas sacramenti matrimonii quo ad ista inordinatione seu feditate sanctificantur coniuges et a tam inicitati et turpi excessu circumciduntur. Sed de his latius in tractatu de matrimonio loqui proponimus. Et quoniam egredientes de hoc mundo iam iamque sunt deo presentandi dubitare non debemus eos esse sanctificandos ab his quod forte ipsis ad hoc mundo adheserunt velut puluis itinerantium pedibus et a minimis atque cotidianis inquinamentis sine quibus vita ista non agitur: et hec sunt que vsualiter venialia peccata vocantur. Nec enim sponsa ad sponsum absque ablutione aliqua et apparatu vnquam ingreditur. neque vas mense absque resinceratione ab vrbane agentibus vnquam infertur nec ad solennitatem aut conuiuium regium absque innouatione aliqua atque decoratione quisque accedere presumit. Quia ergo vt sponsa ad sponsi thalamum ingressura vt ad eterne refectionis et societatis conuiuium vt vas mensis celestibus inferendum et in thesauris incorruptibilibus reponendum est anima in extremis agentis iam iamque morituri quam necessarium sit et quantum decens extreme sanctificationis sacramentum apparet intelligentibus. ¶ Amplius quod sanctificatis vt pote ad sanctam et spiritualem militiam a scriptis restant certamina et bella acerrima contra demonem et vicia post suscepta in prime sanctificationis sacramenta virtutum ornamenta vel vestimenta militantibus siue pugnantibus quis dubitat quin necessaria sint robur et refectio. Robur quo hostes viriliter perferent grauiter fortiterque refellant. Deinde cibus et refectio quod non solum vita non deficiant: sed etiam in pinguedine spirituali augmentoque proficiant: per hanc viam stabiliuntur duo sacramenta scilicet sacramentum confirmationis et sacramentum sacre refectionis. Quod si dixerit si quis et in ipsa prima sanctificatione prestatur omne robur: et omnis fortitudo spiritualis: quia omnis dei cum virtutum: et propter hoc patientia fortitudo et humilitas cuiusmodi est: ergo robur quod prestatur sacramento confirmationis cum illud robur non possit esse noua virtus aut noua fortitudo eo quod omnes virtutes in primo sacramento iam collate sint respondeo: quia alia est fortitudo membrorum scilicet lacertorum humerorum thoracis et iterum neruorum ossium et cutis et alia armorum.

Similitudo.

Brutalis concupiscentia

Matrimonii necessitas.

Nota.

Sacramentum confirmationis et sacre refectionis.

Et cum omnia arma virtutum quas plenitudo san ctificationis requirit quis iam receperit remanet i eo adhuc debilitas membrorum ppter quam ipsa arma eidem interdum oneri sunt sicut naturalit ira cundis ipse clipeus patientie magni oneris est: ppter qd et facile illum proijciunt. Econtrario autē se habet in eis qui naturaliter mites sunt siue mansueti. Quasi em sub magnis ictibus et tusionibus persecutionū clipeum patiētie adeo fortiter tenēt vt ex eis nec excuti nec eripi facile possint. Pōt igr dici q robur sacramēti cōfirmationis est sicut robur mēbrorum q illo sacramento roborantur ad portan dum pōdus armorū et aliqua iminent. Sed de hoc in tractatu confirmationis melius loquamur. ¶ Amplius. Quia sanctificatis viuendū est int malos z cum bonis quidem non solum amicabiliter sed z sic cōmuniter. Inter malos aūt qui cōmunionem sancti

Nota — tatis et aliorum bonorum spiritualium non solum in se extendi et vsqz pertingere non patiunt sz mala sua in alios iaculari et imittere multiplicit student atqz conantur necesse est electos amicitia atqz communione omnium bonorum atqz malorum penaliū inuicem esse cōpleros largos atqz profusos. Ad ma los aūt hoc est sanctitatis et religionis inimicos ac

Vide. — persecutores fortes z patientes. Ex gracia igitur prime sanctificationis in seipsis electi et sancti et iusti deoqz per omnia placentes. Duobus vero sacramētis sequentibus efficiant et vt ad alterū qd debent ad suos quidam cōmunicantes ad aduersarios vero fortes. Hec igitur differētia est inter prime sanctificationis gratiā et istas duas qd illa est qua san cte in se viuitur et deo acceptabiliter. Istis vero duabus quasi ad alterum et hoc ipsum nominibus sa cramentorum insinuatur firmitas eni necessaria est

Cōmunio — cōtra ipellentes z concutientes. Cōmunio vero in cōsortes socios et fratres hoc igr duob⁹ istis sacra mentis prestatur digne suscipientibus scz vt bene viuamus et vt decet nos habeamus ad alios vel saltem vt hoc melius faciamus quā alijs faceremus. Primo g sacramēto vt bn̄ viuam⁹ in nob z deo ac ceptabilit vt dixim⁹ g z sacramētū ordis sacrāmētū ē adalterū. Et quoniam sacramenta spiritualia sunt

Sacramenta spūalia medicamēta — medicamenta vel sanitas spiritualis per illa efficitur et prestatur. Ut aūt medicamenta necessaria sūt ita et medici. Medici vero ministri sunt siue ministratores medicamentorum spiritualium qui ordinati sunt et sanctificati ad ea ministranda. Apparet igitur necessitas et vtilitas quinti sacramenti qd ordinē diximus. ¶ Amp. Quia virtuti irascibili duo iminent vt certamina opprobriorū scz et iniuriarum ab alijs. Quid mirum si adiuuanda et roboranda sint contra illa. Et hec dicimus sacramentum confirmationis ei fieri adiumentum vero eius robur et sancta ipudentia est et sancta procacitas quarum altera confirmatus non reputat opprobriū sz dei cultorem consortemqz sanctorum haberi vel dici altera vero ipsum confiteri qcunqz discrimine paratus est. Et propter hoc in ipsa fronte quasi quadaz sede pudoris sit sacri istius insignitio siue ipressio. Deinde quia virtus concupiscibilis a duobus similiter impugnabatur hostibus scz cupiditatibus z concupiscētijs z ab his duobus polluebatur necessario et armanda et sanctificanda fuit contra illa. Manifestum aūt est sacramentum matrimonij qz et armatur et sanctificatur et contra concupiscētias. Sacramento vero communionis sacre est contra cupiditates. Ubi enim omnia communia cessat cupiditas diuitiarum bonorū et huiusmōi. Amplius. Ubi sacra communio non solum sacramento ten⁹ est sed virtute interiori: et efficatia certum est excommunicationem siue appropriationē nihil sibi vendicare: imo procul ē tanqz anathema vbi autem nec excōmunicatio nec appropriatio siue proprietas nec cupiditas nec ambitio. Manifestum est ergo qz sacra cōmunio et mundat et liberat a cupiditatibus et hūc dicimus specialem et proprium effectum in sacramento altaris licet multa alia operet. Sic et sacra

menti matrimonij pprium z specialem effectum di cimus mundationem et liberationē a spurcitijs ac mortiferis concupiscentijs. — Effect⁹ sacramēti altaris

Si quis aūt quesierit qre contra inquinamenta gule non est institutum proprium sacramentū cum tot et tanta sint. Rn̄deo qz vicium gule magis est consuetudine contractū quā innatum et appetitui omnis cibi siue potus natura terminum posuit sacietatem que vtiqz paruo constat naturaliter: vitijs āt et peccatis acquisit; sacramentum prime sanctificationis z sacramentum penitentie sufficienter medentur. Amp. certū est quia in nobis innata est pusillanimitas cōtra opprobria et iniurias cuius pars quedam est stulta pudorositas. Similiter innata est nobis proprietas ex qua dicimus meum: tuum: verba scilicet excommunicata et excommunicatione dignissima. innata est etiam nobis concupiscibilitas qua etiam sanati spiritualiter facile patiuntur recidiuum. Merito ergo contra pusillanimitatē firmitas: contra proprietatem communitas: contra concupiscibilitatem castitas: contra recidiuitatem resurgendi facultas diuina nobis miseratione prestatur. Sacramēto quidā confirmationis firmitas sacramento quidē sacre cōmunionis cōmunitas: sacramento quidē matrimo

nij castitas. Sacramento penitentie resurgendi p⁹ lapsum facultas: z hoc quidem de sacramentis cōmuniter dicimus de numero z ordine illorum. — Nota

¶ Non eget summario: qz auctor seipsum summat quāqz nec pprie sūmari potest

Deinceps vero dicemus de nominationibus appropriatis sacramēto: considerationes proprias de singulis faciētes. Et iaz nosti qz ad spūalia itelligibilia nō est via cognitionis z doctrine nisi p similitudines sēsibilium nisi forte per paucis sapientibus: diuina aūt sapientia nō intendit consulere solis sapiētibus sed intētio eius larga est in omnes q se ad illam erexerint. Et qm̄ sapientissimi est per eam viā ducere insipientes qua cōuenientius. z facilius ad lucē veritatis venire pñt decuit magistrum eruditorēqz omnium recte et sane sapientium deum etiā viam eligere quā scz vtiliorem faciliorēqz puidit cōmunitati hominum ad cognitionem salutaris necessarieqz veritatis. Ne ergo abhorreas qz ipsū deum iam scis eligere debuisse et cōmunitati hoīz eru

dientē expedientius et aptius. Scio ergo qz verissime rectissimeqz dixerunt a deo docti homines vitium egritudinem esse vetustatem et corruptionem: z — Similitudines noim z tropi

putredinem: et vermē: z bestiam malam: et vulnus et mortem: z cathenam et cōpedem et carcerem z tenebram. Deinde et specialiter lepram paralisim febrem insaniam seu furorem: z virtutē contrarijs nominibus appellauerūt. Eodem modo vbi turpius

do aut deformitas aut mutilatio vicium nominatur ab eisdem sapientibus audieris attende similitudines et incomodorum spiritualium et non abhorrebis loquelam eorum: immo quiescet intellectus tuus in eis et laudabit rectitudinem illius et discretionem et prudentiam illorum: his itaque positis faciemus qd in omni doctrina et disciplina licitum est scz accipiemus a sensu ea que sensu ipso nota sunt omnibus scz peruersitatem virtutis nostre appetitiue interioris que ea que sunt inhonesta feruenter appetimus et nobis eadem bene sapiunt. Contraria vero econtrario. Quemadmodum ergo peruersitas et corruptio virtutis nostre appetitiue exteriores egritudinem exteriorem indicat hoc est corporis: sic necesse est istum errorem et peruersitatem appetitiue interioris interiorem in egritudinem indicare hoc est egritudinem mentis. Quis enim dubitat errorem exterioris appetitiue quo appetuntur carbones et cineres pro vero et naturali cibo corporis: egritudinem indicare corporis. Sic et nihil dubium esse debet errorem appetitiue interioris quo appetunt omnino iconuenientia et contraria et pro vero et naturali cibo mentis qui non potest esse alius que veritas et honestas egritudinem indicare mentis. Sic et de errore palati siue gustu corporalis. Quomodo alias quando enim si qd amarum est ei dulce sapit et econuerso intelligitur ex hoc egritudo et mala dispositio corporis. Sic cum bona spiritualia et sancta et honesta nobis amare sapiunt contraria vero bene et delectabiliter. Quomodo non iudicabitur ex hoc errore et peruersitate egritudo et mala dispositio nostre mentis. Et hec egritudo nobis innata est et originalis iuxta hunc modum et ipso sensu notum est quia animales siue brutales nascimur ita et ipsa rationalitas in nobis sopita et sepulta manifesta sit. Si enim amnouerimus ab hominibus doctrinam et disciplinam flagella et correctiones atque iusticias et vindictas que irrogantur per principes et potentes et eos absque iugo et repressione viuere sustinuerimus non homines vita et moribus sed siluestres belue apparebunt. Apparet ergo quomodo innata sit animalitas hominibus que vbi repressum non habet a deo crescit et tot repressiuis non solum non deponitur sed etiam vix aut modicum ad modicum compescitur. Amplius cum vires superiores animarum nostrarum et preesse debeant et imperare inferioribus et propter hoc esse necessario fortiores. Econtrario nascimur dispositi: vt non id quo homines sumus et animalibus preesse ac premi nere debemus qd vtique in nobis nobilissimum atque prestantissimum est quo et imago dei sumus. Non inque illud presit in nobis atque dominetur sed magis turpiter subsit et seruiat et in multis hominum nullum sui indicium exhibeat vt in vita et moribus eorum sola brutalitas appareat. Quid aliud istam peruersitatem vocare possumus nisi vicium originale et innatam nobis brutalitatem siue animalitatem similiter egritudinem qua omnes nascimur laborantes. Congruunt ei et alia nomina similitudinum supradictorum. Et quia contrarium est virtuti omni atque repugnans merito vicium et quia honestati merito inhonestas. Et quia immixtio est siue adhesio alienorum et ad animas nostras omnino non pertinentium iquinatio seu sordidatio merito nominatur. Si quidem brutales affectiones in anima humana vel hominibus inquinamenta sunt. Et quia contraria sanctitati merito execrabilitas et quia vicinitas ad mortem eterne damnationis merito vetustas et propter alia incommoda senectutis vel ad tenebrationem visus interioris ac spiritualis propter incuruationem ad infima temporalium propter tremorem pusillanimitatis propter rugositatem duplicitatis et mendacitatis propter in eptitudinem generationis et si qua sunt alia. Similiter et deformitas et decoloratio ex quibus omnibus manifestum est primum sacramentum esse renouationis quo ista vetustas cum tota sequela incommodorum suorum tollitur. Et sacramentum baptismi .i. vnctionis quo ista tollitur decoloritas natiuitas quoque et color spiritualis appellatur. ¶ Amplius quia natiuitas ingressus est et initium vite mors vero finis est et desitio ipsius. Necesse autem est vitam animalem desinere et finiri in nobis et spiritualem incipere vt vitemus damnationem mortis eterne ac acquiramus retributionem vite eterne. Necesse ergo habemus mori quantum ad vitam animalem et renasci quantum ad vitam spiritualem. Ex quo iam duo declarata sunt videlicet qd veritas ait Jo. iij. Nisi quis natus fuerit denuo non intrabit in regnum celorum. Et propter qd sacramentum primum dicatur sacramentum regenerationis. Quoniam autem ad ea que sursum sunt vel spiritualia et eterna bona nascimur frigidi et gelidi. Ad alia vero que deorsum sunt corporalia hoc est carnalia et mundana feruidi et ardentes: quorum vtrumque vicium est atque peruersitas. Et propter hoc econtrario nos habere opus manifestum est quia ad ea que sursum sunt calefieri et succendi: ad ea que deorsum sunt extingui et in frigidari atque congelari necesse habemus. Nascentibus ergo filijs ade necesse est apponi aquam et ignem et in vtrisque eos immergi. In aquam quidem vt extinguatur illud peruersissimi ardoris incendium. In ignem vt soluatur istud mortifere frigiditatis gelicidium et accendatur viuifici et salutiferi ardoris incendium. Ardentes si quidem nascuntur filij ade igne amoris peruersi et illo quasi operto et clauso flammis nequissimorum et desideriorum adhuc erumpere non valentibus tempore scz infantie eodem tamen igne cum ad etatem pubertatis veniunt velut ingenti fornace et camino conflagranti ardemus aquam: et ignem spiritussancti gratiam eandem intelligimus qua adea que de sursum sunt amore desiderio ardemus et ab his que deorsum frigemus sicut econtrario vno et eodem amore peruerso ad ea que deorsum sunt ardemus. Et quemadmodum eadem animalitate adea que deorsum sunt ardemus a spiritualibus vero frigemus. Sic et eadem spiritualitate ac spiritualia ardemus et ad ea que animalitatis sunt frigemus. In aquam ergo gratiam quam diximus immergi necesse habent et extingui filij ade quam immersionem non solum fieri sed etiam visibiliter designare necesse est ex causis quas diximus. Necesse ergo est et aquam visibilem adhiberi nascentibus filijs ade et immersionem visibilem eorum in eam fieri. Quod si dicat quis eadem ratione et ignem visibilem et immersionem in eo fieri. Quia gratia de qua loquimur non magis aqua est ad extinguendum et lauandum quam ignis ad accendendum atque purgandum: nec minus oleum ad sanandum ad regiam et sacerdotalem dignitatem prestandam et ad alia que olei sunt. Sic non minus sal ad condiendum conseruandum vermesque viciorum et putredines corruptionis consumendum:

Simile

Ratio hominis sepulta

Nota

Peruersitas originalis

Vide

Sacramentum regenerationis

Nota

Sal in baptismo

propter hoc sunt adhuc qui baptisant in igne. Nos autem dabimus causas quare potius in aqua licet enim sal oleum et ignis lucerne et vestis cādida eandem gratiam sanctificent quam et aqua tamē aqua expressioris est sanctificationis in hoc et euidentioris similitudinis et facilioris preparationis quam alia. adhibentur autem ꝛ sufflatio et sputi linitio q̄ eiusdem gratie habent significationem licet ad aliud vt alia comparatione. Alioquin sacramentū nō haberet plene solemnitatem suam. Ut ergo ipsa gratia spiritussancti sciatur ibi operari non solum vt a aqua proportionaliter et similiter interius vt aqua

Aqua i baptismo

exterius. Adibentur et alia vt eo ipso cognoscatur ibi operari vt sal et oleum lucerna ꝛ vestis. Ipsa ei gratia vngimur ad sanctitatem ad decorē ad sacerdotalem et ad regiā dignitatem. Ipsa accendimur ad ea que sursū sunt et illuminamur ad salutarē cognitionē. Ipsa cōdimur conseruamur ꝛ a vermibus et a putredine spiritualibus purgamur. Ipsa vestimur et ea hic protegimur ꝛ ornamur. Ipsa inspiramur et vt sancte ꝛ iuste viuamus. Ipsa aperimur ad percipienda que dei sunt. Aque vero septem note sunt cōmunitati hominum operationibus quib⁹ aq̄ viue id est gratia spiritussācti comparatur. Similia enī operatur aqua viua naturalis quarū operationum Prima est ablutio sordium. Secūda extinctio

Aqua viua

ardoris est. Tertia immersio qua necātur seu suffocantur ea que nō habēt viuere nisi in sicco. Sicut homines et terrestria oīa animalia. Iuxta hunc modū in aqua viua cōtribulātur capita drachonum. iuxta quod scriptū est. Contribulasti capita drachonum in aquis viuis: intellige que capita vel capitalia vitia itelliguntur capita drachonum infernalium vocātur eo q̄ tota potestas demoniorum in homines ex ipsis vitijs est vel ipā originalis corruptio. Animalitas scilicet et brutalitas cū qua nascimur que ē multa capita potentialiter iuxta illud quia demō in euāgelio Marci dixisse legitur Mihi legio nomen est quia multi sumus. Sic ꝛ animalitas ista tota multitudo vitiorū est et tota illa multitudo quadrupedū et reptilium iumentorum et animalium immundorum que aperuisse legitur perfossum parietē de picta in pariete per totum Ezechie. viij. Hec eadē ostēsa est petro in iohanne. x. Actuum vbi dictum est ei occide et manduca. Unde et vetus homo qualis ex

Vet⁹ homo monstrum

adam nascitur monstrum est ex omni ista monstruositate compactum. Inde in. iiij. Sapi. dicitur Multigena impiorum multitudo non erit vtilis in se ergo habet potentialiter similitudines omnium animalium vtitur latratu canino scilicet dum litigat: rugitu leonino dum minatur aut conuitiat: garritu vulpino vel lupino dum simulatione seu deceptione applaudit. Sibilatu serpentino dum mala suggerit ꝛ ad hunc modum de alijs. Et est monstruositas nondum explicita ꝛ conuoluta potentialiter. Postmodum aut explicatur et euoluitur per longū seu per longitudinē vite et aptari potest veteri homini iuxta illud. xiiij. Job. Nunq̄ in eodē statu permanet. Quo teneam nodo mutantē ꝓthea vult⁹. Quia iu

Homo proteus

xta illud. xiiij. iob. Nunq̄ in eodē statu permanet. sed vt se canem perhibet latratu litigioso et alijs q̄ naturaliter in canibus inueniuntur. Nunc vulpem

Homo d generat cor in bruta

fraudulentia. Nunc asinum stoliditate. Nunc equū precipiti impetuositate. Nunc bufonem malignitate. nunc serpentem venenosa mordacitate: nunc leonem iracundi animositate: nunc auem inquieta instabilitate. Nunc lupum insidiosa rapacitate. Nunc aprum indomabili ferocitate ꝛ ad hunc modū de alijs tot ꝛ ista monstruositatis capita que vetus homo est et tota in eo est potentialiter in aquis viuis contribulatur. Iste imagines in ciuitate dei in ipso scilicet ingressu ciuitatis ad nihilum redigentur. Quemadmodum picture superfusione aque delentur. Hic est pharao et eius exercitus qui in aqua vi

Pharao

ua gratie velud in mari rubro imergit ꝓpt hec tercia sua operatione et virtute aqua visibilis aque inuisibili comparatur. Quarta opatio regeneratio est et toti comunitati hominū notū est q̄ generatio ex aquis fiat: vnde et pluuias expectant et inundationes fluminum et vbi ista duo defuerint vel extin

Gnātio ex aquis

ctus aquarum ad ortos et lacus deducunt: vel aq̄s haustas ipsis ortis et satis superinfundunt q̄si ex aquis querentes generationem fructuum ꝛ segetum et sola aqua in generatione omnium terre nascentium transire videtur cū sola in hmōi generationib⁹ non solū non cōsumitur sed nec etiā minuitur: imo ꝛ crescit ꝛ imo ꝛgñatione ipse ex sola aq̄ fieri nonnullis videt. Quinta operatio aque renouatio ē sicut legitur Job si senuerit in terra radix eius ꝛ puluere mortuus fuerit truncus eius ad odorem aque germinabit et faciet comam quasi cum primum plātatū ēēt. Ista renouatio euidens est in salicibus que postq̄ aruerunt iuxta aquas plantate: et etiam sub pluuijs alias pluuiis renouantur et totum hoc cōtinet promissio illa ysaie prophete. xliij. Effundam

Aq̄ effect⁹

aquas super sitientes et fluenta super aridā. Effūdam spiritum meum sup semen tuū et benedictionē meā super stirpem tuā germinabunt inter herbas quasi salices iuxta preterfluentes aquas. Merito ergo sacramentum regenerationis et renouationis in aqua et per aquam fit. Sexta operatio aque conglutinatio est et congregatio est in dispersione ꝛ vnitio a diuisione sicut apparet in puluere cū aqua aspersus fuerit sic et a dispersione cogitationū et affectionum cor humanum aqua gratie colligit et cōglutinat et velut puluerē in glebam compingit vt fiat quasi terra fertilis frugum et fructuum bonorum operum. Non ei frustra dictū est impij sicut puluis quem proijcit ventus ante eum super effusionē aq̄ viue sicut puluis est cor humanum ad omnem frugem spiritualē sterile. Septima operatio est mollitio quemadmodum enim terra siccitate indurata superinfusione aque viue mollitur: sic cor ꝛc. ꝛ aptū efficitur vt scripturam salutaris veritatis facile recipiat et impressionem diuine similitudinis et imaginem bonitatis eius facile induat. Ueritas quidē scribitur digito dei hoc ē spiritu sancto in intellectus et hoc velud quinq̄ libris distincta. primus liber fidei. Secundus donum intellectus. Tertius donum scientie. Quartus donum consilij. Quinctus ipsa scientia alias prudentia spiritualis que de sursum est imago vere diuine bonitatis imprimitur affectui siue voluntati hic est decor quo mens humana i baptismo induitur dum salutari veritate ei in scribit intellectus sicut cū ceco visus diuina virtute attribuitur non eo ipso omnium visibilium noticia eidē sed potius per qd̄ illam acquirit prestatur: sic se habet in quinq̄ luminum hic nominatorum menti infusione siue quinq̄ librorum inscriptione: sic diuine bonitatis similitudine eius insignitur et sigillatur

affectus. Iuxta qd legitur in. viij. Canticorum. Pone
me vt signaculum super cor tuum. Iam ergo mani-
festum est tibi qz aqua expressioris est designationis
et euidentioris similitudinis ad aquam salutarẽ at-
Assimilitu do qz viuificam quam ignis. euidentioris inquã et ma-
gis note cõmunitati hominũ cui exteriora signa ma
xime deseruiunt. Est etiam facilioris preparatiois
Tingi Et qz iam manifestum est qz tingi in quocunqz nihil
aliud est q̃ ei assimilari seu simile ei fieri. Manife-
stũ etiam est consequenter tibi qz necesse habem⁹ ti
gi in igne spirituali et inuisibili hoc est igniri vel i-
gnei fieri similiter et in spiritu: id est spirituales fi-
eri. Sic et in deo id est dij vel diuini fieri. Sic et
Questio in christo id est christiani fieri. Si quis autem quesi-
erit vtrum sanctificatio ex aqua sit sciendũ est q̃ nõ
Sed ex solo deo datore qui inuocatus ad hoc adest
et assistit et operatur intus ad similitudinem et pro
portionem eius qd aqua habet operari exteri⁹. Et
verba ista Baptiso te in nomine patris et filij et spi
ritussancti inuocatio sunt beate et gloriose trinitatis
et hoc per insinuationem ac si diceret Baptiso te in
nomine id est nominatim inuocatis patre et filio et
spiritusancto scz ad sanctificandũ te. Alij intellexe
runt nomine id est in virtute patris et filij et spiritus
sancti. Qui omnes intellectus boni sũt catholici vt
ille intelligatur facere cuius nomine vel auctorita-
te fit vel ex cuius parte fit ac si diceret non mea au-
ctoritate sed virtute patris et filij et spiritussancti.
Et si ego ministerium adhibeam illud est qd solũ fa
cio. Attende aũt q̃ tutius et salubrius est in genera
li hoc intendere per verba illa et in generali intelli-
gere in verbis illis q̃ veritas in euangelio intelligi
voluit et intendit q̃ ad inexpressum et indeterminatũ
Nota aliquem intellectum descendere. Verbis aũt nec ad
dendum nec diminuendum est nec transpositio faci-
enda est illorum si tamen per errorem vel per negli-
gentiam aliquid tale factum fuit: dũ tamẽ sana sit
et pura intentio baptizandi dummodo leue sit vitio
dictũ et sententia salua de sensu nostro: non audere-
mus dicere aliquid de esse de plenitudine sanctifica
tionis sic baptizato quoniam aũt de hoc et multa et
dicta et scripta sunt et statuta et hoc preter intentio
nẽ propositi nostri qui hic stabilire tm̃ sacramẽta in
tendimus ac virtutem eorum et efficaciam errores
qz impiorum et incredulorum circa ipa destruere:
transeuntes ad alia formam baptisandi ab ipsis sa
cerdotibus et a summo sacerdote maxime dicimus
assumendam et addiscendam. Inter nos enĩ et incre
dulos non de forma baptismi sed virtute veritate et
efficatia dissensio est. Redeamus ergo ad id in quo
eramus et dicamus quia virtute benedictionis siue
inuocationis diuine sãctificatio fit: vt enĩ iste qui ba
ptisatur in aqua visibili siue mergitur baptisatur a
qua salutari inuisibili virtus facit benedictionis si
ue diuine inuocationis ex hoc solo beneplacito et a
bundantia diuine pietatis q̃ electis suis inuocanti-
bus se presto est deus ad esse semper et in isto mini-
sterio tanto promptius est atqz paratius q̃to istud
Inuitatio diuinoris est ad maiorem salutẽ suscipientis. Idem dicimus i
sacramento confirmationis q̃ inuocatio diuini no-
minis seu benedictio operatur ipsũ robur et confir-
mationem in suscipiente et hoc ex eodem benepla-
cito et habundantia diuine bonitatis: sic in sacramẽ
to altaris vt verus ac viuificus panis qui de celo de
scendit adueniat eadem benedictio et ex eodẽ facit

sic et in cõfitente vt vincula peccatorum dissipan-
tur et dona gratiarum ei restituantur benedictio sa
cerdotalis et absolutio facit: sic et in ordinatis vt gra
tia sanctificationis et sacri ministerij ordo in eos ve
niat: episcopalis man⁹ impositio et benedictio opa
tur. Sic et in coniugatis vt gratia et sanctificatio
q̃ eis postulatur eidem donetur ipsa benedictio nu-
ptialis impetrat. Sic et extrema in vnctionem reci
pientibus oratio sacerdotalis et benedictio remissi
onem impetrat peccatorum et corporum sanitatẽ. Nota
Ex hoc ipsum orationes episcopales et sacerdota-
les expresse continent. Sed et ipse dominus hoc ip
sum testatur Nume. vi. Et benedicetis filijs israel et
dicetis eis. Benedicat tibi dominus et custodiat te
Et post pauca inuocabunt nomen meum super fili-
os israel et ego benedicam eis.

¶ Hic docet malitiam ministrantiũ sacramẽ
ta non impedire effectum ipsorum sacramentorum
idqz ostendis aptis similitudinibus.

Inuocationes aũt iste et benedictiones
nomine ecclesie et ex parte totius popu
li sanctorum fiunt et propter hoc audit
eos clementissimus deus: licz per malos Similitudo
eidem ministros offerantur. Quemad- apta
modum enim princeps non vilitatem cursoris q̃ ex
parte amicorum suorum litteras petitorias ei por-
rigit: sed petitionem ipsam et petentes meritaqz pe
tentium quicqz eum facere deceat potius attendit.
Sic clementissimus deus non vilitatẽ aut indigni
tatem ministrorum ecclesie sue petitiões et vota of
ferentiũ et velut ore ei porrigentium. Sed poti⁹ ip
sam ecclesiam suam et eius merita quicq̃ magnifi-
centiaz misericordie sue facere deceat attendit. Et
sicut solem visibilem q̃tacunqz malitia aperientis
fenestram etiaz si ad furandum vel occidendum ho
minem eam aperiat: non prohibet ab infusiõe lumi
nis et imissione radiorum: nec ipsum lumen phibet
malicia eiusdem quo minus ingrediat et domui se
infundat sic solem intelligentie malitia quantacun
qz ministri ministerio suo viam preparantis lumẽ
gratie sue et quasi aperiẽtis ei fenestram cordis ei⁹
quẽ baptisat non prohibet: nec lumẽ gratie quo mi- Aduerte
nus intret auertit. Attende aũt qz solam fenestram
cordis deus aperit et gratie sue solus ad cor huma
num aditum pandit. Item sicut agricole cupiditas
et malicia q̃tacunqz surculũ oleastri incertum oli-
ue a cõmunione vegetationis nutrimenti et pingue
dinis non prohibet etiaz si ipsa insertio ipsius mor
tale peccatũ fuerit: si plantatum ramusculum mali
cia plantantis quo minus terre hereat et eidem vi-
tam et incrementũ deus tribuat. Sic et malicia mi
nistrorum nec diuine bonitatis diuitias nec ecclesie
cõmunionẽ ab eis q̃s oliue eccl'ie de oleastro agre-
stis et inculte vite decisos inserunt nec ab eis quos
in terra ecclesie plantant auertunt. Oliuaz vocat ec Eccl'ia oli-
clesiam ipse deus Hiere. xi. Oliuaz vberam fructi- ua vocatur
ferã speciosã vocauit dominus nomen tuũ et terrã
vocauit eadẽ in psal. Bñdixisti domine terrã tuã.
Quemadmodũ de pctis vel malitia inserentis vel
plantantis nihil ad oliuam vel terram. Non enĩ a-
gunt nec agere nata sunt in alterutrum eorum et ideo
nõ ipediunt illas neqz qd deus opatur per eas na-
turaliter: sic peccata ministrorũ in ipsis inclusa re
manent et non possunt ipedire p̃ces eccl'ie quo mi-
n⁹ de⁹ eas exaudiat neqz q̃ de⁹ opet p ea siue p eaz

maxime quãdo nec ipsa pctã in hoc tendũt vel dirigũ
tur vt ipsam sanctificationem impediant. Et quem
admodum natura oliue non requirit vt bonus et sã
ctus sit insertor oleastri sed solũ opus insertionis et
bonitatem quam debet habere in eo q insertio videli
cet proportionatam in fixione et firmam colligatio
nem et fortem compactionem ne illabatur pluuia
in ipsam fissuram insertionis: et nullatenus requirit
vt ista sint sanctificata vel ex charitate facta. Sic ne
q oliua ecclesie requirit bonitatem sãctitatis in mi
nistris vel cooperatiõibus eorum sed illam bonita
tem insertionis que est obseruatio ecclesiastice for
me bona est insertio oleastri spiritualis in oliuam
ecclesie si formam habuerit quã obseruare decet ec
clesiã et bñ inseri oliue vt in illa et p illã viuat ab ip
so fonte viuo deo qui secundum formam ecclesie in
seritur. Expressa autem est similitudo de hoc in edifi
Similitudo. ciis et structuris. Qui enim cedit sculpit expolit la
pidem vel lignũ sola cupiditate vel auaricia locãs
operationes suas et qui ibidem operatur in alio la
pide et sola deuotione vt ponatur in structuram ali
cuius sacri edificii: vides a parte quia q̃tum ad lapi
des nulla diuersitas. Similiter et cum positi fuerit
eisdem intentionibus licet ipse intentiones ambo sint
diuerse vt altera bona sit altera mala tñ structuram
in nullo diuersificant. Idem erit templum quod per
auariciam artificum et cupiditatem edificatum et
eiusdem pulchritudinis ac si ex deuotione sola eorũ
dem esset edificatũ. Idem dicimus d agricultura si
Simile aliud. plãtetur ortus ex sola cupiditate idem proueniet et
eiudem fecunditatis seu feracitatis ac si plantaret
ex pietate videlicet vt fructus eius i pauperes ero
garẽtur. Et opus generationis cum ex libidine sola
fuerit vel ex lenocinitate eundem habet fructum p
lis quem habiturum est si ex iusticia fuerit reddendi
debitum vel ex charitate. Ecclesia autem tota dei
Ecclesia ager dñi. edificatio est et dei agricultura est sicut dicit Ap'ls
i. Cor. iii. Quemadmodum non est curandum orto
vel agriculture quales sint plãtatores scilicet i plã
tando vel rigando vtrum periti vel vtrum soliciti.
Similiter nec lapidibus vel lignis vel toti edifica
tioni curandum est quales sint edificantes nisi in
hoc quod edificant. Hoc est vtrum periti vtrum soli
citi sed vtrum sancti sint non refert quoniam non ex
sanctitate plãtant vel rigant cedũt vel edificãt: sz ex
officio pitia solicitudine. ppter q quẽadmodũ eo
dem eiusdẽ dicit Ap'ls q neq qui plantat neq qui
rigat aliqd est inopando. s. intus sed sol' deus q vi
ficat et incremẽtũ dat: et q lapides viuos int' cedit scul
pit et polit et cemẽto charitatis vt iuicẽ teneãt aligat
et astrigit. Quãta aũt sit virtus orõnis et bñdictiõis
Virtus orationis et bñdictionis mirabilis. oia mirabilia ab initio mũdi vsq ad finẽ testãt. Ad
orõnes et inuocatiões sãctoꝝ oia mirabilia facta sũt
Manifestũ ẽ ergo orõnes et benedictiões sanctoꝝ
impare nature et ipm cursũ eius et vim p velle et
potuisse et adhuc posse mutare quoꝝ oĩz testionia
sũt flagellatiões egypti diuisio et reclusio maris ru
bri: mãna deserti: absorptio dathã: et abyrõ et exustio
ductoꝝ quĩqginta viroꝝ incẽsũ offerẽtiũ. Deiõ sta
cio solis et lune sub iosue: et statio aquaꝝ iordãis et
Natura subiecta orõnibus sanctoꝝ. innũerabilia alia q in nouo et veteri testamẽto legũ
tur. Naturã ergo subiectã eẽ orõnib' sãctoꝝ mani
festũ ẽ ex his et deũ ambo pmptũ adeẽ votis eoꝝ vt de
natura naturalib' faciãt iuxta volũtatẽ ipoꝝ. Si au
tẽ i his miraculis exaudite sũt p̃ces singuloꝝ vbi di

minor gl'ia minor sal' holm: q̃nto forti' necesse ẽ ex
audiri p̃ces oĩm benedictiones: ergo q fiunt pro san
ctificandis tam eis qui cõuertũtur denuo q eis q re
uertuntur denuo: siue pro conseruandis ipsis qui
tam cõuersi vel reuersi sunt necesse est exaudiri: cũ
et ille ex parte et nomine totius ecclesie fiant: et in
comparabiliter maior sit ei gloria iustificatio pec
catorum q etiam suscitatio mortuorum que iter vi Iustificatio peccatorum.
sibilia miracula maximum reputatur. Attende au
tem: quia sacerdotales orationes et benedictiones
ex parte ecclesie et nomine fiunt. Unde non dicit orez
sed oremus: nec exaudi me: sed exaudi nos. In omni
ergo sacramento et sanctificatiõe necesse est fieri qd
petit ecl'ia p pcuratorẽ vel aduocatũ sacerdotẽ: i cu
ius ipse orationes tanq verba ecclesie posite sunt.
Intellige autem qd diximus necesse est fieri qd pe
tit ecclesia nisi per ipsos steterit pro quibus petitur Nota.
qui interdum in dignitate sua et rebellione nõ eccle
sie preces que nunq vacue esse possunt a premio et
mercede: sed seipsos impediũt dum eas sibi prodes
se non sinunt. Et he sunt tenebre hereticorum: alioꝝ
infidelium qui vtilitatem et indignitatem porrigen
tis preces considerant dignitatem: aut et merita ip
sius ecclesie gratiamq suam quã habet i oculis mi
sericordissimi benignissimiq sponsi sui non atten
dũt. Que igr est regina q per vilissimũ cursorẽ et lit
teras in pelle vilissima scriptas a rege spõso suo q
cũq voluerit sibi necessaria regaleq magnificẽtiaꝝ
decẽtia nõ ipetret. Amp. Quis ex visis litteris regi
ne spõse vilitatẽ pellis in q scripte sũt: aut portã
tis: et non potius dignitatem et merita eius que i
litteris loquitur attendat. Et quidem minister qui
totum habet foris vt pellis hoc: est habens so
lum habens forinsecum ministerium sanctitatis ni
chil reputatur q pellis morticina habens in ore
scriptas preces regine celorum. id est ecclesie
quã deus et dei filius sibi desponsauit et regno celo
rum dotauit: non cursor in litteris loquitur. vbi rex
litteras inspicit: non faciem cursoris: sed sponse ei'
quodamodo intuetur: nec vocem ipsius: sed sponse
vocem in eis audit. Et in manibus carnificum ac
crucifixorum placabilissimam hostiã vnigeniti sui
respicit: et in ligno arido crucis propitio ac sere
no vultu illam intuitus: et ad odorez suauitatis qui
ex ea inestimabilis et immensus ad nares modo ei'
ascendebat odoratus est non attendens cruentas
manus carnificum non ariditatem ligni conside
rans: nec fetorem malignitatis qua illum occide
bant respiciens. Sic malorum sacerdotum manus
plenas et ariditatem eorum a deuotione et lachry
mis et fetorem spurcissime conuersationis eorum
quasi non attendens pater misericordiarum hosti
am vnigeniti sui quã indigne contractant et offerũt
merito placatoris sui ac placabilitatis tota vult'
sui serenitate recipit et suscipit. Sic martyres san
ctos non de manibus sãctorum et inocentium: sed
de manibus nephandorum carnificum velut holo
causta medullata in odorem suauitatis suscipit. Holocausta martyrum.
Si maculati ipi carnifices et maculata eorũ et intẽ
tio et sanguine plene manus eorum: neq ipsos san
ctos martyres: nec oblationem quã de seipsis deo
faciebant polluere vel impedire potuerunt. Quã
to fortius sacratissimam eucharistiam maculati sa
cerdotes et pollutas manus habẽtes nec polluere
poterũt: nec ipedire qui p ipsã obtineat ecclesia qd

intendit. Sed quemadmodum ipso sanguine quo
sancti martyres rutilabant carnifices eorum cruen-
tabant et polluebātur. Sic ipsa sanctitate euchari-
stie indigni et indeuoti cōtra auctores occasionalit̄
polluti et execrabiles efficiūtur. Si vero ministri do-
minice passionis siue imolationis licet cōtraria in-
tētione agerent eam tamē a suo effectu et virtute nō
phibuerunt. Sic multo fortius mali ministri eccle-
sie sanctificationes quibus indigni se immiscent ali
eis non contradicunt neque aduersus eas contraria i
tentione nituntur nō impedient nec digne suscipien
tes debito fructu aut effectu fraudabunt. Sunt eñ
in ecclesia dei ministri: qui et si peccatores sint cupi
unt tamen sacramenta pdesse suscipientib⁹ Illi do
dominicam passionē nulli volebant pdesse quin po
tius quo minus pdesset conabantur impedire. Nā
si hostes ecclesie phibere possent quo minus deus
exaudiret ecclesiam in nullo vnq̄ ecclesia exaudita
fuisset. ¶ Amplius: nulla maior iniquitas vel i iusti
cia q̄ vt pro delicto alterius alter vel malum susti-
neat vel bonum amittat et omnino vt peccatum ali
ius alterius impediat Nec iusticia humana patitur
quāto fortius iusticia diuina istud pati nō poterit.
Nec suscipientē ergo sacramenta nec ecclesiam dei
in aliquo impedire possunt peccata malorum mini
strorum. ¶ Amplius. Impossibile est obice cursum
fluminis ipedire nisi q flumini opposit⁹ et in alueo e
ius posit⁹ fuerit. Qui ergo fluui⁹ gratie que dan-
da: neque alueū nisi ipsū cor istius est isti nō habet ali
um cursū ad cor istius Manifestū est q obex pecca-
ti vbicūque alibi positus quā in corde istius fluxū gra
cie ad cor istius nō poterit phibere per obicem nisi
qui fuerit inter ipsū vas et fontem. quia ergo sola p
pria inter fontem gracie donū et corda hominū obi
ces sūt. nullaten⁹ aūt aliena impossibile ergo ē pec
cata istorum phibere impetum fluminis qui letificat
ciuitatem dei a cordib⁹ aliorum. Quoniā non per cor
da ministrorum transiens influit in corda sacramentan
dorum sed immediate ex ipso fonte graciarum descen-
dit in corda quorum voluerit. Idem est de nube et de
tenebris q lumen solare et radios phibere non possūt
nisi ab eis quos operiūt. Sed certum est q nubes et
tenebre peccatorum non operiūt nisi corda eorum quo
rum vel in quib⁹ sūt. Non possūt ergo phibere lu-
men gratie et donorum a b aliis peccata ministrorum.
Errauerunt ergo et de deo non senserunt in bonita-
te qui peccata ministrorum malorum imputare vo-
luerunt ecclesie dei: ita vt preces eius propter eorū
peccata non exaudiantur et facies ipsius non susci-
piatur et vt a benefaciendo sanctis et innocentibus
propter peccata aliorum malorum diuina largitas
trahat manuū suā. Si ei aliquis sanctus et inocens
in sacramento baptismi: vel alio quocunque sacramē
to propter peccatum ministri non percipit de diui-
ne gratie largitate qd perciperet bono ministro sa-
cramentum eidem ministrante profecto verum est
qd diximus. Sed nos de hoc alibi alia dicemus.
Hic autem dixisse sufficiat q benedictionibus et in-
uocationibus ecclesie operatur diuina virtus et mi
sericordia in sacramentis et ipsa solennitas signorum
visibiliū liber quodāmodo est i quo legitur virtus
et gatia que sacramēto prestantur sicut ostendimus
mvl. illis que in sacramento baptismi adhibentur
videlicet aqua et oleo igne et sale veste sufflatione

In malos sacerdotes.

Nota.

Similitudo.

Peccata malorum ministrorum ecclesie nō im putanda.

Bndictiones in sacramentis.

inspiratione: similiter in septem operationes aque
salutaris inuisibiles ostendimus. verum vtrum vni-
us gratie merito sint vij iste operatiões oēs q̄s hic
noiauim⁹ et nūerauim⁹ an multorum nūc discutere nō cu
ram⁹. Iā ergo declaratū ex his q̄ dixim⁹: q necesse ē
regnari et renasci et renouari filios adē et baptizari seu
tingi i igne et spū. Et q necesse est eis apponi aquā vi
sibilē et eos in eam immergi sub inuocatiōe diuini no-
minis et virtutis. Et q bñdictio et orones sanctorū
imposita est sup omnē naturā corporalē ex bñplaci-
to et virtute oipotentis dī. Et q sanctificatio siue co
rū q̄ puertūt siue q̄ reuertunt ad ciuitatē dei et popu-
lū sāctorū virtute fit et oronū et pcū occasiōe sanctorum et
nō ipedit gra sanctificatōis malicia ipsorū ministro
rum: et dedim⁹ aliq̄s rōnes: et exēpla in hoc: et suo lo-
co dabim⁹ alias et alia. Nūc restat nobis declarare
quid ipa sanctificatiōe baptismali imp̄mat aiabus
sanctificandis: vtrum sola gratia qua do acceptit et
placētes efficiunt an etiā character et signaculū qd
post amissionē gre illius remanet: et quid sit ipsum
hmōi signaculū: et de fruct⁹ vel effect⁹ ipsius et vtrū
iterari oporteat baptismū an nllo mō sit iterādus.

Epilogus.

Propositio dicēdorum

¶ Ostendit characterē imp̄mi ex baptismo: de
q ipso charactere baptismali multa disputat: opinio
nes quorūdā de eo pmū refellēs: deinde suā inter-
ponens sententiam.

PRimum ergo dicemus: q necesse est aut
aliqd relinq seu remanere post amissionē
gre gratū deo facientis in eis q̄ baptismo
sanctificati sūt aut nō q si nichil remanet
per inde videt ac si nō essent baptizati. Si eni totum
qd sacramēto baptismi collatū est ita delet p morta-
le qdcūque peccatū: sic vt omino inde nullū vestigium
remaneat quantū ad baptismum omnino se videtur
habere ac si nunq̄ esset baptizat⁹: et propter hoc qui
dem expedientius et salubrius et incomparabiliter
videt quā penitētiā agere post lapsū: cū baptismus
plena remissionē conferat culparū omniū atque pe-
narū: penitētia vero nō. Sz iam cōsenserūt sacri do-
ctores in hoc q propter gratiā preter totū decorem vir
tutem et honorem sine quibus deo non placetur im
primatur character: licet nō declarauerūt nec fece-
rint scire quid ipse character sit specie: et si tamē di-
cant ipsū esse in genere qualitatū nō tantū determi
nant nobis qualē efficiat animā baptizatis vel ipsū
baptizatū. Q si dixerit q nō efficit eum nisi baptiza
tum idem est ac si diceretur percussione imprimitur
character qui facit percussum. Et distinguit simi-
liter pcussio pcussū nō percussis: sicut baptism⁹ ba
ptizatum a non baptizatis cuius due sūt destructio
nes. Prima: quia non potest dici proprius effect⁹
alicui⁹ qd equaliter est omnium qualitatum actio-
num et passionum: et etiam omnium rerum. Nichil
enim est tota vniuersitate qd habentē illud nō desi-
gnet a non habente etiam pes distinguit habentem
pedem et oculos et quicquid dici vel cogitari potest.
Distinguit ergo sic: ex necessitate sequitur vnāquā-
que rem per seipsam. Non oportet ergo vt character
ponatur propter hoc solum: scilicet vt distiguat cū
nullus rei effectus nouus vel operatio inducatur p
hoc. Si enim posuerimus characteri alium effectū
propriū principalē immediatū nichilomin⁹ sequitur
et iste. Quēadmodū albedo et si pp̄riū habeat effectū
album facere seu disgregare visum. nichilomin⁹ sed

Ex baptismo plena remissio.

Character ex baptismo impressio

Nota.

tur eam iſte effectus diſtinguere a nigro diſtinctiōe
cōpleta: ⁊ differentia maxia ꝗ̄ ē cōtrarioꝝ ab inui
cem. Manifeſtū eſt ergo eos i hoc dupliciť errare ⁊
Primū: qꝛ ponunt effectū qui cōſequēs eſt ex neceſ-
ſitate. Deinde: qꝛ pꝛimū et pꝛincipalē effectū deglu
tiunt et abſoꝛbēt. Impoſſibile enī eſt qualitatem eē
et ꝙ nō ſit in aliqua ſpecie generis qualitatis ⁊ que
nō habeat denominationē ſpecialē. Diſtinguere ve
ro vel diſſimilare aliquid eſt: ⁊ diſtīctio relatiua de
nomiatio eſt. Quēadmodū ergo ſi poneret cū hoc
qualitati accidat et eam ſequať quaſi ex caſu ita er-
rant qui characterez iſtum ponūt pꝛopter id qꝺ ac-
cidit. Secūda deſtructio eſt: quia ſi nullus eſſet non
baptizatꝰ fruſtra eſſet hmōi character: imo nō eēt
Non enim diſtingueret cum non diſtinguat baptiza
tos abinuicē: ſed ipſos a nō baptizatis tantū. Poſ
ſibile autē fuit vt oēs homines baptizarenť non im
pꝛimeretur autē character ei qui vltimo baptizare
tur: et ſi hoc eſſet ⁊ delerentur oēs characteres qui
impꝛeſſi eſſent baptizatis vel inutiliter eſſent cū to-
tus ⁊ ſolus eoꝛum fructus vel vtilitas eſſe diſtigue
re. Preterea hmōi diſtinctio quibus ſit cum chara
Nota. cter hmōi non apparet etiā his qui illo inſigniti ſūt
⁊ illum in ſe habent ⁊ aliis multo minꝰ. Cum ergo
nullus hominū per hmōi characterē diſtiguat ſe vľ
aliū a quocūqꝫ: nō poteſt dici ꝙ iſte ſit vſus vel effe
ctus hmōi characteris: vt p hoc inuicez ſe homines
diſtiguāt atqꝫ dignoſcāt. Q. ſi dixerit: qꝛ ad hoc ē et
Obiectio. p hoc baptizati a nō baptizatis ſint diſticti ⁊ diffirē
tes ab inuicē. Interrogamꝰ eū qꝺ intelligit ꝙ baptiza
ti ſint diſtincti ⁊ differentes ab inuicez. Interroga-
mus eum qꝺ intelligit ꝙ iſti non ſint illi vel non ſint
tales: quales illi tales inꝗ̄ quantū ad baptiſmum.
In aliis enim nō pꝛohibet eos eſſe ſimiles characte
res: ⁊ hoc ſuperuacue ⁊ erronee ponitur. Idem enī
eſt ac ſi diceretur ꝙ character iſte appoſitus eſt hu-
ic paruulo: ne foꝛte iſti eſſent illi aut tales: quales
illi tantū ad baptiſmū. Preterea nōne bonū eſſet ꝙ
ſimiles eſſent in baptiſmo ſi dicit ꝙ ſic: ergo malum
eſt diſſimilare eos vel diſtinguere in hoc: ergo ꝓpť
malum ponitur iſte character. Si vero dicit ꝙ ma-
lum eſſet ipſos eſſe ſimiles in baptiſmo: qua ratio-
ne malum potiuſꝗ̄ bonū hoc dicit ¶ Amp. Eque di
ſtinguit ꝑuatio inter eos: ꝑuatio inꝗ̄ charactel
Vide. vt ipſe character. Si ergo non alius vſus vľ fructꝰ
eſt huius characteris quā diſtictio eque neceſſaria
et vtilis eſt pꝛiuatio hmōi characteris totius et ſa
cramēti eque enī diſtingūtur et differunt non bapti
ſati a baptiſatis: per hoc ipſum non ſūt baptiſati vt
baptiſati ab illis per hmōi characterem differunt
Aliꝰ error. Q. ſi dixerit in patria erit neceſſariꝰ character vbi
omnia interioꝛa videbūtur ⁊ hoc magis erroneum
videť. Quia enim ibi erunt nō baptiſati qui ab in-
uicē dinoſcētur et diſtinguuntur et a ſe ⁊ ab illis abſ
qꝫ hmōi charactere et nō minus quam baptiſati ſu
perfluet ergo charact̄ ꝗ̄tum ad hoc. Preterea vbi
omnia clariſſime videbuntur que neceſſitas erit ad
iuuari ad melius dinoſcendum ab hmōi charactere.
Sacramenta in via tm̄ neceſſaria. ¶ Amplius. Sacramenta in via neceſſaria tantum
in patria ceſſabunt Ipſi autem characterem hmōi
baptiſmi vocant ſacramentum baptiſmi. Cum au-
tem dicant ꝙ hmōi character cauſa eſt gratie gratū
deo facientis duobus modis errare videntur. Pꝛi
mum quia non poteſt poni in alio genere cauſarum
ꝗ̄ efficientium. Efficiens autem non videtur poſ-

ſe eſſe. Si enim efficit vt operetur ipſam gratiā cū
omne quodcunqꝫ virtus operatur ipſum ſubiectū
in quo eſt virtus hmōi ſic omne quod caloꝛ operať
operatur ipſum calidum et ita ipſa anima humana
operabitur graciam et iuſticiam in ſe ipſa et ita iu-
ſtificabit et ſanctificabit ſe omne enim quod opera-
tur iuſticiam in aliquo vel ſanctitatem ſanctificat il
lud ſicut quod operatur caloꝛem i aliquo calefacit
iſtud. ¶ Amplius: cum anima impartibilis ſit acci- Anima impartibilis.
det vt ſecundum idem ſit agens et patiens et īfluēs
et recipiens Cum enim operetur gratiam in ſe ipa
certum eſt ꝙ illam et dat et recipit et ſimul eſt iuſtifi
cans et iuſtificata. Et qꝛ cōtraria ſūt dare et recipe-
re ergo erunt in ipſa anima ſecundum diuerſa ⁊ hoc
eſt poſſibile cum impartibilis ſit Si autē ſecundū
idem erunt contraria in eodem ſecundum ſimul idē
et hoc iterum impoſſibile. ¶ Amplius Omnis ope Nota.
tio per ſe et ſecundum ſe cuiuſcunqꝫ virtutis eſt ſecū
dum ſimilitudinem vt caloꝛ ſi opereť per hoc ꝙ ca-
loꝛ caloꝛem operabitur Sic ergo charact̄ iſte per ſe
opatur non operabitur niſi ſue ſpeciei qualitatem
et ita non opabitur niſi aliū characterem. erunt er-
go due qualitates eiuſdem ſpeciei ſimul in eodem
ſubiecto ſecundū qꝺ nunꝗ̄ ꝑuenitur ad operationē
gracie. ¶ Amplius ꝙ virtus aliqua agat in ꝓpꝛiū
ſubiectum vel i ſubiectum ſimile per illam vt quod
album agat in ſe per albedinem vel in aliud eque al
bum per albedinem impoſſibile eſt. Nos autem di
Opinio auctoris. cimus ꝙ illud quod imprimitur in baptiſmo pꝛeť gra
ciam gratum deo facientem et quod remanet poſt
amiſſionē ipſius ſanctitas quedam eſt cuius exem-
plum et figura eſt ſanctitas baſilicarum conſcrata-
rum et altaꝝ. Baſilica enim cōſecrata quantūcūqꝫ
poſt conſecrationez polluať aut ꝓphanetur ſancta
remanet Alioquin non eſſent ſacrilegi violatores ⁊
inuaſoꝛes et polluto[r]es ipſius. Manifeſtum eſt autē
quia conſecratio baſilicarum exemplum eſt et figu-
ra conſecrationis ſeu ſanctificationis baptiſmalis.
Quare ſanctitas ſanctitatis ſicut enim ſc̄titas ad
ſanctificationem ſic ſanctitas ex ipſa relicta ad ſan-
ctitatem relictam ex illa a pꝛopoꝛtionem et a ſimi-
li. Sicut enim ſanctificatio baſilicalis ad ſuam ſan-
ctitatem ſic ſanctificatio ad ſactificationem ſic ſan-
ctitas ad ſanctitatem. Et pꝛopter hoc ſicut ſanctifi-
catio figura eſt ſantificationis ſic ſanctitas ſanctita-
tis Et pꝛopter hoc cum veritas immobilioꝛ ſit ꝗ̄
figura ſic poſt figuralem ſanctificationem et ex illa
remanet in baſilicis ſuis ſc̄titas figuralis ſic poſt
veritatē ſanctificatiōis in baptiſmate et ex illa veri
tem remanere neceſſe eſt ſanctitatis: et hoc eſt quod
dicit apl's. i. ad Coꝛ. Tēplū dei ſanctū ē quod eſtis
vos vbi dicit Auguſtinus Opere ſancti ſpiritus in
baptiſmo dicatum. Unde ſicut pollutio abhomina
tio quantumcunqꝫ execrabilis non aufert a ſanctifi
cata baſilica ſanctitatis figuram: ſic quantacunqꝫ
Sanctitas remanet in baptizatis etiam poſt gr̄e amiſſionem. ſceleroſitas aut flagitioſitas auferre non poterit a
ſanctificatis baptiſmo veritatem ſc̄titatis. rema-
net ergo ſanctus hmōi ſanctitate quantiſcunqꝫ pec-
catoꝝ abhominationibꝰ ſe pollouat xp̄ianꝰ. Et ꝓ-
pter hoc ſpūale ſacrilegiū in ſeipō ꝯmittit ⁊ tēplū
dī violat ꝗ̄cūqꝫ moꝛtali pctō ſe polluit xp̄ianꝰ. Et
Spirituale ſacrilegiū. huic atteſtať. Apl's i. vi. pma Coꝛ. v. An neſcit' ꝙ̄
coꝛpa vr̄a tēplū ſūt ſpūſancti ꝗ habitat i vobis ⁊ nō
eſtis vr̄i. Et iteꝝ ſi ꝗs tēplū dī violauerit diſꝑdet il-
lū dn̄s: cuiuſmōi aūt ſanctitas iſta ſit et ꝗs eiꝰ effe-

etº et eius figura et signo .s. sactitate basiliaci appet
quemadmodum eni ex illa sctitate hoc habet vt ar
ceantur ab ea demones et minus possint contra fre
quentantes ipsam scilicet orantes psallentes ꝛ sacri
ficantes in ipsa .et hec etiam virtute predita est: vt
orantes in ea facilius exaudiantur: et gratia etiam
deuotionis facilius visitentur ꝛ illustrentur. Sic ex
Nota diligē ter. ista sanctitate baptismali de qua loquimur debilita
tur potestas demonum aduersus ipsos baptisatos:
incomparabiliter enim minus potest cōtra ipsos ꝙ
contra alios Et deinde facilius gratia deuotionis
illustratur ad orandum et alia bona facienda: faci
lius etiā gratia compunctionis visitantur et reuer
tūtur si lapsi fuerint. ipsis etiam demōibus magis
verendi et formidabiles sūt grauiusqꝫ torquētur de
mōes si eos tētationibus inuaserint aut si forte pec
catis polluerunt. Quemadmodū de locis sacris et
deo dicatis. Et ꝓpter hoc priuilegiūs immunitatis
gaudentibus obseruatur vt grauiº in eorum inuaso
res et violatores iudicētur Sic sanctitas ista pote
state demonū. Ex hac ergo sanctitate ista prouenīūt
et ex ea baptisati de forte sūt et de parte dei appro
priati et per sanctitatē ipsam . Et hoc est sanctifica
re domino vel dicare vel appropriare eidem: ꝛ i ius
et in proprietatem specialem eiusdē aliquid trans
ferre: ꝛ per hoc statim et suū ipsum baptisatum mū
dat edificat exornat: repletqꝫ donis virtutū et gra
tiarum nisi per ipsum steterit et sanctitas hec est si
gnum gratie gratum deo facientis. Quēadmnamo
Similitudo. duꝫ annulus regius signum ē doni quo quis per eū
inuestitur: aut crux posita super fastigium domus:
quod religiosa vel religiosorum sit. Et quemadmo
dum ad sigillum regium thesaurisarius seu dispen
sator eiusdē regmbº dat dono regalia illud portāti:
vbi verum et non furtiuū illud esse cognouerit. Sic
dispensator charismatū id est donorum gratiarum:
spiritussanctus qui distribuit singulis prout vult si
cut legitur in .xij. i. Corīt. spirat vbi vult: sicut legi
tur. Johā. iij. eisdem quis verum et non furtiuum si
gillū vel characterem baptismalis sanctificationis
portantes viderit dona regis regū scilicet plenam
remissionem peccatorum culparum atqꝫ penarum:
et data optima donaqꝫ perfecta omnium virtutum
sine quibus non est salus largitur. Furtiuū autem si
Furtiuū sigillum portantes. gillum vel characterem hmōi habent vel deferunt:
qui spreta xp̄i ecclesia scilicet chatolica ab hereticis
se baptizari faciunt. Furtiuum autem sigillum me
rito dicimus quod contra voluntatem eius cuius ē
impressū est. Contra voluntatem autē intelligimus
siue eo nō sciente siue prohibēte. Prohibiti autem
sūt heretici sacramenta dominica tractare vel mini
strare quia ab ecclesia catholica dei et auctoritate:
excomunicati sūt et ꝓhibiti ab his. Non autem ha
bent verum characterē hunc vel deferunt qui nō iu
xta form in euangelio ꝑscriptā ꝛ auctore dō statutā
ratqꝫ firmatam baptizantur . Quī quidem est tamē
defectio et ideo baptisandi sunt tanꝙ non vere ba
ptisati. Causa autē efficiēs gratie hmōi sanctitatis
nl'o mō est: nec aliqd aliud nisi deº: sꝫ est habilitas ꝛ
adiuuās ad grāꝫ obtinēdā ꝛ cōseruandā ex causis q̄s
diximº. Et hec causa ꝓpē quā nō debet nec etiā po
Cur non iteretur baptismus test iterari baptismº. Si enim iteraret imp̄meret denuo
characterē eisdem speciei aut non imprimeretur. Si
non imprimeretur nō relinquiretur ergo huiusmo
sctitas in ipso. Quemadmodum enim non est san

ctificatio basilice que basilicarem sanctitatem non
relinquit: sic non est sanctificatio baptismalis que
congruentē sibi sanctitatem non relinquit si impri
meretur accideret duas eiusdeꝫ speciei formas esse
in eodē secundū idem. Semel ergo baptismo sancti
ficato: īpossibile est denuo sanctificari sanctificatio
ne baptismali. Non enim potest impriimi character
baptismalis sanctificatio hmōi iteratione. Si autē
non imprimitur non est sanctificatio baptismalis.
Amꝑ. autem et contumelia fieret non tam sacramē
to ꝙ ei cuius est ipse baptismus sacramentuꝫ. Ipsa
enim vnitate propter quaꝫ dicitur vnum baptisma
in .iiij. ad Ephe. Figurat ipsam vnitatem mortis
Vnum baptisma. christi que redēptioni totius mūdi sufficit: quā mor
tem nullo modo iterari opus est quantūcunqꝫ incre
scant ꝛ multiplicentur peccata mūdi. Et propē hoc
q: figura et veritas cōcordare debēt sicut vna mors
dn̄i saluatoris: ita sit ꝛ vnū baptisma. Nec est obie
de sacramento altaris: quia ipsum nō est illo modo
sacramentū dominice passionis et figura: sꝫ remēo
Sacramentum altaris est remēoratio passionis. ratio. Si quis aūt querat cum virtus irascibilis fir
metur ꝛ muniatur sacramento ꝓprio ꝛ speciali: vꝫ
sacramento cōfirmationis: virtus concupiscibilis
duobus sacramētis: videlicet sacramento altaris ꝛ
sacramēto matrimonij vt supra diximus: cur non simi
liter ꝛ virtuti rationabili prouisum est quo armetur
et muniatur. Responsio: q: sufficere debent ei ꝛ pos
sunt doctrina ꝛ miracula: quibus ꝛ si alie vires ad
iuuentur: non per modicū: pro illa tamen erudiēda
et in fide roboranda specialiter fiunt. Signa eni da
ta sunt infidelibus: vt noua predicātibus crederent
quos noua facere viderent. Q; si quis querat post
Bona q̄stio ꙗ tanta erat vtilitas ꝛ necessitas huius sacramēti:
videlicꝫ baptismi cur tam diu dilatum: vꝫ vsqꝫ ad
fines seculorum ad sextam mūdi etatem. Neqꝫ enim
verisimile est deum omnino neglexisse saluteꝫ gene
ris humani tot milibus annorum: neglexit autem si
aliās generi humano non ꝓuidit. In quo licꝫ suffi
cienter respōderi possit diuine volūtatis nullā peni
tus esse causā cum ipsa causa sit omniū ꝛ consiliorū
atqꝫ iuditiorū dei nō esse inuestigationē atqꝫ alliga
tuꝫ esse omnino omīpotētiā virtuti sue sacramenti q̄
libē pro bñplacito voluntatis sanctificat ꝛ iustificat
simpliciē semꝑ quos vult ꝛ quō vult: nec vnꝙ defu
isse gratiā sanctificatiōis antiquis tēporibus: sicut
euidēter apparet ex probatissime fidei hystoria scri
pturarūqꝫ testimonijs in quibus sacrificia et iustifi
cationes multiplices ipsorū leguntur sicut legitur
de Abel Melchisedech ꝛ Job qui sanctificauit fili
os suos ne forte in cōuiuijs (de quibº ibidē agit) ali
quo modo se maculassent. ex quibus tales iustifica
tiōes fuisse merito intelligunt. Rñdeo tamē: q: quē
admodū in vno singulari homine multū temporis
etatis sue debetur vt multoqꝫ labore ꝛ industria in
diget preparari ad sublimia sapiētie ad perfectio
nem virtutum suscipiēdaꝫ. Sic ꝛ comunitas homi
nū mlta eruditiōe ꝑparari opº habuit: multisqꝫ ge
neribus operū exerceri ante ꝙ profunda fidei ꝛ sa
cramentorū anteꝙ perfectionē euangelice sanctita
tis esset apta suscipere: ꝛ non solum in tota commu
Nota. nitate humani generis: sed in qualibet cōgregatio
ne ꝛ ciuitate si eam aggressi fuerimus salutaribus
eruditionibus ꝛ sacris exercitationibus ad perfe
ctionem sanctitatis perducere: eosdē labores ꝛ dif
ficultates expectationesqꝫ operū tēporis prouectus

cꝫ ⁊ incremẽta in eas experiretur quasi in vnius p aruuli eruditione atqꝫ ꝓuectiõe donec ad virile robur ⁊ senilem maturitatem pertingat: ⁊ non aliter consulendũ esse toti cõmunitati de ꝓfectu suo ⁊ ꝓfectiõe quam vni paruulo ⁊ in vna communitate hominum ad similitudinẽ proportionez vniuscuiusqꝫ quasi sex etatis ꝓuentuum et incrementorũ atqꝫ defectuum ẽ euidenter reperire: quemadmodũ titus liuius popu lo Romano huiusmodi etates nõ solum congruẽter sed eleganter assignat. Quod ergo querit cur ad sacramentũ baptismi fines seculorum ⁊ senectus mundi expectata est. Idem est ac si quereretur cur sublimibus sapientie ⁊ ꝑfectioni virtutũ expectatur matura etas vez iuuentus aut senectus ⁊ non potius in fantia aut pueritiis tradantur. Manifestum ẽ igit ꝙ nouissima mundi etas siue senectus sola apta fuit ⁊ congruens euangelicis sacramentis. Alia enim etas mundi ea suscipere omnino apta nõ fuit cũ suscepto eorum: de qua hic agimus fides eorum sit atqꝫ credulitas. Nõ enim negamus quin omni tẽpore viri sapientes ⁊ sancti fuerint sacramentorũ istorum altitudinem idonei suscipere: vel etiam capere: sed cõmunitas hominum nõ ante maturitatẽ suam ⁊ senectutem ad hec idonea fuit: que etiam cum ei tradita sunt ⁊ indicta: tanta magnificentia ⁊ mirificentiã miraculorũ adiuta est qua totus mund⁹ vbiqꝫ terrarum velut fulgurans chorustat tota liter illa hoc est ſm se totam suscipere vel capere non potuit licet ꝓ maiori sui pte ea susceperit. In quo euidẽter appet quãta sit virtus fidei qua p aquam siue in aqua sub inuocatione beate ⁊ gloriose trinitatis ꝗs sanctificari se credit. Apparet inꝗ ex hoc ꝙ tanta difficultate tam lõga expectatiõe tã multiplicibus opeꝝ exercitationib⁹ tantis miraculoꝝ adiuuamẽtis sanctoꝝ tantis documentis ⁊ exemplis vix tandẽ ad eã pertingere cõitas hominum potuit. Deinde ꝗ̃ta pugna et virtuositate teneamur cõtra suggestiones spũs blasphemie: cõtra obmurmurationes ꝓprij sensus contra disputationes philosophoꝝ: cõtra iacula hereticorum: cõtra opiniones ⁊ irrisiones vulgariũ hominum: cõtra blasphemias iudeoꝝ soli pene nouerunt qui hoc vel i seipsis passi sunt vel a paciẽtibus vidi cerunt ⁊ cũ fides pia veridica ⁊ salutaris in oĩbus in tellectum excedat: in sacramentis tñ illum nimia suã oppressione captiuat ⁊ in quibusdã eorum pene absorbet: ⁊ etiam sensus exteriores euacuat: sicut in sacramento altaris. Apparet ergo euidenter ꝙ illa sola etas mundi siue generis hũani sola ꝯgrua ⁊ apta fuit huic tante ꝑfectionis ⁊ sublimitatis virtuti que plurimũ eruditionibus ⁊ alijs exercitatiõib⁹ adiuta ⁊ ꝑfecta se ꝑparauerat ⁊ hoc idubitãter erat senect⁹ ⁊ facillimũ fuit ab initio ⁊ deinceps hoĩbus credere se muneribus ⁊ hostijs iustificari ⁊ sctificari: itaqꝫ deo placari ⁊ hoc p siĩtudinem scꝫ talia videre ꝯsueuerat ⁊ experiri apud hoĩes. Reges eñ ⁊ pncipes ⁊ omnino maiores suos ꝯsueuerãt placare munerib⁹ ⁊ ꝓpter hoc facile inducti sunt vt talia regi regũ deo exhiberent ⁊ p hoc eũ placari sibi sperarẽt. Nec erat virtuosum nec magna laude dignũ sic credere vt ipsa ꝯsuetudinis experientia suadebat: imo puerilis infirmitatis erat. Nullus eñ erat adeo erudit⁹ cui nõ esset facile sic sentire: longe aũt ẽ ab ista puerili par uitate sublimitas fidei sacramentorum. Si qs autẽ querat cur ergo baptisant puuli qui omnino incapaces sunt hmõi fieri ⁊ quare de fide interrogant quos certũ est in illa etate oĩno credere non posse. Deinde quare respõdet patrinus credo. Si eñ noĩe suo dicit hoc dicit quidẽ. Sed nõ respondet cum de credulitate eius nõ fiet interrogatio. Si aũt nomine paruuli ⁊ mẽtiri videtur cũ puulus non credat ⁊ superuacuum est dicere hoc pro illo cũ ille ratũ hoc nõ habeat. In quo dicimus ꝙ quemadmodũ paruulo nõ credenti ⁊ omnino nescienti ꝓstantur multa beneficia ministerio parentum sicut cibus ⁊ potus ⁊ vestitus ⁊ cetera ꝗ̃ educationis sunt aut nutriture nec ipedit in aliquo aut repellit ista beneficia illius ignorantia vel incredulitas. Non eñ ꝓpter hoc minus inuoluit pannis aut lauatur aut soporat: qꝛ ignorat ist sibi fieri. Siĩr medicamenta nihilominus ei adhibent ⁊ sanitas acquiritur licet sibi nesciat illa adhiberi sic ⁊ si oratiõe parentũ absqꝫ medicamẽtis diuinitus ei sanitas tribuatur si vnqꝫ ignorantia eius aut deuotionẽ parentum impedit aut bonitatẽ diuinam manifestũ est ꝙ non. Quiã ergo parentes sunt spũales ipsi sancti et vere mater spũalis est ipsa ecclesia sanctorum omnium illoꝝ qui ministerio illoꝝ siue ipsius ecclesie spiritualiter generant siue regenerant: non obstat vllo modõ nec ipedire poterit ignorantia paruuloꝝ ꝗ minus orationibus huiusmodi parẽtum ⁊ matr; vel bonitas largit eisdem spũalis sanitatis gratiam et alia dona quibus ipos ad vitam spũalem obtinẽdã indigere cognoscit. Si enim ministerio parẽtum carnalium ⁊ interdum meritis ⁊ pcibus largitur dei bonitas filijs carnalibus vitam ⁊ sanitatem corporalẽ ⁊ alia tẽporalia bona ꝗbus interdũ ipsam ipugnant ꝗ̃tomagis meritis ⁊ pcib⁹ parentũ spũaliũ dabit filijs spũalib⁹ dona ꝗb⁹ ipsi digne ⁊ laudabiliter seruiatur ⁊ hoc hacten⁹ diciinus vt appeat ignorantia puuloꝝ merito ⁊ oĩone sctẽ matris ecclesie ꝗ minus impetrent diue bonitatis largitatẽ ꝗ min⁹ sctitatem baptismalẽ tribuat ipedire nullaten⁹ posse. De hoc aũt qꝺ querit cur interrogẽtur puulus de fide cũ sciatur omnino nõ credere ⁊ respondere non posse. Idẽ est ac si quereretur de pupillo cur cõuenitur in iuditio cum nõ intelligat quid ab eo petat nec sciat peti tiõi nullatenus rñdere. In quo manifestũ est ꝙ tutor debꝫ eũ defendere ⁊ ꝓ ipsõ rñdere ac totam cãm nomine illius agere sicut ergo nẽgat aut ꝯcedat nomie pupilli ipõ penitus aut nõ intelligẽte aut ignorante ⁊ ꝓdest pupillo ꝙ vtiliter ꝓ eõ tutor egerit ⁊ eo penitus ignorãte aut etiã ꝯdicente rebellante faciet cõditionem eius meliorem in causa quã pro ipõ agit. Sic ⁊ multo incomparabiliter fortius in cã animarum ꝙ fiet ꝑ tutorem spũalem siue cõfitendo siue negando ꝓdesse debebit ad lucrum spirituale eidem.

¶ Amp. Si leges humane ⁊ institutio humana prouidit pupillis carnalibus tutores et alios adiutores ad acqsitionẽ ꝯseruationẽ ⁊ mltitudinẽ multiplicationẽ tpaliũ ⁊ caducoꝝ ꝗ̃tofortius iustitia ⁊ lex diña pupillos spũales absqꝫ hmõi adiutoꝝ spũaliũ ꝓtectiõe nõ delinqt ꝓpter bonoꝝ spũaliũ ⁊ eternoꝝ acqsitionem ꝯseruationem ⁊ multiplicationẽ. De ꝗ patrin⁹ rñdet credo confessio siue ꝓfessio fidei est ꝗ fit nomine paruuli ⁊ obligat eum ad obseruationẽ fidei que obligatio non est nisi melioratio sue conditionis. Et dicimus ꝙ paruulus credit per patrinum ⁊ patrin⁹ credit ei: id est ad opus ⁊ cõmodum eius. Quemadmodum pupillus respondet per tutorem. Sicut autem in iuditio post confessionem tutoris fertur sentẽtia ꝓ pupillo ita post ꝓfessionẽ fidei p immersionẽ

Liuius.

Nouissima etas apta euãgelio.

Fides sacramẽtoꝝ itellꝫ captiuat.

Senectus mundi apta euangelio.

Alia q̃stio.

Nota.

Nota.

Questio.

Vide.

Obligatio credendi.

baptiſmalem confertur gratia baptiſmalis paruulo. Et quemadmodum ſupradiximus non aliter i ciuitatem vt ciuis eius efficiatur aliquis admittetur niſi ciuem ſe velle fieri ꝓfiteatur. Sic i ciuitatem ſanctorum in gratiam baptiſmalem non aliter quis admittitur niſi fidem q̄ ciuitatis cītas ſctōꝝ eſt ore ſuo vel alieno fuerit ante confeſſus ſiue ꝓfeſſus. Si q̄s autem paruulos ſanctificatiōe baptiſmali nullo modo indigere dixerit: hic non ſolum de multitudine erroneorum eſt q̄ intelligibilia non intelligunt: ſed etiam de multitudine inſenſatorum ⁊ inſenſibilium qui ſenſibilia non ſentiunt dum inatū ſibi ardorem amoris ad vilia ⁊ infima carnalium ⁊ caducorum cōuertit. Innatum ergo ſibi gelicidium ab amore nobiliū ſcilicet ſublimium ſpiritualium ⁊ eternorum non ſētit. Deinde ſuppreſſionem et immerſionem ⁊ captiuationem nobilium virium ſuarum: id eſt intellectiue ⁊ voluntatis in corpore ⁊ corporalibus difficultatem erectionis ⁊ liberationis earundem ipſo earum ſtupore vel potius mortificationem ſentire non ſ̄ualet. Deinde errorem virtutis appetitiue atq; peruerſitatem ipſamq; brutalitatem ſm̄ quam totum viuit nec videt: nec aduertit: nec etiam attendit. Non eniꝫ aſinina ſolum modo viuit ſtoliditate: ſed ⁊ equina impetuoſitate ⁊ lupina rapacitate: ⁊ ita de aliis ex q̄ apparet denſitas tenebrarum originalis corruptionis que cum reuera brutalitas ſit ⁊ animalitas ⁊ ex omnium immundorum vitiis animalium quodāmodo compoſita ⁊ compacta horrifica monſtruoſitas. Nec intus vitiis innumerabilibus mordens: rodēs: pungens: ⁊ diſcerpens ſe ſentire ſinit nec exterius innumerabiles facies animalium coram ponens ⁊ oſtendens videri ſe permittit nec tot vocibus ſibilis ⁊ ſonis circunquaq; ſtrepens atq; tumultuans audiri ſe patitur ab aliis qui adhuc ea inuoluti ſunt circundati ⁊ immerſi. Mens enim humana gratiam ſanctificationis nōdum adepta nihil aliud eſt niſi cadauer ſiue morticinium monſtruoſitatē quā diximus ebulliens eiuſq; monſtruoſitatis morſus corroſiones punctiones ⁊ dilacerationes in ſeipſa intus patiens et foris in alios ſimilia cum pulſatur ⁊ ꝓuocatur agēs. Similiter ⁊ vocibus omnium huiuſmodi animaliū horribiliter ſtrepens. Paruuli ergo propter originalem corruptionem indigent ſanctificatione baptiſmali licet erronei cauſam non intelligant ⁊ inſenſati non ſentiant: ⁊ quoniam baptiſmali ſanctificatione electi expugnato diabolo ab eiſq; eiecto ⁊ detracto deo acquiruntur dignum ⁊ iuſtum eſt: vt quemadmodum arci ⁊ munitioni capte ſignū ſiue īſignū regis capiētꝭ ſupiponatur ſignū regꝭ regū qđ ē ſalutifere ac viuifice crucis īſignū eis iponatur. Hic ē ꝙ baptizandus p̄mū in fronte ſignū ſaluatoris hoc eſt ſignū crucis imprimitur: ſcilicꝫ captiōis atq; expugnationis ⁊ victorie. Quod manifeſtum eſt fieri ſimiliter expugnationibus vrbium caſtrorum ⁊ munitionum. Et q̄ hoſpitantur in domibus in quibus hoſpitaturi ſunt ſuperimponunt inſignia ſua vt hi q̄ de comitatu eorum ſunt agnoſcant quo eis declinādum ſit ⁊ alii illuc intrare non preſumant. Sic rex celoꝝ in eo qui baptizādus eſt hoſpitaturus inſignio armorum ſuorum ⁊ vexillo glorioſi ſui triumphi ſuper quo diabolum ⁊ eius exercitum debellauit deſigniri vult id ad quod declaraturus eſt hoſpitium. Quod autem i ſāctificatis habitet manifeſtum ē: ex ſacre ſcripture teſtimoniis. In eternum (dicit Pſalmiſta) exultabunt ⁊ habitatis in eis. Et Apoſtolus i. iii. i. ad Corinth. Neſcitis quiā templum dei eſtis ⁊ ſpiritus dei habitat in vobis. Et in. vi. eiuſdem. Neſcitis q: membra veſtra templum ſunt ſpiritusſancti qui non vobis ē. Et iterum. Glorificate ⁊ portare deum in corpore veſtro. Et q: templuꝫ dei ipſa baptiſmali ſanctificatione vnuſquiſq; electus efficitur merito idem ſignum i ipſa ſanctificatione eidē ſupimponitur. Et quia ortus domini ortus voluptatis ⁊ padiſus delitiarū eadem ſignificatione q̄ prius erat deſertum ⁊ ſolitudo infernalis efficitur: merito in eo ſignuꝫ crucis quod eſt velut formido ⁊ expauētaculum volucrum ⁊ beſtiarum infernalium in eo erigitur: ⁊ quia ſit ꝑ eandēm ſanctificatione ciuitas iuſtitie ⁊ regnū directionis merito in ea patibulum quod eſt crux ad deterrēdos latrones ⁊ raptores ceteroſq; malefactores in ea eleuatur. Et q̄ iter ſancte peregrinatiōis qua mare huius mundi tranſitur ⁊ templum dei viſitatur ⁊ in ſupernam hieruſalem iter egreditur merito primum cruce ſignatur. deinde omnis domus dei cruce ſuperimpoſita domus dei eſſe vꝭ religioſa deſignatur. Merito ergo baptizādus ſigno crucis ſuperimpoſito primū domus dei ⁊ domus religionis eſſe oſtenditur cui propter hoc ſolum ſcꝫ vt domus dei ⁊ domus religionis ſit baptiſmalis ſanctificatio adhibetur. Et quoniam nihil ſalubrius in memoria pōt habere electus quilibet quā quid ex ſeipſo meruerit ⁊ q̄d ei miſericordia redēptoris retribuerit ſcꝫ vt cum patibulo infernali adiudicatus eſſꝫ ⁊ quāti apud deum fuerit que omnia vno ſigno crucis apte ſignatur. Veniēs eni ad gratiā baptiſmalis ſanctificatiōis q̄d afferat ⁊ quid ꝓprie ſuum ſit ipſo ſigno crucis qđ ei p̄mo iprimitur ſi capax eſt agnoſcat vcꝫ ꝙ ſolum meritū patibulū ſecū affert. Etq: amore eius vite eius ⁊ p̄cio rex celoꝝ illud ptulit iſtoꝝ oīm velut mēoriale ſignū crucis fronti eius primū ponitur fortꝭ ſiquidē ip̄reſſionis eſt ⁊ magne p̄parationis ad gratiā baptiſmalē. Nouiſſime vero vt agnouerit eſſe ꝓfeſſionē ſuā ſcꝫ crucifixū ⁊ crucifixi fidē ac legē ⁊ hanc ꝓfeſſionē non tanq̄ opprobriū aut ɔtumeliam i infimo abſcondat: ſed eam i manifeſto velut honorē ſummū ⁊ gloriam habeat. Et iſta in fronte notantur quā ſedē eſſe pudoris multi dixerūt q̄ de ptibus nudis ⁊ apparentibus p̄ma ē. ſic ⁊ qđ de electꝭ p̄mū appere ſeu reuelari dꝫ ſiue oris ɔfeſſiōe ſiue opum ꝓfeſſione hoc eſt ꝙ xp̄iani ſunt. Primū eni ⁊ maxime in opibus electoꝝ apparere ⁊ reuelari dꝫ ꝙ xp̄iani ſunt. De his q̄ ſignum iſtud imo tot xp̄ianitatis inſignia aut oīno deſicientes ɔculcauerint in dei ɔtumeliā ita vt ·am i eis nec ab ipſis nec ab aliis videri valeat i ſublimi eoꝝ aut obolerunt penit⁹ nullū eius i ſe veſtigiū relinquētes hii ſunt q̄ in nullo xp̄ianos ſe exhibēt de his q̄ falſo ⁊ mendaciter iſta ſigna deferūt: q̄ eni i modico ⁊ infimo ſui chriſtiani ſunt hoc eſt ſola oris ɔfeſſione vꝭ ipſius crucis ſola ſignatiōe quā viā pingere ɔſueuerint vel q̄cūq; ex minimis obſeruatiōe: ſicut ē aſpſoaq̄ b̄ndicte vel aliq̄d hmōi leue ⁊ i ifimo ⁊ nō altoſſignū crucis deferūt ⁊ eā velut fimbriis appēſam hn̄t ⁊ nō in ſublimi erectā: aboleūt eā penit⁹ nullū eius veſtigiū relinquētes q̄ nec i minimis eā hn̄t: q̄ nec ēt in ſigno ei⁹ ſe muniūt vel circa ſe pingūt tā mēdacit eam deferūt q̄bus nullū eſt ꝓpoſitū pagende pegrinatiōis quā dixim⁹ quib⁹ nullā memoriā eoꝝ q̄ diximus ingerit ſciliꝫ q̄bus nec ifernale patibulum ad qđ velatꝭ oculis ducūtur nec dn̄ice paſſiōis b̄nficiū re

Error quorundam.

Originalis corruptiōis denſitas.

Signū ī frōte baptizandorum.

Vnuſq̄ſq; efficitur tēplū dei ꝑ baptiſmū

Nota.

Frōs ſedes pudoris.

Nota.

memorant. Similiter ⁊ qui nullā iustitiam de male
ficis qui in terra eorum habitāt faciūt qui latrones
vitiorum ⁊ peccatorum i seipsis non iustificant. Et
Nota. generaliter quicūq; prostibulum corruptorum ifer-
nalium ⁊ volutabrum porcorum spiritualium: id ē
demonum ⁊ phana diabolica ⁊ delubra per quam-
cunq; vitiorum aut peccatorum immundicia se sen-
tiunt alias fecerunt. Non solum autē ridiculosum ē
in arce diabolica dei superectum vexillum ⁊ in ꝓsti-
bulo diabolico: imo i cloaca immūdicie superimpo
situm crucis vexillum: sed etiam deo contumeliosū.
Quid aliud est signum crucis in hominibus pecca
tis expositis ⁊ deditis quā in prostibulis spirituali-
bus ⁊ cloacis. Attende autem ꝙ signum crucis pri-
mum in fronte: ⁊ deinde i pectore ponitur baptisan-
Aduerte. do vt ostendat se ꝙ in fronte pretēdit foris in pecto-
re habere siue in corde vel vt ista duo simul insinuē-
tur eidem hoc ē christi fidem ⁊ legem non solum exte
riore ꝓfessione seruare debere: sed etiam corde vł qz
crux christi ⁊ iudeis scandalū erat ⁊ gētibus stultitia
⁊ iō in frōte vt glīa ⁊ in pectore vt sapia x̄pa pingitur
x̄pianis. Siquidē pectus sapie sedes dr̄. Et frōs glorie
dicitur: quemadmodū pudoris ⁊ ignominie. Quod au-
tem tertio in fronte ponitur baptizādis hoc fit ad si
gnaculum ⁊ custodiam: sicut expresse docent oratio-
nes cathecismi. Quemadmodū signari solent ad cu-
stodiam littere ⁊ thezauri ne quis audeat violare. Et
ista est vna ex causis ꝓpter quas imponitur signum
Frons glīe crucis baptizandis ante vnctionē. Quod autem signū
crucis de oleo vnctionis ad cathecuminos in pecto-
re ante ⁊ inter scapulas retro baptisādo pingit̄ mul
tiplicis significationis causa efficitur. Primū vt ꝑ
gratiam baptismalem ⁊ ab anterioribus culparum
⁊ a posterioribus penarum sanandū se agnoscat ba-
ptizandus. Culpe enī ante sunt siue anteriores ⁊ pe-
ne post siue posteriores ordine iustitie diuine: ⁊ etiā
nature qz culpe cause sunt penarum. Secundo quia
⁊ in anterioribus gratuitorum ⁊ i posterioribus na
turalium lesi per gratiam baptismalem in vtrisq; sa
nantur. Naturalia enī priora sunt gratuitis vt fun-
Cathecis- damentum susceptibile illorum. Tertio quia cathe-
mus. cismus instructio est ⁊ preparatio ad baptismū: me
rito ista duplex vnctio duplicem gratiam preueniē-
tem ⁊ ꝑparatoriam significat ad baptismum si ⁊ im
pium est nullatenus imo pium ⁊ christianissimum ē
credere ꝙ sub ista duplici vnctione visibili istius iui
sibilis gratie vnctio conferatur. Gratia autem ꝑpa
rans siue perueniens est que eousq; adiuuat homi-
nem vt ad gratiam baptismalē conetur ex qua gra-
tia ⁊ peccata confitentur adulti baptizandi ⁊ doctri-
na fidei sanctorumq; morum non solum audiunt ex-
terius: sed etiam assensum cordis ⁊ acquiescentiam
suscipiunt interius. Hac ergo gratia pectus sanatur
intus ⁊ adiuuatur ⁊ vt fidem suscipiat et vt spem de
gratia a baptismali obtinenda ⁊ de venia peccatorū
Fides. per idem sacramentum percipienda concipiat: fides
enim ⁊ spes tam gratie ꝙ venie ꝑ sacramentum ba-
ptismi obtinendarum preparatorie sunt ad sanctifi-
cationem baptismalem ⁊ totū hoc significat vnctio
de pectore. Unctio vero inter scapulas significat sa-
Unctio. nationem virtutis corporalis ⁊ ꝑ illam efficitur qua
ipsum corpus ad portandū iugum dn̄i ⁊ obediendum
spiritui in his q̄ dei sunt corp⁹ expedit⁹ fit atq; libe-
rius. Et hoc ex ipsis orationibus qbus oleum huiōi
sanctificat̄ aut bn̄dicitur expsse haberi pōt. Utriusq;

autem vnctio in modū ⁊ formam crucis fit vt ꝑ cru-
cem redemptoris siue per crucifixum: hec omnia bo-
na obtineri cognoscantur: post immersionem autem
in aqua ⁊ eleuationem ex aqua de chrismate in verti
ce eius signum infixe crucis pingitur. Qua vnctionē
regem ⁊ sacerdotem in se esse factum agnoscat. Regē
scilicet non solum regni eterni heredem: sed ⁊ regem
virtute preditum vt se regaliter regat ⁊ gerāt ⁊ in se
ipso ⁊ de seipso iudicium ⁊ iustitiam faciat viciaq;
⁊ peccata tanꝙ latrones ⁊ raptores ceterosq; male-
ficos spirituales viuere non sinat. Sacerdotem autē
qui pro se ⁊ aliis non solum laudes ⁊ orationes deo
iugiter offerat: sed etiam proprii corporis hostiam
viuentem sacris exercitationibus imolet ⁊ immacu
latorum operum sacrificia i altari fidei viuifice cha
ritatis igne semper incendat. Fit autem vnctio ista i Unctio in
vertice ꝓpter eminentiam vtriusq; honoris istius. vtice cur.
Quod autē tres cruces aride: primum ⁊ deinde tres cū
vnctione fiunt vel ꝓpter preteritas in christo passio
nes ⁊ posteriores glorias: sicut legitur. i. pet. i. Cru-
ces enim sunt signa passionum ⁊ instrumenta vnctio
nes vero gloriarum: quia omnis gloria regni ⁊ sacer
dotii vnctione prestabatur antiquitus ⁊ adhuc ꝑsta-
tur. Uel quia omnes cruces hoc est omnes passiones
aride erant: ⁊ a fructu et consolatione anteꝙ christi
gratia eis admisceretur. Uel quia crucifixus velut
alabastrum omnium vnguētorum spiritualium ipo
tempore sue passionis ⁊ mortis q̄si quadam sui fra-
ctione crucem perfudit ⁊ omnium generatormētorū
etiam electis suis velut oleo consolationis ⁊ exulta Nota.
tionis condidit. Conficitur autem ex oleo oliuarum
⁊ balsamo chrisma propter duplicem honorem quē
diximus regium: videlicet ⁊ sacerdotalem et in oleo
regia dignitas quam maxime decorat ⁊ ornāt ⁊ cle-
mentia seu pietas a qua ⁊ oleū nomen habet. Eleos
namq; grece mia latine interpretat̄. In balsamo ve-
ro propter ꝑeminentiam ad alios liquores propter
odoris flagrantiam sacerdotalis dignitas figurat̄.
Siquidē odor scīe deuotionis ⁊ bone opinionis sup
oia illustrant sacerdotalē dignitatem.

¶ Transit ad sacramentum confirmationis.

Post hec loquemur de sacramento cōfir Nota.
mationis de quo iam patefecimus in
eis que precesserunt ꝙ ipsum ordinem
sequitur sacramētum baptismi: vbi ēt
declarauim⁹ pro parte necessitatem q̄
stabilitur eius eē ⁊ de vtilitate eius et efficacia aliq
adiecimus. Nunc aūt dicem⁹ in pmis q̄ intētio cōfir
mationis dr̄ comparatione iuris. Quēadmodū di-
citur ꝯfirmari hereditas vel ius aliud qdcunq;. Et
solet huiusmodi cōfirmatio vel litteris vel v̄bis pn-
cipis fieri: sicut dicit Papa vł alius ꝑlatus electio-
nem de tali factā auctoritate tali ꝯfirmam⁹. Et scḋz
hunc modū congruit intelligit ꝯfirmationem prout
hic intendimus: ius enim celestis hereditatis ad qḋ
diuina vocatione baptismali sanctificatione assum-
ptus est baptisatus ei sacramēto confirmationis cō
firmatur ⁊ roboratur ita vt illud firmius ⁊ imobili⁹
possideat. Tu autem nosti ꝙ nulla est ipso iure ꝯfir
matio iuris quod non habetur ⁊ ꝓpter hoc qui iuri
isti renūciauerūt vel q̄ arram gratie baptismali scī Nota.
ficatione pcepte a seipsis reiicere. Qui vnctionē q̄ in
reges ⁊ sacerdotes ꝯsecrari sūt a seipsis abolerūt et
abrasarūt q̄ signaculū scītatis qḋ est ꝓprie impssio
spūsscī: sicut legit̄ ad Ephe. iiii. Nolite ꝯtristare spm

sanctum quo signati estis in die redemptionis q̃n-
ꝙ hoc signaculum ꝑscīunt quod est signum spiritus
sancti:sicut legitur.ij.Cor.ij.⁊.iiij.Eoipso celesti he
Sigillum. reditati renunciauit.¶ Amp̄.Qui sigillum siue cha
racterem baptismalem falsificāt cuius veritate tene
tur ius hereditatis eterne:ꝓculdubio nolle se osten-
dunt ⁊ ipso facto nullum se ius habere in heredita-
te celesti:quemadmodum siquis sigillum regium su
per donatione castri.vel rei alterius sibi facta ⁊ illud
significare:eoipso donationi ꝑ illud sibi facte renun
ciaret ⁊ illam inutilem ⁊ irritam sibi redderet.Sic ⁊
isti donationem celestis hereditatis ĩ baptismo sibi
factam omnino euacuant cum sigillū baptismale:si
ue characterem falsificāt quod ē dum veritatē sancti
tatis in qua ipsum designat ⁊ que ipsi subesse debet
cuiuscunqȝ peccata mortalia execratione subtrahūt
⁊ diluunt.Hmōi ergo hominibus nec celestis heredi
tas:nec ius in illa cōfirmari potest:sicut iam diximꝰ
⁊ ꝓpter hoc primū exhortandi recuperare ius istud
⁊ ꝓcurare vt eis restituaꝛ.Quod totum facit interna
penitudo ⁊ feruens ac firmum ꝓpositum emēdatio
nis ad consilium ecclesie.Iuxta ergo intētionem istā
Nota. sitemporalium hereditatum ⁊ donorum tantopere
petitur:queritur ⁊ ꝓcuratur confirmatio ꝗtofortiꝰ
⁊ querenda ⁊ petenda est celestis eterneqȝ heredita-
tis.Donorūqȝ spūalium roboratio.Iuxta hunc mo-
dum videtur illud dictum ĩ libro Regum:Confirma
tus est in regno salomon vt scȝ illud firmiter posside
ret:⁊ hic vel diminutis vel debilitatis hostibꝰ vel cō
sensione ppl̄i in hoc ip̄m magis pacata magisqȝ con
firmata.Sic ⁊ isto sacramēto debilitanꝛ ⁊ diminuun
tur hostes vt sequētibus ostēdamus . Et ista celestis
hereditas nobis adheret ĩseꝑabilibus.Sic ⁊ cōfir
mato episcopo quasi diminutis ⁊ debilitatꝭ hostibꝰ
Epī ꝯfirma tio. id est contradicētibus episcopatus adheret insepa-
rabilibus.Certū enī est ꝙ ꝯtradictio se opponentiū
post confirmationē debiliorē ⁊ vt frequētius nume-
ro minor.Diciꝛ ⁊ confirmatio sanctitatis iuxta aliā
intētionem qualis est aras murorum ⁊ ꝓpugnaculoꝝ.
Tu autem nosti ꝙ tempore belli ecclesie consueuerit
in castellari ⁊ superedificatis turribus aut ꝓpugna
culis infortiari.Si bellum temporale seu materiale
pro tuendis seu defendēdis tēporalibus ad hoc nos
inducit vt tēpla materialia castra faciamus ⁊ arces
ꝗtofortius bellum spirituale incōparabiliter peri-
culosius ecclesias spirituales ĩcastellari coget ⁊ tem
pla exaltari ⁊ muniri in arces.Non enī aliud est rite
baptisatus nisi templum siue ecclesia dei eidem ba-
Rite ꝯfirma tus. ptismali sancti ficatione consecrata.Rite autem con
firmatus non aliud est recte intuētibus ac vere iudi-
cantibus nisi ecclesia castella ⁊ templum in arcem ex
altatum ⁊ murus cui supedifacta sunt propugnacu
la:sicut legitur Canticoꝝ viij.Si murus ē edificemuꝰ
sup eum ꝓpugnacula argentea.Adiuuatur autē in
ista comparatione seu sil̄itudine:nō tantum ex simi-
litudine ⁊ ꝓportione:sed etiam a maiori.Incastella
tio enī ista spiritualis non solum nō detrahit sancti
tati seu diminuit eum:sed auget ⁊ roborat.Si autē
queris a nobis que sit exaltatio ista in arcem.Rn̄de
mus quia ista magnificētia ⁊ altitudo cordis quibꝰ
christiani nominis ⁊ professionis opprobria ac ini-
Nota. micitias velut ex alto,despiciens confirmatis sanctis
indignationibus ⁊ aspirationibus prosternit et ab-
ruit quasi ab arce.Tertio modo dicitur robur armo
rum quēadmodū in sacramento confirmationis ad

robur spiritussanctus siue gratia eius dare non inco
uenienter accipiꝛ.Nā si tempore sue cōsecrationis
coronatur rex quis dubitat quin ⁊ galeandus sit tem
pore belli.Sicut enī regem decet in ipsa consecratio
ne ⁊ tempore pacis suscipere vel gestare coronā ad
gloriam ⁊ decorem sic necesse habȝ tempore pugna-
tionis ⁊ belli suscipere seu gestare galeam ad victo- Nota.
riam ⁊ defensionem: ⁊ quidem videre valētibus ni-
hil aliud est rite baptisatus quam rex in vnctione si-
ue consecratione coronatus:nihil aliud rite cōfirma
tus quam rex ad ꝓlius galeatus.Et ꝓpter hoc vtri-
usqȝ sacramenti signaculum imprimitur in capite.
Sed sacramentum regij ac sacerdotalis honoris ꝓ-
pter eminentie sue altitudinem in vertice.Sacramē
tum confirmationis propter bellice strēnuitatis au
daciam signatur in fronte . Prima enim et maxima
pericula bellantibus imminent in fronte:sicut enim
legitur Exodi.xxxij.Moysi facies cornuta apparu-
isse ex consortio sermonis dei . Sic ex virtute sacra-
menti istius noue virtutis cornua fronti interiori cō
firmatis inseruntur quibus erumpēt ⁊ ventilent ini
micitias ⁊ opprobria christiane professionis.De q̄-
bus istud videtur dictum psal.Exaltabuntur cornua
iusti nec multum curamus an cornu dicamus in ista
parte.Non enī solummodo pulchre siue elegāter di
citur vnicornis effectus qui sacramentum confirma Unicornis.
tionis cuius signaculum in fronte exteriori de chris-
mate pingitur cornu spūale tanꝙ rinocerontis fron
ti eius iteriori inseratur siquidem animali illi quod
grece rinoceros latine vnicornis dicitur cornu fortis
simum de fronte ꝓminet.Et quoniam cōtra cornua
melius cornu vel cornibus pugnatur merito contra
cornua peccatoris quibus in electos efferantur cor-
nua spiritualia electis in confirmatione adduntur.
¶ Hec ergo est differentia inter solummodo bapti-
satos ⁊ post baptismum rite confirmatos que est in
ter animalia cornuta : tanꝙ ergo inermes a corni- Uide.
bus huiusmodi veniunt ad manus pontificis confir-
mandi consignandiqȝ fideles.Sed de sub manibꝰ eiꝰ
confirmati redeunt cornibus armati tāꝙ vnicornes.
Cuiusmodi autem virtutes hec sint quas cornua spi
ritualia nominamus in sequentibus dicemꝰ.Quar
to modo robur ⁊ fortitudo intelliguntur membrorū
qua difficile lesibilia sunt laboribusqȝ ⁊ oneribus su
stinendis atqȝ portandis apta:⁊ quoniam manifestū
est tenera ac delicata membra ⁊ generaliter durꝭ ope
ribus omnino insueta fortitudie ⁊ robore vestiri an
teꝙ mittuntur ad fortia:quis dubitet sanctitate ba-
ptismali regeneratos:quasi modo genitos non stati
mittendos ad fortia certamina laborum anteꝙ idu-
antur virtute ex alto:quod facere eis consueuit diui
na clementia in sacramento confirmationis propter
ꝙ a pascha vbi baptismus quondam generaliter ce
lebrari solebat in ecclesia dei nec ieiunia indicuntur
nec alia laboriosa vsqȝ ad penthecostem . Ipsarum
etiam psalmodiarum ⁊ totius diuini seruitiū proli-
xitas breuiatur:liber bellorum ⁊ certaminum scilicȝ
regum ⁊ paralipomenon eodem tempore in ecclesia
dei minime leguntꝛ,⁊ hec omnia post penthecostē fa-
cienda reseruantur.Die autem penthecostes induti
sunt apostoli virtute ex alto ⁊ spm̄sctm̄ acceperūt ad
robur:licet alia etiaȝ dona ꝙ plurima ⁊ magnifica.
Illi siquidē adeo firmati sunt vt nec mare mūdi ꝯtra Nota.
se fremēs: nec imanissimas beluas ꝑsecutoꝝ ꝯ ipsos
frendere nullatenus formidarēt. Non enī semel tm̄

hatus est spiritussanctus q̄ fuit ad plenam sanctifica
tionē i baptismo. Sed etiam secundo ad robur ibi e
videlicet penthec. Debes autem scire quia nonnullis
Opinio quorundam. visum est in sacramento isto. vij. dona spiritussancti
dari que in. xi. Isaie expresse nominantur ⁊ numerā
tur videlicet spiritum sapientie ⁊ intellectus spiritum
consilij ⁊ fortitudinis: spiritum scientie ⁊ pietatis: ⁊
spiritum timoris domini: propter hoc autem hic opi-
nati sunt: quia oratione episcopali q̄ sup confirman
dos fit expresse ⁊ nominatim dari petuntur vt videtur.
Secundum istos ergo sine septem istis donis non ē
salus cum in baptismo certum sit data eis omnia es
se dona ⁊ virtutes sine quibus non salus est: leui aūt
ratiocinatione inducti sunt ad idem alias ita sentiēdū
cum idem spiritussanctus sapientie sit ⁊ spiritus in-
tellectus. sicut dicit Apostolus p̄mo ad Cor. xij. Di
Nota. uisiones operationum sunt: idem autem spiritussan
ctus. Quare septem illa dona ibi nominant ad lau-
dem ⁊ gloriam spiritussancti cuius dona ⁊ operatio
nes sunt non ad hoc vt petantur nec in oratione vlla
dicitur. Emitte in eos septem illa dona: sed emitte i
eos spiritum sanctum tuum paraclitum. Qui autem
sequitur spiritum sapientie ⁊ intellectus ⁊c. laus est
⁊ gloria omnis spiritussanctus vt diximus. Interdū
tamen spiritus sapientie ipsum donum sapientie cu
ius sedes in pectore est significat. Contra dicit autē
eis ipsa forma sacramenti q̄ in fronte sola pingit. In
pectore enim pingenda esset propter donum sapien
tie cuius sedes in pectore est. Contra dicitur etiam
eis ⁊ ipsum nomen sacramenti nomen scilicet cōfir-
mationis quo scilicet non designatur nisi donum vel
virtus fortitudinis. Non enim magis sacramentum
confirmationis q̄ timorationis dicendum esset. Si
quis autem querat qui sunt nerui ⁊ ossa siue ad simi
litudinem ⁊ proportionem neruorum ⁊ ossium i aīa
humana ⁊ qualiter: roboratur autem vis rationa-
bilis sacramento confirmationis: ne vita circunfera
tur omni vento doctrine ne facile ledatur argumen-
Nota. tis hereticorum ⁊ philosophorum: quasi quibusdam
iaculis seu sagittis. Sic ⁊ virtus irascibilis ne faci-
le vulneretur iniurijs: vel etiam obprobrijs. Sic et
virtus non concupiscibilis ne facile ledatur concu-
piscibilibus. lesiones aūt virtutis rationabilis sunt
dubitatio falsa opinio incredulitas ⁊ ignorantia in
eis que credenda vel scienda sunt secundum christia
nam religionem. Lesiōes autem virtutis irascibilis
sunt ire rixe ⁊c. Huiusmodi noxie passiones lesiones
vero concupiscibilis: mali amores mala odia: mala
desideria ⁊ mala fastidia. Qui si quis dixerit q̄ suffi-
cit fortitudo fidei ad protegendum ab his que contra
fidem iaciuntur iacula ⁊ sagitte sic ⁊ fortitudo casti-
tatis ad protegendum ab his que castitatum impu-
gnāt ⁊ ad hunc modum de alijs. Quemadmodum ⁊
vicia non indigent robore ⁊ adiumento nouo sibi su
peraddito vt resistant virtutibus: sed hec sua essen-
tia per seipsa facere sufficiunt respondere possumus
in hoc q̄ supra responsum est. Alia est enim fortitu-
Nota. do clipei alia fortitudo manus ⁊ brachij qua fortiter
teneatur nec idem est intensio virtutis ⁊ fortitudo ip
sius. Interdum enim passio ruboris intensior repe-
ritur aliquo natiuo rubore: non tamen fortior: nec
propter hoc est difficilius a subiecto mobilis: ⁊ hic
vocatur fortitudo quedam in virtutibus scilicet diffi
cultas separationis que necessario aliud est ab vna
quaque virtutum. Verisimilius autem est: ⁊ ipsa sacra

mento confirmationis magis congruens: vt spiritua
lis virtus ⁊ dona per ipsum p̄stetur confirmatis cō-
tra ⁊ iniurias ⁊ obprobria ab inimicis irrogatas vel
irrogādas: eo q̄ isto sacramento specialiter adiuua
mur ⁊ munimamur ad viuendum illesi. hoc est religio **Aduerte.**
se in medio ipsam religionem impugnātium ⁊ sic su
pra diximus propter viuere ad alterum institutum
est diuinitus huiusmodi sacramētum. Hāc ergo vir
tutem seu huiusmodi virtutis alteram partem vel ra
mum rectissime nominare possumus sanctam inue
recundiam siue impudentiam que frontem mentis i
uulnerabilem ⁊ illesibilē reddit a iaculis opprobrio
rum faciens frontem vt silicem ⁊ faciem vt adaman
tem: sicut legitur in Ezechi. Et eadem virtus ad lau
des humanas verecundum efficit: vt eas vt oppro-
bria reputari faciat: ⁊ illusiones: sicut ⁊ reuera sunt
recte iudicantibus ⁊ vere intelligentibus. Secunda
pars huius virtutis ⁊ quasi firm cornu fortitudo qua
domus stat contra proprium pondus videlicet ne cor-
ruat per seipsam hoc partium ligatura facit ⁊ ordi-
nata factura. Sed vt stet contra impetum fluminis
aut flatum venti noui fulturis ⁊ ligaturis seu alijs
adminiculis adiuuanda erit. Sed electus iste qui do- **Nota.**
mus dei sanctificatione baptismali electus est: stare
quidem poterit fortitudine baptismali contra pon-
derositatem proprie corruptionis de qua dicitur in. ix
Sap. Corpus quod corrumpitur aggrauat animā.
Et terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogi
tantem. Sed contra impetum ⁊ inundationem per-
secutionum ⁊ inflatus insultationum ⁊ opprobriorum
absque noue fortitudinis firmitate non stabit. Pote-
rit quidem stare ex fortitudine baptismali in loco de
to atque pacato: non autem in medio fluminum ⁊ ven
torum. Et quemadmodum vestimentis a frigore et
pluuia ceterisque iniurijs aeris protegi quis poterit.
Non autē a sagittis ⁊ iaculis sicut ex virtutibus ba
ptismalibus ab huiusmodi tentationibus que velut
iniurie aeris a carne ⁊ mundo q̄ quodammodo pluū
tur protegi possumus. Nequaquam autem ab hosti-
bus: sed armatura necessaria est quemadmodum eis
vestimentum ⁊ arma necessaria sunt nobis ⁊ arma p
pter corpus sic vestimēta ⁊ arma propter animā. Et
quēadmodum vestimēta sola non sufficiunt corpori
ad sui tuitionem: sed requirunt arma: sic ⁊ virtutes
baptismales non sufficiunt aīabus nostris propter
vestiendā ergo aīam humanam merito est sacramē-
tum baptismi. Et propter eandē armandam sacramē
tum confirmationis. Si quis autem robur cōfirma- **Nota.**
tiōis itellexerit amorē ipsum virtutum quo nobis ipe
tenacius haberet ⁊ nosipsi nō improbabiliter itelliget.
Tā fortis eīn tāque robustus ē vnusquisque in virtutibus q̄n-
tum eas diligit. Attende aūt q̄ frustra sacro isto ro-
borari seu cōfirmari q̄runt q̄ debilitates suas amant
⁊ dimittere nolūt: debilitates aūt sunt egritudines ⁊
vulnera peccatorum. Silr vincula ⁊ onera eorum. Ista ei
sunt quattuor que roborationem siue confirmationē
secum non patiūtur. Preterea solicite ⁊ solerter ex-
hortādi sunt ast sacramentum istud accedere volētes
vt oia ista deserāt. Per hoc ei infirmiores sunt hosti
bus suis ⁊ inferiores. Per hoc conculcantur ab ho- **Vide.**
stibus per hoc calcant hostes super colla eorum. Qua-
liter aūt sperare se audeāt robustos fieri cōtra hostes
⁊ tn̄ remanere egros vulneratos vinculatos ⁊ one-
ratos quasi calefieri volens frigus cōtinuere conet.
Deinde amonendi sunt: ne hostes contra q̄s armari ⁊

roborari volunt ipsi contra seipsos arment ⁊ roborent. Quod vtiq faciunt si membra sua arma iniquitatis peccato adhibeant: addiscant etiam exemplo ante gygantes inimici adherere ei a quo est eis totum robur ⁊ tota fortitudo id est deo. Unde nec ille deuinci potuit ab hercule donec a terra omnino separatus ⁊ eleuatus est. Nec ipsi vnq̄ poterunt deo adherere nisi a diabolo separi. Super omnia autem addiscāt confirmari a deo querentes in seipsis infirmari cum Apostolo. ij. ad Cor. xi. Inniti eni sic hoc est initicadenti ⁊ stare non valenti. Et hoc indubitāter cadere est. Inniti autem deo qui est fortitudo ⁊ firmamentū ⁊ petra: sicut legitur in psal. Hoc vtiq stare est ⁊ subleuari ad fortitudinem. Erubescant autem signū fortitudinis ⁊ strenuitatis in eminentia frontis deferre ⁊ in certaminibus ignauiter agere ⁊ vento tentationis sub pedibus hostium cadere. Reminiscantur se signiferos regis celorum esse ⁊ vexillum eius ī alto frontis deferre ⁊ q̄ perditionis reus est qui vexillum depsserit. Deinde quantam ꝯtumeliam regi suo irrogat signifer qui cum ipso vexillo in partē se vertit. Nullus eni cogitur in partem malorum transire ⁊ a rege regum recedere: imo quicunq hoc facit sola voluntate sua hoc facit. Uoluntate eni peccatur ⁊ voluntate recte viuitur. sicut dicit Aug. vnde quāta contumelia homini regi regum irrogatur a christianis. Cum eni omnes christiani signiferi ei⁹ sint vt diximus: maior tamen pars eorū contra ipm pugnat. Qui eni cum eo non est contra ipsum est: vt ipse dicit xi. Luce. Clamat contra te signum crucis clamat te proditorem ⁊ reum lese maiestatis. Primum vexillum quod primo in fronte portas clamat: clamat inq̄ clamore q̄ pertingit vsq ad celos. nulla vox clamosior: imo nulla vox clamori illi comparabilis clamat enim te signiferum opera autem te clamant hostem ⁊ propter ambo pariter proditorem: imo nequissimum proditorem. Magna eni confidentia magna spe fidelitatis ⁊ strenuitatis consueuerunt committi vexilla ad portandum in prelijs. Oblitus es proditor dei quod dictū est tibi ⁊ alijs. In hoc signo vinces. Uerissime enim in hoc signo prestatur robur ad vincendum. Et attende q̄ fides ⁊ reuerentia hui⁹ sacramenti iam pro parte apud christianos perijsse videtur. ⁊ propter hoc virtus ⁊ efficacia ipsius. Nihil enim amplius honoris ⁊ reuerentie ei relictum videtur nisi hoc solum quod non ab alijs quam a summis sacerdotibus: id est episcopis dari seu ministrari permittitur. Ceterum q̄ imperiti q̄ indeuoti illud hodie suscipiant quam turbulenter irreuerenter ad illud hodie accedatur. Ipsi oculi nostri faciunt nobis fidem propter quod nec mirum est si virtus eius et efficacia apud huiusmodi homines aut pua sit aut nulla. Inest q̄ ⁊ speciem christiane religionis ⁊ signa omnia sanctitatis ⁊ ipsum nomen non solum erubescant: sed etiam formidant. Rarissimi enim sunt qui non erubescant atq formidēt facere bona aut loqui vera in conspectu hominum etiam etiam christianorum. Sicut ergo dicit Apostolus in. xi. i. ad Cor. q̄ multi imbecilles ⁊ dormiunt multi eo q̄ non diiudicarent corpus domini. Sic ⁊ virtus ⁊ efficacia hui⁹ sacramenti pene anullata est inter nos pro eo q̄ nō diiudicatur: id est q̄ debito honore ⁊ reuerētia iam nō tractatur ⁊ hoc datoribus ⁊ prelatis maxime credimus imputandum quorum maxime est de his docere populos ⁊ commonere. Pingitur in isto sacramento signum crucis in fronte confirmandi de chrismate ꝓpter causas quas diximus signū crucis vt ī crucifixo ⁊ per crucifixum sit tota spes ⁊ fiducia victorie confirmatis ⁊ vt in tentationibus suis recogitet eū qui talem sustinuit contra seipsum contradictionē sicut legitur in. xi. ad Heb. vt eo in carne passo eadē cogitatione armetur: sicut legitur in. iiij. i. ca. pet. Et vt sciat se ad tormenta ⁊ ludibria missum. Siquidē christus passus ē pro nobis vobis relinquens exemplum vt sequamur vestigia eius: vt legitur. i. ca. pet. ij. Ideo memoriale exempli huius in eius fronte pingitur. De chrismate vero vt vtriusq honor memor regij scilꝫ ⁊ sacerdotalis adeo strenue agat ne regiū honorem deturpet ⁊ dehonestet in lite succumbēdo. Et ne sacerdotalem sanctitatem inquinet aut ꝓphanet se execrabiliter polluendo: vel vt memor sit patris sui regis scilicet vniuersalis ⁊ sacerdotalis qui ī cruce tam magnifice tanq̄ strēnue egit. rememoratio nāq probitatis paterne interdum excitatiua ⁊ imitationis in filijs vel vt regaliter se gerat in omnibus p iustitiam ⁊ rectitudinem vel vt regaliter se gerat q̄cunq bona facturus sacerdotaliter quecunq mala passurus vel vt sciat se non solum coronandum vt regem: sed etiam imolandum vt sacerdotalem hostiā cuius prima hostia ipsemet esse debꝫ. Non eni recte alia oblaturus ad deum accedit qui seipsum primo imolare neglexerit quod ostēsum est in Cayn ⁊ Abel Genesis. iiij. Attende autem q̄ modus ⁊ forma cōueniens huic sacramēto est vt premissa exhortatiōe de virtute ⁊ efficacia sacramēti istius de f de puritate: ac deuotione qua ad ipsum accedēdum est. Premissa etiam oratione super confirmandos pingitur signum crucis de chrismate in frontibus eorum: ⁊ impositis manibus sup capita eorum dicitur eis: pax tecum. Siquidem ad impositionem manuū apostolorum solebat dari spirit⁹ sanctus ⁊ datur modo ad impositionem manuum episcoporum. Et autē pontifex: dicit pinguēdo characterem. Consigno te ⁊ cruce confirmo te. Intelligenda ē consignatio vt metum incutiat demonibus ne presumat ingredi frontem signatam ⁊ ortum conclusum. Ne audeant disperdere dissipare thesaurum consignatum nec introire domū contra ipsos clausam atq signatam ne aliq̄d ibi vēdicare audeant in eo quem vidēt iā dei seruum imo filium consignatum.

Nota.

Signiferi reges.

Uolūtate solū peccat

Sacr̄m ꝯfirmatiōis iā fere perijt.

Signū crucis cur pingit in cōfirmatione.

Nota.

Pax tecū ab epō dī ī ꝯfirmatiōe

¶ Sacramētum eucharistie demōstraturus primum eius summas atq eximias laudes ꝓsequitur Utitur aūt passim aptis similitudinibus: quia: quēadmodum ipse autor multis locis scripsit: non est ad spiritualia cognoscenda via commodior: q̄ que est similitudinum.

Post hec relinquitur nobis vt enitamur loq̄ (freti auxilio dei) de sacratissima eucharistia: cuius ineffabilitati ī nullo derogare intendimus. Sciētes ⁊ plane cōfitentes illā eē longe incōparabiliter sup oēm sensū ac humanū ītellectū ⁊ nō posse ad eā vllatenus attingere cognitionē nr̄am vel loq̄lā. Uerumtn̄ tētari debere ⁊ scribere aliq̄d de tāto sacramēto: quo virtus eius ⁊ efficacia elucescat quo errores tam sacrilegi tanq ipsi retundanē quib⁹ cōtra illud non solum blasphemare: sed etiā ipm de medio tollere nephario ausu heretici prauitatis īsania attentare ꝓsumpsit nō solū piū ē: sꝫ et sacri magisterij debitum. Dicem⁹ q̄ in p̄mis q̄ si cura ē deo de corpe ac minimis.

Prouidētia dei ēt in minimis.

iuſcunq; animalis etiam pulicis ⁊ muſce vnius, pul
dere ei nutrimentum ⁊ ſuſtentationum quod eſt dicē
re cibum ⁊ potum. ꝙ multofortius ⁊ incomparabi-
liter cura erit eidem de nutrimento nobiliſſimi cor-
poris de quo ꝑlocuti ſumus ⁊ diximus: q2 non decet
ipſum aliud habere caput ꝙ ipm̄ deum nec alio ſpi
ritu viuere quam ipſo ſpiritu dei: viuere inquā vitā
quam dicimus gratie vel vita glorie. Ex quib9 con-
ſequenter relinqtur cibum eius eſſe debere ipm̄ de-
um. Si eñ quod nutrit ⁊ ſuſtentat vitalem calorem
in corpore animalis vere cibus eſt ipſius animalis
ergo cum diuina bonitas viuificū calorem quo ꝑno
minatum nobiliſſimum corpus viuit sola nutriat ip
Amor dei. ſam eſſe cibum eiuſdem veriſſimū neceſſe eſt. Quid
autem eſt vitalis calor in huiuſmodi corpore niſi ſā
ctus ſincerus amor ⁊ ſancta amicitia qua deo herēt
⁊ ſibiinuicem coherent ꝓpter ipſum ſibiinuicem cō-
ſulentes totaq; ꝓmptitudine ſibiinuicem ſubſeruiē
tes tota ſtudioſitate totiſq; viribus ſeinuicem adiu
uantes ⁊ defendentes. Diuina ſiquidem bonitas ve
ros amatores ſuos adeo ſibi aſtringit ⁊ alligat vt ꝓ
pter ipſam ⁊ ipſiinuicem inſeꝑabiliter ſibi cohereāt
⁊ ſincera ſeinuicem dilectione amplectantur. Si ſi
bonitas creature cuiuſcūq; dilectionem ſui in cogni
tore ſuo excitat nutrit ⁊ auget ꝗd diuina bonitas in
cognitoribus ſuis operabitur. ¶ Amp. Cū bonitas
in creatura quacūq; non ſit niſi veſtigium ꝑtenue ac
q; per modicū fontalis atq; redundātis in anima bo
nitatis ⁊ vmbra vmbre ipſius. Si ergo extrema veſti
gioꝝ ipſius veſtigia hoc eſt ſenſibilium ⁊ corruptibi
lium creaturaꝝ voluptates i hominibus: tantos ſui
amores nunc excitant nutriūt augent ⁊ iſlamāt vt eo
⁊ inardere ⁊ cōflagrari ꝑſpicuū ſit atq; manifeſtum.
Q̄to fortius diuina bonitas in eis i quibus illuxe-
rit amores ſanctiſſimos ⁊ concupiſcentias imacula
tiſſimas excitabit nutriet augebit ⁊ iſlamabit. Me-
rito ergo ipſam diuinā bonitatē cibū ⁊ nutrimentuꝫ
Simile. vitalis caloris ac ſpūalis diximus. Quēadmodum
eñ ſpecioſitas mulieris quodāmodo nutrimentū ē
⁊ cib9 turpis amoris. Nā cū ſubtrahit a corde hmōi
amatoris ſiue per obliuionē ſiue ꝑ occupationē alte
rius cogitationis ceſſat turpis amoris icendiū. Cū
aūt adhibet eidem per aſpectum vel cogitationem
reuiuiſcit ⁊ renouat. Sic ⁊ multofortī9 dina pulchri
tudo cibus erit ⁊ nutrimentū amoris digni ⁊ ꝯgruē
tis ſibi i amatorib9 ſuis. Sicut bonitas aut vita cu
iuſcunq; boni viri in corde benigni auditoris ſanctā
amicitiam excitat ꝙtoq; maior ⁊ magis inoteſcit in
eandem: magis nutrit ⁊ auget. Sic ⁊ icomparabilit
amplius dina bonitas i cordib9 cōtrario amore aut
ꝑuerſitate non corruptis neceſſario ſanctū amorem
ſuum excitabit nutriet ⁊ augebit. Idē eſt ⁊ de ſuaui-
Aliud ſile. tate voluptatis. Et quēadmodū virtus appetitiua
noſtra guſtabilis i ſingulis ciboꝝ ⁊ potuuꝫ ferculis
ſeu varietatibus inuenit quod appetitum eius ex-
citet: nutriat ⁊ augeat. Sic cor in omnibus verbis ⁊
operibus ⁊ tota conuerſatione viri boni inueniet qđ
amorem eius excitet: nutriat ⁊ augeat. Sic ⁊ corda
electorum i verbis ⁊ operib9 dei tanꝙ i ferculis q̄-
buſdam ſpūalibus inueniunt quod i eis viuificū ſan-
cti amoris calorē excitet ⁊ nutriat ⁊ augeat ⁊ quod eo
ſpiritualiter imaculata delectione paſcat ꝓpter q
Verba dei. ⁊ verba dei cibus animaruꝫ humanarum veriſſime
dicta ſunt i ſacra ſcriptura ⁊ noua. Iam ergo decla-
ratum eſt tibi quia dīna pulchritudo cibus eſt ⁊ pa-
bulum ac nutrimentum ſancti amoris in ipſum deū.
Iuxta hunc modū dina ſuauitas ⁊ dulcedo ſcī appe
titus quaſi cuiuſdā guſtus ſpūalis cibus eſt ⁊ pabu
lum excitationis ⁊ delectationis ipſius. Et ad hunc
modū referuntur quecunq; in ſcriptura legunt i hac
materia: ſicut illud in Pſal. Saciabor cū apparue-
rit gloria tua ⁊ illud. Torrēte voluptatis tue potā- Nota.
bis eos. Et illud. Quā magna multitudo dulcedinis
tue dn̄e. Et iterum. Quā dulcia faucibus meis elo-
quia tua. Similiter ⁊ illud ꝓuerbi. xvii. Fauus mel-
lis verba compoſita. Et illud Math. v. Beati q̄ eſu
riunt ⁊ ſitiūt iuſtitiā ꝓpter hoc i figura celeſtis ac vi
uifici panis q̄ deus eſt dictum eſt Sap. xvi. Paratū
panem de celis ꝑſtitiſti eis ſine labore omne delecta
mētum in ſe habētem ⁊ omnis ſaporis ſuauitatē iu-
xta hunc modum ipſius dine bonitatis ſancte ⁊ gra-
tuite dilectionis exemplū dilectionem boni viri i ali
um bonum virum ſupra poſuimus. Si eñ cognita
bonitas viri boni i corde non corrupto cognoſcentis
excitat nutrit ⁊ auget gratuitam ac ſincerā dilectio-
nem q̄ bonis eiuſdem congaudet cōgratulatur ꝙto
fortius fontalis abyſſaliſq; bonitas dei per modica
aſperſione vel potius odore pertenuiſſimo ſolūmo-
do. vt ita dicamus vt bona ſunt omnia in corruptis
ſcilicet cognitorum cordibus ꝓut eis inoteſcere ⁊ il-
luceſcere fuerit. Datum pietatis ſue dignatio cib9
erit ⁊ pabulum ⁊ fomes incentiuus ſancte ac gratui
te viuificeq; dilectionis quam ſolam dignam nomīe
charitatis merito reputamus. Eſt ⁊ quartum gen9 Charitas.
amoris vel forſan quarta potius intentio huius no-
minis amor ad quā ſimiliter ſe hꝫ beneficentia vt et
cibus ⁊ pabulū ⁊ hoc eſt amor quē ſolemus vocare
neceſſariū a neceſſitudine q̄ dici ſolet vinculū amorꝭ
in idiſſolubilem hunc amorem vt ita dicamus ligna
beneficiorum nutriunt ⁊ ꝓpter hoc cum illa ceſſaue
rint extinguitur iſto modo amam9 nos patres ⁊ ma
tres alioſq; benefactores. Et quia beneficia parētuꝫ
in filios ꝑpetua ſunt ſicut vita ⁊ alia que ex educatio
ne ⁊ diſciplina eorum acquiruntur perpetua ſūt aut
difficile ſeparabilia id circo perpetuus eſt amor in
parentes: ſiue autem equiuoce ſiue vniuoce amor in
iſtis omnibus dicatur amor bonitatis ⁊ amor bene-
ficētie. Certum ē ꝙ vera ſunt que diximus: nobis au Amor ver9
tem intētio eſt hic de amore ſancto ⁊ gratuito recto
quem non incuruat voluptas aut vtilitas in propri-
um ſubiectum quē charitatis nomine ſolum dignuꝫ
ſupra diximus que nichil habꝫ venalitatis vl' nego-
ciationis per quam amator non ſibi quicꝙ acquire-
re: nec amatum ſuum efficere querit. Sed potius ſe
⁊ ſuam intendit exhibere quicquid poſt cōmodi vel
honoris: ⁊ hunc dicimus vitalem calorem quem dei
ſpiritus in totum corpus quod diximus diffundit.
Palam ergo ē ex his diuinam bonitatem cibum eſ-
ſe ⁊ nutrimentum huius ſancti ⁊ nobilis corporis cu
ius ſingula ſancta membra ſinguli ſunt ſancti viri. Simile.
Declarabimus autem iſtud alia via ⁊ dicem9: quia
ſicut non eſt vita corpori animalis ſeu vite ſuſtenta-
tio abſq; incorporatione cibi conuenientis: ſic non ē
vita gratie cordi humano abſq; incorporatione ⁊ in
uiſceratione ſpiritualis cibi illi vite conuenientis.
Incorporatio autem non aliud eſt quam ſpiritualis
ſiue cordalis vnitio. Et hoc non eſt niſi amor quan- Incorpatio
tum ad virtutem motiuam ſuperiorem. Illud enim
cordaliter ſiue ſpiritualiter nobis vnitum ē quod iu
re amamus. Iuxta quē modū Actuum. iiii. dictū ē.

multitudinis credentiũ erat cor vnum et anima vna. Et Joan. xvij. Rogo pater vt isti sint vnũ: sicut ego et tu vnum sumus: et quia in corporatio cibi vere cõmestio est. Cetera autem que ipsum precedunt preparationes sunt ad comestionem: sic incordatio cibi spiritualis vere comestio est spiritualis. Quia ergo manifestum est sine incordiatione: id est cordiali vnitione quam amorem vocauimus et est: nec vitam gratie: nec vitam glorie cuiq̃ esse aut esse posse. Manifestum est sine comestione ipsius dei: neutram vitã posse esse. Ex quo manifestum est illud esse quod ait veritas Joan. vi. Qui manducat me et ipse viuet propter me. Et iterum qui manducat hũc panem viuet ineternum. Et iterum panis verus est qui de celo descendit et dat vitam mũdo. Et iterum ego sum panis vite. Nulli enim dubium est q̃ absq̃ cordiali vnitione dei que verus ac sanctus amor est nulli vnq̃ fuit vel est: vel erit vita eterna. Panis autem et nutrimentũ vite est vnum quodq̃ inq̃tum viuificat vel viuificum calorem aut inducit aut nutrit inq̃tum amore sancto calefacit aut ipsum calorem nutrit. Et propter hoc in q̃tum amorem vel amantes facit in tantum viuificat aut necessario nutrit. Intantum ergo est panis vite et illis solum est panis vite inq̃tum et quos amatores sui efficit vel i quibus amorem nutrit. Intellige autem diligenter hoc est firmiter tene: quia hec est radix probationis viuifici et ineffabilis sacramẽti quam effugere non potest intellectus capax veritatis: et cui non contradicitur interius cum completa fuerit et elucidata atq̃ depurata. Primum autem declarabimus tibi duas causas erroris hereticorum quibus veritatem sacramenti istius videre et credere prohiberi sunt. harum prima est errantium circa veritatem cõmestionis: vocauerunt enim puerili insipientia commestionem ipsam cibi preparationẽ dicentes ipsam masticationem cibi commestionem dicentes et cibum comedi cum in ore teritur dentib⁹: aut molitur aut cum in ventrem traijcitur: ignorãtes quia corpus animalis est velut domus sufficientia officinarum et vasorum ornata atq̃ munita seu preparata. Et quia os est sicut molendinum aut sicut mortarium cum instrumentis que necessaria sunt ad terendum siue piscandum. Sicut ergo quando cibus adhuc i molẽdino est vel in mortario nondum comeditur: sed ad comestionem perparatur: sic cum in ore ẽ nondum comeditur. Juxta hunc modum ipse stomachus velut coquina est aut lebes siue olla coquinaria in eadem domo vbi p̃mũ coquitur cibus atq̃ digeritur et depuratur. De quo quod impurum est aut inconueniens nutrimento corporis in secessum emittitur. Reliquum autem ad epar quasi ad nobiliorem coquinam siue lebetem coquendum depurandumq̃ transmittitur. Unde impurum et inconueniens nutrimentum in secessum vrinalem emittitur reliquũ vero ad membra trãsfunditur. In quibus etiam tertia decoctione digeri depuratur. Inde a membris singulis assumitur et in nutrimentum proportionatur. Hoc est pro rata vniuscuiusq̃ et tunc eis incorporatur atq̃ ita vere comeditur. Manifestum est ergo tibi q̃ longe a veritate aberrauerint heretici circa corporalem comestionem et spiritualem. Quod enim corporali comestione comeditur et nutriendo corpori incorporatur necesse est vt a propria sua forma denudetur per corruptionẽ vle sue et vt forma nutriendi corporis vestiatur siue per generationem vt quibusdam

Panis vite

Duo errores heretico rũ circa sacramentum

Corp⁹ aial.

Os sicut molẽdinũ.

Stomach⁹ sicut lebes.

visum est siue per extensionem forme ipsius nutrienti occupantis materiam ipsius nutrimenti: in comestione autem spirituali ecõtrario se haber. Quis cibus spiritualis q̃to magis icorruptus magis integer magisq̃ illesus formisq̃ suis vestitus venit ad cor tãto citerius et profundius vnitur. Oportet te etiã hoc prenosse q̃ veritas cibus est virtutis nostre intellectiue et bonitas cibus est virtutis nostre motiue superioris ac nobilis et alijs verbis idẽ dicitur verbi gratia. Si dicatur q̃ veritas cibus est nostri intellectus et bonitas est cib⁹ nostri affectus videlicet superioris atq̃ sublimis. Non enim hoc intendimus de affectu quẽ cõmunicauimus cum brutis animalibus. Idẽ enim est veritas ad intellectum q̃ lux exterior est ad visũ. Inde est quod solum verum est scibile et solũ lucidũ visibile et quemadmodum cibus corporalis corpus firmat robore cũ icorporatus eis fuerit: sic veritas intellectum certitudine cũ ei vnita fuerit vnitione cõpleta. tunc enim vere et proprie ipsa veritas intellecta aut scita dicitur. Et quẽadmodũ cibus corpus auget et distendit trina dimensione vz lõgitudine latitudine profunditate seu spissitudine aut altitudine. sic et veritas intellectũ extendit in lõgũ consequẽtium: in latum conuertentiũ vt contrariorum seu repugnãtiũ: in altum seu profundum essentialium. Q. si hoc referre volueris ad intellectũ practicũ: erit euidentius: hec eius enim longitudo verissime ac prodissime est eius extẽsio in preterita et futura quasi duorũ stadiorum scilicet memorie et prudẽtie eius. Latitudo circumspectio est eius: profunditas seu altitudo sublimiũ et intimorũ apprehensio seu perceptio. Juxta hũc modũ sicut plenitudo atq̃ pinguedo in corpore sit luminositas seu claritas cognitionũ et habundantia multitudoq̃ cognitorũ in intellectu seu mẽte. Juxta hunc modum se habet et in virtute nostra motiua nobili siue affectu nostro superiori. Huius enim latitudo amor est longitudo spes altitudo magnificẽtia. Alia tamen comparatione humilitas altitudo est siue profunditas ipsi⁹. Cum aũt ista diligenter consideraueris inuenies certissime ex diffinitione seu ratione eius q̃ est cibus solã primam ac luminosissimam veritatem cibũ esse nostri intellectus. Solamq̃ primã inũdantissimam q̃ bonitatẽ cibum esse nostri nobilis ac sublimis affectus. Si enim cibus est per rationẽ rectissimam diffinitionẽq̃ rectissimam cuius sumptione naturaliter sedatur fames. delectatur comedẽs reficitur et repletur. Nõ dico impiguatur. Pinguedo enim est excessus et superfluitas cõuenientis ac debite plenitudinis. Manifestũ autem est quia non cessat fames intellectus nostri nec fames affect⁹ donec pleno ore ille primã veritatem: iste primam bonitatem comedat: nec ante alterutrũ eorum impleri possibile est. Manifestũ ergo est non aliud esse proprium verum ac naturalẽ cibum eorum. Si enim sola prima veritas sedat vniuersaliter famem sciẽdi que intellectu nostro est qua dicitur quia omnes homines naturaliter scire desiderant. Si ipsa sola per seipsam implere sufficit totum ventrem id est totam capacitatem nostri intellectus. Si ipsa sola ipsum reficere absq̃ vllo vestigio defectionis sufficit similiter et delectare. Delectatione completa cui nihil desit. Deinde augere et distendere secundum omnẽ dimensionem vsq̃ ad perfectum congruẽtis ac perf. et debite sibi magnitudinis cibũ illũ eiusdẽ p̃pũ atq̃ verissimum esse

Ueritas cibus intellect⁹ Bonitas cibus nři affectus.

Solũ verũ ẽ scibile

Nota.

Cibus id.

Nota.

necesse est et primam bonitatem ad affectum nostrũ sublimen similiter se habere dubitari non potest ab intelligentibus. Si enim posuerimus intellectũ in quo omnes veritates preter primã lucidissima descriptione inscripte sint firmissimaq; coniunctione vnite dico quia huiusmodi intellectus vacuuz se reputabit et inscium. Cuius exemplum est in platone qui veritates alias tot annis comedere non cessans tandez non se refectum aut impletum: sed magis inanem et vacuũ sentiens. dixit hoc solum scio qd nescio: q̃si dicat solam nescientiã meam scio. idez aũt est nescientia et vacuitas in intellectu idem ergo est ac si dixisset solam vacuitatem in ventre intellectus mei sentio. Amplius. intellectum humanum ad cognitionem prime veritatis et affectum ad fruitionẽ prime bonitatis natos esse manifestum est: intelligibilia intelligentibus: cognitio aũt et fruitio comestiones sunt spirituales: ad comedendum ergo easdez nate sunt necessarie iste due vires. Quare primã veritatem suum esse comestibile intellectus humani.

Plato

Cognitio et fruitio sunt comestiões spirituales

Primamq; bonitatem similiter affecus humani suum comestibile esse necesse est. suum autem comestibile vniuscuiusq; virtutis suus panis et cibus indubitanter est. Prima aũt bonitas ac prima veritas sunt vnus verus ac solus deus ac dominus omniũ sanctorum. Due aũt iste vires apprehensiua et motiua nobiles sunt totum id quo ceteris animalibus excellimus quo mens humana et imago dei in humana anima proprie verissimeq; deducitur: iã ergo deduxi te ad hoc via facili et probatione euidẽti vt cognoscas deum esse et quia vnumquodq; sic se habet ad eẽ sicut ad veritatem. Quia igitur cetere veritates ad primam cibum et panez esse anime humane secundum suum principiuz ac mobile eẽ. Et sicut vmbre vanissime et picture exilissime apparitionis ad veritatem: eru necessario philosophatio de alijs veritatibus et cognitio q̃tumlibet circa adulnimam prime veritatis cognitionem sicut sõnium comestionis ad veritatem eiusdem quapropter declaratuz videtur quod legitur isaie. xxviij. Sicut sõniat esuriẽs et comedit. Cum aũt expre factus fuerit anima eius vacua erit et sicut sõniat sitiẽs et bibit et postq̃ fuerit expergefactus lassus adhuc sitit et anima eius arida et vacua est sic erit multitudo omnium gentium que dimicauerunt contra montem syon: sõniasse ergo apparet platoni in philosophando et expergefactum dixisse hoc solum scio qd nescio. Nunc vero restat nobis ostendere panem illum quotidianum eẽ sicut legit in. xi. luce et supersubstantialez sicut Mathe. vi. Dico ergo q sicut necesse est deficere vitam nature in aialibus ex defectu sustentationis siue nutrimenti conuenientis qd non est nisi cibus et pot9 Sic necesse est et vitam gratie et in corpore nobili ac sanctificato de quo hic loquimur: et est probatio ista a causa et a simili et a proportione. ¶ Amplius. Subtrahe diuinã veritatem ab humano intellectu et diuinam bonitatemq; ab humano affectu et videb vtriq; mortuum q̃tum ad vitam gratie. Intellect9 enim eum deum ignorans et affectus deum non amans inique viuunt dũ se et sua in eius honorez et obsequium non conuertunt. Cum enim a deo solo et seipsos et omnia bona sua habeant in eiusdem honorem et obsequium tenentur illa conuertere. Non viuunt ergo ad honorificentiam sed nec ad proximi vtilitatem cũ deũ sine quo alia inutilia sunt et sine q̃ non solum inutiliter sed etiam perniciose habentur proximis non querant quã indecenter in seipsis viuunt qui nec quo nati sunt ire intendunt hoc est ad eternam felicitatem: ad deum ipsũ qui et finis ẽ omnium laborum et quies omnium desideriorũ. ¶ Amplius. Cum intellectus humanus verus spons9 sit prime veritatis et ad illam solam debeat eẽ cõuersio eius ceteris autem vt ancillis siue pedissequis huius intellectus videlicet ignorans deum prime veritati vxori sue non adherens cuz ceteris passim necessario fornicatur curiose se illis prostituens et q̃ illi v. ancille atq; pedisse que famulari debẽt ad q̃rendam et obtinendam et honorãdã ac singulariter amplexandam primam veritatem fornicaria et adulterina turpitudine ad amplexus admittit ac thorum. Dum eas propter semetipsas diligit et delectatur. Sic de affectu manifestum est se habere de bonitatibus a prima bonitate a creatures aspersis. Manifestum ergo est q panis iste non soluz quotidie sz iugiter assidueq; comedẽdus est ea absq; vlla cessatio in mente habẽdus atq; tenendus. Et propter hoc non solũ quotidianus sed supersubstantialis dictus est. Ceteri si quidẽ cibi subtrahi possunt ad modicum salua vita quã supersustentant et reparãt sz iste nec ad modicum. Eius eñ subtractio extinctio vite est. Et propter hoc beata vita animarum dicit sicut ipse aie vite naturalis suorum corporũ. Quapropter sicut separatio anime a corpore et ad momẽtum mors est corporis: ita separatio dei a mente humana ad q̃tulibet modicum: separatio inq̃ qualem diximus extinctio est ipsarum animarum q̃tũ ad vitaz gracie. Amplius. Sicut naturalis coniũctio anime ad corpus vel ipsius dei ad animam vita est naturalis siue causa viuendi naturaliter. Sic gratuita coniunctio eiusdem sez dei ad ea quibus sic coniũgibilis est vita est grẽ seu causa viuendi secundum gratiam. Quapropter sicut contraria separatio mors est aut causa mortis que opposita est naturali vite sic contraria separatio gratuite coniunctionis aut mors est aut causa mortis que contraria est vite gratuite. Nec mireris si diximus deum vitam esse etiam naturalẽ anime humane cuz sit et causa manifestissima viuẽdi naturaliter et ipsa scriptura danielis. xij. docet eñ secundum vnam litteram vitam seculi et vitam seculoruz: vbi ergo nos abemus. xij. Danielis. Iurauit per viuentem in eternũ Hebreus habet. Iurauit per vitã seculi propter hoc sol etiam intelligentie in. v. sap. et sol iusticie in. iij. Malachie nominatur. Quẽadmodum eñ subtracto sole tota radiositas ei9 simul subtrahitur. Sic et deo sublato de mente humana eo modo quo diximus tota radiositas donorum et grãrum sine quibus deo non placetur subtrahitur. Et debes scire q non intelligimus panem vite a mente humana recedere vel eidem subtrahi si forte aliqua hora non cogitetur aut motus sancti amoris in ipsũ non dirigatur. Sicut nec animam a corpore si quãdoq; ab operatione visus aut alterius sẽsus cessat. Et quia iam declaratum est deum eẽ panẽ anime humane secundum suum totum nobile atq; precipuum ipsamq; animam natam esse cõmedere panem hunc et creatam esse ad comedendum illum. Manifestum aũt est creatorem nihil frustra vel ociose fecisse nec in posterum facturum esse: frustra aũt dedisset anime humane vires ad comedendum hũc suauissimum ac preciosissimum panem nisi eum ei est

Prima veritas

Similitudo

Probatio a cã a sili a pportione

Intellect9 hũan9 pme veritatis

Fornicatiõ itellectus et affectus

Panis q̃tidianus

Similia

Nota

biles seu manducabilem exhiberet. Necesse ergo est
vt se et manducabiles exhibeat. ¶ Amplius. Si ma
Simile terfamilias filijs pro captu eorum seu cōgruentia
cibum ministrat naturali pietate que etiam quodā
modo iustitia est. Ita vt alijs cibum in specie lactis
alijs in specie panis aut sorbicularū. Quāto mag;
fontalis ac inestimabilis pietatis deꝰ super omnē
comparationē plus diligens filios gratie sue ⁊ ad
optionis quā possit mater quecunqꝫ diligere filios
vteri sui: ministrabit eisdem panē vite pro captu ⁊
congruentia singulorum: habet enim adultos ac ꝑ
fecte etatis atqꝫ virtutis filios scꝫ angelos sanctos
Filij adulti et animas sancte ⁊ que miseratione eius ad eoꝝ con
sortium iam assūpte sunt: hi capaces sūt et poten-
tes comedere panem vite tam virtute ꝙ amplitudi
ne oris et ventris spiritualium in ipsa forme sue so
liditate in qua ipse in ipsa eterne refectionis ac sa-
tietatis mensa celestibus conuiuijs: pleno ore come
dendus opponitur. Hec est mensa ꝙ eterna sapien
tia proposuisse et parasse legitur ꝓuer. ix. De hac
mensa ipsa veritas dicit Luce. xxij. Ego autem di-
Filij ꝑuuli spono vobis sicut disposuit mihi pr̄: scꝫ vt edatis ⁊
bibatis super mensam meam in regno meo. Habet
deus pater et filios paruulos quibus impossibile
est panē vite in sue forme soliditate comedē. Qua
propter in alia forma necesse est deum misericordis
simū patrem in alia forma in qua eis esibilis sit ap
ponere. Nulla aūt forma est ad hoc illi pani conue
niens que non ostendat illum esse panem. Omnis eni
alia forma absconderet et comedere volentes ab eo
auerteret. Si eñ non appareret panis in mēsa hoc
est cibus: generaliter id qđ in ea appositū esset q̄s
ad illam causa comestionis accederet. ¶ Preterea
ipse appositor ꝯne esse velle cōuiuas reficere nec eos
cibum appositum comedere sed potius cibum illū
velle abscondere se absconderet. Qz ergo benignis-
simam dei voluntatem quā habet de reficiendis cō-
uiuis suis ac de nutriendis filijs adhuc paruulis i
notescere modis omnibus necessariū ac salutare est
filijs. Diuine aūt magnificentie decens et honorifi-
cum fuit panē hunc filijs apponi filijs vnqꝫ adhuc ꝑ
uulis sub forma que panis esse ostenditur euiden-
Nota ter necesse fuit: omnium autem formarum ad hoc
conuenientissimam formam panis corporalis visi-
bilem esse: manifestum est propter vehementē simi
litudinem panis ad panem id est refectionis ad re-
fectionum ꝓpter qđ etiam in homine cōmunicāt vt
vterqꝫ panis et vtraqꝫ refectio nominetur. Iam āt
diximus qz ad intelligibilia spiritualia cognoscē-
da non est via cōmunitati hominum nisi per simili
tudines et qz inter similitudines ꝯuenientiores ⁊ ef
ficatiores sunt ad hec que maiores sunt ac vehemē
tiores quales sunt que comunionem nominum inf
visibilia et spiritualia fecerūt sicut lux olei ⁊ vnctio.
Doctrina ꝑ similitudines Hanc aūt comunionem vides inter panē corpora-
lem et spiritualem similiter inter refectionem corpo
ralem ⁊ spiritualē. Iam ergo declaratum est tibi qz
panem vite apponit summus paterfamilias filijs su
is adhuc paruulis sub forma panis materialis
atqꝫ visibil;. Et quare sub alia forma nullatenꝰ aut
decet aut expedit illum apponi. Quemadmodū āt
idem nutrimentum siue cibus de ipsa specie panis
et de specie lactis ab adultis et paruulis sumitur.
Idem dico fm speciem sic idem verus ac viuificus
panis sub ipsa forma sue veritatis tanꝙ ab adult;
et perfectione virili preditis in eterne refectionꝭ mē
sa: et a paruulis hoc est nobis in mēsa altaris sumi
tur. paruulos nos dicimus pro statu vite istius cō-
paratione perfectionis: de qua dr ad ephe. iiij. Do
nec occurramus in virum perfectum et īmēsurā eta
tis plenitudinis xp̄i. Iam eñ sumus paruuli: paru
li vnqꝫ taꝫ paruitate intellectus ꝙ paruitate affectꝰ.
Cuius paruulitatis exemplum euidens est in ꝑuu
lo litterali cuius intellectus adeo paruus est ⁊ angu
stus vt maius bonum pomo vno, aut nuce aut pugil
lo lactis aut aliquo alio huius capere cognitionē
non valeat. Similiter et affectus eiusdē adeo par
uus est et angustus vt nihil maius his que nomina
uimus amore seu concupiscentia capiat. Sic se ha-
bet intellectus noster in ista paruulitate de qua ad
illam quā diximus perfectionem diuine gratie bene Paruulitas in
ficio ꝑuehendi sumus vt panem vite pro īmensita- tellectus et af
te sua cognitione capere non possumus. Sic et affe fectu
ctus noster hic adeo modicus est et angustꝰ vt eum
dilectione plene non capiat. Et vt ita dicamus ipsa
brachia charitatis huic breuia sunt vt īmensitatem
eius complecti non sufficiant. Et forte sicut paruu-
los occideret cibus solidissimus atqꝫ fortissimus i
vltimo soliditatis et fortitudinis: sic mentem hu-
manem ex vtraqꝫ parte extingueret ꝙtū ad vitā na-
ture panis vite. Si nec dum glorificate menti pro
immensitate qua glorificatis apponitur se infunde Nota dili
rem. Quemadmodū eñ cibus incōparabiliter ma genter
lor faucibus et ventre disrumperet. Et hoc est qđ le
gitur exodi. xxxiij. Non poteris videre faciem me ā
Non eñ videbit me homo et viuet: cuius exemplū ē
in visu corporali cui cum lux super capacitatē eiꝰ
vehementiorē se infundit illum extinguit atqꝫ mortis
ficat. Similiter calor vehemens tactum et sonꝰ ve-
hemens auditum et ita de alijs. Manifestum eī est
intellectum non glorificatum in accessibilis vere lu
cis fulgorem ferre non posse: similiter et affectum
torrentem voluptatis sustinere non posse. Qđ autē
vltra vires aut capacitatem aut imponitur aut in-
funditur vires cogit deficere ⁊ hoc est mors. Hoc est
qđ legitur Iob. xxvi. Cum vix paruam stillam sm o
nis eius audierimus tonitruum magnitudinis eiꝰ
quis poterit sustinere vel intueri? Sicut autē vide-
mus qz in visionibus et raptibꝰ prophetantiū ⁊ cō-
templantium vita corporalis: deficit lucem visionis
aut gaudium aut nitorem ferre non sustinēs. Qua
liter sustinere posset mens humana non glorificata
tm̄ fulgorem et tantum gaudium? Omnis eñ visio
prophetica ꝙtecūqꝫ claritatis esse videatur: ad ful-
gorem in quo angeli sancti et anime glorificate sūt Aduerte
nec comparationem habet tenebrosissime noctis ad
serenissimum hunc diem. Ista tamen non diffinien-
tes sed magis disputantes diximus de morte scꝫ
aie non glorificate: ex immensitate ⁊ vehemētia fulgoꝝ
diuine lucis. ¶ Amp̄. Sub ea forma qua magis esi
bilis est panis vite paruulis illis eis apponendum
esse immo apponi a sapientissimo amantissimoqꝫ
patre deo nulli debet esse dubium: Magis aūt eum
esse esibilem in ea forma seu sub ea forma qua faci
lius in os intellectus et ventrem affectus intrat ma
nifestum est in os autem intellectus humani pro sta
tu huius vie non intrat nisi per formam similitudi
nis aut figure: innudate eñ forme sue prout est apđ
semetipsum in os intellectus humani manie adhuc
paruuli illum intrare totaliter impossibile est. Qz

ergo sub ea forma i nos intellectus humani intra-
re maxime facilis seu esibilis est panis vite: q̄ ma-
xime similitudinis expressissimeq̃ que ad formam
eius propriaz secundum quā apud semet ipsum est
panis vite: maxime esibilem illū esse sub forma pa
nis materialis atq̃ visibilis q̄tum ad os intellect⁹
manifestum est et qm̄ apprehensiones affectiōes ge
nerant sui gradus et sue ꝯparationis sueq̃ proportio
nis sub ea forma scz panis materialis atq̃ visibilis
faucibus seu palato affectus: affectus inq̄ adhuc p
uuli necessario est idem panis appetibilior atq̃ la-
pidior ventrisq̃ eiusdem magisq̃ reuertiuus atq̃
replectiuus sapiditate inq̄ seu sapore spirituali. et
hoc her interpositam nubem figure et respondentē
masticationi seu apprehensiom intellect⁹ que ini sta
paruulitate non peruenit ad nudum proprie forme
viuifici panis sed per interpositam figuram vt vbi
cunq̃ quotienscunq̃ et vt potest de illo cogitare et
Mirum estimare conatur. Certum aūt est nobis multos fide
les verum ac viuificū panem in illo sacramēto i for
ma humana. Vidisse et saporem inestimabilils sua
uitatis ex eodem sensisse. Nos aūt vt ab initio dixi-
mus. Non priuilegia paucorum hic ꝓsequi intēdi-
mus sed magis legem cōmunē fidei et catholice do
ctrine stabilire. Siq̃s āt dixerit q̄ quēadmodū i sac̄-
mēto baptismi nō est necesse vt sub aqua visibili sit
aqua viuifica inuisibilis que est spiritussanctus ꝛq̄
nō ibi sit veritas aque visibilis post sācrificationez
ipsius sz sola forma. Similiter neq̃ sub forma salis
sapiētiam eternā esse et sub specie ipsi⁹ salis trans
substātiationem fieri nulla tenus vel necessarium est
vel etiā verum Et ad hunc modum sub forma olei
oleū letitie esse quod est spiritus scilicet substāne q̄
olei transsubstantiationem fieri nullatenus vel ne-
cessariū est vel etiam verum. Sed sicut deus prestat
per aquam rite baptizatis et munditiam et gratiā
regenerationis per purā inquam et veram aquam
Nota materialē licet ex non virtute eiusdem aque. Sic ꝛ
in sacramēto altaris per purum et materialē panē
atq̃ visibilem nulla ipsius transsubstantiationem
facta prestat vite spiritualis sustentationē et robur
rite sumētibus. Respondemus in hunc errorē iam
nō nullos lapsos fuisse forte ista ratione quam dixi
mus et alia quia nō intellexerunt neq̃ aduerterūt
quia in sacramento altaris ipse panis vite per se et
propter se principaliter petitur quare ipse secundū
se et per se appetitur et nō tamen queritur gratia vl̄
munus ab ipso quā ipsemet. Eius enim vnio spiri-
tualis ad nos id eum ipsum nobis vniri vnitione
spirituali sacramēto isti⁹ queritur. In baptismo āt
spiritus scz non vt ipsi neque ꝓpter ipsum scilz mu-
nus ab ipso: licet propter ipsum id est ad gloriā ip-
sius id est propter beneplacitum eius. Cuius exem
plum est in aqua que queritur ad lauacrum ꝛ que q̄
ritur ad potum. Similiter in sale et oleo cuz querū
tur ad cibum id est cum querūt ad medicinam. Sci
ens enim ipsam aque substantiam querit vt ipsam
intra se recipiat et sibi incorporet et nutriat: volēs
autem lauari non aquam ipsam sed magis quod ex
ipsa ē mundiciam querit. Et licet veruz sit q̄ baptis
male sanctificatione prestetur fidelibus vt vnitate
ac vnione gratie cum ipso deo vniti efficiantur. Et
tota etiam trinitas beata et benedicta se infūdat vl̄
vniat dicta vnione: cū illo sacramento propter per
se mundatio et renouatio ac regeneratio et in eo q̄

tales queruntur et nullomodo refectio vel satietas
In eo q̄ refectio vel satietas. Non enim interroga-
tur baptizandus vtrum velit sacramento refici vel
satiari immo magis vtrum velit baptizari. In hoc
ergo sacramento altaris ipse vite panis a fidelib⁹
q̄si eos vt ipsemet seipso reficiat et repleat eisq̃ ipse
in visceribus cordiū ipsorum inhereat et vniuoce in
separabilis amoris eisdem ipse vniatur et ipsi illi.
Apparet aūt ex hoc substātia panis materialis at-
q̃ inuisibilis in illo sacramento post aduentum cele
stis ac viuifici panis nullatenus remanere. Nullū Trāsubstā-
eni vsui seu fructui necessaria est ibi nisi propter su tatio panis
stentationem accidentium ipsius. Quare accidētia
simul accepta putamus formam panis visibilem.
Non indiget aūt omnipotens virtus viuifici panis Accidentia
illo fulcimento: cum ipse sit portans omnia verbo
virtutis sue. Sicut legitur in. i. ad hebre. ¶ Amplī⁹.
Conuenientius est vt ipse portet et sustentet virtu-
te ꝓpria formā sibi suiētē ꝛ pstētā ipsius q̄tenus valet
ondētē q̄ alia substātia marie cū ex tūc aliā substan-
tiam non indicent neq̃ ostendant. Hic aūt intelliga
tur veraciter diximus portet vel sustentet non eomo
do quo substantia panis materialis ea parabat p̄-
us: ea eniz portabat vt sua scilicet candorem vt quo
erat candida saporem vt quo erat sapida et rotun-
ditatem vt quo erat rotunda. Panis aūt vite nō vt
in se habens ea: sed ad iudicium presentie sue et sac̄
menti mysterium saluat ea ꝛ cōseruat in eē suo. Am
plius. Dignum et iustum est vt adueniente vero ac Nota.
viuifico pane cedat ei materialis ac visibilis panis
substantia et recedat ab accidentibus et forma sua
visibili relinquens eam ministerio tanti sacramen-
ti cui ipsa forma necessaria est. Substantia aūt sup
uacua omnino ibi esset et omnino inutilis. Siue ei
sumeretur et comederetur illa substantia siue nō om
no inutiliter ibi esset. Inutiliter eni comederet cuz
nec opus hoc ibi sit nec huiusmodi comestio ibi q̄-
ratur. In tanto eni sacramento in tanto dei opere a
liquid esse superuacuū vel inutiliter impossibile est
Qz aūt ibi sit et non comedatur faciēte eo qui su-
mit ad comestionem ptinent videlz masticante: sapo
rante: et trāsglutiente: secundū naturam ipossibile
est. Nec est contra naturaz nullomodo imo secundū
naturam est eiq̃ conuenientissimū nec iniuria eius
est. imo iusticia et ius creatoris vt ei aduenienti ho
norem deferat. Relinquēs ei penitus locum suuz. et
alia sua que ab eo habebat fruitio ipsius. Et hec est
qd̄ pia ac veridica fides in isto sacramento et tenet
et predicat vcz q̄ panis materialis atq̃ visibilis ad
uenienti pani viuifico velut creatori honorem defe
rens locum suum relinquit et formam visibilē sacra
mentali seruitio ꝛ mysterio ipsius: ꝛ hec est intentio
verbi transsubstantiationis: transit⁹ scz substātie pa Trāsubstā-
nis materialis atq̃ visibilis ad aduentū viuifici pa tiatio qd̄.
nis saluata forma id est varietate accidentiū ad mi
nisterium sacramenti. Nō eni potest dici generatio
viuifici panis ibi fieri cum prius esset illesus in in
teger. Neq̃ corruptio panis materialis cum ei⁹ for
ma substantialis ibi non maneat imo esse desinat.
Et materia ipsius formam panis vite non inducit
neq̃ materia ipsius panis vite addatur nullatenus
vel accrescat. Si eni alterutz horum eēt: non effuge
remus vllatenus quin generatio eius fieret que est
acquisitio forme substātial'i priori materia aut cre
mentum eiusdem: quod non est nisi inquisitio mate-

ris impriori forma. Cum aūt in verbis sanctorum legitur q iste panis fit corpus xpi vel conuertitur in ipsum ad intellectum et intensionem quādixim⁹ trā substantiationis referendum est. Transubstantiatio vero vere contraria est corruptioni secundū quod de ea intēdit philosophus naturalis. In corruptiōe enī omnia penitus destruuntur: preter primū qđ ē materia. In transubstanciatione aūt nihil omni no remanet de pane preter nouissimum vel vltimum qđ est accidentium sensibilium varietas siue sensibilis forma. De his aūt perscrutari diligentius atqꝫ diffusius plixitatem nobis induceret et preter propositum esset. Sufficit enī ad pietatem fidei quā hic intēdimus stabilire credere et tenere q sub forma panis materialis atqꝫ visibilis in altari post benedictionē sacerdotalem rite factā apponitur panis vite: et sub forma vini visibilis potus vite. Et intelligimus nō solum ipsum xpm solum secundum formam diuinitatis panem esse vite: sed etiam potū vite. Sed etiam corpus eius quod pro nobis in cruce pependit et sanguinem. et hoc declarabimus in sequentibus ipso illumināte et adiuuante. Verum reuertimur primum ad id in quo eramus et dicemus quia mensa altaris mensa animarum est non corporum. Et q̄si pater misericordiarum prouidit mēsam alendis et reficiendis corporib⁹ humanis que omnino necvtilia sūt nec curanda nisi propter animas: multo fortius prouidit animabus nostris mensam congruentē eiusdem refectioni et alimentis eisdem. Quia ergo manifestū est corporalem cibū refectioni animarum omnino non esse vtilē quemadmodum et cibū spiritualem palam est omnino inutilem esse corporibus. Manifestum est in mensa altaris postq̄ mensa animarum effecta est nihil habere corporalis cibi vel potus. Alioqnin non solum superuacue illud haberet sed etiam ad illusionem et ridiculum. Quēadmodum enim si corporibus reficiendis apponeretur cibus spiritualis illuderetur eis. Sic et in mēsa animarum cibus corporalis ad illusionem animarum tantum esset et ridiculum. Manifestum ē ergo post benedictionem sacerdotalem rite factam in altaris mensa nec panem esse corporis hoc est materialem nec vinum. Ex tunc enim mensa est animarū Totum autem qđ ante in ea est vel sic preparatio est sicut preparatorium ad spiritualem refectionem et mensam animarum. Placuit autem clementissimo miseratori omnium deo declarare istud congruenti et decenti miraculo. Cum enim quidam formis illis panis et vini subesse crederet veras panis materialis et vini substantias. aliis cibis vti nolebat et propter hoc in multa quantitate cōficiebat. iuxta quod ad sustentationem corporis sibi sufficere estimabat. Hinc est q infra paucos dies deficiens absqꝫ alteri⁹ morbi occasione. ipso experimento defectus dicere potuit non sub esse formis illis q corpus eius nutrire vel sustentare valeret: cum substantiā impossibile sit nutriri accidentibus. possunt quidem accidentia et sitim extinguere et fame sedare. Cum enim sitis calore vigeat et siccitate: frigiditas et humiditas ratione contrarietatis illas indubitanter extiguere possunt virtute sua naturali siue essentiali. Similiter et cum fames vacuitate vigeat vt ita naturalis fames nihil aliud esse videatur quam sēsus vacuitatis vel euacuatio stomachi vel in ipso stomacho. Quātitas autem corporalis per se et substantialiter repletiua sit loci siue vacui. Manifestum ē q ipsa quātitas ratione contrarietatis naturalis quam habet ad vacuum sicut potest tollere vacuitatem sic et sensum ipsius. Quare et famem: cum fames sit sensus ipsius. Q' autem substantia nutriri non possit accidentibus inde manifestum est. quia si posset eis nutriri posset et augeri: cum et augmentum sit ex superhabundantiā nutrimenti. preterea subtracta occasione accidentium posset diminui substātia. si hoc esset et ita de substractione lucis minueretur aer de nocte. et eadem ratione additione eiusdem cresceret de die. Accideret etiam et hoc accidentia posse comedi et bibi. Non negamus autem odore quodam posse nutriri corpus sed odor iste est vaporosa substantia non accidens. Odore autem qui accidens sit impossibile est.

In corruptione oīa destruūtur preter materiam.

Fides nostra.

Mēsa altaris est mēsa animarum.

Nota.

Miraculū.

Fames qd

Substātia nō pōt nutriri accidētibus.

Nota.

¶ Ostendit deinceps christum in forma humana necessario adesse huic sacramento: scꝫ ex triplici officio pro nobis ab ipso deo suscepto: scꝫ sacerdotis, aduocati et medici.

Post hec tēptabimus etiā astruere quia panis vite in forma humanitatis et necessitate est in mensa altaris: postq̄ effecta est vt diximus per sacerdotalē benedictionē mensa animarū et declarabimus etiā cū hoc q caro siue corpus ipsius cibus est animarū. Et sāguis ei⁹ similiter potus animarū et faciemus sciri qualiter hoc est. Quia ergo iam declarauimus supra in tractatu quē vocauimus cur deus homo ipsum deū ac dei filiū tria pro nobis spiritualiter officia suscepisse videlicꝫ sacerdotale eo q minor sacramētādo generi humano et cure totius ecclesie generis humani sufficere non poterat. Deide aduocati eo q per minorē aduocatum totius generis humani causa agi nō poterat. Tertio medici eo q per minorē totius generis humani lesiones vulnera et morbos curari nō erat possibile. Quia in officio misterria ista agūtur immo ipsū officiū quodāmodo ista tria ē officia necesse est in officio misse tria hec illū agere. Immo in ipsa missa tria hec illū officia exequi vel implere Officiū enī misse sacramētationē et sanctificationē totius populi dei esse nullū dubiū ē. Quia ergo fidelissimū sacerdotē ad sacramentandum populum siue quemuis de populo siue ad sanctificandū: rite vocatum si cōmode possit aduenire necesse ē et etiā non vocatum per nuntium sacerdotem rite in missam et altare que misse sūt agentem: vocatur iste summus sacerdos per insinuationem ad minus et necessitatem executionis: licꝫ vocatio adeo fidelis sacerdotalis et necessitatem executionis officij sui plenissime videntis necessitas nō sit ad missam: ergo vt sanctificationis et sacramentationis impleat in ea officium ipsum venire necesse est. Venire autem in eo q sacerdos Non autem est sacerdos nisi in eo q homo et in humana forma. Necesse est ergo ipsum interesse misse in eo q homo est et in forma humana.

Deus christus tria pro nobis officia suscepit

Missa.

¶ Amplius quia sacerdotale officium quod est sanctificationis non expletur nisi per hostiam qua gratia sanctificationis populo impetretur. Nulla aūt hostia impetrare potuit nisi ea quam ipse in ara crucis obtulit. et hoc est ipsemet secundum q homo sicut dicit Apostolus in ix. ad hebre. Quia semel in consummatione seculorum ad destructionem peccati per hostiam suam apparuit. Similiter in. x ad hebreos. Sanctificati sumus per oblationem corpo-

Nota.

Christus sacerdos.

ris christi iesu semel. Et aliaque eodem expresse legũ
tur ibidem. Necesse est ergo hunc aduenire et offi-
cio sacerdotali suscepto ad sacrificandum seu sacra
mentandum populum per hostiam suã. Iuxta hunc
modum qz fidelis aduocatus necesse habet interẽ
cause quã coram agendã suscepit si possit quotiens
causa agitur ipsa vel presentiam eiusdesiderat. Cã
Christ⁹ ad-uocatus — aũt totius ecclesie in missa agitur scz coram deo pa
tre tanq̃ per procuratorem sacerdotez. Necesse ergo
habet interẽ causam agere huius aduocatus. Nõ
aũt est aduocatus neqz causaz agit nisi inq̃tũ homo
est. Necesse ergo habet ibi esse et assistere procura-
tori sacerdoti maxime qz sacerdoti maxime quia cã
ista non agitur nisi per interpellationem et non nisi
ex ore eius digna est suscipi et per mun⁹ qd ipsemet
est qd et nisi ipsemet obtulit deo patri acceptum eẽ
non potest munus aũt istud ipsemet est. Tertio qz o
Christ⁹ me-dicus — portet fidelẽ medicũ egrũ quẽ curanduz suscepit vi-
sitare quotiens infirmitas requirit. Et hoc ẽ vnguẽ
tis z medicinis que curationi eiusdez necessaria sũt
si possibile est medico possibile est aũt huiõi medi-
co quicquid vult quicqd possibile est qz ergo tota ec
clesia sua imo vnusqsqz de ecclesia sua eger est. Hoc
est medicatione indiget siue ad curationem siue ad
conseruationem siue ad preseruationem siue ad cõ-
uersationem quem ad curandum mirabili miserati-
one suscepit necesse habet ad curandum ipsum quo
tiens opus est venire: opus est autem quotiens de
medicatione eius agitur et sanationi eius intendi-
tur. Qz ergo ad hoc missa agitur et quicqd in ea
fiat vt huiõi medicationis impendat officiũ et sani
tatis beneficiuz. Necesse habet misse officio interẽ
et hoc in eo q̃ medicus hoc est forma humana et cũ
allabastro omniũ vnguentorũ spiritualiũ q̃ in cruce
factum est. Hoc est humanitas ipsius. Sicut legitur
xiiij. marci vel cum ipsa carne que est cathaplasma
contra omnes dolores et lesiones spirituales sicut
antidotum solidissimum atqz firmissimũ contra om
nes humores noxios vitiorum et cum sanguine suo
qui est velut syropus mulcebris atqz dulcissim⁹ atqz
tanq̃ medicina liquida valens contra omnes aiaz
languores z vulnera. Quorum duorum virtutes in
ipsa dominica passione potissimum claruerunt. Si
cut etiam iam in prenominato tractatu declaraui-
Nota. — mus. ¶ Amplius. Postulatus pater familias a fi-
lijs naturalib⁹ siue carnalib⁹ panẽ illũ necessariuz
ex ipsa naturali pietate atqz iusticia denegare nõ po
test. Q̃to ergo fortius pater spirituum deus in quem
omnium oculi sperant panem spiritualem filijs spi
ritualibus porriget et hoc pro congruentia paruu-
litatis siue virilitatis ac perfectionis eoruz. In for
Christus in forma hũa-na panis ẽ puulorum — ma enim humana panis est paruulorũ christus dñs
in forma enim diuina non est esibilis vt supra osten
dimus. Attende aũt q̃ quatuor ista que nominaui-
mus et numerauimus officia xp̃i hominis sunt id ẽ
sm q̃ homo et omnes postcõmuniones missarũ ad
ista quatuor referuntur. Qualibet ei post cõmunio
nem aliquod istorum petitur sanctificare eũ vt sacer
dos et hostia et interpellare vt aduocatus z iusticia
et mederi vt medicus et medicina: et pascere vt da-
pifer et esca non nisi mediatoris est inq̃tum media-
tor. Et propter hoc tota missa principaliter est xp̃i
officiũ licet sacerdos et alij nonnulli adhibeant my
Misse cele-bratio quid — nisterium. Quapropter euidens est missarum solẽ-
nijs ipsum necessario interẽ z quatuor ista officia

in eisdem adimplere. Attende etiã qz misse celebra-
tio diligenter intuentibus non est nisi ppli sanctifi-
catio per inuocationem diuini nominis et sacrifici-
ciũ et actio seu ventilatio cause eiusdem populi co
ram deo per preces et munera et meditatio eiusdẽ
populi siue potionatio spiritualis tanq̃ per antido-
tum et syropum et refectio siue cibatio eiusdez spi-
ritualis tanq̃ per panẽ z vinum et ista quatuor eui
denter in postcommunionẽ petitionibus cõtinent.
¶ Amplius. Quia natura inditũ est cordibus hũa-
nis et consuetudine vsqz firmatum vt cõmunio cibo
rum corporalium cõmunionez dilectionis in eis gi
at et nutriat: maxie autez erudibiles siue docibiles
sumus eis vijs p quas facilius et magis docibiles
sumus. Ille autem sũt vt diximus quas ipsa consue
tudine z vsu iam notas habuim⁹. Quare cõmunio
nem sacram cibi spiritualis z sancte dilectionis ha
bere docendi eramus et si cõmunia cibi corporal' eo
vsqz ad cõmunionem dilectionis sibi congruentissi
Nota — deo valet et pficit. Quãto fortius cõmunicatio sa-
cre refectionis ad obtinẽdam vel nutriendam sãcte
et sincere dilectionis cõmunionem valebit z si pter
illam mensa corporalis refectionis paranda est: q̃-
to fortius pter hanc viuifice dilectionis cõmunio
nem mensa spiritualis refectionis a sapientissimo
amantissimoqz patrefamilias in domo sua filijs su
is ac famulis parabitur. ¶ Ampli⁹. quia amor iste
panis vite vera ac spiritualis comestio ipsius ẽ ne
cessario esse amabilem erit esse comestibilem z esse
mag; amabilẽ et p cõsequẽs mag; amabilis mag;
comestibilis. Quia ergo per hoc q̃ homo pro nob
est passus magis amabilis non dico pter hoc ivia
ista necessario per hoc et magis comestibilis nobis — Nota.
vt nunc. Quare per hoc et vt q̃rum talis nobis ap
ponendus hic necessario. In forma ergo humana
quã pro nobis suscepit et in qua pro nobis pati di-
gnatus est necessario est i mensa spiritualis refecti
onis apponẽdus. ¶ Amplius. Qd maxime suadet
et ingerit amorez signum ẽ ipsius amoris quo ama
re se ostendit qui amari querit. Omnium aũt signo
rum amoris certissimum est mors pro amato susce
pta. Omnis eñ certitudo in omni corde humano q̃ — Mors cer-tissimum si-gnũ amoris
si vna prima et primis impressionib⁹. Hinc est vnu
quisqz dicit ad probationem amoris quo amari se
credit ab alio adeo me diligit ille q̃ pro me si op⁹
esset moreretur. Manifestum est ergo quia q̃ maxi
me cordibus nostris vnit vnione amoris panem vi-
te: mors est quam pro nobis pertulit: quare inq̃tuz
p nobis mortuus z in tantum maxie amabil' in cor-
dibus nostris: maxie vnibilis quare spiritualit' ma
xime mãducabil' z propter hoc maxime in forma il
la apponendus. ¶ Amplius qz tota vita gratie simi
tudo quedam est licet per modica longissimeqz di-
stans ab illa vita glorie: necesse est vt quicquid ẽ isti
us vite scilicz glorie z vmbram et similitudinez sibi
respondentem habeat in vita gratie. Quare refe
ctio glorie habet similitudinem z vmbrã sibi respõ
dentem in vita gratie vt quẽadmodum dies pleni
luminis glorie habet hic velut diluculum et tanq̃ te
nebrarum crepusculum scilicet fidei et scientie vel al
terius: quales conueniunt vite et sic plena refectio
glorie habet pregustationem percennem huius vi
te. Similiter mensa mensam z appositio appositio
nem. Mensam ergo et appositionem panis vite xp̃
gustationem eius de comparatione future refectio-

tis per tenuissimam in via ista et in domo dei esse necesse est. Et quia iam diximus quia in gloria forme sue non est hic esibilis panis vite nec pregustationi ullo modo congruit forma illa necesse est et sub alia forma presentes convivas invitet et attrahat et ipsum panem vite pro captu paruitatis eorum ostendat apponi necesse est. ¶ Amplius. Quia non est minor virtus quam querere parta tueri. Sed pro uno lapsu ade semel offerendus fuit filius dei in ara crucis ut alibi ostendimus: ergo et pro quotidianis quotidie et pro assiduis assidue pro ut eis congruit et pro conservatione acquisitorum quamdiu in periculis sunt necessario offerendus propter quod autem primum per mortem offerendus fuit ut redimeret omnes ex eo regeneratos quemadmodum adam perdiderat omnes uno peccato ex se generatos nos iam alibi declaravimus. Hic autem dicimus quia redemptorum conservatio et quotidiana peccata venialia iuge et quotidianum requirunt sacrificium et assiduum sacerdotis officium omnium autem sacrificiorum que per sacerdotem offerri possunt ipse sacerdos christus acceptabilissimum est et placabilissimum quippe tota fornace charitatis succensus hoc est ardens et flammans tota eminentissimarum virtutum suavitate odoris imo flagrantissimus ac pro ipsa sanctitatis excellentia deo patri gratiosissimus huiusmodi ergo sacrificium iuge et quotidianum esse quotidiana peccata requirunt. Quod nisi in ecclesia sua quotidie et ab eadem offerretur non impleret ipse in ea officium sacerdotis nec ipsa eius ecclesie verе religionis deo impenderet cultum. ¶ Amplius cum sacerdotis sit preces et vota populi offerre que nunquam ea puritate qua decet offeruntur: nunquamque acceptabiliter nisi sacerdos se ipsum primum offerat. In missa autem preces et vota totius populi ecclesie dei que tot tanta sunt offeruntur. Presentem ergo oportet esse sacerdotem qui hec offerat deo patri. ¶ Amplius. Ovium et boum et ceterorum animalium quorundam grate erant deo aliquando oblationes propter devotionem et obedientiam offerentium: cum animalia illa nihil habeant omnino in se quod deo debeat esse acceptum pro aliis. Quanto fortius hostia hec de qua loquimur verus homo dei filius omni placatione gratiositate omnique virtute refertissima deo patri gratissima erit et acceptabilissima pro quibuscunque offerri voluerit. Qua propter de tali ac tanta hostia providendum fuit ecclesie dei cum de suo invenire non possit quod pro peccatis quotidianis offerret. Sic enim morbis eius et egritudinibus per medicinam provisum fuit a deo sic et paupertati qua quotidianis offensis sufficientem oblationum non habebat sue largitatis divine beneficentia consulendum. Nos autem capitulum declaravimus in sequentibus quod sine hoc iugi sacrificio non impleretur nec perficeretur pro statu huius vite dei cultus. Cum enim iuges immo continue offensiones quarum nec numerus est nec mensura iugem et continuam interpellationem requirit seu dei propitiationem continue accusationes iugem ac continuam defensionem seu advocatum evidens est necessitas sacerdotis semper viventis interpellantis pro nobis. Ad hebre. vii. Similiter et advocati qui etiam propitiatio est sicut legitur. i. Ioha. i. Continuas autem ideo diximus offensiones quia nec hora nec momentum reperiri potest in quo non inveniatur offensio aliqua vel peccatum alicuius ex tanto populo. Accusationes etiam diximus iuges et continuas propter malignitatem diaboli. De qua scriptum est apocali. xii. Quia proiectus est accusator fratrum nostrorum qui accusabat eos die ac nocte ante conspectum domini. Quod si quis dixerit quod ad repropiciandas tot et tantas offensiones et ad elidendas seu retundendas tot et tantas accusationes sufficiebat tanta numerositas sacerdotum et clerici quorum officia sunt interpellatio repropiciatio et advocatio seu patrocinatio aliarum apud dominum deum. Presertim cum in hoc habeat auxiliatores tot milia millium sanctorum angelorum et totam illam preclaram celestem curiam. Respondemus quia tanta numerositas sacerdotum et clerici nec etiam propriis offensionibus repropiciandis sufficit nec in propriis causis satis est coram deo proprie patrocinationis defensio: presertim cum offensiones et peccata sacerdotum et cleri scelera sunt et monstra comparatione offensionum et peccatorum populi. Quod autem inde sanctus angelus dicitur quia inter celestes virtutes quecunque ibi reperiri potest prestantior deoque acceptior vix sufficit onus suum portare et ut de aliis officiis vel oneribus eorum si qua sunt taceamus vix sufficit gratiarum actionibus referendis pro donis que iam accepit et adhuc continue recipit. Si quidem et continua irradiatione prime et inaccessibilis lucis illustrantur et continua inundatione torrentis voluptatis inebriantur. Ista autem duo officia que diximus non sunt sanctorum angelorum propria officia nec propter illa vel creati vel constituti licet ea interdum pro electis assumunt sicut legitur in. i. Ad hebre. Quia sunt administratorii spiritus missi in ministerium propter eos qui hereditatem capiunt salutis. Tot ergo et tam ardue cause immo tam miserabiles et desperate proprium merito requirunt advocatum cui patrocinium earum proprie incumberet ex officio. Si enim princeps reipublice mundane pro supplendo defectu imperitorum ne ius eorum temporale deperiret publicos advocatos constituit in succursum imperite litigantium. Quanto fortius princeps universitatis deus universorum et singulorum in sufficientie consulens et periculis eterne damnationis occurrens publicum advocatum toti generi humano constituit qui causis universorum et singulorum et agendis et etiam relevandis sufficeret qui in consistorio eius et ante tribunal ipsius pro omnibus pro quibus iustitia permitteret staret. Alioquin curie eius et consistorio non parvum perfectionis deesset si miseris et imperitis sibique non sufficientibus sufficiens advocati deesset patrocinium. Nulla tenus enim in ultime perfectionis et sufficientie curia seu consistorio deesse decet qualem requirunt excellentia advocatum hoc est qui merito sit omnium refugium miserorum. Iuxta hunc modum etiam diximus quia dum tempus est tantarum offensionum atque peccaminum non esset completus dei cultus ac usque quaque perfectus si de propitiatione non esset provisum. Cum enim tres sunt intentiones divini cultus vereque religionis videlicet dei honorificentia in quam primum et maxime incedit. Deinde impetratio veniarum. Tertio acquisitio gratiarum. Manifestum est multum deesse divino cultui pro tempore quod diximus tantarum offensionum atque peccaminum si desit impetratio veniarum quod si defuerit et acquisitio gratiarum pene vacuus et nullus erit quantum ad dei honorificentiam cum honorificentia deo

Ovidius.

Nota.

Tonsilitur (?) offensionum.

Peccata sacerdotum monstra.

Nota

Angeli spiritus administratorii.

Christus omnium patronus.

Tres intentiones divini cultus.

impensa nec obsequia dicenda sunt nisi eidem grata et accepta sint: vt a sit talia sint grata sola facit. Cum ergo cult⁹ sine sacerdote null⁹ ē sit vtiqꝫ sacerdote q̄ oib⁹ culp̄ et repropiciādis oib⁹ venijs ipetrandis oibus gratijs obtinendis sufficiat diminutus est ꝛ incōpletus dei cultus. In nullo aūt operum suorū adeo honorifica est deo adeo vtilis et salubris hoibus perfectio sicut in eiusdem cultu ac religione.

¶ Cum ergo in alijs imperfectio non sustineat. Neqꝫ enim in corpore vnius pulicis aut musce vnius membri defectum sustinet ꝛ supercilio tuo pilū vnū deeē noluit: multo minus in hoc. Quapropter de tali sacerdote ꝛ sacerdotio generi humano prouisum est.

Usqꝫ ad sacerdotium xp̄i cult⁹ diminutus fuit

Et si quis dixerit ergo vsqꝫ ad christi sacerdotium dei cultus incōpletus et diminutus fuit: verum plane dicit sicut expsse dicitur in. vij. Ad hebre. Et reprobatio fit precedentis mandati propter infirmitatem eius et inutilitatem. Nihil enim ad perfectū adducit lex. Et iterū. Ad romanos. viij. Quod impossibile erat legi in quo infirmabatur ipsa lex supple: deus filium suū mittens in similitudinem carnis peccati et de peccato. Dānauit peccatum in carne vt legis iustificatio impleret in nobis. Et si queratur quare tot milibus annorū sustinuit deus imperfectionem istam et diminutionem in cultu suo: quare nō prius et glorie sue et saluti nostre consuluit. Iam p parte respondimus in isto.

Obiectio cū rñsione

Si ei elementa seu rudimenta et quasi alphabetum perfectionis diuini cultus vix paucissimi in mūdo id est sola gens hebreorum miraculis inducta totqꝫ et tantis flagellis quodammodo compulsa recipere potuit cum etiam esset in hac quasi hereditaria et patrum eruditione adiuta. Quanto fortius mundus totus et excōmunitas hominum ad tantam perfectionem ineptus fuit. sustinuit ergo de⁹ istam imperfectionem in cultu suo donec venit plenitudo tēporis sicut legitur in. iiij. Ad galath. Quemadmodum sustinet imperitia in pueris paruitatē in seminibus vegetalibus omnibus et animalibus donec per incremēta magnitudo sue perfectionis eis adueniat.

Nota

Et cum questionem istā amplius enucleamus non alia est q̄si queratur q̄re nascuntur homines paruuli et non potius viri perfecti atqꝫ barbati. Et quare ponūtur oua ab animalibus ouantibus et non poti⁹ animalia perfecta ex eis nascuntur. Natus enī est dei cultus et vera religio in mundo quodammodo vt semen et quadāmodo vt paruulus pp̄ter imperfectionem et ineptitudinem cōmunitatis hominum. Quia si quis dicat q multo melius p multos sacerdotes administraretur dei cultus et per multos aduocatos: similiter melius expediretur causa animarum q̄ per vnū.

Nota

Respondemus quia si multi essent vel hi vel illi et vn⁹ eorum sufficeret alij essent superflui et inutiles quātum ad hoc. Si aūt nullus sufficeret quocunqꝫ modo intelligatur impossibile esset omnes sufficere simul omnes ei simul sumptos necesse est indigē alio mediatore apud deum maxime cum omnes peccauerint et egeant gratia dei. Sicut legitur in. iij. ad ro. Causati ei sumus iudeos et grecos omnes sub peccato esse et iterum ibidem an p sal. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt. Et iterum omnes peccauerunt et egent gratia dei.

¶ Amplius. Sicut vna ecclesia ex omni cōgregatione et coaptatione electorum clericorum. Ita ꝛ vnū oportet eē sacerdotem verum ac summū in ea. Et de hac insufficientia diximus dictiones sufficientes in eo tractatu quē nominauimus. Cur deus et homo.

Nunc autē reuertamur ad id in quo eramus et dicamus q ecclesia dei et dom⁹ est et templum ipsius et quia templo necessario est et cultus ipsis cum tribus effectibus suis quos supra nominauim⁹ et propter hoc altare et sacrificium.

Nota.

Et quia domus multe familie et mensa refectionis qualis domui et familie congruit et non oportet nos pbationibus astruere vel declarare q res vna fuit subiecto altare et mensa sicut idem sunt templum domus. Sȝ altare dicitur cōparatione et respectu oblationis ꝛ sanctificationis et omnino ad deum cuius honori ꝛ cultui deputatum est. Mensa vero cōparatiōe ꝛ respectu refectionis spiritualis et omnino ad familiam cui reficiende posita est et parata. Quēadmodum res vna subiecto sacrificium inq̄tum deo oblata et nihilominus cibus sanctificans cōparatione sumentium: Attende ergo q nihil ita congregat familiaꝫ literalem congregationem exteriori et lfali vt mense literal' cōmunio. Unde et generaliter familia pascentis dicitur familia.

Nota

Nihil etiam magis astrigit fidem et amicitiā exteriores inter homines q̄ eadē cōmunio. Inde est q marie execrabilem habent homines perditionem conuiuarum inuicem seu commensaliū sicut in psalmo legit. Tu vero homo vnanimis dux meus et notus meus qui simul mecū dulces capiebas cibos. Inde tanq̄ generale puerbiū sonat singulorum simul comederamus et biberam⁹ eo die qualiter me obseruassem ab eo q̄liter michi timerem ab illo. In nonnullis aūt regionibus ipsa denegatio cōmunionis aut conuiuationis inexecrabiles inimicitias parit et qui comedere ꝛ bibere cū aliquo renuerit statim capitalis inimicus reputet: istius gladiosqꝫ petitur ab ipso: Inter pascentē etiā et conuiuas seu cōmensales multo fortiores fides ꝛ amicitias astringit mense cōmunio litaralis.

Mēsa conciliat

Et pp̄ter hoc illos marie ad secreta consiliorum adiungit homines: istis marie se et sua credunt: de illis specialis siue confidunt pp̄ter quod et proditio siue infidelitas et inimicitie hmōi hominum maxime detestabiles habentur apd homines. Sic et in psalmo legitur. Homo qui edebat panes meos magnificauit super me supplantationem. Quia ergo cert' nobis et vsitatis vijs marie ducibiles sumus signisqꝫ ꝛ similitudinibus vehementioribus q̄ etiam cōmunionem nominum faciunt inter visibilia et inuisibilia siue corporalia et spiritualia: marie ad spiritualia erudibiles sum⁹. Necēe āt fuit sapiētissimū ac misericordissiȝ deū marie cōuenietia ad eruditionē nraȝ eligere. Necesse fuit similitudinem mense corporal' siue formam siue speciem dicas non refert eum familie sue in domo sua ponere. Similiter et similitudinem seu speciem refectionis corporalis in eadeȝ eidem adhibere. De veritate enim mense animarū refectionis spiritual' homini intelligenti liquidissimum est. Quia ergo sine ea nec est vite spiritualis sustentatio nec nec roboratio nec augmentum sicut de vita corporali ꝛ mensa ac refectione sibi congrui euidentissimum est.

Mēsa spūalis

Quia ergo mensa spiritual' et refectio animarum panisqꝫ viuificus in domo dei spiritualiter et inuisibiliter posita semper est et pa

rata et ille semper appositus et secundum sui veri-
tatem incessanter spirituali comestione sumitur ab
his qui ad hoc idonei sunt et parati. ab alijs autem
qui mensam istam nec vident nec refectionem in ea
positam cognoscere preualent sicut nec videtur ita
nec sumitur. frustra aūt ꝓpterea ad hmōi homines ip
sa veritas mense spiritualis viuificeqꝫ refectionis
in ipsa nuditate sue veritatis vel potius absconsio-
ne posita est. Deinde vero paterfamilias eque ꝓcu
rare paruulos et magnos eq̄ velle pascere nemo sa
ni capitis dubitat. Nihil eīn frustra vel ociose ip̄m
facere cui non manifestum sit. Relinquitur ergo ex
omnibus his necessariam esse cōmunionem spiritua
lez in domo spirituali dei. Et qꝛ necessarium est spe
ciem seu similitudinez mense atqꝫ refectionis corpo
ralis in ea poni. ad ipsam veritatem mense spiritu-
alis, et refectionem omnino incognitam et panē vi-
te omnino inuisibilem nemo accederet: nemine autē
ad illam accedente frustra propter homines posita
esset. Et quia multo vtilior multoqꝫ salubrior mul-
toqꝫ deo acceptior: qꝛ super omnem cōparationē in
ter dei filios et familiares spirituales fides et ami-
citia quas necesse est spiritualis mense cōmunionē
Silitudo mēse spūal' ad corpales reficere et similitudo mense et refectio corporaliuz
ad spirituales de maximis similitudinib⁹ est ad co-
gnitionē spūaliū maxie ducētib⁹ oib⁹ inqꝫ his nece
ē spūalis mēse silitudinē seu speciē idomo q̄ ē eccle
sia poni. Querim⁹ ḡ vtrū huic silitudini vel speciei
subsit veritas vel non subsit hoc est qui ad mensam
Questio illam discumbit specietenus reficit' seu comedit vtrū
reficiatur spiritualiter et comedat panem vite aut
non. Si ad hoc idoneus est. Rn̄. si dicat veritatē nō
subesse hmōi speciebus et signis. Totuz ergo est fal
sitas et mendacium qđ visibiliter ibi agitur et illud
paterfamilias spiritualibus conuiuis signis men-
dacibus dum ad refectionem spiritualem nos inui
tat et illaz non exhibet dum fauces cordium aperiū
tur et nihil in eas mittitur. Illa eīn visibilia corda
spiritualia nullatenus intrant vt cibus neqꝫ ad illa
fauces cordium aperiuntur. Si aūt dicat subesse ve
ritatem declaratum ergo est propositum vez sub spe
cie mense visibil' eē mensam inuisibilem. Et sub spe
cie panis visibilis panem viuificum esse. ¶ Ampli⁹
Tria esse que in animabus nostris affectiones seu
Nota. passiones generant. Manifestum est intendentibus
hoc primum et notissimum est apprehensio siue ap
prehensum in eo ꝙ apprehensum sicut apprehensio
amoris amorem apprehendente generat. Iuxta qđ
dicitur illud: vt ameris amabilis esto et illud Sene
Seneca ce. Si vis amari ama. Qualiter et basilius ipse di-
cit de sacramento altaris. Puto inquit et aliquē ta
li cogitatione ad deuotionem et amorem posse pro
uocari. Intelligens de cogitatione amoris quē no-
bis dominus xp̄s in passiōe exhibuit ad reamādū
ipsum posse prouocari: sm̄ est exemplum. Manife-
stum est enim fortium exemplis nos animari et inf-
dum exemplis deterreri infirmorum. Unde et illud
Exēpla pl⁹ mouēt ꝙ verba dictum est plus mouent exempla quā verba. Terti
um est virtus rerum qualiter dicitur de lapidibus sic
ut de lapide smaragdi ꝙ operat' leticiam in aiab⁹
gestantium ipsum: ⁊ de lapide bufonis qui tristiciā:
et de lapide topazion crocei coloris qui temperan-

tiam ab ardoribus libidinum: ⁊ de lapide diamāte
qui gratiositatem: de herba que dicitur agnus cast⁹
que posita in lecto quiescentis in eo extinguit libidi
nem: ⁊ alia innumerabilia et dicuntur et leguntur. de
hmōi genere est illa operatio qua nōnulli horrores
et horripilationes patiuntur latrone existente in do
mo ibi sunt licet omnino ignorant illum ibi esse. Qꝛ
ergo cōmunio amoris ad deum et homines maxim
bonum est hominum et priuatio apposita siue excō
municatio vel proprietas contraria que idem ē qđ
excōmunicatio eo ꝙ vnū vnum contrarium aut ma-
ximum aut pene maximum malum est eorundem.
Merito misericordissimus ac sapientissimus deus
omnia que operari poterant ad cōmunionem istaz Nota
amoris imprimendam hominibus congruere ⁊ col
ligere debuit et ad oppositum malum expugnandū
omnia que illi maxime aduersantur congregare in
vnum vt densa acie contra tam odibilem deo tamqꝫ
hominibus inimicam pestem pugnetur. Designan-
dum ergo fuit bonum istius cōmunionis vt per ap
prehensionem amorem sui apprehendentibus inge
reret et exemplum exibendum vt cognoscentes faci
lius induceret virtus adhibenda que illam in eisdē
operari possit et hec tria in ipso sacramento altari
sunt apparent. Granorum enim vnio et ab inuicem
inseparabilitas atqꝫ indistinctio in ipsa forma visi-
bili panis apparet. Adhibetur et exemplum com
munionis qꝛ ipse xp̄s dominus corpus ⁊ sanguinez Cōmunio
suum ibididem cōmunicat sumentibus qua cōmu-
nione largior nulla maioris beneficentie nulla cōmu
nio mag' suauis nulla mag' ꝯ ꝓpetatē et auaritiā
ex tunc magisqꝫ cōfundens proprietatez ⁊ auaritiā
exhiberi potest cōmunitati hominū. Nullius enim
comparationis est largitio seu communicatio cibo
rum exteriorum ad hanc. Sed neqꝫ cōmunicatio la
ctis de vberibus matrum expressi in ora filiorū qꝛ
illa de exterioribus. Ista vero videlicet lactis et de
his que sunt extra substantiam matris. Cōmunica- Nota.
tio vere corporis et sanguinis christi de ipsa substā
tia est e partibus ipsius xp̄i. Qꝫ aūt et virtus ad-
hibeatur que cōmunionem istam sacratissimā amo
ris operari possit non est dubium cum ipse xp̄s se-
ipsuz ibi exhibeat. Qꝛ via ex his tribus cōgregata
omniuz conuenientissima ac efficacissima est vez ad
inductionem sancte communionis et exterminatio
nem excommunicationis quare nisi optimus ac sa-
pientissimus deus hāc ad hoc elegisset proculdubio
non iuxta bonitatem et sapientiam suā in parte ista
egisset. Cum viam optimam ad intensionem suam
efficacissimam omisisset. Et ad hoc istam rationē
inducimus vt eum hac via vsum fuisse ⁊ vti ꝓpterea o
pus est astruamus. Qualiter autem xp̄i sacratissi-
mum eius corpus ac preciosissimus sanguis refici
at digne sumentes docebimus in sequentibus. Sci Effici q̄mo
endum ergo ꝙ tribus modis aliquid ab aliquo effi do qđ dicat'
ci dicitur. Primum quidem natura siue naturali o
peratione vt est calefieri ab igne. Secundo merito
meritum enim neqꝫ congrui neqꝫ condigni proprie
dicitur efficere vt veri nominis causa efficiēs id qđ
ꝓpter meritū efficitur a remuneratore ipsius: et in
vsitate dr̄ pctā tua fecerūt tibi hoc vel bona merita
fecerunt tibi illud bonum. Tertio virtute occulta

re diuina quomodo sacramēta operari dicuntur.
Et autē quis pane refici dicitr non tamen pane ma
terialiter dicitur. patet: quia ergo vera christi caro
quā pro nobis assumpsit et pro nobis crucis pati-
bulo affigi voluit cibus mentis hūane per seipsam
esse non posse manifestū est. Non eni ipsa propter
se et scdm se vnibilis est nobis vnione corpali vel spi
rituali. Quēadmodū nec propter se diligibilis aut
diligenda sʒ propter illū cuius caro ē. Eodēmodo
de sanguine eiꝰ litterali seu materiali. Restat ergo
vt alio modo quā ipsa sua essentia reficiat mētes su
mentiū et ꝓpter hoc restat vt vel merito vel virtu-
te. Et merito q̄dē suo īpossibile est cū nullū sit. Im
possibile eni est meritū esse nisi in substantia intelli
Meritum nō nisi ī substantia itelligentie. gentie. ¶ Amplius si merito offerētis aut sumētiuʒ
ergo non iā sacramentū vtpote quod de se nihil pre
staret inde sumentibꝰ aut sacramētalis. Sed potiꝰ
ex meritis eorūdem haberet. Vn̄ eos reficeret ꝛ san
ctificaret. Si eni sanctificatio baptismalis ex meri-
tis essʒ aut baptizantiū sanctificarent ab illo siue ꝑ
illum cū hoc ipsum baptismo prestarent meritis su
is vt sanctificaret eosdeʒ. restat ergo vt virtute non
nature sue essentie vt supra ostendimus quēadmo-
dum cibus corpalis ipse nature et essentie seu virtu
te reficit comedētes quare relinquitur vt virtute di-
uina q̄ ex solo bn̄placito dei operaṫ in omnibꝰ sacra
mentis. Sicut ergo superfusione aque siue ablutio
Simile. ne exteriori que per aquā fit adest virtus oipoten-
tis ac misericordis dei ad efficiendā interiorē ꝛ spi-
ritualem ablutionē. Sic refectione corporali exte-
riori que vtiq̄ forma seu figura est aut exēplū inter
ne ac spiritualis refectionis adest virtus diuina ad
perficiendam designatā vt diximus refectionē. Qʒ
si quis querat qualiter verū est quod dicit veritas ī
Questio. vi. Johan. Caro mea vere est cibus et sanguis meꝰ
vere est potus. Rn̄demus quia vere assertiue acci-
pi potest ac si diceret. Caro mea vere id est indubi-
tanter est cibus hoc est reficiens siue refectiua et sā-
guis meus vere est potus. Hoc est indubitanter po
tans siue inebrians licet non sua natura sed virtute
diuina. Quēadmodum aqua baptismalis vere est
aqua regenerans vnda purificans non natura sua
sed virtute diuina que per verbū inuocatiōis acce-
Sacrm. dens ad elementū id est sacrationis siue sanctifica-
tionis instrumentū. Sic vera vt litteralis xp̄i acces
su virtutis diuine que ab ea nūq̄ recedit sacramen-
tum est id est sacrationis sacratissimū instrumentū
et sacre refectionis adiumentū digne sumentibus.
Et si quis eam virtuosissimā audiuerit aut credi-
derit propter dei sapientissimā sapientiam dei vir-
tute cuius ipsa est vestimentū non recedit a purita-
Vestꝭ iohānis euange te fidei. Si eni vestis iohānis euāgeliste ex tactu sa
crati corporis ipsius iohānis id virtutis obtinuit
vt per manū Aristodemi icreduli tactu suo fratres
mortuos suscitaret quid de hoc vestimento virtutꝭ
oipotentis pia fide suggerit sētiēdū? Si petri apo-
Baculꝰ petri. stoli baculus ex tactu petri cōsequi potuit vt tactu
suo mortuū socium videlicet beati marcialis lemo
uicen. episcopi suscitaret et vsq̄ ī presens retinet vt
demones de obsessis corporibus eiiciat vt etiaʒ ad
loquendū compellat. Quid de sacratissimo xp̄i cor
pore sentiendū? Si christus dominus tantas virtu-
tes corporibus sanctorum suoruʒ largitus est imo
ossibus eorum aridis et capillis vel quod plus est
pulueri eorum et sepulchri. Quomodo non incom
parabiliter multo maiores ipsi carni sue iam vita
glorie viuenti virtutes tribuit. Quid eni mirabile
cogitari potest quod non ad sanctorū suorum reli- Miracula
quias vel etiam memorias operatus sit et vsq̄ ho- et reliquijs
die operetur christꝰ dominꝰ? ¶ Amplius si fimbrie sanctorum.
vestimenti sui hoc prestitit vt eius tactu emoroissa
sanaretur a fluxu sanguinis sicut legiṫ. ix. Mathei
et Marci. v. ꝛ Luce. viij. Putasne q̄ fimbriam vesti
menti sui pluris habeat quam ipsam carnē quam
pro salute humani generis induit? Si carnibꝰ ani-
malium et piscū nutriendi ac reficiendi augendi ꝛ
impinguandi corpora nostra virtutē dedit natura
lem et inditam et vino virtutē reficiendi letificādi
et inebriandi. Quanto fortius carni sue virtutem
dedisse credendus est nutriendi reficiendi et augen-
di et impinguandi animas nostras et precioso san-
guini suo virtutē reficiendi letificandi et inebrian-
di salubriter et sobrie animas nostras? tanto enim
magis verisimile est magisq̄ credendū hoc fecisse
pro animabus quā illud pro corporibus. Quādo
certū est ipsum aīas magis curare quā corpora et
bona animarū quā bona corporum. Item si carni
vel pinguedini serpentine de qua tyriaca conficiṫ Theriaca
virtutē dedit qua venenum quod solam vitam cor ex carne vi
poris extinguit eiiciat et effuget. Quanto fortiꝰ sa perina.
cratissime carni sue hoc prestitisse credendus vt ve
nenū peccati quod animarū vitam extinguit omni-
modo curet? ¶ Amplius si lapides ꝓciosi et virtuo
si virtutes innumeras et admirādas habet vt mul
tis videtur ex modico q̄ in vnoquoq̄ eorum est di
te essentie. Quāto fortius preciosa ac iam glorio-
sa christi caro q̄ pro nobis quodāmodo missa mul- In gēmis
tas ac prestantissimas virtutes habet credenda est aliqd cele-
ex ipsa presentia totius diuine ac omnibus supemi ste.
nentis essentie. ¶ Amplius si sanguinē hyrcorum ꝛ
sanguinem draconis ac etiā sanguinē menstruū mi
ris ac mōstrificis donauit virtutibus si plinio cre-
ditur. Quomodo nō multo fortius preciosum san
guinem suū. ¶ Amp̄. Si lignū vite in medio para-
disi positū hac virtute preditum esse voluit vt vi-
tam corporalem ꝑpetuaret vtentiū fructū illius. Lignū vite
Quō nō potius carni vel sanguini suo hoc tribuit ī padiso vi
vt ꝑpetuare possint vitā animarū. Qui vtiq̄ quo- tā ꝑpetuat
dāmodo fructus illius sunt: ipse vero verissime vi
te verissimum lignū. ¶ Amplius. si hanc virtutē de
dit herbe peonie et lapidi iaspidis vt fantasmata
fugeret ꝛ demonia. Si hanc virtutem dedit verbis
quorūdam exorcismatū vt eis arceātur et ligentur
demones ꝛ alia fiant miranda que in libris magi-
cis cōtinentur. Quo verbū per quod oia facta sūt
carnē suā quā pro salute animarū assumpsit nō om
nibus virtutibus glorie sue congruentibus in par
te illa et animarū saluti expedientibus illustrauit
propter hec omnia et alia innumerabilia mirabi
lium ipsius quorum nos aliqua metu prolixitatis
transiuimus. Alia vero nec nosse nec numerare suffi-
cimus merito dicimus sentiendum esse amplissime
et magnificentissime de virtuositate tante tamq̄ ve Nota
nerandi sacramēti / beatos reputantes omnes qui
illud tota deuotione totaq̄ veneratione amplectū
tur et qui gratiam istam inestimabilem que tanta
promptitudine statim adest panem vite vite vocā-
tibus atq̄ petentibus non abhorrēs: cruentas ma-
nus spurcissimorū sacerdotum sacramentum istud
conficientiū et contrectantium nec ora dei maledi-

tione aut amaritudine plena indeuote indigneq accedentium iugi gratiarum actione nüquàq cessant collaudatione ac benedictione prosequetur.

¶ Exponütur verba illa ex Johänis. vi. Caro mea vere est cibus: et sanguis meus vere est potus.

Reuertamur ergo ad id in quo eramus et dicamus. Qz istud Caro mea vere est cibus: potest etiam intelligi sub hoc sensu Caro mea vere est cibus id est veritate quam continet est cibus non q per seipsam pascat sed per me qui sum veritas quã continet. Quemadmodü aliquid dicitur non vere argentü quando intus non est argentü. vere est argentü quando intus est argentuz. Sic et caro xpi vere cibus dicitur hoc est per id quod intus habet quod inquã est veritas et vita et verbü vite et panis ac si ergo diceret. non quod foris exhibet caro: non qd in ea vel de ea apparet cibus est animarum per se et sm se: sed magis illud quod in ea latet quod intelligi voluit in eo qd dixit vere. Ueritas eni est intus et intimü in omni re et hec insinuant verba Augu. Que dicit dominum dixisse que tamen littera nostra non habet. Hec autem sunt verba illa: nõ hoc corpus quod videtis mãducaturi estis nec hüc sanguinẽ bibituri: sed mysterium aliquod commendaui vobis hoc ipa veritas expressius testari videtur. Johannis. vi. Spiritus est qui viuificat: caro nõ prodest quicq: ac si diceret Spiritus est qui viuificã refectionẽ infundit digne sumentibus ipsam carnem et sanguinem caro autẽ non prodest quicq propria scz natura atq virtute: vel potest intelligi vere cibus id est vere cibationis siue refectionis. Illam eni digne sumens vere reficitur id est ipsa veritate que est xps quã spiritualiter sumit et sibi incorporat hoc est incordat et spüaliter inuiscerat. Quemadmodü exposuimus supra et iterü vere cibus hoc est sm veritatẽ. Alio enim cibo non cibatur homo neq reficitur. Sz cibare se sõniat et mentitur attribuens sibi cibationẽ equi sui vel asini id est corporis. Corporalis ergo cibus falso cibus est et fallax quantü ad ipsum verü hoiem ille eni verus homo id est interior nunq vere cibatẽ sed solus equus eius vel asinus vt ita loquamur: vere autem cibatur per ipsam carnez christi et operatione diuine virtutis vt iam multotiens diximus.

Ueritas ẽ intus.

Notã

Corpalis cibus fallax.

Post hec autem debes scire q caro xpi sm vnum modum vel intentionẽ dicitur ipm signum vel designatio ipsius id est forma visibilis panis quomodo imago petri dicitur petrus et petrus dicitur esse vbi nomen eius scriptum est et alia designatio ipsius. Secundo ipsa caro de beata virgine sumpta id est p nobis patibulo crucis affixa. Tertio tota societas sanctorü siue totus cetus fidelium quomodo in psal. dicitur Corpus autẽ quod perfecisti michi. et in. xi. ad Corinth. vnum corpus multi sumus. et in. ij. eiusdem. Quarto vero carnes agni dicuntur ipsa charismata quibus christus dominus omnibus hominibus incõparabiliter supereminent sm q homo. Qualiter aüt comedenda sit ipsa caro christi mystica iam ex precedẽtibus innotescere debet tibi: totus enim cetus electorü spiritualiter cõmedit cum in hoc ipsum cor cõmedentis assumitur eiq spirituali vnitione que amor sanctissimus ẽ vnitur. Illum enim vere xpianü vereq carne xpi mystice refectum esse

Nota

nullatenus dubites qui totam xpi ecclesiam in visceribus beniuolentie ac pietatis gestat adeoq illi vnitus est vt omniü singulorü bonis cognitis cõgaudeat et in malis cõpatiatur. hec enim est sancte dilectionis cõmunio hec sctã vnitas de qua Actuum. iiij. Multitudinis credentiü erat cor vnü et anima vna. Hec sacta societas de qua pma Johãnis. i. Cõmunionẽ ergo necessario efficit bonoz et malorum quã et qualem diximus. Huius cibi vnü saporem delectabilem sentit comedẽs cü de bonis aliorum letatur. Amarü vero saporẽ et palato cordis eorum molestü cum de malis eorum irascitur q sapor non est proprius ipsius. Hunc cibum vero hoc est carnem christi mysticam reuomit qui eos amare desinit. Illos enim de ventre cordis et de intimis beniuolẽtie et pietatis visceribus reijcit. Juxta hüc modum et de ipso pane vite xpo dño intelligenduz est quia suauis delectabilisq sapor sentitur cuz vel interna suauitate quis reficitur quod quidẽ ppaucorum est vel cum eius glorie aggaudet. Amarus vero sapor ex eo percipitur cü eius contumelia qs vritur et contra eam excandescit. Saginatur autẽ quis et impinguatur quando de bonis alioz augetur eius dilectio in deum et in ipsos. Qui eni propter bona que alijs facit deus amplius ipsum diligit de bonis eorü impinguescit. Adeps eni et pinguedo animarü humanarü caritas est: eodẽ modo et qui dei gloriã amplius vel ampliorem agnoscit et inde eam amplius diligit ac feruentius querit: de eadem pinguescit. Inde est q de maioribus bonis fraternis opulentius reficimur amplius impinguamur propter hoc et xps sm q homo excellẽtia charismatum oibus electis incõparabiliter et sup omnem mensuram pinguior magis incomparabiliter cognitores et amatores suos reficit ipinguat. Ista autem refectio quam diximus pene naturalis operationis est et virtutis. Natura eni boni est vt cognoscentẽ reficiat et delectet. Bonü enim est naturaliter cibus virtutis et appetitiue iterioris nobilis. Et qd est dulcedo ad palatü corporis hoc est bonitas vt supra diximus ad palatü mentis. Quare manifestum est q refectio qua quis recogitans dei filium hominem factum passum et mortuum p nobis ampliori eius amore pinguescit et velut quodam sapore suauitatis eius gaudio reficitur p eo q tanti apud ipsum fuimus et tam chari que refectio sacramentalis non est: sed vt diximus naturalis. Non eni virtute sacramenti sic reficitur sed bonitate ipsius beneficij que naturaliter cognoscentes amore benefactoris inflamat et gaudio quo diximus iocundat. Si tamen cognoscens idoneus est vt tantum beneficium ista in eo operetur. Quemadmodum enim sol per lumen calefacit calefactione corporali corpora calefactibilia: sic sol intelligẽtie et iusticie christus dominus ex quarto scz capitulo sapientie per lumen sue cognitiõis amore suo calefacit corda calefactibilia et gaudio suo recreat et refouet eos qui palatum cordis non perdiderit de febre iniquitatis. Jam ergo declaratum est per ea que diximus quia pietas et magnificentia diuina necessario faciunt debere esse mensam paratã in domo ipsius et appositam in panem vite et potum et hoc cognoscibiliter et esibiliter cõuiuis: alio quin inutiliter ibi essent et quia forma panis et vi

Nota.

Interna suauitate pauci reficiuntur.

Charitas adeps aiarum.

Nota

Bestia proprietatis.

Refectio exterior interiorem operatur.

Doctrina et exemplum probant magistrum.

Duplex efficacia huius sacramenti.

si materialis propter expressam similitudinem sola est que mensam sacram. et apposita in eadem maxime tacit cognoscibilia communitati hominum quantum in se est et si ad eam intenderint et quia densa acie pugnat dei bonitas in hoc sacramento contra pestem uno bestiam proprietatis videlicet significatione beneficentie sue et communionis. Deinde exemplo dum eam tantam exhibet comedentibus ut ipsum corpus et sanguinem suum communicet eisdem qua largitate et beneficentia si cothidianitas eius. immo assiduitas et generalitas qua omnibus illam offert attendatur maior magisque conculcans atque pessundans excommunicationem auaritie et proprietatis inueniri non potest. Tertio virtute quam sacratissime illi carni et preciosissimo sanguini adesse ostendimus qua via seu modo expugnationis melior et efficatior excogitari non potuit. Et propter hoc sapientissimum ac misericordissimum deum illam eligere tanquam optimam decens fuit. Fecimus etiam sciri qualiter comedatur christi caro et bibatur eius sanguis et qualiter ista refectio, refectio mentis sit. Refectio enim exterior que specie tenus ibi est refectionem interiorem ac spiritualem operatur in mente digne accedentis. Et quibus euidens est quia in illo sacramento christus dominus et magistrum veritatis doctrina et exemplo se ostendit et verum deum virtute mirifica se esse declarat ibidem. In ipsa enim forma panis et vini visibili quid ipse nobis sit et quid nos nobis inuicem debeamus esse palam docet et lucide. Quia enim ipse sit sola cothidiana et supersubstantialis deinde solida iocunda et infastidibilis animarum nostrarum refectio forma panis et vini apte designat. Panis enim materialis et vinum talis sunt refectio corporum nostrorum qualem refectionem christum dominum esse dicimus animarum. Ostendit etiam eadem forma panis et vini sancte dilectionis communionem et indistinctionem societatemque sanctorum inseparabilem. de qua dicitur ad Gal. iiij. Non est iudeus neque grecus non est seruus neque liber non est masculus neque femina omnes enim vos vnum estis in christo iesu. Iste enim conditiones et distinctiones foris sunt et a foris sunt et nihil pertinent ad intimum sancte societatis et communionis sanctorum. Manifestum etiam et preceptionem charitatis siue sancte communionis ammirabili exemplo communicationis proprij corporis et sanguinis confirmat. Hec autem duo scilicet doctrina et exemplum verum comprobant esse magistrum. Uirtute vero qua immaculata sacerdotali benedictione panes et vinum in corpus suum et sanguinem transformat dominum se esse ostendit. Quapropter in illo sacramento et magisterium eius et dominatio apparet intelligentibus. Et quia iam diximus sacramentum illud etiam esse sacrificium apparet duplex efficacia ipsius. Prima efficacia reconciliationis ad deum. Secunda sanctificationis et hoc est ei in eo quod sacrificium. Sanctificationis vero efficacia in eo quod sacramentum. In eo enim quod sacrificium est dei placatiuum et iracundie eius in eo auersatiuum. In eo vero quod sacramentum est sumentium sanctificatiuum. In eo autem quod mensa refectionis et eorum que refectionis sunt effectuum. Sanctificatiuum autem proprie et directe ab execratione excommunicationis siue proprietatis propter quod et sacra communio nominatur.

¶ Subtiliter docet eos qui corpus christi comedunt vere insuper ac spiritualiter: eosdem etiam comedi. quod rationibus et exemplo astruit. Questiones postmodum affert quomodo corpus christi in tam paruo loco et sub tantula forma esse possit: acute que similitudines eius questionis veritatem elucidamus.

Comedi.

Nota

Mensa patris filijs tantum paratur.

Diligenter autem attendentibus in istam sacratissimam refectionem manifestum fiet vere ac spiritualiter comedentes veracissime ibidem comedi. Iuxta similitudinem corporis comestionis. Quod licet beato Augustino diuina voce ostensum fuerit nos tamen istud exemplo et rationibus astruemus. veraciter enim illud comeditur iuxta similitudinem comestionis corporalis quod mutatione sui in aliud assumitur et in similitudinem assumentis transmutatur. Non enim ligna ignem comedunt sed ignis ligna. Sic est qui totum corpus ecclesie spiritualiter in ista sacra mensa veraciter comedit quia illum in sui similitudinem conuertens in se et in sui nutrimentum assumit vel augmentum. Nutritur reficitur et augetur corpus id est vniuersitatem reproborum auertendo a malo et conuertendo ad deum propter quod dictum est illud. Dedisti eum escam populis ethiopum. Et in Actu. x. c. dictum est petro. Occide et manduca. Et iob xiiij. Diuidunt illum negociatores. Si quis vero querat in quam sui similitudinem corpus ecclesie conuertat. Responsio. Quia in sanctitatem et bonitatem et propter hoc christus dominus comedere dicitur illos quos in nutrimentum corporis sui mystici et augmentum conuertendo assumit. Si quis autem querat qualiter comedantur in isto sacramento illi qui iam conuersi sunt et electi. Cibus enim corporalis iam sumptus et in nutrimentum corporis iam conuersus non videtur posse iterum comedi. Dicimus quod iam vniti sunt corpori ecclesie possunt magis vniri et quod iam sunt illi quasi membra possunt fieri alterius modi et nobiliora et intimiora etiam et ita verum est quod comesti ab ipso corpore ecclesie possunt iterum comedi. Uides ergo quod rationabiliter celesti magisterio institutum fuerit vt participes essent tanti sacrificij electi tanquam sancti et quod sublimis ac venerande mense tanquam filij. siquidem de sacrificijs vesci non licet nisi sanctis et mensa patris non paratur nisi filijs. Quia si forte alij temere presumptuoseque se ingesserint iudicium sibi comedunt et bibunt. sicut legitur in. xi. i. ad Corint. Iam ergo apparet euidenter qualiter intelligendum sit quod ipse saluator beato Augustino dixisse legitur scilicet nec ego mutabor in te sed tu mutaberis in me. Hoc enim est dicere in mei similitudinem. Quemadmodum ignis ferrum in se hoc est in sui similitudinem conuertit. Si quis autem querat quomodo in tam paruo loco et sub tam parua forma illud gloriosum corpus quod vtique longe maioris est quantitatis esse possit. Dicimus quod idem est ac si quereretur quare in tam obscuro loco corpus tante claritatis esse possit loco remanente obscuro. Sicut enim in presente habet claritatem suam non ostendere et quo minus locum in quo est lumine repleat retinere. Sic non incredibile est et magnitudinem suam ne locum illum repleat aut occupet ita vt aliud corpus secum non patiatur retinere. et sicut claritates corporis siue fulgorem in libera potestate habet vt parum vel multum illius et in loco vel circa locum in quo est diffundat: sic et magnitudinem suam omnino habet in sue beneplacito voluntatis: et sicut salua et illesa per omnia claritate sui corporis locum in quo est vel certum iacentem paruum vel modicum vel omnino in nullo illuminat prout vult. Sic et salua omnia magnitudine sui corporis occupat de loco quod vult et quantum vult ita quod liberum est ei absque diminutione illius in qualibet paruo esse loco. que enim ratio vt cla-

tatē sui corporis in potestate omnimodā habeat
et nō magnitudinē: nec loquimur hic de oīpotētia
virtut: quā habet ſm q deus ē de qua certum est q
Corpa sub= nichil est impossibile vel etiā difficile. Sed dicim⁹
iecta sctōꝝ et pie credimus hāc esse gloriā oīm electorū vt om
volūtati. nino libere volūtati eorū subiecta sunt oīmodo nō
solū corpora ipsorū: sed etiā quecūqꝫ sunt corporū.
Si eni verū est q dicit demon Berith de btō Bar=
tholomeo q ostenderet se si vellet. Si autem nollet
videri nō posset. Quid credendū est de eo pro statu
glorie. Si eni ex vmbra tenuissima glorie hāc pote
statē habuit in corpore suo quomodo dubitari po=
test incōparabiliter maiorē illū habiturū esse pote
state in patria ex ipsa ꝑfectione et veritate glorie?
¶ Si quis aūt querat qualiter viuificus panis in=
Questio. ter manus sacerdotis veniat. scilicet vtrū per mo=
tum aut subito: cū ipsum ante ꝑsentiā eius ī altari
ꝑstet fuisse in celo aut ī alio loco. eadē est q̄stio quō
in vno altari iā existēs iam erit in alio vtrū ꝑ mo=
tū aut subito. In quo rn̄deo: q non per motū qua=
Responsio lis corporū. id ē trāsitū continuū. Tūc eni in oī loco
inter medio necesse haberet eē et ideo dicim⁹ q: su=
bito. Et hic effectus vn⁹ est dotis corporū glorifica=
Agilitas torū que noīatur agilitas ex qua necesse est rn̄dere
dos corpo= agilitatē ipsius volūtati aīe glorificate ita vt sicut
rū glifica= aīa imperat ei mō moueri ī statu miserie istⁿ ad lo
torum. cū quē voluerit ita in statu glorie īperet ei eē vbi vo
luerit. Alioqn nō sibiinuicē congruerēt imperiū vo
lūtatis ipsius anime et obedientia agilitatis ipsi=
us corporis. Quoniam autem difficilius suadetur
imperitis et difficili⁹ ab eis capitur xp̄i corpus si=
mul esse posse ī celo et ī altari. et insup in tot altari
um milib⁹: cuitemus hoc. ne adiuuem⁹ incredulti=
tatē vel poti⁹ imperitiā ipsoꝝ. Attendēt ergo in ꝑ=
Nota mis q corpi hūano dant motus inaturales. imo ꝛ
cōtra naturā ipsi⁹ in loca inaturalia ex virtute ani
me cui coniunctū est prestant et acqrunt. videlicet
mot⁹ in ante et retro motus in dextrū et in sinistrū.
motus insursum ꝛ deorsum. nō quidē ex mō in deor
sum quo per seipsū naturaliter mouet. Sed longe
aliter et modo cōtrario moueret. moueret enim in
deorsum naturalr̄ motu recto atqꝫ cōtinuo. Sed vir
tute aīe imperātis mouet ī deorsum motu flexuoso
multisqꝫ quietibus seu pausatiōibus interruptis.
Deinceps mouet per ea et ꝑ eam ī circulū et trigo
nū et quadrū et ꝑ omnē figurā nō solū pro necessita
te vel vtilitate quacūqꝫ sed ꝓ voluntate penit⁹ ani
Loco inna= me iperantis. Similiter ē videre de locis cū eni nō
turalia cor habeat corpus hūanū naturalr̄ nisi vnū locū sibi ꝓ
pori ꝑ aīm priū et nature sue congruū. videlicet nature īfimū
acqruntur. qd est toti⁹ mūdi mediū siue centrū: ꝑstat tamen ei=
dē corpori et acquirunt per animā cui coniunctum
est et tot loca ipsi tam innaturalia ꝛ a loco natura=
li eiusdē adeo distātia. Si ergo nūc tantū potest hu
mana naturaliter in corpus sibi ꝯiunctū ꝯtra natu=
ram eiusdē et hoc ꝓ sola volūtate absqꝫ oī necessita
te vel vtilitate: q̄tofortius aīa xp̄i pro sūma necessi
tate ꝛ vtilitate poterit in corpus suū cōtra naturā
ipsius qcqd eadē necessitas vel vtilitas reqsierit.
Si nō potest obsistere vel resistere natura corporis
hūani voluntati aīe imperantis. licet ociose ꝛ ꝑni=
ciose quin feratur aut moueat in locū sibi incōgru=
um. ꝛ hoc motu nature sue tam cōtrario: q̄tofortī⁹
non obsistet neqꝫ resistet voluntati aīe ipsius salua=
toris et hec necessarissime ac vtilissime natura cor

poris sui quin se exhibeat ad omne bñplacitū eius
in omni loco in quo presentiā eius requirit tantaqꝫ
vtilitas. presertim cū incōparabiliter plus possit ī
corpus suum aīa illa q̄ aīa tua naturaliter possit ī
tuū. et cū oīm creaturarū potentissima sit ipsa aīa
redemptoris et corpus suū iam nō solum non sit ei Aīa xp̄i
sarcine vllo mō sed soli glorie postquā vl supra quā ptētissima oī
nō sit gloria corporalis. Q si quis querat q̄ sit ne= um creatu=
cessitas vel vtilitas q̄ requirat ꝑsentiā hui⁹ corpo= rarum.
ris in tot altariū milib⁹. Respōsio quia necessitas
vel vtilitas hec sunt: ecclesie vniuersalis medicatio
siue sanatio. eiusdē recōciliatio ad patrē miaꝝ. siue
eiusdē patris miarū ad ecclesiā suam placatio. Ter
tio ipsius ecclesie sacratio siue sanctificatio. Quar
to eiusdē ecclesie spiritualis refectio. Quia illō ve
nerandū corpus et medicina saluberrima est et sa=
crificiū placabilissimū et sacramentū nostre sancti=
ficationis et cibus spiritualis refectionis sicut su=
pra ostendim⁹. Et quia ministeria missarū nō sunt
nisi quattuor hec que dixim⁹. Necesse est vbicunqꝫ
missarū aguntur solēnia corpis huius sacratissimi
verissimā ad esse presentiā. Non eni quēadmodum
delirāt quidā heretici sufficit designatio siue signū
siue figuratio corporis istius viuifici et sanguinis
ꝑciosi ad ista quattuor ꝑagenda. imo necessario re Nota
quirūt viuifici panis et vini ꝑsentissimā veritatem
neqꝫ eni figura neqꝫ alia designatio medicine ꝑsta=
re potest vllo mō salutē. Sed sola ipsius ꝑsens veri
tas medicine. Similiter impossibile ē per solam et
inanem designationē sacrificij placari iratum aut
recōciliari offensum absqꝫ sacrificij veritate. Simi
liter neqꝫ sacrari aut sanctificari possibile est quē q̄
absqꝫ sacramēti veritate cū virtutē sanctificatiōis
sola veritas habeat sacramenti. eodē modo ipossi= In hereti=
bile est aliquē refici pasci atqꝫ potari sola designa= cos.
tione seu figuratione panis ꝛ vini. Alioquin nō in=
digeremus nisi figuris vel picturis ad ista quattu=
or et ꝓ nichilo laborarent in missarū solēnijs cū suf
ficerent picture altarū et sacrarum oblationū ad
istas quattuor noīatas vtilitates. Hec aūt insania
ad eos irrefragabiliter deducit vt pictura diluuij
sola sine veritate mūdū submergat ꝛ pictura ignis
quo mundus inferior cōflagrādus est iam mundū
exurat ꝛ pictura sola panis pascat ꝛ reficiat. Sic ꝛ
pictura vini potet ꝛ inebriet. Sic igit dementia eo
rum ē aperta vt oīno nō distinguant qualiter virtu
tē et efficacia signis attribuāt et veritati. ¶ Amp.
sicut locus ꝓprius naturalis est eidē sic eiusdē loci
vnitas. querit sicut locus innaturalis ꝯtra naturā
eiusdē inest sic ꝛ locoꝝ multitudo. ꝛ sicut sursum et
deorsum in locis cōtraria sunt. sic vnū et multa ī eis
dem ꝛ eque ꝯtraria. querit sicut pōt aīa xp̄i contra
naturā corporis sui vt exhibeat ipsum q̄ācunqꝫ vo=
luerit in sursum ꝛ q̄ācūqꝫ voluerit ī deorsū. sic ex ea= Aīa christi
dem potentia nō obstante vllo modo vel resistente corpus ei⁹
natura corporis cōtraria pōt illud exhibere ī quot exhibet q̄=
cunqꝫ locis voluerit cū nō magis sit naturalis eidē cūqꝫ vult lo
loci vnitas q̄ locus ipse neqꝫ magis cōtra naturā co.
ipsius locorū multitudo quā locus inaturalis ipsi
us. hoc ergo in anima dn̄i saluatoris potissimū lo=
cum nō habet. tum quia corpori suo imperat ꝛ co
ercet potestate liberrima. tum quia omnium crea
ture supereminet potentia fortissima. In nostris eni
animabus longe secus est quorū et libertas multa
seruitute depressa ꝛ potentia innumeris debilitati

bus infirmata. ¶ Amplius. Quid mirū si vbi totū
ibi partes et partes. Quin potius ecōtrario mira
Nota. bile est ꝙ in multis locis sit totum vbi nō ⁊ partes.
Cum ergo certū iam sit quia aīa rationabilis ⁊ ca
ro partes sunt filij dei ex quibus cōposit⁹ est ſm ꝙ
hō non est mirabile si vbi et ipse est ⁊ ibi et ptes ip-
se. Sed hoc potius ammiratiōe dignū. quia cū ipe
vbiqȝ sit nō vbiqȝ tamē sunt eiusdē dicte partes. hoc
autē est qm̄ ad certas vtilitates ⁊ mysteria assum-
pte sunt et ꝓpter hoc vbi locus est hmōi vtilitatib⁹
et ministerijs ibi eas esse ipso suo toto ⁊ cū ipso est
necesse. Ubi autē nō est locus hmōi ministerijs aut
vtilitatib⁹. ibi eas vel nullaten⁹ esse necesse est ex-
cepto loco vbi premiū et remunerationē istorū me
ritorū obtinent. Qui est locus glorie ipsarū et hic
est celum celorū. siue celū empyreū. Quia ḡ in om
ni altari vbi missa agitur locus est predictis vtili-
tatibus ⁊ ministerijs necesse p̄nominatas partes i
ipso suo toto ⁊ cum ipso ad esse presentissima vt di
ximus veritate. Sed quēadmodum vt supra tetigi
mus vbi meditatio exhibenda ibi opꝫ medicum
esse cū alabastro vnguētoꝝ. ⁊ ibi recōciliato ibi me
diatorē cū sacrificio. et vbi sacramētatio ibi sacer-
dotem seu pontificē cum sacramētis. ⁊ vbi refectio
ibi dapiferū cum cibo et potu. Alibi aūt non ē ne-
cesse vt ista exhibeat. Licet igitur neqȝ aīa neqȝ car
ne careat dei filius: tamen illas non exhibet in mū
do isto inferiori nisi vbi locus est vtilitatib⁹ et mi-
nisterijs ꝓpter quas assumere dignat⁹ est. ¶ Amp̄.
quoniā humanitas ipsi⁹ est velut vestis sacerdota-
lis ipsi⁹ in qua pro nobis fungit̄ officio sacerdotis
quid mirū si illā exhibet vel in celo vbi pereat vul-
tui dei ad interpellandū pro nobis. vel in altari vbi
sacerdotāle ministeriū pro nobis exequit̄ alibi ve-
ro cur illam exhiberet. ¶ Amp̄. quid mirū si de con
sortio deitatis huic sacratissimo corpori collatum
est vt simul possit esse in multis locis licet cōtra na
Diuinitas vbiqȝ p naturam. turam suam. Quēadmodum ipsa diuinitas vbiqȝ
per naturam suā est cū eidem ex eodē consortio im-
passibilitas et pene spiritualis agilitas atqȝ subti
litas collata sunt cōtra naturā ipsius corpis. Non
eni verius ꝯtra naturā ipsius corpis est perpetua
illa siue perēnis impassibilitas ⁊ inuisibilitas om-
nimodo quo insensibilis est sensibus nostris in via
ista hoc est vita hoim̄ ꝙ corporū caducoꝝ tam miri
fice penetratiua subtilitas nec illa pene spiritualis
agilitas quib⁹ remuneratū est et glorificatū est illō
corpus ꝙ locorum pluralitas. Si ergo nō obsistit
nec obsistere potuit nature corporis illius contra-
rietas quin de cōsortio aīe glorificate atqȝ ipsi⁹ dei
Nota tatis recipet p̄noīatas dotes ⁊ glorias nō poterit
vlterius resistere vel impedire quin recipiat ex eo-
dem cōsortio locoꝝ pluralitatē seu multitudinem.
¶ Amplius. cū prenominatas dotes et glorias re-
ceperit corpus illud ad premiū nec cōtrarietas na
ture sue obsistere poterit quo minus multitudineꝫ
locorū et receperit ad meritum et ad exequendum
Dotes corporis xp̄i. susceptum ministeriū. ad meritum quidē in ipsa sa-
cratissima cena vbi et in ipsa sede sua recumbebat
inter duodecim ⁊ in manibus proprijs quibus pōr
rigebatur apostolis ad sumendū et in ore ac fauci-
bus accipientiū et manducantiū ipsūm ad ministe
rium vero ꝙ quadrupliciter supra dixim⁹. Alioqn
frustra et vane quattuor ministeria seu officia pro
nobis agenda suscepisset dei filius cuius nullā cor

peragi possit nisi per verissimam presentiam cor
poris illius. ¶ Amplius. cum quicqd glorie habet
corpus illud totū habeat in premiū ministeriorum
seu officiorū que in ipso et per ipsum saluti huma-
ni generis sunt impensa: multo fortius nihil deerit
eidem de his qua requirit executio ipsorum mini-
steriorum. Manifestum autem iam fecimus ꝙ exe-
cutio illorū quattuor officiorum requirit ex necessi
tate presentiam eiusdeꝫ corporis scilicet in multis
altarium sacrariorūqȝ siue sacrorum repositorioꝝ
milibus. ¶ Amp̄. si glorificatione sua venerandum
illud corpus adeo approximatum adeo simulatuꝫ
spiritualibus nobilibusqȝ substantijs. vt non soluꝫ
illud sed etiam omne aliud corpus glorificādū: spi-
rituale noīare ausus fuit apostol⁹ dicens in .xv. i.
ad coꝛ. Seminatur aīale surgit spirituale assimila
tum inqꝫ impassibilitate subtilitate agilitate quas
diximus. Assimilatū aūt in remuneratione et glo-
riam suam ꝓpriam. Multo ergo fortius assimila-
ri debuit eisdem spūalibus substātijs in hoc vno vi
delicet vt simul possit esse in multis locorū milib⁹. Nota.
Multo inqꝫ fortius assimilari debuit eisdē ꝓpter
ipsam causam remunerationis sue et aliorū. Hec au
tem causa quadruplex est officium siue ministeriuꝫ
qd̄ diximus hoc igitur ex necessitate datum est cor-
pori illi vt possit esse in multis locis scilicet milib⁹
ad exequenda officia seu ministeria ꝓpter que agē
da et creatum ⁊ assumptū est. ¶ Amp̄. quid mirum
si de consortio diuinitatꝭ cui vnitum est corp⁹ istud Corp⁹ xp̄i
hoc contra naturā habet ꝙdiu beneplacitū est ipsi locoꝝ mul
us diuinitatis vt sit in multis locoꝝ milibus simul titudinē re
⁊ semel. Quēadmodū ipsa diuinitas est in oībus. cipit.
Ubicūqȝ enim natura est passibilis vnita aliȷ natu
re agēti et fortiori necesse est vt ab ea patiatur atqȝ
recipiat siue ꝙ modo sue receptibilitatꝭ atqȝ pali
bilitatis ab illa. Quid ergo mirū si corpus vnituꝫ
diuinitati cui⁹ virtus et actio sunt i vltimo ⁊ maxi
mo per omnē modum ex virtute diuinitatis hoc re
pit et hoc ei assimilatū est iuxta capacitatem suam
vt possit esse in multis locorū milibus ad obsequi-
um diuinitatis et gloriē. cum nulla natura sic for-
tis et agens que sibi coniunctam et obedientē natu
ram aliam in similitudinē suā prout illa capax est
non trahat. Ignis eni ferrū durissimū ac frigidissi
mum in sui similitudinē conuertit ꝓ capacitate ip
sius ferri videlicet ꝗtum ad calorē atqȝ splendoreꝫ
Non autē ad motū neqȝ ꝗtum ad substantie subti-
litatem. Et hoc quoniam salua natura ferreitatis
non potest habere subtilitatē igneam neqȝ motum
ignis. Q; si quis dixerit quia corpus humanū non
est capax multitudinis locoꝝ simul: sed tantū vni⁹
post alium. Uerū vtiqȝ dicit si ita intelligat ꝙ non ē
capax nisi vnius loci post aliū per naturam suā. Et
hoc ē quoniā virtute sua corpus nō acqrit locū ni
si per motum. Motus autē localis nō est nisi fuga Motus lo-
naturalis atqȝ desertio vnius loci et isertio siue ac calis.
quisitio alterius. Motus ergo cogit corpus omne
naturaliter mobile in vno suo loco esse in quolibꝫ
instanti. et hoc est quoniā cogit ipsum deserere lo-
cum in quo est dum tendit ad alium et egredi de po
ri dum ingreditur ad sequentē. Et propter hoc na-
tura que est in corpore principium motus et quie- Natura p̄n
tis non permittit corpus simul esse in multis locis cipiū mo-
quia dum impellit ad vnū locum expellit ipsū ab tus.
alio in quo erat. Q; si per aliam virtutē imperan

sem tantum et non mouentem acquirendus sit loc⁹
corpori siue loca multa nullo modo necesse ē vt ac
quisitio vnius sit cum desertione alterius. Hoc enī
esset iam vere motus si desertio esset continua. hoc
est habens successionē in tēpore. Si autē esset subi-
ta esset necessario simul in loco quē deserit et in lo-
co quem acquirit. In eo enim instanti in quo acqui
rit locum quēcunq; ex necessitate ī eo est. Similiter
et in eodem instanti in loco est quem deserit quia si
mul et subito deserit hunc locū et acquirit illum si-
mul est in ambobus et hoc est qđ intendim⁹. Quia
ergo non per mediū quasi transiliens aut transuo-
lans ab hoc altari ī oīa altaria vel in quodcūq; ali
ud aut a solio glorie sue dissiliens ī oīa altaria atq;
sacraria presentiā sue hūanitatis exhibet: sed solo
imperio ac beneplacito suē voluntatis cui summa
subiectione obedit corpus suū subito et in ipso nūc
est vbi vult corpus eius nō sequēs omnino naturā
propriā: sed solū beneplacitū imperantis. Exhibet
ergo illud in manibus sacerdotum absq; successione
motiua et inde assumit illud in celū absq; recessiōe
motiua sicut eī volūtas ei⁹ subita ē et tota sil' vtrū
tpr p se. Quia ergo ex sola voluntate vel aīe ipsi⁹ im
perantis vel verbi ſm qđ verbū vel ipsius diuini-
tatis. nullaten⁹ autem ex natura corporis acquirē-
da sunt loca huius corporis illi. Manifestum est qr
sequitur voluntatē imperantis corpus illud nō na
turā suā. Et propter hoc exhibet presentiā suā vbi-
cunq; iubet et quandocūq; non per motum illuc se
transferentis: sed per obedientiā inter quā et iussum
nihil sit mediū ibidē subito se presentans. Cū autem
non mireris in te q; vbicūq; es habes ibi et corpus
tuum. cuius cōditionis arbitraris esse omnipoten
tissimū dei filiū q credere nō vis nō dico vbicūq; est
sed vbicūq; vult ipsū hr̄e p̄sentialr̄ corpus suū secū
et potissimū vbi hoc requirit dignationis sue pro
nobis susceptū officium. ¶ Declarabimus etiā de-
claratiōe euidenti probabilius q; impossibile est p
motum ipsius filij dei vel corporis sui istam tā cre-
bram tāq; multiplicem eiusdem corporis presenta
tionē seu exhibitionem fieri. Primū quoniā accide
ret ipsum filiū dei ſm hoc siue sacratissimū corpus
eiusdem moueri motibus cōtrarijs et illis innume
ris. Mouebitur enī ſm hoc ab altari in quo primo
fit siue celebratur missa in oīa altaria alia in quib⁹
subsequēter celebrātur. Quia ergo quedā altarium
aliorum sunt illi altari a dextris quedā a sinistris que
dam sub et quedā supra mouebitur necessario fili⁹
dei cū in oīa altaria se transferat et simul misse cele-
brātur et in oīm istorū situū siue dispositionū altari
um. mouebit̄ inq̄ motu in ante et motu in retro mo
tu in dextrum et motu in sinistrū motu in sursū et mo
tu in deorsum. Et quia innumera est multitudo al-
tarium in quibus missas eadē hora contingit cele-
brari mouebitur necessario innumeris motib⁹ con
trarijs. ¶ Q; si dixerit q̄s nonne ab vno altari mo
uetur ad aliud sed de celo empyreo descendit super
vnūquodq; altariū ipsa hora qua in eo sacrum my
sterium agitur et eo pacto illuc reuertitur. nihilo-
minus accidit idē inconueniens. Cum enī contingat
eadem hora in alijs altaribus sacrū mysteriū agi.
In alijs autē finiri continget ex necessitate eundem
dei filium ſm humanitatem sui corpus eius in innu-
mera altaria de celo ferri et simul ab innūeris alijs
in celum rapi. Que de causa simul ascēdere et descē
dere. Et quia in omni hora tam diei quā noctis cō-
tingit missas celebrari et finiri p diuersitate clima-
tum que diuersificant diem et noctē et horas nō ha-
bebit dei filius ſm humanitatē neq; corpus eius re
quiem a tam contrarijs tāq; pugnantibus motib⁹
nec cessabit volare et de celo et reuolare ad illud si-
ue transuolare ab altari in altare et trāsportari an
te et retro in dextrum et sinistrum sursum et deorsū.
Hanc autē inquietudinē imo contrariorum motuū
turbinem ac tēpestatē nec imaginatio humana re-
cipit nec intellectus. ¶ Amp. omne qđ mouet̄ a lo-
co quocunq; exit locū illum. et omne qđ exit locum
suum deserit illum. et omne qđ deserit locum in quo
est non remanet in ipso. Quare si filius dei ſm hūa
nitatem siue corpus eius mouetur e celo empyreo
in altare quodcūq; siue ab altari in altare aliud. ne
cessario non remanebit in celo empireo et in altari
a quo mouetur et ita non erit simul ī multis altari
bus neq; simul ī celo empyreo et in altari cum exit
inde. Si enim remanet in celo non erit inde. dicim⁹
ergo quia quemadmodū filius dei vbiq; est ſm dei
tatem suam attingens a fine vsq; ad finem fortiter
exhibet presentiam suam diuinam apparens vbi
vult et quomodo vult. Sic et partium suarum vi-
delicet anime et corporis presentiā exhibet vbi vult
et quomodo vult absq; vllo motu earum. Sicut ip
se apud se et ſm se hoc est ſm naturam suam immo-
bilis et immutabilis et illocalis est per omnem mo
dum. factus est mobilis mutabilis localis ex assū-
ptione humane anime et corporis et attingens a fi
ne vsq; ad finem fortiter factus est loco modico cir
cumscriptibilis et per motum de loco in locum pre
sentiam suam exhibens. Quāto fortius ipse partes
discrete videlicet anima et corpus ex ineffabili vnio-
ne qua eidem et in eo vnite sunt hoc habent vt istā
attingentiam et amplitudinem spiritualem qua at-
tingit a fine vsq; ad finem fortiter in hoc saltem imi-
tentur: et licet sint mobiles et mutabiles: corp⁹ quip
pe pprie anima vero nō proprie in hoc tn̄ vt absq;
motu presentiam suam exhibeant vbi et eiusdem
filij dei hoc requirit officium nostre salutis necessi-
tas pariter et vtilitas: cum enim sola omnipotenti
virtute ibi sunt: ibiq; teneantur atq; seruentur qua-
liter motu indigere credendus ē vt eas alibi esse fa-
cere non possit nisi per motum. Si enim ī manu tua
corpus quodcūq; teneres manu tua id poneres vbi
velles. Cum ergo in manu filij dei hoc est in virtute
et beneplacito per omnia sit corpus ipsius ponit id
vbi vult manu sua hoc est virtute et beneplacito nō
motu ipsius. Sicut tu faceres de pomo si man⁹ tue
absq; motu suo sola virtute sua et beneplacito totū
quod vellet posset in pomum. ¶ Dabimus ergo ex-
emplum de his in rebus sensibilibus. Sicut enim q
cantor est in aliqua ecclesia aliquando exhibet offi
cium cantoris aliquando non exhibet licet istud nō
deponat. Sic et dei filius humanitatem quā p no-
bis assumpsit aliquando presentem exhibet et ali-
quando nō licet illam nunq̄ deponat. Sic et anima
tua aliquādo exhibet vidēdi officiū presens et appa
bile et aliquando nō exhibet illđ nec tn̄ illud depōit
sine motu suo oīo ad exeqndū hmōi officiū igredit̄
et ab executione illi⁹ absq; motu igredit̄. Sic et dei fi-
li⁹ absq; motu suo vl' corporis sui pprio egredit̄ ad exe
quendum pro nobis sacerdotale officium in altari.
Motu proprio diximus quia mouet̄ per accidēs

Corp⁹ xpi sedē volun- tatē aie im perantis.

Non p mo- tū fieri mul tiplicē cor- poris xpi p sentiam.

Nota

Absurdū.

Nota

Nota

Uide.

Exemplū sensibile.

quēadmodum ꝛ forma sacramentalis sub qua ipse
est ꝛ siue cum eleuatur a nobis siue cum deponitur
Siue cū in sacra pixide deportatur. ꝛ est similitudo
conueniēs rei spūalis ad corpora glorificata et po-
tissimum ad corpus dñi saluatoris: qđ est incōpara-
biliter sublimioris glorie ꝙ alia. Multā enim ha-
Similitudo apta. bent similitudinē spiritualitatis. Sicut eni anima
totū corpus animatū penetrat absq; vlla resistētia
ꝛ lesione tam sua ꝙ ipsius: sic et corpora glorifica-
ta oia alia. et hec est etiā alia declaratio que cogit
corpus saluatoris adesse in altari non per motum.
Corpa alia cedūt glorificatis. Sic enim non resistunt glorificatis corporibus alia
cedunt eis omnimodo cessione obedientie, non re-
fert ergo qualia et quanta sint per que transire ha-
bet de celo veniēs in altare vel de altari in aliud cū
equa facilitate transeat dura vt mollia atq; magna
vt parua. Perinde ergo ē ac si moueretur p inane
ꝛ vacuā cum nichil ipsum retardat aut detineat q̄-
re eque cito venit de celo in altare eque cito transi-
ens totū spacium qđ est a celo empyreo vsq; ad al-
tare et quantālibet particulā ipsius. Non enim suc
cessiue transit totū spaciū. subito ergo se exhibet in
altari et ideo nō per motū. Si eni duricies medio-
rum corporū ita est vt mollicies apud corpus glo-
rificatū multo fortius ita erit magnitudo eorum vt
paruitas apud ipsum. Et si duricies eorū non po-
test eū desinere vł retardare vllatenus. multo fortiꝰ
neq; magnitudo ipsorum. Ex quo etiā manifestum
est quēadmodum nullū aliud corpus in se detinere
potest corpꝰ glorificatū. sic nec prohibere quin sit
in alio. Adiuuabit autem intellectū paruulum ad
Exēplū familiare. hoc intelligendum exemplum aīe hūane: que p̄sen-
tiam sui exhibet in omnibus partibꝰ corporis cui
coniuncta est. exhibet inq̄ in oībus operibus sensu
um et absq; motu suo locali. Nō eni si ab operatio
ne visus veniat ad operationē auditus necesse ha-
bet moueri localiter ab oculis ad aures ꝛ ita se ha-
bet de alijs sensibus et operationibus eorum. Hoc
aūt facit ex natura spiritualitatis sub qua simul at
tingit membra adeo inuicem distātia. Sic et glorio-
sum dñi saluatoris corpus. nō quidē ex natura cor
poralitatis sue: sed ex similitudine spiritualitatis
que est gloria ipsius: attingit simul loca innumera
et obtinet. cū vtilitates et officia pro quibus assum
ptum et glorificatū est hoc requirūt. Similitudine
autē istam spiritualitatis supra exposuimꝰ in hoc
eodem capitulo. Quoniā aūt natura vniuscuiusq;
corporis non intendit ei locum nisi propter ipsum
solum. Quicquid intēdit vnaqueq; natura acq̄rere
non intendit acquirere nisi ꝑprio subiecto et ꝑpter
illud solum. Quoniā inq̄ ita est ꝙ vnicuiq; corpori
naturali nō sit necessarius nisi vnus locus ad q̄escē
Nota dum in eo. Ideo non intendit natura acquirere sub
iecto suo nisi locū vnū. et propter hoc expellit ipm
ab vnoquoq; aliorꝫ locorꝫ donec acquisierit illi pro-
priū cui alligatū est naturali cōgruentia. ꝑpter qđ
cum acquisierit locū hmōi corpori sua natura illō
in eo quietat et quasi affigit quiete perpetua. Hec
est ergo causa ꝑpter quā nullū corpus naturaliter
Corpꝰ non pōt pꝉibꝰ locis eē nisi successiue pōt in pluribꝰ locis esse simul quia videlicet vnꝰ so
lus locus est vnicuiq; corpori ꝛ ideo nō pmittit ipꝫ
q̄escere in alio. Volūtas vero diuina nō intēdit cor
pori filij dei locum acq̄rere vel attribuere propter
illud: sed propter totam ecclesiā sanctorū. Quia er
go multitudo locorum corporis illius necessaria ē
ac saluberrima toti ecclesie sanctorum: ideo necesse
est vt voluntas diuina intendat non quemadmodū
natura corporis illius aut alterius: sed quem ad-
modū requirit necessitas aut vtilitas ecclesie pro-
pter quā solam illud corpus et creatū et assumptū
est. Qua de causa nihil ad naturā corporis illiꝰ de
ista multitudine locorū. causa enim attribuēs ea lo
ca auctor ipē nature est. vt vtilitas ꝑpter quā attri
buuntur et loca non in ipso corpore angustiata aut
conclusa. imo p oia loca ecclesie sanctorum diffusa.
¶ Amplius. Si natura corporis vniuscuiusq; acq̄-
rit ei loca multa successiue et tandē locū naturaleꝫ
propter solam vtilitatem illius corporis: quanto
fortius virtus diuina acquiret seu prestabit multa
loca simul propter tantas et tam multorū vtilita-
tes. Qꝫ si dixerit quis nō ē possibile hoc vel corpo
ri recipere multa loca simul. vel virtutē diuinā pre
stare. quia neq; multa tēpora sunt simul cū eni mul-
ta tpa simul nō sint. loca ṽo multa simul sunt. Mul
to impossibilius est corpi recipere multa tēpora si-
ue multa qñ simul et ṽtuti diuine prestare ꝙ multa
loca siue multa vbi. que simul presto eidē sunt. Im
possibile ḡ erit diuine ṽtuti et oipotentie prestare Absurdū.
corpori eternitatem cū eternitate simul omnia tē-
pora obtineant. Omne eni qđ in eternitate est om- Eternitas.
ne tempus habet. cū eternitas sit interminabilis vi
te tota simul et perfecta possessio. ¶ Manifestum
est autē omnipotentissime virtuti diuine possibile
est prestare tam loca ꝙ tēpora ad omne beneplaci-
tum volūtatis sue natura non valente resistere que
nihil vnq̄ potest supra ipsum neq; vnq̄ volens. cū
hoc maxime nature omnium naturale sit obedire
vbiq; beneplacito creatoris que totuꝫ qđ naturali-
ter est totumq; qđ naturaliter habet ex illo esset et
illo solo habet. Quicquid autē sit futurum de aīa-
mabus nostris tunc atq; corporibus in parte ista
dubitari tamen non potest quin filio dei obediat
corpus eius per omnia ꝛ quin presentiā eiꝰ vbicū-
q; beneplacitum sue volūtatis fuerit exhibeat. Si
enim corpus qđ omnino non est potest in quocunq;
loco noluerit facere esse absq; adiutorio motꝰ: quā
to fortius illud qđ iam est. in quo ammiranda non Nota.
tam virtus eius ꝙ misericordia euidēter apparet
qua ita presto est omnibus panis vite et i sacrarijs
sacrisq; repositorijs tamdiu vnūquēq; sumere vo-
lentē expectet tam crebro de celo venit. Adhuc eniꝫ
loquentibus ipsis sacerdotibus et ipsum aduenire
petentibus in altari ipso facto. Respondet assum.
Vide ergo quia semel venit dei filius ꝑ salute mun
di carnem suā crucifixioni et sanguinem suū effusio Adsum.
ni expositurus. Innumerabilibus enim vicibꝰ quo
tidie venit carnem suam commestioni et sanguineꝫ
potationi fideliū appositurus. Si quis autem que
rat qualiter reficit hmōi panis. Refectio enim cor- Questio.
poralis non vnum membrum reficit solūmodo: sed
totum corpus et ipsius corporis membra singula.
Cum ergo mensa sacre cōmunionis non solum sa-
cerdoti ponatur siue paretur nō solus sacerdos de
bet ibi refici. Qui ergo sūt q reficiunt et qualiter.
¶ Amplius. si sola charitas ibi nutritur ꝛ augetur
non omnes virtutes esse equales. Si vero omnes
reficiuntur ibi et augentur mirabile est valde quo-
modo fides illo sacramento sustētetur et reficiatur.
Certum enim ē quia sacramētū istud id est forma
idem in multis subuertit. Secundum hoc etiā cor-

dñs quotidie cōmunicamus et magnitudine spiri- tuali maxime et pīguedine gratie saginatissima eē deberēt. Iuxta em .xxx. Hieremie. Inebriabo ani- mas sacerdotū pinguedine et populus adimplebi tur bonis. et ysa. lv. Audite audiētes me ⁊ comedi te bonū et delectabitur ī crassitudine anima vestra Respondemus qr sublimis ac celestes sapiētie est scire discūbere ad hanc mensā et refici ex ea et scire īteresse tāto sacrificio ⁊ reconsiliari: per ipsū quem admodum. Apuleius phylosophus dixit quosdā tm̄ auribus et nō animo phylosophari. Sic multi et innumerabiles qui christiani reputātur in sacra tissimis solennijs missarū solis auribus christiani sunt missā tantum audire querētes et de auditione misse questionem solummodo facientes. Propter quod vehemēter soliciti sūt vt introitum et epistō- lā audiant et euangeliū. ipsam misse veritatem et substantiā admodicū vel nihil curātes. Multi etiā his decantatis ab ecclesia recedunt intolerabilem ac omnibus modis detestandā deo contumeliam ir rogantes dū ab eius presentia fugiūt et eius aduē tum quem totis desiderijs totaqꝫ deuotione prestolari debuerāt non expectant. Quia ergo missa est eius fragrātissimi sacrificij oblatio cuius suauitatis odore mundus deo recōsiliatus est. ⁊ totus eius dē fetor absterfus. et est sacramētū illius celebratio quo totus mundus sanctificatus est atqꝫ sacratus quātum est in sufficiētia et virtute illius ꝙ in multis peccatū incredulitatis impedit. In alijs autem occultum est dei iudiciū. et est opulētissimi lautissimiqꝫ ac delitiosissimi cōuiuij instauratio quo angeli splēdidissime reficiūtur et homines et insuper est ipsa missa cause nostre ventilatio. licet per deprecationem et oblationē. Quinto est meditatio tocius corporis ecclesie hoc est medicine exhibitio. Medicine inqꝫ que sanat omnia. Sicut legitur Sapiētie ix. Per sapientiam sanati sūt quicūqꝫ placuerunt tibi domine ab initio. Et iterum eiusdem. xvi. Neqꝫ herba neqꝫ mala granata sanauit eos. sed tuus sermo domine qui sanat omnia. Christus autē dominus est dei verbum et dei sapientia. Sic ergo īteresē oportet missarum solennijs: sic tanti sacrificij oblationi sicut negocio reconsiliationis tue ⁊ aliorum. Attende autem quantam iram dei aduersus te succenderas. quantus gladius vindicte ipsius capiti tuo impendebat et videbis quanto timore quanto luctu quanta intentione et solicitudine quanto desiderio euadendi iminens tibi supplicium redeūdi ad gratiam patris prouocari ad tātum vt te nō vt filium reputet qꝫ esse debuerat. sed morte dignissimū hostē negotio tue pacis et reconsiliationis īteresse debeas. Apparebit etiam tibi simul in quāta gratiarum actione et deuotione esse debeas dū ipsum iudicem tuum eousqꝫ non continentem ī ira sua misericordias suas videsqꝫ etiam pro te ibidem in sacrificium deo patri se offert. Quꝫ si caritatem qua pro te apud patris misericordiam interpellat consideres. Si fornacem charitatis qua sacrificiū illud pro te et alijs ardet nisi forte reprobus sis diligenter aduertas quid agendum tibi sit dum tantum negocium tuum agitur non solum tuum a per te cognosces sed etiam ipsa magnitudine negocij tui ad id agendum prouocaberis et iustificaberis Similiter si horribilitatem execrationū tuarum et abhominationes spurcitiarum tuarum recogitaueris et quante cure deo sit de sanctificatione et mundatiōe tua: vt pro eis sacratissimā carnem suam offerre velit: scilicet in sanctificationē tuā ⁊ sanguinē eiusdem fundi non solum in passione ad litteram: sed etiam in ipso sacramento et hoc in ministerio: quid tibi faciendum sit: qua solicitudine vigilandū quātis viribus enitendum ne ꝙ pro te tam mirabiliter tanqꝫ misericorditer agitur nō solum nō amittas: sed etiam ne tibi veritas in contrarium euidēter cognosces. ¶ Deinde quis conuiuij illius magnificentiam vbi ipse donum et dapifer est et cibus diligenter consideret et ingratus preparanti et inuitanti esse possit. Quis etiam illotus ad tam reuerendam venerādamqꝫ mēsam accedere presumat. Si enim asinum tuum: id est corpus ad presepe suum: id est mensam corporis illorum non sinis accedere sed manus eius et os prealuis quanto fortius ad istam sacratissimam mensam animarum accessurus lachrimis te prealues. si non absqꝫ oratione ⁊ diuine benedictionis postulatione asinum quē dixim' ad presepe suum permittis accedere quantum tibi et qualiter orandum sit diuinaqꝫ benedictio exposcenda ad istam mensam sanctissimā et angelis adorandam atqꝫ venerandam epulaturo. Intellige autem quia intendimus hic de spiritus epulatione vel comestione non de sacramentali que eorum solum: est qui speciem ipsam visibilem sacramenti sumūt. Sed reminiscaris ꝙ dicit Apostolus in vndecimo ca. prima ad Corinthios. Quia multi infirmi imbecilles et dormiunt multi: videlicet quia qui nō debito honore et reuerentia habeant corpus domini. Et iterum Qui manducat et bibit indigne (et hoc illotus vel irreuerenter) iudicium sibi manducat et bibit. Pro hac irreuerentia percussa fuit ciuitas romana plaga īguinaria. Prochdolor quia eadem turbulentia impetuositate et irreuerentia ad istam sacratissimam mensam accedūt quasi porci vas furfuris siue volutabum: non attendentes ꝙ eam reuerenter venerentur et adorent angeli: et ad eam incuruetur seu inclinetur omnis militia celorum totaqꝫ curia paradisi. Deinde si ipsius sacramenti sanctitatē atqꝫ virtutem attenderes et quia ꝓ parte sanctificando hoc ē sanctitate gratia replēdo celebratur viua fide credere cooparari eis totis studijs et viribus conareris. Non enim cognosci potest gratia sanctificationis quin desideretur ⁊ queratur et cum vltro se offert quin tota deuotione recipiatur. Vltro autem offertur in isto sacramento siue: per ipsum: nec sunt nisi per pauci qui recipiant qui vasa cordium ad eam recipiendum preparent ⁊ porrigant hoc aūt indubitāter illi faciunt qui reuerenter et attente sacramento intendunt ac prestari sibi deuotē postulant gratiam sanctificationis quā diuine bonitatis munificētia in sacramento illo prestare consueuit: ꝙ si causam tuam non vno etiam crimine sed innumerabilibus forsitan criminabilem agi ibidem attenderes. Si accusationes quas aduersum te diabolus ꝓponit audires Si inscriptionem legeres: si clamores peccatorum tuorum et cōscientie tue testificantis audires non absqꝫ timore et tremore; non absqꝫ pudore et dolore: non absqꝫ eiulatu suspirijs et rugitu: non absqꝫ lachrymis et luctu tām discriminoso negotio tuo intenderes. Et

Margin notes: In xp̄ianos quosdam. — Missa. — Nota — Laus tanti conuiuij. — In indigne sumentes. — Dignitas hui' sacramenti. — Nota.

ecōtrario: si christum dominum aduocatum so-
lam diuine pietatis habūdantiā solā oblatiōis cor-
poris ꝛ sanguinis sui flagrātiam ac placatorē siue
placabilitatē pro te allegantē vere fidei oculis cer-
neres: nō te fantasmata vanarū cogitationū non te
mitto inutiliū fabularū a discriminose cause tue at-
tentiōe abtūperent. Deinde si morbos tuos ꝛ vul-
nera: si mortē eternā que ex illis tibi iminet. Sꝫ me
dicinā eorū salutarem in illa apotheca spūssancti ī
in illo alabastro oīm vngentorū spiritualiū esse vi- Eleganter.
us fide teneres ꝛ qȏ oīs medicina absq̧ preparatio
ne recepta in interitu ꝫ vertit̄ ac venenū toto deside
rio totaq̧ auiditate te ꝑpares ad illā: cor tuū mol-
lificās ꝛ fluxū siue fluxibile faciens illud. Alioquin
dubitandū non estimo medicinā istam te nō queri.
Quia eousq̧ morb⁹ mentis inualuit vt sentiri, seu
agnosci non patiatur nisi mortificato corde penit⁹
et sensu ipso quo vulnera sentiri debuerat exti cto.

Reuertamur autē ad illud ī quo eramus
et dicamus qui si omni carni viuēti cuius
cūq̧ animalis iest virtus: vt supextēdat
ꝛ cōmunicet vitā suā naturaleꝫ omni enti
quod applicatū ipsi fuerit applicatione cōuenien-
ti: ꝛ hoc necesse christi carnem tam mysticā ꝙ litte
ralem: et hanc virtutē habere vt omni ei ꝙ appli-
catū ipsi fuerit applicatione ad hoc ꝯueniēti sup ex- Spūalis
tendat et ꝯmunicet vitā suam grē. Applicatio aūt applicatio
ad hoc ꝯueniens spiritualis ē ꝛ sacramētalis: vt di-
ximus: specietenus et spiritualis applicatio nō est
nisi fides et deuotio in sacramētū: ꝛ hoc in adultis.
Si quis autē querat vtrū xp̄i corpus ꝑ se et sāguis
ꝑ se ibi sint corp⁹: scꝫ ex sanguie extra ꝛ sanguis ꝑ se
ī calice. Dicim⁹ ꝙ nō imo vtrūq̧ ꝛ sub vtraq̧ specie
totus xp̄s. veꝝ species panis sacramētū: id est sacꝝ
signū ꝛ ꝓpriū ē soli⁹ corpis: species vini: similiter
sanguinis et sub vtraq̧ specie vtrūq̧ sumitur ꝛ to-
tus xp̄s: nec sanguis ei⁹ ibi effundit̄: nec corpus ex
sanguine relinquit̄. Quod aūt in scriptis sanctoꝝ
legiur interdū ꝙ sanguis ille sacratissim⁹ in ora fi-
deliū fundit̄ intelligendū est non effundit̄: sed mit-
titur ex hoc ipso et cum ipso sanctissimo corpore
cuius est non extra.

¶ Questionem discutit: cur christus in altare
descēdat: et in man⁹ sacerdotis: cū ipse possit in illo
celesti habitaculo sacerdotale officium adimplere.

Potest autem habere dubitationes cur
summus ille sacerdos: et hostia chri-
stus dominus descendat in altare et in
ter manus sacerdotis: cum totum illȯ
sacerdotale officiū in ipse sublimi ha-
bitaculo celesti coram deo patre et laudabiliter et
sufficienter explere posset: in quo dicim⁹ qꝛ man⁹ sa
cerdotum nostroꝝ vacue essent si non illas veneran
da illa et sancta oblatio viuifici corporis et sangui
nis impleret: periret etiam spes et deuoto popu-
li in ipsum redemptorē que est eidem populo maxi
ma atq̧ fortissima ꝙ tam inestimabili benignitatis
dulcedine tam mirificata promptitudine se mise-
ricors redemptor exhibet per manus sacerdotum
toti ecclesie sue et electorum suorum singulis. Dein
de ipso bono sacre communionis spiritualis: quia
refectionis defraudaret̄ popul⁹ maximoq̧ sui or-
natu: maximaq̧ opulētie sue pte: dom⁹ ꝛ tēplū dei
ꝓuaret̄ si illȯ tāte flagrātie sacrificiū et tā necesse o-
pulētie refectionis mensa careret. Si quis autem
querat de ipso tante gratie et tante sanctificatio-
nis sacramento propter quid tam crebro offertur
et celebrat̄ cum vna sui oblatione qua ī ara crucis
facta est mundū reconciliauerit atq̧ sanctificauerit
sicut legit̄ ad. Heb. x. Quia vna oblatione ꝯsūauit
in eternū santificatos: cum xp̄i meritū in nullo imi-
nutū sit. Cum gratiositas eius apud patrē non mi
nor sit in altari ꝙ esset tunc cum in cruce pendebat.
Quomodo ergo nō vna eius oblatione omnia di-
mittitur? Quare nō et omnes anime de supplicijs
et carcere purgatorij per vnam eius oblationem li-
berantur. Cum longe maius fuerit reconciliatio to
tius mundi hoc est omnium dilectorum de mūdo ꝙ
paucarū animarū de purgatorio liberatio. ¶ Am ꝙ Passio xp̄i
quātū et quatenus ꝓdest ipsi qui offert pro q offert
In quo certissime responderi potest qꝛ passio domi
ni saluatoris non tā sacrificij sui oblatio ꝙ mundi
preciūq̧ ipsius solutio. Qȯ ꝛ nos euidenter ostendi
mus in libro. Cur deus homo: ibi enim debitū ade
et totius posteritatis sue solutū ē ꝛ ad hoc specialit̄
ipsa passio dominica relata fuit et suscepta. quoti
diane vero oblatiōes eiusdē sacratissime hostie ad
aliud alia referūtur et ꝓ alijs fiunt: ꝛ vt breuit̄ dica
mus illis solis ꝓdest quibus vult et quatenus vult
ipse qui simul est summus sacerdos et hostia. Qua
tenus autem vult ꝓdesse ipse solus nouit. De hoc
autē qȯ dicit̄ ꝙ omnia opa ex eadē charitate ab eo
dem facto eque meritoria sunt ꝛ eiusdē premij ꝛ ita
oblatio que facta est in ara crucis et illa que quoti
die fit in altari eiusdem meriti sunt. Dicimus ꝙ in-
telligendū est ex eadem charitate facta et ad idē vel
equale premiū relata. Non enim dubitam⁹ christū
dominum secundū quod homo est secundū quod sa
cerdos simul et hostia ab amātissimo misericordis-
simo deo quecunq̧ petere voluerit obtinere sicut ip
semet testatur Johan. xi. Pater sciebam quia semꝑ
me audis. Et ad Heb. v. Exauditus ē pro sua reue-
rentia. Quantum autem ipse velit prodesse vel of-
ferentibus vel pro quibus offert̄: scim⁹ certissime
qꝛ quantū decet eum velle et quatenus dignos ido
neosq̧ atq̧ capaces viderit eosdē. Inuenit̄ aūt hui⁹
rei ꝛ nōnulla silitudo in opationib⁹ nature. Sol enī
ꝗcūq̧ illuminat non iuxta vigorē sue luminositatis
illuminat: sed iuxta idoneitatē ꝛ abilitatē illumina-
biliū: sic ꝛ ignis nō sm ꝟtutē ardoris sui ꝗcūq̧ cale
facit sꝫ iuxta possibilitatē ꝛ passibilitatē calefacti-
biliū. Alioqn oīa illuminabilia eq̄ fulgerēt a sole ꝛ
oīa calefactibilia eq̄ arderēt ab igne. Iuxta hūc mo
dum ꝛ aīalis aīa in ossibus solam vitam in neruis
vitā ꝛ sensū tactū ꝛ motū opat̄ ꝛ ī diuersis organis Absurdū.
ꝛ mēbris varia diuersa cū ipa vna sit īdiuisa ꝛ īpar
tibilis. Sic et christus dominus nō iuxta gratiosi-
tatē et excellentiā meritoꝝ suorū opatur ī sacramē-
to altaris: sed interdū iuxta qȯ exigūt merita eorū
qui offerūt et ꝓ quibus offertur vel secundū quod
ipsos decere ꝛ expedire cognoscit. Quemadmodū
enim intercessores et rogatores apud nos non toto
pondere precū poscūt quecūq̧ poscūt sed instāt int̄-
dū tepidius interdū vehemētius apud eos a quib⁹
aliquid obtinere intēdūt. Sic ꝛ christ⁹ dominus nō
tota gratiositate meritoꝝ suorū neq̧ toto pondere
gratie quā habet apud amantissimū patrē ꝓ omni
bus equaliter int̄pellat aut omnia eque nitit̄ impe
trare: scꝫ magis scdꝫ sapiētiā suā qua oīa nuda ꝛ ap- Nota.
ta sūt oculis ei⁹ moderat̄ impetratiōnē petitoꝝ vt qua
ten⁹ et quantū decet expedit: impetret his et alijs.

¶ Explicat quid⁹ ⁊ ex rebus sit victurus

Post hec declarabim⁹ qualē communionē sancte dilectiōis efficiat ista sacra altaris cōmunio declaratiōe ampliori ⁊ dicemus q: ꝯmunione et naturalē et positiuā siue secularē atq₃ societatē facit necessario vnitas quē admodū naturalē societatē et amorē inter fratres facit cōmunio cause essēdi. Cōmunicāt enim in patre et si addita fuerit ꝯmunicatio in matre erit fortior. Naturalr̄ eni plus inuicē se diligunt qui simul cōmunicāt vnū patrē et vnā matrem q̄ q̄ alterꝫ corū solū quibus: si addideris ꝯmunionem et victu erit fortior cōmunionis amor inter eosdē. ⁊ si addideris vt cōmunicēt i gratia erit adhuc vel iterꝫ fortior. Et si addideris cōmunionem i lege addes fortitudinē eidem amori vel ꝯmunionē. Et si addideris iterꝫ cōmunionē in ꝓfessione vel ordine vel in ṗncipe ⁊ prelato addes et aliā causā fortitudinis et ꝯfirmationis. Et si addideris cōmunionē dom⁹ erit adhuc et secūdū hoc augmētū fortitudinis. Radix autē i omnib⁹ his ē vnitas ⁊ ꝯmunio eiusdē amati v̄l simādā ipsa silitudo vel assilitudo. Iuxta hūc modū ꝯmunicatio i duce: vnit milites cōicatio i signo bellatoris ⁊ cōicatio in dn̄o seruos seu famulos ⁊ cōicatio mercede v̄l ope opertos: ⁊ cōicatio i pastore v̄l grege v̄l pascua oues ⁊ cōicatio ꝯmertionū negociatores. Vides ergo q̄ q̄nto in pluribus et maiorib⁹ magisq₃ amandis est hominibus naturaliter societas et ꝯparticipatio tanto est in eis inuicem maior et fortior amoris participatio maiorq₃ inuicem familiaritas nisi aut inuidia aut alteri⁹ pestis corruptio hoc impedierit: licet autē diuersa numero sint que cōmunicant homines in multis istorum exemplorū vnit tamen eos et consociat siue naturaliter siue secularíter ipsa similitudo pticipatorum maxime autē naturaliter eos vnit amore id quod maxime ab eis diligitur sicut causa essendi vt pater et mater. ⁊ causa conuersationis et consecrationis ipsius vt victus vestitus et domus. Que ergo gratie sunt et ꝓportionalia istis naturalibus maxime effectiua sūt ad eos: vniendos vnione gratie. Cōmunio ergo in patre spirituali qui est christ⁹ domin⁹ omniū regeneratorꝫ: et cōio vict⁹ spiritualis que ē causa maxime cōseruans esse spirituale .i. vitam gratie ⁊ cōicatio dom⁹ spūalis: id est ecclesie et cōmunio vict⁹ spiritualis id est et conuersationis exterioris xp̄ianę maxime habēt vnire inuicē vnione gr̄e ipsos homines: adiuuamur autē in hoc ꝑ hoc ipsū q̄ victus ipse spiritualis id est cib⁹ et pot⁹ omnib⁹ ꝑ omnia: vnus est numero: omnia autē quorum exempla cōnūerauim⁹ ꝓportionaliter est xp̄s dominus electis

Nota

Illum enim cōmunicant vt deum verissima religione cultuq₃ sāctissimo: et dominū in deuoto obsequio et obedientia ꝓmptissima: vt patrem regeneratione sanctificatiua: vt nutricium spiritualis victus administratiue assiduus. Deinde vt breuit̄ omia pcurram⁹ vt cibū et potū vel vt medicuꝫ et medicinā vt aduocatū vt ꝓpugnatorē ⁊ belliducē vt retributorē atq₃ mercedē: vt domū refugiū: ⁊ vt generalit̄ dicam⁹ om̄e bonū amabile cōe oib⁹ se exhibet vt oēs i se hoc ē sibi inicē sācte dilectiōis cōione ⁊ pticipio vniret. Qua ꝓpter si tot enūeratis vnū v̄l duo cōionē naturalē v̄l secularē pōt in pticipib⁹ suis efficere. Quāto forti⁹ in ipso oīa ista ꝓportionalit̄ aggregata atq₃ cōgesta ꝓportionabilr̄: id est spūalē cōionē in suis participib⁹ efficiēt. Et qr̄ cōmunicatio cibi ⁊ potus viuētibus magis necessaria ⁊ magis intima magisq₃ iocūda est: ceteris magis eligēde sūt ceteris ad iudicādaꝫ efficiendā spūalē cōmunioneꝫ ꝑ necessitatē eiusdē vicinitatē atq₃ iocūditatē ostēderet illa: ⁊ efficeret affectior vicinior atq₃ iocūdior q̄ eni hꝫ nālis dilectionis cōmunionē: hoc hꝫ necessario spūalis vict⁹ ꝯmunio a d spūalis dilectiōis ꝯmunionē. Sicut ergo naturalis victus ad cōmunionē intendētibus ⁊ querētibus naturalis victus cōmunicatio in domib⁹ suis maxime instituenda est ⁊ celebranda vt pote maxima ⁊ euidētissima illius causa. Sic ex necessitate sapiētissima deo electis suis spiritualē dilectionē intendēti ⁊ querenti per sui vict⁹ cōmunicationē querēda fuit: vt pote ꝑ causā maxime effectiuā illius vt viā electis maxime ambulabileꝫ: vt pote similitudine sua: ⁊ exemplo cognitissimam atq₃ certissimā.

Cōicatio cibi ⁊ potus.

¶ Amp̄. Si sentiret spūalis victus suauitas: si nuda videret eiusdē veritas quib⁹ dubitat quis inter cōuiuas suas fidē ⁊ amicitiā indissolubili astringeret: ⁊ hoc ipso sensu cōmunicationis sue. Quēadmodū sens⁹ naturalis ꝓportionabiliter operatur: vt in cōmunicatoribus suis: cum ergo sēsus iste cōmunis: necesse est vt q̄ tūc naturali operatiōe faceret: hoc efficiat nūc v̄tute: ⁊ hoc ē qd̄ diuin⁹ ⁊ fides habet. Quia virtute diuina cōuiuas suos reficit sacramētū illud: licet pie recolētes ⁊ viuaciter recogitantes. id est naturali operatiōe sua pascantur. Verūtamē nō sic nec eousq₃ vt ipsā suauitatē saporis ipsius vt odoris flagrātiā sētientes.

Spūalis suauitas.

¶ Pulchre explicat virtus huius sacramēti.

Dic autē credit vt hi qui ea fide qua decet reuerētiaq₃ ⁊ deuotione ac desiderio obtinendi veniā ac liberationē a peccatis: quorꝫ se reos cognoscūt queq₃ deserere nituntur ad istud sacramentū accedūt nō fraudari spe sua ⁊ desiderio: vt a fonte sāctificationis omniū gratiarū vacui recedāt: ⁊ a medicina tante salutis cū suis morbis ⁊ vulneribus reuertātur. Non eni panis vite tantū esca esurientibus: sꝫ etiā salus est egrotantibus ⁊ sacrificiū recōciliationis iram di timētibus. Est etiā interpellator ꝓ omnib⁹ ad se fugiētib⁹. Est etiā miserator veniecq₃ largitor humilit̄ peccata cōfitentibus: ⁊ veniā ex corde poscētibus. Nō eni tantū ibi sacrificiū est aut sacramētū: sed etiā ibi deus ē cui offert ⁊ qui sacrat atq₃ sanctificat pia fide humili spe ⁊ timorata reuerētia accedētes: qui ad hoc ibi se exhibet vt inuitet ad veniaꝫ ⁊ grām generaliter oēs ꝓpter hoc eousq₃ accessit: vt ad ipsū cōfidenter accederēt qui lōge erant: ⁊ pene improbū se nobis ingerit: dum tamdiu pene i omni ecclesia cōuiuas expectat adijcit etiā vi ⁊ violētiā sumēdi dū ṗcipiēdo dicit. Cantic. i. Comedite amici ⁊ bibite ⁊ inebriamini charissimi. Sed et gladio excōmunicationis feriri vult eos qui tam magnificū tam salutare tam sanctificatiuū eiusdē cōmuniū dixerūt recusandū adiecturus: ⁊ tādē eterne gladiū dānatiōis: nullatenus eni stillaꝫ gratie denegare credēd⁹ est q̄ totū ipsū fontē grāꝫ tam iprobe offert: ⁊ tā patēter exponit. Qualit̄ aūt ꝑparare se debeāt q̄ ad tā sāctā tāq₃ venerādā mēsā accedūt sermonib⁹ publice exhortatiōis atq₃ declamatiōis a qb⁹ dieb⁹ dn̄ice cene ⁊ sancte pasce nllaten⁹ vacare dn̄i qb⁹ vacāt duxim⁹ reliquēdū: qm̄ aūt mirēt nōnlli q̄ tanto ⁊ delicioso ꝯuiuio in pane om̄e delectamen-

Nota.

Cōicātes plus se diligūt

Nota.

tum et omnem suauitatem saporis habentem: sicut le
Sapor spiritualis. gitur. Sap. xvi. Nihil spiritualis saporis aut sua-
uitatis plerique sentiunt non attendentes quomodo
longe sint palata cordium illorum a sensu sublimi et no
bili spiritualium saporum atque suauitatum. Quem-
admodum enim intellectus in fide illuminatus: mul-
tumque scientia sacra predicatus longe est ab eo qui pro
phetico splendore clarescit. Sic et affectus licet san-
ctus sit et ab omni labe mortalis peccati purificatus
et palatum cordis sanum licet et mundum et nulla febre ini-
quitatis corruptum sit. Adhuc tamen valde longe est ab il
la excellentia gustus spiritualis et virtus saporandi
que donum etiam sapientie proprie dicitur de quo Job xxxiiii.
Guttur escas gustu diiudicat. Et iterum eiusdem. xii.
Auris verba probat et fauces comedentis saporem: que
ambo testimonia de spiritualibus saporibus et de fau
cibus et gutture ea sublimitate et nobilitate sapo-
randi et sentiendi quam diximus predictis spiritualiter
procul dubio intelliguntur. Propter hoc et Exodi. xvi.
Manna vocatum est manhu: quod interpretatur Quid
Manna. est hoc in. v. Apoc. vocatur manna absconditum: et quod
eius deliciositas atque suauitas hic eo modo plerisque
abscondita sit: in futuro autem reuelanda: quod ille vi-
debatur intelligere qui dicebat. Satiabor cum ap-
paruerit gloria tua. Tunc enim vere suauitatis odo-
ris saporis sui satiabit et replebit electos cum se eis-
dem panem vite esse plena manifestatione reuelauerit et
plenoque ore comedendum eisdem dederit nouoque sensu no
uaque virtute saporandi palata eorum seu gustus glorifica
uerit. Nec mirum hoc cum ipse fons omnium aromatum atque sua
uitatum spiritualium deus in multis et per essentiam pre
sentiam et per gratum facientem gratiam et sic inha-
bitet nec tantum saporem suauitatis eius sentiunt et
propter elongationem quam diximus licet ipse deus proximus
et presentissimus sit eisdem. Quemadmodum enim lux
Simile. ceco presentissima est ipse autem ab ea remotissimus: sic
fontalis christi dei et abissalis suauitas palato cor-
dis nondum illa virtute saporandi siue sublimitate
gustus predicto proxima est ac presentissima ipsum au
tem ab ea remotissimum. Quod enim defectus est visus siue
sensus lucis in ceco: hoc est defectus huius gustus siue sensus
saporum spiritualium in cordis palato. Tu etiam iam nosti
quia non omnia palata sed nec omnes gustus corporales possunt
in omnes sapores sensibiles. Palatum enim porcinum et gustus
asinus non possunt in sapores aromatum. Non ergo mireris
Nota. si palata multorum etiam munda et sana nondum attingunt
ad sensum saporum spiritualium. Hoc enim prohibet sublimi
tas et nobilitas ipsorum saporum atque grossicies atque ob
tusio palatorum. In non nullis autem defectus masticatio-
nis et expressionis saporum sensum impedit eorundem. Quidam
enim panem vite deglutiunt et ea velocitate ac festinatio
ne illum transire et abire faciunt ut non solum nullum ex eo sa
porem suauitatis masticando exprimant sed nec etiam sal-
tem illum odoris eius et tenue vestigium retineant. Alii vero
nec faucibus cordis illum tangunt sed specietenus tantum
ore corporis eidem solummodo appropinquant: in vtris-
que ergo eorum causa euidens est quare nihil spiritualis
Virtus saporandi. suauitatis ac saporis ex eo participant. Et quia virtus sa-
porandi scilicet atque sentiendi ita sublime donum est solius
dei cuius aliquid modicum et tanquam arra nonnullis hic ele
ctorum erogatur. Plenitudo autem eisdem in posterum reser-
uatur. Non autem est nostre potestatis adiuuare vi-
ros sanctos ad obtinendum illud: virtutem autem masticati
uam huius sacratissimi deliciosissimi cibi que est intellectus fi-
dei et aliis luminibus virtuosis illuminatos ad mo-

dicum saltem possumus confortare. Dentes siquidem intel
lectus in ipsum quanto profundius possunt figendi sunt: vt
inde saporum exprimatur suauitas. Horum autem den-
tium fixiones non sunt nisi profunde atque acute de illo
cogitationes. Inter has ergo prima est omnipotentis
virtutis diuine admiratio: non dubitationis sed lau-
dis: et magnificationis: quod tam mirifica transubstantia
tione panem celestem atque viuificum potumque salutarem sub
forma panis et vini exhibet visibili. ¶ Secunda est
diuine sapientie et prudentie que adeo salubriter adeoque
conuenienter nostre eruditioni: nostreque refectioni pro statu
paruulitatis et imperfectionis vie consultum est vt ipsa for-
ma visibilis ipsam refectionem quatenus nobis nunc eam
videre possibile est et ad eam nos inuitet sancteque di-
lectionis communionem nos inuicem habere suadeat.
Tertia est diuine bonitatis habundantia atque diuitie que
nobis ibi spiritualem satietatem atque refectionem
et tanta promptitudine offert: et tanta hylaritate ac fe Nota.
stiuitate nisi per se steterit exhibet. Quis enim digne ex- Panis vite panis angelorum.
stimet: vel admiretur celebritatem festiuitatemque conui-
uii: vbi in medio angelorum panis vite comeditur. Non
enim credendum est regem angelorum deum absque multa frequen
tium astantium angelorum sacerdotale vel pontificale ibi of
ficium exercere. Quis enim episcopus absque ministrorum
frequentia et ornatu sacra missarum solemnia celebrat.
Quid ergo sentiendum est de pontifice vniuersali chri
sto domino vbi sacrum tam solenne agit officium putas non so
lum esse in altari: et non habentem sanctorum angelorum qualem reci-
tat eius gloria comitatum. Quarta est misericordie diuine
recogitatio in hoc quod proprio filio suo non pepercit: sed pro
nobis omnibus tradidit illum: sicut legitur ad Ro. viii. Hoc
est commemoratio dominice passionis quam ipse panis vite in
isto sacramento faciendam docuit. Math. xxvi. marc.
xiiii. Luc. xxii. Hoc facite in meam commemorationem. His
quattuor: vt ita dicam masticationibus: velut quattuor
nobis sapores exprimuntur quibus omnibus spes in deum et
amor reficitur. Dum enim omnipotentem virtutem ad transubstan-
tiandas mutandasque substantias ac naturas: propter
salutem nostram a deo paratam promptamque cernimus. Dum eius
sapientiam adeo studiosam circa salutem nostram ipsa eadem
illuminante cognoscimus. Dum eius bonitatem adeo
largam atque redundantem erga nos conspicimus. Dum mise-
ricordie eius super abundantissimam multitudinem mise-
riis nostris tot tantisque presidiis occurrentem experimur si-
cut illo sacramento nobis ostenditur: et nos etiam pro parte
prosecuti sumus. In his quattuor quis locus nobis diffi-
dentie aut desperationis relinquitur? Quis locus abscessionis
a calore eius nobis inuenitur. Quis adeo ruino-
sus aut heresitans est: vt his suppedicaculis non fulcia-
tur? Quis adeo frigidus aut amore terrenorum gelidus
vt tantorum beneficiorum tantis facibus non inflammetur? Et
cum ista quattuor perscrutatus consideraueris non aliud
ea sapere inuenies quam ipsam diuinam bonitatem. Sed
quidem promptitudo omnipotentissime virtutis studiositas sa-
pientie vniuersalis lindato bonitatis primitiue atque fonta
lis superabundantia immense pietatis nos erga nos soliciat
nos transmittunt diuine pietatis odorem siue saporem quo
sapore spes nostra ad robur reficitur ad crementum. Dile-
Odor diuine pietatis. ctio autem idem roboratur et augetur: vt ex infecto oleo flam
ma et ex immissis lignis aridis incendium: et si vis aptius
sapores istos nominari. Hec erunt nominationes ipsius vt
in misericordie sapor unctio subsistat olei atque pigue
dinis spiritualis seu mollis: bonitatis vero dulcis sapien-
tie actus virtutis et potentie solidus. Saporis au-
tem ipsius panis vite in eo quidem quod sacrificium: quia ex zelo

pietate similiter ac beniuolentia oblatū tres sūt ei⁹ sapores: quintū ad ardorē zeli sapor eius est vt assature vel vstulature q̄ vulgo dicitur bruler. Ex pietate vero sapor ei⁹ est sicut frixure. Igne nāq̄ tribulationis frixus est in oleo misericordie et pietatis. Oleos vero grece misericordia latine interpretatur. Inquantū vero ex beniuolentia qua bonū gratie et glorie nobis eousq̄ voluit vt precio ipso sui et morte nobis illud emeret siue compararet. Sapor eius est sicut cocture ex clibano. Tres ergo iste coctiões tres nominatos precogitātib⁹ ingerūt sapores. Prima videlicet zeli ipsi⁹: quo eousq̄ exarsit quo a deo gloria patris zelatus est quo contumeliā eius a deo ferre nō sustinuit vt pro illa restauranda atq̄ magnificāda pro hac vero exterminādā mori nō dubitauerit. Secunda misericordie atq̄ compassionis ipsi⁹ qua miseriā nostram assumere et portare nec non ꝛ pro latrocinijs nostris in ligno crucis pendere dignat⁹ est. Tertia beniuolentia qua a deo nobis bonū voluit vt tanto p̄cio illud nobis emeret vt diximus: ꝛ isti tres sapores quemadmodū quatuor supradicti sapores sunt solius bonitatis ipsius et charitatis: quā erga nos ostēdit. zelus enim et pietas ꝛ beniuolentia tres sunt vel rami vel partes vel officia charitatis. Iam autem didicisti in naturalib⁹ q̄ simile ex simili generatur: ꝛ simile ex simili nutritur et qualiter hoc et in moralibus etiā notissimū est et vsu ꝛ cōsuetudine certum: q̄ sicut ignis igne conuenientius accenditur: et fortius atq̄ facilius: ita amor amore charitatis charitate. Quia ergo istud sacrificium totis vt diximus flāmis charitatis flagrat et ardet totū spiritussancti fornace succensum flāmescit: qd cōuenientius aut efficatius incendendo igni sancte dilectionis nutriende augende roborandeq̄ charitati vel adhiberi potuit vel excogitari. Quia in naturalibus audisti qd̄ melius sapit melius et nutrit. Nihil autē melius potest sapere sacrificium illud q̄ charitatem qua in donis dei nullum maius vt dicit Aug⁹. Nec aliquid magis eā separareq̄ ipsum cum eam secūdū omnem sui partem seu ramum seu officium sapiat in vltimo seu sūmo saporis quantū in eo est. Non enim aliam charitatemq̄ eam q̄ maiorem nemo habet vt legitur Iohānis. xv. sapit charitatem. Nanq̄ qua ipse christus ardet cui nulla cōpabilis maximo certissimoq̄ sui signo seu testimonio ostendit maximū siquidem fuit maxime dilectionis signū dominice dilectiōis vel passionis beneficiū. Nihil autē illo signo veri⁹ habet tam frequens eius oblatio ad patrē. Cōmunicatio in nos tātoq̄ promptitudo atq̄ sedulitas offerendi se nobis et exhibendi quotiēs voluerimus et vltra etiam q̄ velimus. Interdū siquidem vocatus venit pro voluntate nostra. Detentus nobiscum manet ꝛ in sacris scrinijs seu sacrarijs impositus pro nostre beneplacito voluntatis expectat expleto ministerio dimissus ad celos redit. Inde ꝛ missa recte nominata videtur eo q̄ expleto eius ministerio vera hostia dimissa vel transmissa sit ad celos. Quia ergo magis maiorēq̄ charitatem seu dilectionem sapere igerere ac imprimere potest palato cordis ad hoc idoneo tāztante beneficentie promptitudo tantaq̄ sedulitas tanq̄ infatigabilis etiam in ingratos ꝛ malos dominantissime maiestatis pene importuna offerositas.

Oleum misericordie.

Nota.

Sacrificium charitatis.

Nota.

Missa vñ.

Octaua cogitatione cogitandum est christi sacerdoti q̄ vas omnium aromatū: imo ꝛ spiritus: scilicet apothecam totam habet in ore seu faucibus. Siquidē christus dominus spiritu. s. secundū q̄ homo plenissimus omniūq̄ donorū ꝛ gratiarum tanq̄ spūalium aromatum excellentia refertissimus. De faucibus cordis ꝛ oris: quibus de tanta apotheca tam nobilium ac preciosorū aromatū nichil saporis aut suauitatis fluit aut distillat. Ad hūc modum: q2 ipse est alabastrum omniū vnguentorū spiritualiū in cuius odore oēs sancti cucurrerunt. sicut legitur Cantico. i. Cuius odor in iohanne euangelista cōcupiscentias generauit eternas. Et quis ipse est sicut cynamomum balsamus aromatizans sicut mirra electa dans suauitatem odoris. Ubi pariter cogitandum est q̄ longe ab ipso simus seu quantuz charos inter nos ꝛ ipsum firmauerimus. Luc. xvi. ad quos tanti saporis suauitas non peruenit tanti odoris flagrantia nō pertingit tāte fornacis ardor non penetrat. Prochdolor vbi se abscōdit miser sacerdos a calore eius quibus extremis: quaruz molium interpositione tanti camini flāmas a se prohibuit. Iuxta hunc modū ꝛ de corruptione palati cordis ꝛ narium recogitandū est quanta ipsa sit que tantam saporis suauitatem: ꝛ tantam odoris flagrātiā sentire nō sinit: et istas cogitationes ĩ duas diuidimus vel vt vna cogitatio sit de apotheca aromatū et alabastro vnguentorū: alia sunt de corruptione et elongatione ꝛ gelicidio vt diximus. Decimo cogitandū est de sacramento ipso in eo q̄ sacramentū cuius sapor in eo q̄ sacramentū sanctitas est. Quāte enim sanctitatis sit sāctus sanctorū: imo fōs auctor atq̄ largitor oīmq̄ sanctificationū: quāte etiā sanctitatis sit ipsū sanctificationis instrumētū vas ꝛ liber vt alias diximus. Liber in quo legit̃ vas vñ haurit̃ instrumentū quo efficit̃ tota attentiōe cogitandū est ꝛ ex hac cogitatiōe ingerit̃ nobis illud velut sapor ipsa sanctitasq̄ non est nisi reuerentia aut veneratio sanctorū qua resilim⁹ metu quodā ꝛ formidine ab eis metuentes illa cōtingere vel tractare ꝛ indignitatē nostrā dignitati eorūdē applicare sāctitatē: ergo sapit sacramētū istud illi cui saporē quē dixim⁹ imprimit. Qui aūt saporē istū ex eo nō sentit: vt canis aut porc⁹ ad illud accedit: ppt qd̄ dictū est Math. vij. Nolite sāctū dare canib⁹. Non absq̄ timore ꝛ reuerētia: nō absq̄ veneratiōe ad illud ppinquat q̄ sāctitatē ei⁹ veraciter cogitat. Undecimo cogitādū est de eo inq̄tū panis vite vitalisq̄ refectio vbi tria marie cogitāda sūt. Primūq̄ tū esuriēd⁹ sit tā salutaris cib⁹: ꝛ q̄tū sitiēd⁹ pot⁹. Deindeq̄ quanto lachrimarū diluuio ꝛ inundatiōe lot⁹ esse debeat q̄ ad tā venerādā mēsā accedit. Tertio quāti sit apd̄ patrē misericordiarū q̄ ab ipo ad panē angelorū manducandū inuitatur: cui ꝛ apponit̃. Quid autē aliud cogitare debet qui refectionē istā non esurit ꝛ sitit nisi mortificatā se hr̄e virtutē appetitiuā interiorē aut plenū hr̄e cordis stomachū spurcitijs vitiorum ebriūq̄ se eē voluptate carnis aut vanitate mūdi. Qui vo absq̄ flumine lachrimarū ad illud accedere p̄sumit nō solūmō se nō inuitatū eē merito dz agnoscere eo q̄ puluis a discubitū oris ꝛ manib⁹ abluēdis aqua vbiq̄ dat̃: sz etiā ne ĩ eū diuinit⁹ aiaduertatur puniatur grauissime formidare sicut ostendit dominus Leui. x. in dathan ꝛ abyron quos ignis deuorauit vbi et dixit. Sanctificabor in his qui appropinquant michi ꝛ Apl̄s in. x ad Hebreos. Irritū enim quis faciens legem moysi sine vlla miseratiōe duo

In sacerdotes malos.

Sacramentum.

Sanctū nō est dandum canibus.

Flumen lachrimarum.

bus aut tribus testibus moritur. Quāto magis pu
Nota. tatis deteriora mereri supplicia qui cōculcauerit ⁊
sanguinem testamenti: spiritum gratie in quo sācti
ficatus est ꝯtumeliam fecerit. Tertio vero quis an
gelica dignitate honoratum se cogitat ⁊ nō inde ve
lut quendā saporem deuotiorem in suum honorato
rem quodāmodo exprimat: ⁊ in gratiarū actiones
nō tātum resoluatur aut liquefiat. Duodecimo co
gitandum de ipso in eo ꝙ cōmunio est corporis ⁊ sā
guinis christi qua cogitatione quantū ad imitādū
patrem ⁊ sequēdum magistrum christum dominū
cōmunione ⁊ beneficentia inuicē: ⁊ omnes quis nō
Nota. videt: quo eni exemplo ingeri magisq̄ imprimi po
tuit cordibus nostris paterne dilectionis et benefi
centie cōmunio ꝙ exemplo cōmunionis corporis
⁊ sāguinis dn̄i quo magis cōculcari ac prosterni ex
terminari q̄ potuit: contracta illa nudata deterrime
auaricie ⁊ infauste at maledicte proprietatis excō
municatio. Tu autem nosti ex aliis q̄d saporatio su
sceptio similitudinis est saporato instrumento gu
stabili. Quapropter vere comedit saporat ⁊ gustat
sacramentum istud qui similitudines eiusdem quas
expressimus in palato cordis recipit. Has ergo duo
decim meditationes seu cogitationes seu mastica
tiones spirituales: idcirco nominauimus: q̄a non
minimam occasionem ⁊ non modicum prestant ad
iumentum ad percipiendos sapores salutares at
q̄ viuificos ex pane vite ⁊ potu. Uerū q̄r non tam vt
comedimus ꝙ etiam vt comedamur ad mēsā istā
accedimus. vt laute ⁊ splendide christum dominum
ex nobis reficiamus totis studiis ac viribus eni
ti debem⁹: q̄d vtiq̄ facimus si assatos zelo glorie
dei si frixos fraterna compassione: si coctos pie ac
sancte beniuolentie desideriis nos eidem exhibea
mus. Demum si vas aromatum spiritualium inte
Nota. riora virtutum plenitudine si alabastra vnguento
rum exteriorum exemplorum redolentia ⁊ bone fa
me testimonio. Deinde si sanctos hoc est puros ab
omni execratione peccati: et seorsum a mundana
conuersatione denique seruitio totaliter ad dictos
nosipsos ei obtulerimus. Si panem absq̄ fermen
to malicie ⁊ nequitie et absq̄ mustiditate si azimos
puritate: recentes nouitate: calidos charitate tene
ros obedientia ⁊ pietate. Si cōmunes siue commu
nicantes nosipsos et bona nostra aliis ad mensam
istam venerimus. Alioquin excōmunicati ad men
sā accedimus. Iuxta mādatū eiusdē prouer. xxiii.
Sedētes ad mensā dn̄i diuitiis qualia nobis apposi
ta sunt grata vicissitudine apponim⁹ et nos illi.

¶ Post tractatum sacramenti eucharistie: ag
greditur sacramentū penitētie: plurimas eius lau
des ac virtutes preponens.

De penitentia.

Post hec loquemur de penitentia ⁊ parti
bus eius ac fructibus. Hanc autem ex af
fectibus suis vtilitatibus: laudātes no
minare cōsueuimus in publicis exhorta
tionibus ⁊ resuscitatricem succurratricem in ꝓlio
occisorum: sanatricem infirmorum. Rectificatri
cem rimarum: renouatricē inueteratorū: restitutri
cem deperditorū. Reconciliatricem offensorum. re
peratricem detutorum: reuelatricem lapsorum. re
Laudes pe ductricem oberrantium. Emendatricem forefacto
nitentie. rum. Iustificatricem maleficiorum. Lotricem sor
didatorum. Solutricem male cōcreditorum. Libe

ratricem captiuorum. Et felicis conuiuii cōmuni
catricem: scʒ in bonos cōmunicatricem dicere malo
rum: similiter resolidatricē fractorū. Has oēs vtili
tates fructus eius esse sola dubitat vel ignorat im
pietas infidelitatis que omnes vtilitates ei dene
gat eni vsq̄ errauerunt quidam heretici vt omni
no assererent ꝙ non est peccantibus animab⁹ reuer
sio. Et atq̄: quia nulla ei spes venie locū post lapsū
sumētes occasionē erroris a verbo Apostoli q̄d le
git ab Hebreos. vi. Impossibile est eos qui semel Nota.
sunt illuminati gustauerunt: etiam donum celeste
et participes facti sunt spiritussancti. Gustauerūt ni
chilominus bonum dei verbū virtutesq̄ seculi ven
turi ⁊ prolapsi sunt. Rursus reuocari ad peniten
tiam que locutio si iuxta peruersitatem eorum itel
ligenda esset. Non verbum apostolicum fuisset: sed
apostaticum et ab eis vel eorum similibus: scilicet
sacrarum scripturarum adulteratoribus et corru
ptoribus verbis apostolicis insertū qui tāte impie
tat sacrilegio auctoritatē apostolicā erroribus suis
imponere nō verent̄ ⁊ impingnere nō formidāt. In
telligit̄ eni de renouatiōe baptismali de qua ꝙ rur
s⁹ fieri aut iterari nō possit iā euidēti et irrefragabili
ostēsiōe docuim⁹. Uel d̄ rēouatiōe i futura vita sub
hoc sēsu impossibile ē eos renouari. Hoc est in alia
vita q̄ est post hāc: quasi diceret: eos qui nouitatem
sanctificationis hic: id est in hac vita dono sācti spi
Nota. ritus susceperit amittunt vl' potius dimittunt. Hic
hoc est ista vita eos rursus hoc est post hanc vitam
renouari ad penitentiam hoc est impossibile. vt
amissa hac finaliter nouitas iter̄ restaurētur vel se
cundū morē scripture ex hoc verbo semel potest col
ligi idem sensus. Sicut legitur ꝓuerb. xxviii. Qui
peruersis graditur viis cōcidet semel hoc est absq̄ re
paratione. Iuxta hunc modū legitur. Iob. xxviii. Se
mel loquetur deus hoc est absq̄ iteratione. Et pro
pter hoc statim sequitur et idipsū non repetit. Iuxta
ergo hūc modū semel prolapsū si hic intelligit̄: hoc
Semel quo est absq̄ reparatione vel iteratione penitentiali. Ma
modo. nifestū enim est eos quia amissa hic baptismalis sā
ctificationis nouitate per penitētiam: hi nō recupe
rant rursus seu postea renouari ad penitētiam eo ꝙ
post vitam istā penitentie nō sit locus. hmōi autem
intelligūtur semel ꝓlapsi ꝙ videlicet qui nō adiici
unt hic per penitentiam vt resurgant. Posset tamē
intelligi illud impossibile impossibile nature: natu
re eni impossibile est quoscunq̄ a statu gratie ꝓla
psos restaurare seu restituere ad eadē licʒ sit omni
Resurgere potentie diuine possibile. Q; enim peccatores ad
ex peccato. penitentiam resurgūt nō ē nature efficiētis sed grā
de stupendūq̄ miraculū. Hoc autem dixit apostol⁹
vt deterreret a lapsu per difficilitatem ⁊ impossibi
litatē naturalē resurgendi. Hanc ergo errorem tā
impium tanꝙ nepharium primū aggredimur destru
ere. Deide errorem hebre: qui confessionem soli deo
In eos q̄ cō facie ndam esse nullatenus autē sacerdotibus perti
fessionē soli naci cecitate cōtendūt. In primis ergo accidit istis
deo conten erroneis vt non solum nulla sit sanctificatio penitē
dunt tialis sed etiā vt pene nulla et etiā noxia sit in adul
tis sāctificatio baptismalis. Adeo eī ꝓpauci ꝑsistūt
absq̄ lapsu i sāctitate baptismali vt pene nlli cēsēdi
sint cōparatiōe multitudīs eoꝝ q̄ ꝓ lapsi sūt ex ista.
His autem oīb⁹ nō solum irrita ⁊ nulla facta est san
ctificatio baptismalis: sed etiam ingratitudinis et
apostasie sibi defecto occasio ita vt meli⁹ eēt eis nō

q̄ fuisse renatos post gratiā regenerationis in in-
gratitudine ⁊ apostasias facti cecidisse. Meliusq̄
et esset ad deum nunq̄ accessisse q̄ cum accumula-
tione ingratitudinis quā ð facto vocauimus ab ip
so recessisse. Iuxta illud mathei. xxvi. Bonum erat
et si natus non fuisset: ⁊ marci. xiiij. ⁊ .ij. pe. ij. Me-
lius erat eis non cognoscere viam iustitie q̄ post
agnitionem retrorsum cōuerti ab eo qð illis tradi
tum est sancto mandato. Inde dictū est ⁊ illud. Tur
pius eijcitur q̄ non admittitur hospes. Deinde ma-
nifestū est per se esse rerum natura impossibiliū nul
la esse omnino obligationē. Querim⁹ ergo ab illis
de isto qui ꝓlapsus est ⁊ penitet ⁊ operat⁹ est emen
dare pro viribus ꝙ deliquit. Querimus inq̄ quid
ab eo requirat̄ amplius. Cum eni vltra vires ⁊ pos
se aliquid facere natura īpossibile sit vnicuiq̄ ergo
nulla eius est obligatio. Similiter ipsū non peccas
se vel non esse ꝓlapsū modo est natura impossibile
⁊ omnino nō cadēs sub potestate liberi arbitrij. Non
tenetur ergo nec peccasse: nec ab eo requirit de⁹ vt
non peccauerit: q̄ ergo totum facit qð ab eo requi-
rit deus ⁊ exigit iustitia: etiā de preterito lapsu fa-
cit ergo quicquid iustū eum facere: ergo iustus est.
Preterea aut requirit deus ab eo emendationē pre
teriti lapsus aut non: si requirit et nō requirit qð ei
est īpossibile: vt iam diximus. Requirit ergo ab eo
solum qð ei possibile est vt nō posuimus. Totuз er-
go facit ꝙ ab eo req̄rit deus. Nichil autē ab eo req̄
rit deus qð non requirit iustitia vel ecōuerso. Totū
ergo qð facit ꝙ iustū est euз facere ⁊ emēdat q̄cquid
iustum est eum emēdare. Quia ergo facit deo quic
quid ab eo requiritur necessario deo satisfacit atq̄
iustitie: ergo nichil ampli⁹ petit ab eo de⁹ ꝓ eo qð
peccauit. Quantum ergo ad deum peru: de est ac si
non peccasset. Valet ergo penitentia in hoc qð i sta
tum p̄stinum restituit penitentē. Si autem non req̄
rit ab eo emēdationē: certū aūt est ꝙ req̄rit ab illo
quicq̄d facere tenetur ⁊ debet. Sequit̄ ergo vt iste
nō teneatur emendationē facere. Si autē nō tenet̄
emendationē facere: ergo nec ad penā nec ad aliud
pro eo tenetur qð est manifeste incōueniens. ¶ Am
plius: ꝙ deus non restituit sic penitenti gratiam su
am: aut est pretextu preteriti lapsus aut alia ðcau
sa. Q; si dixerit ꝙ pretextu preteriti lapsꝰ sequitur
manifeste ꝙ inique punitur. Necessaria enim ⁊ im
possibilia: sicut non habent legem: ita nec peccatuз
nec preuaricationem: nec penam: nec remūeratio-
nem: quia ergo istum peccasse necessarium est: ⁊ ip-
sum nō peccasse impossibile ⁊ iam nullomodo vo-
luntarium: hoc est voluntati vel libero arbitrio sb-
iectum: ⁊ ꝙ amplius est voluntati istius contrariū
vellet enim quantum potest se nō peccasse. Inique
ergo cum eo agitur quacūq̄ pena pro hoc punia-
tur. Punitur autem pena damni pro hoc. ¶ Am-
plius. nec deus nec iustitia ab eo requirit vt nō pec
cauerit vt diximus. Quomodo autem magis req̄-
ri vel exigi potest aliquid ab aliquo q̄ tormentis?
Si pro hoc pena tanta ei irrogatur ab eo: ergo req̄
ritur nō emendatio peccati qð fecit: sed magis tor-
mentis extorq̄ri ab eo intendit̄ ꝙ nō peccauerit: q̄a
pena tanti damni ei irrogatur pro eo ꝙ peccauerit
et pro ipso peccasse ꝙ vtrūq̄ iam necessarium est ei
⁊ ineuitabile puniend⁹ siquidē est ꝓ eo ꝙ peccaue
rit: ⁊ ꝓ ipso peccato peccasse ꝙ iā nō cadit ī ptāte li
beri arbitrij sicnec ipsū nō peccasse. ¶ Amp. ipз pe

Impossibilium nulla obligatio.

Nota.

Necessaria ⁊ īpossibilia legeз nō habent.

Nota.

nitere siue penitudo mot⁹ nālis est in hominib⁹ q̄ re-
cedere nitimur a peccatis ⁊ reuerti ad p̄stinā ino-
centiam. Iudicat autem illum esse naturalē hoc ip
sum quod in omni indiuiduo ipsi⁹ speciei humane
scilicet inuenit̄ dum modo capax et susceptibile sit
illius quod dicimus ꝓpter paruulos. Certum autem
est q̄ nullus motus nature siue conat⁹ frustra est na
turaliter neq̄ vnq̄ natura ad aliquid cōatur a quo
sit naturali impossibilitate ꝓhibita. a p̄stina ergo
innocentia impossibile est naturā humanā naturali
impossibilitate esse ꝓhibitam cū ad illam motu pe
nitus obtinendā naturalis cuitat̄. ¶ Ampli⁹: lapsꝰ
animaꝝ autē irreparabilis aperte diuie misericordie
que post lapsū eisdem inexorabilem ⁊ omnino inse
rabilem eisdem se reddit: aut a parte ipsarū animaꝝ
que adeo huius lapsibus vulnerantur vt medicina
vlterius locum in eis non habeat vel eousq̄ inqui-
nantur vt ablutio atq̄ deletio maculaꝝ eis impossi-
bilis de cetero sit. Q; si apte diuine misericordie se-
querentur eos manifeste duo incōuenientia que nō
tam falso q̄ etiam impie de deo sentiūtur. Primū
est quia tunc vel parua vel nulla inueniatur dei mi-
sericordia quando illa decet habundantissima esse.
Quis eni dubitat tunc maxime decere superhabun
dantem esse misericordiā dei quando maxime habū
dat misericordia et nō obsistit iusticia leis: i eis aūt
qui penitent vt dixim⁹ nō solum nō obsistit iusticia:
sed etiam adiuuat dū enim se ipsum iusticiat et tor-
quet qui penitet ⁊ diuine iusticie se pro beneplacito
suo torquendum exponit et tradit dum misericor-
diam toto desiderio totoq̄ eiulatu et toto luctu cor
dis exposcit vbi queso decet dei misericordiam inue-
niri si in casu isto miserationes eius defecerit. Q; si
dixerit quis quoniam obsistit iusticia quo minus pe
nitēti et eā poscēti īpēdat̄ misericordia ⁊ in ipsa ira
dei que nō potest esse nisi iustissima cōtinet mīacor
diā eiusdē atq̄ ꝓhibet omnino a penitente. Verum
est quod dicimus q̄ ibi parua vel nulla inuenit̄ mi-
sericordia dei vbi eam deceret maximam atq̄ habū
būdātissimam inueniri. Nō eni ē inuenire peccato-
rē qui nō sit penitēs: aut cōtumax: aut neuter. Quē
admodū paul⁹ aut iust⁹ ⁊ ignorans ignorantia sim
plici. Qui enim negligentia ⁊ ignorantia aut illa q̄
solū dici crassa: ⁊ supina ignorās est nō solū ignorās
dicēdus est: sed contumax eo ꝙ noluit intelligere vt
bñ ageret. Quia ergo cōtumax ⁊ penitēs contrarij
sūt et maxime a se distātes in genere peccatoꝝ. Con
tumax autē per ipsam ꝯtumaciā remotissim⁹ peni
tētes misericordie dei ⁊ gratie iustificatiōis sūt ꝓpi
quiores medijs ⁊ extremis. Cōtūaces eñ omnino se
elōgāt ⁊ recedūt a mīacordia dei. Medij autē ī nul
lo appropiquat ⁊ approximant q̄ in nullo conātur nec
etiā intendūt. Manifestū ergo est q̄ penitētes ꝓpi-
quiores sūt dei mīacordie ⁊ gratie iustificatiōis q̄
alij pctōres. Et hoc ē q̄ ipsi tota studiositate atq̄ co
natu ad illā tēdūt approximāt vt medij. si ergo ī eis
nō inuenit̄ mīacordia dī habundātissima verū ē qð
diximus ī ꝓrios eū misericordie dei necesse est eā ha
būdātī⁹ opari. Quēadmodū et in nālibus fieri vi-
dem⁹. Ignis eñ viciniora seu ꝓpinquiora sibi ve-
hemēti⁹ calefacit: ⁊ lux eadē magis illūinat ⁊ ita de
alijs. Q; si iusticia dī adō arctat ei⁹ mīacordiaз vt
penitētes ad p̄stinā gratiā nō admittat aliq̄d aut
in eo fac dei mīa aut nihil. Si nihil eodē mō se habз
erga penitētes vt erga ꝯtūaces ⁊ hoc ē euidēs iniq̄

Penitētis mot⁹ naturalis.

Lapsꝰ aīaꝝ

Iustitia misericordia.

Nota.

Contumaces.

Ignis.

tas scilicet vt non magis respiciat penitentes dei
misericordia q̃ contumaces ⁊ omnino volentes re-
uerti. Si autē aliquid operaē in eos dei misericor-
dia aliquid inq̃ sue miserationis necesse est vt illud
sit vel restitutio gratie: licet minoris q̃ pristina fue-
rit: ⁊ ita declaratū est qḋ intendebamus: vez q̄ est re-
uersio aiabus ⁊ reditus ad dei gratiā ⁊ amorē: licet
nō ad tantam a quanta prolapsa sūt. Et nos ad hoc
discutiemus infra: vel erit diminutio pene inferna-
lis: et hec diminutio: vel erit partis totā ipsā penaz
numerantis que dicitur quota vel aliquota totius
vel nō. Si autē fuerit partis: necesse est per penitu-
Nota. dinem tandē totam penaz infernalē euacuari. Om
nis enī huius pars aliquotiēs precise est in suo to-
to. Quapropter si hac penitudine ⁊ tanta: tanta pars
infernalis pene tollitur. Tanta iterū penitudīe tan
ta alia tolleē: ⁊ ita donec consumatur. Si ita est de
misericordia dei vel iustitia: vt tanta penitudo tan-
Nota. tuz de pena predicta diminuat: fiat ergo tandē vt re
plicatis: ⁊ iteratis penitudinibus tanta pena infer
nalis absumaē: quapropter tota damnatio eterna.
Est ergo effugiū et euasio ab eterna dānatione per
penitudinē seu penitentiā. Si vero non fuerit pars
aut erit maius parte aut non. Q; si fuerit maiꝰ par
te: citius ergo venieē ad consumptionez totius pe-
ne per viam quā diximus: si autē nec fuerit ps nec
maius parte erit: ergo quamlz parte minus quare
erit sicut pūctus ad totā penam. Quare detractio
illius a toto erit sicut detractio pūcti a linea vł cor
pore nō est diminutio illius in aliquo. Relinquitur
ergo ex oibus misericordiā dei in eos qui penitent
nichil miserationis operari. Q; nec restitutionem
gratie nec diminutionē pene: ⁊ ita omnino nullā esse
misericordiā dei in eosdē. Q; si dixerit q̄ operatur di
minutionē pene temporalis vel dilationē pene ge
Nota. hennalis. Dilationē vero vnius diei vel multorum
etiā manifestū est non plus dixisse q̃ si detractionez
puncti dixisse ex linea vel corpore: ad eternitatē enī
nec milia annorū plusq̃ punctus sunt quantū autez
indecens sit hoc misericordie dei apparet ex illo ex
emplo. Quēadmodū si q̄s deberet alicui regi incli
to valde ac pmagnifico inūerabiles thesauros nllo
modo deceret regis illius magnificētiā obulū vnū
remittere solum modo vel minutuz: sed potius con-
tumelia esset et adeo vilē facere remissionē: ⁊ adeo
paucū vtilem recipienti: tanto fortius dei magnifi
centiā ⁊ gloriā decere non potest ista punctalis ⁊ ri
diculosa remissio. ¶ Ampliꝰ. Si stilla misericordie
permodica in nobis erga peccantes in nos ⁊ veni-
am postulantes: ita nos habere cogit vt nō solum
veniam nos prestare: sed etiam adiicere beneficia
nos faciat. Quid fōs ille abissalis misericordie di
i peccatores penitētes faciet. Stilla aūt p modica
est omnis humana misericordia quantacūq; esse vi
deatur ad fontē illū indeficientē ⁊ redūdātissimum
Nota. misericordie dei. ¶ Amp̄. Qualiter verisimile est
iustitiā dei eousq̄ artare misericordiā ipsius vt nō
recipiat penitentes ⁊ nō potius misericordiā eius
rigorē iustitie flectere se veritatē nec minus in illā
potens quā conuerso. ¶ Amp̄. quā iustitiā requirere
potest a peccāte nisi quā potest satisfactionē: ergo
obtenta satisfactione quā pōt nulle sūt vlteriꝰ par
tes iustitie. Quare deinceps totū relinquiē ipi mi
Nota. serationi diuine. Q; ergo quo minus recipiat dei
misericordia sola obsistit iustitia. Manifestuz est q̄
satisfacientē alias satisfactionē recipit miseratiōe
diuina. ¶ Amp̄. ipse qui penitet adiuuat quantū in
in se est de iustitiā toto studio ⁊ viribus. Iniquitas
autem est malū pro bono retribuere iustitiaz: ergo
diuina non impedit ipsum quādo misericordiā cō-
sequaē ⁊ certum est q̄ alius ipsum non ipedit neq̧
obsistit. ¶ Amp̄. ipsa iustitia di via est ad misericor
diaz obtinēdaz. Q; eni flagellat ex iustitia: aut hoc
est ꝓpē correctionē ⁊ emēdationē flagellati ⁊ alioꝝ
⁊ tūc manifestū est q̄ ipsa iustitia flagelloꝝ via est ⁊
adiumētum ad misericordiam eius qui sic flagella
tur. Multū enim miseretur deus quoꝝ correctionē Nota.
per flagella procurat. Et amp̄. eorū misereri inten
dit propter ipsā correctionē postq̃ correcti fuerit.
Si autē per flagella non intendit nisi vindictam: et
penam in eo q̄ pena non videtur ista intentio esse
iustitie: sed potius malignitatis ⁊ ire. Diabolus
enim aduersus electos non intendit nisi tormentuz
et pena. ¶ Amplius. prefecti ⁊ precones rei publi-
ce secularis per penas quas maleficis infligunt in
tendūt correctionē hominū nec sistit intētio eorū in
penis tormētis: ⁊ i eo q̄ talia sūt: sz vtuē eis vt viis
ad correctionē ⁊ trāquillitatē vite hoīm. Quanto ergo
fortius diuina iusticia longe erit ab ira et maligni-
tate diabolica vt nō sistat in eis. Sz magis vtiē eis
vt viis et auūculis ad bona que decet intendere ma-
gnificentiā bonitatis sue. Manifestū ergo ex his iu-
sticiā dei viam preparare et auditum pandere mise
ricordie ipsius presētium flagellorum inflictionibꝰ
et nullatenus obsistere misericordie quo minus lar
ga sit in peccatores qui per penitentiam iusticie di
se submittunt et se ipsos quasi de iniuria et cōtume-
lia in seipsis vindicantes torquēt velut quidā diui-
ne iusticie executores et prefecture ipsiꝰ atrocissimi
lictores. Ampliꝰ necesse est concordare diuinā iusti Nota.
ciā et misericordiam nullāq̧ esse repugnantiam inē
eas Sicut autem se habet ad cōtumaces iusticia sic
ad penitētes misericordia quapropē erit ⁊ pmutatiā
vt quemadmodū ad cōtumaces misericordia sic ad
penitentes iusticia. Quare sicut contumaces eterna
liter nō liberat misericordia: licet quantū eam decet
de eoꝝ minuat pena. Sic penitentes non dānabit eē
naliter iusticia. Quis in eo q̄ iustū est adiiciat penā.
¶ Ampliꝰ: sicut se habent ad inuicem cōtumacia et Contumacia penitentia.
penitentia sic liberatio et damnatio eterna. Et iteꝝ
sicut iusticia ad damnationem eorum sic misericor-
dia ad liberationem eorūdem quia vtraq̧ vt causa
efficiēs proprie et p se ergo et pmutatim vt quem-
admodū cōtumacia ad eternam damnationē sic pe-
nitentia ad oppositā liberationem. Quare quicq̄d
aut quātū potest cōtumacia ad eternam damnatio
nem totum: id est tantum ex necessitate valebit pe-
nitentia ad oppositam liberationem. Et iterum si
iustitia per contumaciam: merito infligit eternam
damnationem: erit vt et misericordia per peniten-
tiam operetur oppositam liberationem. Modis
enim omnibus ecclesie est vt quomodo contumacia
causa est eterne damnationis: sic penitentia causa
sit opposite liberationis. ¶ Amplius cum fuerint
a. ⁊. b. termini adinuicem distantes: et e regione atq̧ Nota.
et directo oppositi. Deinde. e. ⁊. f. similiter inuicez
se habentes et eiusdem distantie ab inuicem: vt illi
ita quantum distant ab inuicem. a. ⁊. b distant tan-
tum ab inuicem. e. ⁊. f. Qui vtriq̧ fuerit perpēdicu-
lariter et eque distātes e sub. a. ⁊. f. sub b. dico quia

Necesse est vt cum.c.z.d.eodemodo ab inuicem ha-
beant se tam oppositione q distantia vt a.b.z.e.f.si
fuerit.c. perpendiculariter sub a.hoc est iter.a.z.e.
erit necessario.d. in eadem equedistantia inter.b.z.
f. et nullo modo ppinquis.e.zf distātia enim.d.ad.
e. est sicut diagonalis recti anguli quadranguli si-
ue sicut latus oppositū recto angulo interāgulo or
togonio:distantia vero.d.ad f. est sicut latus eiusdē
quadranguli vel sicut latus prenominati trianguli
quod cum alio continet rectū angulū. Quare si de-
bet esse motus qui vtiq nō potest esse nisi rectus et
secundū rectū erit ex.a.p.c.m.e.z.ex.b. per.d.m.f.
Et si impossibilis est mot⁹.a.b.per.d.i.f. necessario
erit impossibilis motus a termino.b.per.c.i.e.ver-
bi gratia:sicut si.a.z.b. sint ira z misericordia.c.z.d
Damnatio vt contumacia et penitentia .e vero z.f. sicut eterna
damnatio et eius oppositū. Quia ergo ex ira dei z
contumacia peccātiū est eterna damnatio quasi mo
tus ex.a.per.c.m.e.erit similiter ex dei misericordia
Nota. per penitentiā eterna liberatio seu salus quasi mo-
tus ex.b.per.d.m.f. Et sicut impossibilis est motus
a contumelia in eternam salutē seu liberationē q ē
a termino.c.in terminū.f. ppter obliquitatem atq
distātiā:ita ex necessitate impossibilis est motus ab
ipsa penitētia in eternā damnationem q est a termi
no.d.ad terminū.e. ppter eandem obliquitatem et
distantiā motus enim siue opatio tam ex ira dei q
ex misericordia eius impossibile est q sit secundum
obliquū per se sed magis secūdum rectum z quasi p-
pendicularit. Sunt enim cōtumatia z penitentia:z
generaliter merita ex modo aliquo sicut dispositio
Nota. nes naturales in natura siue naturaliter passibilita
es. Unde quemadmodū ex virtute naturaliter agē
te necesse est passibilia ab illa virtute recipere prout
cōgruit dispositiōib⁹ passibilitatis sue sicut appa-
ret de calore:qui lutū indurat et cerā remollit. Sic
ex eadem dei optima volūtate contumax et penitēs
pro meritis suis ad similitudiem materialiū dispo-
sitionū contraria recipiunt scilicet contumax cōdē-
nationem et penitens remissionem. Et sicut impos-
sibile est vt si contumacem et non reuertentē omni-
no non cadat operatio ire:ita impossibile est vt sup
penitentem non descendat operatio misericordie dei
que est remissio et gratia:interdum tamen etiam in
contumaces descendit misericordia dei vt deserat cō
tumanciam suam et emolliatur ad obediendum cre
atori. Hoc aūt non est per ipsam contumaciam neq
causaliter neq occasionaliter:contumantia enim p
se e directo opponit se misericordie dei sicut legitur
Job.xv. Tetendit aduersus deum manū suam z cō-
tra omnipotentem roboratus ē currit aduersus de
um erecto collo z pigui ceruice armat⁹ ē. Q͡ꝫ g ope-
ratio dei ad contumaces interdum descēdit de habū
dantia et inundatione eius est que tantum obicem
imo murum montem contumacie sue impetu et for
titudine irrumpit. Et proter peccatum in spiritum
Questio. sanctum irremissibile dixit veritas. Mathei.xij.et
Marci.iij.et Luce.xij. ¶ Amplius:querim⁹ ab hu-
ius blaspemis qualit intelligāt deum nō misereri pe
nitētib⁹ eousq vt in pristinā gratiam eos recipiat i
siue restituat. Necesse habent debere deum non pos
se:vel deum non posse reperare lapsum qui enim de
nichelo creauit. Nemo audet dicere similiter ipsum
Absurdum nescire lapsum reparare nō minus nephariū est:nec
min⁹ manifestū incōueniens. Restat ergo vt dicant
deū nolle misereri penitētibus eousq quo dixim⁹.
Nō possūt autē effugere quēadmodū dicunt poten
tiam dei super omne possibile et scientiam vel sapiē
tiā eius super scibile. Sic necessario bonitas eius
super omne sibi congruens:z similiter respondens:
vt iustitia eius sit super omne iudiciabile:z miseri-
cordia eius sup omne miserabile. Sicut ergo nul-
lum possibile effugit potētiam eius:nullū scibile sci
entiā eius:ita nullum iustitiabile iustitiam ei⁹:nul
lum miserabile misericordiā eius:nullū iudiciabi-
le:vt ita dicamus iudicium eius.z nullū damnabi-
le damnationem eius:nullumq ira dignum iram
eius. Quid autē est iustitiabile iudiciabile atq dā
nabile iraq dignū nisi peccator rebellis z cōtumax Nota.
contra dei optimā voluntatē? Quid ergo miserabi
le ac misericordia dignū nisi peccator penitēs ac re
uersus toto studio ac viribus nitēs ad emendandū
deo qd delinquit:z obediēdū de cetero sue benepla
cito voluntatis. Manifestū ergo est q nō cōtinet se
misericordia dei super penitētes qui et hoc ipsū qd
penitēt de diuitijs bonitatis ei⁹ recipiūt. Q͡ꝫ si fo-
quis dixerit q quēadmodum nō defectus est vel im-
potētia sapiētie dei q ipsa nō scit hoiem esse asinū.
Sed defectus iste est a parte ipsius q est hominem
esse asinū:videlicet quia ipsum in natura sua non
est scibile.eodēmodo nō ex defectu misericordie dei
est q peccator licet penitens non reparatur siue resti-
tuitur ad pristinā gratiam:sed potius defectus est
a parte ipsius qui in seipso reparabilis siue restitubi
lis nō est. Quemadmodū vulnus in neruo pertrans
uersū nō est sanabile:neq neruus p transuersum ru
ptus aut sectus iterum reiungibilis z vuln⁹ in car
ne z si sanabile sit nō tamē eousq vt vocaui et ma-
culam cicatricis non relinquit. In primis dicimus
q sensus cōtradicit huic errori. quis enim non vi- Nota.
deat correctionem hominibus post delicta:z melio
rationē multā eousq ad sublimiora bona peruent-
re post peccata z maiora q essent illa a quibus pec
cando plapsi sūt:nec solum in hominibus istud est:
sed etiā in brutis animalibus que videmus doma-
ri a ferocitate sua:corrigi a brutalitate sua:sicut ap
paret in canibus quorū vehemētia z auiditas vo-
racitatis tēperatur z corrigit minis atq verberi-
bus adeo vt mēsis dominorū suorū appropinqre nō
audeant:nec quicq ex eis capere imo cū multa mā
suetudine expectant q eis vel detur vel proijciat.
Deinde etiā erudiri q apparet in ipsis canib⁹ qui
erudiuntur etiā vsq ad inuestigationē latronū vt de
alijs taceamus z de auib⁹ que erudiuntur etiā vsq
adloquelā z salutationes magnatum. Ad hoc ergo
incōueniēs deuenerūt vt solū hominē ponāt icorri-
gibilē et inemēdabilē z indisciplinabilē cū ista icō-
parabiliter magis eis cōgruāt quā in alijs anima- Nota.
libus. ¶ Amplius.nulli dubium est qui tota volun-
tas mala qua iste est auarus seu cupidus seu luxu-
riosus extingui possit in isto z cōtraria voluntas in
eo fieri:videmus eni aliquos primo auaros et po-
stea largos. Eodemmodo videmus quosdam pri-
mum luxuriosos et postea castos:certum autem
est q contrarium superueniens destruit contrarium
suum funditus. Quare castitas superueniēs destru
it funditus luxuriam. Et ad hunc modum est vide-
re de omni vitio. ¶ Amplius de virtute apprehen-
siua manifestum est q ab errore quantocunq est ei
reuersio ad scientiam z ab obliuione ad memo-

riam. Et insuper ꝓficere contingit eum in multo no
biliorem ⁊ certiorem scientiam quam sit illa aqua ꝑ
obliuionem decidit: ergo ⁊ vi mortua similiter eueni
re necesse est. Quis enim dubitat quin ab ira scit se
redire ad pacem ⁊ ab odio ad amicitiam: maiorem
quam ante fuerit. Quapropter omne vicium delebi
le est naturaliter ab anima humana ⁊ omnis virtus
in ea naturaliter plantabilis omnisq; mala volūtas
eiusdemq; naturaliter ⁊ in ↄtrariam mutabilis. Om
nis ergo humana anima naturaliter est ad statū pre
stiue innocētie reuerti possibilis ⁊ in statum pristinū
reparabilis. ¶ Amp̄. Si natura arborum ⁊ plantaꝝ (Natura arborum.)
potens ē inreparatoꝛē ⁊ restitutionem omnium eo
rum que vis ⁊ cōtrarietas hyemalis ei abstulit: sicut
videmus in verno tempore omnia vegetabilia hoc
est herbas ⁊ plantas recuperare quecūq; asperitas
hyemalis eisdē abstulerat scilicet flores ⁊ folia: ⁊ eti
am frondes vt in salicibus ⁊ vitibus apparet de
nuo reuestire se ac exornare his omnibus q̄tofortius
natura humana eousq; deseri nō debuit vt absq; spe
vlla surgendi capere ꝑ peccata. ¶ Amplius. Si ser (Serpentes renouantur)
penti qui tyrus dicitur: ⁊ multis auibus vt aquilis ⁊
accipitribus ⁊ ceruis virtutem ipsorum renouatiuā
vetustatisq; ac de fonnitatis exterminandam diuine
sapientie bonitas dedit quomodo icomparabiliter
magisq; huiusmodi virtutem hominis indigenti de
illa non prouidit. ¶ Amplius. Si corpori humano
vires dedit quib⁹ a casu suo corporale videlz resur
gere possit. Qualiter misericordissimus deus aīam
humanam a tam necessaria tanq; salubri virtute nu
dam ac pauperem derelinquit. ¶ Amp̄. Si recidiuo
corporis dei misericordia medicinam prouidit: quo
modo non multofortius recediuis animarum. Si ei
corpora nō sunt curāda nisi ꝓpter animas quia nec
vtilia nisi ꝓpter eas: adeo autē cure sit curatori om
nium deo vt morbis eorum siue primitiuis siue rece
diuis medicina ꝓuidet q̄tofortius aīaꝝ morbis vtriusq;
medicinas necessarias ⁊ salubres prouidit. ¶ Am (Hoīs libertas.)
plius. Hominem libertate arbitrij preditum natura
liter esse ac ꝓprij iudicij proprieq; potestatis illam
facultatem naturaliter habere ꝑ seipsum manifestū
est. Et si quis ad exterius ratione hoc ē lingua i hoc
contradicere voluerit corde tamē istud concedit. In
de est q̄ coactio ⁊ violentia tanq̄ nature humane cō
traria ab omni homine naturaliter fugiuntur ac ꝓ
viribus repelluntur. Inde est etiam q̄ cum aliquis i
nos peccauerit ipsum reum: ergo nos naturali iu
dicio iudicamus. Similiter ⁊ nosipsos si in alios de
liquerimus. Hoc autem nullomodo faceremus si
nec illos nostri iudicij esse aut potestatis crederem⁹.
In eos em̄ qui merito ignorant ⁊ i eos qui aliena vi
⁊ violentia feruntur nō solummodo faciles sumus ad
veniam: sed nec in aliquo eos reus esse vel deliquisse (Nota.)
reputamus. Tertium iudicium est quia ipsos delin
quentes nature instinctu tanq̄ sui ipsoꝝ iudices adi
mus vt nobis quod deliquerunt emendent tanq̄ de
se nobis iustitiam facientes tanq̄ debitoribus iusti
tie huiusmodi ⁊ emendationis expetimus. Quarta
probatio est ⁊ hoc ipsum est ipsa nature interna con
fessio ac recognitio qua vnusquisq; interrogatus an
libenter ⁊ gaudenter non solum volenter fornicetur
vel aliud faciat quod est peccatū intus id ē corde cō
fitebitur ⁊ recognoscet q̄ sit. Et q̄ enim in mult; ve
rum sit q̄ non pure volunt quod faciunt imo ex parte
⁊ sm̄ q̄ volunt. sic legitur Prouerbiorum. xij. Vult ⁊

non vult piger. tamen verum est q̄ sola voluntate fa
ciunt ⁊ insuper maiori voluntate videntur hoc face
re q̄ si pure illud vellent: maior enim aqua videtur
qua obstces irrumpit ⁊ resistentia propellit atq; re
pellit quamq; sine obice ac resistentia fluit maior in
q̄ inleo q̄ talis. ¶ Amp̄. si libertate arbitrij non esset (Arbitrij libertas.)
homo preditus: sed necessitate sola atq; violentia vł
nature: vel fati: vel astrorum: vel demonum: siue alte
rius cuiuscunq; ferretur siue impelleretur ad volita
⁊ cupita ac prohibere cur a volitis ac cupitis: omni
nō nemo peccaret: nemo laude vł vituperio dignus
esset: disciplina atq; correctio ⁊ eruditio omnino ni
hil essent: nec agendum eēt hominibus de moribus
neq; de virtutibus: aut vitijs: sicut nec cuz lapidibus
contrarium em̄ nature ⁊ necessitati nihil recipit. Si
cut neq; lapis recipe quicq̄ potest disciplina vł eru
ditione contra motum quē nature necessitas aut vio
lentia ipsi vel viderit vel intulerit. Palam ergo ē ex
his hominē sui iudicij suiq; eē potestatis suiq; esse
iudicem ⁊ arbitrum. Et propter hoc omni alij de se
merito conquerēti: vł etiam non conquerenti teneri
de seipso iudicium ⁊ iustitiam exhibere. Si ergo in
deum peccauerit tenetur ei iudicium ⁊ iustitiam fa
cere de seipso: tenet̄ ergo condemnare se reum qđ est (Nota.)
sniare cōtra seipsum ⁊ torquere se vł punire alias s̄m
exigētiam delicti. Cum autē hoc fecerit deo satisfa
ctum erit ⁊ ab eo in parte ista nihil amplius de iu
re exigere poterit deus. Hoc autem veraciter penite
tē vez hoc iudicium ⁊ hanc iustitiam de seipso face
re. Et hoc ē quod legitur i psal. Iudicium ⁊ iustitia
correctio sedis tue. Et Iob. xxxiiij. Nunquid qui nō
amat iudicium sanari potest. Et iterum in psal. Fe
ci iudicium ⁊ iustitiam nō tradas me calūniantibus
me qđ de alio iudicio atq; iustitia intelligi non pōt.
Et iter. i. Cor. xiij. Qz si nosmetipsos diiudicarem⁹
non vtiq; iudicaremur. Iam ḡ fecimus manifestū q̄
omnis peccator tenetur penitere seu pniam agere. (Penitere quilibet peccātor tenetur.)
Hoc ē iudicium ⁊ iustitiam de seipso facere ⁊ hoc le
ge ac ptāte seu auctoritate nature. lege inq̄ quam in
seipso naturaliter vnusq̄sq; legit nature inditam ⁊ i
scriptam: auctoritateq; ⁊ ptāte qua se naturalr̄ vnus
quisq; ꝑditum euidenter cognoscit ⁊ interna ↄfessio
ne recognoscit. Qz ergo huius legis solus deus est
auctor latorq; iscriptor huius ptātis siue auctorita
tis institutor ⁊ dator necesse ē ipsum ⁊ ratum ⁊ gra
tum hēre iudiciū ab hmōi ptāte factū. Necesse em̄ ē
ius eē iudicium cuius lege ⁊ auctē fit. Impossibile ē
ergo huius iudiciuz ab ipso retractari seu reuocari.
Ratā ḡ hz sniam quam hmōi iudex hac lege siue sm̄
hanc legē ꝓ se siue ↄ seipm̄ tulerit. ḡ ⁊ absolutum hz
sic absolutū ⁊ ↄdemnatū sic ↄdemnatū. Absoluti sunt (Absoluti.)
ḡ apud deū veraciter penitentes. Cū em̄ id totū sol
uant qđ lege illa soluere debere iustissime iudicat̄ ne
cessario absoluti sunt. Iā ergo declaratum ē tibi pe
nitētie iudiciū reuocari nō posse ac ꝑ illđ absolutos
in nullo vlterius remanere ligatos. Et qz necessario (Soluti.)
a deo absoluti habētur tamq; eius lege ⁊ auctorita
te absoluti. Et qz impossibile ē iterum damnari eos
qui penitētialis iudicij dānationē in se recte tulerūt
riteq; susceperūt ⁊ portauerūt. Ex quo relinquit̄ vt
nihil oīna dānationis restet veraciter ac digne peni
tētibus post pactā digne pniaz. Verū qm̄ ipsa lex quā
diximus regulas honestatis naturalis ac iustitie con
tinens originali corruptione pene tota sepulta ⁊ cō
suetudinali pene tota cumulata tāq̄ aggere malarū

consuetudinum superimposito. Quia etiam lux ipsa interioris visus multiplicibus tenebris quas numerare supersedemus inuoluta ꝛ obscurata: sicut dicit Job. xxxvij. Nos quippe iuoluimur tenebris. Et iterum eiusdem. iij. Circundedit eum deus tenebris: propter inq̄ istas duas causas nec liber mentis iscri

Nota.
Liber mētis

ptas regulas honestatis plene aut plane exhibꝫ legibiles: nec intellectus noster in codē legere potest distincte ꝛ aperte. hinc est ꝙ tria nobis amminicula diuine prouidentie miseratio nobis adhibuit videlicꝫ. Lucernam scripture: adiutoriumdoctrine: spiraculū gratie de quo Prouerb. xx. Lucerna hominis spiraculum hominis que iuestigat omnia secreta vētris. Vtrum enī offendat ipse qui peccat: a quātis bonis cadat: ꝛ in quāta mala se iniitiat. Deinde quātis auxiliis gratie diuine vt resurgat ꝛ releuetur indigeat nosse atq̄ videre non est nature tot ꝛ tantis malis immixte ꝛ immerse atq̄ inuolute virtus aut officium: sed diuine gratie inestimabile atq̄ irregratiabile beneficium: ꝑter hoc ꝛ eo sensu doloris ꝛ compunctionis affligi: illoq̄ flumine lachrymarum profluere: illo pudore confundi: illoq̄ timore terreri: illo tremo

Resurgiꝰ excepto diua gratia nō.

re concuti: quod vnius etiam solius peccati mortalis vulnus imminensq̄ suppliciuꝫ eterne damnationis feditasq̄ ac turpitudo nuditasq̄ eiusdem peccati coram oculis dei merito exigunt. Non est mortuarum spiritualiter animarum possibilitas: sed gratie viuificantis sensificātis ac illuminātis īterioris oculos incōparabiliter donū supsedemus metu ꝓlixitatis enumerare ꝛ enarrare quā impossibile sit peccatori diuino auxilio atq̄ ꝓsidio destituto victo ꝛ in victoriis diaboli potestatē dato ꝛ in eius seruitutē redacto ex. viij. Joan. ꝛ. ij. Can. petri. Deinde letabiliter vulnerato finibusq̄ peccatorum constricto. Ex. v Prouerbio. quam inquam impossibile ē ei tot ꝛ tantis incomodis ꝓstracto obruto ꝛ obsesso eripi de potestate tenebrarum de faucibus leonum infernaliuꝫ. De manibus behemoth de quo legitur Job. xli. Nō est super terram potestas que comparatur ei qui factus est vt nullum timeret per se. ergo hoc ē quod solus viribus suis resurgere non potest miserrimus infidelissimus infelicissimusq̄ peccator qui per se solū cadere potuit. Quemadmodum alibi idē aliis verbis dicitur. scilicꝫ postq̄ homo est spiritus vadens ꝛ non rediēs. Vadens scilicꝫ per se: non rediens auteꝫ

Spiritꝰ vadens ꝛ nō rediens.

per se. De alto namq̄ gratie de arce virtutum quasi de turre excelsa atq̄ sublimi ꝓcipitare se potest ī cloacam immundicie q̄tum ad luxuriam secundum Augusti. in fornacē viciorum ꝛ profunditatis abyssum. Sed vt confractis vel potius amissis alis illuc reuolet: ꝛ non solum confractis: sed potius contritis illuc redeat est impossibile. Manifestum ē de hac contritione. Job. xvi. De contritione ꝛ confractione simul Math. xxi. Qui ceciderit super lapidem istum ꝯfringetur: super quem autem ceciderit conteret eum. Et iterum. Luc. xx. Omnis qui ceciderit super istum lapidem conquassabitur: super quem autem ceciderit comminuet eum. Jam ergo patefecimus reuersionē esse animabus humanis ac reparationem seu restitutionem post lapsum in peccata: ꝛ qualiter etiam ē

Epilogꝰ supradictorū.

hoc videlicet quia partim ex conatu ipsarum animarum: licet ad modicum: partim autem ad plurimum imo pene ad totum ex superhabundanti gratia vbi prius habundauit delictum: et declarauimus etiam cum hoc etiam stabiliuimus libertatem arbitrij siue liberum arbitrium: licet multum depressum atq̄ detritum in nobis: ꝛ quia largitas misericordie dei nullomodo se denegat ad illam redire conantibus q̄ conatus absq̄ eius adiutorio reuera nihil est. sicut dicit Augu. in libro confessionum. Scio inquit quia

Conatꝰ frustra q̄reretur gere sine dei auxilio.

sine te nihil sūt omnes conatus mei. Et ipsa veritas Joan. xv. Sine me nihil potestis facere. Qui etiam conatus gratie dei preuenientis dona sunt: quando ꝛ ipsum desiderare gratiam: gratie ē. sicut dicit Augu. in libro de correctione ꝛ gratia. desiderare autem gratiam ꝛ munus est. ꝛ ante ordie naturali quam ipsum conari ad gratiam. Quapropter si ipsum ē gratie cum sit causa efficiens eiꝰ quod est conari ad gratiam. Multofortius ipsum conari ad gratiam gratia erit ꝙ vtriq̄ verum est secundum rectam intentionem eius ꝙ est conari interdum tamē conari ad gratiam intelligitur abusiue. Qui facit aliquid quo facto ad gratiam recipiendam ē habilior: licet non intendat ad gratiam. Intendere enim ad gratiam etiam gratie est: quia ipm nosse gratiam non potest eē nisi ex gratia. Aliud autem ē longe conari redire ad innocentiam atq̄ iustitiam qualem natura suggerit ꝛ ostendit aliud conari ad sublimitatem gratie quā similiter gratia sola ostendit: fortassis enim possibile fuit nature humane in statu naturalis innocentie: si ab illo ꝑ peccatuꝫ non cecidisset: si alia lesio vł vis quam ipsum peccatum secuta esset ad illam redire: ꝛ omnem maculam ex illo inherentem vel relictam naturali penitudine abradere atq̄ abolere: ab altitudine autem gratie cadentes ad illam reuolare nature viribus: per se impossibile est indubitāter ꝛ sm hunc statum nature rationes quas supra posuimus ad hoc facientes intelligimus.

Desiderare gratiam.

Intendere ad gratiam

¶ Arguite confutat eorum erroneam opinionem: qui sacerdotibus confessionem esse faciendam negant.

Nunc vero iuxta promissum: errorem secundum qui proprius hebreorum est q̄ negant confessionem faciendam esse sacerdotibꝰ destruere aggrediemur: dicētes imprimis: quia si deus peccatorem merito vt suspectum ꝛ vt paulo ante inimicum recusare voluerit ꝛ iudicem eum habere in causa quam aduersus ipsum habꝫ voluerit. Quis dubitat quin de iure facere possit? Si ergo iudicium ꝛ iustitiā de seipso peccator ꝑ penitētiam deo facere noluerit merito ꝛ iure in eadem causa alius quā ipsemet iudex erit. Alius ꝗ audiet delicta q̄ ipse qui deliquit: alius cognoscet atq̄ pronunciabit. Non autem audiet alius omnia ꝛ perfecte nisi ipso qui deliquit confitente ꝛ enarrante: quia ipse solus ꝛ maxime omnia illa nouit: confessio ergo alij facienda est q̄ deo. ¶ Amplius. Deo facta confessione quid ipse inde iudicet vel pronunciet vtrum absoluat aut condemnet penitus ignoratur nec pro absoluto: nec pro condemnato se se habere debebit. Sed pendebit pauidus ꝛ dubius pendente sententia ꝛ hec tota vita ista. Sententia ergo huius iudicij reseruatur ad alteram vitam: ꝛ cōfessio ista in nullo illam accelerat quo perueniat ad confitentem. Qualiter autem istud reputabitur iudicium vel iustitia de quo nulla apparet sententia quo nullus apparet absolutus vel condemnatus. Sed si dixerit. Quia huiusmodi confessio mitigat iram iudicis ꝛ hoc quidem verum esse concedimus si ex deuotione fuerit.

Nota.

Nota.

¶ Amplius. Hec est figura seu forma iudicij vt primus iudex sedeat in medio: actor ⁊ reus stent ante iudicem alter alteri ex aduerso. Deinde aduocati ⁊ testes. Aduocati vt de iure causam instruant: testes vt de facto: cautum autem in iure isto seculari ⁊ politico vt nemo iure suo ius sibi dicat ⁊ eo ipso quod istud presumpserit reipsa careat. Quia ergo penitens in eo iudicio quo cum deo iudicandus est reus est: ⁊ a deo impetitur. merito in eodem iudicio iudex esse non potest: sub alio ergo ⁊ per alium iudicandus est: ⁊ quia ipse deus ibidem actor est: nostris legibus ⁊ consuetudinibus congruentissimum est: imo eisdem firmatum ⁊ obseruatum vt tertius in medio sedeat qui ius reddat: potissimum illa de causa: quia nostris legibus ⁊ consuetudinibus tanquam viis notissimis atque certissimis maxime reducendi ⁊ reducibiles sumus ad lucem veritatis ⁊ viam salutis propter quod ⁊ hoc idem ipse elegit Isaie. xliij. Reduc in memoriam vt iudicemur simul. Narra si quid habes vt iudiceris. ⁊ Matth. vi. Iudicium domini cum populo suo ⁊ cum israel iudicabitur. De hoc. Job. xxxi. Si contempsi iudicium subire cum seruo meo ⁊ ancilla mea cum disceptarent aduersum me. Quoniam autem peccatum non solum peccatum est iniquitas. sicut legitur. Johan. iij. Sed etiam vulnus est siue morbus siue egritudo: ⁊ est sicut dilapidatio siue dissipatio. Et sicut furtum est vel rapina que committitur in deum necessario ex his tribus tres rationes oriuntur quibus euidenter ostenditur confessionem coram alio quam deo esse faciendum. Si enim iniquitates ⁊ iniurie temporales siue corporales: iudices habent ac magistratus proprios qui eis iudicent pronuncient ⁊ ministros qui iudicum sententias exequantur. Ex quo fortius spirituales iniurie iudices habebunt ⁊ magistratus et alia que iudicij sunt. Quapropter erit de his necessario iudicium: ⁊ ideo iudex seu iudices. Certum autem est quia de his iudicare nequeunt absque cognitione. hec autem non potest nisi per confessionem: confessio ergo facienda est de rebus istis huiusmodi iudicibus. ¶ Amplius. Et aduocatus qui occultat ius ⁊ testis qui abscondit veritatem facti vterque peccant in iudicem. Si vtriusque reuelatio prodesse debeat ⁊ nulli obesse. Reuelatio autem confessionis euidenter prodest confitentibus ⁊ nulli obest. Et si forsitan in aliquo casu contrarium inueniretur forsitan ibi non esset confessio facienda. Quemadmodum si confessionis auditor proditor esset ⁊ publicator confessionum. Alij etiam casus sunt in quibus non audemus dicere quod teneantur homines facere confessionem. Quemadmodum si quis cogitauit vel coniurauit in mortem sacerdotis sui ⁊ videat eum ad iram ⁊ odium facilem non audemus dicere quod teneatur hoc eidem confiteri. Eodemmodo si mulier speciosa sacerdotis sui lasciuiam ac petulantiam nouerit ⁊ quod mulieres sibi confitentes nota earum infirmitate ⁊ auditis temptationibus solicitare de turpitudine consueuerit. modis omnibus consulimus vt de licentia ipsius vel episcopi sui sacerdoti alteri confiteatur. Eodemmodo si in concupiscentiam sacerdotis sui aliqua exarserit quod vtique grande horrendumque peccatum est si sacerdotem suum infirmum carne nouerit: non audemus consulere quod hec eidem confiteatur. Iuxta istos modos facile est excogitare casus quibus licitum est alij quam proprio confessionem facere sacerdoti: sicut in his que tangunt ipsum sacerdotem ex quorum scilicet notitia spirituale periculum immineret sacerdoti vel quando spirituale: vel etiam corporale periculum magnum ex ipsa confessione immineret confitenti. Salus enim per confessionem querenda est ⁊ saluti non periculo debet confessio deseruire.

Nemo sibi ius dicat.

Nota.

Casus quibus quis non tenetur confiteri.

¶ Amplius. Si cure medici commissus est eger ⁊ hoc iure vel lege non dico propria voluntate: sed officio ⁊ dignitate ipsius medici: necesse habet eger ⁊ debitor est facere quod suum est quo minus impeditur medicantis officium. Quapropter detegere ei ac reuelare morbos suos ⁊ vulnera. Quia ergo manifestum est sacerdotes curatos qui medici sunt spirituales omnium eorum habere qui eis commissi sunt ⁊ hoc non ex voluntate eorum sed ipsorum medicorum officium dignitate: palam est absque iniuria sacerdotum morbos suos ⁊ vulnera non posse ab eis abscondere parrochianos eorum nisi ex causis quarum supra fecimus mentionem. ¶ Amplius. Scilicet fraternos morbos ⁊ vulnera spiritualia tenetur vnusquisque reuelare ei qui potest prodesse ⁊ non obesse: tenetur inquam ex debito ⁊ officio fraterne caritatis. Non minus autem tenetur sibiipsi: imo longe amplius ex eodem debito ⁊ officio sibiipsi tenetur consulere quam cuiuis alij. Multo ergo fortius tenetur morborum suorum spiritualium ac vulnerum confessionem seu reuelationem facere sacerdoti qui prodesse debeat non scilicet obesse. iuxta quod tetigimus. ¶ Amplius. Si de omni temporali commisso necesse habet commissarius seu dispensator rationem reddere superiori suo in officio dispensationis. incomparabiliter autem cautius ⁊ habenda et seruanda si incomparabiliter circumspectius dispensanda incomparabiliter districtius exigenda tanquam incomparabiliter maioris periculi. Incomparabiliter autem alias: ergo fortius reddenda est ratio spiritualium commissiorum spiritualisque villicationis ab vno quoque nostro maioribus nostris in hoc scilicet spiritualibus. Certum autem est quia sacerdotes curam animarum nostrarum habentes vt maiores nostri sunt in hoc ⁊ velut superiores dispensatores seu camerarij rationem de nobis ⁊ nostris hoc est de tota vita nostra deo reddituri. sicut legitur ad hebreos. xiij. Obedite prepositis vestris ⁊ subiacite eis ipsi enim peruigilant quasi reddituri rationem pro animabus vestris. ¶ Amplius. si subditus secularis vel seruus damnificationem sui domini viderit ⁊ procuratori eiusdem per quam damnum illius vel auerti vel restitui potest: non denunciauerit cum sine periculo aut damnificantis incommodo hoc facere possit: indubitanter peccat in dominum ⁊ in ipsum dispensatorem quia ⁊ illi debitam fidem non seruat ⁊ isti debitum auxilium ad custodiam rerum domini non impendit. Cum ergo quilibet peccator videat semetipsum damnificantem. deum in seipso auferendo scilicet ei seipsum ⁊ totius vite sue seruitium: ex necessitate tenetur hoc denunciare sacerdoti tanquam custodi aut dispensatori domini. Presertim cum hoc sine omni periculo ⁊ incommodo facere possit ipsius quem denunciat. Non enim in maiori fide tenetur domino de alterius damnificatione quam de illa quam ipsemet facit eidem. ¶ Amplius. Si furem vel latronem aliquis in domo sua absconderit ⁊ per eius proditionem seu traditionem furtiue sublata ⁊ omnia male ablata restitui possint sine ei incommodo damnificantis ⁊ in ipsum iudicem seu magistratum peccat ⁊ in ipsos qui damna vel iniurias passi sunt ⁊ iudicandus est vt furti particeps ⁊ socius furti. Quare peccator qui seipsum abscondit ⁊ sacerdoti qui iudex est vel magistratus spiritualis est ipsum non degit exponit ⁊ puniendum tradit. Cum per hoc ⁊ damna re

Medicus.

Sacerdotes medici sunt.

Sacerdotes dispensatores sunt.

Nota.

stauerentur ⁊ passis iniurie dentur quibus irrogata sunt: eoipso puniendus est. Ipsemet ⁊ furis socius ⁊ furti particeps eo ipso ꝙ ipsum furem non iudicat exponit ac tradit. Non enim magis maiorem fidem deo ⁊ sacerdoti seruare tenet vnusquisq; in alio ꝙ̄ insemetipso ⁊ hoc est qḋ dictum ē regi israel ꝑ prophetam. iij. Reg. xx. Quia dimisisti virum morte dignum de manu tua erit anima tua ꝓ anima illius.

Peccōr lapsus sicut ciuis desertor ⁊ trāsfuga.

¶ Amp̄. Quia peccator a baptismali sanctitate lapsus sicut ciuis ē ab ipsa ciuitate sanctificata ⁊ delicta ꝙ̄ totiens supra in tractatu de baptismo nominauimus recedēs ⁊ aduersus in aduersarium eius cōsurgens ⁊ in hostē conuersus. Cum autē penitet ē sicut ab hostibus reuertēs ad sanctam ciuitatē ciuitati sanctificate restitui volēs ⁊ petēs satisfactionē de eo ꝙ aberrauit offerens. Nunquid ꝑ magistrat⁹ ipsius ciuitatis non ē recipiendus atq; restitu ēdus q̇ non obtulerit satisfactionem sup eo ꝙ tam proditiose ad hostes se transtulit ⁊ ciuitatem suam deseruit: etiam impugnauit nec recipiendus ē a sapiente magistratu. Satisfactionē autem non facit: nec etiã offert nisi qui culpam suam recognouerit ⁊ deliquisse confessus fuerit. Manifestum ergo ē de omni oberrante hoc ē peccatore ipsum non eē recipiēdum in cōsortium sanctorum nec restituēdum eē ciuilitati quã adeo turpiter deseruit nisi culpabilem se ꝑ confessionem reddiderit ⁊ satisfactionē obtulerit. Manifestū ergo est omnem peccatorem adulte etatis debitorẽ esse confessionis ⁊ satisfactionis pro arbitrio sacerdotis quamdiximus magistratum esse. ¶ Amplius. Peccator qui nec culpabilem se recognoscit nec de erratis satisfacere curat necessario contumax ē. Cōtumacia autem maiorem dei contra peccatorem irã ꝓuocat. sicut legitur Job. xxxiiij. Ne desinas ab homine iniquitatis qui addit super peccata sua superbiam. Et si dixerit quis non oportẽ vt alijs culpabilem se recognoscat vel confiteatur ꝙ̄ deo: neq; vt alijs satisfaciat: necessario reditur ad illud inconueniens quod supra in tractatu de baptismo ostendimus vẽ vt pereant inter fratres spirituales necessitudines spirituales. Quare peribunt mutua inuicem suffragia mutue dilectionis: mutue inter eos beneficentie non modicum minuetur. Si enim reuersio eiusq̇ aberrauit non apparuit que vtiq; nisi per confessionem delicti seu delictorum ad emēdationem ipsorum apparere non potest nō apparebit spiritualis germanitas siue fraternitas siue sancta ciuilitas: ⁊ ꝓpter hoc non habebitur iste vt frater siue vt ꝯfinis. Quapropter peribit meum vel minuetur in multo beneficētia fraterna. ¶ Ampli⁹. Que societas ē ⁊ quoddam collegium a quo si quis turpiter ⁊ cum scandalo recesserit denuo recipiatur nisi cum recognitione ⁊ satisfacione seu emēdatione. ¶ Amplius. Quisquis ī collegio aliquo vl' ciuitate quacunq; videat domum vnam comburi vl' quamcunq; eiusdem ꝑiculam ex quo toti domui vl' ciuitati imminere videatur incendium: ⁊ non clamore ⁊ alijs modis quibus valuerit ignis ꝑiculum indicet vt ei vndiq; occurrēbus occurratur. Et quoq; incēdium illud ei vicini⁹ fuerit tāto illud maiori clamore ⁊ altiori vociferatione alijs indicabit ⁊ ad eius extinctionum quoscunq; ⁊ vndecunq; poterit aduocabit. Idem ē si direptionem in parte aliqua ciuitatis quicunq; excubibus fieri videt statim illam clamore ⁊ prouocatione ad arma quibuscunq; qui adiuuare poterunt indicabit: eo autem instantius ac vehementius quo incomodum incēdij vl' depredationis ad se magis pertinere videbit. Et si pro temporali incēdio sibi ⁊ depredatione rerum tēporalium que adeo viles sunt ⁊ comparatione spiritualium omnino nulle qui pro spirituali incēdio ac depdatione aīarū hūanaꝝ q̄ adeo nobiles sunt adeoq; preciose faciendum ē? Multo ergo fortius indicande ⁊ reuelande sunt depdationes ⁊ incēdia animarū. Reuelande inquam his q̇ adiuuare possunt atq; prodesse ad ereptionem seu liberationem ipsarum ⁊ extinctionem. Quia ergo peccata mortalia nihil aliud sunt quã incēdia ⁊ vastationes seu depdationes animarum. Manifestum est ea eē reuelanda his qui ex officio prodesse debent ⁊ possunt. ¶ Amp̄. Deo conquerente de quocunq; homine iustitiamq; ⁊ iudiciū de eo exigente manifestum est vnumqḋq; debere deo assistere ac stare pro eo ⁊ contra seipsum. Iustam enim esse dei causam vbiq; ⁊ in omnibus necesse ē. Semp autem pro iustitia standum ⁊ contra iniquitatē: nulli ergo licẽ deo in cā sua contra quācunq; causam habebat: denegare vl' procurationis effectum vl' patrocinium vl' testimonium vel finic pronunciationē vel eiusdem executionem: ergo etiam contra teipsum teneris ꝓcurator pro deo ⁊ testis ⁊ aduocatus: ⁊ iudex ⁊ finie executor eē. Teneris ergo testificari ⁊ allegare contra teipsum in causa dei ⁊ alia q̄ iudicij sunt facere. Testificari autē ꝯtra te hoc ē confiteri ⁊ ampli⁹ teneris ergo ex necessitate confiteri coram iudice qui inter te ⁊ deum sedet medius: hic autem ē sacerdos. Si enim cause ciuiles ⁊ seculares agēde ⁊ examinande sunt coram rectoribus siue iudicibus ergo ⁊ cause animarum siue spirituales vētilande erunt coram rectoribus animarum vel iudicibus. Rectores enim ⁊ iudices nostri in corporalibus seu tēporalib⁹ illi sūt quibus leges tēporales date sunt in manibus q̇ scilicẽ latores ⁊ expositores earum sunt ad populum. Sic rectores ⁊ iudices animarum nostrarum sunt in quorum manibus adimplēdum ⁊ docēdum siue ferēdum ad populos lex data ē. Hi autē sunt proculdubio sacerdotes. Et enim alij sūt doctores quam sacerdotes supplemētum ē sacerdotalis officij. Idem dicimus de doctoribus legum secularium in adiutorium enim ⁊ succursum iudicum recepti sunt. Unde ab initio non fuerunt huiusmodi doctores: sed ipsi legum latores secularium eas ferebant ⁊ exponebant ad populum. Postmodum autē tum propter imperitiam audiētium: tum ꝓpter occupationes iudicū: tum ꝓpter emersionē questionum: tum ꝓpter ꝑuersitatē male interꝑtantium: ⁊ semitas iudiciorum ꝑuertere conantium assumpti sunt ⁊ constituti doctores. Idem factum ē ⁊ eisdē de causis in doctrina et legibus animarum. ¶ Amplius. Si emendanda sūt delicta aīarum emēdēdaq; eē nemo sani capitis dubitare potest non sunt emēdanda nisi ꝑ legem dei siue legē aīaꝝ: de lege aūt cui credēdum nisi eis qui ex officio hn̄t eam ⁊ docere ⁊ discere. Hi aūt ꝓculdubio sunt sacerdotes. Quapꝑter ꝯsilio eoꝝ emēdāda sūt aīaꝝ delicta quēadmodū ⁊ ꝯsilio rectoꝝ secularium delicta secularia: nec hec: nec illa emēdari possūt nisi venerint in noticiam eorum ꝑ quos emēdanda sunt ⁊ hec ergo in notitiam rectorum secularium ⁊ illa in noticiam rectorum spūalium venire oportet. Quapropter delicta animarum q̄ omnia integre sciri nō possunt nisi per confessionem: quin ⁊ occulta sunt ꝓ maiori pte: et radices ⁊ circūstantie ipoꝝ occulte sūt.

Contumacia irā dei ꝓuocat.

Nota.

Peccā mortalia sunt incendia.

Nota.

Doctorū fuerit abusio.

Quoniā si manifesta fuerint oportet vt seculariter iudicētur si iudicem habuerit ipse qui delinquit ꝛ nihilominus oportet vt spiritualiter de eis iudicetur.

Trāqllitas duplex.

¶ Omne namq̧ delictū manifestum duo habꝫ iudicia ꝛ duos iudices. Sicut eñi duplex ē pax duplexq̧ vite humane tranquillitas: videlꝫ exterior ꝓpter quā ꝛ leges seculares ꝛ ptātes institute sunt ꝑ quas turbationibus exterioribus huius vite occurrit͛ hoc est rapinis furtis: rixis: ꝛ aliis exterioribus iniuriis. Et interior pax videlꝫ ad deum ꝛ inuicē ad homies Cuius turbationis causa sunt ipsa peccata siue occulta siue manifesta: peccatis eñi in eo quod peccata sunt deus offenditur. Offensio aūt turbatio ē pacis. Sic odia ꝛ ire lꝫ occulte sint ꝛ omnes alie pestes huiusmodi pacē que inuicem inter homines esse dꝫ perturbant ꝛ societatem eorum sanctam destruunt ꝛ ciuitatem sanctificatam eximunt dissipant euertunt: captiuosq̧ faciunt homines vinculis diabolicis ꝛ carceribus eos mancipantes ꝛ vtraq̧ morte scilicet prima ꝛ secunda eos interficientes ꝛ vt ad vnum dicamus: non est clades: non est calamitas: non est tormētum vł mors quidē proportionaliter ac spiritualiter quam peccata non infligant hominibus. Quare incōparabiliter magis occurrendum fuit ꝑ pacē contrariam pacisq̧ illius custodes ꝛ conseruatores.

Leges spūales necessarie.

Quapropter manifestū ꝛ leges spirituales siue animarum ꝛ iudices seu rectores debuisse ꝛ debere esse. Alioquin vniq̧ rei publice sue oīpotētissimus ac sapientissimus deus insufficienter ꝛ imꝑfecte ꝓuidisset. Jam autē remouimus ab ipso insufficiētiam ꝛ imperfectionem q̄tum ad res magnas: per hoc qđ nec in minimis operibus suis videlꝫ succursiōe ꝛ publice illas sustinet. Quia ergo exteriora delicta vtrāq̧ pacē ꝑturbant: necessario subsunt vtrorūq̧ rectorū hoc est spūalium ꝛ seculariuꝫ iudicio. Et ꝓpter hoc furta ꝛ rapine ꝛ alia hmōi non solummodo iudicanda sunt iudicio seculari ꝓpter exteriorem huius vite trāquillitatē: sed etiam in foro spūali ꝓpter interiorē ꝛ spiritualē q̄ ad deū ꝛ homines est pacē siue tranquillitatē. Et ꝓpter hoc necesse habēt de his spiritualiter cognoscere doctores seu iudices animaꝝ. Jn notitiā ergo eo necesse habent venire. Quocūq̧ aūt modo in cognitionē iudicii spiritualium veniāt q̄ per confessionem spontaneam ipōrum delinquentium: frustra ꝛ inutiliter veniunt q̄tum ad finem et fructum spūalis iudicii qui finis ꝛ fructus est pacis interne reformatio.

Nota.

Qui ei confiteri ꝯtēnit iniuriosus deo existit quia ius eius non recognoscit ꝛ iudicium eius impedit. ¶ Amp. Sicut tenet͛ non exprimere falsitatē inquocūq̧ iudicio: ita ꝛ nō supprimere veritatem interrogatus. Quia q̄ tā multipliciter delinquit abscōdens pctā sua ꝛ in iudicio illa cōfiteri nolēs: non solū pacē ad deū non consequitur: sed etiam maius bellū ꝯtra se ꝯcitat. Certum aūt est q̄cquid sit de aliis iudiciis ꝛ causis: i dei tñ iudicio ꝛ cā necesse hꝫ vnusq̧sq̧ testimoniū ꝑhibere maxime interrogatus a iudice sitr ꝛ parere sententie iudicis.

¶ Epilogus est supradictorum: nec recte summari potest.

Bon⁹ epilogus supradictorum.

Tam ergo declaratum est iudicium penitētiale debere esse: ꝛ quia in eo tenemur etiam contra nos ipōs ꝛ ꝓ deo ꝛ procuratores esse ꝛ testes ꝛ aduocati. Similiter ꝛ executores snie: etiam proprie condemnationis ꝛ propter hoc lictores ꝛ tortores nostri ipsorum. Et q2 si in aliis iudiciis tenētur homines ꝛ eos ꝓdere: ac etiaꝫ exhibere iudicibus ad supplicia ꝛ hoc pro pace ꝛ tranquillitate temporali ac ꝓ conseruatione seu defensione rerum tēporalium q̄ nullius momēti omnino sunt ꝯparatiōe spiritualiū: multofortius nos ipsos quotiēs rei sumus prodere ꝛ accusare tenemur ꝛ exhibere iudicibus seu rectoribus animarum non dico ad supplicia: sed medicamenta ꝛ salutem ab vtraq̧ morte ꝛ ꝑditione.

Oē pctm̄ ē iniuria in deū.

Et qm̄ omne peccatum iniuria in deum est merito occurrendum est ei ꝑ ius iudicium atq̧ iustitiam. Juditium autē ꝛ iustitia debēt habere tribunal foruꝫ: auditorium seu consistorium ꝛ iudices atq̧ ꝑcones siue ꝑfectos ꝑtorio. Et ꝓpter hoc: sicut sunt exteriores pene siue supplicia quibus consulitur tēporali tranquillitati ꝛ est quedam carnificina ꝛ chirurgia exterior disciplina ꝛ gladius potestatum tēporalium: ita necesse est prefecturam esse spiritualem ꝛ ꝑtorium spirituale vbi fiunt mutilationes flagellationes ꝛ exerceatur velut quedam carnificina spiritualis quā sponte ꝛ subeāt ꝛ sustineāt qui deo de seipsis iudicium ac iustitiā facere voluerint. ¶ Amplius. Volentibus satisfacere deo ꝑ iudicium ac iustitiam de semetipsis querentibus: volentibusq̧ facere vltionem deo de seipsis: vł est eis possibile in hac vel non: q̧ si dixerit quis non esse possibile: ergo nec naturali instinctu ac desiderio ad ista naturaliter mouebunt͛ cum naturalis motus nunq̄ sit ad ea q̄ sunt naturali impossibilitate ꝓhibita.

Mot⁹ nālis ad possibilia.

Si autem est possibile ꝛ certum ē q̧ non aliter fieri potest nisi ꝑ iudices alios a se maxime: cum cōmunitas hominum ignoret iudicium istud ꝛ iustitiam. Manifestum ergo ē q̧ communitati hominum consulēdum fuit de iudicibus spiritualibus quorum iudicio deo satisfieret de eis. ¶ Amp. Offerente se peccatore iuri coram deo necesse hꝫ deus illum recipere: alioquin iniustus esset si paratum stare iuri vltra q̄ iudicium ꝛ iustitia quibus se offert exigunt illū grauaret. Omnes aūt veraciter penitētes offerunt se iuri in curia seu consistorio ipsius dei ꝛ hoc ē in hac vita: qui si non hꝫ hic curiam siue consistorium vbi tanta ē multitudo eorum iuri se offerētium: quis non videat q̄to detrimēto glorie sue: sit iste defectus dum nec sibiipsi facis de huiusmodi ꝛ eis tā gloriosam iustitiam. Modice siquidē glorie ē in eos q̄ in vita peccauntur exercere iustitiam comparatione eorum qui se non solum sponte exponunt patibulis: sꝫ etiam velut dei ministri ꝛ lictores atq̧ tortores atrocissimi in semetipsos: dei iniurias ꝛ contumelias vlciscuntur. Deinde q̄tum desit gubernationi hominū ꝛ si ꝑbas est debere regie dignitatis officio si in tanta parte regni sui non ꝓuideat q̄ iura reddat petētibus.

Nota.

¶ Amplius. Manifestum quia in peccatore penitēte duo sunt videlicꝫ natura quam deus condidit ꝛ q̄ ē opus eius ꝛ culpa seu vicium seu peccatum: quā miser peccator de suo adinuenit ꝛ infelici infaustaq̧ coniūctione bono dei opi admiscuit vł adiunxit: veraciter aūt penitēs totum quod suum ē proprio iuditio damnat mortiq̧ ꝛ perditiōi adiudicat gladioq̧ penitudinis ferit: ꝛ vt ita dicamus de tota regione seu prouincia sua: hoc ē de tota potestate seu ditiōe liberi arbitrii sui: velut maleficos q̄sdā exterminat ꝛ ꝓfligat: hoc aūt dicimus q̄tū in eo ē aut ꝓ virib⁹. Jsta aūt malefici q̄tuor sunt ꝑmi ꝛ minimi male cogitatiōes. Deinde male affectiōes. Tertia male locutiōes. Quarto male operatiōes. Jstos tāq̄ dei hostes de terra sue

ditionis ac potestatis, vt diximus veraciter penitens pro viribus expellere conatur. Naturam vero que dei opus est ab his latronibus ac depredatoribus liberare et a lesionibus quas intulerunt sanare: nec non spolia que abstulerunt eidem ab eis eripere ipsique restituere satagit prout potest atque contendit. In hoc ergo duo querimus ab aduersariis: primum an propugnatorem istum suum deum in isto bello adiuuet an deserat. Quod si dixerit quia deserit et non adiuuat ipsum in hoc duo sequuntur eum inconuenientia. Primum est deum negligere opus suum: id est naturam quam in homine condidit contra cuius hostes nullum prestat eidem auxilium. Secundum est deum omnium dominorum infidelissimum ac crudelissimum quod athletas suos et bellatores pro eo decertantes adiuuare non curat: in nullo enim hominum tam tumeliosque infideli ac seuo ista infidelitas atque crudelitas inuenitur. Quod si fortasse dixerit quia proprie vires penitenti in hoc sufficiunt et ideo neque infidelitas est neque crudelitas si nouum ei ad hoc non prestatur auxilium. Ponamus ergo quod penitens per seipsum perficiat id quod intendit et ad id ad quod conatur sicut dicit aduersarius. Ad hunc ergo statum restitutus est penitens vt nihil inueniatur in eo nisi opus dei et illud restauratum est atque restitutum vt diximus: quapropter non inueniet in eo iustissimus iudex deus vel quod damnet vel pro quo damnat: nihil in eo inuenit quod oderit aut reprobet. De iuditio ergo deinde reportabit iste nisi sententiam absolutionis: confidenter ergo ac secure viri se offerunt in dei curia siue in consistorio veraciter penitentes et confidenter ergo petunt sibi reddi ius cum eis debeatur sententia absolutionis a preteritis peccatis. Quod si dixerit quis iudicat eos deus non quales sunt: sed quales fuerunt. Manifestum est quia euidens est in hoc et iniquitas et peruersitas. Quemadmodum in visu diceretur esse peruersitas si eo iudicaretur esse album quod nigrum est. Iniquitas in eo quod malus iudicatur qui bonus est et in hoc quod deterioris conditionis et minus potens apud deum presens bonitas que vtique extat quam preterita malitia que omnino abrasa et abolita est: ac penitus annihilata. Quid autem isto iniquius cogitari potest quam vt bonitas: non tantum valeat ad placandum misericordissimum deum bonitas inquam quo est quantum malitia que omnino deleta et annihilata est ad ipsum offendendum seu prouocandum. Quid vero peruersius inueniri potest quam vt malum iudicetur quod malum non est et bonum non iudicetur quod bonum est. Si autem prestat auxilium deus penitentibus ad perficiendum quod intendunt: vult ergo eos perficere quod intendunt: totum autem quod intendunt est recuperare pristinam innocentiam et gratiam ergo ad hoc perducit eos. Manifestum est quod est penitentes dacis ad pristinam innocentiam et gratias restaurari.

¶ Redeamus ergo et dicamus aggregata ratiocinatione quia penitentes sunt qui et vltro se offerunt in dei curia vel consistorio nontam ad sustinendum ius hoc est iustificationem qualem exigit dei curia vel consistorium: quam ad prosequendum ius absolutionis et restitutionis gratie dei quam in auditorio illo reddi sibi petuntque si non fuerit qui reddat quis maior defectus magisque dei glorie derogans quam iste scilicet vt desit qui iustitiam et iuditium faciat poscentibus: quid autem aliud quam iudicem petebat qui dicebat. Iudica me deus et discerne causam meam. Similiter et qui dicebat iudica me domine quoniam in innocentia mea ingressus sum. Et iterum de vultu tuo iudicium meum prodeat. Necesse est ergo deum habere et iudices et curiam siue auditorium vbi et iustificentur iustificandi et restituendi restituendi. Auditorium autem seu consistorium et iudicium non possunt esse qualia decet nisi habeant accusationem et testificationem. Hec autem non possunt integre fieri nisi per ipsos qui peccauerunt: tum quia multa sunt occulta: tum quia etiam spontanea debet esse accusatio. ¶ Amplius. Vero iustitia ab ipso incipit in quo est et in illo maxime imprimis operatur: sicut calor id in quo est maxime et in primis calefacit et lux id in quo est maxime: et in primis illuminat et ad hunc modum de omnibus aliis. Quare iustitia veri nominis seu vera illum in quo est in primis et maxime iustificat. Quare in primis et maxime contra ipsum accusationes instruit: instruat testes sententiam condemnationis dictat: tormenta parat: tortores instigat: sicut legitur in Prouerbiis. xviii. Iustus in principio sermonis accusator est sui. Quoniam autem ista scilicet accusatio testificatio et cetere partes iustificationis seuerius rectius et per omnem modum iustius coram alio et per alium fiunt: quam coram ipso et per ipsum qui deliquit: sicut manifestum est. Quis enim dubitat minus longe iustitiari minus per omnem modum puniri: minusque iuste sub se coram se et a se quam coram alio et sub alio: vt enim de aliis taceamus sola accusatio siue reuelatio delictorum coram alio plus habet iusticiationis et tormenti interdum quam magna ieiunia et magne flagellationes. ¶ Amplius. Quid istius siue iustitie congruentius quam vt qui peccando se super se extulit emendando se infra se deprimat aliisque se iudicandum torquendumque supponat. Soli enim sibi velle esse subiectum non tam superbie est quam iniquitatis et iniustitie. Vendicare enim sibi preposituram aut iurisditionem iure omnino aliena castra videlicet vel ciuitatem absque superioris licentia vel auctoritate non solum iniustissimum est: sed etiam iniquissimum. Quapropter nullus in semetipso sibi iurisditionem siue iudicandi auctoritatem vendicare debet absque voluntate dominatoris vniuersorum dei. Qui si in temporalibus que adeo vilia sunt noluit aliquem sibi iudicem esse vel ius sibi dicere: imo coram alio et per alium ius audire. Multo ergo fortius adeo in arduis et periculosis videlicet spiritualibus noluit aliquem in sensu suo ambulare nec voluntate propria duci: nec auctoritate inniti. Necesse ergo habemus in his aliorum subire iudicium: quia omnino vel nullum erit vel iniquum nisi de veritate delictorum iudicii perfecte constiterit quod esse non potest nisi per confessionem et testificationem peccantis. ¶ Amplius. Quoniam omne peccatum offensa est necessario requirit repropiciationem seu reconciliationem. Et hoc impossibile est vt sit nisi per sacrificium spiritus contribulati siue cordis contriti in prolapsis. Et quia iniustitia est necessario exigit iustificationem et tormentum ipsius peccantis: et quia execratio est necessario exigit sanctificationem siue sacramentum. Quod sicut sepe diximus et ostendimus necesse est habere similitudinem forinsecam atque visibilem cum ipsa sanctificatione interiori. Sanctificatio autem interior non est nisi per orationem aut benedictionem seu diuini nominis inuocationem. Et quia vinculum est necessario requirit absolutionem. Ex quibus omnibus manifestum quod penitentie assignari solent tria: scilicet contritio: confessio et satisfactio. Quia enim peccatum vt diximus offensa est dei et non est in prolapsis repropiciatio seu reconciliatio eius atque satisfactio eius absque sacrificio contriti cordis ac contribulati spiritus. et quia iniuria est a d

Deus non negligit opus suum.

Nota.

De his curiam et auditorium.

Spontanea accusatio.

Iustitia.

Iustus accusator sui.

Nota.

Sacrificium spiritus contribulati.

Tres comites penitentie.

pacificatio de ipsa absq̄ iudicio. Judicium aūt non est absq̄ accusatione ⁊ testificatione cōtrā delinquē-tem. Et hoc est cōfessio neq̄ est iudicium absq̄ iusti-tiatiōe delinquentis ⁊ emēda fa ciendа iniuriā pas-so ⁊ hoc est satisfactio. Apparet etiam tibi cum his ꝓpter quid ipsa penitentia sit ⁊ dicatur sacramētū; videlꝫ quia sacrat atq̄ sanctificat a recidiuis ⁊ itera-tis execrationibus ⁊ quia habꝫ signum sacrās atq̄ sanctificans. Signum dico similitudinem habēs cū ipsa sanctificatione interiori. Manus em̄ sacerdotꝭ super caput penitentis manum diuinam siue ꝟtutē adesse significat ad sanctificandū vel significandum penitentē.

Absolutio.

Absolutio autem sacerdotalis aut bene-dictio absolutionē interiorē ac spiritualē quā oīpo-tens ꝟtꝰ dei atq̄ clementia in penitente operantur expressa similitudine signat in hoc ꝙ lucernis accen-sis qui ꝑ totam quadragesimam extra ecclesiā fue-rant publicos scilicet penitētes introducūt in eam per episcopum in die sancto Jouis expsse aperteq̄ figuratur ꝙ ꝑ peccata ⁊ a domo dei exclusi ⁊ a cōsor-tio atq̄ cōmunione sanctorum separati ꝑ peniten-tiam recipiunt ⁊ restituunt ad vtramq̄ illarum. Et quia lucerne eorum que ꝑ peccata extincte fuerant ꝑ penitentiam reuiuiscunt in igne spiritussancti arde-ant ⁊ luceant sicut prius.

¶ Pergit pie ⁊ eleganter de penitentie sacra-mento: eiusq̄ effectu ac potestate disserere.

Nota.

Quoniam aūt recidiuis sordibus corporū nec desunt lotores seu lotrices nec lauacr ⁊ recidiuis vulneribus eorūdē ac morbis nec medicatores nec medicamentū Simi-liter recidiuis detritionibus eorꝫ atq̄ ruinis nec re-paratores ⁊ reparamētum: et hoc omnipotētis dei mia ⁊ ꝓuidentia ⁊ bonitate faciente q̄ malis aut le-niendis aut tollendis remedia bonorum oppositorꝫ redundantissima beneficentie sue largitate opposu-it: ꝗ̄tofortius recidiuis sordibus animarꝫ lotores spirituales ⁊ lauacrum: recidiuis vulneribꝰ ⁊ morbis earundem medicatores ⁊ medicamētum: recidiuis ruinis ac detritionibus earum reparatores seu resar-tores ad reparamentum: recidiuis execrationibꝰ ea-rum sacramentum ⁊ sacratores deesse noluit.

Bonum pe-nitētie.

Et qd aliud bonum contra recidiua mala animarum ꝓui-dere potuit ꝗ̄ penitentie sacramentum: ⁊ quoniam iam patefactum est: quia penitentia ⁊ sacrificium ē ⁊ iudicium ⁊ sacramentum ⁊ medicamentum. Cum hoc etiam scire debes: ꝙ est etiam pacis inter peni-tentem ⁊ deum reformidatio seu reformamentum.

Sctificatio-nis tres mo-di.

Debes etiam scire quia tres sunt modi sanctificatio-nis ipsius. Sanctificat em̄ merito reconciliationeꝫ ad deum impetrans placatore suo ⁊ acceptibilitate tanꝗ̄ sacrificium: sanctificat etiam naturali opatio-ne videlicet contrarietatem quam habet ad execra-tionem qua illam ꝗ̄tum ad affectiones locutiones ⁊ opera destruit: exterminat ⁊ diffugat.

Pudor.

Pudor enim ꝓprie accusationis et confessionis impudentiā qua dei presentiam ⁊ angelorum non erubuit: nec coram eis peccare veritus est ipsa naturali repugnantia ⁊ contrarietatem quam habet ad ipsam destruit ⁊ ex-tinguit. Sic dolor penitudis delectationē quā habu-it in peccato ⁊ timor audaciam: qua aliud contra de-um presumere ausus est. Sic ira penitudinis qua cō-tra peccatum ⁊ contra seipsum propter peccatū an-imosius excandescit hilaritatem ⁊ remissionem animi q̄ tentatione tam leui tanq̄ turpiter succubuit ⁊ tam le-

uiter hosti diabolo manum dedit ꝑpetueq̄ seruituti ipsius se ꝗ̄tum in eo ē subiecit. Et quattuor ista que diximus quattuor brachia sunt prime crucis penitē-tialis primis patibuli spiritualis cui vetus homo iustissimo dei iudicio affigitur. Tertio sctificat virtu-te diuina ⁊ hoc vt sacramentum videlꝫ per absolutio-nē ⁊ bñdictionem sacerdotalem cū rite facte necesse est virtutem diuinam adesse ⁊ ꝙ postulatur tribuere nisi steterit per penitentē necesse inq̄ est non coactio-nis impulsione nec alligationis violenta astrictiōe. Sꝫ liberrime ac liberalissime sue benignitatis ac be-neficentie largitate ad absolutionem siquidem ⁊ be-nedictionem sacerdotalem rite factam dirumpi vin-cula peccatorū effugari maledicta ipsorum: aduenien-te spiritussancti gratiam ad sanctificandū ⁊ implen-dum penitentem nisi hoc ipse impedierit nullatenꝰ dubitamus.

Nota.

Frustra em̄ tante pietatis officinam om-nipotētissimus ac clementissimꝰ deus in ecclesia sua instituisset ꝓditioseq̄ penitentibus illudere si sacer-dotum ministerio in eorū benedictionibus ⁊ absolu-tionibus adesse nollet penitētibus ergo: q̄ iā sctifica-ti iam a vinculis peccatorū absolutionē iam gratie ꝑstine restitui sacerdotalem bñdictionem ⁊ absolu-tionem peccata sua cōfessi recipiunt pie credimꝰ ac sentimus ipsam gratiam quā afferunt sacramēto pe-nitentie ⁊ sacerdotali ministerio adaugeri.

Vide hūc lo-cum.

Num em̄ sanctificatis et gratie pristine restitutis: ad gratiam tm̄ penitentialis sanctificationis sicut decet appropi-quantibus ⁊ paratis ⁊ peccata sua ꝓut recolunt ple-ne ꝯfessis credimus ⁊ dicimus sacerdotali absolutio-ne ⁊ bñdictione remissionem peccatorum omnium ⁊ gratiā qua decetero grati deo ⁊ acceptibiles viuant ꝑstari. Si quis aūt querat q̄ debeat esse ꝑparatio et que ⁊ quot requirant ad hoc vt idonei sint penitētes sicut decet parari confitentes ad recipiendum grati-am santificationis penitentialis. Dicimus q: quat-tuor sunt quorum primum est desiderium siue volun-tas acquirende ipsius sanctificationis. Secundum ē fides siue credulitas obtinendi ipsam per illud sacra-mentum videlicꝫ penitentiale. Tertium est ꝓpositū non relabēdi siue abstinēdi de cetero a peccatis mor-talibus.

Quattuor requisita ad grāz suscipi-endam.

Quartum est ꝓpositum siue voluntas emē-dandi siue satisfaciendi vitamq̄ suam componendi ⁊ ordinandi ad arbitrium seu consilium eorum quibus est istud ⁊ videre datum ⁊ creditum ꝓuidere. Ex quo consequēs est vt seipm̄ tradat iusticiandum atq̄ re-gēdum eisdem ⁊ ꝓpter hoc vt ipse ꝑ confessionem se coram ipsis accuset ⁊ alias iudicij partes contra se-ipsum hoc est in sui tormentum ⁊ contumeliam pro deo: hoc est pro honore eius ⁊ gloria prosequatꝰ: ve-rum ꝗ̄tum desiderium: hoc est ꝗ̄ feruens assequendi gratiam sanctificationis penitentialis ꝗ̄ta fides ip-sius sacramenti: ꝗ̄ viuax seu vehemens propositum preteritos lapsus emendandi ⁊ iterum non relaben-di solius dei est ⁊ nosse ⁊ meriri.

Claues ec-clesie.

¶ Amplissime tamē atq̄ magnifice de clauibus ecclesie ⁊ potestate ⁊ sa-cerdotali ministerio sentiendum esse non dubitamus claues eorum. Alias enim ecclesie date sunt officia-q̄ ⁊ potestas sacerdotibus propter dispensandas di-uitias misericordie dei: vt essent qui apperirēt pul-santibus et introducerent intrare volentes et tanꝗ̄ officiales misericordie ipsius fugientes ad ipsam to-ta aggratulatione et applausu reciperent reos: ab-soluerent peccata remitterēt omnibus bonis gratie et glorie spoliatos a latronibus infernalibus resti-

Ministeriū clauium.

cuerent vulneratos spiritualiter et morbidos celesti me
dicina ac virtute diuina sacramentorum medicamentis
sanarent. Hic etiam credimus et sentimus eos qui
cum fide huius sacramenti et vehementi desiderio re
deundi in dei pacem et gratiam licet timore infirmitatis
sue et oppressione male consuetudinis propositum ab
Nota.
stinendi consuetis et eadem emendandi non habeant
interdum de diuine pietatis abundantia virtute clauium
et sacramenti istius prestari et huiusmodi propositum et firmun
di: conantibus enim ad deum reuerti dexteram auxi
lii sui porrigere patrem misericordiarum dubitandum
non est. Quemadmodum ille qui lunaticum filium at
tulit ad dominum Jesum in .ix. Marc. Credere quidem
nitebatur: sed nondum fidem ad quam conabatur ha
bebat propter quod et dicebat. Credo domine adiuua
incredulitatem meam. Merito tamen sui conatus et
filio sanitatem et ipsemet fidei donum obtinuit. Sic
de similiter conantibus quod presto sit eis diuine beneficen
tie auxilium pia fides non dubitat. Quemadmodum
in primitiua ecclesia simpliciter interrogabantur ba
ptisandi vtrum crederent vtrum diabolo et pompis
eius renunciarent: vtrum baptisari vellent nec inter
rogabantur vtrum essent mundi a peccatis an non:
et vtrum in charitate essent: vtrum omnium virtutum
varietate decori ac diuites: sed magis virtute baptis
mi hoc eis prestandum preparabatur. Sic et in sacramen
to penitentiali digne et deuote accedentibus prestari cre
dimus quod intendunt. eo quod venientes nondum habent
propter quod et per sacramentum illud querunt.

¶ Tractat partes penitentie: et primum de con
tritione.

Contritio.
POst hec autem loquemur de partibus pe
nitentie sigillatim prosequentes comparatio
nes earum atque virtutes. Dicemus ergo
quia contritio est confractio et comminutio
et quasi in puluerem redactio veteris hominis. Juxta il
lud quod legitur Ysai. xxx. Et comminuetur quemadmo
dum conteritur lagena figuli contritione perualida
et non inuenietur de fracturis eius testa in qua portetur
igniculus de incendio: aut hauriatur parum aque de fo
uea: talis est contritio veteris cordis ita vt non inue
niat diabolus de eo vbi ponat igniculum praui desi
derii: aut non modicum aque hoc est noxie volupta
tis. simile est illud. xix. Hieremie. Sic conteram po
pulum istum et ciuitatem istam sicut conterit vas figu
li quod non potest vltra restaurari. Ex quo verisimile
est cor non esse contritum contritione perualida neque
illa qua conterendum dixit dominus iudeorum popu
lum quod statim restauratur ad relapsum peccati ad
recidiuum nec nominatur contritio quia ab ipsis pec
cantibus peccata linguntur siue lambuntur exterius.
Juxta illud Inimici eius terram lingent. Inde et ama
Amalech.
lech lingens terram vel sanguinem interpretatur tam
quam superficietenus mollita fallaci dulcedine delinita.
Penitentes autem ea conterunt sicut lactucas agre
stes et ius siue succum amarissimum qui in eis latebat
ipsa contritione et ruminatione recognitionum soli
citissimarum aut profundissimarum inde exprimunt:
propter quod cum primum eis dulce saperet dum ea
faciebant nunc amarum eisdem sapiunt. Hec eadem
contritio vocatur scissio cordis Johelis. ii. Scindi
Contritio.
te corda vestra. Scindenda ergo sunt corda peccato
rum velut virus diaboli: vt tota feculentia totumque
virus peccatorum inde effluat nec vlla in eis stilla re
maneat. Effusio autem peccatorum ex corde delet

tio est ipsorum perfecta. Nominatur etiam compun
Compunctio
ctio siue propter illud quia tunc primo sentiuntur spi
ne et aculei peccatorum cum spiritussanctus cor pec
catoris infusione gratie sue viuificauerit ac sanctifi
cauerit: siue quia tunc in imo cordis et in intimum cor
dis infiguntur. Juxta illud quod legitur in Psalm.
Conuersus sum in erumna mea dum configitur spina.
Aliquando enim ante aduentum eius et viuifica eius
dem visitationem corde stulto vel potius mortifica
to et mortuo nec vulnus peccati nec ferrum in vulne
re sentiebatur nec aculei peccatorum nec punctiones
ipsorum. Nominatur autem compunctio in Psal. Que dicitis in
cordibus vestris et in cubilibus vestris compungimini. Et
Actuum. ii. His autem auditis compuncti sunt corde
vel pro eo compunctio nominatur. Quia omne pec
Peccatum gladius biceps
catum est gladius biceps. Sicut legitur Ecclesi. xxi.
Quasi rumphea bis acuta omnis iniquitas. Alterum
acumen habet quasi amorosum atque mellitum falla
cissima suauitate ac perditiosa. Et vt verius loquar
fantasmatica et somnali tuansfigitque per huius acu
men atque transuerberat eo perniciosius atque letalius
quo suauius et propter hoc non punctio: non transfi
xio: nec transuerberatio nominatur a stultis et corde
insensibilibus: sed delectatio atque suauitas et gaudi
um: neque dicit se infelicissime mortuus peccator vul
neratum mortifera delectatione. sed potius delecta
Nota.
tum Job. xxx. Esse sub sentibus delitias computabant
Aliud vero acumen peccata sensibiliter ledit et vul
nerat et propter hoc salubriter. Totum enim virtus
mortifere delectationis acumen istud expellit. Duo au
tem acumina ista in omni peccato sunt. Placor eius quo se
ducit et inebriat fatuos: et nocumentum quod irrogat:
quod nocumento et vulneratos alio suo acumine sanat: et
sanos contra seipsum excitat protegit et armat: quod sompniasse
visus est poeta: vulnus achilleo quod quondam fecerat ho
sti: vulneris auxilium. Pelias hasta tulit vex. Poe
Ouidius.
ta dicit obtusum propter insensibilitatem vulneratorum.
Nos autem vocamus illud acumen eo quod profundissi
mum vulnus ac letabilissimum interdum fortissime
atque studiosissime armatis infligit: et de profundo cor
dis non nisi diuine sapientie artificio ac diuine manus
virtute nunquam huiusmodi cuspis extrahitur. Peniten
tes ergo non acumine vno peccati tantum: id est nocu
mento: quia non vno tantum nocumento eiusdem: sed
multis se transfigunt atque transuerberant: tot dolores
sunt: quot sunt peccata seu peccatores cuspides sen
tientes. Inde ergo dicitur compunctio quasi per circui
Nota.
tum huiusmodi cuspidibus transfixio. Juxta quod le
gitur Job. xvi. Circundedit me lanceis suis conuulne
rauit lumbos suos. Undique enim transfigendum est
cor ferro medicinali vt vndique mors spiritualis si eo
moriatur et vndique virus ac sanies effluat peccatorum
vel propter hoc compunctio vel leuiathan qui dormi
re vult et quiescere in peccatoribus huiusmodi cuspidi
bus aculeatis exire et inde fugere compellatur. Quem
admodum hystriones interdum pungunt vt quo altius
volunt vel sic saltem de domibus eorum quibus one
ri sunt exilientes exeant. Vel propter hoc compun
Peccator sicut bos et asinus.
ctio quia peccator est: sicut bos et asinus in lutum mer
sus: vel sicut equus qui vulgo dicitur infaugatus.
Quemadmodum ergo boui vel equo infaugato
aculei vel calcaria adhibentur vt de luto exiliat:
Sic clementissimus deus peccatores de lacu mise
rie et de luto fecis educere volens compungit vt su
pra petram christum dominum vel sancte conuersio

nis soliditatem seu firmitatem exhiant. Uel qr hoc
est natura cordis humani maxime sm statum mise-
rie presentis vt delinitum delitijs et nutritum pro-
ferat stultitiam punctum vero proferat sensum. Si
cut legitur Ecclesia. xxij. Qui pungit cor confert sē
Cōpūctio penitudo in terior sum: propter hoc inq̃ compunctio nominatur ipa pe
nitudo interior que de stulto corde sensum producit
emendationis vel ideo dicitur compunctio: qr quem
admodum arbores thuris et mirre sudibus ferreis
vulnerantur et ipsa vulneratione velud lachrimate
aromata mirre et thuris proferunt. Thus ei et mir
ra lachrime sunt hmōi arborum sed coagulate. Sic
cōpuncta corda penitentium thus deuote orationis
et mirraȝ interne amaricationis emittunt. Nomina
tur et reuersio quasi de hostibus ad paceȝ: siue de re
gione longinqua de regione dissimilitudinis: quasi
de egypto ignorantie: de babylone luxurie: de chal-
dea superbie: ad hierusalem ecclesie ad terram pro
missionis ⁊ patriam. Egyptus nanq̃ tenebre inter-
Egiptus pretatur propter q̄ d dirimus ignorantie. Babilon
confusio propter qđ diximus luxurie que est omniū
Babylon vitiorum vilissimum ac confusione dignissimū: chal
dea vero demonium. pp̄ter qđ diximus superbie q̄
est diabolice turpitudinis similitudo verissima pro
priusq̃ character. Quia ergo de omnibus hiis erit.
Et ab his omnibus spiritualiter corde redit qui de
omnibus penitudine interna conuertitur: et de om-
nibus his offensis atq̃ iniurijs pacem cum deo fa-
cit: vt vulgariter dicatur merito reuersio ad pacem
ab inimicis et reuersio ad patriam a prenominatis
autē: ij regionibus cōtritio nominatur sicut legitur
ysaie. xxx. Si reuertamini et quiescatis salui eritis.
Reuerti Similiter et hiere. viij. Apprehenderunt mendatiū
Conuerti et noluerunt reuerti. Nominatur etiaȝ conuersio quē-
admodum et conuerti dicitur qui ad religionem se
transfert. Certum enim est xp̄ianam verissimam re-
ligionem esse a pphanitate et execratione peccati
ad deum et veram religionem conuerti qui de pec
catis conteritur: vel quia peccator ante contritio-
nem dorsum habet ad deum et non faciem Sicut le-
gitur Hieremie. ij. Uerterunt ad me tergum et non
faciem. Cum aūt conteritur de peccatis vertit ad de
um faciem et terguȝ ad peccata: vel propter hoc no
minatur conuersio quia peccator dum in peccat est
Conuersio subuersus est: habens sub qđ deberet habere supra.
⁊ econuerso veȝ spiritum habet sub ⁊ carnem supra
cum esse debeat econuerso et econuersus est habēs
ante se qđ deberet habere retro et econuerso: habet
enim faciem ad posteriora hoc est tēporalia seu ter
rena. Si quidem oculos habet ad illa vt alia non vi
deat. vnde pūerbio. xvij. Oculi stultoruȝ in finibus
terre. Similiter et aures habet ad illa vt alia audi-
re non possit Sicut legitur pūerb. xviij. Nō recipit
stultus verba prudentie. Eodemmodo et nares ad
eadem habet: vt nihil ei redoleat suaue nisi stercora
temporalium sicut legitur ysai. iij. Et erit pro sua-
ui odore fetor. Sic fauces et palatum non habet ni
Nota. si ad illa: et propter hoc non comedit et saporat nisi
illa. Similiter et euersus est habēs in dextera qđ deȝ
habē in sinistra. Et econuerso sicut legitur Ecclesia.
x. Cor sapientis in dextera eī et cor stulti in sinistra
eius. Et eiusdem. vi. Cor sapientium vbi tristicia ē
et cor stultorum vbi leticia. Et est euersus habēs ex
tra qđ debet habere intra et econuerso. Est enim ex-
tra plenus et intus vacuus extra diues intus paup.

Extra vestitus intus nud⁹ extra nitidus int⁹ sordid⁹
ē diūs: int⁹ seru⁹: extra equus in int⁹ iumentum diabo
li. Et iterum ē hō int⁹ brutū ⁊ iterdū extra sanctus i-
tus execrabilis. Extra monachus siue claustralis.
Intus aūt omni lascivia et in ordinatione secularis
Et iterum extra rex coronatus. Intus aūt latro spi
rituali suspendio damnatus. Extra episcopus pon
tificalib⁹ ornamēt; decorat⁹: int⁹ āt diabolice turpi Pctōres q̄ reges int⁹ et ē
tudis isignijs deturpat⁹ ē sacerdos ifulat⁹ int⁹ autē
mōstr; scelerū ꝯtaminat⁹. Et iteruȝ extra clericus tō
suratus: intus laycus capillatus. Et iterum extra
vir barbatus: intus vero puer imberbis: vl' q̄ deteri
us est mulier imbecillis et omnino imbellis. Meri
to ergo conuersio dicit ab illa peruersitate atq̃ ior
dinatione ad debitum ordinem et conuenientem cō
positionem: reuersio vero qua efficitur vt sit sub qđ
debet supra eē: et sit supra qđ debet supra eē: ⁊ ad huc
modum de alijs. Sunt et alie nominationes ipsius
contritionis quibus non solum elegantius sed etiā Baptism⁹ flaminis
euidentius virtutes eius et fructus declarāt. Pri-
ma est qua dicit baptism⁹ in spū sancto siue in igne
Qui baptismus siue intelligitur tinctio siue inunda
tio recte intelligitur: quia omni decore ac varietate
virtutum mens penitentis spiritualiter in ea colo-
ratur: ibi enim et candor puritatis et rubor charita
tis et liuidus calor humilitatis ceterarūq̃ virtutū
omnium illi tribuitur: ibi ab omni labe et sorde pec
catorum mortaliū emundatur. Propter hoc aūt ba
ptismus flaminis dicitur: vt a b aptismo fluminis
seu aq̄ discernat. Sic ⁊ baptismus ignis propter spi
ritum sanctum. Qui quemadmodum ignis ligna in
cinerat et metalla purificat: Sic vicia et peccata in
sic penitente consumitur ipsumq̃ purificat. Dicitur
et victorie gratie scilicet contra culpam dimicantis
et naturam ab oppressione vitiorum et tyrannide li
berantis ipaq̃ cateruatim trucidantis. Iuxta hunc
modum et terminatio egritudinis ad salutem gra-
tiarum tanq̄ medicina spirituali morbum peccato
ris vincente et per sudorem lachrymarum discretio
nis fluxum et ab hominationis vomituȝ: noxios hu
mores cogitationum: affectionum et operationum
expellente. Nominatur etiam nominibus quattuor Pctō: p pe nitētiam re nascitur
festiuitatuȝ. Dicitur eīm natale quia ea nascitur pe-
nitens ac filius dei: per gratiam adoptionis efficit.
Dicitur et pascha pp̄ter transitum domini quia re
uera penitentem transit dominus inestimabiliter p-
cens ipsi: ⁊ egyptios peccatorum ⁊ vitiorū occidēs
in eo: vel pascha pp̄ter resurrectionem primaȝ que
ē a morte vitiorum ad vitaȝ gratie. Dies ei pasche
dies est resurrectionis. Dicitur penthecoste pp̄ter
descensum et receptionem spiritussācti: ex qua ē ipa
contritio. Dicitur et ascentio: quia ea ascendit pe-
nitens de profundo vitiorum in sublime gratie et q̄
si de inferis in ipsum celum ecclesie hoc est in lumi-
nositatem et puritatem conuersationis sancte. Hec
sunt quattuor preclare festiuitates quarum gaudio
velut epulis totum celum reficitur: et quarum iubi-
latione totum celuȝ resonat Sicut legit luce. xv. De Filius prodigus
filio prodigo reuertēte pcuius reuersione pater in-
staurauit conuiuium resonare fecit symphoniam: ⁊
chorum et in eo eiusdem: gaudiuȝ est angelis dei su
per vno peccatore penitentiam agēte. Si quis aūt
querat de ipso penitente quando conteritur vtrum
habeat illa peccata de quibus conteritur: aut nō ha
beat eadeȝ est questio et de illo cui remittuntur pec

cata vtrum habeat illa: aut non habeat illa. Si nō habet illa ergo est sanctus et innocens ꝛ sine peccato. Nihil ergo ei remittitur eadem est questio et de omni debito vtrum relaxetur debenti vel non debenti. Si enim non debet nunc cum prius deberet ergo iam remissum est ei debitum et ita non remittitur ei nunc: sed iam remissum est. Si aūt adhuc debet simul ergo sunt remissio debiti et debituz et simul remissio peccatorum et pctā ꝙ esse non potest cum cōtraria sint ꝙ apparet ex eo ꝙ alterū alterū destruit: ꝛ expellit. In quo dicimus ꝙ remissio peccatorū duplıciter intelligitur. primo non imputatio siue non exactio ipsorum q̄tuz ad penam. Scdō ablutio macularum et sordium que interdum culpe nominant̄. Unde pctā dicuntur remitti dupliciter q̄tum ad penam scʒ ꝛ q̄tum ad culpam. Et verum est ꝙ neutra istarum remissionum est vel esse potest cum eo cuius est remissio hoc est neqꝫ remissio culpe cum ipsa culpa neqꝫ remissio pene cum ipso debito pene propter contrarietatē quā habent ad illum. Qr ergo q̄rit remittuntur sancto et innocenti peccata omnino nō habenti. Respondemus quia merito omnino nō imputantur peccata iā tam sancto et ea nō habēti que tamen prius habebat. Remittere em̄ est nō vltra exigere ad penam que alias ꝛ añ exigende erant: ꝛ absolui hmōi debitis e st nunc post illa non habē. Sic et ablui ab huius sordibus est illis nunc primo carere. Aliquid em̄ fieri in spiritualibus et impartibilibus est illud subito eē et nunc fieri aliquid in illis est: nunc primo illud eē: qr ergo ablui vel mūdari est munditiam fieri sicut albari est albedinē fieri: erit ex necessitate in mēte humana vere mūdari ꝛ ablui nunc primo mundā vel lotam esse: non em̄ quemadmodum in corporalibus mens humana per partes ac continue exit de sordibus suis: nec per partes ac continue mundatur aut munditiam recipit: sed tota simul et subito. Si enim aliquid eius prius mūdaretur: et aliud sui postea necessario inueniretur aliquid eius et aliud siue pars et pars. Manifestum aūt est et declaratum ipsam esse impartibilem petitione continuitatis. In corporibus aūt et corporalibus et omnimodo in continuis generale est ꝙ si fit non ē sed reuera si fit partim est et pars eius non est et propter hoc verum est qr si abluitur pannus nonduʒ totus est. Si quis dixerit aūt quia postq̄ aliquid nunc fieri in spiritualibus ꝛ impartibilibus est. Istud nūc primo esse: qr consequens est ꝙ aliquid nunc destruī in eisdem: erit illud nunc vltimo esse: dicimus qr nō est verum. Ex hoc em̄ accideret virtutes et vicia eē simul in eodem. Qñ ei quis iustificatur fit iusticia in ipso et creatur a deo in ipso. Similiter et tunc in iusticia destruitur in eo quare fm̄ hoc tunc vltimo erit iniusticia in ipso et tunc primo similiter iusticia. Quare simul erūt iusticia et iniusticia in eodem ꝛ ad hunc modum habet de aliis vitiis ꝛ virtutibus. Omnes em̄ virtutes sine quibus non est salus in ipso instanti iustificationis fiunt in ipso qui iustificatur: ergo primo tunc in illo sunt scdm̄ hoc. Quoniam aūt omnia vicia eius in eodem destruuntur in illo: erūt necessario tūc vltimo in ipso: et ita erunt omnia vicia et omnes virtutes sine quibus non est salus similis in ipso. Et ita erit simul deo odibilis ꝛ amabilis simul bonus et malus. Simul damnandus et glorificandus. Error aūt iste inde accidit. Quia destruere in hmōi est facere non esse ꝛ expellere est facē ibi non esse. Quapropter destruere peccatum non ē facere illud vltimo esse: sed potius facere primo non esse. Similiter et destruere gratiam nunc non est facere eam nunc vltimo esse. Sed magis nunc primo non esse. Non ergo sequitur si fieri nunc: est nunc primo esse qđ destrui nunc sic nunc vltimo esse. Sed magis nunc primo non esse ex destructione em̄ nō debet sequi esse neqꝫ cum vltimatione: veʒ cum primo esse sed magis non esse. Iuxta hunc modum attēde ꝙ pugnare dicitur gratia cōtra peccatum qñ iaʒ ipsum peccatum mortuum est: non est gratia de q̄ hic loquimur viuente peccato in aliquo peccatore dico mortali. Intelligimus ergo pugnare istud: ipsuʒ intendere ad non esse ipsius peccati: siue ad maiorem elongationem ipsius ab esse: siue ad destructionem aut attenuationem eorum. quibus adiuuari potest pctm̄ ad hoc vt sit vel vt facilius sit. Ille em̄ qui luxurie motus in se extinguit contra luxuriaʒ dimicat et in virtute castitatis aut alia. Et ille qui nihil huiusmodi motiuum patit̄ satagit aūt et cauet vt nec etiam cogitet de his que ad luxuriam pertinent Sicut Iob. xxxi. Pepegi fedus cum oculis meis vt ne cogitarem quid de virgine: oratiōe autem pugnāt interdum sancti et aliis sacris exercitiis contra peccata que non sunt nec fuerunt nec erunt. His em̄ armis que nominauimus cōpellunt ea ꝛ prohibent ea a finibus suis hoc est ꝓpellere siue repellere illa prohibere scʒ ne sint. Alii hostes vinci et viuere simul possunt nisi occidantur. Idem dicitur et de virtutibus. Si em̄ viuant vicia eo ipso ꝙ viuunt et vincunt. Similiter et virtutes viuere ergo vtrisqꝫ vicere ē. Manifestum etiam est ex his qr si gratia habet primum sui esse vitium vel peccatum non habet vltimum sui esse et peccatum mortale seu vicium habeat vltimum in vno homine scʒ et eodem necesse est vt primū istud et vltimum sint idem instās aut diuersa. Si idē nominemus ergo illud a: cum ergo a fm̄ hoc est primum instans existentia ipsius gratie id est in quo primo est ipsa gratia in homine isto et est vltimum existentie ipsius mortalis peccati in homine eodē quare gratia et peccatum mortale sunt in a: in homine isto. Sed alterum primo et alterum vltimo ꝛ ita cōtraria erunt simul in eodem et erit simul iste bonus et malus. Si fuerint diuersa primum gratie et vltimum peccati: nominemus ergo illa et b. quia ergo iam ostensum est: demonstratione in naturalibus ꝙ inter quelibet duo instantia est totum tempus continuū. Necesse est illo tempore intermedio ꝙ est inter a ꝛ b istum nec esse malum nec esse bonum cum eniʒ in a sit vltimo malus: manifestum est qr post a cōtinue est non est malus. Similiter et cū in b sit primo bonus continue añ b non est bonus: et ita est hō ad vltius capax discretionis ꝛ boni et mali toto tempore qđ est inter a: ꝛ b: nec bonus nec malus: nec dānādus nec glorificandus ꝙ similiter est inconueniens manifestum et nec diuine bonitati congruēs aut sapientie. Qr enim expectaret postq̄ vas cordis isti us euacuasset atqꝫ mundasset a fecibus vitiorūʒ atqꝫ peccatorum vt non statim illud gratia sanctitatis repleretur. Manifestum ergo est quia si gratia habet primum existentie sue peccatum non habet vltimum et econuerso.

¶ Peccatum epilogat: deinde de contritiōe iterum amplius disserit.

Pctā dupliciter dicuntur remitti

Nota

Destruere

Gra quō dicit pugnare cōtra pctm̄

Nota

Gratia

Postq̄ aūt declarauimus rationem contri
tionis et posuim⁹ nominationes multas
ipsius et comparatiões quibus elucescit
vtilitas et fructus ipsius dicemus conse-
quenter essentiam eius dictione essētiali et propria
Contritio Dicimus ergo q: contritio est motus virtutis con-
fringentis veterem hominem ac funditus ac radi-
citus mortificantis et dicemus qḋ iste motus potest
esse cuiuslibet ex virtutibus affectiuis siue motiuis
potest si quidez iste motus timor esse siue timoris.
Timor Iuxta qḋ legitur Eccl̄.i. Timor domini expellit pec
catum. Si enim adeo fortis fuerit ipse timor vt ip-
sum timentem fugere faciat ad penitentialis sacra
menti refugium et intra illud recipi. Manifestum
est huiusmodi timorē mortificatum esse radicit⁹ ve-
terem hominem et affixum iam patibulo penitenti
ali. Non eñ intrat penitentialis sacramenti refugi
um nisi qui preconi spirituali id est confessori se tra
didit crucifigendum hoc est cruci penitentie affigē-
dum. Idem dicimus et de motu pudoris si adeo for
Pudor tis fuerit vt erubescentem de peccatis suis abscōdi
faciat operimento confessionis atq; latibulo. Simi-
ter et de motu doloris si tantus fuerit vt ipsum idu
cat ad percipiendum sacramenti penitentialis me-
Ira dicamentum. Sic et de motu ire. Si adeo eñ succē
derit sic iuxta consilium ecclesie vindicare aggredia
tur in semetipso dei contumeliam et proprias iniu-
rias quas ipsemet sibi peccando erogauit. Iuxta
hunc modum dictum est. Irascimini inperatiue et
Indignans nolite peccare. Sic et de motu indignationis cuz eo
usq; ad penitentem exreuerit vt sordes pctōruz tanq̄
nobilitate sua indignissimas et iuguz diabolice ser-
uitutis vehementi excussione abiiciat. Auxilium q̄-
q; vt ad dignitatem suam redeat per sacramentum
Iuuenalis penitētiale q̄rat. Iuxta qḋ legitur ysa.lxiij. Indigna
tio mea ipsa auxiliata ē mihi. Et iuxta q poeta. Si
natura negat facit indignatio versum. Sic et de mo
tu abhominationis si nauseam vel vomitum pure i
tegreq; confessionis induxerit Laterna enim et nō
venter humanus iudicanda est conscientia que ab-
hominabilissimam peccatorum feculentiam potius
tius retinere ac custodire q̄ vomitu confessionis eii
cere eligit. Sic et de vomitu horroris si adeo fortis
fuerit vt a peccatis tanq̄ a mortiferis et venenatis
tanq̄ ab ipsa morte toto conatu et viribus resilire-
longeq; se facere. et velut serpētes atq; bufones a-
se proiicere atq; ppellere. ⁊ tanq̄ paruuluz ad ma-
Nota trem ecclesiaz et patrem confessorem ⁊ in sinum eoꝝ
se recipere faciet penitentem. Sic et de motu odii-
si adeo in eo increuerit vt ex animo belluz vitiis et
peccatis indicat et arma penitentie ipsum sumere
faciat. Sic et de motu execrationis: si tantus in eo
fuerit vt vicia et peccata tanq̄ sacrilegia et pphā-
nationes diuio cultui ⁊ venerationi inimicas ex cor
de a se auertat et per sanctificationem penitentia-
lem in minimis omnino ab eis fieri querat. Sic et
de motu detestationis vt vicia et pctā tāq̄ mal edi-
cta et maledictionis causas tota ipatientia cordis
declinare atq; ab eis illum auertere ⁊ per bn̄dictio
nem sacerdotalem ea a se exterminari querat. Hi ḡ
decem motus quos nominauim⁹ directe sunt ad de
struendum et mortificandum veterem hominē. Et
ppter mortem et extinctionem veteris hominis no
minantur mortificatio ipsius ⁊ contrario quēadmo
dum exustio submersio: lapidatio: dissecatio nomi-
nantur occisio ppter effectum mortis qui sequit ex
eis. Timor ergo nominat ipsum timorem nomina
tione essentiali et ppria: cōtritio vero agnominat
vt ita loquamur ipsum timorem ex effectu quē dixi-
mus. Idem igitur sunt timor et contritio subiecto:
quēadmodum homo et album quēadmodum pota
tio: inebriatio: sz addit contritio effectum mort' vt
diximus sicut et inebriatio super potationē addit.
Idē est de pudore et dolore ⁊ aliis que nominauim⁹
Et scito q contritio non sm̄ ppriam nominationē Contritio
accipitur hic. Scḋm propriam eñ intentionem cō-
tritio est violenta diuisio partium allisione ⁊ colli-
sione ⁊ percussione facta. Hic aūt contritionem in-
telligimus simpliciter destructionem: seu ānullatio
nem veteris hominis hoc est motum vel passionem
quo efficitur in penitente vt vetus homo non sit de
struere eñ in spiritualibus et impartibilibus non ē
nisi facere non esse.

¶ Iam ergo ex his euidenter apparet tibi quan-
do queritur quis motus contritio sit ⁊ in quo trium
virium anime humane fiat: q: respōdere debes q q̄- Contritio
dam contritio est timor et quedam pudor: ⁊ ita de
aliis. Quemadmoduz si queratur cuiusmodi actio
sit occisio. Respondebis q quedā occisio est lapida
tio quedaz exustio quedā scz dissequatio quedā trās-
fixio quedam precipitatio. Debes etiam responde-
re q occisio non nominat actionē sed potius agno-
minat. Et non oportet vt laboremus in adinuenien-
do probationes ad declarandum q quēadmoduz ti
mor veterem hominem mortificat et expellit pctīs
sic pudor: sic et dolor ⁊ quelibet aliarum quas nomi
nauimus passionum. Hoc enim proximum et pene in
ditum et impressum est vniuscuiusq; intelligētis in-
tellectui. Eiusdem eñ fortitudinis sunt cum fuerit
eiusdem intensionis et cū alia fuerint in reis paria:
sensu etiam et experientia manifestum est hoc. Nō
eñ minus neq; pauciores auertuntur et cōpescun
tur a vitiis ⁊ pctīs timore q̄ pudore si eque videant
ignominiam et turpitudinem peccatorū vt credūt
imminens eis tormentum nec minus torq̄bunt do-
lore tormentorum mali in inferno q̄ pudore patien
tium omni oculo turpitudinum: vides etiā q multi
ti solo pudore a multis illicitis auertuntur qui pu-
dorem tormēto magno si possēt redimerēt. In aliis
est econuerso: audies etiam multos malos dixisse
etiam dicentes q mallent flagellari in abscōdito q̄
argui in publico. Et quemadmodū omnium viriū
anime hūane. virium dico premia erunt equalia in Viriū eq̄
electis et glorificatis. Si verisimile est licet nondū p̄mia
fide aut sacrorum eloquiorum testimonio diffinitū
seu declaratum in malis et damnatis tormēta triū
predictarum virium equalia fore: licet enim nō om
nia peccata equalia sint tamen in vno quoq; opere
peccatrice vires nominate equaliter peccare vel de
linquere videntur verbigratia ostendamus hoc i ex
emplo virtutis cōcupiscibilis ⁊ sit opus peccati for
nicatio. Dico ergo vbi equales sunt obligationes
eq̄les sūt ⁊ trāsgressiones. Qz ḡ cū tenebatur virtus
rōnabilis dissuadere vt bonus ac fidelis ꝯsiliarius
opus illud et ponere ante oculos tentati oīa mala
atq; picula q̄bus auerti possit ab opere fornicatio-
nis ⁊ iterum clamare in aures cordis eius vt bon⁹
ac fidelis speculator. Deinde suadere ei bonum ca-
stitatis seu continentie et alligare p ea studiosissi-
me deserantur ac diligentissime et ꝯ spurcitiam forni-

cationis ne admitteretur allegare vt bonus ac fidelis aduocatus. Quia vnꝙ ista tria officia eque exequi tenetur vis rationabilis contra tẽtationeꝫ fornicationis vt vis concupiscibilis sua officia. Similiter vis irascibilis eque tenetur facere qḋ suũ est ꝯ eandem tẽtationem. Eadeꝫ eñ lege preceptũ est oĩbus eadem auctoritate scꝫ diuina cui equaliter subdite sunt et equaliter obedire tenentur. Quia ergo eq̃les sunt obligationes eorum in hoc equales sunt transgressiones. Equaliter eñ peccant negligendo seu transgrediendo hoc est qḋ suum est non faciẽdo et econtrarium ei qḋ suum est faciendo. Quacunqꝫ eñ earũ faciente qḋ suum est non caderet qui tẽtat imo vinceret: attende ꝙ quelibet illaruꝫ peccat nõ tñ in non faciendo qḋ suum est sed etiam infaciẽdo contrarium ei qḋ facere deberet. Vis etiam rõnabilis figit oculos seu aspectum cogitationis in ipsaꝫ pulchritudinem concubite mulieris: et in suauitatẽ spurcitie voluptatis cum deberet se ab eis auertere et non auertit eas a turpitudine et spurcicia ipsius peccati maliciaqꝫ illius atqꝫ a malis et periculis que ex ea ꝓueniunt: et que ꝓuentura sunt: in quibꝫ defigere debuisset cogitationis aspectum. Sic ꝛ vis irascibilis quia arma pudoris et ire atqꝫ timoris ꝛ ceteraqꝫ huiusmodi arripere negligit nec solũ emolliri fallacissimo blandimento huius voluptatis: sed etiam vilificari conculcari qꝫ se permittit: et hosteꝫ atrocissimum intra arcem mentis quã custodire debuerat absqꝫ resistẽtia aut ictu turpissime admittit. Hec aũt non ad certum diffiniendo: sed magis disputando diximus vt inquirende veritatis in his studiosis occasionem aliquam demꝫ. Nec refert q̃tuꝫ ad id qḋ intendimus an tres vires peccare an homo ꝑ illas peccare dicatur. Sicut ergo custos qui equa facilitate hostem arcere potest gladio et baculo eque peccat non arcendo illum gladio vt non arcẽdo baculo et econuerso. Sic ꝛ videtur de peccante ꝙ equaliter peccet non vtendo armis seu defensionibus vnius vis seu virtutis vt alterius. Et quemadmodũ custos cum equa facilitate possit hostem prohibere: vel latronem a quolibet trium hostiorum et equaliter teneatur illa custodire equaliter peccat admittẽdo hostẽ siue nõ ꝓhibẽdo ꝑ q̃cũqꝫ illorũ ꝛ a q̃cũqꝫ illorũ. Si per quãcunqꝫ triũ viriũ admittatur hostis diabolus seu peccatum non prohibeatur: siue per ꝓpria arma et defensiones siue per alterius aliarum equaliter videtur peccari: eque enim tenet̃ vnusq̃sqꝫ ꝓhibere huius hostes per arma vnius viriuꝫ ab altera vt non admitteret hostem per illaꝫ. Quapropter eque peccat non ꝓhibendo a quacunqꝫ vi hostem hmõi: non ꝓhibendo vnꝙ armis alterius vis: vt admittendo in illam siue per illã cũ eñ eq̃ teneatur prohibere vt non admittere hostem equaliter ex necessitate peccat non prohibendo aut admittendo nec econuerso. In perscrutanda autem ad certuꝫ veritate in his nos immorari nolumus ad alia festinantes. Tu aũt recordare q̃libi didicisti q̃liter peccata intendãt ex tribus partibus seu cõparationibus. Et eñ peccatũ omne mortale vna cõparatione ẽ dei iniuria: alia peccantis ipsius vulnus aut morbus. Tertia in semetipsa est motus aut operatio aliqua vel priuatio. et ꝓpter hoc s̃m quãlibet istarũ cõparationum recipit magis et minus: diciturqꝫ maius et minus peccatum. Scire etiam debes q: nulla est rõ quare potius timor introducit charitatem quã pudor ac dolor aut queuis alia ex dispositionibus prenominatis. Si quis querat que sit differẽtia inter attritionem et cõtritionẽ et inter motus preuenientes gratiã gratũfacientẽ et motus ipsius gratie. Qui ei piis lachrymis et elemosinis et sacris exercitationibus ieiuniorum disciplinaꝫ orationũ et oblationũ: gratiã querunt quã nondũ acceperunt: nullatenꝰ dubitandum est qui gratiã quandã preuenientẽ habeant ꝛ pparantẽ eos ad gratiã gratum facientem. Dico ergo ꝙ attritio ad cõtritionem sic est sicut vulneratio non letalis ad occisionem et gratia preueniens ac preparens ad gratiam gratũfaciẽtẽ sicut calefactio ad arsioneꝫ et sicut illuminatio que est i vmbra ad irradiationem hoc est sicut lumen crepusculi ad radium: ꝛ motus huius gratie ad motus illius sicut arata rigatio et seminatio ad viuificationẽ seminis et exortũ. Et sic̃ mollificatio cere ad eiusdem sigillationẽ: et sicut calefactio ac resolutio metalli ad eiusdẽ formã imaginis seu modulũ infusionem. Et sicut tersio ꝛ ablusio ꝛ oppositio speculi ad forme in eo apparitionẽ: omnibꝰ eñ precedentibꝰ aut preparatoriis quasi mollificat̃ cor humanuꝫ vt ei coniungat et imprimat xp̃s dominus qui est imago dei inuisibilis. sicut legit̃. i. ad Col. Et qui est figura seu caracter substãtie patris sicut legit̃ in. i. ad He. Et qui est signaculum seu sigillũ ad imprimẽduꝫ decoris sui similitudinem corde humano: sicut legitur in. viij. Cant. pone me inquit sicut signaculũ sup cor tuum. Et iteruꝫ. Quasi extollitur cor humanũ ꝛ aratur timore: teritur dolore: cõpluitur lachrymis: seminatur verbo dei: cogitando seu meditando ante susceptionem g̃re gratũfacientis. In ipsa vero susceptione gratie viuificum semen sanctũ ꝓpositum in eo exoritur. Similiter tanq̃ speculũ abstergitur de sermone peccatorũ: abluit̃ lachrymis: admonet̃ ꝛ aptatur ad directo ad susceptionem g̃re gratũfacientis que non est nisi susceptio similitudinis diuine pulchritudinis. Inter contritionẽ vero perfectã ꝛ operationes gratie preuenientis ꝛ consumantes nõ est medium imo ipsa gratia gratumfaciens terminus est totius huius preparationis et finis qui per illaꝫ intenditur nec differũt tñ s̃m magis et minus immo differunt s̃m speciem forsitan gratia preueniens seu preparans scꝫ et gratia gratũfaciens siue iustificãs quẽadmodum lumen qḋ est in vmbra: et solis radiꝰ aut quẽadmodum splendor lune et fulgor solis forsitan equiuoce dicit̃ in his: sicut calor in vegetalibꝰ qui est intus etiam cum frigiditate actuali et calor actualis atqꝫ sensibilis equiuoce calor dicuntur. Aliter eñ est in sensibilis et mulcebris et non ledens vel laterus id in quo est: imo adiuuat adeo vt calor vitalis propter hoc non nominet̃. Alter v̓o cum inualuerit sensibiliter ledit ꝛ ꝓprium subiectum destruit aut extinguit. Sic charitas mulcebris est ꝛ calor viuificus et insensibilis adeo vt pene nulli illum in se sentiant. Quod si quis dixerit ꝙ differãt s̃m mag. ꝛ minus tñ amor dei q̃ fuerit ille qui ad gratiã gratũfaciẽtẽ se pparat ꝛ amor ille dei quẽ suscipit pparatus. Qui eñ dicebat. Concupiuit anima mea desiderare iustificatiões tuas: ꝛ ꝙ desiderat desiderare deũ. vtiqꝫ habet vl' habebat vnũ desiderium ꝑ qḋ q̃rebat aliud desideriũ qḋ nũdũ habebat. Similit̃ ꝛ qui querit amare deũ vtiqꝫ iam amat deũ sꝫ nondũ eo amore quẽ querit. Cum eñ querat amare deuꝫ vtiqꝫ desiderat amare deũ. Qui aũt desiderat amar

Et eq̃li obligatiõe eq̃l' trãsgressio

Nota

Simile

Intẽtio peccatorum

Attritio q̃. mõ differt a cõtritiõe

Similis

Nota

Nota hec theologus

Nota.

amat ergo amare deum et non amat illud nisi ꝓpter
deum. Multo ergo fortius amat deum quia propt
qđ vnũqđq aliqđ illud magis .amor ergo quo iste
amat deum et amor quẽ querit et quo nondũ amat
deũ sicut vnius et eiusdem vez dei: ꝛ ſm idem et pro
pter idem: sunt ergo vnius et eiusdem speciei et ita
non differunt nisi ſm magis et minus. In apprehẽ
sionibus eñ affectionibus generaliter verum vide
tur: ꝙ cum fuerit quecunq due vnius et eiusdem nu
mero et secundũ idẽ sunt specie eedẽ: sicut scientie q̃
fuerunt vnius et eiusdẽ numero et ſm idem seu ꝓ
pter idẽ erunt eedẽ specie. Scientia eñ q: et sciẽtia
Scientia ꝓpter quid non sunt vnius et eiusdẽ ſm idẽ et ꝓpt
idem imo propter diuersa seu per diuersa: amore ãt
preparatorio amatur deus ĩm qđ deus ꝛ ꝓpter id
qđ deus: quẽadmoduz amore qui charitas dicitur.
Quare erunt eiusdẽ speciei amor preparatorius ꝛ
amor qui charitas dicit̃ verũ de his vsq ad certum
perscrutari non est propositi presentis.

Pñia refugiuz Diligenter aũt attende ꝙ penitentiam su
pra nominauimus refugium: et confes
sionem opimentũ atq latibulum et itađ
Cõfessio opimentum vna quaq aliarum nominationum. Inđ
eñ nominauimus eam refugiũ q: in ea
tuti sumus ab ira et gladio diuine animaduersiõis
ꝓpter hoc nominauimus cõfessionez opimentũ q:
ipsa reuelatio pie ac deuote confessionis velamẽ q̃
dammõ est ꝛ opimentũ quo pctã nostra quodãmo
do teguntur ꝛ absconđũtur ab oculis dei ne ea vide
at ad vindictã. Et ad hũc modũ considera diligẽter
de ceteris. Si quis aũt querat quo motore mot⁹ isti
Questio fiant in corde penitentis ꝛ se ad gratiã preparant̃.
Dicimus ꝙ spiritu sancto motore imo tota trinita
te mouente. Ipse eñ est cuius mia preuenit prepa
rando iustificandos et subsequit̃ iustificando ꝑpara
tos. Si q̃s aũt querat cur poti⁹ vna hora quẽ alia
Alia q̃stio Rñdeo. Q: ipse solus hoc nouit qui quẽadmodum
miseretur cuius vult et clemens ẽ in quẽ placuerit.
Sicut legitur exodi. xxxiij. Et quẽadmodũ vbi vult
spirat. Sicut legitur Johannis. iij. Sic q̃ñ vult ꝛ q̃
modo vult. Interdum tamen occasionem tangendi
corda nostra respiciendi ac visitãdi nos: quodãmo
do sumit ex aliquibus operibus liberi arbitrij: sola
naturali bonitate bonis: sicut pius in pauperes so
la pietate naturali respicit ꝛ visitat superaddẽs do
na gratuita. Sic et aliis bonis naturalib⁹ bene vtẽ
tes sup additione gratuitorum illustrat. Sicut le
gitur Mathei. xxv. ꝛ Luce. xxiij. in parabolis talen
Nota. torum et vinearum. Interdum aũt suffragiis eccle
sie et orationib⁹ sctõꝝ multi visitantur. Interdũ so
la habundantia diuine pietatis. Interdum occasio
naliter ipsa magnitudine et horribilitate pctõrum.
Plerumq enim qui minora non sentiũt nec eis ter
rentur in monstrifica scelera et ignominiosas abbo
minationes ꝓlabi permittunt̃. Quorum magnitudi
ne et horribilitate exterriti nõ solũ illa sed etiã mio
ra que nec videbant nec sentiebãt studiosissime cor
rigunt vt emendant. Quẽadmodũ modicas labes
in peplo suo mulier interdũ lauare negligẽs aliqua
magna sorde superiniecta non solum illã sꝫ etiã mi
nores quas prius negligebat studiose diluit ꝛ abster
git: sic pro modica scissura vestis non statim reficit̃
sꝫ postq̃ increuerit ei⁹ reparatio festinat̃. Sic ꝓpt do
lorem capitis nõ stati medic⁹ aditur. Sed iuxta illđ
multiplicate sũt infirmitates eorum postea accele

rauerunt ad medicum subaudi et medicinã. Si vo Alia q̃stio
q̃rat q̃liẽ ab inuicez differant motus gr̃e: et motus
liberi arbitrij. Rñdeo ꝙ ſm duas intentiões đr mo
tus liberi arbitrij: ſm ꝑmam pure et soli⁹ liberi ar
bitrij ꝛ hmõi motum vocamus naturalem et quem
scꝫ nulla gr̃a operatur sicut est ambulare: agros colẽ
comedere et bibere: cum relata non fuerit ad dei ho
norificentiã vel gloriã nec ad salutẽ ſm alterã vero
intentionẽ đr mot⁹ liberi arbitrij i velud modico ip
sius et q̃si ꝓ parte cum sit gr̃e ipetrant̃ et illũ ema
nantis liberi vero arbitrij vt sequentis sustinẽt̃ illũ
atq portantis. Et iterum gr̃e vt dominantis illius
et ministrantis ꝛ iterum gr̃e vt font̃ liberi vero ar
bitrij vt aluei atq riualis. Gratia vt rex est seu ipe Gr̃a vt rex
rator in mẽte humana et vt fons scaturiens ac redũ
dans in terra liberi arbitrij seu cordis humani ema
nans velut riuos varios ac rectas ꝛ lucidas cogita
tiões sctãs affectiões q̃b⁹ mẽbra corpis tãq̃ machi
ne variorꝫ organorũ ꝛ istrumẽtorũ tãq̃ ducibus aq̃
rum mouentur exterius ad opera rectitudinis ꝛ ver
ba. Qđ aũt queritur de dolore contritionis ꝛ aliis
motibus quos nominauim⁹: q: in paucis penitenti
bus videñt esse fortes validiq et potentes ad con
terẽdum veterẽ hominẽ. In multis vero adeo debi
les et pene insensibiles videantur: videñt etiã peni
si et ridiculosi tantus eñ dolor est de amissiõe mo
dice rei tẽporalis adeoq sẽsibilis et pene incõsola
bilis de amissione vero dei et eterne hereditatis ꝑt
q̃ in paucissimis rarisq penitentibus pene insẽsibi
lis est dolor. ¶ Amplius. ꝓ amissione patris carna Loci
lis aut fratris quis non videat dolores inconsalobi
les et eiulat⁹ ꝛ planctus intollerabiles hominũ: ꝓ
amissiõe patris spiritualis dei ꝛ fratris spũalis: vꝫ
ipsius q̃ leuis sit dolor q̃ rare lachryme: q̃ facile a
rescentes. Proch dolor absq vllo pene sensu cõpas
sionis et in aliis iugiter conspicimus ꝛ in nob incel
santer sentim⁹. ¶ Amp̃. Si incõparabiliter plus dolẽ
dum atq lugendũ est ꝓ dãno atq amissione hmõi
spũalium que noiauimus ꝙ pro dãno ꝛ amissiõe q̃
rumcũq temporaliuz maior aũt pars penitentiam
imo pene omnes ecõtrario facere videt̃. Maior ãt
pars penitentium incõparabiliter longe eẽ videñt a
ꝯdigno ꝛ cõgruo dolore penitudis et ꝓpt hoc a re Nota.
missiõe peccatorũ atq a virtute et affectu sacramẽ
ti penitentialis: ꝛ ꝓpter hoc ꝓ remissione ꝛ absolu
tione ac benedictione sacerdotali reportare illusio
nẽ. ¶ Amplius. Si plus dolendum est isti de amissi
one capitis corporalis ꝛ de morte spũali q̃ de mor
te corporali et non ita dolet. Non dolet ergo q̃uum
dolendum est ei. Presertim cũ scriptũ sit in. vi. hie.
Luctũ vnigeniti fac tibi amarũ. Et Johel. i. Plan
ge quasi virgo et accincta. sacco sup virũ pubertat̃
tue. Quasi ergo amissi vnigeniti luct⁹ ꝛ quasi amis
si sponsi pubertatis plãct⁹ debent esse luctus et plã
ctus penitent̃ ꝛ q̃si exit⁹ aquarũ debent esse flux⁹ la
chrymarum penitentibus sicut legitur in psal. Exi
tus aquarum deducerunt oculi mei q: non custodie
rũt legem tuam. Et iob. iij. quasi inundantis aq̃ sic
sic rugitus meus. Iuxta hũc modũ est disputare de
timore pudore et aliis nominatis Iã aũt dixim⁹ in Efficatia sacramẽti huius
ꝑcedentib⁹ q: sufficit vt dolor vulnerũ pctõꝝ tant⁹
sit qui faciet egrũ q̃rere penitentialis sacramẽti me
dicinam tradereq se regendũ ac medicandũ spũali
medico vez ꝯfessori. Diximus ẽt plerumq ꝙ minus
habet artifico ꝛ ꝙ min⁹ hmõi⁹ eiusdẽ de mortifi

catiõe veteris hominis supplet et superaddit virtꝰ ⁊ efficatia sacramenti penitentialis. Hic aũt addimus ꝙ erant homines impiti et debilis intellectꝰ in hoc: q; nec ea que coram oculis habẽt videre ꝑualent. Non eñ qui magis sẽtitur ignis maior est: nec qui maior est imo magis sentitur ex necessitate ⁊ hoc est q; minuitur sensus ignis aperte ignis quandoqȝ et q̃nqȝ aperte sensꝰ. Aperte ignis interdum minoratione ignis incendij remotione. Interduȝ interposito ꝓhibente et ĩpediẽte calorem ipsiꝰ: quo vnꝰ aut minor prouẽniat ad sentientem. Aperte vero sensꝰ est ĩpedimẽtũ sẽtiẽdi cũ ĩstrumẽtũ sẽsꝰ minꝰ possibile fuerit a calore ⁊ hoc ẽ duobꝰ modis vȝ duritia sua aut spissitudie q̃bꝰ resistit calori vł stupiditate sua q̃lis accidit ex frigore nimio. passi eñ frigus nimiũ in manibus aut pedibus. Manus aũt pedes in medias flãmas immittunt nec statim sentiunt: ⁊ hoc est modus quo anime nostre se habent in ista corruptione in qua sumus ad ignem spiritualem q̃ caritas domini. In ipo eñ manentes illum plerũqȝ sentiũt. Interdum aũt ad modicum illũ sentiũt. Uñ vix est q̃ dicere audeat se sentire charitatẽ vł se eẽ aut manere ĩ illa. Iuxta hunc modũ dicẽdũ est de dolore nõ

Nota. eñ ideo minor in quibusdã quia minus sẽtit. Quẽadmodum neqȝ amor: quidã eñ sunt duri ⁊ vt ita dicam spissi cordis vt magno vulnere doloris percussi ad modicũ illud sentiũt sicut et de timore verum esse apparuit in abrahã Geñ. xxij. Ubi dr̃. ⁊ dominꝰ Nunc cognoui id est cognoscere te feci: Nõ sciebat abraham vel sentiebat in se tantũ donum timoris dei q̃tum experimento obediens se habere se cognouit. Et attende ꝙ sicut timor et donũ est seu virtus vna intentione. Alia vero motus ex illo dono ꝓueniẽs. ita ⁊ dolor. Et sicut gaudium vnꝰ est de fructibꝰ spiritus sancti Sicut legit̃ in. v. ad galla. ita ⁊ dolor. Uñ et donum luctus noiat̃ visitate: ⁊ fons lachrymaꝝ in viij. Iere. Quis dabit capiti meo aquã ⁊ ocul̃ meis fontem lachrymarum. Cũ aũt queritur incõꝑabiliter minus dolet q̃ dolendũ sit distiguere debes q dolenduȝ sic dicit̃: sm̃ debitũ vna intensione. Alio mõ sm̃ dignitatem. Si sm̃ debitum interrogat falsũ est

Dolere ꝙ dicit̃ incõꝑabiliter minus dolet q̃ dolendũ sit ei. Is eñ est sensus q̃ dolendũ sit ei ex debito. Non eñ tenetur dolore quis neqȝ ex debito plus ei dolenduȝ est q̃ requirat mortificatio pctõꝝ siue conueniẽs ꝑparatio ad mortificationeȝ. Distinguẽdũ etiã est dolere actu et habitu ĩterdũ eĩ q̃ plꝰ dolet actu minꝰ dolet habitu ⁊ ecõuso. Si vero sm̃ dignitatẽ intelligat dolendum verũ est qđ dicitur: quia minꝰ dolet vnusquisqȝ peccator de peccatis suis mortalibꝰ incõꝑabiliter q̃ dignum sit eum dolore. Nec virtus hũana sufficeret portare dolorẽ: fũdere lachrymas in ista mortalitate quibus digna sũt eius pctã mortalia. Quẽ

Nota admodum ergo cum deus in infinitum sit dignus diligi et etiam dignus vt diligatur in infinitum: hoc ẽ dilectione infinita nullus tamen peccat eo q̃ non diligit eum in infinitum: sic licet longe maiori dolore et luctu digna sint peccata mortalia q̃ doleãtur ⁊ lugeantur etiam a digne penitentibus non tamẽ peccant qui ea dolent et lugent q̃tum debent atqȝ tenẽtur q̃tuncunqȝ sufficit ad ablutionem eorum et q̃tumcunqȝ deo satis est. Huius rei aliud exemplum

Aliud exẽplum est vir eminentis bonitatis: quem si honorares eousqȝ vt dignus est totum: quicquid haberes expenderes ⁊ ad huc dignitatem eius honore nõ equares

Nunq̃d propter hoc quia totum istud non facis peccas in eum manus honorando eum q̃ debeas absit imo dico plane ꝙ absolutus te si honoras q̃tum debes et q̃tuȝ teneris. Alioqui nulli magno viro paucula pocula vini presentanda essent sed magna pocula balsami: ⁊ vasa aurea facultates hominum excellantia perquiranda essent. Ne dubites aũt multum dolere habitu et si non actu seu sẽsu doloris hominem illum qui quecunqȝ contra deum amauerat vel habuerat propter ipsuȝ relinquit atqȝ deponit et omnia contraria ad consilium ecclesie et mãdatũ aggreditur ⁊ suscipit facienda pariter ac toleranda nec ĩcredibile est omnipotentissimũ ac misericordissimũ deum quos voluerit siue ferro ⁊ igne: siue tormento et dolore sanari posse: aut minori tormento aut dolore maiori qȝ prout fuerit beneplacitum misericordie sue. Petrum enim lachrymis et amaritudine penitudinis saluabit sicut legitur Mathei. xxvij. Paulum vero ꝓstratione ⁊ excecatione sicut legit̃ Act. ix. Uerisimile eñ est aliquẽ tanto amore dei illustrari posse tantaqȝ spe letificari vt gaudiũ sit ei deserere omnia peccata sua et facere quicquid ei faciẽdũ ab ecclesia consulitur tantaqȝ ꝓfundi hilaritate spei **Cõtritio fit**
vt nullus sit ei timor de preteritis malis quare ⁊ tãto **eẽ absqȝ mo**
gaudio vt nullus sit ei dolor de eisdem. ¶ Am **tu pudoris**
plius manifestum est ꝙ absqȝ motu pudoris potest esse cõtritio: si potest eẽ cur non ⁊ absqȝ motu doloris. Eque eñ abhominanda est spurcitia peccatorũ vt timẽda penalitas ipsorum: vt erubescenda turpitudo: vt indignanda vilitas: vt horrẽda venenositas. seu mortiferitas et econuerso. Cũ ergo motiua siue principia motuum istorum equalia sunt ⁊ eque mota sunt et eque dignum e iustum est istis motibꝰ ꝓsequi impugnare arcere et conterere vetereȝ hominem equaliter in attritione et contritione veteris hominis requiruntur. Quare si vnus eorũ ex necessitate requiritur et omnes et si nec vnus nullus. Motiua vocamus penalitatem pctõꝝ spurcitiaȝ turpitudinem dãnositatem mortiferitatem et vilitatẽ et cetera hmõi que omnia videntur equalia et ꝓpter hoc tormenta in inferno illis r̃ndentia. videntur eq̃liter peccatis reddenda fore equalia verbi gratia. Ut q̃tus erit dolor ex vulneribus peccatorũ in inferno tantus est fetor ex spurcicia ipsorum: tantus pudor ex turpitudine ipsorum: tanta contumelia ⁊ exhonoratio ex vilitate ipsorũ.

¶ Prosequitur institutam disputationeȝ de attritione et contritione

Reuertamur ad id in q̃ eramus ⁊ dicamꝰ
ꝙ si omnes isti motus requirũtur in attri **Attritio**
tione vel contritione veteris hominis accidet contritionem et iustificationem pec **Contritio**
catoris nõ posse fieri in instanti vel subito vel vno eodem instanti moueri animam humanam omnibꝰ motibus istis ⁊ alijs etiam quos non nominauimꝰ hic adhuc necesse est eñ vt moueat̃ qui attritur vel contritur de peccatis motu fidei seu alia apprehen
sione. Et iterum motu spei Non eñ veniret ad sacramentum penitentiale nisi speraret de venia obtinẽda ⁊ gratia amissa recuperanda. Necesse etiã ẽ vt moueatur motu dilectionis alicuius siue sit illa charitas siue non. Non eñ quereret ꝑ penitentiale sacramentũ veniam et gratiam nisi diligeret et desideraret illas alterum aũt istoꝝ ex necessitate dubiũ ẽ vtrum ꝑ vnũ istorũ motuũ decẽ scȝ q̃s sepe noiauimꝰ fieri

possit cõtritio ꝛ mortificatio veteris homis aut si ꝑ vnũ fieri nõ potest: necesse ẽ eam nõ posse fieri in instanti omino. aut ex necessitate mouebitur aia humana multis motib⁹ vno ꝛ eodẽ instanti ꝛ hic i via idẽ in statu vite istius. Manifestum autem est q: q̃ videt mulierem ꝛ cõcupiscit eã simul mouet motu visionis ꝛ motu desiderij in eãdez. Põt autẽ fieri vt dum intuetur eã ꝛconcupiscit tũc erubescat intueri eã ꝑpter spectantes ꝛ timeat etiã intueri eam ꝑpter maritum presentem. Ecce iste tres motus vz desiderij erubescẽtie et timoris videntur simul eẽ in aia ishusquo si forte castus fuerit mouebitur ꝫrio motu illi desiderio. Qui eñ ꝯcupiscit ꝛ repmit ꝯcupiscẽtiã simul videtur habere duos motus vicz motum ip̃s cõcupiscẽtie ꝛmotũ repssiuũ illius. Si eñ q̃ñ mouetur motu repssiuo nõ mouet motu ꝯcupiscẽtie. Qualit ꝯ repmitur cũ nõ sit. Si nec simul sũt ꝯtrarij mot⁹ in eodez. Motus eñ illi indubitanter scz ꝯcupiscẽtie ꝛ castitatis alt illoꝶ pugnat ꝯ altez Quod indicat aplis in. vij. ad ro. Hoc ago id ẽ cõcupisco inuitus scz ip̃am ꝯcupiscẽtiaz repmens idem est in egrotãte qui vehemẽter sitit poculũ sibi nociuũ et tamen sibi nõ acquiescit siti sed magis reprimit Quapropt videtur simul moueri ꝯtrarijs motibus Jam autem hoc determinauimus in precedentibus reprimere eñ motum non est nisi vel facere vt non sit vel facere vt debilior sit q̃ñ est: non cogimur ergo dicere. Si motus iste reprimitur ergo est: sed sequitur vel vt non sit vel vt debilior sit q̃ñ erit si tñ erit. Et intelligimus debiliorem cõparatione fortitudinis quam haberet si motus repressiuus non esset procedere enim vt cresceret vsq3 in consensum. Intelligimus etiam debiliorem licet interdũ post motum repressiuũ surgat fortior ꝛ inualescat multum: Q: licet ei fortitudo multo accrescat post motũ repressionis maior accresceret nisi illum motus repssiuus compesceret. Et possibile est q̃ anima humana moueatur motibus multis vno et eodem istanti vbi alter ex altero est sicut motu apprehensionis et motus qui est ex ipsa apprehensione. Queãdmodũ in proposito exemplo apparet. Uisu eñ mulieris ꝛ motu concupiscentie simul mouetur intuens illam. Eodẽ modo si alter mot⁹ adiuuet alterũ. queãdmodum si aliquis itueatur doctorẽ vt attentius audiat simul mouetur visu ꝛ auditu ꝛinsuper intellectu. et cogitatione quod audit ab ipso. vbi autẽ motus se inuicem nõ adiuuent. vel vbi aliter ex altero non est. simile est animam humanã moueri non posse in statu huius vite hmõi diuersis motib⁹ simul. Quid aũt de hoc veritas habeat i patria nõ hic diffinim⁹.

¶ Cõparat iustificationẽ a vicijs quã resurrectionẽ spiritualẽ nominat suscitationi pueri quez suscitauit helisus. ꝛsanatiõi pueri quẽ (vt legitur in euãgelio) curauit dominus iesus. motus ꝯo preparatorios attritionis et gratie ꝑparãtis equipat oscitatiõib⁹ pueri helisei ꝛ. vij. horis de quib⁹ legitur in euangelio Johanis.

Post hec debes scire q̃ ipsa cõtritio seu iustificatio vitiorũ quã resurrectionez a morte spirituali ꝛ terminationẽ egritudinis spiritual; supra nominauim⁹. Suscitatione pueri quẽ suscitauit heliseus. iiij. reg. iiij. Et sanatione pueri quẽ saluator in euangelio Jo. iiij. sanasse legitur figuratur. Motus vero ꝑparatorij scz attritionis et gratie preparantis. vij. oscitationibus pueri helisei ꝛ in. vij. horꝫ de quibus in. iiij. Johannis legitur. Et hora septima reliquit eum febris congruenter intelliguntur. Septem enim vniuersitas gratie preuenientis ac ꝑparantis recte intelligitur. tũ propter septenariũ qui est numerus vniuersitatis: tuz propter septiformẽ spiritum tũ propter vniuersitatem viciorum ac peccatorum q̃ vniuersa ad septem principalia reducuntur tum ꝑpter septem operationes spiritussancti quas in cordibus penitẽtũ preparens ea atq3 purificens plerisq3 ꝛ frequentius operatur. tres scz in virtute apphensiua siue rationali. Prima ẽ recordatio seu irrogatio bonoꝝ a deo auctore ꝛ largitore receptorũ et malorũ eidem redditorum. Secunda ẽ recogitatio bonorum promissorum ac ꝑparatorum diligentibus atq3 querentibus et malorũ minatorũ ac ꝑparatorum contumacibus et ad deum redire nolentibus. Tertia vero est ip̃a recogitatio vie inquisitio atq3 prouisio ipsius vie scilz qua ab his malis effugiat et ad deum redeat et bona ei⁹ recuperet: his tribus recogitationib⁹ quasi trib⁹ oscitationibus velut os cordis aperit spiritualiter suscitandus vt spiritumsanctũ attrahat. Quatuor vero sequẽtes oscitationes sunt timor ꝛ dolor. ira ꝛpudor: ꝛ iste septem oscitationes sunt sicut septem hore in qua septima febris spiritualis penitentem reliquit. Quatuor vero vltimarum quelibet potest esse vltima ꝛ a qualibet illarum potest incipere spiritussanctus sanationem virtutũ motiuarum: Jnq̃busdam enim incipit ab ira sancta in quibusdã a timore. Jn quibusdã a pudore in quibusdã a dolore. Totum aũt ordinatum est quicquid beneplacitũ spiritussancti est. Et attende q̃ in operationibus spiritussancti non humanum artificium neq3 ordo artificialis queritur sicut euidenter vides in dictaminib⁹ ipsius vbi nec ordo nature inueniri potest. Quemadmodum nec in visionibus spiritus enim ꝑphetarũ nũc huc nũc illuc ferebat. Et ꝑpt hoc Can. iij. dicitur sponsus saltens in montibus transiliens colles. Sic et in orationibus experieris spiritũsanctũ incipientem tangere cor orantis interdum a gratiarum actione. Jntrdum a suipius accusatione quandoq3 a dolore quandoq3 a timore et plerisq3 aliter e conuerso ꝛ plerisq3 aliter. Quemadmodum cytharista non ab vna chorda incipit oẽm cantilenam nec ab vnius chorde eodem gradu. Sed diuersis ordinibus et gradibus tangẽs chordas varias format ex eisdem vocibus cantilenas sic spiritussanct⁹ cor q̃d formauit ex cauatione humilitatis chytaram ꝛ neruis virtutum aptauit ad spirituales resonãtias varijs ordinibus tãgens hmõi neruos varias modulationes attritionem et orationem conficit et componit ex earũdem virtutũ atq3 donorũ sonis hoc ẽ motibus et operationibus internis.

Postq̃ autem manifestum est contritionez mortificationem eẽ veteris hominis ꝛ extinctionem vite culpabilis ac peccatricis Manifestum est ip̃am iustificationez seu sanctificationem resurrectionem esse noui hominis in vitam gratie siue in iustificationem ipsius et noue: hoc est laudabilis et spũalis vite inspirationem seu infusionem. Et propter hoc eas ad inuicẽ se habere sicut corruptionem et generationem et sicut egressum de vno loco et egressum in aliuz. Qui ei cõteritur seu iustificatur sic exist de ꝑfundo vitiorum

Margin notes:
Uidẽs ꝛ cõcupiscens mulierem
Nota.
Nota
Oscitatiões
Opatiões spũssancti
Siĩtudo
Contritio mortificatõ vetis hoĩs

ꝛ peccatorū sicut de cloaca stercorum ꝛ immundicie.
Sicut de lacu miserie et luto fecꝭ: sicut de sepulchro
Siĩtudo — spurcicia plenissimo et vermibus scatente sicut de
carcere horrido ꝛ vinculis durissimis: sicut de limo
profundi vbi non est sbā: sicut de ore leonis. Sicut
ionas de ventre ceti Jone. ij. Sicut de altitudine vē
tris inferi Eccł. vltimo. Sicut de inferno inferiori.
Quēadmodum legitur in psal. Si q̄dez infirmis su
Nota. — perior pena est. Inferior vero infirmis culpa. Et ite
rum. Egrediẗ peccator et deo educente et extrahēte
sicut damula de manu diaboli. Intellige ex. vij. ꝓu.
Et sicut auis de laq̄o et piscis de hamo ex. ix. Eccł.
Ingreditur aūt sicut apothecā spūssancti ꝛ cellā oīz
aromatum spiritualiū. Et sicut ortum voluptatum
spiritualium ꝛ paradisum sanctarum deliciarū ꝛ si
cut vitam aut regionez viuorum sicut in altitudinē
et locuz spaciosum quasi equus in deserto et nō im
pingens: et quasi animal in campo lasciuiens ex. vi
ysa. ꝛibo congruenter sequitur spiritus domini du
ctor eius fuit. Sicut vineā sī impedimēto ꝛ campū
germinantem ex ꝓfundo nimio. Et vltimo Sap. siē
in manus clementissimi patris ꝛ sicut in gremiū to
Simile — ta aggratulatione blādiētis matris. Et sicut littus
tranquillitatis ꝛ securitatis. Et sicut in domū refu
gij. Sicut in celum inferius qđ est status purissimꝰ
gratie. Celum enim supernis status est glorie. Et si
cut in libertatem securi discursus atq̄ natatus gene
raliter aūt egreditur de perditione in salutem ꝛ sal
uatur ex ore augusto ꝛ lacu non habente fundamen
tū subter se. sicut legitur Joq. xxvi. Et sicut ꝓdao: dē
tibus iniqui contritis molis siue molaribus ipsiꝰ.
Quemadmodū dauid. xvij. ꝓmi reg. Qꝛ veniebat
leo vel vrsus et tollebat arietem de medio gregꝭ ꝛ p
sequebaẗ eos: eruebāq̄ predam de ore eorum et illi
consurgebant aduersum me ꝛ apprehendebā mentū
eorū et suffocabam: interficiebāq̄ eos si verus ac spi
ritualis dauid xp̄us dominus contritis dentibus di
aboli. i. aculeis tentationum quibus solum animas
peccantiū deuorat velut arietum aut ouē eripit q̄s
iustificat. Mirabile autem est valde q̄ dt Amos. iij.
Quomō si eruat pastor de ore leonis duo crura aut
Nota — extremum auricule. Si erueṅ filij israel. Qꝛ q̄uis
iuxta literam intelligebatur de paucitate et reliq̄s
eorum de filijs israel qui non erant dandi in captiui
tatē et gladium inimicorum deo eruente siue liberā
te tamen spiritualiter velut vsq̄ ad extremum auri
cule a diabolo deuorari intelliguntur in quibus oīa
grē dētibꝰ diabolicꝭ. i. tētatiōibꝰ ꝛ pctis consūpta sūt
hoc solo excepto q̄ aliq̄d iz ad modicū v̄ dei vbꝭ ꝛ sa
cris exhortationibus libenter audiūt. Qui auditꝰ si
ue audiēdi voluntas per extremū auricule designaẗ
Sic et nullus vsq̄ ad duo crura deuorasse intelligiẗ
diabolus vez in quibus omnia alia bona gratie pre
ter quā solā castitatem corporis que in duobus cru
ribꝰ intelligitur vel p̄ter quā spē ꝛ timorē q̄bꝰ velut
cruribꝰ nō nulli peccatores adhuc sustentantur q̄ q̄
uis assidue peccent non tamen absq̄ timore dei sūt
peccātes sub deo vt dicitur vsitate: nec absq̄ spe sūt
dum de se multitudine misericordie sperant visitan
dos aliquando ac de peccatorū captiuitate ac vicu
lis eripiendos ꝛ eruendos.

¶ Elegantissimā facit comparationem future
resurrectionis corporalis: ad hanc resurrectionem
spiritualem.

v — T aūt de ipa ꝯtritione sit tibi verborū co
pia exhortationis habūdātior: cōsidera di
ligenter formā future resurrectionis corpoꝝ ꝛ vbā
que de hac legūẗ Eze. xxxvij. Qꝛ indubitanẗ illa re
surrectio vz corporalis que dā similitudo resurrectio — Resurrectiō corporalis
nis de qua loquimur spiritualis. Sicut expresse te
statur veritas. Jo. vij. Quia venit hora et nūc ē q̄n
mortui audiēt vocem filij dei. Sicut enim tūc cōcur
ret puluis a quattuor ventis incineratorū corporū
iussu et virtute dei oīpotentis ad reformationē ipo
rum. Sic et nūc ad interiorē auditum vocis filij dei
hoc est sacre exhortationis cōcurrit velut puluis di
sparsarum cogitationū ꝛ deo compingente colligiẗ
ꝛ cōglutinatur in vnum vt efficiatur vnū cor nouū
vnitis cogitationibus ad vnū inquirēdū ꝛ inuestigā
dum et vnitis affectionibꝰ ad vni adherendūq̄ vnū
deus est. Exeunt ergo velut de tumulis ipsa corda
de rebus male amatis omne eñ amatū mortuum ꝛ
omne amatum illicite tumulus est ꝛ sepultura amā
tis sicut legiẗ ꝓuer. xij. Desiderium impij monumē
tū est pessimoꝝ sm̄ vnam literam desideriū. i. est res
desiderata. Hec aūt est res amata ideo dictū ꝛ sepul
cra eoꝝ domus illoꝝ male scꝫ amātiū domus suas.

¶ Circa hoc ergo attende q̄liter terremotꝰ fiat
per timorem in ista resurrectione: qualiter in aduē
tu filij dei ad illustrandū cor penitentis illuminanẗ
abscondita tenebrarum hoc est occās feditates ꝛ defor
Nota — mitates peccantis seu penitenẗ quas prius non vi
debat et manifestātur consilia cordium per reuela
tionem ꝯfessionis sicut legiẗ in. iiij. prime ad Cori.
Attende etiam qualiẗ ista resurrectio fiat ad penitē
tiale iudicium q̄liter omnes sic resurgētes opꝫ ma
nifestari ex. v. sc̄de ad coꝝ. ante tribunal xp̄i quod ē
forum penitentiale: vbi velut officialis xp̄i velut ꝓ
cōspiritualis: velut iudex animarum sedet cōfessor.
Et in eo ac per eum sic recte ac laudabiliẗ officium
confessoris exequitur iudex xp̄us dominus: ꝓpẗ qđ
dicimus añ tribunal xp̄i. Et quēadmodū damnandi
tūc timētes dolētes erubescentes veniāt ante tribu
nal xp̄i iudicantis. Sic et penitētes venire cōueniẗ
ad sedem ꝯfessoris. Et sicut ibi dānandi dabuntur i
mortem eternam ꝛ abyssū amaritudinū ita hec oīa
vicia et peccata. i. mēbra veteris hominis tanq̄ qui
dam impiorum cetus potestate iudiciaria et virtu
te clauiū in mortē eternam absq̄ vlla resurgēdi spe
danda sūt: qđ vtiq̄ tūc fit sm̄ q̄ hic intendimꝰ cuꝫ ꝓ
positum nunq̄ de cetero relabendi virtute clauiū ꝛ — Dānatio pctōꝝ criminoꝝ
ministerio sacerdotali penitenti infūditur. ꝛ quēad
modum in futuro iudicio iusti assumēẗ in vitā eter
nam. Sic in ista resurrectione prima spirituali que
cūq̄ virtutes aut dona noui hominis mēbra tāq̄ ele
ctorum cetus nutrienda augenda roboranda seorsū
tanq̄ agni ab hedis sepata et assumenda sunt in vi
tā gratie ꝑpetuā: ꝑpetuam dico ꝓposito perseuerā
tia in defectibilis ꝛ ꝑhennis. Sic velut infernꝰ dāna
tionis perpetue veteris hominis est penalitas ipa — Similis
contritionis vbi ab aquis niuiuz trāsferādus est iu
giter ad calorē nimiū. sicut legiẗ Job. xxiiij. vz ꝯgeli
cidio ꝛ tremore timoris ad ire idignatiōis ꝛ odij q̄s
supra noiauimꝰ arbores hic velut stagnū sulphuris
ꝛ ignis sūt abhominatio quā diximꝰ et ira: ꝓpẗ fe
torē sulphuris abhominatio: ꝓpẗ ardorē ira: hic ve
lut mare gelidissimū et amarissimū in quod frequē
ter immergendus est vetꝰ homo donum lucꝰ ē ꝛ af
fluentia lachrymarū dico timoris atq̄ doloris. Et iu
xta has similitudines cetera tormenta infernalia ꝓ
sequi facile est exercitatis in huius et intelligenti.
Scire etiam debes q̄ ista mirifica operatio diuine vir

tutis et bonitatis creatio noui cordis notat i psal. Nominatur etiam scilicet cor mundum crea in me deus: non solū propter hoc quia tanq̄ de nihilo humilitatis quodam modo per contritionem cor nouū a deo efficitur. Sed propter animandos et soli omnipotenti deo possibilis cōfirmationes. Est enī creatio noui cordis siue iustificatio siue generatio vitri mūdissimi i excinere vehementia caloris liquefacto et resoluto scilicet: cinis enim est cor peccatoris Sicut legitur. Eccle.x. Quid superbis terra et cinis? Hunc cinerem vehemētia caloris spiritussancti resoluit et liquefacit in vitrum mundissimū atq̄ lucidissimū transformat. De quo ipsa ciuitas hierusalem et platea eiusdem edificanda est pro magna parte: sicut legitur. apo.xxi. Ipsa ciuitas aurū mūdum simile vitro mundo. Et iterum. Platea ciuitatis aurū mundum tanq̄ vitrum perlucidum. Et iterum Ipsa est sicut generatio eris ex lapide vehementia caloris dissoluto ac liquefacto. Sicut legitur Job.xxviij. Lapis calore solutus in es vertitur Cor enim quocūq̄ vitio obduratum lapis ē Sicut in eodem eiusdem legitur. Lapidem quoq̄ caligis et vmbra mortis diuidit torrens a populo peregrinante. Et eiusdem.xli. Cor eius indurabitur quasi lapis. Et iterum. Ezech.xi. Auferam cor lapideum de carne eorum. Huius ergo lapis calore diuine dilectionis resolutus ac liquefactus in es suauissime seueritatis ꝛ indeficientis soliditatis vertitur vt cōfessionem peccatorum et laudum diuinarum salubriter ac delectabiliter resonet. Et est ita diuine virtutis operatio sicut destructio vnius imaginis per resolutionem matalli ipsius et generatio cōtrarie ex eodem metallo in contrarium modulum trāsfuso. Cor enim peccatoris imago diaboli est diabolice turpitudinis similitudine sigillata. Hec enim similitudo deletur hec diabolice deformitatis impssio a corde peccatoris igne diuini amoris resoluta contraria in eodem corde id est dei imago generat et decor diuine similitudinis eidem imprimit ipsa informā seu modulū diuine legis transfusa. Et hoc est qd̄ legitur in psal. imaginem eorū hec est diabolice similitudinis turpitudinem in ciuitate sua ad nihilum rediges in ipso enim ingressu ciuitatis q̄ est baptism⁹ fluminis aut flaminis in adultis tota illa diabolice deformitatis monstruositas penitus abolevtur. Si qua enim in christo noua creatura est vetera transierunt et ecce noua facta sunt omnia Sicut legitur in .ij. Corinthiorum quinto. in psal. Sicut fluit cera a facie ignis: sic peccator a facie dei. Quemadmodum enim in cera liquefacta: nec scriptura nec sigillatura remanet. Sic a corde igne sancti spiritus liquefacto omnis scriptura mortiferi erroris omnis diabolice similitudinis deformitas euanescit. Est etiam hec operatio diuina videlicet veteris hominis contritio sicut hominis niuei seu glacialis quem pueri ex niue congesta in platea effigiare solēt destructio atq̄ adnihilatio p calorem dissoluētem ipsum. membra enim veteris hominis vitia sunt sicut legitur ad Colo.iij. Mortificate membra vestra que sunt super terram fornicationem immūditiam libidinē. ꝛc. Quemadmodū enī de homine hmōi quando totus niueꝰ est nullum relinquit calor dissoluens vestigium nullū existentie precedentis indicium immo remanet terra nuda q̄ illum portabat. Sic cōgerie illa seu corpore vitiorum atq̄ peccatorum supradicante sole intelligētie atq̄ iusticie dissoluto remanet velut terra nuda: natura corporis humani que monstrū illō infernale portabat De hoc legitur. Eccle.iij. Soluentur quasi glacies i ferno peccata tua. Si autem queratur a nobis q̄liter obtinebitur istud tam salubre tanq̄ mirificū dei donum videlicet gratia cōtritionis atq̄ iustificationis. Respondeo q̄ tribus modis obtinetur. Prim⁹ modus gratuite tantum hoc est nulla cooperatiōe nullo merito nec proprio scilicet aliēo Sed solo dei iustificans vel viuificans miseratione. Secūdo meritis intercedentium siue eorum qui in celis sunt siue eorū q̄ in terris sunt et hoc est dicere suffragijs sanctorum. Tertio cooperatione et adnisu siue conatu eorum quibus tribuitur istud dei donum. Hmōi autem cooperatiōe multiplex ē quia enim ista cooperatio quatum ad recipientes. vij. habet cooperationes notissimas et alias q̄ plures: ipsis cooperationibus liquido edocemur qualiter cooperari et qualiter quod in nobis est facere vt receptioni tāte gratie idonei simus debeamus quia enim illuminatio est prima sui cooperatione docet nos vnum ex quatuor facere. Si querimus illuminari. Primum est ad lumen accedere. Accedite inquit ad eum et illuminamini quod est ad lucem doctrine et exemplorū rectitudinis: hoc ē sanctorum operum appropinquare: et hoc est a recte et gratiose docētibus verba salutis audire atq̄ sanctorum virorum conuersationē et opera videre. Doctrina enim et exemplum velut due fenestre sunt per quas lux veritatis ad audientium atq̄ spectantium corda transfunditur. Secundo aperiende sunt fenestre seu hostia domus nostre ꝛ lux diuine gratie ad intrandum paratissimam viā qua intret habeāt fenestre ꝛ ostia oculi sunt ꝛ aures sunt tam interiores q̄ exteriores Apertio autem interiorꝫ oculorū ꝛ aurium attentio scilicet intellectus: ꝛ desiderium affectus. Ad id enim q̄ attendimus agimus intellectum vt intret per cognitionem: ad id qd̄ desideramus agimus affectum vt intret ad fruitionem. Que enim nota sunt iam intrauerit intellectū etque animata per fruitionem seu gaudiū obtenta sūt itrauerit affectū. Tertio iteri debet: ꝛ i id quod cognoscere ꝛ a q̄ illumiari desiderat vtere faciē et dirigere aciē oculoꝝ ne de illis sit q̄ statuerunt oculos suos declinare iterrā ꝛ q̄ vtūt ad deū tergū ꝛ nō faciē ysa.xxxiiij. Quartū ē vt auertat se a tenebris et ne q̄rat i eis lucē vitat: q̄ ppt̄ illos dicim⁹ q̄ ppo sēsui a dō adherēt q̄ ab illo auerti nō possūt Nō nulli vo aliēo sēsui hūano tamē eousq̄ addicti sunt vt non nisi doctrinis ꝛ traditionib⁹ hoīm credere possint. Cū ergo sensus human⁹ quārū in se est ꝛ in eo quod human⁹ tenebre sit atq̄ stulticia Sicut docet apl's in.ij. ꝛ.iij. pme ad cor. ab eis auertere se necesse habet q̄ diuine veritat' luce illustrari desiderat. Ex quo apparet insanissima cecitas hereticorū et oīm in reb⁹ diuinis in sensu suo ambulare volētiū. Scda cooperatione sua calefactio est. ꝛ quis nō videat q̄ calefieri volētes igni appropinquāt ꝛ algētes manus interdū in medias flāmas immittūt. extrema ꝛ alia interposita quibus calor ab eis phibet vl' impedit tollūt nec statim se ab igne auertūt quin potius tam diu iuxta ignē sunt donec se sentiant calefactos. Et si aliquid dissolui vel liquefieri voluerint etiā follibus ꝛ flatu ac vento vim caloris in intima illius quodāmodo impingūt. sic ꝛ tibi faciendū est ad deū qui ignis cōsumēs est Sicut legitur Deut.iiij. In mediū verboꝝ ei⁹ que ignis sunt

Creatio noui cordis.

Hierusalē.

Cor obduratū lapis est.

Cor peccatoris imago diaboli.

Similitudo.

Similitudo apta.

Gratia contritiōis trib⁹ modis obtinetur.

Cooperatio nr̄a ad gratiā multiplex est

Doctrina ꝛ exemplū fenestre due sunt

Nota

Tertia

Quarta

dissolui ꝛ liquefieri

Sicut legitur Hieremie.xxiij. Cuius eloquiū igni-
tū vehemēter. sicut legit in psal. Et tā diu tenere in
illo igne cor tuū donec illud sētias calefactū nec de
bes ipm proijcere vel mergere in aquā gelidissimā
mūdane solicitudinis ac voluptatis. Ibi eñi nō so-
lum īfrigidatur sed etiam cōgelatur ꝛ aura gratie
penitus mortificatur. Tolle extrema q̄ te abscōdūt
a calore eius. Hec aūt sūt omnia alia cogitata oīe
eñi aliud cogitatū deū abscondit cogitatiōe saltem
Nota. hora cogitationis. Q̄ si fuerit amore ꝛ solicitudi-
nū in corde erit sicut paries inter cor tuum et ipm
prohibēs calorē eius a te. de hoc pīete dicit. Can. ij
En ipe stat post parietē. Et ezech. xiij. Cōplebo in-
dignationē meā in pariete. Tolle ergo parietem de
Nota. medio qui abscōdit a te fornacē immēsam et cami-
num infinitum diuine bonitatis. Deinde adhibe fla
tum proprie exortationis et recogitationis terribi
lis iudicij dei et ire que consūptura ē aduersarios
Sicut legitur in.x. ad Hebre. Deīde diuitias boni-
tatis eius in creādo et formādo te et naturalib⁹ do
nis ac tēporalibus ditādo. Deinde diuitias miseri
cordie eius in reparādo te: tertio diuitias paciētie
lōganimitatis eius in sustētando et expectando te.
Quarto superabūdātiam pietatis atq̄ dilectionis
eius in reuocādo te inuitādo ad gratiam offerēdo.
Nota. Iste cōsiderationes ꝛ recogitationes sunt sicut fla-
tus impigētes diuinā bonitatē in intima cordis hu
mani. Diuina aūt bonitas fornax immēsa ē ꝛ cami
n⁹ infinitus emicās et emittens flāmas sue dilectio
nis in eos qui illius capaces sunt. Et propter hoc
charitate ardet totū celū id est milia miliū sāctorū
angelorū ꝛ beatarū animarū. Tertia cooperatiōe
sua cōtritio ē percussio. Si ergo vis cōteri cor tuū
aut tu ipse percute illud malleo verbi dei qui ē mal
le⁹ cōterēs petram Sicut legit Hiereme. xxiij. Aut
expone illū malleātib⁹ hoc est hui⁹ malleo pcutiēti
b⁹ hoc ē obiurgātibus ꝛ increpātibus ponēs ipm
sub malleo verbi dei iugi ac studiose audito sacre
doctrine et p̄dicationis. Et similiter sub virga fer-
rea diuie flagellatiōis. Si eñi subfugis flagella di
uine iustitie. Si auertas cor tuū ab illis nō queris
cōtritionē ipsi⁹ sed poti⁹ integritatē vt ita loqr fra
ctissimā ꝛ sanitatē mortiferā illi⁹. Quarta coopera
tione est mūdatio. Ipsa autē mūdatio vnū q̄q̄ do
cet exire de sordib⁹ ꝛ querere lauacrū ꝛ ab attactu
Nota. stultitiaꝝ se auertere. Qualiter eñi illū q̄ se assidue
volutat in sordibus ꝛ aque mundificantis ductus
a se auertit et aditus quo illius ad eum veniat ob
struit mundari velle dicemus hoc est qui quotidie
repetit et iterat stultitias suas quemadmodum lu-
tosus involutabro luti. Sicut legitur. ij. Cañ. petri
iij. Omni si quidem opere malo amplius sordet q̄
in sordibus est et amplius elongat ꝛ auertit a se flue
ta gratiaꝝ ꝛ ampli⁹ obstruit ꝛ obcludit cordis aditus
intellectū suum scilicet et affectum. Quinta coope
ratione est doni isti⁹ inestimabilis receptio: que cui
dēter docet manū extēdere et saccum cordis aperi-
re ad recipiendum. Manū extendere ad recipiendū
dei donū q̄ nondum habet qui eandē extēdit ad ope
Similitudo. rādū ex bono qd iā hab3. Quēadmodū si quis bonū
castitatꝭ nōdū hab3. Sed tamē bonū pietatꝭ ī paupe
res habet quotiēs manū ad dādū paupib⁹ porrigit
totiēs illā ad recipiēdū a deo bonū q̄ non habet ex
tendit. Sexta viuificatio est siue resurrectio vt diri
mus. Manifestum autē est tibi q̄ viuificabile ꝛ nō-
dum viuens in effectu non accipit vitam nisi a viuo
ꝛ habente vitam vel ab ipso fonte vite. Et propter
hoc nō solum necesse habet alterutri eorū coniungi
absq̄ medio sed etiam adherere. Impossibile ē eñi
membrū quod non adheret corpori viuēti aut ali-
cui ex membris eius vitam accipere. et corpus qd
non adheret anime necesse est mortuum esse ꝑpter
hoc viuere querentibus vita gratie adherendū est Vita gratie.
corpori ipsius ecclesie cohabitatione sc3 ꝛ comita-
tu sanctorū. adherendū similiter deo multa imo iu-
gi ꝛ assidua frequentatione ipsius. assidue audien
do eum in suis eloquijs. Loquendo ei confessione
oratione ꝛ laudibus. famulando ei saltē in suis hoc
est consulendo adiuuādo fouēdo benefaciēdo suis.
Qui autē sic deo ꝛ ecclesie fonti diu adheserit cito Reconcilia-
vite gratie particeps erit. Septia cooperatiōe re- tio ad deū.
conciliatio est siue pacificatio ad deū vbi quis du-
bitat sacrificiū offerēdū esse ꝛ preces fundēdas ad
ipsum. Et propter hoc precibus obnixis feruenti-
bus lachrymosis eundē exorandū esse quis nesciat.
Deinde cuiusmodi animal occidendū est deo in sa-
crificiū nisi quod peccauerit hoc ē miseris cor pec-
catoris. Quid eñi meruere boues anial sine frau-
de doloq̄. sunt alie plures noiationes seu operatio-
nes quas nos causa breuitatis preterimus sicut est
directio a fortitudine ꝛ resartio seu reparatio a de
tritione. ꝛ reedificatio a destructione. ꝛ reuestitio a Nota.
spoliatiōe ꝛ sanatio a vulneratiōe ꝛ ꝯtractio a dissipa
tiōe ꝛ residētia seu mētꝭ reuersio ab ebrietate ꝛ alie
natiōe. ꝛ multa hui⁹ quoꝝ vnūq̄dq̄ ꝯsiderātē euidē
ter docet qualiter ipm querendū ac ꝓcurandū sit.
¶ Questionē theologicā format discutit ꝛ soluit.

Hunc vero declarare tentabim⁹ vtrū re
missionē pctōꝝ precedat gratia ordie
naturali quā multꝭ videtur an ecōuer-
so res se habeat vt multi sentiunt. In
quo rememorandū est qd supra dixim⁹
de remissione peccatorū videl3 quia duabus inten-
tionibus &c. Primū nō imputatio de cetero. Scdo
ablutio siue abolitio ipsarū maculaꝝ peccatoris q̄
bus inquinata ꝛ deformata erat aīa pctōris. Q̄
aūt prima remissio que ē nō imputatio de cetero. p̄
cedat. ex hoc manifestū ē. pri⁹ eñi dr vno mō s3 eēndi
ꝯñam videlicet q̄ sequit aliud nō ꝯuersim. Q̄ ergo
gr̄am sequit nō imputatio ꝛ nō ecōuerso. Si enim Nota.
gr̄am h3 quis ex necessitate nō imputant ei pctā nō
aūt ecōuerso. Nō eñi si nō imputant ei pctā ideo ex
necessitate gr̄am h3. Quēadmodū nō ideo q2 aliq̄s
suspēdendus nō est seu aliter puniēd⁹ ꝑpter hoc ex
necessitate regio honore donād⁹ ē. aut alit remune
rād⁹. Sed ecōtrario bñ sequit. gr̄a aūt sicut honor
regi⁹ ē ꝛ sicut ius ꝛ dignitas regni celoꝝ ac remune
ratiōis eterne. Error aūt hmōi hoi3 ex hoc ꝓuenit
q2 ea ē largitas pietatis ac dulcedinis diuie vt nul
li remittat pctā siue nō īputet q̄tū ad penā cui non
vlteri⁹ ꝛ ampli⁹ bonū faciat hoc ē gratiam infūdat
eīq̄ custodiēti regni celoꝝ gl̄iā3 tādē appōat. Q̄m
aūt nō ē necesse naturalis ordinis ꝯñā q̄ si deus nō
vult aliquē punire velit ideo ipm remūciare. Si nō
vult ip3 hr̄e hostē q̄ iō velit ipm hr̄e filiū manifestū
ē etiā pus intelligētib⁹ olm eñi donoꝝ quoꝝ alterū
naturalit alteꝝ sequit īpossibile ē aīs inueniri sine
ꝯñti. Q̄ si añcedēs aliqñ vel alicui inueniri possi- Nota.
bile ē sine ꝯñte manifestū est ꝯsequēs ex illo antece
denti non sequi nullo modo consequētia naturali.

Inuenit aūt apud nos remissio ista absq; gratia re
mittentis. Plerumq; enim apud nos offensi ꝛ irati
aliis offensas suas eis remittūt ita vt penas vel sa
tisfactiones ab eis nec exigant nec requirant. Non
tamen eis pristinam gratiā restituūt. nec spē vllam
remunerationes aut beneficii eis tribuunt. Sed de
non vindicando tantum ꝛ de non inferendo malum
pmissionem eis faciunt. Manifestū ergo quia ista
remissio peccatoꝝ sequitur ad gratiā non ꝯuersim
Quare prior est sm essendi consequētiam. Hic est
autē vnus modus dicēdi prius sicut alibi didicisti.
¶ Amp. ante multa necessario est vnū. Q; ergo nō
iratum esse in aliquē est sicut vnū. ꝛ beniuolū seu be
neficū esse: est sicut duo igitur sicut multa necessa
rio est post vnū. sic non iratū esse aliquē in aliū pri⁹
esset q̄ esse beniuolū vel beneficum. nāq; beniuolū
seu beneficū esse in aliū est sicut duo videlꝫ potentia
ꝛ cōsequētia videlicet non q̄rere seu inferre malū ꝛ
q̄rere illi seu facere bonū. Non iratum aūt esse ali
quē alii est nō q̄rere vel non velle facere ei malum.
Ordo causarum. ¶ Amp. qui est ordo causarū similiū idem est ꝛ effe
ctuū ipsarum ꝓportionaliū. Q; ergo placatio pri
or est naturaliter q̄ beniuolentia seu beneficētia in
iratis siue in irato necessario ꝛ effectus placatiōis
id est remissio siue nō imputatio ad penā prior erit
q̄ effectus beniuolentie et beneficentie. Effectus
aūt beniuolentie seu beneficientie donū est qdcūq;.
Quare prior est necessario remissio quātū ad penā
quā gratia. Idem aūt est ordo affectionū apud deū
qui est affectionū apud nos. Unde etiā noībus affe
ctionū nostrarū noīant affectiones diuine. Ira enī
Ira apud deum. apud deum non est nisi vindicta: et placatio non est
nisi non exactio vindicte apud deū. silr ꝛ beniuolen
tia seu bnficētia cōtraria ire apd deū nō est nisi do
num bonitatis ipsius siue illud dicat grā siue aliud.
¶ Ampli⁹. idē est ordo petitionū qui ē ꝛ petēdorum
generaliter. omniū enī donorum quorum alterum
prius petēdum est altero ꝛ petitio eius prior peti
tione illius. Q; ergo ab irato prius est petēda ve
nia q̄ aliud qdcūq; bonum necessario prior est peti
tio venie q̄ alterius doni ab eodem. Quare venia
necessario prius datur ab irato ꝛ pri⁹ est ex illo q̄
qdcūq; aliud donū et iste ordo ē quasi de primis im
pressionibus. Omne enim cor humanū in seipso legit
hoc quasi naturaliter inditū ꝛ inscriptum: vt prius
petat ab irato veniā vel aliquid ad veniā pertinēs
q̄ aliquod aliud donum et prius placet ac indiget
iratū erga se iuxta istud poete. Sed motus prestat
cōponere fluctus. Quis enim post restitutā gratiā
post recuperatā amicitiam petit veniam sicut enim
post restitutam gratiā: post redditam amicitiā ne
mo aduersus sic restitutum naturaliter retinet irā
Sic et nemo hoc modo restitutus ab eodē poscit ve
niam. ¶ Amplius quia omnipotēs deus ab adā in
statu inocētie quādo scꝫ nōdū ipꝫ offēderat cōtinuit
largitatē bonitatis sue quātū ad hoc vt nūc eidem
non infunderet gratiam multo fortius a peccatore
si velit poterit continere largitatem bonitatis sue:
q̄ntum ad idem videlicet vt placatus q̄ntum ad pe
nam seu vindictam si stat ibi et non procedat vlteri
us statim ad hoc scilicet vt infundat ei gratiā sicut
enim adam non iratus erat et tamen ipsi non infun
debat gratiam. Sic et isti peccati quantum ē de om
nipotētia nō irat⁹ eē potest hoc modo scilicet nō exi
Nota. gēdo vīdictā ꝛ tñ nō statī īfūdere grām ¶ Ampli⁹:
q̄d ꝓhibere pōt oipotentiā ei⁹ q̄n si velit nō exigat
ab isto peccāte penam et lauet et mundet ipm resti
tuēs ipsū pristine mundicie ac puritati nec tamē im
pleat cū gratia quomodo pōt lauare eas inquina
tū si velit et tamē non statim iplere istud. Si cecidis
set adā a statu innocētie tantum non aūt a statu gra
tie. Quis dubitat deū potuisse restituere illū ad p
stine innocētie statū. Ponamus ergo q̄ fecit oipo
tēs deus. Uides ergo ꝛ in hoc casu qꝛ ꝛ remittit de⁹
ade ad penā et qd amplius est lauat ipsum ac mun
dat ab inquinamēto peccati sui nec tamē infundit
gratiā: ꝛ hoc manifestū est. Nō enī quia largitas bo
nitatis diuine ita facere cōsueuit vt nunq̄ remittat
peccatū quātū ad penā eternam quin infundat ꝛ gra
tiā. ideo peruertit et ordinē naturaliū qui int ipaꝫ
remissionē et gratiā. Remissio vero que est absolu Remissio.
tio macularum ac deletio turpitudinum q̄ sunt ipa
peccata vel ipis irrogare posterior est in veritate
ipsa gratia sicut effectus causa sua: et sicut ablutio
ipa lexiua aqua efficitur. Eodem modo dicim⁹ q̄
dirruptio ipsorum vinculorum peccatorū quibus
peccator ambulare per viā veritatis prohibebat
posterior est ipsa gratia vt effectus causa sua sicut
legitur ysa. x. Cōputrescet iugū supple peccatorū
a facie olei hoc est gratie diuine peccatorē liberan
tis. Dicimus etiā q̄ gressus spiritualis prior est q̄ Gressus spiritualis.
dirruptio vinculorū hmōi quēadmodūm motus q̄
vīcula disrūpūtur prior est ipa diruptione eorum vt
actio passione ambulādo enī pt quis rūpere vīcula
pedū suorum adeo fortis potest esse motio pedum
siue ambulatio immo alterius solius pedis motus
alligatus cū ad stipitē tāto impetu mouere se pōt
ab ipsa vt funē qua alligatus est disrūpet. Harum
autem oīm exempla leguntur. xvi. Judicum in dis
ruptione vinculorum sampsonis: nec est necesse vt
prius rumpantur vincula q̄ ambulet quis. Sed sine
dubio necesse est vt rūpantur siue soluantur q̄ am
bulet liber. Quemadmodum enim sāpson restitu
ta virtute duabus manibus duas columnas tem
pli philistinorum concutiens euertit. Sic et pecca
tor penitens restituta sibi diuine gratie virtute to
tum diabolicum edificiū hoc est peccatricis cōuer
sationis carcerē: diaboli vero fanum concussione ꝛ
cōminutione penitudinis euertit.

¶ Questionem aliam singularē tractat.

Ost hec vtrū in tantam gratiā resurgat
peccator penitēs quāta per peccatū ce
cidit determinādū nobis erit, put de
super dabitur. Q; autē in minorē resur
gat impossibile omnino videtur. Pri
mum qua paritas que in omnib⁹ iudiciis seruāda
est hoc in isto iudicio videlicet penitentiali quod di
uinissimū est nō seruaretur. Cum enim deus plene
restituat in ipo recuperās scꝫ peccatorē et quecūq;
peccatoris sūt. Penitēs aūt nō ea plenitudine grē
deū recuperet qua illū ante possidebat: nec totam
gratiam recipiat qua ante peccatum obtinebat Absurdum
non seruatur paritas in isto iudicio inter partes cū
altera scilicet de⁹ restituat integra altera vero tan
tū in parte. Q; si dixerit quis de⁹ nō restituit in in
tegrū i eo q̄ fructib⁹ bonoꝝ operꝫ: ꝛ seruitōpenitēti
quibus defraudat⁹ ē vl dāmificat⁹ toto tpe peccati
nō restituit licꝫ possim⁹ dicere q̄ istorū nō pōt peti
restitutō q̄ꝛ nō fuit possessiō sꝫ magis refusio seu re
sartio ipe ista locum habeat. Dicimus tamen q̄ de
dānatis et perditis conuenienter deo satisfacit quis
in ipso proposito satisfaciendi quodammodo ipse

satisfactio impeditur ⁊ ipsa firmitas propositi deo
tā̄q̄ quodā cautionis securitas inde datur. ¶ Am-
plius q2 ꝓpositū penitentis ⁊ volūtas est deo ꝑ oia
pro sue volūtatꝫ beneplacito satisfacere nec pōt ab
ipso peti nunc aliter satisfaciat. Et ideo nō est iustū
vt nunc aliter satisfaciat. Manifestū est q2 deo satis
fit de oibus ꝓut dignū ⁊ iustū est ⁊ pro sue etiā bene
placito volūtatis. ¶ Amplius. sicut in ṗncipali re-
stituitur deus in integrū hoc est in ipso pctōre ⁊ ei⁹
proposito seu volūtate. Sic ⁊ peccator in principa
li restituēdus est in integrū id est in deo ⁊ eius gr̄a.
Nota bene. ¶ Amplius. sicut penitens ex parte sua plene ⁊ inte
gre deo pacificat̄. nichil oino retinens auersiōis ni
chil contrarie volūtatis. sic necesse est ⁊ deū eidem
ex integro pacificari ⁊ nichil ire vel inimicicie reti
Nota. nere. multū autē retinet ire si partem vite tā gr̄e q̄
glorie aufert ⁊ subtrahit penitēti. Hoc autē facit si
partem pristine gratie detinet ⁊ nō reddit. cū gr̄a vi
ta sic que dicitur vita gr̄e ⁊ quacūq3 parte ei⁹ detra
cta detrahatur similis pars glorie. ¶ Amp. in pte
amicus ⁊ in parte inimicus erit penitenti de⁹ cū ta
ta atrocitate in eū vindicet. Si enim melior ē dies
vna in atrijs eius super milia vite temporalis na-
turalis sicut psal. dicit. Ergo maior auster diē vnā
auferendo vnā dico de atrijs ei⁹ q̄ milia tempaliū.
Quare atroci⁹ vindicat in penitentē si subtrahēdo
partē gratie ⁊ per hoc glorie q̄ si miles eum corpa
liter occideret. Et attende q2 detractio ista siue sub
tractio nō pōt dici siue intelligi nisi ire. cū solum ce
dat in incōmodū penitētis flagella eñ que cedunt
ad cōmodū penitentib⁹ merito possūt ⁊ debent di-
uine mie deputari. Cedūt itaq̄ quātum in eis ē. de-
tractio vo gratie seu diminutio ipsi⁹ nō possūt esse
Bonū vbū nisi in incōmodū ⁊ pernitie ⁊ peccantiū. ¶ Ampli⁹.
cōtumeliosum est deo medicanti minorē sanitatem
restituere eis quos tā studiose curat q̄ fuerit sani-
tas pristina. Similiter ⁊ reformatori deo ignomi-
niosū ē minorē formam minorēq3 decorē restituere
imagini sue q̄ pri⁹ habuerit. Sic reedificatori deo
dedecus est minoris speciositatis ac magnificentie
reedificare domū quā fuerit ei ab hostib⁹ diruta vł
euersa. Sic ⁊ ridiculū ē vrbem captā ⁊ euersā ab ho
stibus infirmioribus muris ac turrib⁹ munire q̄
prius. Quis eñ bellū hñs hoc faciat. nisi forte ve-
lit eam denuo amittere hec aūt omnia facit deus i
vno eodēq3 peccatore penitente. Si ad minorē gra
tiā eū restituit q̄ cēt illa a qua cecidit. Ipsa eñ gra
tia ⁊ sanctitas spūalis est animarū ⁊ forma siue de-
cor imaginis dei que aia humana est ⁊ speciositas
ē ac magnificentia domus dei qui est mur⁹ hūana si
militer munitio ac fortitudo ē eadem gratia vrbis
Nota tria seu castri in quo ⁊ de quo ꝯtra hostes inuisibiles id
incōuenien est demones ⁊ vicia pugnat deus. ¶ Amp. si verū est
tia. q̄ penitētes ad minorē gratiā repararent̄ quā fuit
illa a qua ceciderūt tria seq̄rent̄ manifesta incōue-
nientia. Primū est q̄ iteratione pctōrū qualis acci
dit in cōsuetudinarijs pctōribus necesse ē euacuari
omnino paulatim gr̄aꝫ ita vt remissio pctōꝝ absq3
infusiōe gratie tandē fiat in sic peccantib⁹ exempli
Exemplū gratia. Ponam⁹ aliquē a statu gratie cecidisse in
peccatū fornicationis ⁊ per penitentiā resurgere.
Q3 ergo iste resurgit ad minorē gratiā ⁊ finito mi-
norē. In vita eñ ista in eodē hoīe impossibile ē duo
dona esse vel fore quoꝝ alterū altero infinitū mai⁹
sit. Cum omnia dona ista in vita necesse sit esse fini-
ta. Excedit ergo gratia a qua cecidit iste peccator
gratiam ad quā reparatur certo ⁊ determinato ex
cessu. Est ergo q̄ excedat tertia vel quarta. Si ergo
iste denuo hoc ē post reparationem suā labatur et
post lapsū iterū restauretur cū secūda fornicatio ꝓ-
pter circunstantiā iterationis ⁊ ingratitudinis ma
ior sit hoc est maius peccatū ⁊ magis culpabilis q̄
pristina necessario magis minuet gr̄aꝫ penitētialis
reparatiōis q̄ prīa. De iusticia eñ diuina pro maiori
pctō necessario maior infligit̄ pena q̄re maior dimi
nutio seu detractio. Eodē mō si tertio labatur iterū
q̄ restauret siue resurgat ingr̄am quia mai⁹ pecca
tū ē propter dictas causas tertia fornicatio quā se-
cūda. maior ꝓpter illā ꝺ iustitia dei irrogabitur di
minutio seu detractio gratie et ita augebit̄ ꝑ dimi
nutio gratie et propter hoc necessario veniet̄ ad cō
sumptionē certo et determinato numero fornicatio
Si eñ equalis fieret detractio ꝑ verbi gratia. Ut si Nota.
millesima totius gratie per vnāquāq3 fornicationē
nē tolleret̄ ncc̄ario mille fornicatiōib⁹ tota gr̄a cō-
sumeret̄. Cū ꝗ ꝑ augeat̄ ⁊ culpa vt possum⁹ ncc̄ario
ꝓus veniet̄ ad ꝯsūptionē ipi⁹ gr̄e ⁊ ita manifestū ē
q̄ dixim⁹ scꝫ tādē veniet̄ ꝑ iteratiōes fornicationū
seu aliorum peccatorum: vt penitenti soli prestet̄
remissio peccatorum vt nihil gratie infundatur Si
eñ eo mō detractiōes iste ⁊ diminutiōes fierent vt
occasiōe ṗme fornicatiōis detrahet̄: scia toti⁹ gr̄e ⁊
occasiōe secūde: tria residui ⁊ ita deicepo nō possū fi
nito ⁊ certo nūero fornicationū tota gr̄a tolli ⁊ hoc Nota.
ē q2 diuisio cōtinui ꝑ diminutionē nō hꝫ finē Sꝫ tñ au
gēdo vt dixim⁹ ꝓcedat diminutio tāq̄ vidicta seu pe
na de diuia iusticia iflicta ncc̄e ē vt citi⁹ veniat̄ ad cō
sūptionē toti⁹ gr̄e q̄ veniret̄ ꝑ eq̄les detractiones:
Secundū icōueniēs ē quod sequitur hunc errorem
scilicet q̄ tanto in penitentes minor inuenietur dei mi
sericordia quanto maiore indigeret et tāto minorē
virtutem prestabit penitētibus quanto eis maiora
incumbit onera portare. Certū enim est q̄ iste pec-
cator de quo locuti sumus et ipsa assuetudine labē
di millesima sua fornicatiōe erit fact⁹ ifirmior atq3
debilior et maiora ei penitētie augende onera incū
bent quā in prima fornicatione. Igitur misericor-
dia indigebit et maior ei virtus prestāda ē Fit aūt
econtrario secundū istum errorem ergo miseriēti ma
iori misericordia succurrēdum est et maior infirmi-
mitas atq3 debilitas maiori virtute ac fortitudine Simile.
fulcienda atq3 roborāda. Amplius. magis fugiti-
ua bestia vel fera maioribus ac fortioribus vincu-
lis religāda est. Et iterū. Quantomagis pondero
sus est qui cecidit in puteū vel foueam tanto fortio
ri fune erit exinde extrahendus. Scōm istos autem
deus ecōtrario facit. Quia quanto magis consue-
tudinarius peccator hoc est crebrior ⁊ impudērior
stultitiarū iterator seu repetitor tāto magis fugiti
ua vera est ergo fortioris gratie vinculo religād⁹
atq3 tenēdus. Similiter quia ipa cōsuetudine velut
maiori pōdere pressus difficili⁹ eleuatur atq3 de ꝓ
fundo peccatorū difficili⁹ extrahitur fortior ergo
diuine gratie funis extrahēdo adhibēd⁹ ē. ¶ Amp
quia lōge maior miseria est peccatoꝝ defect⁹ gra-
tie quā afflictio pene magisq3 deo cōtumeliosa mi
sericordie aūt diuine ē miserias tollere vel saltem
lenire atq3 minuere operat̄ eñ ista diuina mīa sim-
plicit̄ sicut decet et expedit ⁊ mag' expedit maiores
miserias tollere vł minuere quā miores. semꝑ ꝗ in-
tendit diuina misericordia in hoc magis tollat de-

fectus et diminutio gratie quam afflictio pene. Q̃ si in vere penitentibus totam penam semper tollit misericordia gehennalis multo fortius totum colligit gratie defectum et diminutionem. ¶ Amp. si plene restituit diuina misericordia penitentem ad statum pristine innocentie: cur non et ad statum pristine gratie? Si enim ex misericordia est vtraque restitutio qualiter alteram minuit iustitia vel restitutionem gratie. Alteram vero minuere non pot. Si aut remissio pctorum seu restitutio innocentie ex mia est. Restitutio vero gratie aut erit ex iustitia dei in eo q iustitia aut non. Si fit iustitia que non minuet nec impediet ipsam remissionem pctorum nec minuet nec impedit sz potius auget vt opus suum quod efficit sic si ipsa restitutio gratie opus diuine iustitie est iustitia illam nec impendit nec minuet. Non ergo de iustitia dei minor est gratia restituta q̃ erat gratia que est per peccatum amissa. Q̃ si dixeris q restitutio gratie est ex benignitate aut largitate seu beneficentia diuina. Certum aut est vnamquamque istarum non minorem esse q̃ sit misericordia dei qua re nec effectus minor effectu. Sicut ergo plenus est effectus remissionis in penitente ex dei misericordia: sic plenus est effectus restitutionis in eodem ex dei benignitate vel beniuolentia. ¶ Amp. aut determinatum est apud dei iustitiam quanto minor gratia restituatur vnicuique eorum qui per penitentiam reuertuntur ea gratia a qua prolapsi sunt aut non si sic cum hic determinatum sit per iustitiam et veritatem et diminutio gratie vnicuique eorum inflicta sit per iustitiam pro modo culparum ipsorum que ergo proportio siue comparatio peccati siue culpe ad culpam siue peccatum ea erit diminutionis gratie restitute ad diminutionem. Q̃ ergo peccati ade ad peccatum per simplicem fornicationem a gratia cadentis secundum quosdam nulla est comparatio propter remotissimam status ad statum dissimilitudinem et forsitanque gratia ade ad gratiam istius in multis quasi nulla et nimie distantie erat comparatio sicut in cognitione dei et cognitionis certitudine diminutio ergo ipsius gratie ade restitute ad diminutionem gratie isti de q loquimur restitute nulla vel quasi nulla est comparatio gratia ergo que ipsi ade restituta est incomparabiliter aut quasi incomparabiliter plus minor est gratia a q̃ cecidit q̃ gratia restituta isti alii sit gratia. Similiter a qua iste alius cecidit. ¶ Amp. q vel. q maiori gratia perditus erat adam secundum hoc aut magis peccauit secundum hoc aut q magis peccauit ad minorem est gratiam restitutus. Ergo quanto in maiori gratia erat adam ante peccatum: tanto in minori postea resurrexit et ita pene minimus omnium hominum in gratia resurrexit ipse adam. Declaremus aut illud et exemplo et ponamus exempli gratia q pctm propter penitentiam status esse millecuplo maius fuerit pctm ade q̃ peccatum istius simplicis fornicationis: millecuplo ergo minor gratia erit ade restituta q̃ fuerit eiusdem gratia prima vel pristina et ita resurget equalis in gratia isti in gratia in q̃ quam habebat ante fornicationem nec multum curamus an adam redigatur ad equalitatem istius ante fornicationem vel post ex fornicatione resurrexionem Quia non multum distat gratia ante fornicationem ab ea ad quam postea restitutus est. Item non multum refert vtrum comparatio fit vel fuerit ad pristinam gratiam ade et pristinam gratiam istius dummodo constet q mille vel longe amplius maior ea fuerit qz sufficit ad ostendendum inconueniens quod diximus videlicet quia adam resurrexit in gratia equali gratie quantumcunque parum sancti vel iusti: qz enim pro certo comparatio est certi excessus atque finiti. Licet magni et multi inter gratiam illam primitiuam ade et gratiam quantumcunque paruam iusti videlicet centupla vel millecupla Proportionales autem sunt culpe et gratiarum diminutiones erit necessario sicut culpe ad culpam: ita diminutio gratie ad diminutionem et detractionem: quare de gratia ade tantum determinatum est per dei iustitiam merito peccati ipsius quantum excedebat gratiam istius parui iusti et ita redacta est ad equalitatem iustitie seu gratie ipsius modicum iusti vel sancti et hoc non solum improbabile sed impossibile est. Et huius impossibilitatem ita declaramus. Sint enim a et b. duo iusti et sit a sanctitate vel gratia duplus ad b. quoniam quemadmodum ostensum est adam resurgere equalem a: eadem via est ostendere ipsum resurgere equalem b. Si b peccauerit peccato mortali: duplo minore q̃ a. Quare sequitur adam resurgere equalem ambobus duobus scilicet a et b que autem sunt eidem equalia sibiinuicem quare a et b erunt equales inuicem in sanctitate vel gratia et hoc est impossibile cum positum sit a esse duplum in sanctitate vel gratia ad b. eadem via erit ostendere q adam resurrexerit equalis in sanctitate vel gratia vtrique eorum qui sunt vel fuerunt vel erunt eo minus iusti pro stratu ante peccatum ex eo quo sequitur per viam quam ostendimus eos omnes fuisse et esse et fore equaliter iustos siue equales in gratia vel sanctitate. Q̃ si dixerit quis quia ita determinatum est per diuinam iustitiam vt magis iustus cum peccat maiori parte iustitie vel gratie caret etiam per penitentiam resurgens q̃ minus iustus: hoc scilicet modo verbi gratia quinta parte careat que quinta maior est in magis iusto q̃ in minus iusto. Licet ergo vterque priuetur quinta parte gratie sue tamen maior est priuatio vel detractio tante partis a maiori toto et propter magis punitur detractione seu diminutione gratie magis iustus q̃ minus iustus. Quemadmodum et magis peccabit hoc autem manifeste falsum Equaliter enim puniantur et nulla lex iudicat penas istas inequales imo pro vno et eodem peccato tanq̃ vna et eadem infliguntur: vbi gratia: vbi in lege dictum est. Exo. xxij. Si quis furatus fuerit rem alienam reddet duplum Non enim qz precio sius aliquis alio furatus est. Et quia duplum illius maius est duplo alterius furti ideo magis punitur qui furatur precio sius q̃ qui furatur vilius Non enim est nisi vna pena duplum furti restituere quemadmodum quadragita plagarum pena vna qz erat in lege. Qui autem erat tenerioris carnis amplius ledebatur sine dubio quadraginta plagis q̃ qui erat cute durior et minus sensibilis. Non ergo est de intentione pene legalis siue legis illa diuersitas teneritudinum et lesionum. Sed accidit quemadmodum si dicatur. Quicunque tale quid commiserit tertia parte bonorum suorum priuetur: sicut vnum est delictum pro quo et ita vnam penam statuit. Q̃ autem tertia bonorum alicuius maior est tertia bonorum alterius de his est que accidunt Quemadmodum enim delictum vnum est contra quod penam lex statuit licet illud idem in vno minus in alio magis pro diuersitate circunstantiarum inueniatur Sic et pena vna licet ea interdum aliquos alie magis affligatur. ¶ Amp. si equaliter amant iste multum diues et iste pauper diues bona sua equaliter affliguntur ambo amissione tertie partis. Quare vnum est secundum hoc quantumcunque iustus amissione quinte partis gratie sue et quantumcunque minus iustus vel sanctus amissione similis partis vna pena puniuntur nec

Acute disputat.

Nota.

Adam.

Nota.

Subtiliter disputat.

Nota.

Nota.

Nota.

est vnum delictum relabentiũ in peccatũ vt cõtra il
lud a iusticia dei pena vna aliqua statuatur nõ enĩ
in vnum solũ relabũtur vnũ intellige gen⁹ vel spe-
ciem peccati. Sed in multa tam genere ꝙ̃ specie di
uersa ergo impossibile est determinatũ esse ꝑ diui-
nam iusticiã omnibus relabentibus ⁊ per pniãz re
stituendis quanta eis diuine gratie detractio irro
getur. Alioquin ei qui labitur in simplicẽ fornica-
tionẽ ⁊ enĩ q̃ labit̃ in homicidiũ vel heresim equa-
lis detractio gratie infligeret. Q; si dixerit ꝙ i idẽ
peccatũ labentibus similis ⁊ equalis irrogatur de
tractio gratie ⁊ iterũ hoc iniquũ est videlicet ꝙ lay
Nota. cus simplex in simplicẽ relabẽs fornicationẽ equa
punial detractione gr̃e vt pontifex et sacer doctor
vel predicator ⁊ vna eadẽq; pena statuatur. Hic tñ
potest dici ꝙ nõ est simplex fornicatio sacerdotis ⁊
sacri doctoris. declarabim⁹ aũt illud declaratione
euidentiori. Dicemus ergo ꝙ inter peccata quedã
verisimile est ⁊ forsitan verũ nullã esse cõparationẽ
⁊ videtur quasi vna de primis impssionibus istud
esse. Non enĩ est aliquis qui nõ mallet quãtaslibet
fornicationes ꝑpetrasse ꝙ̃ filium dei scienter cruci
fixisse. Et ꝓpter hoc iudicat vnusq̃sq; alterũ altero
in infinitũ maius esse. Quia ergo scdm errorẽ istũ
occasione relapsus in simplicẽ fornicationẽ detra-
hitur pars aliqua determinata gratie restituende.
Exempli gr̃a determinem⁹ eam ⁊ sit quinta vel se-
Questio. ptima. Si postmodũ ꝑ penitentiã restauratus rela
psus fuerit in illud vel aliud in infinitũ maius ⁊ ab
illo iterũ ꝑ penitentiam restauratus. Querim⁹ cu
iusmodi ꝑ diuinã iusticiã fiat ei gratie diuine detra
ctio. aut enĩ tota gratia eidẽ detracta est aut min⁹
tota Si tota ecce incõueniens qd̃ ꝓposueramus si
minus tota videlicet medietas vel due tertie. Ecce
apte iniquitas cũ occasione prioris peccati scilicet
fornicationis detracta esset tñ septima. id est occa-
sione istius ꝙ est in infinitũ magis tãtũ due partes.
his omnib⁹ aggregatis ex necessitate colligit̃ nul-
lam esse determinatã diminutionẽ gr̃e resurgẽtib⁹
per penitentiã. Hoc ẽ nõ determinatũ. At quĩta vel
septima vel alia ꝓportione pristine gr̃e priuentur.
Hoc enim stare non põt vt ostẽdimus vbi relaps⁹ ẽ
siue relapsio in peccatũ in infinitũ maius ꝙ̃ sit illõ
a quo alia restauratio vel resurrectio per peniten-
tiã facta est. Q; aũt aliquod peccatũ alio sit in infi-
nitum maius exinde euidenter apparet. quia sicut
Obligatio ad obligationem. obligatio ad obligationẽ ita transgressio ad trans-
gressionẽ generaliter. Quoniã ergo in infinitũ ma
ior est obligatio nobis in deũ ꝙ̃ i ꝓximũ necessario
maius est peccatũ qd̃ directe cõmittit̃ in deũ. Uer-
bi gratia conuitiosa blasphemia in deũ ꝙ̃ conuitium
simplex in ꝓximũ. Quare si ab his duob⁹ restaurẽ
tur duo peccantes per penitentiam in infinitum mi
nori ꝙ̃ restaurabitur alter ꝙ̃ reliquus. Et ita gra-
tia alterius eorum in infinitũ erit minor gratia al-
terius. Hoc aũt impossibile est esse in via videlicet
ꝙ aliquis sit in infinitũ iustior vel sanctior alio nec
de christo domino hoc intendimus de quo certissi-
mum est ꝙ ei datus est spiritus non ad mensuram
sicut legit̃ Joannis. iij. Nec ipse tanꝙ̃ in via vl' tan-
ꝙ̃ viator iudicandus est cum esset etiã in via. Qui
cum esset etiam in via erat et comprehensor in vlti-
mo cõprehensionis. Eodem modo nec in patria ex
cepta gloria domini saluatoris in quẽ gaudent vel
desiderant angeli ꝓspicere Sicut dicitur. i. Cano.

Pet. Nulla est gloria creata in quocumq; sanctorũ
angelorum vel sanctarum animarũ ad alteri⁹ glo-
riam quantumcũq; paruam in infinitum. Si autẽ
non fuerit determinatum apud iusticiam diuinam
quanta irrogetur seu reseruetur resurgentibus per
penitentiam diminutio vel substractio gratie. Ma
nifestum est ꝙ neq; per iusticiã erit huiusmodi sub-
tractio. Omnis enim pena que per iusticiam infli-
gitur determinata est et ꝓportionata culpe ꝓ qua
infligitur certaq; comparatione ostendens ⁊ occur
rens eidem Sicut legitur ysa. xxvij. In mensura cõ
tra mensuram cum abiecta fuerit iudicabit eã. Et
quia omnia ista inconuenientia et impossibilia ex
vna illa radice sequentur qua ponitur penitens re-
surgere in minori gratia ꝙ̃ esset illa a qua cecide-
runt. necesse est radicem istã esse falsã et impossibi-
lem. Et propter hoc contrarium necesse esse. verũ ẽ
necesse ergo est penitentes resurgere non in mino-
ri gratia ꝙ̃ prius essent et propter hoc in tanta re-
surgent necessario vel maiori vbi autem inueniun-
tur. vel sacre scripture vel testimonia vel sancto-
rum dicta que aliud vel contrariũ sonare videntur
non diminutio gratie gratum facientis in eis intel
ligẽda est sed potius diminutio glorie illius que ẽ
continuitas integritatis et illese perseuerantie de-
cus. Et si enim satisfaciant deo sufficienter ⁊ pro be Penitẽs
neplacito voluntatis sue qui ab eo ꝑ peccata quan
doq; deuiant et recedunt tamen non possunt similit̃
gloriari his qui inseparabiliter adherent quos ab
eo nullus impulsus tribulationis abrupit :nullus
illectus blandientis tentationis ab ipso abduxit vl'
abstraxit. Non enim vlla pulchritudo vestis est con
tinua eiusdem integritas que nec reseruatura ha-
bet nec resarcituram. Sic et in vase nõ modica glo-
ria est integris a fractura cum similis nunꝙ̃ erit re
fectionis gloria licet filo aureo vel argenteo resar
ciatur aut reparetur licet etiam ipsa factura reso-
lidata auro et gemmis preciosis de super adornet̃.
Respice totum tenorem vite eorum qui baptisma-
lis sanctitatis puritatem et integritatem illesa ꝑse-
uerantia ab omni inquinamento mortalis peccati
vsq; ad finem vite custodiunt et videbis eam tanꝙ̃
vestẽ vni colorẽ absq; detritiõe ⁊ scissura Respice ex Simile.
altera parte totum tenorem vite eorum qui per pe-
nitentiam restaurati sunt et videbis eam velut vestẽ
multarum detritionum ac scissurarum. Sed multi
pliciter resarciatam atq; refectam et interdũ ipses
detritiões suas scissuras ac nobili preciosa refectio
ne non solum redundãtes sed etiam superãtes. Q;
in eis accidit qui non solum errata sua corrigunt et Nota.
emendant per penitentiam sed ipsam correctionem
et emendationem penitentiali multarum sublimiũ
ac preciosorum operum magnificentiam atq; miri
ficentiam supertumulant. Quemadmodum petr⁹
et Paulus ⁊ Maria Magdalena Maria egiptia
ca fecisse noscuntur. Sic eorundem vite tenorem
videbis vt vas multarum fracturarum ac perfora
tarum. Sed econtrario multarum reparaturarum
et exornationum Licet ergo vas seu vestis interdũ
longe preciosior sit per huius refectionem et exor-
nationem tamen ad eam gloriam continue ac ille-
se integritatis perduci non potest: licet ad maiorẽ
interdum longe per mirificã ac preciosam refectio
nem et exornationẽ indubitãter pertingat. Sic mu
lier corrupta licet ꝑ pniam ⁊ vite sequentis excellẽti.

am ad longe maiorem gloriā interdum sublimetur
quā ea que ꝟginitatis integritatē seruauit ꝑpetu-
am: ad gloriā tamen virginitatis eam reparari im
possibile est: multis enī milibus sacratissimarū vir
Maria magdalena sublimior cunctis virginibus in celo. ginū sublunior i celo sedet Maria magdalena. Lō
geq̄ gloriosior atq̄ beatior. Illa tamen gloriā vir-
ginitatis licet multo et incompabiliter minorē ha-
bere nō potest. qđ nobis presta.

Cōtritio. R Edeamus autem ad ipsam contritionem
et in hoc vno finē faciamus tractatus ip-
sius. Et dicamus ꝙ ipsa contritio per se
debitum est ⁊ tale debitū ꝙ omnis eius de-
bitor sponte et ꝓpria voluntate confitetur. Unde ⁊
debitum eius et quasi de primis impressionibus ē.
Nullus enim est qui nō recognoscat in seipso et con
fiteantur. Nullus enim est qui nō videat et corde di
cat de vicijs esse et peccatis exeundū Uicia et pecca
ta esse deserenda ac fugienda Similiter ad deum re
deūdū esse eiq̄ totis viribus ac studijs adherendū.
Eodem modo dicimus et singulas nominationes
contritionis seu iustificationis per se notas esse: et
stabilitione alius probatione nullatenus indigere.
Nulli enim dubium est quin timenda sit peccatorū
imminens penalitas et erubescenda turpitudo seu
feditas et vastanda: hoc est toto impetu animi refe
rienda iniuriositas et delenda damnositas et abho
minanda spurciositas et indignanda vilitas et odi
enda inimicabilitas et exhorrenda mortiferitas: et
execranda ꝓphanitas et detestanda maledictio et i
cōmunicabilitas. Q; si forte quis querat. Unde ac
Nota. cis tam timorem: et ita de alijs affectionibus possē
tibi respondere. Unde habes securitatē a peccatis
tuis. Ueruntamen ex penalitate imminentium sup-
pliciorū timor quod admodo hauriendus est. Ma
xime autem ex eoipso ꝙ non times tibi timēdum ē
et ex eo ꝙ nō doles dolendū et ad hūc modum de ali
is. Ex eo maxime tremendū ꝙ nullum tibi adiutori
um ad conterendum veterē hominem. Ex eo etiam
maxime timendū ꝙ vite gratie est nullū tibi rectum
vestigiū: nullū prestitum initum quando nulla ista
rum affectionum tibi tribuitur. Et vt ad vnum di-
camus nihil te magis mouere debet vel potest ꝗ ea
vti volueris ꝙ ipsa priuatio motuū istoꝝ siue imo-
bilitas nihil enī magis timēdum est ꝙ defectus timo
ris siue intimorabilitas et nihil magis erubescēdū
ꝙ impudētia: qꝛ nihil ea turpius Sic nihil magis do
lēdū ꝙ ipe stupor mētꝭ mēbrorūq̄ spūaliū siue insē
Nota. sibilitas: eo ꝙ nihil ea mortalius nichil restauratiōi
seu repatiōi amissoꝝ bonoꝝ spūaliū repugnātius.
Sic nihil magꝭ irascēdūꝙ ipsa irascibilitas ꝗ nihil
ē in hoīe vt ita loq̄r interius nihil vicinius siue iacētius.
Nihil ictibus ferientiū expositius nihil pedibus cō-
culcāniū subiectius atq̄ patius. Et iuxta hos modos
et vias facile ē prosequi de alijs. ¶ De confessione.

¶ Post tractatū de cōtritiōe: aggredit materiā
cōfessiōis cuius multa nomina subdit.

P Ostq̄ autē expediuimus nos de contritio
ne ⁊ nominauimus atq̄ numerauimus cau
sas ipius ⁊ vtilitates ⁊ fructus ⁊ signauimus
cōpatiōes eius multas ⁊ noīatiōes ⁊ no-
minationū ratiōes: cōueniēs ē ꝯsequent
Confessio. aggrediamur loquēdo de scḋa pte penitētie quā su
pra cōfessionē noīauimus ¶ Huius ergo octo sūt nomi
natiōes propter totidem earum ratiōes seu com-
paratiōes videlicet accusatio suipius. Deinde testi

ficatiō. Tertio allegatiō. Quarto confessio hoc
est diuini iuris recognitiō. Quinto suipsius cōdēna
Accusatio. tio. Sexto releuatio alias reuelatio. Septimo vo
mitus spiritualis. Octauo computatiō hoc est ra-
tionis redditio. Nominatur autē occasio sīquātū ē
ad obtinēdā ꝯdemnationē ⁊ penā accusationis ad-
uersus accusatū hoc est semetipsū vel ꝙ magis con
ueniēs est atq̄ propriū foro penitētiali qđ ē audito
riū seu cōsistoriū diuine misericordie vbi in corde
ꝯfessoris rite ac recte iudicātis pro tribunali sedet
reorū cōfessorū nō solum absolutrix sed etiam sal-
uatrix atq̄ reuiuatrix dei misericordia cuius officia
lis sacerdos cōfessor cuius officialitas cōfessoris of
ficiū. Quid inq̄ potius conueniēs atq̄ proprium
est tā mirifico salutari cōsistorio vel auditorio ꝙ sē
tentia est absolutionis a vīculis peccatorū et libe-
rationis a meritis supplicijs ⁊ restitutionis ꝑstine
gratie quātū ad ius ⁊ possessionē et ꝑus debite glo
rie q̄tū ad ius eius enī possessio in patria tm̄ pro-
mittitur nec alibi potest obtineri. Hāc et hoꝝ que di
ximus sētētiam per suipsius accusationē intendit
penitēs per os sacerdotis promulgatā a diuīa mi-
sericordia ibi presidēte ac iudice obtinere. In alijs
aūt cōsistorijs ⁊ ab alijs tribunalibus ꝑ accusatio-
nē intēditur in cōdemnationē ⁊ penā accusatorum
reorū qui accusātur. Hic aūt in absolutionē ⁊ libe-
rationē restitutionē ⁊ qđ est admirabilius atq̄ ma
gnificētius remunerationē reorū itēditur ⁊ etiā pue
nit vt q̄ eīnis erāt merito deputādi supplicijs ad e
ne felicitatis gloriā virtute ꝯfessionis ⁊ merito sup
abūdātissima ac stupēda largitate diuine misericor
die sublimētur et de carcere ac cathenis vitiorū et
peccatorū ad regnū egrediētur celorū. sicut legitur
Mia. Ecclesia. iiij. In hoc ergo tribunali vt diximus sedet
mia assidet aūt iustitia vbi quicq̄d ꝯ penitentē īscri
Iustitia. bit iustitia totum delet mia acumē stili velut figēs
ī corde penitētis ꝑ cōpūctionē scribit ⁊ īscribit iu-
stitia obtusū ipius ad tabulas cordis obuertēs totā
īscriptionē iustitia cōplanando delet misericordia
Sedet mia iurata omnes tabulas scriptiōis diabo-
lice cōplanare omē memoriale diaboli in aquā la-
chrimarū aut ī ignē penitudinis proijcere omē os
accusatorꝭ obstruere. De hac piectiōe legit Miche
vij. Proijciet ī ꝓfūdū marꝭ hoc ē ī ꝓfūde immeq̄
amaritudinis lachrimas oīa peccata nr̄a. Hee sūt
aque amarissime qꝫ sacerdos iussus ē delere male-
dicta mulieris zelotipie. Numero. v. Sedet ī hoc
consistorio dei misericordia iurata delere mortis no
stre cyrographum de quo legitur ad Coll. ij. et affi
gere illud cruci penitentiali. Sicut ibidem legitur
Hic est liber mortis et carta debitoria quam de san
guine animarum suarum velut incausto in ipsis
cordiorum suorum tabulis diabolicis scribunt in-
sanissimis peccatores. Hunc librum seu litteras
ad ipsos determinandos alias determinandos et
obtinendos in iuditio proferet accusator: id est dia
bolus quas si hic sacramento penitentie deleuerit
Nota. dei misericordia non habebit in futuro iuditio qđ
contra nos dicat vel proferat diabolus accusator
fratrum nostrorum qui accusat eos die ac nocte. Si
cut legitur Apocalipsis. xij. Ad hoc tribunal mi-
sericordie vt diximus appella confidenter O pec-
cator agrauamine ꝙ merito times et quod ibi im
minet iustitie ⁊ ꝑeminet hic aut in futuro iudicio.
In q̄ ꝑsidebit iustitia et mīa assidebit ⁊ attēde ꝙ ali-

bi non valet appellatio a iustitia vel cõtra iustitiã. Hic autem ab ipsa iustitia in qua iudicaturus ẽ orbem terrarum dei filius cui omne iudiciũ dedit pater. sicut legitur Johan. v. Appellare licet misericordiã et ad tribunal ipsius ad forũ penitẽtiale qd est consistoriũ misericordie tanq̃ ad maius auditoriũ. cui appellatiõi necesse hz iustitia deferre tanq̃

Misericordia.

inferior. Retractat autẽ imo reuocat et irritat misericordiã omnẽ sẽtentiã quã contra appellatores suos et in foro suo experiri atq̃ iudicari volẽtes dictauerit vel tulit iustitia. Qui eñ non credit iã iudicatus est. sicut legitur Johãn. iij. Hic ita iudicatus si ad forũ misericordie ab isto iudicio quotiẽs iustitie est appellauerit ibiq̃ iudicari noluerit. Quis dubitat qui istud iudiciũ retractetur ibidẽ atq̃ irritetur ꝛ damnatus prius per iustitiã ab ipsa misericordia postmodũ absoluatur. Ita factũ ẽ. Judi. x. Cũ per iustitiã dixisset dominus filijs israel nõ addã vt vltra vos liberẽ ad misericordiã cõfugiẽtes sẽtẽtiã illã iustitie per misericordiã reuocari ac retractari obtinuerũt. Sz et niniuite sententia sue subuersionis qua ex dei iustitia per os Jone prophete audierãt per appellationis ad misericordiam dei cõfugiũt euacuari impetrauerũt. et misert9 est de9 super malitiã quã locutus ẽ vt faceret eis ꝛ nõ fecit. Sicut legit Jone. iij. Sic rex Ezechias audita sñia iustitie de morte sua ex ore ysaie ad huius appellatiõis cõfugiũ cõuolẽs mortis sẽtẽtiã nõ solũ reuocari obtinuit: sed etiã augmẽtũ vite annorũ scilicet q̃ndecim reportauit sicut ait scriptura ysa. xxxviij. Sic et achab rex impijssimus non vnã tantum sententiã contra se: sed posteros suos de animaduersione diuine iustitie per os Helie prophete audiẽs talis appellationis confugio effugit Sicut legit. iij. Reg. xxi. Hoc est quod legitur Eze. xviij. Si egerit iniquus penitẽtiam ab omnibus iniquitatib9 suis ꝛc et omniũ iniquitatũ nõ eius recordabor amplius. Ex quibus verbis euidẽter apparet quãta sit euacuatio atq̃ deletio huius sententie cuius mẽs ꝛ memoria apud deũ dicit remanere. nec inde mireris se retractat iustitie diuine sẽtẽtiã ei9 misericordia cũ scriptũ sit in psal. Misericordia eius super omnia opera ei9. Et Jacobi. ij. Misericordia superexaltat iudiciũ vel subditio. Euidẽs aũt iustitia ẽ vt de9 cũ eo sit q cũ deo est et pro eo qui pro deo est. Et propter hoc q2 nũq̃ virtuosius cũ deo quis esse põt: q̃ recedẽdo a se ꝛ deserẽdo seipsũ. Nusq̃ fideli9 ac magnificẽti9 pro deo stare q̃ stãdo aduers9 semetipm q̃s põt. Nũq̃ ei tãtã fidẽ seruare nusq̃ adeo magnificũ q̃ pro ipso facere q̃s põt q̃ auertere se a semetipo propter illũ et agere quicq̃d est litis et quidquid est belli pro illo cõtra semetipsum necesse est in illo ope vl casu domini magis esse cũ homine et pro ipso q̃ in penitẽtie sacramẽto et propter hoc qui ad accusãdũ pro deo stat accusator cõtra seipsũ auers9 omnis a se et sibiipsi aduersa et ius cõstituẽs necesse est vt deũ habeat assistẽtẽ sibi cõtra mala sua ꝛ accusatorem ab illis. Impossibile enim et manifestũ est deũ habere aduersariũ vel etiam non auditorem eum qui sibiipsi pro eo est aduersarius eiq̃ assistit cõtra seipsũ. Sed de hoc post declarationẽ aliaꝝ nominationũ cõfessionis aliquid inferius loquemur.

Cõfessio q̃ et testificatio.

Secunda nominationũ quas posuimus testificatio est et premittitur ante testificationẽ eoq̃ per ipsam intendit de veritate totius facti totius cause penitentis instrui iudex cõfessor. proprium enim officium testis est iudicẽ defecti instrui veritate et propter hoc multa premeditatio diligensq̃ ac circũspecta toti9 vite sue rememoratio precedere debet confessionẽ sicut ille scilicet Ezechiel dicebat. ysa. xxxviij. Recogitabo tibi omnes annos meos i amaritudine anime mee. Et Job vij. Confabulabor cum amaritudine anime mee. Quemadmodum autem testis in causis secularibus non aliter testis est nisi iuratus.

Testis nõ nisi iurat9.

Juratus inq̃ de non tacenda veritate que ad iudicis instructionẽ expediat et de nõ insinuanda falsitate: et vt ad vnum dicamus q bona fide de tota veritate facti iudicem instruet. Sic et in ista causa anime tue o penitens ac si presẽte deo et audiente totã veritatem pro eo ipo tanq̃ testis ab eo productus de omnibus peccatis tuis sacerdoti confessori sincere et bona fide dices pre oculis habens illud quod legit Prouer. xiiij. Testis fidelis nõ mẽtiet. profert mẽdaciũ dolosus testis. Et iteꝝ eiusdem. xix. Falsus testis

Testis.

nõ erit impunitus et qui loquit mendacia peribit scilicet ter vel contra conscientiam intellige. Si enim c redidderit aliquis fecisse peccatũ aliquod: quod tamẽ non facere tenetur ad alteꝝ duoꝝ sub disiunctiõe videlicet aut errorẽ istum deponere seu corrigere aut illud confiteri vbi non est mentiri iudicand9 aut falsus testis reputandus cum bona fide illud solum dicat q sentit verum cũ certitudinem de his que conscientiam eius remordent nõ habet penitens tuti9 ẽ ei: vt dicat se credere peccata illa commisisse q̃ vt illa simpliciter asserat se fecisse: attendendum etiã est quanto discrimine ab huius testib9 veritas supprimatur. Quemadmodum enim in secularib9 cau-

Simile.

sis si piclitata fuerit causa alteri9 pro eo q in attestatiõe tua vel veritatẽ suppresseris vl expsseris falsitatẽ ad restituẽdũ teneris eidẽ id qd dolo tuo i causa illa amiserit. Sic et hic cum per dolum tue suppressionis causam suã deus amittat: id ẽ animã tuam q̃ penitentiali iuditio et adiudicanda et restituenda erat enim illi ipso merito hui9 dolose suppressiõis restituere teneris. Et si eidem non teneris et in iudicijs secularibus falsi testis iudicium manus interdũ effugiũt dei autem manum effugere impossibile ẽ. Quemadmodum etiam in secularibus causis: te-

Aliud simile

stis interrogatus a iudice respondere tenetur ꝛ qd nouerit ꝛ quod credit de facto super quo testis producitur dicere: sic et hic interrogationes confessoris ad causam anime tue pertinentes respondere teneris veritatem. Et in illis quidam causis interrogantur testes vt plurimum de facto alieno hic autẽ o penitens de facto proprio tuo interrogaris. Tria ergo tibi potissimũ cauenda sunt qui testis adeo cõtra te ipsũ produceris. Primũ ne de9 a te requiras propter falsitatẽ quã diximus cause sue periculũ ac detrimẽtum. Secũdo ne contra teipsũ aduersariũ tuũ voceas ac adiuues in mortẽ tuã atq̃ pnicẽ aduersariũ inq̃ veterẽ hominẽ vel diabolũ. Tercio ne precedẽtib9 vicijs ac peccatis nouũ addas falsitatis atq̃ dolositatis peccatũ.

Cõfessio q̃ allegatio dicitur.

Tercio posuim9 allegationẽ q ẽ aduocati propriũ officiũ qd ẽ iudicẽ instruere de iure Quẽadmodũ ꝛ testi; officiũ ẽ eũdẽ istruere de facto cõfessionẽ allegationẽ dicim9 in circũstãtiaꝝ expssiõib9 ꝛ omniũ eorũq̃ petã cõfitẽtis vl aggrauãt vl attenuãt i dictiõib9. Cũ eñ dicit pñitẽs post purã ꝛ simplicẽ fornicatiõis cõfessionẽ Sacerdos erã sacris ministerijs cõsecrat9. Deinde

et adijcit quod sacris etiam erat litteris eruditus. Et postmodum scandalum et spurcicia siue fornicationis se fecisse in populo cui esse debuerat odor vite in vitam. Sicut legitur. ii. ad cor. iii. Tamque celestis orator tamque fidelis dei aduocatus contra seipsum laudabiliter allegat. Eodemmodo si debilitatem tentationis. Si frigiditatis complexionis. si deformitate mulieris in cuius turpitudinem turpissime incidit ex corde contra se exaggregauerit. Si iusticiam dei contra seipsum laudauerit. Si diuitias longanimitatis et patientie dei erga se cum vehementi ammiratione et stupore narrauerit. Si se esse supplicijs eternis deputandum iustissimo ac laudando dei iudicio humiliter asseruerit. et alia huius quibus pars et causa sua infirmetur. Pars vero dei et causa semper confirmatur et potior semper appareat ipseque iudex penitentialis contra veterem hominem ipsius magis commoueri ad ipsum condemnandum atque torquendum debeat cogesserit partes et officium diligenter exequitur prudentis bonique atque fidelis celestisque digni salario aduocati de ipso autem iure diuino huic aduocato allegationes accipiende sunt videlicet ex obligationibus et debitis quibus deo ex toto tenetur obedire hoc est et ea que iubet facere et ea que prohibet declinare Ius istud est quod habet in nobis ratione creationis ratione conseruationis ratione reparationis. ratione redemptionis. ratione promisse et preparate glorificationis. Et iterum ratione ductiue sustentationis Ratione ad penitentiam expectationis. Et iterum ratione reuocationis et ad gratiam dei diligentis et importune inuitationis et eiusdem gratie indefesse oblationis. Iterum ratione naturalium bonorum ratione temporalium ratione gratuitorum. Iterum ratione obsequiorum et famulationum quibus non solum omnis creatura iugi et officiosissimo non solumque opportuno. sed etiam importuno famulatu nobis obsequitur. Sed etiam ipse rex celorum xpus dominus formam serui pro nobis accipiens. Sicut legitur in. ii. ad Philip. et minister circuncisionis effectus. Sicut legitur in. xv. ad Roma. Inestimabilibus et pene innumerabilibus officijs atque seruitijs nobis incessant ministrare dignatur. Que omnia obsequia nec presentis propositi est enarrare. licet puri

Nota.

lissimum ac saluberrimum nec credimus ad enarrationem eorum sufficere quamque posse ex obsequiorum largitione continua quanta sit iniquitas nostra in tam largum largitorem in ipsorum quanta magnitudinis peruersitas quanta offensarum nostrarum erga eum immensitas et pene innumerabilitas quis non videt nec solum auget vel aggrauat iniquitates nostras et peccata tam inestimabilis tam mirabilium beneficiorum continua largitio quam etiam tam impudens ingratitudinum nostrarum pertinacitas que tantis aggeribus beneficiorum obruta et obsessa. et quasi diluuio diuine largitatis ac beneficentie immersa innumerabili rebellione aduersus dei bonitatem erecta persistit. Ipsa etiam defensio animalis non parum addit nequicias. quin etiam multam saluberrimam allegationum copiam dei aduocato ministrat. Qui etiam astutissimum et fortissimum hostem diabolum ligatum tenet cum toto exercitu suo ne tenet nos supra id quod possumus Sicut legitur. i. ad cor. x. quod tenet leones infernales et catulos eorum rugientes ne rapiant vt non aliter quid deuorent de animabus nostris habeant nisi quae

Diabolus hostis astutissimus.

rant. a deo escam sibi petendo scilicet tentandi licentiam petierunt a xpo in euangelio intrandi in porcos Mathei. viii. Et iterum Job i. vallatum dicit Job diabolus et dominum eius vniuersamque substantiam eius per circuitum insinuans nichil omnino se posse tangere de tota substantia eius deo per omnia que eius erant per circuitum protegente donec dictum est ei ibidem. Ecce vniuersa que habet in manu tua sunt tantum in eum nec extendas manum tuam. Nec mirum si deo protegente nocere non potest diabolus quando Bartholomeo apostolo presente nec etiam loqui poterat astaroth quis enim staret contra eum cui in stipulam versi sunt lapides funde qui estimat quasi stipulam malleum qui deridet vibrantem hastam qui reputat quasi paleas ferrum et quasi lignum putridum es. Cui nulla potestas super terram comparatur Sicut legitur Joan. xli. Hic est leo rugiens qui circuit querens quem deuoret. sicut legitur prima Cano. Petri vlti. Quis etiam estimet alias etiam cogitet mala que nobis irrogaret et in que nos precipitaret vel traheret nisi hunc omnipotens dei misericordia ligatum teneret. Non vinculis ferreis sed intransgressibilibus limitibus sue voluntatibus cui nichil resistit. Sicut legitur ad Romanos. ix. Ista sunt pericula que rarissimi videns et propter hoc libera tori deo raro et a paucissimis inde gratie referuntur Quid vero in diuicijs patientie dei et longanimitatis eiusdem allegare possit dei aduocatus facillimum est videre ipsas videntibus vel saltem credentibus. Non enim solummodo erubescendum sed exhorrendum est cogitare iniurias et contumelias quas infanissimi peccatores deo irrogare non veretur. De quibus etiam admirari non sufficimus quod in cor humanum ascendere potuerunt que ne ipsum aera polluant et ne pias aures offendant et ne vnque incogitationem humanam redeant nec loquende vnque sunt nisi vbi ipsa locutio mors ipsis est. id est in confessione. nec scribende vsque sunt nec in aliqua remaneant earum memoria. sed pereat potius cum sonitu confessionis. Diuitie ergo patientie dei sunt in eos qui ista monstra scelerum et mirabilia diabolica perpetrare non horrent quod vel ad momentum sustinentur. vt non statim ad eterna supplicia rapiantur quod ipsis sceleribus non continuantur tormenta diuitie vero longanimitatis eiusdem sunt in hoc quod pene vsque ad finem vite multos ex peccatoribus et alios vsque ad extremam etatem ad penitentiam expectat. Hinc elice allegationes ad magnificandas et exaggerandas iniurias tuas o penitens. Similiter ad eliciendum confirmandam et magnificandam dei iusticiam contra te.

¶ Ecce aperuimus tibi pharetras vnde accipias sagittas ad sagitandum vite hostem antiquum et veterem hominem aperuimus tibi libros magnos et spaciosos diuinis iuris. Unde tibi suppetant allegationes quibus euidenter et liquido de iure dei et tuis iniurijs doceas et ipsum iudicem inter te et deum scilicet confessorem si instructione indiguerit sufficienter instruas istos libros aperuimus tibi non euoluimus quia eos euoluere nec possibile est. Et multa etiam de hijs presenti tractatui insererem nisi prolixitatem intolerabilem generaret. Studiosis tamen licet parum exercitatis atque profectis ista posse sufficere non dubitamus.

Astaroth bartholomeo presente loqui non poterat.

Pericula.

Iniurie in deum.

Nota.

Quartam nominationē confessionis posuim⁹ diuini iuris cognitionē. Illa fieri solet in causis secularibus duab⁹ de causis. Potissimū primū vt citius per
Ius diuinū
ueniatur ad finem litis hoc est iudicium siue diffinitiuā sententiā. ¶ Secundo vt releuet ab onere probationū aduersarius ꝛ iudex a tedio ꝛ labore. Tertio que procul dubio causa precipua est vt liberet animam suam q̄ recognoscit veritatē ꝛ veritas eum liberet Sicut scribitur Ioānis. viij. Nā qui per mendaciū ius alienū acquirere vel retinere nititur perdat animam suā ꝛ in felici commertio vilissime possessionis acq̄sitione vel retētione aīe sue faciat detrimentū: In foro autē penitentiali adeo multiplex est causa multiplex fructus sincere ac pure diuini iuris ꝛ nostrarum iniuriarū recognitiōis In foro seculari vt diximus cōdēnatur qui vel ius alienū vel ꝓpriam iniuriam recognoscit. Hic autē absoluitur Sicut legitur Prouer. xxviij. Qui abscondit scelera sua nō dirigetur. qui autē confessus fuerit ꝛ reliquerit ea miam cōsequetur. et in Psal. xxxi. Dixi cōfitebor aduersū me iniusticiā meā dn̄o ꝛ tu remisisti impietatē pctī mei. Huius fidē probationis inferius faciemus. ¶ Secūda vtilitas est ex hoc quis pars iusticie vna de sex veritas. Intantū iniusticiā suā minuit. ꝛ tm̄ iusticie sue addit. Et propter hoc intm̄ causam suā ꝛ conditionē meliorē facit.
Nota.
¶ Tertia vtilitas in hoc ꝙ ipā veritas confessiōnis etiā meritū habet contra penā que debetur iniusticie scꝫ meritū remissionis quapropter necessario aut tollit aut saltē mitigat iudicis irā. ¶ Inter vtilites istas intelligimus etiā euitatiōes incomodorum vbi euidēs vna est euitatio scꝫ noue mortis. nouo enim mendatio vel noua suppressiōne veritatis in nouū peccatū mortale ꝛ noua mors culpe incurritur in foro penitentiali. scd'm incomodū qd' per recognitionē effugit est amissio iuris ꝙ per huius mendaciū vel veritatis suppressionē amitteretur.
Feudum.
Quēadmodū enī feudū qui dn̄o suo celat amittit scd'm leges ꝛ cōsuetudines seculares ita vt hic qui ius diuinum in foro penitētiali celauerit. Quēadmodū etiā qui fore factū dico qd' in p̄fectura ei⁹ acciderit quia emenda illius fore facti prefectum defraudat ipsius emende debitorē se cōstituit. Sic et hic miser peccator quātū in se est totius penitentialis emende seu satisfactionis qua per istā celationē effugere intendebat per ipsam suppressionē vel celationē debitorē se facit. Recognoscēs autē veritatem ab isto incōmodo se liberat. Et qui tacens veritatem vel exprimens falsitatem iudicis impedit officiū. Et aduersarij sui ius vel detinet vel nititur detinere quorum vtrumqꝫ nō leue peccatū est grande declinat incōmodū qui in foro penitentiali purā et integram de his que anime sue causa desiderat loquitur veritatē. Sufficit ergo tibi o miser peccator tot incomoda preterite vite incurrisse. Stude potius illa penitentie cōmodis redimere atqꝫ emēdare recognosce deo ius suum ꝛ tuā iniuriā.
Nota.
Si enim non licet tibi cuiq̄ alij ius suū abscōdere vel negare. quanto fortius deo nō licet hoc tibi facere. Presertim cum ista negatio vel absconsio tibi nocere soli valeat ꝛ non illi neqꝫ enim per mendaciū tuū differi vllo modo potest dānationis tue sententia dānationis dico que tibi iminet in futuro iudicio nec vllatenus declinari. vel ad modicū mitigari ꝛc.

Quintam posuimus reuelationem et hoc est duorum scilicet occultoꝝ ꝛ erubescendorum.
Reuelatio occultoꝝ et erubescendorum.
Debes ergo velū ignorātie facere de facie cordis tui tollere ꝛ desup totam vitam tuā penitus amouere vt totū tenorem vite tue totumqꝫ intus et extra videant indubitant ꝯfidēs ꝙ si p h'mōi reuelationē te viderit: oīs turpitudo quā erubescis abscōdet. Et ipō eius aspectu latrones fugient infernales: licet de altero istorum miracula multa fidem iam fecerint: nōs tm̄ probationem in hoc dabimus: nostris nanqꝫ temporibus et ante scriptura peccatorum ipsa reuelatione eorum deletā est virtute diuina et peccatā diabolo abscondita. Cum ea ante cōfessionem de eis factam liquido nosset atqꝫ videret post reuelationē cum confessiōnis illa omnia videre nequiuit: propter quod ꝛ supra confessionem vocauimus latibulum et hic vocamus illam coopertorium siue opimentum. Nudus enim est peccator et potentis turpitudinis atqꝫ discooperte semper anteq̄ turpitudinem suam discooperuit reuelatione cōfessionis. Sicut legitur. Iob vicesimo sexto Nudus est infernus coram eo et nullum est operimentum perditionī.
Nota.
¶ Amplius. In palam est et in manifesto omnis turpitudo peccatoris ꝛ in luce non in tenebris neqꝫ in abscondito: sicut legit Iob tricesimoquarto. Nō sunt tenebre et non est vmbra mortis vt abscondant ibi qui operantur iniquitatem: neqꝫ enim vltra in hominis potestatem est vt veniat ad deum in iudicium. Et propter hoc errauit post adam hoc exemplo ipsius qui ad vmbrā malitie excusandas excusationes in peccatis et ad folia verboꝝ mendatium q̄si ad folia ficus ꝛ vt inde pudenda sua operiant cōfugiūt. Sicut de Adam dicitur Genesis iij.
Nota.
Hi dum turpitudines suas velare et opire se existimāt maiores turpitudines prioribus adijciūt maior autem turpitudo est excusatio aut defēsio turpitudinis q̄ sit ipā que excusat. aut defēditur turpitudo. ꝓpter hoc enī scutū gladijs ꝛ iaculis posse resistere sperātur. His ergo peccatis tāq̄ fortiorib⁹ cetere protegūtur et armātur. Sicut legitur Iob .l. Protegūt vmbre vmbrā ei⁹. Probatio autem qua euidenter ostēditur ꝙ ipsa reuelatio peccatoris que in confessione velatio fit ꝛ cooperatio eorū hec est cū enī veritas magna pars iustitie. maxime sit veritas ꝯ hoc se est in propriam tormentū et contumeliā pulcherrimū operimētū ac nobilissimum peccatis suis supponit qui veritatē hanc hoc est recognitionem inq̄ piam et iustitiam eisdem supponit. Et quoniā non est dubiū totā bonam vitā sequētem hoc est decorā conuersatiōis exterioris ab oculis hominū abscōdere. Sic necesse est et decoris vite interioris p̄teritam deformitatem interiorē abscondere ab oculis dei operire ꝓpter quod dictum est Prouerb. Uniuersa delicta operit charitas.
Nota.
Et i psal. Beati quorum remisse sūt iniquitates per dei misericordiam subaudis et gratiam. Et quoꝝ tecta sunt peccata sequentis vite siue interioris siue exterioris de corde Et. Iaco. vlti. Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore vie sue saluabit animam eius a morte ꝛ opit multitudinem peccatorum. Licet autem euidēs sit ita esse vt diximus et vt ipsa scriptura habet et vs⁹ loquendi tamen causaliter euidentius est. Cum enī penitentiale iudicium et penitentialis iustificatio totaliter intellecta futuram iustificationem totalit

eunciet necesse est vt pars partē hoc ē accusatio accusationem et testificatio testificationem et condemnationem condemnatio punctio punctionem et confessio coe fussionem. Hoc autē est differentie ꝙ si quis in foro penitentiali et dignum et iustum est se excusauerit bona fide cōtra seipsum testis fuerit contra se veritatem de vicijs suis ac peccatis recognouerit similiter et vt fidelis dei aduocatus contra se allegauerit et iudex veritatis cōtra se pronūciauerit siue sentētiauerit penam que sibi a ꝑcone spirituali id est cōfessore iniuncta nō solū sustinuerit.

Simile. Sȝ velut diuie executor: ꝛ carnifex seu lictor ac tortor contra sacerdotalē iniunctionem sibi non pepercit. Sed totū vt diximꝰ iudicij penitētialis iustitiationem fideliter in se acdiligēter contra seipsū prodeo etpropterdeū expleuerit futuri iudicij iustitiationē que eterne dānationis et sine fine cruciatꝰ est indubitāter euadit Sicutlegitꝰ.i.ad Cor.xi. Qȝ si nosmetipsos dijudicaremus hoc est si contra nosmetipsos partes iudicij penitētialis vt diximus

Nota. ageramus:non vtiqȝ iudicaremur. Et quia cū eis est clemētissimus deus ac dei filius qui cū eo sunt ꝛ ꝓ eis qui pro eo et in quibꝰ ꝛ qualiter erit necessario procurator testis aduocatus ꝛ iudex in futuro iudicio ꝓ eis qui i hoc iuditio penitētiali. vel in alijs iudicijs. Ubi ista pro eo locū habēt fideliter ac studiose steterit pro eis in iuditio et ipse stabit. Sicut legitur Luce.ix. Qui erubuerit sermones meos hūc filius hominis erubescet cū venerit i maiestate sua Et Mathei.x. Omnis qui confitebitur me coram hominibus confitebor ꝛ ego eum corā patre meo. qui autē negauerit me corā hominibus negabo et ego eū corā patre meo. Et iteruȝ generaliter Luce vi. Eadē mensura qua mensi fueritis remetietur et vobis. Propter hoc necesse est vt fideles ac diligētes suiipsorū in foro isto accusatores et contra seipsos testificatores allegatores veritatis recogitatores suiqȝ ipsorū damnatores iustissimiimplacibilesqȝ tortores inqȝ quātū exigit iustitia fori penitentialis necesse est vt deum habeāt excusatorē testem et aduocatū iustitieqȝ ipsorum corā patre recognitorē et absolutorem et pro tormentis penitentialibus regni celorum et eterne beatitudinis largitorem. Sicut legitur ysa.lxi. Dabit coronam pro cinere oleū gaudij pro luctu palliū laudis ꝓ spiritu merori. Cinis autem et luctꝰ et spiritus meroris idubitāter penitētialē afflictionē significāt. ¶ Ampliꝰ

Disceptationis duo genera. quia disceptationū duo sunt genera alterum scilicȝ ratione et alterū viribus. Solis aūt viribus disceptare belluinum et contra belluas quibus ratione nichil veri vel recti suaderi potest suo ipso genere disceptationis hoc est viribus solis proculdubio vtendum quoniam et ipse solis viribus rebellauit. Sic et contra contumaces qui ei ꝙ verum et rectū est acquiescere volunt indurata pertinacia resistentes viribus vtendum est vt ad eos corrigēdos ac ꝑdomandos aut saltem ꝯpescendos: ꝛ reprimēdos. Ipsa enim vt sceribus contumacia eorum atqȝ proteruitas pene beluis coequatur assimilat. Sicut legitur in. Psal. Comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis. Quia ergo penitētes et beluinam pertinaciam et diabolicā contumaciam omnino deposuerint omninoqȝ imunes ab illis sunt non viribus aut violentia cum illis agendū est sed potius iuditio disceptādum. Et quoniam in iudicijs paritas seruanda est necesse est penitentē ꝛ audire et videre iudicem suum et videre que cōtra ipsū vel pro ipso in iuditio suo fiēt. Impossibile autem hoc est nisi hominem habeat iudicem. Necesse Nota. ergo est necessitate equitatis et iusticie istud exigētium inter deum et peccatores homines iudicare. Quia si quecunqȝ potestas inuisibilis inter deum ꝛ penitentem iudicaret solus deus illā videret ꝛ audiret non penitens et ita non seruaretur paritas in iuditio illo ¶ Ampliꝰ Sicut cōtra falsitatē disceptādum est probationum artificio: sic contra iniusticiā agendum est iuditio et hoc quidem primum donec in negante veritatem aut sustinente falsitatē appareat insuasibilis ꝓteruitas. Sic et cum iusticie sue adherente et ab iniquitate sua discedere nolente do Nota. nec inueniatur in eo inflexibilis pertinacia. Postꝙ enim in alterutro eorū alterum eorum que diximus inuentum fuerit viribus et violentia suppliciorum contra vtrumqȝ vtendum est. Erroribus enim et vicijs quibus probationibus et dissuasionibus consuli non potest necesse est vt sensu ipsius veritatis aut sensu suppliciorum occuratur aut resistatur. Et hic ordo doctrine ꝗntum ad veritatē ꝛ scientiam ꝛ correctionis ꝗtum ad vitia ꝛ iniusticiam quam vna de primis impressionibus est in intellectu humano Et inde est ꝙ hic ordo seruatur apud omnes qui nomi- Ratio beluina. ne hominum digni sūt. beluina enim natio est ꝛ nec dum hominum nomine digna que prius bello et armis aduersarios impetit ꝙ ratione seu iuditio ipsos conueniat et quoniam ordo nature ordo est quē omnipotens deus instituit. Et ideo ordo rectissimꝰ necesse est necessitate dico non violentie sed iusticie diuine que non potest non amare ordinem equitatis cuius ipsa et auctrix et institutrix est non solum nolle peruertere sed etiam obseruare. Et hoc est qd legitur. Job.xxxi. Si contempsi iudicium subire cū seruo vel ancilla mea cum disceptaret aduersū me ꝛ de hoc simpliciter Deutro.xx. Si qn accesseris ad expugnandum ciuitatem offeres ei primum pacē. Et hoc est quod legitur Miche. ij. Surge cōtende iuditio aduersū mōtes. Similiter Osee. iiij Iudicium domino cū habitatoribus terre. Iudicio ergo necesse est iustissimumdeū agerecum peccatoribus primū qui si iuri stare noluerint et iudiciū pertinaciter subire recusauerint ordo equitatis et iustitie est potētia ꝛ iuribꝰ merita eis irrogare supplicia. Qȝ Nota. ergo naturalis iuris obligatione atqȝ diuine legis districtissima iussione aduersarij ꝛ hostes omnimodo teneātur esse iusticiarij aduersarij scȝ in lite ꝛ hostes in bello necessario tenemur cōtra iustitiā agere. Quicquid litis est et quicquid belli. Et propter accusationē testificationem et ceteras partes litis atqȝ iuditij quas supra numerauimus. Et quo modo ipsi nostre iniustitie maxime tenemur eē aduersarij et maxime hostes vt pote maxime nobis i imitanti atqȝ nocēdi: et de qua tāto districtius a nobis requiritur tā a iure naturali ꝙ a diuino vt eā tam lite ꝙ belloomniqȝ modo alio prosequamur quāto Nota. cōtra ipsā plus possumꝰ ꝙ cōtra alienā. Quemadmodū et de nobismet ipsis districtior ratio a nobis exigitur et exigēda est ꝙ de alijs eo ꝙ potestate liberi arbitrij naturali et propter hoc maiori nobilis ipsis prefecti seu prepositi sumus. ¶ Amplius. Si proximo sequitur fratri hoc est cuius hominū quādocūqȝ sine incōmodo suo: ꝛ alterius cuiuscūqȝ fa-

tere potest quid aliquid eorū que sūt iudicijvel oiā
q̄ supra enumerauimus videlicet eē accusator aut
ꝓcurator aut testis in causa sua. seu iudicio quāto
fortiꝰ vnusquisq; hominū hoc facere tenetur deo
siue ꝓ eo. Et qz incōparabiliter plꝰ tenetur adhe-
rere deo q̄ sibiipsi deo habente causā aduersꝰ ipm
necessario tenetur deo assistere in omnibꝰ que dixi
mus etiā cōtra seipsum ergo ꝛ accusare ꝛ testifica-
ri ꝛc. Et interrogatꝰ a iudice qui sedet mediꝰ inter
ipm ꝛ deū. Respondere veritatem de omnibus que
ad cause illius faciunt expeditionem. Et quoniam

Nota.

manifestum est q̄ qui omnia ista q̄ supra enumera-
uimus videlicet partes iudicij penitentialis ꝛ ipiꝰ
iustificationem exequitur hoc ē qui iudiciuz facit
ꝛ iustificationem ex integro de omnibus iniusticijs
suis vltra iudiciū aūt ꝑfectuz et iustitiā cōpletam
de omnibꝰ querelis q̄s deus habebat aduersus eū
nichil oino ab eo vltra de iure querere potest deus
nec alius ꝓ eo. In nullo ergo remanet iniuriosus
deo ꝛ propter hoc in nullo iniuriosus vel iniustus
Quapropter abolita ꝛ abrasa est ab eo omnis in-
iuria vel iniusticia. Et qz plene ꝛ vniuersaliter face
re iudicium ꝛ iusticiam de semetipso nō potest esse
sine iusticia imo non nisi ex iusticia ꝛ illa vniuersa-
li et plena necesse est istū perfecte iustificatū esse ac
plene iustū. Et propter hoc plene remissas esse ini
quitates eius preteritas ꝛ plene tecta esse peccata
q̄ ante penitentiale iudicium ab eo fuerāt cōmissa.
Ex quo etiam manifestū est venturū iudicem viuo-
rum ꝛ mortuoꝝ xp̄m dn̄m in eo si in ista iusticia per

Nota.

seuerauerit non solū inuenturū qd̄ merito damnet
sed etiā qd̄ acceptet ꝛ remuneret iuxta magnificen-
tie sue largitatem et repromissionum suarū infalli
bilem veritatem inuenturum.

Doles iter deū ꝛ pctō-res iudices

Onsidera diligenter istas nouissimas de
clarationes ꝛ ꝓbationes quibus iā pate
factū est intelligentibus qz necesse ē inter
deum ꝛ peccatores iudicez esse homines
non celestes virtutes aut inuisibiles potestates: et
coram huiusmodi hominibus causam dei peccato
res agere contra semetipsos accusando scz se testifi
cando contra se allegando contra se recognoscēdo
contra se reuelando et delegādo occulta cordis sui
turpitudines absconditas contra se in sui ignomi-
niam ꝛ pudorem. Deinde cōdemnādo se quod ē ꝓ-
clamando se reū mortis q̄ est sexta noīatio siue faci
es siue comparatio confessionis quā tibi cōdemna
tionē noīauimus quia non est ipa declaratio crimi
nis. sed supplicij ꝛ pene ꝑ sententiā seu iudiciū reo
irrogāde. Et hāc mortem habet sacra scriptura vt
iudices appellet eos etiā qui non ex officio vel po
testate vel bona vel mala de alijs asserunt Sicut le
gitur. i. ad Cor. iiij. Michi autem ꝓ minimo est vt
a vobis iudicer aut ab humano die Similiter ꝛ Ja
co. Qui detrahit fratri aut qui iudicat fratrem su-
um detrahit legi ꝛ iudicat legē ꝛ multa hmōi. pro-
pter hoc ergo condemnationem nominauimus qz
sententia est vt diximus declarans penam ꝛ dignū
esse pena illum contra quem est licet in parte ista
a non iudice lata sit siue prolata. Hoc modo verbo
vsus est saluator in euangelio Luce. vi. Nolite con

Judicare alios nō de-bemus.

demnare et non condemnabimini condemnare sub
audis illos. In nos enim istud possumus ex pote-
state liberi arbitrij qua nobis naturaliter predicti
sumus et in aliquo iudices nostri ipsorum.

Vomitꝰ spiritualis.

Ost hec ꝓsequemur seqntes duas no-
minationes seu comparationes cōfes
sionis quarum alteram diximus vomi
tum alterum computationem. Quoni
am ergo vomitus est iuxta litterā eua
cuatio ventris corporalis aut in parte aut in toto
per os siue ministerio oris euacuatio inq̄ ventris
corporalis in parte vl' in toto quam inducere solet
vel indignatio stomachi vel ventris vel abhomi-
nabilitas alicuius qd̄ in vētre est sic per os siue mi

Similitudo.

nisterio oris euacuatur siue exoneratur venter cor-
dis siue conscientia a vicijs ꝛ peccatis ea scilicet di
cendo ac manifestādo sacerdoti. Quemadmodum
ergo indignatio ventris intendens expellere siue
quod nocet ipsum siue quod non conuenit disten-
dit ventrem et os aperit atq; dilatat ad exitum il-
lius. Sic nobilis ac sancte indignationis conscien-
tia ventrem cordis extendit et concucit ad excutien
dum et expellendum abhominationes et spurcici-
as vitiorum atq; peccatorum aperiens os atq; di-
latans ad exitum earum per verba confessiōis. Cū
ergo ex hac indignatione et cocussione ventris spi-
ritualis siue conscientie noxius humor vitiorum et
peccatorum abhominabilis ad os impellitur et in
de per confessionem exijt cōfessionem ipsam vomi-
tum spiritualem merito dicimus ex similitudīe vo
mitus corporalis. Tu aūt iā nosti q̄ vomitus est in

Vomitus.

terdum vna ex purgationibus corporalibus et fit
in ventre cum fuerit materia febrilis in orifitio sto-
machi vel ꝓprie orificium. Et tunc enim peruenit
abhominatio illius ad virtutem gustabilem et pro
pter hoc distenditur os stomachi cum faucibus di-
stensione forti ad expulsionem illius. Cum autem
profundata fuerit in stomaccho vel intestinis fit vo
mitus hmōi aut rarus aut nullus. Juxta hunc mo
dum manifestum est intelligere valentibus q̄ cum
feces vitiorum et peccatorum profundate fuerint
per consuetudinem aut ignorantiam aut longitu-
dinem tēporis vomitus cōfessionis aut rarus: aut
nullus est. Similiter cum mortificata fuerit seu de-
bilitata virtus gustabilis ꝛ virtus ventris ita vt il
la sapores abhominabiles et insipidates humorū
illa vero noxietas eorundem sentire non preualeat
minuetur vomitus aut nullabitur ꝑsus. Et cū vir
tꝰ spiritualis gustabilis aut mortificata fuerit aut
debilis ad sensum et saporationem amaritudinem
abhominibilitatum spiritualium minuetur. Vo-
mitus iste spiritualis aut anullabitur omnino. Cū
autem inualuit atq; multiplicabitur virtus ista in-
ualescit atq; multiplicabitur vomitus est. Sicut le
gitur Ecclesiastices primo. In multa sapientia id
est in multa virtute spirituali saporandi multa in-
dignatio nauseantis stomachi spiritualis ad abho
minationes et spurcitias vitiorū eas penitꝰ non se
rentes tantaq; excutione sui ac distentione oris il
lasa se expellētis ac reijciētis. Et quemadmodum

Simile.

cū corrupta fuerit atq; ꝑuersa et errans vis appeti
tiua siue gustabilis corpalis fit in ea appetitus cō
tra legem et ordinationē nature et contra salutem
ipsius corporis fastidiuq; ꝛ abhominatio salubriū
ac delectabilium ciboꝝ appetūturq; cineres carbo
nes vl' spurcicie nō nomināde. Sic ꝛ corrupta vtute
spirituali appetitiua siue gustabili fit vomitꝰ et ab
hominatio atq; fastidium salubrium ac delectabi-
lium ciborum appetunturq; cineres carbones vel

spurcicie nõ nominande. Sic et corrupta virtute spirituali appetitiua siue gustabili fit vomitus et abhominatio atq3 fastidiũ salubriũ ac delectabiliũ spiritualiũ ciborum. Et hoc est quod legit Numeri. xxi. Anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo. cũ tamẽ eẽt panis omne delectamentũ & omnẽ suauitatem saporis in se habẽs. Sicut legit. Sap. xvi. Et in Psal. Omnem escã abhominata ẽ anima eorũ. Et Prouerb. xvij. Anima saturata calcabit fauuũ. Fit etiam appetitus contra legẽ & ordinatione grãtie contra salutẽ animarũ: ex ista peruersitate errore atq3 corruptione. Sicut legitur ysa. iij. Erit pro suauiolore fetor. Et Job. vi. Que pus tãgere nolebat anima mea nũc pre ãgustia cibi mei sũt: et Prouerbio. xvij. Anima esuriẽs etiã amarũ pro dulci sumet. Et iterũ. Job. xxx. Mandebãt herbas et arbo corti ces et radix iuniperorum erat cibus eo. Et vt clare & nõ in parabolis de his loquamur Quid est appetitus carnalis delectationis nisi appetitus spurcicie spiritualibus & sanis naribus intolerabilis fetoris. Quid autem appetit9 diuitiarũ nisi appetitus stercorũ nisi forte deceptus fuerit Apostolo in. iij ad. Philip. Qui omnia lucra arbitrabat vt stercora vt christũ lucrifaceret. Quid ẽ auaritia nisi inordinatus ac puers9 demẽtissimusq3 appetit9 terre hoc est terrene substãtie. & ideo terre fimi et feni & palearum et lignorum et lapidum et cinerum et carbonum & corticũ et radicũ et foliorũ Et iterũ calcis & arene & cemẽti & attramẽti. Omnia enim ista vendibilia sunt et alicuius precij sũt. Et propter hoc nõ effugiũt appetitum aut fauces aut ventres spiritualiũ auarũ. Quid aũt est appetitus superborum nisi appetitus mendatiorum. Hi sunt omniũ perditorũ deceptissimi. Hi pascuntur chymeris et figmẽtis q̃de liberalissimis cogitationib9 de se ipsis apud semetip̃os ipsi sibi finguut vel ludibriosissima illusiõe adulãtiũ ipis fingũtur. Omniũ aũt figmẽtorũ prodistiosissimum est ipse superbus omniũ spectaculorum ridiculosissimum oĩm monstruorũ horrẽdissimum. Manifestũ ergo est ex his q̃ ipsa confessio nõ imerito nominata et vomitus spiritualis et propter quã causã sic nominata est et quid eã adiuuet aut impediat: aut omnino prohibeat. Ex quibus etiam consequenter declaratum ẽ non iam ventrem neq3 os aut orificiũ stomachi nominandum esse: sed potius laternam et cloacam immundicie spiritualem et orificium latrine cor & conscientiam q̃ tantam fetulentiam tantasq3 sordes vitiorum et peccatorum absq3 vomitu et indignatione vlla continent et quod est mirabilius atq3 intolerabilius. quia nec latrinis comparanda sunt. Latrine enim omnes habent qui eas curent atq3 mundificent si curabiles ac mundificabiles sunt. Ista vero corda non habent qui eis curam huiusmodi curatiõis exhibeant. Et attende quia vomitus iste sicut verba Ecclesiastes continẽt ex multitudine gratie est interdum q̃ irruens in fauces cordis modica spurcitia ab ea statim repulsa expellitur per vomitum confessionis. Quemadmodum musica interdum in os alicuius inuolans statim vomitu impetuoso reiicitur. Cuius crebra exempla et similitudines inuenies in multis viris sanctis. ac mulieribus qui nec musculam vnam sordide aut noxie aut etiã vane cogitationis in ore intellectus sui patiuntur Sed statim vbi inuolauerit celerrime confessiõis vomitu illam expurgant. Alios vero inuenies belzebub id est viros muscarum qui agmina muscarũ & hoc est volabilium sordidarum atq3 pungentium cogitationum in ore intellectus portitat incessanter atq3 circumferunt absq3 vlla cogitatione et abhominatione et quod est abhominabilius muscis pascuntur huiusmodi et ab ipsis depascũtur. Interdũ autem fit vomitus iste spirtualis et saluberrimus deo mediãte et medicina gratie sue cordi huiusmodi noxijs et abhominationibus humorib9 infirmãte seu laborante in ipsam naturam cordis humani ista medicina confortante et non obstante erubescẽcie freno os cordis ad istũ vomitũ dilatante. Ne dubites autem plerisq3 vomitus istius purgationem imperfectam esse tunc: deinde vero completam esse cum ventrem cordis ab istis humoribus euacuerit: et vt ita loquamur cum ipsum aurulẽtia ista oĩno exgusthauerit. Reminisci etiã debes in loco isto qualiter in aquis immersi totam aquam que corpora eorum intrauit euomere compelluntur. Suspendũtur enim pedibus capite obuerso ad terram et aperto ore aliquo3 duro ne claudere valeãt immisso: ad ora eorum sponte defluit. Sic pedibus affectiuũ ad celum abuersus inde pendere debet penitens & ore aperto distincta et lucida enarratione vitiorũ & peccato3 suo3 aquas maris mũdi hui9 q̃b9 imers9 se repleuerat euomere vim faciens ore suo ne claudat: & sicut legitur iob. vij. Non parcam ori meo loquar in tribulatione spiritus mei: et sicut huiusmodi suspensus litteralis: scilicet de quo loquebamur nõ habet potestatẽ oris sui. Sic deo et sacerdoti tradere debet in potestate os suum penitens vt loquatur q̃ iusserit aut interrogauerit in cõfessione Ipsi os ei9 aperiant et apertum teneant donec aque iste maledictionis et amaritudinis ex toto exiuerit. Et quoniam nulli dubium esse potest cor esse purgandum a noxijs humoribus et euomendas esse tante abhominationis spurcitias euacuandas esse etiam tãte maledictionis et amaritudinis aquas et hoc p̃ hec quando alias exire non possunt. Declaratum est etiam confessionem faciendam esse ex necessitate: declaratum inq̃ per hoc quod ipsa est vomitus necessitate ac salutaris purgationis et euacuationis spiritualis Si autem quesieris vnde iste vomitus esse debeat: respondeo: quasi ex sordibus in quib9 voluntaris nisi forsitan porcus es cui spurcissima volutabra velut apothece sunt et celle aromatum et ingentia sterquilinia alicui cinamomi et gazophilo3 quosdam autem diabolice transformationis miraculo adeo degenerasse videmus a nobilitate speciei humani vt iam nõ sic habendi homines si spurcissima vita eorum et conuersatio attendatur. Sed potius mutati videantur in porcos Porcum ergo reputa non hominem in quo tanta abhominationũ volutabra tanta alicui spurcitiarum vomitũ istum spiritualem ac saluberrimum p̃uocare non possũt. Respõdeo igitur quia vomitus esse debet tibi nausea inrestrigibilis et latrina quã intra te gestas hoc est ex ipso corde q̃ d ẽ omni latrina spurcitijs ihominabilibus plenius atq3 fetidius. Iactatoribus autem qui de p̃prijs immundicijs se iactant quia proprias spurcitias non solum in ore portitant: sed etiam eas alijs narrant et detractoribus: quia aliena stercora velut aromata semper ruminant et in ore semper reuoluere nec abhominantur nec erubescũt

Nausea ale
Nota.
Nota.
Latrine.
Similie.
Nota.
Nomende cordis spurcitie.
Nota.

propter quod dictum est Proverbiorum .xiiij. Abho-
minatio hominum detractor. Spiritualiter enim hoc
videntes vomitum continere nō possūt sicut nec por-
ci qui aliena stercora masticare et cibū et delicias ha-
bent. His inter duobus generibus hominum scilicet
propriarum immūdiciarum et alienarum enarra-
toribus in ore est. Unde vomitus esse eis debeat et
esset indubitanter nisi fauces eorum et guttura seu pala-
ta porcine immūdicie corruptio puertisset et sterco-
ra pro aromatibus eos habere fecissēt quos velut aro-
mata preciosissima masticare et ruminare assidue de-
lectantur.

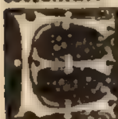

Est etiam vomitus bestiolarum venenata-
rum et vermiū iuxta litteram. Interdū
enim bibunt serpentes dum adhuc pu-
li sunt. Intrant interdū per ora incau-
te dormientium quorum vomitus et deie-
ctio medicinali artificio procuratur. Sic in aquis
doctrinarum pueersarū serpentini bibuntur errores
et in aquis voluptatum serpentes infernales hoc ē
vicia carnis vel ipsi demones. Sic et in multorum
suggestionibus bibuntur velut serpentes igniti ira
inuidia et odiū. Cum adulatione enim seu bona lau-
de bibitur velut regulus. Hoc serpentum spirituali-
um et ex superbia aut inanis glorie. In detractionibus
sive cū detractionibus cum audiūtur bibitur odiū
fraternum tanquam alius serpens infernalis et ignitus
in deliciis ciborum et potuū bibuntur velut duo sangui-
suge gula et luxuria et ad hūc modū de aliis. Istas
bestias vomitu cōfessionis eiicere celestis ac diuine
artis medicinalis et virtus et opus est. Ista autem
reptilia quadrupedia immunda quas Ezechiel vi-
dit ingressus templū. Sicut legitur eiusdē. viij. Hec
etiam sunt que iussus est petrus occidere et mandu-
care Actuū. v. Heu quot sunt peccatores qui huius-
modi reptilibus venenatis et quadrupedibus imū-
dis plenos habent ventres cordium et nec pauent:
ne formidant ne dicam a facie et presentia eorum. Sed
quod est admirabilius intra se ea habentes et reportā-
tes ea per corda sua sentientes. Sibilos eorum et
voces audientes quin etiam morsus et punitiones
ipsorum sentientes nec querunt ab eis effugiū: imo
quod magis stupendum est cibus eorum et pabulum
esse se gauderet et sepius gloriantur. Manifestum ē
eos nō habere oculos spirituales et omnino cecos
esse interius. Non enim sine abhominatione et hor-
rore nec sine tremore atque timore tam immūda mō-
stra tanquam mortifera videri possent. Hec nunquam pfe-
cte de ventre cordis exeunt nisi premortua nūquam euo-
mi possunt quamdiu viuunt. Et propter hoc vt euoman-
tur primum mors eorum procuranda est. Iam au-
tē didicisti alias que potionibus et medicinis occidū-
tur lumbrici in ventribus puerorum paruulorum.
Sic et serpētes et buffones cum in eis inuenti fuerit.
Sicut ergo datur absinthiū et acetum et alia quedā
cōtra lūbricos. Sic interdū amaritudinibus tribulatio-
nū et marie amaritudine cōpūctiōis et lachrymarū in-
terficiuntur iste bestie infernales. Et attēde quod ipsis cō-
punctionibus irrogāt et ipso dolore quem inferūt ex-
tinguuntur. Cōpunctio enim abaculeis ipsorum est
et dolor de ipsis ab eis materialiter et occasionali-
ter. Quemadmodum scorpius et serpens medicine
sunt cōtra se. Ex eis enim accipitur vnū nocumen-
tum eorum sanatur. Sic et hic ab ipsis huiusmodi
bestiis venenatis accipiunt arma et remedia cōtra
ipsas de his que in potestate nostra esse videntur lesiōes
eorum maxime sanat ea maxime interficit sermo dei
est. Sicut legitur Sap. xv. Non herba neque malagma
sanauit eos: sed tuus sermo domine qui sanat omnia
et in eodem eiusdem In memoria sermonum tuorū
exterminabantur. Sermo nanque dei est tiriaca et cō-
tra omne venenū spirituale et gladius acutissimus
contra omnem bestiam. Sicut legitur ad Hebre. iiij.
Uiuus est sermo domini et penetrabilior omni gla-
dio ancipiti etc. Nostri etiam et sonitu vocis humāe
reptibilia absterrentur atque fugātur. Et propter hoc
consilium saluberrimum est sermonem dei assidue
audire. Hoc est enim et strepitum quem sustinere nō
possunt eis facere et velut venenū eis mortiferū in-
cessanter pfūdere gladioque acutissimo ea trāsfigere.

¶ Pulchre docet author erubescentiam et pu-
dorem esse penitentie et conuersionis ad deum ho-
stem atrocissimum. Rationēque subiungit qua vin-
ci et expugnari tetra illa pestis possit.

Et quoniam confessionem maxime impe-
dire solet erubescentia in eis videlicet qui-
bus est desiderio reuerti ad deum et a ma-
lis suis recedere qualiter expugnanda et
vincenda sit propter instruendos confessores et adiu-
uandos penitentes ea breuitate qua permittimur do-
cere tentabimus. Primū ergo auxilium contra eā
est vt cognoscatur esse ipsa hostis atrocissimus. Il-
lam enim velut fortissimam in acie extrema que re-
trogardia vulgo dicitur ponit diabolus in isto cam-
po dicitur certaminis totoque exercitu eius crucia-
to atque prostrato in contritione illa vel vulnerato sal-
tem in contritione ista sola stat et campum tenet ei-
dem. Si quidem mortificatis interdum omnibus vi-
ciis et peccatis et renouato exercitu virtutum in cor-
de penitētis armatoque firmitate propositi et ad recu-
perandum atque occupandum quicquid amissum fue-
rat armato atque parato sola resistit et obsistit erubes-
centia que sacramentum confessionis et gratiā sa-
cerdotalis benedictionis et absolutionis in recupa-
re non sunt. Similiter et fructus penitentie impedit
arare et seminare et que agricolationis spiritualis
sunt facere tam in terra cordis quam in terra corporis pro-
hibet et auertit opera siquidem penitētialia opera
spiritualis aggriculture sūt sicut doceberis in sequē-
tibus. Ista est erubescentia que noui hominis tener-
rimum adhuc partum nasci et in lucem exire non si-
nit. Sicut legitur Ysa. xxxvij. Uenerūt multitudinis
filii ad partum et non est virtus parēdi proposito ei
nascitur nouus homo in corde penitentis quasi na-
tiuitate in vtero que frequētius conceptio dicitur.
Confessione vero et opere forinseco velut ex vtero
nascitur quia in lucem apparitiōis et manifestatio-
nis egreditur. Omnium ergo hostium seuissimus vi-
detur erubescētia cum magis persequitur qui nec na-
sci sinit quam qui iam natum nutriuit. Ista est adeo per-
tinax et inuincibilis bellatrix vt nec hostes iā mortu-
os de campo certaminis exire sinat: ac si sciret eos in
proximo et facile subsistendos et aduersū te o penitēs
consurrecturos quod vtique fiet si diutius eos ibi dimi-
seris. Habet enim in terra hūani cordis et corpus ex
maledictione ade id est propter adam eidem inflicta
est diabolice mirificentie virtutem qua et hmōi mor-
tuos id est vicia et peccata facillime resuscitat et no-
uos mortifera fecunditate continue germinat. Ista
enim est scutum superbie et inanis glorie maxime et

Simile.

Nota.

Serpentes et lumbrici.

Simile.

Malagma

Sermo dei theriaca etc.

Pudor est hostis atrocissimus.

Dispendia ex pudore.

Homo nouus nascitur per confessionem.

exercitus diabolici ꝓtectrix et abscōditrix. Interroga teipsum qui te facit erubescere ⁊ inuenies quia superbia vel inanis gloria tanq̄ oculos basilisci aspectus hominum expauescit. Sic vitia et peccata alia sub operimento et protectione erubescentie tā tum viuūt in aspectu hominum non solum moritura sed etiam nec vnquā nascitura. Ista est que instar latronum clamorem eorum quoꝝ domos spoliant timentium et propter hoc ora eorū obstruentiū ita vt clamare non possint os tuū obstruit ne vocem cōfessionis emittas tāquā si sciret ad hm̄oi vocem ad esse tibi statim dei liberatoris auxilium nulla enim voce efficacius inuocatur celestis cursus auxilium In nulla etiam voce facilius impetratur q̄ voce pia ac sincere confessionis. Et attēde tria exempla que posuimus attēde que atrocitas inimicicie maior esse potest q̄ obstruere os virus euomere parato atq̄ volenti ne virus exeat aquis immerso atq̄ impleto ne effluant et plene serpentibus et alijs reptilib⁹ venenatis ne de eo exeāt Ista obstructio oris clausū tenet erubescentiam. Ipsa enim est villa diabolica hoc est oris obstructoꝛ. Ipsa est frenum diabolicū quod tenet os tuum ifrenatum ne loquaris contra eum. Si quidem deiectus est desuper te qui tibi prius velut equo suo vel asino insedebat. Per solum frenum istud te tenet cū iā alia peccata dimiseris et alia vincula eius diruperis. Ecce q̄ atrox hostis est tibi erubescentia quantum nocens tibi ac pestilens et tu adhuc heres ei et non abijcis potius illam a te totoq̄ studio et virib⁹ persequeris. Ipsa tamen multipliciter te persequitur et hoc ad mortem perpetuam an credis illam operire et abscondere turpitudines tuas certum ē q ab oculis dei et oculis omnium qui eas lucidissime visuri sūt in futuro iuditio non abscōdit eas ista erubescentia: sed credis forsitā q eas abscondit ab oculis confessoris ludibriosissime tibi ac pnitiosissime illudit erubescentia tua que ab huius hominis aspectu videlicet confessoris turpitudines tuas abscondi vt in extremo iuditio omniū visibus eas exponat atq̄ ostendet et faciat vniuersale spectaculum.

¶ Prosequitur author erubescētie et pudoris graue et pernitiosū damnū explicare docetq̄: q̄ turpe sit hosti tam infirmo succumbere.

Vide q̄ turpe ⁊ q̄ ignomiosum ē tot ⁊ tātis hostibus vicijs istis extremo succūbere et tantum victorie gloriam solo timore aspectus vni⁹ hominis videlicet confessoris amittere. Si enim debilis ē hostis videlicet erubescentia erubescendum tibi est ab illo superari illiq̄ te occidendum tradere. Ipsa ergo erubescentia tam grandi et forti vincere illam paruam et debilem grandis enim fortis debet esse erubescentia post tantoꝝ hostiū tanq̄ fortium stragem contra debilem deficere et metu ipsius tāte victorie et glorie coronam amittere: metu dico quia nondum te percutit erubescentia nondum te impugnat q̄diu taces nō reuelas turpitudines tuas. Experimento queso vires eius et arma que times et videbis hostem quem times omnio inermem atq̄ inualidum teq̄ ab eo omnino illesum Incipe obsecro a turpissimo et ignominiosissimo spurcissimoq̄ omnium vitiorum et peccatorum tuorum et ego assecuro ex parte dei omnipotentis os tuum fauces labia et dentes tuos quod nihil eorū ledere poterit. Tenta hoc et expire non credas mihi si hostis iste quem ita times in aliquo te leserit. Qui cum vicerit interroga eum iocose o tu confessor vbi est vulnus vbi est lesio quā tu timebas frater mi. Si autē fortis et vehemens erubescētia. Attende ergo q̄nta vis sit eam vincere et quāta gloria de tāta hostis victoria tibi ꝓmittit. Si eni reuelare vitioꝝ et pctōꝝ turpitudines contra erubescētiam vincere est erubescentiā ergo victoriosum quare et gloriosum quare laude dignum et ergo erubescētis confiteri erubescētis vincere erubescētis facere quod est gloriosum ac laude dignum. ¶ Amplius: vide q̄ turpiter erras qui credis turpe ignominiosum quod pulcherrimū est et gloriosum videlicet ipsam vincere erubescentiam q̄ tantum tanq̄ fortem tu ipse testaris. ¶ Amplius: quid turpius quid abiecti⁹ quid ignominiosius quid omnium vituperio et irrisione dignius q̄ adeo timere hostē qui nūdum est et si erit: erit debilis pene inermis vt mutire non audeat nec os aperire ad loquendum. Erubescentia eni quā times nōdum est sicut diximus nec erit nisi cū reuelabis turpitudines tuas spirituales ⁊ tunc qui inermis sit ⁊ debilis si hoc scire vis ipsa experientia vt diximus te docebit. Vidi qualiter prelatum tuum fecisti erubescentiam et q̄ te ei turpiter subdidisti. Si quidē iam suspendit te et imposuit tibi silentium cum nec dum natus sit et ita chimeram quandam fecisti prelatum tuū q̄ finxisti in corde tuo et dedisti cuidam: nihil iurisdictionez super te contra deū. Miranda est autē ista erubescētia. Nemo eni erubescit sordes de domo sua vel vase quocunq̄ suo eijcere siue pciosum illud sit siue vile. Sed sordes in domo sua vel vase habere vel retinere vnusquisq̄ turpe iudicat et erubescendum vas cordis quorum sordes amātur et emūdatio erubescitur. ¶ Amplius: attēde q̄ si non erubesceres vnum hostem vnū bellū et ideo ⁊ vnam victoriā ⁊ propter hoc vnam coronam. Et ꝓpter minus haberes Ad hoc ergo datur tibi erubescentia vt post victoriā de alijs hostibus gloriosissime atq̄ victoriosissime triūphes vt qui alias in cōtritione viceras ipsam erubescentiā in confessione vincas. Q si diligenter aduertas confiteri vitia et peccata quodā modo est numerare victorias Dum eni pie ac sincere fornicatione confiteris ipsam te fecisse facto ipso loqueris q̄ mortuā de ipso campo certaminis eijcis. Quemadmodum enim euomēs ꝟtute medicie serpētes ⁊ alias venēatas bestiolas ipsam victoriam nature ꝑ medicinā adiute ipō huiusmodi vomitu iudicat. Si ⁊ vomēs spūalit bestias spirituales ipso vomitu cōfessiōis victoriasgratie indubitāter iudicet. Et propter hoc cōfiteri recte ac intime intelligētibus quodāmodo est loqui ⁊ mirari victorias suas. Et si verecūda fuerit cōfessio erit facere victorias. Cōfiteri ergo pie atq̄ sincere vitia sua ac peccata penitēti est loqui ⁊ enarrare at mirare in cōtritione factas victorias ⁊ in attritione penas factas Et si nondū completas quantum enim ad multa in attritione moriuntur vitia ⁊ peccata. Quantum vero ad erubescētiam est facere victorias. Cū ergo dicis o penitēs pia ac sincera cōfessione hec et illa peccata feci per insinuationē dicis hos et illos hostes interficiet illā erubescētiā interficio. ¶ Amp. quid ostēdis ꝯfessori o penitens cum ei ostendis vitia tua ⁊ peccata q̄ cadauera hostiū que auditorio diuine gratie cōtriuisti vel saltē

Supbia cū pudoris.

Nota.

Erubescentia.

Nota.

Vincere pudorem.

Erubescentia.

Nota.

Confiteri.

attriuisti: que quãto plura ac maiora fuerit tanto
plures atq; maiores virtutis ac victorie tue testes
erunt. Quod deinde gloriosus victori spectaculum
quod gratiosi⁹ deo sacrificium esse potest q̃ strages
tam odibilium inimicorũ deo et ipsi victori penitẽ-
ti. Quid ẽ visu vel appetitu iocũdi⁹ q̃ alicui hostiũ
aut occisorũ aut saltem vulneratorũ hoc enim ẽ vnũ
nouum gaudiorũ in suspitabilium. Eccl. xxv. Bea-
tus homo qui videt subuersionem inimicorum. Ad
uerte ergo quãtum erras o penitẽs qui ignominio
sum tibi putas stragem hostiũ tuorũ occisorum aut
vulneratorũ ostẽdere testesq; virtutis ⁊ victorie tue
producere. Et hoc quãto maiores ⁊ validiores fue
rint. Siquidẽ quãto maiora et horribiliora fuerit vi
tia et peccata tãto mors eorũ et vulneratio que in
sincera ac pia cõfessione apparet validiores ⁊ effi
catiores testes erunt maiorisq; virtutis tue atq; vi-
ctorie. Quẽadmodũ si in cãpo certaminis circa ali
Similitudo. quẽ bellatorẽ maior multitudo interfectorum atq;
vulneratorũ hostiũ prostrata iacuerit maius ei te-
stimoniũ virtutis ac victorie dabit. et propter hoc
penitẽs pieq; ac sincere cõfitẽs non tanq̃ penitens
tñ sed tanq̃ victorios⁹ bellator cũ applausu minimi
triũphali a cõfessore excipiendus est. Qui etiã nũ-
ma et leuia peccata cõfitẽt quasi pulices mortuos
et musculas in testimoniũ virtutis sue et victorie af
ferũt. Rome totius senatus cõsilio decretũ ẽ vt eis
solis triũphis celebretur qui tanta victoria potiti
essẽt in qua septem millia hostiũ cesa fuissent. Mi-
nor aũt victoria triũphali honore indigna iudicata
Valeri⁹ ma est sicut narrat valeri⁹ maxim⁹ de memoriali vno.
ximus. Et qui magna mõstra videlicet elephãtes superbie
id ẽ balenas cetos auaritie leones iracũdie lupos
rapacitatis: thauros indomabilitatis in ꝯfessione
afferũt preclare virtutis ac victorie sue non signa tã
tum afferũt: sed etiã testes vt diximus ꝓferũt vel ꝓ-
ducũt ꝓpter quod scriptũ est Luce. v. Fecit ei conui
uiũ magnũ leui in domo sua de magnis scilicet ferꝫ
vitiorũ et peccatorũ que occidit vnusquisq; magn⁹
peccator in se. propter hoc dictũ ẽ. Luce. xv. Gaudiũ
erit in celo super vno peccatore penitentiã agẽte q̃
supra nonagita nouẽ iustis qui nõ indigẽt peniten
tia. et Mathei. xviij. Gaudebit supra eã magis q̃
supra. xcix. qui nõ errauerunt. Et propter hoc ve
In sacerdo sacerdotibus qui tantã stragẽ tã odibiliũ deo inimi
tes. coꝝ audire nõ possũt. Dixi sũt qui multitudinẽ ⁊ ma
gnitudinẽ vitiorũ ⁊ peccatorũ in cõfessione a peni-
tẽtibus audire nõ possunt exhorrẽtes ⁊ abhominã
tes eos et interdũ in eorũ facies expuẽtes: et vnde
celum repletur laudib⁹ vnde triũphalis solẽnitas
in celis agitur. Vnde preclarũ ac pre magnificum
in curia celesti instauratur cõuiuiũ. Vñ resonat ibi
dẽ ineffabili suauitate symphonia et chor⁹ sicut legi
git Luce. xv. Submurmurãt ⁊ subsãnãt ⁊ probris
Gaudiũ in atq; cõuitijs laceratos a se repellũt atq; reijciũt pe
celis ꝓ pec nitentes. Nõ aũt in sequẽtibus propter hoc et alia
catore peni incõuenientia que de in eruditione cõfessoꝝ proue
tẽtiã agẽte. niũt de eorũ officijs aliqua loqui proponim⁹. Tu
ergo o penitẽs noli timere a facie pulicis vnius et
secur⁹ expectare leonẽ quod vtiq; facis si ab ista eru
bescẽtia ita timẽs vt nec loqui ꝓpẽ ipꝫ audeas et
ab vniuersali ⁊ sẽpiterno opprobrio quo omniũ ocu-
lis turpitudines tue omnes palã fiẽt in extremo iu
ditio nõ times. Es ergo sicut ille qui pulicẽ timet
⁊ ꝯ leonẽ secur⁹ est et magis ab aspectu vni⁹ homi-

nis abscondi turpitudines tuas q̃ ab vniuersorum
aspectibus. Vtinã scires q; gaudiũ est omnibus an
gelis dei ⁊ singulis de sincera cõfessione tua. Vtinã Nota.
audires gratiarũ actiones quas ad singulorũ pec-
catorũ tuorũ confessiões patri misericordiarũ pro
te referunt. Vtinã videres ac sentires gaudiũ quo
ad singularũ bestiarum infernalium vomitum oẽs
exercitus militiarũ celestium epulantur. Vtinã au Gaudiũ ce
dires et videres applausũ ⁊ aggratulationem qui- leste.
bus tibi pater misericordiarum amãtissimus atq;
dulcissimus aggaudet atq; blãditur. Vtinam senti
res amplexus eius et oscula quibus super collum
tuũ cadens irruit. Sicut legitur Luce. xv. procul-
dubio aquas maledictionis ⁊ amaritudinis quas
biximus ore patulo insaciabili a te euacueres vt
dei patris gratia replearis spurcitias abhomina-
biles vitiorũ et peccatorum totis viribus ⁊ festina
tione a te reijceres: vt aromatibus donorũ atq; vir
tutũ spiritualiũ repletus domini habitatorẽ custo-
demq; tuũ perpetueq; felicitatis largitorẽ tota vir
tute intra te auiditate reciperes. Non ostium oris
tui clauderes deũ a te excludens diabolum hospi-
ciũ tuorũ perdiciosissimũ iugulatorem intra te et Nota.
tuam mortẽ atq; perniciẽ retineres. Os tuũ ad cõ-
fessionẽ aperies vt spiritumsanctũ p illd in te attra
heres illud dilatores vt deus ipm impleret. Sicut
legitur in psal. Os meũ aperui ⁊ attraxi spiritum.
Et dilata os tuũ et implebo illud aditum deo adue
nẽti panderes vt superueniens diabolũ a te detur
bans et deijciẽs te a seruitute turpissima et a serui
tute tyrãnidis eius nequissima liberaret ⁊ in liber
tatem glorie filioꝝ dei liberatum transferret.

¶ Explicat causas alterius nominis ad cõfes
sionẽ pertinentis: cur scilicet cõparatio dicatur.

Post hec sequitur vt loquamur de octaua
nominatione seu cõparatione cõfessio-
nis quã supra computationem diximus
Pura enim integraq; confessio fidelis cõ Pura ⁊ in
putatio est et redditio rationis q̃ nobis tegra ꝯfes
liberi arbitrij potestate seu facultate ꝯmissa ẽ. Du sio quid.
ius ergo debitores nos esse manifestũ ẽ. Primum
ratione villicationis quã vt iã tetigimus in ipa po
testate liberi arbitrij adeo accepimus. de hoc Luce
xvi. Redde rationẽ villicationis tue. Secũdo ratio
ne terre siue pdij quod ab eo extollendũ suscepim⁹.
Tertio ratione talẽtorũ q̃ ab ipo ad lucrandum no
bis tradita sũt. de qua legitur. Luce. xviij. in para-
bola vinearum. et Mathei. xxv. in parabola talen-
torũ. Quarto ratione officiorũ in qb⁹ cõstituti su-
m⁹. Quito rõne stipẽdioꝝ q̃ ad militãdũ pcipim⁹.
Sexto ratione dimissorũ hoc est indulgentiarũ ⁊ re
missionũ que nobis a patre miarũ facte sũt. Quia
igitur dei villicus es ⁊ quasi subregul⁹ in terra cor Dei villici
dis tui ⁊ corpis per ptãtẽ liberi arbitrij cõstitutus sumus.
requirit a te vt iudiciũ ⁊ iusticiã facias in terra pre
dicta vt maleficos ab ea extermines hoc est vicia ⁊
peccata ⁊ demones. Et si forte incursauerint ⁊ quo
tiens incursauerint eos ex officio villicationis ⁊ cu
stodie ville que cũ ipe es arcies captiues iusticies
et torqueas: bona vero ipsius ville hoc est inhabi-
tatores ⁊ bona eoꝝ custodias ⁊ nutrias ⁊ defendas.
Primũ ergo si fideliter examinare corã dei dispen
satore confessore videlicet cõputationẽ facere vo-
lueris recordare debes qualẽ villã tibi dederit de
quo manifestũ est q; pulchre magnificeq; edificaui

Angeloꝝ cu architecto eius atqꝫ opifice ipso deo. Deinde dupli
stodia ꝛ dei ci muro munitam videlicet angelorum custodia et
ptectio. dei protectione Et enim dominus incircuitu popu
li tanꝙ murus. Et iterum. ysa.xxvi. Saluator pone
tur in ea murus et ante murale. Et iterum pater ad
filium in typo. Hier. primo Dedi te in murum eneū
super omnem terram. Tradidit etiam tibi nobilib⁹
diuitibus ac magnis habitatoribus populosam q̄
sunt donorum atqꝫ virtutū populus. Iste populus
et hec villa tibi custodienda conseruanda nutriēda
tradita est tanꝙ villico. Hanc ampliare et magnifi
care debuisti diuitijs et gloria. Hanc armis et bello
tueri. Redde ergo rationem huius villificationis.
Qualiter custodita est villa ista Est ne magnificat⁹
et ditatus populus iste. Hoc est sunt ne adducte vir
tutes et dona vel numero vel magnitudine vel vtro
qꝫ beatus es laudeqꝫ et remuneratione domini tui
dignus. O villice si credis iste populus tam nume
ro ꝙ magnitudine. Donis enim et virtutibus sine q̄
bus non est salus adduntur diuine gratie largitate
interdum alia. Sicut donum ꝓphetie et donum in
terpretationis lingarum et alia huiusmodi. Simi
liter et multorum scientie et industrie sine quib⁹ nō
est salus Ditatur autem iste populus donorum at
qꝫ virtutum tam interioribus ꝙ exterioribus ope
Fides. ribus suis. Verbi gratia. Ditatur fides cognitione
miraculorum illuminatione reuelationum: sciētia
testimoniorū scripture Solertia ꝓbationum quib⁹
ipsa astruitur et in omni quibus errores contrarij
Caritas. destruūtur. Sic ditatur et caritas ardore desiderio
rum de dei gloria de salute et edificatione ꝓximorū
de affluētia gaudioꝝ de his duob⁹ scꝫ gloria ꝛ salu
te ꝓximoꝝ. De vestionib⁹ zeli ē cū scilicet dei gloria
vel cōtumelia vel cōspicit vel audit de fritionibus
cōpassionis cū ꝓximoꝝ mala spiritualia vel tempa
lia cōspiciunt vel innotescūt. Et ad hūc modum de
alijs vt diuine eaꝝ intelligant opera ipsarū vt diri
m⁹ tā interiora ꝙ exteriora. Q̄ si de his aliā rōnē
reddere nō potes o penitēs nisi ꝙ euersa ē illa villa
ꝑ incuriā imo ꝑditionē ꝛ exusta est cū toto populo
suo alio igne ifernali vicꝫ igne sulphureo luxurie:
aut igne teterrio auaritie. aut igne greco inuidie et
ita de alijs Et dissipata oīa bona populi hoc ē oīa
opa bona tā exteriora ꝙ interiora. Et hoc ipm dic ꝛ
cōfitere. Cū eni hoc nō dicere corā dominis seculari
bus sit in commutatione seu reddenda ratione defi
cere coram domino seculorum sic dicere est bonam
Reddere rationem reddere sue villicationis et bene ac lega
rōnē villica lis cōputare. Et cū illi malos villicos de mala vil
tionis. licatione cōfessos aut cōuinctos a villicatiōe amo
uentes damnent ꝛ puniant ꝛ vlterius bona sua que
eisdem commiserant amplius non committant de⁹
ecōtrario facit malā villicationē ꝯfessor honorē of
ficij sui seruet ꝛ dissipata bōa eisdē denuo tradit: tā
tāqꝫ ꝟtutē ac meritū ac sincere cōfessiōi dissipatio
nis siue male villicationis largit vt nec sibi nec vil
lico quid ꝙ dissipat; ꝑeat. Oīa de indeficiētissimis
diuitijs sue bonitatis reparans ac restaurans. Ad
q̄d eni misericordissim⁹ iudex confessionē male ad
ministrationis audire vellet si confitentē ex ore suo
iudicās dānare itēderet. Presertim cū hmōi ꝯfessio
nusquam sine postulatione venie fiat. Frustra ergo
confessione delictorum et postulatione venie rei fu
gerent: si ab ea dānationē merita repararēt. Primū
aūt īpossibile manifestum videlicꝫ ꝙ frustra ad dei

misericordiam fugiatur. Si eni non esset consultū Noté.
dissipatoribus si villam eis ꝓdidisset sue restaura
tionis misericordiā manifeste diminuta esset eius
misericordia quārū ad ipsos. ¶ Amplius. nabucho
donosor tā male administrante regnum sibi cōmis
Nabucho donosor. sum a deo de illa directā malamqꝫ administrationē
suam ad dissipationē ꝯfessum ac recognoscētem de
nuo restituit maioriqꝫ magnificētia ꝛ gloria ꝙ pri⁹
haberet donauit. Quomodo nō subregulos istos
hoc est vnumquēqꝫ peccatorē malā villicationem re
cognoscētem nō denuo restituet ac restaurabit: cū
ille diuine religionis persecutor esset atrocissimus
et idolatra impijssimus deoqꝫ omi peccatore chri
Idolatra. stiano odibilior. Iuxta hūc modū de iudicio et iusti
cia interrogādus est villicius videlicꝫ si fecit iudi
cium. Primū de seipso et hoc deo deinde virtutib⁹
quas de propria habitatione et hereditate ipsarū
hoc est de seipso turpiter eiecit ꝛ inimicos earū ca
pitales: hoc est vitia et peccata illis exhereditatiō
in dei cōtumeliā ꝛ preiudiciū ipsarū suscepit. Si la
trūculos primorū secundorū et tertiorū motuū: hoc
est cogitationū desideriorū et delectationū que sūt
citra cōsēsum gladio discipline persecutus est. Si
iudiciū ꝛ iusticiā deo ꝛ virtutibus de ipsis fecit deo
cuius templū polluunt cuius villam vastāt eiurūt
euertūt cuius ciuiū bona diripiūt et furātur: si isti
latrones in villa ista multiplicātur vel viuere sinū
tur que vtiqꝫ vis est eis et hereditas propria virtu
tū apparet iniquū eē villicū. Sicut legitur ysa.xxvi
Iusticiā non fecim⁹ in terra: ideo nō ceciderunt ha
bitatores terre iustum etiā ē vt ipse luat supplicia
que latronibus istis irrogāda erāt ꝓ eo solo ꝙ ipsis
pepercit: sicut legitur. iij. Re.xx. Quia dimisisti vi
rum dignū morte de manu tua erit anima tua pro
anima eius. Quid ergo si eos nutriat et defendat.
Si villā dei totum immo templum dei hoc ē seipsm
fecit speluncam latronum qui enim participat cum
fure fur est. Sicut legitur prouerb. Et tu iam nosti
quia iusticia secularis receptatores fures ꝛ ipsos fu Noté.
res pari dānatione ac plena inuoluit ꝛc.

¶ Exponit quomodo villici dei ꝛ coloni dicimur
Et quid sit vinea domini: ꝛ vitis israel frōdosa.

ET quia vt diximus velut dei coloni siue
agricolatores sumus de predio q̄d nob
excolendū tradidit ratione reddere te
Coloni dei sumus. nemur: tamen de ipsa agricolatione cū
de fructibus predium istud nos ipsi su
mus in vinea et ager. Sicut legitur ysa. v. Vinea
Vinea dñi. domini sabaoth domus israel est ꝛ vir iuda delecta
bile nomē eius. ꝛ in psal. Vineam de egypto trāstu
listi. Et Osee. x. Vitis frondosa israel. Et. Hiere. ij
Ego plantaui vineam meam electam omne semen
verum. Et deutronomij. xxxij. De vinea sodomorū
vinum eorum. Similiter Mathei. xx. Simile est re
Regnū celorum. gnum celorū homini patrifamilias qui exijt primo
mane cōducere operarios in vineam suam. Ager
vero sumus et ortus. Sicut legitur. Cant. iiij. Ort⁹
conclusus soror mea sponsa ortus conclusus. Ager
vero sumus. Sicut legitur. Mathei. xiij. Simile ē
regnum celorum homini qui seminauit bonum se
men in agro suo. Et iterum. Simile ē regnum celo
rum thesauro abscondito in agro. De hoc eodem
prima ad Corinthios. iij. dei agricultura estis De
vtroqꝫ vero simul legitur Prouerbiorū. xxiiij. Per
agrum hominis pigri transiui per vineam viri stul

et ecce totum repleuerant vrtice ⁊ operuerant ⁊c.

Agricolā-no spūalis

De ista agricolatione spirituali qualis esse debeat qua fide et diligentia et laboriositate exercenda ipa literalis agriculatio velut liber sufficiente per simi litudinem euidenter atq; perfecte docet neq; necessariū est vt hic vrticas spinas et vepres herbas no xias atq; pestiferas spirituales enarremus quia de clamationes eccl'iastice et populares sermones de his sufficiunt cuilibet talia cognoscere cupienti fru ctus autem agriculationis nostre reuera quiq; sūt. Primum est gloria dei seu glorificatio cui fructui educēdo de agro vel vinea nostra: et in primis ⁊ ma xime inuigilandum ⁊ insudandum est sicut docet veri tas Mathei. v. Luceant opera vestra coram hominibus et videntes opera vestra bona glorificent pa trem vestrum qui in celis est. In his fructibus hec ē dei portio propria in qua noluit habere participē vel consortem sicut ipsemet dicit ysaie. xlij. Gloriā meam alteri non dabo. hanc suam esse totaliter toti ens confitemur hanc illi totiēs recognoscimus quo tiens gloria tibi domine vel gloria patri et filio et spiritui sancto cantamus. Hac portione sua et iure suo deū defraudāt qui que recta sūt facere nō nisi in abscondito nolunt volentes occulte et quasi in ꝯfes sione tantum eē christiani et furari hoc est clam sub ripere regnum celorum cum tamen non sit dictum regnum celorum furtū patitur quin poti⁹ scriptū

Regnū celorum vim patitur.

est. Mathei. xi. Regnum celorum vim patitur ⁊ vio lenti rapiunt illud Et luce. xvi. Omnis in illud vim facit. Isti vero tanq̄ fures et latrōes intrare nolūt regnum celoꝝ Cum nō furtim sed manifeste rapine et depredationē publice expositum sit regnum celo rum Isti autem absconditi volunt esse christiani et in manifesto esse antichristi ⁊ proditores diaboli dū faciem exterioris conuersationis se seruos ei⁹ esse pretendunt et habitu exteriori et velut de abbatia ipsius in qua nullus ordo sed sola peruersitas ē se eē ondunt vel poti⁹ simulāt dū intus id ē corde ad deū ptinere volūt sponsū suū christum dominū erubescentes. Et adulterum vero mundū vel diabolū pa-

Nota

lam et publice non solum absq; erubescencia recipi entes sed etiam hoc id est tam execrabilis adulteꝝ ignominiam honorem et gloriam reputātes sacra tissimūq; quod cum christo in baptismo cōtraxerūt matrimoniū velut ignominiosam turpitudinē abscondentes et a diabolico vt diximus adulterio tan q̄ specioso operimento id operientes. Non attedē tes quod dictum est Ecclesiastici. ij. Ve duplici corde et peccatori terram ingredienti duabus vijs. et Mathei. vij. Nemo potest duobus dominis seruire et Luce. vi similiter Et prima ad Coꝛ. vi. Que est participatio iusticie cum iniquitate aut que societas lucis ad tenebras: que autem conuentio christi ad Belial ⁊c. Hi sunt qui erubescunt filium dei

Nota.

coram hominibus et facto negant ipsum coram eis dem. Et propter hoc negabuntur et erubescentur. Sicut legitur Mathei. x. et Luce. ix. Hij sunt qui cō tra mandatum euangelium. Lucernam accensam ponūt sub modio vt nemo eam videat contra illud quod legitur Mathei. vij. Qui autem gloriā ope rum suorum sibi vēdicant aut inanis glorie amato res et bonorum que reuera non habent ostentatores et iactatores fures dei indubitanter sunt quia

Fures dei qui.

gloriā que soli deo ꝯpetit ⁊ iure singl'ari atq; plenis simo ad ipsū solū pertinet ⁊ surripiūt ⁊ furāt. Qui vero euidētis manifeste vite sue turpitudine aliisq; notabiles et contemptibiles efficiūt nomē dei proculdubio polluūt. Sicut legit̄ Ezech. xxxvi. Et de ore conuersationis sue vnde et laudem ⁊ gloriā me tere deus debuit blasphemiarū iaculis spiritualit̄ ꝯfigitur. Hi quoq; qui bona opera proximorū que proculdubio opera dei sūt et que ipse operatur et suis et in suis ore maledico lacerāt vituperāt blasphemāt. Et propter hoc diabolo illa attribuunt ⁊ ascribūt gloriā suā. De hmōi operib⁹ deo auferūt et illā diabolo cōferūt eaq; i ipsū transferūt. Veris sima em̄ cōfessione dicūt sancti ysa. xxvi. Omnia opera nostra operatus es in nobis domine verissime etiā dicit Apostolus. ij. ad Philipp̄. Deus est qui operatur in nobis velle ⁊ pficere ꝓ bona volūtate.

¶ Fructus multiplices ex agro vel vinea do mini colligēdos: pulcherrime explanat.

Secundus fructus ex agro vel vinea que nobis retinēdus est ⁊ noster proprius ē Primum in redemptionē nostrā a carcere ignis purgatorij ⁊ a carcere penitē tialis afflictionis. Et est iste fructus de quo legitur Mathei. iij. Facite fructū dignū penitētie. Simili ter ⁊ Luce. iij. fructus dignos penitentie. Certum em̄ est quia opera penitētie velut preciū sūt cuius

Opera penitentie.

dam redēptionis quibus et carcerē purgatorium effugimus si ea sponte atq; gaudenter soluerimus Ipsū enim carcerē infernalē quasi precio eorūdem operū iuxta multorū opinionē ꝯmittamus. Pena namq; gehennalis eterne damnationis supplicium in penitentialē afflictionē commutatur penitentibus diuine misericordie largitate. Iuxta istoꝝ opi nionē. Deinde fructus iste fructus scʒ terre nostre ē de quo ipletur celeste promptuariū celeste horreū atq; celeste celariū. Sicut legitur ꝓuerb. xxiij. In doctrina iplebūtur cellaria vniuersa preciosa atq; pulcherrima. De hoc expresse Eccl. xv. Jocundita tem et exultationē thesaurizabit super eū. Quēad modum em̄ pertinaces in malitijs suis et penitere nolētes thesaurizāt sibi iram in die ire et reuelatio nis iusti iudicij dei. Sicut legitur in. ij. ad. Ro. Sic penitētes ⁊ que recta sunt agētes thesaurizant sibi iocunditatē et exultationē in celis. Licet em̄ de ele mosina expresse ⁊ de abdicatione temporaliū dictū sit in euāgelio q̄ ipsis thesaurizatur in celis. Matt. vij. ⁊ eiusdem. xix. ⁊. Marci. x. ⁊ Luc. xvi. Tū nullo modo dubitādū est quin om̄i tpe bono thesaurizet in celis. ¶ Tertius fructus agri nostri vel vinee exē

Edificatio proximorum

plū est seu edificio proximorum. In ipsa enim vita nostra tanq̄ in exēplari vite et veritatis legere debent proximi exēpla rectitudinis. Quēadmodum ergo si quis publicum exēplar publici armarij trā scribere inde volentibus ⁊ indigētibus abscōderet omnibus illis iniuriosus esset ⁊ boni publici impe ditor. Sic et qui decus xpiane sanctitatis etiā q̄ si eēt latrociniū aut illud nephariū ne ab hominib⁹ videatur abscondūt publici boni spiritualis q̄ tā vtil le tamq; salubre est impeditores sūt. Accidit eis in super: vt qui duces debuerūt esse cecorū et lumina ria videntiū preeundo et ostēdēdo viam veritatis seu mādatorū dei iudices duces efficiētur erroris ⁊ vt ita dicamus luminaria tenebrarū. Incidētes i illā dei maledictionē. Deut. xxvij. Maledict⁹ qui

errare facit cecum in itinere. Transgreditur etiã
illud dei mãdatum qd legitur Leuitici.xix. Coram
ceco non pones offẽdiculũ. Offendiculũ nãq coram
ceco ponit qui exẽplo peruersitatis occasionẽ scan
dali attribuit. In itinere cecũ errare facit qui exem
plo mali sui operis ipsũ via veritatis abducit. Si
quidẽ vt dicit Gre. tot mortibus vnusquisq reus ẽ
quot exẽpla perditionis ad alios trãsmittit.

Offendiculum corã ceco ponere.

¶ Quartus fructus est proximorum subsidium ad
iuuãtur enim proximi ad ea faciẽda bona que ab
his fieri conspiciunt et animantur atq confortan
tãtur in idipsũ. Leuius enim portant que a multis
fieri cõspiciũt. Insuper et bonorũ que fieri vident a
mãdo z aggaudẽdo participes fiũt. Qui ergo vel
mala aperte faciũt vel bona in abscõdito tm̃ tribus
subsidijs proximos defraudant vcz societatis sola
tio qd eis esset ad alleuiationẽ laboris qui faciẽdo
bona sustinẽt z cõfortationis fulcimẽto qd ex multi
dine sociorũ haberẽt si eos euidenti z aperti bono
rũ operũ testimonio cognoscerentur. Tertio vero
qd triũ istorũ maximũ est scilicet bonorũ operum p
ticipio quod amãdo et aggaudendo aquirerent si
ipsa bona opera q̃ absconduntur viderent.

Proximorũ subsidiũ.

¶ Quintus vero fructus est diaboli terror et me
tus vt enim de alijs bonis taceamus solus habitus
religiosus aut saltim cõpositus z xp̃iane professio
ni congruẽs adeo deterret et diffugat interdũ dia
bolũ z eos qui ex parte eius sũt vt armatura fortis
sima. Mulierẽ nãq religiose aut cõposite se geren
tem z ipso habitu ac vestitu sanctitatẽ licet eã non
habeat preferentẽ nec etiã pcacissimus corruptor
ac impudẽtissimus solicitare audebit. Ipsũ etiam
religiosũ habitum terrori esse ipsi qui illum defert
ita vt propter ipsũ magis horreantur ipsa peccata.
Nemo dubitat nisi homo infronti z effrenis animi
atq irreuerẽtis. Quemadmodum enim olim qui
dam mortuos bellatores erexit et armatos castri
sui propugnaculis alligauit quos cũ exercitus ca
strũ obsidẽs cõspiceret viuos credidit z captionẽ ca
stri propter hoc desperãs soluta obsidiõe recessit.
Credebat nãq prius exercitus bellatores ac defen
satores in castro partim fame partim gladio inter
fectos esse. Et pp̃ter hoc subita apparitione mor
tuorũ qui propter arma quibus circumtecti erant
viui videbantur d captiõe castri desperauit fugiẽs
a facie mortuorum. Sic multi spiritualiter z intus
mortui exteriori habitu z cõuersatione viui viden
tur exterius z armati decor enim christiane religio
nis exterius quasi armatura est ad terrendum dia
bolum et suos z ad protegendum etiam deferen
tes. ¶ De his ergo quinq fructibus rationẽ deo
sepe in confessione et oratione solitaria ac familia
ri temporeq et loco coram camerario eius ac di
spensatore confessore reddere tenemur. Et quoniã
quemadmodum se habet ad iusticiam dei prudentis
fidelis ac bone agricolatiõis exhibitio seu ostensio
sic et eiusdem misericordiam imprudentis infide
lis ac male hoc est inutilis et perniciose aggrico
lationis accusatoria deprecatoriaq cõfessio neces
se est vt quemadmodum illa et absolutionem et re
tributionem obtinet a iustitia dei. Sic ista ab eius
dẽ misericordia. Sicẽ em̃ iusticie ẽ iudicio suo inuẽ
ta bona merita laudere atq remunerare: sic mise
ricordie est in confitentibus deprecantibus defectũ
eorum supplere.

Terror diaboli.

Nota bñ.

Nota.

¶ Scribit paupertatem esse maximũ quoddam
talẽtum: ex quo octo maxima lucra bene i ea nego
ciãtibus proueniunt: que ordine elegantissimo ex
plicantur.

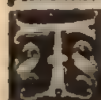

Ertia vt supra diximus obligatio nostra
ad deum est ratione talẽtorum nobis ad
lucrandum ab ipso traditorũ et ne i enu
meratione eorum diutius immoremur:
generaliter dicimus talẽtum intelligi omne id: ex
quo lucrum spirituale prouenire debet prudẽter ne
gotiantibus. Et vt de alijs taceamus ipsa pauper
tas magnum talentum est: et octo magna lucra ser
uis prudentur beneq i ea negociantibus ex ea pue
niunt. Horum primum est humilitas. Quemadmo
dum enim vermis diuitum superbia est sicut dicit
Augustinus Et propter hoc Apostolus.i. in vltimo ad
Thimo. dicitur diuitibus huius seculi precipe nõ su
blime sapere. Sic humilitas pp̃rium ius est paup
um vt ita loquamur et pauptatis quodam modo fi
lia. Inde est qd superbia in paupere vehementer exe
cratur ac detestatur scriptura. Sicut legitur Eccle.
xxv. Tres species odiuit anĩa mea et aggrauor val
de anime eorum pauperem superbum zc. Secun
dum lucrum est mundicia. Nõ enim mirum est cum
diuitie stercora sint Exo.xxx. ad. Phili. Et ex thob.
ij. vbi stercora irũdinum calida execasse leguntur
faciem thobie. Et.xxij. Ecci. de stercore boũ lapida
tus est piger. Non mirum inq̃ si inquinantur mul
tiplicium sordibus peccatorũ dum stercora diuitiarũ
incessanter contrectant. et in illis assidue volutan
tur. Et hoc est quod legitur Eccle.xi. Si diues fue
ris nõ eris immunis a peccato. Dum ergo paupẽ
te fecit dominus stercora diuitiarum elõgauit a te.
Merito ergo ex ipsa pauptate tanq̃ ex elongatiõe
a stercorib' lucrũ puritatis siue mũditie a te requi
rit deus. Tertiũ lucrũ est expedito siue leuitas aut
agilitas. Diuitie eni temporales onera grauissima
sunt: et sicut ad litteram corpora onerant: et de nau
fragio enatare aut ab insequẽtibus aut effugere ab
literalibus seu materialibus non sinũt. Sic et cor
da quibus chatena amoris et funicul' desideriorũ
alligata fuerint neq enatare de mari mundi huius
nec euolare in sublime spiritualium et eternorũ p
mittũt. Et hoc est qd dicit Vitas Mat.xviij. Facili
us est camelum p foramẽ acus transire q̃ diuitẽ in
regnum celorũ. z Marci.x. z. Luce.xviij Cum ergo
diuina clementia pauperem te esse voluit liberũ te
ab onerib' fecit. Merito ergo a te leuitatẽ seu agi
litatẽ z expeditionẽ ad enarrandũ pstibus de picu
lis ad euolãdũ de mũdi cõclusionib' z obsidionib'
ad currẽdũ viã mãdatorũ a te exigit. Quartũ lucrũ
de talẽto pauptatis reqrit a te dñs qetẽ cordis siue
trãqllitatẽ. Alligati em̃ mobilib' z ĩqet; necessariũ
ẽ vt cũ eis omni inqetudine moueant qd ex ipsa con
pfessiõe et loqndi tristissima psuetudine manifestũ
est dicũt em̃ se comburi cum domus eorum cõburi
tur et de grandinari cum vinee eorum degradinan
tur destrui cum destruuntur deuorari cum deuoran
tur similiter augeri et minui et eousq processit ista
dementia vt predia sua membra sua audeant nomi
nare nec erubescunt dicere istud predium est dextra
manus mea. Illud aliud est cor meum nihil omni
no se esse nisi aceruum suorum temporalium reputã
tes. Si enim decreuisti vt dicis. O insipientissime delira
tor et nihil creuit in te nisi aceruus diuitiarũ tuarum

Talentum

Supbia in paupere.

Diuitie onera sunt grauissima

Nota.

creuera tu sic te habeas et sic te reputas. Cum ergo
pauperē te fecit domin⁹ ab omnium inquietudinū
istarum tormentis que sola mortua nō sentiūt te mise-
ricordissime eripuit. Merito ergo de talēto paup-
Quintum. tatis lucrū a te interne quietis et trāquillitatis exi-
git. Quintū lucrū est pax a litibus et bellis. Nullo
enī lite vel bello paupertatis ipugnat aut ipetit. Nul
lus pro ea corā quocunq; iudice conuenitur. Nō pro
ea defendēda in iuditio necesse est aduocatos adiri
vel eorū patrocinia salariis vel modicis vel magnis
emi. Nō oportet pro eius defensiōe tribunalia fre-
quētari iudicib⁹ supplicari nec iurisperitos cōsuli
nec libros legū aut decretorum aut decretaliū euolui.
Similiter nec contra fures et latrones custodū excu
bias adhiberi nec cōtra insidiatores illi⁹ ducatus
securitatis inquiri nō pro eius tutamine menia vel
arces edificari vel machinas erigi nō arma fabrica
ri. In ipso bello est et pax. In mediis gladiis tuta ē.
In ipso cōflictu quantūcunq; ingēti et acerrimo nō
solū illesa sed etiā itacta psistit. De talēto ergo pau
pertatis merito pax tanq; nobile lucrū ac pciosum
ipsius deus eiusdē dator merito requirit. Sicut le-
gitur Eccle. xi. Paupertas et honestas a deo sūt. De
hac Seneca. Paupi etiam in obcessa via pax est. Et
iterū. Cum classica insonuit scit se nō peti paupertas.
Illud lucrū videlicet pacis a litib⁹ et bellis soli amit
tunt inimici paupertatis et qui ei bellum indixerunt
qui scilicet eā de se citra se ipsos gladio et igne totis
q; studiis ac virib⁹ illā diffugare et exterminare cō
tendūt. Nec mirū si bono pacis se ipsos defraudant
qui matrem pacis efficatricem scilicet paupertatem
odio implacabili et bello implacabili psequūtur.
Amatores diuitiarum. Hi sūt amatores diuitiarū quos recte intelligētib⁹
manifestum est matrem inquietudinum esse ac sca-
turiginē solicitudinum iurgiorum fomitem et bello
rū. Propter hoc dictū est. Proiice pecuniā et redi-
Castor aial a castrādo. me tibi pacē. Quēadmodū animal qd dicit castor p
priis dentib⁹ testiculos abscidens et in sequentib⁹
se venatorib⁹ illos pjiciens pacē sibi redimit. Sic
et Joseph palliū reliquēs egyptiace pace sibi ab im
probitate pcacitatis domine sue sicut legit. Gene.
xxxix. Sicut ossa nudata carnibus pacem habent a
canibus feris et auibus. Sicut loc⁹ exhaust⁹ ab hau
rire volentib⁹. Sicut dom⁹ exterminata a furib⁹ et
raptoribus: sic pauperes pacē habent. Et quemad
modū cadauera carnosa frequētant a canibus fe-
ris et auib⁹ et hoc ad diripiēdū et deuorandum. Et
quēadmodum lacus exhaurire volentib⁹ et ad hoc
ad exhauriendū. Quēadmodū etiam mollita et de
sup vncta a muscis et hoc ad exugendū. Sic diuites et
magnates frequētātur a cupidis predā eni sequit
turba illa cupidiorum nō hominē. Sextum lucrū de
talēto paupertatis et securitas ab omib⁹ malis et pi
culis q diuitiis accidūt eadē et his q diuitiis p amo
Notā. rē cupiditatis vniti sūt siue vnū cū illis affecti vt su
pra ostēdim⁹ accidere necesse ē. Et ppt hoc tot fau
cib⁹ deuorat auarorum corda qt eorum cibi et pot⁹ tot dē
tib⁹ cōfrigūt et pterūtur qt eorum pāes qt ipsimet pferē
tur dicētes se comedi et deuorari ab eis qui bona sua
comedū vel deuorāt eodē mō deuorāt et corda eorum a
lupis q oues eorum deuorauerūt. Judiciū aūt deuora
tiōis hui⁹ spūalis dolor ē cordiū ipsorū. Nō enī do-
lēt a morsib⁹ ciborum vel oniū suarum nisi dētes comedē-
tiū ac deuorātiū corda eorum frāgerēt atq; trāsfigerēt.
Ideo autē dentes deuorantium diuitias auarorum
corda eorum trāsfigūt et conterunt quia illa in ipsis

diuitiis vnita et immixta per insanissimum amorem
inueniūtur. Et propter hoc nulla dementia insanie
auarorū cōparabilis est qui tot dētibus corda sua
transfigēda et cōterenda exponūt. Nec solum denti
bus sed etiam omni igni et aque omni grandini et
fulguri omni tynee et rubigini et generaliter omni
nocumento. cum diuitie eorum obnixe sit. Omnia enī Incōmoda ex diuitiis.
incōmoda q ipse diuitie patiūtur et ipsa corda per
insaniam cupiditatis eis vnita et immixta cū ipsis
diuitiis pati necesse ē. Et si ergo non aliud lucrum
de talēto paupertatis pueniret posset q securitas a
tot tātisq; tormētis atq; periculis tam ppter istud
solum amandum eēt ac preciosum reputandū. Se
ptimum lucrum d talēto paupertatis proueniens
prudenter negociantibus esse ipsa diuitiarū posses
sio et imperiosa super eas dominatio. Hi enī in ta- Nota
lento paupertatis soli prudēt negociātur quia eā
sortē suā reputant et talentum sibi commissū ad lu
crum et propter hoc illā diligūt. De his ergo mani-
festū est quia diuitias sub pedib⁹ spiritualib⁹ sui
hoc est affectibus habent. et eas spiritualiter id est
contemptu et aspernatione cōculcant. Hi eas i tan-
tam seruitutem redigerunt vt nunq; d sub pedibus
eorū leuare se possunt et solo nutu ad omnē visū illi
seruiāt pro oi suo beneplacito volūtatis. Siue enī
deo illas offerri velint siue pauperibus erogari sta
tim oblate statimq; erogate sūt dei iudicio qui fal-
li non possūt statim corā deo sunt misericordia et in
cogitabili obediētia ante cōspectum dei volatu pe
ne incogitabili iusse statim veniunt ipso facto cla-
mantes assumus. Nulla enim mora est inter volun
tatem imperātē diuitiis in hac parte et obedientiā
earum. Habēt auari fures et latrones multiplices
q; direptores ac consūptores diuitiarum suarū vt
diximus: amatores vero paupertatis illos eosdem
diuitiarū habēt custodes ac icelestes thesauros de
portatores. Nō enī fures aut raptores quicq; ama
toribus paupertatis de diuitiis suis subripiūt aut
aufferūt quin potius qd furari vel tollere videātur
velut eorū serui siue saginarii incelestes thesauros
deportēt. Statim enī vbi gratias agit deo pauper
tatis amator pro furto vel rapina quo ei irrogari
intēditur velut gratissime deo oblationes et flagrā
tissima sacrificia insuper celesti altari ante oculos
diuine maiestatis res ille spiritualiter iposite sunt
statim vt preciosissima munera in thesauros cele-
stes recepta. Nec parum reputes pecuniam in ser-
uitutē obedientie redegisse cui obediunt omnia. Si-
cut legitur Eccli. x. Octauum lucrū paupertatis est Octauū lucrum.
ipse celestes diuitie que sūt eius precium. Sicut le
gitur. Mathei. v. et Luce. vi. Beati pauperes spiri
tu quoniam ipsorū ē regnum celorū. Et iterū. Bea
ti pauperes qm vestrū est regnum celorum. Expres
sius aūt sequitur de hoc Mathei. xix. Si vis perfe-
ctus esse vade et vende vniuersa que habes et da pau
peribus et habebis thesaurū in celo. Similiter et
Luce. xviii. Attēde autē q soli amatores paupta-
tatis vt diximus in ea negociantur et nō quemad-
modum in talentis secularibus negociari cōsueue
runt hoies videlicet dando quod habēt vt accipiāt
qd nō habēt. Non enī in ista negociatiōe paupertas
dimittit aut amittit. Sed poti⁹ amore victoriosissi-
mo retinet. Si enī dimitteretur hoc est si amore vi
culo nō teneret eo tpe et spa et ei⁹ pciū hoc ē celestiū Paupertatē non habentes qui.
diuitiarū opulētia amitteret. Et merito nō habe-
re paupertatē dicūt q eā nō solū a corde suo abiecrūt

Sed etiam quicquid ad eam pertinet de finib⁹ suis
exterminauit ⁊ nihil eorum apud se vel circa se mo-
rari paciuntur. Ferro ⁊ igne eã implacabiliter pse-
quentes: frigus eñ quod ẽ vna ex pericularibus pau
pertatib⁹ igne ꝓfligant. Fracturas vero ⁊ rimulas
in edificiis ferro diffugant. Propter qđ non est mi-
rum si tam atrocibus inimicis suis paupertas inimi
ca est ⁊ molesta. Et si omnino sibi aduersantibus ip-

Nota.

sa omnino aduersat: amatoribus aũt suis non solũ
pacata est ⁊ tranquilla: sed etiam ꝓfuse habundan-
tissimeq̃ bñficentie amica. Non eñ solummõ vtilis
est in auertendo mala: sed etiam beneficia impẽstan
do bona: que vt de aliis taceamus ipsas tẽporales
diuitias sola largitur ⁊ vt ad vnum dicamus non ni-
si cum ea ⁊ per eã haberi veraciter aut possideri vn-
q̃ possunt. Soli eñ veri domini diuitiarum sunt qui
paupertatem diligunt ⁊ soli earundẽ serui qui oderũt.
Iuxta hunc modum querenda sunt lucra singuloꝝ
talentorum q̃ nos paupertati studiosiori diligentia
assignauimus qꝛ ipsam esse talentum de cuius tãta
negociatione tot ⁊ tanta negociatione tot ⁊ tanta lu
cra ꝓuenire debeant minus verisimile videbit. Lu
cra vero talenti potestatis duo sunt vꝫ dei honorifi
centia seu gloria ⁊ animarum salus. Secundaria ve
ro multa sunt sicut est repssio malorum aut ne fiant
omnino: aut ne tanta vel tot: vel totiens vel tam fa-
cile. Secundum est libertas bonoꝝ qua auffertur im
pedimentum ⁊ difficultas ea faciẽdi. Et ista duo lu-
cra de talento potestatis requirit dominus. Ad hoc
enim potestas cuiuscunq̃ dominationis a deo data
est vnicuiq̃ vt p eam mala reprimat ⁊ ꝯpescatur au
dacia eorum qui timorem ⁊ amorem dei abiecerũt:
⁊ vt liberum sit bona facere deum timẽtibus ⁊ amã

Nota.

tibus: Est eñ potestas sicut baculus in manu cursito
ris viam domino suo facientis ⁊ turbas hinc inde ꝓ
pellentis ⁊ scandala seu offendicula de ipsa via. Et
hoc est q legit Isaye.lxii. Viam facite plebi iter de
clinate de semita auferre offẽdicula de via ppli mei
que vox indubitanter ad publicas ptãtes dirigitur
tanq̃ baculo ptãtis impedientes eos q̃ recte ambu-
lare volunt coherceant vt libere absq̃ impedimẽto
malignari volentiũ dei populus cuius serui atq̃ mi
nistri potentes sunt p viam mãdatoꝝ dei p viam ve
ritatis gradiatur: est silr eadem potestas sicut gladi
us ignitus ⁊ acutus ad deterrẽdos malos ne grassẽ
tur in bonos ⁊ ad p̃scindenda noxia ⁊ vrenda putri-
da de corpore ppli dei. Iustitia eñ seu disciplina se
cularis exterior velut chyrurgia quedã ẽ qua p hui⁹
potentes medet clementissimus de⁹ pplo suo vt mẽ
bra q̃ nec vnguẽtis sacramentoꝝ aut beneficioꝝ nec
potionibus exhortationum sanari possunt tanq̃ fer
ro ⁊ igne exterioꝝ penaꝝ vrant ⁊ p̃cidant. Alia vero

Nota.

lucra sunt de talento scientie ꝓuectus siue profect⁹
in se ⁊ multiplicatio in aliis: ⁊ de omni dono gratie
diuine eodemmõ se hꝫ. Requirit eñ deus ab vno
quoq̃ nostrum vt dona q̃ acceperit bono vsu adauge
at ⁊ i eis incessanter ꝓficiat. Silr ⁊ vt illa eadem in
aliis aut doctrina aut exemplo multiplicet. Cum ei
talentum scientie creditum ẽ illã p doctrinam i aliis
multiplicare tenetur. Cui vero vite sanctitas ⁊ lau-
dabiliũ moꝝ honestas ipsã velut sigillũ ⁊ velut for-
ma viuendi alios p exemploꝝ rectitudinis euidenti
am quodammõ sigillare ⁊ informare dꝫ. Iuxta q le-
gitur ad Philip.iii. Obseruate eos q̃ ita ambulant
sicut habetis formam nostrã. Et p̃ma Canonica pe-
tri v. Forma facti gregis ex animo. Horum autẽ
exemplum euidens in naturis inuenit. Vnaqueq̃ ei
arbor fructifera in seipsa ꝓficiens in semetipsam di
latat ⁊ ꝓuehit ⁊ per semen quod ex ea oritur in aliis
naturam suam multiplicat ⁊ in omnibus generanti-
bus vis generatiua est ad multiplicandũ indiuidua
speciei sue quasi quoddam artificium negociationis
ad lucrum: ⁊ in nobis etiam ipsa talenta tanq̃ semi-
na sunt spiritualia ⁊ nos bono vsu eorum patres et
matres nominamur ipsoꝝ in q̃bus illa multiplicare
mus. Vnde Apostol⁹.i. ad Cor.iiii. In christo Iesu
p euangelium ego vos genui. Sciẽtia ergo absq̃ vi

Scientia sine vita.

ta sicut lux est alienas formas ostẽdẽs: ⁊ sicut signũ
positum non ex similitudine naturali: sed tñq̃ ad pla
citum significant. Vita etiam vero absq̃ scientia ipa
veritas est per oculos spectantium eorundẽ cordib⁹
se infundens ⁊ ipse decor est diuine similitudinis spe
culis cordium se ingerens. Sic clarã ⁊ tersã siue for-
ma siue sigillum similitudinem suam illis imprimẽs
si mollita fuerit. sicut dicit Iob.xxiii. Deus molliuit
cor meum. Generaliter ergo ex omni talento qđ nec
potestas est nec p̃uatio: sed est dei donũ intrinsecũ vt
virtus aut scientia duo lucra p̃ncipalia q̃ diximus re
quirunt ⁊ duo secũdaria q̃ in p̃rimo enumerauim⁹.
Hoc autem necessariũ est scire confessoribus. Alio-
quin qũo cognoscent vtrum fideliter cõputent ⁊ suf-
ficientem rationem reddant ꝯfitentes. Qui eñ nõ no
uit quinq̃ talenta episcopis tradita: ꝓpter que in fe
stiuitatibus episcopoꝝ legitur euangelium de para
bola talentoꝝ qui nunq̃ talẽta ista cognouerit quali
ter epõrum aliq̃s ꝯfessiones audire p̃sumet: Primũ
siquidẽ eoꝝ est auctoritas docendi q̃ altera clauium
est. Scdam ptãs iudiciaria. Que duo vocat Augu.
instructionem ⁊ cohertionem. Tertium est auctori-
tas sacramentandi plena ⁊ integra hoc est tradendi
seu ministrãdi oĩa sacra. Quartũ est officiũ interpel
landi ꝓ pplo ad deũ. Quintũ est ptãs instituẽdi per
sonas i ecclesiis quã mercenarii ⁊ horreales siue cel
lariales ⁊ coquinarii clerici vocant ptãtẽ bñficia cõfe
rendi. De his quinq̃ interrogandi sunt in confessio-
nibus suis epĩ videlꝫ qualiter doceant ppłm quali
iudicent qualiter sacramẽtẽt qualiter interpellent ꝓ

Episcopi.

populo ad deũ qualiter ecclesias edificent hoc est ex
quibus personis vł potius vtrum ecclesias edificẽt.
Quidam eñ non nisi sodomam ⁊ egyptum spiritua
les non nisi babilonẽ edificant. Quid eñ ex sodomi-
tis nisi sodimia ⁊ ex egyptiis nisi egyptus ⁊ egypto
nisi babilon edificari põt: Licet aũt multa de talentis
propter eruditionem simplicium ⁊ communitionem
ꝓuectorum hic ⁊ dicenda ⁊ scribenda essent a quib⁹
ex ipsa temporis prolixitate prohibemur. ¶ Quar-
tam obligationem ad reddendam rationẽ posuim⁹

Nota.

susceptionem officioꝝ. Quemadmodum p̃dicatoris
officium diximus piscari venari. sicut legit Hier.xv
Mittã piscatores multos dicit dñs ⁊ piscabũt eos.
Et post mittã eis venatores multos ⁊ venabũt eos.
Silr Geñ.xxvii. Sume arma tua pharetram ⁊ arcuꝫ
⁊ egredere foras. Cumq̃ venatu aliquid apprehẽde-
ris fac mihi inde pulmẽtum sicut velle nosti. Ex hoc
iam eris homines capiens. Mathei.iiii. Faciã vos
piscatores hominum. Predicatores ergo i cõfessio-
ne interrogãdi sunt p̃mũ an exerceant ista officia ve-
nandi scꝫ atq̃ piscandi. Non eñ venat aut piscatur
qui nõ vult capẽ aliqd. Sed poti⁹ arma ⁊ rethia osti
tardus tendit. Et mirũ est q retibus sermonũ tot vigi

lijs ⁊ meditationibus ꝯtemptorũ non magnos pisces
piscari:sed vanarũ laudũ musculas tãtopere vena-
ri nõ solum studẽt sed ardẽt. Quã abusiuũ aũt quã-
qꝫ indecens sit feras.i.ferinorꝫ morum hoĩes oĩo di-
mittere captionẽqꝫ eorꝫ penitus ñ curare:⁊ arcu elo
quẽtie sagittasqꝫ verborꝫ huius musculas insequi ⁊ fa
me insatiabili esurire. Ue illis q: arcus eorꝫ ꝯuertit
in arcum prauum:⁊ sagitte eorũ reuerse retrorsũ ip-
sos miserabiliter trãsfigunt. Ipsiqꝫ suis retibus ip-
simet dãnabiliter capiunt:⁊ dũ sibi vanissimas adu
lationũ musculas capiũt semetipsos diabolo venã-
tur atqꝫ piscant. Contingit eñi illud eis iustissime gla
dius eorꝫ intret in corda ipsorꝫ ⁊ arcus eorꝫ ꝯfringat
gladi⁹ eñi exacutus nõ vt cedat victimas: ⁊ elimina
tus non vt splẽdeat ad illuminationẽ audientiũ. sicut
legitur Ezech.xxi. Sed poti⁹ exacutus vt pdicet pe
ritiam fabricantis ⁊ oñdat.i.appãre faciat eloquen
Nota. tiam pdicantis. Ille inqꝫ gladius intrat corda hmõi
pdicatorꝫ in sanissimo amore ⁊ fallacissima volupta
te vane laudis. sicut legitur Prouer.xv. Letat hõ in
sñia oris sui. Arc⁹ vero eorꝫ ꝯfringit:q: de hmõi hoĩm
eloqñtia:sic de arcu ꝯfracto nihil validũ nihil viuax
nihil efficax ad vulnerãdas hmõi feras emittit. An
non emittunt sagitte ex ore eorꝫ:sed cadũt poti⁹ ⁊ sa
gitte paruulorꝫ facte sunt plage eorꝫ ⁊ ꝯfirmant ꝯtra
eos lingue eorꝫ. sicut legit in psal. Sic de vno quoqꝫ
officiorũ interrogand⁹ est ꝯfitens vtrum illud agat.
Non eñi agitur officium nisi intẽdat finis illius. Et
attende qꝫ in sacris officijs ac ministerijs diligenter i
terrogandi sunt ꝯfitentes. Maledictus eñi est q agit
opus dei fraudulenter. sicut hiere. legitur.xviij. In-
terrogandum etiam est quo animo qua intentione
suscepta sunt huiusmodi officia:verbi gratia: q ani
mo factus est clericus aut sacerdos aut episcopus.
Si eñi alio animo quam vt deo seruiret ad honorifi
centiam ⁊ gloriam ⁊ animarꝫ salutem manifestum ẽ
q: non est ingressus sine macula:nõ intrat p ostiũ cuꝫ
scriptum sit. Joan.x. Ostium christus est. Est q: trigi
ta vel plura sunt officia clericorꝫ ⁊ sacerdotum scienti
bus eã confessoribus multa suppetit copia interro-
gationum circa hec. ¶ Quintã diximus obligationẽ
Nota. stipendiorum q dantur ad militandum deo ⁊ anima-
bus ⁊ vt alia transeamus stipendia bñficiorum tem
poralium:id est ecclesiasticorum redditũum propter
spiritualem militiam ⁊ constituta ⁊ data sunt. sicut
legitur.ij. Paralipp. Precepit rex populo habitan
tium hierusalem vt darent partes sacerdotibus ⁊ le
uitis vt possint vacare legi domini. Et psal. Dedit
illis regiones gentium ⁊ labores populorũ posside
runt vt custodiant iustificationem eius ⁊ legem eius
exquirant. Interrogandi ergo sunt clerici i ecclesijs
titulati vtrum militent deo ⁊ animab⁹ ⁊ qualiter mi
litent vtrum sm qꝫ requirunt stipendia vtrum labo-
rent sm qꝫ comedunt. Cum dicat Apostolus secũda
ad Thess.iij. Si quis non vult operari non mandu
cet:ergo qui non vult operari dupliciter vel triplici
ter:non mãducet dupliciter vel tripliciter. Mandu-
cant qui tres pbendas habent:debent ergo laborare
tripliciter. vꝫ tria paria horarꝫ dicendo:⁊ alia omia
bona triplicando. Hoc est vigiliam dicendo triplici
citer. Jeiunando tripliciter:⁊ ita de alijs. Ue infelici
tati temporum nostrorum in qua ad militiam istam
sumuntur paruuli ⁊ omnino imbelles:⁊ rei ist⁹ mi-
litaris penitus ignari. Accidit eñi vt pro robusto ex
ercitu sit ecclesie dei grex paruulorũ ⁊ ruis omnino

ignorantium ⁊ pondus eorum ferre non non valen-
tium. Dicit aliquis se militare se clericaliter deo et
animabus si dicit horas suas dictione qualicunqꝫ.
Tu autem attẽde militias.i.militie istius partes q
indubitanter iste sunt. Pugnare contra vitia contra
demones contra malignos homines:⁊ cõtra irã dei
contra quam pugnatur oratione ⁊ afflictiõe a malis
recessione. Contra demones ⁊ vitia vero pugnatur
disciplina oratione elemosynarꝫ largitione ⁊ peccan
tium in se remissione. Contra malignos vero hoĩes
hoc est ad vincendũ eorꝫ malignitatem. Interdum vi
ribus ⁊ potestate interdum supplicatione ⁊ obsecra
tione. Interdum beneficentia. sicut legitur.xij. ad Ro
ma. Si esurit inimicus tuus ciba illũ ⁊c. Interdum
iudicio ⁊ iustitia:sicut iniuste oppressorum coram iu
dicibus defensione:qñqꝫ ratione seu disputatione:si
cut ꝯtra incredulos. Plurimumqꝫ vero patientia ⁊
toleratione qui nullo istorum modorum militat tan
qꝫ fur ⁊ latro stipendia malitie isti⁹ ꝑcipit aũt ad mi
nus sine cã ⁊ ꝓpter hoc ad restitutionẽ merito teneri
vident. Partes etiã militie isti⁹ sunt signa seu vexil
la ꝓferre in isto dei exercitu qđ ẽ magnificentia ⁊ mi-
rificentia exemplorꝫ aliorꝫ pire. Silr tubis clangere Tubis clangere.
qꝫ est vocibus pdicationis ad bellum auditores inui-
tare ⁊ aduocare. Eodẽ mõ ⁊ arma fabricare qꝫ ẽ sa-
cram scripturã docere ⁊ ex ea argumentorꝫ ⁊ exhorta
tionũ tela sagittas ⁊ scuta prudẽtiũ rationũ elicere.
Silr in castris aut arte excubare qđ est ꝯ insidias he-
reticorꝫ ⁊ insultus demonũ vigilare. Pars etiã mi-
litie istius est hostes explorare qđ ẽ ꝯsilia ⁊ vias qb⁹
capiant salubriter aut repellant ne noceãt:excogita
re artes ⁊ menia suffodere nõ nulla ps militie saluta Militia spiritualis.
ris ẽ. Hoc est machinamẽta hereticorꝫ ⁊ oĩm incredu
lorꝫ subtilitates prudẽtie spiritualis destruere. sicut
dicit Apostolus i.x.ij. ad Cor. Arma militie nostre
non sunt carnalia: sed potentia a deo ad destructio-
nem munitionum ⁊c. Qui nullo istorum modorũ mi
litat ⁊ contra animam suam ⁊ alios:si ipsa stipendia
temporalium in arma iniquitatis conuertit vt de ip
sa pecunia stipendiorꝫ pascat luxuriam: nutriat mi-
nistros iniquitatis:⁊ vt vno verbo dicam⁹ si solo pec
cato pecunia illa seruiat ⁊ in solis vitijs insinuatur.
Ue ducibus ve nequissimis dei ꝓditoribus qui ta-
les ad dei scribunt militiam ve dispensatoribus qui
dei stipendia talibus distribuunt. ¶ Sextam posui-
mus obligationem ratione commissorum id est col-
latorũ nobis ⁊ dimissorum de quibus interrogand⁹
est confitẽs quas gratiarum actiones:quãtas deo de
his agat ⁊ si ꝯtinue hoc faciat an forte a mẽoria ei⁹ Dei bñficia erga nos.
exciderit an quod deterius est sibi dei beneficia ⁊ do
na ⁊ non deo attribuat vel meritis suis illa ascribat
⁊ vtrum recte de eis sentiat vꝫ qꝫ magna qꝫqꝫ meritis
suis indebita sint. Deinde de ipsa dimissione pecca-
torum solicite interrogandus erit si eam forte vili-
pendat:aut non satis eam appreciet:si non intelli Dimissio peccatorũ.
gat eam esse ereptionem de ore leonis infernalis et
extractionem de ventre ceti:⁊ liberationem a carce-
re ⁊ vinculis a quibus egrediendum erat ei ad infer
nale patibulũ. Et de his multa iam diximⁿ qꝫ si eam
tale ⁊ tñ bonũ eẽ aduertat iterrogãd⁹ erit. Qui spi
rit⁹ deuotiõis ꝓ ea i deũ hẽat qđ noui seruitij ꝓ ipa
deo faciat. Hoc ei moris est his q de magnis pi:ul
dei miseratione eripiunt vt nouo se aliq voto obli-
gẽt vel astringãt ⁊ speciale aliqđ seruitiũ ꝓ sua libe-
ratione deo ꝓmittant. Et qm in pcedentibus osten-

dimus: cum ira et misericordia contraria sint. Similiter contumacia et penitentia: et iterum remissio et vindicatio seu pene irrogatio. Suntque ista duo que vltimo posuimus effectus duorum primorum videlicet ire et misericordie affectus descendentes super illa duo extrema et hoc descensu rectissimo rectitudine scilicet diuini iudicii ita quod ab ira via rectissima descendat vindicta seu pena super contumaciam et a misericordia remissio super penitentiam. Consequenter manifestum esset his super quamcunque faciem seu comparationem penitentie congruentem seu proportionalem sibi descendere faciem seu comparationem remissionis verbi gratia super iram penitudinis parsiue placatio et super vomitum confessionis purgatio et super obligationem computationis absolutio. Nec constituimus vtrum dicatur super iratum penitudinis an super iram. Similiter an super vententem confessionem an super vomitum confessionis. De his autem multa diximus supra in destructione erroris eorum qui dicunt nullam esse animabus a peccatis reuersionem nullum eis esse post lapsum reparationem. ¶ Vltimam eius nominationem ponimus crepationem quam sequitur viscerum effusio. Et hanc significauit funis Jude suspensus crepuit medius et effusa sunt omnia viscera eius. Judas namque confitens siue confessio interpretatur. Mors ergo confitentis quantum ad veterem hominem debet esse crepatio ex vehementia contriti spiritus: salutis irrumpentis et dirumpentis ipsum cor et omnia viscera eius id est cogitationes et affectiones et operationes atque locutiones per confessionem eficientis: quedam enim hic peccata per confessionem emittuntur. Quemadmodum vinum de dolio per extractionem ductile. Quemadmodum enim dirupto corde tota virulentia seu feculentia peccatorum effundenda est. sicut legitur Job. xxxii. Enventer meus quasi mustum sine spiraculo. Et Johelis. ii. Scindite corda vestra. Et in Psalmo. in persona veteris hominis. Sicut aqua effusus sum.

Vindicta ab ira.

Remissio a misericordia.

Funis quo suspensus est Judas

Similitudo bona.

¶ Elegantí et acuto stilo soluit quattuor questiones que multorum animos exagitarunt.

Post hoc quattuor questiones que multos turbant et exagitant determinare temptabimus. Quarum prima est de tempore ipso confessionis videlicet vtrum omni hora qua nobis possibile est confiteri confessionem facere teneamur an liceat differre et quotiens differre liceat. Secunda est an liceat eam diuidere videlicet vt peccatorum pars vni sacerdoti et pars alteri in confessione reueletur. Vel vt vnus sacerdos confessionem audiat alter vero absolutionis beneficium impendat penitenti. Tertia est vtrum eam iterari necesse sit ex integro post quemcunque relapsum vel quotienscunque confessor mutatur. Quarta est vtrum peccata redeant quocunque recidiuo siue relapsu peccati mortalis vel quocunque nouo lapsu. Et quoniam testimonia sacre scripture sacrorumque doctorum dicta super his vsu et frequentia disputationum multitudineque scriptorum certissima sunt: ea adducere supersedemus probationibus et exemplis super hoc solummodo insistentes. Quod quod nec ad modicum vel momentum differre confessionem liceat vnicuique propter multa pericula videri potest. Primum ne propter negligentiam faciendi confessionem dum quis potest dum non vult iusto dei iudicio infligatur ei non posse cum velit. Hoc enim modo consueuit iustissimus deus negligentias nostras punire. Secundum propter periculum obliuionis peccatorum. Que enim ipsa sua recentia memoriter tenentur ipsa vetustate interdum abeunt in obliuionem. Tertio propter ipsum periculum mortis quod non mediocriter aggrauat peccatum. Quarto propter pec

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Periculosa dilatio confessionis

catum ruendi in aliud. Peccatum enim quod statim per penitentiam non diluitur suo pondere trahit ad aliud. sicut dicit Greg. et pylosos clamat alter ad alterum. sicut legitur Isa. xxxiiii. Nescio enim qua execranda liberalitate peccata se inuicem aduocant et inuitant. Ita vt non solum sui generis sibi similia attrahant: sed etiam contraria et inimica vt prodigalitas auaritiam vt vere in illis impleatur. Juxta congruentiam suam illud psal. Abyssus abyssum inuocat. ¶ Amplius. Quia peccatum debitum est et iniuria irrogata deo. Manifestum est quod non nisi de assensu et voluntate eius cui irrogata est potest differri emendatio. Et quia non est dubium quod cito irrogata est iniuria tam cito et deberi satisfactio pro illa. ¶ Manifestum est non esse sue peccantium nec sue voluntati vllo modo esse commissum vt huiusmodi satisfactionem pro beneplacito suo differat. ¶ Amplius. Quis hoc vestimento suo vel calciamento faciat vt non quam cito inquinatum fuerit illud ablui vel abstergi curet. Quis in luto illud vsque ad putrefactionem dimittat. Si vero dissolutum vel detritum fuerit. Quis non statim illud sutori vel refectori tradat vt resuatur vel reficiatur. Denique quis equum suum vel asinum statim nisi inclinatus fuerit aut alterius lesionis quippiam passus non statim illum marescallo curandum mittat. Et attende similitudines istas que proprie et recte sunt: peccata enim inquinamenta et detritiones sunt vestis spiritualis que est decor vite et vulnera animarum sunt. Si autem tantopere inquinamenta et detritiones vestimentorum et calciamentorum corporalium curantur a nobis quanto studiosius et vigilantia curande sunt detritiones et inquinamenta vestimentorum spiritualium. Si tanta sollicitudine occurrere festinamus vulneribus et lesionibus equorum nostrorum et asinorum ne crescant aut inualescant: quanto fortius accelerandum est nobis ne morbi aut lesiones animarum nostrarum crescant et medicamentum confessionis statim adhibere atque apponere. ¶ Amplius. Si serpentes ac colubres asino nostro. Si venenum de corpore expellere. Si hostem vel latronem de domo nostra tantis studiis atque conatibus eiicere properamus: et moram illud faciendi tam acriter et in nobis et in aliis culpamus et petere inducias aut dilationes quo minus hec statim fiant tanta districtione damnamus. Quid nobis de spiritualibus serpentibus colubris et veneno de diabolo hoste et latrone faciendo putamus. ¶ Amplius. Si ignis incendio domum cuiusque vastare ceperit quis super extinctione illius inducias ei et vnius momenti procedens suggerere audeat vel suadeat. Quis etiam adeo cecus aut demens esse potest vt hic suadentem vel suggerentem audiat et de peccato scriptum est Job. xxxi. Quia ignis est vsque ad consumptionem deuorans: de omnibus vero generaliter in psal. illud dictum est. Supercecidit ignis et non viderunt solem. Et iterum. Incensa igni et suffossa. Quia enim voluntate tantum peccatur. vt dicit Augu. Peccatur inquit agendo aliquid passio tamen esse quod non potest esse peccatum aut omissio quod peccari non potest agendo. Pura namque et sola passio non potest esse peccatum. Idcirco propter voluntatem peccatum omne actuale hoc est peccatur agendo siue intra siue extra ignem diximus. ¶ Amplius. Si confessio vt supra diximus debita est: quemadmodum computatio superiori dispensatori ab inferiore debetur. Et si est debita velut accusatio ac detectio seu reuelatio reorum a subditis domino debetur aut iudici. Et iterum si est debita: quemadmodum detectio seu ostensio vulnerum eorum qui infirmantur debentur medico qui vtique medicus est non voluntate infirmantium: sed publico officio et statuto manifestum est quod differri non potest absque assensu eius et voluntate cui debetur vt diximus

Peccatum vnum excitat aliud.

Nota.

Similia aptissima.

Similitudo.

Non licet ergo inq̄ differre confessionē auctoritate
sua seu ꝑ beneplacito suo nisi quatenus visum fue-
rit ei qui preest visum inq̄ ex animata consideratio-
ne. Non autem p̄cipiti ꝛ temeraria volūtate. ¶ Am-
plius. Qui furem vel hostem tenuerit p̄ter conscienti-
am iudicis ꝛ assensum quomodo absq; iniuria eius
facit vsualiter namq; dicitur ꝙ fures ꝛ latrones iu-
Penitudo i dicis sunt ac p̄teriti p̄ torio. In his eñ omnibus ꝛ si-
terior. milibus illud diligenter attende: q2 penitudo interior
quam supra contritionem nominauimus: ꝛ sacrifici-
um deo acceptissimū ac placabilissimū contra eius-
dem iram ꝛ iustificatio rectissima delinquētis ꝛ emē
datio p̄cipua iniurie deo irrogate ꝛ absolutio fortis-
sima inquinamētorum spiritualium ꝛ refectio opti-
ma detritionum vestis nuptialis ꝛ calciamentorum
ꝛ meditatio saluberrima vulnerum ac morboꝝ spi-
ritualium. Et extinctio validissima incendioꝝ. De
quibus agitur ꝛ propter hoc non ē in mora nec indi
lationib⁹ noxijs ac pernitiosis q̄ corde penitet ac cō
uertitur: non serpētes aut colubres in sinu suo mora
ri patitur: nec solum eos a se abijcit aut excutit: sed
etiam occidit intra semetipsum ꝛ ꝓijcit: nec furē de
tinet aut latronem: sed eos in se iustitiat ꝛ occidit: lꝫ
autem periculosa sit interdum ꝯfessionis dilatio nō
tamen vsq; ad damnationem culpabilis. Multis ei
Dilatio cō- modis militat sacramēto confessiōis ipsius dilatio
fessiōis q̄re primo recogitatione ad rememorandum ipsa pecca
ri⁹ piculosa ta. Secundo examinatione ipsorum videlꝫ ad ea ex-
aggreganda ꝛ semetip̄m fortius accusandum. Ter-
tio inuestigatione ipsorum ad plenam cogitationē
ꝓpter cōfessorē iudicem melius instruēdum. Quar
to inquisitione vel electione confessoris cui cor suū
sentit facilius ac melius effundēdum. Quinto ipsi⁹
sacramēti reuerentia ꝛ honoratione ꝓpter quas cū
ipsi penitētes excommunicati sunt anteq̄ ad illō sa-
cramentum accedant: absolutionis remedium ē ob-
tinēdum. Sexto deuotionis procuratione hoc est vt
deuota sit ipsa confessio ꝓpter quod aut pia oratio
ne nōnulli hoc prius impetrare studeāt aut sacra le-
ctione aut interna meditatione aut sacre exhortatio
nis auditione ꝓcurare conanꝰ. Nec vllo modo seq-
tur de quacunq; re si periculosa sit eius dilatio ꝙ iō
sit vel culpanda vel damnabilis. Nullum eñ est op⁹
bonum adeo examinate ac depurate perfectiōis qō
non periculose agatur in vita ista que tota non solū
circundata ē ꝛ obsessa: sed etiam vt ita dicaꝰ immer
sa ꝛ immixta periculis. Si vero dilatio confessionis
Dilatio cō- nullum hmōi fructum habuerit non solum nobis vi
fessiōis sine detur inutilis: sed etiam pernitiosa nec est in potesta
fructu picu te confessoris aut de iure officij sui nullatenus ei cō
losa. petit confessionem exigere in p̄iudicium cōfiteri vo
lentiū atq; in p̄iudicium officij sui. Et ꝓpter hoc qm̄
omnia hec cōfessionē aut adiuuant aut meliorāt. Et
idcirco cōfessoris expediūt officiū non ē indebita cō
fessio nisi saluis hic penitenti. Qui si forte per negli
gētiam suam tēpus q̄ ista ꝓcurare debuit penitus la
peratus labi permiserit: dilationē vlterius habere
non debit: imo ad ꝯfessionem faciēdam districtione
ecclesiastica cogēdus erit verba gratia. Cum ḡnali
statuto ecclesie oēs fideles tpe q̄dragesimali ad min⁹
iussi sūt āns singul' ꝯfiteri: si toto tpe q̄dragesimali ꝛ
p̄cedēti p̄parare se ad ꝯfessionē dignaꝫ atq; decētem
neglexerit: procul dubio si illo tpe non ꝯfiteatur etiam
non vt diximus p̄paratus delinquit. Delinquit autē
ꝓpius p̄parationē negligens. Tandē vero grauꝰ

peccat confessionē omittēs. Penitudinē vero inter
nam attritionē aut contritionē nulla ex causa dꝫ ne-
gligere ꝛ differre. sicut legitur Eccl'a. v. Nō tardes
conuerti ad dñm ꝛ ne differas de die ī diē. Et eiusdē
xvij. Ne demoreris in errore impioꝝ. Quecunq; aūt
superius obiecta sunt ꝛ cōtra eum locum hn̄t solum
modo sicut ꝛ multa similia. Et quia etiā attritio do-
num dei est: sicut ꝛ oīs p̄paratio ad grām. Suffragijs
sanctoꝝ. elemosynis: sacris lectionibus: sacris medi
tationibus auditu verbi dei pijs excitationibus ac Attritio do
sanctis exercitationibus alijs ꝓcuranda erit ꝛ a deo num dei.
impetranda. Et plus eiusdem adminiculis postulā
da a patre misarum ꝛ obtinenda erit. ¶ Consequēter
questionē secundam determinare aggredimur. Et q2 ī
p̄cedētib⁹ iā diximus multis de causis ꝓprijs sacerdo-
tibus occultanda esse siue occultari debere. Interdū
q̄dam peccata subditoꝝ suoꝝ: ꝛ rōes ꝓpter quas ita
fieri oporteret exposuimus. Quarū summa hec est
vꝫ ne ꝑ viam salutis hoc ē confessionē vtraq; ꝑdi-
tio hoc ē tam aīe q̄ corporis eueniat. Quia ergo in
his casibus nō fructus ꝯfessionis: immo fructui cō-
trarium ex ꝯfessione ꝓueniret cū saluti soli seruire ꝛ
militare debeat ꝯfessio alij q̄ ꝓprio sacerdoti de his
casibus seu peccatis alij q̄ ꝓprio sacerdoti erit con
fessio faciēda ꝛ hoc ē de licētia ipsius sacerdotis vel
epi loci. Si quis aūt obiecerit q2 gratia sctificatio
nis indiuisibilis est ꝛ impartibilis. Non eñ potest esse
in pte sanctus ꝛ in pte peccator. Quēadmodum nō Occultāda
pōt esse partim ī inferno ꝛ ptim ī paradiso. Et quia q̄dā pctā ꝓ
īpossibile ē coniungi in vno ꝛ eodē subiecto eternam prio sacer-
damnationē ꝛ eternā gloriam: ꝯiungi inq̄ neq; sꝫ idē doti.
ꝓpter repugnātiā ꝯrietatis q̄ in nullo gñe ꝯtrorum
istam ꝯiunctionē patiꝰ in eodē ꝛ sm̄ idē. Sꝫ neq; sm̄
diuersa ꝓpter remotissimā distātiā q̄ ab inuicē distāt
sublimū glorie ꝛ īfimū dānationis eterne ꝛ ꝓpter im-
partibilitatem anime humane ꝓpter quam in ipsa
humana anima impossibile ē reperire diuersa illa ī
quoꝝ vno sunt pena gehennalis: in altero vero glo-
ria beatitudinis illius. Quare in eadē anima huma-
na impossibile ē coniungi retributionem beatitudis
ꝛ penam eterne damnationis. Proportionalia aūt
sunt merita ꝛ p̄mia. Merita ergo incōiungibilia sūt
ꝛ eadem etiam ratio est incōiungibilitatis ipsorum
meritoꝝ. Cum eñ ꝯtraria sint adinuicē ac repugnā- Nota.
tissima sanctitas seu gratia gratū faciens ꝛ morta-
lis culpa: ipsa repugnātia ꝯtrarietatis nō patiꝰ am
bas simul eē in anima humana sm̄ idem ꝛ ipsa impar-
tibilitas aīe hūane nō patiꝰ easdē eidē inesse sm̄ diuer-
sa hoc ē diuersas ptes cū diuisitas ptiū ī ea eē nō pos
sit. Ad cuius ergo sacerdotis bñdictionem ꝛ absolu-
tionem gratiam sanctificationis recipiet penitens.
Cū ei partē pctōꝝ suoꝝ ꝯfiteaꝰ vni ꝛ ptē alij ꝛ grām
sctificationis ꝑ partes recipe nō possit ab vtroq; il-
lam recipiet vel a neutro ꝛ si a neutro cū ꝑ ip̄m nō stet
manifestū est: ꝙ sola diuisio ꝯfessionis grām sctifica
tionis ipediuit. Quare confessionē oīno diuidere nō
licebit. Si vo vtrūq; sacerdotē grām sctificatiōis ꝛ
absolutiōis recipit ꝛ istud vꝫ nō solum īconueniēs: Obiectio
sed etiā iniquū vꝫ vt iudex ꝓnūciet de his de quib⁹
nō cognouerit ꝛ absoluat a criminib⁹ de qb⁹ coram
eo actū nō ē. Cū ei vterq; ipsoꝝ sacerdotū penitentē
plene absoluat. Nō ei sicut plene oñdim⁹ pōt in pte
absolui a vinculis pctōꝝ ꝛ ī pte remanē ligat⁹. Alter- Solutio.
q; ei sacerdotū absoluit ip̄m ab oīb⁹ ꝛ ita cū neuter
oīa audiuit. Alter ꝓnūciat de his de qb⁹ nō cognouit.

In q dubitandū nullatenus est q per vtrūq sacerdotē
plenā gratiā sanctificationis et absolutionis recipit
nisi per ipsm steterit: neq more iudicū forisecorum
puniciat cōfessor absolutum vel non condemnamus.
Sed magis orationē facit super eū vt deus absolu
tionē et remissionē atq gratiā sanctificationis tri
buat: et nemo dubitat quin possit et debeat confes
sor orare patrē misericordiarum et etiam remittat
peccanti peccata q nec ipse penitens in se cognoscit
et eidem confessori recognoscit. Unde et in absolu
tione confitentum non consueuerunt dicere sacerdo
tes dimittat tibi deus peccata q confess⁹ es mihi: sz
potius oia. Qui si per aliū sacerdotem gratiā sctī
ficationis et plene absolutionis recepit sic confitēs
per alterum accipiet augmentum grē. Si vero que
ras cum plene absolutus sit iste coram pmo sacerdo
te ad quid adit sm ad quid etiam facit confessionē
depctō. Jam responsum est in hoc cum eni per gra
tiam contritionis remittūtur peccata: nihilomin⁹
tamen post acceptā gratiā contritionis de eis con
fessio facienda est et causas in hoc superius assigna
uimus. Dicimus etiam q pōt diuidi cōfessio ita vt
alius audiat ad consiliū et iniungendam penitenti — Confessio an diuidat
am salutarem alius aūt benedictionē sacerdotalē et
absolutionem faciat super penitentē: hoc aūt ibi li
citum est vbi sacerdos simplex et sacrarum literarū
ignarus ibi eni potest aduocare sociū tanq consilia
rium et accessorem sibi in iudicio penitētiali. Si eī
in iudicio forensi et seculari hoc licet ne errēt in illo:
qto fortius in isto iudicio vbi error inconparabili
ter periculosior. Cuz eni diaconus claues non habe
at interdum aūt et scientiam medicine celestis habe
at non est dubitandum defectū sacerdotis in hoc ip
suz posse et debere supplere. Et vt veri⁹ loquamur
in hmōi casu non penitentiā ipse iniungit: sed magz
sacerdos cuius auctoritate ipse facit hoc. Quēad
modum assessor licet sententiam dicat iudici non tñ
ipse iudicat nec etiam cū de mandato iudicis sentē
tiam pfert ipse sentētiat sed magis iudex per ipsū.
Idē dicimus. Si forte barbarus fuerit confitēs q
sacerdos potest aduocare qui barbari confessionez
audiat et ipse interpretetur. Sz si forte illiterat⁹
ille sacerdos fuerit etiam totū interpreti potest cō
mitte. Si saltem sit diaconus reseruata tñ sibi bene
dictiōe et absolutiōe que sine potestate clauiū in pec
catis mortalibus locum non habent. In venialibus
autem peccatis sm quosdam absoluere possunt et — Laici ī veni
laici in necessitate. — alib⁹ absol-

¶ Utrum aūt iteranda hoc est ex integro iterū — uūt in nectē
facienda sit confessio post quēcunq in mortale pec
catum relapsum seu reciduū: quā questionem ter
cio loco posuimus plane dicentes q non ex debito:
ita vt qui non iterauerit: ex eo reuz mortis eterne se
faciat: absit hoc a nobis et vt ex hoc morti eterne ad
iudicemus ex hoc vez qd post reciduū hmōi confes
sionem ex integro non iterat et singula peccata sua
cum ipso in qd lapsus est denuo non confitetur. Sz
si quis dixerit q iudex penitentiarius id est confes
sor non aliter plene instruetur ad iudicandū de pec
cato recidiui nisi omnes alia que precesserunt audi
at. Quēadmodū si quis aliquē in iuste percussisset cui
ille iniuriaz percussiōis benigne gratisq remisisset at
ipo percussor ingratus denuo illuz percuteret de se
cunda percussione iudex recte iudicare non posset si
de prore percussiōe eiusdem gratuita remissione nō

constaret. Longe enim maior iniuria est secunda p
cussio q prima. Non constabit ergo ei de magnitu
dine secunde iniurie si ei taceatur prima et indulgē
tia ipsius et ita nec estimare nec iudicare poterit il
lam quanta est et qualiter emendāda. Cū ergo sacer
dos iudex penitentialis sit: non poterit iudicare vel — Sacerdos
estimare posterius irrogatas iniurias et contume — iudex pnial
lias nisi constiterit de primo irrogatis et etiam de
remissione ipsarum si facta est quoniam ingratitu
do nec leue peccatum est nec leuis circūstantia pec
catorum. Sed valde grauis et aggrauans. ¶ Non
potest autem constare de prioribus iniuriis et pec
catis nisi per confessionem: nec plene constare nisi
per plenam confessionem. ¶ Plene ergo ex integro
iteranda erit confessio post recidiuū maxime nouo
sacerdoti. In hoc autem dicimus quia si iudiciū pe
nitentiale merum iudicium esset. Ita esset reuera in
ea sicut in iudiciis forensibus faciēdum verum quia
non tam iudicium est q etiam sacramētum. Et pl⁹
in virtute sacramentali agit q iudicio: imo minori — Nota
discretione iudiciaria agendū est q ī eis que sūt me
ra iudicia. Et pter hoc nō est necesse vt tā diligēs
examinatio fiat de peccatis in parte ista. Pie ergo
credimus misericordie diuine sufficere vt in genera
li ista dicat confitens q cum deo multas et magnas
iniurias irrogassem peccando et de quibus recolo
et de quibus per negligentiam meā et incuriam me
moriaz non habeo. Omniaq illa mihi indebita lar
gitate misericordie sue remisisset meq indignuz in
gratiaz suam per penitentiam reuocasset omniū isto
tantorum et tam inestimabeliū beneficiorum ingra
tus denuo ipsum offendere sic non veritus sū. Et hoc
cū multa aggregatione dicendū et multis lachrymz
si datum desuper fuerit penitenti. De ingratitudie
eni vt alia taceantur eam cognoscentibus modz oī — Ingratido
bus facienda est confessio. Illa enim est que id quod — confitenda
solūmodo sibi deus in omnibus donis suis sibi soli
retinuit: totum surripit et furatur vez gratiarū acti
ones gloriaz laudem et benedictionem. Nihil eniz — Ingratitudo
istoruz deo reddi patitur iniquissima ingratitudo. p
pter qd et ipsum fontem bonorum redūdantissimū
atq largissimū pene plus omnibus viciis nobis ob
cludit et fluenta beneficiorum eius velut obex infer
nalis durissim⁹ et impetrabilis a nobis auertit nec
solum obsistit largitati diuine quo minus noua mu
nera largiatur sed etiam vt predonata tanq iniustz
detentoribus auferat. Merito eni et iure euidentis
simo feudum vel prediū amittit: qui domino a quo
habet illud ius qd in eo solum retinuit reddere con
tradicit: Iz aūt iterationem cōfessionis saluberrimā
et incredibilis virtutis esse nouerimus et eam put
nobis datum est predicare suadere consulere nō ces
semus nec vnq cessare pponam⁹. Illud tamen et hic
et vbiq salua fidei pietate et catholice doctrine ve
ritate possumus declarare intendim⁹ et volum⁹ ne — Nota.
laqueos mortis nobis seu aliis iniciam⁹: ne nos aut
alios eterne dānationi obligemus aut obligatos dī
camus. Si vero nouus sacerdos fuerit cui cōfessio
facienda est hoc est qui alias peccata preter id ī qd
relapsus est penitens ei confiteri teneatur terrione
vtiq vel debito que morti et dānationi eterne illum
obliget et adducat dicere non audemus nec ista ne
gligentiā iudicare mortalem: non eni inconfessa reli
quit preterita pctā qui de ingratitudine vt dixim⁹
de eis in generali se accusat et culpabilem reddit.

Ingratitudinem aūt non agnoscere et non confiteri
non modica pars est ingratitudinis nec culpe leuis.
¶ Relinquitur nobis quartam inuestigare que
Questio stionem atq; determinare vez vtrum peccata redeāt
per relapsum seu reciduum que fuerāt añ dimissa.
In quo illud primo manifestū est z omnino declara-
tione probationū non indigens scz q nec male cogi
tationes redeunt taq; resurgunt neq; male affectio-
nes neq; male locutiones z hoc sensu manifestuz est
neq; aliquē cousq; delirare aut insanire posse credi-
mus vt et videatur. Restat ergo vel vt macule seu i-
quinamenta ipsorum redeant vel debita penarumq
p ipsis ante acceptam remissionis gratiā debebant
z q maculas redire impossibile sit declarabim⁹ de-
claratione irrefragabili z manifesta. Primum qm
auariciam maculam aliquā imprimere dicim⁹ esse
Virtus impossibile. Sicut eñ virtus non aliam pulchritu-
dinem imprimit q ipsa sit nec pulchram aut specio
sam facit animam humanam alia speciositate z pul
chritudine q se ipsa. Si eñ aliā pulchritudinez im-
primeret illa vel eēt virtus vel non eēt virtus. Et
si non eēt virtus impossibile eēt eam esse pulchram
animam humanam. Si eñ alio q virtute pulchra
esset et hoc formaliter accideret et sublata omni vir
tute per intellectū abstrahentez intelligantur rema-
nere pulchra. Causaz eñ sufficientē abstrahere aut
separare ab effectu suo possibile est intellectui mo-
do sicut frigiditatem abstrahe vel separe ab albedi
ne. Hanc ergo positionem recipit intellectus noster
vez vt remaneat corp⁹ aliquod albū sublata frigidi
tate aq erat et albedo. nō aūt recipit hanc positionē
vt remaneat aīa humana pulchra vel speciosa oīni
virtute sublata. Non sunt ergo separabiles intelle-
ctu ab inuicem pulchritudo anime hūane z virtus.
Si aūt haberent se ad inuicez vt causa efficiēs rei⁹
effectus proculdubio separe posset eas ab inuicē in
tellectus noster. ¶ Amplius. Sublata illa pulchritu
Nota dine quam ibi somnias nihil depiret. De merit; aīe
humane cum omnia merita ex solis virtutib⁹ sint.
Quare nihil deperiret eidem de premiis et ita qntū
ad merita z premia superuacua est hmōi pulchritu
do et qntum ad naturam similiter quoniam z post il
lam est et post gratiam sicut tu ponis: omnino igit
ociosa et superuacua est. ¶ Amp. Si virtus impri-
mit hmōi pulchritudinem et est sue speciei erit due
forme eiusdem speciei in eodem et sm idem vez vir
tus et pulchritudo quā imprimit. Si vero fuerit al
terius speciei et hoc contra naturam est vt virtus p
se z sm se agens generet non virtutem aut hoc non
homine. ¶ Amp. Hmōi pulchritudo eadem ratiōe
imprimet aliā et ita in infinitum. ¶ Amp. Qm agē
Agēre pati et pati contraria sunt sicut dare et accipere manife
stū est quoniam impossibile est ipsa esse in eodez sm
idem agit aūt vnumqdq; subiectum per formaz su-
am omne id qd forma eius agere dicitur ergo pul-
chritudinem quā virtus imprimit seu efficit in ani-
ma humana efficit ipsa et imprimit sibiipsi per vir
tutem. Qua de causa erit imprimens et impressa a
gens et patiens et dans z recipiens sibiipsi pulchri
tudinem hmōi non sm diuersa qz impartibilis ergo
sm idem z hoc impossibile qre et illud ex quo sequi
tur erit impossibile. Impossibile ergo est virtutem
aliam pulchritudinem imprimere eisdem viis et p
bationibus est ostendere q impossibile est viciū ma
culam aliā seu deformitatem seu turpitudinem ali-
am imprimere. Iaz ergo declaratū est maculas pec
catorum non aliud q ipsa peccata esse et pulchritu
dines virtutum nihil nisi ipsas virtutes esse. ¶ Am
plius. Manifestū est intelligibilia intelligētib⁹ aua
riciam non debere generare naturaliter vl' prodiga
litatem vel defectū ipsius vel qd debet eē ex oppo-
sito seu contrario naturaliter impossibile est. Licet
ergo iste relabatur in peccatum auaricie nō ido vl'
prodigalitatē vl' effectū prodigalitat' ex hmōi pec
cato generari necesse est imo nec per naturam etiaz
est possibile. ¶ Amp. Unde ista fecunditas tam mō
struosa z anq; nature contraria vt ex vno generētur
tanta monstra aliarum specierum vez ex pctō auari
cie omniū aliorum pctōrum monstra. Neq; eñ hoc
naturaliter esse potest neq; voluntarie hoc fit cū hoc
nec intendat nec velit ipse qui peccat nec violēte ti-
ei imputetur qui peccat violenta autē nunq; impu-
tando sunt illi cui inferuntur: sz potius inferēti Restat Conclusio
ergo peccata redire solūmodo qntum ad penaz hoc
est relapsum deuio imputari ad penam. Non ergo
alio intellectu vel sēsu dicūtur peccata redire q hoc
sentiūt q qntum ad penam. Utrum autem ppt hoc
quemcunq; relapsum apud eos dissensio est: quidā
enim in eis solis casibus in quibus expressum est ea
redire concedūt in aliis autē negāt verbigratia qz ia
ipa veritas in euangelio math. ca. xviij. hoc exprimit
de impenso fraterno odio: siue de mīa non impensa
primo z Iaco. ij. videtur hoc idem expressuz vbi di
citur. Iudiciuz sine mīa fiet illi qui non fecerit mise-
ricordiam. Iuxta hunc modum in crimine apostasie
z in heresi dicunt omnia redire peccata. Apostasia
eñ et heresis omnino aduertunt a deo et hostem vl' Apostasie
inimicū dei faciunt et ppter hoc omnem gratiā dei
extingunt ac omnem remissionem euacuāt. Eodē mo
do dicunt de penitentia penitentie: hoc est si penitet
aliquā penitentiā egisse de peccatis suis. Sicut eñ
penitentia de peccatis et ipsa peccata et debita pe
narum euacuat: sic ista execrabilis et diabolica pe-
nitentia debita penarum q per penitentiā relaxata
erant reducit et reuocat quia testimoniis scripture
ac sanctoz aut cogentibus et validis eis rationib⁹
vrgentur ad ita sentiendum in his casibus. Idcirco
et ita sentiūt in aliis omnino negantes redire pctā si
cut exposuimus: aliqui vero in omni reciduo mor-
tali dicunt omnia redire peccata sicut exposuimus
Alij vero interpretantur reditum eoz in ingratitudi Aliorū oplo
nem dicentes oīa peccata redire ppter ingratitudi
nem. Ingratus eñ est de remissiōe omnium z singu
lorum z ppter hoc pro omnibus et singulis puniē-
dus. Questionem aūt habet etiā si in aliq casu iustū
est oīa redire peccata. Si eñ apd homines iniquis-
simum iudicat ita vt iusticia humana istud pati ne-
queat qnto fortius iusticia diuina istud pati nō po-
terit. Cum eñ iste de preteritis peccatis condigne
deo satisfecerit et plenam eorūz remissionem ab eo
obtinuerit in quocunq; peccatū relabatur: nihil pe
ne vl' satisfactionis vlterius pro illis ab eo exigi po
test de iure. ¶ Amp. Cum per penitentie sacramen-
to adeo restitutus sit in integrum vt oīa eius pecca-
ta p non factis habeantur cum non labatur nisi in
vnum peccatum non potest exigi ab eo nisi pena il-
la debita. Alia eñ non habet cum per penitentiam
oīa deleta sunt et resurgere omnino non poterūt vt
ostendimus. ¶ Amp. Peccatis illis que dimissa e-
rant nō debet nisi pena hec quā modo exigit deus d

totam debitam ꝓ illis exigit ꝓpter relapsum vt ipsi ponunt: iniuste ergo exigit deus penam penitentialem pro illis. ¶ Amp̄. Non erit sm̄ hoc ratum penitentiale iudicium cum enim per relapsum seu recidiuuꝫ reuocetur penitentialis re absolutionis sententia ⁊ irritetur penitentiale iudicium nec reatum ē nec stabile propter hoc in errorem impietatis inducti sunt quidam vt dicerent penitentialem absolutioneꝫ conditionalē tm̄ esse et peccata per penitentiā remitti sub conditione tantum veꝫ si non relapsꝰ fuerit vel non recidiuauerit. Hic aūt error primuꝫ facit deuꝫ iniquū esse et impiū: ⁊ hoc tribus de causis.

Improbatio opinionis Prima

Quarum prima est in hoc q̄ plus possunt apđ deū ad damnandum penitentis peccata que nōdum habent esse nec dum fecit: q̄ bonum penitētie qđ habꝫ ad soluendum ipsū.

Scđa

¶ Secunda in hoc q̄ iudicatur penitens non qualis est: sed qualis futurus ē qua ꝑuersitate que maior esse pōt vt non iudicetur bonus q̄ bonus: nec penitens qui veraciter penitens est. Sꝫ magis iudicetur cōtumax qualis nondū est q: cōtumax forsitan futurus est.

Tertia

¶ Tercia causa est in hoc q̄ iustum punit deus pro peccatis futuris anteq̄ ipsa faciat dum em̄ gratiam remissionis ⁊ absolutionis ei subtrahit ꝓ peccato qđ nondum fecit. Sed facturꝰ est indubitanter punit em̄ deus anteq̄ peccauerit.

Probatio

Qđ aūt error iste impossibilis sit non solum impius euidenter docemus hac vna probatione. Possibile em̄ duos penitentes quoꝝ alter passurus est recidiuum: alter vero perseueraturus in bono equaliter omnia facere que pertinent ad penitentie sacramentum. Cum ergo isti duo eque atterantur eque conterantur equaliter omnino peniteant: omnia autem equalia merita equales remunerationes seu p̄mia apud dei iusticiam. Si alter ex merito obtinet a dei iusticia plenam remissionem pctōꝝ necessario obtinebit et reliquus: hoc autem non est veꝝ scđm ipsos q: ille qui perseueraturus non est: remissionem non obtinebit. In hoc ergo casu accidit euidenter deum iniustum esse et equalium meritorum alteruꝫ respiciat et alterum non. ¶ Amp̄. Scđm hoc quid reportant fideles ex sacramento confessionis cum em̄ incerti sint de futura perseuerantia incerti sunt et de absolutione sua incerti de remissione et venia. Et propter hoc qua temeritate accedant ad percipienduꝫ sacratissimam eucharistiam cum merito dubitāt an sint sacramento penitentie mundati et loti et a peccatorum vinculis absoluti ⁊c̄.

Cā reditus peccatoꝝ

¶ Reuertamur ergo ad inquirendum que sit cā reditus peccatorum siue in casibus nominatis siue alibi. Si fraterno odio redeūt dimissa peccata: aut hoc est ꝓpter magnitudinem peccati istius aut hoc est q: alia eousq̄ pendent ex eo vt sine ipsis esse non possit aut ex alia causa. Qđ aūt magnitudo eiꝰ causa huiꝰ reditus non sint inde manifestuꝫ est q: multa alia maiora sunt fraterno odio sicut blaphemia aut ipsum peccatum homicidij aut idolatria. Si ergo magnitudo huius peccati cogeret debita esse aliorum peccatorum et obligaret ad penas aliorū oīa maiora multo fortius hoc ipsum efficerent: ⁊ hoc siue essent dimissa siue non.

Remissio

Remissio em̄ precedēs nō potius videtur facere ad destructionem et mortificationem peccatoꝝ q̄ ad resuscitationem ipsorum. Si ꝟo hoc est ex necessaria colligatione et comitantia alioꝝ peccatoꝝ ad ipsū: tunc nec ante remissioneꝫ nec post pōt eē fraternum odiū absq̄ debitis aliorū.

¶ Amp̄ iste nō peccat nisi fraterno odio et forte peccato ingratitudinis ergo non est puniendus nisi ꝓ his duobus. Non ergo erit puniendus pro iam dimissis. Ut ergo ista expediamus: dicamꝰ q: lex iuste est et rectitudo vt in ea puniatur quis in quo delinꝗt et per que peccat quis per hec torqueatur sicut legitur Sap. xi. Eorum em̄ bonoꝝ marie debitores sumus in alios que marie recepimus q̄ oēs in se creature ostendunt que em̄ maxime luceꝫ receperūt maxime lucis large sunt: et maxime eam transfundūt. Sic et de odore: sic et de sapore euidens est in om̄ibus aliis: ita vt nulla creatura sibi donum aliquod seu bonum recepisse videatur. Sed potius omnibꝰ quibus illud cōmunicare potest. Sic ⁊ de donis gratiarum in toto corpore ecclesie sciendum est. Quemadmodum em̄ in corpore humano qđ est exemplū ⁊ figura corporis ecclesie Sicut ostendit apostolꝰ in. xij. ad roma. Et in. xij. prime ad co. Nullum mēbruꝫ sibi vel se ipsum vel officiū quo inductum est appropriare pōt sed toti corpori et singulis membroꝝ seruit et viuit se toto atq̄ officio suo tanq̄ hoc notum.

Corpꝰ hūanū figura ecclesie

Sic et in membris ecclesie dei ex lege spūs quo viuunt necesse est vt dona gratiarum nullum sibi appropriet aut excōmunicet. Sed magis alia aliis i eis ⁊ ministrent sicut dicit ibideꝫ Aposto. in eisdē capitul. Et petrus in. 4. p̄me. Unusquisq̄ sicut accepit grāꝫ in alterutrum illā administrantes sicut boni dispensatores multiformis grē dei et ꝓpter hoc furti reꝰ est in alios et amittit merita ⁊ iuste qđ sibi iniuste appropriare volebat et sibi retinere propter hoc q̄ misericordiam in alios facere recusat ipsum fontē misericordie sibi obstruit: ⁊ hoc quacunq̄ hora et quandocunq̄ fratri in se peccāti non remittit nec adeo remissionem accipit. Non ergo ꝓ magnitudine peccati tm̄ hoc est sed ꝓpter naturam peccata que peccatorem suum inimicū dei efficit. Inimicus em̄ cuiuscunq̄ hominis inimicus dei est eo ipso deum eniꝫ in essentia sua impugnare nō potest sed in homine suo

Nota

Reges em̄ ⁊ principes et si in ꝑsonis suis impugnationes hostiū suorum non sustineant: in hominibꝰ tm̄ suis sustinent et in aliis rebus suis. Non est aūt mirum si is qui se inimicum dei constituit q̄tūcunq̄ sibi placatꝰ ei fuerit iratum illū sibi reddit Sꝫ dices fortasse: quia reuera merito iratum illuꝫ sibi reddit q̄tum ad peccatum illud videlicet odij fraterni. Sed q̄tum ad alia que ex misericordia sua remiserat: non nisi immerito et iniuste irasci de cetero potest. Propter hoc adiecimꝰ de lege iusticie de qua dictū est Luce. vi. et in casu isto ea mensura q̄ mensi fueritis remetietur vobis. Lex em̄ iusticie est vt qđ quis in alios statuit eodem ipse vtatur vt qui iram suaꝫ in alios seruetur ⁊ ipsi: sic legitur Eccl. xxviij. Homo homini seruat iram et a domino querit medelā.

Nota

Et alia multa similia leguntur ibidem: hec ergo est iusticia ꝓpter quaꝫ dimissa debita repetuntur q: dimittenda non dimittuntur: accedit ad hoc ingratitudo cuius pena iustissima est vt beneficiū ꝓ quo gratia condigna non redditur ingrato penitus auferatur: sicut et alibi de seruo manumisso dicitur vt i seruitutem pristinam ꝓpter viciū ingratitudinis redigatur. Uidentur aūt eq̄les eē sm̄ hoc vnumq̄dq̄ peccatū ⁊ ingratitudo de remissione ipsius. Si em̄ ꝓpter ingratitudinem de remissione offerenda ē de iure ipsa remissio et iuste ꝓpter ingratitudinem de remissione facta denuo efficitur pene prius dimisse debi-

dor eiusdem ergo pene efficitur debitor per ingratitu-
dinem remissionis et per peccatum ante dimissum. Que
cunque autem eiusdem pene debitorem efficiunt siue ad ean-
dem penam obligant equalia peccata sunt in vnoquo-
que. Ex quo manifeste consequens est per ingratitu-
dinem seu ingratitudines tantas penas redire super
relabentes quante prius eis debebantur pro omnibus peccatis
suis. Cum ei de vnoquoque peccatorum sit facta remissio erit et
de vnaquaque remissione recidiuante seu relabente vna ingra-
titudo et propter hoc numero erunt equales peccatis prius
dimissis et subsequentes per recidiuum ingratitudi-
nes equales autem erant et magnitudine siue intensio-
ne vt ostendimus quare et pene eis debite erunt equa-
les. Equalis ergo pene debitor efficitur recidiuans
Attende per ingratitudinem illi cuius prius debitor antequam per
penitentiam remissionem an multas et vnam ingra-
titudinem an multas. Siue enim sit vna remissio ag-
gregata ex omnibus remissionibus singulorum pec-
catorum siue sint multe per se et de ingratitudinibus
similiter idem sequitur. Si enim partes singule cuius-
que totius equales sunt similibus partibus singulis
cuiuscunque alterius totius erit totum equale toti. imo
generaliter sicut pars ad partem similem hoc est eiusdem
denominationis: ita totum ad totum se habere neces-
se est et etiam si non sit ibi aggregatio totalitas. Si enim
est ingratitudo vna de tota remissione peccatorum
facta vel de omnibus peccatis ante esse dimissis si-
mul acceptis cum sit eiusdem obligatoria vel eius-
dem sicut ostendimus: siue ergo propter legem iusti-
cie quam diximus siue propter ingratitudinem recte di-
cuntur redire peccata id est debita penarum quia tan-
te debentur ingratitudini quante dimisse fuerant propter
legem autem iusticie dicimus quantum ad casus expressos
in quibus solum volunt quidam locum habere reditum
peccatorum. Tentabimus autem declarare istud aliter et
dicemus quia quocunque peccato mortali qui post rece-
ptam remissionem relabitur indubitanter extinguit
in se gratiam qua deo gratus erat et propter hoc sequ-
lam ipsius aut effectum ac saltem communicantem insep-
abiliter remissionem. Sicut ei non potest prestari re-
missio peccatorum quin prestetur et gratia sic nec e conuerso.
Gratia non diuiditur ¶ Amplius. Sicut diuidi non potest gratia ita vt in
parte sit aliquis sanctus et in parte peccator. Sic nec
remissio peccatorum diuidi potest scilicet vt in parte teneā-
tur et in parte dimittantur. Hoc autem accidit hic si ita
est vt maneat facta prius remissio cum preterita di-
missa sunt et recidiuum teneatur. In parte ergo dimi-
tuntur et in parte retinentur peccata istius. ¶ Am-
plius si reuersus fuerit et receptus in gratiam prin-
cipis sui vel domini aliquis ex hostibus eiusdem.
Si dederit ei castrum vel predium quodcunque nunquid
si recesserit ab eo post modum et ad hostes eius se trans-
tulerit aliquid ex donariis sibi a principe datis ei ser-
uabitur certum est quod non. Quare si donata et iure aufe-
Nota rantur. Et merito cur non et condonata: verbi gratia:
si debita ei multa condonata fuerint: cur non et ipsa
condonatio datorem iure et merito reuocabitur.
¶ Amplius. Si vita ipsa indignum se efficit et membris qui-
bus contra eum peccauit quanto fortius ipsa remissione pec-
catorum. Si enim bonis naturalibus indignum se reddit
ita vt merito ei auferri possint quanto fortius gratui-
tis. ¶ Amplius. Locus gratie et remissionis peccatorum
ecclesia dei est certum enim est quia extra illam nec gratia
nec remissio peccatorum. Cum enim per peccatum mor-
tale recidiuum quodcunque extra ecclesiam recidiuans se
faciat extra gratiam et remissionem omnino se fa-
cit. Quemadmodum si quis orbem luminis solaris
exet extra calorem et lumen solis se faciens vtroque se
priuat. Est enim ecclesia velut orbis veri solis intelli-
gentie atque iusticie quam et luce et cognitione saluta-
ris veritatis illuminat et calore viuifice charitatis
inflammat. ¶ Amplius. In sola ecclesia et ipsi soli est gratia
et pax extra eam vero ira et perditio vniuersaliter et faci-
ens arcus extenti et imminentis gladii. Qui vero in
ecclesia sunt sicut in refugio sunt et sicut sub scuto di- **Ecclesia**
uine protectionis. Qui ergo a foris in ecclesia veni-
unt tanquam a facie arcus et imminentis gladii fugiunt.
Cum ergo exeunt inermes arcui eidem extento diuini
scilicet iudicii et gladio imminenti hoc est vindicte ipsius
inermes seipsos exponunt. Ex hoc ergo exemplo ma-
nifestum est quod recidiuantes peccatores in ipsam iram
quam per penitentiam effugerant incidunt, et gladio
quem euaserant se exponunt ad infernale patibulum
a cuius via reducti erant deuiantes a via veritatis
et rectitudines recurrunt. Intellige ergo sane et circum-
specte remissionem penarum quia magis proprie eua-
sio est siue effugium ab eis. Quemadmodum enim qui
videt casum fluminis et declinat ictum ipsius vel tra-
hitur ab aliquo a patre scilicet vel amico seorsum a via **Similitudo**
fulguris ne cadat super ipsum. Sic largissimus mi-
serator deus fulgurantissimam iram eterne damnatio-
nis videns casuram super peccatorem trahit ipsum se-
orsum in partem sortis sanctorum que pars sua est tra-
hat inquam ipsum per penitentiam et declinat a via per
quam venit horrenda illa damnatio. Et quia hoc facit
gratis cum ipse peccator contrarium meruerit dicitur
remittere penam siue damnationem eternam et ipsa pec-
cata remittere quantum ad penam dum propter illa non di-
mittit quin auertat ipsum atque declinet a via qua cur-
rebat ad eternam damnationem. Sicut ergo eadem est
gehenna: nec mutatur siue vt curras ad illam siue di-
uersitas ab illa et manet semper eadem. Sed dicitur re-
mitti tibi cum declinaueris et abstraheris a via qua
itur ad illam. Sic ad iram et incendium vnum: et idem
redit peccator recidiuans a quo prius perfugerat per
penitentiam ergo peccata remittit deus peccatori-
bus quantum ad penam id est non imputat quando non si-
nit illos ire ad illam. Quantum vero ad culpam qua-
liter remittat. Quare ergo dicuntur redire peccata quantum **Peccata quomodo redire dicantur**
ad penam magis proprie diceretur redeunt peccatores per
recidiuum ad penam et ad illam eandem ad quam ante
penitentiam recurrebant. Sed tamen per recidiuum ma-
iorem effectum. Quid autem abiicit de diuino iudicio
quia non videtur esse ratum et sententia absolutionis
irrita postquam omnia reuocantur per recidiuum eiusdem
et exemplo soluimus. Si enim duceretur latro ad pati-
bulum et iudex misericordia motus in eum eriperet eum
de manibus tortorum et in domum suam adduceret et
inter filios collocaret atque cohortem quando illis consti-
tueret. Ille vero spreta illa hereditate preclara ac so-
cietate filiorum gratia que adoptionis illius contem-
pta domum exiret et se tortoribus tradens eadem via
vel alia de nouo ad patibulum sponte iret. Omnia data si-
bi et promissa ab ipso rege facta et irrita faceret et in-
utilia sibi redderet. Sic et miser peccator quecunque
per penitentiam a rege regum vel data vel promissa fu-
erant euacuat et sententiam absolutionis pro se: vt ita
dicamus latam inutilem sibi reddit et penitentiale
iudicium irritat nec ratum est quantum ad ipsum dum
ipsum seruare non vult. Talia ei iudicia in potesta-

rit sunt iudicātiū ⁊ alioꝝ iudiciorū sententia. ita vt
eos contra quos late fuerint eas seruare compel-
lāt hic aūt nō sic. Q; vero abijcit ad penam satisfa-
ctionis multum abutitur noie satisfactionis. ⁊ mul
tum noie pene magis eni sacramentū est ⁊ medici-
Penia dō- na ipa penitentia quia satisfactio vel pena. Insug
num dei. penitentia tota donū dei est. Et ꝑpter hoc nichil di
ctum est ꝙ de⁹ iniuste penā illā satisfactoriā exege-
rit cum potius dicendū esset ꝙ donū illō medicina-
le ac virtuosū peccatori de⁹ misericordissime dede-
rit. Sed de his melius loquemur in sequentibus et
attende ꝙ rectius dicitur peccatorē recidiuantē pe
nas sibi dimissas repetere ꝙ deū. Quēadmodum
qui de aquis extract⁹ est ⁊ denuo se immergēs aq̄s
Simili. repetit et de incendio raptus. Iterū se precipitans
in illud ꝑpriū incendiū repetit. Non autē vtriusq̄
extractor aut liberator qui se forte habent in aqua
illū in igne ꝑpter incorrigibilitatē suam ⁊ cōtuma-
ciam dimiserit non penarum illarum extractor sed
potius ꝑmissor hac de causa dicēdus est quāꝙ pla
ceat ei et merito contumaciū atq̄ rebelliū iustissi-
Questio. mis pena atq̄ dānatio. Si quis aūt quereret vtrū
magis malus recidiuās peccator ꝙ ante fuerit sci
licet ꝙ peniteret. licet dici posset ꝙ sic ⁊ a multis ⁊
magnis iam dictū sit. q2 maioris pene debitor cum
sit debitor et penarum per penitentiā ante a dimis
sarum ⁊ penitentie pro quo recidiuo peccato debe
tur eidē hoc enim quasi ꝓ regula habent vt magis
malus sic qui maioris pene debitor est gehennalis
Potest tamen dici iuxta ea que ante dixim⁹ ꝙ ma-
gis malus est tanto ꝙto addit peccatū recidiuū ex
ingratitudine tam malus ꝙtū ante vt supra osten-
dimus. Sup ingratitudines aūt habet maliciā pec
Obiectio. cata recidiui. Si qs autē obijciat ergo maior peni
tentia iniūgenda est ei ꝙ prius si intelligat magis
penalis male esset scdm hoc peccatoribus consue-
tudinarijs et corpore delicatis. Preterea vbi sequi
tur homo est magis infirmus ꝙ ante ergo maior ei
potio seu medicina danda. Manifestū est ꝙ nō seq-
tur. Si autem ita intelligat quia magis mal⁹. imo
magis puniendus ichennaliter ergo et penitentia
liter hoc vtiq̄ sequeretur si penitentia vel penā di-
recte intenderet vel virtus eius ⁊ efficacia consiste
ret in pena. Nos autē in sequentibus fructus peni
tentie nolate ⁊ numerate intendimus declarare.
¶ Summa autem omniū istorū est penas peccato-
rum iam dimissorum redire ex integro de iure et iu
sticia vel potius recidiuantes peccatores redire et
recidere in ipsas quantum est de iure et iusticia me
ritorum ipsorum fines autē misericordie dei vel li-
mites non hic sed alibi prescribimus sed immensi-
tatem eius semper et veneramur et predicamus.
Nota. ¶ Post hoc ergo de ipsa satisfactione que ⁊ qualis
esse debeat prout nobis donabitur desuper dicem⁹.
In quo adiuuamur ab ipō nomine satisfactiōis ra
tionem ipsius. satisfactio est qua deo satis fit hoc ē
deo satis est vel deo sufficit de vita vel de conuersa-
tione penitentis ꝓ iniurijs ⁊ cōtumelijs que ei pec
cando irrogauit. Et ꝑpter hoc ipsa contritio. Inde-
dum ipa satisfactio ē vltra ꝙ nihil requirit deus a
penitēte ꝓ omnib⁹ peccatis atq̄ delictis suis. Tā
tū eni est non nūꝙ desiderium reuertēdi ad deū i pe-
nitente et restituēdi atq̄ augēdi deo quicqd subtra-
xit ei honoris aut glorie. Tant⁹ zel⁹ vlciscēdi in se-
metipsū irrogatas deo iniurias a cōtumelias tāta ira
et odium in omnia eā que deo displicent vitia ⁊ pec

cata: tantus ardor dilectionis in eā que deo placēt
et ad virtutes et opera earum tantus dolor de of-
fensa dei et recessione ab ipso tam magnificum tan-
ꝙ feruens ꝓpositum omnia aggrediendi audiendi
et sustinendi quecūq̄ beneplacitum dei fuerit ipm
agere et sustinere tanta humilitas abijciēdi se ⁊ sub
iciendi consilio ecclesie tanta deprecationis et ora-
tionis deuotio: vt merito baptism⁹ flaminis vocā-
da sit. Baptismus inꝙ plene emēdationis a culpis
et plene liberationis a penis vt euolare absq̄ sen-
su et purgatorij experientia faciat penitentes si ipsa Baptism⁹
hora ex corporib⁹ excesserint et retro quidam tāta flaminis.
gratia ꝯtritiōis Aliqui illustrātur quia vero pecca
tum omne contumelia est in deū et vulneratio ipsi⁹
peccatoris et dānificatio ꝓximorū necessario emē-
datio eius vel expiatio debet continere tria istis cō
traria videlicet vt sit honoratoria seu medicatoria
penitentis et restitutoria ꝓximoꝝ et quia iniuria seu
iniusticia seu iniquitas est omne peccatum. Sicut
dicit Ioh. in. iij. prime canonice necessario satisfa
ctio debet esse iusticiatoria ipsius Quia vero me
dicatoria est debet esse cōsumptoria seu expulsoria
morbi atq̄ reliquiarū ipsius confortatoria caloris Nota
vital' siue viuifici quā vsitato nomine dicimus cha-
ritatem. Tertio debet esse conseruatoria sanitatis
siue salutis. Hi sunt septem fructus penitentie vi-
delicet: dei honoratio contra irrogantem ei contu-
meliam peccati. peccantis ipsius iustitiatio ꝯtra
iniquitatem et iniusticiam peccati. damnorum illa
torum restitutio cōtra dānificationē et nocumentū
ipsius. Quarto sanatio contra lesionē seu vulnera
tionem peccātis. Cui⁹ tres fruct⁹ noiauim⁹ vide-
licet cōsumptionem morbi seu reliquiarū ipsi⁹ cō-
fortationē vitalis ac viuifici caloris conseruationē
salutis seu sanitatis. Septimus vero fructus est sā
ctificatio penitentis. Que ē elōgatio nō solum ab
execrationibus peccatorū sꝫ etiam a prophanatio-
nibus cōis ac secularis vite atq̄ applicatio ⁊ adhe
sio sanctorum tā scilicet hominū sācrorū ꝙ rerum
⁊ hoc quoniā omne peccatum execratiō ē hoc est san
ctificati cōtrariū. ¶ Confessor ergo in iniūgēdo sa- Nota.
tisfactionem solerter penset dei cōtumeliā in pecca
to penitētis vt honore cōtrario expietur verbi gra
tia. Si peccauit penitēs in loco dei honori ⁊ glorie
deputato puta in ecclesia iniūgendū est ei vt in ipa
ecclesia specialem honorē pro expiatione illius cō
tumelie vel ad tempus vel perpetue deo repēdat.
Quēadmodū vt flexis genibus atq̄ nudatis sit i ec
clesia tēpore aliquo vel hora. Similiter si cōtra lo-
locū sācrū peccauerit effugerēdo seu aliquid aufe-
rēdo ex ipso vt illū eūdē vel alium honoret vel vite
cōstructione vel ornamēti alicuius ablatione. Q;
si cōtra sacratissimā eucharistiā aliquid execrabile
cōmiserit verbi gratia blasphemia aut maleficium
qd vulgo sortiariā dicūt iniungēdus erit ei specia-
lis honor ac veneratio ipsi⁹. vt ab ipa hora q̄ sacer
dotis manib⁹ eleuat in missa salutanda a popul' et
adorāda flexis ac nudatis genib⁹ caput ad terrā
ponat ⁊ q̄ deuotiōe ei datū fuerit a tātis sceleris ve
nia ꝓcet a misericordissimo redemptore. idē faciat
vbicūq̄ eādā sacratissimā ⁊ venerādissimā euchari
stiā vel repositā vl' transeuntē cognouerit. Q; si di- Nota.
ues hoc tēporalib⁹ habūdās fecerit vt vas ꝓciosū
atq̄ speciosū in q̄ reponat ipa venerāda eucharistia
redēptoris offerat iniūgat. vel cereos q̄ an̄ ipam
die ac nocte ⁊ ardeāt lucidant vel incensum qd cre-

meturio bona licentius sui inter manus sacerdotis
iuxta morem laudabilem quarũdã ecclesiaꝝ cũ idõ
neis ⁊ thuribulis Juxta hunc modum si contra sanc
ctum chrisma aliquid nepharium fecit vt in aliqua
afflictione corporis sui interfit consecrationi ipsiꝰ
vel alio aliq̃ opere honorem ipm̃ aut oblatione va
Nota. sis speciosi aut reponendũ seu deportandũ ipsũ: ra
dix autem probationis in his et in aliis de quibus
hic agitur contrarietas est qua efficitur. vt contra-
ria contrariis conuenientius ⁊ efficacius expiẽtur
Eodem modo ꝓ blasphemiis laudes ⁊ benedictio
nes ⁊c. oris obsequia iniungenda erunt iuxta hunc
modũ iniungenda erit satisfactio ꝓ exhonorationi
bus seu contumeliis sãctorũ vt si gloriosam dei ma
trem blasphemauerit ad impetrandum ei specialẽ
honorẽ vel obsequij vel oblationis inducat. Hinc ẽ
ꝙ eis qui metu suppliciorꝝ xp̃m dñm negauerũt co
ram infidelibus vt illũ ibidem constanter cõfiteãt
contumeliã abnegationis honorificentia confessio
nis emendantes. ꝓpter hoc etiã et his qui turpitu
dinem conuersationis ecclesiã dei scandalisauerũt
et exempla perniciei sue transmiserunt ad alios cõ
sulte ac salubriter iniungitur vt manifesto sue corre
ctionis exemplo scandali sui correptionẽ aboleant
⁊ bonum nomen xp̃i quod fecerat fetidũ apud ma-
ledicos sanctum ⁊ venerabile efficiant facti bonus
odor impius bone operationis fragrantia ⁊ reso-
nantia bone fame Sicut legitur ad Cor. ij. De his
specialiter intelligatur illud Ecclesiastici. xx. quo-
niã bonũ est correptũ manifestare penitentiã ꝙ glo
riosum scꝫ deo ꝓpter deuotionẽ inde ipsum laudã-
tium ꝙ vtile ꝓpter edificationem imitari volẽtiũ
ꝙ salubre propter reparationem reuertentium ꝙ
suaue propter flagrantiam opinantiũ atq̃ narran
Nota. tium. ¶ Deinde quia peccatũ omne iniquitas est et
iniusticia. ipsa satisfactio pro illo debet esse iustifi-
catio penitentis ⁊ esse iustificatio que mortem ipi-
us spiritualẽ aut vite culpabilis extinctionẽ effici-
at Juxta illud Exodi. xxij. maleficos nõ patiẽs vi-
uere. Jeiuniũ eñ quod gule voracitatem nõ extin-
guit ieiuniũ nõ est. sed dilatio ꝯmestiõis ꝓpter me-
lius aut auidius comedendũ. aut commutatio cõ-
mestionum duarũ in vnã que ⁊ lautior ẽ ⁊ seruienti
bus laboriosior. gule vero ⁊ ventre suauior. diabo
lo gratiosior et precio sumptuosior ꝙ due. Jeiuniũ
ergo qd̃ quinq̃ fructus istos ⁊ sextũ q̃ est elemosina
auferre debuit ad minus. Quãdoq̃ ista detrimen-
ta seu nocumenta deo ⁊ animabus infert. Sic ⁊ de
omni afflictione attendendũ est vt mortiferam vo-
luptatẽ abradat penitus ⁊ extinguat. Non eñ quẽ
admodũ de materialibꝰ latrõibus macerationibꝰ
sola similitudine interdũ iusticia fit eo ꝙ correctio
et emendatio eorum speratur ita et de spiritualibus
bus maleficiis faciendũ est in his vbi nulla spes est
emẽdationis. Nichil eñ recipit cõtrarium essentie
sue naturaliter. Sicut albedo non põt fieri nigra.
nec nigredo alba. Sic vicia peccata nunꝙ̃ fieri pos
sunt bona. Nulla ergo spes emẽdatiõis de ipsis ha
benda est ⁊ ideo de terra cordis et corporis ꝑ mortem
ipsorꝝ penitꝰ auferẽda Sicut legitur ad Coll. iij. Mor
tificare mẽbra vestra que sũt super terram. Ve illis
qui latrones penitus occidendos solummodo mu-
tilant quales sũt qui multo nũero ferculorꝝ vnã mã
abstinentie detrahũt cũ ingluuialis illa multitudo
atq̃ varietas non solum per symoniã necessitatis
precidenda est sed etiã vlterius detrũcanda. Mode

ratione eñ necessitatis soli presenti gulositati oc-
curritur ⁊ obsistitur sed preterita ꝑ illã nequaquã iu-
sticiatẽ nisi ⁊ ab ipsa necessitate hoc est preciosa ⁊ ne
cessaria refectionis sufficientia aliquid detrahatẽ
Nonnulli vere in illud inciderunt ridiculũ vt latro
nes quos crucifigere ⁊ occidere debuerũt honestẽt Nota.
potius et decorẽt quasi indecẽtem superfluitatem
capillorũ ⁊ barbe eisdem rescindentes vt honestius
scilicet incedant ⁊ ab irrisione et opprobrio homi-
num parcatur eisdem. Hi sunt qui a vitiis cõmessa-
tionis et ebrietatis frequẽtationes tabernarũ et i-
ductiões saccorũ ceteras q̃ ribaldice vilitatis igno
minias absciderũt claris ac fulgidis vestibus ma-
gnificeq̃ structure domibꝰ ꝓfata duo officia exor-
nãtes ac decorãtes. Vides ergo ꝙ frequentatio ta
bernarum ac denudatio corporꝝ a vestibꝰ suis indu-
tioq̃ saccorũ nõ de substãtia sũt cõmessationis aut
ebrietatis. Sꝫ sicut superfluitates sunt capillorum
aut barbe deturpãtes ea. Et propter hoc qui talia
ab istis suis vitiis auferũt: sunt quemadmodũ ini-
quissimi prefecti et ridiculosi iusticiarij qui latro-
nibus crucifigendis nõ solũ parcunt sꝫ eos exornãt
atq̃ decorẽt vt sine opprobrior ignominiis inter iu
stos et sãctos viuant. ¶ Amplius. ea debet esse sibi
potusq̃ parcitas q̃ virtutẽ continẽtie adiuuet eaq̃
sancti laboris exercitatioq̃ superfluum tertie dige
stionis cõsumat. Ex illo eñ sunt ebulitiones et in-
undationes tẽptationũ luxurie. Juxta hũc modum
ea debet esse sanctarum exercitationum occupatio
que nullũ locũ ociositati parcere sinat. Est enim oc Attende
cupatio sicut murus altus ⁊ fortis omninoq̃ diabo
lo impulsus et impenetrabilis omnem viam ei re-
mouens et omnem aditum ad cor nostrum eidem
obcludens ociositas vero sicut muri defectus atq̃
clausure et vic patens hostibus infernalibus absq̃
repagulo propter quod dicitur. Ecclesiastici. xxxiij
Multã malitiã docuit ociositas. Et iuxta exẽpla
ista de aliis iusticiationibus sentiendum est.

¶ De restitutione agitur hoc articulo

Restitutio vero quã tertium fructum satis
factionis supra posuimus spiritualis in-
telligenda est et non temporalis Tempo
ralis enim restitutio non est pars satisfa-
ctionis vllo modo sicut restitutio vsurarum et rapi
narum. Restitutio vero spiritualis est primum aia-
rum q̃s miser pctõr deo abstulit ꝙ dicimus penitẽ-
ti si eidẽ possibilis est primitus et maxime iniũgẽ-
dam esse. Siue enim peruersitate dignitatis aliq̃s
animas subuertit vel deo abstulit siue prece vel pre
tio siue vi siue fraude siue etiam exemplo aliq̃s ani
mas corrupit et in peccatorum mortẽ induxit ad ea
rum reparationem siue recuperationem deoq̃ faciẽ-
dam refectionem in primis et maxime laborare de
bet. Si puellas aliquas corrupit aut prostituit vt
eas vl̃ nuptui tradat si facultates eidem in hoc sup
petunt vel alio modo ad viam vite reducat. Si eñ Nota.
non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatũ tẽ-
porale et hoc vel effectu vel saltem affectu. Quan-
to fortius non dimittitur si pretiosissimũ ablatũ spi
rituale cui deus aliud precium imponere voluit ꝙ
vnigenitum suum pro quo et ipsum dedit nisi resti-
tuatur quatenus possibile ẽ ablatori. Secũdo si im
pediuit aiaꝝ salutẽ vt bonũ pastorẽ haberẽt aut fa
ciens aut ꝓcurans vt malũ haberẽt qui aias nõ q̃-
ret. Que dãnatio quia pene ꝑpetua est. Et in mẽsu
rã aut estimtionẽ nostrã non cadit eiusq̃ restitutio

ſꝫ ipoſſibilis vix habet cōſiliū. Quot enī milia animarū pereant ꝑ vnius prelati negligētiā aut maliciā quis eſtimet? Deinde hmōi ꝑditio hereditaria ē multiplicatis enī nepotib⁹ ꝛ malitie ſue miniſtris

Nota.

atqꝫ fautoribus accidit vt hereditate ſanctuarium dei poſſideat in poſteris. Quicūqꝫ enī ex carne ſua ibidē canonici ɔſtituti ſūt caro ſūt ꝛ ꝓpter hoc quicūqꝫ in eadē in poſterū naſcetur ꝑlatus ex ipſis aut per ipſos caro erit. Quod enī naſcitur ex carne caro eſt. Sicut legit̄ Joan. iij. Huic ergo quid aliud iniūgēdū videt̄ niſi vt laboret ad liberationē eccleſie illius ꝛ animarū totius epiſcopatus ꝑ ammonitionem ſcꝫ ipſius ꝑlati qui tante ſtragis animarū ꝛ caput eſt ꝛ auctor ꝛ ad ſubſtitutionē paſtoris qui animas ꝛ querere velit ꝛ ſufficiat. Quā difficile aūt ꝛ plerūqꝫ impoſſibile ſit conſiliū iſtud adimplere videlicet malorū prelatorū ammonitionē ꝛ bonorum ſubſtitutionē ꝓcurare aut facere omnino cecus eſt qui nō videt. Tertio ſi ipſemet locū regiminis exigat vel occupet in dei cōtumeliā ꝛ perniciē animarum eccleſieqꝫ ꝓprie ſubuerſionē cui ſimiliter ipſa reſtitutio dānorū irrogatorū deo ꝛ aīabus ad integrum impoſſibile eſt. Jniungendū eſt aūt ei vt reſignationē ſuam procuret ꝛ ꝑ collaterales atqꝫ miniſtros qui animas querant periculis earū occurrere. Jamqꝫ ꝑditas recuperare totiꝫ ſtudijs ac virib⁹ enitātur ꝓpter hoc quātū capio duo genera malorum hoīꝫ ꝑditiſſima ſūt ꝛ a ꝑditiōe pene irreuocabilia ꝛ quibus via ſalutis etiā a doctiſſimis vix inueniri poſſit videlicet eccleſiaꝝ ɔuentualiū canonici vel monachi minores maioreſqꝫ prelati. vnu⁹ enī electionis peccato vicꝫ qđ vnius in ea canonic⁹ aut monachus cōmittit ꝛ difficilis eſt inueniri conueniens ꝛ condigna ſatiſfactio ꝛ pene impoſſibilis effectū etiā ſi aliud in ea nō requiret̄ ꝙ reſtitutio dānificationis quā dixim⁹ aīarum. Que autē ſatiſfactio iniūgēda ſit ꝑlato maiori qui talē minorē non dico in eccleſia inſtituit. Sed tali lupo atqꝫ carnifici animas cruciādas tradit tam flagicioſo corrupto ri xp̄i ſponſaꝫ proſtituit niſi vt illo amoto idoneum pꝛeficiat qui pro ipſo ſancte ɔuerſatiōis meritiꝫ ac diligentiſſima paſtoralis officij executione ſatiſfaciat. Quarto ſi defraudauit deum debitis officijs

Nota

ꝛ animas debitis ſuffragijs atqꝫ ſeruitijs officia intelligimus hic eccleſiaſtica videlicet orandi pſallēdi ꝛ legendi ſi horas ſcꝫ canonicas omnino nō dixit aut non vt debuit ꝛ decuit. Si miſſas nō celebrauit aut miſſis non interfuerit aut ſi vtrumqꝫ fecit nō tamen prout debuit et decuit. Si non ſuffragia debita animabus impendit videlicet bonis vt perſeuerent atqꝫ ꝓficiant malis vt reuertant̄ ꝛ reſipiſcant eis qui ſunt in purgatorio vt cito liberentur et ꝓmiſſam gloriā obtineāt. Jniungendū ergo erit ei vt

Cōſiliū ſalutare.

iſta aut minor aut maioris deuotiōis pinguedine in poſterū reſtituat aut reſtitui a viris ſanctis ꝛ collegijs ſanctorū emēdicando ꝓcuret vel quod extremum eſt ſuppleri hoc quibus ſuffragioꝝ debitor ē de magnitudine miſericordie dei oībus dieb⁹ quāta deuotione ei datū fuerit precet̄ ꝛ oret. Seruitia vero aīaꝝ. Uocam⁹ docere iudicare ꝑdicare pacificare. Horū omnium reſtitutio facienda eſt et diſtrictius iniūgenda circūſpecte vero iudicantibus nec pars ſatiſfactionis nec fructus iudicandus eſſet cū omnia hec alias debita ſint hec eſt per ſemetipſa licet peccatum nullū preceſſiſſet. Quīto ſi famā dānificauit aliquē quod furtum grauiſſimum iudicat Ambro. dicit ꝙ tolerabiliores ſunt fures qui veſtes

In detractores.

et alia bona noſtra deripiunt quā detractores qui famam noſtram lacerant ꝛc. fame ergo ꝛ opiniōis leſe facienda eſt reſtitutio que quidē perdifficilis ē et a nullo eā adhuc factam audiuimus ꝛ ꝓpter hoc apparet magnitudo periculi ꝛ pene ineuaſibilitas in iſtis dānificationibus quas nominauim⁹. Quid ergo iniūgēdū erit detractorib⁹ niſi vbicūqꝫ mala ſeminauerūt ibi ꝛ ꝑdicēt ꝛ ſuadeāt ne de malis ꝓximorum vł dictiꝫ vel dicēdis eis credat̄ ꝛ hoc iudicēt eos ꝗ ipſis ł pꝛe iſta crediderāt ꝓut comode poſſūt. ¶ Medicatoria ſedo dꝫ ſatiſfactio ꝓmum ſcꝫ cōſūptoria morbi aut reliquiarū ipſius verbi gratia

Alia medicatoria morbi.

Si luxuria extinguenda eſt declinand⁹ eſt aſpectus mulierum declinanda eorum colloquia auerte aures a cātilenis amatorijs et a flatibus venenatiſſimis hoc eſt ſuggeſtionibus precibus tractatib⁹ veneree turpitudinis declinando etiam ciboꝝ et potuum luxuriam carnis inflamātium vel viſus vel ſaltē ſuperfluitas. Sicut enim iſta que enūerauim⁹ luxuriam carnis incendunt augent et nutriunt. Sic ſubtractio eorum neceſſario illam extinguit penituſqꝫ conſumit: et in hoc eſt probatio a cōtrarijs et generaliter medicina efficaciſſima ad extinguendū omnem morbū vitiorum et peccatorum cōficitur ex oībus conſiderationibus quas tibi in tractatu de attritione et contritione nominauimus et numerauimus et colliguntur omnia hec atqꝫ aſſumūtur ex ipſis vicijs et peccatis. Quemadmodum ex ſerpentibus et ſcorpionibus medicina efficitur contra nocumenta ipſorum ſicut ibidem oſtendim⁹ valent et ad idem ſacre obiurgationis. Et propter hoc iniūgēdū eſt hmōi penitentibus vt mordaces ꝑdicatores aſperrime acerrimeqꝫ vitia ſuggillantes frequent̄ audiant. Canes etiam detractores linguas habent medicinales in parte iſta et propter hoc expedit huius penitētib⁹ vt īfamia ſua morſuſqꝫ detractoꝝ ad eos ꝑueīat. Medicīa aūt vehemēter efficaciſqꝫ ɔſūptia remēoratio ē ꝛ recogitatio moꝛtiꝫ aſſidua: mor

Medicina ɔſūptiua.

tis dico tā tēporalis ꝙ eterne. Ceterū egritudines vulnera carceres vincula omneqꝫ genus tribulationum medicamēta validiſſima ac ſaluberrima ſunt. Sed illa miſericordiſſimus deus interdum per ſemetipm̄ ſolū interdum per alios adhibet penitētibus et propter hoc illa nō ſūt a confeſſoribus iniūgēda. Sanctis vero labor ꝛ volūtaria afflictio multū conferunt ad cōſumptionem et extinctionē vitiorum et peccatorū generaliter autem ſeorſum fieri a peccatoribus ꝛ peccata cōciliantibus ſeu procurātibus et declinare oportunitates ꝛ incētiua vitiorū et peccatorū ꝛ cohabitare cū ſanctis ac iuſtis ac vacare bonis exercitationibus que peccatis cōtrarie ſunt ac repugnātes medicina cōſumptiua ac extinctiua vitiorū ac peccatorū. Hoc aūt medicamēta tantum loquimur que in nobis id ē in poteſtate noſtra poſita eſſe videtur. Scimus enim ſcriptū eſſe in. iiij Deutro. ꝙ deus noſter ignis cōſumēs eſt nec dubitamus ipſam gratiam dei ſuper omnia mortificatiuam eſſe ac extinctiuam vitiorū et peccatorū.

¶ Debet eſſe cōformatoria ſiue cōformatiua ita vt nō ſolum vitam ſpiritualē deficere nō deſinat ſed etiā vt roboret ꝛ augeat ꝛ quia vita ſpiritualis vita oīm virtutū ē omniū inqꝫ ſine qb⁹ nec deo placet nec eterne felicitatiꝫ merces acqrit̄ ea dꝫ eſſe ſatiſfa

Nota.

etiã sit exercitatio que oẽs virtutes augeat ꝛ robo
ret. Quemadmodũ fidem miraculorũ auditus ꝛ le
ctio ipsorũ aut inspectio si ea videre datũ fuerit si-
militer charitatẽ diuine bonitatis contemplatio ꝛ
beneficiorũ eiusdẽ crebra rememoratio. Sic spẽ di-
Nota. uinarũ ꝓmissionũ exhibitio ꝛ electorum in tribula
tione positorũ liberatio ꝛ ꝯsolatio inimicorũq; hu
miliatio si tãta cogitatione ꝛ mẽte ꝛ pre oculis cor
dis fuerint eodẽ modo ꝛ timorẽ diuine strictiõis ꝛ
iudiciorũ meditatio ac tormentorũ infernaliũ pre-
cogitatio ꝛ iuxta has vias ea penitenti iniũgenda
sunt que vitam spiritualẽ nutriant ꝛ cõfortant. In-
ter que lectio ꝛ oratio diuinorũq; officiorũ frequen
tatio sanctorũq; virorũ cõuictus ꝛ cohabitatio vel
saltẽ freqñs visitatio dũ modo declinent ꝯtraria
ꝑcipuũ locũ obtinere videnť. Virtutẽ autẽ hũilitatis
mirabiliter excitat ꝛ roborat ipsum exẽplũ dñi sal-
uatoris de ablutione pedũ seruorũ sicut dicit Aug.
super. xiii. cap. Joan. Prudentia autẽ magna est ꝛ
saluberrimũ artificium exercitare se in modicis ac
leuibus verbi gratia. si a toto ferculo abstinere nõ
potes egrediaris gulam vincere in vno saltẽ mor-
sello ꝛ postea experiaris ꝛ in alio et videbis atq; gau
debis insperatũ ꝛ incredibilẽ abstinentie profectũ
diuino adiutorio ac iuuamine inde tibi succurrere
sicut ꝛ experimento didicimus de illo qui multa vi
ac difficultate vix ab initio portare poterat vt septi
mam partẽ officii orationis vna die tota dicere suf
ficeret deinde paulatim adiutus atq; confortatꝰ di
uinitus vt eã totam vna die diceret postmodum vt
vna die septies diceret. qđ cũ aliquantis diebus ob
seruasset eousq; fauẽte diuina gratia ꝓuectus ẽ vt
omne onus iniũcte sibi satisfactiõis non solum le-
uiter. sed etiã gaudenter portaret. Sic ꝛ de illo quẽ
tanta seruitute auaricie vicũ oppresserat vt omnino
nichil dare posset omnipotentis dei misericordia
operata est. Primũ siquidẽ precepit dispensatori
Note. suo aliquid de bonis suis pauperibus erogare ve
rum a deo modicũ adeoq; occulte ꝛ nullomodo ad
noticiam eius perueniret minatus dispensatori q2
si hoc quocũq; modo deprehẽdere posset ipsũ tanq̃
dispensatorem atq; furem puniret. Deinde cũ in fi-
ne anni rationẽ reddente dispensatore bona sua du
plicata esse cognouisset interrogauit illum si quid
illo anno pauperibus erogasset. Quo respõdente
quia erogasset et etiam quantum precepit ei vt du
plo tantũ in anno sequenti eidem erogaret verũta-
men hoc eo inscio faceret. similes ei minas priori-
bus intentans quod et ipse fecit. Elapso vero anno
facta computatione inuenit bona quadruplicata.
Et interrogauit a dispensatore sicut prius audito-
q; ab eo quid et quãtũ ꝑcepit ei dicens furare michi
et isto anno quadruplũ eiꝰ quod preterito anno fu
ratus es michi ꝛ da pauperibus verũtamẽ modis
omnibus caue ne istud sciam. nullo enim modo vi-
dere possum q̃ aliquid de bonis meis datur pau-
Piũ furtũ. peribus. Q; cum ita per multos annos factũ esset
videlicet quod dñs piũ furtũ dispensatori multipli
care ꝑciperet dispensator vo fidelissimã fraudẽ dño
suo faceret ꝛ misericordissimꝰ deꝰ multiplicatiões
bonoꝝ suoꝝ ad augeret atq; magnificaret tã magni
fico celesti; Virtut; adiutorio victa ẽ auaritia a deoq;
deiecta vt dispẽsatori ꝑciperet dicẽs Caue de cetero
ne parcas bonis meis furare inde quidquid pote-
ris et rape vi de manibus meis et da pauperibus
etiã iussus et prohibitus a me. In quo ꝛ quanta in
firmitate et debilitate ad quantã fortitudinẽ ꝛ quã
ta paruitate ad quantam magnitudinẽ virtus lar-
gitatis in eo profecta fuerit que furtũ et rapinam
non solum vicit sed etiam sibi seruire voluit et coe-
git. Sic et simile miraculum virtutis sue operari
dignata est diuina clemẽtia temporibus nostris in Nota.
quodã nobili et diuite. Qui cũ terre sãcte peregri
nationẽ aggressus esset ꝛ ad mare vsq; peruenisset
vidẽs mare extimuit ingressũ nauis et expauit et i
littore remansit. Luctabatur de die in diem virtus
fortitudinis in eo licet modica et debilis contra ti-
miditatẽ ꝛ horrorẽ maris. qđ cum vincere non pos-
set per semetipsam incidit cordi eius diuina inspira
tione consilium magnificum videlicet vt ꝑciperet
seruis suis vt eis pedibꝰ ꝛ manibꝰ fortiť ligatũ quã
tumcũq; inuitum ac renitentem illũ in nauem mit-
terent nullis iracundiis eius nullis minis aut terro-
ribus ipsius ipsum de naui emitterent: donec ad ter
ram sanctam applicuissent et vt etiam iuramento Attẽde
exactissima firmarẽt. Que omnia sic facta sũt: trã
uectus est in terram iratus et renitẽs ac repugnãs
ꝓ viribus seruis minas tormentorum ꝛ mortis om
nibus diebus et noctibus transiectationis ingemi-
nans in quo facto q̃ modica fuerit ab initio virtus
fortitudinis et q̃ debilis que maris aspectum ferre
non poterat deinde ad illud culmen perfectionis ꝓ
uecta est vt eum a deo inuincibilem redderet vt ipse
met victus et sponte manus dans pusillaminitati ꝛ
etiam de ea inuitus voluntate et ꝓposito triũpha-
ret. Propter quod modis omnibus suademus vt
teneris adhuc infirmis penitentibus et tanquã de
grauibus morbis ꝛ egritudinibus conualescere in
cipiẽtibus nõ solũ leues ac salubres exercitatiões
sed etiã iocũde si fieri põt iniũgaᷓ Iocũdũ aũt ẽ san
ctoq; risu plenissimũ illudere diabolo ꝛ eũ velut io
cãdo ꝯlũdere Vbi gfa Dũ tenes morsellũ suauẽ in Simile
manu pat os caro tua ꝛ apit ad recipiendũ illũ pat
se ꝛ extẽdit manu gule ad recipiẽdũ momẽtanei qđ
lenocinũ deo pedagiũ dicimꝰ quia a palato ꝛ guttu
re per transitũ ꝛ rõne transitus ꝑcipiť. Parat fau-
ces et ventrem diabolus vt te per illũ morsellũ de-
uoret: aut saltẽ aliqđ de sãguine tuo sugat deuorat
te per morsellũ cũ gule lenocinũ mortale peccatũ
tibi est Sugit aliquid de sanguine tuo infixo vulne-
re non letali: sed tamen nõnullo. Ille ergo vitio gu-
le simul atq; diabolo vt morsellum ad quem toto
hyatu fauces porrigunt non solum non percipiãt.
sed pro eo plagam quemadmodum dũ solet illudi
canibus. Ipse enĩ est draco formatus ad illudendũ
ei. Dum enĩ ꝓiicit huiꝰ morsellum inter reliquias
mense tue eo percutitur diabolus et gula simul eo
velut suauissimi odoris sacrificio delectatur clemẽ
tissimus deus eo velut lancea trãsfigũtur hostes tui
diabolus ꝛ gula sicut legitur Eccle. xxix. Sup lance
am inimicũ tuũ pugnabit elemosina. ¶ Debet esse
et ꝯseruatoria vt nõ solũ cõferret vitã spũalẽ s; etiã
ꝯseruet a futuris. Et imminẽtibꝰ nocumẽt; in quo
quattuor remedia validissima sunt. Quorum pri-
mum est oratio q̃ seruatio atq; custodia tota deuo-
tione atq; obsecratione a misericordissimo omniũ Nota.
bonorũ largitore deo expetẽde sunt. Sicut legitur
in psal. Cõserua me domine. Et iterum custodi me
vt pupillã oculi. Secũdũ est occupatio sancta atq;
cõtinua. Est enĩ interpolatõ sãcte occupatiõis. ve-

lut aptio ianue adulterio. Et velut ruptio muri ho
stibus. Et velut foramen in naui nauigantibus: et ve
lut foramen in vase liquorem preciosissimum in co
portantibus. Quanta ergo solicitudine obstruēda
sunt foramina et riuule in naui ne aque intrent: ob
struendum foramen vasis ne liquor effluat. Cōtinu
anda est occupatio facta ne aque amarissime ac fe
tidissime peccatorum nauem cordis intrent ne bal
samum preciosissimum diuine gratie effluens effū
Nota. datur. Tertiū est nouissimorum memoratio vz mor
tis corporalis mortis eterne et vite eterne de hoc Ec
cle. vii. In omnibus operib⁹ tuis memorare nouis
sima tua et in eternum non peccabis. Quartum ē ip
sa visitatio speciei nostre sicut legitur Job. v. Visi
tans speciem tuam non peccabis quod est dicere id est
solerter cōsiderans nobilitatem speciei tue qz homo
es ad imaginem scz dei conditus et format⁹. Et hoc
est quod dicit Tullius in libro tusculanarum questionū
sedationum animi continet in conspectu posita hu
mana natura quicquid congruat in eadem artem cō
fugiendum est. Eadem sunt arma sumenda. Alij in
telligunt vite speciem visitationem fratrum in tribu
latione positorum hoc est visitare infirmos: incarce
ratos: et pauperes hoc est consolari eos et alere. tre
ce quartum capimus intelligunt. In huius enim opi
bus humilitas et pietas coniuncte sunt. Humilitas
aūt conseruat a casu quoniam suum et in imo detinet pos
sessorem Unde aug. Humilitas in imo est et ido nō
habet quo cadat. Pietas vero quicquid subsidij vel
solacij nos facit impendere corporalibus infirmita
tibus factum hoc imperat adeo rependi spirituali
Nota bus nostris. Audiuimus etiam dicentem ex hoc mul
tum se et frequentatione pauperum et infirmorum
in parte ista profecisse et robur multum cōtra pecca
torum insultus accepisse. Eccle. Ne pigriteris visita
re infirmum ex hoc enim in charitate firmaberis.
¶ Septimum fructum satisfactionis posuim⁹ supra
Satisfactionem contra execrabilitatem peccatorū.
Hec aūt est que penitentem a mundo et eis que mū
di sunt seorsum facit et ad deum ipsum colligit et in
deum ipsum confert ita vt ipsi soli viuat sicut legit
in psal. Et anima mea illi viuet. et hoc est quod dicit a
posto. in. ij. ad Cor. xx. Nemo militās deo implicat
se secularibus negocijs hoc est que non solum illici
ta et prohibita id est vicia et peccata declinantur: sed
etiam licita et concessa propter hoc iniungenda ē in
terdum penitentibus abstinentia ab amplexibus p
priorum vxorum. Sicut dicit apostolus in. vij. pri
me ad corin. Nolite fraudari inuicem nisi forte ex cō
sensu ad tempus vt vacetis orationi. Similiter de
Nota clinare consortia hominum et conspectus publicos
fugere atque spectacula a negociationibus desistere
ab armorum exercitijs cessare licet ista licita et con
cessa sint. Nonnūquam tamen penitentibus iniungēdū
se recedere ab huius maxime ab his qui in huius p
iclitati sunt. Duabus aūt de causis ab his secedēdū
est penitentibus et hoc vel ex toto vel ad tempus vz
propter periculum vt diximus qz vix et raro sine pec
cato exercentur. Et qz vacare deo aut omnino nō si
nunt: aut saltem vacationem ipsius non paruum de
trahunt propter hunc fructum iniungende sunt diui
Attende norum beneficiorum considerationes orōnes grati
arum actiones benedictiones et sanctorum venera
tiones. Non solum sanctorum angelorum et homi
num: sed etiam sanctorum locorum vasorum et orna

mentorū atque sacrorum dierū propter quod vigilie et ceterā
obseruātie solēnitatū de consuetudine ecclesie iniūgū
tur penitentibus. Tunc enim erit omni laude cumula
ta satisfactio tunc erunt digni fructus penitentie.

Post hoc sequitur determinare vtrum ite
rari necesse sit satisfactionem si in mor
tali peccato facta sint. In quo visum est
quibusdamque pro infecta habēda sit sicut
dicebatur de ritu nazareorum quod pro infect⁹ ha
bebantur si vel vno die ante expletū numerū satisfa
tionis sue quocunque modo se polluerunt. Nos autē
dicimus distingandum eē. Sunt enim quedā opera
quorum nec augetur gratia nec minuitur peccatum. Uide
Uerbi gratiā. Basilica pons domunus cum sint bo
na quedam opera nec meliora sunt si constructa vel
edificata fuerint ex charitate nec mala aut min⁹ bo
na. Si edificata fuerint in peccato vel etiam ex pec
cato. Et propter hoc quantum ē in se ipsis: deo minus
accepta. Et ideo si facta fuerint in mortali peccato
ex iniunctione satisfactoria non sunt pro infectis ha
benda. Nec ergo ex necessitate iterāda ex huiusmōi opa
operata. Sunt et alia quorum bonitas et acceptabi
litas aut charitas est aut ex charitate. Et propter hoc
ad placandum deum non sufficiunt nisi cum facta fu
erint ex charitate. Si enim per charitatem et placent
deo et placant ipsum: aut non placent ei nec placēt
ipsum. Et ideo nec eis satisfaciunt. ¶ Manife
stum est quod quātum ad placationem seu satisfactio
nem irrita sunt et ideo vel iteranda vel locorum eo
rum que deo placeant iniungenda. Et hic sūt opera
que consueuerunt vocari opera operantia. Et hoc est
quod dominus dicit ysa. lviij. Ecce in die ieiunij nostri Nota
inuenitur voluntas nostra. Ecce ad lites et cōtētio
nes ieiunatis. Nunquid tale est ieiuniū quod elegi. Nū
quid istud vocaui ieiuniū. Opera ergo ista operan
tia vocamus ipsum operari nostrum vt ieiunare: o
rare: psallere: edificare ergo est opus operans ipsū
vero edificium est opus operatum. Si quis querat
ad quid ergo valebunt opera hui⁹ scz de genere bo
norum facta in peccato mortali. Respōdeo quoniam ad
multa. Primum enim sunt accessus et appropinquatio
ad viam vite et quasi reuersio ad ipsam. Quemadmo
dum si quis querat de iterante qui ab errauit a via
sua et reuertitur ad ipsam. Rūdeo quod ipsa reuersio ē
reuera non agit interceptum. Sic et huius penitēs
per huius opera in mortali facta reuera non vadit
ad vitam sed ad viam vite si perseueret in eis. Red
ditur ergo vnus fructus huius operum est reuersio ad
viam vite. Secundus est diminutio tentationū. Ne
mo enim dubitat quin ieiunia et alie affectiones om Diminutio
nesque bone exercitationes licet in peccato mortale fi tentationum
ant quod tentationes diminuunt et virtute et numero
ita vt etiam pauciores sint et debiliores et hoc ē eis
ex ipsa natura sua hoc est est naturali contrarietate
quā habent ad tentationes atque ad vicia et peccata
Tertius fructus est restrinctio potestatis diaboli ce
minus enim ex necessitate potest in eos qui vtrisque re
bellant contra eum atque repugnant quā in eos qui o
mino cedentes: eum super se pacifice regnare permit
tunt conantibus enim contra diabolum et vicia atque
peccata necesse est adiutorem ad esse misericordissi
mum deum. Quartus est confortatio nostrarum vi
rium naturalium seu inualescentia ipsarum. Videl
virtus ipso vsu sui et exercitatione moderata ac de
bita confortatur et inualescit. Abusione vero sui et

ocio moderato debilitat et tandem deficit: eo enim vsque potest quis quiescere vt omnino deficiat in eo virtus gressibilis et eo vsque cessare a visu quod omnino efficiatur cecus. Quintus fructus est preparatio ad gratiam. Quemadmodum oro et rogatio prepara tio sunt ad seminis exortiuum et remollitio cere ad scripturam et sigillationem sicut supra dixim⁹ in capi. de attritione. Sextus fructus est impetratio gratie gratum facientis huius enim opera cum mā serie desiderio reuertēdi ad deū et inualuerint consuetudine atque pingerint deuotione: memoria efficiuntur ipsius gratie gratum faciente: meritoria inque ex congruo diuine largitatis et clemētie non aūt ex condi no nostre iusticie congruit si quidem di⁹ tāte et largitati diuine pietatis sic pulsantibus aperire: sic et petentibus dare sic querentibus se ostendere.

Post hec relinquitur nobis inquirere vtrum satisfactiones iste arbitrarie sint aut determinate aut limitate: ita vt nihil de eis minuere vel detrahere confessoribus concessum sit nihil adiicere. Quod si quis dixerit eas esse limitatas hoc modo necesse est vt ea limitatione quā sacri canones prescribere videntur aut alia limitatione que nondū est ecclesie reuelata. Quod si

Sacri canones limitatione canonica manifestum est hoc et falsum esse et iniquū: falsum quidē quia ipsi sacri canones easdē dicant esse arbitrarias iniquū vero quia in eodem genere peccati contigit vnum plus peccare alium min⁹ canonica enim penitentia seu satisfactio hoc est in canonibus statuta. Una est pro genere peccati in vno aūt genere peccati incidunt maius et minus peccatum vt diximus: quare maius et minus peccantes secundum limitationem canonum vna et eadem pena penitentiale punirentur et vna atque equalis pro inequalibus peccatis satisfactio iniungeretur. ¶ Et hec est iniquitas videlicet vt inequaliter peccantes equaliter iusticientur. ¶ Uno enim et adulterio contingit duos sacerdotes inequaliter peccare: et etiam vnum et eundem adulterantem interdum grauius interdum minus grauiter peccare. Non oportet immorari in his cum ipsi canones hoc determinant vt

Nota. diximus et ipsa auctoritas ecclesie id est sedes apostolica hoc fatetur in ipsis canonibus. Quare canonice iniunctiones magis pene ad correctionē peccātium statute quā sacramentales satisfactiones non nullis inesse videntur. Nonnullis aūt exemplaria satisfactionum penitentialiū iuxta illas vel cum visum fuerit aliqua de his aut etiam ipsemet penitētie canonice penitentibus iniungātur in quo nō parum videtur consultum esse confessoribus dum eisdē vie penitentialiū iniunctionum per ipsas penitentias canonicas ex parte aliqua sunt aperte. Nec dubitandum est confessores sed debere canones peni

Nota. tentiales quatenus et fragilitati nostrorum temporum et qualitati penitentium congruit quatenus etiā tam multeplex ruptura vel laceratio retis petri patitur que pre magnitudine et multitudine conclusionū piscium valde modicum habet hodie integrum vel illesū. Scire etiam debes errorem multorum qui penā correctoriam et vendicatoriam delictorū penitentialem satisfactionem reputant propter quod et debita que in eis sit punita vel vindicata fuerint confiteri amplius omnino non curant. Verbi gratia statuit in oib⁹ abbatiis vt qui tale quid fecerit detradatur ad carcerem grauis culpe vno anno. Estimant ergo quod p⁹ quam sic relinquens penam huiusmodi carceris per annum sustinuit quod nec confessione nec penitentia amplius indigeat pro illo delicto et generaliter de quibuscunque delictis in capitulis suis per ipsam disciplinam capitularem siue regularem vindicatum fuerit se reputant apud deū penit⁹ absolutos: ex quo errore de necessitate accideret quod in ipso pretorio a peccatis suis et delictis absoluerentur per ipsas pretorianas penas ibidem dānati mutilati suspensi dummodo penas illas eo animo et intensione exciperet a carnificib⁹ quibus

illi capitulares disciplinas a prioribus et aliis maioribus suis. Hi pro facto nesciunt forū capitulare iudiciale tantum esse quasi quoddam vt ita loquamur pretorium. Ignorant etiam intentionē esse etiam presidentis capitulo non ad remissionem peccatorum sed magis ad vindictā eorum et ad repressionē atque correctionē ipsorum per penas et disciplinam regularem forū vero penitentiale Forum

magis esse sacramentale quam iudiciale. Intentionemque confessoris in eo quod confessor ad sacrationem animarum et remissionem peccatorum quā etiam omnipotentis dei misericordia confessoris ministerio virtute clauium inuisibiliter operatur. Confessor

Manifestū aūt est quod non attendunt quod nec absolutio sic punitis ac disciplinatis nunquam prestatur in capitulis sicut nec in pretorio seculari pretoriali seueritate dānatis ac punitis. nec ideo nimis iudiciale est siue pretorianū capitulare forū quam seculare pretoriū quia minores in eo pene quam seculari pretorio affliguntur. Si enim minoritas penarum siue differētia penarum in maioritate et minoritate eousque fora diuersificaret necessario diuersificaret idem femina seipso et ipsa fora pretoria secularia eousque diuersificaret vt etiam minoritate penarum cogeret interdū ea esse regularia siue claustralia. Cum enim apostolus a iudeis quinquies quadragenas vna minus acciperet sicut testatur in .xi. secunde ad Chori. et vtique Apostolus

foro seculari ac pretoriano a iudicibus enim proposita pena infligenda erat: sicut et ipse dominus in lege statuerat sit legitur deutro. xv. In capitulis aūt regularib⁹ interdum maior flagellatio omnib⁹ his quam quis irrogetur delinquētibus accideret de necessitate regulare forum magis esse pretorianum quam ipsum seculare pretorianum. Docendi ergo sunt huiusmodi errones non debere esse cōtenti disciplina regulari. Sed post vel ante illam debere adire forum penitētiale propter sanctificationem et ad dei reconciliationem que etiam diuina largitione prestatur. Quoniam vero quibusdā ois satisfactio penitentialis videtur determinata esse apud deum ac limitata ita vt ois minor necessaria suppletione indigeat cui si hic quod deest auditum non fuerat in purgatorio supplebitur. Si quid aūtem supra quā limitatum et apud deum habuit de iniunctione sacerdotali illud esse superfluū vel iniquū quid veritas de hoc habeat euidenti declaratione ostēdim⁹ Nota.

Si enim ita est duo inconuenientia euidenter sequuntur. Primū vt nulla sit potestas ecclesie nulla virt⁹ clauium. Si enim determinatum iudicio vel statuto regio que et quanta pena furi irroganda sit pro furto nulla est potestas carnificis. Manifestum est nullā esse potestatem pretorij vel carnificis augēdi vel minuēdi vel mutandi illam. Confessor aūt non est nisi sicut preco vel carnifex in hoc: quare nulla est potestas ipsi⁹ in foro penitētiali. ¶ Amplius. Sicut irritum est quicquid agit mandatarius mādatū habēs limitatū si mandati fines excesserit ita et irritū erit plerumque quicquid confessor qui vtique mandatum de iniungenda satisfactione et de absoluendo penitente mandatum habet

absoluendo et penitentiam iniungendo egit. ¶ Am
plius. qs audebit eẽ confessor ꝛ qd stultuis ac demẽ
tius ꝗ͂ confessoris officium suscipere et hoc officiũ
sit iniũgendi et absoluendi penitentes Si nemo sci
re posset qs quantas quales penitentias iniungere
debeant. Secundum inconueniens est qꝺ cum deus
nemini reuelet quantitatem ꝛ limitationem penitẽ
tialium satesfactionum quid aliud velle videt̃ quã
errare ministros suos et iniungẽdis penitentijs: cũ
nec eis reuelare curet quid in parte ista facere debe
ant: nec ipsi hoc per semetipsos cognoscere valeãt.
¶ Amp̃. Omni rege omni presidente erit deus h̃ er
rorem istum negligentior. Nemo em̃ regum vel pre
sidentium vult habere ministros quibus non iniun
gat atq͂ declaret quid facẽ debeant. Confessoribus
Uide aũt non determinat nec declarat deus beneplacitu
voluntatis sue in parte illa. ¶ Amplius quis adeo
insipiens et ex precedentibus vt in aliquo officio ve
lut institui inscios et ignorantes quid agẽ ex illo of
ficio debeant. Idez em̃ eẽt hec ac si cecos ministros
institueret et idem est deo in officio penitẽtiario ta
les ministros instituere ꝙ cecos duces in via recon
ciliationis ad ipsam penitentiã prebere et hoc esse
vel velle eos errare vel nolle penitentes reuerti ad
ipsum et velle illud penitentibus cum non reportẽt
beneficium absolutionis a confessoribus. Plerũq͂
cuz vel potestatẽ nõ habeat vel ipsi⁹ officij sui igno
Remissio rantes et ignari sint vt diximus. Secundum hoc er
nes ꝛ indulgẽ go nihil sunt remissiones siue indulgentie quas fac
tie ecclesia et mutationes penitentiarum. Apparẽt ꝙ
hunc errorem claues ecclesie destruere et potestatez
sacerdotum annullare. Et iudicium penitẽtiale qꝺ
in precedẽtibus tã multipliciter stabiliuim⁹ penit⁹
euacuare. Et qm̃ nec falsum nec ipossibile inconue
niens sequi põt nisi ex falso aut ipossibili aut incon
uenienti. Manifestũ est hunc errorem falsũ eẽ ꝛ im
possibilem catholiceq͂ doctrine ac veritati oĩno in
sonum et inconuenientẽ. Dicimus ergo determina
tum eẽ apud deũ certitudine infallibil̃ sciẽtie sue ꝗ͂
quanta qualisue iniungenda sit satisfactio peniten
tialis penitenti cuiq͂. Non aũt determinatuz ꝑcisa
q̃titatis limitatione et hoc est qꝛ vnus ꝛ idem peni
tens liberari potest et absolui diuersarum peniten
tiaꝝ iniunctiõe et equalit̃ peccantibus atq͂ penitẽ
tib⁹ iniungi salubriter possũt ineq̃les penitẽtie seu
satisfactiones. Cum em̃ in arbitrio confessoris ĩ vo
luntate penitentialem satisfactionem positam eẽ dĩ
camus. Dicimus consequenter ꝙ in bona fide ipsi⁹
hic positum ẽ: hoc aũt exigit bona fides vt consolãt ẽ
Nota periti iuris celestis atq͂ diuini vel scripta sanctoꝝ
atq͂ prudentium de penitentia atq͂ iniunctione vbi
ꝯfessori ꝓpria peritia non sufficit ꝛꝙ debita delibe
ratione atq͂ cõsilio penitẽti iniũxit hoc misericors
deus tanꝗ͂ gratã satisfactionem et sacrificiũ recõsili
ationis seu propiciationis a penitente suscipit. Si
em̃ ne erretur in iudicio quo de agro vel fundo vl de
alia re temporali agitur tãtopere cõsulũtur libri le
gum ac iudiciorum seculariũ atq͂ sollicite examinã
tur factum de quo vel per qꝺ iudicandum est tanta
circumspectionem cogitatur deputatur circũcidit̃:
atq͂ pronunciatur etiã in scriptis sententia ꝗ͂to ma
gis similia omnia facienda sunt in hoc iudicio spũa
lis. Et qui minor diligentia vteretur in isto iudicio
quã in iudicio seculari. Manifeste negligens eẽt et
iniquus atq͂ infidelis iudex. Cũ esse debeat diligẽs

inuestigator iuris vtriusq͂ partis que corã ipso cõ
tendunt ꝛ fidelis ꝓspector ambobus ac debitor con
seruationis iuris sui nec possumus non male fidei
iudicem reputare ꝗ͂ periculosissimam arduosissimã
q͂ causam animarum imperitie sue cõmittit. Inter
dum tñ misericordissimus ac sapientissimus de⁹ hu
milis ac deuotionem confitentium respiciens impi
tis confessoribus etiam ignorantibus inspirat sa
luberrima consilia satisfactionum. Quia ergo con
tingere potest in eodem genere peccati diuersis cõ
fessoribus solerter ac studiose agentibus diuerse in
equales videantur iniungẽde satisfactiões: ꝛ hoc d Nota
consilio prudentiũ vel de ꝓpria circũspectione atq͂
prudentia pie credimus et sentimus qꝛ vtraq͂ satis
factio grata est deo et accepta et vtraq͂ sufficit. Li
cet inequales sint ipse et equalia peccata ꝓ quibus
iniunguntur. Illam em̃ reputamus satisfactionem
sufficientem que de consilio ecclesie iniungitur. Cõ
silium aũt ecclesie in qua necesse est deum deo ꝓui
dente et faciente copiam esse consilioꝝ salutariuz
q͂ prudentiũ circũspectio vel scripta sanctorum di Attende
ctauerit et hanc dicim⁹ esse potestate ecclesie ꝛ hoc
ei in parte ista cõmissum vt satisfactiones q̃sca fide
eoq͂ consilio quibus diximus confitentibus iniunxe
rit ratas gratas et acceptas habeat misericors de
us nulliq͂ peccati precidit aut limitauit deus satis
factionem quin et maiori et minori prout iuris di
uini consultus vel valeat excogitari. Sicut enim non
artauit totam ecclesiam suã et oẽs diuini iuris con
sultus ad dandum vnum ac singulare in vnoq͂q͂ pec
cato consilium. Sic neq͂ omnes equaliter peccãtes
ad vnam numero ꝛ singularem satisfactionem.
Et propter hoc licet ecclesie dei cui tradidit claues Nota.
regni celorum. Alijs aũt aliter aperire. Et cui com
missa est apotheca medicamentorum spiritualium
alijs sic alijs aliter cõsulere et mederi ꝛ augeri ꝛ mi
nuere penitẽtiales satisfactiones et mutare prout
hoc pertinere videbit ad dei gloriã et honorem ꝛ sa
luti penitentium expedire.

¶ Enumerat officia confessoris eleg̃ãti et pul
chro ordine: sed vocabulis et nominibus honestiori
bus et elegantioribus.

Post hec nominabimus ꝛ numerabim⁹ of
ficia cõfessoris. Horũ ergo omnium pri
mum atq͂ precipuũ est officiuz sanctifica
tionis. Ex quo officio quo ad absolutionẽ
et benedictionem ipsius diuiniq͂ nominis inuocatio
nem vincula peccatorũ disrumpuntur in cordib⁹ pe
nitentium. Macule absterguntur gratie infundun
tur venie ꝛ remissiones penarũ gehennalium ꝛ etiã
penitentialiuz de diuini largitatis munificentia tri
buuntur. Propter hoc q͂ maxime congruit eidẽ vt Nota
sanctus ipse ꝛ immaculatus sit cui⁹ ministerio ꝛ p
quẽ penitẽtes ꝛ cõfidentes sanctificari et sperant et
querunt. Congruit etiã ꝛ vt in loco sacro si fieri põt
et sacra stola ornatus confessiones audiat ꝓpter re
uerantiam et sanctitatem sancti ministerij deuotiõe
aut augeat aut excitet cõfitentibus. Ex isto officio ĩ
cumbit idem longe facere penitentes non solum ab
execrationibus peccatorum sed etiam a mundo ꝛ de
his que mundi sunt deoq͂ illos ꝓximos facere et in
separabiliter adherentes et quotiens potest et ꝗ͂ il
lorum sunt in honorem et obsequiũ eius conuertẽ.

¶ Secundum officiũ est officiũ iudicandi ex ꝗ͂
incumbit ei vt sciat singulorum terminũq͂ iusticiari

ones propria et ipsa crimina ab inuicem dinoscē at
q3 distinguere: vc3 vt sciat exurendū esse apostatam
spiritualem immactandum esse domino sacrilegiū
et exheredandum esse cum tota posteritate reū ma-
iestatis et lapidandum eē adulterum et suspenden-
dum seu crucifigendū latronem et submergendū eē
pyratam et illusionibus ac contumelijs alieni hono
ris raptorem et religandum eē seruum fugitiuū et
et sepeliendum eē viuū ꝓditorem apostatem ꝗt spi-
ritualem intelligim⁹ omnem peccatorem xp̄ianū eo
q7 post susceptam ritum xp̄ianum ꝛ participationē
Nota. sacramentorū adeo recedens per mortale peccatu3
diabolo adheret factus seruus ipsius: hunc exuren-
dum diximus igne ire sancte q̄ aduersus semetipsū
excādescere deb3 totusq3 ꝯflagrari donec apostasia
hui⁹ in eo penit⁹ consumatur vl' igne tribulationis:
penitential' vel igne spiritussancti qui proprie cha-
ritas nuncupatur: iuxta hunc modum ꝛ sacrilegum
omnem xp̄ianum peccatorem dicimus qui templu3
dei vl' ipsemet est i seipso violauit occidēs in ipō ho
minem s3 spiritualiter contaminatiōe peccati euer
tit edificium virtutum et bonorum operum subuer-
tens excussit incendio sc3 ire et inuidie aut odij aut
cuiuscunq3 alterius huius pestis et hoc est qđ legit'
prima ad cori. iij. Si quis templum dei violauerit
disperdet illum deus. Templum eni dei sanctu3 est
qđ estis vos. Et iterum. Nescitisq3 templū dei estis
Tēplu3 dei oēs xp̄iani et spiritus domini habitat in vobis. Templum ig̃
sunt omnes xp̄iani op-re spiritussancti dicatū ꝛ cō-
secratum vt dicit augustinus. Merito ergo tam ne
pharius sacrilegus disperdendus atq3 mactandus
domino hoc est in eius seruitio totus consumendus
ita vt nihil sacrilege istius execrationis in eo rema
neat inconsūptum. Sic et reum maiestatis dicim⁹
eē exheredandum ꝛ exterminandum eē cum tota ꝓ
genie sua. Verbi gratia. Fornicator hoc est re⁹ ma-
iestatis diuine sc3 contra cuius honorem et domina
tionem inimicum etiam capitalem id ē diabolu3 in
castrum seu ciuitatē quā ab ipso deo singulari oma
gio ac ligio tenebat id est semetipsu3 introduxit do-
minumq3 eiusde3 feudi mortalis peccati seruitio at
q3 seruituti illū constituit ipsoq3 ciuitate vel castro
deo q̄ntum in ipso est exheredauit seq3 adeo recedēs
diaboloq3 adherēs hostem dei efficit fornicator er-
Nota. go reus est maiestatis huius gen⁹ seu ꝓgenies sūt
fornicationis cogitator: fornicationis concupitor:
fornicationis delectator. In fornicationem cōsenti
tor fornicationis ꝑpetrator: fornicationis iterator:
fornicationis assuefactor. Deinde excusator: defen-
sor: gloriator. Conati vero eius atq3 propinqui sūt
ꝓlocutor: procurator: receptator: similiter intentor
seu infamator. In quibus volumus vt intelligantur
exornator: turpiumq3 cantilenarum decantator. Et
omnimodo quicquid est hui⁹ turpitudinis adiutor.
Tota ergo ista maledicta ꝓgenies exterminanda ē
cum ipso capite suo sc3 fornicatore. Adultera v̄o la
pidanda erit que sp̄reto honorabili connubio qđ cū
rege regum christo domino cōtraxerat in baptismo
sp̄retoq3 regis celestis dotalitio omnium corruptio
nu3 atq3 lenonum vilissimum eternaq3 damnatione
a celesti regno fore bānitum diabolum patibuloq3 i
fernali absq3 vlla spe redemptionis adiudicatū ab
iecta veste p̄ciosissima ac speciosissima omniūq3 vir
tutum decore ac varietate conserta nuda et ignomi

nia plena peccando sequi nec erubuit nec verita est.
Merito ergo lapidanda est durissimis obiurgatio
nibus sacrorum eloquiorum que sunt lapides lim-
pidissimi de torrente quibus quondam percussus ē
golias a dauid sicut legitur. i. Re. xvij. Plena siqui
dem adulterarum lapidatio erat in lege. Sicut le-
gitur Leuiti. xx. ꝛ Jo. viij. Lapidatio aūt hic duob⁹
modis facienda est: vel vt audeat penitens frequē-
ter mordacissimos doctores et predicatores qui sc3
durius peccata reprehendendo percutiunt: vel si ip
se penitens sacris litteris fuerit eruditus hoc ipse
faciat semetipsum duriter ac sepius obiurgādo do
nec omnino confracta: cōminuta atq3 contrita sit
adultera anima eius. Quia vero etiam fustigatio
pena literalis id est flagellatio priuata iniungenda
est ei vt adulter peccati sui recolat ad confusionem Nota
adducentem gratiā et gloriam. Sicut legit' Eccl'. 4
ꝛ ipsum adulterum pena consueta vindicet. Juxta
hos modos prosequendu3 est de alijs vt spiritualis
pirata iniurgatur in mari lachrymaru3 ꝛ alieni ho
noris raptor hoc est ambiciosus ꝛ inanis gloriator
ꝓprijs irrisionibus atq3 contumelijs aut alienis ef
ficiatur non declinans alienas irrisiones vt ꝓbra ni
si propter dei honorem et ecclesie scandalū irrisio-
nes etiā et subsānatores suos habent vt iustificatio
nis sue ministros et executores et tanto ampli⁹ eos
diligat q̄to ipsi magis gratis hoc est sine sūptu cu-
rie sue iusticiam exequitur. Alij eni p̄tores non abs
q3 sumptu et mercede tortores habent atq3 carnifi-
ces. Penitens vero tales habet quales dixim⁹ qui
non solum vitio sed etiam iprobe se ingerunt vt cu Nota.
rie ipsius penitentis iusticiam siue iusticiationem
absq3 diminutione ꝛ fictione dulciter exercent. ¶ Se
peliri vero viciū intelligimus includi penitentē in
reclusorio ꝛ intrudi in monasterio vel a publicis cō
spectibus atq3 spectaculis quolibet modo secludi vl'
occultare preterite vite turpitudinem noue ac sanc-
te conuersationis decore. Solemus aūt viuos se-
pultos proprie itelligere eos in quibus adhuc qui
viuit quide3 peccandi voluntas. Sed timore ac pu-
dore non manifestatur operibus imo clausa tenetur
non audens exire in lucem manifestationis. Simili
ter et regularis ꝓfessionis omnes in quibus vetus
homo viuit voluntate peccandi carnalibus cogita
tionibus ac desiderijs nondum extinctis sub habitu
velut sudario et sub aggere claustraliu3 obseruātia
rum velud tumulo viuunt sepulti: viuunt inquinati
veteri hec aūt pena v3 sepultura viuentis magnoꝝ
scelerum pena est apud iudices seculares verum ꝓ
ut hic intendimus nisi de tumulis istis prorūpētes
exeant in testimonium infernalis ac diabolice resur
rectionis facile in ipsis tumulis extinguitur ꝓpter
qđ periculosissimū est penitentibus et horrendū spi
ritualibus oculis sepultos huius exire de tumulis
et vulgo mortui equitantes et armis dimicantes ꝛ Nota.
in hastis ludētes familia exercitus herlechim dicū-
tur apud gallicos. apud hyspanos vero exercit⁹ an
tiqu⁹. de his vero et de hmōi in tractatu quē de an-
gelis et demonibus ceterisq3 spiritualibus ac nobi
libus substantijs deo fauente et deo comite scribere
proponimus prout nobis celit⁹ donabit' dicemus.

¶ Tercium officium confessoris officiu3 ē pa
cifici inter deum et penitentem mediatoris. Ex hoc
autem officio incumbit ipsi primu3 nosse modos ꝛ

vias quibus pax reformari solet etiā apud homines
inter discordes qui sunt sepē in vniuerso. Primū
est iudicio Sicut legitur. Prouerb.xvi. Judiciū q̄
terminat causas. Siquidē si penitēs qui et pecat
in foro penitēnali et iudicio illiꝰ stet secūdū omēs
Nota. partes illius iudicij quas i precedētibus nomina
uimus ⁊ numerauimus pacē habebit cum deo. Ni
hil em̄ vltra id quod iure deo adiudicādum ē a pe
nitēte requirere potest In quibus omnibus primū
est vt deo possessionē fundi quo ipm̄ penitens iniqs
simeq; spoliauit restituat. fundus autē iste ipsemet
penitēs. est. Secūdo vt de fructibꝰ medio hoc ē toto
peccati tempore amissis ante ingressū litis deo per
cautionē siue satisfactionem cum alias nō possit sa
tisfiat. Hec autem cautio intelligēda ē firmitas bo
ni propositi non votum non iuramētum nec etiam
promissio simplex. Nullum enim horum triū exigē
dum est a penitente ne fiant laqueus maioris ruine
De his autē in alio tractatu de penitētia nos latiꝰ
diximus penas vero spirituales ⁊ nō nullas corpo
rales quas dei iniuriator atq; malefactor peniten
tiali iudicio sustinere debet pro parte numerauimꝰ
Nota Genera vero patibulorum siue tormentorum in tra
ctatu quem de passione dominica scripsimus dili
genter ⁊ nominata ⁊ elucidata sunt. Secūdꝰ modꝰ
reformationis pacis dicitur vulgariter legitima
inquisitio per quā de iure vtriusq; partis litigātiū
consistit vbi vtrāq; partem cōtētam esse oportet qꝺ
per inquisitionem ad eam pertinere inuētū fuerit.
Si inter deū et penitentē inquitione de vtriusq; iu
re per fidelē ac veridicam attestationem ipsiꝰ peni
tētis diligētissime facta. Nihil ampliꝰ sibi vendi
cet penitens quā quod eidem inquisitio donauerit
hoc est solā confusionē in facie solamq; culpā atq;
penam culpe debitam et generaliter omnia bona
deo tribuant sibi mala. Sicut legit Daniel.ix. No
bis confusio faciei tibi aūt domino deo nostro mi
sericordia ⁊ propiciatio. Nichil em̄ amplius ad se
pertinere miser peccator inueniet per actissimam
examinātissimamq; inquisitionē quem culpā et pe
nam meritā quibus si cōtentus eē voluerit et in oī
bus dei bonis nihil se prorsus iuris se habere reco
gnoscens ea deo dimiserit nullum de cetero nisi de
Nota. mādato eius aut beneplacito vsurpaturus pacem
habet cum deo vt iure suo cōtentus ⁊ ius diuinum
quātum ē de proposito eius ⁊ volūtate nō inuasu
rus. Tertius modus reformādi pacis dicitur per
consēsū siue corde ad cor fit autem pax per hāc viā
inter penitētem et deum cum penitens ad cōsentiē
dū diuine voluntati inducit̄ vez vt facere velit siue
cōsentiat pro recuperanda dei pace ⁊ amore quod
eum facere sciuerit diuine beneplacitum volunta
tis. Confessoris autem est nosse in parte voluntatē
diuinam hoc ē quam satisfactionem ab vno quoq;
penitēte ꝓ peccatis deus gratam habeat ⁊ accepā.
Quartus modus est arbitrio complacito per quā
pax inter penitentem et deum reformatur quotiēs
penitens arbitrio hoc ē beneplacito cōfessoris oī
Nota. no se subdit cōmittit ⁊ tradit. prudētis enim ac fide
lis confessoris voluntati beneplacito causas quas
aduersus habet deus similiter commisit vt ita dica
mus in eius beneplacitum irascibiliter ac irreuo
cabiliter compromisit. Sigilliq; proprij appensio
de hoc est filij proprij suspensio qui est figura et ca
racter substātie sue. Ex primo ad hebreos. ac litte
ris euangelicis cōpromissionem formauit. Math.
xvi. Quodcūq; ligaueris quodcūq; solueris. Qui
tus modus est tradere siue reddere miserationem
eius contra quē peccatū est seu delictum. Sic et pe
nitens deo pacificatur cum beneplacito diuine mi
serationis omnino se tradit. Sextus modus dono
vel precio. Interdum enim proijcit quis pecuniam Nota.
vt redimat sibi pacem quoniā pax fit inter deum et
penitentem ⁊ cum ipse penitēs de consilio confesso
ris aliquid eorum que voti sūt domino deo offert
dat sicut est ingressus religionis assumptio hiero
solimitane peregrinationis ⁊ hmōi alia dona ideo
vocamus quia gratuito ⁊ nō ex debito offeruntur.
Que vero mandatorum sunt siue i precepto nō do
na licet debita: nō donata sꝫ reddita sūt dicēda. Se
ptimus modus est victoria que interdū bellis finē
pacis imponit ⁊ inimicos in subditos ⁊ seruos con
uertit. Sic interdum vincit deus penitētes aut be
neficijs aut flagellis aut simul vtrisq; itaq; vt rebel
lare aduersus eum de cetero vel non velint quin
potius deo seruiant subiugari ad pacem vero peni
tentes inducere vrgentissimum ac efficacissimum
est eisdem ostendere quanta instantia per legatos
suos doctores scilicet et predicatores rogare non
cessat ea que pacis sunt ac si rebellione nostra vin Nota.
ci formidarent ac si de nobis vindicare non possent
nec rogare solum contentus est sed etiam redime
re et emere toto precio diuitiarum celestiū et regni
sui. In tantam autem insolentiam imo dementiam
nonulli peccatorum ab alienati sunt vt nec verbum
de pace ista hoc ē sacras exhortatiōes audire digne
tur: et attende ꝙ omnes iste modi pacificationem
re vnum sunt facie bus atq; respectibus. ¶ Quar
tum officium cōfessoris est officium medici siue me
dicantis ex quo etiam cōuenit et nosse distinctionē
et diuersitatem pulsuū id est motuum cordis q̄ sunt
desideria. Eius enim est nosse si desiderium reuertē Nota.
di ad deum in penitentem forte est ac validum: si vi
talis calor hoc est viuificatio dilectio qua deus est
fortis est in eo autem debilis si sudor lachrimarum
multus an paucus. Si vniuersalis hoc est omnia
membra lauans omnibusq; superfluens ac superin
undans vt pro omnium membrorum male admini
stratis officijs fluat quod est cum ipse penitens lu
get sigillatim peccata que oculis ꝑpetrauit et que
auribus et ita de alijs membris. ¶ Amplius: si ipse
sudor fortis fuerit ita vt causam et radicem morbi
spiritualis expulerit: ita vt nullum eius vestigium
in corde penitentis remanserit. Post modum in
cumbit ei scire de ipsa satisfactione ꝙ dieta debet es
se et medicina pariter penitentis de quo aliquid su
pra diximus.
¶ Quintum officium confessoris est officium obste
tricis de quo Job.xvi. Obstricāte manu dei educꝰ Nota.
est coluber tortuosꝰ. Hebree siquidem mulieres ob
stetricandi habent scientiam. Sicut legitur Exo.x.
Hee mulieres intelligunt cōfessores propter fami
liaritatem per quā secretissima absconditissimorum
peccatorum eisdem creduntur ac reuelātur. Sicut
obstetricibus parientes mulieres ea que maxime
erubescūt maxieq; abscōdita eē nolūt detegūt et cō
mittunt. Scdo ꝓpter suauitatem cōtractādi ⁊ edu
cendi partū tenellū. Tertio propter muliebris be

nignitatis et cõpassionis dulcedinem. Hic ergo tota vigilantia studendi est cõfessorib⁹ vt cautissima sit eorum suauitas suauissimaq; cautela inducendis horrendissimoꝝ peccatorum monstris in lucem confessionis et pcipue ignominie passionibus id ẽ extra ordinariis peccatis carnis ꝛ generaliter omnibus illis que maxime erubescentia et confusione ora penitentium obstruũt et per cõfessionẽ ea egredi non sinunt.

Nota.

¶ Sextum officium est amantissimi patris. Sic enim excipiendus est penitens a confessore vt ab amantissimo patre filius recidiu⁹ hoc est toto gaudio ꝛ aggratulatiõe toto applausu atq; festiuitate. Sic enim illum recipit pater misericordiarum quemadmodum legit Luce. xv. de filio pdigo reuertente. ¶ Septimum officiũ est matris dilecte et munusculis paruulo blandientis ad bona quelibet inuitantis. De hoc Osee. xi. Lactabo eum et adducam in solicitudinem. Et iterum ysai. lxvi. Ad vbera portabimini et supblãdietur nobis quomodo sicut mater blandiatur filio ita ego consolabor vos. Et hic quidem de penitentia finem facienus premittentes multa pernecessaria atq; salubria que nos alibi dixisse memini⁹ et in aliorum scriptis legisse. Multa autem hec diximus ad elucidationem ipsius sacramenti. Multa etiam vt viam sacrarum exhortationum predicantibus aperiremus vbi pbationes inducere super sedimus eo q narratio per se ipsam illa sufficienter declarat

¶ De matrimonio disputaturus: ab ipsius matrimonij definitione disputationem orditur.

Matrimonium quid.

Quinto loco in ordine sacramentorum ponemus matrimonium. Incipiemus ergo auxiliante deo et dicemus q matrimonium est sancta sanctificatiua ꝛ pfecta societas maris et femine genere humano siue vinculũ siue necessitudo que eos hui⁹ societatis facit inuicẽ sui i alterutrũ debitores. Siquidẽ natura hũana velut arbor nobilissima et dei agricolãtis plantato pciosissia velut ex duobus ramis ẽ mascul⁹ scilicet et femina cui⁹ iudiciũ est vis generatiua que ambob⁹ istis ramis insit' indita est. In neutro vero eoꝝ completa. Sed partem sui habens in altero et partẽ in altero. Quemadmodum et semẽ humane generationis ex neutro eorũ totaliter ẽ imo parti ex altero et partim ex altero. Nõ enim solũ semen masculinũ genererationi humane sufficit aut solũ femineũ: sicut nec solũ coagulũ aut solũ lac ad gñationẽ casei sic neq; sola masculinitas que est virt⁹ abscindẽdi de se siue a se semẽ actiuũ ad generationẽ quod est sicut coagulũ. Neq; sola feminitas que est virt⁹ abscindendi de se siue a se semẽ passiuum ad generationem quod ẽ sicut lac ad generationem casei. Non inq altera istarum sola virtus coaguli neq; virtus lactis per se virtus generatiua est casei. Q; autem semen masculi et semen femine sicut coagulum fuit et sicut lac, et legis Iob. x. Nonne sicut lac mulsisti me et sicut caseum me coagulasti. Neq; figura membroꝝ genitalium tantum iudicium est seu testimonium masculinitatis aut feminitalis Cum in quodam genere animaliũ mas semen recipiat aut membrum genitale femininum tãtum habeat id est portam et matricem femina vero ecõtrario masculina mẽbra habeat iudicium huiusmodi certissimum est ipse fructus id est proles que nõ potest esse nisi duoꝝ. aũt fructus ꝛ arbor quasi coire

Natura humana velut arbor pciosissima.

Semẽ viri coaguli vicem hz in gñatione.

Femine semen lactis

latiue ad inuicem dicuntur nec accidit vnũ nec dicitur vt fructus vnus numero multarum arborum. Quare manifestum est masculum et feminam arborem semen esse in specie humana ex duobus ramis et vim generatiuam integram atq; completã in tota arbore et in vtroq; ramorum huius partem sui habere vt diximus. ¶ Ampli⁹ natura non adiuuat masculum et feminam vnũ et vnã in ope generationis Impossibile enim est vt adiuuet vnum et duas aut duos et vnam. Quare manifestum est totalitatem et integritatem huius arboris in duobus iam dictis ramis consistere cũ nec opus generationis p fici nisi a duobus dictis simul adunatis nec fruct⁹ esse possit nisi ex duabus naturaliter Nullus enim naturaliter vel est vel esse põt nisi duorum. Et propter hoc quicumq; naturaliter hac operatione naturali sola nascuntur in specie hominum filij hominum in scriptura crebro nominatur.

Filij hoim.

¶ Inuehitur in sodomitas et prolis fructum enecãtes: vide autem quanta vehemẽtia id faciat.

His autem ita positis dicimus q necesse ẽ adunatiõem maris et femine socialem esse et sanctam hoc est vinculo societatis q supra nominauimus astrictam. ꝛ seruãd⁹ est preciosissimus fructus suus arbori tam nobili ꝛ seruanda ipsa fructificatio. Perit autem fructificatio per sodomiam et publicam ac pstitutam fornicationem perit fructificatio id est opus generationis siue sanctificationis quia inutiliter agitur quãtum ad fructum. Preter vinculum autem sancte societatis maris femine. Est si fruct⁹ iterdum ex opere generationis exoritur aut ex parte aut ex toto perit. Cum non sit qui custodiat nutriat: educet erudiat ꝛ alia necessaria ac salubria pli puideat aut innumera ꝛ itollerabilia nature pil ꝛ gr̃e patit detrimẽta. Quis enim entre in tanta miseria cõstitute prouideat et in tanta indigentia posite cum ignoretur de quo prolem susceperit. Quis autem impugnando eam occasiones tante miserie ꝛ indigentie dederit cum passim et indifferenter fuerit omnibus libidinantibus prostituta. Apparet ergo immanitas atq; pernicies odibilissimarum et execrabilissimarũ bestiarum sodomite scilicet et prostitute ac meretricie fornicationis. Siquidem bestie quasi vastie dicte sunt a vastando secundum ysidorum. Hec autem infandissime bellue non sola mobilia ac patrimonia vastant eorum spurcissimam turpitudinem earum professi sunt. Sed etiam corpora velut infernales ac diabolice sanguisuge et immundissimarũ differentiarum abhominabilium fluxus dissipant et consũmant. Et he quidem vastationes pene nulle sũt comparatione duarum quas faciũt. velut enim pestes seuissime ipsa semina humane generatiõis non expectantes exortum siue partum prefocant ꝛ preextingunt. Nobilissimam ergo vniuerse nature arborem seu plantam scilicet humanam naturam fructu suo preciosissimo inumere pluis orbãt. Quapropter ꝛ in celum ipsum consurgere contra pestes istas cui innumeros ciues preripiunt ꝛ terra armari cuius plenitudinem ꝛ habitationis decorem tanta sui parte precidunt ac mutilãt. Ipsaq; natura humana toto furore excandescere debet cui fructum et munera prolis in ipo semine generis absorbẽt ꝛ deuorẽt. Si enim inimicas hũane nature bestias lupos atq; serpentes q̃rum seuitia tam paucos hoies

Bestie quasi vastie.

Nota.

deuorat ⁊ cōsumit reliqui hominū tanta ira ⁊ odio
merito impugnant ⁊ persequuntur. Quāto fortiꝰ
contra bestias istas infernales gladio ⁊ igne totis-
qȝ studijs ac viribus pugnandū est vsqȝ ad ipsum ex
terminiū? Si eruca ⁊ erugo ceterecqȝ huiusmodi pe
stes que non nisi detrimentū olerum aut aliarū mo
dicarū ⁊ viliū herbarū faciunt tantopere euitātur.
Quid cōtra istas faciendū est humane nature. Si
ꝓpter semina custodienda agris armant agricole
fūdis ⁊ lapidibꝰ arcubꝰ sagittiſ vt coruos ⁊ cornices
a deuoratione ipoꝝ arceāt ⁊ diffugēt. quātofortiꝰ a
beluis istis immanissimis ac crudelissimis hūano
Acriter inuehitur. semini ac generi ꝓuidēdū est? Et si ergo non alia de
causa contra bestias istas seuissimas ac pestes infē
dissimas amore tamē ipius nature quā nequit quā
tam attrociter impugnant omni gladio et igne pu-
gnādum ē multofortius amore grati. dum ei natu-
ram aut extinguūt penitus aut execrabiliter inqui-
nant nec gratie nec glorie in parte illa quicq̄ relin-
quāt. Merito autē clamor sodomorū multiplica-
tus ad deū ascendisse dicitur Gene. xviij. Clamor in-
q̄ nature vim seu violētiā in tam nepharia sui abu
sione pacientis cōtumeliā. intante abhominatiōis
inquinatione detrimentū ⁊ iacturā. intenta sui fru-
Nota ctus damnificatiōe. ꝓpter has iniurias quas a so-
domitis natura patiebat quasi clamore multipli-
cato clamauit ad deū. Et est aduertēdū ꝙ istiꝰ spur
cissime libidinis vesania vsqȝ ad polluendos ange
los ausum sue presumptionis erexit ꝙ vt angelice
pulchritudinis ⁊ puritatis prius nepharie illius li
bidinis rabies parat. Et ꝙ etiā angelicis officijs
id est diuinis laudibus ⁊ sacrificijs ceterisqȝ sacris
ministerijs consecratos tam clericos seculares q̄
In impuros sacerdotes. sacerdotes inquinare non veretur. Et cum huius
spurcitie clamor solus a quorūdam ascendere po-
tuerit nostroꝝ temporū fecibus nec dicā finibus in
ipsos celos celorū. id est cetus claustraliū nephan-
da execratione debachatur. Cuius ignominiosissi
me ac persordide passionis turpitudo tanq̄ execra
biles vt ꝙ ea homines se polluerūt quasi hoc non
sciuerit deus multiplicatus inde clamor sicut dixi-
mus ad eum ascenderit. Sed tanq̄ aspectu hoc ꝓ
bare volens descenderit. In quo facto q̄ sit ei odi-
bilis nephanda ista flagitiositas duabus rebꝰ ostē
dit. Primū in hoc ꝙ ipsemet ad iudicandum dam-
nandū ⁊ vlciscendū scelus istud tam detestabile per
semetipm̄ licet in angelis descēdit. Scđo quia ipa
Elemētoꝝ ira. quattuor elementa contra pestem istā commouit ⁊
excandescere fecit ⁊ ignis est adurēs cū sulphure ⁊
aer concutiens ⁊ subuertens tanq̄ tempestas ⁊ ter-
ra absorbens atqȝ deglutiens ⁊ aqua submergens
contra tā execrādū nephas diuino nutu ⁊ imperio
velut densata acie pugnauerūt. Quoniam autem
ignominia sodomitica et ꝓstitute ac publice libidi
nis fornicatio ipsam nature humane fecūditatem
ad sterilitatem redigunt. Huiusqȝ diuine plantatio
nes nobilissimum fructum in ipsis seminibus suf-
focant ⁊ preextingant. Et hoc tam euidenter tanqȝ
Nota. indubitate supuacuū esse iudicamus contra istas
immanissimas beluas disceptare rationibus. Sed
hoc solū resecare predicandum est publiceqȝ clamā
dum vt tanta seueritate diuine iusticie semel dāna-
te bestie ferro ⁊ igne exterminent. Destructio eñ et
vastitas quā faciunt sufficere debet ad destructio-
nem et exterminium ipsarum.

¶ Ostendit concubitus omnes: preter con-
iugalem: esse illicitos et damnatos: ⁊ primo contra
concubinatum.

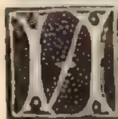

Nunc autem descendamus ad destruēdū
quoscūqȝ cōcubitus preter matrimoni-
ales: ⁊ ostendamus ꝙ cōcubinatus oīs
illicitus est. Incipientes ergo ab altio-
ri dicimus ꝙ voluptas luxurie non de-
bet causa esse cuiusqȝ operis. Sicut neqȝ cupiditas
aut superbia aut aliq̄ alia hmōi pestium. Omne ei
opus quod dat ad vicium seu peccatum vicium est
et peccatum. Et si enim arbor creatura dei est et bo Similitudo.
na sit tamen male amans illam et male plantans ⁊
male agricolans eandē male agit et culpabiliter.
Siue enim plantetur ad luxuriam siue auaritiam: si
ue ad superbiam exercendam certum ē ꝙ male plā
tatur licet bona ipsa sit et bonum. Idem est de semi
natione triticea et cuiuslibet alterius grani quātū
cūqȝ donū salubre vtile ac necessariū sit: tñ si semine
tur ꝓpter malū inde faciēdū ipse tñ q̄ seminat pec-
cat et non solū in seminibꝰ corpalibꝰ ita se hꝫ: sꝫ eti-
am in spūalibꝰ. Qui eñ seminat quantūcunqȝ salu
brē ac necessariam doctrinam ex mala intētiōe quē
admodum heretici qui interdum vera ac salubria
seminant: vt falsa dolose admisceant et vt eisdem in
falsis credatur manifestum est eos peccare et male
agere et seminationem eorum licet sit veroꝝ ac sa-
lubriū malū esse: eo ꝙ seductoriā et fallacē. ¶ Ma-
nifestū ergo est bonitatem fructus aut etiam semi-
nis quantacūqȝ sit aut etiam qualiscunqȝ sit hoc est
corpalis siue spiritualis nō ꝓhibere seminationem
aut plantationē esse malam. Seminatio enim ⁊ plā
tatio ceterecqȝ operationes ex causis suis: alijsqȝ cir
cūstantijs bone aut male sunt. Nec sufficit bonitas
eius ꝙ ex quacūqȝ operatione ꝓuenit bonā efficere
operationem. Alioquin ꝓditio inde et accusatio iu Nota
deorum contra christum dominum non solum bone
sed etiam optime ex necessitate fuissent. Cum ex eis
mundi salus ⁊ redemptio quodāmodo prouenerūt.
Qꝫ ergo cōmixto maris et femine in natura huma
na re ipsa subiecto seminatio prolis que vtiqȝ ꝓles
magnū nature est et magnum dei opus atqȝ mirabi
le necesse est si ex mala causa vel intētione facta fue
rit nec ꝓhibebit hec bonitas ꝓlis: neqȝ obstabit qn̄
mala sit mala est autē omnis operatio priuata de-
bito fine. Quia ergo commixtionis seu seminationis Opatio debito fine priuata mala est.
finis debitus et proximus est fructus prolis: mani-
festū est si isto fine priuata fuerit ipsam esse malam.
¶ Amplius: si ꝓpter voluptatem tantum fit cōmi-
xtio maris ⁊ femine cum debeat esse fructus prolis
Manifestum ē ipsam cōmixtionem esse abusiuam.
Abusio enim est detorsio a debito fine i alium: ⁊ hec
abusio cōtra naturā est vt inimica sodomia. ¶ Am-
pliꝰ: qui iactat semē tritici vel alterius grani i agro
nō intētione vt fructus inde subcrescat Sed aliqua Eleganter dicit.
alia quacūqȝ ex causa quantum in eo est non solum
non seminat sed semen dispergit atqȝ disꝑdit ⁊ agro
pariter et semine abutens. Cum alius visus sper-
sionis seminis in agro inquantū ager est non possit
esse q̄ seminatio. ¶ Amp. manifestū ē vi generatiuā tā
in mare q̄ i femina ad opꝰ generatiōis ⁊ fructuū ꝓ
ꝓles ē ⁊ nō voluptatē licet voluptas huiꝰ opis sci
dat vel accidat. Qua ꝓpter vti instrumētis genita
libus seu genitiuis ad voluptat eam tñ abuti eisdē ē
ꝓpꝰ hoc peccare. Peccatū eñ ē declinatio a rectitu

dine. Quare declinare a rectitudine visus debiti si-
Peccatum
ue a recto visu peccare est. ¶ Amplius cum pedes cre
ati sunt ad gressum si quis vti velit ad aliud quod
gressum prohibeat et comoditatem vllam aufe-
rat manifestum est eum peccare abusione. Hoc au-
tem dicimus quia pedibus ad calcandas vuas vt
Voluptas carnalis.
vinū inde exprimat. Et alias multas comoditates
vti possumus. Voluptas autē carnalis nō solū nul-
las comoditatē affert. Sed etiā comoditates spiri-
tuales aufert et prohibet et ipsa pniciosa est. Est ei
in seipsa velut vinū inebrians mentē humanā et ve
lut declinatio rigorem eius et virtutem ei⁹ emolli-
ens et eneruans ꝛ omnino virilitatem eius effemi-
nans Et est velut caligo oculos mentis obtenebrās
et velut aqua profūda mentē imergens et velut la-
queus ꝛ vinculū ipsā captiuās et velut toxicū ipsum
Et quoniam contraria est spiritualib⁹ ꝛ sublimib⁹
gaudijs ꝛ ab illis animā hūanā omnino auertit pa-
latum cordis adeo inficiens vt nullū bonū sublime
ac nobile eidē sapere permittat sicut ꝛ econtrario ē
vt quibus spiritualia et eterna sapiunt quiqꝫ pala-
tum cordis spiritualiū delictarū habent sentiri uus
eis necessario desipiāt et ab abominabiles sūt deli
tie corpales propter qui qꝺ eas gustauerint ab his
id est a corpalib⁹ tanq̄ a spurcitijs ꝛ abhominatio
Gustato spiritu oīs caro desipit.
nibus fugientes lōge se faciunt. Unde Augustinus
Gustato spiritu desipit omnis caro. Et vinus est san
ctis patribus in vitis patrum abhominatio est deo
omnis voluptas carnalis. Quare manifestum est
voluptatem carnis tanq̄ pestē bonorū spiritualiū
vastatricem et exterminandā esse quatenus natura
patitur et fugiendam ꝛ eā maxime que in opere ge
nerationis carnalis. Quemadmodū dicit Augusti
nus in libro soliloquiorū Nihil adeo animos viri-
les effeminat nihil adeo animū ex arce virtutis deij
cit vt muliebria blandimenta opus quidem illud si
ne quo vxorꝫ haberi non potest. Illa enim maxime
est et captiuās et inebrians ꝛ effeminās atqꝫ immer
gens et obtenebrās mētem humanā magisq̄ absor-
bens. Q̄ꝫ si ipsa non tā fugienda est q̄ etiā extermi-
Nota.
nanda q̄tenus humane corruptionis infirmitas pa
titur et nature fecunditas pemittit. Manifestum ē
ꝑpter ipsam obtinendam nihil esse omnino facien-
dum. Temperanda ergo et frenanda est ibi vbi ef-
fugi aut exterminari penitus nō potest. Et qꝛ mul-
tiplicatio ꝯcubinarum et etiam vxorum effrenatio
eius est et excessus eiusqꝫ maior inflāmatio. Mani-
festum ē nec ꝯcubinas neqꝫ vxores esse multiplican
das: cū enim moribus et sublimibus bonis hoc est
spiritualibus et eternis totaliter intendere debeat
mens hūana vt pote ad illa obtinenda creata et cō
dita et amore illorū ac desiderijs ardere illam dece
at. Imo quatenus potest oporteat contrarij amorꝫ
contrariorūqꝫ desiderioꝝ flāmas necesse habet aut
extinguere si preualet aut talē ꝑ posse reprimere. Qua
re necesse ē vim hmōi flamaꝝ aut oīno si potest a se
auertere aut saltem minuere hoc est quatenus pōt.
Pōt autē vsqꝫ ad vnā. Una em sufficit indubitāter
nō dico effrenate luxurie sed repsse ꝯcupiscētie ꝛ ad
hūane verecūdie modestiā temꝑare. Et q̄ etiā mani-
festū est q̄ salubre quāqꝫ vtile sit bonū vginitatis ꝛ
ꝯtinētie dū quicq̄d distrahit ꝯcupiscētijs carnalib⁹
spiritualibus desiderijs additur. Et diminutio cor
Bonū vbū
poralium desideriorum ac delectationum augmen
tatio sit spiritualium. Quapropter consumptio et

exterminatio istoꝝ plenitudo erit ꝛ ꝯsumptio illoꝝ.
Ipsa enim experientia certissimū est qꝫ quibus ista
minuūtur augētur illa et ecōuerso. Q̄ꝫ vere intelli
gebat qui dixit Renuit ꝯsolari anima mea volens
vti felici ꝯmertio amissione cōsolationis delecta-
tionū temporaliū seu corporaliū consolationū deli
Nota.
tiarū spiritualiū ꝛ eternarum saluberrimo cōsilio
ꝯmunicare. ¶ Amplius. quoniā inter vnius maris
et femine cōmixtionē opus generationis ꝑficitur ꝛ
Proles est fruct⁹ virtutis gn̄atiue
fructus prolis cōsequitur qui finis est ꝛ fruct⁹ vir-
tutis generatiue propter quem solū et creata est et
mari et femine indita sicut iam in precedētibus di-
ximus necesse est vt adinuicē pactione coniugali se
obligēt sancteqꝫ societatis vīculo se obstringant ita
vt non sit alteri liberum arbitriū alterū relinquere
vt quēadmodū associat eos natura ad opus gene-
rationis sic et eos associat cōiugale vinculū ad vite
cōmunionē ad prolis educationē eruditionem totā
qꝫ cōsequētē eiusdē prouisionē. Hoc enim naturam
omni genere ad ius et tanq̄ legē ac statutū dei om̄i
potētis ostēdit. Si em̄ obligati viri cōiugaliū pa-
ctionum vinculis vxores tā leuiter tantoqꝫ pericu-
culo tā ipsarū q̄ prolis quā sepe dimittūt ac derelī
quūt quid fieret vbi tāta est ineruditio fēinum hūa-
norū tātaqꝫ lubricitas ꝛ inconstantia atqꝫ peruersi-
tas humane volūtatis. Si em̄ mala q̄ prouenerunt
ex hmōi dissidijs ꝛ dissessionibus quibus mares fe
minis nō abhorrēt vero matrimoniali alterum pro
stultitia sue volūtatis dimittit. nec numerum habꝫ
nec estimationē etiam cum magna multitudo viro
rum et mulierum vinculis matrimonialibus astri-
cti sibi inuicē adhereāt absqꝫ separatione quāta eēt
abyssus ꝛ imensitas huius malorum si nullū et nul
lam matrimonialium vinculorū obligatio retinēt
Quia ergo per leges atqꝫ statuta contra mala vo-
luntaria hūano generi cōsulitur necessario ꝑ legeꝫ
Lex statuenda.
atqꝫ statutū occurrendum fuit. Quare lex statuēda
fuit de necessitate de matrimonijs cōtrahēdis atqꝫ
seruādis de fornicationibus et sodomis exterminā
dis. Et sicut cohercēdi fuerunt homines ꝑ legē po
sitā a spurcicijs sodomorū ꝛ fornicationū ita ꝛ ꝯpel
lēdi fuerint matrimonialis societatis et federis iu-
re cōsortia vel quod est perfectio immo āgelice pu
Bestia concupiscētie.
ritatis seruare scilicꝫ corporis castitatem. ¶ Amp̄.
aut frenāda est ista bestia. bestia scꝫ cōcupiscētie car
nalis tāte indomabilitatis tāqꝫ infrenare ipetuosi-
tatis aut nō. Q̄ꝫ si in nullo frenāda vl' restringēda
est quid restat nisi vt habeat natura humana in oīa
flagitia nō solū sodomitica sed in alias etiā nephā
das abhominationes ac detestabiles spurcicias ita
vt nec etiā a cōmunione brutorū animaliū ꝯtineat.
Si vero restringendam eam dixerit sed visu mulie-
rū limitandū quemadmodum perfidus machome-
tus in lege sua dixit vt casti essēt omnes preē quam
in mulierēs. q etiā voluit vt vnusqꝫ viroꝝ q̄tuor
haberet vxores legitimas ēptitias vo ꝛ captiuas
quot vellet ꝛ exhibere posset. Et hic q̄dē error mul
tas habet destructiones. Primū quia virorū et mu
lierū similis ē in parte ista cōditio nisi qꝫ cōcupiscē
tia muliebris vehemētior est. et propter hoc magis
Nota.
fuit et cōsulendū de multitudine virorū q̄ viris de
multitudine vxorū. Quare statuēdū fuit iuxta perfi
diā ipsius vt vnaqueqꝫ mulier iuxta vehemētiā libi
dinis sue et possibilitatē diuitiarum suarum seu fa
cultatum habere multitudinem virorum. Q̄ꝫ neqꝫ

natura patitur sicut ostendimus neqꝫ vnquam ali-
qua ex mulieribus hoc attentare presumpsit.
Scd'o ipsa natura contradicit cū naturaliter nō sit
tanta maior multitudo feminaꝝ quā viroꝝ vt vnus
quisqꝫ viroꝝ posset habere multitudinē mulierū.
Nature lex cōtraria vigo concubitui. Natura ergo ipsa manifeste contradicit huic errori
quemares ꝛ feminas in specie hūana numero pe-
ne perficiat absqꝫ excessu sensibili seu pceptibili vbi
pculdubio si excessus a parte masculoꝝ nūeri eēt
verisimile autē est speciei humane que puidētia di
uina regitur ꝛ administrat. Et sicut adiuuat mascu
lum ꝛ feminam ꝛ vnā ad opus generatiōis. ita eti-
am pcreet vnū ꝛ vnā nō vnum ꝛ multas neqꝫ vnam
ꝛ multos. Cū em̄ ipsa natura vel species hūana ve
lut ager diuina virtute fecundatus et largitate re-
dūdans mares ꝛ feminas velut arbores vt diximꝰ
indita vtute generatiua fructiferas in se pducat.
nec sint fructifere arbores iste nec consistere possint
nisi ex viuis ramis maris scꝫ ꝛ femine sicut nullus
ex ramis istis absqꝫ paratione sibi cōgruēti vtutis
generatiue naturaliter nascit. ita nullꝰ sine cōgruo
adiutorio ꝛ cōsortio sui corporis naturaliter nasca
Nota. tur. Quare verisimile est ꝛ perfectionem nature ne
cessariū diuineqꝫ puidentie illā regentis ꝛ admini
strantis cōuenientissimū vt naturaliter numero pa
res nascantur mares ꝛ femine in vniuersitate gene
ris humani. ¶ Amplius. Ipsa natura cōtrarietatis
hoc ipm requirit cōtraria vero veri nois in oībus
equalia sūt naturaliter. Mas aūt ꝛ femina mascu-
linitasqꝫ ꝛ femininitas veri nois ꝯtraria sūt. Qua
re ꝛ virtutes numero natura habet equales Sicut
legitur Gene. ii. Masculū ꝛ feminā creauit eos nō
est dictū masculū ꝛ feminā nec est audiendꝰ Aristo.
qui dicit in libro suo de naturis animaliū ꝙ femina
Vis generatiua actiua ꝛ passiua est mas imperfectus. Eodē em̄ modo necesse haby
dicere ꝙ mas ꝛ femina perfectaqꝫ sentētia sapit he
resim sodomiticā. Nos aūt dicimꝰ ꝙ masculinitas
vis generatiua est actiua vt supra diximꝰ. Et femi-
ninitas vis generatiua passiua ꝛ vtraqꝫ est bona et
laudāda dispositio atqꝫ perfectio in suo subiecto et
femininitas est adiutrix siue adiutoriū masculini-
tatis. Quare ergo ex mare et femina quasi ex duo-
bus ramis consistit arbor ista pciosissima ꝛ vis ge-
neratiua seu fructificatiua huius arboris erit ꝛ cō
sistet ex duabus virtbus dictis. Natura autē nichil
gignit naturaliter incōpletū neqꝫ actiuā sine passi-
ua neqꝫ adiutoriū sine adiuuabili neqꝫ id qd natū ē
esse consors vel habere cōsortem sine consorte neqꝫ
vnū ramū solū natura pducit sꝫ arbores integras.
¶ Manifestū ergo est vnicuiqꝫ mari feminā natura
liter ipsam naturā producere. Q; aūt pereunt vel
peste vel gladio interdū mares interdū femine pre
Nota. ter intentionē nature ē ꝛ actionis est q̄tū ad ipsam
Q; autē perit de vniuersitate indiuiduoꝝ humane
speciei naturali defectu ac per virtutē generatiuā
eidem reparatur instanter vsqꝫ ad terminū a crea-
tori generationi ꝛ corruptioni prefinitū quē visuali-
ter vocamꝰ finē vite pñtis ꝛ seculi huiꝰ. Tertio vo
contradicit naturalis equitas atqꝫ iusticia. Poten
tes em̄ ꝛ diuites sm̄ perfidiā machometi absqꝫ iniu
ria pauperū ꝛ impotentū facient eos sine vxoribus
aut saltē magnā partē eoꝝ. Quapropter destruet
ager iste diuine plantatiōis p parte magna ramis
innumerabilibꝰ adiutorio ad fructū necessario pri
uatis ꝛ cōsortio alioꝝ ꝛ amoꝝ iniquissime destituti;

siquidē scꝫ decē potentibꝰ in vna regiōe hēt viginti
milia feminaꝝ necessario multos viros ibi faciāt es
se sine vxoribus cum numerus mulierū eis aliis vir
is sufficere non possit. Hoc autem est contra natura
lem equitatem euidentissime scilicet vt cogātur ar
bores iste contra naturalem fecunditatem steriles
esse per potentiam et diuitias superioꝝ.
¶ Ostēdit leges ꝯiugales necessario fuisse ꝯdēdas.
Reuertamur ergo et dicamus ꝙ cum per
leges et statuta occurēdum sit malis que
diximꝰ per matrimoniū autē occurritur
illis malis maxime. p virginitatem enim
et continētiam in paucis obuiaretur malis eisdem
necessario condēde fuerunt leges et statuta de con
trahendis matrimoniis et seruādis cum eorum seq
lis ac accessoriis. Quia vero omnis positio et lex
concors esse debet et consona nature et non contra- Lex cōsona
ria maxime secundū naturam ipsam cōstituit neces- nature.
se est leges et statuta de matrimoniis cōcordare na-
ture. Sicut ergo vnū ad vnam adunat binosqꝫ tan-
tū coniūgit ad perficiendū opus generationis. Sic
et lex binos ꝛ binas coniungere debet matrimonio
seu matrimonialiter. ¶ Amp. si extrema consistunt
in duabꝰ necessario et media. Q; ergo extrema con
sistunt in duobus scꝫ vis generatiua ꝛ ples: ples ei Nota.
non ē nisi duorum filius aut filia et vis generatiua
duoꝝ et duarū est vt diximꝰ. Ipsum opus etiā ge-
nerationis quod est vnū medioꝝ in duobus consistit
scꝫ vno mare et vna femina. Quare et relinquū me-
diū scꝫ matrimoniū qd est quasi generandi officium.
¶ Amp. cum vir ꝛ femina coniungūt matrimonia-
liter aut dent sibiinuicem ius plenū alter vtēdi cor-
pore alterius opere generationis aut alter dat al-
ter non. aut in parte siue p parte sibiinuicē hoc cō-
cedunt. Si totaliter ꝛ integre manifestū est ꝙ nō po
test esse matrimoniū nisi inter vnū et vnam. Impos
sibile enī ē duas pleno iure aliqd possidere diuisim
ita vcꝫ ꝙ vtraqꝫ illud pleno iure possideat. Quēad
modū impossibile ē agrū aliquē vel fūdū duoꝝ esse
ita ꝙ vtriusqꝫ sit pleno iure ꝛ de seruo similiter. Si Vide.
em̄ pleno iure esset vir istius mulieris q̄tū ad vsū
corporis sui cōiugalē nō nisi de licentia ip sius pos
set alia mulier eodē iure vti hoc autē factū est cum
pleno iure esset alterius secūdū hoc. Postq̄ em̄ ple
no iure esset illius alterius indubitāter absqꝫ licen
tia ꝛ assensu prioris immo ea cōtradicēte liceret ei
dem eo vti. Q; si dixerit ꝙ alter dat ius plenū cor-
poris sui alteri quantū ad vsum corporalē alter vo
nō. Ecce manifestū est ꝙ ex altera parte nō ē matri
moniū. Sed sicut solet dici claudicatio est ex altera
parte propter inquisitionē cōsēsus. Et quia nō dat
ius vtēdi corpore suo illi aliī sed ad tēpus vt mere- Nota.
trix aut concubina aut amator turpis aut fornica
tor. Inter amasiū āt ꝛ amasiā ꝛ si sit turpis cōsuetu
do nemo tñ vocat vinculū turpis societatis que est
inter eos matrimoniū. Cōsentire em̄ ad tempus vl
dare vsum corporis ad tēpus nō est cōtractus vllo
modo matrimonialis. Si aūt dicat ita vir volo ita
ita vti corpore tuo. cū voluero ꝛ volo similiter te vti
corpore meo quando similiter voluero et quandiu
¶ Manifestū est quoniā iste remotior ē a matrimo
niali cōsēsu q̄ meretrix vel amasia. Meretrix enim
et amasia nō sibi totū retinēt ius corporis sui. Ad
tēpus em̄ corpus suū vtraqꝫ ponit ī volūtate vl po
testate amātis. vel fornicātis iste autē totū sibi reti

net et totū ponit in sola voluntate sua. Quare cau-
sa nō cōtrahit matrimonium. proculdubio nec con
sensus matrimonialis est vllo modo. sed fornicato
ria tantum multominꝰ aut nō erūt aut vxor si neu
ter alteri plenū ius in corpore suo dederit. Si ei al
tero solo nō dāre necesse ē eos nō esse matrimoniū
propter inseparabilem coherētiā ꝛ connexionē cor
relatiuorū. Multofortius neutro dāte alteriꝰ ius
huius. Quapropter hmōi mas ꝛ femina habebūt
seinuicē sicut amator turpis ꝛ eiꝰ amasia ꝛ sicut for-
Matrimonium. nicator et meretrix turpitudinē inuicē voluntarie
operātes. ¶ Manifestū ergo est ꝛ clarū iā non aliḋ
ē matrimoniū inq̄ veri nominis nisi plenū ius cō-
iugalis vsus vterq̄ alteri in corpore suo dederit. Ex
quo declaratū est cōsequenter nec esse nec potuisse vn
q̄ esse matrimoniū nisi inter vnum ꝛ vnam. nec ali
quē virū nunq̄ potuisse scilicet habere plures muli
eres veri nominis. Quare quicunq̄ plures scilicet
habuisse legūtur necessario aut omnes fuerūt cōcu
Matrimonij fructus. bine aut omnes p̄ter vnā. Et qm̄ matrimonia sola
domos edificant. cogitationes propagāt. familias
multiplicāt. Ciuitates seu populos ꝯgregāt seu co
adiuuāt et ꝑ illa sola fornicationū turpitudinibꝰ ꝛ
ignominiaꝝ flagitijs ceterisq̄ malis q̄ nūerauimꝰ
q̄ adeo inimica ac pestifera sūt nature humane apa
ret euidēter q̄ vtile q̄ honestū quāq̄ fecūditati na-
ture hūane necessariū et felicitati future acquirēde
Nota. expediēs sit matrimonia inire iuraq̄ eorū seruare.
¶ Amp̄. si nō ē sic firma adherētia societasq̄ maris
et femine s3 liberū sit eis atq̄ licitū adinuicē cōiungi
ꝛ abinuicē volūtate sua discedere cū rarissima inue
niatur inter mares ꝛ feminas diutina perseuerāsq̄
cōcordia sed per multis inuicē aut odiant fastidiant
aut alias coniūctiones affectant seu cōmixtiones
¶ Manifestū est quia ꝑibit in maximo generis hu-
mani esse: nō solum edificatio domorum sed tandē
congregatio populoꝝ et ciuitatum. peribit etiam
pietas parentum in filios et filiorū in parentes. pe
ribunt innumere necessitudines hoc est amoris in-
dissolubilia vincula cū seinuicem non agnoscāt. vi
delicet nec parētes filios nec filij parētes. nec fra-
tres seinuicē nec cognati. Cum enim grauiora insta
bunt eis onera apte feminarū hoc ē grauidas eas
deprehendent vel suspicabūtur eas dimittent: pro-
pter qḋ peribit bonū educationis paruulorū in ma
ximo generis humani peribit etiā innumera multi
tudo paruulorū propter defectum educationis. Pe
ribit et bonum educationis ipsorum ceterecq̄ pro-
uisiones vt diximus. Manifestum ergo est necesse
fuisse vt esse vt firmetur ꝯiūctio siue societas maris
et femine in genere humano. Non potest autē fieri
firme nisi efficiatur iuris perpetui. Cōiūctio aūt si
ue societas verissima diffinitione ē matrimonium
Ius autem istud idcirco perpetuum dicimus quia
marem ꝛ feminam obligat ꝛ astringit ad seruandā
inuicem societatem istam. ius vero propter hoc di-
cimus quia sine iniuria ꝛ iniquitate neutri licet con
Nota. tra facere. Et quoniā iura sola nō sufficiūt compo-
nere mores hominum nec eos instruere ꝛ informa-
re vt docet nobilitatem nature et speciei humane
propter innata eis aut consuetam virilitatē hoc ē
desideriorū aut aliarum passionū effrenitatē. Ex q̄
bus permissa sunt honestissimorum pceptoꝝ ꝛ tran
sgredi limites ꝛ irrūpe vīcula necessariꝰ fuit timor
q̄ insanissima ista ꝯpesceret audacia vius seu potēs q̄
iniqua comprimeretur violentia. Quapropter ne-
cessaria fuit lex que terrorē cōminatiōe incurreret
et magistratus qui gladio publice potestatis trans
gressores repriunit. Ex quibꝰ iam declaratum tibi
est vnde ortum habuit lex de fustigandis seu aliter
puniendis adulteris et lex de lenonibus eijciendis
de ciuitatibus. Et quoniā lex nō est nisi honestas ꝑ
hos magistratꝰ aut scriptura reuelata ante ꝑmul-
gata imposita seu indicta populis. Magistratꝰ au
tē nō est nisi minister ipsius legis. Manifestū est q̄
honestas est diuine auctoritatis statuti. Manifestū
est et clarū q̄ omnis minister huiꝰ leg; minister dei Nota.
est et si populi magistratus sicut dicit Apostolus i.
xiij. Roma. Et quoniā de his que ꝑinēt ad magistra
tum nihil faciendū est inconsulto magistratu et nisi
secundū quod dictauerint magistratus. ¶ Manife
stū est matrimonia nō esse contrahenda nisi per ma
gistratū cui comissum est matrimonia iudicare. Hic
autem est magistratus ecclesiasticꝰ siue clerꝰ. Qua
re per ecclesiam contrahenda sunt matrimonia. Et
ideo per p̄latum ecclesie qui totius ecclesie vices ꝛ
auctoritatem gerit vel per eius vicariū ad hoc ab
eo deputatū. Si autem dixerit quia liberū ē sibi da-
re potestatem et ius corporis sui cui voluerit ꝛ quo
tiens siue q̄diu voluerit: maxime de assensu recipiē
tis cui licitum est renūciare iuri suo prout voluerit
Dicimus q̄ errat pniciosissime Primum quia si nō Nota.
licet filio familias ante emancipationem suam qd-
q̄ de se vel de suis disponere sed totaliter est in con-
silio et dispositione patrisfamilias. Et si quid se-
cus egerit ipso iure irritum est a patrefamilias re
uocatur. Oēs autē viri ꝛ femine filijfamilias sunt
patris celestis dei sc3 omnipotentis nullo tempore
emancipabiles. ergo multofortius nō licet eis qd-
q̄ de se vel suis contra preceptū eius aut volunta-
tem facere. Si enim hoc debetur patribusfamilias
carnalibus quantofortius patri illi ex quo omnis
paternitas in celo ꝛ in terra nominatur? Sicut legi
tur ad Ephe. iij. ¶ Amplius. si non licet pupillo q̄
diu sub tutela patris est quicq̄ de se vel suis facere
absq̄ volūtate tutoris. Ex necessitate autem semꝑ
sub tutelā dei sumus: quare nunq̄ licet nobis quic-
q̄ de nobis vel nostris facere preter eius voluntatē
ꝛ assensum. Validissimum autem est argumentum
de seruo qui de corpore suo nec de alijs quicq̄ face-
re potest nisi de voluntate domini sui. Incompa-
rabiliter autem pinguiori ac pleniori vite serui-
tutis deo subditi sumus q̄ serui dominis suis cor-
poralibus. Quare nihil nobis multofortius de Nota.
nobis aut nostris facere licet nisi de assensu et volū-
tate ipsius. Si autem querat vnde addiscā volūta-
tem dei in parte ista. Respondeo q̄ omnis honestas
est dei voluntas. Lex autē honestatis est dei volūtas
ꝑ scripturā reuelata. Quare manifestū ē firmitatē
dico matrimonialem et honestatem esse et dei volū
tatem. ¶ Amplius. quia manifestū est dei volunta-
tem esse vt multiplicētur indiuidua speciei huma-
ne in mūdo ꝛ vt multiplicētur sicut maxime decet ꝛ
maxime expedit pro statu corruptionis istius. ma-
xime aūt decet sicut maxime honestum ē sicut maxi
me est longe ab inhonestate et turpitudine. Et hoc
est per matrimoniū. Maxime autem expedit sicut
maxime est longe a nocumētis et periculis et hoc
iterū ē ꝑ matrimoniū sicut ondimꝰ. Qm̄ sc3 alie vie
habēt nocumēta ꝛ ꝑicula absq̄ nūero et estimatiōe

¶ Manifestũ ergo q nõ ẽ voluntas beneplaciti dei
vt multiplicẽtur indiuidua speciei humane p aliã
viam in mũdo isto q̃ per matrimoniũ. Multiplicẽ
tur intelligimus hoc est vt fiat opus multiplicatio
nis siue generationis aliter q̃ per matrimoniũ in-
telligatur actiue q dictum est sub hoc sẽsu nõ est vo
luntas dei vt multiplicentur indiuidua hmõi id est
vt seinuicem multiplicent. Q; si dixerit quis multi
plicatio generis humani bonũ est et propter illã est
vis generatiua mihi a deo data et mulieri illi simi-
liter data fecunditas velut agro nobilissimo volo
in agro illo seminare nobilissimum fructum pro-
lis. Et de isto respondemus q similiter errat. Non
enim licet tibi seminare i agro nõ tuo. Non autem
potest fieri ager tu⁹ nisi per matrimonium q̃re nõ
licet tibi seminare in agro illo donec tibi per matri
moniũ tuus effectus fuerit. Certum eñ est q i alie
no agro nulli seminare licet preter voluntatem do-
mini cuius est ager. Q; si dixerit cuius est ager ille
ipius mulieris est. nos iã remouimus hoc nec seq-
tur si potest tibi dare corpus suũ mulier illa ad tem
pus qd ideo possit hoc facere ad horam. Quemad
modũ episcopus potest dare prebendã alicui iure
perpetuo non tamen ad diem vel horam licet z hic
casum. Manifestũ sit limitatum esse et prescriptũ
auctoritate diuina vt non possint dare in corporib⁹
suis quantum ad opus generationis nisi ius perpe
tuum et hoc propter bona que ex perpetuitate z fir
mitate iuris istius proueniũt z mala que ex contra
rijs prouenirent. bona autem que enumerauimus
videlicet edificationes domorũ. propagatiões co-
gnationũ multiplicationes familiarũ. cõgregatio
nes vrbiũ seu populorũ. Et iterũ prouisio seu pcu
ratio enixa; educatio liberorũ. custodia z eruditio
eorum totaq; consequens prouisio illorũ. Hec inq̃
omnia bona intelligimus puenire ex matrimonijs
secundũ qd et in pluribus indiuiduis humane spe-
ciei. licet aũt in aliquib⁹ eorum bona ista ex matri-
monio nõ proueniũt. quia in paucissimis. hoc acci
dit propter multiplices casus z causas. Nõ ideo ta
mẽ cessare debuit lex generalis d matrimonio. Nul
la eñ lex est lata cõtra maleficia que malefactores
omnes cõpescat et a maleficijs absterreat. Lex eñ
lata de latronibus suspẽdẽdis nõ omnes latrones
a latrocinijs retrahit et ad hũc modum se habet de
alijs vt in pluribus autẽ ei vt maximo huius leges
faciũt quod per eas intenditur. In paucis aũt z ra
ro sec⁹ accidit z cõtrariũ fit. Quẽadmodũ ergo na-
tura humana intẽdit cõplere matrimoniũ mẽbrorũ
et decorẽ z in omni indiuiduo suo. E cõtrario tamen
multis casibus et causis interdũ accidit videlicet vt
excedẽter generent numero membrorum exceden-
tes. vt qui nascuntur senos digitos habẽtes in ma
nibus. alij diminuti vt qui nascuntur ternos vel q̃t-
ternos digitos habentes tantum. Sic lex omnisque
veri nominis lex est. z omnis magistratus suum im
plens. officium. decorem honestatis et compositio
nem morũ intendit in subditis qui licet nõ in omes
proueniant per solicitudinem magistratus propẽ
paucorum malitiam ac rebellionem publicum bo-
num quod in plures prouenit nec cessare nec omit-
ti debet. Non enim propter paucorum trãsgressio
nem lex euacuãda est nec propẽ paucorũ rebellionẽ
magistrat⁹ desistere debet a sue cõiunctiõs officio.
¶ Si quis autem dixerit vxorẽ habeo sterilem cum
possem in alia forma feminea generare. eius sterili
tas impedit fecunditatem meam. nõ sum compel-
lendus in agro sterili seminare. cessat hec causa ma
trimonij. scilicet fructus prolis qui nullus omnino
potest ex ea succrescere. absoluend⁹ ergo sum a vin
culo matrimoniali quo ei me astrinxi. Respõdem⁹
quia nõ solus fructus prolis causa est matrimonij
neq; totum bonũ istius prolis. fortassis aũt locum
habuisset ab initio ipsa sterilitas vt matrimonium
contrahendum impediret et omnino cuius sterili-
tas certa esset tibi ducenda non esset. Postq̃ autem
ius in perpetuum acquisitum est i re z corpore tuo
sine culpa sua quin merito hoc requirat. non priua
bitur illo.

¶ Non indiget sũmario quia author ipse se sũmat.

¶ Epilogus.

Et quia iam declarauim⁹ necessitatẽ et
vtilitatẽ matrimonij et causas dedim⁹
atq; pbationes pter quas firma deb;
esse atq; perpetua coniunctio siue socie
tatis maris et femine. Et quia omnis
alia eorum coniunctio ad opus generationis tur-
pis et omnino illicita. Enumerauimus etiã z nolaui
mus bona p parte q̃ ex matrimonijs pueniunt.

¶ Reuertamur nunc ad ostendendã et declarandã
honestatem ac sanctitatem matrimonij aliasq; bona
propter que etiam sacramenti noĩe dignum est z in
ter sacramenta numeratum. et que sit perfectio so-
cietatis ipius queq; debita que sibijnuicem debẽt
coniuges seu coniugati. Deinde respondentes con-
tradictionibus sarracenorum et aliorum qui de ma
trimonio male senserant. erroresq; eorum palam fa
ciẽtes finem faciemus tractatus istius. ¶ Dicam⁹
ergo quia honestatis matrimonij decor licet ex tur
pitudine inhonestatis contrarij sui satis eluceat in
proximo fieri manifesta. Quicquid enim naturale
est honestum est. ¶ Manifestum autem est quia ma
trimonium adeo naturale est vt etiam in nõnullis
brutis animalibus ipsa natura illud instituisse vi-
deatur. sicut apparet in volatilibus scilicet colum
bis turturibus z cyconijs z pene in omnibus alijs.
De gressibilibus autẽ maxime in vrsis qui z in ope
re generationis velut fidem coniugij sibijnuicẽ in-
uiolabiliter seruant adulteriũ non ferentes. ¶ Am
plius. quia honestas ẽ q̃ inhonestati maxime repu
gnat illam quoq; maxime scdm se destruit: matri-
monium autẽ scdm se turpitudinem fornicationis
ac meretricij ceteraq; huius flagitia destruit et im-
pugnat vt ipsa contrarietate quã habet ad illa. ad
herere eñ vni contrarium est illi quod est coniũgi
multis. Et iterum adherere ppetuo contrarium ẽ
ei qd est adherere ad tps siue ad horã. Silr ↄiungi
libere siue voluntarie. Sic z cõiungi insepabiliter
cõtrariũ est ei qd est cõiungi vni masculo aut mul-
tis iuxta cõplexiones cõtrariorum. Quia ergo ista
matrimonij sunt p se z in se honesta. Illa aũt cõtra
ria matrimonio et in seipsis inhonesta ac turpia.
manifesta est honestas matrimonij quod sua cõtra
rietate tantam inhonestatem destruit et repellit.

¶ Amplius. quoniam decor est quod decet. Nulla
autem cõiunctio decentior est q̃ actiui z passiui in
quãtũ talia sunt adiuuabilis z adiutorij. agricolã-
tis et agri. partiũq; in suo toto cõueniens cõiũctio
z ramorũ in arbore sua. Hec aũt oĩa matrimoniũ ẽ.
Apparet ergo decor ipsius ex ipsa decẽtia qua ma

Marginalia: Vide. — Attende. — Simile. — Nota. — Honestas mrĩmonij. — Naturale ẽ mrĩmoniũ. — Nota. — Decor.

rem decet femina et econuerso. Q; siquis dixerit q̄ iuuenem masculū non decet femina vetula nec fecūdum sterilis. Et propter hoc matrimoniū inter huius non est decorū: dicimus q̄ eodem modo dicere posset q̄ strabonem non decet recte aspiciēs aut econuerso. Et videntem non decet ceca. Et sapiētem nō decet stulta: et egrum non decet sana: et econuerso: aut recte ambulantem clauda. Ista enim et p accidens sūt tanq̄ casu: alia seorsumq; lōge ab intētione et ratione matrimonij. Accidūt autem longe matrimonio propter psonas in quibus sunt quibus et accidit vt si inter eas matrimonium. Nullaten⁹ autem in matrimonio vel de matrimonio ē huiusmodi indecentia nec tangit ipsum. Si quis autē decorem naturalem generis humani diligenter consideret inueniet ipsum per matrimonium velut arborē speciosam fructiferam. Sicut legitur Hie. xi. Et sicut agrum plenū cui benedixit dominus Gen. xxvij. Domus vero coniugatorum inueniēs sicut arbores frondosas ac fructibus onustas quas meretricium aut sodomia non excusserit: aut fornicatio non diruperit: aut sterilitas seu aliud incōmodum nō occasionauerit. Que vero decorem generis humani occupat sodomia sicut exusta sunt Qu: vero occupat fornicatio et meretricium sunt conculcata. Que vero sterilitas sicut arida seu arefacta q̄ntum ad fructum generationis carnalis. Sicut legitur. ysa. lvi Non dicat eunuchus. Ecce ego lignū aridum.

¶ De sanctitate matrimonij disputat.

Sanctitas autem matrimonij. Primum est elongatio a turpitudine et execrationē prohibitarum turpitudinum ⁊ immūdiciarum. Illa enim debet esse intentio nubentium vt ab his per matrimoniuum longe se faciant. Secundo ex custodia et retractione cōsortij ab huiusmodi. Tertio ex iugo perpetue seruitutis quo se subijcit alter alteri absq; participe. Quarto susceptione onerum videlicet puisionis educationis et ceterorum que numerauimus. Quinto ex susceptione regiminis ipsius vxoris quod dicimus q̄ntum ad virum: in regimine totius domus pars sollicitudinis incumbit vxori. Non enim vxorem recipit solummodo exhibendam in necessarijs victus ⁊ vestitus: sed etiam regendam compositione morū ipsius: eruditioneq; et correctiōe quaten⁹ suum est perficiendam. Nec reputes leuem curam ⁊ on⁹ modicum regimen mulieris vnius. Sexto ex fructu plis. per se solum licet magnum bonum sit coniūctionem tamen maris et femine sanctificare non sufficeret. Septimo vero ex ipso sacramēto quo ipsū matrimonium sacrum signum est matrimonij spiritualis. Quod esse dz inter deum et animā humanā: vt quemadmodum vir coniūctione et amplexu carnali de vxore querit ⁊ intendit in ea generare filios litterales siue carnales: sic sciat recolat et legat in ipso suo matrimonio velut exemplo ⁊ cōiunctiōe charitās et amplexu ex anīa ipsa sua filios spirituales hoc est bonorum operum sobolem et prolem. Et nisi ex ipo viro semē trāsfūdit carnalis generatiōis in ipsam vxorē vt cōcipiat ⁊ piat alios nec cōceptura nec paritura plē carnalē: sic sciat ab omī fructu bono rū opū animā suā remanere sterilē nisi a deo spūali viro illi⁹ viuificū semē ubi dei ⁊ diuine grē infūdat. Legat etiā in libro sacri eiusdē vt quē admodū iure matrimonij carnal: isti⁹ subiecta ē regimini ei⁹ vxor ita

Attende.

Nota.

Nota.

⁊ animā suā subiectā deo exhibeat legib⁹ eius ⁊ iussis in nullo cōtradicēte: legat ⁊ quarto vt quemadmodū vxorē suā velut esse speciosam ⁊ ornatā sibi sibiq; per oia placentē. Sic ⁊ animā suā decore virtutū speciosam per oiaq; placentē deo exhibere studeat tanq̄ eiusdem spiritualē sponsam legat et quinto vt sicut castitatē corporalē zelat in vxore sic ⁊ deū sciat immo amplius incōparabiliter deū zelare castitatem spūalē in anima illi⁹: legat et sexto vt sicut ipsam vxorem decet habere curā domus videlicet vt mūda sit custodiāq; ⁊ educationē filiorū sic et de⁹ animā eiusdē vult curā et solicitudinē gerere dom⁹ conscientie sue scz vt mūda sit ab omni inquinamēto carnis ⁊ spiritus. et vt educet et nutriat pinguedine deuotionis et lachrimarū cōtinuitate. ⁊ assuefactione filios bonoꝝ operū. Ista enī tria sunt que maxime nutriunt eos et augmētāt. Deinde custodit eos p timorem humilitatē ac disciplinam que sūt custodes fidelissimi oīm bonorū propter hoc bonū scz sacramēti quod ē radix et causa optima ac pre:ipua cōiunctionis maris et femine. Ubi autē alter cōiugū bonū istud impugnat in altero ptinaciter. separandi sunt abinuicē ne bonū cui militare potissimū debet ipsa cōiunctio ecōtrario impugnet ⁊ destruat. Et attende q̄ ipm sacramētum matrimonij fortissimā habet impressionē spiritualis mrimonij ppter vehementiā rememoratiōis ipsius. Assidue enim illud cōiugibus quātum in ipso est rememorat ⁊ imprimit. ⁊ ppter hoc fortissimū est adiutoriū a pte ista vehementerq; impressiuū sanctitatis. Sanctitas enī non est nisi elongatio ab execratiōibus ⁊ cōtaminationibus viciorū et peccatorū. Et adherētia totalis ad deū. In parte vero aliorū bonorum sex que iam noiauimus et numerauim⁹. Iā tibi clarum est q̄ efficax sit adiutoriū ⁊ velut instrumentū sanctificationis. Cum per ipm omnes luxurie turpitudines ⁊ abhominatiōes propellantur. Quid autē pietatis habeat ⁊ beneficentie tam spiritualis q̄ corporalis ips regimē vxoris eruditioq; liberorum ceteraq; in parte ista a nobis iam dicta euidenter ostendunt. Ex quibus omnibus manifestum est coniuges qui hec omnia bona ⁊ singula in sua matrimoniali cōiunctiōe intenderunt ⁊ propē sola sibiinuicem matrimonialiter cōiuncti sunt nō solum prudentissime sed etiam sanctissime esse con iunctos Et iste modus cōiunctionis est quē laudauit raphael archāgelus Thobie. vi. Qui vero salutē in gnāli bona mrimonij p mrimoniū intēdūt ⁊ querūt licet sigillatim illa ac distincte nō nouerint pia intētiōe ac laudāda piūguntur. Qui vero matrimonio ptrariū intēdūt ubi grā. Qui amore explēde libidinis sue tm̄ forinsecus mrimonia ineūt pōt eis dici sicut idē archāgel⁹ i eodē dicit pualere demoniū ⁊ an sit nois mrimonium ptrahāt qstio ē apud nōnullos. Nō ei videt mrimonialis esse psens⁹ inter hmōi sed amatori⁹ tm̄: psertim cū dicit Aug. Q; vehemēs amator vxoris adulter est. Et alibi. Adulter est qui in vxore ppria q̄rit trāsitoriā voluptatē. ¶ Amp. cū oia bona mrimonij excludat ab intentiōe sua ⁊ cōsensu qualiter iudicabitur consensus hui⁹ mrimonialis. ¶ Amp. Cū piūctio istorum fornicatoria sit vel amatoria tm̄. Qualiter erit sacramētū spūalis piūctiōis siue mrimonij inter aīaz humanā ⁊ deū. Respōdem⁹. Q; ⁊ si amor explende libidinis sue solus illos moueat vel coꝝ alterū ad

Conscientia dom⁹ anie.

Sanctitas quid.

In eos qui explende libidinis cā matrimoniū ineunt.

Adulter est vehemēs amator vxoris.

omnia tamē onera matrimonij vterqȝ se obligat pactione cōiugali hoc est ad vxorem regendam ⁊ exhibendam ⁊seruandam ⁊ fidē thori: ⁊ omnea alia onera q̄ nominauimus. Quemadmodū autē si quis baptizaretur causa luxurie tantum concupiscens scilȝ speciē alicuius christiane mulieris quā alter habē nō posset nisi baptizaretur vere baptizaretur ⁊ vnius sacramentum baptismi reciperet. Sic ⁊ iste vni⁹ sacramentum matrimonij percipit ⁊ si non recta intentio. cōsensus etiam iste ⁊ si amore libidinis sit tamē matrimonialis cum est non fornicarius aut amatorius. Non enī in solam libidinem consentit. Sed etiam in omnia onera matrimonij ⁊ ad omnia illa portanda se obligat: sicut ⁊ ille qui causa luxurie sue explende tantum baptizat non in solam luxuriam consentit: sed etiam in hoc vt baptizetur ⁊ christianus fiat ⁊ ad omnia agenda ⁊ sustinenda que christianismi sunt se obligat ipsa susceptione baptismi: sic ⁊ ille ipsa susceptione matrimonij. Et quemadmodū multi christiani sarracenice viuunt aut iudaice: siue sarracenizant aut iudaizant i multis. Iuxta prefatum verbum. Inquinantes ⁊ pollučtes q̄tum in ipis est. Sicut illi sacramentum baptismi. Utrum autem peccet mortaliter qui causa voluptatis carnalis tātum vxorē suam cognoscit si quis querat. Respōdem⁹ q̄ non: licet enī voluptatem intendat ⁊ non alium finē: non tamen excludit alium finem siue aliud bonum: ⁊ ideo non peccat mortaliter sanctitate matrimonij excusante. Sed si matrimoniū propter solam voluptatem carnis aut solā auaritiam aut supbiaȝ a b initio iniit ⁊ contraxit: bonis aūt exclusis ac neglectis: hoc est non curatis: ibi verisimile est illum peccasse mortaliter si adultus sit adeoqȝ prouectus atqȝ eruditus vt talia nosse merito debeat. Aliud enim est ad horaȝ ⁊ impetu ⁊ vehementia concupiscentie trahi: aliud est totam vitam scilȝ dare concupiscētie seqȝ illi quo dammō perpetuo dedicare qđ indubitāter facit qui sic matrimoniū īhit. Qȝ si forte in hoc ꝯtinuus siue assidu⁹ sit vt vxorē suā amore solo voluptatis cognoscat. Iam iuxta verbū Aug. illam vt adulterā seu fornicatoriā hȝ: non vt vxorem. Non enī possidet hmōi homo vas suum in sanctificatiōe ⁊ honore: sed i passione desiderij: sicut gentes q̄ ignorāt deū. sicut dicit Apl's in. iiij. pme ad Thessal. Uas aūt suum intelligatur vel corpus ꝓprium vel corpus vxoris: quorū vtrūqȝ sctificatione ⁊ honore possidendum est nō in contaminatione ⁊ ꝯtumelia. Intendere ergo debȝ in ipso opere ꝯiugali vterqȝ ꝯiugum vl' ius mutue seruitutis qđ est reddere debitū: ꝓpter qđ dicit Apl's i vij. ad Cor. Quia vir non hȝ ptātem corporis sui: sȝ mulier nec econuerso: vel fructum ꝓlis: sicut Anna Thobie. vij. Uel remediū fornicationis ⁊ hoc tam sibi q̄ cōiugi. Non enī vt ipse solus effugiat fornicationem cognoscere dȝ vxorem: sed etiam vt ipa vxor. Non enī sibi soli alterater cauere dȝ: quin etiam alter alteri. Cōe enī remediū amboꝝ est matrimoniū. Et ꝓpter hoc neuter dȝ sibi illud solitarie vel singulariter vendicare. Qȝ si forte p aliquam surreptionē nihil hoꝝ q̄ diximus intendens alter coniugū: vel vterqȝ aliqū commisceant non adiudicamus alterutruȝ eorum propter hoc morti eterne: nec tamen a culpa veniali eos dicimus immunes.

Christianismus.

Bona q̄stio ⁊ perpetuo notanda.

Uoluptatē cā assidue vxorem cognoscēs peccat.

Per vas ꝓprium q̄d.

¶ Habet matrimonium non parū sanctitatis ex benedictione vel oratione sacerdotali sine qua nū q̄ celebrandum est matrimonium quā quicunqȝ contempserint aut declinauerint: nisi metu iusto: aut alia cā necessaria non sunt coniuges habēdi: sed fornicarij nec filij coꝝ legitimi esse cēsendi. Si enī nec cibus sumendus est absqȝ oratione ⁊ benedictiōe sacerdotali vbi sacerdotis est copia: nec aliquod opus etiā leue aut modicum q̄ opis nomine dignum sit aggrediendū vel faciendum absqȝ bñdictione ⁊ diuina inuocatione: sicut dicit Apl's in. iiij. ad Coll'. Omnia quecunqȝ facitis in verbo aut ope omnia in nomine domini Iesu christi facite gratias agentes ⁊ deo patri per ipm. ¶ Amp̄. Quia gratia sanctificatiōis p matrimonium querenda ⁊ execrationes carnalium contaminationum exterminande. Ipsaqȝ cōiunctio maris ⁊ femine sanctificanda est ꝯtra carnis illecebras ⁊ antiq̄ serpentis insidias: gratia vero sanctificationis ⁊ puritas spiritualis nec deo acceptabilius queri nec efficatius aut facilius obtineri a patre miaꝝ q̄ gratiosissimis ecclesie p̄cibus: non solum saluberrimum: sed etiam decens necessarium iubentib⁹ impendi: sacerdotalem benedictionem ⁊ orationes ecclesie fieri sup eos quibus eis matrimonialis sanctitas impetretur. ¶ Amp̄. Bonum pacis ⁊ concordie sine quibus bona matrimonij non ꝓueniunt: ei⁹ quorum p̄ces sibi non sufficiunt: p ecclesiam que nunq̄ p largissimum largitorem omnium bonoꝝ dei repulsam patitur: sicut in tractatu baptismi declarauim⁹. Cuius p̄ces nunq̄ vacue impetrandum est a deo q̄ solus illud p̄stare potest qui masculuȝ ⁊ feminam ab initio creauit coniunctionemqȝ eorum sanctificauit eosqȝ ad multiplicationem sua benedictione fecūdauit. ¶ Amplius. Manifestum est vxores patriarcharum fuisse steriles vȝ Saram ⁊ Rebeccā. sicut legit Genesis. xviij. ⁊ xxv. Et orationibus eorum fecunditatem impetrasse. sicut legitur ibideȝ. de alijs multa exempla sunt in veteri testamēto ⁊ in nouo de Elizabeth Luce. i. Quibus exemplis quid aliud educent coniuges q̄ bonum fecunditatis a patre misericordiarum p orationes ecclesie obtinere etiam si opus est ꝯtra naturam. ¶ Amp̄. Si contra omne periculū oratione muniendi sumus. Ubi autem castitas i maiori piculo esse potest q̄ iuxta incentiuū libidinis scȝ vbi vir iuxta vxorē ⁊ vxor iuxta virum. Ubi vero corpus mulieris in maiori periculo esse pōt q̄ i partu. Cum ergo ꝓpter pericula spiritualia: tum propter corporalia adiuuandi sunt ⁊ muniendi, iubentes oratione ⁊ benedictione sacerdotali que est oratio tot⁹ ecclesie. ¶ Amplius. Si nemo religione eruditus vel plantat arborem vel inserit vel ramū interius inserit ramū ramo absqȝ bñdictione ⁊ diuini nominis inuocatione. Q̄tofortius rami isti scȝ ⁊ mas ⁊ femina ꝯiungendi nō sunt absqȝ oratione ⁊ diui nois inuocatione. ¶ Amp̄. si p̄mi materiales lapides in edificio domus materialis nō ponūtur absqȝ oratione ⁊ benedictione q̄tofortius in edificio domus spiritualis non sunt ponendi seu coniungendi isti lapides p̄mi mas scȝ ⁊ femina ⁊ vt ad vnum dicam⁹ qȝ coniunctio maris ⁊ femine ꝓxima est contaminationi libidinis ac vicinissima ⁊ sola virtute diuina superabilis nulluȝ opus est magis adiuuandum magisqȝ muniendum oratione ⁊ benedictione sacerdotali. ¶ Et quia matrimonium superius diximus vinculum perfecte societatis. Restat nobis determinare partes societatis istius. Harum ergo p̄ma est in ipsa vera religione q̄ est diuine honorificētie debitus cultus. Cum aūt vere religiōis vsqȝ debitor sit: p se tñ ex vinculo matrimo-

Matrimonij sctitas ex bñdictione.

Sine bñdictiōe nō est celebrandū mr̄imoniū.

Pax ⁊ ꝯcordia bōa matrimonij.

Sarra.

Rebecca.

Mr̄imonium vinculū pfecte societatis.

niali debent in ea sibiinuicem ad eam seruandam augendam aut ampliandam in totaque domo sua: nõ solum in filios dilatãdam solicite ac fideliter adiuuare. Vera enim religio est obseruantia: hoc est integra ⁊ illesa iuris matrimonialis quod est vel esse debet inter deum ⁊ quãlibet animam humanam. Hoc matrimonium contractum est inter omnes vere religionis ꝓfessores ⁊ deum. In hac ergo socij debent eẽ cõiuges fidelesque sibiinuicem vt diximus coadiutores: vt alter alterum deuiare a veritate religionis nõ sinat: ⁊ ipsam veram religionem ptinaciter ac desperate correctionis contumacia impugnantem: consilio ecclesie deferat. Huiusmodi autem causam iã assignauimus videlicet ne matrimonium quod religionẽ veram ⁊ dei cultũ fouere ac nutrire debet: matrimonioque spirituali militare totaliter ac seruire: ipsum discindat atque disrumpat. Et hoc est consilium Apostoli in. vij. prime ad Cor. Intelligimus autem istam impugnationem vere religionis q̃tum ad fidem et cultum non q̃tũ ad mores. Non enim si vir cogere velit vxorem ad furandum vel rapiendũ: vel etiam fornicandum: vel ad quodcunque aliud quod christianum non est dicimus matrimonium esse separandum: nec licere vxori vt propter hoc ad alia vota se transferat.
Consilium. Sed si infirma est vt viri molestias in pte ferre nõ valeat: consilio ⁊ auctoritate ecclesie secedendum ei esse a viro ad tempus expectareque ⁊ ꝓcurare prudenter si potest correctionem ipsius. Secunda pars coniugalis societatis ẽ communio corporum ad opus cõiugale seu generationis. Tertia communio bonorũ temporalium quibus non licet alterum alteri fraudem facere. Quarta communio ẽ hominum ꝓpriorum. q̃ est custodienda seinuicem ac seruiendi prouidendique sibiinuicẽ tã in sanitate q̃ i infirmitate. Quinta est communio hominum liberorum totiusque familie que sunt educatio eruditio regimen ⁊ in posterum prouisio. Est ergo ꝑfecta societas ex his quinque cõmunionibus ⁊ in his integre totaliterque cõsistit ⁊ ad istam societatem se obligant ad omnesque partes ipsius q̃cunque matrimoniali vinculo sibiinuicẽ astringũt.

¶ Epilogus.

¶ Iam ergo declaratum est tibi quid est matrimonium quoniam ipsum est sancta ac sanctificatiua ac ꝑfecta societas maris ⁊ femine i genere humano. Et quoniam sanctitas eius partim ex. vij. bonis que ex eo proueniunt: partim ex benedictiõe nuptiali ⁊ sanctificatione sacerdotali. Et quoniam ipsum est perfecta societas siue perfecte societatis vinculum. No-
Epilogus. minauimusque tibi ⁊ numerauimus partes societatis istius videlicet quinque communiones quas nõ ẽ necesse vt repetamus. Consequenter vero destruem⁹ voluptatem ipsam carnalem omnis ꝯcubitus. Potest enim voluptatem habere spiritualem concubit⁹ licet carnalis sit: omne enim opus virtutis aut habet delectationem aut habere potest: iuxta illud quod dictũ est in Psal. In custodiendis illis retributio multa. Hoc est suauitas ⁊ hilaritas in ipsis operibus ⁊
Delectatio spũalis ex ꝯiugalis debiti redditione. executiõe mandatorum dei. Qua propter ⁊ si fuerit op⁹ coniugale ex iustitia reddendi debitum: vel ex charitate custodiendi se vel vxorem a macula vel contaminatione fornicationis. Nemo dubitare debet quin ex opere isto possit esse in corde operantis aliquando delectatio spiritualis.

¶ Incipit autor in sequentibus confutare voluptatem carnalem cuiuscunque cõcubitus: quemadmodum supra proposuerat.

Incipiamus ergo adiuuante deo persequi bestiã istã que maiorem ptẽ generis humani ab initio vsque ad finem deuorare ⁊ absorbere non cessat percutientes ipsam in ipsa radice sua. Primum enim cõcupiscentia quam si precidere acumine disputatiõis celesti virtute preualuerimus exterminabitur ipsa ⁊ destruetur radicitus. Dicamus ergo ꝙ membra genitalia nullum habent priuilegium exceptionis quo libera sint ⁊ exempta a subiectione ⁊ obedientia rationis seu liberi arbitrij seu libere voluntati subiecta. Ergo sunt naturali lege ⁊ iure rationi subiecta: sicut ⁊ cetera mẽbra exteriora: ergo non licet eis moueri contra prohibitionem ⁊ voluntatem rationis: ꝙ si mouentur iniuste mouentur: quia contra ius ipsius rationis ⁊ contra iustitiam obedientie quam naturali lege debent ipsi rationi. Vide. ¶ Amplius. Omnis voluntas rationis sane ⁊ nulla ex parte errantis bona ⁊ iusta est. Et ab his quibus de iure imperat facienda. iure autem nature ratio imperat omnibus viribus inferioribus omnibus carnis membris. Sanissime autem ⁊ absque omni errore vult ratio quietem membrorum genitalium ⁊ pacem omni modam virtutis castimonie que motu membrorum huiusmodi nequissime impugnatur. Quare membra genitalia lege nature quiescere debent ac cessare ab huiusmodi motibus ad iussum vel imperium rationis.

¶ Amplius. Concupiscit vero caro aduersus spiritum ⁊ spiritus aduersus carnem: vt dicit Apostol⁹ in. v. ad Galathas. Et nos omnes ⁊ singuli hoc ipm ipsa experientia sensus vltra q̃ opus est cognoscim⁹. Aut ergo iustum habet bellum aduersus spiritũ caro: aut non. Si iustum ergo spiritus habet bellũ iniustum siue iniquum est vel iniustum spiritum vincere carnem. Non est ergo adiuuandus spiritus cõtra carnem. Inique ergo laborauerũt tota milia sanctorum dimicantes tam strenuiter cum spiritu contra carnem. Bellum carnis aduers⁹ spiritum. ¶ Amplius. Si iustum ẽ bellum carnis cõtra spiritum ergo iustũ ẽ eam vincere. Quare adiuuanda erit in isto bello contra spiritum: ⁊ sequitur ex hoc ꝙ spiritus teneatur desistere a rebellione ⁊ repugnantia contra carnem: ⁊ ita tenebitur cedere ⁊ succumbere carni ⁊ subire seruitutem eius turpissimam atque nequissimam. Quare ꝓstituere se omni vicio ⁊ desiderio carnis ⁊ abire post omnia flagitia: ⁊ passiones ignominie. Restat ergo iniquum esse ⁊ iniustum bellum carnis contra spiritum. Compescenda est autem caro ab omni eo ꝙ iniquum ⁊ iniustum ẽ. Compescenda ergo est ab omni rebelliõe contra spiritum. Quare ab omni concupiscentia siue concupiscere contra spiritum. Nullus ergo motus concupiscentie contra spiritum sustinendus ergo occidend⁹ vel extinguendus. ¶ Amplius. Si totum bellum carnis contra spiritum est iniquum ergo omnes bellatores carnis contra spiritum iniqui. Nota. Quare totus exercitus carnis: qui militat aduersus spiritum iniquus. Quare ⁊ omnes acies exercitus ipsius: ergo ⁊ prima que est primorum motuum: ⁊ secunda que est delectationum citra consensum. Et tertia que est consensus: ⁊ quarta que est operum: ⁊ quinta que ẽ consuetudinum: ⁊ sexta que est executionum: ⁊ septima que est defensionum: ⁊ octaua que est gloriationum de huiusmodi. ⁊ Nona que est dogmatizationum ⁊ predicationum quibus dogmatizantur ⁊ pdi

cantur opera carnis. Et decima q̄ est impugnatio[n]num puritatis ac mundicie carnalis qua siue aperte siue occulte castitas carnis ꝛ mundicia impugnātur: siue detrahendo: siue disputando: siue insidiādo siue vim aut violentiam inferendo. ¶ Et qꝛ impugnandum est contra exercitum carnis vsq̄ ad internitionem ꝛ generaliter contra omnia vitia ꝛ peccata.
Victoria viciorum ꝑ mortificationē.
Non enī est victoria de his nisi ꝑ mortificationem ꝛ extinctionem. Cum enī hostes visibiles vinci scilicet possunt ꝛ viuere esseq̄ victi simul ꝛ viui: vitia tamē ꝛ peccata sola sua mortificatiōe vincant̄ nec vn̄q̄ victa eē possint nisi mortua fuerit vita solaq̄ vitia sua de nobis triumphant: hoc est eo solo q̄ in nobis viuunt ꝛ quatenus viuunt nos vincunt.
Mot⁹ p̄mi ꝯpescendi.
¶ Manifestum igitur est quoniā primi motus concupiscētie carnis occidendi sunt: ꝛ non sunt occidendi: nisi ꝓpter iniq̄tatem rebellionis aduersus spiritum ꝛ suam culpabilitatem. Manifestum ergo est quod omnes sequētes acies multofortius occidendos. Prima enī acies minimum habet culpe. Secunda plus ꝛ sic deinceps. Quoniam aūt omnium istarum acierū velut dux ꝛ regina ē ipsa voluptas carnalis cui ꝛ sub qua militant: multo fortius ipsa occidenda est. ¶ Amplius. Si omnes motus ad eam vel in eam occidend⁹ est ꝛ hoc vtiq̄ non nisi ꝓpter eam multofortius ē ipsa occidēda. ¶ Amp̄. Si omnis via eius siue qua ipsa veniat siue qua veniatur in ipsam precidenda est ac prerūpenda. ¶ Manifestum est q̄ ꝛ ipsa extermīnanda est a nobis ꝛ nos longe faciendi ab ea. ¶ Amplius. Cum ipsa sit per quā ꝛ ꝓpter quam caro pugnat contra spiritum ꝛ ꝑ quam maxime fortis est et ꝓualet ꝯtra spiritum: ipseq̄ sp̄us maxime debilis ꝯ ipsam: adiuuandus autem sit spiritus contra carnē
Mēbra genitalia occulta a nā.
maxime occidenda est euidenter.

¶ Attestatur autem huic veritati ipsa natura humana que motus istos vniuersaliter erubescit ꝛ membra genitalia plusq̄ alia occultat ꝛ abscondit erubescens apparitionem ipsorum ꝛ aspectum. Cum ei erubescentia sit iuste rep̄hensionis timor: sit autem ista erubescētia inquolibet indiuiduorum speciei humane naturaliter. ¶ Manifestum ē timorem istum esse nature: timor autem nature vniuersaliter non potest esse iniustus aut indebitus. Merito ergo ꝛ iuste timet natura humana rep̄hensionē in huiusmodi motibus.
Erubescentia nālis.
Iure ergo reprehendi sunt motus isti. ¶ Amplius. Quoniam ipsa erubescentia est cōfessio quodammodo culpe: erubescit autem vniuersaliter natura humana huiusmodi motus ergo constat eē culpabiles. Cōfessio autē nature vniuersalis mendax esse non potest: nec eius testimonium. Ipsa ergo attestatione natura manifestum est: ipsos esse culpabiles. Et hoc est indubitanter causa propter quā membra genitalia absconduntur ꝛ erubescitur aspect⁹ eorum: qꝛ radix erubescende concupiscētie sedem habꝫ in ipsis aqua ꝛ pudenda nominata sunt.
Pudend'a.
Iudicium autem huiusmodi est q̄ ante erubescunt pueri aspectui hm̄oi membrorū vel abscondūt ea ab oculis hominū q̄ huius motus incipiāt fieri in eis. Qui motus q̄ntomagis inualuerint ꝛ increbuerint: tanto amplius inualescit erubescentia illorum solicitudo abscondendi ea. ¶ Amp̄. Et si aliud non haberet pernicici voluptas carnalis q̄ ea que diximus videlicet q̄
Voluptas carnal' p̄nitiosissima.
inebriat mentem humanam: ꝛ transuertit sensum ipsius: atq̄ corrumpit palatum spirituale ipsius faciens ei desipere omne spirituale bonum ac nobile: itādem vero ex toto auertit a deo ꝛ a vera religione q̄ est digna honorificentia ꝛ cultus [illegible] solus debitus eiq̄ acceptus. Recte autem attendentibus manifestū est naturam humanam ad veram honestatē que vera religio est: ꝛ ad cultum ipsius dei qui vere sanctificatio est deum rite colentium creatum ac cōditam
Nā hūana ad q̄d nata.
esse. Quare manifestum est nature humane inimicissimā esse hāc de q̄ agim⁹ carnis voluptatē. ¶ Qꝛ si quis dixerit: qꝛ immoderata voluptas est que auertit a deo ꝛ supinducit obliuionem ipsius. Querēdū est ab eo cuiusmodi sit illa quam intelligit: moderatam lege matrimonij quem legē supra tetigimus necesse habet ꝯfiteri: omnem aliā inimicā eē nature humane. Et ꝓpter hoc implicabiliter ꝑsequendā ꝛ hoc est hoc q̄d intēdebam⁹. Si vero intelligat moderata congruentia ꝛ possibilitate ipius corporis humani. Inuenitur autem hec diuersitas in hominibus ex diuersitate complexionum vt alij magis potentes sint in vsu mulierum: alij minus: alij penitus ipotentes. Intelligit ergo moderatam eē voluptatem complexioni corporis adequatam ac ꝓportionataꝫ. Immoderatam vero complexionem ꝛ possibilitateꝫ corporis excedentem. Quia vero sic immoderata voluptas minor est ꝛ sic moderata maior. Que autem minor ē minus inebriat ꝛ captiuat mētem humanam minusq̄ auertit a deo. Quare moderata voluptas carnis iuxta intentionem suam magis inimica ē nature humane. Voluptas enim in desiderio est vt ait tullius non in satietate. Et propter hoc qui maxime eam sequunt̄ ipsam minime assequuntur. ¶ Amplius. Sicut maxime amantibus voluptatem istam maxime
Carnales voluptates q̄b⁹ desipiūt
sapit ipsa ꝛ maxie desipit voluptas spiritualis. Sic econuerso maxime amātibus delitias spirituales maxime sapiunt ipse maxie desipiunt eis carnales. Quid ergo respondebit aduersarius aut vterq̄ istorum habent palatum cordis sanum ꝛ bene dispositū aut non. Impossibile autem euidenter est q̄ vterq̄. Cum enim contraria iudicent de saporibus his: necessario errat alter eorum siue palatum cordis alterutrorum. Palatum enim cui desipit quod ei sapere debet aut econtrario necessitate errat: sicut ꝛ visus qui iudicat album nigrum ꝛ econuerso. Alterutrūꝫ vero eoꝝ errare necesse est: ergo vel necesse errare sapiētes in eo ꝛ ex eo maxime sapiētes sunt q̄ in eis sapiunt bona spūalia ꝛ desipiunt delitie carnales: vel errare luxuriosos q̄ ex hoc maxime insipiētes ꝛ habendi sunt ꝛ habentur q̄ in eis sapiunt viles ac sordide delitie ꝛ desipiunt nobiles ꝛ munde.

¶ Disq̄rit ꝛ discutit voluptatis vocabulum.

Procedamus autem vlterius ꝛ inquiram⁹ Utrum veri nominis voluptas sit ista de q̄ hic agimus. Uidetur enim veri nominis voluptas que tanto opere queritur tantisq̄ dispendijs comparatur: a qua nec etiam viri sanctissimi nisi diuini muneris admirando adiutorio se continēt aut cōpescunt.
Delectatio
Deinde ex diffinitionib⁹ delectationis q̄ sunt coniunctio conuenientis: cum conuenienti. ꝛ perceptio rei que naturalis est virtuti apprehendēti. Conuenientis aūt cum conueniente cōiunctio est maris ꝛ femine cōmixtio: veri nominis ergo voluptas est siue delectatio cū ei ꝯueniat ipsa nois ratio. Adhuc modū se hꝫ ꝛ de alia rōne: virtuti enīꝫ tangibili q̄ est in mēbris generationis naturalis est. Hoc est naturaliter conueniens correlatiua ꝛ coadiutiua generationi: pars adiuuantis corporis.

id est virtutes eorũ opa tã exteriora q̃ interiora peni
tus concremantur:fugiendã ẽt vt aquã extinctiõis
que spirituale nostrum quo ad omnem viuificũ ca
lorem extinguit:Similiter etiaʒ vt aquã immersio-
nis vbi totus chorus virtutum et gratiarũ submer-
gitur vt viriuʒ insanissie ebriationis vt toxicũ pes-
sime ac turpissime enecatiõis:vt adulteria fallacis-
sime blanditionis: et vt spurcicia execrande abho
minationis. Uerũ qm̃ nec effugere neq̃ etiam fuga
re possibile est cõmunitati hominum in statu presẽ-
tis corruptionis absq̃ deterimento fructus nobilis
simi quẽ prolem diximus ꝛ absq̃ nature nostre mul
tiplicationis. Necessario consulendum fuit generi
humano et excogitanda ac prouidenda via media
adhibendũq̃ remedium quo nec ipsa fugeret in dã
num fructificationis. neq̃ post eam abijceret in taʒ
multiplicem perniciem euntiũ. Jam aũt declaraui-
Matrimo- mus multum esse remedium nullamq̃ viã mediam
niũ optimũ qua occuratur vtriq̃ istoꝝ periculorum ꝓpter ma-
remedium trimonium. Ut si quis dixerit q̃ in operibus natu-
re opus generationis eximiũ est ꝓpter preciositatẽ
fructus et ideo creator et institutor nature instituit
ipsum inter oĩa corpora delectabilius vt ei opi ꝓp ẽ
sius ꝛ instantius intenderetur. ¶ Si eñ tanta diligẽ
tia et labore instatur ab ipsis hominibus multipli-
cationi ceteroꝝ animalium imo etiam multo forti⁹
instandum est multiplicationi hominum. Rñdem⁹
q꞉ et iste fructus est sicut equus et mulus quibus nõ
est intellectus. Sicut eñ delectationuʒ in potu aut
cibo magis facit et auget vehementia et ardor sitis
et famis quã ipsa potatio et comestio:sic et delecta
tionẽ in vsu mulieruʒ facit vehementia et ardor cõ-
Nota. cupiscentie:ꝛ sicut comestio et potatio p̱ seipsas nõ
sunt delectabiles sed per esuriem et siti. Sic nec cõ-
mixio maris et femine per seipsam delectabilis est
delectatione carnali. Habet eñ delectationem spiri
tualem hmõi cõmixtio duplicem primã scʒ natura-
lem quã faciunt spes et amor ꝓlis:cuius similis sue
nitur in omni aratore et seminatore et oĩs generis
agricolatore quibus spes et amor fructus etiã acer
bissimos labores agricolantiũ delectabiles faciũt.
Ut vero ea q̃ a creatore sũt ordinata sũt ꝯ ordinẽ ve
ro est vt id quod melius est sit propter minus bonũ
aut id qđ nobilius est sit propter vilius. Uilior aũt
et voluptas ex opere generationis quã ipsum ꝛ mi
nus bona quare nunq̃ ex ordinatione creatoris ẽ o-
pus generationis ꝓpter voluptatem que est ex illo
¶ Amp̃. cum vis generatiua non sit nisi ꝓpter fru-
Uis gñatiũ ctum prolis ex institutione creatoris nec opus ge-
ad quid nerationis qđ non est nisi via ad fructũ debet eẽ nisi
ꝓpter ipsum. Jntorquere ergo ipsum in aliũ finem
abusio est contra ordinationem creatoris. ¶ Amp̃.
Si sufficit in alijs operibus agricolationis spe ꝛ a-
more fructus mouere agricolas ad opa sua. Et suf
ficit etiaʒ agricolis ad eos mouendos in parte ista
q̃to fortius sufficere debuit et isti et illis in illo ope
tã nobilis agricolationis:hoc est in cõmixtione ma
ris et femine vt sola spes et amor ꝓlis eos naturali
ter ad opus generationis mouerent. Certo etiã ma
gis decuit creatorem hanc spem et amorem augere
qui recti sunt dum in finem debitum solũmodo intẽ
dunt atq̃ respiciunt:quã istum carnũ amorem scilʒ
voluptatis. Maxime cum iste amor istum finem et
fructus prolis impediat et opus generationis qđ i
finem fructus et prolis dirigendũ et exercendũ erat

ad se rapiat et in seipso stare cogat. Jta vt non solũ
fructus prolis non curetur a commiscentibus sed vt
etiam non proueniat ꝓcuretur nec voluptatem ip-
sam aut minuat aut ex toto etiã tollat. ¶ Amp̃. Jpa
volutas suo augmento et vehementia impedit fru
ctũ generationis . Qui eñ maxime ardent hmõi cõ Qui ardẽt
cupiscentia pauce generationis sunt:ꝛ p auci fruct⁹ ꝯcupiscẽtia
aut nullius:et cito steriles efficiunt:et ad generati paꝝ gñantis
onẽ inepti:siue ꝓpter hoc quia et hmõi ardore semẽ
generationũ consumitur siue quia frequentatio ip
sius commixtionis nec in vitam coalescat hmõi se-
men impedit quod apparet in mulieribus prostitu
tis que raro vel nunq̃ concipiunt vel nimio ardore
exhauste vel nimia frequẽtia turpitudinis semen in
se vitam habere et coalescere prohibente. Manife
stum est aũt iudicium et multiplicatio concubinarũ
quas falso nomine vxores nuncupant et contra na-
ture legem esse et deo penit⁹ non placere:et qđ mul
tiplicationẽ gentis sue quã per hoc intendũt sarra-
ceni non assequantur. Jn quocunq̃ eñ regno alteri
us gentis eiusdem amplitudinis ꝛ fertilitatis terre
inuenitur tanta numerositas populos indigenaruʒ
q̃ta in quocunq̃ regno gentis sarracenorũ nisi for-
te peste aut gladio aut alio incommodo secus cõti-
gat. Quare manifestũ est q̃ multiplicatio vxoruʒ ꝛ
operꝝ quã dant generationi nõ efficiunt gentis sue Uide
multiplicationem quam intẽdunt. Neq̃ castitas cõ
iugalis ꝛ singularitas matrimonioꝝ diminutiõem
aut detrimẽtum perit gentis nostra quã diminutio
nem in sua gente tãtopere formidant. Diligẽter aũt
attẽdentib⁹ in hoc manifestũ. satis ornat iicẽ viruʒ ca
iuscũq̃ ꝯditionis ꝛ etiã quãtecũq̃ potẽtie aut opu-
lẽtie sit ꝓuisiõe ꝛ exhibitiõe dom⁹ vni⁹ etiã medio
cris numeri q̃ ẽ .xij. continẽs sibi liberos cũ filia ne
cessaria ꝛ certi etiã si rex sit ꝑpotens atq̃ ditissimus
pro ꝯgruentiã glorie sue ac manificente vix poterit
duodecim filijs decẽter atq̃ competẽter prouidere.
Poterit vtiq̃ eis tanquã seruis vestitum ꝛ cibaria
ꝓuidere ꝛ hoc absq̃ onere ꝛ difficultate nõ autẽ vt re
gis filijs vt decet celsitudinem regiam. Et quia pro
portionalia sunt genera hmõi diuitiarũ seu poten-
tiarum ipsius diuitijs et potentijs. Manifestum est
hmõi numeri domũ oĩs generis diuites ꝑexigentia
vini onera. Pauperes vero importabiliter. vix aũt
inuenitur vir et vxor qui educando ꝛ erudiẽdo om
niq̃ modo ꝓuidendo duodecim liberos ad virilem
ꝑducãt etateʒ. et quia quod est nidus manibus aut
nido simile hoc est domus in hominib⁹. vnus autẽ
et vna tantum in vno nido pullificant. Sic vnus et
vna tantum in vna domo generãt. et hoc est per se ꝓ
prium matrimonij domum scilicet vnam edificare ꝓ
pter qđ mas et femina patrem ꝛ matrem relinquunt
sibiq̃ adinuiceʒ adherent. vt sibi aliam domũ edifi-
cent. Sarraceni vero non domos edificare. sed ciui-
tates singulas intendunt. et infra domoꝝ singularũ
ãgustias ꝯcludẽ ciuitates:imo a ecitate domũ ꝛ ciui
tatẽ pariter confundentes dũ domũ nõ pius edificare
cõtendunt q̃ ciuitatem imo ciuitatem vt dixim⁹ in-
tra domum. Ciuitas eñ omnis quedam multitudo
domorum est. ¶ Manifestum ergo est matrimonia Matrimo-
singularia scilʒ inter vnum et vnam ipsas limites ꝛ nia sigula-
ãgustias facultatum ac diuitiarum requirere:et q̃ ria
tumcũq̃ ampla ipsarum opulentiam satis onerare
et extensionem seu multiplicationem ipsorũ aut nõ
satis esse portabilem facultatibus: aut nullatenus

folũ de illustria fructũ declinãtes: sic et ipsã opus q̃
debuit eẽ gñationis iturpitudinẽ verto: quẽ tes ad
fructũ penit⁹ inutilẽ efficientes. Visum etiã est q̃
hanc viam et per exemplum p̃missũ ad illud aliud
qd nõnullus sarracenorũ in errorẽ idurit. Visũ enĩ
est eis de masculo ad generationem excomplexione
apta q̃seminare debeat in omni agro hoc est in omi
muliere fecunda dũmodo hoc possit sine inuidia al
terius. Qd dicũt ꝓpter mulieres q̃ maritos habẽt.
Idem enĩ exemplũ belue rñderi potest de omni agro
quod de vno respondimus. Rñdemus autẽ et aliud
si alicui talentum traditum esset ea conditiõe q̃ siue
in eo negociaretur siue non. Illud tamen et integrũ
et illesum seruare et reddere teneretur dño suo. cum
terra autem negociationis eẽt plena latronib⁹ atq̃
raptoribus aliisq̃ ꝑiculis innumeris. Dubium etiã
Nota. esset eidẽ et omino incertũ an lucrũ de negociatione
ꝓuentum esset an non. Manifestum est quia in hoc
casu tutius esset ei sup sedere negociationem et duo
simul pericula declinare videlicet ne simul operam
laboris sui ꝑderet nihil lucrans et insup creditã sibi
sortem. Iste casus in quo sunt virgines omnes et isti
vnicuiq̃ enĩ velut talentũ sibi creditũ et ꝯmissum a
deo est ipsemet vł anima eius quam seruare et red=
dere integram et illesã tenetur deo creditori. Ter=
ra negociationis ipsa femina ẽ vt sta⁹ vtendi feĩa
plenus illecebris voluptatum velut latronibus qui
corda furantur et aliis difficultatibus a quibus non
nisi fiat violẽtia velut violẽtissimis raptoribus ne
mo eripitur atq̃ euadit. Lucrum vero hui⁹ negoci=
ationis fructus est ꝓlis negociatio ipm opus gene
rationis de isto lucro dubium aut omnino incertum
est an ꝓuenturum sit ex opere vel opera generatio
nis. Quia ergo qd tutius magis eligendũ manife=
stum est q̃ magis eligenda est virginalis securitas
quam coniugalis discriminositas: et hoc eis potissi
mum quos infirmitas carnis ad id qd minus bonũ
est non impellit hoc autem est qd innuit Apostol⁹.
Pro virgini tate 1. ad cori. vii. Qui cũ vxore est solicitus est que sũt
mundi quomodo placeat vxori et diuisus est. Qui
aũt sine vxore solicitus que domini sunt. Et iterum
in eodem melius est nubere quã vri. Qui enĩ ardent
concupiscentiarum desideriis ne vrantur necesse ha
bent reperere refrigerium ac remedium nuptiarũ
Respondemus aũt ad aliud q̃ non licet cuiquã se=
seminare sic nisi in agro proprio. Non potest aũt fi
eri muliebris ager cuiusq̃ viri ꝓprius nisi p matri
monium. ¶ Amp. furtum est contrectation rei a=
liene inuito domino. Manifestum aũt est quia oĩs
mulier et omnis vir res dei est iure plenissimo ac si
gularissimo. Non licet ergo illis se inuicem contre=
ctare nisi quomodo vult et qñ dominus. Non autẽ
vt contrectant se vel vtentur se inuicẽ nisi matrimo
nialiter. Ois enĩ alia contrectatio deo displicit ꝓ
pter sui turpitudinem et nocumentum quod infert
humane nature. Omnis enĩ alius vsus eorum inui
cẽ oĩs alia cõmixtio maris et feĩe aut amatoria ẽ
aut meretricia aut eẽ ordinaria quã a sodomia nõ
multum distinguimus. Iam aũt declarauimus tur=
pitudines istar cõmixtionum et nocumenta que na=
ture humane irrogant ꝓpter quas causas eas deo
Vide displicere iam dubium non est. Declaratũ est simul
non aliam coniunctionem maris et femine deo pla
cere quam eam que sacramento matrimonii et excu
saturet q̃tum in eo est sanctificatur. ¶ Amplius

Intuere diligenter ipsam honestatẽ matrimonii de
coremq̃ eius et vtilitates. Et videbis hec omnia a
pertissime iudicare q̃ sola coniũctio maris et femi=
ne que scdm ipsum est deo placita est et accepta nõ
imposita precepto vel debito necessitatis. Sed ma
gis indulta defectu humane infirmitatis et colera
ra conseruatione fecunditatis.

¶ Tercia questio que non mediocriter mouit Tercia questio
et mouet adhuc sapientes sarracenorum et nonnul
los iudeorum hoc est cum toto tempore grauiditatis
propter inutilitatem seminationis abstinendum sit
viris ab vxoribus illo enĩ tempore inutiliter semi=
naretur proles. Similiter tẽpore emissiõis seu pur=
gationis ex parte eo qd periculose seminaretur. Si
militer tunc proles propter periculum lepre et alia
rum occasionum que seminatis eodẽ tempore pru
bus aut innascuntur aut post natiuitatem accidit.
¶ Manifestũ est admodicũ tẽpus ꝯcessũ eẽ vxorũ ꝓ
p̃triarũ vsũ. Toto ergo residuo tẽporis necesse ẽ ociosã
esse vi generatiuã in eis et in continentie patere pi
culis multitudiẽ vxorũ quẽadmodum et nisi multitu
do agrorum vt quemadmodum seminato vno agro
seminatur alius et non est occiosus agricola. Sic et
vna pregnata inpregnetur et alia nec sit ociosus vir
qui est in parte ista velut nature agricola Similit An plures vxores sint licite
et dum vnus ager ad suscipiendum semen prepara
tur et ad seminandum nondum aptus est seminetur
qui ad seminandum preparatus est. Preparat aũt
mulier ad suscipiendum semen et fouendum atq̃ ꝯ
cipiendum purgatione menstruali. In quo respon
demus eis q̃ frenanda est concupiscentia carnis et
moderanda ꝓpt pericula spiritualia que supra teti
gimus et propter spirituale bonũ continentie. Si=
militer qd expressimus. Moderanda est etiam pro=
pter prolem que propter hoc nascitur vberior: robu
stior et modis omnibus laudabilior. Ipsa ei frequẽ
tia huiõi seminationis semen humane generatiõis
diminuit tam substantia quã virtute. Non est ergo
ociosus agricolla quide ocio suo tot fructus spiritu
ales et ipsum corporalem laudabiliorem colligit et Nota
reportat fructũ. Nec negamus incontinentie sẽper
imminere ꝑicula maribus et feminis q̃diu feruet
concupiscentia Sed ea habere scimus matrimonii
fortissima presidia que matrimonio debitam reue=
rantiam seruauerunt et honorem. Nec dubitamus
vllatenus illis adeẽ et presto esse diuine gratie et vtu
tis auxilia: qui propter dei honorem et gloriam cõ=
tra carnis illecebras et desideria statuerint et studu
erint pugnare. De aũt cause multo forti⁹ cogerent
supplendum eẽ mulieribus virorum defectum cuz
ipse magis pateant in continentie periculis vt po=
te infirmiores hac parte et concupiscentie vehemẽ
tioris. Viro enĩ egritudine detento aut in negotia=
tione in remotis partib⁹ oc. upato: aut aliis de cau
sis ac tempus a cohabitatione corporis vxoris ꝓ= Inpuentio
hibito prouidendus erit vir alius vxori ne ager illo
tempore sit ociosus et ne ipsa vxor incontinẽtie pa=
teat periculis q̃ est manifestũ inconueniens.

¶ Quartam questionem nobis per multa exẽ
pla patriarcharum et regum sanctorum sicut Abra
he Iacob et Dauid qui omnes multitudinem vxorũ Quarta questio
leguntur habuisse et insuper etiam Iacob et Dauid
concubinas nec propter hoc nomen sãctitatis ami=
sisse. Multitudinem enĩ vxorũ approbare videtur
vetus lex expresse sicut in libello repudii. In quo re

spondendum est viros spiritu dei preditos nihil te-
merarius nihil absq; dei consilio et reuelatione in re-
bus tam discriminosis egisse et deus ex certa causa a-
liquid vltra cōmunem legem indulsisse. Sciebat ei
eos velle portare onera multitudinis matrimonio
rum vt large vtamur vocabulo matrimonij. Scie-
bat eos seruare fidem multis vxoribus magis quā
vnum ex hominibus nostri temporis vni soli vxori.
Sciebat et eos speciositate vxorum et multitudine
ea temperantia vti velle qua propagande proli nō
carnis voluptati inseruirent. Quemadmodum er-
Nota. go indulsit eis diuitias et gloriam quibus vtentur
cum modestia et humilitate. Sic multitudinē vxorum
ac speciositatem quibus vti nouerunt cum tempe-
rantia et castitate: absq; iniquitate tamen et iniuria
alterius potuit omnipotens deus statutor legis ma-
trimonialis cōtra legē illā dispēsare cū quibus voluit et illi de-
rogare qualiter voluit et preuilegiare in parte ista
et eximere ab huius seruitute quos voluit maxime
qui humilis et sanctus preuilegio libertatis istius
vti nollent. quā nos sciamus vinculo seruitutis. Re-
ctius aūt dicitur sanctos patres vxorum multitudinē
suscepisse quā duxisse: vt potius hoc eis factum siue
de eis diuino consilio vel mandato quam ipsos illō
fecisse. Cui enim videri potest viros sanctitate et gratia
eminentissimos timore dei plenissimos nuptiarum
Nota. multitudine non tam lasciuire voluisse quā eē seip-
sos libidini prostituisse. Verisimile ēt et modis omnibus
fide dignū eos veri ac viui dei cultū et religionē ampli-
are ac dilatare voluisse ac pro viribus studuisse. Qui cū
doctrina et exemplis pertinaci et rebellione idola-
trarū et peruersitate corruptionis facere impedirē-
tur et prohiberentur prudenti consilio genus suum
multiplicare elegerunt: vt saltem in suis vere religi-
onis inuenirent susceptionem facilem: quā alieni cō-
tumatia inuincibili respuebant. Non enim ignorabāt
spiritu dei docti homines filios ad imitationem pa-
trum naturaliter pronos esse ad eorundem doctri-
nam capiendam atq; tenendam faciliores difficilius
auertibiles ab eisdem. Nouerat quid virtutis habe-
at et efficacie generis seu cognationis amor quam
fortiter natura impresserit vniuersorum et singulo-
rum cordibus credendum esse patribus et parendū.
Quare manifestem est intelligentibus eo profundis-
simo sapientie consilio hos fuisse in parte ipsa quo
ipsius nature consilium contra tenebras errorum im
pietatis contra vesaniam idolatrie contraq; totius
humane corruptionis peruersitatem et nequitiam
aduocarent. Et vis generatiua corporis virtutē ge-
neratiuam spiritualem sicut reuera dignum et iustū
Nota. est adiuuaret gratieq; natura seruiret. ¶ Vinculisq;
necessitudinum hoc est cognationū et affinitatum et
retraherentur ab vtraq; morte sanctorum filij et re-
traherentur ad vitam secureq; et absq; periculo rege
nerarentur et nascerentur quos parentum et religio
nascentes acciperet: salutarisq; doctrine viuificorum
exemplorum presidijs ab vtraq; hoc est natiua et acq-
sitam corruptione seruaret. Tales ergo merito de-
cuit et etiam oportuit filios non solum generare sed
etiam generationi eorum multitudine vxorum mul-
tiplicare qui eos non morti gignerent nec mortis
pabulum efficerent. sed vite natos statim traderēt
viteq; erudiendo et instituēdo seruarent. Ceteri ho
minum quemadmodum quercus siluarum porcis i
fernalibus fructificabant et de ipsis ventribus ma-

trum ipsi fructus liberorum nullo pietatis presidio
excepti siue protecti infantes porcorum infernalium
quemadmodum poma putrida cadebant potuitq; ēt
eē in aliquo tempore maior erit multitudo mulierū
in populo dei quam virorum. Et ideo necesse fuit vnū
virum multas ducere ne cum ipse mulieres contine-
re vel non possent victe concupiscentia: vel non vel-
lent amore posteritatis an forsitan voluptatis ista
occasione viris se idolatris copularēt sicq; facte sub
potestate eorum adeo auerse ad idolatriam se trās- Nota.
ferrent: potuit et esse illa infirmitas virorum tunc
temporis cum nec erant eruditi nec in vera religio
ne firmati vt multitudinem vxorum emulantes ido
latris. ¶ Sicut et multitudine diuitiarum eos ex
hoc bonos et se miseros reputarent. ¶ Non enim mi-
nor fuit vxorum concupiscentia ab initio quā diui-
tiarum cupiditas nec minus habuit emulationis.
Maxime viris aut in luxuria aut inter luxuriosos e
mitteris. Adeo etiam exarsit semper in hominibus
illis hoc est transmarinis concupiscentie incendium
vt magna multitudo eorum nec etiam vxorum multi-
tudine voluerit esse contenta quantacunq; speciosita-
te pollerent quin etiam in mares et bruta animalia
ceca libidine insanirent. Quid ergo facerent tā fla-
gitiosi viri si qō singularia hoc est ad singularium vx-
orum matrimonia artarentur. Quē aūt pestis ista i
isto populo iudeorum inualuerit expresse apparet.
xix. Judicum. vbi vix filij beniamyn parcentes leui Nota
te vxorem eius nephariā abusione suffocauerūt. Ut
ergo et periculo idolatrie: et flagitiositati sodomiti
ce et emulationi insipientie occurreretur vt cultus
dei qui alienigenas non poterat in filijs saltem facto
rum propagaretur multitudo vxorum aut tollerata
est ne deteriora sicut vt diximus fierent: aut suscepta di-
uino consilio vt genus sanctorum multiplicaretur et
diuinus cultus religio dilataretur. Quantus enim honor
sancte posteritatis sanctis mulieribus antiquitus fu-
erit euidenter ostendit sara que virum sanctum et sā-
ctorum patrem abraham ingredi suasit vel potius
coegit ad ancillā suā agar. Sicut legitur Gene. xvi.
Eodem modo et filie Loth que patri suo dormiēti
cōmixte sunt vt vel sic generis sui semen quodam to-
tius humani generis qō subuersione sodomorum ti-
mebant quā in eis cum erat seruarent atq; saluarēt
Viris ergo perfectis alia fuit causa vt diximus mul-
titudinis vxorum alia lasciuientibus: alia deterio-
ra timentibus et hoc precipue mūdo ad huc iudei no- Nota.
ticia et cultura nouicio et rudi penitusq; lamentario.
Uerum perfectionis euangelio siue latius et copio
sius radiante omnia hec abrogata sunt et auctorita
te diuina interdicta Sic legitur Mat. xix. et luce. xvi
Ubi ipsa veritas ore suo sacratissimo vxorum mul-
titudinem imo etiam dualitatem prohibuit et sepa-
tionem et excepta sola causa fornicationis interdixit.

¶ De ritu diuortiorum veteris testamenti et
eius causis agitur in hac parte.

De diuortijs aūt et repudijs qd iniq; atq; i
misericorditer iudei et sarraceni et sentiāt
et agant facile est fieri manifestum. Lex ei Lex de di-
de rep. udijsque legitur Deuter. xxiiij. per uortijs per
missio fuit non preceptio obduritiam cordis iudeo missio nō p-
rum vt cūq; tollerata hoc est lege non vidicata nūc ceptio
ipsa veritas testata est eius dē. Mathei. xix. Ne enim
in vxores quotienscūq; eis displicerēt grassarentur

ad mortem sustinendum repudium id est vitione p̄-
tereundum et non tanq̄ adulterium vindicandum
duxit dominus. Jam autem declarauim⁹ matrimo
nium ius esse perpetuum et vinculum indissolubi-
le vbi ex eis causas quas supra nominauim⁹ vide-
licet si forsitan ea bona vel bonū istud potissimū p-
pter quod maxime institutū est id est matrimōium
spirituale impugnauerit. Causā vero fornicatio-
nis non solū prudenter sed etiam iuste ipsa dei sapi-
entia que xp̄s dn̄s est in. xix. Mathei adiecit duab⁹
de causis. Qui enim fidem non seruauit thori mari
talis vt ei seruet̄ indignū se merito reddit et ius tho
Nota. ri quod polluit iustissime amisit Deinde ne viri ipi
us hereditas que iure successionis ad cognatos ei⁹
atq̄ ꝓpinquos pertinet transeat ad adulteros hoc
est ad filios ex vxoris adulterio genitos. Tertia eti
am causa esse potuit: zelus virorum qui maxime ex
candescere consueuit vxores ꝓpter adulterium: vt
ergo et viris a morte spirituali q̄ incurrerent vxo-
res occidēdo et vxoribus a morte corporali per ti-
morē diuortij a morte spirituali q̄ fornicantes inci
derent. Sūt forsitā et alie et literales et spirituales
quas nos industria ptransimus Si ergo fornicata
fuerit vxor alicuius vel innupta maneat vel viro suo
recōsiliari ꝓcuret Sciendū tamē q̄ ex hac causa nō
consueuit diuortium celebrari ꝓpter fragilitatem
tempoꝝ nostrorum: videlicet ne cum mulieribus se
polluant et mulieres amplius fornicentur. Et quia
causa: que ad fortius astringenda matrimonia intro
ducta sunt in ea intollerabiliter dissoluent ad omnē
pene discordiā que inter viros et vxores suboriret̄ ꝛ
quotienscunq̄ vel viro vxor: vel vxori vir alius pl⁹
placeret non solū fornicaretur vxor: sed etiam viro-
rum fornicationem ꝓcuraret vxorum: et sic maior
pars matrimonioꝝ ꝓculdubio solueretur Salubri
us ergo ꝓcurat reconciliationem eccl'ia sustinet q̄
adultera ad tempus suspendatur a thoro materia-
li vt ista vitione et ipsa erubescēs hūilietur: atq̄ pe
niteat et ira mariti quiescat. Nisi forsitan simili cul
pa fornicationis se maritus inuoluat. Tūc enim ei
Jn adulte- non licet in vxore punire quod ipse noscitur cōmisis
res. se. Sed de hoc iam iura edita sūt et ecclesiastica sta-
tuta. Si quis autem querat cur viro solo fornicāte
discedere vxori ab ipso nō liceat Jn promptu respō
sio est quia nec illa pericula litteralia neq̄ spiritua-
lia sunt que hec cogant et muliebris leuitas sub po
testate viri potius cohercēda est ac frenanda q̄ pa-
ritatis in virū audatia indulgenda. Q; autē ex eis
causis quas ipsi sufficientes ad hoc reputāt diuor-
tia esse non debeāt manifestum facimus his rationi
bus. Prima enim eorum est odium vel ira ex quib⁹
timetur mors vxoris. Secūda feditas qualis est le
pra vel iugis menstruositas hoc est menstruorū flu
xus irrefragabilis. Tertia deformitas Quarta ste
rilitas Quāq̄ istarum dicunt sarraceni sufficere ad
matrimoniū dissoluēdum et ex vnaquaq̄ licere vi-
Nota has ro ad alia vota se transferre. Q; si verum est licebit
rōnes. idipsum ꝛ mulieribus ex necessitate: cum non min⁹
consulendum sit eis q̄ viris et longe magis indige-
at hmōi subsidijs. ¶ Amplius: si postq̄ aliquot an-
nis eā hūerit vir: leprosa efficiat̄ mulier aut defor-
mis licebit secūdū hoc viro eam derelinquere. Cer
tū autem est q̄ cum leprosa vel deformis effecta est
magis eget solatio mariti ꝓprij: vt pote cui ꝓpter
deformitatē aut leprā precisa est omnis spes alioꝝ

nuptiarum. ¶ Amplius. cōsensus quo inuicem con
sentiunt mas et femina: q̄diu durabit mulieris spe-
ciositas sanitas atq̄ fecunditas cōsensus amatori⁹
est tantum siue cōcubinarius aut fornicarius sicut
ostendimus. Quare qui si conueniunt cōcubinarie
tantum seu amatorie conueniūt. Non est ergo inter
eos nisi cōcubinatus aut amatoria turpitudo nō so
lum dissoluendi sed nec ad horam etiam sustinendi.
Nihil ergo ad matrimonium de his. Non enim re
fert q̄ntum ad matrimonium quid inter concubina
rios aut amatores agatur neq̄ nos de his hic intē- Nota.
dimus Consensus autem inperpetuam et indissolu
bilem societatem maris et femine solus matrimo-
nialis est. Hmōi autem consensus manifeste prohi-
bet diuortia facienda esse: hmōi enim consensu ius
perpetuū alteri alter in se ipso dedit: et adseruandā
inuicem societatem indissolubilē seu indiuiduam se
mutuo cōiuges obstruxerunt. ¶ Manifestum ergo
alterum alterius illud auferre non posse societatē
que auctoritate diuia firmata est dissolui p hoīez nō
licere. ¶ Amplius: quia hunc amorē sola peperit la
scius et nō iusticia manifestum est iusticie siquidem
pars est altera pietas contra pietatem autem eui-
denter est vt propter miseriā mulier deseratur cum
ꝓpter ipsū miseriam miserendū sit ipsius et intētio
pietatis ꝓpria finisq̄ ipsius sit miseriam tollere et
lenire. ¶ Ampli⁹: quis per septimanā vnam habe-
bit vxorem: per pauci quidem atq̄ rarissimi cū tā
facilis sit vxorum desertio ꝛ huiusmodi cause diuor
tiorū in maiori parte maritatarum inueniāt̄. Pau
cissime nāq̄ sūt que nō sunt menstruose aut leprose
aut deformes aut odiose sint maritis suis. ¶ Amp̄. Jncōueniēs.
quid restabit secūdum hoc viris iracūdis et ad odij
passionem animalibus nisi multitudine mulierum
vnam post aliam polluere: et nuptias septimānis sin
gulis inuocare cum nulla inueniri possit cum qua
valeant in pace et cōcordia diebus paucissimis ha
bitare. ¶ Amplius: secundum hoc nō erit matrimo-
nium nisi presentatio et quasi probatio feminarum.
¶ Ampli⁹: q̄ inique q̄ impie agatur per ista diuor-
tia contra mulieres quis non videat: Potest enim
odio haberi mulier sine culpa sua ꝛ ita postq̄ deflo
rata fuerit a viro et etiam grauidata dimittetur a
viro vilificata simul et onerata ceterisq̄ viris despi
cabilis effectu et hoc totum sine culpa sua. Quare
iniq̄ hmōi desertor aufert ei seipsum solū. Sed etiā
omnes alios viros quantum in eo ē dum talē eam
efficit talemq̄ dimittit vt ide possit omnibus viris
alijs displicere. Jā ergo apparet ex his que diximus Necessitas
necessitas mr̄imonij q̄ coegit infirmitas ꝛ vtilitas mr̄imonij.
ipi⁹ nature hūane seruat̄ fecūditas ꝛ eminentia vir-
ginitat; ꝛ castitat; q̄ nō tā vincit̄ īfirmitas q̄ etiam
fragrātissīe suauitat; sacrificio ꝛ imolat̄ deo carnis
voluptas ꝛ offert̄ quodāmodo ipa q̄ nascit̄ videba
tur posteritas: ꝛ obtinet̄ ab imanissime belue vora-
citate securitas. Elucescit etiā ex his statutorum ec
ecclesiasticorū circa matrimoniū rationabilitas vt
enim matrimonio spūali liberius vacetur vt spūa-
li copule artius inseruiatur vt spiritualis fecundi-
tas vberius ꝓpagetur. matrimonio carnali quod
non est nisi ꝓpter spirituale quantū ad vsū corpora
lis ꝯmixtionis. vel ad temp⁹ vel perpetuo. ex con-
sensu tamen mutuo coniugū derogandū est sicut do
cet Apl's in. vij. prime ad Corinthi. dicens. Jterū
aūt ex ꝯsensu causa oratiōis. Propē hoc fideles cō

ingeo sacre obseruationis dieb⁹ causa deuotiōis et
orationis ab amplexibus carnalib⁹ abstinent ex cō-
sensu: aut si nō timet carnalis infirmitatis periculū
etiam continentie voto perpetuo se astringunt: enī
tanto verius tantoqꝫ pfectius matrimōij carnalis
Consilium. fidem mutuo sibi seruantes: quantū ad obseruanda
mřimonij spūalis iura cui carnali militare totalr̃
debēt fortı⁹ se astringūt. Nō eñ de substātia matri-
monij ē. nec de necessitate mřimonialis societatis
Cōmixtio cōmixtio corporalis. Sed poti⁹ medicamentū infirmi
corporalis ꝛ exceptionum humane rimositatis: et āminiculum
ꝯseruatorū ipsi⁹ ꝙ diximi⁹ societatꝭ: atqꝫ naturalis
secūditatis ꝛ hoc quidē finē tractatus isti⁹ facīem⁹.

¶ De sacramēto ordinis incipit disputare ꝑ-
ponens quid et quomodo sit dicturus

D Ost hec autem de sacramēto ordinis qđ
sexto loco superius ordinauimus eo qđ
posuim⁹ istituto hoc est per viā ꝓbatio
nū et delectationū tractare tentabimus
Prim ū stabilientes ipsius essentia sta-
bilitatione appropriata et speciali. Deinde numeꝝ
ordinum Tertio operationes et virtutes quib⁹ ab
Ordo. hereticis vsqꝫ insanissima cecitate ac pertinatia cō
tradicitur. Dicamus ergo in primis ꝙ sanctificatio
est inter opa que ministerio hominū exercentur no-
bilissima atqꝫ precipua Necessario ergo specialem
ac proprium oportet eius ministrum apropriatosqꝫ
habere ministros. Si enim ministratio panis et
vini ceterorumqꝫ carnaliū et temporalium in omni
domo perfecte dispositionis per deputatos sibi mi
nistros administretur. Quanto fortius in reb⁹ spi-
ritualibus solicitudo ista et diligentia adhibenda ē
ne confusio scilicet aut indecentia ministrorum non
solum defectum et imperfectionem sed etiam peri-
culum pariat spirituale. ¶ Amplius: cū gratia san-
ctificationis ministretur per hominnes hominibus
nonū autem ministerio discretio certa fit inter mini
stros ꝛ quib⁹ ministraꝛ imo velut oppositio quedā
est inter ipsos ministrare enī et ministrari opposita
sunt. Sic ministros et ministrat⁹. Quare alios op-
tet esse ministrātes ꝛ alios ministratos ī ministerio
sanctificationis. Necessario ergo instituendi sunt in
domo dei magna que essentia et templum eius est
qui ministerio sāctificatiōis specialiter ꝛ appropri-
tate deseruiant. ¶ Ampli⁹: ipsū ministerū sanctifica
tiones sanctū est imo sanctissimū ad sācta vo vel sā-
ctissima neminē phas est vnqꝫ ingrediēdi nisi aliqua
presignificatione preparatū. Necesse ergo est ad mi
nisteriū sanctificationis ingrediētes presāctificari ꝛ
Ordo. presacrari. Si autē sacrario necessaria ē ꝛ sacramē
tum pter comune ergo gratiam sanctificatiōis qua
omnes fideles sancti sūt. Necessaria ē specialis gra
Ostiarij. tia et sanctitas qua comuniter gratia et sāctitas mi
nistretur. ¶ Amplius: quia domus dei reuera dom⁹
est necessario habet hostiarios et custodes ꝛ sacrum
Lectores. aditorium est et vbi dei mandata atqꝫ iudicia cete
raqꝫ vite verba iugiter recitanda et audienda sunt
ad dei laudem et gloriam et auditorium cōiunctio-
Exorciste. nem necessario habet libros huius scripturarum ꝛ
lectores et recitatores sanctissimorū verborum. Et
quia templum dei est vbi sacra luminaria attenden
Acoliti. da sunt ac preferenda sacris ministerio necessario
habet acholitos seu ceroferarios qui sacris lumi-
naribus attēdendis ꝛ preferendis officio appropria-
tis discernant Et quia peccatis exigentibus mali-
gni spiritus interdum corpora hominum obsideant
multiplici vexatione infestant necessario habet ec-
clesia dei spiritualis gratie seruos atqꝫ ministros
qui officij sui potestati demonis ab huiusmodi inua-
sione coherceant ꝛ a corporalibus obsessis adiciāt
Et hi sunt quos gratia nominationis dicim⁹ exor-
cistas. ¶ Amplius: quia necessario habet de⁹ sacri-
ficium siue sanctuarium visibile hoc ē templum cul
tui eius et honori dedicatum et consecratum Habet
necessario et vasa cultus eius ministerio sanctifica
ta. Qua propter necesse est vt et habeat ministros
templi istius cultui et ministerio deputatos et con-
secratos. Generali siquidem cultui diuino qui non
est nisi religiosa ac sancta vita vocare potest com-
munitas hominum et solicitudine genere suorum
exteriorum seu temporalium cultui isti speciali qui
deo in templo suo visibili inuisibiliter impenditur
qui assiduitatem diei et noctis requirit intendere
non potuit nec potest communitas hominū. Qua-
re necesse est ipsum cultum ministros habere deter Ministri
minatos ꝛ ꝓpos q̄ ei⁹ solā generāt solicitudinē ꝛ ab cultus dei.
aliis seorsū se faciāt. Hi ergo q̄ i sacris siue sanctis
die noctuqꝫ ꝟsari habēt necesse ē vt pter cōis neces-
sitat̄ grām ꝙ cū omib⁹ electꝭ cōem habere debent
sāctificatiōe cōgruēti siue officijs cōsecrenꝛ. Si eñ
tēplū ꝛ vasa ꝓpꝛ dei honorē ꝛ cultū dedicāda ꝛ san-
ctificāda sūt vt ī eis ipi reuerēti⁹ honorificēti⁹ ꝛ san-
cti⁹ vtaꝛ. Quāto forti⁹ ipi ministri ad hoc deputa-
ti sāctificatiōe ad appropata ꝯsecrādi erūt icōpabi
lit eñ pl⁹ ptinet ad ministros ministerij sācitas ꝙ
ad tēplū vt vasa ipi⁹. ¶ Amp̄. ipe cult⁹ templi atqꝫ Nota.
seruitiū medi⁹ ē imo mediatori⁹ int̄ ipm deū cui im-
penditur ꝛ cōmunē religiose ac sancte conuersatio
nis cultū. Sic ꝛ ministri ipsius ex necessitate medij
sunt ꝛ mediatores inter deum ꝛ alios ipsius culto-
res. Quare gradu officij ꝛ seruiendi ministerio ꝓ
pinquiores ꝛ vt ita dicam⁹ ceterorū hoim non solū
internūcij ad deum. sed etiā introductores. Sicut
ergo in eo ꝙ homines ꝛ cōmunis religionis hono-
rificentiam dei cultores necessariā habent cōmunē
gratiam sanctitatis. Sic in eo ꝙ ministri speciales
ipsius diuini cultus spālis hoc est specialiter eidē
visibiliter in huius templo visibili impenditur ne-
cessariam habet specialem gratiam sāctitatis qua
huic cultui ꝛ ministerio specialiter dedicēꝛ ꝛ ap-
propriēꝛ. Quare dedicandi ꝛ cōsecrandi sūt dedi-
catiōe et consecratione seu sanctificatione speciali ꝛ
suis ꝛ officijs appropriata ꝛ omni consecratiōe seu
sanctificatione speciali aut sctitas vna aut due im-
primūtur sicut supra in tractatu baptismi ostendi-
mus. Necesse est diuinorū officiorū sacriqꝫ cult⁹ mi
nistros sanctitate vna congruenti suis officijs san-
ctos Alioquin ad exercenda ipsa officia nullaten⁹
admittēdos. Congruit aūt vt digne ꝛ laudabiliter
ministrent eisdem sancte sanctitatis gratia que deo
gratum placitum facit. Aliud aūt est in indigne mi
nistrare indigneqꝫ exequi susceptum officium vel
ministeriū aliud alienū penitus vsurpare. Qui eñ Attende.
assumpti non sunt ac deputati cōsecratiqꝫ ꝛ appro-
priati sacris officijs ꝛ ea exequi attētant vel aggre
diūtur alienū officium ibi vsurpare presumit. Qui
vero ꝯgruenti ꝯsecratiōe ad hoc dedicati sūt ꝛ assū
pti licet petis ꝛ vicijs polluti ministrent in suis of-
ficijs ꝙ suū est vtiqꝫ faciunt licet irreuerenter et in-
terdum damnabiliter.

¶ Definit auctor ordinem secundum quod ordo est sacramentum: et suam definitionē explicat expōit ꝛ q̄d sit ordinari vt i hoc ꝓposito accipiēdū ē

Eclarabimus autē istud delectatio ne euidētiori ac certiori per diffinitionem eius. **Ordo quid** D; ordo est secūdum q̄ hic de eo intendimus et dicim⁹ sāctitas prima siue sanctificatiua qua diuino cultu exercendo quis sanctificatur asscribitur et quodāmodo intitulatur vt in numero ministrorum eiusdem deinceps habeatur. Intelligim⁹ sanctitatem primam siue sanctificatiuā que tam in hominibus sanctificatis q̄ vasis q̄ etiā templis nulla pollutione peccati: nulla inquinatione corporali prophanatione tollitur. Alioqui vt supra dixim⁹ in tractatu de baptismo sola prima pollutiōe vel secunda ecclesie consecratione committeretur sacrilegium cū sacrilegium cōmittit non possit nisi iure sacra. Non autem remaneret sacra post primam pollutionem. Sed per pollutionem sanctitas per consecrationem acquisita tolleretur. Quare nec in ei⁹ contaminatione secunda ꝯmitteretur sacrilegium.

Sacrilegiū quomodo cōmittitur. Quia ergo qualibet contaminatione simul sacrate rei cōmittitur sacrilegium q̄ non nisi iure sacra cōmitti potest necessario in qualibet contaminatione remanet sacra res quecūq; deo semel sacrata fuerit. Hanc ergo sanctitatem inseparabilem primam vocam⁹ quia prima per consecrationem infūditur et prestatur sanctificatiuam eādem idcirco dixim⁹ quia per ipsam et cum ipsa quemadmodum per sigillum et cū sigillo regio vel pontificali temporale et spirituale beneficium prestatur. Unde ꝛ ipsa nō tā **Character sanctitatis.** sāctitas est q̄ etiam signum et caracter sanctitatis secūde que gratia est gratum deo faciens ꝛ acceptū ab eis que contra deum sunt subiectum si possessorem suū seorsum faciens et auertens deo ipsum mācipans et adijciens ipsiq; illū adherere faciēs ꝛ vacare. Qualiter autem signaculum et caracter prima sit scde in tractatu precedenti de baptismo iam diximus. Cū ergo quedā ꝛ vasa ꝛ loca dicēda ex necessitate sunt deo et appropriāda cultui eiusdē et honorificentie et ad alios vsus nullatenus transferēda necessario autem sancta oportet esse et deo sanctificata quecūq; cultui eius et honorificētie appropriata sunt et addicta prophana arcenda sunt a sanctis ac sanctificatis eisq; nullatenus admiscenda. Ipsaq; sancta supereminere debent longeq; preesse cōmunibus et prophanis reuerentia et honore qua propter et vasa et loca deo sanctificata distincta debent esse atq; discreta ab alijs et hoc nō nisi ꝓpter dei cultū et honorificentiā. Cum ergo magis maiorq; cōsistat dei cult⁹ et honorificētia ministris multoforti⁹ necesse est eos esse sāctificatos domino distinctosq; esse atq; discretos ab alijs et hec differētia vocabuli ē apta. Cum magis se sācris immisceāt qui ipsa sancta ꝯtrectāt circūferūt custodiūt ꝛ totaliter admīstrāt q̄ ipa vasa vel loca sācta. Quare ī pollutiōe seu cōtaminatiōe ipoꝝ vl' alia q̄libet iniuria mai⁹ deoq; odibili⁹ sacrilegiū ꝯmittit' q̄ iniuriatiōe locoꝝ siue vasorū ꝛ hoc quidē per se manifestū est magis enī iniuriatur diuino cultui maiorēq; cōtumeliā deo ī suo cultu irrogat qui ministrum eius interficit q̄ qui vas ministerij confringit. Quemadmodum contra deū

Similitudo. magis preliatur q̄ bellatorem ei⁹ vulnerat aut occidit q̄ qui vas belli hoc est scutum vel gladiū ledit aut destruit. Si autem maius sacrilegium magis sanctū est sanctitate prīa. Quare necesse ministros diuini cultus et magis sāctos esse necessarium eos hoc modo sāctificari. ¶ Amplius: iam manifestum per se ē ordinari nihil aliud esse q̄ ad diuini cultus ministeriū pōtificali bñdictiōe ꝛ manuū impositiōe sctificari: ꝯ ordinē necesse ē nichil aliō esse q̄ sctificationē seu sanctitatē hmōi pōtificali ministerio impressā. **Ordinari quid.** D; si quis dixerit quia nec ministris neq; vasis neq; locis quidq̄ hmōi benedictione imprimit'. Sequitur ergo vt vasa hic in nullo a vasis comunibus siue ratione forme et sue materie et quod sanctitas que loquitur nihil sit. **Differunt ratione.** Quare sacrilegium secundū hoc nihil erit: quia hoc modo nihil sanctificari poterit nihil esse sanctum cū sāctitas nihil sit. Accidit ex hoc ex necessitate nullum honorem vel reuerentiam impēdendū esse vasis locis vel etiam ministris diuio cultui deputatis et asscriptis q̄ alijs. Hic autem est error cui consulendū est et occurendum magis penis atq; supplicijs quā probationib⁹. Reuerentia enim et veneratio sanctorū non tam suadenda est et declaranda rationibus q̄ motu et sēsu suppliciorū ingerenda contumacibus. Iam ergo clarū est ex his que precesserunt quia necesse ē et ordines esse et ordinatos propter diuini cult⁹ exhibitionem visibilem. Et quia necesse fuit vt vasa et loca sanctificari domino et etiam ministros qui in locis huiusmodi seu templis diuino cultui deseruirent sacra vero siue sancta nec custodire fas est nisi sacratis et sāctificatis ministris **Necessitas ordinis.**

¶ Post ordinis definitionem explicat quorumdam opiniones circa ordinum numerum nonnulla ex ritu ecclesie primitiue afferens.

Ost hec loquemur de numero ordinum ꝛ dicemus q̄ nonnulli posuerūt nouenariū ponentes clericatū qui in prima tonsura confertur ꝛ summum sacerdotiū siue episcopatū extremo. **Clericat⁹ ꝛ epātus a q̄buſdā inter ordines ponuntur.** Alij vero clericatū dixerūt nō esse ordinē sed tantū velut militie simplicē titulū vt quēadmodū miles efficitur precise ꝛ simpliciter nullū ei singulare vel speciale officiū committitur. Sed ī generali ad hoc vt militet assumit'. nec decurio nec centurio nec chiliarch⁹ nec dux cohortis aut legionis aut exercitus constituitur. Sic per primā tōsuram militie clericali simplr' asscriptus non ex hoc alicui⁹ clericalis officij specialem dignitatem adipiscitur. Qui vero clericatū ordinē ponunt primū dicunt hmōi ordinatis incūbere psallendi officium Et propter hoc psalmistarū primū ordinem posuerunt sm hostiariorum. Qui vero septē ordines tātum ponunt. Episcopatum dicunt nō esse ordinem sed honorem ponentes sacerdotiū ordinem esse sed duos habentē gradus dignitatis. Et propter hoc secundi ordinis sacerdotes id est sede dignitatis in ordine sacerdotij: sacerdotes inferiores vocati sūt ꝛ in prefatione ipsa consecrationis ipsorum sacerdotum ita vt legitur vt cum sacerdotes summos ꝛ regendis populis prefecisses sequentis ordinis viros secunde dignitatis eligeres. **Nota.** Et est sequens expositio precedentis. Ita ꝛ secundus ordo dignitatis intelligatur secunda dignitas in ordine sacerdotali. Uerum ratio septenarij in ordinibus status ecclesie primitiue fuit rerumq; sacrarum reuerentia et veneratio: q̄ in primitiua ecclesia calente adhuc sanguine redemptoris ꝛ martyrum ꝛ ha-

bundasse ⁊ seruisse noscitur. Quapropter nullos ad custodiã ipsius loci sacri ⁊ vasoꝝ sacroꝝ nisi pie sanctificato ad hoc specialiter consecratos ecclesie primitiue rectores et institutores apostoli scꝫ ⁊ sancti martyres duxerũt admittendos. Et hi sũt quos vocamus ostiarios seu ianitores quorũ est primus ordo primaq; dignitas hoc est minima seu infima circa sacras res quibus diuini cultus honorificẽtia exterior exercetur in templis. Quia vero verba vite inter sancta merito reputata sũt que etiã sanctissima in ipsa scriptura vocantur scꝫ Ecclesi. xliij. ad recitationẽ eoꝝ similiter sanctificari specialiter ministros ꝓprios voluerunt. ⁊ hi sũt quos vocauerũt lectores. Nullatenus autẽ ꝑmittebatur alijs recitare seu ꝓnunciare in ecclesia v̾ba vite siue eloquia sacra. Duo aũt dederũt causam huic ordini vcꝫ sanctitas ipsa verborum ⁊ edificatio populi seu eruditio. cũ eñ non sit populo edificatio seu eruditio salutaris nisi per verba vite. Hoc autẽ recitare siue annũtiare propter eorum venerãdam sanctitatem non decet nisi sanctos Sicut legit̃ in psal. Peccatori autem dixit deus ⁊c. Coegit ipsa religiositas ecclesie vt sanctificaretur ad hoc minister. Deinde vero vt gratia ipsius ecclesie ⁊ potestas quã a deo acceperat videlicet ambulandi super aspidẽ ⁊ basiliscum ⁊ cõculcandi leones infernales vt virtus fidei ⁊ imperiositas super potestates contrarias ad dei gloriam ⁊ ipsius edificationẽ ⁊ infidelitatis confutationẽ clarius atq; sublimis elucerẽt voluit misericors deus aliquos in ecclesia sua ea gratia preditos esse vt instar patriarcharũ sanctorũ atq; celestium demones coherceren̄t ⁊ de corporibus obsessis ꝓijcerent. Istamq; gratiã voluit hmõi ministris pontificali benedictione ⁊ oratione prestari. Claruit aũt iste ordo ⁊ ordinis gratia videlicet cohercendi ⁊ abijciendi demones sicut ⁊ alioꝝ miraculoꝝ choruscantia in ecclesia primitiua. Quã ⁊ imitari voluerunt au'u temerario septem filij Sene ꝑncipis iudeoꝝ. Sed temeritas eoꝝ ab ipso demone quem eijcere tentabãt duriter repressa et atrociter vindicata est Sicut legitur Act. xix. Sic ne aliquis simili temeritate sacris exorcismatibus demones eijcere acceptare statuit ecclesia ꝑmitiua vt nisi ad hoc instituti ⁊ ordinati talia nullatenus presumerent.

Ostiarij. — *Lectores.* — *Exorciste.*

Quia vero sacratissimũ venerande eucharistie sacramentũ non decebat absq; ornatu ⁊ solẽnitate luminari celebrari que etiam non parum decoris addũt cultui et ministerio templi ⁊ decuit et oportuit vt deputarent̃ sancti ministri ad ea accedenda et ꝑparanda. Nõ eñ phas erat appropinquare sacris altaribus maxime tp̃e quo tñ sacramentũ celebratur nisi prescrificatis Inter oĩa eñ que de substãtia sũt tẽpli visibilis altare sãctissimũ ẽ ⁊ lõge solẽniori scrificanõe ꝙ cetera ꝯsecrat̃. ministeriũ ꝗ accẽdẽdi thurificandi seu ꝑferẽdi lũinaria in sacro altari vł circa vel ante sacratissimã eucharistiã tãtũ dedit ordini ministroꝝ ꝗ grece acholiti latine ceroferarij vocãtur. Quibus etiã commissum est vt ampulas vini ⁊ aque diachonis siue ministris porrigant ad suggerendũ vinum et aquã in sacrum calicem. Ad horũ ergo ministeriũ pertinẽt pelues ⁊ mapilasꝑparare atq; tenere ad abluẽdas manus sacerdotis qui presto est altari. Merito ergo ista ministeria ꝗbus tãto sacramẽto inseruitur vtpote sãctitatẽ requirũt ministroꝝ. Si quis autem querat si est vnꝰ ordo lectorum cur nõ ⁊ alius psallentium et tertiꝰ cãtorũ ⁊ quartus predicatorũ. Respondemus ꝙ ecclesia primitiua cãtus non habuit neq; psalmodiã sed simplicẽ solã prosaice pronũciationis lectionis psalmodia et cãtus. Postmodum causa solennitatis et excitãde deuotionis ampliato de corde diuini cultus postmodũ super addita sũt. Et quia eadẽ que in primitiua ecclesia legebãtur: et eiusdẽ penitus sãctitatis cũ his ꝗ modo psallũtur et decantantur. Idẽ ordo eademq; sanctitas necessario permãsit in ministris. Cum eñ per psallentium ⁊ cãtꝰ nec rẽ nec rerũ sãctitatẽ mutauerit ordinẽ mutare nullatenus debuerũt. De predicatiõe v̾o rñdemꝰ qꝛ illa semper pertinuit ad sacerdotale officiũ. Sicut legitur Malachij. ij. Labia sacerdotis custodiunt scientiam et legem ex ore eius requirunt. Angelus est eñ domini exercituũ ⁊ sequentes vero tres ordines qui soli anthonomasice sacri vocantur diachonatus et presbyteriũ iam non ex toto ad sacri altaris ministeriũ pertinent: ꝑtinent eñ ad sacerdotale ministeriũ. recitatio apostolicarũ lectionũ et totiꝰ veteris testamẽti. Ad diaconale vero recitatio euãgelicarũ ꝓpter quod nõ nulli opinant̃ ꝙ ad ipm̃ ꝑtineat et docere et predicare euangeliũ populo sed ipsa forma ordinationis cõtradicit. Cũ eñ accipiunt textũ euangeliij de manu ep̃i nõ dicit ei. Accipe potestatem docendi ⁊ predicandi euangeliũ. Sed accipe potestatem legendi euangelium in ecclesia dei iam pro viuis ꝙ pro defunctis. In noĩe domini. Ex quo magis insinuatur eos tunc recipere ordĩ di officium quã predicandi vel docendi. Et qꝛ ipsa recitatio euangelice lectionis magis sit oratio ad impetrandũ aliquid pro viuis et pro mortuis quã populi edificatio. Absurdũ enim est intellectu ⁊ dicto vt docens aut predicans euangelium docere intelligatur aut predicare pro viuis ac pro mortuis Inde autẽ euangeliũ recitationem in missa orones dicimus qꝛ propter impetrandum maxime fit veꝝ qꝛ diaconi si eis sacra scientia suffraget̃ de ꝯsuetudine docent aut predicant de institutiõe ẽ btĩ petri ap̃li sicut legit̃ in Ep̃la eiusđ ad Clemẽtẽ vbi exp̃sse dicit. ¶ Nõ nullis aũt visũ ab initio diachõale fuisse officium pauperum ministrare mensis. Cum eñ apostoli necesse haberẽt derelinquere ꝓ parte verbum dei eo ꝙ nimis occupabant eos quotidiarum mensarum hmõi ministeria volentes verbo dei et orationi libere et quasi solitarie vacare. Elegerunt septem illos quorum primas et princeps fuit Stephanus ꝓthomartyr Sicut legitur Act. vi. Manifestum autem est ex ipsa consuetudine euidẽtissima ecclesie diachonale officium totum circa missarum solẽnia consistere. Precipue autem tria sũt diachonalis officij ordinis ministeria. Primum est euangelice lectionis recitatio vt diximus. Secũdum ẽ panis et vini ad conficiendum eucharistie ministerium oblatio seu ministratio. Illa enim recipit ĩ sacro calice et patena sacerdos de manu diacõi. Tercium custodia et repositio ipsius eucaristie et vasorum sacrorum videlicet calicis et patene corporalium ac pallarum. Manifestum autem est quod ipsa eminentissima sanctitas sacratisse eucharistie custodia diaconi creditur causam dedit ordini diaconali. Sanctorum enim custodia ⁊ econtrario vt supra ostendimus sanctificatos ex necessario requirebat ministros Si enim ipsa luminaria et vasa

Acholiti seu ceroferarij. — *Primitiua eccl'ia psalmodiã non habuit.* — *Predicatiõ officiũ sacerdotalis est.* — *Sacri ordines qui.* — *Diaconi.* — *Ministeria* — *Stephanꝰ.* — *Tria officia diaconorum.*

Cerofera-
rij.

ipsorũ sanctitatẽ requirebãt in ceroferarijs seu a cho
litis que vtiq; nihil sanctitatis habẽt nisi hoc qḋ sa-
cris ministerijs ad ea solennizanda et decoranda ad
hibẽtur. Quãtofortius palle altaris et corpalia sa
cer calix et patena. Et deinde ipsa sacratissima eu-
charistia seruatã i suis custodib⁹ ꝛ ꝯtrectatiõib⁹ re-
quirũt. Subdiaconale ṽo officiũ ẽ panem vinum ꝛ

Officiũ sub
diaconi.

aquam ad conficiendum illud ineffabile ministeri-
um diachonoq; ꝛ illa porrigat sacerdoti ministrare
vinumq; et aquam et post missarum celebrationem
ad expalmationem manuũ sacerdotaliũ ꝛ sacri cali
cis porrigere ipsumq; sacrum calicem exterium et
substantiatum corporaliaq; plicata ꝛ pallas de ma
nu diachoni recipere et in sacrarium reuerenter re-
portare. Apparet ergo manifeste ex his ꝛ alijs que
precesserunt missarum solemnia altaris sacrificiũ tri
bus his ordinibus causam sue institutionis dedisse
licet sacerdotalem et diaconalem ordinẽ multa offi
cia omittantur sacerdotalẽ vero ordinẽ vt dixim⁹
alij in gradus alij in species diuiserunt Si enĩ acho

Attende.

litis ampliato et decorato cultu diuino preter offi-
cium attendendi et preferendi luminaria cõmissũ ẽ
certum ferre thuribulum. Similiter collectarium
hoc est librum orationum: nec non sanctam crucem
aquãq; benedictam in processionibus preferre. Nec
oportuit licet ista omnia sacra sint propter eorũ cõ-
trectationem siue ministerium nouos ministros or-
dinare siue sanctificare. Sic et diaconib⁹ ꝛ subdiaco
nibus positũ est onus cantandi et psallendi sacrasq;
reliquias in processionibus deferendi easq; deoscu
landas interdum fidelibus exhibendi. Postq̃ enim
diaconibus contrectatio repositio ꝛ custodia sacra
tissime eucharistie tradite sunt et concesse omnium
aliorum que longe minoris sanctitatis sunt contre
ctatio exhibitio merito intelligitur non esse ꝓhibi-
ta: quin potius cũ decore ac necessitate: diuini cul-
tus hoc exigit necesse eis intelligantur esse non tam
concesse q̃ etiam imposite et iniuncte. Sic cum san
ctorum luminarium accensio totũq; eorundem mi-
nisteriũ ad acholitos pertineat eo ipso similia ac mi-
nora sacri ministerij vasa contrectare portare et ex
hibere merito ad eosdem aspectare nostris autem
temporibus etiam primam solam tonsuram haben
tibus etiam talia facere iniungitur. Sed hoc dispẽ

Nota.

satiue tantum et non secundum institutionem ac re
gulam ecclesie primitiue in qua tanto facili⁹ statu-
ta patrum seruari poterant quanto minor erat i eo
fidelium multitudo vbi propter miraculorum cho
ruscantiã et sanctitatis exemploꝝ euidentiã ꝛ deuo-
tio subditoꝝ erat feruẽtior et obediẽtia ꝓmptior.

¶ Collecturus in hac parte virtutes sũmas ꝛ
summasq; vtilitates sacerdotalis ordinis: primo ipsũ
ab hereticorum calũnijs defendit.

Uoniã aũt sacerdotali ordini maxie cõ
tradictũ ẽ ꝛ adhuc ꝯtradicit ab hereti-
cis maxieq; ṽtutẽ ei⁹ ac potestatẽ eua
cuare penit⁹ ꝛ de medio auferre contẽ-
dũt ipm latt⁹ ꝓsed nos oportet calũni-

Ordo ꝛ di-
gnitas sa-
cerdotalis.

asq; eoꝝ refellere ṽtutesq; ꝛ vtilitates tã sacri ordi
nis tãq; venerãdi ministerij ꝓut desursũ nobis do-
nabit stabilire. Et qm̃ iam clarũ ẽ necessario debe
re esse cultum diuinum et honorificentiam vt pote
hũane vite perfectionem vnicam ac decus singula-
re exactissimum ac districtissime obligationis debi
tũq; auctori suo obnoxiũ ꝛ totum genus humanum
et debitum tota hominum vniuersitas cõfitet. Nul
la enĩ est natio adeo barbara adeoq; indocta adeo
vt indomita que cultum diuinũ iuxta itentionẽ suã
non exerceat ꝛ que aut deum verum ab ipo in hoc il

Cultus dei
est oim gen
tium.

luminata aut aliquid aliud pro ipso. Hoc est vice ꝛ
loco ipsius seducta ꝛ execrabiliter errãs non colat
diuini cultus cõtradictio non tã probationibus re-
tundẽda est q̃ et exterminãda supplicijs quod ꝛ oĩs
natio iuxta et intentionem suam vł rectam vel erro
neam vt diximus facit. nulla enĩ est natio que ritus
sui ac religionis cõtradictores et rebelles gladio ꝛ
igne non persequat. Propter inq̃ hanc causã non
oportet nos laborare i stabiliẽdo diuino cultu quẽ
omnis natio vniuersaliter cõfitetur et iuxta intẽtio

Religio alt
qua apud
omnes.

nẽ suam vel opinionem vt diximus velut distinctis-
simũ debitũ ab iniquis debitoribus pro viribus exi
git et extorquet. Uerũ autem dei cultum ipsiq; solũ
acceptũ ac remunerabilem ipo auctore alibi statue
re in alio tractatu disponimus. Hic vero partes di
uini cultus narrabimus tm̃ et enumerabimus nar-
ratione ꝛ numeratione adeo euidẽti vt probatione
non egeant. Hui⁹ ergo prima pars est adoratio se-
cũda collaudatio cũ partibus suis que sunt gratia
rũ actio benedictio et glorificatio. Tertia est inter-
pellatio que proprie ẽ intercessio ꝓ alijs. Quarta

Nota.

est sacrificatio. Quinta sacramentatio hoc ẽ sacrifi-
catio siue initiatio aliorũ. Sexta est purificatio ꝓ
pria. Septima est solennizatio seu festiuatio. Hui⁹
tres sunt partes ꝓprie videlicet apparatus mini-
stroꝝ ornatus tẽpli siue in parte siue in toto sacraꝝ
cantionũ et laudũ celebritas. Qꝛ vero supra ostẽdi
mus necessariũ fuisse ministros eẽ qui sacro cultui
inseruirẽt ꝛ hmõi ministros spũali ac propria signi
ficatione propter ipsum cultũ debere eẽ preditos
Manifestũ est cõsequẽs vt sanctiori parti diuini cul-
tus addicti ꝛ appropriati ministri maiori sanctita
te prediti sunt. Euidẽs autẽ est per se interpellatio-
nem sacrificationem et sacramentationẽ longe san
ctiores eẽ sublimioresq; ministerij ceteris quattuor
tẽporibus omnibusq; inferioꝝ ordinũ ministerijs.
Quare necesse est tantofortius ministros esse spiri
tuales et appropriatos his mysterijs tantoq; ma-
iori sanctitati preditos quãta ista officia ceteris an
tecellunt. Ampli. si necesse fuit quod causis tẽpora
libus oppressos in eis ac reos aduocatos habere
iurisq; secularis peritos qui eas agerẽt quantofor
tius pro causis spiritualibus necesse est ad oppres-
sos aduocatos habere celestis iuris peritos q̃ eas
agãt corã iudice viuorũ et mortuoꝝ deo. ¶ Amp. cõ

Aduocati
celestis iu-
ris periti.

sulẽdum fuit imperitie et simplicitati cõmunitatis
hominũ in causis animarũ suarũ cũ ipsi eos agere
aut nescirẽt aut nequirẽt officiorũ suorũ et artificio
rũ occupationibus ĩpediti ventilationẽ aũt causa
rũ nõ pot ꝯsuli nisi p aduocatos nec in genere i pũa
liũ. Necesse ergo fuit ꝓuidere ꝛ istitui hui⁹ aduoca-
tos. ¶ Amp. si pnceps rei publice tẽporalis ꝓuidit
rei publice sue et adiutorio seu cõsistorio ne deessẽt
ei qui pro reis et oppressis omnibusq; indigentib⁹
interpellarent. Qantofortius princeps vniuersita
tis atq; principium deus voluit spirituales aduo-
catos deesse curie sue cõsistorio. Quicquid enĩ per
fectionis laudãdeq; ordinationis in re publica tẽ-
porali. In regnoꝝ q̃q; tẽporaliũ apparet aut lucent
tur aspsio pro modica ẽ ac similitudo pertenuis ac
pene vmbratilis perfectionis ꝛ ordinatiõis rei puc-

blice spūalis cui immediate ac per semetipꝫ preest
dispositor ac gubernator deus. Iā ergo clarum ē ex
his causas animaꝝ hūanarū aduocatos ac interpel-
latores habere debere quorū officiū publicum int-
pellandi ꝓ manibus et in causis earum conueniēs
Diligēter. ac necessario pstare patrocinium. Si quis autē dixe-
rit ꝙ ipsa gratia sctitatis melius ꝛ efficacius iter
pellatur pro animabus quā hmōi publice functio-
nis officio. Respōdemus ꝙ in spirituali re publicā
neutrū deesse debuit. Hoc est nec interpellādi offi-
cium quod debito necessitatis impēderetur nec be
niuolētie et miserationis gratia q̄ viros sctos ac
dei amicos ꝓ fratribus orare faceret. Hoc em̄ et in
magnatum curijs inuenitur. Inueniuntur em̄ et vi
ri misericordes q̄ ꝓ miseris supplicēt magnatibus
affectu cōpassionis. Inueniūtur ꝛ aduocati q̄ cau-
sas eoꝝ agāt officio publice fūctionis. ¶ Amplius
Interpella re. aliud est interpellare vt amicū siue beniuolum ꝛ in
uiti gratie proprie sctitatis. Aliud est interpella-
re vt nunciū ꝛ p̄ces interpellationis q̄ offerre aliene
vt ita dicamus charitatis. Illud em̄ primū omniū
est et singulorū sctorum. Istud autem propriū ē sa
cerdotum ex officio quippe sacerdotali. Sacerdos
Sacerdos mediator ꝛ aduocatus nō preces suas sed supplicationes ecclesie vt eius
ad deum inter nuncius et mediator ꝛ sicut aduoca-
tus nō iura sua vel statuta allegat. sꝫ aliena ꝛ verbū
eius cui patrociniū prestat in ore gestat. Sic sacer
dos ex officio publice interpellationis verba eccle
clesie ꝛ orationis in ore gestat ꝛ eas quodammodo
ore suo patri misericordiarū offert vel porrigat au
diendas ex parte ecclesie tue. Et attēde diligēter ꝙ
istud ē qđ fecit errare hereticos circa istud sacerdo
tale officiū scꝫ interpellandi. non em̄ attendebant ꝙ
sacerdos ex officio sacerdotali preces ecclesie non
suas offert. Et propter hoc interpellationem ma-
lorum sacerdotum irritam et nullam dicebant. Et
orationes ex ore eorū nullatenus exaudiri. Sumen-
tes occasionem ex verbo illo quod legitur Ioā. ix.
Nota. Peccatores deꝰ nō audit quo magna cecitate abu-
si sūt. Ille em̄ proprie audit cuius desideriū imple
tur et exauditur oratio. Oratio quā vero gestat
ore sacerdos ꝛ deo offert ac porrigit audiēdum nō
sua est sed ecclesie diximus Et propter hoc nō dicit
orem ex persona sua: sed ꝛ orcimus ex persona eccle
sie. Quemadmodum ergo petitio aliena in scriptis
oblata principi recipitur ob gratiam eius cuius
est ꝛ ex cuius nomine offertur. Qui et in ea loqui-
tur petens ac supplicans ꝛ ipse ꝓprie exauditur cu
ius desideriū adimpletur ꝛ pro quo ipa petitio ad
mittitur. Non aūt ille per quē scriptura petitiōis
porrigit illi em̄ nihil gratie fit sic dicimus ꝛ de peti
tione ecclesie que per sacerdotē licet malū principi
deo porrigitur. Nō em̄ refert quantum ad hoc an
voce an scriptura petitio offerat nec aliqđ. ¶ Amp̄
vēdicare debet in gratia exauditionis procurator
qui per vocē petitionem porrigit quā ille qui per
scripturā nec vox. ¶ Amp. aliqđ hꝫ vel operat in eadē
Nota. gratia quam scriptura. Vox dico exterior id est au-
riū strepitus. ¶ Amplꝰ vox interior id est intellectꝰ
et significatio hmōi orationū vox ecclesie et nulla-
tenus vox sacerdotis ꝛ illa est quā audit pater mi-
sericordiarū. Exteriorem em̄ strepitum ꝑ se nō cu-
rat immo tacitā tantam vocē. illam reputat et cla
morē tacitū sicut legit in psal. Tacui dū clamarem
tota die. Qui em̄ strepitu interiori tm̄ clamat tace

re illum apud se reputat deꝰ. Manifestū ergo ē ꝙ
solā vocē ecclesie solaqꝫ vota que eiusdē orones cō
tinent ꝛ exprimūt exaudit deꝰ. Et qđ ē ei solū magis
sacerdotis q̄ eccl'ie. id ē strepitū exteriorē vocalē ꝑ
se nec curat nec exaudit deꝰ nec pōt dici ꝓprie quod Exaudiri quis dicat.
malū sacerdotē exaudiat deꝰ in hoc casu. Ille em̄ ꝓ
prie exaudit cuiꝰ p̄cibꝰ fit qđ fieri dꝫ ꝛ petit. Si em̄
duo quorū alteri p̄nceps iratus sit: alteri do ꝓpitiꝰ
ꝛ amicꝰ idē petāt ab ipo p̄ncipe. ꝯcedat aūt p̄nceps
illud fieri ꝓpt illū cui vt diximꝰ ē ꝓpiciꝰ ꝛ amicus.
Manifestū ē illū exauditū esse a p̄ncipe. alterū aūt
cui iratū ē ipe p̄nceps ꝛ ꝓpter quē de petitiōe p̄fa-
ta nichil oīno factū ē licet factū sit qđ petebat cum
amico p̄ncipis. Nemo tn̄ illū audet dicere exaudi-
tum. Uerūtn̄ audit deꝰ pctōres pctā sua ꝯfitētes lu
gētes ꝛ ꝓ eis veniā ex corde dep̄cantes. Sꝫ ꝓ alijs
verū ē ꝙ eos nō audit ꝛ hoc modo intelligit testio-
niū illō Ioāis. Cū aūt manifestū est sacerdotes in
officio interpellādi inter nūcios esse eccl'ie ad deū.
in officio aūt docendi seu p̄dicandi internūcij sūt dei
ad ecclesiā velut lr̄as dep̄catorias ac supplicatori
as ex p̄te eccl'ie orones eiusdē ad deū deferunt et ei
offerūt. velut aūt litteras monitorias exhortatori-
as cōminatorias obiurgatorias sermonibꝰ decla-
matorijs. Et velut epistolas doctrinales ac decre
tales in ipa doctrina ex parte dei ad ipam ecclesiā
deferunt. Sunt ergo velut petitionarij portitores
hoc est petitionum portatores et procuratores ad
impetrandum ad illum summum pontificem xp̄m
dominum et velut nuncij litteras quales diximus
deferētes ex parte charissime sponse sue ad ipsū re
gem regum. Quēadmodū ꝓcurator falsus ē q̄ nec
missus nec mādatū habet ꝛ nō solummodo non est
repellēdus ab auditorio sed etiā pro falsitatis cri-
mine puniēdus. Sic qui nō ēmissus ab ecclesia nec
ꝓcurator ab ea cōstitutus. Sic procurationis istꝰ
vsurpet officiū nō solū impetrat ex p̄te ecclesie nec
solum repellitur a dei adiutorio. Sed etiā flammis
a deo iuridice et vindice punitur. ¶ Amplꝰ. sicut Procurator.
non est procurator nisi cōstitutus ab ipo domino li
tis seu cause. Est aūt sacerdos procurator ecclesie
quantū interpellandi officiū nisi ab ecclesia consti-
tutus. Iterū sicut procuratorem non facit gratia
ipsius quā habet apud principem. Sed cōstitutio
ꝛ mandatum eius cui causā agit coram ipso prin-
cipe esse: aūt sacerdotē ē esse procuratorē quātū ad
officiū interpellādi vt diximus. ¶ Manifestū ergo
est ꝙ sacerdotē non facit gratia seu sanctitas quan
tacūqꝫ illa sit cuicūqꝫ persone apud deum. Sed cō- Optime similia.
stitutio et mandatū ecclesie qđ ei datur ad interpel
lādū sacerdotē inq̄ q̄tū ad istud de quo nūc agimꝰ
officiū. Iuxta hunc modum nunciū non facit depor
tatio litterarū sed missio. Idem autē est cōstitutio
sacerdotū et ordinatio siue missio interpellatiū q̄n-
tum ad idem officium. ¶ Amplius. si virtus et for-
titudo bellica nō faciūt militē sed ascriptio ducis
ꝛ institutio nec potestas sup decē milites decurio-
nū sed ipa principis electio et cōstitutio ita gratia
et potestas impetrandi non faciunt procuratorem Ex mādato
sed vt diximus constitutio. ¶ Amp̄. Sicut aduoca- ꝛ ꝯstitutiōe
tū publicum nō sciētia iuris aut eloquētia nec etiā fit ꝓcurator
ipsa iusticia faciebāt. Esse autem sacerdotem ē esse
publicū aduocatū i causis animarū. Ergo nec sciē
tia iuris celestis nec sacra eloquētia nec ipa spūalis
iusticia faciēt sacerdotē. Sed quemadmodū ibi cō

stitutio principalis sta et hec cōstitutio seu ordina-
tio pōtificis id est ecclesie ministerio illius. Et quē
admodū nō licebat cuiq̄ vsurpare publici aduoca
ti officiū. & si vsurparet repellebatur nisi elect⁹ eēt
ad hoc & institut⁹. Sic nulli licet vsurpare publice
interpellationis officiū hoc est sacerdotale quantū
ad hoc. Manifestū ergo est q̄ nec sc̄titas quātacū
q̄ grate sit apud deū facit sacerdotem quantū ad p̄
dictū officiū neq̄ iniquitas quātacūq̄ sic offert offi
ciū sacerdotalis ordinē quēadmodum nec iusticia
quātacūq̄ sit nūciū aut procuratorē aut aduocatū
efficere sufficit. Sed missio vt diximus & cōstitutio
neq̄ iniquitas quātacūq̄ sit i nūcio ꝓuocare vł ad
uocare. Sꝫ mādati reuocatio. Sicē eñ sola missio
aut cōstitutio vt ita loquamur destruūt hoc ē ne si-
cut faciūt. Nō negam⁹ aūt quin omnis vir sc̄tus
& in cōspectu dei gratios⁹ orare ꝓ omnib⁹ teneatur
Et qn apō deū diuine misericordie diuitias audia-
tur. Sed audiat vt amic⁹ et fili⁹ et orat similit̄ atq̄
interpellat. Nō aūt vt ꝓcurator vt nūcius vniuer-
salis ecclesie neq̄ vt ab ea missus ad hoc q̄ est ꝓpū
sacerdotalis ordinis officiū. Quis eñ dubitat iu-
sta reges & principes esse pauperū & oppilor inter
pellatores & hoc nō per officiū publice ad hoc con
stitutos sꝫ magis beneuolētia & miseratiōe ad hoc
& ꝓmptos nec cū eo rogatu ipī rogāt p̄ncipes ꝓpt̄
hoc nūcij aut procuratores sūt miseroꝝ. ¶ Amp. in
rege tēpali inuenit̄ interdū duo. scilicet regale offi
ciū atq̄ iustitia. Et sicut regale officiū se habet ad
iustitiā sic sacerdotale officium ad sc̄titatē. Sicut
eñ nō ē eligēdus rex nisi iust⁹ sic nec sacerdos nisi
sc̄tus. Et sicut rex minister debet esse iustitie. sic sa
cerdos sc̄titatis. Sicut ergo iustitia per se regem
nō facit nisi sui ipsi⁹ nō eñ eo ipso q̄ iust⁹ & rex ē su
p alios. Et si sit rector iust⁹ iustitiator suip̄si⁹. Sic
neq̄ sc̄titas p se faciet sacerdotē nec eo ipso q̄ sc̄t⁹
& sacerdos erit alioꝝ. Et si forte sit sc̄t⁹ custos san
ctusq̄ inuiolator suipī⁹ & sc̄tus orator pro se & aliis
Et hec qdē charitas & pietas sꝫ nō publice fūctionꝭ
vt dixim⁹ officiū. Et attēde q̄ ꝯgruis similitudini-
b⁹ vtimur int̄ ordines ecclesiasticos & seclares. Sūt
eñ varij ordines reipublice tēporales. Quatnio-
nes decuriones cēturiones. Chiliarchi reges & p̄n
cipes & iterū nūcij procuratores aduocati ꝯsiliarij
insessores et iudices. Et iterū. Coci pincerne pani
fices custodes & dispēsatores. Sic & i domo dei ma-
gna iureq̄ publica spūali eiusdē sūt ordines mini-
stroꝝ q̄s noīauim⁹ & alij q̄s nōdū curauim⁹. Attēde
aūt diligēt̄ q̄ ordinatio sc̄tificatio ꝯstitutio ad sa-
cerdotale seu quodcūq̄ aliud sacrū ministerium su
iecto & essētia vnū sūt. Ordinare eñ & sc̄tificare et
cōstituere hmōi ministros euidēter vnū sūt substan
tia sil'r eē nūciū eē ꝓcuratorē esse aduocatū hui⁹ sci
licet apud deū vel corā deo ꝓ ei⁹ ecclesia. vnū sunt
Sil'r subiecto sine re. Sꝫ nūci⁹ dr̄ inq̄ntum defert lit
teras quales dicim⁹ & ex p̄te ecclesie aduocat⁹ inq̄n
tū proponit allegatiōes ꝓ causa ecclesie corā deo
ꝓcurator inq̄ntū petitiōes ei⁹ offert deo aut porri
git. Euidēter aūt idē est differre ibi offerre & ꝓpo-
nere. Sicut eedē sūt lr̄e petitiones et allegationes
qd̄ est aperte videre in orationib⁹ scriptis q̄ vsuali-
ter collecte nominātur. Appet etiā euidēter ex his
q̄lit̄ merito sacerdotē hereticū & hereticoꝝ antistitē
diaboli beat⁹ Cyprian⁹ martyr dixerit & sacrificia
& hereticoꝝ inania & fatua. Cū eñ ecclesia heretico

Sacerdos vt ꝓcurator ab ecclesia ꝯstitut⁹.

Simile.

Rex minister iusticie Sacerdos sanctitatis

Ordinare scīficare cō stituere idē

rū ecclesia malignātiū & deo odibilis vtpote adul-
tera & apostatrix siue apostaticat. Manifestū est q̄
nec p se nec p nūcios audit deus. Et propt̄ hoc cum
sacerdos eius se gerit determinare aut expresse ni-
hil īpetrat ex p̄te ei⁹ neq̄ in aliquo villaten⁹ exaudi
tur. Et dicim⁹ q̄ hmōi sacerdos mutat formā eccle
sie catholice & mutat etiā rē & petitionē ipsius. Cū
eñ dicit in archano misse vt nobis fiat corp⁹ & san-
guis dilectissimi filij tui determinate intelligēs et
intendētes nobis manicheis aut alterius heretice
et dānate factionis. Alit̄ prorsus petit q̄ petat vel
intēdat ecclesia catholica & alij petit & ex p̄te alte-
rius q̄ ex parte ecclesiastice. Petit eñ ecclesie ma
nicheorū neq̄ aduocatū neq̄ procuratorē. Quare
merito neq̄ sacerdotē nisi maledicte illius factio-
nis. Sacerdotē inq̄ quantum ad hanc petitionem
et ideo merito gerit se antistitē diaboli nullatenus
autem sacerdotē xp̄i et ecclesie sue. Quare nullate
nus gerit se mediū inter ecclesiā xp̄i & ip̄m. Si autē
vel determinate intēdit ꝓ ecclesia catholica vł sal-
tē i generali & iplicite seu inuolute ꝓ eccl'a dei id face
re vel petere quod faciunt ministri ecclesie dei ꝓcul
dubio nec formam mutat: nec petitionis substantiā
ex parte in veritate ecclesie loquitur eiq̄ petit eius
q̄ petitionē ore porrigit. Ecōtrario vero nō eccle
scīe petitionē: sed eccl'ie vt dixim⁹ malignātiū apo-
state factionis more gestat sacerdos manicheoꝝ sic i
tēdētes vt dixim⁹. & vox ip̄a inte rior q̄ intellect⁹ ē si
gnificatio vox ē diabolice illi⁹ fractiōis. Hic āt vox
ē sc̄te ac deo dilecte ꝯgregatiōis. Quid ergo mirū
si hāc exaudit misericors de⁹ & fili⁹ ꝓcurator celestis
aduocator qui est eiusdē spōsus ecclesie. Et qd mirū
si illā repellit vt vocē p̄tꝭ inimice. Hic ergo īdubitā-
ter fuit intellectus beati Cypriani quātum nobis
modo videri pōt & hoc modo intellexit. Sacramen
ta eorū irrita & inania q̄ tunc eorū esse intelligēda
sunt quādo totū & tota petitio vt dixim⁹ eorū ē hoc
est pro parte eorū & nomine et etiā siue pro eis de-
terminate sit. hoc eñ est indubitanter cōtra formā
ecclesie catholice & etiam extra illā cū oīno exclud a
tur. Qꝫ vero dicit beatus Aug. errasse prefatū mar
tyrem & resecatū fuisse errorē illū in eo falce marty
rij procul dubio sentiebat beatus Augu. prefatum
martyrē tanto zelo fidei exarsisse contra hereticos
eosq̄ esse odibiles deo credidisse vt etiam in forma
ecclesie veritatē traderent sacramentorū. dicit autē
idē Aug. hereticis. Sacramēta q̄ nō mutastis ꝓut
sunt sic fuit apud nos. In causa autē quātam muta
tionem faciant dum in persona petentis et eam cui
petitur alias oīno faciunt q̄ ecclesie catholice sa-
cerdotes euidens est & q̄ longe sit ex parte canum &
canibus panē petere filiorum et a patre misericor-
diarum ab eo quod est ex parte filiorum panē pete
tere filiorum ab eodē patre. Quāq̄ lōge sint perso
ne canine a personis filiorum: persona adultere et
apostaticis a persona sponse incorruptibilis casti-
tatis etiam inseparabilis charitatis. Deinde vox
coruina & colūbina. latratusq̄ caninus a voce filio
rum quis non videat? ¶ Amplius. ponamus pon-
tificē hereticorū ordines celebrare cuꝫ ergo dicit in
oratione vt ecclesie tue ministri puri accrescāt hoc
intelligit atq̄ intendit determinare ecclesie hereti-
corum. petit ergo ex parte ecclesie hereticoꝝ a deo
vt illi ecclesie accrescat ipī quos ordinat ministri &
ipī eccl'ie sue. Quare aggregatio hominibus & p̄t

Ecclesia hereticorum adultera.

Nota.

Nota.

In hereticos.

fatis ⁊ ex parte hereticorum petit et ipsi ecclesie pe
tit augmentũ ministroꝝ ⁊ pro ipsis ministeria petit
vt acrescãt heresi ⁊ sacrilego ministerio. Quare ex
parte inimicorũ dei petit et inimicis ipsis petit et
ad dei cõtumeliã ⁊ perditionẽ ipsorum ministrorũ
Omnia ergo ibi obsistũt ne impetret ⁊ hec intẽtio
sit determinata ⁊ limitata vt diximꝰ forma est qua
ordinare ⁊ sãctificare ministros ecclesiarũ suarum
credũt heretici. Si autem intentio eorum esset qua
lis est põtificũ nostroꝝ licet malorum peccatorũ et
interdũ sceleratoꝝ qui intendunt i generali ⁊ gros
se facere qꝺ facit ecclesia merito impetrarẽt gratiã
sanctificationis ministris quos ordinãt. non quidẽ
meritis suis ſ meritꝭ ecclesie ex cuius persona ⁊ no
mine petũt sibi puritatẽ et augmentum postulant
ministroꝝ. Et sicut i proposito casu omnia subsistũt
ne põtifices hereticorum impetrant. Sic om̃ia hic
adiuuãt. Scelera em̃ ministroꝝ nec merita ecclesie
minuũt nec eiꝰ grãꝫ seu gr̃iositatẽ ipediũt apud spõ
sũ. Qꝫ aũt diximꝰ ꝙ ministri ipetrãt in hoc casu ĩl in
telligimꝰ in hoc casu sicut ⁊ de ꝓcuratore ꝓ quo vl̃
ꝓpt̃ quẽ nec exaudit̃ nec admittit̃ nec magis aut ci
tius. ſ solũmodo propter gratiã eius cuius est rex
cuius parte vel nomine porrigitur vel offertur. ad
hibet tamẽ solũ ministeriũ porrectionis vel obla
tionis. Sic ⁊ ministri hmõi solũ ministeriũ adhibẽt
petitionibus ecclesie porrigendo eas seu offerẽdo
nec pro eis nec propter eos exaudiantur et omnino
cũ nihil propter eos addatur quia nec facilius nec
magis. nec melius pro eis vl̃ propter eos exaudiũ
tur. Debes aũt scire ꝙ nihil magis est de forma sa
cramẽtorũ ꝙ̃ ipsa intentio. Et propter hoc manife
stũ est hereticos vbi adeo ꝯtraria intentione agunt
formã ecclesie mutare i cõtrarium quantũ ad ipsã
intẽtionẽ ipsã aũt formã verboꝝ ⁊ si exterius nõ mu
tentur mutant tamẽ interius dũ intellectũ ipsorum
ad semetipsos siue ecclesiã suã iniuertũt interiꝰ et in
torquent. Manifestũ ergo ẽ ex his omnibꝰ quoniã
quãtum ad interpellãdi officiũ nõ potest sacerdos
nisi vt diximꝰ missus ꝯstitutus ⁊ institutꝰ atqꝫ sãctifi
catus missꝰ scꝫ vt nũcius. ꝯstitutꝰ vt ꝓcurator. institu
tꝰ aduocatꝰ publicꝰ. sãctificatꝰ vt sacrorũ minister
hoc est sacrorũ ꝓcũ ⁊ sacroꝝ eloquiorũ quantum ad
istud officiũ. Apparet ergo falsos esse sacerdotes q̃
cũqꝫ vsurpãt sibi hmõi sacerdotale officiũ nec eẽ ha
beri ratũ aliquid quod in his attentare presumant
Quod ꝟo dicũt heretici ꝙ omnis sãctus sacerdos
appareat eẽ manifeste falsũ nisi noĩe sacerdotis eq
uoce vtantur.

Scelera sacerdotũ nõ minuũt merita ecclie.

Intentio in sacramentꝭ res ꝓcipua

¶ Proponit author quibus de rebꝰ sit dicturꝰ.

Estruamꝰ aũt ⁊ hũc errorẽ aliter pro
sequentes secũdũ sacerdotalis officij
ministeriũ qꝺ supius vocauimꝰ sãcti
ficationẽ. hoc est sacri misteriũ idẽ sa
cratissime eucharistie ꝯfectionẽ. Di
cemꝰ ergo in primis ꝙ cũ nõ possit eẽ
certum vllomodo nisi per reuelationem an sanctus
sit. qui sacerdotale foris exequitur ministerium nõ
erit vllatenus certũ an sit sacerdos an nõ secundum
hmõi opinionis errorẽ. Et propter hoc erit icertũ
ex necessitate an ꝯficiat sacrũ istud misteriũ an non
et propter hoc illuditur sepissime fidelibus popu
lis dũ pro sacratissima eucharistia dabit̃ eis plerũ
qꝫ purꝰ panis materialis. Illuditur etiã deo dum

Nota.

vero illo ⁊ imaculato sacrificio offertur ei panꝭ pu
rus ⁊ materialis. ¶ Amp. ipse q̃ sacerdos totꝭ agit
misteriũ i altari vbi dicit in archano misse. Nobis
fiat corpꝰ ⁊ sãguis dilectissimi filij tui ⁊c. ecclesia ⁊
hoc petit fieri ⁊ ex pte vl̃ noĩe ipsiꝰ ⁊ vxor ecclesie in
tus ẽ vt supra diximꝰ ⁊ vxorẽ ipsius ecclie quã ore ge
stat ⁊ petitio istr ipsiꝰ ecclesie ⁊ quã patri misericor
diaꝝ vt diximꝰ offert ⁊ porrigit. Quod ergo dicunt
de sãctitate sacerdotꝭ illiꝰ aut sufficiũt merita eccle
sie ad ipetrãdũ qꝺ petit̃ ex pte ipsiꝰ. aut nõ sufficiũt
Qꝫ si sufficiũt non ẽ ergo necessaria sãctitas ipsiꝰ q̃
absqꝫ sãctitate sacerdotꝭ exaudit̃ huiꝰ petitõ. Qua
re cõficit̃ sacratissima eucharistia absqꝫ sãctitate sa
cerdotꝭ. Qꝫ si dixerit qꝫ et merita ecclie nõ sufficiũt
nisi adiuuẽt̃ ab ipsa sãctitate sacerdotꝭ hoc euident̃
ridiculosũ ẽ. Hoc em̃ ac si diceret̃ magnꝰ exercitꝰ in
numerabiliũ fortiũ milia cõtinẽs nõ sufficit ad por
tãdũ põdꝰ vnũ nisi adiuuetur a publico vno. Et ꝙ
milia miliũ sãctoꝝ amicorũ dei nõ sufficiũt ipetrar̃
hoc apud misericordiam eiꝰ nisi adiuuẽtur ab illo.
¶ Amp̃. cũ oratio sit sicut arbor suauitatꝭ ex aroma
tibꝰ virtutũ ascẽdẽs ad nares misericordie dei cum
ipa ecclesia tota sit velut apotheca aromatũ spiri
tualiũ. Totũ vero qꝺ habet sacerdos grẽ ⁊ sãctita
tis quãtũcũqꝫ eminẽs sit ⁊ excellẽs nõ sit millesima
vniꝰ gariophili ad totã apothecã erit dicere nõ suf
ficiũt merita ecclie siue sãctitate sacerdotis ac si di
ceret̃ nõ sufficit tota apotheca nisi adiuuet̃ millesi
ma vniꝰ gariophili. ¶ Amp̃ Aut id qꝺ ꝯtinet peti
tio supradicta ecclesie debet̃ meritꝭ aut non. Si sic
Nõ ergo sine iniuria ecclesie potest ei denegari. Im
possibile aũt ẽ p̃rem miarũ irrogare iniuriã ecclie
sue Impossibile ergo ẽ ipꝫ nõ exaudire petitionẽ il
lam. Si vero non debetur meritis ecclesie aut ea ta
men est gratiositas eiꝰ piissimi patris vt hec sem
per obtineat quotiens opus ei est aut non. Si sic
ergo cum non minus opus sit ei obtinere petitum
cum per malum sacerdotem offertur eius petitio
ꝙ̃ cum per bonum porrigatur nõ minus obtinebit
illud malo sacerdote ministrãte ꝙ̃ bono. Non obsi
stit ergo malitia sacerdotis quo minus ꝯficiatur sa
crum illꝺ eucharistie ministerium. Si vero dixeris
ꝙ non ẽ ea gratiositas ecclesie inconspectu dei pa
tris vt obtineat id quod illa petitione continetur
Nichil autem aliud continet illa petitio nisi vt pa
nis vt potus vite hoc est corpus ⁊ sanguis redẽpto
ris ministretur et detur ei sub forma panis et vini.
ꝙ̃ euidenter falsum sit hic in promptu est videre. Si
enim nulla est familia litteralis seu corporalis q̃ in
conspectu sui patrisfamilias gratiam istam nõ ha
bet videlicet vt det ei victum corporalem quotiẽs
opus est. Et sicut opus est ei. Incõparabiliter au
tem maioris gratie est seu gratiositatis in conspe
ctu dei patrisfamilias familia spiritualis ipsiꝰ id ẽ
ecclesia. Incomparabiliter autẽ magis dat̃ ei quo
tiẽs opus est ⁊ petit. Iã aũt declaramꝰ tractatũ de
eucharistia ꝙ opus ⁊ necessariũ ẽ. vt det̃ ei sub for
ma panis ⁊ vini visibili. ¶ Manifestũ ergo ẽ nõ ob
sistere maliciã sacerdotis quo minꝰ ministret̃ ⁊ det̃
a deo patre ecclie sue cibus ⁊ potus vite. Idem ẽ ar
gumentari ex pte patrisfamilias. Si enim paterfa
milias litteralis ex stilla seu scintilla pmodica dile
ctiõis ⁊ pietatis in familiã lr̃alẽ nõ obsistẽte q̃cũqꝫ
seu quãtacũqꝫ aliena malicia ꝓuidet illi victũ lr̃alẽ

Oro sicut arbor suauitatis.

Malitia sacerdotis nõ impedit cõfectionẽ eucharistie.

Nota.

necessarium quotiens petit ⁊ opus est: q̄to fortius
paterfamilias ecclesie deus ex tota fornace dilectio-
nis totoq̄ fronte pietatis non obsistere quācūq̄ mi
nistrantis malitia ꝓut dictū est eidem dabit. ¶ Am-
plius. Que est causa quare malitiam ministri meri
to reprobat ⁊ repellit ⁊ eam ꝯtumeliam tanto sacra
mento nō sustinet irrogari videlicȝ vt polluto ore cō
secretur ⁊ immūdis manibus contrectetur. Hoc em̄
indignum est ⁊ in sacramento. Aperi ergo oculos ⁊
vide impijssimum errorem latitare subtectu ⁊ vela-
mine iustitie ⁊ pietatis. Primum q: scd̄m hoc plus
poterit vnius iniquitas apud dei iustitiam ⁊ pieta-
tem ⁊ impediendam quo minus exauditur ecclesie
petitio q̄ innumerabilium sanctorū milium gratio
sitas ad ꝓmouendam eandem. Et quod iniquius ē
manifeste quia in parte ista poterit necesse ipsi eccle
sie aliena malitia apud dei iustitiam: ⁊ etiam miseri
cordiam quam ꝓpria sanctitas ⁊ gratia prodesse dū
q̄ tota ipsa ecclesia ꝑ oblatam petitionem obtinere
nititur malitia sola ministrantis ⁊ vt obtineat impe
dit ⁊ auertit. ¶ Amp̄. Si ꝓpter hoc ne tam veneran
do sacramento fiat hic contumelia videlȝ vt immun
dis manibus contrectetur. Retrahit pater misericor
diarū largissime manum pietatis sue: imo claudit
ne aperiat ad porrigendum panem vite sub forma ⁊
modo quo id facere postulatur. Incomparabiliter
autem fuit cōtumelia conspui flagellari ⁊ crucifigi ⁊
occidi. Quare si adeo ꝑcere vult ꝯtumelijs ⁊ iniurijs
charissimi vnigeniti incomparabiliter fortius ꝓuı
dit ne tradetur ꝯspuentibus ⁊ flagellātibus ⁊ crucifi
gentibus ⁊ occidentibus. Hec ergo impietas ad hoc
ce ducit errores vt ipsam filij dei passionem euacuēt
⁊ mundi redemptionem atq̄ salutem irritent. Quod si
dixerit q̄ tantum bonū fuit redemptio ⁊ salus mūdi
vt ꝓ eo merito decuerit dei filiū tā īdigna ꝑpeti. Et
nos ex aduerso replicam⁹: q̄ tm̄ bonū est sustentatio
nos ex aduerso replicamus: q̄ tm̄ bonuȝ sustentatio
⁊ ꝯseruatio conuersio ipsius mundi hoc est eius toti
us quod passione redemptoris acquisitum atq̄ sal-
tum est vt ꝓ eo merito deceat ipsum saluatorem his
de quibus agitur tam longe minus indigna sustine-
re. Indigna enim passionis non minus excedunt in-
digna vt ita loquamur sacramentalis confessionis:
imo incomparabiliter longe plus q̄ bonum redem-
ptionis bonum sustentationis seu conseruationis.
Tante em̄ fuerunt ille iniurie ⁊ cōtumelie vt maio-
res forte non maius est aut non multo maius bono
conseruationis cum sine illo ⁊ inutile sit conseruari
indigentibus ⁊ occasionaliter noxium non perseue-
rantibus in gr̄a redēptionis ꝓpter ingratitudinem
maior erit ipsa damnatio. sicut legit̄. ij. Canoni. pe-
tri. ij. Melius erāt illius viā veritatis non agnoscē.
¶ Reuertamur aūt ⁊ dicam⁹ q̄ cōtumelie ⁊ iniurie
q̄ in sacramento altaris redemptionis fit per quan-
tamcunq̄ malitiam ministri seu ministrorū malorū
ad cōtumeliam vel iniuriam passionis nulla est cō-
paratio. Et autē boni cōseruationis ad bonā redē-
ptionis comparatio. Non em̄ i infinitum melius est
ad gr̄am redimi seu reparari q̄ in eadē nutriri ꝯser
uari ꝯfirmari ⁊ augeri q̄ oia sacr̄o altaris ꝓstantur.
Decuit aūt ꝓ illo bono redēptionis illā tantā cōtu-
meliam ⁊ iniuriā redēptorē pati multofortius ergo
ꝓ noiatis bonis in sacr̄a altaris decuit: ⁊ etiā oportuit
maloꝝ ministroꝝ iniurias ⁊ ꝯtumelias pati saluato
rem. Intelligam⁹ ergo tantā iniuriā ꝯtumeliāq̄ ea

ꝓportione vel ꝯparatione se habere ad iniuriam et
ꝯtumeliam passionis q̄ se habet bonum quod ꝓstat̄
sacramento altaris ad bonum redemptionis. Dico
ergo si ꝓ bono redemptionis tāta fuit sustinenda in
iuria vel ꝯtumelia redemptori ergo ꝓ duplo mino
re duplo minor ⁊ ꝓ triplo minore triplo minor. ita
de alijs. Quare ꝓ bono qd̄ nobis ꝓstatur sacramen
to altaris sustinenda fuit iniuria quam posuimus.
Euidentius aūt erit in ꝓcijs ⁊ emptionib⁹. Vocem⁹
ergo bonū redēptionis a ⁊ iniuriā passionis b: bonū
vero sacramenti altaris c ⁊ positā iniuriā d: ⁊ q: er-
go sicut se habet bonum a ad bonū c: ita se habet ꝓ-
cium qd̄ est b: ad ꝓcium qd̄ est d. Fuit aūt emēdū bo-
nū a ꝓcio b: erit ⁊ emendū bonū ꝓcio d. Ois aūt iniu-
ria vel ꝯtumelia q̄ ꝑ malos ministros fit sacr̄o altarı̄
⁊ in ministrādo minor est incompabiliter oimō ꝯpa
rabili seu ꝓportionabili ipsi b. d. aūt vt posuim⁹ cō- Nota.
parabile est certe ꝓportionis ad ipm̄ b. Positis em̄
quibuscunq̄ duobus qb⁹ quoꝝ alterius ad alterum sit
certa ꝓportio: necesse est vt oē qd̄ est certe ꝓportio-
nis seu ꝯparationis ad alteꝝ sit similr̄ ⁊ ad reliquum.
Quare manifestū ē emēda seu redimēda esse ꝓcio d
q̄ sacr̄o altaris ecclesie dei ꝓstant̄. d em̄ est incōpara
biliter maior iniuria vł ꝯtumelia oibus illis q̄ irro-
gant̄ sacr̄o altaris ꝑ īdignitatē seu malitiā ministrā
tium. Cū ergo d: diue bonitati in p̄te ista nō obsistēt
illa q̄ minus exaudiat̄ ꝓcio ecclesie. ¶ Amp̄. Si ita
refugit sacratissima eucharistia īdignitatē atq̄ ma-
litiā: qd fiet: si rite ꝯsecrata fuit ⁊ ꝯfecta ꝑ sacerdotē
scȝ iustū ⁊ sctm̄. Postmodū aūt attētet eā cōtrectare
ac fidelib⁹ distribuere minister īdign⁹ ⁊ mal⁹ aut fu
giet aut euanescet panis vite de sub forma illa visibi
li panis vite aut nō. Si nō palam ē est q̄ sustinet se
ꝯtrectari manib⁹ pollutis panis vite refugit eas.
Multofortius ergo nō refugiet v̄ba siue vocē eccle
sie sue lȝ ex ore polluto ⁊ multofortı⁹ non ꝓhibebit
cū aduenire sub formā illaȝ visibilē. Cū attrectatio
manuum pollutarū multomaius malū sit: imo in-
cōparabiliter q̄ oro siue sctōꝝ verboꝝ ꝓsumptio ex
ore polluto. ¶ Amp̄. Si distribui se sustinet ꝑ man⁹
pollutas q̄tofortı⁹ porrigi se sustinebit siue dari ad
petitionē ecclesie sue licet ꝑ vocē pollutā. Quod si fu-
git ⁊ euanescit accidūt mlt̄a icōueniētia. Primū. s. il- Nota incō-
lesio ecclesie q̄ credit se recipe panē iuste ⁊ de manu uenientia
ministri mali ad min⁹ occulti ⁊ nō recipit nisi panem hic enume-
materialem scd̄m eos. Deinde plus poterit malitia rata.
ad ipsum effugandum q̄ deuotio ⁊ sctitas totius ec
clesie ad ipm̄ retinendum. Tertio accidit hanc medi
cinā oim̄ medicinaꝝ infirmissima esse. Nulla em̄ est
medicina corꝑalis adeo debilis ⁊ parū efficax vt ei⁹
virtutem infirmitas meditātis siue porrigentis eua
cuet. Infirmitas spiritualis sacerdotis porrigentis
hanc medicinā est eius indignitas siue malitia.
¶ Amp̄. Quia sacramentum hoc euidenter est medi
camentum saluberrimum humanarū animaꝝ ⁊ hoc Sacr̄m sa-
virtute ꝓpria ac diuina. Manifestum est nihil per- luberrimū.
tinere ad ipm̄ vel virtutē eius sanitatē vel infirmita
tem porrigentis seu meditantis pertinere inq̄ q̄tuȝ
ad hoc vt ex illa augeat̄ vel minuat̄ virtus eius. In
nullo em̄ medicamentoꝝ corporaliū hoc inueniri po
test vt sanitas vł infirmitas ministrantis ipm̄ pro se
addat aliud vel minuat v̄tuti ipsius. Q̄tofortius
ergo medicina ipsa diuinissima hoc est diuina virtu
te plenissima nō pendebit in aliud ex sanitate vel in-
firmitate spirituali ministrantis illam.

Nota. (left margin, beside "to reprobat ⁊ repellit")
Ab immūdo sacerdote de⁹ se tractari sinit. (left margin)
Que ꝓstāt sacr̄o altarı̄ (left margin)

¶ Amp̄. Quid ad panē vel virtutem ipsius si satur
est: aut ieiunus qui ministrat ipsum: ꝛ quid ad ignes
de calore aut frigiditate ministrātis ipsum. ¶ Amp̄.
Oz malitia vel indignitas ministrorum impedit sa-
cramentū istud ꝛ hoc aut naturaliter fit. id ē natura-
li actione aut merito siue iuditio. Naturali actione
esse non potest quia malitia ista non agit nisi in pro
prium subiectū: sed neqꝫ ī sanctitatem ecclesie aut ip
sam ecclesiam nec in deum aut eius bonitatem. Hoc
em̄ impossibile est. Restat ergo vt hoc merito ipsius
diuinoqꝫ iuditio Diuinoqꝫ iuditio fit vt ꝓpter mali
tiam ministri huius subtrahatur panis vite filius: ꝛ
ita innocentes filij iuditio diuino tam atrociter pu-
niuntur ꝓpter malitiam alienam. ¶ Amp̄. Ipse ma
lus minister qui p̄sumit indigne tā venerandum mi-
nisterium necessario punitur aut puniendus est diui
Pena nō d3 excedē pctm̄ — no iudicio. Sicut autem peccat in hoc: sic dignum ꝛ
iustum est eum solū puniri: ꝓ e̅ia em̄ non deb3 excede
re peccatum nec extendi in innocētes grauissima au
tem pena ē subtractio panis vite. Quare nullo mo-
do ꝓpter indignitatem vel malitiam ministri puniē
da est dei familia subtractione tali. ¶ Amp̄. Et adeo
magnum est peccatum huius ministri ꝙ non potest
puniri seu vindicari in eo solo sufficiēte aut nō. Oz
si adeo grande est magis. extendenda ē vindicta: illi
us etiam complices ꝛ fautores peccati sui ꝙ̄ in om-
nino inscios ꝛ innocentes. Si vero non est adeo grā
de nulla ergo necessitas vt pena illius extenditur in
alios. ¶ Amp̄. Anteꝙ̄ iste p̄sumeret sacruꝫ istud mi-
nisterium certa erat pena ꝛ determinata que redden
da erat peccatis suis in gehenna: peccatis aūt illis
addit presumptionem sacri ministerij. Hec autem p̄-
sumptio non minuit p̄cedenda peccata. Hec aūt pre
sumptio aut est mortale peccatum puniendum mor
te eterna cum alijs: aut veniale tantum. Si mortale
aut merito istius impeditur sacramentum aut meri
to istius ꝛ aliorum aut ergo detrahit aliquid de pe-
na debita alijs pctis aut nō detrahit pena dico ge-
hennali. Si detrahit aliquid ꝛ hoc nisi occasione hu
ius noue pene vez quam infligit ratione ipsorum ꝓ
parte ꝛ pro parte ratione huiusmodi presumptōis.
Commutat ergo id quod detrahit de pena illa gehē
Nota. — nali que tota eterna est in eam temporalem penam
quam infligit in isto ministerio siue ministratione sa
cramenti. Hoc autem ē euacuatio virtutis sacramē
ti ꝓ parte maiori. Commutatio autem pene gehen-
nalis in temporalem quantamcunqꝫ gratia magna
est ꝛ beneficium. Accidit ergo vt indebita p̄sumptio
ne tanti ministerij beneficiuꝫ reportetur presumptio
ꝛ ecclesia in parte illa omnino indecens damnum et
penam non leuem videlicet subtractionē viuifici pa
nis quorum vtrumqꝫ apud dei iustitiam manifeste ī
conueniens. Si vero nihil detrahit de pena gehenna
nali debita precedētibus peccatis reseruat ergo suf
ficienter punienda in gehenna vltra sufficiētem aut
ꝛ debitam penam nullam penam infligit iustissim⁹
deus ergo nec ministrum: nec alium potuit ꝓ huius
peccatis vlterius nec in parte nec in toto. Nulli er-
go infert occasionem illoꝝ penam quamcunqꝫ. Qua
re occasione illorum non aufert penam tanti damni
ꝙ̄ta est amissio virtutis ꝛ fructus tanti sacramenti:
nec in parte: scilicet infert eam nec ī toto maxime ec-
clesie sue infert eam que omnino īmunis ꝛ innocens
est ab huius peccato. Si autem presumptio ministe
rij huius est veniale peccatum manifestum est: ꝙ oc
casione illius non infert deus tantam penam vt pro
illa subtrahat panem viuificū ꝛ salutarē filijs. ¶ Am — Passio dñi
plius. Attende dominicam passionem que fuit ho- — olocaustum
locaustum ꝛ tota apotheca spiritussancti refertū to
taqꝫ suauitate omnium aromatum spiritualium fra
grantissium: ꝛ vide quia tantum tanqꝫ venerandum
sacrificium solum procurauit: ꝛ vt ita dicamus mi-
nistrauit peccatum. Totum enim quod circa illud si
ue propter illud operatus est diabolus peccatum fu
it ire inuidie odij atqꝫ superbie. Totumqꝫ quod iu-
das cupiditas ꝛ detractio: totum quod scribe ꝛ pha
risei inuidia cupiditas ꝛ ambitio qua honorib⁹ suis
ꝛ dignitatibus per eius mortem consulere se crede-
bant. Et iterum totum quod pylatus fecit malo ti-
more fecit. Similiter ꝛ populus peccauit clamādo
crucifigatur. Carnifices vero quid fecerunt nisi pec-
catum. Similiter testes ꝛ accusatores. Uide ergo tā
sanctum venerandumqꝫ sacrificium in ara crucis vn
diqꝫ vallatum ꝛ obsessum peccatis ꝓcurantium pe-
tentium ratum seu gratū mj habentium contrectan-
tium: ꝛ si fas est dicere immolantium illesa per om-
nem modum suauitate fragrantissima ꝛ indiminu-
to penitus placore: patri misericordiarum acceptis-
simum atqꝫ gratissimuꝫ. Uides ergo manifeste ꝙ to
ta ministratio tanti sacrificij peccatum fuit: ꝛ tantuꝫ
peccatum cui simile atqꝫ comparabile nec cogitari
quidem potest. Deinde enim verum ac dei filium ex
tremis iniurijs ꝛ ꝯtumelijs afficere morteqꝫ turpis-
sima occidere super omnia alia peccata est que in eū
committi possunt. ¶ Manifestum ergo est ꝙ̄tum er
rent in parte ista heretici huiusmodi. Qui enim ma
nibus impiorum flagellari crucifigi ꝛ occidi ꝓ salu-
te suorum tam pia dignatione sustinuit ꝛ in peccatꝭ
eorum in manibus sacrificium nostre reconciliatio-
nis esse voluit. Quo non leue vt ita dicamus ꝛ mo-
mentaneum ad tactum pollutarum manuum in sa-
cramento altaris quotiens opus est sustinebit.
¶ Amplius. Cum a manibus quantumcunqꝫ pollu-
tis nihil inquinamenti ad mūdissimum vite panē ni
hil lesionis a quantumcunqꝫ malis ministris ad euꝫ
omnino peruenire possit. Qua de causa refugiēt hu
iusmodi cum sordes manuuꝫ illarum nec ipsi nec alij
noceant nisi solis his q̄ eas polluerunt. ¶ Amp̄. Oz
p̄rfamilias etiam per canes aut porcos panē filijs
mitteret si per illos in nullo īquinari ī nullo ledi pa-
nis posset. Quemadmoduꝫ ꝛ deus ipse per porcos
panes ꝛ carnes mittebat Helye. sicut legitur. iij. Re — Similitudo.
gum. xvij. Ita autem est de mundissimo sacratissi-
moqꝫ pane vite. qui per caninos ꝛ porcinos homi-
nes nullatenus inquinari vel ledi potest. Idem di-
cimus de immundis pincernis atqꝫ dapiferis si eo-
rum immunditia nec escas nec pocula inquinari po
test quis paterfamilias abhorrebit ministerium eo
rum? ¶ Amplius. Si longius sunt ab ipso pane vi- — Arguit di-
te sordes spirituales ministrorum: id est peccata quā — sputat.
celum aer terra qualiter ꝓpter illas dimitteret pa-
nis vite venire ad ecclesiam suam licet ꝑ manus im
piorum. Manifestum aūt est ꝙ pctā ministroꝝ ī aīa
bus eoꝝ sunt. Maior aūt ē distantia aīaꝝ a quocun-
qꝫ corpore quā distantia corporalis celi ꝛ terre. ꝛ qꝺ de
hoc si maior distantia īdubitanter quorūcunqꝫ pctō-
rum a pane vite qui est christus dominus ꝙ̄ inter ce
lum ꝛ terram. sicut legitur Isaie quinq̄gesimo sexto
quia sicut exaltātur celi a terra: ita exaltate sunt vie
mee a vijs vestris ꝛc.

Petiõ sacerdotũ nõ ipediunt ecclesie merita.

¶ Amplius. Petitio ecclesie non innitit̃ nisi dei misericordie ꝛ meritis ecclesie. Sed nihil ad hanc vl' illam de peccatis ministrorum nec in hanc nec in illam aliquid possunt. Quare nihil possunt ꝯtra ea quibꝰ solis innititur totaliter ecclesie petitio nihil ergo possunt contra petitionem ipsius ergo non possunt eam impedire q̃ minus exaudiantur. ¶ Amp̄. Si omnes mali qui sub celo sunt eo tempore quo offerenda hostia agni imaculati in ara crucis peterẽt a patre misericordiarũ eam offerri ex parte ipsius ecclesie dei ꝛ nomine. Nunquid malitia petẽtium impediret quo minus ecclesie petitio fieret? Certum ẽ φ non: sic ergo cum dei volũtas bona sit pane vite nutrire filios non ꝓpter malitiam eoꝝ qui hoc petunt ex parte ecclesie ꝛ nomine dimittet deus: quin erga filios suam bonam impleat voluntatem. ¶ Amp̄. Quis pater familias ꝓpter fracturam vel immundiciam cophini qui cibus nullatenus ledat aut inquinet dimittet in illo ꝛ per illum filijs ministrare cibum? ¶ Ampliꝰ

Virtꝰ sacroꝝ ex ministris non pendet

Aut aliqua est virtus sacramentoꝝ in seipsis omnino non pendens ex ministris aut nulla. Si aliq̃ siue boni siue mali sint ministri virtus illa manet salua per omnia ꝛ illesa: ergo nihil ad virtutem sacramentorũ de bonitate vel malitia ministrorum. Si vero nulla est que non pendeat ex ipsis non est ergo virtus diuina virtus sacramentorum. Nulla eñi virtus diuina pendet ex hominibus. ¶ Amp̄. Si sacramenta sũt sicut medicamenta: virtus autem medicamentoꝝ nullo modo pendet ex medicantibus: quin salua sit eis ꝛ integra siue illi sani sint siue egri. ergo virtus sacramentorum non pendet ex ministrantibus. ¶ Ampliꝰ

Sacrã sicut medicamiã

Virtus diuina est que transubstantiat mirabiliter et inestimabiliter panem materialem in dominicũ corpus. Huic autem virtuti nihil obsistere vel resistere põt quin hoc faciat quandocunq; voluerit ꝛ vbicũq; siue in manibus impij ministri vel aliter. Restat vt si hoc facere voluerit in manibus impiorum ministrorum φ hec peccata ministrorum nullatenus auertere possunt: vult autem ꝓculdubio hoc facere ibi si decet ꝛ expedit. Decet autem diuitias bonitatis eiꝰ vt plus fauoris ꝛ gratie inueniant apud eum milia milium sanctorum qui in ecclesia sunt quam vnus malꝰ ministret ire ꝛ indignationis ꝛ vt plus trahatur tot tantisq; sibi gratis innumerabilium sanctorum meritis ad prestandum eis panem vite quam retrahatur vnius mali demeritis a tanti beneficij largitiõe. Expedit autem euidẽter ac saluberrimum est toti familie sue hoc fieri scilicȝ p̃stari eis sic panem vite. Nulla ergo malitia ministri potest obsistere q̃minus hoc faciat ꝛ in manibus impiorum.

Merita plurium.

¶ Amplius. Sacerdos in altari se gerit vt ministrum ꝛ gestorem alieni negocij videlicȝ negocij ipsius ecclesie personam etiam ꝛ vocem seu verba gerit ecclesie. Ille autem agit negocium cuius nomine agitur. Et illi fit totum qđ fit ꝓpter quem vel cuius nomine fit. Cum ergo i isto ministerio nihil suum gerat nihil ex persona vel nomine suo: sicut eum admittere in hoc vel exaudire sic ipsum repellere in eo φ talem ꝛ sic agentem extra ecclesiam expellere siue non exaudire non erit propter personam. Impossibile autem est deum repellere vl' non exaudire ecclesiam suam. Impossibile ergo est irritum vel vacuum esse ministerium sacerdotis i altari: licet eius persona sm̃ se accepta non sit: nec vllo modo necessarium est ꝓpter hoc φ dicit. Oremꝰ aut Da nobis quesumus domine vt ipse vnus eorum sit

Ille agit negociũ cuius noie agitur

Impossibile ẽ deũ non exaudire ecclesiam.

vel qui petunt vel quibus hoc petitur: sicut non ẽ necessarium vt aduocatus qui proponit ꝓ vniuersitate quacunq; vel collegio sit de illa vel illo. Si enim interpellando iudicem diceret adiudicat nobis hoc connumerans se vniuersitati cum de eã non esset nõ audiretur pro vniuersitate. Non eñi pro vniuersitate peteret: sed pro ipso ꝛ vniuersitate. Sic oportet φ sacerdos rite orans pro ecclesia personam ecclesie induat ꝛ vocem ecclesie assumat. Non prohibemus tamen quin ꝛ suam ꝛ ecclesie petitionem deo offerat: licet aut sua non admittatur: ecclesie tamen petitio rite ꝓposita vt diximus semꝑ ꝓculdubio exaudit̃ i talibus. ¶ Amplius. ministri sanctitas ꝛ iustitia ꝓculdubio necessaria est sacro ministerio ad honorem et reuerentiam. Certum autem est φ nec virtutem nec efficaciam p̃stat eisdem. Virtus eñi ꝛ efficatia sacramenti desursum tunc est. Item gratiã ꝛ fauorẽ apud deum non prestat ecclesie neq; aliter auget gratiam ꝛ fauorem ipsius nisi merito. Hoc autem facit quilibet sanctorum equali sanctitate p̃ditorum. Istud autem augmentum non ita est necessarium ecclesie vt ꝑ absentiam siue defectum ipsius necesse sit petitiões eiusdem repelli. Cum enim quotidie cadunt multi ẽ ecclesia in peccata mortalia nisi totidẽ aut tante sanctitatis resurgerent in eadem. Si diminutio ista vniuersalis fauorem suum auferret ecclesie quotidie impedirentur orationes ecclesie ꝛ prohiberetur earum exauditio apud deum essetq; in potestate ministrorũ auresq; misericordie dei claudere vl' aperire petitionibus ecclesie sue.

Sacerdos orãs ꝑsonã ecclie dꝫ induere.

Nota.

¶ Postq̃ docuit immunditiam sacerdotum ꝛ sordes ministrorum nihil pertinere ad virtutem ꝛ efficatiam sacramentorum: ostendit ꝛ circunstantium malitiam nihil sacramenti effectui obstare.

Iam ergo declaratum est bona vl' mala merita ministrorum nullatenus ꝑtinere ad virtutem vel efficatiam sacramentorum: ꝛ si ad honorificentiam vl' contumeliam pertinent eo φ sola omnipotentie diuine virtute ꝛ misericordia fiat solisq; meritis ꝛ gratiositati ecclesie prestentur sicut medicamentorum corporalium virtus ex sanitate vel infirmitate medicoꝝ nullatenus pendet: sicut nec virtus panis ex saturitate vel esurie cõtrectantis nec virtus cuiuscunq; lapidis ex fortitudine vel infirmitate gestantis ipsum. Vt autem clariꝰ faciamus istud dicimus φ si adeo refugeret peccatorum immundicias panis vite non solum manus ministrorum malorum: sed etiam omnium astãtium altari atq; circunstantium sacrificio p̃sentiam propter vnius solius malitiam declinaret. Sic ꝛ omnem locum quocunq; mortali peccato pollutum tanq̃ presentiam glorie sue indignũ declinabit ꝛ auertet se ab illo. Loca eñi pctõꝝ sordibus polluta indigna sũt vt ea inhabitet: vel etiã intret. Vides ergo q̃liter ꝓscri pserũt ipm̃ isti heretici ꝛ tã pauca loca reliquerũt ei in mũdo isto inferiori. Accidit ꝛ sm̃ hoc ipsam diuinã essentiam: qm̃ iam declarauimꝰ eẽ vbiq; ꝛ nulla substantia q̃ mortale peccatum habeat esse posse. Cum enim supra omnem operationem ꝛ cogitatum maioris sanctitatis: sit ipsa diuina essentia quam corpus et sanguis imo quã tota humanitas redẽptoris. Corpꝰ autem ꝛ sanguis ꝓpter sui sanctitatẽ ꝯtrectari nõ possint nec patiãtur. Incõparabiliter fortius nõ patietur fons omnium sanctificationũ diuina eẽntia se esse

Nota.

in ipso pctore: longe eni maius est esse in illo in quo τ peccata sunt q̄ contrectari se τ gestari ab illo. Quare sequeretur ex necessitate vt fugiat diuina essentia a facie hmoi iniquinamentorum spiritualium scilicet quemadmodum caro τ sanguis domini saluatoris τ ppter hoc mori τ destrui essentialr omnes peccantes: fugiente ei essentia que vnumquodq3 portat τ sustinet τ esse necesse est recidere in non esse. Unde p ipsum erat aductum adesse. Et hoc quidē alibi declarauimus. Accidit etiam τ aliud ridiculum apteq3 falsitatis blasphemia. Ideoq3 vt sacratissima eucharistia quam ipi heretici saluberrimam esse confitentur nō possit cōferre nisi sanis: τ ita non erit salus egris nec vita mortuis. Hoc autem est euidentis absurditatis: hoc eni dicere vt de ipso fonte sanctificationis minus incomparabiliter hauriant accedentes q̄ ex vno riuorum ipsius. Sacramentum eni eucharistie fontem totum continet sanctificationum τ amorem salutis christum dominū: τ hoc sm vtramq3 sui naturam diuinam scz τ humanam. Et hoc p̄sentialiter atq3 verissime: sicut iam in tractatu de eodem sacramēto patefecimus. Sacramentum vero baptismi τ sacramentum ꝯfessionis licet plene ac perfecte sanctificationis sint: fluenta tamen vel riuulos solos continent gratiarum. Ipsa eni substantia panis vite reficimur absq3 medio quod sit inter ipm τ refectionem. Sed riuis gratiarum sanctificamur tam ipsius et q̄ baptismi sacramento. Qd autem nobis obiiciunt q3 si is qui displicet ad intercedendū mittitur irati animus iudicis ad deteriora puocatur verum est. Sed contra ipsum qui temere intercedere p̄sumit τ maiestatis iudicis non veretur spurcitias vitiorum τ peccatorum suorum irreuerēter τ ipudenter oculis eiusdem ingerere. Similiter τ contra illum qui talē sciēter ad intercedendum mittit. Nullatenus autem cōtra ecclesiam sanctorum que in parte ista omnino innocens est τ immunis. Alioquin ex alieno delicto ipsa ecclesia occurret offensam dei q3 iniquissimum est: sibi ergo huius presumptor iudicium mādūcat τ bibit. sicut legitur. i. Cor. xi. Ecclesia vero de fonte illo salutaris haurit aquas salutares indulgentiarū doctrinarum. sicut legitur Prouer. xii. Qui bonus est haurit sibi gratiam a domino.

Sacrm eucharistie.

¶ Per similitudinem procuratoris suspensi: ostēdit suspensos τ excommunicatos ministros sacramētum conficere.

Habet autem questionem de suspensis τ excommunicatis: vtrum ipsi cōficiunt sacrz altaris τ ministerium tempore excommunicationis vel suspensionis τ visum ē aliquibus q3 non: pcurator autem cui interdicitur procuratio vel qui suspenditur a procuratione si se ingerat tempore suspensionis hmoi seu interdicti falsus procurator dicit: per falsum autem pcuratorem quid agitur irritum est. Qua de causa irritum eē sacerdotale officium tempore suspensionis excommunicationis: τ ita nihil agi per huiusmodi sacerdotes. Sed sciendum q3 aliud est suspēdere pcurationis officium ad tempus aliud reuocare. Si reuocatum ex toto sit pcuratoris officium. Manifestum est q3 ca in iure consistunt tantum si p ipsum pcurata fuerint ipso iure nulla sunt: ppter hoc iudicium q3 p huiusmodi pcuratum esset ipso iure nullum esset. Et sententie sic late ipso iure nulle. Sed si suspensus esset procurator ne peteret aliquid ex parte domini sui vt ne impetraret vsq3 ad tempus si peteret medio tempore petitum esset: τ si impetraret impetratum esset maxime si impetratum aliquid quod i facto vno cōsisteret. Si eni impetrasset aurum vel argentum medio tempore non minus esset bonum aurum vel argentum q̄ illa iubente domino impetrasset. Nec potest dici ppter solam phibitionem falsus pcurator donec dixerit ipse qui constituit ammoneo te ab isto officio penitus nec ratum habeo quicq̄ q3 pte pcuretur. Quia ergo suspensio vel excommunicatio nō aufert officium nec ab illo ammouet: sed eius executionem inhibet ad tempus nec tollit ratihibitionem ipus ipsius ecclesie: ideo nec falsos efficit procuratores hmoi pcuratoris nec vacat ne euacuat misteriū ipsorum. Exauctoratio autem τ depositio sicut sacerdotes a clero omnino remouet τ abiicit puilegioq3 clericali omnino priuat τ exuit ita ab officio sacerdotali omnino ammouet τ deponit. Et propter hoc sacerdotali officio de cetero nisi falso atq3 fallaciter ingerere non possunt: vt eni verus pcurator sit duo ex necessitate requiruntur videlz vt dominus cause pcuratorem habeat se τ reputet: deinde τ ne ipsemet pcuratorem se gerat videlicet illud solum quod ei iiunctum est petens aut psequēs. Cum ergo ecclesia exauctoratos atq3 depositos: lz sacerdotes suos eos constituat. Sacerdotes tamē n ipos post exauctorationem τ depositionem non habeat nec reputet: imo a sacerdote penitusq3 subiectos: τ ideo nec ratū habeat quicquid de sacerdotali ministerio attentare p̄sumpserit necesse est presumptionem eorum τ attentationem q̄tum ad sacerdotale officium vacuam et irritam esse τ hoc ipsum forma exauctorationis τ exordinationis iudicat euidenter qua vestimentis sacerdotalibus sigillatim τ illis inuersatis exuūtur p quod iudicare intendit ecclesia manifeste nihil eis dignitatis potestatis officiiq3 sacerdotalis relinqui sicut de vestimentis sacerdotalibus nec vnum eis relinquitur. ¶ Apostate vero τ heretici publice τ manifeste ab ecclesia recedentes τ ad synagogaz sathane hoc est q̄cunq3 sectam perfidie transeūtes: nec sacerdotes ecclesie catholice: sed potius synagoge sathane se gerentes τ execrandas eius petitiones τ sacrilegio ministerio suo vt supra diximus ore gestantes nihil agunt ex parte ecclesie catholice cuius neq3 nuntios neq3 ministros se gerūt. Sed nec ex parte p fide factionis ex cuius parte loquuntur cuius voces deus omnino audit: sed tanq̄ coruinam tanq̄ sibilū serpentum exhorret τ execratur. Et ita manifestum est: q3 duabus concurrentibus perficitur sacerdotale officium: vel ministerium videlz ratihabitione ecclesie τ pcuratoris officii limitata executione. Et similiter duabus de causis irritatur cū euacuatur hoc est a parte ecclesie τ a parte ipsorum ministeriorū. Hinc est q3 rationabilissime dixisse videt q3 exauctoratos atq3 depositos reordinādos eē redierint: τ ecclesia eos restituere voluerit. Ceteros aūt ab ecclia apostatātes reconciliandos tm: non aūt iterum ordinandos. Si eni ecclesie intentio. exauctorando τ deponendo siue degradando ordinantes epos characteres ordinum delere siue abolere in illis non solū verisimile. Sed etiam necesse est ecclesie intentionē omnipotentie diuine virtute que ministerio ecclesie semp assistit τ per ipsum operatur impleri. Sicut et ministerio ecclesie adest omnipotens virtus ad iprimenda sanctitatis signacula siue characteres q̄s or

Suspēdere τ reuocare mandatum

Simile.

Exauctorati τ exordinati sacerdotes.

Nota.

dines vocamus. et ad infundendā gratiam ipsi⁹ or-
dinibus congruentem. Sic et ad abolendum ipsa si
gnacula dubitandum non est eiusdem ecclesie mini-
stris eandem esse et operari virtutem et perficere i-
tus cogit foris ecclesia. ¶ Amplius. Si diuine vir-
tis tantum est et ecclesie ipsius ministerij ordines i-
primere fundare. Sic eiusdē virtutis est per cōtra
rium ministerium eosdem delere auferre. ¶ Ampli-
us. Quomodo deesset diuina virtus ecclesie in isto
ministerio auferendi ordines ꝙ tam salubre tāq ne
cessarium est ad iusticiam exercendā contra execra
biles eorundem presumptores et contaminatores.
Qz si ecclesie intentio non fuerit ipsos ordines au
ferre ministerio exauctorationis ⁊ depositionis se
cundū solam eorum exculationē manifestum est: ꝙ
Nota. ordines in actoritatis et depositis remanere neces-
se est: eosq ab ipsa executione solummodo de perpe
tuo esse suspēsos. Et propter hoc si postea suffragā
tibus restituātur ordinari iterum eos nullo modo ē
possibile et tñ in tractatu baptismi de hoc dixim⁹ ⁊
docuim⁹. Qui eī sacerdos est ordinari sacerdos ite
rum non potest. ¶ Et generaliter impossibile est vt
ordinem quem habet quis recipiat sicut album al-
bebedinum recipere non potest: eo ꝙ duas formas
eiusdem speciei simul in eodem esse impossibile est
qm carētia ois mot⁹ et mutatiōis pncipiū ē sine q̄ ñ
pōt. ¶ Manifestū ḡ ē ex his ꝙ si fuerit intētio eccle
sie auferre seu abolere caracteres ordinum exaucto
ritatis et depositis. Si post modum restitui obtinu
erit iterū ordinandi et ordinum signaculis imprimē
di seu significandi vt pote in quib⁹ ministerio eccle-
sie foris agente et virtute diuina intus operāte cha
racteres ordinum aboliti fuerant penitus et abrasi
Alioquin exauctoratio et depositio nihil aliud esse
viderentur ꝙ ipsa executiōe perpetua su spēsio nec
timendum nullatenus iniuriam fieri sacramento or
dinis: si hoc modo vt diximus iteretur. Sic enim nō
Nota] reputaē iterandū qd nescitur eē factū multo fortius
non est reputandū iteratum quod scitur abolitum
esse penitus et destructū. Similiter si debaptizaret
quos iuxta hunc modum vt eī penit⁹ auferretur sā-
ctitas baptismalis character sicut perfidia iudeoꝝ
somniat, posse fieri quibusdam execrandis abrasiōi
bus et nephādis ac immundis ablutionibus ⁊ post
modum reuocante cum diuina gratia ad ecclesiā re
uerteretur. Denuo baptisandus est vt pote sibi nul-
lum baptismi refugium remansisset verum ecclesia
istud non fecit vnq̄ nec faciet nec credimus eā qua
cunq suggestione vel suasione ad hoc posse iduci vt
aliquem debaptizare intendit vel xpianare licz aut
in baptismo longe aliter sentiendū sit ꝙ in aliis sa
Iteratio sa cramentis de iniuria iterationis. In aliis aūt nulla
cramētorū videtur iniuria fm ea que diximus si iterentur tum
omnia iterentur euidenter absq vlla sui iniuria exce
pto solo ordinis sacramēti cui nulla omnino fieret
iniuria in casu quē posuimus ex auctoratorum atq
depositorum. Si ecclesia ex auctoratione et deposi
tione characteres ordinum ab eo abradere penitus
intenderet ⁊ aufferret. Sacramentū vero baptismi
Baptismū q: sacramentum et figura est mortis christi qua pro
nō iterari pter largissimam sufficientiam suam vnicā et solā
eē necesse est iterari non solum non decet: sed etiam
possibile est vt iam diximus et ostendimus. In ordi
ne vero nec prohibet figura nec designatio aliqua
ipsum abradi vt diximus et aboleri omnino contin

geret. Que aūt sit intentio ecclesie in opere ⁊ aucto
rationis et depositionis ab ecclesia romana penes
quam residet auctoritas vniuersalis ecclesie cuius
et auctoritate de auctorationibus et depositionib⁹
omnia statuta edita sunt: adiiciendum est tamen ei⁹
eē legem interpretari qui condidit. Intentio aūt ec-
clesie semper aut sacra eruditione aut diuina inspi
ratione in his que generaliter statuit ⁊ formauit p-
culdubio et firmatur propositum vero nostrum nō
est hic vel kanones sacros exponere vel contrarias
opiniones doctorum ipsorum in his ad concordiā
reducere: sed veritatem sanctitatem ordinum virtu
temq eorum nec non et potestatem ecclesie prestan-
dis et auferendis ipsis rationibus ac declarationi-
bus q̄tum possumus astruere. Sequitur aliud.

¶ De potestate ligandi ⁊ soluendi subtiliter di-
sputat errores destruens: qui contra talē iuridicti-
onem et auctoritatem quedam peruerse senserunt ⁊
scripserunt. Sacerdota

Elia vero sacerdotalis ordinis vnum of lis ordis of
ficium est soluere et ligare cui heretica p ficium
fidia cōsueta insania cōtradicit cōsequē
ter et illud officium astruere tentemus.
Et quia iam ostendim⁹ duos modos sol Duo modi
uendi atq ligandi alterum vē in foro penitentiali soluēdi ⁊ li-
quod iam in tractatu de penitentia ⁊ stabiliuimus ⁊ gandi
declarauimus cum omni virtute sua et efficatia at
q fructu. Relinquitur nobis alterum prosequi con-
sequenter qd est in foro penitēciali hoc est potestas
qua pontifices excommunicant et interdicunt.
Et vocatur potestas ligandi atq soludi ⁊ iuris
ditio ecclesiastica. Scito ergo ꝙ duo sunt errores Duo erro-
hereticorum circa officium istud. Horum primus res
est quo dicunt non nisi bonos sacerdotes ⁊ sanctos
habere potestatem huiusmodi. Secūdus est quo di
cunt bonos et sanctos sacerdotes hanc potestatem
non habere nisi in malos et peccatores subditos: ni
hil aūt posse eos i parte ista cōtra bonos subditos
pctm eñ inquiunt excōmunicat hominem non sen-
tentia. Nunc ergo in primis aggrediamur primum
errorem destruere et dicimus ꝙ sicut regum secula-
rium potestas est excōmunicare corporaliter hoc ē
cōmunionem auferre corporalium. ita est et regum
spiritualium excōmūnicare spiritualiter hoc est au
ferre cōmunionem spiritualium. Dicaūt sup sacra
menta et sacramentalia. ¶ Amplius sicut de ciuita
te corporali eiiciendi sunt qui leges eius atq statu
ta que susceperunt seruare cōtradicūt necq̄diu hoc
faciunt in numero ciuium sunt habendi. Sic de ciui
tate spirituali que ecclesia est q̄ pfessi sunt cum xpi
ani effectu sunt seruare: contradicunt eiiciendi sunt
Nota ⁊ sicut inde per iudicem secularem ac seculare indi-
cium sic hinc per iudicem ecclesiasticum q iudiciū.
¶ Amp̄. Qz manifestū est eē duas res publicas ne
cesse est ⁊ duo eē gña administratorū qm res publi-
ca absq ministratorib⁹ neq rectorib⁹ seu procurato
ribus esse non possit. Qz ergo pportionales sūt ad
ministrator reipublice secularis et respublica secu
laris eiusq subditi seu ciues, atq leges statuta ⁊ iu
dicia eiusdem reipublice ⁊ administratione ad rē
publicā spiritualem eiusq subdito statuta atq iudi
cia. Manifestū est ꝙ quicquid licz magistratui rei
publice spiritualis statuere in subditos suos bonū
est reipublice spiritualis. Primum maximum est.

dei glorificatio et honoratio. Deinde animarum sa-
lus. Tertio emendatio delictoꝝ. Quarto declinatio
ab ipsis. Quinto bonorū spiritualium salutarium.
Sexto ampliatio seu ꝓpagatio ipsorum quicqd ad
ista sex bona pertinent hoc ē ad ea efficiēda cōseruā
da siue augenda aut amplianda pertinent et coope
rātur. Licz statuere magistratui spirituali in subdi-
tos suos. Qr ergo ad dei gloriam pertinet vt eius
contumelia tollatur de medio ⁊ vt contumeliosi ei-
dem eijciantur de medio sanctorum ⁊ hoc magistra
tui reipublice soli cōmissuz est eiqꝫ soli incumbit ex
Nota. officio. ¶ Manifestum est hmōi magistratui licere
tales eijcere de consortio sanctorum. ¶ Amplius. q̄
tomagis e vicino sūt hostes ciuitati sanctificate deo
qꝫ dilecte eidem tanto grauius ipsam impugnat at-
qꝫ permitiosius. Maxime aūt e vicino sunt illi quā-
do populi permixti ⁊ iuncti sunt a maximo aūt no
cumento et maxima impugnatione maxime cauen-
dendum est eidē ciuitati. Quare a permixtione seu
immixtione malorum maxime cauendum eidē. Ista
aūt cautela manifeste incumbit rectoribus ⁊ magi-
stratui eiusdem ciuitatis in alio tn̄ genere malorū
incumbit magistratui seculari purgare ꝓuincias si
ue ciuitates a malis hominibus. In quo et adiuto-
res sunt potestates seculares magistratus spiritua
Nota. lis ⁊ debitores adiutorij: ꝓpter qḋ inuocandi a ma
gistratu spirituali cum pena spiritualis intimetur.
¶ Amplius nulla est congregatio: nullū collegium:
nulla ciuitas si idoneos habet rectores que ministe
rio eoꝝ rebelles et continuatis ꝓfessionibus et ob-
seruantijs suis et inobedientes legibus atqꝫ statutis
suis: id est se non eijciat et cōmunione sua non puet
hoc non tam iuste et legitime q̄ etiam vtiliter et sa
lubriter ne fermentum malitie etiā paucorum si nō
expurgetur totam massam corrumpat. Magis aūt
cauendum est incomparabiliter a fermento malicie.
Ciuitate sanctitate quā diximus propter salutē spi
ritualem et alia bona spiritualia q̄ ciuitati secula-
ri ꝓpter bona corporalia vel temporalia. Quare i
comparabiliter magis incumbit rectoribus spiritu
alibus q̄ rectoribus secularibus expurgare suo m o
do. Multo ergo fortius euidēs esse debet expurga
tionem hmōi fermenti incumbere ex officio regimi-
nis spiritualis rectorib⁹ spiritualibus. Hec aūt ex-
purgatio excōicatio est siue de tota ecclesia eiectio.
¶ Amp̄. Quis pastor ouem morbidam hoc est mor
bo contagioso laborantem a grege suo separare nō
dꝫ. Et ꝓpter hoc salutem omnium corporaliuz cor
poralem: q̄to ergo fortius pastor spiritualis conta
giosam ouē spiritualem et ne vel per vnam ouē ali
Nota am inficiat ne dicam totum gregem separe debet a
grege. Et si illam incūbit pastoribus literalibus ex
officio pastorali literali. Q̄to fortius incumbere
debet separatio siue excōmunicatio ouium spiritu-
alium pastoribus spiritualibus ex officio pastora-
litatis. ¶ Amplius si hec in membris literalibus fa
ciendum est medicis corporalibus vcꝫ vt putrida p̄
scindant seu resecēt ne putredo eorū serpens se trās
fundat in alia. Quanto fortius medicis spirituali-
bus curam salutis hmōi sacratissimi corporis ha-
bentibus qḋ ex omni coartatio ne sanctoruz deo ip-
so deo operante compactum est ꝓuidendū est a mē
bris putridis ne putredo eorum serpat in alia. Qr
si medicinam receperint nulla alia via sanis mēbris
caueri potest ab infectione ipsorū nisi p separationē

istoꝝ et hoc ē execratio primū. Deinde ēt alia separā
tio scꝫ carceris aut mortis ex necessitate adhibenda
erit. Amplius. Cū innumerabiles sanentur hoc est
resipiscant ⁊ reuertant a delictis suis per ipsā excōi
cationem. ¶ Manifestum est excōicationem medici
nam eē delictorum salutarem. Omni aūt salutari me
dicina vtenduz est medicis spiritualibus ꝯ morbos
vicioꝝ et pctōꝝ. Quare et hoc amplius si non habe
rent medici ecclesiastici potestatem vtēdi ista medi-
cinā nec eēt ista medicinā in ecclesia dei tn̄ cuidēt ⁊ Nota.
necessaria sit in viris egris spiritualibus et manife
ste salutaris vt diximus nec egris suis de medicamē
tis salutaribus nec medicis de his que ad officium
medicandi ptinēt sufficienter ꝓuidisset de⁹. Quare
nec saluti generis humani q̄ summope curat vt dece-
ret ꝓuidit. Cuz aūt et de ꝓpa carne fecit antidotū
et de ꝓpo sanguine fecit siropū nullū noluit deesse
medicamentū saluti. ¶ Amp̄. si medici ecclie nō hñt
potestatem nisi mouendi: exhortandi: arguendi: iter
pretandi et similia faciendi et ista multorum morb
curandis non sufficiāt. Quid fiet eis cum amplius
sm̄ hunc errorem ecclesia non habeat qḋ faciat. Ne
glexit ergo deus salutē eoꝝ qbus non ꝓuidit reme-
dium ⁊ minus insufficienter instruxit: armauit atqꝫ p̄
parauit eccl'iam suā cū in ea sufficiētia remedioꝝ
ꝯ omnē morbū spūalē nō inueniat. Et p̄posterē egit
cuꝫ corpa mag⁹ curauerit in pte ista q̄ aīas. Corpo
rib⁹ ei sufficientiā remedioꝝ ꝯ omnē morbū eoꝝ cu- Nota
rabilē ꝓuidit. Si aīab⁹ ꝯgruētē sibi remedioꝝ suffi
cientiā ꝓuidere neglexit qm̄ sacramēta scīssima sūt.
¶ Manifestū est execratis ⁊ oio indignis cōione eo
rum illa nullatenus esse cōmunicanda. Pertinaces
aūt in quocūqꝫ peccato mortali ⁊ hoc manifeste ⁊ pu
blice maxime execrabiles sunt ⁊ maxime indigni san
ctitate sacramētoꝝ ⁊ hoc ē qm̄ lōgissimi sūt: sicut re
motissimi a gratia scītatis vt pote contrarij ⁊ repu
gnantes eidem ⁊ aduersus ipsam armati atqꝫ currē
tes. sicut legit̄ Job xv. Tetendit aduersum deū ma-
num suā ⁊ ꝯ oīpotentem roborat⁹ est scuto scꝫ ptina-
cie seu ꝯtumacie ⁊ gladijs defensionū. ¶ Manifestū
ergo qꝫ talibus sacramētoꝝ cōio denegāda est ac pe-
nitus dicenda. Eiusdē aūt potestatis est sacra impē-
dere ac denegare eiusdemqꝫ officij. Quare sacerdo-
tum erit vtraqꝫ ptās siue officiū vcꝫ sacra impēden-
di ⁊ eadem denegādi seu interdicēdi. Et hec est ptās
ligādi atqꝫ soluēdi. ¶ Amp̄. Quia sacra medicamen
ta sunt spūalia medicis spūalibus ꝓpter curā ⁊ cura Nota.
tionem aīaꝝ tradita: certū aūt est qꝫ medicamenta et
medicine male p̄paratis noxia sunt atqꝫ mortifera.
Medicoꝝ autem spūalium officium ⁊ ptās est medi
cātis quoꝝ vl' curationē susceperūt ⁊ iniūg salubria
⁊ interdicē noxia atqꝫ mortifera. Male igr̄ patis ad
medicamēta sacroꝝ interdicē seu ꝓhibē cōionē eorū
potestas ⁊ officiū ē medicoꝝ spūaliū. Jā ēt declara-
uimus in tractatu de penitentia qꝫ est iudicibus spi-
ritualibus siue rectoribus ⁊ medicis omnino paren
dum siue obediendū est a subditis ⁊ cure ipsoꝝ com-
missis. Quare parendū est sententijs excōmunicatio
num ⁊ interdictionū seu ꝓhibitionum q̄s diximus.
¶ Amp̄. Omni dispensatori victualium in quacūqꝫ
domo cū ipso officio dispēsationis ꝯmissum est ⁊ q-
bus dispēset ⁊ quib⁹ deneget. Quare dispēsatori vi-
ctus spūalis ⁊ viuifici panis ⁊ vini ꝯmissum est i do
mo dei magna ⁊ qbus illa dispēset ⁊ quibus illa de-
neget. ¶ Amp̄. Quis dubitat idolatras ⁊ mensis de

moniorꝝ cõmunicantes ꝓhibendos esse ⁊ omnino arcẽdos a mensa xpi. Per quos autẽ fiet istud nisi per ipsius mense ministros sacros scilicet panifices sacrosqꝫ pincernas hoc est sacerdotes. Cũ ergo peccatũ ꝯtumacie ac ꝑtinacie et ipa nã sui euidẽt sit peccatum idolatrie spiritualis. Et sicut legitur. i. Regum. i. Peccatũ ariolandi sit repugnare ⁊ q̃si scelus idolatrie nolle acquiescere. ¶ Manifestũ est contumacibus interdicendaꝫ eẽ mensam sacre cõmunionis.

Sacramenta medicamina sũt aiarum

¶ Amplius. cum sacramẽta medicamenta sũt animarum ⁊ vtiqꝫ illarum solummõ q̃ sub cura medicorum sunt spiritualium. q꞉ ⁊ ꝑpter illas solũmõ medicis tradita sunt quia et illis solum salutaria ⁊c. Quia ergo aut cura hmõi medicorũ diabolico priuilegio quod est superbie qȯ pertinatia ab earũ cura se eximunt nichil iuris habent in sacramentis. Arcendi ergo sunt ab eis sicut a iure alieno. Et si se ingerant reputandi inuasores et per vim armatã ẽt rebellandi. ¶ Amp̃. Nulla est domus adeo male disposita in qua et prouisores eiusdem non habeant potestatem et ab ea hostes eijciant et etiaꝫ alienos Multo ergo fortius immunda ac venenata animalia porcos scꝫ et canes serpẽtes et scorpiones talia hmõi. Q꞉ ergo peccatores a peccatis suis resipiscẽ ac reuerti nolentes: imo penitus reuerti contradicẽtes non solum alieni a domo dei sed etiã hostes eiusdem sunt. Et insuper porci ac canes spirituales immundaqꝫ animalia et venenata in domo dei spirituali reputantur. ¶ Manifestum est ministris et ꝓuisoribus eiusdem domus: non solum cõmissum esse sed districtius preceptum vt tales ꝓijciant et arceant ab eodem. ¶ Amplius. Quis minister sanctorũ non habeat potestatem non dare illa canibus sicut legiť math. vij. Nolite dare sanctuꝫ canibus. Et q̄s minister seu filiorum dapifer mense filiorum nõ habet potestatem prohibendi inde canes et arcendi. Sicut legitur math. vij. Non est bonuꝫ sumere sumẽ panem filiorum et mittere canibus. q̄ꝫ si verbo ꝓhibitionis astricti mense non aduerterint baculo sunt seu gladio potestatis exterioris arcendi ac repellendi.

Lepsi cXtrãbus eijciẽdi

¶ Amplius. si per magistratum seculareꝫ leprosi corporales a ciuitatibus secularibus: ꝑpter contagij periculum sunt corporaliter expellendi. Quãto fortius per magistratum spiritualẽ leprosi spũales propter incõparabiliter magis spiritualis contaminationis periculum erunt a ciuitatibus spiritualibus: id est ecclesijs eijciendi. Et insuper sicut certi sunt iudices ac probatores lepre corporalis in ciuitatibus corporalibus quorum iudicio si qui leprosi declarati fuerint ad sententiam eorũ necesse hñt se cedere a cõi habitatione sanorꝝ: multo fortius necesse est certos iudices ac ꝓbatores lepre spiritual' ad quorum iudicium atqꝫ sententiã hmõi leprosi separentur et seorsum fiant a sanctis et iustis. ¶ Amplius. Q꞉ manifestum est custodiam sanctuarij atqꝫ sãctorum cõmissam eẽ ac creditam sacerdotibus. Potissime aũt ne ꝓphanentur ad officiũ pertinet custodum. Inquinantur aũt et prophanantur maxime ꝑ cõmunicationem inquinatorum et prophanorꝝ. Ad eorum ergo officiuꝫ pertinet ne talibus communicẽt. Quare eos arcere ab his ⁊ et excludere ex necessitate est sacerdotis officium. Q꞉ si magistratus secularis absqꝫ iudicio non eijcit de ciuitate sua nisi manifeste reum: multo fortius magistratus spiritualis a temeritate ⁊ ꝑcipitatione ne seruare se debet vt nullum feriat sẽtẽtiã excõicationis absqꝫ iudicio. ¶ Amplius. q꞉ per se manifestum est non passim exponenda eẽ sancta dignis et indignis ⁊ ad secularem magistratum non pertinet omnino iudicari inter sãcta et prophana. Necessarium aũt est ne iudicium omnino sit in voluntate magistrorum reputare q̄s voluerunt prophanos. Sequitur ergo iudicio declarãdum magistratus spiritualis qui habendi sunt sancti et qui prophani. Judicium ẽ non iudicis. i. non habẽtis iurisdictionem nullum et nullius momẽti. Quare necesse ẽ eos iudicare de sãctis atqꝫ prophanis potestatem habere iudiciariã in hoc siue iurisditionem: quare et cohabitationem. Q̃m aũt iurisdictio ⁊ subiectio opposita sunt et hec vt relatiua quorum alterum sine altero eẽ non potest. Manifestuꝫ est ⁊ sanctos et prophanos subditos eẽ magistratui spirituali siue iudicibus ecclesiasticis. Quare ex necessitate et parere debere eorum in parte ista sententijs.

Parẽdũ iudicib⁹ spũalibus

¶ Amplius. Q꞉ eiusdem iudicis est cognoscere et pronunciare de quibus cognouerint. Cognitio aũt de hoc scꝫ vtrum aliquis sit arcendus a sanctis an non: non est nisi magistratus ecclesiastici: quare ⁊ pronunciare de hoc siue sententiare nõ erit nisi eiusdem. Nihil aũt proderit aliquẽ pronunciasse eẽ indignuꝫ sanctis absqꝫ cohertione. Quare necessario habent cohertionem a sanctis qui habeant hmõi cognitionem.

Excõicatiõ

¶ Amp̃. Manifestuꝫ est q̄ꝫ excõicatio pena est q̃ innumerabiles digni sunt. Est ergo iusta eorum pena et ideo infligenda. Non eñ infligenda est a quacunqꝫ pena nisi per iudicem atqꝫ iudiciuꝫ. Est ergo ex necessitate iudex siue magistratus q̃ per iudicium habet infligere hmõi penã. Certum aũt ẽ q̄ꝫ magistratus secularis non habet infligere q̃re hoc erit ex necessitate magistratus ecclesiastici siue spiritualis potestas atqꝫ officium. ¶ Amplius pater familias filium proteruum et contumacem a domo eijcit quẽ alias corrigere non potest ꝑuat eum iuste ipsa communione victus corporalis atqꝫ vestitus.

Patfamilias spũal'

Multo ergo fortius paterfamilias spiritualis: id ẽ prelatus simili pena animaduertere et põt ⁊ debet i filios rebelles ⁊ contumaces: simileꝫ eñ per oĩa potestatem habet paterfamilias spiritualis in domo spirituali et in familiam spiritualem potestati pr̃is familias ẽalis: id est in domo ẽali et familiaꝫ ẽalẽ. Jã ergo declaratum est in ciuitate spirituali de qua loquimur in ecclesia habere magistratum spiritualeꝫ et iurisditionem et iudicia et penas ⁊ negocia ad eius cognitionem solam pertinentia. Et q꞉ parẽdũ ẽ ex necessitate sententie ipsius ⁊ ipi sententie excõicationis ad minus cum iusta fuerit. Q̃n vero iniusta fuerit in sequentibus determinabimus.

¶ Docet quatuor eẽ necessaria ad hoc vt valeat sententia excõicationis iquemp[illegible] lata.

Ebes aũt scire q̄ꝫ quatuor debent ꝯcurrere in intentione ꝓnunciationis siue ferentis hmõi sñiam. Primum est dei honor ꝓ cuius contumelia tollenda gladius excõicationis exercetur. Scdm debet esse honor sanctorũ hoc ẽ sacramentorum et aliorũ qua ꝑpť ferenda est hmõi sententia ne scã scꝫ ꝓphanentur ⁊ ꝯtaminẽť. Tercium est ecclesie ipsius salus spiritualis: ꝑpter quã conseruandam mẽbrũ putridũ seu morbidũ gladio excõicationis ꝑscindiť. Quartũ est correctio ipsius q̃ excõmunicať et aliorꝫ. Nris vero temporib⁹ iste gladi⁹ dilatatus est extentus adeo vt etiã tẽpo

ralia eo marie defendantur. Attende aūt qđ excōica
tio duplex vt ita loquamur vinculum est: vez quo ip
se excōicatus ligatus est est ne se sanctis immisceat
et ne cōioni fidelium se ingerat exceptis vite neces-
sariis que licet ei aquocunqꝫ petere tempore neces-
sitatis. Alterum vero vinculum quo ligati sunt ipsi
fideles ne ipsi excōicato cōmunicent in vite cōmu-
nionibus nisi necessitas concessa in sacris canonib⁹
expressa sit. In necessitate vero idcirco diximus qa
nec fame nec siti nec alio periculo perire sinendus ē
excōmunicatus. Debes aūt scire ꝙ scḋm vinculum se-
Nota. quitur ex primo. Quē ei paterfamilias ob sui pro-
teruitatem et contumaciam abiecit nec familia nec
aliquis de familia debet admittere et quē rex foro
bānuit siue secularis siue spiritualis nullus debet
subditorū receptare. Cui eñ interdicta est ciuitas
interdicta est ⁊ oīs domus ciuitatis. Alioqui fami-
lia euacuaret sententiam patrisfamilias ⁊ irritaret
eius iudicium et subditi destruerent qđ agereꝫ p re-
gem et pugnare ciuitas contra ꝓpriū magistratū.

¶ Impugnat eorum errorez q̄ dicunt ligandi ⁊
soluendi potestatem non nisi bonis ⁊ sāctis sacerdo
tibus datam esse.

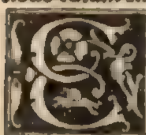

T quā iam patefactuꝫ est magistra
tum ecclesie hoc est sacerdotes ptā-
tem habere ligandi atqꝫ soluendi in
Nota. foro iudiciali consequenter destruē
dus erit nobis scḋus error hereticorum
rum quo errauerunt circa potesta-
tem istā dicentes solos sanctos et iustos sacerdotes
habere illam. Hmōi ergo erroris destructio facilis
est cognoscentibus potestatem magistratus siue se-
cularis siue spiritualis esse potestatem ciuitatis ip-
sius cuius est ipse magistratus. Magistratus eniꝫ
oīs ciuitati sue seruit etiam imperando. Solaꝫ ei
habet executionem siue exercitiū iurisdictionis que
ipsius ciuitatis est pleno iure hic aūt euidens pse ē
in ciuitatibus q̄ sibi preficiunt et cōstituūt magistra
tus nec rex ibi in regno suo aliquid ampli⁹ est ꝙ mi
nister ipsi⁹ regni sicut dicē ad illos Sap. vi. Ad vos ꝙ
reges sunt hi sermones mei qui cum essetꝭ ministri
regni mei ⁊c̄. Si eñ aliqđ amplius sibi vendicat ꝙ
ministeriū: diabolice presumptionis ⁊ supbie vsur
Reges ad patio ⁊ inuitatio simul est. Ad hoc eñ primū consti
ꝗd cōstituti tuti sunt reges vt in officio regiminis seruirent po-
pulis vez in regendo eos et defendendo vñ et reges
romanorum primum reipublice ꝓcuratores se noīa
bant. Et hoc tandiu seruatum est ꝙdiu durauit fide
litas in eis administrationis seu procurationis.
Postꝙ aūt libido dñationis ⁊ fastus et insolentia
Nota se immiscuit. Imparatores se nominare ausi sunt qui
debent eē seruorum omnium subiectissimi atqꝫ prō
ptissimi seruitores. Princeps vero reipublice spū-
alis Romanus pontifex agnoscens sibi non aliđ eē
ꝯmissū ꝙ seruitutis officiuꝫ suū seruoꝝ dei se nomi
nat. Hunc morem ab apostolis accipiens qui suos
xp̄i iesu se nominabant et maxime a paulo qui suū
xp̄i iesu et seruoꝝ eius fatebaꝫ. Sicut legiꝫ in. iiii. ꝑ-
me ad coꝝ. Non nosmetipsos p̄dicamus sꝫ iesū xp̄ꝫ
dñm nostrum. Nos aūt seruos nostros per iesū. Ad
hoc eñ publica potestas constituta est vt reipubli-
ce seruiat: hic ergo ꝯstāte prefixaqꝫ radice vez ꝙ po
testas ligandi atqꝫ soluendi iudiciaria ipsius eccle-
sie, est manifeste consequens est merita ministroruꝫ
siue per quos pronunciat siue ꝑ quos examinat cau

sas ligandorum atqꝫ soluendoruꝫ nihil addere nihil
detrahere hmōi potestati. Nulli aūt iudici denega-
tum est etiam ꝑ iniquissimum assessorem iustā ꝓfer
re sententiam. Snia eñ per assessorem siue iustuꝫ si
ue iniquū de mandato iudicis lata et auctoritate ip
sius iudicis. ¶ Amp̄. Cum exequi sententiam nō mi Executio sñ
nus sit in se ꝙ ꝓferre illam imo magis tanto ꝙto ē tētiarū per
facere ꝙ dicere maius. Si ergo per carnifices ipsis malos fieri
simos iustissimarum sententiaꝝ pōt executio iusti- potest.
sime fieri multo fortius per iniquos et iuste ⁊ effica
citer potest fieri iustarum sententiaruꝫ ꝓnunciatio.
¶ Amplius. edicta iustissima ⁊ saluberrima ꝑ preco
nes vilissimos vitaqꝫ turpissimos acclamata ac pu
blicata et valent et tenēt non obstāte turpitudīe aut
infamia eorum valent ⁊ tenent propter auctoritatē
constituentium. Quanto ergo fortius cottidiane sē
tentie litigationum ⁊ solutionum valebūt ⁊ tenebūt
ꝓpter auctoritatem ecclesie et potestatem cū ei⁹ au
ctoritate ferrentur. ¶ Ampli⁹. sedet ꝯsilium ⁊ vilissi
mus atqꝫ nequissimus ꝓnunciat statuta ipsi⁹. Nū-
quid ideo minus valent aut vigent statuta hmōi: quia
per talem pronunciata publicata sunt. Absit. Et ne
mo vnꝙ ad illam insaniam deuenit et iniquitates ⁊
peccata pronunciantiū ⁊ publicantium illa credere
possit vllatenus infirmare. Sic sedet etiam in solio
regis spiritualis domina gentium prouinciaꝝ prī-
cepsꝫ statuta sua edicta sententias vilissimis atqꝫ ne Nota
quissimis interdum ad pronunciandū et publicandū
interdum ad exequendum de mandatis ⁊ nec ꝓnun
ciantium nec exequentium pctā ea que fiunt aucto-
ritate ipsi⁹: aut etiā dei irritare nūꝙ possunt aut in
firmare aut quo minus valeant vllaten⁹ efficē. Qꝫ
ergo iudex ecclesiastic⁹ coram auctoritate ipsius ec
clesie facit in hmōi rite facit et vt ipsius ecclesie or-
ganuꝫ et minister qꝛ manifestum est qꝛ vicia ei⁹ ⁊ pec
cata in nullo infirmant vel statuta vel edita vel sen
tentias ipsius ecclesie. Rate ergo et valide sunt sen-
tentie ecclesie q̄cunqꝫ etiaꝫ per sceleratissimos late.
¶ Amp̄. Si non pōt ecclesia demandare seu cōmit-
re peccatoribus iudicia hmōi causas. Sequitur ex
hoc vt nec consilium requirere a iurisperitis nisi iuste
viuentibus. Et cum maius sit dare consilium sentē
tiamqꝫ dictare ꝙ ipsam ꝓnūciare et cōsequenꝫ sequē
vt neqꝫ examinationem testium neqꝫ scripturam de
positionum ipsoꝝ aut ipsius sententie possit ꝯmit-
tere nisi sanctis. Si eñ peccata iudicis sententiā ir-
ritā faciunt cur et non ⁊ peccata examinatoris testi
um examinationem vt iure non valeat vt per pec-
catorem et iniquū facta. Eodem mō ⁊ scriptura tē-
stationum siue ipsius sententie nulla erit per pecca
torem facta. Si eñ ꝓnunciatio iniqui pronunciā
tis irritat sniam cur et non et scriptura iniqꝫ scribētis
euacuabit eā cū ꝓnūciādū sit i scriptis ⁊ iō nō scri- Nota.
bēda sententia anꝙ ferēda. Simil'r cur nō peccata
et iniquitates examinātis testes eos irritet vt testi
moniū eoꝝ non valeat. Ad hoc q̄ ex necessitate dedu
cūt ecclesiā dei heretici isti vt omnino iudicare non
possit alios p̄mum cum scḋm eos non nisi sancti ⁊ iu-
sti iudicare possūt alios: nemo āt inuenatur q̄ hoc
de se p̄sumat aut vix inueniaꝫ qui hoc de se presumere
audeat erit ex necessitate: aut vniuersalis defectus
iusticie et iudicii istius in ecclesia dei: aut pene vni-
uersalis: ⁊ hoc ꙗtum inconueniens sit appet euiden
ter ex his que precesserunt. Tanta eñ erit bonoruꝫ
ac maloꝝ ꝑmixtio tanta sanctoꝝ ꝓphanatio tanta

innocētie oppressio vt vix aut nusq̄ inueniat iudex qui malos a bonis segreget: et prophanos atq̄ immūdos a sacris arceat qui iniustos aliorū oppressores cōprimit et cōpescat. Accidit et in aliud incōueniēs vt gladiū istū et ptātē pene inutiliter habeat eccl'ia sanctis et iustis prudenti hūilitate ptātē istā recipe refugiētib⁹. Malis aūt et iniq̄s nō solū imprudenter et improbe sed etiā violēter in illā se ingerētib⁹ et impingētib⁹. Tertiū incōueniēs ē qḋ necesse habebit iudex ecclīastic⁹ primū semetipm̄ discutere atq̄ corrigere anteq̄ iudicare psumat. Deinde sctōs ac iustos assessores testiū examinatores et scriptores sanctos pquirere. Silr et snīaꝝ pnūciatores oīno absq̄ macula pcti. ne iniquitas alicui⁹ istorū snīa irritet aut pcessum. Quartū incōueniēs ē maloꝝ impunitas atq̄ defensio. Tot eīm habebūt mali refugia tot defensionū scuta quot inueniri poterunt in pnolatis psonis pctā.

Nota.

Hic ergo sūt qui volūt nisi furcis et palis aureis eīci posse lutū et immūdicias de domo dei cū nō nisi p sctōs et iustos volūt posse mūdari ecclesiā dei ab immūdis. Hi nolūt lapidari posse spūales adulteros nisi lapidib⁹ pciosis nec ligari posse nisi vinculis aureis aut argenteis. Deinde vo ipaꝝ ptātē ecclesie et auctoritatē adeo minuunt vt malis subditis eā vti nō posse dicant in his in qb⁹ vn⁹ eoꝝ maxime vtilis maximeq̄ salubris ē. Sctificatio eīm et correctio oīm operū que p hoīes fieri possūt optima ac saluberrima sūt in quibus dicūt eccl'iam dei malis vti nō posse cū dicūt ad sanctificandos alios eccl'iam p malos ministros nichil facere veritatē et virtutē sacramētoꝝ eoꝝ ministerio subesse negātes. Silr et ad correctionē maloꝝ que vtiq̄ p iustitiam dei et iudiciū facienda ē per malos ministros eā nichil posse facere penitus affirmātes cū ptātē ligandi atq̄ soluendi malos ministros omnino asserunt habere non posse.

¶ Aliis rationibus sed non minus ingeniosis precedentem errorem confutat.

Destruamus autem et aliis viis errorem istum et dicamus: q̄ cū de nullo cōstet vel constare possit in via ista ipm̄ esse mūdū et immunē omnino a mortali peccato. Sicut dicit Salomon Prouerbiorum. xx. Quis potest dicere mundū est cor meū et purū sine peccato? Et iterū Ecclesiastici. ix. Nescit homo vtrū amore vel odio dignus sit. Non possit autem sm̄ errorem istū soluere vel ligare nisi sanctus et iust⁹. nō poterit certum esse cuiq̄ an soluat neq̄ an liget. Similiter nec scire poterit aliquis an ligatus sit neq̄ an absolutus et ita cōmittet se discrimini cōmunicādo sacramentis et ingerendo se sanctis.

Vide.

Similiter et ipsi qui presumūt officiū ligandi atq̄ soluendi committunt se discrimini cum non sciant se habere potestatē quā presumunt et illudent sepe subditis valde discriminose cum eos cōpellant seruare sententias que forte nulle sunt siue sint absolutionis siue ligatiōis. Nulla aūt periculosior fieri pōt hoīb⁹ q̄ si p absolutiōe eis impendat qḋ nō est absolutio.

Nota.

¶ Amplius. potest esse q̄ ipe prelatus toto tempore excōmunicationis cause sit in charitate et ipa hora qua pronunciaturus est cadit per consensum in peccatum mortale. Quid ergo faciendum erit tūc ex necessitate erit differenda sententia absolutiōis vel ligatiōis cum cadente a charitate prelatus ille ceciderit pariter et ab huiusmodi potestate. Et ita expectandū erit donec resurgat per penitentiā vel alius sanctus et bonus eidē subrogetur. De quo poterit similiter accidere et ita fiet ridicula potestas ligandi ac soluendi. ¶ Amplius: potestas ligādi atq̄ soluendi aut est ipsa sanctitas aut inseparabiliter cōmunicans sanctitatem aut neutrū. Q. si est sanctitas. Quicūq̄ ergo habet hanc habet illam. Quare omnis sanctus habebit potestatem istā ligādi atq̄ soluēdi et pares in sanctitate pares erūt necessario in hmōi potestate et eminētissimus similiter sctitate erit maximus in hac potestate. Potest autem esse q̄ laicus vel mulier aliqua super emineat omnibus aliis sanctitate quare perit in tota ecclesia dei siue sup terrā totā eccl'iam et ita habebit iurisdictionem sup totam ecclesiam. Qualiter autē erit hoc cū occulta sit pcerto huiusmodi sanctitas. Talis enim secundū eos indubitāter sanctus erit siue papa siue forsitan papissa. Quid ergo erit cū omniū sanctoꝝ qui in essentia dei sūt merita ignorent: et presumātur potius q̄ sciantur et diuersorum iudicio idē bonus et malus sit. Ad hec tandem deducet ecclesiam error iste vt necesse sit ipsā scindi scismatibus innumerabilibus. Quē enim iudicabit multitudo vnaq̄q̄ sanctissimū illū habebit et papā siue pōtificē summū. Quare erunt innumerabiles pape siue pontifices sūmi i ecclesia imo nec ecclesia quia nō erit vna sed lacerata p partes et frusta.

Nota.

Nota.

Aliud agere ex meritis et aliud ex potestate.

¶ Amplius: aliud ē ex meritis cum hominibus aliud ex potestate et auctoritate. Ex meritis enim vel gratia quibus aliqs apud deū preditus est aliquid hominib⁹ facere. Nō aliud est q̄ id eis fieri a deo suis meritis obtīere nisi ipse deus indubitanter operator est et effector. Ipse vo qui impetrat et cui⁹ meritis agit causa est propter q̄ fit et modo facit et alteri⁹ ptāte agit id quod fit non sua vbi vero quis ex potestate sua seu virtute agit. Ipse est qui agit non pp̄ter quē agitur. Et intelligim⁹ large potestatem suā siue sit ordinaria siue delegata siue indita siue innata seu quolibet modo acquisita. Similiter et agentē dicimus eadē amplitudine tā auctorem q̄ ministrū tam mouētem q̄ organū seu instrumētū: manifestū ergo ex his quod aliud est potestas ligandi atq̄ soluendi aliud sctitas seu iustitia. Amplius: cui⁹ actus eiusdē et potētia. Et si diuersi act⁹ diuerse potētie per se ad illos. Quis ergo ali⁹ actus est per se soluere et ligare q̄ mereri siue impetrari aliud adeo necessario alia est potentia merendi alia absoluendi et ligandi. Ipsa autē sanctitas seu iustitia potentia est et principiū ex quo est ipse actus merēdi. ¶ Manifestū ergo est quoniā ipsa sanctitas nō est ipsa potestas ligādi atq̄ soluendi. Sed cōicans ipsā inseparabiliter. Accidūt eadē incōueniētia q̄ prius diximus vicz qḋ inutiliter et vane largiat eā de⁹ marie pp̄ter q̄ sctoꝝ cū ea nec vtant nec vti velit. Deide cū nec credāt nec pfiteant se hr̄e illā in maximū viciū incidūt ingratitudinis. ¶ Amp. sicut se habet ptās regia ad iusticiā: sic potestas ista sacerdotalis vl' pōtificalis ad sctitatē. Quēadmodū eīm ptās ppt hoc vt fruat iusticie sic ptās ista sacerdotal vl' pōtifical vt fruat sctitati. Sicut q̄ ptās regia nō ex necessitate fuit eē sz ex volūtate hñtis fuit iusticie et ppt hoc ab illa sepabil' fit ptās ista sacerdotal nō ex necessitate eētie sue fuit sctitati sed ex volūtate habētis. Et ppt hoc ab ipsa sctitate separabilis. ¶ Amplius: potestas et dignitas habendi illā vbiq̄ separabiles sunt ab inuicem.

Non enim omnis qui dignus est illa et ita de aliis. Sicut non omnis qui dign⁹ est castro et habet illud Sicut non omnis qui dignus honore magisterii illum habet et ita de aliis deo solo excepto et gratia eius ꝙ habet omnis qui dignus est eo. Quicũq3 habet illam dignus est ea et generaliter ita inuenies i omni alio bono et dignitate ipsius. ¶ Amplius potestas ligandi atq3 soluendi nec virtus nec gratia ẽ

Ptãs ligandi nõ ẽ virt⁹ neq3 gratia.

secũdũ hoc. Omni autem bono ꝙ nec virt⁹ nec gratia est contingit vel possibile est abuti habenti illud hoc est male et iniuste vti. Sicut visu auditu et potestate regia vel episcopali. possibile ergo est habẽtem potestatem ligandi atq3 soluendi ea iniuste vti Necesse autem est iniuste vtentem iniustũ esse Quare impossibile est iniustũ habere potestatem ligandi atq3 soluendi cũ impossibile non habentẽ huiusmodi potestatẽ ea vti vel bene vel male. ¶ Amplius soluere et ligare sunt forinseci actus liberi arbitrii Omnes autem forinseci actus receptibi'es bonitatis atq3 malitie siue iniquitatis et iusticie ꝙ appet in ipsis egregiis euisdẽ actibus qui sunt docere predicare elemosinas dare. Ipsi enim actus et boni et mali esse possũt et iniqui et iusti. Quare multofortius soluere et ligare non possunt autem esse iiusti actus quin et facientes. Possibile ergo est iniquos habere potestatem ligandi at soluendi. ¶ Amplius

Excõicatio quid.

quid est excomunicatio q̃ntum ad ꝯmunicantem ptinet nisi ꝓhibitio veriu sq3 cõmunionis ꝙ dixim⁹. Et quantũ ad excomunicatum nisi viculum quo ipse ꝓhibitus est et ligatus ne alioꝝ cõmuniõi se misceat. Et q̃ntum ad alios nisi vinculi quo et ipsi ꝓhibiti comunicare illi. Non est autem dubitũ quin naturaliter et inse et differens sit ꝓhiberi a comuniõe forinseca sanctorum et sacrorum et quin possit esse iniustũ et iniquũ. Similiter et ipsũ ꝓhibere. Quare tam excomunicare ꝙ excomunicari naturaliter potest esse et bonũ et malum et iustum et iniquum. Non potest autẽ esse iniqu⁹ actus nisi in iniquo subiecto. Iustus autẽ omnis actus aut saltem potest esse in subiecto suo. Quare excomunicare quantũ est de natura sua naturaliter potest esse in subiecto iusto ꝙ iniquo Vbicũq3 autem potest esse actus ꝛ potentia. Quare potestas excomunicandi quantũ est de natura esse potest in bonis et in malis. Q3 si potestas ligandi atq3 soluendi: nec est ipsa sanctitas

Nota.

nec iusticia nec comunicans eã inseparabilit. Manifestũ ẽ euidẽter eam posse sine illa et ita posse esse sine subiecto in quo nec sanctitas est nec iusticia. Manifestũ ergo est potestatẽ ligandi atq3 soluendi esse in malis et iniquis hominib⁹. ¶ Amplius: si de mandato sētẽtia excõicationis fieri põt per iniustũ et peccatorẽ cur nõ et ꝓnuntiatio. ¶ Amplius. esto ꝙ iudex sanct⁹ et bon⁹ ꝓcipiat subdito malo ꝛ peccatori vt excomũicet aliquẽ et ille excõicet defacto de mandato tamẽ iusti et sancti iudicis nũquid nõ erit excomnicatus talis: si enim ille excõicet cuius auctoritate cõicatur manifestũ est ꝙ ipse mãdator excomunicat non obstante iniquitate mandatarii. Sic cum ecclesia per ius canonicum scriptum precipiat et mandet excõicari tanq̃ ꝑ litteras suas excõicatiõe ipsa excõicat ꝑlati vero velut mãdatarii

Prelati.

ꝓnunciant nũciãt ꝛ exequẽtur ecclesie sententias. Et attende ꝙ non refert an dicas prelatos potestate vti ecclesie an potestate christi in potestate ista. Omnes enim rationes quas adduximus eque valent vtrũlibet illorum duorũ dicas. Ecclesia enim auctoritate vtitur diuina i his quod ipsa forma excõmunicationis exp̃mit dicens. Et auctoritate dei omnipotentis ꝛc. Scito etiam ꝙ omnes rõnes iste eque ꝓbant potestatem ligãdi atq3 soluendi in foro penitentiali. Causa autem erroris istius est ignorãtia erroneorũ qua non vident potestatẽ siue officiũ siue ministeriũ ligandi atq3 soluendi nõ requirere i ministro fundamentũ iusticie et sanctitatis. Sed solum modo canonice seu legittime institutionis. Canonica eni seu legittima institutio in episcopo seu sacerdote requirit̃ pre esse siue subesse potestati ligandi atq3 soluẽdi i tota diocesi Sicut et in rege nõ iustitia prestat potestatẽ regiã nec prelacere de necessitate exigit̃ vt illa superueniat. Sed canonica seu legittima eiusdẽ electio vel institutio Si quis autẽ dixerit ꝙ prelatus malus vt pote ligatus vinculis diabolicis hoc est viciorum et peccatoꝝ non potest

Ecclia mysticũ corp⁹ christi.

aliũ ligare cum et ipse extra cõmunionem sanctoꝝ sit et extra corpus christi mysticum ꝙ est ecclesia neminem potest extra comunionem facere. Similiter cum ipse ligatus neminẽ posse soluere errat manifeste q: ipse aliter ligat⁹ et alit̃ ligat et absoluit: nõ est ligatũ in eo videlicet officiũ vel potestas Quẽadmodũ si rex ferro ligatus sit vt obses vel ob aliã causam dũmodo administrationem regni liberam habeat ligat ꝛ soluit captiuat ꝛ liberat i regno suo q̃ vult nõ ex libero vel soluto corꝑe sed ex libera soluta ptãte. Sic mal⁹ ꝑlat⁹ non ex soluta ꝛ libera mẽte ligat vel soluit: sed ex sola et libera ptãte. Excõicat⁹ autem vel suspens⁹ ꝑlat⁹ notorie ideo non po-

Nota.

test soluere vel ligare q: id i eo ligatũ ẽ ꝑ qđ solum potest soluere vel ligare scilicet ipsũ pontificale vł sacerdotale officiũ. Ab ipso vero corpore christi qđ totũ viuit de spiritu eius vita gratie precedẽti potestatem. Si tamen ptãs dicenda est ꝛ nõ potius defectus ruinositas ꝛ dolenda ac lugẽda semꝑ debilitas solus habet miser homo. deus ꝛ si põt inde quẽquã prescindere vel abrumpere non quidẽ ex potentie penuria. sed ex habũdantissime bonitatis sue iusticia que nec iniuriam nec contumeliã sui. vt in nostrũ tantũ detrimentum illud quicquã facere permittit. Iniuriã enim eius ꝛ cõtumelia solũ peccatũ est et nostrũ totũ ꝛ maximũ detrimentũ. Inde est ꝙ neminem in mortẽ peccati precipitare põt cũ ois possit omnipotẽs nemine deserere qui ei adhereat. Solũ ergo exteriorẽ cõmunionẽ sacramentorũ ꝛ sanctoꝝ auferre possent de officio suo siue potestatẽ prelati Quod si quis dixerit ꝙ ius meũ est communio sanctorũ ac fideliũ iniuste me prohibet ꝛ arcet inde pre

Nota.

latus meus nolo ei⁹ parere inique sententie ius qđ michi iniuste auferre nititur vi defendã ꝛ violenter me sanctis ingerã repellentibus ꝛ arcẽtibus me viribus resistã multis de causis male cogitat et male agit. Primũ contra pacientiam qua ꝛ tantaq3 metuenda patienter sustinẽda est. Deinde contra iusticiam potestati et ordinationẽ dei resistens vbi ꝛ recogitare debet. Quia ꝛ si forte ex causa illa q̃ pretẽditur penam excõicationis nõ meruit aliquo tamẽ alio peccato vel ignorat vel emendare ꝯtempsit diuina ꝓuidentia ꝓcurãte ei infligitur. Quod si alia causa eidem non occurrat illam saltem cogitat que omnes inuoluit videlicet ꝙ sancta aut irreuerẽter frequẽtamus. Hac ergo de causa ꝛ si in illa alia sub cẽt merito ab illis interdũ arcemur ꝓpt hec et alia

multa dictũ est q̃ sententia pastoris et iniusta timē-
da vl' tenēda est ꝑ nocumēta malitie sue que medi-
cinalis et salubris est bene vtentibus et corrigi vo-
lentibus. Sed ne forte in eo inq̃ lata est aliqua sic ex
Timēda sn̄tentia pastoris. causis quas diximus. Timēda etiam est sentētia pa
storis non solū quia pena ruboris est vel cōfusiōis
magne extra castrum fideliū quasi infidelem ꝓhibe
ri. Sed quia pena damni inestimabilis est. Quis ei
estimet beneficia remissionum et gratiarū que vir-
tuti sacramēti et oratiōis essentie specialis que ad
deum pro circūstantibus in missa funditur tibi non
est tota gratia deuotiōis qui populis in ipso aspe-
ctu redemptoris est mãibus redemptoris vel sacer
dotis eleuatus salutandus ⁊ adorandꝰ ipsis in for-
Excōicati quibus ꝑunt. ma illa sacramenti ostenditur. Que omnia bona ꝓ
culdubio amittūt excomunicati Est etiam non me-
diocris pene nec leuis doloris et luctꝰ multis fide-
libus singulis diebus inter manus sacerdotis non
videre sicut ibi phas ē et eis conceditur redempto-
rem videlicet in forma siue sub forma sacramenti.
¶ Manifestum autem damnū est et euidens vnicuiq̃
q̃ non admitti ad sacramentum confessionis vel eu
charistie vel ordinis vel matrimonij vbi amittunt ⁊
excomunicati indubitanter quicq̃d boni ꝓuenturū
erat eis ex officio sepulture et exequiarū suffragi-
is. Illa enim excomunicatis non impenduntur nec
fiunt pro eis. Si quis autem obiecerit de occulte ex
comunicatis qui etiam ad sacra admittūtur quibꝰ
etiam iura exequiarum in morte impendūtur. Rn̄-
demus q̃ occulte excomunicati duobus modis in-
telligi possunt videlicet quãtum ad ipsos quantum
ignoranter vel quãtum ad ecclesiam q̃ est dicere q̃
vel ipsis excomunicatis occulta est excomunicatio
sua vel ipsi ecclesie q̃ si occulta fuerit eis et non per
culpam suam dūmodo alias pie viuant in nullo q̃n
tum ad remissionem peccatorum vel gratiã obtinē
dam nocet eis et si quantū ad alia nocere eis possit
verbi gratia ad incurrendã necessitatem. Si vero i
tali statu susceperit ordines vel in susceptis ad mi-
nistrauit pie cum credimus et sentimꝰ q̃ misericors
deus ignorantiam hmōi in suis non sustinet qui po
tius illuminet reducens eis ad memoriam hmōi er
rata sius aliter ꝓcurãs ipsis vt absolutiones suas
ꝓcurent et ꝓuideãt beneficētia absolutiōis ⁊ ideo
pium est misericordieq̃ et iusticie dei magis conue
niens ita credere et sentire q̃ pie viuentes deꝰ i his
errare non sinat cum scriptū sit in. ij. prime. Canon.
Iohãnis Unctio docet nos de omnibus. Et iterum.
Iohã. xiiij. Paraclitus quem mittet pater in nomi-
ne meo ille vos docebit omnia. Nullo enī modo vi
simile est in mente q̃ sol iusticie habitat tam ꝑnitio-
se ignorantie tenebras remanere. Q; si forte rema
Nota. nerent et pietati fidei cōsonū et diuine bonitatis di-
uitijs cōgruētissimū vt episcopus vel pastor anima
rum christus dominꝰ sicut i vincula peccatoꝝ occul
ta virtute sua ac misericordia dimittit atq̃ disrūpit
sic auctoritate sua et potestate occulte excomunica
tionis vinculum per semetipsum soluit. Primã ve-
ro absolutionem Grego. confirmat dicens pius deꝰ
pie penitentibꝰ aut non intellecta condonat. Et ita
non est possibile aliquem sanctum et iustum occul-
te esse excomunicatum Q; vel docente vnctione in
notescit et reuelatur excomunicatio ⁊ ita non est oc
culta vel absoluente christo pontifice dissoluitur et
ita nulla. Si vero per culpam suam et negligentiã
qua ignorat scilicet se esse excomunicatum. Neces-
se est huiusmodi culpam suam et negligentiam esse
mortalem cum culpam venialis nec vnctionem spi
ritus scilicet abolere nec ab radere valeat nec clari
tatem solis eousq̃ obnubat et tã damnosū tanq̃ pe-
riculosū vinculum electo ac dilecto suo ostendat. Am
Qui ligēt vinculo excōicatiōis. pliꝰ. cum vinculo excomunicationis nemo ligēt ni-
si ratione peccati mortalis excomunicationis dico
maioris. In isto autem de quo agitur si nulla ē cul-
pa mortalis nullum omnino tale peccatum. ¶ Ma
nifestum est q̃ non permittit deus ipsum esse tam ꝑ-
nitioso errore tanq̃ ꝑiculoso quin ostendat ei statū
suū Alioquin multo grauius ipsū punit q̃ ipse deli
queret cū negligentia vel culpe venialis tantum sit
et tenebre huius ignorãtie tam perniciose: nemo ei
auderet ei iniungere ꝓ quantocūq̃ peccato veniali
q̃dragita dierū ieiuniū in pane et aqua. Cui autem
non tollerabilius est nō solū q̃draginta dierū sed q̃
draginta mensiū asprima pnia q̃ ista tam noxia ig-
Nota. norãtia tanq̃ discriminosa qua ignorat an liceat ei
intrare essentiam comunicare sacramentis ⁊ sacra-
mētalibus immiscere se cōtoni fideliū an teneatur
ab his omnibus abstinere. ¶ Amplius: cum culpa ve
nialis in nullo diminuat gratiã vt alibi ostēdimus
q̃liter fiet vt nec dono intellectus nec dono scientie
nec dono consilij nec luce fidei nec virtute ꝓudētie
videre possit in domo cōscientie sue in via morum
suorū tantum vinculum tantūq̃ laqueum et si forte
ipse non videret q̃liter misericors deus ipsum tam
ꝑnitiose ligatum non solueret. Quãdo ipsum inge-
rit orantem atq̃ petentem. Da mihi intellectū. Il-
Nota. lumina oculos meos ne vnq̃ obdormiam et huius
cum sanctus et iustus non exaudiret. ¶ Ampiꝰ: cū
peccatum illud mortale ꝓpter quod vinculo excōi
catiōis ligatꝰ ē misericors deꝰ dimiserit et indiminu
ta grã sua nō obesse veniali illa negligētia q̃liter eū
in viculo excōicatiōis dimisit. Qualit eū in ꝑte ab-
soluit ⁊ in parte ligatū reliquit imo deliq̃t atq̃ de-
seruit eousq̃ q̃ nec ipse absoluit a vinculo excōica-
tionis nec ipsemet absolutionē suã ꝓcuret adiuuit.
Q; si dixerit q̃ tūc cū dimissū fuerit ei mortale pec-
catū bene ostensum fuit ei vel interna inspiratione
vel externa cōicatiōe ipm vinculū excōicatiōis qua
tenebatur. Sed postmodū ꝑ negligentiã venialem
qua oblitus est ipsius. ⁊ hoc impossibile manifeste
videtur ex multis causis. Primū aparte misericor
die dei q̃ illū quem graue restituit cui et ipam gra-
tiam adhuc cōseruat tantū sui periculum ignorare
patiatur iugiterq̃ orantē et deprecantē vt ab oībꝰ
Uide. periculis ipm eripiat ⁊ qđ maius est ipam eccliam
sanctorū pro eo cū alijs incessanter supplicantē nō
exaudiat. ¶ Amp. quis in boue suo vel asino tantū
periculū sustineat. Quãtoforcius pater misericor-
diarū in filio suo electo atq̃ dilecto non sustinebit.
A parte vero ipsius excōicati similiter impossibile
esse videtur Cū eñ pro illo peccato ꝓ quo excōica-
tus erat et contritus fuerit confessus ⁊ pnias age
ret si pro illo sciebat se esse excōicatum. Quo credi
bile est vel possibile q̃ absolutionē ꝓcurare negle-
xerit maxime cū sanctis et electis excōicatio adeo
terribilis sit adeoq̃ odiosa vt nichil magis fugere
videatur. Si vero nesciebat tūc se esse excōcatū pro
illo qualiter misericors deꝰ illum in alijs ad salutē
ꝑtinentibus illuminauit ⁊ in hoc ad salutē adeo ꝑ-
tinet illūinare nō curauit. ¶ Amp. q̃ mag' exhorrēdū
ē fidelibꝰ quã vt idigne scis appropiquet ⁊ vt indi-
gne cōicēt sacramēt; Quid ē ad qđ tãta solicitudie

¶ Destruit alium errorē sicut ip̄e statī ꝓponit.
Post hec autem ꝓsequimur vel pot⁹ ꝓ-
sequimur errorē tertiū q̄ ē bonos nō pos-
se excommunicari nullaq̄ sētentia iudi
cis ecclesiastici posse eos vinculo excōi-
cationis astringi sed solū vt aiunt pec-
catum excōmunicat hominē. In quo primū ab eis
querēdum est quid intelligant ipsam excōmunica-
tionē vz aut separari a communione exteriori sa-
cramentoꝝ atq̄ fidelium aut separationē ab interiori
communione ipsoꝝ. Q̄ si dixerint intentiōe excōi-
cationis eos separari ab īteriori cōmunione sacra
mentoꝝ ꝛ fidelium adhuc querim⁹ ab eis q̄d intel-
ligunt cōionē interiorem Quia ipsa indubitanter
Nota. est cōmunio ꝛ societas sāctoꝝ atq̄ iustorū. De hac
nemo dubitat q̄n solum peccatū ab eo separet et ea
ꝑuet nec vnquam cogitatū fuit ab ecclesia dei q̄ ma
gistrat⁹ ecclesiasticus potestatē illā in hac haberet
Ista eīn potestas esset in destructionē. Excōmuni-
care eīn secūdum hanc intētionem esset corpus xp̄i
mysticū q̄d ex sāctis atq̄ iustis fidelib⁹ cōstructū est
atq̄ compactū trucidare atq̄ membratim lacerare
Hoc esset ꝛ vitam gratie quam de communiōe ꝛ so-
cietate mēbroꝝ de spiritu sancto viuētiū vita gratie
cōicant vel ꝯtrahūt extinguere vel offerre hoc esset
ꝑlatos vel iudices ecclesiasticos q̄ prefati corporis
membra esse debēt gladio in ip̄m corp⁹ prenomina
tum ꝛ in ipsam matrem sāctissimam ecclesiam ī au
dita crudelitate seuire. P. ās eni sic excommunicā-
di in manu prelati esset in manu filij ad iugilādum
spiritualiter patrem spiritualem xp̄m dominum ꝛ
Nota trucidāda matrē ecclesiā ꝛ gladi⁹ cēt dat⁹ vni mem-
bro ad ꝯcidēdū corp⁹. Hec aūt isania sicut diximus
nūq̄ ascēdit i cor hoīs sani capitꝫ. Et supra diximus
nec ip̄e omp̄s sic excōicaꝛ pōt nec ex dīectu potētie
seu penuria sed ex habundātissime bonitat iusticia.
Solus miser homo ptātē istā hꝫ que nunq̄ potestas
nomināda est sed magis impotētia ꝛ miseria ꝓsus
infirmitas posse eīn peccare nō posse est. Sicut ne-
q̄ posse esse vulnerari neq̄ posse ledi aut posse mo-
ri imo pot⁹ est ea potētia seu potestate deficere Et
ꝓpter hoc posse ligari vinclis peccatorū ē possemo
ri morte culpe posse ꝑscidi a viuo corpe posse sepa-
ri ab his quoꝝ societate et cōmunione viuiꝛ et staꝛ
Si intelligāt excōicationem ab illa exteriori istius
Quis eīn dubitat sāctissimos eijci posse d̄ ecclesijs
visibilibus et arceri posse a sāctis et sacramētis eti
am inuitos. Quis dubitat fideles posse abstinere a
cōione eorum in iure cōmunibus Quis dubitat sa
cerdotes posse denegare eis et sacramentum cōfes-
sionis et alia sacramenta. ¶ Maīfestū est ergo eos
Nota. posse prohiberi et arceri sacris ꝛ sacramētis ꝛ vtra
q̄ cōmuniōe priuari Q̄ si dixerint q̄ nō potest hoc
fieri per sentētiam sed per vim tantum necesse est vt
dicant alterum duorum videlicet eos nō seruari cō
munione de qua loquimur. Et si eijciatur de ecclesi
is vel dicant eos per vim violentie verum q̄ istorū
possunt tam mali q̄ boni vtriq̄ enim possunt indige
re sacris et sacramentis ꝛ contra prohibitiōem ꝑla
torū et per violentiā si virib⁹ eis preualuerit. Qua
re quantū ad hoc in nullo potiores sunt boni q̄ ma-
li. Nisi forte dicant q̄ bonis ꝓsunt sacramenta etiā
cum ꝓhibiti fuerit siue excomunicati. Malis vero
semper obsūt quia indigne irreuerenter illis se ige-
rent Ad hoc ergo tādem deuenit iste error vt neces-
se hanc confiteri alterum duoꝝ videlicet vel q̄ boni
iuste excomunicari non possunt vł q̄ntumcūq̄ iusta
sit sententia excōicationis ei parere non teneantur
vtrisq̄ autem istorum facilis est destructio. Primū
ergo quia iste vir sanctus et iust⁹ potest credere in
se esse peccatū mortale q̄d reuera non est. In hac cō
scientia tenetur ipsemet arcere se ꝛ a sacramentis ꝛ
nullomodo immiscere se illis licet sanctus ꝛ bonus
sit. Si ergo ex ꝓprie cōsciētie sententia teneꝛ absti-
nere a sacramentis multo fortius ex sentētia supio-
ris sui ꝛ iudicis. ¶ Amp̄. ex sola humilitate ꝛ reue-
rentia sacrorū ꝛ sacramentorum potest vir iustus ꝛ
sanctus abstinere se a sacramentis siue cōmunione
eorū sicut legiꝛ ꝓuer. xxviij. Beatus hō qui semp ē Nota
pauidus. Et petr⁹ Luce. vi. Procidit ad genua ie-
su xp̄i dicens. Exi a me dn̄e quia homo peccator sū
Et eiusdē. vij. Centurio ad ipsum. Dn̄e non sum di
gnus vt intres sub tectum meum. ꝓpter quod ꝛ me
ipsum non sum dignum arbitrans vt venirē ad te.
Manifestū ergo est q̄ vir sanctus potest a sacris et
sacramentis secedere ꝛ hoc proprio iudicio. Mul-
to fortius iudicio superioris. ¶ Amp̄. esto q̄ obmit
tatur vel obijciatur contra virū iustum ꝛ sanctū ali
quod crimen vel debitū a quo se immunē ip̄emet be
ne scit. sed probatur contra eū per falsos testes aut
instrumētum contra q̄ ipse nichil obijcit iudicabitur
reus criminis illius vel debiti tanq̄ cōuictus non
vult satisfacere quia scit se non teneri postmodū ꝓ-
cedit iudex contra eum tanq̄ contra contumacē ex-
cōmunicans eum. ¶ Manifestū est sententiam excō
municationis iustissime latā in eum licet sctūs ꝛ iu
stus sit iuste autē sentētie necesse habet sustinere ex
cōmunicatiōem ꝛ gerere se excōicatū. ¶ Amp̄. esto
q̄ sanctus ꝛ iustus intret religionem alienā vbi ne-
scitur de eo q̄ christianus sit et apparet ex facie iu-
deus esse vel sarracenus et propter hoc exploratur
certum est q̄ non admittetur ad sancta vel sacramē
ta licet sit vir sanctus ꝛ iustus et iustissime repelliꝛ
a sanctis ꝛ sacramentis. Euidentius aūt est si ꝯstat
ip̄m fuisse iudeū vel sacramentū ꝛ nō potest docere
se fuisse baptizatū. Quis dubitat quin iuste repel-
latur a cōione sacrorum ꝛ sacramentoꝝ atq̄ fideliū
Nulli autem licet repugnare iusticie quare nō licet
ei repugnare ꝓhibitioni seu excōioni cū iuste siue
per iusticiam ei fiant. Necesse ergo habet ei parere Sctōs pōs
¶ Manifestū ergo est viros sanctos et iustos iuste se excōicarī
posse excōicari et prohiberi a sanctis ꝛ sacramentꝭ
iuste q̄tum ad iudicem atq̄ sententiā non q̄tum ad
merita ipsorum. Q̄ si dixerit q̄ iuste sentētie iuste
quidem ex ordine non debet parere vir sanct⁹ in ca
sibus ꝓpositis ꝓpositis cum ꝛ benefaciat iudex ex
cōicando et benefaciat etiam vim contumacia infe
rendo eūq̄ ad parendū sententie cōpellendo. Ma-
le ergo faciet ip̄e resistendo merita ꝛ bona ꝛ sancta
subdito rū in nullo minuūt vel infirmant iurisdictio
nē vel potestatē prelatorū. in nullo ergo eximūt vel
priuilegiant subditos suos quo minus debeant pa
rere sententijs superiorū. ¶ Amp̄. cū excōicatio pe
na sit ꝛ iuste illata in proposito casu licet nō ex me-
ritis cū merita defendere nō sufficiant ipsū cui pe
na ista intenditꝛ ꝛ aliam defensionē nō habeat neces
se habet illā sustinere patienter. Merita eīn neminē Nota.
excusant. Alioquin ꝛ sctūs Iob. ꝛ multa qui innocē
tes tam dira passi sunt contradicere ꝛ resistere diui
nis iudicijs merito potuissent. Iudiciū autē omne

pars penitentiarũ iniunctarum vt dicũt remittitur
Defraudet ergo deꝰ cũ duorum annorum peniten-
tialium sacrificiũ cũ vnius oui vel oboli oblatione
commutatur. Scd̃a causa ẽ alia stultitia opinionis
q̃ iniquũ credũt vt ꝑcio longe et graues penitentie
breui ⁊ leui redimantur. Si eñ cui longa et aspera
penitẽtia iniũcta est nummum vnũ vel obolum offe
rat tali loco eq̃ reportat tertiã partem remissionis
penitẽtie sue: vt ille cui iniuncta est breuis ⁊ leuis tã-
tundem offerens eodem precio redimũtur maxime
numine penitẽtie. Tertio visum ẽ eis quod hoc est
facere spiritũsanctum scꝫ gratiam venalem. Quar-
to induũt quid restat nisi vt ipsi magis peccẽt hoies
si tã leuis immo ridiculosa est peccatoꝝ redemptio
Nota. ꝓ tribus eñ nummis per tres tales indulgentias
absoluitur iste a tota penitentia sua ⁊ ita eq̃ouantur
trium oblationes nũmoꝝ peregrinationem hiero-
solimitane vel cuicũq; aliũ qui cõtra inimicos fidei
Insanissimi ergo sunt q̃ causa agẽdi penitentiã lon
gas istas ⁊ laboriosas peregrinatiões suscipiũt et
q̃ carceri ⁊ religioni ⁊ matrimonio se subijciũt ⁊ ad
dicũt cum tria oua vel tres oboli tm̃ ꝓ eis prodes-
sent. Contra primum errorẽ dicimꝰ q̃ non est ibi ve
nalitas cum ꝓ pecunia vel ibi fiat. Prelatus enim
qui hmõi indulgẽtiam dat: nõ pecuniã sed dei ho-
norem intẽdit ⁊ animarũ vtilitatem non enim intẽ-
dit coaceruare pecuniã sed ãpliare dei honorificen
Nota tiã ⁊ cultum. Ad hoc eñ edificat̃ ecclesia vt dei cul
tus ⁊ honorificẽtia amplicet̃ vt in ea sancti digna ve-
neratione celebrẽt̃ ⁊ ad hoc insuꝑ vt diuinũ officium
seruitiũ ⁊ remissiones ⁊ gratie. ceteraq; dei benefi-
cia animabꝰ ĩpetrẽt̃. Sicut ergo ⁊ nõ ꝓpt̃ pecuniã
licet ꝑ pecuniam edificetur ecclesia. Sic nõ ꝓ pecu-
nia fit ip̃a indulgẽtia. sꝫ ꝓ dei sola indulgẽtia licet
nõ sine pecunia qm̃ locus hmõi nõ p̃t edificari sine
pecunia. Cõtra defraudationem vero hmõi quia
Indulgen- ip̃e dator ẽ et honor cultꝰ ipsiꝰ atq; seruitiũ nõ solũ
tie nõ pro supplet q̃ ꝺ penitẽtijs ꝑ idulgẽtias detrahit̃ sꝫ etiã
pecunia. superhabũdat ĩ multo maxie cũ sacrificiũ laud: ora-
tionũ ĩcẽsa et laudũ thimiatha plꝰ deꝰ diligat q̃ tor-
mentoꝝ penitẽtialiũ carnificinã sicut ip̃emet testa-
tur. ysaie. lviij. Nunquid tale est ieiuniũ qd̃ elegi ꝑ
diẽ affligere hominẽ animam suam. Nunquid sac-
cum ⁊ cinerẽ sternere. ⁊c. Et sicut nõ ꝓ aqua sed ta-
mẽ ꝑ aquam ⁊ nõ sine aqua in baptismo dat̃ remis
sio peccatoꝝ. Sic non ꝓ pecunia sed tamẽ ꝑ peccu
niã ⁊ nõ sine peccunia fiũt huiꝰ indulgẽtie. Ad illd̃
aũt qd̃ delirant de iniquitate videlicet q̃ de eodem
precio maiores ⁊ minores penitẽtie redimi vident̃
Nota. quod est iniquitas vt ip̃i putãt euidenter se osten-
dunt nescire virtutem dei ⁊ clauium potestatẽ. Sic
enim nõ maiorem remissionem obtinet peccatorũ
qui in maiori aqua baptizatur q̃ qui ĩ minori. Sic
qui maiorẽ pecuniã offert nõ maiorem remissionẽ
suã q̃ minorem habẽt. Et hoc est quoniã sicut non
ex aqua est remissio in baptismo sꝫ ex ꝟtute diuina
que adest sacramẽto: sic ibi non ex oblatione siue ex
Nichil ve- oblatis sed ex clauibus ⁊ ministerio ꝑlatorum. Ad
nalitatis in tertium vero iam ex his responsum est cum nihil
indulgẽtijs ibi venalitatis esse dicamus ⁊ insuper cum in veri-
tate magis commutatio sit q̃ remissio. Sꝫ quia lõ-
ge leuius est offerre habentibus ⁊ habundantibus
q̃ penitẽtiales labores atq; molestias ferre remis-
sio reputatur commutatio penitẽtialis afflictionis
et munus oblationis. Qꝫ autẽ quarto obijciũt veꝝ

de penitẽtiali peccantium sic soluimus: Qm̃ cum
certum sit eos solas indulgentias hmõi percipere
qui mundi sunt ⁊ immunes a mortalibus peccatis
Nulli autem ẽ certum q̃ immunis sit ⁊ mũdus ab
illis nulli ergo certũ est q̃ indulgentias huiusmodi
ꝑcipiat. certum ẽ autem vnicuiq; se esse debitorẽ in
iũcte sunt penitentie vel iniungẽde. quare certum ẽ Nota
nemini debere propter huius idulgẽtias cessare ab
agenda penitẽtia ne committat se ꝑiculo ⁊ inestima
bilem acerbitatẽ ignis purgatorij incurrat penitẽ
tiã negligẽtia agẽdi penitentiã suam que quãtum-
cũq; aspera sit leuissima tamẽ ẽ comparatiõe acer
bitatis illius ignis. Et hoc nulli ꝓ certo atq; ꝑcise
ꝓmittimus indulgẽtias istas. Sed sub conditione
illa si immunes sint ⁊ mundi a mortalibꝰ. Qr ergo
viri sancti et iusti sp̃ timorati sunt et cũ apostolo sẽꝑ
dicunt. Nihil michi conscius sum nõ tamẽ ĩ hoc iu-
stificatꝰ sum. qr esse potest qd̃ ignoro. ¶ Manifestũ
est nullũ virũ sanctũ et iustũ ex huius indulgẽtijs in
penitentialitatẽ p̃sumere maxime cum eam timor
domini timere faciat culpas etiã vbi non sunt. hoc
eñ bonaꝝ mẽtium est vt dicit Gre. Qui autẽ vltra
adiũciũt q̃ nõ plꝰ prosũt religiões carceres atq; ma
teria viris religiosis. ⁊ non plus longe laboriosęq;
ꝑegrinationis ꝑegrinãtibꝰ q̃ tria oua vl̃ tres obo-
li idulgẽtias istas frequẽtãtibꝰ hꝫ iã solutũ ꝑ ea q̃
diximꝰ scꝫ ꝑ hoc qd̃ non virtute oblationis nec ꝓ ea
Exemplum familiare. huiꝰ ĩdulgẽtie obtinẽtur licꝫ nõ sine eis. Dicimꝰ ta
mẽ vnũ exẽplũ ad elidẽdã ip̃aꝫ quã ipsi obstinãt ab
iectionẽ ⁊ dicimꝰ q̃ quẽadmodũ plus ꝓdest trina i
mersio ĩ aquã sanctificatã ad remissionem peccato
rum ⁊ propter virtutem sacramẽti q̃ quecunq; q̃n-
tumcunq; aspere ablutiões seu balneationes ĩ aq̃
frigida licet fiãt ⁊ penaliter ⁊ plus valet peluis hu
ius aque ea baptismaliter vtentibus. Sic modica Nota.
oblatio aut leuis labor in operibus seu fabricis pro-
pter quas indulgentie fiunt longe plus prosunt ad
obtinẽdam remissionẽ q̃ magne oblatiões graues
q; labores alias facte aliasq; suscepti ⁊ hoc quidem
ꝓpter virtutem clauiũ nõ propter se. Sicut inde ꝓ
pter virtutẽ sacramenti baptismalis absolutiones
tam mirifice tanq; magnifice prosunt non ꝓpter se.
Preter virtutem autẽ clauiũ confidendũ est de san-
ctorũ suffragijs specialiter quorũ in locis huiꝰ me
moria ⁊ veneratio habetur. Secũdo ex ipsis meritis
ecclesie totius cuius vox in locis huiꝰ de cetero nõ
silebit. Quicquid eñ ⁊ psallendo ⁊ legendo vel eti-
am cantando vel alias quocũq; modo orãdo iudei
seruitio ibi de cetero dicetur vox ecclesie est cum ex
eius ꝑsona dicatur. Tertio cõsiderandũ est de meri
tis atq; suffragijs olim sanctorũ quorũ aut genera-
lis aut specialis veneratio ⁊ memoria ibi facienda
⁊ habenda est. Quarto de ip̃a gratiositate ⁊ virtu
te cultus qui nõ potest esse nisi gratiosus apud deũ
cuius honor ip̃e ⁊ gl̃ia est neq; eñ virtuosus ab ip̃o
ad absterrẽdos demones ad muniẽdos insultꝰ ip̃oꝝ
et tentationes ad debilitandas vires eorũ. Deinde
aduocandum gr̃am cõpunctionis gr̃amq; deuotio Nota.
nis. gratiosus aũt est apud misericordissimũ deum
ad impetrãdas venias ad obtinendas gr̃as ad eas
roborandas intuendas ⁊ augendas. Postq̃ aũt re
spondimus contradictiõibus errorũ istoꝝ et dissol
uimꝰ obiectiões eorũ ⁊ declarauimꝰ causas erroꝝ
istorũ. Modo relinquit̃ nobis stabilire ip̃as iddul-
gẽtias ꝓbatiõibꝰ ac declaratiõibꝰ. Dicemꝰ ergo in

p̄lmis q̄ cuius potestas ē penitētiales satisfactio
nes iniūgere eiusdē ē eas augere minuere ⁊ muta-
re ,put ad dei honorificētiā ⁊ animarū salutem pu-
blicam specialē vtilitatē viderit expedire. Quare
⁊ penitentialē afflictionē in elemosinas oblatiōes
et orationes ⁊ in omne qđ deo magis acceptum vē
derit eē licitū ē p̄lato sueq̄ potestatꝫ ēt officij mu-
tare ,put xp̄i penitēti aut ecclie de q̄ est aut ciuitati
aut patrie aut toti ecclie viderit expedire ,pp̄ hoc
tāq̄ penitētialē satisfactionē iniūgimus interdum
regularib⁹ vt suscipiāt ad ministratiōes q̄ eis impo
nūtur vt p̄oratum ,pp̄ter reformationē aut ꝯserua-
tionem religionis aut camerariaꝫ ne alr⁹ ,pp̄ter
secularem freq̄ntiam p̄dicetur ac fideliter et prudē
ter ⁊ sine sꝫ scādalo tpalia. Silr et vero prudenti ⁊
iusto atꝫ potēti ⁊ incorruptibili acceptiōe p̄sonarū
vel munerū ꝯsulum⁹ in foro ꝯfessionis vt cōsulatum
Nota vel p̄fecturam ad hoc electus recipiat ⁊ tanq̄ pe-
nitentialem satisfactionem hec ei imponimus et sic
de alijs maioribus ⁊ minoribus administrantibus
manifestum est esse ⁊ sentiēdum et faciēdū. Hec aūt
exempla ,pp̄ter hoc posuimus quia omnia i ecclia
dei debēt esse cōmunia ,pp̄rietatem eīn ⁊ excommu
nicationem omnino detestat ⁊ reijcit ꝯmunio sācto
rum. ¶ Manifestū ergo ē q̄ cū maior honor deo sit
maiorq̄ vtilitas aiabus ,pp̄ter causas q̄s diuino s
uitio seu cultui sāctius assignauim⁹ edificari basili
cam vnā in qua deo iugiter famulatur. animabus sa-
crificijs ⁊ orationibus assidue succurrat sāctorum
suffragia qui quecūq̄ voluerint apud dominū pos
sunt die ac nocte eis impetrēt. in qua incessant hos-
tes inuisibiles impugnēt. ceteraq̄ bona q̄ numera
uimus ⁊ nominauim⁹ ibi sine intercessione aiabus
impendātur. Maior inq̄ ē honor deo maiorq̄ ani-
mabus vtilitas quā quātacunq̄ afflictionū penitē-
tialiū carnificina. Ep̄alis ergo p̄tātis ⁊ officij ē car
nificialem illā afflictionē quantamcunq̄ siue ,p par
te siue ,p toto sicut expedire viderit i huius bonum
vel simile vel etiam alteri⁹ modi q̄ publicare que-
rit vtilitas cōmunicare. ¶ Amp̄. q̄ omnis seru⁹ bo
na domini sui in honorē ipsius ⁊ gloriam ⁊ regni vł
domus sue vtilitatē tenetur expēdere et vbi maiorē
Vide. vel honorē vel vtilitatē vel ambos videt ibi largi⁹
cum ei⁹ fidei ꝯmissa sit eorum dispensatio. Additio
nes aut diminutiones ꝯmutatiōes relaxatiōes pe-
nitentialiū satisfactionum p̄latis indubitāter ꝯmis
se sunt. Manifestum ergo est ad eos ptinere vt bo-
na ista q̄ nominauimus expēdent largius aut par-
cius ,put negocia vel opera ex paruitate vel magni
tudine diuini honoris sp̄ualisq̄ vtilitatꝫ pl⁹ aut mi
n⁹ req̄sierit. Et propter hoc q̄ maxim⁹ dei honorē
in terra. xp̄iana religio maximaq̄ aiarū vtilitas ⁊
p̄uata publica. certū ē q̄ ,p ea plātanda cōseruāda
ampliāda ⁊ defēdēda necesse hꝫ hmōi expēpere p̄-
fati fui dei. de p̄nominatis bonis quicq̄d p̄ducere ne
cessitates req̄rūt. Necesse ē habēt relaxatiōes dimi
nutiones commutationes penitētiarum facere q̄n
tūcūq̄ requirit plantatio cōseruatio amplificatio
Nota. defensioq̄ christiane religionis siue vltra mare siue
in prouincia siue alibi vbicunq̄ et hec est causa pro
pter quam largissime indulgentie fiunt ab ecclesia
pro subsidio terre sācte ⁊ generalr ꝯ inimicos fidei
et christiane religionis. ¶ Amplius si rex vel prin-
ceps bellū habeat dat potestatem ducibus suis per
quirendi et conducendi bellatores dignisq̄ stipēdi
is remunerandi. Quia ergo rex regum et dominus
dominantiū christus bellum habuit a tempore quo
cepit essentiam bellum inq̄ non solum spirituale sꝫ
etiam litterale seu corporale siue materiale contra
hereticos et alios christiane religiōis inimicos vi
delicet paganos ⁊ a tēpore machometi sarracenos
necessario dedit potestatē ducibus suis id est prela-
tis perquirendi bellatores materiales et conducē-
di eos congruis stipendijs remunerandi. Quid au
tem est predicare indulgantias et ,p̄mittere huius- Nota.
modi bellatoribus nisi eos perquirere ⁊ conducere
regi regū christo domino. Et quid est pēitentias ei
iniūctas remittere nisi partem aliquā stipendiorū
eis dare. Quēadmodū enī stipendia peccati mors.
Sicut legitur. vi. ad Ro. Sic stipendia huius bella
torū ,p maxima ac nobilissima sui parte remunera
tio eterna erit. ¶ Amplius Quis rex pungaturus
non aperit erariū suū ad largiendum bellatoribus
et alia facienda que bellū requirit ⁊ rex regum chri
stus ergo dominus aperit erariū suū et elargit bel
latoribus suis. Erariū eius autem thesauros con-
tinet indulgentiarum gratiarum et gloriaꝝ. ¶ Am-
plius quis habere bellatores si eos viderit debitis
obligatos que eos ,p̄hibeant ire ad bellum suū nisi
prius liberat ab hmōi q̄ mittat ad bellum. Quis
ergo debita penitētialis hui⁹ bellatores bellū hui⁹
agere nō sinūt sicut ieiunia ligature ferree aliceq̄ hu
ius afflictiones longeq̄ orationes et alie p̄egrina-
tiōes necesse est vt deus bellatores tales liberet de
bitis anteq̄ eos mittat ad bellum liberatio autem
non est hic nisi per remissionē. ¶ Amplius cum ista
stipendia remissiones scilicet et indulgentias hu-
ius toto opere desiderent et requirunt bellatores
vt nichil a deo inducere videatur ad huius bellum
suscipiendum. Maxime autem illa facienda sunt
bellatoribus si cōmode fieri possunt per quem ma- Nota.
xime inducuntur ad fideliter acriterq̄ pugnādum.
Indulgentie ergo iste et remissiones faciende sunt
huius bellatoribus et non sunt faciende nisi per mi
nistros nec aliter comode fieri possunt. ¶ Amp̄. nul
lus est princeps milicie materialis siue corp̄alis q̄
nō habeat potestatē conducendi bellatores ⁊ couē-
niendi stipēdijs cū ipsis ,put bello siue gregi domi
ni sui videt expedire. Multofortius ergo principi-
bus milicie sp̄ualis ex ipso p̄cipatu huius est po
testas cōducendi bellatores ⁊ conueniendi cū eis d̄
stipēdijs ,put bello dei viderit expedire. Quia er-
go manifestū est q̄ stipendia remissionū ⁊ indulgē- Nota.
tiarum maxime colligūt deo exercitum maximeq̄
augent illum et maxime vocant ad bellandum ma
xime huius stipēdia promittenda et danda sūt bel-
latorib⁹ dei. Si quis autem dixerit q̄ sufficit hui⁹
bellatoribus merces regni celorum dicim⁹ q̄ ipso
sensu manifestum est paucissimos intuitu sola mer-
cedis illi⁹ posse colligi bellatores. Quia ergo q̄-
renda est sufficientia bellatorum per viam per quā
fieri commodius potest hec via omnibus commo
dior quoniam et deo honorificentior et regno suo
siue ciuitati que est ecclesia eius vtilior atq̄ salu-
brior. Nichil enim est adeo gloriosum deo vt mise-
reri et penas meritās relaxare penitentibus nisi

lum ei honorificentius quã dare se in mortẽ aut mor
tis discrimine ꝓ eius honorificentia ꝛ cultu vel plã
tandis vel conseruandis vel ampliandis vel defen
dendis. Seruis aũt rei nullũ obsequium ꝑstare deo
possibile est sibi vtilius siue salubrius. ¶ Amp. si to
to sanguine totaqꝫ strage sctõꝝ martyrũ redimi vo
luit christianam religionẽ ne periret per ydolatriã
aut aliam superstitionem siue per iudaismum litte
ralem quãtofortius vult eã redimi leuissimo vt di
camus ita precio cum eam sic posse redimi videat ꝛ
defendi. Si enĩ tantos labores ꝛ dolores tãtaqꝫ sup
plicia etiam mortis sustinere voluit sanctos aposto
los et martyres sanctosqꝫ confessores pro defensiõe
christiane religionis quanto fortius relaxabit longe
minorem pro defensione eiusdem cũ incomparabi
liter magis pronus sit ad relaxanda suorum suppli
cia quam ad ea irroganda aut irrogari sustinenda.
Nota. Incomparabiliter etiã magis dispendiũ est si phas
est dicere deo sustinere tantã afflictionem amicorũ
suorum quã relaxare incomparabiliter minorem in
huius bellatoribus. Quare si idẽ est fructus illius
afflictionis ꝛ istius remissionis ꝙ apparet ex cõsen
su: multofortius facit indulgentias ꝛ relaxationes
istas. Indulgentie autem que fiunt pro basilicis vel
ampliãdis vel quolibet aliomodo meliorandis etiã
propriam probationem habent scꝫ. Cum enim quili
bet sanctorũ maioris incõparabilis gratie sit apud
deum quam quilibet seruus malus apud dominum
suum vel etiam amicus apud amicũ. Cum ergo ma
nifestum est vnumquemqꝫ seruum gratiosum a dño
Nota. suo vel amicum ab amico innumeras remissiones
peccatorum ꝛ penitentiarũ inestimabiliter vinatori
bus ac cultoribus suis a largissimo bonorũ omniũ
largitore deo. Et si isti ex igniculo dilectionis ꝛ stilla
beniuolentie ita soliciti sunt pro necessitatibus cha
rorum suorum: quãtofortius sancti ex camino cha
ritatis quo toti ardent ꝛ diluuio redundãtissimo be
niuolentie quo toti defluũt soliciti erunt pro necessi
tatibus sibi deuotorum seqꝫ venerantium atqꝫ colen
tium. Manifestum ergo est ꝙ sancti quorum memo
ria et veneratio haberet ex profundissima beniuolẽ
tia soliciti intercedere pro veneratoribus suis et ex
gratia inestimabili quã habent deum potentes im
Nota. petrare. Quia ergo ꝛ volũt ex beniuolẽtia ꝛ possũt
ex gratia necessario impetrãt. bñfactores aũt eccle
siarum in quibus memoria ꝛ veneratio cuiuscunqꝫ
habet veneratores spirituales ipsius sunt. quare il
lius impetrãt. Qui enim postulãt dũmodo et deum
deceat et illis expediat accipere ꝙ intendunt certum
est autem ꝙ decet deum ꝛ honorare sanctos suos in
hoc vicꝫ vt eos exaudiat pro veneratoribus eorum
non solum in remissione culparum sed etiam penaꝝ
siue sint penitentiales siue alie. Quarum ꝛ si nulla
causa subesset suffragia sola sanctorum sufficerent
istas indulgentias impetrare. Indulgẽtie vero que
fiunt pro põtibus edificandis prouisis sternẽdis siue
pauimentis siue faciendis aut meliorandis illã ha
bent rationem ꝓ se propriam. Quia ergo licet vni
cuiqꝫ dispensatori conducere operarios ad agenda
opera dñi sui dispensatores autem in domo dei ma
gna que est ecclesia prelati sunt licꝫ ergo prelatis cõ
ducere operarios ad prefata opera quecũqꝫ precio
quo cum eis cõuenerit siue indulgentiarũ ꝛ remissio
num siue alterius cuiuscunqꝫ rei. laborantibus autẽ
in hmõi operibus possunt prelati ecclẽiarũ dare in
dulgentias quas viderint expedire. Cõmunis autẽ
ratio seu probatio de indulgentijs istis et eis que fi
unt benefactoribus religiosorũ est ipsa cõlcatio ser
uiunt enim huius peregrinantibus ꝛ alijs propter
pias causas iter agentibus. Et si alia causa nõ esset
tamen iusticia cõis sanctorũ et necessitate requirit
vt huius operum factores spiritualium bonoꝝ par
ticeps sint omnium sctõꝝ quibus opera illa seruĩ
unt quarum laborum ꝛ afflictionum quas illi iter
agendo et aliqñ laborando isti claustrorum carce
res sustinendo habẽt participes fiunt merito eis ꝑa
titur a penitentialibus laboribus et afflictionibus
qui meliores pro se responsales constituerunt vicꝫ
viros sanctos quibus opera illa seruiũt vel bñficia
ꝛ deo magis acceptos labores quã ꝓprij penitẽtia
les essent per alios reddunt. Non enim dubitandum Nota.
est quin labores sctõꝝ claustralium ꝛ affectiones
deo magis accepti sunt quã isti forinseci vt pote pu
rissima sacrificia. quare non tñ remissio est quã in
melius cõmutatio indulgentia in hmõi casibus fa
cta. Iuxta hunc modum etiam faciẽdum est de indul
gentijs que fiunt benefactoribus pauperum. Quẽ
admodum est propter dei amorem et honorem et la
bores ꝛ afflictiões pauperum releuant apud dei mi
sericordiam merito reuelationẽ laborum ꝛ afflictio
num pnialium ꝓmerentur. Et propter hoc merito
ad animãdos eos ꝛ ꝓuocandos magis et magis ad
opera pietatis non solum consuetudine largitatis
beneficia promittenda eis sint. Sed etiã propter vr
gentissimam christi pauperum necessitatem noue in
dulgentie faciende. nec dubitandum est merita deuo
tionis offerentium ꝛ offerentium beneficia locis in
dulgentiarum ꝛ preter remissiones a mie deo prout
dignum et iustum est debita dona obtinere. Et pau
peres qui nõ habent quid offerãt merito bone volũ
tatis diuine largitatis beneficia ab indulgentijs hu
ius penitus non fraudari nec oĩno esse expertes. Non
autem de virtute vel potestate clauium sed de multi
tudine mie dei que pia vota sancta desideria suoꝝ
nunꝗ irremunerata dimittit. Hoc autẽ est qñ in hu
ius indulgentie offerentibus seu benefactoribus lo
corum atqꝫ laborantibus in huius operibus solum
modo fieri consueuerint vt quia nullus prelatus hꝫ
ptãtem ligandi atqꝫ soluendi nisi in subditos suos.
Manifestum debet esse tibi qa indulgẽtie iste siue re Nota.
missiones a quocunqꝫ ꝑlato fiunt ad alienos parro
chianus nullatenus extẽdit. Iam patefecimus tibi
quiqꝫ ptãtes seu officia ordinis sacerdotalis vicꝫ of
ficiũ: interpellãdi officium sacratissime eucharistie
sacrificium offerendi officium sacrãdi. Deinde offi
ciũ docẽdi doctoresqꝫ istituẽdi qđ ẽ prima clauis no
uissime ligãdi atqꝫ soluẽdi in vtroqꝫ foro officiũ qđ
est scđa clauis. Et qa in solis epĩs plenitudo ptãtis
istoꝝ officiorũqꝫ perfectio ẽ. ¶ Manifestũ est epatũ
plenũ ꝛ perfectũ eẽ sacerdotiũ. Officiũ eñ sacramẽ
tandi plenũ atqꝫ ꝑfectũ minores sacerdotes nõ ha
bẽt. Qꝛ sacramentũ cõfirmationis nec sacros ordi
nes nec maiora sacralia impẽdere possunt. Silr au
ctoritatẽ docẽdi seu doctores instituẽdi modica ha
bẽt. Cũ sola eñ cura aĩaꝝ datur eis tanꝗ cure anne
xũ ptãs docẽdi pplm sibi cõmissum ꝛ pdicandi ei ea
que salutis sunt. Nunꝗ tamen dicit eis in ordinatio
ne sua. Ite docete et predicate. docere enim et predi
care speciale officium est episcopi. propter quod in
consecrationibus suis dicitur Ite predicate populis

ipsis. Epoꝝ etiā est doctores in diocesibus suis insti
tuere. Nulli licet enī pdicare vel docere in quācūqꝫ dio
cesi nisi de mandato epi. Potestatem aūt ligandi ꝛ absol
vendi in vtroqꝫ foro plenā ac largissimā epi hñt ꝛ ac
cipiunt huic plenitudinē in traditione baculi pasto=
ralis: sicut ꝛ clauē scie in traditiōe codicis euāgelij ꝛ
Officiū episcoporum. hic expsse q̄ dicunt eis cum pfatum codicem ꝛ bacu=
lū de manu metropolitani accipiunt. Officiū aūt in
terpellandi maxime innūbit epis: qꝛ ipsi sunt media
tores iter oēs alios ꝛ deū: ppter hec oīa epi summi
sacerdotes vocant ꝛ in euangelio Mat. xxvi. Que=
rebant summi sacerdotes q̄mō Jesum pderent ꝛ oc=
ciderēt. Et in ipsa pfatio. ꝯsecrationis epoꝝ quē ad
summi sacerdotij ministeriū elegisti. Idē etiā ē apli
cum officiū siue aplatus. Quicqd enī aplis ꝯmissū
fuit totū ꝯmissū ē ꝛ epis. Vn ꝛ i sedib⁹ i qb⁹ sederūt
Episcopat⁹ ordo nō ē apli sedē tāq̄ pleni iuris successores tanq̄ locū apli
ce ptātis coꝝ ꝛ meritis lōgissime distantes. Si quis
aūt dixerit cum epatus ordo nō sit ad qd ꝯsecrātur
ergo epi? Rñdemusqꝫ ad ꝯplendū ꝛ pficiēdū atqꝫ ad
summū pducendū non solū officij plenitudine ꝛ am=
plitudine ptātis. Sed ēt cumulandū gra ꝛ pinguedi
ne scitatis. Quemadmodū ꝛ virgines scte non no=
uū mrimoniū cū celesti spōso in ꝯsecratione sua con=
trahūt: sed in baptismo dudū ꝯtractum firmāt potius ꝛ
astringūt nō noui sc̄o mrimonij xp̄o dn̄o se obligāt
vel astringūt. Sed etiam artius faciunt renūciantes
nuptijs carnalibus maioriqꝫ gra scitatis ipugnant
religionis votisqꝫ qbusdam vinculis se eidē q̄dāmō
alligantes ꝛ sacraꝝ obseruationū famulatu assiduo
ppetuo deuouētes. Sic ꝛ summi sacerdotes siue epi
in ꝯsecratione sua nō nouū ordinē: sed ipsius ordis
sacerdotalis. s. quē prius hēant pfectionem ꝛ pleni=
tudinē recipiūt q̄tum ad ptātem ꝛ officia q̄ supra di
ximus. Si qs aūt dicere noluerit epatū esse ordinē
aliud a sacerdotio minori nō opponim⁹ nos nec con
tradicimus verū non effugiet facile qn oporteat eū
dicere archiepatum ordinem esse. Et dictū pmatum
ꝛ postea patriarchaꝝ ꝛ nouissime papatū. manifestū
autē est q̄ ipse non est maior quā petrus. nō est enim
nisi successor ipsius: q̄tum ad ptātem ꝛ dignitatem
nec ipse vocat se nisi epm in lr̄is suis scribit se epm ꝛ
i priuilegijs noiat se epꝫ catholice ecclesie In historijs
Siluester. Bonifaci⁹. legitur vbiqꝫ. Siluester epus vrbis rome Bonifaci⁹
eps vrbis rome. ¶ Amp̄. metropolitanus siue archi
eps cū sacratus ē i epm nisi āplius expectat facien
dū nisi solā pallij traditionē q̄ etiā sine oratiōe qua=
cunqꝫ ꝛ bñdictiōe fit cū sola debiti iuramēti pstatiōe
¶ Amp̄. ipe dn̄s iesus xp̄s nō plus quā eps est in di
gnitatibus ecclesiasticis. Sꝫ qd hō in sui gra nec ar
chieps nec pmas nec ptriarcha noiari voluit sꝫ eps
et sacerdos tm̄ ꝛ pōtifex. Manifestū ergo est vltra
epatū nullū eē ordinē. Scire etiā debes ad epos tā=
quā aploꝝ successores tanq̄ ad aplice dignitatis p
tinere mistros ex ipso epali officio. Institutiōes cle
ricoꝝ in ecclesijs pbēdarijs et sacerdotū in capellis
et porrochijs institutionū in quam plenam quantum
est de iure communi lꝫ ꝛ ex spāli collatione epoꝝ
nōnullis iura patronatuum concessa sunt.

¶ Non indiget summario: quia auctor satis se ipsum summat.

Postq̄ expediuimus nos de ordie sacerdo=
tali: stabiliuimus eēntiā eius ꝛ officia oīa
ꝛ numerauim⁹ ea. Restat nobis loq̄ de sa=
cr̄alib⁹. De extrema enī vnctiōe nō opꝫ
nos amplius dicere quā diximus in precedentibus.
Presertim cū ab initio institutiōis sue magis medi
camentū scitatis sicut legitur in Act. aploꝝ. vnge=
bāt apli infirmos oleo ꝛ sanabātur. Et hoc etiā atte
statur Jacob. vlti. Infirmatur qs in vobis vocet p̄s=
byteros eccl̄e et orent sup eū vngentes oleo in noie
dn̄i et oratio fidei saluabit infirmū. Incipiamus er=
go ꝛ dicamus q̄ cū sacr̄aliter cur qbus hoies vt sint
sancti epi vel ad hoc vt mistri sint alijs scificationis
Sacr̄alia sunt et adiumēta sacroꝝ ꝛ liber adiumen
ta. Quī eis augetur ꝛ pficitur scitas q̄ sacramentis
pstatur Et hoc appet euidēter in eis sacr̄alibus que
impēduntur hoibus sicut euidēter ondimus in cōse
cratione epali q̄ scitatē sacerdotalem euidenter au
get atqꝫ magnificꝫ nisi per indignitatē steterit recipiē
tis ptātē aūt ꝛ ministeriū sacerdotalis ordinis extē=
dit et amplifīat ad pfectū. Similiter et in cōsecratiōe
sacrarū virginū manifestū est quia ipsa cōsecratiōe
spūale matrimoniū auget et perficit sic et Re. Bñdi
ctio et abbatū huius aut probatio est ꝛ alioꝝ sacr̄a= Nota.
lium qa oratio eccl̄e est exaudiri p his pro quibus
fiunt nisi ipi forsitā reprobi sint a misericordie deo
necesse est. Quia in cōsecrationibus ꝛ bñdictiōibus
istis ex pte ecclesie hic adiumēta ponuntur cōsecrā=
dis et bñdicendis necessario et pstantur eis a patre
miaꝝ nisi vt diximus per ipsos steterit qbus ista po
stulant. Sēper enī hꝫ patulas aures misericordissi=
mus deus ad pces ꝛ vota eccl̄e sue sp hꝫ extentas et
pmptissimas manus bñdictionis sue non solū ad
necessitates ꝛ indulgētias suoꝝ. Sꝫ etiā bñplacita
largiēda dūmodo ad eius gl̄iam ꝛ ipoꝝ vtilitatē ptī
neāt. Hec ergo est radix pbatiōis in oībus sacramē
talibus vicꝫ graciositas eccl̄e adeo placēs deo ꝛ a=
deoqꝫ dilecta est vt nunq̄ apud eū patiat repulsam
Inde ē q̄ p indignis multotiens exauditur. Impe=
trās eis et grām ꝛ veniā aliaqꝫ bñficia et mias. Q̄ꝫ
si aliqñ aliqui adeo indigni sunt vt eis eccl̄a nō obti
neat q̄ p eis petat nō ipsa repellitur sed ipsi. Quē
admodum si spōsa charissima ab amicissimo sponso
liquore pciosissimo petat vas fetens impleri ac sor
didū spurcitiaqꝫ plenissimum. Quia vtiqꝫ hoc spon
sum facere in huius phas liquore preciosum nō ad
mittit sed repellit non ipsa sponsa in hmōi casu sed
phas ipsum ꝛ semper citius a seipso dum liquori p
cioso repugnat non solum cont arietate: sed etiam
plenitudine adiectionum non recipiat plenitudo.
Eodēmodo si petat sanari egram qui sanitatem to=
tis studijs et viribus persequatur qui egritudinem Nota.
suam ꝛ vulnera totis dilectionis brachijs aut plecta
tur totoqꝫ conatu studeat retinere nūquid preces ip
sius minus habet gratie apud sponsum certum est
q̄ preces eius non repellentur et q̄ oratio eius in si=
num ipsius reuertatur. Sed infelix eger manus re=
trahit et claudit ne porrectam sibi et oblatam sani=
tatē recipiat. Non enim manus largitatis sue deus
retrahit aut claudit sed miser iste non solū eas non
extendit sed etiaꝫ eas retrahit claudit et astringit ne
habeat dona dei quib⁹ manus eius plenissime sunt
recipiat. Sinum claudit obstruit ꝛ obstringit ne lar
gissima dei manus aliquid in illuꝫ mittat liber vero
sunt sacramētoꝝ sacr̄alia ipsa ppter expssam ꝛ eui=
dētē designationē ipoꝝ. Quēadmodū in cōsecratio
ne pōtificū sacerdotalis pfectio ꝛ plenitudo legit. si
cut i vnctiōib⁹ capitꝫ ꝛ manuū ꝛ pollicꝫ piguedo ištē
vnctiōis i traditiōe codicis euāgelici auctoritas sa=

cri magisterij q̄ ⁊ docere ⁊ doctores istituere hꝫ ex of
ficio in diocesi sua i traditiōe ꝟo baculi ptās coher=
cēdi rebelles q̄ est ptās iudiciaria ptāsq̄ ligādi atq̄
soluēdi i foro iudiciali. Sic in cōsecratiōe monialiū
scitas ⁊ pfectio mrimonij spūalis ⁊ in signis ⁊ i ver
bis expsse legit. Idē est videre in regū ⁊ reginaꝝ vn=
ctionibus ⁊ bn̄dictiōib⁹ abbatis. Sic ⁊ in bn̄dictiōe
clericoꝝ hoc est clericatiōe seu pme tōsure datione: ⁊
hec sunt q̄nq̄ sacralia q̄ ipenduntur in ecclia dei hoib⁹
Nota. in adiumentū sacroꝝ ⁊ pfectiōez gr̄e ⁊ scitatis. Pre
ter hec aūt ɔsueuerunt dari bn̄dictiōes pegrināntibus
⁊ fieri ibi bn̄dictiones cpāles sup pplōs q̄s vtrasq̄
nihil phibet annumerari sacralib⁹ q̄tum adiumētū
gr̄e ⁊ scitatis. Nā q̄tum ad sacroꝝ silitudinē ⁊ scti
tatis atq̄ gr̄e augmētū atq̄ pfectionē digne suscipi
entibus pstat ppter q̄d ⁊ sacralia noīata sunt quasi
sacris in effectu scificatiōis ⁊ designatione similia.
Sacralia ꝟo alijs reb⁹ vcꝫ q̄ hoīes nō sunt ipendūt
⁊ ad ministerium scificatiōis ⁊ ad diui cult⁹ honori
ficentiā ⁊ ad scificatiōis misteriū vt oleū aq̄ vinū ci=
nis ⁊ sal baculus pōtificalis ⁊ anulus sic velā ⁊ anu
li sacraꝝ ꝟginū ad honorificentiā vero diui cultus i
pendunt sacralia vasis ⁊ calicibus patenis ⁊ crucib⁹
Hec eñ tria ɔsecrant ppter honorificētiā diui cult⁹.
Silr ipendunt ornamētis altaris vcꝫ crismalib⁹ re=
galibus pannis ⁊ corporalibus. Propter hanc candē
cām calici ⁊ sabulo lapidiq̄ q̄ recondunt sancte reli
quie ⁊ ipsi baculo in quo recondunt vel reponunt i
pendunt sacralia q̄busdā bn̄dictionū nō mō alijs bn̄
dictionibus in vnctionū: ɔnoiatis eñ vasis calicib⁹
⁊ patenis ɔnoiatisq̄ lapidi bn̄dictione ⁊ inunctiōes
impendunt basilicis aut ⁊ altaribus ipendit ɔsecra=
tiōi adiumentū gr̄e ⁊ scificatiōis sicut expsse ptinēt
Nota. bn̄dictiōes eoꝝ. In ipsis eñ ordibus expsse petitur
ea q̄ sunt gr̄e ⁊ scificatiōis: sicut aūt ad diuinum cultū
ptinet veneratio sacraꝝ reliquiaꝝ ppter q̄d ⁊ locul⁹
repositiōis ipsaꝝ ⁊ paribulū recōclusionis cū bn̄di=
ctione. Inungit sicut ad honorē diuinū cultus ptinet
ipsi cultus deiq̄ fert seruitiū locū hēat deo appro=
priatū atq̄ scificatū. Apparet aūt euidenter intelli
gentibus q̄ ɔsecratio basilicaꝝ liber quodāmō est et
figura ⁊ sacrm̄. i. sacraꝝ signū scificatiōis baptisma
lis: sic ⁊ recōciliatio eaꝝ scificationis pricalis: sic et
recōciliatio ecclesiaꝝ duabus de causis vcꝫ in expia
tionē ɔtumelie q̄ facta est loco sancto ⁊ deo in ipsol
horrorē facinoris siue in eo ppetrati. Scire autē de=
bes q̄ nusq̄ additur honorificentie diuini cultus vel
decori domus dei quin addatur adiumentum ad fi=
delium sanctificationem.

Nota. ¶ Post hec loquemur aūt de iustificationibus. Ubi
nec pbatiōes iducere necessariū est ppter lucidissi=
mā euidentissimāq̄ ipsaꝝ ⁊ ppter ɔsensum oim legū
in ipsis. Nullā eñ hȳt ɔdictionem apud hoies veri
nois. Non eñ hoies noiandi sunt vel cū epicuro ob
rutierāt vel q̄ solam barbari ei sue firmitatē sapiūt
q̄ pciosissima ac nobilissima dona intellēs siue rōnis
vel libere voluntatis aiali ꝟtute nō solū op pserūt
sed sensibili imerserunt: ⁊ vt ita dicamus a regioni=
bus suis. Hoc est a sublimib⁹ gr̄e ⁊ glie eos adeo lō
ge exulauerit: ⁊ vt iā inde iā nihil vel videre valeat
vel audire. sed quēadmodum dicit Apls in vlti. ad
Galt. Mundus mihi crucifixus est ⁊ ego mūdo. Sic
ille mortue sunt spūalibus ⁊ eternis: ⁊ illa ipsis. In=
stitutiones q̄ dn̄i ea opa q̄ sua sola bonitate in iusti=
tias vitioꝝ ⁊ peccatoꝝ p ɔductatem quā hȳt ad illas
aut destruunt: aut minuunt: aut quolibet mō aliter i
pediunt: aut ipugnant quaꝝ pma est orō q̄ velut ad=
uocatus nr̄ apud deū gratiosissim⁹ ⁊ ad placandum
ipm atq̄ impetrandum ab ipo potissim⁹ maxime si
celesti rhetorice pditus fuerit si in auribus laudum
⁊ gratiaꝝ actionū bn̄dictionū ⁊ glorificationū om=
nius fuerit si ꝟtutum aromatib⁹ fragrātissim⁹ pte=
xtu humilitatis miserabilissim⁹. Sic assiduus ⁊ im
pb⁹ si iportunus extiterit sit desiderio feruidus si ipse
mic largitatis diuine fidus nihilominus tñ p pctis
suis timidus: celestis aūt rhetoricā in duobus maxi
me ɔsistit in nr̄is scꝫ accusationib⁹ ⁊ dei collaudatiōi
b⁹ ⁊ hanc suo tēpore scribēdā si dei bn̄placitū fuerit
reseruamus. Secūda est ieiuniū hoc est itelligimus
ōem causam abstinentiā siue corpalis siue spūalis. Nota.
Aia aūt q̄ non ieiunat nisi a cibo corpali asinū suum
id ē corpus sū pcuratorem suū cōstituit ad ieiunan
dum p se multo est abstinendū: est fortius a deuora=
tione ptimoꝝ quam a comestione ciborū quos de⁹
adhunc vsum creauit. Et ppter hoc ieiunandū est a
detractionibus ptimorum a dei blasphemijs ab oi=
bus illicitis loquelis ⁊ ociosis. Sic ⁊ ieiunandū est
ab illicitis aspectibus ab illicitis auditibus gressi=
bus cogitationibus ⁊ generāliter oi eo ⁊ nōxium est
⁊ piculosum aiabus humanis. ¶ Tertia elemosina
aūt hanc intelligimus ex ipso noie omnē misericor=
die subiectionē seu corpalis sit seu spūalis. Elemo=
sina eñ ab eleis q̄d misereri dicit ⁊ ppter hoc omnē
bonum q̄ intuitu pietatis alij feceris elemōsina in=
telligitur sui exempli consilium siue auxilium ⁊ hoc
siue tpale siue spūale ex misericordia ptimo impen
dēte elemosinā ei largit⁹ es. Quarta ē remissio in fra
tres siue sit molestiaꝝ siue ɔtumeliaꝝ siue dānoꝝ. Cer
tū est ei q̄ remittēt ib⁹ oia bsū debita ab alijs remit
tuntur ⁊ debita eorum. Quinta est disciplinatus sūt
tres ptes. Prima est afflictio doloris vt verbū cili=
tioꝝ loricaꝝ ligutinaꝝ ferreaꝝ estus ⁊ frigoris cete=
rarumq̄ passionū que dolorē inferunt corporalem.
Secūda est afflictio laboꝝ. Tertia est occupationū
afflictio. He ergo afflictiones cuꝫ ad impetrandam
vel conseruandam seu augendam siue defendenda
iustitiam assumuntur tunc iustificationes vocantur.
Considera ergo diligenter septē ista ⁊ videbis q̄ iu=
stificationes nostre sunt ⁊ iustitie impetratiōes icre=
menta ⁊ defensiones ⁊ sacrificia deo gratissima pla Nota.
cātesq̄ oblationes. Et hic finē faciam⁹: tractat⁹ isti⁹
de sacris q̄ virtute diuina sibi assistente potissimum
sanctificauit ⁊ iustificationibus q̄ ipsa natura sua et
merito iustificāt maiora ⁊ altiora de his q̄ nobis nec
est videre datū nec scribere pmissum studiosis: ⁊ ma=
gis vacare valentibus atq̄ apud deū maiori gratia
pollentibus reseruantes. Et si ei ad perfectū de reb⁹
tam sublimibus: tam magnis: tanq̄ diuinis: tāq̄ ab
humani sensus paruitate distantibus put oporteret
deserere plene ac pfecte scribere peccātis nr̄is faciē
tibus non valemus. Gratias tñ largitori oim bono
rum deo agimus si vel modicā occasionem vt sapi=
entiores fiant sapientibus damus ⁊c.

¶ Finis elegantissimi atq̄ pientissimi operis
Guillelmi Parisiensis de septem sacramentis.

¶ Sequit de vniuerso tractatus doctrine atq̄
artis mirabilis.

¶ Incipit tractatus Guillelmi parisiensis. Cur deus homo

¶ De corruptione virtutis nostre appetitiue interioris eleganter disputat: eiusq; peruersitatem ac errorem euidenter et aperte demonstrat.

Quatuor radices

Onā ad hoc quatuor radices Prima virtutis nostre appetitiue interioris: errorem corruptionem atq; peruersitatē Scd'a animalitatis nostre rebelliones. Tertia nostre mortis cui omnes addicti sumus dānationez. Quartam tot' nostre rectitudinis in curuationem. Et has quidā radices a sensibus omnium et experientia accipi q' quidez facere in omni facultate licitum est. Primuz patet q: ipsa viciorum opera q̄ suaue nobis sapiant. Et ea que virtutum sunt q̄ asperum significat ipsa experientia nosq; edocet. ¶ Deinde minora bona que bona corporis nominatur vt speciositas agilitas vt robur et sanitas q̄to studiosius ardentius amentur atq; querantur a nobis q̄ proportionalia his aīar nostraruz: bona quis ignorat. Bona pporcionalia his vocamus speciositatem animarum agilitatem robur et sanitatez: que aut virtutes sunt aut ex virtutibus. Tercio ipsarum minima bona corporalia q̄rum omnis vsus est aut sustentatio corporū vt esce. Aut protectio vt vest' et lectio aut exornatio vt monilium et annulorum tantaq; peruersitate concutit vt in eorum omnium inquisititione nec ordo lueatur nec modus dum minima ipsa in primis queruntur maxime per omnem modū q̄m primis studijs et maximis amoribus similiter laboribusq; et si quid aliud vie est ad inquisitionem illorum. In maximis autez que nemo dubitat animaruz eē propria nisi qui eas aut ignorat penitus aut eēt aut postponit corporalibus nulli sunt nobis amores: nulla studia nulli labores nulle delicie et hoc dicimus q̄tum est de cursu innate nobis corruptionis et naturalis consuetudinis. Nā cū nonnulli ad amorem sectationēq; virtutum se transferunt et cōferunt diuine bonitatis et beneficium. Non humane virtutis officium. Et hoc in destructione pelagiane hereseos palam deo adiutore faciemus nobis adp'sēs sufficit. Nā i sectatione virtutū sūt nob' labores et dolores et difficultates onerose. In sectatiōe v'o vicior' delitie. Et istd inuenitur diuino numine siue non. Qz ergo sic se habent bonum et malum ad appetitiuam nostrā interiorē et amarum et dulce ad appetitiuam nr̄am exteriorem. Nō pōt aūt eē vt appetitiue nr̄e exteriori amarum dulce sapiat. et nec econuerso nec vt malus amarum minus amare. ¶ Aut malus dulce minus dulciter nisi peruersitate ipsi'. Necesse est et in appetitiua nostra interiore similiter se habere vez vt bonum male ei sapare aut econuerso: neq; min' bonuz mag' bene id est malus malum min' male nisi de p̄uersitate errore et corruptione ipsius. Et quēadmodū peruersitas error et corruptio in exteriori appetitiua exteriorem indicant egritudinem sic interior necesse vt iudicēt interiorem siue sp̄ualem egritudinem.

Bonū a dō

Perūsitas v'tutis appetitiue

Manifestū est ergo omnes filios ade interiori egritudine et vicio natiuo laborare ex quo est illis ista virtut' appetitiue interioris error atq; p̄uitas.

Filij ade oēs egri

¶ De rebellione ɔsequent' disputat rebellione i q̄ animalitatis nostre quā ipse dicit eē aduentitiā et illatam nature humane nō ppam aut naturalez.

Rebellio vero animalitatis nr̄e ad id q' i nobis spirituale atq; nobilius necessario aduenticia est et illata nature hūane. Primum q̄m ipsi phi ponūt pprie aīe ad corpus quos hic quidem imparatiuum illud autez ministratiuum omne autem proprium naturale est. A parte ergo corporis nō est rebellio naturalis ad animā. Sed totum q' facit animalitas aduers' animaz est a parte corporis: animalitas ergo naturaliter non rebellat aduersus spiritū siue aduers' id q' est in anima nobilius atq; sublimius. ¶ Amplius. Si tanta est pax virium inferior' atq; mēbror' vt sibi inuicem infatigabili necessitudine obsequāt' siue subseruiant. Cum tamen nullū alti natura supposuerit siue pretulerit. Quāto magis animalitas nostra q̄ naturalis ordo institutionis spiritui id est anime nostre parti nobiliori regenda ipsa natura lege et institutione subdidit q̄tuz ne natura ipsa ergo cōtra nature legem est alterius ad alteruz rebellio. ¶ Amp. Si naturalis est ista rebellio cum nature ordo et institutio nihil habeat in honesti nihil turpitudinis. si habet ergo ista rebellio aliquid inhonesti. Cur igit' rebellionem errorum ɔcupiscentiarū ceteraruz passionū quibus virtus bellū indixit et contra que oēs acies virtutū p̄parentur oia carus certamina suscipiuntur perdomare atq; triūphare et pro viribus exterminare iubemur. ¶ Amp. Ipsa natura non solum docet de animalitate nostra per certamina virtutum inquirere victoriam. Sed et instigat nos et cō mouet ad idipsum. Nullus aūt mot' nature frustra est naturaliter aut vane frustra aūt et vane eēt si eēt ad finem impossibilem igr possibil' est parti anime nostre nobiliori victoria de aīalitate nostra. ¶ Amplius. nullus motus nature est contra ipsā naturaz igr vnius et eiusdem nature motus non sunt inuicē contra se. Ergo cuz indubitanter aliū sūt naturales vez illi qui sunt ad pdomandū et triūphandum aīalitatem a p̄te anime nostre nobiliore quā more scripture vocam' hic spiritum necessario motus rebellantes sez qui sunt a parte animalitatis contra naturam sūt. Rebellio igr illa quaz fecit in nobilis aīalitas nostra contra nature primitiuam institutionez est seu ordinationem. ¶ Amp. Si rebellio ista est naturalis igr contraria obedientia et pax erit inimica naturi. Sed hic est status q̄ per certamina virtutuz queritur et ad quē p illa venitur ergo per virtutes venitur ad statum inimicū nature. Et hoc est manifeste falsum quia per virtutes nō venitur nisi ad meliorationem et illustrationem nature. ¶ Amplius. Impossibile est vnam naturam principium eē contrariorum motuum et eam naturaliter vel mouere vel moueri ad contrarios fines sed ɔtrij fines sūt sublime honestatis et deorsum siue infirmum viciosarū passionū ergo cum vna sit natura humana impossibile est ipsam moueri naturalr in vtrūq; istorum finium. Nephas aūt est dicere q' motus ad honestates sit humane nature contrari'. Restat ergo vt motus animalitatis vbi honestati rebellent sunt nature cōtrarij et pncipium hmōi motuū est viciū qt ho-

Rebellio

Null' mot' nature frustra est

Sp̄us aīe ps nobilior

nestati contrarium. Et plaga est quia nature inimi-
ca passio et lesio. Confitentur aūt nobiscū ipsi phi-
losophi gentilium. vt Tullius vt eñi inquit sepe dixe
rimus et sepius dicēdū est natura sum⁹ auidissimi
appetentissimi honestatis. Contra naturam factum
est: quod auidissimi appetētissimiq; sumus in hone
statis Hec est plaga quā querimus nature humane
illata. Hec est rebellio, p qua dixit Apostolus rom.
vij. Uideo aliam legem in membris meis repugnā
tē legi mentis mee ⁊ captiuantem me in lege pecca
ti. Condelector eñi lege dei sm interiorem hominem
Nota. quem nos spiritum vocamus vt dictum est. Et ite-
rum ego ipse mente seruio legi dei carne aūt legi pec
cati. Et iterū in. viij. Qui sm carnē sūt q̄ carnis sūt
sapiunt qui vero sm spm̄ q̄ sunt spiritus sētiūt. Itē
in vij. Cum essemus in carne passiones peccatorū q̄
p legem erant opabatur in membris nostris. Nunc
aūt soluti sum⁹ a lege mortis i q̄ detinebamur vt ām-
bulamus in nouitate spūs. Item in. v. ad ga. Spiritu
ābulate et desideria carnis nō perficietis caro ei cō
cupiscit aduersus spiritum spūs aūt aduersus car-
nem vt non quecunq; vultis illa faciatis. Deide ma
nifesta sunt opera carnis. et enumerat vicia carnem
vocans ipsam animalitatem nostrā. Hic id totū i no
bis qd̄ est nobis cōmune cū animalibus ceteris hoc
ipsum veterem hominem vocat. It. iij. col. Expoli-
Uet⁹ homo antes vos inquit veterē hominem cū actibus suis et
induentes nouū hominem q̄ renouat̄ in agnitionem
dei sm imaginem eius q̄ creauit eum nouū hominem
vocans ipsū spm̄ cum decore et venustate honesta-
tis sue que est integra virtutum suarū speciositas.
Hec aūt testimonia non ideo adducimus vt velim⁹
eis inniti aut eis tanq̄ radicibus p bono vti. quo-
niam nō cū eis agimus q̄ credūt testimonijs scriptu
rarū sed vt ipsam veritatē fidei quā q̄rim⁹ scriptam
monstremus.

¶ Acutissime disputat ostendens corp⁹ humanum
qd̄ organum est anime ex conditione sua primitiua nō
eē caducum et deficiens: sed aduētitie et illatie tve
l ut ex accidenti. Uide.

Nunc aūt circa tertiam radicem negoci-
abimur hec est mortis dānatio vt dixim⁹
cui omnes addicti sumus. Intendētib⁹
ergo anime humane nobilitatē ⁊ indrē-
tibus eā inquisitione pscrutata inuenit̄
indubitanter eius essentia perēnis et indeficiens; o-
parationis: qua ppter non congruit ei nisi organū pē
nis et indeficientis obedientia. Carpentariū eñi ide
ficientis opationis in arte sua non decet dolabra de
ficiens nisi reuocatione et multitudine dolabrorū cō
Nota pensaret̄ ei vnius dolabre defectus atq; caducitas.
Hoc aūt in anima hūana esse non potest vna eñi aīa
non nisi hūana organū vnū id est corpus habere po
test: licz Pythagoras et discipuli eius aliter senserūt
Quē errorē hic destruendū non suscepim⁹. Aristote
les tñ et eius sequaces phicis rationib⁹ que adhuc
extant in libris eorum destruxerūt. Organū igit̄ ca-
ducum et deficiens: et cuius defectus renouatiōe at
q; successione organorum non impletur incongruēs
est et insufficiens pēnitati ⁊ indefici entie aīe hūa-
ne. Ergo naturaliter non ei datum tale organū aut
aptatum cū nā in oībus nālr facit qd̄ decet ⁊ cōgru
it et sufficit. Et vt aiunt ipsi phi q̄to melius pōt at-
q; perfectius alteriusmodi ergo non est nālit̄ r id ē
institutione et conditione sua primitiua corpus hu

manum tam caducum et deficiens. Caducitas ergo
et deficientia non veniunt corpori hūano nālit̄. Sz
aduentiue ⁊ illate. ¶ Amplius. siue equū siue tomū
anime corpus hūanum homines: animam do sesso-
rem aut habitatorem nullomodo decuit sessorē esse
perpetue sessionis. Et equum correlationem habē
caducam. Oppositorū eñi eadem oportet esse eā q̄ a
parte generis habent. Si ergo ad inuicem sunt aīa
humana et corpus ipsius vt sessor et equus qui insi
det vt in habitator et habitaculum tñ relatiua natu
raliter necesse sit eē coequalia. Si aūt perpetua na
turaliter et indeficiēs ipsa sessio a parte anime. Si
militer et in habitatio a parte eiusdem. Ergo tcor
relationes a parte corporis necesse ē eē perpetuas. Phi gētil
Faciamus aūt et istud planius vt ipsi phi bene di-
cunt: proprium est anime ad corpus: hoc q quidem
est imperatiuū ⁊ illud ministratiuū relatiua dicunt̄
ad inuicem. Sicut et actus eorū. Sicut et imperium
et ministratio: naturaliter ergo coeq̄lia sunt. Si er
go impatiuū indeficiens perpetuū in imperādo ne-
cesse est vt eius oppositum in opposito id ē ministrā
do sit perpetuū ⁊ indeficiens. Similiter aūt sicut se
habet impatiuū ad imperationē: sic se habet ministra
tiuū administrationem. Naturaliter igit̄ permutat i
Nota. ipatiuū administratiuū vt impatio administratio-
nem. Qz ergo ministratiuum deficiens est a sua mi
nistratiōe seu morte seu senio seu passiōe alia cōtra
naturalē eius ⁊ primitiuam institutionem hoc eē pa
lam est cum primitiua institutio ei⁹ reqret illud esse
perpetum sicut iperatiuum est eodē mō est icessiuo
et sessibili in habitato ⁊ habitante. Simil̄r e⁹ s⁹ ha-
bent per modum relatiuorū et ppter hoc necesse est
vt naturalis sit eis coeuitas non potest ergo esse vt
alterum sit naturaliter perēnis eēntie Alterum aūt
deficientis in tempore. ¶ Amp. sicut vita ⁊ mors ad
inuicem sic mortalitas ⁊ immortalitas naturaliter
qz sunt contraria. Sic ergo naturalis mors et vita
nunq̄ cōicat in subiecto et illud sibi ptiūt aut diui-
dunt qd̄ est dicere qz non accidit nec potest accidere
per naturā alicui⁹ subiecti vt simul sit viuū et mor-
tuum. Aut partē habeat sic viuā et partē mortuā er
go mortalitas et immortalitas naturaliter non cō
municant subiectum aliqd̄ nec illud diuidūt sibi. na
turaliter aūt partē habet sui immortalē homo ani
mam vez ergo reliqua pars ei⁹ caro non est mortal̄
nālr q ergo est est mortalis factum est ei ex accidēti
¶ Amp. Si natura nunq̄ coniungit vitam et mortem
in vno subiecto ergo neq; principia eorum. Qd̄ eī
Nota. facit natura in actibus hoc in principijs eorū ⁊ eō
uerso. Cum ergo immortalitas sit naturaliter in es
sētia humana: ⁊ hoc p parte nobiliori que ē anima
Mortalitas non erit in eadem naturaliter. Cuz igit̄
id ea sic erit hoc necessario ab accidenti nec est ob-
iectio: si qs dicat q i paralitico et habente membrum
aliqd̄ aridum coniūcta sīt sanitas egritudo et mors
et vita. Qz hoc non est per naturam imo per natu-
re lesionem. Natura aūt per se non operat̄ lesiones Mortali
suas. ¶ Amplius. mortalitas et imortalitas oppo- tas ⁊ imor
sita sūt. Necessario ergo erunt circa idē susceptibi- talitas cō
le ⁊ hoc est viuēs. Neq; eñi mortale neq; immorta- traria
le potest esse nisi viuēs. Similiter et perēnitas vite
et deficientia il lius non nisi circa vitam. Abscisio āt
vite mors est continuatio aūt ppetuatio. Sz nec ha
bitus per priuationem nec alterū contrariorū p alte
rum fieri habet naturaliter. Ergo continuatio vite

humane non habet fieri p mortem naturaliter. quia
ergo natura humana ppetuāda erat ⁊ transferend⁹
erat homo ad immortalitatē quātū erat de cōditio-
ne sui creatiōis. Ad hoc enī creatus erat. non fuit er
go transferēdus p mortē quia priuatio non debuit
esse ad habitū. Quod igitur mors interuenit ī ea ī-
ter vitā nature ⁊ vitam glorie. Non est naturalis or
dinationis naturaliter enim plus distant mors et vi
ta ꝙ vita ⁊ vita vtpote nobilior siue felicior ergo cū
a vita inceditur p mortem ad vitā nobiliorē incedit
per id qđ est remotius ad id qđ est propinquius. In
cessus ergo ad mortem declinatio ē a rectitudine na
turalis incessus. Omis autem naturalis incessus re
ctus est. Ois ergo declinatio a rectitudie ē cōtra na
turā ⁊ mortem igitur et mors ꝯtra naturā humanem
Cuius eni finis ꝯtra naturam ⁊ motus ⁊ vita cōtra
Mori non ꝓpū nature
eam est. Qz ergo morimur non nature ē ꝓpum imo
extraneum et illatū. ¶ Amplius. quicqđ nā intēdit
non est ei impossibile nihil eñ intendit frustra vl va
ne. Frustra aūt et vane intenderet qđ ei eēt impossi
bile acquirere. Item qcqđ anima naturaliter in vi-
ta repugnāsqȝ patitur contra illam ē. qz genus con-
tinuationem vite sue naturaliter intendit et querit
nā hūa et mortem repugnans inuitaqȝ patit. Mani
festum est et mortem illatā et vite eē continuationē
nālr non solum possibile sed debitam. Nihil ei qrit
nā nālr nisi qđ est sibi debitum. Manifestū est ergo
vite continuationem hūane nature eē ablatā ⁊ mor
tem non eē vite hūane confirmationem: sed potius
abscisionem nec est simile de vita brutorum aīalium
qz nulla corporalis tñ est vt nihil potest nobilitatis
extra vel vltra corpus et iđ conditiones corporis se
quit. Necqȝ veresimile est naturā brutalem inuitā at
qȝ repugnantem mortem accipe nisi forte violenta
sit ei illata. Sed si senio ⁊ naturali resolutione adue
niat omnino eam nihil molesti habere verisimile ē.
Nāles mo⁹ imūes a labore
Naturales eñ motus omnino immūes sunt a labo
re fatigatione et molestia. Adiuuamur etiā ad hoc
per naturalem luctum carorum et planctū qui infu
neribus fieri consueuit. Iste eñ luctus qz omniū est
et apud omnes necessario naturalis est. Et ꝓpt hoc
tanꝙ vox nature habendus vocem aūt nature īpos
sibile est eē mendacem: qz ergo hac voce clamat na-
tura humana vbiqȝ mortem extremum in malū suū
esse. Necesse est esse mortem extremum malū intelli
go corporale. Si aūt eēt mors vite consūmatio ⁊ na
turalis cursus expletio eēt bonum nature et finis in
tenderet. De fine aūt quē intendit natura non solum
non est ei dolor siue molestia cum illum adepta fue-
rit. Sed delectatio et gaudiū igit necessario mors ē
Mors plaga aduentitia
ergo plaga mortis siue dānatio illata humano ge-
neri et aduenticia non primitiua indita adeo vel in
nata.

¶ Agit de quarta radice quam ciuitatem spi
ritualem vocat. quam etiam illatā dicit et aduenti
tiā. deinde ad originale peccatum descendit

Rectitudo spūalis Incuruatio sō lūne dedit.

Quarta vero radix quā premisimus est na
turalis nostre rectitudinis incuruatō. Re
ctitudinis dico spiritualis cui attestat i-
psa rectitudo humani corporis. Cetera eñ
animalia vt ait Tulius natura deiecit ad pastū: so-
lum hominem erexit ad sidera. Simile ē illud os ho
mini sublime dedit celūqȝ vidē ⁊ generalit ī oī spē.
Alta figura corporis et singulorum membrorū atqȝ
compensio nature interiori attestatur. Sic vngues
fortes magni acuti aduncati ⁊ dētes ⁊ oris rictio mā
gnā attestatur rabiem. Sicut apparet in leonibus.
Contrarium vero attestatur mansuetudinem sic ap
paret in hominibus. Ipsa ergo rectitudo humani
corporis iudicium est eterne naturalis rectitudinis
Curuitas ergo quā econtrario videmus in homini
bus est hūane nature illata. Curuitas aūt est q̄ inte
Curuitas Interior
rius declinatus est a sublimibus. i. spiritualibus bo
nis ⁊ malis agnoscendis atqȝ videndis ⁊ sētiendis.
Incuruatus aūt ad minima bona que sunt terrena
atqȝ carnalia illudendusqȝ ab eis erroribus ⁊ fanta
siis ⁊ ornādus solicitudinibus. Similiter ⁊ affectus
in spiritualibus et eternis bonis a malis pene fun-
ditus est ab alienatus: qz ergo incuruatio ⁊ rectitu-
do contraria sunt. Rectitudo autem naturalis erit
necessario incuruatio contra naturam. Cū sit natu
ralis egritudinis lesio atqȝ plaga. ¶ Amp̄. Ista cur-
uitas est similitudo quedam brutorum animalium ⁊
equatio quedam. naturaliter aūt est homo sublimi-
or ꝙ bruta et vita eius nobilior igr̄ adequatio ad il
la in natura et assimilatio in vita cum istaduo pati
atur et contrahat et ipsa sua origine pene sūt aduē-
titie et illate ipe quodam est brutū animal lege pri
mitiue conditionis. Hoc videmus nasci hominē p
vicium originis. Animal eñ aīal nascitur primiti-
ua lege et conditione nature. Homo aūt nascit aīal
ea animalitate de qua superius locuti sumus. Na-
scitur ergo eius conditionis et status cuius sunt ip
Homo quō mō nascit sit brutum
sa bruta animalia per naturam. Non ergo nascitur
ī sublimitate naturali natura humana sed depressa ab
altitudine qua debuit eē brutis superior: et de gene
rata a nobilitate q̄ debuit ei lōge brut' pstātior. deo
qȝ quadā assimilatione vicinior: transformatio igit
ista monstruosa pene esse dubitari non pōt qz homo
comparatus est iumentis insipientibus et similis factus
est illis. ¶ Amp̄. Si cōsiderauerim⁹ aliquos homi
nes in statu rectitudinis naturalis: ceteros aūt ho-
mines q̄les nascūt: videbim⁹ manifeste illos hoies.
Ceteros aūt quasi iumenta. Istā autem miseriā vt
eēt quasi iumenta nec anteꝙ nascerentur meruerūt
cum non essent neqȝ postꝙ nati sunt qz sm hoc esset
inflicta eis pena ista antiqui illam meruissēt. Cū
tales nati sit sine merito ergo nati sunt tales. ¶ Qz
ergo naturalis rectitudinis nobilitas iure erat eis
debita. Et cū esset ablata necesse est vt aliquo iudi
cante sit hoc factum. Durissima eñ pena est homi-
nem quasi iumentum fieri ⁊ contra naturam huma
nam indubitanter est tanꝙ magna et ei⁹ depressio ⁊
vilificatio. Est ergo aduenticium et illatum. ¶ Am-
Nota
pli⁹. si consideremus amorē corporalis voluptatū
et vincula desideriorū hmōi ea locum miserie isti⁹.
Inuenimus locū istū carcerē ⁊ amorem vel cathenā
desideria vincula ergo inuenim⁹ miserum hominē
in carcere cathena et vinculis que omnia iudicia sūt
pcedentis peccati ꝓ quo ista inflicta sunt. ¶ Amp̄.
sicut incuruatio corporal' non pōt esse nisi plaga et
lesio illata ī corpore humano. Sic nec curuatio spi-
ritualis in ipsa anima. Sed neqȝ errore nature facta
esse potest ista incuruatio. Naturam eñ vniuersali
ter ⁊ continue errare īpossibile est. Hec aūt incurua
tio ei in omnibus est ⁊ ipsa non interrūpitur. Restat
ergo vt plaga ista īcuruatio plaga inquā illata hu
mane nature vniuersalit. ¶ Amp̄. Si naturalis esset
ista incuruatio queadmodum in brutis nihil habēt
turpitudinis vituperande in nobis. Sicu nec in ip

sis et sequi illam esset ad naturam viuere in nobis si
cut et in illis. ¶ Et propter hoc doctrine et disciplinę
morum leges quibus passiones iste aut cōpescunt
aut extinguntur inique cēnt qm̄ nature ⁊ dei ordina-
tionis ɔtrarie qui nature sic instituit et nō potius a-
gendum esset nobiscum de moribus ꝙ cum brutis.
Morum etiam virtutum studia abijciēda essent no
bis tanꝗ inimica nature. De hoc salomon Eccl'. vij.
Creauit deus hominem simplicem et rectuꝫ. Ille ve
ro se miscuit infinitis q̄stionibus. Aggregātes aut
ex his quatuor radicibus sermonem. Dicim⁹ quia
omnia ista mala que enumerauimus non sunt casu
alia generi hūano cum vniuersalia sint atꝗ cōmu-
nia. Casus enī rarus ⁊ particularis est: qꝛ ergo nec

Casus

nālia sūt nec casualia ꝓuidētia regentis aut immissa
aut immitti pmissa: sꝫ nec immitti potuerūt aregēte nec
pmitti nec immitterent nisi iusto iudicio. Tam nobilē
enī creaturam suam deus et morti adijci ⁊ tot et tan
tis afflictionibus affligi innocenter qualiter permit
teret ergo iusto iudicio patitur genus humanū om
nia mala ista. Iniuste aūt ista patiē si ista non meru
it. Non aūt meruit ista mala in nascendo vt iaꝫ ostē
dimus. Nascentes enī ista mala secum contrahunt
et cum istis necessario nascuntur ergo ea meruit in
aliquibus qui vel nati non sunt vel non tales nati.
Si enī tales nati essent necessario peccatum eos p̄-
cederet propter qđ iniusta damnatione nascerentur
Manifestū ergo aliquos vl' aliquē precessisse ⁊ hoc
effecisse vt talis id est animalis atꝗ mortalis ex eo
posteritas nascerentur. Iam ergo stabiliuimus ori

Originale peccatum

ginale peccatum vtroꝗ modo sue acceptionis quia
originale peccatum dicitur et est illud peccatum qđ
fuit meritum et origo totius damnationis istius. Et
ipsa originalis dānatio cum qua omnes nascuntur
et certum etiam fecimus in aliquo vel in aliquibus
parentum naturam humanam: et peccato origina
li vicio atꝗ dānatione olim fuisse imunē qui si adā
et eua vocati fuerunt aut alijs nominib⁹ non refert
quantum ad finem quem intendimus vt magnus est
si nihil in hoc infidelitas scripture crediderit. Ma-
nifestum est et illud apostoli Ro. viij. Per ea que di
ximus et corpus quidem mortuum est ꝓpter pecca
tum. Iam enī inuentum est peccatum ꝓpter qđ dā
natio mortis inflicta est et originale vicium contra
exceptis quos p̄uilegio gratie diuina bonitas exe-
mit. Si quis aūt querat qua iusticia dei vno peccā-
te aut duobus tota posteritas in dānationem mor-
tis derelicta est. Rn̄dimus in tractatu de originali

Questio singularis

peccato. Et ad hoc ipsam rn̄demus qđ iusto dei iu-
dicio peccantes ipsi in nā sua corrupti sunt penalit
quā ipsi culpabiliter ꝑpeccatū corruperant. Corru
ptio āt illa natura li lege generationis trāsfundi de
buit in filios. Et ꝙ fuerat pena merita ⁊ inflicta pa
rentibus esset in filijs per legeꝫ generationis trans-

Solutio

fusa corruptio quādmodum si merito peccati ali
cuius lepra inflicta eēt eidem et transfunderetur p
legem generationis in filios. In parte quidem eēt
pena merita et inflita lepra et hmōi. In filijs aūt es
set quasi natura non aūt peccati pena non enim est i
filijs pro peccato inflicta.

Quomodo curandum fuit vulnus originalis
peccati pulcherrime hic docet.

Post hec qua medicina curandū fuit ori
ginale peccatuꝫ qꝛ ⁊ vulnus fuit in per-

Originale pctm̄ quid

petrantibus et egritudo i posteris cō-
trahentibus quia satisfactione emēdā
dum. Quia reuera transgressio fuit le-
gis posite ⁊ alieni iuris inuasio quo sacrificio expiā
dum seu repropiciandum qꝛ reuera peccatum fuit
et offensa in deum quo lauacro diluendū quia ⁊ con
taminatio fuit parentum ꝑpetrantium. et posteroꝝ
nascentium quo peccato redimendum quia procul-
dubio venūdatio fuit tam cōmittentiū illud parētū
ꝙ contrahētium posterioꝝ inquirere tentabimus.
Et p̄mum dicam⁹ illud qđ cōtraria cōtrarijs curāt

Contraria ɔtrijs curāt

tam in spiritualibus ꝙ in corporalibus vt vicia vir
tutibus et effectus viciorum ⁊ opera effectibus vir
tutum ⁊ opibus. Deinde qꝛ par aut maior debet eē
satisfactio transgressioni. Et dꝫ eidem eē ɔria. Pro
cedamus ergo ex his tribus radicibus erdicamus.
Qꝛ primum peccatuꝫ necessario inobedientia fuit
eo aua ritia atꝗ superbia. Qualiter enī veruꝫ sit il
lud qđ in decimo eccl' dicit. Initiū omnis peccati su
perbia. Et illud in. vi. prime ad thy. Radix omniuꝫ
maloꝝ cupiditas. Et illud pctm̄ est dictum vel fa
ctum vel concupitum contra legem dei. non nūc pro
banduꝫ suscepimus licet probatio expedita sit. pe-

Pctm̄ quid

catum enī nihil aliud est ꝙ distortio a rectitudine cir-
ca idem aūt inquit Aristoteles sunt rectitudo ⁊ pec
catum nolens indubitanter rectitudinem et pctm̄ eē
ɔria. Rectitudo aūt est que debet regula eē tori⁹ di
uine nostre voluntatis quā lex eius exprimit. Pro-
pter hoc. Iideꝫ est declinare a lege: qđ declinare a re-
ctitudine diuine volūtatis. Et ideo declinare a lege
verissima rōe peccare est. Superbie vo iuxta rōneꝫ
verbi ipsius seper ire est hoc est super statum sibi cō
petentem et congruū ire ⁊ hoc tūc fit cum a cōmissa
sibi aministratione seu in seipso siue in alijs in eorū
damnationeꝫ quis prosilit vt in quibus debuit eē ser
uus dispensator atꝗ minister legit dn̄m ꝓpa volū-
tate aministrare volens qđ aliena tn̄ fuerat dispen
sandū. Cupiditas aūt est velle suū facere vel suū ha-
bere qđ habendum fuerat alienum. Auaricia vero
aꝓpriare sibi qđ cōmissum fuerat ad dispensandū.
Et propter hoc cupiditas omnis et auaricia furtū
est spirituale. Dum res aliena spiritualiter per cu-
piditatem rapitur aut ɔmissa ꝙ ꝓ dn̄i placito ɔmitē
tis dispēsāda erat appropāē. Qꝛ ergo in oī pctō ista

In oī pctō tria ɔcurrūt

tria concurrūt. In oī enī peccato ⁊ discrepatur a re
ctitudine diuine voluntatis et alienum ɔcupiscitur
Aut in ꝓprium vsurpatur et intelligimus rem alie
nā et nosipsos vires nostras membra et corp⁹ ⁊ oia
alia. Hec enī oia nobis ɔmissa sunt ad vtendum pro
diuino beneplacito volūtatis. Et propē hoc in quo-
cunꝗ eoꝝ vsum ꝓpe voluntatis nobis vendicamus
ab aministratione in dānationem cadim⁹. Et qđ no
bis ɔmissum est auare furtiueꝗ nobis appropria-
mus. Non potest autem dubitari quin in omni ope
malo in aliquo eoꝝ que enumerauimus ꝓ nostra vo
luntate et ɔ̄ dei voluntatem vtamur. Manifestum
est ergo id in quo eramus et dicamus qꝛ manifestū
est ex his ꝙ diximus qm̄ pctm̄ p̄moꝝ hominū ꝙ pec-
cauerūt necessario fuit superbia auaricia ⁊ inobe-
dientia. Ex radicibus aūt positis superbia curanda
fuit p hūilitatem. Auaricia per largitatem ⁊ inobe
dientia per obedientiam.

¶ De medicina contra lapsum.

Incipiam⁹ ḡ et ꝓseq̄mur vnūqḋq; istoꝝ ꝑ se ꝛ dicam⁹: qꝛ sugbia illa fuit ab oi̇moda fuitute i oimodā dn̄ationē. Qui eni̇ oimode fuus erat se gessit dn̄ꝫ vlsūt ab aliquo eoꝝ q̄ sibi ꝯmissa erāt admi-nistrāda ꝓ diuine beneplacitō volūtatis vtēdo eius bn̄placito ꝓprie. Certū aūt est ꝙ ista sugbitio habꝫ hūilitatē equalē atq; ꝯtrariā q̄ est descēsio ab dn̄atiōe oimoda in illā oimodā fuitutē oimode reuera se gessit dn̄m p̄m⁹ ille pctōꝛ dū in nullo mādato dei

Superbia ade. dn̄antis obediuit. Dū ꝓpriā volūtatē tūc in oi̇bus adimpleuit. ḡ sugbitio ista q̄ fuit oimode dn̄atiōis vsurpatio ab oimoda fuitute emēdāda fuit ꝑ hūilitatē que ēēt oimoda dn̄atiōe oimode fuitut; assūptio.

Hūilitas christi. Hoc aūt fuit in deo nr̄e hūanitatis assūptio. Solus aūt de⁹ in alto ē oimode dn̄ationis. ꝛ nos in infimo oimode. Descēsio ḡ a suo alto ad nr̄m infimū descēsio fuit ꝛ hūiliatio quā requirebat ꝑnie hūane sugbitiōis emēdatio. Est eni̇ ei eq̄lis qꝛ fꝫm eosdem terios. Ascēsus eni̇ ꝛ descēs⁹ fꝫm eosdē terminos necessario sūt eq̄les. Est ꝛ ꝯtraria qꝛ gn̄alr motus ad ꝯtraria ꝯtrarij sūt. ¶ Amp̄. oimode fuitut; abiectio ꝛ oimode fuitut; assūptio seu susceptio ꝯtrarie sūt ꝛ eq̄les ḡ cū altera fuit pcīm p̄mi peccāt; hois necessario fuit emēdāda ꝑ alterā. ḡ necesse fuit aliquē assumere oimodā fuitutē vt pcīm illō emēdaretur. Nō potuit aūt illā assumere nisi q̄ expers eius erat penit⁹. Sol⁹ aūt de⁹ immunis erat ab oimoda fuitute. Ois nāq; creatura oimode fuitut; ei⁹ et erat obnoxia ꝛ subiecta. ¶ Amp̄. oimode dn̄atiōis vsurpatio ꝯtrariā habebat ꝛ equalē oimode dn̄ationis spōtaneā exinanitionē seu dispositionē. Nec aliō p̄t ei inueniri equale atq; ꝯtrariū. ḡ necessario emēdāda fuit illa vsurpatio ꝑ illam ꝛ hoc nichil aliud fuit ꝙ qḋ legit̄ ad philip. Et semetip̄m exinaniuit formam fui accipiens. Et id qḋ legit̄. xxij. Luce. Ego aūt in medio vestrū ſū sicut q̄ ministrat. Et matthei xxij. fili⁹ hois nō venit ministrari sed ministrare. Si qs autē dixerit quia vsurpate dn̄atiōis depositio ꝛ reditus ad infimū sue fuitutis debeat eē emēdatio hui⁹ vsurpatiōis errat indubitanter quia hoc nō ē nisi restitutio ipi⁹ ablati: dū seip̄m ꝙ male vsurpauerat sibi deo restituit. Sꝫ vsurpatiōis adhuc iniu-

Nota. riā ꝛ cōtumeliā non emēdat. ¶ Manifestū eni̇ est qꝛ aliud ē iniuria que dn̄o irrogat̄ i vsurpatōe rei sue. Aliud res ip̄a que aufertur ꝛ damnū qḋ irrogatur. Peccatoꝛ ergo quicūq; in redeūdo ad statū p̄stinū seip̄m vtiq; deo restituit. Sed apostasie iniuriā quā a deo recedēdo itulit fuitutisq; sue iacturā quā deo tpe pcti fecit eo ip̄o ꝙ redijt nullaten⁹ emēdauit. Et Et hoc inde palā est qꝛ se totū debebat deo. debebat insuper ꝛ emendā iniurie duoꝝ ergo fact⁹ est debitoꝛ et ꝓpter hoc soluto altero tātūmodo ꝓ reliquo manet obligatus. ¶ Manifestum est ergo quia primi parentes restitutionem sue pristine seruitutis ꝛ amministratiōis iniuriam apostasie nullaten⁹ deo poterant emendare. Sed neq; etiam si magis serui vt ita loquar magisq; subditi redirent quia impossibile erat vt tantum per humilitatem descenderet infra se. q̄tum per superbiam ascenderant supra se hec autem erat sola et condigna satisfatio vt quātū

Sol⁹ deus potuit emēdare pcīm ade. illi ascēderāt supra se. tm̄ aliqs descēderet infra se. Hoc aūt sol⁹ de⁹ poterat vt dixim⁹. Et ꝓpter hoc solus deus in persona ꝓpria primoꝝ parentum superbiam hūiliatione sua potuit emendare. Nihil enim erat tantū infra primos parentes aut eis inferius quantū deus erat illis superioꝛ. Solus ergo potuit tātū descēdere infra hūiliando se quātum adam ascēdit. Amp̄ supra se sugbie eleuando se. ¶ Amp̄. si cōcesserit nobis i fideles quod scriptura dicit. iij. Genesis: quia ex illa suggestione et ꝓmissione serpentina eritis sicut dij scientes bonum et malum peccauerūt. Deitatis altitudinem ambiētes erit ꝓbatio lucidioꝛ quia enim in altitudinem deitatis se extulerūt per superbiam: recte fuit vt emēdatio huiusmodi eleuatiōis esset depressio ab alto deitatis vt ita sibiīnuicem operatur transgressio et satisfactio. Et quia illa ab humilitate humanitatis in altitudinem deitatis superbiendo se extulerant emendatione ab illa altitudie deitatis ad hūilitatē humanitatis descēderet.

¶ De auaritia ade.

Nunc vero circa auaritiam et largitatem diuitias et paugtates negociamur ostēdentes peccatum primoꝛum parentum

Auaricia ade. nō nisi satisfactiōe ꝙ expressi⁹ quātū erat de ei⁹ qualitate ꝛ magnitudine emendari potuisse. Hoc autem dicimus quia nouim⁹ deo de sue potestatis immensitate aliū modū fuisse possibilem. Sed peccatis moduꝫ ꝛ magnitudinē huc moduꝫ requirere satisfactionis dicimus. Si ergo peccatū illud fuit auaritia necessarium fuit et positis radicibus vt largitate contraria curaretur. Contraria enim sunt auaritia et largitas. Restat ergo inter eas vt queratur equalitas. Necesse ergo fuit vt q̄ta erat auaritie rapina erat tanta esset largitio largitatis: qꝛ ergo rapina fuit deitatis. Hanc enim primi homines ambierunt vt ponitur. Necesse fuit vt fieret et largitio illius econtrario vt ꝙ auari fuerant in rapiendo spiritualiter seu cupiendo alienum perditoris primi tam largus esse in largiēdo proprium reperatoꝛ: et ideo quantum fuit quod rapuerunt tantum oportuit esse quod ipse donaret et hoc erat deitas sed quod habemus ex scriptura. ¶ Amp̄. omnimode pauper fieri diues illo peccato cōcupiuit ergo econtrario vt medicina responderem ex equo et contrario necesse fuit vt omnimode diues omnimodo pauper efficeretur. Omnino autem pauper primus homo erat qui omnino nihil habebat suū omnimodo diues deus qui totum habebat suū in omnimode autem paupere vsurpatio omnimodam diuitiarum largitate contrarium habuit et equale in omnimodo diuite et apetitum omnimode paupertatis. ¶ Amp̄. cum esset primus homo omnimodo pauper id est omnino nichil habens per auaritiam factus est omnimode diues: modo habens in hoc q̄dem facto nō iure sed iniuria ergo oportuit vt ois iure habens oimode pauper ꝛ non habens efficeretur. Et vt planius faciamus qḋ diximus omnimodam suoꝛum omnimode largitionem emēdande fuit. Nulla autem creatura habuit aliquid omnimode suū preter peccatum. Et propter hoc omnimodā omnino suoꝛum largitionem solus creatoꝛ efficere potuit. Sicut ergo adam per furtum et rapinā factus est quasi diues cum nihil haberet. Sic oportuit vt deus fieret quasi pauper cum omnia haberet. Et hoc videtur predixisse Salomon ꝓuerb. xiij. Est

Nota. [margin note at "do pauper efficeretur"]

Salomon. quasi diues cum nihil habeat et est quasi pauper cū in multis diuitijs Sic ap̄ls cum in. viij. scḋe chorinti. ep̄le dicit hoc scitis inq̄t gratiā dn̄i nostri ihesu

christi quia propter nos egenus factus ē cum esset
diues. Nō potest dubitari quoniā rapinam diuitia
rum assumptione paupertatis ⁊ largitione earum
emendāda sit: habet enim vtrūq; contrariū in deo vt
ostendim⁹. Item omnimoda sui et suorum vsurpa-
tio fuit peccatū primi parentes peccantis: qui se to
to ⁊ suis ꝓpria voluntate vs⁹ ē cōtra imꝑiū dei illū
iure plenissimo possidētis. Et vsurpatio nō habuit
contrariū adeq̄tum nisi omnimoda sui ipsius largi-
tionem. Omnimode enim et iure plenissimo posses
suosfactus est omnimodo possessor legitime posses-
sori ablatus ergo oportuit vt dominātissimus pos-
sessor fieret oīmode possess⁹ et ius omnino non ha-
Nota. bēti collatus. Et hoc est quod dicit isa. ix. Paruul⁹
natus est nobis fil:us datus est nobis. Et illud redē
ptionem misit populo suo Attende contrarietates
eorum possidere et possidendi aufere ius omnimo
dū: ⁊ omnimodā iniuriam auaritiam ⁊ largitatem.
Et videbis perspicue ꝙ alterum fuit sicut transgres
sio et alterum sicut emēda. Parataq; contraria nec
alibi potuit illa transgressio ad contrarietatem ad
quantam inuenire Et propter hoc neq; medicinam
Inobedien neq; emendationem potuit aliunde habere. ¶ Nūc
tia ade autē persequendū erit nobis tertium scilicet inobe-
dientia que necessario primū peccatū fuit. Dicim⁹
ergo quia inobediētia eius qui oīmodo tenebatur
obedire que non habuit contrariū sibi adequatum
nisi obedientiā eius qui nullo modo tenebatur obe
dire. Esse enim non habet cōtrariū nisi vnum ⁊ obe-
dientia non habet contrarium nisi inobedientiam.
Nec illa habet istam cōplexionem que contrarieta-
tem efficiat. Sicut in libro Topicoꝝ apud aristote-
lem didicisti Nō potuit ergo inobedientia eius qui
omnino tenebatur obedire per aliam emēdari ꝙ ꝑ
obedientiam eius q̄ nullo modo tenebatur obedire
Inobedien Hic autem erat solus deus. ¶ Amp̄. inobedientia il
tia per obe la fuit per obedientiam emēdanda. Sicut apparet
diētiā emē- ex radicibus quas ab initio posuimus: quia ergo
danda nulla obedientia inueniri poterat nisi ialiqua crea-
turarum aut in ipso creatore necessario per obediē
tiam alicuius ex creaturis aut per obedientiā ipi⁹
creatoris. Non autem per obediētiam alicuius ex
creaturis ꝙ inde est manifestū Q: vnaq̄q; creatura
ex toto posse suo et viribus per seipsam et ꝓ se ipa
obedire tenebat actori suo iure creatiōis et ꝯserua
tiōis sue. Ergo quātūcūq; obediret etiā si totū pos-
se in obediēdo creatori suo expēderet nō exolueret:
nisi ꝓpriū debitū. Debitū inq̄ quo tenebat rōe ꝓpe
creationis non solueret ergo debitum prime inobe-
diētie siue trāsgressiōis. Sed neq; prim⁹ transgres-
sor per obedientiam suam quātumcunq; poterat i-
obedientia sue debitum exoluere. Quamcunq; eni
obediētiam deo impenderet ad illam etiā sine obe-
dientie sue debita tenebatur ergo alio debito tene-
batur ad illam. Illud ergo debitum in eius exhibi-
tione nō aliud solueretur. Q: autem quelibet crea
tura ad omnimoda obedientiam teneatur: et per se
ipsum debito innata absq; vlla contracti debiti sup
Inobedien additione inde manifestum est: quia nulli ex creatu
tiā ade sola ris licet naturaliter diuinis legibus aut regulis in
obedientia aliquo contraire Ad hoc igitur tendit raciocinatio
dei emēda- nostra ꝙ per nullus creature obedientiam emēda-
ri potuit ri potuit illa prima peccantium hominum inobedi
entia: quia per obedientiam necessario emendanda
fuit per obedientiam creatoris et necessitate emē-
danda fuit. Necesse ergo fuit creatorem fieri obedi
entem non solū obedientia que illam in obedientiā
etiam tanq̄ satisfactio condigna equaret. Sed etiā
que illam tanq̄ morbum medicina saluaret: nisi eni
medicinā morbū interimat sanitas non poterit pue
nire Et ideo necesse fuit vt maior esset obediētia re
dēptoris q̄ precesserit inobedientia ꝓditoris. Q:
Nota. non solū debeat esse emenda illius et satisfactio. Sꝫ
etiam medicina. Hec aūt omnia que ad hoc ꝓmissis
rationibus construximus paucis ꝟbis compreheē
dit apl̄us. ij. ad philipp̄. Semetipsum exinaniuit
formam serui accipiens. Amp̄. esse sub lege et esse
liberum a lege sunt contraria: eum quoq; qui sub le
ge est fieri extra legem: hoc ē liberum se gerere a le-
ge ⁊ fieri sub lege subditūq; legi se gerere sūt cōtra
ria: q̄bus si vniuersali addiderimus erunt contra-
ria adequata ꝙ est vt ita dicam⁹ hinc ꝙ est omnino
subditum legi omnino se liberum gerere nō erit ali
ud contrarium adeq̄tum nisi oīno liberum lege om
nino se ei subdere: ergo aliud non potest esse satisfa-
ctio aut medicina illius. Q: ergo peccatū de quo i
tēdimus tale fuit ꝙ eo omnio subditus omino libe-
rū se gessit. Necesse fuit vt satisfactio eius et medi-
cia talis eēt qua oīno libera lege subditū oīno se ge
reret. Null⁹ aūt talis erat excepto creatore: creato
rē ḡ oportuit fieri oīno subditū. Oīs eni creatura sub
Creator fa legib⁹ ē creatoris. Fact⁹ ē igr̄ creator sub lege sicut
ctus est sub dr̄ apl̄s. iiij. Gal. At vbi venit plenitudo tp̄is misit
lege d. fi. suū factum ex muliere factum sub lege. ¶ Amp̄
nulla creatura potuit de ꝓprio soluere debitū pec-
cati illius quia si etiam cōcedam⁹ aliquā creaturā
habere propriū. tamen nō habet illud nisi cōmissū
vt potius alienū sit quicquid habet ⁊ totum habet
ab alio. et ideo totum ⁊ pro toto tenetur. Omne au
tem alienum debetur ei a quo habetur ergo omnis
creatura ⁊ se debet et omne quod habet. Sed nulli⁹
rei solutione potuit solui nisi debitum quo illa de-
betur. verbi gratia. Cuiuscūq; pecunie solutiōe nō
soluitur nisi debitum quo illa debetur. si tamen ipa
debetur. Si ergo seipsaꝫ siue aliud quodcūq; ex eis
que habebat quecūq; creatura solueret non solue-
bat nisi debitum quo seipsam debebat. Nulla ergo
creatura soluere potuit debitum prime transgres-
sionis siue seipsam solueret siue aliū ex eis que ha-
bebat et hoc est quia ex vnius rei solutione non po-
tuit solui nisi debitū quo illa debebatur vt diximus.
¶ Amp̄. necesse fuit deum misereri generi humano
salua iusticia et iuste agere cum eodē salua miseri-
cordia nihil eni obsistere potuit iusticie diuine que
minus meritā penā infligeret generi humano aut
iusticia dānatiōe relinqueret nisi misericordia. Si
militer et nichil obsistere potuit diuine misericor-
die quo minus aut miserie humani generis occur-
Nota. reret aut eam releuaret atq; leniret nisi iusticia. qa
ergo in hoc vno ⁊ ex toto salua erat vtraq; vt gene-
ri humano non habenti vnde satisfaceret. Non dico
pro illo peccato tantū. Sed etiam pro quocūq; sic
ostendimus daretur. Unde satisfaceret condigne ⁊
sufficienter. Per viā eni istā obtinebat ius suū iusti
cia plenissime que ꝓ quocūq; pctō vel ampli⁹ pete
tere poterat. Sil'r mīa absq; vlla diminutiōe suū ex
plebat officiū. Si ꝑ bñficiū suū gen⁹ hūanū libera-
ret a miseria. Hec ē eni intētio mie liberare ab infli
cta miseria. Et hoc erat intētio iusticie satisfactiōeꝫ
ꝯdignā expetere de culpa. Dādū ḡ fuit hūano gene

ri per dei misericordiã tantũ. Ac tale beneficiũ quo iusticie diuine satisfaceret de culpa condigne. Sic enim et obtinebat iusticia dei satisfactionem condignã.

Nota. Hoc autem beneficium vt ostendimus non potuit esse a pura creatura quia nulla pura creatura potuit exoluere debitũ nisi quo ipa debebatur id est vt diximus. Illud ergo beneficium necessario fuit ipse creator et in eo sicut dicit psal. Misericordia et veritas obuiauerũt sibi iusticia ꝛ pax osculate sũt. Illud beneficiũ via fuit in qua necessaria cõuenerunt: et quod eas velut ad pacis osculũ sociauit. Dum enĩ altera per viam exigentie condigne satisfactionis. Altera autem per viã omnimode remissionis incederet obuiam Altera alteri nũq̃ venisset: nisi altitudo diuini consilij ambos in vno illo benificio velut pacis osculo quod eas in se iungeret sociasset eas. Itaq̃ beneficium illud in seipso ita coniunxit. Dum vtreq̃ quod requirebat exhibuit. Et beneficiũ illud vt diximus non potuit esse pura creatura.

Nota. Sed ipse deus mediatorẽ se interposuit nõ solum inter se homines: sed inter suam misericordiam et veritatem. Per ipsum enim vtreq̃ satis factũ est et in eo vtraq̃ obtinuit quod volebat. ¶ Amplius: genus hũanũ de lacu miserie et de luto fecis transferendũ erat in regionẽ beatitudinis Sed nõ erat via q̃ illuc transferri possẽ nisi spes illuc daretur puenĩendi. Spes autem perueniend non nisi diuino adiutorio ꝛ gratia fuit ergo in eo erat et desideriũ inflamandũ huiusmodi et spes ita fulciẽda. Qꝛ ergo amor amore conuenientius accenditur sicut ignis igne. Decuit autem sapientissimũ vnũquodq̃ quod faciebat modo conuentiori facere. Decuit ergo illũ amorem nostrũ amore suo accendere. Nullo autem modo conuenientius ignis q̃ igne accenditur nec corporalis nec

Vide. spiritualis vt est amor. ¶ Amplius: non esset dign⁹ amari si ipse non amaret: et perditio quodãmodo est non amare amantem se. Sed amore preueniri liberalitatis est non enĩ patitur liberalitas subiectũ suũ prius amari ab aliquo: aliquo nũq̃ nato q̃ ipsa amet eũdem. Qꝛ ergo ad deũ nec modo erat via nisi per dilectionẽ ipsius. Ad dilectionem autem ipi⁹ non via vlla recta atq̃ conuenientior nisi correlatiua dilectio ei⁹ ad nos. Sed neq̃ illa via erat ad nostram dilectionem in ipsum nisi per sui ꝓbationem.

Dilectio. Dilectio enim nõ aliter dilectionem excitat q̃ p sui ostentiõe seu probatiõe: necesse ergo fuit vt dilectionem suam in nobis ostenderet: non decuit autem illum vti nisi infallibili: et vsq̃ quaq̃ indubitatione ꝓbatione oportuit ergo vt et signũ sue dilectionis ad nos esset infallibile: argumentũ irrefragibile. Non est autem reperire nisi vnũ tale signũ amoris et hoc est malorum amici pfecta cõiũctio per hanc ergo oportuit deus probare ad nos suam dilectiõem quia ergo non erat via nostre reductiõis ad deũ nisi per nostrum amorem in ipsum nec ad nostrũ amorem via recta nisi per probationem sui amoris ad nos. Nec erat irrefellibilis ꝓbatio dilectionis nisi perfecta malorum nostrorum cõiũctio.

Nota. Necesse ergo fuit deum genus humanum ad se reducere volẽtẽ dilectionẽ suã in gen⁹ hũanũ per facta malorum eius assumptione ostendere. Amplius: nihil adeo innatum est suadere alienũ amorem vt mori ꝓ alio: hec enĩ ẽ radix indubitata qua omnes homines naturaliter vocẽtur ad probationem dilectionis. Unde et vnusquisq̃ volẽs probare dilectionem alteri⁹ in se dicit pro me moreref ille si oporteret. Ista igit radice probationes si necesse vti sapiẽtissime disputantem deũ. Item minus diligere: et plus diligi maiorem dilectionem exigere. et minorem impendere iniquitatis est. Sicut in alijs donis et beneficijs se habet. Maiora enim ab amico requirere quem vis velit si possit impendere iniquitatis est verẽ amicicie lesio qua ergo diligi vult deus vsq̃ ad mortem a nobis debuit prior: et tantam dilectionem ostendere non solum ergo vsq̃ ad extremi mali qđ est mors comunionem diuina dilectio extenditur in amicos verum etiam vsq̃ ad inimicos. ¶ Amp. amicitia equiparantia est in predicamento relationis equiparat

Amicitia.

enim et adequat amicos. Eodem ergo iure eadem lege vti debet alter in alterum igitur quicquid debet alteri alter ratione amicitie debet et reliqui illi. Si igitur ratione amicitiẽ debet genus humanũ deo vt moriatur pro illo debet eodem iure hoc ipsũ de⁹ eidem. ¶ Amp. aut potuit diligere deus gen⁹ hũanũ vsq̃ ad mortem suscipiendum ꝓ eo aut non potuit.

Dilectio dei erga genus hũanũ

Si potuit ergo tantũ dilexit ab eterno quoniã dilectio nõ recipit in se aut magis aut minus ab eterno ergo dilexit deus genus humanũ vsq̃ ad suscipiẽdã mortẽ pro eo. Si autẽ nõ potuit est ergo min⁹ amicus generis hũani q̃ genus hũanũ ipsius: que liberalitas et esse iniquitas longe est ab eo. Si autẽ voluerit tergiuersari quis p hoc quod amare equiuoce dicif de deo et de nobis. De illo enim dicif ẽẽntialiter de nobis autem secundum accidens et participatione: nec sic effugiet q̃ enim non habet i effectu deus: erga amicos suos: necesse est vt habeat in effectu ꝛ qđ essẽtialiter amare dicif. Nõ ꝓhibet adeo vel minuit dilectiõis effectũ. Sed poti⁹ adauget in corporaliter. Sicut enim ex bonitate eius essentiali maior beneficiorũ profluit multitudo et copiosiorum in omnes creaturas eo ipse q̃ ẽ ẽẽntialis. Sic ex amore eius essentiali eo ipso q̃ essentialis ẽ maior necesse est q̃ redũdet multitudo donorũ in amicos. Essentialis enĩ copiositatẽ auget in fonte. Et ideo necesse est vt augeatur animal augeatur ꝛ fluxus. Quod enĩ essentialiter calidũ est maiores habet fluxus caloris in alia ergo qđ ẽẽntialiter amãs est copiosiores habet redundantias amoris id ẽ beneficia ꝛ dona in amicos. Si enĩ ẽẽntialiter amat ne-

Nota.

cessario ꝛ fontaliter. Et ꝓpter hoc et in se copiosissimus hmõi amor ꝛ in amicos redundantissimus. Sicut ergo in extremo ꝛ supremo est copiositas in se. Sic ꝛ influxit necesse est vt perueniat ad maximũ maximus aũt fluxus amoris est id est maximũ op⁹ eius maximũ vel beneficiũ susceptio mortis ꝓ amico Sicut legitur prĩne petri. ij. Maiorẽ hac dilectionem ꝛc. Sic ab essentialiter amante necesse est vt sit maximus fluxus amoris ꝛ operatio ꝛ hoc est mortis ꝓ amico susceptio. Ipse vero essentialitas amoris diuini per quam effugere se credebat aduersarius illũ maxime cõprehẽdit et qđ intendebamus efficatius concludit. Intendentibus aũt perscrutari vsq̃ statũ

Stat⁹ hũani generis.

hũani generis considerantib⁹. Triplex indigentia in eo inuenitur. Primo quia enĩ populus mult⁹ ẽ innumerabilis ꝛ peccatorũ pollutionibus a natiuitate sua obnoxius pontificali indiguit et sacerdotali qui sanctificare officio. propter delictorum multitudinem innumerabilem et magnitudine immensabilem. Secundo interpellatore indiguit et aduocato, qui causam eius tantam coram deo per inter

pellationem ageret: et ei apud eum veniam et gratiam impetraret. Tertio tot et tantis offensus est q per seipsum pacifacere deo nō poterat mediatore opus habuit qui partes ad pacē reduceret mediatione sua et interuentu. Si enim modica ecclesiam esse decebat absq; sacerdote qui et sufficeret ⁊ cōpeteret Sicut enim vniuscuiusq; particularis essētie indigentia ad sui sacerdotis officiū. Sic totius generis humani ad illius sūmi sacerdotis officium ex quo per locum a ꝓportione sequitur vt sicut quasi nihil est alicuius essentie particularis seu conuenit⁹ ad totā totius hūani gñis essentiā aut indigētie ad indigentiā illius. Sic ceterorū sacerdotū et sanctitas nihil si in cōparatione sanctitatis aut officij illius vt sit ille sanctus sanctorū absq; vlla ꝯparatione sanctissimus. Eodem modo et causa toti⁹ generis humani apud deū et coram deo agenda aduocatum requirebat sibi ꝓ magnitudine sua Sic et ꝯpositio et pacificatio tantarū et tot offensarū mediatorem cōpetentem. Dico ergo quod eius sanctitatē necesse fuit esse sūmam toti⁹ generis humani sacerdotum vt eius sanctitas et meritis totius generis humani sanctificatio deberetur Si enim non deberetur ei ex meritis ꝓculdubio nō sufficere humano generi impetrare satisfactionē: sufficiens enim sacerdos est qui est sufficiens ex meritis. Impossibile

Nota.

autē fuit vt pura creatura eam haberet meritorum sufficientia vt ei deberetur ex dei iusticia toti⁹ generis humani sanctificatio. Ex hoc est quia quecūq; esset sanctitas siue virtutū seu opū aliena erat ab illa et ei a quo accepta erat totaliter debeatur. Ratiōe vero alienorū nihil ei de iusticia debere poterat neq; enim laus alicui ꝓ factis alieni aut operibus deberi potest ergo multo forti⁹ neq; remuneratio: nō enim in vanum dictum est Laudate dominum in sanctis eius. ¶ Ampli⁹: quecunq; essent huiusmodi sacerdotis obsequia vel opa sācitatis possq; oīa illa nō essent nisi bona gratissima. Sicut dicit dauid in vltimo primi paralipo. Ecce in quit domine q̄ tua sunt tibi obtulim⁹ ⁊ q̄ de manu tua decepimus dedimus tibi. Et. isa. xxvi. opera nostra omnia paratus es in nobis domine. et ad phil'. ij. Deus qui operat in nobis velle ⁊ proficere pro bona volūtate. Quid aliud i seruiēdo vel in offerēdo deo faceret nisi que erant eidem facere redditio autem suoꝝ apud eum cuius sunt ne dicā tanti meriti. Sed nullius etiam meriti de iusticia esse debuit sicut supra nominaui⁹ ¶ Ampli⁹: omniū obsequioꝝ suoꝝ quantacūq; essēt debitor esset sacerdos hmōi ex cōmisso ergo impēdendo illa se tantū absolueret: nihil autē nouū apō deū alicui aliū impetraret. ¶ Amplius: curramus per singulas ꝟtutes certum est q obsequium quod deberet sacerdos hmōi deo toto posse et viribus ⁊ dilectione vtrāq; per se etiam et pro se legem exigebatur: ⁊ vtraq; ab eo requirebatur Et ad hunc modū se habet de alijs virtutibus. Cum ergo omnium virtutum officia obsequia per semetipsū sacerdos hui⁹ teneretur. ¶ Manifestum est q non sufficerēt eius opera q̄liacunq; essent nisi proprijs debitis ex soluendis remanerent ergo adhuc omnes alij obligati eodem modo. ¶ Mānifestū quia sacrificio quid alias debitū generis humani. Satisfactionem impetrante non poterat de iure et merito sicut per pecuniam alias debitam non pōt ſm debitū solui. Cū

Creatura.

ergo omnis pura creatura ⁊ se totam et sua omnia deberet tanq̄ aliena et sibi cōmissa nullo sui vel suorum oblatione aliq̄d impetrare debebat ex merito apud deum nisi forte aut de⁹ se obligasset ex pacto et se remuneraret debitoꝝ sibi solutiōe; aut dei munificentia sua remunerare vellet supra debitum huiusmodi. Hoc aūt misericordia iusticia: que non est nisi quedā solutio debitorum. Ex sacrificio ergo nō debito alias et sanctitate alias non debita. Sed ad huc specialiter assumptus et acceptus. Impetrare oportuit apud deum generi humano gratiam sanctificationis. Nulla creatura pura habere potuit alias non debita q̄ntum ad satisfactionem humani generis sanctitatem quoniam omnis pure creature sācitas per semetipsum debita erat deo omneq; pure creature sacrificiū. Necesse ergo fuit vt et ista sācitas et illud sacrificium a non pura creatura susciperet seu assumeretur. Necesse ergo fuit sūmum sacerdotum humani generis non puram creaturā esse. Et propter hoc creatorem qui suscepto sanctitate sāctificationē hūano generi impetraret. ¶ Am-

Nota.

pli⁹: si vna queq; creatura adeo onerata erat ꝓpiis debitis ⁊ toti⁹ etiā sue posteritatis obsequijs sufficebat alioꝝ portādis oneribus. Est si diligenter attēderimus nihil potest aliqua creatura portare p̄ter ipsa onera mandatoris q̄ deus illi imposuit. Nulla enī ē creatura q̄ nō legum⁹ ⁊ creatoris regulis subiecta sic: ⁊ adeo occupata vt nihil habeat spaciū ad aliud faciendū cū ipsam occiositatē puniat domin⁹ Nulli ergo pure creature totius humani generis onus nisi stulte et vtilit imponi potuit: quoniā si consideranim⁹ abissos peccatoꝝ totius hūani generis nō vnam abissum. Sed q homines terret necesse fuit abissos: vt sacrificium quo iste imēsurabiles abissi expiāde erāt nisi eēt deo placitū ⁊ acceptū. Et amp. quā tota illa peccatoꝝ imēsitas displicebat. Iterū sc̄titas cui toti⁹ hūani generis sc̄tificatio ex merito debebatur aut maior esse debuit aut saltē eq̄lis oīs peccatoꝝ eius immensitati et totius humani generis in vnum collecte sanctitati. De iure enī non dōbetur pro quantocunq; obsequio nisi equale vel min⁹. Maiorem ergo oportuit esse sanctitatem sacerdotis hmōi q̄ esset toti⁹ humani generis sāctitas ⁊ q̄ esset omniū peccatoꝝ eiusde immensitas. Ex q̄ apparet q oporteret sacrificium illō maius bonū esse q̄ esset malū totius generis humani perditio. Et insuper maius bonū esse vel equalem ei bono q̄ toti⁹ humani generis sanctificatio. Apparet ergo nō potuisse puram creaturā esse vl' ipm offerentem vel sacerdotem. ¶ Amp. summum sacrificium totius humani generis ergo si pur⁹ homo fuit optuit vt non solum sibi ad placēdum deo propa bona sufficerent

Nota.

Sed etiam vt de superabundātia sua toti humano generi remissionem omniū peccatoꝝ et gratiam sāctificatiōis ipetrare sufficeret. Apparet ergo q̄nta esse debeat i eu ꝓpria sufficiētia. De qua tam āpla supesset largitio q2 toti generi humano ad remissionem omnium peccatoꝝ et ad sāctificationem impetrandum sufficeret. Eodemmodo de aduocato i cā toti⁹ humani generis inquirendum erit. q2 enī per interpellationem agēda erit cā hmōi necesse fuit vt aduocatus quo iterpellante causa ista toti⁹ hūani generis agēda erat. tāta gratia apō deum tantaq; iustitia in se p̄ditus eēt. vt eius interpellationem et precib⁹ cause istius expeditio tantāq; iusticiam tanq; de⁹ acceptam vt merito illius sup tot ⁊ tant; of-

ipsis deo merito placare. Et insup sanctitatis gratiã toti generi humano. Deinde futurã gloriam debet tribuere. Et qꝛ continua erat offensarum incursio ꝑpetua peccatorum pollutio. necesse erat vt ꝑhẽnis esset aduocati hmõi aduocatio ⁊ sacerdotis sanctificatio. ꝑhennis enĩ cause ventilatio perpetuum requirit aduocati patrocinĩũ. ⁊ continua pollutio cõtinuũ sacerdot' scitat; officiũ ꝑpetuũ ergo necesse fuit aduocatũ istum ⁊ sacerdotem eo iam deo assistere. Si vnus ergo sacerdos tot' humani generis ⁊ aduocatus factus est sacerdos in eternum ⁊ aduocatus ꝑhennis. Et hoc est dicere sicut legit. vi. ad he. Sp viuẽs ad interpellãdum pro nobis. Sacerdotale ergo officium sacerdotum mortaliũ. et ꝓpter sanctitatis insufficientiã. ⁊ ꝓpter vite ipsius inconstantiam corruptionẽ ⁊ iterruptionẽ toti generi humano sufficere nõ poterat. Eodemmodo nec interpellatio ad tantũ patrocinium. Vt ergo colligam' hec omnia dicim' qa culparũ immensitas ⁊ innumerabilitas immẽsitatem exigit i aduocato iustitie et gratie. ⁊ immensitas pollutionũ immensitatẽ sanctitatis in põtifice ⁊ infinitas in vtroqꝫ malo. Infinitatem requirebat in vtroqꝫ bono sibi opposito. Similiter ꝑhẽnitas ⁊ ꝯtinuitas vtriusqꝫ mali ꝑhennitatem ⁊ ꝯtinuitatem exigebat remediãt; boni. Aduocatum igitur debuit habere genus humanũ apũ deum et ꝑhẽnis ⁊ ꝯtinui patrocinij põtificẽ sempiterni sacerdotij. ⁊ qui cẽt in vtroqꝫ officio infiniti inulti apud deũ erat enĩ malorũ ꝓ quibus remediãdis inspiciẽdus erat infinitas. Sufficere enĩ illũ oportuit non solum malis que vel fuerũt vel sũt vel erũt remediandis vel abolẽdis. Sed etiam omnib' que esse poterant. Illa autem sũt infinita tam multitudine ꝙ magnitudine. oportuit ergo vt eius gratia et sanctitas esset infinita delere no sufficerẽt. Oportuit etiã vt eius sanctitas. ⁊ gratia a proprijs oneribus ⁊ debitis esset omnimode delibera alias que ꝑ se nullius debiti oneribus aliorum ꝓ tãtis debitis soluẽdis negocijsqꝫ expediendis apud deũ esset posita et ad istud ministerium totaliter assumpta que omnia in creatura pura esse nõ potuisse intelligentibus ex dictis claruisse satis debet quia vero pacificatio generis humani ad deum ad quẽ per ipsum accedere non volebat mediatorẽ requirebat manifestum est. mediator vero communicare debuit cũ vtroqꝫ extremorum. Si vero medius interuenire debuit. Sed eni ab altera pte esse solummodo alteri merito suspectus esse potuisset. ⁊ causam sue part; agere visus esset vt esset omnino. ergo verus medi' et mediator insuspectus ⁊ vtreqꝫ parti idubitate fidei atqꝫ fiducie. Sicut dicit deus pat fiducialit agã cũ eo oportuit vt vtrãqꝫ naturaꝫ in se ꝯiũgere quod in oĩ reperitur. Et hec ꝗdem ratio moralis ẽ cuius rememorationẽ inferius faciem'. ¶ Amplu'. hereditas onerata nõ deuoluitur ad heredẽ nisi cũ onere suo. Cur ergo dictũ erat filio dabo te gentes hereditatem tuam Et ysa. xlix. Dedi te in fed' populi mei vt possideres hereditates dissipatas. Et ad hebre. i. quẽ constituit heredem vniuersorum ergo ad vnigenitum dei patris ad quẽ ꝑtinebat hereditas totius humani generis ⁊ ad eundẽ pertinebat onus erat debitum quo se ad totã posteritatẽ obligauerat adam. Et hoc erat debitum obediẽtie quo pro cõmisso malo ⁊ alias obedire tenebat ergo illud debitum incũbebat heredi generis hũani scꝫ filio dei. ¶ Amplius. ad ipsum vnigenitũ dei patris ꝑtinebat recuperare male distracta ⁊ alienata. De hereditate sua ⁊ redimere etiam obligata q̃ñ nõ ẽ qui redimat alius. Quia ergo merito volebat exheredari merito voluit ⁊ velle debuit redimere adã qui peccato peccati seipsum vendidit et omnẽ posteritatem suam ⁊ hoc vite eo cuius est arbor eius est ⁊ fructus. Cũ ergo tota posteritas ade fruct' eius esse velut arboris eo vendito tota posteritas eius vendita est. Et propter hoc ab ipso herede tota posteritas competenti peccato erat redimenda. Sed nulla creatura pura potuit esse precium totius humani generis. Preciũ enim oportet equare rem que eo emit si iustũ precium est. ergo necesse fuit vt seipsum daret. ¶ Amp. quia suspendiũ pena latronũ est fures autẽ ⁊ latrones fuerũt primi peccatores vt iam ostendimus. Reos ergo suspẽdio se fecerunt ꝙ pena ⁊ si iuste eis infligeret. tñ non absqꝫ preiudicio et detrimento dñi sui. Detrimentũ autẽ dñi est seruoꝝ dñi amissio. Amittebat autem hmõi seruos dei filius per suspendium eorũ et sine culpa sua. ergo ⁊ si suspẽdẽdi erãt suo merito ꝓprio. tñ nõ erat dei filius afficiendus dãno. Vt salua ergo esset et oĩno illesa iusticia necessario ꝑ aliũ vel ab alio ꝙ ab eo soluẽda fuit hmõi pena. Nos aũt intelligim' hoc suspẽdiũ infernale vel eẽnale. De tẽporali enĩ certũ ẽ qꝺ nõ esset pena cõdigna pctõ ⁊ nos illꝺ certum alibi faciem' in capitulo scꝫ de eẽnitate penaꝝ futurarũ. Et videtur iusta cõpensatio per adequationẽ contrariorum cõplexoꝝ vt mors eterna ei' qui temporalis erat morte temporali ei' ꝙ eternus erat redimeret. Summa ergo huius rõnis est quia non sine iniuria heredis filij dei de primis peccantibus iusticia fieret. necessario interuenit redemptio que illos a morte redimeret eterna. Sed mors eterna mortem eternam redemptionem habere nõ potuit quia mors illa eterna que esset alterius redemptio: si par esset. esset inutilis cũ par damnũ afferret domino si minor esset insufficiens. si maior esset dãnosior. non potuit ergo mors eterna redemptio esse mortis eterne prioꝝ parentũ peccantiũ. Necesse ergo est vt sit eterne persone mors tꝑalis vt eternitate dignitateqꝫ persone mors temporalis. quaꝫ mors eterna persone temporalis. Et si quis dixerit quia primi peccantes non potuerunt se vendere cũ non essent sui iuris nec mandatũ haberent ad hoc imo prohibitionem ne istud facerent acceperant ⁊ maxima ⁊ in preiudicium domini sui de se nichil facere poterant quod ratum esse deberet. Recte dicit ⁊ nos nichil aliud querimus nisi vt saluũ esset ius domini. Non autem poterat esse saluũ ius ei' nisi per redemptionẽ. quia nisi a morte eriperent eterna eternam possessionis iacturam ac seruitutis eoꝝ incurrebat dñs. Si autem fures non suspenderet iacturam ꝓprie iusticie incurreret ergo vt vtrũqꝫ seruaret scꝫ ⁊ ius suũ in seruis ⁊ iusticiã in se. Necesse fuit vt redemptionem pro eis daret. mors vero redemptionem non habet nisi mortem hec certum est quia nullum precium est comparabile vite. Sicut dicit veritas in euãgelio Matthei. xvi. ⁊ Marci. viij. quam dabit homo commutationẽ pro anima sua ⁊ hoc est qꝺ querimus qualiter necesse fuit vt furis tẽporalis eternũ suspendiũ innocentis

Nota.

Nota.

Nota.

Nota.

Proportiõ bona.

Congruũ.

Nota.

eterni redimeret tēporale suspēdium. ¶ Amp̄. iusti
tiam ⁊ misericordiam ⁊ omnes virtutes necesse est
esse in vltimo ⁊ supmo ⁊ vltimo vltra qđ non sit cogi
re misericordiā. Sed secundum magnitudinē ipsi⁹
sit et misericordia illius cū ipso est. Sicut legitur ec
Notā clesiastici. ij. q2 pportionalia sunt habitus ⁊ opera
eoꝝ vbi circunstantie opera nō impediūt. Necesse
est opera misericordie vt suo fōti respondeant per
uenire ad supremum ⁊ vltimū vltra q̄ nō sit cogita-
re opus misericordie. Similiter ⁊ ð iustitia necesse
est extremū aūt ⁊ supremum opus misericordie ē ex
tremam inimicorū miseriā in seipō suscipere. neq;
eñ habz misericordiā vltra inimicos neq; op⁹ vltra
extremā miseriā eoꝝ quo se possit extēdere. Si enī
simulter extremū iusticie ⁊ suppmū supplicij qđ alij
de iustitia infligēdum esse a seipso solo iustitie exi-
geret. ⁊ ista duo in isto fecit. qđ totiens replicatum
est euidēter apparere vt eñ fieret ð primo peccato
iustitia. a seipō exigit primorum peccatorum sup-
plicium ⁊ hoc vt iustitia fieret absq; omī iniuria alie
na. Eodemmodo apparet et de opere misericord.e
Dñs ⁊ subditus eadē fide sibi tenentur. ¶ Amplius. dominus ⁊ subditus eadē fide sibi tenē
tur quia ergo nullo fidelior domin⁹ excogitari pōt
q̄ deus necessario fidē quā requirit a subditis in ne
cessitate debet ⁊ ipse impēdere illud. Si ergo req-
rit ab illis vt in necessitate debet hoc ipm eis impē-
dere ergo si mortem eius temporalem tātum requi
rebat ereptio eorum a morte eterna in tāta necessi-
tate non potuit eis denegare mortem suā tēporalē
¶ Amp̄. si sine detrimento suo potuit eis p̄stare re
dēptionis illius beneficium fidem eis iure domina
tionis debita non seruabit. ⁊ insuper immisericor-
dem se eis exhibebit. Quis eñ dominus si sine de-
trimento possit subditoꝝ suorum liberationem nō
querat. Quis enim adeo imisericors est vt viscera
sua claudat misero si absq; detrimento suo quocun
q; possit eius miseriā releuare ergo q2 sine omni de
trimēto suo gener; humani miserie occurreret de⁹
si ita occurrisset vt fides predicat necesse est illū ita
occurrisse. Et illa enī nostre humanitat; susceptio-
ne nihil et de his que ad deitatem ptinebāt deperijt
nihil apte humanitatis ei accessit qđ detrimentum
dici possit vl' ðbebat nisi mors ipsa ⁊ vite quam hic
egit miseria. Sed cū ista miseria quā habebat ipe
in humanitate cōtinauit diuine visionis. gaudium
qđ animam suā nec in ipa morte deseruit. Ita eñi fi
des p̄dicat ⁊ ita eē necesse ē q2 ergo nulla cōpara-
tio in multitudine totius illius miserie paupertatis
Nota. et mortis ē illud gaudiū dñium. Ceteras; donorū
et crisinatum diuitias quib⁹ ipse preditus erat ite-
rius manifestum est q̄ non solum per illa compesce
batur detrimētum huius miserie. Sed etiā incom-
parabiliter magis felix atq; beat⁹ erat iterius quā
esse posset miser exterius. Et non interioris vite i
anima eius interrumpit beatitudinē. Sed exterio-
ris vite miseriam. dimittamus autem hoc et com-
paremus adinuicem preteritas in eo passiōes ⁊ po
steriores glorias sicut dicit Petrus in primo cano-
nice sue persone et videbimus quia non sunt condi-
gne ad illas. Ille enim perpetue sunt. Iste fuerunt
temporales. Si enim ad eternas miserias non ha-
bent comparationem eterna gaudia multominus
nec ad presentes. Deinde contumelie et illusiones
iudeorum quid habent comparationes ad venera-
tiones totius populi. ¶ Manifestum est ergo q̄ dei

filius plus bonorum absq; vllā cōparatiōe habuit
et habet in humanitate quam pass⁹ fuit malorum
Absq; ergo detrimēto suo omnino erit iste modus
redemptionis generis humani. Non enim patitur Vide.
detrimentum qui dat nummum ⁊ accipit cetū mar
cas. quia ergo miseria humana hoc requirebat vt
diximus. et nullum ei ex hoc detrimentum imminē
bat. Necesse fuit vt hoc modo redemptionem face-
ret. ¶ Amplius. primi homines hereditatē eterne
beatitudinis ex peccato illo pmo amiserunt ⁊ suis
posteris abstulerunt. Quia enim se deo abstulerāt
merito se illis abstulit de⁹. ⁊ quia se morti id ē dia-
bolo ad perpetuam seruitutē obligauerant cum ia
ctura ipsius ⁊ sue seruitutis perpetue. merito deus
quasi obligatam detinebat quantum ad eos celestē
hereditatem donec se ⁊ seruitia sua deo restituerūt
et de condigno placerent. Duo ergo necessaria fue
runt ad hoc vt celestis eis restitueret hereditas. Si
se deo restituere non potuerāt per se. quia peccādo
cōtinue infirmiores diabolos; subiectiores fiebāt.
Sed nec in eis aut in tota posteritate inquantum
erat posteritas fuerit poterat placator dei cū oēs
et nascerentur peccatores. et propria voluntate effi
cerentur magis preuaricatores. Ereptio autem ð
potestate diaboli non potuit fieri nisi per gratiam
sicut et adeptio potestatis eius in eos non est facta
nisi per culpam. Necesse ergo fuit vt per gratiam
iustificarētur quia re ⁊ subiecto nihil aliud est iusti
ficatio nisi quedam in ius dei et seruitutem ð ser-
uitute peccati translatio. Non poterat ergo redi-
re ad deū nisi p gratiā q̄ iustificaret. Sāctificati aūt
et iustificati adhuc obligati hereditatis rei erant
cum nichil adhuc soluissēt de suo in eo eñ q̄ erepti
sunt gratuito dei dono non ipse absoluerent. Sed Nota.
maiora mūera recipiendo se potius obligauerunt
Adhuc ergo q̄tum ad eos remansit obligata here
ditas remansit autē obligata pro ipsis ⁊ pro iactu-
ra sue seruitutis perpetua quam deo q̄tum in eis
erat fecerāt. quia quod ipse gratia sua eos recupe
rauerat non eis erat computatū ad absolutionem
suam. Sed deo ad habundantē misericordiam. Ad
huc ergo restat q̄tum ad eos saluandū debitū obli-
gate hereditatis aut precium ab alienate. Adhuc
restat offerendum obsequium placationis. Adhuc Vide.
de erat placator vt diximus qui aliūde q̄rend⁹ erat
q̄ ex genere humano. cum genus humanum nec p
iam acceptis beneficijs ad gratum solam sufficeret
actionem ⁊ ad obsequiorum iam debitor continuas
exhibitionem Oportuit ergo deum sibi prouidere
victimas holocausti. Sicut dicit Abrahā. xxij. Geñ.
⁊ nouam victimam alias non debitam nouumq; p̄
cium ad redemptionem celestis hereditat;. ⁊ quod
non alias deberet vt sepe iam diximus. Hec autem
omnia ita diximus ne cui videatur vt penitētes pri
mi ad dei gratiam redeuntes. non ideo credāt q̄ ex
necessitate et tanq̄ ex illo debito reddatur eis aut
alienata vel obligata hereditas quēadmodū si q̄s
tulit pro delicto suo amisit castrum ipsam quā gra
tia domini ad quam restituit tanta esse possit que
castrum restitui faciat. Sicut ergo inter gratiā re-
stitutam et castri restitutionem necesse est: aut gra-
tie magnitudinem aut noua obsequia superaddi.
sic et ex hac parte verum est. q̄ penitentibus celestē
hereditas redditur diuine gratie magnitudie. Nō
nunq̄ tamen longis ⁊ laboriosis obsequijs illa redī

dit post gratiam ante adeptā. Nos aūt hic non attē
dim⁹ nisi inquirere qd iuris sit de exigētia merito-
rum hūani generis vt ad deum redeatur ⁊ celestem
hereditatem merito peccatorum amissaȝ recipiat.
Nota. ¶ Amp. qualiter melius per iusticiam ⁊ misericor
diam suam prouidere potuit de⁹ generi humano ī
eis que pertinent ad sanctificationē et salutem nisi
dando eis sacerdotem cuius esset ꝑhēnis ⁊ assidua
interpellatio et necessaria ex meritis exauditio nō
potuit aūt esse necessaria pro toto generi humano
ex meritis exauditio: nisi merita interpellantis suf
ficerent. cum necesse haberent vt ad opus aliorum
vltra sufficiētiam propriam habūdaret. ¶ Amplius
fulcienda fuit humana diffidentia ne infirmitate ꝓ
pria in desperationem rueret ⁊ erigēda fuit spe for
tissima vt omnia dedi amore ⁊ bonitate presumeret
seqȝ obtenturā ꝯfideret que necessaria essēt ad obti
nendam eternam felicitatē. Tale quid ergo facien
dum et fuit postq̄ nulla et restaret dubitatio de fa-
ciēdis. Hoc aūt solum erat mortis pro nobis susce
ptio. hac em̄ exhibita ī ceteris beneficiis non pote-
rat genus humanū vlla diffidentia hesitare Sicut
Qui ꝓprio filio suo nō pepercit. dicit apostolus in .iiij. ad .Ro. Qui ꝓpꝰo filio suo
nō pepercit sed pro nobis omnibus tradidit illum
quō nō etiā nob cum illo omnia donauit. Ideo aūt
diximus quia erigi oportuit gen⁹ humanū spe for-
tissima in deum. ne ꝓ magnitudine negocij ⁊ multi
tudine infirmitat, sue ⁊ heresitās diffidētis ⁊ gratui
te et multitudine peccatoꝝ terreē deliqueret despe-
ratum. Cōtra terrores ergo molestiarū ⁊ difficulta
tū erigend⁹ fuit spe ⁊ cordis magnificētia . ⁊ ꝯtra il
lecebras retrahētiū ꝯcupiscētiarum trahēdus fuit
sursum in amore fortissimo alligat⁹ deo. ꝓpt quod
⁊ se illi deus ꝑmum amore nimio colligauit ⁊ hoc ē
quod legit Osee .xi. In funiculis adā trahā eos ī vi-
Nota culis charitatis. Certū est aūt q̄ nec fortius viculū
cogitare potuit ad trahēdū hominē ad ipm contra
minā diffidentie ⁊ hesitationis supportandū. Si ḡ
his duobus indigebat hūana miseria. q̄ inde appa
ret quia etiam his duobus in adhibentis vix sursū
trahitur amore et desiderio. propter retrahētes cō
cupiscētias vix que quo minus ruat in baratū dif-
fidentie. Dum difficultates ⁊ obstacula. dum infir-
mitatem suam per tantum fulcimentum sustinetur.
Homo deificandus. ¶ Amplius si omnium recte phantiū vna est idubi
tata sententia hominem esse deificandum ⁊ hanc eē
gloriam ad quam rectitudine vite venitur. Quid
mirum est deum factum esse hominem ꝑticipatiōe
humane nature. vt homo etiam fieret deus cōgruē
ti sibi participatione deitatis. Sicut enim longe ē
humana natura a sublimitate deitatis vt deitas ab
humilitate humanitatis nec difficilior putari de-
bet descentio illi⁹ ad illam. Si quis dixerit quia nō
potuit fieri tam longe ab inuicem distantia natura
Nota. rum tanta approximatio iam de diuine potentie li
mitibus et de ea mensuranda quam constat esse im
mensam ad disputandum nos protrahit ī quo non
est dubium quia tutius est ample magnificeqȝ senti
tire de diuina potentia. quam eam limitare nsi in-
tellectus angustiis. Ita enim anguste sentire de illa
nō facit quenq̄ nisi proprii intellect⁹ āgustia. Sua-
sum autem debet esse omnium intelligentium quia
diuina potentia mensuram et capacitatis prescri-
psit. et limites vt ī dei opib⁹ nō capiat nisi q̄ntū val

et capere. Sibi autem non hoc deus iposuit vt nō
operetur ipse nisi q̄ intellectus noster capiat. Sicut
dicit salomō ī. viij. Ecclastes. Intellexi qō opm dei
nullā posset homo inuenire rationem. Si nō dixerit Salomō
q̄ nō decuit maiestatis illius celsitudinē ad infima
nr̄a descēdere tāq̄ idigna suscipe ꝑfecto non videt
q̄ntū bonitatem blasphemat. Nihil enim adeo do-
cet diuinam bonitatē vt amor ⁊ misericordie. ama
re ⁊ misereri. Isti cū sint ꝑmi ⁊ maximi bonitat, flu
xus vbiqȝ amor em̄ nihil aliud est quam amantis et
amati vnio quedam potissimū autē in bonis. Mise
ricordia aūt vnio est miserētis et miserati. et hoc ī Mia
malis illius sicut sonat ipm nomē misericordia. Est
em̄ misericordia miseria cordis ī alieno malo. Sic
et beneuolentia siue amor est quedā alieni boni si-
bi vendicatio. Ipsa ergo dei bonitas istō coegit vt ⁊
se ⁊ sua omnia nobis p amorē largiretur. ⁊ vt mala
nostra sibi assumeret per misericordiā. Necessario
fecit hoc em̄ est ꝓpriū bonitatis vt ad sui fruitionē
alios associet se malis coꝝ portādis atqȝ dolēdis
omnino exponat. ¶ Manifestum ergo est ex his
ergo qui hāc societatem dei ⁊ hominum negant id
qō potissimū habet non solū diuinitas. Sed etiam Nota
quecūqȝ de illa negarēt verissima em̄ ratio bonita-
tis est q̄ ipsa est virtus associatiua aliorum ad per
cipiendum bona sua. Sui autem ad ꝑcipiēda alio
rum mala. qui ergo negāt rationem diuine bonita-
tis de deo. negant necessario ⁊ bonitatē de illo. Ag
gregantes ergo ex omnibus antedictis ⁊ colligen-
tes vnam rationem dicimus quia primum peccatū
quia in omnibus tantam medicinam et quia iniu-
ria tantam satisfactionem quia tantā superbiā tan
tā humiliationē. et quia tāta iobediētia tātā obedi
tionem requisiuit etiam tantā esse totius hūani ge
neris causā tantū paternū tantaqȝ multiplex pctoꝝ
vniuersitas tanti sacrificij expiationē. tanta esse to-
tius hūani generis iniquitas tantā in patrono suo
iusticiam. cui et eius merito deberet remissio. ⁊ in-
super omniū pro quibus staret glorificatio. tāta to
tius generis humani pollutio. tantā sacerdote suō
sanctitatem. Deinde tantū latrocinium tantū suspen
dium requirebat. ⁊ tantam requirebat societas cō-
munionē vt de bonis suis nullum incōicatū retine-
ret. et de malorū suorū nullum insusceptum relinq- Vide.
ret. Ipsa etiā diuine bonitatis immēsitas pro ipsa
fontis abyssali copiositate flux⁹ habere debuit vsqȝ
ad vltimum ⁊ supremū vt ea essent opera misericor
die ab ipa vltra que ⁊ supra q̄ quo se extenderet nō
haberet. Et hoc indubitāter fuit sui ipsius largitas
qua nichil habet intius in bonis vt cōferat. ⁊ mor
tis pro inimico susceptio qua nichil inimici maius
habent in malis quodqȝ fides et etiam amicitia qs
sibi exhibere iubet a suis primo ⁊ maxime eis exhi
benda fuerunt ab illo et quia ius hereditate possi-
dendi genus humanum requirebat et onus here
ipse portaret ⁊ debitum quo obligatum erat ipsē
exolueret tali oneri portando nulla creaturarū po-
tuit sufficere neqȝ precium totius humani generis
vlla creaturarum potuit sufficienter exoluere. Hec Propositū
est summa rationum quas iam premisimus. Nunc sequentium.
vero moraliter id est per ipsos hominum mores et
etiam ad morum informationem hanc fidem nostre
redemptionis inuenire tentabimus. ¶ Primū igi-
tur illud dicimus quia necessarium fuit cultū diui-
num ⁊ esse ⁊ institui. in quo et esset deo digna vene-

Uera religio. tatio ꝛ cultoꝝ sanctificatio. Uera eni religio est q̄ ꝛ deo digna veneratio impēditur ꝛ cultoribus con grua sāctificatio. Et propter hoc necesse fuit legē esse et sacerdotium ꝛ legislatorem et sacerdotē. Sacerdotiū eni vtriqꝫ deseruit scꝫ diuine venerationi et hūane sanctificatiōi. lex vo vtrūqꝫ docet ꝛ precipit.
¶ Manifestū est studiose intēdētibus ꝙ nulla pura creatura tāto sacrificio digna eē potuit Nulla creatura tot milia animarū expiare sufficit. Unaqueqꝫ eni satis occupata erat in ꝓprijs vt supra diximus. Curā igitur totius vniuersalis ecclesie toti⁹ hūane sanctificatiōis sacerdotium purā creaturā habere non decuit. Quis enim tantam curam non expauesceret? Sꝫ neqꝫ pura creatura qḋ offerret ꝓ tot milibus recōsiliandis sanctificandis glorificādis habere potuit qḋ offerret inq̄ ꝛ sua ip sa acceptibilitate spem daret salutis. Tantum igitur esse oportuit in seipo sacrificium qḋ ꝓ omnibus offerēdum erat vel spem obtinendi tria que diximus daret eis ꝓ quib⁹ offerretur. Et ꝓpter hoc necesse fuit vt esset omnino et alias indebitum ꝛ in seipso tantum ꝛ deo tam acceptum vt ex eius oblatione tria ista merito sperantur. qḋ si pura creatura esset non solum non eēt debitum: sed etiam in infinitum minus eo cui⁹ impetratio querebatur ꝑ illud. ꝛ propter hoc spem abrogaret omnibus ꝛ diffidentiam icuteret sui. quemadmodum si bos aut hircus ꝓ toto hūano genere offerretur ridēda esset spes hūani generis i hoc sacrificio. Manifestum igitur ꝙ deus solus potuit tantam ecclesiam regere. Et qꝛ non decuit vt in ea sacerdos instituerentur nisi homo. nō enim potuit habere qḋ offerret in seipo de⁹ nec offerre sufficiebat hō.

Pura creatura nō poterat redēptiōis misterium implere.

¶ Amp̄. duo necessaria erāt in mediatore scꝫ vt deo eēt minister fidelissimus ꝛ miserie generis humani ꝯpatiētissimus. Sꝫ nec deo fidelior ipso ei⁹ filio excogitari potuit. Nec hoībus ꝯpatiētior. Et hoc est qḋ dicit Job. xxxiij. Si fuerit ꝓ eo angel⁹ loquens vnus de similibus inueni i quo et ꝓpicier. Et apostolus ad hebre. iiij Nō habem⁹ pontificē q̄ nō possit ꝯpati infirmitatib⁹ nostris. ¶ Amp̄. si iter deum ꝛ hominē super pace reformāda oportuit inueniri mediatorem: oportuit vt equaliter pertinerent ad vtramqꝫ partem. hec autem erat equalitas filiatio scꝫ ad deum et ad hominem fraternitas ꝙ prim⁹ est gradus. ꝯsāguinitatis vtrumqꝫ propter officium mediationis vt esset partibus insuspectus. et propter hoc arbitrandi officium necesse fuit vt arbiter potestatem haberet in ambobus. Et hoc est de quo conquerebatur Job. ix. Non est qui vtrumqꝫ valeat arguere et ponere manum suam in ambobus. Istō autem esse nōn potuit nisi mediator et arbiter deus eēt ꝛ homo. Ideo autem potestatem habere nō potuit. Amplius. mulier fornicaria: et propter solam fornicationem omnino perdita ad castitatem nulla via melius reduci poterat q̄ per matrimonium Est enim matrimonium remedium fornicationis ꝛ sicut carnale matrimonium remedium contra fornicationem carnalem. Ita spirituale ꝯtra spiritualē. Nec dubitatur dei filius sponsus esse vniuscuiusqꝫ anime humane cui soli adherere debet et propt patrem et matrem et ad illum naturaliter est cōuersio eius. Sicut autem matrimonium carnale cōsūmatur in copula carnis ad carnem. Sic matrimonium naturale per copulam naturarum fuit consū-

Nota.

Matrimonium remedium fornicationis.

mandum vnionem dico nature ad naturam. Sicut illud vnionem carnis ad carnem. Alioquin relinqueretur naturale matrimoniū inconsummatū. Quantum ad corpus quantumcunqꝫ deus et anima spiritualiter considerarentur. Qꝫ autem anima humana deum sponsum habeat inde manifestum ē ꝙ vis anima rationalis ipsa sponsam habet naturalē veritatem et ad illam est naturaliter cōuersio ei⁹. Unde naturaliter eius amplexus et copula querit vt ē de generet sobolem cognitionum ꝛ scientiarum. qḋ est optimum visionum aut visionis vnius que sit lucidissima omnium. Eodemmodo se habet de bonitate seu suauitate ad vim concupiscibilem ꝛ gloria seu magnificentia ad vim irascibilem. Hec igitur veritas que sponsa est humani intellectus aut ē deus aut non si non est deus igitur manifestum est ꝙ deus non est vir eius. nec intellectui humano licꝫ soli diuine veritati adherere. et eam solam amplecti quia esset ei dimittere sponsum propriū ꝛ adherere adultero hoc autem manifestum falsum. Restat igitur vt deus sit sponsus naturalis anime humane secundum se totam et propter hoc totius humane nature totiusqꝫ humani generis secundum potissimā eius partem. et per consequens etiam secundū hoc quod est forma corporis et corpus aliquid ipsius ē Necesse igitur fuit matrimoniū hmōi naturali copula consūmari. Et hoc est matrimonium ḋ quo sonant omnia verba sicut Osee primo et. ij. Qꝛ vero inter virum et vxorem communia sunt omnia. Necesse fuit celestem sponsum comitare debitis totius humani generis. Quia ergo oneratum debite mortis eterne. et obligatum genus humanum in vxorē accepit onus ipsum ꝛ debitum mortis etne ꝓ parte eius persone soluendum incubuit ipsi vero humano generi quasi huiusmodi debiti supplementum. Et hoc est quod legitur. i. ad. Collocen. Adimplebo inquit apostolus ea que desunt passionum christi in carne mea pro corpore eius quod est ecclesia, Et ad hanc rationem pertinet ꝙ et lis et bellum vxoris viro incūbere debet Virorum eni est lites ꝛ bella agere. Mulieres vero nec ad litigādum admittuntur: cū viros habeant ꝛ ad bella sūt inepte. Causa igitur humani generis et bellum agere ratione matrimonij deo incūbit. Et si genus humanum diceretur viduatuꝫ: quid de dei misericordia dignius cogitari potest ꝙ causas viduarum et pupillorum defendere: propter quod dauid patrem orphanorū illum vocat. Et ipsemet de se dicit isaie. xliij. Ego sum qui loquor iusticiam tanq̄ aduocatus subaudi et propugnator suum ad saluandum ecce bellandi officium. Siue ergo vxorem dicamus vniuersalem ecclesiam de iusticia pertinuit ad eum causa eius siue bella siue lites tangende essent. Siue viduam dicamus de misericordia ad ipsum pertinuit quia et in hominibus similis misericordia non nunq̄ inuenta. Dicitur sicut in milite qui vocatur ad hoc miles agneus qui pro nobili vidua et exheredata singulare certamen contra gigantem quēdam dicitur iniisse. Qꝫ quidem siue sit historia seu fabula mirabiliter congruit huic facto Quid enim dignius miles innocentia scilicet et puritate candidissimus cō gruentius q̄ dei filius miles ad dimicandum in humanitate pro nobis factus accipi potest que vidua nobilis et exheredata elegantius accipi potest

Nota.

Femine inhabiles.

Miles optimus christus.

q vniuersalis ecclesia velud a gygante diabolo furi-
de ex hereditate celesti eiecta. ¶ Amplius. deducatur
causa humani generis in iudicium coram deo patre
oim. an nō in expensis eius debet ei prouidere deus.

Christus aduocatus humani generis.

iudex propugnatorem. si opus fuerit aduocatū. Hoc
enim etiā legum humanarum statuit equitas vt in-
digentibus patrocinio expēsis suis prouideatur de
patrono. et reuera de expēsis humani generis datus
est aduocatus. et propugnator de ista etiam huma-
na natura datum est dño scutum carnis et anime ve-
lut framea. et hoc est quod ipse quondam clamabat
ad ipsum apprehende arma et scutum in quibus pro
me dimicces et decertes. de suo etiam ipsius humane
nature prouisum est eidem interpellationis sacrifi-
ciū quod offerret seipsum enim inquantū homo erat
obtulit de eadem etiam solatium si dicere phas est
sue patrocinationis eidem. et quotidie soluit in eis
quos quotidie dat ei deus pater ipsum enim regnū
ecclesie merces eius est. Sicut legitur ysa. liij. Pro
eo inquit deus q tradidit in mortem animam suam
dispertiam ei plurimas et iusticia sua iustificabit
multos. Hoc igitur modo et aduocatus in expensis
suis humano generi prouisus est et dei filius. et hoc
est beneficium iuris quod nulli reo negari potest.

Bella per matrimonia pacant.

¶ Amp. lites et bella magnatum per matrimonium
firmius pacificari consueuerūt. Nullumque fedus fir-
mius cogitari potest q matrimonium. Nulla etiam
via pacis ad pacificandum eque conueniens et effi-
cax. Ipsa enim facit vtriusque partis esse et vtramque
obtinere quod mutuē deducitur. Et hoc est quia cō-
munes sunt patrum heredes per matrimonium et
vnum sunt ipso quos vnit matrimonium vnde quod
habet vxor: habet et vir et econuerso. quod autem ha-
bet vir habet genus eius in eo. Sic est et in vxore q̄d
ipsa habet habet et genus eius. Recte igitur dicimus
quia partes discordantes per matrimonium inuicē
contractum obtinent integre quod inter eas mutuo
deducitur. Per ipsum ergo vterque partium ad vo-
tum satisfit ipsum igitur matrimonium via est con-
uenientissima ad pacificandum discordes. ¶ Amp.
firmissimum fedus ipsum eligere oportuit ne ruptu-
ra fieret firmi federis. ne dicam vnam renouationem
Sed infinitas forsan induceret per matrimoniū ergo
decuit sapientissimū deum pacē inter se et hominem

Magnatum mos.

reformare. ¶ Amp. magnates dū fedus adinuicē in-
ierunt consueuerunt et annorum suorum insignia cōmu-
nicare et vestiū formis et coloribus seinuicē cōforma-
re. Ipsum ergo fedus initū requirebat vt deus et ve-
stem sibi nostre mortalitatis assumeret et nos immor-
talitate sua et gloria vestiremur. ¶ Amp. et pax et ma-
trimoniū consueuit osculo cōformari. Si igitur pax
reformanda erat inter deum et hominem decēs erat
vt osculo partiū firmaretur. Necesse igitur erat vt os
suum deus pater homini porrigeret atque coniungeret
que porrectio nō fuit nisi filij eius incarnem missio.
Os enim dei patris filius ē: et si quis bñ cōsideret oris
ad humanā naturam cōiunctio non fuit nisi eiusdem
humane nature osculatio: quapropter filij incarna-
tio nihil fuit nisi humane nature osculatio: et hoc est
quod ipsa petebat in principio Cant. dicens. Oscule-
tur me osculo oris sui. Confirmationē igitur pacis et
matrimonij petebat sub nomine osculi. Egrum etiā
erat genus humanū quod ad medicum etiam acce-
dere non valebat. Decuit igitur vt ipse medicus visita-
ret. Sine medicina autem et cathaplasmate ad egrū
accederet si sine humanitate veniret: quia nec frigus
ab amore debito nec desidentia a debita spe alio me-
dicamēto adeo pueniēter sanari poterāt. ¶ Amp. in-

Nota.

clinare debuit se qui iacentē volebat erigere. Deū igitur
volentem genus humanū quod infirmitatem possum
iacebat erigere oportuit ab alto deitatis vsque ad infi-
mum humanitatis descendere. ¶ Amp. decebat mi-
sericordissimū deum hominē de lacu miserie et de lu-
to fecis extrahere. Decebat eum igitur dexteram ei
porrigere. Sicut dicit iob in. xiiij. Operi manuum

Nota.

tuarum porriges dexteram Superuacua autē esset
dextere porrectio nisi tanta fieret eius ad eū quo ex-
trahendus erat alligatio vt pōdere eius rumpi aut
solui non possit. Pondus autem generis humani
nō erat nisi pena et culpa adeo igitur tenere se opor-
tuit dexteram dei patris generi humano vt adherē-
tia eius ad id atque ligatio nec pena nec culpa rumpi
aut solui posset. Quare igitur ligationem gratie quā
prius solueràt culpa necesse fuit maiorē eē ligatio-
nem qua gratie ergo plus facere q faceret ligatio
gratie in ligando. Sed gratia facit eā que ligat vnū
gratie. Ligatio ergo ista de qua loquimur plus vnū
fecit q vnum gratie igitur fecit ligatio illa dexteram
dei patris et humanum genus vnum nature. ¶ Am-
plius non potuit dexterā dei patris hominem de la-
cu miserie extrahere nisi ipsum apprehēderet appre-
hensione fortiori quod esset apprehēsio gratie. Illa
enim iam rupta erat. cum esset homo nullius ponde-
ris tam pene q culpe. Oportuit igitur vt esset for-

Apprehensio.

tior apprehensio secūda vel vnio q esset vnio gratie
Necesse igitur erat vt esset vnio nature. De hac ap-
prehensione. Ad hebreos primo. Nusq angelos ap-
prehendit. Sed semen abrahe apprehendit. Ad hoc
facit et illud quod tam crebrum est in prophetis ap-
prehendit manum eorum vt educeret eos de terra
egypti. Et reuera fortis fuit ista apprehensio q̄ bra-
chio dei trahentis pre magnitudine ponderis gene-
ris humani quo trahebatur rupto firma permansit.
Ruptum fuit brachium illud in die sancto parasce-
ue. Et vt vulgo dicitur in duo frusta volauit. Alte-
rum scilicet anime alterum corporis que ab inuicem
in illa preciosa morte separata sunt vnione duarum
naturarum diuine scilicet humane et inuicē illesa manente

Unio duarum naturarum

Ex quo apparet quanta oportuit esse vnionem dua-
rum naturarum adinuicem. quā nec mors que vnio-
nem corporis et anime separauit rumpere nequiret.
fortior igitur fuit illa ligatione que morti cessit quā
illa non solum inuicta. Sed etiam illesa separauit.
Apparet etiam hoc ex hoc quantum esset pondus
humani generis pro quo trahendo dei brachiū rum-
pi oportuit. Hic est funiculus ille triplex qui difficī-
le rumpitur. De quo in. iiij. ecclesiastes. Funiculum
illum triplicem brachiū suum fecit deus pater. tres
in eo naturas. vnam deitatis. alteram anime. tertiā
corporis. quasi tres cordellos in eo colligans vt eo
genus humanum ad se traheret. que licet difficile ta-
men ruptus est. Hanc rupturam fecit nostre extractio-
nis difficultas. difficultatem vero pene simul et cul-
pe ponderositas. ¶ Amplius chaos magnum pec-

Chaos peccati.

cati inter deum et hominem firmatum erat. Pontem
igitur et viam necesse fuit interponi per quem homo
a seipso transire posset ad deū. qui ponderosis tāte
multitudinis transituris portare sufficeret et adeo lōgū

¶ Hereticis et sarracenis respondet.

Sed querũt heretici sarraceni et iudei. Ecce mortuus est dei filius vt dicitis vos christiani: cõdigne igitur satisfactum est pro peccato totius mundi ꝛ pro peccato originali. Ipse enim propiciatio est pro totius mundi pctis vt dicit Ihere. Debet igitur cessare tanta satisfactione prescita et originalis dãnatio et tota presentis vite miseria. Ita enim scripsit apostolus in primo ephe. quia in ea habemus redẽptionem peccatorũ. Et quia in eã proposuit oĩa instaurare que in celis et que in terrã sunt. Et secundo iterũ ad Ephe. Cõuiuificauit nos in christo cuius gratia saluati estis ꝛ cõresuscitauit ꝛ consedere fecit in celestibus vbi ista salus ista peccatorꝫ remissio iste confessus incelestibus. Ista expoliatio principatuum ꝛ potestatum deletio cirographi nostre dãnationis. Si eñ cessat culpa ipsius Cur nõ ꝛ pena, qꝛ cessante causa cessare effectus debet. Si autem non cessat culpa nec pena que igitur vtilitas mortis christi.

Nota.

In quo sciendum, quia quemadmodum non transit ade dãnatio nisi per generationẽ incarnaliter ex eo generatos. Sic non transit christi gratia ꝛ peccatorꝫ remissio nisi per regenerationẽ spiritualiter per ipsum regeneratos Sicut ergo delictum ade nõ nocet nisi suis in eo ꝙ sui sunt. Sic nec gratia christi ꝓdest nisi suis in eo ꝙ sui sunt. Sui autem scilicet ade eius posteri sunt inquãtum ab eo carnem contrahũt. Sic sui sunt christi ipsi fideles inquantũ ab eo spiritum accipiunt Et si ante carnalem generationem nocere non potuit dãnatio originalis nec etiã esse. Sic nec ante spiritualem regenerationem locum habet christi redemptio eo ꝙ effectus causam suam precedere non debet. Nec debet ergo cessare originalis dãnatio in eis qui nascuntur ex eadem donec in christo renati sint. Sed etiam in regeneratis cur remanet ista penalitas querunt mortisqꝫ dãnatio mortis. Respõdemus quia non remanet in eis vt pena et retributio: sed magis vt custodia. Si enim tantã amaritudinũ respersio nõ arcet nos nec abrumpit ab amore vite istius. quid eẽt si nihil haberet vita ista nisi suauitatem. si modicũ quod habet suauitatis adeo absorbet nos ꝛ adeo nos auertit ac separat a veris bonis. quãto amplius perniciosa eẽt nobis ipsa suauitatis plenitudo. remansit ergo in custodiã in reincõriale diuine vindicte ad incutiẽdũ nobis amorẽ diuine iusticie.

Nota.

Quẽadmoduꝫ pater offensus filio ꝛ post reconciliationẽ partẽ pene ei reseruat ad custodiam ꝛ metũ vindicte vt quẽ luxuriare fecit affluẽtia paupertas custodiat. ꝛ metus de preterite vindicte mẽoria. Nõ igitur detinet ipsum in paupertate vt affligat et pro meritis delictorũ ei retribuat. Sed potius vt illum cõseruet sic facit pater misericordiarũ electis suis.

Nota.

ꝙ si cui videatur ꝙ ad statum ade reducendũ fuit genus humanũ post exhibitã satisfactionẽ. attendat ꝙ adã cecidit ꝛ in illa felicitate quẽadmodum in aqua dulci caro recens posita cõputruit. sic ꝛ primus angelus. qꝛ ergo nõ erant meliores futuri hoĩes ĩ isto statu quã fuit ipse adam. nec melius vsuri erãt statu felicitatis illius. nec verisimile est illos melius fuisse vsuros. proculdubio cecidissent quẽadmodũ adã. Quapropter incũbere ꝑ hanc viã poterat deo iterũ aliud onus redẽptiõis nr̃e. ꝛ ita currerẽt res forsan in infinitũ qꝛ eadẽ ratiõe post singulas redẽptiones oporteret nõ in illũ statũ reduci. et post singulas similiter reductiones immineret forsitã idem casus. Elegit igitur dñs viã nostre redẽptioni sufficientem quã nullo casu oporteret denuo iterari. Qd aũt querunt vbi est cõfessus iste incelestibus. Rñdemus qꝛ iã magna pars ecclesie gaudet in celestibus ꝛ quotidie per ptes nõ cessat illuc ascẽdere Et hoc est ꝙ dicit apls. v. Ad hebre. factus est omnibus obtẽperantibus sibi causa salutis eterne. Suorꝫ eñ tñ exoluit ꝛ votũ. ꝛ tñ onera sup se assumpsit ꝛ debita ꝛ expẽsas vt expensis suis non illorum illi militent et seruant.

¶ Nunc vero exponamus illud qḋ ipse dicit Io. xij. Nunc iudiciũ est mũdi. Nunc princeps huius mũdi eiicietur foras inquiramus quo iudicio obtinuit cõtra diabolũ. Dicimus ergo quia iusticia dei hoc efficere debuit vt ab eo pateretur diabolus ꝙ illi iniquẽ intulerat scꝫ vt ab eo ligaretur quẽ iniuste ligauerat seu ligari procurauerat. Ab eo eiiceretur de mundo quẽ ipse et spũaliter et corporaliter iniuste eiecerat de cordibus eñ iudeorꝫ ꝛ spũaliter ꝛ per infidelitatẽ illuꝫ eiecerat ꝛ de mũdo tandẽ per mortẽ illũ eiecit.

Diaboli victoria quõ.

Quia igit̃ nihil ẽquius dei iudicio fieri potuit quam vt quod diabolus dei filio iniquissime intulerat hoc ab eodem iustissime pateretur. cõuitiũꝫ ꝛ iniuria cõtumelia dãnũqꝫ quod iniquissime illatũ est dei filio emendanda fuerũt illi ꝛ esse cõpensanda. Si aũt metiamur ꝓciositatẽ vite que ei ablata est nõ equabũt eã oẽs vite omnium quantũcũqꝫ boni sunt. ꝛ hoc est qꝛ ipse habuit spẽ non ad mensurã. sicut legitur Io. iij. Cetere aũt oẽs mẽsurate sunt ꝛ finite bonitatis finite etiã numero sunt. qꝛ finitus est numerus bonorũ ꝛ malorꝫ finita aũt numero ꝛ mẽsura impossibile est vt simul equalia accepta sunt ei ꝙ est infinitũ mẽsura. Et hoc voluit forte dicere psalmista. melior est mĩa tua super vitas. igitur dãnum illius nec sufficiẽter etiã cõpensatũ est per oẽs vitas electorꝫ. Igitur ablatio sue vite que vtiqꝫ mors fuit. nec per oẽs vitas sanctorum sufficienter potuit compensari. Ois igitur bona vita sanctorũ debetur christo dño ex merito passionis ꝛ incomparabiliter.

Nota.

¶ Amp. nec solũ vita gratie sed esse glorie que nichil est nisi glorificatio sanctorum. Si enim glorias sanctorũ illi vite cõparauerimus eadem propositione inuenimus eas longe minores esse. Certum enim est virtutes sanctorũ etiam patere numero et mensura esse finitas virtutes vero christi immensas aut saltem qualibet illarum incomparabiliter meliores. Iusto igitur dei iudicio et vite gratie sanctorum ꝛ vite glorie pro vita que ei in passione ablata est recompensande fuerũt.

¶ Amp. si metiamur iniuriam et contumeliam quã passus est inuenimus ꝙ quodammodo infinita sit. Si enim quanto maior est persona tanto maior est iniuria et contumelia que ei irrogatur. Iniuria igitur ꝛ contumelia sue passionis cuꝫ suis ludibriis necessario sine mensura fuit. et hoc cogebat immensitas persone ipsius patientis nec excusat ignorãtes ignota in persona ista qui scire noluerunt vel si excusat non obest nobis. non enim actiones eorum hic metiri volumus. Sꝫ ea q̃ passus ẽ dei filius. ¶ Manifestũ igitur ꝙ contumelie iste nõ habent mẽsuram similiter et iniurie. he scilicet iniurie ꝛ cõtumelie quas in propria persona deus sustinuit incõparabiliter eñ maiores sunt omnibus iniuriis et contumeliis. quas

ei alias irrogari potuerūt et hoc potuit vnusquisq; videre in seipso. neq; enim est homo qui potius eligeret omnes alias iniurias ⁊ contumelias que ei inferri possent, ab homine vel a diabolo. quam istas personales et que manuū iniectione irrogātur. Igitur omnia mundi peccata minora manuum iniectionis in filiū dei. et omnes alie minores irrogate deo iniurie. Igitur pro dimissione istius. Sed sicut iniuria ad iniuriam sic remissio ad remissionem. Si igitur iure emendanda fuit necessario ista iniuria dei filio irrogata necessario remittende fuerūt omnes alie deo irrogate iniurie. Igitur ꝓ dimissiōe istius appendit christi passio oīs delicta et insuper. ¶ Amplius et incōparabiliter. omnia igitur delicta mundi condonanda fuerunt et in satisfactionem et emēdam iniurie quam in propria persona pertulit crucifixus et moriens. Nec potest quis dicere ꝙ ei retributum est pro omnibus his glorificatione sue persone quia illa glorificatione quantumcūq; cogitari poterat alias ei absq; passionis merite propter sanctitatem incomparabilem debeatur. Iusto igitur iudicio eijcere mundi principem et relegare et electis suis delictorum remissionem coram deo patre debuit obtinere. Similiter potestatē qua tā nequiter in dei filiū abusus est diabolus et in suos amittere debuit. Nec sufficienter remuneratus esset christus dominus nisi ille in propria persona puniatur qui potestate delinquerat illam inique extendendo ⁊ qui tā nequiter abutebatur hominibus vt armaret eos in dei filium et ad incidendas in eum manus concitaret. nisi eos postmodum sentiret. Aduersarios similiter et dei filius extentione et amplitudine potestatis remunerādus fuit vt quanto humilius indignis se subdidit. tanto illis postmodum dominaretur sublimius. Et quos habuit aduersarios ad ludibrium et tormentum. postmodum seruos obtineret deuotissimos ad gloriam suam ⁊ gaudium et acceptissimum famulatum.

¶ Finis tractatus.

¶ Incipit liber Guillermi parisiēn. de penitentia.

A Ecunda tabula post naufragium (qua post reparationem ⁊ liberationem rursus mersi eripimur) penitentia est. adeo salubris ⁊ necessaria vt sine ea baptismus adultos qui naufragiū mortale pter originale passi sūt liberare non sufficiat. Hec autem sine baptismo cui tn̄ contēptus eius non defuerit nulli timet naufragiū.

B ¶ Uidetur penitentia quasi pene tēnio dicta. amisse innocētie. Penitens quippe pene amissam innocentiam tenet dū voluntate et proposito eam tenet. Dū eam toto desiderio insequitur. toto dolore reuocat. toto studio et totis virib⁹ eam recuperare conatur. Est igitur voluntate et proposito in statu amisse innocentie. actu vero solo nō est in illo. impossibile sola prohibitus. Uides igitur ꝙ in ipsa innocentia est et eam tenet reputatiōe diuine misericordie magnitudo. Inde esse pene tenet eam quā perdidit innocentiaȝ. quia modicum est qđ ei deesse quo minus eam quaȝ perdidit innocentiā teneat. Ad est autem ei id quod maximū est attēdendam eam. Maximū omniū quibus innocentia tenetur voluntas. Minimū vero opus est. et ꝙ deus non reputat aut cōputat vbi perfecta voluntas diffuerit hoc autē pene tenere indubitanter dicimus scȝ hr̄e maximū eoꝝ quibus tenet. Minimū vero vel modico carere. Penitēs quippe nec peccasse impotentia prohibetur vellet tenere innocētiā quā perdidit nec potest: totus dolet de amissione totus ardet in recuperatione totum qđ potest paratus est facere vt eā habeat. Merito ergo eā pene tenet. pene quippe tenet se. et pene heret ipsi naȝ a qua piclitatus ē: ⁊ pene heret littori a quo eū procella abripuit sicut alit docere intēdimus. Penitēs omnis qui nomīe et re penitēs est tantā sortem gratie iam accipit vt ab omni debito quo pcedēti lapsu se obligauit absoluere se merito sufficiat. Uere igitur estimationū oīm amissoꝝ in ipsa gratia cōpunctionis recipit. Sortē quippe amissam ⁊ vsuras in medio tempore fraudatas potest ex his que iam recipit restituere et hec sequentia docebunt. et hec est alia eā ꝓpter quā statū amisse innocētie penitēs pene tenens sit dicendus. Merito pene tenere. Nō improbabiliter aūt pniam penalē tērionū ⁊ vel de carcerem aut mortem veteris hoīs exhumolitantes penitentiam dicimus. Est enim penitētia veteris hoīs crux atq; patibulum aut mors aut carcer aut sepultura qua viuus qñq; sepelitur que peccatoruȝ genera et pniaꝝ modi aperiunt. Non autem dicitur penitens quia ipsum sola pena doloris iterum teneat sȝ q̄a ex dolor eū cōpunctionis viget interius et labor satisfactionis pmit exterius. Pniam vero ⁊ iudiciū ꝓprie cōdemnationis dicimus et terminationē egritudinis ⁊ redditionū rōnis siue cōputum ⁊ reconciliationē ab offensis ⁊ necessitatem spūalis parturitionis: ⁊ resurrectioȝ ex mortuis. ⁊ ortum surgentis aurore de tenebris et egyptie seruitutis abiectionē cōputrescente iugo a facie olei vt legitur Sap. x. Iteȝ

veteris hominis cōtritione ꝛ ānihilationez et in pul
uerem redactionem velut ferientem de sup pilo dolo
ris ꝛ malleo indignationis. Item de conclusione et
carcere eductionem in regnū ꝛ cedis sue restitutionē
et gratie per attritiones contra culpam dimicantis
victoriam ꝛ triumphum ꝛ si qua alia sunt in quibus
laus penitentie ꝛ fructuositas pdicetur ꝛ sacre scri
pture nominat auctoritas ꝛ sanctoꝝ doctoꝝ eloquia
contestentur. Ex his autē quatuor prima diligenter
psequemur accomodatiora enī sūt quatuor generi
bus et copiosiorem habent exhortationem. Primū
quippe: qua auctoritate iudicare seipsum habeat
quis vel debeat. Quis enim iudicē sup se constitue
rit quibus legibus se ipsuz iudicare debeat. Unde I
dubium sit ei vt in cā sua iudex eē debeat et quo ad
quid iudicare seipm et qua autoritate rata sit quā
de se tulit sniam et vtrum ex delegatione an ordina
ri⁹ sit iudex sui ipius ꝛ si ncēe ē retractari iudiciūq̄ḋ
de se ei fecerit: etsi autoritate fretus delegatione se
ipm iudicat verū hēat instrumētum autēticū sue de
legationis quo clarere debeatq̄ facta sit ei sue cause
cōmissio an sit aliquid aliud quo iudicē sui ꝯuis se
possit ostendere. Sententiaz enī a non iudice suo la
tam nullam esse ipso iure nec remedio appellatio
nis egere reuera ipsa iura docuerunt.

¶ De libero arbitrio.

¶ Tractatus primus de penitentia prout ē iu
dicium ppriē condemnationis et de pditionibus iu
dicij.

F Homines igitur libertate arbitrij sibiipsi
preditum eē: omnium ratiocinatio san
ctior et maior pie ac veridice fidei aucto
ritas contestatur: hoc est ethnicoꝝ et mū
danorum philosophos qui de moribus ad scribe
re attentauerunt testimonijs elucescit. Si enī vl na
ture intentio vel vis inuincibilis libertatem volun
tatis hominum abstulisset vana eēt omnium legū
institutio nihil imputandum esset homini. Cum vel
necessitate nature phiberetur quo min⁹ faceret aut
in v...culum ratione inuitus ad faciendū traheret.
Quare nec bene nec male quicq̄ fieri posset ab hoīe
Superuacui etiam essent magistratus ꝛ magisteria
moꝝ. nō enim agendū esset cū hominibus de moꝝ
suorum emendatione sicut brutis animalibus aut la
pidibus. Cum p eos aut impossibilitas nature pre
meret aut violentia raperet ad agendū. Inquirens
autem anima rationali inquisitione pscrutata et in
terrogās seipsam vtrum liberum sit ei facere bū vl
G vel vtrum voluntarie operet et voluntarie diclinet
opera. Respondebit enī non vtiq̄ per signa q̄ plerū
q̄ fallere solent. Sed ipsa penitentia veritatis quā
inter se penitentem ꝯspicit se nullatenus trahi ad o
pādū nisi volūtate ꝛ se nō desistē ab oi b⁹ nisi volūta
te: nō igr eē teipsum an tui iuris ꝛ tue voluntatis sis
an tibi subditus sit tue voluntatis consensus vt in il
lud qđ te stimulant ipsū declinare possis si velis aut
H ab eodez aduertere si volueris. Qz si quis victore
consuetudine et ea tanq̄ altera natura trahi consue
ta licet consuetudini reluctet et obuiat. Interroget
se vtrum delectet eum facere q̄ de consuetudinis ne
cessitate facere se diceret an non delectet. ¶ Qz siue
lectat igitur libenter qđ delectabiliter facit. Si ꝯo
non delectat non ergo est amore vl desiderio obliga
tus hmōi operi. Qu are non trahit amore vel desyde
rio ad illud. non est ergo ei consuetudinariū op⁹ il
lud. Cōsueta enī oīa necessario amant. Liquet ergo
hominē scz ipsi libertate volūtatis preditum et esse
rectorem aut ducē suipsius. Unde recte aīam huma
nam corporis reginaz philosophi dixerūt. Tullius
vero recti. Iime dixit rōnē esse regnū aīe a natura di
uina tributū esse. Hoc etiam ipsa natura nos docet.
Primum quidē nos docet ipse ordo naturalis iusti I
cie monere eos qui nos leserūt vt lesione emendent
q̄ est primū petere ab eis vt de seipsis iusticiā exhi
beāt quasi iudices sui eos esse ꝛ sibiipsis pesse nos
ipsa natura docuerit. Cum aūt nobis de seipsis ne
gant iusticiā ad superiores coꝝ causam deferre nos
ipsa iusticia docz. Iusticia aūt ꝛ oīs virtus etiā teste
Aristotele est omni arte certior ꝛ melior. Hunc ordi
nem iusticie docet ipsa veritas Math. xviij. Leges K
aūt ꝛ statuta quib⁹ se regere ꝛ iudicare debet homo
in corde eius superius exorauit dispositionez vt ait
quidam lex naturalis ipsi homini innata est natura
liter impressa aut inscripta est. Est aūt lex ista velut
littere sue delegationis super seipsum q̄ ex continē
tia et tenore ipsarum clarius poterit elucere his lit
teris appensum est sigillum et imago celestis īpato
ris est enī ipa sui. Sinderesis superior scz anime no
stre pars ꝛ dignior imago beate ꝛ gloriose trinitatis
q̄ hic differendum non est hoc igr diuine impressio
nes sigillo siue signaculo seu caratere littere leg' na
turalis appensio. Iudex suipsius ex diuine auctori
tatis deligatione cognoscitur homo. Huius igit au
ctoritate mandati de consequentibus iniunctū est iu
sticie plenitudinem exhibere. Si igit deus ipse ō ho
mine conqueratur et cum ipso iudicari velit tanto
magis ei de se iusticiam exhibere ꝗto magis ꝛ non
iniuriosus eē tenetur: dominum aut velle cū homie
iudicari ꝛ paratus eē stare iudicio eius. Multi eius
dem testimonij in sacra scriptura clarissimus ē. hie.
xlvij. Iudicemur simul vna. Narra si quid habes vt
iustificeris psal. dauid vt vincas cum iudicaris. mi
chee. vi. O homo indicabo tibi quid sit bonum ꝛ qđ
dominus requirit a te vtiq̄ facere iudicium et dili
gere misericordiam et alius iudicium deo cum hōi
b⁹ et multa hmōi Iob aūt in persona xpi Iob. xxiij.
Si recusaui cū seruo meo vl ācilla mea iudiciū sub
ire Tāta est dei oipotētis iusticia ꝛ nr̄is legibus et
ꝯsuetudinib⁹ nobiscū iudicari non dedignetur sicut
in consequentibus docebimus Mirare et lauda dei
iusticiam que nostre consuetudinis iusticiam non re
cusat. Redeamus aūt et ostendamus illud lucidius M
ex ipsius legis naturalis mandato. Si verum est q̄
quencunq̄ aliuz auctoritate legis naturalis ledere
phibet. Si vero leserit lesionem emandare eadez le
gis auctoritate iubetur ꝛ oīa dāna irrogata restitu
ere. Sicut aūt lege illa quā vtiq̄ sibi innatam et in
scriptā gerit iubet nulū ledē. Sic ēt a lesione suip
si⁹ desiste et ꝗtiū possibile fuerit ad inocētiā redire.
Innocētia q̄pp e i pcepto legis nālis a q̄ū cadē ꝯtin
git p satisfactionē solā cū satisfaciēdi aderit facultas
ad eam redire licebit. Uidens igitur quasi legēs in
temet ipso velut quibusdaz diuine scripture litteris.
Innocentiā seruandam amissam reuocandā quo ad
possibile est adeo quippe reuocandū vt nihil nocu
menti in emendatuz relinquatur. Si facultas emē
dationis affuerit. Sin autē quo possibile est innocē
tia voluntate ꝛ pposito renocetur. Sed et illud du
bium non est legem naturalem et innocentiā volun
tati imperare et phibere nocendi voluntatē. Quis

enim putet esse licitū ⁊ concessum iure naturali vel-
le cuiq̄ iniuriari. ¶ Amp̄. lex naturalis de bene actis
N gaudendū docet indubitanter ⁊ de male actis dolen
dum q̄ manifeste iudicant dolores penales q̄ etiam
naturaliter pro nostris malefactis patimur iusticie
enim naturaliter illud seminarium nec in ipso cayn
suffocatum est voluit enim q̄ cōmisisset fratricidiū ⁊
faciem domini erubuit. Et quant⁹ esset ei dolor ver
bis desperationis expssit dicens. Gene. iiij. Maior
O est iniquitas mea quam vt veniā merear. Nobis au
tem adhuc sermo est de penitētia quam natura ipsa
post malefacta suggerit de flagello cōsciētie quod
est sūma penaꝝ et de seua die animi de occursu sce-
lerum que vndiq̄ vt dicit Tullius ad tanta lumina
occurrunt etiam sicut furie. Quoniam igitur maxi
mam oportet esse iniuriam vbi maxima debetur iu
sticia et minorem vbi minor est ad iusticiam obliga
tio omnium peccatorum et iniuriarum per viciosis-
simas et iniquissimas eas que in deū sūt esse necesse ē
que vero in proximos cōmittuntur minores sunt ini-
P quitates absq̄ dubio. Jam ergo claruit tibi ex hiis q̄
diximus hominem iudicem esse constitutum ipsius
ex delegationis auctoritate. Scito tamen limitatē
esse eū habere supra se iurisditionem: et certam for-
mam mandati sibi perscriptam. Non enim cōmissum
est illi nisi quod facit ad condemnationem ipsius hoc
aūt est: qm̄ causam domini nostri iesu xp̄i sēꝑ iustā
eē necesse ē. In iudicio igr̄ q̄ clemētissim⁹ ac iustissi-
m⁹ de⁹ cō hoīe agit si iuste q̄dē iudicet deū obtinē⁊
hominem ꝓprie condemnationis. ¶ Necesse est por
tare sententiam qua instantia aūt īportunitate deus
ab ipso petat homine de se ipso causam et iusticiā
suam examinari deduciq̄ in iudiciū lesiones ⁊ iniu
rias quas ab homine sibi dicit irrogatas. Singulis
fere pro phisicoꝝ eloquiorum testimoniis elucescit
Clamat aūt fortius illa lex naturalis quā totiēs cō
memorauimus que iniurias deo irrogatas instictu
vehemētissimo suggerit emēdandas. Et ab irrogā-
dis cauere de cetero iugi obiurgatione persuadere
conatur. Uides igr̄ hominem intra se exercere oēs
Q partes iudicij de cogitatione malorum seipsum ve
lut si contra se constitutus ꝓcurator. Excusat, dū
conscientia recognoscente q̄ contra ipsum ꝓponit.
Cogitatio cōtra se de illis dicit testimonium dū ma
la ipsa exaggerādo ex circūstantiis contra se velut
ferens sententiā proprio se condemnata iudicio ⁊
deum iustificat. Causam ei totā adiudicans dū ve
lut gladio doloris et claua indignationis seipsū fe
rit interius. Tortorem se sui ipsius exhibens. Et sē
tentiam quā in seipsum tulerat executioni quodā-
modo mandat fitq̄ executor ꝓprie contra seipsū sē
tentie et hec quidem sibi iniuncta omnia in litteris
cōmissoriis sue delegationis legit cōmissum agno-
scit sibi sui dānationis iudicium. Nihil aūt sup sua
absolutione ei cōmissum ē eo q̄ deo aduersus ipsū
nihil ꝓponēte q̄si accusatore nihil oino possit ex illi
R us delegationis officio in fauorem quippe auctorꝭ
totū vergit delegationis autenticū. Qr igr̄ frustra
causā suā homini cōmisisset clementissimus ac iusti-
ssimus deus nisi ratum haberet ei⁹ iustū iudiciū po
tissimum cū causā illam diuinis legibus ⁊ examina
ret ⁊ terminaret nulla ratione pōt reuocare iudiciū
huiōi. Cum iustum fuerit qualiter enī recusatio lo-
cum habebit in iudice ab initio electus est cum post
ea nulla noua causa suspectionis emerserit. ¶ De

inde sciens et prudens tales elegit dn̄s de iure ergo
ipsum reuocare non potest. ¶ Qualiter verum est
q̄ non iudicabit dn̄s bis in idipsum. Sic auctorita-
te sua et legibus iudicatū est. Ipse retracturus ē p⁹
modum. ¶ Amp̄. Si iuste iudicatū ē in foro illo vti
q̄ ius suum totum deo adiudicatum est vltra ius ve S
ro suum nec deus nec homo iuste quicq̄ petere pōt.
Quare cum rei iudicate homo parere paratus sit q̄d
deus vlterius exigere poterit. Sed quomō verū ē
qd̄ dauid dt̄. Justicia ⁊ iudiciū correctio sedis eius.
Que vtiq̄ sedes aīa hūana intelliget̄ nisi de iusticia
hac ⁊ iudicio intelligeret̄. Sola q̄ppe iusticia ⁊ iudi
ciū q̄ īteri⁹ ⁊ exteri⁹ nobis facim⁹ correctio mea est.
Interius nos iudicantes vt diximus et penitentes
exterius sibi per confessionem quidem accusantes
nos et per satisfactionem punientes propter hāc iu
sticiam et hoc iudicium penitentiale secure petebat
dauid. Feci iudicium et iusticiam de meips̄o. s. tibi.
Qui est correctio mea. Ne ergo tradas calūniātib⁹
me. ⁊ Job. xxxiiij. Nunquid qui non amat iudiciū
sanari potest: Lege aūt. xliij. Ezech. q̄ totū de peni
tentiali iudicio et iusticia loquitur et videbis q̄r to-
tam iustificationem pctōris vocat dn̄s iudiciū ⁊ iu
sticiā que duo nullomodo aliter correctio sedis dei
intelligi pōt quā sicut diximus. Sola quippe peni-
tentialis iusticia et iudicium correctio nostra sunt ⁊
peccatoris adulti iustificatio. His solum deo de no
bis conquerenti satis fit et ius suū ex toto restituit̄
⁊ hic est: ordo iusticie vt deo de nobis cōquerēti. Pri
mū iusticie exhibeamus ⁊ iudiciū faciam⁹. Deinde
aliis de nobis ipsis. Primum iudicare ⁊ iusticiam
exhibere. Deinde de aliis nos oportet et deo primū
et deinde aliis ecce iam ostensum est tibi de iure natu-
re penitentiam interiorē eē et nature instinctu eam
agi velut quendam inter deum ⁊ hominem iudicē.
Uerūtn̄ nostrā naturā ad hoc sufficere vt vera et ꝑ-
fecta sit penitētia interior impossibile est an putas
T de manibus diaboli quemq̄ viribus suis eripi pos
se: cum de eo domin⁹ dicat Job. xli. Fact⁹ est vt nul-
lū timeat ⁊ non ē potestas sub celo que ei⁹ valeat cō
parari. Putas ne naturā pōdere mortalitatis ob-
rutam cōcupiscētiarum irretitā ⁊ onustam cōsuetu
dine sua velut quodā aggere operum suoꝝ sepultā
difficultatibus inextricabilib⁹ vndiq̄ obclusam ⁊ tā
q̄ immutatā tenebris circūdatā que quidē dorsum
habens ad lucem veram a posteriori illuminari ne-
quid ab anteriori suo peccato ipsa obclusos ⁊ obtu
ratos habet oculos dum in oculo intellectus est ex⁹
peccatū per meditationē ⁊ in oculo affect⁹ ꝑ amorē
peccatum igitur meditatiōe sua obscurat oculū in-
tellectus aliō cogitari nō sinens an videtur tibi me-
diocriter vulneratus qui de manu dei cecidit in sca
leos et gladios et in manus durissimas diaboli. Cō
sidera casus pcti altitudinem. Justꝰ quippe cū eēt
anima eius erat in manu dei peccatū vero in qd̄ ce-
cidit et aculeus mortis et gladius sepissime vocat̄
In man⁹ vero diaboli peccatorē cecidisse nō est du
biū. An poterit lāpas extincta ꝑ seipsā iterū re ac
cendi et cereus sitr̄. Just⁹ n̄o lāpas est vt legit̄ Jo.
xij. ⁊ de iohanne baptista dt̄ veritas iohānis. Erat
V iohēs lucerna ardēs et lucēs in corde enī iusti sunt
lux vere cognitions et ardor sancte dilectionis. In
lucerna ⁊ cereus nominatur. Putas ne chaos pctī
paruū eē q̄ inter deū ⁊ hominem diuidit legit̄ ysa.
lix. Peccata diuiserunt inter deum et nos ⁊c. eiusdē

¶ Quia sicut exaltantur celi a terra: ita exaltate sunt
vie mee a vijs vestris rc. Attende quid dicat dauid.
Qui super senes se intellexisse gloriatur secūdū alti
tudinem celi a terra. cor animam suam sup ti. se. edu
cit quidem dn̄s peccatorē de lacu miserie et de luto
fecis. Cōuertit ex basam pfundum maris. Erigit de
stercore pauperem vt collocet cū eis principibus po
puli sui Et. xxx. Re. ij. De stercore vtiqꝫ sue conuersa
tionis in q̄ sepult⁹ erat eleuans pauperē dr̄ dn̄s. At
tēde quā in altū eleuet eū vt sedeat cū principib⁹ cū
sanctis suis et solium glorie teneat. Solium glorie te
net in seipso cum sibi legitime ipat et se sibi subditas
vires et mēbra gloriose regit et moderat. Qui pus
cū filio pdigo pascebat ignominiose porcos inferna
les et cupiebat ipleri ventrē de siliq̄s. Nūc panē an
gelorꝫ māducat et p eo illud solēne tot⁹ curie celest
celebrat conuiuiū in medio applausu et gratulatio
ne innumerabiliū celestiū militiarꝫ misericordia frag
ititate resonat concentus siphonie et chori. Cōmetire
altitudinem celi a terra hec ei est altitudo mie dei vt
de pastore quidem porcorꝫ infernaliū in filiū adoptio
nis et heredē regni celorꝫ de fame filiorū ad angelo
rum conuiuiū eleuat an putas aliū picturatorē et de
coratorem diuine imaginis i nob q̄ ipsū imaginis
creatorē et q̄dāmō artificē deū. an videnť tibi colo
res illi virtutū adeo nobiles et preciosi quibus illu
stranda et venustanda ē dei imago terreni eē. Absit
nullatenꝫ pt dubitari nullā nām supra se posse ad ea
X igr spe gratie sint: cū infra gloriā et supra naturā sit
gra media: nihil pt creatura p modū quidē receptō
nis recipē gratiā et gloriā nata est aia mea s; efficē
largiri sibi nullomō. s; et vires suas sibi repare rcō
parare: cum lese aut debilitate fuerint aut inmunda
re cum in volutabrum porcorꝫ infernaliū imerse fu
erint. Non est sue possibilitatis. q̄ āt in his adhuc du
bitat aut casum mortis illū nondū se exptum glorie
tur et gaudeat i domino. Aut difficultatē resurrecti
onis ignorat. Qr eā aut nondū viriliter attētauit
ad huc in sterq̄linio pctōrꝫ suorꝫ sepult⁹ et putrescēs.
Aut adhuc diuine gratie se timeat detractorē dum
vel nature q̄ gratie erat tribuit. Aut magnitudinē
gr̄e non agnoscit. Jnde aūt morbus et vulnera pctō
Y rum agnosces et difficultatē tue curatio nis si de so
lo palatu cordis tui et cōsiderationem diligenter fe
ceris attendēs q̄ difficile sit tibi vt bona oia tibi bn̄
sapiāt et mala oia tibi desipiant. Qui credis vi na
ture fieri posse vt molesta sit tibi suauitas presentiū
voluptatū et molestia ipsa suauis et diuitie tibi sūt
paupertas: et paupertas diuitie vt gloria mūdi tibi sit
ignoia et cōtumelia. Et ipsa mūdi ignoia sit tibi ho
nor vt sapiētia mūdi sit tibi stulticia et ecōuerso. At
tende q̄ longe tibi sit corruptio palati cordis tui ab
hac sapia an non vides de sursū sapientiā eē. Qua
oia illa tibi sapiunt et cōtraria desipiūt. An videtur tibi
Z nr̄e possibilitatis esse cōuerti toto corde ad dominū
et ecclesiā celesti magisterio eruditam stulte clama
re incessāter. Cōuerte nos d̄s salutar noster. Qua
ceritate putas eam a deo petere qd ipsa in ptāte et
libertate habet sua sibi dare. Sed reuera conari pt
vtiqꝫ ad cōuersionē suā vnusq̄sqꝫ. Quēadmodū egro
tus q̄ infirmitate pressus vertere se non pōt. Conatur
tn̄ vtiqꝫ et petit ab astantibus adiuuari et ēt rogat
vt vertant eū. Vertite me dr̄ pp̄ter hoc aūt q̄ nostrū
est in conuersione nr̄a hoc ē pp̄ conatū nostrū tota
die clamat dn̄s. Cōuertimini ad me. pp̄ter illud v̄o
qd deus addit auxiliū suū adiuuandam infirmitatē
nostram et supplendum defectus nostros clamat ec
clesia. Conuerte nos vtrūqꝫ aūt iungit dn̄s. hye. xv.
Si cōuerteris cōuertā te. Eccl. xxxi. Vtrūqꝫ sīr iūgit
clamans ad dn̄m dicens. Cōuerte me domine et cōuer
tar: qr tu dn̄s de⁹ meus postq̄ cōuertisti egi pniām et
p⁹q̄ ondisti mihi percussi femur meū cū igr enitimur
vt possim⁹ q̄ nostrū ē faciētes opi manuū suarꝫ por
riget dextrā dn̄s et facit qd suū ē. Tenet vtiqꝫ manū
dextrā dn̄s deducit nos in volūtate sua de virtute in
virtutē et laudē in gloria suscipiet nos cuꝫ videbit
de⁹ deorꝫ in syō. Cui videbit virib⁹ suis posse vola
re in celū non pt mētiri veritas que clamat Johā. vi.
Nemo venit ad me nisi pr q̄ misit me traxerit. Non
vtiqꝫ violentia aut necessitate s; amore aut deside
rio sui sicut dr̄ poeta. Trahit sua quēqꝫ volūtas. no
li suspicari quicq̄ placere deo nisi qd donū eius fue
rit. Quid credis in te posse eē q̄ oīpotentideo placē
debeat nisi q̄ ab ipso datū fuerit an ex nobis q̄cq̄ ꝑ
ue ipso dei aspectu placiturū nasci pt. Si hec oia
magisterio experientie meli⁹ et certi⁹ edocemur cū
studuerimus et conaber totis virib⁹ in captiuitatē re
digē intellectū tuū in obsequiū iesu xpi. sic le. ad co.
ij. Cū concupiscentias tuas velut quoddā mort' icēdi
um curaueris et virium tuarꝫ ibecillitas et diuine grē ma
gnitudo tibi clarescit.

¶ De accusatiōe dei cōtra peccatores. A

Nunc ergo cām quā habet adūs⁹ peccātē ho
N minē clemētissim⁹ ac iustissim⁹ d̄s examina
re pscrutabimur et eminare tētabim⁹. Sex
igr causis totū hominē seipsū deo debere intuētib⁹
facile palā fiat. Primū qr totū seipsā a deo p creatio
nē recepit hoc ē totū q̄ viuit et mouet corp⁹ et aiaꝫ
vires nāles et mēbra oiꝫ ergo istorꝫ debitor est ei a q̄
hec oia indubitanter accepit siue mutuo siue dono
accepit mag' q̄ppe obligat doni libertas q̄ iusticia
mutuo et magis delinquit ingrat⁹ ergo beneficium
q̄ fraudator cōmodatorē. Jure igr creationis se
totū cū oib⁹ suis dꝫ hō creatori suo. Sīlr iure cōser
uationis. Si ei ali⁹ eēt istorꝫ et custos q̄ de⁹ illa oia
eidem deberet cū p ipsū oia habet. Nō ei min⁹ ē me
ritū q̄ q̄rere pta tueri. Qua igr hec oia que data
sunt amisisset nisi eadē largitoris bonitatis cōseruas
set. Jndubitant merito et iure cōseruationis eidē de
bitor ē ac si ab eo d̄ nouo siue iterata donatione oia
illa recepisset. Tertio iure et merito redēptiōis q̄p
pe cū hec oia amisisset iure et se morti eterne obligas
set dignus quippe erat hec admittē q̄ eis tāindigne
abusus erat et ex diuine iusticie decreto eternis erat
plectend⁹ suppliciis merito ergo ei q̄ hec oia et re
stituit et eū de etna morte eripuit seipsū in pciū re
demptionis ipendēs totū se dꝫ cū oib⁹ his q̄ eidē
sūt redēptionis istius bn̄ficio restituta. Quarto iu
re reformatiōis quā intelligim⁹ oiꝫ virtutū decorē
de q̄ dubitari non dꝫ q̄n maior sit et melior sup oēm
cōparationē q̄ sit ipsa forma et pulchritudo nr̄a quā ex
creatiōe suscepimus. Si igr illa se totū hominē deo
iure et merito obligabat cū minor eēt. Manifestuꝫ
eē dꝫ illā maiorē ad maius et si fieri posset obligare
Totū igr se dꝫ homo deo pp̄ reformationē .i. sui
et⁹ p⁹ creationē ex virtutib⁹ q̄dāmō recreato. Quī
to pp̄ ipsi⁹ reformatiōis cōseruationē q̄ reformatio
lꝫ maior ē formatiōe necessarior ei⁹ cōseruatio maior
erit illius formationis cōseruatione. Sexto iure et me
rito glorificationis q̄ homini pmissa est. Quid eni

dignũ ꝓmissa glorificatione poterit retribuere hõ do
ctrinã si centũ vitas imo innumerabiles: imo si oĩa q̃
hʒ ipse homo infinities sumꝰ multiplicarẽt nullius
momẽti nulliꝰ ꝯparationis eẽt ad eaʒ q̃ ꝓmissa homi
ni glorificationẽ. Si venal' exposita eẽt felicitas il-
la q̃ scis in fine ꝓmittit. Si tua eẽt q̃ tibi ꝯcessa sunt
nõ reputares. ea ꝯparatione illius nisi fortasse cecꝰ es
ses estimator ad modũ canis de q̃ vulgarit' ridiculo-
lose dr̃. Cũ tenet os et auide rodit qnõ acciperet p̃ eo
centũ marcas. Hoc mõ ꝯparꝰ est cecatꝰ iumẽtis insi-
pientibꝰ petõr q̃ appciat tpalia vilissima q̃ amat ꝓ
q̃bus recusat felicitatẽ eternã a deo recipe. Uerũ ẽ
igr̃ q̃ te totũ totãq; vitam tuã cũ oĩbꝰ aliis q̃ habes
debes creatori totũ ꝯseruatori totũ redẽptori totũ re
formatori q̃ te forma illa gratuite nouitatis illustra
uit q̃ est vt alias dixiꝰ vestis omniũ virtutũ speci-
osa varietate: opere plimator atq; polimita cõtexta
tãto q̃dẽ natiuo illo decore quẽ ex creatione sortitus
ẽ nobilior p̃ciosior ⁊ speciosior q̃to est ipsi pulchritu
dini iusticie. vicinior: totum ergo iterũ te debes tãte
illustrationis tue ꝯseruatori deĩde te dẽs glorificato-
ri: Nõ igr̃ q̃cq̃ vti aut eoꝝ q̃ tua sũt tibi vsurpare ni
si q̃ ipse cui oĩa debes indulserit. Oim ergo eoꝝ ra
B ptores et furti crimini te obligas ꝓ oĩbꝰ q̃ ꝯdicẽtes
q̃si inuito dño eoꝝ oĩm q̃ ad te ꝑtinẽ videẽt aut ꝯtre-
ctasti aut expẽdisti aut q̃libet alio mõ in vsꝰ tue pro
prie volũtat' vsurpata tibi iure alieno ꝑsũpsisti. Uel-
de igr̃ habere furti actiones aduẽsũ te manifestũ ẽ q̃
si quisq̃ q̃ eẽt diuinis vsibus ꝯsecratũ rape si tẽplũ
q̃ in honore eius ꝯsecratũ sciebas polluẽ aut viola
re ꝯitus es: sacrilegii actiõe tecũ posse agi deũ non
dubitas. Memẽto igr̃ babtismalis ꝯsecrationis q̃ tẽ
plũ dei sanctum factũ es ⁊ in honore diuini noĩs ꝯse
cratꝰ. Si templũ illud porcorũ infernaliũ volupta
bulũ fecisti ꝑ luxuriã. Si phanũ idoloꝝ ⁊ vt vulgo dr̃
ta hꝰ mia diaboli per auariciã q̃ idolatria ẽ vt dicit
Apls ad Ephe. ii. Si eẽ arcẽ ꝯ munitionẽ diabolica ꝑ
supbiam: si cauernam reguli ꝑ inuidiã. Si vulpium
infernaliũ latibulũ per dolositatẽ. Si cubile leonis
qui circuit querens quẽ deuorat vt dicit petrus i. 4
ꝑ iracũdiam ⁊ ad hunc modũ de aliis vicioꝝ pestibꝰ
sacrilege executionis reatu te polluisse teipsũ mani
festum ẽ. Quid de crimine apostasie loquar. cuiꝰ tã
manifeste ꝑpetratio q̃ manifesta i baptismo fidei cõ
fessio et diui cultꝰ ꝓmissio vt diaboli negatio ⁊ oĩuʒ
põparũ eiꝰ abrenũciatio. Diabolo aduẽsꝰ diaboli fui
tio te mãsipasti ⁊ fuituti diabolice subdidisti. q̃d de
adulterio. i. de violatione matrimonii qd cũ do i ba
ptismo ꝯtraxisti cuiꝰ irritã fidẽ fecisti. Quotiẽs vicioꝝ
C te fornicationibꝰ polluisti. Fides q̃ppe spũal' huius
ꝯiugii vicioꝝ abdicatio ẽ. Qui igr̃ ad choꝝ ꝯsciẽtie
tue quodcũq; ex viciis admisisti choꝝ maculasti ma
ritalẽ ꝑculdubio et crimine adulterii icurristi. Cuʒ
aũt non dubites te regẽ eẽ q̃ te docet vnctio baptis-
malis: nõ ei vngũt sacra vnctione nisi reges ⁊ sacer
dotes et tua omnia velut regnũ eẽ q̃ fidei tue ꝯsoli
citudini diuina tribuit auctoritas sub certi tñ onere
tributi. Si ꝯ iꝑatorem illũ vniũsalem in cuiꝰ manu
sunt oĩm regiminoꝝ iura rebellasti ẽt aliũ regni tui
dominũ ꝯstituẽ et eidẽ tributũ soluere qd deo debe-
bas ꝑsũpsisti. Eiectio inde ꝯo dño. Cui oẽ ꝯ fidẽ te
debere dubitare nõ ꝑt te crimẽ ꝓditionis ⁊ lese ma
iestat' incurrisse palã est. Si cũ eiꝰ capitalibꝰ inimi
cis fedꝰ ⁊ amicitiã inire non timuisti imo q̃ reũ lese
diuine maiestat' ab initio ⁊ ꝓ crimine illo ꝯdẽnatũ
manifestũ ẽ fedꝰ dico et amicitiã ꝯ deum inisti nũq̃
te in eodẽ reatu maiestatis nõ inuoluisti. diabolum
vero ab initio reum fuisse lege diuine maiestatis in
de manifestum est q̃ regnum in celo sibi voluit vsur-
pare. Et tamen et irreuocabili exilio relegatum. Eo
dẽmõ cogitare debes ⁊ a deo constitutũ custodẽ eius
q̃ tu ipse es castri et defensor es contra hostes suos.
Quod ergo si non implorabo auxilio nõ expectato
succursu ab ipo deo prima obsidiõis castrametatio
ne castrum tradis hostibus aut preueniis hostes ip-
sos et hoc ipsũ crimen esse ꝓditionis certum esse ti-
bi manifestũ est. Quid debẽ possuʒ de traditione da
uiuʒ ipsius castri anteq̃ obsidiaris vel etiam impu-
gnaris. Clauis huiꝰ castri est cogitatio hec enim ca- D
strum aperit hec enim introducit diabolũ ad cor. si
clauẽ istã diabolo tradis spõte. Cũ nõduʒ impugne-
ris nõdũ te vrgeat ad traditiões aut insultꝰ aut obsi
dio nũq̃ reatum ꝓditiõis effugias. Clauẽ istã diabo
lo tradis qñ quotiẽs cogitatio tua in manus eiꝰ est
siue apõ ipsũ. totiẽs autẽ fit hoc. s. q̃ cogitatio tua i
manu eiꝰ ẽ quotiẽs ad voluntatẽ eiꝰ cogitas. facis
ergo diabolũ clauigeꝝ cordis tui ⁊ castri qd deꝰ fide
litati tue ꝯmiserat quãto ergo custodis tu ĩfidelitas
qui hostis facis clauigeꝝ aut hostiariũ. Disce aũt in
tuto ponere clauẽ cordis tui. Sap. v. Cogitatio eoꝝ
apõ altissimũ. In tuto ẽ cogitatio iustoꝝ. Illuc enim
phas nõ ẽ diabolo accedẽ. ¶ Amb. Cogitationẽ vol
uere est clauẽ cordis ad aptionẽ ipsiꝰ torquẽ. Noli ꝯ
pati a diabolo vt torq̃at huc ⁊ illuc istã clauẽ reꝯ q̃n
do cor ãdẽ reserabit diabolꝰ. Sʒ oĩ custodia sua ipaʒ
ergo clauẽ in tutoꝝ occulto repone vt dixiꝰ. Sʒ et
oĩa ad vsurã te accepisse q̃cunq; a deo accepisti te ve
ritas euãgelica docet. De sorte igr̃ ⁊ vsuris rõʒ red
dẽ debere certũ est. Quid ꝯ si sortẽ ipsã amisisti. Iteʒ E
oĩa tibi ad dispẽsãdũ tradita te debẽ sũgi officio vil
licationis eadẽ auctoritate doceris te igr̃ debẽ rõeʒ
villicatiõis nõ dubites. Defraudaris igr̃ ⁊ male dis
pẽsatis dño teneris q̃: ꝯq̃: ⁊ q̃nta sũt loco suo docẽ at
tentabimꝰ. Uineã dñi te eẽ diuie ꝓuidẽtie diligẽtia
excultã ⁊ ornatã ysa. i. docet fructꝰ igr̃ te debẽ agno
scito q̃ ⁊ si ꝓ viuis labruscas attuleris te illi faie q̃
ysa. viii. Te subiacẽ dedẽ adiũte. Quid si arma ⁊ sti
pendia tibi ad militandũ ꝯ hostes suos et eẽ tuos ti
bi dedit dñs: tu ꝯo ꝯ deũ diuinis stipendiis diabolo
militasti. Hoc ãt specialiꝰ clerico ꝯtigit q̃ ꝓpugnato
res aliorũ ꝯstituti sũt. Aũ et in coma more ꝓpugna
toꝝ attõsi sũt hi redditꝰ ecclesiasticos velud q̃daʒ sti- F
pẽdia militie sue ꝑcipiũt ꝓ se ⁊ aliis militatur i. q̃d
si diabolo mẽbra tua fecisti q̃bus ꝯ deũ pugnaret vt
legit' ad ro. vi. Si te ipsũ diabolo gladiũ fecisti. Hi
sũt ꝑsecutores bonoꝝ. Sicut ei nabuchodonosor vir
gam furoris dñi ⁊ securi suã dicit dño ysa. x. ⁊ bacu-
lũ suũ sibi ꝑsecutores bonorũ gladios aut baculos
diabolicos se agnoscãt Prou. xxv. Gladiꝰ et iacula
⁊ sagitta hõ qui loq̃t ꝯ ꝓximũ suũ. Similit' ꝑsecuto
res sctõꝝ gladios aut baculos diabolicos se agno-
scãt ꝓuer. xxv. Gladiꝰ ⁊ iaculũ ⁊ sagitta hõ q̃ loq̃t ꝯ
ꝓximũ falsũ testimoniũ. Et id filii hominũ dẽtes eo
rũ arma ⁊ sagitte ⁊ lig. e. gladiꝰ acutꝰ. Qz vtiq; ad
pugnãdũ ꝯ deũ ⁊ ꝓ ipso rõne intelligi põt. Iero. eth
recte dr̃: q̃ spẽs muliebris gladiꝰ flamãs ẽ siue igni
tus. Ecclastes. vii. vbi dr̃ qd mulier sagena cor eiꝰ ⁊
ipa est laqueus venatoꝝ infernaliũ. Intelligite q̃ ma
nus eiꝰ vincula sunt Sap. xo. xiii. dr̃ Qz creature
dei facte sũt in odiũ et in tẽtationeʒ aie hominum ⁊

muscipulā pedib⁹ insipientiū. Quid si laqueū venatorib⁹ infernalib⁹. Si muscipulā: si sagenā īfernalibus piscatorib⁹ te exhibuisti. Si te toto dñs īpugnasti. cui⁹ te totū debeas furtiō. Multa hmōi tracte est
G enūerare. ¶ Post hec oīa ad ɔ enarū reducam⁹ primū dđ igit qm̄ de⁹ vitas ē fides ei debet. Quis ei dubitet veritati credēdū eē: qm̄ iudex iusticie ē debet ei timor. Quis ei dubitet iusticie iudicē timēdū eē. Jñ iob .ix. Verebar oia opera mea sciēs q̄ nō parceres delinquēti. Quā pr̄ miaꝝ ē debet ei spes. Quis em̄ dubitet in patrē misericordiarū sperādū esse: qm̄ altissimus est debet ei honor. Quis eni dubitat regē omniū seculoꝝ et dominū honorandū esse. Quā agim⁹ in oculis eius cogitam⁹ et loquimur quoniā occulta de decoris nostri oēs turpitudines nfe nude et aperte sūt oculis eius debet ei pudor an dubites non erubescendū nobis in ɔspectu ei⁹ q̄ adeo
Nota. sordidati atq; carbonati et maculati atq; in tot latrocinijs dephēsi. Appemus iugiter in cōspectu eius. Quoniā dulcissim⁹ ac suauissim⁹ est debet et amor. Quis em̄ dubitet bonitatē illā amādā esse: quia dominus debet ei obedientia. Qr pecuniam eius velut sortē capitalē ab eo ad negociādū ei accepim⁹. Debem⁹ ei rationē villicationis nfe siue ɔputū negociationis nostre. Et hec est vna ex causis q̄re confiteri dēm⁹. Cum nō sit aliud ɔfiteri q̄ toti⁹ vite sue rationē siue ɔputum reddere. Quis em̄ alicui⁹ dispēsator qui no ei cuius pecuniā dispēsandā accepit cōputū ⁊ rationē reddat quotiēs iustū ē. Qm̄ benefic⁹ gratitudinē ei dēm⁹ an videt tibi q̄ licere possit cuiq̄ vt deo tot et tantoꝝ bñficioꝝ largitori se ingratū exhibeat. Qr medic⁹ est ⁊ erroꝝ et victorū patia ei debet. Impatiētem em̄ et inobedientem coꝝ ipossibile est curari nullo em̄ magisterio curabūtur errores inobediētes ⁊ impatiētis nec morbi ei⁹ aut vulnera qui medicamē respuit et repellit materia medicinali nūq̄ sanabūtur. Si ḡ vnū illoꝝ deo negasti actionē saltem iniuriaꝝ habet deus aduersus te. Hec igit sūt actiōes quas habet de⁹ aduersus pctōres.

¶ De vtilitate ⁊ necessitate cōfessionis.

H Cum igit in iudicio qđ inf te ⁊ deū te ɔsidēte agit aduocat⁹ et iudex ,pcurator et testis es tu. Oia hec fidelr ɔponere et magnificare seu aggrauare deinde testificari et secūdū hoc teipm̄ ɔdēnare seu iudicare teneris. Ne autē ignorantiā iur; aut facti forrasse causares. Dat⁹ est tibi velut assessor hui⁹ iudicij et adiutor sacerdos q̄ te plene in iure illo instruat. Qui te exaiare cām doceat hoc ē ei⁹ ⁊ factū: q̄ te leges et dīuinis statuta doceat hoc eni sacerdotib⁹ incūbit nosse leges et iudicia dei hui⁹ iuditio ɔmissū ē et alandū iudiciū tuū ne vel ignorantia iur; aut facti sentes iudicij ɔuerteres. Aut forte tibi parcēs deo iniurios⁹ existeres et ideo adeo tibi ɔcēdū nō esset ne declinās incidere man⁹ ,ppias: in dei man⁹ miserabilit incideres. In quas incidere est horrendū. Ad
Nota. he. ad he. x. Horrēdū est incidere in man⁹ dei viuētis non autē vt iudiciū tuū retractet sacerdos exaiare iubet. Sz vt te in iuditio illo adiuuet vt te i his que ad iudiciū spectāt istruat et adiuuet: an nō recolis lazaꝝ resuscitatū in. xi. Johānis adhuc ligata facie sudario in q̄ eēt difficultas videndi q̄ rctā sūt itelligitur. Quid si te suspectissimū hz clemētissim⁹ ⁊ iustissim⁹ in causa tua. Hoc dđē merito ⁊ iđ iudiciū tuum desūt et vult deferri ad cognitionē sacerdot; aut q̄ dn⁹ videt ipotētē nouit sz ⁊ quēcūq; pctōrē ad agēdū hmōi iudiciū. Ideoq; cōsules īfirmitati pctōꝝ voluit nobis assistere coadiutores sacerdotes de quorū adiutorio in fnie executione aliqđ loqmur. Qz si
I dixerim⁹ Cām tuā nō illi sz tibi ɔmissā ⁊ cause tue iudiciū vo ipi⁹ iudicij tui ɔmissū sacerdotib⁹ recte dicem⁹. In q̄ q̄rū adiuuerio pctōr expiētie ipi⁹ magisterio meli⁹ edocet; Si q̄d igr iuditio tuo defuerit. Si q̄d vnū⁹ min⁹ recte iudicare et sniaꝝ exeq̄ vales hoc istructiōe ⁊ adiutorio sacerdot; ⁊ scire dēs ⁊ posse. Hec āt ē vna cā sacerdotal' iurisdictiōis ⁊ ɔfessiōis int̄ mltas. Quid ei salubri⁹ aut securi⁹ i ɔte ista pctōrib⁹ ,puideri potuit q̄ malefactorē alio ɔscio ⁊ teste ⁊ iudice emēdare. In nris q̄ppe ⁊ i nroꝝ negocijs min⁹ recte iudicam⁹. Liberati igr sum⁹ ab his pericul'
Nota ⁊ exonerati ab his onerib⁹ dū nos alieno iudicio ⁊ ptāti ɔmittim⁹ n̄ ei timēdū ē ne aut errem⁹ i iudicio min⁹ vidētes q̄ rectū ē. Circūspecto ⁊ ,puido sacerdoti ⁊ in lege dei edocto nobis ⁊ ,p nobis vidēte aut ne inique agam⁹ nobis parcētes. Illo in iudicādo nos vicē dei gerēte. Qz aūt iusti⁹ q̄ ,ppe ptāt' abusorē aliene subdere. Quid ve decēti⁹ penitēti q̄ q̄ ptāte q̄ tā idigne aduers⁹ eiusdē ptāt' datorē deli tā iniuste vs⁹ ē puet. Tenet vtiq; illi ptāti cedere spōte ⁊ cā deo p manū sacerdot; reddere. Quare tenet cōfiteri ⁊ recogñscere ⁊ iudicare se idignū ptāte sui ipi⁹ ⁊ suoꝝ. Tenet igit se puare sui ptāte ⁊ suoꝝ. Alioq̄n nō exeq̄t ,ppriā ɔtra se sniaꝝ ⁊ hoc ē q̄ dicim⁹ q̄ ptātē illā tenet deo p manū sacerdot' reddere. Totū igr te et tua dei volūtati ɔmitte et redde dicēs dñe non sū dign⁹ de cetero visitare. Recipe voluntatē tuā ptātē scz mei ⁊ meoꝝ oim ⁊ tuere ,p bñplacito tuo. Occurrūt michi mō eē ille q̄b⁹ vrgemur ad ɔfessionē.
K ¶ Prima ē susceptio dñice pecunie hoc ē talētoꝝ quoꝝ dispēsatio nobis credita ⁊ multiplicatio ē iniūcta. Tenemur igit rōnē reddere maiorib⁹ dispensatorib⁹ ⁊ camerarijs. Minores q̄ppe ⁊ inferiores superiorib⁹ dispēsatorib⁹ rōnē reddere tenent. Illi vo dño. Quēadmodū fieri ɔsueuit i domib⁹ regū ⁊ principū. Sicut sacerdotes q̄ superiores camerarij sūt et q̄b⁹ thesauri oēs celestes sūt ɔmissi. In die iudicij illi⁹ ferie magne vniuersali pagamēto ⁊ ɔputo cōputabūt id ē ɔputū reddēt etiā d aiab⁹ sibi ɔmissis. Etiā villicatiōib⁹ tenent reddere familiaribus vt nos de nris q̄ subditi sumus. Scda vo causa ē cura
Nota. medicinalis q̄ sacerdotib⁹ iniūcta ē ⁊ oēs eis pctōres velut egri medicinis curādi tradit; ⁊ ɔmissi q̄re incūbit eis morbos oēs ⁊ vulnera pctōꝝ ⁊ totā ɔsistētiā hmōi egrotātiū cognoscere. Necesse igit hūt egrotātes hmōi morbos suos ⁊ vulnera sua ⁊ totā ɔsistētiā sacerdotib⁹ detegere. Tertia vo q̄ cū deo in curia nra ē foro iusticiā de nobis ipis facere tenemur. Interim ne p errorē nrm aut incuriam cā sua q̄ aduersus nos hz pdat. Ideoq; ,puidit q̄ sibi ⁊ nobis certe de assessore sacerdote diuini iurisperito q̄ cause sue exaiatiōi intersit ⁊ cū cui⁹ ɔsilio cā
Nota illa examinet. ⁊ terminet. Hoc em̄ facere solent i curijs alienis litigaturi vel mittere ,p se q̄ videat ⁊ dinoscat ne forte in iudicio iniuste ɔueniat. Sic mittit ad curiā penitēt; dñs sacerdotē ne forte in foro tuo ⁊ curia tua ɔueniat eū iniuste. Quarta causa ē securitas illa nra quā tetigim⁹ ⁊ exhortatio nra. Quinta poterit sane recte assignari. Suspicio iudicis. i. penitēt; a q̄ appellare sz dño ad superiorē scz sacerdotē ⁊ hāc causā iā assignaui⁹. Quis ei deo negare audeat appellatiōis refugiū. ¶ Sexta cā est vt sicut p alienā accusationē corā publicis ptātib⁹ emēdātur manifesta pctā: sic p ,ppriā accusationē ad ɔfessionē emēdant occulta. Nō em̄ plras vt inemēdata reme

rebꝰ accusis. Quare necesse est vt illū habeam et iu-
dicū et fozum et iudicē. Quis autem nō videat q
vnus vnusquisqz accusare aut denūciare teneat reū
ad correctionē seruato tamen ordine enūciatio. Cū
igitur seipsū reum cognoueris. Quo iure vel lege
fretꝰ sibipi tam grā nose pcere presūat vt non ppriā
correctionē sibi q̄rere liceat: an fortasse magis tene-
tur querere correctionē fraternā q̄ ppriā. Q; si for
te dixeris q ip̄e p semetipm se corriget. Iā ostēdimꝰ
q3 huiꝰ correctio nec deo nec ipi sufficere dēt: e t cās
Nota. in hoc assignauimꝰ. ¶ Amp̄. si latronē vl malefacto
rē aliū habes penes te nunqd p̄ron exhibere tenerꝭ
q si et latibulū apud te p̄buenis nunqd latrocinij re
us eris q domū tuam speluncā latronū ⁊ latibulū
fecisti. Pretor autē sacerdos est. Quare latronem
qui apud te latitat eidē exhibere et tradere teneris
teipm. Q; si dixeris q tu ip̄e p temetipsū punies ip
sū in curia tua aut foro tuo. Noli igr fugere lucem
qui bene agis aut bū agere vis. Noli declinare te-
stem et adiutorem p ter tue bone actionis sacerdo-
tē. Ne ⁊ tibi simul ⁊ latroni videaris habere latibu
M lū. ¶ An nō vis egrū medico ostendere ⁊ cure eiusdē
tradere. Medicꝰ sacerdos est pctōr vero eger q̄ ifir-
mat apud te. Q; si egritudo mortem afferat. Mors
eger tibi ipputāda est: qui curam et medicinalē adhi-
bere noluisti. Q; si fortassis artis medicine tutū te
ee pfidis. Attēde isanissime q nullꝰ medicorū i egri-
tudine sua ppria arte aut sēsu ɔtentus est nec ppo
pā lio regit. Medicꝰ enim eger seipm nō habet ex-
templo ergo negligētiā depōe proprij sensus et ar-
tis p̄sumptionē et temerariā ɔfidentiā trade egrū
tuū medico quē curanōi tue p̄fecit misericordissimꝰ
deus. Magis de salute tua solicitꝰ q̄ tu ipse nō im-
merito suspectū habet iudicē qui in causa ppria et
N ipm iam sensit hostē. ¶ An tu fortasse et penitēs di-
cere penitēs qui te hostē dei adhuc geris dū te accu
sas et cōfiteris hostē. Q; tu vis in causa illa in qua
reū te fateris iudex esse et cognitor: an nō teipm sus
pectū reddis. Sic dicēdo an non das aduersario iu
stam causā apellandi. Cum reū te fateris illa causa
in qua te iudicē debere esse cōtendis. Etiā si tua eēt
iure. Illa iurisdictio expedit tibi cedere illi: ppter
causas dictas ⁊ vt ipse mitiorē ⁊ ad pacē pniorē ad
uersariū tuū inuenies. Quis aūt negare audeat deo
vt aduocatū vel pcuratorē audeat vl debeat ɔstitu
ere in causa sua. Quā quodāmodo agit in foro pe-
Nota. nitētie et corā ipso pcurator vel aduocatus dei sa-
cerdos est. Quare necesse ē ipsū istrui de facto. Pri
mū deinde pponere p parte. Cui patrociniū p̄stat
Hec aūt pars dei est quā defēsādā suscepit sacerdos
Non pōt aūt instrui nisi p te. Q2 tibi incūbit istrue-
re eū ex facto. Et hoc est reuelare et confiteri factū
eidē. Que sit autē tibi ferēda snia p his omnibꝰ cri
minibus ⁊ iniurijs lex diuina etiā mūdana declarāt
Quos in iuditio illo approbat clementissimus deꝰ
¶ De cause araiatiōe ⁊ excitatiōe sup testificatione

Sacerdos igr iudiciū tuū araiaturꝰ. Pri-
mū interrogare te dz vtrū iudiciū illō ⁊ iusti
O ciā d teipo apd temetipm sicut itemetipo
feceris et d singulis ptibꝰ iudicij si rite aut
recte omnia sūt acta i te vt primū de ipsa accusatio
ne quā aduersū te ppōis si ptinet omnes actiōes
quas habet deus aduersū te alioquin eni pcurato-
ris et aduocati officiū non recte p deo exequeris.
Deinde si testis officiū nō recte plene ipleas an q ab

sit fraudā contra te p̄hibeas testimoniū: officium aūt
testis est bona fide de veritate facti iudicē instruere
In nullo veritatē supp̄rime in nullo falsitatē insinuare
Deinde dū aduocati officio qd ē eius et iniuriā de-
clarare siue p leges siue consuetudines siue p ratio
nes optimū te oratorē puta. Sicut rectū est tibi sua
dere vt dicit Sene. ¶ Hoc ergo p certo scias q̄to fi P
delior aut pcurator aut testis aut aduocatꝰ contra
te in iuditio illo steteris p deo: tāto illa tria officia
dei filiꝰ xp̄s dominꝰ in iuditio tuo p te exequetur fi
delius. Quanto seuerius iuste tamen contra te iu-
dicabis. Sed p deo tāto clementius et fauorabilius
Iudex tuꝰ p te imo si rectū fuerit de teipso iudiciū
tuū non inueniet qd i te iudicet iudex viuorū mortu
orū christꝰ dominꝰ. Quanto hic audebis reuelare ⁊
tāto amplꝰ valebit eam dominus corā deo patre ⁊
angelis eiꝰ. Quanto amplꝰ dico opies turpitudi-
nes tuas tanto ip̄e amplꝰ opire studebit. Quāto
amplꝰ teipm accusab;. Tāto ip̄e amplꝰ excusabit.
¶ Noli ergo eē thesaurariꝰ aut archariꝰ diaboli: q Q
debes eē sacrariū spūsscti: archa vo ⁊ thesaurꝰ dia
boli: ster q̄linū ē pctōꝝ. Vis q̄ eē non saccul diabo
li p̄has stercorariū eiꝰ cuiꝰ me fetulētiā istātā vene-
natā: ⁊ memēto diabolū hēre inscripts ōia pctā tua ⁊
velut patētes lr̄as hēre oium pctōꝝ tuoꝝ. Quas i il
lo tremēdo iudicio ɔtra te exhibebit nisi eas sic dele
re studueris. Scito autē quo amplius in memoria Nota.
seu noticia sacerdotis eā scribere studueris: eo amp.
de libro diaboli ⁊ mēoria eiꝰ delebꝫ. Memēto lr̄as
oim debitorum tuoꝝ te dedisse diabolo. Has tu pro
prijs manibus cōscripsisti. Singulis quippe mor-
talibus pctis. Singulas ⁊ horrēdas lr̄as scripsisti.
Q; si iā deiecisti diabolū. q tibi prius velut inimico
suo insidiabat ⁊ stimulis peruersi amoris a tergo ⁊
calcaribus turpis amoris in lateribus te vrgeat.
Quid deiectiōi eius prodesse putas. Si adhuc fre-
netici pudoris os tuū infrenatū teneat an nescis q
freno oē corpus equorū totū firmius vt dicitur Ia-
cob. iij. Facile est te iterum diabolo ascendere nisi
frenū eius de maxillis tuis excusseris. Excute igr
frenū dementissimi pudoris de ore tuo et maxillis.
Et i scitote nulla turpitudine pollutū. Quia nō mul
ta hominū milia ante sorduerint. ¶ Esto ergo tibi
testis fidelis cōtra te. vt tibi sit testis fidelis in celo R
pro te confitere aduersus te cū dauid vt et deus re-
mittet impietatem pctōrum tuorū. Vide ne parcas
ori tuo. Sicut dicit Iob. vij. et certū habe q deꝰ par
cet tibi scito te corā deo in conspectu curie celestis. Nota.
Quantū est in te omnia egisse dele turpitudines tu
as ⁊ absconde a cōspectu tot miliū cōmuta tuū spe
ctaculū. modico cōfessionis latibulo. Latibulū est
confessio pctōrū corā vno sacerdote facta compara
tione vniuersalis spectaculi ⁊ vniuersalis illius p
palatiōis q̄ in iudicio illo terribili futura. Si enim
sacerdos ea viderit p confessionem ab oculis dei ⁊
oim militiarū celestiū abscōdūtur. Si verecundus
es cur nō erubescis tantū turpitudinū tuarū specta
culum. ¶ An forte ⁊ oculos fidei clauserūt tibi pec-
cata tua vt nec teipm videas ⁊ angeloꝝ sanctorum S
mirabile spectaculū ⁊ oim demonū ludibriū. Ape-
ri q̄so fidei oclos et intuere cateruas demonū vndi
q illudentiū tibi ⁊ de morte tua sibi applaudentiū.
Vide queso qua solicitudine te circueāt et te ad de-
uorandū querant. Attende quo ardore ⁊ auiditate
sanguinē tuū sitiant vndiq circa te rugiūt dētes ad

deuorādum te parāt gladiū tenet hostis vt te iugu-
let. Tu vero de erubescentia cogitas. Uide quorsum
te trahat diabolus freno erubesce illi⁹ ad mortē vel
q̄ te ducit ad illud vniuersalis cōtumelie. infernale
latibulū et opprobrij spectaculū vt fias omniū ocu
loꝝ celestium terrestriū īfernaliū miserabile et igno
miniosū spectaculū. Ibi apprebunt omniū oculis ve
recundiora tua abijce fasciculū latrocinij. Ne cū eo
deprehensus excusatiōem aut redemptionē habere
non possis. Excute iugū diabolicū dissolue colliga-
tiones impietatis. Solue et fasciculos deprimētes
vt dicitur isa.lviij. Dirumpe vincula diabolica quib⁹
te tenet vinculatū. Erue te tanq̄ dammula de manu.
Et quasi auis de insidijs aucupis. Ut dr tibi prouer.vi.
Tēta et experire quāta sit alleuiatio huius sarcine
diabolice depositio vel abiectio. Expire gaudiū li-
berationis de manu diaboli q̄ sit gaudium libratio
Nota. nis de manu diaboli q̄ sit gaudiū liberalitatis iugo
seruitutis eius a facie olei diuine misericordie pu-
trefactio. Et le. isa.x. que sit pacis tranquillitas violē
tissime dominatiōis et tirānidis eius oppressione
cessante. Confuta et cōfunde diabolū qui te longa
detentione prescripsisse forte putabat et se in posses-
sionē tui ipsius prescriptione tutū putabat interrū
pe p̄scriptionem illā diabolice p̄scriptionis. Ne te
p̄scriptione dissationare valeat in iudicio opprime
re. Illude diabolo vince ipsum et occide freno eru-
bescētie quo te tenet et trahit. Utere hac erubescen-
tia que quidē est salutaris medicina peccatorū. Tu
vero facis eā tibi mortiferā teipsū ipa suffocas eru
bescētia dū eam facis obicem gratie ꝛ spiritui vita
li obstructoꝝ quo minus cor tuū possit ingredi. Ui-
des q̄m obstruis meatū cordis tui spiritui vite ipsū
ecce facis frenū diabolo quo te teneat ꝛ in mortem
trahit nisi esset erubescētia quo teneret diabolus et
occidere nō haberet. Occide ergo proprio gladio go
liā cū dauid vince ipsa erubescētia diabolū cōuerte
eā in medicinā peccatoꝝ tuoꝝ. Siqdem confessionē
et adduxeris. Et his duobus saluberrimū antidotū
cōtra eos morbos et vulnera peccatoꝝ conficies fe
Nota. lix ɔmutatio si frenum quo tenebat ꝛ trahebat te ho
stis in gladiū ad superandū ipm cōuerteris. Si ve-
nenū imo si egritudinē ipsam ī antidotū ꝛ medicinā
conuerteris attende q̄ momētanea est erubescentia
ista cum ipsa probatione: cū ipso sonitu viroꝝ cōfes-
sionis fugit. Denique putas te habere peccata que cō
fitearis absit quo ad culpā. Times erubescentiā que
tanta velocitate fugit. Erubescis igr̄ nō habes pec-
cata et hoc vtique volo rogo moneo laudo obsecro
q̄ntū possū erubescis Salutar: eā laudāda deo gra
tissima ꝛ acceptissima est peccatoꝝ erubescētia. Si
ne ipugnetur ea deus caueto et ne tu ipse ea strāgu
leris aut suffoceris ne hēat eam frenū aut gladium
cōtra te diabol⁹: ne hēat eā obicem et obstructoriū
C cordis tui spūsseti. ¶ Leua oculos fidei tui ꝛ vide q̄d
tibi ē in celo ꝛ q̄d q̄rit hic a te sī̄r terrā: momētanea
erubescētia a te exigit et tibi celestis regni honor of
fert q̄ gladio ꝛ aggratulatiōe tibi redeunti dulcissi
m⁹ pr̄ misericordiaꝝ ꝛ de⁹ toti⁹ ɔsolatiōis occurrat
ipa veritas in.xv. luc. clamat. Attēde cōuiuiū solēne
et p̄ gaudio tue reuersionis ad pr̄em. In illo celesti
pallatio celebrat. Mirari clemētissimi pr̄is p dul-
ces amplexus ꝛ oscula suauissima ꝛ vide queso nul
lam stultitiarū tuarū apō benignissimū patrem reli
ctam memoriaꝝ. Secundum omnes inūdatiōes pa

terne misericordie et torrētes gaudij ꝛ hilaritatis
q̄ totā celestem curiā tua ɔfudit reuersio irrecorda-
biliter delectās. Erige obsecro aures fidei tue ꝛ au-
di simphoniā ꝛ choꝝ concent⁹ suauitatē tue reuer
sionis conuiuiū: audi laudes et preconia celestium
militiarū quas p̄ reuersione tua offerūt milia mili
liū. Audi interpellationē qui et miserator tu⁹ ē chri
stū dominū: qui iugiter paret vultui dei ad interpel
landū p̄ nobis que omnia nobis in eo q̄ homo ē im
petret et in eo q̄ deus oīa largiatur audi mellifluū
clamorē p̄missionū audi terrificum fragorē et timē
dū tonitruū cōmitationū eius aiaduerte toti⁹ cele-
stis curie expectationē et desiderium preces ꝛ vota
sua p̄ te clementissimo patri offerentis. Uide vota
et desideria omniū celestiū militiarū te ī certamine
ꝛ cōtra mundū carnē et demonia spectantium ꝛ vi-
ctoriā tuā solicite expectantium et p̄ victoria tua iu-
giter et instanter omnipotēti patri supplicantium.
Solicita est pro te tota illa celestis curia et militia Nota
preclara. Tu vero dormis in stercore: expectat te ap
plaus⁹ et aggratulatio ꝛ totus ille celoꝝ conuent⁹.
Tu ad infernale latibulū preparas te. Tu ipse gau
dere nō curas iple saltē vota et desideria militiarū
celestiū fac ī celo de te gaudiū fac aggaudere tibi et
applaudere milia miliū. Fac totū celū resōare lau-
des et preconia diuine bonitatis q̄ largit̄ tibi de tā-
to hoste p̄claꝝ triūphū. fac obsecro totū celum totū
q̄ paradisū ridere fac q̄ inuitet domin⁹ omnes cogna
tos et vicinos ad ɔque tue liberatiōis gaudia. Si-
cut legit̄ Luce.xv. An nō curas etiā piissimū pasto-
rē de p̄dite ouis inuentione letificari qui proprios
humeros tam gaudenter inclinat vt in ou ile reue-
hat ouem errabundā et p̄ditā. Et p̄ gaudio inuitet
amicos ꝛ vicinos ad ɔgaudēdū ꝛ ɔgratulādum sit ī
quasi non sit contentus propria congratulatione et
parū sit aut q̄ proprijs humeris reuehit gaudium et
aggratulatio pastoris refectionē et inuentionē et⁹
oīm amicoꝝ et vicinoꝝ aggratulatiōe vult festinari
ꝛ hoc ī eodē lu.xv.ca. ꝛ Osee.xi. Ego nutriti⁹ effrai
ysa.xlvi. Usque ad canos ego ipe portabo. Ego feci
ꝛ ego ferā ego portabo ꝛ saluabo. Moneat igit̄ te
tā p̄clara illa celebritas q̄ reditū expectat. Mone- Nota.
at te tm̄ pastoris tui gaudiū. Moneat te pastoris te
per deuia querentis. Circuit⁹ ꝛ labor ꝛ occurs⁹ eius
festin⁹ atque dulcissimus. De quo btūs dionysius dr̄
q̄ benignissimus iesus veniētib⁹ ad se totius p̄cur-
rit ꝛ p̄bobulat eos deosculat̄ ꝛ amplexatur. Ecce pa
stor tuus nō improperat tibi laborē quē te q̄rēdo p
pessus ē. Nō improperat tibi qō peccasti. Uide q̄tū
parcat verecūdie tue. Sētī cor tuū emortuū q̄ tot ꝛ
tantis moueri nō potes quē nec diuinaꝝ ɔminatio-
num terrent tonitrua nec diuitiarū p̄missionū tot ꝛ
tanta demulcent blādimēta. ¶ Dic q̄so q̄d a deo for
midas erubescētiā istā p̄modicā ꝛ momētaneā. Cur
nō magis times eternā. Et hec est q̄dē corā vno ꝛ in
oclis vni⁹ vcz sacerdotis. Illa aūt in ɔspectu ꝛ ocu
lis viuoꝝ ꝛ mortuoꝝ. Dic q̄so q̄ istā momentaneā ꝛ Nota
corā vno sustinere nō potes. Qualr̄ ɔfidis te posse
pati eterni illi⁹ ꝛ vniuersalis ɔfusiōis opprobriū?
Aperi obsecro oclos fidei ꝛ vide q̄ stult⁹ imo cec⁹
mercator es q̄ eterne felicitatis honorē tā vili ven-
dis p̄cio ꝛ eterne felicitatis sī̄r ꝛ cōfusiōis leuissime
sī̄r ꝛ momētaneae erubescētie declinatiōe seu eua-
siōe opprobriū mercaris. Quid q̄so rn̄dere poterꝭ
deo in extreme illi⁹ discussiōis examine interrogāti.

Filij et quid dereliquisti me. Respondebis ne domi
ne: oportebat me si venirem ad te verecūdari et eru
bescere per momētum coram sacerdote. Erit ne hec
excusatio? Responde igitur et modo an vis ꝓpter
illud a deo recedere an magis amas peccatorū late
bras ꝙ deum: et magis amas esse sentina diabolica
ꝙ sacrarium spūssancti. Miser ad quid credis datā
tibi a deo erubescētiam: ipsam ad hoc datam esse ti
bi scito vt sit tibi ad auxilium emendationis pecca
torum vt sit tibi in medicinam. Tu vero cōuertis eā
Nota. in toxicum et deo medicanti aquiescere non vis. Ma
lens mori propria voluntate ꝙ viuere cōsilio ⁊ au
xilio dei medicamentis. Hic est mos equi qui vulgo
dicitur vmbraticus. Qui cū vmbram fugit mor
tis audaucter incurrit ꝑcipitiū. Tu istā vmbratilē
et fugatiuā times vmbrā et mortis eterne ꝑcipitiū
nō times. Non aduertis. ¶ Dic queso propter quid
times illam erubescentiam: an ne forte sacerdos, ꝗ
C bonū te credebat: vilipēdat te? O periculū o damnū
irreparabile Ille homo vilipēdit te: quid boni ami
sisti? Erat ne opinio sacerdotis tantū bonum vt mi
norem esse eo eterna felicitas et vt pro eo incurren
dū esset eterne mortis supplitiū pariter ⁊ opprobri
um. An in opinione sacerdotis istius felicitatē tuā
cōstituebas. Reputās te felicem et beatum si de te
ille sacerdos bene opinaretur. Ecce assūt circūstātes
et tortores pati rape te ad eterne mortis supplitiū.
Tu vero de opiniōe cogitas sacerdot; tue salut; ob
lit⁹ ⁊ impendētis tibi sententie capitalis discrimen
nō formidas. Credis vitā tuā opiniōi sacerdot; q̄si
ex opiniōe sacerdot; iudicād⁹ sis. Q; si discret⁹ pru
dens et circunspectus fuerit sacerdos: ipsa flagitio
rū tuoꝝ ꝯfessio ipsū ad bene sentiendū ⁊ opinandū
de te inducet sciet q̄ppe te iam ab inquinamētis o-
bus emēdatū. Non eni dubitat huiꝰ sacerdos ꝑcīā
deleri sidica et integra confessiōe. Si vero idiscre
Nota. tus est sacerdos: elige circūspectū et prouiduum si
potes. Scito ad singula verba cōfessiōis tue: centū
miliciaꝝ rñdere cōcentū ¶ Quantū credis esse gau
diū sanctoꝝ ꝓ tua ereptiōe quoꝝ ē incōfrēs et incō-
seruos tanta dilectio ⁊ illa quidē dilectio ꝯꝑabilis
est qua diligimur a sāctis angelis quare nullū gau
diū est ꝙ in mūdo demūdanis haberi possit ꝯꝑabi-
le gaudio sanctoꝝ et beataꝝ aiarum. Cū sanctis an
gelis de nostra liberatiōe letantiū qđ credis gaudi
um eoꝝ dum viderent paulatī vincula mortis in pec
catorib⁹ dirūpi et eos de manib⁹ diaboli liberari et
ad consortiū suū assumi quis eni non ꝯpatiatur capti
uis tirāide diabolica diu afflict; ⁊ iugo durissime ser
uitutis eius opp̄ssis. In carcere peccatoꝝ obclusis ⁊
īmurat; diu. Quib⁹ nihil aliđ īminebat nisi eterne dā
natiōis et mort; irremediabil' et irreuocabil' sētētia
Nota. quos infernales illi tortores in carcerib⁹ peccatoꝝ
ad eterne mortis seruabāt suppliciū. Quis adeo fer-
re⁹ est qui de liberatiōe hmōi captiuoꝝ nō gaudeat.
Quid ḡ mirū si sancti angeli et anime que eoꝝ feli-
cissimo iā gaudēt et gloriātur ꝯsortio de taliū ereptio
ne letentur hoc ē qđ dicit veritas luc. xv. Q; gaudiū est
angel' dei. Qm̄ pnīa ē ereptio ⁊ liberatio hmōi ca-
ptiuoꝝ ⁊ diruptio vinculoꝝ mort;. Inde ḡ ē gaudiū
sāctoꝝ angeloꝝ de pnīa peccatoꝝ. Ipsi q̄dē vidēt pe-
nitētes eripi de laqueis ⁊ vinclis diabolicis ⁊ edu
ci de cōclusiōe ⁊ in nūmeratiōe victos in fortitudie
simil' eos q̄ exasperāt deū peccatoꝝ iactātia et glo-
riatiōe et approbatiōe qui habitāt ī sepulchris coꝝ

porū suorum. Ubi conputrescunt et vermes viciꝝ
poscūt his et similibus advincendā erubescētiā que
viam confessionis obstruit adiuuandus est. Cuius
labia vehemētia pudoris compssit. Hec et similia
proponenda sunt penitēti ad ꝑficiendā accusationē
ꝙ aduersū se dei ꝓcurator constitutus ꝓponit hec
eadē valent ad ꝑficiēdū testificationē. Q; eadem ē
corā sacerdote accusatio. Post hec autē de snīa inq Nota.
rendū est ⁊ erit vtrūq; sc; se furē et reū maiestatis ⁊
sacrilegū et apostatā et ⁊ adulteꝝ et ꝓditorē. Et si
q̄d supra ꝯmēmorauim⁹ Seipm iuditio interiori ꝓ
nūciauerit et hoc exteriori cōfessione confirmauerit.

¶ De restitutione honoris. B

His aūt rite actis de sētētie executiōe agē
dū erit hoc tñ obseruato vt añ litis huius
aut iudicij ingressū de⁹ restituatur qui se
spoliatū cōq̄rebat Interrogād⁹ igr erit pe
nitens vtrū seipsū ⁊ sua quib⁹ deū spoliauerat vel si
bi vsurpādo ꝯtra dei volūtatē vel diabolo seruiēdo ī
vitijs restituerit. Interrogetur vtrū deū ī possession ē
ipsius iā miserit ⁊ si ē tenēs ei⁹ ⁊ vulgo dicitur. Si te
net ipsū et possidet integre ꝙ vtiq; facit vinculo ca-
ste ⁊ sancte dilectiōis. amor igitur vinculū est quo solo
vere et integre tenet ⁊ possidet nos de⁹. Timor q̄dē
nō integre ⁊ vere possidere facit: qm̄ timore nō tenet
aut possidet cor nr̄m deus hoc igr interrogetur vt
Nota. amore iā deo cohereat: ⁊ si amor dei amorē ī ipo iā
absorbuerit vt maior ignis minorē vel saltē vicerit
si deū oib⁹ vitijs suis q̄ cōtra ipsū amauerat prefe-
rat. Si ꝓ amore ei⁹ sua vicia preferat Si malit care
re omnibus his que cōtra deū amauerat ꝙ ipso. Si
placere deo amicus eius familiaritatis esse de ce-
tero amet atq; desideret ne nō totius curie celestis
cui⁹ inimicū se ꝯstituerat inimic; ei⁹. i. demonijs a d
herēdo ⁊ vitijs. Sed ⁊ hoc interrogād⁹ erit q̄nti pē-
deat vel estimet dei amicitiā quid ⁊ q̄ntū pro ea adi
piscēda aut ꝯseruāda facere paratus esset. Si vena
lis esset dei amicitia vel gratia. Quid pro ea datu
rus vel facturus esset. Si tamē gratus est deo ꝙ tā
diu pertulit hostem eū deus tot iniurias ab eo pas-
sus. Ipm̄ tñ nunc reuertētem in amplex⁹ recipit et
oscula ⁊ totius curie celestis aggratulationē ⁊ ap-
Nota. plausum qui eū prius hostē iam adoptat in filium
an hec tam miranda tam stupenda beneficia vl' mo
dicum amoris igniculū in corde eius accenderunt:
an ob ingratitudinē in seruitutē viciorū ⁊ demonū
a qua erepta erat diuine gratie ineffabili largitate
redigi meruerit. Interrogādus erit q̄ sit ei de recon
ciliatiōe sua ad deum de recuperata gratia ⁊ amo
re dei leticia de totius curie celest; amicitia de spe
hereditatis eterne ad quā ꝑ grām ꝯpūctiōis respi-
rauit. Que sic concupiscētia felicitatis eterne verū
Nota. paratus sit hereditatē suam celestem viribus ⁊ ar-
mis defendere de grā ⁊ amore clemētissimi patris
q̄ gratis tam indigno reddita est si in proposito et
volūtate h; eā studiosissime et solicite seruare. Si de
cetero cor suū omni studiosa seruare ꝓponat vt nihil
in eo inueniatur oculos dei offensurū. Si se tradere
diabolo pollueēdū ⁊ distrahēdū ꝑ sterq̄linia ⁊ spinas
viciorꝝ vehemēter aspnetur ⁊ odiat si deo velut ꝓtui ⁊
littori securissimo adherere de cetero disponat vi-
ciorū ꝯsensus velut tēpestatē ⁊ vicia ipa vt ꝓfunda
abyssorū pauēs ⁊ abhorrēs. ¶ Utrū ipe regine celo
rum que pma est post deū saluatorē ad interpellādū
ꝓ pctōrib⁹ gratus sit ⁊ toti curie celesti cui⁹ ꝑcibus D

se adiutu esse ignorare nō vz. Et de festiuo illo gau
dio quo tota illa celestis curia pfusa est. Utrū se senti
at r agscat toti celesti curie debere eē de cetero obs
noxiū r debitorē. Utrū regine celorū que pma post
vnigenitū redēptorē ē se obnoxiū reputet ad grarū
Nota. actiōes soluēdas. Quotiens de vinculis mortis r
carceribus diabolicis ipsum eripuit diuine grē ma
gnitudo ꝑ tā indebita solicitudine sue salutis si de
hoc qd ciuis sctōrū fact⁹ ē r domesticus dei letet q
ciuis babilonic⁹ r diaboli pus fuerat. Si de hoc ipe
gaudeat q tota celestis curia pri⁹ ab aspectu r a fa
cie ei⁹ auertebat nares r oculos fetorē sterquilinij
diabolici quo plen⁹ erat ferre nō sustinēs r horren
das turpitudines diabolice suggillatiōis r machi
natus qbus deturpat⁹ erat cernere r videre abhor
rens. Nunc autē toto applausu tota aggratulatiōe
te intuētur et mirant. Et cū veneris an cōspectum
dei vt pces tuas ei offeras ei occurrūt seduli oēs se
offerūt auxilio tuo. Negocia q gerere seu expedire
habes in illa celesti curia oēs ꝑ virib⁹ expediendo
gaudēter r festiue suscipiūt petiōes tuas clementissi
mo pri porrigūt pcū suarū intra sedulitate r instā
tia oipotēti pri grissias pces pmouēt an nō letaris
C de tot r tātorū amicorū acqsitiōe? Suspice celū si po
tes r intuere qd tibi iā est in celo r cui glie ibi ascri
ptus es. Que r q festiua te expectat iam celestium
militiarū societas. Eructa si potes memoriā suaui
tatis dei qua tā indigno pus tā ingrato pus tāta tā
indebitaqz bñficia donata sūt. ¶ Considera si potes
qd eras añq pater ille miarū ꝑ grām ꝯpūctiōis te
traheret. Cere⁹ an carbo extinct⁹ eras nil habēs ni
si fimū r fetorē r tenebras. Nūc vero cere⁹ es lumino
sus aut lāpas dei in ꝯspectu dei. aut lucerna lucens
lumine vere cognitiōis r ardēs ardore sctē dilectio
Nota nis. Sepulchrū eras prius vbi mortuā aiam tuā ex
sepatiōe beate vite aiarū q de⁹ ē: vermes viciorū con
medebāt. Ibi sanguisuge gule luxurie exugebāt eā r
toto haustu tota impressione ire idē intorculari pse
surantes eā. ibi gurguliones auaricie r tinee inuidie
eam iugiter rodebāt. Quid de vocatis superbie de
serpentib⁹ fraudulentie et de ranis garrulitatis de
scorpionib⁹ ire siue serpētibus ignitis. Quid de ci
micibus impatientie et de musca grauissima diuer
si generis qui icogitationib⁹ tuis volantes affectū
tuum tāta iportunitate pūgentes stimulabāt r visce
rabant. Quid q canes illi īternales tevndiqz detra
hētes r dimordētes dilacerabāt. Hec omnia vulne
ra anima tua mortua sētire nō poterat. Nūc vero q
canes illi et corui infernales ꝯsūpserant reparauit
D tibi gratis ad itegrū r ꝯtra merita diuīe gratia lar
gitatis De sepulchro qd plenū erat omni spurcitia
iam fecit sue ihabitationis r diuitiarū spiritualiū
gazophilaciū. De sterquilinio et volutabro porcorū
infernalium te iā ortū voluptatis reformauit gra
minibus sanctarū cogitationū virētem sanctorū de
sideriorum velut floribus suauitatis odore fragrā
tem virtutum arboribus plantatum et vt ad vnū di
cam instar padisi celestis omnium speciosa nouita
tis amenitate vernātem. Quid vestimenta glorie r
Nota. ornamenta decoris referamus quibus animam ex
ornauit. r illustrauit oipotēs de⁹ quorū tāta ē mirifi
catio tāta venustas vt ipaz deo gratā. dei āplexib⁹
dignā dei aspectib⁹ placitā efficiāt toti curie celesti
admirabilē amabilē gloriosā gratiosā exhibeat. ac
dei sponsā ac filiā indubitata ꝓbatiōe ostēdat. Si de

scribere veli tibi illā coronā fidei radiosā atqz choru
scā. Si ānulū illū gēmatū purissio nitidūloco saphi
ro spei. Si monile i q radiat ille rutilās r inflamabūd⁹
charitatis carbūcul⁹. Si armillas r lōganimitatis r
paciētie Si brachialia iusticie. Si calciamēta i qb⁹
pulchri sūt gressus principis vt legitur. Si cicladē il
lam auro textā q se idutā gloriabatur beata agnes Nota.
Si byssū r pur purā q idumentū ei⁹ leguntur fuisse
Prouerb. vlti. Si vestē polimitam ex omniū virtutū
varietate ꝯtextā vltra stilū r eloquētiam tēdet ora
tio. Aperi igitur oculos fidei vt intuearis diuīe sua
uitatis habūdātiā vt admireris q pciosi⁹ te circum
uestiuit varietatib⁹ q honore et gloria illustrauit q
gratū te fecit toti curie celesti spectaculū vt totam E
pulchritudinē tuā mirēt r ei ꝯgaudeat. Qualis an
tē pus eēs agnoscito: tunicat⁹ eras pānosus carbo
nat⁹ r macerat⁹ tot⁹ ipsorū demonū ludibriū. Qualē
te credis nūc fuisse cū tot vitijs sordebas tot imagi
nes animalium et reptiliū et omnium immundorū
r ibominabiliū induceras cū nō solū vna turpitudi
dine desormat⁹ sz velut babilonē oigenū multitudi
ne mōstrorū circūferebas spectaculū opprobrij r tri
sticiōis ei⁹ oibus vidētibus nō ei te coopertes habe
bas. Apparebāt vtiqz tot r tāte deformitates r turpi
tudines tue. Aduertis ne q totā penumeraui gloriā
vestiū et ornamētorū ꝑdideras? ¶ Agnoscis quam F
r qnta fecerat tibi de⁹ q tibi videt ē ne aie q in tāta
gloria r decore ē declinādū in volutabrū peccatorū
r setinā immūdicie. An proponis te de cetero imer
gere in hmōi sterqliniū? An pelegis suare tota soli
citudine speciositatē q deo grū te reddit. O aia an
pōt d cetero i mētē venire vt tātā gloriā ꝯmutes in
sterqliniū an poteris cogitare de cetero qcqz q glo
riā illā tibi auferat? An poteris illā dimittere facu
le an poterit inclinari cor tuū ad hoc vt ignominio G
sitas ꝯtria tibi placeat. ¶ Amabis ne d cetero dmo
niorū eē ludibriū. Recole statū tuū in q eras qñ i via
tua erāt tenebre r lubricū: r angel⁹ mal⁹ psequebat
te coartās r stimulans te coartans ad modum vene
natorum et piscatorum feras et pisces coartantiū
et retia intrare cogentium. Quādo iumentum dia
boli tibi insidēti te freno mali timoris r mali amo
ris quo volebat circumducētis r distorquentis r sti
mulis velut calcaribus ꝯcupiscētiarū vigentis. Re
cole viticas pungentes r vrētes sil libidinis vtice e
seu lectum vrticum aut carcerem verius libidinis q
die noctuqz volutabaris. Ibi velut in fartagine fer
rea fergebatur cor tuū vrētiū pruritiū vndiqz cōfo
diebatur aculeis qñ gaudiū tuū erat spurcissimo vo
lutabro libidinis immergi r in codē volutabri mo Nota.
re suis immundissime. Nūc autem cum sponso cele
sti pasceris inter lilia id ē flores castissimorū sancto
rūqz desideriorū. Nūc multo sācte depurate ꝯsciētie
dete suauissima r iocūdissima frueris q lect⁹ tot⁹
floridus tot⁹ florib⁹ sanctorū respsus r strat⁹ ē. Tot⁹
aromatibus habēs celestē suauitatem spirantium
ꝑ tot r tātis malis tot et tanta bona tibi retribuit
dulcissim⁹ pr atqz pijssim⁹. ¶ Respice spinetū qso H
auaricie vt sub qb⁹ esse delitias ꝯputabas vt legit
Job. xxx. vbi spinarū sarcina te ꝯprimēs vlcerabat
r cruentabat vbi instar talparū terrā cōmedebas in
pondere artissimo r lucē sp fugiens latitabas velut
imundum et abominabile reptile in cauernula sua
sup te aggerē terre cumulabas ad modū talpe. In
star aranearum teipm euiscerando telā inanem ad

tapiĕdas muscas texebas id ē solicitudinē acqui-
rendorum volatilium et sordidarum diuitiarum ve
lut filiura cū filio adijciēs curā cure addebas. Nūc
ad celestes totus diuitias inhias spe circa ꝛ deside
rio suaui ꝛ mulcebri. Quid dicam de procella super-
bie qui tot flatib⁹ adulantium ꝛ detrahentiū te circū
agitans tot scandalis allidebat qua qñqꝫ vsqꝫ ad ce
los ascēdebas apud temetipsū elat⁹ vt maior ꝛ gra
uior tibi ruina imineret. Deinde corruebas i abyssū
male humiliationis vanescente gloria illa quam vi
te et apd te somniabas dū te inde sibilari a populo
audiebas. Ab vane laud' gloria expectabas. ¶ Re-
spice queso q̄ sit facta in te ꝯmutatio dextere id ē p-
piciationis excelsi q̄ post tātas ꝛ tot tēpestates pa-
catissimo ꝛ securissimo littore penitētie gaudes soli
do ꝛ lapideo vbi lapidi illi angulari et sūmo patri
xp̄o totis desiderijs. An de tot ꝛ tātis malis libera
tio tot ꝛ tantorū bonorū tam indebita largitio diui
ne vite dilectionis ignē adhuc accendere potuerūt.
An quod absit carbo penitus es ꝛ nulla sufflatione
accendi potes frustra quidē tam diu sufflatur i car-
bonem penitus extinctum frustra tot crimina tot in
tennia beneficiorum dī cognoscimus. Si nec dum
saltem vna diuina amoris scintilla in te accensa est;
Inutiliter quippe strues huius lignorum super al-
tare cordis ponitur. Si adhuc diuini amoris ignem
omnino frigescit. Tu vero te ipsum habens huiu-
smodi leitamētis te commoue et cor lapideū tuū ad
lapidem illum angularem allide crebra ꝛ iugi con
sideratione bonitatis eius vite et malitie et tue in-
gratitudinis in eum. Si enim vehemens fuerit illa
collisio necesse est ꝛ inde sacri amoris scintilla dissi-
liat. De his igitur ꝛ hmōi velut flabellū tibi cōpu
ge qui te adiuuāte succēdas ꝛ pestiferum atqꝫ pni-
ciosum cōcupiscentiarū incendium extinguas. Q;
si nec dum lignum fumigās es. Sed adhuc humo-
rem hūane viriditatis retines et putredis hoc ipsū
considera qd te tam ingratum tam malum et deum
iugit relinquentem ꝛ aduersantem vt vulgarit dici-
tur adhuc ad misericordiaꝫ piissim⁹ dulcissim⁹ pat
expectat. Adhuc misericordie tibi tātā offert largi
tatē tantis bonitatis sue delitias.. Adhuc offert co
ronam illā eterne glorie et te velut amator ab ama-
sia sua ꝯtemptus cōseruet. Audi qd post te clamat
Ezech. xviij. Quare moriemini dom⁹ isrl' nolo mor
tem peccatoris vel morietis. Reuertimini et viui-
te. vide vnde te reuocet a morte scꝫ vñ tu cucurristi
offēsas tuas ꝛ crimina quibus te inuolueras cōdo
nare paratus ē. gratuitam omniū offert indulgētiā
tot iniurijs ꝛ ꝯtumelijs lacessit⁹ omniū illorū obli-
uisci paratus ē. De sola vita tua solicit⁹ tua omnia
negligit solam vitam salutem tuam querit. Quare
clamat ad te reuertere. Can. vi. Reuertere ad patrē
dulcissimum ꝛ amātissimū. O fili charissime reuer
tere ad sponsū tuum a quo fornicando cū viris tur-
piter recesseras. O sponsa reuertere. O serue fugi-
tiue ad dominum tuum cui teipsum ꝛ opera ad fra
trem cui coheres regni celestis effecta es p gratiā
Ipse quippe xp̄s dominus heres vniuersoꝝ per na
turam qua est dei patris vnigenitus nos aūt cohe-
redes eius facti sumus et hoc per gratiam sicut et
filiū. Attende ad quid revocꝫ ꝛ vnde te reuocꝫ a mor
te tam ingratum et malum tam indebita pietate re
uocat ad vitam beatissimam et iocundissimam vo-
cat. Ostēde michi faciem tuam Cantico. ij. Tu no

Nota. (margin, beside "piciationis excelsi")
Nota. (margin, beside "ge qui te adiuuāte")
Nota. (margin, beside "clamat ad te reuertere")

ctorsum ostendis ei aut faciem q̄ tua non est. Indui-
sti quippe faciem diabolicam ꝛ turpitudines abho
minabiles de quibus i tractatu baptismi latius lo-
cuti sum⁹ forte facies istas abhominabiles audes
ostendere deo hostium suorū insignia siue signa que
in teipso q̄ domus dei est debueras et castrum in si-
gnū sue victorie demones posuerūt. Audes illi spō-
so celesti gaudiola: id est amoris munuscula ostēde-
re que ab adultero accepisti. Audes in cōspectu ei⁹
adulteriorum morum insignia circumferre sed hoc
hactenus.

¶ De principali restitutione eoꝝ quibus ipsū spoliasti.

Redeamus ad ipsam restitutiōem secure
offert deo restitutionē eorū quib⁹ ipm M
spoliasti an times ne restitui velit q̄ de-
spoliatiōe sua cōquerit q̄ in iudicio eā
petit. Uide si pōt eā accusare pōt ne di-
cere nolo te esse meū cū tu velis eē suus volo te pla-
cere michi cū tu velis ei placere hoc est dicere volo
te esse bonum volo te esse iustū an pōt deo displice-
re bonitas aut iustitia tua. Mal⁹ necessario est cui
bonitas displicet. Nūqd necesse hꝫ ex equitate sua
stare iudicio tuo cū te iudicē inter te ꝛ ipm cōstitue
rit. Necesse igitur hꝫ parere rei iudicate q̄re si adiu
dicetur ei possessio necessario recipiet illam. Item
nunquid non ipse rapiat a diabolo penitentes ꝛ eri
pit de manibus eius. Nunquid non ipse est qui alli
gat fortem diabolum atrium suum id est peccato-
rem quem ipse custodiuit vt atrium suum?
¶ Ampli⁹ dico eo ipse te iam possidet q vis ab ipso
possideri hoc vinculo bonitatis et amoris possidet N
te ꝛ tenet Uide ergo vtrū vis ab eo possideri Si eīn
vis possideris. Uide vtrū velis eū restituere teipso
hoc est teipsū ei. Si eīn vis iam ergo te ei restituisti.
Si vis esse suus de cetero amic⁹ intellige imo si vis
eū habere fidelissimū et verissimū amicum. Si eīn
hoc vis et est. Si vis vt amet te: iam amicus tuus ē
Si enim vis amorem eius aut amas multo fortius
ipsum cū amorem eius nō nisi ppter eum ames aut
velis quare iam amas. Putas autem ipsū nō ama
re amantē se putas q amor se possit defendere pu- Nota.
tas q amor se negare possit amori aut repellere a-
morē absit. Alia recusare pōt fortassis ꝛ alijs nega-
re se sꝫ sibi non pōt negare se. Sup hoc expiātiā cō-
sule an putare potes adeo illiberalē deū vt pueniri
se in amando pateret ꝛ nō magis pueniret omnem
amatorē suū cum ipse de se. Ego primus ꝛ nouissi-
mus primus quidem in accessu amoris ꝛ vltim⁹ in
discessu bene arbitraris amorem illum aduenisse ti-
bi ꝛ voluntatē qua dei amic⁹ de cetero esse et amas
ꝛ vis. An a teipso tantū bonū ortum putas absit.
¶ Illud igitur bonum. in quo maxime bon⁹ es quo
maxime deo places ꝛ grat⁹ es ꝛ ab ipso tibi datū ē O
q de fonte dilectionis sue. Ex tanto igitur munere
ipsū deū amore suo te puenisse agnoscito. Sciebat
nāqꝫ deus adeo se bonum amoris sui diligere vt ne
cesse haberet oēm illum cui bonū illud dedisset dili
gere. Cum ergo sciret anteq̄ illō bonum tibi daret
q oportebat vt te diligeret per bonū illud amoris
sui hac de causa dedit vt amplius diligeret ꝛ ei am
plius placeres dilexit quippe te prius q tibi tanti
opis exhibitio aut hoc q̄rebat in te dono suo vt te si
bi gratiorē ꝛ amabiliorē redderet. Ideo igit ꝛ ama
torem suum ꝛ amicum vult esse qui amorē quo hoc

uisset sibi largitus est: et ad hoc largitus est vt ama-
torem et amicum suum te faceret. Hoc aũt est possi-
dere te amari vero a te. Amicitia quippe mutua est
animoꝝ possessio mutua dominatio sed spontanea
et iocũdissima. Si ergo amas ipm iam te possidet
Sed neq̃ solum. Nõ enĩ amat deus possessiõis sue ꝑ-
ticipem nõ enĩ vult habere medietarium. Si vna ẽ
et integra dilectio te possidet. Scito ipsum esse zeloti
pũ adeo vt nec nat⁹ neq; signa aliqua cõtra sponsi-
dem patiat. Statuit et firmauit sup te oculos suos
ingis et assidu⁹ speculator tuus effect⁹. Omnes mo
tus omnes aspect⁹ diligẽter ꝯsiderãs nõ solũ ope-
ra tua et sermones et affectiones. sed et cogitatiões
neqd forsitan adulterine lasciuie videat in te. Attẽ-
de aũt q aures celi audiunt oĩa.

¶ De dãnoꝝ restitutiõe et eoꝝ satisfactione.

Peracta aũt restitutione ĩ integrũ q fit
p spontaneam et voluntariam sui ipsi⁹
traditionẽ et hoc ẽ cum penitẽs se amo
B ri tradit deo p man⁹ sacerdotis. Tra-
dit inq̃ se et committit deo regendum
ad eius beneplacitum sm q ꝓponit et vult se victu-
rum de cetero. Restat satisfacere de dãnis irroga-
tis et deperditis ca quippe de ablatis q̃ penitens se
habebat ipse penitẽs absq; dilatione debuit restitue
re hoc ẽ seipm et bona volũtate atq; ꝓpositoꝝ siqua
sunt alia. De ablatis vero q̃ penes se non habet satis
factio facienda est. Hoc autem erit firmitas ꝓposi
ti nõ exigere ab eo ꝯsilio meo ꝓmissionẽ vel votum de
emẽdatione facienda. De futuris enĩ nulla ẽ exigẽ-
da certitudo sed sol⁹ ꝓpositi et volũtatis certitudo
requiritur. Vbi enĩ queq̃ inuenit domin⁹ ibi iudi-
cat eum de presenti igitur volũtate et ꝓposito inter
rogetur ad votum vel ꝓmissionem nõ artet. ne po-
stea recidiuans cum ipo recidiuo mendaciũ aut vo
Nota ti fractionem incurrat. Et addat peccatum hoc oc-
casione peccato. Ablata autẽ q̃tuor erunt vniuer
C so. ¶ Primum q toto tẽpore peccati fraudauit deũ
debito seruitio et cultu suo nihil enĩ deo gratũ fecit
eo tempore quo toto hostis ei⁹ fuit. Quare iactu-
ra illius temporis restituenda ẽ deo cum penitenti
bus facultas affuerit. Scdo seipsum toto eodẽ tem
pore assumpte negociationis lucris fraudauit. Te
nebat enĩ toto illo tempore in talẽtis nature et gra
tie tẽporalib⁹ negociari nõ solũ aliis sz sibi. ¶ Ter-
tio ꝓximos auxilio q̃ medio tẽpore destituti sũt vi-
ui pariter et mortui quos operib⁹ suis et orationi-
b⁹ adiuuare tenebat. Illo aũt tẽpore toto ab eo nil
habuere auxiliũ ꝑsertim si cleric⁹ est titular⁹ aut be
neficiat⁹ in ecclesia. Beneficia enĩ ecclesiastica redẽ
ptio sũt animarũ. Qui igitur redẽptionẽ animarũ
ꝑcipiũt iugiter pro earum redemptione vigilare te
nẽtur. Qui enĩ stipẽdia beneficiorum ecclesiastico-
rũ ꝑcipiunt spũali militie specialiter ascripti sunt
hoc est animaꝝ acq̃sitioni et liberationi. Quia igi
tur toto tempore peccati diabolo militauit eo q in
penitentia cum dei hoste efficit. ¶ Manifestũ ẽ toto
tẽpore peccati animas peccatoꝝ carcerib⁹ inclusas
aut in carcere purgatorii detẽtas nihil ab eo pecca
tore ꝑcepisse ꝑsidii. Eo quippe tẽpore apd deũ nec
ꝓ seipo q̃c̃q̃ poterat ĩpetrare ꝓ aliis inanes et vacue fue-
rũt orones ipius q̃ i ipo erat. Dãna igr deperditorũ
eo tẽpore suffragioꝝ animab⁹ a qb⁹ militie sue sti-
pẽdia ꝑcepit restituere tenet. An putas iustissimũ
iudicẽ nolle audire iugẽ clamorẽ animaꝝ de hmõi cle
ricis cũ eos sue liberatiõis clamabunt ꝑcepisse sti-
pendia et earum liberationi nõ militasse cũ clama
bunt eos redemptionem earũ comedisse et ꝓ redem
ptione earum fraudulenter et infideliter satagisse d
resarciẽdis igitur de dãnatis istis tenetur penitẽs.
Caueat igitur saltem firmitate propositi hoc enim
est apud deũ sufficiẽs satisfactio que iudicat homi- Nota.
nem secundum statũ in quo est nõ secũdũ illũ in quo
nondũ est. Videas igitur q futura opera penitentis
adeo ꝓcellere debet etiam bonis operib⁹ que enĩ
ante lapsũ operabat et ꝯuersatio tota et vita sequẽs
adeo debet eẽ melior ꝓterita vt redimat iacturã te-
nebrosi temporis in quo in profundo mortis et tene
braꝝ sepultus cõputo et ablata atq; fraudata omni
no restituat deo et sibi ipsi et aliis iustissime ꝯquerẽ
tibus. Sz et alio ꝓeminere dz cõsequens vita priori
sc; vt grane tam indebite gratum et deuotum se ex-
hibeat misericordissimo ac clemẽtissimo patri qui
cum tam indebita sue suauitatis habundantia educ-
at ẽ lacu miserie et de luto fecis: vinctũ ĩ mẽdicitate
et ferro et sibi filium et heredẽ de spurio tam ignobi-
li et de genere tãta largitate adoptauit. An vero tã
indebitoꝝ tãq; beneficioꝝ stupẽdioꝝ nullã esse me
moriã nullã eẽ retributionẽ dicebat enĩ dauid. Be-
nedic anima mea dño et noli obliuisci oẽs retributio
nes eius. Et alibi. Quid retribuam dño ꝓ oĩbus q̃
retribuit mihi: Calicẽ salutaris accipiã. Hic ẽ calix
id ẽ mẽsura certa bonoꝝ operũ. Sz q̃ ĩ naufragio
aut alio ꝑiculo diuina gratia se gaudent liberatos
aliq̃d certe recognitiõis velut insignũ et memoriale
sc; iponere solẽt ĩ memoriã tãti beneficij vt tãte grẽ
apd eos aut memoria aut gratitudo inueniat. ¶ Quã D
tũ ẽ si q̃s diaboli laq̃is irretiuit quos ĩ petm deiecit
diabolo tradidit vt ad liberationẽ et reparationem
eoꝝ inuigilet et sicut diabolo militauit sic et contra
eum militare studeat et eripere ei quosq; poterit q̃-
si coniuratus deo cõtra eũ quasi exheredationẽ dia
boli iurauerit. et ei nec glebã vnam terre relinquere
fortissime disposuerit quasi ei bellum inexorabile et
capitale indixerit hoc ẽ salutare sacrificiũ et oculis
dei gratissimũ et acceptissimũ imo iocundissimum.
Qualẽ te credis in oculis dei. et q̃tam gratiã obti
turũ si zelo zelatus fueris pro eo cum helya. Si ꝓ
pugnatorẽ ei⁹ te ꝯstitueris ꝓ hereditate sua.

¶ Sequit. de quietatiõe interiori restitute possidõis

Postq̃ aũt restitutionẽ ꝑegerit vt ꝑdixi
mus de dãnis irrogatis et deperditis fir- E
mo ꝓposito et volũtate satisfactionẽ et
cautionẽ siue securitatẽ fecit. Quid re-
stat nisi deũ pacifica et quieta possessiõe
teneat. Hoc enĩ est officiũ iudicis delegati et oim iu
dicũ vt eũ quieta et pacifica possessione gaudere fa
ciãt cui possessionẽ adiudicauerũt. Verũtamen de-
legatus nõ põt eũ tueri in possessionẽ nisi p annũ. F
et hoc ẽ quia tpalẽ et nõ ꝑpetuã habet iurisditionẽ.
Penitens aũt siue ordinarius siue delegatus iudex
ꝑpetuã habet sui ipsi⁹ iurisditionẽ. Quare ꝑpetuo
deũ tueri dz inquieta et pacifica sui ipsi⁹ possessiõe. G
¶ Primũ igit oĩs inq̃etationẽ in seipo sedare vt de⁹
ĩ eo q̃escat. Est aũt ꝓma inq̃etudo paruuloꝝ babilo
niorũ vagit⁹ et vlulat⁹ q̃ deũ in homie non sinunt hi
autem sunt motus primi concupiscẽtiarum nostra
rum et odiorum. Hi statim allidendi sunt ad petrã
primũ tenendi sunt ne procedant vlterius deinde al
lidendi sunt ad petram christum dominũ per timo-

passionem ipsius vel per memoriam passionis vel timore vel amore ipsius. Unde david. Beatus qui tenebit et allidet par. suos ad petram. Deinde abijciende sunt cimices egyptie et musce diuersi generis que circumuolitantes et circumstrepentes in corde penitentis deum in ipso quiescere non sinunt. he sunt immundarum cogitationum fantasie et turpium de quibus quodam in cursu tot fatalinarum turbatur cordis sabbatum he sunt musce morientes que perdunt suauitatem vnguenti. i. deuotionem orationis Ecclesiastes ix. Qua velut mulcebur et salubri vnctione reficimur putas vbi eam muscarum ichoruscatior importunitas quemque deficere posse. He sunt aues quas abraham a sacrificio abigebat. Gen. xv. He nonnumque improbe importune in vnguentum orationis se mergunt et
Nota. sacrificium spiritus contribulati nonnumque inquinare conantur et odorem inde suauitatis pluadere et deuotionem harum itaque improbitatem plerumque inuiti et renitentes patimur et tunc non obsunt omnino sed patientiam et fortitudinem nostrarum exercent. Hec est plaga cimicum que non legitur curata. Exo. viij. Et hoc est planum quod etiam viri sancti ab huiusmodi cimicibus molestantur. Plaga vero grauissimarum muscarum diuersi generis curata legitur. Ex quo datur intelligi quod musca grauissima non sine aculeo punctionis et inquinamento dilectionis est Unde necesse habuit curari. Curata autem legitur virtute orationis moysi in eodem capitulo. Docemur igitur inquinantes et aculeantes cogitationes abigere. Reliquie vero quas omnino inuite patimur non obsunt Hoc tamen in corde semper habeatur et dicatur eis nec vos caui vos nec admitto nec per me venistis huc nec per me remanebitis si vlterius remanseritis mecum licet ad nocendum veneritis in commodum tamen meum vos conuertam et seruire vos michi cogam. Si venistis ad impedien
Nota. dum orationem meam melior est michi oratione debellatio nostra. Orabo igitur si remanseritis debellabo vos. Orabo si recesseritis vtrumque oro et certando contra vos et orando nec minus deo meo grata erit debellatio vestra quam ipsa oratio. Stultus est qui misit vos ad impediendum me quia saluum mihi erit orationis premium et fructus dum me impossibilitas ab oratione prohibet et insuper certaminis quo contra vos dimico triumphus et premium mihi vestro ministerio adaugetur. Audi igitur qui formatus est ad illudendum tibi. Vide qualiter illuderis. Uide qualiter tibi a diuina gratia et sapientia illuditur dum omnis fraudis tue conatus in illusionem tuam. in opprobrium et detrimentum et sanctorum gloriam et perfectionem cedunt. ¶ Sciendum tamen pestem istam muscarum oratione curari sicut et omnes pestes mentis per exemplo moysi manifestum est. et hoc ipsum dixit Augustinus sup. xvij. Mat. super illo. verbo. Hoc genus demoniorum non eijcitur nisi in oratione et
Nota. ieiunio. Quoniam autem tria sunt que hominem expellunt a domo scilicet fumus stillicidium et vxor. Domum cordis tui operire et circumcludere diligenter oportebit ne velut pluuia ventus et grandinem tentationum extrinsecarum que a mundo vel a malis hominibus vel a demonibus veniunt inquietetur habitans Deinde a fumo hoc est ab eis que interius ab ipso igne concupiscentie oriuntur que concupiscentia fumare non cessat nisi eam aqua gratie vel lachrymarum aut confessionis semper eam extinguere studueris aut in maiori igne diuini amoris exiccatum aduerteris. Mala vero vxor que etiam de paradiso hominem eiecit est consuetudo que incessanter rixatur et a consuetis recedere non permittit nisi cum ira vel tristi-

tia vel velut rixa vel administratio vel prelatio quecumque velut sollicitudinis sue rixam quandam aut strepitum indeficientem concitat hoc autem experientia manifestum est. Qui enim episcopus est tantum prelatio temporalium in se rixam et strepitum tumultuantium in ipso cogitationum patitur vt tamquam sui oblitus alium viuere merito se videat cum aduertit hoc quod ei quodammodo seipsum temporalia furantur. Illiberalis est huiusmodi hospes deo quo tamen cum in hospicio receperit cum eo nonnumquam est nec mirum quoniam nec secum. Quid ergo mirum si deus huiusmodi hospicio fugit pariter vel hospicium a quo nil nisi tumultum temporalium audit aut videt. Qualiter autem huiusmodi hospes festiuandus sit inferius in loco suo dicemus.

¶ De quietatione exteriori eiusdem.

De pacificanda autem exterius ab incursu scilicet hostium hic dicemus vt primum opportunitates ipse velut pontes et plante quibus ad castrum illud est accessus hostibus amoueantur funditus vt vbi viam habebant publicam et planam velut vallum difficultatis inueniant hic autem impleatur aqua lachrymarum quotiens opportunitates recolimus quibus deum a nobis eiecimus de muris et turri et de antemurali et de custodibus hic pertransimus. Sed hoc ad custodiam teneatur vt quotiens hostes incursant noua in eos pena animaduertatur vt quotiens noxia cogitatio aut affectio in mentem tuam irruerit nouam aliquam penam tibi pro illa impone et hoc totiens donec in vsum versum fuerit statim in te huiusmodi cogitationes et affectiones vindicabunt. Impone tibi aut alicuius psalmi decantationem aut hymni. Saluberrima est autem inuocatio spiritussancti cuius penitentie luminositatem ferendi et abhominabiles spiritus tenebrarum sustinere non possunt. Hec igitur pena salutaris est medicina. A flatu enim spiritussancti huiusmodi musce fugantur. Est et alia pena dicere orationem dominicam. Cum autem illa sollicitudo in vsum venerit ex frequentia sua a noxijs cogitationibus liberari te non dubites videns ei diabolus se non posse proficere et te semper gladium euaginatum tenere vt trucides latrunculos prauorum motuum Nota.
et cogitationum et quasi iam te erexisse patibulum vt latrocinantem carnem affligas fugiet exercitus sicut dixit Jacob. iiij. Resistite diabolo et fugiet a vobis. Quod si memoriale aliquod dominice passionis tecum portaueris aut ipsa huiusmodi cogitatione tibi ipsi memoriale eius impresseris. Confide hostem statim fugare. Recordatione quippe victorie qua victus fuit confunditur et vexillum militie christiane quod est dominus iesus christus in cruce conspicere pre confusione non potest. Est enim memoriale doloris et ignominie sue. Erige ipsum in arcem mentis tue per meditationem confidens quia virtutem habet confortandi te et sternendi hostem. Memoriale autem est vt corrigia nodosa circa carnem tuam aliquantulum pressius astricta sit carni tui insignum et memoriale vinculorum et flagellorum quibus rex celorum et dominus seculorum pro redemptione tua alligari et flagellari dignatus est. Quod si ipsa hora qua te musce mordentes vrgent palmas tuas vt vnguibus tuis aut aliquo alio pupugeris vel leuiter in memoriam clauorum quibus ille sancte et venerabiles manus domini saluatoris confixe sunt et affixe preclare et salutifere crucis ligno et fecere frequenter in vsum tibi venerit quod fructum ex his et collecturus sis cum leuissima videantur et vera sint

ipsa experientia te docebit. Hec autem ne inuentitia
credas. Audi Orige. super epistolam ad Romanos
dicentem. Tante virtutis et efficacie est dominice pas
sionis meditationis sedulitas: vt et notias cogitati
A ones et affectiones penitus abstergat a mēte. ¶ Si
si te esse spectaculum in agone cogitare assueueris
et vndiq; obsessum et hostem tenere gladium: vt te pe
rimat et rugire circa te: et querere te ad deuorandum
et te etiam esse in carcere erumnarum et penalitatū p̄
sentis vite. ignorantemq; qualis futura sit et que immu
ent tibi sententia ad instar furis qui seruat' in car
cere solum suum attendens et expectans iudicium de
aliis cogitare non valens. si te citatum perempto
rie: vt compareas ante tribunal xp̄i responsurus su
per omnibus cogitationibus sermonibus et opera
tionibus tuis. et inscripsisse diabolum cōtra te accu
sationē. s. inscriptis habere omnia peccata tua et re
scriptum illud pro posse augere et seruare nequid
eius debeas vt in illo contra te iudicio tremendo il
lud exhibeat ineuitabiliter per illud et secundum il
lud iudicandum. Si te in ludo semper et in certami
ne contra astutissimum atq; fortissimum et fraudulē
tissimum constitutum si non pecuniā. sed vitam pro
priam in ludum et certamen deductā cogitare assue
ueris a turpibus cogitationibus et noxiis liberabe
ris. ¶ Super omnia igitur clauem cordis tui: id est
B cogitationem custodire satage et diabolo per viam
quā ostendit tibi aut per similē eripere solicit' esto.
Si enim hoc bene custodiatur in tuto sunt omnia tua
et teipsum in pace possidet deus. Hec igitur etiam est
porta cordis tui et fenestra. Hanc igitur obseruare to
tis viribus toto conamine studeto ne feceris hostiā
rium tuum peccatum: sicut Cayn cui dixit domin'.
Gene. Peccatum tuum in foribus aderit. Et pe
trus secundo secunde sue epistole. Oculos habētes
plenos adulteriis. Oculi autem fores anime sunt.
Scito quis hostiarius huiusmodi nullum bonum il
te intrare permittet. nullum malū introire vetabit.
¶ Fac bonū aliquē tibi hostiariū si dei timorē et amo
rem hostiariū facere poteris timor omnes proditores
suos oēs hostes repellat. Amor vero omnes bonos
oia bona salutaria introire cōpellit et intrantia gra
tulabundus suscipiet. Obstrue partē illā aliquo bo
no semp pone aliquid in cogitatione quo eā obstru
as quo eā claudas. Alliga illud cogitationi tue ne
cessitate aliqua que sit vectis et sera non permittēs il
lud euelli a cogitatione qualis necessitas ē. Assum
ptio alicuius sancti et honesti officii et sancte et hone
ste occupationis que cū assumpta fuerit ipa assūptio
velut necessitatē inducet et executionis et solicitudinis
sue. hec necessitas vectis et sera et gumphus et verti
culum nō sinens aperire diabolo cogitationis nostre
partem. Hec est que custodit clauē vt dixim' cordis.
His igit' et huiusmōi adiuuari poterit penitens qui
de scientia iuris vel modicum apprehendit.

¶ De sententie executione.

D Nunc ad executionē sententie pcedamus.
Vide igitur si furē occidisti an adhuc ip
sum viuere pateris si ipsum totum inter
fecisti. Viuit ne adhuc in te voluntas fu
randi quicq̄ de his omnibus que sua esse cognoscis
Si vtiq; voluntas seruandi et reddendi deo que sua
sunt integre et fideliter in te viuit mortua est volun
tas furandi aliquid deo ex his omnib' que sua sunt
sed in te viuit voluntas restituendi ablata deo. mor
tua est ex toto voluntas qua quandoq; aliquid deo
furatus es. Est ne mortuum ex toto cōsiliū quo hoc
fecisti. mortuum dico quo ad te vt ipsum modo ab
horreris et mortiferū sententias ad hunc modum de
his q̄ quedā aut partes aut membra furis hui' sūt
quemadmodū cogitationes locutiones quorundam
que in furto suffragantur velut seminaria aut par
tiū suarum colligationes. Verbi gratia. ¶ Amabas G
amore fedo et turpi mulierculā aliquam: et eras fur
corporis anime abutendo eis et cōtractando contra
dei voluntatem: fur igitur affigendus patibulo ille
amator libidinosus est. Primum ergo amor ipse q̄
vita principalis eius est. Amor quippe viuit ama
tor huius inquantū amator est extinguend' vt ignis.
Et hoc vt velut gelicidio diuini amoris aut maiori
igne diuini amoris absorbendus aut nutrimēti sub
tractione q̄ quādoq; est ciborū et potuū nimia ha
bundantia. Hec est inconsuetum furē: fame occide
re. Hec autē fames et si sit fames veteris hominis et
ingluuiei: abstinentia tamē salutaris est noui et di
ta moderata. Post hec restat vt moriatur voluntas
preteritā que cum mortua est cum preteritarū tur
pitudinum dolor adest et voluntas emendandi illas
non enī mortua est in aliquo rapiendi voluntas nisi
cum viua est in eo ablata et rapta restituendi volun
tas: omnino inde mortificande sunt locutiones et co
gitationes turpitudines huius tandem ipsorum li
bidini suffragantium voluntas qualis est voluntas
videndi mulierem amatā vel audiendi aliquid de eā
vel ab ea. Sed et voluntas colloquēdi cum eo vel cū
eā per quem aut quā turpitudo ipa consiliata est et
cuius pcuratione et interuentu patrata. Voluntas
etiam frequentandi locum huiusmodi turpitudinis
Ista enī omnia velut carbones sunt et scintille rema
nentes de exteriori libidinis incēdio et solent plerūq;
extinctum turpitudinis amoris reinflāmare incen
dium. Hec igitur sunt partes et membra veteris ho
minis quē amatorem huius diximus et furantem.
¶ Patibulum autē quo furē istum affigas adistar F
dominice cruc' ex quattuor brachiis fabricabo: aut
compingam tibi. Primum erit dolor cōpunctionis
vbi configēdum est furis caput. Caput autē ex quo
totus fur aut fornicator penitet amor fuit aut volū
tas. Quid autem rectius mortificat voluntatem q̄
dolor. Scōm brachium est timor quo autem rectius
mortificat stulta et presumptuosa audacia et seipsum
domino rapiendi quā timore eius. Vnde psal. Con
fige timore tuo carnes meas. Tertium brachiū pu
dor erit confessionis et hoc congruit vt impudentiā
qua ante dei oculos q̄ sua erant rapere non erubuis
ti nec veritus es pudor cōfessionis terminet et mor
tificet. Quartū et infimū brachium totū portans pa
tibulum et ipm furem siue pes crucis illius est labor
satisfactionis: labor scilicet operum contrariorum qui
furem huiusmodi reuiuiscere non et sinit vestigia si
qua erat veteris vite mortificat et nouam nutrit at
q̄ confortat hec vno velut clauo duo illi pedes qui
sunt mala abstinentia et malorum operum perpetratio
vno hic laboris sctī clauo cōfigunt et mortificantur.
Huic ergo cruci omnis fur generaliter affigend' est
ois vetus homo cū oibus ptibus suis mortificādus
ac mēbris. Circa caput ho ei' coronā spineā q̄ erat G
circa cor ei' multiplex et aculeosa pctōꝝ suoꝝ solici
ta iugisq; memoria in cōspectu dei dū orat. Qui ei vult
pctā sua nō venire ad memoriā dei. faciat ea venire ad

giter in mēorīā suaȝ. Sicut dicit Eccl. ij. De ꝓpiciato peccatorū noli esse sine metu. Et dauid. Miserere mei deus ꝛc. Quoniā (inquit) iniquitatē meā ego cognosco ꝛ peccatū meū contra me est semp. Auerte faciē tuam a peccatis meis: quia ego non auerto faciē meam ab eis: sed peccata mea contra me sunt semp: vt dudum iugi aspectu ꝛ memoria eoꝝ iugē timorē et iugē pudorem ꝛ iugem dolorem michi incutiāt. De his igitur corona penitentis plectenda est qua cogatur caput penitētis penitentie crucis patibulo affigi: vt memoria a posteriori timor ab āteriori pte pudor ꝛ dolor a dextris ꝛ a sinistris qui ex hac solicitudine iugi concipiūtur stimulent eū. ¶ Post

H hec restat vt myrra abstinentie ꝛ felle ire ꝛ indignationis contra seipm̄ et aceto tristitie potest crucifixū que tria nobis in salutari passione dn̄i commendantur. His autem tribus tres euangeliste potatuȝ scribunt: id est tria hec oblata ei ad potandū. et de his tribus cum gustasse: hoc autem est qm̄ quidē de his tribus a penitētibus gustatio pars eius est ꝛ ꝓ modica ad cōparationē splendidissime ꝛ opulētissime illius restitutiōis q̄ sanctis ꝛ electis suis ab ip̄a parata est. ¶ Lancea aūt verbi dei iugiter latus nostrū dextrū in quo vis amoris esse dinoscit confodiendū

I est: vt vulnus amoris sancti nobis inferat. Sed hoc tunc potissimū congruit dum vetus in nobis homo mortuus est: licet semp congruat hoc fieri. Tunc enim lancea domini nostri iesu xp̄i nostri saluatoris apertum legitur cum mortuus est. ¶ De vinculis autē et flagellis quibus religandus ꝛ flagellandus ꝛ de co

K lumna ad quā religandus de spinis ꝛ colaphis ꝛ illusionib⁹: quibus sibiipsi illudere ꝛ seipm̄ indignabundus irridens ꝛ de toto ordine dominice passiōis in qua nobis sacramētum penitentie cōmendat: vt docet Augu. super epistolā ad Roin. pretereo. Ex his enim facilius clarescunt. Captio autē veteris hominis est consideratio vite sue hoc est vnde recessit. Unde elongatur iugiter ꝛ quo vadit. Retentio eius est lucidior ꝛ latior meditatio eorū bonorum que a deo recepit ꝛ maloꝝ que reddidit eidem: ligatio aūt ꝛ desiderium vel amor boni id est sue emendationis post tergum manus ligātur cū amore emēdationis abiicit pteritam conuersationem. Ad pretorē ducitur cum accedit ad sacerdotem cū cōsideratione sua ante ipsum tribunal christi seipsum statuit et hoc in ipsa oratione vel concupiscentia. ¶ Causa vero sue

L examinationis prosecuti sumus faciem suam velat cum cecitatis preterite recordatur ꝛ illudentes sibi demones ꝛ colaphizantes ipsum cū hoc non aduerteret intelligit omnia peccata sicut vulnera esse non dubitantur. Sic ꝛ colaphi recte intelligūtur. Hic ei est stat⁹ peccatorū vt velata facie amore aliquo aut pudore aut timore malo aut aliis qualibet ex passionibus malis colaphos ꝛ vulnera patiatur peccatorum a diabolo ꝛ illusiones ignominiosas: cū nichil horum aduertat ad columnam religatur cū vel inuincibili consuetudini aut alicui ex his que mūdi vel carnis sunt amore nimio alligat: ibi ceditur a diabolo flagellis peccatorum ꝛ stimulis vel punctionibus innumerabilibus ꝛ acerrimis. Cum aūt penit⁹ contraria oīa vetus homo patitur: firmo quippe

M ꝓposito amore fortissimo alligatur propriis increpationibus velut asperrimis flagellis seipm̄ cedit: dum ea ad penam suam ꝛ dolorē vt dixim⁹ recordatur velata facie circūducitur dum opprobria ꝛ irrisiones mundi tanq̄ nō videns audit illusiones: patitur dum omnē adulationē: omnē mundi gloriam nō honorem sed illusioneȝ esse intelligit ꝛ velut illusionem ꝛ opprobriū: despicit hec omnia vt viā mortificandi veterem hominē aperirem tibi vtr̄ siq̄ tetegi.

¶ Non aūt erit perfecta illa veteris hominis morti- N ficatio nisi fidei titulus ꝛ confessio in ip̄o vertice sincheresis hoc est superior̄ mētis nostre ꝛ mortificationis huius tam causa per memoriam velut scriptura firmissima teneat. Crede michi nichil magis veterem mortificat hominem ꝛ viuificat nouū quam fidei crebra recordatio. Unde Joh. p̄mo ca. ij. Hec est victoria que vincit modū fides nostra. Et quis est q̄ mundū vincit nisi qui credit qm̄ iesus est filius dei. Quis enim est si lucide videt ꝛ firmiter se credit ire in infernū qui velit vltra ꝓcedere si firmiter credit se recedere a deo ꝛ amittere tot ꝛ tanta bona qui credit oīa deducenda in iudiciū: vt dicit Ecclesiastes viii. Omnes scȝ cogitationes: omnes affectiones: oēs sermones ꝛ opa: quis inq̄ est si illa oculis intueretur q̄ nō totus tremeret: totus horresceret. sȝ reuera quidam eo modo credūt quo dicitur de dormiente q̄ videt vel de illo qui clausos habet oculos sed nō intueri eum scio. hic igitur est admonendus q̄ veterē hominem vult mortificare: vt aperiat oculos fidei ꝛ intueatur si potest crebro tremendū dei iudiciū ꝛ alia que supra memoraui: tibi vis autē scire q̄ dico si diceretur tibi ab aliquo qui tamen fide dignus apd̄ te reputaretur q̄ si aliquis quereret te ad mortē in aliq̄ loco simulq̄ leuiter opinareris ip̄m verū debere vel ad hoc deduxisset te verbis illis: vt dubitares de illo qui dixit de insidiis. Non enim alicui dubiū quin locum illū declinares. Si ergo leuis opinio vel dubitatio: ita auertit cor tuum ꝛ voluntatem ab illo loco quid facturam fidē firmissimam si in omni tempore malo certū est mortem esse ꝛ diabolū querere te ad mortē. Item si crederes vel opinareris leuiter saltē aut dubitares cibum qui tibi apponit ad comedendū toxicatum esse. Aut talem ex cuius sumptione leuissimam febrem incurreres quantūcunq̄ delicat⁹ esset aut gustu suauis abstinere te non dubitas: si ergo omnem a deo tibi prohibitam toxicatam esse veneno peccati ꝛ mortiferam vtraq̄ morte credis de illa vel modicum gustandum: certe non: si toxicum eius intueris ꝛ vides hoc dico qm̄ omnes nos dicimus credere ꝛ hoc vtiq̄ vere dicimus. Sed hoc ita verum vt dicimus clausis quidem oculis nos videre q̄ quidem vere ꝛ recte dicimus ꝛ dormiētes similiter. ¶ Sed hoc s̄m habitum non s̄m vsum ad hunc

modū configes totum crimē lese maiestatis ꝛ totuȝ O genus eius perpetuo dānabis exilio vt in toto tue dominationis imperio nichil obtinere queq̄ de stirpe eius patiaris. Regnum autem tuum et imperiū tu ipse es cum omnibus naturalibus gratuitis et temporalibus bonis tuis. Genus vero intelligim⁹ ea que in fure partes ꝛ membra suffragantia superius vocamus. Apostatam vero et sacrilegum flammis exures iuxta leges seculares ꝛ cōsuetudines ecclesiasticas parandum est tibi incendium diuini amoris si potes ex lignis beneficiorum et carbonibus desolatoriis eloquiorum sacrorum. Sin autem flāmis ire ꝛ indignationis contra peccatum exure illum ꝛ igne tribulatiōis ꝛ doloris penitētialis. Uideat igit penitens vt nichil nisi cinis memorie relinquat ad ꝯficiendā inde lixiuiū cū aq̄ lachrymaꝝ aut

confessionis aut doctrine aut deuotionis. Tunc aūt
lixiuia melior est ꝛ ablutio est efficatior si cinis bñ ex
coctus fuerit ꝙ vehementis ignis efficietur. Ad vl-
timum autem lapidabis grandine diuersissimarum
increpationū ꝛ cōminationū suppliciorꝫ eternorum
et obiurgationū ad hūc modū de aliis maleficiis fa
ciendū erit. ¶ Sed in hoc sit studiū sacerdotis vt ad-
D iuuet penitentē et obiurgationū flagellis ipsum ce
dat. Ita tñ ꝙ obiurgatio careat cōtumelia ꝛ super-
cilio arrogantie ꝛ indignationis. Sic eni feriendus
est vetus homo vt non ledatur nouus. Sic eni se ha
bet vetus homo ꝛ nouus vt homo ꝛ serpēs hominē
ipsum arreptum circumuoluēs dum eni lapides in
serpentē iaciūtur ab homine ipso auertantur ne ser
pens de lesione ipsius hominis adiuuet. Et gladio
verbi dei sic serpens feriatur ne homo cuiꝰ liberatio
queritur vulneretur. Ad hec igitur mortificanda q̄-
cunqꝫ timore configunt vel amore viuificant vel pu-
dore confundūt vel sancta indignatione inflāmat vel
tristicia salutari exasperant vel sancto desiderio sti-
mulat vel suauitate medicinali reficiūt. vel efficatia
sua confortant vel fauorabilitate sua vel placore cō
trahunt ad deum inducenda toto studio erunt ꝛ dili
gentia. hec eni oia aut veterem hominē torquēt aut
mortificant aut nouū viuificant aut aliter adiuuāt.

¶ Tractus penitentie prout medicatio interior.

Deinde de penitentia sm ꝙ ipsa est termi
natio egritudinis ꝛ conualescētia ex illa
P psequamur breuiter. Hic igitur sacerdo
tem curam medicantis ꝛ officium agere
non dubitandū erit. Primu ergo sudor
ipsa lachrimarū notandus erit similiter ꝛ vniuersa-
lis ita vt extremitates occupet ꝙ ē cū singule vires
a quod amādo sudant ꝛ ꝓ cogitatiōibus noxiis que
extremitatū loca tenēt in pctis. sudor lachrimarū ex
alatur. Vñ iohel. ij. Cōuertimini ad me in toto cor
de vro: in ieiunio ꝛ fletu ꝛ planctu. Et illa tria ad to
tū cor referātur. Sub hoc sēsu cōuertimini ad me in
toto corde in ieiunio vt totū cor ieiunet totus scꝫ sē
sus a dolositate totum desideriū a noxia voluntate
tor ꝛ vis irascibilis que velut tercia pars cordis est
a vana gloriatione. Ad hunc modū in toto corde in
fletu vt fleat sēsus cordis fraudulētias ꝛ dolositates
suas desideriū spurcitias ꝛ fedas voluptates suas
vis irascibilis stultas ꝛ vanas gl'iatiōes suas. Hec
igit duo cū erūt sudor cordis vniuersalis erit. ¶ De
inde pulsus spūalis motus quodāmodo tangat hoc
est motus spūalis cordis hoc est desiderium salutis
Q siue sanitatis spūalis. De hoc ḡ vtrū fortis sit pul-
sus ille cōsiderandus erit. Et hoc cognoscetur vehe-
mentia et fortitudine clamoris quo clamat ad dñm
corā ipso sacerdote vel quo clamat ad ipsum sacer-
dotē vt ipsum adiuuet ꝛ verbis esse eius inducit ad
viam paratā quibus ad salutē adiuuari potest si in-
terrogat sacerdotē quō cōuertatur ꝛ ignoscat deus.
Si quō poterit veniā impetrare. Si est aliqua via
qua liceat ei ad misericordiā venire ꝛ hec oīa cum
expressione angustie et doloris. His ergo fortitudo
pulsus dinoscitur. De fortitudine etiā vitalis calo-
ris eadē erit cōsideratio. Calorem aūt vitalem amo
R rem dei intelligimus qui charitas dei ordinata di-
lectio vocatur. Attendēdum autē erit ꝛ de sudore si
cū alleuiatione est ꝙ ex responsione penitentis scie-
tur. Interrogandus igitur erit si alleuiatū se sētiat.
Si vincula sua dirupta hoc est desideria ꝛ affectio-
nes quibus illaqueatus ꝛ irreticus tenebatur. Si ar
dorem ꝛ feruorē ꝛ affectionem egritudinū suarū ex
tinctum sentit. Si et oneratam naturā suam velut a
noxio ꝛ pniciosissimo facinore pctōꝝ percipi. Inter
rogandus etiā erit qualiter se sentiat vtrū sentiat se
euasisse. Utrum videatur sibi de naufragio ereptus
portui ꝛ littori salutis tenaciter herere. Ita vt ide
de celo se nō patiatur abripi. Utrū sentiat vulnera
sua vtrū doleat. Est eni dolor iudiciū certissimū vi-
te reddite ꝛ sensus redditi. mortua quippe membra
mortē suam ꝛ vulnera sentire non possunt. Si itaqꝫ
vehementer dolet factum et restitutum certum erit.
¶ Post hec intelligetur de visu spirituali vtrum ei
restitutus sit aut sanatus. Interrogetur autē vtrum
videat mundū ꝛ quid videat ipsum ꝛ si respōderet ꝙ
videat ipsum vmbrā fugitiuā ꝛ que fugit in mortē ꝫ S
ꝛ oēs insequentes eum in mortē ꝛ ruinam ire. Si vi
det oēs amatores eius consopitos ꝛ somniātes illu
siones perpeti et veritatis quā in mundo sommant
assequi. Sicut dicitur ysa. xxix. De illo esuriēte q̄ sō-
mat comedere et de sitiente qui somniat se bibere ꝙ
aīa eius vacua est. Et in pūerb. De sopito guberna
tore qui postqꝫ euigilauerit dicit pcusserunt me ꝛ nō
dolui verberauerunt me ꝛ non sensi. Si lucide videat
omnē mundi gloriā illusionem cōtumeliā est si solū
id ꝙ intus est ꝙ decorem et gloriam esse videat: hoc
est decorem spiritualem: scilicet virtutum ex quo
cognoscitur bonus visus. Si decorū iudicat ꝙ vere
decorum est si videt turpitudines suas ꝛ offenditur
eius aspectus interior ex visu earum. Hoc est simili
ter iudiciū sanati visus abhominari scilicet feda et
horrenda spectacula. Si ergo abhominatur fedita-
tem suam ꝛ deformitatē. Si intuetur obsidionem ex
ercitus demonū fallētis vndiqꝫ eū et ad deuorandū
querētis. Si videt erectū sibi infernale patibulum.
Si videt ꝙ facie velata illudebatur scꝫ a demonibus
a facie velata percutiebatur ꝛ colaphisabatur iacu
lis peccatorū ꝛ nō aduertebat. Si videt se admodū
furis in laqos ꝛ gladios ruisse ꝑcipitia non vidisse
si in volutabro porcorꝫ infernaliū ꝛ libidinis sterqui
linio iacuisse se videt. Si luxeriā ꝛ volutabrū ꝛ sēti-
nā immūdicie. Si auariciā spinetū ꝛ lectū spineum.
Si superbiā mare turgidū ꝛ ꝑcellosū cognoscit. Si
solā pulchritudinē rimat ꝛ cōcupiscit q̄ deo specta-
bilis ꝛ toti curie celesti admirabilis ꝛ grata. Deide T
si cecos omnes amatores mūdi reputet. si supplicia
eterna cū horrore intuetur et gaudia eterna cū desi-
derio. Si videat vitam suā totā certamen esse ꝛ bel
lum ꝛ se duorū regnorꝫ esse spectaculū vt supra dixi-
mus. Si videt se in cāpo certaminis cōtra diabolū.
Si videt imminere sibi vndiqꝫ mortē a mundo scꝫ et
a carne et a demonibus a deo vero solo offerri sibi
salutē et gloriā. Si videt viam ꝑ quā ambulabat ꝛ
quorsum ducebat eū q̄a ad mortem eternam. Si vi-
det erectam sibi scalam ꝛ viam qua sit ei ascensus in
celum. Si videt se omni morte omni supplicio ꝛ con
fusione esse dignū. Si cognoscit causas quas deus
habet contra eum. Si misericordiam qua tam diu
sustentatus est et qua deinde liberatus est cum eis q̄
supra enumerauimus hec omnia erunt sibi restitu-
ti et sanati visus iudicia certissima. ¶ Deide ad au-
ditū transeundū erit et similis de ipso faciēda est in-
quisitio. Primum igitur interrogetur de verbo dei
vtrū libēter audiat ipsum ꝙ ē quid sētiat cū audit
cōminatiōes eternorꝫ suppliciorꝫ cū audit districtio

nem iudicis celestis cum audit ꝓprie esse illud iudicium timendũ et vniuersale ⁊ horrificã illam sententiam damnationis eterne: ite maledicti in ignẽ eternum qui nec appellatione suspendi poterit nec vllo remedio aut reuocari aut retractari. Quid sentit in se cum audit enumerare tormenta infernalia cũ audit narrari iugem fletum vlulatum iugẽ stridorem dentium ignem et ardorem inestimabilem algorem et fetorem intolerabilem. Tenebras nullo vnq̃ lucis beneficio consolabiles. ⁊ vt ad vnum dicam oĩm amaritudinum ⁊ dolorum abyssum omniũ desiderabilium ⁊ omniũ consolaminũ oĩmodam absentiam. Si hec cor eius horrore ⁊ terrore concutiunt auditũ

u in parte reperabunt. ¶ Deinde cum audit verba sacre exhortationis si alliciunt ⁊ attrahunt cor eius si suauia sunt et sacre eruditionis eloquia. Si ad verba promissionis eterne felicitatis respiceret in specie. Si mentẽ eius ⁊ ad auditum sui et ad huiusmõi ꝓmissiones attentiorem ⁊ auidiorẽ reddunt. Si ipsum iam ad ponderandã eternã dulcedinis suauitatem subleuant. Si ipsam sibi rapiũt ⁊ furãtur. quodammodo si aliis solicitudinibus abstrahunt eũ et aliorum obliuiosum reddunt. Si ad auditum misericordie dei velut interno quodam iubilo tripudiat ⁊ conandi ad ꝓmissionem eius ꝓpositum concipit. si adulationes detractiones iacula mellita ⁊ fellita reputat. Si auditum suum velut iacula confodiunt Si cantilenas turpitudines ⁊ vaniloquia scurrarũ diabolicam psalmodiam et cantica demoniaca turpes sonitus velut de tumescentium vesicarum reputat. His enim indubitãter seruitur demonibus sicut sacris hymnis ⁊ canticis deo. His fugatur spũssanctus sicut diuinis hymnis ⁊ canticis demones fugãtur. Si cythare sonitum ⁊ aliorũ musicalium instrumentorum potius intolerabilem strepitum reputet et tumultum quam suauẽ concẽtum ⁊ laudationum diuinarum si decãtatio ⁊ sacra psalmodia deuotionis ei pariunt iocunditatẽ id est faciunt iocunditatem ⁊ celestem ei representãt quodãmodo melodiam. Hec et similia restituti et sanati auditus spiritualis erũt

x signa. ¶ Ad hunc modum de ipso gustu spirituali attendendum erit si oĩs voluptas carnis sapiat ⁊ sordes ⁊ putredinem si palatum aut gustum porcinum se habuisse cognouerit dum ei ferulentia ⁊ abhominantia carnalis voluptatis sapiebat si palatũ suum sibi meritum esse de voluptatibus aduertit cum eas dulces esse ⁊ saporosas corruptione ⁊ infectiõe sua nũciabat ⁊ suggerebat. Si intellexerit de febre peccati infectionẽ illam procedere vt ei amarissima dulcia saperent. Amarissimum quippe morsellum illũ esse necesse est cũ quo mors ipsa transglutitur. Quare voluptates noxie amare reuera sunt sed etiã eas esse dulces mentit infectio palati cordis nostri que cum purgata fuerit peccati febrem iudicat curatam Si ei sapit sordes luxuria. Si carbones auaricia. palatum quippe asininum habet auarus dum spinosas ⁊ aculeosas diuitias esurit corde. si sapit ei ventum superbia seu gloria mundana. Uentũ dico vrẽtem ⁊ turbidum. Postmodum de cõtrariis interrogetur. Primũ de ipsa sanctimonia si sapit ei suauitatem aromaticã. Si tota cõuersio sanctimonie videtur ei esse cella aromatum Sicut tota cõuersatio luxurie volutatio in sterquilinio Si se pasci liliis videt ei amatores sãctimonie luxuriosi vero abhominatõe. Si videt tibi fuisse sterquiliniũ aut sẽtina inmũdicie. quãdiu putruit luxuria. Si videt tibi sterquiliniũ cõmutasse i lilia ⁊ vas stercorũ iscriniũ aromaticũ et pigmentariũ si velut nauseam spiritualem patiatur ad recordationem luxurie. Ad auditũ vero operum sãctimonie appetitu et desiderio eorum ardescat

y De olfactu eadem erit via si fetet ei omne quod cõtra deum prius amplectebat si fetet luxuria fragrat sanctimonia si abhorret fimũ detrimũ auaricie. Si amplectitur largitatis odorem: si abhominat superbie vilitatem: si odorat puluerem humilitatis pigmentarium timorẽ dei vt mirrã charitatem vt balsamum misericordiam vt vnguentum ex cuius odore domus repleta legit spem vt nardum fidẽ vt ysopum deuotionẽ vt thus et omnino totum thorum virtutum et fastem aromatum omniũ vt ex aromatib⁹ mirre ⁊ vniuersi pulueris pigmentarii. Cum igit per omnes sensus spirituales ita percurreris et inueneris: dectratione ⁊ sanitate cert⁹ eris. Nõ restat igit nisi dieta iducẽda ei atq; custodia sui ipsi⁹. hoc aũt erit que maxie calorem dei nutriat ⁊ confortet et conser

z seruet subtilis ⁊ leuis ꝓpter teneritatẽ eius q̃ nunc primo sudauit ⁊ vix conualuit plene adhuc. Nõ enim honorãda est adhuc tenera ⁊ que nec dum longe est ab egritudine sed leuib⁹ ⁊ cõfortatiuis ⁊ nutritiuis adiuuanda ne sub onere diete deficiat et fit ei dieta ipsa in onus et grauamẽ que debuit esse in subleuamen ⁊ adiuuamen. Conserua medice spiritualis et nutri ⁊ robora calorem vitalẽ diuine dilectionis qua cum robusta ⁊ adaucta fuerit ipse etiã te inuito onerabit se eis q̃ credit placere amato suo. An oportet quicq̃ amatoribus suis iniungere de his que ad assequẽdum amoris sui finẽ faciũt. Nunq̃d non amor ipse sufficiẽter eos solicitat de his. Hoc aũt dico vt de dieta ipsa suauitatem habeat que confortet ⁊ nutriat ⁊ pascat. Alioquin dũ eam abhorret infirmus aut parum aut nihil inde sumet. Et ita nil proderit Sic ergo dieta istius auditus verbi dei maxime ab his in quorũ labiis gr̃a est diffusa ad exhortãdum. Deinde ablutio ⁊ frequẽtatio virorum sanctorum qui ⁊ collocutione sua amorẽ dei aut inflamant aut nutriunt ⁊ aspectu suo gratioso cõfortant. De inhabitatiõe quippe dei in cordibus sanctorum est in ipsa facie eorum redundãtia. Nec mirum si de fonte gratie q̃ i corde scaturit exuberet in facie in qua fere quicquid est in mente relucet ipsius autem experientie magisterio in parte ista certius credetur.

Oratio aũt psalmodia scripturarum meditatio elemosinarum largitio: pro inimicis exoratio: quid habeant efficatie adnutriendam augendam conseruãdã gratiam et scripturarũ innumerabilia testimonia ⁊ ecclesiastica obseruatio saluberrima plene docent.

Confessionis aũt frequentia valde salutaris est ⁊ isẽper sic discedat penitẽs a sacerdote vt certa dies ei assignetur ad redeundũ et solicitudo sacerdotis plurimum adiuuet ipsum cum ipse sacerdos non expectat vt veniat ad ipsum penitens sed accedat ad ipsum et quotiens obuiat ei interroget ipsum de statu suo semperq; consoletur eum. Ingerere quippe se debet sacerdos affabilitate et familiaritate.

¶ Tractatus de penitẽtia prout est ratiocinium villicationis.

a Nunc vero prosequamur sm q̃ diximus villicationis raciocinium seu cõputum. ⁊ erit modus ille et via vtilior penitentibus q̃ rerum alienarum habent administrationem. Primũ

ergo ad mouendum erit vt fideliter cū deo cōputet;
ꝯcertū habeat ꝙ fraus nulla deū latere potest ⁊ ipse
deus omniū que sibi credidit scriptū habet penes se
qui est liber vite in quo oia lucidissīe. Diabolꝰ etiā
in scriptū habet totū qui et si fallere velit nō potest
tn̄ hic ergo sciat maxime sibi inuidiam diabolū ⁊ hoc
vt vel in falsitate cōputi ipsū deprehendat vel ne ma
nus eius euadat ⁊ ne scripturam quā diabolꝰ hab;
⁊ per quā vult ipsū dirationare in tremendo dei iu
dicio deleat. Scit eīm diabolus ꝙ si fidelr erit hec cō
putatio delebit liber eiꝰ et penitentē non habebit q̄
teneat deleta cartula debitoꝝ. Nō eīm potest quic
q̄ ab eo petere nisi litteras exhibuerit debitorū. Nō
eīm creditur in iudicio dei diabolo nisi litteris tuis
cōtra te. O penitens quas ipse propriis scribi manu
ibus id est operibus. Has ergo delere sūmope sata
ge legens eas corā sacerdote ⁊ delere sūt. Qz si eas
legere fideliter corā sacerdote neglexeris diabolus
eas contra te in iudicio corā oībus penitentibꝰ pre
B teritis ⁊ futuris leget. Caue aūt tota diligētia ne dū
per ꝯputū absolui apō deū et adeo queris maioris
vinculo reatus te alliges hoc aūt facies si non fide
liter cōputaueris. Primū igr̄ si placet recepta coꝝ
que a deo recepisti coputemus. Deinde expensam.
Que igr̄ a deo recepisti sunt in parte naturalia scili
cet anima et corpꝰ aures ⁊ mēbra sēsuū organa ocu
li et aures os nares manus et pedes. ¶ Ampliꝰ. vi
ta ipsa tota dies et hore anni et momēta singula. de
inde ingenium ratio ars sciētia quā addidicisti. De
inde temporalia diuitie redditus honor ⁊ familiari
tas multoꝝ et magnoꝝ amicicia ⁊ grā qua homini
bus amabilem te exhibes. Deinde gratuita bona sz
licet gratie q̄ in baptismo accepisti vt essent tibi ar
ma contra hostes tuos vt essent tibi talēta que cum
vsuris modo reportares domino et etiam in futuro
Ad hunc modum enumerentur omnia alia que oc
currerint. Hec igr̄ sūt q̄ tradita sunt tibi: hec sunt re
C cepta vt arbitror. An aliquid aliud recepisti. Nunc
ergo cōputemus expensas an hec oīa in obsequiū
⁊ voluntatem dn̄i tui expendisti. An ꝙ absit in vsum
volūtatū tuarū et diaboli obsequiū cōsumpsisti: si vel
cētesimā in dn̄o suo aut diaboli expēdit. Si mem
bra tua et vires sensuum organa ita expendisti vt de
us nec cētesimam habuerit aspectuum tuoꝝ nec cen
tesimam audituum ⁊ ita de aliis vt absolueris. An
habuerit luxuria oculos tanto tempore et corpus ⁊
animam et sic de aliis. An non interrupisti saltē re
scriptiones diabolicam vt vel modico tp̄e te habe
ret dn̄s tuus qua via igitur quo casu quo cōsilio q̄
instigatione passus es vt amitteret te tamdiu. An te
traxit propria iniquitas an aliena instantia. Ad hūc
modum inuietur p interrogationes non doceant eū
D peccata enormia quoꝝ temptationem ⁊ desiderium
affert ip̄a eorum notitia qualia sunt quedam pctā
carnis que nec i tanto tempore sacre scripture legū
tur inhibita expresse cuius hanc puto causam esse q̄
deus nunquā voluit ea ascendere in cogitationē ho
minum propter abhoīabilem feditatem suam. No
luit ergo diuina ꝓuidētia sua exhibitione vel leuem
dare occasionem infirmitati humane talia cogitā
di ipsa quippe nephandaꝝ rerum cogitatio et pollu
tio ꝓpriū huiusmodi ergo pericula sunt interrogati
ones i cōfessione circa peccata carnis generales vt
nullam dantes occasionē ignorantibus vel cogitā
di innominabilia. Amoueatur autē super oīa peni

tens de fidelitate cōputationis et statuatur ante ocu
los eius diuine bonitatis largitas que de tot ⁊ tātis E
latrociniis et ꝓ tot et tantis bonoꝝ suoꝝ dānis solā
exigit cōputationem. Cōputa fideliter o penitens i
quibus ⁊ q̄libus ⁊ qualiter tot et tanta dn̄i tui bona
expendisti et ecce ab omniū bonoꝝ suoꝝ dissipatione
absoluit te an non vides q̄ facile illarū tot et tanta
rū lasciuiaꝝ euadis supplicia. Dic ⁊ ꝯputa ⁊ ecce re
mittūt tibi omnia: elige o penitens ꝯputare corā sa
cerdote vno qui tibi ꝯpatiatur ⁊ te adiuuet. Et ip̄a
cōputatio est absolutio tua. An vis cōputare in ocu
lis omniū viuoꝝ ⁊ mortuorum in die iudicii vbi ip
sa cōputatio erit exprobratio tua acerrima et igno
miniosa. Festina miser solo verbo absoluere te. Fe
stina inq̄ accipe misericordiā; que tibi offertur ⁊ fo
rum redemptionis et liberationis tue dū; pro redē
ptione tua solū verbum cōfessionis exigit. Quid ve
ro vis queso faciat tibi deus non omniū; que ad te
pro tua redemptione exigi possunt vilissimū atq; le
uissimum est verbum: sed qua fronte audes negare
deo rationem reddē sue villicationis. An aliquē ex ho
minibus auderes hoc facere an sustineres hoc cuiq̄
ex seruis tuis vt rationem sue administrationis nō
redderet: tu vero adeo difficile te exhibes ad reddē
dum deo rationem. Cum tn̄ hec ipsa rationis reddi
tio siue ꝯputatio absolutio tua sit. An non putas te
debere loquelā; tuā deo dimittis te igr̄ vt vtatur ea
vel ad modicū qui loquelam contra dei voluntatē;
totiens tibi et tamdiu vsurpasti vel ad horā non im
pendens eam deo. An es adhuc impertinatia illa vt
nec debere velis vel admonentium dei volūtatem ⁊
tuam liberationem. Aut ignoras deū intueri oia il
la quoꝝ confessionem a te exigit. Hoc iubet deus vt
illa auertas ab oculis eius que ei displicent in te q̄
pure verbo confessionis exsufflant ⁊ euanescūt. No
li queso noli plus vereri faciem sacerdotis q̄ dei cō
spectū. Difficile aūt est nob omnia enumerare quo
rum ratio est reddenda. Sed de viribꝰ et de mēbris
de corpore ipso et de ipsa sapientia vel arte vel offi
cio de tempe de diebus de annis de amicitiis de fa
miliaritate magnoꝝ de stipendiis et de redditibꝰ ec
clesiasticis in quos vsus vel abusione hec omnia cō
uertit de speciositate aut elegantia corporis ⁊ aliis
donis. Vtrū illis impugnauerit deum vt supra me
minimus perscrutatius inquirēdum erit sed cum oī
modestia et dulcedine. Cum aūt vt enumerauimꝰ to
tius vite rationem reddiderit ꝙ quidē interrogatꝰ
vt diximꝰ faciet. Tunc si quid habet vt satisfaciat in F
terro gaudius erit. Hec aūt a quibus satis fit veraci
ter a penitenti supra enumerauimus. Hic aūt vnū;
edificiemus cum se dissipatores bonoꝝ dei confessus
fuerit interrogabimus eū vtrū habeat aliqd vnde se
redimere possit in tot latrociniis deprehensꝰ. Si qd
habet ꝙ redemptiōe suadere posset domino suo q̄si
nec diuitias temporales nec spirituales apud se in
uenerit interrogabimꝰ eū an vllos debitores habe
at. hoc est si quis ei aliquid debet ꝙ est debere si qs
eum lesit vel in se vel in suis vel iniuria vel contu
melia siue quouis alio modo. Illum ei voco debito
rem eius si respōderit sic multos habeo debitores
tales. Felix es dicat ei sacerdos qui habes vnde te
redimas. ¶ Noli mihi dicere de cetero ꝙ pauper sis
cum tibi tot et tanta debentur. Assigna ergo debita
ista pro debitis tuis et offer ei debita ei dicens. Do
mine deus meus non habeo alia q̄ tibi offeram ego

tot et tantorū debitor tu⁹. Sed ista offero tibi istavo
no tibi gratis et gratāter. Tu ergo dona mihi debi
ta mea sicut ꝓmisisti hanc satisfactionem docet de⁹
in euangelio. Mirabiliter eni paup est qui nullū hꝫ
hmōi debitorē. Gaude o penitens cui ignorāti et in
uito iniuriatores tui preciū tue redemptionis the-
saurizauerunt ꝛ ad tam opoꝛtunuꝫ temp⁹ seruaue-
runt. Si vero temporales aut spūales hꝫ diuitias.
G Cōsilio daniel' salomonis ꝛ dñi dicentiū. Peccata
tua elemosinis redime Danie. 4. Redēptio aie viri
diuitie proprie ꝓuerb. 13. Date elemosinaꝫ ꝛ oīa mū
da sunt vobis. Diuitias spirituales verbū predica
tionis cuius erogatio tanto deo gratior est irroga-
tione bonoꝝ temporaliū q̄to vita aiarū vita corpo
rum melior est. Itēꝫ potius que sunt artis q̄ que sūt
officij vt iudiciū aduocatoꝝ: medicorū doctorū cō-
silia patrocinia eruditiones: que cū pietas impaue
rint elemosine deo gratissime sunt erogantibus sa-
lutares. Omnibus aūt elemosinis preferēde sūt spi
rituales quales sunt remissiones iniuriaꝝ et oratio
nes que fiunt ꝓ inimicis ꝓ persequentibus iuxta p̄
ceptum domini de his specialiter dictū videt' esse su
pra. Date elemosinam ꝛ omnia mūda sunt vob. Si
militer ꝛ misericordie et ꝯpassiones quibus ꝯpati-
mur peccatoribus et egrotantibus freneticis illaq̄
atis vinculatis incarceratis. Beat⁹ cuidatū est huius
H pietatis ꝛ ꝯpassionis super pctōīca gestare viscera
de his specialiter dicit' Mat. 5. Beati misericordes
qm̄ ipsi misericordiā ꝯsequent'. Saluberrimum aūt
hmōi penitentib⁹ id est qui per viam illā ad penitē
tiam deducti sunt duce deo ꝛ generaliter omnib⁹ q̄t
tidie coram deo et tota curia celesti latrociniorꝫ suo
rum exhibere fasciculū ꝛ exhortare exorare obtentus
remissionem ꝛ interpellare ipsā reginam celorū to-
tumq̄ senatum curie illius et totam militiam vt ip
si preces suas offerant ꝓ penitente q̄ deo nō possūt
non eē acceptabiles vt iudicē placatissimū et clemē
I tissimum placent et leuiant sed ꝛ alios viros sāctos
qui sunt in terra intercessores suos facere non negli
gendum est. Qz si rn̄derit penitēs nec has nec illas
se habere diuitias sꝫ nec vllum habere debitorē dico
ei saltem ipsū habes dissipatorē ipsuꝫ malefactorē
ipsuꝫ potes vtiq̄ tradere clemētissimo iudici q̄ pro
eo dignatus est crucis subire patibulum vt eis ipse-
met perceret. Trade igit' malefactorē illi iudici q̄ vt
malefactoribus pceret omniū malefactorū exoluit
suppliciū. Qz si de indulgentia vis eē securus ꝛ nō
vis te iudici tuo tradere nisi sub pignore dic q̄so qd
amplius a te diuīa bonitas exigere potest. Si te to
tum beneplacito eius ꝯmiseris. Totum vt dicit' vul
gariter miserationi eius reddideris vitam vnicam
quam habes et corpus et animam in manu eius et
beneplacito suo posueris. An pōt exigē iusticia nisi
vt satisfacias q̄tuꝫ potes nec humana iusticia aut
pietas ampli⁹ exigit vel exigere pōt. Quid igit' diui
na iudicia aut clementia faciet an non es liberatus
et absolutus oīno apd̄ regem et apd̄ p̄torē etiā si fu
rem ei et captum et vinctum tradidisti temetipsum
trade beneplacito eius per manuꝫ sacerdotis ꝛ dic
Ecce latronem trado quē vtiq̄ adiutorio cepi et li-
gaui. Fac ergo ei q̄ tibi videbit' et q̄ te scis eē bene
placitum: q̄ si clementissimus ac iustissimus volue-
rit amplius exigere dic ei ore iocundo. Dñe non in-
tromitto me de cetero de latrone isto fac ei q̄ bene-
placitum est in oculis tuis. Qz si dixeris mihi. Do
minus deus vult q̄ ego respondeam ꝓ latrone isto
super malefactis. Esto domine quo dāna et depdita
sed ipse pro sceleribus suis occidet' nolo eū viuere.
Verūtn̄ ego de dānis que iam recepi ꝛ q̄ vn̄ et cau-
tio agendi sp̄ augebis. Hec igit' adeo vulgariter scri
bo vt pene ludicra videantur. qz per viam istā ꝓfū-
dius animo auditorꝫ illabuntur ꝛ viuaci⁹ penetrāt.

¶ De penitentia ꝓut est reconciliatio discor- K
dantium.

D Einde dō de penitentia sm̄ qd̄ eam superi
us reconciliationem discordantium seu cō
cordationem vocauimus aliquid loq̄mur
Et est via ista et modus alijs generalior. Igit' inter
deum et penitentem mediator est sacerdos. Est enī
officium huius pacē inter eos querere et eos ad cō
cordantiam prout poterit inducere. Primum igit'
interrogare hꝫ ipsum penitentem si velit cum eo pa
cem habere. Ad hoc quippe venit' nouissime. Qz si
responderit volo ꝛ conabor vt potero nec stabit per
me quin pacem eius et gratiam habeam. Tunc ipse
sacerdos ꝓponat ei q̄ clementissimus ac iustissim⁹
deus non inconsueta non grauia non virib⁹ suis im
pia exigit ab eo sed contentus est vt aliqua ex vsita-
tis apd̄ nos cōpositionibus interueniret inter ipsū
ꝛ penitentem si vellet vtiq̄ penitens id cū deo face-
re qd̄ cōsueuit q̄ cū vicino suo facē si vellet eomō cō
ponē cū eo q̄ solꝫ ꝯponē cū vicino suo aut q̄mō solet L
videre vicinos suos inuicē cōponentes. Quo quidē
respondente gratiarūactiones deo. Proponendus
est ei aliquis ex mod' quos hic enumerabim⁹. Pri
mus ergo modus pacificandi discordes est iudiciū
de quo supra. Scd̄s est arbitriū. Tertius legitima i
quisitio. Quartus ꝯmunis partiū asseru⁹ ꝛ hic vul
go dicit' paruꝫ: qm̄ partis vtriusq̄ volūtas tamdiu
a pacis mediatore trahit' donec ad concordiaꝫ redu
cant'. Quintus bellum subactis quippe ꝛ occisis ho
stibus par est victori. Sextus de dicio qua quis ad-
uersarij sui beneplacito se ꝯmittit. Septimus mer Cō pmitē
ces cum ꝓficit quis pecuniam dans aduersario vt
redimat sibi pacem. Matrimonio reuera regum ꝛ
principum bella pacificari solent. Sed hoc ad ꝯmu M
nem assensum ptinet manifeste. Si igit' o penitēs sta
re velis arbitrio scꝫ sacerdotis ꝯpromittere in ipsū
super omnibus querelis et causis quas hꝫ aduersū
te de⁹. Nihil amplius potest deus a te exigere qui i
illum iaꝫ ꝯpromisit nec pōt appellare ab eo. Qm̄
ab arbitrio non est appellandum nec recusare eū p̄t
quem sciens et prudens elegit. Vide aūt quem ele-
gerit dominus. Hic aūt dubitare non pōt fidelis qn̄
si arbitrio sacerdotis sui ꝓuidi tn̄ et circūspecti ste
terit deus ab ipso amplius non requirit sed tunc ne
cessario docere hꝫ sacerdotem bona fide testiasi per
inquisitionem legitimam vis cōponere cum deo. N
Fiet igit' inquisitio per te ipsū interrogāte sacerdo
te vbi necesse est: vt tu testem dei te geras et ius ei⁹
sacerdotē bona fide doceas. Qz aūt per inquisitō
nem cōtigerit hoc da tibi. Similiter da deo hoc qd̄
inquisitione ius suū esse innotuerit. Deo igit' iustici-
am et misericordiā tibi patibulū infernale dab' sm̄
iudicium meritoꝝ tuorum et hoc est q̄ dauid dicit. Dauid
Qm̄ iniquitatem meā ego cognosco q̄si legitima i-
quisitione me reū deprehendens me reū cognosco ꝛ
iniquitatem meam mihi tribuo. Illa enī sola cū pe
na sua ius meū est tibi vero iusticiam et misericor-
diam q̄ si tibi placuerit vēdicare in me hoc iuste fa

cies cōmeruit. Sin aūt sic beneplacitū tuū ignoscere
re hoc soli misericordie tue debetur. Hic est modus
quo reconciliari volebat daniel eiusdē. ix. populū isrl̄
et se ipsū deo qui peracta inquisitione ⁊ enumeratione
omnibus dedit vnicuiqꝫ ꝑ tue suum dicēs. Et nunc
tibi domine iusticia ⁊ misericordia et ꝓpitiatio no
bis aūt confusio faciei. Per ꝯmunem vero assensū
D erit pacis reformatio qn vtriusqꝫ partis iure inspe
cto voluntas inquiritur penitentis. Q: scꝫ vellet fa
cere quid pro redemptione daret quid abstinētie qd
emendationis vite ꝑter solitam vitam. Quibus vel
let iacturam preterite vite ⁊ ꝯuersationis redimere
et de consensu eius cum ratione modesta iniungē
da est ei penitentia. Nulli ergo iniūgēda est peniten
tia nisi quā spōte susceperit ad hoc vt sacerdos sibi vo
luntatem esse scire huiusmodi cōpositionem legis:
Math. vi. Scdm primum modū reuera silicet iudi
cium legis in principio capituli. Sed post modum
dei voluntatem modo mediatoris populo denūciat
dicens. Nunquid placari potest deus in milibus ar
rietum ⁊ hyrcorum pinguium. Ista ꝓ sceleribus no
stris non acceptat sꝫ hoc vtiqꝫ acceptabit pro scele
ribus nostris. Habere consilium nostrum an velitis
hoc facere ei. O homo inquit indicabo tibi quid sit
bonum et quid deus requirat a te. q. d. Si vis cū eo
pacem habere. Facere iudiciū et diligere misericor
diam et solicite ambulare debes de cetero cum deo
tuo solicitum ad bona opa noua que bonis ꝓstinis
addis pro reconciliatione tua. Solicitum de custo
diendo te reddant ne ipsum amittas. Hoc igitur iu
dicium ē vt quotidie te iudices coram eo vt supra di
ximus el dignus morte quo ad merita tua ꝑora te cō
fitearis et in alios habundantiores et longiores mi
sericordie sis qui tantā misericordie largitatem tam
indignus suscepisti. Tantoqꝫ magis solicitum i am
bulando cū deo tuo de cetero exhibeas vt vere te ti
mere naufragium qđ passus es et amissionem gra
tie quam assecutus es innotescat. Appeat etiā te ex
casu tuo cautiorem te effectum ex de largitate rece
F pte misericordie gratiorē. Quintus modus est bel
Acies grās ex lum hoc ergo non deus nobiscum pacē hꝫ qn nos ve
lut expugnans sibi subigit. Hoc aūt in sex gratiarū
aciebus cōtra peccata nostra ⁊ cōtra exercitum cui
parum attritione nostra dimicātibus claꝝ est in ho
ra enī cōtritionis velut bellum gerit inter liberum
arbitriū cū gratia ex vna parte et vicia et peccata ⁊
propriam infirmitatem ex altera. In huiusmodi bel
li victoria cōteritur vetus homo multis quidē acti
onibus ante percussus. He sunt septem viriles oscu
lationes quibus puer ille quē suscitauit helise⁹ oscu
lasse dicitur. Ut legit. 4. reg. He sunt ille septem gē
tes quas deleuit dn̄s ante faciem isrl̄is. ¶ He sunt
Septē gē- ille septem hore febris quam curasse legitur domi
tes ⁊ hore nus in euangelio vbi dicitur qꝫ hora septima reliqt
eum febris. Acies pma est recordatio beneficiorū dei
que iam recepit peccator beneficia dico tam nature
quam gratie ⁊ temporis. Scda est recordatio malo
rum et ingratitudinū que deo reddidit ⁊ he due sunt
in nostra rationali siue apprehensiua. Tertia est pu
dor. Quarta timor. Quinta dolor. Sexta ira. q̄ quis
sibi irascitur et expedit vltionem de se ipso et vitiis
et peccatis. Septima spes venie. Recordatione bn̄
ficiorum dei percutitur caput veteris hominis sicut
ignorantia vel error et tenebre oculorum. Similr ⁊
recordatione malorꝫ. Pudor vero velut brachiū ei⁹
sinistrum percutitur scꝫ imprudentia. Dolore vero
dextrum brachium scꝫ voluptas. Timore vo quasi
in collo percutitur. Ceruicositas enī audacie eo per
cutit. Ira vero remissio et laxitas ei⁹ id est tenerior
A pars. Uel possumus dicere qꝫ pudore quasi in facie
pcutit dolore q̄si in latere dextro vbi viget vis ꝯcu
piscibil. Timore q̄si in latere sinistro vbi viget aio
sitas et audatia. Ira vero quasi in ventre propt̄ di
ctā causam. Sepe vero diffidētia et timiditas que
sunt in alia parte veteris hominis nec dum tn̄ mo
ritur donec charitas aduenerit. Charitate enī deo to
taliter adheret ⁊ a malis suis auertit. Que auersio
casus est ⁊ prostratio veteris hominis adherētia ve
ro deo ē sustentatio noui hoc etiā bellū tota scriptu
re sacre series sonat et docet. In matutino inqt dn̄s
interficiebaꝫ oēs peccatores terre. In matutino enī
id est inortu vero lucis scꝫ gratie cuiusmatutinū est
hora contritionis que est quasi crepusculum matu
tinum qꝫ plurimum hꝫ tenebrarum et modicū lumi
nis ante solis ortuꝫ. In hoc matutino dn̄s interficit
omnes peccatores in homine cuiusmōi peccatoruꝫ
sunt: raptor: fornicator et ita de aliis que supra teti
gimus dum malleo indignationis et pilo doloris ⁊
lapidibus os obiurgationum et grandine cōmina
tionū et gladio sibi sui intus agens. hec omnia i no
bis per gratiam suā in qua ꝯuenit nos velut debel
lans subigit nos dn̄s sibi. Ut disperderem inquit de
ciuitate dn̄i id est de te ipso. O penitens qui es ciui
tas domini opantes iniquitates. Si igr̄ viriliter pu
gnauerit deus in te ꝯ te et tu cum eo addēs gratie q̄
ꝓ te certat auxilium libero arbitrio necessario ha
bebit pacem tecum qꝫ si ipse tecum et tu cum illo.
Idē enī est bellum et eadē pax voluntaria. Sextus B
modus est voluntaria deditio si vis te dare deo hoc
est miserationi eius te reddere et de te ꝓ beneplaci
to suo faciat si totum te ei tradideris totū. vn̄ bene
placitum eius ꝯmiseris vt supra diximus pacē ha
bes cum eo qđ ergo beneplacitum dicit sal⁹ tua: qđ
est delitie eius esse cum filiis hominū Prou. 8. Hoc
legitur fac vt non eiicias eū a te ne polluas te ipsū.
ne facias te sterqͥlinū aut volutabrū porcorꝫ iferna
lium ne recipias in te pctm̄ illo enī solo excluditur
illud ei secū pati non pōt de⁹. Hec est volūtas dei vt
dicit Apl̄s ad thes. 4. sanctificatio vestra vt vos sā
ctos fueris qđ: hoc vsibus scꝫ dei ⁊ opibus. Illa ei
sancta diximus que dei vsibus deputata sunt vt sa- C
cramenta ⁊ sacramentalia. Septim⁹ modus est per
mercedē. Mercedem aūt ⁊ mun⁹ intelligo id eē qđ
non debeē ex debito vt ē omne qđ est voti vt ē ingres
sus in religionem. Crucis assūptio et similia ad que
non tenemur. ¶ Hiis itaqꝫ muneribus dei pax grā
acquirit. Interrogandus igr̄ est penitēs si vellet ali
quod mun⁹ dare deo ꝓ pace sua: ac si sacerdos acce
ptor est munerū ⁊ cupidū nouerit deū. Et si hoc fac
nihil aliud ab eo exigēdū est qꝫ totū deo dedit qui ni
hil sibi retinuit. Et qꝫ quibusdā scelerib⁹ sufficiat tā
ta apud clemētissimū deum redemptio.

¶ Qualr̄ confessor debet alloqui cōfitentem. D

Nunc aūt quid facē deceat sacerdotē et q̄li
ter alloqui penitētē breuit̄ ꝑscrutemur. pri
mum igr̄ toto gaudio accipiēdus. Toto si
mi dulcedinis amplectēdus totis visceribus pietatis
refouēdus consolādus. Tota hylaritate ⁊ affabilita
te alloquendus. tota familiaritate interrogandus
erꝫ penitēs ꝑ patrē te solo eē spiritualē. O sacerdos

τ exemplum tibi mise prescriptum vt ipsū imiteris
Luce. 15. vbi fili⁹ ille pdigus τ patre occurrēte to-
to gaudio in amplexus et oscula receptus legit̄ vbi
nulla prior' vite mentio facta legit̄ sȝ totū sibi gau-
dium reuersionis eius atq festiuitat', vendicauit vni
cam esse solicitudinem patris de inuentione ipsius
pditi τ suscitatione mortui nichil obiurgationis ni-
hil omnino increpationis aut improperiū ibi fuisse
recolit. Recole o sacerdos qd sub typo pastoris cē-
tesimaȝ ouem pprijs humeris qd sub typo mulier'
dragmā perditam querentis de seipso interrogi ve-
lit qui oui inuente propriosinclinat humeros τ ibo
gratulabundus eam ad ouile ecclesie vel celeste re-
portat vt omnes vicinos τ amicos suos ad hoc vt si
bi congaudeant τ inuentionem ouis pdite cū ipō se
stinent τ inuitat. Sȝ mulierem que pre desiderio dra
gme perdite surgens de nocte noctis celeritatē mo
ras reputans diemq expectare non valens accēdit
lucernam τ euertit domū et diligenter q̄rit donec in
ueniat et cum inuenerit puocat vicinas τ amicas di
cens. Congratulamini mihi qr inueni dragmā quaȝ
perdideram. quo exemplo xp̄s dominus desideriuȝ
τ amorē salutis nostre insinuat. Diligentiamq τ la
borem quibus nos quesiuit cū errabam⁹ vt oues nō
habentes pastorē τ gaudiū et festiuitatē q̄ de inuen
tione nr̄a que iuuētio pp̄ci in penitentia et in celo fi-
unt. Tu ergo o sacerdos q̄ pastoris huius τ mulie-
ris vices agē τ officium īplere iuberis sine gaudio τ
applausu festiuitate aut ouem illā aut dragmā hoc
est penitentē inuenies. Si amicus es aut vnicus hu
ius pastoris ɔgratulari pastori iuberis. Si amica
aut vicina hui⁹ mulieris ad ɔgratulandū cuȝ ea in-
uitaris. Omnia denique facē iuberis que ipse pastor
xp̄s dn̄s pastorē fuisse dicit ibi oīa que mulierēs fe-
cisse: τ ego non dubito quin de ouibus τ asinab⁹ ma
terialib⁹ aut de dragmate hoc faceres. Si fidei tue
a ɔmendate eēnt. Quid ergo de animab⁹ nostre decet fa
cere? An ipso rege celoȝ festiuū gaudium τ grandeȝ
celebritatem impante et tota celesti curia ɔgauden
te: τ laudes dō in enarrabili ɔcentu. Resonante te tā
tum miraculum diuine voluntatis non mouet q̄ ma
ius est deo quā creare celū τ terrā vt dicit beat⁹ au-
gu. Hoc miraculum suscitatio penitēt', τ ereptio ei⁹
de profundo mortis et tenebraȝ admiratione tante
bonitatis diuine tanti conspectus miraculi nō resol
uit labia tua in vocē laudis et grattiarum actionem
nulla hylaritate pfundit cor tuum salus penitentis
non erubescis mutus eē solus iter eos qui liberatio
nem eius in tota curia i tota domo regia celorum le
ti decantant non erubescis eē tristis omnibus alijs le
tantibus non vereris tristem te exhibere penitenti
cui tota celestis aggaudet τ arridet militia si iudicē
te gerisscito iudiciū illud penitentiale iudicium ei⁹
iudicis esse qui vt reis pcercet q̄ eis debebātur. subijt
morte atq patibulum. Noli claudere tristicia tua τ
vultus austeritate hostiū salutis penitenti quē xp̄s
dn̄s iubet intrare cui pulsanti pmittit apertionē. Si
medicum te geris vbi est ɔsolatio τ familiaritas q̄
debent eē τ resultare in labijs τ facie medicātis. Si
x inflamabundus τ sagittis increpationū et lapidib⁹
obiurgationum armat⁹. Sidentes tui arma τ sagit
te τ lingua tua gladius est acut⁹ ad trucidandū τ oc
cidendum venisse te cognoscito non ad medicandū.
Si dicis te ignem τ ferrū adhibere vt vstiones τ in
cisiones et cauteria facias huic egrotanti pa⁹ agno

Cōsolatio ī ore medici.

Nota.

scē egritudinē febris quippe ferro τ igne nō curāt
sicut nec oculū an vis oculum incidē τ vrere febricitā
tem cauteriare nondum an illa sint necessaria. Nō-
sti an carnificem vel tortores te adhuc exhibes τ gla
diatorem τ qui sanguinem queris egrotant' cū ipse
per te licet a deo salutem et vitam querat. Et si te
cyrurgicū vis exibere non expedit egrotāti donec as
pera sint tibi vulnera. Noli fugari obsecro a te egro
tantem talem te exhibe ei vt vitam p te querat nō vt
mortem a te fugiat neque plane ei medicamina tua
quem a te fugas. Et si veteri homini irasceris hoc
ipse penitens tecū sȝ tu applaudē saltem nouo te ob
stetricatorē pturienti exhibere curato τ ptū nouum
tenerrimum educē ne dura obstetricatione suffoces
ipsum pannis mollissimis ac suauissimis inuoluere
studeto τ calore suaui et mulcebri ɔfouere. A timo
re tuo domine (inquit ysa. 26). concepimus τ pepери
mus spiritum salutis pharaonis ē illud gladiū pa
rare pientibus vt interficiat partus coȝ masculi. sȝ
draco in Apo. 12. Astat mulieri pturienti veneno tri
sticie et dentibus mordacis nimium increpationis
et dure obiurgationis armatus. Diabolicū et oino
non letari cum vides hmōi mortuos suscitari. ¶. So
lus inde diabolus τ qui sunt ex parte eius dolēant pā
nis veteribus et mollibus confouendi sunt cubiti.
Hieremie τ funiculis penitentie et confessionis ex
habendus est hieremias de lacu hieremie. 30. τ hec
submittenda sunt hieremiam in quibus consolatio
nes τ diuine misericordie pmissiones quibus ante
confessionem preueniendus est τ exhortandus peni
tens intelligimur.

Vel⁹ homo

Hieremias

¶ De sinamatibus restitute sanitatis.

R Eceptus igr̄ a sacerdote penitens vt a pre
dulcissimo filius rediuiuus vt a pastore amā- 5
tissimo ouis errabunda vt a medico salutis
studiosissimo egrotus vt ab amico familiarissimus
τ vt sic ad vnum dicā eo gaudio τ festiuitate qua ex
cipit illum preclara illa curia celestis. Interrogād⁹
est si liberationē suā agnoscit si videt se ereptū a
potestate tenebrarum et manibu⁹ et laqueis diabo
li. Et si se non videre hoc ad hoc responderit docē
dus est: qr si in hoc proposito venit et in eodem pro
posito est vt ɔmittat τ tradat se voluntati dei et be
neplacito eius τ hoc ex amore eius sil' e totū para-
tus est dare τ reddere miserationes dei. Et hoc hac
de causa ne eius offensam incurrat τ vt in amorē ei⁹
τ gratiam rediat mortis in se vincula dirupta eē co
gnoscat. Si eīn tantum sui amorem largitus est ei
clementissimus de⁹ vt de se toto beneplacitū ei⁹ pa
ratus sit facere p consilio sacerdotis cui oīa curan
da et regenda a deo ɔmissa est nullatenus de salute
eius dubitet. Quis eīn dubitet deum hmōi penitē-
tes plenissime possidere. Hoc igr̄ ipso recognoscen
te interrogandus est vnde credit hanc sanctam vo-
luntatē et venustam se accepisse. Unde inq̄ credis o
penitens aduenisse a patre vtique luminū a quo ē oē
datum optimū et omne donum perfectum descēdēs
desursum. Quāti estimas illā bonā voluntatē a pe-
nitens agnosce q hec est que te deo restituit τ deum
tibi: τ hec est q̄ dei filiū τ heredē p gratiaȝ efficit hec
te amicum iam gratū et amabilem omnibus militi
bus celestibus reddidit. Hec est cautior pign⁹ secu-
rissimum regni celorum. Considera o penitēs q̄ ide
bita erat tibi q̄ indigno dato sit tibi illa arra felici-
tatis eterne. Considera q τ q̄tum ē in celo de reditio

ne tua gaudium quas laudes ꝛ gratiarũ actiones ꝓ
te clementissimo miseratori et liberatori tuo milia
milium sanctoꝝ ac animarum beatarum exoluant.
An tu adhuc ingratus fuisti ꝛ nõdum gratias ꝓ tan
to et tã indebito tibi beneficio redidisti. An decet te
mutum esse angelis sanctis et beatis aiabus pro te
canentibus ꝛ de liberatione tua exultantibus. Cũ ip
sa regina celoꝝ quoque de illo tuo tanto bono exultat
et gratias agit filio suo qui preces eius exaudiuit.
Conueniens ne est te ingratũ exhibere vel ipsi regine
celoꝝ vel ipsi regi miseratori ꝛ liberatori tuo vel ip
si curie cuius fauorem ꝛ gratiam tantam adeptus es.
Sed ipsos hostes tuos amplius dignũ et iustũ ẽ te
C confundere qui ꝑditionẽ tuam suũ fecit gaudiũ ꝛ sã
guinem tuum tanta auiditate sitiebant. Nec etiam
decet qui huiꝰ liberationis tue ꝯscius sũ gaudij tui
esse participem et ꝯgratulari tibi et de ruina inimi
coꝝum tuoꝝ et de triũpho tuo tam ꝑclaro tecũ exul
tare. Cantemus igr̃ ambo dño gloriose enim honori
ficatus est in liberatione tua dum equũ .i. veterẽ ho
minem tuum ꝛ ascensorẽ id est diabolum proiecit in
mare amarissimarũ lachrymaꝝ tuaꝝ et ꝯtritionis
tue in amaritudine ꝯpunctionis ꝛ indignationis fa
cte quo imersit te insequentes et inseruitutem suam
retrudere ꝛ retinere volentes. Non est ergo tue vir
tutis hoc vt supra diximꝰ sȝ fortitudo tua q̃ victi sũt
hostes tui deꝰ est qui factus est tibi in salutem. Cuȝ
tu propria volũtate tua factus eẽs tibi in ꝑemptio
nem. Dic ergo tota deuotione iste qui me fecit victo
rem et inimicos meos submersit est deus meꝰ cui to
tum ꝙ sum ꝙ viuo ꝙ morior debeo ꝛ glorificabo eũ
in meipso ꝯfusione mea et accusatione mea. Iste est
deus patris mei ꝛ exaltabo ipsum humiliatiõe mea
humilians ꝛ confundens super omnibus q̃ cõtra be
neplacitum eius attentare ausu ceco ꝛ superbo pre
sumpsi. Ostendo in me ipso ipsum eẽ deum meũ cu
ius amore et beneplacito oia facere paratus sũ q̃
cunqꝫ ipsum iubere me docueris. Coram turpitudi
D nes meã denudabo vt cũ placẽ vt ipsum non offẽdã:
et ampliora eiꝰ auxilio futuꝝ me spero ꝑ beneplaci
tum eius hoc eẽ cognouero. Nũc igr̃ o frater nõ ve
rearis faciem meã excute frenuȝ diabolicũ de labijs
tuis et ore tuo ꝛ euome spurcitias tuas auda citer ꝛ
secure ego enim ipse sum homo nõ angelꝰ forsasse fra
gilior ꝛ turpior ꝙ tu fueris. Non dico quomõ sequi
gratia ꝯpũctionis ex toto te lauet. Noli timẽ egy
ptios mortuos id est peccata que gratia ꝯtritionis
submersit. Noli timere eos eousqꝫ ꝛ labia ꝯprimãt
ꝛ te de se loq̃ non sinant. Disperde queso et disperge
thesauꝝ diaboli. Noli eẽ de cetero archa eiꝰ vt scrĩ
ni sed emunda potius cor tuũ ꝛ corpus vt deo in te
gratum prepares hospitiũ. Euome queso primum
spurcias luxurie si earuȝ habes memoriam vt audi
as ad singula verba confessionis gratias deo nostro
cum illis agamus vt videas confusionem hostium
tuoꝝ ex verbis singulis. Ecce verbũ istud dixisti. ec
ce hanc spurciciam euomuisti totum celum letifica
sti te expedisti et exonerasti diabolum duriter percus
sisti te ipsum letificasti. An graue est tibi dixisse hoc
eadem facilitate. Dic aliud et idem fiet gaudiũ i ce
lo et emundatio ꝛ liberatio vite ꝯtumelia diabolo.
Sic ergo ꝑ singula ꝟba confessionis gratiarũ acti
onem mixta et gaudio sacerdotis adiuncto facile
extorquebit cõfessio omnium. Ad singula ergo pec
cata dicatur ei cui es multum grauatus dicẽdo hoc
frater si non grauabunt te alia. Dic ergo et aliud si
et illud grauabit te. Benedictꝰ dñs q̃ reddidit tibi lo
quelam ꝛ frenum diabolicũ excussit de maxillis tu
is. Sicut istud bene ꝛ laudabiliter cõfessus es confi
tere et alia. Quaꝫ alacer ꝛ expeditus exonerat̃ꝰ re
dibis modo in domũ tuã cum omnia euomueris. Si
ergo his adiuuet penitens non dubito cum dei grã
ꝛ auxilio ꝯfessionem etiam veram purã et integraȝ
extorqueri facile. Factã aũt confessione ad integrũ
penitentie arbitrauerunt. Confessionis aũt modus
coram domino hic et ex his erit.

¶ Sequitur exemplum confessionis secrete ad deum.

A ha ha domine pater misericordiarum.
D Audeo ne venire et apparere in conspe Nota
ctu sanctoꝝ angeloꝝ tuoꝝ infelicissimus
ꝛ miserrimus. Ego tot ꝛ tantoꝝ tuorum
ingratus susceptor donoꝝ tam impudẽs et tam exe
crabilis abusor qui totiens et tã diu ipsis beneficijs
tuis diabolo militare contra te totiens et tã diu nõ
erubui qui ipsa dona tua in arma diabolica ꝯuertẽ
non timui. qui me ipso tã abhominabiliter abuti ꝑ
sũpsi vt meipsũ seruũ eiꝰ essem exhibere diabolo ꝛ
membra mea arma eidem facere quibus te creato
rem meum et membroꝝ meoꝝ largitores impugna
ret. Nunqd non ego suȝ domine deus meus qui me
ipsum totiens exhibui gladium acutũ flãmeũ ꝛ igni
tum diabolo ad vulnerandas aias quotiens arma
ri contra te in alienam mortẽ voluit linguã meaꝫ ar
cum mendacij totiens exhibui quotiens sagittas de
tractionis aut adulationis in alios emisit. Nõ sufficio Nota
misericordissime ꝛ dulcissime pater enumerare vel
exprimere membroꝝ meorum nepharias abusiões
quibus et diabolũ armaui. ꝛ clementissimum ac be
nignissimũ impugnaui. Ego sum ille quẽ de nihilo
creaueras ꝛ de massa peccati ꝛ perditionis in filiuȝ
gratie elegeras ꝛ in ꝯfratrem ac coheredem vnige
nito tuo deo ꝛ dño nostro iesu xp̃o adoptaueras ad
honorem ꝛ gloriã regni tui tanta et tã indebita gra
tie largitate vocaueras qui et habundantiam huiꝰ
tante suauitatis tue oblitus ꝛ tanta bona mea ꝯspi
ciens. Spreto honore regni celestis in spurium fili
um ꝛ degenerem me conuerti: ꝛ diabolo distrahẽdũ
ꝑ sterquilinia luxurie spinas auaritie et alliudendus
scandalis: flatibus ꝛ procellositati superbie me tra
didi.

FINIS

¶ Incipit prima pars pme partis Guil lelmi Parisieñ. De vniuerso.

Scientia de vniuerso dicitur secundum duas intentiones quarū altera est philosophia ꝯpleta ex aggregatione omniū scientiarū philosophicarū quemadmodū vniuersū aggregatum ē ex omnibus que sunt. et eius totalitas non ē nisi collectio omniū eoꝝ. hoc aūt manifestum est ex ꝓportione qm̄ quemadmodū se habet vnum quodqꝫ scibilium ad totū aggregatum ex omnibus scibilibus Sic scientiaꝝ vna queqꝫ ad scientiam aggregatā ex omnibus. Hoc aūt est vt iam diximus philosophia completa in totalitate sua. Huius ꝟo exemplū est scientia de triāgulo ⁊ scientia de circulo que partes sunt indubitanter geometrie complete: quemadmodū triangulus et circulus partes sunt vniuersi per geometriam mensurabil' seu cognoscibilis. Sic numerꝰ ⁊ magnitudo cōtinua ad aggregatū ex ambabus et eodēmō scientie de his ad scientiā aggregatam ex ambabus se habent. Altera vero intentione scientia de vniuerso est scientia de ipso per modum quo est vniuersum hoc est de his que sunt ei per modum istum ᵛᵉᶻ inq̄tum est vniuersum et hoc nominabo et numerabo ⁊ ꝓsequar inquisitione ꝑscrutata ꝑ vias probationū ⁊ declarationū per quas acquiret tibi certitudo eoꝝ si deus voluerit.

Phīa

¶ Quod illa scientia sit pars secunda primi sapientialis ac diuinal' magisterij ꝓpter duas causas.

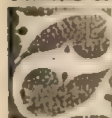

Dico igitur in primis qꝛ vniuersū non intelligo hic nisi vniuersitatem creatoris ꝯ sic dicam vniuersum siue omne siue mūdum simpliciter: hoc est absqꝫ determinationis adiectione vna est intentio apud me trium istoꝝ. Quare scientia de vniuerso ꝑ modū istum est scientia de omni scientiaqꝫ de mundo simpliciter vna scientia est. ⁊ est pars secunda primi sapiential' ac diuinalis magisterij. Hoc aūt est propter duas causas quarū altera est honor ⁊ gloria creatoris qui est finis p̄cipuus et vltimus totius sapientialis diuinalisqꝫ magisterij ꝓpter hunc finem ei philosophātes in rebus hmōi soli recte vereqꝫ philosophantur in illis. Non em̄ hac de causa sola inuestiganda sūt magnalia ac mirabilia creatoris: vt cognoscantur quin potiꝰ vt ipse magnificet ⁊ agnoscat eē deꝰ ac dominus seculoꝝ ⁊ suadeat ꝑ hoc vel potius ingeratur aīabus humanis honorificentia cultꝰ ipsiꝰ. Cognitio quippe sola ⁊ enarratio laudū atqꝫ magnaliū ipiꝰ non ei debet nec sola ꝑficit animas nostras: sꝫ ꝟitas atqꝫ sinceritas vltime venerationis est ei debita propter supereminētiā glorie sue ⁊ altitudinis ⁊ aīabꝰ et nostris debita est sicut nobil' ꝑfectio earum ⁊ ipa ēt est humane vite decor vnicus ⁊ decꝰ eximiū. Alias quoqꝫ iam didicisti: qꝛ sic philosophātur ⁊ aīas suas miserabiliter decipiunt ⁊ ꝯ ipsā veram philosophiam quinqꝫ modis peccant. Primum qꝛ vacuā eā faciūt ⁊ inanē ab eo qđ potissimū continē dꝫ vez gloriā seu glorificationē creatoris. Scđo qꝛ sterilē eam faciūt a fructu suo q̄ est remuneratio felicitat' eterne. que in nouissimo expectat. Tertio qꝛ deformē eā faciunt ac detruncatū finem ab ea hmōi detruncantes cuꝫ precipua eius pulchritudo ac speciositas in hoc fine ꝯsistat quemadmodum si pauo decantet cū sua pulchritudinis ꝑs maxia in cauda ꝯsistit. Quarto stultam eā faciūt q̄tum ad seipsos dū magꝭ ex ea stulti q̄ vere sapientes efficiuntur ex ea quippe stulte nō sapienter ⁊ viuunt et operantur. Quinto iniuriosam ⁊ contumeliosam illā deo efficiunt dūz illam glorie sue in auissime applicant glorificari ex illa in anter et non creatorē glorificare veneratione cōgruus cupientes. Hmōi ergo homines nō philosophos veri nominis. Sꝫ philosophoꝝ simias ridiculosissimas q̄ vtiqꝫ vere sunt reputate. Scđa causa est destructio errorꝫ qui sunt circa vniuersū siue de vniuerso errorū inq̄tū quibus declinat a vijs veritatis ⁊ semitis rectitudinis ꝑ quas ad hunc finem scꝫ ꝟe philosophationis venit. Sunt ēt isti errores qꝛ eousqꝫ glorie dei ꝯtradicit vt vel dimidius deus tmō in multimate perfectionis perfectus putet vel indignꝰ oī gratiarūactione: omniqꝫ honorificentia: vt pote qui nec aliud nec alit possit vel nūq̄ potuerit facere q̄ faciat vel q̄ oīno non curet: quid agat in rebus hūanis vl' circa eas eē penitus negauerit. Sunt ⁊ alij errores quibꝰ ⁊ oīs lex ꝯtradicit ⁊ eisdeꝫ ab oī lege cōtradicit nec ꝯtenti fuerunt. Hmōi erronei sic imminuere gloriā dei et euacuare spē cultorū ipsiꝰ qui ex vniuerso eternitatem attribuē ausi sunt ⁊ ꝓbationibus se hoc posse astruē attentauert. Manifestū igitur est qꝛ errores istos destruēt ꝯtradictionibꝰ hmōi erroneoꝝ respondere questionesqꝫ eoꝝ dissoluere veritatēqꝫ contrariā astruere p̄sentis propositi ē intētionis mee ac desiderij i hoc tractatu si deꝰ voluerit.

Veri phī

Intētio auctoris

¶ Quod actor vniuersi est vnus rationibus stabilitur et error manicheoꝝ simul destruitur.

Dico igitur qꝛ vniuerso est vnitas qua ⁊ est ⁊ dicitur vniuersū ⁊ actori eiꝰ qui est benedictus deus et sublimis qm̄ ipse ē vnꝰ ⁊ qm̄ non est ei alter ꝯtrarius ⁊ hic declarabo tibi ꝑ vias probationū non quēadmodum in prime philosophie p̄ma parte declarat. Sꝫ probationibus facillimis ⁊ pene vulgaribꝰ qm̄ huius erroris auctores tm̄ ventores vulgares hic est breuis intellectꝰ ⁊ pauce excitationis homines se dixerunt ⁊ hic est error p̄mus cuius destructioni itēdo in hoc primo capitulo. Hic igitur error ortū habuit a regione perfidie ⁊ auctor eius dictus est manis. Unde et sequaces eius manicheos nominat gēs xp̄ianorum et cepit error iste fere cum ipsa lege xp̄ianorum. Fuitqꝫ ⁊ est adhuc non solum perniciosissimus. Sed ēt pestilentissimus quapropter ipsum etiā gladio rigue ꝑsequi et exterminare vsqꝫ hodie non destitit. Hoc etiā non minus gens hebreoꝝ aut sarracenoꝝ faceret: si apud eos inueniret. Hic ergo seductor ⁊ falsiloquēs posuit duo eē p̄ncipia duos ēē deos et nominauit alteꝝ deum lucis ⁊ deū benignū: alterum ꝟo deum tenebraꝝ ⁊ deum malignū. Sic posuit ⁊ duo vniuersa duoqꝫ regna duas ēt gētes: ⁊ vocauit eas iuxta p̄dictas noīa cōes gentem lucis ⁊ gētem tenebraꝝ. Regnū lucis ⁊ regnū tenebraꝝ. Substantias etiā diuisit iuxta modum istum ⁊ quos greci vocant eudemones latini vero angelos bonos dicit a deo bono ⁊ principe lucis creatos eiusqꝫ ministros esse. Quos aūt vocant cacodemones latini vero angelos malos vel diabolos posuit a p̄ncipe tenebrarum et deo maligno creatos eē eiusqꝫ esse mi

nistros a dña mala gauissimos atq promptissimos posuitq contrarietatem inter principes istos t bel lum non solum perpetuũ. Sz ẽt eternũ t inter regna et gentes eoz. Sunt et alia deliramenta t mirabilia eaz etiam rami multi erroris istius quos psequi nõ est intentionis mee hic.

¶ Radices erroris manicheoz extirpãtur per rationes methaphisicas.

In primis igitur cõtra ipsam radicez ac radicale fundamentum erroris isti⁹ dis putandum erit. Dico ergo quia cũ erro nei isti ponunt duo principia atq coeq̃ ua et eterna necesse habẽt cõsequenter ponere. Utrumq eẽ necesse esse per se t propter hoc simplex i vltimate simplicitatis. Si eñ aliquo modo rũ alterutruz eoz esset compositũ eẽt ex necessitate p tibile t propter hoc haberet aliquo modo ptes qua re neutrum eorum eẽt principium simplr cũ vtruq haberet multa priora se videlz partes suas siue com ponentia sua omnes eñ partes t omnia cõponentia priora suo toto qd componunt. Amplius neutrum eo rum erit necesse esse per se secũdum hoc imo vtrũq erit possibile eẽ per se cum vtrumq sit causatum ab ipsis partibus cõponẽtibus totalitatem ipsius om nino enim cõpositum quolibz modo cũ causatum est partium ex quibus ẽsistit totalitas ipsius et etiã cõ positoz adunantis seu aggregantis partes illius et adducentis in totalitatez ipsius. Jam ante declara tum est in prima parte prime philosophie qz omne hmõi causatum est possibile eẽ per sez est recipiens esse supra se qd est aliud ab ipso t propter hoc est in eo potentialiter siue possibiliter qm est ei accidens hoc est aduenies ei t receptum ab ipso supra totam completaz essentiam suam esse eñ oẽ qd datur a cã hmõi suo causato separabile eẽ ab illa saltem intel lectu t omne receptum a suo recipiente et generali ter omne eẽ cum fuerit aliud a suo ente separabile ẽ ab ipso esse modo quo diximus. Omne aũt a q̃ eius esse separabile ẽ non habet illud nisi possibiliter si ue potentialiter t ita non habet illud ea necessitate qua aliquid dicitur necesse esse per se. Manifestum igitur est quia neutrum duoz istoz principiorum est necesse esse per se vtrumq erit simplex in vltimate si plicitatis i neutro igr aliquid erit essẽtialiter qd nõ sit ipsum. Cum igitur bonitas t malitia sint i eis es sentialiter ex necessitate alteq erit sua ipa malitia. Necesse ergo per se aut dicetur vniuoce de ambob⁹ aut equiuoce qsi vniuoce quicquid igitur erit alteri per hoc q est necesse eẽ p se siue per suam essentiam erit et alteri q̃re si alter ẽ bonitas p hoc q est necesse esse p se erit similiter et alter t de malitia eodẽmo do se habere necesse est. quare vel vtrũq erit bonum eẽntialiter vel vtrumq malum vel vtrũq bonum t malum simul. amplius si vniuoce dicitur de eis neces se esse per se declaratuz ante est alibi q necesse eẽ p se nullo modoz potest eẽ ẽmune uno necesse est ipz esse in vnum in fine vnitatis t in vltimate indiuidu itatis q non potest esse nisi vnuz numero. Nullomo do igitur erunt duo illa ẽtraria vel commune ad il la. Qz si quis dixerit qz equiuoce dicit de illis ma nifestus est error eius cuz non dicat necesse nisi a nõ cessando. Necesse eñ per se verissima declaratione est q non cessat eẽ et hoc est ei per se hoc est non aliũ de: hoc aũt est dicere cuius esse continuũ est non ha bens abscisionem vel incorruptionem in suo esse: et hoc est ei non aliunde vez ipsa continuitas essẽdi seu permanendi quãtũ ad necessitatem igitur no dicitur necesse per se de eis equiuoce. Sed neq quantũ ad id q est per se. Si enim p se sonat i negationem solã vt eius intentio sit hec. scilicet non aliunde. Manife stum est quia negatio ista vna intentione dicitur de ambobus. Si vero intentio ei⁹ est firmitas querẽdi quemadmodũ cadere videtur i ratione substantie vel iuxta modum illum. Dico q nec sic dicitur d eis nisi vniuoce. vtrumq enim ẽ vna intentione firmum in suo esse cum neutrum sit pendens ab alio neq de labens diffluens i corruptione siue in nõ esse ipsum vero eẽ cũ de vtroq dicatur essẽtialiter mihi non reci pit intellectus q de eo dicatur equiuoce nec est pos sibile intellectui hũano q̃uiscunq peruioz discolo contingere vel somniare vbi equiuocationem nisi for tassis hec delirare voluerit. Cũ de altero sic dicitur vt significet bonitatez vt de altero similiter vt signi ficet malitiam quasi ens et bonum primum ẽuerta tur vno modo: similr ens t malum primũ conuertat altero modo. Patefaciam aũt tibi precedentes pro bationes anteq̃ incipiaz destruere hoc. Manifestũ eñ per se qz q̃cquid inest socrati per hoc q est homo inest t cuilibet aliji indiuiduoz eiusdem speciei q̃re quicquid inest principio malo per hoc q est necesse eẽ p se inest: et principio bono per hoc ipsum. Si ne cesse eẽ per se cõiter t vniuoce dicitur de ambobus vt homo de socrate t aliis indiuiduis eiusdẽ speciei quare si alterum est malum p hoc q est necesse esse p erit t reliquũ malum per eandẽ causam. Similiter t bonum quare vtrũq erit bonum et malũ. Qz si ne cesse eẽ per se singulare ẽ seu propriũ t indiuiduale accidit idẽ t per eandẽ viam quemadmoduz si dica tur qz album per hoc qd est socrates est homo erit t medicus per eandem causam homo. Jã ergo pate feci tibi certitudinem probationũ istarum.

¶ Error manicheorũ alia via destruitur: si ens de duobus principiis que ponunt dicatur equiuo ce.

Reuertar igr nunc iuxta ẽmissum ad de struendam istam vanissimam falsitatez q̃ erroneus iste delirat ens de vtroq dictoz principioz dici equiuoce et altera intenti one ipsam entitatem nihil aliud esse q̃ ip sam bonitatem. Altera vero ipsam entitatem nihil aliud esse nisi ipsam malitiam. Dico igr q̃cunq ipe ponat bonitatem t malitiã contrarias ẽo contrari etate necesse ẽ vt ponat eis genus ẽmune. Q̃ si ipsi ens non est eis ẽmune q indubitanter est omniũ cõ munissimum multo fortius nihil aliud erit eis ẽmũe. ¶ Amp. Cuz contraria circa idem habeant naturali ter t eẽ t fieri. Si veri nois contraria sunt bonitas t malitia t erunt t fient ex necessitate circa idẽ sub iectum. Idem inq̃ vel genere vt album t nigrũ circa superficiem: t sanum t egrũ circa corpus animal vel circa idem specie t eadem sanum t egrum circa eũ dem hominez ex necessitate ergo ẽmunicant genus aliquid bonitas et malitia. ¶ Amp. Manifestũ per se est q vtrũq ẽmunicat ratione substantie put sub stantia generali intentione accipitur vt dicatur de omni eo q propria firmitate sic stat vt non indige at fulcimento aut substentatione sbo t per moduz q̃ accidẽs dicitur indigẽ sbo. Qz si rationẽ substantie ẽmunicat ergo t ipsã substantiã t nomẽ ei⁹. ¶ Am plius. Scdm hoc null⁹ sano erit aliis hominibus cuz

Nota (left margin, beside "simplex i vltimate simplicitatis")

Nota (left margin, beside "ue potentialiter t ita non habet illud")

Nota (right margin, beside "sibile intellectui hũano")

Nota (right margin, beside "bonum quare vtrũq erit bonum")

Error manicheorum (right margin, beside "principioz dici equiuoce")

Nota (right margin, beside "dem hominez ex necessitate")

hmōi erroneis cum ipsis assertationibus ꝛ intentionibus omnes sermones accipiat ꝙ alij homines. si eṁ equiuoce vtimur vel potius abutunt̄ hoc nomie ens equiuocabunt eodem errore ꝛ alia q̄re iponent eis magnificationes ꝛ intentiones quas nec recipit nec capit intellectus hominū alioꝝ. ¶ Amp̄. Nō effugiant quin ꝯtrariuz ꝛ cōtrarietas ꝯmunit̄ dicāt̄ de vtroqꝫ eoꝝ sꝫ nec declinare pn̄t in ꝯtriū sub ente: cū entiū q̄ddā aliḋ sit ꝯtriū ꝛ q̄ddā nulli. Cōtrarioꝝ ꝟo nullū ē nō ens ꝛ nullū nō enti ꝯtriū. Cum igr̄ cōmuniter dicatur de his ꝯtrarium ens ꝟo superi⁹ sitq̄ ad id qḋ est cōtrariuz manifestū est qḋ ens ꝯmunit̄ dicetur de illis. ¶ Amp̄. Unum ex necessitate cōmunit̄ dicitur de illis alioquin non vere dicerentur duo: nec essent nisi vtriqꝫ esset vnū. ¶ Amp̄. que est ratio vl̄ intentio vni⁹: nisi in se indiuisum ꝛ ab his diuisū diuisione que ei congruit. Nemo aūt dubitat qui hec rō vtrīqꝫ cōueniat ampli⁹ nec duo pricipia nec duo dij vel essent vel dici possent nisi principium ꝛ deus

Nota

vniuoce de his dicerent̄ quēadmodum nec duo canes vere dicunt̄ animal gressibile terrestre ꝛ piscis. Nomine eṁ semel positus: hoc est vna positiōe nō pōt vti humanus intellectus equiuoce eo ꝙ non contingat actus simul intelligere diuersa: falso aūt dr̄ ista duo animalia sunt duo canes. Sic et falsissime asserunt vel duo esse principia vel duos deos. Si de⁹ et principium equiuoce dicuntur de ipsis. ¶ Amplius quomodo aīa alia vniuoce dicerētur de eis Si ens et necesse eē per se equiuoce solū mō dicerētur ꝺ eis Rex eṁ vniuoce dicit̄ de ambobus. Similiter ꝛ princeps similiter ꝛ regnū ꝓncipat⁹ de regnis eoꝝ ꝛ principatibus. Similiter et gens de gente luminis ꝛ de gente tenebraꝝ. Similiter ꝛ angelus de angel̄ bonꝭ ꝛ angelis malis. Eodemmodo ꝛ substantia de substantijs bonis ꝛ substantijs malis necesse igit̄ ē vt et illa suprema omnia veꝫ deus boni illius ꝛ necesse eē p se dicāt̄ de eis vniuoce qḋ si ē manifestū ē tibi q2 impossibile ē q̄cq̄d eos posuisse fugi⁹ dixim⁹ cū necesse

Nota

eē p se non diuiditur vllo modoꝝ nec sit cōmune aliq̄ genere ꝯmunitatis multitudini que sic multa essentialiter id est q̄ sit hoc ꝛ hoc. ¶ Amp̄. esse in se aut pure bonum aut pure malū aut neutrū. ita vt omnino sit immune a bonitate ꝛ malitia cum eṁ sit impartibile per omnem modum ꝛ simplex in vltimate simplicitatis nō pōt eē mixtum ex bono ꝛ malo cū oē mixtum potentialiter sic positū ex eis ex q̄b⁹ mixtū est quēadmoduz oximel ꝛ ex mele ꝛ aceto cum ēt omne mixtuz posterius sit naturaliter vtroqꝫ eoꝝ ex quib⁹ mixtū est. Restat igr̄ vt necesse esse per se sicut p vnū triū modoꝝ q̄s dixi tibi veꝫ vt sit vl̄ pure boni vl̄ pure mali vl̄ seorsū oīno a bonitate ꝛ malitia. Qꝫ si fuerit pure bonum neutrū igr̄ duoꝝ principioꝝ dictorum erit pure malum vel essentialiter etiam maluz cum vtriusqꝫ eē sit pure bonum per eandem viā manifestum est q2 si fuerit pure malū necesse est neutrū dictorum duorum principiorum erit pure bonuz cuꝫ eṁ vtrumqꝫ eoꝝ sit in seipso et essētialiter necesse eē p se erit vtrūqꝫ ex necessitate pure malū cū ipsū necē esse in ipso sit pure malū. Si ꝟo necesse eē per se est seorsum in seipso a bonitate ꝛ malitia: erit ex necessitate vtrūqꝫ toto suo eē seorsū a bōitate ꝛ malitia cū necesse esse per se sit totum esse vtriusqꝫ ipsoꝝ. ¶ Amplius. Cum vtrumqꝫ ipsoꝝ simpliciter sit et in vltimate simplicitatis et non habens nullomodoꝝ partem et partem. Manifestum est q2 neutrum ipsoꝝ habet aliquid essentiale preter ipsum eē ꝛ ꝙ ē ꝛ quo est: q̄re cū cōmunicent vniuoce ipsum necesse esse p se nihil habet alterū essentiale qḋ non habeat ꝛ reliquū. Si ergo bonitas est essentialis alteri erit essentialis ex necessitate ambobus et de malitia similiter se habet erunt igr̄ ambo ex necessitate essentialiter bona ꝛ essentialiter mala. impossibile igr̄ est vt alteruz sit essentialiter bonum alterum essencialit̄ malum. Amplius manifestum ē ꝙ eē non habet contrarium aut oppositum nisi non esse vel aliquid eoꝝ q̄ ad non eē dicant ꝙ potius ē medium inter eē ꝛ non eē quoniā ipsi esse ꝯtrarium qualia sunt mori deficere corrumpi ꝛ similia quoꝝ vnum quodqꝫ via ē ad non esse et medium per qḋ venitur ad illud. Jam autem didicisti quia dignus ē nomine ꝯtrarij extremum ꝙ aliqḋ ex medijs ꝛ quia vera cōtrarietas non est nisi in ter extrema cum contrarietas verissima ratione ꝛ deputata diffinitione sit differentia completa ꝛ ꝓpt̄ hoc maxima. Manifestum ergo est tibi p hoc q2 esse plenum atqꝫ ꝑfectum non habet contrariuz veri nominis ac rationis nisi non esse completum: hoc est cum quo nihil omnino est de ipso eē. Sed q2 ergo ista vt principium bonoꝝ cuꝫ sit ens perfectū i vltimate ꝑfectionis inse ꝛ sm̄ se non habet contrariuz nisi non ens priuatum in vltimate priuationis ab ipso esse.

Nota

Intelligo autem sic priuatum cui oīno nihil relictū sit de ipso esse media eṁ que postea non sic priuata sunt completa scꝫ priuatione ipsius esse neqꝫ diminuta ꝛ cōpleta diminutiōe eiusdē completa eṁ diminutio consumata ꝯsumptio est. Manifestum igr̄ est ꝙ princeps tenebraꝝ sm̄ deliramentuz erroneorū istorum est vere ei omnino non ens hoc est nihil prorsus habens ipsius esse cum ipsi ponant ipsum ꝯtrariuꝫ ei qui est ꝛ sm̄ eos sic in conplemēto ꝛ vltimate differentie ad ipsum esse siue ad ipsuz ens. Qꝫ ꝺ si dixit q2 non eousqꝫ distat ab ipso esse videlicet cōpleta differentia seu maxima sed appropinquat et erit ergo sicut medium ad illud. Quare erit vel deficiens vel demoriens vel corruptionem sustinens vel aliquid hmōi ex quorum vnoquoqꝫ manifestum est q2 nec deus nec principium nec princeps vllo modoꝝ nominandus est cum eius eē adeo debile ꝛ infirmum sit. vt ad oīno eē festinet vt pote in eiusdeꝫ via positus.

¶ Destructio erroris manicheoꝝ si malitia principij tenebrarū ponatur occidere.

Nota

IAm q2 patefactum ē tibi ꝙ malitia non potest essential̄ esse ei ꝙ ē necesse eē p se ꝛ q2 qui ponunt principiū maloꝝ regione ꝛ contrarium principio bonoꝝ necesse habent ponere ipsū necē esse per se. Nunc vero declarabo tibi q2 malitia nō potest ei eē aduētitia vl̄ accidentalis. Dico igr̄ quia si malitia aduentitia est ei erit ei vl̄ a se vl̄ ab alio. Qꝫ si fuerit a se: videlꝫ acquisita ei per se erit hoc ex necessitate vno modoꝝ quos dicaꝫ veꝫ vel naturaliter erit nata in eo quēadmodū putredo ꝛ alie q̄daꝫ passiones i quibusdam naturaliter nascuntur aut erit ei ex operatione sua qua fuit agens in seipsum vel in aliud vel erit ei impressa ab alio agente in ipsum. Qꝫ si fuerit in eo nata naturaliter cum in suo eē non sit ipsuꝫ nisi bonum ꝛ eius entitas non sit nisi bonitas erit ex necessitate ex bono in eo malum ꝛ ex bonitate malicia ꝛ hoc naturaliter ac per se: cum non aliunde veꝫ per aliud malitia ei aduenerit. ¶ Amplius. Secundū hoc ipsū genuit malitiā in seipso q̄re ꝺ bono ꝛ de bōitate sua genuit i se malitiā ꝛ hoc ꝑse. manifestū ē q2 ex neutro ꝯrioꝝ nāliť ac per se precedit reliquū.

¶ Amp. Malicia aut est cõtraria bonitati eius essẽ-
tiali t naturali. Si est cõtraria: ergo nõ est in eodẽm
cũ ipsa: nec patitur eam secum. Nõ est igr̃ in eo ma
licia: nec esse potest cũ bonitas sit eidem essentialis:
et inseparabilis. Qd si dixerit: q: nõ est contraria nõ
est igitur veri nominis malicia: quare non erit vere
malũ ex ipsa vel per ipsã. ¶ Amp. Secundũ hoc nõ
erit contraria bonitati alteri⁹ pricipij: videlicet qd
est principiũ bonorum cõmunicant enim ex necessi-
tate bonitatem essentialem: sicut t ipsũ ex quo est vtri
q; bonitas essentialis. ¶ Amp. hmõi malicia: aut est
Vide. in aliquo modo repugnans bonitati eius essentiali
aut nullo modo si dixerit: quia est ei repugnans
aliquo modo quero iterum: aut repugnat essẽtie ei⁹
aut nõ qd si repugnat essẽtie ei⁹: nõ patir̃ igr̃ illã ẽsse
sẽtiã ei⁹ si fortior ẽ ea. Iã dudũ destruxit eã. Si autẽ
min⁹ fortis ẽ essẽtia ei⁹ q̃ ipsa malicia: iã dudũ igit̃
destructa ẽ ab ipã malicia. Q; si fuerit eque fortes
altera igr̃ ipedit alterã nõ sinit aliqd ex ea eẽ q̃re nõ
pueniet aliqd malũ ex ea. Si aliqd igr̃ pueniet ex ea
erit vl' bonũ vl' mediũ iter bonũ t malũ. Si vo nõ
fuerit repugnãs essẽtie ei⁹ scdm se: sz repugnat ei in
actib⁹ vl' operib⁹ suis: hoc nõ põt esse nisi altero duo
rum modoꝝ quos narrabo quorũ primus est vt ipe
diat operetur omnino t tũc principiũ malorum ni-
chil operabitur: vel poterit operari per essentiã su-
Aduerte. am: t ita erit impotentissimũ secundum essentiã suam.
Secũd⁹ mod⁹ vt ipediat eã ne operer̃ put vlt i
aut sic vlt put deberet aut sic dberet ex q̃ appetalis
ipotentia t miseria ipsius: videlicet qui nõ potest
operari prout vult aut sicut vult: neq; pro vt debet
aut sicut debet. ¶ Amp. Istam maliciã aut sustinet
voluntarie aut inuitum: q si volũtarie nõ repugnat
igitur essentie ipsius naturaliter cum hoc clarissime
videatur: et nichil tenebrarum quantum ad ignoranti
am patiatur. Nichil enim omnino est q lesionem es
sentie sue. Si enim sciat aut videat voluntarie patia
tur. Si vero non voluntarie: vel inuitus patitur vl'
sustinet suam maliciã apparet impotentia miseria
ipsius cum velit repellere maliciam propriam: et ex
cludere a se: t non possit: ex quo etiam apparet ipm
seruum esse malicie sue: et ea cogente operari mala
velut pressum seruitute malicie proprie: et non pos
se abijcere vel excutere a se iugum huius seruitutis
¶ Amplius. Hec malicia: aut est ei coeterna aut ad-
uenit ei ex tpe. q si ẽẽt coeterna cũ sit alr ab ipõ erit
creata vl' facta ipõ creatura vl' factura ei⁹: q̃re erit
volũtati eius omnino subdita: t nichil ptra ipsũ om
nino potens: quare non erit nisi q̃diu vult: et quo-
modo vult. Non est igitur in ipso nisi per voluntatẽ
ipsius: sol⁹ potest eam destruere: sicut et omnes ali-
as facturas suas. Cum ergo malicia ei noceat faci-
ens eam deterius q̃ esset: sine illa non sustinebit eã
per punctum temporis in seipso. ¶ Amplius. Si co
Nota gitauit creãdo maliciam in seipso: aut intendit ĩ hoc
prodesse sibi: aut ledere se et nocere sibi. Si intendit
prodesse sibi apparet eius error: immo cecitas ma-
nifeste cum dubitari non possit maliciam nocere ei ĩ
quo est: error autem nullo modo cadit in deum. Si-
militer nec ignorantia isti sunt errones ponunt ipsũ
esse deum. Si vero intendit sibi nocere et ledere se: t
hoc sciens et prudens cum error vt dixi et ignorãtia
apud ipsum locum non habeant: apparet euidenter
eius dementia: nichil enim t qd sibi nocere aut se le
dere sciẽter intẽdat nisi aut turbatio ire aut alterius
passionis ipsum subuerterit: sicut accidit in eis qui
seipsos iugulant interdũ: aut aliter occidunt de qui
bus dubium non est quin ex dementia hoc faciũt. Si
vero ex tempore malicia ei aduenit: manifestum est
ipsũ fuisse corruptum atq; peruersum: et etiã sedu
ctum. q enim aliquid efficitur malum cũ prius nõ
esset non fit nisi vno trium modorum quos narraui
vez corruptione: vt equus corruptione humoris
aut membri alicuius efficitur malus cum prius non
esset: aut ex peruersitate: sicut accidit in hominibus q
de bonis mali efficiuntur cum eorum voluntates p
uertuntur: vt mala vel male velit aut seductiõe: quẽ
admodum contingit vrbis qui per errorem vl' igno
rãtiam mali fuit aliena suggestiõe decepti. Qualit̃
ergo iste somniatus deus malus effectus ẽ: quicqd
enim horum trium passus fuerit manifestum est ip-
sum nomine dei indignissimum: nichil enim ho-
rum cadere potest in veri nominis deum. ¶ Am-
plius. Mutatio non fit nisi in substantia que sustinet
predicamenta: accidens etiam omne in ea est: quare
neq; accides neq; mutatio attingunt ad id qd est ne-
cesse per se supra esse seorsum longe a substantia et
accidenti. ¶ Amplius. Quomodo esset mutatus an
a se an ab alio et quo patent ibi multe vie ad destru
ctionem errorum istorum. Q' si ab alio agente ĩ ip-
sum necesse est ipsum esse passibilem t hoc passione
vilissima atq; turpissima. Nichil enim vili⁹ aut tur-
pius est q̃ malicia: q̃ longe aũt hec sit a natura t
imo a nobilitate t supereminentia deitatis seu diui
nitatis nichil videt qui hoc non videt.

¶ Adhuc destruitur error manicheorum et hoc
per rationes communes et intellectu faciles.

Voniam autem ratione quas vsq; huc ti
bi adduxi metaphisice sunt atq; sapiẽtia
les satisfaciam tibi consequenter de pro-
misso: t adducam tibi rationes vulgares
et intellectu facillimas per quas decla-
rabitur tibi erroris istius non tam impossibilitas q̃
etiam ridiculositas. Dicaz igitur in primis: q malum
proprie vel nociuum est sicut herba mala t mor
bus malus vel nocumentum ipsum iuxtã quam in-
tentionem vsualiter dicitur multa mala fecit michi
homo ille. Tertio modo inordinatũ: quẽ admodum
quedam male sedere dicuntur que non sedent in loco
suo vel ordine vt viror in facie humana. Quarto
modo dicitur malũ imperfectum. i. priuatum quã-
cunq; perfectiõe sua. vnde t male operari dicit̃ qs
cum operatur opera priuata conuenientibus perfe
ctionibus: t has pfectiones latini vocant circunstã
tias operũ quales sunt finis causa modus locus tẽ
pus: t per modũ istum male operari dr̃ q vel nõ eo
modo: vel nõ eo fine opatur quomodo vl' quib⁹ ope
randũ esse t ad hũc modũ se habet dalũs pfectioni- Superfluitas malicie
bus vel circũstantijs: t ad hanc intentionẽ reduci po
test priuatio debite mensure vl' quantitatis per quẽ
modum superfluum et diminutum mala dicũtur. Su
perfluitas vero atq; indigentia malicie: et forsitan
hoc insinuari voluit Aristoteles in libro topicorũ
vbi dixit: quia bonum quantum dicitur vt in medio
erit: hoc est in medio qd est iter extrema superfluita-
tis et indigẽtie et bñfecisse aliqd dicitur hoc cũ eius
op⁹ nec supfluitatẽ hñe nec diminutionẽ oĩz aũt istaꝝ itẽ
tionũ q̃ magis pueniẽs videt̃ pncipio maloꝝ. Prima
est scd'a quã malũ dr̃ nociuũ. Incipiam igitur auxili.

ante deo destruere hanc intentionē in eo et somniāte
pincipium malorum nō est nociuū non est malum p
modum istū. Si vero ē nociuū erit nociuum simpli-
citer et vniuersaliter aut erit nociuum particularit
tm̄ ⁊ cur. Q̄ si fuerit nociuū simpliciter et vniuersa
liter ergo nulli erit pficuū nulli igitur pderit quali
ter igit erit dator eē ⁊ vite toti gēti tenebrarū immo
toti vniuersitati maloꝝ. Secundum errorē enim istū
ipē ē creator vniuersitatis ⁊ dator sapiētie ⁊ virtutꝫ
atqꝫ potestatis omnis quas habēt maligni spiritus
aliiqꝫ male substantie. ¶ Amp̄. cū dat eis omnia hec
autē animo ⁊ intentiōe nocendi dat eis aut dat ani-
mo ⁊ intentiōe illa q2 scit ea eis vel bona eē vel vtilia
Nota vel necessaria aut omnino nocēdi aliis p hoc. Q̄ si
animo nocēdi eis manifestum ē ipsū errare cum cre
dat se eis nocere quibus tantas virtutes seu potesta
tes tantam sapiētiam. tantas artes ⁊ ipsū esse quod
inter omnia ē maxime necessariū largit. Si vero ani
mo pficiēdi siue pdessēdi eis hec oīa dat illis: ma
nifestum est ipm ⁊ pficuum esse ⁊ perutilē toti regno
suo tam intentiōe q̄ facto. Non igit ē nociuus sim-
Nota plicit ⁊ vniuersalit. Q̄ si animo nocēdi aliis vel aliis
dat omnia hec suis illis igit ē nociuus quantū in eo
ē ⁊ solis cū omnib⁹ suis manifeste sit pficuus: quare
illis solis ē mal⁹ sm ⁊ hanc intentionē quare videli-
cet alit videlicet magis mal⁹ est secundum intentio-
nem istam quam principium bonorum cū ipm prin
cipium bonoꝝ malis et nociuū sit ⁊ inimicum ac de
structiuum ipsorum. Amp̄. aut eius intentio ē ad de-
struendum vel occupandum regnū bonoꝝ aut defen
dendum suum tantū q si eius intentio est a destru
endum ⁊ occupandū regnū illud cum hoc non possit
quoniā rex bonorum nō est minus potens ipso vide
licet regnum eius debilius regno illius. ¶ Manife-
stum est ipsū esse in vltimitate miserie miserū primū
quidē in ardore insatiabili auaricie laborat dum re
gnum ambit alienum qd adipisci non potest deinde
odio vel inuidia ardet inextinguibiliter. Similiter
ira dum non prouoco inimicissimū sibi principē bo
norum ipugnare vel pugnare preualet. Ira autem ⁊
inuidia ⁊ odiū auaricia eius sunt ei oēs in vltimo ⁊
generaliter quecunqꝫ de eo dicūtur p se sūt apud ip
sum pma et maxima. Quia igit ista miserie sunt: et
molestie imo tormēta spūalia necesse est ipsū et mi-
serū esse in vltimitate miseriarū et torqueri in volū-
Nota tate tormentorum. Q̄ si dixerit q2 ista nō dicunt de
eo nisi secūdū effectū quēadmodū ⁊ principē bono-
rum xpiani dicūt iratū nō scdm turbatiōis affectum
sed scdm vltionis effectuꝫ. Sequit eos ex necessitate
ipsum esse omnino liberū et imunem ab ira et odio
inuidia et omni mala volūtate et apud se quietissi-
mū pacatissimū ac beatissimū ⁊ nihil habere omni-
no malitie in se. vl apd sesꝫ effectiue tm̄ ipm vocari
Nota malum. Hoc aūt multis viis facile destruit ⁊ pmum
quidem quoniam si non ē mal⁹ nisi effectiue nō erit
contrarius pncipi bonoꝝ cum princeps bonorū bo
nus sit nō solū effectiue per modum effectiōis imo
etiam essentialiter. Secundo quia quemadmodum
princeps bonoꝝ simplicit optimus est et essencialit
⁊ p modum effectionis. Sic principem malorū vtro
qꝫ modo pessimū esse necesse est quare nō solum ma
lus erit p modum effectionis immo etiam essencia-
liter ita vt ei⁹ entitas ipsa eius malitia sit quemad-
modum in principe bonorum se habet scilicet q ei⁹
entitas ipa bonitas ē. ¶ Amp̄. Bellū qd ponūt inter

ipsum et principē bonorum ⁊ regnū atqꝫ regnuꝫ bo
norū aut ē iustū aut non q si est iustū a parte ipsius
iuste igitur ipugnando principē bonorum ⁊ regnum
ipsius: quare ⁊ bene ipse etiam princeps bonorum
debet ei cedere ⁊ non repugnare: quare iniqu⁹ est in
resistendo ⁊ repugnādo ei pnceps bonorū. Si vero
iniustū est bellum est igitur ex iniusta causa hec au-
tem causa: aut est sola cōtrarietas: aut est aliqua ex
causis nominatis sꝫ ambitio siue auaricia siue odiū
siue inuidia: siue ira q si sola contrarietas causa est
belli hmōi cōtrarietas non potest esse iniusticia per
se in eo q contrarietas tūc enī ex vtraqꝫ parte esset
iniusticia ⁊ iniquitas equaliter cum equaliter sit cō
trarietas a parte principis bonorū ad ipsum vt eo
modo. Preterea malum inuenit sepissime malo cō
trarium: et etiam in rebus sensibilib⁹ quas ipsi po- Nota
nunt creaturas esse seu facturas principis maloruꝫ
vt caliditas ⁊ frigiditas se habēt ⁊ multa hmōi qua
re esset iniustū bellum inter hmōi: et etiam ex vtraqꝫ
parte. Cum enī contraria omnia veri nominis equa
lia sint iure ⁊ lege nature iniustuū et iniquū est vt al
terum alteri dominetur aut supersit. ¶ Amplius si
quēadmodū se habet princeps bonorum ad omnia
que bonitatis sunt siue bona. Sic princeps malorū
ad ea que malicie sūt siue mala erit ex necessitate vt
quemadmodum de principio bonorum iusticia pie-
tas ⁊ beniuolētia atqꝫ beneficiētia aliaqꝫ oīa hmōi in
primis dicuntur et maxime vt de principio malo-
rum cōtraria predictis dicātur i primis ⁊ maxie q̄re
quemadmodū princeps bonorū in primis est iustus
et maxime ⁊ ad hunc modum de aliis. Sic princeps
malorū in primis sit iniustus maxime in primis im-
pius: ⁊ maxime in primis maliuolus: et maxime in
primis maleficus: hoc est maleficentissimus. Facilli
mum autem est destruere vnumquodqꝫ istorum ꝺ eo
sicut euidenter est videre de ipsa iniusticia. Leges
enim quibus regnum suum regit aut sunt quales es
se debent in regno illo aut non. Si sunt quales eē de
bent in regno illo: non dedit igitur leges subditis su
is: nisi quales dare debuit: ⁊ ita nō precepit aut statu Nota
it in regno suo nisi qd debuit q aūt ꝺbuit statuere de
buit seruari a subditis eius: q autē debet seruari iu
stum est seruari. et omne quod iustuꝫ est seruari: iu-
stum est: quare non statuit aut precipit: aut precepit
iniqua nisi qd iustū est eum precipere vel statuere ⁊
subditos eius seruare a parte igit ista nullo modo
iniustus est. ¶ Amplius. Aut ipse debet facere solū Nota
qd malum est aut non. Si sic faciendo igitur malum
non facit nisi q debet faciendo aut q debet nō est iu
stus. immo iustus ⁊ bonus. Eodem modo est decla-
rare de iudiciis: quia si non debet iudicare nisi iniu-
ste erit ⁊ iudicando iniuste iustus quare nullo modo
rum erit iniustus: hoc est nec operando iniuste: nec
in iudicando iniuste: nec statuendo vel precipiendo
quod iniustum est. Q̄ si dixerit: quia debet fa-
cere bonum destruitur hoc multis modis: primum
quia naturali possibilitate prohibitus est facere bo
num: sicut confitetur aduersarius. nihil autē earum
que p se ipossibilia sūt alicui debitum est apud ipsū
non enī quia bonū est esse hoiem debet asin⁹ esse hō
cū hoc ipossibile sit apud ipū. ¶ Amp̄. Cū pncipiū
seu princeps bonoꝝ ad bona pportionabilit se hēat
hoc similit vt iste ad mala erit ⁊ pmutari: vt quemad
modum ille se hꝫ ad mala: sic iste ad bona: q̄re sicꝫ ille
nec dꝫ facē mala: nec decet cū nec decē pōt facē illa.

Sic nec iste vnq̄ debet facere bona: ⁊ sicut ille facit
q̄ cum decet ⁊ ad eū pertinet faciendo bona. sic iste
faciendo mala: quare si verū est q̄ benefacere sit fa-
cere q̄ ad aliquē ꝑtinet ⁊ q̄ cum decet hoc eīn modo
Nota semper benefacit princeps bonorū. Semper igitur
benefacit mala faciendo princeps maloꝝ. ¶ Amp̄.
Sicut leges oēs et statuta principis bonorū sunt
de bonis faciendis ⁊ de malis fugiendis: sic leges ⁊
statuta principis maloꝝ erunt econtrario de malis
faciendis ⁊ de bonis fugiendis: ⁊ sicut ille auctoritā
tem habet statuēdi illa in regno suo. Sic iste habet
ius ⁊ potestatem statuendi ꝯtra in regno suo: ⁊ sicut
illi obediendū est a subditis suis in regno suo. Sic ⁊
isti in regno suo. Quare manifestū est q̄ iura huius
duorū regnoꝝ cōtraria sunt: ⁊ cū aliquid est ius in al
Nota tero coꝝ: cōtrariū est ius in reliquo. Quare manife
stū est vtrūq̄ regnū iustis legibus ac statutis regi et
ideo bene ac decenter administrari a principe suo q̄re
vterq̄ est bonus administrator regni sui: q̄ntū ad hoc
⁊ vterq̄ bonus est in bñfaciendo oībꝰ his qui sūt
de regno suo dādo. s. eis eē ⁊ alia que sunt eis bona
hoc est necessaria ⁊ vtilia quare equaliter boni sunt
isti duo principes tā in bona faciendo suis q̄ in ad-
ministrando ⁊ regēdo ea q̄ sibi subdita sunt ⁊ insup
eodē mō ⁊ equaliter mali: id est nociui cū neuter eo-
rū nociuus sit nisi vel cōtrario suo: vel ei q̄ est ex ꝑte
cōtrarij sui. Et de regnis coꝝ eodē modo se habet.
¶ Amp̄. cū isti erronei ponāt ꝟtutes ⁊ vicia ꝯtraria
⁊ ab hmōi principibus contrariis ⁊ eodē mō se hr̄e
principem maloꝝ ad vicia: sicut principem bonorū
Aduerte. ad ꝟtutes erit igitur vt quēadmodū virtutes oēs
de principe bonoꝝ dicūtur in primis: ⁊ maxime per
modū quo ei cōgruit. sic ⁊ oīa vicia de ꝑncipe ma
lorum per modū eundē: quare quemadmodū ille est
ꝟtuosus in vltimo ꝟtuositatis. Sic iste viciosus est
in vltimo viciositatꝭ quare laborās est oīu peste vi
ciorum in vltimo quare falsitate ⁊ infidelitate: ergo
nulli suorum fidem aut veritatem seruat. Silr vide
licet amiciciā quare oēs suos odit atq̄ persequit̄
⁊ cum nullo coꝝ pacem habꝫ. omnes ergo suos im-
placabiliter ꝑsequit̄. Cū igit̄ oīmodā habeat po-
testatem in eos oēs destruit quare nihil suoꝝ esse
pacitur aut viuere. quēadmodū ⁊ princeps bonorū
si odio haberet aliquē coꝝ que facit. statim illud de-
Aduerte strueret. Q. si dixerit quis fidē amiciciā et veritatē
seruat suis ⁊ toti regno suo. Inimicis autē ⁊ cōtra-
riis nihil hoꝝ seruat. Manifestū est q: hoc videlicet
falsitas est: vel infidelitas: videlicet viciosa odiositas
cū hec oīa per modū sūi inueniant̄ in principe bo
norum. amicitias eīn vel fidē non habet ad malorum
quo ea implacabiliter ꝑsequitur ꝟitatem quidē iu
stitie habet ad ea qua ea punit ⁊ vindicat. Nō autē
eam ꝟitatē quā fedus aut amicitia requirit siue socie
tas. ¶ Amp̄. necesse est ꝑncipem malorū esse sapien-
tissimum. Scit igit̄ ⁊ quid facit ⁊ q̄liter in omnibus
⁊ ꝑ oīa quare scit se male agere cū male agit. Si
nunq̄ male agit. Sciēs igitur ⁊ prudens male agit
quotienscūq̄ male agit: aut potest igit̄ se continere
Nota ne male agat aut non potest. Si nō potest nō est igit̄
ei voluntariū male agere sed necessariū maxime cū
impotentia illa naturalis ei sit: nullū autem est pec-
catum nisi voluntarium peccatum dico operis qua
re non peccat in eo q̄ sic agit. Nunq̄ igitur male
agit cum nunq̄ peccet. Si ꝟo pōt continere se ne ma
le agat ⁊ male agit quō igit̄ sapiens est. ¶ Amp̄. sic
sapientia ⁊ ꝟtus necessaria cōmitatione se cōmitā-
tur sic insipientia seu stultitia ⁊ viciū. Cū igit̄ vicio-
sus sic in vltimo viciositatis erit igitur stultꝰ ⁊ insi-
piens in vltimo stultitie ⁊ insipientie. ¶ Amp̄. Si ve
rū est q: vicia obtenebrāt eas in quibꝰ sūt ⁊ stultos
eas faciunt ac insipientes. Sicut ꝟtutes econtrario Nota
eos illuminant in quibus sunt eosq̄ prudētes faci-
unt atq̄ sapiētes cū princeps maloꝝ in vltimo ⁊ ma
xime illa habeat erit ex necessitate in vltimo obtene
brationis obtenebratus ⁊ in vltimo stultitie atq̄ in-
sipientie stultus ⁊ insipiens. ¶ Amp̄. sicut ꝑnceps lu
cis in vltimo luminositatis luminosus. Sic princeps
tenebrosus in vltimo tenebrositatis tenebrosus. Si-
cut eīn ille ad lucem se habet sic iste ad tenebras per
omnē modū: quēadmodū igitur ille in vltimo lumi- Nota
nositatis spūalis luminosus est. Sic iste i vltimo te-
nebrositatis spūalis tenebrosus. Sicut eīn lumino-
sitas temporalis apud principē lucis locū nō habꝫ
cū sit incorporalis in vltimo corporalitatis. Sic ⁊ tene-
brositas corporalis apud principē tenebrarū locū nō
habet neq̄ necesse est tibi vt remouvcā corporeitatē
ab vtroq̄ cū iam dubitare nō posset necesse esse per
se seorsum esse longe a corporeitate: vtpote simplex
in vltimitate simplicitatis cū oīs corporeū partibi
le sit in infinitum ⁊ aggregatū ex ꝑte ⁊ ꝑte: immo ex
ꝑtibus quibus nō est numerus atq̄ compositum ex
materia ⁊ forma. Obtenebratus igit̄ est princeps te-
nebraꝝ obtenebratione spūali vltra q̄ nō est obtenē
bratio. Hec aūt est ignorātia sicut scientia lux quarē
omnia ignorās est ⁊ nichil sciens oīno. ¶ Amplꝰ.
manifestū est de viciis q̄ cū vehementer inualuerint
non vicia tm̄ sunt: sed insanie sicut ira vehementiam
furor efficit̄. Eodē mō se habꝫ ⁊ de amore quare cū
omnia vicia in ꝑncipe tenebras sicut in vltimo vehe
mentie ⁊ intentionis necesse est ipm̄ in vltimo furio-
sitatis ⁊ insanie furiosum ⁊ insanū. hoc aūt est dice-
re furiosissimū atq̄ insanissimū: quare nec suis nec
aliis parcere. Sz passim occidere passim destruere
passimq̄ in oēs ⁊ in seipm̄ seuiret. Si aūt necesse est Nota
⁊ de gente eius quare in gēte eius est bellū vniuersa
le tā ciuile q̄ intestinū quare regnū eius destruit se-
ipm̄ imo iā dudū destruxit quēadmodum multitudo
insanoꝝ in semetipos seuiētium nec ad modicū sta-
re potest. Quomodo igit̄ stetit regnū huiꝰ ꝑ infini-
ta milia annos nō eīn ꝑncipiū scdm̄ ipos vel si habꝫ
iam ab eius cōditione annoꝝ multa milia trāsierūt.

¶ Destructio erroris manicheoꝝ. Si ponāt ꝑncipē
tenebrarū esse corporeū ⁊ regna eiꝰ tenebrosa.

Quia verō vsq̄ decipiūt erronei huius Nota
modi vt principem istum corporeum eē
sentiant regnum eius totū eē tenebro
sū etiā tenebrositate corporali bene se
habet etiam de hoc circa eos iuxta eorum insipien-
tiam disputare. Quero igitur ab eis vtrum tenebre
huiusmodi visum impediant. q̄ si visum impediunt
vniuersaliter cecus igitur est ipse et nichil videns ⁊
tota gens eius in regno suo nisi forte dixerit q̄ gens
eius est ⁊ ipse sicut quemadmodum apud nos bubo-
nes: noctue: ⁊ vespertiliones ⁊ similia que in tene-
bris vident in lucem vero cecantur. Ponunt igitur
isti totam gentem eius esse corpoream: spirituales
enim substantias: nec lux nec tenebra corporalis ad
visū spiritualē: id est intellectū iuuat aut impedit

Scdm hoc ipe de die nihil videbit: videlicet gens
eius ꝛ ppter hoc resistere nō poterit pncipi lucis et
genti eius de die oīm igit̄ die vincet̄ a pncipe lucis.
Si princeps lucis et exercitus eius possunt intrare
regnū ipius. Q. si dixerit qꝛ rex lucis si intraret re-
gnū tenebraꝝ obtenebraret̄ ibi: manifestus ē in hoc
error eoꝝ. lux eñ tenebras intrans ipas expellit ꝛ lo
cum quātūcūq; tenebrosū illuminat nec tenebris lu-
cis possibile est repellere qꝛ ex modica lucerna tene-
bras magnas vincit domū magnā illuminans qua-
re tenebre regni istius nō possunt prohibere nec etiā
resistere quominus princeps lucis ꝛ gēs eius regio
nem intrent ꝛ illuminent tenebraras: quapropter ex
cecabitur. Sic princeps tenebraꝝ ꝛ tota gens ipius
ꝛ ita patebit gladio ꝛ direptioni atq; destructioī pn
cipis lucis ꝛ gentis eius. ¶ Amp. Scdm hoc regio
nostra nec lucis erit nec tenebrarū, cū de die sit lucis
scilicet ꝛ de nocte tenebrarum ad quem istorum prin
cipum vel cui⁹ regnū pertinebit. Q. si dixerit quia
tenebre adeo dense sunt in regno illo: vt nullo modo
luci peruie vel penetrabiles sint. Manifestū est hu-
iusmodi hominē non intelligere qd tenebra sit. ¶ Te
nebra enim non dicitur nisi secundum tres intentio-
nes quas narrabo. Prima est priuatio lucis sicut
apparet in nocte ꝛ die. Nox eñ non potest intelligi
nisi priuatio luminis solaris quaȝ efficit interpositio
terre. nō eñ nouam dispositionē induit aer ex reces-
su solis que tenebra possit dici cuius declaratio hec
est quia si intellexerimus splendorē solis ab aere re
cedere ꝛ nullā ei nouam dispositionē aduenire erit
nihilominus tenebra ꝛ nox ꝛ nihil videbitur in regi
one a qua terra phibet ꝛ abscondit splendorē solis.
Si eñ tenebra dispositio esset cōtraria splēdori vel
lumini in aere cum contraria ex necessitate equalia
sint ꝟtute resisteret ei ex necessitate ꝛ fieret mixtū seu
mediū ex luce ꝛ tenebra in aere. ꝛ ita dies nō esset di
es: imo mixtū ex die ꝛ nocte ꝛ eodē modo continge-
ret q nulla nox esset neq; dies veri nominis. ¶ Secū
da intentio quia tenebra dicitur corpus densum: et
densitate sua resistens lumini. Sicut terra nubes et
caligo. Causa autem in hoc est quoniam quotiens
dicitur alterum oppositoꝝ totiens ꝛ reliquum dici
necesse est quare si lux corpus dicitur: quēadmoduȝ
sol aut flāma dicetur ꝛ corpus ei oppositū tenebra.
Si ergo dixerit regnum tenebrarū regionē esse cali-
ginis teterrime vel terre nubilositatis necesse habet
cōcedere que supra dixi hoc est nichil ibi videre vel
videri nisi quēadmodum narraui supra: videlicet q
aīalia regni illius animalia noctis sunt vt bubōes
ꝛ noctue ꝛ vespertiliones. Sed nec sic effugiet aduer-
sarius quoniā huiusmodi tenebra: id est corp⁹ huí⁹
tenebrositatis aut est impassibile a cōtrario quocū
q; vel non q si fuerit impassibile nō potest igitur in
eo fieri motus sicut valet indiuisio: accidunt etiā ex
hoc in nūero ꝛ peruersitates ꝛ inconueniētia primū
quia cū sit corpus erit vel simplex vel mixtū ꝛ si fue-
rit simplex non habet huiusmodi densitatē quia neq;
flāma neq; caligo: neq; nubes: neq; fum⁹: corp⁹ sim-
plex est: aer vero depurationē accipit ab huiusmo-
di caliginositate ꝛ densitate: sicut a nubibus ꝛ nebu-
lis. quare contingit ibi fieri depurationē vel possibi
lē eē saltem fieri ibi depurationem ꝛ ita fieri regio-
nem illam receptiuaȝ luminis ꝛ illuminabilē quare
non est regio tenebrarum nisi ppter absentiaȝ lucis
secundū hoc ꝛ ita non erit regio tenebrarū nisi quē-
admodum habitatio nostra de nocte. ¶ Amplius.
cum regio illa ignem habeat: ignis autem dissolu-
tiuus sic huiusmodi densitatis ꝛ grossiciei erit quem-
admodum ꝛ apud nos vt cum inualuerit apud eos
in regione illa calor subtilietur huiusmōi tenebra ꝛ
deponant illam grossiciem. fiatq; apta receptiōi lu-
minis. ¶ Amp. scdm hoc aperte hoc est circa sedem
pncipis tenebrarū sit tanto maior tenebrositas quā
to maior est dignitas atq; nobilitas loci illius ꝙ in-
ferioris ꝛ a sede principis remotiorū quare ibi ma-
ior densitas ꝛ caligo erit ergo loc⁹ vilior atq; defor-
mior: grossicies enim ꝛ densitas ignobilitates sunt
ꝛ deformitates in corporib⁹. ¶ Amp. In medio ter
re si locus ibi est. est vltimitas elongationis a luce.
Similiter densitatis ꝛ grossiciei nec est somiare cor-
pus grossius terra vel magis resistens lumini. qua
re si sedes principis tenebrarum in mūdo isto est ibi
eam esse necesse est: quare quemadmodum terra est
fex omniū corporum ꝛ locus ille feculentior ac vili-
or ita ꝛ habitatores loci illius quasi fex sunt omni-
um substantiarum spiritualium. Si locus eorū ibi
est ꝛ ipse etiam fex vilissima in imo loci illius reside
at. ¶ Amplius. ab isto principe malorum necesse est
vt sint omnia vicia quemadmodū a principe bono-
rum omnes virtutes. Sic igitur quanto aliquis vir
tuosior tanto principi bonorum acceptior. Sic quā-
to aliquis viciosior tanto principi malorū gratior.
¶ Amplius. secundū hec que sunt vicia in regno pn
cipis bonorum erunt virtute in regno contrario et
econuerso quare nihil erit simpliciter virtus aut vi
tium. Sed in quodaȝ vel alicubi ꝛ similiter nihil erit
simpliciter bonum vel malum. ¶ Amplius. sicut pn
ceps bonorum colitur virtutibus. Ita et princeps
malorum colitur vicijs ꝛ colendus est. Que igitur
erit remuneratio viciorum apud ipsum huiusmodi
cultus. Cum enim remuneratio virtutum que in vi-
ta ista sunt sit decor virtutum que in altera vita sūt
erit ne similiter: vt remuneratio viciorum que hic
sunt deformitas atq; peruersitas viciorū que in al-
tera vita erunt que tāto maior erit ꝙ hic quāto glo-
ria animarū futura maior est ꝙ decor earū hic. Hec
autē nō est remuneratio neq; felicitas sed dānatio ꝛ
infelicitas q̄ maior cogitari non pōt. ¶ Amp. decla-
ratū est iam tibi qꝛ vicia ꝛ ꝟtutes circa idē subiectū
hñt fieri naturaliter ꝛ oīa cōtraria. Scdm hūc erro-
rem autē vicia nō habēt fieri nisi in gente tenebrarū
que tota creata est a principe malorū quare appa-
ret ea non esse ꝯtra scdm eos: quis eñ est qui non vi-
deat homines ex vitiosis virtuosos fieri ꝛ ex bonis
malos ꝛ econuerso. ¶ Amplius. remuneratio qua
cultores suos remunerat princeps malorum aut est
felicitas: aut miseria q si miseria non est ergo remu
neratio sed vindicta. Si vero felicitas manifestum
est autem quia neq; felicitas potest esse ex vicijs ne-
q; cum vicijs cum vnūquodq; eorum miseria sit ꝛ tā
to maior miseria quanto maius. quis enim dubitet
auariciam famē esse siue sitim pecuniarum ꝛ posses
sionum. famē autem siue corporalis sit siue spiritua
lis nemo dubitat esse miseriam. Similiter ꝛ luxuri-
am famē esse ꝛ siti corporalis voluptatis. Iam ve-
ro ꝛ inuidiam et odium quis non videat tormenta
esse animarum humanarum et spiritualia earum
incendia. Manifestum igitur est: quia cum vitijs
vel cum vicio etiam earum non potest esse ꝟa felici
tas. Si igit̄ ꝟa felicitate remūerat cltores suos pn

cepo malorum necesse est vt a viciis in eos exuat at
q purificet q̄re necesse h3 eis destruere merita mag
q̄ mercedē retribuat. Manifestū etiā est ex hoc con=
sequēter q2 quāto viciosiores sunt hmōi cultores tā
to lōgius sunt ab hmōi remuneratiōe. Si aūt remi=
niscieris de gloria animar2 veraq3 felicitate ear3 cer=
tum est tibi q3 status cui debet hmōi felicitas similitu
do quedā est preuius et quasi vmbra illi9 Status vo
viciosus nō solū dissimilis est statui felicitatis s3 etiā
cōtrario. Manifestū est igitur q apud p̄ncipē malo
rum nō est remuneratio felicitatis p cultu sibi exhi=
bito: sed magis dānatio et miseria cū apd ipm ipos=
sibile sit cessare vicia: imo necesse sit tāto esse maio=
ra quāto viciniora. et ppter hoc tanto maiorem esse
miseriā grauioraq3 tormēta. ¶ Amp. quis erit cult9
eius q̄ sacra. q̄ sacrificia: q̄ laudes et orōnes. Sicut
eñ p̄nceps bonor2 colit largiēdo aliis et subueniēdo
ita coletur iste fraudando: rapiendo: furādo. Retri=
buet igit istis facientib9 vel mercedem vel penā et de
mercede iam diximus quia felicitatē p̄stare nō potest
nec apud eū pōt esse vllo modor2 felicitas. Si verō
penā retribuit erit ergo bonus et iust9 dñ et mala pse
quit bonus et dñ q iustū est retribuit mala facienti=
bus iustus. Sacra vo et sacrificia cuiusmōi exhiben
tur ei nisi execrationes oim modor2 peccator2 et vitio
rum q̄ omīa nō sacra et sacrificia: cū nec sacrēt nec sā
ctificēt sed magis execratiōes sunt et inquinationes
facientiū. Quare non cultus diuin9 sed magis cōtra
riū erit omia hec. ¶ Amp. que laudes ei exoluētur
a subditis suis et qd in eo vel ppter qd laudabit. Nō
eñ laudari pōt p eo q bonus vl quia boni aliquid
faciat quid ergo de eo p̄dicabūt laudatores ei9. Si
eñ p̄dicant de eo q malus est et q2 malefacit oia q̄cū
q facit nō est hoc laus: s3 vituperiū et mala diffama
tio. Si vo p̄dicant q2 bon9 est et quia bñfacit omnia
quecunq3 facit. hic nō tam falcissima adulatio est q̄
etiā irrisio siue derisio. quēadmodū si quis coruum
laudare volēs p̄diceret album et de cigno similit si eū
nigrū quis dicat. Nemo dubitabit quin vtrūq3 irri=
deat. Quas aūt oratiōes seu petitiones diriget ad
eum ab eo eñ peti nō possunt bona cum ea prestare
nō possit: ergo non potest ab eo peti nisi vt mala fa=
ciat petentibus vel bona ab eis auertat. Hec autem
sunt petitiones insanissimor2 qui eñ talia petūt non
mercedē petunt et p̄mium sed damnationē atq3 tor=
mentum. Preterea si interrogent cultores eius: vi=
delicet ppter qd colant eū aliud respondere non po
terūt nisi ppter ipm colim9: vt omia mala nobis fa
ciat et omis bona a nob auertat. ¶ Amp. scōs istos
erroneos qd dicet de omīb9 mala facientibus nisi q
ea faciendo colunt principē malorum. Sicut bona
facientes colunt principē bonor2. dicetur igitur scd3
hoc q omnes fornicatores/omnes fures: omēs ra=
ptores: cultores sunt p̄ncipis hmōi. ex quo sequitur
omnia lupanaria et omnes speluncas latronum tem
pla eius esse cum in eis locis cultus hmōi exerceat.
Q si dixerit q2 nō colit eū hoc faciendo cum ppter
amorem aut honorem eius ista non faciant. Sed si
quis ppter honorem vel amorem eius talia facerēt
ille ipm in hoc honoraret et coleret. Dico autē: quia
si hoc esset videlicet quia talia placerent ei inimicis=
simus esset cultorum suorum. cum exhonoratio ani=
marū suarum ei placeret illaq3 ab ipsis requirerēt.
Sequitur etiam ex hoc q non solum fugiendus sit a
cultoribus suis. Sed etiam totis studijs ac viribus
impugnandus: eo q maxima mala eor2 ei placeāt
et ad ea illos preceptis ac legibus inducat et ab ipsis
ea requirat. Maxima eñ mala animarū sunt vicia
et peccā: vtpote morbi et vulnera earum et tanq3 q̄dam
mortes ipsarum q qui non vidit omnino obtuituit et
nec hominis nomine dignus est.

¶ Conclusio premissorum.

¶ Iam igitur satisfeci tibi in hoc q vulgaribus et in
tellectu facillimis declarationibus atq3 pbationib9
destruxi vanitatē de duob9 principiis q̄ est error et no
cissimus manicheorū: quē omis lex impugnat et sicut
iam manifestum factū est tibi p̄me philosophie p
illum aliis viis destruit et iuxta illas multas hic tibi
posui possent et alia ad destructionē huius erroris
adduci quibus supersedeo motu prolixitatis. addu
cam autem p errore isto rationes que ipos in hoc in
duxisse videntur: respondebo eis vbi dignum aliquid
responsione inuenero.

¶ Rationes adducuntur siue radices que ma
nicheos in errorē induxisse videntur.

Orū igitur primū est quia ex altero con
trarior2 nō potest esse alterū malū. igitur
ex bono esse nō pōt: erit igitur ex malo et
quia res non currit in infinitū: videlic3 vt
hoc malū sit de illo malo et illud ex tertio et ita in in=
finitum: erit igitur venire ad malū qd nō est ex alio.
Sed neq3 est ex bono: quare malū illud ex nullo est et
ita est p̄ncipiū in se et etiam p̄ncipium malorū cum
alia sint ex ipo. ¶ Amp. aut aliquod est pmū malum
videl3 aliqd nō est aliud aut nullū qd si nullū ascen=
dit igitur res in infinitum. Iam ante destructa est in=
finitas causarum et declaratus est status eor2 tibi per
me in tractatu de p̄mo p̄ncipio et de pbatiōibus ac
declarationib9 q̄bus stabilit esse illius et de viis qui
bus venitur ad ipm. Si vo aliqd est primū malum
cū illud non possit esse ex bono erit ex necessitate p̄n
cipium in se vt dixi et causa illorū malorū. ¶ Amp.
omē quod est malū aut est malum ex se aut ex alio q
si nichil est malum ex se erit igit omē qd est malum
malū ex alio. et ita vel ex alio qd est malū vel ex alio
quod est malum: vel alio qd est bonū ex prima radi=
ce quā primo posui. quare vnūquodq3 quod est ma=
lum erit malū ex alio qd est malū et ita redibit ad in
finitatem p̄dictam vel fiet circulus aut reflexio cau
sarū: videlicet vt a. sit malū ex b. et b. sit malum ex a.
Iam autem destruxi tibi circulationē et reflexionem
in eodem tractatu destructione postq̄ non relinquit
dubitabo. Q si aliqd est malū essentialiter aut erit
illi p̄ncipium aliud ex quo sit aut non. Si sic erit igi
tur illud principiū malum exposita radice. et nō erit
minus malum: quare erit malū essentialiter et ita re=
ditur ad id qd ante dixerā: videlicet q aliqd erit ma
lum essentialiter et p̄ncipiū malor2. Eadē pene via est
qua q̄ritur vtrū omē qd est malū sit malū scdm substā
aut scdm pticipationē qd si omē q est malū est malū p
pticipatione: quēadmodū si diceret qm. a. est malum
in habēdo seu pticipādo. b. et rursū. b est malū in ha
bēdo vel pticipādo. b. et ita in infinitū. Iā errorē istum
meministi esse destructū vbi destructa ē infinitas cau
sar2. Silr se h3 et de circulatiōe vl reflectiōe. Alia au
tē via declarabit hoc ex ipossibile malū eñ scdm hāc
intētionē erit hñs malū et iterū malū illd erit eiusdē
intētiōis: et h3 hñs malū aliud et sic in infinitū q̄re ma=
lū nō erit nisi hñs in ipo infinites implicatū cū ei de
malo hñs totum et solū extraxeris nihil erit residuū.

Si enim aliquid erit residuũ illō erit indubitãter ma-
lum aliquod. Sed in omni malo intelligit̃ habens et
aliud. Quare habens nō est totaliter extractũ a ma-
lo cũ adhuc sit in illo q̃ erat residuũ. faciã autẽ hoc
clarius ꝛ dicã quia si malũ est habẽs maliciã siue p-
ticipans erit malicia explicationẽ habitus malicie
ꝛ malicia habita eodẽ mō erit habitus alteri⁹ mali
cie que similit̃ erit habitus tertie malicie ꝛ ita in in-
finitũ quare cũ aggregaueris omnes istas explicatio
nes inuenies ex necessitate malicia habitus habitus
habitus. ꝛ ita in infinitum: ita vt nō occurrat cui⁹ sit
habitus nisi alterius habitus ꝛ quotiẽs ibi ponitur
habit⁹ intelligatur genitiui casus. Quare scd̃z hoc
malũ erit infinitũ ꝛ inexplicabile ꝛ ideo in intelligi-
bile ꝛ ꝓpter hoc non potuit hoc nisi homo qui nō in
telligit seip̄m. Tu autẽ scis ex alijs quia hoc ẽ vnu3
ex principijs p̄me philosophie p̄me partis videlic3
q̃ omne est intelligibile eẽ. Scis etiã q2 philosophia
nō consulit erroribus hominũ qui seip̄os non intel-
ligunt vel qui ponũt intelligibilia. Reuertat̃ igitur
ad id in quo eram ꝛ dicã: quia impossibile est omne
quod est malũ malũ esse scd̃z participationẽ ex quo
erronei isti videnẽ sibi ꝓbasse q̃ aliquid sit malũ es-
sentialiter siue scd̄m substantiam.

¶ Destructio prime radicis cui rationes ma
nicheorum maxime innituntur.

Ec igitur oīa que ꝓposita sunt facile est soluere vel potius dissoluere. ¶ Incipiã igitur a radice cui ratiões eorũ maxime innitunt̃. Hec autẽ est quã dixi videlicet
alterũ contrarioꝝ esse non posse ex altero. Dico igi-
tur hanc radicẽ esse falsam nisi hoc mō eã intelligãt
videlicet q̃ ex altero cõtrarioꝝ nō potest esse p̄ se al
terum. ¶ Manifestum enim est q̃ ex calore interdũ est
frigus per accidẽs ꝛ corpora aīalium p̄ calorẽ infri-
gidant̃ scd̄m accidẽs: calor enim aperit poros in cor-
poribus animaliũ et amplificat eos ꝛ ꝓpter hoc et
vaporat calor ex illis ꝛ frigescunt postea. Similiter
ꝛ ecõtrario p̄ frigiditatẽ cõstringunt̃ pori eorundẽ
ꝛ ideo multiplicatus calor intus retinet̃. ¶ Amplı⁹.
Ex vino est ebrietas. Ibi ergo manifestũ est quia ex
bono est malũ nisi forte dicat q2 vinũ nō est bonũ eo-
dem mō ex medicina quãtũcũq3 bona ꝛ salutari pro
uenit interdũ egritudo cũ quis eam aut non debita
mẽsura aut nō debito mō aut non t̄pe accipit opor-
tuno. Q̃ si dixerit nec medicinã esse bonã nec ip̄am
sanitatem ꝓcedam ad alia. Sciam enim nō negabat
esse bonũ vel bona. quid enim est bonum si sciẽtia non
est bonu3. ex illa tamẽ manifeste plerũq3 oritur ma-
lum sup̄bie ꝛ iactantie q̃ si nec ip̄am scientiã bonum
esse cõfiteri noluerit de ꝟtute: hoc negare non pote-
rit ex qua etiã similia mala plerũq3 ꝓueniũt: multi
enim de sanctitate sua in mala sup̄bie iactãtie ꝛ ianis
glorie deciderũt. ¶ Amp̄. malũ inuidie nunq̃ nō est
ex alieno bono ꝛ in cessante cessat. ¶ Amp̄. de visibi-
libus si quid cõcedũt esse bonũ debite hoc indubitã-
ter cõcedẽt. Nō est autẽ dubiũ qn ex ea ꝓueniat ob-
tenebratio visus ꝛ tandẽ cecitas: videlicet cũ nimia
fuerit aut tẽpore aut vehementia. Q̃ si de visibili-
bus nihil bonũ esse dixerit ꝛ de alijs sensibilib⁹: sim-
iam in hoc deuenit vt sensu indigeat nō quidẽ ad ex
periẽtiã tm̄. Sed quẽadmodũ insensatus qs enim nō
sẽtiat vtilitates escaꝝ vestimẽtoꝝ ꝛ alioꝝ hmōi ꝛ ip-
semet etiã q̃ hoc delirat qcq̃d ad exterius rationẽ dī
cat meus cũ dī ad rationẽ ista sentit eẽ vtilia ꝓpter
qđ ꝛ querit illa quẽadmodũ cum ꝓpter frigus sup-
fluũ cuius nocumentũ sentit ꝛ magis timet q̃rit calo
rem tanq̃ vtilẽ et nocumentũ frigoris ꝓhibentem.
Isti igit̃ erronei dũ ista querunt non tã salubriter q̃
etiã licite ꝛ honeste testes sunt ꝯ seip̄os: frig⁹ enim
sup̄fluũ pacičti calorẽ q̃rere salubrẽ nō tam licitum
est q̃ etiã debitũ: eousq3 vt reus mortis sue sit ꝛ ho-
micida suip̄i⁹ qui in eo statu calefieri neglexerit: qđ
igit̃ nemo tenet̃ querere nisi quod bonũ est. manife-
stũ est calorẽ hmōi bonũ esse ꝛ de frigore similit̃ ve3
est. ¶ Amp̄. nemo dubitat quin ex vino sit ebrietas ꝛ
quãto melius tãto maior ex illo ebrietas tantoq3 fa
cilius quare manifestũ est q̃ ex bono malũ ꝛ ecõtra-
rio ex malo bonũ. quemadmodũ ex egritudine ꝛ fla
gellatione correctionũ ꝛ eruditionũ ꝛ hoc ip̄m testa
tur natura in vnoquoq3 que nobis suggerit ꝛ vnum
quẽq3 nostrũ docet puulos ꝛ stultos flagellare. Silr
in maleficos punire. vt vel ip̄i corrigant̃ vel aliĩ. et
de canibus ꝛ equis similiter se habet. Quia igit̃ hoc
nature testimoniũ apđ omnes est ꝛ sic vniuersale est:
testimoniũ autẽ vniuersale nature falsum eẽ impos
sibile est. Quare ex hmōi malis bonũ correctionis
ꝛ eruditionis ꝓuenire manifestũ est. Quis autem q̃
mentẽ habeat dubitare potest quin ex bono sanctita
tis aliarũq3 ꝟtutu3 interdũ superbia orit̃ ꝛ contẽ-
ptus alioꝝ. Similiter ꝛ ex bono fortitudinis p̄ceps
audacia ꝛ iracundia. Iuxta hec aquã ꝛ ignẽ aut dī-
cent eẽ bona aut mala. Si bona cũ igitur manifestũ
sit mala plerũq3 ex illis ꝓuenire, videlicet exustiões
hominũ ꝛ immersiões aliasq3 multiplices destructi
ones. manifestum est ex bonis mala prouenire vel
oriri. Q̃ si dixerint quia mala sunt. Manifestum
est similit̃ ex his multa bona ꝓuenire sicut sunt tem
perate calefactiones: purgatiões: decoctiões: illu-
minationes: ꝛ ex aqua similiter ablutiões pistrũ ołi
genũ intritiões. agroꝝ fecundationes: molendino-
rũ aquaticoꝝ: multiplices vtilitates. Eodẽ modo
se habet ꝛ de corporib⁹ celestibus: q2 ꝛ bona ꝛ mala
rebus inferioribus ex ip̄is ꝓueniunt. ¶ Amp̄. quis
ignorat quin ex eodẽ homine ꝛ bona opera sũt quã-
doq3 ꝛ mala alioquin necesse habẽt dicere q̃ q̃ bon⁹
est non potest mali aliquid facere aut qui malus est
nichil boni facere potest. Hoc autem est cuius cõtra
rium quilibet sentit in semetip̄o. ꝛ ꝓpter qđ ꝛ peni-
tet multa egisse. ꝛ erubescũt etiã cũ videntur mala fa
ciẽtes ꝛ nemo est qui nō corde vel ore nō arguat ma
lefaciẽtes ꝛ nō iudicet eum pena dignum. Quare
vnusquisq3 credit male agentẽ quẽcunq3 aliter age-
re debere ꝛ etiã posse: alioquin nec culpandũ nec pu
niendũ ip̄m iudicaret quẽadmodũ neq3 lapidẽ ꝓ eo
q̃ mouetur deorsum. ¶ Amp̄. secundũ incorrectio lo
cum haberet apud aliquẽ nec etiã possibilis esset.
¶ Amp̄. ip̄a iusticia qua puniũtur malefici ꝑ publi-
cas p̄tates ꝛ magistrat⁹ iniquissima ꝛ iniustissima es-
set. Si enim mali naturali īpossibilitati ꝓhibiti essent
sec⁹ agere nō esset ab eis requirendum neq3 p̄ hoc q̃
male agũt vllatenus puniẽdi. Tu enim scis quoniam
a corporibus grauibus non requirim⁹: vtrũ moue
antur in sursum neq3 quisq̃ audet eis irasci ꝓ eo q̃
mouẽtur deorsũ. Quare si sui necessitate mali astri-
cti vel alligati sunt ad male agendum: nec irascen-
dum est eis pro eo q̃ male agunt nec requirendum
ab ipsis quando taliter agant. ¶ Amplius. laus ꝛ
vituperium falsissima erunt cũ boni nec mali natura

raliter tm̄ agāt. Nature vero nec laus nec vituperiū debeaſ in se ꝓ opibus suis eo ꝙ necessitate operet̄ vt nō libertate ad modum seruientis qui non potest aliud facere q̄ ꝙ iubetur sicut alibi didicisti. Relinquitur ergo hmōi erroneis vt necessario concedant ex bono malū ⁊ econuerso: licet ꝑ accidēs aut vt cōfiteantur nichil de sensibus bonū esse cū ex vnoquoqꝫ eorum malum ꝓueniat. ¶ Amp. cum bellum eternum inter principē lucis ⁊ principē tenebraꝝ sit ſm eos aut nocet ei princeps lucis in aliquo aut non nocet aliquid igiẗ mali ei facit ⁊ illud malū est euidenter ex ipso principe lucis cum illud faciat. Quare non solū ex bono est malum: sed etiā ex optimo. Si vero nichil mali ei facit eadē ratiōe neqꝫ facere potest. ⁊ hec scit ipe cum tu scias hec stultissime: igitur pugnat contra ipm cum sciat se nichil ei posse facere mali ⁊ propter hoc se non posse nocere eidē. Iam igitur destruxi tibi primam radicem ꝑ quā videri poterat in istū errorem erroneos istos fuisse inductos.

¶ Destructio secunde radicis eiusdem erroris.

Secunda vero radix qua querunt: verū aliquid sit primū malum aut nullum ⁊ hanc determino tibi ⁊ dissoluo per distinctionē eius ꝙ est malum. Si eñ malum intelligant nociuū iam dixi tibi quia nihil est tale ⁊ si eñ aliquid sit nociuū tibi vel malū quēadmodum si aliquid est sanum alicui: vt vstio vel incisio: aut membri alicuius detruncatio: non ideo est sanū simpliciter. Preterea licet sit verꝫ ꝙ aliquid nocet alicui non ꝓpter hoc consequens est: vt etiā sit nociuum illi quemadmodū non sequiẗ vt si aliquid mortificat aliquid ꝙ ꝓpter hoc sit mortificatiuum vel si albat ꝙ ꝓpter hoc sit albatiuū vel albificatiuum et hoc est quoniam denominationes hmōi ſm virtutē ⁊ aptitudinē naturalem dicuntur. Non eñ ꝓpe percussiuum dr̄ nisi ꝙ habet virtutē vel aptitudinem ordinatam adhuc ⁊ intendentē sicut incisiuū non dr̄ nisi ex virtute quā habet ad incidendum neqꝫ penetratiuum aut digestiuum nisi ꝙ habet virtutem intendentem: in hoc nihil autē est tale in tota vniuersitate rerum: q̄ q̄ eñ ⁊ venenata animalia ⁊ rapacia nocēat aliis siue occidendo siue deuorando: illa non tamen adhuc est intendens virtus eoꝝ vt noceat illis. Sed magis vt ꝓsit ꝓprio subiecto ⁊ hoc vel pascendo ipm ⁊ nutriendo vel defendendo. et nocumentū qđ ei ab alio immineret repellendo: leo ꝓpe tamen venaẗ onagrum ⁊ deuorat non intendit ei nocere. licꝫ plurimū noceat: sed sibi ꝓdesse nutriendo: scilicet seipsum carnibus illius. Eodem mō se habet ⁊ de aliis. Neqꝫ intentio ignis est destruere ꝙ cōburit: sed magis multiplicare speciē suam in materia quā superat. Q. si dixerit quis quia ita est ad nocendum aliū non recte dicit. quin potius est ad vitionem vel ad victoriā: et vtrūqꝫ istoꝝ bōa reputat natura animaliū. Vltionē quidē tanq̄ iustum reputat. Victoriā autem tanq̄ aliquid magnificū. Sicut apparet in elephantibus qui subditos habent quos vicerint ⁊ quasi iura seruitutis in eos exercent. Si vero malū accipiat nocumentū ipm: Respondeo quia primū malum est priuatio siue carentia primi boni naturalis qđ est esse. Primū vero malū gratuitū: id est gratie oppositū prime grāe carentia est. Que autē sit prima grā nō aliter tibi determino hic nisi ꝙ iuxta ordines receptibiliū. Sūt ⁊ ordines gratiaꝝ ⁊ iuxta maneries eoꝝ quēadmodum in hoibus. Prima grā est fides gratuita qua pri-

mo ⁊ docenda est ⁊ tenenda hominib⁹ / tanq̄ fundamentū ⁊ caput vere religionis ac diuini cultus. In angelicis vero substantiis ⁊ aliis nobilibus abstract. Prima gratia est nobilis illa dei cognitio que naturali earum cognitioni ⁊ sapientie incōparabilis est per modū omnē ⁊ iuxta hunc modū primum malum: id est nocumētum in substantiis intelligētibus est auersio cogitatus siue cognitionis a creatore: ex hoc eñ malo sequitur desertio ipius siue derelictio que est ꝓculdubio recessio a fonte bonoꝝ ex qua sequiẗ depauperatio recedētiū ⁊ arefactio atqꝫ mortificatio ipsoꝝ. Qui eñ cogitatu fixi sunt in ipm creatorem. necesse est vt ei cōgruētibus virtutibus omībus adhereant. Cogitatus eñ est quo i prima creator tenet in intellectu ⁊ ꝑ hunc consequēter in virib⁹ motiuis quare ipa sublatio fructus bonoꝝ quodāmō aret et quantū ad bona seu data sua nobilia q̄ longe prestātiora sunt naturalib⁹ cessāt influētia largitatis sue i eos qui cogitatum suū ab eo auerterint: vel in alia cōuerterint inq̄ cōuersione fixa ⁊ adherenti vł auerterint simul hoc est illo modo. Nō eñ si ad momentum vel horā vel aliud vel de alio cogitet ꝓpter hoc cogitatum suum ab eo auertit. De hoc autē ꝑscrutatius atqꝫ diffusius inuestigabo vbi de malicia malorum angeloꝝ quos homines diabolos vulgo vocāt tractabo. De hoc aūt malo qđ dixim⁹ purā priuationem esse nō est necesse ꝙ ipm sit ab alio vel bono vł malo cum omnino nō sit ꝙ eñ omnino nō est. impossibile est ab aliquo esse nō tamen negandū est negationem negationis interdū causam esse. Q. si quis q̄rat vñ hoc vel quid est causa ꝓpter quā iste mō non cogitat de creatore: Rñdeo quia priuatio alicuius eorum q̄ faciunt cogitare de ipo. Si vero intellexerit malū tertio mō valet vitiū vel peccatū: licet hic ad aliū tractatū pertineat recte rñderi pōt quia vel superbia vel inuidia quoꝝ vtrıqꝫ occasio essendi est bonū vel ꝓpriū vel alienū ⁊ sicut iā dixi tibi ad alium tractatū hoc ꝑtinet. ⁊ vides in omībus his imbecillitatē intellectus hoim hmōi omnino eñ manifestū est eos ignorare quid ē ꝙ dr̄ malū ⁊ cōfuse eos vti intētionib⁹ ꝑdict. Sed nec etiā aliqua intētionū trium ꝑdictaꝝ pōt eē principiū ꝙ debeat dici vel de⁹ vel princeps vel rex id ꝙ dr̄ malū primū. Malū eñ id est nociuum nō potest eē princeps maloꝝ sicut iā declaraui tibi cū totū ⁊ tanta bona largiaẗ futurū id est oibus q̄ in regno sunt. Sed neqꝫ primū malū. i. primū nocumentū dignū est: vt debeat dici principiū vł princeps vel rex vel deus: vel auctor alicuius cū omīa nocumēta vel priuationes omnino sint vel fere priuatiōes. Nocumētum eñ non est nisi ablatio alicui⁹ boni vł vtilis aut applicatio alicui⁹ ꝙ huius ablationē inducit. Nichil autē tale dignū est noie principis vł principū. Similr nec vitiū aut peccatū. Quis eñ audeat hoc cogitare ꝙ vitiū aut peccatū sit principiū aut princeps: nec de⁹ aut dominus marie tāti regni q̄ttū ipsi dicunt esse regnū tenebrarū. ¶ Manifestū igiẗ est tibi per hoc inquantuꝫ tenebras ignorātie sunt q̄ nec intelligūt intentiones eius ꝙ malū est. ¶ Amp. Interrogabo eos de qua gēte ipi sint ⁊ ad cui⁹ regnum ꝑtineāt: videlꝫ an sint de gēte tenebraꝝ an de gēte lucis ꝙ si fuerit de gente tenebraꝝ ꝙ vtiqꝫ ex tenebris ignorātie sue appeat forsitā alicui nō immerito impugnat principē lucis cū hostes ei⁹ fuit q̄re nō est cōueniens testimoniū eoꝝ cōtra illū. Secundo quoniam gens tenebrarū aut omnino ceca est ⁊ ita nichil prorsus

sus debite vel regno eius aut non aliter videt ꝙ ani
malia quo dicuntur lucifuga: vt noctue vespertilio
nes ⁊ similia. Utroqꝫ igitur modo indigni sunt qui-
bus credatur de luce vel regno eius. Si eñi oĩno
nichil sciunt de ea non est eis credendum cum de ea
loquantur. vt somniantes ⁊ nichil de ea videre valē
tes. Si autem non plus sciūt de luce ꝙ animalia lu-
Nota ci fuga vt dixi. Manifestū est quoniam non solū fal
sum sed etiam ꝑuersum est iudicium eoꝝ de luce hu
iusmodi quippe animalia noctē reputant esse luceꝫ
⁊ econuerso: ⁊ solē nō lunam sed tenebras quare to-
tum regnum lucis est eis regnum tenebraꝝ ⁊ ecōuer
so. Cum ergo credūt se loqui de deo tenebraꝝ loquū
tur de deo lucis ⁊ econuerso. Sicut animalia de qui
bus diximus quare nesciunt pro certo de quo loquū
tur ⁊ mentiūtur ex omni parte qm̄ lucem dicūt tene-
bras ⁊ ecōuerso. Si vero dixerint se esse de gente lu-
cis ⁊ ptinere ad principem lucis intollerabiliter in-
Aduerte iuriosi ⁊ contumeliosi sunt eidem primū quoniā cō-
cedunt ipm̄ esse nisi dimidiū deum: potentia eñi su-
per vtrūqꝫ contrarioꝝ hoc est super bonum ⁊ maluꝫ
est potentia pfecta. Super alterum vero eorum tñ
est potentia dimidiata. quemadmodū potentia sup
homines albos ⁊ nigros est potentia integra pote-
tia vero super albos est medietas potentie illius.
Similiter ⁊ cum dicunt quia non est adorandus vel
colendus nisi solummodo a gēte lucis ⁊ a bonis so-
lummodo dimidiam ei deitatem attribuunt ⁊ dimi-
Uide diam ei auferunt. ¶ Manifestum eñi est quia qui di
cunt eum esse ab omnibus colendum et adorandum
plenam ⁊ integram confitentur de eo deitatem: qui
vero aperte tamen ptem ei deitatis attribuunt. Si-
militer ⁊ partem dominationis cum non ipm̄ vbiqꝫ
⁊ in omnibus dominari concedere velint quēadmo
dum eñi non simpliciter albū est: ꝙ ex aliqua parte
non est albū sic non simpliciter dn̄s est qui ex aliqua
parte non est dominus. Nō eñi simpliciter dominū
dicimus qui alicui domui vel ciuitati solūmodo do
minatur. ¶ Amp̄. non vere possidet ⁊ plene qui in li
tigio ⁊ bello possidet quare nec vere aut plene domi
natur. ¶ Amplius. neqꝫ oĩpotens est aut pfecte po-
tens cuius potentie in toto resistitur vt bellū de pa-
rı ex aduerso ei fiat. ¶ Amp̄. cum non possit quicqd
vult se vel facere vel posse ipsemet confitetur de im-
potentia sua cum minus possit ꝙ velit. ¶ Amplius.
sicut non est albissimum cui aliquid est eque album
aut optimum cui aliquid est eque bonū. Sic videli-
cet primū cui aliud est coequeuū isti aūt ponūt duo
prima sicut ⁊ duo principia. Debes etiam attēdere
hic ꝙ malum sicut ipsi somniant idē est dicere ꝙ pe
stilens ⁊ cum ponant ipm̄ in primis ⁊ vniuersaliter
malū quēadmodū principiū ⁊ principē bonorum in
primis ⁊ vniuersaliter bonū necesse habent ponere
ipm̄ in primis ⁊ vniuersaliter pestilens. Quapro-
pter grassans ⁊ seuiens in oĩe quod potest ⁊ ppter
hoc in totum regnum suum. cum preter illud nichil
possit de iure sue potestatis limitatione ⁊ finibus re
gni sui naturaliter ꝓhibitum quare seuit ⁊ grassa-
tur in omnia sua tanꝙ pestis tāꝙ corruptio ⁊ mors
Nichil autem tale potest veri nominis esse pricipiū
aut causa: aut auctor: aut princeps: aut deus: aut do-
minus cum vnūquodqꝫ horū nominatorū non solum
non sit pestilens in aliquod eoꝝ que ex ipo sunt: vel
sub ipo. immo propense atqꝫ largiflue bonitatis et
vtilitatꝫ in vnūquodqꝫ eorū quo ex illo sē. Quapro-
pter non aliter principiū aut auctor dici potest: nisi
quem admodū destructio aut mors aut destructiuū
siue mortificatiuum per intentionē aut voluntateꝫ.
Qꝫ si non est pestilens aut destructiuum nisi alioꝝ.
⁊ si contrarioꝝ videlicet que sunt de cōtrario regno
tunc manifestum est ipsum non esse malum nisi p ac
cidens videlicet per contrarietatē quam habet ad il
la ⁊ quemadmodū calor in se pactus est sed cum ob
uiauerit ei frigidum quasi pugnat contra ipm̄ ⁊ ecō
uerso cum non sit naturalꝭ intentionis sue pugnare
contra frigiditatem nō enim est adhuc neqꝫ per hoc
calor quare manifestum est principium maloꝝ non
esse malum nisi per accidens vel cui et hec intentio
non minus congruit principio bonorum.

¶ Secundus tractatus ꝙ vniuersū est vnitas ⁊ ꝙ mundus est vnus ⁊ qualiter vnus ostendi tur.

Postꝙ autem iam expediui me de vnitate
primi principij prout ꝯuenit presenti tra
ctatui ⁊ satꝭ feci tibi super illa per aggre
gationē ꝓbationum ac declarationum in
tellectu facillimaꝝ atqꝫ vulgariū que sunt post pro-
bationes ⁊ declaratiōes sublimes quas didicisti in
primo tractatu primi sapientialis ac diuinalis ma
gisterij: consequens est sicut ⁊ ꝓmisi tibi inuestiga
re de vnitate vniuersi ⁊ declarare ipm̄ esse vnū ⁊ mū
dum vnum ⁊ qualiter vnum. Dico ergo quia omne
totum vnum est. ⁊ hoc apparet ex nominatione ⁊ in
tentione ipius. Totum enim ⁊ pars relatiue ad in-
uicem dicitur ⁊ totum esse verissima diffinitiōe seu
explicatione adunatū est seu aggregatum ex parti-
bus. aggregatio autē ⁊ adunatio non est nisi iūctio
⁊ coniunctio partis ⁊ ptis siue partiū adinuicē que
iterum iunctio seu coniunctio non est nisi vnitas to
tius ex illa enim totum est ⁊ dicitur totum etiam val
de ampla communicatione ⁊ generalitate intentio
totius. Causa autem in hoc est quoniā adunatio et
aggregatio dicuntur ⁊ in eis que ꝯtinuabilia sunt.
⁊ in eis que non. Unde ⁊ totum dicitur esse cōtinuū
⁊ mundus etiam dicitur totus siue sit corporaliū si-
ue incorporalium: omne vero non dicitur prope sm̄
vsum communē nisi indisgregatis cum collecta fue
rint ⁊ qui dicit omne non dicit hoc de vno aliquo cō
tinuo vsualiter atqꝫ cōmuniter: vt nemo dicit omne
hoc lignum est album vel omnis hec massa auri vel
argenti: sed magis totum vel tota. Quare manife-
stum est ꝙ omne sm̄ collectionē dicitur ⁊ quandoqꝫ
cum diuisione ⁊ quandoqꝫ sine diuisione. Uerbi gra
tia. quandoqꝫ iungitur nominibus alijs vt oĩe albuꝫ
aut oĩs homo. Non enim dicitur omnis homo est
animal quemadmodū dicitur: omnes isti homines
sunt decem. Ita eñi dicitur omnis homo est animal
vt etiam vnusquisqꝫ diuisim aut per se intelligatur
esse animal. Cum autem dicitur oĩes istos esse de-
cem econtrario dicitur. de nullo eñi istorum intelli-
gitur ꝙ ipse sit decem ⁊ ergo intentio eius ꝙ est om
ne nunc vt per ipsum agatur de collecto siue de om
nibus collectis in summa. Interdum etiam eadem
est intentio totius ⁊ hoc modo vsus est plato vocās
mundum omne Similiter multi ex philosophis vo-
cantes mundum totum quemadmodū ergo cum di
citur in vnoquoqꝫ totum nichil relinquitur extra qđ
posset dici pars illius. Similiter ⁊ cū dicitur oē sim
pliciter. Jam aūt declaratū est tibi qꝛ totū vbicumqꝫ
dicatur vnū est. quare ⁊ oĩe vnū cū eadem sit ꝓsus

intentio omnis et totius. ¶ Amp. si quis dixerit vni
uersitatis animaliũ manifestũ ẽ ipsũ colligere vnũ-
quodq; animalium nullo relicto Similiter et qui di
cit vniuersitatem substantialem nullã relinquit sub
stantiã. Eodẽmodo et qui dicit vniuersitatem enti-
um quare cum vniuersitas animaliũ vniuersitas sit
Similiter et substãnarũ erit ex necessitate et vniuer
sitas entiũ vniuersitas amplius contrarietas si p-
hibet vnã esse vniuersitatẽ amborũ quemadmodum
vniuersitas colorũ licet albũ z nigrum cõtraria sint
Nota. et etiã mediũ vtrunq; eorũ quodãmodo vniuersitas
tamen est vniuersitas colorũ quare vniuersitas bo-
rũ et malorum simul collectorũ vniuersitas erit vna
non obstante cõtrarietate que est inter bona et ma-
la. ¶ Amplius: quecunq; comunicant intentionem
vnam vel rationem in eo vniuntur et sunt quodam-
modo vnũ quia etiam contraria oĩa intentiõe et ra
tione cõtrarietatis comũicant vniũtur in illa et col
ligũtur ad illam vt sic vniuersitas aliqua ppter qd
et dicitur vniuersitas contrariorum quare cum omnia
essentia comunicent ipsũ esse in eo quodãmodo vni
untur et colligũtur ad vnum ita vt et sic et dicatur vni
uersitas entium. ¶ Amplius vniuersitas sicut appa-
ret etiam ex ipsa nominatione non est nisi in vnũ ver-
sa multitudo. versa autem non intelligitur nisi colle
ctione vel adunatione in aliquod vel sub aliquo q
tota illa multitudo cõmunicat quemadmodum di-
citur vniuersitas colorum que colligitur ad genus et
sub genere q omnes colores cõmunicant Similiter
et vniuersitas alborum colligitur ad albedinem et
sub albedine q omnia alba cõmunicant. Sic autem
fit cum dicitur vniuersitas essentiũ quoniã vniuersa
siue tota siue multitudo essentium colligitur ad eẽ
vel sub esse q omnia essentia cõicant: q̃re tota mul-
titudo essentiũ vniuersitas est quecq̃ autem est vni-
Nota uersitas est ex necessitate et vniuersum et totũ z om-
ne, omnis enim multitudo adunata siue in vnum ver-
sa totum aliquod est. Similiter vniuersum quare et
omne non est nisi collectio z vniuersitas omnium q:
igitur vniuersitas semper est vnum in eo q vniuer
sitas. Similiter z totum ex necessitate vnum in quã
tum totum: et omne similiter inquantũ omne extra
omne autem nihil est de vniuersitate quemadmodũ
nec extra oĩa quare vnũ est omne ex necessitate p̃ter
qd nihil z vna vniuersitas aggregãs omnia nihil ex-
tra quem nichil z vnum totum adunans nihil extra
relinquens. ¶ Amplius. sicut non capit intellectus
duo omnia ita nec duo oĩe nec duas vniuersitates
nec duo tota que sint vniuersitates simpliciter aut
tota simpliciter quare impossibile est duos mun-
dos eẽ aliud enim est dicere omne simpliciter vel totum
Nota. simpliciter aliud dicere totũ aliq̃d vt totũ lignũ. Si
militer aliud est dicere vniuersitatẽ quãdã vt co-
lorum z aialiũ aliud vniuersitatẽ simpliciter. ¶ Ampli
us contrarietas vt dixi nõ diuidit vniuersitates sicut
apparet in coloribus contrarietas enim vnit cõtra
necesse enim est contraria circa idem esse vel fieri et
sub vno genere esse. Nec cogeris propter verba ari
stotelis quibus dicere videtur in libro topicorũ quia
bonũ z malum non sũt in genere sed sũt genera alio
rum ex necessitate enim prout contraria sunt in ge-
nere vno sũt prout enim bonũ de substãtia dicitur bo-
num non habet contrariũ et secundum ipsum cum
aperte dicat in libro predicamentorum proprium eẽ
substantie nihil habere contrarium quare non sunt

contraria secundum ipsum nisi prout cadunt sub ge
nere accidentis quare secundum omnes intentiões
suas iuxta viam istam erũt contraria. Verbi gratia
si dixeris bonũ nature z malum nature cõtraria sũt
vt generatio z corruptio vita et mors sanitas z egri
tudo. Si vero intellexeris bonũ moris siue morale.
Similiter contraria sunt vt virtus et viciũ et simili
ter sub genere vno. Eodẽmodo si intellexeris bonũ
suaue et malum molestum contraria sunt z sub vno
genere simpliciter: vtile quoq; et nociuum eodẽmo-
do contraria sunt et sub genere vno. Quare mani- Nota
festum est quia bonum et malũ ad genus vnũ redu-
cuntur secundũ omnes intentiones ipsorum. quis enĩ
dubitat vniuersitatẽ accidentium vniuersitatẽ vnã
esse et sub genere et in genere accidentis vnitam nõ
obstante contrarietate que tam multiplex inter ac-
cidentia inuenitur. ¶ Amp. vniuntur aque vnitate
fontis vnde et aqua vna dicũtur omnes aque ex eo-
dem fonte manantes. z aque omnes que per alueũ
eufratis vel nili ab eodem fonte defluũt idem nilus
vel eufrates dicuntur. Similiter et opera eiusdẽ ar
tificis colliguntur ad vnum ppter vnitatem ipsius
et ppter hec recte dicitur vniuersitas operum tal.
Cũ sibi declarata sit tibi vnitas primi principij siue
fontem vniuersalis emanationis ipsum nominces si
ue artificem vniuersalis operationis ppter vnita
tem ipsius necessario in vnũ vertitur tota multitu-
do influẽtiarũ ipsius et operum. Neq; enim aliud
est mũdus vel creatoris vniuersitas q redũdantia Nota.
quedam primi et vniuersalis fontis bonitatis qui
est creator benedictus et sublimis. Similiter et fa-
brica quedam operum et artificiorũ ipsius prefer-
tim cum opus artis et sapiẽtie artificium pprie sit.
Quapropter recte nominauerũt mundũ siue omne
quod et philosophis vel optimũ fabricã z opus at
tendẽtes ipm totum eẽ fabricã z fabrice factum sapi
entie diuine arte et magisterio q euidenter ostendit
decor et mirificentia z nõ solum vniuersitas totius.
Sed etiã operum singulorũ quarum inuestigationi
et admirationi nec etiam eruditissimorum inuestigatorum
sufficit intellectus. Mũdus igitur siue totus eẽ siue
vniuersitas vnum ẽ opus quodãmodo vnum artifici
um: vna fabrica atq; vnũ opus creatoris z si ad cau
sas creationis erexeris intellectum tuũ z reminisci
volueris eorum q̃ declarata sunt tibi in tractatu q̃ p̃ce
dit illum inuenies vniuersum redundãtiam quandã
esse vt dixi fontis qui est ipse creator z artificiũ pul Nota.
cherrimum atq; mirificũ artis z sapientie sue z ver
bum scriptum siue scripturã. que scriptum loquitur non
quidem perfecta elocutione hoc enim impossibile
est creaturis vel designare creatorem prout est hoc
est pro immensitate magnificentie z glorie sue. Sed
reuera insinuant magnalia potentie sapientie z bo
nitatis ipsius vel vt verius loquar innuunt eam vt
cumq; intelligentibus. In his igitur q̃ dixi z in mul
tis aliis videlicet in hoc q opera creatoris. verba
quedam vel magis innuitio et signa et ingue designa
tionis vniuntur et ad vnum reducuntur per vnita-
tem ipsius quemadmodum predixi vnum artificiũ
vel fabrica vna locutio vel innuitio vnum signum
vel designatio ipsius vnius liber vel scriptura co-
ram posita humano intellectui vt erudiatur legens
in ea et edificat prout possibile est ipsum creatorẽ.
Iam igitur ostẽdi tibi vias multas vnitiõis z adu
natiõis creaturarum p q̃s simul collecte sũt z dicitur vnd

omne: vnus mundus: vnũ totum vna vniuersitas: adunant enim et comunicant esse sine entitate in creatione et causatiõe in designatiõe ipsius creatoris in fabricatiõe et fabrefacatiõe q̃ artificiosissime ac pulcherrime cõdite sũt ⁊ sic aduñauit eas creator ⁊ iniuit

¶ Opio q̃uidã philosophoꝝ iducit̃ de vnitate mũdi

Uidã aũt de philosophis dixerũt ꝙ mũdus est vel domus vel ciuitas id est habitatio deoꝝ et hominũ non improbabiliter dixerũt nisi ꝙ noie deitatis [illegible]si sunt sicut declaraui tibi in tractatu p̃cedenti: venerandum enim nomen deitatis non conuenit vere ac proprie nisi vni. Primo vero ꝓpter quod et declaraui tibi ibidẽ quia non habet nisi plurale per abusionẽ introrsum ⁊ extensũ fuerit. Quia vero qui sic dixerũt nullã facientes mentionẽ de habitatione aialium duabus de causis vt arbitror hoc fecerũt. Prima est quia diis et hominib' dant mundum intellexerũt in possessionem: et in habitãdum et ad vtendum bonis quibus ipsũ repleuit de'. aialibus xᵒ nihil iuris aut possessionis dedit in mundo: imo potius ipsa dedit hominib' vt eis vtantur ad omnem vtilitatẽ. Secũda causa est quia animalia ꝓpter homines creata sunt cuius iudiciũ est ipe vsus homines enim animalib' vtunt̃ tanꝙ propter ipsos creata sint. Sicut ipse Aristoteles de omnibus vtimur tanꝙ ꝓpter nos vt dicit̃ vsualiter iste edificauit domũ ad inhabitationẽ suam et animaliũ suorũ vel pecudum: et hoc est qñ non associãtur aialia domino domus quia neq; socia sunt sed magis subseqũtur et subsunt. Est igitur hec alia adunatio creaturaꝝ in omni vel mũdo vel vniuerso per quã fit vna domus vna ciuitas. Nosti qñ inhabitantes ciuitatem siue ciues vnius ciuitatis vnus populus dicũtur ꝓpter vnitatẽ loci quem inhabitant: ꝙ [illegible] diuisiones in populo illo fuerint vt pote aliĳ masculi sint: aliĳ femine: aliĳ serui: aliĳ liberi. et iterũ aliĳ philosophantes aliĳ negociantes aliĳ ruricole: ⁊ alioꝝ artificiorũ quãcunq; multiplex varietas non ꝓpter hoc diuidit̃ ciuitas vel populus vt ipsa sit multe ciuitates vel illa sit multi populi. Sic et in mũdo deoꝝ ⁊ hoim licet multa sit in cõditiõib' ⁊ officiĳs inter eas diuersitas vn' ẽ popul' ciuitatis q̃ mũd' ẽ loc' xᵒ vn' ẽ mũd' vt locũ intelligas gñaliter. Sicut ⁊ habitationũ de substantiĳs enim spiritualib' cuiusmodi locum sue habitatiõis habeant in tractatu singulari de ipsis intendo declarare si deus voluerit. Attende autem cum his quia nec bella facilis fuerit vel etiam infestina cogunt ciuitatem que vna erat multas esse alioqñ non esset bellũ ciuile: nec posset esse vnꝙ. Bellum enim ciuile non est nisi inter ciues vnius eiusdẽq; ciuitat̃. Q; si dixerit quis quia tãta est distantia ac discrepantia inter deos illos ⁊ homines vt non patiat̃ vnũ esse populũ ex illis cũ illi spiritualissimi sint: isti xᵒ corpales atq; corporei. Uideo qui a mirum valde est si homo hmõi audet concedere hominẽ vnũ aliquid esse ex anima ⁊ corpore cum anima spiritualis substantia sit corpus xᵒ corpa siue corpalis et maior vnitas siue vnio sit q̃ homo dicit̃ vnũ ex tã diuersis atq; discrepãtib' anima scilicet et corpe q̃ sit vnitas illa vel vnio vel potius cõio siue cõitas q̃ diĳ hmõi et hoies dicunt̃ popul' vn' ⁊ illa mag; distãtia ab inuicẽ videlicet anima ⁊ corp' q̃ diĳ ⁊ hoies cũ isti in genere conueniant quo sunt substantie viuentes et intelligentes illa autem non conueniant in genere tam ꝓpinquo. Gubernatio aũt siue regimen est alia causa vnitatis q̃ qȯ vniuersitas est regnũ vnum. Regnum eñ vnum est tota ditio regis vnius quãtumcunq; ampla aut lata sit ꝙ euidenter apparet ex eo ꝙ cum regnum medeorum per nabuchodonosor subiectum esset victo arphaxat rege eoꝝ et adiunctum regno babiloniorũ regnũ vnũ nihilominus fuit regnum babiloniorum. Similiter et cum postea obtinuit regnũ psarum. Similiter et cum regnum macedonum siue grecorum regna omnia illa obtinuit nihilomin' regnum grecorũ licet eousq; ampliatũ dilatatũ regnum vnum pmansit: sic et regnũ romanorum cum omnia regna mundi regi romanorũ vel imperatori seruirent principatus vnus regnũ romanorũ et habitus est et vocatus et monarchia. i. vnus principatus totius orbis regnũ romanorũ fuit. Quia igit̃ sub vno rege deo et de ditione eius totũ vniuersitas est creatorũ et ab eo regitur ex necessitate tota vniuersitas siue totum vniuersum regnum vnũ est et dominatio vna ipsius ꝓpter quod ipse vocatur rex et domin' seculorũ. Alia vnitio est hereditaria possessio vel dominatio p̃ q̃ quantũcunq; distantes sint ab inuicem partes hereditatis etiam vna hereditas sunt. Simili' et vna acquisitio et vna possessio acquirentis ⁊ possidentis q̃cũq; sit diuisio vel distãtia partiũ. Manifestũ igit̃ est tibi quia vna creatoris possessio vna ditio vna dominatio ipsius et totũ quod est: in omne siue mũdus siue vniuersũ vnũ regnũ ipsius p̃sertim cũ vna lege sapientie sue vno imperio rectissime ac dominantissime voluntatis sue totum regat et moderetur. Judicium autem vnitatis istius et continuate gubernationis a summo vsq; deorsum est colligatio siue connexio quia infima ⁊ colligata ⁊ subiecta sunt mediĳs. Media vero superiorib' illa supremis. Suprema aũt ipsi vni primo vero ꝙ est facile videre cõsiderãtibus sensibilia inferiora siue viuentia siue non viuentia. Non viuentia enim a mediĳs generationem augmentũ cõseruationẽ statum declinationem ⁊ corruptionem habent a mediĳs q̃lia sunt lapides metalla ⁊ mineralia omnia. Similiter aq̃ in fontibus ⁊ fluminibus lacubus ⁊ paludibus quorũ omniũ generatio ⁊ augmentũ a mediĳs esse apparet. Eodemmodo se habet de his q̃ fiũt in mari et mare sicut sunt fluxiones ⁊ refluxiones ⁊ diluuia particularia. Similiter ⁊ occupatiões locoꝝ in quibus non erant maria ⁊ translatiões ipsorum mariũ ad illa que stellis fixis multi attribuũt ⁊ planetis ⁊ celis licet nõ eodemmodo neq; eadem oib'. Eodẽmodo et certe motus ⁊ translationes partiũ terre vt montiũ ⁊ minorũ partiũ q̃ translatiões nõ nunꝙ fiunt. Silr̃ ⁊ eorũ que fiunt in aere vez vẽtorũ pluuiarũ grãdinũ nubiũ fulgurũ tonitruoꝝ et scintillatior alioꝝ que in libris meteoroꝝ didicisti. Media autẽ hec q̃tũ ad ea q̃ noiaui celos ⁊ celestia corpora intelligo. Silr̃ ⁊ q̃tũ ad ea que fiũt in aialibus naturaliter ⁊ vniuersaliter ⁊ in vegetabilib' siliter ⁊ quolibet modo viuẽtib' in q̃b' oibus xtus ⁊ potẽtia solis neminẽ latet qui hec cõsideret. Eodẽmõ dico ⁊ de spũalib': q: xᵗ' q̃ est creatoris ẽ ordinãs totum a sũmo vsq; deorsũ p media spũalia q̃ aliĳ angelos aliĳ demões aliĳ intelligẽtias vocauerunt et de his ⁊ de eoꝝ officiĳs atq; opatiõib' in inuicem et in ea q̃ post illa sunt hoc est in homines hic amplius me dicere nõ oportet. hec eñ omnia tractatum sin

Nota.

Nota.

Nota.

Nota.

Nota.

Nota.

Nota.

gularem ꝓfundãq; et diligentem ꝑscrutationẽ deside-
rant. Similiter et illa que de celis et celestib⁹ teri
gi nec nõ et cura et ꝓuidentia qua totum dici ad mi
nistrari et regi a summo vsq; deorsũ: et hoc est ꝓpter
errores hominũ qui eousq; de talibus male senserũt
vt iniuriam et contumeliam creatoris in subuersio
nem humane vite lapsi sunt.

¶ Alie opiniones ponuntur et destruuntur de
pluralitate mundorum

Alia vero etiam apud vulgares homi-
nes de pluralitate ac diuersitate mũdo
rũ siue seculoꝝ inualuit opinio: ꝛ apud
nõnullos ex philozophis nominantur
interdũ seculũ alterius et vsualiꝭ hoies
creberrime mẽtionem faciũt de p̄sẽti seculo ꝛ de sc̄lo
altero ad quod per mortẽ corporoꝝ anime humane (Nota.)
transferuntur et opinãtur seculum illud habere re-
gionem amenissimã graminibus et floribus arboꝝ
q; nobilissimarũ vmbraculis vernãtissimã vbi ꝛ eli
seos campos iuxta descriptionẽ poetarũ somniant
Sarraceni vero non solũ similia his sed etiã omniũ
carnaliũ voluptatũ turpitudies ex ipsa lege sua ibi
esse delirant et se obtenturos sperãt. Predicti vero
errones circa quos multa dixi ꝓpter stabiliẽdã vni
tatem p̄mi principiũ mundũ corporeũ contrarium
sibi per omnia esse ponũt conueniens est postea que
precesserũt vt errores istos ꝑsequar et destruam. Et
primum quidem extra mundum istum esse mundũ
alium destruere aggrediar. Si enim extra ambitus
vltime sphere hoc est vltimi celoꝝ esset sphera alia
instar istius vel cuiuscũq; alterius forme corp⁹ aut
esset contigens hanc spherã q̄ dixi mundi istius vl-
timã aut non. Si non esset igitur corpus aliqd me-
diuꝫ inter duas illa spheras quare esset extra vtrũ-
q; mũdorum istorum esset igitur vel ambiens vtrã-
q; spherã ꝛ totaliter et ita neutra illarum spherarũ
esset vltima in mundo suo hoc autem erat positum.
Si vero esset ambiens nisi in parte esset illud corp⁹ (Nota)
extra vtrumq; mũdũ et hoc non potest dici nisi vane
cũ hmõi corpis vlla possit cogitari vtilitas. Prete
rea postq̄ ponũt mũdos vel duos vel tres vel quot
voluerit extra istos neq; corpus neq; aliud esse con-
cedere necesse habent quemadmodum qui vnum so
lum ponunt mũdum nullum corpus extra illum esse
ponunt. Alioquin non ponerent vere ac intelligenꝭ
esse mũdũ. Sic et qui multos ponunt siue finitos si-
ue infinitos extra eos nihil ponere ex necessitate co
guntur. Mũdus enim est ex necessitate cõtinẽs aut
totam vniuersitatem simpliciter aut vniuersitatem
sibi congruentem. Impossibille autem est imagina
ri corpus quod nec huic mũdo nec aliũ congruat: re
stat igitur vt nullum corpus sit inter mũdos istos q̄-
re contingunt se sphere hõmi non solum in pũcto
sicut declaratum est apud geometras imo etiam to (Nota.)
tius arcubus exterioribus et etiam tota medietate
superficiei sue exterioris. Necesse eni est omnia duo
corpora totis suis terminis simul esse ex ea parte q̄
se contingunt nisi ex ea parte corpus aliquod eo se
pauerit Solũ eni corp⁹ distãtis facere põt int̄ corpa

¶ Vacuũ vel inane impossibilẽ eẽ inter duos mun-
dos quos ponunt ostenditur.

Quod si dixerit q uia inane siue vacuũ in-
(Q.) ter illa est tu iam alibi didicisti vacuũ vl
inane eẽ non posse. R. si forte non remi-
nisceris vel non sufficit tibi declaratio il-
la quã didicisti intẽdo i has declaratiões q̄s ego ꝓ-
pono hic. Dico igiꝭ quia inane vel potest secari aut
diuidi vel nõ potest. Si non potest impossibile igiꝭ
est motũ fieri illo vel per illud quẽadmodũ si aer et
aqua omnino indiuisibilis et insecabilis eẽt impos
sibile esset motũ fieri per alteꝝ eoꝝ cum omne cor-
pus quod moueꝭ per aliud viã sibi faciat ꝑ diuisio
nẽ hmõi in illo siue ꝑ illud. Qui autem ponũt vacu
um vel inane dicũt omnẽ motũ in illo fieri aut per il
lud. ¶ Amp̄. Secundũ hoc omniũ corpoꝝ sollidissi-
mũ atq; fortissimũ erit inane vel vacuũ cum nec pe
netrabile aut diuisibile siue secabile sit vllo modoꝝ
nec cedere possit alicui ex aliis corporib⁹. qualiter (Nota)
igitur erit inane vel vacuũ. Q. si dixerit ipsũ diuisi
bile aut secabile necesse habet ponere aliud inane ꝛ
hoc est qm̄ cum corpus quod mouetur ꝑ inane scin-
dat ipsũ expellit ꝑtes eius a locis suis et intrat loca
eaꝝ quare remanẽt vacue ab inani et ita inãe habet
locũ in quo est vtiq; magis vacuũ et ita ibit res in i-
finitũ qm̄ hoc inane erit in alio quod remanet vacu
um ipso exeunte et illud similiꝭ erit in alio et hoc ha
bebit finẽ. ¶ Amp̄. si inane corpus est erũt igiꝭ duo
corpora in eodẽ loco videlicet ipsũ inane et corpus
quod in eo est. Si vero nõ est corpus q̄liter igiꝭ ha-
bet longitudinẽ lattitudinẽ et ꝓfunditatem seu lon-
gitudinẽ? ¶ Amp̄. inane qd est iuxta domũ istam vel
vas aut potest expelli inde: aut nõ potest. Si potest
Si aer qui in eo est simul expelleret remaneret ergo
vas hmõi totũ vacuũ et ab aere et ab inani q̄re ma-
gis vacuũ q̄ si aer solus exiuisset ex illo hoc autem
nec cogitatione saltẽ recipit intellectus. Q. si dixe- (Nota.)
rit quia non potest inde expelli que igiꝭ est causa q̄
ipsũ ita alligatũ tenet vasi isti ab eo separi non pos-
sit. Natura eni hec nec in vasa nec in ipso inani esse
potest quin potius nature inanis et pleni contra-
rie sint alterum debet fugere ab alterõ ꝛ alterũ dif-
fugare a se alterum quemadmodum corpora gra-
uia a leuibus fugiũt desuper et ad ea q̄ deorsum sũt
grauia sibi similia descendũt. Jam ergo declaraui
tibi inane nichil esse. quod etiam si esset nõ prohibe
ret quin contingerent se sphere duoꝝ istorum mun
dorũ eo modo quo dixi tibi quicquid eni nõ est cor-
pus impossibile est ipm ꝓhibere motum corporis
ad corpus: vel appropinquationem alterius ad al
terum vt ad tactũ seu contactũ accidit. ergo ꝭm hũc
errorẽ vt due conuexe superficies aperte cõueniãt
siue contingant se totaliter ac si essent plane. et simi-
lia inconuenientia accidẽt si alterius forme q̄ sphe
rice ponãtur mundi alii ab isto dum modo ponanꝭ (Nota)
diuisi vt nullus intra aliũ sit. neq; eni plana superfi-
cies potest contingere sphericam nisi in puncto: nec
angulosa potest eam cõtingere nisi in puncto aut in
punctis. Quare in illa parte sui totaliter posset cõ
tingere mundus ille alius mundũ istũ. Exẽpli aũt
gratia imaginabor spheram mundi huius nostri in
quo sumus ꝛ ponã capita diametri ei⁹ a. d. Siliter
imaginabor ex regione spherã mũdi quẽ somniant ꝛ
ponam dyametrũ eius adeq̄ distantẽ diametro mũ
di nostri et capita eius puncta f. g. Deinde ꝓtrahã
a centro mundi nostri ad centrum illius lineam c. e.
ita nec c. ꝛ e. intelligas cẽtra illarũ duaꝝ spherarũ.
Mediũ vero punctũ linee c. e. in quo se ꝯtingere po
nunꭍ due ille sphere ponã b. Dico igiꝭ q̄ quẽadmo-
dũ ꝯtingũt se in puncto b. ita necesse ẽ vt ꝯtingãt se
in pũct. a. f. ꝛ in pũct. d. g. hoc ẽ vtriusq; capitoꝝ dia

metrorũ positorũ & hoc est quoniã inter a.a.f. nichil
est medium nichil quod distãtiam faciat cum inane
nec aliquid sit distantiam facere possit. quare pun-
cta a.f. simul sũt cũ nihil inter ea sit medium Simili
d.t.g. puncta se habere necesse est et ad hunc modũ
se habet de omnib⁹ punctis emispheriorũ se se in d.
puncto contingentium quare medietates ille super
ficierum curuarum contingent se totaliter ac si essẽt
plane cum nihil sit penitus inter eas mediũ. ¶ Am-
plius: secũdum hoc in nullo potest esse altera dicta-
Nota. rũ spherarum longe ab altera cum nihil possit esse
mediũ inter eas vt iam dixi. Iam igitur est declara-
ta tibi impossibilitas erroris istius in hoc cum de-
claratum sit per demonstrationes apud geometras
neq; circulũ posse cõtingere circulũ neq; spherã nisi
in puncto: apud eosdẽ etiam declaratum est planũ
neq; circulũ neq; spherã posse cõtingere nisi in pun
cto. Declaratio autem hui⁹ est per primã ꝓpositio
nem vndecimi libri euclidis que est hec linee recte
partem esse in plano et partem in sublimi est impos
sibile: possũt etiam adhuc adhibere alie declaratio-
nes per sciẽtiam geometrie quibus nõ indiges hic
per eãdem viam facile est tibi destruere errorẽ alio
rũ qui posuerunt mũdum alterum cõtigẽtem istum
sensibilẽ et spheram ei⁹ sublimiorẽ sphera ista lõ-
ge imo immẽsurabiliter circundantẽ mundi huius
spherã vltimã et error iste cõcordare videtur vni ex
responsiõibus que facte dicũtur a macometo ad cẽ
tũ questiones ei ꝓpositas ex parte hebreorũ vbi tot
inopinabilia leguntur videlicet de septem in tristi-
Nota. ciis et de aliis quibusdã incredibilibus et de solio q
dicit esse sup omnia et de domino vniuersitatis quẽ
sedere dic in solio illo vt magis aliena loquentium
egrorũ sermones illi videãtur q̃ veritatis quicq̃ ha-
bere. Nec quidẽ ex erroneis quorũ errorẽ adhuc prose
quor ita potuisse vel poti⁹ somniasse dicuntur mũ-
dum aliũ longe supereminentem isti sensibili quẽ totũ
creatũ dicũt a principe tenebrarũ: de hoc ergo qualis
ipsũ ponant inquirendũ est: aut enim ponũt illũ cir-
cũdantẽ istũ aut omnino extra q; si omnino extra iã
satis feci tibi in hoc. Q; si circa istũ ponũt ipsũ nec
diuidi possit aut distare ab isto per inane vt iam tibi
declaratũ est. Necesse igitur vt diuidatur per aliud vl
p alia inconuenientes autẽ est et contra ordinem natu
re vt aliquid ignobilius celis sit supra eos quare ce
li aliũ erũt supra illos vel celũ aliud sed nobili⁹ aut
nobiliores pertinebunt igitur vel ad mundum istum
vel ad illũ aut habebũt p se mũdũ suũ. ¶ Manifestũ
autẽ est quoniã mũdus nihil habet extra se quicũq;
ille sit quare erit mũdus medius inter hunc et illũ.
¶ Amp. cũ ille sit ambiens et continens illos celos
et etiam celos mundi huius qui manifesti sunt Ma
nifestum est q; ipse cum omnibus inferioribus mũ-
Nota. dus vnus est continens scilicet intra se omnia: licet
enim tãta sit tanq; multiplex diuersitas inter ea que
sunt intra celũ mundi huius Nullus tamen dicit ꝓ-
pter hoc mundũ istum non esse vnum. Non obstãte
igitur diuersitate contentorum que sub celo mundi
illius sunt erit ex necessitate mundus vnus et conti
nente illo celo vltimis et omnibus que intra illum
sunt. ¶ Amplius quecunq; sit diuersitas contentorũ
in domo vna: dum modo extrema domus videlicet
parietes tectum et fundamentum continua sint ni-
chilominus vna est domus. Iam autem didicisti et
ꝑdixi tibi hec quia habitatores ex vnitate loci vnũ

dicuntur vt vnus populus vnã familia et interdũ
nomen dominus etiam familia et tota multitudo i
habitãtium nominatur. Mundus vero absolute et
sine determinatione non vocatur nisi raro continẽs
vsualiter autem continẽs cum tota vniuersitate cõ-
tentorum: erit igitur ex necessitate mundus vnus ex
continente omnia illo videlicet supereminenti celo
quod somniant et tota vniuersitate contentorum in
fra ipsum alioquin nec mundus iste tam note nomi
nationis mũdus vnus erit. Amplius cuiusmodi ce
lum vel celos somniant mundum illum habere. Si
enim similes celis mũdi istius manifestum est quod
mundum alium similes celi constituere non possunt
quemadmodum decem homines aut viginti nõ pos
sunt constituere vniuersitatem aliq̃ seorsum ab vni Nota.
uersitate hominum reliquorũ nec diuisi esse ab aliis
naturaliter cũ eos similitudo naturalis vniat & con
iungat. Si vero dissimiles celos ponunt mundũ il-
li celis mundi istius aut sunt dissimiles sola prestan
tia nobilitatis et hoc similiter non diuidit eos a ce-
lis nostris ita vt transferat eos in alium mundum &
ꝓhibeat eos esse de mundo celorum nostrorum qm̃
tunc ipsi celi nostri non possent esse de mũdo vno cũ
differẽtia huiõi valet in nobilitate quã inuicẽ hñt apud
eos. Si vero posuerint eos contrarios iam dixi ti-
bi et hoc vides ex multis exemplis quia contrarie-
tas non prohibet ea que contraria sunt: esse de mũ
do vno. Sicut apparet in albo et nigro et calido et
frigido alioquin esset numerus mundorum duplus
ad numerum contrarietatũ et haberet vna queq; cõ
trarietas duos modos. Didicisti etiã alibi quia na- Nota.
ture celesti corporali nõ inuenitur contrarium suffi
ciãt tibi in hoc rationes aristotelis & sequentium eius
et si firmatus est intellectus tuus certitudine super
his. Q; si dissimiles longe et nullo modo congruen
tes naturam celorum nostrorum posuerit eos: quẽ-
admodum qualitas et quantitas dissimiles sũt ma
nifestum eos ponere quod refugit imaginatio & qd
non recipit intellectus cum ipsi per ea que nota sũt
in mundo isto declarare non possint q̃rentibus natu
ram celorum illorum. Cum his ante non sciunt aut
non possunt scire quid est quod dicitur perclusa est
omnino via philosophandi et etiã disputandi cum
scientia eius quod est quid est quod dicitur vnũ de
ꝑncipiis inuestigandi & philosophandi. Sicut alibi
didicisti. Reminisci etiã debes q̃ error illius qui vel
cõfitetur se nõ intelligere qd loquitur vel de quo vel
non intelligere se ipsum absq; confessione eius.
¶ Manifestum est qz non intelligit quod ponit per
philosophiam consuli non potest. Cum omnis do-
ctrina et omnis disciplina ex preexistenti sit cogni-
tione: & ad cognitionem ignotorum impossibile sit
per inuestigationem philosophicã hoc ẽ per viam
probationis nisi per nota venire. quẽadmodum ad
videnda ea que per se ipsa videri non possunt nõ est Nota.
venire nisi per visionem eorum q̃ per se videntur quẽ-
admodũ per lucida ad tenebrosa per tenebrosa etiã
ad videnda alia tenebrosa nemo venit et nemo etiã
huiõi facere attentat. ¶ Et quoniam isti idem erro-
nei posuerunt terram tenebrarum & regionem infi-
nitam tenebrarum et caliginis & eam esse habitatio
nem gentis tenebrarum quas vulgo diabolos vo-
cant. greci vero cacodemones cõueniẽs est vt et id
ipm nõ ꝑtermittã tibi. Credo aũt te reminisci ꝓbatio
nũ et declarationũ naturaliũ p q̃s factã ẽ certitudo

tem ab aristotele et ab aliis : et de corpore celi qlr
in libro celi et mundi sciri fecit ipsum esse finitū. In
sequentibus autem contra quēdā errorem ipsi⁹ ad
ducam ꝓbationes meas in hoc videlicet quibus ac
quiretur tibi certitudo quia impossibile est aliquid
esse infinitum in magnitudinibus continuis siue sit
sint corpa: siue alia. Interim ergo vide in primis qz
error iste destruit̄ vbicūq; corpis īfinitas īpossibilis
eē ostenditur. De gente vero tenebrarum et de ipa
regione quā dicūt esse tenebrosam vel tenebrarū q̄
ro ab eis vtrū tenebras istas intelligant esse sensibi
les aut intelligebiles hoc est quo impediat opatio-
nem visus corporalis aut que impediant operatio
nem intellect⁹. Q; si tenebre illi sint ꝓhibētes opa-
Nota. tionem visus necesse est in tota regione illa nihil vi-
deri animalia enim q̄cūq; quorum origo et habitio
naturalis et regio tenebrarū ceca sunt naturaliter ꝛ
impossibilia videre alioquin visus esset eis fortior
atq; nobilior q̄ animalibus lucis. ¶ Amp. si aialia
lucis nichil vident in hmōi tenebris erit ex ꝓportio
ne et a contrariis vt animalia tenebrarum nihil vi-
deant in luce vbi autem nihi vidēt quomodo pugna
bunt cum nihil magis necessarium sit plus agendū
q̄ visus. ¶ Amp. si gen⁹ tenebrarū videt in tenebris
illis tenebre igitur ille sunt eis lux quare regio illa
non est tenebrarū i mo est cuiusdā lucis q̄re cōtraria
est nostre ꝛ ꝓpter hoc tenebre vocātur et ita lux ha-
bet contrarium. Contrariorū autem idem est sens⁹
sicut albi nigri quare idem vis⁹ erit nostre lucis et
tenebrarū illarū ergo visus gentis tenebrarū qui po
test in tenebras illas poterit et in lucem nostrā. Si-
militer et visus gentis lucis. Quare eque erit gēs
lucis gens tenebrarū vt gens illa quā dicūt tenebra
rum et econuerso cum equaliter possint in visum et
in tenebras lux igitur et tenebre non diuersificabūt
gētes hmōi. ¶ Am. si tenebre sūt naturales hmōi gē
ti ergo lux erit eis contra naturam quare non pote-
Nota runt viuere in luce nisi ad modicū quemadmodum
animalia aquatica non possūt viuere in arido nec
econuerso nisi ad modicū. Quare sicut pisces in ari
do moriuntur absq; gladio solo defectu aque et ani
malia que nata sunt viuere in arido tantū cito mo-
riuntur in aquis. Sic genus tenebrarū in regiōe lu
cis et gens lucis in regione tenebrarū per se sola cō
trarietate regionū moriunt̄. Q; si dixerit tenebras
intelligibiles esse tenebre autem intelligibiles non
sunt nisi ignorantia. Erit igitur tota gens illa obte
nebrata intellectu et hoc est dicere nihil sciens. Tu
autem debes nosse quia hmōi tenebrositas impos-
sibile est in substantia intelligenti naturaliter et ac-
cidentec. Si quidem potest obtenebrari substantia i-
telligēs. Sicut accidit in aiab⁹ hūanis que etiā pas
sionibus egritudinū corpalium ꝛ aliorꝫ que sūt aper-
Nota. te corporū obtenebrantur ignorātia ꝑpetua vel ad
tēpus ꝑpetua quedā ignorantia sicut accidit ī mo-
rientibus. ad tempus vero sicut contigit in febricā
alienationes patientibus. Similiter in quibusdam
aliis vꝫ freneticis maniacis melancolicis. Verꝫ qd
hmōi obtenebratio sit naturalis intellectui eque cō
tra naturā est vt quod cecitas sit naturalis visui ipsi
autē ponūt istas naturales illi regioni ꝛ ꝓpter hoc
toti gēti tenebrarꝫ alioqn nec gēs tenebrarꝫ diceret̄
non enī ꝓpterea quo ad tempus ꝛ ad modicū acci
dunt fiunt denominationes hmōi. Sed ꝓpterea q̄
naturaliter insunt atq; perpetuo et hoc idem ipsi cō
fitentur quoniam nō ꝓpter hoc dicitur homo febris
vel alterius egritudinis quia ad modicum febrem
patitur. ¶ Amp. huic nominationi regio tenebrarū
nec substantie quidem intellectus nihil enim ad re-
gionem corporalem de tenebris intelligibilib⁹. Idē
enim est ac si diceretur lapis insipiens vel lapis in-
sipientie. Manifestū igitur est tibi non tam impossi-
bilitas q̄ etiam ridiculositas erroris istius Sed qd
est dicere deus tenebrarꝫ secundū hoc nisi deus insi-
pientiarum et ignorantiarum. Ista autem est tā ri-
diculosa oppositio in adiecto vt nec etiā auditu di-
gna sit nondū contradictione vel disputatione. Sūt
et alia deliramenta hmōi erroneorꝫ circa ipsam gen Nota
tem tenebrarꝫ ponūt siquidem eam habitare in cali-
gine ꝛ igne te terrino atq; caliginoso ꝯcordātes: pe
ne in hoc errori qui est in lege sarracenorum quo di
citur q deus creauit angelos de luce se bonos dia-
bolos vero de flamma hiberant igitur in flamma ce-
liginosa tanq̄ in materia sue originis quemadmo-
dum pisces in aqua

¶ Nota de errore manicheorꝫ in substātia demonū.

Quod si verū esset aut flāma esset corrupta
in generatiōe eorꝫ aut remanet. essēt igit̄
eadem felicitate mortales q̄ flāma illa ex
tinguibilis multo q̄re facili⁹ mortales q̄
hoies vel alia aīlia aspsiōe enī modica aque flāma il
la extingui posset extīcta aūt flāma necesse ē qd mori
ex illa est quēadmodū extincto corpe aialis moritur
aial. ¶ Amp. sicut didicisti ex sciētia metheurorū flā
ma non est nisi fumus incensus tu autem scis quia i
censio consumit materiā in qua est tanq̄ proprium
pabulum aut nutrimentum quare eo deficiente defi
cit finita autē flāma in vnoq̄q; ex eis finito tempore
etiam per se extinguerētur. Non est aūt adhuc audi
tum: q diaboli moriātur. ¶ Amp. qm flāma non est Nota.
nisi fum⁹ incēsus cōtinue aūt vbi hmōi incensio ē. ē
gnātio fumi qui incendit̄ quare ꝯtinua gnātio flā-
me ꝛ ꝓpter hoc generatio ꝯtinua demonū. Silr et
ꝯtinua corruptio ꝓpt ꝯtinuū defectū fumi atq; ꝯti
nuā ꝯsūptionē ipsi⁹ gnātio enī vniuscuiusq; aialis
gnātio ē corpis sui. ¶ Amp. secūdū hoc demōes nō
haberent figurā stabilem nec decentē fum⁹ enī tan-
to ampli⁹ intumescit q̄to ampli⁹ ascēdit. ¶ Amp.
flāma non pōt separari a materia in qua gnāt̄ siue
resoluitur. Sicut videa in igne lignorū vel in cereo
accenso siue cādela quare demones seu diaboli non
erunt separabiles a materia ex qua generatur vel
resoluitur flāma corporis eorūdem alibi qz nec pu-
gnare nec destruere poterūt. Amp. pugna eorꝫ erit
in armis vel in eqs an erit oīno siue bellicis instru-
stramentis. Si vero dixeris q flāma corrupta ē in
gnātiōe eorū cum omne qd corrūpit̄ corrūpatur in
aliud qd ex illo generat̄ qd igitur erit illud nisi fu- Nota.
mus vel aer vel aliquid huiusmodi ꝛ hic error vide
tur concordare cum opinione apulei et quorundā
aliorum qui dixerunt demones esse. animalia cor-
pore aerea. alibi autē tentabo tibi declarare hec vi
delicet in tractatu de huiusmodi substantiis abstra
ctis. ¶ Amp. cum isti erronei ponant terrā ꝛ ignem
querendū est ab eis similiter vtrum ponant aquam
ꝛ aera. Similiter celos ꝛ luminaria ꝛ stellas ꝛ mū-
dum illum quantis ad talia similem huic. hoc erec
pto quod ille est totus tenebrarum et nichil habēs
luminis. Si enim haberet solē et lunam et stellas lu
centes sicut et iste esset ex necessitate mundus lu-

ctū sicut et ille. Si vero nihil habēs luminis sol ꝛ lu
na et stelle que ibi sunt aut potuit ea facere lumino
sa deus ille tenebraꝝ aut nō potuit. Si potuit habet
igitur potestatē incāndo lucē et etiam in lumino
sa q̄lia fecisset ꝛ voluisset corpa illa prenominata nō
minus igitur erit deus lucis q̄ eius aduersarius et
regnū lucis cū non habent. Si vero non potuit illa
luminosa efficere appet eius defect⁹ et impotentia
cū tam facilis sit generatio luc; etiā nobis. Sola enī
accensione ignis generatur lux apud quē q̄ leuis sit
Nota. ad faciendū tu non dubitas. Si vero posuit aquam
et aera in regione tenebraꝝ et nihil vltra tu iam de
dicisti alibi quia omne humidū est male terminabi
le ꝑprio termino quare necesse est vt aera circūdet
aliud corpus qd̄ ipse terminet. Et quoniā circa hoc
facile est inuēire vias multas ad destructionē erro
ris istoꝝ eis qui naturalibus sūt quoniam et gentē
tenebraꝝ ponere videntē diabolos solos ð quorum
substātijs que circa eas sūt disputare magis ptinet
ad tractatū quem prenominaui tibi. Reseruabo illi
tractatui ea q̄ restāt de illis q̄tū ptiet ad destructio
nem erroris ist⁹ tuū autē erit que p̄scripta sūt circa
istos duos errores diligēter intueri atq̄ ꝯsiderare.

¶ Dissoluūtur q̄stiones hmōi erroneoꝝ

Erum necesse habeo responderē prius
quibusdam questionibus qua aliquos
mouerūt et declarare tibi q̄ntū abutat
tur nomine vniuersi cōuenīēter nomina
tur quod nō cōtinet vniuersitatem spe
cierū et indiuiduoꝝ. ¶ Amplius neq̄ totum neq̄ oē
Nota. dici potest cui tam nobilis pars deest videlicet spe
cieꝝ hominū: isti autē in mundo quē posuīt non po
nūt esse homines quare non posuīt mundū alterum
sed partem ipsius quēadmodum si ponerent mūdū
istum in quo sumus sine hominibus esse aut sine an
gelis. Et qm̄ quicq̄d natū est esse pars nū q̄ est ꝑ se
suo extra totū necesse ē mundū quē posuīt quādoq̄
ꝑficiendū eē atq̄ cōplēdū ita vt habeat ptes omnes
q̄s debet habere mūdus ex eo q̄ mūdus q̄re necesse
ē ipsū quandoq̄ habiturū esse omnia nata sūt par
tes esse et mūdi et omnis et vniuersi. Q; si dixerit q̄
mūdus ille homines habet vel habitur⁹ est ꝛ cete
ras spēs animaliū Similr et omnes spēs plantarū
et alioꝝ q̄ro ab eis an spēs similes mundo isti habe
at vel habitur⁹ sit qd̄ si dixerit q̄ similes et de alijs
aialib⁹ similiter atq̄ de plātis. ¶ Manifestū est tibi
q̄ hmōi diuersitas que secundū numerū tm̄ est non
faciet diuersitatē int̄ mundū ꝛ mūdū alioquin pars
mūdi orientalis ad alias ptes mūdi esset mūd⁹ vn⁹
et ille essēt similiter mūdi cū diuersitas hmōi inue
niatur int̄ hoies et cetera aialia q̄ sūt apud ptesil
las. Preterea diuersitas hec nō reqreret hoc nō enī
Nota. optet vt hoib⁹ ꝑpter diuersitatē illā tam remote ab
inuicē restituant̄ habitationes duab⁹ enī de causis
necesse est vt diuersent̄ habitationes hoibus marie
similib⁹: prima est cū vna habitatio ei⁹ nō sufficit vl̄
ad habitacula vel ad alimēta tūc enī necesse ē vt p
ti prouideatur de habitutione alia. Secūda causa ē
dissimilitudo atq̄ contrarietas in moribus ꝛ modo
viuendi quemadmodum feres ꝛ belini homines cū
mitibus et mansuetis in eadem regiōe habitare nō
possunt. Sicut neq̄ cum leonibus aut draconibus.
Isti autem ponunt homines mūdi huius similes es
se hominibus mundi illius. Q; si etiam contrarij
essent non propter hoc necesse erat aliū mundū esse

cum tam multiplicibus diuersitatibus hominum ꝛ
alioꝝ animalium ꝓuiderit deus de habitationib⁹
in mūdo isto: dissimiles vero mūdi quātū ad elemē
ta vel generata ex illis nullo modo esse ponūt cum
declaratū sit quatuor elementa tantū esse. Sicut et
quatuor p̄mas atq̄ radicales naturas videlicet ca
liditatem humiditatem: frigiditatem et siccitatem
cōmixtiones vero esse elementoꝝ preter eas que in
hoc mundo sūt vel fieri possunt nec imaginatio reci
pit nec intellect⁹ quare mundus inferior esse nō po
test extra istū dissimilis et De celo vero ꝛ celestibus
nihil habent quod dicat nisi somnia que nec ipsi in
telligūt sicut predixi tibi. Q; si dixerit tibi: quia tā
ta est seuicia vel ferocitas hominū illoꝝ vt homines
mundi ist⁹ eorum cohabitationē pati non possent. Nota.
Dico quia nihilominꝰ in mundo isto esse debuerūt.
Speciē enim vnam in diuersos mundos diuidi: ma
nifestū inconueniens est: cum tantaꝫ diuersitatem et
q̄ contrarietatem specieꝝ mundus iste noster admit
tat. ¶ Amp̄. si creditur historiographis gētes innu
merabiles reclusit deus ad aqlonem in terra sua ?
phaica reclusit inq̄ montibus intransmeabilibus et
has gentes vocant nonnulli caspios ꝑpter montes
qui conuenisse dicuntur terremotu magno ad reclu
sionem eorum alij vocant eos gog et magog. Simi
liter igit̄ poterat deus et alijs hominibus de illorū
seuicia ꝓuidere alioquin nec dracōes nec serpētes
nec alia aialia que infesta sūt hoib⁹ posuisset in hoc
mūdo q̄re fures latrōes ꝛ homicidas qui adeo infesti
sūt māsuet; hoib⁹ debuisset i mūdo alio collocasse.
¶ Amp̄. si hoies illi sūt differētes nūero solo et non Nota.
spē ab hoibus mūdi huius: manifestum ē non am
pli⁹ differre eas ab ipsis q̄ pnoiatos malos a mā
suetis. Non fuit igit̄ eis ꝑpter istā differentiā dāda
habitatio propria per se aut singularis. Q; si dixe
rit eos eē alteri⁹ speciei q̄ sint hoies mūdi hui⁹ ma
nifestum est ip̄m errare cū aie hūane oēs nūero solo
differāt ꝛ nō specie quod apparet p vires singulas
earū ꝛ opationes viriū. Corpa vero hoim nō pos
sunt differre specie sed sola ꝯplexione ꝛ alijs accidē
tibus vcꝫ q̄titatis ꝛ qualitatis. ¶ Amp̄. sm̄ hoc eq̄
uoce dicentur hoies illi qui in hoc mundo sunt ꝛ illi
alij. Q; si forte dixerint q̄ hoies illi non sūt nisi de
mones incarnati qd̄ ꝛ isti erronei ꝑ parte sentiunt
etiā de alijs hoibus difficiliorē faciet q̄stionē. Neq̄
error iste destruit̄ i primis per hec qm̄ euidenter de
struit aias humanas quid enī differāt aie humane
a demonib⁹ siue boni siue mali sint et ab omnibus
substantijs separatis apparet per diffinitionē Ari
stotelis quā pōit in libro de anima. manifestū q̄ppe
est aiabus intelligētib⁹ ipsas esse natas ꝑfectiōes
esse corporū humanoꝝ ꝛ ip̄a corpa hmōi nata est or
gana ipsarū q̄tum ad multas opationū suarū qua
les sunt operatiōes sensuū oim. ꝛ q̄dam alie demo
nes qui vero oino incorpales sūt manifestum est in Nota.
nullo indigere corpibus cū nulla opatio eoꝝ ex cor
pore pendeat: ꝛ hoc manifestū est ex ip̄o modo crea
tiōis ipsoꝝ. Creati nāq̄ sunt seorsū a corpib⁹. ꝛ hoc
inperfectione et ꝯplemento sui esse et hoc ip̄mmet
etiā confitentur alioquin nō seorsū a corpib⁹ crearē
tur. ¶ Amplius. manifestum ē ip̄as aias humanas
natas esse perfici incorpibus ꝑfectionibus multis:
et hoc tanq̄ aparte inferiori Nobilior enim earum
ꝑfectio ad sublime respicit creatoris et inde adue
nit eidē sicut doceberis in tractatu singulari de hoc

dem omnes autẽ non sic: quare manifestũ esse debet ti
bi ꝙ imbecillis intellectus fuerit qui talia somniãt
Non eñi intelligunt proculdubio de quibus loquitur
et hoc faciã te scire in tractatu de huiusmodi substantijs.
Q; si dixerit quia tanta est numerositas et multitu-
do rerum vt vnus mundus ei non sufficiet et propter
hoc necesse habuit creator multos facere. Dico ti-
bi quia iste sermo vanus est aut eñi ponit modos in
finitos deũ creasse propter hoc aut finitos tantũ. Q;
si finitos tantũ dẽs reminisci q vnus magnus mun-
dus capacior est multis paruis Verbi gratia. Unus
mũdus cui⁹ diameter decupl⁹ sit ad diametrũ alte
rius milesies tantũ capit quãtũ ille. que enim est pro
portio sphere ad spherã triplicata. Similit̃ et que ẽ
Nota. proportio lateris cubi vni⁹ ad latus alterius eadem
ẽ cubi ad cubũ triplicata. Sicut alibi didicisti. Ma
gis igit̃ decuit creatorẽ vnũ mundum creare qui si-
mul omnia contineret ꝙ multos paruos qui per p[ar]-
tes eadẽ cõtinerentur. Sed et hoc etiam expediuit vni
uersitati propter colligationes partiũ suarũ ad inui-
cem. Indigentias etiam et vtilitates earundẽ. Ui-
des etiam quia vnusquisq; diuitũ et potentiũ sibi et
suis magis elegit edificare vnã habitationem que
oĩbus suis sufficiat ꝙ multas paruas. ¶ Amplius ma
gis est gloria creatori vt regnũ eius sit totum simul
et continuũ ꝙ dispersũ et maior apparet magnificẽ
tia glorie sue quando apparet totũ regnũ ei⁹ simul
ꝙ si nõ appareret nisi pars. Sed neq; habitatorib⁹
mũdi istius apparet nisi pars regni eius que ẽ mũ-
dus iste: et ita se habet de vnoquoq; aliorũ mundorũ
quare nusꝙ laudatur magnificatur nisi de parte do
minationis et potentie sue: abscondũt igitur gloriã
creatoris et supprimũt qui multitudinem mundorũ
ponunt quare manifestam iniuriam et contumeliã
irrogant eidem.

¶ Respõdet cuidã q̃stioni alij de hoc qđ supra

Nota Nunc vero respondebo questioni qua vr
gere posse videnẽ similes sibi erroneos
imbecilles dicũt ergo sic. Si tamẽ cous
q; sciũt et intelligũt cum deus mũdũ istũ
creauerit sola gratuita bonitate sua ea
dem autẽ facilitate potuisset creasse multos. Crea-
uit igitur cũ eadẽ causa sit apud ipsũ creatiõis mul
torum quo et creationis istius valet bonitas sue.
¶ Amp. nec iminuata bonitas eius nec imminuata
largiatas eius nec imminute diuitie nunqđ igit̃ nõ
creauit multos alios mundos. ¶ Ampli⁹: cum nec
largitatis eius nec diuitiarũ sit finis quomodo et ip
sius effectus erit videlicet datorũ et donationũ mũ-
dus enim iste finitus est quare finita sũt data et dona
ipsius quare angustata et restricta largitas ipsius
in parte ista. ¶ Amplius quid nõ iuxta largitatem
suã largitur quis cum dignus inueniat receptores.
Nota. Unde est hoc nisi ex defectu vel diminutione diuitia
rum hec autem nõ habet locum apud ipsum nec iu-
xta bonitatẽ aut largitatem suam largitus videtur
cũ vtraq; sit infinita et quod largitus est sit finitum
tantum. Uides igitur quia huiusmodi ratiocina-
tio non solum ad creationem infinitorum qui etiã
si creati essent non respondet ex quo diuine bonita-
ti et largitati cum extra ipsa neq; finitum neq; infi-
nitũ aliquod sit cõparatiõe ipsius ne dum equale ipsi
Dico igitur q nec plures siue finiti siue infiniti eẽnt
mundi creare potuit nec adhuc potest et hoc non ex
defectu qui sit apud ipsum vel ex parte ipsius sed ma

gis ex parte mũdorum qui plures esse non possunt.
Sicut patefeci tibi in precedentibus quemadmodũ
quod non potest maiorem se inuitare ad cenam vel
maiorem se procurare in cena non est ex auaricia ei⁹
vel ex penuria victualium ꝙ patiatur. Sed magis
ex eo defectu. s; quo talis inueniri non potest scz cõ-
uiua qui maior sit in eo. Sic q ipse nõ scit diametrũ
esse coste simetrũ non ex defectu sciẽtie est qui apud
eum sit sed ex defectu rei ipsi⁹ que scibilis nõ est

¶ Tractatus tercius qualiter vniuersum exi-
uit a primo: et qualis etiam res creatur ab ipsa aut
alio modo efficiuntur.

Postq; autem declaraui tibi vnitatẽ pri Nota
mi principij et vnitatem vniuersi et de
struxi tibi errores eorum qui de his sen
serunt cõtraria veritati prout cõgruebat
presenti tractatui: cõsequenter incipiã
declarare tibi qualiter vniuersum exiuit a primo et
qualiter etiam exeant ab eodem quotidie que creã-
tur et generantur aut per modũ alium efficiunẽ ab
eodẽ et ponam tibi opiniones eorũ in primis qui nõ
satis circũscripte de hoc locuti sũt et eorũ qui errauẽ-
rũt in hoc quoniam errores huiusmodi nõ car[e]t inuidia
creatoris vt etiam deuiatione animarũ nostrarũ a fi
ne suo propter quem scilicet sunt. Scito igitur q fue
rũt qui dicerent cetera creata omnia exire a creato-
re per modũ emanationis ex fonte ponentes crea-
torem fontem creata vero pro magnitudine aut pauci
tate sua esse vel riuos vel riuulos vel distillatiões
defluẽtes ex ipso. Error aũt ipsorũ per hoc manifeste
destruitur quoniã id quod emanat ex fonte per mo-
dum istum anteꝙ emanaret erat in fõte pars ei⁹ q[uia]
in ipo erat. Cũ igit̃ in fõte qui creator ẽ nihil sit p[re]ter
ipsum sequetur ex necessitate omnia creata fuisse
vel totũ creatorẽ vel partes ipsius. Utriusq; autẽ Nota.
istorum impossibilitas manifesta est cum declara-
tum sit creatorem in vltimo impertibilitatis impar-
tibilẽ esse. ¶ Manifestũ igitur est tibi q creator nõ
potest dici fons vniuersi proprie per modũ quẽ di-
ximus quare per dissimilitudinem licet longe distã-
tem dicitur fons vniuersi. Alij vero dixerunt quia
vniuersum exit a creatore quẽadmodũ forme inspe
ctoris in speculo exit ab inspectore et isti similiter li
cet veritas fuerit in intentiõe eorum tamen non di
xerunt eã sermone claro et proprio cũ vniuersum nõ
sit in alio tanꝙ speculo sustinẽte ipsum nisi forte di
dicat quia possibilitas qua vniuersum est possibile
ipse est sustinens vel formositatẽ potius vniuersi.
Sed hoc habet dubitationes et q̃stiones vz quid ẽ
oppositio creatoris ipsius an illam possibilitatẽ si
et quid in despectio eius ad illam. Non eñ põt in-
telligi inter creatorem et illã fuisse corporalis opposi
tio cũ creator incorporalis sit in vltimo incorporali Nota
tatis illa vero nichil erat anteꝙ crearet vniuersum.
¶ Amp. cũ creator per omnẽ modũ se habuerit ab
eterno apud se et illa similiter per oẽm modũ fuerit in se
sicut in creatiõe vniuersi et postea qualiter intelligit̃
facta creatio vniuersi. Uideri eñ põt modis oĩbus
sm hoc ab eterno fuisse et nullatenus incepisse. Alij
vero dixerũt vniuersũ exiuisse a creatore ad modũ vm
bre ex corpore. Sed isti non declarant modum exitus
et insuper minus circunspecte loquuntur cum vm-
bra nõ sit aliqđ exiens a corpore vmbroso licet lumen
est aliqđ exiens a corpore luminoso. nec aliud est obũ-
bratio vel qđ dicũt iactũ vmbre nisi prohibitio lumi-

tis quoniam facit corpus vmbrosum sus inter po-
sitione inter corpus luminosum et id quod obūbrat
et hanc ꝓhibitionem facit vnūquodq̄ corpus vm-
brosum iuxta formā seu figuram suam et formā vel
figuram corporis luminosi cum oppositum est. Si-
militer et iuxta magnitudines eorū sicut declaratū
est in libro de vmbris. Umbrosū igitur corpus non
est iaciēs aliquid ex se sed magis ꝓhibēs ne lumio
sum oppositum iaciat lumē in id quod est post ipsū
vmbrosum. Alij dixerunt quia vniuersum est exiens
Nota. a creatore per modū vestigij ab impressiōe seu gra-
diente et istos sequūtur eedem questiones. Qualiter
enim intelligūt gradientē creatorem et super quid.
Similiter qualiter intelligūt ipsum imprimentem
vestigiū istud et certum preter vniuersum nihil sit.
Alij etiā dixerūt q̄ vniuersum exijt a creatore p mo
dum odoris et odoramento ita vt vniuersū nō sit se-
cūdū eos nisi odor ꝑtemus bonitatis creatoris: fu-
it et sextū genus hominū et adhuc est dicentiū vni-
uersum exiuisse a creatore sicut exijt artificiū ab ar-
tifice et fabrica quecunq̄ a fabricatore ꝛ isti videntur
appropinquare veritati licet eam non dicūt lucide
et explicate. Sermo enim eorū obstructus est et in-
cōpletus cum diuine fabricationis vel operatiōis
modum non explicent.

¶ Q; comparationes premisse non soluūt que-
stionem premissam.

Sermones vero precedentiū questionē
ꝓpositam in nullo dissoluūt. Sed reue-
Nota. ra dicūt cōparationes vtile ad imaginā
dum super eminentiam creatoris super
vniuersū et super singula que de ipo sūt
et ad erigendum intellectū humanum ad cōtemplā
dam vtrūq̄ magnificētiam gratia creatoris. Cum
enim vniuersū dicitur velut vmbra quedam creato-
ris intelligūt qui aliquid intelligere possūt eā esse
supereminentiam creatoris ad vniuersū que ē cor-
poris ad vmbram suam de qua constat quia est desi
gnatio corporis vanissima et nulla ex parte com-
parabilis corpori ꝟtute aut bonitate et ad hūc mo
dum se habet vniuersum ad creatorē. Erit aūt hoc
euidētius si singula vniuersi videlicet que in eo ma-
gnifica aut mirifica vidētur ꝯpaueris creatori. Ver
bi gratia si dixeris quia omnis potētia vl' potestas
vniuersi vel cuiuscūq̄ partis sue vmbra p modica ē
potentie creatoris et de sapientia similiter atq̄ de
bonitate de pulchritudine de vita suauitate de ma-
gnitudine verum manifestum dices et erigent te et
adiuuabūt non parū hmōi comparationes ad ima-
ginandū quoq̄ modo maiestatē super eminētissimā
creatoris. Sic se habet de imagie īspectoris et in-
spectore similitudo. Verū in hoc differūt q̄ interdū
imago resultās in speculo perfe eiusdē pulchritudi-
Nota. nis appet vt ipe inspector vel facies eius. Uniuersū
vero incōpabilis distātie dissimilitudine longe est a
creatore et pulchritudine ipsi⁹. Sed quēadmodum
vides ꝑ diuersitate speculoꝝ magis ac min⁹ reluce-
re pulchritudinē inspectoris in illis. Sic ꝛ in diuer-
sitate creaturaꝝ qȯ in quibusdā magis in quibusdā
min⁹ relucet similitudo pulchritudinis creator; et
hoc ē pro modo suo receptibilitatis atq̄ sue appro-
pinq̄tiōis adiuit. In hoc eīm veꝝ dixit plato q̄ opti-
mus erat ab optio porro inuidia relegata ē. Itaq̄ cū
cta sui silīa ꝓut cuiusq̄ natura capax btitudinis. s.
bonitat; eē poterat effici voluit. Nec dubitari pōt
ab intelligētib⁹ in substātijs sepatis maiores ac nō
biliores similitudines diuine pulchritudinis relu-
cere naturaliter in aīabus hūanis q̄ in animabus
brutalib⁹ ꝛ ita per ordinē de alijs. Eodēmodo se ha
bet ꝛ de alijs dispositionibus vz de potētia sapiē-
tia vita ꝛ bonitate q̄cquid eīm inuenitur ī vniuerso
vmbra p modica est ad vitā primam potentiā pmā
sapientiam: primā bonitatē primam pulchritudinē
primā que est creatoris et hoc videt̄ intellexisse a vē
tebrol in smone suo quo dixit q̄ creature erexerūt
se ad creatorē et fecerūt ei vmbrā. Erectio autē ista
non est nisi receptio q̄liscūq̄ similitudinis ipsi⁹ for-
sitan autem clari⁹ dixisset et fecit eas sibi vmbram
et forsitan altius intellect⁹ sm̄ dices istius. Sed ego
illum hoc pter eo. Qui vero vestigium creatoris Nota.
dixerūt vniuersū fecerūt nos itelligere remotissimā
distantiā similit̄ illi⁹ ab vniuerso et dederunt nobis
occasionē imaginādi vt cūq̄ magnitudinē eius sup
magnitudinē vniuersi incōparabiliter superem nē
tem et paruitatē ipsius vniuersi ad immēsitatem il-
lius fecerūt etiam nos scire quia vniuersū et singu-
la vniuerso signa quedam sunt et vie ducentes nos
ipsum creatorem quemadmodū vestigia ferarum
et venatores ducunt ad latibula eorum generaliter
omniū aīaliū vestigia inuestigatores suos dirigūt
ꝛ adiuuant ad inuētionem sui: fecerunt ergo nos in-
telligere in hoc sermone q̄ntum voluit deus inueni-
ri ꝛ q̄ntis voluit adiuuari inuestigatores suos q̄ tot
et tāta sui vestigia ꝛ signa dedit qb⁹ posset aliq̄ten⁹
inueniri. De odore ꝛ odoramēto negociandum est
tibi et intelligendū diligent: q̄lit̄ ois suauitatis ois Nota.
vtilitat; vniuersi odor ē diuie bonitat; ac suauitat;
ex q̄ etiā cōpatiōe erigit̄ intellect⁹ tu⁹ ad cōtēplādā
imensitatē diuie suauitat; ꝛ ex hac eadē cōparatione
infesta ē paruitas cordiū que odore isto tam modi-
co nō solū implētur aut inebriantur: sed etiam im-
mergunt̄ ꝛ absorbent̄. Cum eīm ad ipm fontem sua-
uitatis creatū sit cor humanū manifestū est ipsum a
sua debita magnitudine incōparabiliter minoratū
facit nos etiam scire ista comparatio q̄ turpe et q̄
longe a nobilitate aīarum humanarū sit odoribus
istis tam modicis inherere tantisq̄ studijs illos ex-
quirere ꝛ tantis desideriorū ardoribus ad illos in-
uare ipa fontali ꝛ abyssali suauitate vel neglecta vl'
penitus non curata.

Utrū vniuersū exiuit a prio: sicut artificiū ab artifice

Uoniā aūt manifestū est vniuersū eē
velut dei artificiū ꝛ fabricā quandā ꝛ
opus nobilissimū atq̄ pulcherrimū
manifestū est illorum sermonem ve-
rum esse: qui vniuersuz sic a creatore
exire sicut artificiū ex artifice dixer̄t.
Uerum ea ps vniuersi que primo creata est non vi-
detur exiuisse per modū artificij ab artifice q̄ntū ad
hoc q̄ non per instrumenta videt̄ fuisse fabricata et Nota.
de parte spūali vniuersi. ¶ Manifestū est q̄ nihil ex-
terius adhibuit qm̄ nec materiā nec instrumētū ad
eius formationē necessariū habuit q̄re p semetipm
absq̄ vllo forinseco adhibito illā creauit. Necesse
eīm est de omni qȯ ab ipo creatū ē aut ꝯditū seu quo-
libet modo factū altero duoꝝ modorū ab ipo crea-
tore exiuisse. Uidelicet aut p medium aliquid absq̄
medio. Si eīm nihil creasset absq̄ medio interueni-
rent ex necessitate inter ipm ꝛ omne creatū infinita
media. Cum enim quicquid est preter creatorē crea-
tum sit sicut alibi didicisti ergo omne medium per

quod aliud creatū est ab ipso cum sit aliud ab ipso
erit creatum ab eodem ⁊ non nisi p medium aliud.
vnūquodq̧ ē creatū inter vnūquodq̧ mediū ⁊ crea
torem interuenient infinita media. omne aūt mediū
creationis cuiuscūq̧ est causa illius quod p ipsum
creatum est. Precedent igitur vnūquodq̧ creato
rie cause infinite eiusdem. Iā autē facta est tibi cer
titudo de statu causarū ⁊ de impossibilitate earū q̄
re relinquitur ex necessitate aliquid esse creatum a
creatore absq̧ medio. Sed an vnum solū an plura
questionem habet apud philosophos quosdā de il
lo ergo creato vel de illis creatis si plura sunt ē in
Nota quirēdū in hoc capitulo qualiter absq̧ medio exie
runt a creatore medio inq̄ forinseco. Et qz gens he
breorū merito credit prophete suo ⁊ scripture illi⁹
in qua dicit deus. fiat lux ⁊ facta est lux ⁊ multa hu
iusmodi cōueniens est perscrutari de hoc cū gens
hebreorū hmōi testimonio ducto credat creatorem
pma creare dicendo siue per verbum. Alius etiam
earū dē pphetā expsse dixit loquēs de creatore di
xit ⁊ facta sunt ipse mandauit ⁊ creata sunt. ⁊ iterū
verbo dei celi firmati sunt. qz igitur nec forinsecum
verbū. scz audibile putādus est aut cogitādus dixis
se creator cū neq̧ aer esset qui in vocē formari pos
set vt sic loqui nullo modorū possibile esset nisi ani
mal neq̧ erat etiā cui deus creator hoc modo loq̄
retur cum nullus adhuc eēt auditor sensibilis hoc
est qui posset audire vocem sensibilem modo spūa
li dixit ⁊ imperio spūali mandauit. ¶ Amp. verbū
hmōi hoc est sensibile auditu impossibile est vt iu
uet operātē per seipsum solū artificē: artificē siqui
dem per alios ministros et operarios operantem
adiuuare potest verbum huiusmodi vl' ad eos stru
endos vel ad excitādos quare modis omnib⁹ inuti
Nota le esset hmōi verbū q̄tū ad operationem qua creator
illa creata creauit cum per se solum et non per me
dios ministros illa creauit.

¶ Q; tribus intentionibus dicit̄ verbum.

Debes igit̄ hec reminisci quomō verbū
iuxta tres intentiōnes dicit̄ ⁊ iuxta pri
mam qdē verbū intellectuale qd vsuali
ter vocant verbū in mente ⁊ hoc non est
nisi imago vel similitudo rei intellecte
⁊ cogitate resultās in effectu in speculo mēt; et hoc
ē cogitatio i effectu. Scda intētio ē ipa designatio
scpta siue descriptio facta figura vl' figur; visibilib⁹
⁊ vocat̄ vsualiter verbū inscripto. Tertia intentiōe
ipa vox audibilis q̄ vsualiter vocatū verbū in ore et
manifestū ē tibi qz neutra duor; itētionū secundarū
iuuat operantem artificē neq̧ p alterutrā ear; ali
quid operat̄ nisi p modū quē diximus artificē vo per
semetipm solū opantem impossibile ē opari p ali
qd q extra ipm sit. et vt paucis cōpleā declarationē
Nota istam. Dico qz necesse est omnem artificē operātem
ex arte siue p artē opari p vbū. hmōi aūt pma de
claratio ē qz verbū q hic intēdo scz spiritualevl' in
tellectuale nō ē nisi ars ipa i effectu. hoc ē i actu co
gitādi. Quare ars p quā creator oim artifex pma
creata opat⁹ ē nō nisi vbū ei⁹ itellectuale hoc aūt ē
apd deū nihil ē i potētia d hiis q ei⁹ sūt et in eo cum
ipe sit necesse esse ex omnibus modis suis et actum
in vltimate actualitatis ppter qd nec admittit nec
patitur in se defectum potētialitatis q̄re ars ei⁹ nō
ē sicut dormiētis ⁊ quiescentis habitus. Sz sicut vi
gilantis et in actu semp existentis intuit⁹ seu cogi
tatus. Intuit⁹ aūt seu cogitatus verbū ē itellectua
le seu spirituale ⁊ verbū i mente ipsius. Iam igitur
manifestū feci tibi per hoc q hmōi creatas creauit
creator benedictus per verbum suū intimum q̄niam
p artē suam. quā necesse ē esse verbū suum. ¶ Amp.
Respice in omnes artifices opantes p artes suas ⁊
videbis manifeste qz null⁹ eorum operat̄ aliqd nisi Nota.
dicēdo spiritualiter hoc ē cogitando illō ⁊ p cogita
tionē suā hoc ē p verbum suū spūale ⁊ intimum ⁊ cū
scribis etiā tu ipse vl' loqueris neutrum hor; facis
nisi loquēdo in corde tuo locutiōe intellectuali que
nō aliud ē q̄ cogitatio tua qua cogitas qd scribis ⁊
q̄liter scribēdum sit ⁊ ipm scribere ppt qd si minus
rectū scriptura habuerit stati illā corrigis vel corre
ctioni reseruas. Cū igr̄ artes q apd nos sūt ⁊ opera
que p ipas fiūt ⁊ ipi artifices similitudines quedā
sint primi ⁊ vniuersalis artificis prime et vniuersa
lis artis ⁊ operum q per ipsum facta sunt necesse ē
vt sicut se habet hic hoc est apud nos sic se habeat ⁊
ibi prout in rebus adeo distantibus possibile est si
militudinē licet dissimillimā inuenire. Debes aūt
attēdere qz sicut artes i artificibus q apd nos sūt cō
posite sūt ex multis ptib⁹ ⁊ cōclusionibus: sic et pti
cularim hoc ē p partes exeūt d potētia in actū. Nō Nota.
enī possibile ē anime humane in depssiōe quam pa
titur in corpore actu cogitare oia particularia arti
ficia vel opera q fiunt p vnam artem actu inq̄ cogi
tare sil'. Sz sicut operat̄ partē post partē ⁊ op⁹ post
opus ita cogitat in effectu vel potius ecōuerso sequū
tur eni operationes cogitationes ⁊ non econuerso
cū ex cogitationib⁹ sint. In creatore aūt econtrario
se habet qm ars ei⁹ simplex ē in vltimate simplicita
tis et i actu vt iā dixi tibi in fine actualitat;. ¶ Amp
omnium opationū pma ē indubitāter cogitatio et
hec est locutio intellectualis ⁊ hoc est pmū in omni
artificeq est apud nos q̄cūq̧ enī artifex qui aliquid
operatur p artē exteri⁹ apd nos pmū opatur apd
seipm ⁊ in seipo eiusdē operis imaginē seu exēplar
pcogitās ac pordinans apd semetipm opus quod
fabricaturus ē ⁊ ppt hoc pingens i semetipso exē
plar illud q oblivione a corde ei⁹ effugiat descri
ptionē ei⁹. interdū facit exteri⁹ designatiōib⁹ ⁊ figu
ratiōib⁹ ad quā recurrit quotiēs alicui⁹ cor; pcogi
tauerat oblitū se videt. Quia igr̄ manifestū est ope
ra exteriora ab ipo exire artifice nō nisi pri⁹ exiue
rint ab eo exemplaria cor; i ipo pgenita p modum
quem dixi. ¶ Manifestū tibi eē debet generatiōe; exē Nota
plaris q ē ab artifice in semetipo pcedere oē opus
exteri⁹ ⁊ generatio hec nō est nisi generatio verbi ⁊
generatio artis ⁊ generatio vbi qd dixi tibi ⁊ hec ē
locutio ⁊ plocutio opris ⁊ cogitatio ei⁹ et ars in ef
fectu. Iam igr̄ declaraui tibi qz dicēdo dictiōe sibi
cōgruēti hoc est pfectissima ex omnib⁹ modis ac no
bilissima et p verbū suū creauit creator excels⁹ q̄cū
q creauit absq̧ medio forinseco ⁊ ostēdi tibi exēpla
⁊ similitudines q erigant te ad intelligēdū hoc ⁊ ad
adiuuendo nec deficiat itellectus tu⁹ i hiis ⁊ feci etiā
te scire pfunditatē sermonis quo dictū ē dixit deus
fiat lux ⁊ facta ē lux quā q̄ vulgaris valde ⁊ itellectu
facili⁹ videat̄. Ex quo consequenter patefactum est
tibi quia omniū causabilium pmum ē verbum. et si
phas esset apud creatorem dici operatiōis ⁊ nomen
operationis et itentionem ei⁹ extendissēt. quasq; iā
eti et sapiētes q d creatore sm veritatē locuti alios
de eodem loqui docuerūt pculdubio vissimum ac

certissimum eēt. Primam operatiōis creatoris eē
locutiōē hoc ē verbi sui plati ōē seu generatiōē. Nec
sermones eoꝝ omnib⁹ debent eē exempla immo limi
tes ꝛ regula loquēdi ꝺ creatore neqꝫ eñi intentione
neqꝫ s̄mone ab illis recedēdum ē quib⁹ se pm̄ū crea
tor manifestauit quosqꝫ ꝺ se ipso ipsemet docuit. Et
sicut vides in isto s̄mone profunditatē philosophi-
cam ita intēdo et tibi ostendere in quibusdā aliis s̄-
monib⁹ ꝓphetaꝝ. vbi faciam te scire de multis nar
rationibus eoꝝ ꝙ ipse sunt conclusiōes q̄rūdem sciē
tiarū. Sicut vides de hac eadē ꝙ cōclusio est pme p
tis pme philosophie.

¶ Utrum a verbo eterno res facte sūt ab eterno.

Nota. NEc te conturbet vbi pmogeniti eternitas
aut et̄na actualitas q̄si ꝑ hoc cōcedere cō
garis pma creata ab et̄no creata esse ac si
q̄s argumētaret. dixit de⁹ ꝛ f̄cā sūt qꝛ igr̄
ab et̄no dixit ab et̄no et facta sūt. His eteñ ꝛ silib⁹
r̄ndebo tibi in sequētibus vcꝫ ī destructiōe antiqui-
tatis siue eternitatis mūdi ꝛ stabilitione nouitatis
ipsius ꝛ etiā in hoc capitulo aliqua tibi ostēdā suꝑ
his quoꝝ primum ꝛ radicale est voluntas liberri-
ma ac potentissima creatoris quam libertatē mul-
ti non intelligētes errauerūt ꝛ non solum necessita
tem immo naturalē seruitutē imposuerunt creatori
existimantes ipsum opari ad modum nature q̄ mo-
dus ē vt iam sepe p̄dixi tibi mod⁹ seruientis ꝛ modus
seruilis. Sic eñ arbitrati sūt vniuersum exire a crea-
tore sicut splēdorem a sole vl̄ calorē ab igne. Sic ex
bonitate eius bonitatem vniuersi ꝛ ex vita eius vita
que est in vniuerso. ꝛ adhuc modū de aliis ꝛ ꝓpter
hoc ex necessitate inducti fuerūt in illud incōueniēs
vt opinari cogerēt creatorē neqꝫ aliud nec aliē face
Nota. potuisse quēadmodum se hꝫ in p̄scriptis exēplis de
sole ꝛ igne. Neqꝫ eñ sol hꝫ in potestate lucem suam
neqꝫ ignis calorē suum vt p̄ro volūtate sua exeat in ō
opatio vl̄ non exeat. Creator aūt sic hꝫ bonitatē suā
sic potētiā sic sapientiā vt ex ea non exeat nisi ꝙ vo-
luerit et cum voluerit ꝛ quō voluerit ꝛ hec est nobi-
litas atqꝫ sublimitas potentie ipsius ac libertatis
¶ Amp̄. hec ē copiositas ac fortitudo sapiētie crea
toris vt q̄cq̄d pōt possit de se solo et ꝑ se solum nihil
aūt ab alio vel ꝑ aliud alia vero totum ꝙ possūt ab
ipso ꝛ ꝑ ip̄m. Cū autem opatur q̄dam ꝑ alia non ipe
adiuuatur vel ei⁹ potētia ꝑ illa media. sꝫ magis il-
la que ꝑ media ille creāt. Q̄ quedam non possunt
fieri a creatore immediate sicut animalia q̄ ex se iui
cē generāt nō hoc ē ex defectu vel diminutiōe poten
tie creatoris sꝫ magis ex elongatione ipsorū ab illo
ꝓpter hoc eñ non possūt recipere a creatore eē ab
sqꝫ medio ꝛ hac eadē de causa ꝛ min⁹ ē ꝛ debili⁹ esse
qō recipiunt ab ipso. Similiter et omnia alia q̄ suꝑ
Nota. ea descendunt de fontali bonitate creatoris. Quia
igitur vt dixi totū potest ꝛ a se ꝛ de se creator in crea
tiōe p̄orum creatorꝫ indubitanter creat absqꝫ me-
dio. ¶ Manifestum ē ꝙ ea nō creat nisi dicendo ꝛ vo
lendo. dicendo inq̄ vt dixi supra. et si creare aliquid
in eo est nō ē nisi vel suum dicere dictiones hm̄ōi vl̄
suum velle. Non enim mouet aliq̄d exteri⁹ in hm̄ōi
creatione quemadmodum artifices homines mo-
uent mēbra sua dum operanē ꝛ motu mēbrorū mo-
uent instrumenta vtpote securim dolabram ꝛ motu
iterum instrumentorum mouent materias ī quib⁹
vel de quibus operantur mouēt iqꝫ eas ad formas
et actus quas eisdem imp̄rimere intendūt proptē hoc
ergo dixi quia si creare ē aliquid in creatore non est
nisi suum cogitare vel suum velle in creatione hm̄ōi
hm̄ōi autem exemplū est in anima humana vl̄ ī alia
substantia nobili que si aliquid ꝑ se solam operare-
tur suum opari apd̄ ipsam et in ipsa nō eēt nisi suū
cogitare ꝛ suum velle per que opareē illud ꝛ de vna
q̄qꝫ substantia nobili sic se hꝫ et hoc est quoniā ī opa-
tionibus q̄s per se solas agūt nihil habent apud se
ꝑ qō operenē nisi ip̄m cogitare ꝛ velle. Utrum autē
aliquid opari possint in alia q̄ sibi ꝯiuncta non sunt
questionē hꝫ difficile dissolubilem. Sicut posuerūt
Aristoteles et seq̄ces ei⁹ ꝺ creatione vel generatiōe
intelligētiaꝝ decem et q̄dā etiā de creatiōe animaꝝ
nostrarum idip̄m senserūt ponentes pmam itelligē
tiam quā dicūt motorē pmi celi creare secundā et se
cundā tertiam. donec veniaē ad decimā ꝛ has crea- Nota.
tiones posuerunt fieri modis q̄s dicam in sequenti
bus. De animabus vero nostris q̄ ꝯiuncte sūt corpo
rib⁹ manifestum est. ꝙ ꝑ suum cogitare ꝛ suum ve-
le q̄ sunt pme eaꝝ operationes habēt imp̄ssiones ī
corporibus suis. Sicut mot⁹ localis ꝛ aliarum mul
tarum passionū. ꝛ ꝑ hec etiam in alia corpora sicut
apparet tibi in exēplo artificiorū qō ꝓ primo posui. In
corpora etiam alia vcꝫ non ꝯiuncta eis apparēt eis
eē multe impressiōes. Sicut eñ opatio fascini quo
generantur pueri ꝛ opatio basilisci quo solo visu inē
ficit homines ꝛ multe hm̄ōi que sūt de occultis sciē
tie naturalis ꝺ quib⁹ ꝓpono multas enarrare tibi
ꝛ causas eaꝝ patefacere loco suo. In tm̄ igitur ad
presens determinatum sit tibi vnamquāqꝫ substātia
rum nobilium q̄cunqꝫ sapienē aut sciēter operentur
non operari illa nisi ꝑ suum cogitare ꝛ suum velle ꝛ
ad hec ad similitudinem operationum creatoris q̄-
tenus possibile est eas assimilari illi quicquid autē
sit de eis scire debes qꝛ verbū creatoris de quo lo-
cuti sumus verbū viuū est per semetipsum influens
de seipso ꝛ esse ꝛ vita super omni ꝙ loquutori eius
vel ipsi placuerit. Eodēmodo se habet de volūtate Nota.
seu velle creatoris. Cū aūt volueris ad lucidū hoc
intelligere cogita fortitudinem imaginatiue virtu
tis ex cui⁹ operatiōe sequatur ex necessitate foris-
seca operatio quēadmodū dixit q̄dam phylosoph⁹
de quodā qui imaginabatur casum cameli ꝛ statim
cecidit camelus. Sic intellige eam fortitudinē virtu
tis imaginatiue in aliquo vt quicquid imaginabiē
statim fiat. Si imaginaē edificari domū eo ip̄o sta-
tim edificeē ꝛ si cadere statim cadet. Sic ꝛ fortitudo
ꝛ virtus verbi primi ac primogeniti. Aū nō tā ars
vel sapientia quā etiā virtus ꝛ vita est atqꝫ fructus
influentissimus in omne receptabile. Uerūtamē ꝑ
vltimitatē libertatis vt supra dixi ꝓpter qō ip̄m est
ars viuida ꝛ virtuosa in fine virtuositatis ꝛ redun-
dātissima in vltimo redundationis et de volunta-
te creatoris similiter se habet. in animabus autem
nostris debiles sunt artes et parue influentie ita vt Nota.
pene aride sint propter quod nisi multo operatu ꝛ
multiplicibus auxiliū non influunt super malicias
artificiorum q̄ apud nos sunt. Sic ꝛ voluntates no
stre debiles ꝛ infirme equalis autē influentie ꝛ vir-
tutis sunt ars prima ꝛ volūtas prima super ea que
sunt et super ea que non sūt hoc est eque per omnia
possibile et eiusdem omnino facilitatis est eis in-
fluere sup et ea que non sūt vt super ea q̄ sunt ꝛ hoc
est ꝙ dixit sanctus et sapiens in sermone suo qui vo
cat ea que non sunt tanq̄ ea q̄ sunt hoc est adducit

adeē ⁊ illa vocatio vel adductio non ē nisi suum co-
gitare et suum velle ꝙ supra diximꝰ hꝫ ante questio-
nem vtrum alia vel aliter creare potuerit et dat cau-
sam huic questioni ⁊ difficultati id qđ dixi supra qꝛ
ꝑ verbum vel artem suam exeunt a creatiōe vniuer-
sa. Cum eñ ars eius ⁊ verbum in nullo ꝑ aliquem
modorum imitari possit: ſm illam aūt ex necessita-
te opatur. omnis igitur operatio eiꝰ necesse habet
sequi verbum et artem ipsius q̄re nec aliud nec aliꝰ
ꝙ in eius arte sit vel ꝙ dicat aut dixerit potest vel
vnꝙ poterit opari. Sic autem solummodo ē i arte
eius ⁊ verbo. Sicut opatus ē vel opaturꝰ sit et illa
sola in arte ⁊ verbo eiꝰ sūt q̄ opatꝰ est vel operaturꝰ
sit et illo solo modo quo ea opatus est vel operatu-
rꝰ sit. quare nec alia nec alio modo opari potuit vel
poterit vnꝙ qui operatꝰ sit. Nihil igitur potest mi-
nuitare de cursu aut ordine seculoꝝ aut de rebꝰ ⁊ ar
tibꝰ. Huius aūt exemplum euidentissimū esse videtꝰ
qꝛ tu dum scribis si nec aliud nec aliter cogitari pos
ses ꝙ qđ scribis ⁊ vt scribis ex necessitate scriptura
tua ⁊ modo scribendi sequeretꝰ cogitationē tuā ⁊ mo
dum cogitatiōis ex necessitate neq₃ aliud neq₃ aliꝰ
posses scribis ⁊ vt scribis. ¶ Amplius. si in arte ar-
tificis architecti nō esset nisi domꝰ vna manifestum
est quia ex arte illa non posset edificare nisi domum
illam ⁊ si non esset nisi vnus modus edificandi i ipo
exemplari apđ ipm architectum non esset possibile
vt exiret aliꝰ modꝰ operationis q̄re si sola ea q̄ crea
ta sunt vel creanda in verbo vel arte creatoris erant
non alia potuit creare. Silr neq₃ alio modo nisi qs
dicat artem eē vniuersalem ⁊ exemplar. Silr mani-
festum multe sigillatiōes in eadem cera vł i pluribꝰ
fiunt. Sic ex vna arte edificandi innumerabilia edi-
ficia. ⁊ ex vna arte scribēdi innumerabiles scripture.
Verum ista responsio ad incōueniens inuenit vt artē
diuinam cō cedat arctatam esse ⁊ limitatem circa ea
que creata sunt et que creanda ⁊ horum similia. Hic
ē igitur huiꝰ finis respōsionis. et hec est intentio qꝛ
creator potuit ⁊ potest ⁊ poterit ꝑ artem suam ⁊ ver
bum multo et plura et alia ꝙ creauerit vel creatu-
rus sit. Non autē dissimilia neq₃ alias species au t
alia genera rerū. Isti ergo videtur ponere finitā eē
artem vel sapientiam creatoꝝ quam limitatam cir
ca genera ⁊ species que nūc sunt que indubitanter fi-
nita sunt numero. Sicut vt ⁊ forsitam indiuidua isti
mentem do ea imponunt q̄ntum ad indiuidua que in
dubitanter potētia infinita sūt. Nec limitatū est vt
dicunt creatori vt non possit creare đ illis nisi certū
numerum. Iā autem dixi tibi alias qđ a creator ex oī
bus modis suis ē supra finitum ⁊ supra infinitum et
supra cōpletum ⁊ supra diminutum. ¶ Amplius. de
claraui tibi alias qꝛ potentia creatoris ē sup possi
bile simpliciter non sup quodam possibile ꝑcise ne-
q₃ sup quandam partem possibilium. Quia igitur
possibile simpliciter ē aliquid immo infinita que nec
sunt nec erunt nec eorum similia. ¶ Manifestum est
quia potentia creatoris ē cōphendēs ⁊ subse cōtinēs
omnia illa. qs enim dubitat possibile fuisse eē crea-
tori luminositatem cōtinuam dare vł lune quā crea
uit vel lune aliꝰ quam non creauit ⁊ creare celos qs
vellet multarum stellarū quibus indubitanter non
credit nisi vnum. Solum eñ celum octauum qđ vo-
cant astrologi celum stellaꝝ fixaꝝ multitudine stella
rum ornauit. Nulli aūt inferioꝝ celorum dedit nisi
vnam solam stellam. ¶ Amplius quis dubitat crea

torem potuisse creasse celum cuiꝰ motus esset con-
trariꝰ motui ꝑnominati celi vcꝫ ab occidente in oriē
tem ⁊ celum etiam cuius motus eēt ab austro in aq
lonem ⁊ aliud cuius motus esset ab aquilone in au
strum. Isti aūt celi longe dissimiles eēnt ꝓculdubio
celis iam creatis fiet aūt manifestum hoc cum ima
ginaueris celos iam creatos impossibilitate sue ⁊ (Nota.)
extra actum eēndi. tunc eñ videbis eos tales ꝑ oīa
celos quos dixi tibi vcꝫ mutuum cōtrarioꝝ motibꝰ
celorum qui sunt. videbis inꝙ eos ita se habere po-
tentia ⁊ non inuenies alteros digniores aliis vt po
tius debꝫ eis eē ꝙ illis q̄ntum in ipis ē. hoc autem est
q̄niā nihil qđ extra creatorem eēt induxit eum ad hoc
vt potius daret esse istis ꝙ illis. tunc enim illud eēt
ꝑor causa essendi celis. quoniā ipe creator et etiam
magis causatum ipm ext eaorē causam efficeret in
effectu quemadmodum didicisti apđ auditum Ari-
stotelem qꝛ finis ē magis causa ꝙ efficiēs quia ipse
efficit vt efficiēs sit efficiēs in effectu. Quare mani-
festum est qꝛ si ita eēt ꝑma causa q̄ ē creator benedi-
ctus ⁊ sublimis nec ꝑma causa eēt nec maxia cau-
sa qꝛ igitur istis potius datum ē esse quam illis sint
ꝑ electionem liberrimā ⁊ bonitatem solam creato-
ris non suasam non inductam a foris. hec ē ꝑ aliud
extra se vllo modoꝝ. Vides igiꝰ qꝛ multa sunt possi- (Nota.)
bilia i se hoc non ē ꝓhibita impossibilitate essendi
naturali que ipe creator non vult esse neq₃ ducere đ
potentialitate essendi in actū. Vel ꝓpter hoc quo-
niam ea que iam creata sunt illa secum eē nō patiū
tur sicut ostēdi tibi vbi locutꝰ sum đ vnitate vniuer
si ⁊ declaraui tibi quia mundus vnus non patiꝰ aliū
esse alia vero moderatur creator vel ꝑuitate vł pau
citate ꝓpꝰ alia quemadmodum de serpētibus ⁊ dra
conibus ⁊ aliis q̄ nocentia vocātur hmōi eñ anima
lia magnitudine sua ⁊ multitudine vel destruerent
alia vel turbarent ⁊ lederent ea intollerabiliter. Si
quis autē q̄rat qm̄ in materialibus quēadmodū di
cit Aristotelis nichil distat inter potentiam et actū
⁊ iterū idem est potentia ⁊ actus vel qꝛ est veriꝰ apđ
creatorē nichil eorum q̄ eius sunt per se est vt poten
tia imo vltimo actualitatis vnū quodq₃ eorū ergo
quicquid potest loqui vel dicere sublimi illa dictiōe
vel locutione dic semper ⁊ cogitat in effectu. Silr ⁊
quicquid potest velle ⁊ vult. Si ergo nichil aliud ē
apud ipsum ⁊ in ipsum suū creare vel facere. Quic-
quid pōt facere vel creare creat ⁊ facit. imo ab eter
no creauit et fecit. Attende diligenter in his que di
cam tibi super questiōe hac in hoc loco. licet magis (Nota)
pertineat ad tractatū primum huiꝰ magisterij. Di-
co igitur qꝛ sermones nostri audibiles facti sūt no-
bis multi ex necessitate ⁊ hoc est quoniā sermones
intelligibiles nostri qui a rebus virtuti nostre intel
lectiue adueniunt multi sunt similiter ex necessitate
causa autē in hoc est. qm̄ hmōi sermones res sequū
tur a quibus sunt sicut imagines ⁊ vmbre in multi-
tudine sua et paucitate in vnitate sua atq₃ diuersita
te. Sermo vero creatoris non sic. Similiter neq₃ co
gitatio eius neq₃ sapientia vel ars. hoc autē est qm̄
non ipse a rebus est res ab ipso propꝰ qđ res sequū
tur ipsum pro vt est eis possibile ipe autem eas pre
cedit secundum excellentiam nobilitatis sue. Aliud
etiam attende in hoc quia sermo creatoris cum sit
vnus i vltimitate vnitatis tam multiplex tanꝙ innu
mera rerum diuersitas per ipsum dicitur a creato-
re et hoc absq₃ permixtione ⁊ confusione per omnē

Nota (left margin, beside "sola in arte ⁊ verbo")
Nota (left margin, beside "Verum ista responsio")
Nota (left margin, beside "q₃ sup quandam partem")

modum adeo quippe singula et que sunt ꝛ que esse
possunt lucidissima distinctissimaq; expssione p ipm
dicuntur licz simul ac si vnumquodq; eorum solū di-
centur apd nos vbo ecōtrario se habet qꝛ vno sermo
ne vnum solum dicim⁹ nec ē nobis possibile multa
multa singulariter ꝛ expsse atq; distincte vno sermo
ne dicere. ¶ Amp. illo eodem smone quo dicit crea
tor aliquid esse futurū cū ē futurꝝ diceret illud idem
non esse futurꝝ si nō esset futurū ꝛ eiusdem cogitatio
ne eodemmodo se habet apd nos aut econtrario se
habet qm non nisi cōtrariis smonibus cōtraria di-
cimus artes igit nre et artificia determinata sūt ad
certas maneries opeꝝ ꝛ vltimo nihil possunt: Sicut
ars edificādi ad edes. ꝛ in multum aliud genus ope Nota.
ris q̄d q̄ posse ars vbo diuina ecōtrario se hꝫ quoniā
non plus ordinata ē ad vnum genus operis q̄ ad
alia siue sint cōtraria siue omnino dissimilia ꝛ incō-
tingentia. Causa aūt in hoc ē quoniam artes nostre
et scientie que deorsum sunt in animab⁹ nostris a re
bus ipsis sunt tāq̄ vmbre quedam et apparitiones
resultantes in speculis intelligētiarum nostrarum
ab ipis ꝛ ppter hoc sequuntur eas interminanter ac
limitanter ab ipis. ars autem diuina non a rebus ē
sed res ab illa ꝛ ideo res sequuntur illam nō econuer
so nec ab ipa sunt p naturalem operationem immo
p electionem liberrimam. et voluntatem imperio-
sissimam. Si enim p naturalem operationē essēt ab
illa quemadmodū sigillationes et signaculis ꝛ im-
pressionib⁹ ordinata esset ex necessitate ad res sigil
latas ꝛ impressas per ipsam et nō posset ī alia ope
rum genera. quemadmodum sigillum et signaculū
non potest in alteriusmōi imagines q̄ sit ea q̄ ipsū
insculptum est vel impressum ꝛ hoc est quoniam nō
imprimit vt vult. imperat materie recipere similitu Nota.
dinem suam. Sed imprimit vt habet et qualē habet
imaginem. Q; si dixerit quis quoniam ars diuina
simili imprimit vel dat rebus formas quales habꝫ
et qualiter. dico quia hoc non ē veꝝ simpliciter immo
imprimit et dat et vult ꝛ q̄les vult. Secundum quid
tamen verum ē q̄ imprimit quales habet licet per si-
militudinē remotissimam ꝛ incomparabiliter supe
minentem distātiā et eadē enī forma seu sigillo im-
primit vni materie vnā formam et alteri contrariam
vel alterius generis et hoc ē ppter altissimam ampli
tudinem suā q̄ ei non solum possibile: ꝫ eque facile
est vnam formam aut quācunq; aliam dare cuicūq;
receptibili quemadmodum potētie q̄ est super vtrū
q; oppositorū. id est super facere ꝛ non facere liberū
est vtrumlibet hoc ē vtrumq; oppositorum cū sit vna
nec artatur ad alterum. ꝫ per electionem ad qd vo-
luerit se iclinat. Sic ē de arte diuina quantum ad li-
bertatem ꝛ amplitudinem suam. Diligenter aūt cō
Nota. sidera similitudinem quam posui tibi de vbo cum
enim verbū dei qd ē ꝛ ars ipsi⁹ vnum sit p omnē mo-
dū ꝛ impartibile sūtunitate impartibilitatis. Illo tamē
siue per illū ꝛ ipe de⁹ seipsum dixit ꝛ omnia dictiōe
spūali pfecta ex omnibus modis. Quāta aūt mul-
titudine smonum indigeam⁹ ppter multitudinem
rerū nobis dicibiliū manifestum ē tibi. Que autem
comparatio illi⁹ verbi primi ad smōes nostros. eadem
ē et artis illius ad artes nostras. Uides autē de no-
stris smonib⁹ qꝛ nullo eoꝝ pfecte dicitur apud nos
nisi vnum ꝛ hoc est ppter angustias cogitationū no
straꝝ q̄s smones nostri sequuntur ꝛ si aggrauerimus
multitudinē sub noīe vno dicem⁹ p illud multitudi-
nem illam sed aggregate solummodo ꝛ non distincte
et sigillatim ꝛ ex omnibus modis inuolumitate luci-
ditatis et expssionis oīa dixit ab eterno primus locu-
tor. Sicut et declaratum ē tibi in prima pte huiusmōi
magisterii ꝛ si alie fuissēt res future q̄ fuerit et alio
rū generū si possibile esset eodē vbo p oīa equalit atq;
similiter dicte fuissēt. Jam ergo declaratum est tibi
p hoc quoniam sicut eodē verbo p omnia equaliter
atq; similiter dicte fuissent. Jam ergo declaratum ē
per hoc quoniam sicut eodem verbo alia dicta fuis-
sēt si alia facere voluisset. Sic ꝛ eadē arte alia facta
fuissēt nec arte nec verbo vllo modo ꝑ ī aliquo immu
tato ꝛ hoc ē qd dclarādum erat tibi sup questiōe p-
missa. Si enī ars illa eēt sicut artes q̄ apud nos sunt Nota
aut cogitat⁹ creator seu cogitatio eēnt sicut nre re
uera nō posset ex illa arte vel cogitatione aliorū ge-
neꝝ opera fecisse nec posset facere in futurū. Et exē-
plum euidēs est in potētia libera sup vtrūq; opposi
torū vel sup multa genera opeꝝ de q̄ nulli dubium ē
qm eadem sit p omnē modū quodcūq; op⁹ et ea pcessi
ferit. Sic se habet d arte d vbo atq; cogitatiōe crea-
toris. exēplū aūt quārū michi videt satis conueniēs
ē in qūātumlibet magno exercitu clāgor buccine ex
q̄ clangore licet vno vel vnico tot tā multiplices ꝛ va
rie ordines pcedunt ex clāgore ipo in exercitu ipso
ad ipsum enī vnicum clāgorē buccine alij ad machi-
nas erigēdas. alij arma pceptiōis. alij ad arma im-
pugnatiōis currūt. alij ad suffodiendos muros alij
adimplēda fossata. alij ad alia pugnādi officia vel
artificia festinēt vl se pparant sic dato signo militib⁹
a duce simul diuersitas ī militibus ꝛ aliis bellatori
bus inuenit. Eodemmodo creatore semel tantū lo-
quēte ꝛ velut vnicum smonis sui ineffabilem sonum
spiritualem emittente vniuersitas operū naturaliū
in mūdo procedit. ac si vniuersitas creaturarū ver-
bum eius audiat. Si enī ex vna voluntate vel intē Nota
tione regis aut principis vnius qui intendit cape-
re vel expugnare castrum aliquod vel vrbem tanta
procedit multitudo operum instrumentorū in exer
citu vel obsidione illius vel ex eo verbo quo preci-
pit exercitui suo vt expugnent castrum illud. Quid
mirū si ex omnipotentis creatoris verbo. licet vno
per omnem modum procedit innumerabilis varie
tas operum in mundo

¶ Utrum omnia per verbū simul creata sunt.

Si quis autem querat quomodo nō eū
ipsa prolatione hmōi verbi oīa simul ꝛ
facta sunt cum ex verbo et per verbum
tanq̄ causa efficiente ꝛ sufficiēte omnia
facta sunt. Respondeo quia non oīa si-
mul effici poterunt. licet simul dici poterint. imo re
uera dicta fuerint. Simul tamen oīa fieri nō pote-
runt tu enī et pater tuus atq; mater simul fieri non
potuistis. Similr neq; pullus ꝛ ouū ex quo generād⁹
erat ipse. Eodem modo neq; semen ꝛ id quod gene
randum erat ex semine et in exemplis etiā q̄ premis-
si manifestum est. Et si enim vno verbo imperet ex
pugnatio vrbis ꝛ ppter hoc omnia qui ad eiusdeꝫ Nota
expugnationem faciunt nō tamen omnia illa simul
fieri possūt. Scire etiā debes qꝛ creator bndict⁹ nō
aliter dixit res fieri q̄ facte sint imo dixit vnūqdq;
fieri suo tpe ordine et loco sicut ꝛ tu nō cogitas oīa
scribi simul q̄ scribis. sed vnūqdq; suo ordie scribis
ꝛ etiā cogitas in vniuersali scribere librū nō cogi-
tas ipm scribere totū simul sed particulatim ꝛ ordi

nale ꝛ de modo quoq ꝑ artificiũ sic se hꝫ. Quãto fortiꝰ
igit̃ creator sapientissimꝰ vt dixit oīpotentissimo vbo
nec cogitauit ineffabili cogitatu sua omnia fieri si-
mul. Sed magis ordine quo ꝯgruebat eis eē ꝛ fieri
Similiter ꝛ tempore.

¶ Utrum creator meliores creare potuerit
res ꝙ creauerit.

Uereret aũt aliquis vtrum meliores
potuit res facere vel creare ꝙ fecerit
vel creauerit: ꝙ si potuit ꝗ igit̃ causa
restrīxit largitatem bonitatis eius et
arctauit ad hãc mēsuram bonitatis ī
qua res create sũt. Si vero nō potuit
Nota
hoc ē longe maiꝰ incōueniēs. hoc eñ ē ponere fini-
tã tam eiꝰ bonitatē ꝙ potentiam donũ eñ maximũ
ex largitate alicuiꝰ ꝓcedere potest si finitũ est. finitã
eē videt̃ indicare largitatē. Similiter ꝛ opus se ha-
bet ad potētiã. hoc igr̄ est dicere qꝛ totã se effuderit
diuina largitas in dãdo ꝗ dedit rebus creatis cũ ni
hil maiꝰ aut meliꝰ eis dare potuit. Debes igr̄ hoc
scire quia ꝗsdam res ꝗntũ erat ꝺ amplitudine ac co
piositate potētie sue maiores ꝛ meliores ꝙ creauit
creare potuit sed ille non erãt receptibiles maioris
bonitatis aut meliores creabiles. Sicut forte luna
non potuit creare luminosa quēadmodũ neq terra
Non eñ terra eēt si luminosa eēt: neq luna. luna eēt
si luminosa creata eēt. neq asinus asinꝰ esset: si deꝰ
ipsum animal rationale effecisset. neq pulex pulex
esset si magnitudinem ceti vel elephãtis creator ei-
dem dedisset. ¶ Ampliꝰ: ipe res mutcem tales innu-
tationes sustinere nō possũt. Si eñ fecisset hominē
ad magnitudinem solis tota terra non suffecisset il-
li ad habitationē neq omnes fruges ꝛ fructꝰ illius
ad alimenta neq omnes lane ꝛ ligna ad vestimenta
Nota
eiusdē. ꝛ ita hmōi facile ē tibi videre in aliis anima
libus qꝛ nullo modo seinuicē pati possēt. Si enī fe-
cisset hoĩes ad istar elephãtoꝝ ꝛ cete talia eos ani-
malia sustinerēt. Similiter ꝛ si muscas in magnitu-
dine aquilarũ tota habitatio aer; ꝗ volucribꝰ depu
tata ē muscis solis occupata eēt ꝛ repleta. Manife
stum igr̄ ē tibi ex his ꝗ creator sapientissimꝰ et opti
mus sic tempauit. oē id est mũdũ seu vniuersũ et sic
moderatus ē singulis generibus et speciebus quã-
titates ꝛ ꝗlitates earum vt seinuicem nō solum pa
terent ꝰsed etiã adiuuarēt ꝛ salua eē possent atq sal
uari insimul. id ē in ipso oī siue mũdo. Q; si dixerit
ꝗs ꝗa non decuit infinitã potentiã creator; infinitã
ꝙ bonitatē ipsiꝰ immensasq diuitias bonitat; eius-
demtã modica creasse omnia ꝗ creauit neq celos
neq mũdũ ipm. ꝗn potiꝰ decēs fuit incomparabilit̃
maiorē mũdũ. celosq similit̃ creasse et ꝓ magnitudi
ne illa homines ꝛ cetera animalia ī mũdo magnos
creasse. hic ergo reminisci debes quia corpora ꝛ ani
Nota
malia nec creari poterũt infinita neq eē alibi enim
didicisti omne corpꝰ ꝛ corporeũ ex necessitate esse fi
nitum. Qꝛ igitur ex necessitate finita creari et eē ea
oportuit ista questio eadem esset si longe maiora ꝙ
sint creasset omnia creator quantumcũq enim ma-
iora ea creasset finita cum essēt ꝛ ꝓpter hoc sēp que
ri posset cur nō maiora ea creasset. Nō fuit igr̄ ista
mensura magnitudinis ꝛ aliorum in rebꝰ creatis ex
defectu vel potētie vel bonitatis ꝗ esset apud creato
rem. Sꝫ res ipe sicut paucis exēplis ostēdi tibi hãc
mēsuram potius reqrebant quã ꝙ veracissime dici
possēt qꝛ ꝑ electionem et ꝓuidentiam sapientissimi
datoris in his mensuris ꝛ dispositionibus create sũt
res. celum vero tantum creatũ est et celi aliũ quan-
tum decuit ꝛ reqsiuit vtilitas creatiōis ipsiꝰ que re
uera multiplex ē vt etiã sapiētissimꝰ inexplicabilis
De sole vero illud ad ꝓsens dico quia forte celo suo
nec debuit nec potuit eē neq sol maior neq aliꝰ quē
admodum vides ī corpore vnius animalis quia nō Nota.
pōt absq ꝑturbatiōe nostre ipsius vel forte subuer
sione cor maius esse aut aliud. duo enim corda forte
eē non possũt in corpore vniꝰ animalis. Q; si forte
duo possunt eē. Sicut quidam opināt̃ ꝺ leporibus
cuiusdã regiōes isti neq viginti neq cētũ corda pos
sunt eē in aliquo animali. Eodemmodo se hꝫ ꝺ epa
te ꝛ splene ꝛ multis aliis membris. Hec aũt non ꝓ-
pter hoc dico vt ꝗsi certũ teneas animal probatũ ꝙ
sol sit in celo suo vel in mũdo suplunari vel etiam in
toto mundo. sicut cor ipsius. Sꝫ causa exēpli ꝺ mē-
bris animaliũ locutꝰ sũ: hec forsitam aũt in sequēti
declarabit̃ tibi sup hec veritas si deꝰ voluerit. Simi
liter aũt loquor tibi hic ꝛ ꝺ stellis fixis ꝛ celo earum
forsitã eñ si corpꝰ humanũ ex necessitate nature sue
nō vno solo eē ꝯtētum eē potuit aut vno solo mem-
bro alio. Sic celum stellarũ nō vna sola stella nec ī-
telligas me hic ꝺterminare tibi ꝙ stelle sint in eo si- Celũ stella-
cut ossa in corpre suo. habet eñ hoc questionem ad rum.
modum difficilē. Sꝫ eiꝰ determinatio nō hic tibi ex-
pectanda ē vel querēda. forsitã aũt alicui videri pos
sit eadē questio hec eē. ac si ꝗs quereret ꝺ cauda pa
uonis ꝓpter ꝗd tanto decore ac varietate colorum
ornata sit ꝛ de toto corpe eiꝰ cur tanta venustate plu
marũ atq speciositate vestitũ sit. Cignꝰ autē solo co
lore albo ꝯtētus fuerit ꝛ coruus solo nigro. Ubi enī
dēs ē etiam pauca intelligētibꝰ qꝛ ista coloꝝ varie-
tas ac speciositas naturalis ē pauoni cuidam ꝙ di- Nota.
cimus propter albos. Cigno quoq ꝛ coruo vnitas
coloris est eis de natura sua. Quid ergo mirũ si ce-
lo qđ opinione philosophorum est omniũ corporum
naturalium nobilissimũ est varietas stellarũ ꝛ mul
titudo de ipa natura sua ad decorē ꝛ ornatum que-
stionis. Porro hic ita dicta sint vt excitetur intelle-
ctus tuus ad cogitandũ aliquid de corporibus cele
stibꝰ ꝛ de celis ipsis. Debes etiam scire cũ ꝓceden-
tibus ꝙ sicut non fuit dictio creatoris vel vbũ quo
dixit semetipm ꝛ oīa vt essent vel fierent simul oīa.
Sic nec fuit voluntas ipsius aut velle vt essent vel
fierēt simul oīa ꝛ licet mirabile videatur potest vel-
le aliquid quod non vult. Uerum si vellet illud nul-
lo modoꝝ esset immutata volũtas ipsius ꝛ esset ve-
rum ꝙ illud voluerat ab eterno ꝛ eodem velle quo Nota
vult aliquid. potest velle eiꝰ cōtrarium vel nō velle
id ipm absq vllo modoꝝ mutatiōis ꝙ fiat apud ipꝫ
vel voluntatē suã. De his aũt expediui me in parte
huius magisterii ꝗ precedit hanc ꝛ declaraui tibi ra
tiones eius ꝙ est scire et eius ꝙ ē velle apud creato
rem et licet vnum sint subiecto ꝛ essentia quia tamē
differũt ratione seu relatiōe seu respectu nō de quo
cũq predicatur alterũ ꝛ alterũ. Sicut vides qꝛ sci-
re ꝛ sciri rem vnã solũmodo dicunt hoc est scientiã.
sed diuerso respectu ꝛ ꝓpt̃ hoc nō de quocũq dr̄ sci-
ri dr̄ ꝛ scire. ꝑ modũ eum habent amari et amare et
vniuersaliter oīa ꝗ apud nos dicunt apprehensiōes
aut animarũ passiones aut actiones forinsecas ꝗ
sũt ex his. Sicut sũt dicere ꝛ dici ꝛ significare ꝛ signi
ficari de ipso nec creare ibidē patefactũ est tibi ī ca
pitulo de ꝓdicamentis ꝛ ꝓdicationibus ꝗ fiunt in re

bus diuinalib⁹ qꝛ creare nõ dicit aliquid ĩ creatore sꝫ de ipo neqꝫ illuminare dicit aliquid in sole. sed ab ipo ⁊ ꝓpter hoc creare nõ ē aliquid in ipo creatore vel apd ipm: sꝫ magis ab ipo. Creatio eñ non ē nisi nouitas existēdi vel eēndi ex volũtate creatoris absqꝫ medio. illd qppe solũ ⁊ ꝓprie creatur qđ ē ab isto creatore absqꝫ medio generãte scꝫ aut efficiẽte aut etiã instrumento.

Creatio qđ

¶ Error aristotelis et aliorum philosophorũ q̄ sequũt eũ de generatiõe itelligẽtiaꝝ et corpũ celestiũ atqꝫ elemẽtorũ.

Quoniam igit iam patefactũ est tibi ſmone vniuersali q̃liter exiuerunt a creatore pmo creata ipsi⁹. Si multa fuerũt vel pmũ creatũ si vnũ solũ fuit ⁊ ostẽsũ ē tibi qm̃ p verbuꝫ suũ quod ē dicere quia dicẽdo dictione sua vnica spirituali ⁊ ex omnib⁹ modis suis pfectissima et dedi tibi exempla ⁊ similitudines ad hec. Quia vo posuerunt philosophi maxie peripatetici. i. sequaces aristotelis ⁊ q̄ famosiores fuerũt de gẽte arabũ in disciplinis aristotelis pmũ creatũ ex necessitate fuisse vnicum ⁊ dixerũt illud eē intelligentiã pmam nobilissimã et ex ea eē p modũ quẽ dicam pmũ celũ ⁊ motũ eiusdẽ ꝯueniẽs ē vt d his faciã hic aliquam ꝯsiderationẽ. Radix igit opiniõis eorũ hec fuit. Visum qppe ē eis ex vno secũdum q vnus non posse eē vllo modoꝝ nisi vnũ. Multitudo enim ĩ causato vel ĩ causatis vt ipi estimauerũt non haberet causam si ē vno p modum quo ē vnum eēnt multa ⁊ hoc ē quoniam vnitas nõ põt eē causa multitudinis ꝓpter cõtrarietatem q̄ ē iter eas. ex neutro eñ ꝯtrarioꝝ per se potest eē reliquũ. vñ igit erit multitudo in causato vel causatis cũ causa sit vnum et causans p modũ quo ē vnum tm̃ p illum eñ modum nec causa multi nec causa multoꝝ aut multitudinis eē posse videat deatur eis quare cum creator sit vnus ⁊ vnum p omnem modum ⁊ non causauerit pmũ causatum suum nisi p se. nõ causauit illud nisi p modũ quo est vnum Quare ex eo vno non nisi vnũ ⁊ ex eo vnico non nisi vnicum. Deinde ꝓcesserũt vlterius ⁊ putauerunt se declarare modũ causatiõis istius ⁊ dixerũt qꝛ creator tm̃ suũ primum nõ causauit p medium forisecũ ⁊ hoc declaratum ē tibi p me in pcedẽtibus. alioqui eñ non eēt pmum creatum cũ medium creatiõis illius necesse sit pl⁹ eē creatũ. null⁹ aũt mod⁹ videbat eis ꝯueniẽs causationi huic nisi intelligẽdo ⁊ volendo. Cum eñ nõ vteret creator vt ita dicat nisi seipso ĩ causando illud nec aliud adhiberet extra se adhuc nõ ē visũ eis q alio modo se adhiberet creator ĩ causando illud q̃ intelligẽdo se cũ enim extra se nihil ageret qꝛ nec motũ instrumẽti totum ĩ se agebat quo causaret illđ. Intra se autẽ qđ agere poterat nisi intelligere seipsum causauit illud. Q; si dixerit qđ ꝯueniẽtius ē vt intelligẽdo illđ causauerit illud q̃ itelligẽdo seipm. Rñdebant qꝛ non intelligebat illđ vel aliud extra se nisi intelligẽdo se tãq̃ exemplar et speculum lucidissimũ ⁊ expssissimũ vniuersorum et singulorum ⁊ ꝓpter hoc in pmis et maxime se intelligit et intelligebat eternalit et ꝓpter hoc ⁊ p hec oia alia. Magis igit ꝯueniens fuit vt itelligẽdo seipm crearet tibi. q̃ intelligendo ipsum. Exiuit ergo prima intelligentia a creatore p itellectum ipsius quo scꝫ intellexit seipm et qm̃ creator non potuit intelligere in se nisi se et hoc vni hoc ē absqꝫ vllo modorum diuersitatis nõ exiuit ab eo sic nisi vnum creatorum oim̃ pmum ac nobilissimũ. hoc autem est vt ipsi estimauerũt intelligẽtia pma.

In ꝑipateticos.

Nota.

Nota.

Nota.

De⁹ exemplar vniuersorum.

¶ Quomodo a pma intelligẽtia secũdũ philosophos multa exiuerũt.

Quoniam autẽ intelligentia pma in seipsa ⁊ in suo intelligere ⁊ ĩ suis intellectis habuit multitudinẽ ⁊ diuersitatẽ multiplicẽ ⁊ opari non potuit nisi spiritualit ⁊ intelligibilit ⁊ hoc ē ad similitudinẽ creatoris ⁊ hoc quãtum ei assimilari possibile fuit necessario q̃tuor ex ea p intelligere ⁊ suum intellectum exiuerũt. Intelligẽtes eñ principiũ creatorẽ in magnificẽtia sua et gloria velut tãto lumine irradiata atqꝫ repleta emisit tãq̃ splẽdorẽ quendã d seipa. Secũdam intelligẽtiam. Intelligẽs aũt potentialitatem suã eiecit tanq̃ vmbrã a se materiã primi celi. Intelligens autem semetipsam in pfectiõe sua emisit de se splendorem secundum ⁊ exiuit ab ea tãq̃ radi⁹ minor; ac secũdi luminis forma pmi celi ⁊ sic completũ ē pmum celũ p eius intellectũ ⁊ p intelligere ipsi⁹ ⁊ noluerunt quidem formã istam celi intelligere formam corporalẽ eiusdẽ. Quarto vero intelligẽs. hec intelligẽtia suũ eē spirituale. quo ē intelligẽtia emicuit de se tertiũ radium id ē animã pmi celi. q̄ est virtus mouẽs ipm celum localiter tm̃ ⁊ hanc intellexerũt eē ꝓprie formam ⁊ pfectionem celi. Posuerunt quippe celum animal eē cõpositũ ex ipo corpe moto tãq̃ materia ⁊ aiaꝫ hmõi sic mouẽte tãq̃ forma ⁊ p viã istã dixerũt intelligẽtias inferiores materias celoꝝ inferiorum ⁊ formas eoꝝ compabiles ⁊ animas exisse ab intelligentijs iferiorib⁹ donec vẽtũ ē ad decimã itelligẽtiã quã posuerũt solẽ eē intelligibilẽ animaꝝ nostrarũ ⁊ ab ea incipere causationẽ rerũ multaꝝ ⁊ multiplicabiliũ ⁊ ex ea etiã esse animas nr̃as ⁊ nichil nobilius posse esse ab eis q̃ sint anime hũane tãq̃ vsqꝫ attenuato lumine ⁊ debilitata virtute per elongationem a primo ⁊ vniuersali fonte.

Nota.

Nota.

¶ Destructio premissi erroris aristotelis ⁊ aliorũ.

His igitur ita positis fm̃ opinionẽ ipsoꝝ opinionem incipiã disputare an ita se habeat veritas. Multi ei vidẽtur qui sic ponunt detrahere glorie ⁊ magnificẽtie creatoris ⁊ vltra q̃ deceat v̾tutis ⁊ potentie attribuere substantijs antedictis. In pmis igit errare vidẽtur circa intelligẽtiã decimã quã vocãt intelligẽtiã agẽtẽ aut eñ possibile est ei vti suo intellectu ⁊ suo intelligere quẽadmodũ supiores vtũtur aut nõ est ei possibile. Q; si dixerint quia nõ est ei possibile non est igit possibile intelligere se quare nec intelligere aliud. Si eñ proprie essentie sue veritatẽ quã psentissimã habet nõ põt per ipam eiusdẽ presentiã intelligere q̃to minus ea q̄ extra ipam sũt. frustra igit et vane nomẽ ei intelligere tribuerũt. Q; si põt p modũ illum vti suo intellectu ⁊ suo intelligere debet igit ex illa esse p modũ illũ alia intelligẽtia ⁊ aliud celũ. et per viã istam nõ erit finis celoꝝ ⁊ intelligentiarum.

Error ꝑipateticorum.

¶ Amp̃. decima ista intelligentia intelligẽdo se solummodo vcꝫ intelligẽdo potẽtialitatẽ suã materias generabiliũ ⁊ corruptibiliũ causat. intelligẽdo vo actualitatẽ suã hoc est perfectionem potentialitati sue cõtrariã formas corpales eorũdẽ. Intelligendo vero se in spiritualitate sua q̄ est intelligẽtia talis causat animas hũanas vel intelligẽdo aliud quodcũqꝫ. Intelligẽdo aũt se sic nõ est nisi vnũ neqꝫ opa-

Nota.

tur nisi inq̄ntum vnū quare nō erit ex ea nisi vnū per
modum istū. oēs igit̄ anime humane nō erunt nisi
anima vna sm̄ essentiā ⁊ veritatē. Tu aūt debes sci-
re q2 in hūc etiam errorē deducti sunt vt oēs aīas
humanas exutas a corpib9 vna eē opinarētur et dū
sunt in corpib9 nō differre vllo modorū nisi differen
tijs corpo⁊ suo⁊ ẏitate aūt et essentia vnā eē oēs
Quem errorē hic dīstruēdum nō suscepi dīstruet aūt
irrefragabilit̄ tibi in tractatu d̄ substātijs spoliatis
spiritualib9. ¶ Amp̄. Intellect9 siue itelligere quo
creator intelligit se i se ⁊ p se solū non magis respi-
cit vnum creatū q̄ aliud et generalit̄ q̄cq̄d ē creator Nota
in se hoc ē sine opatiōe vlla ⁊ respectu ad aliō vl' alia
equalit̄ ē omnib9. Verbi gratia. qd̄ ē vel q̄ ē sapiēs
in seip̄o hoc nō magis ē ad vnū q̄ ad aliud. Nō eñ
ē magis sapiēs vnius q̄ alterius nec magis videns
aut cognoscēs vnū q̄ aliud. qm̄ vidēs ⁊ cognoscens
hoc est in se et a se. Q2 ergo ē intelligēs se p hoc non
magis ptinet ad vnum q̄ ad aliud. quare non per hoc
magis ē ex eo vnū q̄ aliud quēadmodum ex socrate
p hoc q̄ ē socrates eq̄liter ē ad omnia artificia. Si-
milit̄ ex hoc q̄ quis ē architectus vel edificator non
magis exibit ex eo dom9 hec q̄ alia nec ex eo q̄ ar-
tifex magis ex eo exibit vnum artificium q̄ aliud. ex
eo tamē q̄ edificator magis exibit ex eo edes vl' edi
ficium q̄ aliud artificium. Quare manifestum ē q2
ex creatore inq̄ntum ē intelligens se non magis exi-
bit p̄ma intelligentia q̄ aliud. In hac enim ꝯsidera
tione nec ꝓpinquitatem neq3 ordinē neq3 cōparatio-
nem vllam habet ad creatorē potius q̄ aliqua ex re
bus alijs q̄re nō ē dignior vt potius exeat ab illo vel
vt prior q̄ aliud ex causatis. ¶ Ampli9 Creator per
semetip̄m intelligēs omnia eq̄liter itelligit illa. Si
eñ magis intelligeret vnū q̄ aliud hoc eēt ei vl' ap-
Nota te rerum vel a se. ⁊ a se quidem eē non potest cu3 oia
q̄ habet a se eq̄liter habeat ⁊ p modum vnum absq3
vllo modo⁊ diuersitat3 quemadmodum q̄niam a se
sapiēs ē et bonus equalit̄ sapiens est vt bonus qua-
re quoniam a seip̄o solo habet q̄ scit omnia equali
ter ex necessitate scit omnia. a reb9 autem nō potest
eē ista ineq̄litas p quam sciat magis vnum q̄ aliud
cum impossibile manifestum sit res q̄cq̄ posse adde
re vel minuere scie ipsius. Equaliter igitur p omnē
modum intelligendo seip̄m intellexit omnia quare
nec p hoc q̄ intellexit se nec p hoc q̄ intelligat oīa di
gnior fuit p̄ma intelligentia vt magis exiret ab illo
vel prior q̄ aliquid aliorum. Relinquitur ergo crea-
tori omnipotēti libertas sua ⁊ electio qua ab eo exi
uit primum vel vnum vel multa q̄ voluit et prout vo-
luit. ¶ Amp̄. si non esset opatus in creatione per ele
Natura ordine opat. ctionem suam et libertatem supeminentissimam s3
per ordinem quem isti hic opinantur eēt operat9 ꝓ-
culdubio p modum nature. hic autē modus ꝓut di-
dicisti modus est seruientis ⁊ non libertate vltima ⁊
modum operandi ⁊ operatioē suā eligēt3. ¶ Ampli
si in prima intelligentia destitisset vel cessasset a suo
illo intellectu et intelligere nihil aliorum eēt creatū
hoc est nec celi. nec ea q̄ celorum sunt. Que igit̄ fuit
sapientia creatoris in parte ista vt in potestate vni9
substantie poneret totum esse et totum non esse vni
uersi. Amplius. Aut potuit cessare ab huiusmōi in
tellectu et intelligere prima intelligentia aut nō po
tuit. Si potuit per voluntatem igitur et electionem
inclinauit se ad ista intellecta et ad huiusmodi itel-
lectum ⁊ intelligere quare et ad totum q̄ ex illis ef-
fectiue subsecutum est per libertatem igitur suam ⁊
electionem causauit omnia causata sua. Quāto fo2
tius ergo creatori conueniens ē sic causare. ¶ Amp̄
ordīe nature prior erat ei potētialitas sua q̄ actua-
litas sua ip̄a aūt intellexit res ordinare i ordīe quo
erant prius ergo intellexit potencialitatē suam q̄ p
actum seu perfectionem illi cōtrariam. Idem aūt Nota.
est ordo causarū ⁊ effectuum q̄re fuit prius materia
celi secundum hoc q̄ forma eiusdem et hoc est falsū
quoniam nec prius tempore tūc enim esset materia
actu spoliata a forma sua nec prius ordīe nature cū
actus a causa sit ꝓpter quam est potētialitas ⁊ ma
teria ꝓpter formā sic nō econuerso corpus eñ ꝓpt̄
animā est nō anima propter corp9. Si vero non po
tuit cessare ab intellectu illo⁊ hm̄ōi intelligere. Si
ei necessitas intelligēdi illa ⁊ eo modo ⁊ ordine aut
ista necessitas fuit ei violentie vigētis desuper ip̄sū
fortioris aut fuit ei de perfectiōe bonitat3 sue quo
modo creator dicitur ex necessitate benefacere ⁊ nō
posse aliter vel malefacere. Q3 si fuit ei necessitas
illa violētie tunc nihil ei attribuendum est de eē cau
sato⁊ aliorum. Magis eñ passa est violētia ab ip̄o
cogente hoc ē inferente illam quoniā egerit aliquid
gladius enim q̄ violent̄ vibratur i aliquem proprie Nota.
nihil addit sed magis alienam patitur actionē. Si
vero ex pfectione sue bonitatis fuit ei sic intellige-
re vt dixi ꝑfecto intellexit ita q2 noluit causare cau
sata p̄dicta q̄ sciebat eē debere per suum intellectū
vel suum intelligere ⁊ ita redditur iā ad libertatem
quā dixi tibi ⁊ electionem. ¶ Ampli9 sm̄ hoc magis
videtur voluntas eiusdem causa fuisse q̄ intellect9
vel intelligere ipsius. Cū enim vellet eē causata sua
et sciret ea non aliter posse nisi p suum intellectum
et suū intelligere voluit ꝓpter hoc vt illa essent sic Voluntas creatoris.
intelligere quare volūtas fuit ibi quasi primū mo-
uens ⁊ primū agens. Qualiter igitur ponunt mun
dum ⁊ solū intellectū seu intelligere prime intelligē
tie causam esse quattuor illo⁊ q̄ dixi ⁊ de voluntate
eiusdē oīno tacent. ¶ Ampli9. verū isto⁊ duorum cō
cedat vel eam noluisse esse causata eius quia sic in-
tellexit vt dictū est vel eā sic intellexisse q2 noluit illa
eē. Si eñ q2 noluit illa eē iō sic intellexit tūc indubi-
tāter prīa potissima causa eēndi seq̄ntia fuit volun-
tas ipsius. Si vero q2 intellexit illa p suū intellige-
re debere eē iō nō noluit sic intelligere ꝓpt̄ hoc sc3 vt il
la eēnt q̄si suū intelligere suaserit ei vt vellet illa eē
eo q̄ p ip̄sū cognoscebat bonū esse q̄ illa eē deberēt
⁊ hoc lōge aliter inuenitur alibi licet eñ visus ostē
dat animali in quo est periculū vie aut securitatem
aut aliā cōmoditatem non ꝓpter hoc tamē motus Nota
dicitur visualis aut ex visu esse. imo magis volun-
tarius ex voluntate. Q2 igitur intellect9 erat apud
eū sicut visus interior aut sp̄ūalis nō ei attribuendū
est aliqd̄ ex causatis q̄ p voluntatē ab eodem tāta sūt.
Ut quid ergo nudo intellectui ⁊ soli eiusdē illa attri
buūt mentionem de voluntate ipsius nullam peni-
tus facientes. ¶ Amp̄. in celo stellato quod s3 quos-
dam primum est ⁊ secundum istos ad minus secun- Celum stellatum.
dum inuenitur tanta multitudo et stellarū et natu-
ralium ipsarum et virtutum et figurarum earūdē.
cui nec comparabilis est diuersitas aut multitudo
cuiuscūq3 celorum inferio⁊. Cū igit̄ intelligētie quā
to superiores sunt tāto motiores sint ⁊ a multitudi
ne elōgatiores necesse ē secundum positionē eorum
causata earum esse motiora ⁊ a multitudine remo-

tiora q̄re p̄mam celerit remotius aū multitudie q̄
alij inferiores. Nos autem ɔtrarium manifestū vi-
demus. ¶ Amp̄. si intellectus vel intelligere creato-
ris quo intellexit seipsum ⁊ sic intelligēdo causauit
primam intelligentiā non exiuisset in ipsam intelli-
gentiam. Hoc est si eo vel per ip̄m non intellexisset
Architecti imaginatio p̄mam intelligentiam nō causasset eam per illud et
ad hunc modum se habet de omni artifice p̄ artē si-
ue p̄ intellectum causantem. Si eñ architect⁹ nō in
telligeret aut imaginaret domū quā edificat vl̄ edi
ficare disponit nullomō p̄ intellectum vel imagina-
tionem edificaret illam hoc eñ est quemadmodum
si scrip tor intueat aliud q̄ ipsam scripturā quā scri
bit aut pictor aliud q̄ picturā q̄ figurat. neq̄ enim
scriptor vel pictor seip̄m tm̄ aspiciendo scribet vl̄ pi
get aliquid foris artificiose siue decent. Similit ne-
q̄ cogitando seip̄m solum aut imaginādo. Eodem
modo se habet si aliud aliq̄d q̄ se vel picturā vel scri
pturā solummodo cogitet aut imaginet. Qualiter
eñ aliq̄s artifex aliud solummodoq̄ artificium suū
cogitans aut imaginās nullo aūt modo ip̄m artifi-
Nota. cium opabit illud. Hoc eñ non posset eē nisi a casu
quoniam vt aliquis cogitās edificare solūmodo il-
la hora scribat vel pigat nō esse possibile nisi a casu
omne aūt qd̄ ē ex casu nō est per artem vel intellectū
siue imaginationem. Aggregata igr̄ ex omnib⁹ his
ratiocinatione manifestum ē quoniam creator per
intellectum in semetip̄m solummodo refluxū ⁊ ires
nullomodo exeūtem vl̄ extēsum nihil creauit vl̄ alit
causauit hoc ē p̄ intellectū vl̄ intelligere quo se solū
intellexit. nihil omnino creauit vl̄ alit causauit q̄re
neq̄ primam intelligentiā aut aliq̄d alior̄. Necesse
igitur fuit intellectum creatoris exiuisse ⁊ extēsum
fuisse extra ip̄m hoc ē intellexisse eū omne id quod
creauit q̄re intellexit ex necessitate p̄mam intelligen
tiam si eam creauit p̄ suum intellectum ⁊ suū intelli
Nota. gere. Aut igr̄ itellexit illā solam cū ipsam causabat
aut illam pot⁹ q̄ aliq̄d alior̄ quod si illam solā ap-
paret tibi imbecillitas hm̄oi hominū ⁊ impossibili
tas s̄monis istius. Primum qm̄ limites ponunt in-
tellectui creatoris arctātes ip̄m ad vnum solū itel-
ligendum saltē vnica hora. Deide insinuat in s̄mōe
isto suo creatoris itellectu nimis adeo occupatum
Nota. fuisse illa hora aut alia tūc intelligere ꝓhiberet ꝓ-
culdubio nō itelligētes amplitudinē ac libertatem
intellect⁹ ac sapientie ipsi⁹ eē ivltimitate amplitu-
dinis ac libertat̄. Sicut ⁊ omnia alia que sūt ei per
se ac secūdum se omnia enim hm̄oi sunt p̄ma ⁊ maxi
ma ⁊ sunt eis in p̄mis ⁊ maxime hm̄oi autē amplitu
dinem ac libertatē nō ē possibile restringi aut ꝓhi-
beri vllo modor̄ alioquin nō essēt in vltimitate p̄fe-
ctiōis cōsumate cū non essēt in vltimitate elonga
tiōis a ɔtrarijs suis. Non eñ ē in vltimitate ista ali
quid ad qd̄ vl potentia vel actu accessus possit esse
contrario suo. Addam autem istis declarationē de-
monstratiuam et dicam quoniam apud creatorem
Nota. qui est primus verus nominatione rectissima non
habet locum potentialitatis vllo modorum hoc est
dicere quoniam quicquid eius est totum est act⁹ si-
ne actu ⁊ in vltimitate actualitatis. Si autē aliqua
hora intellexisset intelligentiam primam solam tūc
actu illam solam intelligeret aut potentia igitur in
telligeret aliquid aliud aut non Sic se habet igitur
apud ipsum locum potentialitatis quantum ē apō
ipsum quare non est perfectus ex omnibus modis

suis cum perfectibilis sit per acquisitionem itelle-
ctus eius vel eorum que tunc intelligebat nisi potē-
tia reducibilis de huiusmodi potentia ad actum il-
lius. Si vero non intelligebat potentia aliud neq̄
actu illa hora intellect⁹ igr̄ eius est omnium angu
stissimus atq̄ miserrimus. cum omnis alius intelle
ctus ad nihil vnum arctatus sit ⁊ plurima saltē po-
tentia intelligat. Erit etiam creator benedict⁹ igno
rans omnium aliorum nihil eñ scit nisi q̄ intelligit
nihil autem itelligit vel itelligere potest secundum Nota
errorem istum nisi solam intelligentiam primā. Tu
autem vides p̄ temetip̄m q̄ icouuenientia sequātur
errorem istum. In primis enim sequitur ip̄m crea-
torem eē insipientissimum deinde ip̄m ignorare cul
tores suos omnia q̄ in mundo fiunt et alia innume-
rabilia in quibus non est necesse vt occupem vel me
vel te. Amplius, quecunq̄ sunt creatori ex semetip̄o
sunt ei ⁊ equalia et equaliter quare intelligere hoc
et intelligere illud quibuscūq̄ duobus demonstrat̄
sunt ei equalia et equaliter cum intelligere vel hoc
vel illud non sit ei nisi a se. Non magis igitur intel-
lexit primam intelligētiam q̄ aliquid aliorum qua
cunq̄ hora vel momēto. Eodemmodo et eadem ra
tione neq̄ melius intellexit eā quoniam nec a se ip̄o
magis aut melius intellexit eam aliqua hora vl̄ mo
mento q̄ aliquid aliorum ⁊ hoc est quoniam nec a se
ipso potuit ei eē ꝓpter illud qd̄ iā dixi nec apte itel-
ligentie cum apte rerum sīt nostri nil habeat creato
ris itellect⁹ aut ei⁹ itelligere. Cr̄ igr̄ suū itellectū ⁊
suum intelligere precise ⁊ causauit ⁊ causat omnia
causata sua ad omnia autē equaliter se habeāt per
omnem mundum suus intellectus ⁊ suum intellige Nota.
re equaliter igr̄ simpliciter ac precise causat ⁊ cau
sauit omnia. Non igitur solā primam intelligentiā
causauit vt ipsi ponunt ⁊ hoc vtiq̄ verissimum est.
Verum scito. quia iste intellectus est intellectus ab
ipso genitus. Sicut alias tibi declaratum est et hu
iusmodi generatione reuelatione atq̄ noticia sola
gens christianorum gloriatur et vocat hunc intel-
lectum gentium secundum leges suas et alias scri-
Sapientia genita. pturas suas. Sapientiam genitam ⁊ artem ac ver-
bum dei ⁊ hec est altissima profunditas ad quā nec
gens hebreorū attigit nisi forte in paucis sanctis ac
sapientibus suis videlicet prophetis eorum et si q̄
alij hoc a prophetis acceperunt. Gens vero ara-
bum s̄m cōmunitatem suam istum nōdū nouit imo
iuxta errorem quo seducta est hoc esse possibile cō
Auēcebrō. tradicit. Auencebron autē theologus nomine ⁊ sti-
lo vt videtur arabis istud euidenter apprehendit.
cum ⁊ de hoc in libro quem vocat fontem sapientie
mentionem expressam faciat et librum singularem
de verbo dei agente omnia scribat. Ego autem pro
pter hoc puto ip̄m fuisse x̄pianum cum totum re-
gnum arabū x̄piane religioni subditum fuisse ante
tempus nō multū ⁊ narrationibus historiarum ma-
nifestum sit. Nōnulli vero ex antiquis philosophis
sicut plato ⁊ Mercurius hec vidisse videntur pre-
sertim aūt mercurius qui de verbo perfecto librum
integrum scripsit quē et logisteleos ꝓpter hoc no-
minauit. Debes aūt scire q̄ intellectus et intellige-
re. sicut docui te in tractatu de predicationibus que
fiunt in rebus diuinalibus secundum duos modos
et intentiones accipiuntur. et vnus quidem modus
est quo intelligere nil addit supra esse nisi secūdum
respectum aut relationem aliquam. Sed ipsum in

telligere creatoris est esse eius et eiusdem intellect⁹
non est nisi ipsius essentia. Ita vt cū agit̃ de i intelle-
ctu ipsius hoc est cuȝ sit sermo de intellectu ips⁹ aut
de suo intelligere fiat sermo de ipsius essentia vl' de
suo esse. Secunda intentione ⁊ modo eius intellect⁹
est eius sermo spiritualis siue intelligibilis ⁊ eius i
telligere eius loqui spiritualiter siue intelligibiliter
quemadmodum autem sermo audibilis sermo ge-
nitus est aut prolatus. Sic sermo spiritualis aut in
telligibilis intellectus est genitus siue spiritualiter
prolatus. ⁊ ad distinctiones istas coegerunt sanctos
viros et sapientes qui profundauerunt in rebus di
uinalibus erronei ⁊ ꝯtradictores veritatis sicut ⁊ ad
alias multas. Necesse eñ erat vt docerentur homi-
nes sermonibus quibus doceri poterunt de rebus a
vulgari intelligentia tam remotis. Tu ergo intelli
ge magnificentiaȝ verbi dei prout fuerit eius digna
tio. Verbum eñ dei: sicut alias te docui nec minus ẽ

Verbuȝ dei

vllo modorum inq̃tum est verbum dei nec aliud q̃
ipse cuius verbum est quapropter ex necessitate de⁹
est. deus inq̃ vnus cum ipso a quo est ⁊ ex hoc sequi
tur ex necessitate vt sit sermo vnius in vltimitate vi
te et viuacitatis ⁊ sit influens ac redundans in vlti-
mitate influentie ac redundantie ⁊ vt sit ars efficax
⁊ operatrix omnium operum creatoris et vt non sit
ad modum artium nostrarum atq̃ sermonum spiri-
tualiuȝ nostrorum ſeȝ velut lucerna solūmodo ostẽdẽs
quid ⁊ qualiter agendum sit imo necesse est vt sit vir
tus potentissima omnia efficiens ⁊ non sit solūmo-
do velut sigillum aut signaculum immo sigillatrix
⁊ sigillans impressione sue similitudinis atq̃ deco-
rans oĩa ⁊ hoc sua electione liberrima ⁊ sua volunta
te imperiosissima. Quare non solum est ars omniū no
tifica sed etiam virtus omnifica alteriusmodi enim
sermo nõ potuit esse sermo primus hoc est primi lo
cutoris. Necesse eñ est sermonem primum equaleȝ
esse per omnia suo locutori seu generatori. Sicut de
claratum est tibi p meipsum in tractatu primo. Est
igitur istud verbum dei siue sermo velut splendor a

Verbuȝ dei

genitore suo procedens omnia ꝓ captu seu recepti
bilitate eorum illuminans ⁊ pulchritudinis sue simi
tudinibus omnia ꝓut decet decorans: quemadmo-
dum ⁊ splendor visibilis: ⁊ est quemadmodum faci-
es vltime pulchritudinis eiusdem genitoris sui. In
vniuersum velut in speculum innumerabilium sup-

Pulchritu do creatura rum vnde

ficierum speciositatis sue similitudines diffundens
ita vt pulchritudines creaturarū nõ sint nisi resulta
tiones quedam ipsi⁹. ꝓpter quod faciem dei ipsum
crebro ꝓphete sancti. imo ipsemet in eis et per eos
loquens se nominat. Attende aũt diligenter q̃d dico
tibi de speculis vt cõsideres diligent̃ diuersitatẽ ac
varietateȝ ipsorum. ꝓpter quam alia plus alia mi
nus similitudinibus hmõi pulchritudinis ⁊ faciei re
cipiunt. Et hec ipsa varietas atq̃ diuersitas pulchri

Nota

tudo est maxima vniuersi quecunq̃ eñ ex speciebus
deẽẽt minor esset ex illo defectu pulchritudo toti⁹.
Saluti etiam et ꝯuersationi vniuersi non parum ad
dit ista varietas sicut preostendi tibi. Iaȝ igitur de-
claratum est tibi per hec quia omnium equaliter cã
est creator ⁊ intellectus ab ipso genitus. Equaliter
inq̃ q̃tum ad se res vero quedam alijs indigẽt me

diis quemadmodum homo anima et corpore. Simi
ter et quod fabricatur indiget materia fabricabili i
strumentis fabrilibus igneq̃ ⁊ fabro omnium autẽ
illorum causator est ⁊ sine illis medijs posset ipse fa
cere id q̃d fabricatur: hominem tamẽ facere nõ pos
set sine anima ⁊ corpore q: nec homo esset si illa nõ
haberet: nec homo est aliud q̃ illa duo simul sũpta
vel alterum eorum in altero quadam cõparatione

Homo q̃d

vel mõ. Iã igr̃ intelligis ex his que dixi creatoreȝ
omnia q̃tum ad ipsum equaliter causare. quedam
autem per media que tamen media ⁊ ipse causat cũ
vult per media ⁊ cum vult sine medijs quemadmo-
dum primum hominem sine patre ⁊ matre eorumq̃
cõmixtione causauit. Ceteros aũt per medios parẽ
tes vel ambos vel alterum eoruȝ: nec ꝓpter hoc mi
nus equaliter causat. Si per vnum mediuȝ aut plu
ra media causat eos. quemadmodum si quis p vnũ
operarium aut per multos domum edificet non ma
gis causat eam si per vnuȝ aut si per multos aut ecõ
uerso. Eodem modo si per nullum aut per aliquod
medium non magis aut minus cum per nullum me
diuȝ q̃ cum per aliquod. Quare simpliciter verum
est q̃d creator equaliter causat omnia quẽadmoduȝ
est de se ⁊ etiam simpliciter: q: mediũȝ vel media ni-
hil addunt, vel minuunt causationi. Iam eñ decla-

De⁹ cã p̃ma

raui tibi in primo tractatu q̃m creator solus prope
ac vere nomine cause dign⁹ est: alia vero que velut
media causationi eiusdem deseruiunt non sunt nisi
nuntij ⁊ deferentes vltima recepta tanq̃ missa a cre
atore. Hmõi aũt exemplum manifestum tibi est i ae
re qui est medium illuminationum que fiunt in ter-
ra et aqua ⁊ in oculis animalium alijsq̃ illuminabi
libus a sole de quo manifestum est q: sicut deferens
nuntius illuminationum hmõi est. ⁊ nemo dicit ip-
sum esse causam earum ꝓprie ac vere licet multum
prestet adminiculum ad hec vt perficiantur iste illu
minationes solem aut ꝯmuniter nominant causam
veram ac ꝓpriam earundeȝ. Eodem modo se ha-
bet de igne et calefactionibus mediatis. Similit̃ de
facie quacunq̃ ⁊ resultationibus eiusdem in specu
lis. Verum si diligenter ꝯsidereẽ q̃ ⁊ ipse sol ⁊ ignis
et quicquid est eis in parte ista simile nihil habent

Sol ⁊ ignis

q̃ non a creatore receperint ⁊ q̃ vasa sunt influentie
seu redundantie primi fontis et hoc tñ q̃ hoc pacto
atq̃ conditione vt primum impleta q̃ super abũdat
in alia receptabilia refluant ac redundant quemad
modum aluei fluuiorum alie q̃ profunditates cuȝ i
plete fuerint inũdationibus fontiũ aut alijs in alta
loca receptabilia q̃ superest transmittunt. Sic om-
nia ista que cause nominantur inundatione p̃mi vni
uersalisq̃ fontis impleta q̃ superest ad alia vel de-
ferunt: vel transmittunt. Et hoc est q̃d dicit auicẽ-
bron in libro suo fonte sapientie hoc est inquit iudi-
cium largitatis datoris bonitatis ⁊ obedientie vni
uersorum ad ipsum q̃ vna queq̃ res cõpellitur da-
re seipsam ⁊ intellexit in hoc dare similitudinem sui
⁊ manifestum est hoc in fluentijs naturalibus adeo
enim inclusit creator auaritiam a creaturis q̃tum
est de lege nature vt nulla earum possit sibi vel ap-
propiare vl' retinẽ aliquã ex bonitatib⁹ suis naturalibus
vt nõ eã ꝓut possibile ei ẽ alijs ꝯmunicet ⁊ elargiat̃.

An putas solem vel minimum radiorum suorum posse
retinere sibi ⁊ si retineret illū quid putas creatorē
facturū. Merito eiz illū ⁊ alios oēs eidē auferret.
Cōclusio su Aggrega igitur exempla ista omnia ⁊ similitudine s
predictorū ⁊ apparebit tibi euidenter qꝛ creator causa est sipli-
citer et equaliter omnium. Sicut est sciens ⁊ intelli
gens equaliter omnia. ¶ Amp̄. Si verum eēt ꝙ po
nunt ⁊ sicut ponunt creare id est de nihilo facere nō
esset opus proprium ac singulare creatoris: immo
ꝯmune omnium intelligentiarum quare ipse nō eēt
ꝓprie ac singulariter creator. De nihilo eīm faceret
vnaqueqꝫ earum intelligentiam immediate sequen
tentem ipsam ⁊ animam celi sui ⁊ in super ipsum ce
lum suum cum ⁊ materiam eius et formaꝫ de nih'lo
faceret. ¶ Amplius. Cū maior sit potentialis intel
Nota ligātie noue ꝙ potētialitas p̄me q̄ apparet ex ꝯ̄riis.
qm̄ actualitas ⁊ perfectio p̄me maior est lōgeꝙ actu
alitas et perfectio noue quod apparet ex propinq-
tate ad perfectissimum: id est creatorem ⁊ ex nobili
tate ipsius qua lōge nobilior est ꝙ noua. Quia igr̄
s̄m eos per potentialitatem suā intelligendo scꝫ eā
causat vna quequ earum materiaꝫ sui celi maior dꝫ
ex necessitate esse materia celi lune ꝙ materia celi
Nota primi. Quapropter ⁊ ipsum celū lune maius debꝫ
esse ex necessitate ꝙ celum primum. Quantitas eīm
ex materia est. ¶ Amp̄. Scd̄m hunc errorem nō erūt
nisi decem substantie spirituales abstracte naturali
ter: ⁊ ideo maior erit credulitas de angelis et de om
nibus multiis celestibus: que tamen est omni lege ⁊
tam omni opinione pene omnium hominum firma-
ta. Stabilietur aūt tibi stabiliōe demōstratiua mul-
tiplici loco suo. ¶ Amplius. Minorem honoreꝫ po
nunt creatori ꝙ cuiuis ex regibus vel principib⁹ cū
iuxta eū non ponant multitudinē assistentium ⁊ mi-
nistrantium eidē ꝓprie ei non assistunt e i vel sunt co
ram eo nisi qui eum: ut ita loquamur facie ad faciē
intuentur ⁊ hoc s̄m ipsos nō est possibile nisi decem
intelligentiis vel aliquibus earum quare solitariuꝫ
valde ⁊ absqꝫ honore regio illum ponunt. Denari⁹
eīm non est multitudo magnificētia regia sola digna
neqꝫ sola apparere debet in regali palatio. ¶ Amp̄.
Videmus solem et magnitudine ⁊ splendore ceteris
omnibus planetis atqꝫ stellis maioreꝫ propter qd̄
et celum eius ceterorum planetarum celis videtur
esse nobilius cum sit luce seu splendore ornati⁹ ⁊ ei⁹
splendore tota sublun aris regio illustretur sol vsqꝫ
sufficit diem efficere noctemqꝫ fugare. Cū igitur idē
Cause ⁊ cā- est ordo causarum qui est ⁊ causatorum et proportiona
ta ꝓportio lia sunt semp̄ cause et causata necesse est intelligenti
nalia am celi solaris nobiliorem esse nō solum intelligen
tiis inferioribus sed etiam intelligētiis superiorib⁹
id est sup eriorum celorum qui sunt celi planetarum ali
orum. Vides igitur manifeste quia non ē idē ordo i
nobilitate celorum qui est ⁊ intelligentiarum. Eodē
modo et contra hanc ordinationē facit stella Iouis
que tanto maior est stella. Saturni Similiter ⁊ stel
la Mercurii que omnium planetarum minima cum ei
ius celuꝫ nō sit omnium celorum planetarum infimum
imo scd̄m omnes aut tertium aut quartū. Ampli⁹.
si intelligo vel seu el alia ita causauerunt celos suos
Planete intelligētie nouem causauerunt ex necessitate om-
nes perfectiones eorum. Quare et planetas ipsos qui
quedam ꝑfectiōes eorū sunt vel saltem partes per-
fectionum. Multo enim decori ⁊ ornatui celorū su

orum sunt planete naturaliter. Quare aut perfecti-
ones eorum sunt aut partes perfectionum ipsorumꝫ ⁊ ꝓ
pter hoc causata ipsarum intelligentiaruꝫ. Idē igr̄
debet esse ordo eorum in nobilitate ⁊ aliis perfectio
nibus qui est ⁊ ipsarum intelligentiarū. Quare Sa
turnus s̄m hoc erit maximus luminosissim⁹ a c potē
tissimus planetarum ⁊ ita vnusquisqꝫ aliorum habe-
bit perfectiones istas iuxta ordinem suū ⁊ iuxtā quāti
tatem elongationis sue vel a saturno vel celo eius
⁊ iuxta ꝯparationes intelligentiarum eos causantē
um. Tibi aūt manifestum est et omnibus videntib⁹
parūqꝫ circa hec exercitat' sēsu ip̄o ꝯ̄riū. ¶ Amp̄. si i
telligētie cāuerūt ip̄os planetas cāuerūt eos vtiqꝫ ꝑ
viā causationis per quam ⁊ celos suos quare itelli
gēdo possibilitates suas causauerunt materias eo Nota
rum. ⁊ intelligendo perfectiones suas seu actualita
tes causauerunt formas eorū. Dico igit̄ qꝛ ex neces
sitate s̄m hoc planete non solum equales facti sunt
celis suis: imo idem cum cāuse per oīa eedem. Ver
bi gr̄a. Intellectus quo intelligentia celi saturni in-
tellexit potentialitatem suam causando materiā ce-
li sui ⁊ materiam stelle. Saturni aūt est vnus ⁊ idem
numero non repetitus aut non. Si est vnus ⁊ idē nu
mero ergo ⁊ causatum vnum et idem non solum eq̄-
le. quare materia stelle Saturni: ⁊ materia celi sui e
rit vna et eadeꝫ numero. Per eandem viam est ostē
dere ꝙ ⁊ forma eorum eadem numero. Quare celū
ipsum saturni cum ipsa stella eiusdem erit idem nu-
mero non solum equale alterum alteri. Si vero nō
est vnus ⁊ idem numero sed fuit repetitus tamen ex
necessitate equal' fuit intellectu quo intellexit p̄mo
potētialitatē suā cum causaret materiaꝫ celi sui itel
lectui quo intellexit vel eadem hora vel alia potētia
litatem eandem cū causaret materiam stelle illius.
Neqꝫ eīm lassitudo neqꝫ obscuratio aliqua aut causa
minorationis facta est circa eum cum hm̄ōi mutati
ones ad intelligentias non attingant. Quia igit̄ ex
eq̄libus causis equaliter per omnem modum se ha
bentibus equalia esse causata necesse est. ¶ Manife Nota
stum est ex necessitate equales eē materias illas per
omnem modum ⁊ eadem via est ostendere equalita
teꝫ formarum: Necesse igitur erit celum saturni eq̄-
le esse stelle sue siue planete ⁊ ad hunc modum de
aliis celis scilꝫ et planetis se habere necesse est circa
quod non oportet vel me vel alium disputare.
¶ Amplius. Erit illa innumerabilis multitudo in-
tellectorum ꝙ intellexit intelligentia celi stellati dū Nota
causaret ei⁹ formam. Manifestum eīm est quia in se
ipsa non inuenit tantam multitudinem extra se igit̄
intellexit multitudinem quam intelligēdo causauit
tam multiformē varietatem in forma celi illius hoc
aūt non potuit esse nisi vel ipsa multitudo que inue
nitur adhuc in forma celi vel alia post ipsaꝫ: alia ve
ro que eēt post illam non potuit causa eē illius cum
causa non possit eē posterior causato. Si vero ip̄a mt̄
tudo sic intellecta causa fuit multitudinis post mo-
dum actu existentis in forma celi: hoc est si intelligē-
do eam causauit eaꝫ qualiter hoc denegabitur crea
tori veꝫ vt intelligendo per modum istuꝫ multitudi-
nem vniuersitatis seu quamcunqꝫ ei placuerit non
causet eam. Quin etiam tanto amplius ac si fortꝰ
istud congruit creatori ꝙ̄to suus intellectus et suus
intelligere super omnem comparationem immo co
gitatum supereminet intellectibus omnium aliorum.

¶ Manifestuz igr̄ tibi eē debet ex his q̄ ista que po suerunt de generationibus intelligentiarū atq̄ celorum magis dicta sunt subtiliter ꝛ ingeniose q̄ vere.

¶ Cause que videntur in errorez premissum aristotelem ꝛ alios induxisse.

Ause autē erroris istius vidētur potissimum fuisse tres harum prima fuit ignorantia eorum qua non intellexerunt verbum creatoris neq̄ virtutem ipsius verbi. Est eñi non soluz enunciatiuum vt ita loquamur sed ēt

Verbū dei Uide. imparatiuum imperiositate forti in vltimitate fortitudinis: ꝓpter q̄d eius imperio obediunt non soluz ea que sunt: sz etiam ea que non sunt ꝛ non solum in faciendo ꝛ non faciendo que mandauerit aut ꝓhibuerit: sed ētiā essēndo ꝛ nō essendo ꝛ fiēdo ꝛ non fiendo. ꝓpter q̄d quidem ex ꝓphetis hebreorum dicit q̄ vocat ea que non sunt tanq̄ ea que sunt hmōi aūt exemplū est q: si fuerit dignatio creatoris vt dicat mortuo per verbum illud suum vel precipiat surge eadē facilitate per omnia obediet ei mortuus ꝛ surget siue resurget. q̄ obediret ei viuens ꝛ sanus iacens aut sedens si eum surgere iuberet. Cū eñi de se solo ꝛ p se solum potestatem imperiosissimā habeat ꝛ in mortem ꝛ in vitaz ex necessitate pari facilitate eidē obediunt. Attende etiam quia nos ipsi nō solū verbis nostris anunciamus affirmantes ꝛ negantes sz ēt imperamus q̄cquid fieri volumus. Sic et creator illo vnico verbo suo non solū dixit omnia fieri q̄ fieri voluit sed etiam fieri mandauit siue precepit ꝛ hec fuit vna ex ignorantijs eorum: qm̄ si forte aliquid vl̄ nouerunt vel cogitauerunt ignorauerūt q̄ eēt imperatiuum iperiositate quā dixi: ꝛ hec est virt⁹ eius omnipotentissima. Secunda causa fuit ignorantia libertatis ipsi⁹ creatoris qua operatur absq̄ eo q̄ nihil ꝓhiberi possit nullo modorum ab eo q̄d vult aut cogi ad id q̄d nō vult: ipsi aūt opinari nisi sunt. Sicut predixi tibi q̄ operaretur per modū nature ꝛ iuxta ordinem ipsius cum ipse operet̄ per electionē ꝛ volūtatem liberrimam. Qui ergo dicunt q̄ ex vno sm̄ q̄d ē vnum et per id q̄d est vnuz omni modo non pertinet ad creatorem in causationibus ꝛ creationibus istis Non eñi operatur hec creator hec causata vel causat per id q̄d vnum aut inq̄tum vnum sed per volūtatem suam et ꝓut vult. Sicut figulus non per vnitatem suam format vasa fictilia. Sed per voluntatē suam. ꝛ ꝓpter hoc facit ea ꝓut vult ꝛ q̄lia vult. Sic ꝛ per verbum suū q̄d non est verbum solūmō enunciatiuum. Sz imperans imperio fortissimo ꝛ eius iperium atq̄ voluntas nō est aliud ab ipso ꝛ de isto verbo similitudines ꝛ exēpla dedi tibi alique hic. verbū ei istud nō est tm̄ imago sed expressio creatoris: imo est etiam expressio voluntatis creatoris lucidissima ac ꝑspicua quibus datum est ipsū audire ꝛ intueri.

Nota Tercia causa fuit opinio eorum erronea qua putauerūt elongationem posse aliquid apud creatorem ꝛ estimauerunt creatorem longe esse a q̄busdā ꝛ prope quibusdam ꝛ ꝓpter hoc ipsuz non operari per se aut min⁹ operari. Nō intellexerūt igr̄ supeminētiā creatoris ꝛ amplitudinem ac fortitudinē virtutis ei⁹ q̄ attingit a sūmo vniuersi vsq̄ deorsum ꝛ a p̄mo creatore vsq̄ ad nouissimū: oīa ꝯtinens tenens ꝛ retinens ꝓut vult ꝛ q̄diu vult. Alioquin reciderēt in non esse. Unde educti sunt ab ipso et per ipsum. Est igitur infra omnia et sub omnibus vt fundamentuz ꝛ fulcimentum sustinens eaꝛ ꝛ supportans ꝛ est supra omnia non solum vt rex ꝛ imperator omniū dominantissimus vno ꝛ vt fons influentissim⁹ a quo incessāter descendunt riui seu fluenta bonitatum ipsius ꝛ super creaturas eius. Item hoc est sup oīa secula ꝛ seculorum singula ꝛ intra omnia ꝛ in omnibus: oīa nutriens propagans: moderans: ꝛ regens ꝛ ꝓpt̄ hoc operatur oīa in omnibus iuxta q̄d exponam. Quēadmodum eñi predixi tibi: quecūq̄ bona: q̄cunq̄ salubria: quecunq̄ quolibet modo salubria a rebus exeunt de presentia ipsius: hoc habent quemadmodum q̄ ab anima exit vita ꝛ hoc est qm̄ in ipsa anima presentialiter est fons vite. Sic se habet et in vno quoq̄ aliorum sicut q̄ a sole exit lux de presentia vniuersalis ac redundantissimi fontis ꝛ ad hunc modum se habet de omnibus alijs operationibus naturalibus seu potius effluentijs ꝓpter q̄d sancti ꝛ sapientes in lege hebreoꝝ ꝛ in lege xp̄ianorum creatorez operari omnia in omnibus dixerunt. Intendentes ꝛ intelligentes omnia que sunt nature vel gratie.

¶ De origine celoruȝ.

Quod aūt verbum creatoris nō tm̄ sit ars ꝛ sapiētia ex q̄ eternalit̄ ꝛ apud ipȝ genita atq̄ verbum quo non soluz dixit oīa vel fieri vel fienda eē. Sed etiam impauit siue mandauit ꝓpt̄ q̄d et illud dixi iperium ipsius ostendi tibi per similitudinem verborū nostrorū que non solum dictiones nostre sunt. id ē affirmationes ꝛ negationes. Sed etiā iperia. id est precepta ꝛ ꝓhibitiones ꝛ hoc euidenter attestat̄ sāctus ꝛ sapiens in s̄mone suo dicens. Dixit deus fiat lux ꝛ ꝯsequēter multa similia. Sicut illud fiat firmamentum que oīa sonāt imperium. Uerbum ei fiat imperium est seu mandatum vt cūq̄ insinuans intelligentibus creatoris verbum eē etiam mandatū eiusdez siue imperium quo precepit luci vt fieret ꝛ subiunxit ꝛ facta est lux quasi diceret̄ obediuit lux q̄ non erat omnipotenti mandato creatoris ꝛ de non esse. tanq̄ vocata eodem vero venit ad adeē quemadmoduz si vocetur mortuus ad vitaz. Eodez ergo verbo ꝛ illo vnico quo dixit omnia vel facienda vl̄ fienda esse mandauit vel p̄cepit vt fierēt in nob āt nō est possibile ita esse ꝓpt̄ iperfectionem verborū nostrorum alio eñi verbo ꝛ alia locutione enūciamus id ē vel firmam⁹ vel negam⁹ aliq̄d alio p̄cipim⁹ seu mandam⁹. Cum aūt attenderis diuisitatē multiplicē q̄ ē in celis a p̄te motuū suoꝝ poloꝝ plagarū ꝛ ꝯsimo⁹ eoꝝ ē declināo ꝛ obliqu⁹ a motu p̄mi celi q̄ sol⁹ ē rect⁹ iter eos ꝛ poli eoꝝ diuisi a pol̄ ei⁹. poli ei eius poli mundi sūt ꝓpt̄ q̄d ip̄m philosophi applanon vocauerunt id est sine errore qm̄ motus eius est vn⁹ sēp equalis non diuers⁹ neq̄ obliquat⁹ sup polos equatoris diei siue eq̄noctialis circuli. Cū in q̄ hic oīa ꝯsideraueris erūt tibi hic oīa iudiciū p q̄d appebit tibi nō esse de intelligētijs ꝛ aiab⁹ celoꝝ atq̄ celis ꝑ ssis: sicut pūt ꝛ hoc est qm̄ ꝛ intelligētie ꝛ aie celorū atq̄ ipsi celi similes essent ex necessitate p oīa exceptis ꝯpationib⁹ q̄ sunt sm̄ p̄us ꝛ posteri⁹ ꝛ magis ꝛ minus in v̄tute atq̄ nobilitate ꝛ ceteris huiusmodi alias autem vnde esset ista tanta diuersitas. ¶ Similes eñi cause per modum quo similes sunt impossibile est dissimiles habere effectus. ¶ Iam igitur declaratum est tibi quia vniuersitas exiuet a creatore vt verbum et imperium suum seu mandatum

hoc est prout dixit dictione sua eternali et verbo et p
ut mandauit eodem verbo suo omnipotentissimo at
qꝫ imperiosissimo.

¶ De generatione celorum et elementorum vtrum simul et subito an per generationem in esse exiuerūt.

Alia vero restant adhuc alie questio-
nes determinande quarum prima ē: vtrū
omnia simul ab ipso exiuerint. omnia
inqꝫ que non per generationem et cor-
ruptionem fiunt. Que ei generantur
per corruptionem aliorum ex necessi-
tate posteriora sunt illis ex quibus per ipsorum cor-
ruptionem generantur cum impossibile sit aliquid
Nota generatū corrūpi nisi postq̄ gn̄atū ē de his igr̄ mani
festum est tibi quo ordine a creatore exiuerint vel ex
eant. De substantijs aūt nobilib⁹ abstractis atqꝫ spo
liatis a materia non est conueniens vt consideratio
nem hic faciam. qm̄ nondum stabilitus est earum ex
itus a creatore nec declaratum earum esse quorum
vtriusqꝫ fieri necesse est antequam conuenienter inquiri pos
Nota sit qualiter exiuerunt a creatore. De celis igit̄ et ter-
ra ceterisqꝫ elementis de stellis et luminaribus et for
te de animalibus atqꝫ vegetabilib⁹ si forte fuerūt ali
qua hmōi. Prima quidem dico propter eos qui mūdi anti
quitatem vel eternitatem posuerunt hmōi ei homi
nes ponē necesse habent absqꝫ principio semper fu-
isse generationem animalium et vegetabilium et ge
neraliter generationem et corruptionē eternas. Pri
mum igitur inuestigandum est de celis atqꝫ elemen-
tis: vtrum simul exiuerint et vtrum subito an per ge
nerationem continuam. Et inter hec. Si quid horū
primum exiuit vel si qua exiuerint prima. Ubi etiā
conabor stabilire q dixit sanctus et sapiens hebreoꝝ
propheta in sermone suo primo cui etiam gens xpi
anorum consentit: dixit ei In principio creauit deus
celum et terras. Ubi premittā hanc radicem: ordo na
ture ordo est creationis cuius hec est intentio vt que
priora sunt natura intelligantur esse priora creatio
ne: siue pri⁹ creata. Qm̄ igr̄ extrema in omni ꝯtrarie
tate priora sunt alijs: celum aūt vltimum et terra ex
trema. Sicut loco suo declarabo ex necessitate p̄mo
creata sunt. Idem aūt est dicere primo creata et inp̄n
cipio creata. Manifestum igitur est q in principio
Nota. creauit deus celum et terram hoc ei est ante corpora
alia. Apparet igitur tibi iam ex his quia quedam
narrationes ꝓphetie etiam ꝯclusiones philosophi-
ce sunt hoc est in phīa declarate ac demōstrate sicut
est hec: dixit et facta sunt mandauit et creata sunt.
Similiter et hec dixit deus fiat lux: et facta est lux et si-
miles et narrationes que ibi sequuntur. hec aūt nar-
ratio qua dicitur. In principio creauit deus celū et
terram ex multis conclusionibus aggregata est qua
Nota rum prima est deum esse et hmōi declaratio pertinet
ad primam prime phie partem. Alia conclusio ē ce
lum et terram creata esse et de potentialitate essen-
di educta esse in actum essendi et generaliter oē ma-
teriatum atqꝫ formatum et hanc declarat sciētia na
turaliter. Tertia est hec scꝫ celum et terras inter cor-
poralia primo creata eē et hmōi demonstratio fun-
data est super radicem quā premisi tibi que est hec:
q idem est ordo creationis seu generationis quorū
cunqꝫ que est et eē siue essentia ipsorum et declaratio
radicis istius est per hanc aliam radicem quia fini-
um et viarum ducentium ad illos idem est ordo in
prioritate et posterioritate. Esse aūt vel essentia sic
se habet ad creationem seu generationem sicut finis
ad viam suam. Declaratur etiā idem ordo id est pri
mitas creationis celi et terre p hoc quia idē ē ordo a
ctuum et potentiarum siue actualitatum et potentia
litatum. Qui autem est ordo potentialitatum idem
est ordo exituum de illis et qui exituum idem ē et ac-
tuum siue effectuum. Quia igitur creatio et genera
tio exitus sunt de potentia in actū et potentialitate
in effectum essendi. Manifestum est q quorum act⁹
primi sunt actualitates eoꝝ exitus de potentialitate
primi sunt. Cum igitur celum et terra ex necessitate
prima sint vtpote extrema inter corporalia erūt ex ne
cessitate eoꝝ exitus de potentialitate essendi in actū
vel effectum primi. Exitus vero isti nō sunt nisi gene Nota
rationes aut creationes eorū. Quare manifeste de-
claratum ē tibi per hec vt ꝯsequentur ipsa esse prima
creata et hoc ē dicere. In principio. Quarta vero cō
clusio est celum et terram a nullo alio creata eē q̄ ab
ipso deo seu creatore. Et super hec iam posui tibi i
eis q̄ precesserunt ꝓbationes et per quas destruitur ser
mo eorum qui posuerunt celos creatos esse ab intel-
ligentijs. Quia vero eē non potest dari nisi a creato-
Manifestum est nec intelligentiam nec aliam vl-
lam substantiam dedisse esse celis vel alijs quibus-
cunqꝫ persistentibus.

¶ Qz solus creator dat esse rebus creatis ex q̄ confirmatur quarta conclusio.

Licet aūt hoc declaratū sit tibi in prima p-
te hu⁹ magisterij faciā tn̄ tibi hic rememo-
rationem declarationis isti⁹. Dico igitur si
non eēt lux nisi lux solaris: nō eēt lucē vl̄ re
lucere in alio nisi ad illa vl̄ per illam. Sic cū non sit
eē essētiale aut p̄mitiuū: nisi creator nō erit receptū
vel datum nisi ab illo et p illū et attende diligēt ꝯpa-
tionem istā qm̄ eē est primum et maximū .i. amplissi-
mū oim̄ eoꝝ que ꝓcedunt a creatore et q recipit vnū
quodqꝫ ab ipso. Impossibile ei est manifestū aliqd re-
cipi vl̄ fluere super rē quācunqꝫ an̄ eē. Nō ei recepti- Nota
bile est alicuius influentie nisi q iam recepit et hꝫ esse. Est igit̄ eē sicut lumē sparsum a luce creatoris sup
amplitudinem et latitudinē vniūsi et sicut influentia
in plures ꝓfunditatē et receptibilitatē siue capaci-
tatē eiusdē. Sic igr̄ imaginare creatorē vniūso sicut
lumē radiantissimū: et sicut sibi imaginare eē vniūsi si
cut circūfulgētiā ipsi⁹ et radiositatē et luminositatem
quandā ipsi⁹ expassā in omnib⁹ et p oia. Sicut igr̄ ea Nota
q lucerēt si sola lux sol' eēt: suū lucē nō deberēt nisi il
li. Sic q̄cunqꝫ sūt nō debēt suū eē nisi creatori et hoc i
cōparabiliter ampli⁹ q̄ lucētia debē posseē: suū lucere
luci solari. Cā aūt vna ē in hoc qm̄ lux solaris elon-
gationē hꝫ ex necessitate et ꝓp inq̄tate ad illuminabi
lia sua et corporalē seu localē. Creator vero vnicuiqꝫ
creatoris ꝓxim⁹ est ac presentissim⁹. imo ēt intim⁹ et
hoc appere tibi pōt p abstractionē siue spoliationē
ꝯditionū oim atqꝫ formaꝝ accidentaliū et substantia
liū. Cum eñ ab vno q̄qꝫ creatoris oia hec abstraxeris
vltimum oim inuenieē eē vel entitas et ꝓpē hoc da-
tor ipsi⁹ verbi grā. Cū socratē spoliaueris a forma sua
singulari q̄ est socrates et a specifica q̄ est hō et a gn̄a
libus q̄bus ē aial: corp⁹: sba. adhuc remanebit ens.
q̄ ꝓpē remanebit ei eē suū et entitas q̄si intimū indumē
tū ipsi⁹ et velut in cerula q̄ p̄mo induit ipm̄ creator et
cū ipsꝫ eē et entitatē ei detraxeris erūt ei detracte om
nes cause essēdi et adminicula excepto solo creatore.

¶ Quare manifestum est ꝙ omnium adminiculorũ adiumentorum essendi. Primum est creator ⁊ intimus. Hec aũt omnia idcirco scripsi tibi hic vt erigã te quo quomodo ad imaginandum sublimitatez creatoris cuius completa cognitio beatitudo est ⁊ gloria virtutis intellectiue nostre. Jam igitur adhuc deduci te per vias probationum ⁊ declarationũ vt certum sit tibi inter corpora ⁊ corporalia primo creata esse celum et terram. Et quia narratio prophetica q̄ dixit sanctus ⁊ sapiens in sermone suo. In principio creauit deus celum ⁊ terram cõclusio est aggregata ex tribus conclusionibus vel quatuor in scientijs diuinalibus ⁊ naturalibus declaratis ac demonstratis ⁊ feci tibi rememorationem quorundam ex declarationibus huiusmodi quale opus fuit ⁊ decuit hic fieri.

Vide.

Restant adhuc questiones de celo in principio creato quid vel quod illud sit. vz an totum qđ est a luna supra inter intimam celi lunaris superficiem ⁊ extremam siue extimaram superficiem celi ꝙ greci applanon nominãt. an sit aliud celum supereminens huic toti de quo soli sapientes xp̄ianorum loquuntur ⁊ greco nomine vocat illum empyreum hoc est valde igneum non a vehementia ardoris vt ipsimet dicunt. Sed a supereminentea splendoris. Stabilire aũt esse istius celi non est locus hic. quin potius in sequentibus vbi numerabo tibi p̄tes et declarabo vniuersi corporei seu corporalis. Hoc igitur supposito interim valz ꝙ sit celum preter celos nominatos a phis longe supereminens illis: non tam altitudine locali q̄ etiam nobilitate. Relinquitur perscrutandũ vtrum subito an per partes celum illud ⁊ terra creata sint. ⁊ vtruz aliqua alia sint simul creata cum eis: hoc est eodem die vel hora vel puncto temporis ⁊ que ⁊ quot sint illa q̄ simul cum ipsis creata sint. Dico igitur si non essent inter celum et terram creata aliqua corpora vel aliquod vnum cum solum corpus locum implere possibile sit ex necessitate inter celum ⁊ terram esset vacuum. Jam aũt didicisti alibi ⁊ etiam in precedentib⁹ ⁊ etiam declaratum est tibi per me vacuũ esse nõ posse ⁊ facile est tibi ex illis que premisi tibi in hoc tractatu circa vacuum ostendere: quia si vacuuz esset inter predictum celum ⁊ terram illa hora ex necessitate celum terre contiguum eẽt ex omni parte cum vacuum distantiã facere non possit sicut iam dedici sti. Sequeretur etiam ex hoc ꝙ intima superficie celi q̄ est concauitas eius esset equalis extime seu extreme superficiei terre que est per modum eundem cõuexitas ipsius. ¶ Amplius. Elongatio quo modo ẽ inter celum ⁊ terram esset facta: aut per motum localem celi aut per inspissationem aut densationez ei⁹. Vtrumq; aũt est impossibile manifeste. Sic enĩ fuisset celum sic motum localiter in omnem partez motu sursum vez vt superius emispehriuz motuz fuisset in suum sursum et inferius similiter in suum sursum qđ est inferius ad nostrũ situm facta eẽt ex necessitate scissura inter duo illa emispehria ⁊ abruptũ eẽt alterum ab altero. Eodem autem modo necesse esset ⁊ de alijs partibus quare totum celum scissum esset ĩ duas partes ⁊ totaliter laceratum. Et si superius emispehrium motum fuisset in sursum et per hãc viam elongatuz a terra inferius aũt emispehriuz quasi tractum ab ipso ex necessitate appropiquasset terre ⁊ fuisset motum motu in deorsum videlicet ad terram: ⁊ ita due partes celi fuissent mote cõtrarijs motibus: hoc aũt impossibile est: cum natura vna sit duorum emispehriorum: motus enĩ contrarij manifeste sunt motus a terra ⁊ motus ad terram. Necesse igitur erit tm̄ hanc positionem per inspissitatez corporeitatis celi factam fuisse istam elongationez. Quare substantia celi erit rarefactibilis ⁊ densabilis. Nõ est autem opus vt contra quãlibet opinionem disputetur presertim cum adeo manifeste falsitatis sint vel inconuenientia que ex ea sequuntur: quilibet ẽt paruus intellectus facile videat. ¶ Inutiliter quippe data fuisset celo ab initio subtilitas ⁊ raritas substantie siue corporeitatis sue: si tam cito oportebat ipsum mutari in contrariam dispositionẽ. Sequitur etiam ex hoc ipsum creatorem ignorasse mensuram operis sui vel de industria errasse. Si enĩ presciuit magnitudinem in qua debeat esse ⁊ remanere celuz: cur ab initio illam eidem non dedit. Nullus enĩ artificum apud nos adeo imperitus est adeo ne parum sollicitus operis sui vt scienter in eo faciat aliquid ꝙ statim oporteat eum destruere vel corruere. Si vero non presciuit mensurã operis sui necessario fuit vel erroneus vel ignorans in eodez: hoc aũt est tantus defectus: nec in mediocriter peritis apđ nos artificib⁹ inuenitur. Sermo igitur iste manifeste erroneus est. Patefactum igr̄ est tibi qua de causa inter celum primo creatum et terram necessario fuit creatum cum illis vel vnuz vel plura. Qui aũt dicunt vltra celum qđ nominant applanon nihil esse corporeum vel corporale et ponunt illud celum primuz q̄ et nouem celos hoc est totum qđ est inter celuz lunare ⁊ applanon vocant qñq; celum et Aristotel'. interdum dicit totum illud esse vnum continuum. Isti ergo ponunt inter illud celum ⁊ terram quattuor elementa modo esse ⁊ quidam ex eis materiam quatuor elementorum creatam fuisse ab initio velut massam quandam confusam. Reuolutionem aũt celi calefactam ⁊ exiccatam ⁊ subtiliatem superiorem partem ipsius ⁊ sit generatum ignem elementum et esse contiguum celo lunari. ¶ Secundam vero eiusdem materie partem dicunt eodem motu celi subtiliatam quidem et calefactam eodem motu celesti non autem exiccatam ⁊ ideo remansisse humidam ⁊ sic ex illa generatum esse aerẽ. Tertia vero ꝓpter maiorem elongationem a motu minus quidez subtiliatam ⁊ omnino non calefactam ⁊ ꝓpter hoc generatam esse ex ea aquam elementum. Terraz ea grossitie substãtie in qua est in q̄ insinuat narratio illa prophetica quam premisi tibi vel resedisse vel in fundo mundi istius sublunaris tanq̄ fecem omnium elementorum ⁊ sic generatum esse per separationez partium subtiliorum atq; nobiliorũ a cõmuni missa. Isti igitur si volunt intelligere sermonem ꝓpheticum antedictum necesse habẽt ponere ꝙ in principio creauit deus celum et terram id est massam illã materiam quattuor elementorum et omnium aliorũ generabilium in mundo isto nature presertim cũ ipsi ponant generationes omnes que hic fiũt fieri per motum celorum quemadmodum formatione in vasorum fictilium per reuolutionem rote figuli. Cum igitur deum ponant omnium formabilium istorum factorẽ ⁊ velut figulũ. Rotã vero celi ponãt eẽ instrumẽtũ p qđ oĩa ista format aut generat necẽ hñt itelligere vt dixi qđ dr̄. In p̄ncipio creauit deus celuz ⁊

Nota

terram tanq̄ vniuerse tam figulus rotam et limum.
¶ Manifestum eñ est de singulo q2 in primis hab3
prouidere sibi de rota ⁊ limo anteq̄ procedere pos
sit ad formationem cuiuscunq3 vasorum que per ro
tam de limo formaturus est. Est igitur rota celi sub
pedibus creatoris. hoc est sub beneplacito ei⁹ vt vol
uat eam prout requirit formatio vasorum: quēadmo-
dum rota figuli sub pedibus eiusdem. Et mate-
ria illa atq3 ipsa elementa ex illa generata in volun-
tate eius: quemadmodum lutum obedientissimum
in manibus figuli: ⁊ huic sermoni concordare viden
tur aliqui sermones prophetarum. Uerum difficile
est eis sermones prophetarū qui sequunt̄ isti intelle-
ctui suo conuenienter aptare pro eo q2 omnia elemē
Nota ta sub celo esse ponunt et per celum vt predixi gene
rata fuisse ⁊ ita nihil aque esse vltra lunā quā nec vl
tra aera. Sermo vero propheticus videtur ponere
totum celum antedictum: id est nouē celos creatos
fuisse in medio aquarum ⁊ medietatem aquarū su-
per celos esse ac remansisse. Celum vero quasi nata
re sub aquis illis exsuper aquas inferiores. Causa
Nota aūt que eos ad hoc induxit vna videtur esse contrari
etas quam opinati sunt esse inter celum istud ⁊ ter-
ram. Terra aūt omnium corporum imobilissima ē
sm̄ totum. partes eñ eius multe sm̄ totum mouen
tur. Sicut vna gleba vel vnus mons quemadmodū
apparet in terre motu. Celum vero mobilissimum
omnium corporum que mota sunt nobis. Quare si
cut illa infima ita illud supremū. Alia aūt causa q2
quies et motus contraria sunt: locus vero medius
in sphera mūdi: qui et infimus est loc⁹ ē quietis pro
prius et propter hanc causam datus est terre natu-
raliter. Sicut et q̄es data est ei solū sc̄d3 totū. Qua-
re mot⁹ loc⁹ ṗp⁹ erit extrem⁹ siue supmus. hoc igr̄
celum qḋ est mobilissimum omnium supremum na
turaliter obtinet locum. Modis eñ omnib⁹ eis vi
sum est: vt sicut infima mundi pars: id est terra sm̄
totum perpetuo tota quiescit ita vltima pars mun-
di siue vltima tota perpetuo moueatur. In sequen-
tibus aūt satisfaciam tibi de hoc: ⁊ declarabo celum
aliud esse quod est omnium celorum vltimum ac su-
premum: cui nec est motus nec inquietudo aliqua. i
mo est perpetua stabilitate quietum atq3 firmatū.
Qz si qui sic ponunt ponant celos: non aliade causa
moueri nisi propter generationem seu formationē
Nota. generabilium sicut dicunt de rota figuli non erit i natu
re motus hm̄oi sed obedientie dei altissimi cessatu-
rus ex necessitate cum cessabunt generatio ⁊ corru-
ptio quas eē cessaturas suo loco patefaciam tibi p
vias probationum si deus voluerit ⁊ etiā ipsos mo
tus celorum cessaturos.

¶ Stabilitio decimi celi qḋ empyreum vocat̄
Nota ⁊ stabilitatis atq3 quietis ipsius.

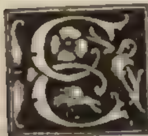

T quoniam prophete tāto credidit
primum gens hebreorum inducta si
gnis ⁊ mirabilibus in quibus miss⁹
est vt ei crederetur ab ipsis et per q̄
etiam humiliato rege egyptiorum.
⁊ flagellata egypto flagellis. quib⁹
nec dii egyptiorum resistere poterunt populum he
breorū a seruitute egypti a liberaret: gens etiā xp̄ia-
norum nō eñ minus eidem prophete credit: qui ēt
magnificentius atq3 sublimius de eo sentit ⁊ sermo
nes eius. Sicut et vere sunt sermones reputat dei.
⁊ nephas esse contradicere eis ꝓsequar tibi narrati
ones eiusdem ꝓphete ⁊ declarabo veritatē in quā
lex vtraq3 consentit. Dico igr̄ q2 celum vltimum vt
ṗdixi est vltra nouem notos ac nominatos celos su-
pereminens eis distantia multa ⁊ est illud celū ha-
bitatio substantiarum que vocantur angeli sancti ⁊
terra eius non est contrarium sm̄ totum sed sc̄d3 me
dium sui qḋ nominant infernum. Quēadmodum eē
infernus locus est pure ⁊ maxime ⁊ solius miserie.
Sic celum illud locus est pure ac maxime soliusq3
felicitatis. ¶ Manifestum est aūt tibi per se quia in
digentia est pars miserie q̄re manifestū est in loco il
lo nihil eē indigentie sicut nihil miserie. Motus āt
omnis propter indigentiam est ⁊ si fuerit local' erit
ꝓpter indigentiam loci aut situs qui per motum q̄ Nota
ritur. Quare apud celum illud omnino impossibi-
le eē motum. Qz si dixerit quis q2 habitatores ce-
li illius seorsum sunt ab omni indigentia non aūt ip
sum celum ⁊ ꝓpter hoc mouetur quia ipsū indiget
renouatione situū in partibus suis non in se totum:
vel q2 mot⁹ ipse perfectio eius est. Dico q2 sermo
ipse erroneus est primum q2 motu istorū acquirūt̄
noui situs partibus celi continue sic auferentur ⁊ cō
tinue per eundem motum eisdem: pars eñ que mo-
tu venit ad hunc situm v3 vt supereminerer vertici-
bus nostris: eodē motu rapitur ⁊ depellitur ab eo
dem situ ⁊ ad hunc modum se h3 de singulis partib⁹
celi per motum illum circularem totum auferē ei-
dem per ipsum. Quicquid igitur confert eis in pte
ista aufert eisdem. Idem est igitur ac si nihil p se hu
iusmodi motum eis acquireretur. Quare omnino ē
eis superfluus ⁊ inutilis hm̄oi motus. ¶ Amp. Si
virtus illa siue anima siue sit alia propter hoc que-
rit vel amat motum eidem vt partes eius situs illos
acquirent ergo propter contrarium d3 ⁊ querere et
efficere motui contrarium. Quia igr̄ per hm̄oi am
mittunt sic acquisitos situs: debet virtus illa ꝓhibē
motum auferentem eosdem situs quare non magis
mouebit virt⁹ illa celū q̄ quietabit. ¶ Amplı⁹. Aut Nota
appetit celum situs illos propter se aut ꝓpter aliḋ.
Si propter seipsos quiescet igitur illis acquisitis q2
completū erit desiderium eius in parte ista. Quare
sicut semper mouetur ita semper quiescet ex necessi
tate. Cum semper obtineat situs quos per motū ac
quirit: hoc aūt est dicere q2 in omni hora ⁊ omni pū
cto obtinet situs in partibus suis ad quos per mo- Nota
tum venit. Qz si dixerit q2 propter aliud querit sit⁹
hm̄oi partibus suis celum q̄ propter ipsos. Dico
q2 aut acquisitis illis acquirit illud aut non. Si sic
cessat igitur motus acquisitis sitibus illis: omnis
enim motus cessat acquisito fine qui per ipsum intē
debatur. Si autem non acquirit illud vel obtinet ac
quisitis sitibus hm̄oi. Frustra igitur intendit situs
illos propter illud. Insuper ⁊ erronea est eius intē
tio que intēdit per situs huiusmodi acquirere: quod
non obtinet eis obtentis. Si vero dixerit q2 motus
est perfectio quam intendit ipsum celum. Sequitur
hunc sermonem q2 omnium perfectibilium ipsū vi
lius sit ⁊ hoc multis viis. Primum q2 perfectibili
lius inferioribus id ē que sunt in mundo nature mo
tus via est ad perfectionem. ¶ Nulli autem est per-
fectio vilior q̄ via sine fine inquantum via est. Qua
re perfectio celi secundum hoc erit vilior omni per-
fectione cuiuscunq3 alterius perfectibilis.

¶Secundo quia cum interrogati fuerint propter
quid moueatur celum nõ habe: t quid respondeant
aut enim mouetur propter motum et ita mouetur
vt moueatur ꝛ ita erit motuscausa suipsius:quod
est manifestum impossibile aut respondebunt quia
mouetur propter aliud:ꝛ tunc non est motus perfe
ctio illa quã querit:sed illud aliud qḋ per motum q̃
rit ꝛ propter qḋ mouetur. Non potest igitur respon
dere ad hanc questionem ꝓpẽ quid mouetur celũ.
¶Amplius. Aut mouetur propter aliquid aut nõ
q̄ si mouetur ꝓpter aliquid ergo propter motũ vel
Uide. propter aliud. Jam aũt destruxi tibi ꝛ ostendi:q꜡ nec
ꝓpter aliud. Relinquitur igitur ipsum moueri pro
pter nihil.i.nullo fine.quare nullo fructu vel vtilita
te:frustra igitur ꝛ vane mouetur.¶Amplius. Si mo
tus est totus finis quem intendit:aut intendit hmõi
finem per viam aliquaʒ aut non. Si intendit eũ per
viã aliquam:via aũt per quam venitur ad quẽcũqꝫ
finem non est nisi motus:aut mutatio aliqua:quare
per motum intẽdit motum:ꝛ p motum non potest ĩ
tendere eundẽ motum:tunc enĩ idem eẽt finis sibiip
si ꝛ via ad seipsum. Quare prius ꝛ posterius maius=
qꝫ ꝛ minus seipso. Cum omnis finis ꝛ maior ꝛ meli=
or ꝛ prior sit via sua:hoc est que ducit ad illũ. Si ve
ro intendit motũ istum per alium erit eadẽ questio
de illo alio:ꝛ ibit res in infinitũ. ¶Amp̃. Si motus
iste est finis vel perfectio quã intendit celum vltimũ
ergo eo acquisito debet quiescere. Quia igitur sem
per habet hũc finẽ:sẽper dꝫ quiescẽ ¶Amp̃. Motus
est dispositio non permanens in partibus suis:imo
est iugiter fluens ꝛ nihil eius totũ simul est nec pos
sibile est aliquid illius stare vel retineri. Quare si mo
tus est perfectio celi illius vel finis perfectionẽ in
tendit ꝛ querit quam retinere non potꝫ que ex neces
sitate tota illabitur:ita vt nihil eius retineri possibi
bile sit. Quis aũt error intolerabilior inueniri põt:
q̃ perfectionem querere que semper sit in defectu
et finem in quo quiescere impossibile est. ¶Amplius.
autem celum istud intendit omnẽs reuolutiones su=
asque future sunt ei:aut intendit vnam earũ aut q̃s=
dam. Si omnes impossibile igitur est desideriũ eius
adimpleri:cum impossibile sit omnes reuolutiones
consũmari sm enĩ positionem eoꝝ nec numerus est
nec finis reuolutionũ celestiũ:quare nec cõsũmatio.
¶Amplius. sm hoc finis desiderij istiusquo moue=
tur celum infinitus est ꝛ infinibilis.ꝛ ꝓpter hoc de=
siderium eius ẽ inadimplebile. Quem admodũ si
aliquis intenderet cogitare pecuniam infinitã. stul=
to desiderio duceretur et erronea intentione: si pe=
cuniam infinitam ipsũ habere impossibile eẽt. Si ve
ro intendit vel vnam aliquam vel aliquas determi=
nate illis igiẽ expletis quiescet. ¶Amp̃. totus mo=
tus preteritus iam disperijt ꝛ abscessit in nihilũ er
go quasi medietatem sue perfectionis amisit. Qua
re remanet imperfectum celũ istud q̃tum ad hoc q̄
e mõ omnino nõ est perfectio altior esse non potest.
Nota Si igitur est perfectum celum hmõi perfectione vꝫ
que est motus solo motu futuro perfectum est. Si
ille ẽt similiter omnino non est q̃re nõ est perfectum
celum hmõi perfectione nisi per id qḋ non est. ¶Am
plius. Nihil est motu deficientius cum eius esse nõ
sit nisi deficere. Quare nihil est perfectioni ineptius.
¶Qualiter igitur perficit celum qḋ manifestum est
inter corpora esse perfectissimum sm eos. ¶Amp̃.
Anima illa que mouet celum sm istos intendit ei ac
quirere in partibus suis quosdaʒ potest alios vt q̃d
ergo non retinet illos cum acquisierit illos.
¶Amplius. Non minus intẽdit hmõi anima trans
ferre partes celi a sitibus quos ei acquirit:q̃ addu
cere illas ad ipsos. Non minus igitur intendit au=
ferre illi situs illos q̃ cõferre. Quare non minus ĩ=
tendit perficere celum q̃tum ad hoc q̃ perfectiões
eidem auferre. ¶Amplius. Sicut ideʒ motus rectus
est accessus ad vnum locum ꝛ recessus ab alio. ¶Si
motus iste circularis partium celi simul est acquisi
tio nouorum situum ꝛ amissio quorũdam aliarũ eq
ualentiũ vel eorum quos obtinent nunc partes il
le. Quare non plus est perfectio q̃ defectio.
¶Amplius. Que vtilitas est partibus celi in acq=
sitione nouorum situum:quos obtinebunt post pre=
sens nunc. Cum ei non meliores sint q̃ hi quos nũc
obtinent nullo modoꝝ est eis vtilis acquisitio eorũ.
Quare inutilis est vel celo vel partibus eius mot9
huius. ¶Amplius. Aut meliores sunt quidam de
hmõi sitibus partibus celi q̃m alij aliquo modo aut
non. Si meliores:deberẽt igiẽ partes celi diutius in
illis esse q̃ in alijs. hoc aũt non est verum cum mo=
tus celi continuus sit ꝛ equalis. Quod si nullo modo
meliores sunt quidem eorum aliquibus ex alijs. In
nulli igitur prodest eis mutare eos qḋ aũt nullo mo
dorum prodest omnino vel nociũ est vl' vanũ. Qua
re mutatio situum siue motus est omnino vel nocia
celo vel partibus suis vl' inutilis ꝛ frustra. ¶Amp̃.
Si omnis situs sunt eque boni celo ꝛ partibus eius
ergo cum deserit quosdam ꝛ acquirit alios eque bo
nos emittit vt sunt illi quos acquirit: proinde igiẽ
est ac si non acquireret:quare frustra laborat in acq
rendo. ¶Amplius. Si perficitur in acquirendo ne=
cesse est vt deperficiatur amittendo eq̃ bonos. Si ei
acquisitio nouorum est perfectio eiusdem necesse ẽ
vt ammissio eorum sit amissio perfectionis.

¶Quod celum extremum siue supremum necesse
est esse quietissimum.

Hec igitur omnia aggregaui hic vt pate
facerem tibi q꜡ motus non potest eẽ per=
fectio. Et q̃m quies atqꝫ stabilitas digni
or ẽ esse perfectio eiusdem vel comes p=
fectionis quin perfectio hec finis est in quo quiescit
vnumquodqꝫ. Motus enĩ frustra eẽ vbi nec indigẽ=
tia nec imperfectio est. Manifestum etiã est q꜡ natu
ra non mouet nisi ad id in quo quietibile intẽdit sub
iectum qḋ mouet ꝛ ꝓpter hoc diffinitur ab Aristo
tele principium motus ꝛ quietis per se mobilis ꝛ ce
tera. q꜡ etiam si vera eẽt positio eorum motus celi
non esset per se celi:sed partium eiusdem: ꝛ hoc est
quoniam cuius est finis eiusdem est et motus:qua=
re igiẽ finis ꝛ perfectio hmõi motus videlꝫ renoua=
tio situum est partium ipsius celi per se erit ꝛ motus
celi earum p se cum renouatio situum sit finis ꝛ per
fectio. E contrario aũt didicisti ꝛ dici ꝯsueuit a phi
losophis. Celum igitur extremum seu supremum
necesse est esse quietissimum propter vltimitatem e
longationis sue ab imperfectione et indigẽtia.
¶Amplius. Qualiter creator prouidisset terre de
loco quietis perpetueqꝫ stabilitatis. ꝛ non potius
celo maxime vltimo sed reliquisset eum in inquietu
dine et in instabilitate. Presertim cum post ra=

tionem vniuersalem futuram quam omnis lex pro-
mittit ibi collocādi fuit omnes quibus bonitas cre
atoris pparauit felicitatē eternā ⁊ quelegit ad illā.
Non enī possit ibi esse eis felicitas nisi eorum habi
tatio tam inquieta vertigine cōtinue volueret. Mo
dusquippe vltimi celi eēt omni tempestate rapidi-
or quia ⁊ de quolibet aliorum celorum hoc manifestū
est. De ratione vo mortuorū licet omnis lex eam sup
ponat certitudinem tibi faciam loco suo: vz in capi
tulo de renouatione vniuersi.

¶ De ordine siue positione empyrei celi ad alia
corpora.

His igitur ita determinatis ⁊ posit, vez q ce
Nota lum primum creatum quietissimum sit in
extremo et supremo vniuersi corporei seu
corporalis terra vero et opposito: dico q
cōsequens est vt celum qd est in vltimitate mobilita
tis sit in equali distantia ab illis duobus: hoc est dice-
re in medio eorum. Sicut narrat sermo ppheticus fi
at firmamentum in medio aquarum aquarum quippe
totam massam seu molem que inter terram ⁊ celū
Nota illud quietissimum creata est ⁊ hebrei sm sapientes
⁊ xpiani in rebus diuinalibus pphetantes nomina
tam dixerunt. Quidam aūt etiam terram ⁊ abyssū
ipsā vocatam arbitrati sunt terram ⁊ aquam quia po
tentialiter vtrūque eorum erat. Utrumque ei ex ea erat
generandum et generatum est omnipotenti virtute
creatoris abyssum aūt quidam eam dixerunt pp
profunditatem ⁊ ɔfusionem. Narratio aūt pphetica
ca totum insinuat fuisse aquam a terra vsque ad celū
empyreum ⁊ totum vocat abyssū que est propria no-
minatio aquarum multarum ⁊ in medio hoc aque quā
pre multitudine sua vocauit abyssum. Hic factū fu
isse celum qd ⁊ vocat firmamentum. De igne vero ⁊
aere ac generationibus eorum nullam videt penit⁹
facē mētionē lz quidam ex phis hebreorum sōniauerit q
spiritum domini pphetam aera intellexisse eo quod
apud eos hoc est in littera hebraica legis pro spiri-
tu habetur vētus tanq̄ ventum opinaretur eē aera
motum. Sz ⁊ quidam estimauerunt ⁊ error eorū de
struit in scientia Metheororum per tenebras vero vbi
dicitur ⁊ tenebre erant super faciem abyssi voluit in
telligere ignem elementum eo q tenebros⁹ sit ignis
hmōi. Si enī luminosus esset: videretur vl de nocte
Nota. vel de die cum totaliter circundet aera ⁊ natet super
ipsum et ita totum celum videretur nobis ardere q
sum⁹ in terra: hmōi aūt error est ex ipso sermone p
phetico manifest⁹ est qm̄ sm hoc dixisset pphta q
tenebre erant super spiritum domini id est ignis su-
per aera. ¶ Amp. firmamentum non eēt factū in me
dio aquarum. Si enī eēt factum in medio earū. Si
cut ⁊ ipse textus pphetie dicit pars aquarū eēt sub
eo et pars supra aer vero ⁊ ignis ex necessitate sunt
Nota super omnes aquas: et erant sm ipsū tunc ergo ne
que aer neque ignis eēnt sub firmamento neque iste aer es
set veri nominis sed potius aqua calefacta. ¶ Am-
plius. in ordinatissime locasset de⁹ celum in medio
aquarum cū naturali nobilitate super eē debeat oi
bus elementis ⁊ hoc requirit etiam mot⁹ eiusdē cir
cularis qui recto motu ex necessitate pōr est atque per
fectior. Motus aūt elementorum omnium rectus ē p
pter hanc difficultatem dixit nomine aquarum prophe
tam vsum fuisse equiuoce ⁊ nomine aquarum intel
lectam fuisse totam materiam illam qua facta est ge-
neratio celorum et elementorum. Et in hac equiuocati
one multi etiam sapientum christianorum eidē cōcor
dant dicentes. Cum enī dictum ab eodem pphta.
Congregentur aque que super celos sunt in locum
vnū intellexisse eū notas nobis aquas q̄s maria ɔti
nēt. Cum vero dixit. fiat firmamentum in medio aq̄-
rum ⁊ diuidat aquas ab aquis intellexisse eū predi-
ctam materiam ⁊ ex media parte eius factos fuisse
nouem celos tanq̄ si diceretur. fiat firmamentum in
medio aquarum id est firmitas q est dicere firmetur
earum firmitate scz ac stabilitate celestis forme vt
non subiaceat mutabilitati ⁊ corruptioni cum ipsa a
qua ⁊ inferiora corpora subiacent et intellexerūt ali
qui firmationem istam congelationem ⁊ obduratio
nē instar christalli. alij vero coagulationē simplicit Nota
eam nominauerunt. Sicut quidē ex phis hebreorū
dixit coagulata eē gutta media hoc ē mediū aquarum
siue media pars. Qualiter aūt hoc factū sit in seq̄n
tibus determinare tētabo. Iterum aūt reuertar ad sta
biliēdum probationibus ⁊ declarationib⁹ alijs pri
mum celū qd empyreū vocant qui d illo loquūtur.
Dico igitur q omnis locus qui in mundo est siue oi
um debet terre tanq̄ ei proprius ⁊ naturalis ⁊ ppt
hoc quiescit in eo q̄ete pperua quare supmus locus
in mundo debetur alicui corpori tanq̄ eius proprius
natural ⁊ propter hoc quiescit in eo quieta perpe-
tua est igitur vltra nouem celos mobiles: celum ali
ud quietissimum. Qz si dixerit quisque totum celum
nouum quiescit sm situm ⁊ hoc sm se totum: sed par
tes eius mouentur pp acquisitionem ⁊ renouati
onem situum quos partes inquirunt naturaliter hu
iusmōi sermonis error facile destruitur scz per hoc
qd natura partium eadē ē que et totius quolibet ei
celorum excepto forsitan stellato simpliciter ē hoc est o
mnino hoc est vnius nature in omnibus partib⁹ su
is. Manifestum igr ē qm̄ naturaliter ptes celorum nec
nouos situs nec noua loca inquirunt. Sicut neque ipi
celi. ¶ Amplius. Isti situs non sunt nisi supereminē
tie directe oppositionis super inferiora corpora. Nota
Quare pars cuiuscunque ex celis q̄ non excedit lati-
tudinem terre non habet istos situs ad terram. Cete-
re enī partes oēs declināt siue exeūt a directa super
positione ipsius. Eodēmodo se hz ⁊ d alijs element
id est de igne aere ⁊ aqua. Si hoc igitur querit ad p
fectionem sui naturaliter partes aūt septentriona-
les ⁊ australes eedē naturaliter sunt omnes cū suis
celis. In quirēt igitur naturaliter similes superpo Nota
sitiones orbi terre ⁊ ita mutabunt loca sua vt appro
pinquent ad media celorum suorum ⁊ ita partes pri
mi celi scz noui australes ⁊ septentrionales scz ap-
propinquabunt ad partem equinoctialis circuli si-
ue equatoris diei. Quare dissipabuntur omnes celi
per eandem viam per quā ⁊ nouū. ¶ Amp. Manife
stum est habitationem beatificandorum hominum
seorsum a turbine ⁊ tempestate tante rapiditat. Ne
cesse enī ē illam esse pacatissimam. Si igitur celo in
aliquo collocandi sunt hoies beatificandi seu glorifi
candi in celo quietissimo ac placatissimo collocabū
tur. ¶ Manifestū igitur est tibi si tamē nosci ad hoc
gloriam stati illius q nulla habitatio digna est eis
aut conueniens illi felicitati nisi celestis. ¶ Corpo-
ra enim illorum sicut doceberis in sequētibus in cō-
parabiliter maioris erunt glorie q̄ aliquod ex no-
uem celis noians ⁊ q̄ aliq̄ ex stellis vel luminarib⁹.

Nisi collocarentur in celo tam rapide volubilitate aut reuoluerentur cū eo ⁊ tunc inquietissima esset vi-
ta eorum aut turbulētissima: sed et reuolutiōis ipso-
rum impossibile esset fructum aliquem aut vtilita-
tem inuenire: aut starent celo illo reuoluto et tunc ex
necessitate tot scissure fierēt in corpore celi illi⁹ quot
essent ibi corpora glorificandorum hominum: ibi au
tē ponūt omne celū insecabile et impassibile. ¶ Am-
plius cum terra imobilis sit et extrema pars mūdi
id est celum mobile ipsiq; ponant mundū animal eē
quemadmodū et plato ponit ipsum esse animal cu-
ius pes id est infimū immobilissimū est caput autē
Nota mobilissimū: hoc autem videtur peruersitas. ¶ Am
plius: in vno quoq; genere perfectum est melius et
prius imperfecto: et non indigens indigente: inquā-
tum talia sunt. Corpus igitur quod non indiget mo
tu neq; vt perfectione: neq; vt via ad perfectionem
melius est atq; prius indigente alterutro dictorum
modorum. Que autem meliora ac perfectiora sunt
prioraq; aliis magis sunt et digniora sunt vtsint q̄ il
la. Quare si sunt corpora imperfecta indigentia et
posteriora erit ex necessitate multofortius celum q̄-
le prediri tibi videlicet perfectum et non indigens
motu. ¶ Amp. si deus creasset hm̄oi celum quale di-
ximus non est dubium quin multum addidisset per-
fectioni vniuersi corporei seu corporalis et tunc eēt
completum in genere suo et nullum ei genus operū
deesset. Quare manifestū est si deest ei istud incōple
tum ipsum esse in genere suo. Omniū enim corporū
nobilissimū ac perfectissimu eidem deesset. Quem-
admoduū etiam mundus elemētaris incompletus
et imperfectus esset si ei vel ignis vel aliud ex ele-
mentis quatuor deesset. Quia igitur compleuit de⁹
et perfectum fecit omne suū vniuersum corporeum
necessario dedit ei hanc partem nobilissimā et que ē
tanq̄ caput ipsius ⁊ ꝓpter hoc quasi sine capite ipsū
fecisset nisi caput istud id est membrum eiusdē nobi-
Nota lissimū in supremo ⁊ quasi in eiusdē vertice collocas
set. Q; si dixerit quisquia ociosum esset illud celum
iam dedi tibi super vnam vtilitatem ipsi⁹ videlicet
habitationem iocundissimā hominum quibus dan
da est eterna illa felicitas. Aliam vero complemen
tum siue perfectionem vniuersi corporei. Terciam
adducunt aliqui ex theologicis sanctisq; doctoribus
valentem habitationi angelorum: dicentes celum il
lud q̄cito creatum est sanctis angelis esse repletum.
Et hanc reuera questionē defficile determinabilem
Si enim celum illud locus corporalis est repleri nō
potest nisi corporeis substantiis. Spirituales enim
substantie sicut et magnitudinē corporalē nō habēt
sic nec locum replere possūt. ¶ Amp. quid ad hm̄oi
substantias de habitatione corporali. Sicut enim ni
chil ad corpora de habitatione spirituali sic nihil ad
spiritus vel spirituales substantias de habitatione
corporali. Propter huiusmodi ratiocinationes irri
dent imperiti sermones sanctos autenticos et diui-
nis reuelationibus editos et scriptos. Ego vero in
tractatu de huiusmodi substātiis: videlicet abstract;
inuisibilibus patefaciā tibi veritatem si deus volue
rit. Quarta vero vtilitas celi empyrei est manifesta
tio glorie ac magnificentie creatoris: quemadmodū
enim in palatio regali ex assistētibus ipsi regi ex mul
titudine ac varietate ministrorum ex ornatu et ap-
paratu ipsorū: nec non ex ipsis obsequiis eorundem
ex ipsa etiam mirificentia ⁊ decore palacii apparet
magnificentia ⁊ gloria regis. Sic i isto celo tanq̄ re
gi seculorum preclaro nobilissimoq; palatio dei glo
ria incogitabiliter cōspicitur: vbi milia milium mi-
nistrāt ei: ⁊ decies centena milium assistūt eidē. Vbi
innumerabiles milium celestium chori laudes eius
ineffabilis concētus suauitate resonant incessanter.
Vbi tantus est decor tanta claritas ⁊ pulchritudo: tā
speciosus ornatus omnium et singulorū vt terreni
regni gloria quantūlibet inclíti atq; magnifici mo-
dicissima ac seruilis administratio ad illius compa
rationem certissime apparet.

¶ Nota solutionem questionis superi⁹ dicte.

Quod autem querunt quid ad sanctos angelos de habitatiōe loci corpora- Nota
lis ptineat quāq̄ in seipsis aliquid sē
tire possint: vicz quantū pertineat ad
aīas humanas. Que indubitanter in
corpore sunt quantum inq̄ pertine-
at ad ipsas de habitatiōe sua in corporibus q̄ vtiq;
habitacula earum sunt. Quantū diligant speciosi-
tatem eorum sanitatem: ⁊ alias bonas dispositiōes
ipsius: ⁊ qđ est ab eis remotius quantū diligant do-
morum etiam corporaliū pulchritudinem: ⁊ qđ vl-
tra est atriorum ⁊ ortorum amenitatem: ⁊ qđ mag;
adhuc longe ciuitatū etiam suarum magnificentiā
⁊ amplitudinē. ⁊ qđ est post omnia hoc totius regio
est: vt regni in quibus corpora earum sūt similes di
spositiones: licet nichil salubritatis afferant cor
poribus earum. Si hec omnia attenderent ex hac
cōparatione ad angelos sāctos aliquid qđ nobilita Nota
te atq; speciositate celi empyrei pertinere: nec irride
rent: nec forsitan mirarentur. Cum autem diligenti-
us vniuersum corporeum cogitaueris ⁊ homini cō
paraueris inuenies ipsum ostēsum in consideratio
ne illius: videlicet quia quemadmodū homo qđ spi
ritualius est in ipso hoc habet intimū hoc est intus
Quod autem est corporeum hoc hʒ extra. Videbis
mundum siue omne ecōtrario se habētē hʒ enim cor
pulētiorē sui partē ac viliorē intimam ⁊ hec est ter-
ra. Subtiliorem ⁊ a corporali grossicie remotiorē
hʒ extimā siue forisecam: ac si diceretur: quia mund⁹
habet corpus suum intra ⁊ cor extra circundans ip
sum corpus: ⁊ circūuoluens ex omni parte homo ve
ro corpus hʒ extra ⁊ cor intra minus suo corpore pe
ne incōparabiliter: corpus autē maius ipso corde
ecōtrario aūt se hʒ omē siue mūdus: cor enim habet
maximā partē in totalitate sua id aūt didicisti: quia
cor vas est ⁊ receptaculū propriumq; vite ad vitaliū
q; etiā sedes est seu solium ipsius anime totū residu-
um regētis ⁊ ministrantis. Sic celū vltra ea q̄ maxi
ma vitalia sunt mūdo seu vniuerso cōtinere necesse
est ⁊ eē creatori sedē ac soliū vniuersū regētis ⁊ ami
nistrantis. ⁊ hic est sermo q̄ sepe apđ ꝓphetas legit
ex psona eiusdē. Celū sedes mea: ⁊ in celo sedes ei⁹
⁊ quicūq; de gloria ei⁹ ad dignū locuti sūt celū sedem
ei⁹ eē dixerūt sicut narrat Aristotelis in libro celi et Nota
mūdi. Sedem; aūt indubitanter necesse est eē quie-
tam ac stabilissimā. Est igitur celū empyreū velut
amictus splendoris totius mundi: ⁊ velut tectū pul
chritudinis p̄clari palacii dei ac dominatoris omni-
um seculorum ⁊ velut operimētum speciosissimum
templi ipsius qđ vtiq; totus mundus est: ⁊; est habi-
taculum glorie ipsius penetrale ac intimū iuxta qđ

predixi tibi: quia qd̄ extimum est in mūdo hoc est intimum ac nobilissimum in eodem: alia comparatione: velut sacrarium est in eodē tēplo qd̄ est mundus. Sacrariū inq̄ continens ⁊ recipiens quecūq; in toto vniuerso sancta vel sacra sunt: ⁊ dignitate taz nobilis habitaculi digna. ⁊ ipsum est celum qd̄ celat et cōtinet oīa tā visibilia q̄ inuisibilia: ⁊ ꝑpter hoc potissimū celi nomine dignissimū. Qui sensisse videt̄ qui dicit: quia celum est continentie visibilium et inuisibilium istud celum domus dei vberrima: a cui⁹ vbertate inebriantur omnes qui in ea sunt: ⁊ de cuius plenitudine instar tenuissime atq; rarissime irrorationis in istam regionē inferiorem aspergitur. Ipsū est ciuitas quā fluminis impetus letificat quā torrēs voluptatis spūalis ineffabilis replet. iuxta sermones prophetarū: a quorū fide ⁊ veritate suadeo tibi quātū possum in nullo recedere. Quā autē est primarum ac nobilissimarum substantiarum idem autem est ordo substantiarum qui et locorum seu habitationum eorū consequens est: vt quemadmodum ille prime sunt inter substantias: sic habitatio earum prima inter habitationes ordie nature: quare sicut ille primo creāde fuerunt inter substantias: sic ⁊ habitatio earum inter habitatiōes. Quare celum illud creandū fuit inter celos et locus ille p̄mo creandus inter loca.

Nota

¶ Amp̄. Si mundus est velut domus regia habens omnes sibi cōgruentes officinas. In domo autē regia principalis portio aula est seu palatiū ⁊ ꝑpter hoc primo edificanda: deinde alie officine tanq̄ appendentes ei: ⁊ non existētes nisi propter illam. Manifestum autem est: quia celū illud omniū partiū mūdi: amplius est atq; capacius. et ꝑpter hoc aule vel palatij nomine inter partes mūdi solum dignū: primo igitur edificandū fuit ab ipso rege cuius aula vel palaciū est. Deinde alie partes mundi tanq̄ domus istius regie varie officine. Eo autē ordine quo palatia regibus alijs edificantur. Primo igit̄ creatū fuit quātum fuit de ordine nature. Sz vt iam dixi solum creari non potuit: qz intra ipsum fuisset vacuū si solum creatum esset: quare creata fuit cū eo terra tanq̄ ei contraria: vt in sequētibus dicam. Qualiter autem creatum fuerit illud celum vno verbo expediot: quia non per corruptionem alterius: alioquin iret res in infinitum: iuxta errorem Aristoteris qui per hoc probare intendit generationē ⁊ corruptionē eternas esse. hoc est non habuisse initium. Quare creatum simul fuit in sua materia ⁊ forma: id est materia eius ⁊ forma simul create sunt altera in altera vel sub altera. Post ipsum vero et sub ipso situ et loco creata est materia aliorum generandorū: hoc est celorum ⁊ duorum elementorum que sunt ignis et aer. Vegetabilium omnium ⁊ animalium ⁊ aliorum generabilium: hec ergo materia fuit aqua: iuxta nominationem propheticam: ⁊ reuera aqua omī est elementorū generationi aptissima: ita q̄ ex ea sola vīr fieri generationes vegetabilium. sola enim corrumpitur ⁊ consumitur in generatiōe vegetabiliuz quodcunq; ⁊ quātecunq; fruges ex agro aliquo generentur: terra agri in nullo minuitur quantitate. Ad hūc modum inuenies: ⁊ de machinis vegetabilib⁹ se habere: quantecūq; eni silue ex mōtibus oriantur montes in nullo per hm̄ōi generationē minuūt̄: qd̄ euidētissimuz est in in silius cesis: ⁊ etiam exstirpatis. Redeuntibus enim illis per generationē vel excrescentibus: non inuenies diminutam quantitatē terre. Inuenies autem ipsā manifeste crescere: quēadmoduz si vas certe quātitatis terra repleueris: et in eo aliud plātaueris vel seminaueris aquā irrigāuerim siue pluuialis siue alia: manifeste videbis semper corrumpi atq; cōsumi. terram autē crescere vltra quantitatem quā habeat quādo primū ex ea vas repletū est. Quare generationes vegetabiliū ⁊ animalium que ex terra fiunt aque: marie debent̄. Ex aere vero vel igne si que fiunt generationes pauce atq; rarissime fiunt. Apparet igit̄ tibi ex his aquā esse omnium elementorum generationibus aptissimum propter hanc causam generationes celorum animaliumq; ac vegetabilium expositurus propheta aquam vocauit communem illam materiam: ex qua hec omnia generāda erant. vel quia reuera aqua erat. De qua verissime est q̄ partes eius non essent eiusdem puritatis oēs. Cum eni profūditas earū esset a terra vsq; ad celū empyreū: non est mirum nisi partes ille q̄ viciniores erant loco puritatis: ⁊ remotiores erant a loco feculentie: ⁊ aliene admixtiōis puriores erant eisq; contrario se habebant. Sicut et in omni profūditate aquarum contingit: ⁊ in aere ipso q̄ indubitāt purior atq; subtilior est cum partibus suis a terra ⁊ aquis remotioribus. Debuit etiam idem ordo partiū esse materie illius in sublimitate atq; puritate q̄ erat in altitudine ⁊ depressione: ⁊ propter hoc feces ⁊ sedimen seu residentiam aliorum elementorum terram quidam philosophi vocauerut.

Nota

¶ Amplius. qz celum vltimum purissimum est: ⁊ ab omni feculētia remotissimum: terra vero econtrario feculentissima et a prima sinceritat remotissima: cum omnia corpora in mundo ordinatissime posita sint consequens est vt que est comparatio mediorum corporū in elōgatione et propinquitatem ad illa extrema eadem sit eorum adinuicem in feculantia ⁊ puritate ingrossicie ⁊ subtilitate: ⁊ eadē ratio est i vno illo medio ꝑpt partes suas ⁊ in pluribus. Intelligo autem hic sic: qz eadem debet esse comparatio partium materie illius siue fuerit aqua siue aque similis que ⁊ corporū eodem ordine in loco partium illarum positorum. Siquis autem dixerit: quia celi non potuerunt fieri de aqua tanquam materia aque non fuerit potēs sine aqua recipere formam celestem. Sermo ei⁹ erroneus est. materia namq; corporalis prima postq̄ nudata fuerit a forma sua corporali potentialitas est indeterminate et infinite: ⁊ communes ad omnes formas corporales: nec magis appetens vnam q̄ aliam: qd̄ autem in generationibus que fiunt i mundo nature magis recipit quandoq; vnam q̄ aliam ex virtute agentis est ⁊ victoria qua expellit formā sibi contrariam a materia ⁊ superinducit suam tanq̄ potens fructus super huiusmodi materiam. Ubi vero non est agens nisi creator multo incomparabilius sic inducet materie denudate formam quaz noluerit ⁊ elegerit. Nichil enim est potentialitas materie vt obsistat beneplacito creatoris: ⁊ idem sentiendum est in omni alia natura. Nichil enim adeo naturale est vnicuiq; nature: vt est obedire volūtati creatoris cum nichil habeat vna queq; natura nisi qd̄ de voluntate ipsius illi datum est ab eo. Non enim circa se: sed sibi et ad se fecit omnia creator: et propter hoc nichil contra se: hoc est vnde rebellet vel rebellare velit aut possit naturaliter dedit alicui cor-

Nota

¶ De materia empyrei celi.

De materia hmõi celi p̃mi ac nobilissimi an cõmunis sit .i. silis materijs aliorũ corporũ merito dubitabit aliquis: et fuit quidã quem hebrei reputant philosophũ qui dixit q deus de splendore pallij sui fecit celum terram vero de niue que erat sub throno eius. Et quia sapiens apud hebreos reputatus est. Cum iuxta planum suum sermo iste manifeste errone⁹ sit quidẽ ex alijs eorum philosophis: nõ aliud enim intellexisse in sermone isto exposuit nisi qd per eum aliam fuisse materiam celi aliam vero terre insinuare voluit per sermonem illum. Mirabile autem valde est qd cũ ponant materiam primitiuam vniuscuiusq corporis ab omni forma corporea seu corporali in seipsa: nudissimã cum grossecies et subtilitas: et quecũq alia hmõi sunt forme corporales sunt: quare manifestum est: quia materia non possunt dici nisi per modũ potentie aut potentialitatis: aut vtrũq contrariorum cum contrarijs circa idem: secundum naturam solũmodo fieri habeant. Dicit ex materia igit fiat: vl' sic corpus subtile vel mobile celeste an terrenum siue alterius modi forme soli debetur vel maxime. Qr igitur placuit creatori celum primum non solum ordine et positione siue situ primum facere: sed etiam nobilitate et alijs perfectionibus ipsũ pficere decorare et ornare: ita vt preminentia perfectionũ: et ornatus omnibus intueri valentibus: appeat decus omnium corporum mundanorũ et mundi ipsius caput splẽdore mirabili redimitum atq coruscum. Et supra dixi tibi: vel cor eiusdem vel tectum. hec omnia potius per ipsam nobilitatẽ forme celo: vel fecit vel dedit creator q̃ p naturam ipsius. Materie igitur eidẽ debetur ois eius pfectio atq nobilitas. hoc autem nõ ex opposito: sed tanq̃ ex incidenti dixi in hoc loco: qm de naturis celorum nõ est intentionis mee disputare in hoc capitulo. Uerum propter vanissimas opiniones hoim: qb⁹ somniauit de materia prima corporum feci rememorationẽ hanc de materia primi celi: et vt appareat tibi: quoniam non leuitate intellectus ita locutus sum de primo celo habet ex alibi perscrutate inuestigatis ac declaratis que ostendentur tibi loco suo. Nota

¶ Qr firmamentũ factũ fuit in medio aque.

Et qm incepi ex incidenti exponere narrationẽ pphetică exitu vniuersi corporei siue corporalis a creatore prosequar et declarabo tibi firmamẽtum siue celũ continens nouem celos factum esse i medio aquarum: et diuidere aquas ab aquis: hoc est abyssum implentem totam concauitatem celi empyrei vsq ad terram. Dico igitur in primis: qr celum hmõi ibi factũ est vbi et est. Non enim fieri potuit alibi. si enim alibi factum esse non esset translatum ad locum in quo est est nisi per motum localem: huiusmodi autem motus esset ex necessitate vel circularis vel rectus. Tu autem iam nouisti: quia motu circulari non recessisset a loco suo. si enim recessisset mutassent centrũ circa qd pri⁹ mouebat: et ita nõ esset ei naturale medium cẽtrum illud: et habuisset secundum hoc infinita media motus eiuscum inter quelibet duo puncta in linea sint infinita. Quare inter centrũ qd est modo medium motus ipsius: et primum centrum eius essẽt infinita pũcta: quorũ quodlibet fuisset medium motus circularis per quem venisset ad locũ in quo modo est: et mot⁹ ille esset sicut motus rotarum curruum aut quadrigarũ qui mot⁹ longe a natura celorum. ¶ Amp. Si non fuit factum in aquis illis siue in abysso illa sed extra esset: ergo factum: vel in celo empyreo vel in vacuo extra ipsũ Jam autem declaraui tibi in eis que precesserũt: qr nõ est possibile: nec vnq̃ fuit corpus aliquod extra sphærã vltimam mũdi in vacuo. In empyreo vero celo manifestum est ipsum non fuisse creatum: quia reliquisset vacuum in illo cum nichil motum est motu quo peruenit ad locum vbi: sit et fecisset scissurã et eius de celo empyreo et dissipationẽ eius incredibilẽ cum sit grossioris substantie. Manifestũ igit est ipsũ nõ fuisse creatum intra empyreũ: et propter hec merita aquas siue in aquis. Non incõuenienter aut neq multũ abusiue dicit creatũ in medio aquarum qd in ipsis aquis vel intra aquas creatũ est: licet no i loco equaliter distante ab extremitatibus aquarum. ¶ Amplius. Cũ inter duo extrema quietissima medium sit vt pote corpus extrema mobilitatis: et istarum medium vt inter extrema quorum alterũ est in vltimitate puritatis corporalis secundũ naturã alterã in vltimitate feculẽtie alterum i vltimitate subtilitatis. Alterum in vltimitate grossicie corporalis. et insuper alterum in vltimitate inferioris: alterũ in vltimitate sublimitatis localis. Creator aũt tanq̃ qui tota ei⁹ magisterio imperioq regit ordinat loca corporibus ad pportionem et similitudinẽ naturalẽ. Ordinatũ igitur est firmamentum in medio corporum extremorum spacio in mũdo: quare in medio mundi: hoc est medio qd est inter celum empyreum et terram. Qr igit hoc medium erat mediũ aquarum: sicut supra patefeci tibi. In eodẽ autẽ loco est vbi et factũ fuit: factũ igr fuit in medio aquarum. Nota

¶ Nota que sit vtilitas aquarum que sunt super firmamentum.

Si quis autẽ querat de aquis que sup istos nouẽ celos remanserũt quas firmamentũ diuisit ab eis que sub celis erant et dicant quia non videntur ibi esse. Superuacue enim ibi essent: ego autem in primis respondebo tibi: qr cũ tãta multitudo piscium generata sit ex aquis: ipsi non dicunt aquas residuas ociosas esse. Manifestum enim est: quia non omnes aque corrupte sunt vel consumpte in generationibus piscium. immo maior pars earum restat: nec tamẽ in vltimo dicit ea aliquis aut superuacuam. Qr si dixerit quis quasi tote aque consumentur in generationibus piscium frustra generarentur ex eis pisces: qr pisces sine aqua esse vel viuere non possũt recte vtiq dicit. Sicut cur non est verisimile ipsum esse celorum conseruari in aquis aquis cum similiter ex aquis generati sint. apparet igitur vna vtilitas aquarum que reseruate sunt: et ambiunt celum continens nouem celos a parte superiori: videlicet qd in eis: et per eas saluantur seu cõseruantur esse celorum qui ex eis generati sunt: quemadmodum in aquis et per aquas conseruatum esse piscium qui ex eis generati sunt. Et cõcordat ista ratio opinioni eorum qui dixerunt celos esse ex aquis illis per congelationem earum vehementissimam: et abdurationem fortissimam instar cristalli. Unde et cristalline substãtie eos eẽ opinati sũt. Uerum longe nobilioris atq subtilioris: quoniã sit cristallis terrestris qui apud nos inuenitur hmõi enim homines attendentes grossa corpora motu celestia Nota

ri apud nos:sicut ⁊ subtilia videbant per eundē fri-
dari putauerūt tanta vehementia atq; continuitate
motus corpora celorū eousq; calefieri: vt necesse ha
berent: vel nimia desiccatione frāgi: vel vehemētia
calorū dissolui:nisi per contrariū hmōi calefactioni
occurreretur:quare ad hoc vise sūt eis vtiles aque
ille superiores vt ardorem hmōi tēperent:hic autē
sermo vanus est:quoniā per hmōi temperamentum
aquarū nō occurret periculis inferiorū celorū:pre-
sertim cum tanta sit profūditas id est spissitudo ce-
li noni. q̄ infrigidatio illa vel tēperatio aquarū non
posset penetrare vsq; ad mediū illius. Propter hoc
respondebo tibi alia via super hmōi questione ⁊ di-
cta:quia sermo hmōi quo celorū aliqd vel omnes di-
cti sunt cristalline substātie ꝓpterea dictus est: quia
calor hmōi vilez cristallinus secundū opinionē vul-
garē apparere videt in eis. Similiter ⁊ sphere ap-
parere videt calor saphireus in eisdē: vel iacinctin⁹
sicut dixit prophetarū prim⁹ in scdo libro legis he-
breoꝝ:quia vidi3 subter deum israel erat quasi op⁹ **Nota**
lapidis saphiri quasi celū tamē serenum est. Impos
bile autem videtur vt vere cristalline substātie sit ali
quod celorū: ⁊ per congelationē ex medio aquarum
generatio. Congelari eni nō videt aqua nisi ex vehe
mētia frigiditatis:neq; congelatio aliud est:quoniam
excessus frigiditatis:sicut didicisti i sciētia metheo
rorū. Qualiter autem congelatū fuit mediū aquaꝝ
extremitatibus remanētibus in nature sue tēperan
tia:presertim cum superiores partes omniū aquaꝝ
prius cōgelentur:quare superior pars aquarū ꝓus
congelari debuit. ¶ Amp. Cristallina substantia pl⁹
e terrestris q̄ aquea: substantia eni cristalli et om
gēmarū non est nisi cinis vehemētia caloris resolu
tus seu liquefactus: ⁊ postmodū cōgelatus. Qz au
tē cinis sit substātia hmōi corporū appet ex ꝯfracti
one ⁊ cōtritione ipsorū. Confractio eni in quātascū
q; quoscūq; minutias fiat non mutat substantiam.
Eadē q̄ppe est sbstātia toti⁹ ⁊ duarū medietatū ip-
sarum totius inq̄ qd est omiomerū id est vnius na-
ture ꝑ totū: quemadmodū eadem est substantia ali-
cuius masse auree ⁊ duarum medietatum eius. Si-
militer ⁊ quattuor caractarum ipsius: ⁊ ita in infini-
tum. Cum autem multis concremeris cristallum vel
ex gēmis quācūq; aliis apparebit tibi manifeste to
tus aceruus minutiorū cinis esse. Quare manifestū
est substantiā cristalli velut cinerem esse: hmōi autē
exemplum manifestū est in vitro: ⁊ experientia assi-
dua de eodē. ¶ Amp. Si substantia celorū esset hu-
iusmodi in infinitum esset ponderosior q̄ tota terra:
quare nec super ignem nec super aera stare posset.
¶ Ampli⁹. Ipsa aqua nō posset ibi stare super ignē
sc3 ⁊ aera: quanto minus cristallus. ¶ Amplius. Cū
ignis impleat totam concauitatem celi lunaris vs-
q; ad aera quō stabit cōtiguum tanto igni celū lune.
Si cristallina est eius substantia. licet autem nō pre
sentis intentionis vt ꝑdixi de naturis celorū: hoc ta-
men ad presens hic dico: quia propter similitudinē
aparationis dictū ē: ⁊ propter paruitatem visus: ⁊
propter stabilitatem ⁊ soliditatem ipsius substantie
celorum. Est enim fortissime subantie cristallus ac
difficillimus ad secandum nec non ad liquefaciendū
sicut discere potes ab his qui operantur i gemmis.
Sensu etiam hec experiri quotidie licet: sicut et hu-
iusmodi stabilitionem seu solidationum congelatio
nem vocari intelligo a prudentibus qui hoc dixerūt

Manifestum est igitur formam celorum: quoniam
medium aquarum in materia sua suscepit a creato-
re formam esse propter formas quattuor elementorū
⁊ ex omnibus elementorum: ⁊ propter hoc non est pas-
sibilis a calore vel frigiditate. ⁊ ideo non est timen-
dum celis de periculo confractionis ac dissolutio-
nis. Reuertar autē ad respondendū ad eam questio
nem: quoniam proponunt de aquis que dicuntur su
per celos remāsisse: ⁊ repetā qd dixi: q2 nō est necesse
qd in generatione quorumcūq; corporum tota con-
sumatur materia ex qua generantur: sicut ostendi ti-
bi de piscibus supra quos ⁊ sub quibus multa copia
aquarum remanet post generationem ipsoꝝ nec ta
men inutiliter vel ociose. ¶ Amp. Nullus hmōi ho-
minū miratur vel abhorrere: ignē esse sub aquis et
etiam sub terra: sicut apparet ex locis balneorū na-
turalium: ⁊ etiā ex inundationibus: ⁊ quasi diluuiis
ignis q̄ erumpūt ex tribus montibus: videlicet vul
cano ethna atq; chymera. Cur igitur adeo mirant
aquas esse super celos: non enim magis est hoc cir-
ca naturam q̄ ignē esse sub aquis aut terris.

¶ Destructio errorū quorundam.

Quod autē aliquibus visū est aquas illas
super celestes ibi reseruatas esse propter **Nota**
diluuiū qd tunc erat futurū: ⁊ propter ir-
rorationes pluuiarū q̄ inde descēdūt nul
lomodo possibile videt. Primū: q2 propter solidita
tē celoꝝ nullomō possēt adhuc descēdere nisi vel no-
ue vie ⁊ apture eis in celis fierent vel veteres aperi
entur: ⁊ hoc etiā quibusdā visū est q̄ apture ⁊ vie i ce
lis sūt ad descēsū aquarū: ⁊ vocauerūt eas chatara-
ctas celi. de qb⁹ dicit ꝓpheta hebreoꝝ: q2 inūdatio-
ne diluuii chataracte celi aperte sūt: ꝓpter qd ⁊ plu
it q̄dragīta diebus ⁊ quadraginta noctib⁹ super vni
uersā faciē terre. Qz si verū esset iuxta sermonem
istū: cum ex omni parte celi descēderet pluuia super
terrā ex omni pte ex necessitate apertū fuisset celū
venti eni contrarii nō possent tot ⁊ tanti i lla perfla
re aera vt aquas ꝑ ipsū descēdētes sic dispergerent
atq; diuiderēt super terram. ¶ Amp. Generatio plu
uiarū notissima est: q2 ex nubibus fit ꝑ frigiditatem
coagulantē eas in aquā: quēadmodū etiā in niuem.
Mirabile autē q̄ nō eodē errore: dixerūt niues ⁊ grā
dines ex illis aquis descendere: sicut et pluuias cū tā
videamus copiam niuium fieri. ¶ Amplius. Inqui-
bus partibus celi dicent esse chataractas hmōi: ⁊ q̄-
lia hostia ⁊ quales ve seras dicēt habere chataractas
hmōi quibus q̄nq; obcludātur quandoq; aperian- **Nota**
tur. ¶ Amplius. In mille annorum spacio: et etiam
in ampliori nō possent aque iste descēdere desuper
nouē celos sicut declaratum est in libro de profun-
ditatibus celorum. Multum igitur a longe oporte-
ret creatorem aperire catharactas celi antequā plue
ret super terram. ¶ Amplius. In quibusdam regio
nibus nunq̄ pluit ⁊ in quibusdam sepissime pluit ꝓ
pter hoc ⁊ alia multa adducē possē hic nnodū intelligo
ꝓphetā hebreoꝝ chataractas celi vocasse nisi ꝑtes il
le celi q̄ generatiue sūt pluuiarum ⁊ inundationū
aquarum quales sunt signa aquatica vt cancer ⁊ pi
sces. Similiter pleades ⁊ oriō ꝯ stellis mars venus
⁊ luna qd et astrologi n libris suis scripserūt et ex-
perimentatores astronomie se dicunt experientia
comperisse. Chataracte ergo huiusmodi tunc aper-
te itelliguntur cum cause huiusmodi ad istas opera
tiones pluuiarum: sc3 ⁊ inundationem aquarū no-

ta creatoris laxate sunt: ⁊ etiam confirmate. Si quis
autem vsq; adeo desipiat vt ex verbis prophetaꝝ: hoc
astruere velit: videlicet q̄d aque hmōi super dictos ce-
los reposite sint quasi in thesauris: vt cum fuerit be
neplacitū creatoris vtatur eis ad pluuias: ⁊ diluuio
rum inundationes ꝑ eo q̄d dictum ē a quodā ex pro
phetis de eo ponā in thesauris abyssos non effugi-
et quin idem oporteat eum dicere de niuibus ⁊ grā-
dinibus: ⁊ hoc quoniā in sermonibus sanctis ex per
sona ipsi⁹ creatoris legit. Nunqd ingressus es the-
sauros niuis aut thesauros grādinis aspexisti que
preparaui michi i die pugne ⁊ belli. Eodē etiam er
Nota rore videt debere dicere creator fruct⁹ ⁊ grana nō ꝑ
generationē: sed magis d̄ thesauris educere vl̄ emit
tere ⁊ deuenit error iste vsq; ad vētos: quoniā qdaꝫ
ex prophetis dixit qui educet vētos de thesauris su
is. Cū manifestum sit vētos non esse omnino nisi cū
fluit. Reuertar igit ad id in quo erā ⁊ dicam: quoni
am aque q̄ super celos nouē sunt non sunt ibi in for
ma aquarū que apud nos sunt. Sed ex eis regio il-
la q celo empyreo circū tegit: sic facta est vt sit ame-
na ⁊ salubris: ⁊ per omnē modū apta habitatio glo
rificandis hominib⁹ cōueniēsq; vite immortalitati
⁊ impassibilitati conidē: sic quibusdā forte videatur.
Tu enim non ignoras ꝙ pisces in aquis viuunt: ⁊ in
aere viuere nō possunt: sed in aqua est vita eorū at-
q; saluatio. E cōtrario autē se habet in hominibus
qui non possunt viuere in aquis: sed in aere solūmō
Sic necesse ē regionē superiorū aq̄rū sic preparatā
esse et aptatā ꝓut requirit salubritas imortalitatis
⁊ corruptionis future post ratonē mortuoꝝ conuē-
nientius ei videt vt sic regio illa siue habitatio hoim
beatitudine illa futura glorificandoꝝ ꝙ ipsa substā-
tia celi empyrei: vt quidam forsitan opināntur: eius
enī soliditatis est celū empyreū vt spirationi ⁊ respi
rationi deseruire non possit. Quare si spirabit ⁊ re-
Nota spirabitur in illa vita beatitudinis ab hominib⁹ ha
bitatio illa inter celū nonū ⁊ empyreū sola ꝯueniēs
videt statui beatitudini illius. ¶ Amp. Pulchritu
do illa ⁊ splēdor empyrei celi magis digna est ꝯspi-
ci ꝙ calcari. Super empyreū autē celū nō est locus
⁊ propter hoc neq; habitatio. ¶ Amp. Cū celū illud
tectum sit totius mundi non ꝯuenit vt subsit pedib⁹
habitantiū imo potius debet patere aspectibus eo
ruꝫ ⁊ supereminere capitibus. Quare manifestum
est aquas illas vel iā versas esse in corp⁹ quale dixi
vel saltem eo tēpore: vertendas quo homines bea-
tificandi in sublime beatitudinis transferēdi sūt. Tā
to autem maioris puritatis corpus est q̄d ex illis fa
ctum est: vel predicto tēpore faciendū ꝙ alia elemē
ta quanto aque ille puriores fuisse aliis aquis esti
mande sunt. Quapropter lōge purius isto aere quē
in habitamus: ⁊ insuper quanto corpora nostra in
statu glorie illius nobiliori habitatione digna erūt:
quoniam sunt in statu mortalitatis et miserie ꝑsen-
tis. Si quis autem querat propter quid tacuit d̄ vti
litate aquarum illarū vel de generatione que d̄ eis
vel facta est iam vel facienda? Respondeo tibi: quia
genti hebreorum sic loqui debuit lex ⁊ legislator: vt
et intelligere possent ⁊ crederent narrationibus illi
us. Non enim solum modo breuis erant intelligen-
tie: ⁊ immo immutriti idolatris ⁊ imbuti erroribus⁹: pro
pter q̄d nec de creatione angelorum nec de resurre-
ctione mortuorum nec de multis aliis secretis mē
tionem eis expressam facere voluit: facillimi enim
erant ea repellere que non intelligerent aut caperēt
propter q̄d insonuit illud antiquum prouerbiū apd̄
eos locuta ē lex lingua hominuꝫ. Utrum autē vapo-
rabiliter sint suspense aque ille tanꝙ in nubib⁹ aut
aliis vaporibus questionē quidem faciunt. Tu do
scito: quia isti coguntur ponere idem esse aquam et
nubem resolutam ex illa ⁊ tandem idem esse aquaꝫ
et aera. Quemadmodum cera indurata ⁊ emollita
idem ⁊ tandē liquefacta in quantūlibet rarum liquo
rem idem erit ex necessitate q̄d indurata secundum
eos. Similiter glacies ⁊ aque ex ea resoluta. Qua-
propter non erunt secundum veritateꝫ duo elemēta
aer ⁊ aqua: imo erūt vnum subiecto: sed differrent
sicut exēplificaui tibi de cera liquefacta ⁊ indurata.
¶ Amp. Secundum eos esset calor vel in celo nono Nota
vel supra ipsum. Resolutio enī ⁊ euaporatio aqua
rum non fit nisi operatione calorū. Hanc autem opi
nionē videntur sequi duo inconueniētia. Primū: q2
necesse esset moueri vel alios celos s deorsū: qm̄ aq̄
vaporabiliter rarefacte maiorē locum ex necessita-
te requirūt ꝙ in liquiditate sua naturali. Quare ne
cesse esset: vt propter hmōi rarefactionē ampliaret
locus earum: ⁊ hoc nō posset esse nisi per motū celo
ruꝫ quē dixi. Aliud autem icōueniēs est ꝙ possꝙ ge-
neratio nubium sit ibi per calorem resoluētem aq̄s
necesse est vt per elōgationē ab hmōi calore fiat coa
gulatio nubiuꝫ: ⁊ ita pluuia vel nix vel grādo. ¶ Am
plius. Unde ⁊ in quo corpore esset calor hmōi nec fu
gere potest quantūcūq; van⁹ somniator. Ex his igr̄
omnibus que ꝑmisi tibi collige declarationes sin-
gularū partiū ꝑphetice isti⁹ narrationis: ⁊ ego abre Nota
uiabo tibi expositionē super eandē. Dico igit ꝙ in
pricipio creauit deus celum et terrā: ⁊ intelligo tri-
bus modis q̄d dixi in principio. Horum primus est
vt referatur ad creationē q̄d dixit. In principio q̄si
dictum esset primū creauit q̄d est dicere anteꝙ face-
ret anteꝙ ornaret: creauit inꝙ in substātia celum et
terram facturus postmodū eadē id est faciē perfe-
ctionis ⁊ decoris eiusdē daturus facere enī est faciē
dare: ⁊ hoc manifestū est ex ipso plano littere. Seq-
tur enī in sermone eiusdē prophete: quia benedixit
deus diei septimo ⁊ sanctificauit eum: quia in eo ces
sauerat ab omni opere q̄d creauit vt faceret: ac si di
ceret q̄d creauit in substantia: vt postmodū faceret
illud. i. faciē ei perfectionis ⁊ decoris dando cōple
ret. In summa autē hoc est intellectus. In pricipio
creauit deus ⁊ cetera. i. i operibus ei⁹ primo ē crea
tio: secunda factio: tertia ornatus: quarta propaga
tio: Secundus modus est in principio id est anteꝙ
currerēt iste quas quotidie videmus generationes
⁊ propagationes creaturarum: et hoc idem dignuꝫ
⁊ iustum fuit: vt prius crearentur illa ex quibus et
per que alia postmodum generarentur. Tacet autē
de creatione aque: quoniam non erat permansura
in statu sue creationis: neq; quantum ad substantiā Nota
etiam pro maiori sui parte ad minus: cum ex ea ge
nerandi essent celi nouem et pisces omniaq; repti-
lia aquatica. Similiter ⁊ volatilia forte aer ⁊ ignis
elementa. Iam etiam dixi tibi de partibus superio
ribus aque vel aquarum ꝙ nec in illo statu suo re-
manserunt. Celum vero empyreum ⁊ terra in statu
creationis remanserunt quantum ad substantiam ⁊
licet multiplex perfectio decoris ⁊ ornatus eis post
modum superaddita sit. Uel propter hoc tacuit de
creatione aquarum: quia ex creatione extremorum

necessario oportebat eam intelligi propter impossibilitatem vacui sicut predixi tibi. Tertius modus est vt intelligatur in principio creationis: et formationis vniuersi. Intelligat autem forsitan aliquis in principio vt referat illud ad narrationem propheticam sub hoc intellectu. ac si propheta cogitaret ita narraturus vel expositurus creationem reformationem vniuersi. In primus hoc dico in principio scilicet sermonis mei creauit deus celum et terram. Cur autem non sic dictum dixit deus fiant vel creentur celum et terra. Iam expediuerunt me: et te sancti et sapientes in hoc docentes: quoniam verbum quod est ars ipsius omnifica non fuit nominandum cum creatione: quoniam creatio non fiebat nisi secundum substantiam: et nondum in plemento perfectionis: artis autem est proprie formam perfectionis dare. Cum igitur in creatione forma perfectionis: neque data esset ei: neque danda: non fuit mentio facienda de arte vel verbo dei. Ego autem manifestius te expedio per ipsum planum littere:

Nota Creauit enim deus celum et terram vt ea faceret: id est vt eis faciem perfectionis et decoris daret. sicut in ipso plano littere est. Quod si quis dixerit quia per verbum dei creata sunt celum et terra: quemadmodum et lux facta et firmamentum: et ideo dicere debuit propheta dixit deus creentur celum et terra. respondeo tibi in hoc: quia de accessorijs et secundarijs operum nec sermo solet fieri apud artificem. Qui enim precepit artifici fac michi domum vel edifica: superuacue diceret ei fodi fundamenta: extrahe lapides de lapidicina congrega alias materias. Vides ergo quod preceptum est de forma principali. sic non debuit esse dei preceptum: neque oportuit quod exprimeretur super creatione: quoniam accessoria et preparatoria erat creatio ad factionem quam dixi tibi. ¶ Amplius. Ars est tanquam sigillum principalis forme: hoc autem imprimis: et maxime per artem queritur: scilicet vt forma principalis per eam materie de qua agitur imprimatur et propter hoc non conuenienter in ipsa creatione fieret mentio de verbo seu arte creatoris. ¶ Amplius. Quia erant remansura celum et terra in illa perfectione creationis non fuit conueniens vt diceretur. Creentur celum et terra. Sicut et ostendi tibi de domo edificanda: quia non est conueniens vt dicatur a precepto re qui imperat artifici ad singulos ordines lapidum vel structuras ordinentur isti lapides hic vel fiat hec structura alioquin non esset finis vel numerus sermonum preceptoris ad artificem. Et ista questio non est longe ab ea questione qua quis quereret propter quid non est dictum de qualibet parte celi aut terre. Creentur hec pars celi vel terre: questio manifeste nichil habet dubitationis. Manifestum enim est: quia nec numerus nec finis esset sermonum huiusmodi: quia ergo creatio in nulla parte celi vel terre sistebat: ideo non fuit dicendum. Creetur hec pars vel illa. similiter quia non consummabatur opus creatoris in creatione celi et terre: sed per creationem deducebantur ad perfectionem suam: ideo non fuit dicendum. Creetur celum et terra. Sicut neque de partibus celi et terre.

¶ Declaratio sermonis sequentis quo dixit terram inanem et vacuam secundum duas intentiones:

Quod autem sequitur in sermone prophete. Terra autem erat inanis et vacua. Dico quod narratio hec est conclusio scientie naturalis. Non enim superuacue dictum est inanis et vacua. Duo enim sunt genera plenitudinis aut plenitudo secundum duas intentiones dicitur. Primo quod plenitudo quedam eterna est siue intima: et ex illa fiunt exuberantie generationum. Sicut vides terram quasi ex interna plenitudine: ex vbertate vel eructare generationes vegetabilium: et etiam multorum animalium. Secunda plenitudo est exterior et habitationis: secundum quem modum dicitur terra repleta adulteris vel latronibus vel alijs hominibus. Utroque autem istorum modorum terra se habebat: quia nec fecunda erat nec inhabitata. huiusmodi autem declaratio est. Manifestum enim per se: est quia terra veri nominis frigida et sicca est: ex neutro autem istorum vel ambobus simul potest esse generatio: vegetabilium autem animalium naturaliter. Quare manifestum est quia terra ex se naturaliter inanis est ab interna plenitudine. ¶ Amplius. Omne vegetabile et omne animal elementatum est ex quattuor elementis. De vegitalibus et animabus: hoc intelligo que ex terra generantur: quare manifestum est: quia ex terra sola non potest fieri generatio huiusmodi. Nichil autem habet terra ex creatione sua: nisi substantiam et naturalia sua alia. Quare quantum in est et ad naturam eius pertinet inanis est. Eodem modo et vacua ab exteriori plenitudine inhabitantium. Certum est: quia ista plenitudo aduenticia est terre: et aduenit ei post completam eius substantiam. Quare cum vacuitas sit ei naturalis: plenitudo vero ista deuenticia ordine nature: et in ipsa creatione sua erat terra inanis et vacua. Post hoc subiunxit. Et tenebre erant erant super faciem abyssi Iam autem declaraui tibi in eis que precesserunt: quia tenebra non est aliud contrarium luci: sed priuatio lucis tantum. Quare tenebras fuisse super faciem abyssi: non est aliud fuisse super faciem abyssi. Sed magis aliquid abfuisse a facie abyssi: scilicet lucem vel dixit hec propheta propter empyreum celum: cui ab initio sue creationis non fuit lux illa: quare postea splendidatum esse. Sicut vides et de alijs celis quod nullum eorum in se luminosum est. Unde nec videtur aliquod eorum. Quod autem apparet luminis in eis a parte luminarium est et stellarum. Non est igitur mirum si de empyreo celo: hoc idem dicatur cum empyreum naturaliter diuersa: tum ab alijs celis non videatur nisi sola nobilitate substantie ac subtilitate eiusdem. ordinem vero locorum siue positionem in altitudine et depressione dedit ordo nobilitatis ipsorum: quemadmodum et alijs mundi corporibus primis id est quattuor elementis.

Terra frigida et sicca.

Nota

¶ Respondit de qua luce intelligi debet hoc quod dicitur fiat lux.

Post hoc autem subiunxit. dixit vero deus fiat lux et facta est lux. huiusmodi autem sermonis intellectus: quia omnipotenti verbo suo mandauit et imperauit vt fieret lux. Et quoniam potest intelligi vel spiritualis: vel corporalis spiritualem vero lucem fieri. quoniam fieri non potest nisi substantijs intelligentibus non fuit nisi solem intelligentie et iustitie oriri. substantie huiusmodi neque dies ex huiusmodi lucione nisi preclara illuminatio earum est. Scire namque debes ex precedentibus: quia cum verbum spirituale creatoris non sit nisi splendor micans ex luminositate ipsius et dictio eius non fit nisi generatio eiusdem verbi. et propter hoc ortus eiusdem tanquam michi ac spiritualis solis. Erit ex necessitate dictio eius so ni s insonans ip

sa eiusdē solis illuxio: et propter hoc illuminatio au
dientium sonū illum ineffabilem ⁊ videntium lucem
illam iucundissimam ac preclaram: ⁊ hec eadem illu
minatio fuit ex necessitate dies in tota regione itel-
lectum angelorum: attende ergo coniuncta. Dixit de
us ⁊ fiat lux: quemadmodum ortus solis ⁊ dies. At
tende autem: quia sicut substantie spūales abstra-
cte priores sunt ordine nature: ⁊ etiam nobilitate q̄
alie substantie vt pote propinquiores: primo ac no-
bilissimo videlicet creatori. Sic earum perfectio de
coratio ⁊ ornatus ex necessitate priores sunt perfe-
ctionibus decorationibus ⁊ ornatibus aliarum. Il-
Nota luminatio vero quam dixi tibi: videlicet illuxio siue
insonatio spūalis verbi ipsiꝰ p̄clara ac iocūdissima
dissima perfectio est substantiarum intelligentium
consūmata: ⁊ decor vltimus ornatusq̄ speciosissimus
earundem ⁊ merito in operibus factionis: non dico
creationis prima fuit perfectio hmōi substantiarū.
Uerum vtrum ex tanta illuminatione earum splen-
deat celum empyreum questionem habet nō hic ple
ne discutiendam. Multis enim impossibile videtur
ex dispositionibꝰ q̄ sūt in sbstātijs abstract' fieri imp̄s
siones aliquas in corporibus. In animabus enim
humanis secus est. adeo quippe coniuncte ⁊ colliga
te sunt corporibus suis: vt merito ex eis que in ipsis
aut apd ipsas sūt: vel fiūt: fiāt ip̄ssiōes corpibꝰ ea
rundem: faciam autem te scire in sequētibus: vide-
licet in capitulo de renouatione mundi qd ex substā
tijs abstractis sequūtur multiplices impressiones.
in corporibus ⁊ qd ex beatitudine animarum bona-
rum erit multiplex perfectio in corporibꝰ ipsarū ⁊ in
ratione ⁊ perpetuo post illam. Si ergo ex tanta bea
tificatione celestium illarum militiarum splenduit ⁊
splendeat perpetuo tota habitatio illorum non tibi
debet videri mirabile. Qr si de luce corporali dixit
deus vt fieret conuenientius intelligitur hoc d splē-
Nota dore empyrei celi q̄ de alia luce corporali. licet qui-
busdam visum sit: quia de luce quadam intelligitur
hoc: quoniam dicunt fuisse quasi nubem lucidam et
eius reuolutione: vel in aquis vel super aquas fa-
ctam esse: ac designatam primam diem hic autē ser
mo valde incredibilis est cuȝ omnino nulla vtilitas
appareat lucis illius neq̄ reuolutionis sue: non eni
erant animalia vel homines quibus luceret aut ho
ras ⁊ ceteras partes designaret. ¶ Amp. Qd factū
est postmodum de luce illa. Si enim expleta primo
die statim destructa est tanq̄ ociosa. Si postmoduȝ
vt nōnulli' dixerunt corpus solum ex illa factum est.
Sequuntur multa que videntur absurdissima. Ubi
enim esset fabricatum corpus solis ex illa. Si enim
vbi ipsa creata est qualiter transferri potuit per ce-
los medios ad celum solis quarta die. Non eni mo-
dicum fuit corpus lucis illius cum ex ea formandū
esset corpus solis qd constat esse tante magnitudis
Sed de motu illius cum esset naturalis vel violen-
tus vel voluntario questionem habet. Tu autem dic
quid horum ponatur vides que inde sequantur.
¶ Amplius. Propter quid laudata est bonitas lu-
cis illius. Si non eousq̄ bona fuit vt placeret crea-
tori permanentia ipsius. Non enim eousq̄ attol-
lenda erat bonitas cuius permanentia creator non
approbauit. Conuenientius igitur intelligitur lux
illa fuisse vel spiritualis illa illuxio solis intelligē-
tie q̄ dixi vel splendor quo illustratum est celum em
pyreum ex vtralibet causarum antedictarū noueris.

Neq̄ eniȝ substantie angelice in nocte sue perfectio
nis diu relinquende fuerunt: neq̄ celum empyreum
absq̄ luce esse debuit. cum eius habitatores ad lucē
creati essent. Non enim decet lucidos habitatores
tenebrosa habitatio. Sicut neq̄ econuerso tenebro-
sos in habitatores lucide mansiones. Apparet etiā
ita esse ex contrarijs ex proportione. Sicut enim ha
bitatio obtenebratorum: scȝ infernus tenebrosa est.
⁊ fiunt ex quo factus fuit infernus: quemadmodum
doceberis in sequentibus: sic habitatio contraria lu
ce illa: scȝ quā p̄dixi iucundissima non debuit esse te-
nebrosa. ¶ Amplius Quis est qui habitationē edi-
ficet: vel hominibus: vel etiam animalibus: et nō eā
ornet atq̄ decoret omniq̄ modo paret pro congruē
tia illorum. Decorandum igitur fuit splendore em Nota
pyreum celum: ⁊ etiam tanto splēdore: vt tota subia
cens ei habitatio vsq̄ ad nonum celum inde claresce
ret. De hoc qd sequitur in sermōe eiusdē prophetie
scȝ quia vidit deus lucem q̄ esset bona. tuum est ex
alijs trophis ⁊ figuris propheticorū sermonū istud
intelligere. Non enim possibile vt tunc primum lu-
cem videret: cum ab ipso facta est. Nichil enim ad-
dit ex substantie rerum visioni vel cognitioni creato
ris. Nichil detrahit eis dū non existētia ipsarū. Si-
cut alibi tibi declaratum est in hoc eodem magiste-
rio. Quare intelligendum vidit id est videre fecit vl'
vidit id est approbauit: ac si dictum est de qua placu
it ei anteq̄ eēt vt fieret plauit ei vt postq̄ facta eēt
atq̄ maneret. Qd aūt seqtur. Et factū ē vespere ma
ne dies vnꝰ mltas hrāstiōes. Primū qr creatio celi
empyrei subito facta est ⁊ ī stāti. Impossibile ē eni Celū empy
creationem corporis spherici initium habere in tē reū ī instāti
pore ⁊ pfici in illo. Unde enim inciperet creatio illiꝰ creatum.
cum nulla pars dignior sit priꝰ creari q̄ alia. ¶ Am
plius. Quid primū crearetur in ipso an eius super
ficies exterior vel interior: an velut eius quidē tanꝰ
siue arcꝰ: an emisphèriū siue ps emisph erij. Ex ōsu
perficie quidē manifestū est eam nō posse nisi in cor-
pore vl' cōtpo. Quocūq̄ aūt dictorū modo dicat ce
pisse creatio celi illius redit tibi q̄stio de inani ⁊ se-
quēter inter duo capita artus hmōi esse inane. Ina
ne autē nō facit substantiā vt supra ostēdi tibi: qua-
re duo capita arcꝰ hmōi figura sed circulus. Eadeȝ
inconuenientia inuenies in alijs modis. Qr si forte
dixeris superiorē partē aquarum congelatam fuisse
vel alias stabilitā atq̄ firmatam: aut tota igit coa-
gulatio illa facta est simul: aut pars pꝰ partē coagu
lata est: sicut fit in aquis que apud nos sūt. Qr si to
ta simul sic coagulata est. Uerum igitur est qd dixi
quia subito ⁊ in instanti creatum est illud celuȝ. Si
vero per partes ⁊ successiue facta est hmōi coagula
tio. nō est virtus creatoris proculdubio immediata
q̄ sic opat' imo virtꝰ corporalis. Operatiōes ei in
tempore non congruunt omnipotenti virtuti cre-
atoris. Causa autem est in hoc: quoniam operatio Nota
oīs hmōi p conflictum ē ⁊ victoriam agētis sup pa
tiens ⁊ paulatim eijciens virtutē cōtrariā suūa cor
pore contingentie. Creatori autē hoc sicut non est re
sistentia in operibus suis immediatis sic neq̄ mo-
ra. Quare quicquid operatur per semetipsum subi
to illud operatur vel in instanti. ¶ Amp̄. Si non crea
tum sȝ generatum esset per corruptionem primuȝ ce
lū: ⁊ hoc ex illa materia siue aq̄a siue alia ⁊ d ipsa ma
teria reliqueretur eadem questio. Quare abiret ge-
neratio ⁊ corruptio in infinitum vel occurreret cor

pus subito creatum in sua materia vel forma qđ ⁊ erit, imediatum opus creatoris. Qui igitur nullum ex corporibus adeo decet opus esse solius creatoris nec celum primum consequens est ipsū creatū fuisse subito. Similiter ⁊ lucem factā subito secundū verā intentionē quā dixi. Quo igitur dico vna fuit spaciū illud siue instantia illa quibus creatū est celū primū terra et aqua media inter illos ⁊ lux facta. ¶ Amplius. Quid erit ibi mane ⁊ qđ vespere. ¶ Amplius. Instantia illa non potuerunt esse vel cōtigua vł continua. Jam enī declaratū est tibi per Aristotelē in libro phisicorū ꝙ inter quelibet duo nō est tempꝰ. Quid ergo factum est medio illo tempore: aut que vtilitas temporis istius. Dico quia sicut quibusdā ex sapientibus ⁊ sanctis visū est: quia medio illo tēpore distulit creator illuminationē quā predixi tibi angeli sancti experimēto cognoscerēt: quid essent ex creatione sua: vt postmodum tanta gloria illuminationis illustrati: ⁊ humiliores ⁊ in deum magis grati: quia deuoti postmodum extiterunt. Nichilominꝰ tamē ab eisdem merito queritur quia totum hoc incomparabiliter melius nosse poterant ex illuminatione illa glorificati quā ex luce sciētie sue naturalis sibi innate atq; cōcreate. Ergo nec istā questionē dissolui tibi per hoc qđ adieci verbis eorum experimēto. Experimento siquidem imperfectionem suā cognoscere expediebat angelis sanctis valde ad ea q̄ predixi. Plus enim humiliat se sue ⁊ experiētia imperfectionis: quoniam alia eiusdem cognitio fortassis autem nec possibile erat naturam angelicam in gloria hmōi creari. Uerum hic istud determinare ac perscrutari longum esset et magis reseruandum est loco suo: sed non effugitur propter hoc questio: cum intellectualis operatio tempore nō īdiget. Omnis enim cogitatio ⁊ omne intelligere atq; cognoscere ī instanti est ⁊ subito ⁊ generaliter omnis passio que fit substantie impartibili. Si enim fieret in tempore aliqua passio substantie impartibilis fieret in ea pars post partem ex quo sequentur duo icōueniētia. Primum quia passio illa esset ex impartibilibus. Partes enim omnes que in impartibili subiecto: vel essent vel fierent impartibiles essent ex necessitate alioquin non possent esse in subiecto impartibili. Secundum inconueniens est quasi intelligere vnius nō fuerit in instanti nō posset hic esse nisi altero duorū modorum quos dicam tibi: vicꝫ vt diuiderent ipsum intelligere: vel a parte intellecti vł a parte intellectus. A parte autem ipsius intellectus non diuiditur nisi hoc modo vt aliquid ipsius intellecti prius intelligatur: ⁊ deinde aliud: ⁊ ita consequēter singula que eius sunt donec intelligatur totum. Nichil autē vnū intelligit̄ p modū istū: quēadmodū cū itelligit̄ celū: nō intelligit̄ particulariter: vcꝫ vt prius intelligatur vna eius pars ⁊ deinde alia: sed ipsum celum totum simul intelligitur etiam partibus nō intellectis. Sicut ⁊ homo non intellecto pede vel manu aut oculo. In quibus autē quorum vnitas adunata est ex multitudine reuera contingit intelligere totiꝰ diuidi iuxta multitudinem ⁊ diuisionem ipsius totiꝰ. Quemadmodum intelligere propositionis vnius diuiditur intelligere subiecti ⁊ predicati eiusdem: quoniā aggregatum est ex eis. In eis enim de quibus mentionem facio manifeste vides: quia intelligere totiꝰ non est aggregatum ex intelligere partium eiusdē. Quare manifestum est tibi iam: quia intelligere nō diuiditur a parte intellectus cum intellectū fuerit vnū non sit adunatum ex multitudie vt intelligere ipsius oporteat esse aggregatū similit̄ itelligē partiū ipsius. Ubi etiam manifestum est tibi: quia intelligere vniuscuiusq; partis que non diuiditur in toto illo similiter nec ipsum diuiditur. Quemadmodum si dixeris celum est volubile. Intelligere ipsius celi non diuiditur intelligere partium eiusdem nec diuiditur tempore. Non enim in intellectu tuo prius fit quedā pars ipsius intelligere quo intelligis celum: ⁊ deinde alia: pars enim illa vel esse intelligere vel aliud et si esset intelligere esset vel illud intelligere quo intelligis totum celum vel quo intelligeres partem ipsiꝰ. Et si esset ipsum intelligere quo intelligis celū: ergo prius fieret in te illud intelligere quo intelligis celū: q̄m itelligere celū. Si vero esset intelligere illud intelligere q̄ intelligere partē celi hoc iā destruxi tibi. Si vero esset itelligere q̄ aliud itelligeret̄ qđ neq; eēt celū neq; ps celi tūc eēt inutile ⁊ ipertinēs ad intelligere q̄ itelligis celū: ⁊ ita vane de illo fit mētio aliq̄. Manifestum igitur tibi per hoc: quia intelligere nō diuiditur a parte intellecti nisi per modum quem dixi tibi. A parte vero intelligentis impossibile est ipsum similiter diuidi. Cum intelligens omne per modū quo ē intelligens substātia impartibilis sit. In substantia vero impartibili non est possibile vt pars post partem patiatur. Nec vt pars post partem agat cum non sit ibi pars et pars. Siue igitur intelligere sit agere siue pati impossibile est ꝙ diuidatur a parte intelligentis. Adhunc modum se habet de actionibus aliis ⁊ de passionibus ⁊ generaliter d omnibus dispositionibus spiritualibꝰ. Quare lux illa prima siue die s siue fuerit illumiatio solis modo intellectiuo. Si fuerit beatificatio cōpleta hmōi substantiarum vꝫ abstractarum nullo modo fuit diuisibilis fm tēpus. Quō ergo assignat ei propheta vespere ⁊ mane presertim cum illumiatio illa neuergere ad occasum nec appropinquationem vllā ad tenebras habere potuerit. Qualiter autem vespere ⁊ mane ex duobus punctis tēporis intelligat̄ esse non est facile videre nisi qs dicat substantias illas preclaras in consideratiōe ꝓprie defectibilitatis atq; potentialitatis eas aliqua parte tēporis in se immoratas ⁊ hoc vocasse ꝓphetam vespere quo occasum suum agnoscebant sibi esse ex se ⁊ paratas esse ad hoc vt reciderent in non esse. Unde dicente deo ⁊ mandate adesse educte sunt ⁊ create. Idem est intellectus pene si ad imperfectionem earum hoc referas: factum est igitur vespere in eis per hmōi contemplationem sui occasus vel occiduitatis: et deo prius nominatur vespere qua prius inest eis sua ipsa defectibilitas et occiduitas vt pote naturalis ⁊ a seipsis ꝙ earum beatificatiua perfectio q̄ intelligitur per mane. Mane enī remotissimum est a vespere ⁊ initium est profectus: hoc est proficiendi ⁊ operandi in ipsa perfectione vel secundum ipsum: Factum igitur est vespere vt dixi in consideratione sue occiduitatis ⁊ luce illa. Et factum est mane in consideratione nouitatis illius lucis ⁊ initio proficiendi siue operandi secundum illam. Opus autem perfectionis istius est potissimum atq; precipuum admiratio magnificatio et collaudatio creatoris. Dicitur autem illuminatio illa mane ⁊ propter hoc quia prima fuit illuxio creatoris ⁊ primus ortus veri solis quo ortus est creaturis: ⁊ quia etiam in eo sta

ret permanet immutabiliter in quo cepit. Non enī
augetur velut a crepusculo in meridiem cū neqꝫ cla
ritati eius neqꝫ fervor. seu ardori sincerissime dile-
ctionis qua creatori inseparabiliter adherent aliqd
additur vel accrescit. Quanto autem spacio dura-
verit vel vespere illud vel mane et vtrū diē integrū
cōpleverit id est viginti quatuor hora rum equaliū
spacia que est mensura vniuscuiusqꝫ revolutionis ī
tegre firmamenti: sermo propheticus non determi-
Nota. navit Verumtamen nō est in consuetū apud nos diē
et sex horarum et paucarum inueniri et noctem simi
liter et etiam diem dimidij anni integri et noctem si
militer. Sic declaratum est tibi in tractatibus mi-
tis de his. Non abusiue igitur sapiens et sanctus il
le ꝓpheta vocauit diem spacium vnius spacio vigi
ti quatuor horarū. Qua propter si spaciū illud tē-
poris quo hec omnia facta sunt videlicet celum pri-
mum terra et aqua media attingens a terra ad celuꝫ
illud et lux facta cum sequela sua ꝙ dixi tibi videli-
cet de consideratione ꝓprie occiduitatis in substan-
tijs illis et de consideratione sue imperfectionis ꝛ po
tentialitatis: similiter et de ipso mane vocare volu-
it ꝓpheta vespere et mane et diem absqꝫ iniuria lo-
quele et abusione hoc fecit. De nocte vero ideo nul
lā mentionē fecit quia nullus locus est nocti vel te-
nebris in regione illa vel ꝓpter hoc quia in vespe-
re illud et mane reuera nihil est medium. Si qs aūt
Vide. dixerit beatissimas illas substātias in consideratio
ne et admiratiōe creaturarū vcꝫ celi ꝛ terre aquaꝝ ꝛ
etiā suipsaꝝ morā aliquā traxisse vt ex inde magnifi
carēt abundāti⁹ atqꝫ sublimi⁹ creatorē ꝛ ex inde ere
xisse se ad ipꝫ ꝛ morā aliquā ī hoc traxisse cū collau-
datio ꝛ glorificatio creatoris nec breuis nec pfūcto
ria sit sicut nec esse [illegible] morāqꝫ hmōi dicat vespe illud
siue finem illius more quod est congruentius nō im
probabiliter dicet nec sermo eius tanꝙ errone⁹ reij
ciēdus est. Elucidabo autem istud amplius et dicē
quia in principio hoc est in prima parte diei ill⁹ pri
mi quā ꝓpheta vesperam vocasse videtur multa fa
cta sunt que oīa subito et in [illegible] tempore hoc ē in pū-
cto temporis fieri possibile non fuit. Horū vnum ē
creatio primi celi et terre et aquarū. Secundum est
creatio angelorum. Tertium ordinatio angeloruꝫ
Nota. in officijs dignitatibus et ordinibus suis. Quartū
conspiratio angelorum malorum et apostatatio eo
rum. Quinto casus atqꝫ deiectio illorum. Hec autē
quinqꝫ cum perscrutatius consideraueris inuenies
absqꝫ vlla dubitatione facta fuisse in tempore aliq
cuius finem vesperam vocauit sermo propheticus
vel posset intelligi vespera casus malorum angelo
rum: qui et fuit eis occasus et obtenebratio a luce p
ma ac preclara que deus est quantum ad naturaleꝫ
illuminationē. Et si enim multa luce scientie siue sa
pientie naturalis adhuc clareant in multis tñ obte
nebrati sūt. Sicut doceberis ī tractatu de eis singu
lari nec propter solā istā obtenebrationem dicta est
Nota. vespera finis more seu tpis illius. imo etiā propter
infrigidationem quia ab amore naturali creatoris
penitus friguerunt. Jam enim nec scintilla huius-
modi amoris apud eos viuit aut ardet: imo tota-
taliter in iram et odium ipsi⁹ cōuersi: imo poti⁹ sub
uersi sūt. Addo insup qꝫ postꝙ celū pmū creatū ē et
ei⁹ eē stabilitū atqꝫ firmatū virtute pmanentie ꝛ dura-
tionis q̄ habuerunt initiū et inceptionē siue crimi-
nationē a parte pncipij factū eius esse etiam mensu

ratum mensura temporis et quies eius nonminus
digna vt mensuraretur tempore quoniam mot⁹ alio
rum celorum finis ergo mensuere huiusmodi quie-
tis et durationis vocata est vespere propter con-
firmationem vel ipsi⁹ vel eorum que in ea facta sunt
quoniam subsecutum est mane id est initium partis
alterius die in qua facta sunt que narrabo. Utrum
autem ista duo vespere scilicet et mane essent vere
aut perfecte medietates diei qui viginti q̄tuor hora
rum est equalium cōtinet spacium licet sermo sāct⁹
non determinet non est tamen contra veritatum aut Nota
rationem: qꝫ quantitate a sequentibus diebus non
discrepet presertim cum conspiratio malorum spi-
rituū quā predixi moram temporis et ꝓlixitatē re-
quirat. Cum enim numero eorum sit innumerabiliū
milium et primus ac nobilissimus eorū cōtra crea-
torem primus se exerit: qualiter hoc venit ad tot mi
lia aliorum. Qualiter in hoc ipsum inducti sunt nisi
tractatus aliquis et suasiones interuenerunt. In tā
ta autem multitudine quomodo potuit eē tractat⁹
breuis et suasio atqꝫ inductio non ꝓlixa cum sapiē-
tissimi creati essent et intantū ausū stulticie deducti Nota
sint. Si enim homo qui non est sapiens nisi ad modi
cum sapientia naturali auerti non potest a sensu suo
vt a veritate ac rectitudine declinet nisi magnis et
multis validisqꝫ suggestionibus ac suasiōibus quo
modo illi tanta sapientia preditī in tantam vesani-
am tempore breuissimo induci potuerunt ipsi etiaꝫ
tanti mali inuentor tanto difficilius induci debuit ꝙ
aliquis aliorum quanto cuꝫ constat maiori luce sa-
pientia ꝙ omnes alius claruisse potissimū cum nul
lus eorum exteriorem haberet instigatorem ac sug-
gestorem tanti mali ꝛ haberet vnusquisqꝫ splendo-
rem sapientie qua prediti erant fortissimuꝫ mali il-
lius dissuasorē ꝛ etiam repressorē. hec aūt oīa idcir
co dico vt appareat tibi vesperam prime diei hoc ē
primam partē multarum horaꝝ spaciū habere po Nota
tuisse propterea que facta sunt in ipa cum euiden-
ter requirant tempus ꝛ subito oīa fieri nullatenus
potuerunt. Ipsum vero mane si secunda parꝫ diei
primo accipiatur nō minorē ipis mēsurā requirere
euidenter elucesceret tibi cum diligentem conside-
rationem feceris de his que in eodem fieri oportuit
ꝛ que in eodem facta sunt. Horum primum est crea
tio lucis iuxto modos ꝛ intentiones quas dixi. Se-
cundum collaudatio et magnificatio creatoris de
ipsa illustratione et glorificatione sanctorum ange
lorum et de ipsa iuxta dānationē ac deiectiōem ma
lorum scꝫ de alijs bonis donisqꝫ atqꝫ beneficijs crea
toris erga seipsos. Tertiū quod veriori ordine pri-
mum est admiratio creatoris in seipsa. Sunt ꝛ alia
q̄ sanctis angelis patefacta sunt ipsa claritate sue
glorificationis quorum reuelationem ineffabilib⁹
gaudijs et iubilationibus profecute fuisse nullate-
nus dubitandi sunt sicut de creatiōe generis huma
ni ꝛ restauratione angelice ruine ex hominibus ꝛ de
reparatione ciuitatis superne ac integratione ipi⁹ Nota
que quasi detruncata ac mutilata erat per casum
malorum angelorum. Sunt ꝛ alia multa secretiora
atqꝫ profundiora. In quorum consideratione et cō-
templatiōe delectabiliter eos occupari voluit crea
tor et ipsa luminositas intelligentiarum suarum
amorqꝫ bonorum omniū ꝓpter gloriam creatoris
eos figebat ac detinebat in eis. Nec est inconueni-
ens si mensuram prime diei habeant sequentes et si

prima vbiq exemplaria sunt sequentium posset au
tem quis intelligere vnūquēq dierum istorū vel ge
ppter occiduitatem temporis qua consumptione
sui ipsius que consūmatio eiusdem est toto studio sui
esse incessāter festinat. Mane vero eiusdem tempo-
ris finis non autem inq̄ē finis precedentis tēporis
mane vocatum est. Sed inquantum initium mensu
re sequentis operis. Q; autem magis cōgruit pla-
no littere est vt intelligatur dictum tanq̄ in ꝯsūma-
tione vniuscuiusq operis sex dierum et initio vnius
Notā. cuiusq illorum. Q; vero sequitur in sermone eodē
quia vidit deus lucem q eēt bona tu iam scis figu-
ras et modos varios ppheticorum sermonum: iu-
xta quorum vnum intelligitur vidit est videri fecit.
Quemadmodum et per eundem pphetam alibi di
citur. Nunc cognoui q timeas deum id ē cognitum
feci tibi ipsi in aliis vidit vel q eēnt bona id ē appro
bauit in bonitatē lucis q̄ pnouerat anq̄ eā faceret.
approbauit inq̄ formando ipsam in suo esse et con-
seruando. Et dixit post hoc sermo sanctus diuisit lu
cem a tenebris: habet autem questionem quomodo
diuisit lucē a tenebris cum neq coniuncta eēt prius
igitur in hoc verbo qꝛ dixit hanc lucē de qua agitur
diuisit a tenebris: hoc est adeo seorsum et longe fecit
eā a tenebris vt eam attingere nullo modo possit
quēadmodum vides hāc lucem terre tenebris occu-
pari ꝛ hoc in eclipsi eiusdē. Sic et lucem aeris isti⁹
quo sum⁹ noctis tenebris obscurari: et hic ē dies ce
li sicut mihi videꝛ de quo dicit alius propheta. Et
thron⁹ eius sicut dies celi quasi perseuerās absq vl
Nota. la lesiōe vel diminutione. Vocauitq lucē diem ac te
nebras noctē: de quibus iam declaratū est tibi in p-
cedentibus quia nō sunt aliquid contrariū luci sed
absentia illius. Et manifestū est tibi quia lux et te-
nebre siue dies ꝛ nox non p ipsis temporibus hic ac
cipiuntur. Sed quemadmodū visualiter dies aer no
stre inhabitationis illuminat⁹ a sole: ꝛ nox eadē ha-
bitatio p priuationē huius luminis obscurata. Nec
bꝫ eē īprobabile tibi dies istos sex equales fuisse cū
prius dies sit quasi mensura quietis vel pmanētie p
mi celi. Dies vero quibus vtimur mēsure sunt mot⁹
secūdi celi continētis nouem celos inferiores. Qui
es em et motus eundem debēt habere mensurā op-
positiōis. Decuit etiam vniformi facere esse mēsu-
ris hmōi et vt nulla esset in eis confusio et difformi-
tate ꝛ vt creator non videret diuersitatis in opibus
suis tanq̄ in maiorib⁹ maior mensura eidem necesse
esset et in minoribus minor quēadmodū cōtingit in
nobis et in opibus nostris et etiam in operib⁹ natu
ture. Cum omnipotenti virtuti eius non sit contradi
ctio aut rebellio aut resistētia ī quibuscūq operari
Nota voluerit. Sed per oēm modū nō solū eadē facilitate
maiora ꝛ miora operaꝛ imo ea imperiositate cui eq̄
obediāt ea que non sūt et ea que sunt: hoc autem nō
ppter hoc dico quando creator opari non possit et
celerius et tardius quedam quibusdam aliis: sicut
primum hominem et tempore breuissimo et pfectū
fecit: alios vo per multos dies et menses multasq
corruptiōes et generatiōes atq alterationes ad cō
plementū sui esse et perfectionē adducit.

¶ Nota de generatiōne celorum.

Gñatio ce-
loꝝ ex aqs. T qm generatio celoꝝ nouē ex aquis fa-
cta ē id ex materia q̄ erat inꝛ primū celum
et terrā aliquā qd factū eēt de mīa illa
nō em p motū localē trāslata ē ad alium

locū cū alius loc⁹ nec tunc fuerit nec esse potuerit vt
declaratum ē tibi. Quia igitur non ē possibile eam
remansisse in loco in quo sunt celi isti nouem cum lo
cum illū nouem celi totū impleant. ¶ Manifestum
est ipsam per corruptionem transisse in generationē
celorum. Corruptio autē hec et generatio nō potue
runt fieri simul ꝛ subito quoniam si subito facte fuis
sēt: hoc est in pūcto tpis: esset eadē materia simul ve
stita formis celoꝝ formis suis. Si em pūcto eēt cor-
ruptio materie illius hoc est denudatio eiusdē a for
mis suis ꝛ vestitio ipsius a formis celestib⁹ erit ma
teria puncto vestita vtrisq vel nuda vtrisq. Utrum-
q autem manifeste impossibile est quoniam secun-
dum hoc essent forme tam diuerse simul in eadē ma Nota
teria et essent celi ꝛ aque simul in eodem loco facte.
igiꝛ ex necessitate gñatio celorum illoꝝ: siue celi cō-
tinentis nouem in tempore. Causa autem in hoc est
quia materia illa est q̄ generabanꝛ nō potuit corrū-
pi siue denudaria formis suis subito: ꝛ in tēpore. Si
ei in pūcto denudareꝛ a formis suis esset in illo pū-
cto nuda ab eis. Jam autē didicisti alibi materiam
hmōi non esse possibile inueire nudā a formis. Pre
terea secundū hoc in alio nūc ab. a. vestita fuisset a
creatore formis celorum qui ex ea generati essent: ꝛ
ita in medio inter illa duo instantia esset illa corru-
pta et celi generati non essent: si vtrumq corū factū
esset in duobus pūctis temporis. Q; si dixerit quis
quia creator potuit creare eam nudā et detinere nu
dā pro beneplacito suo et hoc oportuit ibi fieri: li-
cet alibi non fiat. quia operatio creatoris non potu
it nec debuit habere morā vel remorationē aliquā cū
sola virtute sua operaretur cui neq resistētia ē neq. Nota.
rebellio vt iā dixi. Et sicut potuit vestiri materiā pmi
celi hoc ē empyrei subito fora sua ꝛ reuera vestiuit.
Sic ꝛ multofortius potuit vestire subito celum con
tinens nouem celos formis suis manifestum sit ce-
lum primum longe maius esse celo illo. In hoc au-
tem iam dixi tibi quia et si non esset impotentia vel
defectus aliquis ex parte creatoris quo minus hoc
posset defectus tamē erat ex parte materie que nō
poterat subito denudari a formis suis ꝛ subito ve
stiri propter causas quas dixi. Si quis autem dixe
rit quia eo modo potuit creare vel generare celos
istos quemadmodum creauit aut generauit empy-
reum aut etiam ipsam terram. Jam respōdi tibi in
hoc ꝛ adduxi etiam probationem per quam feci te
scire quia generatio celi empyrei et terre subito fa- Celum em-
cte sunt et in non tempore ꝛ qꝛ nō precessit eas alia pyreum.
generatio vel corruptio corporalis alioquin dedu
ceret nos via hec in errorem Aristotelis de infinita
te generationis et corruptiōis ꝛ motus de antiqui
tate siue eternitate mūdi. Quia igitur materia me
dia inter illa duo creata est cum eis cuius pars cor
rumpenda erat in generationem celorum vt iā ostē
di tibi. ¶ Manifestū est dissimiles ex necessitate fuis
se generationes pmi celi ꝛ nouem sequentium et iu
scis intētionem meam in capitulo isto. quia ego nō
intendo hic nisi vt quodcūq dirigere te ꝛ erigere ad
intelligendum sermonem prophete de generationi
bus istis et defendere planū sermonis ipsius ꝓpius
etiam planum sermonis istius hoc insinuat. Si em
de⁹ in pncipio creauit celū ꝛ terrā cū principiū illō
cōuenientius intelligaꝛ aut pncipiū tpis aut pncipiū Celū et ter
operū ipsi⁹ creatoris siue operū dei. Necesse ē fuisse ra quomo
is creata fuisse celū ꝛ terrā. qꝛ si ī pūcto tpis creata do creata.

sunt hoc manifestum est. Si vero ante ea nichil crea
tum est. Similiter necesse est ipsa subito creata fuis
se. Quemamodum enim predixi tibi: quomodo crea
retur primū celū per partes: et a qua parte eius in
cepisset creator eius creationem et propter quod tamen
creatio eius esset in tempore: ita vt pars post partē
crearetur cum sola virtus diuina ibi operaretur: et
nihil esset et resistens aut retardans neque per corruptio
nem alterius corporis aut denudationem materie
Aristoteles ipsius celi ab illa forma necesse esset venire ad vesti
tionē eius qua vestienda erat forma celesti. Quare
subito in materia sua et forma creatū est generatio vero
ceterorum celorum quia per corruptionū aquarū ex ipsis
facienda erat. Corruptio autem corporalis omnis
ex necessitate fit in tempore sicut et omnis alius mo
tus corporalis. Sicut declarauit Aristoteles in au
ditu suo hoc est in libro quem vocat auditum ex ne
cessitate facienda sunt in tempore eodem quo facta
est aquarum corruptio in generationem ipsorū; ha
bet autem questionē a qua partem cepit generatio
celorum et verisimile quidem est vt primū celum quod
Aplanon. aplanon vocant primū creatū fuerit hoc est in prima
parte diei. si et deinde celum stellarum fixarū qua
si in secunda parte. Tercio celū saturni et ita donec
veniatur ad celū lune: quod est vltimū nouem celorum
istorum: hoc etiam requirere videtur ipse ordo digni
tatis et nobilitatis eorundē. Certum enim est quia
comparatio celorū istorum est in nobilitate virtute
dignitate adinuicem que est in altitudine et positiōe
ipsorum secundum alpetragi in velocitate et tar
Celestes ditate motus. Nonullus etiam videtur operatiōes
sphere. celorum et virtutes influentes esse ac descendentes
a primo super secundū et etiam super omnes infe
riores et ad hūc modum se habet de aliis. Quia ve
ro ipsius esse adesse generari et generare ea videtur
esse comparatio que est virtutis ad virtutem in om
nibus que ordinem habent ad inuicem idem videtur
esse ordo creationis siue generationis celorū qui est
et virtutum eorum. Quare vnūquodque eo ordine quo re
cipit virtutem a primo et vniuersali fonte recipit
et esse. Verū igitur esse quod dixi quia inter istos nouē
celos primū: id est in prima parte diei secunde crea
tum est aplanon. Deinde celum stellarum fixarum
Alia opio. et ita de aliis. E cōtrario vero forsassis alicui videa
tur quoniā celi isti nouem simul omnes creati sunt.
Cū enim propinquitas et elongatio nihil sit ad creato
rē cū attingat a sūmo vsque deorsū et a primo creato
vsque ad vltimū equaliter hoc est cum nō magis pre
sens sit et primū quam vltimū aut aliquod mediorum ma
nifestū est non adiuuari operationē creatoris vel vir
tutē ipsius aut impediri siue et retardari huiusmo
di propinquitate vel elongatione. Quare nō est pro
hibitus creator aut adiutus siue impeditus vllo mo
dorum eque cito operari generatiōem siue creatio
onem celi lunaris et cuiuscunque aliorum: cum enim
ex omnibus modis suis nihil sit potius quātum ad
virtutem suam in celo aplanon vel celo stellarum fi
xarum quam in celo lune aut in quocūque aliorum huius
modi autem exemplum de artifice et operatore qui
per solam virtutem suam siue per seipsū solum opa
tur et qui nihil habet adiumēti ad operandum plus
in vno loco vel materia quam in alio vel alia. Talis ei
Virtus crea- nō operabitur prius in loco vno et postea alio. Pre
toris nō lo- terea cum eius virtus aut ars non sit alligata vni
co alligata operi aut vni loco aut vni materie. Sed sit potens

atque liberrima et vbicunque et in quibuscunque volue
rit operari qualem manifestum esse virtutē esse crea
toris qui in vno loco operatur folia in alio flores in a
lio fructus, in alio semina. in alio lapides preciosos
in alio metalla: in alio plantas: in alio animalia et
operatur ita vnūquodque istorum ac si vnum solum
operaretur. Non enim ex hoc quod tam magna tanque mul
ta operatur aliquid eorum aut minus bonum aut mi
nus bene operatur: quam si illi soli intēderet qualiter si
per se solum aut virtutem suam solam hoc est absque
adminiculo et mediatione virtutis alterius creauit Celi nouē
celos istos nouem simul eos creauit. hoc autem di- simul creati.
co quia cum creator per aliam virtutem operatur
quam per suam tunc indubitanter operatur iuxta modū
virtutis illius. quemadmodum cum per frigidita
tem coagulat aquas aut congelat eas successiue et
per partes et ea velocitate qua potest frigiditas et
qua patitur fieri materia in quā operatur. Si ergo per
solam vitutem suam creauit celos hoc est nulla vir
tute alia agente ad hoc vel cooperante: nulla subest
causa vel ratio que prohibuerit eum creasse omnes
illos simul: sed neque virtus aliqua cooperata videtur
ad creationē celorum nisi forte quis dicat virtutem
applani: hoc est primi nouem celorum cooperatam
fuisse atque egisse in partem aque sibi proximam ei
que similitudinem: id est celestem formam sibi similem
impressisse: et ita secundum celum generasse: quem
admodū ignis cum generatus est iuxta materiam
receptibilem sue actionis et virtutis indubitanter
agit in illam et generat ex ea ignem alium. Cum er Aque cele-
go partes ille aquarum ex quibus inferiores celi ge- stes.
nerati sūt receptibiles essēt formarū celestiū. Sicut
apparet per hoc quod ipsas iā receperunt. Videntur et rece
ptibiles fuisse virtutū et actionū ipsarū. Omnis enim mate
ria ex qua aliquid generabile est ex necessitate receptibilis
est virtutis et actiōis illius quod ex ea generabile est et cuius
cūque similis illi. Hoc est similis illi in forma virtute et
actiōe. Quia igitur omnes isti nouē celi similes sunt licet no
bilitate et aliis cōditiōibus differant. manifestū est Celi nouē
materiā ex qua generati sūt receptibilē esse virtutis nobilitate
et actiōis vniuscuiusque eorum. Secundum hoc ergo primū ce differunt.
lum generauit secūdū et ita de aliis et quoniam nichil gene
rat antequam ipm sit generatū. quēadmodū neque agit antequam
sit. consequēs esse videtur celos generatos esse vnū post
aliud et nō simul. Quod si verū esset forsitan vnūquodque
magis cōueniret dici generatū a seipso et hoc est quia
pars vniuscuiusque sit generati prius generata gignit
sibi proximā et illā generatā gignit aliā et ita donec cō
pleatur generatio totius. Huiusmodi autem exēplū est magne effi
catie sicut tibi dixi et in omni corpore continuo et per par
tes generato. Multis etiā circa hoc videtur esse dis
similitudo celorū inuicē. generatio quippe assimilat vbi
que genitū genitori. Vnde et generatio dicitur quasi generis sui na
tio siue generis sui in aliū trāsfusio. Vnde igitur tāta dissi Generatio.
militudo inter applanō et celū stellarū. Similiter et inter
celū stellatū et inter celū Saturni. et generaliter inter omnes
in virtutibus operatiōibus magnitudinibus et etiā motibus
sicut apparet ex tractatibus Ptholomei et aliorum qui de Ptolomeus
his scripserūt. forsitan dicat aliquis quia sermō ea prophe
tarū ita crebro clamāt. quoniam deus celos fecit et quoniam opa
manuū eius sūt celi et adeo vehemēter execrantur aliū
fuisse vel factorē vel cooperatorē celorum quia ipse solus
creauit nouē istos celos. et creauit eos simul. Vnde in
sermōe isto nō est dictū fiant celi vel firmamenta in
medio aquarum sed fiat firmamētū ac si omnes illi celi vnū

celū simul suspiti acciperent: ⁊ factio eorū factio vni⁹
et vna. Et licet materie eorum receptibiles sint for
marū celestium: sicut predixi tibi tamen ipsi non sūt
possibiles imprimere eas quemadmodum neq̄ cū
materia hominis hoc est corpus humanū receptibi
le sit forme humane nō tamē homo potest imprime
re illam vel dare. Siue enim anima humana forma
illa sit siue pars illius forme: manifestum est ho-
minem non esse datorem huiusmodi forme nec pos-
se imprimere illā. Sic primum nouem celorū licet
Nota. materia celi stellati receptibilis esset forme celesti;
nō tamē ipsū potuit esse dator huiusmodi forme: nec
adhuc cogitatū est q̄ celi sint generatores celorum.
Alioquin etiam regio elementorū que est a luna vs-
q̄ ad terram: celis plena esset aliis enim celis secun
dis atq̄ generantib⁹ celū lune fieri le nō mansisset.
Generasset igitur celum aliud et filius eius aliud et
ita donec veniret ad terram. A qua parte autem in-
ceperit creator fabricationem celorū seu generatio-
nem. Utrum a parte latitudinis seu profunditatis
aut spissitudinis aut que partes in eis primū gene
rate sint. Utrum interiores scilicet hoc concauitati
b⁹ eorū ꝓpinquiores an ille que sunt ex parte conne
xitatis merito quis querat: licet non referat que. Si
quis tamen considerauerit generationem cepe ⁊ oui
et aliorum similiū que ex partibus sese inuicem con
tinentibus cōposita sunt videbit generationem hu-
iusmōi partium simul incipere et vniuscuiusq̄ par-
tis partiū similiter. Q; si quis dixerit quia inter for-
mas aquarū ⁊ forma celorum ex quib⁹ generati sūt
Motus. non est cōtingentia ergo non est motus ab his in il-
las. Motus enim omnis generationis et corruptio
nis est ab altero oppositorū in alterum: et hoc p me
dium: alioquin saltus esset subitus generatio a non
esse in esse. In hoc autem dico quia medium est int
has formas et si non verum aut medium proprium
¶ Manifestum enī est quia aqua quantumcūq̄ sub
tilis aut pura amplius subtiliari potest. ⁊ ꝓpinqui
or fieri nature ac substantie aeris. Sic et aque de q̄-
Nota. bus celos fuisse dicunt subtilatione ac depuratiōe
ampliori preparate sunt vt formas celorum recipe
rent et hec sunt media per que transierūt ad formas
celestes. Magis autem subtilis et magis depurata
aqua est medium inter ipsam secundam naturalem
puritatē suam et nobilitatem formarum celestium
et generaliter omne ꝓpinquius alterutri extremoꝝ
via quedam est et mediū transeundi ab altero in al-
terū. Nec debes opinari q̄ alia virtus fuerit prepa
rans aut pparans aquas illas ad hoc vt formas ce-
Aque celestes. lorū reciperent q̄ creator. Solus enī absq̄ partici-
pe et adiutore celos fecit: et omnia illa pmordialia
opera: id est mūdi toti⁹ partes. Q̄n autē ista prepa
ratio aquarum facta fuerit nec iste ꝓpheta determi
nat neq̄ alius q2 nec de pparatione quicq̄ expresse
loquitur quare salua veritate sermonis ipsius intel
ligi potest: quia prima die quando fiebant ea que fa
cta prius narrauit potuit fieri ista preparatio illis
autē expletis et cōsūmatis create sunt forme nouē
celorum: secunda die et materiis suis impresse vl to
tū quod ptinebat ad generationē istorū celorū vide-
licet et preparatio materiarū ipsarū et formarum
eorūdē impressio secunda die facta est. Si quis au-
tem dixerit quia non indiget creator omnipotentis-
simus preparationē hmōi vel preparatore. Uerum
quidē m dicit quoniā virtus creatoris in vltimitate
est sufficiētie et copiositatis. Materie tamen celoꝝ
denudari a formis aqueis necessario indigebat ad
hoc vt forma celorum tamlonge ab illis distātes re
ciperent hmōi vere denudatio non potuit esse quā-
do fieret. aut in puncto temporis aut in tempore et
quid ex vtroq̄ accidit iam pdixi. Nec debet tibi mi-
rum videri si formarū celorū non fuit alius doctor
q̄ creator cum de omni forma substantiali hoc mul
ti sentiant pparare quidem possūt virtutes natura-
les materiam ex qua facienda est generatio natura
lis et fugare ab ea dispositiones contrarias siue re
pugnantes formis quibus super nescienda est. Nec
formarū illaꝝ quaꝝ impressio gñatio est hoc ē sub-
stantialium non alius dator q̄ creator illarum deus
cum omnis forma substancialis etiā substantia sit.
Q; vero ꝯsequēter dictū est. Congregentur aque q̄
sub celo sunt in locum vnum. Manifestum est hoc
factum esse post creationem aquarum solo verbo ⁊
imperio creatoris. Naturalis enim ordinatio aq̄-
rū siue positio aut situs earū circa terram esset ipē Si⁹ aque
aque velut amictus circundans illam. Sicut dicit
alius propheta. Abyssus sicut vestimentū amictus
eius. ⁊ alius sapiens. Quis posuit aquas quasi in
vestimento. Q; autem in partē secesserūt ⁊ sup mō
tes aque etiam stant. sicut dicit alius ꝓpheta quia
super montes stabunt aque. ⁊ q̄ in loco non natura
li sibi sunt cōtra naturā ponderositatis ⁊ fluiditatis
sue: factum est non naturale aliqua virtute sed solo
verbo et imperio vt diximus creatoris et ista con-
gregatio nō noue creatiōis op⁹ fuit: s3 iā creati ope
ris vel3 aquarū in locū alium translatio ⁊ collocatio.
Qn̄ nō dici in smone ꝓphetico ꝓpt illō factumē vel Nota.
pe ⁊ māe dies vn⁹. imo ꝯiūgi tur opi sequentis diei
⁊ hoc est quoniā cōgregatio aquarū ⁊ denudatio fa
ciei terre ꝓpter sequētis diei opus facta sunt vel3 ꝓ
pter fecūdationē terre. Non enī poterat germinare
herbas nitentes aut producere vegetabilia aquis
operientibus eam. Congregatio igitur aquarū in
loco in quo sunt conclusio est partim sciētie natura
lis partim scientie diuinalis. Sicut apparet ex me
diis quo premisi. Querat aūt merito quis quomo
do aque dicantur cōgregate in locū vnū cū tā mul-
ta sint maria et non sit vnū mare qd̄ oēs aquas ꝯti
neat. In quo dixerūt quidam quia maria oia vnum
mare sunt ⁊ propter cōtinuatiōes ipsorum q̄ in qui
busdam maribus manifeste sunt ⁊ hoc experimento Nota
sciunt multi eorū qui conuersantur in maribus ⁊ va
cant nauigiis. In aliis vero maribus occulte sūt cō
tinuationes iste vel propter distātias suas a nobis
vel propter superpositionem partiū terre aperien-
tium maria vel propter partes eorum. sic famosum
est de sicilia qm̄ super mare sita est ⁊ quattuor ⁊ q̄n-
q̄ montib⁹ quasi columnis totidem sustentant. Ali
quis vero intelligit locū vnum magis dictū diuisi-
ue siue separatiue q̄ coniūcte ⁊ hoc est quoniā crea-
tor magis intēdere videbatur separationē eaꝝ a su
perficie terre q̄ congregationem earum in locum
vnū. Tu vero sm̄ intentionē meā ⁊ opinionē in hoc
reminiscere eorū que didicisti in libro Metheororū Aristoteles
aristotelis in capitulo de mari ⁊ gulfis ei⁹ ⁊ de abys
so magna quā dicit aristoteles matricē aquaꝝ ⁊ ex
illa oia maria tanq̄ gulfos varios. ⁊ redūdantias
exire ⁊ nō recedes ab intellectu ꝓphete isti⁹ qui di-
cit ruptos fuisse fontes abyssi magne ⁊ ex illis inū-
dasse diluuiū. Attende autē q2 ex eodē verbo et im-

Fluuiorum decursus. perio creatoris videtur fluuiorum omnium decur-
sus ad mare esse siue ad maria. Si enim starent sup
terram absq; fluxu ex necessitate operirent eam ꝛ ꝓ
hiberent fertilitatem fecunditatem ipsius. Ad hoc
idem spectat quod dictum est. Statuit aquas quasi
in vtre hoc est ipsas instabiles et fluidas stare fecit
in loco non suo ꝓhibendo fluxũ earum quasi in vtre.
Et quia vt dixi. Operatio ista videlicet cõgregatio
aquarum preparatio erat ad op⁹ sequẽtis diei sub-
iunxit deus et dixit: germinet terra herbam virentẽ
et facientem semen ꝛc. et in fine subiunxit et factum
est vespere et mane dies tercius. Et quia opus istud
videlicet huiusmodi fecundationis terre non habet
causam naturalem hoc ẽ non est ipsi terre de natura
corporeitatis sue manifestum est quoniam non ei ni
si ex verbo ꝛ imperio creatoris. Terrã ei per se hoc
est per modum quo est terra nõ ẽ generatiua nisi ter
re. Supra naturã igitur suam superaddita est ei vir-
tus germinandi et fructificãdi talia. Quare manife
stum est tibi istam fertilitatem terre conclusionẽ esse
partim scientie naturalis. partim scientie diuinalis
et iuxta hunc modum currit res in fecundatione aq
Obiectio. rum ad ꝓducẽdos pisces ꝛ alia aquatica animalia
Hanc autem questionem de duplici fecunditatẽ ter-
re quibus producit vegetabilia et animalia ꝓpter
quod non prius de fertilitate seu ꝓfunditate aqua-
rũ q̃ de fecunditate terre locutus est sermo ꝓpheti-
cus cum enim aqua prior sit in ordine elementorum
q̃ terra prior est et eius fecunditas et prior data
q̃ terre prior igitur ordinãda fuit. In quo respõdeo
Responsio. quia fecunditas terre qua gignit vegetabilia prior
est ea fecunditate eiusdem qua gignit animalia. Si-
cut vegetabilia priora sunt ipsis animalibus et pro
pter hoc generatio eorum ꝛ vis generatiua qua sci
licet generãtur prius ordinata est in sermone ꝓphe-
tico. deinde fecunditatem aquarum et generationẽ
Operatio diei quarte animalium aquaticarum fecunditas secunda ipsi⁹
terre qua gignit animalia ordine est rectissimo mi-
rata et ipsa est pars operationis diei quinte. Opa-
tio vero diei quarte fuit creatio stellarum et lumi-
num et ordinatur prior operationibus vegetabiliũ
et animalium et creatione ipsius hominis propter
hoc vt quidam putant quia stelle et lumina sunt ipo
rum non solum generatiue sed etiam regitiue de q-
bus tam multa scripserũt vt vix etiam legi possint
Stelle. Concedendum autem eis est q̃ stelle multa adiuto-
ria prestant et generationi et conseruationi rerum
generabilium. Uerum nõ est eousq; vt homines hu
iusmodi putauerũt et de hoc iã multa scripta sũt tibi
Siue ergo hac de causa preordinate sunt eis stelle
et lumina siue ꝓpter hoc quia ornatus sunt corpo-
ris prioris ac nobilioris q̃ sit aqua ꝛ terra. Siue ꝓ
pter hoc quia nobiliora videntur ex incorruptibili
tate et perpetuitate sua: recte preposita sunt illis in
sermone ꝓphetico. Habet tamen questionem qua-
Questio. re morata seu retardata sit in creatio stellarum ꝛ lu
minum vsq; in quartam diem et determinatio hu
iusmodi questionis pendet ex certitudine essentiarũ
et comparatiõe earum ad celos suos hoc est in ad
quibus sunt videlicet vtrum sint instrumenta celorũ
per que operantur in mundum istum inferiorem an
sint partes: an ornatus eorum an sint aggregatiões
luminũ in partibus ipsius celi sicut apparet apud
nos in quibusdam gemmis Memini enim me vidis

se smaragdum: in cuius splendore apparebant tres Smaragd⁹
stellule lucidissime. Et certũ ẽ de lapide qui dicitur mirabilis.
eliotropia quia ipse est lapis viridis stellis rubeis
stellatus. Et quidem iaspis inuenitur viridis colo-
ris et guttis sanguineis guttatus; et quidem alius
inuenitur omnium aliorum lapidum coloribus pi-
cturatus. Q; si stelle et luminaria instrumenta sunt
celorum congruũ fuit vt tunc huiusmodi instrumẽ-
ta celis darẽtur cum eis operari possent ꝛ nõ ante.
Quia igitur circa aptata est tercia die similiter et
aqua vt in eas possẽt operari celi vegetabilia ꝛ aia
lia alia omnia generabilia prout visum est astrono
mis et multis aliis ex philosophis merito quarta
die fabricata sunt ꝛ aptata huiusmodi instrumẽta.
Uerum de hoc alibi altius et latius perscrutandu;
erit et a ꝓposito atq; intentione presentis tractatus
longe est exponere capitulum illud primi libri leg;
hebreorum et tractatum desiderat grandẽ per se et
inuestigationem diligentissimam quoniam habet
questiones plurimas et ad determinandum difficil
limas. Quantum vero pertinet ad presentem tra-
ctatum sufficiat tibi cognoscere saltem ex parte q2
sermo sapiẽtis et sancti viri prophete scilicet hebre
orum sermo veritatis est. Jam enim patefeci tibi in
his que precesserunt que necessitas coegit corpora
prima creata esse et non generata. Si enim genera-
ta essent non essent prima: cum generata essent ex ne
cessitate ex corporibus aliis: generationem quippe
corporum non nisi ex corporibus fieri possibile est.
Patefactum etiam est tibi corpora prima videlic; Generatio
creata nõ fuit possibile esse celum vltimũ ꝛ terram corporum.
solummodo alioqn inter celum et terram fuisset va
cuum. immo celum ex necessitate fuisset terre cõtiguũ
vt pre ostẽdi tibi. Quare inter celum et terram crea
tum esset corpus vnum vel multa. ex quibus facta ẽ
generatio corporum mediorum primorum videlicet
trium elemantorum et nouem celorũ nobiliorũ. Et
nõ nominauit illud medium vel illa media sapiens
iste nominatione appropata quin potius nominatio
ne mutuata. Nõ eiuere ac proprie nominatiõis ada
esse potuerũt corpora illa media. Dixi etiam tibi ꝓ
ter quid celum vltimum et terrã primo creari opor
tuerit in ordine creationis corporũ. De aquis vero Duplex vi-
quas circa celos esse sapiens iste vel sanctus dicit ta.
scire debes quia cum hominib⁹ duplex vita a crea-
tore danda esset. videlicet hec presens temporalis
miseriis ꝛ erumnis plenissima ꝛ alia perennis post
hanc gloriosa debuit hominib⁹ ita duplex habitatio
promptariũ istarũ duplicitate prouideri. Quare si
cut sub celis prouidit creator hominib⁹ habitatio-
nem siue regionem vite qua sub celis eis viuẽdum
erat congruentẽ ita ꝛ vite qua super celos eis post
hanc vitam perenniter et gloriose viuendum est ꝓ
uidit regionem idoneam ꝛ hoc intelligitur etheru;
quẽadmodũ et ista inferior regio quã homines in-
habitant noscitur esse aer. Scito tamẽ quia celum
empyreum interdum et regio illa que dicitur aque
q̃ super celos sunt interdum ether nominatur. Et si
cut mortali vite nullo modo etherea regio cõgruit
ita ista aerea regio immortali vite ꝛ gloriose omni
no incõgruens est ꝛ inepta. Hec igitur est ratio que Ratio.
mouere potuit vt hoies vite glorie future in ethe-
rea ista regiõe q̃ ex aquis que super celos mobiles
erant facta esse videntur collocandi a quibusdam

pararent. Tu aūt aīaduerte ꝙ opinio hmōi hoīm
erronea est maxime eoꝝ qui vert nobis aquas hoc ē q̄
in ∂itate ⁊ forma aquatica ibi esse vsq̄ hodie suspi
cāt et etiam pōst glorificationē futurā hominū ibi-
dem eē futuras autumāt de nobilitate et magnificē
tia hmōi glorie non tam erronee q̄ ignobiliter sen-
tientes. Si quidem aquea habitatio piscium est nō
hominū etiam in statu hmōi miserie positorū, quan
to forti⁹ igitur. nō est: nec erit: hominū in statu glo
rie illius cōstituendoꝝ. Q; si dixerit quis ꝙ aque nō
sunt ibi in substantia labilitatis aut fluiditatis in q̄
videntur apud nos: sed vaporabiliter suspense vt ser-
mone vtar huiusmodi hominum et iste sermo erro-
Habitatio aeris. neus est: cuius erroris declaratio hec est. Ignobili-
or enim est habitatio huiusmodi q̄ sit habitatio ae-
ris q̄ nunc homines inhabitant. Habitatio quippe
illa hoc ē aquaꝝ huiusmodi vt nubilosa aut nebulo
sa est aūt nubeosa vel quod est verius secundū errorē
istum tota est aliquod istorū trium. Quare manife-
stum est: ꝙ aer qui est apud nos nobilior est habita-
tione huius. ¶ Amplius. Tria ista que nominaui ti
bi videlicet nebula nubes et nubilum media sunt in
ter aquas et aera cuius indicium est generatio eo-
rum ex aqua quippe generātur per rarefactionem
et subtiliationem illius et propter hoc substātia eo-
rum nobilior est q̄ aque. ¶ Manifestū autem est ꝙ
eorū substātia grossior est q̄ substātia aeris. ¶ Ma
nifestum igitur est nobiliorem esse presentem habi-
tationem hominū que aer est indubitanter et habi-
tatio vtiq̄ est miserie: id est hominū adhuc misere et
erumnose viuentium q̄ illa quā ponūt esse glorie q̄
vel nebula est vel aliquid aliorū que nominaui tibi
superius. ¶ Amplius: quando facta huiusmodi sub
tiliatio aquarum in vapores siue suspensio earū va
porabilis. Manifestum quia in ipsa creatione earū
nec facta est nec locum habuit Euaporatio enim nō
Euaporatio non fit absq̄ motu fit absq̄ motu locali. non erat autem quo mouerent
cum non esset locus inter aquas et celum vltimum
quod empyreū dicitur quia nec vacuū ibi erat nec
corp⁹ aliud quod p aquis euaporationē tunc ascē-
dentibus locum suū cederet. Quare manifestum est
aquas huiusmodi creatas non fuisse in ista vapora
bili substantia in qua dicunt eas esse. Si modo in ea
sunt. Reminiscere autem eius ꝙ dixi tibi in precedē
tibus quia qui ponunt aquam et vaporem ex ea re-
solutum idem esse non possunt effugere quin ponāt
consequēter vaporem et aera in quē per subtiliatio
nem trāsit idē esse. Quare necessitate cogūtur aquā
ponere aera cum necesse sit quecunq̄ in substantia
sua eadem sunt eidem et sibi inuicem in substātia ea
dem esse Si vero dixerit aquas huiusmodi in substā
tia sua aquea et primitiua adhuc permanere ⁊ ita
etiā ibi esse tu iam nosti nō solum cōtradictiōes phi
losophorum naturalium sed etiam irrisiones earuꝫ
circa hoc. Ego vero iam dixi tibi in precedentibus
opinionem sapientium hebreorum videlicet qr aq-
rum nomine equiuoce vsus est sanctus iste ⁊ sapiēs
propheta et dixi tibi quia secundum opinionem me
am de aquis illis superioribus: id est de superiori p
Etherea regio ex aqs superiorib⁹ te aquarum facta est regio etherea siue ether qui est
regio serenissima puritate subtilissima ad modum
q̄ prospicua nisi inter scientiam diuidens mundum
nobilem continentem nouem celos mobiles et qua
tuor elemēta a mundo immobili et seculo altiori: ⁊

hic mūd⁹ ē celū empyreū et regio lucis et habitatio
glorie militiarum celestium: hoc est sanctorum an-
gelorum et glorificandorum hominum et hic est do
mus dei in qua sunt multe mansiōes que partim iā
eplete est habitatoribus suis partim restat implē-
da. Quid aūt sit plenitudo ei⁹: qd inhitatio ⁊ mod⁹
inhabitatiōis qd māsiones: ⁊ māsionū multitudo ī
eo tibi declarabitur in sequētibus si deus voluerit.
Si quis autem querat que natura sit huius corpo-
ris diuidentis scilicet mundus duos hoc est an habe Questio.
at motum aut nō. Respōdendū est ei quia nō habēt
motum sicut neq̄ celum empyreum. Causa autem ī
hoc est quoniam nulla deest ei ex perfectiōibus sibi
congruentibus et debitis q̄ necesse habeat per mo-
tum inquirere vel aquirere. Si vero querat que sit
vtilitas huiusmodi corporis vel vsus et an seruiat
habitationi aliquorum scilicet vel angelorum vel
hominum vel animalium vel in futurum sit habita
tioni alicui seruiturum. Dico quia forte non erant
immediate mundi quos dixi tibi cum propter distā-
tissimas ad inuicem nobilitatem electorum et igno
bilitatem inferiorum tamen propter cōtrarietates
multiplices quas habent inuicem in dispositionib⁹
suis predicti mundi de quibus loquar in sequentib⁹
videlicet in capitulo de partibus vniuersi corporei. Nota.
Utrum autem habitatores habeant dubitationem
non videtur habere rationabilem. Non enim est ra
tionabilis dubitatio que non habet ratiōes ex vtra
q̄ parte contradictionis. Cum enim videant ignē
elementum non habere habitatores Similiter ⁊ ae
ra. Unde suborta est in cordibus eorum ista dubita-
tio. Q; si dixerint quia aer habitatio ē hirūdinum
et aliorum multorum volatilium. Respondeo ti-
bi omnibus animalibus est alius locus pascu⁹. ali⁹
us habitationis. locus enim habitatiōis est omni-
bus animalibus vbi generant ⁊ fetus suos nutriūt
non vbi pascūtur aut aliter pascum querūt hirūdi-
nes autē mustellas venant ⁊ eis pascuntur in aere. Nota
et hec est causa volatus earū pene continui p aerē.
Nec est verum vllo modorum ꝙ quorundā vanitas
somniauit. videlicet ꝙ hirūdines de aere viuūt ele-
mento de aere siquidem roscido et humecto ⁊ vt ve
rius dicam crasso. est eis forsitan nōnullum admini
culum ad nutriendum interdum. Judiciū autē hui⁹
est ꝙ super aquas ⁊ loca aquosa paludosa humecta
est earum volatus frequentior. ⁊ hoc est quoniā mu
scularum inibi est habūdantiā maior ꝓpter habun Nota.
dantiam maiorem materie generationis illorū. Si
militer et nutrimentis nutriuntur enim de huiusmo
di crassitudine aeris. De salamandra vero q̄ puta-
uerunt in igne habitare quia ⁊ de igne nutritur.
Manifestum est quia non hoc de igne elemento in
telligere potuerunt. Ignis enim elementum implet
cauitatem celi lunaris et aera circundat ⁊ ei supena
tat quemadmodum oleum aque Ignis vero quo ci Ignis.
batur Salamādra proculdubio ignis est qui ē apō
nos qui nullatenus elementū est imo elementatum Ignis q est apō nos nō ē elemētū.
vt flamma que non nisi fumus intensus vt alibi di-
dicisti et carbo lignum incensum. Sic se habet et de
aliis cremabilibus et ignibilibus. De talpa iam in
numerabilibus experimentis compertum est ꝙ ver
mibus pascitur ⁊ eos fodiendo sequitur ⁊ venatur.
Hoc aūt ꝓpē hoc dixi tibi de istis trib⁹ gñerib⁹ aīa
liū vt agnosceres errorē erroneoꝝ q posuerūt vnicuiq̄

elementorum habitatores ꝓprios. Reuertar autē
ad id in quo eram ꝛ dicam quia nō est necesse vt phi
losophiam cōprehendat omnes vtilitates et vsꝰ sin
gularium rerum creatarum ꝓpter quas create sūt.
Non enim est perfecta illuminatio animarū huma
Philosophia. naꝝ philosophia que infinitas ignorantiarum tene
bras relinquit etiam in eis qui maxime in ea profū
dasse et ꝑfecisse reputati sūt. Nō eñ ē ꝑfecta illumi
natio aiaꝝ hūanaꝝ philosophia: que ifinitas ignorā
tiaꝝ tenebras reliquit: etiā in eis que maxīe in ea ꝓ
fūdasse ꝛ ꝑfecisse reputati sūt. Est eñ philosophia
velut lucerna modici ac tenebrosi lumīs in tenebris
multis atq; densissimis et nocte opaca lucens. Si
cut dicit sanctus et sapiens de antiquis et sapiētibꝰ
Nos quippe inuoluimur tenebris habet in super q̄
stionem de hmōi corpore: an quemadmodū nouem
celis mobilibus est situm et positione superius sic
etiam et nobilitate sublimius hic enim ordo in ele
mentis ita se habet. Ignis enim sicut est aere superi
or et nobilior: et etiā subtilior et in nouē celis forsi
tan aliquid similiter se habere hoc dicat. In quo re
spondeo tibi q2 aer et ignis licet sup posita sint loco
et situ animalibus tam rōnalibus q̄ irrōnabilibus
non ꝓpter hoc nobiliora aut digniora sunt his neq;
tectū in oī duo pīectibꝰ aut etiā pauimēto aut etiā
aera nuda quā tegit nobilꝰ ac dignꝰ esse necesse ē
Similitudo. eque oportet vt istaꝝ rerū exēplis te detineā vel ho
norē corpus enim hmōi velut tectū videtur esse mū
di mobilis cū mundus mobilis domus esse non du
bitetur et velut pellis eiusdē est. Si mūdus ille ani
mal est vt platoni aut multis aliis visū fuit. De ha
bitationibus autem an eos habeāt celi nouem mobi
les vt magici et necromātici posuerunt ꝓpono tibi
satisfacere nutu dei in tractatu de parte vniuersi spi
ritualis hoc est de nobilibus et abstractis substanci
is. Debes etiā reminisci eiꝰ q̄ ptetigi tibi q2 pisces
et animalia alia aquatica saluanꝰ in aquis tanq̄ in
Nota materia et loco sue generationis. si forsitā dicat ali
quis de celis nouē q̄ saluantur in his aquis que su
per eos dicuntur esse quicquid nomine aquarū in
telligatur: quēadmodū si dicat aliquis q̄ ignis ele
mētū hoc est sphere totius ignis saluatur in celo bi
ne circūuolēte et tota quatuor elemēta: hoc ē ignis
aer aqua terra saluātur in sphera celi cōtinētis no
uem celos mobiles cuius motu et resolutiōe quidā
posuerūt ea esse generata. Similiter et saluari tan
q̄ ea sit tam saluatiōis que fuit et generatiōis. Q;
autem regio illa aquaꝝ superiorum siue que ex ads
a quibusdam facta esse putatur nullo modo conue
Nota. niat habitationi glorificatorū hominū duabus viis
tibi patefaciā. Prima via nobilitas corporis hu
iusmōi hominū et gloria earundem. Dico igiꝰ quia
quemadmodum nobilitate et gloria precedunt om
nia alia corpora sic habitatio eorum siue locus siue
vbi ipsorum debet esse ceteris locis et habitationi
bus domibus prestantior. Secunda via est gloria
animarum que indubitanter equalis futura est glo
rie sanctorum angelorum quorum autem equalis
gloria sedes et loca honoris et glorie ex necessitate
eque sublimes erunt et dignitatis eiusdem. Nec eñ
Sedes sanctorū ꝛ āgeloꝝ eiusdē gradus. phas est vt inequales honores sedes equalis altitu
dinis habeant. Maxime in illo preclaro creatoris
palatio in quo omnia ordīata sunt in vltimitate cō
uenientie et decoris. Quare manifestum est q̄ sedes
sanctorum angelorum et animarum beatitudine et
gloria illis equalium eiusdem erunt gradus in alti
tudine. Si igitur sāctorum angelorum sedes empy
reo tunc erunt vel etiam modo sunt erunt ibidem et
etiam modo sunt sedes btāꝝ aiaꝝ. Quare quoniam
glorificatorum hominum anime tunc erūt cum cor
poribus suis et corpora cum ipsis alioquin non in
vita sed in morte essent necessario glorificati homi
nes et in animabꝰ et in corporibus in celo empyreo
collocandi sunt. Q; vero gloria animarum huma
narum tanta futura sit: manifestū ex diffinitio glo Nota
rie hmōi. Sicut declaraui tibi tractatu de meritis
et retributionibus animarum nostrarum. Et iteꝝ
faciam te scire hoc via alia in tractatu qui sequetur
istum quem iam nominaui tibi de pte scilꝫ spiritua
li vniuersi. Addam et aliam manifestationē tibi de
hoc q̄ a aque nō nullis creduntur eē sup celos noueꝫ
mobiles. Dico igitur quia vel sūt ibi per naturam Aque quomodo sup celos sunt.
hoc est tanq̄ loco suo. et vbi naturaliter aut sunt ibi
per violentiam Manifestum autē est quia non sunt
ibi per naturam cum naturalis locus ignis tā lōge
inferior sit. Multo igitur fortiꝰ locus omnīū aqua
rū debet esse non solum infra celos: sed etiam infra
ignem ꝛ etiam sub aere. Q; si dixerit quia subtilia
tio illa quā fecit aquis illa uaporatio huiꝰ fecit etiā
vt locus tam altus eis cōgrueret. Dico q̄ sermo iste
erroneus est ꝛ impossibilis multipliciter. Primuꝫ
quia aque non sūt ꝑ hmōi euaporationē salte subti Nota.
liores q̄ aer sit. alioquin nō esset saluata in eis natu
ra siue species aqueitatis. Si enim subtilitate solū
modo essent vsq; ad equalitatem subtilitatis aeri;
in aera per corruptionem trāsiliet quanto fortiꝰ igi
tur si supra aera subtilitate sūt nō est saluata in eis
natura siue species aqueitatꝭ. Quare necesse ē eas
transiuisse vel in ignem vel in corpus subtilius atq;
nobilius. ¶ Ampliꝰ: si locus ille eis naturalis quā
q; igitur eas aquas non nomines nobiliores ex ne
cessitate sunt q̄ nouem celi mobiles cum eis natu
raliter locꝰ nobilior et altior q̄ ipsis celis debeaꝰ.
¶ Amplius. Certū est q̄ inter magna mundi corpo
ra celū vltimū qđ empyreū vocant nobilius est atq;
prestantius et ideo situ et positione sublimiꝰ. Si igi
tur quemadmodū se habent in situ ꝛ positione sic et
in nobilitate adinuicem hoc est vt qui est ordo inter
ipsa situū ꝛ positionum idem sit ꝛ nobilitatum ꝑpo
rum erit ex necessitate vt corpus huiusmodi quod Nota.
aquas que super celos sunt vocant. sicut est post em
pyreum celum ordine positionis ſm ꝛ celis nouem
alterius sic sit et ordine dignitatis atq; nobilitatis
eisdem celis prestantius. ¶ Manifestum est igitur
quia nomine aquarum vsus est legis hebreorum la
tor equiuoce cum eiusdem sit aquas quarum con
gregationes vocātur maria et aquas que super ce
los esse dicuntur non eiusdem posse esse rationis.
¶ Amp. hmōi aque si veri nois aque sunt cū natura
aquarū sit infrigidari ꝑ detē ꝛ ꝑ infrigidatiōeꝫ coa
gulari a vaporabilitate sua ꝛ sic reuerti ad naturaꝫ
vere aqueitat necesse ē aquas hmōi iā dudū reuer
sas fuisse nisi multitudines aquaꝝ que sub celis sūt
ꝓpter hoc factas esse labiles. Sicut manifestū ē in
vaporibꝰ eaꝝ et aquis resolutis ꝛ ꝑ frigiditatem in
pluuias coagulatas. Quare et ab eis diluuiū vni
uersale inundasse et mundum istū inferiorē totū de
leuisse. Cum enim aer grossioris substātie ꝛ corpu

lectitietis q̄ celum nec aquas in nubibus coagulatas
retinere nō possit quin descēdat et terram compluant:
Multofortius celi non potuerunt aquas illas
ꝓhibere super celestes quin descendant et inundationem
diluuialem faciant et hoc quidem multi crediderunt
inde pluuias omnes descendere qui error
adeo manifestus est vt non sit necesse ꝓbationibus
ipsum destruere. Si enim gutta vna inde abscideretur
que tanta esset quanta tota moles terre milles
cōsumeretur anteq̄ perueniret ad terrā. Qua
Nota. re aque omnes iā diu consūpte essent in pluuias et lo
cus earum remansisset vacu⁹. Q; autem gutta tan
Error manifestus te magnitudinis quāta ē terra tā longa descensu cō
sumeretur antequā perueniret ad terram. Manife
Distātia stum est ex longitudine distantie que est inter celum
terre a nono celo nonum et terram que ꝓculdubio est itineris septē
milium annorum et multo amplius. Si vero hmōi
aque per violentiam sunt super celos nouem. Manifestum
est non esse naturalem ordinationem dicto
rū maximorū corporum mundi: imo contra naturā
vere per omnia. Nouem enim celi mobiles et etiā
ignis et aer elementa deberent super esse huiusmodi
aquis et super sunt ordine nature cum ergo subsint
nō hic est ordo nature sed ordinatio.

¶ Stabilitio celi empyrei: et aliaꝝ partiū
vniuersi corporei.

Post hoc inuestigabo ptes vniuersi corporei
quas videntur philosophi penitus
ignorasse et tētabo stabilire esse earū.
Due igitur sunt celum empyreum de
quo nihil locuti sunt philosophi. Deinde
informis de quo et aliqua fabulati sūt poete phi
Nota. losophi cum illum preterierūt fere omnes. Tertio
paradisus terrestris de quo gēs hebreoꝝ multa va
nissime somniauit. De celo vero nono quod applanon
vocant nō est declaratum adhuc an sit et ꝓpter
hac tentabo stabilire: esse ipsius. Incipiam igit cū
dei auxilio esse celi vltimi quod empyreū nomināt
Mundus coporeus et dicam: quia totus mundus corporeus vna dom⁹
est creatoris. Quare mālfestum est ipsā et officinis
et mansionibus ꝓ magnificentia dominantis ⁊ pro
exigentia ac congruentia inhabitantiū sue familie
ordinantissimam ac aptissimam Sic igitur nec vna
mansio nec vna officina deest ei. Multofortius non
deest ei ꝙ in omni domo sufficienter aptata ac decē
ter ordinata principale est hec autem est cenaculum
Cum igitur familiam e proximo sibi assistētem pascere
spiritualibus epulis necesse habeat creator tā
q̄ prelarg⁹: paterfamilias habet ex necessitate cēnaculum
congruens siue conueniens talibus epulis:
talibusq; conuiuis: et hoc est celum empyreum videlicet
creatoris commensalium: ⁊ conuiuarum p̄clarum
ac premagnificum cenaculum in quo spiritualesque
epule solum modo ministrātur sicut alibi decla-
Celū empyreum raui tibi. Ubi et carnalem paradisum hoc est carna
lium deliciarum euidēter destuxi et spirituales deli
Nota. cias quales creator daturus est diligentibus se nul
lo modorum cum carnalibus delicijs posse eē. Sicut
genus sarracenorum stultissime opinatur euidenter
ostendi. ¶ Amplius Glorificandis hominibus
ex necessitate danda est habitatio que cōgruat
gratie illorum. Quia igitur gloria illarum quātum
ad animas simul erit et equalis glorie sanctorum
ac beatorum angelorū ex necessitate eadem dabitur
habitatio eis quā nunc nūc obtinent sancti angeli
ac beati. Si igitur verum est q̄ habitatio huiusmodi
angelorū empyreū celum sic erit similiter habitatio
hominum glorificatoꝝ. ¶ Amp. ꝓ nobilitate
et gloria huiusmodi hominum glorificādorū necesse
est vt sit eis habitatio ⁊ locus nobilis ⁊ gloriosus.
Sicut igitur huiusmodi corpora erunt in vltimitate
glorie ⁊ nobilitatis corporalis. Sic ⁊ locus
eorum ⁊ habitatio erunt in vltimitate nobilitatis
localis. Cum igitur non sit nobilitas aut gloria localis
que nō sit minor nobilitate celi empyrei si ipsū
est: manifestum est quia corporibus huiusmodi debetur
habitatio empyrei celi aut igitur iam est empyreum
celum ⁊ hoc ē quod querebam aut non est.
Q; si non est deest igitur domini dei potissima mā
sio eiusdem videlicet cenaculum et vniuerso corpo- Nota.
reo nobilissima ac maxima pars eiusdē Celum eni
altissimum non est omnibus alijs maius est atq; ca
pacius et etiam nobilius. Quare vniuersum corpo
reum nec esset mūdus corporeus neq; omne neq; to
tum neq; vniuersum cum esset adeo incompletū ac
tam nobilis partis patiēs defectum. ¶ Amplius.
hominibus glorificatis omnino indigna ⁊ inconuenie
ns est habitatio terrena. sic nec celo congruit nec
eo digna est multo minus corporibus hominū glo-
rificatorum indigna erit cum huiusmodi corpa glo
ria ⁊ nobilitate omniū celo prestātiora futura sint.
Sed neq; habitatio celorum mobilium eis cōgruit
Tanta enim rapiditas motus quieti et paci beatitudinis
valde repugnans est. Supra celos igitur
mobiles transferendi sunt homines glorificandi.
Quare ad celum vltimum quod empyreum vocāt. Nota.
Q; si dixerit quis quia regio aquarū que super ce
los sūt sufficiēs et cōueniēs habitatiōi glorificādoꝝ
hominū ⁊ quia vltra eos non est aliquod celum. Reminisci
debes eorū que pauloāte audisti quia aque
siue labiles sint siue vaporabiles nullomodo sunt
habitatio glorie. Si vero sunt sicut predixi tibi: videlicet
ꝙ ex eis factum sit corpus nobilius corporibus
celorum mobilium. Dico: quia nec sic etiam cō
uenientes sunt glorie corporū huiusmodi. Sunt eni
futura huiusmodi corpora incomparabiliter nobi
liora atq; subtiliora q̄ sit corpus illud. Dico etiam
quia inordinatum valde esset vt supra huiusmodi
corpora esset aliquod ignobilius. Quare non sup Nota
ea celum empyreum sed magis ipsa in illo ⁊ cum il
lo. De eo vero ꝙ dicit quia super aquas nō esset corpus
aliud. Attende ꝙ alibi didicisti scilicet qr humidum
ē male tractabile proprio termino: bene ve
ro terminabile alieno. Siue igitur aque huiusmodi
labiles sint siue vaporabiles nō possunt eē termi
nus mundi quia nec vltimum corpus mundi corpo
rei. Super aquas igitur est aliud corpus ambiens
eas: et omnia que sub eis sunt hoc igitur est corpo
rum omnium vniuersi corporei et celorum omniū
maximum vtpote continens omnes celos et quecū- Obiectio
q; ab eisdem continent. Q; si quesierit aliquis ꝓpter
quid corpus illud quod ex aquis supercelestib⁹ fa- Nota.
ctū dicit nō sit aut nominet celū? Respōdeo tibi qr alij
iam nominauerūt celum illud aqueū celoꝝ naturā
non satis attēdētes Celoꝝ enim natura nō solum cō
tētiua est. sz etiam multiplicis virtutis influxiua su
per contēta et omne celum corpus organicū est. Et
operationes atq; virtutes numerabiles ⁊ pene innu
merabiles attribuerunt eis astronomi. Unde et corpora
organica euidēter sunt et nobiliores ex philo-

sophis ea eē animalia posuerūt. De corpore vero il
lo aqueo nec virtus nec opatio aliqua opatio dico.
celestis virtutis adhuc audita ē vl' posita ab aliquo
Casus enim siue descensus pluuiarum huiusmodi
opatio sit sat; nosti. De celo vero ēpyreo nō videtur
similiter se habere vt de alijs celis cum sit quietum
ꝑpetue stabilitatis illi vero manifeste mobiles sīt.
Corp⁹ igit̄ illud qd̄ celum aqueū qdā vocāt neces
sario fuit medium int̄ duos mūdos vt pdixi tibi ⁊ ē
interstitium ⁊ copula illorū non eīn cōtinguabiles
vel continuabiles eē potuerūt ꝓpter longissimā ab
inuicem distantiā. Qui vero mundū animal dicūt vl'
Nota rectum vl' vniuersū necesse videt̄ habere ponere celū
illud cum nec sine capite nec sine corde illud ponere
opinandi sint. Qui eīn dicūt ipsū eē animal vniuer
sum ⁊ habere ipm suum vilius intimum q̄ ē terra su
um nobilius extimū ⁊ hoc ē celum vltimum secundū
eosdem ⁊ ē cor ipius mundi. Quare sicut cordis est
sedem eē ⁊ habitaculū ꝓprium vite ⁊ anime siue spi
ritus ipis animal. Sic celum vltimū qd̄ empyreum
Celum vlti- nominant habitatio ē ⁊ receptaculum vite nobilis
mū recepta sime ⁊ spirituum atq̄ animaꝝ sublimium hoc ē cel
culū beato- situdine felicitatis angelice iam beatoꝝ aut in futu
rum. ro beatificandorum. Qui autem animal rectū non
quidem figure cū ipm ꝓstet esse figura sphericū sed
rectitudine dispositionis ꝑesse vniuersioni opposite.
Similiter necesse videtur habere ponere caput illi
celum ceteris omnibus altius atq̄ ꝑstantius et ca
pitalium substātiarū id ē spiritualium ꝓpter quos
omnes alie create sunt habitationem preclaram ac
ſpeciosissimam ⁊ tante ciuium suoꝝ glorie ꝯgruentē.
Debes autē scire q̄ philosophos latuit eē celi ist⁹
tam nobilis multis de causis. Harum pma fuit defe
ctus apparitionis tam ipius hmōi celi q̄ omnium
eoꝝ perq̄ inotescere consueuerūt iapparētes ⁊ igno
te substantie qualis est apparitio stellaꝝ tam fixarū
q̄ errantium q̄ etiam luminarium. Cū enim nullū
omnino octo celorum videatur. appareāt autē stel
Nota le ⁊ luminaria ⁊ motus siue reuolutiones coꝝ indi
cant ex necessitate celos eē reuolentes ea ⁊ indicant
etiam ⁊ motus celoꝝ. Sicut te scire faciam in sequē
tibus ꝓpter hāc eadē causam nondum declaratum
est apud eos immo pene ignoratū vsq̄ hodie remā
mansit apud eos esse celi non qd̄ aplanon nominat̄
ab a q̄ est sine et planos q̄ est error quasi sine errore
ꝓpter vnitatem ⁊ inuariabilitatem motus sui. Nō
Celū apla- enim apparet aut stella ex eo aut motus aliqs eius
non an sit vel ab eo. Quia igitur defuit eis via ad hoc defuit
nōdū phis eis ⁊ ꝑuentio ad ipsum. Secūda causa fuit ignorā
decretū tia et inconsideratio glorie ⁊ magnificentie creato
ris de quo ⁊ si sublimius aut magnificētius estima
re non potuissent. Saltem vt regem ⁊ dominatorem
angelorum et hominum imaginari potuissent. ⁊ at
tribuere eidem. immo etiam cognoscere de ipo q̄ ei
sit honore regio et magnificentia digna habitatio
et tanq̄ aula regalis ꝓ magnitudine ⁊ multitudine
familie nec non ⁊ nobilitate eiusdem que vt iam pre
dixi tibi nec debet nec potest eē aliquod ex celis mo
bilibus ꝓpter inquietissimam ac rapidissimam ve
locitatem motus vniuscuiusq̄ eorum. Tertia causa
fuit paucitas intellect⁹ eorum circa naturam et vir
tutes mundi mobilis. apparet enim mundus mobi
lis videlicet ab octauo celo mobili vsq̄ ad terram ⁊
loca terre ꝓfundissima qd̄ celum stellarum fixarum
dicitur non eē nisi quedam officina fabricalis i qua
fabricātur vasorum innumera genera videlicet cor
Opinio pora animalium ⁊ plantaꝝ et etiam aliorum gene
philoso rabilium ac metalloꝝ gemmarum ⁊ omnium alioꝝ
phorum. mineralium. In hac igitur fabrica concesserunt ipi
et scripserūt q̄ celi ipi cum stellis et luminarib⁹ vel
operatores sint ⁊ fabricatores vl' instrumenta fabri
cantis dei. Nōnulli vō ex eis estimauerūt materiā
generabilē ⁊ corruptibilē quam celum lunari circū
uoluit eē in manu id est in beneplacito ⁊ voluntate
omnipotentis creatoris vt lutū in manu figuli. To
tum vero qd̄ ē ab octauo celo vsq̄ ad prenominat. m
Nota. materiā. hoc ē octo celos mobiles sub iussu et obe
diētia creatoris vl' vt rotā aut rotas multas sub pedi
bus figuli. Appet igr̄ tibi breuitas intellect⁹ eorū
in hoc q̄ etsi recte forsitā in hoc estimauerūt. Mani
festa ē diminutio intellect⁹ eorū atq̄ defect⁹. Nō ei
ponūt mundum nisi officinā vt dixi tibi fabricalem
aut figulariam omnipotentem autē creatorē tantū
fabrū aut figulū opinari videt̄. Non autem regem
i vltimitate glorie aut dn̄m in vltimitate magnificē
tie dū nec ei aulā regiā nec regale palatium sȝ solū
modo opa fabrilia seu fictibilia licȝ mirifica ⁊ ma
gnifica. Sapientiāq̄ ⁊ virtutē tot ⁊ tāta operandi ei
attribuūt sȝ aūt regal i cōgruat excellētie ⁊ necessa
rias admistrādi regnū. hoc exigat vt i domo regia
sit officina fabricādis armis ⁊ vasis alijs deputata lō
ge tñ infim⁹ debito et laudat̄ rex cui hec sola dom⁹ at
tribuit̄ ⁊ dom⁹ regia nō ex toto sȝ ex pte tantum hu
Nota. iusmodi sermone describitur. Quarta causa vō qua
aliqua prelibata sunt tibi in hoc ipso capitulo fuit
ignorantia future glorie que in regione futura pre
stabitur dei electis atq̄ dilectis. In qua gloria inco
gitabili non solum eorum anime decorabuntur. sȝ
etiam corpora eorundem incomparabiliter vltra
omnem pulchritudinem naturalem corporū extol
lentur et vltra omnem virtutē ipsorū ⁊ hoc faciā te
scire in sequētib⁹ in capitulo scȝ de renouatione mū
di. Quēadmodū eīn ex hoc statu vite presentis ⁊ imo
miserie transferendi sūt electi dei vt dixi atq̄ dilecti.
Sic ⁊ ab hoc loco inquietudinis ⁊ corruptiōis trās
ferendi sunt i locum felicitatis sue et glorie cōgruē
tem. Necesse enim est istam miseriam et corruptio
nem ⁊ inquietudinē peracto cursu sue vtilitatis ces
sare. Adhuc enī necessaria est ꝓpter innumeras vti
litates quas inde qui a deo erudiuntur in hoc et ad
iuuantur eliciunt. Quare illis cessantibus ipam eē
necesse est cessaturam et hoc est vnum eorum qd̄ la
tuit multos ex philosophis et precipue aristotelē ⁊
sequaces eius qui putauerunt istum conflictū ⁊ pu
gnam elementorum aliarūq̄ contrarietatū poten
tieq̄ et actus siue potentialitatis ⁊ actualitatis al
Nota ternas victorias seu superantias esse indefectibi
les ⁊ perennes. ¶ His igitur ita dictis reuertar ad
id in quo eram prius et dicam quia potissima ac ꝑ
cipua pars regni creatoris quod est regnū omnium
seculorū et dn̄atio vniuersitalis cui oīno nichil esse
possibile est in subditum. Solumq̄ veri nominis re
gnū ⁊ dominatio potissima inq̄ ac precipua regni
istius ac dominationis pars vniuersitas substātia
rum intelligentiū. huiusmodi autem vniuersitatis
pars non modica est vniuersitas animarū humana
rum seu hoim et de animabus quidē humanis ma
nifestum est q̄ breui tempore in corporibus suis eē
permittuntur propter corruptionem ipsorū. Qui
igitur voluit ex necessitate post mortem corpoꝝ suo

rum sicut declaratum ē tibi in tractatu singulari de
immortalitate earum ex necessitate ē ab eis habita
tio aliqua post mortē corpoꝝ suorum. ¶ Manifestū
autem ē quoniam habitatio mūdi hmōi inferioris
nō ē ei necessaria nisi ꝓpter corpora sua q̄ reb⁹ mū
di hmōi indigēt. pp te victum ꝛ vestitum. et tectum
sine quibus citissime corrūperentur. ¶ Amp̄. Quis
eēt earum status in p̄dicto mundo que operatiōes
ꝗ officia p̄sertim cū nec natura ip̄a nec diuine proui
dentie bonitas eas aut inutilit̄ aut supuacue viuere
pmittere possit ꝓpter hoc plato ꝛ sequaces ei⁹ cum
Nota. multitudine poetaꝝ posuerūt eis habitationes di-
uersas et ab ip̄is habitatiōibus eisdem nomina po
suerunt. Estimauerunt em̄ eaꝝ aliquas post mortē
corpoꝝ habitare circa tumulos corporum suoꝝ vm
bras easdem ꝑ habitatiōe hmōi nominātes. alias
vero apd̄ iferos ꝛ aliquo tempore ꝛ vocauerūt eas
inanes ab hmōi mansiōe. Expleta vero vtriusq̃ mā-
sionis māsura in celum trāsferri et i stellis compari
bus in quib⁹ ꝛ eas creatas eē somniauerant collo-
cari ꝛ inde in corpa propria descēdisse. In hmōi aūt
isto nō discordabāt vsq̃quaq̃ a doctrina hebreoꝝ vl̄
xp̄ianoꝝ licꝫ discreparēt i multo. De compitate qui
dem stellarū aliq̄ tibi scripsi audies autē certiora ac
ꝑscrutiora in sequētib⁹. In hoc igr̄ vno indubitāter
recte senserūt ꝙ habitationē animabus solutꝭ a cor-
poribus posuerūt. ꝛ ꝙ diuersitas eis habitationes
ꝑ diuersitate meritoꝝ attribuerūt. Errauerunt aūt
circa habitationem circa tumulos ꝛ causam habita
tionis hmōi sicut scies post hoc. Quodsi dicat quis
quid ad spirituales substātias d̄ loco vel habitatio
ne corpali. Quemadmodū em̄ nihil ad corpora de
habitatione vel domo spirituali. Sic nihil ad spiri
tuales substātias d̄ loco vel habitatiōe corpali pos-
Nota. set ne inquiunt grāmatica eē in bursa tua vel in pixi
de aut alio vasculo. Quanto fortius igr̄ essētia crea
toris habitationē localem dedignat̄. ac refugit na-
turaliter cum ip̄a sit et in vltimitate spiritualitatis
corporalitati repugnātissima ꝛ in vltimitate simpli
citatis omnibus spiritualibus substantijs icompa
biliter supereminens et infra se omnes immensura
bilis distantia derelinquēs. In hoc igitur per inter-
rogationes respondeo quid inquio ad animam tuā
de corpore tuo de qua dubitare nō audes vl̄ non po
tes quin ip̄a in eo sit et quin ip̄aꝫ sit habitatio eius.
Q; si dixeris qꝛ ad ip̄m ptinet onus ꝛ sollicitudo re
gendi illud ꝛ ꝓuidendi ei alimenta ꝛ alia necessaria
hoc dico qꝛ ip̄a oīa hec que numeras corpora sūt q̄re
dicis ipsam non solum eē in corpore vno sed etiā ver
sari ex necessitate circa corpa alia multa. Q; si dixe
ris quia anima humana non ē in corpore suo locali
ter. Sꝫ neq̃ vnq̄ hoc cogitatū fuit ab aliquo qui vel
ad modicum apphenderit naturam anime humane
quā constat esse impartibilem partione quantitiua
Neq̃ enim diuisione continuitatis vel linea superfi-
cies aut corpus neq̃ diuisione disgregatiōis vt nu-
merus seu multitudo partibus ē locus autem diui
Nota. sione p̄dictas magnitudines sequitur. Sicut decla-
rauit aristoteles. in libro de phisico auditu. Quare
manifestum ē impossibile eē modis omnib⁹ animā
humanam eē localiter in loco corporali. Q; si dixe
ris quia sic est in corpore suo quemadmodum rex in
regno suo qd̄ totum administrat et regit potentia ꝛ
sapientia sua iam aliquatenus ad veritatem appro
ximasti ꝛ vsualiter quippe rex esse i regno aliquo di

citur etiam si localiter ꝛ personaliter extra sit dūmo
do illi p̄sit ꝛ illud administret ꝛ regat. Uerum multa
differentia ē iter duas istas administratiōes seu gu
bernatiōes. quoniam rex licet longe absēs a regno
vel etiā localiter in eo p̄sens per ministeriales sub-
ditos ꝛ obedientiam populi iterdū omnino q̄escēs
ꝛ nihil de his q̄ regni sunt penitus agens regnū ad-
ministrat ꝛ regit. Sepe v̄o ipse personaliter multa
agit eorum que administratiōis sunt. Sicut cū ipse
met iudicat hoc ē causas examinat ꝛ diffinit. Simi- Nota
liter cum de regni negocijs vel apd̄ se vel cum sapiē
tibus tractat atq̃ deliberat. Eodemmodo cum ip̄e
personaliter circa hostes pugnat ꝛ quotiens de bel
lorum dispositionibus d̄ armis atq̃ munitionibus
de stipendijs bellatorū aut de ip̄is stipendiādis aut
cōgregandis de machinis ꝛ de copijs in apparatū
belli colligēdis ꝙ imperat aut ꝯsilitatur. anima v̄o
humana nihil opatur in gubernatiōe corporis nisi
p̄sentialiter et ibi solummodo vbi ip̄a presēs ē. Q;
si dixerit quia ꝑ spūs etiam ipsa opatur qui mouet
neruos cordas etiam alia ligamēta ꝛ ꝑ hoc mouēt
membra. Uerum vtiq̃ dicis. Sed nec ip̄m sensū nec
vitam nec ipsū motū de q̄ loqueris opatur nisi pre-
sentia sua ꝛ virib⁹ ꝛ ipsa etiam clamat ꝛ ꝗ testimonio
ei⁹ credere volueris i omni pte corpis sui nisi dolor
vel lesio sit hic letor hic doleo hic ꝑcutio: ꝛ ne forte
dicas qꝛ non patitur ibi ipsa anima sed solū corpus
cui ipsa tanq̄ suo compatitur attēde qꝛ non clamat
hic condoleo sꝫ magis doleo. nec dic hic compatior
sed magis patior. Sciendum vero est quia opinati
sunt quidem ex naturalibus philosophis animam
humanam habitare in huiusmodi spiritibus. ꝛ eos Nota.
celestis esse nature posuerunt estimantes nō esse di
gnam naturā alicui⁹ ex iferiorib⁹ corpib⁹ habitatio
ne anime ip̄i⁹ propter nobilitatē eiusdē scis ergo fa
cile suadet animas posse habitare in celo qui eam
etiam dum est in corpore in corporibus celestibus
hoc est in spiritibus autumāt habitare. Merito ve
ro ab eis querendū est qualiter intelligant deū ha-
bitare in templis. Hic est enim sermo quem oīs lex.
omnis secta. omnis natio que de deo noticiā vl̄ opi
nionem habet aliquā recepit. Quia igitur manife-
stum est omne templum locum esse corporalem ꝛ no
bilitate vel etiam sanctitate nulla ex parte celo vltī
mo esse comparabilē nō possūt abhorrere deum ha
bitare in celo. Quare ꝛ de dijs quos huiusmodi ho
mines coluerunt ꝛ templa eis extruxerūt et eosdem
in ipsis adorauerunt consequēter id ip̄m sentire ha
bet necesse habent ꝙ nec vnq̄ ab his inficiatum est.
Templa nāq̃ vocabant domos habitationi deoꝝ ꝛ Nota.
cultui deputatas quos i tēplis suis habitare adeo
pertinaci credulitate sentiebant. vt eosdem nusq̄
alibi querendos aut requirendos adorando puta
rent. Quia igitur illos nobiliores longeq̃ spiritua
les q̄ sint anime humane credebant. necesse habe-
bant recipere in locis posse corporalib⁹ habitare.
Quid autē sit huius habitatio siue dei altissimi si-
ue deorum suorū cū vtiq̃ localis esse nō possit. Lo-
calis dico localitate corporali quoniam ip̄i nec de-
clarauerūt nec intellexerunt sed vage vt ita dicatur
imaginatione ꝛ ad modum obscura receperunt ne-
cesse habet intellectū depurate veritatis recipere ꝛ
vbi spūale ab vbi corporali scire distinguere ꝛ ratio
nibus se diffinitionib⁹ superare. Dico igitur qꝛ nisi
spirituale. hoc est solū ꝛ propue congruens spūali-

libus substātijs distat ab vbi corpali qd scilicet solū
et ꝓprie ꝯgruit corpalib⁹ substātijs differētijs mul-
tis. quare pͥma et pͥncipalis ē circundatio seu ꝯtinē-
tia q̄ corp⁹ circūdat vl' connectitur ab intima supficie
corporis ambientis illud. Secūda ē repletio ꝯcaui
tatis hmōi hoc ē intime dicte supficiei. Repletionē
autem istā itelligo: p quam nec corpus aliō nec par
tem corpis alterius secum patitur in eadem ꝯcaui-
tate siue loco. Quartum ē adeq̄tio loci et locati non
Nota solum supficiei ipi⁹ locati sed ipsius vt diximus cōca-
uitat; quā replet corp⁹ locati ac si vacuū aliquid es
et cum reuera nihil sit sicut declaraui tibi in p̄cedē-
tib⁹. Quinta vero ē situs siue positio et ordinatio par
tiū locati p quam ē tibi designare sursū et deorsū ān-
te et post. Similiter longū et latū et ꝓfundum pͥncipiū
finem et mediū. Ecōtrario autem se hz in vbi spūali
spirituales eni substātie mag; circundāt id i quo eē
dicūtur et ꝯtinent. q̄ circundent et cōtineātur ab ipo
quemadmodum ipa essētia creatoris magis circū-
dat et ꝯtinet omnia q̄ circūdetur vl' ꝯtineat ab ipsis
et mag; ꝯcludit et omnia ꝯtinet intra se q̄ sit inclusus
in ipis et hoc quidē ex philosophis italicis dixit i li-
bro suo quē scripsit d̄ natura deitatis. his verbis de⁹
omnia ꝯtinet et nutriat in terra se q̄si ptes suas hoc ē
dicere tāq̄ essēt ptes sue. Nō eni intellexit deū ptes
habere aut eē vllo modoꝝ ꝯpositū cū ipm affirmet
nihil omnino habere ꝯcretū inse nihil adunatum ni
hil duplex sed eē velut mētem liberā ab omni cōcre
tione mortali. Eodemmodo senserunt de anima hu-
mana existēre in corpe q̄ de his vl' ad modicum phi-
losophati sūt videlicet corp⁹ potius eē in anima q̄
ipam eē in corpe. Vn̄ et q̄dam eoꝝ dixit quia ipsa est
Nota corpus circūdando illuminans et illumināndo circū-
dans. In quo ē ei ad creatorem nōnulla licet incom
parabiliter dissimilis similitudo. Sic eni creator ē
in vniuerso q̄ ipm i circūdando illuminat multipli-
ci influentia ꝓlarge bonitatis sue et illumināndo cir
cundat vl' fouens et continēs omni potētissima virtu
te sua alioq̄n in seipo deficiēs in nihilū vanesceret et
recideret in nō eē. Differt aūt qr essētia creatoris nec
alligata ē nec admixta reb⁹ vllo modoꝝ sed supemi-
nens eis stat in vltimitate glorie sue liberrima cum
a pte rerum ad eam impossibile sit attigere. Anima
vero hūana multiplicem hz alligationem ad corp⁹
ꝓpter qd et patitur passionib⁹ corpis et dolet dolori
bus ei⁹ et quo trahit corp⁹ trahit et ipa. Verum alli
gatio ista non ē idissolubilis quia vel p mortē corp⁹
soluit vel ipa mors corporis est solutio eius vt qui
busdam visū est. Et de ceteris differentijs facile ē ti-
Nota bi videre quia ꝯtraria eaꝝ cōmutant vbi spirituale.
Sciendum aūt ē tibi quia substātie spirituales q̄ al
ligationē hn̄t cum corporibus vt dixi tibi de anima
humana limitatas habēt virtutes et diffinitas quasi
limitibus et terminis corporum suoꝝ vt vltra ea vel
extra ea p seipas nihil operent. p organa vero mem
brorum corpoꝝ suoꝝ vl' p instrumēta membris coꝝ
applicata multa. manifestū ē eas opari. Sicut ap-
paret in edificijs et alijs artificijs et q̄ dico tibi d̄ ista
limitatione seu diffinitiōe intellige in pluribus et nō
vniuersaliter. Quia forsitam anima basilici et aie
quorundam alioꝝ animaliū et quedam aie humāe
multa operantur et mira valde extra corpora sua et
illa nominanda sūt et miranda i ea pte natural; sciē
tie q̄ vocatur magica naturalis.

¶ Que vtilitas ꝓuenit ex inhabitatiōe aiarū
hūaꝝ et angeloꝝ in celo empyreo.

Reuertar aūt ad id i quo eram et dicā quia
celum vltimum d̄ quo totiēs audiuisti no
bilissimum ē omnium corporū naturaliū
qd sublimitas eius plane idicat et dico qr
pene spirituale ē hoc ē vicinissimū in genere corpo
rum naturalium spūalitati siue nature spiritualiū
substantiaꝝ et hoc est facile videre ex comparatione Nota.
corpoꝝ naturalium ad inuicem et ad id. Quis eni nō
videat quanta ē ipsa aqua q̄ terra nobilior atq̄ su
btilior similiter et aer q̄ aqua. Eodemmodo et ignis
aere deinde celum lune q̄ ignis. et sic de ceteris donec
venias ad celum vltimū et in q̄nta excellentia nobi-
litatis ac subtilitatis inuenies ipm ad corpora hu-
mana qualiter habitationem humane anime nō ab
horrent immo diligunt vltra modum. Quanto for-
tius igit celi illius nobilissima habitatio grata et
iocunda erit animabus humanis et etiam angelis
sanctis. Q; si dicat quis quia euidens ē causa et vti-
litas habitationis animarum in corporibus et eui-
dens quid vtilitatis ꝓueniat corporibus ex inha-
bitatiōe animarum in illis. Similiter et vtilitas ani
marum: id ē q̄ prouenit eis ex huiusmodi inhabita-
tione. Verum q̄ sic querit non nouit. qr ex gloria ani
marum futura splendor mirabilis refulgebat i cor Nota.
poribus earum. hoc autem fiet p alligationem quā
dixi. necesse enim ē ex illa habundātia glorie multi-
plices redundātias fieri in ipa corpa humana. Sic
ex p̄sentia beatissimorum angelorum splendebit ce
lum empyreum. licz splendore corpali quem admo
dum celum stellarum coreis varijs decoratum. Q;
si dixeris qualiter splendor corporalis ex spiritua-
libus substantijs in celo empyreo emicabit. Respō
deo quomodo splendor in facie et oculis qui vtiq̄
corporalis est ex gaudio cordis quod esse spūale nō
dubitatur. Tu etiam audiuisti plurimū q̄ odor sua
uitatis ex presentia angelorū sanctorū flagrasse cō- Nota.
pertus est. Sic et domus et templa eorūdē presentia
splendore mirabili illustrātur. Q; si querat quis qd
prodest hoc angelis sanctis. Dico quia per multum
ē ad gloriam iporum vt locus habitationis eorum
sic eorūdem presentia illustretur. Hanc tamen glo-
riam sibiip̄si minime querūt. sed ei de cuius munere
et hec oia alia acceperunt. Erit ergo celū empyreum
sicut aula regia regis regum et dn̄o omniū seculoꝝ
presidente regibus innumeris et hominibus et ange
lis assumptis honore et decore regio fulgentib⁹ ad
ornata. Si vero querat quantā partē vnusquisq̄ an
gelorū beatorū occupabit de celo empyreo. Hic re-
spondendū videtur q̄ tetigi tibi in precedentib⁹ vez
de limitatione et diffinitione virtutū hmōi substan-
tiarum. Verisimile eni est vt qui maioris glorie vel Nota
nunc sunt. vel tunc sunt in futuro maiores vel subli
miores vel nobiliores partes celi illius obtineant
quāq̄ verū sit q̄ etiam in partibus equalibus dissi-
milis vel inequalis glorie possunt angeli collocari
quemadmodum eni longe inequales anime huma-
ne sapientia et virtutibus et his vel naturalibus vel
alijs interdum corpora equalia inhabitant interdū
econtrario. Sic nichil prohibet esse possibile in pti
bus empyrei celi. equalibus inequalis glorie ange
los esse aut econtrario. Si vero quis querat quid
accrescit glie beatissimorū angeloꝝ ex locis hmōi?
Respondeo in hoc quia etiā si eis inde nichil accre-
sceret ex habitatione cū hmōi et presentia eorum os

natur ꝛ decoratur mirabiliter aula illa dei altissimi
quemadmodum si posueris ꝙ magnatibus nichil
accrescit et inhabitatione sua in aula regia tamen
ipi aule regie accrescit ex inhabitatione eoꝝ ꝛ ꝑsen-
tia in eadẽ ornatius pulcherrimꝰ et decor honorabi
lis. Quorum vtrūqꝫ ẽ ipi regi in gloriam magnã et
hãc solam beatissimi illi angeli querunt non ꝓpriã
Sicut enim totum qđ habent beatitudinis ꝛ glorie
ab ipo recipiunt: sic totum in eius gloriã ꝛ honorẽ
laudemqꝫ refũdũt et quemadmodum non ẽ corpus
in quo anime humane virtuositas ita operari ꝛ ap-
Nota. parere possit vt corpꝰ humanũ neqꝫ ita ornabile vir
tutibus eiusdem aut receptibile ipãrum ita non est
corpꝰ in natura adeo ornabile ꝑsẽtia sanctorũ ange
lorum vt celum vltimũ nec ĩ quo ita refulgere possit
gloria ipsorũ. Iã aũt alibi didicisti. qꝛ gaudet vna-
quequꝫ natura que gaudere potest extentiõe et diffu-
sione virtutum suarũ ꝛ bonitatis quam a creatore rẽ
cepit. Sicut apparet in omnibꝰ luminosis ꝛ aroma
ticis ꝛ calidis calore actuali etiã si inanimata ꝛ insẽ-
sibilia omnino sint. ¶ Amp̄. qui ponit celum hmõi
sic ornatum ꝛ decoratum vt predixi non eẽ: manife-
stum ẽ tibi quantum detrahit glorie dei altissi. Ma
iorem eñ ac precipuã partem indubitanter. Simi-
liter et quantum detrahit ꝑfectiõi vniuersi quia po
tissimam maximãqꝫ ac nobilissimam partẽ. Vtrũqꝫ
aũt istorum ꝛ incõueniens ꝛ impossibile ẽ quia nec
vniuerso põt deesse capitalis ista pars ac precipua
nec dei altissimi gloria adeo enormiter detruncata
ac decapitata. Qui ꝯo ponit vt dixi ponit ꝛ dei glo
riam in vltimitate sue ꝑfectiõis ꝛ vniuersum in con-
summatiõe sue integritatis. Q; si quis dixerit quia
qui posuerit aliud celum supra empyreum prestan
tius ꝛ ornatius ipo ponet in maiori ꝑfectione vni-
uersum et deo altissimo maiorẽ gloriam. Respõdeo
in hoc duobus modis. primum qꝛ ista positio ducit
eum in infinitum ꝛ cogit eum ponere celos sine nume
ro ꝛ vniuersum absqꝫ termino. Secũdum dico qꝛ in
corporibus naturalibus nõ potest eẽ nobilitate no
bilius ipsũ enim ẽ in ordine celorum ꝛ aliorum ma-
gnorum mundi corporum in vltimitate nobilitatis
quemadmodum ignis in ordine elementorum. No
bilitas corpoꝝ animaliũ nõ videtur eẽ vniuoca nul
lo modorũ. Debes aũt scire quia fuerunt forsitã lo-
quentes ꝛ adhuc sunt qui posuerũt totũ qđ ẽ a luna
supra vitam eẽ solummodo ꝛ stellas atqꝫ lumina spi
ritus esse ꝛ nihil oĩno corporeitatis vł corpulẽtie ibi
esse. fulgores vero et illuminositates que ibi appa
rent ꝓcedere ab hmõi spiritibus. Illud aũt qđ eos
in hũc errorẽ induxit potissimum eẽ videẽ lucis nobi
litas ꝛ ordo. quoniam inter corporales dispositiões
immo inter omnia que videntur ꝑma eis visa est ac
nobilissima ꝛ ꝓpter hoc a spirituali natura prima
ꝓcessisse. Quare nec corpus eẽ nec spiritum sed me
dium inter ipa. Tu vero iam non dubitas qꝛ hmõi
homines motum destruũt in celestibꝰ ꝛ celis omni-
bus et non solum sensu indigent quia hmõi homi-
Nota. nes destruunt in celestibꝰ ꝛ celis omnibus ꝛ nõ solũ
sensu indigẽt qui nec oculis suis credũt sed vt pena
sit Aristoteles. Iam aũt dixi tibi in precedentibus
quia stellarũ ꝛ humanarũ certitudo indigẽt inquisi
tiõe ꝑscrutata ꝛ tractatum desiderat singularẽ qui
non ꝑtinet ad ꝓpositum ꝛ multa de his imo maior
pars eorum que hic audiuisti ẽ ꝑter intentionẽ pro
positi. Uerum ego digressum sum ad illa vt pate-

facerem tibi aliquatenꝰ ꝓfunditatem ꝛ veritatẽ ser
monis philosophici ne vllo modo putares ipsũ con
temnẽdum eẽ. Sicut moris ẽ quibusdam stultis qui
bus videẽ nihil sapiẽter dictum nisi viderint illud ar
ma tamen ꝓbationibus ꝛ rethoricis floribus ador
natum ꝛ qꝫ ẽ maioris insanie qđqđ non itelligunt er
roneum opinãtur. Tibi ergo de rebꝰ tam difficilibꝰ
ꝛ a consuetudine ꝛ exercitatiõe tua tam lõge distan
tibꝰ sufficiant ad ꝑsens ea pauca que audisti donec
ꝑuentas ad inuestigationem ꝑti; spiritualis vniuer- Nota
si ꝛ donec tibi patefiat natura spũalitatis ꝛ nominẽ
tur tibi atqꝫ numerẽtur differẽtie ipius ꝛ compara
tiones. Deinde species ordines gradus ꝛ officia sub
stantiarũ spiritualium ꝛ quid de hijs contineãt vel
habeãt smones autẽtici qui sunt smones propheta
rum immo smones dei altissimi ꝛ post hoc opinio-
nes philosophorum nec non ꝛ magoꝝ. Addam tibi
etiam explanatiões hmõi smonum. nec non ꝛ decla-
ratiões veritatis in his ꝛ destructiones erroris que
circa ea sunt vł fuerũt. ¶ Sequiẽ aũt ea q̃ ꝓcesserũt
stabilire eẽ celi ꝙ aplanon vocant. Hec aũt fiet tibi
duabus vijs. Dico igiẽ qꝛ cum celũ vltimũ qđ ẽ em-
pyreum simplex sit hoc ẽ vnius nature ꝛ immixtum
atqꝫ incompositum ꝛ iterũ quietum ac stabile stabili
tate ꝑpetua. qm̃ quies ac stabilitas ordie nature ꝑ-
cedũt motum et instabilitatem siue inquietudinem
ꝑsequens ẽ eodem ordine simplex ꝛ mobile. Quare
inter celum stellarum fixarũ qđ ẽ mobile ꝛ multipli-
citer vt tibi palã faciam compositum ꝛ celum empy
reum qđ est quietum ꝛ stabile interuenit ex necessita
te celum medium simplex videlicet ꝛ mobile. nõ eñ
dubitari potest quando inter simplex stabile et com Nota.
positum mobile mediũ sit simplex mobile. ¶ Amp̄.
dubitari nõ potest quĩ compositũ mobile precedat
ordine nature simplex mobile. Que autẽ precedunt
vel priora sunt ordine nature si posteriora eis sunt
multoforttius ipsa prioribus eñ multoforttius cõ-
petit esse ꝙ posterioribus. ¶ Amp̄. Si mediũ illud
celum deesset non esset completum in parte illa vni
uersum corporeũ et remansisset ibi vacuum nature
Quemadmodũ si solis extremis coloribus existen-
tibus medij non essent incompleta esset vniuersitas
colorum et reliquisset inter extrema vacuũ valde in
decens ꝛ de forme creatum. ¶ Amplius. Ordo
nature ordo veritatis est neqꝫ enim falsa neqꝫ erro-
nea est natura. Sicut igitur est in ordine nature sic ꝛ
veritatis. In veritate igitur est celum qđ applanon
noiant. Secunda via est palam patens et aperta ꝯ
eos qui octaue sphere sine celo stellarum fixarũ po
nunt motũ sm̃ obliquum vel in ante ꝛ retro. ¶ Ma
nifestũ est eñ ꝙ rectũ prius est deflexo siue obliquo. Nota.
Non eñ est obliquatio vel deflexio nisi a recto qua
re motus rectus ꝛ indeflexꝰ prior est motu obliquo
ꝛ indeflexo ꝛ propter hoc a proportione mobile re-
ctum et indeflexum motu obliquo atqꝫ deflexo. Ap
planon vero est hmõi. Unde ꝛ applanon noiatũ est
quia sine errore hoc est sine deflexione ꝛ obliquatio
ne ꝓpter hoc eñ ꝛ planete sic noiati sunt quasi erro
nei vel errabundi ꝓpter scꝫ obliquationes et defle-
xiones motuum que apparent in eis. ¶ Amplius.
Unum multo ꝛ simplex multiplici ꝛ equale inequa
li ex necessitate prius. Motus autem applani vnꝰ
est simplex ꝛ semper equalis. Ceteri vero motꝰ hoc
est aliorum celorum econtrario se habent. Quare si
isti sunt multoforttius ille ꝛ propter hoc eiꝰ mobile

stue subiectum. Celum vero stellarum fixarum faci-
le stabilitur per motus stellarum ipsarũ apparẽt eni
moueri stelle fixe omnes quemadmodum si fixe eẽnt
in rota vna reuoluente eas motu suo. Cum eñ impos
sibile sit eas moueri motu proprio sicut ꝯfestum ꝺela
rabo necessario mouenẽ motu corporis i quo fixe sũt.
palam eñ quia neqꝫ aliq̃ impellẽte neqꝫ aliquo at-
trahente quoniam de ill' eadem eẽt questio ⁊ ita cur
reret res i infinitum aut eẽt circul⁹. Tu autem vidi-
cisti alibi destructionẽ vtriusqꝫ istoꝝ icõueniẽtium.
¶ Amp̃. si aliqua stella fixa moueret suo motu pro-
prio ⁊ omnes similiter mouerent proprijs motib⁹.
¶ Manifestũ eñ est quasdam omnino non moueri
vꝫ polos ambos. ¶ Amp̃. Cum omnes hm̃oi stelle
Nota. eiusdem nature sint quãtum ad principium motus
⁊ causam alioquin nõ mouerentur vna specie mot⁹
vꝫ motu circulari ergo q̃ sunt eq̃lis magnitudinis
mouerentur equaliter ⁊ que iequalis iequaliter. Ra
rum quippe ⁊ decensum ibi locum non habẽt. Stel-
le igitur q̃ sũt in maiori visa lucidiores aut via alijs
septemtrionalibus imaginibus mouerẽtur velori⁹
stellis omnibus que sũt circa circulum equinoctia-
lem. Hoc autem manifeste falsum ẽ cum septemtrio
nales omnes minores circulos describant q̃ q̃ sunt
iter arietem ⁊ libram ⁊ generaliter quãto ppinquio
res sunt alterutrum poloꝝ tanto minores circulos
describunt in eq̃li tempore. Quanto ꝯo remoti⁹ ab
alterutro poloꝝ tanto maiores circulos describunt
in tãto tempore. ¶ Amplius. Si stelle fixe mouerẽt
proprijs motibus mouerẽtur indubitanter in celo et
per illud. Quare scinderent illud atqꝫ diuiderẽt tot
scissuris et tantis quot ⁊ quantis stelle ipe eẽnt que
Similitudo bona. mouerent. Quare fieret diuisio partium celi ⁊ elonga
tio earum vnius ab alia ⁊ exitus ipsius celi fieret a
suis terminis ⁊ limitibus quemadmodum si magna
corpora instar magnorum montium mouerent per
totum mare scissuras ⁊ diuisiões in ipo facerẽt ⁊ ex-
trema ipsius maris extrema cogerent littora ⁊ inũ-
datiões immensas facere. Qui exitus ⁊ inundatio-
nes ⁊ si in mari possibiles essent in celo tamen stella
rum manifeste impossibiles sũt cum extrema celi il-
lius quo exire possint non habeant celum ꝯo super⁹
⁊ irrumpere non possint. ¶ Amp̃. tu iã nosti opinio
Nota. nes philosophorum de celis quia impassibiles sũt
a parte ista hoc est insecabiles ⁊ indiuisibiles. Et di
xit quidam ex eis quia si secabiles aut diuisibiles es
sent aut partes eoꝝ diuise redirent ad coniunctionẽ
post diuisionem huiusmodi aut remanerẽt in illa di
uisione. Qꝫ si redirent quemadmodum in aqua di-
citur redditus huiusmodi nõ posset fieri nisi per motũ
rectum esset igiẽ partibus eius motus rectus ⁊ pro
culdubio natural'. Quare ⁊ toti celo esset motus re
ctus naturaliter. Necesse eñ ẽ partium ⁊ totius eũ-
dem esse motum naturalem. Quia igitur put ostẽ-
dit iste celo non est motus naturalis rectus in parti
bus eius. Quare consequens est diuisionem hm̃oi
non eẽ reparabilem per reditum supradictum. Qua-
re si fieret diuisio huiusmodi necessario remanerẽt
celi scissi ⁊ lacerati ⁊ ita in diuisiõibus illis esset va-
cuũ aut necesse haberet creator cõtinue diuisiones
hm̃oi nouis corporib⁹ resarcire cum diuisiões hu-
iusmodi ex necessitate continue fierent eo q̃ motus
stellaꝝ ꝯtinuus sit et non habens interpolationem.
¶ Amplius. si stelle in celo suo fixe sunt ⁊ ei adhe-
rentes: manifestum est q̃ impossibile ẽ eas moueri
nisi motu ipsius quemadmodum claui fixi i rota vo
lubili vel alia queqꝫ adherẽtia eidem non est possi-
bile vt moueatur manẽte huiusmodi affixione et ad
herẽtia nisi motu rote ipius. Si vero sũt in celo quẽ
admodum pisces in aqua vel in mari ⁊ mouentur in
celo quemadmodum pisces i mari accidit q̃ dixi ti-
bi de diuisionibus ⁊ scissuris eiusdem celi. ¶ Amp̃.
de piscibus manifestum est quia si de necessitate se- Nota.
querentur motum maris q̃ fixi eẽnt vnusquisqꝫ coꝝ
in loco suo. Alioquin vnde eẽt ista colligatio ⁊ socie
tas motuum in piscibus. Si eñ vnicuiqꝫ stellarum
ẽ proprium principium motus. Unde erit ista socie
tas seu vnitas actus vt coniūgit quantum motũ celi
sui neqꝫ enim i eis que volũtarie mouentur hm̃oi so
cietas inuenitur nisi in paucis ⁊ ad modicum. Neqꝫ
in eis que naturaliẽ mouẽtur hoc vnq̃ reperitur nisi
adinuicem alligata sint vel alterum in altero fixum
vel ambo in tertio. ⁊ propter hoc motum tertij ex ne-
cessitate sequentur simul. ¶ Amp̃. Aut cõmunicant
stelle ⁊ celum in pricipio mot⁹ q̃ ẽ dicere aut vna et
eadẽ virt⁹ ẽ q̃ mouet celũ ⁊ stellas aut nõ. Qꝫ si ꝯmu
nicãt hoc ẽ si vna ⁊ eadẽ virt⁹ ẽ mouens illud et illas
Sicut igiẽ nõ habẽt propriũ motorẽ sic neqꝫ proprium
motum et quemadmodum mouentur a motore celi
dum mouet celum. Ita ⁊ mouẽtur motu ipsius celi Nota.
non enim motor celi motum influit in celum ⁊ stel-
las equaliter ordine influentie licet ordie temporis
hoc faciat. Quẽadmodũ motor man⁹ tue nõ i influit
simul ordie influẽtie motũ sup manũ tuã ⁊ sup dola-
brã dũ aliq̃d dolas Simul iq̃ ordie influẽtie. licꝫ or
dine tpis hec simẽ faciat. Sic motor celi p̃mum sup
celũ motũ influit ⁊ per hm̃oi motũ sup stellas Si ꝯo nõ
cõicãt i p̃ncipio mot⁹. Unde igiẽ tanta societas tanta
qꝫ vnitas in motu? Diuersitatem eñ p̃ncipioꝝ me-
diatorũ diuersitas sequi cõsueuit effectuũ. ¶ Amp̃.
stelle aut partes aut membra aut instrumẽta aut or
natus sunt ipsius celi. Quodcũqꝫ aũt istoꝝ sit neces Nota.
se est vt moueantur motu ipsius celi partes eñ ⁊ mẽ
bra ex necessitate mouentur motu totius ⁊ a virtu-
te mouente totũ. Similiter instrumenta ⁊ ornatus
motus vtentis siue habentis illas. ¶ Amp̃. si stelle
fixe essent in celo ⁊ mouentur motu ipsius tantũ mo
uerentur indubitanter eodem ordine ⁊ equalibus per
omnia velocitate et tarditate. Quare michi accre-
scit eis q̃trum ad motũ vel mouendi modũ ⁊ ordinẽ
ex eo q̃ eis ponitur proprius motus. Inutiliter igiẽ
atqꝫ superflue eis ponitur. Quare ex necessitate mo-
tu corporis in quo sunt mouentur. Est igitur celum
in quo ipse stelle sunt. ⁊ hoc est celum cuius stabili-
tionẽ intendebam. Scito aũt quia si dixerit q̃s stel-
las esse sub celo stellarũ. idem sequi necesse est: Cuꝫ
eñ sit inter illas vacuũ nec adinuicẽ ipse sint conti- Nota
nue vel contigue erit necessario corpus continens
eos omnes. Quare erit circundans oẽs celos septẽ
planetarũ ipm igitur erit propria nominatione celũ
stellarũ siue stellarũ fixarum. ¶ Amp̃. si stelle moue-
rentur proprijs motib⁹ a diuersis motorib⁹ que esset
causa propẽ quã ille que propinquiores sũt polis mo-
uerent tardi⁹. Qui ꝯo remotiores ab eis veloci⁹.
¶ Am. quõ starẽt imagines signoꝝ ⁊ alie imagines
seu choree eaꝝ. hec igiẽ sũt duo iudicia certissima
quibus iudicaẽ eas moueri solo motu corporis q̃d
celum stellarũ fixarũ dicitur vꝫ stabilitas imaginũ
in figuris suis ppetua ⁊ indissipabilis deinde ordo
ipse ⁊ equalitas motuũ earum atqꝫ cõformitas ad

ꝑrio: sed potius motu corꝑis ꝯtinentis ipm. Juxta
modum quem declarauit alpetrangi in libro suo de
hoc. Et declarationes eius nõ parum adiuuabunt
te ad id in quo ẽ hoc est ad stabilitionem septem ce-
lorum septem planetaꝝ quarum declarationũ sum-
ma hec ẽ. qꝛ motus qui videntur in eis nõ ẽ possibi-
le vt sint eis ꝓprium nec ex motibus eoꝝ est iste qui
eis imponitur transitus circuli zodiaci ꝛ ꝓprium eius
ꝓprie ꝓpter duas causas. Primum quoniam ꝓprie
in eo circulo non sũt immo sub eo longe distantia in-
credibili. Secũdum quia transitus iste magis ẽ ipi⁹
circuli signorũ potius enĩ circulus huiusmodi trã-
sit suis reuolutionibus ipos planetas qm̃ transeat
ab eis. ꝛ hoc ẽ quoniam mouentur inequaliter. Cõ-
Nota pleta eni vna reuolutiõe cuiuscũqꝫ ex planetis diur-
na complet vna reuolutio eiusdẽ circuli ꝛ aliqd am-
plius de secunda ꝛ ideo planetarũ vnusqsqꝫ nõ inue-
nitur neqꝫ apparet eẽ in fine ꝯpletiõis reuolutione
siue diurne sub ea parte circuli signorũ ĩ qua appa-
rebat ĩ ꝓncipio eiusdem reuolutiõis. Verbi gratia
si fuerit sol sub gradu aliquo circuli illius in ꝓnci-
cipio alicuius diei in ortu suo: completa illa reuo-
lutiõe sua diei ꝛ noctis illius non inuenitur ĩ ortu suo
hoc est in ꝓncipio secũde diei sub eodem gradu im-
mo sub alio anteriori quemadmodũ si fuerit in ortu
suo in principio hmõi diei sub primo gradu pona-
natur arietis: non inuenitur cras eadem hora sub eo-
dem gradu immo sub sequẽti scꝫ secũdo. Causa aũt
in hoc ẽ velocitas reuolutiõis celi stellarũ fixarum
q̃ addit singulis diebus naturalib⁹ sup velocitatem
motus celi deferentis ꝛ reuoluẽtis solẽ fere gradũ
vnum ꝛ hec additiões cum collecte fuerint comple-
Annus solaris. bunt reuolutiõem circuli signorũ fere aut ꝓpe. Tẽ-
pus autẽ reuolutionis istius ann⁹ solaris ꝓprie di-
cẽdus ẽ cum fuerit examinatissima calculatiõe col-
lectum ꝛ hoc ẽ intẽtio philosophi ꝑnominati alpe-
trangi. Appꝫ etiam tibi ex his causa erroris eorũ
qui putauerunt solẽ ꝛ alios planetas moueri circa
motum celi stellarum fixarũ ad oriẽtẽ. non eĩ aduer-
terũt additionẽ quam dixi tibi que ẽ velocitatis mo-
tus celi stellarũ fixarũ super velocitatem mot⁹ celo-
rum septem planetarũ ꝛ ideo attribuerunt transitũ
circuli signorũ planetis q̃si trãsiretur ab eis vere ac
Nota. ꝓprie motu iporum cum potius ipe motu suo eos
trãseat ꝛ sup velocitatẽ eorũ velocitas ei⁹ addat vt di-
xi tibi. Et quia saturnus ꝓpinquior ẽ celo stellarũ si-
ue circulo signorũ ꝯformior ẽ in velocitate mot⁹ ei-
dem celo q̃ omes alij et hic est ordo nature. Quare
minus discrepat in hoc ab ipo ꝛ ꝓpter hoc min⁹ ad-
dit velocitas motus ipi⁹ celi sup velocitatẽ motus
saturni siue celi ipsi⁹ Quanto aũt minores sũt addi-
tiones singulorũ dierũ tanto necesse est plures eorũ
colligi ad ꝯpletionem anni vel annualis reuolutio-
nis. Quare necesse fuit annum saturni lõge maiorẽ
esse anno solari ꝑmutata ꝓportione additionis ad
aditiõꝫ. Verbi gratia. Sicut apparet manifeste de
sole qđ addit velocitas motus celi super velocitatẽ
motus illi⁹ singul' dieb⁹ gradum vnũ. Sic ꝛ ĩ satur-
Saturnus. no manifestissimum ẽ q velocitas celi addit sup ve-
locitatẽ mot⁹ saturni vel celi ipius tricesimũ tm̃ vnius
grad⁹. Qui omes additiões cum collecte fuerit do-
nec impleant integrã reuolutionẽ celi nõ cõplebũt
nisi in spacio q̃draginta annorũ qđ ẽ annus saturni
Similis ẽ causa de anno Jouis. qui est duodeci an-
norum solarium. luna vero qꝛ longissime a celo seu
circulo signorum remota ẽ maxime discrepat ĩ mo-
tu et velocitate illius a motu circuli signorum qua-
re ex necessitate maiores sunt additiones mot⁹ cir-
culi signorum sup motu illius ꝛ propter hoc merito
paucioribus hmõi additionibus completur integri-
tas circuli. Inuentus est enĩ addere circulus signo-
rum sup motum lune singulis diebus tredecim gra-
dus ꝛ duas tercias vnius gradus q̃ cum aggregate Nota.
simul fuerint complebunt circulum integrum: et tẽ-
pus earum erit mensis qui proprie annus est lune ꝛ
iuxta hanc viam se habet de ceteris planetis secun-
dum intentionem dicti philosophi. Cuius ingenio-
sitatem inde ne spreueris. Aggregabo igitur ratio- Rõcinatio
cinatiõꝫ ex omnib⁹ ãtedictis ꝛ dicam qꝛ motus alte- sup ꝓdi-
rius modi qui ponitur in planetis impossibilis ẽ pri- ctorum.
mum propter scissuras antedictas. deinde quia nec
polos habet nec centrum cuius figura eius nec cir-
cularis sit nec circulari similis immo irregularis et
inaudita vsqꝫ ad tempora hec. Tertio ꝓpter contra-
rietates quas audiuisti de virtutibus mouentibus.
Quarto ꝓpter supfluitatem motus huius qꝛ neqꝫ
addit ista positio aliquid motui vel in velocitate aut
tarditate aut ordine. Eadem enim omnia accidunt
planetis de tarditate ꝛ velocitate de occultatione ꝛ Nota.
apparitiõe ꝺ coniunctiõibus ꝛ oppositionib⁹ ꝛ alijs
omnibus que astronomi requirũt ponẽtib⁹ eos mo-
ueri motib⁹ celoꝝ suoꝝ qui accidũt positis istis q̃ is-
tas habẽt difficultates ꝛ ꝯtradictiones q̃re nõ solũ
supuacue ponitur eis hmõi mot⁹ sꝫ etiã noxie ꝛ perni-
ciose. ¶ Amp̃. in regiõe septem planetarũ certum ẽ
non esse vacuum. Neqꝫ igitur est vel esse potest ibi Vacuũ nõ ẽ
corpus vnum vel multa. In quo vel in quibus ꝛ per in regione
quod vel que moueantur huiusmodi planete et pe- planetarũ.
ne eadem in hoc dies que dixisti in motu celi stella-
ti aut enim corpus illud habet motum et illo motu
reuoluit planetas aut non. Si sic non erit igitur di-
uersitas in motibus eorũ nisi qualis est in motibus
stellarum fixarũ quare non habebunt declinationes
ad austrum vel aquilonẽ sicut stelle fixe. Sed moue-
bũtur vno ordine in circulis eque distantibus. Con-
trariũ autem apparet euidenter a sensu. quare vel
non est vnum corpus ibi continuũ vel nõ est illud re-
uoluens corpora septem planetarũ. Q; si dixerit q
reuera est ibi vnum corpus continuũ. sed non reuol-
uit corpora septem planetarum tunc necesse ẽ cor- Nota
pora septẽ planetarum in illo et per illud moueri ꝛ
tunc occurrit inconueniens de scissuris ꝛ diuisioni-
bus corporis illius queadmodũ de scissuris ꝛ diui-
siõibus celi stellati. Q; si dixerit quia corpus illud
reuoluit corpora septem planetarũ. ¶ Manifestum
est hoc esse impossibile cũ corpus illud nõ possit ha-
bere nisi motum vnũ quare nõ possũt mouere mo-
tu illo aliqua que ĩ eo sunt nisi motu vno. Apparet
autem multa diuersitas in motib⁹ planetarum. Ne-
cesse igitur est in regione illa esse corpora multa et ab
illis moueri corpora septem planetaꝝ. Non dico in
illis ꝛ per illa propter scissuras et diuisiones quas
predixi tibi que corpora nisi essent ambientia et cõ-
tinentia totum quod est postea sed essent sicut globi
pregrandes maiores longe q̃ sint corpora planeta-
rum tunc eadem esset questio de motibus illorum ꝛ
quiete que est de motibus iporum planetaꝝ. Qua-
re relinquitur vt corpora illa sint corpora grandia Corpa grã-
et spherica ambiẽtia ea q̃ sub ipsis sunt totaliter et dia ꝛ sphe-
huiusmodi corpora vocamus celos cum sint mobi- rica.

lia ⁊ mouentia motu suo corpora septē planetarū. Quia igitur numerus motuum ē iuxta numerū mobilium siue mouentium. Numerus aūt motuū septenarius ē sicut euidēter appet p diuersitates additionum pnominatarum. Numer⁹ igitur celorum q̄ sūt inter celum stellatum ⁊ q̄ttuor elemēta septenarius est cum manifeste appareat septem eē mot⁹. Jam ei claruit tibi ex his que precesserunt quia mot⁹ septē qui apparent in planetis nō sūt eorum quippe sed sūt sicut partiū in totis suis qui ipa tota mouentur pptie igit septem celorū illorū sūt huiusmodi mot⁹.

Indicat etiam ista diuersitas q̄ mot⁹ istorū celorū septem non sūt circa polos circuli equinoctial; seu circa polos mūdi neq̄ super axes eorū immo circa polos circuli signorū ⁊ sup axem eiusdem. Si eñ circa polos mundi esset vel sup axem mundi sequeret id q̄ apparet de motibus planetarum ò necessitate motuum stellarū fixarū ⁊ pp̄ter hoc non apparet declinatio in planetis ad austrum vl' ad aquilonem ⁊ hoc ē quoniam si imaginat⁹ fueris duos circulos hñtes idē centrū ⁊ duas stellas moueri i eisdē circulis circa commune centrum earū et sup polos eorūdem circulorū. Si stella que describit maiorē illorū circulorū non habet declinationem vl' exit a circumferentia eiusdem circuli neq̄ illa que describit minorē circulum habebit declinationem vl' exibit a circūferentia circuli sui. hmōi aūt declaratio erit hec.

Nota.

¶ Manifestum q̄ppe ē q̄ vnusquisq̄ planetarū habet locū in celo suo sub aliqua stella que est in circulo signorum. Quare si celi septem planetarū sequuntur in motibus suis ⁊ ordine motuum ipsorū sequūtur ⁊ planete omnes mot⁹ stellarum i ordinib⁹ suis ⁊ ineq̄litate temporū reuolutionū ipsorū. Quare nō habebunt declinationes. Sicut neq̄ stelle fixe. Sed tur ergo ex his quia motus planetarū sunt sicut dixi hoc ē circa polos zodiaci siue circuli signorum ⁊ inde sunt ei declinationes iste sequentes declinatiōes circuli signorū quib⁹ declinata circulo equinoctiali siue eq̄tione diei. ⁊ ego non induxi tibi ista de motibus planetarū pp̄ter ipsos motus eorū ⁊ sed propter stabiliendum eē ipsorum celorū ⁊ numerum eorūdē facilis autē ē tibi declaratio declinationū istarū. Si clare imaginare potueris motus istos obliquos septem celorū additiōes que sūt a motu octaue sphere ex reuolutionib⁹ ei⁹ quotidianis super reuolutiōes ipsorū. Quēadmodū eñ rectitudo mot⁹ vniuscuiusq̄ istorū septē celorū pħiberet declinatiōes planetarū ⁊ apparitiōes eorū ad austrū ⁊ aquilonē. Sic ⁊ decliatio et obliquatio motuū eorū facit diuersitates apparitionū ⁊ obliquationū planetarū ad austrū ⁊ aqlonē nec te pturbet q̄ a quibusdam minus intelligentibus dici solet quasi moueat nauis aliq̄ motu aque deferentis eam hoc ē ea velocitate qua ipsa aqua et aliquis moueatur a puppi eiusdem nauis ad proram vel econuerso. et hoc motu contrario ipsius nauis q̄ mouebitur homo ille duobus motibus contrarijs vz motu nauis ⁊ hec quidem ē motus aque nauem deferentis et insuper motu proprio quo pertransit longitudinem nauis. Iste enim sermo hominum est pauce consideratiōis ⁊ hoc ē quoniam si pari velocitate nititur cōtra motum nauis q̄ moueat ⁊ nauis. Dico q̄m hmōi hō nō moueat a loco sȝ in loco et motu isto retinet locum in quo est ne transferat cū nauis ad alium. ⁊ hoc manifestū est a sēsu q̄ si vocaueris signū aliq̄ extra aquā vl' etiam in aquam a dextris ei⁹ vel a sinistris directe videbit se ⁊ quicūq̄ enim mouebitur indirecto eiusdē signi toto tempore motus illius ⁊ si notaueris duo signa pdicto modo erit hic manifest⁹. Q̄ si maiori velocitate q̄ nauis moueatur nititur circa motum illi⁹ tunc manifestum erit a sensu pdictos modos idē p signa notata vel fixa q̄ mouebitur a loco p spatium aliq̄. Si vero minori velocitate nitatur circa motū nauis quā nauis ipa moueatur tunc necessario seq̄t motum nauis sed non tanta velocitate quāta nauis et hoc est eisdem modis similiter manifestum fiet a sensu. Quare manifestum ē hmōi homines errasse qui in pdictis exemplis opinati sunt moueri hominem sic motum contrarijs motibus.

Motus nauis.

Nota

Si quis vero dicat motū rectū opari motū circularē ⁊ iterū motū circularē opari motū aliū circularē illi ꝯtrariū. dico q̄ verū ē hoc ⁊ appareret a sensu. equa q̄ppe mouēs rotam ligneam colūnam molendinariam mouetur motu recto ⁊ mouet rotam illam circulariter et iterum rota illa mouet circulariter rotam aliam vl' columnam cui affixa est mola ⁊ ipsam etiam molē illam per motu alio circulari ꝯtrario. Sed manifestū est q̄ illa omnia per accidens fiunt ⁊ non per se. Nōdū autem scitum est a me nec adhuc peruenit ad me q̄ ab aliquo scitum sit. q̄ huiusmodi machine vel machina inuenta in celis sint quāq̄ ptholomeus dicat quia multa corpa sphærica sunt ibi que vel quorum mot⁹ nondum sciunt. Eodēmodo rñdeo tibi in motu bige siue quadrige qui compositus est indubitanter ex multis motibus motus enim axis rectus tñ ē mot⁹ do rotarū est mot⁹ multi angularis et hoc est q̄m singula puncta singulorū radiorū describunt figuras multiangulas ⁊ videtur esse hmōi figure difficile imaginabiles ⁊ reuera hominibus qui in huiusmodi pauce exercitatiōis sunt difficilis est imaginatio earum. Q̄ si eas imaginari tibi placuerit imaginare primū in vno puncto ex aliquo radiorū eiusdem bige vel quadrige ascensus quos facit ⁊ descensus reuolutione rote sue et erit tibi facile de oībus alijs similiter imaginari.

Mot⁹ bige

Ordo vero celorū declarare posse videtur duobus vijs. Et primum per viam alpetrāgi de quo tibi feci mentionē in precedentibus. Quorū eñ motus conformiores sūt motui celi octaui propinquiores eidem celo videntur. Quorum vero motus magis a motu illius discrepant remotiores. Sicut euidenter ostendi tibi i motu celi lunaris ⁊ hec fuit sententia prenoīati philosophi. habet aūt causam sue pbabilitatis hanc. quia vz cōformitas ⁊ similitudo in motu comitatur aut forsitan effectiue sequitur conformitatem ⁊ similitudinem in natura. Conformitas vero in natura propinquitatem ⁊ vicinitatem ⁊ interdum vnitatem in loco ⁊ situ siue positione. Econtrario aūt difformitas ⁊ dissimilitudo. quare idem erit ordo situum siue positonum atq̄ locorum ipsis celis qui est conformitatis et difformitatis in naturis et motibus eorū.

Alpetrāg⁹ philosoph⁹

Secūda via euidens est in parte a sensu. Eclipsis ei solis que per interpositionem lune est indicat solem et celum eius superiores esse luna ⁊ celo ipsius ⁊ lunam ipsam citeriorem et inferiorem eē alioquin nec prohiberet radios solis a mundo inferiori nec solū ipsum videri ab hominibus sua interpositione. Eadē via apparet quia mercurius est marte citerior et terre vicinior cum martē manifeste inuentus sit eclipsasse q̄ ⁊ in alijs planet; possibile ē inuēisset. Per

Eclipsis solis.

instrumenta vero astronomica ⁊ etiam quedam geometrica idem ordo certissime deprehensus est et deprehendi potest. Cum enim inuenta sit distantia centri terre ad vnā quāq; quindecim stellarum fixarum Similiter et distantia que est ab eodē centro ad stellam saturni inuentum est stellam saturni inferiorem esse et etiam excessus distantie ad distantiam et per eandem viam inuente sunt distantie omnium planetarum ab eodem centro terre. Quare differentie ⁊ ꝓportiones earum adinuicem et propter hoc ex necessitate ordo ipsorum planetarū in prioritate ⁊ posterioritate: in superioritate ⁊ inferioritate et hoc debes alibi didicisse.

Nota

¶ De profunditatibus ipsorum celorū siue de spissitudinibus eorum.

Profūditates celorū.

VT autem erigam te ad pleniorem considerationem ipsorum celorum que sūt magna mirabilia dei altissimi et vt dem tibi occasionem exercitationis amplioris dicam tibi aliqua de profūditatibus ipsorum celorum hoc est de spissitudinibus eorum. In primis igitur illud dico quia proportionales magnitudinibus ipsorū debent esse ꝓfunditates eorū et hoc idem manifestum est in animalibus eiusdem speciei corporibus enim eorū partes corporum proportionales sūt nisi error siue peccatum nature aut alia occasio hoc impediuerit. Uerbi gratia tibie tibijs et digiti digitis et ossa similium membrorū ꝓportionalia sunt totis suis. Uerbi gratia Si totum corpus vnius duplum est in magnitudine ad totum corpus alterius erit tūc tibia dupla ad tibiam ⁊ ossa in eadem ꝓportione se habebunt. Quia igit̄ nec error nature nec alia huiusmodi occasio locum habet apud celos necesse est ita se habere vt dixi. Errorem aut nature sane intelligo. Nō enim errat natura quantum in ea est in operibus suis aut operationibus sed per aliquod ex accidētibus impedit̄ quēadmodum quod strumosi vel gibbosi nascūtur aliq̄ hoīes fieri dicuntur per errorem nature cum fiat ex alia intentione q̄ ex intentione nature. ¶ Manifestū igitur est eam esse proportionem spissitudinis seu ꝓfunditatis vniuscuiusq; celorum ad profunditatem seu spissitudinem cuiuscūq; alterius que est magnitudinis totius ad magnitudinem totam. Quare q̄to minus ē celum totum lune toto celo solis tanto minus profundum siue minus spissum est alterū altero et ad hunc modum de alijs. ¶ Amplius si aliter se haberet esset in ipsis celis multa indecētia multaq; deformitas et nō esset ordinatio nature aut rectitudinis inter eos nec etiam inuenīretur tāta huiusmodi discrepātia. Qualiter eīn vel natura vel deus altissim⁹ ꝓuidisset celis amplitudines ordinatas ⁊ nō spissitudines siue ꝓfunditates iuxta eundem ordinem. Q̄ si volueris estimare de quantitate ꝓfunditatum ponam tibi exemplū in sole. dico igit̄ q̄ sol totalit̄ ē inter duas superficies celi sui hoc ē inter intimam q̄ circūuoluit atq; circūdat celū lune et est termin⁹ spissitudidinis siue ꝓfūditatis ipi⁹ ⁊ extimam eiusdē superficiē. Si eīn exiret vel in p̄te vl̄ in toto ab extima superficie cōuexitatꝭ celi sui tūc vel ipē tot⁹ vl̄ pars illa eēt i celo alio vꝫ celo qđ ē ꝓximū celo solis Quare sua reuolutiōe faceret scissuram in eodem. Utrum autē istorum est inconueniens videlicet et q̄ ipē nō sit in celo suo totaliter vel q̄ sua reuolutione scindat celum proximum celo suo et hec scissura taꝫ grandi hoc ē ad magnitudinē ipsius solis. Eadem inconuenientia sequūtur si exiuerit ab infima superficie celi sui ex necessitate enim tunc erit in celo lune vel totus vel in parte ex quo sequūtur eadem incōuenientia. Quare relinquitur ex necessitate ipsum esse totaliter locatum intra spissitudinē celi sui. Ex necessitate igitur profunditas seu spissitudo celi solaris aut maior est aut ad minus equalis diametro ipsius corporis solaris. Iam autē declarauit ptholomeus quia diameter solis quinto plus sesquialter est ad diametrum terre hec autem est proportio vigintiduarū ad quatuor. Cum igitur posueris iuxta positiones philosophorum geometrarū scilicet et astronomorū et ꝓbationes eorum pones ex necessitate quinquies tantum est decem milia quod leucas cū ipsa medietate diametri terre que ē mille leucas totum diametrum solis vndecim milia leucarum. Quia igitur iam declaratū est tibi quod ꝓfunditas celi solaris siue spissitudo ad minus equalis ē longitudini diametri solis.

Nota

Ptolome⁹

Nota.

¶ Nota spissitudinē celi solaris ⁊ solis ⁊ lune.

PAtefactū est tibi consequenter per hoc ꝓfunditatem illam non minorē esse vndecim milibus leucarum. Uerisimile autem est et longe maiorem esse. Per eandem viam erit declarare de aliorum celorum in quibus planete alij mouentur profunditatibus videlicet quod ad minus profunditates eorum erunt longitudines diametrorum ipsorum planetarum. Que vero declarauit ptholomeus et alij longitudines diametrorum ipsorum plāetarum cōsequenē declarauit ꝓfūditates ipoꝝ celorū ad min⁹ tātas eē q̄nte sunt lōgitudīes diametroꝝ ipsarū planetaꝝ. Uerbi gr̄a q̄ declarauit lunā eē octauā partem totius terre declaraui diametrū lune eē mille leucarū ⁊ hoc est q̄m proportio sphere ad spheram est diametri proportio ad diametrū triplicata ⁊ ad hunc modum se habet de alijs. proportio enim duorum milliū ad mille triplicata est ꝓportio octo miliū ad mille ⁊ hec est octupla. hec autem dupla triplicata. Iuxta hanc viam negociaberis in alijs ⁊ inuenies ita esse si libros eorū cōsulere volueris.

Diametri.

¶ Contra illos qui dicūt planetas esse maliuolos.

Error quorundam de planetis.

BOnis autem circa virtutes tam planetarum q̄ stellarum fixarū errauerūt erroribus in impietatē vergentibus ⁊ blasphemauerūt etiam loquentes cōtra bonitatē dei altissimi dicentes quosdam eorū esse malos ⁊ expresse vocātes eos infortunia ⁊ attribuētes eis magnā partē malorū id est viciorū ⁊ pctōꝝ que fiunt in isto mūdo inferiori vꝫ homicidia furta rixas cedes vulnera hoīm ⁊ prelia lites ⁊ iurgia fraudes ⁊ q̄cūq; sunt hmōi ꝑscrutandū est de hoc. hec quippe infamatio planetarum duorum vꝫ saturni ⁊ martis in blasphemiam directe infunditur creatoris. Si eīn per se hoc est ex naturali intentione virtutū suarum cause sunt malorū hmōi necesse est ⁊ ipos naturaliter esse malos ⁊ v̄tutes eorū. Cum igitur ⁊ esse suū ⁊ virtutes oēs quas habent naturaliter a creatore receperint. Sequitur ex necessitate creatorē malum esse qui ⁊ malos sciēter ⁊ voluntarie creauerit ⁊ malas virtutes ⁊ ad malum eis contulerit cū nulli dubium esse possit ipsū nichil creasse nisi scienter ⁊ volūtarie ⁊ virtutes oēs dedisse creaturis ad id et ad quod per se sūt non ad intentionem abusiōis. Qui

Donū dei

Nota

Igitur ita ponunt vt dixi manifestum est ista infama
tione duorum planetarum eos blasphemare circa
bonitatē creatoris. oīs autē blasphemia circa crea
Blasphemia contra creatorem. torem non solum impietas est ferro et igne extermi
nanda. Sed etiam error impossibilis. Bonitati eñi
creatoris nihil mutabiliter aut possibiliter accidit.
Q. si dixer iste quia mala huiusmodi non ꝓueniunt
a saturno ⁊ marte per se nec intentione naturali nec
intentione voluntaria: tunc manifestū est eos ridicu
lose hmōi homines et magis inique et magis erro
nee planetas istos nominasse infortunos vel infor
Nota. tunia atq; malos. Primum quia que ex accidenti
per hunc modū fiunt non nominant neq; denomināt
res neq; auferunt naturales nominationes et reb⁹
per se debitas. Quare saturn⁹ et mars nominandi
sūt boni et fortune et fausti cū iste nominationes eis
dem debeātur naturali bōitate quā nec casus nec ac
cidentia hmōi eis auferre vnq̄ potuerunt. Neq; ei
lux solaris mala dicenda est quia ex ea vel contingit
interdū vel contingere potest excecatio alicuius stul
te ipsum solem et diutius intuentis. Neq; ignis ꝓ
pter hoc malus nominandus est quia ex ipso inter
dū contigit exustio vel alicuius ex bonis ⁊ sacris do
mib⁹ quales sūt templa aut etiā alicuius viri et san
cti et optimi. Similiter si lapis cadens obuiaue
Nota. rit alicui bono viro et leserit ipsum vel etiam occi
derit non ꝓpter hoc vel malus dicendus est vel cul
pandus lapis ei intendebat solūmodo querere ⁊ ac
quirere sibi locum congruū et naturaliter debitum
Quare pter intentionem eius imo cōtra ⁊ vt ita di
catur eo inuito et non sine impedimento itineris sui
obuiauit ei vir ille bonus. ¶ Amplius: secundū hoc
nihil esset nominandū bonus nihil etiam dicendum
bonitas neq; iusticia aut alia virtus bona cū ex vno
quoq; bono mala aliis prouentant. Ex ipsa enim iu
sticia cui⁹ bonitas tantis laudibus ab omnibus ex
tollitur et predicatur ꝓueniunt carceres et vincula
mutilatiōes suspēdia et alia mortis mala gnā atq;
tormenta inumera latronib⁹ ⁊ aliis maleficis. ipsa
etiam dei bonita ex qua tot mala malis hominibus
atq; demonibus ꝓueniunt secūdū hoc nō esset boni
tas. ¶ Amp. ex vino ebrietas ex auro et aliis diuitiis
ss cupiditas ex aquis submersiones et ruine mole
dor domoꝝ et aliorum bonorum vtilium. Nemo tñ
Deliramenta quorūdā astrologoꝝ aliquid horum malum dicit aut nominat. Preterea
alia deliramenta sunt hmōi hominū quoniam et ho
ram solis infaustissimā dicūt. Mercuriū vero ponūt
quasi fallacem et quasi assentatorem et ꝓmiscuum
ipsum dicunt. videlicet cum bonis bonum et cū ma
lis malum cum masculis masculum cum feminis fe
mininum. ⁊ quia super his alias per me multa tibi
dicta sunt abreuiabo sermonē et subscindam narra
tionem compendio vt scias in paucis qualiter ⁊ que
ponenda sunt de his secundum opiniones hmōi ho
minū. Dico igitur quia nullomodo infamādi sūt de
malitia vel infortunio planete vl' alie stelle. Sʒ q̄ po
nūt saturno vl' vī vl' potentiā adiuuandi dirigēdi vī
Vide intellectiuā hūanā nullomō dn̄t eis attribuere cor
ruptiōes aut puersitates ipī⁹ neq; inclinationē siue
intensionē eiusdē ad fraudes dolos astucias simula
tiōes atq; mēdatia. Sʒ hec oīa fieri in vi itellectiua
p ieptitudinē siue ihabilitatē susceptibil' ⁊ hec ine
ptitudo ē ei a pte mrie hoc ē corpis. Cui⁹ exēplū ē i
vitio claudicatiōis. Cū eñi natura intēdit virtutem
gressibilē debite bonitat̄ p̄stare aīali vl' adiuuare eā

in animali per instrumēta gradiēdi inhabilitas seu
ineptitudo materie que fecit vt alterum crus alte Nota
ro sit breuius in huiusmodi animali cogit gressum
nō esse rectum et esse claudicationē. Sic est videre ⁊
in opatiōe ignis q̄ q̄ ē calefactio in vno ē adustio
in altero et vides difficultatem et tarditatem cale
factionis in ferro: facilitatem autem et celeritatem
cōbustionis in paleis et stuppa et quia longe citius
q̄ calefieret modicum ferrum magna quātitas stup
pe cōbureretur. Sic est tibi manifestū in compatio
ne lucis: que quidē visum in quibusdā adiuuat. In
autē impedit maxime si vehemēs fuit. In quibusdā
etiā penitus tollit quemadmodū in vespertilionib⁹
et noctuis ⁊ aliis hmōi animalib⁹ quoꝝ visus viget
in tenebris et cōfortatur etiā ex densitate tenebraꝝ.
Iuxta has vias et ista exempla ponendū esset astro
nomis si veritas subesset opinioni eoꝝ. Verbi gra
tia. Cū saturn⁹ scdʒ eos aspiciat i vtutē intellectiuā
anime hūane a parte corpis q̄ō multū et lōge plusq̄ Saturnus.
adhuc innotuerit potest in animam humanam im
peditur tñ operationum huiusmodi saturni in vir
tutem intellectiuam ⁊ impeditur iam vel inuertitur
seu torquetur in aliud vel etiam in cōtrariū in quod
cadit de virtute saturni super virtutē intellectiuam
et hoc est quia cum secundum eos saturnus intēdat
dirige re et illuminare virtutem intellectiuam hūa
nam ad ea cognoscēda que recta et vtilia et interdū
vsq; ad splendorem prophetie. Impeditur hec in
tentio ei⁹ ⁊ operatio a parte corporis quod anime
illi comūctum est et cū ex huiusmodi illuminatione
debet eē studios⁹ circa sciētias sacras ⁊ diuiales effi Nota
citur curios⁹ circa alias. Similiter cum deberet per
hoc esse solicitus rerū bonarū ⁊ vtilium ⁊ ad sancti
ficationē animarū pertinentiū prouidendarū ⁊ agē
darū efficitur melācolicus ⁊ cogitator vanarū ⁊ in
terdū impossibiliū rerum vel excogitator rerū no
xiarū quales sūt fraudes ⁊ doli circūuentiōes alio
rum simulationum ⁊ deceptiones. ⁊ hmōi exēplum
similiter est videre i visu corporali exteriori. In quo
accidit q̄ cū intorquetur vel premitur aliquomodo
pupilla oculi vnū videtur duo ⁊ interdū vnū videt
multa sicut in his que euacuati sunt p vigilias ⁊ ie
iunia vna fenestra vitrea videtur eis multa et vna
lucerna multe. Similiter ⁊ quibusdā quotiens litte
ras aspiciunt videtur sibi videre tria puncta vel q̄t
tuor lucidissima vel etiā plura. De aliis deliramen
tis melancolicoꝝ scʒ que tam multa ⁊ tam stupēda Deliramenta melācholicorum.
sunt vt vix credibilia videantur innumera suppetūt
exempla que scribi non oportet. sed ad hec ista tibi
agregaui ⁊ posui vt ex eis intelligas q̄ ea que sunt
de erroribus ⁊ peruersitatibus atq; fallaciis visus
non sunt ex ipsa virtute visibili per se neq; a vtute
altiori impendēte rectitudinē ⁊ bonitatē ipsius. Sʒ
a parte instrumenti est siue materie. Sicut vides in
obliquatiōe visus quā habent homines qui vulgo
strabones vocātur. Non enim hmōi obliquatio ex
virtute visibili directē et per se nec a virtute subli
miori multofortius cum virtutes quāto sublimio
res sunt tanto purioris bonitatis et maioris recti
tudinis eas esse necesse sit et hoc est propter appro
pinquationem earum maiorem ad potissimū atq;
rectissimum quod est creator benedictus. Iuxta hūc Nota
modum esset eis dicendum sm opinionem suam de
erroribus et peruersitatibus virtutis intellectiue
humane atq; de alteratiōibus ⁊ deliramētis eiusdē

⁊ vt curram per singula iuxta hūc modū esset eis dicendum ⁊ de ioue: quia cum ipse intendat super animas humanas vt ipsi ponunt fidem siue fidelitatem clementiā iustitiam benignitatem modestiam mansuetudinem a parte materie: id est corporum impeditur hec eius operatio quemadmodū: cum quis intēdit calefactionem cere: ⁊ remollitionē eius atq₃ aptationem ad scripturas ⁊ sigillationes debilitas materie ipsius cere dissoluit eam per calorem in liquefactionē. Sicq₃ fit vt cū debeat dictā remollitionē atq₃ aptationē recipere recipit dissolutionem et liquefactionem. Sic secundum eos dici oportet vt cū aīa humana debeat recipere a ioue secundū intentionē virtutis illius clementiā et benignitatem que sūt sicut animi apta mollicies ⁊ aplicabilitas ad oīe bonū et iustum recipit ex eadem virtute p occasionem dissolutā remissionem ⁊ flexibilitatem debilissimā. Sicut potest fieri secundū eandem opinionem p cōtrariā materie dispositionē vt recipiat anima hūana pro iusticiā et equitate rigorem crudeliā ⁊ clementiam inexecrabilitatem seueritatē pertinacissimā imo seuiciam que omnia cum victa sint pestilentissima iusticiā reputari se faciūt ab imperitis ⁊ parum videntibus. Sicut et de marte ponere cogitur expositionibus suis quod intendit virtutem magnificencie prestare animabus humanis. Iramq₃ ⁊ indignationē iustissimas ⁊ horrē dicere in res viles ⁊ ignominiosas atq₃ res odibiles quales sunt vicia ⁊ peccata per dispositionem autem materie q̄ predixi tibi cōtraria recipiāt anime humane ex virtute martis ctā q̄ excessus aut diminutiones quemadmodū cum debeat aliquod ex corporib⁹ recipere calorē ab igne siue calefactionē recipit ex debilitate mīe arsionem. Similiter et cum debeat recipere coctionem recipit vstionem. Cuius exemplum euidens est in carnibus macilentis hoc est pinguedine carentibus que se assari non paciuntur quin etiam adurutur. Sic de venere eas ponere oportuit iuxta opionem suam quia cum ipsa intendat vim generatiuam vel prestare vel adiuuare atq₃ dirigere materie corporalis dispositio eam vi extendit in plus et in excessum intollerabilem extendit quippe eandem in luxuriam interdum insatiabilem et publice prostitutam. Sic et de mercurio cum ipse secundum eos intendat adiuuare atq₃ dirigere virtutem interpretatiuam in anima hūana et prestare eloquentiam contraria dipositio materie corporalis facit nec non eloquentia sed loq̄citas et histriōica garrulitas. Statirica mordacitas alia huiusmodi que humanam loquelam viciant et maculant recipiantur. Sic de sole eis existimandum fuit vt cū ipse intendat p̄stare p̄cellētiā et p̄cellētiā virtutem regiam id est aliorum regitiuam q̄ maxime decorat et exornat humilitas recipitur per ineptitudinem materie corporalis superbia ⁊ dominandi libido arrogantia relatio et violenta oppressio aliorum. Eodemmodo et de luna sentiendum esset eis iuxta opionem suam quia bona tantum et bene intendit animabus humanis et per hanc viam. Sicut in euidenti est stāt bonitas absq₃ villa infamatione malicie in septem planetis. Scito autem q̄ ego non loquor hic nisi de virtutibus naturalibus aut viciis q̄ per corruptionem nature videntur animabus hūanis innata: qualis est irascibilitas in multis leuitas atq₃ lubricitas et alia huiusmodi que medici nō culpe sed naturalibus complexionibus attribuere consueuerūt. Debes etiam scire quia pauca valde rememorari tibi de virtutib⁹ et effectibus quas posuerūt planetis de quibus libri eorum refertissimi sunt faciam etiam tibi de his rememorationem breuem quidem enim ad similitudinem quorundam partiū hūani corporis planetas in mundo posuerūt. Verbi gratia. lunam tāq̄ cerebrum. Solem velut cor. Mercurium vero sicut ligam propter virtutem interpretatiuam et eloquentie labia eidem deputantes. Venerem vero tanq̄ membra genitalia ꝑpter virtutē generationis que ex illa est secundum eos et in illis sedē h̄re vr̄. Martē vero fel propter excessum caloris colerici. Iouem v°o sicut epar ꝑpter temperatiua ꝑ eiusdem ⁊ multiplex adiumentum vite. Saturnū vero vt splen quia splen receptaculum melancolie posuerunt et has naturas ipsis planetis imposuerunt dicentes. Saturnū t treum virtute et efficacia ⁊ harmoniam eius esse ad melācoliam que terre inter humores maxime concordat cum frigida et sicca sit ad similitudinē terre. Iouem vero posuerūt aereum eadem ratiōe et harmoniam habere ad sanguinē ꝑpter caliditate ⁊ humiditatem in quibus sanguis concordat aeri. Martem vero simili ratione colore erugino sc̄ deputauerunt propter excessū caloris. Venerē vero ad fleumā dulcem q̄ habet admixtionē sāguis. Mercuriū vero ad coleram adustū. Solem vero ad colerā rubeam naturalē. Lunā vero ad fleuam naturalem. Habēt autē ista omnia questiones defficiles et vix explicabiles secundū eos. Cum eni saturn⁹ sit omniū planetarū supremus ⁊ a terra elongātissim⁹ quare ei naturā terre que omniū infima ac innobilissimā est elementoꝝ attribuūt. Eandem questionē habet ordinatio in naturis signorum duodecim secundum ipsos. Cum enim arietem posuerunt igneū Qua de causa signum thauri quod vtiq₃ terreū existimauerunt statim post signum arietis et proximo ante signum geminorum posuerunt: hoc enim est ac si terram mediam ⁊ vtrumq₃ ꝯtingentem inter ignē ⁊ aera posuissem hic autem non habent qua fugiāt nisi duas vias quarum altera est: sicut tenebre ⁊ huiusmodi tenebras multi reputant effugium atq₃ refugium imperitie sue. Quotiens enim interrogantē causam quam ignorant recurrunt ad occultas virtutes dicentes: causam esse occultam ⁊ virtutem abscōditam ex qua res huiusmodi est. Alia via est vt sciās quia cum in corpore animalis sint ossa ⁊ humores ⁊ ossa quidem terrea sint hoc est terrestris nature suscipiunt tamen vitam que nobilis valde operatio ē omnium animarum. Sanguis vero cum sit nature sublimioris ⁊ aereus complexione hoc est calide et humide nature operatione tamen vite ⁊ motus non recepit. Similiter neq₃ colera cum sit natura ignea ⁊ complexionis calide ⁊ sicce iuxta modum istum cū cor in animali quocunq₃ sit natura terrestrissimum ē tamen nobilissimarum operationum organum ⁊ velut fons atq₃ sedes vite ⁊ motus ⁊ sensus in eo perficiuntur etiam sublimiores operationes videlicet intellectus ⁊ diiudicatio ⁊ voluntatis operatio que ē velle ⁊ hoc quidem quatenus in corpore pfici pōt eis cōpetere ꝑpter qd̄ et Aristoteli visū est cor hūanum sedem eē aīe hūane cū platoni visū hoc eēt de capite.

Nota.

Sol.

Luna cerebrum

Sol cor.

Saturnus ad melāncholiā

Venus.

Nota.

Iudicium aũt opinionis sue posuit aristoteles:hoc
q̃ compressio corde.i.venis que prime egrediuntur
a corde compressis inq̃ circa cor cessat omnis mot⁹
ꝛ sensus in toto corpore humano quemadmodum ac
cidere nouisti in morbo qui vocatur ephialtes: vul-
go autem apensordus propter ponderosam oppres
sionem quam efficit supine iacentibus et dormienti
bus. Attestatur autẽ aristoteli in parte ista tam he
breorum q̃ christianorum opinio ꝛ doctrina. Utraq̧
quippe dicit mala viciorũ ꝛ peccatoꝝ atq̧ bona vir
tutũ de corde ꝓcedere. Uides igr̃ quia terreitas aut
complexio terrea non prohibet naturaliter aut im-
Nota pedit receptionem operationum nobilium. Dicitur
autem ꝛ aristotelem dixisse omnes ingeniosos melã-
colicos esse.ingeniositas autem est vna ex nobilissi-
mis anime humane ꝟtutibus. Quare terrestris na
tura vel complexio nullatenus impedit receptionẽ
operationum nobilium. Cum igitur saturnum non
posuerunt terreum sua ipsa natura ꝛ complexione:
sed virtute ꝛ efficatia sup terrea seu terrestria addã
ꝛ pro ipsis exemplum aliud. ¶ Manifestũ enim ẽ cõ
siderationem in hoc facere volentibus atq̧ valenti-
bus:q: homo terrestrioris est substãtie q̃ pisces aut
aues nec mirum cũ ipse ex terra factus sit illa vero
ex aquis. Isto vero nobiliorũ ꝟtutum ꝛ operatio
cum sit susceptibilis ꝛ effectiu⁹ q̃ alia animalia non
indiges edoceri eodemmodo est eis respondendum
neq̧ eis idemptitas ordinis neq̧ diuersitas neq̧ vi-
cinitas aut ꝓximitas similia officiunt i partib⁹ cor-
poris animalis. Sicut vides in cranco ꝛ cerebro hu
manis quia craneum cum sit terrestrissimum locum
tenet in corpore supremum humano. Cerebrum ꝟo
cum plurimum habeat de natura aque locum tenet
secundum:fel vero ꝛ splen eregione sibi opposita sũt
sub duobus lateribus:debent autem esse sm̃ hunc or
dinem:qui eis obijcitur fel supremũ in corpore hũa-
no cũ habeat naturam primi elementi hoc est ignis
et splen deberet habere locum infimũ propter natu-
ram terre non autẽ sic est. Quoniam igitur inuente
sũt in celo stellarũ fixarum varie virtutes ꝛ multipli
cis nature stellarũ nihil prohibet diuersarum virtu
tũ stellas sibi inuicẽ esse proximas:cum tamen illa
proximitas que ad sensũ videtur pregrandis elonga
tio sit. Sicut igitur diuersa membra ꝛ diuersaꝝ con-
plexionũ diuersarumq̧ naturarum atq̧ virtutũ cõ-
iunxit creator in corpore humano congruẽtia decen-
tissima et admirabili iuxta profunditatẽ sapientie
sue ꝛ bonitatis. Quemadmodũ opifex aliquis vel
Nota opifex volẽs ornare ac decorare tabulã aliq̃ vl̃ vas
aliud gemmarũ ꝛ aliorũ lapidũ preciosorũ varieta
te:nõ omnes smaragdos simul põit et in ordine vno
neq̧ omnes saphiros similiter neq̧ carbunculos et
ita de alijs. Sed smaragdũ iuxta carbunculum dein
de saphirũ:quarto ametistũ vel alio ordine prout ei
decẽtius aut pulchrius esse videbitur coniũgẽs colo
res valde diuersos. Sic fabricator omniũ deus stel-
las multipliciũ virtutum:variarumq̧ pulchritudi-
nũ in celis ordinauit pro beneplacito suo decẽtia mi
rabili ac decore. Quapropter cõiunxit terreas igne-
is ꝛ aereas terreis ꝛ adhuc modu ꝫe alijs prout vi
dit congruere pulchritudini ipsius celi ꝛ forsitan na
turis ipsarum stellarum atq̧ colorum. Medulla eñ
decenter locatur in osse licet contrarie nautre sit ipsi
ossi. Sic et caro decentissime coniungitur neruis et
ossib⁹ lic ꝯmultũ diuersarũ naturaꝝ sint atq̧ ꝟtutũ.

Ut autẽ confirmationem tibi faciam de radicib⁹ su-
dictorũ astronomicorum:dicam breui sermone:quia
quod maxime probabile videtur de virtutibus ꝛ ef-
fectibus stellarũ et luminariũ habetur ex operatio-
nibus virtutũ rerum aliarum tam animaliũ q̃ par
tium ipsarum amplius herbarum medicinarum la
pidum ꝛ iste virtutes sunt sicut aspectus ꝛ habitudĩ
nes ipsarum ad alias res. Quoꝝ primum exemplũ
pono tibi. Basilisci serpentis cuius aspectus et ha-
bituto ad naturam humanam est sicut odium aut ira
vehemẽtissima et ira est per quã interficit homines
cum ipsũ viderit cõmouetur enim aspectu humano
in tantã iram et talem impressionem mortis q̃ facit Nota
in homine et cũ de naturis occultis alioꝝ animalium
similia et forte maiora aduertis non miraberis hec
Sic vides de medicinis reubarbari aspect⁹ est in co
leram et est sicut odiũ nature aspectus huiusmodi
et cõtrarietas quedam imperiosa vt diffuget ipsam
colerã et exire compellat a corpore humão quasi fu
gientẽ a facie ipsi⁹. Sic mirabolanoꝝ genera in hu-
mores suoꝝ colorum vt medici testantur Sic tiriaca
in venenũ quod est ex cibo habet aspectum siue ha-
bitudinẽ odij imperiosissimi ꝓpter quod fugit a fa
cie ipsius ꝛ presẽtia huiusmodi veneni:ferrũ autem
ad lapidem magnetẽ duos habet aspectus at terciũ
quasi mediũ et cõpositũ: et primus aspectus eius ẽ
quasi habitudo amãtis in amatum ꝓpter quod tra
hitur ab ipo ꝛ sequitur ipsum sed limitata longitu-
dine quocunq̧ translatus fuerit. Contrarius autem
aspectus et habitudo est ei ad aliud genus magnetꝭ
a quo fugit tãq̃ ab hoste. Tercius aspectus est ei ad
tercium genus magnetis qui trahit ipsuꝫ altera sui
parte altera vero diffugiat et repellit et iste aspect⁹
est quasi cõpositus ex duobus primis. Sic omnium
lapidũ preciosorum ꝛ politorũ est quidam aspectus
amoris ad paleas modicas atq̧ leuissimas. Sic ꝯcõ-
siderande sunt tibi virtutes omnium lapidum ꝛ gẽ- Nota
marum: quemadmodum dicitur de saphiro q̃ aspi
cit in antracem morbum et in ardores febriles ꝛ hu-
iusmõi aspectus est sicut odij ꝓpter quod ꝛ istum sa
nare et illos refrigerare creditur a multis. Mirabi
lior autem aspectus inegritudines oculorum est il-
lius saphiri qui in oculos morbidos proprio motu
insilit et intrans eos atq̧ circundans suauissima de-
tersiõe mundificat illos ꝛ humorem noxium inde se-
cum extrahit. Extenderunt autem istos aspectus la-
pidum atq̧ virtutes inopinabiliter facientes eos ꝛ
ponentes spirituales. Imposuerunt quippe smara-
gdo aspectum in diuitias :aspectum dico attractum
dicentes quod eos attrahat possessori suo. Sic ꝛ la-
pidi topazio aspectum in ardores spirituales et re-
frigerat tantum ipsorum ardores autem isti sũt. Cu Nota
piditas auaritia: luxuria. et omnes excessus mali
amoris. Simile aspectum posuerunt ametisto circa
ebrietatem. Omnium autem huiusmodi aspectuũ
mirabiliora et virtutis incredibilis posuerunt lapi-
di eliotropie:est autem lapidis huiusmodi viridis:
ad modum iaspidis vel saphiri stellis rubeis stella-
tus et est prim⁹ eius aspectus satis mirabilis in so
lem cuius radios in sãguinem conuertere dicitur fa
cit enim eos apparere sanguineos propter quod et
nomem habet eliotropia ab elios quod est sol et tro
pos quod est conuersio. Secundus aspect⁹ est ei om-
nibus mirabilior et est in oculos seu visum hominũ
quoꝝ aciẽ ita ꝯstringit vt dicũt vt videri nõ permittat

portantem illum. Uerumtamen hoc facere non vi-
detur sine adiutorio virtutis herbe eiusdem nomi-
nis que vocatur eliotropia hoc est sollequium. Cui-
dam vero lapidi iaspidis et inuenitur in nidis aqui
larum imposuerunt aspectum ad serpentes et vir-
tutem fugandi eos propter quod et aquila: tanq̄ ad
custodiam ouorum suorum ponere illum dicitur in ni-
do suo. Iuxta huiusmodi operationes aspect⁹ et habi
tudines est inuenire multas alias que possunt adiu
Nota. uare estimationem tuam ad opinandum de sententi
is dictorum astronomicorum. Sicut est illud de pelle vi
tuli marini que dicitur auertere et repellere fulgur
et tempestatem et de quibusdam alijs rebus. Eodē
modo et de aspectu formicarum ad cor vppupe a cu
ius presentia fugiunt vt dicunt. Similiter et fel cor-
uium quod deterrere dicitur homies a loco in quo
abscōditum fuerit cum quibusdam alijs rebus. Sic
et apium ramū a quo fugiunt oues sicut a mortife-
ro. et q̄ vr signū mirabilib⁹ huiusmodi morum, nam pirit i
epatibus ouium in quibus vt dicunt figura apū ra
mi descripta naturalis apparet. Et similis aspect⁹
videtur esse inter oliuam et meretricē q̄ si meretrix
plantauerit perpetuo manere in fructuosā vel are-
scere dicunt propter quod in aliquibu sregionibus
procurant agricole vt a virginib⁹ et incorruptis mu
lieribus plantetur oliue. Sunt et alia particularia
sicut est illud quod quidam homines vehement hor
rent aspectum catti ita vt illum videre sine horrore
Vide. grauissimo non possint. Eodemmodo se habent q̄
demalij ad canem q̄ si consideraueris empyrica me
dicorum inuenies admiranda que opinionem exce-
dant Aggregata igitur ratiocinatione tanq̄ per ali
quam coniecturam dicere potuissent: si aduertissēt
quod si in corporibus terrestibus sint tot et tante vir-
tutes occulte licet manifestarum operationum non
est mirū si in corporibus celestib⁹ vel ipsis celis sint
multe virtutes mirabiles et occulte. Dicam igitur
quid est et quomodo est et si quid veritatis in earum
opinionibus est. ¶ Manifestum est quia aspect⁹ lu-
ne est in frigidum et humidum et et ipsam frigiditatē
et humiditatem et propter hoc virtus eius est super
illam in augmentum et diminutionem. In intensionē
et remissionem et hoc euidētissimū est in maximo hūi
Nota. do et frigido qd̄ est mare. Cui⁹ augmētū et diminu
tio sequit̄ augmētū et diminutionē apparitiōe luminis
in luna eodēmō manifestū ē se hr̄e i cerebro et medul
lis aialiū et hoc nouerūt experientia certissimas carni-
fices et cirurgici. Sic se habere et in medullis arbo
rum hoc est internis humoribus. ¶ Manifestum ē
celoribus lignorū. Ea vero que accidunt ex augmē
tis et ebullitionibus huiusmodi non possunt predi
ci nisi tanq̄ per coniecturam. Uerbi gratia. Destru-
ctio domorum et villularum que sunt prope mare
allisiones et fractiones nauium. Submersiōes ho-
minum aut aliorum animalium. Multis enim modis
declinantur ista ne accidant propter inūdationem ma
Nota. ris quia per aggeres et obices resistit̄ mari et prohibe
tur inūdatio eius: homines et alia animalia inter-
dum fugiūt et non cōprehendit eos mare. Sic et na
uibus multis modis consulitur sic norunt nauigi et
experti homines maris. Sic non est necesse q̄ in omni
periculo etiam in corporibus fleumaticorum fiant
aut distillationes reumatum et inundationes alie
aquosorum humorū et hoc ē propter multa particularia
quibus huiusmodi superfluitatibus resistit̄. Qualis sūt ab

stinentia fortis et longa maxime a potu et exercita-
tio fortis et multe consumptionis aut euacuatio p
fluxum aliquem: talia etiam sunt medicamenta id
est medicinarum remedia que medicinalis scientie
periti norūt. Iuxta hunc modū sentiendum est de in
undationibus igneis que fiunt a tribus montibus vi
delicet vulchano ethna atq̄ chimera. Quoniā au-
tem huiusmodi inundationes non sunt equales ne-
q̄ vnius modi. Manifestum est non esse illas ex so-
la virtute lune quemadmodum quoniam non oēs
estates huiusmodi neq̄ omnes hyemes et ita de ali Nota
is varietatibus temporum manifestum est eas non
esse ex sola virtute solis. Si enim hoc esset cum vir-
tus vna solis omnimodo nō mutata in omni anno
similiter se habeant. Similiter et mot⁹ eius vnifor
mis in omnibus annis eodē essent vicissitudines et
per omnia similes in omnibus annis. Quare conse
quens est ex necessitate vt alij planete vel stelle fixe
participent cum sole in operationibus huiusmodi
vicissitudinum manifestum est etiam tibi ex his q̄
que accidūt ex inundationibus marinis de predictis
aduentibus casu sicut quantum ad intentionem ma
ris et lune. Nec subsūt iudicio humano ac prouiden
tie vt pote casualia et particularia. Quare per lu-
nam nec per mare: nec per aliā dispositionem lune
predici possunt et coniecturari aut presciri per sciē
ciam astronomorū. Spiritu vero prophetie et reue
latione diuina indubitanter prescibilia sunt. Sicut
omnia alia que reuelare voluerit diuine voluntatis
dignatio. Utrum autem dissimiles virtutes eis q̄s
nominaui tibi sint stellis et luminaribus vel etiam
celis: similes inq̄ virtutibus rerum quas nomina-
ui tibi et an verum sit quod dixit ptholomeus in libro
centum verborum. quia imagines terrestres obedi
unt celestibus nec solum illis sed esse earum imagi
nibus quasi non solum leonis terreni leōi celesti qui
est vnū de duodeci signis celestib⁹: sed ēt et imagine
leonis illius. hoc est que fusa vel sculpta: vel alias
figurata fuerit sub ascensiōe ipsi⁹ terrem leonis obe
diant prout magistri huiusmodi imaginum tradide
runt et in libris suis scripserunt questio est. Et primū
quidem id probabilitatis habere videtur opinio hu-
iusmodi hominum: quod omnium philosophorum
opiniones in hoc concordes fuerunt: et etiam q̄ lon-
ge prestantiores virtutes sunt stellis et luminaribus
atq̄ esset q̄ sint virtutes que lapidibus preciosis et
et rebus alijs imponuntur presertim secundum illos
qui omnem virtutem lapidum ponunt eis esse per
id quod habet vnusquisq̄ lapidum in se de quinta es
sentia. Tu autem iam audiuisti a me super his mul
ta in alio tractatu et radix quam posui tibi ad destru
ctionem opinionum istarum. Prima fuit hec scili- Nota
cet q̄ nulla virtus dat maius aut nobili⁹ se et in hoc
etiam omnes philosophi concordant: quia omne da
tum magis et maius est apud datorem. Alius sum
etiam in eodem tractatu hac alia radice: videlicet
quod virtutes spirituales et dona spiritualia vt sunt
artes et scientie et alie perfectiones animarum huma-
narum non sunt a corporibus per se inquantum corpo-
ra sunt: quare si stelle et luminaria et celi pura corpo
ra sunt. id est non animata seu non viuentia impossi-
bile est ex ipsis esse virtutes prenominatas quas eis
imponunt. Si vero animata sunt et animalia: vt pla
toni visum est et aristoteli atq̄ sequacibus eorum: nec
solum animalia: sed etiam rōnalia: sed etiam intelli

gẽtia sicut idem opinati sunt et scripserunt tunc ne
cesse est vt perfectiones impressiones spirituales
sint ab eis per virtutes et operationes animarũ ipso
rũ et quoniam anime ipsorũ non possunt esse nisi bo
ne ꝓpter puritatem et nobilitatem materiarum ip
sarum cum anime rationales omnes in se naturalit
bone sint. Celestis autem materia vt pote purissima
atq; mundissima et immunis ab omni rebellione et
cõtrarietate nihilq; indigẽtie omnino afferens ani-
bus suis necesse est vt permaneant cum corporibus
Nota. hmôi in puritate bonitatis sue naturalis. hoc autẽ
dico quia corpora animalium terrestiũ ꝙ hominum
ꝙ aliorum multas indigentias rebelliones et cõtra
rietates afferunt animabus illorum. Sicut indigentiã
esce seu nutrimenti indigentiam habitaculi indigẽ-
tiam etiã societates in quibusdam et ꝓpter indigen
tiam esce rapacitatem naturalem Non enim lupus
aut leo intendit per se nocere ouib⁹ aut onagris quos
deuorauit sed potius sibi ꝓdesse. Q; si ira mouent
leones et lupi in animalia que rapiũt ira illa nõ est
per se in nocumentũ ipsorũ: sed in vtilitatem leonum
atq; luporum. Interdum enim conseruare vitam suam
per huiusmodi escam seu nutrimentum: et forte nõ
plus intẽdit gallina vel gallus nocere cum deuorat
aut diripit bufonem aut ranam aliquã: ꝙ cum cõe-
dit triticum aut auenam: ipsi etiam homines dum
commedunt cibos suos non cibis ipsis nocere. sed
magis vite sue cõsulere de nutrimẽto aut volupta-
tate intendũt. Rebellionẽ etiam affert materia cor-
porũ animalium animalibus ipsis. Unde et pugnãt
adinuicem pro esca similiter pro nido vel cauea et
Nota. pro vxore siue etiam circa vxorem sicut tempore meo
accidit de ciconia que ꝓpt hoc ꝙ alij masculo ꝙ ꝓ-
prio comparari se cõmiscuerat deprehensa in hoc a
proprio masculo a magna multitudine ciconiarum
propter hoc congregata tanꝙ adulterij rea et eo cõ
cunata rostris et vnguibus discerpsa atq; dilãiata ẽ.
Similiter pugne accidunt in hominibus propter si
miles indigentias vel propter desideria sua mala q̃
impleri cõtendunt litibus et bellis fraudibus et do
lis. Et hec omnia a parte materie inebriantis sub-
uertentis atq; corrumpentis animas humanas ad
ueniunt eis. Quia igitur nihil omnino infectionis
aut corruptionis nihil omnino indigentie ingeritur
animabus celestibus a parte celestis materie neces
se est eas in sua naturali innocentia bonitate et sapi
entia modis omnibus permanere et nullaten⁹ vel-
le hominib⁹ nocere hoc est nec per se scilicet directa
intentione per occasionẽ cum prohibita sit iã ab eis
propter puritatẽ et bonitatem celestis materie oĩs
occasio nolendi nocere. Quare mala que in mundo
inferiori vel sũt vel oriuntur non proueniunt ab eis
vel per se vel occasionem voluntariã. Quare nullo
modo eis iputanda tãꝙ volũtaria. Si vero ꝓueniũt
ab eis sed inuitis multo minus eis imputanda sũt.
Q; si dixerit quia proueniunt ab eis sed eis nesciẽti
Nota. bus: quẽadmodũ dãnum ꝓuenit ab igne dño dom⁹
quam cõburit sed nescientie igne aut a lupo ei cuius
ouem comedit lupo neq; intendente neq; sciente dã
num huiusmodi. Iam incidit in maius inconueniẽs
quia huiusmodi anime vel animalia cum ponãt ea
rationalia possunt scire ea que faciunt in rebus mũ
di inferioris vel non possunt. Quia si non possunt
multo minus igitur ipsi astronomi cum maxime no-

et sint huiusmodi animalibus motas propriã. Si-
militer coniunctiones oppositiones aspectibus et
alia per que ipsi se et scire et prescire existimant hu
iusmodi effectus eorum. ¶ Amp. quomodo possent
ignorare operationes suas quas tot milib⁹ annorum
operari non cessauerũt. ¶ Amp. quo iure requiritur
ab animabus humanis vel ab hominibus conside-
ratio et preuisio finiũ operũ suorũ. Si illa animalia
inculpabiliter ignorant fines et euentus operatio-
num suarũ cum tanto nobiliores tantoq; sapientia
sublimiores eas esse oporteat ꝙ animas humanas
tanto remotiores sint ab ipedimẽtis sapientie oĩq;
infectione peruersitatis ꝓpter puritatem et nobili
tatem materie celestis. Quare consequens est ex ne Nota
cessitate vt intentio vel volũtas nocendi innocenti-
bus nullomodorum cadat in eas. Cum in animas
humanas sapientes huiusmodi volũtas vel inten-
tio cadere non possit. Nocent autẽ stelle et lumina-
ria siue celi etiam nascentib⁹ in natiuitate sua et eti
am in generatione siue conceptione eorundem cum
certum sit eos nichil tunc mali agere vel antea etiã
egisse. nocent etiam viris in mulieribus secundum
eos innocentissimis atq; sanctissimis. Plerũq; enĩ
gladio et igne naufragijs et alijs multis modis pere
unt huiusmodi homines. quare manifestum est pre
ter intentionem et voluntatẽ stellarum luminarum
et celorum talia mortalibus prouenire a casu igitur
proueniunt quantum ad ipsa. Q; si dixerit quis ꝙ
voluntate et iussu creatoris talia faciunt cum volũ
tatem creatoris necesse sit semper esse bonam imo
etiam optimam. ¶ Manifestũ est stellas et lumina- Nota.
ria atq; celos vel ministros vel executores vl' instru
menta esse optime voluntatis creatoris et bonorum
mandatorum vel iussuum ipsius. Ministeria igi-
tur et operationes ipsorũ bona esse necesse est. Eos
igitur infaustos infortunatos esse vel malos nõ tam
falso ꝙ etiam male eos esse senserunt. Q; si dixerit
quis. quia licet voluntate creatoris et mandato ali
quis depauperetur vel occidatur cum male acci-
dit ei et magnum malum irrogatur ei et magnum in
fortunium est depauperatio et mors hic iam incidit
in alium errorem. Cum manifestum sit depaupera-
tionem et mortem bona tantum esse et etiam magna
bona. bene vtentibus eis et a purissimo fonte boni
tatis nichil posse ꝓcedere nisi bonũ quod qui igno-
rat proculdubio deum non nouit et puritatem bo-
nitatis ipsius nec dum sciuit. In tractatu vero se-
quenti istũ qui erit de cura et admininistratione crea
toris quibus gubernat vniuersum faciam et scire Nota.
quod omnia huiusmodi que ipsi vocant mala infor
tunia bona tantum sunt et declarabo tibi bonitates
eorum et vtilitates magnas atq; multiplices. Talia
enim posuerunt erronei quidam qui deum non cu-
rare ista inferiora opinati sunt. Similiter non alia
esse bona vel mala ꝙ presentia et temporalia som-
niauerunt ignorantes indubitanter immortalitatẽ
animarum humanarum bonaq; vite alterius futu-
re scilicet et gloriam seculi altioris. Similiter et ma
la eiusdem que talibus et alijs creatorem non verẽ
tibus et venerantibus iustissime creatoris iudicio
reddenda tũc sũt. Mirabilis autẽ et prorsus intolle
rabilis error est sentire de lapidibus qui nec seipos
iuuare possũt. posse dare tã nobilia dona vt sũt inui
nicibilitas ꝯtiositas apd hoies gratia siue castitas

⁊ alia hmōi que non possunt esse dona vllo modo nisi dei altissimi. Et destructio hmōi erroris est ex radice quam primam imposui: vcꝫ qḋ nichil potest dare maius aut nobilius seipso. Addam autem tibi ⁊ aliam declarationem erroris istius. Similiter et erroris alterius quo putauerunt imagines stellarū ⁊ luminum. id est factas sub ascensionibus eorum ⁊ aspectibꝰ aliis qḋ quibusdā q hmōi hoīes obseruare cōsueuerūt circa stellas ꝙ talia ⁊ maiora etiā prestāt. Eodēmodo ⁊ specula quedam vel suspensa vel sepulta: hec enīꝫ opinio plus derogat honori ⁊ glorie creatoris ꝙ error quo attribuitur stellis ⁊ luminaribus ista virtus via vero destructionis istius erroris est multiplex ꝑter alias quasi alibi per me audiuisti. In pmis ei ē error iste circa dei altissimi prudentiam ⁊ gubernationem. Si enim hic potest prestare lapis aliquis vt qui eum haberet vel deferret vinci non posset in quocunqꝫ certamine posset prestare: vtquantumcūqꝫ hmōi homo iniustum certamē haberet semper victoriā obtineret. Quare siue circa deum disputaret hec circa veritatem et gloriam siue etiam pugnare circa ipsum: scꝫ propter exterminandam honorificentiam cultus eius: semper obtineret victoriam: quare virtutem hmōi dedisset in propriam iniuriam ⁊ contumeliam ⁊ vellet vici iniquissime cultores ⁊ amicos suos aduersaretur que ⁊ faueret inimicis suis ⁊ hoc circa iustitiam et veritatem. Qꝫ si temperauerit istam sententiam dicens quia hmōi inuincibilitas non est generalis neqꝫ ad omne certamen extenditur: sed ad iusta tantum dico quia non est minor iste error priore. Necesse eni est vt ista virtus vel scientiā vel gratiā iuste iudicandi prestat iudicibꝰ sub quibꝰ hmōi homo decertat vel aduersariorum virtutem diminuat ⁊ certandi peritiam vel ipsius certantis robur ⁊ scientiam augeat. Cum contingere possit vt multitudo fortium ad bella doctissimorum circa hmōi hominem vel solum vel paucissimos bellatores habentem pugnet ⁊ tunc est et mirabilius lapidem aliquem prestare victoriam possessori suo ꝙ virtutem aut sapiētiam multiplicare in millia vel illam minuere in tantundem. tu autē vides ꝙ intollerabilis sit error hmōi. Secunda via est quia iste virtutes essent in turbatione iniquissima rerum humanarum ⁊ in subuersiōem peruersissimā eorundem. Manifestum enim est quia dignitates ⁊ honores ⁊ potentie iste seculares aut hereditarie largitione maiorum proueniunt: aut etiā electione multitudinis. Qꝫ si imago aliqua vel sculpta vel fusa: vel descripta lineationibus prestare posset dignitatem vel honorem que aliqua predictarum causarum alicui de iure competit: posset igitur aut auferre hereditarium honorem suum ⁊ ad hunc moduꝫ baliās que quisqꝫ iustissime possidet ⁊ preferre seu perficere rebus humanis nequissimos ac peruersissimos per hmōi autem homies peruerti necesse est ac turbari res humanas ac subuerti iura omnia ⁊ innocētes dari in direptionem ⁊ gladium: ⁊ consequēter di iustitiam ⁊ pietatem pariter vel īpediri vel auerti a rebus humanis: hoc autem est supra omnem potentiam ⁊ virtutem vt enim tantata mala sustineat omnipotētissima ⁊ incogitabilis creatoris benignitas sola potest eiusdem iustitia: ⁊ tunc solum si malorū hoc est viciorum ⁊ peccatorum immensitate ad tantam ream eam prouocauerit aduersus homines.

Quare sequetur et his ꝙ huiusmodi imagines eā ardere eam possunt facere in tantam ream. Nichil autem insanius dici potest qḋ huiusmodi imagines posse ad iram prouocare deum altissimum aut etiā posse placare. ¶ Amplius Ut aliquis non obtineat dignitatē ꝑ electionem aut erit per impedimentum electionis vel nō erit omnino vel erit discors vel erit de alio vel erit per mortem illius vel per iniquitateꝫ iudicis vel per aliquem alium defectum aut impedimentum. Qualiter autem huiusmodi imagines procurare possūt ⁊ mouere corda hominum vel ad concordiam vel ad discordiam vel procurare mortes hominum vel efficere vel iudices flectere ad iniquitatem. Secundum enim hoc nichil esset in potestate hominum positum vel voluntate. Cuꝫ tota potestas hominum omnesqꝫ voluntates a deo subdite essent huius imaginibus vt circa eas omnino nichil possent. Accidit ⁊ alius error maioris insanie vt etiam ipa creatoris volūtas eousqꝫ videat eis subdita vt aliud vel non posset vel non velit facere ꝙ qḋ requiruntur imagines huiusmodi secundum intentionem huiusmodi erronearum et ꝙ etiam consentiat optima creatoris voluntas omnibus iniquitatibus ⁊ iniuriis quas per imagines huiusmodi faciendas esse ⁊ fieri docuerunt. ¶ Amplius. Cū imagines huiusmodi corpora tantum sint: qualiter motus spirituales aut alias dispositiones operabimur animabus humanis maxime cum abscondite fuerint ac sepulte ⁊ omnimodo ignorate ⁊ in apprehense qḋ dico ꝑpter imaginem mulieris speciose: que cuꝫ apprehēsa fuerit mouere vtiqꝫ potest per apprehensionem apprehendētē ad amorem ⁊ concupiscētiā mulieris cuius ipsa est imago. Omnino autem latens ⁊ non apprehensa nō potest hoc quare nec huiusmodi imagines abscondite ⁊ sepulte. ¶ Amplius. Quomodo imago mortua ⁊ oīmō ī apprehēsa omniqꝫmodo immobilis moueret viuētes aut qualiter prestat scientiā quā nec habuit nec actu nec potentia eā hēre certissimum est. Qꝫ si dixerit quia imago regis omnino mortua vt pote vel cerea vel plūbea vel aurea mouet imagines viuentes ⁊ homines ⁊ inclinat voluntates eorum ad faciendam voluntatem regiā ⁊ hoc facit virtute imaginis viue que rex est. Sic imagines huiusmodi quia imagines sunt imaginum celestium vtiqꝫ viue sunt vt ipsi ponunt virtute illorum scilicet celestium faciunt omnia hec: ⁊ hoc estꝙ dicit ptholomeus in libro centum verborum quem vocāt centilogium: quia imagines terrestres subdite sunt celestibus virtutibus ⁊ eis obediunt. In quo facillimum est respondere: quoniam imagines regalium sigillorum nisi apprehēsi sint neminem mouent nisi motu apphēsiōis neqꝫ ad volūtatē regiā faciēdā nisi ipa voluntas regia vel scriptura cui apphensa sit imago regia l mō aliq alio inotescat. Si vero dixerit quis: qꝛ sēsu nature apphēdūtur hmōi imagies qui sensus est oī apphēsiōe humana sublimior atqꝫ nobilior ⁊ prophetie vicinissimus vehementerqꝫ similis quo omnimodo ignorāte anima humana sentiuntur quedam nociua atqꝫ terrifica. Unde terror et horror inuadit plurimū homines nichil d rebus huiusmodi scientes: vel etiam cogitantes: ⁊ de hmōi latrone latēte ī domo aliqua qui cū omnino ibi eē nesciatur nec etiam cogitetur horrorem tamen ⁊ terrorē cordisqꝫ tadetudinē iauit eiusdē domꝰ habitatori

bus: fortassis tamen non omnibus quia iste splēdor
nature rarus est in hominibus hoc est in paucis. De
hmōi est ꝛ meretrix que quantumcūqꝫ abscondita sit
in domo amplissima interdum tamen ab aliquo
omnino ibi esse alias ignorante. ꝛ nichil alias de ea
cogitante ibi esse sentitur. Sed ꝛ mulier quedā tem-
pore meo virum quem vehementer adamabat in do
mo amplissima abscōditum ibi esse spiritu hmōi sē-
tiebat ꝛ venientem ad locum in quo ipsa cōmoraba
tur longe a duobus miliariis presentiebat. Similit̄
narratur de quodam quem seruientis sui fornicatio
latere non poterat. Quicquid enim de escis vel mē
se inferret vel aliter cōtrectaret adeo domino suo ip
Nota so tactu abhominabilem faciebat qđ nichil inde su
mere poterat. De meretrice ᵭo ꝙ odibilis ꝛ abomi
nabilis nature sit ꝛ predicto sēsu ei⁹ abhominatio sen
sibilis iudicium magnū et mirabile est ꝙ supra dixi
tibi ꝙ oliua ac eadem plantata vel infructuosa per
petuo manet vel omnino arescit. Similiter ꝛ de la-
trone qđ nature humane odibilis sit ꝛ indicat splen
dor mirabilis sensus nature qui in quibusdam cani-
Nota bus reperitur. Qui latrones omnino incognitos ꝛ
sibi ꝛ hominibus sensu huius sentiunt: ꝛ sua sagaci-
tate inuestigant inueniunt comprehendūt: ꝛ inuen-
tos faucibus ꝛ dentibus irruentes. Narrantur ꝛ le
guntur in libris historiographorꝫ multa alia hmōi.
Uerum non cogunt omnia hec vt vera esse credant̄
que stellis luminaribus ꝛ celis magistri iudiciorum
astronomie imposuerunt etiaꝫ si omnia hec ita se ha
bere quis posuerit neqꝫ enim reputādum est. Si la-
tro vel meretretrix atrocissimi inimici nature huma
ne ipsi propter vehementiam nociuitatis sue sensuꝫ
suiingerent. Cum omnis natura sollicitudinem
mirabilem conseruandi custodiendi defendense seu
proprium subiectum habeat. Similiter et si ca-
nibus: qꝛ vtiqꝫ ad custodiam hominum creati sūt: qꝛ
hmōi virtus: vicꝫ custodie hominum in quibusdam
fortior est nō est mirū si hmōi virtus pro vehemētia
sue fortitudinis habent aliquid plus splēdoris mi-
noribus virtutibus similitudine animalium: et hoc
est quanto plus habet hmōi luminis tanto erit ho-
minibus vtilior propter qđ vtrumqꝫ canibus datur
ꝛ multe similitudines harum rerum presto sunt con
siderare eas volentibus atqꝫ valentibus. Quemad
modum enim frustra nascerentur aranee: si nere id ē
filare ꝛ fila in reticula connectere nec possēt: nec sci-
rent ꝛ periret omnis vtilitas proueniens ex ipsis ꝑ
uidit eis per naturam creator benedict⁹ atqꝫ subli-
mis de vtroqꝫ. Sic ꝛ canibus ꝛ de fortitudine ꝛ de hu
iusmodi splēdore vt esset ex hoc maioris custodie ho
minibus vtilitas. Similiter autem accidit in homi-
nibus qui nec dona nature nec alia equaliter habēt
alii enim prediti sunt maiori fortitudine corporis:
alii maiori animi audatia alii maiori splendore sa-
pientie: alii maiori pulchritudine ꝛ perfectione vir
tutum aliarum ꝛ quo preeminētiores sūt in his plu
res aut maiores vtilitates afferunt hominibus. Sic
de canibus: alii enim sagacitate venatica prosūt ho
minibus: alii diligentia custodie: alii vero fortitu-
dine qua lupis ꝛ interdum leonibus resistunt necnō
raptoribus ꝛ furibus interdum armatis. Isti vero
canes qui tanto splendore sensus naturalis pollent
nobiliori ac mirabiliori custodia ꝙ ceteri prosunt ho
minibus. Sit autem plurimuꝫ vt officia ꝛ potestates
vtiles hominibus adinueniuntur reuelationib⁹ ꝛ aliis

illuminationibus interdum etiam somniis. Sicut i
quibusdam regibus factum fuisse antiquitatum hi-
storie declarant. Sicut agnus sentit inimicitias lu-
pi contra se id est nociuitatē. vnde horret ꝛ fugit ipsū na
turaliter. Quidem tamen attribuunt istud virtuti
estimatiue lupus vero sentit vtilitatem nutritiuam
suam in agno: ꝛ propter hoc intentio eius est ad de-
uorationem agni ꝛ similium animalium. Aggrega
ta igitur ratiocinatione. respondeo: quia hmōi que
sensu naturali sentiuntur ipsa sunt que sui sensuꝫ aut
nociuitatem aut vtilitatem suam ingerunt ea sic sē
tientibus. Uerum vt alia sentiāt vel aliorum vtili-
tates aut nocumenta sentiāt: sic non efficiunt imagi-
nes vero nec sui sensu nec alicuius qđ earum sic ige-
runt vel hominibus vel animalib⁹: propter hoc ma Nota
nifestum ea dissimilitudinem apertam esse inter pre
dicta quibus vici volunt ꝛ exempla que posui tibi.
Qđ si quis dixerit ꝙ ad imaginē colūne lapidee con
gregantur columne. Dico ꝙ non est hoc ex virtu-
te imaginis illius: quemadmodum ad agitationem
vnius plume vel penne congregātur interdum aui-
cule ꝛ ad aues vel domesticatas vel excecatas ab au
cupibus cōgregantur alie aues non aliqua virtu
te vel occulta manifesta ipsarum: sed amore quodā
quem naturalis similitudo parit. Maioris autē in
credulitatis sunt ea que de ligaturis et aliis presti-
giis in libris suis de rebus hmōi scripserunt. Ibi ei
apparet omnimoda subuersio nature exempli gra-
tia in ligatione ignis vt accendi non possit in aliqua
domo vel in alio locco qđ enim cōbustibile vel arsi-
bile appositū igni fortissimo ardere nō possit icredi
bilis subuersio vtriusqꝫ nature est ꝙ absqꝫ flatu taꝫ
in aere mundo ꝛ puro: ꝛ aliis etiam remotis ꝑ que
ignis extingui consueuit statim extingatur et reac-
cendi non possit. Uerum hic duarum naturarū subū
siones: vcꝫ nature ignis ꝛ nature ipsius combustibi
lis. Quid autem de ligatione latronū vt in aliqua re
gione furari non possint: ligatio vero molendini
vt nullo impetu aque nulla vi ventoruꝫ molere pos Nota
sit vel rote eius voluit ligatio fontis ꝛ putei vt inde
aqua hauriri nullo modorum possit qui in vasa aqua
ria confringentur quantumcunqꝫ fortia sint: ligatio
vero mercatorum in aliquo loco qđ nec vendere nec
emere possint. Similiter ligatio nauium vt nulla vi
ventorum a portu egredi possint. Similiter ligatio
fulgurum ꝛ tempestatum vt i aliquibus locis nocere
non possint. Que quidem non essent possibiles fieri Nota
vt ipsi scripserunt non opera hominum: sed dei om-
nipotentis mirabilia atqꝫ miracula reputanda es-
sent. Omnis enim gens tam hebreorum ꝙ christia-
norum ꝙ sarracenorum huiusmodi opera miracula
vocant ꝛ soli omnipotenti virtuti creatoris possibi
lia esse credit. Ut enim aliquid combustibile in me-
dio ignis non comburatur vt aqua procliuum inue
niens non fluat facere creatori possibile est cuius be
neplacito naturarum vna queqꝫ in vltimitate subie
ctionis ꝛ obedientie subdita est. Judicium autēꝫ qđ
ista omnia erronea sunt: manifestum est illud: quia
cum ista scientia non veri nominis apud caldeos a
rabes et egyptios maxime viguerat absqꝫ viribus
et armis totum mundum subuertisse ꝛ inimicos su-
os exterminasse per huiusmodi ligationes atqꝫ pre
stigia potuissent. Manifestum autem est eos hoc
noluisse cum igne et gladio omniqꝫ genere bellan-
di circa illos pugnasse certissimum sit. Quare ma

nifestum esse eos non potuisse facere p artem hmõi
ea que libri mentiuntur. ¶ Amplius. Secudnum
hec omnia regna terrarum omnis dominatio τ ois
principatus terreni in potestate essent vnius modi
ci hominis vez magi seu malefici: cum per hmõi ar-
tem posset hec omnia auferre τ oferre quibus pla-
ceret eis: quod est apertioris stultitie τ clemẽtie τ aia
bus tam hominum q̃ aliorum animalium domina-
tione imperiosissima imperaret atq̃ dominaretur. (In magos)
De eo em nectanabo mago imponitur q͛ hostes suos
exiũt naues ipsorũ pichitari faciebat i mari τ i alijs
aquis manifeste impossibile est. Dicitur nanq̃ d eo
q͛ imagines nauiũ hostium suorum faciebat cereas
τ eo modo τ artificio vel cum ipse imagines merge
bat submergerentur τ naues hostium. Quis autez
credat eam esse habitudinem vel ligaturam iter hu
iusmodi imagines et naues vt qualia fiebant imagi
nibus nauiuz talia necesse esset pati et naues ipsas.
Palam quippe est inter amicos adeo fortem eẽ li
gaturam amoris interdum: vt qd patitur alter cor
pati velit τ reliquus. Sicut mater insequitur filium
aquis mersum τ pre doloris magnitudine vel amo
ris vinculo tracta post filium q͛ vinculum nec mor-
tis metu disrumpit. Sed vt eo ipso q͛ filius mergi
tur mergatur τ mater nec illa vnitas amoris q̃ illa
τ filius vnum sunt efficere potest. Quanto min⁹ igr
in tã diuersis vt sunt imago hmõi τ imaginatuz nul
la ligatura inter ea erit que cogatur vt quod patit
imago patiatur et imaginatũ aut econuerso. ¶ Am
plius. Longe conuenientius ẽ vt imago sequitur ima
ginatum q̃ econuerso et vt signum trahatur a re q̃
res a signo τ hoc ipsi expresse negant et euidẽtissime
verum est q: non pp̃ter hoc si mergebãtur naues ne
cesse erat mergi nauium imagines quomodo igitur si
ebat econuerso. ¶ Amp̃. Quid fiet si duo hmõi ma-
gi circa se inuicem operentur vel vterq̃ per se. Ver
bi gratia. imaginem pro obtinendo principatu i ea
dem ciuitate vel regione. Non em dubium est quin
possibile sit ambos ambire simul vnum eundem pn
cipatum. Cum igitur vterq̃ operetur studiosissime at
q̃ certissime: q͛ ars hmõi p̃cepit q͛ vterq̃ obtinebit
totum principatum: q͛ non est possibile vel neuter a
liquid de eo. τ ita mentietur ars ista: vel vterq̃ obti
nebit partem τ iterum mentietur ars licet non in to
to. Eodem modo se habet et de imagine quaz dicũt
p obtinenda victoria facienda esse: quare prius sci
endum est hmõi artificibus ne forte aliquis eis con
tra operetur. Scito tamẽ q: hmõi homines in libris
suis dixerunt non omnes artifices. id est artificiũ pe
ritos idoneos esse velit dari⁹ loquar natos esse ob (Ptolome⁹)
tinere fructum hmõi τ hoc putauerunt forsitan imi
tasse ptholomeum in prescripto bello vbi dixit scien
tia stellarum ex te τ ipsis. Putant em q: licet aliqs
faustus sit vel fortunatus ab obtinendam scientiam
aliquam qd non pp̃ter hoc τ ad eius sciẽtie fructũ
opinantur tamen interdũ faustum posse esse aliquẽ
ex cõstellatione sue natiuitatis ad vtrunq̃. Merito
ergo querendum est ab hmõi hominibus quid senti
ant de dei altissimi iudicijs τ bonitate i parte ista.
Puto em eos credere q͛ per iram dei interdum au
feruntur regna dominationis τ principatus τ subij
ciuntur nationes nationibus τ reges regibus. Sili
ter τ dantur omnia hec per beneplacitum creatoris
Similiter et credendum est eos sentire q͛ ira dei vl'
precibus vel alijs modis placari potest vt τ bona iã

data hominibus non auferat τ mala eisdez merita
non inferat τ hec quidẽ experientiam per historias
antiquitatis τ prophetarum cominationes τ pre-
dicationes a sensu accipi potest. Que omnia si ne-
gare voluerit neget necesse est deum altissimuz res
humanas curare: τ exposuisse eas magorum τ ma-
leficiorum beneplacitis τ q̃ est intollerabilioris stul
titie commisisse eis imaginibus hmõi vel ereis vel la- (In imagi-
pideis que nec sibiipsis puidere: nec seipsas curas- nea magos)
se possunt. Uerum de ista cura dei altissimi τ proui-
dentia eius atq̃ administratione qua vniuersuz to-
taliter regit τ administrat tractatum habebis in se-
quentibus singularez in quo declarabitur tibi q: to
tuz administrat deus altissimus a primo vsq̃ ad no
uissimum et destrueretur error hmõi destructione ir
refragabili: ita vt nec vllius dubitationes nec igno
rantie circa hec vllum vbi vestigium relinquatur. Ma
nifestum est igitur q: cum circa voluntatem creato-
ris talia bona non puenıant hominibus: aut etiam
auferẽtur nihil aũt possint hmõi imagines ↄtra vo
luntatem creatoris. Manifestum inq̃ est q͛ tota p (Bona adeo
speritas hominum. tota felicitas atq̃ trãquillitas τ mala seui
eorum τ omnino omnia bona eorum oiaq̃ mala to- fortuna)
taliter pendent ex solo beneplacito volũtatis dei al
tissimi vt imagines iste nihil omnino possint in bo-
nis vel malis hominuz. Pulchre aũt quidem vt ip
semet narrauit mihi irrisit magum quendam. Qui
cum promitteret ei dignitatem magnaz bonitate il
la. Si vel modicam morulam ibi faceret respondit
eidem. Si deus inquit non vult q͛ ego istam dignita
tem obtineam poteris ne pcurare q͛ illam obtineã?
Qui respondit q: nullo modo posset hoc procurare
deo illud nolẽte. τ ille τ si deus voluerit me obtinere (Responsio
dignitatem istaz poteris ne hoc impedire? nec ego. ad quendaz
Respõdit ille nec ego nec alius. Tũc ille mago. igr magum)
totum est in dei voluntate quare totum dixit ipse cõ
mitto ei. ¶ Amp̃. Nulli debitare permittitur quin
et precibus ira dei altissimi placare possit τ quin im
petrari possit a bonitate eius liberatio a quocunq̃
malorum alioquin longe minor esset bonitas quan-
tumcunq̃ parua bonitate cuiuscũq̃ hominis. Si eñ
a quocunq̃ homine impetrari potest τ vt parcat ei
cui iratus est τ vt benefaciat ei. siue liberando eum
a malo aliquo vel aliud beneficiũ p̃stando τ hoc fa-
ciẽte scitilia bonitat' que in eo ẽ q̃to forti⁹ a fontali
abyssaliq̃ bõitati creatoris τ liberatio a malis q̃buſ
libet: τ largitio q̃rũlibet bonorũ poterit ĩpetrari. q̃re
solo v̈bo orationis exufflabit huiusmodi imaginũ
virtus τ insup omnia nichil potuerunt circa dei altis
simi veros ac deuotos cultores nisi vero ad vtilita
tes eorum multiplices de quibus audies in preno-
minato tractatu. Cum certuz sit hmõi homines diui
ne custodie τ ptectioni non solum verbis orationũ
τ obsecrationibus sed etiaz placatissimis obsequijs
comendatos esse eidem. ¶ Amp̃. Celestes imagines
p̃stant sic factis imaginibus s̃m hunc errorem p̃no-
minatas virtutes. aut hoc est quia imagines earuz
sunt: aut quia sic sub eis facte q͛ est dicere q: imagi-
nes sunt tam virtuosarum imaginum: aut q: sub po
tentia et ducatu earum facte sez q: tam virtuosarũ
imaginum imagines sunt tunc imago regis alicu-
ius ex necessitate posset in toto regno ipsius quicqd
obedit regi τ ad hunc modum de vnoquoq̃ princi-
pe τ duce. circa q͛ non oportet aliquem disputare.
Si vero quia sub hmõi imagine facta aut intelligit

audies in sequentibus. Similiter ⁊ demonibus possibile est et etiā facilius suggerere multa hominib⁹ et inducere eos vt aliqua velint vel nolint tanq̄ suggestiores: cōsultores ⁊ suasores. Cogere aūt eos nisi q̄ illis permittitur. Et de quodam creditur q̄ hmōi procurationibus demonū rome summam dignitatē obtinuit q̄ vtiq̄ deus altissimus sicut et alia mala que deinde nouit elicere sustinuit. Sic et de amato

Carmina amatoria.

rijs carminib⁹ vl' alijs operib⁹ ⁊ ꝓpter amorē mulieris stulti ⁊ decepti facere consueuerūt tibi sentiēdū ē. Si eñ possibile ē viro vl' mulieri suggestiōib⁹ aut suasionib⁹ mulierem aliquam seducere ⁊ in cōsensum turpitudinis inclinare quantō facilius istō est demonibus si fuerit in hoc ꝑmissio creatoris tales et etiam fortiores suggestiones mulieri que concupiscitur ingerere et qꝛ spirituales substantie sunt siue per cogitationem siue per somnum formas virorum eas ꝯcupiscentium ⁊ alia amoris hmōi intētiua in imaginationibus earum pingere. Quia igr̄ delectabile imaginatum mouet desideriū. vt ait aristoteles. Manifestum est tibi ex hoc qualiter demones procurent fieri occultis suggestionib⁹ opera hu-

Imagines magice.

iusmodi. Suggesserunt tamen eas fieri ꝑ imagines magicas vt sic traherent homines ad venerationē et seruitium stellarum cum omnes virtutes imaginum hmōi stellis attribuat. De sermone vero immutilationis qui tā vulgatus est ⁊ cui⁹ credulitas apud homines ita firmata. Respōdeo tibi: quia reuera fiunt interdum hmōi immutilationes ⁊ hoc ꝑ modū eundem. Non eñ dubitandum est quin omnipotens altissimus suo semper laudando iudicio permittat aliquos ex hominib⁹ vexari multis modis a demonibus ⁊ quosdam fieri demoniacos quosdā areptitios quosdam lunaticos. Quid ergo mirū si ea hora qua mal⁹ hmōi imaginum operari⁹ pingit imaginē vel in aquam feruentem mittit demones similes passiones infligent eis interdum quibus ascripte sunt et contra quos fabricate opinantur autem deceptissimi homines qua talia fiant ꝑ virtutes imaginum. De his autē que fiunt per magicam naturalem. Scito q̄ nullam habent creatoris offensam vel iniuriam nisi quis ex ea arte vl' nimis curiose vl' ma-

Nota.

lum operetur. Sicut contingit in arte medicine per quā ꝯtingit operari. interdum in mortem vel in lesionem alicui⁹ hoc autem apparebit tibi ex eiusdē radicibus ⁊ principijs et etiam in illis opibus que forte reuelabuntur tibi ꝑ me. Q; autem tam frequēter falluntur et frustrantur intentionibus suis operatores imaginum hmōi ne dubites esse ꝓpter hoc quia non ꝑmittit creatoris bonitas nisi raro vt demones operentur ꝓ voluntate hominum et hoc ipm̄ ꝓpter multiplices vtilitates ipoꝝ hominum. Quarū prima est declinatio ab erroribus ⁊ seductionib⁹ demonum. secunda ē declinatio nephariorū operum ad q̄ paratissimi sunt multi si oportunitatē vel facultatē demones eis faciendi talia procurent. Nulla enim

Nota

mulier speciosa incorrupta remaneret null⁹ principum nullus magnatum incolumis per sisteret si demones malis voluntatibus hominum adesse ⁊ satisfacere permitterentur. Tertia causa ē vt honor proprius et gloria debita creatori bn̄dictio seruetur q̄ huiusmodi operibus leditur. et minuitur vltra modum dū ea que ipsius solius dona sūt ab eis inimicis capitalibus petūtur. et ab eisdē obtineri querūt Sūt ⁊ alie cause que ex his tibi facile possūt elucere.

Et iam adhuc deducti sūt aliqui ex astronomis vt stellas et luminaria celosq̄ non ponant causas euētuum et aliarum rerū particularium voluntariarū que fiunt sub sphera lune sed signa tantum ea esse. id docunt concordantes legi hebreorum in qua dicit sermo propheticus de stellis sint in signa et tempora. Istud autem habet multas questiones. In ꝑmis scilicet vtrum sint signa per naturam aut per inten-

Questio.

tionem et voluntatem. Q; si per naturam necesse ē vt sit comparatio causalitatis aut effectualitat; inter eas ⁊ res hmōi aut comparatio alterius comitātie exempli gratia. Eleuatio manus cum gladio signum est imminentis percussionis quoniam ⁊ causa eiusdem sit inflammatio oculorum signum est ire quoniā effectus illius. Sic et i alijs rebus sese inuicem comitantibus se habet quemadmodum aduētus eorum qui solent regem precedere signum ē imminentis aduentus regis. Similiter cum aliquis vi-

Nota.

detur venire sine quo rex non consueuit incedere signum est presentie regie vel eius aduentus. Q; si dixerit quia comparatio causalitat; est que iter stellas ⁊ res huiusmodi. Iam dicit contrarium eius q̄ ante dixerat cum dixisset stellas non esse causas reꝝ illarum sed signum tantum. Q; si dixerit quia inter eas est comparatio effectualitatis q̄ est dicere quia stelle vel motus earum sunt effectus rerum sublimarum deuenit i absurditatem quam nemo adhuc cogitauit. Si vero dixerit compationem aliam videlicet comitantiam naturalem inter eas esse. Manifestū est eum nō esse longe a predictis erroib⁹ quo-

Nota

niam comitantia naturalis nō est inter aliqua que non sint adinuicem in comparatione causalitatis ⁊ effectualitatis aut que non communicent in causa que cogit ea simul esse. Sicut q̄ illi qui comitātur in causa q̄ facit inter eos comitātiam. Sicut in subiectione ⁊ familiaritate regia. Sic se habet et in oī causa ex qua naturaliter prouenit multitudo causatorū. Sicut vides q̄ grana multa comitantur se in vna spica. quoniam ex vna causa generante ea: oīa simul sunt. Uerum in rebus huiusmodi non est alterum comitatiuum dignius vt sit signum alterius q̄ econuerso. Quare non potius stelle vel dispositiones earum signa sunt rerum sublunarum q̄ ecōuerso. non autem est auditum adhuc vt de statu stellarū vel dispositionibus alijs consulte vnq̄ fuerunt res sublunares. ¶ Amplius. Cum stelle et dispositiōes earum omnino necessarie et immutabiles sint. dum positiōes dico. id est motus et ille que per motū sūt videlicet coniunctiones et oppositiones aspectus et alia que huiusmodi homines obseruare cōsueuerunt in stellis. Res vero sublunares particulares scilicet et voluntarie contingentes sint et corruptibiles atq̄ aliter et aliter se habere possibiles. ¶ Manifestum est non posse esse naturalem comitantiam īter has et illas et hoc est quoniam res sublunares antedicta sua corruptione ⁊ instabilitate continue defuerunt statum ⁊ stabilitatem illarum. Q; si dixe-

Nota

rit quis per intentionem ⁊ volūtatem significāt stelle ⁊ earum dispositiones res antedictas ⁊ dispositiones earum tunc significatio earum ē quedam locutio. Huiusmodi autem erroris destructio est prima per hoc qꝛ cū non loquantur nisi hominibus et propter homines ⁊ omnibus hominibus communiter necessaria sit prouidentia seu prescientia euētuum suorum tunc necesse ē vt omnibus hominib⁹ loquā.

tur stelle per dispositiones suas euentus eorũ. Cũ
igitur locutionem huiusmodi non audiant vel itel-
ligant nisi rarissimi et per paucissimi frustra ꝛ vane
loquũtur eis talia. hoc enim est ac si surdis loquerẽ
Nota. tur. ¶ Amplius. Cum loquantur sic per intentiões
ꝛ voluntates necesse ẽ res huiusmodi ꝑstitas esse et
certas apd̃ celos et stellas. Qua de causa necesse ẽ
et eas euenire licet ratio ista possit habere calũniã
licet enim omnia futura prescita sint atq; certissima
apud sapientiaꝫ creatoris tamen non ex necessitate
futura sunt tamen verissimum est et demonstratiõe
declarabile ꝙ si apd̃ homines certa essẽt et scita hu
iusmodi futura non esset fugere vllo modo eorum qui
essent ꝛ necessaria. De hoc autem satisfiet tibi de cu
Significa- ra et gubernatione vniuersi. ¶ Amplius. cum iste lo
tiones cele- cutiões celestes seu significationes ex necessitate ve
stes. re sint et immutabiles hoc est videlicet duobus mo-
dis vt et non significare possint q̃ significant et aliũ
vel contrarium significare non possint ꝙ dico ꝓpẽ
sermones propheticos quoꝝ debes hic reminisci vt
clare intelligas q̃ hic dico. Quia igitur celum men
tiri impossibile est. necesse ẽ res euenire prout eas
significat et loquitur quare aut non significat aut lo
quitur particularia congruẽtia de futuro vel illa ex
necessitate eueniẽt. ¶ Amplius. Cum celum sciat res
humanas particulares et voluntarias etiaꝫ ꝛ natu
rales. Scit ergo qui de hominibus audiant et intel
ligant locutiones ꝛ significationes suas. ꝛ similiter
Nota. qui non intelligant vł non audiant notũ est eis. Cur
igitur illis loquitur Quis enim surdo quem nouit
esse surdum loqui velit? ¶ Amplius. secundum opi-
niones eorum omnia secreta hominum loquiẽ ꝛ cla
mat celum etiam cogitationes hominum. de iuentiõ
dis enim cogitationibus per significatiões stellaꝝ
In magos ipsi libros habent ꝛ multi ex eis scripserunt. Qua-
ꝛ astrono- re nihil est occultum apud homines ꝙ celum nõ de
mos ꝓphe tegat ꝛ reuelet nec thesauruꝫ nec cogitatio nec cõsi
tantes. lium. Nihil ergo permittit quantum in eo est apud
eos esse secretum. Quare quantum in eo est ꝛ ꝯfun
dit homines et turbat adinuicem eos dum ꝯditio-
nes simultates et occultas inimicitias eorum pro-
dit immo palam ꝛ publice clamat. Quare si omnes
homines essent periti astronomi: nihil esset secretũ
inter illos. ¶ Amplius. Uel status iste presẽs stel-
larum et mundi sublunaris ẽ habiturus finem secũ
dum huiusmodi errorẽ aut non est habiturus. Q; si
dixerit quia status mundi sublunaris habiturus est
finem. Sed status celestis non tunc ergo mentietur
totum celum loquetur enĩ et significabit easdem dispo
sitiões rerum humanarum quas et mõ per easdẽ dis-
positiones suas hoc ẽ constellationes cũ post finem
mũdi sublunaris similes cõstellationes future sint
Uide in celo. ꝓpter perpetuitatẽ et immutabilitateꝫ mo
tuuꝫ ipsius. Si vero dixerit quia neuter habiturus
est finem hoc destrueẽ tibi in tractatu de renouatiõe
vniuersi et est error iste contra oẽm legem. Iam igi
tur declaratum est tibi per hec q̃ fuit causa ꝓhibiti-
onis obseruantium stellarum in lege hebreorũ quia
indubitanter hmõi obseruatio ꝑuit eam error iste ex
tendit vel in venerationem et seruitium stellarum ver
git vel ab hominibus aufert pricipalitẽ opationũ
suarum cum omnia que hominuꝫ sũt etiã cogitatio-
nes que radices sunt operum in celo et dispositioni-
bus stellarum et luminariuꝫ vł futuraliter dicta sint
vel predicta seu causaliter ordinata. Non igitur vo

luntariorum operꝫ nostrorũ nos ipsi principia essemꝰ Nota
si a foris nobis aduenirẽt vtpote de celis ipse cogitatio
nes ꝛ affectiões nostre omnes. Quare nec i potesta
te nostra essẽt sicut neq; cause earum nec nobis im-
putande. Si enĩ causa ꝯiuncta ꝛ necessaria q̃ posita
ex necessitate sequitur effectus non est in potestate
nostra vtpote vt eam vł auertere ne sic possumꝰ vel eam
impedire ne operetur nõ est potestate nr̃a nec effectꝰ
illi᷑. Quare cũ dispositio oĩs celi ꝛ figuratio seorsũ
ẽ ita a potestate nr̃a et oĩs effectus eius quẽ in res
humanas ꝑpatur erit seorsũ a potestate nostra. Cũ
enĩ circa causam nihil possumꝰ nihil poterimꝰ cir-
ca effectum. Q; si dixerit quis q̃ a naturalibꝰ simili-
tudinibus significãt figure stellarum ꝛ dispositiões
earum res que sunt ꝛ fiũt sub sphera lune vt leo leo-
nes ꝛ scorpio scorpiones ꝛ iterũ leo ꝓpter nobilita
tem ꝛ audaciã reges ꝛ ꝑncipes ꝛ insuper proptẽ quas
dam alias ꝓprietates ꝛ ꝯditiões suas itollerabili
abusiõe loquitur hõ hmõi qm̃ imago ꝓprie id cuius
imago ẽ significat nõ ecõuerso. Quare leo terrestis
magis leonem celestẽ significat q̃ econuerso. Nõ enĩ
calor vaporẽ sed vapor calorem significare dicitẽ pro
prie. Quare si imagines celestes cause sũt imaginũ
terrestriũ vt ipsi sentiũt potiꝰ dignũ ẽ vt ipse significẽ
tur a terrestibꝰ q̃ significent eas. ¶ Amp. similitudo
per se non facit dignuꝫ alterũ similiũ vt significet illũ
ꝙ econuerso.

Quoniam aũt iam alibi in duobus tracta-
tibꝰ audiuisti plura cõtra istũ errorẽ per
me ꝛ ꝑter intẽtionẽ ꝑsent; ꝓpositi ẽ ꝯcru
tari de huiuscemõi faciã hic tibi finẽ hu-
iusmõi disputatiõis ꝛ dicam quis ꝯcedende sunt vir
tutes celestes sup res que fiunt sub sphera lune. pus
iam determinaui tibi in precedentibus. ꝛ quoniam
possũt in radicales naturas hoc ẽ elemẽta ꝛ humo-
res ꝛ i ea q̃ cõposita sunt ex his ꝛ in animalia prout
dixi tibi i his q̃ ꝑcesserũt in aĩalia quidem bruta vir
te forte ꝛ dominante. Causa aũt in hoc est qm̃ hmõi
animalia necessitate sequunẽ radicales naturas: et
obediunt eis: ꝛ etiã dispositionibus q̃ ex ipsis sequũ
tur: frigus enĩ supfluum necessitate fugiũt nõ liber-
tate similiter ꝛ pascua sequũtur ea necessitate. Qua
ꝓpter cum fuerit calor superfluus in aliqua regiõe
minuentur alimenta animaliũ pascualiũ ꝛ forte erit
hoc vsq; ad destructionem ꝛ cõsumptionem eorũ ꝓ-
pter supfluitatem ꝛ diuturnitatem caloris. Non enĩ
possunt viuere aĩalia huiusmodi sine pastu. Sic se
habet ꝛ de hominibus q̃tuꝫ ad aliq̃d ꝙ in homines
possunt: sed non nisi q̃tum homines voluerũt ꝛ hoc
est: quoniam non necessitate vel sequuntur vel fugi
unt radicales istas naturas: imo libera voluntate.
Quia vero vulgus ꝛ multitudo ex paucitate ꝛ aliĩs
malis dispositionibus pene ad modũ brutorum ani
malium nunc sequitur in multa sui ꝑte radicales na
turas ꝛ ex maximo sui nolẽs cõsulere ꝑiculis corpo
rum deficientibus alimentis ꝛ aliĩs quibus corpora
humana indigent efferatur in rapinas furta homici Nota
dia ꝛ bella: quemadmodũ lupi inualescente fame se-
uiunt in hoĩes ꝛ deuorant eos cum aliĩs temporibꝰ
ab eis abstineant. Sic ꝛ cũ colera acuatur tempore
Iuniĩ feruoris ꝛ diuturni efficiunẽ hoĩes facilis ire
ꝛ vehementioris. Quapropter rixe ꝛ cõflictationes
ꝛ bella: ceteraq; hmõi turbatiões cõcitanẽ maxime
in calidis regionibus ꝛ interdũ fiunt iste turbatiões
pluris descensionis. Interdũ minoris ꝛ augeaẽ etiã

ex dieta vsu scz imoderato hoiz. Sic ex vino ⁊ alijs
que passiones aiarũ augent. Prescientes igitur has
causas pdiscere possēt qr turbatiões erũt i hmõi re-
gionib⁹ ⁊ hoc per cõiecturam ⁊ smone vniuersali pti
culariter aũt ⁊ singulariter de nullo hoim quicq̃ ta
le pscire vl pdiscere possunt. Sapientes vero et ani
mis suis dominãtes sciũt nõ eē sequẽdas hmõi pas
siones ⁊ voluntate p virtutē libera nõ sequũtur eas
Nota. immo in seipis eas comprimũt et extingũt. Quare
manifestũ ē q affligi occasionaliter possũt vl nimio
estu vl nimio frigore vl defectu alimẽtorũ et aliorũ
corpibus suis necessariorum afflictionib⁹ autē et pas-
sionib⁹ cedere ē eis liberũ ⁊ volũtariũ. Cogi igr per
opatiões celestes nõ possũt neq3 vlla necessitas eis
igerit licz magne ⁊ admirãde virtutis sit afflictioni
bus a veritate ⁊ rectitudie nõ abducit. lupinũ enim
est nõ humanũ media tibi ⁊ famis rabie in homies
faucib⁹ ⁊ dẽtib⁹ ad deuorandũ irruere. Quapropter
sapiẽtes ⁊ modeste homines nulla fame vl alia ine-
dia in furta vl rapinas i bella ⁊ homicidia iduci pos
sunt. hec igr que dicũt nõ pprie signa sũt sed magis
cause rerum hmõi eo modo quo dixi tibi. Quẽadmo-
dum si quis videt ignē in capite alicui⁹ ville que ex
lignis edificata sit accẽsum ventũq3 validũ ex illa p-
te ignis venientem intelligere potest q piculum com
bustionis immineat illi ville etiam toti. Verũtamē
quia possũt esse ⁊ aque copiose ⁊ alia adiumẽta cir-
ca ignē ⁊ etiã viri fortes ⁊ ingeniosi ad defẽdẽdũ il-
lam ab iminẽti incẽdio poterit vl defẽdi tota vel ps
aliqua ab eo. Sic ē q cũ talia iminẽt reb⁹ humanis
multis adiumẽtis dfẽdi possũt ab hmõi periculis.
Consūptus enim pascuis supfluitate caloris ⁊ longi-
tudie siccitatis. pluuia data ē multotiens pcib⁹ pro
phetarũ. Similiter ⁊ extincta incẽdia interuẽtu sacto
rũ virorum. Sic pestes ⁊ mortalitates prohibite bella se
data hostib⁹ flagellis celestib⁹ interfectis quare nõ
Nota nisi p cõiecturã ⁊ sub cõditiõe pdici possũt talia. Nec
mirũ cũ ipo diluuio vniuersali qd tpib⁹ noe factũ ē
⁊ a pticulari qd sub deualiõe et a pluuia ignis ⁊ sul
phuris ⁊ a tempestatib⁹ inumeris cũ oia ista essent
diuina flagella pcib⁹ virorum sactorum liberati multi sũt
ipo clementissimo creatore cõtra iustissimã irã suã
fauẽte votis ⁊ pcib⁹ dilectorum et electorum suorũ. Verũ
vere nominationis signa gladium et aliorum magnorũ
euẽtuum in mũdo appere cõsueuerũt in celis ⁊ i aere.
Sicut stelle que dicũt comate vl crinite ⁊ de his fa-
ma publica ē ⁊ vniuersalis credulitas q pẽdãt mor
tes regũ ⁊ mutatiões regnorum. Et stella illa q̃ appa-
ruit in initio regni xpianorum nõ fuit de hmõi nec simi
lis ei visa ē pp eni terrã ferebat. Vñ ⁊ ducatum ha
buit quibusdã regib⁹ oriẽtalib⁹ vsq3 ad locũ ⁊ domũ
ipius regis ⁊ istitutoris regni xpianorum i aere etiam
acies ignee seu gladij ferrei vise sunt in regno italie
imminẽte clade q̃ p gentē Vandalorũ facta ē. Sic ⁊
draconẽs ignei p aera discurrisse vise sũt multotiẽs.
De eclipsibus vo solis ⁊ lune iconsuetis ⁊ iuisis ad
huc quales futuras esse aliqui prophete predixerunt
vt solem verti in tenebras ⁊ lunam in sanguinem. ⁊
istas etiã pcedere diem iudicij futuri. Eclipsis etiã
solis que fere i initio regni xpianorum facta fuit ho
ra vere sexta ⁊ luna. xv. cum indubitanter p interpo
Nota sitionem lune ipi soli ⁊ terre. tunc fieri nõ poterit cũ
⁊ pleniluniũ esset ⁊ luna sub terra. Sol vero sup ter-
ram quasi p diametrum tunc distantes ⁊ a cõiunctio
ne sua longissime non ē magnũ aliquid potẽt. Quo

miraculo dionisius philosophus permotus relicta
idolatria hisdem tporibus audita pdicatiõe xpiane
religionis ad ipsum conuersus est. De hmõi appa-
ritiõibus que fiunt in sublimi nõ est dubitandũ qui
vel ptendant futura nõ qualiacunq3. l3 euentus ma-
gnos atq3 terribiles prout diligentissima atq3 lõgissi-
ma experientia compertum est. ipa etiam gẽs xpiano
rum finem mũdi appropinquãte die iudicij ⁊ doctri Nota
na sua ⁊ fide expectat multa hmõi signa scilicz incõ
sueta ⁊ nec dũ visa fiũt aũt ex prouidẽtia ⁊ bõitate crea
toris vt sint terrori ⁊ sint etiam ad pmonitionē mor-
talibus scilicet vt aufferant a seipis ea quib⁹ creator of-
fendit ⁊ irascit ⁊ immittit in eos pestes ⁊ fames cla
des ⁊ bella ⁊ alia que eos deterrere cõsueuerunt ab
offensionib⁹ creatoris firmat etiã ex hmõi signis et
terroribus credulitas de prouidẽtia ⁊ cura creatoris
circa res hũanas que q̃ necessaria sit quãq3 saluta-
ris ad corrigẽdos mores ⁊ componẽdam vitã homi
num dubitare nõ potest nisi qui ratiõe vti nõ nouit.
Nosti enim virtutē ⁊ efficaciam timoris ad repmẽdas
animositates hominũ ⁊ auertendas ab eis que ma-
le cupiunt ⁊ ad deserendũ ea. que male diligũt. Jam
igit declaratũ ē tibi ex his ⁊ p hec qd sẽtiendũ sit de
virtutib⁹ celestib⁹ apud ea que fiũt sub sphera lune ⁊
quantum ⁊ circa que extendi oporteat eas circa ho
mines ⁊ cetera animalia ⁊ q non p modum quo pu
tauerũt astronomi possunt in leges vel sectas nec in
artes aut disciplinas aut mores hominũ. Similiter
nec in honores ⁊ dignitates principatus aut domi-
nationes rerum humanarum. Declaratus etiam ē
tibi error q̃ est de imaginib⁹ magicis cum causa que
induxit illũ. fiẽt aũt oia hec tibi certiora ⁊ clariora p
ea q̃ patefiẽdi tibi de cura ⁊ gubernatiõe di altissi cir
ca vniuersum. Cum enim innotuerit tibi quanta cura
sit sapiẽtia ⁊ bonitati creatori de hominibus ⁊ reb⁹
humanis elucescet tibi euidenter quia nec imagini-
bus nec stellis: nec luminaribus: aut etiam celis cõ-
mittit gubernationē eorum nec eos exponit vllomo
dorum voluntatibus magorũ aut maleficijs. Cũ ma
nifestum sit qr a seipso ⁊ circa iram iustissimam suã
de immensitate pietatis sue eosdem tuetur atq3 defē
dit. Et cum multa de his que precesserunt preter in-
tentionem sint psentis propositi. Scias q hac de cau
sa ea premisi ⁊ scripsi: vt erigerem itellectum tuum
ad considerationē rerũ occultarum ⁊ numerabiliũ ⁊
auerterem te a periculosis erroribus ⁊ firmarē cre-
dulitatē tuã in sermonib⁹ propheticis q̃ reuera sermo
nes dei altissimi sunt ⁊ eiusdē veneranda oracula.

Post hec autem persequar iuxta iceptũ or- Nota
dinem inuestigationem reliquorum corporũ
magnorũ mundi que sunt de magnis eius-
dē partib⁹ ⁊ hec sũt q̃tuor elemẽta que vi
dentur esse quattuor magne partes mundi: que con-
tinet sphera lune. Scito igit quia quidã ex philoso-
phis generationem quattuor elementorum posuerũt
esse ex motu vel omnium celorum mobilium simul:
vel ex motu sphere lunaris. Causa autem que eos in-
duxit in hoc fuit: videntes enim qr ex motu calor p-
uenit: posuerunt primam partem materie quattuor
elementorum hoc est orbi lune cõtinguam calefactã
maxime esse atq3 desiccatã ex motu fortissimo ac pro
ximo eidem orbi lunari circa hoc ipsam. Sicq3 per
vehementiam calefactionis ⁊ desiccationis ignem
factam. partem vero proximam ex qua generatus ē
aer propter remotionem sui a motu celesti min⁹ ca-

donec veniatur ad vltimitatem caloris q̃ est arsio vł
ignitio. Certum aũt ẽ quia tot⁹ mundus sublunaris
facile calefactibilis ẽ qr ⁊ aer ⁊ aqua ⁊ terra. Mul-
to aũt calefactibilior materia eorꝫ cum oĩs materia
longe passibilior sit q̃ id qđ ex ea ẽ materiatum. Si
vero dixerint qr id ex quo generata sũt q̃ttuor elemẽ-
ta nõ fuit corpus. fuit aũt materia quattuor elemẽ-
torũ vt ipsi ponũt. fugit igr̃ materia corpalis nuda
⁊ ꝓpt̃ hoc yle tñ absqꝫ oĩ forma q̃ ipsimet ꝯfitẽt in-
cõueniẽs eẽ ⁊ impossibile.
Nota. ¶ Nota de materia ex qua facta sũt q̃ttuor elemẽta
Iam autẽ dixi tibi quia et lex hebreo-
rum ⁊ sapientes tam de gente eorum
q̃ de gente xp̃ianorꝫ dixerũt materiã
ex qua facta sunt quattuor elementa
aquam esse. Similiter ⁊ materiã oĩm
celorum preter q̃ primi qđ empyreum vocat̃ ⁊ quia
in hoc maiores ⁊ sapientiores eorũ in hoc ꝯcorda-
uerunt q̃ nõ fuerit aqua veri nominis aqua cum vo
cata est ꝓpter causas quas audiuisti. sicut neqꝫ aq̃
marium veri nominis aque sũt qđ ꝓbat salsedo earũ
qui sapor nõ põt eẽ aque pure ⁊ vere. Quare de ad
mixtione alteri⁹ corporis ẽ eis sapor huiusmõi. In
dictũ aũt hmõi certissimum ẽ quia p excollationem
amittũt salsetudinẽ sicut cum excollãtur p saburrã
subtilissimã vł sabulum vel q̃ ẽ frequentius quia in
vas fictile diligẽtur obstructũ ⁊ vacuũ in mare mis
sum intrãt aq̃ hmõi excollatiõe subtilissima. Unde
Uide. ⁊ cũ aliquãto tp̃e in mari si fuerit vas hmõi inueni
tur plenũ aqua dulcissima ⁊ hoc est qm̃ angusta va-
porositas vasis hmõi nõ pmittit intrare aquã mari
nã cũ grossicie sue admixtionis. sꝫ spoliauit eã gros
sicie illa simulqꝫ salsedine saporis p hoc igr̃ facta est
dulcis ⁊ de vase cereo similiter se hꝫ. Inuenit̃ etiam
p ebullitionẽ ⁊ virtutẽ caloris hmõi admixtio. tu eñ
scis q̃ calor ẽ virt⁹ disgregatiua etherogeneorꝫ hoc
ẽ rerũ diuersarũ naturarũ. Hinc ẽ q̃ cũ aqua aliquã
diu bulliuerit ĩ vase eneo postq̃ semota aliquãtulũ
requieuerit appebit tibi sedimẽ terreũ in fundo vasis
quasi virtute caloris ab aqua ⁊ pura separatam et
hmõi sedimintis quãtitas erit pro quãtitate grossi-
ciei siue admixtionis quã aqua habuerit. Quãto eñ
grossior ⁊ maioris admixtionis fuerit tãto sedimi-
Nota. nis hmõi pl⁹ habebit. Hic ẽ q̃ architectonici ꝓbãt
aquas locorũ in quib⁹ edificia cõstruẽda sũt. Utrũ
aque hmõi salubres sint an noxie. ⁊ que etiã magis
salubres. Q; si forte quis dixerit q̃ aque naturali
ter salse sint oẽs p hoc qđ legit̃ in lege hebreorũ di-
xisse deũ Congregẽtur aqe que sub celo sũt in locũ
vnum. Si eñ pure erãt aque ⁊ dulces tũc nõ ẽ facta
ꝯgregatio earũ in locũ vnum. Nõ eñ eedem aque
eẽ possũt aliquãdo dulces aliquãdo salse. et hoc est
qm̃ purũ ⁊ mixtũ in omni genere corporũ diuersant̃
specie quẽadmodũ mediũ caloris ⁊ extremi. In hoc
igr̃ dico quia aque ab initio dulces fuerũt ⁊ hoc ip̃e
ordo nature requirit. purũ eñi mixto ordine nature
Nota. puri⁹ ẽ sicut simplex cõposito. q̃re eadẽ cõparatiõe
se habẽt adinuicẽ dulcedo aq̃tica et salsedo. vtpote
effect⁹ ꝯsequẽtia illarꝫ. Salsedo igr̃ aduenit aquis
sicut odor ⁊ sapor sulphur' q̃busdã ex eis hoc aũt ex
multitudie calorũ q̃ erũpit ĩ fũdo cuiuslibet maris
ex terre viscerib⁹ vbi nõ dubiũ ẽ plurimũ eẽ calorem
qui adurẽs hmõi vapores facit eos amari et acuti
saporis ⁊ etiã odoris. hic ẽ q̃ cũ admixti fuerit aq̃s
efficiũt eas salsas et amaras sicut appet in lixiuio
q̃ fit ex ꝯmixtiõe cineris adusti ⁊ aqua dulci. Hic ẽ q̃
lixiuia amara ⁊ salsa. cinis eñ terra adusta vł incen
sa est qua ꝓpter admixtio ei⁹ cũ aqua salsedinem et
amaritudinẽ ei⁹ in lixiuia efficit. quẽadmodũ mani
festũ ẽ in aqua sulphurea ⁊ ĩ baleis aquarũ sulphu
rearũ ⁊ odorib⁹ earũ.
¶ Propt̃ q̃d aq̃ que sub celo fuisse dicũt̃ prius
create sũt q̃ ignis vel aer.

SI quis autẽ querat de aquis hmõi que
sub celo fuisse dicũt̃ ad q̃d create fuerũt
cũ eadẽ facilitate possibile fuerit crea- Nota
tori creare quattuor elemẽta vt corpus
illđ qđ noĩe aquarũ intelligit̃. Nõ eñi vi-
det̃ eẽ sapiẽtis artificis cũ per vnum expediri pos-
sit ab opere q̃ intẽdit multiplicare vias ⁊ opatiões
que nihil adminiculi nihil meliorationis pstãt opi
pncipali. Cũ eñ ptem corpis illius oportuerit cor
rũpi in gñationẽ ignis ⁊ aeris ad q̃d facta ẽ vł crea
ta ps illi⁹ ad q̃d iste labor nature ĩ corruptiõib⁹ ipi⁹
⁊ gñatiõis ignis ⁊ aer cũ ea facilitate id ẽ solo verbo
suo oĩpotẽti siue his corruptiõib⁹ ⁊ gñatiõib⁹ crea-
re potuit ignẽ et aera adhuc eñ creasse videt̃ partẽ
illã corpis antedicti vt solũ ea destrueret ꝓpt̃ gene-
rationẽ ignis ⁊ aeris. Tu ergo scito qr lex hebreorꝫ
nõ loq̃tur de generatiõe ignis aut aeris. Sꝫ dicit a-
quas q̃ sub celo sunt congregatas fuisse verbo dei
in locum vnum aut igitur remansit vacuũ ĩ parte lo
ci aquarum qđ non est possibile aut pars aquarum
que totum occupabat vsqꝫ ad spheram lune rarefa Nota
facta est et reliqua inspissata seu condensata vt ostẽ
di tibi vel etiam amplius aut pars ãtedicti loci lõ-
ge minor q̃ ante ea illam caperet. Per hanc igitur
viam videtur esse generatus aer. De igne vero nul
lam mentionem facit propheta ille sapientissimus
hebreorũ vel ꝓpter hoc qr non ꝓphetari rudi popu
lo curiosa sed magis ꝓphetare ⁊ docere ipsũ salu-
bria intendebat. vel ꝓpter hoc qr ignis hmõi multis
sapientibus ⁊ doctis adhuc abscõditus rudi popu-
lo eius esse incredibile videret̃. Incredibilitas eñ
magnũ ⁊ valde nociuũ est doctrine salutaris ⁊ peccãt
graue nõ credere ꝓphete ⁊ legislatori. fortassis au
tem ⁊ ob hanc causam qr noluit populo in idolatriã
quã p legẽ funditus exterminare intẽdebat ruere et
incidere perantissimo mentionẽ facere de igne ⁊ loco
ipsius. Nec memoriã culture ignis q̃ nõ solũ apud
caldeos celeberrimã erat. Sed etiã in terra quam
postea popul⁹ obtinuit terra scꝫ canaan nõ parũ fre
quens erat facillim⁹ esse erat popul⁹ ille in reb⁹ quo
rum cultus famosissimus erat ex ip̃a sublimitate lo
corum suorũ aliquid diuine virtutis ⁊ numinis su-
scitati. Cũ eñ trãsferri crederent hoĩes in deos ho-
mines inq̃ quos in altũ ferri putabãt post mortem Nota
corporũ quãto fortius ea q̃ semp in alto sũt deos eẽ ⁊
venerãda numina facile poterãt opinari. Generat⁹
igit̃ videt̃ esse ignis ex superiori parte aquarũ. Il-
lam eñi magis oportuit subtiliari ⁊ rarefieri. quia
etiam verisimile est vt supra dixi tibi aquarũ illarũ
partes iuxta appropiquationẽ suã ad nobilissimũ
⁊ subtilissimũ corpus mundi qđ est celũ empyreum
nobiliores fuisse atqꝫ subtiliores.

¶ Stabilitio esse ignis qđ est elemẽtum.
Sic aũt ignis duab⁹ viis inuenit̃ ⁊ stabi
litur ⁊ forte plurib⁹. Primũ qr mũd⁹ sub
lunaris icõpler⁹ eẽt ⁊ ipfect⁹ si deesset ei
q̃rta ps ista sue totalitatis ⁊ eẽt q̃dãmõ decapitat⁹ ⁊

vel quia ipsa virtus lune impeditur ab opatiõe sua
super mare ex coniunctione solis q̃ constat eẽ cõtra-
rie operationis ad opationem lune supradicte. qua
propter sicut paulatim fit additio super elongatiõe
eius a sole sic fit cõfortatio virtutis ipsius donec cõ
pleatur apparitio luminis in ea: et ideo tunc quasi
liberata ab impedimẽtis cõpletur operatio virtu-
tis eius super omne frigidum ꝛ humidum: propter
qḋ ꝛ mare ꝛ ea q̃ supra dixi tibi ẽ i complemẽto sue
augmentatiõis ꝛ inde per reuersionem ad solem iu
xta apparitionem diminutionis luminis in ea fit di
Nota minutio eorum hoc ẽ frigidorũ et humidorum tam
in maribus animalibus ꝛ plantis. Qđ si dixerit q̃s
quia hoc ẽ ex virtute solari ꝛ opatione luminis ꝛ ca
loris ipsius cum enim luna fuit in vltimitate elon-
gationis sue ab illo libere operatur virtus solaris
ꝛ ideo vaporum maiores ꝛ fortiores resolutiões et
inde ẽ ebullitio ꝛ augmẽtatio mariũ confortat etiã
virtutes vitales in animalibus ꝛ plantis ꝛ ꝟtutes
similiter nutritiuas ꝛ ideo augentur materie nutri
tiue in huiusmodi ꝛ ex consequenti multiplicanẽ in
cerebris animalium vapores ꝛ in medullis quapro
pter fieret ebullitio cerebri in hoie vl' in alio anima
li si pateret eidem exit⁹ p fracturã cranei ꝛ forte nõ
ꝓpter hoc quia cerebrum in substãtia sua ad auctũ
creuerit sꝫ ꝓpter vapores admixtos ꝛ adductos ce-
rebro qui exaltãtes ascensiõe sua ptem cerebri secum
exire cogerẽt: hoc autẽ magis eẽ videẽ ex multipli-
catiõe caloris q̃ ex lenitiõe frigiditatis frigiditas
enĩ magis ꝯstringit ꝛ minuit ꝛ resolutionem p se in
gerit quẽadmodũ ꝛ coagulationẽ p se efficit q̃ ꝯria
indubitanter ẽ resolutiõi ꝛ liquefactiõi.

¶ Destructio erroris astronomoꝝ qui posue-
runt imaginẽ fusã ex ere in ortu saturni vt hominem
loqui probant.

E secretis autem ꝛ mirificis ꝟtutibus
q̃s iposuerit planetis huiusmodi ho-
mines ne dubites eos errasse et dece-
Nota. ceptos a stutia malignorũ spirituũ q̃s
greci cacodemones vocãt quorum vnũ
exẽplũ ẽ de virtute quã iposuere saturno dicẽtes q
in ortu ei⁹ si quis imaginẽ ex ere fuderit loqui vt ho
minẽ ꝓbabit cui⁹ erroris destructio erit p vias q̃s
dicã. Aut enĩ itelligũt imaginẽ hmõi p se ipã loquẽ
tẽ tãq̃ viuificatã ꝛ animatã ortu Saturni aut itelli
gũt spiritũ aliquẽ itrare illã ꝛ loq̃ i illa: Qđ si animã
tã ꝛ viuificatã illã intelligũt tu iã nosti qꝛ es: non est
corp⁹ susceptibile vite neq̧ aiale vllo modoꝝ ꝛ licꝫ
figuratũ sit ad modũ organici corporis natural' cũ
mẽbra ei⁹ nulli: opatõi apta sũt: sic nec pedes ad am
bulãdũ nec man⁹ ad opandũ. nec lingua ad loquẽdũ
ꝓpt duriciã ꝛ inflexibilitatẽ eris tu enĩ scis qꝛ opa-
tiões aiales hoc ẽ q̃ p mẽbra aialiũ fiũt idigẽt flexi-
bilitate ꝛ volubilitate mẽbroꝝ. ¶ Amp. aia illa aut
creaẽ tũc hoc ẽ igressu imaginis hmõi aut erat ante
Qđ si creaẽ tũc ẽ igr̃ multo nobilior aiabus huma-
nis que stati itelligit ꝛ scit loq̃: aie autem hũane vix
multo tpe ꝛ labore nutrite ac diligẽtia doctoꝝ loqui
ꝛ itelligere possũt. Qđ si antea sint. Se quũẽ hãc re-
spõsionẽ multe q̃stiões vꝫ vbi erat. ꝛ an felix: an mi
sera. ꝛ an hẽret sedẽ ꝛ mãsiõem ꝓpriã an eẽt vagabũ
da. Qđ si beata erat ꝛ in sede ac mãsiõe ꝓpria q̃ ne-
cessitas cõpulit eã vt illã itraret imaginẽ ꝛ sedẽ ac
Anima. mãsionẽ beatitudis sue relinqueret. Si ꝟo missa erat
sil' q̃ necessitas eã illuc adduxit vt carcerẽ imagis
illius intraret. Si enĩ inuita ibi teneẽ carcer ẽ ima-
go illa. Si autem volũtarie intrauit: cum misera eẽt
extra sperauit igitur ibi habere aliquam cõsolatio
nem miserie sue. Quid aũt vani⁹ cogitari potest q̃
animam intelligẽtem querere ꝯsolationem vl' habe
re in corpore quo ad nullam operationẽ vti potest.
hũc quidem anime nr̃e multiplices consolationes
ꝛ delectationes per operationem ad quas vtunẽ cor
poribus vel membris eorum. ¶ Amplius Si inuita
intrauit quo vel compellente vel cogente sic incarce
rata est. Sequitur etiam ex hoc vt iniquitas pariter
ꝛ credulitas sic carcerem fabricare vel edificare ani
me illi nisi tortorem eius iustum eẽ quãtum ad hoc
constiterit. Qđ si saturnus tortor est ꝛ incarcerator Saturnus.
anime illi⁹ peccauit igr̃ anima hec vel saturnõ vel
alias. peccatrix vero anima q̃lia loq̃ poterit. diuina
tiões enĩ ꝛ reuelatiões nõ loqueẽ obtenebrata pec-
catis. artes aũt ꝛ sciẽtias vbi didicit p̃ter ꝟba autẽ
artiũ ꝛ sciẽtiaꝝ nõ oportet nos alia querere cũ illis
habundemus. Preterea q̃liter in ortu Saturni poti⁹
sit ista iclusio vl' incarceratio q̃ alia hora vl' tempe.
Qđ si fuerit anima hmõi vagabũda non habẽs cer-
tam sedẽ vel mansionẽ qua de cã spectat ad ortũ sa
turni vt itret hmõi mãsionem an forte q̃a saturn⁹ so
lus põt ei p̃stare hmõi mãsionem an qꝛ in ortu suo
ei ẽ cura de hospitãdi huiusmodi aĩa ꝛ alia hora nõ.
¶ Amplius. mãifestum ẽ quia nulla anima indiget Aĩa nõ idi-
huiusmodi corpe cum nec eius ꝑfectiones aut opa get corpore
tiones p huiusmodi corpus adiuuari valeant vllo-
modo. q̃ntũ ad ipam igr̃ superuacu⁹ ꝛ ꝑi⁹ iutil' ẽ. tã
ingress⁹ ei⁹ in illõ tam habitatio ei⁹ i illo. Sil' r̃q̃n
tum ad ipam imaginẽ. Nihil enĩ boni vel meliora
tionis aduenire potest imagini ab anima vel per il
lã qꝛ nec vita nec sẽs⁹ nec aliq̃d alioꝝ q̃ ab aĩa obenẽ
ꝑuenire corpib⁹. Saturno ꝟo q̃ vtilitas ẽ ex hoc ni
si forte dicat q̃s q ẽ ei veneratõ ꝓpt hoc ꝛ adoratõ.
Si enĩ ea est saturni potestas vel virtus ꝛ possit da-
re animã intelligentẽ ꝛ loquentẽ q̃d restat nisi vt ado
retur ꝛ colaẽ tanq̃ deus verus? De hoc aũt an possit
cadere in bonã aliquã creaturã intentio ista ꝛ volun
tas vt velit exhiberi sibi huiusmodi cultũ: multa tibi
scripta sunt p me. In quibus declaratũ est tibi qꝛ ido Idolatria ẽ
latria iniuria est intolerabilis ꝛ ꝯtumelia dei altissi- ꝯtumelia dei
mi ꝛ offensio eiusdẽ grauissima: p quã necesse est eũ
irasci exercentibus illã: ꝛ qꝛ per eius iram ꝓueniunt
mala mortalibus q̃ nec idola auertere pñt vllo mo-
doꝝ ab eis. ¶ Amp. Si creaẽ aĩa hmõi in hora illa i
ortu vꝫ saturni cũ creatio animaꝝ operatio sit ꝓpa
dei altissimi nisi erit sapientia illius si creat eã hmõi
corpori ereo. vel ꝓpter illud cũ ꝑsus iutilis sit vter
q̧ amboꝝ ꝯiũctio vbi bonitas ei⁹ q̃ aĩaꝫ illã ipfectã
creat q̃tũ ad ꝑfectiões q̃ dñt ei eẽ ex corpe seu p cor
p⁹ maxie si volũtarie eã creat: si aũt iuit⁹ nisi eiusdẽ
potẽtia. ¶ Alia destructio eiusdẽ erroris.

Uod si dixerit qꝛ non aĩa est: sed sicut spi-
ritus est aut angelus q̃ iñ imagine hmõi
loquiẽ. Iã afferit multas q̃stiones a qui-
bus se expedire non poterit. Primum qꝛ
spiritus abstracti qui aĩe non sunt non indigent hu-
iusmodi corporib⁹. nec etiã aliis cũ nulla operatio
eorum vel in corpe vel p corpus fiat. Qđ ꝛ si in are-
pticiis vel demoniacis huiusmodi spiritus videan-
tur quandoq̧ loqui: illa tamen opera non sunt eorũ
per se: imo ipsius hominis qui loquitur indubitan-
ter non cogitatiões suas proprias: sed suggestiones

demoniacas:hoc est quas pingit in imaginatiōe ip
sius hmōi spiritus ꝛ sunt huiusmodi locutiōes simi-
les mente captorum aut alienatoꝝ sermonibus iter
dum. Interdum autem sunt locutiones exprimētes re
uelationes ipsorum demonum: ꝛ inde vocantur diui
nātes. quocunqꝫ autem modo fiat siue per alienatio
nem siue non semper ipse homo loquitur qui vocat
demoniacus vl' arepticius. quemadmodum i ꝓphe
tis quia siue loquantur ex seipsis siue ex spiritu dei
semper loquuntur ipsi ꝛ tamen dicitur loqui in eis
spirit⁹ dei. Me autem quibusdam visum est ꝙ diuer
sis vocibus loquatur ip se homo demoniacus ꝛ de-
monium in ipō ꝛ quia vox vero ipsius hominis cla
rior mihi etiam quandoqꝫ visum est ex assertiōe ali-
quorum qui hmōi diuersitatem vocum se audiuisse
Nota crebro mihi narrabant ꝛ putabam hanc esse causā i
hoc ipsam naturalem aptitudinem ꝛ adaptatiōem
membrorum vocalium ad virtutem loquēdi que ꝓ-
pria est anime. ꝛ propter hoc expeditius ꝛ meli⁹ vti
ipsam animā membris huiusmodi ꝙ spiritū demo-
niacum cui nec virt⁹ huiusmodi naturalis ē nec ipa
cōiunctio ꝛ applicatio instrumentorum vocaliū na-
turalis: quemadmodum anima hūana melius ꝛ ex
peditius vtitur ad gradiendum instrumentis natu-
ralibus scꝫ pedib⁹ ꝙ ligni pedibus vel instrumentis
alijs innaturalibus. Modis igitur omnibus inuti-
lis est ingressus huiusmodi spirit⁹ ꝛ habitatio ipsi⁹
in talem imaginem. Qd' si dixerit quis hominib⁹ vti
lis ē propter reuelationes futuroꝝ ꝛ occultorum vt
ꝯmuniantur de his boles vel saltē ipe factor imagi
nis huiusmodi. Respondeo qr adhuc superuacu⁹ est
imago hmōi cum ad reuelatiōes huiusmodi ꝛ diui
nationes tales esse nihil possit penitus operari. ad
loquelam enim omnino inutilis ē ꝛ secūdum partes
ꝛ secundum totalitatem suā. ¶ Amplius. Si tāta cu
ra est saturno vt sciātur futura ꝛ occulta per aliquē
spiritum: cur laborare volunt homines i fabricādis
imaginibus cum per solum spiritum huiusmodi ta-
les reuelationes ꝛ diuinatiōes fieri possit. ¶ Amp.
vn̄ venit hmōi spūs nō dubito quin respondeat si vel
modicum de talibus nouit. quoniam de celo saturni
quemadmodum ꝛ aristoteles credidit sibi aduenis-
se spiritum de celo veneris ꝛ habuisse cum familia-
rē familiaritate q̄ solet hēri cū spiritib⁹ hmōi. Thor
etiam in libello detestabili quem scribit de statiōib⁹
ad cultum veneris ꝓmittit culturam illam exercēti-
bus. quia Venus mittet ei septem angelos obedien
Nota tes vniuersis beneplacitis eorum ꝛ iussis quare in-
dubitanter similiter sensit de saturno vcꝫ ꝙ spiritum
de celo suo mitteret in ortu suo qui loqueret i imma-
gine erea tunc fusa. Mirabile aūt videtur nuge cre-
dulitas vel opinio huiusmodi q̄ facta ē hominibus
ꝛ cum omnia perscrutatus fueris non inuenies cau
sam aliā q̄ad hoc eos idurit nisi error q̄ crediderūt
saturnum eius esse virtutis ꝛ potestatis vt hoc pos-
set scꝫ mittere in ortu suo qui in imagine huiusmodi
crederetur loqui: ꝛ eē tantam venerationem eiusdē
in imaginis huiusmodi fusione tanꝙ ei charam ꝛ di
lectam vt eam tanta mercede remuneret vcꝫ vt spiri
tum de celo suo mittat imaginem eius i ortu suo fū
dēti. quare fusio huiusmodi cultus ē indubitanter
saturni: Iam autem feci te scire de cultura stellarum
ꝙ erronea et ꝙ impia quāꝙ notia sit exercentib⁹ eā
ꝛ ꝙ vana sit ꝛ inutilis modis omnibus ꝛ propť hoc
non oportet me i hoc amplius laborare nisi i destru

ctione huiusmodi erroris. quo crediderunt spiritus
de celis descendere ad cultores stellarum. omnimo
do enim ignorare statum huiusmodi spirituū. Sub
stantie enim abstracte omnes que immunes sunt a
corruptione viciorum ꝛ peccatorum ex necessitate i
statu sunt felicitatis ꝛ beatitudinis. Cum enim im-
munes sint per omnem modum a culpis: immunes
sunt ex necessitate ꝛ a penis que causa culparum ir-
rogātur dei altissimi iustitia ꝛ iudicio. Cum autem
abstracte sint a materijs passibilibus videlicet cor-
poribus immunes sūt ex necessitate a penis que co-
mitātur passibilitatem corporum vel potius sequū
tur quare nullo genere penarum affligunt. quia igr
nihil est qd diuidat inter ipsas ꝛ creatorem nihil est Nota
quod abscondit faciem eius: que est in vltimitate lu
minositatis ꝛ pulchritudinis ab eis quapropter ne
cess. est eos videre absqꝫ vllo impedimento lumino
sitatem ꝛ pulchritudinem creatoris. Iam autem pa
tefactum est tibi quia hec est gloria virtutis intelle-
ctiue ꝛ hoc est quoniam ipa est plenitudo seu perfe-
ctio vltima possibilitatis ipsius. Iuxta hunc modū
necesse est eos se habere secundum virtutem suam
nobilem motiuam que est voluntas vel amor ad bo
nitatem siue suauitatem creatoris: quare quemad
modum irradiantur et delectantur luminositate et
pulchritudine creatoris quātum ad vim suam intel
lectiuam. Sic necesse est vt impleantur ꝛ delectentur
bonitate ipsius: delectatione q̄ merito beatitudo di
catur: hec autem est que sola beatitudinis nomie di
gna est que in vltimitate elongationis lōge facit ab
omni molestia ꝛ implet in vltimitate plenitudis ob
tinentem. Vltimitas autem plenitudinis est que ni-
hil omnino vacuitatis incontinenter relinquit: desi-
derium autem ꝛ signum est ꝛ effectus vacuitatis spi
ritualis id ē vacuitatꝫ cordꝫ. quēadmodū ad fames
ꝛ signū ē ꝛ effect⁹ vacuitatis stomachi siue ventris.
Et generaliter omne desiderium ꝛ fames ꝛ sitis ē spi
ritualis. Quare omnes spiritus abstracti quos vel
peccatum non obtenebrauit vel malitia non corrum
pit in felicitate sunt vel naturalis cuiusdam beatitu
dinis que est vltimitas ꝑfectionis in huiusmodi sub
stantijs vel in felicitate glorie que est incomparabi-
liter perfectio nobilior ꝛ plenitudo desideroꝝ cumu Sapientes
latione atqꝫ iocundior. Et dicunt sapientes christia- xpianorum
norum ꝙ beatitudinem priorem naturalem habuerīt
omnes abstracti spiritus anteꝙ malitia peruerterē
tur ꝛ caderent illi qui vocantur maligni spirit⁹. Se-
cunda vero que propria nominatone gloria vocatur
collata est in bonitate sua naturali persistētibus que
bonitas ꝛ beatitudo magna ē ꝛ perfectio multe pul
chritudinis ꝛ desiderabilis suauitatis ꝙ pauca con-
sideratione atqꝫ leuissima tibi videre facile est. Tu
ergo diligenter attende istas duas ꝑfectiones ꝛ vlti-
mitates ordinum suarum quas nominaui tibi. Si-
militer ꝛ duas visiones diuine luminositatis et pul-
chritudinis. Non enim dubitādum est quin huiusmo
di substantijs fuerit naturalis dei cognitio magna ꝛ
lucida anteꝙ quidem eorum propria malitia depra In imagines
uati caderent: ꝛ propter hoc huiusmodi cognitionē
visionem dixi. Ex his igitur manifestum est: nullum
hmōi spirituū descēdere vel ad loca vel ad statuas i
quibus missi sint descendere inꝙ sponte vel volunta
te sua. Quis autē dubitat qn exiliū ꝛ carcer miseros
eos faciat q̄ inuiti tenenť i illis? Null⁹ ēt dubitat qn
regio ista terrestrꝫ exiliū sit ad p̄tē celestꝫ operationē

imagines vero spiritibus in eis reclusis vt ipsi pu-
tant carceres esse certissimum est. si inuiti in eis te-
neantur. ¶ Manifestum igitur e ex his quia nõ pro
pria voluntate descendunt in istos carceres et exiliũ
deserta et quasi spreta felicitate in qua sunt. Quod si
dixerit quia voluntarij descendunt vt consulant hoĩ
bus propter quid igitur expectant ortum Saturni
cum non magis homines indigeãt vtilibus et bonis
cõsilijs in illo tempore q̃ i alio. ¶ Amplius. Ad quid
requiruntur huiusmodi imagines nisi quia saturnus
magis propicium se exhibz propter imagies huius
Nota modi q̃ si est fiunt igitur in venerationem saturni et
ita iam deuenisti ad idolatriam ipsius que tam ti
bi destructa est. ita vt nulla de vanitate et noxietate
eius relicta sit tibi dubitatio. ¶ Amplius si tãta est
benignitas et propiciatio Saturni in homines cur
tam paucos tamq raros mittit huiusmodi spiri-
tus ad consulendum eis. ¶ Amplius. si quot imagi
nes fieri possũt i ortu eius tot spiritus mittat Satur
nus poterit igitur fieri per multiplices imaginum
huiusmodi vel pauci vel nulli spiritus remaneant i
celo eiusdem. ¶ Amplius. aut suadet spiritibus ve
nire i huiusmodi imagines sic patas aut cogit eos
si suadet aut scienter igitur acquiescunt ei. aut igno
ranter. Si scienter hoc est si sciunt q̃ suadet eis sub-
ire exilium et intrare carcerem qualiter igitur acqe-
scũt ei: nisi quia stultissimi sunt imo dementes. Stul
ti autem et boni simul esse non possunt et multo mĩ
bent qualiter mali simul et miseri sunt: tales autem
spiritus et vulgo vocat diabolos atq demonia pes-
sima. et greci cacodemones. De quibus constat q̃ non
ad consulendum hominibus appropinquant ipsis
sed vero ignorant q̃ noxia sit eis huiusmodi suasio
Saturni. hoc est friuolum cum tante tenebrositatis
ignorantia vix etiam stultissimos homines cadere
posse. Secundum hoc et ip se. Saturnus si in eadem
ignorãtia est stultissimus est. Si vero scit tam noxiũ
esse q̃ eis suadet deceptor est eorum et proditor pessi
mus. Quod si dixerit quia cogit eos tunc tyrannidem
Nota. violẽtiam exercet in eos et cogit ipsos vt miseri fiãt
quapropter et ipse malignissimus et ideo miserrimus
quare de celo cum malignis spiritibus detrudẽdus
et ab optimo creatore atq iustissimo in eodem nul-
latenus sustinendus. ¶ Amplius. Spiritus hmõi or-
dine et iure naturali longe nobiliores sũt atq subli-
miores oibus corporeis substãtijs q̃re nullomõ subdi
te eis naturaliter. Non habet igit stella saturni po-
testatem in huiusmodi spiritus. et ideo nec coactio-
nem neq cohertionem in eos. Quod si dixerit quia nõ
stella Saturni cogit eos: sed spiritus qui preest stel
le et toti celo eius et omnibus spiritibus qui in eo-
dem sunt aut igitur ipsi mali sunt qui rebellant prin
cipi suo volẽtes ei obedire spontanei cum adhuc na
turali subiectione teneantur aut ipse malus que im
perat qd non debet. Si enim imperat qd debet mali
sunt qui non nisi inuiti ei obediũt. Si vero imperat
qd non debet malus e ipse et abutens pace sua. qua-
re auferenda fuit ei iam dudum potestas illa. Si ve
ro dixerit quia bonus e spiritus ille et boni subditi
omnes spiritus et libenter veniunt iussi in istã regio
nem et in imagines sic eis pparatas vt consulant ho
minibus et aliter etiam eis seruiant. Sed quis non
suspicet eos esse malos et diuini cultus vanissimos
ambitores quando ad consulendum hominibus ni-
si priua sibi fabricatis imaginibus descendere vo-
lunt quis non videat q̃ huiusmodi imaginum fabri
catio cultura sit manifesta saturni.

¶ Quod oia ista que fiunt p imagines malignis-
sima fiãt demonorum astutia.

In huiusmodi igitur nihil aliud tibi
opinãdũ e nisi q̃ ista e malignissima
astutia demoniorum vt suggerãt ho
minibus se in huiusmodi imagines Nota.
descẽdere vt ad earum fabricationẽ
que reuera idolatria est et ad obseruã
tias constellationum sub quibus fabricande sũt eos
inducant: hec autem omnia aperte vergunt in serui
tium stellarum et propter hoc consequenter in offen
sam creatoris et auersionem a cultura ipsius et vene
ratione. Iam igitur multis experimentis cõpertũ e
quia huiusmodi demonia vel resoluebant imagines
suas vel confringebant ad preceptum verorum veri
ac summi dei cultorum et fugiebant a facie ipsorum
nisi et malitiam suam clamore valido publice confi-
tebãtur propter qd de toto orbe: exceptis quibusdã
barbaris partibus fugata sunt et idolatria extermi
nata et intelligente populi seductiones eorum reces
serunt ab eis reuersi ad creatorem benedictum susci
pientes culturã veneratiõis ipsius. In quo et facta
sunt illa mirabilia q̃ et demonijs importabant et ab
hominibus quos vexabant eosdem eijciebant. hoc igi
tur exemplum debet tibi sufficere cum eis que audi
uisti similibus de illusionibus demoniorum in hu-
iusmodi et de mirabilibus que malefici et decepti ho
mines facere credebantur per virtutes stellarũ et ima
gines huiusmodi. Similiter et de figuris quas vocãt
in libris suis annulos sigilla: characteres et imagi-
nes planetarum que imagines non sunt similitudi-
nes aliquorum animalium: sed sunt quidam chara-
cteres. His autem quatuor generibus tantas virtu
tes attribuunt vt propter eas totam sciẽtiam stella-
rum credentur esse inuentam. Iam autem expediui
et me et te i alio tractatu et declaraui quia nulla e vir
tus verborum aut characterum: put ipsi opinati sũt et
hoc credo sufficere tibi de his ¶ De inferno

Iam igitur peruenit adhuc ratiocinatio i Nota
uestigationis istius qua inuestigaui ha
ctenus partes vniuersi corporei videli-
cet q̃ quindecim sunt partes iste siue cor
pora magna ex quibus constitutum vi-
detur vniuersum istud: videlicet celorum quos nomi
naui et numeraui tibi elementa quattuor et corpus
quod propheta vocauit aquas que super celos sunt
quod celum aqueum et aqueam regionem quidem no-
minant potius: quia ex aquis que super octo mobi-
les celos erant factum: q̃ ex veritate sebit autē sue
licet lex hebreorum de eius generatione vel factiõe
taceat: sicut de generatione aeris et ignis et iam dedi
super hoc causam: quoniam non erat intentio pphe
te neq officium prophetarum eruditis et sapientibus
sed magis simplici ac nuda veritate communitatem
populi hebreorum instrueret et de his que populũ
illum ad susceptionem legis quam ad eum ferebat et
diuini cultus istrueret. Quod autem ptholomeus po-
suit quibusdam stellis fixis motum proprium a suc-
cessionem signorum duodecim et super polos circuli
signorum cogit ex necessitate illum ponere vel celum
hunc siue orbe reuoluẽtẽ eas vel celos plures iuxta nu-
merũ earum qd si verũ est necesse est magna mũdi corpo
plura eẽ. Inuestigare aũt et e his q̃ dixi tibi et de hoc

Ptholomeus. e sermone. Ptholomei vsq̄ ad veruꝫ certum ⁊ ad mo
dum difficile ē mihi ⁊ longe est ab intentione mea ī
hoc tractatu sufficiat ergo tibi audiuisse a me d̄ his
rebus ea que conuenientiora sunt intentioni ꝓphe
tice ⁊ verisimiliora: ⁊ forsitan veriora.

¶ Stabilitio loci qui vocat̄ infern⁹.

Infernus. Relinquitur ergo mihi post hoc continua-
re sermonem ⁊ stabilire locum qui vocatur
infernus quoniam credulitas ipsius vtilis
est valde ⁊ errores circa ipsum noxij ⁊ im-
pedientes correctiones hominum a vicijs suis ⁊ per
uersitate morum suorum. quare manifestum est inue-
stigationem eius atq̄ stabilitionem esse ipsius eui-
dentis esse vtilitatis ad ea q̄ predixi. Dico igit̄ quia
iam claruit tibi ex alijs veritas felicitatis animarū
humanarum quare ⁊ veritas miserie earundem ⁊ ꝓ
pter hoc cum locum habeat certum ⁊ proprium ve-
ra felicitas earum: necesse est verum ⁊ proprium lo
cum habere veram miseriam ipsarum quia igit̄ lo-
cus supremus declaratus est locus esse vere felicita-
tis ipsarum conueniens est vt locus infimus sit loc⁹
ꝓprius vere miserie earundem. Non enim debet eē
minor distantia inter veram felicitatem illarū. et ve-
ram miseriam earundam q̄ inter loca congruentia
huiusmodi statibus ipsarum. Maxima autē distan
tia non solum localis ē inter supremum et infimum
sed etiam multiplicium contrariarū dispositionum
quales sunt supremitas ⁊ infimitas amplitudo ⁊ an
gustia luminositas ⁊ tenebrositas. Stabilitas et in-
quietudo ⁊ multa alia. Infimū autem vniuersi corporis
Medium cor terre. medium terre est ꝙ etiam cor terre nominat̄. ¶ Am
plius. Cum inueniatur ī vniuerso vera felicitas ani-
marum humanarum ⁊ proprius locus eius videlicꝫ
supremus quem celum empyreum tam frequēt̄ no-
minari audisti. Similiter inueniatur in eodem vniuer
so medius status vere felicitatis ⁊ vere miserie ⁊ q̄si
mixtus ex ambobus ⁊ hic est status ī quo sum⁹. Si-
militer ⁊ locus eius proprius habitatio scꝫ sup ter-
ram in qua moramur. Inuenietur igitur in eodē vni
uerso miserie animarum humanarum loc⁹ ei⁹ pro-
prius proportionaliter prout possibile est ab alijs
Rationes cur sit ī fernus. remotus ⁊ he quidem rationes pene naturales esse
videntur. Tertia vero ratio similiter naturalis vide
ri potest cum enim vniuersum velut domus quedam
sit creatoris qui est dominus omnium seculorum et
rex ac rector vniuersi necesse est vt domus eius com-
pleta sit totalitate partium suarū ⁊ oportunata suf-
ficientia congruentium officinarum cum vero nō du
bitas q̄ necessarius sit carcer ī omni regali palatio
atq̄ habitatione presertim vbi tanta multitudo la-
tronum etiam ⁊ aliorum iusticiandorum. ¶ Ampli⁹
Nulla est ciuitas ordinata cui bonus rex presideat ⁊
bono magistratu regatur que non habeat locū exer-
cende iusticie. Cum igitur certum sit ⁊ omnium phi
Mund⁹ ciuitas dei. losophorum consensione firmatum vniuersū seu mū
dum ciuitatem dei altissimi in qua ciues sunt homi-
nes ⁊ angeli. hic omnes vniuerse substantie spiritua
les abstracte exceptis demonibus malis qui secun-
dum eē statū malitie sue. ⁊ etiā locum quem nūc ha
bent ⁊ quem habituri sunt iuxta fidem et doctrinam
christianam non ciues sed exules reputandi sūt qua
necesse est hanc ciuitatem que deo altissimo rectore
⁊ rege regitur ⁊ magistratu ab eo instituto locuꝫ ha-
bere vniuersalem communem ⁊ appropriatum exer
cende diuine iustitie. eius inq̄ iusticie que procedit

ex vniuersali eiusdem iudicio: ꝙ tibi stabiliemus in se
quentibus videlicet in capitulo de renouatione vni-
uersi ⁊ hic est locus quem infernum intelligunt tres
leges communes. ¶ Amplius. Cum locum propri-
um ⁊ determinatum habeant remunerationes eius
⁊ premia perennes ⁊ perennia necesse est vt locum
proprium vindicte eiusdem perpetue etiam stabilia
mus. ¶ Amplius. Cum inueniatur pura felicitas
animarum humanarum et inueniatur eisdem pura
miseria necesse ē vt ⁊ huiusmodi miserie sit loc⁹ pro
prius. Ista autem habitatio in qua sumus non ē cō
gruens pure miserie vllo modorum: cum ⁊ lucē ha-
beat ⁊ multa alia quibus inhabitantes delectantur
⁊ licet per modica felicitatis aspersione demulcent
vtcunq̄ atq̄ deliniunt: pura autem miseria nec vera
nec pura est nisi sit vniuersalis: quare necesse ē locū
eius proprium non solum nihil habere ꝙ delectare
posset aut aliquatenus delinire seu demulcere inha
bitātes immo quicquid habet locus huiusmodi tor
queat illos ⁊ aliquid miserie ingerat illis.
¶ Ampli⁹. Sicut locus pure ac vere vniuersalis fe-
licitatis nihil habet quod non addat felicitati aut
glorie inhabitantium ipsum. Sic necesse est vt pro-
prius locus pure ac vere vniuersalis q̄ miserie: nihil
habeat quod non addat miserie. et ignominie deten
torum in eadem.
¶ Amplius. Sicut possessores prenominate felicita
tis non solum longe sunt ab hominibus malis: sed
etiaꝫ cumulati sunt plenitudine bonorum: que deside
rari permittit ⁊ de quibus gaudere possessores suos
patitur huiusmodi felicitas. Sic necesse est prefate Infernū el
miserere addictos non solum longe esse ab homini-
bus bonis que miseriam huiusmodi vel temperare
vel lenire vel minuere possint: sed etiam affligi om-
nibus malis vt nihil in inferno vacet ⁊ tormento eo-
rum qui creatori placere ⁊ seruire recusauerūt. Cu-
iusmodi autem corpa habeat intern⁹ veꝫ cuiusmodi
ignem: hoc enim manifeste senserunt quicunq̄ de eo
recte senserunt ⁊ tres leges in hoc manifeste conue-
niūt. Cuiusmodi vero sit ignis ille: ⁊ qualiter crucia
turus animas nō solum corpora: ⁊ ipsa corpora abs
q̄ consumptione ⁊ an alia corpora sint ibi ⁊ que sint
illa alterius est inuestigationis. Et ꝓpter hoc crea-
tor benedictus dedit exemplum huiusmodi mirabi-
lium: creans hic scilicet habitatione ignem: q̄ absq̄
lesione corporum cruciat intollerabiliter animas ap
propinquantium atq̄ tangentium ⁊ dicitur ignis il-
le esse in regno sicilie vel prope illud vt totaliter ad-
miratio ⁊ dubietas huiusmodi hominum: qui admi
rantur ⁊ credere nolunt: ꝙ ignis qui vtiq̄ corpus est
agere possit in spirituales substantias quorum ad-
miratio non tam ridenda est q̄ insania reputanda. ⁊
hoc est quoniam hoc in semetipsis ⁊ iugiter sentiunt
⁊ in alijs vident. Sentiūt enim animas suas pati ab Ignis quo
igne: sed per corpora sua vt dicunt ⁊ affligi eas non modo agit
dolore compassionis: sed ipō cruciatu verissime pas in animas.
sionis ⁊ multum distat alter ab altero nec possunt vl
lo modo negare quin caro patiatur lesioneꝫ ab igne
scilicet vstionem aut consumptionem et hoc palam
⁊ manifeste confitetur omnis anima videlicet se do-
lere se affligi: seu cruciari ab igne nec vllo modo di-
cit anima seipsam intelligens aut cognoscens se cō-
sumi ac igne et dissolui essentialiter: licet dicat se
ardere propter vehementem sensum caloris. Si er-
go per corpus in quo est: ita cruciatur anima hūana

ab igne isto qui est apud nos quanto fortius ab illo
infernali qui incomparabiliter maioris est fortitu-
dinis. Quod si dixerit quia hoc est ẽ corp⁹. s; non imme-
diate patitur ab igne. Respondeo quia hoc non ẽ ni-
si per corpus iam inflammatum ab igne vel per spi-
ritus qui indubitanter corpora sũt inflammata. Ad
hoc igitur deducit eos ista concinatio: vt a suo cor-
pore sed inflãmato vł a mediis spiritibus inflamat;
patiat anima existẽs in corpore quare imediate pa
titur ab ipso igne videlicet qui in corpore eius inflã-
mato est & in spiritibus. Inter spiritus enim illos si-
ue ignem q̃ in eis est aut ardorem & animam ipsam
nihil est medium. Non mirentur igitur de cetero ne-

Nota

q; ambigant anime humane se posse pati ab igne il-
lo qui lõge fortioris ẽ virtutis igne qui apud nos ẽ
visibiliter & ab isto visibili se tam dure & dirẽ sentiãt
cruciari. Audies autem per me alia super questio-
ne ista si de statu animarum post corpora et de statu
corporum renouatorum per rationem quales in in-
ferno futuri sũt post vniuersale dei iudicium tracta-
re et scribere mihi deus donauerit. Recurrãt igitur
anime humane super ista questione veritatem igno-
rantes ad sensum proprium. Sensu enĩ indigẽt pro-
culdubio qui super hac re dubitant & etiã pena non
minus indigent quare sensu simul & pena tollet hu-
iusmõi dubitatio ab eis.

¶ Stabilitio amenissimi loci qui vocatur pa-
radisus terrestris.

Post hec incipiam loqui de paradiso terre-
stri quez plantasse deũ ab initio vł ad oriẽ-
tem legis hebreorũ lator idemq; prophe-
ta aperte dixit. Sunt etiaz de eo narratio-
nes historiagraphorum s; & testimonia experimenta-
torum qui cum se vidisse testati sunt & posteri credi-
derunt. Attestantur autem & eius esse vel essentiam

Quattuor fluis padisi

quattuor nobilissima flumina. vez geon. qui nunc ni-
lus dicitur. Secundum physum quem nunc gangen
homines appellent. Tigris & eufrates qui antiqua
nomina soli retinuerunt. Attestantur autem ipi esse
paradisi per hoc & idicant ipsum esse per hoc q̃ ort⁹
eorum nec ex maribus nec ex fontibus totius nostre
habitationis inuenitur esse. & laboratum est ab anti-

Ortus nili ignotus.

quis & regibus egypti: & etiam orientalibus inuesti-
gatione nili qui nec dum inuentus est: vel ab eis vel
ab aliis s; hoc solum inuentum est q̃ ab extremis fi-
nibus orientis fluunt ad quos non patet access⁹ ho-
minibus. quare manifestum ẽ ortum eorum non in-
notuisse hominibus adhuc nisi per primos paren-
tes totius humani generis adam videlicet & euam
vxorem eius quos ibi fuisse tres leges euidenter te-
stantur aut per spiritum prophetie a quo & p quem
pphete hebreorum & legislatori fuisse creditur reue-
latũ. Siquis autem velit credere historiographis
& marie his q̃ de mũdi mirabilib⁹ & velut historiã na-
ture scripserunt non mirabitur in extremis ptibus
orientis regionem esse: tante amenitatis atq; vernã-
tie. vt ortus voluptatis & paradisus terrestris a tan-
to pphetã: & legislatore merito sit vocata cũ regionẽ
sodomoz ante subuersionem illã famosã ciuitatum
que in ea erat padisũ vocare ppter amenitatẽ eius-
dẽ atq; felicitatẽ non dubitauerint. S; et si q̃s atten-
dat ea q̃ narrãtur ab historiographis & historie natu-
re descriptorib⁹ de amenitate & fertilitate quarũdã
regionũ & locoz que i maiori idia sũt nobilitatẽ etiã
arboz & fructuũ herbaz etiã & arbustoz non reputa-

bit incredibile quicquid vł a propheta vł ab aliis sa-
pientib⁹ dictũ ẽ. Si enim vt aliqui scripserũt tãta tem-
peries tantaq; clementia aeris est in ptibus illis in-
die & tanta terre vt ita dicam nobilitas quomodo nõ
verisile ẽ etiam nobiliorẽ eẽ regionem: a qua tã no-
bilia flumina tam salubres aque tam copiose mana-
re noscũt. Scientie quoq; naturalis astroz professo-
res non tam pbabile q̃ etiã certum hoc facile affir-
marẽt cum isti solã dicant partem eẽ vegetabiliũ il-
li vero Iouem temperatissimum partibus illis pficiẽt
Quoniam aũt huiusmodi questione quẽadmodum
si quereret an india sit vel egyptus cum paradisum
omnis recte intelligẽs eẽ nõ minoris ãplitudis aut
latitudis q̃ tota maior idia vł egypt⁹ vtpote totius
hũani gñis habitatiõi pmit⁹ deputatã & pmis homi-
nib⁹ ade scz & eue illuc introiuissz ad habitãdũ & com-
morãdũ assignatã: quare sicut absq; vlla dubitatiõe
creditur maior idia vł egypt⁹ esse per assertionẽ nar-
rantiũ qui i eis fuerũt vel eas viderunt vł habitato-
rores eaz vel qui ab huiusmõi narratorib⁹ audierũt
sic & de paradiso credẽdũ ẽ ipm eẽ. ¶ Amp. Ista que-
stio pculdubio & sensu idiget & pena. ad sui determi- Puniẽdi q̃ negant paradisum.
nationem certissimam. Non enim scibile ẽ facile ni-
si sensu paradisum esse. pena vero indiget quoniam
incredibile esse sermoni bus tanti prophete immo spi-
ritui dei eiusq; oraculis scel⁹ manifestissimum est et
peccatum in creatorẽ grauissimũ: ideoq; omi pena
ignis & gladii plectẽdu & ex terminãdũ. ¶ Amp. nõ ẽ
dubium quin famosũ sit padisũ eẽ: famosum inq̃ fa-
mositate q̃ iam ex milibus annorum & amplius ille- Fama falsa
sa omnino iam durauit. fama autem que vel falsa ẽ fax paz sta-
vel aliquid habet falsitatis ab opinione hominum bilis.
non solum obliuione sed etiã pcraria opiniõe & cer-
titudie cadere consueuit.

¶ Destructio erroris quorũdã ponentium para-
disi regionẽ esse a tota terra distãtẽ & vsq; ad lunarẽ
circularẽ eleuatum.

Opiniones vero hominum breuis intel-
lectus & pauce exercitationis in reb⁹ na-
turalibus & doctrinalibus circa hec er-
rores multos induxerũt & q̃stiones plu-
rimas reliquerunt. Quidam namq; di-
xerunt paradisum: regionem etiam a tota terra que Opinio q̃rũdã de padiso.
in medio celi est. Sicut alibi didicisti lõge tractu ter-
re maris aerisq; distantem & vsq; ad lunarem circulũ
eleuatum. Hoc autem nec natura patitur nec ratio.
primum quia tantam molem aer sustinere non poss;
quare ab initio sue creationis tam ingenti pondero-
sitate corruisset: & totam terram acmaria cõcussisset.
¶ Amplius. Ista regio esset in igne elemento totali-
ter. Iam enim patefactum est tibi in his que preces- Ignis elemẽtũ vbi.
serunt quia ignis elementum est inter aera & celũ lu-
ne. Impossibile igitur esset ibi viuere vegetabilia q̃-
cunq;. ¶ Amplius. Terra illa ex necessitate iduceret
eclipsim tam lune q̃ solis maxime in partibus oriẽ-
talibus quemadmoduz in extremis finibus armenie
maioris & indie maioris. Nihil autem adhuc audi-
tum est de huiusmodi eclipsibus. Quod si quis dixerit
quia terra illa regio paradisi cõtinua non est terre no-
stre habitationis: sed mare est inter medium vel aer:
qualiter ergo illa quattuor flumina tam magna veni-
unt ad terram nostre habitationis: per mare enim
tante latitudinis & profunditatis non est possibilis
trãsitus fluminibus. Si vero aer tantũ est intermedi-
us. Necesse igitur est terram nostre habitationis

aut sub ipsa regione paradisi positam esse in parte
vel in toto aut pene contiguam eidem esse et tunc de
terra nostre habitationis videretur regio illa q non
dum est auditum. Si vero solus aer est medius iter
paradisum illum et terram nostre habitationis non
possunt igitur cadere flumina illa super terrã nostre
habitationis nisi valde modicus aer esset medi⁹. me-
Nota dius dico qui faciat distãtiam latitudinis nõ altitu-
dinis. Si vero cõtigua vł cõtinua est regio paradisi
nostre habitationi nõ erit igit forma terre cũ omni-
bus partibus suis terrestrib⁹ et marinis sphica immo
forma eius esset oblonga. Jam autem declaratũ est
tibi alibi q figura terre huiusmodi ẽ et adhuc etiam
Umbra tre. apparet tibi p aspectũ in omni eclipsi lune. id ei qđ
obscuratur de luna i omni articulari eius eclipsi ar
cuale est hoc est arcu terminatum ex quo manifeste
apparet vmbram terre piramidem esse rotũdã. Im
possibile autem est corpus nõ sphericum iacere hu
iusmodi vmbram. quare manifestum ẽ per hoc pa-
radisum terrestrem partem esse magnam totius cor
poris terre et eẽ in extremis finibus orientis est veri
simile q ipse sit extremitas terre apte oriẽtis.

¶ Propter quam causam creatus est paradi
sus terrestris.

Habet autem questiones multas propt qđ
creatus est. Si enim esset habitatio hoim
ppter aliud enim creatus eẽ non videtur
cum pσciret creator q homines non erant
ibi moraturi per diem integrum. Nõ videtur igitur
creasse illũ ppter tam breuem morulam habitatio-
nis cui ergo vsui creauit ipsum. De aliis quidẽ ani-
Alia qstio. malibus manifestum est quia cum eiiciuntur de ha-
bitationibus suis siue per venationẽ siue per aliam
viam quã creator substituit alia nec inuenitur locus
congruens habitationi animalium quem ipse nõ re
pleat animalibus illi ↄgruentibus non reliquit igit
paradisum nobilissimam regionẽ vacuam. ¶ Amp.
post electionem et casum angelorum de celo empy-
reo curauit secundum doctrinã xpianam restaurare
ruinam illam et replere loca celi empyrei q̃ vacua re
manserant animabus sanctis quomodo ergo non si
militer fecit in paradiso terrestri quomodo creden-
dumẽ eum voluisse tam nobilem habitationem tam
pclara opera sua lignorum et fructuum ociosa esse.
Tu ergo debes aduertere quia quemadmodum pla
Plato. to et platonici putauerunt infernum eẽ regionẽ istã
generationis et corruptionis et poete in hoc assense-
runt ppter causas quas audies in sequẽtibus. Sic
Cãpi elysii. eclysios campos et tempe sommauerũt paradisum
quendam esse terrestrem. Ego autem dico hic quia
locus paradisi non est habitatio congruens homini
bus pro statu in quo modo sunt: et hoc est quoniam
delitie corporales valde noxie sũt animabus huma-
nis. Inebriant enim illas et alienant a veritate et re-
ctitudine. et inducunt eas in obliuionem creatoris et
illaqueant eas atq captiuant et inducunt eas in ser-
uitutem omnimode corruptionis. Cõtraria vero de
liciarum corporalium purificant atq clarificãt et ab
Misera hi-stringunt ab eis crassitudinem atq rubiginem vitio
tatio nobis rum et malorum passionum quapropter vtilis ẽ mul
necessaria. tipliciter animabus humanis habitatio refersa mi-
seriis nec oportet vt queratur a me ppter quid ergo
creator sapientissimus posuit adam et vxorem ei⁹ in
paradiso deliciarũ si delicie adeo obnoxie sũt aiab⁹
humanis. Jam enim innui tibi quia delicie corpora

les non poterant predicta documenta vel alia infer-
re mentibus eorum ppter puritatem et bonitatem
atq fortitudinem nature ipsorum quemadmodũ vi-
des quia vinum licet fortissimum quosdam ex homi-
nibus inebriare non potest propter bonitatem com-
plexionis ipsorum bonamq dispositionem capitis
eorundem quosdam autem licet debilissimum et ad
modicum sumptum statim iebriat ppter mollitiem
complexionis ipsorum et debilitatem capitum eorũ
dem. Sic factum est in toto genere humano post q
natura humana in adam et eius vxore corrupta est et
infirmata omnes corporales delicie facte sunt eis i
vinum vehementis inebriationis et i augmentũ cor-
ruptionis et egritudinis in primis parẽtibus adam Obiectio.
scilicet et vxore eius. De hoc vero qđ dicit quia debuit
creator benedictus alios homines in paradiso sub
stituere scilicet icorruptos quibus habitatio illa de
liciarum congrueret. Respondeo quia meliores sui
corruptiores q adam et vxorem eius naturaliter fie-
ri non poterant quare veri simile est q idem de illis
accideret q de adam et eius vxore iam acciderat et p
hanc viam iret res in infinitum. Si vero dixerit quis
posset eos deus custodire bonos et imaculatos. Ve
rum vtiq dicit sed predegit diuina sapientia et boni
tate: potius ex malis hominum bona elicere q ma
la illa esse omnino nõ finem ex causis quas audies i
tractatu singulari de puidentia et cura ipsi⁹ quibus
vniuersum administrat et regit. De hoc autem quod
querit vt quid deus preclaram illam habitationem
nobilissima ligna et fruct⁹ pstãtissimos ociosa eẽ per-
petuo sinit. Jam in parte respondi tibi super hoc q
in hominibus in statu in quomodo sunt et fuerunt a
tempore corruptionis scilicet priorum parẽtum no-
xia valde ac pernitiosa est paradisi habitatio: multi
autem sunt vsus et vtilitates regionis illius lignorũ Que sit vti
q et fructuum eiusdem. Et prima et precipua vtili- litas padisi
tas illorum est: quia vt possunt potentiam sapientiam terrestris.
et bonitatem creatoris insinuant innuunt et loquũtur
non quidem vocibus audibilibus: sed ipsa veritate
bonitatis pulchritudinis et mirificentie sue que cau-
sa est et finis communis creationis omnium. Secun-
da est complementum atq perfectio vniuersi. si eis
deesset multum detractum esset non solum perfectio
ni ipsius: sed etiam decori. Sũt et alie vtilitates sicut
eruditio hominũ et correctio: dum eni audiunt amisis-
se habitationem tam nobilem et hoc irrecuperabili-
ter et erudiri ex hoc debent et puocari ad obedientiã
creatoris et deterreri a similibus culpis illi propter
quam patria illa hereditas ablata est et miserie pre-
sentis exilium irrogatum. Quod si dixerit quia inutili Obiectio
ter creat ibi creator fructus tam nobiles cum nõ sit alia.
qui comedat de eis. Respondeo ei quia nec de omni
bus arboribus que in habitatione nostra sunt fiunt
edificia vel vtensilia nec de omnibus lapidibus qui
sunt in lapidicinis ↄstruunt parietes aut turres aut
ppugnacula. Sed et quanta multitudo est piscũ ma
rinorum et fluuialium de quibus nemo vescitur: quot
etiam fere quas nemo venatur quot insuper et quan
te copie auri et argenti aliorũq metallorum sunt in
metalli fodinis que inde non extrahuntur. Nec tamẽ
ppter hoc inutiliter omnia hec creauit altissim⁹: has
eni copias et similes creauit iuxta diuinas bonitatis
sue et immensitatem largitatis non iuxta mensuram
auaritie et cupiditatis hominum: aut etiã necessitatis.
Cuius exemplum vnũ est i rege pdiuite aut pclaro.

qui non largitur munera sua secundum merita vel necessitates recipientium: sed iuxta munificentiam principalem tanquam non attendens solummodo quanta et qualia meruerunt vel quantum aut qualibus indigeant recipientes. Sed magis quanta et qualia deceat largiri magnificentiam ipsius. Aliud exemplum est de patrefamilias dapsili hoc autem est largo in dapidibus qui non attendit quanta vel qualia comesturi sint inuitati sed quanta et qualia opponere splendida mensa deceat largitatem ipsius. Tercium exemplum est in fonte copioso et abundanter inundante cuius aque non fluunt iuxta mensuram sitis et possibilitatem habendi vel hauriendi bibentium inde vel haurientium. Quartum exemplum est in sole qui non lucet pro capacitate oculorum videntium neque etiam illis solis qui eum videre vel intueri possunt: sed irradiat super omne illuminabile pro copiositate luminositatis sue. Quintum exemplum est in igne qui non calefacit prouidentia calefieri volentium: immo iuxta fortitudinem et virtutem caloris sui. propter quod incendit et ignit etiam calefactibilia quibus obuiauerit.

Manuductiones.

¶ De ligno vite quod est creatum in medio paradisi scilicet propter quid lignum vite dicatur.

Lignum vite cur ita.

De ligno vero vite questionem habet propter quid lignum vite dictum sit et dixerunt sapientes hebreorum atque christianorum. quia virtus ligni illius vel talis erat. Hoc est vite conseruatiua vt quamdiu homines illo ligno vescerentur a morte corporis immunes penitus seruarent. Et si dixerit quis quia hanc virtutem habent omnes sani cibi. Respondeo quia reuera ita est sed ad modicum tamen tempus breue. non autem imperpetuum. lignum vero vite virtutem habebat huiusmodi vt etiam imperpetuum vitam conseruaret ex illo vescentium. Si esset diuine voluntatis beneplacitum vt tamdiu essent homines in paradiso terrestri. et ipse exigentibus culpis eorum penam mortis inferre eisdem. vel transferre in paradisum celestem ac spiritualem per mortem corporum non prouidisset quamquam per aliam viam hanc translationem pro beneplacito suo facere posset quod dico propter hoc quia questionem habet tanta mutatio a statu habitationis paradisi terrestris ad gloriam paradisi celestis sine morte corporis fieri potuisset. hoc tamen indubitanter verum est quod si per mortem translationem huiusmodi creator omnipotens statuisset mors illa penalis omnino non esset. et hoc est quoniam causa mortis. id est peccatum non precessisset: hoc autem vnum est eorum que perscrutatus inuestigando reseruo tractatui de renouatione vniuersi. Caue autem tibi fabulis et deliramentis hebreorum quibus nec alienationes febricitantium errore et incredulitate comparabiles sunt. Vna est autem ex deliramentis eorum quod arbor siue lignum vite in altitudine habeat inter quingentorum annorum. quapropter grossicies eius hoc est trunci vel stipitis eius. maior erat grossicie totius terre. Aliud deliramentum est quod dicunt arborem vite ambulasse. Sunt et alia multa non minus erronea et incredibilia et risu digna vel potius irrisione que ipsi intolerabili cecitate non solum opinantur esse vera sed etiam paruulis et insipientibus dogmatizant. Si quis autem querat qualiter lignum vite per fructum suum virtutem habebat conseruandi vitam corporalem in corporibus tunc incorruptis et necessitate moriendi nullatenus abdictis vel etiam addictis propter pec

Lignum vite vitam in perpetuum seruabat

Deliramenta hebreorum.

catum ipsorum attendat quod mirra et aloe et balsamum atque sal et multa alia etiam corpora hominum corrupta et quod plus est mortua multo tempore seruant a corruptione putrefactionis multe etiam medicine vitam prolongant vel conseruando naturalem humiditatem et vitalem calorem vel purgando seu reprimendo ea per que corpora humana morti maxime appropinquant. Quedam vero per renouationem quandam sunt enim quedam habentia renouatiuam virtutem sicut carnes serpentum que vocantur thir experimento istud cognoscere potes atque narrationibus multis que inter homines audiuntur et ego de plurimis notissimis et famosis et maxime qui scilicet renouationes istas in seipsis habuerant audiui talia. non est igitur mirabile si arbor vite vel fructus virtutem eius habebat conseruatiuam vite humane.

Questio.

¶ Stabilitio loci qui purgatorium appellatur in quo anime humane purgationem in vita ista inceptam et non completam perficiunt.

Purgatorium.

De loco vero purgationis animarum quem purgatorium vocant an sit pro prius et deputatus purgationi animarum humanarum seorsum a paradiso terrestri et inferni atque habitatione nostra questionem habet. Verum quoniam manifestum est in quibusdam animabus multa restare purganda post mortem corporum suorum. antequam purgationem hic compleuerint que penitentia est secundum doctrinam christianam vel subito et improuisa morte rapiuntur siue per gladium. siue per suffocationem siue passionis alicuius vehementiam que citissime interficit necesse est restare vt compleant id quod restat et deest de purgatione sua quare et locus vt hec fiant necessarius est et hoc est quem purgatorium dicunt. Et si quis dixerit quia non restas agendum post hanc vitam de purgatione animarum sed statim vbi a corporibus exeunt vel ad celos euolant si absque culpa mortali sunt vel si culpam mortalem habent ad inferos rapiuntur. Dico quia non dubium est intelligentibus peccata quedam leuia esse pro quibus infernalia supplicia non debentur. Cum huiusmodi autem peccatis impossibile est euolare in celum quare necesse est purgationem istam fieri et ita in aliqua loco hic autem est locus quem querimus. Et si dixerit quod huiusmodi peccata deponuntur cum ipso corpore et sola depositione corporis dimittunt animam humanam mundam et liberam merito queretur ab eis propter quid non et maiores culpe mortales eximuntur ipsa depositione corporis. ¶ Amplius. Manifestum est quedam vitia inherere tenacius animabus humanis et quasdam passiones difficile mobiles et per contrarias consuetudines paulatim minui vel remitti donec radicitus extirpentur. Sic se habet ex necessitate et de maculis que relinquuntur in animabus. De huiusmodi igitur maculis quod momentanea et subita depositione corporum abstergi. ¶ Amplius. Quedam culpe mortales facilius deseruntur quibusdam leuibus: facilius enim penitet quis ab homicidio: vel latrocinio quam a risu nimio vel delectatione cibi et potus et hoc est quoniam peccata illa grauissima horrore suo deterrent et diffugant a seipsis. Illa vero suauitate sua animas nostra aliciunt et detinent; quare si ista leuiora tam facile relinquuntur vt sol a morte corporis deleantur. quanto fortius illa que constant esse minoris adherentie ac tenacitatis.

Nota.

Nota.

Pccã actua lia volunta ria.

¶ Amplius. Nõ est dubiũ quin peccata omnia que vocãt actualia voluntate seu volũtarie cõtrahentur quare cõtraria volũtate necessario deferunt. In eis autem que dixi vel qui subito moriuntur locum non habet voluntas contraria quia nec etiam cogitatus de correctione vel emendatione. Secum igitur deferunt anime humane huiusmodi peccata cum igitur nec cum eis trãsferentur ad celum nec pro eis detrudãtur in ifernum necesse est eas expiari anteq̃ in celestem gloriam transferẽtur. Est igit̃ locus vbi purgatio ista siue expiatio fit animarũ. ¶ Amp̃. Cũ manifestum sit non oĩa peccata equalia eẽ nec dubium sit peccata expiari posse vl' per penam vel per penitentiam inequalium autẽ peccatoꝝ expiationes eq̃les esse non possũt quẽadmodum nec ecõuerso scilicet inequaliũ eq̃les. equales inq̃ vl' tempore vel grauitate vl' asperitate. quare si que anime equalia habent peccata ꝛ simul inceperit expiatiõis peccatoꝝ suoꝝ facere vl' impossibile erit alterã prius exire de corpore suo q̃ alterã vl' alteri⁹ expiatio cõplebitur post exitum a corpore. ¶ Manifestũ aũt ẽ quia non est impossibile alterã pꝰs exire de corpore suo q̃ reliquã. Sic nõ ẽ ipossibile vtrãq; exire añ cõpletã expiationẽ. Ergo si añ cõpletã expiationẽ alterutra exiuerit. vl' vtraq; cõplẽda igit̃ erit expiatio hmõi i futuro. ꝛ ppter hoc i aliquo loco ꝛ hic est locus qui queritur hic. Si vero dixerit quia postq̃ inceperit purgationem necesse ẽ eam morari i corpore suo donec eã cõsũmauerit ergo medio tempore nõ posset occidi homo ille vl' aliter mori qđ est manifeste friuolum. Attestatur autẽ ei q̃ dico latinoꝝ ritus antiquissim⁹ qui expiatões huiusmodi seu purgatiões facere consueuerunt anni sui mense secũdo. Añ ꝛ nomen illi mensi inde imposuerũt februariũ illum vl' februarium nominãtes. Similiter ꝛ si quis sacra plutonis antique scrutari voluerit inueniet ibi pluria que adhuc faciũt quãq̃ huiusmodi cult⁹ ꝛ sacra nõ solum vanissima sint. sed etiã deo altissimo odibilia ꝛ irã ei⁹ cõtra mortales prouocantia. sicut per me alibi didicisti. ¶ Amp̃. Inter culpas grauissimas que mortales vocãtur ẽ hec necessitate via ꝛ medium ppter quas p̃mum felicitatis eterne redditur alioquin esset reuersio siue cõuersio ab illis ad virtutes huiusmodi hoc autem ẽ impossibile manifeste videlicet non esse reuersionem a malicijs ad bonitates. ipsa eñ anime humane mutat i litras non patitur aliquẽ hic immutabiliter eẽ bonũ vl' malum. Similiter neq; dei altissimi misericordia aut iusticia. ¶ Amplius huic errori sẽsus ipse experientia frequentissima contradicit cum manifeste q̃tidie videas ꝛ bonos malos fieri ꝛ malos bonos vel eruditione vel flagellatione ꝛ diuini numinis adiutorio. Malos autem nõ dico fieri quosq̃ nisi propria adinuentione vicia eñ ꝛ peccata adinuentiões eorum sunt. in quibus sunt non adite vel indite vl' inuisse. Si autem medium ẽ ꝛ via atq; reuersio a malicijs ad bonitates ꝛ a vicijs ad virtutes. ¶ Manifestum est quia illud medium ꝛ via non est nisi purgatio et expiatio qua de causa necesse est per expiationem minui vicia atq; malicias animarum humanarum minui inq̃ quantum ad opera ꝛ quãtum ad cogitationes ꝛ passiones. atq; debilitari habitus malos per contrariam consuetudinem. ita vt iam nõ ex ipsis procedant actus mali siue interiores siue exteriores donec radicitus extirpẽtur ꝛ sic facilis igressus virtutibus in animas humanas quarum aduentu anime ipse confortentur decorentur ꝛ velut renouato ex intimis iuuenescant. ꝛ hoc idem interdũ fit hic possibile tamen est ipsi creatori animarum subito animas quas voluerit expurgare. ꝛ qualiter hoc fiat iam dixi tibi in tractatu singulari de hoc: qui est de iustificatione malorum ꝛ penitentia hic autem intentio mea est de expiatione animarum. q̃ est ꝛ de diuina iniuria satisfactio ꝛ expiatio hoc est ꝛ animaꝝ humanarum emendatio ꝛ diuine ire placatio oĩa autem ista cõuenientissime fiunt p afflictionẽ que vocatur purgatoria propter hoc. Nemo enim ẽ cui nõ manifestum sit ꝛ terrena mala desideria exigui per afflictiones. ꝛ hoc ipsum attestatur natura que docet non solum homines filios suos ꝛ aliter subditos per flagella ꝛ afflictiones corrigere ꝛ auertere a vicijs ꝛ peccatis. sed etiam multa animalia. ¶ Amplius. Si creauit creator altissimus ignem quo purgatur metalla cum incomparabiliter maior sit ei cura de purgatione animarum humanarum quomodo nõ creauit ꝛ ignem quo anime purgarent humãe. Quod si dixerit quis q2 sufficit afflictio plenitudinis et dolor internus spiritualis quem habet vere penitẽs pro eo qđ peccauit. Uerum vtiq; dicit quia sufficit quando q; ꝛ hoc est vehemens ꝛ fortis adeo fuerit habens q; perfectiones quas alibi tibi scripsi. Uerũ si paucis fuerit ꝛ pauce afflictionis non sufficiet ad istam expiationem quare necesse ẽ vt adiuuetur hic donec suppleatur quicquid deest huiusmodi expiationi q; si hic. id est in vita ista factum non fuerit necesse est vt post hanc vitam apponatur supplementũ. ¶ Amplius. Quoniam iam stabilita est alibi tibi penitẽtia que est indubitanter purgatio animarum humanarum ꝛ placatio dei altissimi. ¶ Manifestum est tibi per hoc quia animabus post corpa est expiatio ꝛ purgatio de necessitate cum possibile sit ꝛ manifeste contingat multas penitentias in vita ista non cõpleri quapropter necesse est vt post hanc vitam compleantur que enim ex clementissimi creatoris adiutorio purgari ceperũt hic ipossibile ẽ remãere. ipurgatas autem eñ ẽ in potestate earum positum postq̃ corporibus exute sunt vt compleant purgationẽ hic inceptam: aut non est. Si sic ergo cum tanto libentius quanto propinquiores se vident glorificationi sue hoc merito faciant tantoq; liberius et expeditius quanto ab ipso corpore ꝛ impedimentis que ex parte corporis: ꝛ a vita mundi istius liberate sunt necesse est eas perficere in vita illa ceptam in presenti expurgationem: quare necesse est esse locum huiusmodi purgationibus deputatum. Si vero non est in potestate eorum cum manifestum sit eas purgationem suam desiderare ꝛ modis omnibus velle nihil verisimilius aut credibilius est q̃ clementiam creatoris satisfacere tam pijs desiderijs earum ꝛ supplere eis omnipotenti virtute sua q; ipse sine eiusdem adiutorio: nec etiam incipere potuerunt. ¶ Quod si dixerit quia culpa earum fuit vel q; nimis tarde expurgationem huiusmodi inceperunt: vel q; desidiose nimis ꝛ negligenter in parte ista egerunt: alioquin eam potuerunt perfecisse. Dico quia homo iste omnino ignorat et virtutem vere penitentie et ipsius penitentie veritatem: non enim est vere penitens: nisi qui omnino auersus est corde et voluntate a malicia sua hoc est a vicijs et peccatis ꝛ ad deum conuersus et eidem adherens toto corde talis igitur iam deseruit maliciã penitus ꝛ apprehendit bonitatem: factusq;

Nota (margin, left column)

Nota (margin, left column)

Expiatio. (margin, left column)

Nota (margin, right column)

Nota (margin, right column)

Nota (margin, right column)

est bonus totaliter interi⁹: quare vel nihil restat i eo expurgandū interius nisi forte leues alique culpe vl forsan aliquid eis patiendum restat per quod satis faciat dei honori atq; iusticie ꝛ huiusmodi passiões nominaui tibi penas purgatorias ꝛ penitētiales tu etiam nosti consuetudinem que apud homines ē qui volunt sibi satisfieri pro irrogatis iniurijs per penā aliq̄ vel condignam: vel minorem: et hoc est cum clementes sunt homines et iusti amant autem penam huiusmodi non liuore vindicte: sed amore iusticie qḋ est cum viderint eam emendatoriam et correctoriā patientium ꝛ multo amplius amarēt eas si viderēt animas exinde purgari ꝛ decorari quia igitur tales intelliguntur pene purgatorie que ceptam in hac vita purgationem penitentialem perficiant et suppleant: leuesq; ac velut desuper aspersas maculas leuium peccatorum abstergēdo animas purificent ꝛ decorent necessarie sunt multis animabus et per eas diuine sat: fit iusticie pariter et clementie vt supra tetigi tibi necesse est animabus humanis post corpora et tempus ꝛ locū hr̄e hmōi expurgationis. ¶ Q; si dixerit quis quia clementissimus ac benignissim⁹ creator non amat vel querit tormenta: et cruciatus animarum cū ipse sit essentialiter atq; fontaliter misericors iam ī alio tractatu satisfeci tibi super hoc ꝛ iterū dico quia creator sublimis ꝛ benedictus sicut essentialiter ac fontaliter est misericors sic est essētialiter ac fontaliter iustus et propter hoc sicut nō querit penas animarū aut cruciatus per se. Sed q: multipliciter vtiles animabus et salutares. Sic nō querit eas quia tormenta sunt animarum humanarum hoc enim intentio credulitatis est diabolice: sed potius quia iuste et honori suo conuenientissime inq̄tū enim iuste ꝛ bone sunt. Sicut iusticia inquantum iusticia bonitas. Sunt etiam decore quoniam decent ꝛ iusticiam eiusdem et merita patientium vel patientes propter merita mala quanta sit pulchritudo iusticie inde manifestum est tibi quia tam vehementer diligitur ad eam intueri preualent et videre q̄ vtilis: autem et q̄ salutaris sit hominibus in parte ista dei iusticia quia metu future purgationis etiam alias non deterriti penitentialem purgationem et facilius et citius in presenti vita incipiunt atq; deligētius et strenuius prosequuntur ac satagunt consūmare anteq̄ vita ista defungantur.

Nota.

Aduerte.

¶ Alia stabilitio loci in quo purgantur anime defunctorum que purgabiles sunt.

Quod autem fidem indubitatam facit de purgatorio ꝛ purgatione huiusmodi visiones sunt et apparitiones animarum seu hominum qui in huiusmodi purgationibus existentes post mortem corporum suorum apparuerunt tam multis et tam sepe ꝛ amicis suis vt adiuuarentur eas et eis suffragia ꝓcurarent. Similiter et premonentes eos sibi a futuris supplicijs precauerent. Apparuerunt similiter et viris sanctis multi petentes ab eis suffragia sua vel vt ab amicis eorum ea ipsis fieri ꝓcurarent faciunt et ad hoc testimonia rediuiuorū hoc enim est q̄ de morte corporis resurrexerunt qui statim animas et prophetarum et aliorum in predictis purgationibus existentium narrauerunt et testificati sunt prout inuenire poteris et gestis scriptis et narratōib⁹ christianorum de huiusmodi apparationibus petitionibus et querelis premonitionibus et reuelationibus

Nota

que non solum auditu iocunde sunt. Sed etiam vtiles ad modumq; salutares multumq; proficiētes ad correctiones hominum a suis vicijs et peccatis vehementer ꝓuocantes ad amorem sanctitatis et desiderium eterne felicitatis. ¶ Amplius Non est lex de tribus magnis legibus que in purgationem animarum post mortem corporum non consenciat et etiam gentes que legem non habent: neq; creatoris benedicti noticiam vel fidem et semper intenderunt et adhuc intendunt suffragari animabus defunctorum et adiuuare eas vt liberentur ꝛ transferantur ad celos vel in deos etiam tanq̄ deificata gens vero xp̄ianorum ꝛ orationibus et elemosinis et sacrificijs omni genere priorū operum credit adiuuari animas defunctorum vsq; ad diem vniuersalis iudicij non quidem omnes vsq; ad perfectam liberatiōem et expurgationem: non enim credit sic esse purgabiles eas q̄ iā in inferno detinent. Similiter neq; aīas paruulorū qui preter baptismalem sanctificationem a suis corporibus exiuerunt. eas vero solas ad perfectum purgabiles que penitentes vt supra dixi in alterum seculum migrauerunt hisq; solis prodesse posse ad liberationem omnimodam predicta suffragia ex hac vita in alteram que cum iustificatiōe seu iustitia penitentiali ex hoc seculo transiuerunt in alterum. Restat igitur vt qui expurgatiōes siue expiatiōes istas negant animarum post corpora vel concedant oīes animas vere his penitentes solam penitudinem ꝛ iustificationem interiorem absq; alijs operibus ꝛ satisfactione sufficere vel non. Q; si sufficere credunt necesse habent confiteri superuacua esse opera huiusmodi videlicet que penitētes ꝓ peccatis suis in omni lege agere consueuerunt. Similiter orationes obsecrationes que ꝛ sacrificia facere vbiq; noscuntur. ¶ Amplius manifestum est nō omnes penitudines īteriores equales esse nec oīa vitia vel peccata. Aut si igitur determinatū est quanta huiusmodi penitudo siue afflictio ꝛ dolor penitudinis sufficiat ad plenam expiationem animarum perfectāq; reconciliationem ad creatorē aut non est determinatum. Q; si dixerit determinatum esse quantitatē necesse habꝫ hoc intelligere altero duorum modorum quorū primus est vt intelligat vnam aliquam quātitatem doloris penitentialis que sufficiat ꝓ omnibus eque: videlicet ꝓ magnis vt ꝓ paruis peccatis: ita vt nō sit necesse penitentibus aliquid amplius agere pro eo vt reconcilientur creatori. Sequitur ergo vt si forte maioris quantitatis fuerit dolor q̄ sint illa determinata partem habeat superfluam: et etiam q̄ in iust⁹ sit iustificator animarum deus altissimus qui maiorem infert penam doloris penitenti q̄ exigant culpe illius. ¶ Q; si dixerit quis additur dolori vltra debitum et exigentiam culparum additur in perfectum virtutum et in medicinam. Uerum vtiq; dicit sed de dei iusticia non se expedit vel absoluit. Neq; eni h̄ sana iusticia hoc patitur vt pro inequalibus delictis equalis iusticia fiat et q̄ pro vno et pro multis vl' equalibus vel maioribus pena et eadem infligatur quātomagis ergo iusticia diuina hec non patietur. Alit vero modus est vt intelligat determinatam esse penam penitentialem in quantitate: ita scilicet vnicuiq; peccatorum debeatur propria non vna scilicet in omnibus: sed maioribus maior ꝛ minoribus minor. Intelligo autē hoc de pena penitudinis interioris. Dico igitur si penam huiusmodi infert deus in vi-

Nota

Vide.

Nota

dictam et ex iusticia sola possibile esset forte qd dicit
sed huiusmodi penitudo si vera est atq perfecta in
dubitanter perfecte iustificat animam siue hominez
et deo reconciliat eundem: vere enim penitens inte-
rius vere reuertens est ad viam rectitudinis: quare
vere est auertens se a malis in quibus est ⁊ que fecit
propositoq ⁊ voluntate in bonitate est et bonis que
deseruit. Quanta autem penitudo hec penitentem
facere faciat ipsum iustificat deoq ipsum conciliat
et coniungit. Non est autem dubium quin clementis
simo creatori longe plus placeat penitudo interior
Nota. ꝙ penitentia exterior: et hoc est quia longe melior vt
pote vicijs ⁊ peccatis essencialiter ꝯtra ipsiq aie hūa
ne vicinio: vt eius mūdatio ac decoratio ipsiusq crea
toris immediata operatio ipsaruz animarum refor
matio spiritualis possibile autem est eaz tantam eē
hoc est tante afflictionis et doloris: vt aliam penam
ab ipso penitente diuina iusticia nō requirat plerū-
q autem diuie iusticie per huiusmodi penitudinem
non satisfit totaliter ideo necesse est vt suppleatur
vel iteratur penitudinibus vel exterioribus exercita
tionibus. ¶ Amplius. Qui peccauit et intus et ex-
terius et corde scilicet et opere nonne dignum et iu-
stum est vt satisfiat itus ⁊ exterius aut saltem cousq
intus sicut tetigi tibi vt sufficiat penitudo interior vt
exterior satisfactio merito non queratur. Q; si dixe-
rit quia non oportet hoc ita esse quoniā exterior sa-
tisfactio posset esse tāta secundum hoc ꝙ interior nō
esset necessaria. Respondeo non esse verum: quia ex
Nota. terior exercitatio nec nomine satisfactionis digna est
vt vnꝙ deo accepta nisi de radice interioris ꝓcesse-
rit. Modis igitur omnib⁹ necesse est locum esse pur-
gationibus futuris deputatum ꝓpter iniurias ani-
marum quarum hic purgatio iuxta quod tibi dictū
est non expletur. Q; si dixerit quia non decet creato-
ris clementiam ita exactricem esse penarum marie
penitentium animarum. Jam respondi tibi in hoc q̄
liter decet ⁊ qualiter est decorum et feci rememora-
tionem bonitatis iusticie et pulchritudinis eiusdez.
Et nunc addo tibi quia creator non intendit aliquid
propter aliquid aliud a se sed operatur qd decet ipm
quia decet ipsum et nihil magis decet ipsum ꝙ cle-
mentia et iusticia et tam clementie opera ꝙ iusticie
etiam per se debita sunt: per se bona: per se decora ⁊
propter hoc propter semetipsum operatur illa crea
tor optimus licet mire vtilitates et immense proue-
niant ex eis hominibus.

¶ Alia declaratio purgatorij

Nota. Debes autez scire ꝙ qui negauerūt eē pur-
gatorium et purgationes istas animaruz
ignorauerunt penitentiā et eius esse: est eñ
pnia siue penitudo interior iudicium spi-
rituale in quo iuditio anima peccatrix accusat se: te-
stificatur contra se: iudicat contra se videlicet se esse
dignam tormentis atq supplicijs infernalibus pro
eis que male gessit. postremo exequitur iudicium ꝓ-
prium contra se videlicet torquendo se non solū spi-
ritualiter modis qui tibi alias declarati sūt per me
sed etiam corporalibus afflictionibus qualia sūt. Je
iunia: labores flagella et alia huiusmodi que sacre
exercitationes nominantur ⁊ cum videt quia omnia
ista non sufficiunt ad plene satisfaciendū iusticie crea
toris instat orationibus et obsecrationib⁹ apud cle-
mentissimum creatorē implorans eius misericordiā
vt ignoscat ei merita supplicia. Et iā declaraui quia
nulla pars afflictio: nullum tormentum quod hic pe
tentes infligant: quo non maiora incomparabiliter
debeantur peccatis grauibus qb⁹ aie humane sepa-
rantur a deo. Sed neq honores quantumcunq sint
equari possunt vel comparari contumelijs et iniuri
is que peccatis huiusmodi deo altissimo irrogantur
declaratum enim est tibi peccata huiusmodi omnia
et infinita esse: et infinitas pro eis penas de rectitudi
ne diuine iusticie irrogari. Sicut igitur seruum fugi
tiuum non sola reuersio sua ad dominum suum. imo
iustissime exiguntur ab eo opera quibus tempore fu
ge defraudauit dominum suum Sicut etiam vir bel
lator recedens a rege suo Jmminente eidem prelio
non sola reuersione iustificatur apud regem imo ex
igitur ab eo satisfactio ⁊ de fide violata ⁊ de damnis ff xi.
si qua regi pro eius recessione prouenerunt. Sicut
et peccatoribus non sufficit sola reuersio ad regem
et dominum omnium seculorum. Nisi ⁊ damna sub-
tracte seruitutis subtractiq seruitij restituāt: cōtume
liā ⁊ iniuriā fuge sue ⁊ delictiōis iuxta legē ipi⁹ emē
det nisi forte tāta sit hūilitas ⁊ deuotio afflictioq in-
terior vt regi ⁊ dño his placeat eē cōtentū. Purga
tio igit penitētialis exterior seqt hmōi iudiciū si datū
fuerit spacium hanc complendi nisi vt sepe dixi inte
rior sufficiat ł pena iudicialis. quam etiam peniten
tialem vocaui sequitur animas exeuntes a corpori-
bus suis. ¶ Utrū autem locus aliquis per se his pu
rificationibus deputatus sit solus ⁊ ꝓprius nulla lex
vel alia scriptura determinat: apparet autem ex vi-
sionibus ⁊ reuelationibus animarum huiusmodi q
in multis locis mundi huius terreni purgatiōes iste
⁊ supplementa penitentiarum fiūt. Apparere etiam
potest ex ratione. Cum eñ purgatiōes huiusmodi
supplementa sint penitentialium satisfactionum nō
oportet vt alius locus sit eius ꝙ penitētijs: idem eñ
locus debetur semp toti ⁊ partibus. Ubi eñ est loc⁹
hominis ibi ⁊ pedum ⁊ manuum: purgationes aūt
iste partes sunt penitentiaruz. Audiuisti autē apud
Poetas infernum esse vel secūdum partem vel secū
dum totum deputatum suis purgationibus ⁊ plato
nem deum vocari tartarorum ⁊ pesse supplicijs ani-
marum: quapropter statuerūt ei sacra ⁊ sacrificia q-
bus placaretur ad parcendum animabus apud eos-
dem etiam legisti mundum istum terrenum infernuz
esse ex causis ⁊ similitudinibus quas potes reminis-
ci in quibus secuti esse videntur esse platonis meta-
phoras qui ⁊ ponunt animas violenta morte de cor
poribus exeuntes circa corporum suorum tumulos
ꝑmorari: nec autem inde recedere ꝙ consūmatum es
set tempus quo durature erant in corporib⁹ suis ni-
si eas inde mors violenta expulisset ⁊ ex huiusmodi Nota.
commotatione vmbras vocari sicut in precedente
audiuisti.

¶ Stabilitio ignis purgatorij ⁊ ignis infernalis.

His igitur tradictis secundum quod mihi
fuit possibile transibo ad alia ⁊ incipiam
loqui de igne quem vocat gens christiano
rum purgatorium: ⁊ de illo quem vocant
infernalem vt remoueam a te dubitationem ad mi-
rationem de his rebus quas imperiti posse esse nō cre
dunt sed more suo quecunq non vident alios videre
non extimant: ⁊ etiā quicquid non cognoscunt cogno
sci posse despant: ⁊ nihil esse penitus opinantur. Di
co igitur in primis quia huiusmodi homines nō cre
derēt ignem esse qz aquam combureret: nisi hoc eos

credere vel oculi sui vel fame testimonia innumera ꝛ irrefragabilia cõpulissent. Tu autẽ scis quia ignis iste vocatur ignis grecus et huiusmodi nouem species dicit Aristoteles et docet compositiones ꝛ modum confectionis ipsorum in tractatu de eisdem singulari. Similiter ignem esse qui oleo extingatur et aqua frigida accenderetur quãdo crederent huiusmodi homines vbi errorem eorum conuincet experientia sẽsus visus videlicet atqꝫ tactus hic autẽ ẽ ignis qui est in calce viua. (Nota.) Quando etiam crederent lampadem inextinguibilem posse fieri: videlicet que nec vento nec pluuia posset extingui nisi fuisset famosissima illa lampas que in templo veneris quondã fuit et non est dubium quin fuerit lampas illa: id est qđ ardebat et lucebat in ea albestus lapis qui semel accensus reuera nunq̃ extinguitur vento vel pluuia et est lapis liuidi ac ferruginei coloris. Est ꝛ ignis qui vulgo vocatur aqua ardens: cuius confectio notissima est: et ignis iste nihil consumit preter seipsum: est enim liquor ex quatuor vel quinqꝫ rebus confectus quo cum asperguntur capilli alicuius aut liniuntur non est alia lucerna necessaria ad mensam in qua sedet: capilli enim illius ardere videntur et illuminãt ad modum facule vel straminis ardentis capilli vero illesi permanent omnino. Est et ignis de quo supra feci tibi mentionem vel in ipsa terra sicilio vl' ꝓpe qui corpora non ledit. (Aduerte.) Sunt et alijs ignes in lacubus vel potius ipsi lacus in quibus et ex quibus intincte facule accenduntur et ardent. Hec autem omnia propter hoc aggregaui tibi de mirabilibus ignium vt tollerentur a te admirationem atqꝫ dubietatẽ de igne purgatorio et de igne gehennali quãq̃ ignis purgatorius a multis intelligatur non ignis prope corpus sed pena siue afflictio qua diuine iusticie satisfit de defectibus purgationum in vita ista ceptarũ et in eadem non completarũ, et huiusmodi penas intelligunt non vnã esse vel numero vel specie. imo multas et hoc eis visum est ex apparationibus et reuelationibus antedictis. Multi enim apparuerunt ex mortuis apparuerunt in q̃ modis quibus fuit beneplacitum creatori: reuelauerunt penas sue purgationis varias atqꝫ multiplices de quibus fit tibi sermo in sequẽtibus perscrutatior atqꝫ diffusior. Debes autem scire quia ignis secundũ doctrinã hebreorum tribulatio vel afflictio non nunq̃ intelligit nec discordat in hoc intellecta ab eis doctrina xp̃ianorũ. Quod si quis miretur et querat: qualiter ignis siue afflictio corporalis purgare possit animas hũanas? Iam dixi tibi quia ꝛ opera viciorum et peccatorum necnõ ꝛ delectationes et desideria abradit ab animabus ꝛ extinguit in eis afflictio corporalis ꝛ radices etiam huiusmodi passionum et operum adeo debilitat vt ea durante in actus huiusmodi exire nõ possit. Alius mod⁹ est satisfactio vt dixi tibi diuine iusticie per supplementum purgationis in vita ista cepte: ꝛ quia sicut predixi tibi. leues quedam culpe sũt quasi tenues super aspersio animas inquinantes et nõ profunde atqꝫ radicitus inficientes nõ immerito visum est multis ex doctoribus xp̃ianorum: purgationem ceptam et non pfectam in vita ista in futuro cõpleri. (Nota) ¶ Resumam autem questiõem qua multi querunt qualiter per corpus torqueri vel affligi possint anime hũane que incorporales omnimode sũt. Qui procul dubio sicut supra audiuisti: nec ea que iugiter vidẽt ꝛ sentiũt cognoscere pñt: dũ vidẽt aias hũanas et iugiter delectari et molestari a corporibus et per illa. Quis enim nõ videat qualiter delectabilia corporalia et inflãmãt desiderijs animas et irretiant atqꝫ captiuant voluptatibus. Similiter ꝛ quedam tristibilia contristant easdem quot enim molestias desideriorum: quot et quantos dolores et cruciatus turpium amorum speciose mulieres ingerant animab⁹ stultorum et interdum animab⁹ etiam sapientiũ quis non videat? (Nota) Similiter quanta et qualia patiantẽ aĩe auarorum a diuitijs et a diuitiarum passionib⁹ hoc est corruptionibus et diminutionibus et ab alijs vilitatibus et vilifactionibus corporalib⁹ quis explicare vel enarrare sufficiat? Quãq̃ videri possint alicui pene cõtumeliarum et obprobriorum spirituales q non alia de causa eis videtur forsitan: nisi quia in animabus sunt et propter hanc causam videri deberet eis q omnes delectationes et tristicie nostre spirituales sunt cum in animabus nostris solummodo sint possibile tamẽ est huiusmodi penas aliquas spirituales esse. Non igitur abhorreant aut mirentur: si ignis corporalis aliquis est qui animas humanas et in corporibus et a corporibus separatas torquere valeat cum tanta mirabilia ignium audiant ꝛ plura atqꝫ maiora forsitan apud scriptores rerũ mirabiliũ mũdi et historiographos legere possint. ¶ Amp. Si iuxta legẽ hebreorum ignis qui ꝓphete ipsorum ĩ rubo apparuit: vel datum vel ablatum est circa naturam suam ꝓpriam ꝛ ipsius rubi vl' forsitan nouus ignis talis ab omnipotente creatore creatus est tũc (Vide.) qui materiam combustibilem in qua esset non combureret quomodo non verisimile est vt ꝓpter exercẽdam tantam dei iustitiam talis ignis creatus sit qui torqueri possit animas impiorum ꝛ vindicare iniurias deo altissimo irrogatas. ¶ Amp. Si pluuia ignis ꝛ sulphuris creata fuit a iustissimo creatore ꝓpter vindicãdam dei pariter ꝛ nature iniuriam ꝛ contumeliam ingentes sodomorum. Q̃tofortius ꝓpter omnes iniurias ꝛ contumelias dei altissimi fuit creatus ignis qui vniuersaliter omnes vidicet. Nec numero namqꝫ nec magnitudine peccata gentis illius comparabilia sunt peccatis omnium: qui extremo ꝛ vniuersali iudicio in infernum detrudendi sunt. ¶ Amp. Si creator dedit aquis maris rubri vt contra naturam omnium aquarum ꝛ ꝓpriam se diuiderent ꝛ aprirent viam siccam ꝓbentes populo hebreorum ab egypto exeuntium: q̃tofortius pensato honore ꝛ gloria ipsius: necnon ꝛ pulchritudine ꝛ bonitate iustitie sue dedit igni contra naturam aliorum ignium ꝛ ꝓpriam virtutem torquẽdi animas eorum quos inimicos suos reputat. ¶ Amp. Si pro flagellandis egyptijs gente scilicꝫ impia miscuit pluuiam ignis ꝛ (Nota) grandinis ꝛ ignem in aqua ardere fecit: q̃tofortius ꝓ torquendis vniuersis impijs tale aliquid ac maiora ꝛ mirabilia facere decet iustitiam ipsius? ¶ Amp. Si hanc virtutem dedit ventri strutionis vt ferrum frigidum atqꝫ durissimum coquat ĩ nutrimẽtum corporis ipsius strutionis quid mirum si dedit igni virtutem animas sic torquendi. Et si econtrario virtutẽ dedit vẽtri eiusdẽ animalis vt a ferro ignita nihil vstionis aut lesionis alterius patiatur quomodo non potius igni vel alij corpori dedit vel dabit virtutẽ. Maxime cum dignum ꝛ iustum sit apud ipsum vt corporibus quibus culpabiliter ꝛ iniuriam atqꝫ contumeliam creatoris se subiecerunt ꝛ hoc ad delectationes subijciuntur inuiti ad penam vt in quibus ꝛ per que

regem glorie benignissimū delectabiliter offenderūt
in his et per hoc tristabiliter paciantur. ¶ Amplius
quid iustiꝰ qd diuine glie cōgruentiꝰ ꝙ vt hi q negle-
cto creatore atq̧ cōtempto seruire cogunt corporibꝰ
ad suppliciū suum cruciatiōem qui corporibus ser-
uire ꝙ creatori potius elegerunt. ¶ Amplius. Ma-
nifestum ē ex historijs et exemplis multis quia crea
turis creator propter seruitium dilectorum ⁊ electo
rum suorum auget vires: et dat nouas et ipsas etiā
creaturas multiplicat contra naturam id est cursum
nature solitum exempli gratia. Si credere vis histo
Nota. rijs ⁊ sterilibus mulieribus fecunditatem ⁊ sterilibꝰ
agris. Similiter oleum multiplicasse ⁊ farinam ⁊ pa
nes et in multis alijs nature vires auxisse creatorem
leges in eis. Quid igitur mirum si in seruitium pro-
prie iusticie aut virtutem ad auget ignis. aut nouas
ei tribuit. Non enim dubitatur credenti ac credenti-
bus historias quin fortitudinem adauxerit bellato-
ribus suis pluries creator optimus. Non est igitur
causa propter ꝙ admirentur vel dubitent ignem ta-
lem creasse creatorem qui seruire iusticie eiusdem sic
possit in vindicandis scilicet eiusdem iniurijs et cō-
tumelijs

¶ Qualiter corpora damnatorum non cōsumā-
tur aut corrūpātur ab huiusmodi ignibus.

De eo vero scilicet qualiter corpa dam-
natorum non ita ledantur aut consumā-
tur ab huiusmodi igne: aut mortes cor-
poralem saltem non inferat sufficere ti-
Nota. bi possunt exempla salamandre que vi
uit in igne et ignis prenominatus qui corpora nō le
dens animas intollerabiliter excruciat. Similiter
et ventris strutionis exemplum qui ferro ignito non
leditur. Nosti etiam de lateribus quibusdam: qui in
igne quantumlibet existentes ab ipso non leduntur.
Similiter audisti ⁊ de bitumine quo linita fuisse di-
cuntur arma amazonum ꝙ nec ferro nec igne soluūt
sed et simili bitumine porte caspie linite fuisse dicun
tur. Nosse etiam potes experiētia de pellibus ⁊ plu
mis salamandre que ⁊ si incense videantur ab igne ⁊
etiam ardere atq̧ lucere: nihil tamen lesionis ab ipō
paciuntur. Sunt et alia inumera que ignem non ti-
ment. Que si corpora huiusmodi hominum igne il-
lo infernali mortificabilia essent atq̧ dissolubilia nō es
set vsq̧ quaq̧ ibi pulchritudo diuine iusticie cum nō
esset perēnis pena eorum ꝙ esse ꝑpetuam necesse est
vt per me in tractatu alio didicisti. Nec esset talis ac
tanta qualem et tantam causam esse requirit diuine
iusticie pulchritudo et dedi tibi in hoc causas ⁊ ꝓba
tiones que omni intelligēti satisfaciāt atq̧ sufficiāt.

¶ Utrum predictus in sola imaginatione tor-
quere sufficiat animas hūanas exutas a corporibus.

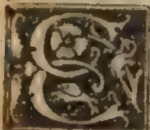

Et quoniam aliquis ex sapientibus
xpianorum atq̧ doctoribus dixit q
Nota. ignis huiusmodi sola imaginatiōe
sui sufficit torquere animas huma-
nas: bonū est scire que ratio ad hoc
illum induxerit vel inducere potuerit.
Non enim preter nuda vel negligēda sunt tibi dicta
tanti sapientis. Dico igitur in primis quia tormen
tum qd anima humana patitur ab igne per corpus
suum non est nisi vel in vi apprehensiua vel in vi mo
tiua vel in ambobus. Quocunq̧ autem modo se ha
beat in anima est huiusmodi tormentum cum omnis
passio impatiente sit ex necessitate. Quia igitur ipsa
anima substantia spiritualis est in ea impossibile est
formam aliq̄ corporalem esse. Quapropter neces-
se est tormentum istud siue cruciatum siue dolorē seu
quocunq̧ alio nomine illam nomines formam spiri
tualem esse. Sed ⁊ in omnibus apprehensiōibꝰ cor-
poraliū et sensibiliū similiter se habere oportet vide
licet vt impressiones spirituales sint quare nec calor
nec ardor est hmōi impssio tamen calere et ardere se
dicit anima que sic patitur. Non enim dubiū est tibi
quia anima hūana nec calida nec frigida esse potest
quoniam hmōi qualitates corporales sunt ⁊ in cor-
poribus solūmodo habent esse. ardet igit anima hu
mana seipsa teste cum nihil caloris in se habeat. Ui-
des igitur q forma spiritualis eidem per corpꝰ ab
igne impssa cum nec ignis nec calor sit eādem tamē Nota.
vrit ⁊ ardere facit: vt ipsamet confitetur. Quid ergo
mirū si sola imaginatiōe ignis ardere sibi videatur
et ardere se iudicet cū ipa imaginatio substantie aie
vicinior sit ꝙ sēsus et solūmodo spirituale sit p ꝙ im
pressionem sensibilem ad eius substantiā venit et in
eandem intrat. Q si dixerit quia reuera anima hūa
na non vritur nec ardet. Sed hoc ei videtur propter
fortissimam coniunctionem ⁊ vnionem q corporis
vnita ē ⁊ inde ē ꝙ sibi videtur et se iudicat pati quod
ipm corpus patitur quia non solum in corpore ē sed
corporis vt multi ex philosophis dixerunt potius in
ea ⁊ hec continentia spirituali non ambitione corpo
lis tunc reuertitur in id quod ante ōdixi quia non ve-
re dolet ipa anima huiusmodi passionibus tanꝙ su-
is ꝓprijs sed magis cōdolet tanꝙ alienis auferent
igitur veritatem ac proprietatem doloris ab anima
bus humanis. Quapropter ⁊ gaudiorum atq̧ dele-
ctationū ōria aūt in codē naturaliter habent fieri ex
quo consequens est vt veritatem et ꝓprietatem hu-
iusmōi ponant in corporibus ita expsse et aperte cō
fiteātur corpa vere ac ꝓprie delectari atq̧ tristari ꝙ
vsq̧ hodie nemo intelligentium dixit. Necesse igitur
habent confiteri animas humanas vere gaudere ve
re q̧ tristari passionibus huius cum in ipsis substāti
is earū nullū sit passio corpalis. Est quoniam speci-
es vel fantasma vel similitudo seu quocūq̧ alio mō
hoies cū fuerit in vi apphēsiua mouet etiā motiuā.
Necesse est ipsa species in motiua virtute imprimat
huiusmodi passiones que dolores ⁊ gaudia vocant.
Sicut ⁊ aristoteles dixit in libro de anima quia dele
ctabile imaginatiuum mouet desiderium. Et si spe-
cies eque fortis esset in vi imaginatiua vt est in vi sen
sitiua cum sensibile sentitur minor esset impressio in
vi imaginatiua ꝙ in sensitiua. Et hoc manifestum ē
in hominibus fortis imaginationis quia non minꝰ
delectantur imaginando quedam visu delectabilia ꝙ
delectarentur videndo ꝓpter quod ⁊ quidem notus Nota.
mihi non curabat videre hastiludia dicens se longe
amplius delectari in imaginando ea ꝙ delectaretur
videndo. Ego etiam vidi hominem qui solo aspectu
medicine mouebatur qtiens opꝰ erat motu expurga
tionis. Quid igitur mouebat eum sic: ꝙ esset apō eū
nisi species ipsius: id est similitudo ipressa in anima
eius cum nec substantia medicine nec sapor aut odor
ipius apud ipsum esset: sed sola species vt dixi. Cer-
tum etiam tibi potest esse si experimentari volueris
quosdam viros delectari aspectu mulieris vt ample
xibus nisi forte ꝙtum minus et fortis est apprehen-
sio que solo visu fit ꝙ que tactu ꝓpter quod non du-
bitandum est: q si remanerent similitudines in orga

nis visus eque fortes absente sive remoto visibili eq
lis fortitudinis passiones delectationis et tristicie ex
inde procul dubio sequerentur. Videri igitur ex his
merito potuit illi tanto viro quod species fortis hoc est
fortem faciens apprehensionem tristabilem aut mo
lestibilem. Similiter et delectabilis per se sufficiat
efficere delectationes et tristicias gaudia et cruciatus
in animabus et harum passionum quantitates erunt
Nota. iuxta quantitates fortitudinum huiusmodi specierum
et rerum quarum species sunt: hoc autem est dicere
quia quanto fortior erit apprehensio quantoque for-
tius ipsum apprehensum hoc est magis delectativum
vel magis tristativum tanto erunt delectationes et
tristationes maiores ex illis. ¶ Amplius. Manife-
stum est de somniantibus quoniam interdum somni
ant se ardere et esse in igne et cruciantur intollerabi
liter tanquam in veritate ardeant quare quoniam veritas
et substancia ignis apud eos non est sed sola species
ignis vel in fantasia vel imaginatione eorum est. ¶ Ma
nifestum est eos cruciatum huiusmodi ardoris a so-
la specie ignis pati. Eodem modo se habet et de som-
niantibus se tenere et contrectare poma aurea vel ar
gentea et lapides preciosus. ¶ Manifestum enim est
quia nihil huiusmodi rerum apud eos est sed sole spe
cies aut fantasmata in animabus delectantur aut dor-
mientes speciebus aut fantasmatibus huiusmodi tan
Vide. quam ipsarum rerum veritate quare necesse est ut et pos
sibile sit eos contrariis somniis contristari. Verbi gra
tia ablatione vel alio modo hoc est si somniant aufer
ri sibi prenominatas divitias vel alias sibi deperire
et forsitan fiet hoc in eodem somno quo prius som-
niabat se possidere eas et tenere manibus et post mo
dicum sibi auferri. Non est igitur mirum si vir ille sa
pientissimus dixit sola apprehensione ignis animas
humanas solutas a corporibus et absque veritate et
substantia ignis posse torqueri. Quod si dixerit quis quod
non posset esse tantum tormentum a sola imaginatione
ignis preter veritatem ipsius atque substantiam quan
tum esset cum veritate et substantia. Iam respondi ei su-
per hoc quia si presentia est veritas ignis non addunt
apprehensioni non addunt tormento hoc est si non au
gent illa non augebunt illud. Declaratum etiam est ti
bi per hoc quia non solum ardoribus huiusmodi pos
sibile est creatori cruciare animas quas voluerit per
solam imaginationem vel intellectum. Sed etiam omni
genere tormentorum et hoc est quoniam possibile est
ei iuxta omnipotentissimam virtutem eius pingere
vel describere in vi imaginativa horrificas omnes
atque fortissimas species omnium generum tormento
rum. Quod si quis inferat ergo superuacue creatus est
Nota ignis huiusmodi. Respondeo quia multe sunt utili-
tates ipsius quarum una est ut et corporaliter et vere
torqueat corpora animarum huiusmodi et etiam ani
mas ipsas. ¶ Amplius. Cum ipse sit deus veritatis
et veritas non decet magnificentiam glorie ipsius ut
utatur mendaciis somniorum. Tertio quia motus
somniandi tantum ardores non satis deterreret ho-
mines a viciis et peccatis cum paucissimi intellige-
re possint alas posse vel somniis vel suppliciorum imagia
tionibus cruciari. Nec dubites omnipotenti creato
ri multos esse possibiles modos vindicandi in hostes
suos nec omnes vel mihi vel aliis hominibus esse notos
¶ Si quis autem querat an solus ignis in inferno sit
an etiam alia corpora reminisci debes quia poete po-
suerunt ibi flumina et paludes ut letheum flumen et
cochiton et stigem paludem forsitan autem hoc per me
taphoras platonicas dicentes. Lex vero et doctrina
sarracenorum ponit ibi arborem adachum amaris-
simi fructus tanquam ibi possit arbor aliqua vivere et
fructificare disputare autem circa omnes fabulas
atque deliramenta et figmenta insipientium non tam la
boriosum est quam etiam superuacuum. Doctrina vero
christianorum cui in parte concordat doctrina hebre- Nota
orum licet fabulis impossibilibus et incredulissimis
refertissima habet quod in inferno sunt aque gelidissime.
Sed neque aque ille neque ignis infernalis sunt per om
nia earundem maneriarum quarum ignes et aque que sunt
apud nos: quia nec ignis ille extinguibilis est nec aque
ille consumptibiles et forte nec calefactibiles propter
longissimam igitur corporum infernalium ad corpo-
ra huiusmodi mundi superioris qui est supra ipsum
interdum dissimilitudinem atque distantiam ignoran-
tur ex parte magna qualitates eorum: habet autem
admirationem magnam et questionem dubitabilem
an infernus totus modus plenus sit: an sit apud ipsum
vacuum et de vacuo iam alibi didicisti an possit esse.
Similiter et de quantitate ipsius. Si enim iam totus
plenus est corporibus suis: qualiter intrabunt in ip
sum pene innumerabilium hominum corpora et fe-
re sola pars totius humani generis modica seorsum
saluabitur. Necesse igitur est ut ignis et aqua qui ibi
sunt exeant pro maiori sue parte et dent locum perdito
rum hominum corporibus aut ut rarefiant. Certum
biliter autem ut secum simul capiant corpora perdi
torum et de hoc quidem et de aliis que circa hoc sunt
loquar in sequentibus.

¶ Finis.

¶ Incipit secuda pars prime partis de vniuerso. De eternitate.

Proposi tio dicendorum

Equitur ea que precesserūt inuestigare d ipso vniuerso an nouum sit an antiquum: qd est dicere an tēporale an eternale siue eternum? Secūdo de cura et gubernatione q̄ gubernari dicit a multis et creaturarum ab ipso creatore: licet a multis contradicatur. Tercio an stat⁹ iste sit ei perpetuus status scilicet in quo est: an finē habiturus et etiam quem finem siue immutationem vtrum in melius an deterius: et de ipsa nouitate vł de statu quem habiturus est: an sit ei futura perhennis: an iterum habitura finem: an hoc debeat ire in infinitū: sicut aliqui opinati sūt. Et de ipso genere humano quem statum habiturum sit tam secundū animas q̄ secundum corpora humana. Et quoniā hec oia precedit inuestigatio de ipsa eternitate pscrutabor iprimis de ipa. Silr de seculo et seculis et de seculis seculorum atq; de seculo seculorū.

Eternitas.

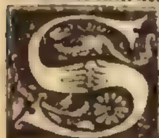

Tito igitur quia opinati sunt quidā eternitatē aliud non esse in essentia q̄ tempus. Unde et diffinierūt temp⁹ esse partem eternitatis et isti fuerunt italici. Secundum eos igitur non differt eternitas a tempore nisi secundum tempus totum a parte sua: et sicut mai⁹ tempus a minori. Secūdum eos etiam eternitas nō precedit tempus: imo si vere pars est eternitatis tēpus naturaliter precedit eternitatē: omnis ei pars prior suo toto est: quoniam quedā causa ipi⁹. ¶ Amplius: sicut ante eternitatem nihil fuit vel esse potuerit: sic nec ante totum tempus. ¶ Ampli⁹. Nemo vn q̄ posuit eternitatem nisi infinitam: quare ante eternitatem nihil fuit. Si enim aliquid ante eam fuit vł precessit eam alio medio vł nullo: tu enim scis: quia diem crastinam precedit dies hodierna: et nox tota que media est inter istos duos dies quare si precessit eā alio medio illi medio q̄si 9tigua erat eternitas q̄re finiebatur siue terminabat ad illud. Erit ergo secundum hoc finita eternitas et habēs terminum sententie scilicet illius medij quemadmodum dies crastina terminum habet initialem finem noctis imminentis. Sed vero precedit eam sine medio: tunc terminatur ex necessitate eternitas ad illud: quēadmodum dies crastina ad noctem precedentem in ipsum quare modis omnibus sequetur ex huiusmodi positione eternitatem esse finitam. ¶ Manifestum autē est q̄ omnes diffiniunt eternum qd nec hȝ principiū neq; finem: et intelligitur principium et finem durationis siue permanentie sue. Similiter et eternum dicunt homines cōmuniter q̄ nec incipit nec desinit eē

Nota. quare eternitas infinita est secūdum cōmunem intelligentiam hominum. Dico in super q̄ eternitas impartibilis est prius et posterius cum enim eternitatis esse permanens sit imo ipsa eternitas permanētia interminabilis et ex vtraq; parte infinita permanentia autem et fluxibilitas contraria sunt: ergo nihil fluxus est in eternitate nihil fluens: quare nec p̄us nec posterius est in ea. ¶ Amp̄. Quid est tp̄s nisi fluēs eē et nullo mō pmanēs i. sed nihil fui pmanēs i actu vel potētia. Si enī aliquid tēporis permaneret iam non esset illud vel tempus vel pars temporis: cum esse corporis non sit nisi fluere secundum totum fluere irreceptibiliter et inestimabiliter. Quare eē eternitatis permanere est influxibiliter. ¶ Amplius indesinentia cadit i diffinitionē eternitatis. Eternū enim est vt predixi secundum intellectiuū omnium nec incipiens nec desinens. Desinētia vero essentialis est temporis sicut est fluere i tempore non est nisi continue cadere in non esse: cadere autem in non esse nō est nisi desinere: quare desinētia essētialis est temporis: indesinentia vero essentialis eternitatis tempus igitur et eternitas essentialiter cōtraria sūt: quare sicut proprium et essentiale est tempori fluere vel desinere: et ita eternitati permanere et stare. Qd si dixerit quia eternitas secundum totum est propriū Nota. stare: sed partibus essentiale fluere: destruit hoc duobus modis. Primum quia eternitas secundum ipm totum est onomerum sicut et tempus. et propter hoc si fluere vel desinere est essentiale alicui ex partibus erit essentiale et toti: quare nec actu nec rōne separabitur fluere vel desinere a tota eternitate sicut nec ab aliqua partium eius. Quare totam eternitatem necesse est continue desinere et cadere in nō esse. Et attēde quia ista positio est quemadmodum si quis ponat aliquod totum album et quālibet eius partē nigram aut econuerso. Secundus modus destructiōis est ex hac radice: quia nihil recipit in se contractū essentie sue. Est autem tempus fluxus continuus irretinibilis quoniam eius esse est fluere continuo et ir- In eternitate neq; prius neq; posterius. retinibiliter. Eternitas autem econtrario stabilitas continua et influxibilis quoniam eternum est stabile cōtinuum influxibiliter q̄ est dicere indesinibiliter: essentia igit eternitatis 9ria ē fluxibilitati et desinentie Non recipit igr illaȝ vel in se vel in ptibus suis cum essentia ipius ab eētia partium cōtrarietate diuersari non possint. Iam igitur declaratum est tibi per hoc tempus non esse eternitatem nec partem eternitatis et eternitate non posse esse prius neq; posterius secundum successionem aut fluxum siue desinentiam. Quare eē eternitatis totū simul ē nō tn̄ simul cōtrāria tēpali sȝ abnegatiōe prioritat et posterioritatis: quēadmodū si dicerē q̄ i ea nihil ante: nihil post Declaratum etiam est tibi ipam esse infinitam et interminabilem ex vtraq; parte hoc est nec habere pncipium: nec habere finem. Similiter nec habere primum nec habere vltimū: et pp̄ter hoc nec habere medium. Ubi enī est medium in duratione necesse est eē prius et posterius et successionis ordinem quare simplicem et impartibilem necesse est esse eternitatē: hoc autem sequuntur multe questiones. Prima est cum eternitas sit impartibilis: tempus autem infinitum partibile est igitur eternitas ad temp⁹ quemadmodum ipsum nunc impbibile ad totum tempus. Qua- Nota. re tempus est i infinitum maius q̄ eternitas. Nemo autem dubitauit vsq; hodie: quin eternitas sit maior in infinitum tempore: et quia tempus infra eternitatem est: ipsum enī et precedit eternitas sequitur. Si enim cessaret tempus post ipsum eternitas hoc ē dicere: si desineret esse tempus. Similiter si cepit tempus ante ipsum fuit eternitas.

¶ Attende igitur: quia ipe creator benedict⁹ simplex et impartibilis: et tamen est infinitus et immēsus amplitudine sua et immensitate omnia intra se contiens et circundans. Qua autem amplitudine et circūspectione omnia circumcludit et circumscribit intra se

& claudit omnia atque continet. Manifestum est quia incorporali. ¶ Attende & aliud exemplum: quomodo species que in se impartibilis est corporaliter id est secundum longum et latum et altū. Sic et linea amplitudine generalitatis que utriusque spiritualis amplitudo est. Continentia vero corporali non continet nisi partes suas. Alio vero modo continet puncta que in ea sunt ad quarum nullum habet in quantitate cōparationem ꝓportionalem: et propter hoc verissime dicitur in infinitum maior ꝙ eorū: hoc est sup omnē ꝓportionem cum sit ad unumquodque ipsorum plusꝙ dupla: plusꝙ tripla et ita in infinitum. Verissime igitur dici potest et eis que iam dixi tibi ꝙ individuum est in amplitudine speciei. Sicut pūctus i linea et hoc est quoniam numerus individuorum infinit⁹: quare amplitudo speciei potentialiter infinita est quantum ad individua. Non enim continet amplitudo tantum eius proportionaliter individua que sūt in actu: imo quecunque esse possunt et quibuscunque ratio ipsius potest competere: quod est dicere ꝙ non ē limitata hec spēs hō ut ptinere nō possit ni sin indiuiduaꝗ sunt vel q̄ fuīt vel q̄ futura sūt q̄si oporteret capacitatē ei⁹ et amplitudinē dilatare si placeret creatori plures hoies creareꝙ apud se statuerit aut angustari si pauciores ei creare placuisset. Si q̄ppe itelligēti manifestū est in amplitudine speciei se utriusque ī mutatam penitus permanere. Et propter hec exempla auencebron licet laudāda sint et intellectum post admirantia non tamen ita propria sunt et conuenientia materie de qua agitur hic. Dixit enim idem philosophus ꝙ mundus sensibilis siue sensilis ē in ipso esse universali quasi diceret in altitudine vel amplitudine entis et accipias ens cōmune ac generale tāꝙ cōmune omnium. In illa amplitudie cōtatis ipius est mūdus sensibilis tanꝙ nauicula in medio maris aut tanꝙ auicula in medio aeris. Non enim dubitandum est quin et mare finitum sit & aer et ꝙ finitum non potest continere infinita eiusdem quantitatis hoc est quātitatem eiusdem generis cum ipso et propter hoc mare quātumcunque sit non potest capere nauiculas infinitas quantumcūque paruas. Similiter neque aer auiculas. Declaratum enim est tibi alias quia nullum finitum aggregatum eē potest ex infinit; tantis sui generis quod est dicere: nulla quantitas ex infinitis cubitis et digitis. Quare manifestū est: quia quecunque nauicula quantumcunque parua in mari existente detrahitur amplitudini maris capacitate ipsius nauicule quantumcunque parue. Quare manifestum est certum esse numerum et determinatum ultra quem non posset capere etiam unam nauiculam vel medietatem unius de nauiculis intelligo equalis quātitatis. Necesse igitur esse ipsum dilatari & additionem fieri supra amplitudinem eius. Si maior numer⁹ nauium i ipsum mittendus esset. De amplitudine autem speciei et generis declaratum ē tibi aliter esse.

¶ Debes etiam scire quia quantitates nō sūt ꝓportionaliter comparabiles que non sunt eiusdē generis et quibus non est unus modus mensurandi et propter hoc eternitas et tempus nō sunt adinuicem comparabiles. Quapropter amplitudo corporalis et amplitudo spiritualis nullam habent adinuicem proportionem: amplitudinem namque corporalem facit multitudo partium et aggregatio amplitudinem vero spiritualem unitas & simplicitas et hec est causa ꝓpter quā creator altissim⁹ et benedictus ē in ultimitate amplitudinis sicut ē in ultimitate simplicitatis et impartibilitatis: & quis ē ordo simplicitatis et impartibilitatis: idem est ordo amplitudinis spiritualis et capacitatis. Sicut faciam te scire in tractatu sequenti hunc qui erunt de substātijs spiritualibus et abstractis. Quia igitur amplitudinem seu latitudinem seu longitudinem in eternitate facit stabilitas in tempore vero fluxus seu fluxibilitas. Impossibile ē comparabilia esse ꝓportionaliter eternitatem et tempus: per hoc enim ꝙ stat incoabiliter et indesinibiliter: non habet primum neque ultimum: et ideo nec prius nec posterius: nec medium: tēps econtrario se habꝫ per hoc ꝙ fluit irretentibiliter & hoc ipsum facit in ea simplicitas. Simplicitas enim prohibet eam ab aggregatione partium & ordine ipsarum quare prohibet eam habere prius & posterius & consequenter primum & ultimum. Iuxta hanc viam sciēdum tibi quia tēpus locus & numerus īproportionales sunt adinuicem neque eñ vere dicere ꝙ aliqds nūerus est maior aliquo tēpore aut ecōuerso. Similiter neque tēpus loco aut locus tēpore & ridende sunt huiusmodi locutiones sophistarum & cōparationes qbus dicunt horam vel aliam partē tēporis maiorē esse vel minorē vel equalē miliario. Vidi autē tēpore meo doctores grāmaticos q̄ sic loquentes vel grāmatice loqui dicerent. Debes etiā scire quia de verbis ꝙ maxime congruit eternitati est verbum essendi standi. Similiter & permanendi & hoc in presenti tēpore solūmodo. fuisse eñ vel fore stetisse vel staturā esse permansisse aut permansuram esse non ꝓpter pertinent ad eam: & causas super hoc iam predixi: & i libris prophetarum cum de creatore loquentur ipsi prophete inuenies sepe ꝙ est vel es ad ipsum vel de ipso dicunt. Raro autē de eo dicunt aliorū temporū verba quamꝙ & irrationabiliter de eo dici possint. Sed cum interpretationibus & expositiōibus quas alibi didicisti. Aristoteles autem dixit lineam curuā & lineam rectam incommensurabiles esse: causam ꝙ propter ꝙ hec dixit: quia non ē eis idem modus mēsurandi & hoc ē quoniam linea recta mensuratur secundum distantiam extremitatum suarum ab inuicem. Maior eñ linea recta dicitur ꝙ alia cuius extremitates magis distant ab inuicē. Nō enim idem modus mēsurandi linee curue. Alioquin omnis coda esset equalis auricui suo & ecōuerso.

¶ Reuertar autē adhuc ad impartibilitatē eternitatis & dicam quia per petuitas videtur esse medietas eternitatis: habet enim medietatem ratiōis ipius. Cum enim eternum sit ꝙ nec habuit principium nec habiturum ē finem. Medietas istius ratiōis ratio est perpetuitatis. Eodē modo si dixeris qꝫ unumquodque est inchoabiliter et indesinibiliter. Indesinibilitas idem est ꝙ perpetuitas quare videtur eē medietas eternitatis. ¶ Amplit⁹ durationis eterne accipe medium vel medietatem: perpetuitas ē medietas istius durationis. Tāta enim est duratio que nō incepit et terminatur in hoc nunc presenti: quanta ē duratio que incipit ab eodem et nunꝙ finietur. quare presens nunc diuidit totam durationem que nec icepit nec finienda est in duas istas partes equas. Et in utraque istarum ē medietas est totius. Scitote ergo quia duratio dicitur duabus intentionibus. Una namque intentione dicitur tempus vite seu permanentie siue existentie alicuius rei: & est mensura uniuscu-

Silitudies geometrice

Auīcebron

Amplitudo corpalis & spūalis.

Simplicitas eternitatis.

Verbū eē & stare ad eternitatē ptiet

Vide.

lusq3 eorum et non congruit verbu3 durationis secu
dum intentionem istam nisi in tempore existentibus
hoc est eis quo est esse: vel actiones fluunt cum tem-
pore. Sic esse motus fluit cum tempore. Similiter
actiones celestium corporum similiter passiones et
operationes naturalium et vite etiam multoru3 aia
lium cum tempore fluunt: ⁊ sic se habet de omnibus
Perēnia. que inceperunt in tempore vel ex tēpore. Omnia eni
huiusmodi numerātur a tēpore vel secūdum actiōes
et passiones suas talia igitur sunt omnia mobilia ⁊
aliter mutabilia et de perennibus dico id est quoru3
esse non est desinibile quia et secundum esse suū men
surantur a tempore principiū terminetur ipse: licet
enim non finiatur esse eorum in tempore tamen men
suratur a tempore: licet a tempore non finito si tem-
pus debeat esse infinitum. De hoc enim questione ē
plurime difficultatis et non ē dubium: quin queda3
mensuratio temporalis sit talis imensitatis. Quo-
dammodo enim metitur lineam qui dicit eam finitā
in se et infinitam ad pūctum: et ꝑpter hoc perpetui
tas quedam mensura est ⁊ si aliqua corpora infinita
essēt vel aliqua linea infinita ex altera tamē parte fi
nita non inconuenienter diceretur. Infinitas huius
mensura esse linee talis nec videtur esse aliqua ratio
si finita mensura mensurat finitum quin ⁊ īfinitu3 in
finita. Si infinitū est aliquid in quocunq3 genere quā
titatis. quemadmodum si quis diceret ꝙ quemad-
modū si quis dicat ꝙ decem puncta numerat nume-
rus infinitus scilicet denarius et mille millenari⁹ et
ita de singulis aliis numeratis et numeris. Eodem
modo puncta infinita et innumerabilia numerat infi
nitus numerus ⁊ sermo autenticus et sanctus habet
ꝙ numerus annorum dei inestimabilis. Verū quo-
niam deesse huiusmodi substantiarum nihil omnino
fuit cum tempore sed totum est integrum et illesum
per omnia in quolibet nunc ipsius temporis nō pro-
prie eorum esse dicitur esse in tempore. quemadmo-
Loc⁹ alic⁹. dum enim quod totum est in vno puncto loci non ꝓ
prie dicitur esse in toto loco. Similiter neq3 ꝙ est in
parte loci non proprie dicit̄ esse in toto loco: sed ma
gis secuī accidens: quemadmodu3 nec locus alicui⁹
dicitur nisi ꝙ ipsum precise continet: maior vero lo-
cus dicitur locus ipsius ꝙ non ipsum totum non im
plet. Sic anime humane nullomodo nostre dicuntur
Alchsianes esse in tempore quod est minus duratione earū aut
dūr eē i tpe maius et esse earum in corporibus ꝓculdubio eē tē
porale hoc est a tempore mensuratum cum initiū ha
beat et finem in tempore. Similiter actiones ⁊ paf-
siones quas agūt in corporibus et per corpora tem-
pore mensurabiles sūt ⁊ mensurantur. Deesse vero
eius apud se hoc extra corpus nō est q̄stio: si in eo sta
tu actiones alique sunt ei vel passiōes licet spiritua
les qui tempore et puncto temporis mēsurātur. Si
enim subito et durationem nullam habentes. Mani
festum est qr pūcto temporis mēsurantur. Si vero ꝑ
manent: sed finem habent cum certum sit eas incipe-
re manifestum est eas tempore mēsurari. Quod si finē
alique earum nō habent erunt infinite secundum du
rationem et hoc a parte futuri: ex alia enim parte fi
nite sunt cum incipiant et principium habeant in tē
pore. Si enim tempus infinitum ē cū tempus essen-
tialiter mensura sic erit mensura infinitarum talium
scilicet que in tēpore incipiunt ⁊ tempore finiuntur.
Augmētū n̄ ¶ Manifestum enim ē quia augmentum quantum-
mutat spē3. cunq3 sit non mutat essentiam eius in quo ē aut spe-

ciem: nisi his solis que determinatam habent essenti
am vt numeri quorū vnusquisq3 determinatā h3 ēentiā
Et ideo additiōe ⁊ detractiōe etiā vni⁹ vnitatis secū
dū speciē diuersantur hora vero non videtur secūdū
essentiā qua est tempus alterius speciei esse ꝙ dies.
Licet posset dici forsitan alia species mēsure vl' quā
titatis ⁊ propter hoc determinationē. Sicut cubit⁹
et duo cubiti diuerse species mensure sunt: propter
manifestā determinationē qua exīt altera ab altera
esse enim temporis vt supra dixi tibi totum ē fluere
et in hoc non differt dies ab hora vel econuerso. Si
reuera determinationibus differunt: et hec ē intētio
mea in hoc ⁊ determinatio ista essentialis ē quanti-
tati per modum quo quantitas est. De tempore ve-
ro an sit infinitum an sit finem habiturū apud sapien
tes questio ē Aristotelis: nanq3 visum fuit vel habu Aristotelis
isse initiū neq3 habiturum finem: ⁊ hoc erit perscru- opinio de tē
tatio tibi sufficiens in sequentibus in quorū via nūc pore.
sum. Quod autem querebam in precedētibus videli-
cet an perpetuitas eēt dimidiata eternitas. Iam di
xi tibi ꝙ non ē vllomodo partibilis eternitas sed re
uera: si tempus esset iuxta opinionem Aristotel'. sine
principio scilicet ⁊ sine fine reuera perpetuitas esset
dimidium temporis ex vtraq3 parte infiniti: hoc au
tem dici non equiuoce potest eternitas. Iam enim
patefeci tibi contrarietatem manifestam inter eter-
nitatē ⁊ tēpus ex quo apparere tibi potest: qr qui di
xit tēpus partem esse eternitatis vocauit totum tem
pus scilicet infinitū eternitatem ꝑpter quod in ratiō
ne seu diffinitione sua non est locutus de illo: sed de
partibus determinatis ipsius: ⁊ ideo cū dixisset. Tē
pus est pars eternitatis adiunxit cum anni mensura
diuturniq3 circa cōmensurationem. Reuertar aute3 Eternitas
ad ipsam eternitatem ⁊ dicam qr ipsa est cōtraria tē ꝯria tēpori.
pori sicut ostendi tibi iam: ⁊ quia ipsa impartibilis ē
partibilitate ꝯmunitatis: ⁊ quia ipsa circundans tē
pus ⁊ tempore maior absq3 comparatione ꝓportio-
nali. Deinde dico qr ipsa ꝓpria creatoris benedicti
atq3 sublimis. omne em̄ aliud cepit ⁊ fuit postq̄ non
fuit quod est dicere: quoniam aliud hab3 esse post nō
esse: ⁊ hoc faciā te scire in sequentib⁹ post pauca. So
lum em̄ esse creatoris est necesse ꝑ se ex omnib⁹ mo-
dis suis: omne autem aliud esse possibile esse ꝑ se ⁊
non necesse esse: imo est cessans esse q̄ntum in ipso est
⁊ propter hoc recedit ⁊ reuertitur in non esse q̄ntum in
ipso est nisi retineatur per creatorem quod est dicere
per ipsum necesse esse per se.
¶ Determinandum autem est: ac studiose perscrutā
dum de ipsa eternitate quid sit eius esse videlicet an
esse ipsius creatoris an aliud ab illo an priuatio.
¶ Quod si dixerit quis cum ipsum eē creatoris. Qua-
liter igitur erit contraria tempori esse quippe crea- Nota.
toris non habet contrarium neq3 oppositum neq3 nō
esse. Sicut iam te scire feci in aliis. Si vero dixerit
quia esse eternitatis est aliud ab ipso esse creatoris
cepit igitur eternitas cum omne aliud ab ipso cepe
rit. vel quia nondum illud declaratum est dicam: qr
eternitas est ad minus possibile esse in se ipsa: ⁊ pro
pter hoc desinibilis et cessans ab esse quantum in ip
sa ē. Iam autem transiuisti hec vbi dictum est quia
nihil recipit contrarium suum vel essentie sue. Non
enim est nigredo dealbabilis vllomodo: nec fri-
giditas calefactibilis nec ipsa indesinibilitas desini-
bilis. Si vero dixerit quia eternitas ē continuitas es
sendi erit eadem questio. Quod si quis dixerit qr ipsa est ꝙ

uatio inceptibilitatis ⁊ desinibilitatꝫ cum cōstet priuationem nihil esse tunc consequens est et concedat eternitatem nihil esse: et neqꝫ etiam posse eē ꝙ multo fortius de tempore verissimile cum totum preteritum tempus tam non sit ⁊ totum futurum nec dum sic medium vero nulla particula temporis sit. Qꝫ si dixerit quis ꝙ eternitas ē status creatoris vel stabilitas qua stat in esse suum inceptibiliť ⁊ indesinibiliter: ⁊ per omnem modum influxibiliter nō effugiet per viam istam. Eedem enim questiones sunt de statu ⁊ stabilitate. Dico igitur quia eternitas non ē nisi esse creatoris aut creator ipse: sed non eternitatis plus dicit ꝙ esse ipsius videlicet priuationes incipiendi ⁊ desinendi. Similiter ⁊ fluxus atqꝫ mutationes ⁊ hoc tam actu ꝙ potentia ꝙ reuera esse creatoris sequūť multe priuationes huiusmodi quibus vtcunqꝫ insinuať nobis gloria ⁊ magnificentia ipsiꝰ.

Eternitas ē eē creatoris

Qꝫ si dixerit quia indesinibilitas non est pura priuatio sed est fortitudo ⁊ firmitas ipsius esse creatoris prohibens ab eo desinitionem ⁊ inceptionem et actu ⁊ potentia non est dicendum: ꝙ huiusmodi homo erret sed de fortitudine huiusmodi ⁊ firmitate restant eedem questiones de eternitate precesserūt q̄re nō effugiet quin reuertať in id ipsum ꝙ dixi videlicꝫ quia ⁊ eternitas ⁊ indesinibilitas ⁊ cetera huiusmodi non significant nisi esse creatoris. Sed vt prohibitum ab inceptione ⁊ desinitione ⁊ fluxu ⁊ mutatiōe. Siue autem dicas esse sic prohibitum: siue esse cum huiusmodi prohibitionibus non refert ⁊ eternus ⁊ eternitas non differunt. Sicut deus ⁊ deitas ⁊ non dubitat aliquis intelligens qui deus sit sua deitas ⁊ econuerso. Sic eternus deus ⁊ eiꝰ eternitas res vna sunt. Licet igitur abstractatiuum videať nomen deitatis non est ita abstractiuum nec aliquid delinquatur de significatione nominis concretiui ꝙ est deus. immo totum significat ꝙ hoc nomen deus nisi forsitam in alia significatione. Qꝫ si abstraheret nomen eternitatis solas priuationes a significato huiꝰ nominis eternus tūc proculdubio significaret res que non eēnt que priuationes tm̄ ⁊ verū significaret ista oratio eternitas nihil est.

Abstractū ⁊ cōcretum

Post hoc autem conueniens ē vt inquiram de sermōibus communibus quibus dicūt homines omnia ⁊ presentia ⁊ futura ⁊ preterita eē in eternitate. Simul presentia et etiam simul videri ac simul eisdem essent. Et quid sit esse in eternitate necnon ⁊ comparationem eternitatis ad tempus vbi ⁊ ponam imaginabile comparationis ipsorum adinuicem. Primum igitur iquirā vtrum eťnitas precesserit ⁊ quantum ⁊ qualiť. Dico igiť aut eternitas precessit tempus aut nō precessit. Si non precessit eadem ratione nec ꝯsecutus est tēpus quare simul incepit cum tempore ⁊ simul desinet ⁊ erit eqnalis eidem ⁊ erit finita si tempus finitum est. Si vero infinitum non erit maior eternitas ꝙ tempus cum nec prius fuerit nec post futura sit. Si vero precessit tempus aut precessit eam tempore siue parte temporis aut parte sui autem se tota ⁊ tempore quidem nō potuit ipsum precedere cū nullum tp̄s fuerit añ totū tp̄s p̄cessit igiť tp̄s eternitas vel se tota vel aliq̄ parte sui. ¶ Manifestum autem est qꝛ non parte aliqua sui p̄cessit ipsum cum partē non habeant quare precessit eam tota se: quemadmodum diciť ꝙ linea quelibet tota se maior est quolibꝫ puncto ꝙ si verum est tota igiť eternitas fuit ante tempꝰ ⁊ tota precessit ipsum. quare postea nihil de ternitate vel fuit vel futurum est. ¶ Amplius. Si tota eternitas precessit tempus eadem ratiōe tota sequetur ipsum: quare tota futura est post ipsum: nihil igitur de ea vel est modo vel fuit ante. ¶ Amp. Ipsum eē temporis cepit ⁊ habuit primum sui eiꝰ non esse anteꝙ eēt tempus aut erat perpetuum. aut erat eternum: ⁊ eternum quidem dici non potest fuisse cum sit terminatum siue finitum in ipsa creatiōe primi instantis totius temporis. Perpetuum vero dici non potest cum non inceperit quoniam desierit deest igiť hic prima nominatio. Dico igiť quoniam non esse temporis econtrario se habꝫ perpetuitas: perpetuum autem habet inceptiōem siue desinitionem: non esse vero temporis desinitionem sine inceptione ⁊ propter hoc nominari potest proprie an ꝑpetuum quoniam ecōtrario se habet illi. Eternitas vero ⁊ se tota precessit tempus ⁊ se tota est posterior tempore. Causa autem in hoc ē quoniam. tota semꝑ est eternitas nihil de ea succedit nihil eius omnino fuit quare non sequitur. Si tota fuit ante tempus vel precessit eternitas. quoniā propter hoc nihil eiꝰ futurum sit: quemadmodum si quis dicat quoniam deus totus ē in celo ⁊ supra terram ergo nihil eius est i terra vel sub terrā: eē enim eius in celo super terram non prohibet esse ipsum ī terra ⁊ sub terra: quoniam totus vbiqꝫ sit eternitas tota semper ⁊ ꝓpter hoc esse ipsam ante tempus non prohibet ipsam esse post tempus. Apparet etiam tibi ex hoc quia perpetuitas ⁊ ātipꝑpetuitas nō ꝯplectūť durationē eternā siue eťnitatē duratiōis ⁊ hoc ē quoniā pōt aliq̄d medium intercidere: sicut vides ꝙ perpetuitas anime humane que nunc creatur ⁊ antiperpetuitas ipsius non esse celi non ꝯplent vnam durationem eternam. Deest enim ab huiusmodi duratione eterna tota duratio celi a creatione sua vsqꝫ in presens nunc. Caue autem tibi ab huiusmodi comparationibus non enim sicut linea dicitur maior puncto suo initiali vel terminali maior se tota. Sic potest dici: ꝙ eternitas maior tempore se tota: quemadmodum nec ipse creator pōt dici mūdo maior se toto. primū qꝛ magnitudo creatorꝫ ⁊ magnitudo mūdi nō vniuoce dr̄ ⁊ ꝓpť hoc nō sunt ad inuicē ꝯparabiles sicut alibi dicisti. Deinde cum punctus initialis vel terminalis alicuius linee sint in eodem situ ⁊ punctus in linea ⁊ de linea sit tota linea ⁊ reuera est post punctum ⁊ detracto puncto de linea nulla particula propter hoc detrahetur. ⁊ ideo linea non fieret minor. Non ita autem se habent eternitas ⁊ tempus non enim eternitas punctus temporis est nec velut in eodem situ aut eadem serie sunt eternitas ⁊ tempus. Similiter nec deus ⁊ mundus sic inuicem habent nec anima humana nec corpus ipsius. Si vero queritur de eternitate an sit in tempore distinguendum est indubitanter quemadmodum ⁊ cum dicitur an deus sit in tempore. Non enim est in tempore. Sicut sepe dictum est: sed communicabiliter vt ita dicatur. est enim dūꝫ tempus est et quandocunqꝫ aliquid temporis est. Qꝫ si quis dixerit quia si sola comitantia huiusmodi facit deum esse in tempore. Iuxta modum istum posses dicere ꝙ eē in qualibꝫ domo ⁊ qualibet ciuita-

Perpetuū.

Eternitas.

Antipꝑpetuitas.

Nota

te quoniam est dum quelibet domus aut ciuitas est.
Tu scis in hoc quia esse in tempore ꝛ eẽ in loco non
dicuntur intentione vna eẽ enim in loco hoc ẽ circũ-
dari ꝛ contineri ab ipso loco: motus autem qui ẽ in
tempore nec circundatur eo modo a tempore hoc ẽ
per omnem diuisionem ꝛ partem sed quasi per lon-
gum successionis applicatur ei et propter hoc solũ
breue ꝛ longum de tempore dicitur in nominib⁹ di-
uisionum. latum enim ꝛ strictum altum ꝛ ꝓfundum
nequaꝙ de tempore dicuntur. Motus ergo dicitur
Mot⁹ ĩ tpe. in tempore proprie ꝙ ipsum ꝑcise comitatur videli
cet ꝙ nihil habet ante primum seu principium mo
tus: nihil post vltimum siue sententie ipsius ꝛ ista co
mitantia est mensuratio temporalis quanꝙ lõge sit
a creatore qui ꝛ tempus omne eternaliter precessit
ꝛ eternaliter post ipsum futurus est ꝛ ipsum temp⁹
illum continue deserit dum quottidie ꝛ irretinibilit
vt dictum est fluit. Ille stat immobiliter per omnem
modum influxibiliter vsquequaque. Et igitur huiusmo
di comitantia inter creatorem ꝛ tempus qualis co-
gitari potest inter stantẽ in vltimitate stabilitatis et
fugientẽ in vltimitate fugacitatis.

¶ His autem ita se habẽtibus prosequar de
hoc ꝙ omnia dicunt esse in eternitate a quibusdam
ꝛ mundi inibi ꝛ hoc simul ꝛ quid sit proprie ac vere
esse in eternitate. Dico igitur quia proprie ꝛ vere eẽ
Esse ĩ tpe. in tempore ẽ esse mensuratum a tempore secundum
longum successionis ipsius temporis ꝛ proprie ꝛ ve
re esse in eternitate erit esse in statu ꝛ vltimitate sta-
bilitatis hoc aũt solu⁹ ẽ creatoris altissimi ꝛ bñdicti.
Tpale etnũ ¶ Amp̃. si solũ vere ac ꝓprie tpale ẽ solũ ꝓpe ꝛ ꝟe ĩ
tẽpore. Solũ proprie ꝛ vere eternum erit solum ꝟe
ꝛ proprie in eternitate. Et respondeo in hoc qꝛ ita ẽ
videlicet ꝙ solus creator in eternitate est vere ac ꝓ
prie. Ratio enim eternitatis vt supra dixi tibi nõ est
duratio non habens principium neque finem immo
neque status qualem descripsi tibi videlicet in quo nec
fluxus nec mutatio nec prius nec posterius ꝙ est di-
cere status per omnem modum influxibilis incepti
bilis indesinibilis impartibilis. Qui autem omnia
Nota. dicunt esse in eternitate. Si recte intelligunt pene eã
dem habent intentionem in sermone isto quam ha-
bent cum dicunt omnia esse in deo hoc enim sermõe
intelligunt ipsum creatorem immẽsitate sue ampli-
tudinis omnia circũdare ꝛ ambire. ꝛ velut itra clau
dere. ipsi etiam dicunt per modum istum temp⁹ esse
in eternitate ꝛ volui ꝛ fluere ipsum intra immensita
tem eternitatis: quemadmodum ꝛ totus mund⁹ mo
bilis voluitur ꝛ mouetur intra immensitatem ipsius
creatoris cum ipsum totaliter circundet immẽsitas
creatoris est enim supra ipsum vt dominatus altis-
simus ipsius et infra ipsum ꝛ supportans ipsum et
substentans ne recedat in non eẽ ꝛ circa ipsum vt cõ
Bonouẽtu- seruans ipsum atque custodiens. ¶ Bonauentura lib.
ra. .i. distin. xxvij. q. ij.

Ontra omne quod connotat tempo
rale dicitur temporaliter sed ꝟbum
non dicitur temporaliter ĩ diuin; qꝛ
in principio erat verbum. ergo ver-
bum non connotat temporale. quia
omnis creatura vel creatum tempo
liter incipit accipiendo large tempus ergo verbum
nihil connotat in comparatiõe ad creaturas. Si tu
dicas ꝙ connotat in habitu non in actu sicut eterna
dispositio ꝛ predestinatio. ¶ Contra si nunꝙ aliquid
fieret vel fiendum esset adhuc pater seipsum diceret
ergo ꝛ verbum mente conciperet. ergo verbum eẽt
si nunꝙ vlla creatura esset futura vel presens ergo
ꝛc̃. ¶ Item dicere verbum est necessarium ꝛ produ-
ctio persone est necessaria. sed productio creature ẽ
voluntaria: vnde cum producit eam posset non pro-
ducere: si ergo simpliciter necessarium non claudit
in se contingens verbum non dicit respectum aliquẽ
ad creaturam. Ad hoc dicendum ꝙ nullum eternum
cõnotat temporale. dicendum ꝙ verum ẽ in actu. vñ
verbum proprie loquendo non connotat effectũ sed
dicit respectum non ad creaturam iam existentem
vel etiam futuram tantum verũ etiam possibile fie
ri ꝛ sic patet responsio ad istam instantiam. Ad illd
qđ obijcitur ꝙ productio verbi est necessaria ꝛ eter-
na sed creature volũtaria. Dicendum ꝙ q̃uis actua
lis productio creature sit voluntaria. tamen poten-
cia producendi ꝛ scientia est necessaria. Impossibi-
le enim est deum non posse. ꝛ impossibile est deũ ne-
scire creaturas producere.

E eo vero ꝙ dicunt omnia presẽtia eẽ Oia p̃ntia
in eternitate ꝛ simul questionem habet eẽ ĩ etnitate
qualiter hoc intelligant. Contraria eni
simul in eodem esse non possunt quomo
do igitur est. Socrates in eternitate est
ne ibi simul senex ꝛ puer. Sanus ꝛ eger. et an est ibi
sola senectus eius an sola pueritia an sola sanitas:
an sola egritudo socratis an ambe: an neutra. Quod
si neutra non sunt igitur omnia in eternitate. Quod si
ambe cum in eternitate non sint prius ꝛ posteri⁹ ne-
que ante nec post. Erunt igitur simul ĩ eternitate qua
re socrates erat puer ꝛ senex sanus ꝛ eger in eterni-
tate ꝛ ad hũc modum se habet de omnibus alijs cõ-
trarijs ex quibus inuicem est permutatio. Et gene-
raliter q̃mõ intelligũt ea esse in eternitate sic q̃ sic eẽ
nunꝙ potuerũt in tpe. ¶ Amp̃. Aut sunt in eternita-
te q̃ ꝑterierunt aut q̃ futura sunt secundum verita-
tem suam. hoc est prout fuerunt ꝛ futura aut non. Si
sic ergo cum fuerint ꝛ de futura sint secundum prius
est posterius ꝛ in ordine successionis erunt similiter
ꝛ in eternitate erit igitur ĩ ea prius ꝛ posterius ꝛ an
te ꝛ post ꝛ successio. Iam autem ꝓhibita sunt nomi-
na huiusmodi ab eternitate. Si vero non fuerit ibi
sm̃ suam veritatem quam dixi cum alium modum es-
sendi non habeant ꝙ successiuum ꝛ ordinatum vt di
xi vel nullomodo igitur erunt ibi: aut figmentaliter
ꝛ falso erunt ibi. Dico igitur in hoc quia me ꝛ te iam
expediui super hoc: nihil enim temporalium prout Nota
iam tibi patefactum est in eternitate vere ac proprie
esse potest. Sed sermo huiusmodi hominum habet ĩ
tentionem huiusmodi: quia omnia que habet eterni
tas sunt apud eam semper presentia cum nihil apud
eam influat aut pretereat incipiat aut desinat. Cum
ergo generaliter intelligunt de rebus omnibus: hoc
est tẽporalibus ꝛ spiritualibus quia omnia hec sunt
in eternitate presentia intelligunt indubitanter ꝙ crea
tori eterno qui est lucidissimus aut infallibilis con-
spector omnium seculorum habet omnia sibi presen
tia hoc est videt ꝛ intuetur: quoniam non magis vi- Nota diligen
det presentia ꝙ preterita vel futura vel quolibet mo- ter.
do aliter absentia. Sicut enim nihil addit cognitioni
luminosissime ipsius rerum presentia vel existentia
illa nihil detrahit eidem eorum preteritio vel futuritio,

Causa autem in hoc est quoniam creator non videt per aliud q̄ per seipsum. ipse enim est sibiipsi lux per quam videt et ipsemet est sibiipsi similitudo vel exemplum vel speculum in quo videt quid videt. Se enim ipsum intuens videt omnia de hoc tamen faciā considerationem que tibi sufficere debeat in tractatu q̄ sequitur istum.

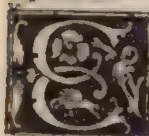

Exemplum vo imaginabile comparationis eternitatis et temporis qd̄ promisi tibi est ut imagineris totam imēsā eternitatē et intra eā rotam tēporis ita q̄ tangat eam in uno puncto tantum. hoc enim alibi didicisti q̄ siue circulus circulum: siue sphera spheram contingit: et hoc sit intra siue extra in uno tantum pūcto cōtigere necesse est. Quia igitur eternitas tota stat vt audisti: et tota simul est imaginare quia quatenus rota temporis rotam eternitatis tangit quatenus et tantum est: quare quia punctatim tantum tota suā revolutione ipsam tangit punctum et est ipsum tempus et propter hoc nihil totum de tempore sil est. Simile est si imagineris totam eternitatem luminosissimam et luminositatem eius eē ipm esse ipsius vel entitatem et ex ea influere lumen eius super temp⁹ quatenus ipsum tempus receptibile est ipsius: et q̄niam non est receptibile ipsius esse secundum totalitatem aliquam hoc est neq̄ secundum suam totalitatē neq̄ secundum totalitatem alicuius ex partibus suis nūc fluit lumen essēdi ab eternitate super ipsum nisi pūctatim. quemadmodum neq̄ tangibilis est rota huiusmodi nisi punctatim propter fluxum enim suum irretinibilem non est illuminabile nisi punctatī. Adiuuaberis etiam in hoc si imaginatus fueris aquā exeuntem de vase aliquo guttatim vel aliter exire nequeuntem. adeo enim est fortis potentialitas adeo q̄ angusta ut de ea exire nisi pūctatim temp⁹ nō possit in actum sicut angusta foraminis ex ātedicto vase non permittit exire ex eodem aquam nisi guttatī omnium quippe rerum creatoris debilioris eē ē tēhoc autem apparet ex hoc quia actualitas eius est in ultimitate paruitatis. potentialitas vero ecōtrario. est enim tempus secundum minimū sui hoc ē secundum punctum tantum est: et non ē secundū plurimum sui: et istud esse intelligo hic ultimum actualitatis illud vero non esse hoc est q̄ competit tempori: intelligo hic plurimum potentialitatis. Admiratiōe autem dignum videtur q̄ inter forte esse eternitatis et debilissimum esse temporis medium non est vt videtur. Illud enim si esset medium aut esset fluens totaliter vt tempus aut esset totaliter permanens vt eternitas et utro istorum modorum esset medium et hoc non esset unum. immo esset aggregatio eternitatis et temporis. Si vere permanens. permanens eēt pars eius et vere fluens esset pars altera. Et si quis dixerit quia orizon eternitatis et temporis quem ponūt philosophi est medium communicat enim vt videtur vtreq̄. et iste orizon non est nisi perpetuitas et perpetuitas communicare videtur cum tempore inceptionem et cum eternitate indesinibilitatem. et propter ista duo dixit philosophus ipsum esse orizontē eternitatis et temporis et post eternitatem supra tēpus post eternitatem inq̄ propter inceptionē. Supra tempus vero propter indesinibilitatem eē et isti videbant sentire tp̄s esse finitū. i. finibile duratione

Eternitas.

Tempus.

Orizō eternitatis, et tpis.

ētū ad hoc q̄ dixi supra tp̄s orizōta vo noiauit ipsā ppetuitatē orizon et circul⁹ ē diuides duo emisphe ria vez id qd̄ appet de celo sup terrā q̄ est indubitātater medietas ipsius et id qd̄ apparet q̄ sez terra phibet videri qd̄ ex necessitate reliqua medietas. Vñ videtur itelligi q̄ i ipso initio perpetuitatis esset divisio tanq̄ p media ipsi⁹ eternitatis sicut supra dixi tibi. Sed huiusmodi eternitas nō potest intelligi nisi tempus eternum orizon autem intelligitur orientis zona et vulgariter de huiusmodi circulus finitor visus nostri. Unde solem et lunam et stellas tunc videre incipimus cum oriuntur motu suo revolutionis super orizontem nostrum. Tunc vero ea videre desinimus cum descendunt subter ipsum. Potest autem et merito queri. quid intelligit philosophus quia oē esse: aut est ante eternitatem et supra ipsam aut est in eternitate et cum ipsa aut ē post eternitatem et supra tempus vt anima que ē in orizonta eternitatis. Nihil autem potest intelligi ante eternitatem esse aut vltra ipsam nisi ipse creator benedictus et hec anterioritas vel prioritas non potest esse nisi causalitatis qua generaliter causa omnis efficiens intelligitur prior esse omni causato suo. Impossibile enim ē vt eternitate et tempore precesserit eternitatem tempore quidem ipsum precessisse eternitatem ē impossibile quoniam tunc necesse esset tempus illud precessisse eternitatem quare eternitas esset finita et terminata ad tempus illud. Similiter impossibile ē q̄ creator eternitate precessit eternitatem: tunc enim oporteret q̄ vel eadem eternitate precesserit eam vel alia. Si eadem esset igitur eternitas eadem prior seipsa Si vero alia esset igitur eternitas altera post alterā et hoc non posset esse nisi vno duorum modorum videlicet vt aut sine medio esset post illam aut non: et tunc esset terminata ad illam et inciperet ab illa quēadmodum dies ad suum crepusculum vel noctē precedentem immediate ipsum. Si vero medium eēt inter duas eternitates esset posterior eternitas terminata ad illud et inciperet ab illo: et ita esset finita ab illa parte eternitas. Manifestum igitur est q̄ ante eternitatem nihil est du ratione: quia nec tēpore nec eternitate vt iam patefeci tibi. Eodem modo se habet a parte altera. Et igitur creator benedictus dicitur esse ante eternitatem ordinis dicitur non p ordinem durationis aut successionis.

Nota.

Nota.

Cito etiam q̄ eternitas ista non est secundum Aristotelem neq̄ secūdū intentionem cuius phisicus est iste sermo nisi tempus eternū hec est duratio ex vtraq̄ parte infinita. Verū an hmōi duratio possibilis sit i aliquibus rerum creatarum faciam te scire in sequentibus et declarabo: quia nec tempus nec aliud continuum vllo modorum potest esse infinitum. In hac ergo continuitate et cum ea posuit Aristot. esse intelligentias decem vel plures si plures essent q̄ decem: hoc enim non determinauit in methaphisica sua. Sed posuit tot esse intelligentias mouētes corpora celestia quot erant motus celestes: sed neq̄ numerum motuum celestium declarauit tractatu q̄ adhuc ad me peruenerit. Inductus autem fuit ad exponendum intelligentias in eternitate specialiter. credulitas autem qua credebat credidit eas nihil habere in potentia et pp̄ hoc nihil eis addere posse nihil nominato posse

Aristoteles.

Intelligentie mouētes corpa celestia.

acquiri ab eis. Sed totum abesse actu quicquid habere naturaliter poterant ꝛ propter hoc nihil eorū que habent eis posse fluere nihil eorum que non habent ad eas posse influere. ꝛ hec est quedam indubitanter propinquitas, ꝛ vicinitas ad eternitatē.

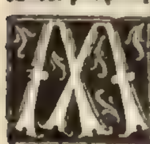

Mirabile autem ē ꝛ questiōem habēs non leuem ꝙ habet sermo propheticus ipsius prophete hebreorum ꝛ legislatoris ipsorum. Dominus īquit regnabit ineternum ꝛ vltra. Et alius eiusdem gentis propheta dominꝰ regnabit ineternum ꝛ in seculum seculi. Aut igiẗ aliqd est vltra eternitatem ꝛ post ipsam aliquid inq̄ qḋ est vel tempus vel eternitas vł perpetuitas aut nō. Si

An sit aliqd vltra eternitatem.

sic tu scis ꝙ hoc iam prohibitum est per ea que precesserunt: ex eo enim sequeretur eternitatem eē finitē dam ad illud si immediate esset vltra eternitatē. Si vero medium intercederet inter illud ꝛ eternitatem finiretur ex necessitate eternitas in illo medio et ad illud. Si vero nihil est post eternitatem tale quomodo igitur regnabit in eo deus nec in hoc enim videlicet ꝙ aliquid fit nec in eternitate nec in perpetuitate: nec in tempore. nec nūc temporis. propter hoc visum est aliquibus ꝙ hec sit intentio sermonis illius. Dominus regnabit ineternum ꝛ vltra. hoc est quantumlibet et et vltra diuisiue scilicet ac si diceretur per mille annos ꝛ vltra ꝛ per centum millia annorum ꝛ vltra ꝛ ita in infinitum. Sꝫ qualiter exponēt illḋ aliud. Regnabit ineternum ꝛ in seculum seculi. Videẗ ergo seculum seculi intelligere seculum qḋ est futurū post presens seculum. id est post seculum qḋ modo ē

Nota.

ꝛ secundum hoc ineternum esset intentio designans presens seculum tantum. Uerum posset aliquis intelligere seculum seculi expositio eius est ꝙ dixerat ineternum: ac si diceret. Dominus regnabit ineternum hoc est in seculum seculi. Jam enim declaratum ē tibi quia eternitas sicut precedit seculum presēs ꝛ tēpus. Ita ꝛ sequitur illa intra enim ipsam sunt sicut ī precedentibus audiuisti. Si quis autem dixerit dictum esse per figuram quam greci vocant hipbolem tu ne mireris quia in libris prophetarum qui indubitanter sunt diuina eloquia ꝛ oracula inuenitur iste modus locutionis si ciuitates dicūtur ibi ad celum vsq̄ murate. per huiusmodi igiẗ tropum locutionis qui vocatur excessiuus noluit designare infinitatem creatoris. Debes autē reminisci quia aliꝰ propheta eiusdē gētis dixit de creatore. Qui fecit terrā in sempiterno tempore. Qualiter ergo intellexit tēpus sempiternum. Similiter ꝛ sicut in scripturis xp̄ianorum sepissime legitur vita etna ꝛ felicitas eterna danda dei electis ꝛ amicis post hanc vitam. Est igi

Nota.

tur ibi abusio propria acceptio nominatiōis eterne felicitas enim que danda est post hanc vitam necessario incipiet tunc quare non propter hoc eterna dici potest. Eternam igitur dicunt pro perpetua. Sic et sempiternum vocant tempus propẗ multam durationem ipsius. Si enim vt quidam putauerunt tēpus totum hoc est in totalitate sua acceptum videlicꝫ ꝙ cepit a creatione mundi ꝛ terminabiẗ die vniuersalis iudicij. Septem milium annorum est tantū multa indubitanter est duratio ipsius ꝛ ꝓpẗ hoc vocauit ipsum propheta sempiternum.

¶ His autem ita determinatis prosequar tibi iuxta ꝓmissum quia seculum accipiẗ scḋm duas intentiones videlꝫ ꝛ ꝓ rebus ipsis quēadmodū mūdꝰ vocatur seculum. Unde ꝛ paradisus celestis vocaẗ seculum alterius. Seculum etiam p̄sens dicitur statꝰ ille ī stabilitatꝭ ꝛ mutabilitatis in qua sumꝰ ꝛ iste sūt intentiones huiusmodi seculum ꝛ sunt valde vsitate. Tertia vero intentio est eiusdem qua accipiẗ pro tempore vł alia duratione siue sit perpetuitas siue eternitas. Quantum autem tempus intelligatur seculum. Alij dixerunt centum annorum tempus seculum esse: forsitam autem huiusmodi tempus verius diciẗ generatio. Sicut ostendam tibi in sequentibus

Seculū q̄d.

vsitatius autem diciẗ seculum spaciū qḋ est inẗ quascunq̄ duas magnas mutationes ex his mutationibus q̄sepe fiunt in mūdo isto terreno. Magnas aūt mutationes istas intelligo mutationes regnorum mutationes sectarum. mutationes legum. renouationes enim siue vniuersaliter siue particulariẗ fiant dummodo sint magne. quemadmodum renouatio magna facta ē generis humani per diluuium qḋ sub deucalione dicitur inundasse maxima vero per diluuium quod sub noe dicitur fuisse. Sed si peste vł fame aut tempestate aut terre motibus fierent magne destructiones hominum ꝛ animalium. Dico ꝙ essēt vel initia vel termini seculorum ꝛ dicuntur huiusmodi tempora secula ꝛ ipsum tempus. Seculum a sequendo hoc est succedendo propter fluxum successionis continue vt quibusdam visum est. Magis tamē

Seculū vł.

videri potest ꝙ dicatur seculum a sectando propter sectiones eius continuas ꝛ diuisiones infinitas quibus non solummodo diuiditur sed etiam sectatur ꝛ abrumpitur ab ipso esse preteritiōe continua ꝛ huic intentioni attestatur scriptura nominis illius.

Si enim ab eo ꝙ est sequor sequeris nominatum esset. Scribendū videretur per litteram q. Scribitur autem per litteram c. Debes etiam scire quia secula alij minora: alij maiora posuere. alij enim centum annorum spacium vt predixi tibi. Alij vero mille annorum spacium: ꝛ isti sunt qui diuiserunt totum tempꝰ durationis mundi inferioris in septem ciliadas hoc est millenarios. Unde ꝛ scripserunt magnas quasdā

Mutatiōes magne.

mutationes que facte sunt: ꝛ etiam que future sūt vt dicunt. Fuerunt ꝛ alij qui considerantes totum tempus ab initio mundi inuenerunt mutatiōes magnas factas in eo a sexcentis in sexcentos annos fere ꝛ intelligo mutationes magnas exortus regnorum magnorum ꝛ destructionem ipsorum aut in toto: aut in magna parte. Similiter ꝛ legum magnarum atq̄ sectarum constitutiones ꝛ destructiones. sicut manifestum est tibi de regno hebreorum ꝛ lege: quando exterminata sunt ꝛ principe: ꝛ exercitu romanorum. Deinde sexcentesimo fere anno exorta est lex machometi ꝛ regnum eius ꝛ destructa lex christianorum ꝛ regnum in arabia: perside indya: siria ethiopia ꝛ egypto ꝛ hyspaniarum que sunt vltra mare parte maxima. Similiter aquitania ꝛ galliarum parte. Post-

Nota

modum autem inualescente regno Francie destructum est regnum sarracenorum ꝛ secta eorum exterminata vsq̄ ad fines yspalis que vulgo cibilia vocatur: ꝛ percussum grauiter est regnum illud ꝛ secta etiam in capite suo scilꝫ in vrbe Maroquensi ꝛ finibus eius per idē vero tp̄s quo secta sarracenorū orta est: Imperium romanum pene destructum est partim ꝑ gentes secte sarracenorum partim per barbaras nationes multas. Simiľ mutatio facta est in regno ser

imperio grecorum qd̄ constantinopolitanum voca-
tur. Et iste omnes mutationes vltimo sexcētenario
in cuius fine sumus facte sunt. In precedenti vō cū
in cuius fine sum⁹ sexcētenario ꝛ fere q̄dragīta ānis
añ exorta ē lex xp̄ianorū ꝛ regnū ipoꝝ. Utrū aūt ista
se habeat veritas ꝑ omnes sexcentenarios ānorum
qui fluxerunt ab initio mundi scire poteris cronicis
Quid aūt futuꝝ sit post hoc de mutatiōib⁹ magnis
astronomi p̄diuinare conantur ex ꝯiunctione plane
tarum que futura ē in libra. Causa autem in hoc est
quia omnes huiusmodi mutationes attribuūt con-
Corui etas iunctionibus istis ꝛ motib⁹ stellarum fixaꝝ. ¶ Ma-
nifestum etiā ē tibi ex his q̄ precesserūt quia qui di-
xerunt coruū per tria vł nouem secula viuere intelle
xerunt secula centenarios annoꝝ quia per trecente-
narios annos vel nouem opinati sunt viuere coruū
Generatio autem non immerito credi potest spaciū
cētum annorum ꝛ tunc intelligēda ē dici a genere et
reuera tamdiu se eē de eodem genere homines dicūt
q̄diu patrem generis agnoscūt ꝛ tamdiu etiam gra
dus parentele ꝛ cognationum ꝯputant ꝛ hoc est spa
cium vite hominis nisi ipsum aut malitia comple-
xiōis. aut alia incōmoditas abbreuiet extēditur aūt
plurimū in plures q̄ centum annos sepius nec cōtra
hitur in paucos. Sciendū etiā est tibi. quia genera-
Generatio. tio dicitur interdū totū tempus quo generāt homi-
nes quemadmodum ꝛ generatio dicitur tempus re
nouationis ipsorum hoc ē resurrectiōis ꝛ iste intētio
nes inueniuntur in lege xp̄ianorum que grece euan-
gelium vocātur. Nec dubitandum ē tibi quin gene-
ratio etiam vnum genus aut vna progenies nomi-
netur. ꝓgenies autem generatio ē ex vno primo ac
p̄ncipali capite famoso: scilicet ac nominato plebe
ibi quippe homines ꝛ ignoti non dāt nomen generi
bus: nec eis ascribūtur genera vł generatiōes. Sed
illis qui patres simulac principes generum suorum
habētur. Etas autem proprie ꝛ prima sui cognitio
ne dicitur tempus vite vniuscuiusqꝫ animalis. Dici
tur etiam ꝛ stat⁹ vniuscuiusqꝫ partis secundū quam
est mutatio in ipso animali. Sicut in homine nomi-
nantur etates sex. Infantia puericia adolescētia: iu-
Senectus ꝛ senium. uentus senectus et senium ꝛ figurate translata sunt
ista vocabula ad status populorum. Sicut ꝛ quidā
ex historiographis infātiam populi romani etiam
etates assignauit ꝛ adaptauit eidem transferrē enī
ꝛ ad totius huius mundi terreni status hoc ē totius
humani generis: Unde ꝛ crebro dicunt homines mū
dum senuisse alij eundem senescere. Euum vero idē
est secundum quendam. Unde et apud historiogra-
phos inuenies q̄ isti homines non fuerunt eui no-
stri hoc est temporis nostri. Dicunt aūt quidem ita-
licoꝝ eum interdū eternitatē accipit ꝛ ab eo. id est ab
eternitate tempus fluere.

¶ Scito post hec quia in sermonibus autenti-
cis inuenitur scriptum dies antiquos ꝛ annos eter
Nota. nos. Et numerus annorum creatoris inestimabilis
ꝛ anni eius non deficientes. Quibus omnibus ser-
monibus nihil aliud cōuenienter intelligi potest q̄
ipsius eternitas nomina omnium dierum et annorū
fluentis ꝛ omnino instabilis durationis nomina sūt
propria intentione sua. necesse igitur ē vt huiusmo-
di nominibus non aliud intelligi q̄ eternitatē crea-
toris qualem eam eē superius audiuisti. Iuxta has
intentiones intelligenda sunt tibi secula seculorum
infinita immortalia. Unum enim seculum vt supra

dixi tibi eternitas est qui nec recipit diuisionem i se
neqꝫ aggregationem alterius ꝛ ideo non proprie si
gnificatur per secula. quia in ea non est seculum ꝛ se
culum. Sed nec ipsa ꝑpetuitas que inciperet a die
iudicij recipit aggregationem nisi quis dicāt quia
perpetuitas glorie que promittitur electis atqꝫ dile
ctis dei ꝛ perpetuitas miserie atqꝫ suppliciorū qui-
bus affligendi sunt mali ꝛ iudicio creatoris damnā *Nota:*
di due ꝑpetuitates sunt: hoc aūt non vł ꝯueniēt di
ctum. Sicut enim i vno ꝛ eodem tempore quibusdā
hominum bene est ꝛ quibusdam male. Sic ꝛ in eadē
perpetuitate bene enim glorificatis ꝛ male damna
tis ꝛ perpetuitas secundum quosdam non ē nisi tē-
pus interminatum a parte finis hoc est non haber e
finem. Utrum autem veri nominis tempus vel alia
magnitudo continua possit eē infinita declarabitur
tibi in sequentibus. Q; ergo habet sermo sanct⁹ de
dei dilectis ꝛ electis quibusdam q̄ fulgebunt tanq̄
stelle in perpetuas eternitates. Manifestum est ti-
bi quia improprie dicitur hoc neqꝫ enī eternitas ꝑ e
petua neqꝫ perpetuitas eterna vere dici potest rat o
nes enim eorum sunt sicut apparet tibi ex his que p̄
cesserunt. Sed neqꝫ eternitas recipit vt dixi aggre-
gationem siue pluralitatem.

SCiendum etiam ē tibi circa hec quia sic r *Nota:*
no sanctus habet cuiusdam ex prophe-
tis hebreorum quia tempus inimicorū
dei erit in secula. Erit igitur vt videtur
ineternū ꝛ sine fine. Uerū quoniā nudā
promissio siue predictio nec comminatio est contra
creatoris inimicos qua deterreri debeant a malis
suis. nec promissio est boni quo debeant illi prouo-
cari ad ea que recta sunt ad ea duo maxime est inten
tio prophetarum in huiusmodi sermonibus non vi
detur vllo modorum quod tempus accipiatur ibi.
Secundum intentionem qua tempus dicitur mensu
ra motus. Quapropter visum est quibusdam q̄ tem
pus tibi accipiatur temporalitas: id est instabilitas
qualem passuri sunt irreuocabiles a malis suis ho-
mines. In inferno quippe si erit tibi vicissitudo tor- *Nota:*
mentorum vt vnum post alterum infligatur erit ꝛ ibi i
dem veri nominis tempus. Si enim non fuerit ibi
vicissitudo huiusmodi: sed omnia tormēta simul cru
ciabunt illos ꝛ hoc absqꝫ fluxu vllo ꝛ transitu ipsoꝝ:
Forte multis non videri possit esse apud infernum
veri nominis tempus. Si enim totum quod merue-
runt tormentorum simul habebunt nihil in posteruꝫ
vel vltra timentes vel expectantes: sed totum presen
tialiter patientes status iste indubitāter non est sta
tus temporalitatis quin potius nullum similis sta-
tui eternitatis. Sicut ꝛ felicitas sanctorum ꝛ hoc est
omnibus opinionibus magis ꝯgruens doctrine chri
stianorum: sicut enim felicitas que electis dei ꝓmit-
titur non per partes eis reddenda est neqꝫ pars post
partem. Sed tota simul alioquin nunq̄ esset comple
ta illa felicitas neqꝫ integra: ꝛ propter hoc neqꝫ esset
etiam veri nominis felicitas neqꝫ integra: sed necesse *Nota*
est ꝛ in contraria miseria se habere ꝛ tota simul mi-
seria malos obtineat. Signanter ergo dictum vide-
tur erit tempus eorum in secula ac si dictum esset: q̄
tempus huiusmodi. id est status eis competens erit
in secula: hoc est ineternum per modum ꝛ similitudi
nem quo exposui: videlicet in quo simul totum malū
sit quod passuri sunt ꝑticulatim siue ꝑ partes.

¶ His igitur ita determinatis aggrediar ꝓmissū

investigationem declarationem de novitate et antiquitate universi universaliter ⁊ de temporalitate. atq͂ eternitate ip̄ius. Et ē intentio mea in sermōibus istis an sit ipsum universum novum. an antiquum qd̄ ē dicere an temporale. vel eternum: an cepit esse ⁊ ad desiturum sit. Universaliter autem dixi pro eo quia non est intentio mea investigare de partib' singulis universi hoc ē universitatis creaturarū. Non enim intendo de singulis creaturis perscrutari videlicet de socrate: de platone an eē ceperint quoniam huiusmodi nullam habēt dubitationem vel questionem. Sȝ de partib' magnis eiusdē de specib' atq͂ generibus. rerum creatarum

¶ Ponam igr̄ in primis opinionem Aristotelis ⁊ rationes que ipsum in opinionem suā de hoc induxerunt. ⁊ alias etiam contra eundē ad hoc ip̄m movere potuerunt. Quicquid igr̄ dicatur ⁊ quicunq͂ conventur excusare Aristotel'. hec idubitāter fuit eius sententia. ꝙ mundus ē eternus ⁊ ꝙ nō cepit eē ⁊ de motu similiter sensit ⁊ Avicenna post eum ⁊ adduxerunt rationes ⁊ ꝓbationes ad hoc. Similiter ⁊ alij expositores eiusdem. Aristotel'. ad ipsum senserunt atq͂ fecerūt. Prima igr̄ ratio eoꝝ est quia creator vel precessit mundum vel non precessit. Si non p̄cessit. Non fuit ergo creator quin et mundus esset mūdus igr̄ non incepit eē ⁊ hoc ē ꝙ intendūt vl' creator non fuit ante inceptionem mundi ⁊ propter hoc tunc primum fuit quādo mundus incepit esse. Incepit igr̄ eē cum mundo. hoc autem impossibile manifestum est ꝙ nec ip̄i huiusmodi sententie professores recipiunt. Si vero precessit mundum creator et non p̄cessit ipsum. vt ait Avicenna tempore nō precessit igitur ipsum nisi quedam causa precedit effectum. Iam autem audivisti: quia ē etiam alius modus precessionis ⁊ dixi tibi in precedentibus q: eternitas precedit tempus ⁊ hoc in infinitum cum īfinita sit. quare cum creator eternus sit ⁊ in tota vt ita dicatur eternitate semper fuerit in īfinitum creator p̄cessit mundum ⁊ vt dictum est tibi tota eternitate creator precessit mundum. Adiuvandus igitur ē in hac ratiocinatione Avicenna. Ita enim procedit ac si non esset alius processionis modus q̄ duo illi quos nominavit potuisset igitur dixisse pro sententia sua. Si creator precessit mundum fuit igr̄ creator vl' quando nec dum mundus erat vl' fuit creator sine mundo imaginare igr̄ ꝙ aliqua creatura esset in eternitate cum creatore ⁊ cogitaret apd̄ se de mūdo an eēt futur' aut nō. vl' si potuit dici in eternitate mundus est futurus quia revera non poterat dici in eternitate mundus est. alioquin mundus esset ī eternitate ⁊ eēt eternus: alterum igitur istorum poterat vere dici mundus erit. mundus nō erit. Nō poterat q͂ vere dici mundus non erit vel non est futur': futurus enim ab eterno poterat vere dici mundus erit: vel mundus ē futurus igitur vel nullo intermedio erat futurus mund' vl' aliquo intermedio. Si nullo intermedio erat igitur futur' subito post q̄re iam erat instans inceptionis ipsius ⁊ propter hoc cum ipso creatore extitit. Simul ei sunt inter quoꝝ existentiam nihil est medium. Qz si dixerit quis q̄a tota eternitate p̄cessit creator mundum. ergo in finito vl' ī infinito precessit mundum post huiusmodi igitur dictum in infinitum sub secutum ē esse mundi non enim vere diceretur in īfinitum post hanc dictionem erit mundus in infinitum longe ab ista dictiōe mea esset creatio mundi. quare nunq̄ perveniretur ad eam. Infinitū enim ī transibile ē vt alibi didicisti per Aristotelem. Qz si dixerit ita ac si loqueretur creator in semetip̄o in eternitate sua ⁊ ante ip̄ius ⁊ loqueretur de creatione mundi ⁊ diceret creo mūdum aut creavi aut creabo. Si diceret creo mundū vel creavi cum impossibile sit manifeste ipsum dicere vel dixisse falsum ante tempus igitur fuisset verum ipsum creare vel creasse mundum quare ante tempus fuisset mundus secundum hoc ⁊ ideo eternus. Qȝ si diceret creator ante tempus creabo mūdum aliquantum igr̄ post dictionē huiusmodi creaturus erat mundus quantum igitur ē quoniam necesse ē vt sit vel tota eternitas vel pars eternitatis aut tempus. Si tota eternitas cum impossibile sit eam finiri impossibile erit venire ad creationem mūdi vt dixi cum impossibile sit illam finiri. Si vero pars eternitatis ē id hoc iam prohibui in precedentibus videlicet eternitatē habere partem. Qȝ si etiā concedatur hoc scȝ prē habere eternitatē et ps illa p̄cessit creationē mundi ⁊ intercessit inter p̄dictā dictionē creatoris duobus modis destruit̄ hoc: p̄mū q: nihil dixit apud se creator ꝙ nō dixit ab eterno q̄re ī possibile est partem eternitatis solam interdictā dictionem ⁊ creationē mundi intervenisse. Scdō modo q: illa ps eternitatis ex necessitate tota transiverat qn̄ mūdus creatus est aut nō tota aut nihil de ea. Si tota erat igr̄ finita ⁊ insup finiēs ad modū tpis nec inveniet̄ differentia inter illā ⁊ tp̄s. Non habebit igitur s̄m hoc tp̄s necessariū ⁊ hoc est ꝙ ipsi intēdunt. Si vero nō tota trāsiverat neq͂ aliqd̄ de ea qn̄ mūd' creatus est duo inconvenientia sequuntur. Primum quia secundum hoc creatio mundi fuit in ea: ⁊ cū ea. quare creatus fuit mundus in parte eternitatis ⁊ ꝓpter hoc in eternitate secundum hoc etiam pars illa non erat media inter mundi creationem ⁊ creatoris dictionem. Quia igr̄ ista inconvenientia sunt ⁊ impossibilia necesse est id ex quo sequitur inconveniēs esse ⁊ impossibile. Illud autem est ex quo sequuntur omnia hec inceptio mundi ⁊ novitas creationis ipsius: quare impossibile est vtrunq͂ istorum.

¶ Secunda ratio Avicenne sup hoc est intellectus inquit purus ⁊ verus testatur quia si fuerit eēntia vna ex omnibus modis: sicut fuit primus quando ex ea non erat aliquid hoc est quando non operabatur vel efficiebat aliquid ⁊ inde operabatur vl' efficit aliquid: tunc ex necessitate operabatur ⁊ efficiebat illud prius alioquin inquit quomodo operaret̄ nunc potius q̄ prius quare si prius non operabatur neq͂ modo ⁊ vt adiuvem ipsum: sicut audivi prius. Dico quia dicere potuissȝ ex eodem errore quo dixit hoc: quia hoc generale est ⁊ in causis naturalibus: ⁊ in causis voluntarijs sive operationibus ⁊ ponā exēpla de ambabus. Si enī ignis calefacit aliquid modo ꝙ prius non calefaciebat: necesse est ex aliq̄ modorum suorum non se habeat sicut prius: quod est dicere: ꝙ necesse est in ipso igne factam esse mutationē aliquam aut in dispositionibus seu comparatōib'. Verbi gratia in ip̄o igne non erat tante quantitatꝭ prius vt posset calefacere illud postea nec crevit eo usq͂ vt posset calefacere ipsum. In dispositionibus vero ⁊ comparationib' si forte prius erat īterpositū ꝓhibēs calefactionē vel mīn' lōge erat ab ip̄o calefactibili: aut ip̄s calefactibile hēbat ī se aliqd̄ qd̄ ꝓhiberet vl' ipediret ⁊ calefactionē vel cōgelatā duritiā

Aristoteles

Avicenna.

Nota.

Nota.

Nota

vel ferrum vel aspersionem aque super seipm̄ vel si nimis cito sublatum ē calefactibile anteq̄ comple- ri posset comparatio ignis in ip̄o. Sūt forsitam talia impedimēta alie comparationes et dispositiones. In his omnibus appet. q2 cum ignis opatur opationē suam aut in se passus est mutationem aliquā ex dis- positionib9 et comparationibus suis ad calefacti- bile ē hm eē ₇ nō eē. Colligit igr̄ Auicenna q2 ignis non opabitur opationem suam modo si prius eā nō operabatur nisi ex aliquo suo2 modo2ū aliter se ha- berent mō q̄ pus. Eodemmodo se hr̄e videt ₇ volū- tariis tam opatoribus q̄ operationibus. Si eni ar- tifex qui edificat domum ex omnib9 modis suis ē sic erat pus q̄ nō edificabat. Si prius nō edificabat ne- q3 modo aut si modo ₇ pus necesse enim ē vt vel i se ipsam nouam dispositionem receperit qualis ē po- testas opandi vl' edificandi voluntas scientia ₇ ars aut q2 exterius ex aliquo modo2um se habeat aliter q̄ prius: qđ ē dicere q2 noui sumptus accreuerunt ei quos non habebat pus: aut opariȷ. aut materia siue qua edificari non poterat dom9. aut q2 impedimen- tum aliđ sublatum ē: aut nouum adiuto2ium abla- tum. ₇ hoc manifestum ē i omni artifice ₇ opante vo- luntarie. Si enim nec potestate: nec sciētia nec volū- tate se hz aliter q̄ pri9 vllo modo2um. Similit' ₇ ad- iumenta ac impedimenta edificatiōis ex omnibus modis sunt ei vt pus. Si opatur modo necesse ē vt ₇ operetur pus aut si non pus operabatur. Que enim inquit ratio eē potest vel causa vt potius modo ope- tur q̄ pus. Quia igitur creato2 benedictus ex omni- bus modis suis erat anteq̄ crearet mundum vl' mū- dus eēt ab eo quemadmodum ₇ in ip̄o puncto tem- po2is quo creauit ipsum cum pus illum non creasset nec tunc creauit ipsum ₇ prius ex necessitate. Et au- tem ex omnib9 modis suis ab eterno fuerit creato2 sicut ₇ cum creauit mūdum. ¶ Manifestum ē cū ipse sit in vltimitate immutabilitatis per omnia ₇ exte- rius nec adiumentum nec impedimētum habuit vl- lo modo2um cum nihil eēt ante vniuersi creationem qđ ipsum vel adiuuare vel impedire posset ₇ genera- liter cum nihil omnino eēt p̄ter ipsum: ipsum enim vniuersum siue mund9 impossibile ē vt intelligatur vl' adiuuans vel impediens creationem propriā: qua- re necesse ē creato2em q̄ cito fuit q2 est dicere ab eter- no mundum ipsum creasse cum nihil nouum emerse- rit in ip̄a creatione mundi qđ ipsam creationem ad- iuuerit nihil defuerit tunc qđ eius creationem ante vel prohibuisset vl' impediuisset: ₇ vt clario2 atq3 va- lidio2 sit ista ratiocinatio addo q2 nulla omnino no- uitas facta est in posse vl' scire vl' velle creato2is nec circa ea vel aliquod illo2um. nec circa aliquid aliud ip̄a creatio de qua nemo intendit q2 eius nouitas vl' eius existentia fecerit debere creari mundum poti- us tunc quando creat9 est q̄ non vel q2 adhuc adiuue- rit vt mundus eēt tunc enim ex necessitate causa eēt sui pius. Omne enim qđ facit rem debere eē vel qđ adiuuat eam ad eē ē causa ē esse ipsi9 ₇ causa etiā crea- tionis vel factionis ip̄ius. nihil autem aliud ē ince- ptio q̄ nouitas ₇ similiter nihil aliud ē crea tio a p- te creati q̄ nouitas essendi ipsius vel noua existen- tia eiusdem. ¶ Amplius. vt causa ₇ effectus ꝯiuncta sunt inseparabiliter ita vt posita ea necesse sit poni ₇ effectum non facit nisi sufficientia cause qua suffi- ciens est per se solam vllo modo2um scilicet aliūde causare vel efficere esse suum. ¶ Manifestum enim

Nota (margin, beside "tariis tam opatoribus")

Nota. (margin, beside "qđ ipsum vel adiuuare")

est huiusmodi causam esse creato2em ad vniuersum nullo eorum modo2um aliunde adiutus p semetipsū solum creauit vniuersum. Intellige autem genera- liter adiutum: ita vt adiumentum itelligas iductio- nem ₇ suasionem ₇ consilium de quibus omnib9 pa- lam ē nihil aliunde habuisse neq3 eni alieno consilio aut inductiōe aut suasione mundum creauit seu cau- sauit. ¶ Manifestum igr̄ est quia omnimoda suffi- ciētia causalitatis creato2 ē per semetipsum solum causa sufficientissima vniuersi. quare cōiunctissima cum ipso quare ex necessitate exposito ponitur vni- uersum: huiusmodi autem ꝯiunctio prohibet separa- tionem inter causam ₇ causatum. Non fuit igr̄ crea- to2 nec incēnitate nec in tpe separat9 ab vniuerso q2 est dicere sine vniuerso.

Se solo de9 oia creauit. (margin)

¶ Ponam tibi ₇ tertiam rationē Auicēne qua dicit sic. Quoniam creato2 ante mūdum aut potuit creare co2pus aliqđ qđ haberet motū durantē vsq3 ad creationem mūdi vel non potuit. friuolū autem est vt dicit apđ creato2ē dicere creato2ē nō potuisse creare hmōi co2p9. Si vo potuit creare co2p9 cū ex possibili nō sit possibile vt accidat ipossibile: posito igr̄ ipsū hmōi co2p9 creasse nō accidet impossibile. Esto igit' q2 creauit hmōi co2p9 qm̄ mot9 illius dura- tur9 est vsq3 ad creationē mūdi. Ois aūt mot9 in tpe ex necessitate est cū ip̄o erit igit' tp̄s mensura motus illius durans vsq3 ad mundi creationem. Mūdi igr̄ creatio non fuit in initio tempo2is cum eam preces- serit tp̄s illđ. Eodemmodo est procedere si possibi- le fuit multa tempo2a motuum inequalium creasse creato2ē ante creationem mundi. tunc enim ex neces- cessitate sequetur motum tunc fuisse atq3 prius ₇ po- sterius propter inequalitatem motuum que eni ine- qualiter mouentur necesse est vt alterum eo2um ma- maius spacium in equali tempo2e pertranseat q̄ al- terum et q2 minus spacium citius pertranseat q̄ al- terum. Et generaliter in quacunq3 quantitate vel cu- iuscunq3 quantitatis spacio quod ab ambobus trā- seundum est prius necesse est vt transeat illud qđ est velocio2is motus q̄ id qđ est tardio2is. Sequit' igit' vt sit in huiusmodi motibus prius ₇ posterius secū- dum tempus: quapropter ₇ tempus: ₇ propter hoc possibile fuit fuisse tempus ante creationem mun- di. Non igitur necesse tempus incepisse a creatione mundi vel mundum incepisse in initio tempo2is.

An de9 po- tuisset aliqđ creare ante creationem vniūsi. (margin)

Espondebo igitur in primis his ra- tionibus ₇ probationibus Auicen- ne ₇ dicam: quia super eo q2 dicit de precessione creato2is iam responsū est in eo q2 dixi tibi: q2 creato2 preces- sit mundum eternitate sua: qualem etiam descripsi tibi: ₇ fuit ante mundum anterio2ita- te non tempo2is: id est non preteriti vel fluente. Sed anterio2itate eternitatis stante semper in presentia- litate sua. Et debes hic scire quia ante tempo2is: et ante eternitatis non dicuntur vniuoce neq3 vna intē- tione. Sicut neq3 duratio tempo2is ₇ duratio eterni- tatis: ₇ propter hoc comparationes secundum pri- us ₇ posterius non habent locum inter eternitatem ₇ tempus nec inter veri nominis eternum ₇ tempo- rale. Uniuocū eni est oē ꝯparabile sic ait Aristotel. quēadmodū igit' non est recipienda cōparatio inter temp9 ₇ numerū vel locū: vt dicas quia tempus ē ma- ius loco ₇ numero: aut ecōuerso. Sic nec iter eternita- tem ₇ tp̄s vel iter creato2em ₇ mūdū aut aliud tpale.

Soluit rō- nes auicēne (margin)

Attende etiam quia ante et post. Similiter prius et posterius fuit et erit intentiones sunt temporis et propter hoc fluxus atque successiones et preteritiones. Et scito quod similes locutiones sunt cum dicitur aliquid fuit ante mundum et cum dicitur aliquid esse extra mundum vel ultra mundum. quemadmodum enim mundus nec habet extra nec habet ultra cum sit omnia continens et ambiens Sic tempus quod cepit a creatione mundi non habet ante vel prius cum sit omnia tempora continens intra se tanquam partes suas. Scito etiam quia grammatice doctores nugatoriam et non satis grammaticam dixissent locutiones istas. Si quis enim quereret: si esset in summo celorum ab aliquo posset ne extendere manum suam ultra plane. Respondere ei quod non loqueretur et quia vox eius esset sine intellectu. Sicut si interrogaret: vidisti ne hominem qui est asinus. quemadmodum enim hic implicatur impossibile videlicet hominem esse asinum. Sic et ille implicat locum esse qui non sit mundus aut intra mundum. Iste autem locutiones quod aliquid fuit ante mundum aut nihil in intentione quam dixi non contradicunt sibiinuicem quemadmodum nec iste aut vidisti hominem qui est asinus aut non vidisti et quod plus est non dicunt aliquid non solum non sibiinuicem contradicunt: qui enim querit utrum ante initium temporis fuisset aliquid cum ante sit intentio temporis secundum est ac si quereret. utrum in tempore quod precessit initium temporis fuerit aliquid. Similiter et qui querit utrum extra mundum sit aliquid vel ultra idem est: ac si quereret. Utrum aliquid sit in loco qui est extra mundum. Nemo autem intelligens iudicat istas locutiones veras locutiones esse aut responsione dignas.

Bona questio

¶ Ad aliam vero rationem cui ipse valde innititur et quam dicit esse veri ac puri intellectus testimonij plane. Respondendum est quod non est verum huiusmodi testimonium et propter hoc non est veri ac puri intellectus assertio. Declaratio autem huiusmodi est quoniam aut impossibile est creatori creare substantiam aliquam cuius creatio non indigeat adiuuari aliquo eorum que sunt aut non est possibile: hoc autem non est possibile creatori. inconueniens est etiam apud ipsum auicennam. quare necesse habet hoc confiteri. Nihilominus tamen declarabo hoc esse verum et dicam quia potentia creatoris non est super quodam possibile tantum sed est super possibile absolute. et propter hoc super omne possibile vel creabile in se. Causa autem in hoc est quoniam potentia creatoris non esset in ultimitate amplitudinis cum esset restricta ad quedam possibilia: longe enim amplius est possibile in se simpliciter quam quoddam possibile.

Soluitur alia ratio.

Potentia creatoris excedit omne possibile.

¶ Amplius. Influxum et receptibile relatiue adinuicem dicuntur: quare non est alterum altero amplius Sicut igitur receptibile in ultimitate amplitudinis est ad omnes influentias: quod est dicere quia non est aliud super quod cadere possit aliqua influentia. Sicut influxiuum primum et maximum in ultimitate amplitudinis est ad influentias ut nec actu nec potentia nec etiam intelligentia sit influentia que non sit ab eo vel que esse non possit ab eo. Neque enim amplior debet esse alueus receptabilitatis ad recipiendum quam fons relatiue dictus ad ipsum quantum ad influendum. ¶ Amplius. Ponam ipsi auicenne exemplum in propria intelligentia quam dicit esse nobilissimum omnium creatorum et nec esse in corpore nec pendere ex corpore nec etiam ex aliquo eorum que sunt nisi ex solo creatore. Constat autem quia impossibile est intellectui nostro imaginari aliam similem intelligentiam et considerationem facere de eis prout se habent in seipsis: quemadmodum de duobus indiuiduis speciei humane ut de Aristotele et Platone de quibus nemo intelligens dubitat quin cum in seipsis considerati fuerint eque generabiles sint et fuerint antequam generarentur. Sic dico et de sole quantum aliud possibile est tibi cum ipso imaginari: quos dum in seipsis consideraueris inuenies eos indubitanter eque possibiles esse et eque generabiles atque creabiles quantum in ipsis est. Sic dico de intelligentia prima et de alia intelligentia ei simili que tamen est. Cum enim in seipsis considerate fuerint abstracte scilicet ab ipso esse et spoliatas ab eodem inuenies eas eque propinquas ad esse: quare eque possibiles esse et propter hoc eque creabiles quantum in ipsis est. Nihil autem creabile est nisi a creatore benedicto quare inuenies creatorem eque potentem creare alterum vel alteram. ¶ Amplius Potentia creatoris non magis aspicit in alteram vel eius possibilitatem quam in reliquam vel eiusdem possibilitatem nec causa est apud alteram earum: quare potentia creatoris magis aspiciat in eam quam in alteram quantum in ista est: hoc autem est quoniam in ista consideratione videlicet quia considerantur in ista abstractione et spoliatione nec maior nec melior ullo modorum nec ipsi esse propinquior est altera quam altera. quare manifestum est quia non magis est creatori alteram creare quam reliquam. Esto igitur quod creauit reliquam quam posito possibili impossibile est accidere impossibile ex ista positione non accidet impossibile. Dico igitur quia creator qui modo creat intelligentiam ipsam ex omnibus modis suis. Sic erat prius quando non creabat eam. Ita erat sicut est modo cum creat illam apud se enim immutabilis est in ultimitate immutabilitatis. Nulle autem dispositiones vel comparationes sunt que adueniunt creatorem ut creat eam vel ipsam ut creetur nunc. Iam enim posui tibi ipsam nullomodo pendere ex aliquo eorum que sunt quare nullo eorum que sunt adiuta est ut creetur preterquam solo creatore: quod etiam apparere tibi potest ex creatione alterius intelligentie que adducta est ad esse a solo creatore per ipsum solum. ¶ Manifestum igitur est tibi ex hoc exemplo sicut creat hanc intelligentiam ex omnibus suis modis est sicut erat prius quando non creabat eam: quare contrarium huius est falsum: et propter hoc non est veri ac puri intellectus testimonium et hec est radix ex qua intendebat elicere probationem validissimam super eternitatem vel antiquitatem mundi.

Nihil creatur nisi a creatore.

Onstruam autem tibi et aliter hanc rationem cui ita innititur Auicenna et dicam quia aut aliquid est nouum aut non aut omnia sunt eterna. Nouum sicut predixi tibi intelligo quod cepit quare si nihil est nouum eorum que sunt erunt omnia eterna hoc est sine initio existendi: hoc autem adeo manifestum est inconueniens et impossibile: ut circa illud non ratione disceptandum sit: sed magis igne et gladio persequendum: et cum his qui hoc dicerent exterminandum. Restat igitur ut confiteatur: quia reuera aliquid cepit. Causa ergo clarioris intelligentie inuenietur a. Causa igitur operata est a antequam operaretur illud aut erat ex omnibus modis suis antequam operaretur illud aut non. Si sic. Iam igitur veni contra illud quod dicebat ve

Igne et gladio opinio ista exterminanda.

ri puri intellectus testimonii. Si vero non erat causa a. ex omnibus modis suis anteq̄ operaretur a. sicut postea cum operata est a: immutata igitur est ex aliquo modorum suorum ꝛ ꝙ nouum factum in ea vel circa eam illud nouum nominetur b. quoniā certum est b. causam habere eadem questio restat de cā ipsius b: aut enim anteq̄ operaretur ipsum b. causa eius erat ex omnibus modis suis. Sicut postea cum operata est b. aut non. Si sic iam dicunt contra illud irrefragabile testimonium. Si vero dixerit ꝙ nō erit igitur aliquid nouum factum circa causam ipsius b. illud nouum vocetur iterum c. quoniam igitur c. causam habet eadem restat questio: aut ibit igit̄ res in infinitum aut occurret causa econtrario se habēs illi veri ꝛ puri intellectus testimonij. Si dixerit quis res currit ita in infinitum. Impossibile igitur erit aliquid fieri nisi infinita fiant cum eo. Jam autem declarauit Aristoteles in libro suo quem vocauit auditum (Aristoteles) hoc esse impossibile et facilis etiam ē tibi alia declaratio impossibilitatis ipsius quoniam infinita non possunt fieri simul ab vno eodem agente. Sed neq̄ infinitos possibile est esse simul et propter hoc nec infinita corpora nec infinita corporalia agentia possibile esse simul quare nec infinita patientia. Similit̄ nec vnum patiens est simul recipere infinitas passiones. ¶ Q. si dixerit quia cum nouum aliquid fit non est necesse infinita simul fieri. Sed necesse est quedam fieri que adiuuent ipsum nouum adesse: quedam vero destrui que impediebant illum. Recidit in idem infinitatis inconueniens ꝛ hoc est: quoniam non est minus inconueniēs infinita destrui vel infinitas destructiōes fieri quoniam infinita fieri vel infinitas generationes esse et sequetur ex hoc ꝙ impossibile sit aliquid fieri: quoniam ī cuiuslibet noui factione necesse erit infinita destrui. Sicut autem impossibile ē infinita simul fieri. Sic ꝛ impossibile est infinita simul destrui. Ex his etiam accidit ipsi Auicenne in omni cuiuscunq̄ noui factione vel creatiōe infinitas innouationes fieri. Et potes ratiocinari si vis super hoc contra eandē breuius ꝛ lucidius vt videtur secūdū hūc modum vt dicas noui causam nouam esse vel secundū se vel secundum aliquid ꝙ apud eam est vel secūdum aliquā ex dispositionibus aut comparationib⁹ que circa eam sunt ꝛ hee sunt quibus vel adiuuatur vel impeditur ꝛ hec est intentio mea noui ꝛ nouitat; in hoc. ¶ Manifestū est igitur omnis noui causā noui esse secundum hūc modum. Quia igitur causa noua ē nouum ꝛ per modū istum necesse est ꝛ ipsā causam nouam habere per modum eundē: ꝛ ita ibit res in infinitum vel erit circulus in causis. Jam autem declaratum est tibi impossibile esse earum ascensionem infinitatem. Similiter ꝛ circulum

(Valide ipugnat Auicēnā.)

¶ Ad eam vero ꝓbationem quā adieci ibi: ꝛ dicebam quia sufficientia cause causa est que efficit cōiunctionem inseparabilem inter causam ꝛ effectum ꝙ quidem ꝓbabile est et eius probabilitas multos decipit. Respondeo quia causarum alie sunt operatiōes ꝑ necessitatem ꝛ hee sunt cause naturales: et non est eis potestas sēper operari neq̄ libertas aut electio ad vtrūlibet ꝓpter quod dixit aristoteles: qꝛ natura operatur per modum seruientis. Exemplum autem huiusmodi est ignis de quo scis: quia non est ei potestas supercalefacere et non calefacere neq̄ libertas eligendi vtrumlibet: imo necesse habet calefacere obuiantem sibi materiam receptibilem actionis sue. Alie vero cause sunt operantes per voluntatem et electionem ꝛ inter has sunt que operantur ꝑ voluntatem immutabilem aliud cōtrarium videlicet voluntatem. (Multe cāe.) Similiter ꝛ renouabilem, vel consilio nouo vel suasione noua vel aliqua ex passionibus q̄les sunt amor et odium dolor et gaudium: spes et timor: ira ꝛ pax: huiuscemodi enim vel mutatur volūtas ad contrarium vel noua generatur in volente et indubitāter in huiusmodi verum est quia cum nouum aliquid operantur quod prius non operabantur necesse ē vt innouatio aliqua fiat vel in ipsis agentib⁹ vel in aliqua ex dispositionib⁹ ꝛ comparationibus sepe dictis. (Aduerte.) Debes tamē scire: ꝙ nō ē necesse vt omne destruitur aut perit vt destruatur nouo aliquo agente in ipsum. quedam enim sunt adeo debilis eē adeo ꝙ infirmi vt ꝑ semetipsa deficiāt: ꝛ hoc māifeste vides in tēpe ꝛ motu tēp⁹ eñ nullo impellēte fluit ī nō eē. Creator eñ operatur per liberrimam ac dominātissimam atq̄ ꝑ omnem immutabilem voluntatem ꝛ ꝓpter hoc coniunguntur ei causata sua cum vult et separantur ab eo cum vult. In causis igitur naturalibus que per necessitatem vt prediximus operantur sufficientia huiusmodi sufficit ad ꝑdictā coniunctionem. Similiter ꝛ in opantibus voluntarie apud nos ꝛ hoc est quia non est in potestate eorum postq̄ posse scire vel nolle ceteraq̄ dispositiones concurrerint vt non incipiant operari. In creatore vero ꝓpter liberrimam ac dominantissimam eiusdem voluntatem atq̄ immutabilitatem non est necesse vt operetur vt incipiat operari nisi cum vult. Et attende quia possibile est vt creator velit modo aliquid: poterit tamen non velle illud absq̄ vlla mutatione voluntatis sue. In nobis autem econuerso se habet ex necessitate et hoc alibi didicisti ꝛ ꝓpter hoc errauit Auicēna ī hoc (Auicenna) Similiter ꝛ Aristoteles qui viderunt ꝙ creator posset velle aliquid. ꝛ posset non velle illud absq̄ voluntatis sue (Aristoteles) mutatione: quemadmodū ꝛ de scientia se habet: qui scit creator aliquid futurum esse. quod tamen possibile est non fore. Si accideret ipm non fore tunc creator in veritate modo non sciret ipsum fore. Quare scit aliquid creator ꝙ impossibile est ipsum non scire modo: ꝛ hoc absq̄ vlla mutatiōe que in ipso fiat: vel scientia ipsius ꝛ hoc est ꝙ ipsi non attenderunt ī creatore benedicto.

Post hec autem addam ꝛ alia anteq̄ veniā ad rationes Aristotelis ꝛ dicā: quia homines errauerunt circa nouitatem mundi ꝓpter breuitatem intellectus sui ꝛ difficultatē imaginatiōis sue. Difficilimū eñ est eis imaginari oēm locū aut mūdū ꝛ eē aut vltra mūdū ñ possent explicare se vel euoluere ab intētiōibus istarū dictionum extra vel vltra. Similiter neq̄ ab intentiōe eius ꝙ est ante ꝛ post. De his autē iam expediui me ꝛ te. Et ex hoc errore ꝛ hac difficultate querit quidā philosophus ex italicis inquiens vt quid innumera secula dormierunt: an dormierat creator per secula innumera ꝛ postmodum quasi expergefactus creauit mundum: huiusmodi ei homo de his fuit: qui nō potuerunt imaginari tempus finitum cōtinens omnia tempora, cum dicat innumera secula dormisse ac si tēpus innumera tempora precessissent. De his autem iam expeditus es ꝛ expedieris meli⁹ in capitulo proximo contra errorem Aristotelis. De hac scilicet questione. Utrum ab eterno creauit deus mundum. Cū enim nihil aliud ipsum ad creandum induxerit q̄ bonitate (De sola bonitate mundū creavit.)

bitas sua purissima ⁊ largissima ⁊ hec nõ imminuta neq; adaucta: neq; aliter per aliquem modorum immutata ⁊ ipse similiter per omnem modum immutatus nec de nouo vidit vtilitates propter quas mundus creandus erat: nec maiores eas viderit in ipsa creatione mundi ꝙ in sua eternitate nec sibi faciliorem creationem eius tunc ꝙ in eternitate. Ut qd igitur creauit eum tunc potius ꝙ in eternitate. In q̃ rideo: quia ipsa ista disputatione. Solutio est questionis apparet enim ex ipsa disputatione non stetisse hoc vel impedimentum fuisse ergo magis crearetur: ab eterno vel i eternitate mundus perfectum ⁊ impedimentum qui esset a parte creatoris. Quare manifestum est ꝙ a parte mundi fuit illud impedimentum cuius natura non fuit ab eterno creabilis neq; susceptibilis eternitatis: ⁊ hoc declarabitur tibi in prenominato capitulo non solum de mundo: sed de omni possibili: quia ipsa sua natura que est possibilitas prohibitum est ab eternitate.

Nota

¶ Per eandem viam ⁊ modum eundem respondeb; ad omnes similes questiones: videlicet cum querit quid intendebat creator in creatione mundi: aut intendebat gloriam suam in creatione mundi: aut vtilitatem mundi ⁊ rerum mundialium: aut vtrũq;. Quodcunq; autem istorum dicatur. Manifestum est: quia causata esset de creatione mundi si ab eterno fuisset creatus creatoris gloria: quanto ipsi mundo et reb⁹ mũdialib⁹ maior vtilitas quãto eternitas ipe maior ẽ ab eterno igr debuisset eũ creasse. Q; si dixerit: quia nichil horum intendebat creator: sed propter semetipsum tantum vel gratis ipsum creauit tantomagis debuit eum creasse ab eterno. Scito tamen: quia vbi dicit gratis dicit intentionem aliene vtilitatis. De hoc vero ꝙ creator dicitur aliquid facere in laudem et gloriam suam. Scito quia laus ⁊ gloria creatoris

Laus ⁊ gloria creator; vtilitas est aliena

cum intimius cogitata fuerit ẽ tota ⁊ sola vtilitas aliena. Ex hoc enim non solum maxime. sed etiã singulariter ⁊ solũmodo ꝙ alijs bene ẽ ab ipso; ⁊ quicquid boni habent ab eodem: de hoc vero ꝙ dicit q2 et gloria in infinitum maior esset et et ipsi mundo et rebus mundialibus vtilitas. Similiter in infinitum maior. Uerum est hoc. Sed non sequitur ꝙ propter hoc debuisset creasse mundũ ab eterno quoniam impossibile ẽ vt dixi tibi mundum creatũ fuisse ab eterno: ⁊ non ẽ huiusmodi sermo quemadmodum si qs

Obiectio.

diceret. Si deus creasset te impassibilem et maior gloria eẽt deo de creatione tua et maior tibi vtilitas debuit ergo te creare impassibilem. Dico ꝙ nõ quo

Solutio.

niam non debuit aliquid facere deus ꝙ fieri non poterant quecunq; vtilitas ab ipso sequeretur: tu enim non poteras fieri impassibilis naturaliter: et ideo non debuit te creator talẽ facere.

¶ Post hoc autem conueniens ẽ vt ponam hic rationes Aristotelis. quibus ipse inductus fuit ad

Rõnes Aristo. qb⁹ credidit mũdũ eternum.

credendum eternitatem mũdi: vbi oportet te reminisci eorum que precesserunt hic per que responsum est sufficienter eis per que astruere conantur motũ eternum eẽ in libro quẽ vocauit auditum ⁊ propter hoc non repetam tibi rationes illas neq; responsiones predictas. Dicit igitur aristoteles in libro suo celi et mundi quia natura determinauit quibus semp non esse vt impossibilibus que scilicet naturali ⁊ ꝓpria possibilitate prohibita sunt esse. Sicut quedam monstra que contrarietas naturarum esse non patitur qualem fingũt chimeram et multa alia. Quibusdam determinauit natura quandoq; esse ⁊ quandoq; non esse. Sicut vides in animalibus et hominibus et multis alijs: quare necesse est ⁊ quedam animalia esse quibus natura determinauerit sẽper esse quare non solus creator semper ẽ vel eternus: imo multa alia cum eo et adiuuatur ista ratio per hoc quod dicit. Auicenna: quia si inuenitur alterum contrariorum in vniuerso nature atq; medium inter illa necesse est vt inueniatur et reliquum: et ponit exemplũ de aceto ⁊ oximelle ⁊ melle: quia cum inueniatur acetum i vniuerso nature ⁊ inueniatur oximel quod ẽ medium inter acetũ ⁊ mel necesse est vt inueniatur in vniuerso nature et mel quoniam acetum ẽ alterum duorum cõtrariorum. Mel vero reliquum secundum ipsum.

¶ Amplius. Adiuuatur ista ratio per hoc ꝙ si aliter eẽt duo inconuenientia videntur sequi. Primũ quia incõpleta eẽt contrarietas huiusmodi cũ de eẽt ei pars

Firmat rõ Aristot. varijs medijs

tium suarũ principalium altera ⁊ hoc nec decet creatorem nec decet naturam videlicet incõpletũ aliquid facere naturaliter. Maxime si illud susceptibile fuerit cõplementi. Aliud inconueniẽs ẽ quia in vniuerso eẽt vacuũ nature: quemadmodũ si in vniuerso celorum de eẽt alterum extremorũ aut aliqua species mediorum hec autem natura non patitur: sicut eni vacuũ loci. Similiter vides ꝙ in genere animaliũ non est vacuitas nature que indubitanter ẽ defectus alicuius ex speciebus. Ex his igitur omĩb⁹ videtur necesse eẽ vt in vniuerso inueniantur iste tres maneries videlicet sẽper existẽtia ⁊ quandoq; existentia. Semper autẽ existentia hec eterna. Sicut sempiternitas est eternitas secundũ vnam intentionem. Si autem inuenitur multitudo semper entiũ vl' existentium inuenitur multitudo eternorũ ⁊ mũd⁹ siue vniuersitas eorũ eternus. Iuxta hũc modũ est ratiocinari de his tribus videlicet necesse impossibile possibile. Et dicit Aristoteles q2 necesse habet virtutẽ vt sẽp sit ⁊ vt nũꝙ nõ sit. Impossibile vero h3 virtutẽ vtrunq; sit ⁊ exemplificat de diãetro ⁊ latere q2 diametro ẽ virt⁹ vt nũꝙ equalis lateri sit: ⁊ ista virtus non potest intelligi nisi ꝓhibitio ab ipõ esse ⁊ elongatio imobilis atq; i appropriabilis. Et quia prolixus est sermo aristotelis circa hoc dico: quia esse de creatorem ⁊ rebus alijs non dicitur secundum vnam intentionem neq; vniuoce: sicut album de colore ⁊ de superficie equiuoce dicitur. Color enim dr alb⁹ essentialiter ⁊ nõ scdm participationem. Non enim dr albus in hñdo seu participando albedinem: sed in essendo ipã albedo. Superficies vero alba vel paries albus econtrario. Sic creator non dicitur ens in habẽdo ipm esse. Sed in essendo ipm suũ esse vt p oĩa idẽ itelligat i eo quod est et quo est. In nullo autem aliorum: sic est in omni namq; alio aliud est ꝙ est ⁊ aliud quo est ⁊ secundũ participationem generaliter omne aliud a creatore dicit ens: quare quemadmodum si quis dicat albs non cõprehendunt simul vna intentiõe colores ⁊ colorata.

Nota.

Sic qui dicit entes ⁊ entia non cõprehendi simul creatorem ⁊ creata: quoniam vna positione vnius nominationis non potest equiuoce vti. Per hanc igit interemptionem non procedit ratio illa Aristotel. Quod autem dicit quia natura determinauit quibusdã rebus vt semper nõ sint quamꝙ multam habeat calumniam sermo iste ⁊ ꝓpter sermonem nature ⁊ propter verbum determinandi quorum neutrius intentionẽ suam vel intellectum determinauit: neq; eñ quid naturam ibi vocet explicat neq; quid intelligat ipsum

determinare manifestat. Respondeo tamē quia nulla natura aliquid determinauit: creatori licet verū sit ꝙ nō sua nobilissia sēper sit⁊nulla sit et penit⁹ ad non esse appropinquanda possibilitas. In rebus autem creatis impossibile est per hunc modum se habere: et hoc faciam te scire in sequentibus neqꝫ conueniens est neqꝫ vlla necessitas hoc exigit vt si multitudo est semper non entium vel existentum. Sicut non est necesse: si est multitudo virtuꝫ quod sit ꝓpter hoc preciosior neqꝫ si est multitudo effectuum ꝙ sit ibi et [Nota] causarum. Eodem modo se habet de riuulis et fontibus de ramis et radicibus licet contrarietas nonnulla sit inter eos non enim multitudinem riuulorꝫ sequitur ex necessitate multitudo fontium vel multitudinem ramorum multitudo radicum. Tu autem iam non dubitas quoniam creator omnium aliorꝫ entium et quin ipsa sint effectus eiusdem et qui se habeat de ipsa ex modo aliquo per modum fontis ad ipsa et ipsa per modum riuulorum ad ipsum. Similiter et per modum radicis a ipsa: ⁊ ecōuerso ipsa per modum ramorum ad ipsum licet non proprie ⁊ multum dissimili vt ita dicatur similitudine. Inter res igitur creatas et vniuersum creatum locum hūc huiusmodi comparationes ⁊ similitudines quibus vtitur Aristoteles non connumerato aliquatenus creatore cum ipsis et si forte apud creaturas teneāt non est necesse vt ad creatoris esse per similitudineꝫ se extendūt cum creator ab ipsis ei distantium īmmēsurabili dissimilitudine incogitabili eisdē superemineat et sēper sint. et licet dicat aristoteles ꝙ quibusdā [Nota.] est virtus vt super si quibusdam vero vt semper non sint. Debes scire quia sermo eius non est verus ī hoc Illud enim videlicet semper esse singulariter est proprium et nulli ex rebus creatis inest virtus vt semper sit etiā si verū esset ꝙ quedam ex eis semper nulla est sua virtute est vt subsistat. Iam enī declaratū est tibi alias quia esse accidit vnicuiqꝫ preterꝙ soli creatori cui soli essentiale est ipse igitur est sua virtute ⁊ sēper est fortitudine stabilitatis sue. Unumquodqꝫ autem aliorū eius virtute et dono est sicut est ⁊ ꝙdiu est et quantū in se est recideret in non esse nisi virtus et bonitas creatoris ipsum retineret et stabiliret in eē: Mirabilius autem est ꝙ dixit quia quibusdam inest virtus vt semper non sint siue ad semper non esse tanꝙ non esse sit finis alicuius virtutis et natura et dederit pñcipium ad hoc videlicet ad non esse. Cū manifestum sit quia non esse nihil est neqꝫ a natura vnꝙ desideratum aut que situm Et si enim negatio sequatur ex affirmatione non tamen affirmatio est ad hoc vel propter hoc ex esse enim album sequitur non esse nigrum: albedo tamen non est ad hoc scilicet propꝉ non esse nigrum. Sic et in exemplo quod ipse ponit de diametro et latere siue costa q: nec diameter nec magnitudo eius et propter hoc non vt sit equalis lateri et idem est de latere. Sequitur tamen ex necessitate de quibuscunqꝫ duabus lineis: ꝙ si fuerint in eodem quadrato sic se habentes vt altera si illius quadrati diametri altera vero costa ipsas nō esse equa- [Nota.] les quemadmodum sequitur de quibuscunqꝫ duob⁹ corporibus quia si fuerint in eodem toto sic se habētia vt alterum sit ei⁹ medietas alterū quarta illa nō esse eqlia cū tñ nec ꝓpꝉ hoc ibi sint nec ꝓpꝉ hoc sint simplr. Nec minoris erroris smo q̄ dixit quia virt⁹ is est quibusdam vt quandoqꝫ nō sint: sed vt quādoqꝫ corrumpantur ⁊ vt quādoqꝫ desinat esse cum hoc eꝫ virtute non possit videlicet desinere esse. Nulli enim dubium est quin hoc sit ex debilitate ipsius esse ⁊ quin defectibilitatē proprie sequantur defect⁹ et desitio ab esse. Sed ipsemet ⁊ expositores atqꝫ seqces opinionis ipsius. Dicunt quia ex potentialitate est ipsum non eē. Nemo autē dicit defectibilitatem aut desinibilitatē virtutem eē imo contrariam nominationeꝫ et attribuūt videlicet impotentiam debilitatem eas vocantes.

Post hec autem conueniens est vt adducaꝫ rationes ⁊ ꝓbationes ad stabiliendam nouitatem mundi ⁊ destruendam eternitateꝫ [Aduerte.] eius. Non enim satis est respondere rationibus econtrario sentientium ⁊ dissoluere q̄stiōes eorum ⁊ contradicere opinionibus ipsorum ad completam certitudinem: nisi ⁊ ꝓbationibus irrefragabilibus astruatur veritas ⁊ declaretur. Ex his ergo duobus completur vere recteqꝫ philosophantis intentio. Incipiam igitur ab ipsis mundi testimoniis ⁊ dicam quia stant apud omnes nationes amabiles historice ⁊ cronice narrationes in quibus narrantur conditiones siue edificatiōes atqꝫ fundationes ciuitatum magnarum nominatarum. Similiter ⁊ initia regnorum omnium ex quibus manifestum est ⁊ ipm [Nota.] mundum habuisse initium in tempore. Cum igiꝉ omnia hec que dixi initia certa habuerint. Si mundus ante ea in infinitum durasset fuissꝫ in infinito tempore absqꝫ ciuitatibus ⁊ regnis: ⁊ ita ociosus ⁊ vacuus in maiori parte vtilitatum suaꝝ. Sed de istis initiis esset eadem questio q̄ ⁊ ipse Aristoteles ⁊ sequaces eius de initio mundi referunt. Contradicere autem tot ⁊ tantis testimoniis non stultitie tantū: sed intollerabilis est dementie. Restant ⁊ hystorie hebreorum ⁊ christianorum adam primum hominem fuisse testantes: sed ⁊ ipse ꝓpheta hebreorum hoc ipsum testificatur in pñcipio legis hebreorum cui tam magnificis signis mandatis ⁊ ꝓdigiis ipse creator testimonium perhibuit cum eidem ꝓphete nisi per signa gens hebreorum credere voluisset. Contradicere autem testimonio tanti ꝓphete cui ⁊ ipse creator testimonium perhibuit tantorum signoꝝ contradicere est ipi creatori ⁊ mendacem facere illum.

Procedam autem vlterius ⁊ dicam quia ipse [Nota.] totus mundus confitetur se habuisse initium: ex tempore autem hoc potes audire ab eo ⁊ intelligere valentibus. Cōfitetur enim potentialitatem suam ⁊ se esse possibile esse per se quare confitetur potentialitatem seu possibilitatem essendi esse sibi naturalem ⁊ a seipso. Actualitatem autem siue actū essendi recepisse aliūde siue ab alio ⁊ hoc ē quoniam possibile siue potentiale inquantum ꝙ huiusmodi siue per hoc ꝙ huiusmodi non euenit ī actuꝫ essendi siue ad esse. Sed neqꝫ per aliud simile inquātum simile hoc est inquantum potētiale siue possibile sed remanet in sua potētialitate ⁊ possibilitate q̄tū ī eo ē: q̄re ⁊ ī nō eē secundū actuꝫ siue in nō eē actualiter. Quia igitur potentialitas est ei naturalis erit et non esse eidem naturale: quare erit prius ex necessitate quā ipsum esse. Naturalia autem priora sūt vnicuiqꝫ rei ex necessitate q̄ aduētitia. Similiter et ꝙ per se ē vnicuiqꝫ prius est ei q̄ ꝙ aliūde vel ab alio. Quare mūdus his omnibus consideratis confitetur se accepisse eē post non eē. ¶ Amplius. Cum manifestum sit mundum factum vel creatum esse. Album vero non fiat nisi ex nigro: et calidū ex nō calido: ergo ens mū-

dus non est factus nisi ex non ente. In omni autē fa-
ctione prius est ex necessitate id quo fit aliquid quoniā
ipsum factum: quare prius non ens fuit mundus q̄
factus fuit ens: fuit aliquando igitur non ens et pro
pter hoc non semper fuit ens. ¶ Amplius. Cum esse
accepit mundus a creatione quoniam ab illo et est
et habet esse: aut accipit illud cum iam esset: et hoc ē im
possibile quoniam cum erat habebat esse: non est au
tem possibile ipsum accipere quod habebat. Quod si
dixerit: quia accipit illud quando habebat quoniam
subito accepit illud et non partes tunc igitur accepit
illud quando ipsum primo habuit. quare aliquando
primo illud habuit quando primo habuit esse tunc
indubitanter incepit esse: alioquin igitur incepit eē.
Quod si dixerit quia incepit esse non quando habebat
illud aliquando igitur nō habuit illud quare aliquā
do non fuit mundus quare incepit esse: omne enim qd
aliquando non fuit aliquando fuit incepit eē. ¶ Am
plius. de naturali potentialitate sua eductus ē mun
dus in actum essendi: ergo nihil subito vel per ptes — Nota
sive continue. Quod si subito ergo in instanti sive in
nunc temporis: quare in illo nunc primo fuit in actu
essendi sive in esse. In illo ergo incepit esse et hoc est
qd querebam. Si vero per partes sive ꝯtinue exiuit
de potentia in actum huiusmodi exitus indubitāter
generatio fuit: generatio autem finiti in tempore fi-
nito est et ex vtraqꝫ terminato. Generatum autem de
toto tempore sue generationis nondum est sed fit et
in termino generatiōis primum est et incipit eē qua
re mundus incepit esse in termino sue generationis
cum antea nō fuerit. Sicut neqꝫ alia generata. Nul-
lum enim generatum potest eē aut potuit vnq̄ ante
complementum sue generationis. ¶ Amplius. Po
tentialitas et actualitas sūt contraria. Similiter po
tentia et actus et non sunt simul in eodem: nec se cō-
paciuntur aut igitur potentialitas essendi precessit
actum in mundo: aut non precessit. Si dixerit quia p̄-
cessit: fuit igitur huiusmodi potentialitas sine actu
quare fuit mundus aliquando in potentia essendi et
nondum in actu: fuit igitur ens in actu aliquādo mū
dus quare non semper. Quod si potentialitas nunq̄ p̄-
cessit actum in mundo cum manifestum sit quia na-
raliter prior est ipso actu. Nō igitur ordo nature ser
uatus est in creatione mūdi. Contra ordinem igitur
nature ē q mūdus semper est actu. ¶ Amplius. Qua — Nota
liter creatus est mundus a creatore. aut est generatus
ex corruptione scilicet alterius sive per corruptionē
illius: aut factus ex aliquo preter corruptionem illius
vt domus ex lignis et lapidibus non vnq̄ fit aut crea
tus ex nihilo factus aut aliter ab eodem creatus. Si-
ue autem sit generatus sive sit factus vt dixi post nō
esse accepit esse. Si vero creatus hoc est de nihilo fa
ctus. aut subito creatus fuit. aut continue et per par
tes. Si subito ergo in aliquo nunc temporis quare
tunc cepit. Si vero pars post partem et continue in
termino creationis sue videlicet in quo creatio eius
completa fuit incepit eē quoniā tunc primū fuit Ea
dem via procedendum ē quocunqꝫ modo aliter cau-
satum a creatore dicat illum quoniam necesse est vt
causationem eius dicat eē subitam sive subito factā
aut partem post partem dicat esse causatam. ¶ Am-
plius. Quid dicet de genere humano aut dicet ipsum
similiter eternum et nullum eē primum hominē aut
non. Si dixerit eternum eē et nullum ex hominibus fu-
isse primum. Cum pater ex necessitate sit causa filij.

et auus causa patris et ita in infinitum necesse habet
confiteri causas ascendere in infinitum causas scilicet
efficientes. Pater enim est causa efficiens filij quan-
tum ad generationem corporis sive ambo parentes
hoc est pater et mater. Iam autem declaratus est et
stabilitus status causarum cum omni genere cause.
Et patefactum est impossibile eē vt ascendāt in infi-
nitum et hoc per ipsum Aristotelem sequaces ipsius
atqꝫ expositores librorum ipsius

¶ Procedam et alia via et dicam quia necesse
esse per se et possibile eē per se contraria sunt. Eodē
modo et necessitas p se et possibilitas p se. Similiter
antiquitas et nouitas. Sicut quia necessitas p se cau
sa est eternitatis sive antiquitas erit ex necessitate vt
possibilitas per se causa ē eternitatis sive antiquita — Nota.
tis erit ex necessitate vt possibilitas p se sit causa no-
uitatis sive temporalitatis quare sicut necessitas p
se non inuenitur nisi vno solo q ē creator benedictus: ita
eternitas sive antiquitas non inuenitur nisi in eodem
¶ Amplius. Sicut necessitas per se non sustinet no-
uitatē cum eo in est sive q temporalitatē: ita et necesse
est vt possibilitas per se non patiatur secum in eodē
subiecto eternitatem. Quare impossibile ē vt aliqua
rerum creaturarum eternitatem esse et in alijs dispo
sitionibus similiter se habet. Necessitas enim per se
neqꝫ creationem neqꝫ corruptionem neqꝫ generatio-
nem temporalem secum patitur: neqꝫ illius modorū
inceptionem. Quare necesse est vt possibilitas per se
econtrario se habeat: et ista probatio fundata ē sup
hanc radicem videlicet contraria cōtrariorū causas
eē per se et super hanc aliam radicem que ē propor-
tionalium alterum est et alterum et super terciam ra
dicem: quia que sūt proportionalia ex necessitate sūt
et ꝑmutati ꝓportionalia. Quapropter cū quēadmo-
dū se habet necessitas p se ad eternitatē et antiquitatē.
Sic possibilitas per se ad nouitatem seu temporali
tatem quare si necessitas per se causa est eternitatis
seu antiquitatis erit possibilitas per se causa tēpo-
ralitatis et nouitatis: et si eternitas vel antiquitas cō
sequens est vel comitans inseparabile necessitatis p
se. Erit similiter ex necessitate temporalitas et noui-
tas consequens vel comitans inseparabile possibili
tatis per se.

¶ Et quoniam rationes que hucusqꝫ posite sūt — Nota.
partim ethice sunt sive morales: vt ille videlicet que
sunt a testimonijs: partim vero naturales et metha-
physice ꝓsequar rationes metaphysicas circa hanc
opinionem Aristotelis. et dicam in primis quoniā ac-
cidit Aristoteli. nō prius fluxisse horam de toto tem
pore preterito q̄ diem vel mēsem vel annum: nec eti
am anteq̄ mille milia annorum. Huiusmodi autem
ꝓbatio est quia si dixerit aliquam horam fluxisse vel
anteq̄ mille milia annorum fluxissent: aut illam ho-
ram precessit tempus i infinitū aut non precessit. Si
precessit eam tempus i infinitum. Certum autem est.
quia mille milia annorum pars fuerunt temporis in
finiti illius: quare in toto illo suo precesserunt horā
predictam. Non igitur hora illa prius fluxit q̄ mil-
le milia annorum nec solum mille milia annorum p̄- — Nota.
cesserunt horam illam. Sed etiam infinita milia cum
tempus infinitum ex necessitate cōtineat infinita mi
lia. Quod si horam illam non precessit tempus infini-
tum aut precessit eam tempus finitum: aut nihil tem-
poris. Si tempus finitum Initium igitur illius fu-
it initium temporis totius. Quare tempus infinitū

initium. Si autem nihil temporis precessit horã illã ¶ Manifestum est: quia initium illius hore fuit initium totius temporis. ¶ Quare manifestum est q secundum opinionem Aristotelis non fuit hora de toto tempore q̃ mille milia annorum: et quia non est designare q̃ non precesserunt infinita milia annorũ. ¶ Amplius. Cum infinitũ vt ipsemet dicit alibi intransibile sit et maxime motu finito: tempus autem totum quod preterijt infinitum est vt ipse dicit aut finitum. Et si finitum habet igitur initium. Quapropter et motus et hoc est ei contrarium. Si autem infinitum qualiter ergo totum iam transijt. fluxus eni ipsius non est infinite velocitatis nec maioris est velocitatis q̃ motus celestis. Ponam autem ad hoc exemplum de aqua et dicã: quia si imaginat⁹ fueris aquam finitam et ponas fluxum eius finitum hoc ẽ vt p fistulam finitam vel causale finitum et finita velocitate effluat non erit nũq̃ possibile ipsam totam effluxisse. ¶ Amplius. Totum ipsum futurum secundum aristotelẽ infinitum est nec finietur nunq̃. Non igit minus q futurum est de tempore toto q̃ quod preterijt de eodem equales sunt velocitates quibus totum preteritum fluxum siue preterijt et totum futurum preteriendum est neutrum autem ẽ ad finem preteritionis eius q de tempore iam preterijt tanta velocitate fluxus non obstante infinitate ipsius. Veniet igit et ad finem preteritionis totius temporis quod futurum est cum equali velocitate preter mundum sic quia illud preterijt non obstante infinitate eiusdem. Quare necesse ipsum finiri. ¶ Amplius. In toto preterito tempore celum compleuit reuolutiones finitas aut infinitas. Si finitas necesse est q in tempore finito quoniam tot partibus temporis equalib⁹ quot ipse fuerunt cum paris velocitatis sint omnes reuolutiões celi. Erit igit totum tempus quod preterijt vsq in presens nunc finitum. Si vero dixerit quia infinitas reuolutiones compleuit celum toto tempore preterito imaginabor: quia ista imaginatio possibilis est intellectui q duplo minori velocitate motum fuerit toto tempore preterito. Quia igit ẽ proportio mot⁹ ad motum eadem est pertransiti ad pertrãsitum in eodem tempore vel equali ex necessitate necesse est vt eodem tempore non nisi medietatem reuolutionum iam cõpletorum compleuerit. Reuolutiones igit quas cõpleuit toto tempore preterito celum habent medietatem et per eandem viam habebunt quartam et octauam et ita in infinitum. ¶ Manifestum autem est quia infinitum medietatem non habet. ¶ Amplius. Cum imaginat e conuerso videlicet q duplo velocior motus totius celi in toto tempore quod preterijt ergo per eandem rationem duplo plures erũt reuolutiões complete in eodem tempore. Non autẽ erat completurum celum plures reuolutiones eis que p̃cesserint et eis que future sunt. Simul acceptis tot autem compleuisset duplo maiori velocitate reuolutum quare finiuisset motum suum. ¶ Ampli⁹. Nõ est dubium quin duplo plures reuolutiones compleuisset duplicata velocitate mot⁹ et in eodem tempore quare numerus reuolutionum iam completarũ habet duplum et est medietas alicuius numeri. Non est igit infinitus huiusmodi numerus cum et medietatẽ habeat vt dictum est et etiam duplum. ¶ Ampli⁹ manifestum est qui a celum solis vel sol ipse perficit vnã reuolutionum suarum in anno secundum motũ suum medium et equalem imaginabor igit exempli gratia annum huius reuolutionis trecentorum. lx. dierum eq̃lium ita vt vnicuiq diei grand⁹ vn⁹ solaris circuli deputet. Erit igit per ea q̃ audisti ꝓportio mot⁹ ips⁹ celi ad motũ solis ꝓportio q̃ est trecẽta et hoc. ad vnã Quare et reuolutionũ celi et reuolutiões solis erit eadem proportio. Erunt igit reuolutiones solis et annorum reuolutionum eius ad reuolutionum celi et annos reuolutionum eiusdem. In proportione vni⁹ ad trecentos. lx. Nec te conturbet q dixi annos et annos quidem est ac si dicerem quantum ad celum dies. Eodẽ modo de considerare de reuolutionibus Saturni q̃ sunt ad reuolutiones solis in proportione vnius ad triginta. **Aduerte.** Similiter et de reuolutionibus Iouis quoniam similiter sunt secundum eundem motum medium ad reuolutiones solis in proportiõe vnius ad duodecim: et per eandem viam considera de reuolutionibus martis. Veneris. Mercurij et. Lune. Inuenies enim proportiones eorum a reuolutiõe celi certissimas: et hoc est quoniam proportiones extremorũ aggregant ex proportionibus ipsorum ad media et mediorum ad inuicem. Inuenies igit quia reuolutiones vniuscuiusq planetarum secũdum computationem astronomicam erit pars certissima hoc ẽ certissime proportionis ad vniuersas celi reuolutiones simul acceptas que complete sunt toto tempore quod terminatur in presens nũc. **Nota.** Impossibile autem est infinitum esse cuius partes certe comparationes et proportionis ad ipsum inueniũtur etc. ¶ At autẽ manifestiora et certiora sint hec declarabo: quia non potest esse cõtinuum aliquod infinitum. Et primum declarabo hoc in linea et faciam sciri quia nõ potest esse aliqua linea infinita ex altera parte tantũ. protrahatur enim linea. a. b. infinita ex parte b. et supponat ei et sit in terra a et b. cubitus. Deinde applicetur ei alia infinita que vocet c. d. infinita scilicet ex parte d. applicet autem ei sic vel supponatur vt sic. c. punctus indirectum b. vel super ipsum b. Dico igit quia a. b. maior est c. d. cubito vno q est inter a. et. b. Illo enim cubito excedit eam ex altera vero parte non excessus alterius in alterã hoc est a parte infinitatis. Si enim excessus esset videlicet ita vt altera ex parte illa extenderet iuxta alteram inciperet excessus in aliquo puncto siue esset excessus finitus siue infinitus. quare ille punctus esset terminus linee minoris esset igitur terminata ex vtraq parte **Nota.** non esset igit infinita. posita autem erat infinita vtraq. Restat igitur vt ex illa parte a parte scilicet infinitatis non est excessus alterius ad alteram. et ideo ex necessitate a parte illa equales per diffinitionem equalium est igit excessus alterius ad alteram. Sicut dixi intellige igitur q linea c. d. trahatur super lineam a. b. donec punctus c. sit super punctum a. et punctus d. super punctum c. aut ergo est excessus minor alteri⁹ ad alteram ex parte infinitatis. Iam ostensum est tibi q non est infinita vtraq: hoc autem erat positũ ab altera vero parte non est iam excessus cum initiales termini earum: videlicet c. et. a: simul sint: quare ex necessitate modo sunt equales p diffinitionem equaliũ que est. Equalia sunt quorum altero alteri supposito neutrum alterum excedit: prius autem erant inequales: quare cum neutra creuerit aut decreuerit adhuc sunt inequales: quare sunt simul equales et inequales et hoc est impossibile ergo et illud ex quo sequitur est impossibile hoc non est nisi lineã illam infinitam esse ex altera parte. Erit autem declaratio hec compendiosior atq lucidior. Si intellexeris a puncto b. pro

tractum aliam lineam infinitam cuius principium sit punctus c. ⁊ suppositã parti prioris linee que post incipit a.b. Dico igitur: quia linea illa equalis ē illi parti a.b. linee cui supposita est quare ē minor ex necessitate ꝙ tota a b . Intellige igitur ꝙ trahat linea illa ad partem a. donec principium eius hoc est primus punctus eius sit super a. pũctum. Quia igitur
Nota. supposita a.b. linee non excedit eam vel exceditur ab ea quoniam non excedit eam a parte infinitatis vt p̄monstratũ est tibi. Sed neqȝ a parte a. cũ primus eius punctus sit super a. Erit igitur equalis a.b. linee p̄. us autem erat equalis parti eiusdē videlicet ei parti que incipit ab ipso b. ⁊ procedit in infinitũ. ¶ Amplius. Per eandem viam demonstrabitur tibi ꝙ infinitũ est maior a.b. ⁊ hoc est quoniam si extraxeris eã adhuc per cubitum citra ã. Dico quoniã illo toto cubito excedit a.b Residuum enim ab illo cubito est equale linee a.b. ⁊ hoc est quia sicut dixi a parte infinitatis non excedit a.b. illud residuum non exceditur
Nota ab eo est igitur illud residuum a prenominato cubito equale linee toti a.b. quare manifestum est ꝙ illo cubito excedit lineam a.b. ⁊ eadem est via ad demõstrandum ꝙ excedit eam duobus cubitis videlicet si extraxeris eam predicto modo per duos. Similiter et mille milibus cubitorum inuenientur excedere eã si intellexeris eam tractam ad eãdem partem ꝑ mille milia cubitorum ⁊ ita in infinitum. Quia igit̃ posita linea ex altera parte tantũmodo infinita. Sequitur ista inconuenientia ⁊ impossibilia manifesta videlicet partem esse equalem toti ⁊ etiam maiorem ⁊ hoc in infinitum scilicet maiorem partem toto suo in infinitum. ¶ Manifestum est esse impossibile id ex quo omnia ista impossibilia sequũtur hoc: autem ē lineã aliquam esse infinitam ex altera parte tantum tract⁹ enim linee quantus est vel applicatio linee ad lineaȝ nihil addit vel detrahit magnitudini eius que trahitur. Similiter neqȝ applicatio linee ad lineam addit vel detrahit alterutrius magnitudini.

¶ Addam ⁊ aliam manifestationem ad hoc. Dico igitur quia si linea moueatur vel trahatur secundum rectum sue lõgitudinis mouebit̃ equaliter cuilibet ex punctis suis. Verbi gratia. Si moueatur vel trahatur per cubitum quilibet eius punctus mouebitur tantundem ⁊ transibit cubitum . Si ergo terminus linee ex altera parte ĩfinite a. ⁊ tota linea illa
Nota infinita vocetur a.b. ⁊. sit. c. punctus distans a.b. a ꝑ cubitum. Dico igitur quia si linea a. b. moueatur a loco in quo est vsqȝ adhuc ꝙ est dicere per cubitum: dico ꝙ a. transibit cubitum illum ⁊ perueniet ad c. et similiter quilibet et aliis punctis tantũdem transibit quare punctus in linea a.b . per cubitum erit in fine hui⁹ motus in puncto in quo erat a. ⁊ idem est manifestum de quolibet ex aliis quare manifestum ē quia hoc modo mouetur equaliter linea omnis siue finita siue infinita sit cuilibet ex punctis suis. Eodem modo est ascendere ⁊ de qualibet ex partibus suis. Tota igitur linea a.b. mota ē per cubitum. Omne autē quod mouetur tantum relinquit vel exit de loco quē exigit quando eum acquirit vel intrat de loco ĩ quē mouet̃ ⁊ iterum omne quod mouet̃ ab aliquo loco ĩ alium siue moueatur secundum partem siue secũdũ totum: hoc est siue exeat illum secundum partē ⁊ intret alium secundum partem siue exeat illum secundum totum et intrent alium secundum totum: totum est ex necessitate inter duo illa loca siue inter partes illorum locorum. Quare et necessitate. ¶ Amplius Omne quod mouetur a loco in tantum locum relinquit post se de loco in quo erat prius quantum acquirit ante se de loco nouo ⁊ omne quod habet post se ⁊ ante se finitum est. Similiter ostendi potest: quia omne quod potest moueri finitum est cum mot⁹ non possit addere vel detrahere quantitati. Quare si finitum est ex necessitate omne quod mouetur finitum est ex necessitate omne quod potest moueri. ¶ Quod si dixerit: quia infinitum non potest moueri quin transeat in infinitum spacium. Respondeo quia sermo iste impossibilis ē ⁊ error intollerabilis: et dico: quia si aliquid mouetur ⁊ transit in finitum trãsit quamlibȝ partem ipsius tam finitam ꝙ infinitã Quare transit
finitum de illo spatio prius ꝙ transeat totum illud Nota.
finitum. ¶ Amplius. Si in spatio illo finito non trãsit ad infinitum: quodcunqȝ autem non transit de illo remanet intransitum ab eodem: quare remanet quodlibet stadium de illo spacio intransitum ergo ⁊ mille milia stadiorum vbicunqȝ signent̃ in illo spacio inuenient̃ intransita. Qualiter igitur totũ illud spacium infinitum per transitum.

¶ Iam igitur declaratum est tibi per hoc quia non ē possibile lineam aliquã infinitam esse ex altera parte tantum ⁊ per eandem viam facile ē tibi ostendere ⁊ de superficie ⁊ de corpore. Ex hoc autem euidenter sequitur: quia si non est possibile lineam infinitam esse ex altera parte tantum multofortius impossibile erit ex vtraqȝ parte illam infinitam eē. Si enim impossibile ē duorum alterum esse multofortius ambo. ¶ Amplius Si a.b. linea infinita ex vtraqȝ parte dico quoniam quodlibet punctum signatum ĩ linea a.b. ē terminus duarum linearum infinitarum ex altera parte tantum: a quolibet enim huiusmodi puncto progreditur linea finita ⁊ ĩfinita tantũ ex altera parte cum infinuat̃ ex necessitate in puncto a quo progredit̃. Quod si dixerit quia ab aliquo puncto linea a.b. nõ progredit̃ vlla linea infinita tantum hoc erit in partem alteram. Esto igit̃ in parte a. post a: igit̃ non erit nisi linea illa de tota linea a.b. quare post a non erit nisi finitum de tota linea a.b. quare erit a.b finita ex parte a. posita autem erat linea a.b. ex vtraqȝ parte infinita. ¶ Amplius. Medium est in linea ⁊
in omni continuo est post quod non est an priusꝙ ante illud aut econuerso. Et iterum medium in linea ē Nota.
a quo deducti perpendiculari ⁊ circa ipsum reuoluti eo ꝙ ē añ illud ⁊ eo ꝙ ē post reuolutis inꝙ ad perpendicularem donec alterum super iaceat alteri inter quos inuenit̃ excess⁹. Iterum medium linee cuiuscunqȝ ē certa quod reuoluta parte que post ipsum est donec subiaceat parti que ante ipsum ē cum alteri⁹ in altera non ĩuenlatur excessus. Quia igitur posita linea ex vtraqȝ parte infinita hoc accidit in omni puncto illius necesse est ex predictis diffinitionibus esse pũctum cuiuscunqȝ linee infinite medium esse inter illa. ¶ Amp̄. Omne punctum est medium in quacunqȝ linea cum in eo facta sectione ipsa diuiditur in duo equalia. Quia igitur huiusmodi necesse est accidere
in omni puncto cuiuscunqȝ linee ex vtraqȝ parte infinite: necesse est omne pũctum huiusmodi linee medi- Nota.
um esse in eadem. Ex hoc autem accidit partem esse equalem toti. Preterea ratio quam posui de medio non potest conuenire duobus. Esto eñ ꝙ conueniat a ⁊ b. punctus in aliqua linea sit infinita cũ a. sit medium in ea quod erit plus id qđ est de ipsa linea ante

a. q̄ qđ est post ipsum. Silr cum b sit medium in eodem similiť se habere dicit quare id de tota linea q̄ ē inter a. ꝛ b. cum eo q̄ est post b. Simul acceptum nō erit plus q̄ id quod est post b. per se sumptum: ꝛ ita non erit plus totum q̄ pars: illud cū quod est post a. est totum ad id quod post b. quoniam continet illđ ꝛ insuper id quod est iter b. ꝛ a. accidit insuper ex huiusmodi positione qua scilicet ponitur linea infinita ex altera parte vt pars sit in infinitum maior toto. Nota Si cū c. d. lineam infinitam predicto modo subiacere intellexeris a. b. linee infinite: ita vt punctus c. subiaceat puncto b. Nō est dubium quin linea c. d. sit eq̄lis parti linee a. b. parti inquā que incipit a. b. puncto ꝛ ꝑcedit in infinitum ꝛ equalitas ista manifesta ē per diffinitionem equalium ꝛ si traxeris eam ad partem a. citra a quātumcunq̄ volueris ꝛ per mille milia stadiorū remanebit equalis semper linee a. b. ex parte īfinitatis ambarum: sicut iam feci te scire quare toti residuo quo tracta est citra a excedit illā semper: erit igitur maior ea mille milibus stadiorum ꝛ iterum milies mille milibus. Si tantum eam tractā ī partem predictam itellexeris. Prius autem demōstratum est tibi eam esse equalem parti linea a. b. ei videlicet parti que incipit a. b. ꝛ progreditur in infinitum quare pars illa linee a. b. maior erit ipā linea a. b. in infinitum id est absq̄ mensura aliqua determinata.

Corp⁹ linea superficies: ñ recipiū infinitum. Jam igiť declaratum est tibi nec lineam nec superficiem corpus infinitum esse posse ex altera parte tantum ꝛ multo fortius ex vtraq̄ vel ex omni non erit impossibilis alicui istorum trium infinitas. Qꝛ vero similes sunt continuitates mensurarum huiusmodi ꝛ temporis necesse ē ꝛ in tempore similiter se habere ꝛ hoc iam declarauit Aristoteles i libro suo de auditu. Q̄. si volueris calumniari q̄ non possumus tractus predictos ꝛ applicatiōes facere ad tēpus non effugies per hoc. dico enim quia tempus simul fluit cum motu ꝛ motus cum tempore ꝛ a corpibus motis transeunť spacia localia vel situalia proportionaliť fluxui temporis ꝛ motus. Quemadmodum igiť feci te scire quia si a quocunq̄ motu trāseatur spacium infinitum: necesse ē vt ab eodem trāseať prius ps illius spacij q̄ totum ꝛ pars de illo finita q̄ infinita. Sic necesse ē vt a. cunq̄ si transeať idem spacium infinities transeať prius millesies q̄ millesies ꝛ prius semel q̄ millesies ꝛ infinities quare celum prius fecit vnam reuolutionem q̄ infinitas ꝛ prius partem reuolutionis q̄ totam compleuerit. Aduerte. Jam autem destructum est in precedentibus. ¶ Amplius. Intelligibile ē tempus velocius posse fluere aliquantulum q̄ fluat vel transeat. Similiť ꝛ tardi⁹ Esto igiť q̄ fluat vel transeat velocius ita vt fluxus eius sit velocior quantitate vnius hore. Dico igť q̄ totum tempus effluet alias effluxerunt vna hora pri⁹ q̄ etiam alias effluxerunt quare a parte finis relinquunt post se vnius hore spacium: quemadmodū si aliquid intelligať moueri veloci⁹ q̄ moueretur ante ita vt transeat maius spacium per cubitum q̄ alias transiret. Sicut occupat ante se vnum cubitum supra id quod alias occuparet ita post se reliquit plus vnum cubitum supra id quod alias reliquisset quare ꝛ tempori detrahiť ꝑ istam adiectionem velocitatis a parte finis vna hora quare finieť ex necessitate in puncto vno esset initium hore illius si hora illa futura esset. Causa autem in hoc esset quoniā qđ occupat p̄teritio siue antecessio hoc amittit futuritio. Exemplum autem huiusmodi ē in aqua que tota effluit si intelligať flux⁹ eius augeri quantulūcunq̄ videlicet in tantum quantum ē fluxus mille modiorū ex necessitate accelerabitur eius effluxio tanto tempore quantum requirit fluxus mille modiorū. Quare detraheť toti tpi in tanto ꝛ nō detraheť ei a pte principij. detraheť igiť ei a parte finis ꝛ ita finieť ex pte illa ꝛ non effugit Aristoteles: quin si intelligibile est vt augeať i duplum velocitatis curs⁹ temporis aut si minuať in duplum quando habebat medietatem ꝛ quando habeat duplum. Similiť nō effugit illud impossibile videlicet: q̄ omne nunc in tempore infinito ex vtraq̄ parte sit medium in toto tempore illo cum non habeat plus de tempore ante se q̄ post se vel ecōuerso. Nūc dr medium inť p̄teritū ꝛ futurū. ¶ Amplius. Addam ꝛ istam vltimam manifestationem ad hoc ꝛ dicam quia creator benedictus aut potuit differre creationem mūdi per horam aut non potuit. Si non potuit cuiusmodi illum arctabit necessitas ad creandum. Preterea hoc reputant ipī inconueniens videlz q̄ deus nō potuerit aliquid qđ in se ē possibile nulli enim dubium est quin mundus in se ipso sic possibile esse quare quantum in ipso est creabile est eius esse in infinitum. nulla autem necessitas arctabat creatorē ad accelerādum eousq̄ creationem ipsius quare possibile fuit differri saltem ꝑ horam creationem eius posito autem possibili non accidit īpossibile: ponaťigiť istud q̄ ꝑ horā dilata sit creatio mūdi. Dico ḡ quia in fine hoc illius creatus fuit mundus quare tempus a creatiōe eius vsq̄ nūc finitum cum sit ex vtraq̄ parte terminatum. Epilogū. Jam autem didicisti alibi quia si finitum remanet nec detracto finito prius erat finitum ꝛ si finitum additur finito totum erit finitum quia igitur finitum remanet cū tempore toto quod est a creatione mundi vsq̄ nunc. Solo finito detracto scilicet hora dilatiōis predicte ergo cum illo detracto erit ex necessitate finitum quare non est possibile vt sit infinitum cum non sit possibile: vt detracta illa hora. solummodo de eo remaneat infinitum.

Nota gloriam padisi. ¶ Post hec igitur respondendum est questionibus que sequuntur declarationes has. Harum autē prima hec est. Cum tempus finiendum sit quod erit post ipsum. Deinde an erit motus vel mutatio. Et iam dixi tibi in precedentibus quia nulla erit mutatio glorificatis hominibus vel animab⁹ eorum nulla spes erit eis vltra aliquid acquirēdi null⁹ timor aliquid amittendi de obtenta tunc felicitate ipsa vero felicitas tota simul erit nihil habens omnino de malo seu defectu potentialitatis ꝛ sicut alibi te feci scire virtutes animarum humanarum erunt in perfectionibus suis omnes ꝛ singule nec erunt tunc habitus dormientes: imo erit vnaqueq̄ earum in actu suo perfectissimo ꝛ vltimo ꝛ actus earum delicie et gaudia Sicut patefeci tibi ex diffinitionibus delicie et gaudij. Nō dormie m⁹ i pria. Similiť erunt ipsi actus premia dotes et glorie animarum nostrarum qui si non essent simul omnes non essent integra vel cōpleta felicitas animarum nostrarum ꝛ si cessare possibile esset aliquē ex virtutibus huiusmodi ab actu suo vľ imminui ibi ab actu suo possibile esset imminui felicitatem hmōi imo ꝛ quod plus est locum haberet ibi dolor ꝛ miseria. Impossibile enim est tātum gaudium amitti vľ minui sine dolore ꝛ miseria propter hoc ergo dixit Aristoteles Aristoteles. Si tamen veritatem felicitatꝭ illius in

telleret. q2 felicitas est actus intransmutabilis. Status igitur huiusmodi est itemporalis ⁊ nullo modo obnoxius fluxui ⁊ i stabilitati temporis ⁊ quoniā habiturus est initium licet non temporis orizon verisimile dicendus est eternitatis. Et dixi tibi quia simi-

Dānati oēs dolores sil' patienꝭ. liter se habebit ⁊ status inferni omnes enim dolores omnes cruciatus infernales simul pacientur ibi dānati. Sicut iam predictum est tibi. Unde nec quies siue cessatio alicuius eorum vl' immunitio locum habebit hic quare nec mutatio ⁊ propterhoc neq; tempus. Inuenitur autem in libris quos merito vocant homines sanctos sermones tropici de tormentis malorum hominum quibus ego contradicere vnq̄ volo. Et his sermonibus iuxta tropos intelligunt quidam vicissitudines tormentorum in inferno vt nunc sint in ardore ⁊ incendio inexcogitabili nunc in frigore non minori q̄ si deus ita eis futurum esse reuelauit ita ⁊ sit. Non enim fas quemquā sermonibus autenticis vel sanctis contradicere. Uerum nihil periculi est in rebus huiusmodi sermones tropicos in eā que rationis sunt iusticieq; diuine ⁊ meritis damnatorum congruum interpretari presertim cum rationibus ⁊ probationibus ⁊ non testimoniis contra errores impios disputetur. Et de huiusmodi autenticorum virorum satis euidentia ⁊ expressa testimonia non negantur ⁊ in contrarium habeantur. Doctrinā quidem christianorum habet in libro quem sapiētie librum nominant: quia flumina concurrent duriter et intelligitur flumina tribulationū ⁊ dolorum que propter hoc concurrere in malos dicuntur quāq̄ nō

Bona q̄stio per vices ⁊ vnum aliud non expetit. Si quis autem querat de glorificandis hominibus an in eo statu fixi mansuri sint in locis ⁊ sedibus suis: an deambulaturi vel aliter mouendi sunt ⁊ ex hoc arguere quia motus erit ⁊ propter hoc tempus. Refero questiōis huius solutionem in sequentibus nisi spero me declaraturum quia motus huiusmodi non erit ibi necessarius. nec aliquid addes felicitati glorificandorū hominum nec eius cessatio aliquid detrahēs eidem qn potius forsitan illa felicitas motū huiusmodi nullatenus patitur. Habet ⁊ gēs christianorum prophetā introducentem angelum iurantem per viuentem in eternum: quia tempus non erit amplius quā ꝓphetiam non induco tanq̄ probationem: sed potius vt scias quia sermones autentici ea continent que audis hic. Eadem questio est de motibus celorum an

Nota cessaturi sint ac permansuri quoniam si permansuri erit igiꝭ ⁊ tempus cum motus sine tempore esse non possit. Si iam cessaturus est motus celorum quid faciunt illi motores celorum duplices sicut posuerunt Aristoteles ⁊ sequaces eius ponentes intelligētias mouere celos quasi motores extrinsecos; quēadmodū amata mouent amātes: aias vo posuerūt eisdē q̄si motores intrinsecos q̄rentes ipsis celis pfectiōes hmōi videlicet vt habeant in actu situs quos habēt in potētia quasi situum renouatio tam freq̄uēs imo magis ⁊ continua sit aliquid tanta inquisitione dignum. imo quasi sit perfectio beatissima. Similiter et ipsa que non debet esse nisi via ⁊ inquisitio alterius perfectionis queratur per se tanq̄ perfectio et finis et tanq̄ ipē sit via ad semetipsum ⁊ inq̄sitio sui ipius Ubi non videntur posse effugere circulum eorum q̄ diciꝭ quia ita est ⁊ ita est ⁊ celi mouenꝭ vt moueanꝭ et incedunt vt reuertanꝭ quibus animabus si ita est mille miseriores sunt que nihil aliud querūt nisi motum corporibus suis ⁊ et agitationem infinitam: ꝓpter hoc habet doctrina christianorū cessaturum eē motū celi. Cessabit

se motum illum penitus ⁊ alia circa hec de statu futuri seculi que audies in sequentibus.

Postq̄ autem stabilita est mundi nouitas stabilitione vniuersali. Conueniens est vt inquiraꝭ de Opinio platonicorum de aiabus. quibusdam partibus ipsius quibus nonnulli philosophorum posuerunt antiquitatem quemadmodū plato qui huiusmodi antiquitatem eis posuit. Posuit enim eas creatas simul extra corpora sua ⁊ positas in corporibus stellis ab initio post modū desiderio incorporādi ⁊ illectas ⁊ abstractas descendisse ad corpa. Doctrina autē quorūdā hʒ creari eas i corporib⁹ suis: in alia corpa trāsire ⁊ nō solū in humana sed etiam in brutalia corpora donec explerent tēpora expiationis cuiusdaʒ anteq̄ licebat eis redire ad compares stellas: ⁊ hoc idem plato posuit: quia numeri certi temporis ꝑscripti erant animabus q̄s explere necesse habebāt in corporibus vel circa corpora vt ait plato. ¶ Inuestigandum etiam restat de renouatione vniuersi: vtrum renouandum sit sm totū ꝟ aut sm partem. ⁊ vtrum corpora hominum renouāda sint ꝑ resurrectionem: ⁊ vtrum sola: an ⁊ alia corpora que sint illa ⁊ de vniuerso corporeo quem statum habiturum sit post renouationē resurrectiōis.

¶ Incipiam igitur auxiliante deo ⁊ dicam quia sermo platonis erroneus est ⁊ patefaciam hoc multis viis. Dico igitur quia iam declaratum est ab Aristotele. quia impossibile est impartibile moueri motu con- Mot⁹ sp̄s̄ium iste errone⁹. tinuo: quare non est possibile animas humanas sic ascendere vel descendere vt ipē posuit. ipē enī posuit eis non solum ascensiones ⁊ descensiōes: sed ⁊ partes ꝑ quas ascenderent ⁊ descenderent ac si substātie spirituales partis ⁊ apertionibus indigerent ⁊ possent retinere corporeis obstaculis quo minus transirent. Secundo quare ab eodem platone cum penalis sit habitatio corporum suorum animabus humanis: vtrum huiusmodi habitationeʒ spōte appetiuerint atq; susceperint an inuite. Et si sponte: hoc nō nisi de intollerabili stulticia ꝓcessit in eis. Sponte enim appetere tam horrendum tantarumq; afflictionum carcerē non nisi deuiētis est ⁊ mēte capti. ¶ Am- desiderium aiarum. plius. Desiderium illud quo desiderauerunt inhabitationes corporum aut fuit eis naturale aut aduenticium. Si naturale ⁊ non est dubium quin desideriū illud stultum fuerit ⁊ ex insania sola procedens naturalis igiꝭ fuit insania hec ⁊ propter hoc naturaliter insipientes ⁊ male sunt anime humane ¶ Amplius: quoniam naturalia nō deponunꝭ nec recedūt ab his quibus naturalia sunt ergo post expletos numeros in corporibus ⁊ reuersionem suam ad compares stellas naturali iterum desiderio appetent inhabitationem corporum quare in corporabūꝭ iterum ⁊ ita ibitur in infinitum. Qʒ dixerit: quia desiderium huiusmodi est eius aduenticium. In ipsis igiꝭ cōmorātes decepte fuerunt vel propria stulticia vel suggestiōe aliena ⁊ vtrūq; istorum friuolum est quoniam et vt tales create sint videlʒ deficientes non patiꝭ bonitas creatoris. Suggestor vero hui⁹ stulticie seu deceptor Nota. earum quis erit. Si vero inuite de stellis deiecte sūt et in corporibus detruse hoc indubitanꝭ fieri non potuit nisi a creatore. Quare necesse est vt hanc penalē incarcerationem aliqua culpa meruerit: alias enim iniuriosus eisdem extitisset creator in hoc que autē culpa i eis cogitari pōt nisi desideriū hui⁹. ¶ Amp-

Aut p̄scierunt penalitatē carceris hmōi aut latuit
eas. Si p̄scierunt qualiter igr̄ eam appetiuerūt. Si
vero latuit eas et hoc qualiter possibile nisi laterēt
eas status generis humani tot⁹. Nēq̄ eñ homines
in afflictiōe ⁊ miseria eē nulli intelligēti ignotū esse
pōt: q: ⁊ ipsi q̄ voluptates marie sequūt̄ easdē ⁊ mi-
nime assequētur ⁊ doloribus atq̄ tormētis innume-
ris easdē mercant̄. Q' si latebat eas stat⁹ hmōi ter-
reni ⁊ hominū: quomodo et ille q̄ reuertebant̄ a cor-
porib⁹ ad stellas suas alias sup hoc non instruebant
atq̄ docebāt. ¶ Amṗ. Si latebat eas stat⁹ huiusmo
di mūdi: quō appetebant in ipm venire nisi pueriliṫ
atq̄ stultissie. ¶ Amṗ. Aut create fuerūt sapiētes in
stellis suis aīe hūane aut nō. Si sit ergo prauo desi-
derio atq̄ stulto create fuerūt: hmōi ergo desideriū
vez itrudi corpa i quib⁹ ⁊ sapiētiā obliuiscituure erāt
(sicut ipemet plato dixit) ⁊ ⱴtutes oēs immergende

An aīe cum
scīa create
sint.

velut in letheo flumie atq̄ sepeliende erant. Si vero
absq̄ sapientia create sūt ⁊ omino nihil sciētes ap-
peti aūt vl̄ desiderari incognita nō possūt. Quomo
do ergo desiderauerūt ihabitationem corpuz que de
corpib⁹ omnino nihil sciebāt. Q' si dixerit q: sciebāt
aliquid de eis. Uerūtamen nō per sapiētiam s; per
sciētiam ⁊ obstante nō penalitate: quemadmodū ac
cidit ⁊ in hominib⁹ qui voluptates corpales concu-
piscūt ⁊ sequunt̄ lic; sciāt eas sibi eē pniciosas. Cum
i gr̄ manifestum est q̄ ista ɔcupiscentia: ⁊ inordinata
e ⁊ culpabil̄. Si in ista ɔcupiscētia create sūt anime
hūane. Manifestum est eas malas creatas fuisse a
creatore bono hoc aūt impossibile manifeste. ¶ Am
plius. In q̄ statu putauit eo fuisse plato cum erant
in ɔgibus stell' an i statu felicitatis an in statu mise-
rie. Si in statu felicitatis certū ē quia status ille nec
ignorantiam patit̄ neq̄ culpabilē ɔcupiscentiā: q̄re
nullomodo erat eis desiderium ihabitandi corpora
cum habitatio adeo pniciosa eēt eis vt ipemet pla-

Desideriū
vbi carētia
⁊ defectus.

to ɔfitebat̄. ¶ Amṗ. Quoniam felicitat' plenitudo
est ⁊ satietas omnium desiderabiliū. Manifestū est
quia nullum desiderium sustinet felicitas: sicut nul-
la famen sacietas: desideriū eñ fames spiritualis ē
⁊ sitis ⁊ generaliter desiderium non ē nisi vbi ē carē
tia ⁊ defect⁹. nec ē vnq̄ sine molestia quare impos-
sibile ē vt sit cum felicitate cum molestia omnis po
sit miserie ⁊ ⱴa miseria. Si autem in miseria erant
anime hūane cum erāt in stellis suis cum fuerunt i n
ea miseria create vl̄ postmodū aduenit eis. Si crea
te fuerūt in illa: cū añ creationem suam nihil merue
rint: ergo absq̄ meritis suis inflicta ē eis miseria ⁊
irā iuste egit cum eis creator. Si ⱴo postmodū ad-
uenit eis ⁊ sine culpa sua iiuriose eis irrogata ē. Si
aūt cum culpa sua vl ob culpam suā peccauerūt: igr̄
anteq̄ intrarēt corpa ⁊ hoc etiā nōnulli erronei ad-
huc dicūt ⁊ ppter peccata illa expianda in corpibus

Impugnat̄
error plato
nicus.

velut in carcerib⁹ itra se sunt. Iste aūt error destruet̄
multis modis. Primū q: pena q̄ ab iuitio vl̄ nesciē
te sustinet̄ non ē ei ad expiationē vl̄ purgationē ali-
quā. Scḋo q: corpora magis humana inquinat ani-
mas ⁊ polluunt q̄ purificent ⁊ ad concupiscentias il
licitas innumeras ipas aīas trahunt. Tercio quia i
corpib⁹ anime ipe peccāt ⁊ plurib⁹ peccatis ⁊ gra-
uiorib⁹ q̄ illa fuerūt que in stellis cōmiserūt ⁊ pau
cissime sunt atq̄ rarissie q̄ in corpibus pene et absq̄
numero non peccēt. Quarto q: creator hec oīa vi
dēs quō non eis dat corpora ad expiationē porum
peccatoꝝ cum poti⁹ sint eis ad maiorē ɔtaminatio-
nē ⁊ inquinationē. ¶ Amṗ. Quis dubitat quin oēs
anime sancte ⁊ virtuose conquerunt̄ de corpib⁹ suis
pro eo q̄ eas ad peccādum stimulāt ⁊ multiplicit̄ al
liciunt ⁊ abstrahūt ⁊ ppt̄ hoc bello implacabili con
tra ea incessant̄ decertant. Quō igitur possūt eis eē
corpa ad expiationē. ¶ Amṗ. q̄ anime possunt meli⁹
nosse an corpa sint eis ad expiationē q̄ anime sācte
⁊ iuste. Manifestum autem ē q: ipe de corpibus suis
incessant̄ conquerunt̄ p inquinamētis q̄ patiunt̄ ab
illis: ⁊ continue cōtra ea p̄liantur ac se defendāt ab i
quinamentis coꝝ: et ppter hoc etiam mortem cor-
porum suoꝝ desiderare non cessāt vt liberent̄ a pollu
tionib⁹ quas a suis corpib⁹ patiunt̄: aīe vero vicijs
dedite abeunt post corpa sua sequētes ɔcupiscētias
⁊ pter hoc ampli⁹ inquināt̄ p corpa sua. Quare ma
nifestum ē q: nec bonis animab⁹ nec malis sūt ad ex
piationē vel expurgationē corpa sua p modum istū
quem erronei itelligūt. Alias aūt certum ē quoniā

Corpales
afflictiōes
valēt ad
aīaꝝ expia-
tionem.

afflictiones corpales et dolores sunt ad expiationē
coꝝ q̄ p eas emēdant̄: et ppter hoc multi ex bonis
viris eas sibimet inferūt: vt ardores ɔcupiscētiarū
carnaliū p eas vl̄ reprimant vl̄ extinguāt. Insup etiā
cum eis irrogant̄ gratant̄ eas recipiūt ⁊ eis se glo-
riant̄ multipl̄r adiuuari habētes eas velut quedam
medicamenta vicioꝝ. ¶ Amṗ. Aie humane penitus
ignorant hoc q̄ in stellis quōdā posite peccauerunt
⁊ ppter hoc p hmōi peccatis nec a deo veniā petūt
nec aliās ipz placare curāt nec deū vllo modo pecca

Uidē.

ta illa curare arbitrant̄. Qualit̄ igr̄ vel expiationē
habēt vl̄ patiunt̄ p illis p quib⁹ nec penā nec peni-
tētiam agunt ⁊ de quib⁹ vllo modo curāt. Q' si di-
xerit q: penalitas ⁊ afflictiōes quas patiunt̄ in cor-
pib⁹ sufficiunt ad placādū creatorē p illis ⁊ q̄ pena
illa cōtent⁹ ē. Dico q̄m errat multipl̄r. Primum q:
pena hui⁹: pena tm̄ ē patientiū aīaꝝ ⁊ nihil omnino
ogans ad correctionē vl̄ emendationē eaꝝ. Scḋo q:
hmōi penalitas culpabilis ē cū ab inuitis sustinea-
tur: ipa eñ voluntas sustinēdi expiationē quā crea-
tor ɔstituit aīab⁹ pctm̄ ē: quēadmodū ⁊ ipa redditio
debiti p violētiā extorta culpabil̄ ē iustitie ⁊ repugnāti
q̄ eēt volēti atq̄ spōtaneo op⁹ iusticie. tertio q: hmōi
penalitas nō sufficit expiādis pctis q̄ i ipsis corpib⁹
ab aīab⁹ eisdē ppetrant̄. Quare necesse est nec aliai
lis expiatio statuat̄ ⁊ ppter hoc sm̄ ipm i alijs cor-
porib⁹ retrudent̄. ¶ Amṗ. Scḋz istū errorē platon: q̄
nō sunt noui hoies q̄ nascūt̄ nec reuera hoies nascūt̄
cū id qḋ est potissimū seu p̄cipuū in vnoq̄q̄ eoꝝ non
sit nouū ⁊ hoc est aīa vniuscuiusq̄. ¶ Amṗ. nō est du

Hoies nihil
de nouo ac-
qrūt sm̄ pla
tonem

bium quin certus sit in se ⁊ determinatus numerus
animarum sic creatarum quoniam fuit iuxta nume-
rum stellarum secundum ipsum. Si igitur post mor
tem corporum expletis numeris (vt ipse ait) reuertū
tur ad pprias stellas anime humane: iam diu ē itaq̄
reuerse debuissent esse oēs ad stellas suas in tot mili
bus corporū expiate q̄ lōge plura miliū corpoꝝ iaz
mortua sūt. Añ lōge plura miliaq̄ sint stellaꝝ. Amṗ.
Scḋm hoc non plura corpa hominum fuerunt q̄ ab
initio fuissent create aīe cū nō ꝓpt̄ aliud huiusmodi
corpa generant̄ nisi propter hoc vt i eis omnino aīe
expientur. ¶ Amṗ. Manifestū est q̄ totum corp⁹ hu
manū natū ē ad pfectiones quasdā: vt ocul⁹ ad visūi
auris ad auditū: pedes ad gressū: man⁹ ad opatio-
nes mltiplices: ⁊ ita de alijs. Sic aūt singla mēbra
ad suas ⱴtutes ⁊ opationes: sic totū corp⁹ in totali-
tate sua ad animā naturalit̄. Quare totum vnūqḋq̄

tiue si locũ haberẽt hic prius ꝛ posterius prius essent i
istis inferiorib⁹ ꝛ cum illis ꝙ cũ istis ꝛ i istis. ¶ Am
pli⁹. dubitari non põt quin ocul⁹ inquãtũ oculus sit
natus ꝛ fabricat⁹ ad videndũ ꝛ non expiãdũ vel pur
gandam virtutẽ visibilẽ ꝛ ita ẽ de toto corpe. Qua-
re ipsa natura membroꝝ singuloꝝ hoc testificat̃ qua
re et natura toti⁹ corpis atqꝫ figura hoc ipm testifi-
cat̃ de se ꝙ iadmixtum ẽ tanꝙ organũ et⁹ cõuenien-
tissimũ toti aĩe hũane ꝛ hoc ꝑ naturã. Vñ igitur ista
falsitas vanissia ꝙ incarcem ꝛ penalem vl' expiato-
riũ sit corp⁹ hũanum aĩe sue totalit̃. ¶ Amp. Certũ
Nota. est generatiõem in hoib⁹ ꝛ aliis aĩalibus generatio
nem eẽ vniuersalẽ qꝛ omnes et singuli generant̃ atqꝫ
perpetuo hoc ẽ vsqꝫ in finẽ cursu vno nõ mutato cur
rentem. Descẽs⁹ igr̃ aĩarum aut ẽ ꝑ hunc modũ vide
licꝫ vt sit ordinat⁹ ꝛ currẽs ꝑ successiones generatio
num corpa hũanaꝝ aut nõ. Si sic non ẽ igit̃ cas⁹ aut
precipitatio eaꝝ siue deiectio ex alto stellaꝝ. Casus
eñi in culpã nihil hꝫ ordinis nisi diuine iusticie ꝛ hũc
habet ad penã ꝓcedit eñi penam ꝑ diuinã iusticiam
vl' ꝙ est veri⁹ ac magis cõueniẽs eam sequit̃ penam
ex ordine diuine iusticie quẽadmodum effect⁹ causã
suam. ¶ Amp. Cuiusmodi culpa aĩaꝝ ẽ hec ꝗ expiã
da ẽ in corpib⁹ ꝛ vtrũ equal' in omnib⁹ an inequalis
Desiderium eñi incorporãdi nõ ẽ culpa aliqua cum
sit naturale marie quãtum ad iferiores vires. Si eñ
virt⁹ visibilis desiderãt oculum vt in eo et ꝑ ipm ꝑfi
ciat̃ quantũ ad oꝑatiões visibiles vl' vt etiã ipa per
ficiat oculum cui⁹ nata ẽ eẽ ꝑfectio ꝛ a qua natus est
oculus ꝑfici ꝛ nihil hꝫ inordinatũ aut culpabile hu-
iusmodi desideriũ quare nec anime ꝓpter huiusmo-
di desideriũ culpabiles in aliquo sunt: ꝛ ꝓpter hoc
Nota. nec indigẽtes erunt expiatiõe aliqua. Si vo dixerit
ꝙ corꝑales delitias ↄcupiuerunt cũ eẽt in stellis siẽ
ꝛ hmõi cõcupiscentia. fuit in eis iordinata atqꝫ cul-
pabilis. Quis enim dubitat qñ cõueniẽtius expia
rentur in locis in quib⁹ ꝓhibite eẽnt ab eis ꝛ oi mo-
do eis iaccessibiles ꝙ in corpib⁹ in quib⁹ eas quodã
modo necesse habẽt nõ solum concupiscere. Sꝫ etiã
plurimũ sequi ꝛ exquirere. ¶ Amp. In corpibus icẽs
sant̃ eas ↄcupiscũt ꝛ hoc ẽ eis a ꝑte corpum nec pos
sunt a se ↄcupiscere hmõi concupiscẽtiã dũ in eis sũt
et hoc igr̃ oriunt̃ ꝛ sequuntur incõuenientia multa.
Primum qꝛ si hmõi cõcupiscere culpabile ꝛ expia-
bile iudicabit creator quãtofortius iudicare debuit
ipꝫ extrhere delitias hmõi ꝛ eis interdi. Non debuit
igr̃ aĩas hũanas in corpib⁹ includere in quibus nõ
solum a cõcupiscendo. nõ desisterẽt. Sꝫ etiam poti⁹
voluptates aĩe hũane ꝓcipites abirẽt. Scdo quo-
modo culpa ↄcupiscẽdi expiare ꝑ corpora intende-
debat creator cũ ignorare nõ posset ꝑ eã cõcupiscẽ-
tias augeri. Terciũ quia nulla ẽ expiatio peccati vl'
culpe a quo non recedit̃ nec ab eo purificat̃ anima
ꝗ ipꝫ oĩo nõ dereliquit. Quia igr̃ hmõi concupisce
Nota re nec in corpib⁹ nec ꝑ corpa relinquunt aĩe nr̃e immo
magis econtrario. Manifestũ ẽ nullã eẽ huiusmodi
expiationem animaꝝ quam plato posuit. Qꝫ si di-
xerit qꝛ anime viroꝝ sanctoꝝ bene purificant̃ ꝛ sãcti
ficantur in corpib⁹ suis. Veꝝ indubitanter dicit sed
hoc virtute ꝛ dono creatoris quo vl' repsimunt̃ con
cupiscẽtie ꝛ alie passiones huiusmodi vl' extingunt̃
ꝛ castigatione magna corporum qua inseruitutẽm
animarum redigunt̃. Nullatenus autem est virtute
corporum cum ea magis necesse sit debilitari sãctis
exercitatiõibus ꝛ etiam afflictionibus ne aĩas hũa

nas concupiscẽtiis ꝛ aliis passionibus polluant et
corrumpãt. ¶ Amp. Aĩe humane cum reuertuntur
ad stellas suas secundum ipsum aut recordantur mi
seriarum ꝛ inquinamẽtorũ que passe sunt in corpib⁹
aut non recordant̃. Si recordant̃ fideliter igr̃ agunt
erga alias si nõ eis hoc annunciãt ꝛ descendere i cor
pora non eisdẽ dissuadẽt quare quacunqꝫ de mundo
isto illuc reuersa auertant̃ alie admonitõibus ipius
a voluntate descẽdendi huc ꝛ ita cessabit hominum
creatio ꝛ iste descens⁹ platonic⁹ aĩaꝝ. Si vo non re
cordant̃ eoꝝ que in hoc mũdo passe sunt duo incõue Aduerte.
niẽtia sequent̃. Primum quia tanta amissio memo
rie erit lesio grauissĩa ꝓsertim cum expediat eis re-
cordari expiationum suarum ꝛ alioꝝ beneficioꝝ crea
toris que hic receperunt ne icidant inexecrabile no-
mẽ magnitudinis ꝛ ꝓpter hoc indigebunt expiatio
ne alia ꝑ quam ab illo purificent̃ quare reuertẽtur
iterum ad corpa vt ab illo in eis expiant̃ aut erit in
celo eis ali⁹ mod⁹ expiatiõis constitut⁹ ꝙ si est quo-
modo ꝛ non ꝓ aliis minorib⁹ vicioꝝ inquinamentis
est eis in eodẽ celo de expiatiõe prouisũ. Secundum
incõueniens ẽ quia nõ auertent̃ a desiderio reuertẽ
di ad corpa cum nõ recordentur malorum que in eis
passe fuerunt cum sint tanꝙ in corporibus non fuis-
sent. Vides quia iste error platonis nõ mediocriter
vertit opinionem erroneorum quos christiani vo-
cant manicheos de quo supra mentionem feci tibi.

Pitagore vero accidunt inconuenientia
multa ꝛ inopinibilia. Primum est quia
omnibus animalibus brutis erũt ratio
ꝛ intellectus ꝛ propter hoc omnia aĩa-
lia erunt rationalia. Homo enim nec est
nec dicitur animal rationale nisi propter animã ra-
tionalem ꝛ nullomodo propter corpus. Cum igitur
anime rationales hoc est anime humane sint in cor Vide.
poribus brutorum eadem de causa erunt bruta ani-
malia rationabilia. Qꝫ si dixerit. quia hominib⁹ li-
berum est vti ratione non solum habent rationalita
immo et vsum ipsius. Respondeo quia multi nõ ha
bent vsũ nec facultatẽ vti rõne quẽadmodũ illi ꝗ vo
cant̃ moriones. Silr̃ et furiosi oẽs tꝑe furoris sui.
Nouimus tamen ꝛ homines ꝛ animalia rationalia
ꝛ sunt ꝛ dicuntur. Si vero dixerit qꝛ non per naturã
ligata est ratio in huiusmodi hominibus: sed a casu
per malam dispositionem corporis hoc ipm necesse
habet dicere ꝛ in huiusmodi brutis. Sola eñi disposi
tio brutalium corporum: quia non congruit anima-
bus humanis ipedit in eis vsum rationis: aliam eñi
causam fingere non possunt quare necesse habent cõ
cedere bruta huiusmodi animalia esse. ¶ Amp. Aut
creauit deus corpora brutorum aliqua in ꝗ non sunt
translate alique anime humane aut non creauit. Si
creauit aliqua que habent animas brutales et illis
cum animabus suis brutalibus sunt: vere animalia
ꝛ ex necessitate alterius speciei ꝙ illa bruta que ha-
bent animas humanas: quare nescient homines qui
habẽt animalia bruta. an habeant veros equos: ve-
ros asinos: veros boues: an falsos: aut si magis ho-
mines reputanda sint ꝙ bruta animalia: ꝛ ita nepha Nota
rium erit vnicuiqꝫ hominum vti seruitute brutorum
animarum ꝛ affligere illa: ne forte stimulãdo boues
aut equos vrgendo calcaribus aut affligendo aliis
variis laboribus ne forte grassetur in animas pa-
rentum suorum aut fratrum: aut cognatorum.
Si vero nulla creauit corpora animaliũ brutorum

¶ Amplius Si ipse plato posuit philosophãdo de
reguntꝰ opte vel sepulte naturaliter nobis viuite vel
sanate sciẽtie cũ tam mlta tam profũda inuenta sint
a philosophis quomõ ab Aristotel. ꝛ seqcibus eius
qs cõstat in philosophias ꝛ pminatiões fuisse ac p
scrutationis inuestigatiõis non ẽ hoc vnum inuentũ
atqꝫ detectum in animabꝰ nris videlicet animas eo
rum in celo fuisse et in corporibus stellis habitasse.
¶ Amplius. Ista translatio quã pitagoras posuit
animarꝫ quousqꝫ extendẽtur in om̃ia corpora anima
lium an stabit in animabus aliquibꝰ qd ẽ dicere an
Nota. sint in omnibꝰ corpibꝰ animalium anime hũane se
cundum intentionem ẽ platonis an pitagore an in
corporibus hominum tm̃ an ĩ corporibꝰ etiam quo
rundam animaliũ aliorꝫ ꝛ de translatione eadem est
questio videlicet an transferantꝰ a corporibus huma
nis in alia corpora humana tm̃ an etiam in corpora
aliorꝫ animalium. Q; si dixerit ꝙ in corporibꝰ oĩm
animalium ergo in corporibꝰ puliciũ ꝛ muscularum
quare quottidie exibũt a corporibꝰ hmõi inumera
bilia milia aĩarꝫ hũanarꝫ p solũ venatũ yrũdinũ. oĩ
enĩ die vnaqueqꝫ yrũdo venatꝰ plusꝙ duo milia mu
scularum. Quottidie igr̃ reuertũtꝰ inumerabilia mi
lia animarum hũanarum ad comparabiles stellas
de solis corpibus muscularum. ¶ Amplꝰ. Manife
stum ẽ non eẽ tot stellas in celo quot sũt pulices ꝛ mu
scule. Cum enim nota sit magnitudo celi et declara
tum sit vnãquãqꝫ stellarꝫ fixarum visibiliũ et notabi
lium maiorẽ eẽ tota terra. ¶ Manifestum est muscu
las ꝛ pulices numero excedere stellas omnes quare
ꝫ om̃es animas hũanas. Plato aũt posuit animas
humanas creatas eẽ ad numerꝫ stellarꝫ. Si dixerit ꝙ
Nota. in aliquibus animalibꝰ stat opinio platonis ꝛ pita
gore vel in hominibꝰ solis. Illa igr̃ sola erũt vera
animalia vtpote habentia animas naturali aptitu
dine congruẽtes corporibus suis: ex anima enĩ hũa
na ꝛ corpe brutali nõ potest eẽ verꝰ asinꝰ aut verus
leo ꝛ ita de aliĩs. Erũt igitꝰ quedam aĩalia brutalia
vera ꝛ quedam falsa qd ẽ dicere. Equi vi equi ꝛ qdã
non veri ꝛ de leonibꝰ similiter. Manifestum autẽ est
quia translatio aĩarꝫ humanarum ĩ corpa brutorum
nihil omnino hꝫ vtilitatis plurimã vo hꝫ noxietatꝫ.
Si enĩ curreres p oẽs vias vtilitatis quãtũ ad ipas
animas nullã pxꝰ ĩuenies quia nec sibi sapiẽtiores
aut meliores effici possuntꝰ ꝙ eẽ in corporibꝰ huma
nis imo prsus desipiunt ibi et indocibiles sapiẽtie
ꝛ honestatis oĩno efficiuntꝰ. Ad expiationẽ vero vel
correctionẽ siue emẽdationẽ penitꝰ inutilis ẽ hmõi
translatio. Impossibile eĩ ẽ eos corrigi vl' emẽdari
in brutalibꝰ corpibꝰ. Q; si dixerit qꝛ ex ordine diuiẽ
iustitie vel ad penã pꝑter delicta sua transferuntur
a nobilibꝰ corpibus hũanis ꝛ ignobiliora ꝛ viliora
ꝛ hoc ipsum vanum ẽ tã quia penam huiusmodi nõ
sentient ipe vel alie ꝙ merꝰ hmõi pene deterrere po
tuit ꝛ arcere a similibꝰ delictis. Inutilis aũt ẽ manife
Nota ste pena oĩs que nec patienti nec alijs pdesse potest
talis ẽ aũt oĩs pena incognoscibilis. Hec autẽ adeo
incognoscibilis est vt nec pphetis reuelata sit nec a
tãtis pphetis potuerit inueniri. Q; si dixerit quia
a pitagore inuẽta ẽ. Respõdeo quia non ẽ inuentũ
nisi vl' sensu vl' ratiõe irrefragabili verꝫ eẽ declara
tum ẽ nisi forte creatoris reuelatiõe fuerit ostẽsum
In hmõi enĩ rebꝰ opiniões hominũ nec inuentiones
hꝫ sõnia reputãda sũt in certis pbatiõibꝰ aut saltem
verisimilibꝰ finalitꝰ approbate. Si vo dixerit quia
manichei inuenerũt hãc trãslationẽ reminisci debes
imbecillitatis ꝛ erroneitatis ipoꝫ ꝛ qualiter radicitus
destructa ẽ per me in pma pte tractatꝰ istꝰ secta eorꝫ
in quo appet tibi euidẽtꝰ qꝛ positiões eorꝫ nõ solum
ĩpossibiles sũt: sed deliramẽta sunt mẽte alienatorũ
ꝛ fabule aniles ꝙ pp nec dignũ eas sigillari ꝛ oẽs de
struere. Magis enĩ risu ꝛ derisiõe digne sũt ꝙ dispu
tatiõe. Si vo dixerit qꝛ stat in solis corpibꝰ hũanis
hmõi translatio animarꝫ humanarꝫ vt manifestũ est
qꝛ omnia aĩalia bruta ꝛ ve animalia ꝛ ve bruta sũt.
Soli autem hoĩes nec vi sũt homines: nec va aĩa Aduerte
lia: immo equiuoce aĩalia dicuntꝰ ꝛ aĩa hũana equi
uoce dicitꝰ aĩa ad aĩas brutorꝫ cum aĩa brutalis oĩs
ps sit ipiꝰ aĩalis bruti vt forma ipiꝰ atqꝫ pfectio cor
poris eiusdẽ: ꝛ vt vita dixerim naturalis ĩhabitatrix
corpis eiusdẽ ꝛ corpꝰ brutale habitaculũ ipius aĩa
ma vo hũana ecõuerso. Aũ naturalitꝰ hoc ẽ ex ipsa
creatiõe sua habeat eẽ extra iuxta positionẽ plato
nis ꝛ pitagoris ꝛ sic in corpe hũano tãꝙ hospes ꝛ ad
venalinitate hospitatiõis. ¶ Amp. Scdm hoc nobi
lissima species omniũ aĩaliũ decẽt vniuersitati ani
maliũ ꝛ qd ẽ in ea velut caput: vel homo hoc aũt nõ
decuit creatorẽ vel vt vniuersitatẽ aĩaliũ reliqueret
impfectã ꝛ tam enormitꝰ detrũcatã. imo decapitatã
vt aptiꝰ loquar. Si in oĩa corpa animaliũ ẽ ista trãs
latio animarꝫ hũanarꝫ cur nõ ꝛ in corpa planetarum
ꝛ deinde qualitꝰ stabit ibi vt nõ extẽdatꝰ ista trãslatio
in lapides aut metalla. ¶ Amplius. Cum corpꝰ hu
manum non minꝰ organicũ sit naturalitꝰ nec minoris
aptitudinis naturalis imo euidentꝰ incõpabilitꝰ ma
ioris ꝙ corpis brutorꝫ ad opationes multiplices ꝙ
manifeste appet in sculpturis figuris ꝛ innumerabi
libus fabricatiõibꝰ ꝛ artificijs quõ creator non pro
uidit hmõi corpibꝰ naturalem pfectionem eis con
gruẽtem ꝛ debitã vt ẽ perfectio naturalis. Quia igr̃
pfectio naturalis nõ habet eẽ naturaliter nisi in eo Vide
cuiꝰ ẽ naturalis pfectio aĩas aut hũanas vocamus
in hmõi pfectiões. quare aĩe hũane per modũ quo
aĩe hũane sunt non habẽt eẽ naturalitꝰ extra corpora
Si igr̃ extra corpa create sũt p violentiã tm̃ sunt vel
fuerunt in locis sue creatiõis q̃re ꝛ iniuste egit crea
tor cũ eis cũ sine culpa hmõi violẽtiã eis intulit. nul
lã enim culpã in ipsa creatione sua vel ante suã crea
tionem contraxerũt ꝛ ipe desiderio ĩcorporãdi nul
lomodo peccauerũt cum incorporari eiꝰ naturali iu
re competeret ꝛ ipm desideriũ eiusdẽ naturale eisdẽ
eẽt ꝛ nullũ naturale possit eẽ illicitũ vl' peccatũ. Que
igr̃ causa potuit eẽ creatoris vt istos carceres cor
porꝫ tante tenebrositatis atqꝫ penalitatis cũ contra
iustitiã eiusdẽ manifestũ sit hoc eẽ ꝛ in tantã ipsarum
aĩarꝫ pniciẽ pitagore vo maior euidentꝰ eẽ apparet
insania in trãslatione aĩarꝫ hũanarꝫ a corpibꝰ ĩ corpo
ra. Impossibile enĩ ẽ vt hic naturali earũ desiderio
fiat vl' etiam aliorꝫ iporꝫ desiderio cum neutro modo
sũ hoc aĩe hũane desiderẽt: ꝛ hoc appet attestãtibus
eis que desideria sua purissime cognoscũt quare neces
se ẽ vt fiat hoc p violentiã huiꝰ autem violẽtie nulla
prorsus ĩueniri põt vtilitas. Sed ꝛ quomodo recor
darentꝰ tantarum mutationũ ꝛ violẽtiarum circa se Nota
factarum.

Quoniam igitur ex his que precesserunt
manifestũ est tibi platonem ꝛ pitagorã
destruxisse in parte ista naturaꝫ aĩarꝫ hu
manarꝫ ꝛ si diligentꝰ itẽderꝫ ĩ hoc ĩuenies
eos destruxisse oẽs aĩas humanas ꝛ por

fuisse substantias angelicas spirituales secundū veritatē positionis sue creatas fuisse añ fabricationē corpoꝝ humanorum: non autē veras animas humanas quoniam non patit natura eoꝝ ⁊ inuertit error eiꝰ in opinionem eorum cacodemones quos vulgo diabolos vocāt de celo deiectos ⁊ propt̄ delicta sua in corpora humana velut ī quosdam carceres detrusos sentiunt quare non effugerint plato atq; pictagoras. Sicut nec hi quos vltimo nominaui destructionem totiꝰ humane speciei. Ueritas enim humane speciei ē ex vera anima ⁊ ex vero corpore ex angelica quippe spirituali substantia ī corpore humano īpossibile ē eē verum hominem. De hoc autē qđ dr̄ a quibusdam substantias huiusmodi corpora hūana assumere vt homines appareant questionem habet non facile dissolubilē: an assumant hmōi corpora an non assumant et vtrum assumptio ista sit talis coniūctio que debeat dici vnio vel vnitio per quam vnū fiat ex substantia angelica ⁊ corpore hūano: ⁊ illud vnū an sit homo an alterius speciei ⁊ iteꝝ secundum errorē platonis quomodo nō obliuiscunt̄ angeli facti ꝙ cognouerūt assumptionē corpoꝝ huiusmodi an quia minꝰ immergunt̄ corporibꝰ q̄ anime nostre ⁊ nec etiam vniūtur eis an etiam ob aliam causam ꝑscrutabor in sequentibꝰ ī tractatu vz de huiusmodi substantijs.

Nota.

¶ Post hoc consequēs erit de vniuerso inuestigare an habeat renouationē ⁊ vtrū vnam vel multas Et vtrum sm̄ partem vl' secūdum totum. Ubi etiam ꝑscrutandū erit de statu illo scz generatiōis ⁊ corruptionis atq; de morte ⁊ vita vtrum ꝑennes sint ⁊ nū q̄ habiture finem: ⁊ de vita ipa vtrum ꝑpetuo fluxura sit in mortem an perpetua fluxiōe stabiliēda quādoq; ⁊ implenda iuxta quedam ꝓphetia christianoꝝ q̄ dicit̄ quia mors non erit ampliꝰ ꝙ ⁊ ipa lex sarracenoꝝ expresse habet. Primum igr̄ ponā tibi opiniones antiquoꝝ hoꝝ ē opinio astronomoꝝ et quoꝝūdā poetaꝝ ꝙ anno quē vocāt aīm virtutē fiat renouatio vniuersi ⁊ erunt oīa sicut fuerūt ī ipso principio creationis vniuersi ⁊ currēt omnia secula eodem secūdo anno quo recurrēt prima ⁊ reuertent̄ res eedē ad secula sua q̄ fuerunt in alijs seculis. Uerbi gratia. Idē plato: idem. Aristoteles. Idem omnes alij homines ita ꝙ reuertant̄ singuli ⁊ renascant̄ in ordine suo eadem agentes eadem patiētes ꝓrsus que vel egerūt vl' passi sunt in temporibus suis ⁊ generalit̄ euentus oēs in omni ꝑte mundi idem erunt qui et p̄cesserunt ⁊ ista renouatio nō ē nisi reuersio omnium rerū non solū ad statū suū pristinum sed etiā ad oēs cursus suos actiones scilicet ⁊ passiōes ⁊ alios euētꝰ. Anuꝰ autem iste vt eis visum ē cōtinet. xxxvi. milia annoꝝ ⁊ hoc ē quoniam secūdū probatiōem ptolomei vnaquaq; stellarum fixarum mouetur singulis centum annis vno gradu quare quoniam circulus celi nō cōtinet nisi trecentos ⁊ sexagita gradꝰ. Unaqueq; stellarum predictarum complebit reuolutionem suam totam id ē descriptionem totiꝰ circuli celi in tot centenarijs annoꝝ qđ gradus continet celi circulꝰ quare in trecentis sexaginta cētenarijs annorum. Trecēti vero sexagita cētenarij annorum. xxxvi. milia annorum sunt. Annus igr̄ magnus stellaꝝ fixarum. xxxvi. milia continet annoꝝ. De planetis vero septē id ipsum sentiunt q: eodem numero annorum ad statū suum primitiuum absq; vlla diuersitate reuertentur Predictum igit̄ spacium annorum annus ē reuolutionis totius celi ⁊ reuersionis omnium motuū suorum p̄ncipium. Mūdꝰ v̄o nature id est generatiōis ⁊ corruptionis qui cōtinet̄ inf̄ circulum lune propt̄ qđ ⁊ mūdus sublunaris dicit̄ quoniam secundū opinionem eorum mundum superiorem ac celestem tāq̄ ducem suum ⁊ causam motuum ⁊ mutationū suarum mūdum supiorem siue celestē sequit̄ necessario reuertet̄ sm̄ se totum ⁊ sua omnia ad suum primitiuum statum. ⁊ hoc ē id est dicere per omnes idem ꝓrsus homines ⁊ admicula omnia ⁊ cetera cuncta que mūdus iste sublunaris continet regnabunt̄ seu reparabunt̄ eadem ⁊ sequūtur postmodum ꝑ similes celi reuolutiones eedem ⁊ corruptiōes habēde generationesq; alij euentꝰ oēs donec compleat̄ iterū mūdus ⁊ p̄scriptꝰ annoꝝ. xxxvi. milium. post illiꝰ autem completionem fiet iteratio similis ⁊ ita in infinitum Et quoniā de hmōi hominibꝰ alij posuerunt mūdū eternum: alij v̄o creatum tempe ex necessitate coacti sūt quidam eoꝝ ponere infinitas iam renouationes huiusmodi p̄cessisse ⁊ īfinitas futuras eē. alij vero infinitas quidem futuras eē non aūt p̄terisse hoc eñ prohibet mundi nouitas ⁊ inceptio. Debes aūt scire q: sunt qui dicunt annū istum magnū qui ⁊ mūdanus dicit̄. xl. milium annoꝝ spaciū cōtinere ⁊ credo: quia hoc est forsitan ꝓpter diuersitatem reuersionis. vij. planetarum. Quid autem veritas de his habeat facile est tibi videre cum noti sint motus planetarum ⁊ facile inuenibiles ad omnem temporis quātitatem. Non refert autem q̄tum ad intentionem p̄sentis tractatus.

Nota.

¶ Et quoniam magni reputati sunt qui hoc dixerunt. Conueniens est vt acquiratur tibi veritas ⁊ certitudo super his ne leui ratiocinatione ⁊ debili cōtradictiōe dissentire videaris ab opinione tantorū. Primū igit̄ decet vt audias causas q̄ eos in hāc sententiā vel induxerūt vel inducere potuerūt: ⁊ iam tetigi tibi vnā ex his vz celestē ducatū siue mūdi supioris p̄ncipatum ⁊ transalitatem quā posuerunt ei sup istum inferiorē scz sublunarem. Ex quo visum est eis ꝙ inceptio rerum generalium ⁊ corruptibiliū sit ex inceptione motus celestis ⁊ ꝓgressus ex ꝓgressione quare reuersio ex reuersione: iteratio ex iteratione: ⁊ propter hoc iterari continget motum celestem totiens ⁊ res inferiores generabiles ⁊ corruptibiles et hoc legisti apud libros iudicum astronomicoꝝ hac de causa posuerunt mutationes magnas in mundo inferiori iuxta dispositiones stellarum ⁊ luminariū ⁊ iam nominaui tibi mutationes magnas qualis fuit corruptio generis humani vere vniuersales per diluuium vniuersale ⁊ reparatio eiusdē per paucos qui ab eodem diluuio euaserūt. Similiter magnas mutationes intelligo mutatiōes legum ⁊ sectarum atq; magnorum regnorum. Secunda causa que eos ad hoc inducere potuit ipsa circulatio que oīni anno contingit oīni enim anno reuertunt̄ quattuor vicissitudies tēpoꝝ iuxta quadrātes circuli solaris hoc est circli signoꝝ. Ea aūt vicissitudie sūt ver estas autūnꝰ ⁊ yems. Similit̄ attēderūt circulatiōes in rebꝰ que fiunt in sublimi quales sunt pluuie grādines niues rores ⁊ cetere hmōi quoꝝ oīm q: videbant circulares renouationes estimauerūt q: vniuerso sublunari esset ⁊ renouatio vniuersalis ⁊ annus ei appropriatus in cuius completiōe totaliter reuerteret̄ ad suum initiū. Si eñ ꝑtibꝰ ꝑticulares renouatiōes sunt ⁊ anni suaꝝ renouationū ꝓ ꝯgruentia naturarū suarum

Nota.

Nota.

Nota.

Nota.

tum conueniēs ē ꝛ vt sit vniuerso vniuersalis reno=
uatio ꝛ ānus renouationis cōgruēs vniuersitati sue.
Tertia ratio videt̄ illa fuisse. Certum enim ē multa
genera animalium virtutē in seipsis renouatiuam.
Sicut manifestum ē de serpente qui vocatur tyrꝰ qui
semetipsum renouat et a senectute sua reiuuenescit
sicut alibi didicisti. Silr̄ aquile ancipitres et de cer=
uis idem dicit̄ sꝫ ꝛ vegetabilia q̄ singulis annis ve=
terescūt singulis annis renouant̄ ꝛ reiuuenescūt. De
aue aūt fenice fortassis habet questionem. Uerūta=
men quantum modo mihi occurrit verisimilius vi
Nota. det̄ ꝙ auis hec magis itēdat renouationē suam q̄
mortem. totū enim ꝙ facit cōburendo seipsam natu
ra mouente facit: nā aūt nō mouet subiectū propriū
in destructionem sui ip̄ius quare magis videt̄ reno=
uatio fenicis per huiusmodi conbustionem fieri q̄
generatio noui fenicis. Inueniūt̄ eñ mlta alia vim
renouatiuam reuersiuā in semetip̄is habētia. Quā
tofortiꝰ igit̄ vniuersum vel virtute sua renouabitur
vel aliena dico ꝙ ꝑpter tyrsi cuius virtꝰ non ē reno
uatiua solummodo ip̄ius: immo etiā alioꝝ ꝙ nobi
les mulieres docentibꝰ medias se nosse multotiens
ostēderunt. Quarta ratio est cui omnes consentiūt
sicut dicit Aristoteles q̄a virtus intellectiua in ani=
malibus ꝛ plātis restaurat ꝙ deperit de indiuiduo
virtꝰ vero generatiua ꝙ deperit de specie: ꝛ adiecit
quia virtus nutritiua cōseruatiua est indiuiduorum
generatiua vero specieꝝ. facit igr̄ vis generatiua qȯ
potest vꝫ qȯ non pōt renouare indiuidua in seipsis
renouat ea in aliis. Quia igr̄ nulla vtilitas ē in ge=
neratiōe nouoꝝ idiuiduoꝝ cum eque bona sint que
corrumpunt̄ et simpliciter mala sit corruptio boni.
Nota. ¶ Manifestum videt̄ superuacua eē generationem
indiuiduoꝝ in semetip̄is: postq̄ vis generatiua aliȯ
non intendit q̄ cōseruationem specieꝝ multo meliꝰ
eēt nature virtus renouatiua q̄ generatiua quoniā
per eam ꝛ malū corruptiōis tolleret̄ ab indiuiduis
ꝛ bonū conseruatiōis ꝑueniret eisdem ꝛ conserua=
tiōis specierū nihil penitꝰ deperiret. ip̄i aūt testant̄
quoniam natura intēdit non solum in bonū sed etiā
in optimum ꝙ ē ei possibile. Quare natura vniuer
salis intēdit ad renouationem vniuersi quantum ei
possibile ē quoniam non ē stabile vniuersum cuius
partes generabiles ꝛ corruptibiles sunt. intendit re
nouationem eius per successiones ꝛ reductiones ad
statum primitiuum ꝛ quoniam in eo stare nō potest
propter causam predictam necesse est ipsum corrū=
pi in ꝑtibus suis corporalibus: quare vel non stabit
omnino scilicet residens in non esse vel renouabitur
status eius ꝛ quia nullus eius statꝰ stabilis nec pos
sibile est quin omnino recedat in non eē necesse est vt
sint ei renouatiōes absq̄ numero ꝛ fine. Quinta ra=
tio. ¶ Amplius. In vegetabilibus que singulis an=
nis renascunt̄ ꝛ postmodum corrumpuntur verisi=
mile est illa corrumpi i ea ex quibus composita fue
runt. Si enim compositum resoluitur in ea ex quibꝰ
compositum non erat vt potius in illa q̄ in alia. et
quare potius in quodā in quibus nō ē compositum
q̄ in queuis alia hmōi. ¶ Ampliꝰ. Quomō resolue
tur compositū in ꝑtes ex quibꝰ nō ē compositū vt ho
mo in animam ꝛ corpꝰ ex quibꝰ nō ē ꝛ numerꝰ i vni=
tates ex quibꝰ nō ē aggregatꝰ q̄re triticū qȯ hoc an=
no comedit̄ resoluet̄ in ea ex quibꝰ cōpositū ē: ꝛ ꝑpt
hoc si fiat generatio ex eisdē generabitur idē triticū
ex eisdem enim non debet esse nisi idem quare idem

triticum erit presenti ꝛ sequenti anno ꝛ eodem mo=
do se habet de fructibus: quare consequent̄ ꝛ de ani
malibus que generant̄ ꝛ corrumpuntur suo tempe
eadem re generarentur. Iam autem declaratum ē
in disciplinalibus sanctis ꝛ ꝓpositis quodcūq̄ nu=
meris possibile est inuenire tam minimum q̄ maxi=
mum numerantē illos quare possibile erit inuenire
spacium temporis quo fiat omnium huiusmodi re=
generabilium regeneratio. Hec autem dico quia
quedam vna ꝛ eadem die generantur ꝛ corrumpun
tur quedam vno mense quedam pluribꝰ et quedam Aduerte.
pluribus centenariis annoꝝ seculis. Sicut coruus ꝛ
cornix ꝑut supra audiuisti ꝛ multe alie diuersitates
inueniunt̄ in hmōi quare notis omnioꝰ hmōi tēpo=
ribus ꝛ temporum numerꝰ facile ē inuenire qȯ diri
exercitatis in talibꝰ vꝫ tempus in quo fiat omnium
hmōi regeneratio qȯ tempus siue sit vt predictū est
siue maius siue minus nō refert quantum ad opinio
nem istam. Sexta ratio. Necesse ē vt generatio siue
corruptio extendātur in infinitum aut vt stent aut vt
reuertant̄ ꝛ quasi reincipiant cursum suū. Q: aūt ex
tendātur in infinitū impossibile videt̄ eē cum iā sta=
bilitus sit statꝰ causaꝝ quare quemadmodum nō cō
tigit causas efficiētes ascēdere i īfinitū. Sic neq̄ de
scendere ꝙ est dicere vt a. generet b. ꝛ b. generet c. et
ꝛ hoc finem non habeat. Q: aūt non stet generatio i
aliquibꝰ indiuiduis inde manifestū videt̄. Illa enim
in quibꝰ staret eēnt in īfinitū stabiliora atq̄ fortiora
eis a quibꝰ generata eēnt q̄re effectꝰ eēt fortior cau
sa sua atq̄ stabilior hoc autē nō ē possibile cū effectꝰ
per modū q̄ ē effectꝰ totū qȯ hꝫ a causa sua recipiat.
Recipere autem ipsū maius a causa sua quam ip̄a
causa habeat impossibile est. quare non ē possibile vt
stent generatio ꝛ corruptio in aliquibus indiuiduis
nec possibile est eos currere in infinitum. Recurrent Uide.
igr̄ ꝛ reincipiant cursum suū vel resoluentur omnia
corruptibilia i nihilū. Q: si dixerit ꝙ nō ē necesse ꝙ
nihilum. Q: si in primam naturam ex qua genera=
ta sunt fiat ista resolutio tunc non effugit quin reinci
piat generatio ḡnatio secundū naturā est. Cā eñ ge
nerationis efficiens eadē est que ꝛ a ꝑncipio siue cau
sa ista intelligat̄ motus celorum siue natura aut vir
tus alia siue creator ipse sublimis ꝛ celestis. Potu=
it ꝛ eos mouere ad hunc errorem fictio vel narra=
tio poetarum in quorum libris inueniuntur aliqua
huiusmodi.

Post hec igitur per ordinem respōdebo rō
nibus istis ꝛ dicam: q: iaꝫ feci te scire quia
motus celestis intentio non extendit̄ neq̄
in ꝑticularia quia neq̄ ipse pater. Socra
tis intendebat generare socratem cuꝫ daret operam
generationi. Q: tofortius igit̄ celum vel virtus ce=
lestis non intendite in ꝑticularia vel in diuidua sin=
gulariter ꝛ si concessum fuerit eis ꝙ virtus celestis
causa sit efficiēs omnium generationuꝫ ꝛ corruptio
que fiant in mūdo sublimari quamq̄ de hoc multa i
ꝑcedentibus audieris. Quare non est intentio motꝰ
celestis vt generent̄ neq̄ possibile est hoc vllo modo
rum virtuti celesti cum animarū humanarum crea= Nota
tio ꝛ corporum humanorū fabricatio ipsorumq̄ ad
inuicem coniunctarum operationes sint. Soli oīpo
tenti creatori possibiles: q̄re per interemptionē posi
tiōis illiꝰ astronomice dissoluit̄ rō illa ꝑina eoꝝ. In
sequentibus aūt destruā radicitus ꝓpositionē eoꝝ ꝛ
rōnem istā ꝛ ostēdā multis viis reuersionē istoꝝ ꝛ re

nouationem nullo modoꝝ esse possibilem. De noui=
tate vero huiꝰ mundi superioris immo ꝛ totiꝰ vni=
uersi iam satisfactū tibi ē: ꝛ acquisita certitudo post
q̄ non est vlla relicta tibi dubitatio. Secūde de ra=
tioni cuius radix ē circulatio que videtur esse in re=
busq̄ sequūt̄ motum solis. Respondeo quia errant
de ipsa circulatione non enim est circulatio nisi eo
dem numero i id ipm̄. Nō autem ita est in rebus de
quibus exempla ponunt. Nō enim est ab eadē hye=
me ad eandem reuersio nec ab eodē vere ad idipsū
Nota. nec ab eadem pluuia ad pluuiam ꝛ sic de aliis. Que
igit̄ iste mutatiões sunt ex quibusdā in alio numero
ex illis iterum in alia. Dico hoc eē extensiōem secū=
dum rectum cum in eis sit inuenire pncipium ꝛ finē
diuersa numero penitus econtrario autē se habet in
circulatiōe. Tertie vero ratiōi quam de virtute re=
nouatiua quorūdam animalium inducunt et p hoc
qd̄ est in aliquibꝰ ptibꝰ vniuersi generabilis ꝛ corru
ptibilis nitunt̄ eam extēdere in vniuersum illō. Re=
spōdeo quia virtus huiusmodi in paucissimis ē pti
bus vniuersi. Et quia multum distat int̄ renouatio=
nem huiusmodi ꝛ regenerationem ipsi do nō poni
tur renouationes vniuersi renouatiōes inq̄ que sūt
a vetustate regeneratiōes que sunt a corruptione et
resurrectiōes que sunt a morte de quibus manifestū
est q̄ nec vniuerso generabili ꝛ corruptibili possibi=
le ē nec alit̄ parti ipsiꝰ. Nulla enim ē omnino creatu
ra q̄ possit generare se vl' regenerare post corruptio
nem suā vl' resuscitare se a morte sua. Ad hoc aūt q̄
dicunt q: melior esset indiuiduis generabilibꝰ virtus
renouatiua quā generatiua. Respondeo quia neces=
se ē corrumpi ꝛ mori multa ex generabilibꝰ propter
conseruationē alioꝝ: sicut de frugibꝰ ꝛ fructibꝰ ma=
nifestū ē ꝛ de animalibus omnibꝰ quibꝰ alia nutriū
tur in quibꝰ omnibꝰ non h3 locum renouatio s3 ins=
Nota. gis regeneratio ꝛ resuscitatio. Cōmestione enim hu
iusmodi animalia corrumpunt̄ ꝛ moriunt̄. Similit̄
ꝛ plāte multis modis pereūt ppt̄ conseruationem
hominum ꝛ quorūdam alioꝝ aialiū combustiōe sez
ꝛ dissecatiōe multiplici. Quare vis renouatiua hu
iusmodi vel non h3 locū q̄ntum ad vtilitatē vniuersi
vl' in pniciē cederet vniuersi: si eius eēt fortitudinis
ꝛ esū ꝛ alios vsꝰ necessitatis ab aialibꝰ phiberet. De
eo do q̄ dicūt q: vtilior vis hmōi renouatiua qua ꝛ
cōseruarent̄ species simul ꝛ indiuidua. Iā responsū ē
per hoc eadem cū ex eis manifestū sit cōseruationē
multoꝝ indiuiduorū destructionē eē ꝛ multoꝝ alioꝝ
indiuiduoꝝ melioꝝ atq̄ nobilioꝝ ꝛ etiā humane spe
ciei per quā alie species generabiliū et corruptibi=
liū create eē videt̄. Scito aūt q: bonitas creatoris nō
intēdit in cōseruationē speciei hūane quātum ad vi
tē presentē tm̄: quēadmodū hoīm hmōi vanitas sō=
niauit; immo intēdit eā transferre i vitā alterā que
futura ē post istā que est vita beata ꝛ vita glorie vi=
taq̄ eterna rectissie noiat̄. Nec data ē ab eodem vis
generatiua hmōi speciei indiuiduis ppt̄ conserua=
tionē eius hmōi imo ppter ipsa indiuidua generā=
ta ꝛ sic quibꝰ creator optimꝰ prenominatam gl'iam
Nota. intēdit sigillati ꝛ singularit̄ q̄ntum ē de largitate in=
effabili beneficētie sue quātq̄ propt̄ causas multas
ꝛ ipedimēta multiplicia mīta coꝝ eā minime assequū
tur. Sicut doceberis in sequētibꝰ Et attēde quia in
ista responsione etiā quarta ratio dissoluta ē. Quin=
te vero rationi qua nitunt̄ astruere eadem oīa re
generari ꝛ singulis annis fruges et fructus primo

pcedētis anni eosdem numero reminiscere ac reiter
ri. Respondeo q: intollerabilit̄ errant ꝛ quia falsum
impossibile supponunt dicētes. Vnūquodq̄ resolubi=
liū in ea ex quibꝰ ē solummodo posse resolui: lic3 ve
rum sit vnumquodq̄ compositum in ea ex quibus est
immediate compositū pma sui resolutiōe resolui tā
men possibile est secunda ꝛ tertia ꝛ qualibet alia re=
solutiōe in alia ipsum resolui. Verbi gratia corpꝰ
humanū in mēbra ex quibus ē necesse ē prima reso=
lutione resolui siue diuidi ꝛ omne aliō totū integra=
le. Verūtamen nullatenꝰ necesse ē corpꝰ humanu3 i
semia maris ꝛ femine resolui pma resolutiōe sua ne Nota.
forsitā vlla ꝛ hoc ē quoniam virtꝰ resoluēs vel dat
materie resolubili formam sibi similē vel preparat
ipsam ad hmōi formam ppter hoc in res nō solum
alterius speciei. Sed etiam alterius speciei generis
seu diuersorum geneꝝ resoluuntur plerumq̄ cōposi
ta. Cum eni ignis ligna resoluit in alia resoluuntur
q̄ si illa aqua resolueret: quemadmodum fit ꝛ econ=
trario virtute ignis alia generant̄ ex eis q̄ si virtu=
te aque resoluerent̄. Sil'r ꝛ cum materialis siccitas
fortis ea resoluit generat̄ ex eis putredo pulueru=
lēta: cum vero innaturalis humiditas ea resoluit ge
nerantur ex eis vermes ꝛ qui choredones vocantur.
¶ Manifestum ē quia neq̄ ex hmōi pulueribus ne=
q̄ ex huiusmodi vermibꝰ ligna composita sūt. Sū=
ma aūt hmōi ratiocinatiōis hec ē q: resoluens non
semp intendit resoluere in ea ex quibꝰ facta est com
positio imo sepissime noua generare ꝛ insup preter
intentionem resoluētis generant̄ noua sicut vides i
proposito exēplo. ¶ Non eni i naturalis humiditas
generationem vermium. S3 alia virtꝰ se igerit que
preparatam ad hoc materiam inueniens vermes ex ea
gignit. Sexte vero ratiōi rn̄deo quia generatiō3 ha
bent vltimam indiuidua humane speciei in vltima
generatione sua quam generationem ꝛ resurrectio=
nem lex christianorum nominat stabilientur firmiōe p Nota.
petua ita q̄ mors non erit ampliꝰ apud ea neq̄ etiā
alibi. De indiuiduis vero aliaꝝ speciеꝝ animalium
nec doctrina eorum nec phia determinat quicq̄. Ve
rum mihi simile est vt ea que propter esum vel pro=
pter alium vsum hominum ꝛ creantur ꝛ sūt cessare
debeant cessante causa ipsorum. Vita enim illa ho=
minum impossibile est vt indigeat hmōi adiutoriis
tunc cessabit etiā cursus generationis ꝛ ipsa vis ge=
neratiua cessabit in hoibus. Non eni erit necessariū
vt per ea conseruet̄ humana species cum imortalita
te firmissima ex tunc conseruanda indiuidua quoru3
conseruatione manifestum est speciem conseruari.
Qua ppter dico limitatam esse vim generatiuam si
cut in singulis hominibus. Sic ꝛ in vniuersitate coꝝ Nota
ꝛ ppter hoc determinatum esse numerū indiuiduorū
humane speciei eoq̄ completo consūmandam esse ꝛ
finiendam generationē hominum ita vt nullus vlte=
rius generet̄. Debes autem reminisci q: in vita post
q̄ futura est eorum que didicisti in destructione erro
ris qui continetur in lege sarracenorum. Ibi eni pa=
tefeci tibi pbat. ōibus certissimis cessare omnino ex
necessitate in alterius vite felicitate vim generatiuā
ꝛ quantum ad fructum prolis ꝛ quantū ad volupta=
tem ꝛ quia felicitas illa delitias escarum ꝛ pati po=
test quare nec extendetur in infinitum generatio nec
ad suum recurret initium vt nascantur ꝛ regenerant̄
iterum primi homines.

¶ Nota totū capitulū ꝫ ponentes magnū annū.

POstq̃ autem responsum est rationibus
erroneorum huiusmodi conueniens est
vt adducam tibi probationes per quas
acquirat̃ tibi certitudo veritatis ĩ reb⁹
tam lõge vt videt̃ a consuetudine homi
num ⁊ inuentu causa difficilibus tam necessarijs ve
re ac nobilis philosophie perscrutationem intendẽ
tibus ⁊ hoc faciam si deus voluerit. Dico igit̃ ĩ pri-
mis quia ista iteratio siue circulatio quã ponunt in
primis superuacua omnino est ⁊ inutilis. Si eni nõ
fluit in finem aliquem qui sit post eum hoc est in sta-
tum nobiliorem. sed fluit solũmodo nec iterum fluat
fluit ex necessitate sine causa cum ipsa sibi esse causa
non possit. Quaprop̃ inutilis ⁊ superuacue. ¶ Am-
plius. si idem per omnia est cursus eius qui est ⁊ re-
cursus quem ⁊ ipsi ponunt ⁊ nullum meliorem recur
sus eiusdem q̃ cursus ⁊ omni no nihil addens vel ip
si esse vel bonitati eiusdem. Inutilis igit̃ ẽ omni mo
do repetitio ipsi⁹ quemadmodum vides de orationi-
bus repetitis ⁊ nugatorijs. Unde ⁊ nugationem ⁊ i-
conueniens etiam ipsi sophiste reputant. ¶ Ampli⁹
secundum eos creator ẽ sicut stultissimus edificator
qui totum quod edificauit destruit ⁊ postmodum re-
edificauit id ipsum ⁊ hoc infinities ⁊ nec meli⁹ ⁊ nec
pulchrius nec stabili⁹ ⁊ omnino nihil addẽs vel opa
tioni vel modo quis enim non reputaret huiusmodi
edificatorem stultissimũ: sic autem est secundum eos
et de creatore sapiẽtissimo ⁊ optimo ꝙ quicquid edi
Nota. ficat per generationem in rebus huiusmodi destruit
per corruptionem ⁊ postmodum reedificat per gene
rationem per omnẽ modum rediens in idipsum: q2
igit̃ huiusmodi stulticia nec in operatoribus homi-
nibus inueniri potest quantofortius creator sapien-
tissimus incomparabiliter longius erit ab ea. Pone
igit̃ ꝙ ipse seculum vnum prenominati temporis edi
ficet absq3 vlla additione vt dixi. Indubitanter ẽ po-
nere illum stultissimũ edificatorem ⁊ insanissimũ opa
torem. ¶ Amplius. secundum hunc modum vltime
gñationis hoies vl' gñabũt vl' nõ gñabũt. Si nõ gene
rabũt stabit igit̃ in illis cursus generationis absq3 ex
tensione ⁊ recuruatione. Iam autem posuerunt con
trarium. Si autem generabũt aut igitur generabũt
proximo precedentes se hoc ẽ patres suos ⁊ matres
et illos vel viuos vel mortuos quorum vtrunq3 im-
possibile. Uiuos enim generari impossibile manife
stum est cum iam generati sint ⁊ in hoc permaneant.
Mortuos autem regenerare vel resuscitare op⁹ na-
Aduerte. ture non potest esse. ¶ Amplius: si generent parẽtes
suos: hoc ẽ patres ⁊ matres erit igit̃ vnusquisq3 eo-
rum pater aut mater alicuius ex parentibus suis q̃
re erit vnusquisq3 auus sui ipsius. Maius autem i
conueniens est si generent antiquiores se q̃ sint ipsi
parentes eorum ⁊ propter hoc lõge maius inconue
niens est si auos ⁊ iterum proauos ⁊ ita deinceps ve-
niatur ad primitiuos. Maximum autem inconuen-
iens ẽ in his dicere ꝙ generent progenitores suos p̃-
cedentes eos multis milibus generationum ⁊ tan-
to maius inconueniens quanto pluribus. ¶ Ampli
us si isti erronei non effugiunt circulum causarum i
eodem genere causarum. Pater enim causa filij ef-
ficiens ⁊ auus causa patris similiter efficiens ⁊ gene-
raliter generans generati quare si circulentur gene
rationes ⁊ circulabunt̃ ⁊ cause. Iam autem destructa
est per me in primo tractatu totius primi sapientia-
lis ac diuinalis magisterij: qui ẽ de primo principio

circulatio ista causarum et infinitas. ¶ Amplius si
propter hoc recipiant iste generationes ⁊ corruptio
nes quia recipiet mot⁹ celestis anno huiusmodi cõ-
pleto et reuertentur eedẽ. Reuertetur igitur diuer-
se numero quia motus diuersus numero. Idempti-
tas vero secundum speciem non est causa idẽptitatis
sm numerum alioquin omnia que specie eadẽ sunt
erũt in numero eadem. Qd si dixerit mot⁹ nõ ẽ esse
diuersos numero quoniam ab eisdem scilicet initijs
et per eandem eosdem scilicet circulos ⁊ ad finẽ sci- Nota.
licet eundem sequitur ex necessitate vt celi stellati vl'
superioris non sit infinita reuolutio nũero ⁊ ꝙ eius ho
dierna resolutio sit eadem que crastina ⁊ sic de alijs.
Similiter se habet de reuolutione solis et lune ⁊ eo
dẽmodo de anno quoniam non erit nisi vnus annus
sed repetitus. Quapropter sequetur et de die ꝙ nõ
sit nisi vnus ipsi autem iã posuerunt triginta sex mi
lia annorum vel amplius contineri in anno munda
no seu vertẽte. Ex autem sequitur eandem diem eẽ
nubilosam ⁊ serenam ⁊ alia inumerabilia huiusmo-
di ⁊ annum non habere partes nisi horas cum ann⁹
non cõtineat nisi diem vnum. Sequitur ex hoc resur
rectio dierum postq̃ preterierũt ⁊ horarum. Simi-
liter ⁊ motuum horum autem omnium facilis ẽ de-
structio. Ut enim redeat temp⁹ idem nũero quod ab
ijs non est ponere in die quin necesse sit ponere in ho
ra vnaquaq3. Si enim dies reuertit̃ tota ⁊ vnaque-
q3 illius hora quare quoniam ista reuersio circularis
per naturam est in motu ⁊ in tempore cum eiusdem
prorsus nature sit tempus cum vnaquaq3 partiũ sua
rum erit simul reuersio non in vnaquaq3 horarum Nota.
sed ecce in vnaq̃q3 partiũ cuiuscũq3 illarũ q̃re nec illã
horam continget preterire nec partem ipsius aliq̃.
Si enim preteriret ꝑs aliq̃ medietas eius vel reuer
teret̃ post preteritionẽ suã vel non reuerteret̃. Si re
uerteretur ergo non esset alias medietas illius: sed
eadem repetita ⁊ eodemmodo se haberet de medie-
tate ipsius repetite ⁊ ita in infinitum. Quare impos
sibile esset aliquid de tempore preterire impossibile
esset partem aliquem tempus habere. Ista igitur opi
nio destruit tempus. Quapropter ⁊ motum. ¶ Am-
plius. Si melior esset generatio anni sequentis mũ-
dani q̃ p̃cedentis. Uerisimile est vt ⁊ tertij anni q̃ se
cundi q̃re finẽ hẽrent iste gñationes: cũ ex nulla crea
tura dist: ⁊ in infinitũ ab optimo statu suo. Manife-
stum est q2 ꝑ meliorationes finitas perueniret ad illũ.
hoc aũt est finis vniuscuiusq3 nature vel3 vt sit optima
motu suo quare si secula illuc peruẽtura sint descent
ibidem naturaliter. Completa eñ intentione natu-
re ⁊ acquisito fine quem intendit impossibile ẽ quin
moueret vlterius. Si eñ moueret vlterius moueret
duobus motibus contrarijs videlic3 ad finem ⁊ a fi-
ne ꝙ est dicere ad optimum sui statum ⁊ perfectionẽ
⁊ ab ipso. Qd si dixerit quia ꝓpter instabilitatem su
am id est defectibilitatem suam secula non possunt Nota.
stare in aliquo statu aut intelligit ꝙ defectibilitas mo
ueat ipsa intelligit ꝙ aliud. Dico igitur quod sermo
iste defectibilitatis erroneus est. Si eñ defectibili-
tas moueret ea non moueret ea nisi ad non esse non
esse autem non est finis quem aliqua natura inten-
dat vel querat: quia nec aliquid est ipsum non esse.
Preterea nulla natura intendit in destructionem ꝓ-
prij subiecti. Si vero intellexerit: quia ꝓpter defectibi
litatem suam patiunt̃ violentiam alicuius vel agen
tium aliquorum que vel destruunt illa vel transmu-

sant in alia seculā. erunt igit contraria illis cum non agant nisi cōtraria inuicem ⁊ habʒ iste sermo inuolutiones multas ⁊ dubietates ⁊ ꝓsecutio eius ꝓlixitatem videlicʒ an ipsa secula se destruūt an vnum aliud sicut manifestum est generationes florum in vegeta-

Nota. bilibus ⁊ cadere eos per successiōes fructuū fruct⁹ vero destrui esu hominum vel aliorū animaliū. Similiter ⁊ animalia multa pereunt mutua inuicē deuoratione. ¶ Amplius. innumera pereunt peste fame clade homines vero morbis gladijs ⁊ alijs modis pene innumeris. De pluuijs vero niuibus grandinibus ⁊ alijs generabilibus ⁊ corruptibilib⁹. Manifestum est quibus modis ⁊ qualiter destruantur ⁊ qualiter generentur. ¶ Manifestum est igitur quia secundum opinionem istorum omnia resurgūt videlicet ⁊ niues ⁊ pluuie ⁊ cetera omnia que prenominata sunt ⁊ quod seculum vnumquodqꝫ in generabilib⁹ et corruptibilibus suis destruit se quia quedam partes ad inuicem se destruunt et verum est. Item quod quedam se inuicem generent sicut animalia ex se inuicem generantur. Quare manifestum ē ꝙ secula rerum generabilium se inuicem destruunt ⁊ se inuiceʒ conseruant predictis modis. Uerum non est in natura vel virtute alicuius eorum vt semet ipsum reducat ad statum suum primituuʒ. Iam autem patefactum est tibi quia nec hoc habet virtus celestis quoniam non intendit in particularia determinate et ꝑticulariter. Nec etiam aliquis operatur hoc modo

Nota. intendit preter solum creatorem benedictum qui videt vnumquodqꝫ particularium futurorum quēadmodum vnumquodqꝫ presētium sicut alibi didicisti. Alij autem operationes exceptis substantijs abstractis nihil vident de particularibus futuris que opaturi sunt sicut manifestum est tibi. ꝙ pater socrat' nō intendebat generare socratem singulariter ⁊ determinate. Similiter nec edificator non intendit istam domum edificare secundum diuiduuʒ vagum vt Aristoteles ait. Sic nec solum intēdit generationem huius numero floris aut huiusmodi pomi ⁊ adhūc modum se habet de alijs operatoribus. Quare manifestum ē ꝙ virtus celestis non ē determinate intendēs in generationem hominum vel quorumcunqꝫ animalium ⁊ propter hoc nec in generationem hanc vel seculi huiusmodi. ¶ Amplius: virtus que intendit generationes seculorum et efficit eas aut intendit esse particularium generatorum propter esse eorum aut

Nota intendit illud propter conseruationem seculorum. Qꝫ si intendit esse particularium propter hoc vt ipa sint. Non intendit igitur destructionem illorum: quare destructio eorum ē a casu quantum ad intentionē ipsius cum sit preter illum et insuper cū intendit eē eorum ex necessitate quātum in ipso est vt prohibēs non esse eorum quapropter ⁊ destructionem. Q' si dixerit quia reuera intendit esse eorum scilicet prout conuenit ⁊ patitur natura eorum natura vero eorum: id est naturalis infirmitas non patitur ea esse nisi ad modicum sicut dicit Aristoteles ꝙ singularia minime esse poterant propter longe a principio distare. Intentio igitur istius hominis ē ꝙ intendit eē huiusmodi particularium ad breue ⁊ modicuʒ quia vero non ē minus malum non esse ꝙ̄ sit bonum esse quia non minus nocet ꝙ̄ illud prosit ⁊ insuper ipsū non esse maius est cum intendatur in triginta sex milia annorum ipsum vero esse ad plus in paucos annos quomodo operatur tam modicum bonum ⁊ nō prohibet tanto maius malum. ¶ Amplius vel erit resurrectio mortuorum hominum vniuersalis vl' nō erit. Si erit. Impossibile autem est vt corpora hominum sint numero infinita sicut alibi didicisti. Non erunt autem plures anime ꝙ̄ corpora aut ecōuerso. Erūt anime finite numero. Completo igitur illo numero stabit creatio earum ⁊ propter hoc generatio hominum. Si vero non erit resurrectio hominum ⁊ Nota.
generatio humanorum corporum erūt igitur anime ociose perpetuo secūdum vires suas per quas operantur in corpore ⁊ ita pene superuacue ⁊ prorsus inutiles erunt vires ille cum non sint vtiles nisi ad valde modicum videlicet ad breue illud temporis quo anime sunt in corporibus ꝙ ē quasi nihil ad comparationem perpetue ociositatis in qua erunt cum anime solute erunt a corporibus suis quare modis omnibus necesse est stare creationem animarum ⁊ generatiōem hominum ⁊ propter hoc omnem generationem que est propter illam nisi forsitā alia appeteret vtilitas aliarum generationum. ¶ Amplius: si circulus esse in generationibus ⁊ seculis ita vt eadem omnia reuerterētur eadem inq̄ numero fieret ex necessitate resurrectio ⁊ generatio omnium non soluʒ generabilium substantiarum ⁊ corruptibiliuʒ sʒ omnium accidentium ipsorum hoc est omnium quantitatum ⁊ qualitatum hoc autem est inconueniens ꝙ nemo adhuc dicere ausus est videlicet vt eedem oēs substantie eademqꝫ omnia accidentia numero reuertantur. Tunc enim ⁊ ipsa eadem mors resurgeret et eedem corruptiones generentur hoc autem fieri nō posset per vim generatiuam ꝙ̄ dixim⁹ cum manifestum sit rerum innumerabiles omnino non habere illam. Per hanc etiam viam necesse habent confiteri easdem aquas numero singulis annis reuerti ꝑ alueos fluuiorum quare nec stillam vnam aquarum posse vllo modo vel retineri vel aliter impediri quin re- Nota.
generetur ⁊ reuertatur in anno sequenti. Nemo autem dubitari potest quin per multos annos aliquid aque saluari posset in vase vitreo vel alteriusmodi. Quare impossibile est fieri renouationes omnium aquarum singulis annis. ¶ Amplius: secundum hoc eosdem panes comederemus easdem aquas biberemus eadem vina biberemus singulis annis. Et de alijs quibus ad esum vtimur similiter se habere oporteret ijdem etiam capilli renascerent in nobis. Que omnia etiam manifestum est esse impossibilia. Cuʒ manifestum sit capillos de tantos seruari posse donec in eadem magnitudine sint alij generati. Q' si dixerit quin non de partibus capillorum sed de totalitate intelligendum est totum videlicet quia cū capilli vel pili ad eam magnitudinem peruenerint vt vltra in eo cuius sunt partes crescere non debeāt tūc regenerabunt ⁊ nō añ. Et eodemmodo se habʒ de pilis lana cornibus ⁊ de alijs superfluitatibus animalium. Sermo iste multis modis apparet esse erroneus. Primū quia vel erit finis vniuersalis omnium hmōi quemadmodū ⁊ ipsi ponunt reinceptionē vniuersalē aut deducet paulatim vnumquodqꝫ ad fineʒ suum. Q' si fuerit finis vniuersalis oīʒ ⁊ postmodū Nota.
statim reinceptio necesse est vt fiat hoc altero duorū modoꝝ videlʒ vt subito vel ꝑ successiones sicut facte fuerunt ipe regenerationes. Q' si subito habebunt igit ⁊ ancipitres ⁊ aquile ⁊ alie aues que renouant plumas suas tot paria plumarum simul quot mutationes habuerūt ipaꝝ. Similiter ⁊ cerui tot paria

corniū quot mutationes ip sorum fecerunt. Simi-
liter ⁊ equi habebunt vngulas cum omnibus decurti-
cationibus que eis facte sūt tanta multitudine ⁊ fre-
quentia ferrationum. Similiter ⁊ oues cum omni-
bus velleribus que toto tonsionibus ammiserūt re-
parabūtur. Et omnes tiri cū omnibus pellibus q̄s
tot renouationib⁹ deposuerūt. ipsi vero homines cū
duobus partib⁹ dentium ⁊ cū ridiculosa ac deformis
Nota sima immēsitatem vnguiū. quare manifestū est im-
possibile esse vt amisse superfluitates sic: videlicet
successiue ⁊ p partes cōsumpte siue corrumpte simul
restituant̄ eis quorū fuerunt. ¶ Manifestum autem
est hoc in folijs florib⁹ ⁊ fructibus arborum. similit̄
et in frondib⁹ arborū. Quare frondes sepe rescen-
duntur quales sūt salices ⁊ vites ⁊ silue cedrine. In
his autē manifestum est omnes prenominatas sup-
fluitates simul esse nō esse possibile. Qz si dixerit qz
nō simul fiet ista renouatio sed successiue ⁊ per ptes
⁊ eodem ordine quo fluxerunt per corruptionē gene-
rabilia reuertent̄ vt iterum fluant: tunc reddit ratio
cinatio in idipsū q̄ prius videlicet vt qui modo ne-
potes sūt in cētesima vel amplioris numeri genera-
tionē nepotes in q̄ progenitorum suorū fiēt viceuer
sa ipsi progenitores illorū in nō minoris numeri gene
rationes. Accidit etiam aliud impossibile secundū
hoc: quia vel in ista regeneratione erunt omnes ho-
mines infantuli. Similiter et omnes mulieres vel
erit sicut modo ē. Si omnes infantuli ergo sine pa-
tribus ⁊ matribus ex quibus ergo nati ⁊ sūt a q̄bus
Nota. geniti. Hec igitur viam manifeste impossibilis est
nec esse renouatio ista: sed potius quātum ad homi-
nes vniuersalis corruptio atq̄ mortificatio paruuli
ei statiq̄ nati ⁊ geniti nec p diē viuere possēt sine m̄ri
b⁹ vel nutricib⁹. Si vero tūc erūt illis p̄res ⁊ m̄res et
nutrices sicut ⁊ modo. ¶ Manifestū igitur est nō eē
generationem vniuersi generabilis atq̄ corruptibi-
lis aut forsitā delirare velint q̄ iste status qui modo
est eius ē: stat⁹ quem somniant generationis. ¶ Am
plius. Accidit in pluribus generabilium ⁊ corrupti
bilium q̄ particulatim ⁊ non in vno loco corrumpūt̄
Qualiter igitur intelligunt regenerationem huius
fieri ⁊ conuenire materijs de tam diuersis ⁊ tam re-
motis locis vt vnam virtutem agentē esse que agat
simul in totalitatem materie disperse sic ab vno eīn
agente necesse est vnumquodq̄ generabilium gene-
rari. Qz si dixerit quia creatoris q̄ constat esse po-
tentissimam fiat renouatio ista ⁊ non virtute nature
neq̄ virtute alicuius agentis per naturam. In hoc
Aduerte. iam declinat ab errore isto ⁊ incipiūt appropinqua
re veritati. Uerum contrarij sunt sibiipsis cum pau-
lo ante adiecissent quia circulatio mundi superior̄
causa est circulationis mundi inferioris de qua agi-
tur. ¶ Amplius: accidit eis. Annum istum hoc est re
uersionis ⁊ reparationis q̄ ponunt non potius in-
cepisse ab initijs motuum stellarū ⁊ illuminarium et
ipsi⁹ sphere stellarum fixarum q̄ ab alijs quibuscū-
q̄ punctis vel terminis motuū eorundem ab isto eīn
nunc incipit status quidam rerum generabiliū ⁊ cor
ruptibilium qui terminabitur in vltimo nunc trigin
ta sex milium annorum qui ab isto nunc incipiunt.
Et ad hunc modum est videre de quolibet nunc si qz
ab ipso incipit tempus triginta sex milium annorū.
Quare similiter est status siue seculum generatio-
num ⁊ corruptionū ⁊ aliar̄ mutationum que future
sunt in totalitate temporis illius ⁊ similiter renoua

tio futura in vltimo tēporis illius. In quolibet igit̄
nunc incipit annus vertens qui est annus fluxus ge
nerabilium ⁊ corruptibilium ⁊ renouationis atq̄ re
uersionis ipsarum. De hoc autem q̄ nōnullos mouis
se videri potest ex philosophis ⁊ adhuc mouere vi-
det̄ multos ex vulgaribus hoibus ⁊ alijs aialib⁹ vir
tutem generatiuam pmanere ⁊ operari generatio-
nem donec appropinquet finis vite eorū eandem p-
seuerantiam virtutis generatiue ⁊ generatōis videns
in terris ⁊ aquis: nec apparet vllus defectus vel de
bilitatio vel hinc vl̄ inde. Quia igit̄ vis generatiua Nota.
⁊ opatio eius causa est cōtinuitatis ⁊ pseuerātie re-
rum generabilium ⁊ corruptibiliū necesse est pseue-
re ⁊ p hēnem esse gn̄ationem ⁊ corruptionem i illis.
Quare statū generationis ⁊ corruptionis phennem
esse eis visum est nec vnq̄ habiturum esse finem. In
rebus enim perseuerātibus in esse necesse est defectū
et defectibilitatē apparere ⁊ etiam in causis earum
Nos autem aiūt videmus concupiscentias virorū
etiam mulieres ⁊ econuerso non minores esse in filij-
is ⁊ filiabus q̄ in parentibus fuerint sollicitudines
generandi ⁊ nutriendi nubendi ⁊ nuptui tradēdi. Eo
dēmodo se habet de agricolationibus ⁊ vegetatiōi-
bus ⁊ nauigationibus ⁊ de alijs huiusmodi vite ac-
tionibus. quare inquiunt sicut est modo ⁊ ita semper
erit: post q̄ enim neq̄ apud causas neq̄ apud defe-
ctus inuenitur defectus neq̄ debilitas neq̄ lassitudo
necesse ē pseuerare ⁊ exequi pseuerare in q̄ pseuerā-
tia huius hoc ē vniuersalitatis ⁊ successiōis. Hec au
tem ratiocinatio debilis ē ⁊ ē sermo iste hominum q̄
naturam solam posuisse videntur ⁊ gubernationem
dei altissimi cui totalit̄ seruit natura penitus igno- Nota.
rasse. Sicut enim equ⁹ validissimus quādiu ei vires
suppetunt sessorē portat motu vno ⁊ equali. Uerūta-
men in voluntate sessoris ē motum eius vel omnino
sistere vl̄ accelerare vel alit̄ moderari sz apud equū
nec lassitudo nec debilitas aliqua sit nec noua virt⁹
ei accrescit. Sed creatoris virtus dominantissima
cursus huiusmodi naturaliter sit sistere omnino cū
noluerit ⁊ accelerare ⁊ retardare absq̄ lassitudine ⁊
debilitate earum pro beneplacito suo lassans etiā
et ex debilitatis naturis vires ⁊ nouas dare ⁊ vete-
res confortare: ⁊ sicut molendinarius fluxum aque
vel sistit vel auertit vel liberum dimittit prout vult.
Similiter sistit eundem et retinet etiam ipsum cum
vult facit inundare copiosius. Non est igitur in po-
testate nature vt fluat vel vt magis vel minus fluat
vel etiam vt stet fluxus eī⁹ sed in sola potestate crea-
toris regentis enim sapientia sua cuius nō est enar-
ratio ⁊ potentia sua imperiosissima moderantis eū-
dem hec est veritas q̄ aperte viderunt ⁊ scripserunt
prophete illuminati splendore qui vocatur prophe-
tia. Hanc etiam cognouerunt ⁊ scripserunt sapien-
tes christianor̄ e iusq̄ crudelitatem gentis sue cōmu
nicari doctrinis suis ⁊ exhortationibus nō tanq̄ ve- Nota.
ram tantum sed tanq̄ salutarem ⁊ creatori placitam
firmare solicite studuerunt. Attribuunt ergo philoso
phis causis naturalibus in aliquib⁹ vltra q̄ omnis
cōpeteret. Sicut per me alibi didicisti. Forrassis au
tem aliquid veritatis sub est sermoni auicenne licet
habeat contradictionem multam ⁊ fortem. Sermo
autem ipsius est quem dixit de duabus naturis vide
licet vniuersali ⁊ particulari. Intelligo inquit p na-
turam particularem virtutem propriam regitiuam
vnius indiuidui videlicet regitiuam vni⁹ indiuidui

et intelligo per naturam vniuersalem virtutē infu
sam in substātias celorum quasi vnā rem ⁊ gubernā
tem vniuersitatem generationum ⁊ adiecit quia mo
tus qui intendit in infinitum est vnus per cōtinuatio
nem et intellexerit per infinitum durabilitatem inter
Nota. minatam ipsius motus celestis ꝗ generationū in
mundo sublunari ⁊ in hoc errauit: quia si verum est
quod intellexerit de natura vniuersali ex necessitate es
set intentio ipsius hoc est nature vniuersalis contra
ordinem ⁊ beneplacitum creatoris quem dico posu
isse terminum generationum sicut scies in sequenti
bus. ¶ Manifestum etiam est tibi quoniam intentio
nature vniuersalis ꝗ ponit in infinitum durabilita
tis tam motus celestis ꝗ generationum non potest
esse nisi altero duorum modorum hoc est vel particu
laris vel vniuersalis ⁊ intelligo intentionem particu
larem in infinite durabilitatis vni⁹ indiuidui ⁊ vni⁹
motus vel vnius generationis. Hec autem intentio
non solum frustra: sed etiam impossibilis cū impos
sibile sit ad hmōi indiuiduorꝫ scḋm intentionē ipsius
durare in īfinitū. Nō enim de celestib⁹ īdiuiduis sed
de solis sublunarib⁹ loquit̄. Si ꝟo vniuersalis ē ista
intentio non solum impossibilis videtur sed etiā ri
diculosa ⁊ hoc est quoniam non intendit generatio
nis durabilitatem infinitam. Virtus illa ꝗ dicit na
turam vniuersalem: necesse est vt intendat simul du
rabilitatem corruptionis infinitam. Quapropter
erit intentio hec non solū vt generentur indiuidua ī
Nota. finita sublunaria ⁊ infinitum sed etiam vt corrumpā
tur. Similiter quare erit intētio hec naturalis ad cō
traria ⁊ intendet hec natura non solum generare sed
etiā corrumpere ⁊ destruere que generauit. Hoc au
tem non videtur esse possibile vt natura vna ⁊ eadē
contraria intendat. Ridiculosa etiam est quoniam ī
tentio edificandi ⁊ destruendi vnam ⁊ eandem do
mum in edificatore ridiculosa est. Et qui edificat do
mum vnam et edificando destruit: per inde est: ac si
eam non edificaret. Qꝫ si dixerit quia durant per
partem aliquā temporis indiuidua generabilia ⁊
corruptibilia videlicet tempore vite ea que viuunt
et sic vnumquodqꝫ aliorum. ¶ Manifestum est tibi
quia vita ipsa non durat nec pmāet: Quare recipiē
do vita ammittunt eam ⁊ consequenter viuendo mo
riuntur ⁊ moriendo viuunt. De hoc etiam ꝙ dixi q̄
virtus huiusmodi intendit in infinitum videtur ꝙ eo
modo posset dixisse quod similiter intendit in nihilū
Nota. quoniam quemadmodum intendit in esse per gene
rationem continuam. Sic intendit in non esse ꝑ cor
ruptionem continuam: quapropter in nihilum. De
eo vero ꝙ dixit virtutem huiusmodi infusam in sub
stantias celorum. Scito ꝙ habet dubietatem ⁊ inuo
lutionem multam. Primum de hoc ꝙ dixit virtutē
ac si intelligeret vnam virtutem esse in substanciis
omnium celorum. Tu autem scis quia nec vna qua
litas nec anima vna infusa potest esse in substantiis
omnium celorum. Etiam secundum sententiam ipi⁹
cum ipsemet posuerit ⁊ se declarasse crediderit in li
bro suo quem scripsit de anima quia vnicuiqꝫ corpo
ri animato est anima propria ⁊ nulla eadem multis
et de qualitatibus atqꝫ aliis accidētibus nec tibi nec
aliī dubium quin appropriatate sint sigillatim suis
subiectis. Substantiam vero separatam non intelle
xit virtutem infusam in substantias celorum. Cum ī
fusio ⁊ separatio cōtraria sint. Si vero intellexerit vir
tutem istam ipsam essētiam creatoris ⁊ intellexerit eā
infusam in substantiis celorum quoniam in illis est
vt in vnaquaqꝫ earū non quemadmodum sensit abu
bacer sarracenus qui dixit in expositiōe audit⁹. Ar
ꝙ deus erat spiritus celi appropinquauit vt cunqꝫ
ad veritatem ⁊ hoc didicisti in primo tractatu magi
sterii huius vbi te feci scire ꝙ creator benedictus et
sublimis in vnaquaqꝫ substantiarū ē ⁊ ex ipsa presē
tia ē vnicuiqꝫ earum quicqd bonī habet. Omne enī Nota.
bonum omnis virtus omnis pulchritudo velut que
dam redundātia est primi ⁊ vniuersalis fontis: Qꝫ
si de hac virtute intellexit auicenne sermonem predi
ctum propter quid dixit eam infusam esse in substan
tiis celorū cum in aliis substantiis sit esse infusa non
dubitetur. Nō minorem quoqꝫ dubietatem aut inuo
lutionem habet ꝙ subiunxit in sermone suo videlicet
tanꝗ vnam rem. Utrum enim intellexit virtutem il
lam infusam esse tanꝗ vnam rem an ipsas substanti
as celorum esse tanꝗ vnam rem. Reuertitur eadem
questio que prius videlicet cuiusmodi vnam rem in
tellexerit an vnam animam an vnā qualitatē an vnā
substantiam separatam sicut predixi tibi ⁊ vnūquod
qꝫ istorum impossibile ē sicut iam audiuisti. Si vero
ipsas substātias celorum noluit intelligere tāꝗ vnā
rem. Hec intētio indubitant̄ ē magis errōnea. Quis
enim dicat substantias celorum esse vnam rem tanꝗ
vnam rem. Nec minus erroneū videtur ꝙ dixit vir
tutem illam gubernatam gubernationum. Cum ge
nerationes in multis generibus animalium ⁊ vege
tabilium tot casibus ⁊ pestibus exposite sint ⁊ mul
tis modis corruptionibus: quarum pars magna de
celis venire videtur. Qualiter igitur gubernans est
generatiōem virtus illa ꝗ tam multipliciter destru
it. Frigus enim superfluū ⁊ calor immoderat⁹. Si
militer siccitas ⁊ humiditas destruūt multas ex ge
nerationibus. Harum autem qualitatum elementa
rū superfluitates ⁊ diminutiones ab huiusmodi vir Nota.
tute esse ipsemet posuit. In generationibus vero ho
minum eadem accidunt. Qꝫ igitur intellexit gene
rationem philosophus iste. Gubernatio nanqꝫ ⁊ na
uem defendit a periculis ⁊ naui prouidet contra ea.
Nec gubernās aut gubernator nauis dicitur qui eā
scienter mittit siue immittit ī pericula vel naufragio
rum vel alia. Si vero virtus illa non inducit pericu
la gubernationum que predicta sunt imo preter intē
tionem eius ⁊ contra voluntatē eueniunt gubernabi
libus non potest dici gubernans earum simpliciter.
Cum pericula generationum nec minora nec potio
ra sint ꝗ profectus ipsarum. Quapropter ⁊ in ꝓui
de commissa est hmōi gubernatio generationum vt
pote ignare tot ⁊ tantorum periculorum vel infirme
dum ea auertere ⁊ eisdem occurrere non potest. Ipsa
etiam virtus huiusmodi gubernationem istam susce
pit quam supra prudentiam suam ⁊ vires esse igno
rare non potuit nisi ⁊ ipsa fecerit intolerabili igno
rantia obcecata.

¶ Contra originem de corporum anihilatiōe.

Post autem iam patefactus ē tibi error
iste quomodo posuerit quidam circula
rē renouatiōem generabiliū ⁊ corrupti Nota.
bilium ⁊ reuersiones mūdi sublunariū
iuxta reuersiones celorum stellarū ⁊ lu
minarium ab initiis motuū suorū ⁊ declarate sunt ti
bi absurditates ⁊ impossibilia que ex huiusmodi er
rore proueniunt. Cōsequens est vt aliū errorem qui
pene similis ē huic incipiam tibi destruere et hic est

error qui impositꝰ fuit a quibusdam vni ex precipu-
is doctoribus christianorum ⁊ iste fuit ex sapientibꝰ
theologis grecorū ⁊ vocatus fuit origenes. Appa-
rebit autem tibi ipsū nullatenus istud hoc sententia et
assertione dixisse nō solū ex verbis eius sed etiam ex
incredulitate ⁊ impossibilitate erroris quo quatuor
tante sapientie ⁊ eruditiones inuolui pertinaciter fi
naliter qꝫ nō potuit. Error autem hic est videlicet ꝙ
Nota tota humana natura resoluetur in nihilū quantum
ad corpora quoniam glorificatis animabus vsuꝰ cor
porum nō erit necessarius secundū huic errorē quin
potius onerosus ⁊ cum secundū opinionem omniū
retro philosophantium corpora nō sint animabus
humanis data nisi vt sanctificentur ⁊ perficiantur in eis
perfectionibus quibus preparentur ad felicitatē eter
nam digne fiant eadem ad ꝙ ⁊ propter ꝙ solam crea
te sunt: quare expleto isto ministerio ⁊ obtēta ista vti
litate per ipsa cessabit: ⁊ esse earum tanꝙ vlteriꝰ in-
utile ⁊ superuacuū sed ⁊ obtenta felicitate et gloria
animaꝝ quia remanebit in animabus nostris natu-
ralis mutabilitas separabilitas a gloria huiusmo-
di tanꝙ eis aduētitia ⁊ accidente fiet immutatio in
animabus nec peccabūt desiderātes incorporari ꝓ-
pter cuiusmodi peccatū expiandum ⁊ sanctificatio-
nem animarū perficiendam erit vsus corporū neces-
sariꝰ quapropter fiet regeneratio corporū humano
rū donec iterū preparate ⁊ sanctificate anime nostre
obtineant denuo felicitatem predictam a qua iterum
cadētibus restituantur iterum corpora ⁊ hoc nō ha-
Nota. beat in eternū. Impossibilitas igitur istius erroris
primū apparet ex eo ꝙ in eo dicitur quia vsꝰ corpo-
rū non erit necessarius glorificatis animabus. Hoc
enim manifestum est esse falsum. In primis quoniam
nec perfectū possibile ē esse gloriam animarum seor
sū a corporibus quoniam vires quarū operationes
sūt per corpus remanent quasi extincte naturalis au
tem molestia animarū nostrarum ꝙ patiūtur ab im
pedimētis huiusmodi virtū certissimum iudiciū est
partē perfectionis ⁊ felicitatis earū esse perfectio-
nē virium huiusmodi. ¶ Amp. Quid est aliud dicere
animā humanam beatam vel glorificatam esse amis
so vsu sensuū ⁊ aliarum virium quibus operatur ꝑ
corpꝰ ꝙ hominem plene beatum gloriosū esse cecū
surdū ⁊ mutū aliisqꝫ huiusmodi operationibus cor
poralibus omnino ineptum. Ne attendas autē men
daciis ⁊ deliramentis quorundā qui negant animas
humanas videre audire ⁊ ceteras operationes que
per corpus sunt exercere: sed hominem iuxta verbū
Aduerte. Aristotelis dicunt huiusmodi operationes exercere
in anima. Cum manifestū sit operationes que per i-
strum fuerit sibi proprie ab ipso qui vtitur instrumē
tis ⁊ ipsū proprie operationes huiusmodi operari.
Cū igitur ⁊ corpus ipsum humanū totaliter instru-
mentū sit anime humane et membra singula similiter
necesse ē ipsam operari operationes que per ea fi-
unt ⁊ eiusdem esse proprias proprieqꝫ de eadem di-
ci. Uidere igitur ⁊ audire proprie operationes sunt
animarū cuius autem actus eiusdem ⁊ potētia qua-
re visus ⁊ auditus ⁊ cetera huiusmodi que vires sūt
potentie animaꝝ humanarū. Quapropter ⁊ oppo-
sita earū videlicet cecitas ⁊ surditas ⁊ cetere priua-
tiones huiusmodi opposita enim semper ⁊ maxime
priuatio ⁊ habitus ⁊ circa idem naturaliter. ¶ Mani-
festum autem ē hoc in priuatione ⁊ habitu. De hoc
vero ꝙ dixisse dicitur quia corpora humana nō sunt

necessaria glorificatis animabus ⁊ propter hoc ces-
sabit eorum esse omnino. ¶ Manifestum est ꝙ non
sunt necessaria ad esse earum: ⁊ adiuuantia sūt ⁊ im-
pedientia multum ad complementum bene esse eaꝝ
est enim non nulla pars bene esse earum gloria viri-
um predictarū quoniam scire te faciam in sequenti-
bus. ¶ Amplius. Si delectationes corporales extin
guit in animabus humanis omne desiderium dele-
ctationum spiritualium quantofortius delectatio-
nes felicitatis eterne que icomparabiliter maiores Nota.
sunt extinguent in animabus nostris omne desideriū
delectationum corporalium. Quare ⁊ desiderium i
corporandi cum huiusmodi desiderium nō sit nisi ꝓ
pter delectationes corporales. Nihil enim habet de
siderabile anime humane pro statu presentis vite ni
si delectationes huiusmodi. Cetera enim quecunqꝫ
corpora sunt in ista miseria molestia ⁊ onerosa sunt
animabus. ¶ Amplius. Amor eternorū ac celestiū
gaudiorum animas humanas fastidiare facit ⁊ de-
bilitationes corporales ⁊ qd plus est pugnare ꝯ eas
⁊ earū desideria et insuper esse in hmōi corporibus
atqꝫ desiderare dissolutionem ab ipsis ꝓpter innūe-
rabiles molestias ⁊ impedimenta que prestant eis-
dem. Qātofortius igitur integrabilis suauitatis il-
la felicitas non solummodo extinguet in animabus
nostris desideriū tam moleste tanqꝫ onerose habita-
tionis qualis est ꝑ statu miserie istius habitatio ea-
rum in corporibus nostris. ¶ Amp. Manifestum est
quia desideriū felicitatis illius facit odire animas
sanctas habitationem corporum nostroꝝ. licꝫ pino-
dicum sit ⁊ iuxta tepidum. Quātofortius igit amor
habitationis ⁊ glorie celestis quo supra omnem co- Nota.
gitatum ardebunt cū eam continebunt non patietur
huiusmodi terrene habitationis desiderium aduení
re glorificatis animabus. ¶ Amp. Amore illo in suo
ardore ꝑmanente impossibile est amorem contrariū
seu contrarium desiderium aduenire vel esse in ani-
mabus beatis. Si igit aduenit necesse est amorem il
lū: vel tepescere vel frigere. Quare necesse est vt hoc
fiat vno trium modorum: vꝫ in sacietate vel fastidio
vel corruptione ꝑuersitatis q̄ fiat in animabus ipsis.
Iam autem patefactum est tibi alibi: quia ⁊ si sacie-
tas ⁊ plenitudo desideriorum cumulatissima apud
felicitatem illā: sic non tamen per eam minuitur aut te
pescit amor. Quēadmodū contingit in corporalibꝰ
delitiis que ardenti amore ⁊ desiderio non habite di
liguntur ⁊ appetuntur. Sua vero sacietate amorem
sui minuūt ⁊ extinguunt. Ibi autem impossibile est
sic se habere multis de causis. Primum quia suaui-
tas prime bonitatis non esset prima aut perfecta ex
omnibus modis suis si hoc modo saciatiua esset vi-
delicet vt amorem sui vel desiderium sui fruitiōe vel
obtentu minueret. ¶ Amplius. Hoc ipsum videmꝰ
in multis bonitatibus que obtentu suo amorem sui
augent donec plene ac perfecte obtineantur. Quam Nota.
diu vero augentur in subiectis suis augetur amor ⁊
desiderium earū in eisdem subiectis. Cum autem in
sua plenitudine ⁊ perfectione obtente fuerint ⁊ hoc
certum fuerit obtinentibus quiescit quidem deside-
rium quod ē motus spiritualis in ipsa amor autem
earum permanet in sua plenitudine ⁊ perfectione.
Quare impossibile est vel amorem prime bonitatis
vel gaudium quod ex ea ē in gloria ibidem extingui
vel etiam tepescere. Quare impossibile ē contrariū
alterutrius eorū illuc vllo modorum attingere. Cō

gis supplicijs cohercendus. ¶ Amplius. Si appro
pinquatio ad creatorem elongatio ē ab omni corru-
ptione ⁊ contagio. ¶ Manifestum igitur est quia q̄-
cunq; sunt in vltimitate appropinquitatis ad ipsū
sunt in vltimitate elongationis a corruptione predi
cte autem substātie in vltimitate sūt appropinqtas
ad ipsum cum sint coniunctissime. Quare necesse est
eas esse i vltimitate elōgationis a corruptiōe. Nulla
Nota igit ē appropiquatio corruptioni ad ipas. ¶ Amp.
Est appropinqtio ad creatorem scz assimulatio scti-
tatis ⁊ bonitatis q̄ igit substantie sunt i vltimitate ꝓ
pinquitatis ad ipm sunt i vltimitate assimulatio ad
ipm. Quare ipossibile ē ad ipas ꝯtingere corruptio
nē aut contagium peccati. ¶ Amplius. Si virtus et
scientie sancte defendunt animas in statu miserie isti
us ab inquinamentis ⁊ contagijs viciorū ⁊ peccato
rum vbi tot ⁊ tam fortes insultus sunt ⁊ pene continu
et tam longe repellunt ea ab ipsis. Quanto fortius
virtutes glorie incomparabiliter maiores ⁊ fortio-
res sunt virtutibus huiusmodi vite ꝓhibuet acces-
sum inquinamentis huiusmodi ad substantias que
ē i sunt presertim cum nullus insult⁹ nulla pugna oi-
no sit ibi circa virtutes aut possessores eorum solius
creatoris. ¶ Quare māifestum ē omnes angelos si-
mul creatos fuisse non igit incessanter ⁊ ꝯtinue creā
tur. Ad id vero q̄ dicit de largitate creatorꝭ. Respō-
deo quia si cōtinua ē generatio ⁊ corruptio ⁊ ipi po
nunt nulla videtur largitas creatoris. Cū enim omē
q̄ dat per generationem auferat per corruptionem
Nota. pene idem est ac si nō daret. Et in super si resurrectio
mortuorū non ē futura. maior ē ablatio ipsius incō-
parabiliter q̄ donatio ipsius cum donatio sit ad mo
dicū temporis. Ablatio vero ad perpetuum per ge-
nerationem enim obtinent ea que generantur vt sint
a l modicū ⁊ breue temporis per corruptiōem vera
amittunt esse perpetuo. Quia igitur eorum esse tem
pore breui finitur ipsū vero non esse eorum infinitū
est cū non sit ipsorum resurrectio futura verum ex ne
cessitate q̄ dixi. ¶ Amplius. Cum sicut indigent esse
generabilia ita indigeant ⁊ continuatione ⁊ ꝑpetua
tione ipsius esse ⁊ hoc possit eisdem dare largissim⁹
creator absq; vllo detrimento seu diminutione diui-
tiarum suarū aliquid igitur in datum relinquit apd
ipsum q̄ sine detrimento ⁊ diminutione rerum suarꝫ
dare posset quo ⁊ omnes homines indigere. ¶ Ma-
nifestum est igitur ⁊ omnia alia que generātur ⁊ cor-
rūpuntur. ¶ Manifestum ē igitur principium ratio
cinationis huiusmodi erronei esse falsum. Q; si dix-
erit quis non ē conueniens creatori dare immortali-
Aduerte. tatem seu perpetuitatem essendi hominibus aut aia
libus alijs aut etiam vegetabilibus. Uerum vtiq; di
cit sed causam penitus ignorauit. Si enī dixerit hoc
q̄ homines non sūt receptibiles immortalitatis q̄n-
tum est de statu qui nunc apparet natura huma. Ue-
rum vtiq; dicit non tamen sic effugit. Quoniam ma-
nifestum ē possibile esse creatori statum nature hūa-
ne mutare in melius ⁊ firmare vitam in hominibus
atq; prolongare quantum voluerit cum multis me-
Nota. dicinis ad huiusmodi virtutis dederit hoc est virtu-
tem renouandi ⁊ confortandi naturam humanam et
prorogandi eidem vitam. Renouandi autem virtu-
tem intellige qualis apparet in thiro serpēte ⁊ alijs
rapacibus multis. Latet etiam et latuit huiusmodi
erroneos vtilitas mortis in hominib⁹ precipua nam
q; ⁊ finalis vtilitas existentie animarum humanarū
in corporibus suis hec ē sanctificatio ⁊ purificatio ea
a passionibus que illas a nobilitate sua degenerare
faciunt atq; deijciunt ⁊ in brutalem ignobilitatē eas
dem transuertunt sicut dixit sermo ꝓpheticus: quia
homo comparatus ē iumentis insipientibus ⁊ simi-
lis ⁊c. Similiter detersio ⁊ eliminatio imūdicijs vicio-
rū quibus vel obtenebrantur vt multa sibi salutaria
omnino non videant vel incrassantur vt ea min⁹ vi-
deant atq; difficile cognoscant. Cum his autem est
exornatio ac decoratio virtutum ac scientiarum qui Nota.
bus adeo accepte placitoq; creatori efficiunt vt eas
dignas reputet felicitate ⁊ gloria eterna ad hoc aūt
ista mors corporum non mediocriter vtilis est que
a delicijs corporalibus ⁊ diuitijs honoribus poten-
tijs ⁊ vanis laudibus quibus anime humane obtene
brantur inebriantur horribiliterq; deturpantur atq;
ipsi creatori odibiles efficiuntur ipsa sui meditatio
ne ⁊ timore homines abrumpit ⁊ separat ⁊ amorē
rerum huiusmodi velut pestiferum mortiferumq; i-
cendium extinguit in ipsis. Si enim per mortem tā
cito auferenda prenominata homines tam furioso
amore diligunt vt eis tam miserabiliter captiuentur
inebrientur desipere brutaliter compellātur quid es
set si perpetuo eis habenda concederentur a creato-
re. Denique ipse amor vite pūtis non solum cathena
est que alligatas animas humanas in corporib⁹ te-
net sed etiam ipsam future vite felicitatem vix cogi
tare vix sperare ⁊ diligere vixq; inquirere patitur et
hoc in paucissimis qui ad hoc diuine pietatis adiu-
torio qd̄ gratia vocatur communiter adiuuant. Q; si
dixerit quis tamdiu igitur detineri debent a creato- Obiectio.
re anime humane in corporibus donec perficiantur
in eis ista tria videlicet sanctificatio purificatio ⁊ ex Responsio.
oratio virtutum. Respondi tibi in hoc tam in alijs
tractatib⁹ ⁊ hic dico tibi q; multi culpa sua hoc ē ne
gligētia ⁊ desidia nō adiuuātur adiutorio antedicto
Multi auertunt se ab huiusmodi adiutorio multi ꝓ
hibent illud a se ab immanitate ⁊ multitudine offen-
sionum creatoris multi iudicio ipsius nobis occulto
⁊ de his in tractatu de cura ⁊ ꝓuidentia ipsius audi
es: vnde tibi merito satisfiat. Interim igr̄ attende vti
litatem mortis in hominibus quam audisti. Cum q̄
⁊ multe alie sunt suo loco tibi nominande ⁊ forsitan
numerande. Reminiscere autem eorum que audisti i
alijs tractatibus p̄ me qualiter ⁊ qua de causa nascā
tur homines in multa corruptione et perversitate
nature sue. Et hanc corruptionem doctrina christia-
norum ⁊ fides originale peccatum nominant circa q Originale peccatum.
specialiter datū sibi remediū ponūt. Sacramentum
regenerationis ⁊ renouatiōis: quoniam ⁊ ipsam hu
iusmodi corruptionem vetustatū rectissime vocant
⁊ de hoc in alijs sufficienter edoctus es. Nec sola vti
litas mortis vel sole vtilitates eiusdem que reuera
magne ⁊ multe sunt ꝓhibet vite perpetuitatem ab hoī-
bus hic. Sed ⁊ ipsa nature illius infirmitas atq; de-
bilitas. Tertia vero causa mortis est in hominibus
translatio in alteram vitam q̄ nisi p̄ mortem fieri nō
potest. Quartam vero causam assignant non imeri-
to sancti ⁊ sapientes ipm creatoris iudicium: sicut q̄
dam ex eis dixit hoc iudiciū a domino omni carni: ⁊
quoniam quidam est responsum est huiōi ratiocina-
tioni q̄ oportuit. Reuertar ad id i quo eram: videlꝫ ad
stabiliendam resurrectionem hominū vniuersaliter. Resurrectionis stabilitio.
Dico igitur: q; bonitatis ⁊ sapientie creatoris est nō
solum bona ⁊ benefacere: sed etiā optima ⁊ optime

put vniusculusq; natura receptibilis seu capax est. Dico etiam q: vita imortalis vnius hois lz misera melior ē innumerabilib⁹ ⁊ infinitis vitis hoim miseris eq̄lis miserie: quarum vnaqueq; sit centum annorum. In vita namq; perenni seu immortali ipsius est inuenire nos solum vnam vitam centum annorum sz etiam infinitas. (Nota.) Cum igitur huiusmodi homo vixerit centum annis in tanta miseria et alius totidem incq̄lis miseria erunt ex necessitate equalis illi duo quantum ad vitam. Dico et miseriam de bonitate vl' sanctitate nihil loquor hic. Eodem modo si succedat illi mortuo alius equalis vite ⁊ miserie inuēietur ⁊ iste immortalis equalis illi toto centenario annorū. eq̄lis inq̄ quantum ad vitam ⁊ miseriam ipsius vite: ⁊ ita si infiniti succedunt quorum vnusquisq; sic centū annorum erit iste imortalis equalis omnib⁹. Quia igitur neq; maiores neq; meliores sunt sigillati vni succedentes q̄ si simul sint omnes vel per milia aut centena milia alij alijs succedant. ¶ Manifestum est vnum hominem immortalem infinitis mortalibus eiusdem valoris in ista miseria equalem esse ⁊ nullo modo minorē. Quare manifestum est addita ei gloria felicitatis eterne: de qua dubium esse non potest intelligentibus quin eum in infinitum efficiat meliorem vt pote bonitas cui nulla presētis vite bonitas comparabilis est. ¶ Manifestum inq̄ est vnius solius hominis glorificationem in infinitum meliorem esse atq; prestantiorem omnium mortalium generationibus ⁊ etiam durationibus. (Glorificatio hominis) Multo fortius igitur multitudo glorificationum omnibus generationibus hominum incomparabiliter melior: et multitudo glorificādorum hominum omnibus alijs hominum multitudinibus super omnem cogitatum et comparationem precellētior futura ē. Quare si tante generationes hominum facte sunt ⁊ tante vite tēpora data sunt illis propter bonitatem presentis et mortalis vite atq; bonitatem hominum: q̄ hic obtinent bonitatem dico que est preter gratiam ⁊ gloriam. Quātofortius multitudo hominum aliqua glorificanda ē propter infinitum ⁊ incomparabilē maiores bonitates glorificatorum ⁊ glorificationum. Idem ē ⁊ si equalitas i sanctitate ponātur in eis. (Obiectio) Q; si dixerit quis quia si magnitudinem bonitatis vite gloriose ⁊ glorificandorum hominum attendēs creator sapientissimus ⁊ optim⁹ noluit eum esse tempore suo ⁊ glorificare tunc quosdam ex hominibus cuz maior bonitas multo esset glorificationis omniū hominum q̄ paucorum. Debuit igitur velle glorificationem omnium hominum ⁊ ordinare vt esset. (Responsio) Respondeo in hoc quia si a foris ⁊ a rebus tantum suasus vel inductus creator operaretur precederet ratiocinatio hec aliquatenus. Uerum non sic ē: imo sola liberrima electione sapientie sue ⁊ mero beneplacito optime voluntatis sue: cuius impossibile ē causā aliq̄ vllo modorum esse. Cum ipsa sit vt ait plato causa omniuz q̄ sūt. (Plato) Quapropter nō est philosophātium intentio vel officium circa diuinam voluntatē inquirere propter quid. Et ego hic hoc solum intendo declarare quia creator operatur quicquid operatur ex pura bonitate sua: ⁊ quāuis supabūdātia sint bñficia sua seu dona sine iniuria hic ñ accipiētiū ⁊ plurimū absq; vllo merito accipiētiū: opa aūt oia ipsi⁹ sic sūt vt decet eē ⁊ vt pulchrū ē ea eē. Scito aūt q i q̄busdam operibus eius euidentior ē pulchritudo iusticie in alijs pulchritudo misericordie ipsi⁹ In vtris

q; autem cum admirscem considerata ⁊ comparatā fueris ⁊ maior ⁊ magis elucescit vtraq; pulchritudō nec non ⁊ vtilitas q̄ minus bona maioribus q̄ sunt et ipsa que mala reputant homines vt paupertas ⁊ mors ⁊ cetera huiusmodi adiumenta innumera et vtilitates incogitabiles prestant bonis et hoc circā vicia ⁊ passiones pestiferas animarum humarum. Qualiter etiam ⁊ quantum etiam boni homines p malos licet persequentes ⁊ impugnantes et omnimodo eis aduersantes pficiant iam multa tibi dictā sunt per me. Ipsa etiam paupertas pauperum non solum ad ea que nature sunt atq; fortune: sed etiā ad ea que sunt honestatis atq; virtutis pauperes enim qui tam multipliciter operibus suis ⁊ operibus necessarij ⁊ vtiles sunt diuitibus eisdem nisi paupertas compelleret non seruirent. (Paupertatis vtilitas) Ad ea vero que honestatis ⁊ sanctitatis sunt quis dubitat quin paupertate prouocentur diuites ad miserandum ad subueniendum et largiendum pauperibus: Hec autem virtutes scilicet pietas ⁊ largitas quem locum obtineāt in bonis moribus quis ignorat? Sic se habet ⁊ in afflictionibus omnibus. Q; si considerationem feceris de paupertate spirituali que est defectus sapientie et virtutum et de afflictionibus spiritualibus: quas mali atq; peruersi homines partim sensibiliē et partim insensibiliter patiuntur videbis comparabiles ac proportionales vtilitates eas occasionaliter afferre bonis hominibus ⁊ ipsam maliciā maloꝝ hoīz si phas est dicere multiplicē bonā hoc ē vtilē bonis ⁊ ɔsiderata vniuersitate creaturarū videbis admirādā pulchritudinē vniuerso ⁊ laudab; sapiētiam et bonitatem creatoris que ex paruis malis immensa bona ⁊ ex paucis malis innumerabilia bona elicit g̃ua dixi mala ɔparatiōe bonorum. (Paupertas spiritualis) Iam enī alias didicisti bonitatem incōparabiliter esse maiorem malicia: pauca dici mala cōparatione multitudinis bonorum q̄ ex illis pueniūt occasionaliter ⁊ vt videas. Hoc euidētius attendere hoc ex vni⁹ hoīs vnica paupertate quot miserationes siue ɔpassiones quot elemosyne pueniant quot vtilitates alie seruitiorum ergā diuites. (Paupertatis bona,) Deide quot ipsi pauperi ex ea vtilitates pueniunt: vcz puritas siue mundicie aliorumq; alibi tibi nominatorū ⁊ numeratorum: puenit etiam eidē pietas in aliosq; pauperes nisi vltra modum reprobus sit. Iuxta doctrinā vero christianorū ex vnius tyranni seuitia q ⁊ quanta bona pueniunt patientib⁹ ⁊ ex vnius hominis pditione salus innumerabiliuz puenit. Hec omnia induxi vt indubitanter agnoscas quia omnia q̄ in vniuerso sunt decenter collocata et vtiliter ordinata a creatore sunt. (Orde vniuersi pulcherrimus) Sustinet igitur bonitas creatoris ⁊ pmittit mala esse ⁊ fieri non tā vtiliter: q̄ etiam decenter ⁊ pulchre ⁊ hoc in tractatu de cura eisdem circa vniuersum. Ubi etiam apparebit tibi quid vtiliter; ⁊ etiam pulchritudinis infern⁹ habeat totaq; damnatio ⁊ supplicia reproborum. Interim autem certum tene paucorum hominū sanctificationem atq; glorificationem ex diuine bonitatis ⁊ gratie electione esse. Damnationem autem ex diuine iusticie iudicio. Questio vero quam pponit aduersus (Questio.) sic soluetur. Quare inquit non omnes sanctificat atq; glorificat. Rñdeo q: hoc non faciendo nulli eorum iniuriam facit. (Solutio.) Utitur enī libertate sua quādo verum sit: quia ⁊ malis meritis suis multi demerētur ⁊ sanctificationem ⁊ glorificationem ⁊ merentur etiam eternam damnationem. Ipsis etiam qui bom

nandi sūt multa et magna bona largitur et multis modis deseruiūt vtilitatibus hominum et glorie dei sicut doceberis in sequentibus. Attende vero quia cum explicueris istā questionem quare potius quosdam de hominibus eligit ad gratiam suam et gloriā quam alios nihil ieuenies aliud per eam queri nisi hoc. Quare eligit quosdā et non alios nec aliud. Respondendum est nisi quod voluntate sua optima vtrūque facit et volūtate sua eligit istos: et voluntate sua nō eligit illos: idē eligere postponit. Queri autem non pōt nisi desipiētissime Quare vult eligere istos et non vult eligere illos et hoc est propter causā quā diximus.

¶ De glorificatiōe animarum dicit ostendditque et adstruit futuram corporum resurrectionem et glorificationem.

Resurrectō corporum.

Et quoniam glorificatio animarum humanarum hisque nouit immortalitatem earum dubitatiōem non habet qui saltem et si nō omnes alique tamen earum glorificāde sint. necesse habēt isti ponere resurrectionē corporum earum nec non et glorificationē corporum suorum. Si enim omnino nō redderentur eis corpora sua non glorificarētur anime ipse sed essent vt pdixi tibi damnate et quasi mutilate quantum ad vires quarum operationes exercentur per corpora et vt rememoratiōem eius tibi faciam essēt sic homines surdi muti pari latici omnibusque sensibus dānati. Quia igitur nec damnatio nec damnatiōis pars locum habet apud gloriam illam. Manifestum est non esse possibile istam quasi mutilationem et reuera damnationem locū habere apud felicitatē illam. ¶ Amplius. Aut meritis redditur huiusmodi gloria aut datur ex sola diuine gratie largitate aut in quibusdam sic et in aliis sic. Quod si meritis redditur tāquam ex diuina iustitia. Cum igitur vires exteriores non minus vt ita dicam pugnauerūt cōtra passiōes delectationū sensibilium et molestias illis cōtrarias quam vires interiores cōtra suas nec minus vicerint quam ille nō minus coronande sūt. Quod si dixerit quia hoc fuit imperio et auxilio virium interiorum atque sublimiorū. Dico quod homo huiusmodi per sermonē istū remouet etiam meritū a viribus interioribus et hoc est quoniam ipse auxilio gratie lōge maiori et ipso creatoris omnia faciunt et fecerūt. ¶ Amplius. Tu scis quia sermo huiusmodi quo vires mereri dicuntur tropicus est et non proprius. Homo enim est qui proprie meretur apud deū vel anima humana. Quare sicut totus hoc est tam interius quam exterius videlicet tam secundū vires interiores quam exteriores placitis creatoris obsequiis eis duit totus a deo hoc est secūdum vtrasque vires remunerandus est. Quare totus ab eodem glorificādus. Si glorificatio remūeratio et merces huiusmodi obsequiorum: neque ei congruit diuine bonitati aut iustitie aliquō ex meritis sibi obsequiis sibi placitis quid irremuneratū relinquere aut hic minus quam se extēdant merita mercedem contrahere. Quia igitur in totū hominem tam interius quam exterius se extendunt merita id est grata creatoris obsequia necesse est vt in toto se gloria remūeratiōis extēdat. Quod si dixerit quia solis virtutibus donisque creatoris quā apud christianos gratie creberrime nominantur debetur ista glorificari de quā agitur cū ipsi nō sūt nisi in animabus hūanis omnino nihil habētes in corporibus. Respondeo duobus modis. Primum quia iste sermo cogit eum confiteri quod etiam placitis creatori obsequiis nihil remuneratiōis penitus debeatur. Cū

Alia meretur vel homo.

longe remotiora sint huiusmodi obsequia a virtutibus et gratiis antedictis. Secundo dico quia ex eis redūdat in vires exteriores et mēbra et in totam vitam exteriorem decor multiplex compositioque et ornatus que est deo grata nemo itelligēs ignorat. Quare si decor interior animarum hūanarum qui vtique virtutum est et gratiarum congruentem sibi habet remunerationē pro eo vtique quia creatori grata seu placita cur nō et exterior est eadē cā et hoc est quod aliqui ex sapientibus christianorū dixit vere quia ex interna gloria animarum hūanarum redūdabit in ipsa corpora earum sanitas incorruptiōnis quod vtique nō mediocriter congruit diuine iustitie et equitati videlicet vt proportionaliter sint merita gratiarum et pmia gloriarum. Quapropter quemadmodum ex abundātia gratiarum redundat i totū corpus totam que vitam humanam exteriorē decor creatori acceptus et compositio eidem placita sic ex supabundātia gloriarum nō minus redundare necesse est mercedem congruentem in corpus totamque vitam exteriorē. Quod si forsitā obiiciat de paruulis in quibus locum nō habet vite decor exterior: et propter hoc nō est necesse corpora eorum glorificari. Respondendū est ei quia largitas creatoris nō intēdit ad calculos meritorum humanorū immo largitur dona sua iuxta magnificentiam glorie sue: et quemadmodū alibi didicisti quia totos licet ignorātes et anima et corpe puulos sacrat atque sanctificat sic et itegre tempe suo glorificabit eos. Reuertar aūt vt respondeam ei de ratiocinatione vbi iam in parte respondi et dicam quia non omnia que possibilia sūt esse indigent ipso esse ea scilicet indigentia propter quam conueniat largitati creatoris dare eis illō. Jam enim patefactū est tibi quia nō minus bonū est vita pennis vnius hominis in aliqua quantitate bonitatis naturalis siue etiam gratie generatiōibus infinitorum quorumuis vniuscuiusque vita inequali quātitate bonitatis sic centum annorum. Quare necesse est vt vita vnius gloriosa tanto maius bonum sit infinitis vitis centenariis quanto vita gloriosa vita quacunque psenti hoc est siue nature siue gratie pstantior. Et vnus homo gloriosus siue glorificatus infinitis huiusmodi hominibus icomparabiliter etiam in ifinitum maius bonum. Quare potius eligēdus fuit creatori et faciendū quam extendēda generatio hominum in ifinitū et vita eorum per successiōes imppetuum ppagāde. Magis igitur conueniens fuit largitati creatoris hoc bonum facere in ifinitū maius quam illō in ifinitum minus. Dico isuper conueniens esse sapiētie et bonitati creatoris illō minus dimittere propter hoc si isti pstaret impedimētum. Quia igitur nec ifiniti glorificari possunt homies nec esse simul multos tamen glorificari necesse est. vt quod phibet ifinitas et quod mala merita aliorum aliceque cause quas audies in sequētibus bonū glorificatiōis cuius tota multitudo hominū nō est receptibilis de diuina largitate et in parte saltē aliqua suppleatur. Quod si interrogauerit aliqis cum omnipotentie creatoris possibile sit oēs glorificari quid arctat vel angustat magnificentiam largitatis ipsius iam tibi multotiens multis modis responsum est super hoc. Reminiscere igitur quia naturalis corruptio et acquisita per vitia et peccata licet in nullo obsistere possint diuine potentie facilit tamen vt diuina iustitia partim hoc prohibeat fieri partim autem diuina voluntas est vt hoc non fiat. Cuius sicut nulla causa est nec in ea aut circa eā propter quid inquirēdum. Alias etiam responsiones super hoc audiuisti in capitulo de perpetuitate suppliciorum infernalium

Decor alarum

Largitas creatoris quanta.

Obiectio.

vbi etiam audiuisti q2 questio huiusmodi ē quemadmodum illa qua queritur ꝓpter quid luna nō habet splēdorem equalem splendori solis ⁊ quare non oēs stelle eiusdē claritatis. Silr̄ ⁊ ei qua querit̄ propter quid nō oēs homines sunt reges aut pn̄cipes terre nitalis ē ⁊ illa qua querit̄ quare non oēs lapides p̄ciosi similes sunt et ille questiōēs quibus queritur. Cur nō oēs lapides carbunculi sūt vl' smaragdi. Scito aūt q2 vulgaribus hominibus atq3 simplicib⁹ non leuia argumēta sunt scriptura resurrectiōis corporum qui sumunt̄ ex compationibus ipsorū corporum vl' ad homines vl' ad animalia aliqua. Si enim corpa partes hominum sunt. Si sole anime glorificabunt̄ dimidij homines remunerabuntur. Tu vero vides q̄ ridiculosum sit suum vel fautorem remūerare dimidium. Si vo domus animaꝝ sunt ipa corpora. Domus inq̄ naturales earum sūt. Conueniēs est bonitati largitatiq3 creatoris vt dum extra ipsa sunt suo tempore reficiant̄ eis at q3 reparent̄ immo preparent̄ eis ⁊ decorent̄ ⁊ ornent̄ pro congruentia glorie illi⁹ quā adepture sit. Eodemmodo si vestes animarum sunt vestes inq̄ naturales denudatio earum indubitant̄ pars miserie ē ꝓpter qđ necesse ē vt reddant̄ eis vestes huiusmodi non in vetustate ⁊ scissuris vilitate q3 sarcita i quibus modo sūt hoc ē quā in vita ista habuerūt s3 in gloria ⁊ decore q̄ felicitati future deseruiat ⁊ concordet. Silr̄ ⁊ ex comparationib⁹ regni illius ⁊ glorie ad ipos homines vl' animas ipsorum conuenientia vulgaribus hominib⁹ atq3 simplicib⁹ sumunt̄ argumēta. Indecens enim ⁊ illiberale modis omnibus est ⁊ inaudite hactenus rusticitatis vt aliquis diues in hospicio suo siue in domum suam nolit recipere hospitem quē diligit nisi dimidium aut nisi nudum. Est enim gloria illa celestis dom⁹ gloriose habitatiōis beatificandoꝝ hominum ⁊ animaꝝ. ⁊ sic palatium regis regū in qua domo habitat ⁊ manet creator benedictus tanq̄ paterfamilias cuius cum eo p̄clara familia. Militia scilicet milium sāctorum angeloꝝ ⁊ beatarum animarū q̄ iam tibi pietatis sue dignatione ⁊ recepte sunt iuxta fidem ⁊ doctrinam christianoꝝ. Ibi sedet velut i palatio ⁊ solio glorie sue velut rex vniuersitatis dn̄ationis cuius magnificētiam nec attigit estimatio neq3 cogitat⁹. An aūt ⁊ alie substātie ibi sint quas arabes ⁊ greci philosophi intelligentias vocant audies loco suo. Ex compationib⁹ igr̄ q̄ sūt dom⁹ ad hospitem siue palatiū ad eundem ex liberalitate atq3 largitate creatoris q̄s necesse ē in vltimitate pfectiōis impossibile ē vt corpa hoim si ptes ho im sunt excludat omnino a domo sua vel hospitio siue palatio. Similiter si vestes animaꝝ sūt. Eodemmodo si corpora humana velut equi animarum sunt nō patiet̄ ea excludi a domo sua vl' palatio. magnificentia largitatis creatoris sublimis: hoc enim neq3 apđ nos neq3 apud liberales hospites pmittit fieri id modicum qđ apud eos ē liberalitatis ⁊ largitatis. Quātofortī⁹ igr̄ non patiet̄ istam illiberalitatē fōs ille abyssalis ac redundātissime largitatis. Habet autē ⁊ gens xp̄ianorum argumētum nō solum fortissimum ad astruendam resurrectionem bonorum sed etiam auditu iocundissimam ex resurrectione filij dei quem credunt ineffabili largitate pietatis ⁊ gratie sue p salute hominum factum hominem ⁊ etiā morte suscepti corporis mortuū hmōiem. gloriosa resurrectio per testes ⁊ multotiens apud eos claruit ita q̄ etiam a quingentis simul testibus vis⁹ est vna hora post mortem suam. Quia igit̄ apud eundem ⁊ iustissimū iudicem equalium meritorum equa sint p̄mia et similium similia. omnium aūt veroꝝ ⁊ bonorum christianoꝝ merita similia sūt meritis illi⁹ secundū q̄ homo fuit. Omnes eni vi ⁊ boni xp̄iani in eo q̄ tales sunt imitatores illi⁹ sūt. Quare omnium talium merita apđ deum patrem iustissimū iudicem meritoꝝ et datorem largissimum ōmloꝝ simile premium non dico equale obtinebūt. Similitudo eni est i meritis christi ⁊ suorum nullaten⁹ autem equalitas. Simile igr̄ gloriosam resurrectionem et qua christ⁹ obtinuit necesse est omnes obtinere ⁊ oēs suos et ei similiter eē glorificandos nō dico equalem vel equaliter propt̄ predictam causam. Qđ si dixerit quis q2 ratiocinatio ista nō probat nisi resurrectionem bonorum ⁊ verorum xp̄ianorum ⁊ quia vniuersalem resurrectionē non ꝓbat hoc est vniuersorum veꝝ indubitant̄ dicit. De paruulis vo sanctificatis et in hmōi sanctitate decedentibus nō est dubium quin similes sint christo in gratia: ⁊ propter hoc et necessitate similes ei futuri sūt in gloria. De meritis autem nihil pertinet ad eos in etate illa. Merita autem intelligo hic obsequia operum creatori placitorum ad que manifestum est paruulos in etate paruula ipotētes eē. De malis vo ⁊ peruersis hominib⁹ atq3 mandatis creatoris rebellibus. Ex precedentibus apparere tibi potest quia necesse ē eos resurrecturos eē i corporib⁹ vt satisfiat diuine iustitie hoc ē vt quemadmodum male et culpabiliter se habuerunt in vita ista tam iterius q̄ exterius. Sic ⁊ vtrūq3 i iustitiam creatoris retribuatur eisdem retributione inq̄ peccatis ⁊ vitiis debitē te. Hec aūt retributio ē pena tam spiritualis q̄ corporalis. Qualiter aūt corpora eorum ⁊ ignem eternum ⁊ alia tormenta corporalia que eos expectāt sustineant dicet̄ in sequentibus cum gloria corpoꝝ humanorum tibi fuerit declarata videl3 stabilita in esse suo ⁊ in qualitatibus suis. Debes aūt scire quia cām efficientem ⁊ radicem p se resurrectionis corpoꝝ nostrorum in natura nostra siue de natura: ⁊ etiam naturam nostram esse impossibile est. Et hoc breui ⁊ leui cōsideratione tibi patefiet. Neq3 eni anime humane possibile est reformare corpus suū aut reparare cū per mortem dissolutum aut putrefactum seu in pulverem redactum fuerit. Corpori vero sic se habenti multo minus cum tunc non sit. Ambobus aūt simul cum alterū non est certū est nihil esse possibile: nihil autem amplius est in natura humana. Quare omnino nature humane impossibile est p modum factionis resuscitatio corporū nostrorum. ¶ Amp. Manifestum est tibi q̄ anima humana nec retinere se potest: nec etiam remanere in corpore suo circa morbū vel egritudinem mortalē nec defendere ipsum a morte vel vulneribus aut egritudinibus vel aliis causis mortis vniuersaliter. Multo igitur fortius nec potest eripere de morte cum iam mortuum fuerit similiter nec reintegrare nec reformare. Si vero dixerit quis q̄ in natura seu virtute celorum ē potentia ista resuscitandi ⁊ repandi corpora nostra post mortē ipsor. ¶ Manifestū est hoc multipl'r esse falsum q2 nec vtus ea gn̄andi in eis est imo i parētib⁹. Preterea null⁹ hmōi effect⁹ adhuc ex celis vl' stellis appuit: neq3 ei adhuc auditū est ab illis vel vnū hoiem generatum aut a mortuis suscitatum. Dico igit̄ q2 resurrectio corporum atq3 reformatio siue repatio eoꝝ opa

Glorificatō corporum.

Similia.

Gl'ia celest.

Resurrectō christi.

Boni xp̄iani.

Paruuli sanctificati.

Resurrectō humane nisi possibilis.

Resurrectō ex potentia celorum nō ē.

tio est solius sublimis ꝛ benedicti creatoris. Neqꝫ enim dicere possunt ꝙ generatio seu formatio primi hominis ex celis vel stellis fuerit. Quomodo enim si in eis eēt virt⁹ huiusmodi operationum vel vnū solum vl' tā paucos genuisset. Quomō etiam tamdiu postmodum a tām nobili ope destituisset. ¶ Manifestum igr̄ est ex omnibus his quia omnipotenti bonitati creatoris solius est virtus vel potentia resurrectionis seu generationis corpoꝝ humanorum ꝛ propter hoc apud ipsam querenda ē causa et probatio seu declaratio ipsi⁹. Dico igitur quia sicut sepe audiuisti per me quia bonitas ꝛ virt⁹ creatoris nō operatur per modum nature q̄ modus est seruientis atꝙ seruilis. sed eius operatio est ꝑ electionem liberrimam ꝛ beneplacitum voluntatis quam vl' cogi vel impediri impossibile est que nec suadetur nec inducitur a foris. Cōsilio igitur sapientie sue ad qḋ ipossibile ē vel ignorantiam vel errorem attingere de purissima bonitate sua facere q̄ facit ꝛ quando ꝛ quomodo facit. Silr̄ ꝛ non facere q̄ nō facit. Necesse igr̄ est ipsam eligere eū facere q̄ melius ē facere ꝙ non facere. Silr̄ ꝛ de temporib⁹ ꝛ modis se habet. Quare necesse ē ipsum ꝛ optima et optime facere iuxta qḋ decet ipsum ꝛ secundum qḋ res ipe receptibiles sunt ꝛ eis ipsis expedit seu vtile est neqꝫ etiam sapiētis hominis ꝛ boni ē vel minus bona vel minus benefacere cū optima ꝛ optime facere equali facilitate possibile sit. Quia igitur in toto genere humano optimum ē glorificatio de qua non dubitat qui creatoris bonitatem deceat ꝛ quin homines illius id est glorificationis receptibiles sint: necesse est bonitatē creatoris in genere humano tempore suo optimum istū efficere vel sm̄ ptē vel scḋm totū ꝛ qm̄ sm̄ totū n̄ est possibile iustitia creatoꝝ partim ꝑpter mala merito hominum obsistēte partim mero ꝛ beneplacito sua ꝛ iuditio nobis occulto necesse ē vt in pte tantū generis humani bonum istḋ pstantissimum operet. Qḋ si quis dixerit homines nec sm̄ vniuersum suū esse receptibiles huiusmodi glorie nec secundum animas scꝫ nec secundum corpora vel saltem non secundum opera. Dico qꝛ huiusmodi sermo errone⁹ est ꝛ impossibilis ꝛ hominis ignorātis nobilitatem nature humane. Dico igitur qꝛ anima humana susceptibilis ē omnium scientiarum philosophicarū naturaliter. Si enim alique anime impedite sunt passionibus corpoꝝ suoꝝ vt moriones vel defectus sensuum vt qui ceci ꝛ surdi nascunt: vel alias occasionali hoc ex accidēti ē ꝛ aduentitium ꝛ innaturale aīab⁹. De aliis vō animabus quibus passiones huiusmodi siue occasiones impedimenta doctrine ꝛ discipline non prestant non est dubium quin capaces seu receptibiles sint omnium philosophicarum scientiaꝝ. Receptibiles etiam sunt quedam prophetici splendoris ꝛ ꝑpter hoc necesse ē etiam ꝙ omnes. Cum receptibilitas naturalis in omnibus animabus humanis quemadmodum ꝛ generaliter omnia naturalia vni⁹ indiuiduoꝝ cuiuscunqꝫ speciei ex necessitate naturaliter inueniantur in vnoquoqꝫ alioꝝ īdiuiduorum eiusdem. ¶ Amp. In prophetico hmōi splēdore non stāt naturali fictione ꝛ prohibitione qua ꝓhibeantur a sublimiori ꝛ nobiliori claritate. ¶ Amp. Apparet ex magicis operibus maxime que sunt diuinationum ꝙ maioris aut nobilioris claritatis susceptibiles sunt ꝙ sit cognitio naturalis. Claritas ei illa qua diuinant preterita vel futura ꝛ etiam vidēt presentia abscondita maior est omni cognitione naturali ꝙ habeant vl' habere possunt anime nostre in corporibus. Naturaliter em̄ alia videre nō possunt anime humane. Si igitur huiusmodi claritas ꝛ illuminatio ē eis ex piunctione demonum. tāꝙ ex applicatione luminis qꝛ reuera ꝛ ipi lumina quedam sūt ex maioris luminis maiori applicatiōe magis eas illuminari necesse ē. Cū maioris luminis intellectū non obtenebret vl' obscuret immo cōfortet magis et illuminet. Licet aliter in sensibus se habeat qḋ ꝛ dixit Aristotel. ꝓpter qḋ dixit quia extrema corrūpūt sensum sicut vehemētia solaris luminis vl' obfuscat vel obtenebrat visum nostrū. Quia igit cōiungibilis ē anima humana luci ꝑme ac purissime q̄ est creator benedictus: necesse ē vt ex eius coniunctione vel applicatione tanto amplius tātoqꝫ sublimi⁹ illuminetur anima humana quātō ipa lux ꝑma aliis luminibus hoc ē sanctis angelis atqꝫ demonibus est clarior seu luminosior. Necesse ē etiam eam confortari secundum vim intellectiuā ꝛ delectari in ea delectatione que merito beatitudo nominetur. Qḋ si dixerit quis quia anima humana nō est sic cōiungibilis destrues errorē istum multipliciter. Primum quia non ē dubitatū apud intelligentes virtutem intellectiuam creatam esse ad intellectum seu visionem spiritualem prime lucis ꝛ non ad quemcunqꝫ intellectū vl' visionem ipsius sed ad nobilissimam atqꝫ ꝑfectissimam. Hec autem ē coniunctio ad ipsam ꝛ applicatio sine medio: frustra igr̄ creata eēt si ista perfectio non esset ei possibilis. ¶ Amplius. Non ē coniungibilis ad alia nisi ꝑpter illam ergo magis illi. ¶ Amplius. Unaqueqꝫ virtus ꝛ vnaqueqꝫ potentia ꝓpt optimum suum actū nobilissimamqꝫ perfectionem suam creata ē. Alie enim perfectiones propter optimam ac nobilissimam ꝑfectionem sunt. Quia igitur optimi cognoscibilis optima cognitio ꝛ nobilissimi nobilissima optima ac nobilissima perfectio ē virtutis intellectiue ē talis cognitio creatoris optima autem cognitiō datoris ē illa quam pdixi. ¶ Ampli⁹. Manifestum ē quia localis distantia nec est nec esse potest inter creatorem ꝛ animam humanam distantiam igr̄ spiritualem solaꝫ inter eos ē possibile est. Hec autem non potest intelligi nisi altero duoꝝ modorum vel trium. Primum dissimilitudine ꝛ hec est malitie que dissimulat animas nr̄as a creatore qui bonus est in vltimitate bonitatis ꝛ hec est que per se ꝛ directe prohibet sentiri suauitatem ipsius. Quemadmodum contraria dispositio i pallato corporis sētiri ꝓhibet dulcedinem vel aliam suauitatē cibi. Secundo vō tāꝙ distātiā spiritualem facit aliud apprehensum cum via non fuerit ad apphendēdum creatorem. Hoc autem ē cū fuerit apphensum vt res. Reminisci nāqꝫ debes sermonis quē dixit Aristotel' qꝛ imago leōis apphendit qn̄qꝫ vt res ꝛ qn̄qꝫ vt signū ꝛ cum apphenditur vt res stat in ea ꝛ figit apprehēsio ꝛ non peruenit ad leonem. Cū apphendit vt signū non stat in ea apphensio sꝫ transit ad leonē ꝛ apphēditur per ipam leo. Uides igr̄ qꝛ vnomō imago leonis est īterpositum int' apphendētē ꝛ leonem ꝛ tanꝙ obex vigens in seipso apprehensionem ꝛ ꝓhibēs eā transire ad leonem. Alio vō modo velut via non solummodo transitū pbēs apphensiōi leonis sed etiam trāsferēs siue transuehēs apphensionem in leonem. Et iuxta istos duos modos currit res in omnibus creaturis ꝛ creatore: quoniā quelibet creatura ꝛ res

Nā seruiliť opatur.

Uie rōalis capacitas.

Opa magica.

Illumiātiō aie rōalis.

Uirtutes ꝛ potētie aie ad quid.

Uia qmō distat a deo.

Nota.

Immersio anime.

est in se ⁊ via ad apphensionem creatoris ⁊ signū est
ipsius intelligentibꝰ. Tertio immersio ⁊ incrassatio
quedam aiarum distantia ē prohibens perventionē
luminis ⁊ irradiatiōis ab ipso super illas. nec mirū
cum illuminationē intellectꝰ q̄ debet esse per sensus
a pte corporis etiam prohibeat et incrassatio ista et
immersio facit homines morbidos et pene brutales.
Cum igr̄ ista tria sublata fuerint ab aiabus nostris
tunc erit possibile descēdere super eas irradiatiōes
q̄ sunt a lumine primo ⁊ etiam a pte sensibiliū vt pre
dixi. Quia igr̄ quedam irradiationes hmōi natura
lit̄ descendūt super quasdam substantias vtꝫ sup an
gelicas. Vñ ⁊ in quadam perfectione sapientie na
turalis creatas illas eē manifestum ē. Quedā vero
cadunt iuxta beneplacitum creatoris etiā post illu
minationem hmōi naturalē ⁊ istis non ē mensura ni
si beneplacitū creatoris qui influit de lumine suo quā
tum vult ⁊ quō vult. Opinati autem sunt quidā quia

Opinio de ꝓphetia.

splendor ꝓpheticus ē sm̄ receptibilitatē nature hoc
est secundum dispositionē animaꝝ super quas descē
dit ⁊ propter hoc pauce sunt anime humane sup q̄s
descendit ⁊ insup nō equaliter neqꝫ vno modo super
ipsas. Uerum ista non sunt indicia certitudinis quo
niam similis diuersitas inuenitur in influentijs illūina
tionum q̄ gratie tantum sunt ⁊ nihil habentes omi
no a pte nature q̄ vel eas augeat vel minuat siue ex
pediat aut impediat. Jam igitur manifestum est tibi
per hoc quia gloria intellectus anime humane ē lon
ge sublimior q̄ gratia prophetie ⁊ q̄ etiam illumi
natio naturalis intellectus angelici. quemadmodū
et beneplacitum creatoris est incomparabiliter sup
omnem receptibilitatem nature ⁊ super omnē limi
tationem ipsius. ⁊ iam scis quia beneplacitum eius
non habet limitationem aliūde sed a seipso. Et limi
tatio ista est in ipso secundum sex potentiam ipsius
⁊ diuitie in vltimitate sint amplitudinis ⁊ copiosita
tis. Sed limitatio ē in muneribus eius siue sint na
ture dona siue gratie ⁊ etiam in penis malorum siue
supplicijs que semper minora sunt q̄ merita eorum

Supabundātia diuitie mie.

requirant. Ea enim est superabūdantia ⁊ diuitie mi
sericordie sue vt mali nunq̄ ab ipso totum qđ meren
tur recipiāt. Aggregata igr̄ ratiocinatione. Dico q̄
decꝫ creatorꝭ bonitatē adducere nām hūanā ad opti
mum vbi ⁊ non obsistit eiꝰ iustitia et concurrit rece
ptibilitas eiusdem ⁊ presertim vbi merita congruūt
vel etiam hoc requirunt. hoc autem in omnibus ele
ctis quos hic p̄illustrat donis gratiarum suarū atqꝫ
virtutum quibus ⁊ dat vt hic secundum beneplicitū

Uis intellectiua ad qđ

suum viuant. ¶ Amplius. Sicut nata est vis intelle
ctiua cognoscere creatorem ⁊ videre veritatem seu
claritatem ipsius. Sic nata ē vis affectiua seu desi

Uis affectiua ad qđ.

deratiua superior ⁊ nobilis sentire bonitatem ipsiꝰ
Quare vtraqꝫ vel ducenda ē ad hunc suum finē no
bilem iuxta modum quem predixi tibi. ¶ Amplius.
Sicut illa nata est illuminari seu perfici luminosis
sima veritate creatoris: sic ista iocundari seu beatifi
cari suauitate bonitatis ipsius: ⁊ nemo intelligens
ignorat quin intellectus pricipalit̄ atqꝫ finalit̄ ad lu
men prime veritatis intuendum creatꝰ sit et qui ipa
lumen eius sit ⁊ suum proprium ⁊ principale visibi
le ipsiꝰ. Sic ⁊ prima bonitas suum desiderabile ⁊ vt
ita dicatur suum sēsibile virtutis nostre affectiue no
bilis. Huiusmodi autem indicium certissimum ē q̄
neutra vel impletur vl̄ perficitur vel etiam quiescit
citra ipsum. Si enim creatori placeret omnia alia
clarissime ostendere virtuti nostre intellectiue seipso
aut eidem abscōdito nemo dubitare pōt quin adhuc
⁊ vacua ⁊ imperfecta remaneret nec reputaret se de
q̄ cognoscere vel videre ignorato vel non viso crea
tore. sic se habet ⁊ de virtute nr̄a desideratiua quam
dixi: quia si possibile esset et haurire omnes suauita
tes que preter illam sunt adhuc se vacuam sentiret ⁊
prime bonitatis suauitatē esuriret atqꝫ sitiret. Cor

Corpales delitie.

porales quidem delitias fastidiret hoc enim est eaꝝ
proprium ⁊ naturale vt ipa sua habundantia fasti

Spūales delitie.

dium sui generent. Spirituales vero famem sui siue
sitim sua ipsa habundantia vehementiorem prouo
cant ⁊ inflāmant ⁊ propter hoc impossibile ē eis ali
quem satiari circa fontem ipsum earum qui ē indu
bitanter bonitas creatoris. ⁊ inde promittit̄ eis sa
tietas p prophetas hebreorū quorum vnus dixit ad
ipsum creatorem loquēs. Satiabor cum apparue
rit gloria tua. Et alibi. Torrente voluptatis tue p
tabis eos: ⁊ inebriabunt̄ ab vbertate domꝰ tue. Phi
losophia vero prophete christianorum dicit q̄ dedu
cet eos ad vite fontes aquarum. Manifestum igr̄ ē

Coniūctio ad deū felicitas.

per hoc q̄ cōiunctio hec siue approximatio ad crea
torem felicitas est ⁊ gloria: ⁊ iterum plenitudo atqꝫ
satietas ⁊ perfectio earum. ¶ Amp si circa sisterent
vt non ex ipso fonte luminis hoc ē ex ipsa prima ac
luminosissima veritate haurirēt ⁊ ore vt ita dicatur
pleno biberent cognitionem siue scientiā ad quam
nate vel create sunt anime humane non solum impfe
cte sꝫ misere remanerent. cruciatuqꝫ vehemēti famꝭ
⁊ sitis spiritualis torquerent̄. Hoc aūt appet euidēt
in virꝭ sāctissis de quibꝰ apō te nō ē dubitatō qn plꝰ
descendat super animas eorum et de lumine prime
veritatis ⁊ de suauitate prime bonitatis q̄ sup ali
os quoscunqꝫ. Certum etiam est tibi quia quāto san
ctiores sunt tanto magꝭ esuriunt ⁊ sitiunt p̄dicta duo
bona videlicet lumen prime veritatis ⁊ suauitatem
prime bonitatis: ⁊ ꝓpter hoc magis affliguntur fa
me ⁊ siti huiusmodi ⁊ hoc sentiebat idem ꝓpheta he
breorum qui dicebat. Quemadmoduꝫ desiderat cer
uus ad fontes aquarum ita desiderat anima mea ad
te deus. Et iterum. Sitiuit anima mea ad deum fon
tem viuum. ⁊ alibi. Anima mea sicut terra sine aqua
tibi. Jn ipso igitur creatore ⁊ ex ipso immediate est
quies omnium desideriorum ⁊ plenitudo. ¶ Ampli

Quies oīs desiderij in deo.

us. Cum hanc virtutem ⁊ largitatem dedit deus sub
stantijs multis naturalibus vt applicatione sua seu
contactu assimilent sibi receptibilia virtutum suarū
⁊ actionum per modum receptibilitatis earum sicut
apparet in igne qui ferrū eousqꝫ sibi assimilat vt nō
solum ignitum: sed ignis etiā nominetur sicut ⁊ om
nis facies speculum quod ei obiectum fuerit si mun
dum tersumqꝫ fuerit ipsum sibi expressissime assimi
lat similitudinem suam expressissimam eidem impri
mens. Sic i odoribus ⁊ in saporibus ⁊ alijs innume
rabilibus se habeat. Quanto fortius igitur largitas
⁊ virtus creatoris: quas manifestum est esse in vlti
mitate copiositatis ac redundantie eousqꝫ assimila
bit sibi animas humanas vltimata illa approxima
tione sibi coniunctissima vt non solum deificate sint:
sed etiam dee ⁊ dij ⁊ sint ⁊ veraciter nominent̄: ⁊ hoc

Poete q̄s deos fieri putabant.

indubitant̄ aliquo modo somniauit antiquitas: sicut
appet ex philosophoꝝ antiquoꝝ sermonibus: ⁊ etiā
poetaꝝ. Et deos gn̄aliter noīabant viros magnifi
cos ⁊ strenuos vt herculem omnesqꝫ illos qui secun
dum opinionem suam laudabiliter ⁊ strenue in hac

vita se habuerant translatos vel transferendos opi
nabantur et deos eos fieri seu deificari credebant.
Mox exemplum apparet quia et saturnum et iouem
et mercurium et appollinem et multos alios quos deus
putabant et vt deos colebant homines aut mulieres
fuisse et historicis narrationibus certum est. Aliquis etiam
ex prophetis hebreorum ex persona creatoris deos vocat
aliquos de gente illa. Ego inquit dixi dij estis. Et ite
rum ex persona sua. Deus stetit in synagoga deorum in
medio autem deos diiudicat. Mox si ex tam modica
appropinquatione ad creatorem quanta videlicet erat
hominibus illis in vita ista quanto fortius ex illa futu
ra que incompabiliter maior erit dij congruentius po
tuerunt nominari? ¶ Amplius. Cum incompabiliter maior
sit influentia ex largitate et gratia creatoris que est post
influentiam et largitionem donorum naturalium hic in ho
minibus seu in animabus humanis. Multofortius igitur ma
Gratia. ior erit influentia futura omni influentia nature quod et
ipsa nomina ostendunt. Presens enim influentia huiusmodi
Gloria. gratia nominatur. Futura vero que deo dilectis anima
bus promittitur vocatur gloria communiter et vsu com
munissimo. Nemo autem intelligens dixit ad hoc com
parabilem esse gratiam glorie. Hoc autem inde ma
nifestum est quoniam nec stillam glorie sustinere potest
vite presentis infirmitas. Sustinet autem gratiam prophetie
que maxima inter gratias esse videtur. de hoc autem me
lius doceberis in sequentibus vbi de ipsa essentia in ve
ritate glorie inquiram inquisitione perscrutata si deus
voluerit. ¶ Amplius. Si tante sunt influentie donorum et gra
tiarum creatoris in eos quorum nulla sunt ad hoc me
rita nulla precesserunt ei obsequia quante erunt in eos
in quibus inueniuntur et digna merita et placita crea
tori precessisse seruitia presertim cum non ipse intendat
ad calculos meritorum: sed magis attendat quid deceat
magnificentiam largitatis sue quam quid debeatur me
ritis seruientium suorum: et propter hoc non videtur fi
nitum id quod addit supra condigna premia meritorum
tunc enim vacare videtur ad calculos si finitum esset
vel comparabile ei quod reddit ex iustitia id quod sup
addit ex sue superabundantia largitatis. ¶ Amplius.
Si inimicos etiam qui quantum in eis est malis me
ritis suis non solum restringunt: sed etiam penitus e
pellunt diuitias largitatis ipsius quante erunt influ
entie bonitatis et munificentie ipsius in amicos et ser
uitores suos? ¶ Amplius. Si pulchritudines bonita
tes atque suauitates sensibilium ita rapiunt in se ani
mas humanas nec solum rapiunt sed etiam vniunt
tanta vnione amoris quanta apparet in passionibus
et compassionibus: passionibus inquam dictorum sensi
Amor et bilium et compassionibus animarum humanarum ad
vnio. illa quid factura est pulchritudo creatoris et bonitas
atque suauitas quas nec attingit admiratio nec esti
matio nec etiam cogitatus. sicut igitur amoris isto
rum ad amorem qui tunc erit creatoris nulla est com
paratio: sic neque vnionis predicte ad vnionem erit bea
tarum animarum ad creatorem. Differt autem quoniam
amor huiusmodi et vnio animarum nostrarum ad sensibilia
ebrietas est imino insania: captiuitas insuper et obce
catio earum. Illa vero illuminatio est animarum no
strarum et sapientia perfectionis vltime libertas si
Adamantis mul atque felicitas in vltimitate elongationis a mise
natura. ria et sanitas ad quam nec lesio nec aliquid attingit
contrariorum vllo modorum. ¶ Amplius. Cum ada
mas ferrum attrahat tantaque velocitate rapiat il
lud ad se et coniungat sibi a proximo quod non est ni

si quodam occulto amore naturali quid faciant pul
chritudo et bonitas creatoris cum innotuerint ani
mabus nostris et hoc absque velamine interposito. ¶ Am
plius. Ex propositione. Cum pulchritudo et bonitas crea
toris super omnem mensuram et comparationem ma
iores sint pulchritudine et bonitate quorumcunque alio
rum siue sint sensibilia siue insensibilia. Anime vero no
stre cum equaliter vtraque eis innotuerint et libere atque
munde fuerint a peruersitate corruptionis de qua se
pe audiuisti necessario trahuntur ab eis proportionali
ter causis hoc est secundum proportionem quam habent inter
cem predicta trahentia. Quia igitur trahentium ad
trahentia nulla est comparatio hoc est pulchritudinis
et bonitatis creatoris ad alias quascunque non erit com
paratio amoris et attractionis pulchritudinis et bo
nitatis creatoris ad amorem et attractum aliarum. Qua
re super mensuram et comparationem erit amor pulchri
tudinis et bonitatis creatoris ad amores attractus
aliorum et propter hoc nullus erit tunc talis amor aut at
tractus quantus ad alias pulchritudines et bonita
tes. Ex quo manifestum est paradisum carnalem in al
tera vita impossibilem esse. Sic enim quoniam ad mo Paradisus carnalis non est in alio mundo
dicum valde trahuntur anime nostre a pulchritudine et
bonitate creatoris et hoc est quoniam ad modicum eis
innotescunt trahunturetiam ab alijs pulchritudini
bus et bonitatibus. Qua de causa in pugna magna
sunt hic anime multe. Cum autem inualescit etiam
hoc in hac vita notitia pulchritudinis et bonitatis crea
toris extinguitur amor aliarum amor inquam qualem dixi.
Quanto fortius igitur cum plene innotuerit hoc autem
est quemadmodum si imaginaueris mobile aliquod
quod trahatur duabus virtutibus in partes contrarias exem
pli gratia nominetur mobile huiusmodi c. et virtus mouens
ipsum in sursum nominetur a. virtus vero trahens illud
in deorsum nominetur b. ¶ Manifestum est tibi quia
si a. fortitudine preualuerit b. trahet in partem suam hoc
est in sursum ipsum b. Quare si in infinitum preua
luerit totaliter trahet ipsum in partem suam hoc est
in sursum. Quia vero impossibile est aliquid moueri
simul contrarijs motibus et hoc totaliter. ¶ Manifestum
est nullum esse motum ipsius c. tunc ad partem b. Et Amor.
quoniam motus animarum nostrarum desideria sunt. Amor
vero virtus est et radix huiusmodi motuum spiritualium. Ma
nifestum est in altera animabus sic raptis et attractis
amore pulchritudinis et bonitate creatoris nullum esse
motum contrarium hoc est desiderium vel etiam amo
rem ad sensibiles pulchritudines et bonitates et quo
niam in non amatis et non desideratis impossibile est
delectationem esse in sensibilibus pulchritudinibus
et bonitatibus delectationem in quam qualem ibi som
niat et delirat vulgus sarracenorum. Non enim ve
risimile est philosophos gentis illius in parte ista tam
erronee sentire. Delectationem multiplicem esse fu
turam animabus seu hominibus glorificatis ex crea
turis que tunc erunt: et etiam ex his quecunque esse de
fierint manifestum tibi fiet in sequentibus bonitatis.
Uerum huiusmodi delectatio erit ex amore prime
pulchritudinis atque bonitatis: et propter hoc nullo
modo ei contraria vel repugnans neque impediens
vllo modorum eam delectationem que erit in pulchri
tudine et bonitate creatoris. ¶ Amplius. Imagina
te mundum diuinum seu seculum altius quod et pa
triam et ciuitatem deo dilectorum et ab eo electorum Paradisus.
hominibus theologi christianorum vocant et imagina
te in eo duos populos alterum sanctorum angelo

rum: alterum sanctorum ⁊ glorificatorum hominum
Imaginare etiam infernum velut carcerem ⁊ locum
tormentoꝝ vbi in malos ⁊ creatoris voluntati rebel
les vindicanẗ per iustitiam creatoris iniurie ⁊ contu
melie quas ⁊ creatori ⁊ hominibus dum in hac vita
viuerent irrogarũt: imaginare etiam locum aliũ ni
hil habẽtem hmõi tormentoꝝ et ibi positos paruu-
Limb⁹ paruulorum. los qui nature corruptione originale peccatũ aliqꝺ
addiderũt nec contra eã mundationis remedium p-
ceperũt. Dico igr̃ quia omnis generis homines sũt
sic in statu cõuenientissimo eis ac decentissimo. Decet
eñ modis omnibus creatorẽ famulos ac ministros
eẽ cum eo ⁊ iuxta eum quatenus hoc phas ⁊ possibi
le ẽ. Nihil enim indecenti⁹ regi inclyto atqꝫ magnifi
co q̃ solitudo ⁊ paucitas militie atqꝫ familie. Nihil
decẽtius glorie ipsi⁹ q̃ multitudo militie dico indu-
te ⁊ ornate atqꝫ decorate ꝓut decet regalem magnifi
centiam. Quia igr̃ iste stat⁹ sic se habet ⁊ huiusmo-
di ẽ tam in hominib⁹ q̃ in aliis substantiis nobilib⁹
qui ⁊ creatoris militia ⁊ eiusdem familia digni vo-
cari sunt vel erũt. Dico qꝛ iste status congruentissi-
Decorum. mus ẽ glorie creatoris. Decoꝝ autem est qꝺ decet et
propť hoc maxime decorum qꝺ maxime decet. Nihil
autem magis decet creatorẽ q̃ ꝙ maxime decorum
est maxime iuxta eum atqꝫ in domo siue in aula siue
in palatio suo. Quare sic se habere magnificentissi-
mã domum ipi⁹ et ꝑclarissimaꝫ aulam nobilissimã-
qꝫ militiam eiusdem tpe suo necesse est. Qꝛ si dixe-
rit quis qꝛ nõ est conueniens vt homines simul ⁊ sub
stantie spirituales in vna scꝫ domo vľ palatio habi-
tant cum hoies corporei illo ꝺo in corpe ⁊ incorpa-
les sint. Respondendũ ẽ ei qꝛ multo ampli⁹ inconue-
niẽs videri debet eidem ꝙ anime hũane cum corpo-
ribus habitẽt cum inter ipas ⁊ corpa sua lõge sit ma
ior differentia naturaꝝ. homines enim et si corporei
sint secundũ partem ẽ hoc partem dico inferiorem ⁊
ignobiliorẽ. Incorpi aũt sm̃ partem ꝑcipuam predi
ctisqꝫ substantiis in statu illo glorie simillimã. Cõue
nientius autem est vt corpa hũana sequanẗ animas
suas ⁊ trahanẗ ab eis ĩ sublime seculi altioris q̃ tũc
ipe trahanẗ ab eis in locum inferiorẽ ⁊ habitationi
earum minime congruẽtem. Dico etiam qꝛ sermo iste
hominis ẽ ignorantis gloriam corporum glorifica-
torũ. Si eñ sciuisset ꝙ valde similis ẽ nature spiri-
tuali sicut tibi patefiet in sequẽtib⁹ nullaten⁹ hoc di
xisset. Dico etiam quia sermo ꝓpheticus quo creator di
citus ẽ rex glorie nõ hꝫ dubitationẽ sue veritatis apꝺ
Rex glorie. intelligẽtes. Nõ põt aũt intelligi recti⁹ rex glorie q̃
vno istorum modorum videlicet vel vt intelligatur
regnum eius gloria ⁊ quia precipua pars regni ciui
tas est in qua sedes est ⁊ solium ipsius quare illa to
ta gloria est ⁊ omnes inhabitantes in ea gloriosi seu
Ciuitas glorie. glorificati. Et ciuitas illa merito ciuitas glorie ha-
benda est ⁊ dicenda ⁊ quoniam gloria pfectio est sicut
alibi didicisti impossibile ẽ in ciuitate illa glorie ali
quid esse imperfectionis. Alio modo intelligiẗ rex
glorie quomõ diciẗ ⁊ rex iustitie qsi iustissimus quem-
admodum dicitur vas pulchritudis vas pulcherri-
mum: ⁊ quod nihil habet indecentie vel deformitat;
Sic rex glorie rex gloriosissimus quasi cuius regnũ
est in vltimitate glorie ⁊ nihil habẽs glorie repugnãs
seu contrarium: Necesse igitur ẽ regnum ei⁹ totum
ꝙ est vniuersitas hoc est vniuersa series seculorum
sic se habere vt sit in vltimitate pulchritudis secũ
dum omnes partes suas: ⁊ hoc prout congruit ⁊ ex-
pedit vnicuiqꝫ earum tempore suo. Et propter hoc
necesse est vt ⁊ vniuersitas ãgelica ⁊ vniuersitas ho
minum sic vnoquoqꝫ tempore prout decet eam esse
et prout decorum est eam esse in tempore vnoquoqꝫ
⁊ quia decorum ac decentissimum est vt prima ac su
prema habitatio habitatoribus seu ciuibus nobili
tate eiusdem congruentibus impleatur: ꝙ impossi-
bile est fieri nisi ex angelis ⁊ hominibus vtrisqꝫ glo-
rificatis. Nec enim phas est neqꝫ conueniens aliquẽ
esse vestitum nisi gloria: omne enim aliud vestimen- Glorie vestitũ reg; celi.
tum vel operimentum indecens est et regi glorie et
regno glorie. Imperfectum autem vestimentum et
imperfectus ornatus ĩ hominibus est gloria anima
rum necesse igitur est glorificandarum animarũ cor
pora gloria communi cõgruente suo tempe vestiri.
Tertio modo itelligitur rex glorie per appropriatio
nem videlicꝫ cuius solius est et cui tota debetur glo
ria. Quare necesse est omnia suo tempore conuerti
in gloriam ipsius. Non solum igitur anime huma-
ne quatenus eis congruit per glorificationem suam
conuerten de sunt in gloriam ipsius. Sed etiam cor-
pora earum. Quemadmodum igitur anime totum
glorie victure sunt per gloriam quam accepture sũt
ab eo. Sic ⁊ corpa totaliter in gloriã ei⁹ ⁊ obsequm
conuertenda sunt tempore suo ⁊ ꝓpter hoc adeptu-
ram gloriam q̃ illi statum ex officio congruat. ¶ Am
plius. Sicut alibi didicisti. Mors plaga est non so- Mors.
lum innaturalis nature humane sed etiam eousqꝫ cõ
traria vt eam etiam destruat. Huiusmodi autem iu-
dicium certissimum est ꝙ naturaliter horretur ⁊ fu-
gitur ab hoibus. Nihil aũt naturale naturaliter hor
retur ⁊ fugitur. Natura igitur humana naturaliter
nec ad mortẽ tẽdit nec ad illã ducit hoies naturaliť.
Quarẽ mãifestũ ẽ plaga hmõi sanãdam eẽ tpe suo: si
ei ĩ pecude sua siue ĩ grege vľ armẽto nẽo sustineret
plaga mortis siue ẽt mortalitatis si ea auertere pos
set. Multo fortius creator in genere humano ꝙ velut
grex eius est. imo nobilissima amabilissimaqꝫ posses
sio eius non sustinebit plagam mortis quin eam cu-
ret tẽpore suo. ¶ Amp̃. Quis paterfamilias pestes
seu pestilentiam a pecudibus suis si possibile ei fue
rit non depellat? Quis deniqꝫ rex ĩ regno suo que to
tum illud vastent si hoc posset facere nõ auertat. Et
quia manifestum est ꝙ genus humanũ pars ꝑcipua
ac nobilissima est post substantias abstractas ⁊ nobi
les regni creatoris. Necesse igiẗ est bonitatem crea-
toris pestem istam ⁊ vastitatem abigere a regno suo.
Mors igiẗ ⁊ corruptio finem habebũt in genere hu-
mano. Eodem mõ est argumentari ⁊ de ruina dom⁹
quasi eñ domus creatoris est vniuersitas hominum
⁊ aliarũ substantiarum nobiliũ ⁊ ex illis velut duob⁹
parietibus edificata seu ꝯstructa ruit aũt alter paries
totaliter p mortem. Qualiter igiẗ istã ruinam in do
mo sua ppetuo sustinebit cum eaꝫ reedificare possit
atqꝫ statuere stabilitate ppetua quis paterfamilias
ruinam hmõi reparare negligeret ⁊ domũ suam stabi Hoies ⁊ angeli.
lem facere si posset. Qꝛ si dixerit quis quia ruinã q̃
per mortem fit vel corruptionem reparat creator qꝛ
tidie p nouoꝝ hoiꝫ creationem. Debes reminisci ei⁹
ꝙ audisti in precedentibus ⁊ in hoc eodem capitulo
quia reedificatio huiusmodi continuo destruenda cõ
tinueqꝫ ruens non reedificatio est: tantum enim de-
struere q̃tum reedificatur ex altera parte: perinde
est acsi nihil reedificaretur: ad alteram vero partem
questionis non respondet: videlicet qualiter susti-

bet bonitas creatoris tātam ruinositatem tantamq; instabilitatem tam pclari edificij sui. Quis enim paterfamilias ruinam ɔtinuam in sua domo vł edificio sustineret: maxime cum eam euertere preualeret.

¶ Describit elegant᷑ et pie statū ac magnificentiam future perennis glorie: quando scilicet palatium summi regis erit angelis et hominibus glorificatis plenum.

Euertar autē et dicā q̄ creatoris aula siue palatiū cū repletū fuerit substantiis spiritualib⁹ et holbus glorificatis erit šm magnificentiam regni et glorie creatoris erit et šm vltimū decētie et decoris pprij. Quare et ex pte creatori ex pte sua erit šz optimū vltra qḋ nec meli⁹ nec decēti⁹ possibile ē eē. Sic dico et de inferno q̄ nihil magis decet carcerē et locum tormētorum q̄ malefici et iustissi cruciat⁹ eoꝝ. Quare šm imaginationem positā erit infern⁹ šm vltimum decētie et decoris et hoc ex pulchritudine iustitie creatoris que ibi et p magnitudine sua et p rectitudīe lucidissīe apparebit. hoc ē put possibile erit glorificatis oculis tā spiritualibus q̄ corpalib⁹ magnitudinē et pulchritudinem illi⁹ conspicere et videre. Quia vo paruuli qui nihil culpe addiderūt originali corruptiōi nihil pene actuał de iustitia diuina passuri sūt et hoc est quoniam pena actualis non debet᷑ nisi culpe actuali. ¶ Manifestum ē eis non deberi nec decere eos locum alicui⁹ pene actualis. Et quoniam digni gloria non sūt vtpote qui circa originalē culpam remedium qḋ ē gratia sanctificatiōis non receperūt: loc⁹ glorie eos omnino nō decet. Decētissīe igitur collocati sunt šm positam imaginationē in loco qui nec sit pene actuał nec glorie. Qd si dixerit quis q̄ impossibile est hmōi homines fore sine pena actuali ī quocunq; loco sint cum cognoscant se fuisse creatos ad felicitatem et gloriā et non adeptos illā. Dico q̄ sermo hmōi nō est verus. Non enim creati fuerunt ad illam nisi qui electi fuerūt creatoris pdestinatione ad ipsam. Cum igr̄ videant se non eē electos ad illam vident se nihil iuris habere in illa et sibi non deberi illam. Quemadmodum igr̄ vides in multis hominib⁹ q̄ absq; molestia et dolore sustinent se nō esse reges p hoc scꝫ q̄ sciunt sine iīuria sua et cōtumelia hoc esse. sic et isti absq; vlla pena et cruciatu sustinebunt se non obtinere felicitatē et gloriam regni illi⁹ sublimis atq; pclari. Si vo dixerit quis videbūt se potuisse obtinere illam et propter hoc dolebunt q̄ non obtinuerūt et hoc ipsum dissolues per predictū exemplum. Non enim est homo qui naturali possibilitate prohibitus vnq̄ fuerit a regno: sunt tamen innumerabiles qui omnino non dolent pro eo q̄ reges facti non sunt. Non est igitur consequēs vt si aliquis aliqḋ bonum aliqḋ obtinere naturaliter possibilis sit q̄ pp̄ter hoc doleat quia illud non assequitur. Jam igitur manifestum est tibi q̄ secundum positam imaginationem stat⁹ vniuersitatis hoīm et secundum optimum suum et in vltimitate decētie et decoris nec non et in vltimitate sue pulchritudinis et da per ipsum satis fit simul misericordie creatoris et iustitie ipsius atq; nature humane et meritis hominū. Nature quidem humane quia redditur eis sua pfectio naturalis quantum ad vires naturales exteriores quas exercet per corpus. Redditur etiā ei corp⁹ secundum hoc. Redditur inq̄ quale congruit ipsi naturaliter qḋ est dicere immortale sicut alibi didicisti. Nec solum quale cōgruit ei naturaliter sed etiā quale congruit meritis ipsius et statui. Statui quidē glorie congruit corp⁹ gloriosum cuius gloriam ī sequētibus audies. Statui vo eterne miserie cōgruit corpus qḋ eam perpetuo sustinere possit et tale reddit᷑ nature humane in vita futura secundum positā imaginationem. Satis fit etiam šm hoc statui paruulorum qui contra corruptionem seu maculam originalem satisfactiōis remedium nō acceperunt. Hic igr̄ est status p omnia decētissim⁹ et quantum ad gloriā creatoris tam ex pte misericordie ipsius q̄ ex parte iustitie. Similiter et quantum ad salubritatem et vtilitatem nature humane nec non et vltimam eiusdem perfectionem quantum humane nature possibile est cum equitate et iustitia creatoris. Hic igitur statum eliget. immo eligit eternaliter apḋ seipsam sapientia et bonitas creatoris. Quare manifestum est in eo statu ēdū ē finaliter naturam humanā.

Immortalitas corporis glorificati.

¶ Amplius. Quia nullus motus nature frustra ē naturaliter neq; naturali impossibilitate phibitus ab eo siue inq̄ est. Quia igitur appetit⁹ immortalitatis naturalis est: id est naturaliter inditus hominib⁹ quemadmodum fuga mort̄ hoc est timor et horror illius. ¶ Manifestum est immortalitatem que est finis huius appetitus et euasionem ab ipsa morte non ē naturaliter impossibiles hominibus. nec aliud intendo in smone isto nisi q̄ naturalit᷑ possibiles sūt isti duo fines hominibus possibiles quidem per modum receptionis et insuper a natura intenti siue itētati. Nō enī sic intelligo possibilitatem istam quemadmodū dicitur possibilitas vniuscuiusq; hominū essendi vł fiēdi regem. Regalitas quippe non itēditur a natura humana neq; directio nature humane aduenit sed magis ab accidente et indirecte sicut et causa eius que ē voluntas siue electio hominum ad quos pertinet reges eligere vł constituere. Insuper tota intentio nature perficitur et impletur absq; hoc quod aduen[i]at et regalitas seu regia dignitas. Non autem sic se habet immortalitas ad naturam humanam quoniam sine adeptione immortalitatis non perficitur natura neq; intentio eius nec peruenit natura ad finem in quem tendit per duos prenominatos suos mot⁹ videlicet appetitum immortalitatis et fugā mort̄. ¶ Amplius nullus motus naturalis est hominibus in regiam dignitatem vel potestatem: sed magis ex cupiditate et ambitione est desiderium huius potestatis: hominibus autem q̄ rarissimum est ex creatoris dilectione vel hominum ipsorum et hoc est cuꝫ creditur ab his qui potestatem huiusmodi suscipiunt vel deo placere vel hominibus expedire vt ipsi regnent credunt et propter hanc solam causam regnare se sustinent. ¶ Manifestum igitur quia huiusmodi possibilitas non est possibilitas per se et ordinata ad huiusmodi finem. Quare consequens est est quia possibilis est humana natura recipere immortalitatem possibilitate per se et ordinata ad illā et quoniam tendit ad illam naturalib⁹ motibus pluribus suis: quare necesse est vt ad illam perueniat vel totaliter vel in parte q̄ si concesserit quia in parte perueniet ad illam. Jam audisti super hoc alias rationes propter quas impossibile est q̄ in parte etiam non perueniat. ¶ Amplius. Jam alibi audiuisti quia et si contingat speciem aliquā in aliq̄ pte indiu

Decor et pulchritudo diuine iustitie.

Nota.

Nota.

Nota.

duoꝝ suorum ꝑfectione sua vel perfectionibus pri-
uatam eē impossibile tamē ē vt vniuersaliter ꝑuetur
illa vl̄ illis. Similiꝭ impossibile est vniuersaliꝭ et ꝑ-
petuo aliquā speciem remaneret vniuersaliter ꝛ per
petuo in ꝑuatione seu potentialitate sue ꝑfectiōis.
Alioquin frustra ꝛ vane creata eēt a creatore. Huius
modi autem exemplū est i mineris metalloꝝ ꝛ gem-
maꝝ aliorūq; lapidum nobiliū. Materia eni omnis
que per se materia ē non creatur vt sit materia tan-
tū sed creaꝭ ꝓpter perfectionem. creaꝭ tn̄ in mate
rialitate sua vt in ea ꝑmaneat. Cui⁹ expositio est vt
intelligas minera auri non ē minera vt sit minera tā
tum neq; vt remaneat in hac materialitate q̄ ē mine
ralitas sꝫ ꝓpꝭ aurum vt aurum scꝫ ex ea fiat. Quia
igꝭ materia vt materia nō est vtilis nisi ꝓpter id qđ
ex ea exiturū ē. ¶ Manifestum ē q̄ nō creaꝭ vl̄ est vt
sit vel remaneat materia tantum qm̄ ei⁹ esse sic inuti
Nota 6 mā le esset. Sapientia aūt ꝛ bonitas creatoꝛ non ꝑmit-
tunt hoc vt creeꝭ vl̄ sit inutiliꝭ species aliqua totaliꝭ
hoc est ſm̄ omne indiuiduū suū. Quare impossibile
est speciem aliquā remanere totaliꝭ in sua materia-
litate vl̄ potentialitate. Necesse igitur est vnāquāq;
specierum vl̄ in totalitate sua vl̄ in parte indiuiduoꝝ
suorum ad id ꝑuenire qđ supra dixi supra ꝑfectiōem
vl̄ actum. Quia igitur species humana in hac possi
bilitate seu potentialitate creaꝭ vt ex ea possit fieri
immortales hoīes. Quare necesse est saltem aliq̄s
Mortē hūa fieri immortales. Hāc igꝭ mortem q̄ nunc est homi-
nā seqꝭ im- nū. Sequeꝭ ex necessitate imortalitas. Hec aūt ē vi-
mortalitas ta imortal. ¶ Amp̄ Nihil magis erigit hoīes ab ere
ctione vicioꝝ ꝛ passionū inordinataꝝ q̄ spes future
imortalitatꝭ ꝛ retributiōis nihil magis eos animat
atq; confortat ad acquisitionē virtutū atq; custodiā
ꝛ ad compositionem morum suoꝝ totamq; vite sue
decorationem q̄ spes future imortalitatꝭ: ꝛ hoc ap
paret in his q̄ nihil boni sperant in vita futura qui
oīa credunt cum ip̄a luce vite p̄sentis reliquere: his
eñ null⁹ ē amor v̄tutum nulla cura ꝯponende vite
sue: sꝫ totos se tradūt ꝛ exponūt instar iumētorū vo-
luptatibus corꝑalibus. Quare q̄ spem istam tollūt
de medio negātes eā virtutes etiam de cordib⁹ hūa
nis extirpāt totumq; vite humane dec⁹ atq; decorē
in brutales delitias atq; turpitudines transferunt ꝛ
deformant. Manifestū igꝭ ē hāc opinionē radicem
eē ꝑniciosissimam atq; pestiferā hūane vite ꝛ isuper
ip̄i creatori contumeliosissimam, q̄ ꝛ amorem virtu-
tum salubriū extinguit in hominib⁹ ꝛ creatoris cul
tum et honorificentiam extirpat radicit⁹ et laudem
creatoris aufert ex ore hominum. Vita namq; iu-
mentina ebrietatesq; ꝛ insania deliciaꝝ carnaliū etiā
ab anima humana cogitatum abradit ꝛ abolet crea
toris ferro igꝭ ꝛ igne ꝓfliganda ē ꝛ fundit⁹ extermi
nāda hmōi opinio. Non tam igꝭ ꝓbationib⁹ contra
eam pugnandum ē q̄ tormentis. Qꝫ si dixerit quis
qꝛ ꝓpter diuitias presentes ꝛ corꝑales delitias con
ponenda est ꝛ ornanda v̄tutibus ꝛ moribus vita p̄-
sens tu ipse vides qꝛ ista sunt q̄ totam turbant ꝛ con-
fundunt vitam p̄ntem hoīꝫ: ꝛ ip̄os etiam hoīes vsq;
in insaniā subuertūt: ꝛ hec est vna ex causis ꝓpter q̄s
sapientes ipsas fugiūt tāq̄ pestes. Vides etiā qꝛ he
sunt q̄ hoīes auertunt maxime a creatore ꝛ ab oī cul-
tu ꝛ honorificentia ipsius. Nō inducūt igꝭ hoīes ad
honorificandū ꝛ colendū creatorem q̄n potius obdu
Diuitie cō- rant. Ista etiā sūt ex q̄bus sunt lites ꝛ iurgia: seditio-
temnende. nes ꝛ bella ebrietates ꝛ furores hoīꝫ inuicē. Qualꝭ

igiꭍ ꝓpter ista q̄ cultum ꝛ honorificentiam creatoris
a deo impediunt que maximi cultores creatoris ma
xime fugiūt ꝛ contemnunt ex quib⁹ mala q̄ ꝑduxi oī
no sunt colēd⁹ vel honorād⁹ erit creator. ¶ Ampli⁹.
Si ꝓpter hec sola honorand⁹ vl̄ colendus esset crea
tor quod vtiq; eēt si alia vl̄ meliora ab eo nō spera-
renꭍ vl̄ quod recti⁹ ē gratis cū colendus eēt qui igiꭍ
eas nō habent absoluti essēt oīo a debito cult⁹ ꝛ ho-
norificentie creatoris cum apđ eos causa huiusmo-
di debiti nō eēt. Qꝫ si dixerit qꝛ ip̄a vita p̄sens bonū
magnum ꝛ ipsa aīa bonum maximum. Similiter ꝛ
corpus totū ꝛ mēbra singula bona ꝛ magna sūt. Ve
rum vtiq; dicit ꝛ reuera largitōe tantoꝝ bonorū ob-
noxios sibi nos fecit bonitas creatoris et debitores
obsequioꝝ q̄ ex his eidem ipendere possum⁹. Vē ē Corruptio
rum adeo lesa sunt oīa hec ꝛ corrupta i nobis ꝛ ori- originalis.
ginali corruptione de qua tot ꝛ tanta iam audiuisti
ꝛ alijs causis q̄ de industria p̄tereo vt ex eis neq; d-
cenꭍ neq; acceptabiliꭍ creatori seruire possimus ꝛ ꝓ-
pter hoc necessariū ē nobis vt mundemur ab hmōi
ꝛ nouis adiutorijs a creatore adiuuemur. Hec autē
adiutoria sunt q̄ v̄tutes ꝛ gratias et dona doctrina
xp̄ianoꝝ creberrime nominat. Scito aūt q̄ non ē hec
intentio creatoris vt ꝓpter obsequia nostra predi-
cta nobis munera largiaꭍ. Non eñ indiget his sed
nos eis indigemus vt ꝑ hec creatori nos acceptos
ꝛ placitos exhibeam⁹. ꝛ per eadem ab eodem icom
parabiliꭍ meliora atq; sublimiora obtineam⁹. Hec
igꭍ est intentio ipsi⁹ adiuuare nos hic hmōi adiuto-
rijs vt nō solum munificētia eius ꝛ misericordia ido-
neos nos faciant maiora ac p̄cellentiora accipe: sed
etiam eiusdē iustitia nos dignos inueniat vt talia no
bis ex meritis debeanꭍ. Quapropter manifestū est
q̄ sicut bonitas nature ex dispositionib⁹ bonis natu
ralibus preparat ꝛ idoneam facit naturā humanam
sic ipsa adiutoria eandem preparant nō solū vt ido
nea sit ad ea q̄ sunt eterne felicitatis ꝛ glorie: sed etiā
vt ꝛ digna ex eisdem adiutorijs: de his aūt licet mul-
ta ꝑ ꝓphetas hebreorum ꝛ dicta ꝛ scripta sint genti
illi: doctrina tn̄ christianoꝝ de hmōi adiutorijs digni
tatibus retributionibusq; creatoris refertissima est
ꝛ gratiam adoptionis hereditatemq; regni celestis
studiosissime attollit ꝛ p̄dicat ex qua manifeste sequi
tur resurrectio mortuorum ꝛ glorificatio eorum sal- Gratia ado
tem in parte. Stabiliter autē gratia ista exēplo vno ptionis.
ꝑ bonitatem ꝛ largitatem creatoris. Dico igiꭍ quia
si rex aliquis in hoībus haberet regnū ditissimum ac
p̄clarum nec esset ei nisi vnicus filius. Regnū autem
eiusmodi vel maneriei esset vt per multitudinem he
redum nulli minuereꭍ ꝛ ipsi vnigenito regis gloria
multa atq; p̄claritas ꝑ multitudinem coheredū atq;
consortium accresceret bonitas ꝛ largitas ipsius re-
gis multos filio suo ꝯsortes aduocaret: ꝛ multos fili
os sibi gratie adoptaret. Licet autem apud nos in
hominibus multotiens factum est q̄ cum filios pro-
prios non habeant extraneos adoptabant. nec dubi
um est apud intelligentes: quin etiaꝫ si multos habe
rent filios postq̄ ꝑ quantācunq; gratiā adoptionis
ac ꝑ quātamcūq; multitudidem adoptiuoꝝ nihil de-
perit vnigenito creatoris de diuitijs aut gloria regni
sui: quin potius augeꭍ ei gloria exterior vltra omnē
admirationē. Si ex multitudie militiaꝝ ex multitudie
ꝛ magnificentia principum augetur gloria regis vnī
uscuiusq;. Q̄to fortius innumerabilis multitudo re-
gum celestiū erit ad decorē ꝛ gloriam regi regū oīm.

Si enim decem regibus imperare tāta gloria ē im-
perantis regibus inq̄ terrenis τ omnibus terrenis
regibus imperare. tanto maior gloria terreni impa
toris quanto maior est numerus atq; potentia regū
terrenorum q̄ decem. Quāto magis omnium regū
celestium obediētia τ subiectio erit ad gloriam regī
omnium seculorum. Manifestum igitur ē quia do-
minantissim⁹ ille imperator quē desilium diri siue
Nota. intendat ad gloriam suam siue iutilitatem hominū
prout decet diuitias bonitatis eius atq; iusticiaȝ ex
necessitate aduocat τ adoptat sibi consortes atq; co-
heredes regni τ glorie sue innumerabiles quos secū
glorificatur⁹ τ coronatur⁹ ē i nouissīo τ assimilatur⁹
sibi assimilatione que deceat magnificentiam largi-
tatis ipsius τ congruat meritis ipsorum. Dico etiā
si posset eos equales sibi facere in gloria: hoc ē si ipi
receptibiles essent vllo modorum eosdem sibi in glo
ria adequaret. Non oportet autem doceri quia na-
tura possibilis per semetipsam vllo modorum rece-
ptibilis ē equalitatis ad eum qui est necesse esse per
se ex omnibus modis suis quāq̄ receptibilis sit simi
litudinis. Licet a supereminentia ipsius incogitabi
liter longe distantis. Nec aliter sētiendum est de lar
gitate magnificētiabonitatis ipsi⁹ creatoris. Qui-
e nim has diuitias hancq; ꝓfusionē munificētia crea
toris q̄ diri negant vel ignorant consequenter τ dei-
tatem ipsius negant τ minimū sue largitatis eidem
relinquūt. Quicquid enim largitur bonitas creato-
ris modicum valde est ad nobilitatem τ gloriam re-
Nota gni celorum τ glorificationem atq; coronationem re
gum innumerabilium. Qui igitur eam negant ma-
ximū sui quantū ad munera largitatis auferūt crea
toris τ propter hoc male de bonitate ipsius sentiunt
imo non largitatem de ea sed auaritiam potius re-
strictissimā de eadem somniant τ delirant. ¶ Ampli-
us. Quis ex terrenis magnatibus siue principibus
militem qui equum suum in bello eiusdem amiserit
illi non restituat siue reddat. Similiter τ alia damna
quecunq; in seruitio eius incurrerit eidem non resar
tiat aut refundat. Quia igitur electi creatoris atq;
dilecti in seruitio ipsius corpora sua per eorū mor-
tem amittunt necesse habet creator ex bonitate sua τ
iusticia restituere tempore suo. Qz si dixerit quis
quia corpora illa ex dono receperūt creatoris et sic
eadem eis donauit q: eadem sibi retinuit non a se ab
alienauit quare que creatoris erant amiserunt non
que sua tantum. Et propter hanc causam non tenet
Nota. creator huiusmodi eis facere restitutionem. Attēde
igitur quia sermo iste hominis ē erronei τ hoc decla
rabitur tibi duobus modis. Primum quia secundū
hoc sublata est spes mercedis τ retributionis subla-
ta inq̄ dei seruitoribus vt nulla sit apud creatorem
omnia nāq; bona siue sint virtutes τ gratie siue gra-
ta creatori obsequia dona sunt creatoris. Si igitur
propter hoc quia corpora nostra dona sunt ipsi⁹ nō
est debitor retributiōis ipsoꝝ corpoꝝ multo forti⁹ ne
q; gratoꝝ sibi quorūcūq; obsequiorū cū oīm obsequiorū
que in vita ista prestari pōt eidem mors corporū sit
quando propter eum suscepta fuerit. Alio modo de
Nota struitur deliramentum istud quia τ si humana corpo
ra dona creatoris sunt nostra tamē aliquo modo sūt
et tanto magis nostra quanto illa in obsequijs crea-
toris occupauerimus. Et iam alibi didicisti per me
quia obsequia que ex amore solo gratuito intendi-
mur dona sunt apud eum cui impendūtur τ propter
hoc obligant ipsum ad redonationem seu remunera
tionem siue retributionem. Donant igitur adeo di- Amor dei
lecti τ deum diligētes homines creatori corpora sua
cū ex amore solo huiusmodi illa morti pro eo expo-
nunt faciunt igitur ipsum conuenientis retributiōis
sibi debitorem. Hec autem ē communi omnium homi
num opinione conueniens retributio vt in primis re
stituatur damnum corporis per mortem amissi τ de
diuine bonitatis largitate que vt iā dixi tibi non va
cat calculis meritorum sed magis attendit quid ma
gnificentiam τ gloriam eius deceat erga seruitores
suos τ vt supra addatur gloria corpori qualem audi
es in sequentibus. Qz si forte dixerit quia ibi conue
nientissimum τ magnificentie creatoris illis corpo-
ra restituere qui pro eodem ea morti exposuerunt.
In alijs vero qui ea propter mortem naturalem nō
illi tam illa licet in suo seruitio amiserunt nec dignū
nec iustum ē vt eis restitutio sit amissorum corporuȝ
fiat cum nō pro seruitio creatoris illa amiserunt. Di
co igitur quia homo iste dei liberalitatem τ largita
tem contrahit etiam infra notissimā atq; certissimā
hominem bonitatem. Nullus enim est hominum qui
damna seruorum suorū que in seruitio suo incurrunt Aduerte.
eis non resarciat τ qui non turpe sibi τ erubescendū
reputet hōmi damna nō refūdere eisdē. Que igitur
erit liberalitas atq; largitas creatoris si qd auaritia
hominum vel vix vllo modo sustinet ipsa in seruito-
res suos sibi gratissimos ac deuotissimos operet.

¶ Alia habebunt corpora sancti post resurre-
ctionem

Quoniam igitur ex eis que processerunt
euidenter eluxit τ claruit tibi animab⁹
suis reddenda esse corpora sua in vita q̄ Resurrectio
erit post hāc τ hec redditio resurrectio ē mortuorū.
mortuorum que primum ab ipō creato
re prophetis reuelata est deinde ratiōibus τ proba-
tionibus quas audiuisti sicut fuit dignationis eius
dare intelligentibus approbata relinquitur perscru
tandum de dispositionibus corporū humanorū que
scȝ aut quales erūt. Dico igit̄ quoniam cū anime hu
mane quedam glorificande sint: q: illis ex necessitate
reddenda sunt corpora non solū imortalia: sed etiam
impassibilia τ nutrimēto non indigētia. Erunt etiaȝ
eis alie mirabiles dispositiones ꝓpter quas ipa cor
pora merito glorificata nominabunt̄. Si eñ passibi Immortali
lia essent a lesionibus τ alijs passionibus sensibilib⁹ tas corpoꝝ
essent anime ille glorificate obnoxie doloribus sensi-
bilibus cum necesse sit patientibus corporibus ani-
mas eorum compati non esset igit̄ vera sicut nec pu-
ra illa futura felicitas si tantorum dolorum miseria
vel admixta esset vel admisceri posset. Uera eñ τ pu Felicitas p
ra felicitas non tam actu: q̄ etiā potentia longe est i cul a mise-
vltimitate elongationis ab admixtione miserie alio ria.
quin non esset ipa felicitas in vltimitate sue pfectio-
nis: nec esset etiam gloria nominanda aut status hu-
iusmodi gloriosus q̄ contrarie miserie susceptibilis
esset: imo quod verius p cōtrariam miseriam destru
ctibilis. Nihil eorū que sunt glorie destructibile est.
Per eandem viam clarere tibi potest q: nec morta-
lia erunt corpora animaꝝ glorificatarum: esset eñ p
mortem eorum animaꝝ gloria destructibilis: τ etiaȝ
doloribus mortis obnoxia. ¶ Amp. Secundū hoc nō
differt vita illa a p̄senti nisi sēm magis τ minus hoc ē
non esset alterius τ admirande supereminentissime-
q; felicitatis: sed esset finalis felicitatis vt hec lyma-

toris quēadmodū accidit illis q̄ paradisum deliciarū carnalium posuerunt. Q̄. si forte dixerit quia nulla felicitas est eius virtutis aut potētie in rebus creatis q̄ ꝓhibeat ab eis naturalem passibilitatē seu defectibilitatem. Dico quia homo iste dicit sermonem impertinentem ad id de quo agitur. Non eni hoc intendit hic vt omnino per gloriam futuram destruat defectibilitas naturalis vel in animabus humanis: vel in corporibus: sed dico quia prohibetur ab actu suo prohibitione impossibilitatis perpetue. Cuius rei exemplum vnum licet longe distantis dissimilitudinis est aqua in valle solidissimo et omnino impenetrabili circūclusa. Uides igitur ibi fluiditatē ipius aque naturalem in nullo penitus imminutam et modis omnibus permanentem illesam. Substantiāq; ipius in nullo prorsus mutatam a fluxu suo prohibitam sꝫ hoc idem exterius est et in hoc ē dissimilitudo exēpli huiusmodi ad gloriam felicitatis de qua agitur. Conuenientius autem exemplum est in cristallo. Si posueris aquam vehemētia congelationis in cristallinam duritiem solidatam et hoc est quoniam secundū hanc positionem ipa cristalli substantia mutata est a fluiditate sua et ꝓhibita a fluxu prout possibile ē cristalline solidatari. Euidētius autem exemplum ē de re ista in lapide qui dicitur dyamas. Similiter et in eo qui adamas nominatur. Tanto autem conuenientiora sunt exempla ista presenti negocio quanto substantie huiusmodi videlicet que per congelationem indurate sunt solidiores fuerint et a resolutiōe remotiores. Quapropter in celestibus corporibus conuenientiora sunt exempla que tanta soliditate stabilita sunt atq; firmata vt nec corruptioni nec lesioni alicui obnoxia sint licꝫ naturali potētialitate seu possibilitate defectibilia sint in se prout visum est. Aristoteli et sequacibus ipsius similiter et platoni. Non sūt igitur contraria neq; adinuicem eousq; sibi repugnantia vt se in vno eodemq; subiecto nō compatiātur. Sicut et econtrario naturalis visibilitas seu videndi potētia et ꝑpetuitas cecitatis id est a subiecto isto in vita ista inseparabilitas. Q̄. autē nec alimento indigeant in statu felicitatis illius corpora glorificata inde manifestum est quia omne nutrimentum sicut alibi didicisti restauratio eius: qd̄ fluit de corpore nutribili per motum et consumptionem caloris naturalis. Quia igitur huiusmodi dissolutio vel consūptio locum non habet in huiusmodi corporibus. Manifestum est quoniam neq; nutrimentum. ¶ Amplius. Fames et sitis miserie magne sunt quoniā simul sūt paupertas et afflictio quare nullus ē locus illis vbi vera ē ac plena felicitas. Si autem apud corpora illa esset dissolutio seu consumptio locum haberēt ibi fames et sitis. ¶ Amplius. Etiam haberet locum ibi mors. Cum enim continua esset ibi deperditio seu consumptio quā prediximus videlicet que per nutrimentum restaurari habet necesse ꝑ eā tādem venire corpora ad defectum qui mortem induceret. Quia igitur extrema miseria est hec hoc est in vita ista mors corporum manifestum est vitam illam futuram glorificatorum hominum a morte esse prorsus liberā et immunem. Q̄. si dixerit quis quia sufficere debet et satis erit glorificatis hominibus vt nunq̄ moriātur et quia nō est eis necessaria huiusmodi impassibilitas Dico in hoc quia iam declaratum est tibi quia sine impassibilitate corporum non est possibile esse illam gloriam animarum quoniam quacūq; passione corporum hoc est sine lesione et dolore sensibili euacuaretur tota atq; destrueretur. Sed neq; etiam veri nominis gloria esset si ad eam vllo modorum esset accessus miserie. Unde enim de ꝯsequentibus ē huiusmodi gloria vltimitas elōgationis a miseria. ¶ Amplius. Dico quia huiusmodi corporibus glorificatis cedent absq; vlla resistētia et difficultate qualibet corpora alia alioquin passibilia essent ab ipsis. Causa autem in hoc est: quia omne corpus resistēs alij erit necessario agens in illud vel retardans aut impediens motum illius et si fuerit alterum altero subtilioris substantiue intrabit alterum in alterum faciens in eo sectionem seu diuisionem. Si autem sectabilia aut diuisibilia essent huiusmodi corpora essent necessario homines glorificati mortales dissecatio q̄ et diuisio corporum humanorum mortem inducit hominum corporalem. ¶ Amplius. Omne impedimentum et retardatio motus voluntarii: omnisq; difficultas miseria est nihil autem miserie habitura est illa felicitas. Motus igitur voluntarius in hominibus nec resistentia retardationem nec difficultatis quicq̄ habebit per quecunq; igitur corpora erit eis transitus ab omni resistentia et difficultate liberrimus et immunis per quecunq; inq̄ corpora alia videlicet que non sint glorificata. Si quis autem querat an ipsi homines glorificati si moueri in celo vel per celum maluerit possint moueri. Dico quia iam responderunt sapientes christianorum in hoc corpora glorificata potuerunt esse in eisdem locis cum aliis corporibus licet hec nulla probatione declarauerint. Declaratio autem eius ē hec quoniam si alia corpora in suis locis secum non possēt pati corpora glorificata: necesse esset vt glorificatis ingredientibus loca illa eijcerent alia de locis illis in quibus ante a quiescebant. Quare per violentiam esset exitus illorum a locis illis ex necessitate igitur retarderent ingressum illorum in loca illa et difficultatem ingererēt motui glorificatorum. Jam autem prohibitum est hoc a motu eorum. Q̄. si quis dicat quia glorificatis corporibus cedunt alia sponte loca sua et hoc pertinet ad gloriā eorum vt tanq̄ honorabilioribus atq; nobilioribus cedant eis alia. Uerum aristoteles et sequaces eius estimauerunt se ꝓhibuisse hoc dicētes diuisiones sectiones non esse possibiles apud corpus celi: vel etiam apud quodcunq; ex aliis corporibus celestibus et causas estimationis sue iam alibi audiuisti per me hoc est igitur verisimilius quod supradixi nec habet contradictionem Aristotel. vel alicuius ex sequacibus eius vcꝫ q̄ corpus non glorificatum secū in eodē loco patiatur glorificatum absq; sui diuisione vel sectiōe et hec vna ex causis ꝓpter q̄s lex et doctria christianorum corpus glorificatum vocat spirituale. vcꝫ quoniam quemadmodum spiritus totum corpus quod animat atq; viuificat absq; diuisione et sectione absq; vlla etiam lesione intrat. Sic corpora glorificata intrabunt alia: et etiam intrabuntur ab eis. Q̄. multi crediderunt de ferro ignito et carbone ardente opinātes q̄ ignis totaliter intret ferrum ignitum et totaliter intretur ab eo. Similiter crediderunt de ligno ignito q̄ carbonem inter. Et hoc ipm opinati sunt de vispa hoc est de vinato sive vino madefacto totaliter pane et de oībus similibus. Causa vero scđa ꝓpter quam spiritualia dixerunt futura corpa glorificata est qm̄ non erunt indigentia nutrimento. Tu vero iam didicisti q nutrimentū restauratio ē deperditionis et ꝯsum-

Similitudo aptissima

Alia similitudo

Adamas lapis

Corpa glorificata cibo non indigent.

Impassibilitas.

Nota.

Corpus nō glorificatum patiatur secum glorificatū.

Corpa glorificata cur spūalia.

ptionis q̄ si i vita illa i corpibꝰ aīaliū mūdi huiꝰ vez sublunaris. Quia igitur apud corpora illa glorificata nulla omnino erit in substantiis eorum deperditio vel consumptio: nulla erit apud ea huiusmodi restauratio quare nec nutrimentum. Debes autē hic reminisci eorum que alibi didicisti de nutrimento animalium videlicet quia nutrimentum huiusmodi non fit nisi per multas digestiones ac depurationes ex quibus sunt generationes multiplicium superfluitatum. Ex his autem sequūtur inconuenientia q̄ audiuisti in capitulo de destructiōe paradisi deliciarum carnalium quantecunq; enī amplitudinis ⁊ capacitatis sit regio illa paradisi non essꝫ possibile vt sufficeret imperpetuum etiam solis superfluitatibꝰ corporū humanorum. Manifestum igitur est tibi per illa et hec que hic audis non esse possibile corpora glorificatorum hominum nutrimentis vel epulis indigere. Utrum autem sit eis futura mobilitas illa seu agilitas quā eis pōit doctrina christianorum facile est declarare ⁊ hoc multis viis. Et prima quidē via ad hoc ē id quod audiuisti in precedentibus de subtilitate seu spiritualitate ipsoꝝ per q̄ absq; vlla resistentia ⁊ difficultate qualibet seu retardatione est eis liber trāsitus per oīa alia corpora. Quare quēadmodum si motus esset possibilis fieri permanens sicut visum est aristoteli esset motus absq; mora ⁊ mēsura in tempore ⁊ hoc ē dicere subitus. Totum enim quod motus requireret esset apud mobile potentia autem omnis que totum habet apud se quod requirit eius actus non debet habere moram in exitu ad suum actum ⁊ est intentio mea in hoc sermone quia non dicitur esse mora inter potentiam huiusmodi et actum ipsius quare subitus ē eius exitus in suū actum vbi vero resistentia est circa ipsam potentiam ibi non ē mirum si mora ⁊ retardatio locum habēt. Exemplū autem huiusmodi ē quia motus huiusmodi non est nisi per violentiam ⁊ victoriam mouentis super id per quod est motus scindentis ipsum ⁊ facientis sibi viam per illud. Quia igitur grossiora corpora maioris resistentie sunt ⁊ difficilioris diuisiōis q̄ subtilia ideo ex necessitate vnius ⁊ eiusdem corporis motus ē tardior per grossa corpora q̄ per subtilia. Cuius exemplum est quia tardior ē motus corporis cuiuscunq; quod per terram moueri potest q̄ per aquam. Similiter ⁊ per aquā tardior q̄ per aera quare iuxta positionem aristotelis motus permanēs sicut omnino esset sine resistentia sic esset omnino sine tarditate ⁊ mora: esset igitur in nō tempore ⁊ subitus ⁊ hoc erat inconueniens temporibus aristotelis quando nihil adhuc auditum erat vel etiā cogitatum apud eū ⁊ sequaces eius de motu corporū glorificatorum. Ipse etiam aristoteles de motuum naturalium corpoꝝ naturalibus agit ⁊ tractat i libris illis. Q; si quis dicere voluerit quia nec celū nec aliquod corpoꝝ celestium patitur resistentiam aut difficultatem in motu suo ⁊ propter hoc quilibet celestiū motus deberet eē in non tempore ⁊ subitus: ⁊ propter hoc etiam equales omnes motus ⁊ reuolutiōes eorū ⁊ tunc nec esset dies neq; nox neq; mensis aut annꝰ neq; vllū tempus cum omnis motus subitus esset ⁊ in vno solo nunc cōpleretur Dico quia sermo iste nō est declaratus ⁊ adhuc neq; per se māifestus videlicet q̄ virtutes mouentes celos non habent impedimentū vel resistentiam motuū suorū fortassis enim virtꝰ que mouet celū lune non posset reuoluere eadem velocitate celū solis vel forte nec mouere ipm vllo modorū: ⁊ multo minus celū stellarū fixarum quēadmodū anima que mouet corpus musce vel pulicis non possꝫ mouere corpꝰ hirūdinis aut equi. ⁊ q̄ possꝫ moue corpꝰ hirūdinis aut equi nō posset mouere corpꝰ aquile vel corpus elephātis. forsitan igitur proportionate sūt virtutes mouentes celos magnitudinibus ipsoꝝ ita vt in maiora corpora motus tante felicitatis non possunt. Si quis vero dicat quia eadem aīa mouet corpꝰ pueri in infantia sua cū valde modicū est ⁊ mouebit ipsum in iuuētute etiam si gigātee stature ⁊ magnitudinis fuerit. Dico quia creuerunt ei adiutoria multa cum cremento corporis ipsius videlicet neruorum spirituū ossium cordarū ⁊ ligamētoꝝ. ⁊ inde ē q̄ propter paucitatē ipsorum hoc ē adiumentoꝝ huiusmodi nō potest mouere corpus pueri: vel ad saltationem vel cursum. apud celos autem nihil huiusmodi est.

Nutrimētū corporis.

Agilitas.

Aristoteles

Uirtutes celos mouentes.

¶ De eodem.

Reuertar autem ad id in quo eram ⁊ dicaꝫ quia naturalis motus naturalium corpoꝝ consequitur naturam ipsoꝝ corpoꝝ que ē continuitas ⁊ diuisibilitas in infinitum ⁊ propter hoc continuus ē omnis motus naturalis naturalium corpoꝝ ⁊ in īfinitum partibilis iuxta sermonem aristotelis quo dixit in quolibet moueri esse infinita mota ⁊ in quolibet fieri infinita facta ⁊ declarauit hoc in libro suo quem vocauit auditum ⁊ post eum multi alij etiam tempore meo. Quoniam aūt virtutes glorie virtutibus nature īcomparabiliter nobiliores ⁊ fortiores sunt necesse ē vt in operationibꝰ suis ⁊ modis operationum precellāt eisdem super oēm comparationē mēsurā. Quare necesse ē vt motꝰ ad motꝰ similiē se habeāt cū proportionales sint virtutes vtreq; ⁊ motus earū. Quia igr̄ nullꝰ motus continuus ad aliam continuum est incomparabilis in velocitate necesse est alterum istorum duorum motuum non esse continuum. Quare necesse est ipsum esse in non tempore siue subitum. Necesse enī est omnes duos motus inequales quoruꝫ vterq; est in tempore comparabiles esse ⁊ si fuerint in temporibus equalibus erit proportio spatiorum pertransitorum que ē velocitatum motuū. Quoniam igiē non debꝫ esse cōparatio motus ad motum nisi non est virtutis mouētis ad virtutem mouentem non erit comparatio motuum nature ad motus glorie in velocitate. Erunt igiē motus glorie infiniti i velocitate ad motus nature cum virtutes glorie mouebunt pro magnitudinis ⁊ vehementie sue immensitate. Non enī negandū est q; ⁊ pro volūtate ac beneplacito suo glorificati homines moueri possint in statu illo. Si vel decuerit vel oportuerit ⁊ status ille hoc permiserit: moueri inq̄ motu cōtinuo ⁊ nō subito: habet enī nō leuem neq; facile determinabilem questionem hoc sicut patebit tibi in sequentibus. ¶ Ann̄o. Imperatiuum ⁊ ministratiuum correlatiua sunt. Similiter imperium ⁊ ministratio siue obedientia quare necesse est esse ipsa equalia. Omnia enī correlatiua equalia sunt ⁊ omnis relatio sue correlationi equalis ⁊ econuerso. Nec obstat q̄ apud mathematicas positiones quas vocat suppositiōes minores suis suppositiōibus dicūtur ⁊ hoc tempore meo declaratum fuit per me. Declaratio autem hec est quia quātum a est maius b. tāto b. tātum b. minꝰ a: quare maioritas a. ad b. tanta est quāta maioritas b. ad a. Equales igitur sunt omnes maioritates sue

Motꝰ nāalis

Motus.

Motꝰ glie.

minoritatibus τ ecōuerso. Q; igitur dupla propor tio maior dicitur apud eos q̄ subdupla ad denominationem refertur τ ita se habet in omnib⁹ aliis du plicitas enim a binario denominata ē τ subduplicitas ab vnitate.

¶ Item de eodem.

Euertar igitur ad id in quo eram et dicam quia imperium et obedientia equalia erant et imperatiuū τ ministratiuū in suis cōparationibus quare q̄ imperatiua erit aīma humana siue q̄ potens imperare corpori suo in statu illo glorie: tam ministratiuum erit corp⁹ τ tā potēs ministrare eisdem. Quantum motum igitur et quā velocem potens erit imperare anima humano corpori suo tunc tantum τ tam velocem erit tunc potens exequi corpus ipsius. Quare motū nō in tēpore sed subitum poterit imperare corpori suo tunc et illum exequi corpus. ¶ Amplius. Quantūcunq; velocem motū imperarent anime in statu illo corporibus suis τ quantumcunq; veloci motu mouerant ea dūmodo motus illi essent in tempore non essent illi motus glorie cum vel equales vel saltem comparabiles inueniantur motus naturales vel ad minus q̄ non sunt glorie qualis ē motus primi celi cuius trāsitus ē in ictu oculi plus q̄ mille millia milliariorū q̄ apparet ex ipsa magnitudie celi illius. Motus ei ipsius ē in spacio viginti quatuor horarum equalitū est inter sexaginta millium annorum fere. Ita vt annus sit trecentorum sexaginta dierum. Iter vero diei quadraginta miliaria. Ita inq̄ est iuxta probationes τ declaratione quas scripsit quidam in libro suo de profūditatibus celorum. Quoniam autem admiratioi ē insipiētibus propter ignorationem glorie istius qualiter tanta stabilitate solidanda sint corpa glorificatorum hominū qualiter tanta sanitate icorruptionis firmanda. Respōdebo in primis admirationi eorum τ dicam quia super ista questione satisfecissent eis scripture rerum gestarū τ historie si eas vel videre vel audire curassent. Notissima quippe est historia mulierum que amazones nominantur q̄rum arma linita dicuntur fuisse bitumine q̄ nec ferro nec igne soluitur. Quali etiam bitumine portas caspias ex ere fusas liniuisse regē alexandrum narrat historia gestorum eiusdem. Simile bitumen apparet in archa noe que stat adhuc super montes armenie a tot milibus annorum durante adhuc linitura τ ligatura illius bituminis. Si igitur natura illius bituminis in tantam solidationem potuit vel proprii subiecti vel eorū quibus applicata ē vt nec ferro nec igne soluatur quid existimandum est posse gloriam circa corruptionem τ passibilitatem subiectorum suorum. ¶ Amplius. Si creator dedit nature que ad tam modicam ē gloriam tātam virtutē soliditatis atq; fortitudinis quid putandus est creator esse daturus corporibus glorificatorum hominū quorum perpetuitas τ incorruptibilitas erit ei ad icomparabiliter maiorem ac nobiliorem gloriam. Qd si forte dixerit historiographis atq; poetis non esse credendum in omnibus satisfaciam eis per sensum oculorum suorum in parte ista. Videant igitur oculis suis τ diligenter intueantur durities lapidis adamantis τ soliditatem lapidis diamantis cui etiam ferri duricia cedere dicitur. Attendāt etiam ad quantam soliditatem ex tenerrima aque fluiditate cristallus operante natura perueniat. τ considerent quia non est limitatum creatori solas naturales fortitudines quibus voluerit largiri: imo etiam nobiliores atq; sublimiores tribuere i solo dignatiōis et⁹ beneplacito est cui voluerit. ¶ Amplius. Si regum terrenorum ea ē potentia τ magnificentia vt plebeios imo natos seruos homines supra naturales cōditiones eorum eleuent τ exaltent dantes eis dignitates τ potentias: qualiter abnegabitur regi omniū conditori τ dominantissimo seculorum omniū imperatori naturas vltra q̄ naturaliter sint posse extollere: τ de electis atq; dilectis suis reges in regno glorie sue facere quod nulla numerositate consortū minui possibile ē vel vllo etiam modo ledi quemadmodum supra dixi quin potius augeri vniuscuiusq; consortium τ ipsi creatori necesse est esse ex hoc gloriam ampliorem.

¶ Item de eodem.

Uod autē merito queri potest de huiusmodi corporibus scilicet glorificatis: vtrum luminosa τ colorata futura sint. τ de colorib⁹ eorū atq; luminositate an sint noti apud nos scilicet in hoc mundo gemini perscrutandum ē inquisitione qui mihi possibilis est. Et quoniam huiusmodi luminositates atq; colores qui habent apd nos visibiles sunt τ visibilia faciunt corpora quorū sunt ē oculis τ visibus quales in vita ista hn̄tur visibilia essent nobis corpa glorificata videantur forsitan alicui quemadmodum τ corpa mundi huius q̄ videntur a nobis. Color enim secundū rationē suā hic suum est sensibile visus τ lux similiter vel forte p̄us τ magis proprie magisq; p se. Nemo autem adhuc dixit ipsa visibilia humanis oculis quales sunt in vita ista i splendoribus τ pulchritudinibus suis. Qd si dixerit quis quia ppter hoc solum nō sunt visibilia ppter vehementiam scz imo supereminentiam splendoris atq; coloris quas infirmitas vl' armonia secundum Aristotelem visuum nostrorum non patit quemadmodum se habet in sole: tunc necesse est ea esse quantū in ipsis est tanto magis visibilia. Sol eiñ quantū in se est inter omnia quo luminositas nobis nota est maxime visibilis est. Utrum autem colores medii tantam luminositas seu splendoris vehementiam patiantur secum in eisdem subiectis merito dubitabit quis. Non enim visa ē apud nos adhuc nigredo vel nitor vel aliquis aliorum mediorum colorū qui nostri visus armoniam vel infirmitatem vel corrumpat vel ledāt. ¶ Amp. In valde subtilibus corporib⁹ color locum non habet. Sicut apparet de aere τ etiam de aqua. Si igitur tanta erit subtilitas corporū glorificatorū vt omnia eis alia corpora peruia sint quomodo colores in eis locum habebunt: colores i q̄ qui apud nos sunt. Scito igr̄ in hoc quia in rebus tam sublimibus tanq; longe a consuetudine nostra τ etiam ab aliorum corporum natura distantibus non est via declarationis necesse debet per vias rerū naturalium apud nos consuetarum: hoc autem ē propter longissimam ab eis distantiam τ vix nobis cogitabilem dissimilitudinem. ppter hoc igitur necesse ē ei recurrere ad ppheticarum oracula τ ad dei reuelationes atq; eorū qui ex mortuis resurrexerūt testimonia. Unus quippe eorū dixit se in seculo illo nihil vidisse quod simile esset alicui ex rebus mundi isti⁹ p̄ter lucem τ illa longe nostre luci dissimilem. Quare

Aia corpi ãnō igabit

Amazones

Arca Noe adhuc i mō tib⁹ armenie.

Loc⁹ dialecticus.

Colores visibiles.

Sol.

Color.

Color q̃mõ sit i corpib⁹ glorificatis

lux τ color apud vitam alterã τ apud hãc in qua su-mus equiuoce ex necessitate dici videntur τ q̃ habẽt prophetarũ sermones videlicet q̃ iusti fulgebunt si-cut sol. docti vero sicut firmamentum τ quidam sicut stelle intelligendũ est de splendore congruenti glorie vite illius vl'quia vulgares homĩes sublimiores ac nobiliores splẽdores itelligere τ capere nõ valebãt dictũ est sermonibus huiusmodi quod eos vtcunq̃ erigeret ad cogitandã sublimitatem glorie:quemad modũ sapientes christianorum scripserunt promis-sionem de terra lacte τ melle manãte factam hebreis propter opulentias atq̃ delicias spirituales que ab aliis sermonib⁹ in rudi τ pene puerili adhuc in reb⁹ diuinalibus populo insinuari non poterunt.

¶ Si quis autem iuxta planũ littere põere vo-luerit corpora glorificatorũ hominum claritatem solis habitura vel maiorẽ incidet in questiones diffi cile explicabiles videlicet de mẽbris ipsorũ corporũ videlicet an futura sint eiusdem claritatis an diuer-sarũ. Non em̃ videntur oculi τ nasus eiusdẽ clarita-tis futuri cũ magis congruat oculis claritas q̃ na-so. Similiter τ de intestinis similis questio erit si ha bitura sint claritatẽ huiusmodi tanq̃ velut cristalli-na futura sint corpa eorum sed incõparabiliter ma-ioris claritatis q̃ cristall⁹. Quia igitur i his τ simi-libus nõ est certum τ determinatum positum funda mentũ quod vel declarare vel defendere parat⁹ es-sem secundũ possibilitatem paruitatis mee nolo de ingenio meo nouũ aliquid ponere in talibus. Tu au tẽ generaliter in his in quibus nec fundamentũ re-uelatũ per prophetas vel alias a creatore τ nisi defi cit hũane ingeniositatis inuestigatio noli precipita-re opinionẽ tuam siue iudiciũ. Sed indubitanter cer tũ tene quia corpora glorificatorũ hominum in tanta gloria futura sũt in tãtaq̃ pulchritudine τ decore q̃n tam requireret gloria eorũ qui non solum amici ele cti τ dilecti dei: sed etiã filii eiusdem adoptiui filiiq̃ eiusdẽ per gratiam ipsius dicendi sunt. Non enim i-tentionis est mee in tractatu isto nouam fidem astru ere sed veterẽ atq̃ cõmunem veritatem: hoc ẽ comu niter ab omnib⁹ credendã atq̃ tenendam et quã non est dubitandũ prophetas τ omnes sapientes qui p-fundauerũt se in rebus diuinalibus tenuisse τ tanq̃ principium ac fundamentum vere religionis seruas se τ defendisse.

Caute agit τ timide.

¶ Contra errorẽ de resurrectione corporũ.

Insipientibus autẽ non solum admira-tioni est sed etiaz incredibile videtur q̃ de puluere seu cinere in quem resoluta fuerunt humana corpora reformentur i regeneratione seu resurrectione vniuer sali hoc autem est eis ex ignorantia qua ignorant oĩ-potentiã creatoris τ mirabilia atq̃ admirationẽ ex cedentia opera eius. Latet enim eos indubitanter q̃ celos creauerit de nihilo omnipotẽti verbo suo. Sicut declaratũ est tibi in parte prima tractat⁹ isti⁹ quoniam ipse dixit τ facta sũt mandauit τ creata sũt latet etiam eos illa incogitabilis imperiositas ver bi sui qua vocat ea que non sunt tanq̃ ea que sunt τ quia ei obediũt ea que non sunt vt ea que sunt τ p-pter hoc cũ mandat vel iubet ea esse statim sũt. Quã to fortius igitur obediunt ei mortua corpora vt vi-uentia. Quapropter eo vocante adesse necesse est et venire ad illum τ eo mandante seu iubente vt resur-gant necesse habent resurgere. Audiũt enim mortui

Reformatõ corporũ in resurrectione

vocem filii dei qua vocat eos ad vitam vl' iubet eos viuere τ propter hoc viuũt ex necessitate. Neq̃ enim ferramẽtis aut dolabris aut securibus aut malleis seu quibuslibet aliis instrumẽtis aut quocũq̃ huma no artificio refabricanda sunt corpora. Si omnipo-tẽti imperiosissimoq̃ verbo creatoris iussa resurge-re reintegrata τ reformata resurgent hoc enim mo-do et celum fabricauit et terram. Mirabile vero est de admiratione huiusmodi hominum qui ligna aridissima et quottidie: salices reuiuiscere refron-descere reflorescere τ refructificare vidẽt: τ hoc de se metipsis desperant: vel etiam credere cõtradicunt. Cum tanto maiorem curam necesse sit esse curatori omnium τ singulorum creatori de reformatiõe ac re nouatione mortuorum hominum q̃ mortuarum her barum arbustorum aut arborum: quanto nobilior ẽ humana natura naturis illorũ quantoq̃ in maiorem gloriam creatori est renouatio ac reformatio homi-num q̃ renouatio aut reformatio huiusmodi vegeta bilium. ¶ Amp̃. Cum videant tam multorum gene-rum animalia τ de puluere τ de putredine generari que generatio non fit nisi omnipotenti virtute sapiẽ tiaq̃ τ bonitate creatoris. Qua stultitia igi? desperant posse fieri vel eam futuram generationem humano rum corporũ ex pulueribus in quos resoluta fuerint p̃sertim cum tam modica apparet huiusmodi gene-ratione animalium vtilitas tam modica ex eis glo ria creatoris cõparatione vtilitat' hominũ τ glorie creatoris que ex hominuz generatiõe p̃uentura sũt. ¶ Amplius. Cũ virtute nature videant ex vilissimo cinere generari vitrum mundissimuz ac nitidissimũ. Similiter τ gemmas choruscantissimas atq̃ verissimas qualiter desperant ex cineribus corporũ hu manorum reformari posse seu regenerari: vel etiam regeneranda esse corpora humana p̃sertim cum hoc requirant non solum bonitas τ largitas creatoris: sed τ iustitia τ gloria ipsius. Q̃ autem omnes gem me non solum ex cineribus vehementia caloris reso lutis: sed etiam cinis sint iam in p̃cedẽtibus declara tum est tibi nec ponit' alia causa dissolutionis eorũ cum eis quas audiuisti nisi vt reformentur in meli⁹: quia etiam corpora damnatorum immortalia refor mabuntur sicut audies in sequentibus.

Verbõ creatoris resurgẽt mortui.

Vitrũ ex cinere.

Intolerabilis autẽ error ẽ quo huiusmodi homines consuetudinib⁹ oculorum suorũ adeo pertinaciter in nituntur vt nihil posse facere creatorez credãt nisi ocu lis suis videre cõsueuerũt: tanq̃ alligata sit omnipo tens virtus creatoris reb⁹ quas vel nouerũt vel nos se se credunt τ tanq̃ angustata τ limitata sit bonitas et largitas ipsi⁹ auaricie velut quibusdã repagulis vt vel nõ velit vel nõ possit noua τ eis incognita do-na dare quecunq̃ quantacunq̃ τ quotcunq̃ decuerit magnificentiã glorie sue. Mirabile autem est valde si credunt huiusmodi homines cõtentã esse potentiã bonitatẽ τ sapientiam creatoris ista alteratiõe mor tis τ vite in homib⁹ atq̃ generationis τ corruptio nis. Cum longe melior vtiliorq̃ sit hominibus im-mortalitas etiam in vno quẽadmodum i precedenti bus audiuisti q̃ huiusmodi alternatio in innumera-bilibus eorum τ nemo potẽs τ diues domos ruino-sas tam iamq̃ casuras edificaret si eas stabiles nun-quãq̃ ruituras eadem felicitate edificare posset nisi domos illas vellet esse ad tempus tantum quemad modũ tẽtoria seu tabernacula quedaz ad modicum tantum temporis edificantur. vel nisi aliqua excau-

Alternatio vite τ mortis.

Stabilitas felicitas eterni.

sis prohiberet quarum nulla apud creatorem inueniri potest.

¶ Ecclesia ẽ sponsa christi.

Si quis etiam sermonibus autenticis ꝛ sanctis qui sunt sermones sanctorum ꝓphetarum attẽdere voluerit euidenter ꝛ expresse videbit ĩ eis ꝙ totam cõgregationẽ electorum ꝛ dilectorũ suorum creator sublimis ꝛ benedictus vocat ciuitatem suam domum templũ sponsam equum ꝛ vestimentum suum. Ex quarum nominationũ vnaquaqꝫ sequitur renouatio ꝛ reparatio gloriosa eiusdem ciuitatis siue domus. Nemo quippe vult habere sponsã nisi speciosam ꝛ que nunꝗ veterescat ꝛ ornatam ac decoratam ornamentis. similiter que non veterescãt omniqꝫ apparatu spectabilem ꝛ quecongruat glorie mariti. Quis autem nõ videat ꝙ immortalẽ sponsũ non decet nisi sponsa immortalis ꝛ sponsum glorie nõ nisi sponsa gloriosa et eius speciositatis que quãtum possibile est cõueniat et concordet pulchritudini sponsi que omnem admirationẽ omnemqꝫ cogitatum exuperat. Sic et de domo ꝛ de equo ꝛ de aliis que prenominaui tibi negociandum est. Quod si dixerit quis quoniam ista rõcinatio deducit rem ad hoc ꝙ creator altissimus ab initio debuit creare sponsam istam in gloria imortalitatis ꝛ speciositatis huiusmodi ꝛ non sustinere ruinas istas mortis ꝛ aliarũ miseriarum. Respondeo quia creauit eam qualis decuit vt crearetur ꝛ qualem eã decuit esse in ipso initio existentie sue ꝛ in quadã gloria cuiusdam imortalitatis ꝛ in multo decore ac speciositate scientiarũ ꝛ virtutum naturaliũ: ꝛ hic erat ordo decentissimus vt perfectio naturalis tanꝗ fundamentũ precederet perfectionẽ gratie ꝛ glorie. Naturalia enim nostra priora sunt nobis ꝙ aduenticia ꝛ hoc ẽ quoniam inata nobis: dona vero que sunt gratie vel glorie superadduntur nobis diuine bonitatis largitate. Si vero quesierit. Cur ergo postea creator morti ꝛ aliis miseriis ꝛ non ad prenominatã gloriam illam perduxerit ꝛ vt quid tot milibꝰ annorum i morte tantisqꝫ miseriis eam detinuerit: ꝛ quid expectat bonitas creatoris ꝛ propter quid differt gloriã sponse sue. Respondeo quia iusticia creatoris hoc exposcit propter peccatum primorum hominumqꝫ tibi alibi iam declaraui. Dico etiam sicut in precedẽtibus dixi ꝙ inumerabiles vtilitates ꝛ bona inestimabilia facit bonitas creatorꝰ ex morte ꝛ aliis miseriis ꝓuenire hominibus ꝛ hec omnia patescent tibi in tractatuꝰ qui sequetur hunc absqꝫ medio: scilicet de cura creatoris. Manifestum vero tibi est quia quottidie reuertuntur homines a maliciis suis ꝛ efficiũtur boni multi: multi vero ex bonis efficiuntur meliores. Hec igitur debet esse merito vna causa durationis status istius. generatio enim ꝛ vita ꝙ non bonitas ꝛ decor virtutum illustraret ipsis quorum esset noxia licet aliis forsitan prodesse posset ꝛ iam dixi tibi quia vita malorum ac peruersorum hominum multipliciter vtilis ẽ bonis ꝛ virtuosis. Nosse autem debes quia vnaquecꝫ species creata ẽ propter optimũ sui sicut totum quod in homine et totus homo propter optimum sui ꝛ propter perfectionem eius ꝙ est i eo optimum hoc autem non est nisi illud quod precellit brutis animalibus ꝛ perfectio illiꝰ vltima illiꝰ vltima futura gloria ẽ animarum. Sic tota species scilicet: humana ꝙ ẽ dicere totum genus humanum creatum ẽ propter optimũ sui ac nobilissimum ꝛ hoc indubitanter ẽ cetus electorum atqꝫ glorificandorum hominum: quare propter gloriam futuram in hominibus tota species humana creata ẽ pars quidẽ vt eam obtineat. Pars vero vt adiuuet obtenturam. Mali quippe ac peruersi homines bonos adiuuant et ad bonitatẽ quã hñt ꝛ ad gloriã quã habituri sũt licet hoc ipsi mali ignoret. Quod si quis quesierit quia aliqua multitudo hominũ est vel aliquis populus in quo nullius est nisi peruersus: nec inde aliquis assumendus est ad gloriã futuram: ꝛ propter hoc tota est inutilis vel forsitã noxia vita illorũ: qꝫ sibi nec aliis prosunt. quantum ad hoc hoc ẽ quantũ ad perfectionem virtutum ꝛ scientiarũ vel quãtum ad perfectionẽ future glorie: nõ videntur igitur creati huiusmodi homines vel ad hoc vt futuram gloriam obtineãt vel ad hoc vt adiuuẽt obtenturos. Respondeo quia sermo iste non est de sermonibus autẽticis nec de sermonibꝰ per se manifestis. nec de sermonibus demõstratiuis probationibus declaratis vel etiã declarabilibus nec ẽ de sermonibus legis alicuius. propter quod non cogeris sermonem huiusmodi concedere vel recipere qui etiam si verus esset non propter hoc inutiles essent aut inutiliter creati huiusmodi homines. Quemadmodũ enim luminositas solis ꝛ si multis non prosit nõ tamen in parte inutilis ẽ aut inutiliter creata. Sicut ꝛ multi fructus sũt quibus nec homines nec alia animalia vescũtur cum tamen comestibiles sint quia ꝛ si actu vtiles non sint potentia tamẽ sunt largitas aut bonitas creatoris non est tantũ erga homines ad necessitates eorum. sed ẽ profusa vlterius prout decet magnificentiã ipsius. Cuius exemplum posui tibi in precedentibus in viro diuite ꝛ prodigi qui nec preparat nec apponit cibos conuiuiis suis prout requirit indigẽtia vel fames eorum solũmodo: imo prout decet largitatem ipsius. Et vult etiam largitas ꝛ magnas esse reliquias mẽse sue ne improperetur ei a creatore ꝙ dixit sanctus ꝛ sapiens. Nihil inquit remansit de cibo eius

¶ Reminisci etiam debes eorũ hic que dixi tibi et in precedentibus in hoc tractatu ꝛ etiam alibi qꝛ vniuersitas hominum velut materia ẽ ꝛ silua ꝛ velut auri fodina siue minera alteriusmodi de qua ꝑ multas excoctiões ꝛ depurationes tanꝗ aurum pulcherrimũ ac ꝓbatissimũ extrahitur cetus sapiẽtum atqꝫ bonorũ ꝛ in futuro glorificandorum. Tu autẽ vides quoniã non omnia ligna siluarũ que apta sunt edificiis expedũtur in illis nec omnes minere consummãtur in extractione metallorũ. Qui igitur miratur diuinã largitatem maiorem esse circa nos ꝙ sint necessitates nostre vel expẽso nescit cogitare deum vt decet neqꝫ diuitias bonitatis eiusdem ad hoc vel saltẽ ad modicum apprehendit. Homines igitur licet mali ꝛ puersi ꝛ inutiles etiam aliis ꝗtum ad debita adiutoria in multam gloriam sunt creatori qui circa mala eorum merita: non obstante etiam ingratitudine ipsorũ innumerabilia ꝛ inestimabilia eis beneficia largitur creando scꝫ conseruando ꝛ ꝑ creaturas eos multipliciter erudiendo si aduertere vellent. Electis autem atqꝫ dilectis dei multam deuotionem ꝛ gratiarum actiones in creatorem ꝓuocant cum eos vel vident vel audiunt in suis puersitatibus sustineri et expectari diutius a creatore ꝛ a bonis ꝛ muneribus gratiarum ꝛ virtutum quibus obtinetur eterna felicitas defraudari. Se autem ad futurã gloriam tanꝗ

Citas dei.

Obiectio.

Obiectio.

Nota.

Nota

Nota

Nota.

Aduerte.

per arram quandam predictorum donorum electos
quemadmodū eis possibile ē cognoscunt. Quāq̄ au
tem de speciositate insta particularia supra nos sint
eousq̄ vt ad ea phisica inuestigatio nō attingat ⁊ ho-
norāda potius silētio videantur q̄ phisica perscruta-
tione indaganda: tamen in hoc ⁊ mihi ⁊ tibi cauendū
est vt error ⁊ incredulitas rerū hmōi tollatur de me-
dio quoniā cōtumeliosissimus est creatori. Debitus
aūt honor ⁊ gloria creatori seruet per fidē verissimā
atq̄ rectissimā qua credit innumera mirabilia ⁊ fe-
cisse ⁊ facere ⁊ factur⁹ eē incessanē q̄ nō sufficim⁹ ad
certum ⁊ liquidū inuenire. erroneū enim intollerabi-
liter ē luminibus nostre consuetudinis circū scribere
atq̄ restringere creatorē ⁊ tanq̄ metiri eum nostri in-
tellectus angustijs: ⁊ eius imensitatem nostra inclu-
dere putare q̄ nec faciat nec facere possit nisi vl' que
qualia videre consueuim⁹ aut cōprehendere preua-
lemus ⁊ hanc stulticiā nō ignoras esse ⁊ fuisse in qui-
busdam hominibus.

Nota. ¶ Si quis autem querat propter q̄ causam dif
feratur resurrectio mortuorū qui iam decesserunt et
vt quid imperfectio exteriorū virium quib⁹ scilicet
anime humane operātur p corpora. tanto tempore
sustineturr ⁊ maxime animarū que purgatione alti-
us vite nō indigēt quasi sicut totum humanū genus
particulariter moritur sic ⁊ particulariter resuscita-
retur: ⁊ vniuersalis resurrectio nō expectaretur Rñ-
deo in hoc quia homo qui sic querit ignorat pulchri
tudinē ordinis ⁊ ordinem pulchritudinis in resurre-
ctione mortuorū ignorat etiā vnitatem atq̄ societa-
tem electorū atq̄ dilectorū creatoris qui cetum eorū
vocat ⁊ sponsā suam habet. Qui igitur pulchrius ē
vt tota simul reformetur decoretur ⁊ coronetur glori
ficetur ⁊ recipiat pulchritudinem que congruat glo-
rie tanti sponsi ⁊ vt tota simul introducatur in thala
mū eiusdē ⁊ in solium glorie sue q̄ frustratim atq̄ p
partes ita ⁊ futurū ē per electionem ⁊ bonitatē crea
toris ⁊ ē admiratio ⁊ questio huiusmodi ac si quere-
retur de socijs amore fortissimo ⁊ ingenti: propē qd
alter alterum expectat nolens igredi propriā ciuita-
tem sol⁹ vel etiam intrare patriam absq̄ tota socie-
Nota. tate quāq̄ verum sit quia anime a bonū labe vicio-
rū ⁊ peccatorū purgatissime atq̄ donis virtutū ⁊ gra
tiarū decorate cū sanctis ⁊ beatis angelis iam sūt et
in gloria simili glorie illorū quantum possibile est si
ne corporibus ⁊ expectant gloriam virium suarum
exteriorum: gloriamq̄ corporū suorum vt fiat totius
sancte ac dilecte deo societatis gloriosa regeneratio:
ex qua sicut alibi didicisti propter ineffabilem inco-
gitabilis dilectionis vnionem: erūt cuiq̄ tot gaudia
quot erunt simul resurgentes in gloriam tantam q̄n-
ta erit charitas mutua in omnes alios ⁊ in singulos
eorum ita vt null⁹ amor seculi istius cōparabilis illi
sit ⁊ propter hoc omnes amores vite istius si in vnū
amorem congesti vel coniuncti essent: non esset ille
vnus minimo amori vite illius: comparabilis quia
igit amores presētis vite licet tā pui tāq̄ debiles ita
deuincunt ⁊ cōnectunt sese q̄ amantes hic vt separa-
tionem ab inuicem vel vix vel nullatenus admittant
quid facere estimandus est amor ille beatarum ani-
marum quem habent in creatore ⁊ in animas iam si
bi sociatas in gloria illa nec non ⁊ in consociandas i
posterum. Quid mirum igitur si simul cum eis reci-
piendam expectant gloriam maxime tamen tot ⁊ tā-
ta gaudia sint eis ex vniuersali resurrectione ⁊ glori
ficatione totius illius electe societatis ,pentura: cū
etiam non ignorent hoc esse beneplacitum creatoris
vt totam illam sponsam dilectissimam sibi sublimet
solio regni quod ei p̄parauit. ⁊ introducat in thala-
mum absconditē ⁊ incogitabilis nobis pulchritudi
nis ⁊ glorie. Certissimum etiā est eisdem quanta sit
pulchritudo diuine iusticie quātaq̄ sit gloria creato
ri vt innotescat publice que maxime clara ⁊ euidens
fiet p iudicium vniuersale neq̄ alia via est adeo con
ueniens manifestationi ac declarationi ipsius q̄ iu-
dicium. Cum iudicium verissima ac rectissima diffi- Nota.
nitione ac ratione declaratio sit iustitie. Maior aūt
est pulchritudo semper in toto in totalitate sua cōsti
tuto q̄ sit in partibus imptialitē sua consistentibus.
Aggregata est igitur ex vniuersis partib⁹ suis iusti-
cia dei forinseca ex omnibus retributionibus ⁊ vltio
nibus. aggreganda inq̄ in vno iudicio faciendis vt
tanto magnificentius splendeat ad gloriam creato-
ris in totalitate sue pulchritudinis quanto maior est
vniuersitas omnium retributionum ⁊ vltionum vna
quoq̄ ipsarum. Est autem nōnulla similitudo iudi-
cij huiusmodi ad iudicia regū terrenorū qui magni-
ficentius putant magnam multitudinem maleficio-
rum simul punire q̄ singularibus iudicijs singulas ⁊
propter hoc interdum reseruantur donec aggreget
ex eis multitudo magna vt ex iusticiatione tante mł
titudinis ⁊ magis ⁊ maior appereat iusticia regum
huiusmodi tanq̄ ex aggregatis paruis luminibus
fulgur maior splendeat ⁊ bonitas ipsius principis
tanto fulgore maiori laudi ⁊ glorie pateat.

¶ Nota solutionem questionis

I quis autem querat qualiter sine dolo
re carentia corporum suorum sustineāt
anime beate que cū dolore magno ami
serunt. Similiter ⁊ de societate predicta
qualiter sustinent sibi differri vel gaudi Nota.
um quod ex huiusmodi associatione sperāt vel etiā
tantum bonum societatis illius q̄ supra cogitatum
ipsum diligunt aut enim desiderant gloriam corporū
suorū ⁊ virium suarum quibus per corpora operan
tur aut non desiderant. Et si desiderant sine dolore
igitur non differtur eis. Si vero non desiderant hoc
videtur mirabilius q̄ tantum bonum suum ⁊ sibi iā
iam debitum non desiderant. Respōdeo in hoc ⁊ sin
libus generaliter q̄ adeo ē eis recta voluntas vt in
nullo discordet a rectitudie volūtatis ipsi⁹ creatoris
et hec ē pars potissima glorie ipsarū. Licet igitur
desiderent prenominatam gloriam non tamē deside
rant eam habere nisi quando eam dare vel reddere
beneplacitum fuerit creatoris. Non ignoras autem
quia qui desiderat in tempus nō affligitur desiderio
illo ante temp⁹ illud i quo habere vult quod deside-
rat: ⁊ qui totaliter vult impleri beneplacitum crea-
toris neq̄ contrarium vult aut desiderat vllo modo
rum vllo desiderio affligitur cum semper impleatur
desiderium ipsius semper enim in omnibus ⁊ p oia
sit beneplacitū creatoris ⁊ hoc beate anime nō igno
rant. Quantum enim ad hoc notum ē eis totaliter
beneplacitum creatoris. Eodēmodo respondendū
est tibi de illo desiderabili consortio animarum que
assumēde sunt ⁊ nōdū assūpte ad gloriam in qua iste Nota.
sunt de quibus agitur.

¶ Addā aūt adhuc tibi duas māifestatiōes q̄bus
euidenter patefiet tibi īmortalitas corporum huma
norum q̄ reddent aiabus glorificandis. Dico igit q̄

etiam naturaliter ꝓ magnitudine ac fortitudine vir
tutis ē magnitudo ⁊ fortitudo operationis ⁊ pro co
piositate fontis ē magnitudo ⁊ vehementia iunda-
tionis. Quare cū anime humane omnis virtus incō
parabiliꝫ maior ⁊ fortior futura sit in gloria de qua
agitur q̄ in ista vita vbi tot miserijs affligitur ꝑmi-
tur debilitatur: necesse ē vt eiꝰ omnis operatio i cor
pus suū longe maior ⁊ fortior sit. imo incōparabiliꝫ
q̄ sit hic: hoc ē in statu miserie istiꝰ: vita vero corpo
ris sui vna sit ex operationibus ipsius maior ⁊ forti
or incōparabiliter q̄ modo sit. Nullo igitur mo:lor
erit morti obnoxia: si enim mortalis esset quēadmo-
dū hic non esset possibile vt incōparabiliter fortior
futura sit ibi q̄ sit hic. Juxta hunc modum dico quia
vita corporis humani ad ipsā animam humanā est:
vt iundatio ad fontē suū. Quia igitur anima huma
na in statu illo erit vita copiosior erit ex necessitete i
undatio seu redundantia eius etiam corpus tāto co
piosior ac vehemētior quanto ipsa tunc erit vita ple
nior seu copiosior. Quare sicut ipsa anima humana
erit tunc ex vltimitate ꝓpinquitatis imo cōiunctio-
nis ad primitiuū fontem vite qui est creator benedi-
ctus in vltimitate plenitudinis ac copiositatis vite
sibi cōgruentis erit ex necessitatate vita redundans:
ab ipsa in corpus scilicet vita corpis i vltimitate sue
vehemētie ac fortitudinis ⁊ propter hoc in vltimita
te elongationis a morte contraria. ¶ Amplius. Ma
nifestum ē tibi quia ip se spirituales passiones siue
affectiones cum vehementes fuerint mortē corporꝫ
inducunt sūt: sicut amor ⁊ odium: ira: tristicia: dolor
et gaudium ⁊ cetere huiusmodi. Cum igitur incom-
parabiliter vehementiores atq3 fortiores sint amor
et gaudium in statu illo glorie q̄ possit esse hic: vehe
mētia autem ⁊ fortitudine sua extingnūt vitam cor-
poris qualis ē hec. Impossibile igitur ē vt eas pas-
siones sustineat vita futura corpis humani in statu
illo glorie nisi fuerit icomparaliter fortior q̄ sit hic.
Non erit igitur morte vincibilis aut superabilis.
Necesse enim ē omnes duas vitas corporales morti
corporali obnoxias siue ea vicibiles comparabiles
adinuicem esse fortitudine. Declaratio autem huius
modi ē hec quoniam necesse est eas esse aut equales
fortitudine ⁊ tunc manifeste comparabiles aut alte
ram alteram excedere. Et si alteram altera excedit
aut finite eam excedet. ⁊ tunc necesse est ꝓportiona-
lem comparationem inter eos ess: aut infinito ⁊ tūc
erit infinite fortitudinis cum eius fortitudo contine
at infinities fortitudinem alterius. Jam enim alibi
didicisti omne aggregatum ex īfinitis tanti sui gene-
ris quacunq3 quantitate demonstratiue infinitum es
se. dubitari vero non poiest ab aliquo intelligente vi
tam infinite fortitudinis morte posse nullatenus su-
perari.

¶ De glorificatione corporum.

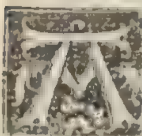
Ddam tibi ⁊ aliam manifestationeꝫ
pulchritudinis similis et agilitatis
hominū glorificatorū quātū ad cor
pora ⁊ dicam quia idubitatū ē amo-
rem eousq3 confortare animas hūa-
nas in hoc statu i corporibus suis vt
ipsa corpora eis longe leuiora propter hoc videan-
tur ⁊ multo leuius ea moueātquā q̄ ⁊ in alijs passio
nibus. ista etiam mā ifesta sint vt in frenesi ⁊ mania
his enim duabus passionibus laborantes quātofor-
tius quantoq3 leuius corpora sua moueāt q̄ alij ho-
mines licet sani ac robustissimi sensu forsitan edoctꝰ
es alioquin super hoc sēsu poteris edoceri. Neq3 ei
ipsimet quando sani facti sunt ab huiusmodi passio
nibus vel vincula irrūpere vel homines fortissimos
lacerare possent: aut ligantibus se resistere q̄ eos i
ipsis infirmitatibꝰ positos posse videmus. A me eti
am alibi audiuisti quia vires corporales in anima- Nota
bus plurimū siue confortationis ⁊ fortitudinis hñt
a naturis ⁊ passionibus animarum. Quia igꝫ mil-
le passiones amoris ⁊ gaudij siue in vita ista habeā-
tur comparabiles sunt ad amores ⁊ goudia future
glorie animarū humanarū ⁊ hominum necesse ē vi-
res motiuas humanorū corporum infinite siue incō
parabiles fortitudinis ⁊ futuras ad vires motiuas
prout se habent in statu vite presentis: agilitas igiꝫ
corporū glorificatorum siue mobilitas super omneꝫ
proportionem excedit agilitatem corporū humano-
rū q̄ habent hic. Et si dixerit quia tātam vehemen-
tiam motiuā tantamq3 exagitationē sustinere nō pos
sent corpora humana. Dico quia sermo iste ē homi-
nis etiam corporaliter non videntis. Si enim vere
videns esset videret vtiq3 in infirmis corporibus pre
dictis passionibus laborantium quantos motus q̄n
tasq3 exagitationes sustineat quas nec sana sustine-
re valerent. Non attendit ⁊ forte apprehendere non
preualet velocitatem motuū celestium que vix in no
stram imaginationem cadit propter sui magnitudi-
nem. Et si tantum robur corporibus licet egrotanti Nota
bus prestant passiones huiusmodi que infirmitates
tantum sunt ⁊ non vires ac virtutes quid estimande
sunt facture amor glorie illius ⁊ gaudium que nō so
lum virtutes erunt imo virtutes perfectissime in vl
timitate perfectionū suarum ⁊ in actibus suis vlti-
mis intransmutabiliter stabilite.

¶ De pulchritudine vero ipsorꝫ hominum glo-
rificatorum q̄ vltra estimationem nostram ex ipa in
terna animarum humanarū felicitate augenda sic
iudicium est id q̄ apparet in hominibus in vita ista
in vultibus: eorum etiam ex modico gaudio cū fue-
rit in animabus eorum. Vides eñ q̄ īde splendescūt
oculi eorum ⁊ tota facies gratiori colore suffunditur Nota
dilataꝫ etiam inde tanq̄ nouo decore atq3 pulchritu
dine venustaꝫ. Quia igiꝫ ꝓportionales sunt semper
cause similes suis effectibus erit ex necessitate ꝓ im
mensitate futuri gaudij splendor ⁊ venustas in facie
vniuscuiusq3 hominum glorificatorum. ¶ Amp. Si
ex sola bona dispositione anime humane dispositio-
ne inq̄ sine statu naturali tanta redundat in corpus
bona dispositio sanitatis ⁊ roboris atq3 mobilitatis
siue agilitatis: quantofortius ex illo statu glorie in-
comparabiliter modis omnibus meliori: hoc est for
tiori copiosiori redundantiori redundabit incompa- Aduerte
rabiliter maior sanitas ⁊ agilitas expeditioq3 omni
moda in corpus humanum: ⁊ hoc quidem h3 ipa do
ctrina xp̄ianorꝫ hoc q̄ppe dixit viꝰ ex sapientibꝰ ⁊ do
ctoribꝰ eorꝫ sc3 q̄m ex btitudine aie hūane redunda-
bit in corpus humanū sanitas incorruptiōis. Quia
vero in parte vel non vident vel videre nolūt aut q̄d
verius est videre nesciunt ea que in ꝓspectu oculorꝫ
habent huiusmodi homines. ¶ Manifestum est tibi
per ea que ingeniati ac philosophati in corporibus
celestibus que ipsi posuerunt animata esse. ⁊ etiam
incorruptibilia ⁊ estimauerunt se ꝓbationes addu-
xisse ad hec. Ex quo sequitur eos vt vel ponant ani-
mas huiusmodi corporum aut nobiliores animabꝰ

An corpa celestia sint animata.

corporum humanorum aut eque nobiles aut minus nobiles. Qd si minus nobiles consequens igitur est vt si ex illis est corporibus celestibus vita perpetua naturaliter q ex animabus humanis sit naturaliter vita perpetua corporibus nostris est enim de nobilioribus redundantius animarum vita nobilioris. hoc aut non ē nisi immortalitate stabilitate hoc ē immunitate a morte. Qd si dixerit quia huiusmodi vita. s. immortalis vtiqz redūdaret ex animabus humanis in corpora humana naturaliter si vite talis eēnt naturaliter susceptibilia. Respondeo in hoc τ dico qz errat intollerabiliter si enim corpus humanum est naturale vas fontis huiusmodi emanationis τ propter emanationem suscipiēdam fonti naturaliter applicitum errant igitur natura vas emanationis isusceptibile fōti huiusmodi applicando. Natura autem in his que naturaliter facit manifestum impossibile est. Quare naturaliter cōgruit ex necessitate vas humani corporis per receptibilitatem fonti huiusmodi emanationis. Hec autem emanatio est vita perpetua vt ipse ponit. Naturaliter igitur ex animabus humanis redundat vita perpetua in corpora humana τ ipsa naturaliter receptibilia sūt ipsius aliodn inepta valde esset et natura prudentiam minime decens huiusmodi vasorum ad huiusmodi fontes applicatio siue coniunctio. Si vero fuerint nobilitate equales anime celestes τ anime humane manifestum est ex equalitate causarum sequi debere naturaliter equalitatem effectuū. Erit igr redundantia vite corporalis in corporalibus humanis immortalitate id est immunitate a morte firmata naturaliter. Iā aūt audiuisti alibi probationes τ declaratiōes alias ad hec. Qd si dixerit quia nobiliores sunt anime ille celestes animabus humanis τ huiusmodi iudiciū est ipsa nobilitas corporum hoc enim iam multi dixerunt. Dico quia lōge maior apparet nobilitas i humanis corporibus in quibus apparent tot organa τ tam multiplicium operationum. In illis quippe corporibus nec vnum apparet organum vnius operationis aut virtutis. Nobilitas autem animarum τ omnium virtutum etiam apparet ex multitudine τ nobilitate operationū propterea Aris. τ sequaces eius posuerūt celum stellaꝝ fixarum ceteris celis nobilius τ solum stellaꝝ plurimarum multitudie insignitum. tāq ipe stelle organa qdā sint τ signa vtutū multiplicium quib⁹ creator celum illud palijs illustrauit: τ in hoc astronomi ꝯsentiunt illi. Verū arist. manifeste dicit organa motus nō esse data stellis vt pote qui eas posuit nō moueri per se sed i celis suis Quia igitur tanta multiplicitas virtutum apparet in animabus humanis tantaqz redundātia siue emanatio operationum. In illis vero non apparet nisi motus τ virtus motiua de qua non leuis deceptatio est apud philosophos. ¶ Manifestū est animas humanas nobiliores esse illis quas ponunt corporib⁹ celestibus. Si vero dixerit quia alias habent multiplices vtutes nobilissias que note sūt apd astronomos τ scripte sūt i libris coꝝ. Tu iā audiuisti itētionē meā sup hoc τ declaratiōes qb⁹ declaratū est tibi per me quia nō est possibile vtutes tam nobiles atqz sublimes eē cel. τ stellis τ mlti ex astronomis posuerūt nec amplius eis relictū est a me de vtutib⁹ τ influētijs qs eis posuerūt nisi sup qttuor elementa. τ in ea que ex elementis sunt τ hoc quatenus alligata sunt eis τ de rebus voluntarijs apud hoies quid

Eqlitas cāꝝ τ effectuum

Nobilitas animarum.

Astronomi

ꝓsint τ non possint qualiter τ quatenus patefactum est tibi probationib⁹ τ ratiōibus ad hoc igitur iam deuenit ista ratiocinatio quia maior nobilitas apparet animarum humanarum naturaliter q illarū animarum quas ponunt celestium. Qd si dixerit eas intelligentes esse longe nobilius atqz sublimius naturaliter quam possibile sit animabus nostris quamq ipsi nec ꝓbent nec declarent hoc. Dico quia de intellectiua per se non fluit vita apud corpus. Cum ipsa per se non sit corpori cōiungibilis aut applicabilis. Quare esꝫ etiam ista nobilitas atqz sublimitas virtutis intellectiue apud animas illas non esset influētia vite corporalis ex illa per se. Quare impertinēter illam ponunt qntum ad influentiā vite immortalis. Modis igitur omnibus necesse est vitam corporum humanorum tanq naturalem redūdantiam naturaliter. Respondeo naturali fonti suo naturalis autē fons vite corporalis humane anima humana est absqz vlla dubitatiōe. Quare naturalr sicut ipsa aia ppetue copiositatis est ac redūdātie. Sic ipm corp⁹ humanum naturaliter ppetue receptionis est hmōi redundātie. Naturalr igr vita humani corporis ꝑpetua est τ de hoc iā alibi alias ꝓbatiōes audiuisti.

Intellectia ps anime.

Aia hūana fons vite.

¶ De damnatorum penis τ eorum resurrectione disputaturus: primo explicat quomodo corporū damnatorum immortalitas atqz ipassibilitas cōpatiantur se inuicem.

Post hec autē reuertar ad corpora dānatorum de quorū resurrectione seu regeneratiōe nō debet esse apud te dubitatio. cū plures ex his ratiōibus τ probationibus quas audiuisti super resurrectione seu regeneratione glorificandorum hominum sufficiant tibi certitudinem facere de illa. Maxime autem probationes que sunt a parte iusticie creatoris hoc enim requirit iusticia ipsius vt effectus causis suis respondeant τ pene malis meritis. Quapropter sicut duo precesserunt in malis genera meritorum malorum videlicet τ corporalia τ spiritualia ita reddantur eis duo genera penarum videlicꝫ spirituales τ corporales: hoc fieri non pōt nisi malis τ peruersis animab⁹ corpora sua reddantur que redditio non ē nisi resurrectio seu resuscitatio ipsorum. Habet igit merito questionem difficile perscrutabilem cum corpora illa damnandorum necesse sit immortalia esse τ passibilia sic paucis declarabo tibi qualiter iste due dispositiōes vcꝫ immortalitas τ passibilitas se compatiantur in eis. Dico igitur quia iam alibi declarata est tibi per vias multas perpetuitas penarum τ quoniam aliter non eēt satisfactum iusticie creatoris nisi mali et incorrigibiles hic perpetuo torquerent in vita futura. Perpetuitas autem penarum non potest esse in subiecto mortali: presertim in ea magnitudine τ vehementia qua future sunt in quibus eas sustinere non possent vllomodo eorum corpora que non eēnt immortalitate firmata. Si vero passibilia non eēnt nulle essent pene corporales. nulli dolores vt videtur Qd si dixerit quis quia dolor est solutio continui siue cōtinuitatis sicut posuerunt aliqui ex philosophis et presertim medici. Dico quia iā responsum est ad hoc per me in hoc eodē tractatu vbi dixi quia est species ignis qui nec dissoluit corpus nec ledit vllaten⁹. torquet autem intollerabiliter animam in corpore illo existentem. Si enim pene ille corporales eterne quoniam iam deficientibus per mortem corporū suorū subie

Resurrectō damnatoꝝ.

Nota

Dolor qd.

ctis pene corporales deficerent et ita non essent ppetue. Restat igitur huiusmodi corpora insecabilia eē et inconbustibilia. Verum questionem habet vtrum ex propria dispositione hoc habeant an ex ptectiōe diuine iustitie sicut habēt se in primorum hominum corporibus que non propria impassibilitate a sectionibus et diuisionibus immunia erant et libera anteq̄ peccassent illi primi homines. Similiter ab omi dolore et pena. Hoc autem erat per ordinem diuine iustitie quo prohibebatur pena culpā pcedere. Sicut

Ordo nat̄e.

et ordo nature non patitur vt effectus causam suā pcedat. Sic et protegente diuina iustitia a lesionibus dissolutionum atq̄ diuisionum i ipsis ignibus futurorum tormentoꝝ libera et immunia persistēt corpa damnatorum. Jam autem multis experimētis didicisti ex narrationibus autenticis de quarum veritate nephas est dubitare multos in medio ignium homines per bonitatem creatoris illesos fuisse seruatos et tam a lesione corporum suorum q̄ ab omni dolore tam corporali q̄ spirituali liberatos. Et igit̄ non est maius creatori ab altero duorum saluare vl' liberare q̄ ab ābobus simul. Que est admiratio aut incredulitas stultorum de hoc q̄ saluatis corporib' in medio futurorū ignium et illesis per omnia i ipsis per ignem huiusmodi anime sint torquende. Facili' enim in se est non dico quantum ad omnipotentiam creatoris sola corpora sit seruare q̄ animas et corpa simul. Et si dixerit quia ignes illi infernales incōparabiliter fortiores sunt ignibus seculi istius. Verum vtiq̄ dicit. Sed ipsa corpora damnandorum erunt icomparabiliter fortiora ad sustinēdum ignes huiusmodi q̄ nostra sint hic ad sustinendū ignē seculi presentis: quanq̄ omnipotentie creatoris nō sit vllo modorum difficile presentis fragilitatis et infirmitatis corpora ignibus supple illis futuris seruare illesa. ¶ Amplius. Jam dixi tibi in precedētibus

Salamandra.

et pellem animalis q̄ dicitur salamandra et plumas quarundem auium in igne fortissimo apud nos seruari illesas et dicitur etiam q̄ ibidem purgantur et

Aurū igne purgatur.

meliorantur. Aurum etiam in fornace non tam seruatur q̄ etiam purgatur et melioratur. Si igit̄ ista mirabilia sint in naturis et virtutibus carū quomodo non magis creatori possibile est et etiam placitū propter adimpletionem iustitie sue seruare corpora perpetuo in medio ignium infernalium a dissolutione combustione atq̄ cōsumptione et si talis ignis qui corpora non ledat et animas torqueat inuenitur in natur̄ et factur̄ creatur̄ i mūdo isto q̄mō nō multofortius in altero seculo quod totum refertissimū est mirabilibus creatoris et vbi tam necessarius est propter executionē iustitie sue non inuenietur. ¶ Amplius. Cui ex regibus magnis et inclytis defuerunt vnq̄ instrumēta penalia ad executionem iustarum vindictarum in maleficos. Quātofortius igitur non deerūt regi regum omnium. Quia igit̄ talis ignis

Ignis ifernalis.

necessarius est ad executionem iustitie creatoris i puersos et incorrigibiles qui sicut alibi didicisti pena perpetua est necess̄: est non solum ignem huiusmodi futurum eē sed etiam ab eo tempore factum eē quo ipsum requisiuit dei iustitia propter vsū istū. Quare ab eo tempore quo ceperunt esse qui igne huiusmodi digni essent. Dico etiam quia si factus ab eo tempore non fuisset faciendus tamen esset creatori i iudicio futuro alioquin iusticia ipsius deesset vl' executio vel executionis celeritas. Turpe namq̄ eēt nō mediocriter creatori et omnino non decens gloriam ipsius vt vel defectum instrumentorum huiusmodi vel retardationem executionis sue eiusdem iusticie patiatur. Nec dubium est tibi iam ex aliis quādo pena huiusmodi hominum perpetuasit. Quapropter necesse est ignem huiusmodi et parcere eis a consumptione corporum suorum et non parcere a tormento presertim cum ad hoc tantum creatus sit nec ē multum mirabile hoc cum etiam ignis qui apud nos est in purgatione metallorum et non parcat admixt̄ eorum sordibus parcat autem puris substātiis ipsoꝝ. De huiusmodi etiam igne iam dixi tibi quia sede et corporibus et animabus per virtutem creatoris pepercit vt nec tormentum animabus eorum nec corpibus aliquam lesionem intulerint. Alias etiam didicisti videlicet in tractatu primo sapientialis diuinalisq̄ magisterii virtutes omnes naturales sic teneri

Virtutes naturales.

beneplacito creatoris vt non influant operationes suas nisi cum creator voluerit et quatenus et quomodo voluerit. et audiuisti eum tenuisset aquam et ignē ita vt non influerent operationes suas que sunt combustiones et influxiones et immersiones et hoc legis in sermonibus autenticis prophetarum hebreorum Multo autē plura et maiora in lege et doctrina xp̄ianorum et precipue in narrationibus miraculorū suorum quasepe consului tibi inspicere quomā multipliciter adiuuant philosophiam nobilem et sublimē Gens aūt sarracenorum ipo legislatore eorū testante non habet nec habuit miracula et causa tibi notā est ex aliis que de lege gentis illius per me didicisti.

De statu corporum glorificandorum disputaturus post gloriam definit: deinde explicat causas propter quas corpora glorificata spiritualia quodammodo dicantur.

His igit̄ se ita habentibus cōueniens ē post hoc declarare tibi gl'iam corporum glorificandorum et hoc faciam ex ratione et pribus suis. Dico igitur quia gloria secūdū intentionem et doctrinam christianorum apud quos solos de ea sermo est: aliis enī gentibus nullatenus i

Gloria q̄d.

notuisse videtur est inq̄ gloria status seu dispositio omnium statui nature in creaturis longe sup eminēs et totus mirabilis. In corporibus autem spiritualitati similitudine multa proximus sicut audiuisti in precedentibus q̄ propter hanc causam in lege et doctri-

Spūalia corpa cur.

na christianorum spiritualia dicta sunt corpora huiusmodi. primum quidem propter subtilitatem substantie ipsorum: deinde propter velocitatem siue agilitatem qua pari facilitate se transferunt habentes eas si voluerint. quia spirituales substantie a cogitatu in cogitatum. De hoc tamen aliquid audies in sequentibus. Tertio propter inconsumptibilitatem atq̄ stabilitatem substantie sue per quam prohibentur

Corpa glorificata ipalpabilia.

indigere nutrimento. Quarto quoniam impalpabilia et inuisibilia sunt et insensibilia omnino sensib' nostris, put sunt in statu miserie istius nisi seipsi glorificati homines modo quem ipsi norunt vel cogituri sunt se ad hoc accomodauerint et ad aptauerint: hoc enim quibusdam dei electis atq̄ dilect̄ etiam in ista miseria diuino munere concessum est videl3 vt nec viderentur nec sentientur: nisi cum vellent. Sicut legit̄ in narrationibus miraculorum gentis christianorū et in operibus magorum tam naturalium q̄ maleficorum de rebus huiusmodi multa inueniuntur. Tu etiam video i sole q̄ visui nostro per nubē iterpositā

coaptatur ita vt melius iudicent homines se videre illum q de tecto ad nudum fulgore suo. Verū si glorificati homines apud nos videntur aut aliter sentirentur merito dubitari posse an ipsi fulgorem suū si visibus nostris temperarent vt hoc solum sui fulgoris in oculos nostros influerent q ipsi oculi pati possent. An noua virtute ad hoc nostri visus et oculi iuuarentur ⁊ forsitam ita est in spiritualibus visionibus que sunt prophetice reuelatiões ⁊ apparitiones q nostri visus interiores id est nostre virtutes itellectiue nouo adiutorio eleuantur confortentur vt talia valeant interuenire. Interdū aūt velaminibus signorum ⁊ figurarum rerum visarum fulgur eis et claritas temperatur. De hoc autem perscrutati⁹ inquiram in sequentibus si deus voluerit. Interdū autem verisimile valde ē homies glorificatos siue glorificandis cousq habere corpora sua in pace vt q̄litates ⁊ quātitates suas pro beneplacito suo habeāt ostēdere ⁊ exhibere quibus voluerint ⁊ quomodo voluerint ⁊ quando. Et huiusmodi rei exempla multa inuenies i prenominatis libris de miraculis christianorum. Quarta vero causa propter quam spiritualis dicuntur est ista potestas atq libertas apparitionis qua apparent quando volunt ⁊ quibus volunt ⁊ quomodo volūt: quemadmodum spirituales substātie de quibus multa leguntur tam i lege hebreorum q in lege xp̄ianorum. Vides igit̄ quia ista quattuor longe valde sunt a quantumlibet sublimi nobilitate nature. Sic se habet de immortalitate atq impassibilitate corporum huiusmodi videlicet q lōge p̄stā⁊tiores dispositiones sunt atq sublimiores dispositiones aliorum corporum animatoꝝ tam mundi huiusmodi sublunaris q etiam superioris mundi corporei quoniam si ponātur celi ⁊ stelle animalia quēmodum visum est platoni ⁊ aristoteli atq sequacib⁹ eorum nec immortalitas nec ipassibilitas similis est illis. Et de impassibilitate quidem manifestum est. Dicit enim forsitam passibilia non sint a contrariis quia contraria non habēt vt huiusmodi philosophi posuerūt tamē q indiuisibilia ⁊ iscecabilia atq impenetrabilia sint non est verisimile. Scito autē q oēs res create seu facte naturaliter receptibiles sunt melioris status atq nobilioris ⁊ perfectionis excellentioris q naturaliter habeant. Creator vero sol⁹ additionem non recipit ⁊ hoc est quoniam nobilitas ⁊ perfectio ipsius in vltimitate supereminentie ⁊ altitudinis est per omnem modū. Qȝ si dixerit quia stelle celi ⁊ luminaria non recipiunt additionē neq meliorationem. Verum vtiq dicit si intelligat a natura vel naturaliter. Natura enim non potest addere aliquid naturalibus perfectionibus ipsorum. Scire tamen debes quia sapiētes doctorum christianorum docuerunt et scripserunt in tractatib⁹ suis ⁊ ꝓphete eis attestari vidētur expresse quia meliorationem recipient ⁊ nobilem valde renouationem i renouatione seu regeneratione hominum ⁊ causā huiusmodi audies per me in sequentibus quemadmodū igitur vides in his partibus glorie corporum q longe prestāt naturalibus perfectionibus ipsorū. Sic imaginari et scire te oportet de gloria animarū humanarum

Spūales substātie.

Plato. Aristotel.

Res create susceptibiles melioris status.

Corpa celestia melioratōeȝ suscéptura.

¶ Exponit in quo statu futuri sint sens⁹ humani glorificatis iam corporib⁹ atq animab⁹.

Merito vero inuestigandum ē de ipsis sensibus humanis i quo statu quibusue dispositionibus futuri sint glorificatis animabus humanis atq corporibus. Dico igitur quia glorificādi homines totaliter glorificabuntur. Si enim oculi non glorificarentur sed remanerent i ista miseria et passibilitate possent cecutire vel penitus excecari. Sic et possent surdescere homines glorificati. Similiter ⁊ sensum tactus cōtingere posset obstupescere vel extingui ⁊ ita nō essȝ vera ac pura illa felicitas que tantaȝ haberet partem miserie.

Omnimoda glorificatio

¶ Amplius. Non se viderent inuicem glorificati homines prohibente hoc subtilitate corporū ipsorum quia nec aer nec ignis elementum visibile est hic oculis humanis propter subtilitatem substantie vtriusq: quanto fortius igitur illa corpora glorificata non essent ibi visibilia oculis humanis in ista imperfectione permanentibus.

¶ Amplius. Si electi dei atq dilecti tunc fulgebunt sicut sol iuxta promissionem prophetarum ⁊ vtriusq dictarum legum. scilicȝ hebreorum christianorum non potuerunt homines glorificati seiuicem intueri absq lesione visuum suorum. Sicut neq modo solem.

¶ Amplius. Manifestum est tibi: quia sola vigilia deficit visus humanus aut igitur erit somnus: id est dormitio aut continuitate vigiliarum necesse erit caligare oculos hominum glorificatorum ⁊ tādem obtenebrari omnino. Qȝ si fuerit ibi dormitio erit ibi lassitudo ⁊ fatigatio non erit igitur vera felicitas. Necesse igitur est oculos hominum glorificatorum glorificatos esse. Virtus vero visibilis perfectio est oculorum. Quare necesse est virtutem visibilem in omnibus glorificandis hominibus glorificandam esse que igitur erit gloria illius si per eam non vident homines tunc eque longe vt prope ⁊ equaliter remota vt propinqua.

Nota.

¶ Amplius. Si non omnia corpora essent visui glorificato peruia possȝ habere impedimentum virtus visibilis in operationibus suis retardationes multas atq difficultates. Quare non esset elongata in vltimitate elongationis a miseria quam habet hic. Non esset igitur dispositio eius aut status aut dispositio glorie. Qȝ si dixerit quia retardationes huiusmodi ⁊ impedimenta mira facilitate declinabit hoc est longe maiori q posset hic declinare. Dico in hoc quia qui sic dicit glorie virtutis visibilis contra dicit ⁊ remouet ab ea gloriam futuram. Sed reuera potuit ei longe minorem miseriam quam si ea i qua nunc est hic. Quoniam igitur declaratum est tibi ꝑ hoc ⁊ alia que precesserunt homines glorificandos totaliter glorificandos esse atq ita glorificandos vt nulla eorum pars remaneat in miseria.

Nota.

¶ Amplius. Quoniam ipse anime humane que glorificande sunt totaliter glorificande sunt hoc est secūdum omnes vires suas necessario glorificandi sunt oculi hominum ⁊ aures ⁊ virtutes animarum scilicet visibilis audibilis ⁊ cetere exteriores non solum interiores ⁊ iam audiuisti causam in hoc. Apparet igitur ex his quanto prestantior atq sublimior est visus glorificatus visu adhuc existente in ista miseria ⁊ obnoxio tot ⁊ tantis passionibus ac lesionibus.

Nota

Quis modus vidēdi i glorificatis

Questionem autem habere videtur difficile explicabilem quis modus vel videndi vel audiendi vel alit sētiendi erit tunc hominib⁹ glorificatis Si el per passiones ⁊ immutationes organorum sensibilium. In huiusmodi autem actionibus et passionibus propinquitas et remotio sensibilium euidens ꝑstant impedimentū vel adiuuant. sensibilia enim que propinquiora sūt organis sēsuum fortiores immutationes operātur in eis ⁊ vehementiores impressiones influunt ⁊ huic ꝙ magis sentiri se faciunt remotiora vero ecōtrario se habent. Qꝫ si dixerit quis qꝛ organa sēsuum adeo erūt purgata tunc adeoqꝫ facile immutabilia vt in quantacunqꝫ remotione a suis sensibilib⁹ immutentur necesse habet dicere vt ex appropinquatione sēsibiliū augeant immutatiōes huiusmodi. ⁊ propter hoc tādem inualescant in lesionem ipsorum sensuum et hec sunt inconuenientia que remoui tibi in precedentib⁹ a sensibus glorificans. Dico igit quia facile est creatori apud quē nullo modorum ē difficultas. Sic moderari ⁊ mensurare immutatiōes istas vt nec appropinquatione crescant nec remotione sensibilium minuant. Sicut enī multotiēs tenuit virtutē ignis vt omnino nō combureret neqꝫ aliquatenus lederet cōbustile in quo erat. Sicut modo vides sepissime laxatum ardorem ignis vt influat combustionem sup ligna arida. Sic i beneplacito ipsius omnimodo positum ē vt laxet virtutes sensibilium e resurgat mensura qua voluerit ad faciendas immutationes in organis sēsuum elongatione et appropinquatione eorum nec addente aliquid nec minuente. Hoc autē dico si beneplacitum eius ē vt iste sit modus sentiēdi. Si cui autem videat qui a mensura huiusmodi erit in diminutione sensuum quātū ad operationes ipsorum propter hoc quoniam maiores immutationes hoc ē excedentes mensuram huiusmodi errat idubitanter nec attendit etiam ea que manifeste accidunt hic in naturis. Quidam enim homines non vident subtilia nisi multa appropinquatiōe eorum ad oculos suos ⁊ quibusdam necessaria ē elongatio eorum ab oculis suis ⁊ adiuuantur visus eorum per illam

Virt⁹ creatoris.

Diamas.

In lapide vero qui dyamas dicitur quātumcunqꝫ puus sit: distincte tamen videntur ibi forme multe simul. Qꝫ ergo mirum si modica immutatiōe etiam clarissime ac distinctissime videbuntur visibilia i futura felicitate.

¶ Si quis autem dixerit quia sicut tota potētialitas virium animarum humanarum exibit perpetuo manebit in futura gloria in vltimitate sue ꝑfectionis ⁊ actualitatis. Sic ⁊ vires exteriores quib⁹ operantur anime humane per corpora liberabūtur tunc a malo potentialitatis ⁊ erunt in vltimitate ꝑfectionum suarum ⁊ in vltimitate actualitatum suarum hoc autem est dicere quia vis intellectiua in statu glorie future erit speculum in effectu omniū intelligibilium ⁊ erit speculum intelligibile hoc est exemplum in effectu vniuersitatis intelligibilis. Sic vnaqueqꝫ vis sensibilis erit speculum i effectu omnium suorum sensibilium: ⁊ propter hoc non indigebūt organa sensuum vel vires sensibiles immutationibus nouis quemadmodum nec vis intellectiua tūc quia dico quia sermo iste non est improbabilis gloriā futuram intelligentibus. Causa autem in hoc est quoniam omnis imperfectio reuera et omnis obnoxietas ad miseriam tollenda ē per gloriam futurā. Qꝫ si passionibus istis ⁊ immutationibus obnoxie essent vires predicte multe imperfectiones remanent apud eos ex quibus vna est quia non omnia visibilia viderent glorificati homines simul ⁊ non viderent ea que essent post eos: sed tantum ea que essent ante: quare viderent particulatim vnum post aliud sicut et modo. ¶ Amplius. Iocunditas seu delectatio que tunc erit ex visu esset frustratim atqꝫ particulatim et non esset tota simul. ¶ Amplius. Deperiret particulatim sicut ⁊ generaretur quoniam cum desinerent videri quedam visibilia periret delectatio que foret ex visione eorum. Non congruit autem gaudiis nullo modorum ꝙ alia eorum pereat vel aliquid ex aliquo eorum. Congruit igit iste sermo vt dixi glorie atqꝫ perfectioni virium predictarum. Querat autem fortassis aliquis de virtute gustabili ⁊ virtute tangibili et etiam odorabili. Si qua erit earum operatio vel vs⁹ in futura gloria ⁊ reuera nō est tibi dubitādum qꝛ vires ille non recedent ab animabus humanis. Sꝫ operatio virtus gustabilis que gustatio siue comestio ē cum nō sit necessaria nisi propter nutrimētū ⁊ restaurationē corporis nō erit ibi necessaria. Sicut neqꝫ operatio virtutis generatiue que generatio est. liberabuntur autem iste vires a miseriis in quib⁹ modo sunt. Tu enim vides qualiter hic affligitur virtus gustabilis fame ⁊ siti malisqꝫ saporibus. De vi etiam generatiua notum est tibi que tormēta patiatur hic ab ardoribus concupiscentiarum ⁊ libidinibus ab his igitur erit libera tunc ⁊ immunis ⁊ erit decor eius ⁊ gloria castitas inuiolabilis. Sic non est tibi dubitandū qn ornet tūc ⁊ glorificet virtus gustabil sobrietate ⁊ abstinētie q̄ illi glie ꝯgruat si phas ē eas sic noiare. Non enī sobrietas aut abstinētia aut min⁹ virtutes sunt aut minus arma animarum humanarum in pace spirituali ꝙ in bello: ⁊ hoc est quoniam non solū arma sunt: sed ēt ornamenta ⁊ pulchritudines animarum mirabiles ac desiderabiles. In eo igitur ꝙ virtutes ꝙ ornamenta ꝙ pulchritudines animarum vsus earum manifesti sunt in statu beatitudinis illius: animas enim fortificant vt virtutes ornant eas ⁊ decorant vt ornamenta ⁊ pulchritudines. Verū quoniam pax illa bella non habet nec ad illam attingere bella possibile est vllo modorum in eo ꝙ arma null⁹ est vsus earum hoc est dicere nullus est vsus protectionis earum nullus vsus impugnationis: hi ei sūt duo vsus armorum in eo ꝙ arma sunt.

Imꝑfectio ois tollēda

Gaudia.

Virtus gustabilis.

Virtutes ornamēta aiarū ēt i glia.

¶ Pulcherrimam questionem pertractat: an in futura gloria sit armonia aliqua aut cōcentus delectabilis. Vbi tandē adstruit rebus sensibilibus animas non esse delectandas aut detinendas eo modo quo hic delectantur: quod est contra sarracenorum ⁊ machometistarum persuasionem.

Reuertar autem paululū ad ea que precesserunt ⁊ dicaꝫ quia reuera res felicitatis illius glorie propter elongationem suam a consuetudine nostra ⁊ a rebus seculi istius non est facile vt inueniantur per vias probationis ad certum ⁊ liquidum ꝑ singula. Sed idubitāter verum ē ꝙ felicitas illa nullam secum patiet miseriam in glorificatis nullam imperfectiōem que de

Nota.

decear aut non deceat homines glorie illi⁹. Utrū autem vires sensibiles sic perficiende sint quemadmodum audiuisti an aliomodo creatori ꝛ quibus reuelare voluit noto nobis aūt adhuc ĩnoto cũ ex sermonibus pphetarum vel alijs sermonibus autenticis perspicuum non sit nõ facile affirmandum ē. Si quis autē dixerit qꝛ sicut nihil corruptibile habet vita illa glorie ita nihil habet etiam corrumpens vl' corruptiuum verisimile procul dubio dicit. Scio enim multas ꝛ maxime in reb⁹ diuinalibus ad modicum exercitatos nõ facile posse videre ꝙ oĩa visibilia simul videant in effectu visiõe lucida ꝛ distincta. Similiter ꝛ ꝙ omnes armonie omnesq; concẽtus delectabiles actualiter simul audiant et sub distinctione clarissima nonnullis eis incredibile videtur. Tu vero audiuisti quid rationis habeat. Interim igit causa exercitationis ista teneas donec per me vel per alium acquiratur tibi certitudo rerum huiusmodi. Non enim parum habet admirationis aut questiõis an armonias habeat et concẽtus delectabiles vita glorie illius ꝛ tu scis quid sẽserit. Aristoteles de sonis ꝛ generatione ipsorum quanq; autem plato posuerit armonias in celis mobilibus. In celo tamen immobili ponẽde nõ sũt ꝛ secundum ipsum propter motum et ipsorum posuit in celis armoniam. Tu autem iã audis sermones hominũ de cantibus angelorum. Audis etiam sermones prophetarum ꝛ maxie prophetias xpianorum de his ꝛ reuelatiões que apud eos sunt de quibus iam sepe dictum ē tibi per me qꝛ valde vtile est videre eas ꝛ sepe īspicere. Habet etiam q̃stionem ꝗ future sint ibi armonie ꝛ voces hominum vtrũ vniuoce vocibus q̃s habemus hic ꝛ vtꝝ cõueniat eis ratio quam posuit. Aristo. vocis ꝙ ē dicere an sint vniuoce voces ille vocib⁹ nostris. Generaliter ergo scito qꝛ delectationes sẽsibiles hoc ē per sensus quecũq; erunt ibi non erunt sensibiles per modum quo hic quod est dicere quoniam nõ stabunt anime nostre in rebus sẽsibilibus neq; herebũt eis per delectatiões istas. Sꝫ magis erunt ei vie ad bonitatem pulchritudinem atq; suauitatẽ creatoris omnes bonitates pulchritudines atq; suauitates creaturarum. Tunc enim iuxta sermones sapientium ꝛ sanctorum creature oẽs glorificatis hoibus intuẽtibus ꝛ sẽtientib⁹ eas manifeste apparebũt vestigia vie int⁹ ꝛ signa creatoris ducentes ad ipm ꝛ ostẽdẽtes ipm ꝛ hic est error quo gens sarracenorum inuoluta est miserabiliter ꝛ seducta quoniam sic se credũt eē delectandos in reb⁹ sensibilibus ꝛ per sensum delectabilius sicut delectari se sentiunt hic. Cum indubitanter res sensibiles et per sẽsum delectabiles non detineant tunc animas glorificatas hominum quin potius ducant eas ꝛ transferant ĩ creatorem ꝛ propter hoc ꝙ maxime delectabit homines glorificatos ĩ creaturis erit ipe creator ꝛ forsitam ꝙ proprie ac per se quemadmodum in vestigijs et ꝛ alijs signis cum sint delectabilia per ea solummodo quorum vestigia vel signa sunt illa proprie ꝛ per se delectant quorum signa vel vestigia sunt ꝛ forsitan non est delectatio veri nominis aut vere ratiõis quã gens sarracenorum somniat aut qua inebriantur et captiuãtur anime stultorum. hoc autem erit tibi manifestum cum rationes seu diffinitiones delectationis consideraueris. Delectatio enim est apprehensio vt ait quidam ex philosophis virtuti apprehendenti. Rectius autem diffinitur delectatio coniũctio cõuenienis conuenientis cum conueniente. Iam autem alibi didicisti per me quia coniunctiões animarum nostrarum cum sensibilibus delectabilibus ĩ ista miseria neq; naturales sunt neq; conuenientes cum sint abusiue ꝛ adulterine hoc autem est quoniam sicut amor propter se ab animabus nostris non debetur nisi creatori. Sic delectatio debet esse eisdem per se aut propter se nisi in illo aut per illum. Et cum imaginatus fueris animam ex omnibus modis suis bene dispositam atq; perfectam inuenies hoc euidenter ꝙ omnia delectabilia vite sunt ei ad creatorem ꝛ null⁹ finis ꝛ propter hoc in nullo eorum stat. hoc enim reputat abusionem finem habere viam vel viam habere finem. Similiter et adulterinum cum amorem suũ et amplexus suos spirituales per se atq; finalit sciat se nõ debere nisi creatori quem etiam omnis anima erudita non dubitat esse sponsum suum secundum id totum quod est in ea est nobile atq; sublime. Hoc autem est totum quod precellit brutalibus animab⁹ et hoc est tres vires superiores nobiles ipsius anime rationalis et de hoc plura per me in alijs tractatib⁹ didicisti et quia philosophi multi in hoc leuiter errauerunt ponentes naturales et veras esse delectationes istas abusiones et adulteria

¶ Redit ad propositum quandam anacephaleosim faciens supradictorum.

Nunc autem reuertar ad id a quo longe digressus sum: ꝛ dicam quia gloria animarum humanarum quantum ad exteriores siue inferiores simul vires suas siue sit per modum illum pfectiõis quo omnia visibilia delectabiliter videant per modum quo dixi videlicet vt vestigia creatoris vt vias ad ipsum vt signa ꝛ nutus ipsius ꝛ vt refulgentiam quandam bonitatis pulchritudinis ꝛ suauitatis ipsius siue sit per modum alium cõgruentem beatitudini illi future qui nec impedimentum habeat nec retardationem nec difficultatẽ vllam nec periculum a lesionibus virium illarum aut organorũ suorum: hoc enim congruit felicitati illi videlꝫ vt ad ipsam non attingat lesio vel corruptio vllo modorum non video errorem vtrumlibet dicat nec adhuc manifesta est certitudo in altero istorum vel sermonibus autẽticis vt pdixi nec probationibus. Ueruntamen primum istorum duorum magis philosophicum est ꝛ magis congruens perfectioni illi future. Secundum autem minus eruditis credibilius: sed vtrum duorum verum sit propter nouitatem diffinire supersedeo. Tu igit ex his que audiuisti imaginare ꝛ considera veritatem future glorie tam in corporibus ꝙ in animabus ꝛ reminiscere quia quattuor tibi posita sunt in precedentibus velut partes quattuor glorie future corporum. Expeditio scilicet siue agilitas impassibilitas subtilitas cui non obsistit soliditas aut duritia corporum aliorum: deinde claritas que vtrum sit vniuoca claritatibus mundi istius magis est disputabile ꝙ perspicuum. Non est autem propositum meum hic stabilire que expresse non continentur in sermonibus autẽticis aut que expresse in eis declarari euidenter non possint. Ex posite etiam sunt tibi quattuor cause propter quas spiritualia dicuntur corpora glorificata ꝛ hoc est quoniam per illas multas similitudine spirituali nature approximant. Exposui etiam tibi prout mihi possibile fuit qualiter ꝛ quib⁹ oculis visibilia futura sint ex ꝗ apparere tibi dꝫ: q̃liter etiã tangibilia seu palpabilia ꝛ qb⁹ seu qualibus tactibus. De

De armonia vite celestis.

Error sarracenorum.

Delectatio.

Nota.

Nota

Dotes corpoꝝ glorificatorum.

modulatiõibus aũt & armonijs q̃les ibi future sint.
¶ Manifestum est indubitanter quia spirituales ibi
An sint chorees & gesticulationes in gloria
erunt quales autem ip̃e sint & quales future reseruo
tractatui de substantijs spiritualibus qui sequet istũ.
De corpalibus autem modulationibus & gesticula-
tionibus & de choris siue choreis quas ibi futuras
multi credunt determinandum est ex alijs & per alia
quoniam proculdubio ante ea perscrutandum est an
possibile sit ibi fore motum corporalem. Si eñi non
est possibile ibi esse motum impossibile est ibi esse cã
tiones aut gesticulationes. Cum gesticulationes eui
denter motus sint modulationes autem corporales
non videant nisi per motum posse fieri vllo modo.
Hanc igit questionem videlicet an motum possibile
sit ibi esse prosequar in sequentibus: primum aliquib⁹
dictis de natura seu dispositione corporum eorum q̃
damnandi sunt & de corporibus paruulorum qui abs
q̧ remedio originalis corruptiõis & immunditie de-
cesserunt. Dico igit quia corpora damnatorum im-
mortalia erũt vt iam audiuisti alioquin non eẽnt sus
ceptibilia cruciatus perpetui. ¶ Amp̃. Nutrimen-
non indigebunt cum iconsumptibilia futura sint. Si
eñi locum haberet apd ea cõsumptio nutrimento re
staurabilia eẽnt necessario mortalia & hoc ẽ quoniã
cõtinuo defectu seu consumptione tãdem necessario
morerent. Qz si dixerit q̃s qz ista duo sũt partes cor
porum glorificatorum tu vides ex his que dicta sũt
quoniam ista consumptibilitas nõ excludit miseriã:
immo est in extrema miseria & visimile est etiã quod
non excludat miseriam fame & sitis quoniam iustissi
mum ẽ vt quemadmodum peccauerunt virtute gu-
stabili per eandem & torqueantur & quemadmodum
peccauerunt inglutie ciborum & ingurgitatione po
tuum fame & siti cõtrarijs crucientur. Veruntamen
possibile ẽ omnipotenti creatori igne illo de quo su-
Neq̧ agilitas neq̧ mobilitas ẽ corpo damnatorum.
pra mentionem feci tibi eos in facibus & lignis suffi
cienter punire. De agilitate vero vel mobilitate hu-
iusmodi corpo non aliud appet ad presẽs nisi q̧ nõ
est ibi necessaria q̃ntũ ad diuinam iusticiam q̃niam
magis decet corpora huiusmodi hominum detineri
grauata & illigata supplicijs q̃ illa agilitate q̃ au-
diuisti superius ad loca varia euagari: p̃sertim cum
de carcere infernali eis exire nec liceat neq̧ etiã con-
ueniat. De colorib⁹ vero eorum verisimile est vt ta
les qui congruat deformitati animarum eorum vez
tetri & aspectu horribiles vt quemadmodum imita-
ti sunt peruersitate malignos spiritus et horribiles
Sic & eos penali deformitate & aspectu horrifico imi
tentur.

¶ De corporibus vero paruulo quos p̃no-
minaui tibi multas habet questiões quas nusq̃ cre-
do determinatas vel etiam propositas. Et prima ẽ
De puulis.
vtrum in eis dispositionibus resurrectura sint i qui
bus ex hac vita decesserunt. Videlicz illa infirmitate
seu debilitate in qua erant quando decesserunt & in il
la desipientia qua nec loqui poterant nec intelligere
quicq̃ aut si forte corpora eorum cum sint immorta
lia futura erunt & impassibilia & hoc idem debet esse
tibi clarum ex his que precesserunt quia nulla pena
actuali punibilia erunt sicut nulla culpa actuali te-
nebant dum hic viuerent hoc autem ita esse cogit ve
Actual pena sequit actuale peccm.
ritas iusticie creatoris que non permittit aliquem a
ctualiter puniri qui actualiter non peccauit. Si eñi
in desipientia & puerilitate i qua erant in cunabilis
ibi decesserunt permanerent multa inconuenientia
sequẽter. Primum quidem quoniã vita eorum ocio
sa videtur & omnino inutilis deinde nisi immortali-
tate firmetur nullomodo durabilis. Tertio virtus tã
spiritualis q̃ corporalis eẽt omni perfectione natu-
rali priuata in eis propter hoc & alia verisimilius ẽ
in ea perfectione naturali secũdum cursum miserie
istius & in virili etate hoc est in perfectione virilis e
tatis quam adepturi erant si tamdiu viuerent et hoc
eis prestabitur diuine largitatis beneficẽtia vt sic i
Nota.
pleatur decor & perfectio humani generis quatenus
diuina iusticia patitur. Nec est mirabile si pfectionẽ
quam largitus erat eis creator p successus etatum
& temporũ si eousq̧ viuerent ipso resurrectionis mo
mento eisdem largiat & ita requirit ip̃a miseria par
uulorum vt defectus adiumentorum nature diuina
bonitas suppleat & q̧ naturalibus nutrimẽtis & ad-
iumentis acceptura erat natura hoc virtus creato-
ris illis deficientibus largiatur. Similiter & de pro-
fectibus atq̧ perfectionibus animarum vt eis in re
surrectione tribuantur quas si vsq̧ ad virilem etatẽ
viuerent obtinerent. Verbi gratia naturalem prudẽ
tiam & similes perfectiones quas virilis etas habe
re naturaliter cõsueuit. Si quis autem querat de ar
tificijs & magisterijs dignitatibus & potestatib⁹ que
omnia forsitam obtinuissent in vita ista si in ea tãto
tempore permansissent. Respondeo duobus modis.
Primum quia non est certum quia aliquis eorũ ali
qd ex huiusmõi artificijs seu artib⁹ magisterijs aut
dignitatibus obtineret etiam si tamdiu i vita ista p-
mansisset & hoc vtiq̧ tunc certum erit quoniam ma-
nifestum erit tunc diuinam prouidentiã aliter de hu-
iusmodi muneribus ordinasse. Secundo respondeo
quia magisteria & dignitates & artificia distribuit bo
Nota.
nitas creatoris ad communes vtilitates hominum
q̧ ex inde apparet quia homines seinuicem indigẽt
propter huiusmodi artificia et officia. Quis enim ẽ
qui textore & artificio texture non indiget. Similiter
fabro & arte fabricandi. Magistratus autem pote-
statibus iudicibus aduocatis & bellatoribus quãtũ
res humane indigeant quis non videat. Per hos ei
iustitia & pax & fit et seruatur inter homines p quas
potissimum bene est hominibus bene iq̃ secundum
naturam. Sicut & contraria vez bella lites & iniusti-
tia res humanas perturbant atq̧ confundunt ip̃am
q̧ vitam humanam destruũt propagationem etiam
& educationem generis humani multipliciter ipediũt
sicuti nosti.

¶ Quoniam autem mixta in hoc capitulo ag-
gregata sũt tibi quedam de bñficiẽtia largitat; crea
toris quedam de rectitudine iustitie ipsius. Quedã
vero de pfectione & decore status vniuersalis gene-
ris humani vez quia vltimitas pulchritudinis ipsi⁹
est i qua euidẽter apparet beneficẽtia largitatis crea
creatoris & rectitudo iusticie ipsius & pfectiones na
ture humane prout conueniens est bonitati et iustitie
creatoris: & dictũ ẽt ẽ etiam tibi q̧ genus humanum
est in istis dispositiõib⁹ prout decz magnificẽtiã & glo
riã creatoris & hic ẽ stat⁹ ei⁹ optim⁹ atq̧ pulcherri-
m⁹ vtpote sapiẽtie & bõitati ei⁹ cõuenientissim⁹ & per
hoc claruit tibi resurrectio mortuo tã malo q̃ bo
no taz puulo q̃ magnorum. Tuum erit de cetero
ex his studiose ac diligenter considerare an per hec
Renouatiõ vniuersi corporei.
omnia sufficiẽter declarata sit tibi renouatiõ vniuer
si corporei futura in ea parte sua que genus huma
nũ vocatur siue vniuersitas hominum et siquidem

acquisita ē tibi certitudo hm̄oi renouatiōis per hoc
⁊ destructi errores cōtrarij gratie tibi ⁊ mihi agēde
sunt bonorum omnium largitori. Alioqui saltem vie
tibi multe aperte sunt et initia tradita per me quib⁹
⁊ pscrutati⁹ inuestigare ⁊ facili⁹ inuenire super reb⁹
a consuetudine nr̄a tam lōge distantibus poteris ve
ritatem. Ego vo prout distractiōes occupationum
permiserūt secūdum possibilitatem meam desiderio
tuo curaui satis facere in hac parte ⁊ certum est mi
hi q̄ exercitatis in reb⁹ diuinalib⁹ atq̄ philosophi-
cis et veritatis salutiferis amatoribus sufficiūt que
audiuisti. Cōsequenter igr̄ prosequar alias que re-
stant de questionibus que circa hec sūt. Quarum p̄-
ma ē de reliqua parte vniuersi corporei an ⁊ ipsa re
nouationē vl̄ meliorationē receptura sit. Scito igit
q̄ sermones pphetarū hebreoꝝ hoc vident innuere
prophetie vo xp̄ianorum expresse hoc testant. Uidi
inquit vn⁹ ex prophetis coꝝ celum nouum ⁊ terram
nouam. Primū enim celū ⁊ terra abijt. In ipsa lege
vero ⁊ doctrina xp̄ianoꝝ multa de hoc ⁊ clara testio
nia de ista renouatione poteris iuenire. Qz si quis
dicat quia celum ⁊ terra incorruptibilia sūt ⁊ immu
tabilia. Respondēdum ē ei q̄ nihil habēt om̄ia hec
nisi quod acceperūt ex solo beneplacito creatoris nec
stant nec pmanent nisi eo conseruāte ⁊ retinēte: quē-
admodum ipe etiam plato testat⁹ ē dicens ex perso-
na creatoris loquētis ad eos ⁊ dicentis natura qui-
dem nos dissolubiles me aūt sic nolēte idissolubiles.
Nulla igit necessitate nec pphetica est omnipotens
volūtas creatoris a renouatiōe ⁊ meliorātiōe celorū
⁊ celestium corpoꝝ. Jam autē testificati sūt pphete
q̄ ⁊ terris ⁊ flumib⁹ ⁊ vegetabilib⁹ atq̄ animalibus
⁊ meli⁹ ⁊ deteri⁹ fuit ppter homines. Certum etiā
factum ē hoc experiētia m̄ltiplici q̄ ⁊ celi nō dabāt
pluuiam neq̄ errorem aliquādo ppter malitiā ho-
minum ⁊ sicut dixit ppheta hebreorum terram fru-
ctiferam dedit in salsuginē a malitia inhabitantium
in ea. Audiuisti etiam famosissiās subuersiōes ciui-
tatum quinq̄ ⁊ toti⁹ regionis illi⁹ exterminiū ⁊ qua
liter cum eēt ante sicut paradisus dei facta ē postmo
dum vastitas horribilis. Note ⁊ sunt tibi plage egy
pti antique quib⁹ pcussa ē a creatore ⁊ in fluminib⁹
conuersione. Et sanguinem ⁊ in terra vastatiōe locu
starum ⁊ in aere tenebris palpabilibus. Sic ⁊ econ-
trario iuxta testimonia pphetarū terram siue aquā
creauit creator in exit⁹ aquarum et fertilitatem ter-
ris ⁊ vegetabilib⁹ dedit multotiēs ⁊ reddidit. Si igr̄
propter paucos electos ⁊ dilectos suos ⁊ breuē ha
bitationem eorum sup terrā beneplacitum fuit bo-
nitati creatoris sic meliorare ⁊ ornare terram ⁊ con-
grua sibi venustate vestire ppter modicum et pauci
temporis fruitium: quantoforti⁹ ppter incompara
biliter plures electos ⁊ dilectos et incomparabilit
meliores q̄ eē possent hic erit beneplacitum eiusdē
decorare celos ⁊ stellas ⁊ luminaria que ab īitio mū
di seruierunt eis ⁊ tam multiplicib⁹ seruitijs. ¶ Am
plius. Si beneplacitū fuit creatoris declarare habi
tationem electorum suorum tam breuem tāq̄ modi-
ci temporis in terra quātofortius decorabit celum
propter inhabitationem eorum perennem? ¶ Amp̄.
Si verum est iuxta testimonia pphetarum q̄ cetum
electorum habeat creator tāq̄ sponsam suā spiritua
lem. Nemo autem regum vl̄ etiam iferiorum homi
num ē qui domum suam non p̄pararet ⁊ ornet quan-
do creator sponsam hm̄oi ineffabiliter amplius sibi

Q̄ō de reno uatione.

Plato.

Ornabunt celi nouo decore.

dilectam introducturus i palatium illud preclarum
atq̄ magnificum ⁊ in thalamū illud secretissimum i-
cogitabilis felicitatis itroducturus non p̄decorabit
⁊ p̄ornabit p̄ter solitum decorem. ¶ Ampli⁹. Quis
regum in coronatione vni⁹ filij sui non prepararet ⁊ or
net atq̄ decoret palatium suū nouo decore ⁊ ornatu?
Q̄tofortius igr̄ creator innumerabiles filios ado
ptionis ⁊ gratie sue coronatur⁹ palatium illud no-
bilissimum ac preclarum in quo cum eo regnaturi sūt
⁊ sessuri i gloria futura nouo decore ⁊ ornatu faciet
solito speciosissimum propt̄ honorem ⁊ gloriā ipoꝝ
⁊ suā. Qz si dixerit q̄ longe sec⁹ ē in nā q̄ in grā q̄ i
comparabiliter plus diligitur fili⁹ nature q̄ filius
gratie. Uerum indubitanter dicit quia indubitanter
sup omnem comparationem ⁊ etiam cogitatum ma
ioris glorie est ⁊ habetur apud patrem filius nature
q̄ filius gratie. Uerūtamen non est secus in hoc qui
⁊ coronatiōis nature ⁊ coronatiōis gratie debitum
⁊ sequela sit decoratio huiusmodi et ornatus palatij.
Si vero dixerit quia tāta est speciositas atq̄ precla
ritas celestis illius palatij vt coronatio regū huius-
modi maiorem merito non requirat. Dico quia ma
iorem requirit quantacunq̄ illa sit ⁊ hoc est ex con-
gruentia honoris ⁊ glorie coronantis. Decet enim re
gem ⁊ dominum seculorum ita facere vt dixi ⁊ iudici
um huiusmodi est naturale exemplum q̄ posui tibi
de regibus ⁊ inferioribus ordinibus. Nō enim ocio
se aut frustra pingit exempla natura exempla huius-
modi in manifesto. Sed obedientia causam quā di-
xit auencebron. Scito inquiens quia manifestum est
iudicium occulti.
¶ Amp̄. Si ppter hospites ⁊ aduenas fit apparat⁹
huiusmodi domorum vt honorifice ac festiue recipi-
antur ⁊ hoc ab hominibus ex modica virtute hospi-
talitatis. quid ab illo paterfamilias creatore videli
cet cuius largitas ac liberalitas est in vltimitate p̄-
fectionis ⁊ hoc pro electis atq̄ dilectis. ¶ Amplius.
Cū eos gratia adoptionis honorauit quo honore in
creaturis maior cogitari non potest: quomodo hono
res minores ⁊ comparatione istius nullus non eis i
pendet. Uides igitur quoniam recte senserit ⁊ docue
rint sapientes christianorum qui celos ⁊ stellas atq̄
luminaria remunerandos esse dixerūt p seruitio q̄d
electis impenderunt tam illuminando q̄ temperan-
do ⁊ aptando habitationem eorum terrenam remu-
nerandos inq̄ ob gratiam: id est ob amorem ⁊ hono
rem ipsorum. Qz si dixerit quis quia nobiliores sūt
celi stelle ⁊ luminaria q̄ homines ⁊ ppter hoc indi-
gnum est vt eis seruierint ⁊ vt motus eoꝝ ⁊ alie ope
rationes ppter homines fuerint quemadmodum di
xit auicēna quia res ignobiles seu min⁹ nobiles nō
debent esse cause rerum nobiliorum. Dico igitur q̄
manifestus est error eorum in hoc. Uidemus enī eui
denter quia homines seruiūt ceteris animalibus vt
pastores ouium ouibus ⁊ pastores equorum equis
⁊ ita de alijs ⁊ q̄ magis est artifices omnium artifi-
ciorum artificijs non solum in fabricando: sed etiam
decorando ⁊ exornando: sed etiam in conseruando et
custodiendo illa ipsi ēt reges ⁊ principes ceteriq̄ re
ctores atq̄ doctores qui videtur dominari sul ditis
suis serui eorum sunt seruientes eis in officijs a qui
bus hm̄oi denominatiōes habent ⁊ ista nomina que
audiuisti ⁊ cetera omnia huiusmodi nomina sunt of-
ficiorum atq̄ seruitutū. Uerū enī nihil aliud est quā
seruus iustitie ⁊ ppugnatiōis plebdit ⁊ ppē hoc ex-

Nota.

Nota

Nota

igitˀ ab eo iusticia quemadmodum a suo debita ope
ra. Unde ⁊ visualiter dicuntur reddere iustitiam siue iura
quemadmodum sui debitas oꝑationes apparet eē
indubitanter tibi ꝑ huiusmodi exempla ⁊ similia quia
nō ē inconueniens vt res nobiliores seruiant minus
nobilibus. Ex quo manifestum ē tibi quia verꝰ ē ser
mo qꝛ quicunqꝫ voluerit maioꝛ īter homines fieri ne
cesse hꝫ eē omnium suus.

¶ De mundo sublunari.

Equitˀ autem post hoc vt ꝓsequar tibi de
mūdo sublunari quem statū habiturꝰ est
tunc. Dico igitˀ in pˀmis quia necesse est ea
elemēta pacem habere interˀ se et vt non sit

Pax in elemen[tis] futu[ra].

amplius pugna ⁊ cōflictus inter ea. Causa autem ī
hoc ē qm̄ pugna huiusmodi ⁊ cōflictus non est apud
elementa nisi ꝓpter generationē generabiliū ⁊ cor
ruptibilium que sunt sub sphera lune. Quia igitˀ ces
sabit generatio cessabit etiam ⁊ corruptio vt iā pate
factum ē tibi ⁊ patefiet tibi per rememorationē ali
quoꝝ que ꝑcesserunt. Cū enim animalia ⁊ vegetabi
lia. Similiter metalla ⁊ alia quibꝰ vtuntur homines
in habitatiōe ista non sint necessaria nisi ꝓpter ipsos
translatis aūt hominibus i loca perennium habitatio
num suaꝝ cessāt vtilitates reruꝫ huiusmodi necesse ē
cessaturam tunc generationē ⁊ corruptionem ipsaꝝ.
Quod si dixerit qꝛ ignis nō potest manere ignis ⁊ non
pugnare cum aqua quāquam hoc sup satisfactū tibi de
beat eē ex ꝑcedentibus. Reminisci tamen debes qua
liter olim in egypto ignis i aqua magis ardebat quam ex
tra aquā. Reminisci etiā debes eiꝰ ꝙ audiuisti a me:
qꝛ philosophi plus attribuerūt naturis causalitatis
atqꝫ influētie quam veritas habeat. Nō enim naturas sic
dimisit sibiipsis creatoꝛ benedictus vt earum virtu
tes ⁊ influētias nō omnino in bñplacito suo retinue
rit atqꝫ posuerit ⁊ hoc manifestum ē ex miraculis he
breoꝝ antiquis que iā diu ⁊ penitus cessauerūt apud
eos ꝓpter infidelitatē ⁊ malitiā eorum. Similiter ⁊
ex miraculis xp̄ianorum que a tempore īcepte legis ⁊
religionis eorum inceperūt et adhuc nō cessant tibi
poterit elucere. Nec attēdas sermōibꝰ philosopho
rum in parte ista nec etiā in aliis si vis eruditus eē ⁊ abs
qꝫ erroꝛe in rebꝰ diuinalibꝰ nisi quatenꝰ eos concor
dare inueneris smonibꝰ ꝓphetarum ⁊ aliis sermo

Miracula.

nibus autēticis. Mirabilia enim creatoris que mira
cula nominantˀ aut omnino nō credidisse ⁊ hec est cau
sa ꝓpter quam errauerūt in naturis ⁊ eaꝝ virtutibus
erroꝛe quē dixi tibi. Ex quo etiā in alios erroꝛes plu
rimos inciderunt.

Elemēta cō seruantˀ ꝑ celi motum.

¶ Ne ꝑtereas aūt qꝛ qui ponūt generationem
elementoꝝ quattuoꝛ factā per motū celoꝝ cōseruariqꝫ
ea ꝑ motum eundem videantˀ cogi cōcedere ꝙ cessā
te motu celoꝝ cesset ex necessitate eē quattuoꝛ elemē
torum. Causa enim cōseruatiua cessāte cessare necesse
est eē qđ per eam ꝯseruabatˀ. ¶ Amp. Si quattuoꝛ ele
menta nō erant nisi ꝓpter generabilia que generaban
tur ex his cessāte igitˀ generatiōe videntˀ et ipa cessa
tura. ¶ Amp. Quis vsꝰ vel vtilitas virtutū elemēta
rium in statu futuro ꝙ ē dicere quis vsꝰ caloris aut fri
giditatis in statu illo. ¶ Amp. Si terra renouanda ē
⁊ acceptura decorē et ornatū ꝑpetuū quid fiet de aliis
elementis. ¶ Amp. Quattuoꝛ elementa que sūt par

Qualis futurꝰ status terre.

tes domꝰ creatoris que totus mundus ē. Si domus
hec renouāda decoranda ⁊ ornāda ē quomodo ī vetustate sua
pars ista remanebit. Et de terra quidē aliqui ex sapiē
tibꝰ xp̄ianoꝝ dixerūt ꝙ graminibꝰ sēper virentibus ⁊

floribꝰ immarcessibilibꝰ ꝑpetuisqꝫ vernantiis ⁊ ame
nitate istar paradisi terrestris decoranda ē ⁊ ornan
da. Nec habet dubitationē apud intelligētes quin or
natꝰ hmōi et ꝑpetua cōseruatio ipsius possibilis sit
creatori. De aliis autē elementis nec ꝑspicuum ē ex
sermonibꝰ autēticis nec meū ē nouū aliquid hoc po
nere sed veterem veritatem quam creatoꝛ ꝓphetis
⁊ ꝓphetaꝝ sequacibꝰ innotuit: quantum mihi possi
bile ē astruere. Aeri simile a utē ē nubes ⁊ nebula plu
uias ⁊ niues ⁊ grādines fulgura ⁊ tempestates cete
rasqꝫ hmōi impressiōes quibꝰ aer deformari videtur
cessaturas esse ⁊ ipm aera decorādum esse puritate.

Aeris puritas ⁊ serenitas futura.

De aquis vero nec lex nec doctrina alicuius legis quē
statum habiture sint aliquid statuit cuiꝰ declarationē
me intendere oporteat. Qui si quis ornatum aquarū di
cat pisces ⁊ alia animalia que generantˀ in aquis et
viuunt in eis. Dico qꝛ si similiter idem potest dicere
ꝙ ornatꝰ terre ē animalia terrestria ⁊ vterqꝫ ornatꝰ
reuera pulcherrimus atqꝫ nobilissimus ⁊ nec terra
nec aqua pōt habere ꝑstantiorem. Quia igitˀ nō pōt
hoc eē nisi alterutro duoꝝ modoꝝ vel vt immortalia
sint vtraqꝫ animalia terrestria scꝫ ⁊ aquatica aut vt con
tinuetˀ imppetuum generatio ⁊ corruptio. Nulla au
tem appet vtilitas immortalis vite animalium ea
enim que ad esum ⁊ victū hominum tātum vtilia sunt
per mortem vtriqꝫ vsui deseruiūt. Ad euectiōes vero
⁊ medicinas nulla erit vtilitas eoꝝ cū glorificandoꝝ
hoīm corpa nulli oneri vel tedio sint eis futura cū la
borem ⁊ lassitudinē apud eos felicitas illa ꝓcul ab
eis incessibiles faciat. Medicine vero nullus locus
ibi eē poterit vbi nec morbi nec vulnera vbi tāta feli
citas firmitas vt ꝯfortationem vel meliorationē nō
recipiat. Corpa quoqꝫ dānatoꝝ miseria oīno īmedicabi
li ⁊ irremediabili teneantˀ. De corporibus vero par

Medicinas nulla futura i alteratio

uulorū qui actualiter nō peccauerūt dū hic viuerent
qm̄ īmortalitate stabilienda sunt ⁊ diuine ꝓtectionis
impassibilitate munienda. Sicut dixi ⁊ quasi dixi. Ma
nifestum est ꝙ nullus vsus animalium apud ea locū
habebit. Quapropter ꝯsequens est qꝛ si ꝓpter vsus
⁊ vtilitates hominū solummodo vel creata vel creā
da essent huiusmodi animalia. Consequens est ea
nec debere nec posse esse cum vsus isti ⁊ vtilitates
cessauerint. Quod vero ꝓpter vsus ⁊ vtilitates ho
minum creata sunt ipa natura testificatur que homi
nes oībus vti docet ⁊ suggerit.

¶ Si vero dixerit quis generatiōem ⁊ corruptio
nē animalium continuādam eē imperpetuum ne ha
bitatiōes iste terraꝝ scꝫ ⁊ aquaꝝ ⁊ aeris vacue sint et
perpetua ociositate inutiles. Reminisci debes eorum
que ꝑcesserunt in isto tractatu quorum vnum ē quia
necesse ē finiri generationem ⁊ corruptionem aliasqꝫ
mutationes omnes ⁊ motus qui in tempore habent
fieri finiri ⁊ cessare cum tempore ⁊ diffinitione tem
poris nō ē tibi relicta dubitatio. Aliud vero est qꝛ ge
neratio animalium cessatura ē ex necessitate cū eius
omnis vsus ⁊ vtilitas cessabit. Qui si quis dixerit quomodo

Aqua depurabitur

depurabitur aqua. quemadmodum ⁊ aer depurabi
tur inquam ab immunditiis suis que sunt aliene commi
xtiones non improbabiliter dic neqꝫ incredibile est
eam esse largitatem ⁊ magnificentiam creatoris vt
electos suos atqꝫ dilectos non solū i seipsis sed etiā
in oībꝰ suis hoc ē quibꝰ i obsequiū creatoris bñ vsi
sunt honorificet atqꝫ remuneret quemadmodū supra
dixi de ipsis corporibꝰ a corporalibus virtutibꝰ aiaꝝ
hoc est quibus operantur per corpora propter hoc

igitur non immerito sentiunt doctores christianorū
extendendam esse mercedem siue remuneratione larꝫ
gitatis creatoris non solū in seruitores ipsi⁹. Sꝫ ī ea
etiam quibus bene vtendo eidem laudabiliter serui
erunt. ꝛ propter hoc in terras ꝛ aquas ꝛ aera q̄si non
frustra neqꝫ inuanū tot ꝛ tanta cōmoda siue seruitia
electis ꝛ dilectis dei aer aque ꝛ terre impēderit q̄n
prout decet largitionem creatoris magnificam inde
remunerabuntur Si vero dixerit quis quia secundū
hanc rationem ꝛ causam extendēda ē remuneratio
siue merces in alia animalia ꝛ etiam in vegetabilia
Respondeo quia non sūt receptibilia remuneratio-
nis cū irresurgibiliter mortua sint ꝛ irreparabiliter
corrupta. Si vero dixerit quia resuscitari debent vt
sibi congruentem remunerationem recipiant. Dico
quia nec hoc possibile est quia nec aque nec terre ea
capere possent. Et iam alias patefactum est tibi nec
possunt nec esse debent perhennes ꝛ multe vie ad de
clarationem huiusmodi ostense sunt tibi Attende au
Nota. tem quia quemadmodum non esset nobis inuegera-
bilis status vniuersi corporei nec etiam status gene
rabilium ꝛ corruptibilium anteq̄ esset. Sic ꝛ multo
minus inuegerabilis ē nobis status eiusdem futur⁹
post cursum expletum presentem ꝛ hoc ē q̄ incorpa-
biliter admirabilior ē. Inuestigabilem vero intelli-
go ad certum ꝛ liquidum. Maxime tū de īgenio suo
in talibus nemo aliquis nisi temere affirmare possit
nisi ea que sermonibus autenticis expressa sunt aut
ex his euidenter sequūtur aut saltem non cōtradicūt
et in assertionibus etiā talium nisi vel necessarijs vl
multum verisimilibus probationibus non est aliqd
affirmandum.

¶ Post hec autem reuertar ad inuestigandum
de motu vtrum futurus sit in statu illo futuro. Dicā
igitur in primis quia si motus ē ibi futurus necesse
An mot⁹ sit futurus. est ibi futurum esse tempus. Tu autem iam audiui-
sti remotionē temporis in precedentibus q̄ ex neces
sitate sequitur remotio mot⁹ ꝛ omnium mutationuꝫ
que non habent fieri nisi in tempore. ¶ Ampli⁹: si nō
potest ibi esse motus erunt igitur homines glorifica
ti mobiles ꝛ hoc videtur esse nō leuis miseria. ¶ Am
plius. sanum corpus sana mēbra ꝛ incomparabilit
fortiora magisqꝫ expedita q̄ possint esse hic quis ꝓ-
hibebit moueri? In hoc ergo respondēdum videtur
Si quis dicere voluerit ꝙ motus non erit ibi quia ꝛ
motum nō prohibet infirmitas aut debilitas corpo
rū. Sed ipsa dispositio status illius qui erit eterni-
tati simillim⁹ que non permittit ibi esse prius et po
sterius nec continuitatem successiuā vllo modorum.
Sicut in precedentibus didicisti. Adiuuat autēꝫ re-
sponsionem istam perfectio status illius per q̄ pro-
hibita ē omnis indigentia ab illo. Et iam patefactū
est tibi in naturalibus ꝙ motus elementoꝝ ꝛ omniū
animaliū aliorūqꝫ elementorū ex indigentia ē seu ca
rentia. Indigentiam autē ꝛ carentiam perfectio sta
tus illius omni modo remouit ab illo. Qꝫ si dixerit
quis quia hoc non habet locum in motibus celoruꝫ
et celestium corporum quoniam per illos non inten-
dunt celi vel celestia corpora consulere aliquibus in
digentijs suis vel carentijs. Sed ipsi motus perfe-
ctiones sunt quas intendūt nō effugit quin ꝛ ipi mo-
tus huiusmodi ex carentie vel indigētia sint cū ipos
intendant vt perfectiones ꝛ ipsis perfici querant. ꝑ-
fectio enim omnis ex indigentia ꝛ imperfectione q̄-
ritur. Si vero dixerit quia quidam motus sūt velut
iocunde deambulationes qui interdum fiunt non ex
indigentia aliqua vel ex necessitate: quemadmodum
venatorie exercitaciones non ex indigentia fiunt a
potentibus ꝛ magnatibus sed causa iocunditatis tā
tum. ꝛ sic se habet in omnibus ludis ꝛ īmodulationi
bus que causa delectationis queruntur ꝛ fiunt. Di-
co in hoc quia sermo iste ē sermo hominis non exer-
citati in rebus naturalibus ꝛ etiam non intelligētis
seipsum. Indigentia enim ꝛ carentia voluptatis in-
digentia ꝛ carentia sunt veri nominis ꝛ vere ratiōis Nota.
nec queruntur nisi ab indigentibus illis et carentib⁹
eis ꝛ hoc ex indigentia ꝛ carentia obtente enim non
queruntur sed tantūmodo dum non habētur. Quia
igitur cessantibus indigentia ꝛ carentia earum vo-
luptatum que per hec acquiruntur cessant hec ꝛ du-
rantibus indigentia ꝛ carentia earum durant huius
modi vel motus vel actiōes. ¶ Manifestum indigē-
tiam ꝛ carentiam huiusmodi voluptatum causā esse
naturalem huiusmodi motuum ꝛ actionum. causam
inq̄ eo modo quo carentiam vel priuationem prin-
cipium rerum naturalium mobilium ponit aristote
les in libro phisicorum. Quia igitur vt predictum
est tibi conuenientissimum est illi statui habere simꝉ
omnia delectabilia seu desiderabilia que congruūt
nobilitati et perfectioni felicitatis: illius alioquin
non tota simul esset neqꝫ plena cum particulatim at
qꝫ frustatim esset. Non enim vere felix aut beatus
est cui aliq̄ pars vere felicitatis aut beatitudis deest.
¶ Amplius. Felicitas amissibilis siue per totum si-
ue per partes. imo qui vere amitteretur qualiter fe
licitas dici posset ꝛ de hoc iam multa audiuisti in ca
pitulo de eternitate in tempore. Nec dubium est ali-
cui intelligenti: amissionem etiam partis felicita-
tis partem esse miserie magne queē amissio totius
felicitatis. ¶ Amp. Si deambulatio locum haberet
ibi non esset nisi ꝓpter obtinenda loca alia ab his in Nota.
quibus p̄mum locati essent homines aut ꝓpter vidē
dos amicos seu aliqua delectabilia. loca vero alia si
quererentꝉ desererentꝉ priora. ꝛ tunc necesse esset vt vꝉ
essent eq̄lia nobilitate ꝛ iocunditate vtraqꝫ aut ine-
qualia. Qꝫ si equalia frustra igitur esset motus ab
his in illa cū illa melioratio nulla fieret additio feli-
citatis que obtinebatꝉ in prioribus locis nisi forte q̄s
dicat qꝛ deambulatio huiusmodi fieret ꝓpter tollen
dum fastidium more longioris ī eodem loco. Hic au
tem sermo valde erroneus est cum nulli dubium esse
possit felicitatem illam nec fastidium habere posse
nec tedium. Si vero dixerit loca priora inequalia
esse in iocunditate ꝛ nobilitate prioribus. Manife-
stum est quia acquisitione posteriorum aut augebitꝉ
aut minuetꝉ felicitas illa. Utrumlibet autem fiat nec
erit vera nec ꝑfecta felicitas illa vera quidē nō erit
que mutationes augmenti ꝛ diminutiones: ꝛ etiam
amissionis saltem in p̄te patitur perfecta non erit q̄
augeri potest: imo augetꝉ ſm hoc. Qꝫ si dixerit qꝛ de
ambulationes erunt ibi ꝓpter vidēdos amicos aut
aliqua delectabilia que p̄us non videbantur. ea igiꝉ
videre ꝓhibebat vel remotio vel iterpositio aliqua
quare remotio ibi ꝛ interpositio prohibent vel impe
diunt delectationes que sunt ex huiusmodi visitatio Nota.
nibus. omnes autem delectationes que ibi sunt par-
tes sunt felicitatis illius. Sed iam dictum est tibi qꝛ
nō est vera aut perfecta felicitate que vel minui po
test vel impediri siue in toto vel in partibus ꝛ non ē
perfecta que tota simul non ē: hic ergo sermo est sta-

tui eternitatis ⁊ statui eternitati simili modo cōgruentior ⁊ tam sublimia cogitare valentibus verisimilior. Sibi autem soli ⁊ eis quibus reuelare dignatꝰ fuerit reseruauit atqꝫ retinuit creator sublimꝰ ac benedictus status illius claram ac liquidam certitudinem ⁊ hoc insinuauit vnus ex nobilissimis ꝓphetarum hebreorū his verbis Oculus nō vidit deus absqꝫ te que preparasti diligentibus te. Et in lege ⁊ doctrina christianoꝝ inuenitur sermo similis.

¶ Debes autem scire quia sermo deambulationis iocūde ⁊ visionibus amicorū aliorūqꝫ delectabilium sermo ē hominū breuis īellectus ⁊ paucē exercitationis in rebus diuinalibus ⁊ maxime in rebus mirabilibus que sunt seculi altioris ex habitationi gloriose nisi ciuitas illa id ē cetus glorificandorū hominū collocanda ē ⁊ mãsura perpetuo. Cūqꝫ consideraueris errorem hebreorū atqꝫ sarracenorū quibus sperant paradisum delitiaꝝ sensibilium inuenies sermonem istū multum appropinquantē errori eorum. Hoc autem ē quoniam delectatio de ambulationis et visionis delectabilium sensibiliū ꝓut isti sentiunt ad carnalē ⁊ sensibilē pertinet paradisum. Similiter et sermo de miseria ꝙ somniant eidem errori ꝓrimꝰ est. Si enim impossibilitas mouendi siue motus vel miseria esset vel pars miserie esset creator in parte ista miserrimus hoc autem est quoniam tam longe est creator a possibilitate huiusmodi ꝙ longe est ab omni indigētia ⁊ carentia. Quare manifestū ē motū et mouendi possibilitatem in vltimitate elongationis et impossibilitatis propheticam esse a creatore quemadmodum omnem carentiam ⁊ indigentiam. Q́ si dixerit qꝛ in homibus qui sunt naturaliter volūtarie mobiles miseria ē mouēdi impossibilitas nō effugiet quin cogatur concedere ꝙ copiositas ⁊ plenitudo omnium desiderabiliū īmunitasqꝫ omniū tristabiliū sedibilium fastidibiliū que sunt due partes totaliter constituentes veram ac plenam felicitateꝫ miseria sit ante miserie pars. Quapropter ipsa felicitas erit miseria vel miserie pars. Uera enim ac plena felicitas motū pati non videtur in statu suo vllo modorū sicut neqꝫ carentiam aut indigentiam Si quis autē dicat quia sanctissimi ac beatissimi angeli visi sunt venisse ad homines ⁊ ambulasse cum hominibus ⁊ ducatum eis prebuisse quandoqꝫ. Sicut euidenter legere potes in eoꝝ legibus ⁊ doctrinis non amisso neqꝫ īminuto statu felicitatis sue. Attende qꝛ ad modicum edocti in talibus homīes quoniam nō est molestum angelis sanctis neqꝫ tediosum vllo modoꝝ pro beneplacito creatoris sedere ab habitatiōe glorie sue ⁊ descendere ad homines vt eis consulant vt instruant: premuniant interdum autē ⁊ defendant a malis angelis quos diabolos vocant vel etiam ab hominibus malis. Interdum etiam ad malos vt eorū ciuitates subuertāt ⁊ eos etiam perdant ⁊ de hoc predicte leges ⁊ doctrine multa ꝯtinent testimonia. Doctores autem ⁊ eruditores in talibus gentis christianorum soli sensisse videntur angelos sāctos atqꝫ beatos cū ad hec officia vel mysteria descendūt hos est descendere vel videntur vel dicūtur in autenticis et sanctis sermonibus beatitudinis ⁊ glorie sue nullū pati penitus detrimentum nec a visione pulchritudinis creatoris aut a fruitione suauitatis illiꝰ nullatenꝰ elongari cū ꝗcūqꝫ vadāt ꝗcūqꝫ mittant̄ pn̄tissimū inueniant vel potius habeāt creatorem. Ego vero dico tibi in hoc quia sermones isti exactissima ac diligentissima perscrutatione determinandi sūt. Similis questio esse videtur ⁊ de glorificatis hominibꝰ quorum aduentus ⁊ apparitiones crebri habentur in gente christianorum. ⁊ iam de hoc in precedentibꝰ aliqua audiuisti a alibi plura que deberēt sufficere tibi. De angelis vero sanctis atqꝫ malis an possibilis ⁊ an conueniens sit eis motus ⁊ quis intellectus esse debeat in sermonibus autenticis ⁊ sanctis cū dicuntur ibi vel moueri vel deambulare vel volare tētabo tibi satisfacere in tractatu singulari de eis qui sequetur istum si deus voluerit.

Nota. (margin, beside "nis iocūde ⁊ visionibus amicorū")
Nota (margin, beside "licitas erit miseria vel miserie pars")
Nota. (margin, beside "Doctores autem ⁊ eruditores")
Nota (margin, beside "lis ⁊ an conueniens sit eis motus")

¶ De eodem.

Interim autem scito quia non est impossibile vllo modorum omnipotentie creatoris neqꝫ incōgruū felicitati ⁊ glorie future vt felicitas illa omnes partes suas simul habeat ⁊ vt viso glorificato quēadmodū dixi supra omnia visibilia videantur a glorificatis hominibus si hoc ad illam felicitatem pertineat. videantur inꝗ̄ nō obstante vel paruitate vel magnitudine non ꝓhibentibus vel impedientibus hoc distantijs aut interpositionibus. Si quis vero dixerit quia delectatio quantacūqꝫ possit esse tunc ꝑ sensus quasi in vltimitate paruitatis erit ad delectationē que erit ex aspectu ⁊ visione creatoris ⁊ propt̄ hoc si detrahatur omnino vel quecunqꝫ pars eius ꝑ inde ē ac si nihil ei detraheretur quēadmodū si punctus linee vel corpori detrahat̄. Et istud exemplum adiuuat sermonē primū de descēsu sanctoꝝ ac beatissimorū angelorū ad homines. Interpolatio eñ breuis felicitatis illius ad totam quasi punctus ē. Alius autem sermo sicut sepe dixi tibi quo dicitur statꝰ felicitatis illius eternitati sublimius ⁊ felicitas illa propter hoc omnes partes suas habere simul sapiētie conuenientior ⁊ statui illi congruentior Ratio autem ad hoc validior ē quia si quis ita posuerit necesse habet ponere prius ⁊ posterius in statu illo ⁊ ꝓpt̄ hoc tempus quod iam videtur ex precedentibus demonstratiua destructione remotum. Secūdus vero quo ponitur angeli sancti atqꝫ beati ꝓpter mysteria et vtilitates hoim descēdere ad hoies ⁊ interpolare ad modicū btitudinē illā videri ꝑt ſmo īpossibil̄. Tēpus eñ huiusmodi interpolationis erit tanꝙ̄ diuiē beatitudinis diuidens beatitudinem ipsam in duas partes quarum alterā terminat̄ initio temporis altera vero fine eiusdeꝫ nec videt̄ dubiū esse posse apō aliquem intelligentium omnem īterpolationem diuisionem esse duorum quorum alterum alteri absqꝫ medio iungeret̄ nisi interpolatio interueniens ꝓhiberet. Erit igit̄ diuisibilis in partes ⁊ ſm prius ⁊ posterius illa felicitas nec solum in ꝑtes duas: sed etiaꝫ infinitas. Cum possibile sit qualibꝫ ꝑte temporis descēdere ⁊ mittit āgelos sanctos multos ad homines ꝓpter multa ⁊ varia ministeria in multis ⁊ diuersis temporis partibꝰ exequunt̄ ⁊ adimplent erunt ex necessitate tot interpolationes ⁊ tante quot ⁊ quante temporis partes huiusmodi. Sequit̄ etiam ex hoc non solum diuisibilē est felicitatem huiusmodi: ꝫ etiam inumerabiliter esse diuisam. Cum ab initio creationis generis humani angelorum ministeria innumerabilia ⁊ innumerabilibus vicibus fuerint ⁊ adhuc sint ⁊ singulorum ministeriorum expletiores singulas interpolationes atqꝫ diuisiones in illa felicitate fecerint. Erit igit̄ mirabiliter quasi dilacerata ⁊ innumerabiles dirupta quātū ad angelos huiusmo

Nota (margin, beside "ctus linee vel corpori detrahat̄")
Nota. (margin, beside "et vtilitates hoim descēdere")
Aduerte. (margin, beside "infinitas. Cum possibile sit")

di felicitas illa et secundū doctrinam christianorum etiam q̄tum ad omnes sanctos angelos et beatos cū secundum illam omnes sint administratorii spiritus missi in ministeriū ꝓpter dei electos homines et dilectos hoc igitur causa exercitationis hoc posui in sequenti tractatu studiosius perscurtandum. Et q̄m quasi contraria sunt felicitas illa et infernalis miseria non immerito neq̧ improbabiliter in multis similiter se habere et in multis ab inuicem discrepare di- Nota. cuntur. Si enim illa ē vera et extrema miseria oēs eius partes simul esse videntur. Sicut audiuisti de partibus felicitatis opposite alioquin nō esset in fine siue vltimitate sue vt ita dicatur perfectiōis et eadem inconuenientia videntur sequi que supra audiuisti de diuisione et laceratione felicitatis et de continuatione temporis hoc ē de duratione eius īperpetuū. Amplius: non essꝫ leue remediū penarum et tormentorum transitus eorum vel earum et multoplus cessatio tormentorum q̄ mitigatio eorum. Quēadmodū igitur in illa felicitate nulla ē remissio vel diminutio gaudiorꝫ. Sic et in inferno nulla ē mitigatio vel alleuiatio tormentorꝫ. Qȝ si dixerit quis quia lōge superabundantior ē misericordia creatoris in p̄mijs et retributionibus q̄ sit iusticia eius in supplicijs et tormentis. Uerum indubitāter dicit perpetuitas autem et integritas cōmunes esse videntur ex necessitate extreme illi felicitati et extreme misericordie et hoc est ꝓpter statum illum futurum quē q̄ntū videre datur hic eternitati oportet esse similimū.

¶ Si quis vero querat qualiter anime hūane: vel homines tantis et tot gaudijs simul gaudere possint vel tot et tanta tormenta simul sentire. Debes reminisci eorū que alibi de hoc per me audiuisti. Ubi ostendi tibi multis exemplis q̄ etiam in ista miseria et angustia presentis vite multe anime multis simul Nota. apprehensionibus vacant et intendunt et passiones simul multiplices patiuntur. Quid igitur de eis in illa felicitate sentiēdū et nisi instar substantiarum angelicarꝫ sublimium dilatande roborande atq̧ libertate et expeditione vix vobis cogitabili donande sūt. Addo etiam tibi magnitudo gaudiorum et claritas apprehensionum et cognitionum cogit et ea simul sentiri et illas simul esse. Iuxta modum istū verisimile est se habere de doloribus et supplicijs infernalibus et vi dentur sermones sc̄ti et autētici hoc innuere: Dicitur enim in quodā ex sanctis et autenticis librꝭ quia flumina tunc concurrerent duriter et intelligitur euidenter hoc de fluminibus tribulationū illarꝫ ac si diceret quia simul non p partes neq̧ per successiones torquebunt dāpnatos. In alio vero libro ex eisdem dicitur donec deus pluat bellum suū super eum. Insinuans q quemadmodū stille pluuie innūerabiles simul cadūt super aliquem. Sic et dolores illi innume- Nota. rabiles simul affligent dānatos. Scio tamen q̄ aliq̄ aliter et incontrarium sermones istos interpretabuntur intorquētes eos et trahentes ad intellectum suū iuxta consuetudinem suā. Attendere etiam debes ꝓpter quid dixerim quia felicitas hec et infernalis miseria quasi contraria sunt. et non dixi q̄ essent vere cōtrarie quia reuera felicitas illa impossibile ē vt habeat cōtrarium quemadmodū impossibile ē vt causa eius efficiēs et imediata impossibile ē vt sit alicui contraria vel aliquid ei contrarium. Neq̧ enim pulchritudo: neq̧ claritas: neq̧ bonitas creatoris cōtrariū villo modorꝫ habere potest ex hoc declaratum est tibi sufficienter in prima parte tractatus istiꝰ. Si reminisceris autem eius quod dixit aristo. I li. topicorꝫ quia scientia ex eo q̄ ē considerare quoniam diameter est costea simeter non habet cōtrarium adiuuabit te ad hoc cognoscēdum ꝓpter hoc enim scientia demōstratiua quecunq̧ sit et vbicunq̧ ipsa sit nō habet cōtrarium quoniam res demōnstrabiles non habēt cōtraria propter necessitatem sui esse: contraria inq̄ q̄ sint a non entibus autem scientia neq̧ aliud esse potest. Alibi insuper audiuisti q̄ omnia veri nominis Nota. et rationis contraria sunt sibi inuicem e regione alterꝫ contra alterum in eodem gradu altitudinis et dignitatis naturaliter. Tu autem non es oblitus viarum quibꝰ declaratum ē tibi creatori nihil posse esse e regione iuxta predictum modū: imo vniuersitas sub ē ei absolute ipse vero super est ei in vltimitate super eminentie et altitudinis et propter hoc in sermonibꝰ autēticis rectissime nominaꝫ altissimꝰ.

¶ Reuertar autē vt audias id quod multis faceret admirationem grādem si quis esset qui hoc assereret. Si enim vt forsitan alicui videri possit nihil potentialitatis hoc ē carentie indigētie imperfectiōnis in viribus animarum humanarꝫ relinquit perfectio future felicitatis tūc vis vocalis ex qua sūt modulationes emittet simul omnes voces atq̧ sonos quos naturaliter emittere potest et etiam quascunq̧ pfectio glorie illius superaddiderit. Erit igitur os vniuscuiusq̧ hominis glorifica sicut citara cordarum innumerabilium et sicut organum innumerabilium fistularum et erit sonoritas ex ore vniuscuiusq̧ glorificati hominis cōcentꝰ vocū siue sonorū innumerabiliū mira et īcogitabili nobis hic suauitate sibiinuicē cōsonātiū et auribꝰ pfectiōis illiꝰ sitꝫ audibiliū. Bō do q̄ aliquē forsitan adhuc moueat est glorificatio de q̄ audiuisti animarꝫ nostrarum quam necesse est fore vt videtur tam omnes vires earum. Quia igiꝫ virtus Nota. vocalis vna illarū est que alia existimari potest eiꝰ glorificatio q̄ hec vez vt eius possibilitas sic impleatur et eius potentialitas sic pficiaꝫ: omnes igiꝫ partes sue perfectionis ex necessitate simul erunt: he autem non sunt nisi voces siue soni vocales aut inusitati aut articulati et intelligibiles. ¶ Amplius. Nisi simul essent omnes ille perfectiones partes sed particulatim et truncatim ibi succederenꝫ ex necessitate esset ibidem et tempus vt audiuisti. Qȝ si quis dixerit de virtute interp̄tatiua que est virtus loquendi similem debet habere perfectionem: hoc autē est vt vnusquisq̧ hominum beatorum omnia simul loquaꝫ sug que erit possibilitas virtutis eius interp̄tatiue non videreꝫ mirabile hoc si locutiones vel s̄mones locuꝫ haberent ibi. Multis autem ex sapientibus de gente christianorum videꝫ non fore ibi necessario sermones et hoc est ꝓpter claritatem status illius vt nihil aliquem glorificatorum hominum ibi lateat q̄ videre vel scire ipsum deceat et q̄ nosse ad gloriam illam pertineat. Superuacuū igiꝫ essꝫ ibi interp̄tari alterꝫ alteri ꝯceptꝰ suos seu cogitationes suas cum ibi neminem lateant et a nemine abscondite sint cui expediat illas nosse et manifestum sit quia innotescere vel interp̄tari q̄ nosse non expedit non solum ociosum: sꝫ Nota. etiam stultum est.

¶ Si quis vero quesierit qualiter vna fistula siue arteria tante multitudini vocum tāq̧ varijs modulationibus deseruire: possit ꝓculdubio qui sic ponit necesse habet hoc attribuere glorie illi: vlera esse

omnem admirationem nostram ⁊ cogitatum erunt
virtutes ⁊ potentie glorificatoꝝ corpoꝝ supra id qđ
sunt hic. Sic dico ⁊ de partibus ⁊ organis quoꝝ vſ⁹
erit ibi ⁊ non est mirabile si status ille ꝗ totus est
mirabilis ⁊ miraculosus tot⁹ plurima habet vel eti-
am omnia que etiam virtute fidei sola ⁊ ad modicū
quo quomodo capiatur. Sicut igitur hic facit vn⁹
homo in statu scilicet miserie istius in eis que sūt ro
boris ⁊ virtutis ⁊ agilitatis id quod x. vel. xx. alij fa-
cere nō preualent. Sic non ē in probabile vel incredi
bile vnam fistulam vel arteriam in gloria perfectio- Nota.
nis illius multa posse facere que multa milia fistula
rū vel arteriaꝝ facere non possent. Reminisci etiam
debes questionis in precedentibus ꝓposite que ē de
differentia vocum humanaꝝ hic ⁊ ibi scilicet an sint
vniuoce id ē eiusdem nominis ⁊ rationis. Si igitur
ita se habet veritas i hoc satisfactū sit desiderio tuo
et ꝓposito meo ꝙ non inermē neqꝫ indefensam con-
tradictores veritatis eā inueniant de cetero. Si ve-
aliter se habet reuelabit hoc creator benedict⁹ si vo-
luerit ⁊ declarabit eā per quē voluerit.

¶ Habet autem questionem de choris siue cho-
reis ⁊ gestilationib⁹ an in statu illo glorie futuri sint
⁊ hanc questionem ꝓ parte aggrauant ⁊ difficiliorē
faciunt sermones sapientium qui precesserunt in gē
tem christianoꝝ qui hoc euidenter scripsisse inueniū-
tur: ipsa quoqꝫ natura ⁊ naturalium experientia hec
insinuare uno autem testari videtur. In hoc enim sta
tu ista modica gaudia que in eo sunt homines nō su
stinent absqꝫ motu corporum suorum ⁊ pene singulo
rū membroꝝ. Manifestum enim est tibi qualiter ex
gaudijs ꝙ in anima tua ē mouetur os tuum motu ꝗ
risus vocatus ē tota etiam tua facies imutatur. Vi-
des insuper viros ⁊ mulieres pregaudijs huiusmo-
di dissilientes trepentes saltātes ⁊ sonis cantilenaꝝ
aut musicoꝝ instrumentorum qua possunt effigiatio
ne motuum concordare conātes. Multos quoqꝫ vi-
disti ex viris ⁊ mulieribus qui vel cantantes vel can
tus audiētes ab huiusmodi effigiatiōe gesticulatio- Nota
nis corpora sua nequeūt continere. Quia igitur ge-
sticulationes iste exuberantie sunt siue redundantie ꝑ
sentium gaudioꝝ que tam modica sunt. imo nulla cō
paratione gaudioꝝ felicitatis future qualiter possi
bile est incomparabiliter maiores exuberantias seu
redundantias conuenientium saltationum seu exal-
tationū conuenientissimeqꝫ respondentium non esse
ex illis. Respondēdum igitur videtur hic vera ac spi
ritualia gaudia non iundare in corpora humana ge
sticulatiōes aut effigiatiōes huiusmodi ⁊ hoc ē qm̄
vt ait quidam ex sapiētibus Verum gaudium res
seuera ē hoc ē non frangens non emolliēs: nondissol
uens gaudentem quin potius confortans ⁊ erigēs
ipsū. Corporalia vero ⁊ nō vera gaudia merito hu
iusmodi exuberantias influunt in corpora sic gaudē
tium. Et manifestum ē vnicuiqꝫ intelligēti quia ma-
gis videntur huiusmodi gesticulatiōes atqꝫ saltatio- Nota.
nes exagitationes insanie ꝙ̄ verorum gaudioꝝ exu-
berantie. Iam autem declaratum ē tibi per me quia
huiusmodi gaudia falsa sunt ⁊ gesticulationes que
ex illis foris perstrepunt velut motus petulātie sunt
et impetus atqꝫ precipitationes iumentorū ⁊ aliorū
huiusmodi animalium. Non leuiter autem moueri
potest aliquis. Si quis dixerit ꝙ ibi tacebuntur ore
laudes creatori cum decentissimum ac debitum mo-
dis omnibus per se videatur ⁊ corde ⁊ ore ibi potis-
simū laudari creatorem ab his in quos incogitabili
ter ꝓfusa erit beneficētia largitatis ipsius. ¶ Amp̄.
ipsa virtus gratitudinis nec completa fore in ope-
rationibus suis videri potest si nō erūpit in voces co l
laudationum benedictionum ⁊ glorificationum cre
atoris. Dicet autem fortassis aliquis quia vocalis
illa collaudatio superuacua esset tibi ꝓpter id quod Nota
in precedentibus audiuisti: videlicet quoniam virt⁹
vocalis interpretatiua ad alterum tantū sunt ⁊ ope
rationes eius propter indigentiam ⁊ imperfectionem
alienam. Hec autem est mutua ignorantia siue in al
terutrum apud homines cogitationum seu passionū
suarum. Cessatura autē est tibi causa huiusmodi qua
re cessaturus videri potest ⁊ effectus⁹. Qꝫ si dixerit
quis quia non parua neqꝫ cōtemnenda pars felicita-
tis deerit illi statui futuro. Si delectatio armoniaꝝ
maxime bene morate musice iuxta sermonem plato-
nis ⁊ suauitatis cōcentuum armonice generis canti
lene ibi defuerit. Tu iam instructus es ex preceden-
tibus quia sermo huiusmodi manifeste vergit atqꝫ de
clinat sm̄ intentionem loquentis ipm̄ in paradisum
sensibilium voluptatum iuxta errorem gentis sarra
cenorum. Iam autem ꝓhibitus est a te error huius-
modi per me destructionibus demōstratiuis.

¶ Non immerito vero perscrutādum est quid
sit qđ delectet animas nostras i vocib⁹ musicatis seu
mellicatis ⁊ forsitan videatur alicui nō irrationabi
liter ꝙ non voces ipse delectent eas: sed magis nu- Nota
meri ⁊ ꝓpositiones musice qui nullatenus audiūtur
sed interius solummodo cogitant. Iudicium autem
huiusmodi non leue est quoniam videmus aliquos
ab surdissime canentes ⁊ in iocunda ꝑcussione aures
audientium offendentes suis cantibus mediocriter
delectari. Intus igit apud animas eorum est cum tā
insuauiter tanqꝫ moleste foris sonent cantus eorum
ꝙ si ita est vtqꝫ vt ea que intus sunt apud animas de-
lectationi ingerant musicalem non videt necesse esse
vt ꝓpter illam sonent forinsece voces. Recte autem
vtentibus vel harmonijs vel alijs sensibilibus ⁊ po-
tissimum in illo statu tam felicis perfectionis impos
sibile est futurꝫ esse modum istum delectationis sensi
bilis vel verius inuenire. Nec tibi dubitandū quin Nota.
omnis pulchritudo. omnis apta ꝯiunctio omnis cō
ueniens applicatio tūc futura resonet i eo statu spi-
ritualiter pulchritudinem bonitatem ⁊ sapientiam
creatoris ⁊ ipsum vniuersum vniuersaliter hoc est in
oībus ꝑtibus suis spūalibus ⁊ corporalibus erit q̄-
dam resonātia creatoris ⁊ velut carmē pulcherrimū
arte creatoris ⁊ sapiētia ineffabili artificio modula
tū. Spūaliter vt ipsi glorificatis hoīb⁹ auditu iocū-
dissimū ñ forinseco strepitu vllo modoꝝ tumultuosū.
Sciendum vero ē tibi quia sermo quem audiuisti de
hoc ꝙ status future glorie hominum ⁊ animarū sta- Aduerte.
tui eternitatis erit simillimus questiones diuinaliter
philosophantibus plures difficillimas generat ⁊
silentio forsitan potius honorandas ꝙ̄ perscrutatio
ne attendēdas. Harum prima ē hec ꝙ fides veritatꝭ
sicut est apud gentem christianorū notissimū euiden
ter asserit quottidie aliquos assumi in gloriam illaꝫ
quemadmodū ⁊ gentes antique reges suos in deos
transuehi siue transferri opinabantur ⁊ abeuntes se
vidisse iactabant. si creditur historijs earū. Esto igit
exēpli gratia aliꝙ̄ ex huiusmodi heri fuisse translatū
in gloriam illam ⁊ aliam hodie similiter transferen-
dam. Quia igitur spacio vnius diei distabit transla

tiones seu assumptiones huiusmodi necessariũ vide
tur alterum duorum videlicet vt tantum distẽt in statu
illo glorie aut vt simul fiant. Simul autem eas fieri
impossibile videtur esse secundum positionem istam:
cum altera alteram spatio vni⁹ diei precedere ⁊ eti=
am subsequi positũ sit. Si vero distant ingressu alte
rius in illum statum ab ingressu alterius in eundem
spatio vnius diei necesse ẽ ibi esse tempus ⁊ prius et
posterius ⁊ ante ⁊ post vbi ergo similitudo ipsi⁹ ad
Nota. eternitatem. Similem questionem generat descens⁹
animarum ad iudicium ⁊ ad corpora sua resumẽda.
Judicium enim non videtur subito facturum preser
tim cum credatur habẽda ibi disceptatio de meritis
bonorum atque malorũ ⁊ rapiendi vtrique boni scilicet in
sublime beatitudinis sibi ꝓmisse et preparate mali
vero in ꝓfundũ infernale. Illo igitur interuallo iu=
dicij hoc ẽ parte temporis qua totum complebitur
iudiciũ cum disceptationibus ⁊ sententijs suis ⁊ sen
tentiarum ipsarum executionibus videntur ab esse
a loco illo sublimi a quo descenderũt cum ipso iudi=
ce viuorũ ⁊ mortuorum. Inter descensum autem istũ
et ascensus eorum quin tempus vnũ fuerit siue futurũ
sit aut plures temporis partes ꝙ dico ꝓpter hoc qm̃
non simul ascenderũt omnes qui inde tunc descende=
runt dubium nõ est. Habitatio igitur eorum ab ascensu
seu ascensibus huiusmodi tempore vl' temporib⁹ ter
minata ẽ. Necessario autem habitatio illa aut totã
est habitatio eorum in sublimi illo felicitatis aut pars.
Et si tota erit igitur finita ⁊ mẽsurata certo tempo
re habitatio illa glorie non erit igitur perpetua. Si
vero pars est igitur partibilis secundum temp⁹ nõ
erit igitur tota simul. Qualiter igitur erit eternitati
similis. Et si nolueris circa hoc appropinquiori ne
gociari poteris incipe sic. Quoniam autem ali=
quid de illo statu transit transitu vnius diei aut ni=
Nota. chil. Si dixerit quoniam aliquid ẽ igitur stat⁹ ille sta
tus non permanens ad modum temporis siue mot⁹
imo fluens atque dilabens quemadmodũ alterũ tẽpo=
rum. Si vero nihil preterit de illo statu spacio vni⁹
diei consequens ẽ sicut alibi didicisti ꝙ nec aliquid in=
de pretereat spacio vni⁹ anni ⁊ similiter mille anno=
rũ. Quacunque hora igitur id ẽ quacunque tarda quis
ingrediatur statum illum nihil minus obtinet illo q̃
mille annis ante eum ingressus ẽ ⁊ in ibi moratur ꝓ
nihilo igitur habendum ẽ ibi inhabitasse per mille
annos ⁊ similiter per mille milia annorũ. Exemplum
autem declarans obiectionem istam ẽ in tẽpore vni
us diei vel quolibet alio determinato. Si enim nihil
flueret de die nihil min⁹ haberet de die q̃ hora meri
diana nasceretur q̃ qui summo diluculo ⁊ hoc ẽ qm̃
totum diem simul inueniret. Eodem modo ⁊ etiã ma
nifestius se habet in aqua fluẽte ⁊ in aqua stante. Si
enim flueret ab initio diei aqua de clepsedra et hoc
Nota. per totã diem plus ex necessitate haberet de illa qui
ab initio diei illam excipere inciperet fluentem ⁊ ex
ceptionem huiusmodi per totam diem continuaret
q̃ qui horaũ q̃libet alia eiusdem diei hoc facerret Si
vero nihil de aqua flueret nihil huiusmodi diuersitas
alteruter vel afferret vel auferret. Cum ea esset aque
huiusmodi cõditio vt eam vterque totaliter haberet.
Uides igitur quia nihil desipientibus dici posse vi=
detur q̃ hoc videlicet nihil esse hoc ẽ nec ꝓdesse nec
valere quicq̃ per mille milia annorum fuisse in sta=
tu felicitatis illius. Istas igitur questiones ꝓposui
tibi hic causa exercitationis. Nõ enim facile ẽ deter
minare ea in capitulo isto ⁊ hoc ẽ propter difficul=
tatem imaginandi ⁊ declarãdi statum huiusmodi cu
ius declaratio singularem tractatum desiderat dif=
fusum ac perscrutatũ. Interim autem tibi sufficiat
quia sermones quibus scilicet vtimur hic ⁊ intelle=
ctus seu passiones que sunt apud animas nostras i
vita ista presenti multum longe sũt multumque diffe=
rentes ⁊ forte non equiuocantur ad illos vel illas q̃
vel que sunt vl' future sũt apud statũ illum felicitat;
et maxime sermones temporis ⁊ motus: ⁊ questio ẽ Nota.
non facile certificabilis an sermones temporis siue
intentiones eorum hoc est preteriti presentis ⁊ futu
ri locum habeãt apud felicitatem istã vel apud eter
nitatem. Maxime cum manifestum sit in eternitatẽ
nihil fluere nihil esse ante ⁊ post. De his igitur q̃ fu
tura sũt in tempore vel preterierunt in illo an possit
vel dici vel excogitari in eternitate quoniam erunt
vel fuerunt merito dubitabit quis. Si enim de vno=
quoque preteritorum verum ẽ quod fuit ⁊ de vnoquo
que futurorum verum est quoniam erit quomodo ista ve
ra non sunt ibi dicibilia vel cogitabilia? ¶ Amplius
Scd̃m hoc nihil scitur ibi de veris hmõi: quoniam
oĩs scia q̃ ibi ẽ: ẽ scientia in effectu ⁊ non tanq̃ habi=
tus dormiens. Scientia autem in effectu non est nisi
cogitatio siue visio spiritualis. Consequens igitur
erit ex hoc vt neque creator ipse benedictus aliq̃d sci=
at de huiusmodi. Scito igitur qm̃ ista temporalia q̃
dixi cognoscunt ibi ⁊ cogitãtur intemporaliter quẽ=
admodum vides in temetipso ꝙ quietus ⁊ immot⁹
vides moueri multa ex his que mouentur ⁊ cogitas
motum eorum ⁊ transitum aliquorum transeuntium
ante te cũ tu nõ transeas: imo stes fixus in loco tuo.
Sic in imobilitate eternitatis existens creator in vl=
timitate stabilitatis fixissimus videt fluxus motus
successus ⁊ mutatiões temporalium ⁊ non tangit eũ
vel statum eius aliquid fluxuum aut successiõum hu Nota.
iusmodi quemadmodum ⁊ nihil pertinet ad te tran
situs eorum que vides transire coram te vt per hoc
oporteat te moueri trãsitu simili nisi hoc solum reuẽ
ra tangit te quia motum non vides in instanti. imo
necesse est vt videas ipsum in tempore. Sed apud in
tellectum exemplum est de hoc conuenientius quo=
niam motum qui reuera non est nisi in tempore app̃=
hendit eum cum ⁊ cogitat subito ⁊ in instanti. Simi=
liter ⁊ tempus. Iuxta huiusmodi exempla oporteat
te conari ad imaginandum qualiter temporalia ⁊ in
eternitate ⁊ in instanti ⁊ similiter modo cognoscãtur ⁊
intelligibiliter videant: ⁊ tamen seorsum a tempore
hoc est intemporaliter. Et quemadmodũ de localib⁹
seu locabilibus loquunt homines extra loca in qui=
bus illa sunt exempli gratia homines qui sunt in al=
pia loquunt de rebus que sunt in india vel ethyopia
⁊ homines qui sunt in terra loquunt de stellis ⁊ alijs
corporibus que sunt in celo ⁊ cogitant de eis ⁊ app̃=
hendant eas cum tam longe sint ab eis. Similiter ⁊
homines qui sunt in statu aliquo cogitant de homi=
nibus qui sunt in statu longe alio ⁊ alteriusmodi. ip=
se ⁊ anime nostre dũ hic sunt cogitãt de sanctis ⁊ bea
tis angelis ⁊ de statu ac felicitate ipsorum sm̃ possi=
bilitatem suam ⁊ homines cum temporales sint ⁊ in
tempore de ipso eternitate cogitant ⁊ de creatore q̃ Nota.
solus in ea est licet per difficillimum sit eis clare ima
ginari ⁊ ad liquidum ꝯprehendere ea. ¶ Manifestũ
igitur est quoniam ⁊ de eternitate est tempus ⁊ tem=
poralia conspicere ⁊ de ipso tempore eternitatem.

Sed verum ē quia de eternitate tanq̄ in lumine ₇ ex
luminie vltra quod non ē lumen de tempore vero tā
q̄ de tenebris ₇ illis ad modum densis. Uerus enim
est sermo sancti ₇ sapientis quo dixit. Nos quippe i
uoluimur tenebris. Jam etiam audiuisti alibi quo
niam sensibilia sunt nobis hic tenebre magne ₇ hoc ē
Aduerte. propter corruptiones ₇ incrassationes que sunt ala
bus nostris a parte corporū ē augētur euidenter te
nebre iste a parte quorundam corporalium. Sicut
vides a parte nutrimētoꝝ quorundam corporalium
vt apparet manifeste in cibis ₇ potibus quibus ine
briantur vsq̄ in desipientiam aīe nostre.

¶ Attendēdū etiam est tibi hic quia felicitas il
la tantam habet claritatem cognitionis vt nō mag
videantur illic que presentialiter sunt q̄ que preterie
runt in tempore vel futura sūt. Unde sermo comunis
videlicet sapientium iam esset ibi que adhuc in tem
Stat⁹ eter nitatis. pore futura sunt: ₇ presentia ibi est que iam in tem
pore preterierunt. Ex illo igitur lumine videntur fu
tura in tempore que ex illo lumie neq̄ per preteritio
nem exeunt neq̄ per aduētum suū in tempore suo no
uiter illucescūt. Hec est causa ꝓpter quā dixerūt aliq
antiquoꝝ quoniam in eternitate ē ₇ intra ipsaȝ quod
nondū ē in tempore quoniam sicut audiuisti in prece
dentibus infinitas eternitatis circundat ₇ continet
angustissimam temporis breuitatem quemadmodū
si diceretur quia quicquid ē in terra ē ₇ in celo quoni
Esse. am circundatur ₇ continetur celo Unde ₇ posuerunt
hoc verbum ē equiuocū ₇ diuiserūt significatōi ei⁹
ponentes alteram eternalem alteram temporaleȝ et
dixerunt quia secundū intentionem eternalem nō de
clinatur in fuit vel erit. ₇ hec ē intentio secundum q̄
Eternū qd. de solo dicitur creatore iuxta fidem ₇ doctrinam chri
stianoꝝ. Similiter ₇ hebreorū quoꝝ vtriq̄ nihil eter
num ponunt preter ipsum ₇ posítio ista ē tibi verifi
cata in precedentibus. Attestantur autem isti distin
ctioni sancti sermones ₇ autentici q̄ manifestum est
in libris ꝓphetarū ₇ aliorum qui prophetas secuti
sunt. Secunda vero intentione sua non congruit nisi
temporalibus ₇ tempori sicut neq̄ inflectiones ipi⁹.
Uere tamen secundum cōmunem vsum loquendi de
his dicitur que tota simul sunt hoc ē quorum esse nō
fluere siue sint simplicia siue composita: in hoc enim
non vicinantur non nulla similitudine eternitati pro
pter q̄ secūdum intentionem eternalem q̄ dixi ₇ eti
am habeat tempus verissime dicitur non ens ₇ non
esse sed magis fluens ₇ fluere. omnium eni que eē di
cuntur quolibet modo ab eternitate remotissimū est
tempus ₇ hoc est quoniam eternitatem minimo sui
tāgit tantūmodo hoc autem ē ipsum nūc seu punct⁹
eius ₇ de hoc aliqua audiuisti in prima parte tracta
tus istius.

¶ Quod autem statum felicitatis future simi
liū eternitati sepe dixi necesse ē vt ita itelligas nō qn
et initium ₇ partes habeat felicitas enim sanctoruȝ
angelorum cuius similitudo ₇ equalitas ꝓmissa est
Felicitas naturalis. electis ₇ dilectis dei ab ipso ₇ per ipsum indubitan
ter cepit ₇ iuxta doctrinam christianoruȝ qui soli de
ea fati sūt paulo post creatiōem ipsorum habuerūt
quidam ante hanc aliam felicitatem quandoq̄ que
merito naturalis dicitur quoniam ipsa fuit opulen
tia bonorum naturalium hoc ē scientiarum naturali
um ₇ virtutum habens ex necessitate multam iocun
ditatem cum tam longe esset a molestiis ₇ miseriis ₇
quoniam nō erat siue cognitione magna ₇ luminosa
creatoris habebat illa felicitas ex necessitate gaudi
um ex cognitione ipsius licet incomparabiliter mi
nus q̄ habeat illa que post moduȝ data ē eis felicita
tis. Dico igitur quia hec felicitas in his que narra
bo ē eternitati simillima hoꝝ primum ē q᷑ omnia bo
na gaudiorū ₇ gloriarū simul habet nec perit aut flu
it quicq̄ eorum quoꝝ permanentia ipsa requirit ₇ q̄
decet apud eam permanere. Secundum ē pax placi
dissima ab omni tumultu motionum corporaliū at
q̄ conflictuum lōge imunis ₇ libera. Tercium ē sta
bilitas atq̄ impmutabilitas in contrarium vel i mi
nus vel in deterius. Mensurari autem eam nihil ꝓ
hibet sed hoc idem ē alieno tempore nō suo quemad
modū et mot⁹ sublunares mēsura ꝓpria motus ce
lestis mēsurantur. Et tu vides etiam quia magnitu
dines que note sunt per alias notas mensurantur. Astrolabiū
Sicut longitudo panni p vlnam. ₇ altitudo visa per
vmbram suam meridianam. Sic ₇ per astrolabium
et tabulas eius ac circulos aliasq̄ descriptiones que
in eo sunt mensurantur. Attende etiam quia sūt que
dam de quibus feci tibi in precedentibus mentioneȝ
videlicet quoꝝ esse totum ē simul in omnibus ₇ cum
omnibus partibus suis sicut vnaqueq̄ scientiarum
atq̄ virtutum se habet ₇ mora seu mansio earū i pro
priis substantiis. Non enim inconueniens ē vllo mo
dorum dicere q̄ aliquis per duos annos fuit iustus
vel per plures ₇ in fine secundi anni cecidit a iusticia
et perseuerantia eius vel mora in ipsa iustitia mēsu
ratur tempore quod fuit inter iustificationem eius ₇
casum eiusdem a iusticia Jam igitur determinatum
est tibi per hec exempla quia mora siue mansio in fe
licitate angelica mensuratur tempore: tempore vti
q̄ nō suo ₇ manifestum est tibi quem ē fuisse in illa p
mille annos. Utrum autem recipiat diuisionem vel Alia q̄stio.
interruptionem per descensum futurum animarum
que ibi tunc inuenientur ad iudicium ₇ etiam ange
lorum qui descensuri sunt cum ipso conditore ₇ rege
suo ₇ quid ipē descensus sit reseruandum est ex neces
sitate tractatui sequenti sicut predixi tibi.

¶ Nota ꝓ sermone de omnibus sanctis.

Habet autem questionem vtrum illa felici
tas mutationem saltem recipiat in mai⁹ Felicitas
quod est dicere vtrum augeri possit. Ui eterna au
detur eīn non parum augenda tribus de geri possit.
causis. Primum est si tantus est futurus glorificatis
hoibus amor diuine iustitie ₇ exterminationis om
nis iniquitatis iustitie oisq̄ miserie a sanct. ₇ electꝭ
hoibus seu animab⁹. qualiter possibile est eos ista
videre fieri ₇ nouū eis gaudium non accrescere. om
ne enim amatū obtentu suo siue adoptione aut nouū
ingerit gaudium aut p̄stinum adauget. Secundo ex
receptione glorificatorum corporum. Si eīn tantus
amor est corporum suorum animabus humanis: etiā
in ista miseria ₇ deformitate positorum: quomō non
incomparabiliter maior amor est eis corporum suo
rum cum ea viderint glorificata. magnitudine autem
amoris in amatum est magnitudo gaudij ex adeptio Gaudiū ex
ne amati. ¶ Manifestum igr̄ est ex receptione corpo corpib⁹ glo
rum glorificatorum accrescere eis gaudium iestima rificatis.
bile. In ipsa eīn glorificatione huiusmodi perficient
₇ ipse fm̄ vires suas exteriores sicut in p̄cedentibus
audiuisti. Tertio cum tantus amor sit ₇ angelis san
ctis i animas sanctas ₇ animabus sanctis que iam
in illa felicitate sunt in animas glorificandas hoc ē
que ad illam felicitatem adhuc assumēde sunt. Quo

modo non ex aduentu ⁊ consortio earum augebitur gaudium vtrorumqꝫ ꝓ magnitudine amoris in eas Debes etiam reminisci eorum que super hoc alibi audiuisti ⁊ demonstratiue declarationis que super feci tibi videlicet de hoc quod gaudium vniuscuiusqꝫ beatorum angelorum de gloria vniuscuiusqꝫ hominum glorificatorum seu animarum maius erit omnibus gaudijs que in hoc mundo vel vita sunt etiam si aggregarentur in vnum.

Notã.

Quia igitur non vnũ tantum sed innumerabilia milia huiusmodi gaudiorum vnicuiqꝫ tam beatorum angelorum quam animarum que iam consortes sunt felicitatis ipsorum aduenient seu accrescẽt ex omnibus his que de iudicio assumẽtur ad vtrorũqꝫ consortiũ quomõ non augebitur ⁊ tot tantorum gaudiorum milibus felicitas vtrorũqꝫ prius glorificatorum. Quod si intendere quis voluerit in ipsam gloriam ⁊ honorem que tunc multipliciter non solum innotescet sed etiam prestet et hoc intelligo de gloria forinseca que erit apparitio clara magnificentie sue ⁊ omnipotentie iusticieqꝫ eiusdem. In super exterminationis iniurie ⁊ cõtumelie ipsius ⁊ inimica vindicta iustissima atqꝫ imperiosissima videbis euidenter etiam pro magnitudine eorundem in creatorem gaudium accrescere eisdem ex omnibus his presertim cum amor omnis status illius sit in perfectione vltimi actus sui ⁊ equalis eidem: omnis enim amor status illius equalis ē gaudio quod primo ⁊ principaliter est ex illa ⁊ propter hoc amor i creatorem equalis ē gaudio quod per se et principaliter ē amanti ex illo. Secũdaria vero gaudia que ex alijs sunt licet propter ipsum creatorem ⁊ ad ipsum possibile est esse minora forsitan. Dico igitur in his verisimile esse augẽdam esse felicitatem ipsarum predictis causis ⁊ modis presertim cum in imperfectione sit ⁊ multa ei deesse videantur ad perfectionẽ suam quemadmodum audiuisti i precedẽtibus quia

Aduerte

pars glorie hominum est gloria corporum suorum: ⁊ pars glorie animarum etiam gloria ē virium illarum quibus operantur per corpora ⁊ in corporibus Scis etiam quia nemo amicus propria felicitate cõtentus ē nec beatum se reputat cum in miseria videt amicos suos esse ⁊ semper sibi ad beatitudinem deesse reputat beatitudinem eorum quos amat. Cum igitur angeli sancti ac beatissimi tanto amplius tanto rectius sinceriusqꝫ diligunt amicos suos quam boni homines diligere possit in vita ista amicos suos necesse est tanto magis impleri ac perfici felicitatem eorum consortio ⁊ communione amicorum quanto felicitatis illius amicitia ē amicitia vite presentis: sublimior atqꝫ prestantior.

Angeli sũt amici hominum

Nec dubitandum tibi est angelos illos amicos esse hominũ amicorũ dei altissimi cum ⁊ videãt illos ab eo dilectos ⁊ etiam semet ipsos ab illis. Quod si quis dixerit quia gaudia felicitatis illius ex apprehensione sunt siue cognitiõe cognitioni vero felicitatis illius non videtur aliquid addendum cum tanta claritas sit status illius vt ipsa futura sint ibi tanquam presentia videãtur ⁊ propter hoc gaudijs illis nihil ex futura glorificatione hominum vel animarum augetur gaudijs felicitatis illius. Dico in hoc quia non ē istud ad certum ⁊ liquidum declaratum adhuc ⁊ etiam si esset verum multum distat inter apprehensionem qua apprehenditur res esse futura ⁊ eam qua apprehenditur esse presens. Similiter ⁊ inter cognitionem qua aliquis cognoscit se aliquid bonũ habiturum ⁊ eam qua cognoscit ⁊ sentit se iam habere illud. Et dixerunt aliqui quia multum distat inter gaudium rei iam habite vel obtente. Et si igitur prenoscatur a sanctis ac beatis angelis certitudine indubitata societas eorum vel hominum scilicet vel animarũ qui ad eorum consortium assumẽdi sunt nõdum tamen habetur nisi in spe ⁊ vt verius dicatur tantum speratur habẽda nondũ autem habetur. Quod si quis dixerit quia non ē futura eis maior aut certior cognitio quam iam habeatur ab eis de gloria associandorum sibi. Dico quoniam nec verum ē: quia cum fixum erit omninoqꝫ immutabile quod creator statuit de glorificatione futura hominũ vel animarũ erit certior ac firmior cognitio sanctorũ angelorũ de illa.

Notã.

Quia vero de multis pendet adhuc quoniã multi qui iusti sunt ⁊ sancti possunt ⁊ mali fieri ⁊ mali decedere ex hac vita ⁊ multi preparati sunt ⁊ preelecti ad gloriam illam qui possunt ⁊ non esse electi ⁊ nunquam fuisse electi ad illum ⁊ hoc doceberis in sequẽtibus.

¶ Manifestum ē insuper quoniã sicut aliud ē futuritio rei alicuius aliud presentia seu presentialitas eiusdem Sic alia ē cognitio de ipsa futuritione rei alicuius alia de presentia seu de presentialitate ipsius apud creatorem autem non sic est cui ⁊ apud quem de his que sunt nihil deperit aut preterit. Verum apud beatos angelos ⁊ animas sanctas que in consortium eorum iam assumpte sunt perit ⁊ preterit spes quorundam bonorum futurorum. Similiter ⁊ gaudium de spe ipsorum quam cito ipsa adueniunt ⁊ ab eis presentialiter obtinentur.

¶ De gaudio future beatitudinis an secũ cõpatiatur operationẽ aliquam corporalẽ.

Mirabitur autem quis non immerito de ipso gaudio future beatitudinis spiritualis quo fruiture sunt anime ex aspectu pulchritudinis creatoris etiam sensu bonitatis ac suauitatis eiusdem an secum patiatur operationem aliquam corporalem siue sensibilem in hominibus glorificatis.

Raptus et mors sensuum

Cum etiam degustatio tam modica que nonnullis sanctorum virorum hic interdum conceditur ita rapiat i se ⁊ occupet corda eorum vt aliud illa hora vel agere vel cogitare non liceat: ⁊ ita etiam vel vere mortui sint vel mortui videantur sensibus ⁊ viribus corporis penitus destitui. Quid abyssalis illa suauitas ⁊ gaudiorum illorum immensitas factura est in hominibus tunc glorificatis. Deficiet igitur vt videtur ex necessitate vita corporalis ⁊ vsus omnino corporum humanorũ. Dico igitur in hoc quia sicut predixi de plenitudine illa ⁊ immensitate erit redundantia conueniens in ipsa corpora humana ⁊ erit ipsa expediens ⁊ cõfortans vltra admirationem nostrã:

Infirmitas corporalis

vite autem nostre corporalis miseria ⁊ infirmitas nec presentem gratiã aut virtutum operationes absqꝫ molestia ⁊ debilitate sua sustinet. hoc autem est non solum propter infirmitatem ac debilitatem suam: sed propter quandam quodammodo contrarietatem quam habet ad bona spiritualia: hec autem ē innata corruptio qua eis aduersatur: ⁊ hinc est quod conualescentibus ⁊ proficientibus bonis spiritualibus hoc est gratiarum bonis ⁊ virtutum ipsa infirmatur ⁊ deficit. In sua vero puritate ⁊ in sue incorruptionis firmitate confortabitur vt predixi ex bonis spiritualibus future felicitatis vt pote in nullo discrepãs ab ipso spiritu in nullo tunc aduersans eidem ⁊ hoc dignum et iustum est vt cessante corruptione innatã que causa contrarietatis atqꝫ rebellionis istius sola est sit pax inter carnẽ re putatã ⁊ spiritum illa felicitatis glorie sublimatum.

¶ De loco iudicij.

Vallis iosaphat.

POst hec autem tentabo de ipso loco iudicij vniuersalis futuri quis futurus est. In quo reminisci debes sermonum ꝓphetarū qui de hoc aliquid locuti sūt: ⁊ expressit aliquis ꝙ in vallē iosaphat que ē non longe a hierusalem ciuitate famosissima. Verū hoc per methaphoram more ꝓphetico dictum esse forsitan quis opinetur quoniam vallis illa posse capere nullatenus videtur innumerabilē illam multitudinem omniū gentium de quibus non ē dubium quin in illo iudicio iudicāde sūt ⁊ mirabile etiā ē si medietas totius terre eas capere sufficiet. Sapientes vero ⁊ doctores gētis christianorum dicūt regem glorie iudicemq; omnium descensurū in aerem istum inferiorem: ⁊ ibi disceptaturum cum bonis ⁊ malis ⁊ laturum sētentias duas saluationes electorum ⁊ dānationis alioꝝ. Sūt autem hic questiones multe primo tamen credatur: aperiturus omnibus iudicandis ⁊ manifestū sit multitudinem illam longe plus ꝙ centum milia ꝑ circuitum esse occupaturā qualiter a tam longe distantibꝰ videri poterit ⁊ presertim in forma humana in q̄ credit iudicaturꝰ. Scd̄a ē cū discrepaturꝰ sit cū iudicandis sicut expsse cōtiet sermo ꝓpheticꝰ ⁊ lex xp̄ianoꝝ hoc euidenter contineat discreptatio autem nulla sit

Disceptatio summi iudicis.

nisi disceptās audiatur. Similiter ⁊ nisi sententie audiantur ab his contra quos vel pro quibus ferende sunt inuanū ⁊ insipientissime ꝓferentur. Dico igitur quia non per metaphoram imo iuxta planum littere disceptatio iudicantis ⁊ sentētiatio conuenienter intelligitur in terra enim fieri dicitur quod fit sup terram ⁊ non longe a terra. Saluum igitur ē planum litere per hanc expositionem licet in aere inferiori super vallem iosaphat ⁊ non longe a terra facturus ē ea que dixi etiam si non tota multitudo hominum in valle illa futura sit. Ibi enim discreptaturus est ⁊ iudicaturus iustus ille iudex vbi ⁊ futurus est tunc. Qualiter aut vel videndus ē a tam longe distantibꝰ hoc ⁊ omnipotentissime virtuti eius ad tribuendum est glorie tam visus ꝙ auditus electoꝝ ⁊ de hoc multa audiuisti in precedentibus. Et qui credit ipsū dedisse visum omnibus videntibus ⁊ etiam multotiēs cecis non potes dubitare quin facillimū sit ei cousq; clariorem ⁊ ampliorem dare quatenꝰ hoc reqrit iusticia ⁊ iudicium hoc autem ita dixi licet manifestuz sit omni intelligēti nullum esse locū difficultati apō ipsum: de damnatis autē non ē dubitandum quin et visibilem ⁊ audibilem eis se tunc exhibeat. hec enim pars non modica futura ē videlicet aspectus tremēdi iudicis quo tanto tempore cōtremiscent tanta eru

Nota

bescentia confundentur vt requiret tunc ⁊ magnitudo scelerum ⁊ feditas viciorum ⁊ maiestas terrifica iudicantis. ¶ Manifestum igitur est tibi per hoc qꝛ hoc requirit illud iudicium vt iudex vel sua virtute se malis atq; damnandis exhiberet visibilem ⁊ audibilem velut hoc operetur in visu ⁊ auditu eoꝝ. Unde ipsum tūc ⁊ videre valeāt ⁊ audire.

¶ His autem peractis disceptatione scilicet et sententiarū ꝓlatione nulla mora futura ē ⁊ executioni nec aliud restat nisi vt iudex in celeste palacium se

Questio.

recipiat ⁊ electam illam ⁊ preclaram familiam suaz in ipsum introducat ibidem cuz eo perpetuo regnaturam ⁊ gaudijs illis incogitabilibꝰ fruituram. Si quis autem querat vtrum totum celum vltimū qḋ sepe dixi tibi esse habitationem glorificādorum hominum ⁊ beatorum angelorum totum replendum an in aliqua eiusdem parte mansura ⁊ pars illa que sit an

Vacuum.

orientalis an occidentalis. an australis: an meridionalis difficile inueniet conuenientem ac certam rn̄sionem. Si enī totum celum illud quod magnitudine sua excedit celum stellaꝝ fixarum repleturi sunt glorificandi homines qualiter capiet infernus oēs dānatos. Iam enī alibi didicisti totam terram ī vltimitate paruitatis esse comparatione magnitudinis celi stellarum fixarum. Infernum autem multo minorē esse terre tota dubitari non potest. Cum manifestum

Infernꝰ vbi

sit ex p̄cedentibus ip̄m esse in medio terre ⁊ propter hoc partem ip̄ius terre non magnam hoc est neq; medietatem neq; quartam. De multitudine vero dānandorum omnis lex determinatum habet se ꝙ multo maior futura sit multitudine glorificandoꝝ. Non videt ergo possibile vt totum celum multitudo glorificandorum excessura sit nisi forte quis dicat eo tropo replendum esse celum hominibus hm̄oi quemadmodū diceret terra repleta hoibus aut pecudibus aut ip̄z celum stellatum stellis. hm̄oi enī sermones inueniūtur in libris autenticis videlz ꝓphetarum. Cum aūt intimius ac perscrutatius consideraueris sermonez hm̄oi videbit tibi occurrere itolerabilis absurditas ⁊ hoc est ꝓpter distantiam stellarum abinuicem: que enī sibiinuicem ꝓpinquiores videntur distant per multa miliaria. ⁊ hoc apparere potest facile ꝑ omnia instrumenta quibus inuenitur distantia stellarum ab inuicem. Si igitur tantis in trisitijs distātes in illo celo collocandi sunt magis dispersi apparebunt ꝙ congregati: vel etiam associati. Sed nec facile corda hominum hoc recipiant. Inter homines tanta sibiinui

Nota.

cem amicitia coniunctos tantas dispersionis distantias esse non penales. Cum de hoc semper sit apud amicos dolor querulus ꝙ ab inuicem sunt elongati. Si vero in parte celi collocādi sunt homines non est dubium si proximi inuicem futuri sunt. Quia magis apparebit celum vacuum ꝙ huiusmodi hominibus plenum. ⁊ hoc etiam apud homines turpe ac ignominiosum reputatur vt per ampla ac per magnifica palacia in parte sui maxima vacua super esset. Quantofortius igitur in illo preclaro nobilissimoq; palacio regis regum hoc indecens ⁊ turpe estimandum est. ¶ Amplius. Regalibus mensisatq; palacijs quis dubitat ignominosissimam esse paucitatem conuiuarum que autem est paucitas aut maior aut ignominiosior ꝙ illa que nec palacij nec mense partem centesimam occupare sufficit aut implere. ¶ Amplius. Iaz alibi didicisti per me quia felicitas

Felicitas.

illa per magnificum ē atq; opulentissimū conuiuium spiritualium epularum. Sic expresse legere potes ī lege christianorum ⁊ in libris ꝓphetarū hebreorum licet non adeo euidenter. Qualiter igitur ꝓ honore et gloria hoc ē prout decet honorem ⁊ gloriam tanti regis non erit ibi multitudo conuiuarū. Que autem multitudo decere potest magnificentiam ⁊ gloriam ipsius nisi que totum eius palacium implere sufficit et mensam eiusdem totaliter occupare. Et apud ho

Silitudo.

mines quidem quanta sit indecentia quantaq; deformitas mense etiam in parte vacuitas manifestum ē presertim cum ciborum tanta sit habundantia tantaq; ferculoruz varietas vt omni multitudini non solū sufficiant. Sed etiam ineffabiliter superabundēt. In hoc igitur non aliud video respondendū nisi quia decentia ⁊ decor maxime hic considerandus ē ⁊ plenitas

dinis intentio sp respondet ei cuius est: aliter enim dicitur domus plena conuiuantibus aliter hominibus. Non enim sic implentur conuiuantibus vt picerne et dapiferi aliique epularum ministri inter conuiuantes ad mensarum ministeria intercurrere non possint plenitudo igitur conuiuantium ministros epularum non excludit. Similiter cum dicis plenam domum hominibus non intelligis plenam a summo vsque deorsum neque enim ad hoc domus facta est vt sic repleatur hominibus. vasa vero aliqua ea intentione plena dicuntur videlicet cum a summo vsque deorsum nihil vacuum habuerint et si forte liquores aliqua euentatione indiguerint quoniam interdum liquoribus nociua est nimia plenitudo nihilominus vasa plena dicuntur vsualiter: licet aliqua particula eorum vacua sit cum plena fuerit iuxta congruentiam huiusmodi quam conseruatio liquorum requirit. Aliud etiam vides in omni rerum collocationibus quedam enim requirunt propinquitatem summam et hoc est contiguitas. Sicut dentes in multis animalium. quedam vero distantiam adinuicem vt manus vel pedes et ale et hoc est quoniam ipsa propinquitas et deformis esset et membrorum huiusmodi officia impediret. In structuris etiam et edificiis hoc idem vides quia colunne rectam requirunt distantiam abinuicem lapides vero in muris et parietibus per contiguitatem ordinantur et ibi etiam multe sunt interpolationes maxime si lapidibus variis aut preciosis fuerit edificium decorandum. Non enim omnes lapides marmorei eiusdem coloris simul in eadem serie ordinantur. Sed interpositis aliorum colorum lapidibus alternatim huiusmodi enim varietas et alternitas non parum pulchritudinis addit edificio. Iste igitur due cause videlicet necessitas siue vtilitas et pulchritudo ita operantur in rerum collocationibus et ordinibus et neutra appet nobis per aspectum in celo stellato. Quam decenter enim et quante pulchritudinis ordine sic locate sint stelle in illo non alia via probare possumus quam per sapientiam et bonitatem creatoris cui placuit celum illud indubitanter ordinare et decorare stellis. Utrum autem huiusmodi ordinatio stellarum necessaria est vel vtilis sit ipsi celo non est nobis perspicuum de necessitate autem et vtilitate earum apud res sublunares multa et in multis capitulis iam audiuisti per me. Nullatenus autem dubites quia si daretur nobis celum illud euidenter conspicere appareret nobis euidenter pulchritudo ordinis ipsarum stellarum. In collationibus vero hominum vides differentias multas vel in ordine secundum ante et post secundum superius et inferius. Uides et aliam differentiam secundum longe et prope. Magnates enim spaciosius sedere solent ab inuicem distantius quam plebes. Uulgus autem etiam apud nos esse consueuit in angustia et pressura. Et iterum vnusquisque magnatum cum comitatu suo collocari consueuit in maiorum palatiis. Reges etiam qui sugant ipsi et isto babiloniorum in babilone habebant habitationes suas et propria palacia abinuicem congrua remotione distantia. Et forsitan apud vrbem romam similiter se habuit res et verisimile est ad hoc specialiter edificatum fuisse palatium magnificum vt reges imperio romano subditi in eo cum ipso imperatore conuenirent et honorifice recipi possent. Quamquam autem principatus et potestatus huiusmodique officia hominum sint et sanctorum angelorum vtpote ibi nullo modorum necessaria cum ibi nec doctrina nec eruditione nec disciplina neque correctione siue cohertione opus sit tanta claritate sapientie illuminantur hominibus tanta compositione immo perfectione morum et virtutum vt illam vere gloria decorant; erunt tamen ibi gradus varii meritorum atque similiorum spaciaque varietas tam in sanctis et beatis angelis quam in glorificatis hominibus et sic hic apparet in gente christianorum in qua diligenter considerantibus et talia intelligere valentibus prout possibile est inuita ista mira resultat similitudo ciuitatis illius nobilissime ac preclare cuius edificium ex predictis angelis et hominibus tunc erit in sua pulchritudine atque perfectione consummatum. Sic erit ad decorem ciuitatis eiusdem varietas similiorum et gloriarum. Sicut modo est varietas ordinum et professionum ad decorem ipsius gentis christianorum. Neque diuersitas professionum contrarietatem habet repugnantiamque decorem in toto suo vel deturpet vel minuat aut aliquatenus impediat: immo auget et quod minus est ista varietate et in ista consistit pulchritudo totius. Sic neque varietas membrorum aut officiorum ipsorum ledit vllo modorum pulchritudinem totius corporis humani. Similiter neque varietas virtutum aut operationum pulchritudinem animarum humanarum quin potius illam exornat perficit et componit. Sic se habitura est in totalitate ciuitatis illius speciosa illa gloriarum varietas. Quemadmodum et celestes imagines ex quibus duodecim signa nominantur ipsum celum stellarum tamque miste ex illo abinuicem multum distent distinguunt atque decorant. Sic illi supercelestes ordines celum illud vltimum in quo collocandi sunt incogitabili pulchritudine decorabunt. Nec dubitandum est tibi quia in celo saturni non indecenter collocata est stella vnica et in sequentibus celis similiter nec vllo modo arbitrandum tibi quia tanta vacuitas a stellis deturpet aut deformet vllo modorum aliquod ex celis huiusmodi quemadmodum neque paucitas oculorum corpora hominum aut aliorum animalium quia sola frons in hominibus oculis ornata est totum vero residuum corporum humanorum vacuum est ab oculis non deformitas est eorum immo decor atque decentia. Sic et quia in fronte draconis sola carbunculum gignit natura: totum vero residuum corporis eius vacuum reliquit a gemma huiusmodi et ab aliis. Nemo autem est qui hoc imputare possit ad deformitatem. Sic et de celo vltimo ac nobilissimo quis existimare prohibeat vt parte eius modica comparatione totius repleta sanctissimis ac beatissimis ciuibus illis maior eius pars vacua ab eis absque vlla indecentia ac deformitate remaneat quamquam et ignotum nobis adhuc sit an pars eius aliqua aptior sit immo specialiter aptata habitationi huiusmodi quam alia: in eodem enim regali palatio mansiones multas et officinas esse. Et eo fortius in illo tam magnifici regis palatio multas mansiones esse multasque amplitudine nec multorum tamque variorum meritorum ciues collandi sunt. Si quis autem dicat quia celum illud simplex est et vnius nature per totum: et ideo non habens diuersitatem mansionum attendat homo huiusmodi quia in aere et in aqua inueniuntur diuersitas secundum rarum et densum subtile et grossum licet sint corpora simplicia. et nisi etiam non apparent vtilitates aut necessitates similes eis quas requirit tanta varietas tantaque multitudo inibi collocandorum. Et si dixerit quis quia nihil ad gloriam sanctorum angelorum attendat huiusmodi homo quia multum pertineat ad animarum gloriam nobilitas et tota gloria corporum suorum que et si in multis operationibus multis virtutibus deseruient animarum: habitationes tamen earum siue receptacula esse non dubitantur. Attendat etiam regum antiquorum gloriam non modicam reputatam thronos aureos lectos eburneos palatia deaurata multaque varietate preciosorum lapidum decorata omnemque ambitionem vestium cortinarum velorum quorum nec vel corpora cupiunt vel per se corporibus cupiunt. Quin potius anime sunt que ista desiderant et delitias in

Nota.

Varietas decorem addit.

Aduerte.

Decor ex varietate.

Simile.

Carbunculus in fronte draconis.

Rarum et densum in aere.

bis gloriamq3 suam sentiunt vel somniāt poti⁹ vt se
pe audisti. Si vo dixerit quoniam animabus hūa-
nis dum in corporib⁹ sūt talia vtrumq3 cōgruūt hoc
est corpales vel delitie vł glorie ⁊ cetera que nomi-
naui. Ad āgelos vo sactos incorpales ⁊ abstractos
nihil ptinet de huiusmodi corpalib⁹. Dico tibi quia
respōsum ē in p̄cedentibus de hoc. Addam autē hic
aliqua. Dico igr̄ q3 smo iste adhuc deducit istum er
roneum vt dicas ad creatorem benedictum nihil pti
nere de celo vł de toto mūdi corpei multitudine de q̄
non ē dubium quin eam inhabitet ⁊ replicat put de
cet huiusmodi ihabitatio magnificētiam glorie sue
⁊ isti sunt smones autētici ppħetarumq3 creator be
nedictus in celo ē ⁊ habitat ⁊ celum ⁊ terram ip̄e im
plet. Sermones etiam antiquoꝝ philosophoꝝ sunt
mūdum corporeum eē habitationē deoꝝ ⁊ hominū.
Miror aūt si homo hmōi audiuit smones vulgaris
simos quibus dicit̄ deum habitare in hominib⁹ ⁊ etiā

Mūdus qd

in templis: ⁊ de hoc aliqd audiuisti in precedētibus.
Scito igit̄ q3 habitatiōes communiter fiunt tribus
de causis in reb⁹ corpalibus vel in locis. Primū p
pter indigentiam inhabitantiū q̄ ob causam habi-

Habitationes i locis cur.

tant in domib⁹ ⁊ volucres i nidis ⁊ feraꝝ multa ge-
nera in speluncis vt p hec protegant̄ ab incomodis
frigoris hymbrium ⁊ ventoꝝ. Habitāt etiam aues in
aere ⁊ pisces in aq̄s ppter indigentiam vite siue ne
cessitatē sicē scis. In turrib⁹ vo ⁊ aliis munitionibus
habitāt ob aliā necessitatē sc3 ppt̄ rapinaꝝ atq3 bel
lorum pericula. Secūda vo causa ē indigētia loco
rum ⁊ reꝝ que inhabitant̄ ⁊ hoc modo habitat deus
in hominib⁹ nō propt̄ indigentiā suā cui⁹ plenitudi
ne ⁊ diuitiis omnia indigent ip̄e vo nullo omnino.
Indigēt q̄ppe homines tali ⁊ tanto ihabitatore cū
ex ei⁹ p̄sentia ⁊ inhabitatiōe influat i eos quicquid
boni habēt: siue illud sit nature siue gratie siue glo-
rie siue etiam spale aut corpale bonum. In templis
vero qm̄ templa ppter dei honorē ⁊ gloriam sunt et
propter sanctificationes aliasq3 spirituales vtilita
tes hominum habitat deus propter vtilitates ho-
minum similr̄. Deꝰ eñ ibi honorat̄ ⁊ glorificat̄ non
sua vtilitas ē s3 hominum. Sicut q3 sol videt̄ nō vti

Honoratio dei vtilitas aiaꝝ atq3 p-fectio

litas ipius ē s3 videntium. Sic ⁊ dei glorificatio seu
honoratio tota pfectio animaꝝ nr̄arum ē ⁊ hominū
presertum cum fuerit in vltimitate sue ꝯplectionis
q̄ ē felicitas futura. Tertia vo causa ex duab⁹ istis
composita ē ⁊ hec ē causa habitatiōis animarū no-
strarum in corpib⁹ nr̄is ⁊ anime eñ corporibus indi
gent ppt̄ multas opationes atq3 pfectiōes ⁊ corpa
animab⁹ ppter vtilitates mltiplices que notissime
sunt ⁊ q̄s nec nominare op⁹ est nec nūerare. Etsi igr̄
creator benedictus nec celo nec hominib⁹ nec tēplis
indigeat nec aliqd ei ex habitatiōe hmōi reꝝ accres
cat: celo tamen ⁊ hominib⁹ ⁊ templis mlta ⁊ magna
ex inhabitatiōe creatoris aduenīūt que alibi didici
sti ⁊ hec ē causa inhabitatiōis ei⁹ in his. Sic et san-
ctis angelis ⁊ si nihil eis ex habitaculis suis vel re-
ceptaculis suis que habēt in celo ēpyreo accresceret
vł adueniret ppter vtilitatem aliquā ipoꝝ recepta

Notā.

culorum ihabitare tnibi possēt tātus q̄ppe ornatus
tāq3 creatori honorific⁹ tāq3 associans sibi homini-
bus iocund⁹ vł vtilis posset eē ex p̄sentia ⁊ in habi-
tatiōe sāctoꝝ angeloꝝ. vt merito ipa propt̄ hec i hi
tāre deberēt quēadmodū narrat lex hebreoꝝ q3 āge
lus p̄cedebat exercitū eoꝝ in columna nubis quā
⁊ p̄sentia sua illustrabat a pte ipoꝝ a parte vo egy-
ptioꝝ obtenebrabat vt hebrei in lumine egyptii vo
i n tenebris ambularēt. Sunt alii ornat⁹ q̄ luminis
⁊ hoc feci tibi in p̄cedentib⁹ aliquā mentionem.

¶ Quia vo terra deteriorata ē ⁊ maledictio-
ne quadā a creatore dānata ppt̄ peccata p̄mo꜄ hominum sicut narrat liber p̄m⁹ legis hebreorum non

Terra deteriorata: propter pctā p̄moꝝ parentum.

leue neq3 inualidū argumentū ē credentibus legis il
lius latori terrā liberādam a maledictione hmōi cū
causa hmōi maledictiōis oino cessauerit hoc autē ē
dicere vt spinas vł tribulos ampli⁹ non generet.
Similit̄ ⁊ in melius ipam reformādam q̄ ab initio
cōstituta fuerit ppt̄ causā ꝯtrariam fortiorē. Si eñ

Justitia creatoris.

apd̄ creatoris iustitiam peccatū illud hoc potuit vt
terra maledictionē istā icurreret vt spinas et tribu-
los in penam hominibus generaret: panem vo nō
sine labore ⁊ dolore multiplici tantofortius apd̄ bo
nitatem ipius atq3 misericordiā. Vtus ⁊ gratia ho-
minum ne dicā gloria nec poterit non solum vt resti
tuat̄ ad statum p̄stinum s3 etiā vt in meliorē ac nobi
liorē reformet̄ qualisq3 ille sit ppt̄ hoc ppetua virētia
⁊ amenitate venustādā eē terrā credit̄ a gēte xpiano
rū. Aū ⁊ florib⁹ imarcessibilib⁹ ppetuisq3 viror̄ gra
minib⁹ a mltis credit̄ exornāda. De lignis aūt arbori
b⁹ nihil expssef̄t q3 ad nos puenerit smōes autētici.

¶ Cū autē ista credulitas firmata ē in gente
xpianoꝝ p sapiētes eoꝝ q̄s theologos vocant vide
licet q3 si primi homines non peccassent in paradiso
terrestri tota posteritas eoꝝ remansisset ibidem
permansura vsq3 ad p̄finitū tēp⁹ a creatore q̄ trans
ferenda erat in paradisū ⁊ cōsortiū bonoꝝ angeloꝝ.
Consequenter creditur habitationem istā nō patriā
naturalē eē hominū: s3 magis exiliū. et ob hāc causā
tot ⁊ tātis miseriis ⁊ erūnis obnoxiam ⁊ aspersam.

Originalis corruptio.

Quia igit̄ primis non peccantibus cessasset origina
lis corruptio que causa radicalis est vitiorum cōse-
quentum ⁊ peccatorum nullus nasceretur vel postmo
dum efficeretur peccatorum. Quare habitatio ista
nec deseruiret hominibus vt patria cum i ea nullus
nasceretur nec deseruiret vt exilium: cum in ea null⁹
exulare mereret̄. Animalia vero ⁊ alia vegetabilia
que in vsus solos ⁊ vtilitates hominum creātur. Si
militer metalla lapides ⁊ gemme nulli vsui vel vtili
tati hominum in ea deuenirēt: sed nec alibi de serui-
tura essent: quoniam nec in paradiso terrestri cu3 ibi
nulla esset penalitas nulla indigentia tibi per ea oc-
curreret̄. Quis igit̄ esset vsus quis status istius ha
bitatiōis si primi hoies non peccassent. Sequit̄ igit̄
ex his non moleste ferendum esse philophantibus.
Si ignorāt statū hitatiōis isti⁹ q̄ indubitant̄ erit nālis
nobilior ⁊ ppter hoc eēoꝝ occultior qm̄ ip̄e stat⁹ nālis
q̄ physicis ē iuestigatiōib⁹ vicinior: n̄ p̄t eē p philoso
phaim vsq3quaq3 pspicuus. S3 illud idubitanter te
nendū est q3 hmōi stat⁹ talis erit ⁊ gloriā creator̄ de
ceat ⁊ future pfectioni vniuersi corporei congruat.

¶ Si quē aūt forsitan moueat vis gñatiua ter

Virt⁹ generatiua.

rarū ⁊ aquarū q̄ ppetuo ociose esse videbunt̄: ⁊ ideo
inutiles. Rñdeo in hoc duobus modis. Primum q3
vsus vt iā p̄dixi tibi virtutis gñatiue nō erit vlterius
necessarius: vsus dico ꝯsuet⁹ nec in hoibus nec i aliis
⁊ causas in hoc iam audiuisti in precedentibus.
Secundo quia nouissima generatio in vegetabilib⁹
l3 vnica futura sit nobilitate sua ac perpetuitate nō
solum cōpensabit immo etiam superabit icompabi
lit̄. Cōtra somnia vo stultorum atq3 deceptorum q̄
inueniunt̄ in gente sarracenoꝝ qui vsum et vtilitatē

virtutis nr̃e generatiue futurā i sola voluptate car
nali cōstituūt in alio tractatu audiuisti per que suf
ficienter ⁊ euident̄ destructa sunt ⁊ hoc ē quoniā vo
luptas huiusmodi paradisum spiritualē nullo mo
dorum sustinere potest ibi etiam declaraui tibi q̄ ne
q̧ regio corporalis etiam solas spurcicias egestio
num aliarumq̧ immūdiciarum q̄ huiusmodi errorē
sequent̄ capere nullaten⁹ sufficeret etiā si esset celo
vltimo centies milies maior

Status mūdi iferioris ¶ Reuertar igr̄ ad id in quo eram ⁊ dicam q̄d
status mundi iferioris terreni futur⁹ post famosum
illud ⁊ vniuersale dei iudicium nondum ē inuentus
per me vel per alium cuius inuētio ad me peruene
rit certitudine determinata. In vniuersali ꝟo prout
traditum est genti xp̄ianorum a patrib⁹ inueniri po
test p vias q̄s in precedentibus audiuisti q̄d erit idu
bitanter speciosior atq̧ prestantior q̄ꝫ modo sit terris
laborib⁹ humanis ⁊ agricolationibus omnino non
indigēs ⁊ omne gen⁹ hominum cessabit ab huiusmo
di laborib⁹ deinceps hoc ē ab expleto predicto iudi
cio ⁊ cōcordat in hoc lex hebreoꝝ ⁊ credulitas sapiē
tium quia manifeste intelligunt ab ip̄o legis princi
pio hoc primo homini īflictum fuisse laborem agri
colatiōis quando dictum ē ei ab ip̄o creatore. In su
dore vultus tui pasceris pane tuo. Intelligunt etiā
euidēter ex eodem legis capitulo terram ab huius
modi maledictione damnatā qua indigeret labor
agricolationis.

¶ Si quis autem querat cuiusmodi vsui vtili
tati deseruitura ē status illius preciositas atq̧ pre
stantia secundum opinionem philosophoꝝ: facilis
est responsio vez quia perfectioni deseruient vniuer
si spiritualiter autem perfectioni vniuersi corporei
qua nullo modo tamen decz negligere creatorem alias
autem vtilitates audiuisti in p̄cedentibus. Sed de
hoc vez de ipsā parte terre tota q̄ extra paradisū ter
restrem eē dinoscūtur hos vsus vł vtilitates hitur a
erat si p̄mi hoīes peccassēt ⁊ cui⁹ etiā statū: cū statū
p̄ntē statū maledictiōis ⁊ nō statū sue p̄me ꝯstitutio

Responsio. nis seu conditionis esse appeat ex lege hebreorū. Re
spōdeo in hoc q: reuera lōge nobilior q̄ꝫ iste sit atq̧
perfectior de vsib⁹ ꝟo ⁊ vtilitatibus ip̄ius planū est
iuxta opinionem philosophorum vt dixi planū etiā
est iuxta communem fidē ac veritatem q: status ille
deseruiret glorie creatoris ⁊ appet in eo iuxta possi
bilitatem suā largitas ac redūdātia bn̄ficētie creato
ris. Iā etiam dixi tibi in p̄cedentibus de venis auri
⁊ argenti ⁊ venis omniū metallorum ⁊ de lignis seu
arboribus ⁊ fructibus earum quibus omnibus ne
mo vtit̄ qualiter seruiunt glorie creatoris ⁊ de oīb̄
bus aliis huiusmodi. ¶ De statu sanctorum

De statu ꝟo future glorie sanctoꝝ ange
loꝝ ⁊ sāctorum hominum: q̄ten⁹ ⁊ qua
liter similis futur⁹ ē eternitati dixi ti
bi q̄d potui. Ubi posui tibi multa causa
exercitatiōis ⁊ vt appet tibi insipientia
eoꝝ qui spē glorie illi⁹ in dei electis: ⁊ dilectis homi

Nota nibus velut inanē irridēdā ⁊ vacuā ⁊ vt etiā cognos
sceres q: et suasiōes habes p̄ista ⁊ desēsiōes quales
possibile ē in reb⁹ tā arduis ⁊ a nr̄a cōsuetudie tam
remotis tamq̧ distātib⁹ inueniri. In omnib⁹ autem
sermonib⁹ meis de reb⁹ hm̄ōi ⁊ de aliis rebus diui
nalib⁹ ac intētiōe ⁊ moderatiōe loq̄r vt i nulla opi
nione vel iesse fixus ⁊ immobilis nisi q̄tenus dei au
ctoritas ⁊ patrū doctrina atq̧ testimonia me astri
gūt. Si igr̄ vel ꝓpria inuestigatiōe vel cuiuscunq̧
alterius declaratiōe alit̄ se habere ꝟitatem inuenero
me alit̄ sēsisse dolebo ⁊ ꝟitati semp adherere stude
bo hoc eni ꝟe ac recte philosophātis ē intētio vt a
dep̄hēsa falsitate stati recedat et errasse se doleat
atq̧ inuētā ꝟitatē cum gaudio āplectat̄ ⁊ hoc maxi
me i reb⁹ ad ꝟitatē religiōis ptinētibus. Diligent̄
igr̄ ac p̄scrutate itēde in his q̄ in p̄cedentibus sūt di
sputata ꝯtra errorē aristotelis de eternitate mūdi cō
sidera etiā studiosi⁹ de fine sine affinitate tēpis si for
te alit̄ se haberet ꝟitas inueniri possit. Simil̄r ⁊ de
perfectiōib⁹ futuris viriū exterioꝝ animaꝝ nr̄arū:
futuris i statu glorie illi⁹ vbi videt̄ magis abscōdi
ꝟitas quā vtinā tibi reuelet de⁹ ⁊ mihi p̄te omnino
ei p̄iculosū ē i rebus inuētis tā difficilib⁹ ⁊ de qui
bus nihil habem⁹ traditū a patrib⁹ aliquid temere
affirmare.

¶ De statu ꝟo mūdi suplunaris cōtinentis ce Mūd⁹ suplunaris.
los mobiles nouē q̄ reuera melior q̄d⁹ sit ⁊ q̄ eis no
uus decor addēdus sit splēdorq̧ luminariū adauge
d⁹ ⁊ ꝓphete hebreoꝝ insinuare videt̄ et doctria chri
stianoꝝ doctorū affirmat et causas in hoc audiuisti
errores quas mihi possibile fuerit ire sz ⁊ de tempore
postq̄ cessauerūt mot⁹ celoꝝ stellariūq̧ ⁊ luminariū
iuxta doctrinā xp̄ianoꝝ cū in celis tēp⁹ sue locū non
habeat nec i terris aut aquis cū nulla i eis mutatio
remāeat. Sz de iferno ꝓpt varietatē ⁊ multitudinem
tormentorum multis visum est tēpus ibi futuꝝ esse.
Causa autem hm̄ōi opinionis apud eos est creduli
tas qua credunt nec oīa simul esse vel aliquid eorum
totum. Uez si quis dixerit ea simul futura ⁊ omnia
⁊ vnumquodq̧ totum simul futurum in oībus eis q̄
post iudicium ibi futuri sunt. quēmadmodum par
tes future felicitatis ⁊ omnes ⁊ tāta simul esse i glo
rificandis non videbitur errare multumq̧ periculo
se neq̧ improbabiliter dicere: hec aūt quoniam com
pleta videtur futura esse infernalis illa damnatiōis
miseria: ⁊ quēadmodum ⁊ completa futura esse vide
tur ꝓmissa sanctis felicitas: neutra autem earum cō
pleta fore videt̄: si non omnes partes suas simul ha
buerit ⁊ de hoc nullā aggrediaris contētionem: quo
niam nullum est periculum in hoc nisi sermo aliquis
autenticus econtrario habuerit cum nullatenus con
tradicendū tibi. Tunc ei vere ac recte prophetamur Uera ꝓphetia.
cum veritatem sanctis ⁊ sapientibus diuinitus reue
latam vel per eos aliter declaratam vel defēdimus
vel astruimus vel cum ipsam non declaratam alias
prout nobis possibile est declaramus ⁊ intelligibilē
facimus. ¶ Tractatus de prouidentia.

Post hec autem aggrediar loqui de guber
natione vniuersi corporei ⁊ maxime quan
tū ad res humanas ⁊ ip̄os hoīes ⁊ hoc est
q̄m circa hoīes ipsos ⁊ res hūanas magis
errant ⁊ p̄iculosius ⁊ errat adhuc a multis. Ip̄i etiā
phi hebreoꝝ parū intelligētib⁹ dubitasse videri p̄nt
de cura ⁊ ꝓuidentia creatoris ⁊ hoc legere potes i li
bris hebreoꝝ. Nonnulli etiā ex nobilioribus poetarū
interdū dubitasse se scripserūt in libris suis poeticis.
Proponā igit̄ in p̄mis tibi q̄stiones q̄ sunt circa hec
⁊ tēt abo determinare illas q̄m ex sciētia scz sapiētia
hi sciētia ē gubernatiōis dei altissimi: sicut audiuisti De ꝓuidentia.
ex sermonib⁹ Auicēne. Harū igr̄ q̄onū p̄ma ē an cu
ret creator bn̄dictus ⁊ sublimis vniuersa ⁊ singula ⁊
de vniuersis et singulis. Scd̄a qualit̄ curet de malis
que iustis ⁊ sanctis hominibus accidunt in hac vita

ꝛ de aliis q̄ circa hanc questionē sit vez qualiꝰ ꝛ qua
vtilitate vel vsu sustineat hic florere malos florere i
ꝙ potentiis diuitiis delitiis. Similiꝰ q̄ vtilitate vel
fructu sustineat bonos affligi hic et etiam opprimi
in malis ꝛ ipos malos dn̄ari malis ꝛ multiplici ty
rannide atqꝫ violentia grassari in eos. Post hec de

Fatum.

ipo malo an p ꝓuidētiam creatoris ipsius eueniat
loquar etiam hic de fato ꝛ fatis a quibꝰ dicunt fata
ri homines vel eē fatos ꝛ hic sermo valde vulgaris ē
ꝛ valde antiqs. loqr etiam de his q̄ vocanꝰ apō poe

Parce poe
tice.

tas pce ꝛ nominantur ab eis clothos lathesis atro
pos. ꝛ faciam te scire de prescientia ꝛ ꝓuidētia crea
toris qualiter ex eis non sit rebꝰ cōtingētibus neces
sitas nec p eas vllo modorum impediꝰ vł ꝓhibetur
nostra libera voluntas neqꝫ arctatur vel constringi
tur nr̄a libertas quantum ad velle ꝛ non velle: face
re ꝛ nō facere nisi q̄tenꝰ et quibꝰ modis oñdā tibi.

¶ Scito in pmis ꝙ differt intētio prescientie ab

Intētio pre
sciētie ꝛ pro
uidentie.

intētione ꝓuidentie qm̄ intentio pscientie amplior ē
ꝛ extensa tā sup bona ꝙ sup mala futura eque enim
pscit creator benedictus mala ꝛ bona ꝛ ecōuerso. In
tentio vo ꝓuidentie restrictior ē ꝛ non cadit nisi su
per bona futura. Communiter enim sola bona ꝓui
deri dicunꝰ. Nemo enim dicit ꝓuidere malum vel si
bi vł aliū prouidet enī qui cōsulte intendit aliquid fa
cere vel vt aliquid fiat. Mala vo non intēdunꝰ con
sulte siue circumspecte immo per errorem. ¶ Amp.
Qui prouidet aliqd ꝓcurat aliquo modo et inten
te vt illud fiat vel eueniat. Non autē ē bonitatis di
uine intentio vt mala eueniant vel fiāt maledico cul
pabilia. Sz neqꝫ eiusdem bōitatis ē ꝓcurare vt ma
la huiusmodi fiant vel eueniāt. Quare manifestum
est mala non eē ꝓuisa a creatore. Sicut neqꝫ consul
te ꝓcurata quāq̄ dubitare nō debeas oīa ꝛ bona
et mala pscita eē ab eodem ꝛ pcognita ac preuisa ꝛ
est intētio mea hic de malis culpabilibus. Prosequr
igitur pmam questiōem. Dico igitur quoniam vni
uersa ꝛ singula curat creator ꝛ vniuersa ꝛ singula bo
na nec non ꝛ mala quorum duo sunt genera culpa

Aduerte.

bilia scz atqꝫ penalia licz modo diuerso hoc autem ē
videre p partes easdemqꝫ q̄ sunt ab ipso per creatio
nem dubitari non potest quin curet. Cum eis scienꝰ
ꝛ esse tribuat ꝛ cōseruet non enim modica est ista cu
ratio. Qz si dixerit quis quia postq̄ dederit eis eē
dimittit ea sibimet non ea de cetero gubernans vel
curans vlteriꝰ. attende errorem istum quo multi se
inuoluerunt aut nec ator rebus huiusmodi dedit vi
res siue virtutes quibus seipsas regere seu guberna
re sufficerent absqꝫ ampliori cura creatoris aut nō
Si sic ꝛ hoc fecit vtiqꝫ scienter et proinde per proui
dentiam igitur eiusdem reguntur cum per curā seu
prouidentiam eius factum sit apud eas vnde se re
gerent hoc enim habent ex cura et prouidentia ipsi
us vt seipsa regant atqꝫ gubernant. Exemplū autē
huiusmodi rei euidentissimum est in illo qui volens
regere per se filium suum elegit ei ꝛ dedit rectorem
instruens ipsum q̄liter filium regeret et limitans ei
certis mandatis et regulis filij gubernationem. In

Nota.

hoc igitur exemplo manifestum ē quia pater non di
misit filium sibiipsi immo potius regēdum commi
sit rectori istructo ab ipso. Nec dubitare pōt quisq̄
quin pꝰ curet filiū nec quis audebit dicere ꝙ negli
gat ipm vel neglexerit. Illa qppe nō curari dicūtur
q̄ negliguntur. ¶ Amp. Uires hmōi seu virtutes q̄si
gubernacula sunt quibus res ipe regūt se secūdum

hoc. Nullus aūt ex gubernatoribus nauium negaꝰ
gubernare nauem cuius tenet gubernaculū. sed dici
tur eam gubernare per gubernaculum. Si igꝰ hmōi
vires tenet creator q̄ gubernacula sunt rerum hmōi
qualiter negabiꝰ res huiusmodi gubernare? ¶ Amp.
Qui regit rectorem aut gubernat gubernatorē incō
ꝙ rector aut gubernator est indubitanter regit ꝛ gu
bernat id qd regiꝰ aut gubernaꝰ ab ipso. Gubernacu

Nota.

la eni nauiū regunꝰ ꝛ gubernanꝰ a rectoribus ipaꝝ
ꝛ hoc p manꝰ eoꝝ tanq̄ p q̄dā gubernacula: sed ꝛ ma
nus ipe p musculos cordas ꝛ ligamia: ꝛ hec itez p vi
res motiuas ita donec veniaꝰ ad sapiētiā gubernātē
qui est gubernatiuus p se ꝛ gubernatore alio non indi
gens si vera ꝛ perfecta est. Et iuxta hunc modū se ha
bere necesse ē in sapientia creatoris q̄ est gubernās
ꝛ dirigēs p se ea que imediata sunt apud ipsam: ꝛ p
illa imediate ꝯsequentia: ꝛ ita donec veniaꝰ ad vlti
ma gubernata a creatore. Si qs ergo dicere voluerit
qz non oīa creata regunꝰ a creatore imediate hoc est
per se solū non ꝯtradico cū innumerabilia regat p re
ctores tam spūales q̄ corpales. Multi eni ex homi
nibus rectores sunt alioꝝ ꝛ multi ex angelꝰ psūt aliis
ꝛ etiā hoībus ꝛ in animalibus etiam inueniꝰ in mul
tis generibus ꝙ parentes regunt filios ꝛ erudiunt.
Sicut aquile erudiunt filios suos ad volandum ꝛ ac
cipitres similiter. In volatu etiam multe aues ducē
sibi pficiunt vt grues. ¶ Amp. Huiusmodi vires aūt
egent naturaliter rectore aut gubernatore aut non.
Si egent aut ꝓuidiꝰ eis creator aut non ꝓuidit. Si
non ꝓuidit cum egerent relinquit igitur eas casui ꝛ
temeritati eas igiꝰ periclitari scienter voluit: quare
ad casum siue ruinā ꝛ piculū eas ꝯstituit. Qz si pro
uidit eis rectores vel rectorē ꝙ indubitanꝰ sapiētie
eius ꝛ bonitati congruit. Qz si ꝓuidit eis rectores
vel rectorem tūc vel se rectorem p se ꝛ immediatum
aut errores alios et p eos ex necessitate regit illas.
Manifestū igiꝰ ē ꝙ in eis que p creationē sūt a crea
tore locum habz cura ꝛ gubernatio ipsiꝰ. ¶ Amp. Il
la nobilissima sūt in creaturis rationabilibꝰ. Similiter

Corpalia.

ꝛ corporalia q̄ sūt ab ipo sūt p creationem nobilissi
mam sunt in corporalibꝰ sunt. Intelligo autē de cor
poralibꝰ q̄ mere corpalia sunt. Si non curat igiꝰ ea
que nobilissima sunt multo fortiꝰ nō curabit ignobi
liora ꝛ sic nihil omnino curabit in vniuerso. Si eni
nobiliora non curat multo minus ignobilissima ꝛ si
suprema multo minꝰ neqꝫ media neqꝫ infima. ¶ Am
plius. Omnis creatura indiget cura ꝛ gubernatiōe
creatoris q̄tum ad conseruationem sui i suo eē. Qz
si dixerit quis animalia q̄ conseruant suum esse per
nutrimentum non indigent ampliori cura creatoris
sz sufficit eius natura quoniam q̄ cito natus est pul
lus scit currere ad vbera matris et inde suggere lac.
Similiter ad pascendas herbas ꝛ ad alia nutrimen
ta sumenda non indigent duce vel preceptore: ꝛ pro
pter hoc sufficiunt sibi ad cōseruationē vite sue quā

Nota.

q̄ iam remouerim illud in precedentibus addam et
alia ad id ipsum amplius et lucidius renouandum.
Dico igitur quia natura que docet animalia sic ali
menta pquirere ꝛ vitā suare gubernatrix ē eoꝝ hoc
aūt dedit eis creator sapiētissimꝰ ꝛ ad hoc dedit vtiqꝫ
vt ab ea ꝛ p eā sic gubernarenꝰ. Reddit igꝰ iste sermo
ad hoc vt ꝯfiteaꝰ qui hoc dicit creatorem gubernare
hmōi animalia sz p mediū rectorē aliū videlicet na
turam p naturam huiusmodi qui autē cōfiteꝰ crea
torem curare ꝛ gubernare aliquid scz p mediū recto

rem et gubernatorē alium nō destruit curā aut gubernationem creatoris sed magis declarat eam.

¶ De motib⁹ autem celoꝝ stellarum ꝙ et luminarium et de vicissitudinibus temporum et de generationibus et corruptiōibus que vicissitudines temporum sequūtur ꝓpter curam et prouidentiam creatoris sunt iudicia manifesta intelligētibus vtilitates que inde ꝓueniunt hominibus et aliis animalibus q̄ nullomodo ꝓuenire possēt nisi ꝑ curam et ꝓuidētiam creatoris. Inutilitˀ eñ huiusmodi hoc est homines et alia animalia atq̧ vegetabilia creasset creator si non eis alimēta et alia sine quibus durare non possūt ꝓuidisset. Exemplum autem huiusmodi est in architecto q̄ non solum inutiliter sed etiam insipienter edificasset domum corruendo per se statim si nō eidē fulcimenta quibus stabiliretˀ adiecisset frequentia similitˀ siue perpetuitas et vniuersalitas iudicia certissima sunt cure et ꝓuidentie et remouēt casum et temeritatem quemadmodum dixi tibi in precedentibus q: mors accidit hominibus vniuersalitˀ et sp̄ ꝙdiu sunt hic: hec igitˀ duo sunt iudicia certissima ꝙ ꝑ curam et prouidentiam creatoris mors ē in hominib⁹. Econtrario vero raritas atq̧ particularitas iudicia sūt certissima casus et temeritatis quātū ad nos. Quantum autem ad creatorem neq̧ cas⁹ neq̧ temeritas aliquid ē et istud tibi attendēdum ē diligenter in omni genere animalium generatio enī pedum alaꝝ et etiam plumarum in omnibus animalibus q̄ naturaliter habēt membra huiusmodi vł ad munitas sicut plumas et squamas ex necessitate per curam et prouidentiam est creatoris quoniam perennis ē vt ita dicam hoc est durans quantū creator hic eē animalia prouidit. Est etiam vniuersalis vnicuiq̧ generi animalium hmōi. Sic se habet et generatō pilorum in illis partibus animalium in quibus cōsueuerint generari. Curam dico intelligentiā vt mediam vel immediatam: vel mediatam vel immediatam. Multofortius igitur motus celorum tam frequens et tam immutabilis erit ꝑ curam et ꝓuidentiā creatoris. ¶ Amp. non potest dubitari quin creator preuiderit siue ꝓnouerit quid boni vel esset vł haberet motus celoꝝ et quid ꝓpter illud dederit virtutes ad hmōi motus prouidit igitˀ motum celis cum illū procurauerit ꝓpter bonum vel qđ ē vel qđ ex eo hꝫ vel qđ ex eo ē hoc autem eē per curam vel prouidētiam vt predixi tibi. Est igitˀ hmōi motus ex prouidentia q̄re et omne id qđ per se naturaliter ex eo sequitur quare dies et nox et generationes et corruptiones vernales et autumnales hyemales et estiuales et vicissitudines ipe temporuꝫ quattuor. Utilitates aūt iste note sūt nobis multofortius igitˀ creatori. Quoniam igitˀ intētio sapientis ē intēdere in opere suo oē bonum et omnē vtilitatem que ꝓuenire debꝫ aut potest ex ope suo erit hec intētio multofortius creatoris sapiētissimi. Quare oē bonū qđ ē vel debet eē ex quibuscūq̧ opib⁹ eius est ꝑ intentionem ipius. oē autem bonū ad op⁹ eius ē aut ex opere ei⁹ oīne igitˀ bonū ē ꝑ intentionē ipsi⁹ et effect⁹ ei⁹ vł mediat⁹ vel imediat⁹. q̄cquid aūt ē creatū ab eo ē creatū ꝑ sapiētiam eius et ꝓpter hoc omne bonū ē prouisū ab ipso et per curam ac ꝓuidentiā ipsi⁹. Scito aūt quia ytalici phi ꝓdictis iudiciis vsi sunt ad declarādā curaꝫ et prouidētiā creatoris circa vniuersū corporeū et circa corpalia que generantˀ et corrūpuntˀ sub circulo lune. Uerū nō potuerunt ꝑ has vias extendere curā et gubernationē creatoris vsq̧ ad singula pticularia vt eñ generetˀ hoc granū frumēti vel corrūpatˀ ꝑ curam et gubernationē creatoris nullo modoꝝ videtur declaratū per vias istas. hoc autem est quoniā nō ē patefactū ꝑ eas ꝙ cura et gubernatio creatoris sit imediate circa hmōi medioꝝ vero nō ē intentio ad hoc verbi gr̄a. Intētio pr̄is socratis nō fuit ad hoc vt gn̄aretˀ socrates. Sed magis vt gn̄aretˀ proles in vn̄ vel forsitan vt dicat aliqs indiuiduū vagū. bene igitˀ se hꝫ et conueniens est huic capitulo ꝙ tractare incepi inuestigare de hoc. Debes igitˀ scire q: non ē necesse vt media ꝑ que fit gubernatio intendant gn̄aliter vel intentione vniuersali vel intētione pticulari. Sicut manifestum ē tibi in armamētis nauis hoc est in instrumētis gubernationis ipsius ꝙ nihil oīno intendunt vel vniuersaliter vel pticulariter. Neq̧ enī cū homines medii sunt gubernationum necesse est vt intendant ī omnia pticularia sicut ministri argonautarū siue archinautarum intendunt in singulos fluct⁹ vel vndas que possunt nauem subuertere nec ī singulas guttas que possunt in sentinam influere: qm̄ nec cogitant de illis cogitatione particulari. Si nec duces de singulis passibus: nec ipsi etiam ambulantes. ex quibus exemplis forsassis alicui videatˀ quia multofortius non esse necesse oīpotentissimum creatorem intendere in singula eorum que ꝑ curā et gubernationem ipsius fiunt vel gubernantˀ. Si eñ non oportet aurigā de singulis passibus equorum trahentium currū suū aut de singulis reuolutiōibus rotarū currus quem regit singulariter intendere vel cogitare quanto minus creatorem omnipotentissimum ac rectorem vniuersorum deum non oportebit singulariter intendere de omnibus que per curam et ꝓuidentiā ipsius reguntˀ presertim cū īcomparabiliter facilius sit ei vniuersum regere ꝙ cuiuis aurige currum leuissimum.

¶ Amplius. Ridēda et ridiculosa videri potest ꝓuidentia circa athomos atq̧ arenaꝝ calculos presertī cum nemo sapiēs huiusmodi minutias curet vł etiā numerum earum sciat aut scire velit. Quātomagis igitˀ creatori ista curanda nō sunt hinc ē ꝙ quidem ex sapiētib⁹ et doctoribus xp̄ianorum reputauit dei adulatores q̄ talia ipum curare dicerēt. Tu igitur attende in his exēplis q̄ posita tibi sunt hic quoniā in eis sunt sermones quorum intentiones ibi diligēter intuende sūt: vꝫ ꝙ auriga dicitur regere currū autum aut equos trahētes ipm et dux itineꝝ viātes. Nō eñ ista dicūtˀ simpliciter et fm totū. equi nanq̧ gressus suos regūt sēsibus suis et vi estimatiua est maximo eorum et in minimo reguntur ab auriga sic se habꝫ et de itinerātib⁹ et duce eoꝝ. De patre vero familias vł sapiēte quocūq̧ q̄ non curat minima domus sue vt athomos et calculos arenarum. Uerum vtiq̧ est hoc. Causa aūt ē quoniam intentio sapiētis hmōi limitata ē circa ea que videt vtilia sibi vł expediētia domui sue vel his quib⁹ hꝫ ex officio suo ꝯsulere vel ꝓuidere. Hinc est ꝙ nec numeꝝ athomorum vel aliarum minutiarū hmōi neq̧ aliq̄ ex eis curat sed ea sola in quib⁹ est spes aut certitudo quam itendit vtilitatis.

¶ Amp. Nec possibile ē hoi ista sigillatī neq̧ ꝑ singula curare qm̄ nec cogitare. In creatore vero tam longe aliter tamq̧ dissimilitˀ cura et ꝓuidētia quātū longe est eius bonitas et sapientia a bonitate humana et sapiētia quātecūq̧ ipe sint.. Sicut enim sapientia creatoris aut iuitū ei⁹ nō adiuuat magnitudo rerū aut paucitas. Sic neq̧ paruitas neq̧ multitudo im

Uicissitudines tēpoꝝ.

Nota.

Mot⁹ ex ꝓuidentia.

Nota

Nota.

Nota

pedit eam vllo modorum. Hoc enim declaratū ē in prima parte scientie isti⁹ ⁊ causa hoc ē quoniā creator non ē sapiens aliūde vł a foris sed essentialiť ꝑ hoc q̄ ē scȝ ⁊ per hoc equaliť nouit futura vt presentia ⁊ preterita similiter. Similiter parua vt magna ⁊ multa ⁊ pauca ⁊ corporalia vt spiritualia ⁊ ecōuerso. Similiť particularia vt vniuersalia. Quapropť et singula que creauit et singulas vtilitates eorum ī vltimitate claritatis ⁊ fortitudis intueť. Et ꝗ manifestū ē q̄ oēs bonitates creaturaꝝ sigillati ꝓuidet ⁊ sigillatim largiť. hoc autē ē esse per pacu dennis n ⁊ curam eiusdē vcȝ bonum eē vel vtile ⁊ cōsulte siue scienť factum eē. ¶ Amplius. In quolibet continuo indubitanť sunt partes infinite et si prouidit ⁊ curauit creator vt eēt totum. Sic prouidit et curauit vt eēt medietas et eodēmō se hȝ de medietate medietatis ⁊ ita in īfinitū. qui eī ꝓuidet et curat vt sit dom⁹ ꝓuidet ⁊ curat vt sit pries ⁊ ē vt sit lapis ī piete. Necꝫ non oportet eum curare vt partes lapidis sint in lapide hoc enim iuenit preter curam ⁊ prouidentiam iam factam. Creator vo benedictus de his que facit vel fecit nihil inuenit vel inuenit factum alias vł ab alio. Intendo autem factum alias factum non per curam ⁊ prouidentiam suam. ¶ Manifestū igiť est quia totum cōtinuum eē cū vniuersitate ⁊ infinitate partium suarum factum ē per curam ⁊ prouidētiam creatoris appeť autem hoc euidēter per hoc q̄ generatio omnis naturalis hoc ē cuiuslibet cōtinui qd̄ generatur cum non sit nisi ꝑ virtutem generantē datam a creatore ad hanc vtilitatem vcȝ generandi. Consequēs igitur est vt omnes ⁊ singule ptes cuiuslibet ꝯtinui generati sint per curam ⁊ prouidentiam creatoris ⁊ multofortius ⁊ cuiuslibet continui creati qd̄ dico ꝓpter celum vltimū vcȝ empyreum ⁊ propter terram que forsitan videatur creata et non proprie generata. De nouē vo celis mobilib⁹ qui ī medio aquarum facti sunt forsitan magis verisimile est q̄ sint generati vel facti ex aquis hoc ē ex media parte aquarum in cuius loco positi ⁊ ordinati sunt.

¶ Reuertar igitur ad id in quo eram ⁊ dicam quia sicut partes in toto continuo sūt non obstante numerositate vel etiam infinitate earum sunt inqꝫ ꝑ prouidentiam creatoris sic ⁊ multofortius ī toto disgregato hoc ē in omni mōte arenoso ⁊ littore vniuscuiusqꝫ maris ⁊ in ripa vniuscuiusqꝫ fluminis. Necqꝫ enim obstat infinitas aut numerositas sapientiē aut prouidētie creatoris vt minus eam videat quā finitate vt ita dicam aut min⁹ infinita q̄ vnū. ¶ Amplius. vniusquisqꝫ ꝓuisor domus sue scit aggregare festucas seu paleas ad sternandam inde domum vł construendum stratum licet non videat vniuscuiusqꝫ palee vel festuce vtilitatem per se visione singulari ⁊ determinata. In vniuersali vtiqꝫ videt fascē palearum necessariam eē ad alteram duorum predictorū. Multofortius creator omnia intuens et singula singulorumqꝫ omnium vtilitates vidēs ad certum ⁊ liquidū nouit aggregare siue in totū cōtinuū siue in totū congregatū ꝑticulas minutissimas siue corpora minutissima. Nouit eīn nō min⁹ vtilitatē vniuscuiusqꝫ calculi arenalis quantumcūqꝫ paruul⁹ sit vt vtilitatem aggeris toti⁹ ex innumerabilib⁹ calculis arenalib⁹ congesti necesse igitur est ⁊ parua et minuta corpora in quantumcunqꝫ paruitate sint esse per prouidētiam et curam creatoris. Verū ipse nouit vtilitates vniuscuiusqꝫ calculi arenalis quas habet in se ⁊ per se et incomparabiliter lucidi⁹ q̄ nos eas q̄s habet in toto. Nos autem ꝓpter hebetudinem et obscuritatem intellectus nostri atqꝫ breuitatem ipsius ad hoc tam minuta non attingimus quēadmodū neqꝫ visu corporali videre tā parua possum⁹ in sua paruitate donec aggregata fuerint in acruum vel aliam congeriem vel cōtinuitatem in totalitate alicuius colligata. ¶ Manifestum igitur ē tibi ex his quoniam singula creatoris suorum ⁊ etiam singulorū partes curat creator singulorum partes singulas. ¶ Ampli⁹. Si curauit de singulis vt essēt ⁊ vt bona essēt ⁊ bn̄ essent ꝓuidens vnicuiqꝫ locū ꝯuenientē ⁊ salutarē sibi ⁊ etiam virtutem acquirendi ipsum locum vnicuiqꝫ tribuit quomodo non per prouidentiam ⁊ curā eius non sunt omnia que creauit sub cura ⁊ prouidentia ipsius qualiter verisimile est vt regere ⁊ gubernare negligat ea ꝗ esse voluit ⁊ curauit. ¶ Ampli⁹. Cū propter certas vtilitates vnūquodqꝫ eorum ꝗ sunt creauerit necesse ē vt ea dirigat ⁊ ꝑducat ad illas vtilitates quantum in eo est et ad finem propter quos ea esse voluit quod dico propter homines malos ⁊ angelos malos qui cum ad felicitatē nobilissimā scilicet perpetuam creati ab eo sint ad illam tamen non perueniunt. Causa autem in hoc est malitia voluntaria qua ab eius regimie atqꝫ directione se auertunt quantum ad hoc. Non enim extra regnū ipsius sunt quos iam sepe compescit ⁊ laxat vt non noceāt mali angeli quantū volunt neqꝫ mali homines libidines suas aut cupiditates expleri possint ꝓ libito neqꝫ ī alios grassari de hoc ꝑscrutatius ⁊ diffusius loquar in sequentibus. Qualiter autem eos laxet ⁊ compescat et quibus vtilitatibus audies tunc.

¶ Manifestum autem est tibi quia equus qui assessore interdum laxatur a cursu. Interdum autem frenatur ab eo in ambulatione. Interdum autem ⁊ ligatur omnino ita vt etiam nec moueri possit non est extra regimen ⁊ curam sessoris. De paruulis vero q̄s vtilitates habeat quos vsus vł vtilitates habeat vł natiuitates eorum vł vita. Iam aliqua super hec dicta sunt tibi. Reliqua vero expectanda sunt vsqꝫ ī capitulum quod dixi. Alios vero homines ⁊ angelos amauit indubitāter dirigit atqꝫ perducit creator benignissim⁹ ad bonum ꝓpter quod ⁊ ad qd̄ eos creauit: ⁊ adiuuat etiam illos multiplicibus ⁊ pene innumerabilibus adiutoriis aīalia qꝫ que sunt ad vsum hominum creata ꝑ industrias ⁊ artes quas ipsemet dedit hominibus ad hoc conuertuntur in vsus hominum quare licet per homines medios ad finem perducūtur ad creatorem ad quem sunt. Iam enim alibi dixi tibi q̄ quicquid est causa cause per se in eodem genere cause: est etiam causa causati: ⁊ intelligo causa cause per se. Cum igitur industria hominum ⁊ voluntas vtendi animalibus huiusmodi a creatore causate sint efficienter siue effectiue ⁊ ipse causet vsum huiusmodi eodem modo causandi necessario ⁊ vsus huiusmodi opus est creatoris ⁊ donum atqꝫ beneficium. Quicquid autem est causatum ab eo ita vel donatum est causatum vel donatum ab eo per curam ⁊ prouidentiam ipsius. Quare vsus animalium huiusmodi erit per curam ⁊ prouidentiam creatoris.

¶ Amplius. Certum est quod mors ⁊ vita totaliter in voluntate sunt ⁊ beneplacito creatoris neqꝫ viuit aliquis nisi ex dono ⁊ beneficio ipius: ⁊ nec moritur aliquis nisi vel eo faciente vel permittente quicquid autem vel facit vel donat scienter facit: ⁊ quicquid

Nota. Vide. Aduerte. Nota. Nota. Nota. Nota.

permittit similiter permittit scient quicquid autē sci-
enter donat vel facit curat indubit anter ꝛ facere et
donare ꝛ curat etiam finem ꝛ fructū qui ex hoc pue-
nire debat; nisi forte sit vltimum donatū quod ē fine
ꝛ fructus omnium p̄cedentium illud in ordīe suo vel
ordinatione pinde igiẗ ꝛ curate siue prouidēter oia
facit que facit ꝛ donat similiter alioquin velut ludo
Nota seu ioco ocioso aliq̄d faceret vł permitteret fieri q̄ꝺ
nec bonitas nec sapientia eius vllo modoꝝ patitur.
¶ Manifestum igiẗ ē tibi ex omnibꝰ his q̄ a maxi-
mo creato vsq̄ ad minimū omnia bona curat ꝛ pui
det creator ꝛ omne bonū aliud ab ip̄o ē per curam ꝛ
puidentiam ip̄iꝰ. omnino enim idecens est bonitati
ꝛ sapientie ip̄iꝰ eo non curare vł quid ip̄a faciūt vł
quid de eis fiat que curauit facere alioquin ioco se ꝛ
ociose tm̄ ea faceret quemadmodum si q̄s artifex ar
tificium aliquod faceret ꝛ postmodum nō curaret vł
quid ipsum faceret vł q̄d de eo fieret vel q̄ꝺ deueni-
ret ad iocum stultissimū atq̄ ociosissimum operarꝰ
manifeste appareret. Qꝫ si dixerit quis q̄ de modicꝭ
ꝛ minimis nō oportet creatorem curā habere ꝛ quia
ridiculosa eēt atq̄ ridenda hmōi cura siue curatio.
Iam respondeo tibi in hoc q̄ postq̄ creator iudicauit
bonum illa facere ꝛ nō ridiculosum necesse ē vt iudi
cet bonum illa curare ꝛ regere alioq̄n vt dixi iocose
ꝛ ridiculose illa fecisset.

¶ At autem erigā te atq̄ dirigā ad sublimiorē
considerationē cure ac prouidētie creatoris in rebꝰ
minimis considera ꝛ inuestiga nisi discūt vł didicerūt
Nota. aranee nere siue filare ꝛ telas suas atq̄ retiaculas
terre vbi didicerūt similiter casuras eē muscas in re
tiacula earum ꝛ q̄ musce p̄de earum esse naturaliter
debeant ꝛ esca anteq̄ vł matres filātes viderēt ante
q̄ cognoscerēt vt fila vł telas vel retiacula āteq̄ ap
pareret eis musca aliqua. Similem considerationē
fac de anatibus q̄ q̄ cito aquam vident in eam stati
insiliunt ꝛ natare incipiūt cum nullum animal nata
re viderint vbi natare didicerūt ꝛ aquam eē habita-
tionem suam hoc ē nature siue cōuenientem. Simi-
lis ē questio ac cōsideratio de formicis vbi didicerūt
thesaurizare: ꝛ q̄ꝺ est mirabilius vbi didicerunt gra
na tritici germinatura si ea integra relinquerēt ꝛ i-
deo diuidunt in ea frusta. De pdicibus v̄o hꝫ admi-
rationē nō leuem qualiẗ matrem agnoscāt quā nūq̄
viderūt ꝛ relinquāt pdicem qui furaẗ oua matrꝭ fo
uit ea. perdiculi vero exclusi statim enim relinquent
ꝛ matrem que oua in quibus nati sunt posuit sequē
tur inseparabiliẗ. Longe autem mirabilius omnibus
his ē generatio scarabeoꝝ. Scarabei autem cū sca-
rabeos alios generare nō viderit miro artificio ge
nerant alios. De stercore namq̄ equino globos ro-
tundos formant ad receptacula sua eos portātes at
q̄ desup incubātes alios generāt. Sunt ꝛ alia innu-
Nota. mera artificia animalium quale est artificium pice
quo compingit nidum suū quem nemo carpentario
rum vł architectorum effigiare potest. Dicitur autē
ꝛ illō mirabile q̄ fateor me nō pbasse quia etiā plu
ries resisti structura illa arte etiā cementarioꝝ qua
dā vti videẗ yrūdines ꝛ quidam volucres alie ꝛ vt vl
teriꝰ te dirigam quis docuit rosas texere flosculos
suos ꝛ cingere ꝛ lilia similiẗ ꝛ de oī genere seminum
secundum q̄ꝺ dixit aristoteles q̄ virtus q̄ ē in semini
bus similis artificijs ꝛ propter hoc q̄ genera artifi-
ciorum naturalium quare manifestū est omnia semi
na artifices esse nature vel naturales. Denique quis

docuit gallinas ꝛ alia animalia ouantia. superincu-
bando ouis suis generare animalia suarū specierꝫ?
Quis docuit struthōes oua sua calefacere in sabulo
ad solem ꝛ sic generari sibi pullos. Quis v̄o docuit
apes vt fauos suos p exagonos operenẗ: quis docuit
eas vł quem explanatorem habuerūt q̄ mel eēt in flo
ribus ꝛ q̄s ostendit eis artificium illud colligēdi ex
illis: Ubi didicit fenix ex aromatibꝰ roguꝫ sibi con- Nota
struere ꝛ in eo se concremare vt ex eiꝰ cineribꝰ fenix
aliꝰ generet. Pretereo de medicis animaliū occul-
tis et saluberrimis sic̄ de bufone qui medicamentū
veneni primꝰ ostendit i ruta ꝛ saluia ꝛ innūera huiu
modi sūt que legūtur apō medicos ꝛ naturales phi
losophos. Sup huiuscemodi igiẗ ioco se multotiēs
aliquos interrogaui ꝛ ē vna responsio omniū q̄ nā
docet aialia hmōi artes ꝛ artificia. Postmodū aūt q̄
re ab eis vtrū nā hec liber sit an magẗ ꝛ iterꝝ cuiusmo
di liber: cuiusmodi litteris scripꝰ et q̄ quantitas et
cuius voluminis ꝛ de scriptore iterrogo eos ꝛ nesciūt
mihi respondere. Qꝫ si dixerint mihi quia magister
est. Quero iterum vbi magister ille tot ꝛ tanta artifi
cia didicerit si didicit. q̄m si nō didicit hoc ē si scietiā
hmōi ab alio nō hꝫ necesse habēt ꝯfiteri quia magi-
ster iste creator ē cū solꝰ creator scietiā ab alio nō ha
beat ꝛ quicūq̄ habēt ab eo habeāt. Mirabile autē
valde ē q̄ simiẗ artifex ꝛ magẗ aut similiẗ liber apō nos
nōdū iuētꝰ ē. Qꝫ si creator ip̄e q̄ docet hmōi artifi-
ces q̄bꝰ nulla ē artificioꝝ necitas p̄pa cōparatō idigē
tiaꝝ et necitatū nraꝝ quantomagis in nos deberet
esse tante diuine bō itatis largitas vt in hominibus
essent iste artes naturaliter vel saltem artes necessa-
rie vt non cogerenẗ hoīes tantis vigilijs ꝛ laboribꝰ
artificia sibi necessaria discere ꝛ acq̄rere. Mirabile Nota.
aūt est si liber in quo legunt isti artifices artificioꝝ
suorū scientiam qualiter ibi legere pnt ꝛ videẗ q̄ lit
tere ille sint naturales si littere ibi sunt q̄m mille litte
re naturaliter leguntẗ ab hoībus ꝛ littere non pnt eē
naturales aliud q̄ naturalia signa. Sed ꝛ hec signa
vbi impssa sunt ꝛ quis impssit? ¶ Amp̄. Natura que
ita docet hmōi artifices si non est subiectū. Sed i sub
iecto quemadmodū docet Aristo. qualiter docet cuꝫ
ipsa nihil scire posse videaẗ: quis ēm opineẗ accidēs
vel scire aliquid vel docere nisi quemadmodū q̄s di-
ca albedinē vł aliū colorē docere per visum ꝛ calorē
ꝛ tactū ꝛ vnumq̄dq̄ alioꝝ sensibiliū docere sentientē
se p sensum siue p sensionēꝫ sui. Modus aūt iste mul-
tum lōge a cognitiōibus q̄ videnẗ esse naturaliter in
aīalibus antedictis ꝛ in multis alijs.

¶ Dicendū igitur videẗ vt quemadmodū flu-
it esse a fonte p̄mo ꝛ vniuersali essendi ꝛ p beneplaci
to ipsius supesse causatū ab ip̄o ꝛ quemadmodū bo
nitas ꝛ pulchritudo ꝛ alia q̄ vocanẗ bona siue boni-
tate sup oīa creata ꝛ generata. Sic ꝛ a lumine sapiē
tie creatoris descendunt siue fluunt pro bn̄placito ip
sius naturaliter p beneplacito ipsius lumina p̄dicta Nota
rum cognitionum put req̄rit necessitas ꝛ vtilitas eo
rum quemadmodū sup formicam lumen quoddā p-
uidentie q̄ hoc requirit necessaria vite ipsius nisi ei
congregaret in estate vnde aleret i hyeme cum extra
receptacula sua pp̄ter asperitatem frigoris ꝛ tene-
ritudinem atq̄ passibilitatē propriī corporis alimē
ta ꝛ receptacula sua perquirere non valeret. Sic ve
lut aliud quoddam lumen quedam venādi descendit
sup araneam velut aliud q̄ddā lumē. Manifestū eni
est q̄m venatiōi muscaꝝ vitā suā sustērat aranea ꝛ q̄m

hoc lumen in ipsa inutile esset p se superadditum est
ei ex prouidentia creatoris aliud lumen vez nendi si
ue filandi et reciacula sua texendi. Silr et receptacu-
lum ouorum fortissimum vbi oua sua ponit et cubat si-
fouet. In lupis autem et lupabus astutia venandi
non modica lumen quoddam naturale est et quod mi
rabilius videtur esse in canibus non solum hoc factis
nobilior est q in multis aliarum animalium sed etiã
velut quoddam lumen ꝓphetie seu diuinatiõis qui
busdam canibus a creatore iditum est naturaliter ita
Canis cu-stos hois. vt et latrones et homines occultos hoc lumine inue-
stigent dinoscant et apprehendãt. Causa autẽ in hoc
est qm canis creatus est ꝓpter custodiam hominum
et rerũ ipsarum quam ipsa sollicitudine sua et amica
bilitate quadam quam exhibere videntur homini-
bus nec non latratib⁹ et morsibus quib⁹ arcere nitũ
tur ea que videntur eis nocitura hominibus domini;
suis vel rebus eorum euidenter iudicant. Quia igr
latrones et occulti homicide de his sunt q multũ no
cent hominib⁹ et rebus eorum lumen hmõi quasi di-
uinatiõis cuiusdam datũ est canibus. Verumtamen
paucissimis vel propter nobilitatem ipsius lumini;
vel propter raritatem dispositiõis q illos recepti-
biles illi⁹ luminis facit. Quemadmodum et quidã
dixit de splendore ꝓphetie quia tanta bonitas com
plectiõis rarissime iuenitur in hominibus que rece
ptibilis sit splendoris illi⁹ ideo rarissime inuenitur
in illis. Tibi vero certum põt eẽ splendorem istũ non
sequi bonitate complectionis sed potius ab ipso ꝓ-
pter aliam potestatem qm multis date est propter me
ritum sãctitatis ipsorum multis ꝓpter alios istruẽ
dos et pmunitẽdos circa mala ipis iminentia. Mul
tis ob alias causas quas audies solo loco et interdũ
valde male complectiõis etiam inuenies et datum
eẽ et dari bonum istõ. Quemadmodum igr a pmo
fonte eẽndi siue a primo esse vt eẽ sicut esse descẽdit
Aduerte. cuius esse aliud. Sic a prime lumine sapientie vt est
lumen sapiẽtiale descendunt omnia huiusmodi lu-
mina ꝓ beneplacito creatoris et per prouidentiam
eiusdem ad vtilitates quas dixi et alias innumera-
biles q̃s nominare et numerarẽ et mihi difficile est et
multe me latẽt et tibi forsitam eẽt tediosum. Debes
in hoc etiam scire qr stultitia augurarum et opinio
tam antiqua de veritate auguriorum qua opiniõe mlti
ti adhuc errare noscuntur an põt videri habuisse occa
sionẽ sui eẽ et sue credulitatis tanq super coruos et
cornices aliosq aues circa quas obseruãtur auguria
descẽderãt quedam lumina p̃sagiorum a lumine an
tedictorum que per hec de euentibus hũanis p̃sagirẽt
aues huius garrib⁹ et volatib⁹ aliisq corporum suorũ
motibus hominib⁹ indicarẽt. Qualiter autẽ ex qui
bus visis error iste declaretur non solum impossibilis
sed etiam ridiculos⁹ patefiet tibi p me loco suo si deus
voluerit. Causas etiã deceptiõis isti⁹ audies ibidẽ
et fient tibi manifeste. videtur etiã iuxta hãc viã vt oia
que sũt virtutis et fortitudinis et ptinent ad illas des-
cendãt silr a pma vtute siue fortitudie siue potẽtia
Nota. vt est vt⁹ et fortitudo et potẽtia et sup ꝓuidẽtiam ipi⁹
et ꝓut requirũt necessitates et vtilitates recipientiũ
Unde in quibusdam sũt arma defẽsionis sicut i bob⁹
et vaccis appet i cornib⁹ qr p illa se defẽdũt a lupis
quedã vero sũt arma ꝓtectiõis sicut duritia cutis in
apris et cocodrilis: licz et alie sint vtilitates istorum. In
aliis vero dẽtes et vngues ad ipugnationẽ pir et defen
sionẽ sũt. Sic in vrsis et leõib⁹ et aliis aialib⁹ q de pre

da siue rapina sua nutriuntur. sic etiam de pulchritudi
nib⁹ dicẽdum videtur qm omnes descendũt a pma pul
chritudine vt est pulchritudo et bonitates a pma boni
tate vt est bonitas. Silr sciẽtie vel sapientie a prima
sapiẽtia vt est sciẽtia et altitudines a prima altitudie
vt est altitudo et suauitates vt hois a pma suauitate
vt est suauitas. Causa autem in hoc est quoniam oia
hec relucent ad primum iquantum talia sunt ad pri
mum inq inquãtũ tale q̃le determinaui tibi sic ois vir-
t⁹ ad ipum inquãtũ est virtus et omnis bonitas relucz Nota.
ad ipsũ iquantum est bonitas et eodẽmodo currit res
in aliis. Quia igr omne quod relucet ad ipsũ nõ re
lucet ad ipum nisi per id quod cadit super ipm de ir
radiatiõe pmi. Manifestum est q oẽe quod est po-
tens et oẽe quod est bonum non est tale nisi per illud
quod cadit super ipsum de irradiatiõe primi per p̃-
dictas comparationes ois virtus videtur esse causa et de-
claratio sermonum huiusmodi. Caue autem ne p hoc
intelligas diuersari pmum apud se vllo modorum quẽ
admodum et fons quantumcũq multitudine vel di-
uersitate riuorum apud se non diuersatur aut multiplica
tur. Sic nec pmum propter multitudinẽ aut diuersi-
tatem influẽtiarum q ex ipo sunt. Caute autem intel
lige vbicũq nominari creatorem audieris fontem et
creaturas riuos vl flumina. Nõ ei est ꝓprie nisi riuos
aqua q fluit in fõte vt pe fõtis idẽ aqua fõtal et pro
pt hoc iuenitur ex necessitate ei⁹ fluxu vl exitu aqua
fõtal nisi et alia daretur. Remota ei iã a creatore est p
me ptributitas nec sup hoc est tibi relicta dubitatõ. Et
ab vno et eodẽ calore est immolitio in cerã et iduratio Nota.
in luto. Uides etiã qr ex eodem semie tã modico pro
ueniũt fruct⁹ flores et folia frondes et cortices et etiã
semẽ sile cũ semẽ vnũ et forte vnũ siplex hoc est vni⁹ na
ture sit. In semie ei hũano q̃ vni⁹ nature tm est videtur
apparere maior mltitudo maiorq diuersitas i effectib⁹
suis hoc est i eis q ex ipo generãtur qrũ est tanta multitu
do atq varietas vt pili vngues caro ossa neruui carti
lagines medulle et quattuor humores radicales et ip
sa substantia cerebri. Quanto fortius igitur a creatore
p modum effectionis p imperiosissimum verbum ip
sius erit multitudo atq diuersitas adeo deorsum ab
ipo adeoq discreta vt nec specie nec genere: nec etiã
p̃dicamento communicet. In his autem similitudi-
nibus attende longissime distantem dissimilitudinẽ.
Semen enim licet fortissimam habeat virtutem ope-
ratiuam causa materialis est: et ꝓpter hoc corrumpi-
tur in generatione eorum que ex ipo fiũt: hoc autem nõ
est cause efficientis nunq p se scilicet vt ipsa corrum
patur ipsa operatione sua q et ei ꝓpa et per se. Nec mo
ueat te exemplum fenicis qd posui quoniã ignis il-
le quem ipe succendit est causa efficiens corruptiõis
ipsius. ipe autem fenix non est cã p se et ꝓprie ignis
illius. Reminiscere igr sublimitatis ac supeminẽtie
creatoris benedicti imperiositatisq verbi ipsius de
q plura audiuisti in prima pte tractat⁹ istius. Et vi-
debis q longe est omnipotentissima virtus ipsius et Nota.
excellẽtia atq magnificentia operationum ipius ab
aliis virtutibus et modis operationum iparum. Re
miniscere etiam quia nomẽ et intentionem cause effi
cientis videntur merito philosophi extẽdisse vt ex actã
ac deputatam eiusdem rationem: forsitã enim sic nõ
congruit nisi prime cause efficienti que est creator be
nedictus.

¶ Quia vero silẽs illuminatiões eis q supra po
sui hre videntur oia alia aialia et qdaz multo minores

minusq; nobiles. Quedã et maiores quẽadmodum
vultures si verũ est q de eis multi fabulati qz puidẽt
strages futuras exp̃lijs z ppter hoc ꝯgregant in lo-
cis vbi fuõe sũt strages hmõi tanq̃ puideãt in futu
ram escam cadauerorũ humanorum z equorũ. Ap-
paret tibi ex omnibus his luminibus luminositatez
sapientie creatoris penetrare atq; pertingere nõ so-
lum vsq; ad extrema animalium sed vsq; ad extremã
seminum lumina que cadũt super semina similia sũt
Nota. artificijs vt dixit aristoteles: attende etiam quid lu-
mina huiusmodi non sunt tantum sicut artes aut ar-
tificia operandi sed sunt velut imperia creatoris que
necesse habent implere ipsa semina. Non enim ex li-
bero arbitrio operãtur sed ex necessitate per moduz
scilicet seruientis quod z aristoteles aliter alibi ge-
neraliter dixit de natura scilicet quoniam ipsa ope-
rãtur per modum seruientis. Nemo autem dubitat
quoniam semina nec alia nec aliter operari possunt
quemadmodum in ipsis ẽ. impediri tamen z adiuua
possunt vt melius z citius operentur. Sicut appet
ex operibus magice naturalis que sunt subita gene
ratio pediculorũ ranarum vermium z aliorum mul-
torũ. Impediuntur vero semina in agris multotiẽs
per naturam agrorũ repugnantem vt ex seminato
tritico nõ generet nisi sinapis aut sigalum. Jam igr̃
declaratum ẽ tibi quoniam ad omnia hec peruenit
non solum luminositas sapientie creatoris sed z im-
periũ. q̃re oĩa hec que sic fiũt vel generantur et fiunt
creatore sciente z imperãte z sic fieri q̃re z puidẽter
ab ipso z per ipsũ.

Aduerte ¶ De hoc quoq; qd querebat cuiusmodi cogni
tiones vel scĩetie essẽt lumina ista. Reminisci debes
eorũ que alibi audiuisti per me videlicet quoniã scien
tiarum siue cognitionum alie sunt descẽdẽtes desup
a luminositate creatoris z hee vocantur scientie idi
te vel infuse z indite quidẽ que naturaliter isunt z cũ
his creantur quibus indite sunt z nominantur recte
scientie naturales vel innate. Alie vero que post na-
turam completaz dono creatoris aduenerũt cõmunit
vocant isuse. Tertio vero reb9 ipsis aduenerũt queãd
modũ imagines resultantes in speculis ab inspicien
tiũ faciebus. Et iste sunt q̃ sequũtur numerositatẽ rerũ
et varietatem atq; diuersitatem vt pote causate ab
ipsis. Nec mirum cuiq̃ videri debet si multitudinez
aut varietatem rerum sequentur imagines earum z
verificat istud per augmentationẽ a causa z a ppor
tione. Cum enim res omnes ad huiusmodi imagines
suas similiter se habeant siue pportionaliter. Conse-
q̃ns ẽ vt pmutati sicut res adiuicẽ se habẽt: sic z ima
Nota gines earum se habeant adinuicem z ppter hoc vt ẽ
diuersitas in rebus adinuicem. Sic z in imaginibus
propter hoc igitur siue res huiusmodi vniuersales
fuerint siue particlares. Eodem modo erunt z scien-
tie vel vniuersales vel particulares. Scientie vero
alie videlicet tam inate q̃ infuse sequent imitationẽ
cause sue z ppter hoc vna earum ẽ multorũ generuz
et multarũ specierum z indiuiduorũ. hinc ẽ q lumina
que numeraui tibi z nominaui sequentur hoc modo
vnitatem ipsius nec habent lineationes aut descri-
ptiones librorum nec aggregationes ptium quẽad-
modũ nec sapientia prima. Et idem dico de splendo
re prophetico quoniam vnus non ẽ diuisibilis neq;
aggregatus ex particularibus splendoribus z in il-
lo z per illum visa ẽ a prophetis tanta rerum z euẽ-
tuũ multitudo atq; diuersitas. Sic dico z de istis lu-

minibus quãq̃ nec lumina dicenda sint cõparationẽ
splendoris pphetici: in vno tamen ei assimilatur vi
delicet in hac vnitate z indiuisibilitate. Si tamen in
uenirentur in hominibus lumina similia videlicet i-
uestiganda latrones z dinoscendi atq; deprehenden-
di eos aut nendi siue filandi texendiq; rethia z venã
di. Si inq̃ inuenirentur in hominibus preter erudi-
tionem z doctrinam splendores illos pphetĩcos no-
mo nominare vereret. Sed neq; scientia illa neq; p
scientias operari animalia vel semina visualiter di-
cimus ppter paucitatem nostre exercitationis i his Nota.
et ppter nouitatem q̃ sp monstratur z plurimum ab
horrent vulgares homines z imperiti ppter quod
aristoteles dicere noluit q artificia essent in sermoni
bus sed virtutes similes artificijs ppter quod z con
uenientius acomodato aptatoq; sermone non dici-
mus lumina ista scientias aut artes seu artificia sed
magis similitudines scientiarum z artificiuz z artifi
ciorum.

¶ Si quis autem querãt vtruz arãnea sciat ne-
re siue filare z rettacula tendere z alia facere que fa
cit pponet questionem non facile determinabilẽ im-
peritis. aut enim scienter facit aut casu quod facit z
preter intentionem. Qz si respondeat quis quia ne-
scienter facit quod facit. Qualr̃ igr̃ declinat errorẽ
oẽm in operibus suis. ¶ Amplius. Si quemadmo-
dum dicit aristoteles quia omnino scienti signuz est
dicere posse z non potius signum sciẽtis erit facere
posse. ¶ Amp̃. q signũ ẽ i muliere filãre q ipa filare
sciat q n̄ z meli9 z mag; appeat arãea. Si vero dixerit
quia mulier hoc facit arte vl̃ scia siue artificio. obli
tus videt hmõi homo smõis quẽ dixit arist. quia q
natura tale mag; tale: q̃re naturalis ars magis ars
z naturalis sciẽtia magis scientia z naturale artifici
um magis artificium z naturaliter sciens magis sci
ens. Quare z mag; sciens ẽ aranea huiusmodi ope Nota.
ris z magis scienter operat filia z rethia q̃ mulier q̃
hoc p doctrinam alienam aut p propriam adinuen-
tionem hoc scit vel didicit. Qz si responderit quia i
stinctu nature hoc facit aranea inuoluit se difficiliori
bus questionibus de instinctu scz z natura quid vtrũ-
q; istorum sint. Eadem enĩ restat questio de natura
vtrum scienter instiget araneam ad ista facienda aut
inscienter. Q; si scienter non erit huiusmodi natura
in subiecto: eis enĩ q̃ in subiecto sunt nullo modorum
congruit scire vel sciẽter aliquid facere. Si vero sub
iectum fuerit natura huiusmodi sequentur alie que-
stiones de huiusmodi subiecto an p se hoc faciat an
alieno instinctu. Q; si per se restat questio qua vtili-
tate z cuius. Si enĩ sua vtilitate hoc facit nõ erit hu
iusmodi subiectum nisi ipsa aranea. Uenatio enĩ mu
scarum soli aranee que illam exercet vtilis esset vide
tur. Nisi forte quis dicat: quia etiam vtilis est homi
nibus ad admirationẽ sapientie creatoris z ad phi-
losophandum de pudentia ipsius. Si vero alieno i
stinctu hoc facit huiusmodi natura pueniet hec eadẽ
ad creatorem z fiet per hoc manifestior in rebus hu-
iusmodi pudentia diuina cum inuentum fuerit q p Nota.
eius instinctum z filant aranee z texunt fila sua z re-
thia z venant. Si autẽ nõ peruenerit hoc vsq; ad crea-
torem necesse est vt veniat hoc ad aliam substantiaz
nobiliorem q̃ sit aranea z hoc vel vnam vel multas
quasi fuerit vna sola apparebit esse regitiua omniũ
aranearum docens eas huiusmodi viuendi artificia
vel instigans eas ad hoc vt illa exerceant quod vel

in cōmuni siue in generali. Non erit igitur propria
substantiarum intelligentium apprehēsio cōmunio
rum siue vniuersalium. ¶ Amplius. De artificibus
qui nō sunt apud nos nullus dicit se edificare: hanc
domū indeterminate sed potius quandā domū. Si-
militer neqꝫ textor aliquis ducit se texere hūc pannuz
sed quendum pannuz. Nec aliquis ex fabris dicit se
fabricare gladium sed quēdam gladium. Multo mi-
nus igitur animalibus ratione carētibus erit possi-
bile hanc induuiduationē seu determinationem esse.
Notā. ¶ Amp. Cū anime rationales multo nobiliores ꝛ for
tiores sint in apprehendēdo ꝙ anime quomodo extē
dent se in apprehensionē singularū vires apprehen
siue earum ꝛ vires apprehensiue animarū rationa-
biliū erūt adeo breues ꝛ decurtate vt in suis artificijs
vsqꝫ ad particularia ꝛ vaga similiter indiuidua non
attingant. Si quis autem dixerit quia aranee operā
tur quēadmodum aliquis artifex operaretur cecus
vel clausis oculis nec sic etiam absoluit se a nodo q̄-
stionis istius quoniam qui sic operatur quoniam et
si clausos habeat oculos vel omnino obscuratos ag
tam tamen habet atqꝫ reuelatam imaginationem in
ipsum sensum cōmunem interiorem. Difficile autez
est inuenire exemplum dissimilitudinis imaginatio
nis ꝛ intentionis huiusmodi animalium in operib⁹
suis apud nos ꝛ hoc ē quoniam ipsa intendunt ab i-
tus ꝛ imaginātur insuper. Nos autem afoꝛis ꝛ deor
sum in artificijs que apud nos sunt. Et iam dixi tibi
in pluribus capitulis ꝛ tractatibus scientie istius qꝛ
lumina que de sursum descendunt ꝛ longius ꝛ lati⁹ se
Aduertē extendunt ꝙ que deorsum ꝛ a rebus animalibus no-
stris in animabus animalium irrationabilium ad-
ueniunt ꝑpter quod ꝛ mensurantur ꝛ numerātur se
cundū res. Vnius enim vna ē visio ꝛ vnius soni vna
est auditio ꝛ duorum due ꝛ ita se habet de alijs ꝛ hoc
est quoniam omnia hec ad modum passionum sunt
a rebus agentibus in animas apprehēsiuas ꝛ ad mo
dum resultationum a formis rerum sēsibilium i spe
culis anime vero apprehēsiue ꝛ receptibiles hmōi
passionum efficit specula huiusmodi resultationum
Visus vero ꝛ auditus habit⁹ naturalis ꝛ ceteri hu-
iusmodi habitus ampliores sunt atqꝫ latiores licet
imꝑfecti actu naturaliter ꝛ indigentibus passionib⁹
et resultantijs quas diximus. Sic se habet ꝛ de lumi
nue nominaui tibi ꝛ quanto amplius ascenderis et
cogitatu ꝛ consideratione tanto amplius eam inue-
nies dilatari donec peruenias ad purissimū lumē vi
delicet lumen luminum quod ē creator sapiētissim⁹
Cui⁹ luminositas est i vltimitate latitudinis seu ha-
Notā. bet sanctus ꝛ autenticus sermo videlicet quoniā sa-
pientia attingit a fine vsqꝫ ad finem fortiter ꝛ dispo-
nit omnia suauiter. Hinc ē ꝙ splendores ꝓphetici ꝓ
ut possibile ē mutantes illud lumen scilicet luminuz
non solum in latu amplissime discenduntur sed etiaz
in longum ꝓpter quod ipsi prophete non solum pri-
ma vident in splendoribus istis sed etiam nouissima
Apparet igitur tibi per hec ista lumīa naturalia nō
immerito eē extensiora apprehensionibus nostris q̄
afforis inueniunt ꝛ propter hoc necesse ē vt res pre-
cedant apprehensiones huiusmodi tanq̄ cause eaꝝ
Splendores uero prophetici ꝛ ista lumina sicut a re
bus non sunt. Sic nec exigunt existentiam rerum p̄-
cedere se ꝓpter hoc ꝛ non existentia anteq̄ sint exten
dunt. Ideo ꝛ splendores ꝓphetici prophetis osten-
dunt preterita que iam non sunt ꝛ futura que nondū

sunt. Sic ꝛ ista lumina aquilis ꝛ ceruis ostendunt su
as renouationes anteq̄ sint ꝛ causas eaꝝ ꝛ modum
operationis quo eas faciant aut ꝓcurēt. Similiter
et araneis retiacula quē non sūt ꝛ forte muscas que
nondū sūt ꝛ causas earum in retiacula anteq̄ sint.
Qꝫ si quis dixerit quia nec araneas nec huiusmodi
animalia scire vel videre que operanꝰ vel vtilitate s
operum tunc magis accedit vt conceda ea non sue:
sed aliena ꝓuidentia operari: ꝛ tandem deueniet ser
mo iste adhuc vt concedat omnia opera huiusmodi Notā:
fieri per prouidētiaz creatoris sicut predixi tibi. Se
quitur etiam hoc vt dicat araneas aliēo instinctu co
medere muscas quas capiunt. Et hoc ipsum habe-
bit necesse eē porcis ꝛ omni generi animalium quod
non instinctu proprie nature aut famis cōmedunt sꝫ
alieno instinctu vt quid enim potius faciuut opera-
tiones huiusmodi alieno instinctu ꝛ non illas videli
cet comedere ꝛ bibere que finis horū sunt ꝛ vtilitas.
¶ Amplius. Quicquid potest in finem ꝛ in viam et
quicq uid in extremū ꝛ in medium naturaliter. Qꝫ
igitur iste operatiōes filare texere retiacula insidia
ri araneas capere eas media sunt ꝛ vie naturalis ad
comestionem eaꝝ ꝛ ad aquisitionē nutrimenti ex eis
similiter ꝛ media naturalia sicut ad illa. Illa vero ex
trema ad hoc ordinatione naturali ꝛ aranee natura-
liter possunt in finem vel extrema potuerunt multo
amplius in vias ꝛ media. ¶ Amplius. Hoc ē dicere
ꝙ aliquis potest naturaliter comedere ꝙ non ē natu
turaliter nisi per masticare ꝛ non potest naturaliter
masticari. Similiter ꝙ aliqd potest naturalr̄ nutri-
ri cibo ꝛ non potest coquere vel digerere cibam. Vi-
des igr̄ per me in his nō nullas vias exercitationis
ingenij cui ꝙ si melius videre dederit tibi deus i his
gaudere ꝛ vellem fieri mihi.

¶ De motibus vero naturalibus sūt a medio ꝛ
quidā adducūt terciū vidilicet circularē qui est circa Notā
medium quamq̄ hoc improbabile merito valde vi-
deatur Aristo. ꝛ sequacibus eius. Similiter ꝛ de sci
tationibus ex quibus sunt hmōi motus. Iam dixi ti
bi quia neqꝫ motus per scientiam fiunt coꝝ que mo-
uentur sic neqꝫ ꝑ prouidentiam. Neqꝫ aristoteles vo
luit nominare ꝑcipia motuum illorum artes vel ar
tificia per animas vel vitas: sed quasi vitas ꝛ causa
in hoc fuit sicut predixi tibi distantia ꝛ elongatio ab
his quibus hmōi nominationes recta ac vera nomi
natione congruunt. Iam igr̄ apparet tibi ex his que
precesserunt ꝓuidentiam diuine attingere a primis
creatis vsqꝫ ad minima: ꝛ intelligo hoc de substātijs
et tam de partibus ꝙ de totis corporeis substantijs
ꝛ quia non est incōueniens vel indignū sapientia et
bonitate creatoris ea curare: postq̄ sunt que curauit
cum nō essent ꝛ eousqꝫ curauit vt ea esse faceret: ꝛ qꝛ
modis omnibus decet eius sapientiam ꝛ bonitatem
ea deducere ad fines huiusmodi ꝛ vtilitates quibus
ea aptauit ꝛ ordinauit siue sint nobis noti siue igno-
ti. hoc autem est sicut p̄dixi tibi indubitanter regere:
videlicet conseruare ꝛ deducere ad finem vel vsuz ad
quem res est. Qꝫ si quisierit quis qualiter curat mu Notā.
scuĺas quas irundines tam studiose venātur. Cū nec
videatur eas conseruare quin potius videtur eas ex
posuisse deuorationi yrundinū. Qualiter etiam vide
tur deducere ad finem ad quem sunt ꝛ an est alius fi-
nis eaꝝ ꝙ nutrimentū seu sustentatio yrundinū. Rn̄deo i
hoc qꝛ reuera hic est vnus finis ꝛ vna vtilitas musca
rū huiusmodi ꝛ ad hunc finem vtilitatē deducit eas

creator per naturam ipsarum hirudinum & creauit
esui earum nutribilem seu sustentabilem: quibus et
dedit lumen naturale de predictis luminib⁹ quo hec
illo modo cognoscāt ɀ etiam ipsas capere sciant quē
admodum ɀ comedere. Cōseruat igitur eas creator
vsqȝ ad vsum huiusmodi quāq̄ ɀ alie vtilitates sint
et alij vsus quos audies in sequentibus. Nec ē incon
ueniens quedam animalia in esum ɀ sustentationeȝ
aliorum creatorem creasse vel etiam in alios vs⁹ mľ
Dei ꝓuidē tiplices. Sicut apparet de equis ɀ asinis ɀ mulis q̄
na. non comedūtur ab hominibus cōmuniter: boum ve
ro ɀ ouium ɀ caprarum alie sūt vtilitates multe qui
bus adiuuantur homines & esus ɀ nutrimētuȝ ɀ vt
euidentior tibi fiat dei prouidentia in omnibus nar
rabo tibi ɀ numerabo generales vtilitates creatura
rum. Prima igitur generalis ē bonum quod ē vľ qđ
vnaqueqȝ siue illud sit esse siue aliud siue alia siue cē
cuȝ alio aut cum alijs. Gratuita nāqȝ bonitas creato
ris non intendit ꝓdesse sibi in creando res in dando
eis esse vel bona alia sed ꝓdesse rebus istis ɀ hec est
semper intentio gratuite bonitatis videlicet huius
modi rectitudinis vt nec recuruet eā dator in se intē
dēs scilicet sibi ipsi hoc ē in proprium bonum vľ ho
norem vel comodū vel gloriam vel voluptatem vel
aliquid ad huiusmodi neqȝ deflectens eam ab huius
modi rectitudine vel in nocumentum inimicorum vľ
in profectum amicorum suorū videlicet quia sui sūt.
Hec enim consideratio videlicet q̄ sui sūt declinatio
est a rectitudie gratuitatis ɀ habet aliquid recurua
tionis predicte. Secunda causa ē creationis in q̄bus
Brutorȝ vt⁹ dam ē vtilitas aliēa ɀ hoc accidit in multis generib⁹
rerum. Quedam enim sunt nata esse per se ɀ insuper
esse vtiles alijs: sicut iam superius multotiens audi
uisti de vegetabilibus ɀ animalibus irrationabilib⁹
q̄ nata videntur esse vtraqȝ vtilitati ɀ vsui hominū.
Alia vero sunt non nata esse per se vt partes ɀ mem
bra animalium quēadmodum oculus non nat⁹ ē esse
per se ɀ pes ɀ manus similiter. Sed in toto similiter
ɀ toti. Similiter os ɀ nerui ɀ caro in animalibus nō
sunt nata eē per se sed in animalibus tātum nata sūt
esse ɀ vtilitati totalitatis eorum. Quapropter finis
quidem ɀ vtilitas creationis eorum videtur esse vti
litas totalitatis animalium quorum partes ɀ in qui
bus solūmodo nata sunt esse ɀ hic non: intelligo nisi
vtilitates naturales. Sunt enim ɀ alie vtilitates su
blimiores atqȝ nobiliores ɀ hec sunt quibus adiuuā
tur virtutes ɀ compositio morȝ in hominibus et ea
bona gratiarum atqȝ virtutū quibus pennis ɀ futu
ra felicitas obtinetur ɀ hec omnium vtilitatum no
strarum vltima atqȝ pfectissima vtilitas. Ex quibus
Dona grāȝ manifestum ē tibi quia virtutes ɀ dona gratiaȝ vti
liora sunt omnibus alijs quoniā vtilitas istorū ad q̄
scilicet sunt eē ɀ q̄ intēdit creator ɀ principaliter ho
minibus vtilitas ē vltra q̄ nihil querēdū erit. Post
hec vere secundum gradū vtilitatis obtinent in ordi
ne isto ea quibus ista acquiruntur nutriūtur adiuuā
tur conseruantur adaugentur. ɀ inter hec prime sunt
bone dispositiones earȝ naturales siue bonitas com
plexionis ɀ benignitas naturalis ɀ mansuetudo na
turalis. Qui enim istis prediti sunt faciles sunt reci
pere gratuitam ac nobilem virtutem patientie ɀ sā
cte dilectionis nec non ɀ pacis atqȝ serenitatis cordis
cuius contrarium ē turbulentia ɀ inquietudo. Et de
his omnibus satisfactum debet esse tibi per ea q̄ au
diuisti de virtutum tribus generibus hoc est natura

libus gratuitis ɀ consuetudinalibus ɀ eis que circa
ipas sunt tertium locum obtinet in ordine isto doctri
na studiositas ɀ disciplina ɀ ꝓpter hoc gens christia Doctrina
norum q̄ maxime placere creatori nititur ɀ studijs q̄ xpianorum
bus creatori placeat ɀ summopere inuigilat sacris do
ctrinis ɀ predicationibus singulariter insistere vide
tur cum alie gentes ista negligant euidēter. Nec du
bium est apud te de sacris doctrinis ɀ p̄dicationib⁹
quantum incitent ad cultum ɀ honorificentiam crea
toris quantum illuminent mētes hominum ad cogi
tationem ipsius ɀ eorum que amanda q̄renda tenen
da ɀ seruanda sunt hominibus. Similiter ad cogni
tionem eorum que eis fugienda sunt ɀ dimittenda: ɀ
etiam persequenda. ɀ omnino non ignorans quanta
sit virtus doctrine ɀ p̄dicationis in immutandis cor
dibus hominum ɀ in auertendis eis ab omni errore
ɀ prauitate ɀ ab omnibus aduersitatibus ɀ cōtagijs
meritorum maxime cum gratia creatoris ɀ loquen
tibus ɀ audiētibus affuerit. Et tu iam didicisti quia
reuerentia que puritate intentionis sacre doctrine ɀ
exhortationes ɀ loquende ɀ audiende sunt ɀ quomo
do per irreuerentiam ɀ impuritatem contrarias absqȝ
fructu plurimum ɀ audiuntur ɀ docentur. Stu
dia vero que sunt lectionum meditationum lectionū
quidem in sacris libris. Meditationē vniuscuiusqȝ apud
semetipsum ɀ per se ɀ deliberationum seu circunspe In, temera
ctionum in eis que aguntur aut sustinentur. Quidaȝ rios.
enim imperati ɀ improuisi parumqȝ circunspecti ꝓ
siliunt ad opera que consultissime agenda essent ɀ in
cauti irruunt in pericula aduersitatum prius deie
cti ɀ letaliter vulnerati q̄ de pugna deliberēt ɀ q̄ ar
mis se accingant vel induant.

¶ Quia vero de disciplina aliquantulum dif
fusior sermo habendus ē propter hoc quoniam mi
nime cognoscunt homines vtilitates eorum que sūt
discipline propter quod ipsam tanq̄ noxiam fugiūt
et cum dolore ɀ molestia et pro viribus illam pluri Discipline
mumqȝ sustinent. Res igitur discipline sūt que timo vtilitas.
rem aut dolorem aut oppressioneȝ inferunt ɀ que fo
menta vicijs subtrahunt aut eis cōcludunt vel acces
sum ad ea omnino auferunt. Timoris autem vtilita
tes iam alibi audiuisti in capitulo de operibus ɀ mi Timor dī.
rabilibus ipsius ɀ per se manifestum est quia timor
fuga spiritualis ē ɀ resiliatio ab eo quod timetur: ti
mor igitur bonus ɀ sanctus ē quo fugitur ab omni
quod iram prouocat creatoris: hoc ē ab omni iqui
namento peccati mortiferi: ꝓpter hunc igitur timo
rem incutiendum mortalibus creator ɀ stellas come
tes in celo gladiosqȝ igneos. ɀ dracones flāmeos cre
at ɀ apparere facit in sublimi. Similiter ɀ portenta Mulas pa
in terra ɀ in mari ɀ mulas parere monstra. in homi rere.
nibus etiam nasci vt infantulos multorum capitum
propter quod ɀ monstra dicuntur non solū ꝓpter ad
mirationem nouitatis ea homines sibi inuicem mō
strant sed quoniā iram dei monstrant in munere mor
talibus vt scilicet turbatio rerum ordine turbat⁹ ho
minibus creator appareat. Sunt ɀ alia innumera p̄
ter illa que lex christianorum expresse cōtinet que sci
licet futura sunt in sole ɀ luna ɀ stellis ɀ in alijs inter
que etiam terre motus ennumerantur vt ipo tempo
re suo terra tremorē hominibus incutiat ɀ tremēdū
eis suadeat propter iminentem vindictam creatorȝ.
Quapropter manifestum ē terre motum fieri p pro
uidentiam creatoris ꝓpter tam euidentem vtilitatē
que ex eo debet prouenire hominibus mortalibus ɀ

hec siue fiat per naturam ꝙ didicisti in libro meteoro
rũ siue alias per voluntatem creatoris propter hãc
causam lex hebreorum data ẽ eis in tantis terrorib⁹
ignis caliginis ⁊ lampadarum ignis discurrentium
clangoris ꝗ terrifici sed ⁊ ipsam precesserunt terribi-
lia facta in egipto: vt timerent a malo in obedientie
et a pessimis consuetudinibus egipti quibus nutri-
ti erant: ꝑpter quod eleganter interpretatur doctri-
na christianorum hebreos fuisse de egipto insequẽti-
bus egiptijs ⁊ eos fugantibus vt eo ipso intellige-
rent fugiendum eis esse non solum ab hominibus
egiptijs. sed etiam ab egiptijs moribus ab execra-
tione scilicet idolatrie ⁊ a vitijs quibus illi se creato-
ri abhominabiles ⁊ odibiles fecerant. ¶ Amplius.
Cum diligentiorem consideratonem de timore fece
ris inuenies ipsum euidẽter super omnia alia dona
deprimentem cor humanum ⁊ sibijcientem ei quem
timet: cor inꝙ immobile durum atꝗ seruile: ꝑpter
quod sciens creator rebellionem cordis gẽtis hebre-
orũ se eis timendum atꝗ tremendum tot tantisꝗ tre
moribus legis datione exhibuit vt eos ab legis siue
obedientia non tam incuruaret ꝙ etiam frangeret.
Gens enim illa sicut ipsemet creator dicit in lege eo-
rum gens dure ceruicis fuit: ⁊ propter hoc inclinatio-
nem voluntariam non suscipiens terroribus horrifi
cis terrenda fuit ab initio.

Fuga ex egipto ꝗd.

Gẽs hebrea dura.

¶ De bono doloris.

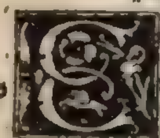

Ed vero que sũt dolori sicut scis mor-
tificant ⁊ extinguũt concupiscentias
voluptatum desideriaꝗ carnalia ac
secularia: ipsasꝗ voluptates mortifi
cant ⁊ abradũt hominibus. Jam au
tem nosti ex alijs ꝙ noxia sint homi-
nibus voluptates huiusmodi ⁊ desideria quia vide-
licet captiuant inebriãt debilitãt dissoluũt excecãt at
ꝗ dementant in omne genus insanie animas huma
nas seu homines. Dolor igitur qui omnia hec extin
guit ⁊ abradit ab eisdem ꝙ salutaris sit apparet ex
his ⁊ quia reuera medicina ẽ instar absinthij vermes
huiusmodi mortificans ⁊ ẽ velut lixiuia abhominan
di huiusmodi inquinamenta diluẽs: propter hec igr̃
duo videlicet mortificatiõem istam ⁊ ablutionem ab
sinthio nominata videtur aqua tribulationis in ser-
monibus ꝓphetarum. Sciendum etiã tibi ẽ ꝙ ipsam
auariciam atꝗ superbiam radicitus exterminat cuꝫ
seminibus earum ⁊ quemadmodũ ignis lateres ⁊
omnia alia vasa fictilia firmat atꝗ fortificat ⁊ obdu-
ratione quodammodo armat: nõ solum contra aquã
licet etiam cõtra se. lateres enim excocti nec ignem ti
ment nec aqua. Sic dolor presentium tribulationuꝫ
animas hũanas armat atꝗ fortificat: ⁊ velut arma
turam quãdam eis patientiam operatur ⁊ prestat ⁊
hoc expresse legitur in vtraꝗ lege hebreorum scilicꝫ
ẽ ⁊ christianorum: ⁊ in lege quidem hebreorũ dixit ipse
legislator ad gentem illam excoxite in camino pau
pertatis. In lege vero christianorum legitur. Tribu
latio paciẽtiam operatur: animas etiam humanas
mirabiliter adiuuat ⁊ illuminat ad sapientiam. Ipse
vero sapientissimus hebreorum ⁊ rex gentis illi⁹ di
xit in quodam ex libris suis. quia colligata est stulti
cia in corde pueri: sed virga disciplinæ fugabit eam
Et eodem libro. Uirga ac correctio: tribuũt sapiẽti
am. Alius etiam ex sapientibus antiquis dixit: quia
sapientia non inuenitur in terra suauiter viuentiuꝫ
Et ex philosophis archita tarẽtinus expresse dixit.

Bonũ et do lore.

Tribulatio

Ubi dominatur libido nullum esse locum temperan
tie ⁊ regnõ voluptatis virtutem non posse consistere
Quare nec sapientiam cum sapientia veri nominis
virtus sit plus ꝙ ars sicut dicit aristoteles de meta-
phisica ipsa. Attende igitur istas vtilitates dolorũ
et auerte quia eas nouit creator ⁊ quia ẽ bõitas cre
atoris vt diligat animas nostras: ⁊ propter hoc ne-
cesse ẽ vt eis ꝓuideat bona tam salutaria: quibus a
tantis malis liberãtur atꝗ purificantur. ¶ Ampli⁹.
Cum omnia numerata mala a quibus per dolores
predictos ẽ liberatio animabus morbi sint vulnera
feditates deformitates ⁊ inquinamenta abhomina-
bilia animarum: ⁊ alia multipliciter noxia animab⁹
nostris ⁊ ledentia illas. Cum nemo intelligens dubi
tet creatorem amare ⁊ velle sanitatem: mundiciam
pulchritudinem ⁊ fortitudinem: ceterasꝗ perfectio
nes animarũ nostrarũ qualiter dubitari poterit hec
bona eũ non ꝓuidere animabus nostris quib⁹ adeo
efficaciter adiuuantur ad obtinendũ prenominatas
perfectiones quas non diligere in eis nõ ẽ possibile
creatorẽ. ¶ Amplius. Si vides egrum multipliciuꝫ
egritudinũ incõmodis laborantem ⁊ videris ei exhi
beri medicinã salutarẽ contra omnia illa: cum ipse
nec de sãitate sua cogitet: nec aliquid sibi medicatio
nis ꝓcurat aut ꝗquirat: dubitabis ne alterius boni
tate ⁊ sapiẽtia medicinam hmõi eidem prestari? De
illis ꝟo ꝗ dolores inferũt ⁊ mederi patiẽtib⁹ non in-
tẽdunt manifestum est ꝙ eorum medicina vt medici
na non prestatur huiusmodi: quoniam intentio eorũ
est vt sanent vel prosint aliis sed magis vt ledant et
noceant nisi forte sint eruditores atꝗ doctores.
Et si imaginari volueris vniuersitatem hominum
ꝑnominatis tibi egritudinibus laborare ⁊ attendẽs
creatorem iugiter intueri morbos siue egritudines
hmõi in genere humano. Consideraueris ꝗ diuitias
pietatis ipsius non ascendet vllo modorum in cor tu
um ipm negligere tantam plagã in genere humano
⁊ relinquere irremediatam seu immoderataꝫ. Quis
igr̃ optimi ⁊ sapientissimi medicãtis est ea semper
medicandis adhibere remedia. que saluberrima eẽ
conspicit ⁊ ad curandas egritudines efficacissima. ꝑ
nominatos vero dolores videt creator bñdict⁹ adeo
virtuosos ad acqrẽda ꝑdicta incommoda. adeo sa-
lutares egro huiusmodi necesse est vt eos eidem ad-
hiberi per ipm. Manifestum igitur iam ex hoc dolo
res tribulationum que in hominibus sunt esse in eis-
dem per curam ⁊ ꝓuidentiam creatoris.

¶ Quod si dixerit quis qr ista eueniunt homi-
nibus ab ipsis vel in se per semetipsos vel ab alijs in
alios verbi gratia. Egritudo interdum ex crapula i
terdum ex ebrietate: interdum ex cibo vel potu nõ sa
no: interdum ex estu vl' frigore nimio: ⁊ alijs plurib⁹
modis. Ab alijs vero i alios vt verbera ⁊ plage: car
ceres vincula damnificatiões ꝑ fraudes dolos rapi
nas. Eodem modo ⁊ contumelie ⁊ que contumelias
sunt huiusmodi igr̃ omnib⁹ non causa essendi vel ad
ueniendi nõ videtur eẽ diuina bonitas. quin potius
humane iniquitates atꝗ malitie ⁊ ignorantie. agen
tes eñ causa sunt occasionum suarum ⁊ passionis ef
fectus est illarioꝗ actionis. Propter hoc igr̃ dixe-
runt maiores ex sapientibus christianorum. qr reue
ra actiones huiusmodi hoc est malas qualscũꝗ atꝗ
peruersas non causat directe bonitas creatoris. sed
sufficit eas siue permittit ꝑpter bonitas ⁊ vtilitates
passionum ⁊ propter hoc ipsas passiones cum eas-

Sapientia.

Amor dei er ga aias no stras.

Nota.

Egritudo ex crapula.

ſare dixerunt: quoniam ea ⁊ prouidet diligit approbat vt potestas multiplicite vtiles: propter hoc igr̃ ſuſtinet actiones puerſas ſiue permittit. Et quoniã longe maiores ſunt ⁊ plures bonitates ⁊ vtilitates paſſionũ. eligit ꝓuidentia creatoris paucas ⁊ modicas malicias atq; puerſitates vt inde multo plures multoq; maiores bonitates eliceret. q̄ illa omnino eſſe non fineret. In hoc igitur ⁊ ſecũdũ hoc a quibuſdam dictus ẽ creator cauſa malaꝝ atq; puerſarũ actionũ: quia ⁊ actores earũ creauit ⁊ vires eiuſdẽ dedit quibus abutentes eas faciũt licet nõ ad hoc eas illis dederit. Tu vero vides euidẽter q̄ nomine cauſe abutitur ⁊ etiam cum dicit a creatore eſſe malas actiones abutitur a prepoſitione hac: ẽ enim huiuſmodi prepoſitio nota ſiue ſignũ directe originis ⁊ recte cauſationis. Cuius exemplũ congruentiſſimũ eſt in rege iuſtiſſimo: ⁊ prefecto eius iniquo ſiue pretore qui occidit innocentem ſcienter inique. In hoc igr̃ exemplo nemo dicit hanc occiſionẽ innocentis eſſe a rege vel per regẽ iuſtiſſimũ: licet p̄toriana poteſtas per q̄ inique occiſus ẽ ab ipſo rege ſit hoc autẽ eſt: quoniam ⁊ ſi poteſtas pretoriana a rege ſit directe ⁊ per ſe occiſio tamen innocentis non ẽ ab illa directe et per ſe: quin potius per intorſionem ⁊ abuſionem et inflexionem in latus non enim deſcendit pena directe a poteſtate niſi per iudiciũ rectitudinem ⁊ tunc ſemper nocẽtes ſolũmõ vl̃ q̃ merito nocẽtes habenẽ ſeu reputantur quod dico ꝑpter probationes que interdum vel falſe ſunt vt falſi teſtes vel falſa inſcientia. Neutroꝝ tamen falſitas appet iudicij. Multotiens etiam deeſt iuris ꝓbatio ⁊ neceſſe habet iudex ex officio iudiciario cõdemnare inocentem. Cuius exemplum ẽ in debitore qui reuera ſoluit mutuũ ſed deficit in probatione ſolutionis. Confitetur autem ſe recepiſſe mutuũ ſtat ergo iudex merito confeſſioni eiꝰ quã cõtra ſe facit cum ꝓbationem ſolutionis nõ adhibuit. Ex his igitur manifeſta ẽ tibi q̄ male actiões atq; per ſe non ꝓprie dici poſſunt eſſe a creatore. Sicut neq; innocẽtiũ ſupplicia aut falſa ſiue iniqua iudicia pretoris rege iuſtiſſimo vel per ipſũ eſſe: niſi abuſiue imo niſi intollerabili abuſiõe nemo diceret.

Cauſa.

¶ Si vero volueris vtilitates dolorum inuenire ⁊ numerare quomodo dolor ⁊ aqua tribulationis vocatur ⁊ ignis in ſanctis autenticiſq; ſermonibꝰ cõſiderare actus ⁊ opationes ignis naturalis ⁊ inuenies ad ſimilitudinem ⁊ proportionẽ earũ operatiões et vtilitates ſpirituales doloris et tribulationis in animabus humanis ⁊ de his alibi plurima audiuiſti per me. Ex his etiam ẽ manifeſtum tibi q̄ vtiles ſint in genere humano qui dolores inferũt ſiue ea ex quibus dolores ſunt: quoniam tot vtilitatum ⁊ miniſtri ⁊ vaſa ſũt ſeu iſtrumenta: lꝫ non intẽdentes ⁊ ſcientes hec faciant ⁊ interdum contraria intendentes hoc ẽ nocumenta ſiue nocere: hinc ẽ q̄ cum vtilitates miniſterij eorum ceſſauerint proijcientur in locũ dãnationis niſi interim reſipuerint ⁊ per penitentiam fuerit emendati. Huiuſmodi autem exemplum eſt ĩ virga q̄ erudito ad plenũ filio pr̃familias ĩ ignẽ ꝓijcit. propter hoc dixit ſãctus ⁊ ſapiens ⁊ in gente chriſtianorũ doctor clariſſimus. Quod gloriatur impiꝰ quia de illo flagellum mihi facit pater meus. Si igitur noueriſti adhuc creatoris pietatem immenſã erga genus humanum ⁊ diligenti ſcrutatione cõſiderationem in rebus humanis feceris: inuenies ipſum paterna ſollicitudine atq; dulcedine ſic erudire totũ genus hũanum p malos quemadmodum pater vnus vnicum filium alijs etiam malis que nõ ſunt per malos. quẽadmodũ ſũt mors ⁊ peſtes fames atq; ſterilitates innumeras vtilitates preſtat bonitas creatoꝝ mortalibꝰ ⁊ q̃m de his mlt̃a alibi dicta ſũt ⁊ alibi ẽt dicẽda videlicet in predicationibus ⁊ exhortationibꝰ Reuertar ad propoſitum ⁊ dicam quia bonitas creatoris ⁊ ſapiẽtia cuꝫ nihil faciat aut fieri ꝑmittat ſine cauſa ⁊ inutiliter. Cum nec alia vnius muſce ſit niſi per curam ⁊ prouidentiam ipſius. Quanto fortiꝰ ea ex quibus tot ⁊ tante vtilitates nobis ꝓueniunt non erunt niſi ipſo patiente vel fieri rationabiliter ꝑmittente ⁊ etiam ordinante. Qz ſi dixerit quis quia miſtis non proſunt imo nocẽt mala huiuſmodi. Iam reſponſum ẽ tibi ſuper hoc in precedentibus p menſaꝫ conuiue dapſilis qui non ſolum ad menſuram ſatietatis conuiuantiũ: ſed iuxta magnificentiam largitatis ſue menſã ornat ⁊ preparat: ⁊ addo alia hic ⁊ dico quia culpa ⁊ defectus eorũ eſt qui tam vtilibꝰ auxilijs vti vel voluerunt vel neſcierunt quãq̄ ⁊ hoc nõ facile concedendum ſit: q̄ videlicet flagella huiuſmodi non ſemper ꝓſint. Cum veriſimile valde ſit filiũ ſub virga patris rebellantem multo rebellantiorem ſibi fore dimiſſum.

Nihil fit a deo ſine cã.

Cõuiuia dapſilis.

¶ Manifeſtum etiam eſt intelligẽtibus ipſam mortem ad modũ vtilem eẽ etiaꝫ in maliciis ſuis pertinaciter pſiſtentibus. Cum euidenter huiuſmodi hominibus expediat malefaciendi amittere poteſtatem atq; libertatem: quemadmodum ⁊ furentibus ⁊ furioſis ſe habet de amiſſione ſeu ablatiõe gladioꝝ. Omnis ei poteſtas abutẽtis ea in pniciẽ ſuã ⁊ alioꝝ velut gladiꝰ ẽ in manu furẽtis.

Mors eſt vtilis.

¶ Amplius. Cũ tot ⁊ tantis vtilitatibus idigeat genus humanum: ſi malitia eorum ad eas reficiendas non ſufficeret eas indubitanter procuraret bonitas creatoris. Nullo eñ modorum tam pernitioſum defectum in genere humano ſuſtineret. Quid mirum igr̃ ſi ꝓuidẽtiſſimo ſapiẽtiſſime cauſas huiuſmodi malorum in hominibus eſſe ſuſtinet ⁊ permittit. ¶ Amplius. Propter huiuſmodi vtilitates fiunt iuſtificationes iudiciales videlicet multatiões pecuniarie membrorum mutilationes latronum ſuſpendia. omneſq; cruciatus pretoriales: vt ipſi mali qui nõ iuditio: ſed malitia quacunq; mala que dixi inferunt hominibus ne vſq; turbent ſuis inſolẽtijs res humanas vt non ſolum bene viuere: ſed nec etiam viuere inter eos liceat compeſcantur. Ibi igitur manifeſtũ eſt prenominatos dolores atq; mala per diuinã prouidentiam procurari hominibus. Cum omnes rectores ⁊ iudices propter has vtilitates dari ab eodem manifeſtum ſit hominibus. Non debet igitur eſſe dubium alia mala dolorum ⁊ tribulationum ſcilicet diuina prouidẽtia permitti ⁊ ordinari propter cauſas eaſdem. ¶ Amplius. Multa de huiuſmodi malis licet non proſint patientibus proſunt tamẽ alijs. Vnius enim pena malefici multos deterret a ſimilibus.

Nota.

¶ Amplius. Quis non videat quia ſi mundus iſte ſi haberet niſi pacem atq; delitias inſeparabili adherentia detineret in ſeipſo homines ⁊ a bonis futuris ⁊ virtutibus vſq; auerteret: vt pauciſſimi vel has vel illa curarent. Vita igr̃ humana ⁊ magnis ⁊ multiplicibus repergenda fuit amaritudinibus ⁊ doloribus. vt tantum malum tantaq; nocietas auerteretur ab hominibus. Quid eñ magis pernitioſũ magiſq; nocium humano generi cogitari poteſt: eo q̄ aufert et bonum propter quod ſolum creatum eſt bonũ: ſꝫ

Amara eſt hec vita.

felicitatis future: et malum quo nullum maius est vel supplicium damnationis eterne infert eidem. Non immerito igitur vite istius dulcedinem amaricari velle debuit creator hominibus ne a bono ad quod eos creaverat illos averteret et in malum contrarium eosdem traheret. Quomodo igitur opinandum est dolores tam utiles tanquam salutares divina providentia vel procurante vel permittente et ordinante non esse in hominibus.

¶ Probatur hoc idem per exempla.

Quam autem tibi ad hec exempla multa multo plura permittens declinans prolixitatis tedium et horum primum erit exemplum nutricis que tempore ablactationis puerum quem nutrit videns puelum dulcedine lactis adeo illectum: ut ab eo se separari non patiatur: nec ad solidiorem aut congruentiorem sibi cibum inclinari velle: summitates papillarum aliqua aspergit amaritudine quam parvulus sentiens in papillis sponte eas respuit et etiam refugit et ad mensam patris inhiat et postmodum comedit. Quid igitur mirum si totius generis humani creator nutritius et nutritor a lacte non dico puericie sed puerilitatis humane que turpissima ac perniciosissima est separare volens et ad mensam futurarum spiritualium epularum que in celo glorie sue parata est inhiare volens homines atque aspirare: amaritudinibus multiplicibus aspergit carnales ac seculares dulcedines quarum falsitas atque fallacia adeo noxia adeoque perniciosa est hominibus: ut et a mensa illa delitiis inexcogitabilibus refertissima omnino avertat homines et in seipsis eosdem inebriet et dementet. Nec insuper humanas bellis litibus omnique inordinatione atque inquietudine deturpet confundat atque perturbet.

Simile.

Aliud simile.

Aliud exemplum huiusmodi rei est paterfamilias qui videns filium in loco periculoso arrepto flagello ipsum crebro percutiens illum absterret inde et diffugat de quo dubitare non potest: quia si multitudinem magnam haberet filiorum dispersam in multis locis periculosis: quin multiplicaret flagella et flagellationes ad idipsum faciendum multitudini filiorum quod faceret unico. Cum igitur universitas hominum sicut multitudo sit filiorum aliquo genere filiationis. Quid mirum si creator benignissimus cui manifestissima sunt omnia pericula omniaque noxia habitationis istius et mora que per amorem noxia est hominibus: quid inquam mirum si multiplicatis flagellis atque doloribus eos nec huic habitationi sive mundo hereant absterreat et diffugat. Et si dixerit quis deum nec habere nec reputare homines filios suos ullo modorum filiationis: quamquam in parte ista ipsius creatoris oraculis hoc est sermonibus propheticis aparte contradicat negare tamen non potest quin saltem aut ut boves aut ut oves aut in aliqua conditione seu comparatione sue possessionis eos habeat. Quis autem paterfamilias de ovibus suis aut bobus si in periculoso aliquo loco eos esse inconspiceret non ita faceret ut dixi: apparet igitur ex hoc providentiam divinam causam esse dolorum presentium in hominibus.

Homines filii creatoris.

Aliud simile.

Tertium exemplum est de vino fortissimo et inebriantissimo cui simillime sunt vite huiusmodi presentis carnales aut seculares voluptates. Inebriant enim usque in brutalem desipientiam et insanissimam dementiam. Tribulationes vero et dolores contrarie simillime sunt aque que intum ad virtutem reprimendi malitiam vini huiusmodi et obsistendi ne inebriet. Nemo autem intelligens ignorat omnes homines quosdam creatoris esse convivas vel saltem hospites: quin potius manifestum est etiam alumnos esse quin omnes cibet et potet. Quis autem paterfamilias convivis suis vinum tam noxium non temperet? Quis alumnis suis quibus curam alendi et sumptus alimentorum impendit non pudeat a mortifera pernicie: si eam esse cognoverit in alimentis? Quis hospitibus suis a veneno mortifero non caveat nisi malignissimus proditor et querens mortem hospitum suorum? Nullum autem venenum perniciosius est voluptatibus antedictis uno ille tanto perniciosiores omni veneno pestifero quanto vita beata futura quam hominibus auferunt est vita corporis quam sola venena extingunt prestantior. Quia igitur per aquas tribulationum et dolorum supradictas tantis malis saluberrime occurritur atque periculis. Non relinquitur tibi dubitatio: quin aque tribulationum et dolorum huiusmodi providentiam et bonitatem creatoris admisceantur presentibus delitiis.

Perniciose voluptates

Ut autem finem faciam ratiocinationis istius. Dico quia nec de minimo bono quocumque dubitare permittitur qui homo est non nomine tantum sed re et nomine: quin ipsum sit a creatore: quemadmodum si non esset fons luminis nec esse posset preter solem qui hoc nosset non dubitaret de quocumque lumine vel quantocumque quin ipsum esset a sole. Quia igitur tam declaratum est tibi in prima parte magisterii huiusmodi nec esse nec posse esse fontem boni vel bonitatis preter creatorem. ¶ Manifestum factum est tibi non posse esse aliquid boni vel bonitatis nisi ab ipso. Declaratum etiam est tibi in precedentibus: tribulationes et dolores huiusmodi non solum bona esse sed etiam valde bona. Tam magna vero bona creatorem negligere quis nisi homo sine intellectu cogitet negligere autem intelligo ut curet ea esse nec curet qualiter aut quo fructu. Sunt alia innumera exempla huiusmodi innumerabilium utilitatum et fructuum dolorum et tribulationum huiusmodi: que alibi et maxime in exhortationibus sacris et dicende exponende sunt. Si quis vero dixerit quia revera communitati hominum et consulitur et providetur innumeris utilitatibus et fructibus per hec. et quia creator gerit indubitanter curam universitatis non autem singulorum. Respondendum est homini illi quia in rebus naturalibus singulorum evidenter apparet cura creatoris et providentia ipsius videlicet in compositione formatione numerositate et colligatione membrorum atque perfectione. Nulla enim est natura nulla virtus alia cui possibilis sit fabricatio humani corporis: et de natura quidem corporali dubitationem non habet de natura vero spirituali brevi consideratione id ipsum videre potest: quoniam illa non operatur instrumentis cum illa non habeat sed imaginando sive intelligendo tantum: et volendo sive imperando. Non recipit autem intellectus rationalis ut esse subsit voluntati aut imperio alicuius quam creatoris Sic nec quam forme corporales et materie corporum alialium subsint nisi soli imperio creatoris. quod quam non potest aliter imperare esse multo minus non potest imperare sic esse aut tale esse. ¶ Manifestum igitur est per hoc solam virtutem creatoris posse fabricare et formare corpora humana. et etiam aliorum animalium ex quo manifestum etiam est consequenter et ipsam nutritionem vitam et conservationem totamque reliquam gubernationem ad creatoris providentiam pertinere. Nota enim mun

Nota.

Nota.

est mirabile nutrimentum ⁊ crementum corporeum
animalium atq; vegetabilium nec minori difficulta
te iuentum aut potius estimatum ꝙ generatio ⁊ fa-
bricatio ipsorum. Quis enim admirari sufficiat taz
studiose tanq; diligenter decoqui nutrimentum tam
crebra excolatione depurari tāta fidelitate vt ita di
catur distribui singulis membris ⁊ partibus prout
vnicuiq; opus ē ⁊ conuenit ⁊ ꝑut etiam iustum est: ꝙ
arte arithmetica numerari possēt nutrimentoꝝ ⁊ nu
tritorū particule qua ge omeīria diuidi mensurari
Nota. et cōmensurari mēbris ⁊ alijs partibus atq; aptari
necessitatibus ⁊ indigentijs earum: nulla enim conq̄
ri potest ꝙ minus iuste aut plus recipiat quantū est
in virtute nutritiua ⁊ nutrimenti distributiua: nisi cū
ei aut plus debito aut minus ei de nutrimento tradi
tum fuerit aut eidem virtuti inobediens. In his au-
tem tribus casibus culpa ē tantum superioris dispē
satoris quemadmodum cum aliquis vel plus iuste
onerat stomachū: vel minus cibi ꝙ nature sufficiat
infert in illum: vel cibum quem decoquere ⁊ depura
re stomachi virtus non sufficit non culpa ē stomachi
quicquid viciationis aut corruptionis ex his accidit
nutrimento vel corpori nutriendo: sed vt predixi cul
pa ē male dispensantis ipsi stomacho sed nec in his
cessat ꝓuidentia aut bonitas creatoris qui egritudi
nes ⁊ dolores exinde ꝓuenientes tam multipliciter
efficit fructuosas vt audiuisti. Apparet igitur euidē
ter ex his tibi quia in corporibus animalium ⁊ par-
tibus eorum quecunq; naturaliter fiunt per diuinam
Nota ꝓuidentiam ⁊ bonitatem vel fiunt ⁊ ordinātur: vt ex
inde multiplices vtilitates ꝓueniant ⁊ sicut non est
pilus in veste tua qui locum conuenientem in ea non
teneat licet ꝓpter paruitatem suam ⁊ vtilitatis ipsi
us paruitatem hoc sensus ꝑcipere non sufficiat. Ita
et de omnibus vniuscuiusq; totius ꝑticularis cuiu︎s-
cunq; generis totum ipsū sic se habet. Iam enim de-
claratum est in tractatibus de continuo ⁊ infinito qꝫ
omne aggregatum ex cōtinuis id est ex partib⁹ quo-
rum vnaqueq; contiua est ipsum vero totum disgre-
gatum/aggregatum ē de necessitate ex finitis. Qua-
propter omnis pannus cuiuscunq; magnitudinis sit
ex finitie pilis est ⁊ omnis aceru⁹ arene ex finitis la-
pidibus ⁊ si vnus pilus detraheretur panno detra-
heretur aliquid de totalitate ipsius ⁊ pars certe ac
determinate in se comparationis ad totum pannum
licet neq; comparationē huiusmodi neq; detractio-
nem sensus percipiat. luminositas vero sapiētie crea
toris omnia hec ⁊ similia mensurat atq; dinumerat
neq; enim sine causa dixit sanctus ⁊ sapiens loquens
ad ipsum omnia in numero pondere et mensura dis-
posuisti.

¶ Post hec autem veniam ad ea que sunt op
pressionis ⁊ substractionis materie maloꝝ ⁊ ꝓhibi
tiua accessus ad ipsam hoc ē que ꝓhibent homines
abscedere a malo ⁊ econuerso. Dico igitur quia op
pressio ipsa intentione ⁊ nominatione sua habet vtili
Opꝑssionis commoda. tates multas spirituales quarū prima ē circa imdē-
simā eleuationem superbie ꝙ ⁊ iminentem sanat et
circa iminentē preseruat. Secunda vtilitas eius est
circa inconstantiam leuēq; mobilitatem quibus qui
dam ex hominibus adeo exagitantur vt nec in vno
loco corporaliter nec in vno statu spiritualiter persi
stere possint⁹ ⁊ prime vtilitatis exēplū ē ꝯpressio pel-
lium inflatarum. Similiter ⁊ folliū fabrilium ⁊ om
nia alia que compressione detumescūt. Euidens au-
tem exemplum est in buffonibus qui generant in an Buffones.
gustiis fixuris petrarum qui intumescere non possunt
donec inde exeant. Secunde vtilitatis exemplum est
in leuibus tecturis domorum que lapidibus onerā-
tur ne a vento auferant. Similiter ⁊ omnia illa qui-
bus ponderosa supponuntur ne vel flatu ventorum
vel fluxu aquarum rapiant. Tertia vtilitas est cuius
exemplum apparet i equis quorum nimia velocitas
⁊ impetus reprimit oneribus ⁊ gressus ad suauita-
tem ⁊ modestiam rediguntur ⁊ iuxta has vias tuum
erit videre ⁊ excogitare multas alias. Que vero fa
ciunt homines abscedere a peccato vel peccata ab-
scedere ab eis sunt carceres ⁊ vincula ⁊ custodie disci
plinales atq; circunclusiones qua viri sancti omnez
aditum peccatis obcludere intendentes seq; atq; di-
scipulos suos ab abscessu eorum ꝓhibere volentes
sibi fecerunt ⁊ adhuc faciunt ⁊ ista apud gentem chri Solitudo
stianorum solam inueniunt. Nonnulli tamen ex phi- necessaria.
losophis aliud vicinum huiusmodi custodijs fecisse
dicuntur eligentes sibi habitationes deorsum ⁊ lōge
ab hominibus. Scientes ꝙ periculosa sit societas in-
doctorum atq; incompositoꝝ hominum philosopha
ri volentibus. Paupertas vero adeo salutaris est Paupertas
castitati ⁊ sobrietati vt incēdijs lignorum sustractio. salutaris.
Opulentia namq; ciborum ⁊ potuū aliorumq; tem-
poralium que corpori deseruiunt obsunt ad luxum ⁊
luxuriam atq; nimias concupiscentias ciborū ⁊ po-
tuū quod ligna ad ignem vel incendium. Secūda vti
litas paupertatis est vallaris munitio quod enim ē
vallum ad arcem ꝙ circundat siue inuicem hec pau-
pertas ad pauperem siue hoc intelligat siue nō ⁊ q̄m
quemadmodum vallum arcet hostes ⁊ ꝓhibet ab in
gressu imo ab accessu. Sic paupertas vicia lux⁹ ⁊ luxu
rie ꝯmessationū ⁊ ebrietatū accedere nō sinit ad hoīes. Et in cōmodis autem diuitiarum facile appa-
rebunt tibi fructus ⁊ cōmoda paupertatis ⁊ iā alibi
per me de vtrisq; plurima didicisti.

¶ Quoniam autem maxime errauerūt ⁊ adhuc
errant homines circa ꝓuidentiam ⁊ curam creatoris
in eis que casu tantum viderunt accidere ⁊ hec sunt q̄
cōiter ⁊ eq̄liter eueniūt sapiētib⁹ ⁊ insipiētib⁹ iustis ⁊ Prouiden
iniustis: qualia sunt pericula naufragiorum qui iu- tia.
stum ⁊ iniustum pariter absorbent ⁊ mores ⁊ in alia
incomoda fortuita. Secundo que in eis omnino nō
curari videntur tam a creatore ꝙ ab alijs quales sūt
furiosi qui furore suo solūmodo ferri videntur. Ter
tio in his qui ꝓ libito viuūt hoc ē vt volunt ⁊ non ni-
si male viuere volunt ⁊ vt ita dicantur stulta volun-
tate sua ducuntur vel potius aguntur nullo rectore
vel curatore vt videtur exterius. Quarto in his qui
omnino derelicti videntur quemadmodū cadauer ex
positū pro canibus ⁊ auibus pro cuius liberatione a
diripiētibus ⁊ deuorātib⁹ nihil fit. Sic nōnulli pau-
peres diripiūtur ⁊ multiplicantur affligunt hic nō
solum nullo eripiente vel defendēte: vel etiam contra
dicente aut saltē compatiente ꝑsertim cum sanctissi-
mi atq; iustissimi sunt. Qualiter ergo eos curat crea
tor benedictus. Si vero hos nō curat qualiter alios
curat. Scito ergo in ꝑmis quia casus ⁊ temeritas tā
longe sunt a sapientia ⁊ bonitate creatoris ꝙ longe Cas⁹ ꝑ sa-
stultitia vel ignorantia ⁊ ꝓpter hoc q̄tum ad creato pientes nō.
rem nihil est casus. Apud nos vero locum habet ca-
sus: sed q̄tum ad nos: hoc autem est ꝓpter ignoran-
tiam ⁊ improuisionem: creator enī omnia intuet nos
intuitione q̄ sub habitus dormiens quin potius intuta

qui ē in vltimitate vigilantie ꝛ actualitatis neq̃ ali
quid est opertum vel absconditū vllo modorum a vi
sione ip̄i⁹. Sed neq̃ intuetur aliquid tanq̄ lōge sit ab
eo neq̃ tanq̄ ꝓpinquum sit ei: ꝛ intelligo in hoc ser
mone meo q̄ ꝓpinquitas ꝛ remotio rerum nec ad
dit nec minuit cognitionem ip̄i⁹. Quapropter vid3
Cūcta videt deus ad nu tum. omnia ad nudum ꝛ tanq̄ prima. ¶ Manifestum igi
tur ē quoniam nihil euenit vt sit in reb⁹ q̄ ipse nō sci
at ꝛ etiam p̄sciat. Et quoniam intentio est eius ꝛ vt
bona sint ꝛ fiant ꝛ ꝑmaneant q̄diu videt decere gl'iā
suā ꝛ prouenire ex eis vtilitates quas vult ex eis eē.
Circa mala ꝟo vnde q̄ vulg⁹ mala nomina ꝛ hec sūt
mala penalia que vulgares insipientes homies to
tis studijs ac virib⁹ fugere ꝛ declinare vel saltem mi
nuere atq̃ lenire conanť: quoniam reuera bona sunt
huiusmodi sicut alibi didicisti ꝛ sūt oꝑa iustitie ꝛ mi
sericordie ip̄ius multipliciter vtilia ac salutaria ho
minibus. Circa inq̄ hec ē eadem ei intentio q̄ꝛ circa
alia bona temporalia seu corpalia: hoc vno excepto
q̄ ista ꝯueniētiora sūt bonis correctiōis ꝛ retractōis
hominum a malis vicioꝝ ꝛ peccatorum ꝛ ꝯuenientis
sima nominatiōe bona disciplinalia bonaq̃ discipli
Bonā disci plinabilia. ne ꝛ eruditiōis creatoris nominari possūt alia vero
bona temporalia sc3 ꝛ corpalia bona attractionis ꝛ
allectiōis diuine benignitatis dicēda sunt. Ea enim
Bōa tpalia cur a deo. largiť benignitas creatoris hominib⁹ vl' ad necessi
tatem sustētationis ꝛ hoc communiť oīb⁹ vel ad blā
dimentum attractionis ꝛ allectiōis: et hoc specialiť
puerilis sensus hominib⁹: adeo ei modica bona sūt
hec: vt ea sapiētes despiciant ꝛ ea dignitate sua indi
gna omnino eē cognoscāt: puerıles vero homies ea
dem tanq̄ magna tota auiditate amplectūtur. ꝑ hec
igiť q̄si blāditur eis bonitas creatoꝛ vt eos ad amo
rem sui ꝛ cultum attrahat ꝛ paulatim ꝓficientes ad
sublimia bona. ꝓpter q̄ eos creauit ꝓuocet instar ma
tris atq̃ nutricis et etiam boni patris ꝑuulos ꝑmu
nuscula piroꝝ atq̃ pomoꝝ in amorem sui ꝓuocātiū
ꝛ deīde vl' ad studia literarum vel ad alia queq̃ ma
iora eisdem ꝓuocantiū quo artificio erga gentē he
breoꝝ creatoris bonitas manifesta visa est. Cui vtpo
te puerili ꝛ adhuc per mille bona sublimia vl' cogno
scere vel amare nō valenti ꝓ obseruatiōe legis sue
sola modica tempalia tanq̄ puerilia munuscula ꝛ ꝓ
misit ꝛ sola cōtraria vc3 paupertatem mortem in cor
poralem minat⁹ ē eisdem tanq̄ paruulis deterrēdis.
Non eñ iudicauit sapiētia creatoris cum gēte illa
sibi agendū eo tempore tanq̄ cum sapientibus sciens
puerilitatez ꝛ ruditatē ip̄i⁹: ꝓmissiones enim huius
modi munusculoꝝ sapientib⁹ illusiones ꝛ irrisiōes
Munera sapiētib⁹ pro missa ridicula. essent si eis fierent. Quis enim sapiens non se irri
deri cognoscat si ei mulier papillas discooperiens
suggēdas offerrat ꝛ si pro muneribus magnis ac p̄
ciosis duas eidem vl' tres auelanas porrigat: propť
hoc igitur paulatim erudito genere humano tā do
ctrina legis hebreorum et prophetarum q̄ phisicis
dogmatib⁹ ꝛ alijs creatoris eruditionibus atq̃ mi
raculis bona sublimia ꝓmissa sunt in lege veritatis
ꝛ ꝑfectionis: ꝛ promissa bona sublimia vc3 bona al
terius vite que sola digna sunt excellētia gener' hu
mani ꝛ perfectione eiusdem. In quo nobilitati phi
losophorum satisfactum est. Similiter ꝛ aliorum sa
pientium qui ꝛ puerilia huiusmodi munuscula con
temnanda esse cognouerunt ꝛ docenť dei sapiētia ꝑ
legē ꝛ doctrinam xp̄ianoꝝ ꝓmissiones bonoꝝ deside
rabilium hoc ē futuroꝝ tota auiditate receperunt.

Similiter ꝛ comminationibus malorum magnorū
deterriti ad ꝟtutes sublimes cōfugerunt. Intelligē
tes in lege hmōi ꝛ euidentissime cognoscētes perfe
ctiones q̄s querebant. Intellige igiť ex his q̄ꝛ lex ꝛ
doctrina xp̄ianorum non puerili pp'lo vt puerili da
ta est quod manifestum est ex ꝓmissionib⁹ ꝛ commu
nicatiōib⁹ eiusdem quoniam earum cognitio nō ca
dit in aīos puerıles nec ab eis capiūť. Apꝑet igiť ex
his q̄ dixi tibi intētio bonitatis creatoꝛ circa vtraq̃
bona p̄dicta q̄ꝛ ꝑ altera intēdit sustentationē cōiter
oīm hoīm. Specialiť aūt blādiri puerilib⁹ ꝛ eos at
trahere ad maiora futura vc3 ꝛ p̄ntē miliā taliť q̄lis
cōsolari. Per alterā ꝟo intēdit bona discipline hoc ē
retrahere ꝛ p̄seruare a malis vicioꝝ ꝛ pctōꝝ. Et iam
dixi tibi in p̄cedētib⁹ q̄ꝛ null⁹ ē cui ip̄a mors corpal'
vtil' nō sit. Sctis ei ꝛ iust' liberatō ē a p̄ntib⁹ mal' oī
busq̃ picul' eruitusq̃ ō carcerib⁹ ꝛ vinculis et egressus
ad regnū felicitat' future. Multa etiā alia bona mor
tis corporalis per me alias audiuisti. Malis ꝟo et **Mors corporalis vtil'**
quibus stati post mortē iminet infernale suppliciū in
hoc mors vtilis ē qm̄ malis meri' suis a q̄b' resipi
scere nō ꝓponūt ꝑsistēdo i eis maior' dānatiōis sibi
supplicia cumularēt. Dico āt resipiscere ñ ꝓponūt
qm̄ q̄cūq̃ hoc ꝓponit sctūs ꝛ iust⁹ ē: ꝓpositū ei non **Propositū recte viuēdi**
peccādi de cetero ꝛ recte viuēdi ꝯtinuo in posteꝝ oēm
maculā pctī mortal' abolet ꝛ abradit ab animab⁹ hu
manis sicut ꝛ voluntas qua hoc vult nō dico vellet.
Si igiť volentibus restat interdū al' qua satisfactio
que nō minus purgatio est post mortem satisfactio ꝛ
purgatio iustitiamq̃ ꝛ sanctitatem nō extinguūt aut
minuūt quin potius adiuuāt multipliciter atq̃ clarificāt
sicut alibi didicisti. Est ꝛ alia vtilitas huius mortis
cōiter euenientis iustis ꝛ iniustis hoibus est eñ nō **Vtilitas mort' tpal'.**
leuis admonitio mortaliū ad p̄parationem finis sui
ꝛ exitus de hac vita magna exercitatio contra torpo
rem atq̃ pigritiā humanā qua quidā in vita ista ve
lut dormiētes sūt ꝛ omnino nesciētes quid eis vl' cir
ca eos agatur neq̃ p̄cogitare volentes quid eis im
mineat. Est etiam ip̄a mors aliena adiumentū vali
dum ꝛ ꝯtemptum vite p̄ntis de q̄ creator euidenter
ostendit q̄ parum illā appreciet ꝛ q̄ ꝑui nobis ip̄sis
esse debeat quam tam facile extinguibilez fecit ꝛ tot
mortis generibus subiecit. Mala igiť hmōi ꝛ bonis
ꝛ malis cōmuniter eueniunt ꝛ omnibus indubitanť.
Sed non equaliter ꝓsunt Dico etiam q̄ꝛ ipsis iniu
stis ꝛ peccatoribus multotiēs p̄stantur vt horrore tē
pestatis ꝛ metu mortis imminentis auertanť a suis
vitijs ꝛ peccatis. est eñ timor fortissime virtutis ad
expellenda pctā ꝛ ad abrūpendū homines a vijs suis
malis ꝛ ꝑuersitate ꝯsuetudinis. ¶ Manifestu3 igitur **Timor vtil'**
est quia expedit saluberrimum multis ex pctōribus
perire naufragijs. Quato fortius ergo sanctis ꝛ iust'.
hoc autem fiet tibi manifestius testimonio eorum q̄
frequenter nauigant ꝛ versanť in maribus. Ipsi eñ
manifeste narrant atq̃ testanť nusq̄ a deo sibi displi
cuisse vitia sua ꝛ pctā. Nunq̄ adeo voluisse vel peni
tuisse de illis nunq̄ adeo desiderasse ꝛ amasse iustiti
am ꝛ sanctitatem q̄ cum sibi videbant imminere nau
fragij periculū. Quia igiť nulli incredibile vel igno
tum est creatorem p̄noscere hec bona ꝯuenire bonis
ꝛ malis iustis ꝛ iniustis cōiter ex naufragiorum ꝑi
culis. Quid mirum si creator vult eisdem esse com
munia huiusmodi pericula: vbi enim effectus com
munis ꝛ vtilitas non est indecens causam esse com
munem.

Furiosi nō sūt extra curam dei.

¶ De furiosis vero respōdeo quia non sūt extra curam et prouidentiam creatoris cum videamus quosdam religari vel flagellari ne sibi vel aliis noceāt. Cum etiam videamus eos pasci nutriri et vestiri et alia necessaria eisdē prestari. quod siue ex naturali amore siue ex pietate psētium siue etiam ad custodiā vel rerum vel hominum quibus nocere possent si dimitterentur per curam fiunt hec omnia et prouidentiam creatoris. Cuius dona sunt amor pietas et sollicitudo pdicta. Quod si dixerit quis quia in huiusmodi sanis apparet cura et prouidentia creatoris. Sed in furiosis qui sibiipsis dimittūtur nulla eē videt. Cum neqʒ a seipsis nec ab aliis rogant. Ratio quia in quibusdam ipa dimissio q̄ sibi dimissi videant nō solum est p curam et prouidentiam creatoris sed etiam per curam prouidētiam hominum. et hoc quoniam quidam ppter hoc soluuntur a vinculis et liberi dimittuntur qz ipsa dimissio et libertas discursus et euagatio cōtra furiositatem salutaris ē eisdem. Nec adhuc peruenit ad me qz alia de causa dimitteretur sibiipsi furiosus sed neqʒ eē hac de causa dimittit si eius dimissio atqʒ libertas aliis periculosa videtur. Quod si etiam de vinculis euaserit sicut interdum contingit.

Nota.

Manifestum est ex hoc et sibi et aliis bona magna puenire et ei quidem puenit bonū cautioris custodie. Videntibus aūt illum esse suo et alior pīculo liberū prouenit inde puocatio ad pietatē et beneficentiam in ipsum. Que tria magna eē bona et creatori accepta nemo rationalis dubitat et si etiam aliquem leserit anteq̄ cōprehendatur hoc ipsum vtilitates quas iam didicisti et forsitā multas alias parit. Si vero semetipsum in aquā vel ignē precipitauerit et hoc ipm eidem vtile est sicut audiuisti eis etiam quos ledere poterat bonum pacis et securitatis ab eo per mortē ipis puenit. De ipso etiam malo furoris dico q plerumqʒ immo sēper valde est furiosis. Siue eīn boni et iusti sint cū in furorem incidunt. In tuto ponit per furorem sāctitas eorum siue bonitas cum tempore furoris peccare nō possit et ita nec amitti ab eis nec minui eo tempore sāctitas et iustitia eorum possit cū per sola peccata sāctitatem et iustitiam possibile sit vel minui vel omnino tolli siue eē mali et iniusti sint in hoc eis p furorem consulitur vt malitia eorundē eo tempore non augeatur et ppter hoc ne future dānationis supplicia eis crescāt.

Furoris vtilitas.

Quod si credit Galeno adiuuat hunc smonem id qd dicit in libro de melācolia vez quia quidem ex nimio desiderio vidēdi deum nimiaqʒ sollicitudine circa hoc icidere in melācoliā quod non eēt possibile apud creatoris bonitatē vez vt ex tanto bono tāqʒ ei accepto quātum ē desideriū videndi ipsum et circa hoc vehemēter esse sollicitum: permitteret eos in tātum malum icidere morbū melancolie: nisi eisdem ipm cognosceret vtile fore: multipliciter et salubre.

Galenus.

Debes autem scire qz tempore meo multi fuerunt viri sanctissimi ac religiosissimi quibus desiderio magno erat morbus melancolie propter securitatem antedictam. Vnde et cum inter eos eēt quidam melācolicus et statum eius mediocriter affectarent aperte dicebant deum inestimabilem gratiam illi melācolico cōtulisse in hoc vez q bona eius spiritualia adeo in tuto eidem constituerat vt ea amittere non posset cū bona hmōi nisi p pctā vt pdixi amitti non possit. Quod si dixerit quis quia nō ē impossibile apd voluntatē creatoris vt ppt bona aliqs mala recipe permittat neqʒ rarū eē imo frequētissimū. Quis eī

Melancholia a multis expetita.

dubitat multos occidi pro iustitia quia eam vel fecerunt vel deserere nolebāt ab idolatriis quot milia hominum iterfecta sūt quoniam a cultura creatoris q̄ dubitari non pōt iustissia recedere nolebant et quoniam idola colere vel eis sacrificare contemnebant. Deinde quot milia matronar et virginum interfecta pro eo q libidinibus corruptor coinquinari renuebant. In hoc igit respondeo qz multa huiusmodi penalia a vulgaribus et insipientibus hominibus et male et false et etiam iniuste dicuntur atqʒ creduntur. Non eīn possūt eē mala que iusta sunt et que iudicio creatoris quem errare vel falli impossibile est bona sunt ac eiusdem remuneratiōe dignissima: nec adhuc dubitatum ē a quodam intelligente qn pati pro veritate et iustitia et bonum et iustum sit et apud homines gloriosum laudeqʒ dignissimum. Apud etiā iustitiam creatoris remunerabilissimum. Male igitur atqʒ damnabiliter infligunt mala pro bonis: sed laudabilissime tolerantur. Non norunt ergo virtutē patientie neqʒ rectitudinem eius pulchritudinemqʒ ipsius et gloriam penitus ignorant q̄ nec dum sciunt q decorum sit pati per iustitia et q patientia omnium aliarum virtutū protectrix est et velut clypeus omnes ictus et insultus quibus alie impugnantur cunctaqʒ iacula q̄ in eis iaciuntur in semetipsa excipiens et eludens oēs elisos protegit et custodit. Et sermo iste de patientia quem hic dico determinatio est questionis quarte quam proximo supra posui.

Patientia clypeus dīi.

¶ De his vero q̄ voluptuose hic viuere videntur et p voto tanq̄ vitiis constituti et expositi per oīa quasi sub cura et prouidentia creatoris viuant: et hoc intelliges qz qui donis creatoris ad solas voluptates vtuntur quiqʒ adeo dediti sunt voluptatibus molestias vitiorum flagellor nullatenus ferre possent: immo occasionaliter p eas deteriores fierēt: q̄ eīn dolore quāta iracundia tabescerent et excandescerent si eis delitie quas summopere habent auferentur: inde manifeste videre potes qui delitiar ablatiōe insaniūt. ¶ Amp. Si eis donis q̄ maxime amāt et qbus maxime gaudens non puocant ad amorē creatoris: sed potius ingrati eorum abutuntur eis in tantā animar suarum pniciē qd credit eos facturos in flagellis cōtrariis procul dubio insanirent vsqʒ ad blasphemias creatoris et puerterent ad negandum ipsum: et etiam nephandam idolatriam corruerent sicut de multis iam audiuisti.

Nota.

Consulto igit sapientia et bonitas creatoris elegit hmōi homines quantum in se ē prouocare et attrahere ad se donis et beneficiis que maxime diligūt q̄ cōterrere flagellis et a se absterrere tribulationum doloribus quas maxime oderūt. Si enim lactis dulcedine nō prouocatur paruulus vt papillas diligat et eis adhereat: quāto minus attrahetur absinthii aut cuiuscunqʒ alterius amaritudine: propter hoc enim et creator prouidentissimus dulcedinem in lacte posuit māmillar. vt ipm appetibile atqʒ amabile faceret puulis q̄ nutriri eiusdē substātia tota etate puulari indigēt. Adhuc igit dulcedo temporaliū bonorum potissimum creata est vt paruulos adhuc sapiētia nutriat i amore et obedientia creatoris nō solum vt eos corporaliter nutriat sz impinguet. Nec phas ē sentire de sapiētia et bonitate creatoris vt corpora humana tātopere curet et animas negligat et vt bona corporalia que ingratis et insipientibus per ingratitudinē et abusionē suā adeo noxia efficiunt: tanta profusione sue largitatis tribuat vero que tā necessaria tāqʒ

Deus alias p̄cipue curat

salutaria hominibus & sine quibus ipsa bona corporalia perniciosa esse conspicit avaritia & credulitate quia utramque de ipso cogitare nephas est omnino gladio & igne ab ipso exterminandum largiri non curet. Quod si dixerit quis huiusmodi bona corporalia seu temporalia miseris non esse provocatoria aut nutritoria amoris & obedientie in creatorem quin potius in perversionem & corruptionem animarum suarum videlicet in superbiam & luxuriam ceterasque pestes viciorum & ideo non divina providentia aut cura ea dari hominibus cum intentio sapientie et bonitatis creatoris sit ut dona eius prosint recipientibus non autem ullo modorum ut noceant.

Obiectio.

Respondeo quia verissimus est sermo ultimus hic vz de intentione sapientie & bonitatis creatoris & preter intentionem ipsius et revera est quod bona dei dona huiusmodi homines in propriam vertunt perniciem quod indubitanter faciunt per abusivam intorsionem date sibi a creatore libere potestatis. Huiusmodi rei autem exempla multa sunt. Dedit quidem vinum creator hominibus ad salubritatem quod multi ex eis inverterunt in ebrietatem. Dedit igitur ignem multiplex adiumentum salutis & conservationis. Furiosi tamen in eum se precipitantes ipsum faciunt istrm perditionis. Dedit etiam aquam eisdem ad utilitates tam multiplices tamque necessarias multi tamen per insaniam in eam se immergentes evecantur. Dat interdum paterfamilias filio gladium ad ipsius defensionem qui tamen per furorem aut iracundiam nimiam eodem se perimit. Sic & lux solaris tam late tamque longe ad illuminationem oculorum radians fit eisdem in obtemperatione permenietatem sive superabundantiam aspectus in eum vel lumen ipsius. Quoniam autem manifestum est omnes huiusmodi abusiones et intorsiones culpabiles esse atque peccata & pravitates pote contra rectitudinem dignum et iustum est atque iustitie creatoris convenientissimum ut hec peccata pena sequatur & dei dona que perverterunt in abusionem culpe sint eis causa & iuste pene. Iustissimum igitur est ut abusionem vini sequatur ebrietas vel alia pena iuxta beneplacitum creatoris quemadmodum interterdum sequitur eam hydropisis interdum febris aliquando interdum somnus inexcitabilis. per quem datur oportunitas latronibus spoliandi aut etiam iugulandi ebrios.

Responsio.

Malaebile ratio.

Sunt & alii casus innumeri atque mala ex ebrietate provenientia. Apparet igitur in his omnibus penis evidenter scilicet abutentium beneficiis creatoris ipsius iustitia. In bene vero utentibus eisdem eiusdem larga benignitas. Utraque autem indubitanter ad curam & providentiam ipsius videlicet & que iusta sunt et que ut ita dicatur benigna. Nec dubitatur quin vinum virtute sua naturali quam habet a creatore inebriet quemque non ad hoc huiusmodi virtutem creator eidem dederit ut per occasionem abusionis male utentis fit creatori instrumentum iustissime ultionis. Quapropter verissimum est quod qui sic beneficia creatoris in suam invertunt perniciem eadem arma creatoris faciunt & instrumenta iustitie circa semetipsos. Qui autem placeat huiusmodi iustitia creatori apud intelligentes dubium non est. Utrique igitur homines id est & bene & male utentes dei beneficiis vel sub larga beneficentia recte se reguntur atque composite vel sub eius iustitia vindictas eiusdem iustissimas patiuntur. Quis autem non videat sub eiusdem regis regimine atque gubernatione esse & bonos quibus pacem & alia bona largitur et maleficos quos iusto iudicio atque iustitia torquet et punit.

Nota

Si vero dixerit aliquis quod huiusmodi penas non intendit creator facile est tibi videre quia summo huiusmodi hominis erroneus est. Cum enim manifestum sit penas omnes huiusmodi iustas esse & propter hoc bonas & creatori placitas necesse est creatoris intentionem cadere super illas. Causa autem in hoc est quoniam cum non sit fons iustitie preter ipsum creatorem nec stillam est reperire iustitie que non sit donum ipsius quod igitur iuste sunt pene huiusmodi ex dono est creatoris quicquid autem dat creator dat sciens prudens & vigilanter atque volens non ignorans aut dormiens. Quare sciente nolente & dono suo hoc faciente creatore iuste sunt & iuste huiusmodi hominibus inflictiones. Per curam igitur & providentiam creatoris. ¶ Amplius. Certum est quoniam in regno totaliter immediate subiecto regi suo iustissimo nec fit iusticia vel iudicium nisi per providentiam & curam ipsius quia nec potestas iudicandi est in eodem regno cuiquam nisi ab eo & per ipsum & multo fortius si nec voluntas faciendi iudicium aut iustitiam nec scientia cuiquam fuerit in huiusmodi regno nisi per illum regem. Quia igitur universa series seculorum regnum est creatoris & nulli est in ea potestas vel voluntas aut scientia iudicium vel iusticiam faciendi nisi a creatore & per ipsum nec iudicium nec iustitia fit in tota serie seculorum nisi ab eo & per ipsum. Iustitia igitur qua abusores beneficiorum eius tam iustis penis iusticiantur ab ipso est & per ipsum & hoc utique sciente atque volente & predicti. Quicquid igitur iustitie fit in totalitate universi sive in exemplis propositis vel alibi per curam fit & providentiam creatoris.

Series seculorum regnum creatoris.

¶ Amplius. Quam salutaria sunt iuditia quam necessarie iustitie quot & quanta bona atque utilitates ex eis proveniant rebus humanis. Manifestum est etiam pauca intelligentibus & est intentio mea in hoc sermone de iudiciis et iusticiis que per iudices atque iustitiarios homines exercentur: tanta autem bona videlicet iudicium & iustitiam esse in rebus humanis ubicunque sunt dubitari non potest. Cum incomparabiliter minusque utilia rebus humanis providere nec umquam cessaverit nec adhuc cesset. Necesse igitur est ut ubi per homines iudicium & iustitia non sunt aut exercentur divinam sapientiam & bonitatem ista tanta bona vel per se vel per alias creaturas hominibus supplere. Et hoc non solum prophetarum historiarumque autenticarum testimoniis notum: sed etiam iugi experientia. ¶ Manifestum est quod per aquas quidem diluvii ultionis in totum genus humanum vulut universale iudicium & iustitiam exercuit. Ubi ab huiusmodi inundatione atque consumptione octo hominibus solis parcendum duxit. Per pluviam ignis & sulphuris flagitia quinque civitatum vindicavit: famosissima sunt iudicia que in egyptos & deos eorum & bestiolas ranarum & cinifum per ignem & grandinem per conversionem aquarum in sanguinem per obtenebrationem eius partis egypti in qua erant egyptii per illuminationem eius partis quam inhabitabant hebrei. & novissime per submersionem regis egypti & totius exercitus sui in mari rubro fecit altissimus. In ipsos etiam hebreos multotiens ultiones per ignem & interdum per ipsam terram hiatu suo absorbentes aliquos ex ipsis creatorem fecisse certissime narrant historie. Pestes insuper fames & sterilitates siccitatesque & pluviarum defectus notissime sunt: que creatoris iudicio & iustitia propter peccata hominum facta esse non dubitantur cum in eas earumque contraria solus habeat potestatem. Legentibus etiam historias manifestum est fieri et vi-

Judicia dei & vindicte in genus humanum

Vindicte dei fas ꝛ alias bestias vtꝫ locustas ꝛ mures in vindictã
missas eẽ sup̱ nationes iniquas. De tempestatib⁹ ve
ro maris ꝛ terre hoc ẽ inũdationib⁹ et terre motib⁹
demersionib⁹ ꝛ cõfragationibus ciuitatũ ꝛ regionũ
non ẽ necesse vt loquar tibi. Diligentẽ autem cõside
Iustitia dei rationẽ faciẽs p̱ singula inuenies nihil vacare a crea
vbiq̃. toris iusticia. qñ ꝛ ipas beluas ꝛ pene oĩa gñā ani
maliũ inuenies quãdã exercere iustitiã ꝛ iura sua de
fendere. Attende qualiter vrsa rapinam vel necẽ ca
tulorum suoꝝ vindicet. Silr ꝛ leena qualiẽ pro vxo-
ribus ꝓuidis ꝓ escis ꝛ ꝓ pullis seu fetibus suis pu
gnet: quanta iustitia labores sui masculi ꝛ femine ĩ
uicem patiant̃ vt femina remanente in mũdo vl̃ spe
lunca mascul⁹ ad perquirendum cibũ atq̃ reportan
dum femie sue ꝛ fetib⁹ egrediat̃ ꝛ regrediat̃. Tpe ẽt
Mirũ de ci meo ciconia tãq̃ de adulterio cõuuncta p̱ olfactum
conia masculi sui: cõgregata multitudine ciconiarum nes-
cio qualiter accusante masculo vel detegente ei⁹ cri-
men a tota illa multitudie deplumata atq̃ dilacera-
ta ẽ tanq̃ cõsilio aut iudicio omnium esset adulterij
iudicata. Narrat̃ etiam de equo q̃ ignoranter cũ ma
Et de equo tre sua ꝯcubuerat postq̃ hoc deprehendit ꝓpriis dẽ-
tibus sibi genitalia abscidisse tanq̃ in ipm vindicans
incestũ: quem commisisse sibi videbat̃ licꝫ ignorãs eo
q̃ ꝯgimento abscõdita fuisset ei mat̃ eius dum eam
ascẽdebat. Angelos etiam sanctos nec non ꝛ malos
esse sepe in vindictam scelerum legere potes in libris
historiarum: maxime gentis hebreorum atq̃ gentis
xp̃ianorum quaꝝ gentium historijs nemo sapiẽs du
bitat eẽ credẽdum. In narrationibus aũt gẽtis chri
stianorum ꝛ miraculis eorum quaꝝ ꝛ admodum sa-
lutaris ꝛ valde iocũda ẽ ĩspectio inuenies: innumeras
ꝛ consolationes angelicas et vindictas magnificas
scelerosq̃ principes multos arreptos a demonibus
ꝛ miserabiliẽ cruciatos. Si quis autẽ dubitat de bar
baris nationib⁹ que omnino extra leges et extra re-
gnum omne eẽ videt̃. Scito quia nulla ẽ natio adeo
barbarã q̃ maiores suos nõ habeat quibus paret et
per equos vtcunq̃ regit̃. Similiter et deos et sacra
que magis execratiões dicende sunt ꝛ ritus aliquos
ꝛ cerimonias nõ tam impios q̃ etiã ridiculosos ad
iuuatꝫ gubernatiõem eaꝝ ipa feritas seu feracitas
Nota. barbarica qua seinuicem reprimunt ꝛ castigant nec
permittitur barbarus in barbarum seuire absq̃ vin
dicta: qualem quidam irrogare sufficit, ipe qui pati-
tur ꝛ propter hoc mutuo se inuicem timere compe-
scunt aliquatenus. Ipsa ꝛ barbaries atq̃ idomabi-
litas atq̃ incredulitas iustissime pene sunt nationũ
huiusmodi ex iustissima desertiõe creatoris. qui nec
duces nec rectores neq̃ doctores eis adhuc dedit q̃-
bus erudirent̃ ꝛ componerentur ad instar nationum
que viuunt vt homines. Et quoniam alibi didicisti
aliam iustitiã esse naturarum aliam vero positiuam
ꝛ institutam per hoies. Tertiã vero diuinam ab ipo
creatore institutam ꝛ hoc est de componendis ad p̱-
Nota. fectionem moribus humanis atq̃ de cultu ei perse
placidissimo atq̃ sanctissimo quemq̃ solum ipemet
dignũ reputat remuneratione felicitatis eterne. Cer
ne ꝛ inuestiga vniuersum mundũ sublunaris ꝛ inue-
nies euidenter nihil vacare ab istis tribus generib⁹
iustitie. Inuenies vnumq̃dq̃ regi aliquo istoꝝ triũ
generum vel duobus vel oib⁹ trib⁹. Quia igitur iste
omnes iusticie siue leges a creatore sunt et per ipm.
Manifestum est nihil esse in mundo sublunari quod
non aliqua lege creatoris vel aliquibus eiusdem le-
gibus regatur. Quicquid autem regitur lege vel Prouiden-
legibus cuiuscũq̃ cura ꝛ prouidentia eiusdem re- tia creatoꝝ
gitur indubitanter. Nihil igitur est in vniuerso sub- ĩ mũdo sub-
lunari vel hominum vel animalium qd̃ nõ regat̃ cu lunari.
ra ꝛ prouidentia creatoris.

¶ Reuertar autem ad id in quo eram ꝛ dicam
quia homines qui voluptuose ꝛ pro voto viuere hic
videntur: ꝛ beneficijs creatoris abutuntur in super-
bias auaritias luxurias suas ceterasq̃ pestes hmõi
ipsa beneficia sicut dixi sibi faciunt penalia ꝛ instru-
menta contra seipsos diuine iustitie: ꝛ sic creatoꝝ do Donis dei
nis abutentes executores sunt licet nescientes cõtra abutentes.
semetipsos diuine iustitie atrocissimi quippe licto-
res sunt animarum suarum dum delitijs eas inebri
ant ꝛ execant. Mala vero superbie et auaritie et
aliorum viciorum quos morbos ꝛ vulnera seruitu-
tes ꝛ vincula omnis sapientia philosophorum cete-
rorumq̃ sapientium nominat quis metiat̃ aut nũe- Morbi ale
ret? Quis diuitias corporales thesauris honestatꝫ
ꝛ virtutum diuitijs compareti. Si igitur ablatio pe
cunie corporalis pena est ꝛ ablator eius punitor a-
mittentis eam. Multofortius ablatio diuitiarũ pre-
nominatarum est pena ꝛ ablator earum punitorum
amittentis eam ꝛ hoc tanto acrior quanto spiritua
les ille diuine excellentiores ad hũc modumq̃ corpa
lia mala inferunt vel morbos ꝛ vulnera virtutes car
ceres ꝛ vincula vere lictores sũt eorum quib⁹ hec ir-
rogant. Multofortius in morbos ꝛ vulnera spiritua-
lia ceteraq̃ mala huiusmodi ꝛ inimici vl̃ lictores re
putandi sunt faciẽtium. Cum nec mala cum deterio
ra sint malis corporibus quanto anime humane pre
cellunt corporibus. Verus igitur ẽ sermo quem di-
xi quia ꝛ creatoris beneficia instrumenta sibi penaꝝ
faciunt ꝛ seipsos executores diuie iusticie licet igno
rantes constituunt dum creatoris iniurias ꝛ contu-
melias in animas suas tam atrociter vindicãt ꝛ ple
rumq̃ in corpora sua sicut pretetigi tibi. Quare iu-
stissimo creatoris iudicio ꝛ per omnia laudanda iu-
stitia eiusdẽ seruiũt in executionẽ ꝯ semetipsos iusti
tie qui ingratos seipos ꝺ bñficijs exhibẽtes serui vo
luntarij nolũt esse eiusdem iustitie.

¶ Debes autem scire quia interdum impijs
atq̃ pessimis hominibus prodest diuine largitatis
beneficentia ꝛ a malis suis hoc ẽ vicijs et peccatis.
Sicut accidit tempore meo de quodam diuite ꝛ ma
gno dignitatem auertit. Cuius vita eẽt de tantis be
neficijs creatoris ingratissima luxuriaq̃ spurcissia
ꝛ nihilominus electus eẽt ad honorem ꝛ dignitatem
pontificalem oblata sibi electione statum dixit. Vici- Nota hoc
sti me benignissime ac dulcissime deus ĩfatigabilis bo exemplum.
nitate ꝛ beneficentia tua qui beneficia tua ꝛ mihi. sẽ
per largiri nõ cessasti cui ꝛ ego mala semper redde-
re non destiti. Nũc aũt me omni bono indignissimũ
oĩ dãnatione et morte dignissimũ ad istũ tante subli-
mitatis honorem vocare fecisti ꝯclusisti, mihi ꝛ cõclu
sum me pietati tue trado. de cetero dicans ꝛ hũc ho
norem ꝛ omnia mala bona tua tẽporalia quibus tã
ingrate tanq̃ damnabiliẽ abusus sum abiẽs igitur
relictis oib⁹ arctissime religioni se dedit. Ibidẽ per
petuo creatori victur⁹. Nosti etiam quia liberatio
de piculis tẽpestatũ de carcerib⁹ obtẽt⁹ victoriarum
innumerabiles auertit a suis vicijs ꝛ peccatis ꝛ ad
emẽdationẽ vite eoꝝ ꝛ moꝝ cõpositionẽ idurit. Sic
ꝛ alia beneficia creatoris multos etiã de quibus ne- Bñficia dei
scitur ad amorẽ creatoris ꝛ obedientiã induxerunt.

¶ Quarta vero questio facile determinabilis est post hoc de his videlicet quia flagellis ⁊ tribulationibus omnibusq̧ corporalibus incōmodis expositi sunt. Dico enim quoniam aut patiunt̄ hec ꝓ iustitia eē ab impijs hominibus vez nolentes eam se ruare ⁊ non deserere neq̧ iniq̄tati consētire: ⁊ tūc manifestum est hoc non esse extra curam ⁊ prouidentiā creatoris cum nihil iustius nihil legi creatoris cōsonātius nihil eidem acceptius aut apud ipsum remunerabilius. Si vero pro delictis suis ⁊ facinoribus hoc patiuntur ⁊ hoc vtiq̧ iustissimum et non solum cura ⁊ prouidentia diuina sed etiam eiusdem procuratiōe dignissima. ¶ Amplius. Cum nec sic resipiscant nec a malis suis reuertantur. ¶ Manifestum ē etiam quia maioribus supplicijs digni sunt ꝙ iuste igitur infliguntur eis ea q̄patiunt̄ et misericorditer de meritis ⁊ supplicijs detrahitur eis. ¶ Amplius. Cum eorum malitiam tanta flagella nō auertāt q̄nta essent ⁊ quousq̧ procederet nisi flagellis reprimeretur ⁊ frenaretur. ¶ Manifestum igitur est quia nō derelinquntur a creatore quorum malitie sic consulitur vt ꝑ flagella saltem aliquatenꝰ reprimat̄. Alijs etiam hominibus in hoc vtilit̄ ꝓuidet̄ ꝙ tanta malitia per crebra flagella repressa in eos grassari non sinitur.

¶ Solicite igitur ac perscrutate intellige sermonem meum de malis penalibus ⁊ de malis culpabilibus. ⁊ attende quia mala penalia ⁊ omnino culpa carentia bona proprie et vere sunt. Sed insipientia hominum ⁊ corruptio palati cordis humani malitie nomen eis imposuit. Insipientia quippe hominum ⁊ ea fugere facit ⁊ etiam vt eisdē fugienda videātur Sicut vides in equo vmbratico qui fugit ꝙ fugiendum eidem non est ⁊ ex eodem vicio vmbraticitatꝭ periculum estimat vbi non est nisi securitas. Eodem modo quoniam hm̄oi bona palatū cordis corruptū habentibus male sapiunt ⁊ etiam mala bene mala bona nominant et bona mala: dicentes bonum malum ⁊ malum bonum atq̧ ponentes lucem tenebras ⁊ tenebras lucem sicut ait sermo propheticus huiusmodi ergo nominationes sunt quemadmodum si febricitātes imposuissent nomina saporalibus ⁊ noctuis ⁊ tenebris. Non enim dubium est quin febricitantibus dulcia amaritudinem sapiant ⁊ amara dulcedinem. similiter manifestum est quia noctuis et vespertilionibꝰ ceterisq̧ similibus lux tenebra videt̄ ⁊ tenebra lux. Similiter nox dies et dies nox. Attende etiā quia in errorem epicuri ꝓculdubio declinant quibꝰ vel sola penalitas vel maxime bonum videtur. Causa autem in hoc est quoniam necesse est vt eisdem vł sola voluptas bonum vel maxime videat̄. Apparet igitur tibi euidenter ex his quia vtraq̧ ista bona cū dona creatoris sint ⁊ non nisi scient̄ ⁊ volenter donentur ab ipo non eē extra curam ⁊ prouidentiam ipsiꝰ licet per actiōes vnicas atq̧ peruersas mala penalia infligantur patiētibus. Qz si quis querat qualiter mali homines per actiones malas suas cause efficientes possint dici ⁊ ipe creator simul cum eis. Iā determinaui tibi q̧ creator causa est eoꝝ per intentionem rectissimam faciens non tantum vt sint sed etiā ⁊ vt bene ⁊ salutare multipliciter vtiles sint. Cuius exemplū ē in impio q̄ vulnerauit alium gladio vbi manifestum ē quia vultus exiuit ab eo per malam voluntatē tamē ꝑ potentiā datā a creatore ⁊ ipi ⁊ gladio ⁊ etiā ꝑ possibilitatē hoc ē ꝑ possibilitatem recipiendi vulnꝰ ipsi vulnerato. Intendebat igit̄ impius nocere vulnerato ꝑ vulnꝰ. Creator vero ꝑ idem vulnus intēdebat contrarium vez eidē prodesse. Elicuit igr̄ impiꝰ ex potētia bona malū vez malā actionem. Creator vero passionem bonam. absit autē nec soli malitie īfligentis attribuēdum sit vnꝰ illarum. Cum ⁊ potentia ferientis ⁊ voluntas id est vis volēdi ⁊ ipe gladiꝰ ⁊ ipa possibilitas vt dixi patiēns bona creatoris dona sint. Ipsa igitur malitia ferientis ⁊ ipsi vulnerato sint ⁊ ꝓdest multo ferientē ⁊ ipi creatori ⁊ ob hanc causā eē ꝑmittitur vel sinit̄. Cum igr̄ tot dei dona adiuuent ⁊ cooperent̄ ex ipa intentiōe creatoris ipsum eē vulneris aut doloris et vulnere cum ipe vulneris ⁊ doloris creatori placeat nō immerito eiꝰ esse attribuendum ē creatori. Malitia vero eidem nullatenus attribuenda. Presertim cū multi hoc opinentur ꝙ malum velle ⁊ malum agere hoc ipsum ꝙ est a creatore ē. Sed inordinatio eius atq̧ deflectio a debita rectitudine que ⁊ malitia est ⁊ prauitas tam ipsius agere tam ipsius velle a male agēte ⁊ male volente est. Hic autem est intellectus eorū secundum intentionem meam quemadmodum si diceretur idem esse secundum essentiam ⁊ veritatē occasio huius hominis cum occiditur per iudicium et iusticiam ⁊ cum occiditur per iniquitatem ⁊ impietatem. Idem igitur est eius esse vtrumq̧. Quare si eius eē est a creatore cū ē ꝑ iudicium ⁊ iustitiam erit ⁊ a creatore etiam cum fuerit ꝑ iniq̄tatem aut ipietatem presertim cum iniquitas ⁊ impietas nō videātur posse dare esse vel illi vel alij. ¶ Amp̄. Inordinatio ⁊ prauitas q̄s dixi accidūt ⁊ ipi eē ⁊ ipi velle ⁊ ipi agere non constituunt igitur eius eē nec dant illis omnia aut alia ex quibus procedit ipsum velle vel agere ꝙ est malum bona dona creatoris sunt.

Nec velle igr̄ nec agere q̄cunq̧ non est nisi ex dei altissimi donis ꝙ est ⁊ inq̄tum est ⁊ ꝓpter hoc non ē nisi bonum omne agere ⁊ omne velle ꝙ est ⁊ inq̄tum ē. Non est igitur mirum si mala agere ⁊ mala velle sint ꝙ sunt a creatore ⁊ per curam ac ꝓuidētiam ipsius ⁊ si bone sunt passiones que ex illis sequūtur. Huiusmodi autem exemplum vnum est in motu nauis qui non potest dici non esse a vento: vel aqua: vel ambobus simul: nec autem sit non rectus vel distortus potest esse vel a mala dispositiōe veli vel mala positione gubernaculi. ¶ Manifestum autez est quia nec dispositio veli nec dispositio gubernaculi cā est motꝰ hoc est ipsius esse vel essentia motus. Sed distorquere aut dirigere motum indubitāter possunt ⁊ faciūt. Sicut igit̄ motus nauis distortus aliunde est motus ⁊ aliūde distortꝰ. Sic ⁊ actio distorta siue praua aliūde est ⁊ aliunde est distorta siue praua ⁊ sicut nec vento nec aque attribuenda est distortio motus maris. Sed motus tātum ipius. Sic creatori neq̧ distortio neq̧ prauitas actionum aut voluntatum nostrarum sed ipsum esse earum quo sunt aut quo sunt actiōes ⁊ voluntates. Secundum istos igit̄ cum omnia sint a creatore non solum substantie: sed etiam actiones ⁊ voluntates earum facile est videre omnia esse sub cura ⁊ ꝓuidentia creatoris. Cum omnia sint omnia opera eius ⁊ omnia scienter ⁊ volenter atq̧ sapiēter necesse sit ipm operari neq̧ possibile sit ipsum aliq̄d operari sapienter ⁊ non ꝓuidenter. Dicat autem forsitan aliquis ⁊ potentijs esse totaliter actiones a voluntates. Sicut cursus equi totus ex virtute gressibili ipius ⁊ nō ex calcaribꝰ aut freno nec ex ꝯpūctiōibꝰ

Equus vmbraticus.

Febricitātibꝰ dulcia amara.

Malitia deo nō attribuenda.

Malū velle abs quo.

Nota

Simile.

calcarium aut freno. Sic non ex ipso velle actu siue actuali ẽ aliqua ex actionibus nr̃is quia ipsũ velle.

Passiones

Sicut cõpunctio tantum ẽ ꝛ passio in anima agent̃; ꝛ suggestio forinseca siue imperantis siue mouẽtis siue terrẽtis velud calcar tantũ ẽ. Jam autem dixerunt michi ex philosophis velle ꝛ nolle timere ꝛ sperare ꝛ cetera hmõi passiones tantum eẽ ꝛ ideo secũdum sermonem istum sicut calcaria nõ equos currere faciunt nec cursuũ equorum cause sunt vł dicunt̃. punctiones ṽo calcarium excitatiões tantum. Sic predicte passiones animaꝝ nostrarum excitationes sũt ipsarum atq; virtũ earundem ad actiões suas ꝛ non cause. Quicq̃d igitur nominetur malitia secundum hoc nõ erit causa actionis. Sint igitur ista tibi in hoc capitulo materie exercitationis ꝛ ingenij quoniam declaratio ac diffinitio reꝝ istaꝝ tractatũ diffusioꝛẽ ac perscrutatioꝛẽ desiderat.

¶ Utrum autem venatiões hominum et animalium sic in diuinam curam cadãt ꝛ puidentiam ꝛ actiones voluntarie que vident̃ omnino indifferentes ꝛ non referre an fiant an non fiãt: questiõ ẽ hʒ quã potius aliqui ridiculosam reputãt quam fructuosã aut inuestigatione dignã. Huiusmodi sunt an p curã ꝛ prouidẽtiam creatoris cadat iste piscis in rete piscatoris potius q̃ ali⁹. ꝛ an euadãt aliũ per prouidẽtiam creatoris q̃si parcat eisdẽ a captiõe ꝛ deuoratione. Et eadem est questio de leporibus ꝛ capreolis ꝛ alijs reticulis venatorum. In animalium ṽo venationibus similis est questio de onagris ꝛ leonibus veʒ an p curam ꝛ prouidentiam diuinam capiatur aut deuoret̃ vn⁹ onager a leone vno q̃ ali⁹ ꝛ vn⁹ mus a murilego poti⁹ q̃ alius. Eadem ẽ questio de araneis ꝛ muscis ꝛ hirundinibus ꝛ musculis ꝛ deueniunt iste questiones ad canes et ossa ad vultures et cadauera ad galinas ꝛ grana ꝛ alias aues q̃ granis vescunt̃. In rebus ṽo voluntarijs similes questiones sunt an p curam ꝛ puidentiam creatoris cõmedit iste poti⁹ hanc bucellam panis q̃ aliã ꝛ plus hãc q̃ aliquam. Eodem mõ se habʒ de leguminib⁹ an p curam ꝛ prouidẽtiam creatoris commedat hoc granum prius q̃ aliud ꝛ hanc fabam potius q̃ aliam ꝛ an per curam ꝛ prouidentiam creatoris pares vł impares.

Prouidentia creatoꝝ circa que.

Sapientia creatoꝝ circa minima etiam.

Dico igit̃ in hoc quia sapientia creatoris nõ minus attingit vllo mõ ꝝ minima q̃ maxia vł media vł ecõuerso nec min⁹ cognoscit vtilitates minimoꝝ licet minimas q̃ maximorum licet maximas et tam he q̃ ille ex ipõ sunt ꝛ per ipsum sapienter prouidẽter volenter ꝛ sicut cura fuit enim vt essẽt singula quẽadmodum predixi. Sicut est enim cura ordinare singula ad fines suos ꝛ vtilitates: nec dubitant venatores ꝛ piscatores ꝛ dicere deus dedit mihi hodie piscẽ istum vel feram istam ꝛ quando nihil capiunt. Similiter aperte dicunt hodie non dedit mihi deus aliquid capere. In qua diuersitate siue alternatione capiendi vno die vel non capiendi vna euidens est vtilitas credulitas ꝛ admiratio diuine prouidentie et bonitatis. Similiter exercitatio timoris et amoris creatoris. Similiter ꝛ gratitudinis ĩ ipsum vt cum dat eidem gratia referatur ꝛ cum non dat timeatur offensus ꝛ de eius munere qd̃ queritur expectet̃.

Curare duob⁹ modis dr̃.

Debes autem scire quia quãtum pertinet ad id de quo nunc agitur curare aut non curare per duos modos aut intentiones dicitur. Et vna ex his pertinẽs apd̃ nos ad virtutem nostram motiuam mobilem et est secundum hunc modum non curare non habere cordi cousq; aliquid vt nec gaudeat si fiat nec offendat̃ si non fiat aut econuerso ꝛ iuxta hunc modum nõ curare dicitur creator apd̃ vulgus omne id quo nec offenditur nec placatur. Hoc autem est dicere pro quo nec penaꝫ infert nec remuneratiõem largitur. ꝛ hoc modo nec numerum muscarum que ab araneis capiuntur aut ab hirundinibus gluttiuntur. Similiter neq; numerum fabarũ quas quis cõmedit neq; ordinem quo hanc prius illam posterius curat creator. ꝛ forsitan concordat ista intẽtio ethimologie nominis qua dixerunt quidam quia cura dicit̃ quasi cor vrẽs vnde ꝛ illa curare dicuntur proprie quorum euẽtus vel non euentus corda nostra vrunt hoc est mouẽt q̃cunq; passione vt ira vel placatione dolore vel gaudio ꝛ ad creatorem non pertinet ista intentio nisi per tropum quem scis. Cum ipse sit in vltimitate impassibilitatis ꝛ immutabilitatis. Hic autem tropus est quia iratus dicitur cum facit ad modũ irati videlicʒ cum infert vltionem ꝛ gaudens cum largitur remunerationem pro quocunq; facto. Similiter ꝛ placatus cum desilit ab vlciscendo ꝛ iste intẽtiones alijs sermonibus apertius designantur videlicet cum ita dicitur quia nomina vł verba hmõi cum nobis dicũtur affectiue dici intelliguntur q̃ est dicere quia affectiones nr̃as id ẽ passiones animarum nostrarum significant. Cum ṽo ad creatorem referũtur effectiue dicuntur hoc est effectiones eius quas nominant significant. Hoc autem est quoniam passiones huiusmodi ad creatoris puritatem supereminentissimã vllo modorum attingunt. rectissime igitur dixit quidã ex doctorum xp̃ianorum sapiẽtioribus quia iratum deum non facit dici turbationis affectus. Sed vindicte effectus per modum igitur istum sine intentionẽ non curat creator captionem huiusmodi fere vel piscis vel euasionem nisi cum vel ad necessitatem queritur capientis aut alterius ea indigent̃; vel cũ aut amor ipsius creatoris aut obedientia aut honor aut pietas ad querendum ꝛ venandum piscandum ꝛ capiendum homines inducunt. In huiusmodi enĩ intẽtionibus ꝛ operationibus nemo qui bonitatẽ creatoris nouerit eum adeẽ dubitat adiutorem cum hoc ipse qui nouit omnia viderit expedire ꝛ gloriaꝫ suam decere. Nec mirum cum etiam tempore suo frumenta ꝛ legumina omnipotentie sue virtute atq; largitate etiam in ipsis horreis tempore famis in centuplũ ꝛ eo amplius multiplicauit satisfactiões sint̃ ꝛ pijs desiderijs religiosorum fame periclitãti populo cõpatiendum ꝛ necessitatibus egenorum. Leges etiaꝫ in narrationibus ꝛ miraculis christianorum ad quorum lectionem te sepius hortatus sum ꝛ hortor adhuc aureos multiplicatos in loculos virorũ sanctorum. Tempore etiam meo pisces iam coctos ad mẽsam cuiusdam viri sancti mihi notissimi multiplicatos fuisse benignitate ꝛ largitate creatoris quia cuꝫ vix sex conuiuantib⁹ ministrari posset de illis in vno ferculo ministratum est per singulas scutellas in tribus ferculis toti multitudini conuiuantium epulenter ipse quoq; que superauerunt reliquie piscũ maiores longe fuerunt paratis piscib⁹ ꝛ appositis mẽsis. Non est igitur mirandum si de piscibus aut ferꝭ iam creatis largitur creator circa curã ꝛ prouidentiam venantibus ꝛ piscantibus aut eis p quibus venatio exercet̃ atq; piscatio cũ pisces iaꝫ coctos atq; paros ad comedẽdũ mirabiliter interdũ ĩ ipsis mensis multiplicet. Scd̃o mõ vel intẽtiõe dr̃ curare attẽ

Cura vnde

Irasci ꝛ curare p tropũ deus dr̃.

Affectiue.

Effectiue.

Nota

Miracula

Curare cogitare.

dere vel cogitare ⁊ hoc modo ptinet ad vi nostram
apprehensiuam nobilem ⁊ iuxta excellētiam nobili
tatis sue ad ipm creatorem nec ē aliquid i rebꝰ crea
tis v el eaꝝ euentibus quod p modum istum ⁊ inten
tionem nō curet creator. Nihil eni est ex omnibꝰ hu
iusmodi q non videat ⁊ attendat non solum ipsū sed
fines ⁊ vtilitates quas inde pueturas sua ordina-
tiōe pcognoscit ⁊ puidet. Per modum igitur istum
⁊ numerum muscaꝝ que capiunt ab araneis ⁊ mus-
cularum q̄ degluti ūt ab hirundinibus ⁊ omnem or-
dinem captiōis atq deuoratiōis earum. omnia eni
hec intuet intuitu firo ac lucidissimo cum vtilitatibꝰ
ac finibus suis. Deuoratio eni vnius muscule pars
est saturatiōis vnius hirundinis ⁊ ipa muscula pars ē
totalitatis cibi illiꝰ. Et si quis querat q̄ vtilitate vl
fructu hec intuet. Respōdeo qr tota vtilitate vl fru
ctu q̄ inde puenit. Dico etiā q rector nauis vnius cu
iusq si erꝰ virtutis ⁊ claritatis eēt ipsius intellectus
vt non solum gubernacula vela ⁊ remos sed etiā sin
gulos nauis asseres atq clauos atq funiculos con
spicere simul sufficeret omnia hec simul hec intuere
retur. Et tofortiꝰ igit rector vniuersitatis altissimꝰ
nihil extra intuitū suum patit. Dico etiā hoc ē debi-
tum p se omnium reꝝ passionum ⁊ euentuum vt oia
⁊ singula sint sub lucidissimo intuitu creatoris ⁊ qm
non ē possibile ipm aliquid videre ignorant vl iscīe
ter necesse ē vt attente omnia videat ⁊ sic intētio eiꝰ
in omnia et singula nō eni videt vt nos qui nullā ex
rebus totā sunt aut plene videmꝰ immo multe ex re
rum additionibus innotescūt nobis vna post aliū. Il
li autē oēs simul ⁊ tote atq equaliter. ¶ Amplius.
Nobis multa in re vna innotescūt subito ⁊ pter iten
tionem apd ipsum aūt ecōtrario est. Si vero quesie
ris que ē vtilitas ordinis in commestiōe fabarū aut
granoꝝ. Dico q eam videt creator siue nos ignore-
mus siue non quanq in anima comedentis aliquid
sit q inclinauit ⁊ mouit ipm cōmedentem vt hāc pri
us vl potiꝰ cōmederet quam illā. Appet in hoc bo-
nitas libertatis apd cōmedentem qui forsitam abs-
q vlla cogitatiōe vel consideratione vtilitatis ordi
nauit. De commestiōe sic vt hanc priꝰ vel potiꝰ com
mederet q illā volēs solummodo liber cōmedere et
vsq adeo liber ac neq suasꝰ neq illectꝰ faceret. Sed
mero ac liberrimo iperio volūtatis q mihi scio mi
totiens euenisse.

¶ Sicut autem i eis que casualit euenire videt
vez in occursiōibꝰ hominum impulsis et in alijs que
preter intentionē ⁊ cognitionē nostram euenīūt. Sic
respondendum ē de casu piscium in retia atq feraꝝ
in retiacula vez cur potiꝰ hic quam ille vel hec quā
illa incidit inea. Quemadmodum que sit causa qua
re huiusmodi homo obuiauit isti in foro cum ab eo
non quereret nec de eo etiam cogitasset. ¶ Manife-
stum eni ē quia eadē hora eadē via quicunq e diuer
so ambulantes necesse est sibi occurrere ⁊ potuerūt
eē eis diuerse cause ambulationis. alteri enim nego
ciationem alteri repetitionem debiti alij exactiōem
vectigabilium alij receptionem theoloneorum alij i
nestigatiōem latronum aut aliorum maleficiorum
causam huiusmodi ambulationis fuisse possibile ē.
Unitas ergo vie siue fori concurrentibus i eo huius
modi causis occursum fecit siue cōcursum huiusmo
di hominum. Sic cum ibat piscis forsam ad pastū
per viam aliquam contingebat tunc trahi rete e per
eadem vel forte fugiebat a clamore ⁊ strepitu quem
faciebant socij trahentium rete. Occurrerūt igitur
sibijnuicem piscis ⁊ rete occursus autem causa ē eui
denter captionis. alius autem piscis eadem hora vl
eadem via non ibat ad pastum vel forte nō peruenit
ad eum terror piscantium vt fugeret aut forte fugit
in profundiores latebras aut per aliam viam: ⁊ ideo
occurrit reti aut rete illi ⁊ propter hoc non est reten-
tus ab ipso. Causa vero prioritatis captiōis sue ma-
nifesta est interdum propinquioritas sua ad rete vl
maior natatꝰ velocitas vel prioritas peruētiōis ter
roris ad ipsum. Euasionis autem id est non captio-
nis plurime possunt esse cause quas per temetipm
videre tibi facile est quemadmodum maior hora vl
tarditas natatus hoc autem est quia prius fuerunt
collecta retia q posset in ea incidere vel fugit forsi-
tam p aliam viam aut forsitam fugit retro cum an-
te eēt extensum rete aut irrupit rete ⁊ fecit sibi aper
turam ei eo per quam effugit aut exiliuit desup rete
⁊ transiliuit ipsum aut immersit se ⁊ infixit se in are-
nam vel lutum sub ipso reti et ita transiuit sub ipso
vel cum ipse traheretur transiuit super ipsum ⁊ hec
omnia vniuersa ⁊ singula intuetur ⁊ attendit sapiē
tia creatoris ⁊ ordinat ad fines ⁊ vtilitates conuenē
tissimas ⁊ sibi soli perfecte notissimas. Ne dubites
autem quia sicut omnes pisces simul capi omnesq
feras destructio esset vniuersalis in piscibus et feris
ita quasdam ⁊ quosdam quandoq capi et comedi
destructio esset nature particularis in eisdem quan-
tum ad aquam vnam vel ad regionem. Ubi gratia
Cum pauci sint aliqui pisces in flumine vel stagno
aliquo paucos illos capi vel comedi est vastatio
atq destructio generis illius in eodem. Non est ig
tur mirum si creator ⁊ cōseruator naturarum per cu
ram ⁊ prouidētiā suam pcauet naturis pticularibꝰ.
Sicut ⁊ vniuersalibus ne ex toto vastent ⁊ pereant
donec cessare debeat vsus ⁊ vtilitas eoꝝ de quo in p
cedentibus audiuisti. Si vo pricipes terrarum ⁊ mi
nores domini earūdem interdicunt interdū venatio
nes ⁊ piscationes in aquis ⁊ terris iurisdictiōis sue
auaritie sue solūmō p hoc psulere itēdētes n nature
de pseruatione puidere. Et tomagis bonitas crea
toris naturarum cōseruationem quas tantis vtilita
tibus creauit psulere nō dedignabit ne pereant vsq
quaq. Et notum est tibi ex lege hebreorum qualiter
in archa illa famosissima conseruare pcepit per bi-
na ⁊ septena animalium genera circa aquas diluuij.
Uides etiam quantas astutias effugiendi piscatoꝝ
insidias quātasq vires piscibus dederit creator be-
nedictus. Simuliter ⁊ feris quot latibula quot refu-
gia contra venatores ⁊ esse ipsis feris iudicent alijs
cōtrarias. Quis eni docuit ceruas i via calcata pa
rere addeclinandas luporum insidias? Quis docuit
eas q lupi vias calcatas timeant ⁊ declinent. Quis
docuit onagros sustinere vehementem sitis ardorem
donec leones ab aquis potatis reuersi sint ne si hora
illa que leones ad aquam vadūt vel inde redeūt leo-
nibus occurrētes ab ipsis deuorarent. Quis eos fe
cit eos scire q leones eisdem insidient. Sic ⁊ lepori-
bus leuitatem pedum ⁊ cuniculis profunda ⁊ pene i
accessibilia alijs receptacula ad conseruationem sui
esse dedit creator. Si ⁊ hirundinibus tantam veloci
tatem volatus ⁊ multis alijs auiculis ⁊ multi credūt
hanc esse causam: quare nulli aui rapaci hirundo nū
q pda fiat. Mihi tn videt q acqsitio victus eius to
ta est p volatū qm per ipm solūmodo venat muscas

Simile.

Adverte.

Nota.

Sapientia creatoris.

Deꝰ natur pticularibꝰ pcauet.

Nature sagacitas in brutis.

lis volitantes ⁊ sicut nobis multa ex animalibus tā gressibilib⁹ volatilib⁹ q̄ natatilib⁹ nō sunt nobis in escam aut esū q̄n potius abhominamur ea ⁊ eis omnino vesci respuim⁹. Sic nō mirū reputo si hirundines ex causa simili ab auib⁹ rapacib⁹ nō commedūtur. Memini etiam me vidisse catū carnē auis que vulgo plumalia dicit̄ comedere nullaten⁹ noluisse cum caro illa a deo gustu suauis sit ⁊ sapora vt int̄ regalium cibo⸗ delitias computet̄. hoc aūt incident̄ dixi ne multum ne facile credas hominib⁹ pauce exercitatiōis in rebus naturalib⁹ ⁊ vt erigam ⁊ eleuē itellectum tuum ⁊ cogitatū tuū ad considerationem mirabilium creatoris in rebus naturalibus et radiositatis sapiētie: siue qua illuminat̄ oīa animalia ad regendum se ⁊ vitā suā licet luminib⁹ p̄ modicis q̄n q̄ magna sint ⁊ merito eē debeāt in admiratiōe nostra ⁊ in ꝯparatiōe obtenebratiōis anima⸗ hūana⸗ ⁊ obfuscatiōis quā patit̄ itellectus humanus ex corruptione originali ⁊ sup̄additis tenebris ex vitijs et peccatis. Hac quippe cōparatione splendorē ꝓpheticum reputaremus in animabus hūanis eam sagacitatem siue sēsum nature seu quodcūq̄ aliud lumē nominari libeat in canibus ꝟtutē inuestigandi ⁊ apprehendi latrones. Sic ⁊ ꝓuidentia formicarum de qua dixi tibi si absq̄ doctore absq̄ libri inspectiōe inuenires in hominibus. Sicut ⁊ alia inumera huiusmodi lumina que non dubitaremus splēdores vocare ꝓphicos in hominib⁹ si absq̄ doctrina ⁊ eruditione inuenirent̄ in eis quemadmodum inueniunt̄ i animalibus inuenit̄ etiam in corporibus inanimatis virtus regitiua qua declinant noxia ⁊ querunt sibi salutaria p̄ motus naturales. Videt̄ autē in oībus speciebus lapidis magnetis ꝟt⁹ eē multum appropinquās sensui: pene enim videt̄ sentire ferrum ⁊ vidi oculis meis q̄ per interpositam spissitudinem peluis enee trahebat ferrum magnes: tres namq̄ sunt species lapidis magnetis si credit̄ mercurio. Prima ē que ferrum attrahit hec ē notissima. Altera ꝟo species repellit illud a se. Tertia vero species ex altera parte ipm̄ attrahit ex altera vero repellit. Est et aliud de mirabilib⁹ magnetis q̄ in p̄sentia veri adamantis cessat ab hm̄ōi operationibus attractionis ac si sentiat illū nobiliorē ac fortiorē se quasi reuerētialit̄ deferēs ei. Et simile aliq̄d dicit̄ de palma masculina ⁊ palma femina: q̄m cum ramus alterius ramum alterius tetigerit se complicāt in mutuū amplexum quo virtus ei⁹ vitalis. Videtur aliquid habere aspersionis de luminositate virtutis sensibilis ⁊ forsitam hec ē causa propter quā Aristoteles eam dixit nobilissimam plantarum. De virgulto quoq̄ coruulus nominatur simile aliquid dicunt loquētes videlicet q̄ cum diuisa fuerit per medium sm̄ longitudinem in ipsa recentia diuisionis partes sibiīuicem per se appropinquantes reiunguntur quod deceptores verborum quorundam virtuti ipsi decepti attribuunt cum hoc sit ex virtute ⁊ sēsu nature

Obtenebratio aiarum ex corruptione originali.

Magnes lapis et ei⁹ species.

Palma

¶ De flore vero ⁊ dominatiōe maiorum ac p̄uersorum hominum quantas vtilitates prestet bonis qui per ipsos in hac vita premuntur ⁊ multipliciter affliguntur ⁊ ipsis etiam malis atq̄ peruersis quantam ingerat admirationem diuine bonitatis ⁊ largitatis quantamq̄ prouocationem etiam amorem ⁊ obedientiam creatoris manifestum est cū dona que ipsi tam magnifica reputant videlicet diuitiarum ⁊ delitiarum ⁊ huiusmodi non solum immeriti ⁊ indigni sed cōtra meritā sua pessimi obtineāt. Habet etiā ⁊ illud salutaris eruditiōis erga bonos verosq̄ creatoris cultores vt ex hoc qđ tam vilibus hominibus p̄stantur vtilissima ea eē cognoscant et vix int̄ creatoris munera reputanda adistātq̄ ex eodem minima reputare creatorem ea que etiam inimicis prestat ⁊ doceantur patienter carere bonis tā vilibus: licet interdum huiusmodi bona suis etiam cultoribus largiatur in consolationem vel ipsorum vel aliorum bonorū ne desertos a creatore aut derelictos se putent. In communicatiōem etiam ⁊ adiutorium atq̄ defensionem indigentium ⁊ bonorū circa iniquos oppressores amicis suis bonisq̄ seruitoribus prestat huiusmodi bona bōitas creatoris opulentia namq̄ diuitiarum cum obtinetur a bōis alit indigētes atq̄ sustentat ⁊ p̄cipue bonos. Potentia vero ab iniustis oppressoribus defēdit eosdē.

Cur mali floreāt i ꝓsperitate.

¶ Quoniam autem ex his que precesserūt credo satisfactum esse tibi de cura ⁊ prouidentia creatoris q: ipsa est attingens vniuersa singula ⁊ prot̄ hoc tātam rationum exemplorum multitudinem aggregaui tibi scilicet vt firmaretur in te credulitas hec tā salutaris destrueretur error perniciosissimus quo q̄dam de insipientibus opinati sunt creatorem nō curare ista inferiora neq̄ etiam homines aut res humanas ⁊ agi omnia hec casu atq̄ temeritate. Quid enim iocundioris consolationis potest esse hominibus in suis oppressionibus et afflictiōibusq̄ firma credulitas de cura ⁊ ꝓuidētia creatoris circa ipsos ⁊ res eo⸗ q̄ credūt sapiētiā et bōitatē creatoꝛ̄ i oīb⁹ curā eo⸗ gerere. Quis enī nō videat oīa q̄ circa eos fiunt eo sciente ꝓpter eius sapientiam ⁊ vtiliter quātum in eo est propter eiusdem bonitatem: eodem etiam nolente aut permittente: ⁊ etiam ad finem debitum ordinante propter eius virtutem omnipotentissimam. Cuncta igitur circa se agi ⁊ bene ⁊ vtiliter nisi per ipsos steterit consequenter cognoscunt homines apud quos est de cura ⁊ prouidentia creatoris circa ipsos fixa sententia nec mediocriter inuitat ⁊ prouocat ad amorem ⁊ obedientiam creatoris ista credulitas. Quis enī credat magnificentissimum creatorē se ⁊ sua omnia curare ac si solum curaret amorē sui atq̄ obedientiam cōtineat. Timores etiam ⁊ pudores sanctissimos in eisdem excitat ista sententia ⁊ tā attente curare ⁊ seipsos actusq̄ suos atq̄ passiones tam interiores q̄ exteriores tamq̄ vigilanter intueri: ⁊ etiam iugiter sentiūt. Alias etiam virtutes plures in nobis vel prouocāt vel nutrit: vel roborat: vel auget ista credulitas. Sicut p̄dixi tibi de patientia ⁊ de alijs pluribus leui consideratione inuenies. error vero cōtrarius adeo noxius est adeoq̄ p̄niciosissim⁹ hominibus vt omnem curam honestat; omnē honorem virtutum oēm spem future felicitatis radicitus extirpet ab hominibus. Qđ enī restat hoībus erroꝛ̄ istius tenebris excecatis ac dementatis ⁊ mercedē sanctis ac dei cultoribus non esse constitutam nec penas malis atq̄ peruersis ⁊ nec hic nec in futuro deum iudicare vel iudicaturum esse credētibus nisi vt in omnia flagitia ⁊ scelera se se p̄cipitent ⁊ omni turpitudini vitiorum ⁊ peccatorum absq̄ vllo repagulo se prostituant: postq̄ enim nec creator adeo bonus aut iustus est vt curet quid agant boni vel mali vel quid patiant̄ nec alius pro eo vel ex parte ipsius. Scđm errorē istū nihil est in reb⁹ hūanis nisi ꝯturbatio aut peruersitas omnimodaq̄ inordinatio atq̄ confusio

Nota

Credulitas diue ꝓuidētie.

Negare diuinā ꝓuidē tiā q̄t mala afferat

cum solus creator eas ordinare possit et nec curet secundum ipsos nec velit etiam vt ordinentur atque diligantur. Sed potius casui atque temeritati eas precipitandas atque subuertendas reliquerit. Vides igitur euidenter in parte ista quam salutare sit magisterium quamque vtilis sapientia qua tam perniciosus error destruitur et tam necessaria tanque fructuosa credulitas stabilitur

¶ Questiones alias ad diuinam prouidentiã curamque mortalium pertinentes: hoc loco subtiliter autor dissoluit.

Stulta qõ.

Consequens igitur est post hec questiones que sũt circa hec prosequi ac determinare. Quarum prima ẽ stultorum et insipientium querentium qualiter possibile ẽ creatori tantam rerum multitudinem diuersitatem regere et curare. Cui questioni respondet apuleius platonis discipulus hoc modo quemadmodum inquit rex vnus aut dux regit exercitum innumerabilium bellatorum et ad vnum clangorem buccine alij ad arma alij ad equos alij ad machinas currunt et circa vnumquodque istorum tam multa tanque varia opera fiunt. Sic totam multitudinem creaturarum vnus motus creatoris ac si singule nature illum audiant aut sentiant exequitur vices suas sciens legem a creatore sibi inditam: quemadmodum in exercitu quantumcunque magno scit vnusquisque eorum qui ibi sunt quid ad eum pertineat ex officio suo et illud exequitur dato signo vel clãgore buccine vt dixi vel alio. Sciũt quippe armigeri quod ad eos pertinet arma parare militibus. Sciũt ipsi milites quia eos oportet armari et parare se ad preliũ. Sciunt custodes equorum quod ad eos pertinet sellare cingula parare equos frenare et de frenatura per alios prouidere. Et per hunc modum considera tãtam multitudinem tantamque varietatem officiorũ vna voluntate regia quam buccine clãgor vel aliud signum innuit ad tam multa et varia tam cito tanque facile concitari et aggredi quod vnusquisque cognoscit ad suum officiũ pertinere. Quid igitur mirum si rex et dominus seculorum creator benedictus vniuersitatem creaturarũ et singulas etiam illarum omnium potentissima imperiosissimaque volũtate sua cõmouet et cõcitat aggredique facit operationes ad vnãquãque pertinentes legesque quas ei imposuit vel potius edidit et officia que eisdem iniũxit quasi studiosissime atque officiosissime adimplere. Quod si dixerit quisque bellatores vt pote rationales intelligunt per clãgores tubarum aut per alia signa. Nature vero et maxime insensibiles qualiter cognoscunt creatoris voluntatem? quamquam ex precedentibus huic questioni responsum sit per exempla animalium et artificiorum. addam tamẽ tibi declarationem euidẽtiorem ad hoc et dico quod vnicuique nature naturaliter indita ẽ diuine cognitio volũtatis et cum ea nascitur vnaqueque et huiusmodi cognitiones vocaui tibi modica lumina de irradiatione et aspersione luminositatis sapientie creatoris. Et huiusmodi exemplũ conuenientissimũ ac euidentissimũ est in substantijs spiritualibus et abstractis que create sunt cũ perfectione scientie naturalis honestatis similiter naturalis et hoc est cum inscriptionibus naturalis honestatis in vite sua intellectiua et cũ impressionibus siue sigillationibus pulchritudinũ virtutũ naturaliũ in sua virtute motiua siue affectiua et hoc ẽ volũtas in ipsis. Quare manifestum quod cum lege sua creata ẽ vnaquaque ipsarum et quasi

Spulcius. (Apuleius.)

Sic deopti-mũ.

Obiectio cũ risione et declaratiõe

Virtutes nãles angelis.

cum libro vbi legit quid ei naturaliter aut faciendũ sic aut declinandũ. Similiter quasi cum lucerna vel lumine ostendẽte sibi vias per quas ambulare debeat et de via quã necesse habeat declinare quod in primis hominibus qui in simili perfectione pro modo suo facti et formati fuisse nõ dubitãtur ab illis qui propheticis sermonibus et diuinis oraculis nõ credere nephas credunt. ¶ Manifestum igitur quia secundum hunc modũ nascitur aranea cum lege libro et lucerna huiusmodi qui et lex ẽ ei quã transgredi non potest et liber ẽ in quo legit quodãmodo qualiter ei et bene viuendũ sit et qua arte vel artificio motus sit ei auerendus et lucerna ẽ ostendens eidem vias per quas debeat ambulare naturaliter. Manifestum autem est tibi quia omnis lex sermo ẽ et designatio voluntatis eam iubẽtis siue imponẽtis quia via igitur omnis natura tã substantiarum nobilium abstractarũ quam hominũ tã ceterarũ animaliũ et etiam vegetabilium nascitur ex necessitate cum iudicio et designatione voluntatis et beneplacitum creatoris quã cũ lege sua habet vnaqueque ex necessitate in se et apud se nõ solũ vt cognoscat voluntatem creatoris naturaliter. Sed etiam ipsi cognitionem naturalem eiusdem et hoc apparet ex prescripta diffinitione legis.

Adã et Eua

Lex vniuscuiusque nãe idea

¶ Secundã responsionẽ ad hanc questionẽ dedit quidã ex sapientioribus sanctisque doctoribus christianorum dicẽs quia cũ preceperit rex aliquis edificari sibi ciuitatẽ de vna eius volũtate vnoque imperio ipsius de edificanda ciuitate procedunt tam et multa varia opera operariorum necnon equorum multorum asinorum omniumque animalium oneriferorum. Videbis ibi alios in lapidicinis eradicantes alios cedentes alios sculpẽtes alios poliẽtes. videbis alios comportantes eosdem lapides alios porrigẽtes illis cementarijs alios collocantes eos in structura murorum. Videbis ibidẽ quadrigas et cõtratigarios alias onerari alias onoratas ad locum edificij conuenire. Videbis fabros ferrarios multiplicia instrumenta necessaria illi edificio fabricantes. Videbis et fabros lignarios quos vulgo carpẽtarios vocant suarum artium opera facientes. Sunt et alia officia et opera innumera que per temetipsum excogitare tibi facile est. Ex vna igitur voluntate regia vel iussu vides tam multos motus hominum et animalium quadrigatum et aliarum euectionũ fieri tam multa genera artificum et operariorum tam multis et varijs generibus artificiorum occupati. Scientibus operarijs omnibus et ministris quid artis vel operis ad vnumquemque pertineat ad vnum iussum regium quod leuissimo signo agnoscũt. Singulos opera sua aggredi et explere et iam dixi tibi ex sermone Aristo. quod virtutes feminum similes sunt artificijs. Quare et ipsa semina artificibus. Apparet igitur tibi ex hac consideratione qualiter sine labore et solicitudine nutu voluntatis sue tã tam multitudinem varietatemque creaturarum suarum mouet et regit creator altissimus quãto et rex nullomodo magnificentia et gloria nulla ex parte ei comparandus tãtam multitudinem animalium et hominum et artificũ et operariorum instrumentorumque innumerabilium mouet et regit et in finem intentionis sue dirigit et cõiungit sedens in solio suo quietissimus. Quod si de toto ipso regno considerationem facere volueris inuenies expressionem similitudinem exemplũ que conuenientius quoniã regis ad regem et regni ad regnũ et gubernationis ad gubernationẽ prouiden-

Simile.

Virtutes seminum.

de naui ꝛ rectore ipsius de ministris gubernationis
et instrumentis. de curru ꝛ auriga.

¶ An omnia eueniant de necessitate.

Qō ardua. Post hec autem prosequar antiquā illam
questionem que multos antiquitus ex-
agitauit ꝛ multos etiam tempore meo
inuoluit videlicet vtrum ꝓuidētia ꝛ cu-
ra creatoris rebus ꝛ euentibus necessi-
tate inferat ꝛ fere eadem questio est de scientia ꝛ pre-
scientia ipsius. Ponam igitur in primis ea que in er-
rorem istum multos induxerunt. Horum autem pri-
mū est quoniam inquiūt impossibile ē diuinam pro-
uidentiam falli necesse ē euenire quicquid ꝓuidit. Quic
quid autem necesse ē euēire necessarium ē quicquid
igitur prouidit creator necessariū ē prouidit aūt om-
Argumēta ne quod est futurum seu euenturum omne igitur fu-
sophistica tuꝝ seu euenturum necessarium est omne igitur futu
turum est immutabile ꝛ inauersibile. ¶ Amplius.
Inquiunt autem possibile ē euenire aliquid eorū q̄
ꝓuidit deus aut nō sit ē possibile eo igitur posito nō
accidet impossibile. Ponatur igitur. Erit ergo veꝝ
ꝙ aliquid eorum que ꝓuidit deus euentura non eue
niet errauit igitur prouidendo ꝛ verum ē prouiden-
tiam eius falli. in hoc autem certum est omnibus eē
impossibile videlicet deum errare vel prouidentiaꝫ
eius falli in aliquo id igitur ex quo accidit ē impos-
sibile. Impossibile igitur ē aliquid eorum que pro-
uidat deus euentura non euenire. Nihil autem ē fu-
turū quod non ꝓuiderit. Nihili igitur ē futuꝝ ꝙ non
sit necesse euenire. Quia igitur omne ꝙ ē euenturū
prouidit deus euenturū omne quod est euentuꝝ ne-
cesse ē euenire quare oīa de necessitate eueniūt. His
igitur in huiusmodi que sophistica tendicula ꝛ intel
ligentibus exercitatisq; in rebus huiusmodi ridende
ac plures argutie sint nolo te detinere diutius. Re-
miniscere igitur quia hoc necesse ē eē euenturū quicquid
eueniet vel necesse ē euenire quicquid prouidit deus
Euentus euenturum duas habet intentiones siue duos intel-
duobus mō lect⁹ quoniam necessitas potest referri vel ad singu-
dis. la vel ad totum ꝛ aliis verbis fere idem dicitur com
posite vel diuisim. Primus ē ac si diceretur necesse
est hoc euenire ꝙ ꝓuidit deus ꝛ illud ꝛ ita de singul'.
Multa autem de singularibus huiusmodi proculdu
bio contingentia sunt ꝛ nō euenire possibilia. Si ve
ro necessitas referatur ad totum ꝙ est hoc quod hac
locutione significatur. Quicquid e prouidit de⁹ eue
niet de qua nemo dubitat quin vera sit ꝛ necessaria.
Sicut ꝛ contradictoria eius impossibilis que ē hoc
aliquid prouidit ꝙ hoc eueniet. ꝛ hoc sophiste italici
vel latini dicunt esse duplicitatem locutionis qua po
test intelligi vt dicunt de re vel dicto ꝛ intentio eorū
est ꝙ dictum quō per illam locutionem dicitur quicquid
prouidit deus eueniet necesse ē siue necessarium. Si-
cut ꝛ ipsa locutio necessaria ꝛ ei⁹ cōtradictoria ma-
nifeste impossibilis. Intellectum vero de re vocant
id ꝙ ergo dixi de singulis ꝛ hoc puerili ꝛ vaga inten
tione. In explicatione nanq; huiusmodi duplicitatis
defuerunt eis ꝛ desunt adhuc non tantum sermones
sed etiam intellectus clarus ac depuratus hoc autē
apparebit tibi per hoc ꝙ dicam manifeste. Primuꝫ
quia locutione omni dicitur res hoc autē est quoniā
omni locutione dicitur id ꝙ ipsa significat. Id vero
quod vnaqueq; locutio significat res eius est etiam
si sermo sit vel signum aliud quodcūq; res dicetur ad
Nota. sermonem locutionem significantem illum dictū igr
per locutionem res est: quare intellectus de dicto est
intellectus de re. ¶ Amplius. Considera ipsum pre-
dicatum ꝛ videbis ꝙ aliud non ē nisi necessitas eue-
niendi hoc autem de ipso dicto nullomodo vere dici
tur quoniam dictum nec euenit nec eueniet. Non enī
est de futuris cum ab initio seculoꝝ ꝛ modo etiam ve Nota.
rū sit ꝛ necessarium. Quia igitur predicatū istud nō
dicitur nisi de rebus ꝛ naturis non potest intelligi il-
la locutio nisi de rebus ē ergo veritas vera distinctio
quia ista necessitas potest de rebus predicari vł reb⁹
attribui in vniuersali siue vniuersaliter ꝛ hoc fit secū
dum veritatem quando intelligitur de dicto secūduꝫ
eos vel potest intelligi in singulari seu diuisim ꝛ hūc
intellectum vocant ipsi de re. hoc igitur ē quod facit
duplicitatem in re videlicet vniuersalitas ꝛ singula
ritas. Nullo modo enim verū de singulis singulariter
et diuisim quicquid prouidit deus euenturū euenire
necesse ē. Est tamen verum in vniuersali ꝛ coniunctī
etiam si vnūquodq; futurum esset contigens ꝛ possi
bile non euenire: tamen verum esset hoc ꝛ necessariū
et hoc ē quoniam necessitas ē cui cōpetit necessitas
singularitati vero non quēadmodū cuius dixeris de
duobus oppositis contingētibus alterum istoꝝ duo
rū esse verū necesse ē. In vtroq; enim contigentia est Aduerte
et in neutro necessitas ꝛ quemadmodū si dicas semꝑ
erit verum alterum sempiternitas veritatis non di-
uisim aut singulariter attribuitur alteri sed in comu-
ni siue in vniuersali. Eodem modo itellige ꝛ ibi quic
quid ꝓuidit deus euenturum euēire necesse ē. Quē-
admodū ꝛ si quis dixerit omnē hominē viuere neces
se ē cum de quocunq; verum sit singulatim atq; diui
sim ꝙ ipsum viuere non est necesse cum ipsum mori
possibile sit: nec ista locutio omnis homo viuit semꝑ
vera est pro eisdem hoībus nec pro eisdē etiā enūcia
tur. Ideo sempiternas veritatis stat in vniuersitate
ꝓpius ꝛ in vniuersalitate hominū q̄ nō mutaꝛ muta-
tiōe īdiuiduoꝝ. Sicut neq; species ī ratione speciei. Nota.
¶ Amp̄. Dictum huiusmodi quicquid prouidit deus
euenire aliud est. cum dictio refertur ad singula diui
sim atq; determinate aliud est cum statur in vniuersa
li siue cōmuni. Cum enī ad singula dictio referꝛ sin-
gulate ac determinate ꝓinde est ac si singula singula
ria diceretꝛ: hoc autem est ac si diceretꝛ hoc quod ꝓui
dit deus necesse est euenire ꝛ id ꝛ illud atq; ita de sin-
gulis. Cum aūt statur in vniuersali vt dixi non dicū-
tur illa singula singulatim ac determinate: ꝛ ideo ma
net eadem significatio locutionis siue eadem mane-
ant ꝓuisa siue alia ꝓuideantur. Quemadmodum ꝛ
ꝛ ista locutio omnis homo vidit non mutat significa
tum vel dictum mutatiōe indiuiduorum speciei nisi
quis ꝑdicto modo intendat de singulis singulatim:
tunc enī ꝓinde est ac si diceret singula dicta singula-
ria hoc est in viuere vel in non viuere ꝛ illud viuere:
ꝛ ita de singulis: hec est igiꝛ duplicitas ꝑdictarū lo-
cutionum ꝛ hec mutatio deceptoria siue sophistica ī
eis. Cum enī concessum sit per modum vniuersitatis
ꝛ coniunctionis quicquid ꝓuidit deus euentuꝝ eue-
nire necesse est. Tu scis ꝑ quem modum conceditur.
Cum autem assumit quicquid necesse est euenire est
necessarium: iam transfert se ad singula singulatim
Ista enī locutione: omne quod est euenturum est ne-
cessarium vel immutabile vel inauersibile singulis
singulatim attribuitur necessitas ꝛ immutabilitas ꝛ
ꝓinde est ac si diceretur ꝛ hoc euenturum ꝛ illud to-
ta de singulis aliis est necessarium vel immutabile:

nec solueret sophisma illud nisi ad hominem. Si quis
diceret quia sic in huiusmodi argumentatione muta
tio tam subiecti q̄ p̄dicati. Quoniam in hac locutio
ne quicquid ꝓuidit deus euenturum euenire necesse
est infinitiuꝰ subiectum ē ⁊ necessitas predicatum de
re infinitiui. In conclusione vero que ē hec quicquid
ꝓuidit deus euenturū ē necessarium totum hoc q̄d-
quid deus euenturū ē subiectum ⁊ necessitas predi-
catum. Mutatio igitur predicati facta ē: quia neces
sitas que predicabatur de re īfinitiui que est euenire
Nota. in conclusiōe predicaꝶ de re huiusmodi circūlocutio
nis quicquid ꝓuidit deꝰ euēturum. Res autem hec
est vniuersitas eorum que vidit deus euentura. Mu
tatio etiam subiecti facta ē quia prius subiectū erat
infinitiuꝰ in conclusione vero predicta circūlocutio.
hec autem ē quia non explicabit se homo qui hoc di
cit cum interrogatus fuerit an omni rei infinitiui ꝓ
ut ibi subijcitur conueniat predicata necessitas: q̄ est
an omni euentui future adeo ꝓuiso ꝯueniat an nō cō
ueniat: ⁊ quia manifestum ē q̄ non conuenit: cum nō
omne huiusmodi euenire necesse vel necessarium sit
cogetur non obstante ista mutatione confiteri primā
propositionem esse falsam omnimodo videlicet hanc
Quicquid ꝓuidit deus euenire: euenire necesse est.
¶ Manifestum etiam ē quia aliquo modo vera ē nō
igitur liberat se ab huiusmodi laqueo vꝉ nodo sophi
stico. De his vero locutionibus si deus ꝓuidit hoc
Nota necessario euēiet: vel necesse ē illud euenire: licet pue
ri tempore meo noscerēt duplicitates earum multos
tū video postmodū miserabiliter inuolutos. Quis ei
non videat quia necessitas potest fieri super conditio-
ne: ⁊ tunc dicitur ⁊ asseritur illa conditionali locutio
ne necessitas conditionis siue consecutionis: ⁊ perin-
de ē ac si diceretur ista conditio vel consecutio: qua
dicitur si deus ꝓuidit hoc ipsum eueniet ē necessaria
q̄ ꝓculdubio verum. Alius vero intellectus ipsius
est quo necessitas fertur ad consequens precise ⁊ ab
solute ⁊ ē perinde ac si dicetur si hoc ē verum deum ꝓ
uidisse hoc istud ē necessarium: scilicet ipsum eueni
re quod ē quia si antecedens ē verum consequens ē
necessarium quasi diceretur ad veritatem anteceden
tis sequitur necessitas consequentis hoc autem indu
bitanter ē falsum. Scito autem q̄ hanc eandem disti
ctionem alijs verbis alij faciūt dicentes quia illa ora
tione conditionali. Si deus prouidit hoc necesse est
illud euenire potest vocari necessitas consequentis
et hoc ē quod dixi q: potest referri necessitas ad con
sequens vel potest vocari necessitas cūsequēdi ⁊ hoc
est q̄ dixi necessitatem referri ad consecutionem. verū
quoniam ista puerilia sunt ⁊ nec tollerabilis ē igno-
rantia eorum in pueris transibo ad ipsam radicē que
stionis istius.

¶ Dico igitur quia ignorantia scientie siue co-
gnitionis creatoris atq; huiusmodi quo ipse ꝓuidet
vel cognoscit dedit occasionem isti questioni ⁊ hec ē
etiam causa ꝓpter q̄ opinati sunt quia si aliquid ꝓ-
uidit vel sciuit non potest illud non prouidisse vel nō
sciuisse vel cognouisse. Induxit etiam eis quedam
alia radix veritatis que est hec videlicet quia diui-
nam prouidentiam falli vel errare vel non esse verā
impossibile ē: q̄ vt tu q; indubitanter verissimū ē alia
fuit ignorātia dispositionis siue ꝯditionis quorūdā ve-
rorū atq; falsorū q̄ nata sunt hr̄e alterutrū duorū veꝝ vꝉ
veritatem solam vel falsitatem solam: non tamen ita
fixe vt necessario sint in alterutra ⁊ huiusmodi condi

tionis siue dispositionis sunt ꝓpositiones singulares
contingenti in eis que sunt de futuro vel dependentia
ab his contigentibus que futura sūt ⁊ horū exempla
sunt te fuisse comesturum cras semel tantum ⁊ eiꝰ op
positum. ¶ Manifestū ē tibi quia hoc vel ē verū vꝉ
est falsū. Si autem ē verum nō tamen ex necessitate
in sua veritate fixum immo potest esse falsum ⁊ ecōuer
uerso. Accidit etiam in huiusmodi quia si ē verū se- Nota.
per fuit veꝝ ⁊ de falsitate similiter se habet ⁊ hinc ē
q̄ nullum huiusmodi mutari potest a veritate in fal-
sitatem aut ecōuerso. Mutari enim potest post vnā
dispositionē habere aliam aut ante vnā dispositionē
habuisse aliam. Hoc autem non ē possibile in huius-
modi: quoniam si aliquid de his ē verum: nunq̄ fuit
in dispositione contraria ⁊ de falsitate similiter se ha
bet ⁊ ꝓpter hoc non sequitur hoc ē verum ⁊ potest es
se falsum ergo potest mutari a veritate in falsitatē.
Similiter neq; argumentatio econtrario valet. Cau
sa vero in hoc ē quoniam verbum mutandi duas dis
positiones dicit scilicet alteram ante ⁊ alteram post
hm̄ōi ante vera nō sūt receptabilia veritatꝭ ⁊ falsita
tis sicut scis neq; etiā diuersis tp̄ibus veꝝ vt alterā
p̄us hēant alterā p̄o post. Iuxta hūc modū se h̄z diuina
ꝓuidentia quasi prouidet aliquid prouidit aliud ab
eterno: si scit aliquid sciuit illud ab eterno ⁊ si non pro
uidet vel scit modo nec ꝓuidit nec sciuit ab eterno. Ve-
rum tamen illud est quia scit aliquid de huiusmodi
et tamen non potest scire illud ⁊ quod minus videtur Nota.
insipiētibus. Si sciuit aliquid ab eterno vꝉ prouidit
et tamen possibile ē ipsum nūq̄ vel prouidisse illud
vel sciuisse. Declaratio autem huiusmodi manifesta
est quia si verum ē te credas comesturum fuisse simꝉ
tantum ⁊ verum fuit etiam ab eterno. Omne autem
verum quantum est verum ⁊ q̄diu verum ē ⁊ scitur
a creatore ⁊ scitum ē quare si hoc verum ē sciuit illū
deus ab eterno non autem si ē verum ꝓpter hoc ē et
necessarium quare licet sit verum possibile tamen est
ipsum non eē verum ⁊ si nō esset verum nec modo sci
reꝶ a creatore neq; vnq̄ scitum fuisset ab eo. Comi-
tanꝶ enim se semꝑ veritas ī vnoquoq; dicibilium ⁊ sci
entia creatoris. ita vt si est verum sit scitum a creato
re ⁊ si non est verum non est scitum ab eodem: ⁊ si fu-
it verum quandocunq; fuit verum est scitum ⁊ econ-
uerso. Quia igiꝶ accidit in exemplo posito: vt tamē
sit verum scꝫ te esse cras comesturum semel possibi-
leē illud non esse verum: ⁊ etiā cum semper fuerit ve
rum possibile tamen est ipsum nunq̄ fuisse verum.
Consequenter verum est ꝓpter dictam ante comitā-
tiā: vt cum sciatur a creatore modo non fiat postea ⁊
cum scitum ab eterno fuerit a creatore possibile ta- Nota.
men sit ip̄m non fuisse scitum ab eodem: quemadmo
dum ⁊ possibile est ipsum fuisse nunq̄ verum. tu enī
non dubitas q: non est possibile cadere scientiam vel
ꝓuidentiam aut p̄uidentiam nisi sup verum. Ex his
igitur apparet tibi similitudo quam predixi. Non enī
si prouidit deus aliquid ⁊ possibile est non euenire il-
lud ergo possibile est ip̄m falli vel errare: ⁊ hoc ē ꝓ-
pter comitantiam antedictam scꝫ sciētie diuine ⁊ ve
ritatis in prouiso vel preuiso.

¶ Qualiter autem ⁊ qua de causa verū sit vt
deus ꝓuiderit vel sciuerit aliquid: quod tamen pos-
sibile est ipsum nec sciuisse nec ꝓuidisse. Dico q: hoc
est per perfectionem ⁊ luminositatem ip̄ius creato-
ris cui a parte rerum nihil accidit vel aduenit ꝑ q̄d
sciat. Similiter nec aliquid ab eo recedit vel collitur

vllo modorum per quod efficiatur non sciens hoc est per cuius
recessum: et ideo cum sit sciens aliquid absque vllo modorum
mutationis id est preterquam aliquod ab eo recedat vel in
eo esse desinat potest effici non sciens illud. Aliud au
tem mirabile in scientia creatoris est. quia ea scientia
et eodem intuitu per modum omnem quo scit vel vi
det alterum oppositorum cum est verum erit sciens reli
quum si erit verum. Longe autem aliter se habet apud
Scia nostra est adueñtitia. nos. Omnis enim scientia nostra omnis etiam cogi
tatio nostra aliquid est nouum et aduentitium et super
additum super essentias animarum nostrarum. et pro
pter hoc non absque mutatione eorum efficimur scien
tes eorum que prius non sciebamus aut non scientes
eorum que prius sciebamus. Neque vna et eadem scien
tia qua scimus alterum oppositorum possumus scire re
liquum. Causa autem in hoc est quoniam scientie huius
modi in nobis cum a rebus ipsis scire sunt sequuntur
diuersitatem rerum tanquam causarum suarum. et propter
hoc affirmationis aut negationis aut quorumcunque ali
orum duorum non est vna numero scientia actualis apud
nos. Scientiarum habitus vna forsitan est contrario
rum et vna disciplina quod propter hoc dico quia sermonem
istum Aristoles absque masticatione perscrutationis
degluttiuit. Cum enim quorumlibet duorum contrario
rum vtrumque proprias habeat passiones et dispositio
nes separatas et forsitan contrarias habeat passiones
dispositiones. a dispositionibus et passionibus alterius
non videtur vt tam bonum eadem esset scientia per se
sed forsitan per accidens et ex consequenti intelligen
dus est sermo ille. Aristotelis: quoniam qui nouit per
Aristoteles se ac proprie hoc est ex propriis passionibus dispositio
nibus aut etiam rationibus nouit per accidens et con
sequenter reliquit. Et si scientia nostra fuerit ex lu
minibus naturalibus qualis naturaliter est in angelis
aut ex irradiatione nobiliori quales sunt splendores
prophetici. Sicut res cognite non sunt cause ipsorum. Sic non
sequitur aut imitantur eas in vnitate sua vel multitu
dine neque in identitate sua aut diuersitate: quocunque
tamen modo fiant in nobis scientie actuales vel etiam
habitudinales non fiunt tamen sine inmutatione noua
animarum nostrarum: nisi quis istare velit in scientiis na
turalibus et habitudinalibus que secundum platonem
concreantur ipsis animabus nostris. ¶ Manifestum
igitur est ex his omnibus qualiter et quam ob causam ve
rum est quod creator aliquid sciuit ab eterno et tamen pos
sibile est ipsum nunquam sciuisse illud: et qualiter et quod ob
obcausam scit aliquid modo et tamen possibile est ipsum
nunquam postea scire illud et vtrumque istorum absque vllo mo
dorum mutationis et propter quid non sequitur si proui
dit aliquid euenturum quod tamen possibile est non eue
Falli et errare. nire: quod ideo possibile sit ipsum falli vel errare: quia
verbum fallendi et verbum erroris notat duplicem sta
tum et discrepantiam siue separationem inter euentus
rerum aut res ipsas et prouidentiam vel scientiam crea
toris. cum inter eas et illam comitantiam inseparabi
lis semper sit sicut audiuisti. declaratum igitur est tibi
per hec propter quid et qualiter non est necessaria hoc
modo prouidentia creatoris vt si aliquid sit prouisum ab
ipso propter hoc necessarium sit illud esse prouisum ab
ipso imo possibile est sicut ostendi tibi illud nunquam fuis
se vel scitum vel prouisum ab ipso tamen verum est indu
bitanter quod ipsa est infallibilis et inmutabilis infallibi
lis quidem propter necessariam comitantiam ipsius
Scia et prouidentia. est rerum per quam non est possibile vt discrepet vel dis
cordet a rebus: hoc autem est dicere quia non est possi
bile vt aliter prouiderit quam eueniat vel econuerso: neque
est possibile vt prouiderit aliquid euenturum et non eue
niat quamquam per se de multorum prouisorum quolibet pos
sibile sit ipsum non euenire et de eorum similiter quoli
bet verissimum est possibile esse ipsum non fuisse proui
sum. Comitantia autem prouisionis et euentionis in Nota.
nullo genere rerum separabilis in quoniam se inuicem
sequuntur. vt si prouisum est de vnoquoque quod ipsum eueni
at a c si non eueniat sequitur non esse prouisum quod
eueniat inmutabilis etiam est prouidentia creatoris pro
pter duplicitatem quam predixi tibi statuum et conditio
num. Eodem modo et de scientia eiusdem se habet quoniam
inmutabilis est: hoc est non est receptibilis duplicitatis il
lius quam predixi tibi et propter hoc neque nouitatis. Non
enim possibile est vt dicatur vere de creatore ipsum ali
quid vel scire vel prouidere de nouo quoniam si scit ali
quid semper sciuit illud et si prouidet aliquid ab eter
no prouidit illud. Nouitas igitur procul est ab ipso in
parte ista hoc autem est propter duos status vel duas
conditiones quas habet intellectus et intentio noui
tatis. Sicut et intentio mutationis et mutandi. Hi au
tem duo status sunt nouitatis esse scilicet et non fuis
se. Mutationis vero aliter esse quam prius vel aliter se
habere vtraque autem istarum diuersitatum procul est scien
tia et prouidentia creatoris propter eandem causam. nec
discere vel fieri scientem dici potest vllo modorum de
ipso quoniam intentio discendi et discentis in duos sta
tus est videlicet in scientiam et ignorantiam. Scientiam
inquam presentem et ignorantiam preteritam. Eodem modo se habet
et de eo quod est fieri scientem, quoniam similis duplicita
tis intentio est in eo quoniam nemo dicitur fieri scien
nisi eius quod antea ignorabat. Et hec omnia exem
pla ideo aggregaui tibi vt caueas in predicationibus Nota.
que fiunt de creatore ab huiusmodi sermonibus ne per
eos ad creatorem referatur aliqua huiusmodi dupli
citas. Hoc autem dico quia nisi ad ipsum creatorem
referatur vel ad id quod est ipse creator hoc est ad scien
tiam vel prouidentiam eius non habent huiusmodi
periculum quemadmodum cum dicitur creare aliquid
de nouo vel mutare impios iustos nouitas ista non
refertur ad creatorem neque refunditur in ipsum sed
in id cuius vere ipsa est videlicet in id quod creatur. Il
lud enim vere nouum est: est enim cum prius non fuerit et
mutatio in ipso exemplo non refertur in creatorem
sed in eos quorum vere est. Hi autem sunt quibus au
fertur malitia quam prius habeant et prestatur iustitia
quam prius non habebant: de creatione vero: quia crea
tor aliquid creare dicitur et de omnibus aliis que per mo
dum agendi de eodem dicuntur quid significant et in quo
est non debeat quod significant satisfeci tibi in tracta
tu primo huius magisterii qui tractatus est de primo
principio a sepe dictis quoque duplicitatibus similiter
cauendum est in eis que dicuntur de futuro aut depen
det a futuro de quibus dixi tibi quod non sunt susceptibi
lia duarum huiusmodi dispositionum aut conditio
num et debes esse circunspectus circa intentiones ser
monum qui huiusmodi duplicitates quoquomodo
significant. Sicut dixi tibi de sermone nouitatis cu
ius intentio non explicatur nisi designatione duorum
statuum siue conditionum que sunt presens existentia et preterita
non existentia nec abhorreas siue existentia vel aliam quam
cunque priuationem dispositionem vel conditionem vel
statum nominare. Similiter autem paupertas status aliquis
dicitur et etiam nuditas alias. Ipse etiam Aristote. in Aristote. de
phisico auditu non est veritus carentiam vocare principium carentia.

naturale nec in huiusmodi vim aliq̃ cõstitutas cum
vel propter o:fectũ sermonũ vel propt̃ euidentiores
rerũ explicationẽ nomina plurimaq̃ fingere oporte
at sermones autem huiusmodi sunt incipere desine-
re. Similiter ꝛ primo aliquando esse. Non sequitur
ergo si te esse comesturũ cras semel tantum ẽ verum
ꝛ potest esse falsũ ꝙ ideo possit vel desinere esse verũ
vł icipe eẽ falsũ vł aliqñ pinoeẽ falsũ. Hoc aũt ẽ ꝓpt̃
antedictam causã quoniã si ẽ verũ semper fuit verũ
et si ẽ falsũ semper fuit falsũ. Si autem inciperet eẽ
verũ aut falsũ eẽ verũ cũ ꝑus fuisset falsũ aut eẽt falsũ
cũ ꝑus fuiss; verũ apꝺ ipm aũt nõ h; locũ statuũ ista
diuersitas vł duplicitas. Eodẽ mõ cauẽdũ ẽ tibi loi
b⁹ que significant additionẽ vel minutionem vel cre-
mentum. Si enim dixerit qs q: multa potest creator
prouidere que nõ prouidit ꝛ multa non ꝓuidere vel
etiam non ꝓuidisse: potest igitur addi ꝛ detrahi nũe
ro ꝓuisorũ a creatore vel põt crescere vł crescere nu
merus ꝓuisorum ab ipso. Scito conclusionem esse
impossibilem. Si enim ẽ possibilis ea posita nullũ
accidet impossibile ponatur igitur aliquid addi nu
mero ꝓuisorũ. Dico igitur quia illud nõ erat prius
de numero ꝓuisorũ non erat igitur ꝓuisum: additur
aũt numero ꝓuisorũ est igitur de numero ꝓuisorũ cũ
prius non esset de illo quare ẽ ꝓuisum cum prius nõ
esset ꝓuisum. Jam autem patefactum ẽ tibi quia si
aliquid ẽ prouisum a creatore ab eterno fuerit ꝓui-
sum ab eodem. ¶ Manifestũ igitur ẽ predictam cõ-
clusionem esse impossibilem. Juxta hanc viam decla
rabis impossibile esse aliquid detrahi numero ꝓui-
sorũ a creatore. Si enim possibile esset sequeretur il
lud quod detraheretur de numero ꝓuisorũ effici nõ
prouisum cum prius esset ꝓuisum ꝛ huiusmodi im-
possibilitas iam patefacta ẽ tibi ꝙ eam numero pro
uisorum a creatore crescere vel decrescere impossibi
le sit ex his. Certissimum enim est impossibile eẽ nu-
merum crescere vel decrescere nisi per additionẽ aut
detractionem. Quia igitur manifestum ẽ tibi tã ad
ditionem ꝙ̃ detractionem tibi esse impossibilem ma
nifestum ẽ tam crementum ꝙ̃ decrementum ibidẽ im
possibile esse. Cuius enim causa impossibilis ꝛ ipm
impossibile eẽ necesse ẽ. Causa vero cremẽti ꝛ decre-
menti additio ꝛ detractio sunt alia tamen via impos
sibilitas hec crementi scilicet ꝛ decremẽti declarabi
lis ẽ videlicet quoniam si aliquid adderetur nume-
ro ꝓuisorũ contrarium eius detraheretur eidem et
ita quantum adderetur illi tantum detraheretur: et
ita quemadmodum cresceret ex additione vnius tã-
tum decresceret ex detractione cõtrarij. Maneret igi
tur in eadem quantitate. Attende igitur diligent̃ hec
exempla ne inuoluaris tẽdiculis sophistarũ ꝛ ne pue
ris ista scientib⁹ te exhibeas deridendus.

¶ Et qm̃ manifesta ẽ tibi iã diuersitas ꝛ differẽ-
tia multiplex iter scias q̃ nobis de reb⁹ ꝛ de forũ adue
niũt ꝛ sciam creatoris ꝛ int̃ modos nr̃os sciẽdi i hoc
ꝛ ipsi⁹ qm̃ illa ẽ essentialis ipsi ꝛ nullo modorum ad
uenticia ꝛ vna per omnem modum: neq̃ aliquo mo-
dorum multiplicabilis ꝛ quoniam nõ sequitur diuer
sitatem vel multitudinem rerum quarum ẽ ꝛ vna nu
mero ꝛ eadem per omnem modum ẽ alterius oppo-
sitorum si ẽ verum que ꝛ esset reliqui si esset verum.
Jn nostris autẽ scientijs ecõtrario se habet ꝑ oĩa ꝛ ex
hoc declaratur tibi cõsequẽter quoddã qꝺ est aduerse
rationi. Et incredibile insipientibus. Hoc autem ẽ ꝓ
pter ignorantiam istarum differentiarum. Cum im-

mutabilior inquãt ꝛ fixior sit incomparabiliter crea
toris scientia vel ꝓuidentia necessarium autem ẽ vt
si aliquis ex hominibus vel scit vł sciuit aliquid ipm
sciuisse illud post hoc sit necessarium vt vllo modo
nõ possit non sciuisse illud. Qualiter igitur possibile
est de aliquo ꝙ creator scit nunc vel sciuit ipsum non
sciuisse illud ꝛ qualiter potest de cetero nõ sciuisse il-
lud. Jntende in his que dixi quia hoc ẽ propter mu-
tationem omnem apud creatorem ita vt ex hoc quo
aliquid scit vel sciuit non intelligatur aliquid adue-
nisse vel accessisse ei ꝛ si non sciat vel non sciuerit non
itelligit̃ aliq̃d amisisse vł recessisse ab eo aliq̃d. i nob
autem econtrario se hab; per modum omnem ꝛ hoc
est quoniam scientia qualem dixi aduenit nobis ꝑ do
ctrinam aut disciplinam aut experientiam aut inue-
stigationem propriam nec potest contingere vt sim⁹
nõ scientes nisi per recessum eius a nobis ꝛ ꝑ amis-
sionem ipsius que ẽ obliuio aut contraria sciẽtie dis-
positio quemadmodũ per dubitationem possibile est
est aliquem etiam per modũ demonstrationis scire
aliquid ꝛ per argumentationem aliq̃ sophisticã post-
modum dubitare illud aut opinari vel etiam crede-
re cõtrarium. Tu autem vides quoniam iste tres dis
positiones videlicet dubitatio eius quod sciebatur
opinio contrarij illius atq̃ credulitas ipsius contra
rij dispositiones sunt contrarie scientie eo modo sci-
licet ꝙ eã ab animabus nostris expellunt nec secũ eẽ
in eisdem illam patiuntur. obliuio vero priuatio est
scientie ꝛ abrasio eius a memoria vel intellectu quẽ
admodũ abrasio scripture siue obliteratio eius a li-
bro vel tabula. ¶ Manifestũ igitur ẽ tibi quia q̃ sciẽ
ens est vel fuit apud nos nõ potest esse nõ sciẽs absq̃
aliq̃ istorũ modorũ mutationis ꝛ absq̃ amissione scien
tie ꝙ ẽ ꝑ obliuionẽ vel acq̃sitionẽ alicui⁹ ex ꝯtrarijs tri
b⁹ dispositiõib⁹ istis q̃s noiaui tibi obliuio aũt ꝛ acq̃
sitio hmõi dispositionum amissioq̃ sciẽtie mutatio-
nes sunt habẽtes duplicitatẽ de. qua tamẽ sepe locu
tus sum tibi. Non em̃ possibile est quẽq̃ amittere sci
entiam nisi ꝛ aliqñ illã habẽtẽ ꝛ qui aliqñ apud nos
illam h; apud nos nõ põt illam non hr̃e nisi amittat
illam. Jn creatore aũt secus est q: creator h; mõ sciẽ
tiam multorũ q̃ futura sunt tñ potest nõ habere illam
id est nõ scire illa absq̃ amissiõe sciẽ illius. Caue aũt
vt sane intelligas hoc q: reuera creator non põt non
habere scientiã aliquã quã vel habeat vel habuerit
vnq̃: sed ꝯparationẽ ipsius scientie qua dr̃ sciens ali
quid ꝛ q̃ quo quõ potest noiari casus scientie ipsius
sup illud vel respectus aliq̃s scientie ipsius aliud ꝛ
tam casus hmõi ꝙ̃ respect⁹ iste lic; eos habeat crea
tor: põt tñ eos non habere absq̃ amissione alicuius
ꝙ sit apud ipm ꝛ non est istud mirabile in creatore.
Cum apud nos in cõparationib⁹ ac reloquutiõibus
atq̃ respectibus eodẽ mõ res se habeat. qꝺ em̃ est eq̃
le alij vel silẽ potest esse non eq̃le ꝛ non silẽ illi absq̃
vlla mutatiõe sui atq̃ siue amissiõe alicui⁹ ꝙ sit apꝺ
ipm. Hmõi aũt exemplũ est in duobus equalibus q̃-
rum alterũ auget̃ vel minuit̃ ꝙ cã euidentie volo no-
minari b. alterũ vero remanet imutatũ in sua quanti
tate ꝛ illud noiet̃ a. Uides igit̃ q: a. cum esset prius
eq̃le b. mõ est non eq̃le vel ineq̃le ꝛ hoc absq̃ vlla sui
mutatione vel amissione alicuius qꝺ esset apud ip;.
Sic se hñt de duobus silibus quorũ alterũ alterat̃ reli
quo releuante immutato scꝺm qualitatem. Quecũ-
q̃ igit̃ mutatio fiat in rebus sup quas cadit diuina sci-
entia vel ꝓuidentia nõ propter hoc apud diuinã sciẽ

Creatoris sci
entia qualis.

Scia nr̃a
qualis.

Obliuio q̃d

Exẽpla phi
losophica.

Nota.

Nota

Nota.

Jn sophi-
stas.

Scientia.

tiam vel prouidētiā mutatio aliq̄ fit nō propter hoc aliquid addit aut detrahit sed reuera si ista duo cōpossibilia essent vt creator sciret aliquid modo et postea non sciret illud necesse esse mutationem aliq̄ fieri circa scientiam vel prouidentiam ipsius. Iā autem audiuisti in precedentibus duplicitates huiusmodi nō esse cōiungibiles: hoc ē simul predicabiles de ipō creatore nec secundum idem tempus nec secundū diuersa. Est enim imutabilis per omnē modum. Si quis autem querat de aliquo falso q̄ tamen potest eē verū quod exempli gratia nominet a. vtrū creator nūc habeat scientiam a. et procedat sic. Creator modo non scit a. ergo non habet modo scientiā a. ¶ Amplius a nō ē scibile modo cum sit falsum ergo nō ē modo scientia eius vel de eo nec creator igitur nec alius habet modo scientiam eius et potest habere scientiam eius imo habebit quando erit verum ergo potest habere vel habiturus ē scientiā q̄ non habet. ¶ Manifesta est hec deceptio. Non enim si potest habere scientiā cuius modo nō habet. Consequens ē vt possit habere scientiam q̄ non habet. Quemadmodū rex aliq̄s

Similitudo.

ex potestate sua regia qua rex est et dominus omniū subditorū suorum si nascatur in regno eius aliquis vel efficiatur alter de nouo subditus eius habet potestatem illius cuius prius potestatem nō habebat: nō tamen habet potestatem q̄ prius non habebat: quia ex potestate priori ē potens sup istū vel dominus ipsi⁹. Habet igitur dominiū ipsius cuius non habebat non tamen aliud dominiū quemadmodū rex ē eius cui⁹ prius non erat non tamen habet regnum quod pri⁹ nō habebat. De diuino enim vniuersali questio ē: et est intentio mea hic non de diuino singulari q̄ forsitā triuisum habet. Si vero pcesserit vlterius et dixerit quia creator habet modo sciētiā huiusmodi quod nō est verum et primo nō habuit scientiā huiusmodi nosci in pte ista insidias sophistarum et q2 ipsimet distinguūt hic cōcedentes quia scientiā huiusmodi habuit prius. Nec tamen concedunt q̄ prius habuit scientiā huiusmodi quia comparatio predicta quando precedit verbū preteriti temporis quod ē habuit liber refertur vt dicunt ad presens vel preteritum temp⁹: q̄n

Nota.

do vero sequitur verbum illud nō refertur nisi ad tēpus ipsius verbi hoc ē ad tempus preteritū et tūc secundum hāc positionem non cadebat scientia diuina super ipsum cū esset falsum. Si vero dixerit habet modo creator scientiam huiusmodi et prius non habuit scientiam huiusmodi ergo habet modo sciētiam huiusmodi et prius nō habebat illam. Caue tibi in hoc quia cū dicitur creator non habebat prius scientiam huiusmodi non negetur simpliciter ipsum habuisse scientiam hāc. Sed in comparatione adhuc vel potius comparatio adhuc quia pter ipsam comparationem que ibi negari intelligitur recipiāt eā. Cum autē dicitur habebat illam vel non habebat illam negatur simpliciter et vnde vel affirmatur simpliciter et vnde scientia vel habitus sciētie de ipso creatore.

¶ Ne obliuiscaris autem opinionem eorum q̄ dicunt omnia vera esse huiusmodi vt non cadant iste duplicitates circa ea vel super ea videlicet alteratio a veritate in falsitatem vel econuerso. Similiter inceptio essendi verum et desitio contraria. Horrendū enim reputant et non immerito creatorem nunc primum scire aliquid quicquid illud sit et incipere aut desinere scire illud. Multum quippe sonare videtur in iniuriā et cōtumeliam sapientie creatoris nec ista effugere possunt qui ponūt vera et falsa quedam. Sic

Iniuriā i cōtum eliā creatoris.

alterari et mutari. Cum eni non possit sciri a creatore aliquid nisi cum ē verum et q̄diu ē verum necesse est vt tunc incipiat ipsū scire creator cum incipit esse verum et consequenter tunc desinet illud scire cū ipm desinit esse verum: et tunc sciat primo aliquid cū illō primo ē verum. Videtur enim consequens esse vt si incipit aliquid scire vel desinit scire illud discat illud vel obliuiscatur et si nunc primo scit aliquid quod prius non sciuerit quod vel doceatur illud ab alio vel inueniat illud per se de nouo vel alio modo de nouo venerit ad noticiam eius. Tu vero debes scire quia nō solum verē blasphemie in creatorem id ē que veras iniurias aut contumelias creatoris significant cauēde sunt omni generi hominū sed etiam omni igne et gladio exterminande. Causam vero vel occasionem dedit huic errori alia stultissima et creatori contumeliosissima opinio qua posuerūt inumerabilia hoc ē oia et falsa omnia ab eterno fuisse et habere suū modum existendi per se seorsum a creaturis et ab omnib⁹ dei operibus: nec esse facta aut creata a creatore sed esse eterna et ab eterno fuisse. Quapropter nihil debere creatori vel q̄tum ad suum bene esse. Qualiter autē composita sunt hmōi ex subiect. predicatis que vtiq̄ tpalia sunt et ex tempore ceperunt p maiori parte et quomodo precesserunt partes suas non solum tempore sed eternitate. Preterea cum cōposita sint et nō a creatore neq̄ a seipsis qui fuerunt cōpositores eorū aut quis compositor vel quomodo composita nullo componente. Pertransco destructionem erroris istius quē cogitabilis intellectus imbecillitas somniauit.

Blasphemie in creatorem.

Opinio peruersa.

¶ Reuertar igr ad id in quo eram et dico quia affirmationibus et negationibus non affirmant neq̄ negātur nisi res q̄ per p̄dicata significant: et nisi de rebus q̄ per subiecta et nisi ex hiis id est ex rebus subiectis et predicatis pōt aliquid vnū componi cōpositione naturali: imo hmōi cōpositiones rōnis sunt et intellectus in cuius ptāte est cōponere intelligibiliter seu rōnabiliter q̄ per modū nature cōponibilia non sunt et diuidere silr per modū suum q̄ p modū nature diuidi impossibile est. et cōpositiones iste atq̄ diuisiones intellectuales seu rationales non sunt nisi affirmationes et negationes de quarum vtrisq̄ inuenit vere et false possibiles et impossibiles necessarie et contingentes et pter hoc grāmaticum musicū esse: de q̄ audisti apud logicam Arist. nec factū est: nec eternū qm̄ nec affirmatio nec negatio facit affirmatum vel negatum, qm̄ non dat ei esse neq̄ cōpositio intelligibilis cōiungit res nisi apud intellectū neq̄ pter eam minus sunt in sua diuisione vel sua cōtrietate apud seipsas. Silr neq̄ pter negationē minus sunt in sua cōiunctione. Si eī dicas q̄ oriēs est occidens: aut econuerso nō minus longe est pter hanc cōiunctione oriens ab occidente: et si dicas de eo: q̄ est in oriente q̄ ipsum est in occidente aut econuerso non pter hoc non recessit hoc ab oriente aut appropinquauit etiam occidenti. Silr neq̄ econuerso.

Negatio Affirmatio

¶ Et ab hmōi errore non longe est ille q̄ posuit tria p̄dicamenta et tria genera rerū vel naturalia moralia vel ciuilia et rationalia. et de rōnabilibus quidē si solos sermones vocauerūt rōnalia nihil piculi vel piculosi erroris habuit opinio eorū nisi forte ante in illam declinauerint infantiā vt idem delirarent de vocibus quod predicti errorici de veris et falsis et hmōi,

Alius error p̄cedēti similis

Hmōi enim errores videlicet quod dicebant voces:
fuisse ab eterno ⁊ eternas aliarūq; falsissimarū usa:
rū circa hec vbi nō latebit te quanta fuerit ignorātia
eoꝝ in rebus naturalib⁹ ⁊ quanta imbecillitas intel-
lectus eorum. ⁊ in his in rebus ī quibus exercitatos
se autumabāt ⁊ de quarum sapientia se iactabāt:ho
rū vero destructio facillima ē tibi ex aliis. Reuertar
igitur ad id in quo erā ⁊ dicam quia orationes de p̄-
terito ⁊ de futuro per ista tria tpa non diuersantur si

Est fuit erit

gnificationib⁹ aut significatis. Sicut neq; ipsa vba
est eñ ⁊ fuit ⁊ erit rem vnā significant videlicet eē vl'
entitatem. ⁊ disputat ⁊ disputauit ⁊ disputabit non si
gnificat nisi disputationē licet modis variis:quēad:
modū ipa disputatio cū est presens ⁊ cū ē futura ⁊ cū
erit preterita nō aliud ē aut alias:res autem sunt ea
que sciūtur indubitanter ⁊ ea que significātur ⁊ ea q̄
apprehendūtur. In omnib⁹ scientiis de rebus agit
illarū ⁊ in oibus querit vel esse rerū vel dispositiōes
eaꝝ proprie siue passiones. Sciētie igitur omnes de
reb⁹ sunt ⁊ creator etiam dicitur sciens. Sicut ⁊ reue
ra ē preterita presētia ⁊ futura ⁊ hec non sūt nisi res.
Illa enim que ipi vocant enunciabilia affirmabilia
scilicet ⁊ negabilia vera ⁊ falsa secundū errorē eoꝝ
sūt semper ⁊ ideo nec preterita sūt que perpetuo ma
nēt nec futura cum semper fuerit secundū eos nec p̄-
senti a cum eoꝝ esset: tempus presens nō limitet aut
mensuret. Respondebo autem in proximo ad ea que
pro errorē hmōi facere videntur ⁊ eidem dedisse oc-
casionē. Dicam igitur non solum quod veritas hab;
hic ⁊ quod alibi declaratum ꝑ me tibi ē videlicet i p̄-
ma parte tractat⁹ de vniuerso ⁊ etiam in prima par-
te huiusmodi scientie sapientialis:videlicet q̄ ipe so
lus ⁊ eternus ē ⁊ ab eterno ⁊ ipse nouit ab eterno et

De⁹ solus eternus.

vidit ⁊ videt intuitu vigilantissimo vt dixi tibi in pre
cedentibus:omnia que iam preterierunt ⁊ que futu-
ra sunt ⁊ que presentia sunt: ⁊ hic ē sermo fidei cōmu
nis atq; veridice qui iam declarat⁹ ē tibi sicut audi-
uisti. Scientia eius ⁊ prouidentia fluuius sūt cui sub-
est tota series seculorum ⁊ vniuersi cursus eorū imu-
tabilis ē. ⁊ omnino prenominate duplicitates statu
um nō habent locum vllo modorū apud ipsum ⁊ vi-
des ex his qualiter ⁊ q̄ ob causā sciuit aliquid quod
tamen non potest sciuisse ⁊ qualiter in nobis non est
possibile quoniā nō ē vna numero scientia actualis
et per se apud nos duorū cōtrariorum alterius post
alterum ⁊ quoniam nō ē possibile apud nos vt ali-
quis sciat aliquid quod possit non scire nisi per aliq̄
mutationem quas dixi ⁊ ideo nemo nostrum potest
aliquid scire scientia huiusmodi qd̄ possibile sit post
modum ipsum nō sciuisse ꝓpter mutatiōes quas di-
xi tibi ⁊ dualitatem scientiarū de duobus oppositis.

Exemplum declaratiuū

In creatore vero propter dictam imutabilitatē ipi⁹
et vnitatem ac singularitatem scientie ipius. Ut aūt
euidenter videas quod dico intēde in exemplū quod
pono tibi de rebus que sūt apud nos ⁊ si positū inter
me ⁊ te q̄ aliquis homo prius omnibus aliis locutu
rus ē mihi ⁊ nomen ipius a. Dico igit quia a. nomē
est cuiusdam ex hominibus videlicet illius qui p̄mo
locuturus ē mihi possibile tamē ē ipsum a. nūq̄ fuis
se nomen illius ⁊ hoc quoniam possibile ē q̄ alius ō-
us mihi loquatur. Ut si esset videlicet vt alius p̄mo
mihi loqueretur a. esset nomen illius nō autem prio
ris. Eodem modo si demonstrauerim illum ad intel-
lectū ⁊ dixeri iste homo loquet mihi prius possibile
erit per eandē viā me non demōstrasse illum quoniā
si alius ē mihi p̄mo locuturus qd̄ vtiq; eē potest ma-
nifestū q̄ illum demonstraui secundū scilicet. Mani-
festū igitur ē tibi qm̄ in his duobus actibus meis q̄
sunt nominatio ⁊ demonstratio accidit q̄ dicebam q̄
nominaui ⁊ demonstraui hominē quod tamen possi-
bile ē me nec nominasse nec demōstrasse. hoc autem ē
quoniā super quem hominem cadat nominatio vel
demonstratio cōnexū ⁊ comitans actui vel statui fu-
turo hominis illius. Eodē modo casus scientie vl' ꝓ-
uidentie creatoris cōmitans ei veritatem siue euen-
tū rei ad q̄ refertur ita vt si nō subsit veritas vel euē

Vide q̄ scite ⁊ ingeniose.

tus nō cadat sup illud ⁊ quia nō cadit aliquid super
quod ab eterno nō ceciderit pēdet ex ipa veritate vl'
euentu quodāmodo nō solum vt cadat vel non cadat
super illud scientia creatoris sed etiam vt ceciderit su-
per illud vel nō ceciderit quēadmodū predicta noia
tio ⁊ demonstratio sup quē ex hoibus cadāt vl' nō ca
dant pendent ex actu futuro ad hoc videlicet ex locu
tione primo habenda mecū. Similiter ⁊ super quem
ceciderit vel non ceciderit alterutra eorū pendet etiā
postq̄ vtraq; facta ē ⁊ ideo super quācunq; alterutra
eorū ceciderit potest nō cecidisse super illum quēad-
modū ⁊ actus ille cuiuscūq; futurus sit potest nō fo-
re illius ⁊ fore alterius.

¶ Declaratio autē euidēs quia ꝓuidētia crea-
toris nō infert necessitatē rebus nec ex ea sequitur ne

Prouidētia creatoris ī seqt̄ necessitas.

cessitas apud res. Si enim hoc esset nihil esset contin
gens ⁊ possibile non euenire. Cū dubitari non possit
oia que futura sūt ⁊ q̄cunq; vnq̄ futura fuerūt sub ꝓ
uidentia dina ⁊ cadere ⁊ ab eterno cecidisse. Iā enī
declaratū ē tibi ꝑ me in p̄mo tractatu hui⁹ sapiētia
lis ac dinalis magisterij oia tāp̄ntia q̄ p̄terita q̄ fu-
tura eē notissima creatori ab eterno fuisse notissima
nec min⁹ fuisse ei nota cū eēnt futura q̄ cū eēnt p̄sen
tia nec minus prius q̄ p̄terita q̄ cum sunt p̄ntia. Et
causā in hoc audiuisti quoniā nec res nec dispositio
nes eaꝝ nec rerū tempora quod ē dicere quia nec fu-
turio nec preterito nec presentialitas rerū addit ali
quid vllo modoꝝ scie vel ꝓuidentie creatoris. Silr
neq; minuit apud ipm. Oia igit ex necessitate euent
rent ⁊ nihil esset ꝯtingentes de futuris:sed vnūquod-
q; esset vel necessariū euenire vel ipossibile euenire.
Hmōi aūt destructionem iā nosti ex libris italicorū
philosophoꝝ ⁊ aliam destructionem audies ꝑ me in
sequentibus ¶ Amp̄. Si ex ꝓuidentia creatoris seq̄
retur necessitas euentuū futuroꝝ aut sequeret ex ea
tanq̄ ex cā ⁊ tunc necesse est ipsam esse cām ꝯiunctam
rerum hmōi vel possite ꝯsequenter essent res ex neces
sitate: ⁊ tunc cum bona ⁊ mala hoc est futura adulte-
ria homicidia ⁊ cetera hmōi mala culpabilia cū ca-
dant in creatoris scientiam ⁊ in ꝓuidentiam:quēad-
modum ad cognitionē necesse esset diuinā scientiam
vel ꝓuidentiam cām esse oīm ⁊ singularū hmōi ma
loꝝ:hoc aūt nephas est sentire de creatore vel sciētia
vel ꝓuidētia ipsius:nec solūmodo cām ipam esse ne

Recte.

cesse esset hmōi maloꝝ:sed etiā cām agentem ⁊ effici
entem ⁊ ꝓpter hoc ipm creatorem auctorē hmōi oīū
maloꝝ: ⁊ etiā ꝓpter hoc nō solū malū:sed pessimū.
Si vero non sequit ex ꝓuidētia creatoris p̄dicta ne-
cessitas in rebus tanq̄ ex cā:que igit erit cā ꝯsequen
tie istius? Duo eñ quorū neutrum est cā alterius ⁊ q̄
non habent cōem cām neq; colligationē relatiuā ad-
inuicem impossibile est esse hmōi ꝯcomitantiam vel
ꝯsequentiam. Ita aūt est inter diuinam ꝓuidentiam
⁊ res q̄s noiauimus hoc est mala culpabilia. Q̄ si

dixerit hanc esse causam huius consequentie quia si
creator scit vel sciuit aliquid euenturū ipsum eueni-
Destructio et ꝛ necessaria ē ista conditio vel consecutio duobus
erroris p̄ce modis destruitur error iste. Primū quia sicut neces-
dentis saria ē ista consecutio sic ꝛ cōuerso videlicet si euentu
rū ē h ꝯ creator scit vel sciuit euenturū. Nō min⁹ igi
tur erunt res inferentes necessitatem ꝓuidentie crea
toris ꝙ ꝓuidentie creatoris i rebus. Secundo qꝛ eti
am similis conditio vł consecutio est necessaria de v
vnoquoqꝫ hominum quia si scis aliquid euenturum
illud eueniet: non ꝓpter hoc tamen visio tua facit vt
illud eueniat nec vt necessarium sic sit illud euenire: er
go neqꝫ scientia creatoris faciet res euenire per mo-
dum quo est scientia vel cognitio: alioquin scientia q̄
tu scis solem esse in celo vł sup terram faceret solem
esse ibi vel necessarium esse ipsum esse ibi. ¶ Mani-
festum autem est tibi vtrunqꝫ impossibile esse: videli
cet vt quia tu scis solem esse in celo vel super terram
vel necessarium sit ip̄m esse in altero duorum locorū
illorum. ¶ Amplius. Diuina scientia vel ꝓuidentia
adeo separata est a rebus huiusmodi: ꝛ omnib⁹ etiā
temporalibus ꝙ ipsa p̄cessit eas tota eternitate in q̄
erat cum nulla earū adhuc eēt. Ipsa igr̄ erat sine re
Nota. bus Ipse vero non p̄nt esse quin illa p̄cesserint p̄ces-
sio vero ꝑ modū quo ē precessio nullā dat necessitatē
sequentibus. Licet eñ non possit eē occasus solis qn̄
ortus eius p̄cesserit: tamen ortus non facit esse neces
sarium vt sequatur occasus vł econuerso: p̄sertim cū
sicut alibi didicisti relatiuorum alterum non sit digni
us causa esse alterius aut econuerso neqꝫ alterum cō
trariorum similiter. Ortus igitur non dignior ē cau
sa occasus ꝙ econuerso nec precessio vt sit causa con
uersionis neqꝫ econuerso. neqꝫ igitur scientia diuina
per modum quo est scientia dat necessitatem scitis.
Sicut neqꝫ visio tua qua vides solem in celo dat ne-
cessitatem soli essendi in celo neqꝫ tanq̄ causa dat ꝓ-
uidentiam creatoris necessitatem rebus neqꝫ ꝑ mo-
Simile. dum quo est scientia vel visio. Sicut neqꝫ visio tua
neqꝫ necessaria comitantia est inter illā ꝛ res per hoc
ꝙ ipsa sit causa earum: cum innumerabilia sint quo-
rum ipsa non est causa videlicet omnia mala culpabi-
lia omnia vitia ꝛ peccata: neqꝫ per hoc ꝙ communem
habeat causam cum rebus cum ipsa causam non ha
beat vllo modorum. Sed neqꝫ ipsa necessaria est in
ea comparatione quam predixi tibi. hoc autem ē di-
cere ꝙ casus eius super quasdam res est possibilis ꝛ
contingens videlicet super res ꝯtingentes quas pos
sibile est euenire ꝛ non euenire. Et iam dixi tibi ꝛ de-
Nota di conuenientissimum exemplum ad hoc quia ip̄a ce
cidit super res multas ab eterno: possibile tamen ea
non cecidisse vnq̄ super aliquam earum ꝛ hoc ē: quo
niam possibile est nullam earum euenire ꝛ si vlla ea-
rum eueniret vnq̄ super aliquam earū cecidisset pro
Scia creato uidentiam creatoris. Patefeci etiam tibi quomodo
ris. vna est scientia creatoris ꝛ quomodo non multipli-
catur multiplicatione rerum nec diuersatur diuersa
tione earum: ꝛ propter hoc vna ꝛ eadem per omnem
modum permanens cadit super alterum contrario-
rum ꝛ potest cadere super alterum absqꝫ vlla diuersi
ficatione ꝛ mutatione que fiat apud ipsam. Declaraui
etiam tibi quomodo econtrario se habꝫ in scientiis q̄
vel adueniunt a rebus vel acquiruntur nobis per ip-
sas. Intende igitur diligenter in hoc ꝛ non inuoluer ꝛ
erroribus qui sunt circa hoc neqꝫ conturbabunt te vl
lo modorum pueriles argutie sophistarum.

¶ Quia vero ꝛ per alias vias quam per crea
toris prouidentiam visum est nonnullis erroneis om
nia ex necessitate fieri vel euenire in mundo isto ꝛ ni-
hil esse omnino in potestate nostra libere: sed potius
impelli nos necessitate ad omnia que facimus ꝛ pro
hiberi impossibile ab oībus que non facimus. Con Destructio
uenientissimum arbitror negociari aliquātulum cir- erroris ꝑni
ca hec ꝛ intendere ad destructionem errorum istorū tiosissimi.
quos tu vides tam perniciosos. Scito igitur qꝛ quat
tuor sunt que induxerunt eos in errorem huiusmodi
primum: fuit ꝓuidentia diuina per comitātiam quā
audiuisti siue comitantiam mutuam inter ip̄as ꝛ res
futuras vel non futuras: ꝛ diluit eorum deceptionē
ridiculositas argutiarum quas dissolui tibi in prece
dentibus: ꝛ nō est necesse vel vt reputamus que dicta
sunt de hoc vel vt alia supaddamus eis cum illa suf-
ficere tibi debeant. Secundum fuit motus celorū at-
qꝫ figurationes ceterequ dispositiones stellarum ꝛ lu
minum de quibus consueuerūt astronomi qui omnes
euentus omnesqꝫ actiones ꝛ passiones que fiūt mun-
do inferiori ꝛ maxime in hominibus ꝛ rebus huma-
nis. Tertium fuit imarmene quam vocauerunt aliq̄ Imarmene
ex philosophis impletam seriem causarum ꝛ indefi- quid.
cienter currentem dependentiamqꝫ necessariam vni-
us ex alia. Quartum fuit fatum siue fatatio. De tri
bus igitur his tentabo satisfacere tibi per viā quā
consueui ꝓbationum ꝛ satisfaciam si deus voluerit.
Quoniam si inter motus celestes ꝛ res antedictas ē
huiusmodi causalitas que necessariam consequenti-
am faciat in rebus: cum duorum quorumlibet quorū
alterum sequatur ad alterum: vel alterum ex altero si
antecedens est necessariū necesse est ipsum cōsequēs
esse necessarium non est effugere: quin quemadmo-
dum motus celestes necessarij sunt ꝛ immutabiles ꝛ
adeo seorsum ꝛ longe a potestate nostra vt nec circa
eos omnino possumus: quin currant per omnem mo-
dum sicut currunt erit ex necessitate vt nihil possum⁹
etiam circa cursum rerū antedictarum quare nihil Nota.
erit nobis imputandum de cursu earum. In omnib⁹
igitur que in rebus huiusmodi accidunt erimus per
modum omnem inculpabiles: quod enim non est im
putandum alicui non est culpabile apud ipsum neqꝫ
ipse propter illud similiter neqꝫ laudandus. Quare
nemo bene aut male aget cum nemo male agat: nisi
culpabiliter ꝛ inuituperabiliter ꝛ nemo similiter be-
ne nisi laudabiliter. Nihil igitur erit vitium vel pec-
catum ꝛ nihil vitiose agetur: ꝛ peccare quemq̄ im-
possibile erit. Non peccantes autem punire iniquū
ꝛ iniustum est. Ipsa igitur iustitia qua rei puniuntur
vel erit iniqua vł iniquitas ꝛ iudicia omnia quibus
hoc decernitur vt rei puniantur iniqua erunt ꝛ iniu-
stissima. Cum omnes homines necesse sit esse innocē
tes. Cum impossibile sit quolibet modorum aliquē
vel reum esse vł peccare. Iste igitur error destruit iu
stitiam ꝛ iudicium que tam necessarie tāqꝫ salutares
sunt: ꝛ hominibus ꝛ rebus humanis: totumqꝫ ordinē Error perni
subuertit totamqꝫ pacem atqꝫ tranquillitatem rerū ciosus.
humanarum. ¶ Amplius. Nihil erit correctio nihil
disciplina cū correctio nihil aliud sit ꝙ auersio a ma-
lo culpabili ꝛ conuersio ad contrarium. Utrunqꝫ au
tem est impossibile s̄m errorem istum: necessitas eñ
inauersibilis est ꝛ ineuitabilis ꝛ impossibilitas in-
conuersibilis: tam possibile eñ est s̄m errorem istū ali
quem auerti ab eo ad qd̄ impellit ip̄m necessitas motu-
um celestiū: nec min⁹ ipossibile ē eū ꝯuerti ad id a quo

pro hibet ipm contraria p̄dicte necessitati impossibi
litas. Contra errorem igr̄ istum non est tam ratione
Error igne extirpandꝰ. disceptādum q̄ igne et gladio pugnādum. Cū oīa
vitia ⁊ peccata inde descēdere asserant omniaqꝫ esse
inculpabilia ⁊ nullatenꝰ habentibꝰ ea vel facientibꝰ
imputanda ⁊ ppt̄ hoc nec illos nec illa vlla pena vl̄
punitiōe eē digna. Nutricem vero viciorum ⁊ omniū
peccatorum vez ipunitatem adeo defendat ⁊ nutriat
vt penas omnes exterminet nec aliquam infligi nec
īfligenda eē patiat̄. Ubi nō est dubitādū vllo modo
rum qn penis maxime indigeant ⁊ illis solis edoce
ri possint. Si enim vndiqꝫ flagellētur cōtumeliis af-
ficiant̄ rebusqꝫ suis spolientur: mirū ē si tanta tamqꝫ
erronea ptinatia vt de nullo ista eis irrogātium con
querant̄ si neminem sibi iniuriari dicāt vel etiā pos-
se iniuriari: hoc eñi necesse habent confiteri vel resi-
piscere ab isto errore ⁊ hic ē vnus de tribꝰ modis qui
bus philosophia consulit erroribꝰ: sicut etiam audi-
uisti alibi p̄ces ⁊ ammonitiones int̄ homines inuti-
les erunt aut supuacue. Pulchre aūt irrisit quēdam
ex huiusmodi erroneis quidam amicus meus. Cum
enim cōstanter assereret omnia que euenīūt ex necef
sitate euenire ⁊ omnia q̄ non euenīūt in potestate p-
hibita nō euenire. Iactaretqꝫ se hoc posse probatio
nibus irrefragabilibus astruere nec posset ab ista p
tinatia illum auertere qui potius erroneꝰ ille roga-
bat eum vt cum eo iret ad quendam qui inter sapiē-
tes ⁊ doctores p̄cipuus habebat̄ ⁊ pmitteret quia il
lum sapiētem probationibus validissis ad hoc ipm
concedēdum cogeret. Respondēdum illi erroneo di-
cens. Tu credis quia omnia que eueniunt ex necessi
tate euenīūt vel eueniant: ⁊ que non eueniunt vl̄ eue
nient impossibile ē vt nō eueniant. Stultissime igit̄ ro
Arguta re-sponsio. gas me vt eam tecū quia vel impossibile ē me face-
re qd̄ petis si nō sum facturus illd̄ ⁊ tunc inutiles sūt
preces tue: vel necesse ē me facere illud si facturꝰ sū il
lud ⁊ tūc p̄ces tue supuacue sūt cū siue roges me siue
non roges ex necessitate sim facturus illd̄. Sic ergo
illusus ⁊ irrisꝰ cognouit errorem suum ⁊ destitit a p̄-
cibus illis. ¶ Amplius. Secūdum errorem istū nul-
la vi vel virtute poterit impediri volatus muscule
vnius. quemadmodum neqꝫ causa ipiꝰ id ē motus ce-
lestis ⁊ conatꝰ omnes ad quecunqꝫ opa frustra essēt
apud homies hoc ē vel supuacui vl̄ inutiles. frustra
ergo laborabit̄ vt fiant q̄cūqꝫ bona vel vt declinentur
aliqua mala: cū declinatio vēturorum vel imminen-
tium malorum sit impossibilis ⁊ assecutio non vētu
rorum bonoꝝ sit impossibilis. Cauēdum autem ē ti
bi ne decipiaris ⁊ erres responsiōe quam facit qui-
dam ex philosophis italicis dicens. Cum querit̄ de
egro an sit cōualiturꝰ de egritudine quam patitur
an non: ⁊ si dixerit quis q̄ sic ⁊ ei obiectum fuerit e r-
go supuacua sūt ei medicamēta. Si vero dixerit quia
nō est conualiturꝰ ⁊ obiectum fuerit ergo inutilia res
pondet quia non bene arguit quia si dicit conualitu
rus est ergo supuacua sūt medicamenta quoniā me
dicamenta sūt per que conualiturꝰ est ⁊ est perinde
ac si diceret hoc est futurum ergo causa superuacua
est per quam ē futurum: vel si dixerit hec domus erit
ergo supuacua ē edificatio illius vel si dixerit istam
scientiam obtinebis vel habebis ergo superuacuum
est tibi dare operam vt illam habeas vel supuacuū
studium per quod illam acquiris vel superuacua in-
spectio librorum aut auditus magistrorum vel alid̄
quodcunqꝫ per quod illa scientia acquiretur tibi. ne-

mo intelligens dubitat huiusmodi argutias magis
irrisione q̄ solutione dignas: forsitan eñi illusioni p̄-
dicte ⁊ aliis que in precedentibus induxit ad hoc cona
bitur aliquis respondere ad similitudinem respōsio
nis istius ⁊ dicet: licet aliquid sit ex necessitate futuꝝ
vel faciendum: non tamē p̄ces vel superuacue vel i
nutiles sunt apud factorem illius ⁊ hoc est: quoniam Uide villi-ter.
per preces obtinebitur ab ipo qd̄ faciat illud. Sicut
dixi de medicamentis ⁊ sanitate futura. Eodemmō
se habꝫ ⁊ de correctione quoniam lꝫ iste conuertendꝰ
sit ab errore suo ⁊ ignauia ex necessitate: nō tamē ob-
iurgatio vel pena corrigentis supuacua est: qm̄ per
obiurgationē ⁊ penam huiusmodi correctio eius fu
tura est. Eodemmodo videt̄ posse respōdere ad alia
similia. Tu igit̄ attende qm̄ ista exēpla ⁊ cause mul-
tum longe distat hoc est multa dissimilitudine a mo-
tibus celestibus q̄tum ad res humanas ⁊ voluntari-
as ⁊ hoc quoniam causa sciētie que acqrit̄ in nobis
est vel non sumus illa ⁊ ipsa acquisitio ex nobis est ⁊
ppter hoc liberum est nobis acquirere illam ⁊ nō ac
quirere. Motus vero celestis s̄m positionē erroneo Motꝰ cele-stis extra nos.
rum istoruꝫ extra nos est ⁊ in eū per se nihil possumꝰ
neqꝫ q̄tum ad esse ipsius neqꝫ q̄tum ad aliter se ha-
bere eiusdē: manifesta igitur ē tibi dissimilitudo cau
sarum p̄nominatarum in causalitatibus suis. Faciā
autem scire quoniam in rebus voluntariis hoc est in
rebus q̄ per voluntatē nostram vel fiunt vel acquirū
tur nihil pōt naturaliter ⁊ per se motus celestis. Hu-
iusmodi autē prima declaratio ē per ipam libertatē
nostre volūtatis. Dico igit̄ sicut ⁊ alibi p me audiui
sti q: tanta ē libertas hmōi vt non patiat̄ eam cogi
ad suum actū p se q̄ est velle neqꝫ phiberi ab eo in vi
tam: hoc est dicere si velit illū: esto eñi q̄ cogat̄ in vi-
ta vel subiectum eius inuitū velle aliquid ⁊ nolletur
illud a. Scd̄m hanc positionem igit̄ ipsum subiectuꝫ
est volēs a inuitū ⁊ volēs ipm velle: q: igitur ipm vel Libertas vo-luntatis.
le a. est volens ⁊ hoc ppter. a magis est volēs ipm a
qm̄ ppter vnūqđqꝫ tale illud magꝪ ē igr̄ volens a. nō
non ē igitur volens illud ergo coactū nec inuitū vult
a. Silr̄ dico q: nō pōt phiberi velle a: si vult velle a.
Esto ei q̄ phibeat̄ si possibile ē. Dico q: prius vult
velle a. Cum velle simplr̄ non sit nobile nisi ppter a.
neqꝫ aliud quodcūqꝫ velle volitū esse potest nisi ppt̄
illud in quod aut supra quod cadit aut transit. Qua-
propter velle a. non ē volitum ab ipo subiecto nisi p
pter a. Quapropter erit a. non solum volitū sed ma-
gis volitū. Uult igr̄ a. Non ergo phibitum est a. vo-
lendo a. positum aūt erat ipm esse phibitum. ¶ Ma
nifestū igitur iam feci tibi: q: non ē possibile aliquem
cogi ad volēdum aliquid cū nolit velle illud neqꝫ p-
hiberi a volendo ipm. Cum velit velle illud ⁊ ē inten
tio mea hec in hoc sermone de voluntate qua aliquis
veraciter dicit volo vel nemo veraciter dicit q̄ nō fa
cit illud pōt de voluntate qua dicit q̄s vellem: non est
intētio mea in hoc sermone: hec eni volūtas magis ē
desideriū q̄ voluntas qm̄ magis optatiua ē q̄ impe
ratiua. Illa aūt est imperatiua q̄ qui vult aliqd̄ fieri ipe-
rat eis quorū obediētia ē necessaria ad faciendū illd̄ Voluntas im-perans ⁊ optatiua.
vt vnūquodqꝫ faciat qd̄ suum est sicut vides in opere
scribendi q: si vult aliquis scribere hmōi voluntatem
imperat ⁊ oculis ⁊ manibus motus ad scribendum
necessarios atqꝫ incisionem calami ⁊ alias prepara-
tiones ad hoc. Iam igit̄ declaratum est tibi per hoc
q̄ voluntas nostra secundum intentionem quam di Uolūtas li-bera.
xi non subest necessitati motus celestis nec cuiꝰ alīꝰ

necessitati: quapropter neq; ea que subsunt voluntati aut que ab ea fiunt preeam. Si enim libera est voluntas per semetipsam necesse ē libera esse que subsunt eius imperio ꝛ ab illo ꝛ per illud q̄diu subsunt eius imperio. Hoc autem dico ꝓpter hoc: quoniam motus membrorum nostrorum iterdum non subsūt imperio voluntatis. Sicut appet in eis quorum man⁹ ligate sunt siue pedes de quibus manifestum ē ꝙ nō soluuntur per motum celestem neq; ligantur ꝑ ipm̄ immo per voluntatem potestatem habētis ihoc. In his igit̄ ꝛ huiusmodi que possunt non subesse imperio nr̄e voluntatis ꝛ vim ꝛ violentiam ꝛ necessitatē pati pōt voluntas nr̄a ꝛ nos ip̄i. Sed in sua propria operatione ꝛ immediata que est velle liberrima ē vt dixi. Similiter ꝛ in seipsa hoc enim impossibile ē vt velit coacta vel inuita vel velit aliquid. ¶ Manifestū igitur ē tibi quoniam nec voluntas nec res voluntarie subsunt alicui necessitati. Sed nostre voluntati vł aliene vel partim. Nos enim ip̄i vel patiēdo vł etiā adiuuando impedire possumus voluntates nostras ab operibus exterioribus q̄ fiunt in corpore vel ꝑ corpus salua per omnia libertate ipsarum quātum ad primam ꝛ immediatam operatiōem ipsarū nisi manifestum ē ꝙ prohibitio huiusmodi operum nō ē nisi voluntaria vel nostre voluntatis vt dixi vel aliene vel partim. Potest eñ quis ligare siue manus vł pedes aliquo adiutorio vel artificio vł adiuuare ligātem. ¶ Manifestum igit̄ est tibi per hoc ex celesti motu nullam eē necessitatem in rebus voluntariis. Cū ex voluntatibus humanis omnino vt dixi dependāt ꝛ sint. ¶ Amp̄. Voluntas humana nō inclinatur i aliquid violentia vel necessitate vt dixi sed consilio vel suasione metu ꝛ spe ꝛ aliis passionibus ꝛ hoc etiam non nisi spōte et ꝓpter hoc per apprehensionem vel vnam vel plures. Ex motibus v̄o celestib⁹ mille sūt ei apprehensiones: sed magis a rebus nisi forte cogitet de ipsis motibus sed rerum volūtariar̄ mille sūt eis apprehensiones ex illis. Quare nulla inclinatio ē voluntatibus nostris ex huiusmodi motibus ex iclinationibus autem volūtatum nostrar̄ sunt voluntaria nostra hoc ē actiones ꝛ ea q̄ ex illis sequuntur aut per illas fiunt nihil igitur ad motus celestes de reb⁹ huiusmodi. ¶ Amplius. Apprehensiōes omnes circa res voluntarias aut similitudines sunt huiusmodi rerum aut per similitudines earum fiunt. Apprehensiones autem sicut alibi didicisti cause sunt generantes affectiones aut alio modo eas imprimentes. Quia igitur motus celestes non sūt cause apprehēsionū: non erunt cause affectionum causatarum ab illis ꝛ propter hoc consequenter neq; operum quorū ille cause sunt. Si enim neq; principio ex quo ꝑ modum affectionis sunt ꝛ media ꝛ postrema nō eē causa non erit causa alicui mediorum et multominus postremo: huiusmodi autem conuenientissima lucidissimaq; exempla multa sunt quorum vnum est in motu solis ꝛ die ꝛ anno solari. Si enim celum qđ solem inuoluit: non daret causam motui ipsius vel esset causa motus ipsius: non esset causa diei vel anni: ꝛ ad hūc modum se habz de aliis ꝛ ꝙ nō ē causa efficiēs ignis vel in hoc vt sit vel in hoc vt calidus sit non erit causa efficiens calefactionis vel combustionis que ex illo est. Nec moueant te sermones vulgarium hominum ꝛ rationem causalitatis ignorātiam qui causā combustionis dicunt vel illum qui ligna applicat igni vel ignem lignis aut aliis combustili. Similiter dicunt homines imperitii: qui subtrahit columnam edificio vel suffodit fundamentum illius cause ē ruine eiusdem ꝛ reuera causa quedam est: non autem efficiens: immo pōderositas edificii causa est efficiēs casus ipsius qui est motus naturalis in deorsum: cuius pricipium naturale ꝛ efficiens ponderositas est huiusmōi: causam vocauerunt nō nulli causam sine qua nō fieret ruina edificii ꝛ reuera nō est causa i aliquo genere causar̄ que alibi audiuisti. Sz ē de his que dicunt̄ adiuuantia causas ip̄ar vel tollēdo impedimētū ꝓhibens eas opari vel p̄stādo aliquid quo causa ip̄a indiget ad hoc vt sic operans in effectu: quemadmodum vides in exēplo columne ꝓximo posite ꝛ in exemplo fūdamēti i edificio reuera nihil nouū p̄stat pōderositati que ē causa efficiens ruine illi⁹: sed tollit impedimētum qđ erat ꝓhibens operationem ponderositatis edificii hoc est descēsum siue ruinam ipsius edificii. Prohibebat eñ columna vel fundamentum motū edificii in deorsum ꝛ tenebat illđ i alto circa naturā ip̄ius edificii. Silr̄ et fundamentū hoc ip̄m faciebat. Qui v̄o vł ligna applicuit igni vel ignem lignis donec sese cōtingerent p̄stitit indubitanter nouum adiumētū ꝛ ip̄i igni quātum ad actionem cōbustiōis ꝛ ip̄is lignis q̄tum ad passionem videlicet cōtiguitatē siue contactū vł appropinquationem sine quor̄ altero nō ꝑficiunt̄ adeo fortes atq; vehemētes actiones. In motu āt celesti ꝛ volūtariis actōnib⁹ ꝛ passionib⁹ nostris nec etiā possibile ē fingere huiusmodi adiumenta: nisi quis forte dica ꝙ sol luminositate sua adiuuat volūtarias opationes nr̄as ꝛ maxime illas in quibus actus videndi requiritur. Saturnus adiutus venditores signorum in venditionibus eorū ex ꝓlongatione frigoris ꝛ augmentatione ipsius: facit eñ secundum positionem astronomorum vt ꝛ facilius ꝛ carius ꝛ copiosius vēdantur. Similiter ꝛ mercurius nauigantes quoniam est dominus ventorum secundum ipsos ꝛ interdum non min⁹ impediat ſm eos. Similiter ꝛ ventilātes in aera adiuuat. ꝛ ad hunc modum se habet de aliis ſm opinionem eorum: ꝛ de his ꝛ huiusmodi multos libros impleuerunt videlicet omnes libros iudiciorum astronomicorum. ¶ Manifestum autem est tibi quoniam huiusmodi adiumenta non sunt digna vt debeāt planetas facere esse causas efficientes rerum voluntariarum nostrarum: videlicet quarum voluntates nostre sunt p̄ncipia effectiua. ¶ Amp̄. Si celi luminaria ꝛ stelle ꝑ motus suos ꝛ alias dispositiones sunt cause rerum voluntariarum nostrarū quas dixi aut erit hoc per intentionem ꝛ voluntatem ipsorum aut preter intentionem eorum ꝛ voluntatem. Or si per intētionem eorum ꝛ volūtatem ꝓpriam cum vitia ꝛ peccata sint voluntaria apud nos alioquin nec vitia essent nec peccata: neq; vllo modorum aliquib⁹ imputanda: nec causis antedictis ipse igitur sole erūt omnibus humanis vitiis ꝛ peccatis presertim cum secūdum errorem istum non sit possibile hominibus causis hmōi resistere q̄ per naturales dispositiones suas ꝛ motus necessarios operantur: naturales eñ dispositiones earū augeri nec minui vł vllo modor̄ mutari ꝑ nos possunt: quare nec ea que ex his naturaliter ꝛ per modum effectiōis sequuntur. ¶ Amplius. Sequitur ex hoc malitiam stellarum luminaribus ꝛ celis innatam esse ꝛ eos eē naturaliter malos ꝛ ad mala hominis incendere: quare non solū malos esse sed ꝛ deteriores hominibus quibus sunt malitiarū oib⁹

Voluntas nr̄a quō patitur vim.

Voluntas hūana quō inclinatur.

Apphensiones circa qđ

Nota.

Nota.

Saturnus.

Mercuri⁹.

Malitiā nō esse inatam celis.

um voluntarijs actores. Iam aūt destruxi tibi hoc i
alio capitulo de hac eadem materia iudiciorum sci-
licet astronomie. Si vero preter intentionem et volū
tatem eorum sunt voluntaria nostra. Sunt igit̄ a ca
su siue casualiter quātum ad ipsos. Casualium autē
nec ordo est nec certitudo nec perennitas nec etiam
In Astronomos. frequentia quare nec sciētia ergo nec ipi astronomie
super huiusmodi credendum est neqꝫ eius ꝓfessores
super talibus consulendi. Et hoc est quod intendebā
videlicet declarare ꝙ motus celestes non sunt cause
vllo modorum necessitatis apud res hūanas.

¶ Quoniam autem alibi circa hoc in ista tibi
et dicta et scripta sunt per me procedamꝰ ad destructio
nem imarmenes prout eam isti erronei posuerunt.
Hanc igitur dixerunt esse implexam seriem causarū
iuxta quod intellexit mercurius et expressit i libro suo
de deo deorum. Primum igitur querendum ē ab eis
vtrum intelligant istam seriem sic implexam et conti
nue fluentem a primo causante vsqꝫ ad vltimum ita
vt aliquod causarum: primo fluat a primo causante
qui est creator benedictus fluat inqꝫ immediate et
per necessitatem et ab illo alius similiter immediate
et hoc donec veniatur vsqꝫ ad vltimum causatum vel
currat hoc in infinitum aut non est ita. Qz si dixerit
quoniam a primo causāte fluit primo et immediate
vnum causatum per necessitatem tunc necesse est ab
vt fluat ab ipso per modum nature aut per volūta-
tem et de modo nature iam scis ꝙ longe sit a nobili-
tate et gloria creatoris quoniam sicut didicisti apud
Aristotelem natura operatur per modum seruien-
Nā q̄modo operatur. tis et ideo seruiliter. ¶ Amplius. Non ē liberum na
ture non facere qḋ naturalit̄ facit nec est ei potestas
aut libertas neqꝫ electio super facere et nō facere q̄re
modus operationis nature vllo modorum congruit
creatori. Sicut neqꝫ seruitus aut seruilitas neqꝫ ma
gis decet magnificentiam ipsius atqꝫ prestātiam ali
quid ꝙ libertas. Est igitur causatio primi ex operi
bus creatoris per voluntatem ipsius liberrimā qua
re non per necessitatem. Non igitur est continua cau
sarum ista implexio per totam seriem causātium et
causatorum continua inqꝫ id est continue necessitatꝫ.
¶ Amplius: Si primum opus ipsius creatoris ē su
bstantia intelligens erit idem ostendere de illa tamē
omnis sapientia intelligens non operetur nisi ꝑ ele
ctionem et volūtatem alioqui nec bene agere nec ma
le posset nec recte agere nec peccare nec aliquid eis
imputandum eē ad meritum vel ad culpam ad lau-
dem vł vituperium. Propter hoc enim nec bene nec
male agere posse nec culpabilit̄ aut laudabilit̄ quic
ꝙ facere posse dicuntur quoniam non est potestas su
per facere et non facere. Sed necessitate feruntur ad
ea que cupiunt et necessitate auertuntur ab eis que
timent non libertate se illis applicant aut contraria
declinant quare si huiusmodi substantia ferret̄ simi-
li necessitate ad aliqua vel resiliret ab eis neutrū eēt
ei imputādum hoc ē neqꝫ inclinatio siue applicatio
ad illa neqꝫ resilitio ab illis. ¶ Amplꝰ. Intellectus
Inconueniens. esset superuacuus et omnino inutilis i huiusmodi su
stantiam intellectus i quam quo cognosceret que ei
agēda que declinanda essent. Cum ista cognitio eēt
in huiusmodi substantiis nulli vsui vł fructui. ¶ Am-
plius. Nec ea que virtutis sunt essent agenda huius
modi substantie nec ea que viciorum declinanda nec
vlla eidem lex iponenda neqꝫ cū eodem de moribus
agendum. Sicut neqꝫ cum brutis animalibus aut la

pidibus cum necessitas leg̃ non habeat nec legi sub
dita esse possit quare nec intellectus virtutum aut vi
tiorum neqꝫ cognitio boni et mali intelligibilium es-
set in ea nisi frustra. Qz si dixerit quis propter bo-
na et mala sensibilia adipiscentia vel declinanda: hoc
non est verum cum ad hoc ipsi sensus cū virtute esti-
matiua sufficere possent et deberent eidem.
¶ Amplius. Huiusmodi intellectus videlicet agen- Intellectus practicus.
dorum et declinandorum quem vocant practicū non
est nisi ad hoc agenda scilicꝫ intelligibilia bona et de
clinād a intelligibilia mala: hoc autem est impossibi-
le: quare intellectus huiusmodi erit in ad finem im-
possibilem: et hoc enim frustra. Frustra enim est om- Uirtus sine opatiōe frustra.
nis virtus et omnis potentia cuius operatio est im-
possibilis et res ista curret per totum ordinem ac se-
riem substantiarum nobilium abstractarum. In to-
to igitur ordine illo non erit propter predictam con-
uenientiā implexio causarum necessaria et inevitabi
lis atqꝫ immutabilis hoc est nec in tota ordine intel-
ligentiarum quas posuit Aristoteles et sequaces eiꝰ Aristoteles
nec in omnibus nouem ordinibus angelorum sancto
rum quos ponit doctrina christianorum et est intentio
mea in hoc sermone de necessitate qua natura natu-
raliter operatur. Sicut predixi tibi et hec est necessi-
tas seruitutis siue seruilitatis. In causis vero que ꝑ
sapientiam vel prouidentiam et electionē operātur
libertas est super operari et nō operari et nulla neces
sitas impellens vel cogens eas ad operandum nisi
forte quis dicat voluntatem siue imperium creatorꝫ
cogere causas huiusmodi adimplere vł exequi iussa
eius vel beneplacita vbi cauendum est tibi a sermo
ne coactionis et intentione eiusdem non enim ꝓprie
intentio sermonis huius currit in eis causis que vo
luntarie operantur quāꝙ vulgaris vsus atqꝫ certis-
simus hec habeat vt cogi se dicat amore imperantis
qui amore fortissimo eidem est obnoxius et astrictus Cogi.
Dicitur etiam secundum hunc modum aliquis opa
ri amore cogente ꝙ maxime voluntarie maximeqꝫ li
benter atqꝫ gaudenter operatur. Causa autem i hu-
iusmodi sermonibus est quia quemadmodum violē
tia cogētis virtutes seu vires coacti totaliter sibi su
biectas habet ita vt contra ipsum nihil possint hoc
est nullatenus resistere violentia ipsius. Sic in vehe
menter amante totam voluntatem eiusdem amor oc
cupat et possidet vt contrarium voluntati iubentꝫ nō
velit et si amor fuerit fortissimus atqꝫ firmissimꝰ nec
etiam velle possit qualis amor est in sanctissimorum
angelorum consortijs erga creatorem vbi dubiū nō
est quia quemadmodum amor ille nec minui nec vl-
lo modorum tepescere potest apud eos. Sic neqꝫ vo
luntas adimplendi quicquid iubere eisdem fuerit di
gnatio creatoris et huiusmodi voluntatis fortitudo
atqꝫ immutabilitas ex immutabilitate et fortitudine
est amoris in creatorem. Cum autem certum habes
ꝙ coactio omnis ex debilitate atqꝫ defectu patiētis Nota.
illam et maiori cogentis virtuti propter hoc resistere
non valentis. ¶ Manifesta igitur est tibi diuersitas
inter propriam coactionis siue violentie intentionē
et istam vulgarem et impropriam cū illa propria sci-
licet sit ex infirmitate virtutis illam sustinētis ista ve
ro ex fortitudine ipsius et ex hoc ꝙ cogēs illo mō coa
cti v̄tutē ipedit et ad c̄riā opatione sua v̄tute ipellit.
Uoluntas aūt iubentis isit amāte v̄tutē eiꝰ amorem
scꝫ et obediētiā nullo modorꝫ impedit qui potius eā
augeret et confortaret si augmenti et cōfortatōis eēt

susceptibilem inueniret. Certum enim est gaudium vere ac perfecte amantium nõ tantum eorum quos amãt necessitatibus subuenire. Sed etiã eorũdem parere bene placitis et mandatis.

¶ Scire etiam debes quod quemadmodum bonitas creatoris per hoc ipsum quod nec potest minui nec mutari et per hoc ipsum quod nõ potest nisi bene agere nõ solum nõ minus libera est immo hoc est ex excellentia te ac supereminẽtia libertatis. Sic nec preclaris illis ac nobilibus substantiis quod nõ possũt vel amare creatorẽ vel non velle quod sciunt ipsum velle vel non facere quod intelligunt ipsum iubere eas facere non est ex debilitate sue virtutis ullo modorum vel ex depressione vel lesione aliqua libertatis. Male igitur agere aut seruitus est aut ex seruitute aut etiam seruum fieri sicut alibi didicisti. Sicut igitur est quod aliquis non potest seruus fieri vel seruire siue opus facere seruitutis ex perfectionibus eidem est libertatis videlicet ex magnitudine et fortitudine ipsius. Sicut se habet in creatore et in prenominatis substãtiis hec enim omnia sũt ex elongatione vel etiam ipsa elongatio a seruitute ex elongatione autem a seruitute impossibile impediri libertatem vel ledi quolibet modorum. Iam igitur manifestum est tibi per hoc quoniã implexio causarum non currit cursu causalitatis naturalis atque necessitatis huiusmodi in substãtiis intelligentibus abstractis neque in aliquibus aliis substantiis quantum ad actiones voluntarias et quod necessitas obedientie voluntarie non cõtradicit libertati nec ledit eam ullo modorum quin potius perficit eandẽ et quod non possunt obedire iussis creatoris prenominate substantie nobiles nõ est ex debilitate vel impotentia vel defectu virtutis quin potius ex fortitudine habundãtiaque et perfectiõe ipsius. Quod si dixerit quis quia non obstãtibus his currunt res sicut currunt et quia ista non faciũt debere vt non sit cursus causarum necessarius hoc est aliter non esse vel nõ se habere impossibilis. Dico in hoc quod voluntas creatoris sublimis aut benedicti nõ est super huiusmodi cursum causarum vt nec ita semper sit et nõ aliter quemadmodum non est super virtutes mouentes celos vt semper ita eos moueant neque super motus celorum aliorũque corporũ celestiũ vel vt semper sit vel vt ita semper sit quin potius cessaturi sunt motus huiusmodi et virtutes mouentes eos si virtutes intelligẽtes sũt et mouẽtes eos voluntarie. Sicut posuit Aristoteles et sequaces de sinent eos mouere in fine seculorum currentiũ intelligentes voluntatẽ creatoris esse in hoc si dico et de sanctissimis angelis qui ad multiplices vtilitates hominum dominantissime seruiunt creatori cessãtibus autem vtilitatibus huiusmodi cessabũt et ministeria eorum que propter eas adimplebant quapropter in eis etiã inuenitur non solũ aliter posse esse sed etiam aliter multotiẽs nõ fore. quoniam que operantur modo angeli sancti circa homines quandoque operabuntur. ¶ Manifestum igitur est quod in operationibus eorum huiusmodi neque implexio necessaria prenominata neque etiam sempiternitas aut perpetuitas locum habet. Iam etiã patefactũ est tibi in precedentibus quod in rebus voluntariis que apud homines sunt similiter locum nõ habet necessitas aut implexio cum tãta sit libertas volũtatis humane vt neque cogi possit ad suã primam ac propriam operationẽ que est velle vel prohibere ab illa inuita. In eis autem volũtariis que sũt ex velle et post ipsum corporalibus scilicet actionibus locum habet prohibitio et coactio antedicte inquãtum sunt motus corporis aut membrorum ipsius aut contrarium motus.

Male agere ex seruitute est.

Implexio causarum.

Virtutes celos mouentes desinent mouere.

Inuito enim vnoquoque homine in statu miserie istius possunt moueri corpus eius et membra et prohiberi a motu per ligatiões aut alia impedimenta. Scias autem me dixisse inquantum motus corporis aut membrorum et noluisse dicere inquantum sunt actiões voluntarie propter hec. quoniam in manu alicuius potest poni thus vt eo omnino inuito et penitus obniticte seu renitere et moueri manus huiusmodi ad pedes idoli et poni thus ante idolum per manum ipsius. Sed positio isto nõ erit thurificatio neque actio volũtaria quantum ad ipsum nec etiam motus voluntarius sed violentus erit aut thurificatio fortassis et veneratio idoli quantum ad ipsum qui violentiã infert huiusmodi et hoc si intentio eius fuerit in hoc vt sic idolũ veneretur.

Nota.

¶ Forsitã autem dicat aliquis quod ista implexio est iuxta sermõem quem dixit quidam ex italicis philosophis occupationes inquam serimus. Huiusmodi autem exemplum est quia cum in aliquo concurrerint scribẽdi voluntas et oportunitas ceteraque omnia que requiruntur ad hoc vt potentia scribendi exeat in actũ exibit necessario in actum. et eodem modo se habet de his quorum causa est actus scribendi cum aliis quoniam sequuntur ex actu scribendi cum aliis et hoc necessitate simili qua actus scribendi sequitur sed ex causa sua et aliis adiutoriis et ita in infinitum vel vsque ad nouissimum causatũ. Qua de causa cuiuscunque singularium vel existentia vel euẽtus erit necessarius et hec ratio induxit aliquando me in adolescẽtia mea vt mihi videretur nullum ex singularibus contingentibus habere causam huiusmodi vel vnum vel plures simul aggregata et causã inquam coniunctam scilicet qua posita de necessitate ponitur audies et alia a me in hoc presenti capitulo. Scito igitur hic quoniam fortassis verum est quod posita huiusmodi aggregatione cause scilicet efficientis et eam ad hoc quod operetur adiuuãtium necesse est operationis initium esse vel operis non autem opus ipsum vel eius perfectionem et hoc dico in his que generantur vel per successionem temporis fiunt et hoc est quoniã ante consummationem vel perfectionem operis huiusmodi possibile est: vel ipsam causam efficientem omnino non esse vel aliquid de aggregatione illam adiuuantium. Sicut vides in edificatione domus cuius causa efficiens est voluntas edificantis vel edificari facientis quam voluntatem possibile est mutari in contrariam voluntatem antequam perficiatur domus hec et omnino desinere esse similiter possibile est facultates ei auferri seu furto subripi possibile etiam est prohibitionem ei fieri ne edificet et alia multa impedimenta euenire quibus impediretur perfectio domus. Eodem modo se habet et de scriptura siue actu scribendi quia igitur huiusmodi rerum vel euentuum perfectio pendet ex aggregatiõe multorum possibilium quorum quolibet existente impeditur eius perfectio. Non est igitur necesse vt cum fluentibus sic aggregatis causa efficiente et omnibus eam adiuuantibus necesse est vt dixi opus vel operationem incipere seu inchoari: et quoniam ad eius perfectionem seu consummationem stabilitas totius aggregationis huiusmodi si illa concurrãt sequetur consummatio. Verum quoniam ipsa stabilitas vt ita dicam nõ est necessaria stabilitate stabilis immo non esse possibilis non est necesse vt ex predicta agregatione sequatur necessaria consũmatio et propter hoc generaliter non est verum in rebus huiusmodi quod ex agregatione sepe dicta sequatur consũmatio nisi in ea intelligatur totius aggrega

Nota.

Aduertas.

Exemplum

calcarium aut freno. Sic non ex ipso velle actu siue
actuali ẽ aliqua ex actionibus nr̃is quia ipsũ velle.
Passiones Sicut cõpunctio tantum ẽ ⁊ passio in anima agenti
⁊ suggestio forinseca siue imperantis siue mouẽtis
siue terrẽtis velud calcar tantũ ẽ. Jam autem dixe
runt mihi ex philosophis velle ⁊ nolle timere ⁊ spe-
rare ⁊ cetera hmõi passiones tantum eẽ ⁊ ideo secũ-
dum sermonem istum sicut calcaria nõ equos curre
re faciunt nec cursuũ equorum cause sunt vl' dicunt.
punctiones vero calcarium excitatiões tantum. Sic
predicte passiones animarũ nostrarum excitationes
sũt ipsarum atq̧ viriũ earundem ad actiões suas ⁊
non cause. Quicq̃d igitur nominetur malitia secun-
dum hoc nõ erit causa actionis. Sint igitur ista tibi
in hoc capitulo materie exercitationis e ingeniũ quo
niam declaratio ac diffinitio rerũ istarũ tractatũ dif-
fusiorẽ ac perscrutatiõẽ desiderat.

¶ Utrum autem venatiões hominum et ani-
malium sic in diuinam curam cadãt ⁊ puidentiam ⁊
actiones voluntarie que videnẽ omnino indifferen
tes ⁊ non referre an fiant an non fiãt: questiõẽ hãc quã
potius aliqui ridiculosam reputãt quam fructuosã
aut inuestigatione dignã. Huiusmodi sunt an p curã
⁊ prouidẽtiam creatoris cadat iste piscis in rete pi-
scatoris potius q̃ ali⁹. ⁊ an euadãt aliĩ per prouidẽ-
Prouidentia creatoris circa que.
tiam creatoris q̃si parcat eisdẽ a captiõe ⁊ deuora-
tione. Et eadem est questio de leporibus ⁊ capreo-
lis ⁊ aliis retiacuIis venatorum. In animalium vero
venationibus similis est questio de onagris ⁊ leoni-
bus vel an p curam ⁊ prouidentiam diuinam capia
tur aut deuoreẽ vn⁹ onager a leone vno q̃ ali⁹ ⁊ vn⁹
mus a murilego poti⁹ q̃ alius. Eadem ẽ questio de
araneis ⁊ muscis ⁊ hirundinibus ⁊ musculis ⁊ deue
nient iste questiones ad canes et ossa ad vultures et
cadauera ad galinas ⁊ grana ⁊ alias aues q̃ granis
vescunẽ. In rebus vero voluntariis similes questio-
nes sunt an p curam ⁊ puidentiam creatoris cõme-
dat iste poti⁹ hanc bucellam panis q̃ aliã ⁊ p⁹us hãc
q̃ aliquam. Eodem modo se habẽ de leguminib⁹ an p
curam ⁊ prouidẽtiam creatoris commedat hoc grã
Sapientia creatoris circa minima etiam.
num prius q̃ aliud ⁊ hanc fabam potius q̃ aliam ⁊
an per curam ⁊ prouidentiam creatoris pares vl' i-
pares. Dico igiẽ in hoc quia sapientia creatoris nõ
minus attingit vllo mõrũ minima q̃ maxia vl' media
vl' ecõuerso nec min⁹ cognoscit vtilitates minimorũ
licet minimas q̃ maximorum licet maximas et tam
he q̃ ille ex ipo sunt ⁊ per ipsum sapienter prouidẽ
ter volenter ⁊ sicut cura fuit enim vt essẽt singula quẽ
admodum prediximus. Sicut est enim cura ordinare sin
gula ad fines suos ⁊ vtilitates: nec dubitant venato
res ⁊ piscatores ⁊ dicere deus dedit mihi hodie pis-
cẽ istum vel feram istam ⁊ quando nihil capiunt. Si
militer aperte dicunt hodie non dedit mihi deus ali
quid capere. In qua diuersitate siue alternatione ca
piendi vno die vel non capiendi vna euidens est vti-
litas credulitas ⁊ admiratio diuine prouidentie et
bonitatis. Similiter exercitatio timoris et amoris
creatoris. Similiter ⁊ gratitudinis i ipsum vt cum
dat eidem gratia referatur ⁊ cum non dat timeatur
offensus ⁊ de eius munere qd̃ queritur expecteẽ. De
Curare duobus modis dicitur
bes autem scire quia quãtum pertinet ad id de quo
nunc agitur curare aut non curare per duos modos
aut intentiones dicitur. Et vna ex his pertinẽs apd̃
nos ad virtutem nostram motiuam mobilem et est
secundum hunc modum non curare non habere cor-

di cousq̧ aliquid vt nec gaudeat si fiat nec offendat
si non fiat aut econuerso ⁊ iuxta hunc modum nõ cu
rare dicitur creator apd̃ vulgus omne id quo nec of
fenditur nec placatur. Hoc autem est dicere pro quo
nec penaz infert nec remuneratiõem largitur. ⁊ hoc
modo nec numerum muscarum que ab araneis ca-
piuntur aut ab hirundinibus glutiuntur. Similiter
Curã vide
neq̧ numerum fabarũ quas quis cõmedit neq̧ ordi
nem quo hanc prius illam posterius curat creator. ⁊
forsit iam concordat ista intẽtio ethimologie nominis
qua dixerunt quidam quia cura dicit quasi cor vrẽs
vnde ⁊ illa curare dicuntur propter quorum euẽtus
vel non euentus corda nostra vrunt hoc est mouẽt q̃
cunq̧ passione vt ira vel placatione dolore vel gau-
Irasci ⁊ curare p tropũ deus d.
dio ⁊ ad creatorem non pertinet ista intentio nisi per
tropum quem scis. Cum ipe sit in vltimitate impas-
sibilitatis ⁊ immutabilitatis. Hic autem tropus est
quia iratus dicitur cum facit ad modũ irati videlicet
cum infert vltionem ⁊ gaudens cum largitur remu-
nerationem pro quocunq̧ facto. Similiter ⁊ placa-
tus cum desistit ab vlciscẽdo ⁊ iste intẽtiones aliis
sermonibus apertius designantur videlicet cum ita
Affectiue.
dicitur quia nomina vl' verba hmõi cum nobis dicũ-
tur affectiue dici intelliguntur q̧ est dicere quia affe
Effectiue.
ctiones nr̃as id ẽ passiones animarum nostrarum si
gnificant. Cum vero ad creatorem referũtur effectiue
dicuntur hoc est effectiones eius quas nominaui si-
gnificant. Hoc autem est quoniam passiones huius-
modi ad creatoris puritatem supereminentissimã vl-
lo modorum attingunt. rectissime igitur dixit quidã
ex doctorum xp̃ianorum sapiẽtioribus quia iratum
deum non facit dici turbationis affectus. Sed vindic-
tis effectus per modum igitur istum sine intentionẽ
non curat creator captionem huiusmodi fere vel pis
cis vel euasionem nisi cum vel ad necessitatem que-
Nota
ritur capientis aut alterius ea indigentis vel cũ aut
amor ipsius creatoris aut obedientia aut honor aut
pietas ad querendum ⁊ venandum piscandum ⁊ ca
piendum homines inducunt. In huiusmodi eñi intẽ
tionibus ⁊ operationibus nemo qui bonitatẽ crea-
toris nouerit eum adeẽ dubitat adiutorem cum hoc
ipe qui nouit omnia viderit expedire ⁊ gloriaz suam
decere. Nec mirum cum etiam tempore suo frumen
ta ⁊ legumina omnipotentie sue virtute atq̧ largitã
te etiam in ipsis horreis tempore famis in centuplũ
⁊ eo amplius multiplicauit satisfactiões simẽ ⁊ piis
desideriis religiosorum fame periclitãti populo cõ-
patiendum ⁊ necessitatibus egenorum. Leges etiaz
in narrationibus ⁊ miraculis christianorum ad quo
Miracula
rum lectionem te sepius hortatus sum ⁊ hortor ad-
huc aureos multiplicatos in loculos virorũ sancto-
rum. Tempore etiam meo pisces iam coctos ad mẽ
sam cuiusdam viri sancti mihi notissimi multiplica
tos fuisse benignitate ⁊ largitate creatoris quia cuz
vix sex conuiuantib⁹ ministrari posset de illis in vno
ferculo ministrarum est per singulas scutellas in tri
bus ferculis toti multitudini conuiuantium epulen-
ter ipse quoq̧ que superauerunt reliquie piscũ ma
iores longe fuerunt paratis piscib⁹ ⁊ appositis mẽ
sis. Non est igitur mirandum si de piscibus aut fer
iam creatis largitur creator circa curã ⁊ prouiden-
Curare cogitare.
tiam venantibus ⁊ piscantibus aut eis p quibus ve
natio exerceẽ atq̧ piscatio cũ pisces iaz coctos atq̧
gatos ad comedẽdũ mirabiliter interdũ i ipsis men-
sis multiplicet. Scd̃o mõ vel intentiõe dr̃ curare atẽ

dere vel cogitare ⁊ hoc modo ptinet ad vi nostram
apprehensiuam nobilem ⁊ iuxta excellētiam nobili
tatis sue ad ip̄m creatorem nec ē aliquid ī reb⁹ crea
tis vel eaꝝ euentibus quod p modum istum ⁊ inten
tionem nō curet creator. Nihil eñ est ex omnib⁹ hu
iusmodi ꝙ non videat ⁊ attendat non solum ipsū sed
fines ⁊ vtilitates quas inde ꝓuenturas sua ordina
tiōe p̄cognoscit ⁊ puidet. Per modum igitur istum
⁊ numerum muscaꝝ que capiunt̄ ab araneis ⁊ mus
cularum q̄ degluti ūt ab hirundinibus ⁊ omnem or
dinem captiōis atq̄ deuoratiōis earum. omnia eñ
hec intuet̄ intuitu fixo ac lucidissimo cum vtilitatib⁹
ac finibus suis. Deuoratio eñ vnius muscule pars
est saturatiōis vnius hirundinis ⁊ ip̄a muscula ps ē
totalitatis cibi illi⁹. Et si quis querat q̄ vtilitate vl̄
fructu hec intuet̄. Respōdeo q᷑ tota vtilitate vl̄ fru
ctu q̄ inde ꝓuenit. Dico etiā ꝙ rector nauis vniuscu
iusq̄ si et⁹ virtutis ⁊ claritatis eēt ipsius intellectus
vt non solum gubernacula vela ⁊ remos sed etiā sin
gulos nauis asseres atq̄ clauos atq̄ funiculos con
spicere simul sufficeret omnia hec simul hec intuere
retur. Ꝗ̄tofortı⁹ igit̄ rector vniuersitatis altissim⁹
nihil extra intuitū suum patit̄. Dico etiā hoc ē debi
tum p se omnium reꝝ passionum ⁊ euentuum vt oīa
⁊ singula sint sub lucidissimo intuitu creatoris ⁊ qm̄
non ē possibile ip̄m aliquid videre ignorant̄ vl̄ iscīē
ter necesse ē vt attente omnia videat ⁊ sic intētio ei⁹
in omnia et singula nō eñ videt vt nos qui nullā ex
rebus totā simul̄ aut plene videm⁹ immo multe ex re
rum ꝯditionibus innotescūt nobis vna post aliā. Il
li autē oēs simul ⁊ tote atq̄ equaliter. ¶ Amplius.
Nobis multa in re vna innotescūt subito ⁊ p̄ter iten
tionem apō ipsum aūt ecōtrario est. Si vero quesie
ris que ē vtilitas ordinis in commestiōe fabarū aut
granoꝝ. Dico ꝙ eam videt creator siue nos ignore
mus siue non quāq̄ in anima comedentis aliquid
sit ꝙ inclinauit ⁊ mouit ip̄m cōmedentem vt hāc pri
us vl̄ poti⁹ cōmederet quam illā. Appet in hoc bo
nitas libertatis apō cōmedentem qui forsitam abs
q̄ vlla cogitatiōe vel consideratione vtilitatis ordi
nauit. De commestiōe sic vt hanc pri⁹ vel poti⁹ com
mederet q̄ illā volēs solummodo liber cōmedere et
vsq̄ adeo liber ac neq̄ suas⁹ neq̄ illect⁹ faceret. Sed
mero ac liberrimo iperio volūtatis ꝙ mihi scio mī
totiens euenisse.

¶ Sicut autem ī eis que casualit̄ euenire videt̄
vēȝ in occursiōib⁹ hominum impulsis et in aliis que
preter intentionē ⁊ cognitionē nostram eueniūt. Sic
respondendum ē de casu piscium in retia atq̄ feraꝝ
in retiacula vēȝ cur poti⁹ hic quam ille vel hec quā
illa incidit inea. Quemadmodum que sit causa qua
re huiusmodi homo obuiauit isti in foro cum ab eo
non quereret̄ nec de eo etiam cogitasset. ¶ Manife
stum eñ ē quia eadē hora eadē via quicunq̄ e diuer
so ambulantes necesse est sibi occurrere ⁊ potuerūt
eē eis diuerse cause ambulationis. alteri enim nego
ciationem alteri repetitionem debiti aliis exactiōem
vectigabilium aliis receptionem theoloneorum aliis
uestigatiōem latronum aut aliorum maleficiorum
causam huiusmodi ambulationis fuisse possibile ē.
Unitas ergo vie siue fori concurrentibus ī eo huius
modi causis occursum fecit siue cōcursum huiusmo
di hominum. Sic cum ibat piscis forsam ad pastū
per viam aliquam contingebat tunc trahi rethe per
eadem vel forte fugiebat a clamore ⁊ strepitu quem

Simile.

Aduerte.

Nota.

faciebant socii trahentium rete. Occurrerūt igitur
sibiinuicem piscis ⁊ rete occursus autem causa ē eui
denter captionis. alius autem piscis eadem hora vl̄
eadem via non ibat ad pastum vel forte nō peruenit
ad eum terror piscantium vt fugeret aut forte fugit
in profundiores latebras aut per aliam viam: ⁊ ideo
occurrit reti aut rete illi ⁊ propter hoc non est reten
tus ab ip so. Causa vero prioratis captiōis sue ma
nifesta est interdum propinquioritas sua ad rete vl̄
maior natat⁹ velocitas vel prioritas peruētiōis ter
roris ad ipsum. Euasionis autem id est non captio
nis plurime possunt esse cause quas per temetip̄m
videre tibi facile est quemadmodum maior hora vl̄
tarditas natatus hoc autem est quia prius fuerunt
collecta retia q̄ posset in ea incidere vel fugit forsi
tam p aliam viam aut forsitam fugit retro cum an
te eēt extensum rete aut irrupit rete ⁊ fecit sibi aper
turam ei eō per quam effugit aut exiliuit desup rete
⁊ transiliuit ipsum aut immersit se ⁊ infixit se in are
nam vel lutum sub ipso reti et ita transiuit sub ipso
vel cum ipse traheretur transiuit super ipsum ⁊ hec
omnia vniuersa ⁊ singula intuetur ⁊ attendit sapiē
tia creatoris ⁊ ordinat ad fines ⁊ vtilitates conuenīē
tissimas ⁊ sibi soli perfecte notissimas. Ne dubites
autem quia sicut omnes pisces simul capi omnesq̄
feras destructio esset vniuersalis in piscibus et ferꝭ
ita quasdam ⁊ quosdam quandoq̄ capi et comedi
destructio esset nature particularis in eisdem quan
tum ad aquam vnam vel ad regionē illā. Ubi gratia
Cum pauci sint aliqui pisces in flumine vel stagno
aliquo paucos illos capi vel comedi est vastatio
atq̄ destructio generis illius in eodem. Non est ig
tur mirum si creator ⁊ cōseruator naturarum per cu
ram ⁊ prouidētiā suam p̄cauet naturis pticularib⁹.
Sicut ⁊ vniuersalibus ne ex toto vastent̄ ⁊ pereant
donec cessare debeat vsus ⁊ vtilitas eoꝝ de quo in p̄
cedentibus audiuisti. Si vero p̄ncipes terrarum ⁊ mi
nores domini earūdem interdicunt interdū venatio
nes ⁊ piscationes in aquis ⁊ terris iurisdictiōis sue
auaritie sue solūmō p hoc ꝯsulere itēdētes n̄ nature
de ꝯseruatione ꝓuidere. Quomagis bonitas crea
toris naturarum cōseruationem quas tantis vtilita
tibus creauit ꝯsulere nō dedignabit̄ ne pereant vsq̄
quaq̄. Et notum est tibi ex lege hebreorum qualiter
in archa illa famosissima conseruare p̄cepit per bi
na ⁊ septena animalium genera circa aquas diluuii.
Uides etiam quantas astutias effugiendi piscatoꝝ
insidias quātasq̄ vires piscibus dederit creator be
nedictus. Similiter ⁊ feris quot latibula quot refu
gia contra venatores ⁊ esse ipsis feris iudicent aliis
cōtrarias. Quis eñ docuit ceruas ī via calcata pa
rere ad declinandas luporum insidias? Quis docuit
eas ꝙ lupi vias calcatas timeant ⁊ declinent. Quis
docuit onagros sustinere vehementem sitis ardorē
donec leones ab aquis potatis reuersi sint ne si hora
illa que leones ad aquam vadūt vel inde redeūt leo
nibus occurrētes ab ipsis deuorarent̄. Quis eos fe
cit eos scire ꝙ leones eisdem insidient̄. Sic ⁊ lepori
bus leuitatem pedum ⁊ cuniculis profunda ⁊ pene ī
accessibilia aliis receptacula ad conseruationem sui
esse dedit creator. Si ⁊ hirundinibus tantam veloci
tatem volatus ⁊ multis aliis auiculis ⁊ multi credūt
hanc esse causam: quare nulli aui rapaci hirundo nū
q̄ p̄da fiat. Mihi tñ videt̄ ꝙ acq̄sitio victus eius to
ta est p volatū qm̄ per ip̄m solūmodo venat̄ muscas

Sapientia creatoris.

De⁹ naturis particularib⁹ p̄cauet.

Nature sagacitas in brutis.

cum solus creator eas ordinare possit & nec curet secundum ipsos nec velit etiam vt ordinentur atque diligantur. Sed potius casui atque temeritati eas precipitandas atque subuertendas reliquerit. Uides igitur euidenter in parte ista quam salutare sit magisterium quam que vtilis sapientia qua tam perniciosus error destruitur et tam necessaria tanque fructuosa credulitas stabilitur

¶ Questiones alias ad diuinam prouidentiam curamque mortalium pertinentes hoc loco subtiliter autor dissoluit.

Onsequens igitur est post hec questiones que sunt circa hec prosequi ac determinare. Quarum prima est stultorum et insipientium querentium qualiter possibile est creatori tantam rerum multitudinem diuersitatem regere & curare. Cui questioni respondet apuleius platonis discipulus hoc modo quemadmodum inquit rex vnus aut dux regit exercitum innumerabilium bellatorum et ad vnum clangorem buccine alij ad arma alij ad equos alij ad machinas currunt & circa vnumquodque istorum tam multa tanque varia opera fiunt. Sic totam multitudinem creaturarum vnus motus creatoris ac si singule nature illum audiant aut sentiant exequitur vices suas sciens legem a creatore sibi inditam: quemadmodum in exercitu quantumcunque magno scit vnusquisque eorum qui ibi sunt quid ad eum pertineat ex officio suo & illud exequitur dato signo vel clangore buccine vt dixi vel alio. Sciunt quippe armigeri quod ad eos pertinet arma parare militibus. Sciunt ipsi milites quia eos oportet armari & parare se ad prelium. Sciunt custodes equorum quod ad eos pertinet sellare cingula parare equos frenare & de frenatura per alios providere. Et per hunc modum considera tantam multitudinem tantamque varietatem officiorum vna voluntate regia quam buccine clangor vel aliud signum innuit ad tam multa & varia tam cito tanque facile concitari et aggredi quod vnusquisque cognoscit ad suum officium pertinere. Quid igitur mirum si rex & dominus seculorum creator benedictus vniuersitatem creaturarum et singulas etiam illarum omnium potentissima imperiosissimaque voluntate sua commouet & concitat aggredique facit operationes ad vnamquamque pertinentes leges quas ei imposuit vel potius edidit & officia que eisdem iniunxit quasi studiosissime atque officiosissime adimplere. Et si dixerit quisque bellatores vt pote rationales intelligunt per clangores tubarum aut per alia signa. Nature vero & maxime insensibiles qualiter cognoscunt creatoris voluntatem: quamquam ex precedentibus huic questioni responsum sit per exempla animalium & artificiorum. addam tamen tibi declarationem euidentiorem ad hoc & dico quod vnicuique nature naturaliter indita est diuine cognitio voluntatis & cum ea nascitur vnaqueque & huiusmodi cognitiones vocaui tibi modica lumina de irradiatione & aspersione luminositatis sapientie creatoris. Et huiusmodi exemplum conuenientissimum ac euidentissimum est in substantijs spiritualibus & abstractis que create sunt cum perfectione scientie naturalis honestatis similiter naturalis & hoc est cum inscriptionibus naturalis honestatis in vite sua intellectiua & cum impressionibus siue sigillationibus pulchritudinum virtutum naturalium in sua virtute motiua siue affectiua & hoc est voluntas in ipsis. Quare manifestum quod cum lege sua creata est vnaqueque ipsarum & quasi cum libro vbi legit quid ei naturaliter aut faciendum sit aut declinandum. Similiter quasi cum lucerna vel lumine ostendente sibi vias per quas ambulare debeat & de via quam necesse habeat declinare quod in primis hominibus qui in simili perfectione pro modo suo facti & formati fuisse non dubitatur ab illis qui propheticis sermonibus & diuinis oraculis non credere nephas credunt. ¶ Manifestum igitur quia secundum hunc modum nascitur aranea cum lege libro & lucerna huiusmodi qui & lex est ei quam transgredi non potest & liber est in quo legit quodammodo qualiter ei & bene viuendum sit & qua arte vel artificio motus sit ei querendus et lucerna est ostendens eidem vias per quas debeat ambulare naturaliter. Manifestum autem est tibi quia omnis lex sermo est & designatio voluntatis eam tubentis siue imponentis quia via igitur omnis natura tam substantiarum nobilium abstractarum quam hominum tam ceterarum animalium & etiam vegetabilium nascitur ex necessitate cum iudicio & designatione voluntatis & beneplacitum creatoris quam cum lege sua habet vnaqueque ex necessitate in se & apud se non solum vt cognoscat voluntatem creatoris naturaliter. Sed etiam ipsi cognitionem naturalem eiusdem & hoc apparet ex prescripta diffinitione legis.

¶ Secundam responsionem ad hanc questionem dedit quidam ex sapientioribus sanctisque doctoribus christianorum dicens quia cum preceperit rex aliquis edificari sibi ciuitatem de vna eius voluntate vnoque imperio ipsius de edificanda ciuitate procedunt tam & multa varia opera operariorum necnon equorum multorum asinorum omniumque animalium oneriferorum. Uidebis ibi alios in lapidicinis eradicantes alios cedentes alios sculpentes alios polientes. videbis alios comportantes eosdem lapides alios porrigentes illis cementarijs alios collocantes eos in structura murorum. Uidebis ibidem quadrigas & contratigarios alias onerari alias onoratas ad locum edificij conuenire. Uidebis fabros ferrarios multiplicia instrumenta necessaria illi edificio fabricantes. Uidebis & fabros lignarios quos vulgo carpentarios vocant suarum artium opera facientes. Sunt & alia officia & opera innumera que per temetipsum excogitare tibi facile est. Ex vna igitur voluntate regia vel iussu vides tam multos motus hominum & animalium quadrigarum & aliarum euectionum fieri tam multa genera artificum & operariorum tam multis & varijs generibus artificiorum occupati. Scientibus operarijs omnibus & ministris quid artis vel operis ad vnumquemque pertineat ad vnum iussum regium quod leuissimo signo agnoscunt. Singulos opera sua aggredi & explere & iam dixi tibi ex sermone Aristo. quod virtutes seminum similes sunt artificijs. Quare & ipsa semina artificibus. Apparet igitur tibi ex hac consideratione qualiter sine labore & solicitudine nutu voluntatis sue tantam multitudinem varietatemque creaturarum suarum mouet & regit creator altissimus quanto & rex nullomodo magnificentia & gloria nulla ex parte ei comparandus tantam multitudinem animalium & hominum & artificum & operariorum instrumentorumque innumerabilium mouet & regit & in finem intentionis sue dirigit & coniungit sedens in solio suo quietissimus. Quod si de toto ipso regno considerationem facere volueris inuenies expressionem similitudinem exempli quod conuenientius quoniam regis ad regem & regni ad regnum & gubernationis ad gubernationem prouiden-

Stulta qo.
Apuleius.
Simile optimum.
Obiectio cum risione & declaratione
Uirtutes naturales in angelis.
Adam & Eua
Lex vniuscuiusque nature idiota
Simile.
Uirtutes seminum.

de naui ⁊ rectore ipsius de ministris gubernationis et instrumētis. de curru ⁊ auriga.

¶ An omnia eueniant de necessitate.

Qō ardua. Post hec autem prosequar antiquā illam questionem que multos antiquitus exagitauit ⁊ multos etiam tempore meo inuoluit videlicet vtrum ꝓuidētia ⁊ cura creatoris rebus ⁊ euentibus necessitate inferat ⁊ fere eadem questio est de scientia ⁊ p̄scientia ipsius. Ponam igitur in primis ea que in errorem istum multos induxerunt. Horum autem primū est quoniam inquiūt impossibile ē diuinam prouidētiam falli necesse ē euenire quicquid ꝓuidit. qd quid autem necesse ē euēire necessarium ē quicquid igitur prouidit creator necessariū ē prouidit aūt omne quod est futurum seu euenturum omne igitur futurū seu euenturum necessarium est omne igitur futurum est immutabile ⁊ inauersibile. ¶ Amplius. Inquiunt autem possibile ē euenire aliquid eorū q̄ ꝓuidit deus aut nō si ē possibile eo igitur posito nō accidet impossibile. Ponatur igitur. Erit ergo verū ꝙ aliquid eorum que ꝓuidit deus euentura non eueniet errauit igitur prouidendo ⁊ verum ē prouidentiam eius falli. in hoc autem certum est omnibus eē impossibile videlicet deum errare vel prouidentiā eius falli in aliquo id igitur ex quo accidit ē impossibile. Impossibile igitur ē aliquid eorum que prouidat deus euentura non euenire. Nihil autem ē futurū quod non ꝓuiderit. Nihil igitur ē futurū ꝙ non sit necesse euenire. Quia igitur omne ꝙ ē euenturū prouidit deus euenturū omne quod est euenturū necesse ē euenire quare oīa de necessitate eueniūt. His igitur in huiusmodi que sophistica tendicula ⁊ intelligentibus exercitatisq; in rebus huiusmodi ridende ac pluries argutie sint nolo te detinere diutius. Reminiscere igitur quia hoc necesse ē eē euenturū qcqd eueniet vel necesse ē euenire quicquid prouidit deus euenturum duas habet intentiones siue duos intellect⁹ quoniam necessitas potest referri vel ad singula vel ad totum ⁊ aliis verbis fere idem dicitur composite vel diuisim. Primus ē ac si diceretur necesse est hoc euenire ꝙ ꝓuidit deus ⁊ illud ⁊ ita de singul. Multa autem de singularibus huiusmodi proculdubio contingentia sunt ⁊ nō euenire possibilia. Si vero necessitas referatur ad totum ꝙ est hoc quod hac locutione significatur. Quicquid prouidit de⁹ eueniet de qua nemo dubitat quin vera sit ⁊ necessaria. Sicut ⁊ contradictoria eius impossibilis que ē hoc aliquid prouidit ꝙ hoc eueniet. ⁊ hoc sophiste italici vel latini dicunt esse duplicitatem locutionis qua potest intelligi vt dicunt de re vel dicto ⁊ intentio eorū est ꝙ dictum qđ per illam locutionem dicitur quicqd prouidit deus eueniet necesse ē siue necessarium. Sicut ⁊ ipsa locutio necessaria ⁊ ei⁹ cōtradictoria manifeste impossibilis. Intellectum vero de re vocant id ꝙ ergo dixi de singulis ⁊ hoc puerili ⁊ vaga intentione. In explicatione nanq; huiusmodi duplicitatis defuerunt eis ⁊ desunt adhuc non tantum sermones sed etiam intellectus clarus ac depuratus hoc autē apparebit tibi per hoc ꝙ dicam manifeste. Primum quia locutione omni dicitur res hoc autē est quoniā omni locutione dicitur id ꝙ ipsa significat. Id vero quod vnaqueq; locutio significat res eius est etiam si sermo sit vel signum aliud quodcūq; res dicetur ad sermonem locutionem significantem illum dictū igitur per locutionem res est: quare intellectus de dicto est intellectus de re. ¶ Amplius. Considera ipsum predicatum ⁊ videbis ꝙ aliud non ē nisi necessitas eueniendi hoc autem de ipso dicto nullomodo vere dicitur quoniam dictum nec euenit nec eueniet. Non enim est de futuris cum ab initio seculorū ⁊ modo etiam verū sit ⁊ necessarium. Quia igitur predicatum istud nō dicitur nisi de rebus ⁊ naturis non potest intelligi illa locutio nisi de rebus ē ergo veritas vera distinctio quia ista necessitas potest de rebus predicari vł reb⁹ attribui in vniuersali siue vniuersaliter ⁊ hoc fit secūdum veritatem quando intelligitur de dicto secūdum eos vel potest intelligi in singulari seu diuisim ⁊ hūc intellectum vocant ipsi de re. hoc igitur ē quod facit duplicitatem in re videlicet vniuersalitas ⁊ singularitas. Nullo modo enim verū de singulis singulariter et diuisim quicquid prouidit deus euenturū euenire necesse ē. Est tamen verum in vniuersali ⁊ coniunctim etiam si vnūquodq; futurum esset contigens ⁊ possibile non euenire: tamen verum esset hoc ⁊ necessariū et hoc ē quoniam necessitas ē cui cōpetit necessitas singularitati vero non quēadmodū cuius dixeris de duobus oppositis contingētibus alterum istorū duorū esse verū necesse ē. In vtroq; enim contigentia est et in neutro necessitas ⁊ quemadmodū si dicas semper erit verum alterum sempiternitas veritatis non diuisim aut singulatim attribuitur alteri sed in communi siue in vniuersali. Eodem modo intellige ⁊ ibi quicquid ꝓuidit deus euenturum euēire necesse ē. Quēadmodū ⁊ si quis dixerit omnē hominē viuere necesse ē cum de quocunq; verum sit singulatim atq; diuisum ꝙ ipsum viuere non est necesse cum ipsum mori possibile sit: nec ista locutio omnis homo viuit semper vera est pro eisdem hoībus nec pro eisdē etiā enūciatur. Ideo sempiternas veritatis stat in vniuersitate speciei ⁊ in vniuersalitate hominū q̄ nō mutat mutatiōe indiuiduorū. Sicut neq; species i ratione speciei. ¶ Amp̄. Dictum huiusmodi quicquid prouidit deus euenire aliud est. cum dictio refertur ad singula diuisim atq; determinate aliud est cum statur in vniuersali siue cōmuni. Cum enim ad singula dictio refert singulate ac determinate ꝓinde est ac si singula singularia diceret: hoc autem est ac si diceret hoc quod ꝓuidit deus necesse est euenire ⁊ id ⁊ illud atq; ita de singulis. Cum aūt statur in vniuersali vt dixi non dicūtur illa singula singulatim ac determinate: ⁊ ideo manet eadem significatio locutionis siue eadem maneant ꝓuisa siue alia ꝓuideantur. Quemadmodum ⁊ ⁊ ista locutio omnis homo viuit non mutat significatum vel dictum mutatiōe indiuiduorum speciei nisi quis p̄dicto modo intendat de singulis singulatim: tunc enim ꝓinde est ac si diceret singula dicta singularia hoc est in viuere vel in non viuere ⁊ illud viuere ⁊ ita de singulis: hec est igitur duplicitas p̄dictarū locutionum ⁊ hec mutatio deceptoria siue sophistica in eis. Cum enim concessum sit per modum vniuersitatis ⁊ coniunctionis quicquid ꝓuidit deus euenturū euenire necesse est. Tu scis p quem modum conceditur. Cum autem assumit quicquid necesse est euenire est necessarium: iam transfert se ad singula singulatim. Ista enim locutione: omne quod est euenturum est necessarium vel immutabile vel inauersibile singulis singulatim attribuitur necessitas ⁊ immutabilitas ⁊ ꝓinde est ac si diceretur ⁊ hoc euenturum ⁊ illud tota de singulis aliis est necessarium vel immutabile:

Argumēta sophistica

Euentus duobus modis.

Nota.

Nota.

Aduerte

Nota.

nec solueret sophisma istud nisi ad hominem. Si quis
diceret quia sit in huiusmodi argumentatione muta
tio tam subiecti ꝙ p̄dicati. Quoniam in hac locutio
ne quicquid ꝓuidit deus euenturum euenire necesse
est infinitiuꝰ subiectum ē ⁊ necessitas predicatum de
re infinitiui. In conclusione vero que ē hec quicquid
ꝓuidit deus euenturū ē necessarium totum hoc quic
quid deus euenturū ē subiectum ⁊ necessitas predi
catum. Mutatio igitur predicati facta ē: quia neces
sitas que predicabatur de re infinitiui que est euenire
Nota. in conclusiōe predicat̃ de re huiusmodi circūlocutio
nis quicquid ꝓuidit deꝰ euenturum. Res autem hec
est vniuersitas eorum que vidit deus euentura. Mu
tatio etiam subiecti facta ē quia prius subiectū erat
infinitiuꝰ in conclusione vero predicta circūlocutio.
hoc autem ē quia non explicabit se homo qui hoc di
cit cum interrogatus fuerit an omni rei infinitiui ꝓ
ut ibi subiicitur conueniat predicata necessitas: ꝙ est
an omni euentui future adeo ꝓuiso cōueniat an nō cō
ueniat: ⁊ quia manifestum ē ꝙ non conuenit: cum nō
omne huiusmodi euenire necesse vel necessarium sit
cogetur non obstante ista mutatione confiteri primā
propositionem esse falsam omnimodo videlicet hanc
Quicquid ꝓuidit deus euenire: euenire necesse est.
¶ Manifestum etiam ē quia aliquo modo vera ē nō
igitur liberat se ab huiusmodi laqueo vel nodo sophi
stico. De his vero locutionibus si deus ꝓuidit hoc
Nota necessario eueniet: vel necesse ē illud euenire: licet pue
ri tempore meo noscerēt duplicitates earum multos
tū video postmodū miserabiliter inuolutos. Quis enim
non videat quia necessitas potest fieri super conditio
ne: ⁊ tunc dicitur ⁊ asseritur illa conditionali locutio
ne necessitas conditionis siue consecutionis: ⁊ perin
de ē ac si diceretur ista conditio vel consecutio: qua
dicitur si deus ꝓuidit hoc ipsum eueniet ē necessaria
ꝙ procul dubio verum. Alius vero intellectus ipsius
est quo necessitas fertur ad consequens precise ⁊ ab
solute ⁊ ē perinde ac si dicetur si hoc ē verum deum ꝓ
uidisse hoc istud ē necessarium: scilicet ipsum eueni
re quod ē quia si antecedens ē verum consequens ē
necessarium quasi diceretur ad veritatem anteceden
tis sequitur necessitas consequentis hoc autem indu
bitanter ē falsum. Scito autem ꝙ hanc eandem disti
nctionem aliis verbis alii faciūt dicentes quia illa ora
tione conditionali. Si deus prouidit hoc necesse est
illud euenire potest vocari necessitas consequentis
et hoc ē quod dixi quia potest referri necessitas ad con
sequens vel potest vocari necessitas cōsequendi ⁊ hoc
est ꝙ dixi necessitatem referri ad consecutionem. verum
quoniam ista puerilia sunt ⁊ nec tollerabilis ē igno
rantia eorum in pueris transibo ad ipsam radicē que
stionis istius.

¶ Dico igitur quia ignorantia scientie siue co
gnitionis creatoris atque huiusmodi quo ipse ꝓuidet
vel cognoscit dedit occasionem isti questioni ⁊ hec ē
etiam causa ꝓpter ꝙ opinati sunt quia si aliquid ꝓ
uidit vel sciuit non potest illud non prouidisse vel nō
sciuisse vel cognouisse. Induxit etiam eis quedam
alia radix veritatis que est hec videlicet quia diui
nam prouidentiam falli vel errare vel non esse verā
impossibile ē: ꝙ vt isti indubitanter verissimū ē alia
fuit ignorātia dispositiōis siue cōditiōis quorūdā ve
rorum atque falsorum q̄ nata sunt hr̃e alterutrū duorū verum vel
veritatem solam vel falsitatem solam: non tamen ita
fixe vt necessario sint in alterutra ⁊ huiusmodi condi
tionis siue dispositionis sunt ꝓpositiones singulares
contingenti in eis que sunt de futuro vel dependentia
ab his contigentibus que futura sūt ⁊ horum exempla
sunt te fuisse comesturum cras semel tantum ⁊ eiꝰ op
positum. ¶ Manifestū ē tibi quia hoc vel ē verum vel
est falsū. Si autem ē verum nō tamen ex necessitate
in sua veritate fixum imo potest esse falsum ⁊ ecōuer
verso. Accidit etiam in huiusmodi quia si ē verū sē Nota.
per fuit verum ⁊ de falsitate similiter se habet ⁊ hinc ē
ꝙ nullum huiusmodi mutari potest a veritate in fal
sitatem aut ecōuerso. Mutari enim potest post vnam
dispositionē habere aliam aut ante vnā dispositionē
habuisse aliam. Hoc autem non ē possibile in huius
modi: quoniam si aliquid de his ē verum: nunq̄ fuit
in dispositione contraria ⁊ de falsitate similiter se ha
bet ⁊ ꝓpter hoc non sequitur hoc ē verum ⁊ potest es
se falsum ergo potest mutari a veritate in falsitatem.
Similiter neque argumentatio econtrario valet. Cau
sa vero in hoc ē quoniam verbum mutandi duas dis
positiones dicit scilicet alteram ante ⁊ alteram post
hmōi ante vera nō sūt receptabilia veritatis ⁊ falsita
tis sit sicut scis neque etiā diuersis temporibus verum vt alterā
prius hēant alterā vero post. Iuxta hūc modū se hȳdiuina
ꝓuidentia quasi prouidet aliquid prouidit aliud ab
eterno: si sic aliquid sciuit illud ab eterno ⁊ si non pro
uidet vel scit mō nec ꝓuidit nec sciuit ab eterno. Ve
rum tamen illud est quia scit aliquid de huiusmodi
et tamen non potest scire illud ⁊ quod minus videtur Nota.
insipiētibus. Si sciuit aliquid ab eterno vel prouidit
et tamen possibile ē ipsum nūq̄ vel prouidisse illud
vel sciuisse. Declaratio autem huiusmodi manifesta
est quia si verum ē te credas comesturum fuisse simul
tantum ⁊ verum fuit etiam ab eterno. Omne autem
verum quantum est verum ⁊ q̄diu verum ē ⁊ scitur
a creatore ⁊ scitum ē quare si hoc verum ē sciuit illud
deus ab eterno non autem si ē verum ꝓpter hoc ē et
necessarium quare licet sit verum possibile tamen est
ipsum non eē verum ⁊ si nō esset verum nec modo sci
ret a creatore neque vnq̄ scitum fuisset ab eo. Comi
tantur enim se semper veritas in vnoquoque dicibilium ⁊ sci
entia creatoris. ita vt si est verum sit scitum a creato
re ⁊ si non est verum non est scitum ab eodem: ⁊ si fu
it verum quandocunque fuit verum est scitum ⁊ econ
uerso. Quia igitur accidit in exemplo posito: vt tamē
sit verum scilicet te esse cras comesturum semel possibi
le ē illud non esse verum: ⁊ etiā cum semper fuerit ve
rum possibile tamen est ipsum nunq̄ fuisse verum.
Consequenter verum est ꝓpter dictam ante comitā
tiā: vt cum sciatur a creatore modo non fiat postea ⁊
cum scitum ab eterno fuerit a creatore possibile ta Nota.
men sit ipm non fuisse scitum ab eodem: quemadmo
dum ⁊ possibile est ipsum fuisse nunq̄ verum. tu enim
non dubitas quia non est possibile cadere scientiam vel
ꝓuidentiam aut p̄uidentiam nisi super verum. Ex his
igitur apparet tibi similitudo quam predixi. Non enim
si prouidit deus aliquid ⁊ possibile est non euenire il
lud ergo possibile est ipm falli vel errare: ⁊ hoc ē ꝓ
pter comitantiam antedictam scilicet sciētie diuine ⁊ ve
ritatis in prouiso vel preuiso.

¶ Qualiter autem ⁊ qua de causa verum sit vt
deus ꝓuiderit vel sciuerit aliquid: quod tamen pos
sibile est ipsum nec sciuisse nec ꝓuidisse. Dicoque hoc
est per perfectionem ⁊ luminositatem ipsius creato
ris cui a parte rerum nihil accidit vel aduenit per quod
sciat. Similiter nec aliquid ab eo recedit vel colitur

vllo modoꝝ per qđ efficiaᵵ non sciens hoc est ꝑ cur⁹
recessum: ꝛ ideo cuꝫ sit sciens aliqđ absqꝫ vllo modoꝝ
mutationis id ē preterꝙ aliquod ab eo recedat vel i
eo esse desinat potest effici non sciens illud. Aliud au
tem mirabile in scientia creatoris ē. quia ea scientia
et eodem intuitu per modum omnem quo scit vel vi
det alterum oppositorum cū ē verum erit sciens reli
quū si erit verū. Longe autem aliter se habet apud
Scīa nr̄a ē aduētitia. nos. Omnis enim scientia nostra omnis etiam cogi-
tatio nostra aliquid est nouum ꝛ aduētitium ꝛ super
additum super essentias animarum nostrarum. ꝛ ꝓ
pter hoc non absqꝫ mutatione eorum efficimur scien-
tes eorum que prius non sciebamus aut non sciētes
eorū que prius sciebamus. Neqꝫ vna ꝛ eadem scien-
tia qua scimus alterum oppositoꝝ possum⁹ scire re-
liquū. Causa autem in hoc ē quoniam sciētie huius
modi in nobis cum a rebus ipsis scire sunt sequuntur
diuersitatem rerum tanꝙ causarum suarum. ꝛ ꝓpter
hoc affirmationis aut negationis aut quorūcunqꝫ ali
orū duorū non ē vna numero scientia actualis apud
nos. Scientiarum habitus vna forsitan ē contrario-
rū ꝛ vna disciplina quod ꝓpter hoc dico qꝛ sermonē
istum Aristoles absqꝫ masticatione perscrutationis
deglutiuit. Cum enim quorūlibet duorum contrario
rū vtrumqꝫ proprias habeat passiones ꝛ dispositio-
nes separatas ꝛ forsitan contrarias habeat passiōes
dispositiones. a dispositionib⁹ ꝛ passionibus alteri⁹
non videtur vt tam bonū eadem esset scientia per se
sed forsitan per accidens ꝛ ex consequenti intelligen-
dus ē sermo ille. Aristotelis: quoniam qui nouit per
Aristoteles se ac ꝓprie hoc ē ex proprijs passionibus dispositio-
nibus aut etiam rationibus nouit per accidens ꝛ cō
sequenter reliquit. Ꝙ si scientia nostra fuerit ex lu-
minibus naturalib⁹ qualis naturaliter ē in angelis
aut ex irradicatione nobiliori qual es sūt splendores
ꝓphetici. Sicut res cognite nō sūt cāe ipsoꝝ. Sic nō
sequitur aut imitantur eas i vnitate sua vel multitu-
dine neqꝫ in identitate sua aut diuersitate: quocunqꝫ
tamen modo fiant in nobis scientie actuales vel etiā
habitudinales non fiunt tamen sine immutatiōe noua
animaꝝ nostrarū: nisi quis istare velit in scientijs na-
turalibus ꝛ habitudinalibus que secundum platonē
concreantur ipsis animabus nostris. ¶ Manifestum
igitur ē ex his oībus qualiter ꝛ quam ob causam ve
rum ē ꝙ creator aliquid sciuit ab eterno ꝛ tamē pos-
sibile ē ipsum nunꝙ sciuisse illud: ꝛ qualiter ꝛ ꝙ ob-
obcausam scit aliquid modo ꝛ tamen possibile ē ipsū
nunꝙ postea scire illud ꝛ vtrūqꝫ istorū absqꝫ vllo mo
doꝝ mutationis ꝛ propter quid non sequitur si ꝓui-
dit aliquid euenturū quod tamen possibile ē non eue
Falli ꝛ errare. nire: quod ideo possibile sit ipsum falli vel errare: qꝛ
verbum fallendi ꝛ verbum erroris notat duplicē sta
tum ꝛ discrepantiam siue separationem inter euent⁹
rerum aut res ipsas ꝛ ꝓuidētiam vel scientiam crea
toris. cum inter eas ꝛ illam comitantiam inseparabi
lis semper sit sicut audiuisti. declaratum igitur ē tibi
per hec ꝓpter quid ꝛ qualiter non est necessaria hoc
modo ꝓuidentia creatoris vt si aliquid sit ꝓuisū ab
ipso ꝓpter hoc necessarium sit illud eē prouisum ab
ipso immo possibile ē sicut ostendi tibi illud nunꝙ fuis
se vel scitum vel ꝓuisum ab. ipso tamen verum ē idu
bitanter ꝙ ipsa ē infallibilis ꝛ imutabilis infallibi
lis quidem propter necessariam comitantiam ipsi⁹
Scīa ꝛ prouidentia. est rerum per ꝙ non ē possibile vt discrepet vel dis-
cordet a rebus: hoc autem ē dicere quia non ē possi-
bile vt aliter ꝓuiderit ꝙ eueniat vel econuerso: nec
est possibile vt ꝓuiderit aliquid euēturum ꝛ nō eue-
niat quāꝙ per se de multorū prouisorū quolibet pos
sibile sit ipsum non euenire ꝛ de eorū similiter quoli-
bet verissimū ē possibile esse ipsum non fuisse proui
sum. Comitantia autem prouisionis ꝛ euentionis in *Nota.*
nullo genere rerum separabilis i quoniam se inuicē
sequūtur. vt si ꝓuisum ē de vnoquoqꝫ ꝙ ipsum eueni
at a e si non eueniat sequitur non esse ꝓuisum quod
eueniat imutabilis etiam ē ꝓuidentia creatoris ꝓ
pter duplicitatem ꝙ predixi tibi statuum ꝛ conditio-
nū. Eodem modo ꝛ de scientia eiusdem se habet qm̄
imutabilis ē: hoc ē non ē receptibilis duplicitatis il
lius ꝙ predixi tibi ꝛ propter hoc neqꝫ nouitatis. Nō
enim possibile ē vt dicatur vere de creatore ipsū ali-
quid vel scire vel ꝓuidere de nouo quoniam si scit ali
quid semper sciuit illud ꝛ si prouidet aliquid ab eter
no prouidit illud. Nouitas igitur procul ē ab ipso i
parte ista hoc autem ē propter duos status vel duas
conditiones quas habet intellectus ꝛ intentio noui-
tatis. Sicut ꝛ intentio mutationis ꝛ mutandi. Hi au
tem duo status sunt nouitatis esse scilicet ꝛ non fuis-
se. Mutationis vero aliter esse ꝙ prius vel aliter se
habere vtraqꝫ autem istarū diuersitatum ꝓcul ē sciē
tia ꝛ ꝓuidentia creatoris ꝓpter eandem causam. nec
discere vel fieri scientem dici potest vllo modorū de
ipso quoniam intentio discendi ꝛ discētis in duos sta
tus ē videlicet in scientiam ꝛ ignorantiam. Scientiā
inꙙ presentē ꝛ ignorātiā ꝓteritā. Eodem modo se hꝫ
et de eo ꝙ ē fieri scientem quoniam similis duplicita
tis intentio ē in eo quoniam nemo dicitur fieri sciēs
nisi eius quod antea ignorabat. Et hec omnia exem
pla ideo aggregaui tibi vt caueas in predicatiōib⁹ *Nota.*
que fiunt de creatore ab huiusmodi sermonibus ne ꝑ
eos ad creatoreꝫ referatur aliqua huiusmodi dupli
citas. Hoc autem dico quia nisi ad ipsum creatorem
referatur vel ad id quod ē ipse creator hoc ē ad scien
tiam vel prouidentiam eius non habent huiusmodi
periculum quemadmodum cum dicitur creare aliqđ
de nouo vel mutare impios iustos nouitas ista nō
refertur ad creatorem neqꝫ refunditur in ipsum sed
in id cuius vere ipsa ē videlicet in id quod creaᵵ. Il-
lud enim vere nouū ē: ē enim cum prius non fuerit ꝛ
mutatio in ipso exemplo non refertur in creatorem
sed i eos quorum vere est. Hi autem sunt quibus au-
fertur malitia quam prius habeāt ꝛ prestaᵵ iustitia
quā prius non habebant: de creatione vero: qꝛ crea-
tor aliquid creare diciᵵ ꝛ de omnib⁹ alijs que ꝑ mo-
dum agendi de eodem dicunᵵ quid significant ꝛ in ꝙ
eē non debeat quod significāt satisfeci tibi in tracta-
tu p̄mo huius magisterij qui tractatus est de primo
principio a sepe dictis quoqꝫ duplicitatibus similiᵵ
cauendum est in eis que dicuntur de futuro aut depē
det a futuro de quibus dixi tibi ꝙ nō sunt susceptibi
lia duarum huiusmodi dispositionum aut conditio-
num ꝛ debes esse circunspectus circa intentiones ser
monum qui huiusmodi duplicitates quo quomodo
significant. Sicut dixi tibi de sermone nouitatis cu-
ius intentio non explicatur nisi designatione duorū
statuum siue ꝯditionū q̄ sunt pn̄s existentia ꝛ ꝓterita
nō existētia nec abhorreas siue existētia vel aliā quā
cunqꝫ ꝓuationem dispositionem vel conditionem vel
statum noīe. Similiter aūt paupertas status aliqs
diciᵵ: ꝛ etiam nuditas alias. Ipse etiam Aristote. in *Aristote. de carentia.*
physico auditu nō est veri⁹ carentiā vocare ꝑncipiū

naturale nec in huiusmodi vim aliq̃ cōstitutas cum
vel propter defectū sermonū vel propt̄ euidentiorē
rerū explicationē nomina plurimaq̃ fingere oporte
at sermones autem huiusmodi sunt incipere desine-
re. Similiter ⁊ primo aliquando esse. Non sequitur
ergo si te esse comesturū cras semel tantum ē verum
⁊ potest esse falsū ꝙ ideo possit vel desinere esse verū
vl' icipe eē falsū vl' aliqñ p̄mocē falsū. Hoc aūt ē ꝓpt̄
antedictam causā quoniā si ē verū semper fuit verū
Nota. et si ē falsū semper fuit falsū. Si autem inciperet eē
verū aut falsū eē verū cū p̄us fuisset falsū aut eēt falsū
cū p̄us fuisset verū apd ip̄m aūt nō h̄z locū statuū ista
diuersitas vl' duplicitas. Eodē mō cauēdū ē tibi i oī
b⁹ que significant additionē vel minutionem vel cre-
mentum. Si enim dixerit ꝗs q: multa potest creator
prouidere que nō prouidit ⁊ multa non ꝓuidere vel
etiam non ꝓuidisse: potest igitur addi ⁊ detrahi nūe
ro ꝓuisorū a creatore vel pōt crescere vl' crescere nu
merus ꝓuisorum ab ipso. Scito conclusionem esse
impossibilem. Si enim ē possibilis ea posita nullū
accidet impossibile ponatur igitur aliquid addi nu
mero ꝓuisorū. Dico igitur quia illud nō erat prius
Nota de numero ꝓuisorū non erat igitur ꝓuisum: additur
aūt numero ꝓuisorū est igitur de numero ꝓuisorū cū
prius non esset de illo quare ē ꝓuisum cum prius nō
esset ꝓuisum. Jam autem patefactum ē tibi quia si
aliquid ē prouisum a creatore ab eterno fuerit ꝓui-
sum ab eodem. ¶ Manifestū igitur ē predictam cō
clusionem esse impossibilem. Juxta hanc viam decla
rabis impossibile esse aliquid detrahi numero ꝓui-
sorū a creatore. Si enim possibile esset sequeretur il
lud quod detraheretur de numero ꝓuisorū effici nō
prouisum cum prius esset ꝓuisum ⁊ huiusmodi im-
possibilitas iam patefacta ē tibi ꝙ eam numero pro
uisorum a creatore crescere vel decrescere impossibi
le sit ex his. Certissimum enim est impossibile eē nu-
Nota. merum crescere vel decrescere nisi per additionē aut
detractionem. Quia igitur manifestum ē tibi taz ad
ditionem ꝙ̃ detractionem tibi esse impossibilem ma
nifestum ē tam crementum ꝙ̃ decrementum ibidē im
possibile esse. Cuius enim causa impossibilis ⁊ ip̄m
impossibile eē necesse ē. Causa vero crementi ⁊ decre-
menti additio ⁊ detractio sunt alia tamen via impos
sibilitas hec crementi scilicet ⁊ decrementi declarabi
lis ē videlicet quoniam si aliquid adderetur nume-
ro ꝓuisorū contrarium eius detraheretur eidem et
ita quantum adderetur illi tantum detraheretur: et
ita quemadmodum cresceret ex additione vnius tā-
tum decresceret ex detractione cōtrarii. Maneret igi
tur in eadem quantitate. Attende igitur diligent' hec
In sophi- exempla ne inuoluaris tēdiculis sophistarū ⁊ ne pue
stas. ris ista scientib⁹ te exhibeas deridendus.

¶ Et q̄m manifesta ē tibi iā diuersitas ⁊ differē-
tia multiplex iter scias q̄ nobis de reb⁹ ⁊ de for; adue
niūt ⁊ sciam creatoris ⁊ int' modos n̄ros sciēdi i hoc
⁊ ipsi⁹ q̄m illa ē essentialis ipsi ⁊ nullo modorum ad
uenticia ⁊ vna per omnem modum: neq̃ aliquo mo-
dorum multiplicabilis ⁊ quoniam nō sequitur diuer
sitatem vel multitudinem rerum quarum ē ⁊ vna nu
mero ⁊ eadem per omnem modum ē alterius oppo-
Scientia. sitorum si ē verum que ⁊ esset reliqui si esset verum.
Jn nostr̄ autē scientiis ecōtrario se habet p oia ⁊ ex
hoc declaratur tibi cōsequēter quoddā qd est aduūe-
rationi. Et incredibile insipientibus. Hoc autem ē ꝓ
pter ignorantiam istarum differentiarum. Cum im-
mutabilior inquiūt ⁊ firior sit incomparabiliter crea Creator; sci
toris scientia vel ꝓuidentia necessarium autem ē vt entia qual.
si aliquis ex hominibus vel scit vl' sciuit aliquid ip̄m
sciuisse illud post hoc sit necessarium vt vllo modo-
rū possit non sciuisse illud. Qualiter igitur possibile
est de aliquo ꝙ creator scit nunc vel sciuit ipsum non
sciuisse illud ⁊ qualiter potest de cetero nō sciuisse il-
lud. Jntende in his que dixi quia hoc ē propter mu-
tationem omnem apud creatorem ita vt ex hoc quo
aliquid scit vel sciuit non intelligatur aliquid adue- Scia n̄ra
nisse vel accessisse ei ⁊ si non sciat vel non sciuerit non qualis.
itelligit' aliqd amisisse vl' recessisse ab eo aliqd. i nob
autem econtrario se habz per modum omnem ⁊ hoc
est quoniam scientia qualem dixi aduenit nobis p do
ctrinam aut disciplinam aut experientiam aut inue-
stigationem propriam nec potest contingere vt sim⁹
nō scientes nisi per recessum eius a nobis ⁊ p amis-
sionem ipsius que ē obliuio aut contraria sciētie dis-
positio quemadmodū per dubitationem possibile ē
est aliquem etiam per modū demonstrationis scire
aliquid ⁊ per argumentatiōem aliq̃ sophisticā post-
modum dubitare illud aut opinari vel etiam crede-
re cōtrarium. Tu autem vides quoniam iste tres dis
positiones videlicet dubitatio eius quod sciebatur
opinio contrarii illius atq̃ credulitas ipsius contra
rii dispositiones sunt contrarie scientie eo modo sci-
licet ꝙ eā ab animabus nostris expellunt nec secū eē
in eisdem illam patiuntur. obliuio vero priuatio est Obliuio qd
scientie ⁊ abrasio eius a memoria vel intellectu quē
admodū abrasio scripture siue obliteratio eius a li-
bro vel tabula. ¶ Manifestū igitur ē tibi quia q̄ sciē
ens est vel fuit apud nos nō potest esse nō sciēs absq̃
aliq̃ istorū modorū mutationis ⁊ absq̃ amissione scien
tie ꝙ ē p obliuionē vel acq̄sitionē alicui⁹ ex dictis tri-
b⁹ dispositiōib⁹ istis q̄s noiaui tibi obliuio aūt ⁊ acq̄
sitio hmōi dispositionum amissioq̃ sciētie mutatio-
nes sunt habētes duplicitatē de. qua tamē sepe locu
tus sum tibi. Non eñ possibile est queq̃ amittere sci
entiam nisi ⁊ aliqñ illā habētē ⁊ qui aliqñ apud nos
illam h̄z apud nos nō pōt illam non h̄re nisi amittat
illam. Jn creatore aūt secus est q: creator h̄ mō sciē
tiam multorū q̄ futura sunt tñ potest nō habere illam
id est nō scire illa absq̃ amissiōe scie illius. Caue aūt
vt sane intelligas hoc q: reuera creator non pōt non
habere scientiā aliquā quā vel habeat vel habuerit
vnq̃: sed ꝯparationē ipsius scientie qua dr̄ sciens ali
quid ⁊ q̄ quo quō potest noiari casus scientie ipsius
sup illud vel respectus aliq̄s scientie ipsius aliud ⁊
tam casus hmōi q̄ respect⁹ iste licz eos habeat crea
tor: pōt tñ eos non habere absq̃ amissione alicuius
ꝙ sit apud ip̄m ⁊ non est istud mirabile in creatore.
Cum apud nos incōparationib⁹ ac reloquutiōibus
atq̃ respectibus eodē mō res se habeat. qd eñ est eq̄
le alii vel sil'e potest esse non eq̄le ⁊ non sil'e illi absq̃
vlla mutatiōe sui atq̃ siue amissiōe alicui⁹ ꝙ sit apd
ip̄m. Hmōi aūt exemplū est in duobus equalibus q̄-
rum alterū augeť vel minuiť ꝙ cā euidentie volo no-
minari b. alterū vero remanet imutatū in sua quanti
tate ⁊ illud noieť a. Uides igiť q: a. cum esset prius
eq̄le b. mō est non eq̄le vel ineq̄le ⁊ hoc absq̃ vlla sui Exēpla phi
mutatione vel amissione alicuius qd esset apud ip̄z. losophica.
Sic se h̄nt de duobus silibus quorū alterū alterať reli
quo releuante immutato scd̄m qualitatem. Quecū-
q̃ igiť mutatio fiat in rebus sup quas cadit diua sci-
entia vel ꝓuidentia nō propter hoc apud diuinā sciē

tiam vel prouidentiā mutatio aliq̄ fit nō propter hoc aliquid addit aut detrahit sed reuera si ista duo cōpossibilia essent vt creator sciret aliquid modo et postea non sciret illud necesse esse mutationem aliq̄ fieri circa scientiam vel prouidentiam ipsius. Iā autem audiuisti in precedentibus duplicitates huiusmodi nō esse cōiungibiles: hoc ē simul predicabiles de ipso creatore nec secundum idem tempus nec secundū diuersa. Est enim imutabilis per omnē modum. Si quis autem querat de aliquo falso q̄ tamen potest eē verum quod exempli gratia nominet a. vtrū creator nūc habeat scientiam a. et procedat sic. Creator modo non scit a. ergo non habet modo scientiā a. ¶ Amplius a nō ē scibile modo cum sit falsum ergo nō ē modo scientia eius vel de eo nec creator igitur nec alius habet modo scientiam eius et potest habere scientiam eius imo habebit quando erit verum ergo potest habere vel habiturus ē scientiā q̄ non habet. ¶ Manifesta est hec deceptio. Non enim si potest habere scientiam cuius modo nō habet. Consequens ē vt possit habere scientiam q̄ non habet. Quemadmodū rex aliqui ex potestate sua regia qua rex est et dominus omnium subditorum suorum si nascatur in regno eius aliquis vel efficiatur alter de nouo subditus eius habet potestatem illius cuius prius potestatem nō habebat: nō tamen habet potestatem q̄ prius non habebat: quia ex potestate priori ē potens sup istū vel dominus ipsius. Habet igitur dominiū ipius cuius non habebat non tamen aliud dominiū quemadmodū rex ē eius cuius prius non erat non tamen habet regnum quod prius nō habebat. De diuino enim vniuersali questio ē: et est intentio mea hic non de diuino singulari q̄ forsitā infinitum habet. Si vero processerit vlterius et dixerit quia creator habet modo sciētiā huiusmodi quod nō est verum et primo nō habuit scientiā huiusmodi nosci in parte ista insidias sophistarum et q2 ipsimet distinguūt hic cōcedentes quia scientiā huiusmodi habuit prius. Nec tamen concedunt q̄ prius habuit scientiā huiusmodi quia comparatio predicta quando precedit verbū preteriti temporis quod ē habuit liber refertur vt dicunt ad presens vel preteritum tempus: qn̄do vero sequitur verbum illud nō refertur nisi ad tēpus ipsius verbi hoc ē ad tempus preteritū et tūc secundum hāc positionem non cadebat scientia diuina super ipsum cū esset falsum. Si vero dixerit habet modo creator scientiam huiusmodi et prius non habuit scientiam huiusmodi ergo habet modo sciētiam huiusmodi et prius nō habebat illam. Caue tibi in hoc quia cū dicitur creator non habebat prius scientiam huiusmodi non negatur simpliciter ipsum habuisse scientiam hāi. Sed in comparatione adhuc vel potius comparatio adhuc quia propter ipsam comparationem que ibi negari intelligitur recipiāt eā. Cum autē dicitur habebat illam vel non habebat illam negatur simpliciter et vnde vel affirmatur simpliciter et vnde scientia vel habitus sciētie de ipso creatore.

¶ Ne obliuiscaris autem opinionem eorum q̄ dicunt omnia vera esse huiusmodi vt non cadant iste duplicitates circa ea vel super ea videlicet alteratio a veritate in falsitatem vel econuerso. Similiter inceptio essendi verum et desitio contraria. Horrendum enim reputant et non immerito creatorem nunc primum scire aliquid quicquid illud sit et icipere aut desinere scire illud. Multum quippe sonare videtur in iniuriā et cōtumeliam sapientie creatoris nec ista effugere possunt qui ponūt vera et falsa quedam. Sic alterari et mutari. Cum eni non possit sciri a creatore aliquid nisi cum ē verum et q̄diu ē verum necesse est vt tunc incipiat ipsū scire creator cum incipit essē verum et consequenter tunc desinet illud scire cū ipm desinit esse verum: et tunc sciat primo aliquid cū illud primo ē verum. Videtur enim consequens esse vt si incipit aliquid scire vel desinit scire illud discat illud vel obliuiscatur et si nunc primo scit aliquid quod prius non sciuerit quod vel doceatur illud ab alio vel inueniat illud per se de nouo vel alio modo de nouo venerit ad noticiam eius. Tu vero debes scire quia nō solum vere blasphemie in creatorem id ē que verās in me i creaturas aut contumelias creatoris significant cauēde sunt omni generi hominū sed etiam omni igne et gladio exterminande. Causam vero vel occasionem dedit huic errori alia stultissima et creatori contumeliosissima opinio qua posuerūt inumerabilia hoc ē oia et falsa omnia ab eterno fuisse et habere suū modum existendi per se seorsum a creaturis et ab omnibus dei operibus: nec esse facta aut creata a creatore sed esse eterna et ab eterno fuisse. Quapropter nihil debere creatori vel q̄rum ad suum bene esse. Qualiter autē composita sunt huiusmodi ex subiectis predicatis quevtique talia sunt et ex tempore ceperunt pro maiori parte et quomodo precesserunt partes suas non solum tempore sed eternitate. Preterea cum cōposita sint et nō a creatore neque a seipsis qui fuerunt cōpositores eorū aut quis compositor vel quomodo composita nullo componente. Pertranseo destructionem erroris istius quē cogitabilis intellectus imbecillitas somniauit.

¶ Reuertar igitur ad id in quo eram et dico quia affirmationibus et negationibus non affirmant neque negātur nisi res q̄ per predicata significant: et nisi de rebus q̄ per subiecta et nisi ex his id est ex rebus subiectis et predicatis pōt aliquid vnū componi compositione naturalissimo huiusmodi compositiones rōnis sunt et intellectus in cuius ptāte est componere intelligibiliter seu rōnabiliter q̄ per modū nature cōponibilia non sunt et diuidere sic per modū suum q̄ p modū nature diuidi impossibile est. et cōpositiones iste atque diuisiones intellectuales seu rationales non sunt nisi affirmationes et negationes de quarum vtrisque inuenitur vere et false possibiles et impossibiles necessarie et cōtingentes et propter hoc grāmaticum musicū esse de q̄ audisti apud logicam Arist. nec factū est: nec eternū quoniam nec affirmatio nec negatio facit affirmatum vel negatum. quoniam non dat ei esse neque compositio intelligibilis coniungit res nisi apud intellectum neque propter eam minus sunt in sua diuisione vel sua distāte apud se metipsas. Similiter neque propter negationē minus sunt in sua coniunctione. Si eī dicas q̄ oriēs est occidens: aut econuerso nō minus longe est propter hanc coniunctione oriens ab occidente: et si dicas de eo: q̄ est in oriente q̄ ipsum est in occidente aut econuerso non propter hoc non recessit hoc ab oriente aut appropinquauit etiam occidenti. Similiter neque econuerso.

¶ Et ab huiusmodi errore non longe est ille q̄ posuit tria predicamenta et tria genera rerum vel naturalia moralia vel ciuilia et rationalia. et de rōnabilibus quidē si solos sermones vocauerūt rōnalia nihil periculi vel periculosi erroris habuit opinio eorū nisi forte ante in illam declinauerint insaniā vt idem delirarent de vocibus quod predicti errores de veris et falsis et huiōi.

Similitudo.
Nota.
Iniuriā i cōtumeliā creatoris.
Blasphemia in creatorem.
Opinio peruersa.
Negatio Affirmatio
Alius error precedētis

Hmōi enim errores videlicet quod dicebant voces
fuisse ab eterno ꝛ eternas aliarūq; falsissimarū vsa-
rū circa hec vbi nō lateret te quanta fuerit ignorātia
eoꝝ in rebus naturalib⁹ ꝛ quanta imbecillitas intel-
lectus eorum. ꝛ in his in rebus ī quibus exercitatos
se autumabāt ꝛ de quarum sapientia se iactabāt: ho
rū vero destructio facillima ē tibi ex aliis. Reuertar
igitur ad id in quo erā ꝛ dicam quia orationes de p̄-
terito ꝛ de futuro per ista tria tpa non diuersantur si
Est fuit erit — gnificationib⁹ aut significatis. Sicut neq; ipsa vba
est eīn ꝛ fuit ꝛ erit rem vnā significant videlicet eē vl'
entitatem. ꝛ disputat ꝛ disputauit ꝛ disputabit non si
gnificat nisi disputationē licet modis variis: quēad-
modū ipa disputatio cū est presens ꝛ cū ē futura ꝛ cū
erit preterita nō aliud ē aut alias: res autem sunt ea
que sciūtur indubitanter ꝛ ea que significātur ꝛ ea q̄
apprehendūtur. In omnib⁹ scientiis de rebus agit
illarū ꝛ in oībus querit vel esse rerū vel dispositiōes
eaꝝ proprie siue passiones. Sciētie igitur omnes de
reb⁹ sunt ꝛ creator etiam dicitur sciens. Sicut ꝛ reue
ra ē preterita presētia ꝛ futura ꝛ hec non sūt nisi res.
Illa enim que ipi vocant enunciabilia affirmabilia
scilicet ꝛ negabilia vera ꝛ falsa secundū errorē eoꝝ
sūt semper ꝛ ideo nec preterita sūt que perpetuo ma
nēt nec futura cum semper fuerit secundū eos nec p̄-
senti a cum eoꝝ esset: tempus presens nō limitet aut
mensuret. Respondebo autem in proximo ad ea que
pro errorē hmōi facere videntur ꝛ eidem dedisse oc-
casionē. Dicam igitur non solum quod veritas habz
hic ꝛ quod alibi declaratum p me tibi ē videlicet i p̄-
ma parte tractat⁹ de vniuerso ꝛ etiam in prima par-
te huiusmodi scientie sapientialis: videlicet q ipe so
lus ꝛ eternus ē ꝛ ab eterno ꝛ ipse nouit ab eterno et
De⁹ solus eternus. — vidit ꝛ videt intuitu vigilantissimo vt dixi tibi in pre
cedentibus: omnia que iam preterierunt ꝛ que futu-
ra sunt ꝛ que presentia sunt: ꝛ hic ē sermo fidei cōmu
nis atq; veridice qui iam declarat⁹ ē tibi sicut audi-
uisti. Scientia eius ꝛ prouidentia fixius sūt cui sub-
est tota series seculorum ꝛ vniuersi cursus eorū imu-
tabilis ē. ꝛ omnino prenominate duplicitates statu
um nō habent locum vllo modorū apud ipsum ꝛ vi-
des ex his qualiter ꝛ q̄ ob causaz sciuit aliquid quod
tamen non potest sciuisse ꝛ qualiter in nobis non est
possibile quoniaz nō ē vna numero scientia actualis
et per se apud nos duorū cōtrariorum alterius post
alterum ꝛ quoniam nō ē possibile apud nos vt ali-
quis sciat aliquid quod possit non scire nisi per aliq̄
mutationem quas dixi ꝛ ideo nemo nostrum potest
aliquid scire scientia huiusmodi qd̄ possibile sit post
modum ipsum nō sciuisse ppter mutatiōes quas di-
xi tibi ꝛ dualitatem scientiarū de duobus oppositis.
In creatore vero propter dictam imutabilitatē ipi⁹
Exemplum declaratiuū — et vnitatem ac singularitatem scientie ipius. Ut aūt
euidenter videas quod dico intēde in exemplū quod
pono tibi de rebus que sūt apud nos ꝛ si positū inter
me ꝛ te q aliquis homo prius omnibus aliis locutu
rus ē mihi ꝛ nomen ipius a. Dico igit quia a. nomē
est cuiusdam ex hominibus videlicet illius qui p̄mo
locuturus ē mihi possibile tamē ē ipsum a. nūq̄ fuis
se nomen illius ꝛ hoc quoniam possibile ē q alius ō-
us mihi loquatur. M; si esset videlicet vt alius p̄mo
mihi loqueretur a. esset nomen illius nō autem prio
ris. Eodem modo si demonstrauerim illum ad intel-
lectū ꝛ dixeri iste homo loquet mihi prius possibile
erit per eandē viā me non demōstrasse illum quoniā
si alius ē mihi p̄mo locuturus qd̄ vtiq; eē potest ma-
nifestū q illum demonstraui secnudū scilicet. Mani-
festū igitur ē tibi qm̄ in his duobus actibus meis q̄
sunt nominatio ꝛ demonstratio accidit q dicebam qz
nominaui ꝛ demonstraui hominē quod tamen possi-
bile ē me nec nominasse nec demōstrasse. hoc autem ē
quoniā super quem hominem cadat nominatio vel
demonstratio cōnexū ꝛ comitans actui vel statui fu-
turo hominis illius. Eodē modo casus scientie vl' p
uidentie creatoris cōmitans ei veritatem siue euen-
tū rei ad q̄ refertur ita vt si nō subsit veritas vel eue
Uide q̄ acute ꝛ ingeniose. — tus nō cadat sup illud ꝛ quia nō cadit aliquid super
quod ab eterno nō ceciderit pēdet ex ipa veritate vl'
euentu quodāmodo nō solum vt cadat vel non cadat
super illud scientia creatoris sed etiam vt cecidit su-
per illud vel nō ceciderit quēadmodū predicta noia
tio ꝛ demonstratio sup quē ex hoibus cadāt vl' nō ca
dant pendent ex actu futuro ad hoc videlicet ex locu
tione primo habenda mecū. Similiter ꝛ super quem
ceciderit vel non ceciderit alterutra eorū pendet etiā
postq̄ vtraq; facta ē ꝛ ideo super quācunq; alterutra
eorū ceciderit potest nō cecidisse super illum quēad-
modū ꝛ actus ille cuiuscūq; futurus sit potest nō fo-
re illius ꝛ fore alterius.

¶ Declaratio autē euidēs quia puidētia crea-
toris nō infert necessitatē rebus nec ex ea sequitur ne
Prouidētia creatoris nō infert necessitas. — cessitas apud res. Si enim hoc esset nihil esset contin
gens ꝛ possibile non euenire. Cū dubitari non possit
oia que futura sūt ꝛ q̄cunq; vnq̄ futura fuerūt sub p
uidentia diua ꝛ cadere ꝛ ab eterno cecidisse. Iā eī
declaratū ē tibi p me in p̄mo tractatu hui⁹ sapiētia
lis ac diualis magisterii oia tā pn̄tia q̄ pterita q̄ fu-
tura eē notissima creatori ab eterno fuisse notissima
nec min⁹ fuisse ei nota cū eēnt futura q̄ cū eēnt p̄sen
tia nec minus prius q̄ p̄terita q̄ cum sunt pn̄tia. Et
causā in hoc audiuisti quoniaz nec res nec dispositio
nes eaꝝ nec rerū tempora quod ē dicere quia nec fu-
turio nec preterito nec presentialitas reruz addit ali
quid vllo modoꝝ scie vel puidentie creatoris. Silr'
neq; minuit apud ipm. Oia igit ex necessitate euenī
rent ꝛ nihil esset ꝯtingentes de futuris: sed vnūquod-
q; esset vel necessariū euenire vel ipossibile euenire.
Hmōi aūt destructionem iā nosti ex libris italicoꝝ
philosophoꝝ ꝛ aliam destructionem audies p me in
sequentibus ¶ Amp̄. Si ex puidentia creatoris seq̄
retur necessitas euentuū futuroꝝ aut sequeret ex ea
tanq̄ ex cā ꝛ tunc necesse est ipsam esse cām ꝯiunctam
rerum hmōi vez posite ꝯsequenter essent res ex neces
sitate: ꝛ tunc cum bona ꝛ mala hoc est futura adulte-
ria homicidia ꝛ cetera hmōi mala culpabilia eq̄ ca-
dant in creatoris scientiam ꝛ in puidentiam: quēad-
modum ad cognitionē necesse esset diuinā scientiam
vel puidentiam cām esse oīm ꝛ singulariū hmōi ma
loꝝ: hoc aūt nephas est sentire de creatore vel sciētia
Recte. — vel puidētia ipsius: nec solūmodo cām ipam esse ne
cesse esset hmōi maloꝝ: sed etiā cām agentem ꝛ effici
entem ꝛ ppter hoc ipm creatorem auctorē hmōi oīz
maloꝝ: ꝛ etiaz ppter hoc nō solū malū: sed pessimū.
Si vero non sequit ex puidētia creatoris p̄dicta ne-
cessitas in rebus tanq̄ ex cā: que igit erit cā ꝯsequen
tie istius? Duo eīn quorū neutrum est cā alterius ꝛ q̄
non habent cōem cām neq; colligationē relatiuā ad-
inuicem impossibile est esse hmōi ꝯcomitantiam vel
ꝯsequentiam. Ita aūt est inter diuinam puidentiam
ꝛ res q̄s noiauimus hoc est mala culpabilia. M; si

dixerit hanc esse causam huius consequentie quia si
creator scit vel sciuit aliquid euenturum ipsum eueni-
Destructio erroris precedentis — et et necessaria est ista conditio vel consecutio duobus
modis destruitur error iste. Primum quia sicut neces-
saria est ista consecutio sic et conuerso videlicet si euentu-
rum est hoc creator scit vel sciuit euenturum. Non minus igi-
tur erunt res inferentes necessitatem prouidentie crea-
toris quam prouidentie creatoris in rebus. Secundo quia eti-
am similis conditio vel consecutio est necessaria de te
vnoquoque hominum quia si scis aliquid euenturum
illud eueniet: non propter hoc tamen visio tua facit vt
illud eueniat nec vt necessarium sic sit illud euenire: er-
go neque scientia creatoris faciet res euenire per mo-
dum quo est scientia vel cognitio: alioquin scientia qua
tu scis solem esse in celo vel super terram faceret solem
esse ibi vel necessarium esse ipsum esse ibi. ¶ Mani-
festum autem est tibi vtrunque impossibile esse: videli-
cet vt quia tu scis solem esse in celo vel super terram
vel necessarium sit ipsum esse in altero duorum locorum
illorum. ¶ Amplius. Diuina scientia vel prouidentia
adeo separata est a rebus huiusmodi: et omnibus etiam
temporalibus quod ipsa precessit eas tota eternitate in qua
erat cum nulla earum adhuc esset. Ipsa igitur erat sine re-
Nota. — bus. Ipse vero non possit esse quin illa precesserint. Preces-
sio vero per modum quo est precessio nullam dat necessitatem
sequentibus. Licet enim non possit esse occasus solis quin
ortus eius precesserit: tamen ortus non facit esse neces-
sarium vt sequatur occasus vel econuerso: presertim cum
sicut alibi didicisti relatiuorum alterum non sit digni-
us causa esse alterius aut econuerso neque alterum con-
trariorum similiter. Ortus igitur non dignior est cau-
sa occasus quam econuerso nec precessio vt sit causa con-
uersionis neque econuerso. neque igitur scientia diuina
per modum quo est scientia dat necessitatem scitis.
Sicut neque visio tua qua vides solem in celo dat ne-
cessitatem soli essendi in celo neque tanquam causa dat pro-
uidentiam creatoris necessitatem rebus neque per mo-
dum quo est scientia vel visio. Sicut neque visio tua
Simile. — neque necessaria comitantia est inter illam et res per hoc
quod ipsa sit causa earum: cum innumerabilia sint quo-
rum ipsa non est causa videlicet omnia mala culpabi-
lia omnia vitia et peccata: neque per hoc quod communem
habeat causam cum rebus cum ipsa causam non ha-
beat vllo modorum. Sed neque ipsa necessaria est in
ea comparatione quam predixi tibi. hoc autem est di-
cere quod casus eius super quasdam res est possibilis et
contingens videlicet super res contingentes quas pos-
sibile est euenire et non euenire. Et iam dixi tibi et de-
Nota. — di conuenientissimum exemplum ad hoc quia ipsa ce-
cidit super res multas ab eterno: possibile tamen ea
non cecidisse vnquam super aliquam earum et hoc est: quo-
niam possibile est nullam earum euenire et si vlla ea-
rum eueniret vnquam super aliquam earum cecidisset pro-
De scientia creatoris. — uidentiam creatoris. Patefeci etiam tibi quomodo
vna est scientia creatoris et quomodo non multipli-
catur multiplicatione rerum nec diuersatur diuersa-
tione earum: et propter hoc vna et eadem per omnem
modum permanens cadit super alterum contrario-
rum et potest cadere super alterum absque vlla diuersi-
ficatione et mutatione que fiat apud ipsam. Declara-
ui etiam tibi quomodo econtrario se habet in scientiis que
vel adueniunt a rebus vel acquiruntur nobis per ip-
sas. Intende igitur diligenter in hoc et non inuolueris
erroribus qui sunt circa hoc neque conturbabunt te vl-
lo modorum pueriles argutie sophistarum.

¶ Quia vero et per alias vias quam per creatoris
prouidentiam visum est nonnullis erroneis om-
nia ex necessitate fieri vel euenire in mundo isto et ni-
hil esse omnino in potestate nostra libere: sed potius
impelli nos necessitate ad omnia que facimus et pro-
hiberi impossibile ab omnibus que non facimus. Con- — Destructio erroris pernitiosissimi.
uenientissimum arbitror negociari aliquantulum cir-
ca hec et intendere ad destructionem errorum istorum
quos tu vides tam pernitiosos. Scito igitur quod qua-
tuor sunt que induxerunt eos in errorem huiusmodi
primum: fuit prouidentia diuina per comitantiam quam
audiuisti siue comitantiam mutuam inter ipsas et res
futuras vel non futuras et oduit eorum deceptionem
ridiculositas argutiarum quas dissolui tibi in prece-
dentibus: et non est necesse vel vt reputamus que dicta
sunt de hoc vel vt alia superaddamus eis cum illa suf-
ficere tibi debeant. Secundum fuit motus celorum at-
que figurationes ceteraque dispositiones stellarum et lu-
minum de quibus consueuerunt astronomi qui omnes
euentus omnesque actiones et passiones que fiunt mun-
do inferiori et maxime in hominibus et rebus huma-
nis. Tertium fuit imarmene quam vocauerunt aliqui — Imarmene quid.
ex philosophis impletam seriem causarum et indefi-
cienter currentem dependentiamque necessariam vni-
us ex alia. Quartum fuit fatum siue fatatio. De tri-
bus igitur his tentabo satisfacere tibi per viam quam
consueui probationum et satisfaciam si deus voluerit.
Quoniam si inter motus celestes et res antedictas est
huiusmodi causalitas que necessariam consequenti-
am faciat in rebus: cum duorum quorumlibet quorum
alterum sequatur ad alterum: vel alterum ex altero si
antecedens est necessarium necesse est ipsum consequens
esse necessarium non esset effugere quin quemadmo-
dum motus celestes necessarii sunt et immutabiles et
adeo seorsum et longe a potestate nostra vt nec circa
eos omnino possumus: quin currant per omnem mo-
dum sicut currunt erit ex necessitate vt nihil possumus
etiam circa cursum rerum antedictarum quare nihil — Nota.
erit nobis imputandum de cursu earum. In omnibus
igitur que in rebus huiusmodi accidunt erimus per
modum omnem inculpabiles: quod enim non est im-
putandum alicui non est culpabile apud ipsum neque
ipse propter illud similiter neque laudandus. Quare
nemo bene aut male aget cum nemo male agat: nisi
culpabiliter et inuituperabiliter et nemo similiter be-
ne nisi laudabiliter. Nihil igitur erit vitium vel pec-
catum et nihil vitiose agetur: et peccare quemquam im-
possibile erit. Non peccantes autem punire iniquum
et iniustum est. Ipsa igitur iustitia qua rei puniuntur
vel erit iniqua vel iniquitas et iudicia omnia quibus
hoc decernitur vt rei puniantur iniqua erunt et iniu-
stissima. Cum omnes homines necesse sit esse innocen-
tes. Cum impossibile sit quolibet modorum aliquem
vel reum esse vel peccare. Iste igitur error destruit iu-
stitiam et iudicium que tam necessaria tamque salutares — Error pernitiosus.
sunt: hominibus et rebus humanis: totumque ordinem
subuertit totamque pacem atque tranquillitatem rerum
humanarum. ¶ Amplius. Nihil erit correctio nihil
disciplina cum correctio nihil aliud sit quam auersio a ma-
lo culpabili et conuersio ad contrarium. Vtrunque au-
tem est impossibile secundum errorem istum: necessitas enim
inauersibilis est et ineuitabilis et impossibilitas in-
conuersibilis: impossibile enim est secundum errorem istum ali-
quem auerti ab eo ad quod impellit ipsum necessitas motu-
um celestium: nec minus impossibile est eum peruerti ad id a quo

pro hibet ipm contraria pdicte necessitati impossibi
litas. Contra errorem igr istum non est tam ratione
Error igne extirpand⁹.
disceptādum q̄ igne et gladio pugnādum. Cū omnia
vitia et peccata inde descēdere asserant omniaq̧ esse
inculpabilia et nullaten⁹ habentib⁹ ea vel facientib⁹
imputanda et ppt hoc nec illos nec illa vlla pena vł
punitiōe eē digna. Nutricem vero viciorum et omniū
peccatorum vez ipunitatem adeo defendat et nutriat
vt penas omnes exterminet nec aliquam infligi nec
infligenda eē patiat. Ubi nō est dubitādū vllo modo
rum qn penis maxime indigeant et illis solis edoce
ri possint. Si enim vndiq̧ flagellētur cōtumelijs af
ficiant rebusq̧ suis spolientur: mirū ē si tanta tamq̧
erronea prauitas vt de nullo ista eis irrogātium con
querant si neminem sibi iniuriari dicāt vel etiā pos
se iniuriari: hoc eñ necesse habent confiteri vel resi
piscere ab isto errore et hic ē vnus de trib⁹ modis qui
bus philosophia consulit errorib⁹: sicut etiam audi
uisti alibi pces et ammonitiones int homines inuti
les erunt aut supuacue. Pulchre aūt irrisit quēdam
ex huiusmodi erroneis quidam amicus meus. Cum
enim cōstanter assereret omnia que euenirūt ex neces
sitate euenire et omnia q̄ non euenirūt in potestate p
hibita nō euenire. Iactaretq̧ se hoc posse probatio
nibus irrefragabilibus astruere nec posset ab ista p
tinatia illum auertere qui potius errone⁹ ille roga
bat eum vt cum eo iret ad quendam qui inter sapiē
tes et doctores pcipuus habebat et pmitteret quia il
lum sapiētem probationibus validissis ad hoc ipm
concedēdum cogeret. Respondēdum illi erroneo di
cens. Tu credis quia omnia que eueniunt ex necessi
tate eueniūt vel eueniant: et que non eueniunt vł eue
nient impossibile ē vt nō eueniant. Stultissime igr ro
Arguta responsio.
gas me vt eam tecū quia vel impossibile ē me face
re qd petis si nō sum facturus illd et tunc inutiles sūt
preces tue: vel necesse ē me facere illud si factur⁹ sū il
lud et tūc pces tue supuacue sūt cū siue roges me siue
non roges ex necessitate sim facturus illd. Sic ergo
illusus et irris⁹ cognouit errorem suum et destitit a p
cibus illis. ¶ Amplius. Secūdum errorem istū nul
la vi vel virtute poterit impediri volatus muscule
vni⁹. quemadmodum neq̧ causa ipi⁹ id ē motus ce
lestis et conat⁹ omnes ad quecunq̧ opa frustra essēt
apud homies hoc ē vel supuacui vł inutiles. frustra
ergo laborabit vt fiant qcūq̧ bona vel vt declinentur
aliqua mala: cū declinatio vēturorum vel imminen
tium malorum sit impossibilis et assecutio non vētu
rorum bonoz sit impossibilis. Cauēdum autem ē ti
bi ne decipiaris et erres responsiōe quam facit qui
dam ex philosophis italicis dicens. Cum querit de
egro an sit cōualitur⁹ de egritudine quam patitur
an non: et si dixerit quis q sic et ei obiectum fuerit e r
go supuacua sūt ei medicamēta. Si vero dixerit quia
nō est conualitur⁹ et obiectum fuerit ergo inutilia res
pondet quia non bene arguit quia si dicit conualitu
rus est ergo supuacua sūt medicamenta quoniā me
dicamenta sūt per que conualitur⁹ est et est perinde
ac si diceret hoc est futurum ergo causa superuacua
est per quam ē futurum: vel si dixerit hec domus erit
ergo supuacua ē edificatio illius vel si dixerit istam
scientiam obtinebis vel habebis ergo superuacuum
est tibi dare operam vt illam habeas vel supuacuū
studium per quod illam acquiris vel superuacua in
spectio librorum aut auditus magistrorum vel aliud
quodcunq̧ per quod illa scientia acquiretur tibi. ne
mo intelligens dubitat huiusmodi argutias magis
irrisione q̄ solutione dignas: forsitan eñ illusiōi p
dicte et alijs que in precedentibus induxit ad hoc cona
bitur aliquis respondere ad similitudinem respōsio
nis istius et dicet: licet aliquid sit ex necessitate futuz
vel faciendum: non tamen pces vel superuacue vel i
utiles sunt apud factorem illius et hoc est: quoniam
Uide dilig̃ter.
per preces obtinebitur ab ipo qd faciat illud. Sicut
dixi de medicamentis et sanitate futura. Eodemmō
se habz et de correctione quoniam lz iste conuertend⁹
sit ab errore suo et ignauia ex necessitate: nō tamē ob
iurgatio vel pena corrigentis supuacua est: qm per
obiurgationē et penam huiusmodi correctio eius fu
tura est. Eodemmodo videt posse respōdere ad alia
similia. Tu igit attende qm ista exēpla et cause mul
tum longe distat hoc est multa dissimilitudine a mo
tibus celestibus q̄rum ad res humanas et voluntari
as: et hoc quoniam causa sciētie que acqrit in nobis
est vel non sumus illa et ipsa acquisitio ex nobis est et
ppter hoc liberum est nobis acquirere illam et nō ac
quirere. Motus vero celestis sm positionez erroneo
Mot⁹ celestis extra nos.
rum istoruz extra nos est et in eū per se nihil possum⁹
neq̧ q̄rum ad esse ipsius neq̧ q̄rum ad aliter se ha
bere eiusdē: manifesta igitur ē tibi dissimilitudo cau
sarum pnominatarum in causalitatibus suis. Faciā
autem scire quoniam in rebus voluntarijs hoc est in
rebus q̄ per voluntatē nostram vel fiunt vel acquirū
tur nihil pōt naturaliter et per se motus celestis. Hu
iusmodi autē prima declaratio ē per ipam libertatē
nostre volūtatis. Dico igit sicut et alibi p me audiui
sti: q: tanta ē libertas hmōi vt non patiat eam cogi
ad suum actū p se q̄ est velle neq̧ phiberi ab eo in vi
tam: hoc est dicere si velit illū: esto eñ q cogat in vi
ta vel subiectum eius inuitū velle aliquid et nolet
illud a. Scdm hanc positionem igit ipsum subiectuz
est volēs a inuitū et volēs ipm velle: q: igitur ipm vel
Libertas nr̄e volūtatis.
le a. est volens et hoc ppter. a magis est volēs ipm a
qm ppter vnūqdq̧ tale illud mag ē igr volens a. nō
non ē igitur volens illud ergo coactū nec inuitū vult
a. Silr dico q: nō pōt phiberi velle a: si vult velle a.
Esto ei q phibeat si possibile ē. Dico q: prius vult
velle a. Cum velle simplr non sit nobile nisi ppter a.
neq̧ aliud quodcūq̧ velle volitū esse potest nisi ppt
illud in quod aut supra quod cadit aut transit. Qua
propter velle a. non ē volitum ab ipo subiecto nisi p
pter a. Quapropter erit a. non solum volitū sed ma
gis volitū. Uult igr a. Non ergo phibitum est a. vo
lendo a. positum aūt erat ipm esse phibitum. ¶ Ma
nifestū igitur iam feci tibi: q: non ē possibile aliquem
cogi ad volēdum aliquid cū nolit velle illud neq̧ p
hiberi a volendo ipm. Cum velit velle illud et ē inten
tio mea hec in hoc sermone de voluntate qua aliquis
veraciter dicit volo vel nemo veraciter dicit q̄ nō fa
cit illud pōt de voluntate qua dicit qs vellem: non est
intētio mea in hoc sermone: hec eñ volūtas magis ē
desideriū q̄ voluntas qm magis optatiua ē q̄ impe
atiua. Illa aūt est imperatiua q̄ qui vult aliqd fieri ipe
rat eis quorū obediētia ē necessaria ad faciendū illd
Uoluntas imperatiua et optatiua.
vt vnūquodq̧ faciat qd suum est sicut vides in opere
scribendi: q: si vult aliquis scribere hmōi voluntatem
imperat et oculis et manibus motus ad scribendum
necessarios atq̧ incisionem calami et alias prepara
tiones ad hoc. Iam igit declaratum est tibi per hoc
q voluntas nostra secundum intentionem quam di
Uolūtas libera.
xi non subest necessitati motus celestis nec aliq̄ alij

necessitati: quapropter neq̄ ea que subsunt volunta
ti aut que ab ea sine peam. Si enim libera est volun
tas per semetipsam necesse ē libera esse que subsunt
eius imperio ⁊ ab illo⁊ per illud q̄diu subsunt eius
imperio. Hoc autem dico ꝓpter ho: quoniam mo-
tus membrorum nostrorum iterdum non subsūt im
perio voluntatis. Sicut appet in eis quorum man⁹
ligate sunt siue pedes de quibus manifestum ē q̄ nō
soluuntur per motum celestem neq̄ ligantur p ipm
immo per voluntatem potestatem habētis ī hoc. In
his igit̄ ⁊ huiusmodi que possunt non subesse impe
rio nr̄e voluntatis ⁊ vim ⁊ violentiam ⁊ necessitatē
pati pōt voluntas nr̄a ⁊ nosipi. Sed in sua propria
operatione ⁊ immediata que est velle liberrima ē vt
dixi. Similiter ⁊ in seipsa hoc enim impossibile ē vt
velit coacta vel iuita vel velit aliquid. ¶ Manifestū
igitur ē tibi quoniam nec voluntas nec res volunta-
rie subsunt alicui necessitati. Sed nostre voluntati vl'
aliene vel partim. Nos enim ipi vel patiēdo vl' etiā
adiuuando impedire possumus voluntates nostras
ab operibus exterioribus q̄ fiunt in corpore vel p cor
pus salua per omnia libertate ipsarum quātum ad
primam ⁊ immediatam operatiōem ipsarū nisi ma-
nifestum ē q̄ prohibitio huiusmodi operum nō ē ni
si voluntaria vel nostre voluntatis vt dixi vel aliene
vel partim. Potest eīn quis ligare siue manus vl' pe
des aliquo adiutorio vel artificio vl' adiuuare ligā-
tem. ¶ Manifestum igit̄ est tibi per hoc ex celesti mo
tu nullam eē necessitatem in rebus voluntariis. Cū
ex voluntatibus humanis omnino vt dixi dependāt
⁊ sint. ¶ Amp̄. Voluntas humana nō inclinatur ī ali
quid violentia vel necessitate vt dixi sed consilio vel
suasione metu ⁊ spe ⁊ aliis passionibus ⁊ hoc etiam
non nisi spōte et ꝓpter hoc per apprehensionem vel
vnam vel plures. Ex motibus vō celestib⁹ mille sūt
ei appꝑhensiones: sed magis a rebus nisi forte cogi
tet de ipsis motibus sed rerum volūtaria⁊ mille sūt
eis appꝑhensiones ex illis. Quare nulla inclinatio ē
voluntatibus nostris ex huiusmodi motibus ex icli
nationibus autem volūtatum nostra⁊ sunt volunta
ria nostra hoc ē actiones ⁊ ea q̄ ex illis sequuntur aut
per illas fiunt nihil igitur ad motus celestes de reb⁹
huiusmodi. ¶ Amplius. Apprehensiōes omnes cir-
ca res voluntarias aut similitudines sunt huiusmo-
di rerum aut per similitudines earum fiunt. Appre
hensiones autem sicut alibi didicisti cause sunt gene
rantes affectiones aut alio modo eas imprimentes
Quia igitur motus celestes non sūt cause apprehē
sionū: non erunt cause affectionum causatarum ab
illis ⁊ propter hoc consequenter neq̄ operum quo⁊
ille cause sunt. Si enim neq̄ principio ex quo p mo-
dum affectionis sunt ⁊ media ⁊ postrema nō eē cau
sa non erit causa alicui mediorum et multominꝰ po
stremo: huiusmodi autem conuenientissima lucidis-
simaq̄ exempla multa sunt quorum vnum est in mo
tu solis ⁊ die ⁊ anno solari. Si enim celum qd̄ solem
inuoluit non daret causam motui ipsius vel esset cau
sa motus ipsius: non esset causa diei vel anni: ⁊ ad hūc
modum se habꝫ de aliis ⁊ q̄ nō ē causa efficiēs ignis
vel in hoc vt sit vel in hoc vt calidus fit non erit cau
sa efficiens calefactionis vel combustionis que ex il
lo est. Nec moueant te sermones vulgarium homi-
num ⁊ rationem causalitatis ignorātium qui causā
combustionis dicunt vel illum qui ligna applicat
igni vel ignem lignis aut aliū combustili. Similiter

Voluntas nr̄a quō patitur vim.

Voluntas hūana quō inclinatur.

Apprehensiones circa qd̄

dicunt homines imperiti: qui subtrahit columnam
edificio vel suffodit fundamentum illius cause ē rui
ne eiusdem ⁊ reuera causa quedam est: non autem ef
ficiens: immo pōderositas edificii causa est efficiēs
casus ipsius qui est motus naturalis in deorsum: cu
ius pricipium naturale ⁊ efficiens ponderositas est
hmōi: causam vocauerunt nō nulli causam sine qua
nō fieret ruina edificii ⁊ reuera nō est causa ī aliquo
genere causa⁊ que alibi audiuisti. Sꝫ ē de his que di
cunt̄ adiuuantia causas ipas vel tollēdo impedimē
tū ꝓhibens eas operari vel prestādo aliquid quo cau-
sa ipa indiget ad hoc vt sic operans in effectu: quem
admodum vides in exēplo columne primo posite ⁊
in exemplo fūdamēti ī edificio reuera nihil nouū p-
stat pōderositati que ē causa efficiens ruine illi⁹: sed
tollit impedimētum qd̄ erat ꝓhibens operationem
ponderositatis edificii hoc est descēsum siue ruinam
ipsius edificii. Prohibebat eīn columna vel funda-
mentum motū edificii in deorsum ⁊ tenebat illud ī alto
circa naturā ipius edificii. Silr̄ et fundamentū hoc
ipm faciebat. Qui vō vl' ligna applicuit igni vel i-
gnem lignis donec sese cōtingerent ꝑstitit indubitan
ter nouum adiumētū ⁊ ipi igni quātum ad actionem
cōbustiōis ⁊ ipis lignis q̄tum ad passionem videli
cet cōtiguitatē siue contactū vl' appropinquationem
sine quo⁊ altero nō ꝑficiunt̄ adeo fortes atq̄ vehe-
mētes actiones. In motu aūt celesti ⁊ volūtariis actō
nib⁹ ⁊ passionib⁹ nostris nec etiā possibile ē fingere
huiusmodi adiumenta: nisi quis forte dica q̄ sol lu-
minositate sua adiuuat volūtarias opationes nr̄as
⁊ maxime illas in quibus actus videndi requiritur.
Saturnus adiutus venditores signorum in venditio
nibus eorū ex ꝓlongatione frigoris ⁊ augmentatio-
ne ipsius: facit eīn secundum positionem astronomo
rum vt ⁊ facilius ⁊ carius ⁊ copiosius vēdantur. Si-
militer ⁊ mercurius nauigantes quoniam est domi-
nus ventorum secundum ipsos ⁊ interdum non min⁹
impediat s̄m eos. Similiter ⁊ ventilātes in aera ad
iuuat. ⁊ ad hunc modum se habet de aliis s̄m opinio
nem eorum: ⁊ de his ⁊ huiusmodi multos libros im-
pleuerunt videlicet omnes libros iudiciorum astro-
nomicorum. ¶ Manifestum autem est tibi quoniam
huiusmodi adiumenta non sunt digna vt debeāt pla
netas facere esse causas efficientes rerum volunta-
riarum nostrarum: videlicet quarum voluntates no
stre sunt ꝑncipia effectiua. ¶ Amp̄. Si celi luminaria
⁊ stelle p motus suos ⁊ alias dispositiones sunt cau-
se rerum voluntariarum nostrarū quas dixi aut erit
hoc per intentionem ⁊ voluntatem ipsorum aut pre
ter intentionem eorum ⁊ voluntatem. Or si per intē
tionem eorum ⁊ volūtatem ꝓpriam cum vitia ⁊ pec
cata sint voluntaria apud nos alioquin nec vitia es-
sent nec peccata: neq̄ vllo modo eorum aliquib⁹ impu-
tanda: nec causis antedictis ipse igitur sole erūt om-
nibus humanis vitiis ⁊ peccatis presertim cum secū
dum errorem istum non sit possibile hominibus cau-
sis hmōi resistere q̄ per naturales dispositiones suas
⁊ motus necessarios operantur: naturales eīn dispo
sitiones earū augeri nec minui vl' vllo modo⁊ muta
ri p nos possunt: quare nec ea que ex his naturaliter
⁊ per modum effectiōis sequuntur. ¶ Amplius. Se-
quitur ex hoc malitiam stellarum luminaribus ⁊ ce-
lis innatam esse ⁊ eos eē naturaliter malos ⁊ ad ma-
la hominis incendere: quare non solū malos esse sed
⁊ deteriores hominibus quibus sunt malitiarū orig.

Nota.

Nota.

Saturnus.

Mercuri⁹.

Malitiā nō esse inatam celis.

um voluntariu actores. Jam aūt destruxi tibi hoc i alio capitulo de hac eadem materia iudiciorum scilicet astronomie. Si vero preter intentionem et volūtatem eorum sunt voluntaria nostra. Sunt igit a casu siue casualiter quātum ad ipsos. Casualium autē nec cordo est nec certitudo nec perennitas nec etiam frequentia quare nec sciētia ergo nec ipi astronomie super huiusmodi credendum est neqꝫ eius ꝓfessores super talibus consulendi. Et hoc est quod intendebā videlicet declarare ꝙ motus celestes non sunt cause vllo modorum necessitatis apud res hūanas.

In Astronomos.

¶ Quoniam autem alibi circa hoc in ista tibi et dicta et scripta sunt per me procedam ad destructionem unar menes prout eam isti erronei posuerunt. Hanc igitur dixerunt esse implexam seriem causarū iuxta quod intellexit mercurius et expressit i libro suo de deo deorum. Primum igitur querendum ē ab eis vtrum intelligant istam seriem sic implexam et continue fluentem a primo causante vsqꝫ ad vltimum ita vt aliquod causarum: primo fluat a primo causante qui est creator benedictus fluat in ꝙ immediate et per necessitatem et ab illo alius similiter immediate et hoc donec veniatur vsqꝫ ad vltimum causatum vel currat hoc in infinitum aut non est ita. Qꝫ si dixerit quoniam a primo causāte fluit primo et immediate vnum causatum per necessitatem tunc necesse est ab vt fluat ab ipso per modum nature aut per volūtatem et de modo nature iam scis ꝙ longe sit a nobilitate et gloria creatoris quoniam sicut didicisti apud Aristotelem natura operatur per modum seruientis et ideo seruiliter. ¶ Amplius. Non ē liberum nature non facere qd naturalit facit nec est ei potestas aut libertas neqꝫ electio super facere et nō facere ꝗre modus operationis nature vllo modorum congruit creatori. Sicut neqꝫ seruitus aut seruilitas neqꝫ magis decet magnificentiam ipsius atqꝫ prestātiam aliquid ꝙ libertas. Est igitur causatio primi ex operibus creatoris per voluntatem ipsius liberrimā quare non per necessitatem. Non igitur est continua causarum ista implexio per totam seriem causātium et causatorum continua in ꝗd est continue necessitat̄.

Nā ꝗmodo operatur.

¶ Amplius: Si primum opus ipsius creatoris ē substantia intelligens erit idem ostendere de illa tamē omnis sapientia intelligens non operetur nisi ꝑ electionem et volūtatem alioqui nec bene agere nec male posset nec recte agere nec peccare nec aliquid eis imputandum eē ad meritum vel ad culpam ad laudem vl vituperium. Propter hoc enim nec bene nec male agere ꝑ posse nec culpabilit aut laudabilit quic ꝙ facere posse dicuntur quoniam non est potestas super facere et non facere. Sed necessitate feruntur ad ea que cupiunt et necessitate auertuntur ab eis que timent non libertate se illis applicant aut contraria declinant quare si huiusmodi substantia ferret similiter necessitate ad aliqua vel resiliret ab eis neutrū eēt ei imputādum hoc ē neqꝫ inclinatio siue applicatio ad illa neqꝫ resilitio ab illis. ¶ Amplius. Intellectus esset superuacuus et omnino inutilis i huiusmodi substantiam intellectus i quam quo cognosceret que ei agēda que declinanda essent. Cum ista cognitio eēt in huiusmodi substantiis nulli vsui vl fructui. ¶ Amplius. Nec ea que virtutis sunt essent agenda huiusmodi substantie nec ea que viciorum declinanda nec vlla eidem lex iponenda neqꝫ cū eodem de moribus agendum. Sicut neqꝫ cum brutis animalibus aut lapidibus cum necessitas legē non habeat nec legi subdita esse possit quare nec intellectus virtutum aut vitiorum neqꝫ cognitio boni et mali intelligibilium esset in ea nisi frustra. Qꝫ si dixerit quia propter bona et mala sensibilia adipiscentia vel declinanda: hoc non est verum cum ad hoc ipsi sensus cū virtute estimatiua sufficere possent et deberent eidem.

Inconuenientia.

¶ Amplius. Huiusmodi intellectus videlicet agendorum et declinandorum quem vocant practicū non est nisi ad hoc agenda scilicꝫ intelligibilia bona et declināda intelligibilia mala: hoc autem est impossibile: quare intellectus huiusmodi erit in ad finem impossibilem: et hoc enim frustra. Frustra enim est omnis virtus et omnis potentia cuius operatio est impossibilis et res ista curret per totum ordinem ac seriem substantiarum nobilium abstractarum. In toto igitur ordine illo non erit propter predictam conuenientiā implexio causarum necessaria et i neuitabilis atqꝫ immutabilis hoc est nec in tota ordine intelligentiarum quas posuit Aristoteles et sequaces ei nec in omnibus nouem ordinibus angelorum sanctorum quos ponit doctrina christianorum et est intentio mea in hoc sermone de necessitate qua natura naturaliter operatur. Sicut predixi tibi et hec est necessitas seruitutis siue seruilitatis. In causis vero que ꝑ sapientiam vel prouidentiam et electione ꝫ operātur libertas est super operari et nō operari et nulla necessitas impellens vel cogens eas ad operandum nisi forte quis dicat voluntatem siue imperium creator̄ cogere causas huiusmodi adimplere vl exequi iussa eius vel beneplacita vbi cauendum est tibi a sermone coactionis et intentione eiusdem non enim ꝓprie intentio sermonis huius currit in eis causis que voluntarie operantur quāꝙ vulgaris vsus atqꝫ certissimus hec habeat vt cogi se dicat amore imperantis qui amore fortissimo eidem est obnoxius et astrictus. Dicitur etiam secundum hunc modum aliquis oga ri amore cogente ꝙ maxime voluntarie maximeqꝫ libenter atqꝫ gaudenter operatur. Causa autem i huiusmodi sermonibus est quia quemadmodum violētia cogētis virtutes seu vires coacti totaliter sibi subiectas habet ita vt contra ipsum nihil possint hoc est nullatenus resistere violentie ipsius. Sic in vehementer amante totam voluntatem eiusdem amor occupat et possidet vt contrarium voluntati iubent̄ nō velit et si amor fuerit fortissimus atqꝫ firmissim9 nec etiam velle possit qualis amor est in sanctissimorum angelorum consortiis erga creatorem vbi dubiū nō est quia quemadmodum amor ille nec minui nec vllo modorum tepescere potest apud eos. Sicneqꝫ voluntas adimplendi quicquid iubere eisdem fuerit dignatio creatoris et huiusmodi voluntatis fortitudo atqꝫ immutabilitas ex immutabilitate et fortitudine est amoris in creatorem. Cum autem certum habes ꝙ coactio omnis ex debilitate atqꝫ defectu patiētis illam et maiori cogētis virtuti propter hoc resistere non valentis. ¶ Manifesta igitur est tibi diuersitas inter propriam coactionis siue violentie intentionē et istam vulgarem et impropriam cū illa propria scilicet sit ex infirmitate virtutis illam sustinētis ista vero ex fortitudine ipsius et ex hoc ꝙ cogēs illo mō coacti vtutē īpedit et ad ꝯriā opationē sua vtute ipellit. Voluntas aūt iubentis isti amāte vtutē ei9 amorem scꝫ et obediētiā nullo modoꝝ impedit quī potius eā augeret et confortaret si augmenti et cōfortatiōis eē

Intellectus practicus.

Virtus sine opatiōe frustra.

Aristoteles

Cogi.

Nota.

susceptibilem inueniret. Certum enim est gaudium
vereac perfecte amantium nō tantum eorum quos
amāt necessitatib⁹ subuenire. Sz etiā eorūdem parere
bene placitis ꝛ mandatis.

¶ Scire etiam debes qꝫ quemadmodum boni-
tas creatoris per hoc ipsum q᷑ nec potest minui nec
mutari ꝛ ꝑ hoc ipsum ꝙ nō potest nisi bene agere nō
solum nō minus libera est immo hoc ē ei exvltimita
te ac supeminētia libertatis. Sic nec ꝑclaris illis ac
nobilib⁹ substantijs ꝙ nō possūt vel amare creatorē
vel non velle ꝙ sciunt ip̄m velle vl' non facere q̄ intel
ligunt ipsum iubere eas facere non est ex debilitate
sue virtutis vllo modorum vl' ex depressione vl' lesio
ne aliqua libertatis. Male igit̄ agere aut seruir⁹ est
aut ex seruitute aut etiam fuum fieri sicut alibi didi
cisti. Sicut igitur ē ꝙ aliquis non potest seruus fieri
vel seruire siue opus facere seruitutis ex perfectio
nibus eidem ē libertatis videlicet ex magnitudine ꝛ
fortitudine ipsi⁹. Sicut se habet i creatore ꝛ in preno
minatis substātijs hec enim omnia sūt ex elongatio-
ne vel etiam ip̄a elongatio a fuitute ex elongatione
autem a seruitute impossibile impediri libertatem
vel ledi quolibꝫ modorum. Jam igit̄ manifestum est
tibi ꝑ hoc quoniā implexio causarum non currit cur-
su causalitatis naturalis atqꝫ necessitatis huiusmo-
di in substātijs intelligentibus abstractis neqꝫ in ali
quibus alijs substantijs ꝗ̄rum ad actiones volunta
rias ꝛ qꝫ necessitas obedientie voluntarie non cōtra
dicit libertati nec ledit eam vllo modorum quin po
ti⁹ perficit eandē ꝛ ꝙ non possunt obedire iussis crea
toris prenominate substantie nobiles nō est ex debi-
litate vl' impotentia vl' defectu virtutis quin potius
ex fortitudine habundātiaqꝫ ꝛ perfectiōe ipsi⁹. Qȝ
si dixerit quis quia non obstātibus his currunt res
sicut currunt ꝛ quia ista non faciūt debere vt non sit
cursus causarum necessarius hoc est aliter non esse
vel nō se habere impossibilis. Dico in hoc qꝫ volun
tas creatoris sublimis aut benedicti nō ē sup huius
modi cursum causaꝝ vt nec ita semꝑ sit ꝛ nō alit̄ quē
admodum non est super virtutes mouentes celos vt
semper ita eos moueant neqꝫ super motus celorum
aliorūqꝫ corpꝰ celestiū vl' vt sēꝑ sit vl' vt ita sēꝑ sit q̄a
potius cessaturi sunt mot⁹ huiusmodi ꝛ ꝟtutes mo
uentes eos si ꝟtutes intelligētes sūt ꝛ mouētes eos
voluntarie. Sicut posuit Aristoteles ꝛ sequaces de
sinent eos mouere in fine seculorum currentiū intel-
ligentes voluntatē creatoris eē in hoc si dico ꝛ de sā
ctissimis angelis qui ad m̄ltiplices vtilitates homi
num dominantissīo seruiunt creatori cessātibus aūt
vtilitatibus hmōi cessabūt ministeria eoꝝ que ꝓpt̄
eas adiplebant quaprop̄ in eis etiā inueni⁹ non solū
aliter posse eē sed etiam alit̄ multotiēs nō fore. quo
niam que oꝑantur modo angeli sācti circa homies
quandoqꝫ operabunt̄. ¶ Manifestum igit̄ ē ꝙ i ope
rationibus eoꝝ hmōi neqꝫ implexio necessaria ꝑno-
minata neqꝫ etiam sēpiternitas aut ꝑpetuitas locū
hꝫ. Jam etiā patefactū est tibi in ꝑcedentib⁹ ꝙ in re
bus voluntarijs que apō homines sunt similiter lo
cum nō habet necessitas aut implexio cum tāta sit li
bertas volūtatis humane vt neqꝫ cogi possit ad suā
primam ac ꝓpriam operationē que ē velle vl' prohi
bere ab illa inuita. In eis aūt volūtarijs que sūt ex
velle ꝛ post ip̄m corpalib⁹ scꝫ actionib⁹ locum habꝫ
prohibitio ꝛ coactio antedicte inquātum sunt mot⁹
corporis aut membroꝝ ipsius aut contrarium motus.

Male ag
re ex seru
tute est.

Implexio
causarum.

Virtutes ce-
los mouen-
tes desinent
mouere.

Inuito enim vnoquoqꝫ homin. ⁊ i in statu miserie isti⁹
possunt moueri corpus eius ꝛ membra ꝛ prohiberi
a motu per ligatiōes aut alia impedimenta. Scias
autem me dixisse inquantum motus corpoꝝ aut mē
brorum ꝛ noluisse dicere inquantum sunt actiōes vo
luntarie ꝓpter hec. quoniam in manu alicui⁹ potest
poni thus vt eo omnino inuito ꝛ penit⁹ obnitēte seu
renitere ꝛ moueri manus huiusmodi ad pedes ido-
li ꝛ poni thus ante idolum ꝑ manum ipsi⁹. Sed po-
sitio isto nō erit thurificatio neqꝫ actio volūtaria ꝗ̄n-
tū ad ipsum nec etiam mot⁹ voluntari⁹ sed violent⁹
erit aut thurificatio fortassis ꝛ veneratio idoli ꝗ̄tū
ad ipsum qui violentiā infert huiusmodi et hoc si in
tentio eius fuerit in hoc vt sic idolū veneretur.

Nota.

¶ Forsitā autem dicat aliquis qꝫ ista implexio
est iuxta sermōem quem dixit quidam ex italicis phi
losophis occupationes inꝗ̄ serim⁹. Huiusmodi aūt
exemplum ē quia cum in aliquo concurrerint scribē
di voluntas ꝛ oportunitas ceteraqꝫ oīa que requi
runtur ad hoc vt potentia scribendi exeat in actū exi
bit necessario i actum. ꝛ eodemmodo se habꝫ de his
quorum causa ē actus scribendi cum alijs quoniam
sequuntur ex actu scribendi cum alijs ꝛ hoc necessita
te simili qua actus scribendi secut⁹ sed ex causa sua ꝛ
alijs adiutorijs ꝛ ita in infinitum vel vsqꝫ ad nouis-
simum causatū. Qua de causa cuiuscunqꝫ singularꝭ
vel existentia vel euētus erit necessarius ꝛ hec ratio
induxit aliquando me in adolescētia mea vt mihi vi
deretur nullum ex singularibus contingentibus ha-
bere causam huiusmodi vl' vnum vel plures simt̄ ag
gregata ex causā inꝗ̄ cōiunctam scꝫ qua posita de ne
cessitate ponat̄ audies ꝛ alia a me in hoc ꝑsenti capi
tulo. Scito igitur hic quoniam fortassis verum ē ꝙ
posita huiusmodi aggregatione cause scꝫ efficiētis
ꝛ eam ad hoc ꝙ operetur adiuuātium necesse ē ope
rationis initium eē vl' operis non autem op⁹ ipsum
vel eius ꝑfectionem ꝛ hoc dico in his que generant̄
vel per successionem temporis fiunt ꝛ hoc ē quoniā
aut consummationem vel perfectionem operis hu-
iusmodi possibile est: vel ipsam causam efficientem
omnino non esse vel aliquid de aggregatione illam
adiuuantium. Sicut vides in edificatione dom⁹ cu-
ius causa efficiens est voluntas edificantis vel edifi
cari facientis quam voluntatem possibile est muta-
ri in contrariam voluntatem anteꝗ̄ ꝑficiatur dom⁹
hec ꝛ omnino desinere esse similiter possibile ē facul
tates ei auferri seu furto subripi possibile etiam est
prohibitionem ei fieri ne edificet ꝛ alia multa impe
dimenta euenire quibus impediretur perfectio do-
mus. Eodem modo se habet ꝛ de scriptura siue actu
scribendi quia igitur huiusmodi rerum vel euentu-
um perfectio pendet ex aggregatiōe multorum pos-
sibilium quorum quolibet existente impeditur eius
perfectio. Non est igitur necesse vt cum fuentibus si
ue aggregatis causa efficiente ꝛ omnibus eam adiu
uantibus necesse est vt dixi opus vel operationem in
cipere seu inchoari: ꝛ quoniam ad eius perfectionē
seu consummationem stabilitas totius aggregatio-
nis huiusmodi si illa concurrāt sequetur consumma-
tio. Uerum quoniam ipsa stabilitas vt ita dicam nō
est necessaria stabilitate stabilis immo non esse possi
bilis non est necesse vt ex ꝑdicta agregatione sequet̄
necessaria consūmatio ꝛ ꝓpter hoc generaliter non ē
verum in rebus hmōi ꝙ ex agregatione sepe dicta se
quatur ꝯsūmatio nisi in ea intelligat̄ tot⁹ aggrega

Nota.

Aduerte.

Exemplum

tionis permanentia. Similiter non est necessariū vt sit etiam hoc est computata ibi stabilitate sequatur consummatio seu perfectio necessaria nisi ipsa permanentia necessitate firma intelligatur: et ad hunc modum se habet in omnibus causis opantibus ī tēpore siue p successionem. Sicut euidenter apparet ī claritate diei q̄ cum sit ex reuolutiōe solis super terram tāq̄ ex causa efficiente tamen nō ē necesse vt sit ex illa lz necessariū sit illam eē quoniam lux solaris potest impediri quātum ad operationem istam vel per nubilum aut nubes vel eclypsim solis vel p aduentum multitudinis locustarum sicut plerumq̄ fit in terra palestine et in ptib⁹ egipti. Lux igr̄ solar; nō est necessaria aut necessitate stabilis. Sciendū etiā ē tibi qm̄ actiones multe et etiam innumerabiles pendentes sūt ex ipsis facientibus quoniam nō fiunt cōtra voluntatem patiētum multotiens immo quemadmodum vides in illuminatiōe hominum a sole et in calefactiōe eorum ab eodem possibile namq̄ mltis hominib⁹ est auertere se a lumine et a calore ipsi⁹ et multi hoc faciūt abscōdētes se ab eo vl' in siluis vl' in antris vel in locis subterraneis vel in alijs ad hoc edificatis et aptis. Sicut audire potuisti de ethiopibus et in libia et si intēderis in hoc erit tibi facile soluere questionem que aliqñ mihi difficilis visa est ad soluendum. Hec autem questio illa. Si causa nō est ī potestate nr̄a causa unq̄ qua posita ponit̄ effect⁹ nō erit effect⁹ in potestate nostra. et intentio mea in sermone isto qui est eē vel nō esse in potestate nostra vt tunc dicat̄ eē in potestate nostra causa cū facere possumus vt vl' sit vel operetur aut ꝓhibere vt vel non sit vel ne opetur. Quare cōsequēs videt̄ vt causa nō est in potestate nr̄a vel quantum ad eē vel quantum ad operari nec effect⁹ sit in potestate nr̄a. Cuius exēplum ē in sole et die de quo manifestum ē q̄ non ē in potestate nostra dies quia nec sol quātum ad eē suū neq̄ quantum ad opari operatione qua diem opat̄ que operatio ē lucere super terram. Neq̄ ei ꝓhibere possum⁹ eē ipsi⁹ solis n: q̄ ei⁹ lucere sup terram aut omnino auertere aut nullaten⁹ impedire et ideo manifestum ē q: non est in potestate nr̄a vt dies non sit. Eodemmodo neq̄ vt dies sit q: sole existente sup terram nō possumus facere vt sit vl' vt luceat super terram. ¶ Manifestum igr̄ ē quia si causa huiusmodi non est in potestate nr̄a neq̄ effectus. Quare si effectus ē ī potestate nr̄a et causa quare et causa cause: Cum que libet causaꝝ vsq̄ ad primam effect⁹ sit alicuius cause. Quare si aliquid ē in potestate nr̄a erit ipsa prima causa in potestate nr̄a. Quia igit̄ ipsa nō est in potestate nr̄a p destructionem cōsequent; sequitur nihil omnino eē ī potestate nr̄a. Quare nihil eorum que sūt vel fiunt ē in potestate nr̄a vel vt sit vel vt nō sit. Nihil ergo possum⁹ auertere de his que sūt vel fiunt vt possum⁹ auertere vel ꝓhibere ne sint vel fiant aut facere vel procurare vt sunt vel fiant. Quare omnia erunt vel fient vl' eueniāt ex necessitate quātum ad nos. Nulla igitur erit libertas nostra nulla omnino potestas. Scito igitur in hoc quia nō solum cauendum est tibi ne falsum aliquod dicas vel sentias de creatore benedicto sed etiam timorate et reuenter et circumspectis examinantissimisq̄ sermonibus loquendum ē nobis de ipso qui nec speciem vllam nec suspitionem erroris habeant. Quia igr̄ causam primam esse in potestate nostra sonat in subiectionem ipsius quem constat non solum esse liberrimam: sed etiam omnium seculorum dominatorē dominātissimum indubitanter male sonat sermo huius modi speciem habens erroris pessimi. Uerumtamē illud manifestum est et non habens dubitationē quia quemadmodum non possumus facere vt radi⁹ solis intret per fenestram aliquam tamē possumus ꝓhibere ne intret: possumus etiam facere aliq̄ quo facto intrabit. Sicut aperire fenestram vel aliud obstaculum amouere et ob hāc cām iterdum dicitur in potestate nostra eē vt domus nostre illuminētur a sole q: videlicet p̄sto sūt lux solaris et bona dispositio aeris si cōcurrerit cum eis amotio prohibentis obstaculi. Totaliter eñ nihil de forinsecis actionibus ē in potestate nostra vz neq̄ comedere neq̄ bibere neq̄ ambulare et hoc ē quoniam vita nostra et duratio nostra requiritur ad vnumquodq̄ istorum non est autem ī potestate nr̄a vt duret ad comestionē buccelle vnius vel ad haustum modici vini vl' donec pficiamus vnū passum. Eodemmodo se habz et de sanitate membrorum atq̄ ꝟtutis gressibilis: non enim possumus cōseruare sanitatem pedū donec pertransierim⁹ etiā passum dimidium. Alia etiam requiritur circa quequid possimus et non possimus manifestum est tibi. Quare manifestum est tibi de omnibus huiusmodi q̄ nihil eorum est totaliter in potestate nostra hoc est cum omnibus adiumentis et impedimentis suis.

Intende etiam in opera creatoris que operatur in nobis qualia sunt dona gratiarum atq̄ virtutum. Dico igitur quia in potestate nostra est auertere nos a largitate et beneficentia ipsius quantum ad huiusmodi quemadmodum possibile est tenēti vas auertere illud et desuper cadente pluuia vl' obstruere eius orificiū aut obuertere fundum ipsius ad pluuiam. Sic eñ stulti et mali homines faciunt dum corda sua que sunt vasa virtutum et gratiarum receptacula cōuertunt ad vitia et peccata: auertunt eñ vasa huiusmodi a largitate et beneficētia creator; que parata ē descendere velut ymber descendēs a fonte redundantissimo que est bonitas creatoris: et sicut vides homines auertentes oculos suos corpales. Sic plerumq̄ oculos cordium auertere et lumine primo quod est deus altissimus dum ꝟtutes suas apprehēsiuas nobiles ad alia cogitanda et inquirenda intendunt atq̄ conuertūt. Patefactum igitur ē tibi per hec et huiusmodi exempla quia multe sunt de operationibus prime cause quas possumus auertere vel ꝓhibere ne fiant in nobis. Uerumtamē non circa voluntatē creatoris: id est eo inuito et ppter hoc nō est verum si intimius ac diligentius cōsideres: non est hoc ꝓprie atq̄ totaliter in potestate nostra cum nec ipsa auersio vel peruersitas sit: et adeo sit ī potestate creatoris vt eā prorsus a nobis tollat cum voluerit et dispositiones contrarias et preparationes ad dona sua recipienda nobis dare possit quandocunq̄ fuerit dignatio bonitatis. Eo igitur sinente vel permittente sic ab eius muneribus manus nostras siue vasa cordium nostroꝝ auertimus: et propter hoc eadem non recipimus et hoc facimus ex viribus siue virtutibus naturalibus quas ipse nobis donauit. Non igitur ex aliqua potestate qua eis resistere possumus adeo peruerse agimus. Uides ergo quia proprie nō debet dici esse in potestate nr̄a cōtra quem nihil possumus ex cui⁹ viribus ab ipso nobis donatis per abusionē ipsarum: eo tamen non iniuste: sed iusto iudicio permittēte nō ipsum creatorem impedientes: sed nos ipsos grauis-

Marginal notes: Simile. (beside "claritate diei"); Actiōes pēdētes ex ipsis facietib⁹ (beside "est necessaria aut necessitate stabilis"); Operatio solis nō est in ptāte nr̄a. (beside "que operatio ē lucere"); Cū timore loquēdum de deo. (beside "reuenter et circumspectis"); Simile. (beside "bere ne intret"); Opa creatoꝝ i nobis (beside "Intende etiam in opera creatoris"); Nota. (beside "liter in potestate nostra")

sime ledentes dona ei⁹ optima a nobis repellimus. quemadmodum si quis eruat sibi oculos non cōtra solem cuius lumē a se repellit: hoc facit neq₃ in lesionem aut detrimētum ipsius sed in propriam lesionē. Apparet igr̄ tibi ex omnibus antedictis cum ea dili genter cōsideraueris quia intentio ei⁹ q̄ est eē in potestate non dicitur proprie simpliciter ⁊ secundū totum nisi de creatore quoniam i eius potestate ē vnūquodq₃ eorum que sunt vt sit vel nō sit vt fiat vel nō fiat ⁊ etiam vicia ⁊ peccata destruere ⁊ exterminare omi no: qm̄ hoc ē eximie ac dn̄antissime potestat̄. ip̄a autem facere vel procurare vt fiant nō ē vllo modo potestatis eiusdem quia hoc ē debilitatis ac vilissie seruitutis. Utrum igr̄ aliquid sit in potestate nostra tā tibi determinatū ē quoniaȝ ꝓprie ac vere ac nos ip̄i in potestate nr̄a sumus ⁊ ꝓpter nihil vere ac ꝓprie in potestate nostra quoniam nihil vel facere vel esse facere siue ꝓcurare vt sit sufficimus. Sicut ostēsum est tibi in actibus q̄ maxime videnr̄ eē i potestate q̄les sūt actus comedendi bibendi ambulandi. Causa autem in hoc ē quoniam ad hoc vt vnumquodq₃ taliū sit vel fiat requirit̄ aggregatio multa adminiculorū adiuuantium ad hoc vt illud sit vel fiat. Ea ṽo intentione qua dicit̄ interdum aliquid eē in potestate nostra vel secundum quid vel q̄ possumus aliquid facere quo facto illud fiet fiet vl̄ nō sequit̄ vllo modo⁊ necessitas aut impossibilitas circa nos neq₃ lesio vlla nr̄e libertatis. Sȝ neq₃ etiam sequit̄ vt si aliquid possumus circa effectum aliquem creatoris vel alterius cause q̄d propter hoc possumus aliquid circa ipsum vel circa illam. ¶ Manifestum enim ē quia aliquid possumus in illuminatione que fit in nobis aut circa nos a sole nec tn̄ aliq̄d ꝓpter hoc in sole possum⁹ vel circa ipsum.

Esse i ptāte

Act⁹ q̄ sunt i nr̄a ptāte.

¶ Post hec transibo ad vestigationem fati et fatationis ⁊ earum ꝑsonarum que vulgo dicunt̄ fatare ⁊ fatādi potestatem habere vtrum sint vel nō sint ⁊ quid sit ip̄a fatatio secundum intentionem eorum qui eam posuerunt. Scito igitur quia fatum secundum intētionem vnā ē fortuna vl̄ ifortunium aduersitas vl̄ prosperitas exaltatio vel depressio preordinata seu ꝑdestinata aut preparata alicui in ip̄a natiuitate sua vel ante ⁊ hec ē intentio secūdum quā astronomi sciētias iudicio⁊ suorum fatidicas nominant. ⁊ dicitur fatum abusiue a for faris tāq̄ constellatio natiuitatis vel conceptionis vel etiam alterius hore ꝑcedentis ⁊ conceptionem ⁊ natiuitatem qua fata siue loquuta fuerit presignando siue presignificādo. Alio modo ⁊ alia intentione fatum intellexerunt cultores multitudinis deorum preordinatum ⁊ predictum ab ip̄is diis quos colebant predictum iq̄ denunciatiue. Opinabantur enim deos tripliciter loqui vȝ commonitorie ⁊ comminatorie et denunciatiue. Ea vero que comminatorie vel commonitorie dixissent posse auerti ne euenirent. Denūciata vero necessario euenire tāq̄ decreta ⁊ statuta deorum. Unde ⁊ fata tāq̄ dicta ⁊ ꝑdicta deorum ipsorum quos mentiri impossibile eē credebant nominauerunt. Fatum igitur secundum intentionem istā est sētentia ⁊ assertio deorum ipsorum dicendo vel fando expressa ⁊ denunciata mortalibus de magnis euentibus alicui⁹. Non enim dicitur fatum de quottidianis ⁊ modicis euentibus. Dedit autem casum huic opiniōi multiplex narratio ⁊ assertio hominum ⁊ maxime mulierum dicentium se audiuisse deos loquentes in natiuitatibus hominum ⁊ mulierum euētus istos. Sed ⁊ vsq₃ hodie apd̄ multas nationes ē huiusmodi opinio ⁊ forsitan apud omnes ⁊ multos et egregiis militibus quos fatatos sic dicunt id ē magnos euent⁹ eorum a diis vel deabus anteq̄ euenirent ꝑfatos siue ꝑdictos. Exposuerunt quidam deas eēque talia prefarent̄ aut predicerent maxime in natiuitatibus hominum forsitā similibus narrationib⁹ ⁊ assertionibus hominum dicentium se audiuisse deas colloquentes de euentibus nascentium vel forsitan arbitrati sunt conuenientius deas assistere partitib⁹ hominūq₃ natiuitatibus q̄ deos. Et hoc licet superstitiose ⁊ pene aniliter dici videat̄: q̄ vel famose vel fabulose tn̄ pene communiter dicit̄ ⁊ fatali multi de antiquis: ⁊ quidā etiam hmōi temporis non multū longe a terra natiuitatis mee. Non est pretermittendum quin de hoc aut ṽitas si de⁹ voluerit aut veri similitudo querat̄ ⁊ teneat̄ an p me valeant inueniri.

Fatū q̄d secundū vnā intentionem.

Fatū vnde.

Fatū q̄d secūdum aliā intētionem.

Fatati.

¶ Sciendum autē est tibi q̄ fuit ex italicis philosophis cuius eloquentiam vsq₃ hodie tota latinitas non īmerito admirat̄: ⁊ inter italicos sapientiam eius reputo ⁊ arbitror admirandā qui dixit fatum ⁊ imaginem: idē eē nec distinxit inter ea nisi noībus tantum dicens fatū est cās colligatas p quas res rebus pnexe serie oriunt̄ vel fiūt. Et iterū alio s̄mone dixit q̄ fatū est ex oī eternitate fuens ṽitas sempiterna. Quibus sermonib⁹ ⁊ si veritatē explicare sibi visus fuerit: rationē tn̄ ⁊ explicationē ꝑterit noīationis nec apparet nobis nec facit nos scire: q̄re fatum sit noīatum sic. Reminiscere igr̄ eo⁊ que audiuisti in precedentibus hoc est in prima parte tractatus istius qui est de vniuerso ⁊ in p̄ma parte totius spiritualis ac diuinalis magisterii de verbo p̄mo seu p̄mo genitor quo primus genitor primusq₃ loquutor semetipsum dixit eternaliter ante omnia tempora ⁊ anteq̄ aliq̄d crearet: ⁊ esse dixit eodē verbo quecunq₃ factur⁹ erat ⁊ quecūq₃ futura erant: siue in reb⁹ siue de rebus ita vt nullū ex euentib⁹ vel rerum vl̄ hominum sit quod non in eo ṽbo ⁊ p ip̄m dixerit. Silr̄ nec ordo nec modus in tota serie seculorum ab eo ꝑtermissus est vel tacitus. Quare quicq̄d tūc erat futurū tūc fatus ē ⁊ loquutus ⁊ ꝓpter hoc fatū tūc siue dictum esse hmōi. Inde igr̄ videri potest nominatum fatum primogenitum ṽbum quia dictum ē ab ip̄o primo loquutore p̄moq₃ genitore. Scis eni quia dictum aut fatum nō solum res dicitur sȝ ipsa factio siue dictio ipsius qua res dicta vel fata dicenda ē. Hec igitur ratio videtur eē nominis seu nominationis fati ⁊ congruere soli ṽbo creatoris in quo ⁊ per quod constituit ⁊ ordinauit apud semetipsum pre secula totam seriem seculorum atq₃ causa⁊ omnesq₃ euent⁹ hominū. qui dicūtur fortune vel infortunia ⁊ bona quidem omnia tam nature q̄ gratie q̄ future glorie ⁊ etiā temporalia siue corpora de quorum numero sūt pene ⁊ afflictiones depauperationes contumelie ipsaq₃ paupertas omniaq₃ tormenta hmōi et etiā mors que oīa vulgaris stulticia mala noīat ⁊ tāq̄ mala fugit eadē ⁊ ꝓut pōt repellit. Mala vero culpabilia que vitia dicunt̄ atq₃ peccata dix ⁊ apd̄ semetip̄m futura atq₃ preuidit nec voluit nec cēnt ex ip̄o vl̄ ab ip̄o vl̄ p ip̄m quoniā non decet gl̄iā eius ⁊ bonitatem vt sit causa talium. Statuit igr̄ apd̄ se in verbo suo omnipotentissimo ⁊ per ipsum non prohibere ea eē. Sȝ limitare atq₃ ordiare ⁊ moderari limitare quidē ne eo vsq₃ prosilirent quocunq₃ mali homines vel mali demo-

Ciceronem intellige.

Epilogus quidam.

Fatū q̄d secūdū catholicus.

hes vellent aut suggererent. Moderari vero multipli
cibus repressionibus ac resistentijs quas omnes so-
la totaliter nouit sapiētia ipsius. Ordinare quoqꝫ vt
non ante vel prius fierent q̄ ipse vtilitates illas ex
eis elicere vt propter quas ea permittenda potius
elegit q̄ quo minus essent auertēda seu prohibēda.
Fato eue-nit quomō. ¶ His igitur ita determinatis caue diligenter
ab intellectu ⁊ intentiōe sermōis communis:quo di
cunt homines valde incircumspecte fato euenit hoc
vel ꝑ fatum. quoniā si fatum itelligatur ibi verbum
dei altissimi non poterit vere dici nisi de bonis vł na
ture vel gratie vel glorie vel temporis seu fortune:⁊ no
mine fortune itelligo ipā bona antedicta que vulgꝰ
insipientium ifortunia nominat cum nemo sapiens
dubitet illa eē bona dei dona multiplr fructuosa bn̄
vtentibus ⁊ iestimabiliter ꝑciosa. Uerbo quippe dei
atqꝫ ꝑ ipsum facta fuisse omnia ⁊ fieri quecūqꝫ ope
Nota. ratur creator ⁊ fienda quecūqꝫ facturꝰ ē declaratum
est tibi in prima parte tractatus ipsiꝰ ⁊ hoc habꝫ vłꝰ
autenticorum smonum ꝓpheta rum gentis hebreo-
rum. Horum enim vnus dixit. Uerbo dei celi firma-
ti sūt. lex vero ⁊ doctrina xp̄ianorum refertissime sūt
huiusmodi sermonibus. Hoc autem ē quoniam ver
bum istō illis maxime innotuit ⁊ ipsum legis sue la-
torem auctorem doctorem ⁊ p̄dicatorem indubitata
fide tenent ipsumqꝫ pari cultꝰ honorificentia cū ipso
genitore suo in vnitate deitatis tota deuotione ac stu
dio venerātur nec apō eos qui docti sūt de gēte chri
Fatū nō est apō ꝓphe-tas. stianorum recipit sermo huiusmodi fato euenit hoc
vel ꝑ fatum quoniam nec intētionis huiusmodi quā
dixi vez qua significet verbum dei nomen fati ē apō
eos ⁊ etiam si essꝫ nō reciperent absqꝫ distinctiōe ex-
pressa atqꝫ declaratione. Cauent enim sibi nō imme
rito nō solum ab erroribus impietatis cuiuscūqꝫ sꝫ
etiam ab ipā specie ⁊ suspitiōe eorum in sermonibꝰ
⁊ colloquutionibus suis. hinc ē q̄ fati nomen abhor
rent tāq̄ resonans idolatriā quam sūmopere detestā
tur vel irrident tāq̄ anilis seu vetularis insipientie
deliramentum. Nec te cōturbare potuerunt aut de-
bebunt argutie sophistarum dicentium postq̄ crea-
tor dixit eternaliter omnes euentus futuros ⁊ vbū
eius immutabile ē per omnem modum ⁊ omnis di-
ctio vel assertio necessaria: ⁊ omnino impossibile est
ipsum mentitum fuisse. Necesse igitur est euenire vł
verum eē quicquid dixit. Si reminisceris similium
argutiarum quas in ꝑcedētibus de prouidētia crea
toris audiuisti:per omnia eni similiter te habere de-
bes in omnibus que circa verbum dei vel dictū obij
ciuntur quemadmodum ⁊ in his que circa prouidē-
tiam ⁊ cauere tibi a sermonibus duplicem statū aut
duplicitates de quibus audiuisti que expresse signi-
ficant vel insinuant vel discrepantiam siue dissimili
tudinem inter verbum dei vel dictum quale est ver-
bum mentiendi vel dicendi falsa vt falsitas verbi dei
aut falsum verbi dei. Ista enim dicunt discrepantiā
inter verbum dei ⁊ res dictas ⁊ huiusmodi discrepā
tia indubitanter impossibilis est. Impossibile enim
Immutabi-lis q̄ deus voluit. est aliter esse in rebus vel se habere res q̄ deus dixe
rit ⁊ sicut non est necesse de vnoquoqꝫ prouidi deum
ipm ꝓuidisse illō mita imo ꝓuidit q̄rū vnūqōꝫ ꝑpos
sibile ē ipm non prouidisse. et de scientia similiter se
habet sic ⁊ de verbo seu dictione ipsiꝰ verissimum ē
ipsum multa ab eterno dixisse de quorum vnoquoqꝫ
possibile ē q̄ ipsum non dixerit. Quemadmodū enī
dixi tibi cauendum eē ab vniuersitate ⁊ particulari-

tate ⁊ compositiōe atqꝫ diuisiōe a re ⁊ dicto iuxta ser
mones loquentium de prouidentia creatoris. Sic ⁊
in similibus locutionibus circa verbum eiusdē vł di
ctionem tibi cauendum ē in similibus sermonibus.
Et vt clariora fiant tibi que audiuisti circa verbum
creatoris ⁊ ꝓuidentiam intende diligenter in exem-
plum qō propono tibi. Si quis dixerit de duobꝰ op Exemplum
positis contingentibus quorum necesse est semper al- notabile.
terum eē verum hoc ē verum demonstrato eo q̄ est
verum et firmauerit intētionem suam i hoc q̄ aliud
non demonstraret. Manifestum ē ipsū nō posse men
tiri hac oratione hoc est verum in hac intentiōe quā
dixi causam possibile ē non esse verum id de quo di-
cit hoc est verum quoniam de vtroqꝫ possibile ē ipm
non eē verum. Cum secundum positionē istam vtrū-
qꝫ contingēs sit. Quātofortius nō debet eē mirabile
deum non posse mentiri vbo suo licet multorū quod
libet eorum que dicit vel dixit possibile sit non eē ve
rum. Causa autem in hoc est quoniam quemadmo-
dum intētio vł demonstratio istius non cadit nisi su-
per illud de duobus quod ē verum. Similiter hec lo Argute.
quutio vel hoc vbum ipsius que ē hoc verū nē pōt
esse falsum vł falsa licꝫ falsum eē possit qō per eam
significat. Sed si falsum essꝫ nō significaret per eam
vel per illud:quātofortius igr̄ verbum dei eē falsū
non pōt licet multa subsint ei q̄ possibile est eē falsa:
Euidentius autem erit in euētibus si dixero de mor
te vel vita alicuiꝰ ita erit de isto cras demōstrato id
qō erit de morte vł vita eiꝰ nescio tamē quid erit hoc
est an morietur an viuat. Sꝫ illud qō erit demonstrato
Uides hic manifeste q̄ non possum mentiri ⁊ verbū
meum verum ē quicquid accidat de morte vel vita Uerbū dei
eius. Sic verbum dei non cadit nisi super ea que ve circa q̄ cadit
ra sunt aut vere futura vel p̄terita. Sicut audiuisti
de ꝓuidentia ipius ⁊ sicut hoc eodem verbo scilicet
hoc erit si aliud eē futurum de vita vel morte istius
dicerem illud fore. Sic ē de verbo dei quatenus i re
bus tam longe ab inuicem distantibus fas est vel di-
ci vel inueniri similitudinem quia creator benedictꝰ
eodem verbo per omnia que dixit hoc esse futurum
quod reuera est futurum dixisset illud ipsum non eē
futurum si in veritate non esset futurum ⁊ illo vnico
verbo dicta sunt omnia que omnibus orationibꝰ no-
stris dicibilia sunt.

¶ Quia vero error quem predixi tibi de dicibi
libus ⁊ enuntiabilibus occasionem habuisse videtur Nota.
ex hoc quia innumerabilia fuerunt ab eterno ⁊ hoc
per vias quas ostendam tibi:aut enim vera fuerunt
veritate que erat ⁊ que erat in eis aut nō. Si sic erat
igitur veritas eorum ⁊ erat in eis erant igitur ⁊ ipā.
Cum in non entibus. nec veritas nec aliud esse pos-
sit. Si vero non erat veritas eorū nec erat in eis quo
modo igitur vera erant ea veritate que nec erat nec
erat i eis:hoc enim ita dici videtur ac si diceret q̄ ali
quid erat album albedine q̄ nec erat nec erit in eo.
Nec minorem forte difficultatē habet sermo quo di-
cuntur vera esse ea que de futuro sunt siue sint neces-
saria siue contingentia: quomodo enim verum ē so-
lem esse orturum cras si veritas eius non est. Nō ali
ter videtur q̄ si dicatur socrates ē philosophus aut
sapiens sapientia vel philosophia que non ē. Quod si
dixerit quia veritas illa futura ē hoc ē ac si diceretur
quia socrates ē sapiens sapientia que nōdum ē: sed
futura ē. Si vero dixerit quia veritas illa ē vbi ergo
est. non potest dici q̄ in sole quoniam etiam si sol non

esset dūmodo cras esset oriturus vera esset enuncia-
tio qua diceretur cras oritur⁹. Qꝫ si voluerit de hoc
calumniari quia sol ē: ꝛ ꝑpter hoc habꝫ veritas illi⁹
enunciationis subiectum in quo sit ꝛ a quo sustentēt
errat multa imbecillitate intellectus desiceret eniꝫ cū
ista solutio. Si dixeris ei aliqua dies preterijt: q̄ mo
do non ē vel aliqua dies erit que nondum ē manife-
stum ē tibi quia neutra istarū enūciationū habet sub
iectum quod sit. Quare non habet subiectū in quo sit
veritas cū neutrius subiectum sit. exagitati quidā vł
his vel similibus rationibus ꝛ imbecillitate itellect⁹
deficientes ab inuentione veritatis ꝛ eiusdem ianuā
tanꝙ ceci ꝛ errabundi non inuenientes dixerunt pri-
mā veritatē esse qua vera sūt omnia huiusmodi. Hic
autem error destruetur vijs quas ostendam tibi harꝫ
prima ē aut eñ intelligūt ꝙ prima veritate vera sūt
omnia huiusmodi formaliter aut effectiue ꝙ ē dice-
re quoniam aut intelligunt ꝙ per hoc nomen vera ꝓ
dicetur prima veritas que nō ē nisi creator benedict⁹
et tunc ponent eam ex necessitate in omni vero: aut i
telligunt ꝙ per hoc non vera predicetur quidam ef-
fectus prime veritatis cadēs sup omnia vera. quē-
admodū lumen sparsum a sole super omnia illumi-
nata ab ip̄o. Et manifestum ē intelligentibus qꝛ vbi-
tas huiusmodi lux ē intelligibilis ad virtuteꝫ nostrā
intellectiuā quemadmodū lux corporalis ad virtutē
nostram visibilem ꝛ ꝑpter hoc omne ꝛ sol verum sci
bile ē nobis quemadmodū solum lucidum actu vł i
luminarū visibile. Necessitate igitur hunc ponere ꝓ-
me veritatis essentiam secundum intentionem hanc
in omnino non entibus. quoniam innumerabiles sub-
stātie tam corporales ꝙ spirituales vt anime hūane
et passiones earum atqꝫ habitus future sunt ꝛ nec dū
tamen verum ē de quolibet earum: quoniam hec res
erit quantuncꝫ earum demonstrata hanc rem aut for
te nihil ē quoniam subiectum huiusmodi enunciatio
nis non ē neqꝫ predicatum fore enī predicat eē ꝙ non
debꝫ ꝛ. Sed neqꝫ compositio ē subiecti ꝛ ꝓdicati nō
entia enim illa nullo modo coniuncta sunt coniūcti-
ne reali ꝛ secūdum veritatem imo reuera diuisa q̄ñ
reuera hec res non ē vel nō dum ē quare hanc rē fo-
re de non entibus ē: ē autem verum hanc rem fore se
cūdum intentionem positam huiusmodi nominis ve
rum qua dicit primam veritatem in eo de quo predi
catur. Quare prima essentia erit in hoc non ente ꝛ in
omni simili vero ꝛ propter hoc simił nō ente. Quis
autem intelligat hoc ꝙ ens sit in non ente. Neqꝫ eniꝫ
liquor in vase quod nō ē neqꝫ anima in corpore quod
nodum ē neqꝫ scientia in anima que non ē neqꝫ vlluꝫ
genus rerum potest cogitari eē i alio qđ nō sit. Am-
plius manifestum ē multa ꝛ innumera modo esse ve
ra que possunt esse falsa ꝛ econuerso ꝙ si cōtingeret
recederet ab eis prime veritatis essētia ꝛ intraret op
posita eorum quasi ergo locum mutare vł habitacu
lum eā sequeꝫ ex hoc. ¶ Amp̄. Sequeꝫ maius incon

Inconueniens.

ueniēs: qꝛ vel falsitate vel alio illū expellēte fugabiꝫ
a vero in q̄ erat tanꝙ nō potens sibi remanere: non eñ
p̄t remanere veritas vbi iam erat falsitas. ¶ Ampli⁹.
Siue falsitas aliquid sit siue nihil impossibile ē ꝙ ex
pellat primā veritatem. Si enim aliquid ē impossi-
bile ē vt sit ei fortitudine comparabilis. Quomodo
igitur expelletur per ipsam si nihil ē falsitas. Multo

Falsitas.

minus poterit contra primā veritatem. Iuxta hoc i
uenies ꝛ alia inconuenientia nō tam impossibilia ꝙ
irrisione dignissima. Si vero dixerit ꝙ veritas hec ꝗ

Error. Noṫ.

vere sunt enunciationes vel vera eoꝝ significata est
velut lumen sparsaꝝ a prima veritate super omnia
vera huiusmodi nō effugit quin necesse habeat cōce
dere ꝛ confiteri ꝙ lumen illud spargiꝫ super nō entia
et ꝙ eo illuminata sunt: ꝛ eo lucent infinita non entia
Hanc autem positionem nec imaginatio recipit nec
intellectus. Si eñ lumen illud accidens ē quomodo
est in subiecto non ente. ¶ Amplius. Illud accidens
erit eternum ꝛ imortale ꝛ incorruptibile vniuersaliꝫ
impossibile etiā ꝛ in contingentibus veris. Impossi
bile eñ nullū contingētium dicibiliū verum eē. Ne-
cesse eñ ē quorūcunqꝫ duoꝝ contradictorie opposito
rū alterū verū esse. ¶ Amplius. Si in eadem propin-
quitate sint ad veritatem primā: duo huiusmodi op-
posita qualiter nō cadet equaliter super ambo lumē
istud veritatis quēadmodum si duo luminabilia i ea
dem propinquitate ꝛ alijs dispositiōibus fuerint vł
se habuerint ad solem ꝛ eque illuminabilia fuerit eq̄
liter illuminabūtur ꝛ vel vtrūqꝫ illuminabitur vł neu
trum. ¶ Amplius. Qualiter recedit hmōi lumē veri
tatis ab altero eoꝝ aut prima veritas retrahit ad se
radium ꝛ hoc accidit i aliquo genere naturaliū ope
rationū: aut ipsum quod erat verum recedit a lumine
illo ꝛ hoc non ē possibile nisi illud moueaꝫ. Quis au
tem intelligat dicibilia moueri qualiter itelliget q̄s
enūciationē moueri vł ipꝫ enūciatū cum nec volūta
rie nec naturaliter possibile sit ea mouere. ¶ Ampli
us. Hmōi lumen erit vel partibile vel impartibile i
omni enunciato. Si partibile erit igitur pars eius
in subiecto ꝛ pars in predicato. Quare alterutro eo
rū destructo destruetur pars illa hoc autem manife
impossibile ē ꝛ ponā tibi exemplum ad hoc scilicet.
Socratem disputare vel non disputare. Hoc eñ sem
per ē verū siue socrates sit siue non ꝛ eque veꝝ destru
cto socrate. Si autem pars veritatis istius esset in
socrate destrueret illa pars veritatis destructo socra
te. Destructa autem parte non remaneret totum in-
tegrum: nec etiam maneret. Manet autē integra ve-
ritas eius ꝙ est socratem disputare vel non disputa
re: manet etiam illud nō minus vllomodo verū quā
fuerat socrate ꝑmanente. Quare manifestum est nec
totam veritatem illius nec partē in socrate esse. qua
re erit in ꝓdicato ꝙ est disputare vel non disputare.
Quia igiꝫ in eo ꝙ est non disputare nec veritas nec
aliud ē vel esse p̄ōt cum ip̄m etiam sit non ens ꝛ nihil
vt pote pura negatio erit ex necessitate tota in eo ꝙ
est disputare. Quare eo destructo destrueꝫ. Cū igiꝫ
non erit disputare socratis non erit veritas in toto il
lo ꝙ est socratē disputare vł non disputare. Socrate
igitur nō disputante non erit verum socratē disputa-
re vł non disputare. ¶ Amp̄. Ista influētia huiusmo-
di habēs a p̄ma vbitate descēdēs ꝛ sup oīa sparsum
aut ē naturalis aut ē voluntaria ipsi prime veritati.
Qꝫ si fuerit naturalis vt ꝑtetigi erit seruilis siue ser-
uitutis: hoc aūt nō patiꝫ nobilitas p̄me veritatis si-
cut multotiēs audiuisti. Si vero fuerit voluntaria p
voluntatē igiꝫ ipsi⁹ erunt vera oīa vera. Quare istuꝫ
rape: illū furari illū blasphemare illū negare deum
erūt vba p voluntatē ei⁹ ꝛ ip̄o faciēte vt vba sint. Erit
igiꝫ voluntas eius cā omnium furtoꝝ ꝛ rapinaruꝫ.
Quicquid eñ facit vt veruꝫ sit furari istum: facit vt
iste fureꝫ. ¶ Amp̄. Ista influētia nō ē vł essentia crea
toris vł creatori essentialiter. Quare p̄ōt separari ab
eo actu vel saltē intellectu. Separemus igiꝫ intelle-
ctu eam ab ipso, id est intelligamus non influere vel

Veritas ꝓpositionū a p̄ma vbitate.

Exemplum aliud.

Nobilitas p̄me vbitatꝭ nō ē seruilis.

spargere cū istud lumē aliam nō habeat non erit oi no postq̄ non erit a creatore. Quare nulla erit veritas & pp̄ter hoc nihil erit verū. Erit igit̄ hoc ipsū verū scilicet nullā veritatem eē & hoc aliud nihil esse verū et innumerabilia huiusmodi. ¶ Amplius. Huiusmodi veritas cū nec sit pars eius super quod cadit nec sit ipsum totum separabilis est ab eo saltem intētione vel intellectu. ¶ Amplius. Amissibilis est & irrecuperabilis in multis id est multa sunt vera que possunt nō esse vera & multa nō sunt vera que possunt eē vera. De omnibus autem huiusmodi dicitur vniuoce verum accidit igitur omnibus hmōi. ¶ Amplius Socratem disputare non recipit in ratione sua vel essentia veritatem. Si enī esset ei talis erit ei veritas nullo modo potest recipere falsitatē. nihil enim receptibile ē alicuius quod sit contrarium vel priuatio aut totius essentie sue aut alicuius essētialium suorum. Est autem receptibile falsitatis non ē ei igit̄ v̄itas essentialis. ¶ Amplius. Socratem disputare nō aliud ē nec alterius rationis si sit verum q̄ si sit falsum Esset autem aliud vel alterius rationis si veritas esset ei essentialis. ¶ Manifestuz igitur ē secundū hāc intentionem cum sit influentia a luminositate prime veritatis descendens super omnia vera & vniuoce dicatur de omnibus illis erit separabilis saltem intellectu ab vnoquoq̄ eorum & hoc indubitanter. Sic se habet in omni eo quod nec ē tota essentia ei⁹ in quo est neq̄ pars sed ē receptuz super totam & completā essentiam. Quare ab vnoquoq̄ huiusmodi erit actu vel ratione saltem in separabilis veritas hec hoc autem manifeste impossibile ē innumerabilibus quoz vnum ē socratē disputare vel non disputare. Nullus enim intellectus potest ab eo separare veritatē & eodemmodo se habet in omnibus similibus hoc ē que sunt disiuncte contradictionis. Eodē modo se habet in eo quod ē aliquid esse verum vel aliquam veritatem eē. Nullus enim intellectus admittit vt non sit verū aliquid esse verum neq̄ sit verum nihil eē verū Sic̄ null⁹ intellectus recipit nullam veritatem esse. ¶ Amp̄. Cum manifestū sit, multa fuisse vera ab eterno diuersa & varia & omnino ad inuicem non contingentia multa inq̄ contingentia de futuro alia nihil autem ab eterno fuerit preter creatorem. Non fuit igit̄ veritas effusa cum ipse creator non sit uno lumē sparsū ab ipso super omnia vera secundum hāc opinionem: aut igitur non erant vera aut erant vera veritate que non erat. Quod si dixerit quis veritas illa fuit q̄cito fuit prima ac luminosissima veritas que est sol spiritualis intellectus & omnium substantiaz intelligētium quemadmodū q̄cito fuit sol siue luminositas eius tam cito fuit & splēdor ex ipso emicans et sparsus p̄ totū orbē receptibilē ipsi⁹. Dico q2 totū celū vltimū lumiosū eēt ad istar solis. Nihil luminis caderet vel spargeretur ab eo extra se: & hoc ē qm̄ extra celum non ē aliud receptibile vel luminis vel alicuius influentie nisi quis deliret non ens aut nihil esse receptibile alicuius impressiōis aut influētie hoc autem ē quemadmodum predixi tibi ac si quis dicat vas quod nō ē recipe liquorē aliquem & aera qui nōdum ē illuminari a sole atq̄ subiectum non ens sustētare accidēs quodcunq̄. Quod si dixerit quis splendor a celo spargeretur super inane vel vacuum. Iam audiuisti semper hoc. Aristotelem & expositores eius q̄ opinati sunt se deduxisse inane siue vacuū.

¶ Expōit diuersa significata & varias acceptiones veritatis.

Sciendum igitur ē tibi in his quoniam veritatis secundum multas intentiones et vna intentione signum siue significatio et veritas opposita sūt. & hoc modo veritas non ē nisi res ipsa significata. Secūdo modo veritas opponitur falsitati que ē apparentia rei alicui⁹ que non subest & secundum hunc modū dicuntur falsi homines qui pretendunt exterius contrarium eius: qđ habent interius & vt cōmuni & noto nomine nominē eam tibi vsualiter. Simulatio vocatur. Tertio modo veritas ipsa ē puritas ab admixtiōe quemadmodum dicitur verum argentum quod ē purum & tāto verius quāto purius. huic ergo veritati puritas opposita ē siue vt contraria siue verius videt̄ vt p̄uatio. Quarto modo ipm̄ eē rei vniuscuiusq̄ hoc est residuum a tota varietate & circumuestitione accidentium et hoc ē esse quod explicat diffinitio in q̄ non cadit aliquid de accidentibus sed ea sola que vel sunt rei essētia siue substantia. Unde & ratio substātie nominata est vera diffinitio quon iam explicatio ē ipsius substātie integra ac pura absq̄ admissione vel admixtiōe alicuius ex accidentibus & nominata ē substantia p̄pter hoc quod stat sub tota illa veritate ac circūuestitione accidentium sustinens eam alioquin caderet in non eē pp̄ter quod & accidens nominatum ē tanq̄ ad substantiam cadens querens inniti ei & sustentari ab ea tanq̄ per se subsistere non valens vel dictum ē accidens quasi ad non eē cadens quantum in se ē: hoc ē quantum ē ex natura accidentalitatis tanq̄ p̄ se hoc est pp̄ria firmitate scilicet naturali subsistere non valens. Quinto modo dicitur veritas esse creatoris siue ip̄e creator & omne aliud comparatione ipsius dicitur falsitas sicut dixit Aristoteles i libro metaphisicoz dicens vnum esse solum cui⁹ nulla ē causa & illō est veritas. Omne autem aliud ē possibile esse & illō est falsitas vel vanitas & intentio ista similis est aliquatenus vni ex p̄cedentibus intentionibus. Causa autem in hoc est qm̄: quemadmodum non dicitur verum argentū quod exterius solummodo argentum est neq̄ simius vel pilosus dicit̄ homo: quoniam exterius homo est tantum interius autem brutum. Sic vnumquodq̄ eorum q̄ sunt p̄ter creatorem exterius tantum est & aforis habens esse de foris & aduētitium quoniam sicut declaratum est tibi in prima parte totius sapientialis ac diuinalis magisterij esse quod p̄dicat̄ p̄ hoc verbum est & hoc est esse quo vnūquodq̄ est hoc inq̄ esse de vnoquoq̄ aliorum dicit̄ accidentaliter siue s̄m participationez de solo aūt creatore dicitur essentialiter siue s̄m essentiam aut s̄m substantiam. Ab omni quippe alio est separabile actu vel ratione siue intellectu. A creatore vero solo nullo modorum separabile ē est alioquin esset ei acquisitum vel aduentitiam. Huiusmodi aūt impossibilitas manifesta est: quoniam si eēt ei acquisitum aut eēt ei acquisitum a se vel ab alio: & ita vel esset causa sui eē vel causam haberet aliam: & ita nec eēt primum nec principium & non oportet vt p̄sequar hic destructionem erroris istius de qua ē tibi i p̄nominato tractatu plenissima certitudo. Quia igit̄ omne aliud a creatore exterius tantum ē hoc est esse forinseco & aduentitio vt pote accidentaliter. Solus autem creator intus vel potius intime. Merito falsum ens dicitur omne aliud aut falsitas. Solus autem creator verum siue vere ens & verus atq̄ v̄itas. Nunc autem exemplū

Argute.

Exemplum

Aduerte.

Deliramentum.

Uacuū destructum.

Ueritas.

Simulatio

Rō substātie

Substantia

Accidens.

Esse.

Falsum ens verum ens.

conuenientissimū ē in aere luminato siue lucidato. Falso enim lucidus siue lucens comparatione solis dicendus est ⁊ maxime comparatione lucis solaris qua essentialiter lux ē ⁊ eius esse lucere. Sexta vero intentio veri ⁊ veritatis qua vera dicūtur enunciata

Ueritas enūciatiōis

et vere enunciationis ⁊ hoc ait Auicenna ē adequatio orationis ⁊ rerum id ē affirmationis ⁊ negatiōis et intelligendum ē in sermone auicenne ꝙ orationez vocat tam exteriorē scriptā scʒ vel vocalē ꝙ spūalē: siue itellectualē. Siue aūt dicas equationē q̄ siue eq̄litatem siue similitudinem non refert q̄tum ad intentionem auicenne. Uerum igitur ē secundum hanc intentionem adequatum vt dixi sue affirmationi vł negationi ⁊ ista adequatio ē non secundum vnum tēp⁹ tantum imo secundum omne ⁊ extenditur etiā in eternitatem.

Oratio.

Oratio igitur vera ē que dicitur esse quod est aut non eē quod non ē: vel fuisse quod fuit vel non fuisse quod nō fuit: ⁊ similiter se habet de futuro. Debes etiam scire hoc quia nō ē enunciatio alicui⁹ enūciabilis que vel aliud aut plus aut minus aut aliter quolibet modorū asserit vel negat ꝙ habeat vel contineat ipsū enunciabile ⁊ hec ē similitudo vel equalitas vel adequatio ꝙ intendit auicenna siue dicas cōuenientiam siue concordantiam inter ipsum enunciabile ⁊ suam orationem vel negationem suam inꝙ sicut ex posui tibi prius hoc ipsa conuenientia vel concordia enūciabilis ⁊ enunciationis. Ueritas ē vtriusꝙ ⁊ contrarium siue priuatio illi⁹ ē falsitas vtriusꝙ. Uerum igitur ē enunciabile quod a sua affirmatiōe vel negatione disconuenit vel discordat. Unde manifestū ē ꝙ veritas ⁊ falsitas secunduʒ intētiones istas velut respectus sūt aut comparationes compositiōnum atꝙ diuisionum ad affirmationes ⁊ negatiōes suas ⁊ veritas atꝙ falsitas affirmationuʒ ⁊ negationum cōparationes sunt siue relationes aut respect⁹ ad cōpositiones et diuersiōes rerū q̄s significāt: alibi

Nota.

autem declaratum ē tibi perme quia comparatiōes et relationes nec addunt nec minunt rebus in semetipsis nec ponūt aliquid in illis neꝙ comparatuʒ aut relatum per hoc quod ē comparatum aut relatū nō habet aliquid in se ſʒ habet aliquid ad se vel sibi. Similiter dictum vel significatum apprehēsum cogitatum amatum per hoc quod significatum cogitatum aut apprehensum aut amatum non habet aliquid i se nec iste dispositiones seu comparatiōes requirūt esse illud in quo sunt vel de quo sunt. Significat̄ enīʒ plurimū id quod non ē nec significatio qua significatur ē aliquid in eo. Similiter amatur etiam id quod nō ē ⁊ desideratur filius qui nondum ē ⁊ desideratur aurū quod nondum generatum ē nec vnꝙ erit. Apꝑhenditur igit̄ res apꝑhensione que in ea nō ē ⁊ amat̄ amore qui in eo non ē ⁊ desideratur filius desiderio quod in eo non ē ⁊ generaliter verum ꝙ denomīationes passiue siue predicatiōes fiūt de rebus in quib⁹ non sunt quoniam sūt in eas vel ad eas vel de eis. ab albedine autem vel alias quacunꝙ sensibilium qualitatum nō fit de nominatio vel predicatio nisi de rebus in quibus sunt album eīm nihil dicitur nisi quod habet in se albedinem vel in quo ē albedo. Amatum

Amatū q̄d.

autem dicitur non in quo ē amor sed id in quo est vel de quo ē nisi forte superaddatur amatuʒ a seipso. tūc enim idem ē amans ⁊ amatum ⁊ ad hunc modum se habet de significationibus apprehensionibus ⁊ affectionib⁹ nr̄s: q̄m p̄dicant̄ de rebus inq̄bus nō sunt: de reb⁹ inq̄b⁹ sunt. Hoc aūt de extēderis ad apprehēsiones sensibiles illr̄ neꝙ ad affectiōes sensibiles q̄m quemadmodum non sentit nisi quod ē ita non sentit̄ nisi quod ē. Causa autem in hoc ē quoniam nō sentitur nisi ꝙ presentialiter agit in sensum hoc ē in organum sensus. Similiter nō delectat sensibiliter nisi qd̄ est neꝙ delectatur id quod non ē. In imaginationib⁹ autem ⁊ in his que supra eas sunt dispositionib⁹ aīarū nr̄arum currit res quēadmodū dixi.

¶ Reuertar igitur ad soluendas questiones et argumentatiōes supra positas ⁊ dicam quia enūtiabilia de futuro vbi nec subiecta sunt nec predicta p̄sentialiter vera sunt huiusmodi veritate hoc ē conuenientia siue concordia siue adequatione siue equalitate ⁊ dico multas conuēnientias multasꝙ huiusmodi comparationes nec eē aliquid in reb⁹ nec ponere aliq̄d in eis ⁊ esse etiam priuationes quasdam earū vel dici secundum priuationes. Usualiter enim dicit̄ omnia non entia conuenientia esse vel conuenire in nō esse ⁊ omnia impossibilia conuenire in ipossibilitate ⁊ omnes cecos similes eē in cecitate ⁊ nudos in nuditate ⁊ pares etiam ⁊ equales dicūtur q̄tum ad hoc.

Aladuertenda hec.

¶ Manifestū autē ē nihil hoꝝ aliquid esse secūdum v̄itateʒ. Sunt lit̄ ⁊ foramina dicūt̄ eq̄lia ⁊ vasa similia vł eq̄lia i foraminib⁹: ⁊ eq̄ nudi dicūtur homines ⁊ nuditates coꝝ eq̄les. imago etiā vł herculis dicitur similis illi cum nec cesar nec hercules sit. Quia igit̄ conuenientia inter orationem ⁊ eius significatū vel p̄uatio est vel ſm p̄uationem dicit̄. sicut apparet

Nota.

ex ratione adequationis q̄ posita est veʒ q̄ non aliud aut aliud aut aliter ꝙ plus aut minus ꝙ ipsam enūciatum continet hoc est asserit vel negat, nihil igitur ꝓhibet ſm hoc aliquid esse verum veritate que non est. Sicut neꝙ aliquid eē nuditate que non est ⁊ conuenire non entia conuenientia que non est ⁊ impossibilia similiter. Debes etiam scire cum dicuntur enūciabilia vera esse: id est conuenientia siue adequata affirmationibus aut negationibus suis nō intelligit̄ur hoc quod dicitur de affirmationibus ⁊ negatiōibus suis ſm actum sed ſm potentiam: ⁊ hoc est dicere. q: non intendo affirmationibus vel negationibus suis quas presentialiter habeant hoc est cuius presentialiter aut actualiter significent: sed potius quibus possibilia sunt affirmari vł negari. Uera igitur fuerunt ab eterno innumerabilia: id est conueniētia siue adequata orationibus suis quibus scilicet erant affirmabilia vel negabilia. Non cogeris igitur per predictas argumentationes innumerabiles veritates vel innumerabilia enunciabilia actu fuisse ab eterno.

¶ Si quis aūt dicere voluerit quoniā p̄mo verbo omnia affirmabilia vera: ⁊ omnia v̄a negabilia affirmata ⁊ negata sunt ab eterno ⁊ illi semper cōuenientia atꝙ adequata. Uerum quidem dicet: sed non soluit nodum questionis: quoniam nō exponit veritatem de huiusmodi conuenientia vel adequatione ⁊ hoc est: quoniam claudicabit ex necessitate ſm ipsuʒ cum non habuerit a parte enunciabilium vbi pedeʒ figeret. Cum res ⁊ si essent enanciabiles: non essent tamē in veritate essendi. Qualiter igit̄ intelliget cōuenientiam relationem esse cum correlationem habe-

Chimeram non esse.

re non possit in rebus ꝓpter non existentiam earum nisi recurrat ad ea q̄ dixi. Sicut igitur aliquid est verum: quod tamen non est vt chymeram non esse cui⁹ nec p̄dicatum nec subiectum est. Sic non est mirum si aliquid est verum veritate que non est maxime cū ve

ritas huiusmodi vitas ratiõalis siue logica sic ⁊ cõ
uenientia enũciationum que nõ magis exigit res eẽ
ꝙ non esse ⁊ econuerso. Nec magis ẽ ad entia ꝙ non
ad entia. Affirmatio enim qua affirmatur chimerã
esse eque conuenit cũ affirmato suo ⁊ adequata est ei
vt qua affirmatur creatorem eẽ conuenit cum suo af
firmato vel adequatur eidem. De relationibus autẽ
et predicationibus ⁊ modis predicandi expediui te
et me in tractatu singulari occasione predicationum
que fiunt iuxta doctrinam christianorũ in rebus diui
nalibus vł potius diuinis. Et si reminisci volueris
eorum que dicta sunt ibi per me adiuuaberis nõ pa
rum ad declarationem questionum ⁊ declarationũ
propositarũ quãꝙ ea que hic audiuisti merito tibi
sufficere debeant.

¶ Redit ad questionem facti ⁊ fatationis

Fatum.

Post hec autem reuertar ad fata ⁊ fatatio-
nes. Dicto igitur quia tam lex hebreorum
ꝙ christianoꝝ in hoc cõcordat ꝙ ⁊ in natiui
bus ⁊ ante natiuitates facte sunt reuelatio
nes magnorum euentuum de viris nascẽtibus ⁊ lex
hebreorum narrat ab ipso creatore reuelationes hu
iusmodi factas ⁊ maxime de principibus ⁊ patribꝰ
gentis illius. Lex autẽ christianorũ per angelos nar
rat reuelationes factas huiusmodi In narrationibꝰ
etiam eoꝝ legũtur multe reuelationes huiusmodi fa
cte esse per somnia ⁊ etiã ꝑ propheta siue per ꝓphe

Nomẽ fati horrificum.

ticos viros. Nomen fati vel fate vł fatationis apud
vtranqꝫ gentem sicut predixi tibi horrificũ ẽ ⁊ abho
minabile: nec in alterutra dictaꝝ legum legitur vł au
ditur ⁊ qũ vtraqꝫ lege antiquoꝝ ẽ in eo cultura deo
rum atqꝫ dearum ⁊ ydolatria velut reliquie quedã
ex sequela aliqua huiusmodi culture remãsit opinio
fatationis. Potissimũ autem circa an⁹ seu vetulas
que vel curiositate faciente muliebriqꝫ leuitate vult
questuatione ꝓ qua mentiri non verentur nondũ re-
cesserunt ab eis. Quia igitur si creditur eorũ histori
is credulitas vtcunqꝫ tollerabilis ẽ eo tempore quo
colebaẽ multitudo deoꝝ hoc ẽ demoniorũ pessimoꝝ
Sicut ꝑmittebãẽ cultoribꝰ suis dare respõsa ⁊ multa
alia facere. Sic potuerũt ⁊ in multoꝝ natiuitatibꝰ colo
quentes audiri ⁊ predicentes que opinabãtur de euẽ
tibus nascentiũ ⁊ que ipsimet forsitan nesciebant et
suggesserũt hominibus collocutiones suas huiusmo
di esse fatationes hoc ẽ firmas ordinationes euẽtuũ
illorum. Similiter ⁊ fata quasi decreta irretractabi
lia haberi: omnia autem hec faciebant intentiõe ma
lignissima atqꝫ nequissima videlicet vt cultoribus su
is ⁊ etiam aliis se deos viros esse suaderẽt ⁊ ꝙ in po
testate haberent solo verbo vel dicto magnis ac pre-
claris euẽtibus ꝓsperare ⁊ preclaris honoribꝰ subli

Astutia ydolorum.

mare vt insipientes homines ad culturam suam pro
uocarent in quem nihil intendere poterant: vbi vł cõ
meliam creatoris vel subuersionem ac perditionem
colentium vel vanissimã honorationem suam hoc est
putatur esse vt vehementer concupiscant nominari

Dee fatales dee vanissime.

et haberi dii ⁊ diuinis honoribus venerari. Eodem-
modo sentiendũ ẽ ⁊ de fatabliꝰ hoc ẽ de falsissimis ⁊
vanissimis deabus quia non sunt nisi demones cũ ali
ud sunt ⁊ cum in veritate collocutionis eorum audiun
tur seducere intendentes eos quibus permittuntur
talia ⁊ taliter loqui. Interdum verificatiões sũt ⁊ ad
inuentiones vetularũ aliquid per huiusmodi mẽda-
cia ab insipientibus obtinere volentium. Questuosi
tas enim ⁊ adulatio a vetulis ⁊ maxime pauperibꝰ

non facile recedit. Sed ⁊ deo furnatiõibus ⁊ somniis
vel exponendis vel fingẽdis ẽ eis tanta auiditas mẽ-
tiendi tantaqꝫ audatia vt nec etiam flagellis ab eis

Vetule stulte.

exterreri possint alias etiaz ẽ mulieribus generalit: Vetule stul-
tãta certa huiusmodi credulitas vt vetulas res istas ter fugatio
mentientes atqꝫ fingentes frequentare desistere non sc.
possint licet ⁊ multotiens mendaces eas ꝓbent ⁊ in
nullo veridicas. Insuper ⁊ huiusmodi mendatia at
qꝫ figmẽta ꝑciis magnis emere audacissime sũt.

¶ Nihil autem habere firmitatis aut necessi-
tatis dicta deorũ huiusmodi inde manifestum ẽ qũ
nec verbum nec dictum creatoris omnipotentis in-
fert firmitatem vel necessitatem euentibus contigẽ-
tibus. Sicut sepius in precedentibus audiuisti quã-
to minus dicta falsorum deorum aut dicta vanissima
rum dearũ alicuius firmitatis aut necessitatis erũt.
¶ Amplius. Quotiẽs mendaces ⁊ illi ⁊ ille probati
et inuẽti sunt ab ipsis cultoribus suis ꝙ si de menda-
ciis eorũ vel earũ certitudinẽ habere volueris lege

Visa deorũ vanissima.

narrationes christianorũ lege etiam responsa eorum
et inueniẽs innumerabilẽ multitudinẽ mẽdatiorũ
nec non ⁊ ambiguitatem in responsis ipsorum que i
vtranqꝫ partem contradictionis interpretari possunt
in quo apparet vel eos ignorasse varietatẽ ⁊ ea astu
cia huiusmodi dedisse respõsa vt quicquid eueniret
illud predixisse viderentur. ¶ Amplius. Iam decla-
ratum ẽ tibi in alio tractatu ⁊ scriptum ẽ tibi de cul-
tura eorũ quoniam nihil possũt statuere vel destitue
re ꝓ mortalibus vel contra illos quin potius totum
bene eẽ tota prosperitas totum male eẽ ꝙ ẽ aduersi-
tas in beneplacito ẽ creatoris omnipotentis. Si er-
go nulla vi vel virtute sua siue potentia possunt pro
desse vel nocere hoĩbus quantofortius nullo dicto
suo vel loquutione aut loquela. ¶ Amplius. Si na-
tura vel virtute eorum est vt scierent euentus homi-
num quãto magis deberent prenosse suos pres. ferũt
igitur exterminiũ sui cultus. Quomodo ergo illud

In deos gentilium.

non aduerterũt. Amplius: si solo dicto honores ⁊ po-
tentia dare possunt hominibus ⁊ auertere ab eis oẽ
genus infortunii quomodo seipsos exonerari ⁊ dep-
rimi atqꝫ conculcari passi sunt ⁊ adhuc patiunẽ: vt oĩs
honorificẽtia culture sue exterminata sit a regno chri
stianorum ⁊ a regno sarracenorum ⁊ aliquando a to
to orbe romano an fatauerunt iperatores romanos
in tantam sui contumeliam ⁊ depressionem. ¶ Amplꝰ
Certum est gẽtem iudeorum ⁊ gentem christianorũ
gentemqꝫ sarracenorum ignominiosissimas esse om-
ni cultui eorum ⁊ eos ex lege sua totis studiis ac viri
bus persequi. Quomodo ergo solo dicto cũ hoc pos
sint non adeo infortunãt siue infaustant vnumquod-
qꝫ eorum qui nascuntur in aliqua istarũ gentium vt
nihil possit circa eos. De his autem ⁊ aliis qui circa
eos sunt expediam me ⁊ te in tractatu proximo post
istum si deus voluerit.

Plato.

¶ Quoniam autem mũdo sublunari rectores
multos posuerunt ⁊ philosophi ⁊ alii animam mun
di vt plato ⁊ sequaces ei⁹ alii vero virtutẽ alii eius-
dem mundi totius regitiuam necnõ ⁊ alias virtutes
occultas: ⁊ demones etiam ꝯsulere rebus humanis.
Conueniens est perscrutari de his ꝙtum pertinet ad
presentem tractatum ⁊ ꝑmum circa animam mundi

Aĩa imperat corpori.

negociandum mihi videtur. Aĩa enĩ corporis ꝙ ani-
mat gubernatrix indubitanter est reginaqꝫ atqꝫ ipe-
ratrix ipsius. Imperium autem ipsius ⁊ dominatio
super illud apparet ex obedientia tam ipsius totius

q̄ membrorum. Similiter ⁊ prudentia ex inquisitione eorum que corpori ipi ⁊ membris necessaria sunt sicut tectum ⁊ tegimen cibus ⁊ pot⁹. Albuma sar etiā astrolog⁹ totā fabricationē atq; formationē corpor aīalium attribuit aīabus eor siue naturis earum q̄si anima leonina ex materia de qua generatur corp⁹ leonis assumit vnde format sibi dentes ⁊ vngues. Similiter ⁊ anima vrsina. Nec mirum ē si hoc attribuat animabus cum Arist. similiter sentire videatur de seminum virtutib⁹ vt prediri tibi. At quid enim i seminibus virtus esset formandi flores ⁊ folia ⁊ fructus corporaq; omnia vegetabilium ⁊ nō potius in seminibus vegetabilibus eēt virtus formādi corpora hominum cum tanto nobiliora debeāt esse semina animalium nobilioresq; virtutes seminum ipsorum quāto nobiliora sunt corpora animalium corporibus vegetabilium. Tota igitur gubernatio mūdi ex anima ipsius erit. Presertim cum plato expresse posuerit ipsum esse animal intelligens diuine prudentie sanctionem. Qd autem induxerit eum ad hoc vt vtrū totum mundum id est vniuersum corporeum: posuerit esse animal an solum celū id ē partem illam vniuersi corporei que ē a luna supra ⁊ tota mobilis circulariter: que scilicet continet nouem celos mobiles de q̄ in precedentibus audiuisti: an totū vniuersum quod constat scilicet ex nouem celis istis ⁊ quatuor elemētis dubiū esse potest. quoniam. Arist. ⁊ sequaces ei⁹ solum celum id ē partem illam que ē a luna supra vł forsitan celū stellarum fixarū animal esse posuisse videtur. ⁊ auicenna euidenter dicit quia celū ē animal deo obediens. Quatuor autē elementa animata ponere nō videtur tanto philosopho cōgruissime. quis enim dicat ignem vł aera animatum esse. Similiter aquam ⁊ terram. neq; eñ vita in eis apparet nec aliqua species motus preter motū localem nisi violēt⁹ qui nullomodo vitalis ē. In omnibus autem vegetabilibus apparent motus cremēti ⁊ decremēti ⁊ Ar. dicit quia cremento atq; decremento determinantur. Uidetur autem ex his que apparēt in terra ⁊ aquis virtutem quandam generatiuam vegetabiliū ⁊ etiā animaliū habere. Et lex hebreor atq; doctrina assentiūt in hoc ⁊ doctrina christianorū atq; fides non dissentit ab hoc. Ego autem iam dedi tibi causam ⁊ probationem in hoc in precedētibus: ⁊ dixi quia terra p̄ hoc q̄ ē terra nō habet virtutem generatiuam animaliū aut vegetabilium: Nullum enim corpus per suam corporeitatem potest generare nisi corpus sue speciei. Terra terram solam: ⁊ aqua aquā solam. Qd igr̄ alia corpora generant videlicet animalia aut etiam vegetabilia ex alia virtute superaddita est vtriq;: et hoc cōfitentur prenominate leges quia scilicet ex benedictiōe creatoris datum ē vtriq; generare nobiliora q̄ ipse sint ⁊ insinuauit lex hebreorum i primo sua verba creatoris quib⁹ intelligitur ista benedictio videlicet quibus dicitur producant aque ⁊ tibi producat terra ⁊c. Tu vero debes scire quia in animatio quatuor elementor non ē causa que debeat prohibere esse animal: quemadmodum in animatio quatuor humorū in corpore humano non prohibet hominem eē aīal et ē istud exemplum scientie isti platonis ē cōuenientissimū. Cum inter hominem ⁊ mundum quandā posuerit eē similitudinem vt hominem mundū minorē non dubitauerit nominare. Secundum platonē etiā sciendum ē tibi quia mūdus circundans quatuor elementa mundo non indiget sublunari quin pot⁹ ecō

Mūd⁹ aīal scdm platonem.

Celū aīal scdm Aristo.

Hō minor mundus.

uerso ⁊ hoc iam noscitur ex alijs. Scis etiam qualiter quatuor humoribus qui quatuor elementis assimilantur qualiter nutriuntur membra humani corporis ⁊ partes illorum ⁊ qualiter ex illis fit generatio superfluitatum ⁊ inimicorum quorundam animaliū in eodem. Sic vegetabilia animalia metalla ⁊ liquores generantur ex quatuor elementis ⁊ ea que nutribilia sunt ex huiusmodi generatis nutriuntur ex ipsis elementis. Dixerunt etiam sequaces platonis i cōfirmationem opinionis ipsius quia effluxiones sūt mariū spirationes ⁊ respirationes ipsius mundi. Unde ⁊ quasi nares ei posuerunt vbi maiores sunt inundationes siue effluxiones mariū q̄ ē vel in abysso magna q̄ matricem omnium aquarum dicit Arist. vel i maribus illis vbi vehemētiores maioresq; apparēt huiusmodi inundationes.

Humores corporis humani.

¶ Horum autem error facile māifestus fit si cōsideraueris qualiter spirationes ⁊ respirationes fiant in animabus ⁊ primum quidē quia non fiunt sine motu dilationis ⁊ constrictionis quarūdam partium in eis videlicet ventris atq; pulmonis. Nihil autem tale apparet in partibus terre hoc ē in omnibus profunditatibus ipsius terre que ē velud vēter continens maria omnia. ¶ Amplius. Spirationes ⁊ respirationes augentur in animabus ex vehementia motus et fortitudine ⁊ minuūtur ex contrarijs. Nullus aūt motus apparet in corpore terre. Inundationes vero marium hyemales atq; vernales maiores sunt ac fortiores inundationibus que fiunt alijs temporib⁹. ¶ Amplius. Maria occidētalia ⁊ septētrionalia vehementiumm sunt ac maiorum inundationum quam orientalia vel meridionalia. Que viciniora videnē esse in talibus ipsius mundi quemdamodū que viciniora sunt pulmoni ⁊ cordi i animalibus spirationibus ⁊ respirationibus fortius mouentur partib⁹ remotioribus ab eisdem. Apparet autem euidenter secundū Arist. ⁊ sequaces eius q: fons vitalis caloris ad orientem ē atq; meridiem. Uirtutes etiam ex quibus ponunt esse generationem ⁊ vitam animalium ad meridiem ponunt videlicet solē ⁊ alios planetas et duodeci signa. ¶ Amp̄. Manifestum ē qm̄ aquas mariū aut sinuositas atq; profūditas terre attrahit et ea reijcit aut aliud cū aquo nō nisi violento motu ita exundat. Si dixerit quoniam aqua attrahit eas intra sinus suos atq; profunditates hoc multis modis apparet esse impossibile. Primum quoniam non possunt attrahi nisi vbi aque non erunt quare aliqua profunditas terre vacua esset ab aquis imo tāta sinuositas tātaq; profunditas que cadere sufficeret aquas reuertētes. Hoc autem est manifeste impossibile: quia locus ille quem intrant vel esset omnino vacuus a corpore quod est impossibile vel esset plenus aere. Aer vero non posset prohibere aquas quin intrarent ⁊ diuiderēt ipsum ⁊ eijcerent de loco illo p̄sertim cum locus ille tam multiplices habeat sin⁹ ⁊ exitus. ¶ Amp̄. Non aliter attrahunt aera nisi dilatato pulmone ⁊ extenso ventre. Nihil autem tale fit in profunditatibus terre. ¶ Amp̄ Spiratio ⁊ respiratio non sunt nisi spiritus id est aeris ra quo ⁊ denominanē. ¶ Manifestum autem est q: si omnia interiora alicuius animalis videlicet venter ⁊ pulmo plena essēt aquis respirare nō possent quin potius occluso spiritu ⁊ via spirationis obstructa suffocaretur siue extigueret. Apparet autem inde spirationem ⁊ respirationem esse aeris quoniam sola animalia spirantia ⁊ respirantia aera

Respirationes q̄modo fiant.

Nota.

Aer attrahitur pulmonis dilatatione.

viuunt in illo propter quod ⁊ pisces in coviuere no ı
Pisces pul monem hr̄e negantur. pñt nisi q̄ in aera capita eleuāt ⁊ natātes capita sup
aquas portāt. Pisces vero qui semper inter aquas
morantur non respirant ꝓpter quod neq̄ pulmonē
habere dicuntur. Hec oportet q̄ amplius imorer in
destructione fantasie istius: cū p̄ter hec que hic dixi ti
bi reminisci possis eorum que didicisti in scientia me
teororum vbi declaratum ē tibi causa motus mariuȝ
Ubi ⁊ declaratū ē tibi q̄ morꝰ huiusmodi: morꝰ ebul
litionis tantum ē. Unde ⁊ feruor maris vsualiter di-
citur. Et tu iam nosti quia morꝰ ebullitionis ē ex va
poribus resolutis per calorem atq̄ multiplicatis
et ascendentibus multitudineq̄ sua ⁊ assensu aquam
impelētibꝰ sursū eleuātibus eāq̄ tumidareq̄ cogentibꝰ.

¶ Reuertar igitur ⁊ dicā quia plato ⁊ quicūq̄
Plato sic posuerunt aut intellexerunt vnam animam eē om
niū celorū nouem aut non. Si sic dico quoniā eadē iu
dicia que iudicant vnum celorū esse animatum iudi-
cant omnes esse animatos videlicet motus. ¶ Ampli
us. Diuersos motores illorū iudicat diuersitas mo-
Motores celorum. tuū ipsorū. Motores autem eorū nullus posuit nisi
animas ipsorū. Nō erit igit̄ anima vna aīans omnes
nouem celos. Qd si dixerit quis quia multitudo celo
rū non prohibet vnā animā animare eos omnes. Cū
euidenter appareat in corpore humano tantam esse
multitudinem mēbrorū atq̄ diuersitatem: ⁊ animam
vnicam animare omnia illa: quanto fortius nō pro-
hibebitur anima vnica tam nobilia corpora tā simi-
lia vt sunt nouem celi animare. Qd si dixerit q̄ mo-
tuum diuersitas hoc prohibet in celis. Cur non ⁊ in
Cordis motus. animaliū membris: tanta quippe motuū diuersitas ē
in animaliū membris. Cor enim nō habet motū simi-
lem motibus aliorū membrorū ⁊ motum eiꝰ dixerunt
sistolen ⁊ diastolen hoc ē eleuationem ⁊ depressionē
et motus huiusmodi non ē voluntarius aut impera
tus: nec ē in potestate vel voluntate hominis vel al-
terius animalis motum huiusmodi reprimere vl' ꝓ
hibere. Motus vero oculorū videt̄ volubilis: morꝰ
brachiorū adiutus: motus pedum in ante. Quid ve-
ro aliud posse videtur de epate splene corde genita-
libus lingua labijs: que tam longe ab inuicem eē vi-
dentur tamē nemo posuit ad hoc vniuscuiusq̄ istorū ani
Una aīa corpꝰ viuificat mā esse ꝓpriam. Sed anima vna viuificari ammini
strari ⁊ regi communiter omnia hec que ē anima toti-
us corporis. ¶ Amplius. Si plato sensisset diuersis
animabus celos omnes moueri ⁊ regi totumq̄ mun
dum sublunarē simul ad quid posuisset eam cōposi-
tam presertim ex eodem ⁊ diuerso: nisi quia istas du-
as naturas requirebat ipsa mundi diuersitas que ⁊
partem hanc quasi eandem in vno scilicet statu persi
stentem ac permanentem videlicet partē celestem q̄
nouē p̄dictos celos ꝯtinet. ⁊ partē sublunarem cuiꝰ
tāta mutabilitas tāta diuersitas maxie quātū ad sta
tum inferiorum elementorū ⁊ eorum que in eis sūt vt
nihil fere in eodē statu apud eos permaneat. ¶ Am-
plius. Corpora animaliū ⁊ vegetabiliū elemēta sūt
et ex diuerso composita quoniam ex contrarijs. Ele-
Elemēta cōtraria. menta enim contraria sunt sicut alibi didicisti. Non
est igitur mirū cum vnaqueq̄ anima congruere de-
beat corpori suo vt pote perfectio illius ⁊ forma tā-
q̄ materie ꝓprie nō ē mirum si partem anime totiꝰ
mundi quidam posuit ⁊ partem diuersam proptē cō-
gruentiam q̄ dixi eam oportere habere ad idem et
diuersum. ¶ Amplīꝰ. Cum ipsi nouem celi mobiles
indiuidui sunt aut eiusdem speciei aut diuersarum q̄
liter posuit plato vnicam illis animam esse potius
q̄ multis hominibus aut multis alijs animalibus?
¶ Amplius. Non videtur nosse naturam anime per
hoc q̄ anima ē neq̄ naturam forme per modum quo
forma ē qui ponit vnam animā diuersis corporibus
per se esse natis. aut vnam formam diuersis materijs
sic esse natis. Quod dico ꝓpter membra hoīs ⁊ alio
rū aīaliū q̄ nō sunt nata eē per se: sed in totis suis ⁊ de
illis: ⁊ ꝓpter hoc aīa totius vniuscuiusq̄ sufficit toti
⁊ partibꝰ presertim cū ptes oēs colligantiā hēant ad
inuicem mediatā vel imediatā quemadmodum se hȝ
Celi ꝯtiguꝰ res oībus aīalium mēbris. Celi vero non habentes se
inuicē colligantiā nisi contiguitatis. Contiguitas
non ē colligantia que sufficiat efficere vt vna anima
sufficere debeat multis corporibus. Quare nondum
dicit qui hoc dicit causam ꝓpter q̄ debeat esse vna
anima nouem celis mobilibꝰ. Qd si dixerit alias eē
colligantias illorū celorum que non inmerito ignorā-
tur ab hominibus ꝓpter suū longe distare ab ipsis:
dico in hoc quoniam iste ignorat motus istorū celorū
et diuersitates motuū ipsorū ea enim ē diuersitas eo
rum vt ⁊ contra diuersa habebant ⁊ polos ⁊ ꝓpter
hoc etiam plagas. In super motus vniuscuiusq̄ cō
tinuus ē ⁊ indeficiens atq̄ totalis: id ē secundū vnam
partem nulla enim pars in quocunq̄ illarū quiescit.
In hominibus autem ⁊ animalibꝰ alijs aliter se ha-
bet. Nulla enim pars motum habet ꝓprium et per
se interioribꝰ nisi cor quēadmodū dixi. Cetere eñ de
inferioribꝰ nō mouet̄ nisi motu totiꝰ. Exteriores vero
ptes mouent̄ imperio totiꝰ ⁊ tu scis cām motuū illarū.
¶ Manifestū igitur est ex his quia celi non sunt adin
Nota. uicem vt membra vel partes superioris mundi mo-
bilis. Cum adeo inuicem diuisi sint ⁊ motibus ⁊ mo
torum centris ⁊ plagis ⁊ polis vt nec partes nec mē
bra illius vllo modorum reputari possint. ¶ Amp̄.
Cum animas celorum ponant hanc solum operari ī
corporibus suis vȝ vt circulariter moueat̄. Non eī
vitā nutribilē opant̄ in eis: sȝ solū motū hmōi. Quia
igit̄ isti diuersi morꝰ tāq̄ diuersi ad inuicē tāq̄ appro
priati motoribus suis vt pote immediati ⁊ per se ef
fectus eorum necesse est motores eē diuersos: ex vna
eñ virtute per se ⁊ immediate non est possibile actus
exire diuersos specie operatione naturali. Morꝰ au
tem isti sunt operationes naturales ⁊ sole huiusmo-
di motorum in corporibus suis. Nihil eñ aliud ope
rātur in corpora sua hoc est non aliud influunt in ea:
Celi īcorrꝰpibiles. nisi forte dicant q̄ nō vr̄ aliud eē morꝰ. Cōseruatione
eñ nō indigent corpa hmōi vel restauratiua q̄ nutri
mento perficitur vel alia cum incorruptibilia natu-
raliter esse ipsimet ponunt qui hec senserunt. Ad hoc
igitur deducit eos ista ratiocinatio vt necessario co-
gantur multos motores celis antedictis ponere pro
multitudine ipsorū. Quapropter ⁊ multas animas
cum motus circularis omnis animal sit siue ab ani-
ma. Qd si dixerit quia nihil prohibet ⁊ in membris
animalium esse virtutes motiuas multas ⁊ vnicuiq̄
membrorū mobilium ꝓpriā virtutē: licet anima vna
sit ex qua tanq̄ ex vna stella multorum radiorū pro-
cedunt omnes vires ille velut quidam radij. Sic ex
anima illa primi celorum mobilium ꝓcedunt virtu-
tes octo motiue in octo celos inferiores. Dico ī hoc
quia sermo iste discordat ab opinione platonis ī par
Plato de celis. te ista cū ipse posuerit contrarietatem in motibus ce
lorum. Celos eñ septē planetarū posuit mouere ab
occidente ad oriēte ecōtrario motus octaui celi. Nō

vno autem principio per se ⁊ immediate impossibile ē esse contrarietatem. Si vero dixerit quia animā illam nō posuit plato vnum proprie ⁊ vere imo posuit eam multa atq; contraria cum posuerit eam compositam ex eodem ⁊ diuerso que non ē dubium esse contraria. Dico igitur in hoc quia vel vtraq; pars compositionis istius est in celo vno vel sunt in diuersis celis due partes ille. Qz si fuerint in celo vno ita ꝙ neutra in aliquo aliorum debet igitur mouere celum illud duobus motibus contrarijs: hoc autem nec inuenitur in aliquo celorum ⁊ manifestū est ipsuz esse impossibile. Qz si dixerit partē esse in vno celoꝝ ⁊ partem in alio nō erit ex illis anima vna: quēadmodum nec ex corporibus hoc est ex celis in quib⁹ sunt. ¶ Amplius. Perinde ē hoc ac si diceretur ꝙ ex

Absurduz. anima que ē in corpore socratis ⁊ illa que in corpore platonis ē composita anima vna. ¶ Ampli⁹. In corpore vno anima vna corpore dico animato ⁊ p se vno ac diuiso ab alijs. Quia igitur secundum ipsum oēs celi animati sunt erit hoc non anima vna numero: sed tot anime quot ipsi celi sunt quemadmodū se habet in alijs indiuiduis animatorum tam hominum scilicz ꝙ aliorum animalium ⁊ etiam vegetabiliū. ¶ Amp. Celi qui mouentur ab occidente ad orientem ecōtrario p^rio motui vt ipse posuit nō hn̄t diuersitatē aut ꝯrietatē i motib⁹ suis quin potius mot⁹ eorū idē sūt ⁊ vniformes s̄m tempora sua quemadmodum ⁊ motus primus. Non est igitur ratio quare dicatur motus diuersus vel ediuerso motus eorum ꝙ mot⁹ primi nisi forte dicere velit hoc esse propter stationes ⁊

Ptolemeus retrogradationes eleuationes et depressiones epiciclos et motuum eorū ⁊ aliorum notus quos ptolemeus ibi posuit ex causa quam adiuisti et permodum quem alibi didicisti. Respondeo in hoc et dico quia qui hanc diuersitatem motuum posuerunt in motibus planetarum et circulorum: posuerunt similiter multas diuersitates in stellis fixis ⁊ posuerunt motum ante et retro in capite arietis ī capite libre. Si vero totam animam istam ponant in celo mobili primo ponent igitur inferiores in animatos. Unde igitur eis motus. Si autem posuerit eam totam in vnoquoq; celorum mobilium. In vnoquoq; igitur debet esse motus idem ⁊ diuersus cum isti duo motus ⁊ duas partes anime illius que sunt idem ⁊ diuersum causas habeat atq; principia sui esse. Si vero intellexerit idem ⁊ diuersum in anima velut duos respectus aut comparationes: que anime illi sunt altera scilicet ad idem creatori hoc est ad vnitatem ⁊ im mutabilitatē creatoris ipsi⁹: altera ꝟo ad diuersum hoc ē ad diuersitatē ⁊ mutabilitatē mūdi sublūaris ī q̄ est tanta reꝝ varietas ⁊ multitudo atq; diuersitas per motus ⁊ mutationes tam multas ac si intēderet ipsam vnam vel vnum eē ad partem creatoris i qua ⁊ secūdum quam nō diffurcatur vel diuiditur: vel virtutibus vel operationib⁹: ad partem vero mūdi sublunaris diffurcatur atq; diuidit̄ innumeris virtutib⁹ ⁊ operatiōibus tam secundum platonem ꝙ secūdū

Aristoteles Aristotelem. ⁊ sequaces eī⁹ omnesq; illos qui astrorum iudicijs crediderūt. Omnes eñ huiusmodi totam diuersitatem rerum generabiliū ⁊ corruptibiliū omniū quoq; euentuum qui ī mundo sublunari fiūt a mundo superiori siue celo fieri posuerint ⁊ hoc ꝑpter animam ipsius vel animas. Corpis enim p modum quo corp⁹ ē impossibile ē esse virtutem effectiuam tā nobilium tāq; multipliciū operationum ꝑpter illud igr̄ idem atq; diuersū singularem ⁊ diffurcatam plato posuit aīe isti: ⁊ hoc parabolice solummodo iuxta consuetudinem suam qua sicut dixit Aristote. sequebat̄ parabolas. Jam etiam didicisti alibi qz nulla anima nobilis siue intelligens partibilis

Aīa itelligēs imp artibiles. ē ptitione aut diuisione corpali: nec vllo modorū cōgruit forma angulata aut diffurcata. Difficile autē intellectu videt̄ quia anima in corpe vno existēs operari possit in corpa remotissima. ⁊ anime quidem nostre potius patiunt̄ a corporibus alienis atq; remotis ꝙ impressiones in illa faciant. Qualiter igitur in terris ⁊ in aquis ⁊ in aere tam multiplicia tāꝙ nobilia opera fiant per animam istam nisi intellectu et voluntate. Corpus eñ anime huiusmodi siue sit vnū siue multa vt predixi tibi: non est tanꝙ instrumentuz fabricationis: vt actu vel impressione vel tunsione vl̄ aliquo modorum huiusmodi fiat fabricatio animalium ⁊ vegetabilium. ¶ Manifestum igitur est sicut alibi ostensum est tibi ꝙ operatio anime illius in ea que dixi ⁊ eorum hoc est animalium ⁊ vegetabiliuz non est nisi spiritualis hoc est nō est nisi per spiritualē s voluntatem: quemadmodū in precedentibus audiuisti de operatione creatoris qui verbo omnipotētissimo atq; imperiosissimo dixit et facta sunt: ⁊ ōnipotentissima voluntate sua mandauit ⁊ creata sunt. Accidit autē s̄m hanc positionum motus celorum stellarum neq; planetarum nō operari res sublunares neq; in eas nisi q̄ntum ad quattuor elementarias ⁊ radicales naturas seu qualitates: que sūt caliditas humiditas siccitas ⁊ frigiditas. Cum eñ anima illa operetur per intelligentiam ⁊ voluntatem tantū neq; indigeat celis aut motibus eoruz aut stellis aut planetis: vel motibus eorum omnibus illis stantibus ⁊ quietis easdem operationes operabatur in mundo sublunari. Destruit igitur opinio hec iudicia astronomie que in motibus ⁊ prenominatorum corporuz ⁊ in motuum consequentibus: que sunt coniunctiōes oppositiones aspectuū figure ortusq; ⁊ occasus omnino ꝯsistunt: ⁊ propter hoc astronomici iudices hec oīa ꝯsiderāt ⁊ obseruāt ⁊ ex eis iudicant. Dubiū āut per eē nō pōt itelligētiā: ⁊ volūtatē aīe illi⁹ nullo mo

Judicia astronomie circa quid. dorum pendere ex predictis motibus alioquin omnium animarum inconstantissima esset ac mutabilissima cum huiusmodi corporibus nihil mobilius sit ⁊ figuris constellationuz nihil inconstantius. ¶ Amp. Cum anime humane longe viciniores sint passionibus ⁊ mutationibus propter passibilitatem corpoꝝ suorum: ⁊ propter hoc multipliciter passibiles per illa ⁊ non sequuntur motus corporum suorum intelligentie ⁊ voluntates earum imo potius econuerso impossibile erit ex necessitate vt intelligentia ⁊ volūtas anime illius sequantur motus antedictos. Quare nec operationes huiusmodi sequūtur ipsos cum sint per intelligentiam ⁊ voluntatem ab anima illa.

¶ Amp. Quis diceret hoc ꝙ ipsa figuret aspect⁹ triangulares quadratos ⁊ alios: vel ꝙ ipsa intendat in eos cum ipsa non intendente non cogitante per mo-

Absurduz. tus celorū ex necessitate accidant. Superuacuuz eñ esse manifestum est ea vel intendere vel cogitare que absq; intentione nihilominus fiunt. ¶ Amp. Secundum hoc faciet stationes ⁊ retrogradationes eleuationes ⁊ depressiones ceterasq; figuras omnes constellationum ⁊ hoc non faciet nisi per intelligentiam ⁊ voluntatem. Quare scienter turbabit ⁊ confundet motus celestes per intelligentiam ⁊ voluntatem suā

eius intelligentia errare non possit nec eius voluntas esse nisi recta. ¶ Amplius de animabus nostris manifestum est quod motibus suis hoc est corporum suorum non intendant aliquam ex figurationibus supra dictis: nisi forte figuratio huiusmodi sit necessaria ad aliquam aliam operationem. Interdum enim seruitutem aptant homines in figuram ecclesiarum quemadmodum ad choros ducendos: vel ad onus quod habent figuram huiusmodi supportandum. Similiter se aptant et in figuram parallellam vel in figuram longitudinis tantum vel etiam aliam aliquam prout necessitas operationis quam exercere intendant requisierit. Triangularis vero quadratus aut alterius figurationis aspectus in nullo iuuare potest operationem que est ex intelligentia et voluntate per se et sola. Alioquin non esset operatio huiusmodi per intelligentiam et voluntatem per se. Sicut neque operatio extendendi aut edificandi de quibus manifestum est tibi: quia licet sint per intelligentiam siue imaginationem et voluntatem non tamen sunt tamen per ea sola aut ex eis solis immo ex eis per instrumenta. Amplius quid esset quod dicit Aristoteles et quod etiam sensuum attestatione manifestum est de virtutibus seminum: quarum operationes adeo euidentes sunt si vel non essent in seminibus vel non operarentur in eis quorum alterum esse necesse est si anima illa quam plato dixit animam mundi omnia hec que generantur et corrumpuntur sub sphera lune, videlicet homines animalia et vegetabilia per intelligentiam solam et voluntatem anime illius generarentur. Superuacue enim et inutiliter essent huiusmodi virtutes in seminibus: si intelligentia et voluntas anime mundi per se sufficiens esset ad huiusmodi operationes.

Vires motiue in membris.

Et si dixerit quis quia vires motiue: et aliarum etiam operationum effectiue sunt in membris animalium licet sit vna anima in corpore vniuscuiusque animalis nec tamen vires ille superfluunt. Dico in hoc quia sermo iste destruitur duobus modis: primum quoniam secundum hoc homines et alia animalia erunt membra animalis istius cuius anima illa anima est hoc est mundi et propter hoc. Sicut nullum membrum animalis animal est. ita nec homo nec aliud aliquod ex animalibus animal erit: sed erunt membra animalis illius magni monstruosissimi: et horrificissimi et consequenter ex hoc accidet in nullo hominum vel animalium aliorum animam esse: nec anima humana anima erit nisi equiuoce et cum nulla perfectio cuiuscunque ex membris hominum vel animalium aliorum anima sit vel etiam dicatur sed neque homines erunt animalia plura vel animal vnum. et propter hoc neque vnus homo neque multi homines. Secundo destruitur sermo huiusmodi per hoc quod anima que est extra corpus quodcunque impossibile est vt animet vel viuificet illud siue perficiat: cum perfectio omnis essentialis pars perfecti sit atque de ipso et in eo de necessitate esse habeat. Quare quemadmodum anima que est in socrate non potest animare aut viuificare platonem neque vllo modorum esset perfectio eius. Sic neque anima octaui celi siue anima octaui celi siue alterius corporis potest esse perfectio vel alicuius ex hominibus aut animalibus aut vegetalibus que sunt apud nos hoc est subcirculo lunari.

Inconuenientia.

¶ Quoniam autem dixi tibi in precedentibus de anima ista quod in retrogradationibus exaltationibus et depressionibus aliisque huiusmodi videlicet obsessionibus planetarum et eclipsationibus: aliisque omnibus quibus virtutes eorum et operationes impediri posuerunt astronomi: et non dixi sermone completum per quem firma fieret ratio seu probatio quam intendebam: supplebo igitur hic et firmabo probationem hanc. Dico igitur quod si anima illa efficit ea que numeraui et nominaui tibi: vel efficit illa vel scienter vel nolenter: et ignoranter et propter hoc non volenter aut inuita. Et si scienter operatur impedimenta et operationum planetarum qualiter igitur mouet eos cum per motus et motuum figuras operari ponant omnes astronomi: et omnes philosophi consentientes astronomis. ¶ Amplius. Aut quod eas retrogredi facit an quia plus iusto processerunt vltra quam ipsa imperasset an quia nimis celeriter moti sint an quia penitet eam eousque mouisse. Quare preter imperium eius et voluntatem eius moueri eos necesse est vel in parte vel in toto. ¶ Amplius qualiter obsidet eos constituens aliquid eorum inter duos malos vbi mirabiliter ligatam virtutem eius scripserunt astronomi. Et qua de causa eclipsat solem et lunam et interdum alios frequenter quo fructu siue vtilitate tot et tanta mala querit atque procurat corporibus huiusmodi nec et in animam bruteciam cadit ista malignitas vt corpus in quo est vel membrorum vel aliquod ex membris eius scienter moueat ad impedimentum ipsius vel lesionum virtutis eius. Multo fortius igitur non est possibile vt hoc cadat in animam illam nobilissimam ac sapientissimam. Si vero nesciens hoc operatur hic etiam sermo valde erroneus est quoniam etiam si ista ignorantia in ea naturalis esset tam longa tamen assuetudine millesies ablata esset ab ea et contraria eidem scientia acquisita. In brutis enim animalibus videmus per assuetudinem naturales ignorantias multas tolli et ipsa in multis quasi disciplinabiliter erudiri. ita etiam vt quedam ex illis loqui siue dicere videamus si loquela dicenda est locutionis humane tales effigiationes. Qualiter igitur tam diu durasset ista ignorantia in anima mundi. ¶ Amplius. Ipsi astronomi qui homines fuerunt et sunt causa breuis vite: et longe a motibus istis et figurationibus eorum: et aliis que numeraui: et nominaui tibi inuenerunt inuestigationibus et obseruationibus suis. Qualiter igitur ignorare potest anima mundi aliquid omnium istorum. ¶ Amplius. Cum animabus nostris notissimi sint motus corporum nostrorum atque membrorum. et hoc est per imaginationem siue intelligentiam et voluntatem earum: qualiter motus omnes celestes vel motuum figurationes latere possunt animam mundi cum fiant per intelligentiam et voluntatem ipsius. Si vero dixerit quod ea inuita accidunt eiusmodi impedimentum virtutum suarum planetis. est igitur alia virtus mouens celos et planetas quam ipsa anima mundi. Nullus autem philosophorum posuit aliquod horum moueri nisi ab anima neque etiam plato ipse. Quare erit alia anima mouens celos vel alie anime mouentes eos quam anima illa mundi quam plato posuit et de hac erit adhuc questio eadem: et difficultas eadem. Sequitur etiam hunc errorem per vias multas et violentia et conflictus et velut pugna atque rebellio apud eos. Hoc autem nemo philosophorum dixit.

Nota

Naturales ignorantie in brutis tolluntur per assuetudinem.

¶ His igitur causa exercitationis et declarationis de veritatis propositis: circa opinionem platonis dico quia secundum sententiam meam non fuit opinio platonis mundum totum corporeum animal vnum esse sed celum solum hoc est totum quod est a luna supra vel vltimam spherarum mobilium superiorum quam plato forsit

Platonis sententia de anima mundi

credidit esse spheram. stellarũ fixaruꝫ forsitan eñ no na sphera latuit eum quẽadmodũ ꝛ decima ꝛ ipsuꝫ ꝛ alios philosophos. Sola quippe christianorũ do

Christiani soli decimã spherã nouerũt.

ctrina decimum celuꝫ ponit qð ꝛ vocat empyreũ hoc est prelucidum siue prefulgorũ. ꝛ videtur hoc ipsum sensisse auicẽna ꝛ platoni concordasse vbi dixit quia celũ ẽ animal quoddam vel mundus a precellentia mũditie ꝛ puritatis: aut ab vltimitate nobilitatis se cundum hoc nominatus videtur. Abubacer vero sar racenus in libro expositionis auditus Aristotelis dixit deum esse spiritum celi quod de creatore intel lexit errauit intolerabiliter. Ignorantia etiã damna bilissima eum excecatum fuisse nõ dubites. Creator eñ in supereminẽtia nobilitatis vltimitate ꝗ liberta tis sue: sic est in rebus vt neqꝫ vnit⁹ neqꝫ alligatus sit eis aut alicui earum. Spũs enim omnis vnitur cor pori qui vere dicitur sic alligatus corpori suo vincu lo naturali: vt vel nõ possit esse extra illud vel nõ pos sit bene esse ex omnibus modis suis: nisi in illo ꝛ cuꝫ illo. Hoc autẽ dico propter animas humanas que ĩ consortium beatissimorum angelorum: sunt quibus quidem bene est non autem ex omnibus modis suis quod dicere quia nondũ cõpleta est beatitudo earuꝫ aut glorie cum restent adhuc eis perficiende ꝛ glori ficande omnes ille vires earum quibus ille opera bantur in corporibus suis p illa. Quam longe auteꝫ sit a creatore omnis incompletio omnisqꝫ defectus manifestum est tibi ex vltimitate glorie illius. Quis ergo de tanto philopho tantus error facile creden dus non est. Magis mihi simile arbitror sermonem suum ipsũ intellexisse per transpositionem ita videli cet vt censuerit ipsum spiritum celi propter nobilita tem suam: ꝛ appropinquationem ad nobilitatem at qꝫ diuinitatem non e a intentione vel intellectu qua creator deus dicitur. In illa enim nihil ei communi cat imo nomen illud nomẽ ẽ proprium: ꝛ in commu nicabile creatoris propter quod nec plurale habet quoniam non multiplicantur vllo modorum eius di unitas. Equiuoce igitur ꝛ deus ꝛ dij de omni alio: ꝛ de omnibus alijs dicitur: ꝛ nullatenus illa ratione vel intentione. Si igitur spiritum celi deum dixisse opinandus est abubac: sicut Jouem aut appollinem ꝛ etiã eodẽmodo quo quidam mundum ipsũ deum dicere non veriti sunt quos quidam ex philosophis i talicis irridẽs dixit in libro suo de hoc. Que pulchri tudo potest esse isti rotundo deo autem queritur de alijs celis vtrum illa eadem anima animati sint: an habeat quodqꝫ eorum animam propriam. Cõueniẽ tius dicendum videtur sm platonem. quod vnuꝫ qð qꝫ eorum anima propria animatum est: quoniaꝫ vnã intellexit incompositam ex eodem: ꝛ diuerso totam aggregationem animaruꝫ illaꝝ propter collegatio nem quam habent celi ad inuicem. Quẽdmoduꝫ ip se idem plato posuit caput ꝛ cor ꝛ matricem in ho minib⁹ aial esse nihilominus cum hominẽ vnũ quod qꝫ animal vnũquẽqꝫ eẽ. Sicut ꝛ mũdus vnum totum ꝛ vnum vniuersum communiter ab hominibus nun cupatur: vnum vero siue vnitatem quod posuit ĩ ani ma illa posuit in celo quod ipse opinabatur princi pale ac nobilissimum inter celos. Diuersum vero a nime illius videtur intellexisse aggregationem ani marum aliorum celorum. tum propter multitudinẽ atqꝫ diuersitatẽ earũ tũ propter diuersitatem que ap paret in motibus eorũ. nec nõ ꝛ cõtrarietatẽ ad mo dum celi illis quod nobilissimũ ac principale opina

Dij equoce

Ala glorifi cata sine corpore p fecte beata non est.

Nota.

tus est. Debes etiaꝫ scire quod caput in homine pla to posuit hominem esse residuum vero sicut colum nam ad supportandum atqꝫ gestandum in alto ho minem. i. caput ipsum. Sic ꝛ nobilissimam partem vniuersi corporei totiqꝫ residue eiusdem supeminen tem eia lege posuit: ꝛ residuum velut quoddã vehicu lum ac sustentaculũ in sublimi habere ꝛ deferre aial illũ. Neqꝫ negaret plato mẽbra hominis partes ho minis esse. ppter cõem vsum nominandi hominem. Homo eñ noiat cõmuniter ꝛ visualiter. non caput so lum: sed totum: qð ex capite suppositoqꝫ componit ꝛ ipe intelligitur ꝛ plato intelligebat qð a pte illa sup eminenti totum noiaretur homo: quemadmodum a pte corporis tanꝗ ab humo. p eo qð terrestris est si ue terrena totũ noiatur hõ. Quamquã igitur plato nis consuetudo eẽt seq metaphoras: ista tñ videt mi hi similior intentio sermonis eius de aia mundi. De bes aũt scire qꝛ eousqꝫ excecati sunt: eousqꝫ intellectu deficientes vt crederent vnam animã mundi in nume ro quicquid in mundo est animatum animare nec ali ud esse sm essentiam ꝛ veritatem animam socratis ꝗ aiam platonis. Sed aliã aiam ꝛ hoc ex alteritate ani mationis ꝛ animati. Ex quo necesse habent recipere nõ aliud esse socratẽ quam platonem sm essentiam ꝛ sm veritatem: sed alium ex pdictis alietatibus. Qua ppter generatio ꝛ corruptio sm eos non erunt ĩ ho minibus vel in alijs rebus. Cum generatio sit in re bus sm Aristote. in substantiam ꝛ corruptio egressꝰ ab illa: nec fiant sm accidentia qn potius sm substan tiales formas. Huiõi eñ mutationes videlicꝫ que fi unt sm accidentia vel accidentales formas altera tiones sunt: non autem generationes aut corruptio nes. ¶ Amp. Neqꝫ homines neqꝫ alie res numerant sm accidentia: neqꝫ dicuntur vnus ꝛ alius aut vnuꝫ ꝛ aliud. Neqꝫ eñ socrates quondam puer ꝛ modo se nex numeratur vnus ꝛ alius aut duo homines quam uis ipe senex differat a se puero. multa numerositate accidentium. Quare si non est inter homines alteri usmodi differentia quam sm accidentia: non cadet nũer⁹ apõ eos. neqꝫ erũt multi vel multa: sꝫ erãt vnꝰ ꝛ idem homo quemadmodũ socrates quõdam puer ꝛ modo senex. In destructione autem huius erroris non rationibus aut pbatiõibus vtendũ est: sed igne ꝛ gladio omniqꝫ penali genere exterminij. Nec te cõ turbet sermo cuiusdaꝫ ex italicis phis: qui dixit quia sola accidentium varietas facit differentiam nume ro: qm intentio eius non fuit in hoc nisi vel excludere differentiam specificam ꝛ alias substantiales differẽ tias: nec retulit intellectũ sermonis sui ad nos: intel ligens differentiã ipsa distinctionem nostrã: fuit igit intentio eius in hoc sermone qð sola accidentium va rietas: id ẽ non spes aũt differentia substantialis aut aliquid cõmunium omniũ essentialium facit differẽ tiam numero: hoc est diuersificat ipsa indiuidua vel facit distinctionem numeralẽ nobis indiuiduoꝝ. Nõ eñ in specie distinguimus indiuidua: sed magis vni mus similitudine essentiali oĩmoda que est eis species vl potius ꝗ est ipsa spẽs sm ipsum. Ipsemet dixit quia species est substantialis similitudo indiuiduorum. ꝛ de bes intelligere qð dixi substantialis hoc est sm totaꝫ substantiã. preter eñ rationẽ speciei nihil hꝫ substan tiale indiuiduum. Scito autẽ quia hmõi similitudo noiatur cõmuniter idẽptitas in specie. Nec dubites qꝛ si intellectus noster illuminatus esset hic illumina tione glorie sue vltime distingueret ꝛ numeraret ĩ ip

Plato dẽ homine.

Error mani festus.

Gñatio qd ꝛ corruptio.

Spẽs quid

DD.i.

sa specie sua: non quidem dissimilitudine q: nulla est eis in ipsa specie: sed diuersitate qua videret hoc nõ esse illud ⁊ econuerso ⁊ verissime numeraret. Diceret vnum ⁊ aliud ⁊ tertiũ. In statu vere hmõi tam tenebrose miserie nõ illuminatur adea numeranda ⁊ distinguenda: nisi p ipsas accidentium varietates accidentium dico sensibilium nisi forte splẽdore prophetico aut alio de super venientis irradiationis humane hoc ei facere posse donetur. Dico etiam q: quemadmodum ⁊ alibi didicisti sicut aĩa brutalis non est perfectiua humani corporis aut hoĩs: ⁊ propter hoc multofortius anima ista celestis quam plato posuit non erit pfectiua humanoꝝ corpoꝝ aut aliorum aĩalium aut vegetabilium. Cũ multo maior diuersitas sit inter corpus celeste ⁊ corpora humana q̃ inter humana ⁊ brutalia. Et eodẽ modo se habere necesse ẽ de animabus aliorum celorum si animas eis vel animatos ipsos posuit.

Aĩa celestis nõ pficit corpora hũana

¶ Reuertar igitur ⁊ dicam quia animam istã non videtur plato posuisse nisi vel in celo vno vel in ipso vniuerso nouem celos mobiles cõtinente: quod autem in p̃cedentibus contra huiusmodi sermonem platonis dixi de diuisionibus atq3 diuersitatibus celorum vẽ quod per eas phibebatur aĩa vna animari eos omnes. Scito qꝺ facile est ⁊ naturis multis ⁊ animabus nobilibus colligationes habere ad inuicem ⁊ firmare eas atq3 roborare p cõtactum corpoꝝ suorum. In naturis aũt vnum exemplũ est tactus ferri ⁊ adamantis: vel etiam magnetis q̃ est longe minoris virtutis quã adamas in pte ista. Cum eñ ferrũ tetigit adamantem: vel etiam magnetẽ attrahet aliꝺ ferrum ⁊ illud aliud. ⁊ forsitan non hʒ istud finem. Unde ⁊ si acus tetigit hmõi lapidem recipit ex ipso tactu hmõi virtutem attrahendi ⁊ quasi aglutinandi sibi acum aliam: ⁊ scꝺa similiter faciet de alia ⁊ tertia eodem modo opabitur in quartã ⁊ quarta quintam. Nec est experientia ,pbatum adhuc apud me an finẽ habeant hoc: an stet in aliquo numero acuum. Uidebis eñ an stet in aliquo certo numero. Uidebis enim acuum primam sic ordinataꝝ pendere ex lapide isto quem tangit: deinde scꝺam acum adherere illi per tactum silem: ⁊ tertiam: ⁊ quartam ⁊ ita de aliis. Nõ igitur virtus adamantis qua sibi facit adherere acũ primam tranfunditur in omnes acus. Quid mirum si virtus viuifica vel animalis primi celi transfundit in scꝺm ⁊ a scꝺo intertium ⁊ ita donec veniatur ad vltimum celoꝝ mobilium quod est celũ: lune etiã si nõ sit alia ligatura vel ligatio inter eos q̃ cõtiguitas si ɔtactus. Quemadmodũ apparet in exemplo ,ppos ito. ¶ Amp. In insci siõibus arborum manifestum est tibi ipso sensu: q: trãsfunditur virtus vitalis a trunco in surculum insitũ illi cum alia ligatura q̃ contactu sibiĩuicem hereant. Nõ ergo mirum si vita illa primi celi se transfundit in scm ⁊ ita de aliis. ¶ Amp. In ipsius vite contrariis inuenies transfusiones innumerabiles quemadmodum in morbis humanis qꝺ non est apud me leuis admirationis quia vno laborante morbo caduco cadente cadũt multi. Uides igr q morbus iste se transfundit in stãtes ⁊ maxime pueros: etiam ,ppter appropinquationem contiguitatis. Ipsa etiã medicina laxatiua ⁊ purgatiua solo aspectu virtutem suam transfundit in aspicientẽ ⁊ humores noxios illius: ⁊ euacuat ipsos. Notissimum etiã est tibi de virtute ignis ⁊ aliis actiuis qualiter transfundant operatiões suas in cõtingua sibi passibilia

Nãlis sympathia vel colligantia rerum.

Silitudo.

Uirtus cõtiguitatis.

atq3 receptibilia operationum suarum ⁊ quia contiguitas ad huiusmodi operatiões. Quare si primũ illud ac nobilissimum celum secundum platonem sedes anime est illius: ⁊ propter hoc necessario est habens in se maximam redundantiam vite ex ipsa presentia fontis illius. Quid mirũ si in corpora sequentium celorum influit vitam ⁊ motum aliasq3 animarum operationes cum huiusmodi corpora ex ipsa similitudine celi illius nobilissimi: suisq3 suis dispositionibus ad has influentias recipiendas naturalr aptissima sint eorumq3 capacissima. Sic eñ mihi videt scm intẽtionem platonis fontem vite ⁊ motus habere in se celum illud. Sicut sol fontem luminis ⁊ caloris ⁊ simili largitate in receptibilia illos influere. Nõ si dixerit quis influentie ille aut anime sunt aut tantum influentie animalis nõ refert opinor scm platonem: hoc est non videtur inconueniens esse cõcedere q reuera aĩe sint. Cum ipsemet quasdam partes aĩalium animalia esse dixerit. Et Aristoteles non abhorruit dicere quoq3 animã oculi visum esse siue virtutem visibilẽ. Si vero quis obiiciat q scm hoc erit anima ex anima nec hoc inconueniens est apud multos videlicet q virtus visibilis ex anima totius animalis siue hominis siue alterius sit. Nec dubitatur ab aliquo intelligente quin perfectio oculi quia est instrumentum viuum ⁊ naturale videndi sit perfectio corporis naturalis tantum potentia viuentis siue vitam habentis. Quare erit ex necessitate anima secundum hanc diuisionem Aristotelis nisi forte Aristoteles intelligere voluerit de corpore perfecto qꝺ natum est esse per se vel in alio vel de alio ⁊ hoc fortasse non irrationabiliter quis itelligat. Animam vero filii ex anima patris esse impossibile esse iam declaratum est tibi p me alibi. Apud Aristotelem vero ⁊ sequaces eius non reputatur inconueniens intelligentiam esse ab intelligentia: donec veniatur ad vltimã quam dicũt esse motorẽ celi siue sphere lunaris. Primam autem intelligentiam solam a creatore esse per viam creationis. Secundam vero a prima sicut alibi iam dixi tibi. Consequens igitur est vt nec reputẽt inconueniens animam secundi celi esse ab anima primi vel ab intelligentia primi celi. Animas etiam nostras creari ab aliqua ex intelligentiis dicere veriti non sunt: intolerabiliter abutentes verbo creandi et creationem ipsam que operatio est propria ⁊ possibilis creatori benedicto creature errore impiissimo tribuentes.

Aristoteles

Intelligẽtie motrices celorum.

Error

¶ Quod numeros forme anime illius plato applicuit ⁊ aptauit: ⁊ quasi in compositionem ipsius venire illos asseruit ex ipsa mundi fabrica: cui aĩam huiusmodi posuit accepisse videtur. Posuit eñ distãtias que sunt a terra vsq3 ad celum nonum: imo vsq3 ad octauum secundum ipm ,pportionales esse numeris quos posuit in figura sua: ⁊ totum mũdum eẽ posuit musicalem partesq3 ipsius iuxta: q de eo intelligere potuit ,pportionibus musicis sibiĩuicem naturaliter consonas ⁊ connexas: ⁊ ,ppter hoc ipsam animã mundi que corpore suo concordare necesse habet atq3 congruere similibus nexibus esse naturaliter vnitam quodammodo compactamq3: quemadmodũ tetigi tibi supra cum loquerer de eodem ipsius ⁊ diuerso. Induxit etiam eum vis virtusq3 musicalium proportionum q̃ adeo vt ipsemet dixit potentes sunt in animas nostras vt tote anime nostre in potestate earum posite videantur. Immutant quippe eas mira

Mũdus musicalis secũdum platonem.

facilitate secundum dispositiones illas que sunt se-
cundum virtutem concupiscibilem ⁊ irascibilem: ⁊ hoc
pro voto seu libito musicantis si in arte musica exer-
citat⁹ fuerit ⁊ euidēter peritus. A dolore nāq̧ i gaudiū
⁊ econuerso: ⁊ ab ire turbatione in tranquillitatē at-
q̧ serenitatem: a timore in spem siue fiduciam: a pu-
sillanimitate in magnificentiam ⁊ econuerso incredi
bili velocitate eas transferunt atq̧ demutant. Hinc ē
q̧ cum plato credidisset nihil nisi suo simili delectari
naturaliter credit animas nostras propter vehemen
tissimas delectationes quas habent anime nostre in
consonantijs simillimas esse ipsis: ⁊ propter hoc cō-
positas esse ex consonantijs musicalibus ⁊ inde etiā
Musica celestis scḋm platonem. idem de anima mundi sensit addens ipsi mūdo velut
musicam duplicem. Cum enim musica humana bis
diapason non excedat musicam celestem vsq̧ ad qua
ter diapson ascendere affirmauit philolaus quodq̧
philosoph⁹ hac eadem ratione per motus animam
humanam posuit armoniam ⁊ consequenter ipsam
animam mundi. Multis autē vijs ⁊ modis positio
ista destruitur ⁊ primum quia similia non solum fa-
stidiunt sed etiam contristant animas nostras. Neq̧
enim calore delectatur nisi qui frigidus est nec frigo
re nisi qui calidus nec cibo vel potu nisi qui esurit vl̄
sitit quietem delectabilem facit motus ⁊ econuer-
so: ⁊ ab hunc modum est reperire in multis alijs.
¶ Amplius. Secundum hoc in solis numerabilibus
⁊ mēsurabilibus esset delectatio animabus nostris.
Quare in simplicibus: ⁊ in corporalibus q̄ntitatem
non habentibus nulla esset eis delectatio quare nec
in scientijs nec in virtutibus nec etiam in ipso crea-
tore in quo constat esse vltimitatem delectationis: et
animarum nostrarum beatificam suauitatem.
¶ Amplius. Quemadmodum anime nostre tantis
studijs consonantias exquirunt ⁊ instrumenta musi-
calia sibi fabricant amore musicalis suauitatis. Sic
⁊ multo amplius anime illa consonantias istas exq̄
ret: ⁊ potissimum nature sue ⁊ compositioni congru
entissimas ita: vt si possibile esset aromaticas melo-
dias omnes celos faceret resonare. Iam autem de-
clarauit Aristoteles musicalem sonum vel aliū quē
cunq̧ celos resonare vel habere non posse: voces eni
Son⁹ vnde ibi locum non habent. Sicut neq̧ localia instrumen
ta. Son⁹ vero omnis ex violenta collisione perficit̄
In celis vero nec violentia nec collisio locum habet
⁊ propter hoc neq̧ sonus presertim cum sonum emit
tat aer collisione huiusmodi compressus. Aerem ve
ro in celis esse impossibile est: cum locus eius natura
lis infra spherā lune sit sub sphera ignis. Declarauit
etiam aristoteles q̧ sonus est dispositio per collisio-
nem impressam in aere ⁊ propter hoc tam diu portat
impressionem huiusmodi hoc est q̄ longe ipsum col
lisio impellit vnde nec vlteri⁹ auditur. Hinc est q̧ nec
Son⁹ aque ad aquam quomodo. pilus nec capillus nec lana sonum perficit vel impri
mit nisi densatus vel globatus. quoniam aliter colli
sionem aeris efficere non sufficit nec in aqua sonus
posse fieri videtur ⁊ sonitus qui auditur maris non ē
ex collisione aque ad aquam absq̧ interposito aere
neq̧ aque marine ad littora vel scopulos. omnimodo
enim istius dispositionis aer receptibilis est: ⁊ pro-
pter hoc multi ex antiquis sonum diffinierunt aera
ictum vel allisū que ratio euidenter materialis est.
Inconuenienter igitur collocata esset anima in par
te superiori mundi corporei in tanta scilicet nature
sue dissimilitudine vt cum ipsa composita sit ex nume
ris armonicis nihil armonie esset i illa regione sua.
Qd si dixerit quis quoniam armonia spiritualis si-
ue intellectualis est ibi in numeris motuum: ⁊ pro-
portionum ipsorum. Dico quia sermo iste est euiden
tis impossibilitatis. Motus enim octaue sphere ad
motum sphere vl̄ stelle saturni est in proportione tri- Cursus planetarum
ginta annorum ad vnum diem motus dico diurnus.
Unaquaq̧ enī die naturali octaua sphera quasi se to
tam perfecte describit siue pertransit. Stella vero sa
turni s̄m platonem non minori tempore q̄ triginta
annis pertransit eandem. Stella vero Iouis in duo
decim annis pertransit totum circulum signorum.
¶ Manifestū autem est quoniam iste proportiones
armonice non sunt. Ipse etiam posuit q̧ musica cele
stis non excedit quater diapason quater vero diapa- Diapason quod.
son non est nisi sexdecupla proportio vel s̄m eam.
Sexdecupla enim proportio quattuor duplas con-
tinue cōtinet q̄rū pria ē a sexdeci i octo. Scḋa ab octo
i q̄ttuor. Tertia a q̄ttuor i duo q̄rta a duob⁹ i vnum.
Prenominate aūt proportiōes multo maiores sunt.
Qd si dixerit quia inter spheras planetarū siue mo
tus earum sunt proportiones armonice ⁊ iste sermo
similiter māifeste erroneus est. Proportio enim mo
tus sphere siue stelle saturni ad motū sphere vl̄ stelle
Iouis proportio est triginta ad duodecī. hec autē
est dupla sesquialtera s̄m cursum eorum medium.
Sed cursus equatus facit aliam longe proportionē
inter eos: ⁊ omnino non armonica s̄m veritatem. Si
enim cursus equatus ⁊ cursus medius eiusdem q̄n-
titatis essent precise: esset reuera proportio inter mo
tus istorum duorum planetarum. Saturni videlicet
⁊ iouis armonice composita ex diapason ex diapen-
te. In ceteris quoq̧ planetis cū examinaueris mo
tus eorum equatione verissima inuenies proportio
nes motuum omnino non esse armonicas: ⁊ si diligē-
tiorem considerationem feceris per retrogradatio-
nes: ⁊ stationes inuenies motuum proportiones ab
armonicis dispositionibus etiam si alias essent iter
motus illos multipliciter illos auertere. Qd autem
posuit de distantijs ⁊ proportionibus earum an con
cordet probationibus ptholomei ⁊ aliorum: tuum e
rit videre quā q̄ proportiones distantiarum magis
videantur debere esse omnes mobiles proportiona
les eē videt̄ ex magnitudine siue spissitudine seu pro Celorum proportio que
funditate. Contrarium enim hoc est contraria habi-
tudo videtur indecens mundo superiori deformitas
Non erunt igitur ille proportiones distantiarum q̄s
plato posuit. Hec ⁊ similia relinquenda arbitror con
siderationi tue. ¶ Amplius. Diuersum illud quod p
tem anime istius posuit aut est diuersum scilicet s̄m
essentiam suam habens scilicet in seipso partem: et
partem aut est diuersum tantum s̄m virtutes ⁊ ope-
rationes. Qd si s̄m essentiam erit de ipsis partibus
eadem questio videlicet an partibiles sint ⁊ aggrega
te ex multitudine aut non: ⁊ quoniam illud diuersū
non est compositum continuatione siue continuitate
partiū: huiusmodi enim compositio corporis tan-
tum est: ⁊ per se. Quare erunt aggregate partes ille
ex simplicibus seu impartibilibus ⁊ illis vtiq̧ fini-
tis: alioquin esse anime illius esset infinitum ⁊ i intel
ligibile atq̧ intellectu interminabile: ⁊ in transibile.
Huiusmodi autem positiones respuit ista phia ⁊ om
nis alia. Nemo ei recte sapiens philosophāt de nō
intelligibilibus. Erit igitur diuersum istud aggre-
gatum ex finitis simplicibus ⁊ illa erunt ex necessi-

tate substantie cum sint partes substantie illius que est diuersum hoc. Hee igitur substantie aut erunt viuentes aut nonviuentes ⁊ iterum intelligentes vel non intelligentes. Quod si fuerint intelligentes ⁊ viuentes erunt igitur substantie nobiles: ⁊ erunt vel anime intelligentie vel spiritus angelici. Quare pars anime illius erit composita ex animabus vel intelligentijs: vel spiritibus angelicis. Hoc autem ꝙ inconueniens sit ⁊ ꝙ in auditum hactenus plene nosti. Sive vero fuerint partes ille nonviuentes: erit igitur multo fortius totum non viuens: ex nonviuis enim ex mortuis viuum esse impossibile est. Quod si dixerit quia diuersum illud nõ est diuersum diuersitate partium aggregatarum in compositione ipsius: sed diuersitate virtutum ⁊ operationum que ex ipso sunt: tunc pars reliqua eiusdem anime non erit multo fortius diuersum cum ea ex necessitate sit maior diuersitas ⁊ multitudo operationum tanꝙ ex superiori ac nobiliori ꝙ sit illud diuersum: omnis nãq virtus quanto superior est quantoq nobilior tanto est virtutibus ⁊ operationibus multiplicior: ⁊ maxime si coniuncta fuerit corpori. Sicut apparet euidenter in anima rationali que longe multiplicior est ĩ virtutibus ⁊ operationibus ꝙ brutalis ⁊ brutalis ꝙ vegetabilis. Qualiter autem aliquis ponere possit ex aliquibus substantijs vel virtutibus vnam esse vel aggregatam vel alio quolibet modorum compositam: nisi ex defectu ⁊ imbecillitate intellectus videre non possit. Hoc autem dico propter imbecilles ⁊ erroneos qui vel animam rationalem vel aliam quẽcunq ex substantijs nobilibus aggregatam ponere audent ex simplicibus vel substantijs vel virtutibus ex quarum operationibus vel virtutibus vnã aggregari vel alio quolibet modo componi impossibile est. Hoc enim est ac si quis diceret vnam virtutem aggregatam esse vel alio modo compositam ex virtute visibili: ⁊ virtute audibili.

Nota.

Error quorundam.

¶ Amplius. Si secundum veritatem numeri venirent in compositionem anime mundi esset cõposita secundum veritatem essentie sue ex illis. Quare ex necessitate numerus esset ĩ veritate essentie sue ⁊ propter hoc non esset vera substantia imo essentia sua ⁊ veritate atq genere ꝗntitas ⁊ propter hoc esset in subiecto: ⁊ non eẽt ipsa subiectũ veri nominis.

¶ Amplius. Unitates ex quibus esset numerus ille vel essent substantie vel accidentia. Si essent substantie redit questio quam premisi q: vel minime intelligentes vel non ⁊c. Quod si essent accidentia ex illis impossibile esset fieri nisi accidens.

¶ Amplius. Sicut in nũeris illis sunt proportiones harmõicẽ. Sic ⁊ proportiones contrarie. Sicut enim sunt ibi nouem: ⁊ octo ⁊ sex ⁊ quattuor tria ⁊ duo et vnũ: habentes adinuicem proportiões harmonicas. Sic sunt ⁊ ibi nouem vel septem ⁊ quinq ⁊ tria ⁊ nouem ⁊ quinq ⁊ septem ⁊ quattuor: quorum proportio es omnino cõtrarie sunt harmõijs. Quare sicut precedentes numeri adinuicez resonantiam faciunt in anima illa: sic isti contrariam dissonantiam ĩ eandem: ⁊ etiam maiorem dissonantiam vt pote plures discordantium proportionum ꝙ illius proportionibus harmõicis adinuicem connexi sunt. Non minus igitur inepta est compositio ista ratione huiusmodi dissonantiarum ꝙ apta ratione consonantiarum.

¶ Manifestum est igitur ibi per ea que precesserunt nec sm̃ rem: ⁊ veritatẽ platonem posuisse hmõi compositionez aĩe celesti ⁊ hoc apparet euidẽter ex alijs sermonibus ipsius. Cum enim dixerit eam omnibus intelligentibus prestantiorez euidenter intellexit eã simplicem esse: cum simplices substantie ex necessitate prestantiores sint compositis. Similiter apparet ex mixturis ⁊ diuisionibus ex quibus illã esse compositaz. Spirituales enim substantie nec mixtibiles sũt nec secabiles sed neq corporales substantie mixtibiles in corporeis aut ẽconuerso sicut alibi didicisti et quocũq modo coniũgibiles sint ad vnum efficiendũ illud tamen ꝙ eis componitur impossibile est diuisibile esse: quemadmodum homo vt homo diuisibilis non est aut secabilis: quocunq enim modo diuideret necesse esset in in aliꝗ ex partibus cedere illa enim ĩ diuisibilis est diuisione huiusmodi. Apparet igitur euidenter secundum rem: ⁊ veritatem nec platonem nec alium intelligentem ita sensisse de anima.

Platonis error

Simplicitas spũalium substantiarum.

Parabolas vero platonis prosequi per singula que ipse enumerat diffusiorem expositionem desiderat ꝙ patiatur meum hoc propositum. Neq aliud in hoc ꝙ formam corpoream anime ille posuit intelligendum puto nisi ꝙ virtutes anime illiꝰ extensas: ⁊ dilatatas esse in corpus celi iuxta figuras illas celestes imaginatus est: quemadmodum si quis dicat animam humanam figuram habere duarum linearum rectaruz equalium sese inuicem orthogonaliter secantium: quoniam ⁊ corpus humanum huiusmodi figuram euidẽter habet. hoc autem est ac si quis poneret eam compositam ex virtute intellectiua prima ac superiori parte ⁊ virtute operatiua infima operatiua in ꝙ in corpore ⁊ per corpus. Medijs autem virtutibus concupiscibili ⁊ irascibili tanꝙ partibus altera dextera altera sinistra ⁊ virtuti quidem concupiscibili sedem quidam posuerunt epar siue in epate: ⁊ sedem amoris epar dixerunt: virtuti vero irascibili cor. Unde ⁊ magnifici cordis ⁊ parui cordis e os dixerit quibus magnificentia ⁊ pusillanimitas sunt: quas non est dubiuz dispositiones esse virtutis irascibilis nostre. Si quis igitur de causa scilicet quoniam anime humane virtutis extenduntur velut ab alto in deorsum et sinistro in dextrum. ⁊ econuerso iuxta figuram corporis sui posuerit eam spiritualiter habere figuraz huiusmodi in hoc ponere videbitur ad modum platonis ⁊ si vlterius in huiusmodi positione procedere voluerit etiam totam figurationem corporis humani aptare eidem per viam istam poterit. Diffunduntur autem ⁊ extenduntur vires siue virtutes eius per omnia membra vsq ad omnes extremitates ipsius corporis: quemadmodum manifestum est de sole q: luminositas eius in orbe circa ipsuz circunquaq ad ⁊ in omnem partem effunditur sequens formam ipsius corporis solaris ⁊ generaliter verum est quia virtutes corporales sua extensione operationumq suarum diffusione formam sue originis hoc est corporis a quo oriuntur imitantur sic: visum est fortisaz platoni de virtutibus spiritualibus qui vim sue originis id est substantiarum a quibus exeunt imitantur. Visum est etiam multis ex philosophis quia virtutibus ⁊ substãtijs spiritualibus que coniũgibiles sunt corporibus et perfectibiles eorum corpora aptantur ꝑ exigentia seu congruentia operationũ ipsarum ⁊ ꝙ etiam configurentur eis hoc est figuratiõne assimilẽtur ⁊ in hoc vtiq recte senserunt videlicet de aptatiõe figuraz. Aia nãq serpẽtia vel alteriꝰ reptil' ñ possz eẽ ĩ corpe eleuato ⁊ ad gradiẽdũ naliter apto. Sicut neq aia humana in corpore serpentino

Irascibilis vbi.

Concupiscibilis.

Aie virtutes per vniuersũ corpus diffuse.

Ipse igitur virtutes ⁊ operationes animarum reddunt figuras corporum sibi congruentes. Quare potentialiter siue virtualiter videntur ipse anime aut figuras huiusmodi habere aut nonnullam similitudinem earum. Potuit etiam esse ꝙ plato considerauit in anima humana virtutem vitalem seu viuificatiuam: quasi centrum vel medium anime ipsius: deinde virtutem intellectiuam procedentem ex illo medio in sublime. Virtutem vero operatiuam per corpus velut procedentem ex illo medio in deorsum. Virtutem vero concupiscibilem ⁊ irascibilem procedentes iterum ex illo medio alteram dexteram partem alteram in sinistram. Et forsitan propter hoc opinatus ē figuram corporis humani huiusmodi lineationis esse debuisse: hoc enim expresse videtur in orbibus celestibus. Quattuor enim sunt numerositate virtutes ⁊ videntur esse principales in anima humana. Si quis vero dixerit virtutem gressibilem eē velut vnam ex huiusmodi lineis: videlicet que a virtute vitali protenditur in deorsum. Virtus vero operatiua artificiorū vel aliorum quorumcunque necessariorum protenditur in vtrumque latus ad instar brachiorum ⁊ indubitanter in brachiis ⁊ manibus est virtus huiusmodi. Unde non leue argumentum humane salutis ⁊ reformationis in huiusmodi figura posuit lex ⁊ doctrina christianorumque reformatio forme siue formationi respondere debet atque congruere. Quia igitur plato motum circularem intellexit esse primum ac nobilissimū motuum: ⁊ hunc opinatus est esse deiformē; ⁊ vnum siue eundem ⁊ diuersum siue rectum ⁊ obliquum iuxta sermones Aristotelis formam congruentem his motibus ⁊ figuris eorum posuit anime mundi superioris quasi ex anima potentialiter iuxta exempla posita apud primam sui virtutem: ac prestantissimam esset vna ⁊ eadem ⁊ potentialiter circularis: hoc est potens naturaliter in motum circularem huiusmodi posuit ex ea primū motum esse illum rectum scilicet vnum ⁊ eundem ⁊ equalem in quo nulla diuersitas. Secunde vero parti posuit similiter formam circularem: sed diuersum atque obliquatam vt potē in motum obliquum multisque diuersitatibus obnoxium naturaliter potentem. Super his que de motibus ipse sensit ⁊ sequaces eius audiuisti contradictionem. Que si vera est neque secundum veritatem neque secundum parabolā stare potest positio hec platonis. Audiuisti etiam intentionem meam in hoc: hoc est in motibus celestibus prout sustinuit breuitas capituli.

Nota.

Plato.

Aristoteles

¶ Audiuisti probationes ⁊ imaginationes ptholomei. Ex quibus omnibus facile est tibi destruere hāc positionem platonis: ⁊ ex his que audiuisti a me hic licet adiuuent parabolam eius exemplis quibus potui ⁊ ista sufficere arbitror hic: vt fiat tibi certitudo de ista positione platonis tam famosa ⁊ que tam profunda ⁊ a grecis ⁊ a latinis vsque hodie habetur.

¶ Utrum autem mundus ille superior animal vnum sit an plura ⁊ vtrum celi ipsi animati sint: ⁊ an anime eorum rationales apud Aristotelem ⁊ sequaces eius determinatum habetur: ⁊ etiam apud multos ex italicis philosophis. Doctrina vero hebreorum christianorum hactenus talia non curauit. Gens enim hebreorum contenta solebat esse libris sue legis ⁊ prophetarum. A tempore autem multo ad fabulas incredibiles se conuertit: ⁊ illis se totaliter dedit paucis dumtaxat exceptis qui commixti genti sarracenorum philosophati sunt. Gens vero christianorum virtutibus ⁊ sanctitati atque venerationi creatoris totaliter se subiiciens philosophiam ad modicū amplexata est nisi quantum erroneorum peruersitas ⁊ insipientium contradictio eos cogit ⁊ ad defensionem legis ⁊ fidei ⁊ destructionem eorum quibus vel salus quam separant vel honor creatoris impugnabatur. Et de animabus suis homines hui⁹ legis soliciti animas celorum attendere noluerunt: pro eo scilicet ꝙ nec professioni eorum: nec saluti scientia earum prodesse: vel ignorantia earundem obesse visa est ipsis ⁊ siue mundus ille animal sit vnum: ⁊ siue celum animal siue celi animalia: horret tamen gens illa hoc tanquam monstrum. Sic penitus ignotum ⁊ tanquam nouitatem de qua ad se nihil pertinere arbitratur stupet: ⁊ etiam refugit quamquam aliquis de nobilioribus ac sapientiorib⁹ inter doctores gentis illi⁹ ignorantiam eius in quodam libro suo non erubuerit cōfiteri: ⁊ in alio etiam hoc se dubitare dixerit. Credere igitur in parte ista Aristotelis vel cuiuis alii nihil periculi est legi vel fidei vel doctrine christianorum. Illud autem non leue periculum habet: videlicet sentire de animabus illis ꝙ gubernatrices sint rerum inferiorum ⁊ maxime humanarum ⁊ hominum. Similiter ⁊ ꝙ effectrices sint siue per se siue per corpora sua euentuum humanorum legumque perfectarū vel aliorum que astronomi posuerunt eis. Nec mihi etiam videtur vllomodo ꝙ signa sint rerum huiusmodi neque pro rebus humanis vllomodo consulenda corpora celestia: ⁊ de hoc audiuisti intentionem meam iam in multis capitulis. Illud dubitandum tibi non est: quia si celi vel animati: vel etiam animalia sunt animabus eorum naturaliter commissum est regnū corporum suorum ⁊ motuum. In alia vero nihil ad eos de gubernatione naturaliter. Nihil enim faciunt eorum que sunt gubernatorum siue rectorum: quoniam nec leges condunt neque promulgant nec quicquam precipiunt aut prohibent neque consulunt aut suggerunt neque suadent aut dissuadent quicquam. Quare genus humanum arbitrio suo commissum est ⁊ gubernationi cum adiutoriis que sunt ex parte creatoris preter naturalia. Sicut sunt iudices reges principes ⁊ consules ⁊ magistratus consiliarii ⁊ doctores. Sacerdotes ⁊ sacerdotum officia. Et de his adiutoriis sunt lex ⁊ doctrina atque prophetia ⁊ intelligo in prophetia visiones ⁊ reuelationes. In adiutoriis etiam creatoris que numerare non sufficio vno nec intelligere intelligo miracula flagella ⁊ terrores hisque contraria.

Hebrei cōtēti sunt suis libris

Christiani.

Nota.

¶ Qui autem posuerūt vniuerso vim regitiuā preter ipsm creatorem ⁊ adiutoria ipsius iuxta ꝙ ea nominaui ⁊ insinuaui superuacue posuerunt illam: cum ista sufficiant ad regimē vniuersi. De adiutoriis vero creatoris etiam ipsi sancti angeli sunt qui multiplicibus officiis rebus humanis consulunt hominesque dirigunt ⁊ adiuuant. Sicut audies in tractatu sequente istum. Et de huiusmodi vi regitiua an sit substantia an accidens ⁊ vbi sit: ⁊ que esset ei⁹ operatio preter eas quas nominaui querendam esset ab his qui hanc posuerunt. De quo si perscrutari volueris inuenies eam vel omnino superuacuā ociosamque ⁊ nihil agentē vel eē figmentū errore incredibili somniatū. Et cum partes gubernationis numeraueris atque diligenter consideraueris: non inuenies de huiusmodi figmento ꝙ aliquam earum efficiat vel adiuuet vt fiat. quoniam neque mandatum: neque prohibitionem neque aliquid aliorum que predixi eam inuenies operari.

Angeli adiutores.

¶ Qui vero spiritum sanctum tertiam scilicet in beata et gloriosa trinitate personam animam mundi posuerunt: et ipsum spiritum sanctum omnino non nosse et naturam ac rationem anime ignorare evidenter se ostenderunt. Cum anima omnis perfectio sit et pars animati sui et alligata corpori quod animat.

Error ipius.

Spiritus vero sanctus, tam longe sit ab vnoquoque istorum quantum vtilitas libertatis et glorie qua deus verus ac solus est eum vel alligari vel includi nulli corporum permittit. Et in prima parte tractatus istius declaratum est tibi declarationibus certissimis trinitatem vnum solum ac verum deum esse: et vnam quamque trium personarum purum verum ac si solum deum esse. Quod si illos in errorem istum induxit eos qui opposuerunt: quia videlicet spiritussanctus dator est vite et fons vbicunque vita sit: et quia tota vita mundi ab eo est: idem necesse habebant sentire de vnaquaque trium illarum personarum cum vnaquaque illarum vitam det omni viuenti propter quod: et dicitur vita seculorum id est fons vite que datur omni quod viuit in vnoquoque seculorum. A M E N.

¶ Absoluta est secunda pars prime partis de vniuerso.

¶ Guillelmi parhisiensis opus secundum de universo seu dicas (ne vacilles) pars secunda principalis totius vniuersi incorporei inauditas difficultates ⁊ phisicas: ⁊ theologas pene innūeras perq̄ ingeniose terminans: quem in partes duas: sicut ⁊ primum vidisti diuisum probabis. In prima quidem bonorum angelorum naturam ⁊ operationes secundum opinationes varias tam antiquorum philosophorum q̄ modernorum: ⁊ in secunda malorum siue demonum: q̄ omnia per capitula suis summariis sentētiis recognita distincta diligenter notabis.

Prohemium prime partis Secundi libri.

Honoret te deus quoniam ⁊ tu ipsum non parum acceptabiliter honoras amando ⁊ inquirendo scientias quibus maxime illuminantur ⁊ diriguntur anime nostre ad magnificandum ipsum: ⁊ ad intelligendam ⁊ contemplandam supereminentiam ⁊ gloriam ipsius: in quo ⁊ ipse anime tue honori eximio consulis querens eidem perfectiones tam nobiles tamq̄ desiderabiles. Ex quibus duobus manifestum est te vere cognoscere sublimis ac sapientialis philosophie fines optionis: ⁊ beatificationes preclarissimas. Que indubitāter sunt magnificatio creatoris ⁊ perfectio animarum nostrarū que non est nisi luminositas scientiarum huiusmodi ⁊ speciositas virtutum. Ex his enim duobus perfectionibus ⁊ in his consistit religiositatis integritas: que est totius decoris totumq̄ decus animarum nostrarum. Religiositas vero cum completa fuerit completione sua vltima erit gloria eadem: sicut et per me ex aliis didicisti. Comparatio autem scientiarum in nobilitate alterum ad alias est secundum comparationem scibilium suorum. Quapropter necesse est scientiam de vniuerso spirituali tanto nobiliorem esse scientia que est de vniuerso corporali siue corporeo quanto naturaliter specialiores quasq̄ corporali dignoscitur esse prestantior. Ex quo manifestū esse q̄ tanto diligentiori perscrutatiōe esse tibi tractādam ⁊ tradendum per me: ⁊ tanto studiosiori attentatione suscipiendum. Presertim cum pene nihil de illa ab eis qui nos precesserunt philosophis ad tēpora ista deuenit: exceptis paucis narrationibus. Cuius rei causam aliam verisimile est non fuisse nisi profunditatem ipsius: ⁊ humani intellectus atq̄ elōgationem substantiarum spiritualium a consuetudine nostra ⁊ propter hec tria ab eis qui me precesserunt philosophis desperatam: et ideo derelictam incredibile namq̄ videtur viros philosophie studiis totaliter deditos scientiarum conquisitores auidissimos ⁊ amore philosophie feruentissimos tam nobilē scientiam contempsisse et eam desidia vel negligentia preteriisse.

¶ Quod vniuersi specialis scdm opinionē antiquorum tres partes sunt. Ca. primum

Secunde partis principalis siue secundi libri de vniuerso prima pars.

Scito igitur imprimis q̄ vniuersum speciale cuius hunc tractatum incipio in tres partes diuidere secundum opinionem antiquorum. Quarum prima ac nobilissima ē intelligentie spoliate: ⁊ abstractissime a materia: ⁊ appēdiciis ipsius secūdum quod posuit Aristoteles ⁊ sequaces ipsius: contra quorum errores in parte ista primo huius partis capitulo disputare intendo. secunda pars est substantie quas greci calo demones vocant: nos vero iuxta legem: ⁊ doctrinam christianorum angelos bonos ⁊ angelos sanctos dicimus: tertia vero pars est substantie quas ipsi greci cacodemones appellant: nos autem angelos malos: ⁊ malignos spiritus vsualiter atq̄ vulgariter diabolos nominamus. ¶ Debes etiam scire quia intentionē specialitatis sine examinatione atq̄ distinctione pertranseo questionē esse apud doctos difficile determinabilem vtrum ipsi qui demones vel angeli dicūtur vere ac mere spāles sint spūs i corpore an sint hñtes corpora: ⁊ vtrū oēs i corpei sint an ꝑs illoꝝ solūmō: ⁊ de hoc audies i sequētib⁹. Uerū qmad modū spūꝫ i mīris se hr̄e videt̄ qr nec alimētis vti videt̄ nec attrectabiles vel tangibiles eē dr̄ nec secabiles: nec vulnerabiles esse dr̄: clausis etiā hostiis aditibusq̄ oībus diligentissime obstruct: templa ⁊ domos alias intrare ⁊ exire: visibilesq̄ se exhibere cū volunt similiter ⁊ inuisibiles famosum valde est apud homines spirituales propter has causas interim dicantur donec veritas in hoc per vias probationum prout postero declaretur. ¶ Horum igitur omniū species: gradus: differentias: potestates officia declarare necnō ⁊ nominationes autenticas atq̄ vulgares assignare nominationes non dico singulares: sed cōmunes presentis negocii erit: an enim nominationes singulares habent vel habere possint disputationem habet: sicut doceberis in sequentibus. Et primum quidē circa essentialia atq̄ naturalia eoꝝ negociari tētabo: deinde circa q̄ post illa sunt: et que ex tpe in ipsis aut circa ipa facta sūt. Tertio de his q̄ hoīb⁹ aut circa hoīes agere dr̄. vbi de opib⁹ magoꝝ: ⁊ maleficioꝝ diuinatōib⁹ visis ⁊ reuelatiōib⁹ ⁊ d̄ aliis mirabilib⁹: q̄ ꝑ vtrosq̄ (hoc ē siue bonos siue malos) fiūt vel

fieri dicuntur. Faciam perscrutationez per quam acquiretur tibi certitudo de omnibus his si deus voluerit.

¶ Quod Aristoteles ⁊ alii qui ponunt intelligentias necesse habent eas perfectas ponere perfectione scientiarum naturalium virtutum.

Capitulum. ii.

Ut autem certior ac lucidior tibi sit sermo meus de intelligentiis quas posuit Aristoteles quem in hoc secuti sunt: multi ex grecis philosophis: ⁊ arabes omnes quorum tractatus peruenerunt ad nos. Reminiscere eorum que audisti de illis i prima parte tractatus istius ⁊ aggrega ea his que dicam sciens: quoniam non parum adiuuabunt te ad cognitionem veritatis de intelligentiis. ¶ Scito igitur quoniam Aristoteles posuit intelligentiarum vnamquamque substantiam nobile valde perfectam naturaliter ex omnibus modis suis (hoc est sibi congruentibus) quod dico propter supereminentiam creatoris cuius perfectio super omnem numerum ⁊ mensuram: necnon ⁊ super omnem comparationem longe precellit ⁊ preeminet omnibus aliis perfectionibus. Intelligentie vero perfecte sunt naturaliter secundum opinionem hanc pro congruentia sui gradus: ⁊ ordinis: quemadmodum ⁊ homines perfectos dicimus vel sapientia vel virtutibus vel vtrisque: vt homines quidem (hoc est vt decet naturam vel statum eorum vel officium) sic ⁊ creatorem perfectū dicunt pro sublimitate sui. Est igitur perfectio vniuscuiusque intelligentie. Non tantum lux seu luminositas innate cognitionis: sed etiam speciositas virtutum naturalium omnium: quarū naturaliter intelligentia caparē. si enim nulla ei esset speciositas virtutum esset deformis intolerabiliter: et detruncata turpissime.

¶ Amplius. Inutiliter cognominauerim bona cum vnde amare posset ea non haberet similiter ⁊ mala cum illa odire non posset.

¶ Amp. Nec possent bona nec mala esse cū nec bonū in illum velle posset. Amando enim ⁊ volendo malū fiun: mali: sola enim ⁊ nuda cognitio boni ⁊ mali nō sufficit parficere bonum vel malum habentem illam propter quod ⁊ ipse Aristoteles dicit quod scire vel parum vel nihil operatur ad virtutem.

¶ Amplius. Secundum hoc intelligentiarum vnaqueque non esset nisi oculus: videre autem oculi non est propter se: sed propter alias operationes: verbi gratia propter regendos pedes in gressibus: aut manus in operibus ⁊ aliis multis. ¶ Amp. Uidere propter se non facit bonum videntez: quia etiam videre bonum non facit illum bonum: quare sapientia ⁊ bonitas creatoris: nec sapienter nec bene creasset huiusmodi substantias. ¶ Amplius. Cum tam nobilis tamque perfecta sit scientia intelligētiarum necesse est vt omnibus aliis subiectis lucidius atque perfectius cognoscant creatorem: ⁊ propter hoc vt magis eum diligant (dilectio autem creatoris omnium virtutum nobilissima est) quod non potest esse nisi in eis sit virtus: cum sit in eis immobilis atque perfecta iuxta perfectionem cognitionis siue scientie qua creatorem cognoscunt.

¶ Amplius vel delectantur in ipsa cognitione creatoris vel non si sic diligunt igitur creatorem. Est igitur in eis dilectio creatoris virtutum vt dixi nobilissima: que sicut alibi didicisti per se vel sola esse non potest. si vero non delectantur in aspectu: seu in cognitione igitur non delectantur in aspectu vel in cognitione alicuius aliorum. Intellectui enim earum ⁊ omni etiam intellectui maxime naturaliter intelligibile est creator: quare coniunctio huiusmodi intellectus ⁊ creatoris maxime naturalis est: quare maxime delectabilis delectatio enim est (vt alibi didicisti) apprehensio rei naturalis virtuti apprehendenti.

¶ Amplius. Cum omnium virtutum apprehensiuarum nobilissima sit intellectus: erit ex necessitate apprehensibile ipsius: omnium apprehensibilium nobilius ⁊ tanto magis conueniens illi quanto intellectus nobilior. Quare igitur intellectus huiusmodi substantiarum: omnium intellectuum nobilissimus est: secundum rationem istam erit coniunctio eius ad intelligibile nobilissimum: omnium huiusmodi coniunctionum conuenientissima. Quare ⁊ delectabilissima: cum (sicut alibi didicisti) delicia seu delectatio sit conueniēs coniunctio conuenientis cum conueniente.

¶ Amplius. Qualiter creator sapientissimus ⁊ optimus largitus est tam preclarum tamque preciosum donum videlicet nobilissimum intellectum substantie que nec per hoc nec propter hoc diligat nec diligere potest: neque ipsum inde laudaret aut eidem inde gratias agere. ¶ Amplius. Aut diligit huiusmodi substantia suum intelligere siue suum scire aut non: si sic delectatur igitur in illo: ⁊ diligit ex necessitate datorem: a quo scit se accepisse illud. si vero non diligit illud: non curat igitur vti illo plus quam non vti: nec habere illud: plusquam non habere: non igitur vtitur illo nisi forsitan quemadmoduz sol luce sua: aut ignis calore suo. Hoc autem est ex necessitate ⁊ per modum seruientis. Manifestum autem est quod huiusmodi vsus nihil habet vtilitatis vel fructus in intellectu. Quoniam ⁊ si sol splendorem spergat aliene vtilitatis nō sue intelligens tamen intelligere non potest nisi sibi (nisi forsitā ad docēdū illū intelligat) quēadmodū docens: aut pre intelligat premeditans. hoc autē nō est apud aliquem absque intentione ⁊ voluntate docendi. Sed isti remouent ab intelligentiis omnem voluntatem ⁊ amorem: ⁊ omnes alias dispositiones motiuas atque virtutes. ¶ Ex his igitur omnibus declaratum est tibi quod necesse habent quicunque ponunt intelligentias: ponere eas perfectas vtraque perfectiōe scientiarum scilicet ⁊ virtutum naturalium. Ponunt autez eas nudas: ⁊ abstractas vt dixi tibi: ⁊ tanto perfectiores omni modo perfectiōis eis congruenti (hoc est tam scientiarum quam virtutum) necesse habent eas ponere quanto viciniores siue propinquiores in ordine nobilitatis illas esse ponunt esse creatori.

¶ Cause que induxerunt Aristotelem et alios ad ponendum nouem intelligentias atque destructio positionis eorum.

Capitulum tertium.

Cause vero que induxerunt Aristotelem ad ponendum nouem intelligentias fuerunt nouem motus nouem celorum mobilium. Posuit enim celis illis animas mouentes eos ⁊ animabus illis animata intelligibilia abstracta substantias scilicet intelligentes ac perfectissimas fruētes iugiter perfectionē earum ⁊ querentes amore vehementissimo: ⁊ desiderio ardentissimo assimilari eisdē: ⁊ et assimilare eis celos huiusmodi

perfectione. Perfectionem vero istam intellexit ꝛ di
xit completam actualitatem in eis per quam nichil
haberent in potentia: sed totum qđ ad earum perfe-
ctionem pertineret (prout eis possibile erat) semper
haberent in actu qualis merito videri potest status
glorie animarum nostrarum cum totū quod ad glo-
riam earū pertinet in actu presentialiter obtinebūt
nihil nouū in futuro sperantes aut desiderantes qđ
ad gloriam earū. Hac igitur de causa posuit cōtinua
reuolutione moueri celos ab animabus suis: ꝛ hoc
est: quoniam situs posuit perfectiones quasdam esse
partibus celorum: quemadmodum loca sua natura-
lia corporibus natura mobilibus.

¶ Quia igitur celorum partes non possunt haberē
simul omnes situs huiusmodi: videlicet: quia nō pos
sunt omnes simul esse super hanc partem terre: est au
tem vnicuiqꝫ illarū potētialitas ad vnūquēqꝫ sitū, ꝯdu
xit vnaqꝫ aīa celorū hanc potētialitatē vnicuiqꝫ par
tium celi sui ea velocitate quā potest ꝛ eo modo: quō
possibile est: supplens pro successione: ꝛ perficiens
potentialitatem vnicuiqꝫ partium celi sui huiusmodi
actu post actum: quoniam actus huiusmodi poten-
tialitatum simul omnes esse non possunt. Nulla enī
pars celi potest esse simul super omnes partes terre
superpositione directa. Et propter hoc acquiritur
eis huiusmodi super primo modo per successionum
ꝛ renouationem. Intende ꝛ intellige quia error iste
non solum multipliciter ridiculosus est: sed etiam im
possibilis patet quia beatitas nulla est alicui parti
cuiuscunqꝫ celorum ex quocunqꝫ huiusmodi situum:
superpositionum: nec etiam ex omnibus si omnes si-
mul haberet. Inutiliter igitur eis queruntur huius-
modi situs quare ociosus est motus iste ꝛ superua-
cuus. ¶ Amplius. Situs per hoc quod est situs: id ē
superpositio corporis vnius super aliud nihil ponit
vtilitatis superpositio nisi propter aliō illud intendat
(quemadmodum accidit de pugnantibus ꝛ belligā-
tibus) quia alta superpositō super hostes prodest su
perpositis multipliciter: scilicet ad prospiciendum
quid agant hostes suppositi vel ad iactenda saxa vel
tela vel alia que nocere possint in eos. Nulli autem
parti celi huiusmodi situ vel superpositione aliquid
aliud acquiritur. In nullo igitur melius est ei huius-
modi situ: superuacue igitur acquiritur. Quod si di
xerit quia ī hoc ei melius est ex huiusmodi situ: quia
potentialitas quam habebat ad illum per eum per
ficitur: dico quia simpliciter per huiusmodi actum a
lius actus vel perfectio non minus bona destruitur
quoniam acquirendo situm istum perdidit eque bo-
num: ꝛ ita recidit in eque malam potētialitatem siue
imperfectionem. Perinde igitur est ac si nihil ei ad-
deretur: cum tantum admittat quātum ei acquiritur
Manifestum igitur est in nullo melius est ei ex acces
su huiusmodi situs ꝙ esset ante.

¶ Amplius cum per vnam reuolutionem acquisiue
rit omnes situs ꝛ eque eos perdiderit non plus pro-
dest ei illa reuolutio ꝙ noceat simpliciter ergo est in
utilis. ¶ Amplius. Si posuerimus ꝙ omnes huius-
modi situs sil' habeat vnaqueqꝫ pars cuiuscunqꝫ celi
Queritur que vtilitas est ex his partibus celorum
dicet Aristoteles reuera: quia pfectio antedicte po-
tentialitatis. Interrogo igitur Aristotelem in hoc ī
quo male erat alicui ex huiusmodi partibus per ca-
rentiam cuiuscunqꝫ ex omnibus huiusmodi sitibus.

Non enim male est alicui ex corporibus inferioribus
per hoc ꝙ est in omni loco in quo possibile est ipsum
esse: tunc enim natura ipsius aduerteret ipm ab om-
ni loco ꝛ impelleret in omnem locum. quemadmo-
dum anime celorum: secundū ipm faciunt de partib'
ipsorum. ¶ Amplius. Natura declinat proprium sub
iectum ꝛ fugere facit ab oī loco in quo male est ei: ꝛ a
uertit ipsum a malo potentialitatis huiusmodi. In-
clinat autem ipsum ꝛ impellit in locum in quo bene
sit ei. Ubi autem bene est ei ibi facit ipsum quiesce-
re. Male igitur est vnicuiqꝫ parti celorum in quocun
qꝫ situ sit cum multo plus sit vnicuiqꝫ potentialitatꝫ
ex carentia omnium aliorum situum ꝙ actualitatis
ex vna. ¶ Amplius. Unumquodqꝫ corporum natura-
lium que sub circulo lune sunt contentum vnico suo
loco naturali nec potentialitas quam habent huius-
modi corpora cōgit ea fugere a locis naturalibus.
Quomodo igitur non vnaqueqꝫ pars vniuscuiusqꝫ
celorum contenta erit vt situ vnico: ita vt non cogat
eam potentialitas quam habet ad alios tanta velo
citate festinare ad illos. ¶ Amplius. motus ab aliquo
ꝛ motus ad illud contrarij sunt: sicut fuga ꝛ insequu
tio. Non sunt igitur vnius: ꝛ eiusdem simul. Secun-
dum autem potentiam istam vnaqueqꝫ pars cuius-
cunqꝫ celorum mouetur: ad vnumquemqꝫ situm hu-
iusmodi ꝛ ab illo simul. Et illam insequitur ꝛ fugit
ab illo simul. Totus igitur motus vniuscuiusqꝫ re-
uolutionum huiusmodi equaliter est insequutio om
nium illorum situum ꝛ fuga ab illis. Quare totus
motus vniuscuiusqꝫ celorum est sibi ipsi contrarius:
ꝛ propter hoc erit sibiipsi aliud contrarium.

¶ Amplius. Non omnis carentia atqꝫ omnis poten
tialitas perfectibilis est actu vel habitu propter quā
oporteat esse motum. Et si enim potentialitas sit ti-
bi ad tenendam vel habendam festucam vnam opor
tet vt mouearis ad hoc vel motu spirituali: qui est
desiderium vel motu locali qui est apprehētio festu-
ce vel motu corporis tui apprehendendum illam.

¶ Causa autem in hoc manifesta est vtilitas: vel in-
utilitas festuce: maioris autem stultitie esse mouerī
ad illā vtroqꝫ motuū pditorū. si stati ꝯtinuo dimittere
cogereris ꝛ excutē manū tuā ab illa. Quia igiē euidē
ter sic se habent in huiusmodi sitibus: cum ꝛ nihil vti
litatis afferant partibus celorum acquirentib' eos.
Nec etiam malum potentialitatis minuant: quomo
do debet esse vna ex vtilitatibus vniuscuiusqꝫ motus.
Et insuper acquisiti ꝛ nece ssitate continuo admit-
tantur stultitiosum est: in acquisitionem ipsorum in-
tendere ꝛ ridiculosum tā nobilia illa corpora conti-
nua repetitione ꝛ amissione ipsorū laborare. Exem
plum etiā stultitie ipsi' in omni auaro est euidentis
simum qui cum amore diuitiarum ꝛ passionum insi
pientissime totus ardeat. Nulla tamen insania aua-
ritie ad hoc induci posset vt acquirere vellet pecuni-
am quam acquirendo amitteret vel quod mirabili'
est cuius acquisitio amissio eiusdem esset.

¶ Et illusionem tantum non acquisitionē reputaret
quemadmodum si ei pecunia in saccum pertusū da
retur aut in manibus posita ponendo inde afferretur
aut si cui daretur ciuitas ita vt transeundo eam cur
su velocissimo acquireret ꝛ simul illam eodem tran-
situ amitteret acquisitio huiusmodi amissio simul es-
set. Nemo adeo desipere potest quando non magis
illusionē quando acquisitionem donationem huius-

modi reputaret. ¶ Et quoniam multa in prima parte tractatus istius per me iam audiuistis transferam me ad alia que ibi non dixi.

¶ Destructio errorum aristotelis et aliorum ponentium animas celis mouentes eas propter hoc quod amant inferiores intelligentias et illis assimilari intendunt. Ca. iiij.

Dico igitur postquam animas celis posuit aristoteles quod amare possint huiusmodi substantias nobilissimas spoliatas a materia: et eius appendentiis atque condicionibus: posuit eis ex necessitate intellectum valde nobilem. Non enim intellectu huiusmodi intelligunt anime ille intelligentias vniuersaliter quin potius singulariter. Si enim intelligerent eas vniuersaliter quemadmodum cum tu intelligis hominem intentione speciei (id est inquantum hominem) reuera nondum intelligis socratem: aut platonem. Et eodem modo si amas hominem in eadem intentione vel consideratione: nondum propter hoc amas socratem aut platonem. Quare si ita esset apud animas istas vt per modum vniuersalem siue communem intelligerent: et amarent: non autem hanc: vel illam. quare non haberet vnaqueque earum amatum proprium intelligentiam: scilicet propriam: sed omnibus eis esset amatum vnum commune: videlicet intelligentia simpliciter: non hec autem vel illa. Non igitur essent motus multi diuersati abinuicem nouem celis: sed vnus et idem omnibus: quoniam ex vna et eadem causa non diuersata videlicet ex intellectu vno et amore vno vniuersali. Quemadmodum si multi homines deberent moueri ex intellectu hominis inquantum homo et ex amore ipsius in eadem intentione vel ratione non esset diuersitas motus apud eos ex causa vna et eadem.

¶ Amplius vnaqueque animarum illarum intelligendo pulchritudinem et perfectionem intelligentie sue amat eam et querit ei assimilari secundum istam opinionem. Et assimilare etiam celum suum. Cum igitur vnaqueque intelligentiarum omnino immobilis sit et quietissima. mobilitas autem et immobilitas contrarie sint: et contrarietas sit dissimilitudo et differentia completa et maxima (sic alibi didicisti). Maxime igitur secundum eos est dissimilitudo vt dissimilatio et hoc ignorare non possunt anime ille scienter igitur errant anime ille querentes per contrarietatem assimulationem: vel similitudinem: inter ea in quibus est ipsa contrarietas. ¶ Amplius. Si omnino immobilis vel facerent vel permitterent esse corpora celorum suorum: tunc vera esset assimilatio qualem esse possibile est inter substantias naturaliter tam dissimiles. ¶ Amplius. Intelligentie ipse nec mouent neque mouentur. Nisi forte dicat quemadmodum amata mouent amatores suos siue amatoria illa. Si igitur anime ille quas celis posuerunt nec mouerent nec mouerentur assimilate essent intelligentiis suis: multo magis quam sit. In hoc enim discrepant ab eis: quod mouerent sic corpora sua. magis igitur pertinet ad perfectionem eius non mouere corpora celorum vllo motuum: quam mouere ea quocunque modo. Quare hoc eligere debuerunt potius quam illud: si libere fuit eis eligere per voluntatem quod eorum perfectionem iuuaret: si vero fuit eis liberum mouent quod igitur celos suos voluntarie: quare non querunt voluntarie perfectionem huiusmodi assimulationis: neque amore etiam mouent eosdem cum omnis motus qui ex amore est voluntarius sit et liber. ¶ Amplius. Vnaqueque istarum animarum aut intelligit solam intelligentiam que est proprium amatum eius aut intelligit cum ea alias aut aliquas earum. et non refert quantum ad intentionem meam: in hoc an concedat hoc aduersarius de omnibus an de aliquibus. Quoniam eodem modo procedit ratiocinatio mea: vtrumlibet horum dixerit. ¶ Quod si dixerit quia non intelligit vnaqueque animarum istarum intelligentiam que est proprium amatum eius. Longe igitur nobilior est intellectus noster etiam in ista miseria quam intellectus earum: nunc liber sit et expeditus ad intelligenda omnia intelligibilia.

¶ Amplius. Angustia istius miserie: nec etiam cadit in aliquem ex sensibus nostris: licet omnes sensus particulares sint et particularia sola siue singularia apprehendant. quanto magis igitur impossibile est ipsam cadere in intellectum quem constat esse incomparabiliter maioris amplitudinis et capacitatis.

¶ Quod dixit quoniam vehementia amoris illum in suo amato figit: et detinet illigatum prohibens ipsum aliud cogitare vel intelligere. Iuxta miseriam que inuenitur in animabus humanis que interdum amore peruerso sic capiuntur et illaqueantur vt aliud cogitare non valeant: quam amata sua.

¶ Dico quoniam amor huiusmodi peruersus est: quemadmodum et amores animarum nostrarum quos dixi: propter hoc enim peruersi sunt atque praui amores huiusmodi. Quoniam auertant animas a creatore: et prohibent respicere illum. Quapropter et vertere faciem ad illum. Quare dorsum habent ad creatorem: et faciem ad amata sua anime quecunque sic amant: qua dispositione nihil peruersius manifestum est.

¶ Amor igitur huiusmodi vitium pessimum est: creatori intolerabiliter iniuriosum atque contumeliosum. Si vero dixerit quia vnaqueque huiusmodi intelligit omnes intelligentias. Manifestum autem est quoniam inter illas multa est diuersitas multiplexque differentia quantum ad perfectiones et nobilitates earum. Quanto enim similiores sunt primo perfecto (quod est creator sublimis ac benedictus) tanto perfectiores sunt atque nobiliores et desiderabilioris pulchritudinis.

¶ Aut igitur amant eas anime celorum per electionem liberam et amorem gratuitum: aut ex causa aliqua trahitur vnaqueque et inclinatur in amorem proprie intelligentie. Si sic necesse igitur est ne vnaqueque animarum huiusmodi amet omnes illas intelligentias Et aliam magis alia iuxta differentias et comparationes perfectionum et pulchritudinum ipsarum.

¶ Erit igitur vnaqueque intelligentiarum amatum vniuscuiusque animarum istarum iuxta comparationes et differentias predictas. Quare prima intelligentia cum sit in prima vltimitate perfectionis et pulchritudinis inter intelligentias erit in vltimitate amoris inter eas. Et erit vnicuique animarum celestium desiderium assimulationis ad illam in vltimitate intentionis. Et de aliis curret res secundum gradus: ordines et comparationes antedictas. Non erit igitur vnicuique animarum illarum proprium amatum: ac solitarium: cum vnaqueque illarum omnes intelligentias amet communiter pro modo et mensura perfectionis et pulchritudinis sue. Neque erit etiam alicui earum desiderium: aut intentio assimulationis singulariter fixa in aliqua earum: et hoc idem manifeste est vide

re in animabus nostris cum bene composite fuerint. Amāt enim ipsa amabilia iuxta differētias ⁊ grad⁹ atq; dignitates amabilium videlicet ita vt maiori amore digna magis diligant. Et equali equaliter: ⁊ minori minus. ¶ Ubi autem aliter se habent: causa in hoc est peruersitas ⁊ in ipso. Et hoc est de per se notis apud intelligentes. Quia igitur ponētibus animas huiusmodi nefas est ponere eis peruersitatem aut inompositionem quamcumq; necesse habent ponere eas compositissimas ⁊ ordinatissimas compositione et ordine virtutum. Quare in parte ista tanto ordinatius tantoq; rectius eas se habere necesse ē ꝙ animas nostras: quanto ipsas ab omni corruptione: atq; peruersitate illas elegantiores esse manifestum est.

¶ Neq; enī in animas nostras bene compositas cadere possibile est huiusmodi peruersitatem: videlicet vt in amore ⁊ desiderio assimilationis sue preferant minus amabilia minusq; imitatione digna magis amabilibus ⁊ imitatione dignioribus. ⁊ hoc ipsum est euidenter videre in omni genere artificum: scriptorum: pictorum: sculptorum. ⁊ omnium aliorum: nullus enī de hoc genere hominum deteriora exempla sibi ad imitandū proponit in operib⁹ suis ad effigiandum. Quare igitur possibile erit vt vl' vna animarum illarum non sibi preponant ⁊ eligat exēplar imitatione: ⁊ assimilatione dignissimum si liberum ⁊ possibile est et de exemplaribus eligere quodcunq; voluerit. ¶ Manifestum igitur est consequens eē ex his vnā quāq; animarum istarum intendere amore fortissimo et desiderio vehementi assimilationis sue in primam intelligentiam vel singulariē: vl' maxime. Quod si dixerit q: nō est nō liber sic eligē: multo igitur infeliciores sunt multoq; miserabili⁹ angustate atq; depresse ꝙ anime nostre: etiam in statu presentis miserie existentes. Nulli enim animarum nostrarū inflicta vel indicta est ista necessitas: vt non possit imitari quamcunq; ex melioribus ⁊ sanctioribus animarum: vel etiam angelis si eos illi videre concessum ē.

¶ Quod si dixerit amorez huiusmodi animarum naturalem esse intelligentijs suis: ⁊ ipsum desiderū assimilandi eis similiter naturale. ¶ Dico q si intelligit naturale id est necessarium vel seruile. quemadmodum predixi tibi in precedentibus nō adiuuatur per hoc. natura enim vel naturalitas nec peruertit: nec deprauat amorem: vl' desiderium: aloquin amor creatoris ⁊ voluntas essent i vltimitate peruersitatis: ⁊ prauitatis: cum sit in vltimitate naturalitatis vt pote essentiales ipsi creatori: ⁊ nullo modo eidem aduentitie: vel acquisite: vel etiam contracte.

¶ Amplius declaratum est tibi per me i tractatu de virtutibus voluntatem omnem in quocunq; vel vbicunq; vel cuiuscunq; sic esse de necessitate liberrimaz ⁊ a violentia ⁊ coactione immunissimā. Uoluntas igitur in huiusmodi animaruz libera est. Quapropter hec lectio quam dixi libera est eisdem. ¶ Si vero dixerit quod vnaqueq; animarum istarum intelligentiam a qua creata est fixum habet intellectum: et desiderium sue assimulationis: quemadmodū ⁊ apud nos se hz quia filij in patrum mores maxime intendūt ⁊ eos maxime imitantur. ¶ Respondeo in hoc quia reuera hoc faciunt filij dum adhuc paruuli sunt. Cum autem adulti fuerint: prouectiq; etatis et et eruditi sapientia atq; moribus bonis compositi: venerantur vnumquodq; sancte imitationis exemplar ⁊ imitantur magis ac magis quos maioribus

Filij p[ar]e[n]tes imitantur.

virtutibus preditos esse conspexerint. ¶ Quod si dixerit: quia naturalis est imitatio filiorum ad patres id est naturalis similitudo quantum ad corpora. hoc quidem plerumq; verum est ⁊ multotiens accidit ecōtrario: ⁊ causam per me alibi didicisti

Qr filij nō sp sequūtur pentes in moribus.

¶ In moribus autem frequēter multa dissimilitudo ⁊ contrarietas est inter filios ⁊ parentes. non enī parentes in hoc parentes sunt filiorum: in hoc est quantum ad mores: ⁊ virtutes: vel vitia; neq; quantum ad aliquas dispositiones animarum. ¶ Causa autem in hoc est quoniam totum quod transfunditur a parentibus in filios per generationem de corporibus eorum exit: atq; deciditur. Nihil autem ab animabus vel ex animabus eorū in corpora vel in animas traducitur: ⁊ credo me tibi hoc alibi declaratiōe certissima declarasse. ¶ Si vero dixerit q vnicuiq; animarum prelata est intelligētia propria vt doctor: seu rector aut exemplar: ⁊ propter hoc in eam ex ordinatione creatoris singulariter ⁊ solitarie intendere: nō autem ex necessitate nature: que seruitus est: aut seruilitas: vt sepius audiuisti. ¶ Respōdeo in hoc quia huiusmodi artatio non congruit bonitati creatoris: nec etiam bonitati intelligentie: vt euitatur etiam si hoc posset de licentia creatoris: nemo enim bonus discipulus qui proficere magis possit apud alium vel alios adiscit magisterio vel doctrine alicuius magistri: vel prohibet ipsum ab alijs discere vel audire: sed nec aliquis bonus magister singulariter: ⁊ solitarie sibi vendicare vult nunq̄ discipulos quando apud alios magistros: magis proficere parati sunt. Et si quis hoc facit: vl' fecit: vel questuarius est atq; venalis magisteri vel zelo malo atq; inuidia peruersus.

De malo doctore.

¶ Destructio precedentis erroris per alias probationes. Ca. v.

Non modicam autem admirationem habet amor iste quem ponūt animabus celorum. Amor enim omnis aut inquisitor est vtilitatis in amatum: aut in amātē: aut voluptatis: aut alicui⁹ aliorum que desiderijs inquiruntur. ¶ Qui autem est inquisitor vtilitatis apud amantem: nec leuis amor est in amatum nec apud philosophos adhuc proprie amor nominatus ē. Sed potius negociatio: ⁊ venalitas. Exiguum enim valde ⁊ exile est amicitiam extimare vel intorquere ad calculos: sicut ait quidam ex philosophis latinorum: si igitur amor animarum in intelligentias suas est intentionis huiusmodi manifestum est eam esse non vnī amorem: sed magis negociationem amoris falsa specie obunbratam. ¶ Presertim si perfectio quam intendunt anime iste fluit ab intelligentijs super eas. Et si propter huiusmodi influentiam amant eas: non enim refert an spiritualis an temporalis sit. ¶ Utilitas in precio amoris emitur: non refert enim quantum ad amoris falsitatem: quia eq̄ falsus est amor hinc ⁊ inde. ¶ Amplius si istam perfectionem influunt intelligentie super animas huiusmodi intendentes eas sibi assimilare assimilationem quam dicunt que vtilitas est ipsis intelligentijs in assimulatione huiusmodi vel ipsis animabus: quid deperiret intelligentijs si motum huiusmodi vel virtutem mouendi eo motu nō influeret super animas illas: presertim cum animabus illis nihil nisi labor mouendi ⁊ reuoluēdi assidue tā ingētia corpa accrescere videat. Manifestū est tibi q: nemo nrm vellet

super animam suam vel super animam equi vel asini sui fieri vl' q̄cunqꝫ intelligentiarū vel etiam ab ipso creatore. ¶ Forte super molēdinum tuum vel rotam quantūcūqꝫ cuius assidue rotatio seu reuolutio tibi vtilis eēt hoc merito velle posses. Et si hāc vtilitatē prestarent hominibus intelligentie: merito laudarētur ab eis ⁊ honorarentur actiōibus gratiarum. Ipse vero anime celorum ex ista inquietissima vertigine corporum suorum qđ cōsequūtur vel acquirūt nisi laborem inutilem ⁊ vt ita dicatur nugatorium.

¶ Amplius quid aliud videri possunt anime celorū reuolutiones ipsorum indefessa continuatione facientes nisi equi vel asini ad molam molendinariam reuoluēdam positi: nisi ꝙ equi ⁊ asini euidenti vtilitati hominum laborē molendinarie reuolutionis sustinent. Anime vero ille nullius vtilitati. Neqꝫ enim ex hodierna reuolutione melius est in aliquo alicui celorum vel partibus eius ꝙ̄ si quieuisset toto tempore reuolutionis illius: nec alicui alii quicꝙ̄ ex illa vtilitatis accreuit nisi forte diem velut lumen: ⁊ calorem: ceterasqꝫ dispositiones huiusmodi mundo inferiori inde habundantius aduenisse. ¶ Hoc autem ipsi pertinacissime negant dicentes ꝙ si propter huiusmodi vtilitates mouerentur celi: tunc res viliores essent cause rerum nobiliorum: ⁊ res nobiliores seruirent vilioribus: hoc est celestes terrenis. ¶ Dixerunt autem hoc non attendentes neqꝫ vidētes ꝙ pastores qui vtiqꝫ homines sunt seruiunt ouibus ⁊ capris seruitio multiplici custodie scilicet ⁊ regiminis pastoralis. ¶ Reges etiam ⁊ principes atqꝫ rectores spirituales subditis suis pene innumerabilibus seruitiis seruiunt. ¶ Quod si dixerit quia pastores seruiendo animalibus sibi ipsis ⁊ dominis suis seruiūt in custodia ⁊ regimine animalium sic necesse habet dicere ipsas animas celorum seruire vel sibi ipsis: vel sibi ipsis dominantibus aut dominanti: qui eis officiū huiusmodi seruitutis iniunxit. Sibi ipsis aūt eas non seruire in hoc manifestum est: cum nihil eis vtilitatis perueniat ex dispositionibus prenominatis: quas operantur in mundo inferiori. Quare vel virtutibus que eis prosunt in hoc seruiunt. ⁊ in illis creatori benedicto si recte intendunt: sic reges ⁊ principes in gubernationibus regnorum ⁊ principalium si recte intendunt non sibi sed creatori seruiunt. ¶ Et etiam si male atqꝫ peruerse intendunt officia sua in questum auaritie aut vanitatem superbie intorquentes: creatori seruiunt nescientes quorum malis atqꝫ peruersitatibus ipse optime vtitur: eliciēs ex illis vtilitates multiplices atqꝫ magnificas sicut in tractatu precedenti didicisti. ¶ Non est igitur incōueniens res meliores seruire vilioribus quando in eis creatori seruiunt. Nec vile potest esse seruitium vl' officium aut indignum dignitate cuiuscunqꝫ vel quantumlibet excellentis ꝙ creator iniunxit: vel si eidem placuerit. nihil enim est possibile creature cuiusqꝫ quod ab iniunctione vel obedientia creatoris exemptum sit. Et illō fieri non oporteat si creator ipsum faciendum iniunxerit vel quicunqꝫ ex ministris creatoris illud precepit ex parte ⁊ nomine ipsius.

¶ Qđ anime celorum finaliter non querunt nec amant intelligentias: cum solus creator propter se q̄rendus sit ⁊ amandus. Ca. vi.

Reminisci quoqꝫ debes eorum que audiuisti i tractatu de virtutibus videlicꝫ ꝙ creator finis est omnium rectarum intentionū voluntatum: ⁊ operationum. Et quoniam finis alius non est ponendus nec in alio sistendum ē. ¶ Omne enī aliud via debet esse ad ipsum ⁊ gressus ⁊ vie quedam sunt virtutes ⁊ naturales habitus atqꝫ dispositiones: gressus vero operationes siue spirituales sint siue corporales. Nihil igitur est querendū propter se vel amandū finaliter ꝓpter se pōt creatorem: nec ista quando dicunt perfectionem animarum celestium querenda est ab eis vel ab alio quocūqꝫ propter se tantum ⁊ finaliter. ¶ Aut igitur male q̄ritur ⁊ intentione non recta: aut queritur propter finem illum vltimum qui est vt dixi creator sublimis ⁊ bñdictus. Hoc igitur dixisse debuerunt scilicet ꝙ anime celorum propter creatorem finaliter mouent sic corpora celorum suorum. Quod non potest intelligi nisi vno istorum motorum. videlicet vel quoniam placet creatori vel vt placeant creatori: vel quoniam inde magnificatur aut glorificatur creator.

¶ Et auicēna hoc videt̄ sensisse cum dixit: quia motus celorum motus est obedientie dei altissimi. Mouent igitur anime iste celos suos ⁊ obedientia dei altissimi: siue qua ita placet deo altissimo quod idem est. Non est igitur causa motus desiderium perfectionis siue assimulationis ad intelligentias suas. Forsitan autem propter hoc nō est necesse ponere animas esse celis: cum sine animabus etiam in quocunqꝫ genere motus obedire necesse habēt celi deo altissimo. ¶ Amplius. Omnium perfectionem nobilissima et substantiis intelligatiombus atqꝫ rationalibus congruentissima est perfectio que ex sapientia ⁊ bonitate consistit. Et propter hāc nec perfectio est nec pars perfectionis. Et ista cum completa fuerit completione sua vltima nec indigentiam potentialitatē nec carentiam vllā alicuius boni desiderabilis patitur in suo perfecto. Cum igitur ponant: ⁊ sequaces eius animas istas perfectas perfectiōe sua vltima necesse est vt remoueant ab eis omnem carentiam cuiuscunqꝫ boni desiderabilis. Quare ⁊ oē desideriū cū desiderium semper sit cum carentia eius cuiusmodi desideratur. Non enī posuerunt eas perfectibiles alaꝝ nr̄aꝝ. Non est igiẗ eis hmōi desideriū qđ eis posuerūt. ¶ Amplius. Nō possunt eas ponere nisi in statu glorie quemadmodum nec angelos. Status autem glorie nihil habet imperfectionis aut carentie: sed desiderii cuiuscunqꝫ rei non habite. ¶ Amp̄. Desiderium istud quod desiderāt sit assimilari intelligētiis suis ⁊ celos suos. Sicut impossibile est ipleri. ¶ Impossibile enim est vt potentialitas que est in partibus celorum ad vnumquemqꝫ situū prenominatorum educatur ad actum totaliter ⁊ simul. impossibile enim ē omnes partes celorum simul obtinere omnes huiusmodi situs. Aliter autem potentialitas habet totaliter educi non potest in actum. Quare impossibile est vt dixi potentialitas illa totaliter educatur in actū ita vt non remaneat maxima pars eius. Quare remanet maxima pars desiderii antedicti. Desiderium huiusmodi semper habet afflictionem desiderantis. Et quanto maius fuerit desiderium: tanto maior afflictio ex ipso apud desiderantem. ¶ In continua igitur afflictione est anime celorum ⁊ in continua miseria ⁊ huiusmodi desiderio. Judiciū autem huiusmodi afflictionis ex vehementi ardore desiderii istius

est velocitas motus ipsorum per quam cognantur eousqꝫ assequi perfectionem istam vt ipsi ponunt. Et quoniam nõ cessat desiderium huiusmodi. Sicut quoniam non minuitur motus non minuitur desiderium. ¶ Amplius. Quoniam desiderium omne fames spiritualis est. Motus vero quo fames huiusmodi satiari vel impleri queritur: sicut cursus ē animalis esurientis ad cibum Et sicut leonis vehementer esurientis predam quam videt saltus ad ipsam. Et sicut volatus aquile vel vulturis in id quod esurit erit necessario motus celorum: sicut rapidissim⁹ cursus huiusmodi animalium ad ea que vehemēter esuriunt. ¶ Desiderium vero vniuscuiusqꝫ animarū celestium sicut fames est validissima: licet spiritualis. ¶ Quemadmodum igitur cursus vel saltus leonis ad predam non est nisi ꝙdiu ē fames ardorqꝫ appetitus prede. Cessat autem aprehensa preda ⁊ deuorata sic necesse est fame validissima ⁊ insatiabili continue affligi animas celorum cum cõtinu⁹ sit mot⁹ eorum in ea que tanto ardore appetunt. Et quia inꝙcessit motus eorum vt ipsi ponũt: necesse est vnꝙ cessare famem huiusmodi. ¶ Amplius. Cū fames omnis ⁊ omne desiderium sit in satietatem ⁊ propter illam necesse est satietatem huiusmodi non esse impossibili prohibitam ab illa. Quare et possibilem prouenire ad illam siue assequi eandem ipam famem esse necesse est. Alioquin frustra esset: aut non esset nisi in tormentum ipsius esurientis. ¶ Quare non naturalis esset sed infernalis: sicut se habet desiderijs infernalibus quorum nullum ibi impleri possibile est. Omniū eñ desiderabilium cõsecratio creatoris iusticia ⁊ ordinatione ab illis qui in inferno erunt: erunt perpetuo ꝓhibita. Quare manifestum est huiusmodi desideria in animabus celorum penalia tātum esse aut superuacua. ¶ Attende autem diligenter exemplum ꝙ ponam tibi de animab⁹ famelicis ad escam toto precipitio festinantibus: quoniam conuenientissimum est desiderijs ⁊ motibus celorum. ¶ Attende quia cibus cuius sumptio nec famē minuit nec confortat sumentem aut aliter adiuuat omnino inutilis est sic ⁊ assecutio desiderati que nihil horum trium ꝓstat assequēti illud ex necessitate omnino inutilis est. Quare omnino inutilis est vnicuiqꝫ celorum talis assequutio situum: cum manifestum sit nullum istorum per ipsam acquiri celorum partib⁹. Et neqꝫ etiam per ipsam delectatio acquiritur. Si eñ hoc eēt acquireretur ⁊ tristitia ex amissione. quia igitur simul sunt ⁊ finite acquisitio vniuscuiusqꝫ illorum ⁊ amissio ipsius simul ex necessitate fierent in animabus celorum gaudium ⁊ tristitia essent simul ⁊ perpetuo anime ille i gaudio continuo atqꝫ tristitia vel in statu mixto ex istis duabus.

¶ Qꝫ anime celorum non intendunt vt celum in sitibus renouetur: vel vt renouatio continuetur. Ca. viii.

Quod si dixerit qꝛ non est intentio vel desiderium animarum celestium ad hũc statum vel illum: sed ad renouationem situum continuam siue ad continuationem renouationum. Et in ista renouatione vel continuatione que vtilitas est. ¶ Amplius. aut ē ex motibus celorū aliquis naturalis aut non sic aut iste quo mouetur circularis scꝫ aut alius si iste superuacuum igitur est desiderium ⁊ intentio animarum celestium circa motum istum. Cum illum nature per semetipam efficiat: quemadmodum ⁊ in corporibus animalium euidenter se habet qꝛsi nature ipsoꝝ mouerēt ea motibus quibus moueant ab animab⁹ suis superuacua esset intentio ⁊ ociosum desiderium animarum ipsorum ad istos motus: quod si alius motus est celis naturalis: erit igitur iste eidem ⁊ violentus quare non erit eis perfectio cum omne violentū sit potius in lesionem ⁊ destructionem ei cui irrogat violentia: ꝙ in perfectionem. ¶ Amplius si iste motus est violentus: quies igitur opposita erit eidē naturalis. quies autem omnis naturalis perfectio est quiescentis propter quod ⁊ illam querit per motum omne quod naturaliter mobile ⁊ quiescibile est. Motus igitur non erit perfectio celestium corporum: impossibile eñ est duo contraria perfectionis esse eiusdem. Quare renouatio situum que indubitanter nõ est nisi motus circularis non erit perfectio corporuꝫ illorum. Si vero nullus ex motibus naturalis ē huiusmodi corporib⁹ qui asseruit ⁊ putauit se declarasse declaratione vtilissima omne corpus habere motum naturalem. Et delectatio eius est hec ⁊ applicabo eam corporibus celestibus. ¶ Dico igitur quia si cessarent intentiones ⁊ desideria animarum celestiū per quas mouent corpora celorum: aut mouerentur corpora huiusmodi aut non mouerētur per semetipsa. Si dixerit quia mouerentur ⁊ non mouerentur ꝛ tunc ab animabus: mouerentur igitur a naturis proprijs quare naturaliter hñt motus. Si vero non mouerentur cum eis nulla violētia īferretur que illa detineret vbi sunt vel sicut sunt: quiescerent igitur per semetipsa vbi sunt. quare non abstraherētur inde nisi per violentiam. omne autem qꝺ nõ abstrahitur ab aliquo loco vel situ nisi per violētiam naturaliter redit per semetipsaꝫ ad locum illum. Quare reditus ad locum illum est ei naturalis: sicut exit⁹ ab illo violentus. Habent igitur corpora celorum motus naturales. Et per eandem viam est tibi ostēdere de alijs. ¶ Amplius iuxta positionem istam desideriū est animabus celestibus assimulandi proprijs intelligētijs in huiusmodi perfectione vt totum ꝙ habent impossibilia habeant in actu: quemadmodum ipse intelligentie quatenus eis ipossibile est: de perfectiõibus autem spiritualibus que sunt animarum ipsarum ꝑse non possunt negare assertores hui⁹ opinionis quādo eis habeāt anime celorum ad similitudinem ⁊ exemplar intelligentiarum ipsarum. Hee autem perfectiones non sunt nisi scientiarum ⁊ virtutum huiusmodi substantijs conuenientium. Qualiter igitur ex his perfectionibus influunt in corpora sua rationes istas continuas ⁊ inquietudines circulationum istarum cum econtrario se habeant in animabus nostris que tanto maiores ⁊ nobiliores obtinuerunt ꝑfectiones huiusmodi tanto minus curant de motib⁹ corporum ⁊ de alijs corporalibus.

Quoniam potius ament quietem corporum ⁊ ipso motu se impediri ab omnibus intentionibus perfectionem suarum se sentiunt. ¶ Amplius cuꝫ complete fuerint huiusmodi perfectiones in eis ipsoruꝫ corporum suorum: ⁊ omnium corporalium obliuiscuntur: ⁊ quasi rapte in sublime earum a corporum omnino sollicitudinibus suspenduntur. Qualiter igitur in animabus celorum nõ multo fortius: hec possunt perfectiones earum tam nobiles tāqꝫ sublimes vt eas in sua amata totaliter eleuantes ⁊ rapientes ⁊ omnino figentes in illas ad sollicitudinē corporum

suorum illas prohibeant. Presertim a tanta sollici
tudine qua tanta moles tam ingentium corporũ tan
ta velocitate reuoluunt. Apparet vtiq; in animabus
nostris cum in amata sua corporalia vehementer ra-
piuntur: vt non desinant mouere corpora sua ple-
rumq; quãdo potius ea moueant ad amata sua vel
motibus qui saltationes ⁊ gesticulationes dicũtur.
Et hi motus sunt expressiones quedam vel potius
eruptiones internorum gaudiorum siue iocundita-
tum: fiũt ⁊ isti motus ad auditum modulationũ musi
carum. Et respondet per illos qua possibile est: qui-
etia vocibus vel sonis qui audiuntur. cum vero ve-
hementius huiusmodi amor inarserit fiunt motus i
ordinationes: paulatimq; minuitur compositio ⁊ or
do eorum donec omnino deficiat: ⁊ tunc adeo in com
positi: ⁊ inordinati motus efficiuntur huiusmodi: vt
magis insanientium ⁊ rabie exagitatorum ꝙ homi-
num rationalium videantur. Et procedit amoris isti
us corporalis ardor: ⁊ vehemẽtia vsq; ad spacium
⁊ defectum cordis. Nouissime vero vsq; ad mortem
corporis inualescit. ¶ Quia igitur animas celorum
beatissimas ponere necesse habent: quicunq; eas po
nunt: necesse est vt eas raptas ⁊ fixas i amata sua po
nant: atq; suspẽsas ab intentionibus ⁊ desiderijs mo
tuum ⁊ aliorum corporalium. Et omnino nõ curan-
tes nec cogitantes de his nisi forte attribuere velint
eis statum glorie de quo audiuisti in precedente tra-
ctatu. Ille eñ status non vult prohibere animas hu
manas a motu corporum suorum si vel necessarius
vel placitus ei fuerit. Licet perfectiones ille glorie
omnibus perfectionibus spiritualibus que hic ha-
beri possunt super omnem corporationem sublimio
res ac nobiliores sint. Quod si quis dicere voluerit
reuera non attendit ꝙ indecens ꝙq; omni modo in-
cõuenĩes sit nobilitati glorie rotatiõis huiusmodi in

Qd anime glorificate possunt mouere corpora sua si eis placuerit.

quietudo. ¶ Amplius. Secundum positionem istaꝫ
ad infinitum est ⁊ nũꝙ finiendum intentio ⁊ desideri
um animarum celestium. Quare ad id quod impos-
sibile est optinerit superuacue igitur. inutiliter quem
admodum desiderium pertranseundi spacium infini
tum motu infinito. Manifestum enim est hoc impos
sibile esse. Sicut ergo frustra quis sic moueret cor-
pora celorum: sic ⁊ frustra intendunt anime ipsorum
Omne enim impossibile frustra intenditur. Et omne
quod optineri nõ potest frustra desideratur. Aliud ex
emplum de eodem est conatus eius qui vult per par
tes bibere vel haurire aquam isinitam. Conatus eñ
ipsius ⁊ voluntas ad impossibile est. Sicut se habet
⁊ de illo qui vult mutare reuolutiões celorum: quas
tamen credit esse infinitas vel puncta alicuius linee
que manifestum est ifinita esse: vel instantia cuiuscun
q; temporis quorum sicut nota est: ⁊ iam per Aristo-
telem declarata infinitas. In quo si dixerit: quia ani
me huiusmodi non intendunt nisi semper mouere cor
pora sua. Nec celi nisi moueri semper: dico quoniaꝫ
vtrumq; istorum est infinitum. ¶ Amplius. Sicut
ipse intelligentie nobilitate ⁊ dignitate ineq̃les sunt
sic ⁊ animas celorum necesse est esse inequales digni
tate ⁊ nobilitate. Cum enim dignitas ⁊ nobilitas a-
nimarum ex ipsis intelligentijs sit vt ipsi ponunt.
proportionaliter autem influant ⁊ per omnia simili-
ter intelligentie in animas illas perfectiones: quas
anime ille habent: erit ex necessitate proportio intel-
ligentiarum adinuiceꝫ i nobilitate ⁊ perfectione que
est ⁊ animarum illarum: quare ⁊ eorum que ex ipsis
perfectionibus animarum illarum similiter fluunt:
hoc autem manifeste falsum videtur. Cum semꝑ mo
uere ⁊ continue renouare situs celorum non diuerse-
tur apud animas mouentes: nec apud celos motos:
vnaq; eñ in die naturale sit renouatio itegra. Situũ
vniuscuiusq; partium vniuscuiusq; celi. Qd si dixe-
rit quoniam in hoc non est diuersitas apud celos vł
animas eorum q̃tum ad nobilitatem vel dignitateꝫ:
⁊ si in alijs inuenitur multa diuersitas: videlicet in
ipsis substantijs. Superiores enim celi nobiliores
videntur esse substantie ꝙ inferiores. Insuper in ma
gnitudine euidens est diuersitas. Dico in hoc quia
magnitudo corporis nõ indicat naturaliter nobilio-
rem esse animam inhabitãtem ac regentem ipsum si-
cut appet in equo ⁊ elephante ⁊ hoie. Manifestũ eñ
nobiliorem esse animam humanam ꝙ sit equina vel
elephantina cum corpus humanum longe melius sit
corporibus huiusmodi animalium. Qd si dixerit ꝙ
inferiores celi tardioris motus sunt ꝙ superiores.
Et propter hoc celum lunare tardissimi motus est i-
ter omnes celos mobiles: sicut putauit se declarasse
alpetrangi. Respondeo quia neq; hoc iudicium est
certum maioris nobilitatis vel in celis vel in anima
bus eoruꝫ sicut appet in predictis exemplis elephan
tis ⁊ eq̃ ⁊ hominis. Euidenti⁹ aũt appet in volatili-
bus quorum motus inter motus animalium nobilis
simus est. Nam cum ipsa volatilia inter omnia ani-
malia nobilissima sunt. ¶ Amplius. Finis amoris
proprius est vel coniungi amato vel acquirere ipm:
hoc igitur maxime intendunt fine principali anime
celestes. Si vero amata earum sunt intelligentie vt
vel eis coniungantur vel eas acquirãt. In vtroq; au
tem istorum in nullo profecerunt motibus omnibus
qui precesserunt vsq; modo. Si eñ diffinita est distã-
tia inter eas ⁊ intelligẽtias siue corporalis siue spiri
tualis cum infinite reuolutiones huiusmodi iam ꝑ-
cesserunt secundum opinionem ipsorum: cũ ipsi po
nant motũ celorum infinitũ esse ex vtraq; parte hoc
est nec incepisse nec desiturũ esse. Proculdubio iã ꝑ-
transissent hmõi distantiã. Et si finita est multo forti⁹
apparet igitur infinita esse. Et propter hoc intrans-
sibilis. frustra igitur est motus vel conatus ad ꝑtran
sitũ illam: hoc autem est ad coniunctionem huius-
modi animarum ⁊ suarum intelligentiarum. Eodeꝫ
modo se habꝫ ⁊ de acquisitione ipsarum qualẽcunq;
ponant acquisitionem earuꝫ ¶ Amplius. In anima
bus nostris ita est ꝙ ipẽ credunt assimilari creatori i
mũdo isto q̃ten⁹ possibile ẽ eis: atq; cõueniẽs vt ꝑ hãc
assimilationem vel similitudinem placeant ei. Et no
rũt autem placere ei vt obtineant adeo remuneratio
nem eternã. Impossibile aũt est ita sed hẽ in anima
bus celoꝝ. nihil ei possunt sperare per assimilationẽ
istam ab intelligentijs suis: hec eñ ante multa milia
annorum iam obtinuissent ab eis cum per infinita
milia annorum ſm eos qui eos ponunt ad hoc inten
dentes laborauerũt ⁊ nedum obtinuerũt. alioquin. i.
si obtinuissent ab huiusmodi labore iam diu decedis
sent. ¶ Amplius. Et qualiter i animabus nostris sit
in eis desiderium ⁊ intentio assimilandi creatori.
Sic aut hec intentio ⁊ desideriũ in ipsis animabus vt
nihil de perfectione motus vel continuatione inten-
dant operibus suis. Intendunt reuera que intende-
re prudenter nouerunt corporibus suis perfectio-
nem quam tibi nominaui in tractatu precedenti glo-
riã scꝫ corporum humanoꝝ: sed non motuꝫ continuũ

tam rectum ꝙ circularē nec pulcritudinem nec per-
fectionē in qua quiescendū sit seu sistendum esse cer-
tum habent anime nostre ꝛ non solum non est eis de-
siderio imo econtrario se habet. omni modo enim
odio et fuga ipsum a corporibus suis repellerent
si eis nihil aufferret: vel inferretur. qd igitur vel sua
uitatis: vel vtilitatis: vel pulchritudinis est celis ex
motibus istis. ¶ Amplius anime iste apprehendunt
creatorē aut nō apprehēdūt. Et si apprehēdūt illuꝫ
cū nō apprehēdūt ipsū nisi apprehēsiōe nobili. ꝛ de-
putata iā ab erroribꝰ ꝙ obscuritatibus. Apprehē-
dunt ipm ex necessitate apprehensione nobilissima
ꝛ iocundissima que est perfectio intellectus ipsarum
ꝛ gloria. huiꝰ aūt apprehēsio facit vilescere ꝛ vanes-
cere ꝛ pene nulla reputari omnia alia apprehensa ꝛ
prohibet figi intellectum in quocunqꝫ alio: ꝛ sepa-
rari ab ipsa creatorem quocūqꝫ modorum: prohibet
igitur figere alas celorum ad intellectus suos intelli-
gentes. ¶ Amplius. Non nouerunt procuidubio q
sic ponunt immensitateꝫ pulchritudinis ꝛ suauitatis
creatoris quibus se intuentes ita rapit in se: ꝛ figit
vt nec aliud nec ab alio ipos vel desiderare vel q̄rere
patiatur. Quare si anime celoruꝫ intuentur ipm ad
nuduꝫ absqꝫ medio vt p̄dixi nec aliud nec ab alio quie
ꝙ vel desiderant: vel sperant nec in aliis figi intuitū
vel aspectum eorum permittit pulchritudo ꝛ bonita-
tas creatoris: ꝛ propter hoc friuolum ꝛ vanum est
quod opinati sunt de animabus istis apud intelligen-
tias. ¶ Amplius. Ipse intelligentie si sancte ꝛ beate
sunt quales eas necesse pōere habēt qui eas ponūt:
nullo modorum patiuntur vt in eis figant intellectꝰ
suos et amores aīe celorum: nec vt eis sic adhereant
vt in eis sistant: quin potius se ipsas vias eis faciant
ad contemplandū ꝛ amandū creatorem ꝛ nullomodo
fines contemplationis aut amoris huiusmodi ani-
maruꝫ se substinebunt. Tu eñ scis ꝙ nullus ex homi-
nibus sanctis ꝛ iustis nulla oīno anima bona et sa-
piens vellet sic vel amari vel cognosci vt in ea finalit̄
cognitio: vel amori cuiusꝙ sic staret aut hereret
sciens se in hoc iniuriari creatori. Quanto fortius
igitur beatissime ille intelligētie atqꝫ sanctissime hāc
iniuriam creatoris a se repellent ꝛ prohibebunt.
¶ Amplius. Ipse intelligentie aut intendunt ꝛ volūt
rotationes istas celorum aut non curant eas si intē-
dunt eas ꝛ volunt ꝛ influunt eas in celos vel animas
eorum necesse est vt hoc faciant propter honorem et
gloriam creatoris: alioqn nec recte nec sincere ipsuꝫ
dirigerent nisi omnes intentiones suas omnesqꝫ vo-
luntates ꝛ omnia desideria in honorem ipsius et glo-
riam conuerterent ꝛ confirmarent. necesse igitur est
celos moueri secundū hoc propter honorem solum ꝛ
gloriam creatoris. Quis autem est honor: ꝛ gloria
creatoris in motibus eorum potius ꝙ in quiete ipso-
rum. proprie enim astantibus nec videre nec mirari
pulchritudinem celorum nec ornatus eorum permit-
titur propter rapiditatem motus ipsoruꝫ. quies au-
tem videre volentes ꝛ creatoris gloriam ex mirificē-
tia eorum considerantes non mediocriter adiuuaret
¶ Amplius. Quomodo bonitas creatoris adeo de
propinquo super intelligentias influens ꝛ inundans
non implet omnia desideria earum vt propter illam
nihil cupiant vel querant. Quod si intelligentie nō
curant motus celorum non sunt igitur ab eis vel per
eas: qua de causa quantum ad eas preter intentionē
sunt et tanꝙ a casu. Nō fluunt igitur ex perfectioni-
bus earuꝫ quapropter nec ex amore nec ex desiderio
ipsa vel ipsarum vel assimulationis ad ipsas.
¶ Amplius. Si fides ꝛ veritas est in intelligētiis quo-
modo animas celoruꝫ non transmittūt ad exemplar
perfectionis nobilissimum ac lucidissimum quod est
creator benedictus ꝛ sublimis vt ei desiderent ꝛ que-
rant assimilari. aut quomodo non repellunt eas a se
vt magis proficiant imitando perfectionem creato-
ris ꝙ ipsas. hoc enim infidelitatem ꝛ deceptionem
apud nos nemo esse dubitat ꝛ nec posse cadere in a-
nimam quācunqꝫ sapientem ꝛ bonam. ¶ Amplius.
Intellectus ꝛ veritas se habent ad inuicē quodāmo-
do per modum sponsi ꝛ sponse sic amor ꝛ pulchritu-
do siue bonitas. non licet autem sponso alii adhe-
rere ꝙ sponse vel econuerso alioquin cōmittit adul-
terium. manifestum etiam est quia hec est tota ꝛ so-
la peruersitas animarum nostrarum ꝙ alii adhe-
rerēt ꝙ creatori: quare manifestum est hoc esse debi-
tum per se naturale ꝛ quasi coniugale: non licet igit̄
amore vel desiderio adherere cuiqꝫ alii adherentia si-
ta ꝛ in ibi terminata animabus nostris: ꝙto fortius
igitur non licebit hoc nobilibus illis ac sublimibus
substantiis hoc est animabus celorum. ¶ Amplius.
Quelibet intelligentiarum sua pulchritudine ꝛ per-
fectione sufficiens est ad hoc vt ametur: vel amabi-
lis sit ab omni apprehendente: vel cognoscente il-
lam: dum modo non sit aliqua peruersitate deprauā-
ta nullaqꝫ celestium animarum est aliqua peruersi-
tate deprauata vt vel amare non possit vel vt non a-
met quicquid p̄se ipsū amabile amet est inꝙ amore
fortissimo qꝛ igitur vnaqueqꝫ earum cognoscit ꝛ in-
tuetur adnudum vnāquāqꝫ intelligentiaꝫ amat ex ne-
cessitate vnāquāꝙ amore fortissimo qꝛ ēt cognoscit
pulchritudinem perfectionis vniuscuiusqꝫ desiderat
assimilari ei. in omnes igitur intelligētias est vniuscuiꝰ-
qꝫ earum amor fortissimus ꝛ desiderium assimilatio-
tionis ad illam quare ex oībus intelligētiis ꝛ ex vna-
quaqꝫ earum est quilibet motus celorum ꝛ non sin-
gulariter motus ex singulis intelligentiis. Quod si
dixerit qꝛ non cognoscit vel intuetur vnaqueqꝫ ani-
marum celestium (nec vnam intelligentiam videlicꝫ
illam ex qua est iuxta positionem istaꝫ) qualiter igi-
tur cognouit aristoteles eius sequaces omnes istas
intelligentias si vnaqueqꝫ animarum celestium non
cognoscit nisi vnā sibi appropriatā: si vero dixerit qꝛ
aristoteles ꝛ sequaces eius non cognouerunt intelli-
gentias omnes nisi cognitione obumbrata et obscu-
ra propter presentis vite fantasias ꝛ elongationem
intelligentiarum animabus nostris. dico in hoc qꝛ si
omnia ista impedimenta non prohibuerunt aristote-
lem ꝛ sequaces eius ad cognitionem intelligentia-
rum qualis possibilis est eis in statu vite huius
multo fortius non prohibebantur alique celestium
animarum a cognitione lucidissima omnium intel-
ligentiarum. Cum nullum huiusmodi impedimē-
torū obsistat alicui earꝫ in hoc. Sequit̄ etiam i hoc
sicut p̄dixi tibi: vt omnes anime celorum maxime fi-
xe sint in p̄ma intelligentiarum amore ꝛ desiderio vt
in aliis proportionaliter: amor eñ recte amantē om-
nem ordinat ꝛ ꝓportionat ad amabilia vt que est ꝓ-
portio amabilium ꝛ desiderabilium in amabilitate
ꝛ desiderabilitate ea est amorum ꝛ desideriorum ipsi-
us adinuicem. ¶ Amplius minima intelligentiaruꝫ
omnium sufficeret omnibus animabus celorum ad
hoc in eis perficiendum: quod omnes intelligentie in

est coniunctissima alij speculo per quod affecta est
speculum in effectu:speculum in ꝙ intelligibile qua
le dixi. ⁊ qm̄ non potest resistere terrere vel abire in
infinitum necesse est vt intelligentia sit aut creato-
ri proxima aut imediata:aut vt alia substantia inter
ueniat vel alie quas impossibile didicisti nūero esse
infinitas iam enim destructa est per me infinitas cau
sarum in omni ordine destructiōe irrefragibili prīa
parte magisterij istius. Et quoniā vnicam ponunt
potentiam intellectiuam ⁊ illam esse causam secun-
de:⁊ secundā tertie:⁊ ita deinceps donec compleatur
qui denarius est secundū eos ⁊ non maior. Si igitur
aliqua ex intelligentijs absq̧ vllo medio ꝯiuncta seu
ꝓria est creatori hec erit prīa (si sūt de alijs eīn mani
festum est quod post illam ⁊ sub illa sunt vbi ipi po-
suerunt). Et ipa inter creatorez ⁊ illas ⁊ quoniā ma
nifestum ē illas elongatissimas esse ab omni tumul
tu materie:necesse est etiam eas esse benignissimas:
cum gloria intellectus sit hec coniunctio intellectus
atq̧ visio creatoris Est enim perfectio vltima per-
fectio autem vltima vnius cuiusq̧ virtutis gloria ē
ipsius sicut alibi didicisti:dicisti etiā ip̄recedentibus
q: in nulla substantia est intellectus sine voluntate ⁊
amore q̄ dicunt̄ v̄tutes motiue. Unitudo aūt amoris
⁊ voluntatis nō est nisi cōiunctio ꝑfecta advltimū a-
matū seu volitū vltimū aūt amatū ⁊ volitū oīm recte
volētiū ac recte amantiū creator est. vltima vero cō
iunctio ad ip̄m est obtentio siue obtentū ipsius ⁊ vo-
catur amplexus spiritualis. Manifestum igitur est
beatissimas esse omnes intelligentias que creatori
coniunctissime sunt taz a parte virium suarū appre
hensiuaꝝ q̄ a parte motiuaruz coniunctio autē hec
atq̧ perfectio vltima gloria est ipsarum ⁊ beatitudo.
¶ Nisi quis forte dicat quoniā iste perfectiones si-
ue coniunctiōes naturales:sunt naturalia aūt oīa
longe sunt infra gloriam:⁊ hoc vtiq̧ vere dicitur ea
intentione glorie qua anime sanctoꝝ iustoruz hoīm
glorificari expectant in renominatiōe mundi a crea
tore. Uerum iste status vere gloria magna est compa
ratione status animarum nostrarum in vita ista ad
hec existentium doctrina vero xp̄ianorum ⁊ etiaz lex
ponit super quātūcūq̧ nobilem atq̧ sublimen statuz
nature supereminentiorem atq̧ prestantiorem statū
glorie. Et hic status non cognoscitur in mundo isto
adhuc nisi per fidem aut reuelationez. Nō refert aūt
quantum ad propositum:⁊ intentionem meā in hoc
tractatu vtruz ponant i intelligentijs duos istos sta-
tus aut alterum solum. hoc igitur ita posito querit̄
ab eis vtrum ociose sunt ⁊ omnino nihil agentes sed
vacantes solum modo intente pulchritudini creato-
ris:⁊ fructiōi bonitatis atq̧ suauitatis ipsius in qui
bus duobus consistit beatitudo eaꝝ quod si est q̄ fuit
igitur causa vt non nisi vnā earū videlicet primam
solam crearet creator:nec eīn impossibile:nec diffici
le fuit ei creare multas bonitates etiā ipsius eq̄ suf
ficiebat beatificare multas vt vnam solam. Pulchri
tudo enim visibilis ex multitudine intuentiū non mi-
nuit̄ nec angustatur:similiter nec luminositas : sicut
apparet euidēter in sole. Inuidia aūt ⁊ auaricia sūt
in vltimitate elongatiōis a creatore. Qꝫ igitur non
sunt multe create non fuit ex diminatione seu paruita
te virtutis ipsius creatoris nec ex defectu diuitiaruz
nec ex inuidia vel auaricia ipsius:q: q̄ certissimum
est eum esse largum in vltimitate largitatis hoc igi
tur solum ꝓhibuit multas esse primas itelligentias

quod erat a parte earū:vz impossibilitas essēdi quā
naturaliter prohibite erant:⁊ remote ab ipso esse.
Aut impossibilitas essendi simul sicut iā alibi in pre
cedentibus didicisti de duobus mūdis:aut duob⁹ vni
uersis. q: igitur nefas est dicere vel opiari apud crea
torem quicq̄ defectus vel diminutionis esse vel fuis-
se similiter ⁊ auariciam vel inuidiam manifestum ē
ab ip̄o oīmoda impossibilitate:prohibitas ac remo
tissimas. Necesse est igitur a pte itelligētie ꝓhibitā
eē mltitudinē itelligētiaꝝ p̄maꝝ ipossibile est aūt ꝓhi
bitionem istā esse nisi vno motorum quos dicā. Quo
rum vnus est contrarietas aut repugnātia. Et de il-
lo manifestum est ꝙ non habet hic locum. Intelligē
tie enim prime si multe essent simillime essent in oīb
bus essentialibus ac naturalibus suis deinde con-
cordantissime ⁊ amantissime inter se vt pote bone et
iuste. Non esset igitur inter eas repugnātia vel con-
trarietas que prohiberet eas simul esse. Nulla insu-
per intelligentia est naturali in potestate ab esse pro
hibita insemetip̄a aut per semetip̄am fieri hoc autē
manifestum tibi si imaginatus fueris multas intelli
gentias similes illi prime que est. Inuenes eīn eas si
millimas esse i potestate essendi siue i potētialitate.
¶ Electione autē ⁊ beneplacito creatoris illaz quā
ipse ponunt primā eductam esse de potentia essendi
in actum cum non esset naturaliter quantum in ea e-
rat propinquior vel etiam paratior actui essendi q̄
aliquo aliorum. Et hoc videbis euidenter si imagi-
natus fueris eaz non esse. Tunc enim ex modis suis
omnibus :⁊ sicut alie quas imaginaberis. Cecidit er
go electio creatoris secundum opinionem istam sup
hanc solam vt educeret eam solam de potestate essen
di in actum. Manifestum igitur est tibi quoniam ip
sa non est nata esse sola. Nec naturaliter prohibita
esse cum alijs aut prohibens naturaliter esse alias.
Alius modus est superfluitas que similiter non ha-
bet hic locum. Si enim mille milia huiusmodi intel
ligentiaz essent nulla esset superflua vel superuacua
Et hoc apparet ex operationibus earuz que sunt in-
telligere:siue cogitare siue scire:amare:velle:gaude
re. Superuacuum enim est siue superfluū qꝺ non ꝓ
dest huiusmodi aūt operationes prosunt operatiōi-
bus qm̄ beatificant ipas intelligentias quarum sūt
⁊ creatorem tanto amplius glorificant in semeipsis
⁊ a cognoscentibus ipas glorificari ⁊ laudari faciūt.
Neutro igitur istorum modorum prohibita est mul-
tido intelligentiarum. de eo vero ꝙ visum fuit aristo
teli ⁊ sequacibus eius q: multitudinem huiusmodi
prohibuit vnitas creatoris. Respondi tibi in prece-
dentibus in prima parte tractatus huius de vniuer
so. illud autez quod mouit aristotelem ⁊ sequaces ei⁹
(vz ꝙ non posuit plures esse substantias abstractas
a materia ⁊ ab pendentijs materie spoliate eiusdem
ordinis ⁊ equales per omnia atq̧ similes omni mo-
do:propter quod ⁊ animas spoliatas posuerunt nō
esse plures nec differre numero vel alio modo) est er
ror pessimus. Et cui omnis lex nō i merito contradi
cit. hoc enim est dicere omnes animas vnam eē post
q̄ a corporibus separate fuerunt ⁊ solum modo dū
sunt in corporibus eas differre ⁊ esse plures.

¶ Destructio erroris aristotelis alforabij ⁊ alio
rum qui posuerunt omnes animas separatas vnam
esse:ipsaq̧ separatione a corporibus vnam fieri atq̧
illis vniri. Capi. xi.

Eclaratio autez huius erroris atq̧ de-
structio manifestissima est hec. manife-
stum enim per se est ea que accidunt
non facere aliud. Similiter ⁊ ea que
a foris sunt nec sunt de substantia vel
substantijs ai arum suarum manifestum est quod nõ
faciunt eas aliud ⁊ aliud. Siliter neq̧ accidẽtia hoc
est virtutes ⁊ vicia: sciẽtie ⁊ ignorantie ⁊ passiões
que sunt gaudium: ⁊ tristitia timor et audacia: ⁊ cete
ra huiusmodi non faciunt aias in quibus sunt aliud
⁊ aliud. Secundum hoc eñ anima que nunc gaudet
non posset tristari: aut econuerso. cum non possit esse
aliud ⁊ aliud gaudium et tristitia facerẽt eam aliud
⁊ aliud secundum errorez istum vz si actiua: ⁊ a foris
aduenientia hec possent facere scz aliud ⁊ aliud id
cui aduenirẽt. Et propter hoc alteratio vel mutatio
nihil esset apud aias: si igitur vere sunt anima socra
tis ⁊ aia platõis aliõ ⁊ aliõ dũ sũt in corporibꝰ erũt
vere aliõ ⁊ aliõ ex necessitate cum erũt ex illa.
¶ Amplius. Sicut ea que differunt substantialiter:
vel essẽtialiter nullo aduentu accidentiũ: nulla simili
tudine qualitatum possunt idem fieri: vel eadem: sic
nec ea que sunt vnum essentialiter nulla dissimilitu-
dine: vel differentia accidentium possunt fieri diuer
sa si; igitur vnum essentialiter aie omnes hũane nul
la differentia vel diuersitate corporum aut acciden-
tium efficiãtur diuersa quemadmodum homo ⁊ asi-
nus nulla similitudine accidentiuz possunt fieri vnũ.
aut igitur modo sunt vnũ omnes anime humane dũ
dum sunt in corporibus: aut non erunt vnum cuz fue
rint a corporibus separate. ¶ Amplius in vno et
eodem subiecto non potest esse contrarietas secũdũ
totum vel secundũ idem. contrarietas autem est tri-
stitia ⁊ gaudiuz. Nõ possunt igitur esse in vno ⁊ eodẽ
subiecto diuersa igitur sunt ex necessitate. anima igi
tur que gaudet aliud est ab aia que tristatur: aliud ẽ
igitur essentialiter aia socratis que gaudet: ꝙ sit aia
platonis que tristatur. ¶ Amplius. Aliqua anima ẽ
modo separata aut ipa est eadem cum qualibet aia
in corpore existente: aut alia cum qualibet: non enim
potest dici ꝯueniẽtius eadem: cum vna ꝙ cum aliaq̃
re vel eadem est cum qualibet in corpore existẽte: vel cũ
nulla esto igitur ꝙ anima socratis sit separata a cor
pore: ⁊ non aia platonis. si hoc est possibile: cuz aia
socratis sit separata a corpore: et ipsa essentialiter
sit anima platonis: erit ex necessitate anima pla-
tonis separata a corpore socratis saltez enim per ac
cidens verum est ꝙ anima platonis est anima socra
tis. album enim est medicus: ⁊ sedens musicus.
¶ Amplius. Si oẽs anime sunt vna essentialiter; nõ
erint anima vna aut melior aut scientior alia. quem
admodum sedens non est melior aut sciẽtior musico:
hoc est dicere ꝙ iste sedens non est melior aut sciẽtior
isto musico. ¶ Amplius. Secundum hoc erit vera ge
neratio hominũ: gñatio enim maxime secunduz for
mam est: ⁊ maxime propter nouitatem forme gñatio
dicitur in isto vero hoie qui dicitur generari non est
noua forma, cum nõ sit noua anima: potest dici noua
ex nouo accidente vel ex nouo corpore. Sicut nec no
uus hõ ex domo quã de nouo inhabitat. ¶ Ampliꝰ.
Si omnes aie separate sunt aia vna: ⁊ vnum erunt
erunt vtiq̧ vnum impartibile quoniam vna anima
que vtiq̧ impartibilis est aut possibile est generari
aliquem hominum aut non est possibile. Manifestũ
est hoc esse possibile: esto igitur ꝙ generetur aliquis
de nouo homo. Aut dabitur ei hec vna aia que est se
parata: ⁊ est omnes ille que fuerunt dudum in corpo
ribus. Et exiuerunt ab illis: aut creabitur alia pror
sus ⁊ dabitur illi homini denouo gñato. Si si da-
tur ei hec vna que vtiq̧ non est nisi vna ⁊ vnum im
ptibilẽ dabiẽ igitur ei tota ⁊ totaliter nihil igiẽ de ea
remanebit extra corpus sed nec ipa tota siue totaliẽ
Quare nec anima socratis: vel anima platonis vel
alicuius alterius ex mortuis remanebit extra corpꝰ.
verbi gratia sunt aie mortuorum quorum tot miliã
precesserunt secula nostra. si vero creabitur alia pror
sus necesse est ⁊ idem dici de omnibus alijs que in
corporibus t sun quare omnes anime que in corpo
ribus sunt modo aie ꝓrsus sũt a taz separ' : ⁊ alie ꝓr-
sus erunt ab eisdem cuz ipse fuerint similiter separate. Deductio ꝯtra eos q̃
¶ Amplius. Secundum hoc nulla anima crearetur posuerunt
non enim potest creari anima que iam est. Jam autẽ vnum intel
est omnis anima essentialiter secundum hunc errorẽ lectum i o
in illa vna que est omnes separate. preterea si creare bus hoibꝰ.
tur: aut crearetur in corpore cui coniungitur: aut ex
tra: si extra hoc est impossibile cum prius essent in il
la vna que omnes separate sũt si vero in corpore fie
r et hoc aliqua hora: vel instanti: quare in illa hora vel
instanti esset primum ⁊ ante non fuisset: hoc autẽ im
possibile cum ante iam fuerit in illa vna in qua vnite
sunt omnes separate. ¶ Amplius. Hec anima q̃ nũc
primo est: vz que nunc creatur non fuit in aliquo cor
pore: ⁊ impossibile est esse separataz a corpore i quo
non fuit non est igitur separata ab aliquo illa autem
vna est separa a multis secundum hunc errorem hec
igitur non est illa. ¶ Amplius. Separatio anime a
corpore ⁊ coniunctio ad ipsum circa idem subiectum
numero sunt ex necessitate. Non enim possibile est se
parari nisi coniunctum: manet igitur idem ex necessi
cessitate quod erat coniunctum qñ separatur. Sed
quando separatur est anima illa vna: ergo cum erat
coniuncta erat illa eadem: ⁊ idem ẽ dicere de omnibꝰ
alijs animabus. Quare omnes anime que ex corpo
ribus coniuncte sunt adhuc etiam nunc sunt anima il
la vna. Ex quo sequitur ex necessitate nullã animaz
creari: nullum hominẽ generari sicut predixi. ¶ Am
plius ipsa separatione aufertur ab vnaquaq̧ anima
rum que sunt in corporibus: non solum materia: sed
et multa de accidentibus ⁊ passionibus: que aut au-
ferantur omnia: aut non. Si omnia: ergo nec rema-
net scientia nec virtus in eis post mortem corporis
nec pena vlla. Jn hoc enim contradicũt omnes leges
apparet autem euidenter hoc esse erroneũ ⁊ impos-
sibile p hoc: quoniam si ita est. oino inutilis ⁊ super-
uacua esset cõiunctio animaruz ad corpora: cum ta-
les omnino egrederẽtur a corporibus: quales ingre
diuntur: nullo supaddito: vel acquisito ¶ Amplius
esse animarum p corpora esset omnino inutile ⁊ sup
uacuum: cuz vacue a sciẽtijs ⁊ virtutibus essent extra
corpora: quẽadmodum esse speculi in quo nulla re-
sultaret apparitio. Uel esse tabule in qua nulla scri
ptura: vel pictura esset. De quorũ vtroq̧ non est du
bium qñ in eius esse q̃tum ad istam potentialitatẽ
oino ociosum est: ⁊ vacuũ ⁊ sicr futile o ino si aliquis
alius vsus vel vtilitas non esset illorum. Quod dico
propter hoc ꝙ tabula ⁊ vitruz forsitan vsibus ꝙ scri
pturis vel picturis apparitionibus applicari pos-
sunt. Esse vero animarum nostrarũ cum spoliatum Aia [illegible]
fuerit omnino a sciẽtijs: ⁊ virtutibus ⁊ alijs actibus bus ⁊ alijs
⁊ separatum a corporibus nullũ penitus habet vsuz habit-

bus ꝑuata nulliꝰ vtilitatis.

vel vtilitatem. Quod si dixeris q: reuera omnia accidētia omnes habitus et dispositiones tolluntur ab animabus in ista separatione a corporibus. Noui vero habitus ꝛ dispositiōes aut noue qualitates danī eis aut dantur eis ꝑ omnia similes: ꝛ hoc est stultum: et iniquum: apud datorem vȝ vt eadem per omnia dantur animabꝰ que bene egerūt. Et illis que male egerunt. Si vero dissimilia dantur eis iuxta merita: manifeste. Igitur diuersitas est inter eas qñ sunt separate qm̄ dissimilitudo euidentem in meritis: ꝛ premijs siue pēis: ꝛ etiā i istis nouis q̄litatibꝰ ꝛ dispositiōibꝰ q̄ danī eisdeȝ: licet nec sunt p̄mia: nec pene postq̄ dissimilia sunt: dissimilitudo enim euidens signum est p̄ralitatis diuersitatȝ. ¶ Am. Si imagiari volueris aiam vnam separatam iam esse et alteram de nouo separari secundum errorem istum necesse est vt concedant quod hec sit illa vel fiat illa. ¶ Iam autē vidisti inconuenientia mlta que sequuntur dicentem: q hec est illa vbi vehementer admirabile est qualiter dicunt q hec est illa cum hec tot habitibus dispositionibus: ꝛ passionibus circūuestita sit. Illa vero nudata ab omnibus huiusmodi necesse em̄ habent concedere vestitionem ꝛ nuditatem que sunt priuatio habitus aut affirmationem ꝛ negationem que sunt vestitio aut non vestitio de eodem. Si vero dicūt q hec sit illa cum prius nō esset illa sit igitur aliud q̄ esset prius hoc autem non potest esse nisi altero illorum modorum videlicet aut retinēdo esse q habebat ꝑus aut amittendo illud. Si retinendo: erit igitur vnum ꝛ aliud vnum scȝ qd̄ erat prius: ꝛ aliud: quod fit per separationem. Quare erit duo: ex quibus non fit vnū si enim vnū fieret ex illis duobus: compositum ex ipsis neutrum esset illoruȝ. ¶ Erit igitur anima humana non solum partibilis: aut diuisibis in duo: sed etiā erit duo diuersa secundum esse itaq̄ vtrunq̄ illoruȝ quod si amittit per separationē esse quod habebat prius corrūpitur ergo. Quare hunc errorem sequitur corruptibilitas: seu mortalitas animarum hūanarum hic aūt est error quem igne ꝛ gladio lex oīs ꝑsequitur. ¶ Contra hunc igitur erroreȝ anime humane non solum rationibꝰ ꝛ probationibus armari debent: oīa genera hominū sed ferro ꝛ oī genere tormētis ad exterminandū ipsum cum error iste ꝛ vitam alteram: ꝛ gloriam propter quam create sunt auferat eisdem de hoc autem alibi satisfeci tibi

¶ Adhuc cōtradicitur errori premisso propter inconuenientia que sequuntur ex illo. Ca. xi.

Et quoniam error iste adeo manifestus ē: vt quis rōnalis (licȝ pauce exercitationis) sufficiet sibi ad destructionē ipiꝰ onerari te maiori prolixitate probationū. Uerum scire debes quoniam intollerabiliter detrahit glorie: ꝛ magnificentie creatoris: qȝ aufert ei tot milia animarū in altera vita. nec ab ipsis magnificādꝰ ꝛ collaudandus est sine fine Nō enim solum obstruit seu claudit ora laudantiū: ꝛ canētium ipsum: sed etiā tollit de medio ipsa ora: ꝛ laudes atq̄ decātationes creatoris inūerabiles: dū ponit de vno solo ore canēdum ipsum: ꝛ magnificandū atq̄ laudandū. Et propter hoc vnā solam laudem: ac decantationem ipiꝰ esse futuram ab omnibus beatificandis animabus ponens vniuersitatem earum vnā solam animam esse futuram. ꝛ vnum solum essentia: ꝛ veritate. Nec miseranda est etiam imbecillitas vel erroneitas hominis huiusmodi: qui pro eo quod non apprehendit differentias accidentales in rebus aliquibus: ponit identitatem essentialem in eis cum videat in omnibus indiuiduis multarum specierum similitudinem ꝑ modū in accidentibꝰ quēadmoduȝ i muscis eiusdē speciei ꝛ eiusdē etatis: q̄rū innūerabilis est multitudo. Et q: non videt eas differre nisi loco putat eas sublata illa differentia esse vnum: ꝛ vnam muscam: Sic sublatis differentijs que a parte corporum erāt in aīabus (que non sunt nisi accidentales) putat oēs animas vnam ꝛ vnum solum. Et hoc est, quod dicit aristoteles q non possunt esse plures sube separate eiusdem ordinis: ꝛ nobilitatis decem autem intelligentie propter differentias quas habent in ordine ꝛ nobilitate. facte sunt plures: q: si essent eiusdem ordinis: ꝛ nobilitatis: nulla esset inter eas differentia ꝛ propter hoc nulla earum pluralitas. ¶ Quidaȝ quoq̄ ex latinis philosophis dixit euidenter in libro suo sola accidentium varietas facit differentiā numerorū inter indiuidua. Et hoc sermōe conati sunt aliqui cōfirmare sibi errorem istum. Ego vero exposui tibi supra quis sit verus intellectus sermonis istius. ꝛ sufficiat tibi. iam enim didicisti in logicis quoniā accidētales differentie non faciunt aliud: sed alteratū solū ꝛ propter hoc secundum eas nec gñatio: nec corruptio est sed alteratio sola. Quapropter si tota accidentium varietas auferretur a socrate: non propter hoc socrates minꝰ esset quod ē: aut qd̄ fuit añ. Nec propter hoc esset aliud forsitan tm̄ alteratꝰ vel alterius modi factus dici posset. Corruptus aūt aut generatus: aut aliud: aut etiaȝ alius homo nullo mō. Alioquin alius homo esset socrates factus senex ꝛ sapiens: atq̄ famose honestatis q̄ fuissent cum essent puer. ꝛ hoc esset dicere nullum hominem posse crescere vel proficere sapientia: vel moribus. Sequitur etiam ex hoc socratem nec natum fuisse: nec vixisse: nec : et alia innumerabilia in quibus sufficit tibi conclusio premissorum. ¶ Iam igitur declaratum est tibi per hec quod similitudo quantacunq̄ ꝛ equalitas non prohibent multitudinem: aut diuersitatem. Et differentie accidentales non prohibent identitatem cum sint in eodē temporibus diuersis: ꝛ quoniam similitudo quantacūq̄ sit non prohibet societatem quin potius attraheret eam si ad ipsam pertinet neq̄ cogit debere esse solitudinem: aut singularitatē et quod multitudo similium non incurrit de necessitate superfluitateȝ. Et ex his claruit tibi a parte intelligentie quaȝ ipi ponunt primā: ac nobilissimam: non est prohibitio pluralitatis in natura intelligentie. Nec est prohibita per naturam quin sit ei socia multitudo similiarum substantiarum prohibita est naturali ipossibilitate abesse. ¶ Patefactuȝ etiam est tibi: q nec ex parte creatoris fuit defectus aliquis: aut impedimentum quod prohiberet eum creare tam nobilem multitudinem. Ex quibus etiaȝ innotescit, tibi quantum detraxit aristoteles ꝛ sequaces eius magnificentie: ꝛ glorie creatoris in positione solitudinis: ꝛ singularitatis prime intelligentie. Similiter ꝛ in positione paucitatis omniū intelligētiarum: quas restrinxit ꝛ limitauit in denarium numerum celorum: motuumq̄ celestium parum attendēs quantum ex innumerabilibus intelligentijs magnificetur: ꝛ glorificetur creator plus q̄ ex vna vel q̄ ex dictis decem in quo apparet eum vel non credidisse philosophis vel non inspexisse libros eoruȝ nisi forte alibi errorem istum reuocauerit atq̄ correxerit.

Notā istaȝ recapitulationē vel epilogationeȝ.

de bonitate plch. adicta

Admiratione autez dignum est quod primam intel-
ligentiam posuit ipatientem similitudinis: & socie-
tatis: si hoc fecit ex illa causa quã dixi cũ natura bo-
nitatis sit sociabilis: et societatis amica & ipsa bo-
nitas verissima ratione principium sit coniunctiõis
& assimilatiõis hoc ipsum audiuit a platone magi-
stro suo aristoteles qui de creatore dicit in timeo: si-
ue in libro quem timeum vocauit. Optim⁹ i q̃ erat
Porro ab optimo inuidia longe relegata est itaq
cuncta sui similia. i. bona prout cuiusq natura beati
tudinis. i. bonitatis capax esse poterat effici voluit
Licet aristoteles non dicat ex inuidia prime itelligẽ
tie prohibitam esse multitudinẽ similium. Sed ex eo
q tam nobiles substãtie adeoq abstracte plures esse
nõ poterãt. ¶ Iã aũt ostendi tibi: q nec naturalis im
possibilitas essendi multitudinem hmõi ab esse non
perhibuit sed nec repugnantia naturalis aut inidia
Nuncvero addo q nec habitatio creatoris angustia
sua hoc phibuit: tanq̃ capere nonvalens tantam tã
q nobilem multitudinem.

¶ De vbi siue loco prime intelligentie & aliorũ
secundum sententiam aristotelis. Capi. xij.

Q[u]ia vero intelligentiam istam & alias eẽ
posuit aristoteles merito perscrutandũ
est vbi eas esse posuit an in celis an extra
celos. Et an posuerit eas esse cum creato
re & iuxta eum: et de ipso creatore. & habitatione ip-
sius quid censerit: videlicet an ipm esse solitarium: &
habitare singulariter apud se: absq consortio fami-
lie preclare atq congruentis magnificentie et glo-
rie ipsius an esse contentũ consortio istius intelligen
tie prime vez an oẽs decem quas posuit: assistant ei:
vl̃ stent ante eũ propinquitate spũali: qz de corporali
propinquitate vel distantia nihil ad eum: vel etiam
ad illas: Et de prima itelligẽtia fecisse videtur q ip
sa est in conuexitate celi primi; & hoc idem causisse vi
detur de aia celi illius propinquitate em̃ spũali con
iunctissime esse volunt propter influẽtiam bonitatis
itelligẽtie ɔtinue descẽdẽti sup aiam illã put ipe po
suit. Qlit aũt i ɔuexitate vl̃ extremitate celi aiaz illã
vl̃ itelligẽtiã posuerit: cũ i cordib⁹ aialiũ & etiã homi
num aias eorum esse posuerit: hoc aũt est i medio eo
rũ. In quo visũ est aliquib⁹: q extremitates eorũ ve-
lut corda eorum sunt. Propterqd & motus & vita ha-
bũdantior ibi est q̃ in aliis partib⁹ eorũdẽ: quẽadmo
dum & in corporibus aialium in medio vero spissitu
dinis siue profunditatis cuiuscũq celorum: forsitaz
verisimilib⁹ videri posset opinatum esse aristotelẽ
aias celorũ esse vel in ipsis planetis: per que fortas-
sis credidit: velut corda esse suorum celorũ: de quib⁹
declaraui tibi in precedentibus: q vnusquisq eorum
est in medio profunditatis: hoc est spissitudinis celi
sui. ¶ Alia vero ɔsideratiõe medium vniuscuiusq cir
cumferẽtia est: vel centrum eius: in quo nõ fuit pos-
sibile aiam vel vitam alicuius celorum esse nisi per
separationem ab illo. separata aũt anima a corpore
suo quecũq sit: non potest mouere ipsum nec viuifi-
care. Quare mortui essent celi omnes si hoc esset: et
ideo non mouerẽtur & hoc est apud ipsuz & sequaces
eius intolerabile incõueniens. Scdm hoc aũt non
leuez hz q̃stionẽ de aia celi stellati in q̃ stellarũ esset.
Et de intelligentia in quã intẽdit aia eius simplr: in
quo nõ video qd aliud dicere posset qui sequitur som
nia ista nisi q in ariete vl̃ i galaxia: i ariete qdẽ qm̃
ab eo debz esse pricipium motus celi illius: quẽad-
modum a corde in aialib⁹: & hominibus linquitur q̃
stio in qua stellarum arietis ponere voluerit animaz
celi illius: & intelligentiam in quã illa intendit. Ubi
dicendũ eis videretur: qm̃ in stella que videri potest
corpus ipsius arietis quẽadmodum & quod de stel-
lis fixis: dicitur cor leonis. ¶ In galaxiã vero dicet
forsitam aliquis aiam eam celi illi⁹: & iudiciũ vel si-
gnũ huius esse candorem ipsius qui est ex adunato
seu aggregato in eo multarum stellarum splendore.
Plato nãq animam humanã in capite humano se-
dem habere opinatus est: propter multiplices in eo
splendores sensuuz: qui sunt velut radii quidam ani
marũ de fulgore aiaz procedẽtes. Quid aũt respon
debũt si officiat eis q capricorn⁹ est nobilioris ac ha
bundantioris virtutis q̃ aries: aut forsitã sagittari⁹
dico q respondere poterũt. hz signa in ɔtutib⁹ multa
rum diuersitatũ & differentiarum: quemadmodum
se habet in mẽbris aialium: man⁹ em̃ in homine ex
peditioris est: & habundantioris virtutis q̃ pes. pe-
ne em̃ innumerabiles sunt operationes manus pau
cissime vero pedis: q̃ due tantũ proprie: scz substen
tare: & ambulare. Calcare em̃ vias: & pugnare & hu-
iusmodi: non proprie & naturaliter pedum sunt. Sic
& oculus habet operationem que ẽ videre. & vtiq no
bilissimam & per quam dirigũtur & regũtur in multis
opationes eoz mẽbrorum sic & capricorno attribuũt
operationes mirificas. Maxime cũ saturnus in eo
directus fuerit & liber a malis: ita vt etiã gratia visi
onũ & reuelationũ more suo: & modo illi attribuũt
arieti similiter alii quos ipi diligenter: & diffuse eis
posuerũt in libris suis de huiusmodi substãtiis.
¶ In corde vo certũ est nõ esse sensuz nisi tactus quo
multo nobilior visus: nec tñ iudicauit aristoteles
dignũ esse vel decens vt aia humana esset in oculo
vel in neruo optico cõtingente virtutẽ visibilem.
Quare nobilitas vel signi vel virtutis ipsius non fa
cit debere esse in eo aiaz celi cui⁹ illa pars ẽ de gala
xia vero qui sõpniare voluerit quod predixi. conue
niẽtius videbitur vt in eodem errore sequatur astro
nomos qui ponũt circulum signiferũ zodiacum no-
biliorem esse partem celi stellarum fixarum. Qua
propter conueniens esse videtur hoi huiusmodi vt
ponat aiam celi illius in altera ex sectionibus quib⁹
galaxia secat circulum digniorẽ: & de illis duab⁹ eli-
gat illam que conuenitor ad hoc videbitur.

¶ Destructio errorum quorũdam philoso-
phorum de vbi intelligentiarum. Ca. xiij.

Q[u]oniam aũt in nullo celorum est ali-
quid quod non moueatur: celorum
dico nouem mobilium: mouentibus
vero nobis mouentur ea que in no-
bis sunt: sicut dicit aristoteles. Mo-
uentur inq̃ saltem per accidens: mo-
uet igitur aia vniuscuiusq celi in quacũq parte celi
sui sic. Qua propter mouebitur intelligentia si in ea
vel cum ea est: vel etiã in celo suo est vbicunq in eo
sit miserrim⁹ igitur erit status ipius ex ista rotatio
ne tã rapida. ¶ Preterea oĩ mõ fuit: & erit mot⁹ ei⁹
inutilis cuz nec ei prosit nec alicui alteri q si non mo
uetur ipsa intelligentia: mouetur aũt anima tam ve
hemens amatrix illius separatur igitur anima illa
ab intelligentia sua per motũ illi⁹ & ex necessitate cũ
dolore grauissimo. Quapropter necesse est ipsaz nõ
voluntarie mouere celum suum quemadmoduz nec
voluntarie separari ab intelligentia sua. Os si dice-

rit quod separatio huiusmodi videlicet localis i nullo impedit aias celorũ nec etiã alias substãtias spirituales. Nec enim min⁹ videt aut minus intuet̃ substantia spiritualis aliam spiritualẽ propter distantiam corporalem: nec magis propter propinquitatem hoc vtiq; vere dicit si in visione reuelata. i. admodũ alt̃a alteraʒ intuet̃. Uerũ si corpore aduiuetur cognitio alit̃ se habebit quẽadmodũ se habet in cognitiõibus aiarum nostrarum mutuis que non nisi per corpora: ꝛ eorum que corporũ sunt inuicem se cognoscunt. Profectiones vero que in corpora isluunt: vel infunduntur a substantijs spũalibus motu et elongatione impediri ꝛ adiuuari plerũq; manifestũ est celi aũt corpora sunt: ꝛ in eos influũt iste intelligẽtie amores ꝛ desideria ex quibus sunt motus illoruꝫ de corporibus autem nostris manifestum est: ꝛ de nobis ipsis quod nõ mouẽtur nisi ab animabus q̃ sunt in ipsis q: nec etiam virtus intellectiua: qua regunt̃ motus ꝛ operationes nostre nisi proxima ꝛ coniunctissima esset animabus nostris nõ posset eas regere per se si igitur intelligentie regunt motus celorum ꝛ p semetipsas: necesse est vt sint cõiunctissime illis propter hoc perfectiones quas anime querunt ab ipsis necesse est vt sint in vltimitate perfectiõis ipius. Quare si tanta est vehementia amoris illarum in illas tote rapiuntur in illas nec possibile est eis alis sollicitudine ocupari. cum enim vehementer aĩmas amato suo coniũctione perfecta: ꝛ vltra q̃ nulla maior eidem conuenienter coniũctum est toto cogitatu ꝙ amore eidem adheret ita vt etiam nõ solum suoꝝ negociorum vel rerum sed etiam sui ipsius obliuiscatur quare non est possibile vt ocupentur anime celorum rotationibus corporum suorum presertim cũ motus eiusmodi tanti sunt tantoꝝ ꝙ corporum: atq; tante rapiditatis: vt media sollitudine peragi non possint. Eadem etiam est questio de ipsis intelligẽtijs: q: si eius nobilitatis sunt cuius necesse est secundum positionem istam. necesse est vt intellectus earũ totaliter fixus sit in pulchritudine creatoris: ꝛ ipse amore vehementissimo adeo rapiãtur: adeoq; adhereant pulchritudini: ꝛ bonitati ipsius vt ab oĩbus alijs sollicitudinibus suspense nihil aliud ꝙ creatorem cogitent: aut desiderant: nisi vt forsitam aliquid ei alterius officij creatoris dominãtissima volũtas imiuxerit quemadmodũ fieri certissimum est in sanctorum angelorum visionibus sicut habet ex libris pphetiarum de quo loquar i sequẽtibus si deus voluerit. Et si intelligentie separate sint ab animabus istis: nõ inmerito q̃rẽdũ est vtrũ sũt extra celos vl' i ipis celis: ꝛ in quibus partibus ipsoꝝ ꝛ vtrum ordinate sunt ad proportionem ꝛ similitudinem locoruꝫ ita vltima quam intelligentiam agentem: ꝛ solem animarum nostrarũ: ꝛ lucem intelligibilem huius mundi terreni: hoc est huius habitationis nostre sit proxima nobis. Secundo loco ꝛ ordine intelligentia que est animatum anime mouẽtis primum celorum mobilium ꝛ supra illam solus creator qui est deus altissimus: qui si non habet aliam familiam spiritualem: ꝛ nã lem: vita eius non longe est a vita leonis ꝛ lupi: sicut dixit quidam ex philosophis latinorum scilicet ꝙ vita sine socio vita leonis: ac lupi est. Que autem sit ista familia creatoris ꝛ de alijs que circa hanc inquirenda sunt: perscrutabor in sequẽtib⁹ hoc est postꝙ expediuero me de intelligentijs. incipiam igitur ab intelligentia agente quam ipsi ordinauerunt vltimam hoc est infimam nobilitate: ꝛ dignitate.

Qũo ipe intelligentie motus causant i corporib⁹ celestibus

De vita solitaria.

¶ Inquisitio de intelligentia agente quam infimaꝫ nobilitate ꝛ ordine posuerunt. Et que causa coegit aristotelem: ꝛ sequaces eius hanc intelligentiã ponere. Ca.xiiij.

Dixit igitur aristoteles de ea (quemadmodum predixi) ꝙ ipsa est velut sol itelligibilis animarum nostrarum. Et lux intellectus nostri faciens relucere in effectu formas intelligibiles in eodeꝫ quas Aristoteles posuit potentia esse apud ipm: eãq; educere eas de potentia in actum. Quemadmodum sol visibiles colores potentia hoc est qui potentia sunt i corporib⁹ coloratis educit in actũ sua irradiatione: hoc est sue lucis superfusione. Causa aũt que coegit ipsum hanc intelligentiam ponere fuit positio platonis de formis siue de mũdo specierum qui ꝛ mundus archetipus: ꝛ mundus principalium formaruꝫ ꝛ mundus specierum: ꝛ mundus intelligibilis siue intelligibilium dicitur. Non enim poterat deffendere se aristoteles quin cogeretur concedere positionem hanc platonis in quo que fuerunt rationes: vel probationes platonis non peruenit ad me. Ponam igitur rationes quas vel habuisse videtur: vel habere potuissꝫ. ad hoc dico igit̃ ꝙ. non min⁹ credenduꝫ est intellectui de intelligibilibus q̃ sensui de sensib⁹ q: igitur testimoniũ seu testificatio sẽsus cogit nos ponere mundum sensibiliuꝫ: ꝛ ipm sensibilem mundum q: particularium siue singulariũ cogere nos debet intellectus multo fortius ponere mundum intelligibilium hic aut est mundus vniuersalium siue specierum. Intellectus enim noster hic non apprehendet proprie per se particularia seu singularia sed vniuersalia tantum que sunt genera: ꝛ species ꝛ alia cõmunia que plato formas: ꝛ species abstractas vocasse videtur. ¶ Amplius. Quoniam omnis cognitio nostra assimilatio quedam est ad ipsa cognita sm eam vnam vel partem per quã cognoscuntr vt si per sensus cognoscuntur assimilatio erit sensus ad illa: vt euidẽs ẽ in tactu: ꝛ visu: ꝛ in omnibus sensibus: in organo enim vniuscuiusq; sensus necesse est imprimi similitudinem eius qd per ipsum sensibiliuꝫ cognoscitur: seu sentitur. Et ipsum sensibile generaliter si alit̃ per sensum cognoscitur nec per actionem suaꝫ in organum illi⁹ ꝛ impressionem sue similitudinis in eodem sic ꝛ intellectum se hẽre ex necessitate videtur. Quare non est itelligere intelligibile nisi per actionem ipsius intellectus passibilis seu receptibilis huiusmodi passionum ꝛ impressionum siue similitudinis in eodem. Et hoc ipsum sentire visus ẽ aristoteles vbi dixit ꝙ impossibile est itelligi sine fantasmate. Intellectus igitur nostri hoc est intellectiones quibus sumus intelligentes nõ sunt i effectu nisi passiones seu similitudines intelligibilium impresse ab eisdem intellectu nostro. Agere aũt vel imprimere non potest quod non est. nec esse igitur est intelligibilia esse que huiusmodi similitudines seu passiones imprimunt in intellectu nostro. Hec aũt sunt que sola hic. i. in vita ista intelligimus. Necesse ẽ huiusmodi intelligibilia esse. Quare necesse est formationes scilicet genera ꝛ species et alia huiusmodi conuenientia esse. Et non solum modo esse sed etiam esse sicut intelliguntur. Quemadmodum sensibilia ꝛ particularia necesse est esse non solum simpliciter sed etiam esse ea sicut sentiuntur. ¶ Amplius. Quo

Demũdo archetipo.

Rões qb⁹ pbat̃ ꝙ i intellectu sũt ydee siue spẽs intelligibiles.

modo verior testis putabitur esse sensus ꝙ intellect⁹ si ergo ita se habent res i esse suo res in ꝙ sensibiles quemadmodum testificatur de eis sensus multo fortius necesse est res intelligibiles ita se habere sicut de eis testificatur intellectus. Testificatur eas autez esse communes sempiternas. Et seorsum a generatione: ⁊ corruptione ⁊ ab omni tumultu imitationũ Sic igitur eas ⁊ esse ⁊ se habere necesse est. ¶ Amplius. Si aliter esset solus sensus verax esset siue veridicus ⁊ intellectus totus mendax qꝛ mentiretur de omnibus: de esse: ⁊ veritate rerum intelligibiliũ: aut de modo essendi ⁊ modo se habendi earum. ¶ Amplius. Forme intelligibiles cum sint passiones: siue impressiones necesse est vt sit agens imprimens siue agentia: ⁊ imprimentia illas. Sensibilia autem naturali operatione ⁊ per se non imprimũt nisi similitudines suas que non possunt esse signa nisi eorum a quibus impresse sunt. Quare non sunt signa nisi sensibilium naturaliter. Non erũt igitur signa intelligibilium non est aũt cognoscere res aliquas nisi per signa sua propria. Erunt igitur rebus intelligibilib⁹ signa propria intelligibilia: impressa ab eisdem vel non erunt cognoscibilia nobis in statu isto intelligibilia: hoc est res intelligibiles. Qꝫ si dixerit qꝛ formas que imprimuntur a sensibilibus spoliat intellectus: ⁊ denudat a conditionibus particularibus et hoc modo fecit eas formas itelligibiles: ⁊ signa reꝝ intelligibilium. Imprimis sequitur euz naturamqꝫ neglexisse virtutem intellectiuam in nobis ⁊ multo studiosi⁹ curasse virtutes sensibiles ꝙ ipsum cũ ipsis tantam copiã signorum propriorum ⁊ ea in preiudicium prouiderit: virtutẽ vero intellectiuam i ea paupertate constituerit vt a signis sensibilibus iudicare necesse hẽat signa sibi necessaria: ⁊ non nisi de reliqꝫ eorum eidem consultum sit deinde quid ẽ ista spoliatio denudatio habet ne in potestate virtus intellectiua aliqua abolere vel abradere de signis sensibilibus: ⁊ que sunt huiusmodi vestimenta que detrahit ab eis. Licet igitur nõdũ aprobem sermonem istum aristotelis ⁊ opinionem quia tamen totiens legitur in libris eius ⁊ eorum qui cuz sequuti sunt: ⁊ hoc tam crebro sonat in labijs quorũdam qui se philosophari opinãtur exponam tibi sermonem hunc spoliationis ⁊ denudationis. ¶ Scito igitur qꝛ virtus intellectiua nostra nihil detrahit nihil tollit vel minuit omnino de signis sensibilib⁹ sed magis ei detrahitur qꝛ non attingit ipsa signa huiusmodi totaliter sed quasi partem tantum eorum nec ipsa perueniũt ad eaz cũ integritate seu totalitate sua. Sed est quẽadmoduz dicam tibi siquis imaginem socratis vel sculpat: vl' pingat: ⁊ eousqꝫ illam socrati assimilet vt omni cognoscenti socratem: ⁊ a prope illam intuenti euidenter imago socratis appareret manifestum est ꝙ a lõge eam intuenti non imago socratis expresse sꝫ imago hominis indeterminate siue indefinite hoc est ex in vniuersali appareret hoc igitur manifestum est tibi: quia nec visus: nec videns aliud imagini socratis detraheret. Nec aliud ab ea vel aboleret vel abraderet. Similiter si appropinquaret ipsi imagini vt illã plene ac perfecte intueretur imaginem socratis illã esse cognosceret non propter hoc circa imaginem additio aliqua vl' minutio fieret hoc modo scito se hẽre virtutem intellectiuam ad signa particularia sensibilium quemadmoduz a longe intuentem ad predictã imaginem socratis: ⁊ hanc esse intentionem spoliationis ac denudationis predicte scꝫ vilitatem intellectus ꝑ quã attigere nõ põt ꝯditões ꝑticulares qb⁹ signa illa appropriãt signat' suis ꝑticularib⁹ sicut dixi tibi de a lõge intuẽti imaginẽ socratis ante dictã et ista; vnitas ẽ itellect⁹ nũdũ ẽ hic i corpe nisi aut splendore ꝓphetico: aut alio lumĩe de super ipsi adueniente illustretur.

Sensibiliũ ẽ sensatio sicut itelligibilium itellectio.

Qua intentione dicatur nr̃ intellect⁹ denudare formas intelligibiles declaratio.

Qualit' intellect⁹ nr̃ spoliat formas sensibiles a cõditionibus ꝑticularibus.

¶ Adhuc destruitur error aristotelis ⁊ aliorũ circa intelligentiam agentem: ⁊ vtrum aliud fluat ab ipsa super virtutem nostram intellectiuam inquiritur. Capi. xv.

Reuertar autez ad hoc vt prosequar quod incepi de opinione aristotelis circa intelligentiam agentẽ dico igitur quoniã nõ est ea veritate in sole visibili: vt in speculo vitreo vel cuiuscunqꝫ alterius materie faciat relucere in effectu per se (hoc est sola superfusione lucis sue) aliquam formaz sensibilem. Non erit igitur in intelligentia agente ex sola causa huiusmodi vt faciat relucere in speculo virtutis nostre itellectiue formam aliquam intelligibilem. Sed quemadmodum satis ipse exprimit in intellectu sunt forme intelligibiles potentia propinqua. In speculo autem visibili non sunt forme visibiles nisi potentia remota Et longe maioris indigentie ⁊ imperfectionis: ⁊ propter hoc necesse est adhiberi formas visibiles: que sint in actu ad hoc vt lux solis eas relucere faciat in huiusmodi speculis in effectu. Ex sermonibus autẽ aristotelis euidenter apparet ipsum aristotelem sensisse virtutem nostraz intellectiuã: ⁊ ab inferiori: hoc est a parte sensibilium: per spoliationem vel denudationem quam exposui: ⁊ a parte superiori hoc est ab intelligentia agente esse illuminabilem. Manifestũ etiam est ipso sensu quia propheticos splendores et illuminationes animarum nostraruz que fiunt in raptu ⁊ extasi ⁊ alijs quibusdam passionibus ⁊ dispositionibus que tibi narrabuntur: ⁊ numerabuntur in sequentibus impossibile est fieri a sensibus vel per sensum interrogo igitur aristotelem hic vtruz quod recipitur ab intelligentia agente super virtutem intellectiuam nostram: cum ab ea sic illuminatur vel irradiatur: sic forma ipsa intelligibilis aut forme aut aliud. Qꝫ si fuerit ipsa forma intelligibilis tunc nõ educitur de potentia in effectum per modum quem dicebat: quemadmodum de potẽtia speculi visibilis non educitur in effectum forma in ea resultans cum in eo esset potentia siue potentialiter nisi quis intelligat hanc potentiam esse potentiam recipiendi solummodo. Non autez ita est in coloratis corporib⁹ ⁊ coloribus eorum. Colores namqꝫ a sole nõ recipiũt sed adiuuãtur operatione solis: vt quod habent in potentia educant in actum. Sic ⁊ semina non a calore vel humore recipiunt formas vegetabiliũ vel animalium. Illas enim imprimere nullomodo eis potest: calor: vel humor: sed adiuuatur eorum potentias calore: ⁊ humore. ⁊ tollũtur impedimenta que formas huiusmodi prohibebant exire in effectum. ¶ Restat igitur quod imprimitur ab intelligentia agente siue influit super virtutez nostram intellectiuã aliud esse quam formam ipsam intelligibilem. Hũc autem sermonem sequũtur questiones multe. ab intelligentia enim agente naturaliter non influitur nisi similitudo aut ipsius: aut ei⁹ qđ hꝫ nihil aũt hꝫ apud se nisi formas intelligibiles i effectu: quod igit' fluit

Qꝫ ꝑ spoliationẽ et denudationem illũiatur intellectus nr̃ nõ ꝑ itelligentiã agentem.

ab eas sup virtutē nr̄az itellectiuā ab itelligētia agēte
sit substātia ē ipsi⁹ āt forma itelligibilis sit is alicui ex
formisq̄ apō illā sūt cū (sicut alibi audiuisti) s3 eos sit
omnis intelligentia plana formis. Cū autē hm̄oi quo
dam modo est quia intelligentia agens non operat
sic irradiando: scilicet su per virtutem intellectiuam
nostram: nisi aut per substantiam suam: aut per suaȝ
formam. ꝛ si per suam substantiam debet imprimere
similitudinem substantie sue: hoc est sibi similem sub
stantiam si vero operatur per suam formam debet i
primere forme sue similem formā. ¶ Amplius. Cum
sensus illuminetur ad cognitionem sensibilem per so
lam similitudinē forme sensibilis que imprimitur in
organo sensus quāto fortius per solam formam itel
ligibilem illuminabit ad cognitionem intelligibileȝ
nostri intellectus. Id ergo quod imprimit intelligen
tia agens virtuti nostre itellectiue non est nisi forma
intelligibilis: ꝛ similitudo itellecti: hoc est rei que in-
telligitur. de sole autem manifestuȝ est oi sentienti ne
dicam intelligenti colores non imprimit corporibus
coloratis quoniam nec apud ip̄m sunt nec etiam ari
stoteles hoc sensuit nec hoc virtuti solis imposuit: p̄
sertim cum sciret operationem hanc solis naturaleȝ
esse ꝛ ideo per similitudinem. Non ignorauit igit ur
aristoteles lucem solis non imprimere vel non dare
colorem corporibus colorans. ¶ Amplius cum ois
similitudo a veritate sit: ꝛ omne exēplū ab exēplari
forme aūt intelligibiles q̄ recipiuntur ab intellectu
nostro sine virtute intellectiua nr̄a similitudines sint
Sunt igitur a veritate ad quam similitudines dicū-
tur. Hec autem veritas aut est apud intelligentiam
agentem ꝛ in ipsa aut sola similitudo huiusmodi ve
ritatis. Quod si veritas ista est apud intelligentiā agē
tem: erit in ipsa modus verarꝫ specierum et verarum
formarum: ꝛ non erit similitudo sola veritatis apō
ip̄am. Sed ipsa veritas: et ad hunc modum se habet
de alijs formis recidit igitur aristoteles in sententiaȝ
platonis quam se per huiusmodi positionem puta-
uerat effugisse. Si vero sola similitudo est apud in-
telligentiam agentē (vt iā dictū est) similitudo ois a
veritate sua est. sic igitur veritas apud illum. Et qm̄
impossibi est rem cernere in infinituȝ occurreret vno
vel pluribus numero determinato interpositis aliō
apud qō est veritas huiusmodi similitudinis: ꝛ oim
similiter aliaruȝ hoc autem est quod ponebat plato
mundum scilicet veritatis: rerum: ꝛ specierumq̄ for
marum. Mundum autem istum sensibileȝ ponebat
exemplorum atq̄ similitudinem dicens hoc non
esse verum ignem qō est apud nos sed igneum: vel ve
ram terram esse apud nos sed terreum: nec veraȝ hu
manitatem sed humanum. Quod si dixerit q̄ veritas
similitudinum atq̄ formarum que sunt apud intelli
gentiam agentem est in rebus particularibus dico
quod homo iste contradicit aristoteli: primo qm̄ in-
telligentia agens nichil recipit a rebus particulari
bus maxime secundum ip̄m qui ponit omnem intel-
gentiam immaterialem et impossibilem esse. deinde
qm̄ ois veritas prior est similitudine sua in ordine
autem vniuersi creati siue vniuersitatis primas post
creatorem altissimum ip̄e posuit intelligētias eo or
dine quem narraui. ¶ Debes etiam scire q: eadem q̄
stio est contra aristotelem de ip̄o creatore benedicto
ꝛ semper benedicendo vtrum apud ip̄m sole similitu
dines rerum sint an veritates ipsarum quoniam si
sole similitudines quas plato ideas nominasse vide
tur necesse est priores esse similitudines suis verita-
tibus ꝛ hoc videtur absurdū. ¶ Amp̄. Iste similitudi
nes aut erunt create a creatore aut non si fuerit igr̄
inordinat a ꝛ p̄postera huiusmodi causatio creato-
ris. A veritate enim debuisse videt incipere que in
omni re ordine rectissimo prior est omni similitudie
sua tanq̄ exemplar omne quolibet exemplo suo. Si
vero non sint causate a creatore enim ois similitudo

Quod similitudo duobus modis capit

causata sit. Erunt igitur causate ab ip̄is veritatib⁹
suis. Et ex hoc sequitur ip̄m accepisse aliud a creatu
ris. ꝛ sic adiutus fuisset ab ipsis vt crearet eas quod
dicere vel etiam cogitare nefas est: ꝛ blasphema in
pijssima cōtra ipsū. ¶ Sed ne videar soph istari vel li
tigiose disputare cōtra opinionem aristotelis. Dico
q: similitudo vna intentione dicitur ipsum quod ori
tur veritate. Et est tantum ad designandum ipsam si
cut imago socratis vel cesaris quā indubitāter post
vtrunq̄ est ad id ipsum solummodo designandū. Et
ista etiam similitudo non prohibetur esse veritas ad
similitudinem suam que imprimitur in animo itué-
tis ipsam. Et illa etiam similitudo que impressa est
in animo intuentis ip sam: potest esse veritas ꝛ exem
plar ad aliam imaginē quā pōt in se fabricare: ipse
qui intuitus est priorem ꝛ tunc similitudo q̄ huius-
modi fabricator habet in aio suo erit exemplar illi⁹
secunde imaginis. Illa vero exēplum ipsius: ꝛ nihil
prohibet vt dicatur veritas ad illam. Alia vero in
tentione etiam similitudo ipsum simul dicitur licet
non eiq̄ proprie aut recte. Quomodo ydee rerū oiȝ
similitudines earum dicuntur: ꝛ fuisse ab eterno in
mente creatoris. Maxime vero secundum platonem
qui hoc primus dixisse videtur. Et secundum hāc in
tentionem non est necesse vt ois similitudo posterior
sit eo cui⁹ est similitudo vel quod originē habeat ab illo

¶ Que sit intentio mundi archetipi secū-
duȝ doctrinā christianorū: ꝛ q̄ intelligentia agente ē
plenitudo formarum exemplariū secundū aristotelē.

De mundo vero archetipo que est ratio et
exemplar vniuersi scito q̄ doctrina xpiano
rum hunc intelligit esse dei filium et deum
verū ꝛ ip̄m gens illa ex fide et lege sua vo-
cat imaginē dei pr̄is i vltimitate silitudis ꝛ expsse re
p̄sentatiōis eiusdē: q̄propter de⁹ pr̄ ad ip̄ȝ veritas ē
i ista ꝯparatione: ꝛ ip̄e imago ad ip̄ȝ: q: ex ip̄o ē h̄ns
originē pp̄ quā ꝛ fili⁹ verissime dr̄ eiusdē. Et ip̄e est
exēplar reȝ oim q̄ vere ac naturaliter bone sūt. Vñ ꝛ
ip̄e dr̄ silitudo vniuersi vt exēplar ꝛ vniuersū relucet
ad ip̄m oi mirificātia sua: ꝛ decore: oi virtute ꝛ potē
tia oi bōitate ꝛ suauitate q̄ i eo ē lȝ a lōge: supra oēȝ
mēsurā ꝛ ꝯparationē. Ita vt nō nisi velut vmbra te-
nuissima ꝛ vestigiū p̄modicū ip̄ius dicendū sit. Ip̄e
vero verbū ꝯpletū dei pr̄is qō semet ip̄o ꝯpletissima
loqutiōe dixit eternaliter ꝛ in eo per ipsū oia. vniūsū
vero vt eiusdē mut⁹ exiguus habendū ē sicut decla
rat in prīa p̄te sapiētialis sciētie q̄ ꝯparatiua noīa
tur eo q̄ gloriā ꝛ magnificētiā creatoris ex cōparatiōi
bus vniuersi ꝛ parti eiusdē ad ip̄m creatorem prout
possibile ē patefacit cōtemplātib⁹ ip̄a enī ē quarta
pars sapientie contemplatiue. ¶ Ponendum igitur

Quod similitudines reȝ imprimunt intelligētijs ade secundum aristotelem.

est secundum aristotelem intellectum agentem habe
re apud se reruȝ similitudines id est exemplaria que
a solo primo exemplari quod dixi intelligētie illi na
turaliter sunt indite ꝛ inate. Quapropter ipse est re
rum omnium que sibi naturaliter scibiles sunt liber
i quo est eos legere modo quē dicam. Et vt dixi spe
culū mūdi ī quo lucidissime resultāt oia illa. Nō igr̄
necesse ē veritatē p̄ticulariū esse apud ip̄aȝ vel i ip̄a

essentialiter. s. vt socrates sit apud illam vel in illa ⁊ ad hunc modū de alijs. Secundū positionem autē aristotelis ipsa est veritas quodāmodo formaꝝ particulariū: tam spiritualiū ꝗ corporaliū. Quoniam ipa est secundū aristotelē: ⁊ creat vix etiam aiarum nostrarū: ⁊ fabricatrix corpoꝝ nostroꝝ: ⁊ hec oia que sunt post ipsam ipsa operata est: ⁊ que fiunt ipa opatur vt eidem visum est. Et sicut in precedentibus predixi tibi non operatur nisi intelligendo ⁊ volendo ad similitudinem creatoris.

¶ Qua de causa non posuit aristoteles plures intelligentias agentes: ⁊ quare ab vna intelligentia non possunt causari plures intelligentie secundū ipsum inquiritur. Capi. xviij.

Mirabile autē non inmerito videtur qua de causa posuit eam vnicam ⁊ non plures cuꝫ operari non possit vbi ipa non ē cuꝫ igitur operatur plures esse similes in toto hoc mundo terreno tot aias et tot corpora necesse est vel ipsum esse vbiqꝫ in mundo terreno vel plures esse similes eidē ꝗ cū ea similiter operātur. Erunt igitur in india simile ⁊ ibi itanta in ethiopia: ⁊ italia i armenia ⁊ hybernia quod videre non parum difficile est. ¶ Amplius. Cū fabricet hoc ⁊ corpus hic ei ⁊ simul eidem hic infundat aiam: et hoc faciet per semetipsuꝫ hoc ē per essentiam suam ⁊ virtutem ꝓpriam necesse ē eam esse in hoc corpore quod fabricat ⁊ in hac aia quā facit. vt ipemet dixit quomodo igitur ē in tot corporib⁹ simul ⁊ in tot aiabus. ¶ Amplius. Quomodo potest in tot aias videlicet vt eas efficiat vel aliomodo causet quō non multo fortius potest in substātias specie sue vt eas similiter causet: ⁊ ita sint multe intelligentie agētes.

¶ Amplius. Ois species plus potest naturaliter in multitudine sui ꝗ alterius ⁊ plus potest ⁊ expeditior est ad illā qꝛ omne dans magis potens est ad dandū qđ hꝫ ꝗ qđ nō habet. Nec ē obiectio de creatore mītis de causis marie sm legē ⁊ doctrinam xp̄ianoꝝ cū ipe dederit ⁊ deitatē ⁊ oipotentiam quas habet filio suo ⁊ spūi sancto. Nec ē obiectio etiam de filio et spū sancto qm̄ ⁊ ipsi dāt qđ habent sed pro receptibilitate eorum quibus dant oipotentie enimnulla creatura receptibilis ē neqꝫ deitatis essentialiter: dij tñ vocantur homines apud eos ⁊ deificantur secundū fidē eorum. Manifestum eñ est tibi qm̄ hec equiuoce dicuntur oipotentia vero de nulla creatura dicta ē vel dici potest verum potentia et virtus multiplicitatur creaturis ⁊ augetur secundum beneplacitum eoruꝫ. ¶ Amplius. Manifestū ē animas rationales eē nō solum alterius speciei ꝗ intelligentiā agētem sꝫ etiā alterius generis. Quomodo igitur ab illa ꝑ se erit ista diuersitas. ¶ Amplius. Qualiter ab illa vno tātā multitudo atqꝫ diuersitas procedit presertim cuꝫ illud coegerit eos pmā ponere intelligentiam vnicam ⁊ solitariam esse: quoniam ē a creatore vna ⁊ inquantum vno ⁊ eodem. Amplius. Si intelligentia ista que vtiqꝫ nouissima est ⁊ inter intelligentes nobilitate ⁊ dignitate atqꝫ virtute infima potest in tantam multitudinem animarum rationaliuꝫ que omnes substantie nobiles ⁊ intelligentes sunt quomodo non poterit intelligentia in quam intendit anima celi lune in multitudinem substantiarum nobilium intelligentium quarum habitatio sit celum lune quemadmodum habitatio nostra est orbis terre ⁊ aer circa ipsam. Eodemmodo ⁊ intelligentia quam sibi ꝓesse posuit celo solis: quomodo non causabit multitudinem substantiaruꝫ nobilium nobilitatis sue quatenus possibile est vicinarum. Et ad hunc moduꝫ de alijs intelligentijs ita vt ex vnaquaqꝫ sit multitudo substantiarum nobilium ⁊ nobilitatiei⁹ ꝓut congruit ⁊ appropinquantiuꝫ scito igitur ꝙ hec posuerunt philosophi qui dicti sunt magi dicentes vnicuiqꝫ celorum multitudinem esse spirituuꝫ illi deseruientium quos in operibus suis inuocare cōsueuerunt. hi igitur ordines spirituuꝫ ⁊ hec multitudines si eos esse. Et ita se habere certum esset videri possent esse vtilitates intelligentiarum propter quas scilicet posite sunt vel ponende essent quod est dicere vt quemadmodum multitudo hominuꝫ ex vno homine ⁊ per vnam sit vnaqueqꝫ istarum multitudinū siue ordinum ex vna etiam intelligentia ⁊ per vnam ⁊ has intelligentias forsitam ipsum intellexerunt esse principes ⁊ rectores huiusmodi ordinum seu miliarum. Quod si res currit per omnes intelligētias in hūc mundū perueniet ex necessitate ⁊ hoc ad creatorem vt non solum infra se fluat largitas eius supprimam intelligentiam sed etiam circa se creando aliter multitudinem innumerabilium substantiarum nobilium congruentē supereminētie glorie sue ⁊ hoc est exercitus militiarum forsitam qui diuiduntur in astantes coram eo ⁊ ministrantes sunt legitur in libus prophetarum hebreorum. Quod si non est ita sed ē solus ⁊ solitarius in solio glorie sue. Ignouisse ipsum sedere possunt. Et ista ignominiosa solitudo adhuc audita vel dicta non est. ¶ Hoc enim est ac si dicatur rex aliquis solus in palatio suo amplissimo ⁊ preclaro solus esse ⁊ habitare. Et nullam habere frequentiam vel multitum vel aliorum ministrorum cum nulli vnꝗ patrifamilias aliquis delirus hoc adhuc imposuerit. ¶ Quicquid autem sit de ordinibus prenominatis quos in celos magi habitare posuerunt. Et si intelligētie omnes ⁊ steriles ⁊ impotentes adeo essent vt nulla multitudo ex eis esset creatoris tamen magnificā affluentiam ⁊ virtutem omnipotentissimam nullatenus decet solitudo aut singularitas ista. Pingit autem natura nobis hoc in oi genere aialium. Et hoc est quoniam omne genus animalium prout sibi possibile est multiplicat sibi familiam ⁊ reimplet habitaculum suum fetibus suis seu filijs ⁊ hoc est ex largitate ⁊ redundantia naturali sua. Quomodo igitur bonitas ⁊ largitas creatoris adeo angustata ⁊ restricta erit. Uerum in sequentibus stabiliam tibi ordines militiarum huiusmodi celestium vijs alijs multis ⁊ declarationibus si de⁹ voluerit.

Qz sm magos sl3 celo sūt multi spiritus.

¶ Qz multitudo animarum nostrarum siue diuersitas non potest esse creata ab intelligentia agente. Capi. xviij.

Reuertar igitur ⁊ dicam qꝛ si intelligentia agēs ⁊ causans ⁊ ꝑficiēs aias nr̄as sicut ipsi posuerunt: cum nihil operetur nisi intelligendo ⁊ volendo iuxta modū intelligētiarū aliaꝝ itelligēdo igitur se habere virtutem istaꝫ causandi eas ⁊ ꝑficiendi in super illas atqꝫ volendo virtutem istam adimplere id propter quod ei data est ⁊ non patiens eam esse ociosam causat eas et ⁊ perficit cum igitur ista causatio ⁊ perfectio sit ex illa per se ⁊ secunduꝫ se ⁊ cum in causando non sit diuersitas. Quapropter oēs aie nr̄e causant̄ i ordine vno essentialiter ⁊ ideo nō diuersantur dignitate ab

inuicē naturaliter. Non diuersabunt simili pfectio
ne. Quare sicut naturaliter ꝛ essētiali dignitate cau
sant equales sic ꝛ naturalibus perfectionibus causa
bunt equales. ¶ Tu aūt vides rem ecōtrario se hre
Quedā eñ ad scientias ꝛ virtutes causant naturali
ter aptissime. Et etiā propheticis splendorib⁹ ꝛ sub
liminibus alijs illuminationibus ꝓxime. Quod nō vix
mecanicis artibus apte: quēadmodū in omnia vicia
promptissime. Quia igit ab vno ꝛ eodē i q̄tum vnū
idem secundum ipos non potest esse multitudo siue
diuersitas necesse habēt ponere q̄m multitudo huius
modi atq; diuersitas non est ab intelligentia agente
naturaliter sed vel voluntarie. Tunc eñ mala esset
in dubitāter si aīas aliquas hūanas dissolueret ꝛ quo
dam modo ꝓstitueret i vitijs. Quod si dixerit ꝗs q2
hoc est a parte corpoꝝ cū igitur ipam ponāt fabrica
tricē corpoꝝ nostrorū. Accidet idem incōueniens si
eñ naturaliter fabricat ea. Fabricat ea vni⁹ disposi
tionis cuz extra virtute ꝛ arte nō sit scdm eos per se
multitudo atq; diuersitas si nō volūtate fabricat ea
ita noxia aīabus nr̄is imputanda ē ei ois animarū
nostraꝝ malicia quēadmodū ei qui domū pestilētē
alicui habitatori edificat: ꝛ scienter atq; voluntarie
illū in illā inducit: ꝛ habitare facit. Mors enim atq;
corruptio ois que huiusmodi domo hitatori ꝓuenit
non hitatori: sed illi imputanda est. Quippe oñis
naturalis v̄tus ꝛ ois potentia operatur q̄ large q̄
late q̄ copiose pōt sicut ē euidēt videre i opatōe sola
ris luminis: ꝛ caloris. Quare si intelligentia ista nā
li opat causando: ꝛ pficiēdo aīas nostras causat eas
q̄tas: et quot potest: et influit in ea perfectiones
quot: ꝛ q̄tas pōt. Oēs igitur equalit causat: ꝛ pficit
manifestū aūt est ꝛ hoc eē falsum. Qd si dixerit quis

Obiectō de receptibilitate influentiaꝝ

q2 vtiq; facit q̄tum in illa est: sed alie magis: alie mi
n⁹ receptibiles sint influētiaꝝ ipius. Erit de recepti
bilitate huiusmodi q̄stio fortsitā nō minor. Totū eñ
qd̄ hz vnaq̄q; aīa hūana naturale hz a causatore suo
Quare receptibilitas hmōi si naturali opinione in
telligentie prestat aīab⁹: equaliter erit in oīb⁹. Qua
re ꝛ oēs īfluētias nāles eiusdē sup illas necesse erit
eē eq̄les. Nō igit nāli opinione diuersificat intelligē
tia hec influentias suas sup aīas nr̄as sz neq; volun
taria ea causa quā p̄dixi. Manifestū igit ē q̄ nō po
testate vel arbitrio suo opatur ea vel in eas. ¶ Amp̄.
Si extra corpora causaret aīas nr̄as cū ex volūtate
ꝛ idēptitate nō possit eē multitudo atq; diuersitas n̄
eēt apd̄ aīas nr̄as multitudo nec diuersitas. Tūc eñ
a pte corporū nihil esset vl̄ fieret apd̄ eas haberēt igi
tur totū qd̄ esset eis a causante intelligentia vna ꝛ p
vnū ꝛ eundū modū quare oēs eēnt vna ꝛ eadē p eun
dē modū. Corpora nō inq̄tūcūq; sui ꝯparatiōe con
siderent vel diuersitatū vel differentie essentialis af
ferre possint aīabus siue eñ aī ꝯsiderantur eē orga
na siue instrumenta aīaꝝ suaꝝ. Manifestū ē q̄ diuer
sitas instrumentoꝝ nō diuersificat opationem i llis
vnus eñ ꝛ idē citharista vtit nunc vna cithara nūc a
lia sic ꝛ idē faber lignari⁹ nūc vtit securi: nūc dolabra
nūc bisacuta: nūc rūtiua. nec pp hoc ē q̄tuor artifices
vl̄ q̄tuor fabri lignarij. sic se hz etiā i organis nālibus
ꝛ opiōib⁹ nālib⁹. Vna q̄ppe ꝛ eadē aīa nūc vtit ocu
lis lingua sine labijs: nūc manib⁹: ꝛ nūc pedib⁹ nec pp
hoc alia ē, cū vtit vno organo naturali suo ad natu
ralē opationē suā. ꝛ alia cū vtit alio: nec multa cū vti
tur multis. Cōsequens igit ē ex necessitate q̄m nec a
parte corpoꝝ nr̄e aīe diuersant. Quārū aūt ē a par
te causātis. Intelligētie vna ꝛ eadē sūt oēs simplicit
igit ꝛ absq; determinatiōe necesse ē vnā ꝛ eandē aīaꝝ
essentialit eē oēs aīas nr̄as i q̄ nihil i sani⁹ dici pōt
Et de hoc multa audiuisti i p̄cedētib⁹ pp vnitatē aūt ꝛ
idemptitatē ipsi⁹ itelligētie agētis dixerūt ipi q̄ aīe
sepate a corpib⁹ reuertunt ad itelligētiā a qua ꝛ exi
uerūt: p modū quē ipi iuxta opinionē suā posuerūt:
redeuntes in idipsū: ꝛ vnite ea vnitate quā dixi. Et
hoc posuerūt aīam redire ad suū seculū alti⁹ (hoc est
ad intelligētiā suā a qua ē causata) ibiq; pfectionem
nouissimā (hoc ē i seculo suo altiori) ipam recipere
nec vltra eā ascēdere aut aliā expectare. Qui error
indubitant sequitur eos ex falso fundamento sue posi
tionis: neq; enim fas iudicare possunt eas vltra cāam
suā ascēdere debere: vel etiā posse. Nec nouorē pfe
ctionē quā illa hēat ꝛ i ea iueniāt eas sperare debē.

¶ Quod aīe hūane cū separant a corporib⁹ nō
reuertunt ad intelligētiā agētē: vt ab ipa pfectionē
recipiāt in suo seculo altiori. Cap. xix.

Extra fidē aūt ꝛ legē xp̄ianoꝝ facile decla
rat erroris isti⁹ ipossibilitas. de omi eñ
rege ꝛ pricipe bono manifestū ē q̄ serui
torib⁹ suis maiora: ꝛ nobiliora largit q̄
eis ex paterna hereditate ꝯtingat: atq; ho
nore ꝛ glīa sup parētes suos eos exaltat: si hoc gra
tis obsequijs meruerit: ꝛ lōge sup naturā suā. Et in
terdū sup filios ꝓprios diuitijs ꝛ potētia eosdē ele
uāt. Multos eñ videre potuisti de seruitorib⁹ regū
p ipaꝫ regalē grāꝫ sup naturā ipoꝝ: ꝛ sup parētes su
os honore: ꝛ glīa eleuatos: ꝛ ipoꝝ regū filijs poten
tia ꝛ diuitijs fuisse p̄positos: seu p̄latos. interdū quo
q; adequatos ꝛ i filios adoptatos: quāto forti⁹ igit
de rege seculoꝝ oīm: cui⁹ bonitatis ꝛ largitatis dif
ferētias null⁹ attigit cogitat⁹ nulle lingue sufficiāt
enarrare. adeo eñ magnific⁹ sentiēdū ē: vt ad simili
tudinē ꝛ ꝓportionē exēploꝝ istoꝝ faciat sibi seruiētī
b⁹ ꝓ bn̄placito. ¶ Ampli⁹ q̄s de regib⁹ terrenis bel
latores suos atq; victores iuxta magnificētiā suā nō

Hoc ī fortis ne rota conspicimus.

remūerat: ꝛ coronat: nō eosdē ditat: magnificat ꝛ ex
altat vltra q̄ sint vel etiā meruerit. Ignominiose igit
ꝛ exilit sēserūt de creatore itollerabilit q; detraxerūt
magnificentie ꝛ glīe ipi⁹: q̄ dei electos atq; dilectos
seruos ꝛ eidē laudabilit (hoc ē ad bn̄placitū seruien
tes) nō maiora q̄ sint vel q̄ naturalit hēant spare ab
eodē dēre opinati sūt: ꝛ maiores fieri eosdē i regiali
b⁹ palatijs q̄ eē possēt i domib⁹ parētū suorum.

¶ Quod felicitas aīaꝝ nr̄aꝝ nō ē ex cōiūctiōe
sui vel vniōe cū itelligētia agēte. Cap. xx.

Ostendam aūt cōgruentiā exempli isti⁹: ꝛ
atq; parabole istoꝝ exēploꝝ: atq; para
bolaꝝ: vbi ponā tibi iuxta opinionē ipo
rū itelligētiā ꝛ seculū altius parentem ꝛ
domum ipsius creatorem vero ꝛ precla
ram illam habitationem suam: siue palacium glorie
sue regem remunerantem domū vel curam ipsi⁹: il
lis qui nullam mercedem credunt vel sensiunt serui
tuti siue seruitioꝝ: q̄tacunq; ꝛ qualiacunq; ibi impē
dentur: tam inclito ꝛ magnifico regi: sed in nouissimo
seruorum eius secundum seipsos: hoc est intelligen
tia agēte posuerūt spem totam sue perfectionis.
Quod est dicere omnium bonorum suorū futurorū.
¶ Intelligentia namq; agens nouissima ꝛ infima est
oīm substantiarū nobiliū abstractarū. Ipi vero nullā
aliam ponere videntur. Cum ab ipso creatore non
ponāt nisi vnaꝫ: ꝛ ab illa nō nisi aliā. Et ita donec p

ueniatur ad istam nouissimam. Inquo reddēda est
philosophia eoꝝ ꝛ ridiculosa etiā reputāda: q vidēt
substātias icōparabili i nobiliores ꝟ corꝑales oꝑa
ri naturaliter ꝛ diffundere virtutes suas i oēꝫ ꝑtem.
Istas ꝟo ponūt oꝑari solūmō iororsum ꝛ ꝑ minora
tionē effectuū: quasi tenuata ꝟtute ꝑuenire ad infitū
ꝛ deficere tādē i nichilū. Cū mātfestū sit in oi gñe aia
liū ꝑentes filios sibi ad equare ꝛ assimilare. Interdū
aūt meliores ac potētiores etiā gignere. Ignē etiaꝫ
videre nō possunt plerūqꝫ maiorē se gigneri quomi
nus hoc semꝑ faciat ꝑ solā ꝑuitatem materie ex qua
gñationē hmōi faciat impediri. hoꝝ aūt ipe creator
bñdictus exēplar se posuit q equalē sibi filiū eterna
liter de se genuit. Et equale sibi donū de imēsitate et
copiositate largitatis sue eternaliter effluxit, exēplo
huius exēplaris oēs vere largitores tota ꝑfusione
largiunt q hñt: ꝛ cū equalia sibi ipis dona nō hēant — proprietas liberalium.
largiunt se ipos i oē: vel ad oē qđ accipientib⁹ ꝑdes
se cognoscūt. Oēs veri pres filios suos meliores et
sapiētores efficere q̄ ipi sunt enitunt. Oēs veri ꝛ bo
ni doctores discipulos sapiētiores ac meliores face
studēt q̄ ipi sint. oēs etiā veri amici se ipis meliores
eē volūt quos veraciter: amāt. Qualiter igit itelligē
tia agēs vel nō pōt naturaliter vel nō vult aut auari
ritia āgustata: aut iuidia peruersata adequare sibi ꝛ — Marie notande
assimilare statiꝫ assimilatōe ꝑfecta aias nfas quas
miro ꝛ stupēdo gñe causatiōis eā causare dicunt.
¶ Amp. In impietatem idolatrie plane ista vergit
opinio dū nō aliū auctorē nō aliū remuneratorē po
nunt aiabus nfis q̄ ipam. Nō eñ aliā gloriā ponit
aiabus nfis q̄ redire ad ipam ꝛ ꝑfectionē ꝙ ad ipaꝫ
receptionē q̄ ex sua seꝑatiōe a corꝑe ꝛ cōiūctione ad
illā: nec aliū ꝑadisum ponit eisdē q̄ seculū illđ altius
qđ ꝑdixi: hic eñ ē fmo noīatiōis ꝑadisi spūalis apđ
eos felicitatē igitur ꝛ ꝑfectionē vltimā aiaꝝ nfaruꝫ
nō ꝑnt intelligere (iuxta positionē hāc) cōiūctionem
ꝛ vnionē earū ad eā: ꝛ habitatione apud eā. Suadēt
igit nobis ꝑ hāc viam istā intelligētiam habendā eē
auctorē reformatorē ꝑfectorē atqꝫ remūciatorē vnicū
aiaꝝ nfarum. Quare ipi soli seruiendū. Ipsum ꝙ so
lū colēdū eē aiab⁹ nostris: tāq̄ ꝑpriū: ꝛ vnicū earum
deū. Neqꝫ eñ de visione creatoris: neqꝫ de fruitione
bonitatis ipius: neqꝫ de habitudine apđ ipm ꝑmis
sionē aliquā eisdē faciūt: vel etiā intentionē. ¶ Si ei
hoc itelligerēt: vel sentirēt aias nostras ad creatorē
redire ꝛ suꝑ celos oēs istos ascēsiuas atqꝫ cū eo ꝛ apđ
eum hitaturas ꝑculdubio ꝑdixissēt. Nūc aūt nec ad — Anteq̄ imagina.
celū lūare eadē ascensiuas eē: vel etiaꝫ attingere pos
se sequr ex opiniōe ista cū seculū istud alti⁹ qđ ipi sic
noiant non sit supra intelligentiā istā. Cū eñ dicūt il
lā solā eē hmōi terreni solē spūalē ꝛ itelligibilē neces
sario ponūt eā eē solū mō i isto orbe terreno vbi ꝛ so
lū ꝛ mō luce ꝛ solū illū illumiat quaten⁹ luminis illi⁹
receptibilis ē. Quēadmoduꝫ solē ꝛ lunā in orbibus
suis fixos eē manifestū est: ꝛ inde vel esse descēsuros
vel ascensuros neminē ad hec dixisse audiuim⁹. Ipa
vero intelligētia agēs cū ipa sit in seipa ꝑfectissima
Et ꝑꝑ hoc beatissia. Et iō nō expectet ꝑfectiōeꝫ vl ꝑ
fectionis sue aliquod cōpletū de orbe suo i sublimi⁹
ascensura: vel alio quocūqꝫ itura: nō nisi suꝑuacue ꝛ
in vtiliter poneretur. Nisi forte ad creatorē ductura
secum multitudinē animarum: que ab ea ꝛ per eam
hic illuminante directe ꝛ perfecte sunt. Et eam pre
sentatura creatori i testimonium boni regiminis et
bone aministrationis sue. Et oblatura ei tanq̄ lucrū

ꝛ de forte luminositatis ꝛ perfectionis ab eodem se
cepte. Quod si est operatur igitur per imperium do
minatissimum creatoris et in iunctioneꝫ eius q̄ trās
gredi non licet eidem. Quapropter erit sicut vnus
ex ministris dei altissimi ꝛ custodibus atqꝫ ministra
toribus regnorum: ꝛ prouinciarum que illis commis
se sunt huiusmodi autem ministri sunt angeli dicun
tores propter varia ministeria. Non erit igitur hec
intelligentia nisi sicut vnus ex āgelis. Nisi forte quā
tum ad hoc ꝙ maior est ei administratio commissa
ꝛ potestas data q̄ multis ex āgelis sanctis atqꝫ bea
tis. Frustra igitur nouitatem huiusmodi nomina
tiones adinuenisse videbunt. Cum res noua non sub
sit. Nulla enim lex dubitat angelorum exercitus ꝛ or
dines multos esse. Et inter ipsos multiplices eē gra
dus dignitatum: principatuum: ꝛ potestatum.
¶ Amplius. Enim indiuiduorum eiusdeꝫ speciei ee
dem sunt vires: ꝛ potentie naturalis. ꝛ etiam natu
raliter equales. Aut igitur hec intelligentia agens
est eiusdeꝫ speciei cum intelligentia a qua genita est
vel (quemadmodum ipsi dicunt) creata: aut non si sic
igitur eidem non solum similis viribus naturalib⁹
ꝛ potentijs sed etiam naturaliter equalis. Quare si il
la naturali virtute sua atqꝫ potentia potuit genera
re vel creare intelligentiam necessario potuit ista si
militer hoc ipsum. Quare ex ista erit alia intelligen
tia. Et ita currit res in infinitum. Si vero nō est eius
dem speciei cum illa non est igitur per generationeꝫ
aut alterius modi causationem naturalem ab illa.
Omnis enim causatio que per se est est naturalis — Marie notanda.
transfusio eius quod est apud causātem in causatum
omne datum naturaliter est apud dantem hoc au
tem intelligitur secundum speciem ꝛ similitudinem
Et non secundum numerum. Non enim idem lumen
numero est apud solam illuminatum aera: et apud
aera illuminatum a sole. ¶ Erunt igitur omnes de
cem intelligentie eiusdeꝫ speciei hoc autem concede
re noluit aristoteles: videlicet possibile esse multas
substantias abstractas eiusdeꝫ speciei esse. Quoniā
nec ipsis animas nostras (quorum multitudo: atqꝫ
diuersitas tam euidens est.) concedere voluit mul — ꝙ aristoteles nō posuit nisi vnā aiam.
tas esse cum separate fuerint a corporibus. imo po
suit de necessitate eas omnes vnicam esse animam.
¶ Amplius cum hec intelligentia sit substantia imꝑ
tibilis qualiter in ea similiter actu est tanta multitu
do formarum intelligibilium. Necesse enim videtur
esse eas vel in ibi confusas esse. Et velut commixtas
aut vnitas inuicem et vnum effectas mixtum et
vnum naturaliter non ipsummet nisi mixtum ꝛ vnus.
Quare intellectiuam virtutem nostram non influet — Qꝫ intelligentijs non sint multe forme intelligibiles.
ab intelligentia agente aliqua forma dilucida ꝛ di
stincta sed quasi confusio ꝛ mixtura formarum. Con
fusione vero vel mixtura formarum non est intellige
re aliquid aut dilucide vel distincte. Quia igitur q̄
stio ista non magis est contra aristotelem q̄ contra
eos qui econtrario sentiunt. determinabo eam tibi
in sequentibus. Non enim intendo contradicere ei
vel etiā cuiq̄ alij nisi in quibus ipsum video sentire
contrarium veritati. ¶ Amplius. Hec intelligentia
cum illuminat et perficit quamcunqꝫ ex animabus
nostris. aut coniungitur ei aliomodo coniunctiōis
aut non si sit. hec coniunctio non fit per motum. Est
igitur proxima vnicuiqꝫ animarū nostrarū ꝛ coniun
cta illa absqꝫ medio. Et propter hoc si vnaquaqꝫ aiaꝝ
nostrarum tota siue totaliter. Cum necesse sit ipsa i

partibilem esse. Si enim partibilis esset et haberet magnitudinem continuam ad similitudinem corporum impossibile esset eam coniungi multitudini simul secundum vnam et eandem partem. ¶ Restat igitur ipsam esse in vnaquaque aiarum humanarum quare necesse est illam esse simul in vnaquaque regione nostre habitationis. ¶ Amplius. Si seorsum est ab aia quam illuminat et perficit verbi gratia distans ab ea per miliare vel per miliaria multa: lumen vtique corporale posset emicare ab illa per medium aera vel ad corpus diaphanum. Lumen autem spirituale non requirit huiusmodi media. ¶ Amplius. Cum operari non possit quod operatur per semetipsam et non per aliud nisi vbi est necesse est igitur ipsam esse vbicunque operatur. Est igitur in vnaquaque nostrarum quotienscunque illuminat eam. Impossibile autem est eam recedere vel elongari per motum aquocunque in quo sit: necesse igitur est eam esse essentialiter atque presentialiter in vnaquaque aiarum nostrarum et manere etiam perpetuo apud illam.

¶ De non reditus aiarum nostrarum ad predictam intelligentiam adhuc probationibus declaratur. Capi. xiii.

Ex hoc autem oritur questio de reditu aiarum nostrarum ad ipsam intelligentiam quam posuit aristoteles: cum enim ab ipso puncto sue creationis cum ipsa intelligentia sint nec ab ea elongari possint nec etiam ab illa recedunt cum intrant corpora: nec redire igitur ad illam possint proprie. Nisi redire intelligatur ex toto recedere a sollicitudine corporum: curaque et gubernatione ipsorum et aliorum que post ipsum fiunt totaliter que vacare et adherere intelligentie isti et fruitioni influentiarum que descendunt ab ipsa intelligentia super aias nostras cum a corporibus separate fuerint et in seculo suo altiori sic recepte fuerint inibi perpetuo permansure habet autem nonnullam similitudinem reditus iste ad eum: quomodo ponit fides et doctrina christianorum. Differt tamen quoniam reditu isto ponit fides et doctrina christianorum translationem essentialem aiarum a mundo inferiori ad alium hoc est ad mundum sublimem qui est habitatio glorie: vel ad mundum alium qui est habitatio damnatorum: vel ad locum purgationis: vel ad locum de quo superius audiuisti: qui est deputatus hominibus qui peccato originali iuxta doctrinam christianorum mortale non addiderunt. In illo autem alio reditu non ponitur translatio nisi spiritualis quoniam nec exitus de mundo isto: nec ingressus in mundum alium vel locum. ¶ Amplius. Cum hec intelligentia causat: vel sicut ipsi dicunt creat aliquam ex aiabus nostris: procul dubio non creat eas nisi vbi ipsa est creatio enim non est operatio que per aliud que operantem (hoc est creantem) fieri possit vnaquaque autem aiarum nostrarum impartibilis est non creat igitur aliquam ex aialibus nostris foris extra semetipsam. Quare creat ipsam intra semetipsam non enim possibile est vt intelligentia et aia quam creat contingat se secundum partem cum neque sit partibilis si vero contingunt se secundum totum: altera igitur tota est intra alteram. Verum igitur est quod dixi quod creat eam intra semetipsam: et non extra se: vnaquaque igitur aiarum nostrarum cum creatur creatur intra ipsam intelligentiam et est intra eam. Quecunque igitur simul creantur ab ea simul sunt intra eam siue in ea. Cum igitur nulla aiarum nostrarum creatur extra corpus: sed potius vnaqueque creatur in corpore suo necesse est omnes ipsas esse dum singule sunt in corporibus suis: simul in intelligentia agente. Quare omnes aie nostre licet disperse sint per omnes partes habitationis istius coniuncte tamen simul sunt et congregate omnes in intelligentia agente. Valde autem mirabile est cum ita sint videlicet vnaqueque in omnibus aliis et singule in singulis: vt nulla earum de aliis aliquid sciat. Presertim cum in tanto lumine sint lumen enim earum intelligentia agens est: debes autem reminisci qualiter declaratum est tibi alias nostras aias extra corpora non fuisse creatas nec etiam potuisse creari.

¶ Quod intelligentia agens cum aias secundum ipsos creauit se ipsa non abiicit eas: vt alliget corporibus et detrudat. Ca. xiiii.

Quod si dixerit quia intelligentia agens cum creauerit vnamquamque animarum nostrarum inter semetipsam dimittit eam statim a se et mittit in corpus dico in primis confitetur homo iste animas nostras causari extra corpora. Deinde non solum inutiliter sed etiam perniciosissime mittit eas in corpore: dum enim eas eiicit a se eiicit eas de paradiso felicitatis et glorie ipsarum et mittit eas in carceres tenebrosissimas: sordidissimas et horrificos corporum. Tenebrosissimos quidem quia ibi omnia ignorant statum: et quecunque sciture sunt necesse habent per singula addiscere. Sordidissimos vero non tantum temporali sententia: sed etiam spirituali. In corporibus enim manifestum est aias nostras omnium vitiorum et peccatorum sorditus inquinari: horrificos autem quoniam vix inuenitur qui corpora mortuorum postquam ab eis aie recesserint non horreat fere intollerabiliter intueri. Ex presentia namque aiarum videlicet dum aie ipse in eis sunt et placida sunt et aspectu desiderabilia nostra corpora. ¶ Amplius. Cum apud intelligentiam nihil mali meruerit aie nostre: vtpote que nunquam peccauerunt: nec etiam peccare potuerunt propter medicinam et sanctitatem intelligentie ipsius. Nec non et propter ipsius status in quo apud illam erant felicitatem: quomodo possibile est vt innocentibus aiabus nostris: omnique culpa omnimode carentibus a sanctissima ac beatissima ista intelligentia tanta iniuria irrogetur vt in tantas miserias et tam diro carceres nostra. s. corpora detrudantur. ¶ Amplius. Qualiter exeuntes aie nostre ab intelligentia: intrant corpora nostra. An motu an saltu an subito. Et de motu et saltu iam audiuisti apud aristotelem quia neuter possibilis est apud substantias ignibiles. Si vero subito est hoc. s. vt simul exeant ab intelligentia et intrant corpora sua. Erunt igitur vel simul apud intelligentiam et in corporibus et propter hoc in felicitate et miseria simul (quod est impossibile manifestum) vel erunt apud intelligentiam tantum cum intrant corpora vel in corporibus tantum cum exeunt ab intelligentia. Qualiter igitur exeunt ab intelligentia: si nec apud intelligentiam fuerint: nec aliud earum aut intrant corpora si nec ipse fuerit in corporibus: nec aliud earum. ¶ Amplius. Et hoc violentus erit exitus iste aiarum ab intelligentia: et violentus ingressus earundem in corpora quia ei opinari possit vt sponte paradisum sue felicitatis deserant et carceres tantarum miseriarum atque penalitatum nolentes intrent. non erit igitur coniunctio aiarum nostrarum et corporum. Quare nec vita siue viuificatio corporum nostrorum naturalis erit. ¶ Amplius. Finis creationis aiarum nostrarum perfectio earum est atque felicitas. Vtrumque autem istorum recipiunt ex beatitudine sua apud intelligentiam agentem. Cum igitur intelligentia agens intendat perfectionem earum atque felicitatem solum modo. Et propter hoc solum creat illas: sciat quisque indubitanter hanc perfectionem et hanc felicitatem illas nec alibi nec aliunde: quam ab ea et ex beatitudine earum apud ipsam et cum ipsa posse obtinere quomodo possibile est vt elonget eas a fine isto quem solum eis intendit. Elongat autem et prohibet illas a perfectione et felicitate quas eis intendit dum eas a se ipsa abiicit et in carceribus eas corporum alligat et detrudit.

Diuisa loca post hanc vitam consideranda

Vide deductionem.

Vbi creant aie indistincte bona.

¶ Quomodo secundum eos potest esse intelligentiarum multitudo. Capi. xiij.

CUm aūt substantie separati ab materia ⁊ materie conditionibus appendenciis non sunt se ipsis innūerabiles secundum opinionem hominū istorum. Propter quod vt perdixi tibi etiā aīas nostras nō posuerīt innūerabiles esse hoc ē plures siue mltas nisi dum sunt in corporibus ac si pluralitas ⁊ multitudo siue nūerus non sint eis nisi per corpora ⁊ corporum conditiones siue accidentia. Merito ꝑscrutandū est qualiter ponāt numerū siue pluralitatē in intelligentiis. Cum ipse oīmodo liber sint ⁊ seorsuz lōge a materia ⁊ conditionibus illius. ¶ Quod si dixerint qꝛ eas inuicē nūerant ⁊ plures esse faciunt comparationes causalitatis ⁊ effectualitatis. Quod si esset videlicet ꝙ causalitas ⁊ effectualitas pluralitatem facerent in eis de quibus dicunt̄ cum igitur inueniātur in socrate iste due ꝯparationes simul: erit ex necessitate socrates plures homiēs simul. Est eīn socrates cā filij sui per generationez qua genuit eū. Est effectus simul patris sui per generationem qua genitus est ab ipo. ¶ Amplius. Jam declaratum est tibi alibi qꝛ aliud nō diuersat nec nūerat res. alioqn quelibet res esset nō solum multe sed etiā innūerabiles ⁊ infinite: cum vnicuiqꝫ accidant cōparationes innumerabiles ⁊ infinita ad aliud. Quod si dixerit qꝛ causalitas effectiuitas sunt comparationes que non possunt esse eiusdem a se dixit qꝛ similitudo similiter non potest esse eiusdem ad se et infinitis ad aliud .i. reliquis similite se habet. Tamen similitudo ⁊ dissimilitudo non nūerāt res nec ponūt eas in numero vl̄ pluralitate alioquin sicut perdixi tibi socrates nō esset idez homo qui ipe fuit puer vel quādo nascebat̄. ¶ Amplius. Ipe intelligētia agens ex tot causalitatibus quot sunt aīe nr̄e cū ad vnāquāqꝫ hēat causalitatem appropriatā per quā est causa illius essent tot intelligentie quot sunt aīe nostre. Videtur aūt aristoteles nūerasse intelligentias per celos ⁊ motus eoꝝ atqꝫ aīas videlicet qꝛ vt ei videtur cause sunt motus eorum. Et mō eo quo perdixi tibi. hoc aūt longe absurdus est ⁊ a ratione remotius ꝙ esset de corporibꝰ ⁊ de ad aliud. Neqꝫ enim aqua propter hoc ponēda est multe quia mouet multas rotas molendinorum nec ventus multi quia vnus euidēter multas mouet naues quomodo si dixerit qꝛ ventus non est mouens naues tāꝙ amatū nec aq̄ ipa molendina sed violato impulsu. Intelligentie vero mouēt celos tanꝙ amata ipsorum ⁊ propter hoc multiplicate sunt siue multe inuente. ¶ Accidit autem aristoteli in primis creatorem benedictum qui iam tibi declaratus est vnus in vltimitate vnitatis esse multipliciorem numerabilibus exercitibus. Innumerabiles enim homines mouet tanꝙ amatum ipsorum. Non spiritualiter tā tum sed etiam corporaliter. Nec solū vno motu imo tanta varietate motuum quanta potest esse in eius cultu atqꝫ seruitio vel fieri. ¶ Amplíꝰ quis nō videt vnum ⁊ idem amatum innumerabilia amātia tot idē mouere ad se ipm videlicet vnū ⁊ eundē cibū multa aīalia vnā ⁊ eandē p̄dām multos raptores vnā ⁊ eandē mulierē sponsam multos amatores vnā ⁊ eandē pecuniā multos cupidos: vnuz ⁊ eundē honorē multos ambitiosos. ¶ Amplíꝰ. Oēs itelligētias ⁊ equales esse per oīa ⁊ similes eē necesse est. Si eīn eiusdē speciei sunt substātie separate amatoris ⁊ appēdiciis eius. Unde est inter eas diuersitas cum apud aīas nostras postꝙ separate fuerint a corporibus nulla ſm hoīes istos sit futura diuersitas imo etiā nec pluralitas. ¶ Amplius. Cum vnaqueqꝫ sit a causa sua operatiōe naturali ⁊ per se operatio vero naturalis ⁊ per se sit ꝑsimilitudinē sicut sepe dixi tibi. Uñ erit inter ⁊ causam effectū ibi vel dissimilitudo vel diuersitas maxime secundū eos qui sic ponūt. ¶ Amplíꝰ. omnis virtus ⁊ omnis potētia ⁊ generaliter omnis cā opans ꝑ se solā: ⁊ ex se sola ⁊ secūdū se solam adequat sibi ⁊ assimilat assimilatiōe: ⁊ adequatione ꝑfecta causatum. si enim luminositas solis causaret secundum se solam luminositatem quam infundit in aera ex necessitate adequaret eam sibi. ¶ Non aūt hoc facit quin potius secundū receptibilitatez aeris ⁊ secundū propinquitatē aut distantiam ipsius aeris ad solem huiusmodi aūt exemplum manifestū est speculis forma ⁊ tersiōe atqꝫ mūdicia simillimis Cum enim conuenienti oppositione ⁊ appropinqua sibi inuicem coaptabis. Apparitio resultans ab altero in alterum erit equalis per omnia ⁊ similis apparitioni que resultat primum et in primo speculo. Et curreret equalitas ista ⁊ similitudo in infinitum si infinita huiusmodi specula hoc est tersa ⁊ munda equaliter et eiusdem forme per omnia sic coartari sibi inuicem possent. quia igitur prima intelligentia isto modo causat secundam ⁊ ex necessitate adequat eam sibi: ⁊ assimilat per oīa ⁊ de secunda ⁊ de tertia similiter se habere necesse est ⁊ deinceps donec veniatur ad nouissimam quam vocant intelligentiā agentē. Equales igitur sunt ⁊ similes per oīa inuicem intelligentie oēs. Quare nulla eorum dignior est: vt vl̄ pria vel suprema sit ⁊ creatori vicinior aut prio existēs adeo. Et per hanc viam manifestum est non debere ordinem esse nobilitatis aut sublimitatis: vel ⁊ cuiuscunqꝫ perfectionis inter eas. Ex quo sequitur ꝙ nec inter aīas celorum ⁊ cōsequēter nec etiam inter celos propter proportionalitatē hoc ē similitudinē comparationum intelligētiarum ad ipas ⁊ ad celos earuz. ¶ Amplius. Creatio quam ponūt itelligētie ab intelligētia aut fit ab intelligētia inter ipaz. qd̄ ē dicere aut creat prima intelligentia secundam intra se ipsaz aut extra. Quod si intra se ipsam: creata igitur fuit intelligentia secunda a prima inter ipsam.

¶ Incidens inq̄sitio de hora creatiōis itelligētiam: vbi oñdit̄ ꝙ creatio nō est nisi oīpotentis creatoris virtute. Capi. xxiiij.

EX hoc oriuntur questiones iste quas audies videlicet aut tunc secunda intelligentia ꝙ cito fuit creauit tertiā aut distulit eam creare aliquo tempore siue hora. Quod si tūc creauit tertiā necesse est vt tertia tunc quartam. Curret igitur res vsqꝫ ad nouissimā. Eomō est querere ⁊ de primo celo vtrum cum ipsa etiam intelligentia creatum sit an prius. si sic an ita se habz ⁊ de aliis celis an non. Si non fuit igitur quando celum primum solummodo fuit ⁊ nullum aliorum sed nec alia corpora erant. Cum ipsi ponant ⁊ materiaz primi celi ⁊ formam eiusdem creatas a prima intelligentia. ¶ Restat igitur vacuum solum sub illo celo quare mūdus totus inferior nec tūc erat sꝫ vacuū et inane tm̄ cōtinebatur ⁊ ambiebatur a primo celorū istoꝝ. Jā aūt audisti destructionē vacui ⁊ p aristotelē ⁊ p me. Si itūc ꝗbo creauit pria itelligētia ⁊ celū illū

Ingeniose rationatur.

Nota inquisitionem.

totum hoc est animam ⁊ corpus illius insuper mate
riam ⁊ formam corporis eiusdem celi. Creatio autem
ista non fuit nisi verbo spirituali quod est intellectus
⁊ imperio spirituali: siue mandato quod non est nisi
voluntas effectu sine velle. Manifestum est autem
quoniam sic operari ⁊ hoc opus tam preclarum tam
ꝗ magnificum: vt est primum celum in sua perfectio
ne integra tamꝗ sublimem effectum causare vt est se
cunda intelligentia: non est nisi supereminentis ⁊ om
nipotentis virtutis creatoris. ¶ Amplius. Secun
dum hoc creator in omnibus ⁊ per omnia ociosus ⁊ om
nino nichil agens fuit. et est adhuc. Et erit etiam va
cans ab omni opere in secula seculorum: nisi ꝙ in hoc
ꝙ intelligentiam primam solummodo creauit. intel
ligentias vero alias ⁊ animas celorum atꝗ corpo
ra eorum: ceteraꝗ omnia alijs a se creanda reliquit
⁊ huiusmodi homines in hoc saltem honorant crea
torem vt dicant ꝙ alia alijs creanda commiserit. Vi
des igitur hic quia omnis lex contradicit sermoni
istorum ⁊ ipsum deum altissimum creatorem omnium
vocant. Et ipsum celos creasse fabricasse tetendisse
⁊ stabiliuisse confitentur: Quod si de mandato et im
missione creatoris intelligentia prima ita operata
est ⁊ alie consequenter: inde manifestum est eis soluz
ministerium creationis. Non autem auctoritatem
vllatenus esse attribuendam: ꝙꝙ manifestum sit crea
tionem iuxta intentionem communem non esse vllo
Ne creare nō cōicatur creature. modorum operationem seruitutis aut ministerij sed
summe: ac prime auctoritatis. Unde nec creatorem a
liquam ex huiusmodi substantijs adhuc nominare
ausi sunt vel idolatre: vel huiusmodi homines quan
do potius nomen creatoris singulariter et incommu
nicabiliter vni tribuerit quem auctorem omnium ⁊
regem seculorum dominatissimum posuerunt.

¶ De hoc quod supra: scilicet ꝙ intelligentijs nō
in est virtus creandi. Capi. xxiiij.

Euertar ad id in quo eram ⁊ dicam quia intelli
gentia prima creauit subiectam in semetipsam
⁊ prima de alijs qualiter igitur descenderit ad
celos inferiores sic eodem modo sunt querere de
animabus celorum. ¶ Am. Si vnaqueꝗ in
telligentiarum creauit aliam: atꝗ
suum celorum preter nouissimam quam agentem vo
cant. Quomodo illa vel non potuit vel non voluit
creare celum sibi conueniens. ¶ Amplius. Creatio
mundi istius inferioris sublimioris cui attribuetur.
Si enim creatori soli quam inepte ⁊ ꝙ contumelio
se hoc dicant manifestum est: cum opera nobiliora
Rōnes epilogatiue. ac sublimiora intelligentijs attribuant omneꝗ huius
modi operum minimum atꝗ vilissimum relinquant
creatori. Sed ⁊ intelligentiam agentem quam eousꝗ
ꝗ honorans vt ei animarum nostrarum creatorem
⁊ perfectionem attribuant: qualiter eousꝗ eam dedu
cunt ⁊ deprimunt vt eidem saltem creationem mun
di sublunaris vel saltem terre non attribuat.
¶ Amplius. Autem huiusmodi homines confiten
tur sanctos ⁊ beatos angelos esse iuxta sermones pro
phetarum hebreorum legemꝗ ⁊ doctrinam tam chri
stianorum ꝙ sarracenorum: aut non confitentur. Ne
si confitentur necesse igitur habent confiteri multa
milia esse imo milia milium substantiarum intelligen
tiarum separatarum. Inter quas duas intelligentias
impossibile videtur esse posse distinguere nisi forte
secundum maius ⁊ minus. Officiaꝗ ⁊ dignitates
commissas eiusdem a creatore in quo saltem aliqua
tenus communi veritati appropinquare videntur
Ne si dixerint quia creationes intelligentiarum atꝗ
celorum initium non habuerunt nec aliqua earum in
tempore vel in instanti temporis facta est quin potius
ab eterno: ⁊ eternaliter ⁊ omnes intelligentie ⁊ omnes
anime celorum ⁊ ipsi celi sunt. Non est necesse vt ea repe
tant que super hoc in precedentibus audiuisti.

¶ Destructio erroris predictorum philosopho
rum de hoc ꝙ dicunt intelligentias creare per intellectum.
Capit. xxv.

Verum non est pretereundum de modo
operationis quo dicunt intelligentiam
primam creasse secundam videlicet intel
ligendo creatorem. Ex hoc enim sequitur
eos omnes substantiam intelligere crea
torem creare. Si enim ex intelligentie creatorem fuit
vel est prime intelligentie creare secundam: vel potius
si ipsum intelligere creatorem est et creare secundam intelli
gentiam. Et omne simile intelligere creatorem in quocumꝗ re
periatur creare intelligentiam aliquam: nisi forte dicat
ꝙ ipsum intelligere creatorem adeo nobile ⁊ perfectum fuit in
prima intelligentia ꝙ ex eo exire debuit tam nobilis ac perfecta
ius effectus vt intelligentia secunda. dico igitur quia ex vnoquoꝗ intel
ligere debitum congruens effectus ipsi intelligere hoc est iuxta dif
ferentias ⁊ comparationem corporum intelligere. Quod est dicere vt
quod est comparatio seu proportio vnius intelligere creatorem ad aliud
ea sit effectus illius ad effectum sequentis. Et quemadmodum
ex intelligere prenominato prime intelligentie secutus est ille
sublimis ac preclarus effectus quem secundam intelligentiam
vocant sequatur ex omni alio intelligere creatorem similis
⁊ equalis aut eiusdem notabilitatis effectus. ¶ Amplius
Apud nullum artificem hoc reperiri possibile est: videlicet
vt domum intelligens aut imaginans statuam fabricet
vel archam. Ex intellectu enim vel imaginatione ⁊ ex
forma vel conceptu ex artificio semper format quam
artifex dat vel imprimit ⁊ non ex alia intelligentia
igitur secundam non potuit creare intelligentia pri
ma nisi intelligendo ipsam. non creauit igitur ipsam
intelligendo creatorem nisi forte quis dicere velit
quod intelligendo creatorem sublimius ac melius in
tellexit ipsam: ꝙ si illam per se intelligeret ⁊ aciem in
tellectus sui in illam immediate dirigeret. Si autem ista esset in
tentio eorum tunc verum esset ꝙ intelligendo eam proprie ac
per se creauit prima intelligentia secundam, hic igitur debuisset
esse sermo eorum videlicet ꝙ intelligendo secundam intel
ligentiam prima intelligentia creauit eam. Magis
autem incongruum ⁊ rationi contrarium videtur sermo
eorum de cretione anime primi celi: cuius forme intelligen
tie prime ⁊ anime eius non solum specie sed etiam genere discre
pant ⁊ propter hoc est sermo iste eorum est ac si diceret ꝙ faber
ferrarius intelligendo vel imaginando gladium fabricet dola
brum aut econtrario. Cum sicut predixi ex forma intellecta vel
imaginata apud artificem fit ex necessitate sua forma quam dat
vel imprimit. Irrationabilius etiam longe est quod dixerunt de
creatione forme corporalis ipsius celi. Et hoc est quoniam longe
distantioris similitudinis ac maioris discrepantie est
ad omne id quod est apud intelligentiam ꝙ ipsa materia
celi. Et propter hoc multo minus esse potuit ab ima
ginatione: vel intellectu cuiuscumꝗ quod esset apud
intelligentiam. cum omnis forma impressa per intellectum aut
imaginationem aut artem necessario similis sit forme que est in
intellectu vel imaginatione imprimentis adhuc autem de crea
tione materie ipsius celi manifestum est per hac eandem viam
mirum improbabiliter atꝗ inopinabiliter eos opinatos fuisse
Causa autem in hoc est quia ipsa materia propter informitatem

effectus necessario similis sue cause nota.

suam nõ potuit habere apd intelligentiam formã si bi similem: necesse aũt est vt sit tibi omne quod est per intellectum aut imaginatiõem in habere esse iuxta similitudinem forme ex cuius intellectu vel imagina tione est. Quapropter non fuit possibile per hãc viã materiã exire a prima intelligentia. ¶ Amplius. Cuz iam declaratum sit tibi per me in rebus et substantiis immaterialibus possibilitatem non esse aliud nisi potentiam cause efficientis illius. Intellectus igitur possibilitatis seu apud intelligentiam primã non fuit nisi intellectus potentie creatoris. Potentia aũt creatoris nec minus est nec aliud q̃ ipse nec aliud defectus vel potentie apud ipz esse possibile est quare ex intellectu potentie ipsius non fuit possibile aliud imperfectum vel quod in potentia tantum existat exire nec dignum aut decẽs fuit vt minus perfectum esset quod exibat ex intellectu potentie ipsius q̃ quod exibat ex intellectu essentie ipsius cum nullo modoz vel minor vel minus perfecta esset potentia ipsius q̃ essentia eiusdem. ¶ Amplius. Potentia creatoris: potentia tantum actiua est: et influens solũmodo: nullo aũt mõ passiua vel receptibilis siue recipiẽs qualẽ materiã est esse potentiã materie et ipam materiam receptibilem tantum et ex nullo modorũ ipam esse agentem vel influentem per intellectũ: igitur potentie primi non debuit exire materia ab intelligentia prima imo potius substantia actiua et influens.

¶ Quod intellectus nihil sit possibilitatis nisi potentia effectiua eorum et quod nihil possunt creare intelligẽdo creatorẽ vel aliõ de se ipis. Ca. xxvi.

Quod autez possibilitas i huiusmodi substantiis hoc est in materialibus nihil sit nisi potentia actiua vel effectiua eorum: hoc est ex qua vel a qua ipe sunt per modum effectionis declarabitur tibi euidẽter: et facile cum intellexeris aliquam ex huiusmodi substantiis non esse. Exempli aũt gratia nominetur aliqua ex illa a: dico igiẽ q: possibilitas q̃ a est possibilis esse nõ est aliud in a vl apd a cũ a nondũ est i eo enim q̃ nondum est non est possibile aliud esse: qd vere sit. Quare potentia qua est possibilis esse secundum veritatem nihil est: cuz non sit in a nec in aliquo ex parte a hoc est nec in materia ipius a cuz a immateriale sit nec in aliquo alio ex parte a cũ nihil sit adhuc omnino ex parte a. igitur omnino nihil est huiusmodi possibilitas cum non habeat vbi sit ex parte a. Aut erit p se hoc est sine subiecto: quod est impossibile aut erit in ipsa causa efficiente ipsius a: i causa autem efficiente non potentia nisi effectiua ipsius a aut alia actiua: hoc autem est dicere quia potentia qua creabilis est a: a creatore anteq̃ creatur non est nisi potentia qua ipse creator potens est creare a: sicut et potentia qua potest intelligi quod nondum est: non est aliud in illo vel apud illud: cum in illo vel apud illud: quod nondum est: nihil esse possit adhuc. Sed est tantum potentia intellectiua que est solummodo in eo vel apud illum qui potest intelligere illud. Et eodem modo se habere de opinabili et opinatiuo et de laudabili et laudatio et de similibus maxime q̃ apprehensiones aut passiones q̃ sunt ex apetitibus significant. Et declaraui tibi hoc multis viis in tractatu singulari de predicationibus et modis predicandi. Qua idem in omnibus huiusmodi: et in exemplo proposito: et in illis similibus predicatur per modum actionis et per modum passionis. Et per modum potentie et possibilitatis. ¶ Quemadmodum cum dicitur aliquid amare aliud: et illud ab ipso vtro q̃ verbo actiuo scilicet atq̃ passiuo predicatur solus amor qui non est nisi in amante et apud ipsum. Similiter cum dicitur socrates cognoscere aliquid et illud cognosci ab illo ipo vna cognitio numero et sola que est in socrate solo et apud illum solũ predicatur vtrõ q: hoc est vtroq̃ verbo: hoc est actiuo videlicet atq̃ passiuo. ¶ Amplius intellectus in eo quod intelligens non est agens in rem intelligentem. Neq̃ etiaz in aliud neq̃ enim videre agere est et aristoteles in tractatibus suis intelligere quodãmodo pati et quodam pati dicere consueuit. Et communiter formas intelligibiles in speculo nostri intellectus a rebus intellectis resultantes seu relucentes passiones vocare quemadmodum in libro perihermenias dixit: q: voces sunt note eorum que sunt in anima passionez. Intelligens igitur per hoc q: est itelligens. Et sciẽs per hoc q: est sciens: magis est patiens secundum aristotelem atq̃ recipiens: q̃ agens vel influens: vel saltem habens aliud apud se: nec in creatorem bene dictum alius sermonis istius huiusmodi intentionẽ extendat: vel in aliquam ex substantiis immaterialibus nobilibus abstractis de quibus aristoteli et sequacibus suis non est visum q: aliud recipiant. Cuz posuerint eas ab eterno in omnibus perfectionibus suis fuisse. Et nihil eis de nouo vnq̃ aduenisse vel aduenturum fore. Iste autem sermo vel opinio non liberat eos vel facit effugere quin intelligere aut scire sit vel pati siue recipere vel habere aliquid apud se videlicet scientiam vel intellectum. Quare generaliter verum est q: sciens vel intelligens per intentiones scientie aut intelligentie: hoc per modum q̃ est sciens vel intelligens non est agens vel influens in aliõ. ¶ Vane igiẽ et falso posuerũt primã itelligẽtiã vel quãcunq̃ aliarũ per modũ quo erãt intelligens hoc est per suũ intelligere aliud vel creare vel agere. ¶ Amplius si intelligẽs vel sciens ex intentione sciẽtis vel intelligentis esset agens vel influens: potius hoc esset in rem scitam vel intellectam q̃ in aliquam aliam. Si enim videns hominem vel aliquid aliud per hoc q: videns esset agens vel influens influentiã quancũq̃: dignum esset et magis debit vt per hmõi visionem vel visum esset agens in hominẽ vel illuens in ipsum q̃ in aliquid aliud. Et si non esset agẽs vel influens per visionem in rem visam: multo minus hoc esset in quodcunq̃ aliud. Tu aũt audiuisti positiões eoz. Et legis i eis manifeste quia nulla intelligẽtia aliquid causauit vel creauit nisi intelligendo se vel aliquid eorũ que sua sũt vt suã actualitatẽ: seu potẽtialitatẽ aut ipsũ creatorẽ. Nec dixerũt aliquã eaz in aliquid horum hoc est in aliquam rerum intellectarum aliquid egisse vel influxisse. Sed quẽadmodũ quis diceret artificẽ opatorẽ quẽcunq̃ intellígitudo vel imaginatudo archã fabricasse põtẽ oĩno ad fabricationẽ arche nec aduenientem nec ptinẽtẽ. ¶ Amplius Ignorasse eos apparet q: in omni operatore qui per artem vel sapientiam operatur artem eẽ tantam sicut lucernam et non operari eam aliud: sed ostendere solummodo: quid vel qualiter operandus sit: quemadmodum visus se habet ad gressum: i quo nihil operatur per modum effectionis: sed tñ ostendit viam et vie discrimina: voluntas autem gressum imperat: virtus autem gressibilis que est in pedibus: et tibiis aliisq̃ membris gressum adiuuantibus illuz

Qui potẽtia sit vide.

Q: intelligere non ẽ agere.

efficit vel perficit. Cum igitur intelligere in quocunq̄ gradu nobilitatis vel excellentie sit nec plus sit ad quamcunq̄ intelligētis operationum q̄ videre eiusdem manifestum: ꝙ nulla intelligentiarum ex intelligere suo per modum effectionis aliud operatur: vel operata est. Quare nec prima intelligentia secundā: nec secunda tertiā: ⁊ sic de aliis nec intelligentia agēs animas nostras per suum intelligere: vel creauit: vel aliomodo causauit per modum effectionis vt dixi.

¶ Ex his apparet tibi quod per artem operari: vel ex arte artificem aliquid facere per modum effectionis nunq̄ apud nos vere ac proprie dicit. Quod autem lex christianorum artem creatoris vocat eiusdē filium Et ex illo ⁊ per illum omnia facta esse vel fuisse docet ⁊ predicat proculdubio verissime hō: facit Et hoc iam declaratum est tibi per me q2 ars hec nō solum ars est: sed etiam verbum ⁊ imperium omnipotentissimi dei patris cui obediunt ea que non sunt non minus quam que sunt: sicut audiuisti apud quēdam ex prophetis hebreorum qui dicit: ꝙ ipse vocat ea que non sunt tanq̄ ea que sunt. ¶ Amplius. Intelligentia agens cum causat aliquam ex animab⁹ aut causat eam intelligendo creatorem: aut intelligendo semetip̄m aut intelligendo aliud de se ipsa iuxta modum quem posuerunt aliis intelligentiis: si dixerit q2 intelligendo creatorem: ex hoc igitur intellectu vel itelligere debet causari alia intelligentia sicut ipsi dixerunt dixerunt de aliis intelligētiis alioquin quā causam diuersitatis assignare hic poterunt: nisi forsam hic dicant ꝙ intellectus creatoris est apud alias intelligentias sublimior atq̄ nobilior ⁊ propter hoc sublimiores atq̄ nobiliores sunt ex eo effect⁹ q̄ sint ex intellectu creatoris qui est apud intelligentiam agentem. Dico ī hoc ꝙ recte dicant secundum positionem istam. Uerum quia proportionales sunt semper cause similes suis causatis cum cause non differant nisi secundum magis ⁊ minus vt ipsi ponunt. Necesse habent ponere causata eorum non differre nisi per modum eundem: ⁊ hoc est secundum magis ⁊ minus tantum. Quoniam igitur intellectus q̄ intelligentia agens intelligit creatorem nō differt ab intellectibus quibus alie intelligentie intelligunt ipsum: nisi secundum magis ⁊ minus. Non differrēt effectus qui sunt ex huiusmodi intellectibus nisi p modum eundem. Causatum igitur quo erit ab intelligētia agente ex intellectu quo intelligit primum: videlicet creatorem erit eiusdem speciei: cum similiter existentibus causatis ab aliis intelligentiis: erit igitur intelligentia. Ipsi autem dicunt ꝙ ab intelligentia agente non causatur substantia aliqua nobilis: preter q̄ anime nostre. Qd si dixerit: quia intelligendo seipsam causat animas nostras intelligentia agens: quēadmodum alie intelligentie intelligēdo se ipsas causant animas celorum vel causauerunt. Consequens est per eandē viam vt anime nostre omnino differāt ab animabus celestibus: nisi per modum quo intellectus huiusmodi ⁊ intellecta: non different igitur specie: sed secundum magis ⁊ minus: quasi gradibus tantum nobilitatis ⁊ sublimitantis atq̄ perfectionis. *[margin: Apparēter arguit.]*

Manifestum autem est hoc esse impossibile cum anime celorum ⁊ naturaliter perfecte sunt: ⁊ longe dissimilium operationum ad operationem animarū nostrarum. ¶ Judicat etiam magnitudinem diuersitatis istius magnitudo diuersitatis corporum celestiū: ⁊ corporum nostrorum qua differunt abinuicem tam genere q̄ figura: q̄ motu. Et in figura atq̄ motu: et etiam genere differre manifestum est eis quoq̄ qui ī rebus naturalibus pauce exercitationis sunt manifestum est figuras corporum animalium pro diuersitate animarum diuersitas esse: interdum etiam ⁊ cōplexiones. Quod si quis obiiciat de leone ⁊ cane: q2 corpora eorum similis figurationis esse videntur: licet specie manifeste differant. Respondeo in hoc: q2 non satis considerauit figuras corporis leonis ⁊ canis: qui hoc dixit Et maxime in vnguibus ⁊ dentib⁹ nec sermo Aristotelis quo dixit ī libro suo de animalibus: ꝙ leo intus est canis: ⁊ canis intus est leo cogit nos concedere canem ⁊ leonem specie idem esse: hoc enim magis secundum figuram interiorem leonis ⁊ canis dixit q̄ secundum naturā. Quod apparet euidentet ex alio eiusdem sermone in eodem libro: quo dixit quia ex ossib⁹ leonis īuicē collisis ignis excilitur. Nō sic aūt ex ossibus canis. Apparet ⁊ eadem diuersitas inter animas eorumdem animalium ex naturali ferocitate ⁊ rabie ac feritate leonis ⁊ habitatione eiusdem seorsum ab hominibus. Et ex naturali mansuetudine canum atq̄ custodia ⁊ adulatiōe multiplici q̄ seruitio: necnon inseparabili eorum cohabitione ab hominibus. Causa autem in huiusmodi ē quoniam naturalia omnia omnibus indiuiduis eiusdē speciei semper conuenientia sunt. *[margin: De leone ⁊ cane.]*

¶ Qd intelligentia agens intelligendo nō causat animas nostras nec intelligentia prima secundā nec aliquid aliud. Ca. xxvii.

Si vero dixerit ꝙ intelligentia agēs aliud aliquid intelligendo de se causat animas nostras: sequitur ipsum eadem inconuenientia que in precedentibus circa intelligentias alias audiuisti. ¶ Amplius. Nō est dubiū secundum positionem istam quin vnum: ⁊ idem: ⁊ eodem mō intelligendo causet omnes animas nostras. Unde igitur in eis tanta dissimilitudo tantaq̄ diuersitas tam multa deniq̄ artium officiorum ⁊ omnium generum operationum non solum varietas: sed etiā repugnantia ⁊ contrarietas. ¶ Amplius. Cum nūq̄ cessauerit nūq̄ cesset vel cessatur⁹ sit intellectus creatoris apud intelligentiam primam. Nec intellectus sui ipsius apud eandem: ⁊ ad hunc modum se habeat de aliis intellectib⁹. hoc est de intellectu sue actualitatis: ⁊ intellectu sue passibilitatis. Nunq̄ igit debent cessare actiones siue alteriusmodi causationis effectus: que ex huiusmodi itelligibilibus sunt. Erit igitur continua ⁊ eterna vnaqueq̄ causationum huiusmodi: quare nō vna sola intelligētia causata erit ab illa: sed infinite per intellectum creatoris. Et ad hunc modum se habere debet de aliis intellectibus ⁊ causatis ipsorum. Si eni ex vno intellectu quo intelligentia prima intellexerit creatorem per horam vnā aut diem vnum processit intelligentia secunda: cum eiusdem perfectiōis atq̄ virtutis equalisq̄ per oīa sit intellectus ipsius de creatore in quacunq̄ hora vel die alia necesse est vt ex illo simpliciter procedat itelligentia alia. Ut quid eni ociosus ⁊ vacuus ab equali: ⁊ simili effectu ⁊ equalis ⁊ similis alterius hōre vel diei intellectus apud eandem intelligentiam: nisi forte quis dicat quia illa prima causatione vel generatione: seu etiam creatione totam virtutem suam omnino explicuit: ⁊ effudit prima intelligentia. Et propter hoc inepta ⁊ impotens effecta est vlterius crea *[margin: Uide rōdēcatiōnem.]*

re vel aliter causare siue generare: quemadmodum manifestum est in quibusdam animabꝰ se habere ꝓpter quod determinatus est eis ⁊ numerus generationum: ⁊ tempus generandi. Impossibile autem est apud virtutes intellectiuam ita se habere. In animabus namq; ita se habet propter debilitatem virtutꝭ generatiue: quam efficit frequentia generandi apud intelligentiam autem primam vel quamcunq; aliaꝝ non habet locum debilitatio vel alteriusmodi defectio. ¶ Amplius. Uirtus intellectiua omnis ex intellectu creatoris confortat̃ atq; perficitur si est augmẽti receptibilis ex illo adaugetur. ¶ Amplius. Ipsuꝫ intelligere itelligẽtie p̄me nec minuit̃: nec deficit: nec vllum genus recipit detrimimenti. Quapropter stat continue in virtute sua: atq; perfectione illesum per omnia. Aut igitur nunꝙ̄ ex illo siue per illum ẽ aliqua intelligentia: aut incessant̃ ⁊ ex eo fluunt infinite intelligentie: vna post aliam. Huiusmodi autem exẽplum est in fonte indeficientis per omnia copiositatꝭ ⁊ diminutionis nullo modorum receptibilis. Ibi eñ quemadmodum stat in eadem virtute ⁊ perfectione absq; vllo modorum diminutionis copositas fontꝭ: sic infinite perseuerantia redundant ex eo emanationes absq; numero ⁊ termino: nullo modo igitur pōt esse sola intelligentia secunda. ¶ Amp̄. Omnis virtꝰ intellectiua ex suo intelligibili nouissimo: ⁊ maximo illuminatur cognitione ipsius. Et inflamatur amore ipsius. ⁊ iste due sunt prime influentie illius super illam. Ex his vero duabus influentiis: consequenter emanant ex illa operationes seruitutis: atq; seruitiorum quibus huiusmodi intellectio ⁊ amato vel placere si cognoscit: aut quarum debitorẽ se reputat erga huiusmodi cognitum ⁊ amatum. Et hoc non habet instantiam nisi: vbi intelligentem huiusmodi substantiam prauitas aliqua peruertit. Manifestũ igit̃ est tibi ꝙ ex huiusmodi amore ⁊ cognitione procedũt laudes ⁊ gratiarum actiones ⁊ placita obsequia apud huiusmodi cognitum ⁊ amatuꝫ. nullo mō ꝟo ex his duabus influentiis vel impregnatur: vel alio modo recipit huiusmodi cognitor ⁊ amator vt ex eo procedat substantia intelligens. Nisi forte per modum meriti vel gratie: quemadmodũ narratur in lege hebreorum: ⁊ in lege christianorum de aliquibus: in quibus adeo sibi complacuit creator videns vt cum essent steriles daret eis etiam in etate filios. Non est autem sic apud intelligentiam primam secundũ opinionem istorum: apud quos de gratia vel merito nulla est in parte ista mansio: vel etiam cogitatus. Sũt ⁊ alie influentie in animabus nostris ex intellectu: et cognitione creatoris: videlicet timor: honor ⁊ reuerẽtia atq; sanctitas: qua ipsius honoribus ⁊ cultum totaliter se adiũiunt: nisi alicuius corruptionis peruersitas eas ab his auerterit.

Qz ex cognitõe creatoris aĩe nr̃e illuminant̃.

De influẽtiis ex cognitiõe dei.

¶ Quod intelligẽtia prima naturali processione non exiuit a creatore: nec secunda a prima.

Ca. xxviii.

Nota.

Uod si dixerit iuxta sententiam eoruꝫ ꝙ nature virtus est simile ex simili ꝓcreari: ⁊ producere. Et propter hec cum intelligentia prima naturali processione ꝓcedit a creatore: transfundit̃ in eam a creatore virtus creandi similem sibi substantiam. Quemadmodum a luce solis transfunditur in lumen quod ex ea procedit virtus causandi simile lumen. Et ita donec veniatur ad vltimum receptibile luminis.

¶ Respondeo ad hoc: ⁊ dico ꝙ non omne qđ est apud gignentem transfunditur in genitũ generaliter: quoniam nec omne quod est apud gignentem decet: aut possibile est habere genitum: ⁊ hoc docet euidenter fides ⁊ doctrina christianorũ in primo genitore ⁊ primo genito. Et primo donatore ⁊ primo dono: sicut ĩ prima parte mysterii istius didicisti. Dico etiam ꝙ prima intelligentia non exiuit a creatore per moduꝫ quem dicunt: hoc est naturali processione. imo liberalissima creatione ⁊ beneplacita electione. Addo insuper quia multa: per modum quo fas est dici multitudinem apud creatorem multa sunt apud ipsum que non sunt transibilia ĩ creaturas vel communicabilia ipsius. Et ex his vnum est omnipotentia: ⁊ aliud est dominatio vniuersalis: quorum neutrorum vel decet: vel possibile est creaturam aliquam habere: sunt ⁊ alia plurima huiusmodi que per temetipsum videre tibi facillimum est. ¶ Amplꝰ. Si naturali operatione vt isti qui homines ponere videntur secunda intelligentia exiuit a prima. Iam autem audiuisti apđ Aristotelem quia natura operatur per modum seruientis. Omnis autem operatio huiusmodi ab alio est ⁊ per modum imperantis. Creatio igitur intelligentie secunde a creatore ipso est secundum opinionem istorum per modum imperantis. ¶ Amplius. Seruiens per modum seruientis nihil potest in operatione per se (operatione dico) quam per modũ istũ operatur. Nec eñ potest desistere ab ea per semetipꝫ nec accelerare eã nec addere aut minuere quicꝙ̄ eidem totaliter igitur ꝯsistit huiusmodi operatio: hoc est quantum ad suum esse aut suum non esse ꝗ̄tũ ad suum accelerari ⁊ suum retardari: ⁊ ꝗ̄tum ad omnia alia que eius sunt in beneplacito imperantis: illi igitur soli est ⁊ attribuenda: ⁊ imputanda: hoc: ⁊ hoc ipsum: nos velut interpretãtes nature seruitutẽ ⁊ creatoris imperium super naturã in motibus nostris seruamꝰ. Illi soli gratias agentes de seruorũ suorũ obsequiis: quorum solo beneplacito ⁊ mandato nobis prestat̃. Sic ⁊ mittentibus munera nō ea nobis deferentibus regratiamur: ⁊ eisdem solis nos debitores ⁊ obnoxios pro huiusmodi muneribus vel obsequiis reputamus. Totam igitur creationem suam creatori soli debet intelligentia secunda: ⁊ nihil omnino ipsius intelligentie prime. Qz si dixerit quia intelligẽtia prima creauit vel aliter causauit intelligentiam secundam imperio creatoris: ⁊ hoc fecit voluntarie ⁊ non coacte. Dico in hoc: quia iam confitetur ꝙ hoc dixit: non naturali operatione intelligentiam secundam exiuisse a prima. Sicut nec operatio volũtaria a seruo exit: per modum nature vel etiam seruitutꝭ. Manifestum insuper etiam est quia voluntaria nobis munera ab aliis nobis omissa deferentibꝰ munera non attribuimus vel imputamus. Presertim cuꝫ voluntatem deferentium sola voluntas mittentis ađ ea deferẽda nobis inclinauerit vel induxerit. Q̄d fas est ac conuenientissimum sentire de vnaquaq; intelligentia secundum eos: qui eas tanta precellentia nobilitatis ⁊ perfectionis extollunt. Nihil eñ de eis rectius: aut magnificẽtiꝰ sentiri potest ꝙ̄ eas inulnimate subiectionis ⁊ seruitutis esse subditas creatori.

Comparatione argumentum.

¶ Quod modis vel intentionibus dicatur nomen creationis.

¶ Capitulum. xxix.

Debes autem scire quia verbum creādi et nomen creationis cum transfert ad vulgare hyspanicum pene eiusdem intentionis et significationis eū verbo generationis vel natiuitatis vnde apud hyspanos creatus de domo aliqua (hoc est stirpe vel familia) dicitur qui de ea vel natus vel genitus est. Non autem ista intētione deus altissimus creator communiter dicitur: nec creatio: qui poti⁹ creatio singularis ē operatio creatoris: quia solo beneplacito voluntatis sue absqꝫ vllo medio vel vinculo largitur esse cui voluerit. Et ꝑ modum istum vel intentionem non dicitur creare nisi substantias incorporeas siue incorporales exceptꝭ solis celestibus. Alie em̄ generant: et per actiones et passiones multosqꝫ conflictus agentium et patientiū generantur. Celi vero et alia celestia corpora creata sunt per modum predictum et intentionem. De quattuor autem elementis manifestum est: quia secundū partem incessanter generantur et corrumpuntur: et si non secundum totalitatem suā primorum vero et si concedat homines generare homines alios: et homines esse generatores hominū. non tamen creare recipit homines: homines alios aut hoīes creatores eē hominū aliorum. Abhorret etiam audire tanꝙ impium atqꝫ nepharium verbū creandem de omni alio a creatore nisi translata significatione et intentione. Quemadmodū apud gentem eandem creari dicunt reges vł sacerdotes. Nō indubitāter longe alia intētione dicitur. hec igitur operatio vez creationis secūdum hanc intentionem creatori appropriata ē apud gentem istam: in ista intentione: et nominatione. Et quemadmodum dicit ibi de quibusdam aliis: virtus eius et ipsa non transfunduntur a creatore qui creaturam aliquam nec communicatur alicui.

Nō creare nulli cōmunicatur.

¶ Remuneratio mirabilium virtutum quorundam animalium. Ca. xxx.

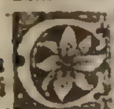
Conueniens autem est vt in hoc capitulo reminiscaris virtutum atqꝫ substantiarū intelligentium etiā sentientiū que extra seipsos: et corpora quibus coniūctovł colligate sunt operantur impressiones mirabiles. Uerum tamen nullam inuenies que substantia sibi similem vel inse vel extra se generet aut creat Et ex isto genere (sicut alibi dixi tibi) est piscis qui vocatur torpedū qui tangentes manum solo attactu sui adeo torpidam efficit: vt nihil illa hora omnino operare posset. Et ꝙ est mirabilius. Si lancea quantecūqꝫ longitudinis tangatur eundē torporem in manu tangentis non dico in lancea operatur. ¶ Ex his est piscis qui ethinus nominatur qui adherens exteri⁹ fundo nauis: quamcūqꝫ maxime et quantocūqꝫ flatu vel impulsi ventorum agitate eam stare cogit imobilem. Ex his est et vasilicus solo visu hoīem (vt dicit) interficiēs. Ex his ē vir vel mulier ꝗcunqꝫ oculos fascinentes si creditur sermonib⁹ vulgarib⁹. Et maxime mulierum vetularum. Ex his est lupus (si credit verbis hominum) dicentium. ꝙ si prius viderit hominē ꝙ videatur ad ipso ipsum natu raliter raucum facit Preuisus autem in homine hoc in eum minime operatur. Sunt et alia innumera hmōi que libri de secretis: et mirabilibus animalium virtutibus continent. Horum igitur tibi rememorationem faciam ne forte ipsorum exemplo in opinione creationis aut generationis quas imponunt intelligentiis inducaris.

Nota de natura cuiusdā piscis.

Quod est dicere ne propter hoc ꝙ intelligentias ponunt incomparabiliter nobiliorum: ac maiorum virtutum ꝙ sint anime animalium prenominatorum. Cogi te credas ad opinandum vel concedendum huiusmodi creationes: quas eis imponunt posse debeant intelligentie cum audiueris iam sepius animas canum et aranearum multas posse que non possunt anime nostre: licet nobilitate atqꝫ perfectiōe sint eis naturaliter incomparabiles. ¶ Uulgare autem exemplum est in ferro et auro: ferrum manifestum est multa posse que nō potest aurum. Sic et auris potest qd non potest oculus: cum sit oculus aure multo nobilior. Et de his suppetit tibi exemplorum innumerabilis multitudo.

¶ Determinatio contradictionis: et Aristotelis de mundo architipo. Ca. xxxi.

Post hec autem reuertens ad ptradictiōnem platonis et Aristotelis determinabo eam tibi. Et narrabo veritatem communem in quam omnes leges consentiunt. Et cui attestantur eloquia ꝓphetarum. Dico ergo in primis quia creator est veritas ꝑ semetipsum et apud semetipsum. Et recissime ac cōuenientissime nominatur primus: verus. Est etiā veritas ad vniuersum quod ab ipso creatum vel cōditum et ordinatū est: ordine pulcherrimo: et ipsum vniuersum est vmbra vanissima ac tenuissima ad ipsum ꝯcomparatione ipius. Et hoc insinuauit auencebrō in sermōe suo: ꝙ dixit ꝙ creature erexerint se ad creatorem: et fecerunt ei vmbram. Expositio autem intētionis mee. In sermone vmbre est hec videlꝫ quia cū consideraueris immensitatē et sublimitatem creatorꝭ in omnibus ꝑdicatiōib⁹: et singulis que munificentiā eius innuunt vt curam et gloriam: inuenies manifeste easdem predicationes cum ad vniuersum vel ei⁹ partes referūtur nō significare nisi vmbras exiguas et nutus atqꝫ vestigia et signa per modica eorum que significant apud creatorē: cum de ipso dicunt: exempli gratia attende diligenter intentionem potentis et potentie cum creator potens dicitur vel eius potētia nominatur. Considera similiter intentiones eorūdē nominum: cum aliqua creatura potens dicitur: aut eius potentia nominatur: et compara potētiam creatoris ad potentiam creature: et videbis manifeste qꝛ potentia creature ad potentiam creatoris non est digna vt nominetur potentia: sed signum vel vestigiū per modicum illius: cum sit impressa ab illa. Non ei est comparatio inter illas qualis cogitari potest inter fontem copiosissimum indeficienter redundantissimum ad vnum ex guttis totius aque illius: abyssi vel maris: ad stillam per modicam totius aque sue propter multas causas. Harum prima hec est quia: videlicꝫ vtrumqꝫ aqua dicitur et hoc vniuoce secūdū vnā et candem intentionem: tota aqua ex hmōi fonte manans et vnaqueqꝫ gutta ipsius aqua dicitur. Sic et tota abyss⁹ siue mare: et vnaꝗqꝫ stilla ipsi⁹. Nō sic autem se habꝫ in creatoris potētia et cuiuscunqꝫ creature potentia. ¶ Secunda quia quelibꝫ stilla vł gutta totius fontalis emanationis pars ē illius. Similiter et quelibet stilla vel gutta abyssi vł maris pars eiusdē est. Non sic autem est inter potētiam creature quamcunqꝫ et quantumcunqꝫ: et potētiam creatoris: et vez vt hec pars illius sit: vł etiam aliquid comparabile ad illam. ¶ Tertia causa stille vł gutte in aliquo numero aggregate seu cōgregate aliquid compara

bile: hoc est aliquam aquam comparabilē in magnitudine totali emanationi predicte aut toti abysso indubitanter constituere possunt: vł etiā equalē aquā Tota enī abyssus magna ex finitis numero guttꝭ eq̄libus cōstituta ē. Et sicut alibi didicisti nulla magnitudo aggregata ē ex infinitis tantis sui generis verbi gratia. Nulla linea ex infinitis tantis lineis: nulla superficies ex infinitis tantis supficiebus. Nullū corpus ex infinitis tantis corporibus quacunq̄ quantitate demōstrata. Cum autē aggregaueris in imaginatione tua vel intellectu omnes: omnium creaturarum ꝛ singularum potentias. Et cogitaueris aggregatum ex illis tanq̄ potētiam vnam omnium: aut potentiam vniuersi tota hec sic aggregata potentia non erit aliquid comparabile ad potentiam creatoris: declaratio vero huius est. Quoniam si intelleris vel vniuersa esse infinita: vł huiusmodi potentiā aggregatam ex infinitis: siue multiplicatam neutra infinitas etiam ad punctum: scilicꝫ horum poterit resistere potētie creatoris iuxta hunc modum considera sapientiam creatoris ad vnamquāq̄ aliarum sapiētiarum: ꝛ aggregatam infinitatem ex illis: ꝛ inuenies vnamquamq̄ illam: ꝛ etiam infinitatem aggregatam ex illis non esse aliquid comparabile ad sapientiam creatoris. Sic se habꝫ de bonitate creationis ꝛ de aliis bonitatibus: sic de suauitate ꝛ aliis suauitatibus: de largitate ꝛ aliis largitatibus: de pulchritudine eius: ꝛ de aliis pulchritudinibus de magnitudine: altitudine: nobilitate: ꝛ de omnibus aliis quorum predicationes nobis vt diri magnificentiam siue excellentiā creatoris vtcūq̄ inuūt: ꝛ ad creaturas ꝓ sue exiguitatis congruentia referuntur. Cum his autē comparationibus ꝛ considerationibus attende diligenter veras impositiones ꝛ ꝓprias significationes hominum: ꝛ videbis euidenter ꝙ nullum nomen coloris proprie nominat colorē, aut denominat nisi purum ꝛ immixtum suo contrario: quemadmodum nec albedo nominat colorē: nisi purum a nigredine: nec album denominat ꝓprie ac vere nisi ꝙ puram ꝛ īmixtam nigredini albedinem participat. Et ꝓpter hoc dixit Aristoteles quoniā alba dicunt: quedam q̄ nihil de albare videntur intēdens indubitanter ꝙ nulla ratione albe dicerētur si vł modica ī eis admixtio nigredinis appareret. Quare manifestum ē per errorem aut ignorantiam nominatiōis in talibus ꝛ denominationes fieri. Nomē igitur potentie vera impositione ꝛ propria significatione non nominat: nisi potentiam puram vsq̄quaq̄ ab impotentia: ꝛ eidē omnino immixtam. Iuxta hunc modum ꝛ potēs nō denominat nisi habentem vere rationis potentiam ꝛ per hanc viam currit res in ente ꝛ entitate: in vero ꝛ veritate: bono ꝛ bonitate: pulchro ꝛ pulchritudine sapiente ꝛ sapientia: alto: ꝛ altitudine: nobili ꝛ nobilitate. Manifestum igiẗ est ex his: ꝛ per hec: q̄ vere ꝛ ꝓprie significationes huiusmodi predicationū soli creatori conueniunt: aliis autem non applicantur nisi equiuoce ꝛ secundum quid vel ad aliquid vł qualem ꝛ longissime distantem a creatore similitudinē. Quantum igitur ad huiusmodi nominationes ꝛ denominationes veritates (vt iradicaẗ) sunt apud creatorem. In creatore autem sole similitudīes huiusmodi veritatum: iuxta modum quo similitudines inter creatorem ꝛ creaturas esse possibile est ꝛ conueniēs cogitari.

Primi pn̄ci pij p̄dicato.

Nolb⁹ ꝓre b⁹ vtitur.

¶ Destructio erroris platonis de hoc qđ posuit denominatiōes creatoris non fieri per veritatem: sꝫ tantum per similitudinem. Ca. xxxi.

Verum plato vltra q̄ oporteret: ꝛ veritas exigeret extēdit huiusmodi similitudines ꝛ expressit in sermonibus suis in libro quē timeum nominauit. Quoniā nominationes creaturarum omnes per similitudinē tantum fiunt: ex nulla earum per virtutem. vnde nec verum: terram: nec verum ignem: nec veram aquam: aut verum aerem in mundo sensibili esse patenter asseruit: non attendens ꝙ multe nominatiōes sunt de creaturis: que nulla comparatiōe vł similitudine ad creatorem dicuntur. Non eī terra nominata est terra: quēadmodum bonum nec denominata est nigra: quemadmodū bona: neq̄ corporalis aut fex elementorum quemadmodum creatura: aut opus creatoris: similiter non sic nominata est materia terrestrium corporꝫ aut habitatio hominū ꝛ animalium gressibilium: de quibus nominatiōib⁹ manifestum est ꝙ per se nihil innuunt quod ad creatorē pertineat. ¶ Hec igiẗ ꝛ similes nominationes sunt creaturis secundum suum esse ꝛ veritatem ꝛ secundum ꝓprias dispositiōes suas absq̄ vlla comparatione ꝛ respectu ad creatorē. si eīn vera terreitas aut igneitas vera non esset ī mūdo isto sensibili nec vera terra: nec verus ignis esset ī eodē. non est igitur vera terra hic aut ver⁹ ignis. Tamen necesse est concedere platonem de terra que est ī hoc mundo sensibili ꝙ vel est aliquid in veritate siue secundū veritatem: vel nihil: quod si ē aliquid secundum veritatē cum ei nomina posuerim⁹ redibit plato ex necessitate in idipsum quod negauerat: si eīn nominetur terra cōcedet igitur ex necessitate terram secundum veritatem esse in mundo sensibili: ꝛ verā terram esse hanc quā videmus in eodem: si vero nō placeat ei vt terram eā nominem⁹ noiet eam a vel b. Et eadem questio erit vtrum verum a sit in hoc mundo sensibili. Quia igitur necesse habꝫ recipere verum a esse in mundo hoc cogetur ex necessitate concedere veritatē a esse hic: non solum similitudinem illius.

Vide sentē tia platonis

¶ Amplius. Quid responderet plato interrogatus an verus plato esset ipe: qui ita opinabaẗ. Et hoc an veritas platonis esset in ipso ꝛ apud mundum istum sensibilem. Si vero respondet quia reuera ipse ē verus plato ꝛ veritas platonis ꝛ ī ipso ꝛ apud mundū istum. Qualiter effugeret vt nō similiter cōfiteri cogeretur: ꝛ veram terram hanc esse ꝛ veritatem eius ī mundo isto esset. ¶ Et si diceret se non esse verū platonem nec veritatē platonis in eo esse secūdum similitudinem quandā solum veri platonis se esse: verū autē platonem apud mundum eē specierum. Nec vera igitur indiuidua siue particularia sunt in mundo isto sensibili: quod est dicere nec veri homines: nec veri equi aut veri asini. Quare nec vere mund⁹ ille sensibilis est: nec verus mundus. Consequēs igitur ē nihil eē omnino in mundo isto sensibili secundum veritatem. Ipsumq̄ mundum similiter nihil eē in veritate siue secundum veritatem. Quod eīn nihil est in veritate: nihil ē similiter. Et vere nihil. Nec volo vti contra eū illo sermone Aristotelis quo dixit in libro methaphisicorum q̄ vnumquodq̄ sic se habꝫ ad veritatē sicut ad eē. Propter hoc quoniam aduersarius non est testis idoneus contra aliquem. ¶ Amplius. Saltem similitudo terre apud mundum istum ē: ꝛ si non veritas secundum platonē. Et hec similitudo nō facit eam sine vere essentialiter terram: sed solummodo

terreum. Similiter dicet quia apud istam terram nõ
est vera corporeitas: sed similitudo que similiter non
facit eam vere corpus: sed tantum corporeũ. Neces-
se igitur habꝫ tandem venire ad hoc: vt neqꝫ vere sub
stantia sic nec essentialiter. Sed neqꝫ aliquid aliud.
Quare neqꝫ vere neqꝫ eẽntialiter aliquid erit. Et ad
hunc modum se habet res in vnoquoqꝫ aliorum. Ni-
hil igitur erit vere aut essentialiter de omnibꝰ singu-
laribus: seu particularibus. ¶ Quod si dixeris quia
hoc est esse terre: scꝫ esse terreũ. Similiter ⁊ esse ignis
vel esse igneum non est nisi eẽ igneum. Et hoc modo
se habꝫ res in omnibus aliis huiusmodi p̄dicabilibꝰ.
Manifestum autẽ est quia terreum ⁊ igneum nõ di-
cunt quid neqꝫ predicãtur in eo quod quid est. Nihil
igitur p̄dicatur apud nos hoc est in mundo isto: vel
potest predicari in quid. Quare nihil est quid nec ali
quid est diffinibile cum non sit dicere de aliquo quid
hoc est. ¶ Amp̄. Veritas ⁊ verum semper simul sunt
sicut albedo ⁊ album. Et ad hunc modũ de aliis ver-
Quã nõ distingunt veri- bi gratia veritas humanitas: ibi verus hoc modo ⁊
tas ⁊ verũ. ibi solum modo veri homines. Sicut vbi vera albe-
do ibi solummodo vera alba apud mundum igitur
specierum solummodo sunt veri homines ⁊ veri equi
⁊ vera omnia alia. Quare vera individua seu parti
cularia omnia apud mundum illum sunt. Et nullum
apud nos hoc est in mundo isto. Manifestum est ti-
bi ex his quarꝫ rerũ veritas ⁊ cuiusmodi v̄itas apud
creatorem sit. Et quarum rerum similitudines apud
nos hoc est in mundo isto sint. ¶ Deinde quarum re-
rum veritates apud nos sint. Similitudines vero so
le apud creatorem. Et hoc apparet ex ipsa cõmuni-
catione seu cõmunione nominationũ cõmunione i q̄
qualem dixi tibi que revera equivocatiõis est ⁊ non
vniuocationis hoc est vnius rationis apud nos. Si-
militudo vero sola apud creatorem. Intellige auteꝫ
similitudinem eo modo quo p̄dixi tibi: vcꝫ eo modo
quo exemplar similitudo est exempli. Quemadmo-
dum vides quia revera domus extra est scꝫ que vide
tur foris oculis corporeis ⁊ que edificatur essentiali
ter ex lignis ⁊ lapidibus. Similitudo v̄o ⁊ exẽplar
illius intus est sive intra hoc est in mẽte artificis. Vi
des etiã quia nomẽ domus impositũ est ei qđ extra
est. Extra inq̄ mentem artificis ⁊ nullo modorum im
positum est ei quod est apud artificem sive in mente
ipsius sed ei soli impositum est. Et illud solum nomi
nat quod foris videtur qđ est: scꝫ habitatio ⁊ recepta
culum hominum. Nullo modorũ autem nominat ali
quid quid sit apud artificẽ. Nec alius hominum hu-
iusmodi exemplar unq̄ domum vocare ausus est ni
si per abusionem intolerabilem. ¶ Iuxta hunc modũ
terra est nomen eius quod est apud nos ⁊ videtur. ⁊
nullo modorum alicuius quid sit apud creatorem vł
in mente ipsius nec alius hominum adhuc vocavit
terram vel ignem vel aquam nisi que sunt apud nos
⁊ videntur.

¶ Destructio erroris platonis de hoc quod po-
suit veritatem particularium rerum esse in mundo
archetipo. Ca.xxxiij.

Cum autem itentius cõsideraveris inser
mones platonis apparebit tibi mani-
feste impossibilitas eorum.
¶ Primum autem quoniam exemplar
nec vere nec proprie dici potest veritas
exẽpli. Veritas ei vniuscuiusqꝫ rei non est nisi vł sub
stantia vel essentia sive esse ipsius. Et hoc ẽ qđ ratio
sive diffinitio explicat. Hoc autem est residuum a to-
ta circumuestione accedentium. Manifestum autem
est qđ nullo istorum modorum exemplar est veritas
exempli: sed neqꝫ res veritas signi sui vere vel ꝓprie
dici põt: dicit quidem veritas rei apđ illud vł in illo
esse: apud vel in quo est ratio seu diffinitio. Et cui no
men primo ac principalr̄ impositum est: quẽadmo-
dum apparet in homine atqꝫ eius pictura sive ima-
gine. Nam homini qui est animal rationale gressibi
le bipes nomen hominis impositum est principale
atqꝫ primo. Et apud ip̄m ⁊ in ipso est tota ratio seu
diffinitio hec quam posui. Et ip̄e est qui vere ac pro
prie atqꝫ singulariter. i. solus ẽ verus homo pictura
vero vel imago ipsius nullo modorum dicitur verꝰ
homo: dicitur tamẽ homo sed equivoce sicut audivi
sti apud Aristot. mundus igitur archetipus sive ex-
emplaris nullo modorum est veritas rerum particu Logice quĩ
larium hoc est nullo modorũ est vel substantia vel es- platonẽ di-
sentia vel esse illarum nisi quis per abusionẽ intolle sputat.
rabilem dicere velit omnem imaginem ad cuius si-
militudinẽ imago alia facta fuit veritatem esse illiꝰ.
¶ Amp̄. Aut intellexit plato species dum dixit mun-
dum specierꝫ exemplar eẽ mundum istius sensibilis:
atqꝫ particularium quas dicimus predicari de pluri
bus differentibus numero in eo quod quid est. Aut
intellexit rerum similitudines sive ydeas sive imagi
nes rerum exẽplares. Sꝫ si iuxta priorẽ intentionẽ
contradicit huic sermoni ipsemet plato evidẽtur in
libro suo quẽ nominavit Timeum dicens qꝫ non hoc
quod est apud nos terra nostra: sed terreũ. nec ignis
verus est qui apud nos est. sed igneum verbi gratia.
Terra ⁊ verus ignis non p̄dicantur de his que apud
nos sunt essentialr̄: sive in eo quod quid ẽ. Secundũ
ip̄m platonem: cum ipsemet in p̄dicto sermone suo
removeat verum ignẽ ⁊ veram terram: ab his q̄ apđ
nos sunt. Amp̄. Huiusmodi species totum est esse in
dividuorꝫ: ⁊ quicquid enĩ habꝫ socrates preter hoīeꝫ
(hoc est p̄terea ex q̄bus ẽ hõ) accedit eidẽ id vero qđ
hꝫ residuum ab accidentibus est totum esse ipsius q̄
re totum esse ipsiꝰ est ipsa species. vcꝫ hec species
homo: sicut dicitur vel p̄dicatur de ip̄o. Cum dicitur
socrates est homo. Quia igitur totum esse individuo
rum omniũ i ip̄is individuis ẽ ⁊ non extra manifestũ
est huiusmodi species individuis suis: sive singularis
bus totaliter esse ⁊ non extra. ¶ Amp̄. Vbi vniuscu-
iusqꝫ veritas ibi est ip̄m ⁊ econtrario. Quare si veri
tas terre ⁊ veritas ignis apud mundum exemplarẽ
sive archetipum sunt: necesse est verum ignem ⁊ verã
terram esse apud ip̄m: huiusmodi mirabilia incõve-
nientia sequuntur. Primum quidẽ quoniam verus
ignis non erit corpus: similiter nec vera terra. Qua
re corpus non erit genus ad ignem ⁊ terram: verum
inq̄ ignem: ⁊ veram terram. ¶ Amp̄. Verum corpꝰ
secundum hoc non erit apud mundum istum: sed ar-
chetipum. Et eodemmodo sequitur vt nec vera sub-
stantia sit apud mundum istum. Quare nec verũ ac-
cidens per eandem rationem: ⁊ ita nihil verum erit
in mundo isto particularium. Quare nec verus sol:
nec vera luna: nec verus socrates: aut verus plato:
similiter nec verus calor: nec vera frigiditas: quare
nec vere calidum: nec vere frigidum apud nos ẽ ali-
quid. Vbi autem est vera frigiditas ibi est ⁊ vere fri Cõtra pla-
gidum: similiter vbi verus calor ibi ⁊ vere calidum: tonẽ bñ di-
vere igit̄ calidum ⁊ vere frigidum in mundo solo ar sputat.
chetipo sunt: ⁊ p eandem viam vere album ⁊ vere ni

grum: quare vere visibilia ⁊ vere tangibilia: in solo illo sunt: ⁊ ꝓpter hoc vere sensibilia: quare ⁊ vere particularia: apud illum solum sunt. ipse igitur est vere mundus particulariũ solus. ¶ Amp. Si vera albedo apud ipsum solum est: quomodo vera albedo est: quod nihil est vere album vel etiam album. Manifestum autem est secundum sententiam platonis in mundo intelligibili nihil esse sensibile: quare neq; album neq; nigrum: nec calidum nec frigidum: nec molle: nec durum: quare veritas qualitatum sensibilium non ē ibi cum vere sensibilia non sunt ibi. ¶ Amp. Secundum hoc non est apud nos veritas motus: sed in mundo archetipo. ipse autem ponit ipm̄ quietissimum immobilem eternum. ¶ Amp. Cū veritas vniuscuiusq; rei sit esse ipsius: quodammodo eius ratio vel diffinitio explicat: nihil est diffinibile eorū que in mundo isto sūt. hoc est nihil eorum habet rationem vel diffinitiones explicantē eius esse. Et ꝓpter hoc nihil eorum habebit esse creatum siue causatum: cum omne huiusmodi esse sit inexplicabile: ⁊ ita nihil eorum que sunt in mundo isto habebit: omne autē quod habȝ non esse non est. Quare nihil erit omnium eorum que i mundo isto sunt. ¶ Amplius. Cum plato ponere nō possit mundū illū nisi impartibilē non potest in eo ponere aliquid quod habet trinā dimensionem. In impartibili eñ non potest poni trina dimētio: nec aliquid habens triniam dimentionem. ¶ Amp. Vera terra que ibi est: nec frigida est: nec sicca: nec grauis siue ponderosa. Huiusmodi eñ dispositiones non habēt locum in mundo intelligibili. Quomodo igitur vera terra est terra illa que nullam istarum dispositionum hȝ. ¶ Amp. Quomodo terra est. de aqua nō non potest fieri vel vas vnum fictile vel latercul us vnus.

¶ Amp. Terra illa vel est vno numero ⁊ singularis vel non. si sic eodem mō se hȝ ⁊ de igne ⁊ de vno quoq; aliorum. Quare quicqd est in mundo archetipo vnū numero est: ⁊ singulare siue particulare. Est igit mūdus ille particularium siue singularium: ⁊ omnia illa exemplaria que apud illum sunt singularia: siue particularia sunt. Quare ad exemplar singularium siue particularium facta sunt omnia q̄ sunt in mūdo isto. ¶ Amp. Terra illa vel est composita atq; partibilis: vel est simplex ⁊ impartibilis. Quod si simplex ⁊ impartibilis: quomodo vera aut verum corpus. Si vero composita ⁊ diuisibilis semper vt sit: vel grauis: vel leuis. Quare ⁊ sensibilis: ⁊ ꝓpter hoc per omnia similis terre que apud nos est. ¶ Amp. Secūdū hoc erit etiam in loco eodē modo: per eandē viam oportebit eos idem dicere de igne ⁊ de aliis corporib⁹ mundi istius sensibilis. Quare mundus archetipus non erit nisi aliter mundus sensibilis siue sensibilis similis huic. Manifestum igitur est per hec ⁊ alia que p̄cesserunt: platonē non intellexisse hoc quod dixit de mūdo archetipo. de speciebꝰ quā de indiuiduis: vel singu gularibus in eo quod quid p̄dicantur. Illas eñ esse necesse est ⁊ in singularibus suis ⁊ cum singularib⁹. Ubi eñ socrates est: necesse est esse hominem. Et vbi homo est necesse est eē aliquem hominē. de ydeis igitur siue formis exterioribus que in mente creatoris eternaliter sunt intellexit sermones suos.

Quid itellexerit plato p mundū archetipum.

¶ Alia destructio erroris platonis de hoc quod posuit deitatem exterioris ⁊ extra non differre essentialiter. Ca. xxiiii.

Ad hoc autem vel per abusionem intollerabilem locutus est: vel erravit euidenter q̄ nomina terre ⁊ ignis ⁊ alia similia dixit non p̄dicari secūdum veritatem de corporibus que sunt apud nos: neq; per essentiam: sed per similitudinem tantum. Cum dubium esse non possit alicui intelligenti huiusmodi nomina essentialia esse. Et veri nominis nomina esse: Non denominationes: aut agnominationes: atq; instituta esse ad declarandas rerum essentias siue substantias: non aut similitudines aut alias dispositiones seu comparationes ex sicut p̄dictum ē tibi. ¶ Amp. Nec platoni nec alii vnq̄ dubium esse potuit omne exemplar ⁊ suum exemplum quodcunq; duo esse secundum veritatem: siue essentialiter: quemadmodum causam ⁊ effectum suū similiter prius ⁊ posterius: de quibus manifestum q̄ cum ad se inuicē referuntur impossibile est vt dicant de eodem: in hoc eñ comparatiōe siue consideratione contraria sunt: quare impossibile manifestum est: terram que apud nos est ⁊ terram exemplarem: verū cuius ista exēplum est vnius esse veritatis aut essentie: quia igitur vtraq; est secundum veritatē necesse ē illas esse duas: ⁊ duarum esse: atq; duarū veritatum. Cum vnumquodq; se habeat ad esse sicut ad veritatem: prout audiuisti apud Aristotelem in libro methaphisicorum: ⁊ sicut per semetipm̄ hoc manifeste verum est: quoniā veritas vniuscuiusq; rei est eius esse ⁊ ecōuerso. Manifestum igitur est mundū istum corporeum verum mundum esse ⁊ verum habere esse non similitudinarum tantum. Et sicut p̄dixi tibi nomina partium mundi istius non sunt nomina similitudinū neq; denominationes aut agnominatiōes imposite ab accidentibus: sed sunt nomina veri nominis ⁊ vere nominationis. nominantia que sunt vere ⁊ essentialiter. Et propter hoc essentialia nomina sunt imposita rebus ad nominandū eas quod vere atq; essētialiter sunt: sicut sol luna terra vel aliorum huiusmodi vnumquodq;. Et huiusmodi nominatiōes proprie sunt eis secundum istas intentiones: nec vllo mō secūdum eas transferuntur ad creatorem: vel ad spirituales ⁊ abstractas substātias: sed magis per similitudinem aliquam quemadmodū apud prophetas sol iustitie ⁊ sol intelligentie interdum nominatur. Cause autem ꝓpter quas hoc fiat manifeste sunt ibi: terra vero siue cum dicitur apud ꝓphetas terra viuentiū siue etiam cum dicitur in lege hebreorum terra manans lacte ⁊ melle. iuxta similitudines acceptas a prophetarum ⁊ philosophorum sermonibus per nonnullas similitudines accepitur: ipse eñ. i. creator est velut patria ⁊ vrbs quedam sanctorum angelorum: et sanctarum animarum in eodem beate viuētium. Est ⁊ tanq̄ regio delitiis spiritualibus affluentissima de qua torrens voluptatis: ⁊ fluenta delitiarum spiritualium per emanationes in omnes exercitus militiarum spiritualium incessanter: ⁊ indeficienter inundant. Terra igitur ex similitudine habitationis que hitatio per noiatoꝝ ciuiū. Lacte vero ⁊ melle manās ex redundantia predictarum delitiarum. hoc autem ⁊ similia nota sunt exercitatis in sermonibus ꝓphetarum.

Quid sit vera terra.

¶ Quod nominationes quedam que secundū veritatem exactissimam conueniunt creatori creaturis communicantur. Capitulum. xxv.

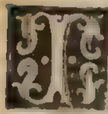
Am vero dixi tibi in eis que precesserūt ꝙ nominationes quedam secundum veritatem exactissimam: ⁊ positionum nominum primitiuā proprie cōueniunt creatori. Cōmunicat tamen huiusmodi nominationes: vel omnibus: vel aliquibus ex creaturis. Sicut est ens esse potens ⁊ potentia: sapiens ⁊ sapiētia: bonus: ⁊ bonitas: pulcher: ⁊ pulchritudo Et his similia que secundum depuratam ⁊ immunitam cōtrario per omnia veritatē soli cōueniunt creatori. Verum cōmunicantꝰ aliis per quandam (licet nō longe distantem) similitudinem sicut exposui tibi. ¶ Et nomina quidem ad supereminentiā ⁊ gloriam ptinentia qualia sunt rex ⁊ dominus: et his similia: cum depuraueris ⁊ a contrariis vsq ad purum remoueris intentiones eorum inuenies ea esse nomina solius creatoris excellentiam eius: ⁊ gloriam significantia: quemadmodum si depurraueris regem ab eo quomodo est regi. Et ipsum regem similiter puraueris ab omni iniquitate: iniustitia: imprudentia: negligentia: ⁊ infirmitate: seu debilitate: regis nomē soli cōueniet creatori: sic dico ⁊ de hoc nomie dominus cum depurraueris intentionem eius: vel dominationē ab omni eiꝰ contrario (qđ est dicere ab omni subiectiōe ⁊ debito seruitutis nō eñ vere aut pure dominus est qui alii vel subiectus est: vel etiam debitor seruitutis) similiter cum depurraueris intētionem dominationis a parte inferiori: hoc est a parte comparationis quam habet dominus ad inferiores vel subditos. Hec autem est potestas. inuenes potestatem eius puram immunem ab omnibus his que sunt ex parte impotentie: ⁊ occurret tibi intentio dominationis ex vtraq parte sic depurata soli creatori conueniens: ⁊ eidem appropriata appropriatione incommunicabili: sicut in lege hebreorum ⁊ in libris prophetarum ipsorum inuenies sepe dictum: dominus nomen illi: et ex persona ipsius ego dominus hoc est nomen meum. Manifestum igitur est tibi quia huiusmodi nominationes nō communicantur creaturis secundum intentiones depuratas: quibus appropriantur creatori. Et propter hoc non vniuoce: sed equiuoce ⁊ distantissima similitudine similitudinum. ¶ Verum ista diuersitas rationem ⁊ intentionem non phibet: quin vere dicātur de creaturis ⁊ intentionibus quibus applicantꝰ: ⁊ aptātur eisdem: non eñ dubium est quin rex indorum: ⁊ rex ethiopum his intentionibꝰ quibus reges ab hominibus cōmuniter nominātur vere reges sint siue ex nata potestate (licet eam multis iniquitatibus ⁊ iniustitiis maculent) siue ex potestate: iustitia aliisq regiis virtutibus decorata propter qđ ⁊ tyrannos reges impios vocant homines: licet eos non regant. i. recte agant. sed magis violenta tyrannide illos premant: ⁊ grassantꝰ in eos: non eos custodiētes: aut defendentes: sed magis pdam de illis sibi facientes: quemadmodum dixit sapientissimus hebreorū leo rugiens: ⁊ visus esuriens pinceps ipsiꝰ super populum pauperem. ¶ Quod si dixeritis quia rex nomen iur: ē: ⁊ officii: ⁊ impositum non ab his que male potentes faciunt. Sed ab officio vel iure: vel debito eorum que facere debent: ⁊ quia non est rex aliquis ex eis que facit (quecunq illa sint) nec ex potestate faciendi huiusmodi: sed ex officio: ⁊ iure siue debito regendi hoc est custodiendi defendendi patefaciendi per iustitiā ⁊ iudicandi subditos recte eum dicere consentio. Verum hoc est secundum veram ac ppriam intentionē huius nominis rex nihilominus tamē in predictas abusiones intorquet vulgus nomen illud: ⁊ alia huiusmodi. Nec dicendū est vulgaribus huiusmodi sermonibus nullam subesse veritatem: omnibus eñ cōmunibus sermonibus subest virtus intentionis quantum ad nominationes: ⁊ designationes rerum. Et ē intentio mea in hoc sermone ꝙ nullꝰ tropus: vel abusio quantumcunq: phibet veritatem intētionis nominantibus: sic idem tropice: vel abusiue: ⁊ hoc est dicere ꝙ vulgus tyrannum vere regem aut pncipem nominat: secundum intentionē suam: alioquin nec malum regem: nec malum pncipem ipsum vere dici possibile esse. Quemadmodū qui nō est homo: nec vere potest dici homo nec pōt vllo modorum dici malus vel impius homo: nec oportet vt puerilles sophistarum argutias: quibus dicitur homo mortuus qui non est homo vel falsus: vel minimus: vel homo pictus qui non est hō: hic declarem vel referam tibi: tu eñ scis ꝙ in eo ꝙ dicitur homo mortuus per quod ē mortuꝰ tollitur potior pars eius quod est homo ⁊ hec pars anima ē: quare tota ista intētio homo mortuus nō dicit hominem: sed partem ipsius. Illam scilicet quam mors relinquit apud nos. Et hoc est corpus: hec vero intentio falsus minimus nō dicit similiter totum minimum. Et hoc est quoniam p adiectiuum falsus tollitur vera materia minimi: quod debet esse vel aurum vel argētum. Tota igitꝰ intentio falsus minimꝰ non dicit minimum: sed sed solum residuum a materia minimi: hoc est formam solam illius: quemadmodum homo mortuus solam materiam veri hominis dicit. hec autem intentio homo pictus nec verum hominum: nec veri hominis veram materiā: aut veram formam: sed solum similitudinē seu picturam eiusdē nec aliud est homo pictus ꝙ pictura seu picta similitudo hominis. Adiectiuum eñ quod est pictus totum hominum verum tollit: hoc est ⁊ quantum est materiam ⁊ quantum ad formam totam vt dixi: appellationem sibi vendicans. Et improprium significationem transferens: hoc est in solam picturam. Adiectiua vero que sunt malus ⁊ impius nihil tollunt de substantia rei quam nominant substantiuū: siue eñ dicat malꝰ homo vel impius: siue malus rex vel impius. Integra manet quantum ad significationem: tam vera materia ꝙ vera forma: regis ⁊ hominis.

¶ Reuertar autē ad id in quo eram ⁊ dicam qđ siue p proprietatem siue per tropum: siue p abusionem: siue per similitudinē: aut aliam quamcunq comparationem nominantꝰ res vulgaritertatq communiter secūdum intentiones nominantium: nec eñ falsas dicimus parabolas nec tropos nec alias quascūq abusiuas orationes in eo ꝙ parabole vel tropi vel abusiue sūt. Et hoc est secundum intentiones earum inquantum huiusmodi. verum igitur est quod terra vera terra est. Et vera terra quacunq intētione accipiatꝰ nomē terre. Et ex intentionibus premissis ⁊ plato in eo quod dicit non est terra que apud nos est: sed terreum non cōtradicit huic sermoni.

Nō noīa q ptinent ad supereminē tiā creatoris scđm depuratas itētiones nō cōicātur creaturis.

Quōd noīa pmissa scđm veritatē creaturis cōueniunt.

De rege malo.

Incidēs qđ est circa premissa ⁊ eius declaratio.

De hoc qđ supra determinauit.

¶ Vtrum mundus archetipus sit ipse creator vel aliud a creatore secundum ipsum platonem.

Capitulum. xxvi.

Abet autem admirationem non leuem neq pretereundam intentio platonis i hac parte: propter quod inuestigandum ē vtrum intellexerit mundū archetipum esse ipsum creatorem vel aliud a creatore ⁊ ad eodem factū vel

creatum. Q[uo]d si ipsum creatorem: necesse habet con-
fiteri vnamquamq; specierum vel ydearum huiusmo-
di creatorem esse vel partē creatoris. quod igit[ur] crea-
torem declaratum est in prima parte huius sapiētia-
lis ac diuinalis philosophie impartibilem per om-
nem modum. Necesse habet concedere vnamquamq;
huiusmodi specierum vel ydearum esse ip[su]m creato-
rem. Propter hoc veram terram secundū intentionē
suam esse ipsum creatorem. Et veram aquam Simi-
le: ꝛ ad hunc modum de vnoquoq; aliorum quare ne-
cesse habet cōcedere omnes species ꝛ intelligibilia
mundi illius intellectualis vnam ꝛ idem esse secundū
essentiam ꝛ veritatem. Et illud esse impartibile i vl-
timitate impartibilitatis. Si aūt vnū singulare quo
modo mundus aut vniuersum hoc proculdubio debu-
it declarare. Tu vero de hoc audies per me aliqua i
his que sequuntur. ¶ Q[uo]d si intellexerit plato mundū
istum intellectualem siue specierum: aliud esse a crea-
tore. Necesse erit ipsum creatum esse vel factum ab
illo. Necesse etiam erit partes eius esse substantias
intelligibiles siue intellectuales ꝛ propter hoc intel-
ligentes ꝛ tanto prestantiores: ac nobiliores in omni-
bus dispositionbus suis substātijs angelicis: ꝛ intel-
ligentijs quāto ordine naturali creatori propinquiores
Necesse etiam erit secundum hoc istum mundum ha-
bere exemplar aliud apud creatorem ad cuius simili-
tudinem ab eo conditus sit. Et per hāc viam ibit res
in infinitum. Et nō habebunt finem huiusmodi exem-
plaria siue mundi: aut cogetur plato cōfiteri creato-
rem aliquem ex huiusmodi mundis siue exemplaribus
creasse. ¶ Quod non solum secum platonem impossi-
bile est: sed etiam declaratum tibi iam est per me i pri-
ma parte huius philosophie ꝙ apud omnem sapien-
tem operatorem ꝛ per sapientiam operantem neces-
se est exemplar esse omnium operum que per sapien-
tiam operatur. Et idem est apud ipsum ꝛ ideo ars si-
ue sapientia ex qua et p quam operatur: ꝛ exemplar
ad quod siue ad cuius similitudinē operatur. Et nō
oportet vt faciam tibi repetitionem huiusmodi de-
clarationi.

Q[uod] exēplar ꝛ sapia i mē te artificis idem sunt.

¶ Alia declaratio contradictionis que fuit in-
ter platonem ꝛ Aristotelem: in quo declaratur quod
sapientia creatoris est mundus archetipus.

Capitulum. xxxvij.

His itaq; determinat; reuertar ad determi-
nationem contractionis istius que fuit in-
ter platonem ꝛ Aristotelem ꝛ dicam quia
mundus archetipus hoc est exemplar; om-
nium eorum que facta sunt vel creata a creatore: vel
que fient: aut etiam fieri possunt proprie est sapiētia
ab ipso creatore eternaliter: genita quam dei filium
ꝛ deum: lex ꝛ doctrina: fidesq; christianorum verissi-
me nominat. De quo ꝛ eius generatione atq; alijs q-
bus magnificentiam suam ꝛ gloriā cognosci: ꝛ decla-
rari per me bonitatis eius dignatio fuit in prima p-
te huius philosophie tractatum habes desiderabilē
ꝛ nobilem. hunc igitur deum ac dei filium artem dei
omnipotentis plenum rationum viuentium: sapien-
tes ꝛ doctores christianorum nominat. ¶ Rationes
viuentes in telligentes ipsas species; vel ydeas quas
plato posuit secundum intentionem ꝛ opinionē ipso-
rum: qui in parte ista de platone ꝛ eius philosophia
bñ ꝛ laudabiliter opinati sunt. Est igitur benedictus
ac venerandus dei filius exemplar: ꝛ mundus: ꝛ vni-
uersum specierum ꝛ ydearum huiusmodi: ꝛ ars ple-

Notād mūdo archeti po ꝛscia dei

na rationum viuentū que omnes vnum in ea sunt in-
xta sermones sapientum atq; doctorū christianorum
ꝛ iste rationes predicte: species: vel ydee: vel forme
platonice sūt. Et quemadmodum dicit philosophus
quia omnis intelligētia plena ē formis propter hāc
plenitudinem rationum ꝛ innumerabilem multitudi-
nem ydearū huiusmodi vel formarum i lege christia-
norum ꝛ doctrina appellari: ꝛ videri potest merito
multiformis. ¶ Debes etiam scire substantia intelli-
ges cum virtus intellectiua ipsius, perfecta fuerit
perfectione sua completa efficit[ur] mundus intelligibi-
lis siue seculum intelligibile sicut p̄dixi tibi. Et pars
p̄ma beatitudinis future ꝛ felicitatis perpetue quā
promisit creator benedictus electis suis: de qua ali-
quid iam audiuisti per me. Qualiter aūt ꝛ vnum in
vltimitate vnitatis sit sapiētia creatoris ꝛ qualiter
multiformis. Qualiter in ea etiam vnum sint innūe-
rabiles ille multitudines ydearum. Et qualiter mul-
te. Necnon qualiter in angelis sanctis atq; beatis: ꝛ
etiam in animabus nostris: cum prenominata glo-
ria beatificate fuerint: sicut se habeat de hac multitu-
dine formarum ꝛ vnitate pro modo congruentie sicut de-
clarabitur tibi manifeste si deus voluerit: vbi spiri-
tualis naturam ꝛ propria ipsius inuestigabo ꝛ hec ē
questio quam dixi superius platonem declarare de-
buisse.

Ān sit plena pfectio intellectus

¶ Quod in omni intelligētia est plenitudo seu
multiformitas ydearum: vel exemplarium.

Capitulum. xxxviij.

Ebes autem scire ꝙ pfectio ista intel-
lectiua ꝛ multiformitas non debet eē
vllo modo eorum solius intelligētie agē-
tis imo omnium aliarū intelligentia-
rum (si ipse sint) ꝛ omniū substantiarū
angelicarum beatarum: verum ista p-
fectio diuiditur in eis duas: quarum altera est etiā na-
turalis ꝛ innata altera vero largitate gratuita: crea-
toris largitione superaddita. Et nominatur apud hu-
iusmodi substantias tam gratia: ꝙ gloria gratia qui-
dem propter gratuitam largitionum gloria vero pro-
pter super eminentiam perfectionis vltra quā nec que-
ritur alia: nec speratur. Cuius vel amplitudinis siue
largitionis aut capacitatis sit naturalis ista perfe-
ctio quātum ad scibilia seu cognoscibilia quod est dice-
re vtrum apud istam: vel ipsum: siue in ea: siue intra
eā sint omnia scibilia vel cognoscibilia an quedā tan-
tum siue pars eorum insequentibus inuestigare ꝛ de-
terminare tentabo cum dei adiutorio: non contur-
bet igitur te simplicitas aut impartibilitas substan-
tiarum huiusmodi vel etiam creatoris: quasi p eam
prohibeatur ab ipsis multiformitas ista seu multitu-
do rationum: aut ydearum formarum exemplarium.
¶ Insequentibus enim faciam te scire si deus voluerit
quoniam ipsa simplicitas: ꝛ impartibilitas i huius-
modi substātijs est amplitudo ꝛ capacitas earum in-
intellectiua. hoc igitur sic posito de huiusmodi sub-
stantijs manifestum est tibi qualiter intelligentia a-
gens secundum Aristotelem sit sol: siue lux animarum.
Q[uo]d etiam de omni huiusmodi substantia: videlicet
abstracta: atq; perfecta perfectione predicta verum
esse necesse est: et tanto magis de superioribus quāto
maiori luminositatis ipsas ꝙ inferiores esse necesse
est. Distantia enim localis non prohibet huiusmo-
di substantias a luminositate sua: quemadmodū ma-
nifestum est tibi in corporibus luminosis. Quoniam

Intelligentia lux aīaꝝ scdm Arist.

tenuatur atqz debilitatur irradiatio eorū in alia corpora secundū magnitudinem propinquitatis: ꝛ remotionis illorū ad illa. necnō secundū dispositiones medioꝝ corporū inter irradiantia ꝛ irradiata. hee autē dispositiões sicut alibi didicisti sunt raritas ꝛ densitas. in substātijs aūt spūalib⁹ alteri⁹ mōi sunt appropinquatiões: ꝛ elōgatiões adiuuāt ꝛ impediunt iterdū aliquas ex hmōi irradiatiōib⁹ Uerisimile enim est licet nōdum demonstratione per me declaratū (vel per aliū cuius declaratio ad me peruenerit) non omnes angelos bonos et malos equaliter noscē appropinqua sibi ꝛ remota propinquitate inqz ꝛ remotione localibus: siue corporalibus. Quis enī opinetur angelos/ siue bonos siue malos qui sunt in ciuitate arim eque nosse ea que fiunt in vltimatile. vt ea que fiunt i arim. Hec igitur est vna de questionibus que multos exagitat ꝛ cōturbat. similiter cū viri sancti in spiritu rapiuntur ad visiones ꝛ reuelationes. vtrū fiat ꝑ motum localem: vel quomodo aliter nominari inuestigatione inquirendū est. iam autem dici tibi de sole ꝛ luminositate ipsi⁹. qm̄ non est imprimens per ipsam colores superficieb⁹ corporum quorū superficies irradiat. Sed est adiuuans colores potentia que sunt in corporib⁹ quemadmodū color arene vel pulueris non est imprimens materie que est in ouo strutionis formam strutionis: sed est adiuuās materiam illam ad hoc vt exeat in effectum in illa forma strutionis. Potentia enim que est in materia illa potentia in completa est ꝛ non sufficiens per semet ipsam ducere i effectū formam strutionis sine adiutorio caloris: sicut manifeste vides in calore solis qm̄ ipse non est iprimens formas vegetabiliū: sed est adiuuās ipsa semina ad hoc vt ex eis educatur in effectū ea: ꝛ forme eorū que potentialiter sunt in seminibus.

¶ Utrum lumē scientie de sup totaliter ꝛ cadat sup aīas nostras ab intelligentia agente. Et vtruz ab omni alia spirituali substantia irradiatio hec fiat vel illuminatio. Cap.xxxix.

Declaratio autez hmōi manifesta est hec: qꝛ nichil imprimit naturaliter ꝛ ꝑ se formā: vel similitudinem forme quā non hꝫ. Operatio vo solis in hīs naturalis est per se. ¶ Ampli⁹ Exempla ari. ꝛ similitudines perfectibilitatis animarū nr̄arū nullomodo congruunt istis sermonibus ipsius. Nec enī in tabula picture vel scripture sunt potentialiter: quaꝝ receptibilis est quando potius totaliter ei a foris aduenīūt: et imprimuntur ab agente: scꝫ/ vel scribente in ea ab ipsa vero nō exeūt nullomodo: ꝛ nec in parte nec in toto. Similiter se habet de speculo. forme ei que resultāt in eis ex oppositione aliarū formarū nullo modo eī exeunt ab illis: sed totaliter a foris ꝛ aliunde illis aduēniunt. quare si similiter se habet de animab⁹ nostris non exeunt forme intelligibiles ab eis per irradiationem itelligentie agentis sup ipsas: sed totaliter ab illa eis aduenīunt ꝛ imprimuntur. ¶ Amplius ipse vsus cōmunis loquendi hoc habet. non enī dicūt homines scientias extrahi de animabus nostris: vel exire ab eis: sꝫ magis dari animabus. eodem mō ꝛ de virtutibus loquūtur homines: vocātes creatorem datorem scientiarum ꝛ virtutū. nō autem extractorem vel eductorem earū: sed nec quis hominū dicit solem dare colores aut datorem colorū imo corpora cōmuniter dicunt homines colorata in se esse per naturam propriā. Solem autem dicunt manifeste colores ꝛ etiam figuras q̄ntum ad vi sum hoc aūt dicunt non ausi ampli⁹ attribuere soli circa colores q̄ manifestationem ipsorū. Nullatenus aūt generationem colorū. Alioquin pictores et tinctores dicerent esse ociosos ꝛ supuacuos: cū cōmuniter dicant eos facere colores ꝛ dare. Quedā corpora etiam dicūt dare colorem aliis. de sole vero adhuc inauditū est apud hoīes ꝙ vel det vel g gnat vel faciat colores. ¶ Amplius si potentia esset in animabus nostris forme huiusmodi cum tanta facilitate tantaqz velocitate in actū exeāt vel educātur potentia huiusmodi nō esset potentia tm̄: sed habitus prim⁹ actui suo. Quare etiā aīa humana creata esset secund ipsum Aristotelem perfecta habitibus scientiarum. Et propter hoc similiter habitibus virtutū. Recidit igitur Ari. in sententiam platonis de perfectione ꝛ perfectibilitate aīarum humanaꝝ. Et etiam maiorem ponit eis perfectionem q̄ plato. Necesse igitur est veritatem se habere sicut dixi videlicet vt lumen scientie de super aduenīens totaliter cadat sup animas nr̄as a quacunqz virtute descendat. Nec necesse est vt ab vna sola virtute vel substantia fiat irradiatio vel illuminatio. Quod ex propheticis reuelationibus et illuminationib⁹ manifestū est qui diuersos ac multos angelos missos ad se nominant multes atque diuersas illuminationes ꝛ varios illuminationum suarū modos scripserunt. ¶ Alii nāqz ꝑ figuras. Alij per enigmata verboꝝ. alij ād nuduz absqz vllo velamīe res sibi celitus reuelatas descripserunt. Ex quibus omnibus manifeste apparet nō esse illuminationes hmōi per intelligentiā vnicā agentem cū firmam ꝛ immobilem ponat Aristoteles intelligentiā agentem. Nec dicat in qua parte mundi terre in illā esse opinet. Ociose nāqz in spera ignis esset vel aeris vel etiam aque cum in nulla huiusmodi speraꝝ anime humane creentur vel sint aut inhabitent. ¶ Si vero i spera terre eam posuerit nōdū assignauit nobis mōtez aut vallem regnū vel ciuitatem aut aliū locum vbi eā esse intelligat. Ipsi vero prophete scripserunt angelos ministros suarū illuminationū missos ad se vel in seipsis quod est dicere quosdā sibi locutos quosdā sibi i ipsis. ¶ Ampli⁹ nō magis est conueniens ꝙ intelligentia agens ꝛ huiusmodi illuminationes q̄ aliqua ex aliis superioribus substantiis spiritualibus cum ex necessitate minoris luminositatis eam esse necesse sit q̄ aliqz ex superiorib⁹ propter maiorem sui elongationem a lumine p̄mo quod est creator benedictus. Si vero qꝛ ex propinquitate sua ad animas nostras est ad has illuminationes magis idonea. aut intelligit de propinquitate corporali siue locali aut spirituali. Si autem corporali illa nichil omnino posse videtur ad spirituales illuminationes. Si vero de propinquitate spirituali vel essentiali querendū est ab ipo vtrū intelligat qd̄ propinquitas hmōi faciat eā piūctā aīabus nr̄is aut magis piungibilem ipsis q̄ aliquā aliā ex superiorib⁹ spūalibus. Quod si faciat eam cōiunctā animab⁹ nr̄is esset igitur essentialiter in

Deductio notanda.

De receptibilitate formarū in speculo

vnaquaque alarum nostrarũ. Et ecõtrario de hoc autem audiuisti me in his que precesserunt. Sive ro non facit illam coniunctã animabus nostris cõ iunctione essẽtiali quã dixi remanet igitur seorsuz ab animabus nostris in loco vno aliquo ab illo igi tur oportet eam discurrere per singulas alarũ no strarum quas illi unire voluerit. Et ad singulos ventres mulierũ in quibus anime humane creande sunt z infundende corporibus humanis in ibi iam formatis secundũ hunc sermonẽ aristotelis qui attribuit ei creationem alarum humanarum. Quare nõ differret ab aliquo ex omnibus ãgelis discurrentib⁹ per mundũ istũ terreuz ad implenda missa creatoris. Erit in super discursus eius simul incredibilis z intollerabilis z contrarietatibus motuũ refertissimus. Si per motum localem itelligaꝛ fieri discursus huiusmodi. Necesse ei habet moueri simul ante z retro sursum z deorsũ dextrorsum z sinistrorsum intus z extra. ¶ Amplius si non potest in presentia exhiberi i aliquo loco nisi per motũ ad illum veniat. Necesse est eam i cessabili z impossibili discursu exagitari/vel etiam fatigari. discursus enim tot cõtrariorum motuũ impossibilis est manifeste cũ vere ꝯtrarietates quas dixi superius i motibus sint. ¶ Amplius si ponatur ei motus huiusmodi atqꝫ discursus querendũ est ab eo qui sic ponit vtrum per motum hmõi recedat ab aliquo. Nã si ab aliquo loco necesse est vt ab omni in quo est si in multis locis simul est i quo cunqꝫ enim loco aliquid sit si ab illo nõ recedat nõ mouetur ad alium. ¶ Quare vel recedit ab omni si in multis est vel a nullo recedit. Quod si recedat ab oi in nullo igitur remanet. Si vero a nullo recedit non mouetur igitur ad locum aliquem.

¶ Quod si dixerit quia penitentiã suam exhibet multis locis preterꝙ moueatur ad illa vel etiã ad aliquod illorum. dico: qꝛ iste sermo est hominũ vel non intelligentiũ ipsum vel quibus aut impossibile est aut valde difficile est explicare sermonem huiusmodi. didicisti apud aristotelẽ de substãtiis impartibilib⁹ qualiter visus est sibi declarasse i potestatẽ mot⁹ apd eas declaratiõe demõstratiua. Michi aũt nec doctrĩa xpiana neqꝫ hebraica neqꝫ etiã alterius gentis que adhuc ad noticiam nostram peruenerit attribuit alicui substãtie vt naturaliter possit exhibere presentiã sui in multis locis atqꝫ corporibus simul neqꝫ in vno post alium absqꝫ motu locali. Quẽadmodũ audiuisti ꝓphetas loquẽtes de diuersitate siue plalitate z ẽt de motib⁹ ãgelorum sanctorũ ad ipsos missorũ. ¶ Et qm̃ nõ omnis veritas circa substãtias spirituales abstractas adhuc declarata est: nec philosophia i his adhuc completa, suo loco temptabo inuestigare de hoc si deus voluerit.

¶ Qualiter in omni substantia spirituali sine confusione est innumerabilis multitudo formarũ spiritualiũ distinctione lucidissima. Cap. xl

Nterim aũt sufficiat tibi cognoscere qꝫ cause que induxerũt Ari. ad ponẽdũ intelligentias z ordines eãꝝ. Et ad ponendũ intelligentiã etiã agentẽ. Et illã vnicã nõ fuerunt cause sufficientes ad hoc reuelationes eni et deriuationes z omnes alias illuminationes q̃ de sup adueniũt z non per naturã: sꝫ ꝑ diuino munere vel alus viis q̃s audis in sequẽtibus aduenuiũt vnꝙ alab⁹ nris siunt vel allocutionib⁹ angelorũ vel bonorũ vl' malorꝫ vel applicatiõibus spũalib⁹ quibusdã vel eleuatione alaꝝ nraꝝ z raptu fortissimo quo eleuanꝰ vsqꝫ dũ applicenꝰ z ꝯiugãꝰ lumini primo. Cuiuſ modi applicationẽ vel cõiunctionẽ non sustinet presens vita corporũ nroꝝ. Qualiter vero in quacunqꝫ hmõi substãtiarũ abstractaꝝ sic p̃dicta multiformitas hoc ẽ multitudo innumerabiliũ forarũ spirituali ũ distinctiõe lucidissima z absqꝫ pmixtione z ꝯfusione ꝑ oẽm modũ ostẽdã tibi primo exemplis euidẽtissimis i ipa aia tua vbi nõ dubitas nec ptes scientiarũ q̃ in aia tua sunt vel cõmixtas esse vel ꝯfusas in ipa: sed neqꝫ etiã ipas scientias q̃tũ cũqꝫ magne z ample sint possibile est vt coãgustẽt se vel cõprimãt aut ipediat altera alterã vllo modoꝝ: qñ potius necesse est vt quãto aĩa dilatatior seu quolibet modorũ maior fuerit tãto cũ ipsa latius ac spaciosius i aĩa existat. Addo z aliud isti exemplo. Et dico ꝙ quanto maiores ac plures sciẽtie fuerit apd alaꝫ tuã tãto aliis erit z igressus facilior z loc⁹ aplior apd illã. Et hec nulla aĩa itelligẽs ignorat. Quis ei dubitat alas apd q̃s sũt scia arit. z scia musice atqꝫ scia geometrie capatiores eẽ scientia astronomie q̃ si ille apd eas nõ eẽnt qn poti⁹ manifestũ ẽ alias aias sciẽtiã astronomie capere non posse nisi q̃ istas i se ipis habuerit. Et tãto magis illã eas capere posse quãto his trib⁹ fuerit pleniores. Manifestũ igr est tibi ꝑ exẽpliũ istud formã intelligibilẽ i substantia i partibili nõ coangustari nec cõprimi vel cõstringi. neqꝫ obscurari aut vllo modoꝝ ipediri ꝯsortio alteri⁹ quin poti⁹ spaciosius eẽ cũ illa z etiã distincti⁹. Et hec ẽ vna ex proprietatib⁹ nature spũalis. ex ꝯtrario se hꝫ ꝑ oĩa i amplitudine z capacitate corpoꝝ. Corpora eĩ se angustãt z ꝯprimũt. z mutuo se eiiciũt de locis eiusdẽ. z cũ vnũ coꝝ i loco aliquo fuerit alteꝝ in eodẽ sitũ nec patiꝰ nec amittit qui potius ipm ꝓuiribus repellit. Et quo min⁹ intret in illũ omittitur z obsistit ipsum vides i memoria tua. i. i vi memoratiua tua z qd innumerabilis⁹ est: qꝛ forme intelligibiles existentes i tezauro memorie alias in ibi secũ aduocãt z attrahũt. Similiter z oẽs scie alias secũ attrahũt z aduocãt. z i vitiis nobis ẽ etiã si obmitti vellem⁹ scire alia nos ꝯpellũt. ¶ Addã z aliud exẽplũ in visu oculoꝝ. de quo manifestũ est qd ad organũ ipsi⁹. i. oculũ veniũt simul innumerabiles forme visibiles z colores multi. Quoꝝ forsitã ipressiones i ipa pupilla oculi vel i humore cristallino pmixtiõe ꝯfundi ꝰ. Verũtñ apd vidẽtẽ. i. i aia vidẽtis distictissime sũt. alioqui nõ eos distincte videret. Si ei ꝯfuse vel pmixte eẽnt apd alaꝫ videntis nõ videret eas distincte. Judiciũ aũt hmõi certissimũ ẽ infectio q̃ facit vt alicib⁹ ifirmis videãꝰ oĩa nigꝰ q̃ idubitãꝰ ifectio ẽ ꝓhibẽs foras visibiles distictas eẽ vl' fieri i ala vidẽtꝫ. Cõfusio quã dixi fieri i pupilla nõ ꝓhibet hoc ꝑ debilitatẽ suã ꝑ quã nec ꝓfũdata nec fixa ẽ i pupilla vl' i spũ visibili. ex his ẽt maifestũ ẽ tibi: qꝛ si velut ocl's itell's ituen tibi ad puꝝ vl' nudus liceret aliquã ex hmõi substãtiis sit pfectã vt dixi tibi idubitãꝰ videres eã velut mũdũ itelligibilẽ ãt vl'e ex oib⁹ il' regnũ ꝯstutũ quarũ forẽ i illa vl' apd illã eẽnt. ¶ Et ẽt tãto clarius atqꝫ distict⁹ quanto hmõi substãtia esset iptibilior z vltimate simplicis q̃ creatoris solius propria est ordinatiõe naturali aut grẽ ꝑpindor. ¶ De mõis aũt illuminationũ istaꝝ z de applicatiõib⁹ atqꝫ cõiũctionib⁹ hmõi substãtiaꝝ siue ad creatorẽ siue ad lucẽ siue ad alas nras. z de aliis mõis illũiationũ

Nã ad astrologiaꝫ capescẽdã requiritur arismetica z musica.

huiusmodi que per artificia vel ingenia, quedam siue etiam per naturā philosophis visi sunt fieri. Et hominibus tā a magis ꝙ̄ a malis angelis per ipsos multipliciter illuditur dictaqꝫ in seq̄ntibus prout deus donauerit.

¶ De hoc ꝙ supra scʒ ꝙ forme exemplares et rationes oīm creatorum ꝛ creandorū viuentes sunt apud scientiam creatoris eternaliter. Et sunt vnū cum illa nec differunt ab ipsa essentialiter. Ca.xl.

Iam igitur determīatū est tibi per hec q̄ veritas subesse possit vel debeat sermonibus platonis: ꝛ de sermonibus Aristotelis. Et qm̄ si plato intellexit mundū specierum siue formarū intelligibilium scientiā creatoris vel sapientiā etiā vniuscuiusqꝫ sic perfectarū nobiliū substantiarū. Verissime hoc dicit iuxta modū quem exposui tibi. Quo modo dictū est omnis intelligentia plena est formis. Et sequentes aristotelem de vltima perfectione animarū humanarū que felicitas earū eterna nominatur exposuerunt quantū ad virtutē intellectiuam earum dicentes expresse ꝙ vnaqueqꝫ animarū nostrarum illa felicitate seu beatitudine predictarum erit subiectum intelligibile q̄ntū ad veritatē suam intelligibilē. Cuius autem aut quāte amplitudinis seu capacitatis ꝛ an oēs in parte ista equales future sint in ista plenitudine formarum nondū certitudine demonstratiua declaratuʒ audiui. Manifestū etiam est tibi platonē nullo modorum sensisse res istas creatas siue substantiā aut veritatem earū esse vel fuisse eternaliter apud creatorem. Cum nec ipse nisi ex tēpore sint. Forme vero exēplares ꝛ rationes omniū creatorū ꝛ creandorum viuentes apud ipsum eternaliter fuerunt. Quēadmodum ꝛ sapientia que de ipso genita est quā christianorum lex ꝛ fides atqꝫ doctrina dei filium verissime nominat. ¶ Hee vero forme non aliter ab ipso genitore hmōi sapientie differunt ꝙ̄ ip sa nec aliter ab ipso processerunt. Abinuicē aūt ipse forme essentialiter nullatenus differūt. Ita vt dici possit veraciter hec aliud ab illa neqꝫ aliter multe dicitur aut dici possunt ꝙ ipsa sapientia dicitur multiformis. ¶ Quod ad rerū multiplicitatem atqꝫ varietatē forsitā maxime refertur. Nec obsistat aut impedit vllo modorū vnitas aut īpartibilitas sapientie ipsius. Qm̄ ex ea procedit rerū tam multiformis tamqꝫ multiplex varietas.

¶ Causa aūt in hoc est. qm̄ ipsa non operatur per vnitatē suam solum modo imo per virtutem suam largifluam ꝛ immensam redundantiam diffusiuā Iuxta possibilitates receptibilium nō per modū nature, vt sepe iam dixi: sed per largitatem liberā in vtilitate liberalitatis. Vt aūt intelligas sermonem meū de possibilitatibus ꝛ receptibiliḃ creatorum ꝛ creandorum. fac considerationes in vnaqueqꝫ specierum creaturarum ꝛ inuenies manifeste: q꞉ species leonina nō est susceptibilis pfectionum humanarum siue sint essentiales siue accidētales. Similiter neqꝫ siue sint spirituales siue corporales. Et ad hunc modū facile est tibi videre de alijs speciebus nullo modorū autem intelligas ꝙ possibilitates seu receptibilitates reruʒ modificēt vel appetant sibi influentias descendentes super eas a datore perfectionū vel sapientia ipsius quin potius ipse per eam influit super vnū quodqꝫ ꝛ ap-

Q꞉ sapientia dei non soluʒ opa꞉ p vnitatē suam.

tat eidem quod illi cōgruit de influentijs largitatis sue. huiusmodi vero exemplū euidentissimum est in vnoquoqꝫ de operibus artificiorū hec enim influit solū de arte ꝛ exemplari quod est in mente artificis super materiaʒ i quam operatur quod est beneplacitum fluere sup illam. Neqꝫ materie aliquid virtutis aut potestatis attribuūt homines in formas quas per artificiū recipit: sed totum ascribunt prudentie ꝛ beneplacito artificis. Quemadmodū argilla nichil aliud potest in formā quam ei dare voluerit figulus nisi solū recipere. Quod si dixerit quis: q꞉ materia contra formā quam ipsi imprimit artifex saltem resistere magis vel minus quemadmodum durum et duricia resistit interdū ꝛ retardat impressionem siue receptionem forme in materia muri dico q꞉ verum dicit. Verum istud non est potestas modificationis vel aptationis forme ipsius. Nec per hoc potest addere aut minuere aliquid ipsi forme licet possit magis aut minus ꝛ melius vel deterius ipsam recipere. Quēadmodum autem hoc forsitan in artificijs nostris hoc possibile esset si tamen esse potest in creatoris tñ operibus ꝛ artificijs totū sibi vendicat dñantissima voluntas ꝛ iperiosissimū beneplacitum ipsius. Causa aūt in hoc est qm̄ tam recepta ꝙ̄ receptibilia ꝙ̄ etiam receptiones eoꝝ subsunt virtuti ꝛ sapientie creatoris subiectione plenissima ꝛ obedientia perfectissima. Nolo autem hic eē tibi a deo profusus siue prolixus vt pueriles sophistarū argutias tibi ponam ꝛ exponam qui eos icessanter audis vel audire poteris apud homines qui ridiculis hmōi gloria ista ꝛ magis illudere disciplinis et auditoribus suis per hoc ꝙ̄ veritati studere consueuerūt in quibus ipso etiam tēpore non tā dispendiose ꝙ̄ etiam periculose abutuntur. In his igitur si forsitan eas audieris reminisci te oportet fallatie accidentis ꝛ cōsequentis. ¶ Quod si quis dixerit: q꞉ eadem debet esse habitudo formarū exemplarium ad inuicem ꝛ exemplatarū. Et qm̄ sicut non sunt in exemplari. sic debent esse et in veritate cum exemplar, exēplar sit veritatis. Et propter hoc sicut apud formas exemplares est diuersitas aut pluralitas essentialis. sic apud res que arte vel sapientia diuina facte sunt nō debet eē diuersitas vel pluralitas essentialis. Quem admodū igitur oēs forme exemplares siue rationes viuentes vnū sunt in arte vel sapientia creatoris. Sic omnes res et per illam facte vnū oportet esse in veritate qđ est essentialiter ꝛ dicit Aristoteles empedoclē facere ita sensisse qui posuit oīa vnum esse secundū rationem multa vero secundū sensum. Post eum vero fuerunt aliqui magis insensati ꝛ insensibiles. Et neqꝫ q̄ntum ad hoc inter bruta animalia cōputādi qui rerum formas ꝛ differentias omnino negantes vnum ꝛ idē esse omnia insanissima vanitate delirauerūt. Quibus vt alias tibi dixi ipsa bruta animalia preferenda sunt in hoc qđ rerꝰ diuersitates ꝛ differentias saltem sensibiliū manifeste dinoscūt Quapropter ad confundandam ad repellendam istam insaniam brutorum animaliū sufficit contradictio per se solam presertim cū sensus et discretio sensibilium in huiusmodi animalibus vox quedam sit nature veritatem pluralitatis atqꝫ diuersitatis rerum huiusmodi publice manifesteqꝫ clamantis.

Laudat sophistas.

Rephēdit illos q̄ oīa vnū esse dixerūt puta permenidē ꝛ melissum

¶ Quod vnitas essentialis exemplaris non prohibet ab exēplis pluralitatē aut differētiā. C.xli.

Dico igitur: q2 mundus exēplaris siue ars siue sapientia genita creatoris p vnitatē suā siue per id quod vnū est nō est exemplar create multitudinis aut diuersitatis. Unitas tamē eius que est vnū exemplar ⁊ vnus mūdus intelligibilis exēplar est vnitatis: qua mūdus creat⁹ est vnus. Et totus simul mundus intelligibilis ratione mundi ⁊ vniuersalis exēplaris acceptus nō est exēplar vniuscuiusq3 rei create. S3 sicut fas ē intelligere ac dicere vnaqueq3 res creata habet in illo exemplari suū exemplar. At ideā propriam appropriatā scilicet sibi ⁊ similibus suis. In eo q similes sunt siue inq̄tū similes. Quemadmodū archa vna exēplaris i mente artificis nō est exemplar vni⁹ arche tm̄: sed innūerabiliū similiū iq̄tū similes sunt. nec oportet vt queq3 propriā archaȝ exēplarem habeant in mente artificis cū vna exēplaris innumerabilib⁹ exemplis sufficiat. Sicut manifestū est in sigillo regio vel quocunq3 alio ex quo vno innumerabiles ipressiones formant̄. Et per hoc exemplū manifestū est tibi: q2 vnitatē exēplaris nō sequatur vnitas exēplorum. nec vt diuersitatē exemplorū sequat̄ vel diuersitas exēplaris. Scire tm̄ debes: q2 vnitas essentialis ydearū non prohibet ab eis oēm modū pluralitatis aut differentie seu differentiarū sicut neq3 apud primū genitorem ⁊ eiusdem primogenitū. Cū enim iter eos sit vnitas eēntial' nihilomin⁹ tm̄ iter eosdē ē pluralitas ⁊ differētia quā xp̄ianoȝ fides ⁊ doctrīa vocāt rectissime personalē. ¶ Scito etiā: q2 in istis formis exēplaribus vnitas nō solū prohibet pluralitatē seu diuersitatē in exemplis: sed etiā adiuuat illam ⁊ pficit sicut vnitas creatoris non arctat aut restrigit cālitatem magnificā ⁊ multificam creatoris ymo adiuuat ⁊ perficit ita vt quāto vnitior est ac simplicior in se ip̄o tāto multificatior ac magnificentior sit necessaria in causando.

¶ Ex premissis colligit̄ intelligētias nō esse ponendas pp mot⁹ celorū in eo numero in quo posuerunt eas Aristoteles ⁊ sequaces eius. Capi.xlii.

Iam igit̄ patefactū est tibi per ea que p̄cesserūt nec intelligentias ponendas fuisse p motus āt propter motus celorū. neq3 in eo numero in quo posuerūt eas Aristoteles ⁊ sequaces eius neq3 nomen itelligētie appropriādū fuisse decē substantiis nobilibus cū oībus angelicis icorporeis aut scd̄m virtutē intellectiuā iuxta modū quē dixi pfectis cōiter ⁊ vniuoce cōueniat nisi forte p excellentiā aliquā istā appropriationē fecerit quā idubitanter ponere ⁊ declarare debuit i libro suo hoc āt eū pfecisse nōdū audiui ¶ Admirationē vo hz de viro q in reb⁹ phisicis a deo pfundasse credit⁹ est ⁊ bene i oī gūe rerū exercitatissimus: s3 ⁊ auctor ⁊ instructor p ypotethice disciplīne cū fuerit quomō i libris hebreoȝ librisq3 magorū vel nō legerit vel si legisset nō meminerit cui⁹ pfessio erat oīū sermōes audire oīū scripta legere p oībus ⁊ ↄtra oēs disputare vel dicere ⁊ sit veriorē aut saltē verisimiliorē viam eligere. ¶ De separatē angelis precōcissimis apō deū necnō de cherubin ⁊ seraphin ac de innumeris principatibus ⁊ potestatibus de quib⁹ tam multa magi ac malefici scripserunt. Quēadmodū audies in sequētibus quomodo nichil legit vel meminit. Seraphin enī ordinē substantiarū nobilissimarū aut prestantissimarū spiritualiū hebrei in libris pphetarū suoȝ nomināt cherubin secunde dignitatis ordinē an forte fidē non adhibuit his vel illis. ¶ Qualiter aūt spūs quez de celo veneris aduenisse sibi iactat nō ei enarrauit oīm hmōi substantiarū ordies virtutes ⁊ dignitates. aut quomō a deo parū sollicit⁹ fuit ipse Aristo. de scientia substantiarū hmōi de quibus ⁊ scribere ⁊ alios docere intendebat. Presumpsit aūt Ari. vsq3 de scientia earū vt malos angelos quos vsualiter cacodemones ⁊ diabolos vocāt homines esse negaret. Et hoc astruere probationibus attentaret. ¶ Seductus forsitan ab illo spū quem hmōi familiaritatē se adeptū esse dicebat nolens infamare de malitia cōsortes suos Et propter hoc tanq̄ specie mendacii oēs spirit⁹ bonos dicere non expauit.

¶ Quod dictū supra fuerat probationibus declaratur scz q vnitas ⁊ simplicitas distinctionē rerū scitarū a substātiis ipartibilib⁹ nō impediūt. C.xliii.

Post hec aūt reuertar ad declarādū probationibus quod dixi tibi de vnitate ac simplicitate: q2 ipsa nō soluȝ non est prohibens distinctionē rerū que sunt scite a substātiis simplicibus ipartibilib⁹. Et q non solū nō sunt coāgustantes ipsas scientias q̄ sunt in substātiis hmōi. Quin poti⁹ adiuuantes sunt distinctionem hmōi ⁊ amplificantes ipsas scientias ⁊ virtutes vt eis quodāmodo spaciū facientes. ¶ Dico igitur inprimis: q2 si vnitas ⁊ ipartibilitas confusionem rerū facerent apud cognoscenteȝ ⁊ distinctionē earum impeditā aut ipsas scientias inuicē cōprimerēt aut coangustarēt. necesse esset vt apō creatorē hoc maxime efficerent cuȝ manifestū sit creatorem esse i vltimitate simplicitatis ⁊ ipartibilitatis. Quare apud creatorē siue scientiā ipsi⁹ esset maxima rerū scitarum confusio minimaq3 vel nulla apud illū earum distinctio. necesse igit̄ esset ipsum maxime ↄfuse videre ⁊ cognoscere quecumq3 videt aut cognoscit. Et maxime difficile eos cognoscere vel videre. Quare vel minima vel nulla rerū discretio siue distinctio esset apud ipsum. Esset igitur vltim⁹ incertitudine cognitiōis ⁊ diiudicationis rerū vltimus. i. minim⁹. ¶ Amplius cū corporalitas ⁊ spiritualitas cōtrarie sint. necesse est vt sequantur eas per se dispositiones ↄtrarie. Cū igitur corporalitatem sequant̄ iste dispositiones videlicet coangustatio receptorū seu contentorum. Coangustatio inq̄ mutua eoȝ adinuiceȝ ⁊ minoratio capacitatis āplioris ex quocūq3 recepto seu contēpto. Et etiā repulsio alioȝ vel p parte vel pro toto: q2 vnūquodq3 contēpto eoȝ corporaliū in cōtinente corporali p magnitudine corporali sua repellit alia atq3 itrare prohibet. Et hoc vt dixi pro magnitudine sua corporali qō est dicere vt quanto magis fuerit tanto magis prohibeat ⁊ repellat alia similis magnitudinis. e contrario igitur se habere necesse est apud naturā spiritualitatis quanto enim maior fuerit scientia vel virt⁹ in

substantia quaecūq; spirituali tanto nō solū nō pro hibet aut non repellit: sed etiam adiuuat vt intret alias. Et interdū vt predixi tibi intrare compellit tantoq; alias nō solū melius secū patitur i eodē subiecto: sʒ etiā magis eas amplectitur ꝛ spacio sius cum eis est in eodem. Manifestum est tibi per temetipsum/ qꝛ non sequitur spiritualitatē ex quā titeūq; ꝛ quocūq; receptis siue contentis minora tio capacitatis amplioris quin potiꝰ maioratio ipsius ꝛ augmētū. Quāto eñ maiores et plures sci entias atq; virtutes recipit aīa tua: tāto plurium et maiorū erit capatior ꝛ econtrario q̄to minores et pautiores recepit tāto aliorū minus capax erit. ❡ Dico etiā qꝛ q̄to plures ꝛ maiores erūt sciētie apud aīam tuā/ tanto lucidior erit apud eā rerum scitarū discretio atq; distinctio. Econtrario ve ro q̄to minores atq; pautiores. Ex his igiť mani festum est/ qꝛ simplicitas ꝛ impartibilitas i substā tiis nobilibus abstractis non solum faciūt cōfusio nem rerū ꝛ indistinctionē q̄n potius augent ꝛ illu minantiliā. Et hec est natura ꝛ ꝓprietas spiritu alitatis cotrariū. Contrariū vero natura est ꝛ ꝓ prietas corporalitatis. ❡ Amplius fac ꝯsidera tionem cōparatiuā aīarū nostrarū ꝛ substantiarū angelicarū aīarūq; brutaliū/ ꝛ inuenies euidenter qꝛ aīe nostre q̄to vnitiores sunt i se maiorisq; sim plicitatis atq; impartibilitatis tanto sunt maioris capacitatis quātū ad cognitiōes. Aīe q̄ppe bruta les solas capiūt cognitiōes sensibiles ꝛ ymagina tiuas ac memoratiuas q̄ relinquuntur ex sensibili bus ꝛ ymaginatiuis. Et has etiā nō hn̄t oīa aīalia bruta. Quedam enim ex illis carent virtute me moratiua. Propter qđ nec disciplinabilia sunt si cut dt Aristoteles i libro metaphisicorū. Aīe vero nr̄e receptibiles sunt oīm scientiarū. Angelice ve ro substantie similiter oīm. Uerū tanto magis et maioris sublimioris scientiarū receptiles sunt q̄ to ad naturā corporeitatis atq; partialitatis natu rali nobilitate sua elōgatiores. Et inuenies ita se habere ꝑ omnes ordines substantiarum sublimi um donec perueniat cōsideratio tua ad stremīnen tiam creatoris benedicti apud quē tāto est ampli tudo latitudoq; spūalis oībꝰ aliis maior. Mē ē di cere vt queadmodū eius vnitas ē i vltimitate sim plicitatis. sed eius amplitudo atq; latitudo spūa lis in vltimitate sibi congruentis magnitudinis. Et ob hanc causam res oēs sunt apud ipm̄ siue in sapientia eius in vltimate luciditatis atq; discre tiōis. Similiter ꝛ in vltimitate spaciositatis.

❡ Stabilitio secunde partis vniuersi q̄ est pars eius spiritualis continens substātias spirituales abstractas. Cap. xliiii.

His igitur ita deriuatis. Reuertar ad stabiliendū ptē secundā vniuersi q̄ ē pars eis spiritualis. Hanc eñ oīno negauit secta quedā gētis hebreorū. Aristoteles quoq; eā negauit esse in parte/ videlicet q̄tū ad malos angelos quos gre ci cacodemones vocant: vulgus vero dyabolus vocat. ❡ Dico igitur qm̄ oīm duorū contrariorū veri nominis/ hoc est que vere contraria sunt neu trum est altero dignius vt sit. Cū oīa cōtraria hu iusmodi per omnem modū equiualia sunt Quare necesse est vt si alterum eorum in vniuerso natu raliter inuenitur/ ꝛ alterū eorū i eodem inueniri. Quia igitur corporalitas in vniuerso tam multi pliciter tamq; variatā manifeste naturaliter est. Manifestum est vt spiritualitatem/ nec minorem/ nec minus multiplicē in eodem naturaliter esse. Iuxta sermonē philosophi qui dixit/ qm̄ si tāta est multitudo corporaliū. necesse est esse spiritualium non minorem. ❡ Amplius que equalis bonita tis ꝛ dignitatꝫ sunt necesse ē natura curasse equa liter. Alioq̄n/ nec sapientia/ nec prouidentia rege retur cum eque curanda sint naturaliter eque bo na si de altero eousq; curet/ vt ipsum esse faceret alterum eousq; negligeret vt ipsū nō esse curaret. ❡ Debes autē attendere in hoc sermone meo id quod supra dixi/ videlicet veri noīs ꝛ vera ꝯtraria. Bonū eñ ꝛ malum nō sunt vera contraria. Et ꝓ pter hoc neq; eiusdem bonitatis nec eiusdē digni tatis. Quapropter neq; eque curanda ipsi nature. Iam aūt audiuisti intentionē meā de bono ꝛ ma lo ꝛ declarationes meas de vtriusq; intentionibꝰ in tractatu singulari de eis. ❡ Dico autē hoc ne te contradicet loquacitas iperitorū ꝛ ignorantium veritatē intentionū boni ꝛ mali. Atq; non intelli gentiū veritatem cōtrarietatis. ❡ Amplius prio ra sunt naturaliter simplicia q̄ composita ex hiis Que aūt priora sunt ordine nature priora sunt or dine essendi q̄ vero priora sunt ordine essendi. Di gniora sūt vt sint q̄ posteriora eorū in hoc. Quare simplicia gn̄aliter digniora sunt vt sint q̄ cōposi ta eorū. qꝛ igitur natura digniora prefert minꝰ di gnis. Alioq̄n cū eis inique ageret. Et ordinē iu ris sui atq; iusticie peruerteret. Prius igitur ꝛ poti us simplicibus prestat esse q̄ ꝯpositis. Quia igiť pure corporeū ꝛ pura corporalitas similiter pure spirituale ꝛ pura spūalitas simplitia sūt cōparati one ad cōsita ex eis necesse est. Necesse est vt natu ra ꝛ posterius p̄stat eis esse q̄ compositis ex ipsis. verbi gratia. Si natura creat vel quomodo efficit hoīem qui vtiq; compositus est ex materie spiritu ali quod est aīa et pure corporali quod est corpus. Necesse est vt ꝛ priusꝛ potiꝰ ordine naturali effi ciat aīam q̄ efficiat corpus. Quod si dixerit quis hoc non habet dubitationē. Uerū vtiq; dicit. nō autem est intentionis mee vt hic inquirā ꝛ stabiliā esse simplicium in suis compositis. ❡ Uerum po tius vt stabiliam illud per semetipsa: hoc est seor sum ab ipsis. Hec aūt est intentio mea in hoc ser mone astruere probationibus. Qꝫ si inuenirētur simplicia in compositis naturaliter inuenirentur separata ꝛ seorsum ab illis. Queadmodū si inueni atur mixtum naturaliter ex auro ꝛ argento qđ dici tur electrum. Dico quia necesse est naturaliter in ueniri aurū ꝛ argentum seorsū a cōpositione ele ctri. Et eodem modo se habet de mixtibilibus et mixtis. verbi gratia. De elemētis ꝛ de omnibus aliis huiusmodi. Et generaliter de omnibus con trariis. verbi gratia. Si naturaliter inuenitur co lor mixtus ex albo ꝛ nigro necesse est naturaliter inueniri colorem album per se ꝛ nigrū similiter. Sic dico ꝛ de substantiis pure spiritualibus ꝛ pu re corporalibus. Quia postq̄ inueniuntur in con stitutione seu compositione naturaliter necesse est vt inueniantur et per se. ❡ Quod si dixerit quis quia reuera inuenatur aīa humana per se. Et cor pus humanū per se. scʒ cū alterū ab altero/ ꝑ mor tem ipsius corporis est separatum. Uerum vtiq;

Qꝫ bonum et malum nō sunt vere cōtraria

dicit. Sed nondum loquitur ad id quod intendo.
Hoc aūt ꝙ intendo est ꝙ cōponibilitas seu cōiun
gibilitas ad corpus ⁊ inconiungibilitas similiter
ad ipsum contraria sunt. Et circa idem naturali=
ter habet fieri. Quia igitur coniūgibilitas hmōi
nō habet esse nisi in substantia corporali ⁊ circa ip
sam necesse est vt i cōiūgibilitas contraria in sub
stantia spirituali sola sit vel circa ipsam. Est igitur
substantia spiritualis corpori inconiūgibilis natu
raliter ⁊ seorsum habens a eē corpe. ¶ Amplius
perfectū in ꝑfecto ⁊ prius est ac dignius. Et ma=
gis est. et magis ei debetur eē. Et similiter se hn̄t
adinuicē minus perfectum ⁊ magis in ꝑfectū
Cū igit̄ substantialis substantia non indigēs cor=
pore propter aliquam ex suis ꝑfectionibus perfe
ctior sit substantia spirituali q̄ indiget corpore pro
pter multas sui ꝑfectiones. necesse est illā ⁊ prio
rem ⁊ digniorē magisqꝫ deberi ei eē ꝙ̄ isti. ¶ Hu
iusmodi aūt exemplum est aīa rationalis que per
multas sui perfectiones indiget corpore. Videlꝫ
propter ꝑfectionē viriū sensibiliū / ⁊ quasdā alias
perfectiones q̄ relinquūtur ex ꝑfectionibus illaꝝ
Necesse igitur est substantiam esse spiritualeꝫ aīa
rationali nobiliorē cuius perfectio nō sit in corpo
re nec per corpus. ¶ Amplius si verū est qd̄ dixit
Aristoteles. videlicet ꝙ aīa rationalis creatur ꝑ=
fectibilis ⁊ non ꝑfecta. Perfectio aūt ꝑfectibili=
tate prior est ⁊ dignior. Et perfectum similiter se
hꝫ ad ꝑfectibile. Est igitur ante aīam rationalem
ordine nature prior atqꝫ nobilior substantia spūa=
lis in ipsa sua creatione perfecta. ¶ Ampli⁹ quē
admodū dixit Auicenna cū inueniat̄ oximel quod
est compositum ex melle et aceto. Et inueniatur
mel ꝑ se quādoqꝫ in vniuerso nature. Necesse est
vt ⁊ inueniatur acetum per se in eodem vniuerso.
Iuxta huiusmodi argumentationē dico qm̄ cum
inueniatur in vniuerso nature naturaliter substan
tia mere corporalis ⁊ naturaliter per se atqꝫ sepa=
rata a substantia. Et inueniatur in eodē naturali=
ter cōposita substantia ex ambabus hoc est ex sub
stantia corporali ⁊ substantia spirituali q̄ sunt in
homie. aīa ⁊ corpus necesse est naturaliter inueni
ri ⁊ esse substantiā spiritualē separatā ⁊ ꝑ se ⁊ cor=
pori incōiungibilē. quēadmodū dictum est de sub
stantia mere corporali substante spirituali oīno
inconiungibili. ¶ Amplius cum inter primum
principiū quod est creator benedictus ⁊ animā ra
tionalē sit velut locus spiritualis et distantia spiri
tualis infinita Si nō essent ibi substantie spūales
ꝑfecte. eēt ibi vacuū abhorret qd̄ natura inter extre
ma q̄cūqꝫ dū modo inter ea possit esse mediū. hmōi
aūt exemplū est in coloribus albo et nigro quorum
differentia seu distantia maxima est i genere colo
rū. vbi vides euidēter ꝙ distantiā illā impleuit na
tura coloribus medijs. Vides etiā ꝙ vacuū corꝑale
natura oīo patitur. Quāto fortius igit̄ nō patit̄
natura vacuū huiusmodi quod icōparabiliter ma
gis inimicū est nature vniuersi magisqꝫ minuens
perfectionē illi⁹ ⁊ magis deformās pl̄chritudinē
ipsi⁹. ¶ Ampli⁹ ispecta natura possibilitatis sub
stantiarū spiritualiū generaliter manifestū est eā
nō magis cōgruere substātijs spiritualib⁹ imꝑfe=
ctis naturaliter ꝙ̄ naturaliter ꝑfectis. Et hoc no
tum est per se oī intellectui. neqꝫ aliquis intellect⁹
cōtradicit huic sermoni. qm̄ saltem possibiles sunt
huiusmodi substātie. Possibiles inqūtū in se. Si=
militer manifestū est per se quia possibilitas substā
tiarū spiritualiū naturaliter ꝑfectarū prior sit or=
dine nature possibilitate naturaliter imperfectaꝝ
quēadmodū vnū prius duobus. Illa enim possi=
bilitas vna tātū est vel quasi vna. hec vero due vel
quasi due cū sit possibilitas ad esse et etiā ad perfe
ctionē que est post esse. Et ꝑfectio q̄ est in esse vel
cū ipso esse quasi vna est cōparatione ē ꝑfectionis
que est post esse. Siue igit̄ ꝓcedat esse a creatore
naturaliter siue per electionē ⁊ volūtatem largis=
simam. Necesse est ipm̄ prius cecidisse / vel influ=
xisse super possibilitatem nobiliū substantiarū cū
sit vicinior siue propinquior ipsi fonti essendi ꝙ̄
possibilitas aīarū nostrarū. Influentie enī natura
les continue sunt / hoc est absqꝫ saltu ⁊ īterruptio
ne. q̄ vero ꝑ electionē ⁊ largitatem sunt. nō relin=
quat digniora transilientes ad minus digna. Di=
gniora aūt sunt vt predixi tibi substantie inconiun
gibiles corporib⁹ ⁊ nullo modorū corporib⁹ indi
gentes ꝙ̄ aīe nostre q̄ propter tantas perfectiōes
indigent corporibus. ¶ Nō si forte dixerit quis
quia nō est possibile vt alique substantie spiritua=
les ꝑficiant̄ nisi in corporibus etiā per illa. Dico
ꝙ iste sermo hominis est seipsum nō intelligētis
et aīa semetipsam ignorans cogitauit illū. Omnis
enim aīa semetipsam cognoscēs sentit in seipsa ꝙ
quanto amplius se abstrahit a corpore suo tanto
ampli⁹ ꝑficitur scientijs nobilibus atqꝫ virtutib⁹
et ꝙ̄to āplius se in illud ꝯiūgit: tāto āplius ab hu
iusmodi perfectionibus se elongat. ¶ Amplius
oīni aīe intelligenti manifestum est ꝙ virtus intel
lectiua ipsius nō recipit ꝑ corpus irradiatiōes no
biles quales sunt ꝓphetici splendores ⁊ alie mul
tiplices illuminationes de quibus audies in seq̄n
tibus: sed potius vt super illi aduenit / siue a luce
primo īmediate / siue per lumina substantiarū qua
rū esse hic esse inquiritur. Et cuius stabilitio hic
queritur. Nobiles ergo perfectiones cū de sursū
tm̄ aduenīūt nō requirūt corpus vel corporis ope
rationem aliquā. Cū manifestū sit aīas humanas
tanto aptiores esse ad recipiendas istas influētias
nobiles ꝙ̄to corpora earū quietiora fuerint ⁊ ip̄e
ab eis magis auerse ⁊ ad seip̄as magis conuerse.
Manifestum etiam tibi qm̄ in huiusmodi illumi=
nationū receptionibus sit raptus aīarū de corpo=
ribus suis ⁊ extasis ⁊ debilitatio vehementissima
corporū. Appropinquatioqꝫ multa ad separatio=
nem ab eis que est mors corporum. Interdū autē
et ip̄a mors. ꝙ̄to fortius igitur sublatis tot ⁊ tātis
impedimētis q̄ ꝑ corpa p̄stantur aīabus humanis
receptibiles erunt ꝑfectionum huiusmodi. Seor
sum igitur a corꝑibus manifestum est ꝙ tanto ꝑfe
ctibiliores sunt anime nostre ꝑfectionibus hmōi
sublimibus ꝙ̄to liberiores a corporibus ⁊ impedi
mentis que ipsis per corpora ingeruntur.

¶ De hoc quod supra ꝑ considerationem specio=
sitatis et excellentie creatoris et alijs probationi=
bus. Cap. xlvi.

Debes etiam scire quoniam nō
paruum adiutorium est ad inue
stigandas ⁊ cognoscendas na=
turas substantiarum huiusmo=
di consideratio speciositatis et
excellentie creatoris. Ea enī de

perfectionibus naturalibus siue gratie siue glorie
que de hmōi substantijs dicuntur p modum natu
ralem/siue innatum siue p quēcunq₃ aliū. De cre=
atore dicūtur essentialiter siue p modum essentia=
lem. Fortassis aūt naturalia huiusmodi substātia
rū eadem sunt q̄ ꝛ essentialia ipsaꝝ. Et est cōueni=
ens huic tractatui inuestigare etiā certitudinē de
hac. ꝛc. ¶ Iterū aūt fac considerationem de hu=
iusmodi perfectionibus in comparatione ad nobi
lissimam sup eminentiā creatoris put p similitu=
dinem dicuntur de huiusmodi substantijs. Simi=
litudinē inq̄ quam fas est ꝛ possibile est esse vel co
gitari inter ipsas ꝛ creatorem. Dico igitur q: sapi
entiā/sanctitatē/iusticiā ꝛ cetera hmōi q̄ scd̄m mo
dū essentialem de creatore ita dicunꝰ inuenies stā
tes et fixas per semetipsas i vltimitate simplicita
tis. Sic sapientiā sanctitatē et ceteras huiusmo=
di pfectiones cū cogitaueris eas apud huiusmo=
di substātias inuenies eas descendentes siue fluē
tes a creatore stabilitas ab eodē Et innixas super
eūdē innixiōe corporali firmissima et singulari. nō
habētes nec requirētes aliud vel fundamētū vel
fulcimentū et ad hūc modū se habet in oib⁹ hijs q̄
a creatore per viā creatiōis descēdūt. Ipse enim
est solus substinēs et substētās ea atq₃ assimilans
sibi prout possibile est eis secundū ordines et gra
dus quos eis creator cōstituit atq₃ disposuit. Oēs
enim creaturas necesse est creari simplices donec
perueniaꝰ ad corp⁹. Causa aūt in hoc est quoniam
sola forma corporalis indiget materia et hoc est
ppter operationes suas corporales quas exercere
non potest nisi per dispositiones materiales quas
prediri tibi que sunt quātitas cōtinuitas et cōti=
guitas siue cōtactus. deinde locus et situs. Notū
enim est tibi de situ oppositionis et in operationi=
bus speculorū ꝛ resultationū atq₃ reflectionū. Et
in alijs corporalib⁹ operatiōib⁹ q̄tū adiuuet illas
Spirituales autē virtutes que per semetipsas/ et
absq₃ huiusmodi adminiculis operanꝰ nullo mo=
dorū indigēt materia. Superuacue igiꝰ ponitur
illis. ¶ Amplius forma substātialis vniuscuiusq₃
substātiarū huiusmodi vita est et viuens in semet=
ipsa. Quare impossibile est eā esse in substantia nō
viuēte. videlicet in substātia quā nō viuificet. Qđ
exēplo anime humane et oīm aliarū animarū exē=
plis manifestū est. oīs enim anima materiā in qua
est viuificat. et intelligo materiā istā corpus i quo
vnaqueq₃ aīarū est siue cui cōiuncta est. Manife=
stum enim est tibi nec latet aliquē ex hominib⁹ cor
pora nō solū hoīm et aliorū animaliū sed etiā plan
tarum viua esse et viuere per aīas que in eis sunt.
Quare necesse esset materias huiusmodi substan
tiarū et viuas esse et viuere. Nemo aūt adhuc di=
xit primā purissimāq₃ materiā et in seipsa ab omī
forma abstractissimavel viuā esse vel viuere. Pre
sertim vita spirituali que vel est intellect⁹ vel vo=
luntas aut sequēs ex illis aut ex qua ipsi sequūtur
¶ Amplī⁹ cuius est potētia eisdē est et actus: Et
in quo potentia in eodē est et actus. Quare i quo
nec actus nec aliqd de actu in eo nec potentia nec
aliquid de illa. Intelligere vero nec est i huiusmo
di materia quā somniant nec aliquid de illo. Cum
sit impartibile. Quare nec potentia intelligendi
nec aliquid de illa est in huiusmodi materia. Et eo
dem modo se habet de potentia volendi. Quia igi
tur nemo dubitat potentias huiusmodi formas
substantiales esse huiusmodi nobilium substantia
rū si formate vel materiate sint. Manifestū est for
mas substantiales earū nec esse in materia nec ali
quid habere i materia. Scire nāq₃ debes quia for
ma substantialis vniuscuiusq₃ substātie principiū
per se est actus nobilissimi substantie illius. Et si
multe fuerint forme substātiales hmōi erūt ex ne
cessitate principia nobilissimorū actuū substantie
quā pficiūt essentialiter. Causa aūt in hoc est qm̄
nobilissime formarū oīm in vnoquoq₃ substantia
les sunt. Et propter hoc necesse est eas esse prici=
pia nobilissimorū actuum substantie q̄ perficiūt.
¶ Amplius perfectio vniuscuiusq₃ substātie cō
sistit in nobilissimis actibus ipsius. Quēadmodū
perfectio nostra siue animarū nostraꝝ in nobilissi
mo intelligere/ꝛ nobilissimo amare seu velle. Q:
igitur forme substantiales propter vltimam ac p
nobilissimā pfectionē sunt in omī eo cuius forme
substantiales suut. Necesse est ipsas esse propter
actus nobilissimos in illo Et hoc in primis ꝛ ma
xime. Act⁹ vero propter quē est quecunq₃ forma
in primis ꝛ maxime principiū ꝛ causam habet ean
dem. Manifestum igitur est ex his q: potentia in=
telligēdi seu cognoscēdi sunt forme substantiales
substātiarū abstractarū nobiliū. Oportet aūt caue
re te ab errore eorū qui dixerunt ꝙ forma ꝛ mate=
ria correlatiue dicuntur adinuicē. Hoc eīh similī=
ter falsum est cum ipsum creatorem benedictuꝫ ꝛ
formam dicamus ꝛ pulchritudinē. Et forma etiā
vsu cōmuni dicaꝰ qđcūq₃ exēplar. ꝛ tanto verius
forma dicitur vnūqđq₃ abstractarū imaterialium
ꝛ intelligibiliū q̄to materie imixtius ꝛ ab eodem
longius. Et hoc est propter cōmunitatem quā di
xi tibi supius. Huiusmodi etiā substantie tanto ve
rius forme noīantur et forme noīe digniores sūt
q̄to creatori p istam imixtionē ꝛ elōgationē simi=
liores. Dico etiam q: indigentia cōmixtās est ma
teriā p hoc ꝙ est materia: similiter ꝛ impfectio cō=
traria vero hijs sunt cōmunicantia formam p hoc
qđ est forma. ¶ Amplins qualiter intelligūt hu
iusmodi formas ꝛ materias substantiarū istarum.
Quod est dicere quoniam aut ille intelligunt eas
simul et eodem ordine a creatore exisse aut non si=
mul. Qđ si simul intelligunt, igitur eas in eadem
esse propinquitate ad creatorē naturaliter. quare
eiusdem dignitatis atq₃ perfectionis quecunq₃ ei
eadem ordine ꝛ simul naturaliter exeunt a creato
re sic se habere necesse est. Si vero nō simul ex eo
dem ordine. tunc vel materie huiusmodi exeūt ab
illo prius naturaliter vel posterius. quod si prius
erunt igitur naturaliter priores suis formis qua=
re ꝛ ordine creatori propinquiores. Et ppter hoc
maioris nobilitatis atq₃ pfectionis. quecunq₃ ei
naturaliter creatori propinquiora sunt q̄buscūq₃
alijs nobiliora atq₃ perfectiora illa esse necesse est
Hoc aūt manifeste impossibile est materiam eīh a
quacunq₃ sua forma perfectiorē esse ipossibile est
¶ Amplius scd̄m hoc q̄tum est in hmōi mate=
ria creabilis esset naturaliter sine forma. Cū pri⁹
posteriori naturaliter nō indigeat. nec pfecti⁹ mi
nus pfecto ꝙ si posterius exiuit naturaliter a cre=
atione q̄ earū forme. Reddit res id qđ antea dixe
ram/ videlicet ꝙ forme ille non indigent huiusmo
di materijs propter esse. Manifestum autem ē qm̄

neq3 propter operatiões aut perfectiones hmôi substantiarum aut etiam proprias : iam enim ex eis que precesserunt didicisti ꝑfectiones spũales et operationes etiam aiaruz nostrarum siue nr̃as nichil sui oino habere in materijs nr̃is. qm̃ potius totaliter i aiabus nr̃is sunt. qm̃ forti⁹ igit̃ ꝑfectiones ꝛ opationes hmôi substantiarũ nichil sui omnino habent. habent in materijs ipsarum. Presertim cum ꝑ materias earũ nichil eis de illis aduenit. Nec de eis adiuuantur vllo modorũ ad ꝑfectiones ꝛ operationes suas. Nos vero q̃ntum adiuuemur in multis ex ꝑfectionibus ꝛ operationib⁹ nostris omni intelligẽti manifestum est. ¶ Ampli⁹ cum inueniantur in vniuerso naturaliter substantie oino materiales siue corporales quales sunt corpora nec viuentia nec viuificabilia. Et inueniantur medie substãtie in partes sc3 corpales ꝛ materiales. Ut hoies q̃ a parte corporũ corpales et materiales sunt. A parte vero aiaꝝ spirituales et immateriales. Necesse est naturaliter i eodẽ vniuerso inueniri substantias oino imateriales. Et ẽ intentio mea in hoc sermone hoc qm̃ cũ inueniãt̃ in vniuerso naturaliter forme materiales tm̃ videlicet quarũ esse non est naturaliter nisi in materia et cũ ipsa quales sunt forme corporales sensibiles Et inueniant̃ etiam forme quarũ esse medio modo se habeant videlicet vt in parte habeãt esse naturaliter in materia ꝛ cum ipsa. In parte vero seorsum quales sunt anime hũane scd̃m Aristotelẽ et sequaces ipsius que quantũ ad partem virium suarum non habent esse nisi in corpore vt ipsi opinati sunt. quantũ vero ad partẽ aliam separabiles sunt a corpore/ꝛ hñt esse seorsum ab illo. Nõ sidubitãter sicut materia hois ẽ ad ipsas. Necesse igit̃ ẽ iueniri naturaliter in eodẽ vniuerso formas quarum esse omnino seorsum sit a materia ꝛ vllo modorũ hñs esse in illa vel cum illa. Eodem modo ẽ ratiocinari ꝑ operatiões. Quẽadmodũ si dixeris q3 cum sit naturaliter inuenire i integritate ꝛ plenitudine vniuersi formas quarum opatio nõ est nisi in materijs suis/ꝛ ꝑ eas quales sunt forme corporales sensibiles vt prediri. Similiter ꝛ inueniantur naturaliter in eodẽ forme quaruz operationes partim sunt in materijs earũ/ ꝛ partim extra. necesse est inueniri in ipso formas quarum operationes sunt omnino seorsuz a materijs. Forme vero quarum operationes naturaliter seorsum sunt omnino a materijs ꝛ ipas oino necesse est seorsum esse a materijs. Impossile est autem inuenire huiusmodi formas/nisi in genere substantiarũ. Quare necesse est euidenter in vniuersitate substantiarũ substantias esse quarum esse sit omnino seorsuz a materijs. Hoc aũt est immateriales esse omnino Quod est nec esse in materia : nec partem habere materiam: nec operari in materia. Et debes reminisci q3 huiusmodi ratiocinationib⁹ vsus est Aristoteles in libro suo celi ꝛ mundi. Quia Auicẽne posuit in huiusmodi ratiocinatione exemplum de ximelle ꝛ partibus eius ¶ Amplius inspecta similitudine creatoris ad eo q̃ ex ipso sunt cũ ipse sit pura in vltimitate puritatis ꝛ immaterialis ꝑ modum esse forma quomodo exeuntes proximo siue primo ꝛ immediate ab illo substantie nõ erunt pure ꝛ imateriales forme. Si eñi naturaliter operat̃ creator creando huiusmodi substantias. necesse est primas substantias esse creatori simillimas. Parce me in hoc qd̃ dixi videlicet immaterialitate ꝛ puritate. ¶ Ampli⁹ ex forma naturaliter nõ exit nisi forma. nec ex colore nisi color: nec ex calore nisi calor. Et ad hunc modũ de alijs. Quare si ꝑ modum nature exeunt prime ille substantie a creatore quem cõstat esse purissimã atq3 imaterialissimã formã. Necesse est ipsas esse puras atq3 immateriales formas prout requirit ordo ꝛ inferioritas quem habent ad creatorem. Non enim comparabiles sunt vllo modorum creatori nobilitate ꝛ dignitate vel ꝑfectione. Si vero ꝑ modum electiõis et beneplaciti a creatore exeũt (qd̃ nullaten⁹ dubitandũ est) tunc multo fortius in ea puritate imaterialitatis atq3 ꝑfectione quas dixi eas exire ab illo necesse est. Neq3 eñi auaricia neq3 inuidia neq3 vlla restrictio vel artatio oĩpotẽtie apd̃ creatorem cogitanda est. Nec aliud aliquid qd̃ ipm̃ ꝓhibuerit quo minus in vltimitate nobilitatis atq3 perfectionis que in substantijs creatis naturaliter esse potest eas creauerit. Hec aũt est quẽ dixi puritas videlicet formalis ꝛ imaterialitas. Scito autem quia homines qui negauerunt vel qui adhuc negant puritatem siue immaterialitatem hmôi substantiarũ non fecerũt hoc nisi ꝓpter causas quas audiuisti in precedentibus .ꝛ q3 terruit eos ꝛ terret adhuc quosdam eorum nomen forme. Ridendus aũt est in eis qui philosophi nolari voluerunt vel volunt adhuc error iste. vtpote puerilis ꝛ ridiculosus. Nõ eñi materia ad formã simpliciter dicitur/sed ad formam generabilẽ tanq3 mater ad prolem. Inde ꝛ nomen materie sumptum ẽ ac deriuatũ videlicet a noie matris. Forma vero agẽs et generans formã generabilẽ ad illam est vt pater pro eo q illum generat. Sed neq3 forma simpliciter ad materiam dicitur. ꝛ in hoc laudanda est sententia platonis qua posuit formas esse ꝛ esse immateriales ꝛ hoc est seorsum a materia. Licet de his formis hoc nõ intellexit. In hoc tñ ipsuz laudandum reputo q formas nõ ad materias retulit nec eas dici ad materias voluit qn̄ potius illas a materijs omnino abstraxit ꝛ seorsum longe a materijs eas posuit. ¶ Amplius cũ bonitatis intentio sit assimilationis ꝛ associationis atq3 diffusionis habundantie ꝓprie in illa. Necesse est vt hec ratio tanto suphabundantius cõueniat bonitati creatoris. q̃to ipse super omnem cõparationẽ magis bonus ẽ oib⁹ alijs. Q3 igitur ipse bonus bon⁹ est i vltimitate bonitatis erit ex necessitate intendẽs et querens assimilationes ꝛ associationes assimilabilium sibi ꝛ associabiliũ. Eritq3 diffundens habundantiam bonitatis seu in omnia que receptibilia sunt illius. Iuxta speciosissimũ beneplacitũ ꝛ dominantissime voluntatis sue. Quia igitur ex hac intentione bonitatis sue placuit ei aias nr̃as in assimilationẽ sc3 ꝛ associationẽ suam atq3 participium bonitatis sue prout erat illis possibile atq3 ipsi creatori ꝯueniẽs. necesse est eadẽ intẽtiõe bonitatis eiusdẽ placuisse illi creare alias substãtias et magis associabiles magisq3 bonitatis eiusdem receptibiles. Et ad maiorum bonorum participium naturaliter aptiores ipsum creare voluisse.

¶ Destructio erroris circa premissa ꝛ aliã vniuersi spiritualis stabilitio.

Quod si dixerit qs q p hanc viā necesse
erit infinitos ordines substātiaꝝ subli=
miū creatorē creasse p eo: q2 videt̄ ei q
null⁹ sit ordo vel esse possit substātiaꝝ
hmōi quo nobilior atq3 sublimior excogitari non
possit. Et etiā q̄ sit possibilis. ℂ Rñdeo ī hoc q2
hmōi sermo ē hoīs ignorātis naturā spūalē limi=
tatā esse ꝛ terminatā atq3 determinate ppinqta=
tis ad creatorē. Et itelligo in hoc sermone meo:
q2 velut orizon altitudinis spūalis ē vltra q̄ non
est accessus aut appropinquatio naturalis ad sup
eminētiā creatoris ꝛ forsitā ē gloria vltra quā p=
hibita est ascēdere substātia spiritualis. Prohibi=
ta inq̄ limitatiōe naturalis capacitatis seu necnō
ꝛ limitatōe ipsi⁹ glorie. Nō ē dicere: q2 nec substā
tia spūalis naturalr̄ est capax āplioris glorie: nec
ipsa gloria hmōi maioris sublimitatis aut altitu=
dinis. Quēadmodū vides ī corporib⁹ aīaliū ꝛ ve=
getabiliū limitationes ī magnitudinib⁹. Nec eñ
leo vnq̄ ī magnitudine elephātis excrescit. Ne=
q3 cocodrillus in magnitudine equi. Et ī minori
bus aīalib⁹ manifestū ē tibi q magnitudines natu
raliter limitate sunt singulis ꝛ termis vnicuiq3 ge
neri naturaliter posit⁹ vltra quā ī magnitudīe nō
ascēdit aliō ex indiuiduis isti⁹. ℂ Ampli⁹ mani=
festū ē: q2 nobiliora priora sunt in esse q̄ min⁹ nobi=
lia. Quare pma in esse nobilissima esse necesse est.
Si igit̄ substātie hmōi quaꝝ esse stabilire intēdo
pme sunt inter oēs substātias creatas ī nobilitate
siue in ordīe eiusdē erūt pme ex necessitate in esse
ꝛ ordine ipsi⁹. sic igit̄ de posteriorib⁹ ꝛ min⁹ nobili
bus esse ꝯcedit̄. Multo forti⁹ de pmis ac nobilissi
mis ipm ꝯcedi necesse ē. Cōcedendū igit̄ ē ex ne=
cessitate substātias hmōi eē. Hui⁹ aūt exēplū ē vt
postq̄ ꝯcedit̄ calor de hiis q̄ posteriora sunt in ca=
lore: necesse est vt ꝯcedat̄ de igne. Cū manifestū
sit ipm esse pmū oīm corpoꝝ ī calore. ℂ Ampli⁹
q̄ negat hmōi substātias esse detrūcat vniuersum
nobiliori parte sua. Nobilior eñ pars illi⁹ ē pars
ei⁹ spūalis: ꝛ in parte spūali pars ista nobilissima.
Quare intollerabiliter ipfectū faciūt vniuer=
sum detrūcātes ipz sit ac deturpātes. ℂ Ampli⁹
igit̄ ipsi regno ꝛ glorie creatoris q̄tū detrahāt ex
hoc ipso manifestū ē. Cū potissima pars regni ip
si⁹: imo caput hmōi substātie sint. Regnū eñ crea
toris nō dubitāter ē vniuersū ī sua itegritate ꝛ to
talitate. In toto eñ vniuerso regnat ꝛ iperat ī vl=
timitate rectitudinis ꝛ dānatiōis. Extra ħo vni=
uersum nihil ē. ℂ Ampli⁹ siue creato itēderit in
gloriā suā siue in reꝝ vltimitatē / siue vniuersi pfe=
ctionū / siue in oīa hec. Manifestū ē necesse esse ip
suz creasse esse tā hmōi substātiaꝝ q̄ aliaꝝ ꝛ supra
omnē cōparationē maior vtilitas eaꝝ q̄tū etiā p=
tineat ad pfectionē vniuersi nulli dubiū ē. ℂ Am
pli⁹ ex reuelatiōib⁹ ppheticis / ex opib⁹ magoꝝ et
maleficoꝝ / ex inūerabilib⁹ testimoniis coꝝ q̄ ap=
paritiōib⁹ / ꝯsolatiōib⁹ / ꝛ adiutoriis multitudini=
bus hmōi substantiaꝝ ꝯfortati ꝛ adiuti sunt adeo
famosum ē: ꝛ q̄tū potes irrefragabilib⁹ attestatio
nib⁹ atq3 crebērrimis ad liq̄dū esse singula q̄ dixi
ꝯsiderātib⁹ dubiū esse nō pōt: imo vt dixi q2 oīz gē
tiū ꝯsentiōe firmatū ē: adeo q̄q3 p certo apō icru=
ditissimos barbaros habitū vt in l'ras ex hmōi sub
stātiis ꝛ deos reputāt ꝛ vt deos colāt eisdē tēpla sa
cra ꝛ sacrificia iaz a multis multib⁹ ānoꝝ statuerint.

Hec etiā opinio ī toto orbe diffusa ydolatriā in eo
dē fere p totū. nō solū dilatauit: sz etiā pene inextir
pabiliter radicauit. Nō si dixerit qs: q2 seruitiuz
ydolatrie nūq̄ exhibitū fuit illis nobilib⁹ ac subli=
mib⁹ substātiis de q̄b⁹ hic agit̄. sz q̄busdā lōge infe
riorib⁹ ꝛ ℂ Rñdeo. q2 hō iste penit⁹ ignorat ydola
triā ꝛ illā maleficā ac maledictā nigromātiā ī q̄rū
libris creberrime legit̄: ꝛ manifeste de pncipati=
bus ꝛ ptātib⁹ q̄b⁹ hmōi cult⁹ impēdebat̄ ab ydola
tris. ñ l'r tā crebro denoiat̄ ibi pnceps demonum
noie suo Et ego tibi remediationē faciā de hmōi ī
sequētib⁹. Et de hoc q sermo Platonis ī tymeo
est de diis deoꝝ q̄ nō pōt intelligi nisi de sublimio
rib⁹ ꝛ pstātiorib⁹ spūalib⁹ substātiis. Licz ad ipos
plāetas sermo iste direct⁹ seu fact⁹ videat̄. Taceo
etiā pteriēs de familiarib⁹ hmōi substātiis de q̄rū
familiaritate mihi mlta dixerūt: de q̄ si ꝯstaret pba
tiōib⁹ ipa p se sufficeret ad stabilitationē esse ipaꝝ.
ℂ Ampli⁹ sic ē pars ista spūalis ī vniuerso sicut
aīa hūana in hoīe: ꝛ sic pars ista nobilissima ī toto
vniuerso sicut virt⁹ intellectiua siue supior aut no
nobilior pars aīe hūane in ipo hoīe. Quare pone
re vniuersū ꝛ negare partē ei⁹ spūalē ē ponere ho
minē ꝛ negare animā hūanā. Et iteꝝ ponere vni=
uersuz ꝛ negare partē hāc nobilissimā ipsi⁹ ē pone
re hominē ꝛ negare de eo virtutē itellectiuā ipsi⁹
aut ptē aīe rōnalis nobiliorē atq3 sublimiorē siue
pcipuā. ℂ Ampli⁹ Platoni ꝛ Aristoteli atq3 se=
quacib⁹ eoꝝ nullo modoꝝ possibile ē negare pteꝝ
hāc nobilissimā vniuersi cū ipsi ponāt mūdū / aīal
esse intelligēs deoq3 obediēs. Et ipm macrocos=
mū (hoc ē) maiorē mūdū vocēt ꝛ nominēt. hoiem
ħo pter multā ꝯueniētiā ꝛ silitudinē ad ipm mi=
crocosmū hoc ē minorē mūdū appellēt. Erit igit̄
pars hec nobilissima spūalis in ipso macrocosmo
sicut pars aīe hūane nobilior in suo microcosmo /
hoc ē in hoīe. Quare sicut nō pōt ponere hominē
ꝛ negare animā hūanā aut pcipuā siue nobilioreꝝ
partē ipsi⁹: sic nō pōt ponere vniuersuz ꝛ negare
partē istā nobilissimā ipsi⁹. ℂ Ampli⁹ neq3 oīne /
neq3 totū / neq3 vniuersuz dici pōt vllo modoꝝ: cui
vel mima ps defuerit. Et p singula videre facilli
mū ē: neq3 eñ tot⁹ hō aut tota dom⁹ vbi pars vna
defuerit dicit̄. Et ad hunc modum se hz de aliis.
Nō est igit̄ vel oē / vel mundus si pars hec eidem
defuerit. Est igit̄ inane ꝛ falsum vnūq̄dq3 istoꝝ
triū noīm: cū res nulla subsit alicui eoꝝ. ℂ Am=
pli⁹ negari nō pōt vllo modoꝝ quin imaginari aut
intelligi possit vniuersuz in ista integritate ꝛ cōple
tiōe partium suarum. Similiter negari nō potest
quin pars ista de qua loquor possibilis sit: ꝛ neq3
cōtrarietate naturaꝝ / vt chimera / neq3 alia causa
impossibilitatis q̄tū in ea est abesse prohibita na=
turaliter. Dico igitur: quia actualitas debet respō
dere ꝛ adequari naturaliter huic possibilitati. Et
hanc decet ꝛ esse ꝛ fuisse propter voluntatez crea
toris vt hec possibilitas totaliter exeat in actum
atq3 perfectionem. neq3 enim decet excellentiam
creatoris imperfectio aliqua in quocunq3 ex ope=
ribus suis. ℂ Amplius qualiter elegit sapientia
creatoris: qualiter permisit hec bonitas ipsius vt
partem viliorem perficeret possibilitatis vniuer=
si: ꝛ partem nobiliorem imperfectam relinqueret
Manifestum enim est: quia pars nobilior pos=

Margin notes: Q ꝛ substā tie spūales limitate sūt ī pfectione — Quid ma crocosmū: ꝛ q̄d micro cosmuz di cant.

sibilitatis vniuersi possibilitas ē partis huiusmodi nobilissime cuius stabilitio hic queritur. hoc autem inde manifestū ē: q2 ꝓportionabilia sunt possibilitatis ꝛ actus. Quare si actus actu nobilior erit: ꝛ possibilitas possibilitate nobilior. Q2 igit̃ esse hmõi substãtiaꝝ nobilissimaꝝ. s. longe nobili⁹ est ꝙ̃ sit esse oĩm aliarū. Manifestum est ꝙ ꝛ possibilitas ei⁹ possibilitate totius residuo vniuersi nobilior est.

¶ Destructio alterius incidentis erroris. s. si dubitatur propter quid creator non creauit plures soles/aut plures stellas. Ca. xlix.

I pro dixerit q̃s ꝙ possibilitas solis alteri⁹ ꝙ̃ iste sit possibilitas inq̃ȝ solis equalis hec nõ ē is dignior ꝙ̃ possibilitas isti⁹ quã creator elegit ꝑficere ꝛ educere in actum. Et non elegit ꝑficere illam quin potius eã impfectã relinquit: Rñdeo ꝙ postq̃ȝ ponuntur equales iste due possibilitates liber ꝑ omnia fuit creatori vtrū nollet ꝑficere. Silr ꝛ vtrū vellet relinquere impfectam. Et iam dixi tibi ꝙ si volũtate ꝛ bñplacito creatoris nõ habet locum q̃stio hec. vez ꝓpter qd. ꝛ causa in hoc quoniã voluntas creatoris causam non habet: sȝ ipsa potius causa est alioꝝ. Scire tñ debes ꝙ duo soles/vel due lune/vel duo saturni/aut duo ioues. ꝛ si possibiles sint in se: nõ tñ cõpossibiles sunt. Quẽadmodum eñ vides in aĩalibus ꝙ q̃dam membra nõ patiunt̃ singularitatẽ aut solitudinẽ suã ꝑ naturaȝ quin potius relinquant duplicitatem/aut quadruplicitatem aut maiorẽ numeꝝ. Sicut pes in hominibus ꝛ multis aliis gressibilibus requirit consortium ꝛ auxilium alterius In quadruplicibus vero req̃rit alioꝝ trium cõsortium ꝛ adiutorium. In aranea multoꝝ alioꝝ q̃nq̃ȝ ad minus. Culex autem nõ paucioribus pedibus ꝙ̃ duodecim ambulat naturalr̃ atq̃ȝ ꝑfecte. Sunt ꝛ alia mẽbra in eisdem q̃ multiplicari se nõ patiũtur. Sicut cornu in vnicorne. Si quis velit istud inter membra computare. Similiter cauda in animalibus que sunt apud nos. Eodẽ modo de epate splene ꝛ corde. Saluo hoc quod dicunt de leporibus cuiusdam regionis quos putãt habere duo corda. Sicut igit̃ deformitas esset in hoie pes vnicus aut ocul⁹ vn⁹ sol⁹: sic deformitas in celo solis si essẽt duo soles. Similiter in celo lune due lune Et eodẽ modo se habet de aliis q̃nq̃ȝ celis alioruȝ q̃nq̃ȝ planetaꝝ. Hoc aũt quẽadmodũ duo capita i hoie vno: aut duo alia mẽbra i eodẽ/vl̃ i q̃cũq̃ȝ alio aĩali ꝙ nõ dȝ hr̃e naturalr̃ nisi vnũ illoꝝ. Declaratio vero hmõi sermonis ē ꝙ neq̃ȝ creator: nec etiã natura detrũcata vel mutilata facit q̃ facit naturalr̃ sȝ ṽ nũq̃dq̃ȝ itegritate ptiũ suaꝝ. Quẽadmodũ igitur vnicuiq̃ȝ aĩaliũ dat itegritatẽ totalitatẽq̃ȝ sue ꝛ ꝑfectũ nũeꝝ ptiũ sibi ꝯgruẽtiũ: sic fecit ex celis. Quare nec plures stellas/nec plures soles / aut plures lunas naturalr̃ hr̃e potuit q̃dcũq̃ȝ septẽ celoꝝ: septẽ planetaꝝ. alioq̃n detrũcata debitis ptibus ꝛ q̃si mutilata ꝯgruẽtib⁹ mẽbris illos creator fecisset: ꝛ hmõi falsitas manifesta ē. Nec opȝ ꝙ ꝓbatiõib⁹ declarẽ tibi ꝙ hec pars nobilissima vniuersi ꝛ residuũ siue reliq̃ pars eiusdẽ cõpossibiles sint ꝛ se iuicẽ cõpati naturalr̃ possint. Cũ manifestũ tibi sit alterã altera multiplr̃ idigere: ꝛ alteraȝ ab altera multiplr̃ adiuuari. Et hmõi exẽplũ ē in ipa aĩa hũana ꝛ hoie iuxta ꝙ ꝑdixi tibi. pars eñ nobilissima aĩe hũane ꝛ ipm residuũ hoĩs: ꝛ ipm residuũ aĩe hũane. ¶ In administratiõib⁹ q̃q̃ȝ reꝝ humanaꝝ manifestũ ē tibi q̃ñtũ idigeat vulg⁹ ꝓncipibus ꝛ potestatib⁹ eisq̃ȝ q̃ primo regib⁹ assistũt hoc est cõsiliariis ꝛ alio regio comitatu. Iuxta moduȝ igit̃ istum nõ videt̃ incredibile: nec mirũ cuiq̃ȝ intelligenti si mũdus iste quẽ attestatiõe posuiõe cogunt̃ multipliciter indiget substãtialib⁹ ac prestãtissimis substãtiis q̃ creatori eviciniori ꝛ e ꝓrimo assistunt: ꝛ si ab eisdem modis innumerabilibus ꝛ admodum necessariis adiuuatur.

¶ Enarratio dispositionũ cõsequẽtiũ substãtias abstractas q̃ manifestabũt̃ iferi⁹. Ca. l.

Quoniã autem ydolatra ꝛ ars malefica ꝛ multipliciter illusio vexatioq̃ȝ substãtiaꝝ q̃ mali angeli: vulgariter vero demones vocant̃. cũ innumerabilib⁹ narratiõibus q̃ apud oẽs gẽtes audiunt̃ famosuȝ iaȝ ꝛ ꝑ parte etiã maxia notũ esse fecit illoꝝ. Et firmauit credulitatẽ in hoibus de differẽtiis earũ ꝛ spẽbus: necnõ de potestatibus ꝛ opibus eorũdeȝ mirabilib⁹. ꝓpterq̃ȝ ꝛ deitas eis ē ab ydolatris attributa ꝛ ritus oĩs ydolatrie ꝯstituti. ꝛ hac de causa etiam illos deos nominare ꝛ habere decepti hoies nõ sunt veriti bene se hȝ ꝛ oimodo ꝯueniẽs est ꝑscrutari de illis ꝛ de maliciis eoꝝ. presertĩ ꝓpter Aristotelem qui maliciam de omnibus substantiis spiritualibus negauit ꝛ dyabolos esse cõcedere noluit: sȝ de ipso principe malicie ꝛ rege eoꝝ oĩm. ꝛ vñ illi malicia cit ꝛ de aliis silr̃ de substãtiis eorum. vez vtruȝ corporei sint aut incorporei ꝛ natura corpoꝝ ipoꝝ si corporei sint: si pro icorporei sint cuiusmodi ꝛ vñ sunt eis forme corporales in q̃b⁹ apparẽt hoib⁹. necnõ vtrũ assumãt hmõi figuras: ꝛ qd ē assũptio corpoꝝ apd eos. sȝ de noiatiõib⁹ eorum siue noib⁹ q̃b⁹ nominari dicunt̃ in libris maleficis. Et q̃s de seipsis ipsimet hoib⁹ expresserunt perscrutari diligentia mee possibilitatis necesse habeo hic si de⁹ voluerit. ¶ Et q̃ñ fere omnia hec que hic enumeraui de cõsequẽtibus naturam sunt vel saltem de hiis que posteriora sũt naturalibus incipiam a naturalibus ꝛ essentialibus substantiaꝝ nobilissimaꝝ: ꝛ inuestigabo ꝑmo de essentialibus ipsarum. Deinde de aliis naturalibus eaꝝ. Tertio de officiis gradibus/ordinib⁹/virtutib⁹ ꝛ opatiõib⁹ eaꝝ. Et de hiis que circa homines res humanas operant̃ q̃ñtum me adiuuare in hoc fuerit creatoris dignatio.

¶ Declaratio imaterialitatis substantiaruȝ abstractaꝝ. Capl'm. li.

Ico igit̃ ip̃mus hmõi substãtias aut imateriales eẽ ex necessitate oẽs aut saltẽ ꝓ ꝑte: ꝛ hoc nõ deberet hr̃e q̃õnẽ neq̃ȝ hȝ apd sapiẽtes exercitatos i hiis nisi ꝓpter apparitiões mltas i formis corporalib⁹ ꝛ opatiões q̃s circa corpa exercẽt mltę ex hiis q̃les sunt euersiones domoꝝ ꝛ deportationes columnaꝝ atq̃ȝ enectiões siue eq̃tatiões hoiȝ. Silr̃ iact⁹ lapidũ ꝛ alia inũera que in sequẽtibus enarrabo.

¶ Nõ eñ legit̃ in lege saracenoꝝ q2 de⁹ creauit

angelos de luce. dyabolos vero de flamma. nō solum vanum ꝛ friuolum est: sȝ etiā impossibile. lux nāqȝ ꝛ flamma non nisi corporales. immo etiam corpora ibi intelligi possunt. spūalium vero substantiarum corpora materie esse non possunt secūdum hunc modum vel intentionem. hoc autēȝ est vt de eis fiant vt enim de corpore fiat spūs manifeste impossibile est. alia vero intentione materia spūalis substantie illa est quam pficit ꝛ in qua exercet opationes suas iuxta quē modum corpus humanum materia est anime humane quēadmodū ꝛ ipsa forma est corpus humani hoc est pficiēs ipȝ pfectione exteriori: nō autem essentiali qm̄ nullo modoꝝ potens est illius. Et hic est modus quo materia corporalis ꝛ forma corporalis sunt materia ꝛ forma corporis. qd̄ est dicere essentialiter qꝛ illud componunt atqȝ constituunt essentialiter vt vere ꝛ essentiales partes. Manifestum est igitur qꝛ sermo ille quo dictum est qꝛ deus angelos creauit de luce: dyabolos vero de flamma ꝛ de impossibilibus est. Lux autēȝ corporalis que accidens est nullo modorum potest esse materia substātie qm̄ neqȝ pars. ¶ Amplius scd̄m hoc non essent pmi angeli in ordine creatiōis: ꝛ hoc est p omnē modū cōueniēs cum ordine nature ꝛ dignitate ꝛ etiā ppinqtate ad creatorē pores sunt omnibus corporibus ꝛ corporalibus. Lux autē ꝛ flāma vel corpora sunt vel corporalia. q̄re pores sunt āgeli ꝛ demones etiā tā luce q̄ flāma. pores igiꝰ sunt materijs suis. et hoc est manifeste impossibile.

¶ Destructio erroris quorūdam ponētiū receptibilitatē formaꝝ esse ppriam materie: ꝛ ideo nullam creatā substātiā immaterialē esse.

Caplm. li.

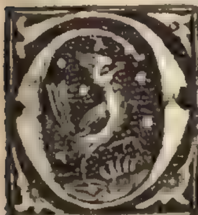

Ebes autē scire quosdā q nominari voluerūt inter sapientes posuisse receptibilitatem formaꝝ esse ppriā materie: ꝛ ppter hoc nullā substātiaȝ īmaterialē esse qm̄ vt ipsi opinati sunt receptibilitas huiusmodi nō est nisi materia ppria ꝛ p materiā adest oi substātie. Errauerunt autē hmōi hoīes in sermone isto multiplr. Primū in ipō intellectu ꝛ rōne materie: receptibilitas eīn simplr nō ē dispositio materie sȝ potius substātie sicut dicit Aristoteles. qꝛ maxime ppriū est substātie esse susceptibile contrarioꝝ. Scd̄o errauerūt ī ipā rōne receptibilitatis nimis extēdētes vel ampliātes receptibilitatē materie. Cū nullo modo se extēdat materie receptibilitas nisi ad formas corporales quaꝝ acq̄sitione fit generatio. ꝛ quaꝝ amissione corruptio. Alias eīn formas q sunt post istas siue substātiales sint/ siue accidētales sicut quātitates ꝛ q̄litates corporales sola substantia composita recipit ꝛ sustinet. Et ppter hoc vocant tātū philosophi substantiā que sustinet nouem pdicamenta. Tertio errant in hoc q materiam ponere cogūtur exire pmum a creatore: ꝛ ita omnium substantiarum impfectissimam ppinquiorē esse creatori ꝛ pus ab illo exire q̄ aliquam aliaꝝ. ꝛ ppter hec impfectum pus erit ordine naturali q̄ pfectum. Quarto errant in ratione substantie non intelligentes vel non aduertentes/ quoniam substantia est ens per se hoc est non indigens sustinente vel sustentante. quemadmodū accidēs qd̄ a debilitate siue infirmitate sui esse accidens noiatuȝ est quasi ad aliū cadens: hoc est ad sustinēs vel sustētans ipm: nō valens stare ppria virtute p semetipm. Cū igiꝰ forma substantialis oīnis substātia sit nō indiget substinēte vel substentante. Nō indiget igiꝰ hmōi materia quaȝ ponunt. Sȝ neqȝ ppter receptibilitatē formaꝝ sibi congruentium: hanc eīn habēt a pte sua: vcȝ p id qd̄ est substantia. frustra igitur ꝛ vane poniꝰ hmōi formis materia. Quinto errant in ipō noīe substātie nō attēdentes ethimologiā ipius. Substantia eīn dicta ē ab eo q stet sub ꝛ nō ab eo q supra. Forme autē substātiales in substantijs de q̄bus agiꝰ non stant sub vt fundamētum: sȝ stant supra ꝛ fundate vcȝ in materia quā eis ponūt. quare nec p se: nec ppe nomē substātie dī de eis. Et ppter hoc nec p se pprie vere erunt substātie. Et ppter hoc neqȝ composita ex eis ꝛ materijs hmōi vere aut pprie substātie erunt. Cum ex non vere substantijs verā substātiā componi vel esse manifestum ipossibile sit. Sexto errāt in supfluitate positionis huiusmodi materie. ¶ Hoc autē manifestū est ex cōsideratiōe formaꝝ quaꝝ susceptibiles sunt substātie hmōi. Quēadmodum eīn intelligere nō est in corpore nec p corpus nec adiuuaꝰ ī anima humana corpore suo. intelligere inq̄ȝ quo desup irradiatur. Sic intelligere hmōi substantiarum non adiuuatur ab huiusmodi materia. Quod eīn intelligere quod ab inferiori est a parte scȝ rerum sensibilium p spoliationē ꝛ abstractionem particulariū seu singularium conditionum ab eis adiuuatur p corpus hoc est qꝛ in corpore recipiuntur hmōi forme. vcȝ sensibiles a quibus fit spoliatio ꝛ abstractio sicut in precedentibus exposui tibi. In materia vero quam ponunt huiusmodi substantijs vlla fit receptio formarum desuper aduenientium. propter intelligere igitur huiusmodi/ vel propter receptionem formarum desuper eis aduenientiū nullo modorum indigent substantie iste materia. Considera enim omnes formas huiusmodi substantiarum: ꝛ videbis eas nihil omnino habere in materia. Quemadmodum scientie ꝛ virtutes ꝛ alie huiusmodi forme spirituales que sunt in animabus humanis/ vel hominibus nichil omnino habent in corpore. Sic scientia ꝛ virtutes substātiarum huiusmodi nichil omnino habent in materijs earum ꝛ neqȝ secundum partem: neqȝ secundum totum in eis sunt. In nullo igitur adiuuant huiusmodi materie vel susceptibilitatem/ vel susceptionē scientiaꝝ/ aut virtutum/ aut aliarū quarūcūqȝ pfectionū q sunt apud hmōi substantias. Septimo iam patefactum ē tibi: qꝛ corpora impediunt nobiles pfectiones hominum: hoc ē eas q desup sunt. Si igitur materie veri nominis sunt quas ponunt substantijs huiusmodi ex necessitate impedient perfectiones earum. Causa autēȝ in hoc ē quoniam perfectiones huiusmodi secundū formas tantum sunt et nichil ad materias de illis. Insuper materia et forma contrarie sunt sicut alibi didicisti. Et ppter hoc ipediunt te multiplr sicut manifestū ē ī anima humana ꝛ corpore suo. Quoniam alterum impedit perfectiones alterius in statu vite istius. Octauo dico quoniam materia quā ponunt huiusmodi substantijs aut est

corporalis hoc est eiusdem speciei vel maneriei cu
ius materia corporum aut non. si sic poterunt: igi
tur ex huiusmodi substantijs fieri naturaliter. Et
econtrario τ redigi substantia huiusmodi in corp⁹
Et econtrario quemadmodum ignis in aera. Et
econtrario poterunt inq̄ ꝙtum est de natura cō:
munis huius materie que susceptibilis est forma
rum corporalium vt spiritualium. Si vero est al:
terius modi siue maneriei ꝙ materia corporum.
Esset hec differentia ex necessitate vel secundum
ipsas substantias earum: vel secundum dispositio
nes aliquas per quas altera non est receptibilis
nisi formarum spūalium: altera vero nisi corpora:
lium. Nō si fuerit differentia hec secundum sub:
stantias suas apud se esset hec. quoniam altera est
simplex τ impartibilis. altera vero cōpositaz diui
sibilis. hoc autem in rebus eiusdem generis sicut
differentia puncti ad lineam. Punctus enim τ li
nea cum sint eiusdem generis sola partibilitate τ
impartibilitate contraria differūt. Nō erit igitur
materia incorporalium: alio modo differēs a ma
teria corporalium nisi sicut terminus continui ab
ipso continuo. ¶ Si vero fuerint differētes ꝑ di
spositiōes ꝗs dixi: hoc ē ꝑ dispositiōes q̄ faciūt al
teroz receptibilitatē solaꝝ formaꝝ spiritualium.
altera vero tm̄modo corporalium necesse est vt iste
dispositiones sint vel partes essentiales earum si:
cut forma substantialis ipsarum. Aut sint eis ad:
uenientes super completas essentias ipsarum:
aut sint idipsum quod ille. Quod si fuerint forme
substantiales earum. Erunt igitur eis materie ex
quibus τ huiusmodi formis erunt ipse composite
quare non erunt vere τ pure materie sed materia
ta. Quod si fuerint dispositiones supradicte com
pletꝫ substantijs earum. Cum per alia non diffe:
rant vt predictum est: non differant igitur essen:
tialiter. Quapropter erunt vna materia essentia:
liter τ communis spiritualium τ corporaliuꝫ. hoc
autem iam destructum est. Si vo fuerint id ipsum
quod huiusmodi dispositiones: tunc erunt inuicē
contrarie contrarietate verissima. Qualiter igi:
tur alterum erit in altero. Nihil enim recipit in:
tra essentiam suam contrarium suum veri nomi:
nis. Addo autē in hoc sermone meo contrariū ve
ri nominis propter id quod predixi: videlicꝫ quia
materia et forma cōtraria sunt quēadmodū et ipē
dixit aristoteles. Nō aūt essentialiter neq̄ veri no
minis cōtrarietate. Non enim est maxima seu cō
pleta differentia inter eas. huiusmodi autem dif:
ferentia contrarietas est sicut alibi didicisti. Ma:
ior autem differentia longe est inter corpoream τ
incorpoream substantiam. Causa vero in hoc est
quia materia et forma cadūt in genus incorporee
substantie. Minus igitur distant vel differunt ab:
inuicem ꝙ corporea et incorporea substātia. Oia
enim duo que in genere eodem conueniunt min⁹
adinuicem differunt ꝙ ea quorum alterum in illo
genere alterum in opposito est. ¶ Amplius ipse
aristoteles dixit quoniam proprium est substantie
nichil contrarium habere. Possem τ alia tibi ad:
dere ad maiorem declarationem huiusmodi ser:
monis quo dixi: quia non est veri nominis contra
rietas inter materiam τ formam.

¶ Alia declaratio immaterialitatis intelli:
gentiarum ꝑ vias ꝓbationum.

REuertar igitur τ dicā q: homi:
ni a parte materie sue que est: cor
pus eius est multiplex adiutoriū
τ ad multas ꝑfectiones suas itel
ligibiles: τ ꝑ impressiones q̄ fiūt
in ipso adiuuaṫ sicut predixi tibi.
ipse hō ad ꝑfectiones q̄ fiūt i ipō
Adiuuaṫ etiā sicut p̄dixi tibi ipē hō ad ꝑfectiōes
sciētiaꝝ et virtutū. Quemadmodū ꝑ experientiā
suā et memoriā sensibilium. similiter et per ima:
ginationem et ad scientias que desuper ei adue:
niūt. Ad virtutes vero cōsuetudinales ꝙtum do:
loribus et laboribus totaq̄ frequentia corporaliū
actionū et passionuꝫ adiuuetur. Soli nesciunt in:
experti. Materia vero quā somniant in istis nobi
lissimis substantijs nichil penitus adminiculi pre
stat huiusmodi substātijs: hoc aūt inde manifestū
est. quoniā nulla impressio fit in huiusmodi mate:
ria qua perfectiones huiusmodi adiuuantur neq̄
enim habitus intelligibilis que sunt scientie et vir
tutes neq̄ dispositiones aut passiones quibus ad
iuuanṫ hmōi: in hmōi materia recipient. ¶ Am
plius sicut ait q̄dam ex sanctis τ sapiētib⁹ xpiano:
rum sciētie τ virtutes: oēsq̄ passiones τ dispositio
nes ꝑtinētes ad eas vite sunt. Amor eīn vt ipse di
xit est vita copulās. Et ꝓpter hoc nō sunt vel esse
pñt nisi viua vel viuēte substātia. Manifestū igiṫ
est ꝑ hoc qm̄ sciētia non est precise τ absolute de:
scriptio formaꝝ intelligibiliū i speculo viuēti: sꝫ
magis vita τ viuētiū formaꝝ descriptio i eodem.
Quod inde manifestum est qm̄ mortuas substan:
tias .i. non viuentes nulla descriptio formarum
sensibilium vel intelligibilium nulla pictura/ nul
la scriptura / nulla sculptura potest facere sciens
tes. Alioquin libri philosophie omnes scientes
essent. Et liber totā philosophiā cōtinens esset
oīm philosophoꝝ sapiētissim⁹ cuꝫ nō inmerito τ
philosoph⁹ τ philosophos oēs incōparabiliter sa
pientia excedens dicendus esset. Pꝫ igiṫ qꝫ ma:
teria hmōi in semetipsa mortua est: hoc est nec vi:
uens/ nec viuificabilis materia inq̄ nuda. Nec est
receptibilis viue substātie/ aut viue forme. nec ad
iuuat recepabilitatē hmōi: sꝫ neq̄ adiuuat opatio
nes intelligibiles siue spūales. In nullo igiṫ vti:
lis est substātijs hmōi: frustra igiṫ τ vane eisdē po:
niṫ. ¶ Amplius ipsa receptibilitas: ipsa passibili:
tas est. Quemadmodum recipere ipsum non est
nisi pati. Pati vero τ passibilitas sicut mori τ mor
talitas longe sunt inaccessibiliter ad huiusmodi
substantijs sicut dixit quidam ex philosophis la:
tinis christianorum diuinorum inquit est agere
caducorum vero pati. debet autem circūspectus
esse in disputando cum hominibus qui philoso:
phi haberi volunt τ nec ipsa rudimenta philoso:
phie adhuc apprehenderunt. ¶ De rudimentis
enim philosophie ex proculdubio ratio materie τ
ratio forme: τ causa ipsa ratio materie posita. sic
ab amoris philosophis nobilissimo expediret vt
intentiones eius τ aliorum qui tanq̄ duces philo
sophie sequēdi τ imitandi sunt. huiusmodi homi
nes qui de rebus philosophicis tam inconsidera:
te loqui p̄sumunt: apprehendissent prius ad cer:
tum τ liquidum. Ratio igitur quam modo posuit
iste philosophus in libro suo hec est. Nā materia
prima est substātie sensibilis: τ adiecit ad declara:
tionem huiusmodi rōnis. Quia substanti⁹ sensi:

Quid est materia secūdū auerroym

bilis est ultimus actus materie prime. Ex hoc igitur manifestū est tibi: q2 prima materia nō est materia nisi substātiarū sensibiliū. Quare nullo modorum est materia substantiarū intelligibiliū hoc ipsū predixit predict⁹ philosophus latinorum dicens qm̄ solorū corporeorū yle est materia. Aristoteles quoq3 in libro suo de aīa euidenter asserit animaȝ formā immateriatā esse. Tripliciter inqt cum dicat substātia: τ hoc quidem sicut materia. Illud autē sicut forma q̄ iam erat aliud esse: in tertiū vero cōpositum ex his. aīa nec materia est: nec compositum ex materia τ forma. Relinqtur igit̄ vt sit forma quā τ ibidem vocat endeliciā. quā qdem interpretant̄ absolutā pfectionē: ɔsiliū autē meū est sup vt de reb⁹ philosophicis philosophis solū inqntum ad eos ptinet credas. Disputationes τ conflictus siue conflictiones imperitorū omnino decliues. Nihil sollicit⁹ de opinionib⁹ eorū: sunt enim velut somnia τ deliramēta. Causam autem hmōi somniorum τ deliramentorū expressit tibi Aristoteles in sermone suo quo dixit: q2 imperiti velut a longe distantes speculant̄. Tu vero nosti: q2 lapis erectus vel truncus ligni a longe intuētib⁹ hō videtur. Somniātes autē τ debiti fantasmata ymaginationum suarū p ipsa ꝟitate amplectunt̄.

¶ Debes autem scire cum his q̄ dixi tibi in hoc capitulo qđ predictus latinorū philosoph⁹ disputans de simplicitate τ vnitate creatoris in quodaȝ ex libris suis dixit: q2 primum principium est hoc tm̄. Omne autem aliud est hoc τ hoc. Per quem sermonem visum est nōnullis omne aliud a principio primo esse cōpositū τ esse duo: τ ppter hoc nihil esse hoc preter ipm̄. Et ex hoc visum est eis q̄ omē aliud cōpositū sit ex materia τ forma.

¶ Qđ si ita esset sequit̄ ex necessitate si omne aliquid est hoc: τ hoc scdm̄ intellectum eorū q̄ omīs materia esset hoc τ hoc. τ oīs forma silr̄ esset hoc τ hoc. Et etiā omne esset hoc τ hoc: τ sic iret res ī infinitū. τ esset oīs res infinita numero siue infinita hoc τ hoc. Ex quo contingeret nihil esse intelligibile aut demōstrabile seu nominabile. Errasset igit̄ intollerabiliter iste sapiens si intellect⁹ eius in sermone suo esset scdm̄ opinionē istorū. Ego vero dico q̄ ex sermonibus ei⁹ precedentib⁹ τ subsequentibus hunc sermonem appet euidēter intentio ipsius in eodem sermone. dicit eñ in precedentibus: q2 omne simplex esse suum τ id qđ est vnum habet. Qđ est dicere q2 in vere simplici de quo ipse loquit̄: non est aliđ qđ est aliđ quod est sine esse. huiusmodi autem simplex est in vltimitate simplicitatis sicut patefactum est tibi p me in prima parte istius philosophie sapiētialis in caplo/ scʒ de necesse esse p se. hec igitur declaratio est necessitatis per se apđ ipm̄: q2 vnum p omnē modum ipm̄ est τ suum esse non est separabile ab ipso actu vel intellectu. Ab oī vero possibili τ ab omni: eo qđ est necesse esse per aliud. est separabile suum esse/ aut actu/ aut intellectu sine rōne. In omni igitur alio est aliud ipm̄ ens aliud ei⁹ esse seu entitas. Et iste est intellect⁹ sapiētis illi⁹ de hoc τ hoc. Et omē aliud ens est quodammodo compositum ex eo quod est τ ex eo q est siue esse suo/ siue entitate sua. Quēadmodū albū τ albū ex subiecto τ albedie hec aūt ɔiūctio τ albi τ albedis nō ē̄n nois τ ppria ɔpositio: videlicet p quā aliđ nouū ɔstituat̄. Cū manifestum tibi sit ex aliis que alibi didicisti impossibile ex substantia τ accidente aliquid esse vel fieri. Accidens eñ non aduenit substantie ad constituēdū ī nouum aliquid. Sed magis ad ordinandaȝ/ decorandaȝ τ pficiēdam pfectionibus forinsecis ipaȝ cui aduenit substātiā. Non debet igit̄ conturbare te sermo iste sapiētis illius de hoc τ de hoc tanq̄ p ipm̄ cogaris cōfiteri omnē substantiā cōpositaȝ esse ex materia τ forma siue spūalis sit illa/ siue corporalis. Sollicite autem attendere debes exēplū qđ posui tibi de albo τ albedine. Cōuenientissimū eñ est ad id de quo agebatur: vcʒ de ente creato τ entitate. Et hoc qm̄ esse siue entitas vnicuiq3 accidit τ aduenit preter completam ei⁹ substātiaȝ τ rationē preterq̄ primo principio cui soli essentia le est: τ vnum cū eo in vltimitate vnitatis.

Qđ esse siue entitas aduēit cunctibʒ rei creatē pter cōpletā eius substātiā τ rationem.

¶ Addam autē τ aliā declarationē ad ostendendam immaterialitatē substātiarū de q̄bus agitur. Et dicā q2 forma spūalis τ substātialis nō indiget materia vt in ea/ vel p eam exerceat operationes suas. Forma inq̄ abstracta naturaliter τ separata a corpore τ conditionibus corporis. τ hoc patet in superiori τ nobiliori parte aīe humane sicut predixi Tu etiam vides q2 forme corporales vcʒ que sunt pfectiones corporum nō operantur nisi in materiis suis τ p eas/ τ p dispositiones materiales hoc est que sunt substantiis a parte materiarum suarū Quales sunt quantitas continuitas/ contiguitas siue contractus/ situs/ τ locus. Spirituales autēȝ operationes: hoc est que τ esse habent τ fieri spūaliter tm̄ non indigent nisi forma: hoc est principio agente illas. Quare non indigent materia vllo modorum: ergo neq3 principium agens illis indiget materia. Si enim aīa humana propter nullas sui operationes corpore indigeret omnino non indigent illo propter suam essentiam vel suum esse. non indigent igitur/ vel propter suum esse/ vel ppter operationes suas materia huiusmodi substātie quare nullo modorum.

De hoc supra.

¶ Amplius ipsimet philosophi non attribuunt creationem materie immediatam τ immediate ipsi creatori sicut in precedentibus ostendi tibi in creatione materiarū celorum secundum opinionem Aristotelis τ sequentium eius. hoc autē est propter inexplicabilē dissimilitudinem ipsius ad creationem. Secundum Platonē vero in mundo architipo: nec ydeā videtur habere materia qualiter igitur tam euicino ab eo exiuisset.

¶ De diuersitate τ multitudine substantiarū abstractarū: τ qua causa creator destitit a creatiōe substantiarum tam nobilium. Caplm̄. iiij.

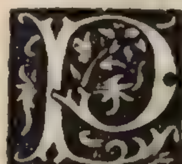

Post hec restat perscrutatio de huiusmodi substātiis an sit diuersitas apđ eas τ multitudo: τ intelligo in hoc sermone an diuersant̄ numero. τ an illo solo/ an etiā spē. Qđ est dicere: vtrū inueniātur plures spēs hmōi sbāȝ. Et si nūer⁹ ē apđ eas q̄s nuerorū ille sit τl q̄ nūero decēti⁹ aut digni⁹ sit eas esse. deide vtrū oēs sit̄ create sint: τ vtrū ī illo nūero steterit largitas τ bñficētia creatoris. ita vcʒ vt post illas nullā hmōi subāȝ creare voluerit creator bñdict⁹. τ q̄ cām̄ vltrō cessare fecerit ipm̄ ab opatiōe tā nobili tāq3 magnifica. Et itēdo in hoc. vtrum sola voluntas

eius ⁊ beneplacitū ipm̄ desistere fecerunt a creatione substantiaꝝ tā nobilium: an numerꝰ eaꝝ maior esse non potuit: nec etiā potest adhuc. ¶ Scito igit̄ qꝛ nō est intētio mea in capitulo isto: ⁊ inter questiones istas inuestigare de substantijs naturaliter nobilibus que vocantur fauni satiri ⁊ demones incubi/ ⁊ lemures/ ⁊ lauie. Neqꝫ de alijs q̄ nominati sunt apud poetas. ⁊ q̄bus seruitus ydolatrie exhibita est multoꝝ annoꝝ milibus Et adhuc exhibetur a deceptis ⁊ perditis hominibꝰ. Post discutionem vero prenominataꝝ questionū ⁊ eaꝝ que sequunt̄ illas: necnō ⁊ incidētium ipsis contēplabo declarare veritatē de illis sic noīatis substantijs ⁊ determinare questiones q̄ sunt de illis. ¶ Et de prima q̄dem q̄stionum prenoīataꝝ audiuisti sermonē Aristotelis. ⁊ sermones alpharabij ⁊ auicenne ⁊ alioꝝ q̄ in parte ista Aristoteli cōsenserunt. Qui oēs i hāc vnā sententiā cōcordauerūt qꝛ omnis diuersitas/ oīs numerꝰ a materia est corporali: propter quos etiā aīas nostras cū separate sunt a corporibus numeꝝ: nec facere/ nec habere. sꝫ oēs illas vnam substātiaꝫ esse ⁊ vnum prorsus: nec inueniri apud eas hoc ⁊ hoc. Quin potiꝰ nec demōstrationē/ nec designationē alteriusmodi habere locum apud eas dixerunt. Et sup hoc multa audiuisti in precedētibus: vcꝫ in sermone vltimo de intelligētijs. Sufficit autē intelligēti cuicūqꝫ ad destructionē sermonis istius qꝛ oīs lex ⁊ oīs ꝓphetia q̄ de statu aīaꝝ nostraꝝ post corpora aliquid loquit̄ cōtradicit ei euidenter: siue neget̄ resurrectio corpoꝝ nostroꝝ: siue ꝯcedat̄. Si enim nō sunt rediture aīe nostre ad corpora: sꝫ remanentes i separatiōe illa ⁊ abstractōe a corporibꝰ in qua nō erit inter eas diuersitas aut differētia scd̄m opinionē eorum non vni erit melius q̄ alteri aut deteriꝰ sed omnibus erit vnus status sicut ⁊ vna substātia absqꝫ vllo modoꝝ diuersitatis quēadmodum ⁊ vna essentia. In vno nāqꝫ ⁊ eodem ꝑ oīa subiecto nō est possibile esse ꝯtraria. Cum nec scd̄m idē in eodeꝫ esse possint ꝓpter eoꝝ aduenientē repugnātiaꝫ nec scd̄m diuersa ꝓpter omnimodam diuersitatis carentiā. Oībus ergo aīabꝰ humanis post corpora erit vel vna vllo modoꝝ diuersata felicitas vel vna ⁊ equalis miseria: nō eñ vna eaꝝ felix erit ⁊ altera misera. Cum ibi nō fuit future vna ⁊ altera scd̄m ipsos sꝫ vna tm̄. Cum oēs vnū ꝑ oēm modū: tūc future sint simpliciter. neqꝫ maioritas ⁊ minoritas ꝓpter predictam cōtrarietatē ⁊ indiuisam modis omnibus vnitatem.

¶ Destructio erroris Aristotelis ⁊ sequaciū eiꝰ de hoc qd̄ ponūt omnē diuersitatē ⁊ multitudinē esse i materia corporali. Capl̄m. lv.

Dicam igit̄ i primis qꝛ leuiter ⁊ raciocinatiōe debili inducti fuerunt ad hoc. Primo qꝛ necesse habēt cōcedere et confiteri a deo intelligibiliū abstractorum singulare ⁊ vnū numero esse. Nō saltem in creatore inficiari nō possunt: sꝫ neqꝫ demōstratiōes aut alias designatiōes differētiales ⁊ distinctiuas. Presertim cū ꝓphete oēs ⁊ ad ipm̄ ⁊ de ipso singulariter ⁊ distincte tā ꝑ demōstrationes q̄ ꝑ appropriatas noīatiōes loquant̄. Creberrime nāqꝫ de ipso dicunt. hic est deꝰ ⁊ nō estimabit̄ alius ad illū. Et insup. Tu dn̄e deꝰ meꝰ. Ipm̄ etiā introducūt loquētem sepe ⁊ dicētē. Ego deꝰ. ego dn̄s. ¶ Ampliꝰ quō vel qualiter orabit̄ vel adorabit̄ creator bn̄dictꝰ. Qualiter diriget̄ ad ipm̄/ vel oro vel sermo aliꝰ. si nō est singulariter intelligibilis aut designabilis. Presertim cū ipse velit atqꝫ precipiat tāta distictiōe solꝰ ⁊ singulariter adorari atqꝫ euidēter tā frequēter ꝑ ꝓphetas hebreoꝝ. Dicat Ego dn̄s ⁊ nō est alius stabiliens celos ⁊ nullus motū. Sed ⁊ ipse Aristoteles ⁊ oēs sequaces eiꝰ ponūt ipm̄ vnū in vltimitate vnitatis. Et posuerunt ei indiuidu i dicētes: qꝛ indiuiduū eiꝰ est bonitas pura iplēs oīa secula bonitatibꝰ ⁊ gratijs.

¶ Ampliꝰ ipsimet existimauerūt se declarasse sermonibus primū principium. Nō rectissime noīauerunt necesse esse ꝑ se nō habere cōparem ⁊ coequeuum aliud: ⁊ eiꝰ esse incōmutabile omni modo ⁊ ipꝫ necesse esse nullo modoꝝ predicabile esse de multitudine. Propriū nomē dō seu ꝓpria noīatio est quā impossibile est naturaliter predicari de multitudine: quare necesse esse ꝑ se est ꝓpria noīatio ipsiꝰ. ¶ Ampliꝰ iam declaratū est tibi ꝑ me: qꝛ verissima ac purissima vnitas. Prima vnitas est: ⁊ hec est ex necessitate in vltimitate elōgationis a multitudine. Eodē modo se hꝫ ⁊ vnum: hec auteꝫ est qd̄ nec actu: nec potētia: vel multū est: vel multa est. Omne autē commune siue vniuersale potētia multum: siue multa est: qm̄ potētialiter est tota multitudo indiuiduorum de q̄bus dicit̄. Manifestum est tibi qꝛ vel potētialiter est vnūquodqꝫ aīalium. Et homo potentialiter Socrates ⁊ Plato ⁊ vnusquisqꝫ aliorum. Quapropter vnitas in numero prima ac verissima vnitas est. ⁊ primum vnū numero. Ipsi etiā diffinuerunt indiuiduum cuiꝰ imaginatio ꝓhibet ipm̄ predicari de multitudine Aggregata igit̄ ratiocinatiōe manifestum est tibi ex omnibus his primum principium designabile esse designatiue singuli ⁊ appropriata ⁊ vere demonstrabile: ita vt dicatur de ipso hoc vel iste. Et hec essentia altissima vel homo esse nobilissimuꝫ: licꝫ eiꝰ esse sit in vltimitate imaterialitatis ⁊ abstractionis. Nō ꝓhibet igit̄ spoliatio siue abstractio a materia ⁊ appendentijs materialibus substātias intelligibiles: siue per demōstrationeꝫ siue quolibet alioꝝ motoꝝ singulariter ⁊ appropriatissime designabiles esse. Alioquin in creatore tāto magis hoc ꝓhiberet q̄nto maiores apd̄ ipꝫ sunt: sicut hmōi spoliatio ⁊ abstractio. ¶ Ampliꝰ prima substātia creata/ aut esset hoc aliqd/ aut esset cōe tātū siue vniuersale. Nō si nō esset hoc aliqd quocūqꝫ demōstrato: nō esset igit̄ vel qd̄/ vel aliqd. ¶ Ampliꝰ actio creatoris vcꝫ creatio nō esse i aliqd neqꝫ alicuiꝰ: hoc autē est ac si diceret̄ gn̄ationē esse i hominē vel hoīs: i nullū tn̄ hominē vel nulliꝰ hoīs. ⁊ hoc est dicere gn̄ari hoīem: nullū tn̄. Tu ꝯo iaꝫ audisti alibi actiōes oēs q̄bꝰ aliqd fit vel esse recipit nō esse nisi i singularia. Sicut edificatio nō potest esse nisi i domū aliquā. Nō eñ possibile est edificari domū i vniuersali nisi domꝰ aliq̄ singularis et in singulari edificet̄. Sic i̇possibile est dari esse i vniuersali nisi det̄ cuidā singulariter ⁊ i singlari. Primū igit̄ creatū nō pōt esse vniuersale absqꝫ singlari. Est igit̄ vel vnū singulare/ vel multitudo singularū. Et iā dixi tibi i ꝓcedētibꝰ i scd̄o sermone de intelligētijs nō fuisse possibile vllo modoꝝ primā substātiā solā aliquam creare. Quia nec fuit hoc possibile a parte creatoris: nec ꝯparte hmōi substantie

stātie a parte quidam creatoris. Quoniam bonitatem eius nec auaricia/nec inuidia/nec impotentia/nec difficultas vlla artauit eā vel angustauit vt nō nisi talē substātiā creare/ vel vellet/ vel posset/ vel saltē nō sine difficultate. A parte vero create substātie simpliciter nō fuit hoc possibile. Quā nec singl's ꝯtingit i ea vel inuidiā qua sibi similē vel equalē pati nō posset. vel aliqd aliud ꝙ illā solā esse cogeret ⁊ alias cū ea esse ꝓhiberet. Sicut facile est tibi videre in exēplis q̄ tibi in supradicto capitulo posui. Manifestū enim est tibi ꝑpter qd sol vn⁹ ⁊ ali⁹ cū eo esse nō pōt. Silr ⁊ luna vnica ⁊ solitaria creata est ꝑpter similē causam. Eodēmodo se habet ⁊ in omnib⁹ aggregatiōib⁹ stellaꝝ q̄ signa vel ymagines: aut partes eaꝝ: aut gestacula quelia sunt arc⁹ cinguli gladi⁹ q̄ manifeste apparēt i signo orionis q̄ est de australib⁹ imaginibus vna.

Utrū creator vnū solū creare debuit angelum sciētijs ⁊ virtutib⁹ ⁊ oim alioꝝ excellentissimum ac nobilissimum. Capitm. lvi.

QUod si dixerit q̄s: q2 scd'm doctrinam x̄piānoꝝ vn⁹ ex angelis creat⁹ fuit excellētissim⁹. Et in gradu ⁊ ordine sue nobilitatis solus. Quē gens x̄piānoꝝ dixit a creatore apostatasse. ⁊ in tātā malicie puersitatem demutatū. vt ⁊ caput oīs malicie ⁊ princeps oīm demonioꝝ. ⁊ rex sup oēs filios supbie apud ipsos habeat. Qui i ergo mirum si prima intelligētia vel alia substātia in sue nobilitatis gradu ⁊ ordie sola creata est. Respondeo in hoc: q2 si reminiscaris eoꝝ q̄ in precedentib⁹ audiuisti. Manifestū est tibi creatorē creasse q̄cūq3 creauit p electionē liberrimā ⁊ voluntatē imperiosissimā. Et nihil quid extra ip̄m sit terminos posuisse magnificētie ⁊ largitati ipsi⁹. Sicut neq3 extēdisse aut ampliasse bonitatē ampli⁹: vel adauxisse vt in plura vel maiora illam extenderet vel diffūderet ꝙ beneplacitū ei⁹ fuerit. ⁊ sicut sepe dixi tibi sermonib⁹ ꝓphetaꝝ tū q̄ sacris creatoris oraculis absq3 vlla declamatiōe ⁊ hesitatiōe adherēdū est. qui eīn aliter sentit aut ꝓphetas quos manifestū est fuisse sanctissimos aut seductores aut fallaces fuisse. necesse hēt opinari: aut creatorē mētitū fuisse in sermonib⁹ ipsorum: vel qd̄ verti⁹ est in ipsis suis oraculis. Quoꝝ error vterq3 ferro ⁊ igne exterminād⁹ est cū actoribus suis. Dico igit' ꝙ ita se hz̄ veritas vt gens x̄pianoꝝ a ꝓphetaꝝ accepit oraculis ⁊ placuit creatori bn̄dicto angelū illū primū nobilissimū in illa excellētia sciētiaꝝ ⁊ virtutū naturaliū creare: in qua nec cōsortē nec parē habuit/nec ꝓhibit⁹ fuit creator oīpotētissim⁹ ⁊ optim⁹ vlla necessitate multos eiusdem nobilitatis creare. Uerum qm̄ preuidit atq3 prenouit illum peruertendum ⁊ in tantā malitiam ruiturum tollerabilius indicauit illum solum ex tanta altitudine casurum q̄ multos. Probabile nāq3 erat equales p omnes substantias aut equaliter casuras/aut equaliter in gradu sue altitudinis ꝑmansuras. Et de formatiōe primi hoīs ac prime mulieris iuxta humanam rationem similiter ⁊ vero improbabiliter videri potest: vez quare nō in multo numero homines ab initio creauerit altissim⁹. Propter hoc scz/q2 tollerabiliorē indicauit ruinam ⁊ corruptionem duorum q̄ maioris multitudinis. Si vero obiecerit quis quis doctrina christianorum tradit: non solum primuz angelum cecidisse. Sed etiam ex vnoquoq3 ordine angelorum quos nouem esse dicunt multos cecidisse. Qui autem sunt vel fuerunt eiusdez ordinis equales erant per omnia in scientijs ⁊ virtutibus naturalibus. Nec tn̄ omnes de vnoquoq3 ordine ceciderunt. Alioquin nullus eorum in celo remansisset. Et propter hoc nō est necesse vt equalitas antedicta: vel equaliter eos stare faceret/vel equaliter eos deiceret. Dico in hoc q2 in rebus naturalibus ⁊ naturaliter tn̄ operantibus ita se habere necesse est. Uerum sicut alibi declaratum est tibi vt duobus vel hominibus/ vel angelis q̄tum ad naturalia sua sibi inuicem totaliter adequatis possibile sit ex hac libertate voluntatis alterum inclinari ad malum inclinatione corruptiua: alterum vero continere se ab illo. Et propter hanc libertatem adieci tibi in precedentibus humane ratiōis probabilitatem. Quemadmodum erit seu contingit in duobus equaliter per omnia bene videntibus aliquid quod visibus amborum equaliter obiectum sit: nō equaliter tamē videri ab eisdem vel ab altero videri: ⁊ ab altero non videri. Causa autem in hoc est qm̄ non est necesse eos equaliter intendere ad videndum illud. Multotiēs enim accidit coram oculis planissime videntium posita ab eisdem non videri: p eo ꝙ non attendunt siue non intēdunt ad videndum illa. Manifestum vero est silr se habere in volūtatē sicut in intentione ⁊ attētione. Utrum qd casus ille angelicus fuerit sine ruina: ⁊ qualiter possibilis fuerit. maxime secūdū Aristotelē ⁊ sequaces ipsius q̄ substantias abstractas atq3 a materia ⁊ materialibus appendentijs spoliatas posuit innumerabiles aliasq3 multas ac difficiles questiones q̄ circa hec sunt examinare ⁊ determinare tētabo in sequentibus si deus voluerit. forsitan autē dicet aliqs nō improbabiliter: q2 ꝑpter innumerabiles vtilitates ⁊ bona multiplicia q̄ de malicia ipsi⁹ primi angeli ⁊ sequaciū ipsi⁹ elicere voluit. ⁊ incessanter elicit bonitas ac sapiētia creatoris illos damnari ⁊ cadere permisit. ⁊ soli vni tantam excellentiam dare voluit ne maior angelorum ruina fieret. Illam enim maiorem fuisse verisimile si plures actores aut causas quā habuerit habuisset. Forsitan autem ⁊ si plures equales ⁊ similes illi primo creati fuissent plures auctores ⁊ causas habuisset illa ruina: q̄to merito multiplicari noluit creator optim⁹ cui⁹ sapientiaꝫ nullo modorum latere potuit q̄cq̄d inde futurum erat. Casus ille prodesse debuit alijs ad virtutem humilitatis. In hoc videlicet vt de viribus suis longe minoribus nullatenus presumerent. aut inaniter confiderent qui fortissimum illum virtutibus naturalibus et sapientia cecidisse conspicerent. Cum autem audieris ipsam excellentiam scientiarum ⁊ virtutum occasionem dedisse eidez angelo tante ruine: non miraberis si nullum equalē ei creare noluit bonitas creatoris qui minora dona siue gratie/siue nature plerumq3 tribuens salubriter consulit recipientibus. Quibus maiora causa essent ruine. Eos enim extolleret in superbiam ⁊ in alias corruptiones deijceret. Tu etiam vides quia viri sapientes apud nos aut mediocritate: aut etiam paupertate consulunt filiis suis in quibus conseruantur qui in diuitijs

De casu p̄mi angeli ⁊ quare non creauit de⁹ plures tales.

Q3 casus p̄mi āgeli multi⁹ ꝓfuit

et sup̄fluitatibus corruptiue multiplici periclitarentur. Quemadmodum enim in minoribus aquis cōseruantur qui in maioribus perirent aut saltem inde enatāt qui in maioribus mergerentur. Et sub modicis oneribus viuunt ⁊ ambulāt portātes ea que maioribꝰ sternerentur. Sic in minoribus seruātur qui in donis maioribus perderentur. Dispensat igitur creator sapientissimꝰ ⁊ optimꝰ dona largitatis sue tā naturalia q̄z gratuita ꝓut scit vnicuiq̄z expedire debere atq̄z sufficere. Tu etiam vides quia illi primo angelo nocuit ipsa excellentia in qua creatus est sicut tradit doctrina xp̄ianorum. Ex illa nāq̄z intumuit ⁊ eleuatus est in sup̄biam. Propter q̄d ⁊ deiectus est a cōsortio ipsiꝰ creatoris ⁊ aliorum angelorum qui permanserunt. Nō debet igitur mirū videri tibi si creator sapientissimꝰ ⁊ oīa prenoscens antequā fiant vni soli tantā excellentiā sapientie et virtutum naturalium largiri voluit. Cuiq̄z etiam illi nociturā illam preuidit. Quod igitur preuidit in vno: preuidisse potuit vt et in multitudine similiū ⁊ equalium illi per omnia. Merito igitur noluit diuinitas bonitatis sue nocere multis ⁊ i perniciem conuerti. Nō verisimile est fuisse futurum si multos illi primo creasset similes ⁊ equales. Verisimile etiam est vt q̄ supereminētiam creatoris pro superbia ferre nō potuit: vt equalitatem atq̄z similitudinem in suis consortibus atq̄z cōparibus nō tulisset. Scd̄m enī doctrinam xp̄ianorum esse similis altissimo ambiuit. Manifestum igitur est tibi verisimile esse in multitudine tā excellentium substantiarum bellum fuisse futurum ⁊ discordiam intollerabilem scd̄m doctrinam hanc q̄ enī in supereminentissimum ⁊ bn̄dictū creatorem armari ⁊ cōtra eum consurgere nō formidauit. Quid in compares suos facturus esset? Et illi inuicem ⁊ versa vice in illum scd̄m hanc doctrinam. ¶ Ampliꝰ in illo vno euidenter ostendit creator benedictus q̄d posset in creatione similium. Et hoc propter gloriam ipsius innotescendum erat hominibus q̄ ꝓpter glorificandū principaliter creabantur. Ne forte plura vel maiora q̄z ipsi essent creator non posse facere putaretur: aut non scire vel non facere velle. Creādꝰ igitur fuit vnus i illa excellētia ꝑ quē eluceret potentia creatoris in magnificentia operū. Et in quo innotescerent diuitie bonitatis eius ex largitione preclarorum munerum. Cadere etiā permittendus fuit ac damnari ꝓpter immensas ⁊ innumeras vtilitates quas eliciturus erit creator ex malicia ⁊ ruina illius. inter quas vna non modica est: q2 illiꝰ exemplo cognoscitur omnem creaturam vel in deterius esse mutabilem: vel in ip̄m nō esse a quo educta est per creatorem posse recedere facillime si sibi ip̄si a creatore dimittatur postq̄z ille inter omnes substātias fortissimus: sic īmutatus est ⁊ deiectus. Et hec omnia scito me dicere secūdum verisimilitudinem ⁊ probabilitatem iuxta doctrinam xp̄ianorum. ⁊ etiam scd̄m humanam rationem ⁊ estimationem. Perscrutatius enī ⁊ latiꝰ de statu primi ac nobilissimi angeli illiꝰ: ac de immutatione ⁊ casu eiusdem loquar in sequentibus si deꝰ voluerit. Interim hec dico tibi vt mitigetur admiratio tua in rebus huiusmodi. Et ne stupor te i īcredulitatem adducat cum audis contraria eorum q̄ apud Aristotelem ⁊ multos didicisti.

Nā excellentia q̄n̄q̄z corrumpunt.

Quod nō fuit creandꝰ nisi vnꝰ angelꝰ ita ꝑfectus sicut fuit lucifer.

¶ Quod spoliatio vel abstractio a materia non ꝓhibet a singularitate intelligentias: nec aufert ab eis multitudinem. Ca. lviij.

Est hec igitur ad id q̄d eram reuertar ⁊ repetam atq̄z dicā: q2 nulla abstractio vel spoliatio ꝓhibet substantiam creatā a singularitate vel indiuidualitate: nec a designatiōe vel demōstratione huiusmōi. Quoniā quemadmodum dixi illa prohibitio esset longe fortior in creatore. Cum manifestum sit causam illius incōparabiliter fortiorem esse apud illum. ¶ Ampliꝰ prohiberet illam esse hoc ⁊ illud: ⁊ ita de singulis. Quare prohibetur eam esse in numero: vel de numero vniuersitatis. Cogetur igitur illam esse extra vniuersitatem entium: ⁊ ꝓpter hoc poneret illā in nō esse. Quod si dixerit q2 genera ⁊ species: nec sunt extra vniuersitatem: nec in nō esse: vel extra esse: tamen nulla species vel genꝰ est hoc aliq̄d. Verbi gr̄a. Hec species homo/ nec est socrates/ nec Plato/ nec aliud quodcūq̄z indiuiduorum: tn̄ dubium nō est eam esse. Jam responsum est tibi per me: quia sp̄es vt sp̄es nec est actu aliquod indiuiduorum: nec aliud ab aliquo eorum: immo ⁊ potentia est vnūquodq̄z. Et ratio eius seu diffinitio totaliter est i vnoquoq̄z illorum. Et iam fuerunt aliqui dicentes speciem vnāquāq̄z esse vniuersitatem indiuiduorum suorum. Tibi vero manifestum est: q2 sp̄es nō dr̄ totaliter. i. nō scd̄m omnem sui partem de aliquo indiuiduorum. Licet dicatur totaliter de vnoquoq̄z secūdū rationem suam. Et intelligo totalitatem istam que est ex partibus rōnis seu diffinitionis. Et hec partes sunt genus ⁊ differentie. Alio modo partes speciei indiuidua sunt: q̄m ipsam speciem cum de eis predicatur sibi inuicem quodammodo partiuntur. Cum enim dr̄ Socrates est homo: ⁊ Plato est homo. ꝓ alio dr̄ homo de sorte ⁊ predicatur de platone pro alio in eq̄ numero. Quare aliud est in numero q̄ socrates habet in predicato cum dicitur Socrates est homo: ⁊ aliud est q̄ habet Plato in eodem. Propter quod dixi q2 indiuidua quelibet speciem suam sibi inuicem partiuntur. ¶ Et manifestum est similiter de ratione speciei q̄ illam sibi similiter partiuntur. Nō autem scd̄m totalitatem antedictam: aut prenoīatas partes eiusdem que sunt genus ⁊ differentie. Nā potiꝰ totaliter secundum partes illas de vnoquoq̄z eorum dr̄. Et q̄m genera ⁊ species ipsi eternas ponunt: hoc est tam platonici q̄z perypathetici. Licet diuersis intentionibus sicut iam multotiens audiuisti. Et ꝓpter hoc nec creatas nec gn̄atas caute posui in p̄cedentibus hoc participium creatam q̄z q̄z necesse sit vt iam declaratum est tibi in tractatu precedente istum q̄ scz est de nouitate ⁊ renouatiōe vniuersi nihil esse antiquum vel eternum nisi creatorem benedictum. Et vnūquodq̄z aliorum esse nouū: ⁊ esse incepisse scd̄m Platonem cui impossibile est aliquid creari vel generari. Causa autem in hoc est. Quoniā species eterne sunt secundum ip̄m. oīs autem species est totum esse vniuscuiusq̄z indiuiduorum suorum. Quare totum esse vniuscuiusq̄z indiuiduorum cuiuscūq̄z speciei eternum est: cuiuscūq̄z autem totum esse eternum est: ip̄sum eternum necesse est. ¶ Amplius cum species totum esse sit vniuscuiusq̄z indiuiduorum suorum. Et omnia

Realistarū modꝰ.

essentialia vniuscuiusqꝫ illoꝝ apud speciem sint.
Et i ipsa nichil eoꝝ q̄ essẽtialia sunt vniciuiqꝫ indi
uiduoꝝ nouum est vel generatur aut fit. Cū om̄is
species scd̄m ipsos cū oi̅bus q̄ intra ipsā sunt eter
na sit. Et nec fiat nec generet̃ aut noua sit. Quare
nihil q̄ꝫ sit essentiale cuicūqꝫ indiuiduorum vel ge
neratur vel fit vel nouū est sed potius eternū. De
igr̃ indiuiduū necesse hꝫ ꝯfiteri eternū eē. Destru-
unt igr̃ tā creationē q̄ȝ gn̄ationē qm̄ vniuscuiusqꝫ
modi factione ⁊ oi̅no nouitatem essendi ⁊ singula
ribus similiter ⁊ in vniuersalibus: cū om̄ia vltima
ponant esse eterna. ¶ Amplius. scd̄m hoc nō erit
singularitas vel indiuidualitas in substantijs spo
liatis nobilibus: si eni̅ nō est i eis reperire vel illud
aut illā nō erit nisi vniuersalitas ⁊ ꝯtrarietas apd̄
eas: quare non nisi gn̄a ⁊ species. Erunt igr̃ tā ge
nera q̄ȝ species sine indiuiduis apud eas. Hoc aūt
est ponere hoiem esse cum socrates nec plato nec
vnus alioꝝ sit. ¶ Amplius. hoc est ponere poten
tiam ociosam ⁊ superuacuā / cū oi̅s actus ei⁹ eter-
naliter ip ossibilis sit: esse eni̅ oi̅s speciei potẽtiale
est et incompletum. Perficitur aūt et completur
perfectione sua vltima in indiuiduo: quẽadmodū
esse gn̄is potentiale ⁊ incompletum est compara-
tione esse ipsius speciei. Perficitur autẽ ⁊ cōplet̃
in ea scd̄m opinionẽ / igitur istorū potentia speciei
siue potentia remanet eternaliter incōpleta ⁊ sua
perfectione vltima priuata: quapropter inutilis ē
et superuacua ⁊ hoc naturalr̃ scd̄m ipsas. ¶ Am
plius. esse om̄is speciei absqꝫ indiuiduis oi̅ modo
inutile est. verbi gr̃a / esse equi q̄ nec potest facere
hominẽ / neqꝫ onus / nec bigis / nec quadrigis / aut
curribus / aut aratro seruire. Et cuius neqꝫ cornū
neqꝫ pellis nec caro alicui applicari potest manife
ste inutilis est. Talis autem est species equi p̄ oi̅a
Euidentius autem videtur hoc in hac specie hō
qui nec arare nec seminare nec aliud quicq̄ȝ ex sen
sibilibus operibus operari potest. Sed neqꝫ crea-
torem laudare / aut benedicere / aut glorificare / aut
ei gr̃as agere: aut modicū canticū saltem vnu⁹ ver-
sus eidem cantare potest. Similiter ⁊ ad spiritua-
les operationes omnino inutilis est. Nec eni̅ intel
ligere aut ratiocinari: nec creatorẽ timere: aut ama
re: aut venerari vllo modorum potest. Manifestū
igr̃ est in substantijs nobilibus ⁊ abstractis species
sine indiuiduis oi̅no inutiles esse: q̄ꝛ igr̃ nihil inu-
liter creauit creator sapientissimus ⁊ optim⁹: ma-
nifestū est ipsum vel non creasse speciem aliquam
hm̄oi substantiarū: aut creasse eā cuꝫ multitudine
indiuiduorum. ¶ Si quis eni̅ dixerit eum creasse
speciẽ aliquā cū vno solo indiuiduo vel duobus /
vel tribus tm̄: hō erroneus est : ⁊ inutilis. Et ser-
uo ei⁹ ē quẽadmodū si diceret vnū solū hoiē aut
duos debere esse in terra. Et vnam solā vel duas
aut tres stellas debere esse in celo. ¶ Amplius. si
regib⁹ oi̅b⁹ multitudinẽ varioꝝ ministroꝝ creator
ꝯtulit: sꝫ aulas siue palatia eoꝝ tāta varietate mi-
nistroꝝ ipleuit: quomodo ista gloria seipꝫ frauda-
uit ⁊ relinquit ingloriosum: vt nō multitudinem
ac varietatẽ ministrorum pro congruentia magni
ficentie sue ⁊ glorie sibiipsi non creauerit atqꝫ pro
uiderit. Qualiter aulā suam siue palatium deser-
tam esse ⁊ vacuā voluerit. Qualiter tanta frequẽ-
tia magnatū ⁊ seruientiū alios reges qui vtiqꝫ non
sunt nisi ministri regni ipsi⁹ noluit honorari. Qua
liter sibiipsi regalẽ gloriam inuidit ⁊ solitarius di
gnoqꝫ consortio destitutus esse noluit. Et quidaꝫ
prophete tam hebreorum q̄ȝ christianorum nomi-
nauerunt nobis exercitus celoruꝫ ⁊ milicias atqꝫ
milia hominū ministrantiū creatori ⁊ dec⁹ centena
miliū assistentiū eidẽ. Q̄ꝛ igitur de habitatorib⁹ ⁊
aialib⁹ terrarū a nobis multū distantiū credit̃ testi
monio eorum quia talia viderunt: quāto forti⁹ san
ctis prophetis q̄b⁹ tam sublimia tamqꝫ a nostra cō
suetudine remota videre datū ē credere nos opor-
tet ⁊ de testimonijs earū nullatenus dubitare: sed
et oi̅s doctrina omnisqꝫ disciplina testimonijs vti
tur et experientijs / quemadmodum Tholomeus
vtitur testimonijs abrachis et obseruationibus ei⁹.
Sic ⁊ albategni testionijs Tholomei ⁊ obſuatio-
nibus eiusdẽ. ¶ Amplius. nulli vnq̄ȝ ex ꝓphetis
denegatum est accipere a sensu quocunqꝫ testimo
nia aliqua: ⁊ multa ex singularibus: ⁊ qm̄ probatio
nem aliā habere nō poterāt a sensu credere ⁊ alijs
credenda tradere coacti sunt. Quare a sensu ⁊ te-
stimonijs prophetarum atqꝫ experientijs credere
nullo modorū est extra viā philosophice rectitudi
nis: nec a via philosophandi recte deuiat nullate
nus qui talia: et sic approbationem aliorum ab eis
accipit.

Q̄ꝫ testio-
nia ꝓphe-
taruꝫ sunt
ꝓbatiōes.

¶ Ponit duplicem sensum corporalẽ ⁊ spiritua-
lem: spiritibusqꝫ conuenire corporalia mouere al-
legat multas experientias.

¶ Capitulum. lix.

Uod si dixerit quis: q̄ꝛ sensi
bilis cognitio vel experien-
tia nō habet locū in insensi-
bilibus. Insẽsibilia ꝟo sunt
ea de q̄b⁹ hic agit̃: videlicet
spūales ⁊ inuisibiles substan
tie. Dico in hoc q̄ꝛ sermo hu
ius sermo est hois ibecillis
intellectus aut calumpniari
volẽtis. Est eni̅ sensus nō solū corporalis: sed etiā
spūalis. Et hoc modo atqꝫ secundū hanc intẽtio-
nem dicit vnusquisqꝫ hoim se sentire gaudiū suum
et dolorem suum. ceterasqꝫ huiusmodi passiōes.
Et intendo dolorẽ spiritualem ⁊ gaudium in hoc
loco ⁊ non corporales. Similiter dicunt homies
communiter se sentire scientias suas et dubitatio
nes et ignorātias. Sic manifestum est prophetas
sensisse visiones suas ⁊ reuelationes atqꝫ omnino
desuper descendentes in animas suas illumina-
tiones. Et eodem sensu sensisse ipsa visa ⁊ reuela-
ta ab hijs sensibus: ⁊ testimonijs tantorū virorum
quibus tam sublimia videre: ⁊ sic sentire datum est
Accipit hec theologica seu diuinalis philosophia
celestes exercit⁹ esse ⁊ militias spūales preclaras
et milia miliū: deciesqꝫ centena miliū: ⁊ cetera hu
iusmodi que suis eloquijs se vidisse testati sunt.
¶ Addo ⁊ ad hoc quia etiam ab ipsis sensib⁹ cor
poralibus stabilitur esse huiusmodi substantiarum
vbi ⁊ lapides iactari et alia corpora transferri seu
transportari. Et hec tam corpora hominum q̄ȝ sa-
xa grandia q̄ȝ columpne q̄ꝫ etiam partes ingentes
domorum nullo apparente motore euidenter vidẽ
tur. Qui motus: quoniam contra naturam erant
manifeste indicant se esse vel fuisse ab inuisibili-
bus et spiritualibus motoribus: et de iactatione

Q̄ꝫ q̄dā ē
sensus cor
poralis et
q̄dā spiri-
tualis.

Q̄ꝫ p̄ sēsū
pōt ꝓbari
substātias
corporales
esse.

lapidum atq3 collisione vasorū freq̄ns est ⁊ vulga
rissimum apud hoies quod fiant vel in eos vel in
domibus eoru3. Et effectores huiusmodi motuū
vocant stultos demones. Sunt ⁊ alia inumera sē-
sibilia opa q̄bus hoies inquietanꝭ ⁊ ludificanꝭ ab
hmōi substantijs. Ubi ad numerationē nō leuē ha
bent: q2 iactus lapidū hmōi nec vuln⁹ nec lesionē
vllam inferūt hoib⁹ in q̄b⁹ fiūt. in hmōi casib⁹ igꝭ
sensus hui⁹ rerū ⁊ motuū motores eē indicat eui
denter. Cū oēm motū motorē hēe necesse sit. Per
hoc tē q̄ motores hmōi nec videꝭ p se nec p alios
sensus directe ⁊ ꝓprie sentiūtur indicāt eos eē inui
sibiles ⁊ spirituales. Qd si dixerit q̄s q2 substantie
q̄ hmōi operatiōes operanꝭ nō sunt de p̄mis illis
ac nobilissimis substantijs. Sed potius de his q̄s
greci cacodemones vocāt. ❡ Rndeo q̄ꝫ creditur
q̄ indubitāter fatendū est q̄ bone fuerūt ille sub-
stantie q̄ subuerterūt sodomā ⁊ gomorrā q̄ ad vl-
ciscendū abhominationē illarū ciuitatū venerūt.
Et tantā tamq3 famosam totiq3 mūdo notissimā
vindictā de his suppresserunt. Quos etiā si mali
fuisset sapientissimus ille atq3 sanctissim⁹ hebreo
rū pꝭ nec hospicio nec alijs honorasset q̄n potius
tanq̄3 i inimicos dei. Et ob hoc hoi3 īimicos lōge
a se penit⁹ repulisset. Alia plura i illa hystoria iue-
nire potes: ex q̄b⁹ euidēter ē videre q2 nō solū bone
erāt ille substantie s3 etiā nobilissime: ⁊ creatori be
nedicto charissime. Utrū de malicia hmōi substā
tiarū restat adhuc: ⁊ reseruo eam in seq̄ntibus grā
dis ⁊ pscrutata inq̄sitio. Nō solū ꝓpter ꝯtradictio
nem Aristotelis s3 etiā propter alias plures ⁊ de-
terminari valde difficiles.

❡ Q3 oppōes spiritus prophetici non credu
litates vel opiniones sed cognitōes certissime
sunt. Capitulum. lx.

Euertar igitur ad id in quo erā:
et dicā q2 vnicuiq3 videnti de su
is sensibilibus credendū. ꝓphe-
tijs igꝭ q̄ antiq̄tus videntes vo-
cabāꝭ de suis visibilib⁹ absq3 vl-
la dubitatione credendū eū. Q2
igꝭ hmōi substantie in vita ista so
lis ꝓphetijs ac ꝓphetico splēdore illuminatis vi-
sibiles sunt. Prophetijs indubitāter de illis cre-
dēdū est. ❡ Amplius. visui nr̄o corpali cū fuerit
liber ab impedimentis suis: nō solū credimus de
visibilibus corpalib⁹ q̄ per se ⁊ ꝓpria visibilia sūt
ipsius: sed etiā scire certissime nos arbitramur: ⁊
dicimus scire q̄cūq3 q̄ per illū videm⁹. Q2 igꝭ itel
lectus ꝓpheticus id est splendore ꝓphetico illu-
minatus visus est hmōi visibiliū i statu isto p̄senti.
Necesse est visiones ei⁹ nō opiniones aut creduli
tates sed cognitiones certissimas esse. Propter
q̄ et ab hmōi visu ꝓphete vidētes dicti sunt tāq̄3
proculdubio videntes. i. ea q̄ ꝓcul siue longe sunt
a cognitione aliorū hoim intelligi possunt: vel ꝓ-
phete q̄si prouidentes. Prouidebant nāq3 hoib⁹
a malis eis iminentib⁹ vel interpellādo p eis apd
mia3 creatoris de instruēdo eos q̄liter vel illa a se
auerterēt vel declinarēt. Scito aūt q2 rapt⁹ ⁊ ex-
tasis ⁊ q̄dam sompnia/ ⁊ q̄dam alie illuminatiōes
de q̄bus in seq̄ntibus audies propheticis splēdo-
ribus admirāde sunt ꝓpter similitudinē ad illos.
❡ Amplius. ponā aliud exēplū i aiab⁹ nr̄is q̄s di
cunt nūerū non facere ꝓpter sepatiōnē suā a cor-
poib⁹. Q2 igꝭ designabiles sunt designatione sin
gulari dum sunt in corpibus: ⁊ demōstrabiles ita
vt vere aut ꝓprie dicaꝭ vnaq̄q3 earum hec substā
tia q̄ viuificat ⁊ regit hoc corpus est q̄dam aia et
q̄dam substantia. Et similiter illa q̄ viuificat ⁊ re-
git illud aliud corp⁹ ⁊ q̄da3 alia aia: ⁊ q̄dā alia sub
stantia. Alioq̄n videlicet si aia socratis nō est q̄dā
alia aia: ⁊ q̄dam alia substantia/ non erunt due aie
nec due substantie aia socratis aia platonis. Qua
re neq3 dū sunt i corpibus/ neq3 dū sunt extra cor
pora facient numeꝝ. Quapropter nō erit in oib⁹
corpibus hūanis nisi aia vna nūero. Cū igꝭ sepaꝭ
de corpe suo aia socratis aut desinit esse hec aia
siue hec substātia aut nō. Q3 si remaneat hec aia
et hec substantia ⁊ remaneret hec remanebit simi-
liter aia platonis illa aia ⁊ illa substātia ⁊ illd. Re
manebunt igꝭ extra corpora hec ⁊ illa: ⁊ hec ⁊ illd
Quare remanebunt due ⁊ duo remanebunt igꝭ
in numero extra corpa in quo sunt dum sunt i cor
poribus. Q3 si vtraq3 desinit esse hoc simpliciter
igitur vtraq3 desinit esse. Quēadmodū eñ cū ali-
quid fit hoc fit simplr fit. ⁊ cu3 desinit esse hoc de
finit esse simpliciter. fieri eñ nō ē recipere aliq̄d
q̄ sit post esse vel supra illud. Sed est recipere ip
sum. Quare admittere esse nō est admittere aliq̄d
q̄ accidat. sed est attingere ip̄m esse. Amittere
aūt esse non est nisi desinere esse. Manifestum aūt
est q̄ꝫ creatio ⁊ generatio nō differūt ab accidēte.
Neq3 scdm̄ illa: neq3 ꝓpter illa: sed ad ipsum esse
et propter illud. Non eñ dicitur socrates gñari
eo q̄ dicitur iustificari vel doceri: q̄ꝫ non iustifi-
cabitur vel docetur nisi qui iam est ⁊ postq̄3 ē. Ge
nerari vero non dicꝭ nisi q̄ nondū est sed esse reci
pit. Justificari vero q̄iam esse habet ⁊ super illud
recipit iusticiā. Quare generatio receptio est ipsi⁹
esse: similiter se habet ⁊ de creatione. Nulli aūt du
bium est q̄n gñatio ⁊ creatio circa singularia siue
indiuidua sint: ⁊ q̄ꝫ de illis solis proprie ac vere
dicanꝭ Quare cōtraria creationi ⁊ generatiōi cir
ca alia sola ⁊ de illis solis naturaliter ꝓprie ac ve
re dicunꝭ. Nec creatur igꝭ nisi hoc ingētum hoc:
nec destruitur/ nec corrumpiꝭ nisi hoc inq̄tū hoc.
Quemadmodum ergo tunc vere creatur aut ge-
neratur cum accipit esse huius: similiter tunc vere
destruitur aut corrumpitur cum amittit esse hoc.
❡ Jam aūt dixerunt quia vnaqueq3 animarum
nostrarum in separatione a corpore suo amittit es
se hoc: quare separatiōe a corporib⁹ suis vnaque-
q3 animarum nostraꝝ destruitur aut corrumpiꝭ.
Quod enim accipit accipiendo esse hoc. Quare
vero exemplum de duobus per omnia similitudi-
nis ad sensum huiusmodi homines induxisse vide
tur in hunc errorē eo q̄ in tabulis non sit assensuū
distinctio nisi per locum aut situm aut aliud huius
modi. Uerbi gratia: duas oues simillimas tam co
lore q̄3 quantitate q̄3 alijsq3 sensibus apparent: vel
inter duas apes simillimas nemo per sensu3 disti-
gueret nisi attenderet vel locum vel situm. Pro-
pter hoc enim q̄ vides hanc in vno loco et illam i
alio vel hāc a dextris et illam a sinistris: vel hanc
alicui ꝓpinq̄uiorē illā remotiorē aut hāc opposi-
tam alicui directe scdm̄ situm. Jllam vero non vi
sus non distingueret inter illas nec apud visum
nūerū facerēt. Sic inq̄unt: s3 hȝ ⁊ apd intellectū.
q2 aie nr̄e oēs spoliationē a corporib⁹ simillime re

manerent in oībus spūalibus siue intelligentibus scientiis. Remanerēt ex necessitate indistinguibi les scdm intellectū apd ipm. Et pp̄ter hoc singu lariter indesignabiles ꝛ indiuidualr̄ indemōstrabi les. quapropter ꝛ innūerabiles. vbi eñ nec sensus nec itellect⁹ distiguit. Impossibile est distictionē esse: q̄re ꝛ nūerū. ❡ Ampli⁹. vnū ex p̄ncipiis sapi entialis hui⁹ ac diuinalis philosophie est oē qd̄ est intelligibile esse. ex quo manifeste sequitur omne qd̄ nō est intelligibile nō esse. Cū igr̄ distinctio si ue diuersitas non est intelligibilis ꝛ intellectu ap prehēsibilis inter hmōi substātias necesse est ipsā non esse. Ubi aūt nec distictio neqꝫ diuersitas est impossibile est nūerū esse. q̄re iter substātias sepa ratas siue spoliatas a materia ꝛ appendētiis mate rie: impossibile est nūerū esse. Seqt̄ur aūt hāc con clusiōez nec apd̄ itelligētias nec apd̄ aīas nr̄as cū separate fuerint a corporib⁹ nūerū possibile eē: sꝫ neqꝫ inter has ꝛ illas distinctionē aut diuersitatē vllam esse: ꝛ qd̄ est oībus hīs impossibilius inter creatorem benedictū ꝛ q̄scunqꝫ hmōi substātiarū nullā esse distinctionē aut diuersitatē: q̄re non erit creator alius a quacūqꝫ illaꝝ: ꝛ pp̄ter hoc erit idē ex necessitate cū vnaquaqꝫ illaꝝ. Oīne aūt idē cuꝫ aliq̄d ē esse illud qd̄ illud: q̄re creator benedictus erit id qd̄ vnaq̄qꝫ substantia sepata. Nec intelligē tia igitur nec aīa sepata q̄qꝫ erit nisi ip̄e creator be nedictus. Quare nec aīe nr̄e nec intelligentie ne qꝫ vlla alia substātia sepata erit, vl' creata, vl' facta vel aliter causata ab ip̄o: ꝛ pp̄ter hoc in hmōi non creabit vel faciet/ vel p viā aliā causabit nisi seip̄ꝫ

❡ Reprehendit eos q̄ aīas spoliatas oīb⁹ dispositionibus in hoc mundo acq̄sitis corpora exire dixerūt. Et hui⁹ erroris causas diligentissime per quirit. Capitulum. lxi.

Licet aūt iam sepe dixeri tibi q꜄ ꝯtra hmōi errores nō rōnibus aut p̄bationib⁹ sꝫ ferro ꝛ igne disceptandū est. Ostendam tibi tñ hic causas erroris isti⁹ ꝛ im becillitatis intellectus hmōi ho minū. Dico igitur q꜄ hoīes isti opinati sunt aīam humanā cū exit a corpe suo spo liari oībus passionibus ꝛ dispositionibus quas ac quisiuit a corpe: qd̄ est dicere hoīem cū exit de do mo aliqua nihil secū portare de his q̄ i ea acq̄siuit vel habuit vel comedit aut bibit in eadē. Propt̄ hoc suspicati sunt nihil remanere in aīabus nr̄is cū eximūtur a corpibus nisi ea sola q̄ ip̄a creatione sua a creatore receperūt in q̄bus nec equales nec dissimiles vllo modoꝝ videntur: ꝛ hoc indubitan ter erroneū est: ꝛ ipossibile. Quicq̄d ei ponas cor pus hūanū ad aīaꝫ: hoc est siue equū/ siue domum: siue vestē: siue organū: q̄ ip̄imet recipiūt nō ē neces se vllo mōꝝ vt sepatiōe ab illo amittat vl' deponat quecūqꝫ p illud idē acq̄sita sūt. Quēadmodū se hꝫ de vino quod ex vase interdū corruptionē contra hit si corruptū ipm īuenerit. Interdū vo saporis aut odoris suauitatē aut etiā medicinalē virtuteꝫ si hanc dispositionem in se vas habuit. Lōge autē artior ac pressior est ꝯiunctio aīarū nr̄aꝝ ad corpa quā sit vel esse possit liquorū ad vasa ꝯtinentia il los. Multo fortius igr̄ non est possibile denudari aīas oībus dispositiōib⁹ q̄s i corporib⁹ habuerūt vel acq̄siuerūt denudari inq̄ p sepationē corporū suorū. ❡ Ampli⁹. scdm hoc tales oīno exirent de corporibus quales intrauerūt. Supflue igr̄ ꝛ inuti liter in corporibus tam diu morā fecerūt cū ex eis exeāt in nullo meliorate. ❡ Amplius. exibunt in de scdm hoc actu iperfecte sꝫ pfectibiles sapien tia ꝛ virtutib⁹ quēadmodū tabula vacua aut specu lū siue liber vacuus / sicut dixit Aristoteles / aut igitur post corpa adueniet ista pfectio aut remane bunt perpetuo i sua potāte ꝛ perfectiōe. Quapro pter esse eaꝝ erit ppetuo supuacuuꝫ ꝛ inutile: hoc aūt nec natura patit̄ nec bonitas creatoris. Qꝫ si pfectio ista sapiētie/ scꝫ/ ꝛ virtutū tunc eis adueni entiū cū tunc eq̄ habiles eq̄ capaces ꝛ nulla hmōi perfectione dignior futura sit vna alia in statu illo equales eis pfectiones istas tunc aduenire neces se est: siue eñ p naturā eis adueniāt siue per gratiā creatoris: equales illas eē necesse est. Uñ eñ i eis frustra eēt inequalitas: cū in seipsis eq̄les p oīa sint in statu illo et equalium per omnia compara tionum tā ad naturā q̄ꝫ ad grāꝫ creatoris. ❡ Am plius. nec creatoris iudiciū neqꝫ iusticiā in hoīes/ vel in aīas humanas patit̄ error iste. Cū similia et eqnalia siue bona siue mala futura ponat oīb⁹ ani mabus hūanis post corpa. Similr̄ ꝛ hoīb⁹ si resur recturos eos ponat. Similes eñ eos p oīa pone re necesse hꝫ q̄tum ad merita. Merita eñ totalr̄ in aīabus ꝛ ab aīabus sunt. Illas aūt ponūt eius dē fore dispositiones p oīa: q̄re scdm eos nulla fu tura est vel apud hoīes vel apd̄ aīas dr̄a vel dissi militudo meritoꝝ apd̄ hoīes vel aīas post corpa. ꝛ pp hoc nec retributionū inter bonos ꝛ malos: q̄re nulla iusticia creatoris nulluꝫ iudiciū futurum de malis hoībus nulla spes retributionis future reli quitur bonis. ❡ Tertia causa errorum istorū fuit. Et est ignorantia differentie apphensionuꝫ sen sus ꝛ intellectus. Sēsus eñ sola forinseca appre hendit. De interioribus vero vel intimis nichil: sicut dicit quidam ex philosophis latinorum. Sē sus inquit nichil integritatis pcipit, sed vsqꝫ ad p ximum venit. Ratio vero quidam subesse perpen dit. Intellectus igitur videlicet interiora omnia hoc est ipsa substantialia rerum: ipsasqꝫ substan tias earum. Et propter hoc quoniam in substātiis suis differūt omnia creata siue sint sensibilia siue intelligibilia omniaqꝫ singularia/ videlicet diffe rentias earum essentiales/ per quas nulla earum est alia sicut eñ hoc nō est hoc nisi per hoc quod est hoc dicere non a foris neqꝫ ab aliquo quod sit po test esse ipsius ꝛ supra id adueniens. Sicut q꜄ hoc non est illud non est ex forinsecis neqꝫ accidenta lis differentiis: sed diuersitas ꝛ differentia essen tialis. Hanc igitur videt intellectus qui videt itus vbi ista diuersitas est. Sensus vero inter simillī ma sensibilia diuersitatē nō videt nisi ad int⁹ quē admodū dixi. Intellectus vero totū penetrat quē admodū dicit̄ de visu lincis. Hoc aūt nō putes me dicere de itellcu i corpe q̄dāmō dimerso: atqꝫ sepul torio rigiali nr̄a corruptiōe obstrato: fātasiisqꝫ op̄ſ so: sꝫ ꝛ de itellcu (vt xp̄ianoꝝ vtar hmōi) glorificato Iam igitur patefacte sunt tibi due cause erroris isti⁹ q̄ sunt ignorātia adherētie ꝛ remissiōis passio nū ꝛ dispositionū mltaꝝ i aīab⁹ hūanis q̄ abolētur neqꝫ abraduntur: neqꝫ euellūtur: neqꝫ vllo mōꝝ sepāt̄ ab eis separatione corpoꝝ suorū ab eis: ꝛ causas atqꝫ rōnes: ꝛ exempla posui tibi in hoc. Tertia ve

ro causa huiusmodi erroris fuit ignorantia penet-
trationis ⁊ ꝓfundationis intellectus in intima in-
telligibiliũ. Hec aũt sunt substantie ⁊ substãtialia
illoꝝ: ⁊ differentie essentiales ipsorũ q̃ faciunt di-
uersitates scdm numerũ. Errauerunt etiã hmõi
hoïes decepti equocatione eius qd vnũ est. Cum
enim refertur ad speciẽ: hoc est cum dicit vnũ spe-
cie. Intentio eius non est nisi similitudo essentia-
lis. Species eñ (vt ait idem philosoph⁹) substãtia
lis est: ⁊ intelligit scdm totum. Nõ eñ sunt vnum
specie nisi ea q̃ essentialiter atq; totaliter. hoc ẽ ƀz
totas substantias similia sunt. Q̃ vero gñe tantũ
modo vnũ vel idem sunt nõ totaliter: nec integre:
sed ƀm partẽ substantiarũ suarũ tñ. similia sunt.
Qm̃ scdm vnũ eorũ qd intentio seu ratio gñis cõ-
tinet. Quẽadmodũ hõ ⁊ equus scdm ea substãtia-
lia sua que hñt in gñe suo: qd est vel similia sunt.
Scdm ea substantialia sua q̃ post genus sunt: dis-
similia. Intellectus igr nr in hĩs tenebris ⁊ ĩ hac
depssione in qua sumus hic nõ distinguit ad nudũ
socratẽ a platone in hac specie hõ. Qm̃ nec ad nu
dũ: et clarum penetrat apphensio eius nec intrat
in illam. In gloria tñ futura sua ad nudũ ⁊ clarissi
me intuebitur eorũ diuersitatẽ numero p quã solã
numerant. Et p quam solaz vere ac ꝓprie dicitur
hoc: ⁊ illud: vnũ: et aliud: vnus: ⁊ alius: alter: ⁊ re
liquus. Non autem vllo modorũ p varietatem ac-
cidentiũ. Et sermo quo iste philosophus ytalic⁹ di-
cit / qꝫ sola accidentiũ varietas facit differentiã nu
mero. Intelligend⁹ est (vt p̃dixi tibi) p subauditũ
qd subaudit nobis vez. In hĩs tenebris ꝯstituti p
quas ꝓhibet (vt p̃dixi tibi) Intellect⁹ nr penetra
re ad nudum ⁊ videre ad liq̃dũ intima sensibilium
substantiarũ q̃ in p̃senti non vides nisi velata. i. q̃si
sub opperimẽto varietatis sensibiliũ accidentiũ.

¶ Qꝫ ad decorẽ ipsius vniuersi creatori fore esse
substãtiaꝝ hmõi. stabiliẽdũ est multis ꝯpatiõibus
perpulchre demonstrat. Capitulum lxx.

Am igr declaratũ est tibi p ea q̃ pre-
cesserunt spoliationẽ a materia / nec
in aïabus nostris / nec in aliĩs substan
tiis spoliatis ꝓhibere nũerũ / seu plu
ralitatẽ / seu mĺtitudinẽ / nec designa
tionẽ singularẽ ⁊ appropriatã. Et qꝫ verissime di-
citur in eis hoc ⁊ illud: hec ⁊ illa declarate etiã sũt
tibi cause erroris ꝯtrariĩ: ⁊ ĩbecillitas ĩtellect⁹ ho
minũ. q̃ tam debili rõni cedentes in hũc errorem
tanq̃ victi deiecti sunt. Patefactũ etiã est tibi cũ
his qꝫ decens oĩno est ⁊ debitũ p se magnificentie
et glorie creatoris. vt sit ei frequẽtia ⁊ multitudo
nobilis ⁊ preclare militie spũalis. tanto ĩnumero-
sior / atq; sublimior quãto ipe supeminentior atq;
prestãtior est aliĩs regib⁹ q̃ quãticũq; diuites ⁊ in-
cliti videant / non sunt tñ nisi ministri regni ipsius
qd est regnũ oĩm sclorũ. Et cui⁹ dñatio vniuersa-
lis est ⁊ imperiosissima sup vniuersa ⁊ singula. Et
qm̃ nõ est possibilis demõstratio de singularibus
non est hic michi possibile demonstratiue declara
re de q̃cũq; ex hmõi substantiĩs ei⁹ eẽ vel ipm esse.
Silr ⁊ de reb⁹ q̃ p electionẽ ⁊ volũtatẽ ipsi⁹ crea-
toris liberrimã ⁊ ĩperiosissimã sunt vel fuerũt vel
future sunt nõ est demõstratio qm̃ neq; volũtatis
ei⁹ est p se scia siue cognitio q̃lis dꝫ eẽ p̃ncipiũ scie
demõstratiue. Sꝫ nec adeo firma ⁊ necessaria ẽ cõi-
cantia voluntatis ei⁹ ⁊ reꝝ q̃ ab illa vel p illã eẽ de-
bẽt vt nõ possit q̃dã velle q̃ nõ vult. ⁊ q̃dã nõ velle
q̃ vult. quãuis sicut in p̃cedẽtib⁹ ostẽsum ⁊ declara
tũ est tibi mutatio nõ attigat ad ipꝫ vllo modorum
Quapropt nõ ẽ via vel mediũ ad stabiliẽdũ eẽ sub
stantiarũ hmõi p volũtatẽ creatoris / nisi decor siue
decẽtia ⁊ dec⁹ q̃b⁹ decet bonitatẽ ipsi⁹ ⁊ magnificẽ
tissimã largitatẽ ipsi⁹ ac supeminẽtissimã gliaꝫ vt
sint ei militiarũ tã nobilior ĩnũerosissima p̃clari-
tas: ⁊ ministroꝝ decẽtissim⁹ ornat⁹ freq̃ntia hono
rifica: ita vt ĩ oĩb⁹ his sit creatori dec⁹ eximiũ post
qd nõ sit dec⁹ aliud. i. quẽadmodũ neq; regum alio
rũ ad ipꝫ: nec regnoꝝ alioꝝ ad regnũ ipsi⁹ ẽ ꝯpatio
in nobilitate siue sublimitate nec ĩ potentia aut di-
uitiĩs: sic absq; vlla ꝯpatõe glie regꝝ alioꝝ ad gliaꝫ
regni ipsius: nec multitudĩe nec magnitudĩe ꝯgru
enti nec ornatu aut appatu ministroꝝ apparẽt nec
videnť alicui⁹ momẽti. Et idẽ ĩtẽdo siue ĩtelligo
de aliĩs oĩb⁹ q̃ regali excellẽtie ꝯgruũt de q̃b⁹ du-
biũ eẽ tibi nõ põt / qn ĩ hmõi locũ habeat ꝓportio-
nalitas ⁊ ꝯsideratio ꝓportionalitatis. Scire etiã
te feci qꝫ cet⁹ ꝓphetaꝝ ẽ velut ocĺs speciei humane
siue vniuersitatis hoïm nõ soluꝫ ad videẽda secreta
creatoris ⁊ militiaꝝ istaꝝ exercit⁹. Sꝫ ẽt ad regen
dos gressus suos ⁊ ãbulãdũ ĩ viã modoꝝ h⁹ ẽ ĩ viã
ṗtatis ⁊ honestatis. Et ĩ hoc didicisti pp qd credẽ-
dũ ẽ ei de visibilibus suis hoc ẽ ipi soli ĩ morte siue ĩ
tenebris p̃ntis vite visibilib⁹. His g ita determina
tis ꝓseq̃r scdam q̃stionẽ q̃ scꝫ q̃rit. an sit nũer⁹ ali-
quis ⁊ determinat⁹ huiusmodi substantiarum.

¶ Qꝫ substantie hmõi nũero certo ⁊ limitato cre
ate sũt creatorẽ tñ ad h⁹ artatũ eẽ recusat Cp. lxxi.

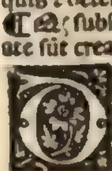

Icã igr ipmus qꝫ q̃stio ista mltã hꝫ dif
ficultatẽ. Tũ pp ƀmões autẽticos q̃ de
eo ꝯtrariĩ ĩueniunť. Tũ pp rõnes vigẽ-
tissimas q̃b⁹ rñderi oꝫ. Ait ei de anti-
quis sapiẽtib⁹ vn⁹. Nũq̃d ẽ nũer⁹ mili
tũ ei⁹: hoc ẽ creatoris. Et hec ĩterrogatio sonat in
negationẽ sicut scis. ⁊ pinde est ac si diceret / nõ est
nũer⁹ militũ ei⁹. Qd q̃dẽ p hipbolẽ figurã locutio
nis dicũt ĩtelligere nõ ẽ nouũ neq; inusitatũ ĩ ƀmo
nib⁹ autẽticis. Ali⁹ ꝑo sapiẽs dt ĩ libro suo qꝫ oĩa
fecit creator ĩ nũero põdere ⁊ mẽsura. Ipas igit
substãtias q̃ꝝ nũer⁹ q̃rit ĩ nũero fecit. Que aũt in
nũero sũt: nũerabilia sũt ⁊ q̃ nũerabilia sũt ĩ aliq̃ nu
mero determinato sunt: siue sit not⁹ siue igt⁹ nobis.
Neq; eñ ĩtelligibile ẽ ĩ nũero eẽ vel eẽ facta ĩnũe
rabilia. Si q̃s aũt dixerit qꝫ oĩa nõ cõprehẽdit nisi
nũerabilia ⁊ põderabilia ⁊ mẽsurabilia: ⁊ tũc ẽ ĩtẽ
tio ƀmõis. Oĩa fecit ĩ nũero põdere ⁊ mẽsura vide
licet oĩa nũerabilia ĩ nũero: oĩa põderabilia ĩ põde
re: ⁊ oĩa mẽsurabilia ĩ mẽsura. Nõ eñ ptes ꝯtinui
cũ sint ĩfinite ⁊ ĩnũerabiles fecisse vr ĩ nũero Nec
de isto dico qꝫ reprobãd⁹ sit ĩtellect⁹ ipi⁹. In ƀmo
nib⁹ ei hmõi nõ sp ita colligit nũerositas totalr vt
nihil sit extra collectiõeꝫ sumere. Qm̃ aũt pp mĺ-
tos ⁊ varios tropos ⁊ ĩterpretatiões multiplices
hmõi ƀmonũ neq; stabiliri ad certũ ⁊ liq̃dũ nec de-
strui p eos põt subãꝝ istaꝝ nũer⁹. Ad rõnes ⁊ ꝓba
tiões recurrẽdũ ẽ. ¶ Dico igr ipmus qꝫ restri-
ctio ⁊ determinatio nũeri necesse ẽ ibi eẽ vt sit vel ex
pte creatoris: vel ex pte ipaꝝ substãtiaꝝ: vĺ vtrũq;
Et a pte q̃dã creatoris nĺlo modoꝝ posse vr vt sit.
Paucitas ei filioꝝ ex diminutiõe vĺ defectu ẽ gña
tiẽ ṽtutis ĩ alio parẽtũ vĺ ĩ ãbob⁹. sicr paucitas hoïs
atq; puitas ex defectu vĺ diminutiõe ṽtutis ꝯgatis

apud aũt potentiã creatoris nec defectus/nec di-
minutio locũ hƺ vllo modorũ. Non eñ ẽ sicut vir
tus gr̃atiua in aĩabus q̃ operationibus gr̃atiuis vel
minuitur vel deficit. Nec est determinata aut arta
ta ad numerꝝ aliquẽ queadmodũ illa. Propter qđ
q̃dã aĩalia semel tñ generãt sicut dr̃ de vipa. Que
dam vero ter aut quater aut q̃nquies tñ aut ĩ alio
numero solo. Et iterũ q̃dã vno partu fetũ vnicuƺ
Sicut eque ⁊ vacce. Quedã vero duos. Et q̃daƺ
tres. Quedã q̃nqꝫ/septẽ/quatuordecĩ/vel plures
Et de ouis ⁊ ouantibꝰ aĩalibus similiter se habet.
Que oĩa ⁊ singula tu vides p̱ semetipsum. Nullꝰ
aũt ad hec adeo ĩbecillis ⁊ breuis intellectꝰ fuit q̃
de virtute ⁊ potentia creatoris cogitauerit q̃n ipã
sit in vltimitate tã amplitudinis q̃ꝫ fortitudinis/
q̃ꝫ libertatis. Et ꝓpter vltimitatẽ fortitudinis in-
cogitabilis ad id qđ nõ vult ĩprohibilis ab eo qđ
vult. Similiter infatigabilis indeceptibilis.
¶ A parte vero bonitatis ipsius nõ videt̃ eẽ pos
sibilis artatio ista seu determinatio. Cuƺ eñ eque
facilis fuerit ei creatio multarũ vt paucarũ hmõi
substantiarũ. Et infinitarũ vt finitarũ: q̃s hũc finẽ
imposuit creatiõi: q̃s eam sic limitauit ⁊ stare fe-
cit in numero finito: q̃s eam ꝓhibuit in infinitum
extendi: q̃s vel modice largitatis si eadẽ facilita-
te posset dare magna quã parua ⁊ multa quã pau-
ca. ⁊ infinita quã finita. Presertim ⁊ laudabiliter
oĩa dare posset restringeret se ⁊ artaret ad dona fi-
nita. Quãto fortius igitur largitas creatoris stare
non potuit in numero aliquo vel ĩ quãtitate dona
biliũ. A parte vero substantiarũ hmõi nulla cau-
sa restrictionis esse potuit: cũ nulla inter eas esset
contrarietas aut aduersatio qua seinuicẽ nullate-
nus impedirẽt. Non eñ apud eas est quẽadmodũ
apud leones vel alias bestias hoĩbus inimicos q̃ꝝ
multitudo restringenda fuit ⁊ ad paucitatẽ redigẽ
da ꝓpter hoĩes. Sed neqꝫ quẽadmodũ apđ corpo
rales substantias q̃ in locis seinuicẽ coangustant.
Et propter hoc in vno loco altera alteram vel
vna aliã nõ patit̃ secũ esse. Et de his in preceden-
tibus aliqua audiuisti. ¶ Respondeo igit̃ in hoc
sicut respondi ĩ p̄cedẽtibus de singularitate vel so
litudine hmõi mundi. q̃ꝛ nõ fuit defectus a parte
creatoris siue ex p̃te potẽtie/siue ex parte bonitatꝭ
aut largitatis ipsiꝰ q̃n alium creare vellet ⁊ posset
Sed iste mundus alium secũ pati nõ potuit. Sic
et de magnitudine. Non eñ defuit creatori virtꝰ
siue potentia/vt mundũ infinitũ creare nõ posset.
Sed mũdo defuit potentia/cuiꝰ defectꝰ infinitus
nõ potuit. ¶ Defuit eñ ei receptibilitas infinite
magnitudinis. Declaratũ nãqꝫ est tibi iam ⁊ in na
turalibus ⁊ ĩ metaphisicis nõ esse possibile vt cor
pus aliqđ sit infinite magnitudinis. Cũ igr̃ mũdꝰ
corporeus corpus esset vel aggregatũ ex corpora
libus. Necesse habebat esse finitus. Non igr̃ fuit
artata diuina potentia vt maiorem ⁊ magnitudinẽ
prestare nõ posset. Sed cũ videret eũ nõ posse reci
pere infinitã. ꝓuidit ei finitã nature sue ꝯgruẽtissi
mã q̃ oĩa alia corporea capere sufficeret. Et inter
se cõtinere. Sic ⁊ ꝓuidit ⁊ oĩbꝰ aliis corporeis na
turis suis ꝯgruentissimas q̃ꝫtitates. Non eñ sine
causa formicã minorẽ esse voluit elephãte. Et mu
scam tã longe a magnitudine gruis vł aq̃le. Si tñ
multitudo infinita esse nõ possit. ex parte multitu
dinis fuit ista finitio. Quapropter sicut largitas

et bonitas creatoris ĩ numero determinato. Qm̃
indeterminatus esse nõ poterat seu infinitus. hac
igitur de cã create sunt substantie iste in nũero cer
to ⁊ limitato. Certum eñ tibi est ex aliis q̃ꝛ omnis
numerꝰ determinatꝰ est essentialr̃. Et ipsa deter-
minatio adeo essentialis est ei/vt omni additione/
vel diminutione noua numeri species ꝯstituatur.
Verbi gratia. si ternario vnitatem addideris aliꝰ
nũerꝰ q̃ꝫ sit ternarius ⁊ alterius speciei constituit̃.
videlicet quaternarius. Si ꝟo ei vnitatẽ detraxe-
ris: ⁊ alius nũerus ⁊ alterius speciei ex eo relinq̃t̃
videlƺ binarius. Hec igr̃ determinatio quã essen-
tialẽ dixi prohibet oẽƺ numerũ recipe magis ⁊ mi
nus ⁊ maioritatẽ et minoritatem. ¶ Ampliꝰ hec
determinatio ꝯstituit vnũquodqꝫ nũerorũ in sua
specie. Quapropter vbi determinatio mutatur et
species nũeri cuiuscũqꝫ. Et intendo mutat̃ id est
alia est a priori. Qꝛ igr̃ necesse est vnũquẽqꝫ nũero
rũ in aliqua specie nũeri vel soluƺ aliqua esse vt po
te indiuiduũ: necesse est vnũquodqꝫ numerorũ de
terminatum esse ⁊ limitatũ. Et esse binariũ vel ter
nariũ vel aliquẽ aliorũ determinatorũ. Quapropt̃
impossibile est modis oĩbus esse numerũ aliquem
infinitũ. ¶ Amplius si eẽt nũerꝰ hmõi substãtiaꝝ
infinitus: cũ esset numerus esset ex necessitate vel
par vel impar. Qđ si esset par haberet medietatẽ
que vel esset finita vel infinita. Si finita: totꝰ nu-
merus igitur esset finitus. Cũ esset aggregatꝰ ex
duabꝰ finitis. Si infinita esset nõ minor toto suo.
Qm̃ nõ esset reperire numerũ vel etiã cogitare q̃
excederet̃ a toto suo. ¶ Amplius q̃cũqꝫ numerꝰ
esset pars totius esset pars ipsiꝰ medietatis. Post
q̃ꝫ eñ infinitis nũeris eẽt ipsa medietas dicti nũe-
ri. Oĩs species nũerorũ esset pars eius. Qđ appa
ret p̱ ĩductionẽ singulorũ. Binariꝰ eñ ternariꝰ et
ita de vno quoqꝫ aliorũ. Quare nullo nũero a toto
suo. Sed neqꝫ vnitate sola cũ sit medietas illius.
Si vero esset impar tunc haberet parẽ sibi ꝓximũ
et ĩmediatũ ⁊ ante ⁊ post. Quoꝝ alterũ vnitate so-
la excederet: ab altero vero sola vnitate excederet
Quare eẽt amboꝝ illoꝝ simul aggregatio medie-
tas. Hoc eñ declaratũ est tã p̱ demõstratiões ĩ arit
methica. Aliquis igr̃ nũerꝰ esset duplꝰ ad iꝫ 3 qua
liter igr̃ infinitꝰ. ¶ Ampliꝰ qđ eẽt nomẽ nũeri illi-
us. Manifestũ est q̃ꝛ nõ posset ĩueniri nomẽ illius
cũ om̃e nomen cuiuscũqꝫ nũeri a suo nũero hoc est
a nũero quẽ noĩat sumptũ sit. Ut ternariꝰ a terna-
rio. Et ab vno vnitatũ nũero deriuatũ ⁊ determi-
natũ. Cũ numerꝰ oĩs non aliꝰ ĩtelligat̃ q̃ꝫ suarum
vnitatũ summa. Et ĩfinitarũ vnitatũ nulla sit sum
ma vel possit eẽ. Innoĩabilis igr̃ ẽ hmõi nũerus si
infinitꝰ ẽ. Quapropt̃ ⁊ ĩtelligibil̃. Iã aũt audiuisti
q̃ꝛ p̄ncipiũ vnũ sciẽtie istiꝰ est oẽ qđ ẽ ĩtelligibile eẽ
Ex q̃ manifeste hñs est oẽ qđ nõ ẽ ĩtelligibile nõ eẽ
Impoẽe igr̃ ẽ hmõi nũeꝝ eẽ. ¶ Ampliꝰ. oẽ qđ re
cipit additiõeƺ sup se ẽ finitũ ⁊ termiatũ additione
hmõi. Cũ totũ sit circa eã. Et nichil oĩno hñs vl-
tra. Qꝛ igr̃ nũerꝰ oĩs nũerꝰ recipit additiõeƺ vnita
tis supra se/vel etiã nũeri alteriꝰ. Necesse ẽ oẽƺ nu
merũ finitũ eẽ. Quare ĩpossibile ẽ hũc nũeꝝ eẽ ĩfi
nitũ. ¶ Ampliꝰ qđ nũerare nõ põt nec nũerari nu
merũ eẽ ĩpossibile ẽ. Sƺ hmõi nũeꝝ videlƺ ĩfinitũ
impossibile est numerari. Quare impossibile est
ipsum numerare. Qm̃ nũerando. i. dum numerat
omnis nũerus numeratur. Et generaliter nume-

rus numerans/numer⁹ numerat⁹semp ꝛ vbiqꝫ ex
necessitate equales sunt. Sicut igr̃ ē īpossibile ip
sum numerari. Sic impossibile est ipsum numera
re. Nō aūt impossibile est numerare/īpossibile est
numerū esse. Queādmodum impossibile est alba
re/impossibile est albedinē esse. Et omne qḋ ē im-
possibile mensurare/impossibile est mensurā esse
Impossibile igitur est numerum aliquē īfinitū eē
¶ Amplius necesse est oēm numerū ꝛ oēm men
suram genere esse quantitatem / q̄titas autem et
omne faciens q̄tum ꝛ numer⁹ oīs est faciēs quot
Totus igr̃ cetus hmōi substantiaꝝ ꝛ numero q̄tꝰ
est ꝛ numero quot. i. aliquot. Queādmodum autē
non est aliquis de quo non est assignare vel respō-
dere quis. Neqꝫ qualis de quo non est assignare ꝛ
respondere interroganti qualis. Cū igr̃ non ē assi
gnare vel r̄ndere de toto cetu siue de vniuersitate
substantiarum de quib⁹ agitur quātus est vel q̄ta
est numero vel quot est. Manifestum est non esse
numerū aliquē hmōi substantiarū. Non est igitur
numer⁹ infinit⁹. Amplꝰ si infinite sunt. sunt igiẗ
innumerabiles. quare multofortius innumerate.
Et ꝓpter hoc nūerū nō habētes. ¶ Amplꝰ vsua
liter atqꝫ cōmuniter dicit̃ quarūcūqꝫ rerū non eē
numerus q̄ infinite vel innumerabiles sunt. Si
igitur ita est de hmōi substantiis. Manifestū est q̄
earum non est numer⁹. ¶ Amplius q̄cquid est in
aliquo numero est ex necessitate quotum in illo. i.
secūdū/vel tertiū/vel quartum/vel q̄ntū/ vel cen-
tesimum/vel millesimū. Et ita de aliis. Nihil igiẗ
in illo numero numerat̃. Et de quidam sapientes
christianorum tradiderūt in libris suis q̄ numer⁹
hmōi substātiaꝝ numerabiẗ quidē est ꝛ cert⁹ ꝛ de
terminatus in se licet nobis ignotus ꝛ incert⁹. Et
q̄m ipse est superās mundanos numeros.

¶ De numero beatificandorū. Et an equari de-
beat numero eorum qui ceciderunt. Et quis eorū
maior minor ve debeat esse. Capitulū. lxviij.

Quem autem deceat numerū esse. Et
quis ipse sit nō est facile determinare
ꝓpter qḋ nō leuem hꝫ admirationem
s̄mo illi⁹ qui dicit q̄ legio vna medio
loco ꝓportionabiliẗ est īter ordinē vnū
et substantiā hmōi vnam. Hoc aūt est dicere ordi-
nem vnum tot legiones continere quot hmōi sub
stantias cōtinet legio vna. Huiꝰ aūt s̄mōis decla
ratio nō peruenit ad me/neqꝫ quis hoc dixerit aut
a q̄s istō aduenerit adhuc ē mihi īauditū. Cū ꝟo no
tus est numerus legionis vni⁹ videlicet. vi. m. vi.
c. lxvi. facilis est tibi quadrati numeri istius inuen
tio. Hoc eñ est ducere ipsum in semetipsum siue
multiplicare ipsum ꝑ se. i. totiens ipsū sumere q̄t
in se continēt vnitates. Videri t̄n pōt vt quoniā
iuxta legē ꝛ doctrinā xp̄ianorū aīe electorū hoim
id est glorificandorū adequande sunt angelis san-
ctis atqꝫ beatis in gloria futura. Adequāde sunt
eis ī numero. Et hoc ip̄e decor ꝛ pulchritudo no-
biles illius ac preclare ciuitatis q̄ s̄m eorū doctrī
nam ex hominib⁹ ꝛ angelis in celo illo p̄rimo ꝛ no
bilissimo edificāda est. Quā ꝛ ipsi supernā hieru-
salē nominant requirit euidenter. Decet eñ oēm
domuꝫ equalitas parietum. Et oēm ciuitatē equa
litas laterū. Difformis eñ est inequalitas contra-
riatā in domib⁹ q̄ȝ in ciuib⁹. Cū igr̃ sꝫ hec duo pa
rietes domus illi⁹ ꝛ duo latera ciuitatis illi⁹ erunt
vniuersitas bonoꝝ angelorū. Et vniuersitas ho
minū glorificādoꝝ. īpossibile aūt est aliq̄d idecorū
vel indecēs hr̃e domū illā vel ciuitatē q̄ erit dom⁹
dei p̄stantissima ac nobilissima īpossibile est īequa
litatem hmōi esse in ea. ¶ Cū si maior numer⁹ bo
norū angelorum futur⁹ eēt ibi q̄ȝ hoim glorificato
rū. esset ibi indubitāter illa equalitas. Ex hoc igi-
tur nō improbabiliter videt̃ eūdē futurū eē nume
rū glorificandorū hoim q̄ nūc est ꝛ sanctorū ange
lorū. Sꝫ ꝛ ip̄e nūer⁹ hoiꝫ hmōi ad modū mult⁹ ē
ꝛ nobis adhuc incertus. ¶ Cū si dixerit q̄s deci
mū ordinem ex hmōi substātiis cecidisse ꝛ ꝑ hmōi
ruinam deformatam esse detrūcatiōe indecēti do
mū illā siue ciuitatē. Et ꝓpter hoc resarciēdū ac
supplendū eē hmōi defectū sc̄tōꝝ ac bonoꝝ ange-
loꝝ ex hoib⁹. nihilominꝰ ītegrū parietē edificādū
illic ex hoib⁹. Quapropt̃ nō solū adequādū eē nūe
rū hoiꝫ nūero āgeloꝝ sꝫ ēt supaugēdū tota multitu
dīe q̄ suppletura ē ruinā āredictā āgeloꝝ. ¶ Rn̄
derūt q̄dā ī hoc v̄isimiliẗ q̄ nō ꝓprie dictū est hoc a
doctorib⁹ xp̄ianoꝝ. Sꝫ ꝑ equalitatē. Nō eī aliq̄s
vt dicūt ex decē ordinib⁹ ex ītegro cecidit. Sꝫ in
oībus ordinib⁹ aliq̄ ps hmōi ruine facta ē tātaqꝫ
multitudo ex oīb⁹ ordinib⁹ cecidit que vni ordini
eq̄lis ē. Intēdūt igr̃ siue ītelligūt decimū ordineꝫ
cecidisse hoc est tantā multitudinē ex ordinib⁹ q̄
vni ordini nūero equaret̃. Utrū aūt aliter se habe
at veritas in sequentibus declarare tentabo.

¶ Nūerū denariū angelis ꝯuenire. Corpalesqꝫ
substātias a sp̄ūalib⁹ nō depēdētes ipsis nullo pa
cto in numero adequari demōstrat. Capitulū. lxv

Uonīā aūt lex ꝛ doctrina tā hebreoꝝ
q̄ȝ xp̄ianoꝝ. Et vtriusqꝫ legis ꝓphete
crebro noīant milia miliū ꝛ decies cē
tena miliuꝫ. Opinabit̃ fortassis aliq̄s
denariū eē radicē numeri illi⁹. Dena-
riū etiā vocauerūt Pictagorici p̄rimā quadratu-
rā. Et ipsam esse dixerūt numerorū cōsummatio-
nē. Nec vltra ip̄ꝫ numerū eē ꝓprie. Et sicut ī mē
suris corp⁹ p̄mū ac p̄cipuū locū obtinet. Est eñꝫ
oiꝫ mēsuraꝝ ꝑfectissima. ꝛ ī corpib⁹ spera vł cub⁹
sic cubici nūeri ꝑfectiores aliis ac maiores sūt. Cū
igitur cubus denarij millenarius est p̄m⁹/scꝫ/ cu-
bitus q̄ additiōeꝫ in se nec hꝫ nec ꝯtinet. Sꝫ neqꝫ
diminutionē a denario ꝑ ip̄ꝫ maxie nūerari videt̃
sp̄ūaliū militiarū exercit⁹. Siliẗ ꝑ cētenariū ī me
dio loco ꝓportionabilē/ ꝛ ē q̄drat⁹ denarij. lat⁹ aūt
millenarij. ¶ Cū aūt dixi tibi de diminutiōe a de
nario. dixi ꝓpẗ octodenariū q̄ reuera ē oiꝫ cubico
rū nūeroꝝ p̄m⁹. vtpote cub⁹ denarij q̄ ē oiꝫ nūero
rū p̄m⁹. Cū ꝟo dixi de additiōe/ dixi ꝓpẗ. xxvij. q̄
est cubicoꝝ nūeroꝝ secūd⁹. vt pote cubus ternarij
q̄ est oīm numeroꝝ secūdus. ꝛ ꝯtinet additiōeꝫ ī se
sup digitū q̄ est vicenari⁹. Cōtinet eī septē supdi-
giti. Cū igr̃ cubicaueris excrescet ī milies mille
milia. Cū eī q̄drauerꝫ millenariū ꝓueniet ꝛ q̄dra-
tus ei⁹: videlꝫ mille milia. In quē si duxeris latus
ipsi⁹. i. mille cubicabis illū ꝛ ꝓueniet milies mille
milia. Quē si iterū cubicaueris excrescet ī milia q̄
vix recipiet imaginatio tua. Et erit tertius cubus
in ordine millenariorū. Quē iterū si cubicaueris
excrescent milia miliū. In quorū app̄hēsiōe labo-
rabit intellect⁹ tu⁹. Et indubitanter oiꝫ nūerabiliū
mūdanoꝝ supabit nūeꝝ. ¶ Nō āt intelligas vł are
nā maris vł pluuie guttas vel grana quecūqꝫ me

intelligere hic numerabilia esse. Sed ea que i mūdo isto cōsueuerunt numerari. Sicut exercitus ꝛ greges ꝛ alia q̄ versant̄ in cōtractibus hoīz. Nō igitur inter innumeros videtur pulcherrimū ꝛ ab ipo denario qui numerus est tā celorū q̄ȝ ordinum per multitudinem perfectissimam hoc est cubitū cōsurgentes. Verisimile igitur videt̄ ac deceno eligisse creatorem in ista ordinatione numerorū numerū quo numerari eidē placuit militias suas et exercitus tam bonorum angelorum q̄ȝ hoīz electorū Si quis aūt fortasse dicat oēm numerum substantiarū celestium ac spiritualiū qui est ꝛ stellarum fixarum tanq̄ȝ celi illi duo videlicet stellarū et empireum similes debeant esse in ornatibus suis. Et qr alterum eorum ornatissimum est stellis. videlicet stellatum. alterum vero ornatissimū substantijs nobilibus sunt equales ornatus eorum in numero. Et non sint plures huiusmodi substantie celo empireo. Non video hic ratiocinationē validam que sufficiat stabilire hoc. Non enim necesse est vt corporales substantie que non pendēt a spiritualibus eis ex necessitate numero adequātur. Sed neq̄ etiam quando pendent. quēadmodum tamen mēbra corpis vniuscuiusq̄ aīalis pēdeant ex viribus animalis illius. nō est necesse vt quot sunt vires huius tot numero sint ꝛ membra ¶ Aut econtrario. Nemo eīn dixit duas esse virtutes visibiles in animali vno. Licet sint duo mēbra videlicet oculi duo pendentia ex illa. Quī propter ipāȝ ꝛ operationem ipsius sunt oculi. Et adhūc modum se habet de virtute gressibili ꝛ pedib⁹. Multo minus igitur q̄ñ ipsa corporalia nō pēdēt ex spiritualib⁹. nō est necesse vt nūero sibi inuiceȝ adequantur.

Qꝫ pueni enti⁹ angeli nūerant̄ p denariū numerum

¶ De diuersitate inter huiusmodi substantias an ve sunt eiusdem speciei: aliaq̄ perpulchra declarat. Capitulum. lxvi.

DOst hec aūt tētabo perscrutari an apd̄ hmōi substantias sit diuersitas secūdū species an omnes sunt vnius speciei. Et quomodo ista apud illos q̄ dicūt aliquas ex illis esse corporeas alias incorporeas determinata est q̄tum ad hoc. Si declarata esset ista diuisio declaratione demonstratiua. Verum multe questiones ꝛ difficultates sequuntur illam quas audies in sequentibus.

¶ Dico igitur in primis quoniam scd̄m doctrinam xp̄ianorū q̄ ponūt p̄stantiorē ac p̄cellentiorē ex his oībus corruisse quē ꝛ dicunt principē eē demoniorū. Difficile est respondere ꝛ contradicere ratiocinatiōib⁹ q̄ ad p̄bandū hanc diuersitatē iduci pn̄t. Primū q̄ñ oīa indiuidua eiusdeȝ speciei essentialia sua oīa ꝛ naturalia naturalr̄ hn̄t equalia. Et inequalitas in his nō est nisi ab accidēti. Quō est nō oēs ethiopes eq̄ nigri sunt / aut oēs flaui eq̄ albi. Nō est eis hoc a natura quā cōmunicant p se sꝫ ab accidenti aliquo vel passione q̄ facta ē eis vl̄ impressa p̄ter cōmunis ꝛ vniuersalis nature itētionē. Et p̄ter intentionē speciei apud quā ē totū esse singulorū. Similiter qō nō oēs hoīes sunt eq̄ fortes aut eq̄ agiles ꝛ expediti de cōmuni itētiōe speciei sue: aut de vl̄is nature hūane intētione nō est hoc. Similiter q̄ aliq̄s claudicat aut strabonisat. non est ei ex intētiōe nature. Natura eīn nō intendit claudicationē neq̄ visus obliquatiōeȝ sicut neq̄ virt⁹ gressibilis intēdit maliciā siue deprauationē opationis sue hoc ē obliquationē siue distortionē gressus. Sed passio vel dispositio q̄ est i instrumento gressus ipedit v̄tutē gressibilē. Nec tn̄ ipāȝ malā dispositionē istrumēti gressibilis intēdebat p se natura. Sꝫ vel paucitas materie / vel supfluitas vel alia dispositio impediuit v̄tutē formatiuā mēbrorū ꝛ p̄hibuit eā formare instrumētū pfecte cōueniēs operi gressus.

Utrū substantie abstracte differant specie.

¶ Dissimilitudo igr̄ ꝛ inequalitas in idiuiduis eiusdē speciei nō est naturalr̄ ab ipā natura cōi. Quō v̄bo nō est vtile vt contēdas mecū de noīe cū soli veritati intēdamus ego ꝛ tu. Accipe scd̄m intentionē meā v̄ba qb⁹ ego vtor tecū. Et credo q̄ ista est itelligētia cōis apd̄ omnes. Nemo eīn dixit hoīem claudū aut simuȝ naturalr̄ nisi fortassis itelligēs a natiuitate vl̄ natia aliqua passiōe. Verū quidē ē scd̄m intētionē meā qr oīa idiuidua eiusdē speciei naturalr̄ eq̄lia ꝛ simillima sunt: exclusis vt dixi passiōib⁹ ꝛ accidētib⁹ q̄ p̄ter intētionem nature vel a loco ipso gn̄atiōis vel ab alijs causis aduenīūt. Quō si q̄s dixerit inequalitatem tn̄ multiplicitatē ꝛ dissimilitudines tā varias a cōstellatiōib⁹ eē maxie in hoīes. Debes reminisci eorūq̄ circa hoc p me iā i trib⁹ tractatib⁹ audiuisti. Quēadmodū scd̄m eos q̄ virtutes istas stellis posuerūt scꝫ ipās stellas nō operari scd̄m naturas suas / sꝫ pot⁹ scd̄m sit⁹ aspect⁹ ꝛ oppositiōes ꝛ alias mixtas dispositiōes q̄ tpis alībi de audiueris ex libris eoꝝ. q̄cq̄d aūt i substātijs corpalib⁹. in substātijs tn̄ spūalib⁹ abstractis vllā hmōi exceptionū locū hn̄t. Cū nihil a loco nihil ab alijs forinsecis Nihil a stellis sꝫ totū q̄cq̄d naturalr̄ hn̄t ex sola largitate ꝛ beneficētia creatoris eas hr̄e manifestū ē. Qr igitur illa prima ac preclara substātia quā primū angelū apostatā tam gēs hebreorum q̄ȝ gēs christianorū noīat lōge inequalis lōgeq̄ dissimilis fuit naturalibus sapiētia ꝛ virtutib⁹: etheris oīb⁹ ex necessitate alterius speciei fuit. Cum ista inequalitas istaq̄ dissimilitudo ꝛ naturales ꝛ naturaliter in eo fuerūt. Ad hunc modū ꝛ ostendere ꝛ de alijs.

Qꝫ dissimilitudo ꝛ inequalitas i īdiuiduis eiusdē speciei nō est ab ipsa natura cōi

Qꝫ oīa indiuidua eiusdē speciei equalia ꝛ simillima sīt exclusio passionibus ꝛ accidentibus.

¶ Amplius si naturalis est iter eas dissimilitudo atq̄ diuersitas. Aut erit hoc per naturam / aut erit per solum beneplacitum creatoris q̄ noluit alias alijs prestantiores ac nobiliores naturaliter esse. Quō si fuerit p naturam. aut hoc erit per naturā agentem aut perficientē eas naturaliter. Aut erit a parte ipsaꝝ / videlicet p receptibilitatē ipsarū per quā alie maiores ꝛ sublimiores scientias ꝛ virtutes recipere quā alie vel nate vel apte herent. Quō si dixerit hoc esse per naturam naturaliter agentem ac perficientē eas. iam remoui tibi hoc in eis que precesserunt. Ibi enim declaraui tibi creatorē nō operari per modum nature: sed per electionem liberrimam ꝛ voluntatem imperiosissimā. Modus aūt quo operatur naturaliter seruilis est cum ipso quemadmodum dixit Aristoteles qr natura operatur p modum seruientis. si vero dixerit qr diuersitas ista est p diuersitatem receptibilitatis ipsaꝝ: reminiscere qr iam remoui tibi hoc. Et feci te scire quia receptibilitas in substantijs simplicib⁹ abstractis receptibilitas inq̄ȝ essendi non est aliq̄d apud ipsas vel in ipsis. Nec est aliud scd̄m veritatem et essentiam suam quando nobilitas ipsius creatoris. hmōi eīn substantia nō hꝫ potētiam

creandi. vt est ad hoc vt creetur. potest eni creari
cum nondum est. Si igit potentia huiusmodi eet
in ipsa vel apud ipsam esset in non ente vel apud
non ens. Quapropter sicut amare et amari nō sūt
duo alterum in amante alterum in amato. Sic po
tentia qua quis potest amare aliud et potentia qua
quis illud pōt amari nō sūt due. Proportionabilr el
se habent potentia ad potentiā et amare ad amari
Et de hoc satisfeci tibi i tractatu singulari de pre
dicationibus et predicamentis in rebus diuinali
bus. Qz si fuerit diuersitas ista/ scilicet/ secundū
speciem in substantijs huiusmodi per solum bene
placitum creatoris tūc habet hoc admirationē nō
leuem. Primū/ quia ipsaz primam ac nobilissimā
que nunc princeps demoniorum dicitur sublimio
rem fecit omnibus alijs ac longe prestantiorem.
cum ignorare nō pōt omnibus illis eam nobilib⁹
donis sapientia/ scilicet/ et naturalibus virtutib⁹
abusiuam esse. Et omnia illa conuersuram in con
tumelias et iniurias largitoris ipsorum. ¶ Infe
riores autem qua de causa fecit innumerabiles ex
ipsis esse cum tamen sciret eas esse / vnde vsuras
tantis donis et conuersuras ea totaliter i obsequi
um et gloriam ipsius. In nullo aūt genere rerum
inuenitur sic fecisse creator. Stellas enim et ani
malia et plātas et corpora inalata in tanta constitu
it specierū varietate ac multiplicitate: vt vix speci
erum earum numerus siue numerositas deprehē
di possit aut inueniri. ¶ Amplius manifestum est
intellectum a rebus acquisitum et intellectum vt
ita dicatur nobis innatum qualis est primarū im
pressionum et intellectum propheticum. Intelle
ctum etiam qui est gratie et intellectum naturalez
angelicum atqz intellectum qui est glorie tam in
sanctis ac beatis angelis q̄ i aīabus humanis iā
consortio et adequatione illorū glorificatis mani
festum est diuersos esse scdm speciē. Et intellige
re quid est ex vno quoqz illorum differre specie ab
vnoquoqz intelligere q est ex quocūqz aliorum.
Quia igitur proportionabilia sunt ipsa intellige
re in intellectibus suis siue virtutibus intellecti
uis ex quibus sunt. Necesse est vt ipse virtutes in
tellectiue scdm speciē adinuicē diuersenf. ¶ Am
plius ipi prophetici splendores diuersanf adinuicē
multipliciter. Visio enim ad nudum et visio fi
guralis atqz visio enigmatica manifeste differunt
scdm speciem. Ipsa etiam visio ad nudum differ
re videtur alia ab alia. Intellectus enim natura
lis angelicus longe sublimior ac nobilior est q̄ in
tellectus propheticus. Et visiones angelorū na
turales que sunt eis ex naturali scientia sua latio
res atqz clariores manifeste sunt q̄ prophetice.

Qz pphe-
te visiones
habuerunt
limitatas et
angeli ma-
gis, ā plas
hñt noti-
cias et visio
nes suas.

Prophete nāqz artatas et limitatas habuerunt vi
siones ad ea q̄ vel ad gloriam creatoris vel cultuz
specialiter pertinebāt. vel ad ea q̄ ad res humanas
propter dei cultum. Et itelligo res humanas nō
aurum aut argentum hominum aut cetera huius
modi que in diuitijs eorum computantur. Sz sta
tus ipsos aduersitatis et prosperitatis pestis et fa
mis. belli et hostilitatis. Exaltationis et depres
sionis gentis vel regni vel etiam vnius hominis
Et similiter mortis vel vite. Et similium. Intel
lectus vero naturalis angelicus de omnibus na
turalibus est. et omnia naturalia verisimile est an
gelos naturaliter videre debere vel posse. Qua
re latior atqz sublimior est intellectu prophetico.
de hoc tamen inuestigatio perscrutatior michi fa
ciēda est in his q̄ sequuntur. ¶ Amplius si nulla es
set apud huiusmodi substantias diuersitas siue dissi
militudo essentialis naturaliter non esset i eis vl
apud eas causa vlla alterius diuersitatis vel dissi
militudinis. esset igitur tota a parte creatoris. Et
hoc habet admirationem nō paruam. vt quid eni
apud eos essent gradus dignitatum et differentie
tante q̄te exprimuntur in sermonibus sanctis et
autenticis. vt quid alij pricipatus: alij dominatio
nes: alij throni: alij potestates: alij virtutes nomi
nati essent. Et vt quid potius de septem dictum
esset qd ipi astant ante deum. hoc enim vnus de
ipsis dixisse inuenitur in quodam ex libris auten
ticis. Si natura igitur equales essent: irrationabi
liter et sine causa videtur facta a creatore tāta dif
ferentia tanqz varietas in eis dignitatum.
¶ Qd si dixerit quis: qz per hanc viam non debe
ret esse differentia dignitatū ac potestatū apd ho
mines cuz et ipsi natura equales sint. Responde
bo in hoc: qz reuera si sola natura in hoibus et apd
eos operaretur: non essent isti gradus vel ordines
apud ipsos. Sicut neqz apud alias spēs aīalium:
neqz eni vnus equus preest multitudini equorū/
aut vn⁹ leo multitudini leonum. neqz vnus mus
vult dñari ceteris muribus. aut vnus asinus alijs
asinis. Apud vero hoies nō currit res p viam hāc.
Quia preter naturales pfectiōes habent alij pl⁹
industrie/ plus sapiētie per quas possunt preesse
alijs hominibus et regere eos. habent etiam studia et
artificia multa quibus querunt et acquirūt perfe
ctiones. alij maiores: alij minores. Et huiusmodi
pfectionibus sunt prestantiores alijs et ydonei re
gere illos. aīalia autē alia pfectiones huiusmodi
neqz habent/ neqz vllo modo eas inquirūt. ¶ Am
plius de viribus apprehensiuis exterioribus et a
foris similior est virtuti intellectiue visus. Pro
pter qd et ipsa etiam visus nominanf. Diuersatur
autē visus exterior multipliciter scdm spēm si cre
dif hoibus. visus eni cati et visus vespertilionis et
visus noctue ceterorūqz aīalium q̄ in tenebris vi
dent: nō videf vllo modo eē esse eius speciei cuius
est visus humanus. Similiter nec visus aqlinus
cum illum adiuuet vehementia fulgoris solaris:
hunc autē destruat. Linchus vero si creditur ha
bet longe alterius modi est. Cum ei sicut dicunt
homines densissimi parietes parui sint. Istum
autē omnino phibeant. Visus quoqz basilici siue
rum est qd interficiat hoies qualiter videri potest
eiusdem speciei cum visu humano. Forsitā autez
sunt et alie multe differentie apud sensum visus.
Qualis est visus columbarum qui vt dicunt aucu
pes a cecitate nonies reminiscunt. Visus quoqz
lupinus hominem visum anteqz ab eo videaf rau
cum efficere dicif vulgariter. Apud experimenta
tores quoqz forsitā alie differētie inueniri possūt
Si igif tanta inuenif diuersitas apud visum cor
poralem qui eousqz similis est visui spūali. Quō
non inuenif tanta diuersitas apud visum interio
rem siue spūalem. Quia vero hec diuersitas non
est possibile vt sit in vna spē: necesse est eam esse in
multis. Inueniunf igif naturaliter apud visuz in
teriorem siue spūalem differentie scdm speciem.
E contrario vero quemadmodum se habet in ac

Q; subē abstracte nō differūt

cidentibus eiusdem puritatis ⁊ immistionis vide
tur se habere ⁊ in substantijs. Et quemadmodū
albedines eiusdem puritatis ⁊ immixtionis eius-
dem sunt speciei spālissime. sic ⁊ substantias sim-
plices quarum alia super aliam siue plus alia ni-
hil hʒ naturalr ad mixtū se habere necesse est. Vñ
eñ esset diuersitas spālis inter eas. In colorib⁹
enim diuersitatem huiusmodi extremorum ad me-
dios. ⁊ mediorum adinuicem sola facit admixtio.
Quia igit in simplicibus substantijs non habʒ lo
cum admixtio vel depuratio: nec diuersitatē hu-
iusmodi inter eas locum habere possibile est.

¶ Amplius. quecunq; sunt eadem genere nō di
uersant ex parte generis. diuersantur inq; diuer-
sitate que est secundum speciem. Similiter neq;
scdm genus superius dissimilantur aut diuersan-
tur. Et ita currit res donec veniat ad primum ⁊
supremum commune. quod est ens. Manifestum
autem est qʒ quecūq; eiusdem simplicitatis ⁊ puri
tatis sunt inesse: non diuersantur in illo: neq; dis-
similant adinuicē. Qz igit omnes huiusmodi sub
stantie sic se habent. Manifestuʒ est eas nec diuer
sari: nec dissimilari scdm totum suum esse. Nō eñ
adiuuat vel aggregatur eorum esse ex multitudi-
ne partium vllo modorum cum sint simplices in
esse suo: ⁊ non habentes partez ⁊ partem. Genus
enim ⁊ differentia vel differentie non faciunt ag-
gregationem p quam fit aggregatum hoc ⁊ hoc.
Aggregatio enim hec est secunduʒ rationē vel in
tellectum ⁊ abstractionē logicam: ⁊ non scdm na
turam. Alioquin simplices substātie nō essent ni-
si velut aceruí aggregati ex suis differētijs ⁊ gñe
suo vel ex suis formis substantialibus absq; mate
ria: quas etiam substantias esse necesse est. Esset
igitur omnis simplex substantia velut aceruus ag
gregatus ⁊ disgregatus ex simplicibus substātijs
Et propter hoc non esset vnum aliquid. Ex viri-
bus enim multis naturalibus cuiuscunq; substan
tie impossibile est aliquid vnum esse. Quēadmo-
dum ex actibus earum impossibile est vnum actū
aliquem esse vel aliquid aliud. Et de hoc audiuisti
intentionē meam alibi scdm quod possibile fuit
mihi esse videre in hoc.

Q; genus et differentia nō faciunt aggregationē in rōnalē: sed solū scdʒ intellectum.

¶ Quō p experiētiam acquiritur sciētia in
hoībus q̄muis spiritibus angelicis (quorum diffe-
rētias essentiales dignoscere difficile reputat) si-
cut ⁊ p̄mis parētibus plurimi tales habitus cum
habitibus virtutum infusi illius fuerint.

Q; difficile ē inuenire differētiaʒ specialē in substātijs abstractis.

Capl̄m. lxvij.

Deo igitur in hijs omnibus
qm difficile est valde inueni-
re diuersitatē scdm spēm in
substantijs huiusmodi pro-
pter elongationem earum a
consuetudine ⁊ experientia
nostra. Prophetis autē ⁊ a-
lijs viris sanctis qui familia-
ritatē aliquarum ex illis ha-
buerunt ⁊ frequētiam alloquiorum ⁊ apparitionē
ipsarum. possibile fuit ⁊ facile si in hoc intendere
voluissent. Tu tamē scis qʒ a sensu spirituali vel
corporali incipientes scientie p memorias ⁊ expe
rimēta proueniunt ad pfectionē artis ⁊ sciētie. Ve
rum de hoc quod dicitur: quia quicquid est natu-
rale vni ex indiuiduis cuiuscunq; spēi est natura-

Q; nō op; q; qcqd est naturale indiuiduo a-

le ⁊ in omnibus alijs indiuiduis eiusdem. dico qʒ
non est verum hoc. Et apparet hoc i primis ho-
minibus quorum corpora integritate atq; perfe-
ctione magnitudinis ⁊ fortitudinis a creatore fa-
cta sunt. Si enim nata essent corpora illa ex alijs:
non essent illi homines primi. Et si esset facta in
illa tremitudine paruitate ⁊ infirmitate in qua nō
nascitur corpora humana. nō durassent sine mul
tiplici adiumento ⁊ officio incremēti. horum au-
tē nichil esset cum primi soli homines essent. in-
decēs autē ⁊ incongruū esset atq; nature hūane ad
modū inimicū pueriles imo infātiles eas tātisq;
defectib⁹ ipfectas i corporib⁹ virilib⁹ atq; pfect(
ponere cū ipsa / nec mouere / nec regere sufficerēt.
Perfecta igitur sapientia ⁊ virtutibus naturali-
bus create sunt ⁊ corporibus illis infuse. Quare
sapientia huiusmodi ⁊ virtutes illis naturales fu
erunt in ipso / scilicet / creatione sua ipsis indite vl
innate. Manifestuʒ autē est quando in alijs anima
bus humanis non inuenitur ista perfectio natura
liter. Non est igitur necesse omne quod est natura
le vni indiuiduorum cuiuscūq; speciei esse natura
le aliorum indiuiduoruʒ eiusdem cū animas illos
scilicet / primorum hominū nemo dubitauerit ad-
huc eiusdem speciei esse cum omnibus alijs aiab⁹
humanis. In eo vero qō dicitur equales esse oēs
simplices substantias de quibus hic est sermo vel
equales deberi esse naturaliter. Dico hoc non eē
verū. Nisi forte quis intelligat hic naturam spēm
ipsam. Naturalia enim vsu vulgarissimo atq; cer
tissimo vocāt homines oēs eas rectas ⁊ bonas
dispositiones que sine impedimento vel lesione
sunt a prima creatione in substantijs suis. Et ve-
risimile est sapientissimum creatorem non oēs
simplices ac spirituales substantias licet eiusdem
spēi eas creauerit creasse eas per omnia equales
⁊ in oībus similes. Quēadmodū neq; in aliqua
specie sensibiliuʒ substantiarum hoc ei facere pla
cuit. Sicut neq; omnes equos. Et eodem mo do
se habet in alijs omnibus speciebus substantiaruʒ
sensibilium. Preuidit enim atq; p̄nouit sapientia
et bonitas creatoris q; ex ipsa in equalitate dissi-
militudine atq; varietate augeret ⁊ inestimabilit
ipsa speciositas illius preclare ac nobilissime ciui
tatis sue supercelestis. Quemadmodum enim ip
sam militiam ornat atq; decorat vestium varietas
preciosa. Quemadmodum frequētiam ministro
rum ornatuum varietas efficit spectantibus gra-
tiorem. sic donorum naturalium. hoc est scientiaꝝ
et virtutum multiformis speciositas militias il-
las substantiarum simplicium atq; spiritualiū spe
ciosiores efficit. Et vniuersitati ipsaꝝ plurimū de
centie tribuit ⁊ decoris. Instar amenissimi prati
cui flores q̄to maior est varietas ac multiformi-
or speciositas. tanto est oculis expectantium ma-
gis gratum. eiusdemq; prestantior pulchritudo.
Sic iveste se hʒ coloꝝ varietas. Sic ⁊ i picturis ⁊
in omnibus alijs que fiunt ad pulchritudinē ⁊ de-
corem. ¶ Euidens autem de hoc exemplum est
celi stellarum fixaruʒ varietas que tm̄ pulchritu-
dinis speciem ei prestat. Manifestuʒ etiam tibi qʒ
equalitas ⁊ similitudo per omnia pulchritudineʒ
minuit ⁊ apd nos ꝯfusionē generat ⁊ inducit. Me
mini quidam me vidisse in pueritia mea duos fra
tres gemellos: ⁊ adeo similes. vt nemo alterum

liciu⁹ spēi q̄sit naturale cuiʒ idiuiduo eiusdē spēi.

Q; aiaspri moꝝ parē-tum create fuerūt pfe-cte sciētijs atq; virtu-tibus.

Q; nō opʒ oēs substā-tias simplices esse equa-les esse p-fectionib⁹ suis.

Q; non oē qō conuenit indiuiduo alicui⁹ spe-ciei ꝯuenit oibus alijs indiuiduis eiusdeʒ spe ciei.

ab altero dignoscere posset. nisi vel alteriusmodi vestis aut signum ad hoc a deo aliud adhiberent᷑. Nec mirum si multiformitas atq; varietas adaugẽt pulchritudinẽ atq; magnificant qm̄ ⁊ ipsa cõtrarietas hoc efficit euidẽter. Iuxta qd̾ dicit Aristoteles: q2 econtraria iuxta se posita ⁊ magis ⁊ maiora videntur. Et ille philosophus ytalicus de quo supra tibi feci pluries mẽtionẽ. manifeste dicit: q2 contraria iuxta se posita magis elucescunt. Nõ si quis in hmõi dubitare potest: videtur nunq̃ vidisse caudam pauonis cuius pulchritudinẽ oĩs oculus admirat᷑. Est etiam hoc declarare ex ꝓportione seu ꝓportionabilitate. Proportionabilia eñ sunt ornatus ⁊ pulchritudines corporales siue sẽsibiles ⁊ substãtias. Substantias vez corporales atq; sensibiles. Et ornatus atq; pulchritudines spũales ad substantias suas. spũales. s. ⁊ intelligibiles. Quare qd̾ accidit in vno ⁊ in multis. Et in parte vniuersitatis ⁊ in tota ex pulchritudinibus ⁊ ornatu sensibilibus. Simile accidere necesse ẽ ex ornatu ⁊ pulchritudine spũalibus. Et in vna substantia spũali ⁊ in multis / ⁊ in parte vniuersitatis eaz: ⁊ in tota vniuersitate. Nõ ẽ ergo dubitandum quin creator bñdictus militiarum suaz exercitus multa spũalium pulchritudinum varietate in ipsa creatione earum decorauerit. Et ingẽtẽ illam frequẽtiam ministroꝝ suoꝝ spũalium multiplicater exornauerit ⁊ naturalia hmõi: hoc ẽ scd̾z hanc intẽtionẽ naturalia non est debituz vt faciãt in substantijs suis diuersitatẽ scd̾m spẽm. Quemadmodum manifestum est in columbis: q2 inueniuntur in eis multipliciter naturalium coloꝝ diuersitas ⁊ etiam contrarietas. Sic ⁊ in equis ⁊ in hoibus. Ipse etiam monedule alicubi inueniunt᷑ tm̄ nigri coloris. Alibi vero tm̄ albi. Nec ista diuersitas aut contrarietas sufficit in aliquo prenominatorum speciẽ diuersare.

Q2 substãtie abstracte sũt eiusdez spẽi ⁊ tamẽ vna ẽ pfectior naturalit̾ q̃ alia.

¶ Inter potẽtiã ⁊ actũ nullaz esse naturalẽ distãtia causas assignãdo ⁊ nõnullos errores cõfutãdo declarat.

Capitulum. lxviij.

Q2 act⁹ in substãtijs abstractis sũt sciẽtie ⁊ virtutes.

Quod si dixerit qs: q2 in spũalibus ⁊ abstractis nihil differt inter actum ⁊ potẽtiam. Quẽadmoduz dixit Aristoteles ꝓotẽtie ꝟo hmõi substantiaruz substãtiales eis sunt. Quare ⁊ ipsi actus. Cum igit᷑ differant huiusmodi actibus qui vtiq; non sunt nisi sciẽtie naturales atq; virtutes. differunt ex necessitate substantialiter. Quare ⁊ scd̾m spẽm.

¶ Rñdeo in hoc: q2 sermo iste Aristotelis ẽ duarum intẽtionum. Et prima est: q2 intelligitur de distantia tẽporis. Et hoc indubitanter verum est: q2 in huiusmodi substãtijs nihil distat naturaliter .i. nulla est naturaliter distantia tẽporis inter potẽtiam ⁊ actum. Causa autẽ in hoc est qm̄ operãtur de se ⁊ p se: nec indigẽt ad opationes suas aliquo forinseco: hoc est ꝙ extra eas sit. Quia igitur totũ habẽt apud se ⁊ intra se qd̾ exigitur ad actum: nulla est necessitas more inter potẽtiam earum ⁊ actũ Et ꝓpter hoc nulla mora. ¶ Inter actus ꝟo q̃s operãtur ex nouis ⁊ influẽtijs descẽdibilibus sup eas a creatore vel a medijs q̃ sunt iter ipsas ⁊ creatorẽ multiplices moras nihil ꝓhibet esse. Et hoc

Qualr̾ possit differre act⁹ ⁊ potẽtia

est quoniam hmõi non operant᷑ p se soluz: neq; de solis. Sz ex influẽtijs quas recipiunt: ⁊ ꝓpter illas q̃ nõ sunt nisi aut noue visiones creatoris / aut noue reuelationes / aut noue alie illuminationes. Et hoc ẽ quod non vidit Aristoteles qui putauit eas innumes omnino ab omni nouitate ⁊ innouatiõe. Et esse p oĩa innumerabiles. Et hic ẽ vnus ex erroribus eius circa eas sicut in sequẽtibus declarabitur tibi scd̾a intẽtio sermonis ipsius predicti est: q2 intelligitur distãtia siue differẽtia ipa diuersitas. Et ẽ intellectus ipsius scd̾m hoc ꝙ nihil distat in huiusmodi substãtijs inter potẽtiã ⁊ actũ sz idẽ prorsus sunt ibi potẽtia ⁊ actus. Et hoc etiã erroneum est si potẽtiam intelligas radicẽ vltimã ipsius actus. Si intelligas habitum quẽ multi vocãt potẽtiam ꝓpinquam imo proximam actui. verus vtiq; esset sermo ipsius. habitus autẽ iste accedit hmõi substantijs. Et est pfectio supra addita sic sup apposita viribus q̃ sunt radices vltime oĩm opationum huiusmodi substãtiarum. Et radices q̃ essentiales sunt eis siue substãtiales differũt a radicibus similibus q̃ sunt i aĩabus nostris i hoc ꝙ nate sunt statim pfici pfectiõibus naturalibus suis. Et hoc p se ⁊ seorsum a corporibus hoc ẽ abstracte ⁊ nõ i corporibus vel p corpora. nate etiam sunt a lõge nobiliores atq; sublimiores pfectiões naturales q̃ aĩe nostre. Quare hee differẽtie diuersant eas ab aĩabus nostris q̃tum ad vires aĩarum nostrarum nobiliores qm̄ vires huiusmodi ecõtrario se habẽt viribus substãtiarum istarum. Iam igitur declaratum ẽ tibi p hec qm̄ ratiõabiliter ac prudẽtissime exornauit atq; decorauit creator bñdictus militias huiusmodi varietate tãta ac multiplicitate pulchritudinum spũalium. Et qm̄ nõ respexit in huiusmodi exornatiõibus equalitatẽ aut similitudinẽ essẽtialẽ in eis. Sz potius attẽdit ad decorẽ qui ex huiuiusmodi varietate ꝓueniebat primuz i parte ista tam preclara spũalis vniuersi. ⁊ demum i toto totaliter vniuerso De puritate vero ⁊ immixtione: q2 reuera locum nõ habẽt scd̾m itẽtionẽ philosophicalẽ siue naturalem i simplicibus ⁊ q̃ non sunt adunate siue aggregate vnitatis. manifestum est tibi. Verum q2 communiter dicũt hoies ⁊ sapiẽtes aliquas ex huiusmodi substãtijs puriores esse alijs Et vtimur communiter huiusmodi sermonibus loquentes de rebus simplicibus ⁊ iadunatis. quales sunt sciẽtie quedam ⁊ virtutes oĩes non est negligẽdus neq; pretereũdus sermo huiusmodi.

Quõ act⁹ ⁊ potẽtia differũt in substãtijs abstractis.

Quõ aĩe nr̄e differũt ab angelis scd̾m suas radices essẽtiales.

¶ Substãtias abstractas non differre inter se: aliaq; ꝓpulchra deducit.

Cap lm. lxix.

Scito igitur: q2 magis ⁊ minus atq; itẽtio ⁊ remissio nõ differũt scd̾m itẽtiões istas. Et hoc manifestum tibi faciaz i tribus exẽplis. ¶ Dico igitur imprimis: q2 motus nõ est tard⁹ ex admixtione quietis. Cum eñ sit tard⁹ aliq̃s motus equaliter i oĩbus partibus suis: esset ei admixta quies i oĩbus partibus suis ⁊ singulis Quies autem qua nihil quiescit nihil est. q̃escere igitur subiectum huiusmodi motus in oĩbus ⁊ singulis partibus motus isti⁹. Quiesceret igit̾ q̃re

cõtraria illi motui ⁊ qetibus cõtrarijs oibus ⁊ singulis partibus illi⁹. In nulla igiť moueretť.

¶ Amplius priuatio nõ miscetť habitui: nec recipit illum: aut recipit ab illo. sʒ tollit ipm totaliter ⁊ remouet. Uides igiť manifeste: qꝛ tarditas vł remissio motus nõ est ꝑ admixtionẽ qetis: sʒ neqꝫ ꝑ admixtionẽ motus cõtrarij. Tũc eñ necesse esset vnum corpus moueri simul cõtrarijs motib⁹ hoc est insursum ⁊ deorsum: vel in ante ⁊ post. Si eñ motus q̇ est in ante in oibus suis partibus eq̄ tardus admixtum haberet motum q̇ est in retro: moueretť subiectum vtroqꝫ motu si mixtio illa vtrũqꝫ motum saluum esse ꝑmitteret. Iam autẽ declaratum est tibi ꝑ me in prima parte tractatus isti⁹ nõ esse possibile vllo modorum corpus adeo moueri simul duobus motibus cõtrarijs. ¶ Ampli⁹ vera commixtio destruit vtrũqꝫ mixtorũ. Si igiť miscerentť motus in ante / ⁊ motus in retro. ex necessitate destrueretť. Uterqꝫ cũ in vera mixtione contraria salua esse nõ possũt. Nõ moueretť igiť in ante: nec in retro corpus huiusmodi. Unde frustra esset apud ipm vterqꝫ huiusmodi motuũ. Manifestum igiť est: qꝛ motus non remittiť per admixtionem vel quietis: vel motus contrarij. Quare nec ꝑ depurationẽ a quiete vel a motu cõtrario intenditur. ¶ Scdm vero exẽplũ. Pono tibi in luce ⁊ tenebris: siue in nocte ⁊ die. Si eñ remissio lucis esset ex admixtione tenebrarum sequerentť q̄cũqꝫ dixi in priori ratiocinatione. vʒ q̄ nox ⁊ dies esset simul. Et qđ i aere equaliter ꝑ totũ illuminato nisi esset in vltimitate illuminatiõis illuminatus. esset ex necessitate tenebra ꝑ totũ. Et propter hoc totus esset tenebrosus. ¶ Amplius tenebra ſm propriam ac veram intẽtionẽ suam qua est priuatio ꝑfecta luminis non recipit magis aut minus sicut neqꝫ quies. Nulla igiť tenebra est maior alia ſm intẽtionẽ. Equales aũt tenebre admixte lumini ſm hanc opinionem equaliter remitterent lumẽ illud ex necessitate. Omnia igitur lumina que non sunt intensa in vltimitate intentionis habẽt admixtas tenebras equales. Quare ex necessitate hec est remissa. Aer igiť q̇ est intra domus: ⁊ aer q̇ est radijs solis totus infusus erunt eque illuminati. ¶ Tertiũ exemplũ. Ponam tibi in ipsis scientijs ⁊ virtutibus. Manifestũ enim est tibi: qꝛ scientia vna non est minor alia vel minus intensa per admixtionem ignorantie: neqꝫ virtus admixtione vicij. Primum propter ipsam simplicitatem ⁊ impartibilitatẽ suam q̄ prohibet omne aliud intrare essentiam ipsius. Mixto enim necessario est alterius mixtorum ad alteram per totum. Secundo quoniam ignorantia q̄ esset admixta scientie: aut esset eiusdem ⁊ de eodem cuius ⁊ de quo ipsa scientia aut non. Si esset eiusdem ⁊ de eodẽ: esset igiť contraria ipsi scientie. Quare subiectũ illarũ esset simul sciens ⁊ ignorans vnũ ⁊ idẽ. hoc autẽ est impossibile manifeste. ¶ Amplius ignorantia hoc non potest tollere partem sciẽtie. Cũ sciẽtia impartibilis sit: vel igiť nichil tollit de ea: vel tollit eam totam. Nõ si nichil tollit de ea: in nullo igiť minuit ipsam. Quare non facit minus sciẽtẽ subiectum. Si vero tollit eam totam non facit igiť minus sciens subiectũ. Sed omnino nõ sciens ⁊ ignorans. Qꝫ si ignorantia quam dixit esse mixtam scientie non fuit eiusdem ⁊ de eodẽ cuius ⁊ de quo ipsa sciẽtia. non ledet igitur eam vllo modorum: nec minuet: nec remittet illam vtpote nõ tangẽs: nec attingẽs ipsam. Nisi forte dicat q̄ ignorantia: hec est de re cuius scientia necessaria est ad illam de qua agitur. Quod si ita est deest igitur aliqđ eorum que necessaria sunt ad huiusmodi scientiam. Quare necesse est ipsam non esse cũ impossibile sit aliquid esse cui desit aliqđ eorũ que necessaria sunt ad eius esse. Si vero dicat: qꝛ deest sciẽtia alicuius rei ꝑ quam si haberetť esset sciẽtia de qua agiť maior aut clarior siue intẽsior. Manifestũ igiť est tibi: qꝛ ignorantia illius rei nec admixta est sciẽtie de qua agitur nec remittit illã aliquo modorum. Et est sermo iste quẽadmodum si diceret q̄s remissum esse ignẽ istũ vel calorẽ ipsi⁹ ꝑ hoc qđ non est ibi torris q̄cũqꝫ alius. Qui a si ibi esset ꝑ hoc vel propter hoc qđ ibi esset fieret maior ignis aut calor eius. ⁊ similiter se habʒ de lumine candelabri alicuius. Qꝛ si defectus alicui⁹ lucerne q̄ ibi non est minuit vel remittit luminositatẽ eius ꝑ hanc causam: vʒ qꝛ si ibi esset lucerna illa: maius esset lumẽ siue luminositas candelabri q̄ͣ sit sine illa. Ubi manifeste etiam vides quoniã defectus lucerne illius non est admixtus lumini seu luminositati candelabri: propter quod conuenientissimum ẽ exẽplũ istud. Per eandem viã negociaberis de intẽtione virtutis ⁊ remissione ipsius: quoniam non potest esse ꝑ depurationẽ a vicio intẽtio illius: nec ꝑ admixtionẽ vicij remissio eiusdem. Qui igitur sic locuti sunt circa hec errauerunt intollerabiliter. Si intẽtiões eorum de intẽtiõibus ⁊ remissionibus in rebus spiritualibus siue essent subsĩtie siue accidẽtia fuerũt ꝑ depurationẽ ⁊ admixtionẽ a cõtrarijs vel priuatiõibus.

Per similitudinẽ igitur locuti sic fuisse intelligẽdi sunt quoniam intẽtiones ⁊ remissiones in alijs rebus ꝑ hanc viam fuerit. Et quoniã reuera pl⁹ luminis vt ita loquar videtur habere sciẽtie principiorũ q̄ͣ sciẽtie conclusionum. Et currit ꝑ hãc viam donec veniatur ad extremas q̄stiones i vna quaqꝫ doctrina siue disciplina. fitqꝫ tenuatio luminositatis istius sciẽtialis: ac si aliqđ contrarij admisceretur. Tu autẽ iam alibi didicisti quoniam sciẽtie non est contrarium. Sciẽtie inqꝫ veri nominis ⁊ demonstratiue: quoniam ignorantia priuatio ẽ sciẽtie non contrarium. Contrarium vero omne eius quod ꝑ demonstrationẽ cognoscitur: impossibile est. Quẽadmodum illud quod ꝑ demonstrationẽ scitur necessariũ esse: necesse ẽ. Impossibile ṽo nõ est possibile vt sciatur. Est igitur magis ⁊ minus in sciẽtijs ⁊ virtutibus scdm dispositionẽ recipiẽtis eas / aut scdm dispositionẽ virtutis influẽtis eas. Quẽadmodum vides in hominibus naturalr̃ timidis q̄ virtus magnanimitatis impeditur a parte receptibilitatis ipsorum. In eis ṽo qui naturalr̃ animosi sunt vel iracundi econtrario adiuuatur. Et intẽdo hic de cõsuetudinalibus virtutibus. Que eñ desursum sunt ex influẽtia. s. largitas creatoris dantur ſm liberrimũ bñplacitum ipsius. Et largitatẽ eius itelligo hic dispositionẽ ꝑ quam maiores influit sciẽtias aut virtutes. Et hec largitas nõ ẽ aliud q̄ͣ bona voluntas ipsius q̄ nõ augetur aut minuitur vllo modorum apud ipsum scdm ipsum. dicatur tamẽ magis larga ⁊ minus ſm comparationẽ datorum maiorum

Qꝫ virtutes ⁊ sciẽ itẽdũtur ſʒ dispositionẽ recipiẽtiũ ei

corporeos esse. Perscrutabit̄ igit̄ non de hoc.s.
an sint substātie hm̄oi corporee ad comparationē
creatoris ad quē oi intelligēti certū est eas penit⁹
nihil esse. Et in sermonibus sct̄is ⁊ autēticis ipse
nōiatur q̄ est. Et dr̄ ⁊ tu solus es: sꝫ potius an in
seipsis corporee sint/ vel oēs/ vel aliq̄ earuꝫ. Dico
igit̄ imprimis: q: substantie cuius nulla opatio pē
det ex corpore: qm̄ ipā nō est indigēs corpore. Cū
igit̄ oē cōpositum vel adunatum ex partibus in-
digeat omni parte sua necesse est nullam ex hm̄oi
substātijs corpus habere partē sui. Et de hm̄oi q̄-
dem substātijs quarum opatiōes tm̄ spūales ⁊ in-
telligibiles sunt nullus philosophantiū dubitat:
q: nec ipse: nec opatiōes earum indigēt corpore.
¶ Amplius. si corporee essent aliq̄ ex illis cū sint
substātie viue ⁊ itelligētes: essēt ex necessitate aīa
lia rōnalia: Et ꝓpter hoc vel essent sensibilia/ vel
nō. Q̄ꝫ si essent sensibilia in quo igit̄ differrēt ab
hoībus: nisi forte formis aut figuris corpoꝝ atqꝫ
subtilitate ⁊ agilitate ipsoꝝ. Nō forsitā in aliqb⁹
visum est ꝓpter apparitiōes ⁊ ludificatiōes quo-
rūdam ex demonibus quoꝝ multi ⁊ opatiōes sepe
apparēt hoībus. Et pre subtilitate corpoꝝ ianuis
clausis intrare videntur domos: ⁊ nec gladio nec
aliquo alio pcuti vel vulnerari posse: sꝫ neqꝫ q̄ ca
thene aut funibus retinere. Sequunt̄ igit̄ istum
errorē multa incōueniētia q̄ tibi ꝓsequar hic pro
parte. Dico igit̄: q: corpora hm̄oi aut essent sim-
plicia/ aut ignis/ aer/ aqua/ aut aliud. aut essēt cō-
posita sicut elemētata. Nō si essent cōposita: essēt
igit̄ dissolubilia igne/ vel ferro. Essent etiā reclu-
sione ⁊ retinaculis atqꝫ obstaculis retardabilia a
motu suo ⁊ agilitate. ¶ Amplius qualiter eis nō
obstarēt parietes ⁊ alie structure. Amplius in cor
poribus istis in elemētis nulluꝫ est subtilius igne
vel aere: ⁊ tm̄ vtrisqꝫ obsistunt grossa corpora ⁊ re
tardant ipm̄ atqꝫ ꝓhibēt totaliter a motu suo. Cō
positum autē omne corpus ex elemētis grossi⁹ est
resistētieqꝫ ⁊ retētiōi magis obnoxiū. Quare mul
to fortius ⁊ teneri ⁊ retineri ⁊ a motu suo totaliter
prohiberi. Cōtrariū autē apparet euidēter in pre-
dictis exēplis. Et qm̄ nec malleis ferreis videtur
posse vllo modoꝝ ledi. Si ꝟo simplicia sunt hm̄oi
corpora. verbi grā. In hijs aut aer/ aut aqua cum
esse videant̄ adeo subtilis substātie vt ⁊ paucis ap
pareāt ⁊ nō nisi qb⁹ ⁊ qñ voluerit. Nō si ignea aut
aerea aut aq̄a sunt. tunc manifestū est ea esse obno
xia sectionibus ⁊ diuisionibus ⁊ alijs corporibus
atqꝫ passionibus innumeris. Erūt igitur morta-
les hm̄oi substātie ⁊ passibiliores q̄ꝫ sumus.
¶ Amplius. si in ea sunt eaꝝ corpora quō substi-
net esse in aqua absqꝫ extinctiōe. Et si aerea vel
aquea quō viuunt in igne. ¶ Amplius. cum na-
tura aeris ⁊ aq̄ sit male terminari ꝓprio termino:
bn̄ tm̄ alieno. Et aquam manifestum sit effundi at
qꝫ diffundi siue dispergi/ ⁊ in aere/ ⁊ in aqua/ ⁊ in
igne nisi ex omni parte preterq̄ꝫ a supiori retineat̄
quō stant corpora illa que sunt velut globi aquei.
Stant inq̄ꝫ vel in igne/ vel in aere/ vel in terra / ⁊
qualiter etiam in omnē plagam ⁊ regionē discur-
runt. ¶ Amplius. si sensibiles sunt: opꝫ vt tota-
liter sensibiles sint: cum nulla pars eaꝝ aptior sit
sensui q̄ꝫ alia. In globo eñ aq̄ vel aeris nō est possi
bile vt aliqua pars deseruiat virtuti visibili ad vidē
dum: ⁊ alia auditui ad audiendum. ⁊ sic de ceteris
cum oēs equalis sint aptitudinis ad oēs sensus.
Quare totus globus aeris q̄ est pars vniuscuius-
qꝫ hm̄oi substātiaꝝ erit oculus illi: hoc ē instrumē
tum vidēdi. Silr̄ ⁊ totus auris: hoc est instrumē-
tuꝫ audiēdi. ⁊ ad hunc modū de alijs sensib⁹.
¶ Amplius. tam aer/ q̄ꝫ ignis/ q̄ꝫ aqua statim vt
coniungunt̄ simili suo vnitur ei contiguitate ⁊ ef-
ficit̄/ vel vnus aer/ vel vna aqua. Vbicūqꝫ igit̄ sit
i alio triū elemētoꝝ aliq̄ ex hm̄oi substātijs efficiet̄
ex necessitate vnū cū illo. Dīꝫ autē duaꝝ substātia
rum corporeaꝝ quaꝝ corpora vnum sunt: ⁊ ipse ex
necessitate vnum sunt. Queadmodum si corpus
Socratis ⁊ corpus Platonis cōtinuarētur: vel
essent ꝯtinua ex necessitate vnū essēt. quare omēs
hm̄oi substantie q̄ in vnoquoqꝫ trium istoꝝ elemē-
toꝝ ponūtur ex necessitate vnū sunt. ¶ Ampli⁹.
si aliqua ex hm̄oi substantijs est aerei corporis: ⁊
est in aere cum corpus eius aereum continuū sit
toti aeri circūstāti q̄ causa erit vel ratio vt pars ali
qua toti⁹ aeris sit cōposita potius sit q̄ꝫ totus aer
circūstās. De terra ꝟo hoc pretereo qm̄ corpora
eaꝝ terrea nemo vnq̄ꝫ dixit nec patit̄ q̄ꝫ istud opi
nari agilitas que apparet in eis ⁊ velocitas opa-
tionum. Similiter ⁊ insensibilitas earum que nec
tangi nec artari vllo modorum possunt: sed neqꝫ
retineri vel retardari/ vel impediri a motibus suis
quocunqꝫ obstaculo. hec autem terreno corpori
impossibilia sunt.

Q̄ꝫ loc⁹ beatoꝝ sit remotissim⁹ a corporibus
celestibus mobilib⁹: ⁊ q̄ antiq̄ philosophi apparē
ter cōsequēter dixerūt de intelligētijs.

Caplm̄. lxxiij.

I ꝟo dixerit q: corpora hm̄oi
substātiaꝝ etherea sunt: hoc ē
celestis substantie vel nature.
Dico q̄ hoc nō ē vsqꝫ remo
tum a probabilitate sicut pre-
cedētia deliramēta. Celestem
quippe naturā corporeā po-
suit Aristoteles ⁊ seq̄ces eius
impassibileꝫ ab inferioribus
corporibus hoc est elemētis ⁊ elemētatis. Alioq̄n
celum lune qd̄ ignis imediate circunuoluit iā diu
exustū esset atqꝫ cōsumptum. Cōgruere etiā vide
tur hm̄oi substātijs celestis hm̄oi corporeitas pro
pter ipsam habilitatē ⁊ optimam dispositionē ad
motū. Presertim scd̄m illos q̄ tātā agilitatē tātā
qꝫ velocitatē motus ponūt eis vt simul in locis a
se inuicē remotissimis esse videant̄ ꝓpter insensi-
bilitatē motus q̄ est eis ex adiumēto celestis cor-
poree nature. Et hoc apparere potest ex velocita-
te motus celi stellaꝝ fixaꝝ: q̄ in ictu oculi videntur
esse mille millianoꝝ vel spacij amplioris. Si eñ re
uolutionē eius integrā quam pagit. xxiiij. horarū
spacio posueris esse inter sexaginta miliū anno
rum. Ita vt annū intelligas eē trecētoꝝ sexaginta
quinqꝫ dieꝝ. Iter ꝟo vniuscuiusqꝫ diei quadragi-
ta miliaria. inuenies euidenter in ictu oculi celum
stellaꝝ fixaruꝫ longe plus ꝑuolare q̄ꝫ sit iter mille
millianoꝝ. Nec abhorreas quod dixi de motu celi
istius qd̄ motus ipsius vnius diei iter est sexagin-
ta milium annorum ad mēsurā ⁊ computationeꝫ
predictam. hoc eñ vel prope hoc inuenies p extis-
mationē infallibilē. Cum cōparaueris diametrū

terre ad diametrum celi. ⁊ diametrū celi ad ambitum ipsius celi. Et cogitaueris q̄ntum vnius hore athomo ⁊ athomi q̄ntocūq̄ꝫ ꝑticula de toto suo ābitu trāscat dictū celum. Apparebit igit̄ tibi euidenter nō esse incredibile q̄ dixi de agilitate substantiarū hm̄oi si corporee sunt corporeitati celesti.

¶ Amplius. si aīe celoꝝ vt posuit Aristoteles et sequaces eius nō indigēt corporibus nisi propter virtutes suas motiuas. Non eñ habēt vires sensibiles aut imaginatiuas ꝑpter quas idigeāt corporibus instrumētis aut organis: sꝫ solum motuꝫ in corporibus celestibus operant̄. Et cū dicūt soluꝫ motum intēdunt eas nō opari opatiōes apprehēsiuas corporales quales sunt sensibiles ⁊ imaginatiue. Similiter intelligūt eas nō opari opationes motiuas impatiue quales sunt/ira/odium/dolor/⁊ gaudium. Silr̄ ⁊ amor in res vel erga res sensibiles que ꝑ hm̄oi passiones/vel acq̄runtur/vel declinātur. ¶ De amore ṽo earum ⁊ delectatione spūalibus ꝛ itellectiuas vel ab ipsis ꝑut ipsi posuerunt nō loquor hic. q̄r de his multa locutus suꝫ ibi in eisq̄ꝫ precesserunt. Dicā qualis congruit huiusmodi. Silr̄ nō excludunt cum euidenter ponāt motus celestes nō esse possibile sine vita q̄ñ mot⁹ infinitus ⁊ interminabilis nō potest esse a natura corporali. Naturam eñ omnē corporalē ⁊ virtutē finitam esse extimauit Aristoteles se declarasse libro suo quē vocauit auditum. has igit̄ aīas vocauerunt angelicas ꝑpter elōgationē suam siue abstractionē a sensibilibus opatōibus quas dixi. Et ꝑpter immunitatē a passionibus predictis. Cum ergo celestis corporis natura susceptibilis sit ſm ipsos aīaꝝ nobilium q̄ nō moueāt celestia corpora nisi motu circulari. Quō nō erit susceptibilis aīarum nobilium que moueant illam motu voluntario in omnē plagam ⁊ partē. Cū mot⁹ hm̄oi nature nō sit nisi ab aīa. ⁊ hm̄oi natura obediētissima sit aīabus suis. Quō ꝓhibebit̄ moueri recto motu q̄cūq̄ꝫ si hoc fuerit voluntas aīe mouētis ipsaꝫ. hoc ergo si posuissēt veꝫ alias causas angelicas ⁊ celestibus aīabus similimas esse ī corporib⁹ ethereis Et sic cōpositas esse quasdam substātias ex aīabus hm̄oi corporibusq̄ꝫ celestibus mobiles in oēꝫ partē quaꝫ voluerint/⁊ plagaꝫ ea mobilitate q̄ nobilitati tā aīaꝝ q̄ꝫ corpoꝝ hm̄oi ꝯgrua. ⁊ hoc est in vltimitate agilitatis ⁊ velocitatis. hoc inq̄ꝫ si posuissent nō esset tāte absurditatis: nec videret̄ taꝫ longe esse a via philosophātium. presertim cū ita appareat esse in substātijs quas fānos ⁊ satyros ⁊ cetera hm̄oi hoīes cōmuniter vocāt. ¶ Amplu⁹. iste substātie vident̄ natura esse possibiles. ⁊ q̄ñ si essent completa esset ꝑfectio vniuersi q̄ntū ad possibilitatem hm̄oi. Quare si desint videbit̄ incompletum vniuersum.

¶ Reprobat opinionem que dici possit q̄ substantie glorificātes homines sint composite ac eꝫ de corpore glorificato propriam inquirit.

Caplm. lxxuij.

In hoc igit̄ respondenduꝫ videt̄ q̄ntū ad presens ꝑtinet. Quia forsitan sunt substātie q̄ sic apparēt. s. ludificantes hoīes hm̄oi hoc ex aīabus ⁊ subtilissimis corporibus composite. ⁊ forsitan nō ita se habet veritas: cum nō appareat indigentia aliqua q̄ cogat debere esse hm̄oi corpora ī mūdo sublunari. Et q̄r forsitā nō est possibile vt aīalia celestia vel etherea si essēt viuerēt in mūdo predicto. Quēadmodum neq̄ꝫ aīalia mundi huius viuere possunt in regione suꝑlunari: determinauit nāq̄ꝫ natura vnicuiq̄ꝫ spēi aīaliū regionē habitationi sue cōgruam ⁊ ꝯseruationi aptam quēadmodū euidēter apparet in aīabus aquatilibus quoꝝ habitatio est vita ⁊ vite conseruatio est in aquis. ¶ De terrestribus silr̄ se habet q̄ viuere non possent in aquis: nec seruari vel saluari vita eoꝝ in eis ⁊ pisces extra aq̄s vix ad modicū viuere possēt. hoīes ṽo ⁊ multa ex alijs aīalibus terrestribus in aquis viuere nō possunt. Qd̄ si q̄s in hoc ꝑsistere voluerit vt dicat substātias hm̄oi esse ⁊ viuere apud nos hoc est in regione nostre habitationis difficile expediet se vel explicabit de forma vel figura substātiaꝝ hm̄oi. Figuraꝫ eñ vel formam aliā quā sphericam habere non posse: videt̄ cum oīa alia illius nature corpora hoc est celestia hm̄oi formam habeāt ⁊ figuram. Quare si hec forma vel figura naturalis ē hm̄oi materie: erit oībus hm̄oi materia compositis. ¶ Est autē forma hec vel figura soli motui circulari cōueniēs: motui ṽo recto valde īepta. Quare ꝑpter motum rectum nō est eis huiusmodi forma data ad opatiōes oēs incongruentissima: cuꝫ nec attrectare/nec tenere/nec vllo modorum mouere: aliud ꝑmittat subiectum suū. Euidens autē est q̄ñ nullum genus opatiōis adiuuat hec figura opationis. dico q̄ operetur subiectum eius in aliud q̄dcūq̄ꝫ: etiā nec motui lapidum conueniens est ista forma. Ridiculose insuꝑ cogitare videntur de huiusmodi substātijs q̄ cogitant eas velut globos esse siue spheras ethereas modica a volitātes aut discurrētes ꝑ mūdum istum inferiorē: nec eñ puerilis desipiētie videt̄ esse hm̄oi cogitatio. De hoc ṽo q̄ corporibus eoꝝ cedere vident̄ corpora mundi istius inferioris vt lapides ⁊ ferrū nō leuem habet q̄stionem qualiter transeāt ꝑ illa. Aut eñ trāseunt ꝑ ferrum ⁊ parietes/⁊ ligna solidissima sine diuisione ⁊ lesione eoꝝ ꝑ que trāseunt aut nō. Si sic: intrēt igit̄ illa ⁊ itrētur ab eis. Quare cedunt illis sicut ⁊ ipsis illa. In ipso igitur trāsitu sunt in eisdem locis cum partibus illoꝝ quas intrēt: sunt igit̄ duo corpora in eodē loco in trāsitu hm̄oi. Hoc aūt ī corpibus naturalibus nō patitur vllo modorum natura corporeitatis naturalis hoc enim est de substātialibus ipsius corporeitatis. veꝫ repletiuitas loci. ⁊ ꝓhibitio siue repulsio alterius ab eodem. Corpus eñ solum ⁊ vere ē repletiuū loci. ⁊ impatiēs alterius corporis secuꝫ in illo. Attēde autē in hoc q̄r si q̄s hoc dixit non longe est quin concedat gloriam corpoꝝ hūanoꝝ quā habituri sunt electi aut dilecti dei hoīes post fineꝫ vite istius. Si ṽo attribuāt eis formā rectā ad similitudinē humanoꝝ corpoꝝ vel alioꝝ animaliuꝫ Sequūtur hec absurditates multe. Primū: q̄r ventrem ⁊ intestina impossibile est habere aīalia huiusmodi naturaliter. Silr̄ neq̄ꝫ mēbra genitalia. Superflua eñ ⁊ ociosa in eis naturaliter essent. Nulla eñ officia exercerēt in eis. Eodē mō dentes ⁊ labia inutiliter haberēt: ⁊ linguam cum loq̄la siue locutione non egeāt. Et vt ad vnum dicā cuꝫ corpora eaꝝ simplicia sint ſcd̄m hoc erūt oēs partes eoꝝ eque apte omnibus officijs q̄ ꝑ corpora exercentur. Quare nō erit dignior vna ex partibus in

quocūq3 et illis corporibus vt sit digitus vel ligua vel alabrū q̄ q̄cūq3 alia. Erit igit̄ q̄libet pars pes aut nulla erit pes: ⁊ ita de aliis mēbris. Manifestū igit̄ est ex hiis: q2 nec figurā aīalē nec sphericā huiusmodi substātias possibile est. Quare nec corpora cum omne corpus formatum vel figuratū esse necesse sit. ¶ De hiis vero q̄ apparēt circa eas in ludificatiōibus quas narrāt hoies. Et de q̄b9 tot ⁊ tātorum hoim testimonia dubitari nō sinunt. audies loco suo. Interim vero manifestum est tibi p ea que precesserunt q̄n q̄ ponunt nullas eaꝝ esse incorporeas. destruūt nobiliorē partē vniuersi spiritualis. hoc eñ est ponere oēs substātias spūales aut vt aīas esse aut aīalia. Et ppt̄ hoc nullas esse substātias q̄ nō indigeāt corporibus. destruūt igit̄ ⁊ pfectissimas substātias ⁊ pfectionē istā eaꝝ. ⁊ de hoc multa tibi in precedentibus dicta sunt. Qualiter autē possint defendere corporeitatē vel animalitatē vel in hmōi substantiis ipsi viderint. Et ego aliq̄d tētabo dicere de hoc i eis q̄ sequūtur de corporibus de ludificatiōibus q̄ fiunt in quasdā inuisibiles substātias. Interim igitur psequar ea que restant pscrutāda ⁊ declarāda anteq̄ veniatur ad illud.

¶ Quod nō est eadem ratio cōtinue gñationis ⁊ creatiōis: ⁊ quō errauit q̄dam cōcludere intendens ex perpetua generatione perpetuam seq̄ui creationem.

Caplm. lxxv.

Quia vero fuit q̄ diceret ⁊ etiā scribere auderet in libro suo quē de opibus maleficiis composuit que tidie creare nouos spūs siue substātias spūales nobilissimas. Et posuit duodecim ordines earum quotidie q̄ eādem multitudinē ex illis. Queadmodū lex ⁊ doctrina xpianoꝝ docet cū ipo pncipe demonioꝝ multa millia ex aliis cecidisse: decēs atq3 debitū est videre de hoc ⁊ destruere errorē isti9 in parte ista: q̄ nō veriti9 est dicere se ea q̄ in libro suo scripsit ab inhabitātibus lucē didicisse / ⁊ secum eis sex lustroꝝ spacio habitasse. Dico igit̄: q2 similitudo quā somniauit inter creationē ⁊ gñationē: induxit eum in errorē istū. Opinatus est eñ creationē esse debere ppetuā queadmodum opinabatur ⁊ de gñatiōe: q̄n sc3 ex eodem fonte diuine largitatis ⁊ bonitatis emanat. Adiecit etiā ⁊ dixit q̄n apud largissimum datorē nihil idnatū relinquit̄ ⁊ dari possit: q2 igit̄ creator omnipotētissimus atq3 ditissimus. Semp diues est ad dādū esse. Impossibile ip3 est cessare ab ista largitiōe. Nō cessat igit̄ vnq̄ aut cessaturus est dare esse. Aliis q̄dam creationē vel3 creabilib9. aliis autē p gñationē vel3 gñabilibus. Quare non cessat creatio queadmodū neq3 gñatio sm errorē suum. Tu autē manifeste vides qd̄ gñabile nō gñatur nisi ex alio precedēte ipm. Et ppter gñabilia impossibile est simul generari. Creabilia v̄o non creant̄ sicut alterum ex altero: nec pēdent aliud ab alia vel alia ab aliis. Et ideo non est necesse vt alteꝝ expectet alteꝝ queadmodum filius necesse habet spectare patrē ⁊ precessionē eius anteq̄ possit venire in esse. Necesse eñ est vt pater prius sit in esse in ope gñatiōis quā filius ingredi possit ipm esse / vel esse extēdi / vl̄ deriuari in ipm p patrē. ¶ In creabilibus v̄o econtrario se habet cum nullum creabiliū reqrat hoc vt esse veniat p aliud precedens ad ipm. In creabilibus igit̄ non causa vlla istius successionis ⁊ ordinis sm ante ⁊ post in tēpore. Creatio igit̄ nō requirit ordinē istum vel successionē. apud creatorē vero nec fingere causam possibile est retardationis vel accelerationis p quam oporteret ipm creare vnum creabilium ante ⁊ aliud post: quare simul ex necessitate creata sunt oīa creabilia hmōi vel3 separata ⁊ abstracta a materiis ⁊ gñatione corporali nō indigētia. Q; dico ppter aīas ⁊ nostras aīales q̄ nunc creant̄ sine gñatiōe corpoꝝ suoꝝ ppter pfectionē quarūdam virium suaꝝ q̄ indigēt corporibus ⁊ organis corporalibus: simul igitur creati sunt oēs abstracti spūs: vides igit̄ manifeste dissimilitudinē magnā inter creationē ⁊ gñationē in gñationē eñ necesse est fluere in aliud ex vno ⁊ p vnum in aliud q̄n gñabilia indigēt inuicē alia ab aliis. creabilia v̄o nō sic nisi queadmodum dixi tibi de aīalibus. Largitio igit̄ eius qd̄ est esse in hiis q̄ mere abstracta sunt. Et gñatiōe nullo modorū indigētia simul tota esse debuit: cum nulla causa apud eas fuerit ordinis in tēpore siue successionis ¶ A parte v̄o largitoris ipsius esse nulla cā fuit diuisionis aut successionis hmōi largitionis. Nō eñ est vt fons guttatim effluēs seu influēs dona sua vbi receptibilia parata simul fuerint. ¶ Apparet igit̄ q̄ homo iste in sermone suo vbi estimauit magnificare se diuine bonitat̄ ⁊ largitatē diminuit eā inestimabiliter ⁊ restrinxit. Incōparabiliter magnificētius ē largiri simul oīa donabilia q̄ guttatim illa distribuere ⁊ vnum post aliud cum receptibilia simul parata sint elargiri. De eo v̄o q̄ dicit q̄n apud largissimū largitorē nihil indatū relinqtur qd̄ dari possit. Respōdeo. q2 nō est sermo iste largitatis seu pdigalitatis ⁊ effrenate profusionis. Non eñ dat largus q̄cq̄d potest nec cuicūq3 potest / nec q̄ncūq3 potest. s3 q̄cq̄d decet ⁊ cuicūq3 decet: ⁊ q̄ncūq3 decet. Nō solū autē decēs fuit spūs separatos in numero certo creatos esse: sed etiam necesse quemadmodum in precedentibus audiuisti.

¶ De sciētia naturali angeloꝝ tā bonorum q̄ maloꝝ: ⁊ vtrum omnia scibilia cadāt in vniuscuiusq3 scientiam: vel quedam in aliquos: ⁊ q̄dā nō.

Caplm. lxxvi.

Post hec relinqtur pscrutādū de ipsis sciētiis hmōi substantiaꝝ naturalibus p quas dicūtur a sapiētibus specula clarissima / ac libri lucidissime ⁊ aptissime inscriptiōis siue descriptiōis reꝝ ab eisdē substātiis naturalr̄ cognitaꝝ: vtrum equales sint in eis oīb9 aut nō. Et vtrū p eas oīa scibilia sciātur ab ipsis. ⁊ an equaliter ab ipsis. Et q̄dam alteꝝ eorū determinatum est tibi: ⁊ dictū in eis q̄ precesserūt: q2 nō decuit oēs hmōi substātias equales esse ⁊ similes p oīa sapientia ⁊ virtutib9 naturalibus ppter decorem q̄ puenit toti cetui eaꝝ ex varietate ⁊ inequalitate pulchritudinum hmōi. Qm̄ autē sciētie equales dicunt̄ aut claritate siue certitudine aut amplitudine. possibile eñ est vt sciētia ppter q̄d scientia q2 equales sint in aliquo sc3 amplitudinē. hoc autē tunc est q̄n vel sup eadē tm̄ cadunt vel sup equalia numero. Certitudine v̄o vel claritate impossi-

bile est eas equales esse cum sciētia ꝓpter q̄d lumi
nosior semꝑ ⁊ certior sit vt pote prior ⁊ ex ipsis lu-
minibus ꝓ̄ncipiorum tāq̄ȝ ex maximis luminibus
sciētialibus emicās. Sciētia vero q̄ȝ ex minorib9 et
posterioribus luminibus ⁊ tāq̄ȝ tenebris ignoran
tie viciniorib9. Quod igiť sciētie hoꝝ oīm equales
nō sunt scd̄m claritatē ⁊ certitudinē inde manife-
stuȝ est q̄m si equales esset: necesse esset ⁊ virtutes
eaꝝ naturales equales esse. Essent igiť in oībus
in oībus pulchritudinibus suis equales ꝑ oīa at-
q̄ȝ simillime. Et de hoc audiuisti iam q̄ȝ nō fui de-
cēs ⁊ q̄ ipm̄ minueret intollerabiliter decorem mi
litarum illaꝝ. Necesse igiť est ipsas nō esse equales
ꝑ modum istum. Si vero fuerit equales ꝑ modum
istum vȝ amplitudinis ⁊ expertionis: ita vȝ vt ni
hil cadat in sciētiā alicuius q̄ nō cadat in sciētias
singuloꝝ. Restat nihilominus inuestigādū: vtruȝ
oīa scibilia cadant in vniuscuiusq̄ȝ sciētiā. an q̄dā
sit: ⁊ q̄dam nō. Et iteꝝ vtrū oīa scibilia cadant in
quarūdam sciētiam ⁊ in quarūdā sciētiā nō nisi q̄-
dam. Et q̄ vel cuiusmodi sint illa: ⁊ q̄ sit taȝ diuer
sitas hmōi. Dico igiť imprimis: q̄ȝ virtus intelle-
ctiua apud eas si est ꝑfecta in eis ꝑfectiōe sua na-
turali habet totum in effectu q̄cq̄d naturaliter ha
bet in potētia. Habet igiť sciētiam oīm in effectu
quoꝝ hȝ eam naturaliť in potētia. Manifestum est
q̄m intellectus purus a corruptione ⁊ obtenebra-
tione atq̄ȝ obscuratiōe hȝ naturaliter in potentia
sciētiā oīm preteritoꝝ p̄ntium ⁊ futuroꝝ. Quēad
modum eni visus ad visibilia: sic intellectus huius
modi ad oīa intelligibilia. Quare sicut si ꝑficereť
potētialitas visus totaliter siue ꝑfecte redigereť
ad actum oīa visibilia essent apud ipm̄ visa in effe-
ctu si apud intellectum hmōi oīa intelligibilia sūt
itellecta siue scita i effectu. q̄re vnaq̄q̄ȝ sbāꝝ hmōi
ē sciēs oīa p̄terita/ p̄ntia/ ⁊ futura i effectu. ¶ Am
pli9. si aliq̄ eaꝝ nō ē sciēs: nec q̄dā ⁊ nō oīa. ē igiť ip
fecta virt9 intellectiua apud eas ⁊ i parte ipfecta.
Dubium autē est videre an deceat diuine magnificē
tie largitatē ista dimidiatio. ¶ Amplius. id quod
deest de ꝑfectiōe hmōi. aut est acq̄sibile ꝑ doctrinā
aut est expectās largitionē creatoris. Quod si ꝑ do-
ctrinā diuidiť est qd̄ acquisita est ꝑ illa ꝑfectionis
cuȝ tot millia annoꝝ a creatione substātiaꝝ hmōi
trāsierunt. Nisi forte quis deliret: vel doctrinam:
vel doctorē eis defuisse tam diu. Quod si ꝑfectio hu
iusmodi a solo creatore danda est hmōi substātijs.
q̄d igitur retardauit vel ꝓhibuit largitatē creato-
ris. vt cum dedit alterā partē ipsius ꝑfectiōis nō
dederit ⁊ reliquā. Dicet igiť forsitan q̄ȝ sciētiam
eaꝝ rerum dedit creator hmōi substātijs. quarum
sciētia/ vel necessaria/ vel vtilis erat eisdem. Mul-
te nāq̄ȝ res esse videnť quarum scientia non pro-
desset eis. Sicut est sciētia numeri arene maris:
aut guttaꝝ pluuie: aut numeri muscarum que quo
tidie vel generantur vel pereunt. ¶ Dico in hoc:
q̄ȝ sermo iste sermo est hoīs ignorantis ꝑfectionē
substantiarum hmōi ⁊ aīaꝝ nostrarum. Ipsamq̄ȝ
veritatē ꝑfectionis atq̄ȝ nobilitatē est. si enim nul-
la videatur necessitas vel vtilitas nosse numerum
arene maris. vel aliq̄d de alijs hmōi. gloria nō tn̄
modica est sciētia tam difficilium ⁊ nostris intelle
ctibus in isto statu sciri impossibilium. Gloria etiā
magna est: imo glorie qualem vis intellectiua na-
turaliter habere potest pulcherrimum cōplemētuȝ

impressio possibilitatis absq̄ȝ diminutiōe. Et etiā
euacuatio integra potētialitatis ⁊ imꝑfectiōis. Ex cō
sideratione vero similium hoc ē exēplorum conue-
niētium apparebit hoc lucidius. Siue eni specu-
lum/ siue librum/ siue seculum intelligentie dicas
intellectiuam vacuitas resultatiōe. Et defect9 ab
inscriptiōe ⁊ detrūcatiōe etiā modica ab assimula
tione ad seculum reale siue numeꝝ deformitas est.
Quēadmoduȝ cōpleta ꝑfectio pulchritudo. Sic
⁊ in capite qd̄ speciositate capilloꝝ ornāduȝ ac de-
corandum est paucoꝝ capilloꝝ defectus deformi-
tas est. Et si nō appareat longe distātibus ⁊ imꝑfe
cte videntibus. non omnia igitur naturalia calcu
landa ⁊ extimanda sunt ex comparatione nostra-
rum necessitatum atq̄ȝ vtilitatum qui illa sola hic
necessaria vel vtilia reputamus q̄bus p̄ns vita ad
sui sustētationē ⁊ ꝯseruationē atq̄ȝ defensionē in-
diget vel que nobis ad promerēdam ⁊ obtinēdaȝ
felicitatē ꝑpetuam suffragātur. Multas hic imꝑ
fectiones nostras ⁊ ignorātias cousq̄ȝ negligim9
vt illas nec etiam cogitemus: lȝ contrarie ꝑfectio
nes atq̄ȝ sciētie multa essent decori nobis ⁊ aīab9
nostris. Licet ipse aīe nostre nos ad eaꝝ acq̄sitiōeȝ
ꝑ ipsa naturalia desideria non mediocriter sollici
tēt. ¶ Causa autez in hoc est q̄m partim absterret
nos ad hec vite p̄ntis breuitas: partiȝ acq̄rēdi eas
difficultas: partim necessariarum vel etiā noxia-
rum occupationum multiplicitas. Viros autem
bonos maxime ab hmōi artāt amor ⁊ timor crea-
toris purgētes eos abicere a se ⁊ lōge fieri ab eis
q̄bus creator offendiť. Studiaq̄ȝ ⁊ labores in ea
totaliter conferre q̄bus ei placeť ⁊ q̄bus futura il-
la ad quē nati sumus ⁊ ꝓpter quē alia oīa largitur
nobis creator bn̄dictus felicitas obtineť. Nō im-
merito igitur neq̄ȝ irrationabiliter ab hmōi se ab-
strahunt vt admittēde aut minuēde. aut etiā diffe
rēde felicitatis illius deuitāt ꝑicula ad se colligūt
⁊ cōferunt ꝑ q̄ illa obtineať eis ⁊ acceleretur cu-
ius optātur vt sepe audiuisti ꝑ me sicut ē adimple
tio ꝑfecta possibilitatis aīaꝝ nostrarum. Sic est et
euacuatio completa potētialitatis ⁊ imꝑfectionis
propter hāc causam multi neglexerunt philoso-
phari in vita nostra ⁊ multi negligunt etiā adhuc
non curātes ꝑfectionē phisicā tam modicum du-
raturam. s. solo tēpore vite p̄ntis. Contempti ꝑfe-
ctionibus glorie future in qua etiam oībus hmōi
scientijs tanto nobilius ꝑficiendos se sperāt q̄n
to status illius felicitatis p̄nti miserie noscitur ꝓ-
minere. ob hoc etiā interrogauerunt me nonnulli
ex hoībus hmōi: vtrum totā philosophiā pro cu-
ius acquisitione philosophoruȝ ingenia tā diu su-
dauere vicēq̄ȝ hmōi partem maximam in hoc ipsi
expēderūt. Scituri sint ipsi in statu future glorie
q̄ eam in hac vita ⁊ ignorauerūt: vel etiā nec cura-
uerūt. Cui q̄stioni iam multotiēs coactus sum rn̄
dere. Etiā patefactum est tibi q̄nta est necessitas
q̄ dei amicos hic philosophari compulit ⁊ etiā ad-
huc compellit vbi precipua atq̄ȝ vrgētissima cā est
creatoris honor ⁊ gloria. Cui imperiti ⁊ diuine ꝑi-
tatis ignari hoīes ꝑtinacissime cōtradicunt.
¶ Scd̄a causa est insultatio philosophorum atq̄ȝ
irrisio q̄bus religiositatē eorum qui soli dei culto-
res sunt. cultores inq̄ȝ acceptissimi vilipendebant
⁊ vilificabāt tāq̄ȝ simplices ⁊ insipientissimos: et
quod est intollerabilius erroneos astutiaq̄ȝ impe-

ritorum hoim deceptos:ac si apud eos solos esset sublimitas ꝛ pfunditas sapiētie. Tollit igiꝭ a cetu creatorē ꝟo a sincero cultu venerātiū ꝯtumeliam istā ꝟe ac sapiētialis philosophie studiū duꝫ hmōi philosophoꝝ repelliꝭ impicia ꝛ ꝯfutaꝭ supbia apparētibꝰ pciosiorībꝰ ac icōparabilr nobiliorībꝰ apꝺ ꝟos dei cultores errores eorūdē rōnibus irrefragabilibus destruentibus euidenter sicut vides in presenti tractatu.

¶ Qꝫ hmōi substātie creanꝭ pfecte pfectione naturali:nō tñ oīa q̄ sciunt sꝫ sicut voluntate pficiunꝭ:ita ꝛ illuminanꝭ a creatore.

Caplm.lxxvi.

Unc autē reuertar ad id in q̄ erā ꝛ dicā:qꝛ si hec est natura substātiaꝝ de qbꝰ agiꝭ vt non possint naturaliter creari nisi pfecte pfectiōe naturali q̄ntū ad vim suā itellectiuā cuiꝰ pfectio est sciētia completa. Scia dico naturalis hoc ē naturalr indita vel etiā inata eorū q̄ naturalr scibilia sunt. Quēadmodum pisces multi non possunt nasci nisi pfecti integritate mēbroꝝ suoꝝ ꝛ etiā ꝟtutibꝰ aīalibꝰ motiuis.s.ꝛ apprehēsiuis.ppter qꝺ ꝛ stati vacāt ad pastū. Sic se hꝫ ꝛ i multꝭ volatilibꝰ:quāto fortiꝰ igiꝭ in substantijs spoliatis ita habere necesse ē. Preserti cū pfectio eaꝝ nec tēpꝰ nec morā vllā reqrat sicut vides i multis aīaliū ꝙ neqꝫ magnitudie neqꝫ etiā figura pfecta nascunꝭ. In hoibus etiā manifestū ē tibi qꝛ sine dentibus nascunꝭ:ꝛ qꝛ virtus loquēdi ꝛ virtus gressibilis q̄ ē i pedibꝰ ꝛ tibijs:ꝛ virtꝰ operādi q̄ ē i manibꝰ tpe ꝛ successiōe atqꝫ paulati pficiunꝭ. ꝟtus ꝟo itellectiua nihil p ptes aut successiue recipe potest:sꝫ ex necessitate tota simul ꝛ subito illuminaꝭ. (De natura ꝟtutꝭ itellectiue ꝛ motiue.) Silr ꝛ vis motiua eaꝝ hoc ē hmōi substātiaꝝ q̄cūqꝫ virtute tota simul ꝛ subito pficiꝭ. Quare in ipa sua creatione necesse ē eas ꝛ illumiari totalr ꝛ subito scia naturali cōpleta q̄ntū ad virtutē itellectiuā ꝛ pfecti totalr ꝛ subito bonitate itegra q̄ ē totꝰ decor virtutū naturaliū q̄ntū ad virtutem motiuā.

¶ Ampliꝰ.tota pfectio eaꝝ ē eis desup adueniēs a pte.s.creatoris.nihil eīn recipiūt a pte inferiori hoc ē sensibiliū. Et hoc ē qm nō sunt aīe nr̄e q̄ sūt sicut specula duaꝝ facieꝝ. Alterā ad inferiora vꝫ sensibilia obuersaꝫ hñtes ad inferiora.i. sensibilia Alterā ꝟo ad supiorē hoc ē itelligibilia. Quapropter nihil recipiūt nisi ex pte altera:hoc est a supiori. Oīs igiꝭ eaꝝ pfectio descēdēs ē desup:hoc ē a creatore siue p mediū siue absqꝫ medio sup ipsas.

¶ Ampliꝰ. ꝟtꝰ itellectiua abstracta nō est passibilis a sensibilibus. Cū nec vis itellectiua nr̄a q̄ lōge vicinior est eis nō est passibilis ab ipsis. Nō eīn colorabilis aut calefactibilis est intellectꝰ nr̄ sicut sepiꝰ audiuisti. Nec intelligit vel apphēdit sensibilia nisi p abstractionē ꝛ spoliationē qꝫ i p̄cedētibꝰ exposui tibi. Oē igiꝭ qꝺ recipit vis intellectiua in hmōi substātijs desup recipit. Nulla ḡ ē cā remoratiōis seu retardatiōis apꝺ eam p quā necesse habeat paulati ꝛ p ptes pfici eiꝰ illumiatio. Et eodē mō se hꝫ de ꝟtute motiua q̄ntū ad eiusdē pfectionē naturalē. Subito igiꝭ ꝛ simul pficiunꝭ ābe i hmōi substātijs. Quare i ipsa creatiōe sui pficiunꝭ oīhes iste substātie.

¶ Ampliꝰ.pfectiōes iste nō sunt nisi dona ipsiꝰ creatoris. Nec aliter descēdūt ab ipso qꝫ p creationē. Creanꝭ igiꝭ ab ipso i hmōi substantijs. Creatio aūt est opatio q̄ nō reqrit tps vel morā cū sit a creatore p se ꝛ absqꝫ medio:maxie i substātijs de qbꝰ agiꝭ.

¶ Qꝺ dico ppter aīas nr̄as q̄rū creatio reqrit tēpꝰ ppter gñationē ꝛ formationē corpoꝝ nr̄oꝝ. Hoc aūt nō dico ppter hoc quin subito fiat ꝛ nullo modoꝝ p partes. Sꝫ expectat creator ꝛ differt creationē eoꝝ donec cōpleta sit fabrica i vnoqqꝫ corpoꝝ nr̄oꝝ ꝛ figura nisi phibeaꝭ eiꝰ cōpletio aliqua passione vel occasione. Quēadmodū accidit in qbusdā occasionatis ꝛ naturaliter impeditis q̄ patiunꝭ defectū alicuiꝰ ex mēbris digiti vel etiā pedis. Nō dico igiꝭ ꝙ creator differat creationē aīe hūane donec cōpleta sit forma ꝛ figura corporis cōpletiōe integra:sꝫ ea completiōe q̄ sustineat aīe ipsiꝰ gubernationē. (Que dispositio reqratur ad infusionē aīe.) Quēadmodū neqꝫ creator reuocat eā ppꝛ detrūcationē pedis aut defectū oculoꝝ vel cuiuscūqꝫ etiā alteriꝰ mēbri sine q̄ ipsa vita salua esse possit. In hmōi ꝟo substātijs sicut sepe audiuisti nulla est creatori cā retardationis aut dilatiōis sup creatione eaꝝ. Silr neqꝫ sup creatiōe pfectionū ipsaꝝ.

¶ Ampliꝰ.sicut aīe nostre nō creanꝭ abstracte:ꝛ seorsum a corporibus. sꝫ in ipsis corporibus in qbus viciniores sunt pfectionibus suis.ppter qꝺ nec pficiunꝭ naturaliter pfectiōe virtualitatis spūalis donec ꝛ ipsa corpora in qbus sunt pfectionē suā adepta fuerunt.sic nec decet creari substātias istas in impfectione potentialitatis cū nihil expectēt a foris neqꝫ p forinsecū sꝫ totū hoc est ipsa tota integritas suaꝝ pfectionū est eis ab ipso creatore. Alioqn viderentur creari paruule ꝛ puerilis perfectionis:processibusqꝫ tēporum erudiri ac pfici instar puerilium aīaꝝ:q̄ autē esset illa scola.qs in ea magister q̄ modi docēdi atqꝫ discēdi. Si enim solis reuelatiōibus addiscant hmōi substātie.certū est ꝙ ille subito fiunt ꝛ nō p partes. Aliter nāqꝫ se hꝫ in illuminationibus que desursum sunt. Aliter in sciētijs acquisitis ꝛ deorsum ꝛ de virtutibus idem tibi sciēdum est propter qꝺ dicit Aristoteles de virtute cōsuetudinali ꝙ tēpore indiget atqꝫ gñatione. Sciētie nāqꝫ discunꝭ p partes ꝛ successiue:vꝫ propositio post ppositionē:ꝛ alia post aliam. Et sic currit res donec veniatur ad extremas ꝯclusiones.sic se habet de memorijs ꝛ experimētis. Prophetici ꝟo splendores et alie illuminationes que desursum sunt.totaliter simul ꝛ subito infunduntur.

¶ Amplius. manifestum est tibi quia visus noster non p partes innascatur nobis:sed totus simul ꝛ subito. Nec sequiꝭ diuisionem aut diuersitatē visibilem cum ipse vnꝰ numero sit in homine vno. Uisibilia ꝟo tam multa tamqꝫ diuersa.longe autem perfectior est visus spiritualis naturalis ꝛ interior:hoc est intellectus quare multo fortius vnus est non aggregatus vel adunatus ex partibus:licet tam multa sunt intelligibilia. Quemadmodum igitur visus exterior ꝛ corporalis in ipsa generatione sua datur naturaliter animalibus sic habere illum debentibus naturaliter:sic ꝛ visus interior.

¶ Differt autem quoniam visus exterior perfectiones suas recipit a foris ab ipsis rebus visibilibus quibus paulatim et per tempus coniungitur:ꝛ non omnibus simul. Uisus vero interior a visibilibus suis nichil recipit. Nec ex coniunctio- (Differt visus iterior ꝛ exterior.)

ne ipsius ad ea perficitur eius visio. Sz in se apud
se videt visibilia sua nullo modoꝝ illuminat⁹ ab eis.
Nisi forte q̇s dicat ꝙ vnum de visibilib⁹ est creator
bn̄dictus a quo indubitāter illuminatur tam illu=
minatiōe nature q̄ȝ illuminatione glorie si ad hoc
ydoneus est. ¶ Apparet igiṫ ex hijs intellect⁹ ab
stractos simul illuminari totūqȝ lumen sciētie sue
naturalis simul ꝛ subito recipere. Sic ꝛ de virtuti
bus motiuis necesse est ipsas simul ꝛ subito om=
nes pfectiones naturales sue bonitatis recipere.
nō enim est generatio apud eos: hoc est apud istas
substantias. Et intendo quoniam non generātur
vna ex alia siue ab alia. Si eñ hoc esset trāsfunde
ret in illam. non gn̄aretur vllo modoꝝ ex illa nisi
quis dicere velit ꝙ sic est gn̄atio apud illas: vnius
ab alia: sicut ignis ab igne: ꝛ luminis a lumīe. Ma
nifestū autē est qꝛ hmōi gn̄atiōes p corruptionem
fiunt aut extentionē virtutis agētis sup subiectuȝ
passibile. Rarescit etiā ꝛ tenuaṫ id qđ ab agēte sic
trāsfundit: ꝛ patiēs sm̄ dispositionē ipsi⁹ patiēt;.
Subē ṽo spūales ꝛ separate nihil agūt nisi p itel=
ligētiā ꝛ volūtatē. qđ est dicere nisi intelligēdo et
volēdo. sic autē causare substātiam q̄cūqȝ nō esset
nisi creare illam. Cum eñ velle nō sit nisi imperare
si p volūtatē solā ꝛ intelligētiā causarēt hmōi sub= Velle qd sit hic habes.
stantie. alias solo ṽbo spūali ꝛ impio causarēt. hec
aūt est sublimitas ꝛ gloria creatoris bn̄dicti singu
laris: ꝛ nulli cōicabilis. ¶ Ampli⁹. iste gn̄atiōes
vel poti⁹ creatiōes irēt in infinitū. Quēadmoduȝ
audiuisti in eis q̄ precesserūt de intelligētijs. Infi=
nitas autē causaꝝ iaȝ remota est tibi ꝛ destructa de
structiōe irrefragabili. Qđ si gn̄ans hmōi substā
tia trāsfundit aliđ de se in substātiā gn̄atā. hoc erit
vel pars sui esse vel totū ei⁹ esse. Nō autē pars cuȝ
sit impartibilis: erit igiṫ totū esse gn̄antis: vel de=
struet igitur ipsa q̄ gn̄at vel remanebit apđ eā suū
esse. Si eñ nō remaneret suū esse apud eam ex ne
cessitate amitteret illud. amissio autem ipsius esse
destructio est siue desitio. Quapropter esset gn̄a=
tio inutilis cum eqȝ bonā substātiam destrueret et
abesse abrūperet. Nec esset illa quā inesse induce=
ret. Si ṽo remaneret apud generātē suum esse: ꝛ
nihilomin⁹ transfunderet in gn̄atam: vnuȝ igitur
esse esset ābaꝝ siue i ābabus. Quare ex necessitate
essēt ābe res vna/ ꝛ substātia vna/ ꝛ vnū hoc ꝛ silr ne
cesse esset se habere in alijs: vcȝ vt generātes ꝛ ge
nerate oēs essent res vna. Qꝛ igiṫ hoc iam destru=
ctum est in aiabus nostris ꝛ declaratum impossibi
le esset vt gn̄etur vna ex alia vel ab alia multo for=
tius appet impossibile esse in hmōi substātijs gene
rationem. Aristoteles autem ꝛ sequaces eius po=
suit in solis intelligentijs gn̄ationem. Et de hoc
audiuisti in precedentibus que tibi sufficere pos=
sunt. Videtur autem mihi in omnibus hijs quoniā
postq̄ȝ creator bn̄dictus non operatur siue creādo
siue vel aliter causando nisi p electioneȝ liberrimā
ꝛ voluntatem suam imperiosissimam ac dominan
tissimā: qꝛ nullo modorum prohibetur vel prohi=
bitus est vel prohiberi potest largiri q̄scunqȝ vult
perfectiones maiores ꝛ minores. Iuxta bn̄placi=
tum optime voluntatis sue prout videt decere ma
gnificentiam glorie sue. Et ipsum decorem atqȝ p
fectionē regni sui qđ est vniuersum in sua totalita=
te atqȝ integritate. Et cum dedit animabus pmo=
rum hominum perfectiones naturales scientiarū
ꝛ virtutum naturalium in ipsa creatione earuȝ nō
transtulit eas a specie sua nec mutauit eas essentia
liter cum nec pfectio destruat vel ledat aliqđ pfe=
ctibile quin potius illud pficiat. Et propter hoc
acceleratio perfectionis ꝛ decoris non aufert esse
perfectibilis quod inuenit neqȝ nouum esse supin
ducit eidem: neqȝ quicq̄ȝ lesionis aut alterius ma=
li infert aut irrogat: immo bonitate ipsius perfe=
ctionis malum totum quod inuenit abolet ꝛ expel
lit. Anime igitur primorum hominum non exiue
runt a specie sua per inditas vel innatas perfectio
nes. hoc est in ipsa creatione sibi a creatore datas:
nec alterius speciei facte sunt q̄ȝ alie anime huma
ne que paulatim ꝛ per tempora proficientes perfi
ciuntur. sicut neqȝ corpora illorum hominum dis=
similitudo generationis: hoc est diuine fabricatio
nis ꝛ acceleratio sue perfectionis abstraxit a com=
muni specie corporum humanorum. ¶ De eave= Questio notanda.
ro questione qua queritur: an omnes huiusmodi
substantie ꝛ singule omnia sciant vel videant quo=
rum naturaliter scibiles sunt? Respondeo tibi: qꝛ
non naturaliter hoc est naturali operatione illumi
nanṫ vel pficiantṫ a creatore: sȝ voluntaria tantum
atqȝ gratuita beneficentia ipsius qui manserat vni
cuiqȝ dona sua ac decorem vniuersi sui ꝛ decētiaȝ
glorie sue. Et sicut non est verisimile ꝙ animabus
primorum hominum dederit scientiam dinume=
randi arenam maris aut pluuie guttas sciēs alias
scientias eis sufficere ad regendam vitam suam
et custodienda mandata que ipsis ad gloriam su=
am ꝛ honorem tradiderat. Quemadmodum via=
tori inq̄ȝtum viator est sufficiunt ea que requirit ip
sa viatio. Et negociatori inq̄ȝtum est negociator
omnia illa que requirit negociatio: ꝛ militanti ea
que requirit ipsa militia. Sic ꝛ homini dona dei
quibus illum ornauit et instituit sufficiebant ad
omnia officia perficere ꝛ laudabiliter adimplen=
da que ipsi ad sibi seruiendum duxerat imponen=
da. Non videtur autem imposuisse ei officium di=
numerandi arenam maris aut pluuie guttas. Et
propter hoc nec artem nec artificium hoc facien=
di eisdem tradidisse. Quis enim dicat creatorem
sapientissimum ꝛ optimum hominem ab initio a=
rismeticum vel geometricum instituisse qui nihil
habebat numerare vel mensurare vel cementariū
cum nullum eidem immineret edificium. Quia
igitur solum recte aut bone viuendi officium eidē
imposuit eiusdem illi ꝛ artificium siue artem indi=
dit. Hinc est ꝙ ignorantia artis istius siue artificij
erubescenda est atqȝ culpabilis quemadmoduȝ in
omni officio ignorantia exequendi siue adimplē=
di illud excusationem non habet. Culpabilr enim
ꝛ ignominiose a quocunqȝ suscipitur officium qđ
adimplere ignorat. Propter quod dicit vnus lati
norum philosophorum ꝛ iudicio meo nobilissim⁹
quia ridendus est grammaticam professus si locu
tione barbariset. Et si is qui musicus haberi velit Qꝫ oīa sciunt angeli
absurde canat. Apuleius quoqȝ platonicus dicit
in libro suo quem scripsit de deo Socratis.
¶ Interrogatus inquit: an scias statuam facere
absqȝ erubescentia dices non nec pudet me nō es=
se significum. ¶ Interrogatus: an scias bene vi=
uere non audebis dicere nescio bene viuere pre e=
rubescentia et confusione. Adhuc enim in vno=
quoqȝ hominum adultorum quos vel insania:

vel morbus alienatiuus: vel naturalis desipien=
tia: vel occasionalit᷑ est aliqd residui naturalis ar=
tis ꝛ institutionis diuine deseruiēs viuēdi officio
Et si lōge sit id a luminositate ꝛ pfectione artis ꝛ
sciētie bn̄ viuēdi q̄ data fuit omīs hoib⁹ in ipa crea
tiōe sua. Q: igit᷑ substātiis spoliatis iposit̄u ē natu
ralr̄ bn̄ viuēdi ꝛ creatori seruiēdi officiū iudiciū est
ī ipsis hm̄ōi officii exequēdi artificiū: ꝛ ars bn̄ viuē
di naturalr̄ eisdē inscripta. Nō videt᷑ autē ptinere
ad vite rectitudinē dinumerare arenaꝝ maris aut
pluuie guttas: ꝛ attētare alterutrum coꝝ nō esset
mediocriter ridiculosum. Presertim cū vite ppe
gubernatio ꝛ creatoris seruitiū vite: ꝛ etiā substā=
tiaꝝ illaꝝ ab oib⁹ aliis sollicitudinib⁹ liberrimaruꝫ
totalitatē sufficiāt occupare nihil de eadē vacuuꝫ
aliis opib⁹ relinquētes. ¶ Q᷑ si dixerit qs. q: pfe
ctiōis sciētie est hoc scire. s. nūeros arene maris ꝛ
guttaꝝ pluuialiū. Merito rideat qs. q: nō pfectio
nis est hoc: sꝫ supuacuitatis ꝛ supfluitatꝭ. Quēad
modum ꝛ ipm̄ dinūerare talia op⁹ esset hois ocio=
si. ꝛ tp̄e abutētis. Et si qs diceret q: opatio hm̄ōi
opatio est hois vitā ppriā ꝛ dei seruitiū culpabilr̄
negligētis. nō dubitat aliqs itelligēs eū dicere bo
nū ꝛ rectū. Nō ē igit᷑ defect⁹ ꝛ lesio pfectōis absen
tia cuiuscūq᷑ qd adesse posset: sꝫ coꝝ dūtaxat q̄ re=
qrit aut ipsi⁹ esse itegritas: aut eiusdē bonitas hoc
est bn̄ se hr̄e aut ipsi⁹ pulchritudo atq᷑ ornat⁹. Nō
eīn tibi reputas dē esse ad pfectionē itegritatꝭ cor
poris tui cornua vel bouina vel ceruina. Sꝫ neq᷑
varietatē plumaꝝ pauonis ad cōplemētū tue pul=
chritudis aut ornat⁹. Sic neq᷑ pellē vrsinā dicis
tibi deesse ppter pdictā bonitatē hoc ē tuū bn̄ hr̄e
vel bn̄ esse. Dico insup q: scia hm̄ōi neq᷑ appetibi
lis neq᷑ etiā desiderabilis est: neq᷑ aliquē adeo cu=
riosum esse credo vel auidū sciēdi q̄ p ea obtinēda
etiā modicum laboreꝫ vellet suscipere vel subire.
¶ Addo insup q: creatore illā gratuito offerēte.
nescio si inueniret᷑ q̄ eā curaret recipere nisi ppter
hoc forsitā q: recusationē ipsi⁹ displicere crederet
creatori. Arbitror aut neminē p illa voluisse vnq̄
vl᷑ velle rogare creatorē etiā si pces suas speraret
sup hoc audiēdas. ¶ Intelligētes vo atq᷑ rōnabi
les in hoib⁹ argueret i semetipsis atq᷑ dānarēt in
seipsis. nō solū sciētiaꝝ: sꝫ oiꝫ aliaꝝ reꝝ q̄ sola ocio
sa sciēdi vel obtinēdi auiditas ꝛ nō fruct⁹ ipsaꝝ bo
nitas aut vtilitas ingereret vel icitaret. Interī igi
tur determiatū sit tibi de sciētiis naturalibus atq᷑
vtutib⁹ substātiaꝝ spoliataꝝ. Et q̄liter eas natura
les dixerint vel intēderit: ꝛ de cā inequalitatꝭ dissili=
tudinisq᷑ atq᷑ varietatis ipsaꝝ.

Nota i q=
bus defe=
ctus est cul
pandus.

¶ Qꝫ magnifica largitas creatorꝭ potest su
perhabundare in ordine ad sciētiam huiusmodi
spirituum.

Caplm̄. lxxvij.

I qs autē q̄rat vtruꝫ augeri vel
minui possint i eis hm̄ōi scie et
virtutes cuꝫ ea q̄ naturalia sint
substantiis nec augeri posse vel
minui videant᷑. Et potissimum
in substātiis simplicib⁹ q̄ a pas=
sionib⁹ imunes esse ꝛ libere nō i
merito forsitā putant᷑? Rn̄deo: q: nō sic neq᷑ eo=
usq᷑ sentiendum est eas liberas esse a passioni=
bus vt ab ipsa largissima bonitate creatoris vel re=
cipere possint vel etiā vltra ea recipiāt q̄ ab ipso in
sua creatiōe recipiūt. Nihil enī artauit oīpotētissi=
mam bonitatē creatoris ad hoc vt naturalia dona
sua eis augere nō possit aut noua etiā eisdē supap
ponere. Presertim cū doctrina xp̄ianoꝝ hoc ha=
beat q᷑ ipsis ꝛ virtutib⁹ ceterisq᷑ donis nature sup
addiderit magnifica largitas creatoris dona pcla
rissima icōparabilr̄ nature supeminētis nature.
¶ Amplius. cū innūerabilia sint secreta ꝛ myste=
ria creatoris q̄ nō videt᷑ eis ab initio reuelasse. quō
nō eis poterit aliq̄ ex hiis reuelare. Presertim cū
tā pfunda tāq᷑ inscrutabilia circa gn̄is hūani gu=
bernationē icessanter faciat ꝛ disponat q̄ nō nisi ip
si vident᷑ esse cognoscibilia ppter elōgationē suaꝫ
ab oī intellectu naturalr̄ dato a creatore. Silr̄ ꝛ p
pter remotionē distātissimā ꝛ pfūditatē occultissi
mā fructuū ꝛ vtilitatū q̄s inde mortalib⁹ elicit de q̄
bus q᷑ inattigibiles ꝛ icōprehēsibiles sunt nisi p re
uelationē ipsi⁹ oīs itellect⁹ hūan⁹ idicat apd̄ semet
ipm̄: ꝛ absq᷑ vlla hesitatiōe recognoscit ꝛ pfitetur.
¶ Apparet aūt hoc euident᷑ in mīstꝭ q̄ sunt apud
fideꝫ xp̄ianoꝝ solā. Qualis est humanatio siue in=
carnatio filii dei: ꝛ multa alia q̄ ipsi vocāt sacramē
ta. In qb⁹ nullū suggerit aut subministrat natura
cognitiōis initiū: nec inuenit intellect⁹ naturalis
p naturā vllo modoꝝ viā inuētiōis: neq᷑ qd de eis
cogitet aut etiā leuiter cōiectaret. ¶ Cā autem in
hoc est: q: nihil in hiis vel factū est vel fit vtute na
ture vel ordine. sꝫ sola benignissima ꝛ incogitabi=
lis largitatis gr̄a creatoris. Manifestū igit᷑ ē: q: i
hm̄ōi naturalis intellect⁹ ipsa naturali limitatiōe
sua prohibitus est a cognitione cuꝫ non sit eius or
do ꝛ compatio naturalis nisi ad ea que per natu=
ram naturaliter sunt. Non autem ad ea que super
naturam ꝛ que tam longe supersunt naturalibus
Modis enim omnibus necesse est vt quemad=
modum nature virtus ꝛ operatio in sola naturalia
super extendit ꝛ nec supra ascendit: nec vltra pro=
greditur. sic naturalis intellectus eiusq᷑ naturalis
cognitio solis naturalibus contentus sit naturali
ter. ¶ Quod si dixerit quis quoniam ista ratioci=
natio est remouēs ab intellectu naturali cognitio=
ne etiam creatoris cum creator nō res nature aut
res naturales esse videatur? ¶ Respondeo: quia
sermo hominis istius sermo est hominis imbecil=
lis: ꝛ nature rationem atq᷑ intentionem ignoran=
tis. Creator enim indubitanter natura est prima
ac primitiua ꝛ in ordine naturali vniuersi. Primu⁹
ꝛ altissimus ꝛ ipsi vniuerso vltimitate sue nobilita
tis incogitabili supereminentissimus. Et ipsa na=
tura diligenter considerata hunc ordinem natura
liter nobis suggerit ꝛ ostendit. Ipsumq᷑ vniuer=
sum totalitate sua ꝛ singulis partibus suis iudicat
naturaliter ꝛ predicat creatorem: ꝛ est ipsi auditui
spirituali velut carmen pulcherrimum gestorum
ipsius. Et velut resonantia suauissima laudum eius
dem atq᷑ concentus vniuersarum creaturarum
concordantium etiam ineffabiliter. Non quideꝫ
vocibus: sed ipsa veritate essentiarum suarum et
ordinatione sua pulcherrima super omnem melo=
diam gloriam ipsius continentia. Habet igitur
intellectus naturalis vias tot ad inueniendū crea
torem ꝛ stabiliendum. quot ei sunt coram posite
creature: et ambulatio per vias istas ad creatorem
est eidem naturalis. Naturale namq᷑ est vnicuiq᷑

Naturalis
cōditio in q
sit limitata

effectui cāz suā iudicare: τ ad ipāz deducere rōna
bilr cogitātē. Ad ea ṽo q̄ dixi de fide xp̄ianoꝝ nō
sunt vie intellectui naturali naturaliter. Qm̄ nulle
ex reb⁹ nal alib⁹ iudicāt aliq̄d eoꝝ neq̄ ꝯsideratiōe
sua aliq̄d eoꝝ adducere pn̄t naturalr sagacissime
etiā reqrētē. ¶ De hiis aūt reb⁹ q̄ apd solā fidem
xp̄ianoꝝ sunt vt dixi. tu audiuisti iam p me qm̄
credulitas eaꝝ iclinat ṽtutē nr̄aꝝ itellectiuā tanq̄
caput mētis hūane ivenerationē τ adorationem
creatoris. Et ppter hoc ipsa est caput vere ac pfe
cte religiōis. Et lz res hmōi nō credant religio-
se τ acceptabilr creatori remunerabilr q̄ credēti-
bus nisi cū credūt p obediētiā nr̄e ṽtutis itellectiue

Caput ṽe religionis. Nota bñ d obediētia itellectus.

¶ Probatiōes tn̄ adduxi tibi sup hiis partī vt de
struerē errores eoꝝ: q̄ ꝯtraria illis vel sentiūt vel
senserūt. Parti vt patefacerē tibi fidē xp̄ianoꝝ. i.
ea q̄ sunt apd fidē eoꝝ rōib⁹ τ pbatiōib⁹ nō carere.
volui isup itellect⁹ assuetos τ nutritos pbationi-
bus τ rōnib⁹ tanq̄ claudicātes τ singulis pene pas
sibus idubitatiōes aut ignominias tormētis notis
sibi τ familiaribus hmōi subsistētaculis adiuuare.
¶ Iā igit declaratū ē tibi p hec: q̄ sciētia natura
lis substātiaꝝ spoliataruz duob⁹ modis limitata ē
Primū limite seu termio reꝝ naturaliū quoruz si
nes exire nō sinit. Scd̄o necessitate vel vtilitate
reꝝ q̄rū solaꝝ est eis vel necessaria vel vtilis cogni
tio. ¶ Apparet etiā tibi p hec q̄ postq̄ hoib⁹ reue
lare creatori placuit antedicta misteria. placuit ei-
dē vt τ ipsa scirēt substātie spoliate. Tū ppter hoc
q̄ misterio eaꝝ multa de hiis τ annūciāda τ agēda
erāt. Tū ppter hoc q̄ tātas diuitias bonitatis ei⁹
eis abscōdi nō decebat q̄ de ipsis τ creatorē ineffa
biliter glorificarēt. τ q̄ de salute ac reparatiōe hūa
ni gn̄is gaudio inenarrabili gauisuri essent vtpote
de acq̄sito tāto nūero tā dilectoꝝ ꝯsortū q̄rū socie
tas p magnitudie dilectiōis tā nature q̄ glorie in
ipsos erat eis desiderabilis τ iocūda. ¶ Qd̄ si q̄s
dicat q̄ iam btis iāq̄ glorificatis angelis scīs si-
cut ex repatiōe atq̄ salute gn̄is hūani accreuit eis
sciētia: sic accreuit eisdē τ gaudium. Quapropter
creuit τ eoꝝ gloria: nō iprobabilr neq̄ irratiōabi-
liter hoc dicere reputādus est.

¶ Extinctio opinionis apulei q̄ tenuit caco
demones cum corporibus assumptis aīalia esse
passibilia nō subiecta correctioni.

Capitm̄. lxxviij.

Quia ṽo iam incepi pscrutationē de cor
poreitate τ d corporib⁹ an sint hmōi sub
stātiis cōuenicēs ē atq̄ ꝯnexū huic q̄stio
ni disputare de sn̄ia illius q̄ diffinit de-
mones esse gn̄e aīalia spē rōnalia corpore passibi
lia: tēpore eterna officio diligētiā hoib⁹ ipticētia.

De diffinitiōe demonū ab apuleio platōico data.

Sermo igit iste sermo ē indubitāter hois q̄ opia-
tus ē substātias q̄s demones nōiabat esse aīalia rō
nalia τ esse corporeas. Alioqn nec aīalia illa eē di
xisset cū nulli vnq̄ dubiū fuerit vel oē ex aīa τ cor-
pore cōpositū esse. Euidēter autē expressit cū adie
cit corpore passibilia. Et hō iste fuit apuleius pla
tonic⁹: τ scripsit sermonē istū i libro suo quē nomi
nāt de deo socratis. Primū igit in isto sermone il
lud iuestigādū videt qualr posuit substātias istas
corpore passibiles: τ nihilomin⁹ imortales. Quic
q̄d em̄ natura passibile ē de corporib⁹ necesse est τ
natura destructibile esse: erit ei secabile τ diuisibile
oē corp⁹ passibile erit τ cobustibile τ putrefactibile
Quia igit destructionē corporis seq̄tur ex necessi
tate destructio τ mors aīalis cuius pars ē sine ma
teria corp⁹ illd: erūt igit mortalia hec. ¶ Ampli⁹
oē aīal ē hñs multa mēbra siue partes corporis sui
q̄b⁹ abscisis aut detrūcatis siue q̄lz mō destructis
necesse hz mori siue destrui. Qr igit aīalia posuit
corpore passibilia. ꝯn̄r necesse hz ꝯcedere ipsa esse
mortalia cū passibiliū corpoꝝ oēs partes secabi-
les sint τ separabiles a suis totis. ¶ Qd̄ si dixerit
q̄ fides τ doctria xp̄ianoꝝ ē hoies dānādos in fu
turo in vniuersali iudicio habituros esse corpora
passibilia ab igne infernali: τ tn̄ indestructibilia τ
imortalia. Ipsosq̄ hoies hn̄tes hmōi corpora: ni
hilomin⁹ futuros esse i statu illo imortales.
¶ Rn̄deo. τ fides τ doctria xp̄ianoꝝ nō ponit im
mortalitatē istā esse futurā naturalr: siue p natu-
rā. Quin poti⁹ sup naturā τ forsitā ꝯtra eā hoc est
ꝯtra cursuz ꝯtra eiusdē ꝯsuetū. in diffinitiōib⁹ ṽo
nō sunt ponēda ea q̄ sup naturā vel preter naturaz
rebus adueniūt: sz naturalia sola siue essentialia.
¶ Si ṽo dixerit q̄ corpora hmōi nō sunt natura
lia demonib⁹: sz data sunt eis vt ad penā tanq̄ car-
ceres. Et qm̄ ppetua ē ipsoꝝ pena iudicio creato-
ris data ē ppetuitas hmōi corporibus: τ nihilomi
nus passibilitas vt satisfiat ex vtraq̄ parte iudicio
creatoris q̄d nō ē eē possibile nisi iustū. dico i hoc q̄
apulei⁹ debuit declarare itētionē suam: τ dicere q̄
nō erat intētiōis sue dicere q̄d naturalr vel essētia-
liter sunt ipsi demones: sz q̄d sunt mō ex casu τ pas
sione circa eos facta. ¶ Qd̄ si q̄s hoc intelligere
voluerit in sermone ei⁹ ꝯtradicit huic intellectui
ipsemet apulei⁹ vbi dixit hmōi aīalia tēpore eterna
cū aīalitas τ corporeitas nō sunt eis eterne sm̄ in-
tētionē istā q̄n poti⁹ tēporales τ aduētitie. De figu
ris q̄q̄ corpoꝝ nō facile ē apuleio vt se expediat si
cut reminisci potes ex eis q̄ i pcedētib⁹ dicta sunt
tibi. De motu ṽo eoꝝ an sit gress⁹ vel volat⁹ nō mi
nori inuolutiōe artabit. Utrū lz em̄ istoꝝ motuū il
lis ponat: necesse ē vt possint recludi τ religari: τ p
obuia alia corpora retardari τ pphiberi penit⁹ mo-
tus eoꝝ. ꝯtrario autē testificant de ipsis expimēta
tores. Ex q̄b⁹ aliq̄ dicūt se attēptasse pugnare cuz
eis τ pcutere eos ferro τ pphibere mot⁹ eoꝝ obsta-
culis fortissimis. s. funib⁹ τ cathenis τ trabib⁹ τ ni
hil potuisse i pte ista. ¶ Ampli⁹. q̄d vel q̄lia istrumē
ta ad motū ponēt eos hr̄e. vcz pedes an alas. Qd̄
si posuerit eis alas necesse hz eas eis pōere aut ex
pellib⁹ ad modū vespertilionū: aut ex plumis ad mo
dū volatiliū q̄ volāt de die. Qd̄ si subtilissimas il-
las eis posuerit ad instar muscaꝝ. ponet igit il-
las debilissimas τ filis araneaꝝ captibiles τ retē-
tibiles. Eodez mō si ponat eis pedes est multa q̄-
rere ꝯtra eū. τ de ipso motu τ de forma atq̄ figura
pedū ipsorum. videlicet si ponat pedes illorum fi-
guram vel formam habere pedum humanorum:
aut ponet eos mōstra ex diuersis formis τ figuris
diuersorum membrorum animaliuz composita: si
cut est aīal q̄d vocatur beuer siue castor caudam ha
bens piscis solam. cetera ṽo mēbra hz multoꝝ aīa
liū. aut ponet eis ꝯsiter totā formā vel figurā hūa
ni corporis τ staturaz erectā ad modum hoim seu
corporum humanoꝝ. Et tūc q̄d aliud dicet de eis
nisi ipsos vel esse hoies nostre spēi vel esse eos iui
sibiles quosdam hoies alteri⁹ seculi. tercq̄ videlicz

Nota sña apulei de corpib⁹ assumptis a demōib⁹

q̄d opȝ eum ponere seculum ymaginabile ↄtinens
oẽs hmōi substātias inuisibiles: sȝ tñ ymaginabi-
les quaꝝ multitudines innumerabiles multis ap-
parere ⁊ maxime de nocte dicunt᷑. Et ex hmōi ser-
mo videt᷑ auilis seu vetularȝ q̄ꝙ̃ nō dubitē eā esse
stultitiā nōnulloꝝ impitoꝝ vt facile deluerint tres
mundos debere esse: vcȝ intelligibilē/sensibilē/⁊
ymaginabilē. Et vnūq̄ꝙ̃ ipsoꝝ habere partes si-
bi ↄgruētes ⁊ habitatores ꝓprios talīs ipmixtos
Et ad mundum ymaginabilē ptinere oēs hmōi
substātias de q̄bus est sermo quasi ad intelligibilē
ptinere nō possint cum sint figurate ⁊ formate for
mis ⁊ figuris ymaginabilibus. neq̄ silr̄ ad sensi-
bilē cuȝ nec tangi nec attractari manibus possint
Nec etiā videri visione vera cum nō nisi de nocte
⁊ in tenebris appareāt. vbi forte magis ymagina-
tio locum hȝ q̄ꝫ ꝟitas visus. ¶ Deliramētum aūt
hmōi facile destruit᷑ ꝑ hoc ꝙ manifestum est eadē
esse sensibilia ⁊ ymaginabilia. Nihil eñ est sensibi
le ꝙ non sit ymaginabile. Et silr̄ nihil ꝓprie ac ꝑ
se est ymaginabile ꝙ nō sit sensibile Intelligibilia
ꝟo ꝓprie ⁊ vere sunt oīa: sȝ intellectui ꝑfecto ⁊ ex
nulla parte obtenebrato vel obscurato. Eadē igi-
Mūd⁹ ymaginabilis et sensibilis. tur continent mundi duo quoꝝ alterum ponunt
sensibilem: alterum ymaginabilem. Eadē inq̄ꝫ tñ
ita vt nihil alter ↄtineat ꝙ nō ⁊ reliqu⁹. Non pos-
sunt igit᷑ duo esse. i. vel duo ↄtinentes siue due re-
giones neq̄ duo contenta. hoc est due vniuersi-
tates: altera. s. sensibilium: altera ymaginabilium
cum prorsus eadem sint hec cum illis. Intelligi-
bilia ꝟo regio sit ↄtinēs omnia ⁊ quicq̄d e st sensibi
le vel ymaginabile ex necessitate intelligibile sit.
Quid autē sit vnūq̄dq̄ huiusmodi apparentium.
⁊ qualiter: ⁊ propter quid fiāt apparitiones hmōi
suo loco inuestigare tentabo: vcȝ cum de ipsis de-
monibus quos dyabolos vulgo vocant erit mihi
sermo. Uidetur autem hmōi apparitionibus in-
ductus apuleius sic diffiniuisse demones vel hoc
accepisse ab hoīe sic suaso. Manifestum tñ est q̄
paucis ex hominibus fiunt hmōi apparitiones. ⁊
si vera visa ⁊ vere visibilia essent q̄ sic apparēt oīb⁹
eā videntib⁹ ⁊ ī loco apparitiōis existib⁹ equaliter
viderent᷑. ⁊ hoc nō est verum.

¶ Qȝ demones nō assumūt ꝟa corpora in
suis ludificationibus nec que assumunt apud nos
assumunt.

Capitlm. lxxix

Ermo vero eorum q̄ dicunt cor
pora data hmōi substātijs ad pe-
nam carceralē. Et sermo eoꝝ q̄
dicūt eos assumere corpora ꝓut
volunt vel ꝓut requirunt miste-
ria ad q̄ mittunt᷑ vel q̄ ipsis ipo-
nuntur. easdē fere hȝ contradi-
ctiōes. Prio q̄ corpora hmōi si vera corpora sunt
que apparent sic organica sunt ⁊ figuram huma-
noꝝ corpoꝝ vel aliorum aīalium hñtia. Organa
vero naturalia seu mēbra non sunt coniungibilia
aut virtutibus: aut ꝑ virtutes siue vires quarū ope
rationes perficiuntur vel exercentur per ea. Ne-
cesse igitur est substantias hmōi habere vires qua
rum opationes exerceantur ꝑ organa hmōi ad in-
star animarum nr̄aꝝ. quare si vere sunt opationes
quas exercent per membra corporum istoꝝ. Et vere coniunctiones hmōi organoꝝ ad vires sibi con
gruētes erunt veri homines qui apparent: sic ⁊ ve
ra animalia que sic apparēt. Quare erit vera gñā-
tio hoim siue aliorum aīalium in huiusmodi appa
ritiōibus. Quare ⁊ ꝟa mors in contrarijs dispari-
tionib⁹. Sȝ ⁊ vnū erit ista mors vniuscuiusq̄ hmōi sub
stātiaꝝ: nisi cuiq̄ a semetipsa. occident igit᷑ semet
ipsas. ¶ Amplius. hec erit ex necessitate vera ca-
ro: erūt ⁊ ꝟa ossa in hmōi corporibus. Cum ergo
disposita fuerint ab ipsis substātijs remanebūt ad
tēpus. quēadmodum corpora nr̄a remanerēt post
q̄ꝫ ab eis exiuerūt aīe nr̄e. ⁊ resoluētur atq̄ dissol-
uent᷑ paulatim putrefactiōe ⁊ corruptiōe donec cō
summet᷑ dissolutio eoꝝ. Sȝ hoc vnq̄ꝫ hactenus vi
sum fuisse auditū est. ¶ Amplius. si essent ꝟa cor
pora humana qualia apparēt essent vere tāgibilia
vere palpabilia: ⁊ vere passibilia oī gñe passionis.
Nihil aūt hoꝝ repit᷑ in ipsis. ¶ Ampli⁹. vt subito
corrūpant᷑ ⁊ redigant᷑ ī nihilū nō ē possibile. Cor-
ruptio eñ corporis vel gñatio nō videt᷑ possibile vt
subito fiat: ⁊ de creatiōe sicut iam audiuisti manife
stū est ipsaȝ esse subitaneā siue istantaneā: ⁊ nō fie
ri vllo modoꝝ ꝑ ptes aut successionē. Ubi q̄ fieret
ista corruptio: nisi vbi ⁊ apparitio coꝝ ⁊ disparitio. De mors assūptiōis corporȝ fātastici
¶ Ibi igit᷑ necesse ē apparere ⁊ esse ꝑm ꝟitatē id
in q̄ fit corruptio seu resolutio hmōi corpoꝝ. Ma-
nifestū autē est: q̄ nihil post se relinquūt ꝙ sit cor-
pus vel corporeū. ¶ Inuenies autē in narrationi
bus miraculoꝝ q̄ facta sunt apud xp̄ianos aliq̄s ex
malis demonibus eiectos ab hominib⁹ fetorē itol
lerabilē post se reliquisse. Nō si ꝑ motū. i. recessum
sit disparitio hmōi impossibile esset vt fieret subi-
to. Recedentes eñ a nobis hoīes aliq̄ntula hora
videm⁹ donec elōgatio aut aliud mediū visum ꝓhi-
beat. ¶ Ampli⁹. fabricatio hmōi corpoꝝ/aut eēt
subita/aut successiua. q̄d si subito fieret q̄ solo nu-
tu ⁊ ipso assumētiū ea hmōi subāꝝ. hec aūt nō ē ni
si oīpotētȝ ꝟtutȝ creatoris. Si ꝟo subito nō fieret
sȝ ꝑ successionē pars. s. post ptē tūc esset gñatio fa
bricatio hec. Quare esset ex aliq̄ vl̄ corrūpet᷑ ī gñā
tū. q̄ igit᷑ illd̄ opȝ esse visibile. necesse est alibi fieri
gñationē hmōi quā aū hoīes q̄b⁹ fit hmōi appari-
tio. Cū igit᷑ nūq̄ꝫ ī toto mūdo visa fuerit: vl̄ ipa fie-
ri: vl̄ materia ex q̄ fit: necesse ē ipa fieri extra habi-
tationē hoim. Qualr̄ igit᷑ aduenīūt ad ↄspectum
hoim tāta velocitate: ⁊ abeūt silr̄ nō minori ⁊ vbi In q̄ loco corp⁹ fātasticuȝ assumunt
deponūt atq̄ reponūt corpa ista q̄ꝝ nullū iudiciuȝ
post eaꝝ disparitionē apparet. ¶ Ampli⁹. q̄ꝫ ma-
gnū q̄ꝫ bonū esset hoīb⁹ vt corpa coꝝ talia sic fie
rēt vcȝ q̄ aīas hūanas nō inq̄narēt: non ebriarēt:
nō honorarēt. A quātis malis ꝑfusuȝ esset toti ge
neri hūano si sic hoīes formarētur. Cessarēt igi-
tur dolores parietiū/labores educātiū/⁊ inūerabi-
lia alia mala. ¶ Ampli⁹. corpora hmōi nisi ab ip-
sis a q̄b⁹ assument᷑ destruerent᷑ q̄lr̄ se haberēt reli-
cta sibimetipsis dissoluerent᷑ ne ⁊ putrefierēt. Nō
ē hoc verisile cū nec passibilia videant᷑ q̄ꝫtū ī ipsis
igit᷑ ē ꝑpetua sūt ⁊ īcōpabilr̄ nobiliora q̄ꝫ fuisse po
nāt᷑ a gēte xp̄ianoꝝ corpa ꝓmoꝝ hoīȝ añq̄ꝫ ea pctō
maculassēt: ⁊ morti obnoxia necessitate diuie iusti
cie effecta essēt. ¶ Ampli⁹. q̄ de cā ponunt hmōi
corpa ꝑ q̄ adicit᷑ eis ꝑfectio corpaliū opationū ⁊ vi
riū q̄ ꝑ organa corporum operant᷑. Preserti cū tā
te glorie corpora etiā inter cetus militiarum spūa
liū decori sint. Quēadmodū spes xp̄ianoꝝ est lex

q̄ ⁊ fides eorum q̄ corpora glorificata humana nihil indecentie ingerent ciuitati isti nobilissime ac preclare quam dicunt ex hoībus glorificatis ⁊ beatis substātiis spūalē ꝯstituēdam: ⁊ in ipso celo vltimo collocādam. Amplius. ſm hoc necesse habebunt hmōi substātie quotiēs apparēt noua sibi corpora fabricare. ⁊ quotiēs apparēt noua sibi corpora fabricare. ⁊ quotiēs disparent illa in quibus apparuerāt destruere. ¶ Amplius. si vera corpora sunt q̄ apparēt: sic nō erit effugere qn̄ ⁊ vere vestes sint/ ⁊ veri equi/ ⁊ vera arma cū q̄bus apparēt Quia igit̄ interdum apparēt absq̄ numero: ⁊ videtur exercitus oīm regum ⁊ principū terre: non paruā hʒ admirationem ⁊ q̄stionē bn̄ sumpta: sic materia ex qua tanta numerositas corpoꝝ humanoꝝ/ ⁊ corpoꝝ equi noui scutorum lācearuʒ galearum: ⁊ alioꝝ apparētium fabricata sit cuʒ integri montes oēs ⁊ alie partes terre ꝯsistant. ¶ Amplius. isti exercitus sic apparētes nō bellāt nisi cōtra se inuicem. Qualia igitur prelia committunt qui nec occidi/ nec vulnerari possunt ferro qd̄ apud nos sit. Quid sibi volunt hastiludia ista ⁊ pugne q̄bus nemo leditur: vel etiam ledi potest. Quid si non sint vere pugne q̄ sic apparent ⁊ committi videt̄. Nō erunt igitur veri bellatores: nec veri equi: nec vera arma. quapropter fantasmata erunt oīa huiusmodi. i. apparentia tm̄: ⁊ nihil in terne veritatis hn̄tia. ¶ Amplius. si potestas hec tam subito fabricandi corpora ⁊ tam subito destruēdi eadem esset angelis bonis ⁊ sanctis qui ea nō vtūtur nisi ad gloriam creatoris ⁊ vtilitates hoīm: nō ꝓpter hoc deberet esse malignis spiritibus qui ea non videntur velle vti nisi ad illusionem ⁊ deceptionem hominum.

agēs spūale vt ē āgelus nō agit ī materialib⁹

¶ Qꝫ ad apprehensionem substātie nō req̄ratur multiplicatio alicuius quod sit in illa in potentiam.

Capl'm. lxxx.

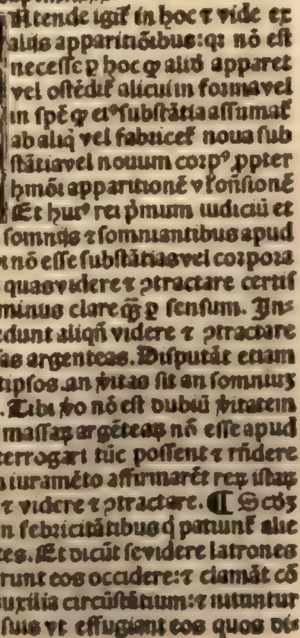

Attende igit̄ in hoc ⁊ vide ex aliis apparitiōibus: q2 nō est necesse ꝑ hoc q̄ aliq̄d apparet vel ostēdit̄ alicui in forma vel in spē q̄ ei⁹ substātia assumat̄ ab aliq̄ vel fabricet̄ noua substātia vel nouum corp⁹ ꝓpter hmōi apparitionē v̄l ostēsionē. Et hui⁹ rei ꝑmum iudiciū et exēplū pono tibi in somniis ⁊ somniantibus apud quos certum est tibi nō esse substātias vel corpora siue res corporales quas videre ⁊ ꝯtractare certissime se credūt: nec minus clare q̄ꝫ ꝑ sensum. Indubitāter eīn se credunt aliq̄n videre ⁊ ꝯtractare poma aurea ⁊ massas argenteas. Disputāt etiam interdū apud semetipsos an ṽitas sit an somniuʒ qd̄ apd̄ eos sic agit̄. Tibi ṽo nō est dubiū ṽitatem pomoꝝ aureoꝝ aut massaꝝ argēteaꝝ nō esse apud ipsos. Ipsi tn̄ si interrogari tūc possent ⁊ r̄ndere durāte somnio cum iuramēto affirmarēt reꝝ istaꝝ ṽitatē se certissime ⁊ videre ⁊ ꝯtractare. ¶ Scd̄m exēpluʒ ponā tibi in febricitātibus q̄ patiunt̄ alienatiōes etiā vigilātes. Et dicūt se videre latrones vel alios hoīes q̄ q̄runt eos occidere: ⁊ clamāt cōtra eos: ⁊ inuocāt auxilia circūstātium: ⁊ nituntur exurgere de lectis suis vt effugiant eos quos dicunt se videre. Videtur eis etiam q̄ intrēt per fenestras adeo paruas ꝑ q̄s nullo modo intrare possent. In hoc exēplum manifestū est tibi neq̄ apd̄ febricitātē hoc est neq̄ in interiorib⁹ suis esse huiusmodi homines: neq̄ etiam in domo vbi dicunt se videre illos. Sic etiā nōnūq̄ vt idipm̄ patiant̄ de mortuis. Manifestum igit̄ est solas ymaginationes seu fantasmata q̄ sunt apud animam febricitātis sufficere ꝑ se ad apparitionē siue ostēsionē hoīm huiusmodi. Et non oportere vllo modorum vt assumātur corpora ipsorum vel alia corpora illis similia a quoq̄ vel a quibuscūq̄. ¶ Tertium exēplum ponam tibi in melācolicis q̄busdam q̄ vident̄ sibi videre multitudines hominum armatorum: ⁊ q̄ ascēdunt muros ciuitatum in q̄bus sunt vel ingrediant̄ portas ipsarum: ⁊ q̄ capiant eas. Unde ⁊ ipsimet timētes ab eis capi exclamāt terribiliter. ⁊ cū tremore fugiētes quocūq̄ ⁊ quacūq̄ possint. Nec potest eis suaderi vllo modoꝝ cōtrariū: ꝓpter qd̄ nō potest cessare in eis timor nec tremor neq̄ etiā clamor: neq̄ fuga nisi teneātur. Memini me vidisse virū bonū ⁊ religiosuʒ q̄ cū mihi expōeret ⁊ narraret egritudinē quā patiebat̄ etiā ī tp̄a narratōe hmōi videbat̄ sibi videre mures magnos ⁊ nigros tētātes ascēdere desup vestimēta sua ad caput suū ⁊ nō cessabat passio hec in ipso ꝓpter qd̄ erat ī honore ⁊ timore ꝯtinuo. Nec mirū ē si de reb⁹ q̄ extra nos sunt ꝑ cās q̄s alibi didicisti ꝑ fantasias siue fantasticas ymagines nobis illuditur. postq̄ꝫ de nobis ipsis in incredibiliores opiniones ⁊ apparitiones huiusmodi fantasmata nos inducunt. Fuit namq̄ tempore meo vir qui credebat se esse gallum adeo pertinaci credulitate q̄ ab ipsa nullo modorum poterat auerti. Et ad hoc etiam deductus erat q̄ loquela humana nullatenus vti volebat galli vocē ⁊ tantum pro viribus effigiabat.

Unū exēpla ꝓbātia q̄ i absētia rei sit cognitō

Exēpla mltoꝝ fantasmatū.

Nota bn̄ð gallo ⁊ mortuo.

¶ Fuit ⁊ alius q̄ mortuuʒ se indissuasibiliter credebat. Et ꝓpter hoc inter homines vel cum hoībus viuentibus se nec debere: nec posse comedere vllatenus delirabat donec quidam ali⁹ simulans se similiter mortuum suggessit ei: q2 cum eo ⁊ poterat ⁊ debebat comedere cum esset mortu⁹ sicut ⁊ ipse. Cum viuentibus autem neuter eorum. Potuisti quoq̄ audire ⁊ scire si reminisceris de quodā qui semper se putabat se videre aquam magnam ante se. Et propter hoc nec passum vnum volebat ambulare huiusmodi fantasia deterritus. Audire potes ⁊ alia huiusmodi innumera quibus adiuuari poteris ad videndam intentionem meam super eo quod hic declarare intendo. Appropinquabo autem ad illud ⁊ dicam ea quia viciniora atq̄ sublimiora sunt eidem. Reminiscere igitur visionum ⁊ apparitionum que videntur fieri per maleficos quos vulgo nigromāticos vocant. ¶ Ex hiis vna est que fit per inspectionem pueri virginis in vngue ꝓprio. vbi ⁊ rē furtiuā ⁊ furē ⁊ nomen furis et vias ipsi⁹ ⁊ locū rei furtiue tā a q̄ subrepta fuit q̄ꝫ illū ī q̄ reposita ē se videre videt̄ ipse puer. Impossibile aūt ē manifeste ī vngue esse furē ipm̄ ꝓpter puitatē ipsi⁹ vnguis. Impossibile etiā ē ibi esse q̄n etiā ab aliis eq̄ clare subtilioꝝ videntib⁹ ⁊ diligēter ī eadē propinquitate ⁊ situ conuenienti intuentib⁹ videretur. Eodem modo est ⁊ de auditu nominis ipsius furis. Non igitur in vngue videt furem puer vel alia ād dicta: sʒ neq̄ alibi extra semetipm̄.

De magica ⁊ diuinatione.

Cum nec alibi intueatur. ꝛ res ipsa furtiua forte
consumpta sit. Et ipse fur parietibus conclusus
vel alio obstaculo interposito videri prohibitus.
Intra semetipsum igitur videt hec omnia puer iste.
Et audit etiã nomẽ furis. Certũ autẽ est qꝫ rerũ
istarũ ṽitas nõ est apd ipꝫ. Sꝫ sole ymagiatões si
ue fantasma earuꝫ. Ecce patefactuum est tibi hoc
exẽplo: qꝫ nec aliqs spũs assumpsit corpus furis:
neqꝫ corpus rei furtiue: neqꝫ corpora similia cor=
poribus eoꝝ. sꝫ solo ymagiatiões vel fantasmata
sufficiũt ad apparitiões ꝛ ostensiones istas. fiũt igi
tur hmõi apparitiones siue ostẽsiones p impressio
nes hmõi ymaginũ siue fantasmatũ ĩ virtute yma
ginatiua videntis illas. ¶ Si eñi corpus furis as
sumpsisset aliqua spũalis substãtia. corpus inqꝫ il
lud idem numero amisisset illud ex necessitate fur
ipse. ꝛ esset mortuus ꝛ occisus ab illa. Si ṽo corp⁹
fict̃e: quõ illud inuisibile effecisset. Quõ etiam illõ
in locum apparitiõis adduxisset vel attulisset. ꝛ de
re furtiua eadẽ est q̃stio. Si eñi hoc hꝫ in potestate
substãtia spũalis effectrix hmõi visionis vt nouuꝫ
corpus rei furtiue efficiat. cur nõ potius illud no=
uum furtum passo restituit vt parcat̃ ei. Et a sum
ptu: ꝛ a labore atqꝫ apparatu talis inuestigationis
Presertim cum eiusdem precij seu valoris esse vi=
deat̃ ex omnimoda silitudine ad illã. Qua de cau=
sa nõ vult tam pie agere in eos: maxie q̃ furta gra=
uissima ꝛ intollerabilia reꝝ etiã non suaꝝ patiunt̃.
¶ Amplius. si res preciosissima furto sublata fu
erit. cuius fur p multos hmõi inspectores inuesti=
get̃ pari p oĩa diligẽtia ꝛ apparatu. Verisile est
vt pariter ab omnibus hmõi inquisitoribus inue=
niatur. ¶ Quod si est fabricabũtur igitur tot cor=
pora furis vt assumãtur a substãtijs spũalib⁹ reue=
lationes istas efficiẽtibus. Siliter ꝛ res furtiue rei si
miles multe. Nisi forte qs dicat nõ tot esse substã
tias spũales quot sunt hmõi inuestigationes. vel
alijs officijs occupatas. aut ꝓpter hoc nõ plures
de vna re facere reuelationes cum vna sufficiat.
Nichil eñi supfluum vel ociosum facere velle vel
debere videtur. Eodẽ modo se hꝫ ꝛ de alijs inspe=
ctionibus maleficis. Quales sunt inspectio ĩ ouo
in ebore/ in ense/ in pelui/ ĩ speculo quoqꝫ. Et etiã
in speculo appollinis qð ẽ ĩ opib⁹ huius apud ma
leficos maximum. Similis est ꝛ inspectio in libro
execrabili quem ipsi vocant sacratum. Nec dubi=
tes omnes istas visiones arreptiones quasdam
denominatas esse ꝓpter quod honorem efficiunt
in vultibus sic videntium. ¶ Iam igitur declara=
tum est tibi p hec sm̃ duos modos esse apparitio=
nes omnes hmõi. In quibus non intẽdo compre
hendere propheticos splendores: neqꝫ sancto=
rum angeloꝝ collocutiões atqꝫ cõsortia. de q̃bus
loquar in sequẽtibus. Et motus q̃dam primus ex
morbo est sine egritudine: nec est iam tibi dubium
de alienationibus q̃ fiunt ex egritudinibus q̃m vl̃
fixe sunt: vel mobiles ad instar somnoꝝ. Et mobi
les q̃dam sunt q̃ fiũt ex fumis siue vaporibus ascẽ
dentibus ad cerebrum. Et in eodem impfectionẽ
non imprimẽtibus atqꝫ relinquentibus sꝫ potius
facile recedentibus. propter quod ꝛ cum ipso som
no velut euanescentes excutiunt̃: ꝛ de ipsis infe=
ctionibus relictis alie facile abolẽtur. propter qð
ꝛ ipsa egritudine cessante ꝛ humore purgato ex q̃
erãt non faciunt amplius aliena vel videre vel lo=

Quõ illusiones fiunt

Qꝫ spũs faciũt apparere res ĩ aĩa nostra

Eñi duos eẽ mõs apparitionuꝫ illusiuarũ.

qui quod ante faciebant. ¶ Alie ṽo sunt intimio
ris infectionis/ atqꝫ tenacioris magisqꝫ adherẽ=
tis. Et ideo difficile curantur ꝛ faciunt vt quis vi=
deatur sibi rex esse. vt vidi patientẽ qui putabat se
esse auẽ q̃cũqꝫ videret volãtem: ꝛ interdum puta=
bat se esse filium dei. ¶ Interdum ṽo spm̃ sanctũ
Qñqꝫ ṽo messiam iudeoꝝ quẽ ꝛ adhuc expectãt
Ipmqꝫ gens xp̃ianoꝝ noĩat antixp̃m. Et hoc ipꝫ
ipse aperte dicebat: vcꝫ qꝫ ipsemet erat antixp̃s. ꝛ
cum ipso morbo interdum immiscet se suggestio
dyabolica quam gens xp̃ianorum vocat spm̃ blas
phemare. Et est passio pniciosissima q̃ñ intollera
bilis ꝛ horrifice vexationis: ꝛ sola virtute diuinaꝫ
curabilis. Sic ex morbo interdum vt aliqs videa
tur sibi esse lupus. ꝛ sic nihilominus ex suggestiõe
dyabolica. Inuenies nãqꝫ in narratiõibus mira=
culosis xp̃ianoꝝ de quodam quẽ sic agitabat ꝛ ve=
xabat demonium qꝫ videbat̃ sibi certis tẽporibus
fieri lupus. Et videbat̃ sibi qꝫ curreret corã hoib⁹
ꝛ terreret eos. ꝛ qꝫ fugerent a facie eius sicut a fa=
cie lupi: donec p virum quẽdam sctm̃ libertus ẽ ꝛ
sanatus. Inuẽtũqꝫ est corp⁹ eius quasi exanime in
saltu quodam: ꝛ inde surgens sanus. vidit lupum
adhuc currẽtẽ quẽ credebat se esse. Intra semetip
sos igit̃ vidẽt armatos exercit⁹ ꝛ hastiludia. Et pu
gnas quas dixi multi egritudine faciente. Multi
vero maligno aliquo spũ hec oĩa in virtute ymag=
natiua ipsoꝝ pingẽte. ¶ Debes autẽ attẽdere hic
q̃ dixi de armis ꝛ exercitibus bella agẽtibus ꝛ ar=
mis male vtẽtibus. Et ꝓpter hoc apparẽt eis ibi
plerũqꝫ cari eorum qui gladio occisi se vel quos ip
si gladio occiderunt. Apparẽt inqꝫ in labore intol
lerabili ꝛ dolore ex armis ꝛ pugnis quas exerceri
vident̃. Qꝫ verisimile est fieri ex mia creatoris ad
cõmonitionẽ ipsorum. vcꝫ vt ab iniquo vsu armo=
rum deterreant̃. agnoscẽtes qꝫ p que quis peccat
per hec ꝛ torq̃tur. Et hoc ipsuꝫ nonnulli dixerũt
se in hmõi visionibus audiuisse: ꝛ caris suis annũ
ciantibus eis pondera armorum que portare vide
bantur grauissima ꝛ incredibilis tormẽti: necnon
ꝛ illud tormentum sibi est purgatoriũ. Quidaꝫ ve
ro illud esse sibi perpetuum: nec habere spem libe
rationis ex illo. Interdum autem dixerunt aliqui
ex hijs qui talia se vidisse dicunt ꝛ caris suis mul=
ta de futuris suis euentibus reuelata fuisse: ꝛ ex
hijs vnum memini me vidisse. Vtrũ si hastiludia
illa ꝛ pugne nec vera nec vere sint. qualiter eis pu
niri vel torqueri possunt. Gladio enim fantastico
nec pcuti nec ledi quomodo possibile est. Armis
vero huiusmodi que nichil nisi ymagines ꝛ fantas
mata armorum sunt. quomodo onerari grauisse=
me aliquem possibile est cum nichil honoris eas
habere manifestum sit. ¶ Respondeo tibi in hoc
quoniam iam expediui me ꝛ te super hoc: ꝛ tu iam
scis quia ꝛ dolorem vehementissimum ꝛ dolorem
intollerabilissimum similiter ꝛ timorem paciun=
tur ex solis fantasmatibus somniantes. Tu etiaꝫ
dubitare non debes quia clare ꝛ ad liquidum vi=
dentes vicia sua ꝛ turpitudines operum suorum
dolore horribili cruciantur. Et si penam aliaꝫ nõ
formidant: ꝛ hoc apparere tibi potest ex dolore pe
nitentiam qui gratuito oderunt monstruosita=
tem horrificam viciorum. Et speciositatem dili=
gunt virtutũ. Cuius iudiciũ est dolor mulieris vi=
dẽtis deformitatẽ aut vilitatẽ vestimẽtoꝝ suorum

Nota ibi ð antixp̃o.

Modi illusionũ varij.

Qꝫ cũ morbis imiscet se suggestio dyabolica.

qꝫ maligni spũs imutãt aĩas nostras.

Nota bñ ð punitione aĩaꝝ.

Quõ ex illusionibus torquẽtur homines.

atq; defectum ꝯuenientis ornatus: aut deformita-
tē faciei sue. Presertī cū eā sciāt palā hoībus ap
parere: sic ⁊ incōparabiliter. ¶ Amplius. toꝫ q̄ri
nō dubites eos q̄ clare ⁊ ad liq̄dum deformitates
suas spūales/ ⁊ ipsi intuētur/ ⁊ alios videre cogno
scūt. Pōt igit̄ esse reuera vt malignus spūs hmōi
visiōes suggerat ⁊ ꝑcurat. Nō ꝑpter bona q̄ diri
ſʒ vt mala aliqua ⁊ noxia admisceat ad deceptionē
vidētium. Nec intēdo q̄n boni ⁊ sancti angeli ⁊ re
uelare possint penas purgatorias bonoꝝ ⁊ etiam
infernales maloꝝ. ⁊ q̄ñ plerūq; reuelauerūt ad cō
monitionē viuētiū. ¶ Veruʒ ⁊ si nō sit eadē cā re
uelatiōis bonis ⁊ malis angelis: idem tñ est eis re
uelatiōis modus: veʒ pingēdo in virtute ymagia
tiua visiones istas vidētium ymagines ⁊ signa hu
iusmodi visoꝝ. Est etiā nōnulla differētia ⁊ initio
⁊ in fine inter vtrasq; visiones. Et sup hoc visum
est q̄busdam q̄ reputati sunt sapiētes visiones que
fiunt p spūs malignos blandas esse in sui initio.
In fine vō terrificas siue terribiles: ꝯtrario vō se
habere dixerunt visiones q̄ fiunt p angelos sctōs.
Et reuera in libris ꝓphetaꝝ hebreoꝝ in aliq̄bus
visionibus ꝓpheticis inuenies ꝓphetas territos
fuisse sanctoꝝ angeloꝝ p̄ntia. Territos inq̄ fuis-
se terrore vehemēti: ⁊ deinde confortatos allocu-
tiōe angelica atq; solatio. Puto autē hoc nō esse
gñale. In his eñ q̄ angelicis visionibus ⁊ allocu
tionibus assueti sunt. cessare videt̄ terror hmōi tū
ipsa assuetudine/ tū ipso platore angelice visionis
atq; p̄ntie: naturale nāq; est ab insuetis pauere at
q; stupere. assuetudine vō minui timoreʒ ⁊ curari
ex toto: ⁊ ꝯtrariam audaciā gñari. ¶ Amplꝰ. ipa
delectabilia delectandi frequētia sui desideriū in-
citare. desiderabilia vō sicut desiderio sui alliciūt ⁊
attrahunt ad se q̄rēda ⁊ obtinēda desiderantē: ita
nec resilire nec refugere illum timore faciūt a sei-
psis. Hinc est q̄ assueti magicis opibus ⁊ horrifi-
cis mōstruositatibus demonū: ad hmōi nō expa-
uēt. Est ⁊ alia differētia: q̄ in magicis opibus ⁊ p̄
dictis visionibus q̄ vel semel eos viderint vix ab a-
liquo incōmodo corporis imunes ab eis recedūt
Et horrore vultus siue aspectꝰ ꝑpetuo notabiles
euidenter apparēt. ¶ Visiones vō sanctoꝝ ange
loꝝ ⁊ allocutiōes si frequētes fuerint euidēti gra
tia platores efficiunt hoīes cum nos frequentāt.
Nec mirum si humani gñis tam atroces inimici
absq; lesione aliqua nō appropinquāt illi vel cōtī
gunt. Silr̄ sentiēdum est ⁊ de angelis sctis q̄ bo-
nitatis ⁊ amicitie sue in eis terra relinquūt ⁊ gra-
ta insignia quos visitāt. ꝓpter q̄d vnus de patriar
chis hebreoꝝ: immo pr̄ eoꝝ a quo ⁊ filii israel vsq;
hodie nominant̄ dixisse videt̄. Vidi dn̄m facie ad
faciē: ⁊ salua facta est aīa mea. q̄ vtiq; dn̄m seculo-
rum nō in maiestate glorie sue viderat: ſʒ potiꝰ in spē
vel forma pulchritudinis angelice. vel forsitā hu-
mane. In ea elegātia quā habere decuit formā hu
manā i. in qua deus glorie apparebat. Notum autē
est apud eos quos creatoris prelarga bonitas gr̄a
dignatur hmōi: hoc est angelice visitationis ⁊ fre-
quētatiōis solatio quāti platoris ⁊ suauitatis sic q̄
ipsi soli sentiūt. ¶ Debes autē scire: q̄ ratio illa
quā in p̄cedētibus audiuisti de hoībus sic apparē-
tibus q̄ inuulnerabiles ⁊ illesibiles sunt. nō cogit
te ꝯcedere eos esse fantasticos ⁊ non veros. Cuʒ
de primoꝝ corporibus hoīm anteq̄ peccassēt idē

Q; pene purgatorie pñt purgare p ãgelos

sentiendū esse videat̄. Nec eñ potuisse vulnera-
ri vel ledi in statu illo visibiliter videt̄: nō q̄dam im
passibilitate nature sue: ſʒ ordine diuine iusticie p
quā pena nō pt̄ p̄cedere culpā imo necesse ēvt cul
pa precedat penā tāq; cā effectū suum. Quare an
te culpā/ nec morti/ nec aliū lesioni obnoxia erant.
Nec susceptibilia illius ꝓhibente hoc ꝓtectione
diuine iusticie: nō armatura impossibilitatis sue.
Nō eñ impassibilitate illa naturali armauit altis-
simus contra mortē ⁊ alias lesiones: ſʒ protectio-
ne iusticie sue ea quasi stipauit atq; ballauit. Q; igi
tur angeli sancti in se neq; in corporibus hmōi si
vera sūt in q̄s peccauerūt. necesse est eodem ordi-
ne diuine iusticie ipsa esse immunia ⁊ ꝓtecta ab oī
lesione ignis ⁊ gladii. Verum quid rñderi pote-
rit de malignorum spirituum corporibus: cum et
in seipsis anteq̄ illa assumerent peccauerint. Et i
ipsis assumptis corporibus peccare non cessant.
¶ Iuxta fidem quoq; ⁊ doctrinam christianoruʒ
si veram carnem assumunt ⁊ vera corpora huma-
na maligni spūs carnem vtiq; assumunt. nō p con-
cupiscentiam genitam neq; ex originali corruptio
ne peccatricē aut infectiuā coniuncti sibi spiritus
Qualiter igitur aut qua de causa tam nobilia cor-
pora tāq; munda cum animas humanas quas vti
q; mundas creator bñdictus creat/ ⁊ de q̄bus mul
titudinem tam copiosam ad gratiā hic sanctitatis
obtinendam ⁊ ad gloriam felicitatis pfecte in fu-
turo pficiende elegit nō nisi corpora imunda eas
polluentia ⁊ inficientia habere vel assumere/ vl̄ fa
ciat/ vel patiatur. propter has causas ⁊ alias ratio
nes que adhuc induci possunt vocant communi-
tas hominum homines qui sic apparent fantasti-
cos non veros. Et ipsos etiam quibus apparent
dicunt homines fantasticos siue fantasiatos atq;
ex infirmitate capitis huius illusiones fātasticas
eos pati. Quod sicut apparere potest tibi ex prece
dentibus pro parte verum est. Pro parte vō mi-
nisterio demonum malignorum. Interdum etiaʒ ⁊
ministerio sanctorum angelorum sicut legitur in hi
storiis hebreorum ad orationem prophete cuiusdā
vidisse puerum qui cum eo erat. exercitum pene i-
numerabilē armatorum pro populo hebreorum
pugnare paratum. In ipsa quoq; lege gentis illi-
us narrat ipse legis eorum lator ipsum Loth si-
ue israel angelos obuiam habuisse. ⁊ dixit. Castra
dei sunt hec. Propter quod ⁊ vocauit eos ligna
sua manay. i. castra. Castra vero militantium pro-
prie sunt ⁊ dicuntur. Quare videtur ex ipso plano
⁊ contextu narrationis istius angelos sanctos ibi
apparuisse in modum castrorum aut exercitus or-
dinatos. In prophetiis vero christianorum narra-
tur visum fuisse prelium in celo inter angelos san
ctos ⁊ angelos malos. Et visibile est species pre
liantium ⁊ formam ipsam vel figuram prelii ibi ap
paruisse. Nec est dubium apud gentem christiano
rum reuelationem istam vel visionem factam fuis
se per angelum sctm̄ ⁊ bonum. Patefactū igit̄ est
tibi p exempla hec ⁊ testimonia etiam per angelos
bonos exercitus ⁊ p̄lia interdū apparuisse. Nec vi-
detur vllo modo eorū creatꝰ fuisse ꝓpt̄ quēcūq; isto
rū reuelationū vel apparitionū tātꝰ verorum ho-
minū seu vera corpa h̄ntiū nouos exercitꝰ. Qua
re sicut predixi multitudo ista sic apparens. nec ve
rorum hoim/ nec verorum corporū hūanorū/ nec

Q; participa rētes nō poterāt le di.

verorum equorũ/aut armorũ qui de nouo essent/ fuit. Fuerunt igitur appitiones iste ex irradiatione angelica sup aīas pphetaꝝ pingente ꝛ describen te in eis hmōi visa. Sic intelligēdū puto id quod inuenit in historijs regū hebreorū. de suscitatione eiusdē pphete ipsoꝝ facta p mulierē magam que in eadē narratione dicit fitonissa. Neqꝫ ei vel mu lieri vel spiritui cuicūqꝫ maligno potestas est: vel fuit vnqꝫ p naturā suscitare mortuū. Neqꝫ etiam data a creatore cū ea hora qua ppheta ille suscita tur a morte loqui cū rege israel videbat. corpus eius dem pphete in sepulcro iacebat omnino mortuū. Aliud vero corpus se oculis regis illius exhibebat. Nō iam ppheta ille a morte resuscitatus erat: sed alius quidem ꝛ nouus hō regi loquebat. ¶ Ma nifestū igit est qꝛ spūs ille fitonicus speciē pphete illius exhibuit vel psentauit aīe ipsius regis: nō ipam veritatē pphetice psone vel corporis. ¶ Qualit aūt iste descriptiones vel impressiōes fiāt in virtu te imaginatiua vł etiā in nobiliori vel sublimiori virtute declarare temptabo. Cū de ministerijs et operationibus sctōꝝ angelorū loquendi locus aduene rit. Et de opibus magorū: ꝛ de oībus gñibus diui nationis: ꝛ de modis pphetarū non pteribo.

Qꝫ maligni spūs ex natura sua nō pñt suscitare mortuos.

Expositio notanda.

¶ Qꝫ requiritur corporum assumptio in opera tionibus multis angelorum.

¶ Capitulum.lxxxi.

Voniā aūt narrat in scripturis hebreo rum angelos pbuisse ducatum itineris aliquibus: ꝛ consortes atqꝫ custodes eoꝝ fuisse in itinerationibus: non videt hoc fieri potuisse absqꝫ veritate corpoꝝ humanorum. Presertim qꝫ factū est hebreo qui dictus est thobi as iunior. Qui narrat ibi custodē ac ducē itineris habuisse archangelū q se raphaelē noīauit. Eūqꝫ duxit ad locū ad quē mittebat: atqꝫ reduxit inco lumē. Cū igit visiones quodā mō quasi somnia ve ra ꝛ clara sint. si totū qđ actū est ab hmōi archāge lo itinerationi illius in visiōe fuisse. Et tanqꝫ ī som nis. Quomodo igit ābulauit tot diebus. Quomō duxit vxorē. celebrauit nuptias ꝛ dormiuit cū vxo re sua. recepitqꝫ pecuniā suā: atqꝫ numerauit ꝛ pō derauit illā. Hmōi eñ actus nō sunt in spū existen tis ꝛ in visione tm̄: ꝛ quasi in sompno agentis.

¶ Amplius archangelus ille sicut in discessu suo te status est videbat comedere ꝛ bibere cū hoīe illo: cū tñ nec comederet nec biberet. inuisibili namqꝫ cibo sicut ipse dixit vtebat. Exhibebat igit se ho minē a spiritibus thobie: hoc excepto qꝫ nō vere co medebat nec bibebat: nec vere agebat alia q̄ spūa lis natura non patit. ¶ Vere aūt comedebat et bibebat thobias. Quare non agebat in visiōe actus comedendi ꝛ bibendi. Nō si qs dixerit qꝛ archā gelus ille sicut exhibebat speciē comestionis ꝛ bi bitionis ꝛ non veritatē. Sic possibile erat eidem speciē vini cū nō subesset veritas exhibere diffici le quoqꝫ videt scđm doctrinā xpianoꝝ doctoꝝ car nem humanā esse credere q̄ non sit ex carne primi hoīs id est ade p gñationē etiā cōcupiscibilē ppa gata. Excepta sacratissima illa carne quā summi patris vnigenitus p mūdi salute suscepit. Quā et sic suscipiendo sic mūdauit atqꝫ sacrauit: vt aīam sibi coniunctā nec ledere vt in alijs fit. posset neqꝫ

Qꝫ pauci vel multi exēpti sūt ab īfectōe originali: excepto xpō.

eam aliquatenus inquinare. Vñ igit caro illa siue ab illo archangelo susceptū vel assumptum scđm hanc doctrinā. qñ nec ipse dei filius tam nobilem suscipere siue assumere voluit. ¶ Amplius si vera erat: caro illa id est vere humana indigebat: vtiqꝫ alimento naturaliter. Quod apparet ex carne pri morum parentū que naturaliter erat nutribilis. ¶ Vt qđ igit phibita est a nutrimēto ꝛ illusā est/ ei tot diebus p fantasiā. i. apparentiā inanē cibi ꝛ po tus. Presertim cum labor tā longi itineris refe ctionē verā exposceret. Si vero dixerit qꝛ oīpotē tissime virtuti creatoris nullo modoꝝ difficile est corpora humana absqꝫ refectione hmōi sustenta re multis diebus. Cū hoc facturus sit phenni stabili tate ꝛ nunqꝫ finienda in gloria futura: quā pmisit dilectis suis ꝛ electis. Relinquit qstio vt qđ hu iusmodi corpus vel fabricatū a creatore vel assum ptū fuit ab archangelo illo. cū sola species huma ni corporis hoc est absqꝫ veritate suffecisset ad mi nisteriū quō thobie illi ipendendum erat ab ipso. Quēadmodū sufficiebat eidē species apparentis et non vere refectionis. Et eadem ratio in omni bus forte ministerijs angelicis que propter homi nes suscipiūt adhiberi potest. ¶ Vbi igitur sola species absqꝫ veritate satis esse potest ministerio angelico. nō videret a sapientissimo ꝛ optimo cre atore vel ab eiusdem ministris veritas adhiberi. Cum in illo et operibus eius putandū sic esse ali quid ociosum. Nihilominus autem questionē istā aggrauat id qđ dixerit in precedentibus. Aut eñ in huiusmodi assumptione corporum apponūtur istis substantijs vires sensibiles aut nō. Si sic: mu tantur igitur in alteram speciem. Et efficiunt vel vere aīe humane vel per multū eis similes. Qua re non manent in sua specie priori. Aut si manent simul sunt in duabus speciebus. ¶ Quod si dixe rit quia vires sensibiles sunt eis aduenticie ꝛ sup ne cessitatem cōplementiqꝫ essentiarum suorū eisdē apposite. Errat ignorans: qꝛ vires sensibiles non sūt sic apponibiles siue sup aduenibiles alicui sub stantie. Non eñ possibile est vt addantur substan tie. iam terminate vt cōplemento sue perfectiōis finaliter consummate. Cum ipse perfectiōes sint et complementa naturaliter. Et non sint nate nisi perficere ꝛ complere substantiam q̄ alios id est sine ipsis esset essentialiter incompleta. Si vero dixe rit quia substantie spoliate ad hoc vt vtantur cor poribus humanis et membris non indigent appo sitione huiusmodi virium scilicet sensibilium. Ha bere potest ad hoc argumentum non leue in asina que in lege hebreorum legitur locuta fuisse in qua angelus sanctus indubitāter magis pro ipā asina et in ipsa videtur fuisse locutus. Neqꝫ enim veri simile est vllo modoꝝ locutionē huiusmodi ab ipā asina esse potuisse. Cum rationabilis fuerit. Et argueris prophetam asine super insedentem hoc esset igitur intollerabiliter et etiam inutiliter ex tollere ꝛ adaugere miraculum locutionis illius. Quis eñ credat asinam illam factam fuisse vel rō nale ad horā propter arguendam prophete illius stultitiam. ¶ Amplius. dicit communitas hoīm malignos spūs in hoībus arrepticijs aliqui. Et di scernunt hoīes loquelā hmōi hominum ꝛ vocem a locutione ꝛ voce demoniorum in eis loquētium dicentes vocem demoniacam vel raucam: vel sub-

Qꝫ asina nō loqbat sꝫ angelus in ea.

raucam esse vocem nō ꝓpriam ipsorū hoim dissimilē. Cuiꝰ hāc puto cām esse qꝛ liberiꝰ expeditiꝰ q̄ vtiꝛ homo vocalibus organis seu instrumentis ꝑ eo ꝙ naturalia sunt eidē q̄ȝ malignus spūs cui extranea sunt et ꝑ violentiam vsurpata. ¶ De sctis autē angelis vtpote nature humane amicis q̄ homines sua habitatione nec ledunt nec impediunt nec cōturbant quin potius illuminant ꝛ adiuuāt multipliciter insuꝑ ꝛ ab aliorū malignitate defendunt non est dubitandū q̄n ꝛ liberiꝰ ꝛ leuiꝰ ꝛ ꝑ modum oēm aptius se applicent organa vocis humane. Quapropter quiete ꝛ placide ꝛ absq̄ȝ turbatione vlla ipsorū hoim loquūtur in eis angeli sancti. Mali vero tanq̄ȝ ꝑ furorē ꝛ alienationē: ꝛ tāq̄ȝ etiam in nescientibus ꝛ mente captis. licet interdum quieti esse animo videanꝛ. Manifestū ē etiā tibi de spiritibus quos fitones vocant a phitio appolline qꝛ ipsi loquunꝛ in hoibus ꝛ mulieribꝰ quos phitonicos ꝛ phitonissas vocant. Vtuntur igiꝛ humanis corporibꝰ a creatore ꝑ naturā siue naturaliter fabricatis. ¶ Amplius si vtuntur statuis vt ita loqui videanꝛ in eis. q̄ȝto fortiꝰ corporibꝰ humanis que adeo apta sunt ꝛ ad loquelā ꝛ ad alia innumerabilia opera. Ex hīs igiꝛ oibus videri pōt nō eē necesse noua corpora fabricari ꝓpter huiusmodi ministeria sanctorū angelorū vel propter alia opera maloꝝ cū tā fabricatis vterq̄ȝ vti ad illa possint.

Nō diuersitatis vocū inter angelos ꝛ homines.

Cōcludit ꝙ āgeli nō assumunt corpora: sȝ vtunꝛ corporibꝰ iam factis.

¶ Q; fabula in libro mercurij reperta ꝙ angeli vere fuit incarnati nullius sit momenti.

¶ Capitulum. lxxxix.

Era tamen ꝛ noua corpora humana et vere incarnatos angelos sanctos q̄osdā fuisse lex sarracenorū euidēter narrat. Et mercurius in libro suo quem septē planetarum dicit fabulā eandē scripsit nominās angelos illos haroc ꝛ maros. Ita inquiēs Conuenientes angeli sancti quadā die corā dn̄o sanctorū dixerunt ad ip̄m. ¶ Vt quid dn̄e sancte et iuste sustines filios ade super terrā qui ꝑuaricāntur legē tuā. Et respondit eis dn̄s sanctoꝝ. Nescitis infirmitatē ꝛ fragilitatē conditionis humane: neq̄ȝ vires carnes. Qui respondentes dixerunt. Nulla fragilitas vel ifirmitas carnis excusare dȝ eos. An nō nouerūt te esse deum seculoꝝ: vt quid igitur audent in conspectu tuo talia facere? Et ait ad eos dn̄s seculorum. Eligite ex vobis duos ex religiosioribꝰ: vtꝛ ipsi experiantur in se ꝛ vos ꝓbetis in eis infirmitatē humane conditionis. Electi igitur sunt ad hoc haroc ꝛ maros. Statimq̄ȝ icorporati corporibus humanis atq̄ȝ virilibus. Oblataq̄ȝ est a spiritibus coꝝ venus speciosissima. Qui exardentes in cōcupiscētia eius sollicitauerūt eā et interpellauerunt de turpitudine fornicationis Que ter sollicita: cū semꝑ respōderēt se nolle eis acquiescere nisi prius negarent dn̄m seculorum: et ipsum adorarēt absq̄ȝ participe alio. tandē consentientes negare ip̄m rapti sunt de corporibus. ꝛ adducti āte dn̄m seculorū. Dixit aūt eis dn̄m seculorum ꝛ oibus aliīs. Ecce iam probastis. Et certum vobis est fctm̄ qd̄ dixeram de fragilitate carnis humane. Desistite igiꝛ accusare de cetero homines corā me. Vos autē duo haroc ꝛ maros qui reuera puniendi estis: eligite vobis locū tormentorum. Qui elegerūt sibi locū tormentorū in aere. Postmodū vero ex aere translati sunt cuiusdā ꝑcibus cuiusdā ꝓphete in babilonē: ꝛ reclusi ibi in antro quodam vbi diescit eis ꝛ aduesperascit vsq̄ȝ in diem iudicij. Et tūc faciet dn̄s seculorū de eis ſm̄ beneplacitū voluntatis sue. ¶ Contra hanc fabulā disputare superuacuū esset cū facillima tibi sit eiusdem destructio. Ex parte autem aliqua similis fabula inueniꝛ in lege sarracenorū de q̄busdā angelis qui recepti hospicio apud quendam / vino inebriati sunt: ꝛ ad fornicandū inducti: ꝓpter quam causam interdixit legis sarracenorum lator sarracenis bibere vinū. Ecce alia fabula i qua euidenter vides legis illius latorē sensisse angelos illos aut homines veros fuisse. aut vere humanatos seu vere incarnatos. Manifestū aūt est tibi qꝛ neq̄ȝ vt ꝓpheta neq̄ȝ vt sapiens in rebus diuinalibus: neq̄ȝ vt philosophus sensit angelos concupiscentia carnis: ꝛ ardore hm̄oi libidinis illectos ꝛ abstractos. Quare nec sententia nec opinio reputandus est error huiusmodi: sed magis ridiculum puerile.

Nota fabulam de haroc ꝛ maros.

Quare sarraceni non bibunt vinum.

¶ Q; abrahe voluntas sufficit deo qn̄ cibū preparauit angelis quos credidit hoies bonos.

¶ Capitulum. xc.

Ifficiliorē aūt efficit questionem istā illud qd̄ in hebreorum lege legiꝛ ipsuȝ patrē hebreorū Abraham sapientia ꝛ sctitate famosissimum angelos suos hospicio recepisse numero tres: ꝛ tāq̄ȝ veris hoibꝰ hospitalitatis obsequium ꝛ grām obtulisse: ꝛ etiam ipendisse. Qui vel sciebat eos angelos esse Et tūc insipientissime ꝛ p̄parabat ꝛ efferebat eis talia. Cū dubitare nō posset eos talibus nec egere nec vti posse: aut ignorabat eos esse angelos et veros hoies esse credebat. ꝛ nō tūc parū habet admirationis eius ignorātia cū esset vir prophetici spūs ꝛ oi scientia caldeorū euidentissimꝰ. ¶ Videtur igiꝛ potius sciuisse veros hoies illos esse: aut vera corpora humana gestantes. Neq̄ȝ eñ illusisse tanto viro tamq̄ȝ sibi dilecto creator vllo mō credēdus est. Quid aut fuit falsoꝝ siue fantasticorum conuiuarū illa adductio: nisi illusio? Credebat ille vir sctūs bonos cōuiuos se vere reficere: ꝛ totū apparenter tm̄ ꝛ falso agebatur. ¶ Vt quid creator benignissimus qui loquebaꝛ ad eū in ipsis Et viceversa ipse ad creatorē in illis non ꝓhibebat illū parare q̄ parauit. Vt quid dicebat ei. nolo hm̄oi p̄parare: qꝛ isti qui mecū sunt talibus nec indigent nec vti possunt. ¶ Quod si dixerit q̄ qꝛ placebat creatori sancti viri hospitalis illa officiositas vt illā digna mercede remuneraret. Verum vtiq̄ȝ dixit: sȝ adhuc sufficit bonitati creatoris bona voluntas et deuotio bona volentium qui bonā voluntatē ꝓ facto semꝑ cōputat. Vt quid igiꝛ ciborum illoꝝ cōsumptio. Consumentibus eñ non ꝓfuisse videꝛ: in quo nō irrationabiliter respondetur. Nā̄ illi viro sctō ꝓfuit illa cōsumptio. Et illud quod consumptum fuisse videꝛ thesauri fauit

De ignorantia abrahe i ordie ad āgelos hospicio susceptos.

apud fidelissimum atq; largissimũ retributorem bonorũ oĩs deũ. Ex eo vero q archangelus raphael dixit vt audiuisti: q2 videbat indigẽt comedere τ bibere cũ essem ad mẽsam tecũ. Ego aũt inuisibili cibo vtor. videt quibusdam simile fecisse angelos istos. Nec tñ illusio reputanda est hm̃oi fctm̃ cum in ipso τ p ipsum intenderet creator vtilitatẽ ipsius viri scti. Non erubescentiã aut contumeliam eiusdẽ. Nõ refert aũt apud oĩpotentissimã virtutem creatoris nouos quales vult creare homines an eis quos iam fecit put voluerit vti. Neq; veritas in hm̃oi ad certũ τ liquidũ declarabilis est per vias pbationũ. Sufficere aũt arbitror illud in eis vel videre vel sentire qđ magis congruat glorie creatoris: et vtilitati cor ppter quos talia fiunt Et angeli igit potuerunt esse hospites viri sancti istius. Et veri hoĩes vel noui vel prius a creatore cõditi. Nihil eñ horũ trium contradicit glĩe creatoris vel cõi intelligentie sermonũ ppheticorum presertim cũ ipsos hoĩes interdũ angelos ipsi pphete intelligant. Et iohannes qui baptista nõminatur tã apud sarracenos q̃ apud xpianos sanctitate eximius angelus pcedens faciem dei filij a quodã ppheta noiatus sit. Et ipse etiã dei fili9 magni consilij angelus ab alio sic ppheta vocatus. Quid ergo conuenienti9 sit in pdictis exẽplis facile est tibi videre. Et puto q decentius sit veros angelos sic illos prenominari viri sancti hospites atq; conuiuas fuisse.

Pie τ religiose hec dicta vides

¶ Q; aliqui angeli sint mali etiam in lumine naturali ratiocinatur q̃uis ɔtra aristotelem.

¶ Capitulum. xci.

Et quoniã de bonitate τ malicia substantiarũ spoliatarũ quasi per suppositionem crebro mentionẽ in pcedẽtibus feci. Aristo. vero negauit expsse maliciam de ipsis. Necessarium est τ presenti tractatu conuenientissimũ inuestigare de hoc: τ respondere ɔtradictionibus aristo. in hoc. Necnon τ alijs rationibus quas audies per me determinare in sup q̃stiones q̃ sunt circa hoc. Et illas q̃ incidunt vel emerserit circa illa. Dico igit in primis. Quia maliciã multor i ex hm̃oi substantijs primum iudicat euidenter idolatria qua se coli τ venerari sustinẽt cultu τ honorificentia soli debita creatori. Omne eñ qđ soli creatori debet: ius ei9 pprium est. Et nulli alij cõicabile. Q2 igit latriam hoc est cultum soli creatori debitũ sibi impendi sustinere. manifestũ est eos in hoc iniuriosos existere creatori dum ius creatoris singulariter ppriũ sibi vendicant τ vsurpant. Si eñ hanc iniuriã creatoris in alijs sustinerent q̃ in seipsis dubitari non potest quin creatori iniuriosi essent in hoc ipso: presertim si hanc iniuriam auertere pualerent. Neq; eñ fingere possibile est substantiã rationalẽ vel intelligentẽ q̃ fidẽ atq; fidelitatem naturaliter non debeat creatori. Quare nõ solum nõ ledere vnaq; iura creatoris. Sed etiam conseruare put eidem possibile est et tueri. Quanto fortius igit infideliter agunt erga creatorẽ si ipsemet hanc iniuriã vel suggerunt hominibus vel nutriunt illa i ipsis vel quolibet alio modo pcurant. Et hm̃oi iniurie est in omni seruo et dño suo. In omni subdito τ pñdenti suo. Null9 nãq; seruus absq; dãnabili iniuria vel auferre honorem siue obsequiũ dño suo solũ debitũ vel eidem subtrahere vllo modor põt. Nisi forte dñs ei9 in eum adeo grauiter delinquat vt a seruitute ei9 p hoc merito sit exemptus. Cogitare aũt q creator erga quãcũq; substãtiã istarũ deliquerit. nefas est ferro τ igne de medio auferendũ: oĩq; tormento plectendum. Manifestum est igit eas ob hoc et si alias nullo modor peccarẽt culpã grauissimã infidelitatis incurrere q si hm̃oi cultu videlicet creatori singulariter debito sustinẽt honorari. Quare multo forti9 vt pdixi cũ vel hoc suggerũt hominibus vel alio quolibet modorũ pcurant.

Rationes tres q̃bus ydolatria fuit ab orbe fugata.

¶ Amplius eousq; pcessit earũ malicia: τ infidelitas vt omnẽ creatoris cultũ τ honorificentiã fere de toto mundo exterminauerint. Rarissimosq; in toto genere humano creatoris cultores earum malicia faciente etiã de terra delere p cultores suos semp totis studijs ac viribus conate fuerint. Q2 igitur manifestum est diuini cultus abolitionem in hoĩbus esse manifestam τ itollerabilem maliciã. q̃to magis igit in spũalib9 substãtijs quas creatori incõparabiliter magis necesse est esse obnoxias magisq; honorib9 ei9 τ obsequijs intẽdere. Quid aliđ est hoc q̃ si serui dño suo: τ maiorẽ partẽ sue dñationis abstulerint: et residuũ eidẽ auferre oĩbus fraudũ conatibus enitant. Euidentius exemplũ est in rege quẽ subditi sui a regno suo p maiori ptẽ deiecerunt. Et nec vel angelũ vnũ vel portionem q̃tulibet modicã eundẽ in pace possidere pmittũt Vsq; eñ creatorẽ coli vel venerari etiã paucissimus patiuntur. ¶ Anteq̃ eñ lex hebreorum lata esset τ pmulgata quã pauci essent creatoris cultores τ veneratores q̃ modica totius orbis terrarũ portionũ creatoris cultus cõclusus esset ex hystoricis narrationibus tam hebreor q̃ aliar gentiũ facile est tibi colligere si eas inspexeris. Regũ dq pe babiloniorum oĩaq; regna vsq; ad egyptũ τ libiam Et etiam egyptũ τ libiã vsq; ad occeanũ occidentale occupauerat. Qualiter aũt exteriata est inde ydolatria p ipsam gentẽ hebreor: non opus est enarrem. Postmodũ vero esset de regnis orientalib9 et meridionalibus τ magna parte occidentalium septẽtrionaliũq; regnorũ ex hystorijs xpianorum qualiter profligata fuerit per ipsam gentem eorũ legenti eas palam est. Presertim cũ regnũ romanorum initio ipsius regni xpianorum toti orbi terrarũ dñaret. Et ipsum captiuũ teneret i ydolatrie seruitute donec rex ipse romanorũ et toti9 orbis imperator fidẽ ac legẽ xpianor suscepit: orbẽq; romanũ vniuersum xpiane fidei et legi lege publica subiectum esse debere cõstituit. ¶ Tertio quoq; exortũ est regnum sarracenorũ: quod de finib9 suis ydolatriã i gladio diffugauit. Et hee sunt tres leges famosissime quibus cultus et veneratio solius creatoris bñdicti indicitur τ ipsa ydolatria tã q̃ pestis nepharia τ creatori inimicissima nõ solũ interdicitur: sed etiã modis oĩbus quibus id fieri põt: extinguit: abolet: abradicat. Vides igit q dicebant q2 de tota dñatione orbis terrar p modicũ relinquerẽt multe ex hm̃oi substantijs. Et illũ etiã eidẽ auferre put poterant conabant. Sed p istas tres leges triaq; regna destructa est: q̃tum vides

Nota iudicia quibus ɔcludi põt aliquos eẽ malignos spiritus.

ydolatria. Nec tñ vsquaq₃ consumpta. Multa
eñ et pene iestimabilis barbaries occidẽtalis et
septẽtrionalis: necnõ ꝛ oriẽtalis adhuc tenebris
ci⁹ inuoluiẽ: ꝛ opibus insanit. licet paulatim ad fi
dem ꝛ legẽ xp̄ianoꝝ venire non cessant. Et tẽpo-
re meo etiã multe ex his regionib⁹ ꝓuincie vene-
rũt. Manifestũ igiẽ est tibi ex hĩs ydolatriã cou-
q₃ inimicam esse creatori vt ablationẽ cult⁹ ꝛ ve-
nerationis sue. Quare manifestũ est substantias
q̃ hanc sibi impendi quocunq₃ modo ꝓcurant: vẽ
etiã sustinent creatoris honorẽ ꝛ gl'iam presum-
ptione intollerabili vsurpare. Qua malicia q̃ ma
ior põt cogitari. an que eidẽ coequari vel etiã com
parari. ¶ Amplius q̃s enarrare sufficiat afflicti-
ones ꝛ tormenta stragesq₃ quas irrogari ꝓcurauе
runt dei cultoribus ꝛ fieri de eisdem. Quod q̃ ma
lum esse dubitat: vel malos esse q̃ talia fieri sugge
runt vel ꝓcurant: nõ ꝑ vias philosophie erudien-
dus est: s₃ supplicĩs coherẽd⁹. ¶ Quartũ iudiciũ
q̃ eas nequissimas esse euidẽter iudicat sũt artes
malefice ꝛ opa coꝝ q̃b⁹ nocumenta l' nũerata spũa
lia q̃₃ corporalia irrogata sunt innocentibus. Et
hoc siliter legere potes in narrationibus fere oĩm
gentium. ¶ Quintũ iudiciũ est opera ipsoꝝ mali
gnissima: sicut interfectiones hoĩm ꝛ multa alia
incõmoda q̃ hoibus irrogasse ꝛ narrãt hystorie ꝛ
famosissime narratiões hoĩm cõtinẽ. Sicut in
hystoriĩs hebreoꝝ legis de demonio q̃ð vocabatur
asmode⁹: qꝛ septẽ maritos vni⁹ puelle occiderat
quã postea duxit vxorẽ thobias ille iunior de quo
feci in p̄cedentibus mentionẽ. Et ꝓpter maligni
tatẽ suã demoniũ illud religauit archangelus ra-
phael i deserto superioris egypti. ¶ Sextũ iudiciũ
est eiectio eaꝝ de hoibus arrepticĩs et aliĩs q̃s vul
go demoniacos vocant. Similiter ꝛ fuga earum
a facie amicorũ creatoris ꝛ tutorũ ipsius: ꝛ amis-
sio omnimoda ꝑtãtis qua pri⁹ habebat in hoibus.
¶ Quod si vis testimoniũ habere ab ipsis. Scito
ipsos hoc ipm testificatos fuisse multotiens: ꝛ cũ
clamoribus ꝛ vlulatib⁹ exiuisse ꝛ fugisse multoti-
ens a facie amicoꝝ dei altissimi. ¶ Septimũ iudi
cium est manifestus exitus atq₃ visibilis earũ vel
de corporibus obsessis hoĩm vel de ipsis ydolis. ꝛ
hoc est testimoniũ de visu. Visi eñ sũt exiuisse spe
cie horrifica atq₃ teterrima instar ethiopum. In
ipsa aũt lege xp̄ianoꝝ: ꝛ in multis narrationibus
hystoricis eorũ inuenies si inspexeris: q̃ð modis
oĩbus consulto tibi confessiones clamosas huius
substantiarũ q̃b⁹ in mediĩs turbis hoĩm clamabãt
se ante tempus torqueri ꝓ eo q̃ se non dubitarẽt.
Preterea tormenta que hic patiebanẽ a viris san
ctis ꝛ angelis bonis etiam in futuro vniuersali iu
dicio esse torquendos. Verũ hec malicia ipsorum
vsq₃ ad ꝓmulgatã legem ꝛ doctrinã xp̄ianorũ la-
tuit ex maiori parte. Et sicut audiuisti non demo-
nes vel cacodemones vel maligni sp̄s vel diabo
li nisi a paucis q̃ð ẽ veris veri dei cultorib⁹: ꝛ a nõ-
nullis ipsoꝝ familiaribus: sed dĩ immortales per
quos oĩa bona p̄stabanẽ mortalib⁹ vocabanẽ. Ari
stoteles ṽo ꝛ sequaces ei⁹ vexationes demoniacas
in morbos interpretabanẽ. vnde ꝛ incubũ noctur
num quẽ ephyaltẽ aliqui vocant. ipse magnũ hu-
morẽ cor comprimentẽ q̃₃ demoniũ opinatus est.
Similiter ꝛ morbũ quã demoniũ lupinũ medici
vocant. Non demoniũ verũ: sed magis morbũ eẽ

Nõ erudiẽ
di sed ple-
ctendi ido-
latre.

putauit: sicut lunaticos. Et similiter occasionatos
non ꝑ demonia vel a demonibus vexationes hu-
iusmodi pati: sed a certis egritudinibus putauit.
Quapropter admirationem hec non ꝑuam. quali
ter latere potuit tantum philosophũ tam patens:
tamq₃ ꝑ totũ orbẽ seuiens malignitas demonum
Presertim cũ ipse quẽdã familiarem habuisse: et
nephando sacrificio obtinuisse se dixerit. Qualiẽ
eñ opinari potuit bonũ esse spm: tã sacrificio tam
impio acquisitum: vel qualiter potuit bonus esse q̃
sibi sacrificium offerri ꝑmisit: nisi forsitan illð cre
atori obtulerit. Quod ipsa eiusdẽ verba ꝛ locus sa
crificĩ vllo modo patiunẽ. Cur etiam poti⁹ de ce
lo veneris: quem de alio celo missum sibi credidit
spiritum illum.

Q; aplus
demonem
habuit fa-
miliarem.

¶ Q; hmõi substãtie sunt receptibiles passionũ
influentiarum maliciatum: ꝛ consequenter passi
biles. Deductio contra aristotelem.

¶ Capitulum. xcii.

Ost hec aũt prosequar ratio-
nes q̃ in hunc errorẽ aristote-
lem induxerũt vel iducere po
tuerunt. Dicã igiẽ i primis q̃
ipse aristoteles posuit huius-
modi substantias puras intel-
lectiuas esse: ꝛ a corporib⁹ ꝛ a
corporalibus spoliat⁹. Et ꝓ-
pter hoc impassibiles ab hĩs q̃ infra eas sunt. Et
ideo nõ esse receptibiles alicui⁹ influentie vel pas
sionis nisi desup q̃ð est a parte creatoris. Ab illa ve
ro parte manifestũ est nihil influere potuisse i eas
nisi bonũ. Nullo modo ꝛ ũ₃ igiẽ receptibiles erant
malicie. quare nec receperũt eam. ¶ Ampli⁹ ma
licia ista aut ẽ hmõi substãtĩs naturalis siue inna-
ta naturaliẽ ex: aut aduẽticia siue acquisita. Quod
si dixerit naturalis. hoc iam remoui oĩs: ꝛ declara
ui tibi. Qꝛ impossibile est aliud esse naturaliẽ siue
essentialiter malũ quocũq₃ modo intelligas malũ
Si eñ intelligas ꝑuationẽ mali: manifestũ est
tibi ꝑuationẽ essentialiter nihil esse. Si ṽo intel-
ligas substãtiã esse: hoc iam declaraui tibi nec sub
stantiã aliquã ẽm essentiã suã posse esse malã nec
ẽm naturalia sua siue essentialia. Et nõ oportet vt
ista repetã tibi. Cũ reminisci facile possis eorum
q̃ dixi tibi in destructione erroꝝ illoꝝ q̃ posuerunt
duo principia: alterũ bonũ: ꝛ alterũ malum: ꝛ hec
sunt in prima parte tractat⁹ isti⁹ de vniuerso. Ne-
cesse igiẽ est maliciã q̃ ponit in hmõi substantĩs
acquisitam esse siue aduenticiam. Et tunc non est
effugere q̃n sit acquisita hec malicia vniuscuiusq₃ hu-
iusmodi substantiarum sc₃ malarũ: ꝛ impressa vel
a se vel ab alio. Q; si a se ipsa. ipsa igiẽ est q̃ mouit
vel mutauit se ꝛ alterauit a bonitate naturali i ma
liciam hmõi: ꝛ tunc redeunt disputatiões aristo-
telis: quas posuit in libro suo quẽ vocauit auditũ.
Aut eñ ẽm idem sui fuit mouẽs ꝛ mota: siue alte-
rans ꝛ alterata: aut ẽm diuersa. Et quidã ẽm idem
sui non potuit esse mouens ꝛ mota: siue mouere ꝛ
moueri: cũ₃ ista contraria sint. Agere enim ꝛ pati
mouere ꝛ moueri sunt cõtraria. Quare nõ possũt
in eodem esse vel de eodem dici ẽm idẽ. Sed neq₃
in hmõi substantĩs ẽm diuersa sui: cũ₃ nõ possit, i
eis repiri aliud ꝛ aliud quoꝝ alterũ sit mouens et
alterũ sit moueri: hoc eñ ꝓhibet earũ simplicitas
et impartibilitas. ¶ Amplius cũ hmõi substan-
tie nihil habeant a creatore naturaliter vel essen-

Q; nulla
res est essẽ
tialiẽ mala

tialiter quod nō sit bonū. Quicquid aūt possibile est eas agere vel in se vel in alia: necesse est eas agere primū ex suis naturalibus vel essentialibus. Cū igit illa oīa bona tm̄ fuerint hoc est pure bona qm̄ a creatore solo data non fuit possibile vllo modorū vt ex illis exiret malicia siue malū. Ex aliis quoq; bonis minoribus videlicet bonis aliarum creaturarum. Similiter non potuit esse malicia siue malū. Amplius atq; male fierent huiusmodi substantie neq; erat malicia neq; malū: nō erat igit nisi bonū. Ex bono aūt nec potuit nec debuit esse malū. Nulla igit inuenit cā malicie hmōi substantiarū: nisi forte qs dicat bonū esse cām mali. et bonitatē simile malicie. Et hoc indubitant bonum est sicut expositū et declaratū est tibi i prima parte tractat⁹ isti⁹ vbi didicisti q: malū eēntialiter nihil est vel etiam eē pōt. Neq; etiā simpliciter neq; in reb⁹ naturalib⁹: neq; etiā in reb⁹ moralibus nisi qs dicat in reb⁹ naturalib⁹ ipm non eē malum essentialiter vel simpliciter eē. Et sm̄ hāc intētionem mali nō pōt intelligi: nisi ipm nocumētum siue defectus siue amissio boni. Similiter in reb⁹ moralibus nō adherere siue auersum eē a primo fontali ⁊ capitali bono: qd̄ est creator būdict⁹. Et hmōi malū est ipm nocumentū: siue priuatio: siue carentia: siue defectus hui⁹ boni qd̄ est totum ⁊ solum bonū eidē adherentiū. Nisi inqt̄ i illud sunt vel ipsa quorū sunt ad hoc adiuuant vt illi adhereant. Verū priuationē purā malū eēntialiter dicere nō debet intelligere tanq; eēntiam vel eē habeat: cū neutrū habere possit: sed ac si diceret malū in se siue in ratione sua: siue in eo qd̄ non eē aut nō adherere. Et pp̄ter hoc etiā qm̄ queadmoduʒ nihil recipit cōtrariū eius qd̄ est vel hʒ essentialr. ita ipm non esse nihil boni in se recipit. Ceterum nihil nocēs vel nociū siue nociturum eēntialiter vel etiā p se ⁊ simpliciter: sed cui tm̄. Neq; p̄hibet aliquid qn res vna sit bona simpliciter ⁊ mala alicui. Et qn etiā bonitate sua mala sit ⁊ nocēs alicui Sicut tibi manifestū est in vino. Quod bonitate sua nocet illi quē inebriat: sic ⁊ diuitie mltos licet bone sint faciunt insanire. Ipsa etiā scientia malum superbie i multis occasionaliter generauit. Et bonū humilitatis abstulit ab eisdē. Et hec omnia nec diuitie nec sciētie facere possunt nisi bonitate sua. Quare et ipm bonū est malū cui ⁊ ipsa bonitas illius est mala eidē cui illud est malū. Quare ipsam bonitatē nihil p̄hibet dici posse maliciam p occasionē siue p accidens. Cū sit principiū nocendi ⁊ causa nocumēti. Et bonū adueniens p eūdem modum. Manifestū etiā est tibi superbire interdum hoīes ex ipsa bonitate sua: lʒ non p se ex illa: sed queadmodū dixi p occasionē ⁊ p accidēs. Quare ex ipsa bonitate manifestum est apud nos oriri siue nasci p p̄dictam viā siue modū tantū malum quantum est superbia: ⁊ ex virtute tantum vicium Nihil igitur p̄hibet vel obsistit qn ex bono naturali oriatur malū p modū antedictum. Et qd̄ est admirabili⁹ ex ipso bono gratie quod est malis viciosū repugnātius ⁊ magis aduersans.

Malū pōt itelligi priuatio boni

Grauis sētentia.

Q ꝫ eadeʒ res ē bona simplr et mala alicui

Inquisitio an substantie spūales de quibus est ser. no philosophādo p̄ficiant in scientiis.

Capitulum. xcii.

Ex hijs ergo expeditū te ⁊ me q̄tum ad istam contradictionem aristotelis. In eo vero q posuit impossibiles hmōi substantias. iam dixi tibi q: passibiles id est receptibiles multarū influentiaruʒ quas ab initio habuerūt create sūt et multa sicut ante dixi tibi post ea receperūt. Declaraui etiā tibi q: non oīm quoq; scibiles erant naturaliter data fuit eis scientia ab initio. Velles aūt audire aristotelem vtrū possent inuestigando seu philosophando seu quolibet alio modo p̄ficere in scientia siue in sciētiis. Quod si nō potuerūt: nulla fuit apud eas inueniendi vis siue virt⁹. Et pp̄ter hoc nec ingenium nec ingeniositas. Quare in parte ista imperfectiores create sunt aīabus nostris. Ex quo etiā sequit vt nec inuentione nec reuelatione neq; alia qualibet via p̄ficere possunt in quacunq; scientia. Intēdo aūt in hoc vt nec aliqs nec aliqd meli⁹ aut magis cognoscere possint q̄ cognoscāt. Et de p̄fectu virtutum necesse hʒ aristoteles idem sentire videlicet q nullā mutationē vel innouationeʒ possibile sit fieri circa eas q̄tum ad virtutes. qd̄ est dicere q: nullo modorū meliores aut magis boni siue magis virtuosi effici possunt. Propter qd̄ p̄ns esse videtur hʒ aristotelem vt in vltimitate bonitatis qualis congruere pōt substantiis creatis create sint. Et eodē modo se hʒ de ipsa earum sapientia. Ex quo etiam p̄ns est oēs illas creatas fuisse equales tam sapientia q̄ virtutib⁹. Quecūq; enim in vltimitate cuiuscunq; dispositionis sunt siue ex creatione siue ex acquisitione necesse est equalia eē i illa dispositione: cum post vltra vltimitatem nihil sit. hoc autem ipse non posuit cū manifestū sit ipm posuisse ordinē cū intelligentiis decem. Propter qd̄ necesse hʒ concedere primaʒ intelligentiā que est motor primi celi sm̄ ipm eē nobilissimā. Et deinceps ordinare alias in nobilitate ⁊ dignitate hʒ cōparationes elongationū suarū a prima ⁊ appropinquationū suarū ad ipsam. Et erit hoc sm̄ ipm id est idē ordo. eedēq; cōparationes celorū ipsoruʒ et aīarum illarum. Amplius qualiter fixe sunt hmōi substātie in gradib⁹ suis ⁊ dignitatibus vt denegat⁹ sit eis oīs p̄fect⁹ atq; melioratio. Manifestum enī est apud nos virtutē visibilē nostrā p̄ficere ⁊ augeri appropinquatione rei visibilis ad organū visus. Et amminiculis silr eodē modo se hʒ et de virtute nr̄a intellectiua qm̄ auget ⁊ melioratur eius opatio q̄ est itelligere ex frequētia cogitādi res. siliter ex indiciis ⁊ causis ⁊ aliis adiutoriis: q̄ tanq; varia lumina adhibita illi adiuuāt illam ⁊ augent claritatē cognitionis ipsi⁹. Et tu etiā scis q: cause immediate magis appropinquant virtutem intellectiuā nr̄aʒ ad res quas immediate causant. Et ideo magis ⁊ meli⁹ eas videri faciūt q̄ cause mediate. Et hec cā pp̄ter quā maxime cognoscunt p̄me impressiones. Qm̄ absq; medio coniūcte sunt virtuti nr̄e intellectiue. Ob candē etiā causam habitus ⁊ dispositiōes atq; passiōes. q̄ sunt eēntialiter apd aīas nr̄as sunt apud eas in vltimitate cognitionis qm̄ non per signa aut alia media cognoscunt. Sed ipsa sue presentia veritatis. Aristoteles etiā adiuuat me ⁊ te in hoc con

Questio notanda.

De ratiōe ordis intelligeu.

tra se in eo qd dicit q imperiti veluti a longe videntes speculant'. Aut hmōi substātie cognoscūt absqz medio tanq primas impressiones: aut ipsa sue psentia veritatis cū in sua cognitione pficere nō possint vllo modoz absqz medio pro oīa eas cognoscere: z tanq primas impressiōes impossibile est manifestare: cū iuxta ordinē rerū sit z ordo cognitionum eoz apud hmōi substantias. Nō eīn eque ppinque sunt naturaliter res oēs virtuti intellectiue. Sicut manifestū est tibi de generib' z generum generibus z specieb' specialissimis. Quare non est possibile vt res oēs cognoscāt eēntialiter hmōi substantie. cū necesse sit eas q ppinquiores sunt naturaliter virtuti earū intellectiue magis eē notas eisdē naturaliter. Et iuxta ordinē ppinquitatis z lōgitudinis ipsarū rerū naturaliū naturalr eas cognosci. Illud pro nec fingi quocunqz deliramento pōt. q oēs res scz sint habitus vel dispositiones: passiōes hmōi substantiarū. Impossibile igitur est q res oēs quas cognoscunt naturaliter cognoscant equaliter.

Propinquitas et longitudo rerum confer it huiusmodi substātijs.

Qz sit aliquis ordo in cognoscendis rebus in talibus substantijs.

Capitulum.xciij.

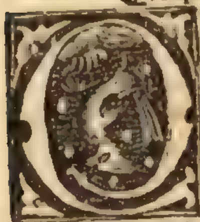

Quod si dixerit q cognitiōes q ex ipsis reb' fiunt iuxta ordinē ipsarū rerū se habēt. Ordinem dico in prioritate z posterioritate. z hic ordo ē ordo ppinquitatis ad virtutē intellectiuam z elongatiōis earuz ab eadē. Cognitiones pro huiusmodi substantiarū nō sunt a reb' cognitis: sed poti' a lumine primo irradiatione naturali sup ipsas. Verūtamen dicit ēm aristotelem. Adiuuat' eīn ēm obiectionem istā ex eo q eadē obiectio posse fieri videt' de sciētia vel sapiētia creatoris apud quē nullo modoz locū hēre pōt. Cū manifestū sit oī exercitato in reb' diuinalibus creatorē oīa equaliter cognoscere. Qm cognitio ei' est in vltimitate claritatis z fortitudis simpliciter z p oīa. Hmōi vero substantie sunt ēm aristotelē in sciētia z virtutib' in vltimitate assimilationis ad ipm in ordine rerū creatarū. Et pp hoc q cōgruentia sue inferioritatis ad ipm cognoscunt similiter illi. Quare assimulant' eidē ēm aristotelē z in hoc q nō cognoscūt res ex ipsis vel p ipsas: z ideo equaliter oēs. et in hoc assimulant' earum sciētie: sciētie datoris vel creatoris. Dicēdum etiā est aristoteli ex necessitate p pnam hui' opinionis sue q nō est eis possibilis maior appropinquatio earū ad res vel rerū ad ipsas: appropinquatio inqz intelligibilis q sola illuminationē adiuuat intellectiue virtutz. Cōparabilis eīn appropinquatio nihil operat' apud virtutē intellectiuā: neqz ex illa nullo mōrum pficere pōt vel inclinari Per eandē cām necesse hz Aristoteles dicere q nec ampli' nec min' cogitare possunt hmōi substātie de rerū qualibet quā cogitent. Verū ista nō sunt p que effugere possit aristoteles. Aut eīn cogitant equaliter de oībus rebus aut nō. si sic non plus q cogitant de creatore: q de muscula minima: vel minimo calculo totius arenē maris. Manifestum aūt est q incōparabiliter pl' est vnicuiqz

Vtrū eqlr cogitēt angeli de oībus rebus

eaz cogitandū de creatore q de toto vniuerso creato. Inordinat' igit' est: atqz puersus est cogitat' earū. Ampli' qualiter opinat' eas viuere aristoteles. Aut eīn sunt in ptinua laudatiōe creatoris et iugi grarum actiōe eiusdē a quo tam nobilia tā qz magnifica dona receperunt. et a quo eis phenniter conseruant'. Si sic: parū igit' aut nihil vacāt alijs cogitationib' vel opationib'. Ipm igit' creatorem quē vel iugiter vel maxime intuent' marie cognoscunt. Ampli' cū ēm modū cognitiōis z mensurā: sit amoris modus atqz mēsura. Cognitio vero quā habēt de creatore hmōi substantie nō sit cōparabilis cognitiōi qtūcūqz cuiuscunqz viri scti de eodē. Non erit igit' cōparabilis amor quez hz qcunqz vir sanct' in creatorē amori quē habet quolibet hmōi substantiarū in eūdē. Tant' aūt est amor iste in multis sctōz virorum: etiā in vita ista: vt vix eos aliud cogitare pmittat q ipm creatorem: vel aliqd eoz q beneplacita credunt eidem et si aliud interdū cogitant: hoc inuiti faciūt z nolentes. Multo forti' igit' amor creatoris non patietur hmōi substantias aliud cogitare q creatorē vel aliud eoz q beneplacita esse norūt eidem. Cū tanta libertate pdicte sint vt nihil inuite nisi iuxta beneplacitū sui cogitent. In primis igit' z marie intendūt cogitatu suo in ipm creatorē: consequenter aūt in beneplacita obsequia ipsius. Marie igitur vident: z pp hoc cognoscunt creatorē: quare non oīa equaliter cognoscunt. Amplius cū virtus intellectiua tam in eis q i nobis creata sit ad cognoscendū: seu intelligendū creatorē in primis: z maxime: psequenter pro alia pp ipsum Est igit' maxime pmptaz expedita ad intelligendum z cognoscendū ipm: z longe magis etiā potens in hoc q ad cognoscendū quodcunqz aliud. Quare maximus atqz fortissimus eius act' est in ipm creatorē: et similiter se habet de virtute motiua nobili: q est amor siue voluntas. Maximus eīn actus amoris oīm substantiarū intelligentium est naturaliter in creatorez: z ecōtrario se hz ex peruersitate: atqz ex correctiōe virtutis hmōi. Estqz hec iniquitas z iniusticia intollerabilior: videlicet vt aliud in amore creatori pferat': quod est dicere vt plus q creator aliqd aliud diligat'. Amplius generalr credit aristoteles hmōi substantias viuere: an credit eas omnino ociosas z ab admiratione atqz magnificatione creatoris z laudib' totaliter vacare. Non est verisimile tantum philosophum hoc sensisse de pclaris illis sctissimisqz substantijs. Sed nec etiā de hoībus iustis sentiendū est: cū in eis contrariū euidēter appareat. Amplius z incōparabiliter minora dona cognitionis ipsius creatoris z amoris in ipm receperunt naturaliter oēs hoīes etiam primi q hmōi substantie. Quus igit' igratitudo ista dapnabiliter culpabilis esset in hoībus: multo fortius z incōparabiliter in hmōi substantijs. Presertim cū vel liberuz sit eis gratiarū iuges actiones referre: z laudes cōtinuas impendere creatori. Non eīn est eis impedimētum a parte corruptionis. cū incorruptibilissime sint ēm aristotelē: z etiam ab oībus z molestijs et occupationibus liberrime: exceptis ministerijs q de iniunctione seu iussu creatoris interdū suscipiunt z pagunt. Quod nō solū necesse est vt cōpleant absqz labore oī z molestia. ēm etiam tāto maiori gaudio q sancti hoīes quanto maiori obediē

Quō creator bndict' inuitat cogitationes angelorū.

tie devotione subiectissimi sint.

¶ Q; speciositas creatoris q̄ acceptius hʒ recognitionē obsequioꝝ ꝗ̄ verborum male sit ignorata ab aristotele.

¶ Capitulum.xciiii.

Abet autem admirationem vehemētem ignorantia aristotelis in parte ista si ignorauit speciositatem desiderabilissima ꝫ creatoris ꝛ vltimitatem platonis ipsi⁹ q̄b⁹ necesse est vt in se corporaliter rapiat omnem intuētē ipsum ad nudū ꝛ liquidum: sili ꝛ oēm sentientem e ꝓximo ꝛ absq; interposito iuxta sermonē ꝓphetie q̄ dixit ad eū. Memoriam habundantie suauitatis tue eructabunt: nulle igitur diuitie nulle delitie ꝯparabiles sunt respectu pulchritudinis ipsi⁹ ꝛ sensui suauitatis eiusdem. Quapropter obtentu ipsoꝝ īpletur tota possibilitas vniuscuiusq; spūalis substantie ꝗ̄ tantis delicijs et diuitijs dignaꝛ bonitas creatoris. Quare cū ꝯtinua sit tantoꝝ donorum seu beneficiorū largitio atq; receptio cōtinua est ex necessitate gratiarum actio ꝛ collaudatio in datorem. Non recipiētes aut ignorantia: aut correctio: aut occupatio: aut igratitudo: ab hoc auertat. Quoꝝ nullū locū hʒ que vt dixi iussu creatoris pagunt eas in parte ista īpediat. Hoc aūt nō est possibile cū non sint ꝓhibite vllo modoꝝ varias opatiōes spūales ꝛ multas simul explere sicut declaraui tibi in ꝓmissis ꝛ i eis q̄ dixi de glīa futura aiarū nr̄arū. Tu etiā vides q; maior ēē creatori acceptior recognitio obsequioꝝ ꝗ̄ verboꝝ siue sint spūalia ꝟba laudis siue corporalia hmōi q̄q; substantie nec sapienter nec laudabiliter obsequia sua creatori vel impenderēt vel redderent: nisi q̄d ei debent ꝛ q̄d ei placeat et vt eius bñplacita impleāt iugiter cogitarent huiusmodi aūt cogitat⁹ ꝛ cogitationes grārum actiones ꝛ collaudationes spūales sunt. Q; igiꝛ huiusmodi misteria ꝛ obsequia q̄ erga nos exercent: non cōtinua sunt neq; ꝑpetua siue ꝑhennia. ymo ꝓ exigentia vel congruentia rerū humanarum et mutationib⁹ tēporū alia eis ꝛ alia intīūgunꝛ ꝛ nūc noua ꝛ nūc vetera: nec semꝑ eadē. Necesse est eis plurimūq; ꝛ noua iussa recipere: ꝛ noua bñplacita creatoris addiscere. Quapropter manifestū est eas non oia etiā que acture ipse erāt ab initio nosse cū tam multa ꝛ varia circa res humanas agant officia. et nunc vnus nunc ali⁹ aliūsq; ꝛ aliūd ad hoc agenda tꝑibus a creatore constitutis deputentur: et de hijs in ſmonib⁹ ꝓphetarū plurima inuenies.

Varietas/ cū multitudine difficulter simꝛ tractantur

¶ Q; tales substantie non oia a suo bono esse cognouerunt: cū post hac multa illis reuelata sunt.

¶ Capitulum.xcv.

Uod si dixerit forte q; vnaqueq; hmōi substantiarū ab initio sue creationis naturalis illius scientie lumen vidit vel nouit oia q̄ iniungēda erant ei a creatore: ꝛ ministeria q̄ pactura erat tota ꝑhennitate vite sue. Debes reminisci eoꝝ que audiuisti in precedentibus de scientia naturali hmōi. Ibi eni dixi tibi multa esse ꝛ pene innumerabilia bñplacita creatoris ꝛ opa quoꝝ nullum signū nulla via inueniri potest naturaliter apud virtutem intellectiuam vel nostrā vel earum ꝑ quā innotescere possint eidem. ¶ Amplius non oia bona q̄ potest ꝛ scit creator facere reuelauit hmōi substātijs Q̄m nec oia hmōi facturus est vel fecit: vel facit Quare nullū hmōi vel fuit vnq̄: vel est: vel erit. nullū igiꝛ horū cadit in sciam hmōi substantiarū. Qualiter eni reuelatū esset eis quod nec vnq̄ fuit nec erit vnq̄. Unde si aliq̄d ex hmōi fieret a creatore sicut esset nouū in esse: sic et in sciētia earūdē ſm ipsum. quare accrescere eis scientia vel cognitio illius. potest igiꝛ augeri sciētia hmōi substantiarum. ¶ Ampli⁹ sicut visio nostra corporalis nō est nisi coꝝ que sunt infra orizonta nr̄e habitationis. Et ſm q; occidunt vel oriunꝛ visibilia hoc est eleuanꝛ sup orizonta vel descendūt infra ipsum. et ſm hoc destruūꝛ in nobis quorūdā illorū visiones ꝛ quorūdā aliorū generanꝛ noue. sic sola illa q̄ sunt in esse vel infuisse siue fore vel futurum esse cadunt in visionem spūalem q̄ est sciētia vel cognitio. Ens eni ſm ꝑdictas tēporū cōparationes orizon est terminās visum spūalem. i. scientiā. Quare necesse est in substantijs hmōi ſm sciētiā aristotelis fieri siue gn̄ari nouas visiōes ꝛ destrui alias ſm ortū ꝛ occasum ꝛ morā sup hmōi orizōta: hoc est dicere ſm ingressum earū i esse ꝛ egressum contrarū ꝛ moram earūdem in esse.

Entis vna ꝯsideratio.

¶ Q; visio nostra non est a rebus ipsis.

¶ Capitulum.xcvi.

I aūt dixerit q; visio corporea nostra a reb⁹ ipsis est. Et propter hoc sequiꝛ earuꝫ esse sup orizonta: ꝛ harū non esse sup illū. Visio vero spūalis hmōi substantiarū non a rebus visis seu scitis est. sed est eis naturalis ꝛ lumen innatū. Dico i hoc q; dissimilitudo ista non expedit eum: cum manifestū sit esse rerū ꝛ veritatē orizonta esse scientie ꝛ visionis spūalis. et sup hoc sup istā: seꝫ radicē fundaꝛ ratio mea hec. Si vero dixerit q; hec eadem potest referri q̄stio de creatore. Q̄m silr esse ꝛ veritas teriare videnꝛ scientiam eius: q̄m creator nihil scit nisi q̄d est in esse aut veritate ſm aliquem ꝑdictoꝝ modoꝝ. R̄ndeo in hoc q; sermo iste errone⁹ est. esse eni ꝛ veritas rerū nō termināt sciētiam creatoris: sed magis sciētia creatoris determīat ꝛ limitat reb⁹ esse ꝛ veritatem. Quia ꝓo naturaliter prius sunt in suo esse ꝛ veritate ꝗ̄ cognoscanꝛ ab hmōi substantijs. dico quia necesse est sciētiā hmōi substātiarū de esse ꝛ veritate rerū ꝗ̄ sit veritas earū: vtpote causa ipsoruꝫ. posteriorē esse ipsis: ecōtrario ꝓo se hʒ in creatore q̄m prior est scientia creatoris de esse ꝛ veritate rerum ꝗ̄ sit veritas earū: vtpote causa ipsoꝝ. Quare necesse est ipsam scientiā creatoris ꝛ priorē esse et sublimiorē ipsis. ¶ Amplius: eternaliter nouit esse ꝛ veritatē oīm rerū creator ipse: aut oēs ex tꝑe esse ceperūt. nec suo esse aut veritate scientie creatoris quicq̄ addiderūt. quare neq; suo nō esse

Res prius hʒ eē ꝗ̄ cognoscere.

aliquid detrahit scientie creatoris. Quare manifestum est longe aliter cognosci esse rerum ꝛ veritatem a creatore q̄ ab hmōi substantijs.

¶ Qz ab eterno res ī actu eē sciuit creator et aliquo mō incipit scire. quō etiā sciuerint' q̄uis intelligentie s̄m aristotelē: nō tñ adequā de creatori.

¶ Capitulum. xcvij.

Quod si dixerit qz rerum esse in actu siue in tpe nō scit ipse creator nisi cum ipse in actu et in tpe sunt. Non eñ scit creator socratem esse nisi cū socrates est. et ꝑpter hoc nō scit socratē esse nūc: nisi nūc est. ¶ Debes reminisci eoꝝ q̄ ꝑdixi tibi in precedenti tractatu: scz caplo de scientia ꝛ ꝓuidentia creatoris. Ubi dixi tibi qz socratem esse nunc sciuit creator ab eterno: sed reuera oratio ista socrates est nunc nūq̄ ante hoc significauit socratē esse nunc. Quēadmodum neqꝫ hoc aduerbium nunc demonstrauit hoc nūc antea nec demōstrabit in posterum. Non eñ demonstrat nisi nunc solū quod est: ꝛ solū modo cū est. silr se hz ꝛ de hoc verbo est. qm̄ nō significat esse nisi qđ est in ipso nunc qđ dr vel ꝓfertur vel ad qđ tanq̄ ad p̄sens refert. ¶ Quod si etiā dicere voluerit: qz silr se hz ꝛ in scientia substantiarū hmōi s̄m sententiā aristotelis. Propter hoc qquia nullo modo um est a rebus vel per ipsas nec esse rerum aliquid ei addidit: neqꝫ non esse ipsaꝝ aliquid ei detrahit. Cū ipsa sit in natum siue natiuum lumē in ipsis. Dico qz ꝛ si forte hoc verū sit: tñ non est extollenda. Neqꝫ extendenda eousqꝫ vt ꝑficiātur vl' adequet scientie creatoris. Presertim cū tanta sit ac talis quantā ꝛ qualē eā esse fuit: ꝛ est beneplacitū creatoris. de quo null' intelligens dubitat q̄n ea necessitate ꝛ vtilitate recipientium ꝛ decentia glorie sue limitauerit illam ¶ Amplius etiā si concessum fuerit aristoteli et sequacibus ei' q̄ ꝑ istā scientiā quā dixi innatum siue natiuū lumen cognoscūt iste nobiles substantie vniuersum ꝛ ordinē ei' q̄ est institutus a creatore: et cursum gn̄ationuz ꝛ corruptionū ꝛ aliarum mutationū atqꝫ motuum q̄ fiunt in mundo corporeo ꝛ mobili: stabilitatēqꝫ ꝛ pacem ceteraqꝫ oīa q̄ sunt in mundo sp̄uali vbi et ipse sunt: non tñ verisimile est eas aliū ꝛ nouū ordinem eiusdē vniuersi et partiū ipsius si creatori placuisset ab initio: vel etiā modo placeret instituere ꝑ eandē scientiā vel mō cognoscere: vel ab initio cognouisse: hui' autē exēplū est in visu nostro corporali: qz si alteri' modi visibilia esse vel creari q̄ lucē et colores q̄ sunt placeret altissimo: isto visu nostro nō possem' vllo modoꝝ illa videre. Quēadmodū multis ex sapientibus ꝛ doctorib' xp̄ianoꝝ visum est de corporib' glorificandoꝝ hoīm. ¶ Quia nō erūt visibilia naturaliter visu nostro ex solo: virtute sua naturali. Propter qđ addūt: qz solo visu nr̄o glorificato visibilia erunt. non eñ pōt natura nr̄a vllo modo rū in gloriam. neqꝫ ipsa virtus intellectiua nr̄a apprehendit illam: nisi forte glorificata apprehensione nisi forte enigmata et valde obscura. Ex hoc videtur innuere sermo ille q̄ in quadam ꝓphetia legis ipsorum scriptus est. s. hoc nomē nemo nouit nisi qui accipit. Aliud exēplum est in artib' ꝛ artificijs

Socrates eē nūc quō sciuit creator.

Nota.

Sciētia eñ vel ars qua quis scit se edificare non extendit se ad vasa aurea ꝛ argentea: neqꝫ ex illa potest artifex edificator fabricare vasa huiusmodi neqꝫ etiā cognoscere. Quare manifestū est quia si scientia substātiarū de q̄b' agit est de vniuerso: vt est et ordine ei' et partib' eius vt sunt ꝛ vt se habēt et equaliter se habent non erūt possibiles cognoscere ꝑ eandē idem vniuersum si in statū alteri' generis transmittet. ¶ Alterius generis: ītelligo q̄tum ad formas ꝛ dispositiones suas exteriores quales habitur' credit post futurū vl'e iudiciū: de quo statu manifestum est qz silitudinē nullā habet in naturis. ¶ Hoc est null' status similis inuenit in reb' naturalib': qz ꝛ si gratia pertenuis ꝛ ꝑmodica silitudo glorie dicatur nō est cum ipsa gratia de rebus naturalib'. Ipsa etiā lex ꝛ doctrina xp̄ianoꝝ hoc continet: qz nec ocul' vidit: nec auris audiuit: nec in cor hoīs ascendit q̄ p̄parauit de' diligētibus se. Et est iste sermo ꝓphetic'. etiā ꝛ ī quodam ex ꝓphetis legit: qz igit status mundi futurus non erit ignot' hmōi substantijs. Et ꝑ natiuū illud vel ꝑ innatū lumen scientie nō est eis cognoscibilis. Noua igit sciētia adueniet eis vel ab ipō mundo se eis: tunc in illo statu ostēdente vel ex nouo munere creatoris. ¶ Amplius si credit mortuis rediuiuis hoc est a morte ꝑ resuscitationem redeuntibus ad vitam. In narrationib' quas semper tibi suadeo īspicere. inuenies quēdam mortuum rediuiuū: vt dixi narrasse in altero seculo se nihil vidisse reb' hui' mundi simile: p̄ter lucē: quam tñ dicebat luci huic nr̄e longe dissimilem. Manifestū igit est ex oībus hijs: qz et mutationem hoc est augmentū et additionē: et etiā innouationē recipit noue scientie additionem. ¶ Ampli': si posuit aristoteles corpora celestia impassibilia esse ꝛ immutabilia. Doctrina ꝟo xp̄ianoꝝ ponit ea mutanda esse in multo nobiliorē statum q̄ sint sicut ī p̄cedentibus exposui tibi. Ipse etiā legis xp̄ianorum lator ꝛ actor euidenter dixit: qz celum ꝛ terra transibunt: verba aūt mea nō transibunt. Expositores vero legis ipsarum exponunt addentes in aliā formā: non in aliā substantiam. ¶ Intendētes hmōi formam decorē exteriorem celi ꝛ terre q̄ est eis sup cōpletā substantiam eoꝝ. Si eñ de forma substantiali inteligerent hoc: cōtradicerēt sibi ipsis: qz ex necessitate si in aliam formā substantialem transitiua essent. celū ꝛ terra in aliam vtiqꝫ substantiā transitiua essent. Quia igit ista passibilitas seu receptibilitas nullo modoꝝ ledit celum et terram. nec est eis ī aliquo detrimentum q̄n potius illa ad meliorationem et illustrationē nobilissimam: neqꝫ ī potentiā neqꝫ in indefectibilitatem vllatenus deputanda est. Uie eñ q̄ ad ꝑfectioneꝫ sunt ꝛ meliorationē: non in contrarium retorquēde sunt. Quapropter possibilitas hec vel mutabilitas nec impotentia naturalis nec potentie naturali contrariū habenda vel dicenda est. Sanabilitas eñ in egro magis ad potentiam conseruatiuā et ad virtutē ac fortitudinē nature: q̄ ad debilitatem eiusdē ꝑtinet. Quēadmodū q̄ aliqs non pōt eger fieri vel infirmus: non ex impotentia ex toto vel debilitate: sed ex fortitudine est potius ac virtute: alioquin ī potentissimū ī esse necesse esset creatorem. cū nec peccare nec mori nec aliqđ oīmodo lesionū pati possit si omne non posse ex impotētia esset. ¶ Uerum sicut non posse sanari vel melio-

Noua sciētia adueniet beatis.

rari i multa ex ĩpotẽtia est: sic nõ posse meliorari i creatore ex potentia est: videlz ex vltimitate boni tatis ex q̄ est et multa nõ posse sic ⁊ i illud nõ posse suitare meliorẽ se ad cenã. Q: igit̃ vltitas bonitatis nõ est apud hmõi substantias etiã bonitatis in ordine bonitatum creatarum: et etiam si esset vbi non esset nisi apud vnum ex illis: videlicet apud intelligentiã que est motor primi celi. Jlla eñ est ẽm hmõi homines nobilior ac preclarior ceteris. Quare cetere non sunt ꝓhibite per hanc causam scz per vltimitatem nobilitatis hmõi a profectu ⁊ melioratione: sed neqz alia naturali potentia. Cũ potentie naturales non sint naturaliter ꝓhibitiue ꝑfectionũ nobiliorũ quin potius fundamenta earum sunt: ⁊ adiumẽta ꝓparatoria ad illas. Nõ inuenitur igitur apud eas causa naturaliter prohibens eas a perfectiõibus sublimioribus q̃ sint naturales ꝑfectiões ipsarum. ¶ Ampli⁹ ex ipsis naturalibus ꝑfectionibus suis si tãte ac tales sint quantas ⁊ quales eas ponit aristoteles totas se cõferunt in obsequia atqz honorem et gloriam creatoris: cui etsi alia obsequia non impenderent: vtpote non iusse impendere. gratiaruz tamen actionibus ⁊ iugib⁹ preconijs seu collaudationib⁹ creatoris cessare non possent etiam ad punctuz hore. Presertim cum hmõi collaudare ⁊ gratias agere non sit nisi cognoscere ⁊ intelligere iugiter magnalia ipsi⁹: et recognoscere magnifica beneficia in semetipsis prelarge bonitatis ipsius. Qualiter igitur vel artata est oĩpotentissima largitas creatoris vt tantis tamqz sibi gratis obsequijs nihil digne remunerationis retribuat: vel ipse qualr̃ prohibite sunt vt nihil vltra dona primitia de diuitijs magnificentissime bonitatis creatoris recipe possint. Cum manifestum sit in creatoris gloriã et obsequia iugiter intendentes magis ac magis ex huiusmodi operationibus in ipsum ꝓficere ⁊ continue ab eodem recipere potiora. Maxime autem vltime remunerationis mercedẽ. et hoc quidẽ ita se habere apud nos in omni exercitatione sapientie et virtuti nulli hoim dubium est. hijs dũtaxat exceptis qui sacrarũ exercitationũ oĩno inexpertes ⁊ ignari sunt. Cum quibus nõ est sermo de rebus hmõi vel habendus vel conferendus. quẽadmodum neqz cum cecis de coloribus disputãdũ. Et ad hunc modum de alijs se habet res de quib⁹ agendum est philosophis ignorantibus.

¶ De malicia hmõi substãtiarũ: ⁊ an talis fuerit eis coequeua: ⁊ vñ seu a quo prouenerit.

¶ Capitulum. xcviij.

Ostq̃ aũt iã patefactũ est tibi q: nulle ex hmõi substãtijs vel naturaliter vel essentialr̃ male esse potuerũt. Et q: multe ex eis male sunt: necesse est maliciam eis aduẽticiã esse. hoc ẽ nec essentialẽ neqz ĩnatã siue natiuã. Apparere etiã tibi debet ex hijs q: prius fuerũt bone pureqz ⁊ immunes a malicia: q̃ male. Causa autẽ in hoc est qm̃ priora sunt vnicuiqz ex reb⁹ essentialia sua ⁊ naturalia q̃ aduenticia et acquisita. ¶ Ampli⁹. si malicia eẽt eis coequeua videlicet vt in ipsa sua creatione ⁊ i ipso ꝓmo nũc existẽtie sue male essent. nõ eẽt ab eis hmõi malicia: sed potius a creatore. Neqz enim possibile est vllo modorũ vt in ipõ hmõi nũc seipsas deprauassent ⁊ in maliciã demutassent. Hoc eñ esset ponere primã earũ opationẽ fuisse malã. Cũ aũt bene agere sit eis ex naturalib⁹ suis: male aũt agere sit eis acquisitũ vel ex acquisito necesse est prius fuisse eis ipm̃ bene agere q̃ male sicut esse bonas q̃ malas. ¶ Ampli⁹. ꝓportionabilia sunt bonitas et malicia: bene agere ⁊ male agere. Quare sicut bonitas ꝓcessit earũ male agere? Respondeo: q: vis appꝛehensiua ⁊ vis motiua nõ fuerunt in eis ociose ⁊ velut dormientes ab initio: maxime ẽm aristotelez qui ponit eas liberas ⁊ imunes a malo potẽtialitatis ⁊ oĩ ĩpfectione. Vires igit̃ vtiqz q̄s dixi in ipso nũc creatiõis fuerunt in actu siue ĩ effectu suarũ opationũ. Quare virt⁹ intellectiua fuit in actu cognoscẽdi siue ĩtelligẽdi sicut ⁊ vis motiua ĩ ipso actu vl̃ effectu amãdi siue volẽdi. ¶ Ampli⁹. cum ĩtelligere siue cognoscere nõ fuerit eis a reb⁹: nec sic etiã nũc aut ꝑ illas: sed ex innato: vt sepe dixi luie virtutis intellectiue. necesse est ĩ ipõ primo nũc existẽtie sue eas intellexisse ⁊ cognouisse in actu ea quorũ cognitio vel ĩtellectio naturalr̃ eis erat indita vel innata: et de amore ⁊ voluntate silr̃ se hr̃e debere. manifestũ ẽ tibi: maxime ẽm sententiã aristo. vt ꝓdixi. Sz nec dubitare potes: qm̃ oĩs actus cuiuscũqz ꝟtutis naturalis naturalr̃ bonus sit. Quare primũ intelligere siue cognoscere et primũ amare siue velle hmõi substãtiarũ bona fuerũt: ⁊ boni act⁹ siue opatiões. Si q̄s aũt dixerit qm̃ aĩe nr̃e in ipso nũc sue creatiõis male sunt ẽm doctrinã ⁊ fidẽ xp̃ianorũ que sola ponit originale peccatũ. de quo alĩs sufficiẽter expediui te et me. Utrum vtiqz dixit ⁊ si adiecerit q: maliciã hmõi nõ hñt a creatore: ⁊ hoc indubitanter vere dicit. Sed si dicat q: silr̃ possibile fuit in substantijs de quib⁹ agit̃ quia in ipso ꝓmo nũc existẽtie sue possibile fuit vt nõ essent male. lz hmõi maliciam creator eis nõ indiderit aut impresserit? Rñdeo sicut ⁊ alibi oñdi tibi q: malicia illa originalĩ quã sola fides ⁊ doctrina xp̃ianorũ ponunt est aĩabus nr̃is ex cõiunctiõe corporũ nr̃orũ ad ipãs. Et dixi tibi q: De malicia originali.
malũ istud est sicut ebrietas aut insania q̄dã: ⁊ ibidem multa exẽpla audiuisti de ipsa ebrietate qualiter est aĩabus nr̃is ex ipsa coniunctione vini ad ipsas q̄ longe minor est: hoc est minoris adherentie: ⁊ ꝯfundationis incõparabiliter q̃ illa: eodem modo se hz ⁊ de applicatiõibus multarũ rerũ ad aĩas nr̃as: ex quibus melancolia vel frenesia vel alia insania fit aĩabus nr̃is. Jn hmõi ꝟo substantijs longe aliter se hz res: cum separate create fuerint ⁊ seorsum ab oĩ ꝯiũctiõe ⁊ applicatiõe corruptiua vel ꝑuersiua earũ: ⁊ cũ sint sepate remãserũt. Aic ꝟo hũane ĩ ipsis corporib⁹ q̄b⁹ ĩfundunt̃ creãt̃ et ĩfundunt̃ silr̃. Quapropter ipsa ĩfusiõe ĩ corpora ⁊ ipã cõiũctiõe corporũ ad illa inebriant̃ ebrietate hmõi spũali q̄ vocat̃ ⁊ corruptio originalis ⁊ peccatũ originale apud gentẽ xp̃ianorũ. Malicia igit̃ hmõi substãtiarũ nõ fuit eis nisi a seipsis ⁊ ꝑ volũtariaz operationẽ ipsarũ sicut scire te faciã ĩ primo: nisi forte q̄s dicat ex applicatiõe voluntatis Q: malicia angelorũ a seipsis puenit.
siue coniunctione ipsi⁹ ad res istas: maliciã istam hmõi substãtijs aduenisse.

¶ Q: fuit necesse pctm̃ primi angeli fuisse: aut malum vsum virtutis appꝛehẽsiue vel motiue aut priuationẽ debiti vsus. ¶ Caplm̃. xcix.

Quoniā aūt operatio culpabilis q̄ ꝓprie pctm̄ dicitur actuale nō est nisi malꝰ vsus siue abusus alicuiꝰ ex viribꝰ naturalibus q̄ sunt apprehēsiua nobilis ⁊ motiua. Neq; possibile quāquā substantiā intelligentē aliter peccare potuisse nisi vel male vtēdo altera viriū istarū vel nō vtendo cū vtendū ei esset. Peccatur eīm nō tam faciēdo qd̄ nō esset faciendū vel quod veriꝰ est quō esset nō faciendū: sed etiā non faciēdo .i. fieri debitū. Nec intēdo peccasse paruulos in hoc peccato originali ꝙ tibi ī alio tractatu stabilitū ac declaratum est declaratione ⁊ stabilitiōe post quas non est tibi circa illud relicta dubitatio. Quī pctm̄ illud nō est actꝰ priuatio: sed magis habitus nō solū difficile mobilis: sed etiā soli oīpotenti virtute creatoris mobilis an mutabilis. Et sup hīs nō est necesse vt faciā tibi repetitionē vel recapitulationē eoꝝ q̄ alibi ꝑ me didicisti: Necesse igit̄ est primū pctm̄ de quo hic agit̄ fuisse ſm alterum duoꝝ modoꝝ. hoc est vel malū vsum siue abusum alteriꝰ hmōi virtutū aut priuationē boni ⁊ debiti vsus. Presertim cū substātie hmōi quarū primum pctm̄ iquirit̄ neq; vires: neq; pīura alia operationū habuerūt. nō eīm vires sensibiles aut motum executiuas motus habuerunt ab initio. Hoc autē addo ꝓpter sermonem eoꝝ qui dixerunt data post ea fuisse eis corpora quasi quosdā carceres in quibꝰ luerent iniuriā quā peccando irrogauerant

Q; mundi ab oī pctō creati fuerūt angeli omnes.

creatori. Quod si dixerit q̄s q: ⁊ viribꝰ executiuis motuum volūtarioꝝ ⁊ etiā membrorum motibꝰ et operationibus peccatur exterioribꝰ. verū vtiq; dicit. Sed si vires antedicte oīno imunes sint ⁊ libere a pctō impossibile est pctm̄ esse qd̄ ⁊ per illā agitur. Huius aūt exemplū est manifestū in eo cuius manu ꝑ alterius violentiā vel sacrificatur ydolis vel etiā occidit̄ homo seu quodcunq; aliud malū pficitur. Causa autē in hoc euidens est: q: operatio hmōi operatio est violentia inferentis: et actꝰ proprius ipsiꝰ ⁊ nullo modoꝝ illiꝰ cuiꝰ manꝰ per hmōi violentiā sic mouet̄: quēadmodū si in manu ymaginis mortue posueris thus siue thymiama et per illā posueris ante ydolū vel sup altare ydoli thurificatio hec non erit thurificatio ymaginis illiꝰ: sed tua. Sic manifestū est se habere ī exemplo qd̄ posui tibi de ymagine viua: videlicet q̄ est homo. Quare declaratum est tibi ꝑ hoc q: cū fuerit q̄cūq; substantia intelligens munda ⁊ libera ſm duas vires suas antedictas a malicia tam actꝰ q̄ȝ priuationis siue vt supra dixi abusus aut abusionis. erit ex necessitate munda totaliter ab omni pctō ⁊ culpa actuali. A culpa ꝗ̄ ⁊ peccato originali ⁊ natu-

Q; angeli a naturali pfectiōe ceciderunt.

rali munde fuerunt substantie de quibꝰ hic intendo initio existentie sue licet nec lege aliqua nec sermonibus ꝓphetarū determinatū sit tempꝰ durationis mundicie siue bonitatis istius: et hoc satis expresse dicit q̄dā ex ꝓphetis hebreoꝝ hīs verbis Tu cherub extentus ⁊ protegens: et posui te in monte sancto dei in medio lapidum ignitorum. Ambulasti pfectus in vijs tuis a die conditionis tue donec inuenta est iniquitas in te. Aliꝰ ꝗ̄ ex sapientibꝰ antiquis dixit. Ecce qui seruiunt ei ⁊ nō stabiles: ⁊ in angelis suis inuenit prauitatem: nec est contrariū istis sermonibus ꝙ ipse legis xp̄ianorum lator dixit de angelo primo ac nobilissimo in ipsa lege sua: q: ille in veritate non stetit ab initio.

Intelligere enim non stetit q: non pseuerauit vel ꝓpter modicitatē existentie in bonitate naturali. Q; pctm̄ pmū angelorū fuit in vi apphēsiua.

Et tibi manifestū ē: q: stare ⁊ statꝰ ⁊ statio ⁊ stagiū mansionē ⁊ morā dicunt atq; quietē. Tropus etiā ille loquendi quo vsu certo dicit̄ quis non fecisse quod nō pfecit: et qd̄ dicit̄ non fuisse factū quod non fuit pfectū. non est ignotꝰ tibi. iuxta quem nō incōuenienter intelligit̄ non fecisse in veritate eum qui in ea non pstitit. Attēde etiā ꝙ sermones prophete prioris: scȝ hebreoꝝ. et qd̄ supra posui ⁊ alij quibus ī eodē capl'o magnificat et extollit ꝑeminentiā angeli illiꝰ primi ac nobilissimi ad naturalia dona hoc est ad diuitias sapiētie virtutū naturalium ipsiꝰ referendi sunt: cū eas solūmodo interpretandi nullo modoꝝ aūt ad diuitias glorie q̄ est vltimitas pfectionis ⁊ felicitatis post quā nihil queritur vel sperat̄. Ab illa eīm nō est possibilis casus ꝓpter qd̄ aristoteles in libro et hicoꝝ dixit eā actū intransmutabilē. A naturali igitur eminentia casus hmōi substantiarū intelligendus est. cū glorie casus ⁊ cuiuscūq; alteriꝰ transmutationis q̄ illam vel tollat totaliter vel minuatur aliquatenus receptibilis oīno non sit. Et hoc iam declaratū est tibi ꝑ me alīs. Aggregata igit̄ rōcinatione patefactum est tibi ex oībꝰ hīs cecidisse a naturali bonitate substātias hmōi q̄ male sunt. Apparet etiā tibi euidēter ex eisdē: q: casus hmōi seu pctm̄ non fuit nisi abusus vel priuatio debiti vsus alteriꝰ ex viribus ātedicti. Et potuit videre q: pctm̄ hmōi fuit ſm priorē vim hoc est apprehensiuā nobilē: quemadmodum eīm ordine nature prior est eiꝰ vsus vel actꝰ q̄ȝ vsus vel actꝰ motiue nobilis: sic ⁊ priorē eiꝰ abusum necessariū est videri pōt. cōtrariorum eīm idē est ordo. Et intēdo in ſmone de idēptitate ordinis: q: cū fuerint due cōtrarietates adinuicem ꝓportionabiles adinuicē quales sunt iste due q̄s posui. erūt ⁊ ordines earū ꝓportionabiles. Quare quēadmodū ⁊ prima est ī ordine nobiliū virtutum naturaliū apprehensiua nobilis: ⁊ eiꝰ vsus siue debitus actꝰ in ordine actionū vel vsuū primꝰ: sic eiꝰ abusus ī ordīe abusuū vel abusionū necesse est vt sit primꝰ. Primꝰ aūt abusus cuiuscūq; virtutis naturalis hmōi primū pctm̄ est. Quare primū pctm̄ vel hmōi virtutis fuisse vel ſm eā nō in merito fuisse videri pōt. ¶ Ampliꝰ cū vis ista videlicet apprehensiua nobilis ad modū suggerentis ⁊ suadētis atq; consiliarij se habeat ad virtutē motiuā nobilem. Illa vero ⁊ apud nos ⁊ apud oēs substantias intelligentes ad modū dn̄ationis ⁊ imperantis: aut illa fecit qd̄ ad se ptinebat in suadēdo ⁊ dissuadendo: consulendo ⁊ disconsulendo apud virtutem motiuam nobilem: aut non fecit: si sic. Non fuit igitur possibile cadere virtutem motiuam nobilem: qm̄ necesse erat tanto ad oē bonum magis suadibilem quanto purior tunc erat: tāto q; facilius ab omni malo auersibilem: q̄to ab oī seruitute corruptionis liberior: neq; eīm erat furiosa aut ebria qualis est in nobis ex originali corruptiōe antē q̄ȝ diuino mūere purificet̄ ⁊ liberet̄. Sed nec etiam apud eā siue in hmōi substātijs radix aliqua vel seminariū corruptionis aut ebrietatis huiusmodi q̄ semel extincta siue perempta reuiuiscere posset

siue resurgere. quēadmodū in nobis plurimūq fit. Quare facillima dissuasiōe auerti eā necesse erat a quocūq malo. Si igitur totū fecit vis apprehēsiua nobilis apud eā nullo modo eā inclinari possibile fuit ad contrariū eius qđ illa suadebat. Quare non fuit possibile vt peccaret ſm vtrāq virium istarū: igitur munde ꝛ libere pmanserūt ab omni peccato et omni culpa. Quare non peccauerunt. Si vero non fecit totum qđ ad se ptinebat de suasionibus atq consilijs: ipsa igiꝛ prima peccauit: et prima in culpa fuit: ad min⁹ priuationis debiti vsus. nisi forte qs dicat q ipsa etiā in culpa fuit abusus suadēs ꝛ consulēs virtuti motiue applicationem sui vel malam ad id qđ nō erat licitū: hoc est ad malum vel applicationē sui ad bonū: sed male. Ipm enī bonum interdū male appetiꝛ: est malevolitus et in hoc similiter peccauit apprehensiua nobilis.

¶ Amplius hmōi pctm̄ aut fuit ignoranter commissum aut scienter. Q̄ si ignorāter in culpa igitur fuit cū pcauere ꝛ puidere deberet virtuti motiue ob oībus malis atq periculis. Et ostendere quid agendū quid declinandū esset eidē. Aggregata igiꝛ rōcinatione ex oībus hijs videri pōt primum pctm̄ in apprehēsiua nobili fuisse vel ꝑ illā.

¶ Q̄ peccatū angelorū non fuerit in vi apprehēsiua: sed in motiua nobili.

¶ Capitulum.c.

Ad quo respondeo q peccatum in ista non est nec ſm illam: ita vt ei iputandū sit vl' etiā ſm illā p modum quez patefaciā tibi. tota enī est in potestate motiue virtutis: ꝛ quicquid operaꝛ: p modum seruientis operaꝛ. et applicationes eius ad res intelligibiles seu cognoscibiles cū aliud habent laudis siue meriti siue culpe siue vituperij p ipz fuerit virtutis motiue. Et priuationes earū simulr fiunt p negligentiā aut non iperiū. Qđ itelligo priuationem imperij eiusdem motiue. Et hui⁹ rei exēplū euidēs est in oculo ꝛ virtute visibili corporali. De quo manifestū est tibi q nō applicaꝛ ad res applicatione quā requirit visio: et hec est directa oppositio. Non applicaꝛ inq̄ nisi iussione veritatis mouentis ipsum. Et intendo q nec clauditur nec apperitur: nec eleuaꝛ: nec deprimiꝛ nec in dexteram aut sinistrā partē giraꝛ aut vertiꝛ nisi iussione eiusdem. Non est ergo in ptāte eius vel videre vel puidere aliqd: sed neq cōtrariū. hoc est neq nō videre nec nō puidere: et eodē mō se hꝫ de virtute visibili. ¶ Dico igiꝛ q exēplū hoc euidentis silitudinis est ꝛ euidētissime cōparationis ad virtutem visibilem interiorē hoc est apprehensiuā nobilem. Nā ipsa est tanq̄ ocul⁹ ꝛ tanq̄ virt⁹ visibilis iterior ꝛ in oī substantia intelligente spūali. Quemadmodū igiꝛ calefacere vel nō calefacere nec culpam nec meritū hꝫ apud ignē: nec laudē nec vituperiū: ꝛ neq viciosum neq virtuosum pōt eē igni sic neq videre neq nō videre apud virtutē apprehensiuam nobilē de qua est hic sermo. Apud nos quoq manifestū est tibi q virt⁹ nr̄a intelligibilis nō agit opationes suas q̄ sunt cogitare: inuestigare ꝛ alie hmōi: nisi missa a virtute imperatiua q̄ est voluntas: neq sue potestatis aut libertatis est vt auertat se a cogitationib⁹ ꝛ alijs opationibus suis nisi quēadmodū dixi imperio. s. siue iussu volūtatis ppter qđ neq nō cognoscere pōt pmas ipressiones neq cōtradicere silogisticis complexionibus ignorare qdē pōt aliqua: sed ea q̄ dixi nō hꝫ in potestate ignorare vel etiā dubitare. ¶ Causa autē in hoc est ppinqtas hui⁹ rerū ad eā ex qua p semet ipsas se ingerūt ꝛ ipmūt in eandez. Quēadmodū ꝛ passiōes q̄ sunt apud aīam. quales sunt dolor et gaudiū ignorare nō est ei possibile ppter pñtiā veritatis ipsarū. Ex hoc igiꝛ est vt talia nec laudē habeant nec vituperiū apud eā: q nec volūtaria sunt ppter qđ dixerūt sapiētes xpianorꝫ: q omne pctm̄ a deo voluntariū est q si non est volūtarium nō ē pctm̄. Hinc est q inquisitiōes ꝛ inuestigationes scientiarū ꝛ priuationes siue negligētie earūdem laudabiles ꝛ vituperabiles sunt et culpam habent ꝛ laudis meritū. Ignorantie vero p se aut sciētie nō sic. hoc aūt est q ille sunt voluntarie. Scientie vero necessarie sunt ꝛ oīno insubdite voluntati ppter qđ nullo voluntatis iperio vis apprehensiua nobilis pōt eis ꝯtradicere. Aboleri vtiq ꝛ amitti possunt sciētie p voluntatē auertentē vim apprehensiuā nobilē a cogitatu ꝛ ꝯsideratiōe rerū quaꝝ sunt ꝛ occupātem illā cogitationib⁹ ꝛ sollicitudinibus rerū ad illas nō ptinentiū. Qđ frequentissime fieri vides fere in oī genere scientiarū. Hac eꝫ de causa in obliuione abeūt: nec ita se hꝫ res in virtutibus. virtutes enī oēs adeo voluntarie sunt vt sola volūtate ꝯtrariorū aut volūtate ipsarū destruantur ꝛ peant oīno ab eis in qb⁹ sunt. Cui⁹ exemplum est manifestū i hoc q q̄cito qs vult vl' amat virtutib⁹ ꝯtraria tā cito sine illis ē. ꝛ q̄cito desinit velle vel amare ipsas amittit easdē. Virtutes enī vt ait aristo. aut voluntates sunt aut nō sine volūtate

Q̄ intellectus q̄tuꝫ ad pncipia per se nota non subest voluntat.

¶ Q̄ ꝯtrauenientes dictis fidei xpianorꝫ nō sunt dicēdi ifideles ꝛ heretici nisi hoc cū ptinacia dicāt

¶ Capitulū.ci.

Quod si dixerit qs q errores qdē ꝛ dubitationes ꝛ ignorātie multe culpabiles sunt atq dāpnabiles. et omnis lex ferro ꝛ igne illos psequiꝛ ꝛ extermiare conaꝛ. Sicut est heresis apud gentē xpianorū. et ista oia nō ponūt nisi in virtute apprehēsiua nobili. cum cōtraria in eodē vel circa idē ſm naturam habeāt et esse ꝛ fieri. Quapropꝛ vbi sciētia ibi et error ꝛ ignorātia. et vbi vera ac salutaris fides: ibi et heresim modis oīb⁹ esse necesse est. et nō est dubiū qn heresis pessimū ac execrabilissimū viciū sit sicut ꝛ fides nobilissima ac virtuosissima. Respōdeo in hoc q ista nec laudē habēt nec vituperiū p se Nec error p se vnq̄ dāpnabilis est: sed pertinacia in eodem. Et negligentia siue priuatio volūtatis auertēdi ab errore ꝛ sciendi vel cognoscendi veritatem cui⁹ cognitio salutaris est ppter quod vnus ex pphetis hebreorꝫ euidēter increpat voluntarie errantes in sermone suo quo dixit. Ecce homo q noluit intelligere vt bene ageret. et sapiētes atq doctores christianorum nō senserūt hereticos esse simpliciter errantes et simpliciter de hijs que fidei communia sunt vel de aliquo eorum male sentientes: Sed eos solos qui pertinaciter male sentiunt in hijs: et errores suos irreuocabiliter defendentes aduersarios et inimicos fidei se constituunt contra etiam cetum fidelium et factio-

De hereticis q volūtarie errāt.

nem et ecclesiā malignātium ex aduerso erigētes ad impugnandum fidem ꝯsequētē totis studijs ac viribus. Propter quod prudēter ac laudabiliter attendit gens xp̄ianorum an simpliciter errant cō tra fidem veridicā tanq̄ seducti an pertinaciter et vt seductores: et illis vtiq̄ medetur eruditione ⁊ correctione tanq̄ vulneratis a serpentibus: illos ꝓ gladio ⁊ igne tanq̄ serpentes exterit. Multū quippe differt inter serpentem et vulneratū a serpente. Nec laudē igit̄ nec vituperium habent nec culpam nec meritū huiusmodi errores ⁊ ignorantie: nec culpabiles aut dampnabiles nisi inq̄tum sunt voluntatis: ⁊ inquantum eos suos facit. hoc autē est volendo: approbādo: defendēdo: vel etiā negligendo. Non enim negligenda est vis apprehensiua nobilis quin potius studiosissime totisq̄ viribus purificanda est ab erroribus noxijs et clarificanda ab omnibus ignorantiarū q̄ virtutes impediunt tenebris. Et qm̄ nec doctrine nec studia nec experientie sensuum ad hoc sufficiunt a creatore instantissime: ac deuotissime illuminatio eius et purificatio incessanter petende sunt. Operaq̄ viciorꝫ oim̄ que opera tenebrarum gens christianorū verissime noiat: quia animas humanas obtenebrāt ⁊ vero lumine auertunt sunt in ope declinanda. Scito autē de fide cui⁹ laudes ⁊ virtuositatem alibi tibi sufficienter declaraui nec habere laudem meriti: nec spem retributiōis future: nisi cum amore ⁊ voluntate tenetur. licet sine hoc esse posset vera istaac salutaris fides armatiua: cum esset et ornatus eximius virtutis apprehēsiue nobilis et fortitudo eiusdem. Sed non esset nisi quē admodum bone dispositiones oculi et claritas et fortitudo atq̄ agilitas pupille ipsius quorum bonus vsus voluntarius apud imperantē posset habere laudem vel meritū. Videre ꝓ eo q̄ oino esset sine volūtate nihil haberet hmōi apud virtutē visibilem: sic ⁊ apud virtutem apprehensiuā nobilē se haberet et de suo videre ⁊ de suo cognoscere eodem modo se habet ⁊ de cōtrarijs. Jam autē declaraui tibi declaratione que tibi merito sufficiat. quid sit mereri vel meritum fm̄ omnem cum sit naturalis quin potius essentialis et volūtati vel alij nullo modorum subdita: non debet habere laudē nec nominari virtus. Respondeo in hoc: quia bonitas creatoris ipsa est eiusdem voluntas: et non solum non est alicui subdita: sed oia alia ipsi. neq̄ bona est per applicationem suam ad res bonas: s꜒ magis econuerso res bone per applicationem ei⁹ ad illas. Non enim bona est dei voluntas per bona volita. id est que vult: quando potius res quas vult sunt bone per ipsam: et intendo quia volite p ipsam. Secus autem est inter voluntates nostras et res a nobis volitas. Voluntates enim nostre bone sunt per applicationem suam ad res bonas. Applicationem inq̄ conuenientem ⁊ debitā. Volunt enim homines iterdum bona sed male. Res vero non ex necessitate fiunt bone per applicationem voluntatum nostrarum ad ipsas. ¶ Interdum tamen res pauce bonitatis efficiuntur bone longe amplius q̄ sint in se ex applicatiōe bone voluntatis ad illas. Sicut vides in elemosinis. dare quippe elemosinam modicam etiam nonnullius bonitatis est. ex applicatione tamen multum bone voluntatis efficitur multum bonū ⁊ multi me

Fides non h꜒ meritū nisi amore teneatur.

Nō de bonitate creatoris.

De applicatione voluntat꜒ nr̄e ad res bonas.

riti apud largissimum retributorem deum videlicet cum fuerit multa pietate aut vehementi dilectione creatoris ornata voluntas ex qua est. Aut etiam cum fuerit nō de supfluitate aut diuitijs largientis: sed de necessitate atq̄ penuria ipsius. Et intendo cum ipse dator cum difficultate et molestia eam necessitati proprie subtraxerit: vt tollat vel saltem leniat molestiaꝫ aut miseriam indigentis. Ea vero que in seipsis mala sunt: que aristoteles vocat mox nominata coniuncta malo nullius quantumcunq̄ bone voluntatis applicatione bona fieri possunt. Si tamen possibile est voluntatē bonam talibus applicari.

¶ Q꜒ virtus apprehensiua nihil consulit vel suggerit quin alia potentia necessario id faciat.

¶ Capitulum. cij.

Am igitur expediui te a questione ista. ⁊ patefeci tibi quia preter voluntatem hoc est sine ipso non potest esse culpa vel peccatum. Et intendo q̄ omne peccatuꝫ est abusus voluntatis in primis aut negatio siue priuatio debiti vsus ipsius. Et intelligo negligentiam volūtatis ⁊ tepiditatē ipsi⁹ priuationē sicut expressit sapiēs in sermōe suo dixit vult ⁊ nō vult piger. ¶ In primis autē dixi q̄ ex hoc abusu vel priuatiōe seq̄t̄ abusus virtut꜒ apprehensiue nobilis. de factisq̄ multi ⁊ priuationes noxie in eadeꝫ videlicet applicatio ipsi⁹ ad res supfluas ⁊ noxias Auersio ei⁹ ab vtilib⁹ atq̄ salutarib⁹: ex qua auersione sunt in ea ignorantie errores ⁊ dubitationes atq̄ opiniōes male. Scis eñ ip̄e mltos ex hoīb⁹ non solū cogitantes mala et male: sed etiā studiosos in hijs quales sunt dolosi fraudulēti et oēs inquisitores malorꝫ. Videlicet oēs illi q̄s male passiones seu vicia exagitāt. Scis ⁊ multos ignoras rerū necessariarū atq̄ vtiliū p negligentiam atq̄ desideria vel studendi vel discendi vel experiēdi vel sicut dixi a creatore postulādi bonam ⁊ salutarem scientiā. Necesse igit̄ est ex oibus hijs substātias de quorꝫ primo pctō agit̄ abusos fuisse virtute motiua nobili. i. volūtate in primis vel nō vsus fuisse vt decuit. Et consequēter similiter se habuisse eos circa virtutem suā apprehensiuā nobilē. Manifestum aūt est vbicūq̄ vis motiua nobilis vel aliter se applicat qm̄ ei suggerat vel consulat virtus apprehensiua nobilis. q̄ alio suggerente ex necessitate hoc faciat. Quēadmodū vides i nobis ipsis qui non aliter applicamur vel diuitijs vel delicijs vel alijs quarū applicatiōe nō ꝯueniēti corripiūt̄ et ꝑuertūt̄ aīe nr̄e. Fit eñ hoc reb⁹ hmōi q̄si allicientib⁹ ⁊ abstrahētib⁹ aīas vr̄as. Quēadmodū dixit aristoteles q̄ delectabile ymaginatū mouet: ⁊ dixi tibi i alio tractatu q̄ est de fide: q̄ suauitates ⁊ pulcritudines ⁊ alie dispositiōes rerū q̄ apud eas vocāt̄ bonitates sicut ignes sūt ad ꝟtutē nr̄aꝫ motiuā. Interdū calefacientes eā. interdū inflāmantes amore feruētissimo ⁊ flāmis desideriorꝫ ip̄arū Atq̄ igit̄ euidēter ex hijs q̄ p̄cesserūt: q̄ peccatū actuale p̄mū apud hmōi substātias fuit abusus virtutis motiue i ill̄. Quapropt̄ fuit vel amor vel desideriū vel volūtas i rē aliquā i quā erat indecens vel indebitū ipsum esse. ⁊ a qua decens erat et de-

Q꜒ virtus necessario q̄q̄ ab alio mouet̄ q̄ ab itellectu.

Q꜒ fuerit p̄mū pctm̄ angelorū

bitum contineretur ꝛ auerteretur. Quapropter necesse est vel amorem indebitum: vel desiderium vel voluntatem fuisse huiusmodi actum. Ad igitur amauit vel desiderauit vel voluit: qui huiusmodi peccato peccauit a quo debuit continere ꝛ auertere tam amorem ꝙ desiderium suum ꝙ voluntatē vel ipsam vim siue virtutem motiuam suam nobilem illi indebite ꝛ indecenter illi applicuit.

¶ Q; auersio ab icommutabili bono fuit primū peccatum actuale diaboli: ꝙuis omne peccatum a deo auertat.

¶ Capitulum.ciii.

Uia vero vnus ex sapientib⁹ gentis xpianorū doctorib⁹ dixit primū malum auersionē fuisse ab incōmutabili bono Et intellexit istam auersionē recessionem esse siue separationem ab ipso. conueniens est perscrutari de sermone tāti sapientis: ꝛ apud predictā gentē tam famosi. Reminiscere igitur in primis sermonis quē audiuisti a me in tractatu sunt singuli de bono ꝛ malo vbi audiuisti quia primū ꝛ maximum mali et vt ita dicaꝛ malū ois mali in moribus atqꝫ rebus moralib⁹: ꝛ ista priuatio q̄ opponitur intentioni: quā sapiens iste vocauit adhesionem qua adhereꝛ incōmutabili bono qđ ipse itelligebat soli creatorē. Cū autē res oēs q̄bus adherere diciꝛ bonū contraria habeant. Diciꝛ ꝛ malū adherere illis. Et reuera malū est sicut cū dicitur lepra alicui adherere. Et vbicūqꝫ adherere diciꝛ ꝗs ei de quo non conuenit. Quo mō vnus ex prophetis hebreorum dicit de gente sua. Pueris alienis adheserunt. Adherendū aūt est creatori sicut dixit alius ex ꝓphetis eiusdem gentis mihi adherere deo bonū est. Et alibi adhesit aia mea post te. lex aūt hebreoꝝ euidēter in multꝫ locis dixit ꝑ insinuationē qm̄ adherendū est creatori tanꝙ sponso. et de hoc in diuersis tractatib⁹ multa audiuisti ꝑ me: videlꝫ qꝛ creator spōsus ē vniuscuiusqꝫ aie hūane ſm tres vires eiusdē nobiles. Scđm intellectiuā quidē in eo ꝙ ipse est veritas lūiosissima. Scđꝫ cōcupiscibilē ī eo ꝙ ipse est bonitas suauissima. Secūdū irascibilē ꝟo in eo ꝙ ipse est gloria magnificentissima: ꝛ honor siue decus post quē non est honor alius vel decus ali⁹. Circa hoc eñ versantur oia nobilia desideria aīarū humanarū: et ista sunt q̄ sola recte ꝛ magnifice ꝛ laudabiliter ab eis q̄ruꝛ et in quibus finiunꝛ ac quiescūt. Et a quib⁹ solis impleꝛ recta desideria earū. et ꝓpter hoc ab oibus aliīs q̄ ꝑ ista tria nō q̄runꝛ illudiꝛ eis et remanent vacue etiā cū assequute fuerint illa. Causa autē in hoc est qm̄ oia alia sunt vanitas ꝑ modos ꝛ intentiones quas alibi iam exposui tibi. Quapropꝛ cū illa venanꝛ vel acquirunt quolibet modo. nō recte vere comedūt: sed instar sōpniantū eis illudūt vanitates hmōi. et hoc est qđ insinuauit q̄dā ex prophetis ātedictis hmōi sermone suo. Quō inquit sōpniat esuriēs se comedere. Cū aūt expgefactus fuerit. aia eius vacua est. et quō sōpniat sitiens se bibere. cū autē euigilauerit aia ei⁹ arida est: sic erit multitudo gentiū ꝛc. ¶ De hoc eod dixit sapientissimus gētis illi⁹. iustus comedit ꝛ replet animā suā: venter aūt impioꝝ insaturabilis. iustu intelli-

Q; ſꝫ tres vires adherendum est deo.

gens eū q̄ se ꝛ sua oia seruitio creatoris īpēdit vel potius reddit vt debitor eoꝝ in hoc ꝛ ad hoc. Nō eñ venatur vanitas vt laborat ad acquisitionē earum: sed vera ꝛ solida bona q̄ sola animā eius iplere sufficienꝛ totis studiīs exquirit. hec aūt sunt tria illa q̄ noiaui tibi q̄ sunt creator vn⁹ benedictus. iā aūt dixi tibi qꝛ omnia alia vanitas sunt: et etiā falsitas ſm aristotelē: ꝛ de hoc audiuisti intentionem meā in prima pte huius sapientialis ac diuinalis magisterij. Ratio ꝟo vanitatis verissima ſm intentionem cōem ꝛ opinionē est hec vt ita dicaꝛ. Vanitas est qđ nec cōfert plenitudinē ꝯtingenti nec fulcimentū innitenti. nec fructū laboranti. Uēter ꝟo impioꝝ idcirco euidenter est insaturabilis qm̄ clausus est ꝛ obserat⁹ inaperibiliter ad bona vera et solida a quibus solis ipleri posset. Aptus autē et hyans inclausibiliter ad vanitates a quibus nō est possibile illū impleri: et intēdo in sermone sapientis isti⁹ ventrē impioꝝ famē eorū vel desideriū. Ad ista igiꝛ tria bona est cōuersio aīarū nr̄arū decens ꝛ debita: castaqꝫ ꝛ incorrupta. Ad alia vero q̄cunqꝫ illa sint: turpis est ꝛ fornicaria. Quapropter manifestū est tibi ex hiīs qm̄ adherendū est creatori tanꝙ sponso legitimo ab aiab⁹ nr̄is ab aliīs continendū. Et auertere se debēt tanꝙ a corruptoribus ꝛ adulteꝛ: videlicet. ab adherētia eorū: scꝫ ne querat ea ꝑ se aut ꝓpter se. Et ne diligant ea ꝑ modos istos aut gaudeant in eis. et intendo ne admittant ea quasi ad thorū ꝛ amplex⁹. Ista eñ soli spōso creatori debēꝛ. Uerū vt pedisseq̄s seu ancillas introducentes eas in thalamū sponsi vel ad sponsum creatorem eas admittere et etiā diligere non est iniuria sponsi vel maculatio sponsarum. cū manifestū sit creaturas oēs introducere aias nostras ad ipsum spōsum. Ueritate q̄dem sua nostrā vim intellectiuā ad veritatē luminosissimā primam. ꝛ suauitate sua ad bonitatē suauissimā primā: ꝛ honorabilitate sua: et si q̄d hunc ꝙ ptineat ad vim nr̄am irascibilē nobilē ad gloriā magnificā: ꝛ honorē vltimum creatoris. Et intendo suauitatē verā nō sōpniatā. quales sunt delicie corporales de quibus iam patefeci tibi quia palatis corruptis solū modo suaue sapiunt. Sanis aūt ꝛ mundis abhoīabiliter desapiūt. et ꝓpter hoc ver⁹ est sermo nobilis illius moralis philosophi ad discipulū suū dicentis. Crede mihi gaudiū verum res seuera est. Adherendū etiā est creatori vt fonti bonorū indeficientissimo ac redūdantissimo. Adherendū vt dn̄o ꝯtra oia q̄ se erigūt ꝯtra ipm vel ei modo quolibet aduersantur. Adherēdū est ei vt magistro siue doctori ꝛ a doctrina atqꝫ disciplina eiusdē nullaten⁹ recedendū. Adherendū ē ei tanꝙ medico soli animarum et a cura eius atqꝫ curatione nullaten⁹ declinandum. Adherendum est ei non solū vt saluatori: sed etiā vt saluti: vt vite a quo separatio vera mors est sola ꝟissime est. Adherendū est ei vt custodi ꝛ defensori vnico a quo si vel ad punctum se quis se parauerit vel abrumpi ꝑmiserit: incidit in fauces ꝛ dentes bestiarum crudeliū in manus et gladios hostiū implacabilium. Quocunqꝫ istoruꝫ modoꝝ intellexeris sermonē ꝓphete p̄dictū quo dixit. Mihi aūt adherere deo bonū est. nō errabis Uides igitur euidēter in oibus istis intentionib⁹ qm̄ sepatio recessio auersio a creatore cōtraria est vnicuiqꝫ adherentiarū qs noiaui ꝛ innūeraui tibi.

Quid ē vanitas.

Quasi diligendus est deus ꝛ alia in ordine ad eum.

Nota de gaudio.

Verũ auersio est qua tãq̃ dorsum vergit a creatore q̃ ab eo recedit. Intentio ẽo recessionis nihil innuit de dorsi ad creatorẽ versiõe. Qz igit̃ adherere creatori totũ ꝛ solũ bonũ est aĩarũ nr̃arũ siue nostrũ. priuatio opposita ex necessitate est totũ ꝛ solũ malũ earũ ꝛ nostrũ. ¶ Amplius hoc toto ꝛ solo saluato boni sum⁹. Et oĩ mõ a malicia culpabili immunes ꝛ liberi. quare hoc est bonũ totũ ꝛ solũ atq̧ toto ꝛ sola bonitas qua boni sum⁹. ɔtrariũ igit̃. i. priuatio huic bonitati opposita tota ꝛ sola malicia est qua mali sum⁹. ¶ Amplius dixit aristoteles ꝛ vere qz p se est: quo posito ponit̃: ꝛ quo remoto remouetur. Posita aũt hmõi adherẽtia ad creatorẽ boni sum⁹: remota aũt nõ boni sum⁹. ipa igit̃ est: qz p se boni sum⁹. quare priuatio opposita est malicia qua p se mali sum⁹. ¶ Amplius posita hmõi priuatiõe et sola mali sum⁹. et ponit̃ malicia nr̃a: ꝛ remota remouet̃. ipsa igit̃ est p se malicia nr̃a: ꝛ ipsa ẽ qua p se mali sum⁹. Quare ante eã nullũ malũ cũ ea q̃ p se sint prima fiat vnicuiq̧ subiecto. ¶ Amplius si ante eã eẽt vel fuisset malũ siue malicia: non ea remota remoueretur malũ aut malicia. Cũ anteq̃ ipsa esset non esset ipsa si esset malum siue malicia. ipsa igitur est primum malum. ¶ Amplius. quicũq̧ act⁹ vel vsus ponatur fuisse in hmõi substãtijs si nõ auertit eas a creatore pmittit eas adherere creatori adherẽtia. Quare pmittit eas esse bonas ꝛ patit̃ secũ bonitatẽ q̃ tota ꝛ sola bonitas earũ erat. Nõ est ergo possibile hmõi actũ vel vsum fuisse malũ q̃ patiebat̃ ꝛ bonitatẽ verã secũ ꝛ bonas eẽ hmõi substãtias. si q̃s igit̃ act⁹ vel vsus malus fuit: qz. s. auertebat a creatore. auersio igitur a creatore fuit malũ primũ siue malicia prĩa. Cum nichil i actib⁹ vel opationib⁹ vel etiã in dispositionibus aut habitib⁹ aut passionib⁹ possibile sit esse malũ nisi p ipam. ipsa eñ sublata vt dixi ĩpossibile est aliud eẽ malũ culpabile vel morib⁹ bonis atq̧ virtutib⁹ nociuũ. Hui⁹ aũt exẽpla etiã in oibus vicijs ꝛ malis opib⁹ manifesta sunt. Si eñ auaricia nõ auerteret auarũ a creatore i nullo mala eẽt. Et intẽdo qz si aĩe nr̃e possent simul adherere creatori adherẽtia debita ꝛ cõueniẽti atq̧ diuitijs adherentia q̃ est auaricia nullo modo eẽt mala auaricia c. i. salua tota ꝛ sola bonitate qua boni sumus vel esse possumus esset in nobis.

¶ Consequenter q̃ auaricia auertit a creatore: ꝛ q̃ est ponenda connexio virtutũ inquisitio.

¶ Capitulum. ciiij.

De auaricia ꝛ auarꝫ

Nisi forte q̃s errone⁹ dicat: qz auaricia posset eẽ auaricia sine auersiõe a creatore. Cum reuera auaricia et nõ posset in multa ĩpedimẽta ꝛ multas lesiones inferret bonitati siue adherentie qua cõuenienter ꝛ debite adherendum est creatori. licet nõ totalr̃ auarũ auerteret ab eodẽ. Scito ergo qz sermo iste sermo hois est opinãtis aliquẽ ɔfortẽ vel pticipẽ posse eẽ creatori in iure ꝛ dñatiõe aĩarũ nr̃arũ. et creatorẽ nõ offendi si i pte adheserum⁹ ꝛ seruierim⁹ aliq̃ q̃ ipsi. Et iam audisti ex lege xp̃ianorꝫ: qz nemo põt duob⁹ seruire. et ipse legis illi⁹ lator manifeste dixit. Nõ potestis deo seruire ꝛ mammone. Et cãs multas audiuisti a me sup hoc in expositiõe sermonis quẽ. s. dixit legis illi⁹ lator. Addã aũt hic tibi: qz nõ est vere ꝛ pprie auar⁹ nisi q̃ amat pecuniam ppter seipsam tanq̃ per se bona p seq̧ expetẽda sit. Qui eñ amat eã ad bonos ꝛ pios vsus: nõ auarus est. ymo ẽe largus est. Hec eñ intẽtio multũ lõge est ab auaricia ꝛ vere ɔtraria auaricie. Amor ẽo quẽ dixi tibi: videlicet quo aliq̃s amat̃ ppt̃ se amor debitus est soli creatori. Quare manifestũ ẽ qz non est ĩpendẽdus vllo modo vel pecunie vel aliq̃. Et ppter hoc q̃ eũ ĩpẽdit aliq̃ ydolũ suũ illũ facit ꝛ seruit ei seruitute vel seruitio q̃ est ydolatria. Presertim cũ amor potissima ps sit diuini cult⁹. ¶ Amplius hoc hꝫ euidẽter doctrina ꝛ lex xp̃ianorũ q̃ auaricia est simulacrorꝫ buit⁹. Et qm̃ nihil iniquius q̃ amare pecuniã. Cã aũt i hoc est euidẽtissima qm̃ creator ordinauit nos ad pecuniã vt nos ei supponeret eã sub pedib⁹ nr̃is poneret. Totam eñ terrã ꝛ oẽ q̃d terrenũ est posuit sub pedib⁹ nr̃is corporalib⁹ sicut dicit vn⁹ ex pphetis hebreorum loquẽs ad ipm. Oia inq̃t subiecisti sub pedib⁹ ei⁹. ipse etiã pecunie totis virib⁹ ponderũ suorꝫ ɔtendũt ꝛ conant̃ eẽ sub pedib⁹ nr̃is: nec inde leuari nisi inuite ꝛ p violẽtiã patiũt̃ manifeste oñdẽtes auaris iniquitatẽ atq̧ puersitatẽ auaricie q̃b⁹ se pecunijs spũaliter subiecerũt. Hec igit̃ est peruersitas auaricie q̃ pecuniã quã auari corpore calcãt: corde adorãt. Et quo palã ẽ illos ꝛ pecuniã hr̃e vilissimã forinsecus: ꝛ eã hr̃e honoratissimã intrinsec⁹ quã pedib⁹ corporis calcãt. Et iclinato capite ad eam hoc est corde p amorẽ illũ vt deũ adorãt. Audiuisti etiã p me qm̃ amor vnio quedã est amantis et amati. Vnic⁹ igitur est ois auarus oĩ pecunie: quã p auariciã amat. Istas etiã pecunias q̃s amore huiusmodi amat efficit membra sua. Et hoc ipi sermonibus irritissimis confitentur auari dicentes de vno predio vel molendino: vel furno hoc ẽ melius membrum quod habeo. Non adheret igitur creatori vnitus pecunie. Cum aperte contineat lex xp̃ianorum ꝛ doctrina qm̃ qui adheret deo vnus spiritus est: cum non sit possibile vt auarus sit vnus spiritus cum deo: et vna terra cum pecunia vel in parte vel in toto. ¶ Amplius cum vna iniquitas ꝛ vna queq̧ macula mortaliter culpabilis siue dampnabiliter sic maculet animam humanam et creatori eam abhominabilem atq̧ inimicam constituat. Impossibile est vt in parte auar⁹ sit aliq̃s: ꝛ nihilomin⁹ creatoris amicus. Non eñ necesse est e. i. q̃ inimic⁹ est alicui⁹ oia nocumenta intulisse illi ꝛ oĩ gñe ĩpugnationis ĩpugnasse ipm. Alioq̃n nõ esset possibile q̃q̃ hoim hr̃e aliquem inimicũ cũ nõ sit possibile oẽ gen⁹ inimicitiarũ vel exercere vel exercuisse q̃q̃ i alterũ. ¶ Amplius cũ dubiũ est qm̃ ex vno casu i lutũ pfũdissimũ ꝛ inq̃nat⁹ q̃ in illud ceciderit. Similiter cũ dubium esse potest cui vnica mors illata est quando mortuus sit. Quare non relinquatur tibi dubium qm̃ auarus cum eius cor in lutũ pfundissimũ diuiciarum ceciderit atq̧ demersum sit ipm esse inquinatum. Et ppter hoc oĩ appropinquatione ad creatorẽ indignissimum. Similiter oẽm auariciã mortẽ esse ꝛ extinctionẽ eius in quo est inq̃ntũ ad vitã grĩe qua deo et ex deo viuit̃. Non eñ possibile est vel fuit vnq̃ aliquem pIabi in oẽm auariciã. non eñ possibile est aliquẽ omne furtũ cõmittere: aut oẽm rapinã exercere: neq̧ omni fraude ꝛ dolo p obtinẽda pecunia ali-

os circ̃uenire. Qm̃ non est possibile q̃cq̃ oẽ aurũ
cõcupiscere vel quaslibet alias ex diuitĳs cũ non
sit possibile ipm̃ oẽ aurũ vel omne argentum vide
re vel alio modo apprehẽdere apprehensione di-
co particulari: neq̧ ad hoc vt als iniust⁹ sit: neces-
se est ipm̃ oẽm iniusticiã exercere. Quare neq̧ ad
hoc vt mal⁹ sit: necesse est ipm̃ exercere oẽm mali-
ciam: aut ois malicie opa: Sic neq̧ ad hoc vt ydo
latra q̃s sit: necesse est ipsum omne ydolũ adorare
neq̧ ad hoc vt sit fornicator: omnẽ fornicationem
agere: aut omne adulteriũ ipsũ ppetrare: ad hoc vt
adulter sit. Quare manifestũ est in oi genere mali
cie malũ eẽ simpliciter. Et dixi quẽcũq̧ q̃ vel vno
opere illius seipsum maculauerit quare separat ĩ
a creatore: tam similitudine q̃ offensione ꝛ vinculũ
siue adherentia qua deo adheret dirupti ẽ. Quẽ-
admodũ enim ligatura fortissima sibi coherẽt in-
uicem colligata: sic amore sincero adheret creato
ri. Et ꝓpter hoc offensione ipsi⁹ fit separatio siue
auersio ab illo. Tibi etiam manifestũ est vsu notissi
mo ac vulgarissimo dici amicos amoris vĩculo si-
bi inuicẽ colligatos: ꝛ odio: vel ira: vel inimicitia:
ab inuicem separari. q̃cq̃ ita de amore dixerim q̧
eo adheret creatori. Nihilomin⁹ tamẽ verum est
q̧ vnaqueq̧ virtutum q̃ in eum sunt adheretur ei
dem: videlicet fide qua creditur in eum et timore
quo ipse timetur. similiter ꝛ spe qua in ipsum spe-
ratur: sic quoq̧ honore quo honoratur: ꝛ pudore
quo ois turpitudo propter ingenuĩ inspectum ipsi
us siue intuitum erubescitur: et ad hunc modum
se habet de alĳs que in eum sunt: vt dixi pri⁹: ꝛ no
minaui eas: ꝛ numeraui tibi in tractatu singulari
de virtutibus. amore tamen: quia essentia ipsa sua
vnitio est amati ad amatum ꝛ vinculum quo adhe
ret atq̧ constringitur potissime creatori adheret
cum fuerit perfectus ꝑfectiõibus suis septem: q̃s
in eodem tractatu didicisti. Relinquitur igitur ex
omnibus hĳs non esse possibile dimidiationẽ istã
siue particulationem in substantĳs intelligentib⁹:
videlicet vt in parte creatori adhereant. et ĩ par-
te ab eo separate sint seu auerse. tum propter ĩpar
tibilitatem eorum que partitionẽ ꝛ partes non re
cipit. tum propter proportionalitatem inimicoꝝ
et retributionem. tum etiam propter inseparabilẽ
communicantiam virtutum veri nominis ꝛ vere
rationis. cum eñ ꝓportionabilia sint merita retri
butionibus suis: sicut non est possibile in retribu-
tionibus esse vel fieri dimidiationes vel particu-
lationes huiusmodi: sic neq̧ in meritis que sunt
predicte virtutes et opera earum. Quia igitur nõ
est possibile substantiam quãcunq̧ intelligentem
in parte obtinere retributionem glorie future: et
in parte dãpnationẽ miserie contrarie: sic non est
possibile vllo modorum eam hic habere meritũ
in parte future glorie ꝛ in parte demeritũ dãpna-
tionis contrarie. De ipsis ꝑo virtutibus de quib⁹
hic est sermo declaratum est ibidem tibi eã esse cõ — Qꝫ virtutes se comitantur.
municantiam atq̧ connexionem ipsorum vt non
sit possibile vel vnam esse in quocũq̧ subiecto: in
quo ꝛ oẽs alie non sint. et intelligo vnãquãq̧ sine
alĳs oĩbus esse nõ posse: ita vt vbicũq̧ vna est im
possibile sit aliã quãcũq̧ de eẽ. Dico igit̃ quoniã
auersio a creatore nõ patit̃ vel vnũ ex tãtis bonis
quanta sunt virtutes hmõi secũ esse. Ex quo etiã
apparet quantũ malũ sit ipsa auersio a creatore ꝑ
quã et ipse fõs bonoꝝ. i. creator bñdict⁹ amittitur
et etiam tam preciosa tamq̧ salutaria dona ipsi⁹:
vt sunt virtutes: et dona: decoret: illustrat: ꝛ ꝑfi-
cit aĩas nostras iuxta beneplacitũ suum. Quẽad-
modum cũ sol visibilis amittit̃ ꝛ totus calor ipsi⁹
et tota radiositas. Dico insup qm̃ auersio nec inq̃
sita: nec intenta fuisse videt̃ ab aliq̃ primarũ sub-
stantiarũ: q̧ nec etiam ab hoibus in nocte hui⁹ vi
te atq̧ peruersitate degentibus queri vel etiã desi
derari videt̃. Qui eñ querit appropiquare pecu- — Qꝫ auersio a deo non q̃ritur nec intendit̃.
nie: coniugi ei possessione: siue dño non intendit
recedere a creatore nec hmõi recessus querit̃ vel
desideratur apud ipm̃. quẽadmodũ vides de am-
bulante quem mouet desideriũ essendi in loco ad
quem tendit q̧ non mouet eũ vel amor vel deside-
rium recedendi a loco in quo erat. nec recessus hu
iusmodi est apud ipm̃ quesitus vel desideratus: est
tñ ꝯñs accessui ad locũ alterũ. Non eñ possibile
est vt quis accedat ad locũ aliquẽ qñ desideret lo-
cum in quo erat ante: et qñ recedat ab illo: lꝫ hoc
desideriũ vel intentio ei⁹ non sit. Nec verisimile
est ex primis essentĳs intelligentibus eius ꝑuersi
tatis fuisse cũ peccauerũt: vt cũ istud malũ auersi
onis. s. vel separationis a creatore q̃sierit vel intẽ
derit. Cũ manifeste nihil habeat bonũ vel deside-
rabile vel asperius alterum istorum. Non eñ ve-
risimile est aliquã earũ in eũ iraci die furorẽ exar-
sisse aduersus creatorẽ vt eũ negare offendere: et
ob eo oĩno recedere desiderauerit vel intenderit.
Quẽadmodũ videt̃ in aliquib⁹ qui ex dolore amis
sionis alicuius rei quã carã nimis habebãt vel cu — Qꝫ ꝑ furorẽ nõ desiderauerũt angeli recedere a deo.
iuscunq̧ alterius ĩfortunĳ in tantã irã aduersus
creatorẽ adardescũt: vt excogitatꝫ blasphemĳs ꝛ
contumelĳs ipm̃ offendere conentur. Negentq̧
ipm̃ ꝛ recedant ab ipso ꝑ intentionem ꝛ inquisitio
nem ipsi⁹ receptiõis ab ipo. hmõi aũt status non
fuit apud ꝑmas substãtias: ꝛ etiã si fuisset nõ eẽt
tñ primũ pctm̃ coꝝ ista recessio vel auersio sed do
lor ĩmoderat⁹ aut ira quẽadmodum vidẽs in pro-
posito exemplo.

Qꝫ separatio a creatore fuit primũ malum ꝛ pri⁹ auersiõe ab ipo sicut causa prius causato.

Capitulum. cv.

Ebes tñ scire q̧ auersio ꝛ re
cessio ꝛ sepatio in ce ꝛporali-
bus siue corporib⁹ dicit̃ f̃m
duas intentiones. Est eñ re
cessio intẽtio mot⁹ interdũ: ꝛ
est idẽ motus recessio ab vno
loco: ꝛ accessus siue accessio
ad locũ appositũ sicut via vna
et eadem est a thebis ad athe
nas: et ab athenis ad thebas. non eñ mouet̃ duo
bus motib⁹ q̃ ab vno loco mouet̃ ad aliũ: sic se hꝫ
ĩ spũalib⁹. Nã quẽadmodũ q̃ appropiquat pecu-
nie mouẽte auaricia mõ appropiquatõis quẽ dixi
eadẽ appropiquatiõe siue motu spũali recedit et
elõgat̃ a creatore: ꝛ est vn⁹ ꝛ idẽ mot⁹ spũalis ap-
propinquatio hec ꝛ elõgatio. Et iste mot⁹ nõ est
nisi ꝯcupiscẽtia vel desideriũ pecunie qualẽ ꝯcu-
piscẽtiã vel desideriũ suggerit vel potius inflam-
mat auaricia. Dicuntur insup separatio ꝛ recessio
priuationes opposite dispositionibus que dicun-
tur adherentia coniunctio propinquitas societas
Viri namq̧ sancti deo que dilecti dicuntur habes

re societatē cū deo et esse ꝓpe eū: ⁊ hꝫ eū ꝓpe se. Separatio igiᷓ a deo siue auersio diciᷓ priuatio adherentie qua deo adherendū est: et ipsa eadē diciᷓ auersio qua ab eo recessum ē quasi verso tergo seu dorso ad ipm. Et qm̄ nō fit hoc nisi adherēdo aliḋ. Necesse est primas istas substātias creatore deserto p hmōi priuationē aliū vel aliḋs adhesisse. ⁊ hāc adhesionē siue adherentiā vocant doctores xp̄ianorū cōuersionē ad ea qb⁹ p eā adhereᷓ: reuersionem ꝟo qua substātie intelligentes ab hmōi recedentes ad creatorē ꝯuertunᷓ: ita vt ei adhereant.

Q̄ꝫ primū maluꝫ fuit separatio a creatore.

Manifestū igiᷓ est tibi q̄ primū malū.i.nocumentum ⁊ dāpnum atq̄ maximū oim dāpnoꝝ ⁊ nocumētorū est priuatio hec: videlicet separatio a creatore. Primus vero actus malus: conuersio fuit ad aliud p quē desert⁹ est creator siue derelictus ⁊ separate ipse ab eo. et huius actus scꝫ cōuersionis p quē adheserunt aliḋ q̄ creatori est malū. Ex quo ꝯuenit separatio eaꝝ a creatore. Quare ex necessitate est prius illa. ¶ Causa eñ efficiēs semp prior est tanto suo. Quod si dixerit q̄s q̄ hmōi actus non fuit mal⁹ nisi ꝓpter malū auersionis a creatore siue separationis ab ipo: ergo malicia illi⁹ prior est q̄ malicia act⁹ hmōi vel maior. Indubitanter verū dicit q̄ malicia ei⁹ ⁊ prior ⁊ maior illo genere prioritatis ⁊ ordine quo oē qḋ est p se prius est eo qḋ p accidens siue p aliud. et vnicuiq̄ subiectorū prius est quod ei p se q̄ qḋ est ei p aliud. Quia igiᷓ malicia p se est hmōi priuationi ⁊ tanq̄ essentialr necesse est ⁊ prius ⁊ magis illā esse malā q̄ actum hmōi: nō tñ necesse est illā pri⁹ eē: cui⁹ exēplū est i cecitate ⁊ actu vel passione p quā cecitas irrogaᷓ aut visus auferᷓ. necesse eñ est hmōi actū vł passionem priorē eē cecitate. Utpote causam ipsi⁹ nō tñ plus vel magis eē malā. causa quidē est hmōi act⁹ vel passio: scꝫ vt cecitas sit: siue vt visus nō sit. Nō autē cā est malicie ipsius cecitatis hoc est vt cecitas ipsa mala sit. Cecitas eñ in seipsa ⁊ p seipsam mala est malicia nature id est ipso nocumento et dāpno qḋ ipsa est vel irrogat nature. eius igiᷓ malicia nō est ei adueniens aliunde: vel ex causa alia. Cause ꝟo cecitatis nō est malicia nisi ab ipsa cecitate. et equiuoce dicunᷓ mala: nociuū: nocumētū. Nociuū eñ effectiue: nocumētū ꝟo p se ⁊ essentialiter. Act⁹ aūt hmōi vel passio nō diciᷓ malus siue mala: nisi effectiue tanq̄ scꝫ nociuū: hoc est q̄ vel bonū aliud adimit vel malū infert aut imprimit. Simile exemplū de hac re est in actu spoliationis et nuditate: in actu depauperationis ⁊ paupertate In actu mutilationis ⁊ mēbri carentia: ⁊ in actu vulnerationis ⁊ morte. similiter in actu extinctionis luminis siue ablationis ipsi⁹ ⁊ tenebrositate ⁊ ad hunc modū in actu occasu solis ⁊ nocte.

Q̄ꝫ primū malū noxium siue nociuum fuit act⁹ adherēdi aliū q̄ creatori. et primū malū id est nocumētū fuit sepatio a creatore.

Manifestū igiᷓ q̄ primū malū.i.nocumentū ex necessitate fuit sepatio a creatore siue amissio ei⁹ siue desertio. Primū ꝟo malū.i.primū noxiū vel nociuum. prim⁹ hmōi actus abusiuus vel priuatio prima debiti vsus aut act⁹ virtū: quas sepe noiaui tibi. Q̄ᷓ si q̄s dixerit q̄ prima adherentia siue primū adherere quo adhesum est aliū q̄ creatori p se ⁊ in se malum ⁊ turpe fuit. Quare nihil pri⁹ fuit eo malum. et ꝓpter hoc ipm fuit primū malū. Respōdeo qm̄ adherere ipsa intentione ⁊ rōne sua mox noiatum iuxta sermonē aristotelis cōiunctū est malo qḋ est desertio creatoris siue auersio ab illa. Non eñ adheret creatori q̄ aliū adheret q̄ ipsi. quēadmodum non adheret vxori sue qui aliū adheret. Et de aliis modis adherendi q̄ supra noiati sunt tibi silr se hꝫ.

Q̄ꝫ adherere alteri q̄ creatori dānosū est.

Reuera igiᷓ adherere aliū q̄ creatori qlibet dictorū modorū in se ⁊ p se malū est. Iuxta intentionē quā dixi ⁊ non solū noxiū ⁊ maximū bonū qḋ ē creator adimēs vel auferens: sed etiā turpe ⁊ iniquū turpitudine oī adulterio incōparabili: et oī iniquitate ab equitate in infinitū remotiori. Si q̄s enim spreta vxore seu deserta q̄ vtiq̄ femina est ⁊ conditione nature eo in nullo inferior aliū: femine adhereat min⁹ longe incōparabili a castitate coniugali se facit q̄ substantia intelligens q̄ deserto spōso suo q̄ est creator bñdict⁹ aliū cuicūq̄ rei adheret. Nec est solū modo hmōi adulteriū seu fornicatio q̄ fornicantur multe ex hmōi substantiis a creatore sicut aliqua ex nephariis abusionib⁹ qb⁹ se polluunt hoies ignominiose. quēadmodū si spreta vxore q̄s asine sue cōmisceaᷓ ⁊ adhereat. Sed incōparabiliter maiori distantia a cōiugio creatoris maiori q̄ abusiōe sup oēꝫ cōparationē cū miscenᷓ reb⁹ ⁊ adherent q̄ nec sui gñis nec sui etiā p̄dicamenti sunt multe substātie rōnales. Uanitas eñ ⁊ voluptas nec de gñe substātiarū sunt. Manifestū aūt est tibi qualr fornicenᷓ a creatore cū eis hoies. Si q̄ nepharia abusio est in hoib⁹ commisceri ⁊ adherere aīalibus non sue speciei: quanto fortius ⁊ incōparabiliter maior ⁊ intollerabilior magisq̄ abusiua ē fornicatio cū vanitatib⁹ ⁊ voluptatib⁹ deserto nobilissimo ac sublimissimo sponso q̄ est creator bñdictus. Uides igiᷓ turpitudinē ⁊ immensitatē ipsius turpitudinis qua turpe est cuicunq̄ aliū adherere creatore deserto. Immensitas ꝟo iniquitatis qua ab equitate verissima recedunt auari: tanto viliora seipsis adorantes ⁊ nobilissimū ac p̄stantissimū creatorē oim omni inimicitia: omniq̄ fragmēto auri vel argenti: omniq̄ luto ⁊ stercore viliorē habentes. studiose nāq̄ ⁊ laboriose stercora de plateis colligunt: coaceruant, atq̄ custodiunt. Ipm vero creatorē optimū nec curant nec recogitāt.

Nota comparationes ad suadendum ydolatriā scelus nephandissimum.

¶ Q̄ꝫ origo peccati fuit superbia: ⁊ de origie inuidie: similiter ⁊ aliorum peccatorum.

¶ Capitulum.cvi.

Quoniam autem sicut audisti in precedentibus nec ira nec dolor nec gaudiū nec locum primum habere potuerunt apud primas substantias: nisi forte dolor inuidie sicut nonnullis visum est qui dixerunt primam ac nobilissimam substantiam inuidisse ipsi filio dei quem videbat sibi infinita supereminentia glie p̄cellētē ꝯueniēs est de hoc ipso aliquantulū p̄scrutandi: non eñ negligendi vel p̄tereundi sunt sermones tantorum sapientū in rebus arduis tamq̄ lōge a ꝯsuetudine nostra distantib⁹.

Nota ex q̄bus ꝯsurgit inuidia

¶ Dico ergo imprimis: q̄ dolor inuidie locū hꝫ vbi ex aliena quacūq̄ p̄stātia seu preeminētia q̄ quomodo quis vel cognoscat vel retinet excellētie sue/ vel diminutionē/ vel lesionē/ vel obscurationē .i.apparētie quolibꝫ modo minorationē. Ueri eñ nihil horum est q̄ causa potest esse doloris vel inuidie: nisi forte quis dicat amorē singularitatis i bo-

nis q̃buslibet dolorē hm̄oi gn̄are qd̄ hic nullo mo=
dorum locum habere videtur. Hec em̄ ratio coge=
ret illā nobilissimam ac primā substātiā inuidisse
ipsi patri ac primogenitori etiā spūi sancto cum in
vltimitate prestātie sit vtriqȝ eorum prestātissim⁹
ꝛ pvtriusqȝ eoruȝ prestātiam seu precellētiam non
minus prohibeatur singularitas seu solitudo quā
amasse dr̄ q̄ꝫ p precellētiam ipsius filius dei. Qua
re eadem causa ꝛ equalis p omnia inuidēdi vtriqȝ
eorum q̄ fuit inuidendi filio dei. ¶ Ampli⁹. amor
hm̄oi singularitatis supbia est essentialiter ꝛ p se.
Hec em̄ est supra se ire nolle. s. habere parē vl' ma=
iorē: dei autē filius icomparabiliter ei supeminēs
nec erat ei par: nec vllo modoȝ poterat ei par vide
ri. Hoc igit̄ nō fuit malum: veȝ ꝙ noluit hr̄e parē
habere filium dei cum iustissimum esset nō esse pa
rē ipsi filium dei. In aliis ꝟo parē nō habebat q̄re
satisfactum erat voluntati eius in parte ista.
¶ Amplius. hoc ipsum nolebat creator quare vo
lūtas eius cōcordabat in hoc voluntati iustissime
creatoris. bona igit̄ erat voluntas hm̄oi ꝛ bonum
velle. Qd̄ si dixerit: q2 nolebat hr̄e supiorē filium
ꝛ hic erat ei dolor veȝ ꝙ supior erat ei filius vel co
prestantior. Ista cā vt iam dixi doloris erat cōmu=
nis erga totā beatā ꝛ gloriosam trinitatē. Necesse
igit̄ est aliā causam fuisse doloris hm̄oi: qd̄ ergo ꝟi
similius videt̄ hoc est vt dicat qui hoc dicit q2 pre=
uidit filio dei regnū ex humano gn̄e acquirēduȝ ꝛ
cōgregādum. vel in terra: vel tam in terra q̄ꝫ in ce
lo. ¶ Ambiuit igit̄ s̄m istā sentētiaȝ simile regnū
licet cōtrarium in hoibus. Sȝ cur nō sil'r ꝛ in āge=
lis sibi regnum ambiuit cum videret ꝛ in angelis
tūc regnātē ꝛ postmodum regnaturū filium dei: sȝ
ꝛ hec cā sil'r communis erat toti trinitati. Non em̄
vel magis vel melius regnabat vel regnatur⁹ erat
in angelis dei filius q̄ꝫ pater vel spūssanctus. Sub
iungit autē actor hm̄oi opinionis testimonium cu
iusdam prophete ex prophetis hebreorum ex ꝑso
na filii dicētis. Si ꝓpter me orta est tēpestas mit=
te me in mare dicētis inq̄ꝫ hoc ad patrē ꝛ spm̄ san=
ctum. Et intelligo tēpestatē hāc totius gn̄is hūa=
ni lapsum in corruptionē ꝛ mortē. Hāc igit̄ dice=
bat filius s̄m hoc ꝓpter se ortam tāq̄ꝫ in inuidiam
suam ab hm̄oi primo ꝛ principali angelo cōcitatā.
Sciēs em̄ iste pīceps malicie nō posse cedere in
partē suam ꝛ regnum homines nisi p maliciam p
quā a deo recedit̄. seduxit primos homies ꝛ ad in=
obediētiā creatoris induxit. ¶ Sicqȝ eos in par=
tē suam traxit. ꝑmittēte nāqȝ creatore omnes ma=
li cedunt in partē eius ꝛ regnū: ꝛ soli boni ad par
tē ꝛ regnum filii ptinet sicut ip semet dixit p quedā
ex prophetis hebreorum. Funes inquiēs cecide=
runt mihi in pclaris: etem̄ hereditas mea pclara ē
mihi. Hȝ autē admirationē nō leuē quomodo re=
gnum vel regnare velle potuit qui se ex tunc nō pos
se ab omnimoda seruitute plenissimaqȝ subiectio=
ne filii dubitare nec debuit: nec etiā potuit Se em̄
nihil posse vel in se vel in subditos nisi q̄ꝫtum crea
tor daret eidem vel promitteret nullo modorum
ignorasse videt̄ cum etiam stulti homies ab hm̄oi
ignorātia immunes sint. ¶ Amplius. cum igno=
rare vel dubitare nō potuerit nec aliq̄d se posse face
re contra volūtatē filii dei certum habuerit. certū
igitur ei fuit se nō posse esse nisi subiectum ei sub=
iectione plenissima: ꝛ nisi seruuȝ eius seruitute om

moda. Quare manifestum erat ei se nec regē: nec
dn̄m posse esse: nisi falsissima ac veracissima noia=
tione. ¶ Amplius. ipsam subiectionē ꝛ obediētiā
esse totaliter in potestate ꝛ bn̄placito filii dei vt eū
ab ea deiceret ac deturbaret qn̄cūqȝ bn̄placitū ei⁹
esset videbat euidēter. Qualiter igit̄ ꝯtra volūta=
tē ipsius ꝛ vere p furtum atqȝ rapinā ꝛ in ipsius fi
lii dei iniuriā hm̄oi dn̄ationē seu regnuȝ obtinere
volebat. ¶ Amplius. an nesciebat q2 seruit⁹ crea
toris cuȝ pfecta fuerit regnatio nobilissima ē bea=
titudoqȝ atqȝ felicitas. Rebellio ꝟo ꝛ erectio ꝯtra
ipsum nequissima seruitus atqȝ vilissima. Quali=
ter igitur verum ac nobilissimum regnum hm̄oi:
hoc est seruitutē creatoris vilissime ac nequissime
seruituti illusioniqȝ turpissime nō pretulit. Pre=
sertim cum seruitus illa creatoris nec bonus ha=
beret vllum neqȝ molestiam: neqȝ depressionē in il
lo statu quin potius libertatē iocūditatē atqȝ ho=
norē ꝛ gloriam inestimabiles. ¶ Amplius. cuȝ ex
parte filii dei nō solum nō minueret̄ aut nō ledere
tur quocūqȝ modorum felicitas substātie illi⁹ pri=
me quin potius ꝛ esset ꝛ augeret̄ ei ex ipso ꝛ ex pte
ipsius. qualiter iuidere potuit illi. ¶ Vides igit̄
manifeste q2 sermo iste cogit supbiam esse primuȝ
pctm̄: q̄cūqȝ iuidia. i. cuiuscūqȝ intētiōis hec fuerit
Oēs etiam sacri doctores in hoc cōuenīūt ꝙ inui=
dia filia sit supbie: ꝛ multi primogenitā filiaȝ eius
illam dixerūt. Qd̄ autē supbia primum pctm̄ sit si
cut dicit ille sapiētissimus de gēte hebreoruȝ. Ini
tium oīs pcti supbia. Euidēter ostēdit̄ si memo
riter retines ꝙ primū pctm̄ ex necessitate fuit abu
sus virtutis motiue nobilis in substantia sic pec=
cāte. Dico em̄ quia nō cousqȝ sua erat illius substā
tie vis motiua nobilis vt liceret eidē vti illa quocū
qȝ modo voluisset. hoc est vt vllo modorum ea illa
abuti liceret. Abutēs igitur ipsa vsurpāt in ea do
minium quod in illa nō habebat. Quare eleuauit
se vel exaltauit sup vim illā in dominium qd̄ in ea
nō habebat. Quare supbiuit. i. sup illud quod erat
vel habebat sic abutēs iuit: ꝛ inde dictum est supbi
re quasi sup ire. ¶ Amplius. ex ordinatiōe creato
ris totaliter debebat esse subiecta: totaliterqȝ ser=
uiēs eidē: ꝛ intēdo totaliter hoc ex oibus suis ꝛ p
oibus sicut ꝛ illa oia ex mera largitione creatoris
acceperat. Quia igitur in oibus ꝛ p oia seruiēs vel
seruus creatoris tenebatur in nullo esse dn̄s. ꝛ q2
in oibus ꝛ p oia eidē seruire tenebatur ex necessita
te ꝛ in nullo dn̄ari: ꝛ in nullo dn̄m se gerere. Qua=
re tenebat̄ voluntatē propriam ꝛ in omnibus ab=
dicare: ꝛ voluntatē creatoris solam facere. Ubi er
go econtrario se habuit: se q̄ꝫtum ad hoc deum ges
sit. Supbiuit igitur cum a seruitute creatoris in
huiusmodi dominiuȝ ascēdit. ¶ Amplius. in ani
mabus nostris ex naturali ꝛ pura ipressione indi=
tum est vt in omnibus exhibeamus nos creatoris
ministros. In oibus em̄ nostris ꝛ de omnibus te=
nemur ministri esse creatoris ꝛ ea conuertere i ei⁹
obsequium ꝛ honorē. In nullo igitur licet nobis
econtrario agere: quia igitur pctō primo cōtrario
egerūt primi peccantes: non soluȝ se non mīstros
creatoris sic agēdo se exhibuerunt: sed etiā aduer
sarios. Quapropter in creatoris equiparātiam se
extulerunt. aduersarietas em̄ equiparantia est in
ꝑdicamento relationis. Et q̄ in aduersariū se eri=
git: certumqȝ eidem ex aduerso ꝛ e regione se op=

Q' ꝑmuȝ pctm̄ fuit supbia.

ponit.nō min⁹ altū:potentem:aut fortem in hoc se gerēs. Quare primus peccans longe sup id qđ erat ⁊ esse debebat:fuit cum in creatoris aduersarium se erexit. ¶ Ampli⁹.oīa dona q̄ cōtulit creator hmōi substātiis.vꝫ sapiētiā ⁊ virtutes naturales nō ꝯtulit eis nisi vt inde eidē seruirēt seu ministrarēt. Nō ꝯtulit igitur eis nisi ministerium voluntatis proprie qđ est dicere vsum volūtatis sue: hoc est creatoris. Utētes igitur ꝯtra volūtatē ipsius deserto ministerio qđ solum in illis habebāt vsurpauerūt dñium in eisdeꝫ. Quare a ministerio siue administratiōe q̄ sola commissa erāt eis in ipsis ascēderunt in dominum vsurpatum:hoc autem est superbire vt iam dixi.

¶ Qꝫ ꝯtrauenientes dictis fidei xp̄ianoꝝ nō sunt dicēdi infideles ⁊ heretici:nisi hoc eaꝫ ꝑtinacia dicāt.

Capitm.cvij.

Quod si dixerit quis qꝛ nō commisit eis creator ministerium in rebus hmōi qn potius dñationē liberrimā largitus est ipsis in eisdē dans eis potestatē liberrimā absq̧ vlla legis restrictione vt vterētur eis quacūq̧ materia vellēt. Destruit sermo iste multꝫ modis. Primum qꝛ euacuatur sic primum pctm̄. Si eñ hoc est:nullam legē transgresse hmōi substātie cum nullam habuerit. Scđo.cōsequēs est errorē istum licitum hmōi substātiis fuisse in omnē iniuriā ⁊ ꝯtumeliā creatoris vti potuisse inculpabiliter oībus donis hmōi. Tertio dico.qꝛ iste error in nulla parte gētē saracenoꝝ inuoluit q̄ ad hoc deducta est vt credat rebus oībus suis quocūq̧ modo voluerit vel vti vel abuti: ꝓpter qđ ⁊ seruis masculis abutūtur ⁊ etiā multis animalibus. Sufficit autē ad destructionē erroris istius innumerabilis multitudo manifestoꝝ incōueniētiū quoniam cognosces ex paucis:nihil eñ magis nostrum est ⁊ q̄ ipa mēbra nostra ⁊ partes. Sequit igit vt ⁊ linguis nostris liceat nobis abuti in oēs blasphemias ⁊ ꝯtumelias creatoris:in oīa piuria ⁊ mēdacia:in omnē subuersionē ⁊ seductionē hominum. Silr ⁊ dētib⁹ demordēdos ⁊ lacerādos hoīes ⁊ manib⁹ ad rapiēdum/furādum/ꝑcutiēdum/ledēdum quolꝫ modo rum hoīes. Eodē modo videre pōt ⁊ de virib⁹ animaꝝ nostraꝝ qm̄ licebit nobis sm̄ hoc vi intellectiua nostra abuti ad cogitādum q̄cūq̧ turpia vel noxia ad excogitādas oēs dei iniurias atq̧ blasphemias. Silr excogitādas oēs fraudes ⁊ dolos:⁊ ad hūc modum se hꝫ de omnibus aduētiōibus maloꝝ. Quapropter licebit nobis excogitare destructionē legis ipsoꝝ einsdē erroris defensores:⁊ propter hoc tā corde q̄ lingua impugnare ⁊ destruere vtrūq̧:⁊ qꝛ duoꝝ cōtrarioꝝ nō est possibile vt vtrūq̧ sit licitum in rebus hmōi nō erit licit⁹ error huius cuius destructio est licita vel cōcessa. Quoniā in rebus huiusmodi nō hꝫ locum indifferētia.hoc est in rebus q̄ sunt ex lege:vel cōtra legē. Quarto qꝛ iam audiuisti in pcedētibus qꝛ vnaq̧q̧ substātia sensibilis nascit cum ipsa lege sua sm̄ quē viuēdum est ei ⁊ cum artificio acquirēdi sibi victum et conseruādi tam indiuiduum suum q̄ spēm. Quapropter multo fortius est hoc in hoībus naturaliter ⁊ eminētius ⁊ sublimius in substātiis nobilioribus. Quāto eñ natura compositores esse debent tanto ⁊ maior ⁊ lucidior est eis impressa ars viuēdi ⁊ regule vite sue:⁊ hāc radicē assumo a sensu.hoc eñ manifestum est sensu in oī gñe aīalium sicut supra audiuisti de aranea ⁊ cato siue murilego quorum vtrūq̧ nascit cum arte siue artificio venandi ⁊ ꝓvenationē acqrēdi victum suū. In hoībus ꝟo manifestum est tibi ex teipso qm̄ naturalr sunt eis indite vel inscripte lex ⁊ regule sm̄ quas eis naturaliter viuēdū est. Et dixi ex teipso ꝓpter hoc qm̄ naturalia oīa in omnibus indiuiduis viuuscuiusq̧ spēi naturalr eadē ⁊ communia sunt. Exceptis dūtaxat casu vel passione aliqua occasionatis sicut vides in hīs qui ceci nascunt aut claudi:⁊ in aliīs similiter occasionatis siue plaga siue morbo hoc factum sit. Create igit sunt substātie nobiles cū arte sua viuēdi ⁊ cum omnibus regulis honestatis eas decētis:⁊ hec est lex naturalis eisdē viuēdi. Quinto nemo intelligēs dubitare sinitur qn huiusmodi substātiis tāto honestius:hoc est in se compositio siue creatori.honorabilius etiam iure naturali viuēduꝫ sit q̄ hoībus quāto hoc eis liberius atq̧ facilius innatoq̧ lumine sapiētie est non⁹. Ipo igit iure naturali ⁊ lege incomparabiliter magis obligate create sunt q̄ hoīes sint etiā postq̄ adulti fuerint. Est igit eis lex viuēdi posita naturalr ⁊ inscripta ⁊ iusticia naturalis eisdē indita.⁊ qm̄ nichil in eis naturalr vacat a libertate:hoc est qm̄ se ⁊ oīa sua naturalr habēt in ptāte sua liberrima atq̧ plenissima necesse est nihil vacare in eisdē a lege quēadmodum vides in nobis qm̄ in illis solis ab omni lege exēpti sumus naturalr quoq̧ nō est nobis potestas data libera.⁊ ꝓpter hoc inculpabilia in nobis sunt sicut est esurire sitire ⁊ supflua nutrimētorum egerere vel purgare. Quare cū oīa q̄ apud huiusmodi substātias naturalr sunt in liberrima ptāte habeāt.sm̄ illa oīa necesse est eas esse sub lege: nec intelligo q suum esse vel suum nō esse subsint ptāti ⁊ de oībus stabilibus idem intēdo. Sꝫ de viribus viriū naturaliuꝫ suaꝝ q̄ sunt nobilis apprehēsiua ⁊ nobilis nociua. Dico q in ptāte eaꝝ sunt naturalr atq̧ volūtate liberrima. Ita vt nō vtent eis nisi quando voluerint:⁊ q̄tum voluerit:⁊ circa q̄ voluerint. Et intelligo vt nulla passio nullus vsus sit apud eas naturaliter vel esse possit etiā violēt⁹ hoc est dicere ꝯtra volūtatē eoꝝ. Omnia igit hmōi sunt in libera ptāte seu voluntate posita earūdem. Circa hec ꝟo sunt virtus ⁊ vicium rectitudo ⁊ peccatum. Circa hoc intelligo.i.circa volūtaria siue volūtati subdita:volūtatē aūt in tam nobilib⁹ substātiis nec ociosā/nec supfluā/nec differēte esse necesse ē cū nulla eis fuerit difficultas i q̄cūq̧ vsu alterutrius duaꝝ virium:nec eñ status noster similis est illi primo statui substātiaꝝ hmōi cuꝫ hic nos ⁊ multaꝝ ignorātiaꝝ tenebris inuoluamur.⁊ innumeris difficultatibus ⁊ intus ⁊ foris ab eis q̄ bona ⁊ recta sunt vel ꝓhibeamur vel impediamur.nec putes culpa carere eum q̄ voluntatem omnino liberā hꝫ si illam vel in malū vel in bonum quolibet modoꝝ intorqueat.hac igitur lege iusticie tenebātur iste substantie ⁊ in bono ⁊ bone vires suas intēdere totaliter ⁊ pure in statu illo primario. Taꝫ negligētia igit q̄ obmissio hoc ē priuatio debiti ⁊ boni vsus culpabilis in eis erat atq̧ dānabilis. Silr ociositas ⁊ supfluitas in nobis plurimum hīt excusatiōis interdictum ꝓpter causas interdictas q̄ sunt ignorantia ⁊ difficultas. Manifestū igitur est

Qꝫ hoīb⁹ īscripte ⁊ īdite sūt naturalr regule honestatis

quoniam apud primas substātias vsus hmōi viriū aut boni fuerūt aut culpabiles. Et qm cū stat mul tas ex eis a statu illius bonitatis naturalis atq natu re in maliciā declinasse seu cecidisse. Manifestū est hoc. i. casū istū malū aliquē ex vsibus hmōi viriū fuisse. Iam autē patefactum est tibi omnē malum vsum cuiuscūq ex viribus nostris vel eaꝝ vsurpa tū ex necessitate esse ꝑ supbiam. Quare supbiā pri mum eaꝝ pctm̄ fuisse necesse est. ¶ Amplius. nul li intelligēti dubium esse potest hoc soluz illas ha buisse in dictis viribus qd̄ eis a creatore ꝯcessū est. Nō autē ꝯcessum fuit eis a creatore vt eis vel al tera eaꝝ male quolibet modo ꝟterenṫ. In aliquo autez qd̄ eis a creatore ꝯcessum nō erat: nichil eas iuris habuisse palam est. Cum igiṫ nullus malus vsus hmōi viriū esset eis in illis a creatore ꝯcessus dubitari nō potest eum fuisse ab eis ꝑ iniuriā vsur patum: hoc autē est iniquum dn̄ium in re quacūq & hoc est indubitanter pctm̄ supbie quo supbit. i. supit in quacūq re supra id qd̄ in eadē ei s. lē ꝯces sum est qcq̄ sibi vel vēdicat, vel vsurpat. ¶ Am pli⁹. lex ē vnicuiq id ꝯtra qd̄ ei venire vł facere nul lo pacto licere potest. Qz igiṫ ꝯtra creatoris volū tatē nulli eā cognoscēti venire vel facere licere po test ipsa est lex ex necessitate eidē: voluntas igitur creatoris lex fuit oībus huius substātijs nisi quis dicat fortasse ꝙ eam in statu illo natiue sue bonita tis ignorabāt illum. hoc autē est friuolum circa vi tam & actus eaꝝ cum sicut dixi tibi hmōi ignoran tiam nec in aīalibus brutis dei bonitas patiatur. Omne enim aīal brutum cum sepe dixi tibi cum arte sua & artificio viuendi creatur & nascitur. Nō ignorauerūt igitur nobiles ille substātie que esset voluntas creatoris de vita & actibus eaꝝ. Ipsa igi tur erat eis lex quare eidē ꝑ oīa subditi esse tene banṫ. Erigētes igiṫ se ꝯtra eam eleuate sunt quasi in altum exēptionis: & hoc est eaꝝ supbire vel sup ire. ¶ Amplius. vt voluit creator illas esse subdi tas ꝑ oīa voluntati sue & totaliter insistere suis ob sequijs aut nō voluit. Qd̄ si voluit & seruauerūt in nullo cōtrario faciētes: manifestum est eas nullo modorum peccasse. Si vero nō seruauerunt ꝓpria igiṫ voluntate a debita subiectiōe creatoris quasi in altum exēptiōis & rebellionis seipsas erexerunt Et hoc iteru nō est nisi supbire. Qd̄ si noluit crea tor eas totaliter subditas esse volūtati eius. qcqd igitur agerēt: nō agebāt aliud ꝯtra volūtatē ipsius Cum igiṫ ꝯtra volūtatē eius sit omne qd̄ male seu culpabiliter agitur nihil male vel culpabiliter ꝭm hoc agere potuerūt: quare ꝯsequēs est eas nunq̄ peccasse. ¶ Amplius. qs audeat dicere aliquam tante nobilitatis substantiam exēptaz esse iure na turali a seruitute omnimoda oībus seruicijs crea toris: & nos esse ecōtrario obligatos.

Qꝫ pmūz pctm̄ āgeloꝝ fuit supbia.

Qꝫ volun tas creato ris est lex.

¶ Amplius. adeo delirus aut insipiēs esse potest vt virtutē gratitudinis: & viciuz ingratitudinis nō cognoscat naturalr̄: & hanc nō ꝓhibet illam vero nō dāner. Ipa etiā bruta animalia erga benefactores suos quantumcunq seua vel indomita sunt gra titudinem erga benefactores suos euidenter o stendunt: & parentes nutra subiectione inseparabi liter adherent. Cuius exemplum memoria dignis simum ostēdi tibi in leone ꝑ militem de faucibus serpētis hoc est imanissimi draconis liberatū. quā to forti⁹ igiṫ substātie ille naturali bonitate optie & natiuo vt sepe dixi lumine sapiētissime hac virtu te tam naturali: vez gratitudine creari nō potue runt naturalr̄. hoc aūt est q̄ per seipsam & sola suffi ciēs erat vt hmōi substātias creatoris obsequijs oī busq eiusdē bn̄ficijs illas iugiter īsistētes efficeret ¶ Ampli⁹. qs dubitare possit vel audeat volūtatē optimā creatoris legē esse vniuersi & vniuersitatꝭ partibus singulis. adeo vt qd̄ in ipso regiṫ: hoc est recte agiṫ intantum solūmodo recte agiṫ inq̄tum iuxta illā siue ꝭm illā agiṫ. Silr̄ & hoc solum male in toto vniuerso agiṫ qd̄ ꝯtra illam aut nō ꝭm illaz agiṫ. Presertim a cognoscētibus vel cognoscere debentib⁹ illam. huius autē iudicium manifestuz est & declaratio euidēs ꝙ in solo gn̄e humano atq malignis spiritibus locum hz pctm̄. Nec vlli ex alijs rebus imputaṫ aliud ad culpam. Sz solis no bis hoībus & illis ꝓpter qd̄ & diuine vltiōis iustissi mo iudicio diuine iusticie note pene infligunṫ cete ris oībus impugne qcqd agūt agētibus. Cui⁹ rei nulla alia cā est vel ꝯfingi potest q̄ huius optime legis cui iure multiplici sicut alias didicisti subdi ti esse tenemur vita & actibus volūtarijs: ita vt vo luntas creatoris lex vnica sit & regula volūtatibus nostris inq̄tum nobis cognita est siue natiuo lu mine siue eius eloquijs. vel potius eulogijs seu sa crorum doctoꝝ monitis seu dignatiōis ipsius re uelatiōibus declarata. Manifestum igiṫ est ex oī bus hijs q2 omne qd̄ agiṫ ꝯtra hanc legē optimaz postq̄ vel innotuit vel innotuisse debuit pctm̄ est: & in hoc & q̄tuz ad hoc supbie ꝙ loco debite subie ctionis qua peccans subditissimus esse tenebaṫ ꝯtra eam erigit & q̄tum in se est rebellat. ¶ Am plius. cuz manifestū sit volūtatē creatoris semper esse rectissimam. necesse est omnē voluntatē a taꝫ sacre regule rectitudine discordātē esse distortam. duo eñ recta cum sibi inuicē applicata & coaptata fuerit discordare impossibile est. Nō est igiṫ recta volūtas q̄ a diuine volūtatis rectitudine hmōi cō trarietate discordat: q2 vero manifestum est rectitu dinē & pctm̄ esse ꝯtraria. Et circa idem semꝑ esse vel fieri: manifestū est ꝯsequēter circa hui⁹ volūta tē esse pctm̄: & eam esse peccatricē.

Qꝫ volun tas creato ris est lex vniuersi.

¶ Qꝫ pctm̄ auaricie radix oīz maloꝝ esse ꝑ mum inter pctā hoim dicatur.

Capitm. cviij.

Attende autē qm̄ quēadmodum primum pctm̄ necesse est fuisse supbiam hoc est actuz cuntis su per id qd̄ erat vel habebat. & hoc est a ministerio siue amministratio ne in diuinuz & seruitute q̄ in al tum exēptiōis & dn̄ationis sit ex alia comparatiōe scire potes ipsum primuz pctm̄ fuisse pctm̄ auaricie & furti seu rapine. Et in lege xp̄ianoꝝ euidenter legiṫ auariciam esse radicem omnium maloꝝ. Unus etiam ex egregijs doctori bus gentis xp̄ianoꝝ dixit auariciam nō tm̄ esse pe cunie: sz altitudinis & sciētie & euidenter in ipso pn cipio legis hebreoꝝ legitur q2 promissione altitu dinis & scie in pctm̄ inducti sunt primi homines. Eis quippe dictum est a maligno spū ꝭm serpētē quacunq die de illo fructu comederitis: eritis si cut Elohim scientes bonū & malum. Elohim nāq

dij vel iudices interpretantur. Quare promissa est eis altitudo deitatis vel iudiciarie potestatis. In eo vero quod sequitur in sermone promissionis vestre scientes bonum et malum euidenter promittitur eis scientia boni et mali. non quecunque vel qualiscunque. sed eminens ac nobilissima cum in illo statu preditti essent et naturali boni et mali scientia: et etiam ut ita dicam gratuita que est longe omni scientia naturali prestantior. Dico igitur manifestam fuisse rapinam in ambitione siue appetitu huiusmodi scientie. Primum per hoc quod non per illum qui est scientiarum dominus immo contra illum ad ipsam obtinenda intenderunt. non enim frustra dictum est in sermone illo prophetico apud hebreos. Deus scientiarum dominus est. velle autem quacunque rem obtinere vel possidere non per dominum cuius est. furtum indubitanter spiritualis vel rapina est. Et intelligo spiritualem quoniam in corde est apud animam: et in voluntate sit rem habere volentis. Deinde dico rapinam fuisse abusum huiusmodi ipsius voluntatis. Quoniam velle illud supra concessionem creatoris: vsurpatum est in ipsa voluntate siue in ipsa volendi virtute cum in illa non fuerit cuiquam concessum a creatore vt ipsa abuterentur velut in iniuriam ipsius aut contumeliam illam rei alicui applicaret. Solus enim bonus et rectus vsus et in illa et in omnibus aliis viribus naturalibus vnicuique concessus est. Iam igitur declaratum est tibi per ea que precesserunt huiusmodi substantiarum peccatum primum fuisse vna consideratione seu comparatione superbiam a supereundo: hoc est abeundo super id quod erant vel quod habebant in viribus suis naturalibus: et alia intentione seu comparatione fuit peccatum auaricie in cupiendo. s. vel rapiendo quod alienum erat. Uendicare namque vel vsurpare in re aliena sibi dominium in qua non habet huiusmodi vendicator vel vsurpator nisi ministerium siue administrationem: et superbia simul est et auaricia. Apparet igitur euidenter ex his quomodo non discordant illi duo sermones autentici quorum alter est initium omnis peccati superbia. alter vero auaricia est radix omnium malorum. De eo vero quod audiuisti in precedentibus istum principem malicie inuidisse filio dei: quoniam sanctus ac sapientissimus vir in rebus diuinalibus dixit hoc nec tutum nec bonum est contradicere sermoni ipsius. Reuerentia enim multum honorandi sunt tanti ac tales viri et sermones eorum. Stulticia enim intollerabilis est et omnino philosophantibus inconueniens statim contradicere et opinari eos errasse: sed veritas et causa que induxit eos ad sentiendum et dicendum: sic ignoretur et difficile inueniatur. In hoc tamen nec insipienter nec improbabiliter dicitur inuidiam non fuisse primum illud peccatum. Sed vt sepe dixi verius ac verisimilius de superbia dicitur quam forte necesse est sequi semper inuidiam. Fortassis autem nec verisimile est nisi multumque eruditis in rebus diuinalibus principem istum vel preuidisse vel precogitasse etiam ea que futura erant in genere humano de colligendo seu congregando regno sanctorum per filium dei et de hoc quod ipse regnaturus esset in eis in humana forma siue natura: sicut docet lex et fides totaque doctrina christianorum. Cum enim solum lumen natiue siue naturalis cognitionis habuit: et ex illo ea que supra naturalem ordinem et cursum futura erant cognoscere vel cogitare non potuerit: vtpote ea que in rebus naturalibus neque iudicia vlla, neque coniecturas sue futuritionis habebant. Manifestum est ex illis passionem inuidie siue dolorem eidem principi fuisse non esse possibile. nihilominus tamen verum est quod alibi habet sermo autenticus. vestre quod inuidia dyaboli mors intrauit in orbem terrarum. Potuit enim dyabolus conuincere ex excellentia et nobilitate in qua vidit humanam naturam conditorum: et ex prestantia donorum eidem superadditorum ad equalitatem primarum nobilium substantiarum tandem esse transferendam et longe altius quam esset status a quo ipse ceciderat eleuandam. Et nulli intelligenti dubium est quin hoc potuerit occasio esse inuidie apud eum aduersus homines cum tanto seipso naturaliter inferiores tanto futuros esse ppenderet superiores. Ex quo sduceretur dei filium ira sue malignitatis excandescere potuit: et inuidia tabescere et torqueri. Non enim ignorabat benignissimam ac piissimam sollicitudinem ipsius circa primos homines secundum ipsum ab eodem despectum atque deiectum quam ob causam inuidisse ei gloriam regni quod in genere humano conditurum opinabatur dei filium quoquomodo vel substrahere vel minuere eidem noluisse non improbabile est. Tunc igitur ista inuidia apud eum primum exarsisse videtur quando primos homines conditos agnouit Et quod intendebat dei filius bonum tam magnificum per antedictam sollicitudinem ppendit. Forsitan autem dicat quis quod sicut deus pater per filium et in eo constituit genus humanum tam magnifice instaurandum et ad angelice glorie consortium vocandum et exaltandum sit per ipsum et in ipso principem malicie cum tota factione sua deiciendum ac deturbandum statuit. iuxta sermonem quem ipsemet filius dei dixit in lege christianorum loquens de patre et de se. Pater inquit omne iudicium dedit filio: non solum igitur iudicium hominum viuorum et mortuorum: sed etiam apostatantium angelorum. Huius ergo iudicii condemnatio non mirum si aduersus ipsum inimicum iusticie odio inextinguibili inflammauit dyabolum.

Q. scientiam recte obtinetur nisi a deo.

Q. secundum diuersas comparationes peccatum primum fuit superbia et auaricia.

Qualiter potest intelligi primum peccatum fuisse inuidia.

De peccato superbie primi angeli: et quid sit illud peccatum et de aliis ad hec conuenientibus. perpulchre deductis.

Capitulum. cix.

Ost hec autem consequens est vt prosequar que sunt circa peccatum huiusmodi superbie: harum prima est qua queritur quid illud sit quod velambiuit vel appetiuit vel voluit iste primus peccator. et visum est aliquibus quod illud fuit equalitas siue similitudo altissimi. Iuxta sermonem cuiusdam prophete hebreorum qui dixit vt multi opinantur ex persona huius peccatoris Supra astra dei exaltabo solium meum Ponam sedem meam ad aquilonem: et ero similis altissimo. Hanc autem similitudinem intellexerunt nonnulli equalitatem quam nec ipsum appetiuisse: nec presumpsisse valde verisimile est: non enim ignorare potuisse videtur vllo modorum impossibilem sibi fuisse. immo simpliciter impossibilem equalitatem huiusmodi cum tanta naturali scientia preditus esset. Amplius. cum incomparabiliter longius esset hic primus peccator ab equalitate altissimi quam sit vilissimus quisque seruus ab equalitate imperiali. Et insuper ab eadem sciebat se naturali impossibilitate prohibitum quod non ita se habet in seruo vilissimo quocunque. Si igitur tam stulta ne dicam presumptio: sed nec etiam cogitatio in seruo quantumcunque vili nostre etatis: tamen compote et non nostrete alienato non est possibile: quanto fortius non fuit possibilis in huiusmodi substantia. Amplius. non fuit ei possibile ignorare quin tanta esset distantia ipsius a creatore vt nec genere nec etiam predicamento et

approp̄inquaret. Certum igit̄ ei fuit nō nisi p cor-
ruptionē ⁊ mutationē substantie sue ad dignitatē
creatoris ipsum potuisse ptingere: si tn̄ ⁊ sic possi-
bile fuisset. Sciebat autē ⁊ substātiā eē incorrupti
bilē ⁊ exūtie phēnis. Sciebat igit̄ impossibile esse
etiam ex ꝓpria incorruptibilitate se ptingere ad il
lam equalitatē. ¶ Amplius. cum sciret creaturaꝫ
omnē nō esse possibile vllo modoꝝ equari creatori
quō hoc ascēdit in cor eius vt hoc vellet a quo scie-
bat se esse naturali impossibilitate phibitum.
¶ Amplꝰ. qualr̄ credebat hoc ꝙ esset similis fu-
turus. i. equalis altissimo. Aut eñ credebat ꝙ hoc
esset futurus remanēs essentialiter creatura. Et i
telligo essentialiter id qḋ erat a creatiōe: aut se mu
tādum ac corrūpēdum in essentiā creatoris vel es-
sentiā similē essentie creatoris. Quod si credebat
se futurū similē creatori in statu creature. hoc est
insania q̄ in nulliꝰ vnq̄ cor intelligētis ⁊ mēt; sue
cōpotis ascēdere vnq̄ potuit. Quis eñ vnq̄ igno
rauit īfirmitatē distātie supeminētie creatoris ad
creaturā omnē? Si v̄o credebat essentiā suā mutā
dam p corruptionē in essentiā creatoris: aut essen
tiam similē illi. Credebat igit̄ gn̄abilē esse essētiā
creatoris ex essentia sua: ⁊ essentiā suā corrūpēdā
in illā. Ignorare v̄o nō poterat q̄ꝛ p corruptioneꝫ
nō acq̄rit̄ corruptio aliq̄ sꝫ etiā auferat̄ ab eo q̄ cū-
q̄ habebat. Nō credebat igit̄ se futurꝫ equalē altis
simo cum sciret se nihil esse futurꝫ p illā corruptio
nem. ¶ Amplius. cum essentia creatoris multi-
plicationē nec actu nec potētia recipiat: nec equa-
lē nec similē essentiā patiat̄ vllo modoꝝ sicut iam
declaratum est tibi in p̄ma parte huiꝰ magisterij:
aut sciēs ⁊ prudens mētitus fuit cum dixit. Ero si
milis altissimo. Aut nō intellexit de si̇l̄itudine vel
equalitate hmōi cum sciret nec si̇l̄itudinē / nec eq̄li
tatē talē possibile esse. Et forsitā nec intellectꝰ ad-
mittit hmōi equalitatis vel similitudinis positio-
nē neq̄ ipsa intelligibilis est: q̄ nec similis patri:
nec equalis s̄m istā intētionē esse voluit: nec posse
esse vllo modoꝝ presumpsit: ꝓpter has ⁊ hmōi rō
nes aliꝰ intellectꝰ acq̄rēdꝰ est in sermone predicto.
Nisi forsitā q̄s dicat q̄ꝛ nō est multū incōueniens
patrē mēdacij q̄ in v̄itate nō stetit in hmōi sermo-
ne mētitū fuisse. sic eñ vocat eū ipsa v̄itas in lege
xp̄ianoꝝ. Nō si q̄s dixerit q̄ꝛ cum videret se signa-
culum si̇l̄itudinis tāte expressionis quāta in nulla
creatura naturalr̄ esse poterat inaniter eleuatꝰ in
gloria pulchritudinis atq̄ similitudinis tam ad ip
sum patrē q̄ ad ip̄m dei filium voluit haberi filius
cum se simillimum patri conspiceret neq̄ elegātis
simaꝫ ymaginē patris instar filij se esse videret. Ex
hoc igit̄ voluit haberi filius ⁊ recusauit esse seruꝰ:
non ꝙ essentialiter vel p̄sonaliter voluerit esse ip-
se filius vnigenitus dei patris. Sed voluit esse si-
cut ipse: vez nō ꝙ subesset: sꝫ preesset tn̄ alijs om-
bus inferioribus se substātijs quēadmodum vnige
nitus dei patris filius. Et huiꝰ exēplum est in ma-
gnatibus q̄ exaltati ⁊ eleuati vehemēterq̄ honora
ti a regibus preesse volunt alijs ⁊ nullo modo sub
esse eisdem. Interdum autē etiaꝫ seruire renuunt
atq̄ refugiunt illis seruire a q̄bus ita magnificati
sunt. lex autē creatoris quam expressit lator legis
xp̄ianoꝝ ⁊ in semetipso adimpleuit est vt q̄bꝰ vnus
q̄sq̄ preesse videt̄ illis maxime seruiat: ⁊ maxime
subditus sit. Et tūc rite ac recte preest vnusquisq̄

Qualr̄ pri-
mus āgelꝰ
p̄ee voluit.

Quō q̄s a
lijs dr̄ pee.

multitudini cum in officijs iniunctis vel susceptꝫ
fideliter ac diligēter eis seruit vel potiꝰ creatori
in regimine seu gubernatiōe ipsoꝝ. Primꝰ v̄o pec
cator vt iaꝫ dixi ecōtrario se h̄re voluit dn̄ari volēs
subditis: ⁊ oībꝰ quos sibi subicere posset nō serui-
re sꝫ neq̄ creatori in ipsis. In hoc igit̄ ꝙ seruitutē
penitꝰ abdicās seruitutē inq̄ creatoris ⁊ subdito-
ris ⁊ dn̄ari tn̄ voluit quēadmoduꝫ filium dei dn̄a-
ri videbat: ip̄m pu̇erse imitari voluit. Et hoc est p-
uersitas in omni substātia intelligēte. Aliꝰ. s. q̄re-
re i subditis q̄ creatori placere atq̄ seruire ⁊ ipsis
ꝓdesse. Querere autē vel amare ip̄m dn̄ari vel q̄-
stum aliū ex ipsis subditis dyabolica puersitas ac
forma rapacitas est. Sicut dixit ille sapiēs hebreo
rum leo rugiēs ⁊ visus esuriēs p̄nceps ipsiꝰ sup po
pulum pauperē: ⁊ vnꝰ ex ꝓphetis gentis illiꝰ q̄ de-
uorant inq̄t plebē meā sicut escam panis. Vtraq̄
etiā eē vez gētis hebreoꝝ ⁊ gēt; xp̄ianoꝝ q̄stū de-
testet̄ in eis q̄ presunt cupiditatē ⁊ auariciam ⁊ q̄-
stum facere de subditis. Ipsaq̄ officia q̄ pietati et
sanctitati deseruire debēt in q̄stū puertere. Nullꝰ i
cis legēs ⁊ intelligēs pmittit̄ ignorare. Ve p̄nci-
pibus ⁊ ve terre quoꝝ tribunalia q̄stui deseruiunt
vbi forma nō iudicialia: sꝫ venalitatis sunt. Ve cu
rie ad quam tāq̄ ad forū reꝝ venalium: tāq̄ ad lu-
panar: tāq̄ ad tabernā: tāq̄ ad mēsam nūmulariā
solummodo est ingressus.

Q; male
p̄sunt q̄ in
subdit; so-
lū q̄stū q̄rūt

¶ Q; dicēs p̄mū angelum preesse voluisse
consequēter dicere potest ipsum dei filium muta-
re voluisse.

Caplm. cx.

REuertar igit̄ ⁊ dicā q̄ꝛ si q̄s hoc dice
re voluerit ꝙ hoc modo ⁊ hijs de cau
sis mutari voluerit dei filium p̄mus
peccator ⁊ predictas difficultates ef-
fugiet: ⁊ nō longe a ꝓbabilitate dicet
Presertim cum manifestū sit exēplū de magnati-
bus qḋ posui ⁊ tam p̄nos manifestū sit esse hoīes
ad libidinē dn̄andi q̄bus p̄nt. nec ɔtēti esse velint
magnis multitudinibus subditoꝝ multi. q̄n potiꝰ
extēdere dn̄ationē suā in alios totis studijs: totis
fraudibꝰ ⁊ viribꝰ enicant̄. q̄ꝛ q̄ indubitāter verū sit
ꝙ tāto longius ab hmōi puersitate esse debuerūt
p̄me ille substātie. quāto ⁊ a tenebris ignorantie ⁊
ab originali corruptiōe create sunt libere ⁊ immu-
nes. Sermo quoq̄ loquētium de hoc vulgarissi-
mus est ꝙ primꝰ pctōr preesse voluit ⁊ nō sub esse.
lꝫ nō explicēt qualiter preesse aut qualiter nō sub
esse. Verisimilius autē est q̄tenꝫ nec in re tā ardua
video vt hoc modo preesse voluerit: ⁊ hoc modo
nō subesse q̄bus dixi. difficillime enim q̄ maiores
sunt in minoꝝ vel subditoꝝ obsequia inclinantur
⁊ seruos se reputāt eorūdē nisi diuino munere i p-
te ista magnifice adiuuētur. Difficillime etiā sua-
det̄ hoībus q̄ in locis sublimitatis sunt ɔstituti of
ficiorum suoꝝ honores onera esse: ⁊ ipsas sublimi
tates vel dignitates atq̄ ptātes esse subditoꝝ ve-
rissimas seruitutes: ⁊ q̄d est numerabiliꝰ ipsos sub
ditos eoꝝ dn̄os esse. eisq̄ tāq̄ seruis ecōtrario do
minari atq̄ diuitias reditꝰ tributa vectigalia oīaq̄
alia hmōi q̄ a subditis recipiūt nō eē aliud q̄ stipē-
dia debite seruitut; qua militare ⁊ seruire tenētur
subditis siue iura reddēdo in iudicijs: siue defen-
dendo prelijs seu alia q̄libꝫ faciēdo qḋ vtilitati ser

Qualr̄ p̄la
ti sui sint
subditorū
suoꝝ.

uat cordē. Ab his igit̄ quos subditos ⁊ reputāt ⁊ vocāt tanq̄ a veris dn̄is suis vt milites hm̄oi stipēdia recipiūt tanq̄ militaris seruitutis hm̄oi debitores: ⁊ hoc in lege ⁊ doctrina xp̄ianoꝝ lucidissime pluries est expressum. Si q̄s autē q̄rat vnde ei tantus ausus tamq̄ intollerabilis presumptio vt subesse creatori noluerit eo modo quo dictum est.

Vn̄ fuit q̄ p̄m⁹ āgel⁹ noluit sub eē creatori

Rn̄deo. q: ip̄m preesse tāta libidine ei placuit vt subesse nō curauerit adherens ipsi preesse amore: nō solum puerso sȝ nimio ⁊ pene insano. ꝓpter qḋ nec vidit illa hora ꝙ vere subesse ⁊ rite esset v̄e preesse. Et qḋ numerabilius nō sensit iocunditatem q̄ h̄ȝ seruitus creatoris q̄ sup omnē creationē maior est q̄ delectatio vel gaudiū q̄ somniat ⁊ mētit̄ ambitio in hm̄oi falsi nominis dn̄atione diffinitiones delectatiōis euidēter. Subesse eīn siue subiectio omnimodaq̄ seruit⁹ ad creatorē omni substātie intelligēti naturalissima est quare cōtrarium innaturalissimum: ⁊ ꝓpter hoc molestissimum: ⁊ ꝓpter hoc virtuti apprehēdenti iocundissimum.

¶ Amplius. ista coniunctio substātiaꝝ intelligētium ad creatorē est ꝯiunctio ꝯueniēs cum cōueniēte ꝯueniētissima. nihil eīn ꝯueniētius substantias intelligētes ꝯiungere potest creatori q̄ subiectio ꝑfectissima ⁊ seruitus ad eum omnimoda.

¶ Ampli⁹. q̄ neq̄ q̄ꝫ turpis sit seruitus libidinis. i. cuiuscūq̄ improbe seu reprobe volūtatis q̄s estimare sufficiat. Nō si ambiciosos ⁊ inanis glorie amatores diligētius consideres apparebit tibi neq̄tia ⁊ erūnositas hm̄oi seruitutis dum cognoueris quibus laboribus ⁊ doloribus torqueant̄ vanissimorum honoꝝ ⁊ falsissimaꝝ gloriaꝝ serui. hoc autē in sermonibus exhortationū poti⁹ q̄ hic ꝯueniēs est declarare. Nō ausu igit̄ fortitudinis sȝ temeritate precipiti illectus est ⁊ abstract⁹/ rapt⁹/ ⁊ īflāmatus falsa pulchritudine ⁊ illusoria delectatione false dn̄atiōis: imo vere ⁊ nequissime seruitutꝫ ꝓpter qḋ apud gētē xp̄ianoꝝ semꝑ videbis ī picturis eoꝝ ambitiosos velatis oculis pictos: ⁊ cū oē vicium subiectū suum obtenebret. ambitio tn̄ appropriata denoīatiōe ceca d: apud eos ⁊ pingitur.

De ābitōe dn̄andi ī āgelo p̄mo.

Quālr nō vidit p̄m⁹ angel⁹ se nō posse effugere subiectionem.

Nō si quis q̄rat qualiter nō aduertit iste peccator se nō posse effugere subiectionē atq̄ seruitutē creatoris? Rn̄deo. q: subiectionē ⁊ seruitutē volūtariā effugiūt omnes mali cum volūtate ⁊ actib⁹ aduersus eum qḋ mō rebellāt ipso ad hoc patiēter ⁊ misericorditer sustinēte. Sȝ quin ꝑ omnē modum a deo subditi ⁊ in ptāte eius positi sint vt de eis faciat iuxta bn̄placitum volūtatis sue absq̄ vlla contradictiōe ⁊ resistētia nullo modoꝝ aduertere vel declinare possunt. ⁊ ista potestas qua hic vel illi potuerūt/ vel mali hoīes hoc possunt vt voluntate et opibus ei nō solum nō subditi sint: sȝ etiā aduersarij ⁊ rebelles. nō est vere rōnis aut noīs ptās sȝ magis īpotētia ⁊ infirmitas quēadmodum in creatore ꝙ malus esse nō potest aut male agere: nō īpotētia est aut defectus sȝ magis virt⁹ ⁊ fortitudo.

Quālr obtenebrata fuit scīa āgeli primi

Si v̄o q̄rat qualiter naturalis illa seu nocua scīa tam facile tanq̄ cito cum a deo luminosa esset eousq̄ obtenebrata vel obscurata est vt tanta mala nō aduerterit qualiter palatum eius sp̄uale tam cito corruptum est vt ei tantum malum vē supbie non desipuerit bonūq̄ contrarium sapuerit: ⁊ ip̄m falsum bonum illusione nominationis non senserit? Rn̄deo q: vel incredibilis virtutis ad obtenebrandam intellectum ⁊ ad puertēdum palatum sp̄uale ē falsa dn̄atio ⁊ honor illustrius vel incredibilis leuitatis atq̄ infirmitatis fuit in isto primo pctōre vnaqueq̄ virium istaꝝ: sicut euidenter vides in hoīb⁹ quos tāta scelleritate rapit ī se ⁊ īflāmat amore suo honor illusorie ⁊ tam fugatis dn̄ationis. Nec ignorauit hoc ille poeta de gēte latinoꝝ q̄ dixit nichil ē qḋ credere de se nō possit cum laudat̄ dijs equa potestas. Adiuuaberis autē ad hoc lucidius vidēdū si demētatiōes adulationum cogitaueris q̄ adeo falsa adeoq̄ incredibilia suadent ⁊ credere faciūt hoīes quos demētant. Si tanta est virtus adulationis ex alieno ore blandissime applaudentis vt falsa manifestissima ⁊ incredibilia sic suadeat ⁊ credi faciat cuius virtutis esse putanda est que ex ipso corde seu intellectu vniuscuiusq̄ confingit inopinabilia cum idem est orator ⁊ iudex decipiens ⁊ deceptor. Aliū nāq̄ credere vel non credere aliud h̄ȝ libertatis: sȝ sibiip̄si nō credere cui erit liberum vel possibile. Alioq̄n si sibi q̄s suggerēti nō crederet: crederet simul ⁊ non crederet idem. Aliū q̄dē pōt ꝙ ipse suggestor nō credit suggere. si v̄o neq̄q̄ quia nemo sibi suggerit nisi ꝙ dictat ei cōscientia sua. q̄cq̄d aūt dictat vniuscuiusq̄ ꝯscia sua hoc ꝓcul dubio credit. ꝓpter qḋ dixi q: difficillimū ē nō credere ꝓprijs suggestionibus aut suasionib⁹: quare eruditissim⁹ est ⁊ magno munere creatoris adiuuatur q̄ proprie conscientie suggestiones examinare cōsueuit ⁊ difficilē se ad credendum eis exhibere nisi vbi vel ex lege/ vel ex doctrina autētica/ vel ex euidentia v̄itatis suggestionum appareat. Et cū etiā q̄d aliquē credere velit aut iubeat ignoranti saluberrimū est ⁊ nō dānabile tāta sollicitudīe inq̄rere v̄itatē. Si q̄s quoq̄ admiret̄ qualiter tam subito rapere potuit eum in se honoris illius illusoriū pulchritudo. Utinam attendat quanta facilitate pulchritudo mulieris rapuerit in se corda sapiētissimoꝝ. Eodē modo ⁊ pulchritudo diuitiaꝝ atq̄ delitie. Sȝ ⁊ de ipsis mulieribus q̄ speciositatē suam hoc ē suoꝝ corpoꝝ. Interdū attēdētes in tātā eleuant̄ supbiam vt alias ꝯtēptu habeāt ⁊ pene ab hominibus adorari velit. Nosti etiā de scīa vel sapiētia dicēda est in q̄tā supbie desipientiam eleuat plerūq̄ scientes cum econtrario ab insania supbie easdem mederi potius debeat ⁊ insipiētiā repellere a ꝓprio subiecto. Obtenebratio autē hm̄oi ⁊ fuit in primo pctōre: ⁊ adhuc est in oībus imitantibus eū ex hoc ꝙ sibi ⁊ vere luci interposuit: ⁊ ipsi interponunt false dn̄atiōis falsissimā pulchritudinem ⁊ sic ⁊ natiui luminis radium ⁊ geniti si quem h̄nt a se ꝓhibēt ⁊ abscōdunt. Nō si q̄s q̄sierit tu q̄ hoc disputas ⁊ loq̄ris qua audacia te hoc videre presumis: ⁊ illum p̄mum pctōrē quē sapiētissimū fuisse nemo dubitat ista non vidisse vel cognouisse contēdis. Presertim cum tenebris te inuolutum ⁊ īmensa distātia a luce sapientie illius te longe eē negare non possis? ¶ Rn̄deo. q: quātūcūq̄ expedita sit virtus visibilis in aliquo quātūcūq̄ bn̄ disposito oculo: nō tn̄ eq̄ bene vl̄ clare videre id in quod aciē oculoꝝ nō dirigit vt q̄ lippiētibus oculis ī illud respicit: sȝ neq̄ solē ip̄m videre pōt q̄ dorsum h̄ȝ versum ad illum. sic dico ⁊ de me ⁊ de oībus in hoc itēdētibus q: non est mirum si videmus vel intelligimus minori longe lumīe scīe falsitatē ⁊ vanitatem pulchritudinis ⁊ illusorie dn̄atiōis cui⁹ amo

re ꝛ ambitiõe primus ille peccator a creatore auersus est cum in eam oculum cordis ꝛ aciē mētꝫ ꝑut possum⁹ dirigam⁹ ꝛ visum in eandē q̄tū nobis desup dat ꝓfundem⁹. Ille v̄o nō profundauit intellectum suum vt videret intimam vanitatē ꝛ falsitatē dn̄atiõis illius: ꝛ vt cognosceret q2 ipsa int⁹erat seruitus vilissima atqꝫ neq̄ssima. Aspexit igiꝛ eā a foris vbi se mētiebaꝛ libertatē ꝛ dn̄ationem: ꝛ ꝓpter hoc obscuratus est hmõi mēdacio intellect⁹ ipsius: ꝛ subuersa vis motiua q̄ non erat nisi amor aut voluntas in eo. Cōuersus igiꝛ ad bonum forisecum ꝛ apparens eiqꝫ amore ceto adherēs: ab interno bono vꝫ naturali rectitudine sua distortus est: ꝛ a v̄o ꝛ intimo bono qđ est creator auersus.

Nō si q̄rat q̄s cur nō statim vel statim aliquo tēpore postea a tam ceca puersitate nō resipuit. Preser tum cū tanta ira creatoris deiect⁹ sit atqꝫ deturbatus ex alto naturalis illi⁹ nobilitatis in qua creat⁹ fuit in tam ignominiosam vilitatē tamqꝫ grandia tormēta vt ꝑ quēdam ex nobilioribus ꝓphetis hebreoꝝ dictum sit ad creatorē de eo. Draco iste quē formasti ad illudendum ei: ꝛ si eīn innumerabiles hoies seducat atqꝫ subuertat ab oib⁹ tn̄ sanctis ꝛ deo dilectis vsqꝫ eidē illudiꝛ vt illusionib⁹ coꝝ videaꝛ a creatore merito sue puersitatis expositus. ꝛ hoc ꝓculdubio dignum ꝛ iustū est vt q̄ tam puerse gloriari nō est veritus extremis ꝯtumelijs illudaꝛ De hijs v̄o illusionib⁹ ꝛ ꝯtumelijs ꝯuenīētius ē vt in exhortatorijs sermonib⁹ exponaꝛ. Vix eīn est cogitare ꝯtumeliā aut modum illusionis q̄ ei nō irrogēt viri sancti siue in certaminibus sp̄ualibus vincētes ip̄m in semetipsis siue alias eidē resistētes. fortiter q̄dē q̄tum ad se: ꝛ numerabiliter q̄tū ad ip̄m v̄o cum grandibus ꝯtumelijs ꝛ illusionibus. ꝛ oīa palam sunt eis q̄ sciunt victorias sanctoꝝ viroꝝ de eo. deiectiones eius/ depredationes/ spoliationes/ defugationes/ ꝛ ereptiões pctōꝝ de faucib⁹ eius atqꝫ de vētre. Oīa etiam hec ꝛ alia innumerabilia/ nec enarrari/ nec explicari ꝑ hominē possūt. nō auertunt ip̄m nec auertere possunt ꝑ puersitatē suā. Adeo eīn ꝓfunda: adeoqꝫ intima est i eo superbia vt nō tam affectio apud eum q̄ infectio merito habeaꝛ. Et huius stultitie nōnullum exēplum est i stultis q̄b⁹ insignijs regalib⁹ illudiꝛ. Propter qđ ꝛ credunt se reges esse nulla irrisione vel ꝯtumelia ab hmõi credulitate auersibiles nec ab amore hmõi illusorie regalitatis vt ita dicaꝛ reuocabiles. Aliđ exēplum ꝛ euidēti⁹ est in regibus ꝛ p̄ncipibus q̄ sola dn̄andi libidine solaqꝫ amore inanis glorie ꝛ honoris illusorij occupanꝛ loca sublimitatum nullo amore rei publice vel sp̄ualis vel tēporalis nullo creatoris honore q̄ eīn tot labores ꝛ dolores: tot cruciatus sp̄uales ꝛ tēporales incessanter patiuntur vt etiam indomita aīalia ꝛ fere rapidissime ꝛ erudiri: ꝛ ab omni preda absterreri deberēt Nec tn̄ sic ab hmõi dn̄atiōibus ꝛ honoribus auerti p̄nt. Aliđ exēplum est in militibus q̄ in exercitatiōibus militaribus quas vulgo torneamēta vocāt tot ꝛ tantis liuoribus vulneribus sumptib⁹ ꝛ sumptuum onerib⁹ hoibus. Et plerūqꝫ grandibus cōtumelijs turpissimisqꝫ deiectiōibus ꝛ captiōibus affliguꝛ. Nec aq̄s tantaꝝ tribulationū extinguitur in eis amor vanissime gloriose militaris ꝛ falsem laudis de strenuitate armoꝝ. Quartum exemplum in ypochritis quoꝝ ieiunia: vigilias/ orōnes stilicia/ cingula/ ferrea/ labores q̄s enūeret vel exponat. Et hec oīa pferūt amore vanissime laudis ꝛ falsissime opinionis hoim. Nō est igiꝛ numer⁹ nō est mēsura alia cruciatuum ꝛ tormētoꝝ quam ꝓfūdata supbia ꝛ intimatus amor inanis glorie nō ꝑferat etiā gloriole q̄ apud nos est. Qui eīn amore modici ꝛ paupis regni tot ꝛ tanta sustinere nō dubitat ex ꝓportione incomparabili maiora ꝑ incōparabili maiori ac nobiliori regno sustinere indubitanter paratus est. Proportionabiles eīn debēt esse in eodē gn̄e cause ꝛ effect⁹ eaꝝ. q̄ ergo ꝑ regno vnius ciuitatis vel ꝓuincie tot ꝛ tanta patiꝛ vt illđ vel obtineat vel obtētum. Iaꝫ nō amittat quanta ꝑ regno regnoꝝ terrenoꝝ: hoc est ꝑ totius orbis īperio comparabiliter prestantius atqꝫ sublimi⁹ est regnum q̄ primus peccator ambiuit. Tanto enīꝫ magnificentius fuit regnare sup oīs substantias angelicas ꝛ hoc ꝑhēniter q̄ sup paucos homies ꝛ aliud tp̄s q̄to ꝑhēnitas breui tēpore longior ꝛ q̄to angelice substātie naturali dignitate precellūt hoibus. Quare ex proportione incomparabiliter maior etiam intētione fuit auaricia vel ambitio illa dyaboli omni humana supbia ambitiōe ꝛ auaricia. Et ꝑpter hoc ex eadem ꝓportiōe seu proportionalitate causaꝝ ꝛ effectuum ad incomparabiliꝛ maiores cruciatus ꝑferēdos armauit ꝛ fortē fecit dyabolū q̄ ille possit armare ꝛ fortes facere hoies Seq̄tur ꝛ ex eadem proportionalitate vt incomparabiliter difficilius sit eū respicere q̄ predictos imitatores ipsius. Difficultas aūt q̄ incomparabilis est ad aliam difficultatē finitam ꝛ determinatam intētione vel magnitudine. q̄d est nisi impossibilitas: quare impossibilis nō immerito videatur eius reuersio. ¶ Attēde etiam q2 in oibus passionibus sp̄ualibus est interdum ꝓfundatio ꝛ intimatio sic totum subiectum rapiēs ꝛ possidens vt ab oibus aliđ ip̄m auertat. Et manifestum est tibi hoc in exēplo amoris fortissimi: sicut est in amore interdū mulieris in virum aliquē: vel viri in illaꝫ q̄ oēs cogitationes ꝛ alias affectiões locutiões simul et opatiões sibi vēdicat. nec aliđ cogitare sinit amātē q̄ amatum: vel ea q̄ amari deseruiunt aut ex amore sunt. sic se hꝫ ꝛ de auaricia cum vsqꝫ inarsit. Notum aūt est tibi de amore q̄ đr hereos qualꝛ totaliter in se rapiat ꝛ inflammet amantē: ꝛ in ipsuꝫ amatum quodam modo transferat illū. Sic se hꝫ ꝛ de dolore eo mō vsqꝫ interdum inualescit vt dolentē efficiat incōsolabilē: sic ꝛ timor interdum in assecurabilē. Quid q̄ mirum si supbia vehementia sua supbum faciat inhumiliabilē. qđ dico de virtute ꝛ potētia nature. Potentie enim creatoris nichil impossibile est nichil difficile de hijs que in se possibilia sunt.

Quōd supbia radicata ē i pmo āgelo.

De passiōibus sp̄ualibus.

Qꝫ supbia supbū facit inhūiliabilē

¶ Qꝫ nō solū quadam ratione probabili: sed euidenter ostēdi potest casus primi angeli qui fuit primus peccator.

Capl̄m. cxi.

Addam aūt tibi declarationē euidentē huius casus ꝛ quasi cuiusdam mortis p̄mi pctōris. Si eīn consideraueris statum primi hominis anteq̄ peccasset etiam in puritate ꝛ nobilitate solaꝝ ꝑfectionum naturalium ꝛ statū pre-

sentis huius corruptiōis cum qua nascimur inue-
nies q: status ille fuit vere human⁹ ꝛ vere ſm hoīs
Hic autē status est ex magna parte brutalis: ꝛ etiā
totaliter brutalis ꝑsisteret nisi eruditiōe ꝛ aliis siue
parētum siue alioꝝ hoīm adiutoriis a sua brutali-
tate aliquatenus nō recederet. Qđ euidenter ap-
paret in paruulis seorsum ab hoībus nutritis qui
nec ambulare nec loq̄ nec aliđ qđ ad humane ꝑfe-
ctionis nobilitatē ꝑtineat facere norunt. Prim⁹

De statu ꝑmi hoīs.

ſo homo nihil omnino brutalitatꝫ habuit: hoc est
nihil omnino brutalis desipiētie aut temeritatꝫ si-
ue precipitationis habuit. Sꝫ rōnalis ꝛ modestus
erat in statu illo: ꝛ erectus ad bona spūalia: ꝛ suspē
sus ad illa: ꝛ auersus ab infimis suis hoc est a car-
nalibus ꝛ tēporalibus: ꝑpter qđ nec ipsam nudi-
tatē corporis sui cogitabat vel cognoscebat. Vñ i
ipsa lege Hebreoꝝ legit̄ q: post pctm̄ cognouerūt
se esse nudos quēadmodum ꝛ ipse creator interro
gatiōe quā ꝛ ꝑmo hoī proponit. hoc ipm̄ euidēter
asserit dicēs ad euꝫ. Quid indicauit tibi q̄ nudus
esses nisi q: de ligno hm̄ōi comedisti? E contrario
ſo nunc se hꝫ q: in inferioribus suis ꝛ exteriorib⁹
suis adeo demersus atq̄ sepultus est vt ea in hac
miseria sola cognoscat ꝛ sentiat. Interiora ſo sua
nec videat nec sentiat: neq̄ omni nuditate aīe sue
qua spoliata est veste sue pulcherrima q̄ est ex oīm
decore ꝛ varietate virtutū cōtexta. Sꝫ neq̄ defor-
mitates suas spūales videre ꝑualet neq̄ pulchri-
tudinē. Ex hac eadē cā neq̄ spūalia ꝑicula sua nō
videt q̄ mundus mare sit ꝑiculis spūalib⁹ refertis-
simum: nec videre preualet q̄ in eo ꝑiclitant̄ spūa-
liter hoīes. Nō videt q̄ oīa delectabilia corporalia
loquuti sunt atq̄ muscipule spūales: sicut dixit q̄-
dā ex sapiētibus dicēs q: creature dei in odiuꝫ ho
mini facte sunt. i. verse ꝛ in laqueum ꝛ in muscipu
la pedibus insipiētium. Nō videt q̄ pulchritudies
corporales ignes ꝛ gladij sunt adexurēdas spūalr̄
ꝛ transuerberādas aīas humanas: ꝛ alia inūera hu
iusmodi ꝑicula spūalia q̄ scia illa diuīalis quā sciē-
tiam sanctoꝝ ꝛ sciētiā salutis sermones vocant au
tētici docet ꝛ explicat. Ad hec igit̄ mala insensibi-
lis effectus hō ad mala corporalia transit valde sen
sibilis. Mare nāq̄ visibile ꝛ ignes ꝛ gladios visibi
les vincula ꝛ carceres: ꝛ alia mala corporalia luci-
dissime cognoscit ꝛ sentit inq̄tū hm̄ōi sunt quēad
modum ꝛ multa ex brutis aīalibus. Eodeꝫ modo
se hꝫ ꝛ de bonis corporalibus ꝛ pulchritudinibus
vt de sanitate/esca/vestimēto/tecto/ ꝛ lumine oī-
busq̄ aliis hm̄ōi. In spūalibus ſo bonis ꝛ malis
vt dixi cecus ꝛ insensibilis est nisi gr̄a creatoris ip-
suꝫ illuminet in his atq̄ adiuuet. ¶ In predicto

Qualr̄ pri mus hō dicat̄ mortu⁹ ꝑ pctm̄.

ſo statu econtrario se habebat. Est igit̄ quasi mor
tuus ab illa vita sublimi ꝛ erecta atq̄ spūalr̄ sensi-
bili. ꝑpter qđ iuxta planum līe verus fuit sermo
creatoris quo dictu est ad primos hoīes sicut nar-
rat lex Hebreorum quacūq̄ die comederitis. mor
te moriemini hac. s. morte spūali qua sensus spūa-
les iuxta intētionē predictā in eis sic extincti sunt

Q̄ꝫ gr̄a ē vita.

Propter qđ doctria xp̄ianoꝝ verissime vitā noīat
gratiā creatoris qua sensus ꝛ isti iteriores ac spūa
les reuiuiscunt aliquatenus. Exēpli grā visus in-
terior reuiuiscit ad videndam ꝛ intuendam luceꝫ
suam. solē. s. intelligētie ꝛ iusticie q̄ est creator bñdi
ctus. Sic ꝛ ipsa voluntas hoc est virtus volēdi vel
amandi tanq̄ viuifico seu vitali calore recalescat

amore creatoris rectissimo. Et ad hunc modum
est videre de virtute irascibili q̄ ipsa resurgit ꝛ ele-
uat̄ magnificētia sancta: ꝛ recalescit silr̄ ira nobilis
sima q̄ est zelus rectissimus: ꝛ iuxta modum istum
singule virtutes vere rōnis ꝛ nois: ꝛ singula do-
na grāꝝ vitam istā spūalē aut tāq̄ partes eius ꝯsti
tuunt. E cōtrario ꝑ oīa fit extinctiōe ꝑfectionum
hm̄ōi ꝛ vicioꝝ ac pctōꝝ aduētu quo nō solum de-
prauant̄/deformant̄/ꝛ fedant̄ aīe humane sꝫ etiaꝫ
sicut dixi ꝛ intim̄ mortificātur vt ꝑpter hoc nisi vi-
uerent apud eas vires inferiores omnino mortifi
cate apparerēt. Q: igit̄ apud primum pctōrē ꝛ se
quaces eius nō sunt vires inferiores: sꝫ sole supio
res ac nobiles. Apparēt pene mortificate compa
ratiōe vite nobilis ꝛ recte qua in bonitate illa sua

Qualr̄ angeli ꝑ peccatū mortui itelligāt̄ ꝛ deca su eoꝝ.

naturali ac primitiua vixerūt. Vires eñ eoꝝ ante-
dicte a bōis q̄ ipsa natura naturaliter suadet ꝛ sug
gerit penitus auerse a mala totaliter cōuerse sunt
sꝫ pot⁹ subuerse atq̄ detorte. Et hoc irreuersibili
ter atq̄ irresurgibilr̄ ꝑpter ꝑfundatā ꝛ intimatā
inestimabiliter infectionē ꝑuersitatis. ¶ Hic igi-

Q̄ uerā ñ penitēt āgeli.

tur est casus eoꝝ veꝫ ex alto nature seu naturalis bo
nitatis et rectitudo in infimum malignissime per-
uersitatis: et hec est mors q̄dam apud eos viuifici
seu vitalis caloris extinctio. Et intelligo calorem
istuꝫ amorē naturalē bonoꝝ omniumq̄ natura na
turalr̄ amanda suadet et suggerit apđ eos. Pate-
factum etiā est tibi ꝑ hoc in quā mortē ceciderunt
primi homines: et in qua alij nascunt̄: et cās etiaꝫ
vidicisti hic et comparatiōes atq̄ similitudines ꝑ
pter quas et casus in mortē et mortificatio nō im-
merito dr̄ lapsus hm̄ōi: et stat⁹ ille inferno simili-
mus est et habitatio taliter mortuoꝝ. Forsitā autē
hoc intellexit in sermone suo sapiēs ille q̄ dixit ca-
sus in angelis mors in hoībus A quo casu non est
possibile naturalr̄ eos resurgere: sicut neq̄ hoīes
a morte. Resurrectio eñ hoīm vel regñatio mor-
tuoꝝ nō est humane nature possibilis neq̄ ei⁹ opa

q̄ sol⁹ de⁹ resuscitare pōt mortuos de q̄ ē supra habitum

tio vllo modo credēda est. sꝫ solius oīpotētis et di
uine virtutis mirādus effectus. Jam igit̄ nisuꝫ ē
tibi sup q̄stionibus añ ꝑpositis: et declaratum sm̄
possibilitatē meā et paruitatē scie mee qđ vel qua-
le fuerit pctm̄ primi pctōris: et q: reuera superbia
fuit iuxta intētionē noiatiōis sue qua dicta ē supbi

Repitio oīa sup⁹ declarati.

tio quasi supitio. Et addo hic q: vix separātur ab i
uicē tres ille/ vel ꝑtes/ vel spēs/ vel rami/ vel filie
supbie q̄ sunt. dñandi/ libido/ amor/ inanis glorie/
et honoris ambitio. Nec est ꝑsile primum istū pec
catorē ab aliqua eaꝝ fuisse imunē. Declaratū etiā
est tibi q̄d ipm̄ ad hoc induxerit vel seduxerit. et di

Nota recapitulationē de supradictis

ctum est tibi q: pulchritudo apparēs illusorie dñā
tiōis falsiq̄ honoris et inanis glorie: et dedi tibi
exēpla et silitudines ad hoc. ¶ Nisum etiā est ti-
bi qualiter ipm̄ sic decipi et aberrare ꝑmisit tanta
illa sapiētie illi⁹ naturalis claritas. Et dictum est
tibi q: quēadmodū oculoꝝ quātacūq̄ claritas ꝛ vi
sus q̄tūlibet bona dispositio ꝑmittit vel cespitare
vel etiā cadere nō dirigētē visum in viā suā et vie
discrimina quēadmoduꝫ etiā ipm̄ solē q̄ ē visibiliū
maxie visibilia quātacūq̄ ꝑfectio visus et oculoꝝ
ꝑmittit nō videre cum q̄ dorsum hꝫ ad illum vel q̄
oculos suos ab ipso auerterit. Ex q̄bus oīb⁹ ap pa
ret subitum et non deliberatum fuisse hm̄ōi pctm̄
Quēadmodum accidit in eo q̄ inuise mulieris spe
cie se pulchritudinē libidinosa ꝯcupiscētia statim

ardet. nec requirēs: nec habēs consilium neqꝫ deliberationem an sit ei concupiscēda mulier huiusmodi seu amāda. Sed subito cor eius in eam rapitur ⁊ inflammatur: subitaneitas autē atqꝫ temeritas magis conueniūt ⁊ adherent superbie ꝙ alicui ex aliis vicijs: Propter qḋ ⁊ ventus ei quodammodo a sacris doctoribus ⁊ moralibus philosophis appropriatur: nō tam propter inflammationē qua intumescunt oīs superbi. Sed propter incōsultissimam ⁊ indeliberatissimāqꝫ precipitationē qua oēs separationes suas improuisim ⁊ impatienter pagūt. Oīm enī motuum corporalium ꝗ in mūdo sublunari fiunt motus vētorum velocior esse videtur. Audiuisti insuper in hijs ꝗ precesserunt qualē similitudinē voluit iste peccātor habere altissimi: hoc est qr nullo modo verum essentialem. In nullam enim substantiam intelligētem cadere potest huiusmodi voluntas aut desiderium. videlicet vt velit esse ipse creator: ⁊ sicut dixi tibi similitudinem qualis ei apparebat nō bene: nec plene: nec intus. sed foris tantum videnti similitudinem inquā libertatis ⁊ dominationis glorieqꝫ ⁊ honoris. Et hec est pulchritudo que ipsum in se rapuit ⁊ subuertit. Non enim erat vera pulchritudo sed in nocte quam ipse sibi fecit auersus alme sapiētie sue: ⁊ ab ipa luminositate creatoris vera illi pulchritudo ⁊ magna apparuit. Vidi ego ipse mulierem deformem que ad ignem ⁊ lucernam pulchritudinis videbatur esse mirabilis. In luce vero diei apparebat euidenter in ea: non pulchritudo sed magna deformitas. Causam etiā propter quam nec statim: nec post ea a tam stulta nequitia resipiscens se non correxit: assignaui tibi videlicet profundantissimam peruersitatis atqꝫ corruptionis superbie illius infectionem. Exempla etiam humane superbie apposui ad hoc.

Ex temeritas adheret superbie.

¶ De inuidia vero qualis sit ⁊ quando ei fuerit aduersus dei filium dixi per verisimilitudinem ꝙ vidit regnum ipsius hominē dilatandum. vbi contra regnum ipsius in seductione primorum hominum eius se malignitas patefecit. An vero de gloria ⁊ diuinitate filij dei voluerit: non est adhuc michi sermone aliquo autentico declaratum. sed ꝙ facto etiam trinitati inuiderit gloriam regni illius hoc est angelicarum substantiarum dominationē. Et hoc manifestum est ꝙ tantam eam multitudinem in partem suam traxit et a creatore auertit. Si tamen auersionem ⁊ casum earum que cum ipso cecidisse dicuntur modo quolibet procurauit. Hec enim habet questionem non leuem sicut audies in sequentibus. Questio autem qua querebatur qualiter ambiret aduersus creatorem etiam vel partem regni sui modicam cum se aduersus eum omnino nichil posse non ignoraret cum nec instultissimum seruum hominem aduersus regem suum vel principem similis stultitia vnqꝫ ceciderit. Determinata est per hoc quia non habet seruus talis pulchritudinem vel gloriam aliam que ad huiusmodi cogitatum vel ambitionem ipsum erigat vel extollat. Accidit tamen sepius in seruis vilissimis potentia et honoribus atqꝫ diuitijs a suis regibus vel principibus exaltatis vt regna et principatus eorum ambiant: et inde eos deicere. Ipsaqꝫ regna ⁊ principatus illorum sibi vsurpare attentent: interdum etiam et vsurpent. De obstinatione quoqꝫ durissimaqꝫ pertinatia ipsius primi apostate ꝗ nec tormentis nec contumelijs erudiri potest vt vt resipiscat causam audiuisti: et exempla atqꝫ similitudines hominum imitantium superbiam illius. Vbi ⁊ reminisci debet vim amoris incredibilem que tot et tanta sustinere facit amantes: nec tantis gladijs tribulationum persequentium secari vel diuidi potest. Habet tamen questionem de isto peccatore qualiter vis eius nobilis motiua sit peruersa et subuersa est. Qualiter tanta sapientie vel astutie vt verius dicatur in vi eius intellectiua remansit: vt nulla scientia humana ei valeat comparari. ¶ In quo respondeo quia luminositas hec in ea que intendit reuera facit eum perspicacissimum ac profundissimum: quemadmodum se habet ⁊ in omni genere viciorum. Auaros vero ad exequendas/multiplicandas/congruendas diuitias ad damna vitanda: ⁊ ad lucra captanda callidissimos. non solum non prohibet: licet peruersissima sit totaqꝫ subuersa quin potius adiuuat et etiam illuminat ⁊ videre facit in rebus huiusmodi vltra quem videre preualeant sancti ⁊ iusti vereqꝫ rationis ⁊ nominis sapientes. In eis autem que ad sapientiam salutarem atqꝫ honestatem et virtutes pertinent: pene penitus sunt ceci. Et hec a sensu accipere tibi facillimum est. Si enī de rebus huiusmodi hoc est de hijs que sanctitatis ⁊ honestatis sunt locutus eis fueris. eos cecos ⁊ surdos intus euidenter probabis. Nec aliquid amplius in hijs intelligentes ꝙ cecum natum de coloribus: aut noctue: aut vespertiliones de sole ⁊ luce dici. Propter quod eruditi in sacris exhortationibus non tam mortuos auaros dicunt spiritualiter ꝙ sepultos in luto seu sunt qui limo diuiciarum quas auare diligunt. Eodem modo se habet de luxuriosis ⁊ pompaticis ⁊ superbis. Sic se habet ⁊ de dyabolo ꝙ in eis que malignitatis ⁊ vanitatis ipsius sunt perspicacissimus ac profundissimus est. In alijs autem scilicet que sunt bonitatis ⁊ rectitudinis: non sic propter quod ⁊ sepissime frustrantur a viris sanctis insidie ipsius. Verum vtrum vsu insidiandi ⁊ antiquitate astucia eius profecerit: questionem habet non facile determinabilem. ¶ Quamuis iam multi dixerint ꝙ reuera creuit eius illa scientia malignandi vel astutia. Sed nec modum istius crementi siue profectus dixerunt nec probatione aliqua declarauerunt cum a rebus que post ipsum fiunt nichil accipere videatur: maxime secundum Aristotelem.

Qualiter tanta astutia remāsit in vi intellectiua primi āgeli.

Vtrū astutia dyaboli cōtinue augeatur.

¶ Reseruabo autem istam questionem cum alijs loco suo. Nec illud pretereundum est: videlicet. vtrum ab initio creatoris cultum et honorificentiam que grece latria dicitur ambierit. Et intendo vtrum in similitudine creatoris coli ⁊ adorari voluerit. Cum ipsius modum tanta multitudo sectionis: id est congregationis sue hoc appetierit: ⁊ eousqꝫ hoc hominibus suaserit vt pene totum genus humanum ydolatrie execrabilitas polluerit. Sola enim pars modica gentis hebreorum in vnius veri ac summi dei cultura remansit plusqꝫ tribus partibus gētis eiusdē ad culturā ydolatrie iam trāslatis. Decē enī tribus ⁊ diuidia per regē

Questio bona.

persarum atq̧ medorum captiuitate ꝛ in montes
persarum atq̧ medorum trāslate l ritus ydolatrie
trāseūtes vnus populus ꝛ gēs vna cum gētib⁹ iter
quas commixte fuerūt effecte sunt. Paucis dūta
xat exceptis qui in abscōdito legi hebraice ꝛ ritui
adherebāt: ꝛ apparebit tibi hoc ex hystoriis hebre
orum quas gēs xp̄ianorum recipit. De toto ĩo re
gno Romanoꝝ ꝛ de toto regno Grecoꝝ q̄ fuerūt
regnoꝝ oīm mūdanorum amplissima atq̧ fortissi
ma: vtpote qb⁹ oīa alia regna subdita fuerūt. Ma
nifestum est ex hystoriis qꝛ destructis aliis sectis et
ritibus ad ydolatriam compellebāt i toto orbe q̄s
cūq̧ poterāt. Donec lex xp̄ianorum velut viuifici
luminis saluberrima claritas impatori Romano
rum mirabiliter illuxit: ꝛ auersum a sordibus ydo
latrie ad religionē xp̄ianam cōuertit. Per hūc er
go in toto orbe romanoꝝ atq̧ grecoꝝ ydolatria
ꝓfligata ꝛ exterminata apd̄ solas barbaras natiōes
remāsit religione xp̄iana adhuc durāte in regibus
Eoꝝ tn̄ excepto q̄ i multis post modum remanēs p
negligētiam sacerdotum ꝛ pricipum apostatāte q̄
dam ex regibus Romanoꝝ a fide ꝛ religione chri
stiana ad ydolatriā quasi denuo reuiuiscēs multas
regiones in regno saracenoꝝ occupauit. Vbicūq̧
autē vel fuit vel est ydolatria: coluntᷣ hꝗ dii hmōi
quos malos angelos atq̧ apostatas gēs xp̄ianoꝝ
noīat: hoc autē nō fit nisi suggestione ipsoꝝ. An
igiᷣ ab initio sic coli ꝛ adorari voluerit: an postmo
dū deiecti atq̧ dānati a creatore ita aduersus eū
exardescētes i hoc iniuriā ꝛ ꝯtumeliā ipsius excogi
tauerūt atq̧ procurauerunt: ꝑspicuum ex sermōi
bus autēticis nōdum est. Nec est parum adiuuā
dum insaniā istā eos ab initio incurrisse cum nul
lus hoim nisi mēte captus hmōi culturā impēdi si
bi vnq̄ voluerit donec suasum est homibus in deo
trāsire atq̧ deificari ꝓpᷣ egregios ac magnificos
actus. Inualuit ꝛ adhuc cousq̧ ista opinio de trās
latiōe hoim i deos suffragāte ad hoc nō modicum
adulatiōe poetaꝝ atq̧ mēdaciis: vt etiā viuētes ho
mines dei hr̄i vellēt: ꝛ statuas sibi erigi vel preci
perēt vel gauderēt. Vn⁹ etiā ex regibus babilonis
in eā demētiā prosiliit vt deos oīm gentium exter
minare itēderet: ꝛ solus i vniuersa terra deus habe
ri vellet. Nec opꝫ vt onerāte multitudine narra

Q, a bñfi-cio p̄mus angel⁹ vo-luit coli si-cut deus.

tionum sup hoc. Potes igiᷣ ex hiis exēplis hoim
qui soli dii haberi ꝛ cultura deoꝝ impēdi sibi volue
rit videri alicui q̄ ab initio apostate angeli in eam
supbie demētiam eleuati sunt vt culturā diuinā si
bi impēdi vel exhiberi appetierāt: ꝛ hoc est simili
tudo vel pars similitudinis q̄ appetiit primus ille
atq̧ maximus eorum. ꝛ de qua dixit. Ero similis
altissimo videlicet in honorificentia culture ꝛ aliis
que dixi. Non est ergo multum longe a probabili
tate ꝛ verisimilitudine hec: cum similis isania post
modum euenerit hominibus. Licet ignorare non
possent se esse mortales: illi autē scirent se esse im
mortales. In quo nonnullā creatoris similitudi
nem eos habuisse manifestum est. Tuuꝫ ergo erit
rationes istas exemplaq̧ ꝛ similitudines in vnum
congerere diligentiusq̧ considerare vt auferas a
te dubitationem ꝛ admirationem circa sermones
propheticos cum preter autoritatem diuinam per
quam editi sunt hoibus ꝛ facti ad eos etiam ratio
nes habeāt probabiles quibus eorum credulitas
adiuuetur.

¶ Qꝫ malus angelus suggestione aliorum
qui cum eo lapsi sunt peccauit.
Capitulum. cxii.

His ergo ita determinatis. re
stat inquirēdum qualiter tan
ta multitudo angelorum sic
peccauerit. Vtrum vel adhe
rendo ei in ista stultitia: vel p
seipsos superbiendo: ꝛ vtruꝫ
ipse hoc procurauerit aliqua
suggestione vel suasione. Et
vtrum inter eos tractatus ali
quis fuerit vel liberatio de conspiratione faciēda
contra creatorem: ꝛ de erigendo ei atq̧ eligēdo re
gem alium ꝛ principē ex aduerso. Dico igiᷣ impri
mis quia huiusmodi aggressus non fiūt apud nos
sine fautoribus ac complicibus: Neq̧ adhuc audi
tum est q̄ vnus in quocunq̧ regno q̄tumlibet po
tens ꝛ magnus solus contra regem suuꝫ ex aduer
so cum surrexerit ꝛ se ei opponere presumpserit ni
si fretus atq̧ confisus de multitudine atq̧ poten
tia complicum suorum atq̧ proditorum. maxime
si rex bonus ꝛ iustus sit. Aut ergo non intendebat
aliquid in creatoris iniuriam attēptare cum sciret
se contra eum penitus nihil posse: aut fretus fidu
cia multitudinis vel potentie sibi adherentium hoc
presumpsit: sed ꝛ hoc eandem habet rationem sue
destructionis. Similiter enim certissimum erat ei
etiam si omnes exercitus illi substantiarum spiri
tualium eidem adhererēt ad rebellandum contra
creatorem se contra eiusdem beneplacitum nichil
posse: nec etiam vllo modorum durare posse vel
viuere creatore volente.

¶ Amplius. si ipse induxit suggestiōibus vel sua
sionibus suis vt eum tanq̄ deum altissimum ado
rarent: ꝛ pro deo altissimo illum colerent. quibus
promissionibus aut blandiciis quibus minis aut
terroribus: quorum miraculorum vel mirabilium
ostensionibus aut signis eos ad hoc induxit cum
eum secum creatum agnoscerent: ꝛ de non esse ad
esse omnipotenti virtute ꝛ bonitate creatoris edu
ctum. ¶ Amplius. que erat scientia eoruꝫ vel cre
dulitas de ipso. Si enim suggerebat eis se esse deuꝫ
altissimum in hoc nullus eorum ei credere potuis
se videtur. Si vero suggerebat eis sibi deberi diui
nos honores. Dico q̄ in hoc ei credere non permi
sit eos eminens illa naturalis sapientie luminosi
tas cuꝫ diuinis deus ac solus est. Sed neq̧ huius
modi cultus honorificentia alii quam ipsi creatori
seruire iniuriam ꝛ contumeliam creatoris esse nec
ignorare: nec dubitare poterāt tunc. Quare scien
tes ꝛ prudentes in execrationem ydolatrie prola
psi sunt ipsum principem malicie sibi ipsis ydolum
faciētes. ¶ Amplius. isti tractatus aut latebant
alios angelos: aut conscii eorum. Si latebāt qua
liter erant ista abscōdita apud eos: sicut enim nec
voce aliqua loqui eis poterat cum essent presentis
simi ac propinquissimi si loq̄ possit: nec signo alio
suggere eis talia poterat cū sint signa hmōi ab ocu
lis coꝝ abscōdita esse nullo modoꝝ possent. Si vo
ꝯscii fuerūt hmōi tractatus siliis eos culpe inuoluit
cum eo statim: ꝛ a tanta stulticia non auerterunt:

⁊ presumptioni insanissimi principis nō restiterūt
Nō enim ignari erāt debiti ⁊ obligationi qbus te=
nebant: ⁊ honorē cōseruare creatoris: ⁊ aduerte=
re iniurias ⁊ cōtumelias ipsius.

¶ Amplius. cum dicāt nōnulli sacrorum docto=
rū i gēte christianorum ꝙ nō oēs imitatores ꝑmi
ꝑditōis ex vno ordine fuerūt. Quicūqꝫ autē in or=
dem ordine erāt equales sciā ⁊ bonitate fuisse vi=
dent: vñ igit ista diuersitas vt de angelis equalib⁹
quosdam sic ꝑuerteret: quosdam ꝟo ꝑuertere non
potuerit cū equalibus suasionib⁹ apud equales ꝑ
omnia illū vsum fuisse verisimile sit. Alioqn mini
mos seu extremos naturalia sciētia ⁊ bonitate ele=
gisse videt q̄ suis suggestionibus tam facile crede=
rent de maioribus ac sublimioribꝰ subuersione di=
sparās ⁊ sciēs eos sibi magnitudine bonitatis ⁊ e=
minētia sciētie restituros vel saltē metuens.

¶ Amplius. nō solum in regibus ⁊ principibus
aliisqꝫ magnatibus isti tres rami supbie. sꝫ etiaꝫ in
minimis atqꝫ vilissimis hoīb⁹. Illud ꝟo fere vni=
uersale viciū est. vcꝫ nolle seruire siue subesse. ne
qꝫ eñ est repire in hoībus aliquē qui nō iugum ser
uitutis detractet ⁊ abicere conet ⁊ libertatē q̄ om=
nino nō subsit nō affectet. Hiis dumtaxat exceptꝫ
qui ad regulam volūtatis creatoris: ⁊ ad ꝑfectio=
nē quem lex xpianorum vt supius tibi dixi cōtinet
eiusdē grā directi sunt ⁊ adiuti. Quia igit ista vt ve
re est ꝑuersitas ⁊ gñalis est naturalr in hoībus ⁊ ꝑ
ꝑpetua: exceptis hiis de qbus dixi ⁊ diuino munere
qđ creatoris grām noīaui naturalis videt esse in
substātiis rōnalibus. Maxime sm Aristotelē qui
originalē corruptioneꝫ nō posuit in gñe humano.
Eadem autē cā ⁊ longe fortior sic supbiēdi in ipsa
creatiōe sua fuit apud substātias spoliatas. videlꝫ
eminētia sciētie naturalis atqꝫ virtutum. Manife

Q ꝫ eminē tia scie nāles ⁊ ꝟtutū supbierūt āgeli.

stum autē est tibi qꝛ eminētie siue sint spūales siue
tēporales occasiones sunt ⁊ fuerūt supbiendi atqꝫ
subiectiōes ⁊ seruitutes repellēdi: ⁊ hoc a sensu et
experiētia tibi liquidum ē. Nō eñ suasuꝫ ē hūc ho

Nota ꝺ hi tudie supiorū ad inferiores.

mies nec forte ille substātie facile ꝙ eminētiis de=
beāt descēdere in deorsum subiectiōes ⁊ seruitut⁹
eoꝝ q̄ sunt post ipsas ⁊ sub eis. Magis eñ videtur
ista cognitio eē in oī i quo est ex supiori lumie atqꝫ
nobiliori qđ est grē vel glorie. Quēadmodum ⁊ ip
sa volūtas gerēdi se inferiorē ⁊ subditū eis q̄ post
aliquē ⁊ sub ipso sunt: nō videat forsitā alicui natu
ralis institutiōis esse: sꝫ ex diuino creatoris mune=
re ⁊ ordinatiōe. Quicqd autē dicat hic a quocūqꝫ

Q ꝫ ex institutōe nāe supiores iferioribus seruire tenent.

mihi tñ videt ꝙ naturalis ordo vel institutio nature
hoc ꝓhibeat etiā si hoc naturalr nō efficeret. Mul
ta eñ plerūqꝫ natura efficere ꝑ se nō sufficit que tñ
in substātiis suis nō ꝓhibet naturalr ab alio effici:
quin potius susceptibilē se exhibet atqꝫ prebet ad
ꝑfectiōes subiectorūꝫ suorum: ad quas efficiēdas
virtus ei ꝓpria nō suppetit. Et hoc manifestuꝫ est
tibi in aere cuius virtus cum illuminationē ei⁹ ef=
ficere nō valeat: ipm tñ ab illa nō soluꝫ nō ꝓhibet
naturalr: sꝫ ad eius susceptionē ipm habilē reddit
⁊ preparat. ¶ Additio insup qꝛ in substātia intel=
ligibilitate nondum aliqua subuersione ꝑuersa: hec
ordinatio vel institutio est naturalr indita vel im=
pressa. vcꝫ vt ex hiis q̄ a creatore recipit seruat in=
digētibus ⁊ recipere possibilibus quin manifestuꝫ
est in substantiis etiam insātis hoc ita se habere.
Cuius exēplum est euidens in sole q̄ de luminosi=
tate quā hꝫ ex dono creatoris seruit oībus lumine
eius indigētibus: ⁊ etiā omnibus illuminabilibus
ab ipso quātumcunqꝫ eo inferiora sunt: ⁊ hoc tan=
ta amplitudine largitatis ⁊ diffluentie: ac si solum
ministerium luminis ⁊ sola seruitus ministrandi il
lud esset ei commissa. ¶ Amplius. quis pastor nō
est incomparabiliter per naturam ouibus suis sub
limior: nec tamen seruire eis in exqrendis pascuis
in regimine custodia ⁊ defensione atqꝫ meditatiōe
naturaliter dedignat. Quod si dixerit quis quia
in hoc sibiipsi seruit cum seruitiis illa totaliter ce=
dat ⁊ refundat in vtilitate ipsius. Verum vtiqꝫ di=
cit: sed hoc ipsum potest facere intuitu mercedis
cum ductus. s. a domino ouium. Verum insuper
est manifeste quia reges ⁊ principes seruiunt sub=
ditis suis in regimine custodia atqꝫ defensione: et
subditi eisdem nihilominus in vectigalibus tribu
tis ⁊ aliis multis prestationibus. In corpore etiaꝫ
animalis manifestum est omni considerāti vnūqđ
qꝫ membrorūꝫ omnibus aliis ⁊ singulis seruire ex

Q ꝫ ꝑncipes fuiūt subditis et subditi pn̄cipibus.

ordine ⁊ institutione nature: ⁊ in toto genere hu=
mano si sic esset vt omnes homines se inuiceꝫ mu
tuis seruiciis adiuuarent. Et ab omnibus lesioni=
bus vnusquisqꝫ omnes ⁊ singulos prout ei possi=
bile esset defenderet non contra naturam: immo
secundum naturam indubitanter hoc esset cuꝫ na
turalis benignitas ⁊ pietas hoc ipsum naturaliter
suggerat vnicuiqꝫ. Nec propter hoc vel minus na
turaliter vel minus bene atqꝫ decenter substantie
iste nobiles vel hominibus seruirent propter hoc
quia vt homines vt ei seruiant viceversa non indi=
gent: immo tanto melius tantoqꝫ pulchrius quā=
to liberalius ⁊ magis gratis. Non obsistit igitur
bono ⁊ recto ordini nature ꝙ superiores vel homi=
nes vel alie substantie inferioribus suis absqꝫ in=
digentia qua eis indigeant: et absqꝫ vllo commu=
ni modo quod ab eis recipiant ipsis seruiant. Li=
bertas eñ ⁊ gratia nullo modo nature ordinē sub
uertunt vel impugnant.

¶ Amplius. intelligentibus palam est virtutem
visibilem non esse in oculis propter oculos solos.
Neqꝫ etiam propter totum ⁊ solum subiectum. si
enim visu cuiuscunqꝫ hominis quicunqꝫ alius in=
digeat: eidem videre tenetur. Et propter hoc ce=
cis hominibus ipsi qui vident adiutorium sui vi=
sus exhibent vel ducatum eis prebentes vel illos
a viarum ⁊ ab aliis discriminibus auertentes. sic
⁊ de visu spirituali se habet quod est sapientia vel
scientia. Quia nulli propter se solum datum est vl
datur cum multis aliis notum sit prodesse. Et in=
terdum maioribus vtilitatibus in aliis deseruire
q̄ in ipsis in quibus sunt. Qua propter manife=
stum est quoniam si naturali illa scientia sua vtivo
luissent, multo melius quam quidem philosophi
quibus istud innotuit cognouissent. Quare si sub
esse creatori in hoc ministerio vel etiam substātiis
quibus prodesse poterant contempserunt vel quo
libet modo noluerunt: patens est superbia eorum
in hoc q̄ꝫ ⁊ alterius ministeriū sublimioris ac no=
bilioris eos debitores fuisse tibi dubium esse non
debeat. ¶ Hoc autem ministerium est felicissime
ac beatissime iocunditatis quo vocatur admiratio
ni ⁊ glificatiōi creatoris iubilatiōib⁹ ⁊ collaudatiō=
bus suauitatis icogitabilis qb⁹ solū post ꝯsumma=
tionē presentꝫ miserie dilecti ⁊ electi creatoris ho=

mines sunt perhenniter vacaturi. Ex his igitur omnibus verisimile nō immerito videri potest sup biā hmōi primū fuisse pctm̄ communiter in oībus hmōi substātijs: ꝛ cām vnā dedisse occasionē eidē. vcꝫ eminētiā qua in semetipsis in eā supbiā eleuate sunt vt subcisse vellēt altero predictoꝝ modoꝝ appetētes falsam illā quā dixi in precedētibus libertatē ꝛ in eas q̄ post ipsas hoc est q̄ inferiores ipsis erāt vanissimā ꝛ illusoriā dn̄ationē. Nō eñ in solos malos ac puersos hoīes dn̄ari appetierint. nō ē v̄isimile cum neq̄ de hoībus neq̄ de malicia eorum aliqd etiā cogitasse illo tēpore videant̄. nō eñ erāt hoīes eo tēpore quo ipsi sic deprauati sunt Secretū igit̄ in ꝯsilio creatoris tūc fuisse videt̄ de creatiōe hoīm ac deprauatiōe cū tūc future essent.

Q, eminē tia ipfectō nibꝰ nafalibꝰ fuit cā q̄ re āgeli supbierūt.

¶ Amplius. deprauatio hoīm futura erat p eos aut aliquē vel aliquos eorum: hoc ip̄m autē ignorasse vident̄. vcꝫ q̄ ipsi prima deprauati seducturi essent hoīes ꝛ in subuersiō dn̄ium obtēturi. Ad eā ꝟo q̄stionē quā supra posui: vcꝫ vtrū p̄mus ꝛ maximus pctōꝝ istoꝝ alios seduxerit atq̄ subuerterit. nihil verisimilius occurrit mihi nūc q̄ꝫ vnūquēq̄ ꝓprie malicie fuisse auctorē ex occasionibus antedictis. Neq̄ eñ ꝯtractu vel sine tractu video factuꝫ fuisse seductionē istā. Nō si qs q̄rat q̄re alij peccauerīt qdā eoꝝ q̄ꝫ potiꝰ oēs cū nec minꝰ sciētes nec minꝰ fortes fortitudīe sp̄ali fuerit oībꝰ alijs. Rn̄deo q: manifestū ē nullū eoꝝ violēto ipulsu i maliciā fuisse deiectum. q̄re vnusq̄sq̄ eoꝝ qui peccauit sua volūtate applicans eā falso bono ꝛ auertēs eādem a ꝟo bono. nec aliā causam vel occasionē habuit aliqs eoꝝ quā eas quas audiuisti. Si ꝟo q̄rat quare potius hmōi cause vel occasiones illos induxerunt in maliciam q̄ꝫ alios. Rn̄deo q: ipsi dederunt se hmōi causis vel occasionibus: ꝛ hoc dare vel tradere non fuit nisi ip̄m velle vel appetere falsum bonū qđ audiuisti. Nō si dixerit q: eandem causam habuerunt aliq̄ nō similiter peccauerunt q: voluntatē suā falso bono male non applicauerunt. Contingit eñ in duobꝰ equales gladios hn̄tibus q̄ alter gladio suo se interficit: alter vero nō. Et in hoc nō est alia cā nisi q: alter applicat stultissime volūtatē suā tāto malo: videlicet interfectionis proprie: alter vero non. Et sic est de duobꝰ hn̄tibus equales vires seu virtutes ad ambulādum: ꝛ eq̄les etiā suggestiones. Exēpli grā. exhortationem vel negociationē. Alter ambulat hmōi occasione suasus ꝛ allectus: alter vero nō. Si q̄ras vn̄ hec. Rn̄deo q̄m a volūtate efficiēter vel effectiue. de suggestione ꝛ suasione tu scis vn̄ est q̄m ab exercitatiōe vel negociatiōe. Quare inclinat̄ si q̄ris volūtas istiꝰ potiꝰ q̄ꝫ illiꝰ ad acq̄escēdum hmōi suggestionē Rn̄deo q: hmōi inclinatiōis non est cā nisi volūtas ipsa q̄ tāte libertatis atq̄ impiositatis est vt nullo mōꝝ cogi possit ab opatiōe sua imediata ꝛ p se: ꝛ hoc est velle vel nolle. ꝛ quēadmoduꝫ in factis impatoꝝ est audiētibꝰ ꝛ vidētibꝰ ea p cā ꝛ rōne sufficiēti volūtas adeo vt cū ea esse facta ipatoꝝ cognouerit nō vlteriorē causam reqrāt: sic volūtas vis imperatiua motuū: ꝛ ꝓpter hoc instar imperatoris in toto regno vniuscuiusq̄ substātie intelligētis se hꝫ. Ipnalis igitur actibꝰ nō hꝫ auctoreꝫ nisi seipsam: in bonis ꝟo ip̄m creatorē hꝫ auctorē cū illa ex missione vel preceptione ipsius faciat. et missio hec puenit ad illā vel p naturā vt dixi luminis

Q, p̄mꝰ āgelꝰ nō seduxit alios sꝫ vnusq̄sq̄ auctor fuit ꝓprie malicie.

sciētiā: vel p gratuitā inspirationē: vel p legē: vel p doctrinam: nec inclinatur suasionibus: aut suggestionibus aut consiliationibus nisi ad que vult ꝛ quando vult: ꝛ quomodo vult. Et intendo q̄ nullo modoꝝ oīno inuita ad aliquid volendum inclinatur. Et forsitan eius inclinatio non habet causam efficiētem q̄ꝫtum ad mala que proprie dici debeat efficiens. Efficiens enim proprie est ꝛ per se qua posita ponitur effectus. Extra voluntateꝫ autem nichil est ponere quo ponitur ponat̄ effectus hmōi. i. inclinatio ipsius voluntatis siue ipsuꝫ velle. Sed neq̄ etiam ipsa voluntas est sic cā efficiēs sui velle vt ex necessitate ipsam sequatur: sed semper potius libertatem. Attende igitur differētiaꝫ aliorum principiorum siue causarum efficientium ad voluntatem ꝛ inuenies comitantiam seu connexionem necessariam ꝛ modis omnibus inseparabilem inter ipsas ꝛ operationes suas. Liberam autem ꝛ separabilem inter ipsam voluntatem ꝛ eiꝰ immediatam ac per se operationeꝫ que est velle nisi bonitas creatoris ipsam confirmet in suo bono velle. Et ideo dico de malo velle: nisi ptinacia obstinationis ipsam in suo velle indurauerit.

Q, volūtas suasiōibꝰ nō iclinat nisi ad ea q̄ vult.

Deꝯfirmatōe bōe volūtatꝫ

¶ Debes autem scire q̄ fuerunt qui dicerent causam deprauationis primorum peccatorum fuisse naturalem mutabilitatem seu defectibilitatem ipsorum quā philosophi vocant possibilitatem seu potentialitatem. ¶ Quod autem induxit eos in hoc induxit etiam in errorem pernitiosiorem quo opinati sunt gloriam animarum post corpora vel hominum: vel etiam sanctorum angelorum non posse esse perhennem. Quoniam naturalis mutabilitas pro eo q̄ naturalis est vel essentialis nō potest auferri ab ipsis. ꝛ propter hoc neq̄ effectꝰ eiꝰ perpetuo: ꝛ hic effectus est mutatio. Quare non est possibile vt eis visum est quin quandoq̄ in quocunq̄ statu sint vel future sint ab eo demutentur in alium. Quare a statu glorie necessario quandoq̄ in alium mutabuntur. Non autem in equalem vel superiorem. In superiorem quidam non quoniam non est possibile statu glorie alium esse superiorem. In equalem vero vel similem nec est possibilis mutatio ꝛ etiam superflua esset cum nichil haberet meliorationis. In similem vero alibi vidicisti non posse esse mutationem vt ab albo in album Erit igitur secundum hunc errorem in deterius et contrarium: sicut in peccantibus angelis ꝛ hominibus iam factum fuisse manifestum est qui a bono in malum ꝛ a statu bonitatis in prauitatē malicie demutati sunt.

¶ Amplius. substantiam aliquā perpetuo manere in potentialitate sua quantum ad quamcunq̄ ipsius operationem visum est eis impossibile esse. Mutabilitas autem est potentia ꝛ amittendi iam habitum et acquirendi qđ nōdum habetur. Cum igitur sit naturalis ista potentia in omnibus substantijs nobilibus ꝛ separatis: necesse est ipsam aliquando educi de potentialitate sua in actum: et de perfectiōe sua ad perfectionem. Quicquid igitur in se naturaliter mutabile est: necesse est vt et quādoq̄ mutetur. Quare cum substantie omnes intelligētes naturaliter mutabiles sint: necesse ē eas quandoq̄ mutari. Quapropter et ab ipso statu glorie necesse est eas aliq̄n mutari seu mutādas esse. Ita ꝫ sermonē platōis atq̄ suiꝫ de hac re. vcꝫ

ꝙ mutabilitas in substantiis nobilibus naturalis. Hic eñ est sermo ipsius in libro suo quē thimeum vocauit ex psona creatoris loquēs ad deos etiam deoꝝ. Dñi deoꝝ inqt opa mea vos estis natura quidam dissolubiles: me autē sic volente indissolubiles. ¶ Amplius. mutabilitas ⁊ immutabilitas cōtrarie sunt ⁊ ẜm ideꝫ. Mutabilitas autē naturalis est in oībus hmōi substantiis ⁊ inseparabilis ab ipsis. Impossibile igiᷣ est vt imutabilitas adueniat ipsis. Si eñ adueniret aliquo tēpore cū contraria mutabilitas separari nō possit ab illis: esset simul cū illa i eisdē. Qd si dixerit qꝛ mutabilitas nālis sue nature: ⁊ immutabilitas grē seu glorie non sunt adinuicē ɔtrarie neqꝫ etiam repugnantes. Videᷣ eadē rōne posse dicere ꝙ albedo naturalis qualis est in niue vel cigno ⁊ nigredo aduēticia nō sunt cōtrarie: necesse hūt ɔcedere ꝙ possunt esse in eodeꝫ ẜm idē. Alteram eñ alteraꝫ nō repellit: sic nec cōtrarietas nec repugnātia est inter eas. Intēde igiᷣ ⁊ scito ser. nonē istū erroneū esse: ⁊ destructionē ei⁹ esse multiplicē. In pmis qꝛ mutabilitas ista non est tm̄ ẜm amissionē aut acqsitionē coꝝ q̄ accidunt vel aduenīūt substātiis post completā essentiā: sed etiam abesse in non esse: ⁊ etiam a non esse in esse. Alioquin intentio imutabilitatis solius esset creatoris benedicti qui nec ante esse inesse vel abesse. in non esse nunqꝫ mutabilis esse potuit. Falso igitur eam ponerent vel supponerent in huiusmodi substantiis vel in quacunqꝫ alia re. Quare ex falso fundamento atqꝫ positione inducti sunt in errorē istum. Ipse etiam pmissus sermo platonis euidenter hanc intentionem insinuat: videlicet de mutabilitate ab esse in non esse. Si igitur valida est ratio eorum prior vꝫ quia huiusmodi potentia necesse est vt quandoqꝫ educatur ad actum mutationis. consequens est ex necessitate sit vnāquāqꝫ substantiam aliquando mutari ab esse in non esse ẜm ipsos: ⁊ anime igitur nostre mortales erunt: ⁊ ipse substātie oēs nobiles de quibus mihi sermo totū ¶ Amplius. iam alibi didicisti ꝙ mutatio corporum continua ⁊ ex necessitate non subita. Quare defectio celorum ⁊ corporum vniuersorum celestium paulatim fieret donec perueniret ad extremum defectus. Tu autēꝫ scis quia nichil defectionis apparet in eis vel apparuit cum iam per tot milia annorum durauerit. Quod si appropinquarent ipsi nō esse per naturalem istam defectibilitatem. apparet enim in tot milibus annorum propinquiora facta esse sue defectioni: aliquatenus: hoc autem non est verum.

¶ Amplius. si per tot milia annorum prohibita est mutabilitas naturalis in huiusmodi corporib⁹ virtute ipsorum: nec apparet virtutem huiusmodi in aliquo debilitatam neqꝫ virtutem mutabilitatis in aliquo confortatam: ita vt vel fortior sit hec q̄ ab initio fuerit vel illa in aliquo debilior nec lassitudo apud alterutram earum locum habeat: necesse est ⁊ in tanto numero annoꝝ vtrāqꝫ q̄ntum

Q; mutabilitas nō ē potētia. in eis est similiter se habere. Quare sicut virtus celorum prohibet potentiam mutabilitatis istius ⁊ phibuit per tot milia annorum ab illo effectu suo q̄ est mutatio de esse in non esse. Sic sufficiet ⁊ prohibere illam absqꝫ debilitatione sua ⁊ lassitudine per totidem sequentium annorum milia: ⁊ ita est necesse vt hoc sufficiat in infinitum. Est igitur perpetua corporum huiusmodi duratio seu perhennis. Ad hoc vero quid dicere potuisse videntur qꝛ naturalis mutabilitas non recipit immutabilitatem propter contrarietatem vel repugnantiam quam habet ad ipsam. Respondeo quia potentialitas non repellit actum. Nec imperfectio perfectionem: immo desiderat eam ⁊ obtentam quemadmodum femina marem amplectitur: sicut dixit Aristoteles de materia ad formam in libro auditus. ¶ Amplius. in omni genere rerum vbi potētialitas habet locum querit ipsa res exire de malo potentialitatis. Et propter hoc Aristoteles i prenoīato libro suo posuit potētialitatē propter malū impotētialitatis atqꝫ carētie pncipiū mot⁹ naturalis. Nō eñ actū vel pfectionē sibi ɔueniētē solū modo q̄rit oē qđ mouetᷣ: sꝫ etiā naturalr fugit malū potētialitatis ⁊ carētie vt ponderosum in aere nō solum intēdit p motum acqsitionē loci sibi cōgruentis nature sue. sed etiam malum carentie illius et locum incongruentem sibi atqꝫ contrarium effugere. ¶ Amplius. Nulli dat vel dedit vnqꝫ natura virtutem vel principiū ad destructionē sui ipsius: neqꝫ vlla natura intēdit in destructionem ppriꝫ subiecti qꝛ tūc intēderet in destructionē ppriā cū nō saluetᷣ natura vnāqꝫ nisi in proprio subiecto. ¶ Amplius. ipsum nō esse manifestum est nihil esse. ad nihilū autē nec aliqđ tēdit naturaliter/ nec principium vel virtutē hꝫ ad illud. Nullum igiᷣ esse naturale principium est ad nō esse vel destructionē ipsius esse in quocūqꝫ gn̄e rerum. siᷣr neqꝫ ad nō habere: neqꝫ ad amittere aliqđ per se. Quare nec mutabilitas principium est naturale: nec virtus vllo modoꝝ. siᷣr neqꝫ defectibilitas neqꝫ mortalitas. Sꝫ magꝫ defect⁹ ṽtutꝫ atqꝫ potētie ɔseruatiue ipsi⁹ esse ⁊ defēdētis illđ a lesiōib⁹ neqꝫ posse nō eē aut posse destrui. ex potētia vł ṽtute ē. Alioquin q̄ ipotētissima sunt: necesse esset esse potētissima: hoc est potētiis refertissima. Si eñ posse mori: posse destrui: posse mutilari: posse vulnerari: posse capi: posse ligari: essent ex potētiis. posse igiᷣ capere in quācūqꝫ miseriaꝫ vel molestie vel carētie esset ex potētia. Cum sint igiᷣ innumerabiles lesiones atqꝫ alie miserie ⁊ innūerabiles amissiones in quas potest cadere hominum vnusqꝫqꝫ. impotētissimus esset ipse ex necessitate potentiis plenissimus: ⁊ propter hoc potētissimus. quō igiᷣ esset impotētissimus. Declaratuꝫ igitur ē tibi per hec: qꝛ mutabilitas: nec virtus: nec potētia est. sed potius virtutis ⁊ potentie defectus. Qđ si etiam esset potētia aliquo modo non propter hoc necesse esset eam aliquando exire in actum. Nullus eñ hominum est q̄ nō habeat potentiam vt fiat vel sit rex. Manifestum autem est tibi ⁊ omni aliī cui aliquid potest esse manifestum paucissimas ex tot potentiis exire in effectum huiusmodi. Patens igitur est eos errasse qui mutabilitatem seu defectibilitatem esse potentiam posuerunt. ¶ Amplius. secundum hoc mors naturalis esset vnicuiqꝫ mortalium. Naturalia autem ea quib⁹ naturalia sunt naturaliter non fugiunt neqꝫ contraria illis naturaliter appetunt. In genere vero humano manifestum est oīs hoīes ⁊ mortē naturalr fugere ⁊ vitā atqꝫ stabilitatē ei⁹ naturalr amare. Quare mors contra naturam humanam est naturaliter atqꝫ inimica eidem. Et vite stabilitas naturalis ⁊ amica

ipsi. ¶ Quod si dixerit quis quia interdum homines mortem desiderant ꝛ nonnulli eorum semetipsos occidunt. Respondeo qꝛ desiderium hmōi naturale nō est: tedio viuē li per se sꝫ magis infortuniorum tedio aut aliarum molestiarū qualia sunt incommoda senectutis ab ipsa natura pene extorti ꝛ ex plurimo sui inuoluntarii: ꝛ declaratū est tibi p me hoc in tractatu alio vbi patefactū est tibi vnde mors ꝛ qꝛ plaga est humano gñi iusto iudicio creationis illata.

¶ Qꝛ nō est mirāda deprauatio ꝛ casus malignorum spirituum: cum scientia inflet ꝛ superbire faciat.

Capitulum .cxiii.

Ost hec autē tētabo vt tollā ate adnumerationes hoim qbus admirarī casū siue depriuationē substantiarum quas malignorum spiritus ꝛ dyabolos iam tres leges nominant. Prima igitur adnumerationis eorum est preminēs illa ꝛ preclara sapiētia naturalis qua eos naturaliter preditos fuisse iam nosti qualiter indunt homines tāta in eis sapiētia tātā stultitiā vel potius insaniam supbie ab eis nō repulit: immo qꝫ numerabilius esse videt qualiter illam admisit. Nō igit nām supbie nō nouerūt: ꝛ ipsam ꝯsuetudinē sciētie nō attēdūt. ꝓpter qḋ sapiētissimus ille ꝛ doctor xpianorum euidēter dixit qꝛ scia inflat: ex quo sequit qꝛ ꝛ maior magis. Scia igit inflationē quasi de cōsuetudine parit supbie. Nō igitur mirabile debꝫ videri cuiqꝫ si scia illa licet preminēs ꝛ sciētiis hūanis incomparabilis supbiam nō repulit aut etiam admisit cū de consuetudine eam gignere habeat ꝛ natiue: ꝛ tāto magis atqꝫ maior est quāto maiorē ipsam esse cōtigerit. Idē dico de virtutibus iam naturalibus ꝛ tota bonitate natiua ꝛ de oībus preminētiis: qꝛ prouocare ꝛ gignere consueuerunt supbiam fm oīno partes ipsius quas debes ex aliis reminisci. Nec mirum si ex virtutibus naturalibus atqꝫ scia ꝗt cūqꝫ nobilibus processit supbia qñ ex virtutibus gře q longe prestantiores sunt ꝛ supbie magis incomparabiliter aduersant interdum orit. Multi enim de sanctitatis eminētia in supbiam elati ꝛ eleuati sunt. Nō autē maior abusio i grãtiōe vicior inueniri pōt qꝫ qꝫ supbia ex ipso ꝯtrario suo nascat: hoc ē ex virtute humilitatis. Nō eñ nulli de ipsa humilitate sua superbia intumuerunt. Addo etiam qꝛ de ipsa morte sua viuiscit supbia ꝛ resurgit. Et interdum de ipsa victoria qua victa est victorē suum vincit gnitiosius: ꝛ de ipsa deiectiōe sua dānabilius eleuat. Nō eñ dubitādum est tibi nōnullos ex hoc in inanē gloriam ꝛ eleuatos fuisse: ꝛ adhuc etiam eleuandos qꝫ supbiam in seipsis vicerant: ꝛ ipsam deiectā atqꝫ ꝓstratam supbiā de ipsa deiectiōe ꝛ ꝓstratiōe sua vires maiores resumpsisse ꝯtra victores suos se altius erexisse. Accidit ꝛ singulariter in vicio supbie qꝫ i nullo rex aliarum gñe reperitur: vꝫ vt cōtrariū suū diligat. spēnīqꝫ suā atqꝫ silitudinē totis studiis ac viribus ꝓsequat. Humilitatē eī diligit oīs supbus in alio a se. Supbiā vero alienā implacabiliter implacabiliterqꝫ ꝓsequit: ꝛ cās horum p me alibi didicisti. Nō mireris igit si preter ꝯsuetudinē rex naturaliuꝫ ꝛ ꝯtra nature ordinē. pma est nata supbia qꝫ

vides tā prodigiose tāqꝫ monstruose quotidie oriri. Cuius abusiones si scruteris p singula incredibilia ꝓ parebūt tibi eiusdē monstra. cum eñ pōdus spūale sit supbia. eleuat tñ in altum supbiētē ꝛ non minus mōstruose seu abusiue de hmōi pondere spūaliter mouetur in sursum. Pōdus istā dico quoniā principium est casus sicut dixit sapiens in sermone suo quam initium omnis peccati supbia. Peccatum autem omne casus spiritualis est quare principium descensus spūalis. Hec autem est verissima ratio seu diffinitio ponderis spūalis quēadmodum principium descēsus corporalis diffinitio est ponderis corporalis. Qꝛ si ipm supbiā intimius ac profūdius cognoueris. videbis eam monstrum horrificum: ꝛ ipm supbum ꝓdigium ridiculosissimum iuxta sermonē cuiusdam sapiētis q dixit. Si videres vnū murē diponentē aliis muribus vel etiā dñari volētē nunqd risū cōtineres: aut si vnū asinū regē eē volētē aliorum asinorum. qd diceres. cū aūt volueris ꝯmagiam supbiā intimius atqꝫ ꝓfundius: inuenires ipm ydolatrā simul ꝛ ydolum sui ipsius. ꝛ videbis ipsum nō solū velle adorari ꝛ coli tāqꝫ deus ꝛ diis ab hoibus: sꝫ etiam adorātē ꝛ colētē se. Ita vt quēadmodum veri dei cultores adorāt ꝛ colūt ipm laudātes ꝛ bñdicētes: ꝛ bona q hñt vel faciūt eidē attribuētes: sic ꝛ ipse hec oīa sibi impendit. Non mireris igitur si tam prodigiosum monstrū tā monstrifice seu monstruose nascitur. Presertim cum ipsum tam crebro nasci videas inter tot humilitatis presidia vbi tot et tanta sunt quorum minimum extinguere ꝛ suffocare ipsam sufficiens est si hōs bene vteretur superbiens. Quis enim enumeret miserias humanas a parte animorum in ipsis: ꝛ que a parte corporum in eisdem. deinde ipsam mortem ꝛ ad extremum terrificum iudicium creatoris ꝛ venturam dominationem: ꝛ hec omnia pugnant contra superbiam. Pugnant etiam lingue detractorum contumelie ꝛ iniurie persequentium irrisiones ꝛ cachinni: ꝛ omne genus illusionis vilipēdentium ac vilificantium. Hec igitur omnia sunt velut exercitus armatus contra superbiam: ꝛ velut apotheca copiosissima contra morbum superbie: ꝛ velut presidia humilitatis armantia ac defendētia eam contra superbiam. ꝛ ipsam animam humanam contra hostem tam noxium munientia. Nec tamen adhuc prohibetur vel repellitur tantis presidiis eousqꝫ superbia vt non solum non oriatur in maiori parte humani generis: sed nec etiam vt nō sepissime sicut tibi dictum est ꝛ mortua reuiuiscat: ꝛ prostrata resurgat. Attende etiam ꝛ illud quia vehementi admirationi est virtus humilitatis in magnatibus in regibus atqꝫ principibus. Et causa huiusmodi adnumerationis est credulitas difficultatis qua credūt potestatiuas istas sublimitates difficillime posse pati virtutem humilitatis. Et ipsam superbiam comitem earum pene inseparabilē opinantur. licet tot sint presidia totqꝫ adiutoria humilitati in ipsis tot quot nocumenta atqꝫ impedimēta superbie in eisdem. Cum igitur hec tanta ꝛ tot presidia humilitati defuerint in substantiis de qbus agitur: ꝛ nulla de omnibus huiusmodi nocumētis vel impedimentis habuit supbia in eisdē. Eminētie vero lōge pstantiores atqꝫ sublimiores omnibus regalibus ꝛ imperialibus excellentiis fuerint iste de qbus agit substātiis sublata merito videri debꝫ

ois annumeratio circa supbiaȝ eaꝝ. Qð si dixerit
qꝛ rõcinatio ista ad hoc deducit vt cum eādē cām
supbiēdi habuerint substātie p̄meq̄ nō silr supbie-
rūt: ꝛ propter hoc silis apud eas seq̄ debuit effect⁹
Jam rñdi tibi sup hoc qꝛ liberā volūtas nō hȝ cāȝ
necessariā vel cogētē q̄n potius in libertate ei⁹ est
vt applicet velle suū cui voluerit: ꝛ auertat a q̄ vo-
luerit. Intellige autē hic nō duo velle esse ex neces-
sitate in hmōi applicationibus: qꝛ fm hoc cogere-
mur ꝛ infinita ibi ꝓcedere. Nō eñ dꝛ volūtarie ali-
q̄s velle aliq̄d solum q̄ vult se velle illð: sȝ simplr
q̄ vult illud. Et hoc est ꝓpter volūtatis libertateȝ
q̄ nullā cogi patit̄ ad volēdum. Et etiā ꝓpter hoc
iuxta vsum loquēdi certissimum: qꝛ nō facit aliq̄d
ꝑ q̄ velle illð auertat̄ ab ipso. ꝛ hic est modus q̄ dꝛ
ad seruum delinquētē tu vis verberari q̄m nec fa-
cit aliq̄d ꝑ qð declinet ꝟbera: ꝛ insup facit q̄ aliq̄d
faceret volēs ꝟberari. Caue igit̄ in hūs ꝛ hmōi: ꝛ
aduerte qꝛ nō est solūmodo volūtarium qð est voli
tum: sȝ etiā q̄cq̄d ex volūtate est libere. Si eñ hoc
esset aut velle nō esset volūtarium: aut precederēt
ip̄m infinite volūtatis ordinate cause efficiētes ip-
sius. Si eñ velle esset volitum alio velle q̄ȝ ipsum
sit: ꝛ illð alið velle silr esset volitum alio velle. ꝛ ꝑ
hāc viā curreret res in infinitū. Jam autē destru-
cta est tibi infinitas causaꝝ ꝛ stabilit⁹ stat⁹ eaꝝ. Ma-
nifestum igit̄ est qꝛ non necesse oē velle volitū esse
vel volūtariū nisi fm intētiones quas dixi: vez li-
bere a volūtate causari. s. nō ꝑ coactionē aut ꝑ cō-
pulsionē. Interdum tñ ꝯtingit velle vere ac ꝓprie
volitum esse: ꝛ hoc alio velle q̄ȝ ip̄m sit quēadmo-
duȝ aliq̄s debilitatā habēs vim appetitiuā ꝛ oīno
nō hñs appetitū sumēdi cibum excitat ip̄m appe-
titum ꝛ ꝓcurat. In eo ḡ verum est q̄ ipse appetit
appetitū sibi: ꝛ verū est q̄ appetit⁹ apud ip̄m appe-
tit̄: ꝛ desiderium hmōi desiderat̄: ꝛ duo sunt ibi ap
petit⁹: ꝛ duo desideria. Sic ꝛ multi timētes se nō
amare aut timere creatorē ꝓut deceret ꝛ deberēt
volētes ip̄m amare sic: vez ꝛ vt eos deceret ꝛ debe
rēt conant̄ vt possunt ꝓuocare ꝛ attēdere in se hu
iusmodi amorē: silr ꝛ incutere sibi hmōi timorem.
Hic ergo vides duos amores diuersos alterum:
vez q̄ q̄rit̄ q̄m nō haberi timet̄: ꝛ alteꝝ quo ille q̄ri-
tur q̄ modum q̄rētē ad q̄rēdum illum. Et hanc di-
uersitatē ostēdit tibi sermo ille ꝓphetic⁹ quo dixit
sctūs ꝛ sapiēs ille propheta hebreoꝝ. Concupiuit
aīa mea desiderare iustificatiōes tuas in omni tem
pore. In hoc eñ q̄ dixit concupiuit ꝛ desiderare:
duo desideria euidenter expressit. Alteꝝ ꝑ ꝟbum
concupiuit: alteꝝ ꝑ verbum desiderare: alterū vez
concupiscebat desiderare ꝓculdubio ꝛ habebat ꝛ
se habere sciebat. Ip̄m ꝟo desiderare qð ꝯcupisce
bat vel nō habebat vel se hr̄e nesciebat. Nemo eñ
ꝯcupiscit q̄ habere hoc cognoscit. Cōtingit tñ in-
terdum vt aliquē q̄rere qð hȝ: ꝛ desiderare q̄ȝ vez
se istud habere ignorat. Stat igit̄ ꝑ hec que iam di
cta sunt infinitas hec. Stat inq̄ȝ actu nō autē po-
tētia. de quoꝝ eñ velle nihil prohibet q̄n possibile
sit alio velle ip̄m esse volitum ꝛ ꝓcuratum. Vnū-
q̄dq̄ȝ igit̄ singuloꝝ infinitatis hmōi ꝑ se ip̄m pos-
sibile est. Infinitas tñ tota simul īpossibilis quem
admodum de motrico r̄ndet Aristoles in libro de
gñatiōe ꝛ corruptiōe vez quia possibilis est cuiusli
bet partis ꝯtinui diuisio per se vniuersitatis auteȝ
partium siue infinitatis: tota simul diuisio impos-
sibilis. ꝛ silr se hȝ in causis q̄busdam efficientibus
Verbi gr̄a. de quolibet homine gñato possibile est
q̄ ipse gñet alium: ꝛ de gñato ab illo silr q̄ generet
alium: ꝛ de tertio q̄ generet quartum: ꝛ ita in infi-
nitum. Singula igitur istius infinitatis ꝑ se possi-
bilia sunt: ipsa tñ infinitas in sua vniuersalitate im
possibilis est. Et in duobus oppositis contingen-
tibus manifestum est de vtroq̄ȝ quia esse verū pos-
sibile est. verum vtrūq̄ȝ esse verū in sua vniuersalita
te seu coniunctione nō est possibile.

¶ Q; primus angelus fuit creatus cuȝ sciē
tia quantā poterat habere: non autē aīe nr̄e.
Caplm. cxiii.

Ost hec autē expediaȝ te ꝛ me
prout erit mihi possibile iuxta
promissum de questione illa q̄
querebatur in precedentibus
de primis peccantibus substā
tiis an possent proficere scien
tia. Jam igitur audiuisti sen-
tentiam Aristotelis super hoc qui posuit eas esse
immutabiles ꝛ impassibiles. Ex quo manifeste cō
sequens est eas creatas fuisse limitate receptibili-
tatis ita vez vt non possent vel plura vel maiora a
creatore vel aliunde recipere quam ab initio sue
creationis receperint. Quare necesse est virtutes
intellectiuas ipsarum angustiores minusq̄ȝ capa-
ces fuisse q̄ȝ nostras cum nostre receptibiles crea-
te fuerint quantecūq̄ȝ scientie naturalis: ꝛ insuper
scientiarum gratuitarum quales sunt prophetici
splendores ꝛ intellectus sanctus ꝛ contemplati-
uus ꝛ alique alie. ¶ Amplius. primam intelligen
tiam nobilissimam esse secundum positionē ipsius
manifestum est: ꝛ propter hoc sapientia ꝛ virtuti-
bus naturalibus prestantissimā. Alias ꝟo fm gra
dus inferioritatum suarum ꝛ ordinum sapientia
ꝛ virtutibus minores esse. Quare vel minores esse
multitudine seu numero scitorum vel ipsa clarita-
te ac nobilitate sciē. Quod si numero cognitoruȝ:
manifestuȝ est eas omnia illa que desunt perfectio
ni scientie sue: vel per reuelationeȝ: vel per doctri
nam posse addiscere atq̄ȝ cognoscere cum necesse
sit ea intelligibilia esse cum sint intellecta apud pri
mam intelligentiam. Et cum vnum ex principiis
huius sapientialis ac diuinalis scientie sit omne
qð est intelligibile esse: ꝛ ꝓpter hoc nihil sit non in
telligibile. ¶ Amplius. virtus intellectiua est su
per omne intelligibile: quēadmodum ꝛ sensitiua
super omne sensibile. Omni igitur virtuti intelle-
ctiue intelligibilia sunt illa: aut igitur non est com
pleta perfectio virtutis intellectiue apud alias in
telligētias: aut cognitio istarum non deest eisdem.
Aristoteles ꝟo posuit completā esse ꝑfectionē scie
naturalis ꝛ ꝟtutū naturaliū apð ip̄as. ¶ Amplı⁹
nihil ē itelligibile qð nō ꝑ doctrinā aut reuelatio-
nē cadere possit i ꝟtutē itellectiuā nostrā atq̄ȝ co-
gnitionē: quāto forti⁹ igit̄ i cognitionē substantia
rū hmōi. ¶ Amplı⁹. si in primis impressionib⁹ et
principiis doctrinaꝝ atq̄ȝ disciplinaꝝ q̄ sunt apud
animas nostras vsq̄ȝ philosophando proficiunt
anime nostre in tanta obscuritate tātisq̄ȝ philoso-
phādi impedimētis proficiunt vt pene nichil in-
uentum vel cognitum de intelligibilibus totius

vniuersitatis relictū sit a philosophis. Quō non potius habitātes in luce pme substātie ⁊ ab omni impedimēto ⁊ difficultate philosophādi liberrime etiā absq3 natiui luminis scia: ⁊ absq3 etiā desu p irradiatiōe alia: ⁊ absq3 etiā doctrina nō oīa intelligibilia inuenerūt si ex hīs q̄ enumeraui pficere nō potuerūt / vel etiā modo nō possunt. quō et eisdem aīe humane in philosophicis eousq3 pfecerunt. de mutabilitate ƀo earum in deteri⁹ iā3 facta iā3 satisfeci tibi in hīs q̄ precesserunt. ¶ Ampli⁹ ipse vsus siue ↄsuetudo malignandi ex necessitate auget astutiā ipsa3: hoc eīn manifestum est i aīab⁹ humanis. Hoīes eīn malignatiōibus assueti ipsa hmōi assuetudine astutiores efficiunt ad malignādum. Quō igit̄ vel qua de cā phibite erunt prime peccatrices substātie vt nō possint in sua insidiositate atq3 versutia crescere. Presertim cum incessanter videam⁹ an audiam⁹ easdē nouis ⁊ hacten⁹ inauditis insidiis hoīes seducere atq3 subuertere: ⁊ innoua easdē flagitia atq3 stupēda inducere. An forte creatoris bonitas malignitatē eo3 compressit atq3 frenauit vsq3 modo vt eos nō pmitteret tāta ac talia mala suggere hoībus: qō vtiq3 verisimile dici posset p parte. Uix eīn inueniunt̄ vicia vl' peccata in hoībus quo3 similia nō precesserūt in eisdem. ppter qō dixi p parte. Nō eīn improbabiliter neq3 impie credit̄ eā esse circa hoīes diuine pietatis sollicitudinē vt malignos spūs nō pmittat totis malignitatis sue conatib⁹ seuire in hoīes cum ⁊ ipsos inuicē sibi inimicātes hoīes a mutuis nocumētis reprimat ⁊ compescat. ¶ Amplius. cu3 oēs isti primi pctōres nō sint pares etiā nunc astutia vel malicia. quō phibētur minores a maiorib⁹ de astutiis malignitatis addiscere q̄ ignorāt. Presertim cum maiores p minores tāq3 sibi subditos ⁊ ministros innumeras sue malignitatis fraudes exerceāt. ¶ Ampli⁹. qs ignorat omnē affectiōe3 siue bona sit siue mala ad ea q̄ ad ipsam ptinēt exacuere ⁊ quodāmodo vt ita dicat̄ docere. Cui⁹ exēplum posui tibi vnū in auaricia q̄ alias simplicissimas mētes ad exqrēda lucra ⁊ ad vias ei⁹ excogitādas icredibilr̄ exacuit ⁊ dirigit. Sic ⁊ turpis amor se h3 erga turpē amatorem docēs ipm̄ excogitare vias q̄b⁹ obtineat qō amor suggerit: hoc est vl' amasiā ipsam vel delitias amatorias. ¶ Amplius. sic verum est iuxta sermonē Aristotelis qr virtus est omni arte certior ⁊ melior. Sic ⁊ q̄ malicia omni astutia certior ac nequior sic dubium esse nō d3. quare sicut virtus scīētiā illuminat circa ea q̄ ad doctrinā ptinēt quēadmodum iusticia scīētiā iuris. Sic ⁊ malicia ipsam malignādi astutiā circa ea q̄ malignitatis sunt illuminat. Quare si crescat malicia necesse est vt ⁊ ipsa crescat malignādi astutia. hoc eīn mō ⁊ circa virtutes se h3 ve3 vt eis crescētibus oē lumē salutaris atq3 moralis scie crescat i aīab⁹ i q̄b⁹ ipse virtutes crescūt. Q3 aūt crescat dyabolica malicia icessāter: li3 hoc habeat sermo pphetic⁹ tā apud gētē hebreo3 q̄3 apud gētem xpianoru3 quo sermone dictum est supbia eo3 q̄ te oderūt ascēdit semp. Tum ex hoc q̄ regna eo3 hoc est multitudines malorum ac puersorum hominum: ⁊ q̄nq3 decreuisse in immēsum noscunt̄: ⁊ quādoq3 similiter creuisse videlicet prout pestis ydolatrie vel extirpabatur vel puagabat̄. Amātes eīn dñationē necesse est ⁊ dolore cum eis vel auferi̅ vel minuitur: ⁊ gaudere cū eā vel recuperāt vl' acqrūt: ⁊ huiusmōdi dolores ⁊ gaudia maiores ⁊ minores esse p quātitate āpliate vel detruncate dñationis. Nulli autē dubium est quin acquisitio huiusmodi dominationis mala sit atq3 culpabilis: similiter ⁊ gaudia quo ex illa sunt. Eodē modo se h3 ⁊ de doloribus qui sunt ex amissione illarum. Quia igitur ↄtinue sunt hec apud illos: manifestum est eos continue ⁊ semper se nouis pctīs ⁊ nouis malicie opibus implicare: quare ⁊ deteriores siue peiores fieri.

Q3 maligni spūs nō pmittūtur a deo tota malignitate sua seuire i hoīes.

Quō maligni spūs ↄtinue nouis pctīs peccāt.

¶ Amplius. ptinacia crescit ex mora: magis eīn ptinax est qui pertinax est p annum q̄3 qui per diem. Quare pertinacia eorum seu contumacia crescit incessanter: ⁊ ideo malicia. ¶ Amplius. quis dubitat eos incessanter insistere seductionibus ⁊ subuersionibus hominum. Deinde ludificationibus ⁊ magicis opibus que per eos fiunt iugiter inseruire. Quemadmodum igitur ex frequenter male agere crescit malicia in hominibus: sic necesse est fieri ⁊ apud illos. Presertim cum tāte renouationes ⁊ malorum operum ⁊ malarum dispositionu3 seu passionum in eis euidenter fieri appareāt. Si igitur crescit eorum malicia incessanter: necesse est vt crescat ⁊ eorum astutia ex eadem assuetudine stud.orum malignitatis. ¶ Amplius. cu3 apd eos sint principatus ⁊ potestates: noua missa mala incessanter eis imperāt nouas malicias semper eis suggerunt. quomodo non incessanter ⁊ noua mala addiscūt cum ⁊ nouis eis suggestionibus principum suorum ⁊ noua faciendi experientia reuelentur.

¶ De cognitiōe quā hñt maligni spūs de inuocatiōib⁹ ⁊ sacrificiis eisdē oblat3 ⁊ de gaudio ipso3. cū aliq̄̃ exēplis ad hec pulcherrime deductis.

Capitlm. cxviij.

Ex hīs igit̄ manifestu3 est eos particularia siue singularia incessanter addiscere: singularia inq̄3 tā hominum q̄3 reru3 aliaru3. Non tāq3 ceci alieno ducatu ad illos veniunt qui eos inuocāt vel tāq3 surdi aliena interpretatione cognoscunt inuocationes que eis fiunt. Et silr̄ se h3 de sacrificiis q̄ immolātur eisdē. Euidētissimū autē est de statuis vel ydolis in quibus responsa dare vidētur: vbi ⁊ interrogātes singulariter nosse ⁊ interrogatiōes singulas: necnō ⁊ rñsiones suas cognoscere quodāmō dubitari non pōt. Alioqn qualr̄ rñdere possēt ad quēcūq3 eas. Manifestū autē est a sensu ⁊ expimētis innumeris ipsos ⁊ ad ipsos ⁊ ad interrogatiōes singulas ad q̄s rñdēt singulariter rñdere: ⁊ ipsos q̄b⁹ rñdēt singulariter expsseq3 distiguere. Et de hīs apd gētē xpianoꝝ innumerabilia legere potes i libris narrationū ⁊ miraculoꝝ suoꝝ: ⁊ i ipsa lege ⁊ legis coꝝ latorē expsse nominās: ⁊ de ipso ↄq̄runt̄ q̄ eos pderet venerit ante tēpus. Et cū clamarēt exiītes ab hoībus coacti vel phibiti eiecti p ipm̄. Clamarēt inq̄3 ipm̄ esse christu3 qr ipse nō sinebat eos loq̄ de hoc. Postq̄3 igit̄ patefactū ē eos re3 pticularium pticulares cognitiōes acq̄rere q̄l3 mō multiplicē q3 varietatē passionū doloris ⁊ gaudij timoris ⁊ cupiditatis ire ⁊ inuidie in eis icessāter fieri. similiter amo

Q3 maligni spūs singlr̄ cog scūt iuocatiōes ⁊ sacrificia q̄ eis offerūt

ris τ odij. Declaratū est əñter eaꝝ τ astutias τ ma=
lignitates augeri posse: τ etiam augeri quotidie.

Q; dubiū est verū demões gaudere possit

Scito aūt q; quod dixi de gaudio apud eos nō est
indubitate certitudinis. Utrum eñ gaudeāt vel
etiā gaudere possint ex quacunq; causa q̄stionem
hʒ cuius nodos atq; difficultates in sequentibus
dissoluere intendo. ℭ Amplius. cū dicat aristote=
les se obtinuisse spiritū q̄ descendit ad eū de celo
veneris: de cuius obtentu et familiaritate gloriat⁹
est. qualiter sentire potuisse videri. pōt hmōi spiri
tum non cognouisse ip̄m: cū esset ei familiarissi=
mus: τ iussionibus suis obedientissimus. Simili
ter τ iussiones eiusdē: q̄b⁹ promptissime ip̄m obe
dientem fuisse dicebat aristoteles: qualr nō agno
scebat. Agnoscebat igiƗ τ ip̄m aristoteles singula

De spiritu quē aristo. habuit sibi familiarem

riter: τ oēs iussiones seu p̄ceptiones quas ad euꝫ
faciebat. Alioquin quō ad ip̄m singulariter nō in
telligebat. Eodēmodo se hʒ de oībus operib⁹ ma
li τ consulte descendere potuit potius q̄ʒ ad aliuꝫ
et iussionibus singularib⁹ eius quo modo singula
riter obediebat si eas singulariter non itelligebat
eodē mō se hʒ de oībus operibus maleficis que p
eos sine ministerio eorū fiunt. Aut eñ ipsa opera
singulariter τ singillatim itellectu conspiciūt: aut
operanƗ illa i tenebris: τ velut clausis oculis aut
tanq̄ʒ ceci cū euidēter ponant intellectū in singu
laribus siue q̄ꝫtū ad singularia cetū. quēadmoduꝫ
seorsum in vniuersalibus τ abstractis nō dubitant

Q; sensus non p̄cipit nisi singularia.

esse penit⁹ non videntē. Et p̄pter hoc nec de ip̄is
nec in ipsis nec circa ipsa quicq̄ʒ operari valentē
vel aliquē p ipsum: aut s̄m ip̄ʒ. Presertim cū nec
apprehendi possibile sit talia sensu aut p ipsum.
ℭ Amplius. nulli intelligenti dubiū est de vno=
quoq; q̄ vexatur a demonio quin singulariter ve=
xetur ab illo. Quod si sp̄us hmōi malignus vexat
iussi⁹ τ ignorans et ip̄am vexationē et ipsum quē
vexat. Cum et ipsa vexatio singulare sit atq; sen=
sibile: et ipse silr q̄ vexatur. operaƗ igiƗ hic quē=
admodū et operari cogit ip̄m quē vexat. et inten
do velut insan⁹ τ nesciens quid agat. Insania au
tem et similes passiones p̄cul sunt ab hmōi substā
tijs etiā s̄m errorē istū. Per modū istum apparet
enormitas hoim istorū ex spiritib⁹ p̄phetarū hoc
est qui vel in p̄phetis loquebanƗ: vel p quos ipsi
p̄phete illuminati p̄dicebant et p̄nunciabant vel
futura vel alia occulta hoib⁹. Ubi manifestū est
spiritus ipsos loquutos fuisse p̄phetis: cum hu=
iusmodi reuelatio locutio sit itellectualis: nisi for
te p signa aut figuras facta fuerit. Horum autem
interp̄etatio locutionē spiritualē requirit. Alio=
quin nec ipsi sp̄us scirēt: vel que vel quib⁹ loq̄bā=
tur vel ipsi p̄phete: vtrūq; aūt absurdissimum est.

De successione pentapolim.

ℭ Amplius. qualiter verū est qō cōtinet ip̄a nar
ratio p̄phetica in primo legis hebreoꝝ de angelis
q̄ venerūt ad subuertēdā infelicē illā τ maledictaꝫ
pentapolim. Qualiter ad illā potius q̄ʒ ad alia lo=
ca declinauerūt: si nō cognoscebant illā: nisi in vlī
Ex intellectu eñ vlis non est poti⁹ descensus in
vnū indiuiduum illi⁹ vlis q̄ʒ in aliud. quēadmodū
ex intellectu quo intelligiƗ homo: hoc est in vlī nō
potius descēdere in socratē q̄ʒ in platonē. ℭ Am
plius. nec aliquo modo ex est descensus intellectus
circa speciem cū descensus ei⁹ non sit nisi appre=
hensio. Omne aūt lumē virtutis intellectiue om=
nisq; cognitio ipsi⁹ terminaƗ in speciēꝫ postq̄ʒ siue
circa quam non sunt nisi particularia siue singula
ria q̄ oīa abscondita sunt τ inuisibilia τ intellectui
s̄m ipsos: et tenebre vel tenebrosa q̄ꝫtum ad ip̄m.
Singularitas eñ regio tenebrarum est q̄ꝫtum ad
intellectum vel tenebrositas. lumen aūt seu lumi
nositas aut regio luminis q̄ꝫtuꝫ ad sensum: sic ab=
stractio et vlītas lumen est τ regio luminis q̄ꝫtuꝫ
ad intellectuꝫ. regio s̄o tenebrarū τ tenebrositas
q̄ꝫtum ad sensum apud illos: cū itellectum ponāt
q̄ꝫtum ad singularia τ sensibilia prorsus cecū. pos=
sent et alia ad destruendam erroris istius absurdi=
tatem adduci: qō facere sup̄sedeo: q̄m ista ad hoc
sufficiunt euidenter: interim igitur ad presens ti=
bi determinata sint hec.

ℭ De p̄fectione dictarū substantiarū τ de sciētijs
eisdem: ac aīalibus inherētibus: que oīa resoluit
a deo optimo p̄uenire.

ℭ Capitulum. ccv.

Uoniam autē substātie pri
me nobiles q̄ remāserunt i
puritate natiue naturalis bo=
nitatis sue modis oīb⁹ pre
ferende sunt eis que in ma=
liciam deprauate ex alto stā
tu illi⁹ ceciderunt. Reuer=
tar ad p̄sequendū ea que re
stant de ipsis: et ea q̄b⁹ adiu
uaberis ad itelligendas et ymaginādas p̄fectōes
et pulcritudines ipsarū de quib⁹ nōnulla in p̄cedē
tibus audiuisti. ex quib⁹ hoc videlicet q; nomināƗ
secula itelligibilia specula clarissima sp̄ualia mē
tes sapientia naturali τ bonitate p̄fecte substan=
tie nobiles separate intelligentie nude seu spolia=
te: videlicet a materijs τ materialib⁹ appendicijs

De sciētijs innatis et hūane naturali.

sunt additionib⁹: q̄ sunt gn̄atio τ corruptio: cetere
q; p̄mutationes quarū principium est natura cor=
poralis. Et in illa prima nominatione qua noīate
sunt a philosophis secula intelligibilia. caueto ne
intelligas eā esse amplitudinē eorū vt oīm et sin=
gulorum et substātie et actiones et passiones que
in mundo isto sunt vel fuerūt vel futura sunt: vel
fiunt vel facta sunt vel facienda sunt. Descriptio
nes τ ordines in eis appareant vel resultent. Et
iam audiuisti in precedentibus q; natiua seu natu=
ralis luminis scientia nō est nec esse potest eorū q̄
supra vel contra naturā vel sunt vel fiunt. Audiui
sti etiam q; hmōi scientia nihil superfluum vel ocio
sum hʒ. Qualis est scientia numeri guttarū plu=
uiarum aut arene maris: ostendi tibi hoc p ipsas
scientias. sꝫ tñ scientie dicende sunt naturaliter in
ditas vel impressas aīalibus ex quib⁹ sunt p quas
nihil cognoscunt naturaliter: nisi qō p̄fert ad vitā
eorū cōseruandā atq; p̄pagandam: quēadmoduꝫ
pica nouit vtiq; nidū suū compingere ex ramuscu
lis τ frustulis lignorū. Lapides aūt quadrare vel
sculpere non nouit: neq; de arte geometrica aliq̄d
videlicet neq; quadrare circulū: neq; āgulos mē=
surare: videlicet vtrū recti vel obtusi vel acuti sint
et ad hunc modum se hʒ de aranea τ de alijs q̄bus
lumina naturalium quarūdā scientiaruꝫ quedam
videntur indita lumina vel impressa. Eorum igiƗ
dūtaxat scientia hmōi substantijs est a creatore na
turaliter insita vel innata quoq; cognitio ad regē=
dam vitam ipsarum τ dirigendas operationes ne
cessarias et cōuenienс est. Tūc aūt tem bene regiƗ

vita earum ꝛ operationes recte ꝛ laudabiles sunt cum ꝛ creatori in oibꝰ honorifice et i se decore atq; decentes ꝛ aliis vtiles siue benefice sunt. Et intendo aliis quibus videlicet ex ipsa naturali institutione vel ex noua creatoris iniunctiõe: siue consulendo: siue adiuuando siue defendendo: ꝛ noticia artando prodesse deberet. Et partẽ vtilitatũ istarum ipso natiuo lũine sciẽtie huiusmodi in semet ipsis agnoscunt. Pars vero hec sola superiori illuminatione siue reuelatione innotescit eisdem. Causa autem in hoc est. Quoniam maiora ac prestantiora beneficia q̃ sint ipsa naturalia dona largitur creator hoibus ministerio earum quales sunt annunciationes ꝛ reuelationes de his q̃ ptinent ad reparationẽ ꝛ glorificationẽ hoim. Et pene de oibus que continet fides xpianorũ. Illa eñ non nisi diuinis oraculis seu reuelationibꝰ innotescere vnq̃ potuerunt: nec nisi miraculis suaderi cõitati hoim. In ipsa etiam gubernatione totius humani generis ꝛ rerũ hũanarum innũerabilia sunt abscondita que non nisi p reuelationem creatoris cognoscuntur: quales sunt euẽtus bellorum. Videlicet victorie et earũ contraria. euentus nauigationum: negociationũ: peregrinationũ: similiter ꝛ euentus federationũ ꝛ amicicitarũ. Et generaliter oẽs euentus quos vsualiter vocant hoies fortuitos aut casuales. Hec ꝛ hmõi non nisi pphetico spiritu aut diuina reuelatione talia cognoscuntur etiam ab ipsis angelis sanctis. Quod aũt mali talia interdũ p̃dicere vel prediuinare videntur. ex supernis reuelationibus est vel ex cõiecturis. Cũ eñ creatoris iustissimo iudicio malignis spiritibꝰ vexandi tradunẽ aliqui homines. hoc eis ex ea reuelatione innotescit qua eis dicitur hoc. Et limitatur eis ipsa vexatio atq; potestas restringit: vt non vexent eis p sue malignitatis voto seu desiderio: sed pro creatoris pmissione ꝛ arbitrio. Et huius exemplum euidens est: ꝛ etiã testimoniũ in libro apud gentẽ hebreorũ ꝛ gentem xpianorũ notissimo de scõ illo ac sapiente qui noiatus est iob. De quo in eiusdẽ nois libro legitur ipe creator dixisse ad satham. ecce oia que habet i manu tua sũt Verũtamen aiam illius serua. nec mirum si peccatores angeli multa ex coniecturis p̃nunciẽt de bellorum euentibus q̃si exercitati in bellis milites ex ipsa arte ꝛ peritia pugnandi p̃gnoscunt victorias vel suas vel hostium. Et hoc ex ipso modo appropinquandi ad prelium. et ex ipsa ordinatione vel inordinatione acierũ ꝛ dispositione p̃liantiũ. Et ex ipso etiam initio conflictus sic ex ipsa arte medicine medici imminentes mortes vel sanationes infirmantium plerũq; cognoscunt ꝛ predicũt interdum autem in hoc ipso poterunt deficere et errare inueniũtur. Ex eis etiã q̃ p̃cesserũt non debz tibi videri incredibile apud tam bonos q̃ malos angelos p tam longas tamq; multiplices experiẽtias tantasq; ꝛ tot cognitiones reuelationũ generari in eis solercias ꝛ puidẽtias inueniendi ꝛ deprehendendi multa de futuris: ꝛ etiam de p̃sentibus q̃ alꝭ occulta essent eisdem. Cum apud homines manifestum sit rerum ꝛ negociorum experiẽtũs diu exercitatos hmõi solercijs ꝛ prouidentijs p̃ditos esse. propter quod ꝛ in dandis cõsiliis prepollent aliis sapientibus ꝛ frequentius ab hoibꝰ consuluntur. Iuxta verbum cuiusdã ex philosophis latinorum quo dixit quia sapiens ex paruis magna: ex paucis multa: ex propinquis remota perpendit.

Q; nõ omnia futura sciũt angeli scti.

De modo sciendi per cõiecturas.

Q; quidẽ milites cognoscũt victorias ex materia applicãdi ad prelium.

Nota dictũ philosophi

Q; noue sciẽtie de rebus particularibus possint fieri. ꝛ q̃ nõ ois passio similis est agenti.

Capitulum. cxvii.

Rerum qualiter noue scientie rerum particularum ac sensibilium in eis fiant questionem habet non paruam determinatam difficilem. A rebus eñ sensibilibus ꝛ materialibus nihil recipere videntur cum nec passibiles esse videantur ab illis. neq; eñ aie nře a rebus sensibilibꝰ aliqua reciperent nisi p organa sensuum venirẽt ad illas passiões ab ipsis: sic neq; passiões huiusmodi aliquid operarentur in aiabus nostris: nisi ipsa organa huius alligata essent eisdem. Iudiciũ autem huius est q̃ postq̃ exute ꝛ separate sunt a corporibus nihil patiunẽ vel recipiunt ex passionibꝰ corporum. siue eñ frustratim concedanẽ corpora nostra siue exurenẽ nihil de hmõi puenit ad animas nostras cũ fuerint ab ipsis execute. Sicut veracissime legis xpianorum lator in ipsa sua lege euidẽter ostendit dicens. Nolite timere eos q̃ occidũt corpus ꝛ ampliꝰ nõ habent quid faciant. Faciẽs nos intelligere apte: q2 nihil doloris vel tormẽti preter mortẽ corporis iferre possũt occisores corporum aiabus nřis post corporũ mortẽ. Quanto minus igitur a rebus sensibilibus nulla passio vel impressio contingere potest ad substantias separatas. Et qm̃ manifesta est tibi q̃stio hec ꝛ rõcinationes q̃ circa eã vel sunt vel esse possunt. Expediam me ꝛ te absq; vltimiori ptractione. Dico igitur q2 apud gentem xpianorũ vel etiam quoscũq; alios qui ponunt vel credunt aias humanas cruciandas esse ante resumptionẽ vel resurrectionẽ corporũ in gehenna siue in igne gehennali. iuxta predicte legis latoris sermonẽ non reputant multum mirabile si ab aliis rebus sensibilibus hic patiantur substantie separate ꝛ incorporales. Presertim passionibus q̃ eas non ledant q̃n potiꝰ adiuuant erudiant ꝛ illuminant. Modus autẽ patiẽdi et recipiendi non solũ in eis admirabilis est: et inuentu difficilis: sed etiã in virtutibus intellectiuis aiarum nostrarum. Non eñ videẽ vis intellectiua nostra materiales formas recipere sicut sensus. Et fortassis nec recipit. Causa aũt in hoc est: q2 sensus recipiẽdo calorẽ siue passionẽ ex calido calidus fit: nec intelligendo colorẽ coloratꝰ quare vel non recipit vt dixi. quẽadmodũ sensus vel oĩno non recipit. quẽadmodũ quid ex sapientibꝰ xpianorũ dixit. Et fuit sermo eiꝰ: q2 intellectꝰ excitatus p sensũ mira agilitate format sibi in seipso formas intelligibiles. Non eñ arbitrabaẽ passionem ex calore vel colorem per se exeuntem posse esse nisi calorem vel colorem. quarũ manifeste impossibilis ꝛ insusceptibilis est intellectus. Verũtamen iam nosti ex aliis q̃ non est necesse passionem generaliter assimilari agenti. hanc eñ assimilationem phibet ꝛ elongatio ab agente et irreceptibilitas patientis. Vides eñ q2 ex aia non mota exit motus tam sui corporis q̃ sepe etiã aliorũ. Et ab adamante oĩno in moto localiter ꝛ totaliẽ descente exit motus fieri ad ipm: sic ex vino ebrie-

De alligatiõe corporum ad animas n fas.

Quõ aia format i se aias intelligibiles.

Q; nõ omnis passio similis est agenti.

tas ꝛ ex specie muliebri ꝯcupiscētia q̄ dicit̄ amor
et iterdum ardor vehementissimus libidinis: nisi
forte qs dicere audeat ꝙ amor hmōi seu concupis
scētia non est nisi ipsa species seu pulcritudo mu
liebris ꝓfunde infixa sunt intimata in anima con
cupiscentis. De quo aliqua audiuisti in eis q̄ ꝓces
serunt. Verū cum attenderis istas dissimilitudi
nes agentium ꝛ passionū que ex illis sūt et appre
hensiones nūerabiles quasdā de quibus mentio
nem tibi faciam. non miraberis diuersitatē hanc.
Quod eñ est in virtute intellectiua nostra a reb⁹
sensibilibus vel specie vel etiā genere scientia est
nihil tñ ꝙ sit in rebus sensibilib⁹ vel specie vel etiā
genere scientia. Ista igit̄ diuersitas ꝛ ꝓpter elon
gationem rerū sensibilium a virtute intellectiua
partum est. Presertim vo ꝓpter spiritualitatē vir
tutis intellectiue q̄ ꝓhibet eam a receptione for
maꝝ materialium ꝛ passionum similiū illis. Et est
hmōi diuersitatis causa euidentior in creatore et
creaturis. Nulla eñ ex dispositionibus donis vel
passionibus q̄ de influentia ꝛ largitate creatoris
descendunt sup ipsas hꝫ conuenientiam vel silitu
dinem vel speciei vel generis vel etiā ꝓdicamenti
cum aliquo eorū que sunt apud creatorē videlicet
nec esse quod est defluxum a creatore in creaturas
est eiusdē ꝓdicamenti cum ipso esse creatoris: nec
bonitas cum bonitate: nec sapientia cū sapientia.
nec virtus cū virtute: nec pulcritudo cū pulcritu
dine creatoris. Quelibet eñ rerū creatarū q̄ntum
cunqꝫ propinqua sublimitate sua et nobilitate vi
deatur creatori. in infinitum tamen remota est ab
eo. et distans ab eodem distantia infinita: cuius di
stātie exēpla sunt q̄ ponā. hec autē sunt ifinita mi
noritas siue minoritatis icōparabilitas. Non eñ
dicendum est nec dici vere potest de quacunqꝫ ex
creaturis ꝙ duplo vel triplo: minor est eius potē
tia q̄ potentia creatoris: vel ꝙ si cresceret in cen
tuplum vel milletuplum ꝑueniret ad equalitatē
potentie creatoris: ꝛ ita in infinitū. Atqꝫ eodē mō
de sapientia bonitate ꝛ pulcritudine q̄ntumcunqꝫ
sublimis atqꝫ nobilis creature. Non eñ est cogi
tare numerum vel mensuram cui⁹ additione ꝑue
nire possit ad equalitatē earū dispositionū que per
ante dicta nomina significant̄ de creatore. Opor
tet igitur tibi euidenter infinitas distātie siue mi
noritatis ꝛ elongationis quā dixi esse causam di
uersitatis atqꝫ dissimilitudinis inter virtutes agē
tes et passiones quas imprimunt. Neqꝫ etiam ti
bi ꝑ vias istas infinitas ꝛ immensitas creatoris. et
insup excellentia illa quo dixit eum auicenne sup
finitum ꝛ infinitum: sup ꝑfectum ꝛ impfectū: sup
completum ꝛ diminutū. Iam eñ alibi didicisti: qꝛ
aggregatū ex infinitis sue speciei vel sui generis
necesse est esse infinitum. queadmodū lineā rectā
ex infinitis tantis lineis rectis aggregatam neces
se est infinitam esse in quantacunqꝫ quantitate po
natur vnumquodqꝫ hmōi aggregatorū. Et itēdo
siue in magnitudie digitali siue īq̄ntūlibet minori
quantitate ponant̄ aggregata illa. Hoc aūt est di
cere: qꝛ si linea recta quecuqꝫ vel etiā curua sit ag
gregata ex infinitis lineis digitalis longitudinis
necesse est ipsam esse infinite longitudinis. et ad
hunc modum se habet de ceteris magnitudinib⁹
ex infinitis tātis sue speciei vel sue manerie i qua
cunqꝫ parua quantitate aggregatis. Declaratum

nāqꝫ est declarationib⁹ multis demōstratiuis nec
lineā aggregatam esse ex punctis nec supficieꝫ ex
lineis nec corpus ex supficieb⁹: sed omne ꝯtinuū
ex sue speciei continuis esse cōpositū. Et propter
hoc oēm partē continui continuam esse. Ideoqꝫ
oē continuum in infinitas partes diuisibile esse.
Reuertar igit̄ ad id i quo eram hūs ita positꝫ. Et
dicam qꝛ si sunt substantie alique infinite. queād
modū opinatus est aristoteles ꝛ sequaces eius de
intelligentijs nudis quas posuerunt. Cum mani
festum sit creatorē esse infinita supeminentia sup
illas manifestum est ipm esse sup infinitū ꝛ plusq̄
infinitum. Si vo nulla est substātia infinita: tamē
hanc passionē recipit intellectus noster ꝛ ymagi
natio vt intelligatur aliqua substantia ifinita tam
potentia q̄ sapientia q̄ bonitate. Et ne videar ex
consensu vel gratia vt ita dicatur istud a te obtine
re tanq̄ ꝓbationes in parte ista mihi nō suppetāt
tēptabo istud a te ꝓbationib⁹ extorquere. Dico igi
tur qꝛ bona que sunt glorie sup oēm ꝓportionem
meliora sunt et maiora bonis nature ꝛ etiā gratie.
Et iam declaraui tibi qꝛ virtutes ꝛ potentie corpo
rum glorificatorū in infinitū maiores ꝛ fortiores
sunt virtutib⁹ ꝛ potentijs corpoꝝ nostrorū misero
rum: hoc est in ꝓsentis vite miseria constitutaruꝫ.
Manifestū eñ est impassibilitatem ipsorū in infi
nitum maiorem ac fortiorem esse virtute vel forti
tudine quacunqꝫ ꝛ q̄ntumcūqꝫ quā hic habēt. Qd
euidenter apparet ex ipsis virtutibus ꝛ potentijs
eorum a quibus tam facile ledunt̄ atqꝫ destruunt̄
hic corpora nostra q̄ in statu illo future impassibi
litatis nihil lesionis oīno eisdē iferre poterūt. Si
eñ esset cōparatio ipassibilitatis illi⁹ ad virtuteꝫ
quantācunqꝫ corporis humani in presenti mise
ria constituti esset ex necessitate ꝛ lesionis ad lesio
nem. Et intendo qꝛ si tanta ꝑcussio tanti gladij tā
tam lesionē inferret hic humano corpori iuxta cō
parationem seu ꝓportionē ipassibilitatis illi⁹ ad
huius virtutē ad aucta dicta ꝑcussio tantā lesionē
inferret vel tanto minorē quanto dicta virtus in
passibilitate minor esset. Verbigratia. si impassi
bilitas milletuplo maior eget dicta virtute ꝓsen
ti. milletuplicata percussio eiusdem gladij tātam
lesionem inferret corpori glorificato aut i eadem
q̄ntitate manens ipsa ꝑcussio milletuplo minoreꝫ
Manifestum est aūt qꝛ oīno nullam inferre potest
quācūqꝫ ad aucta vel milletuplata virtus glorifi
cato corpori lesiōe. Eodē mō est rōcinari de igne
queadmodū si diceret̄ qꝛ si tātus ignis tñ calefa
cere sufficit humanū corpus hic milletuplus tā
tumdem illud calefacere sufficere in statu impas
sibilitatis. Cū ipassibilitas milletuplo tñ magis
resisteret: atqꝫ milletuplo tātū magis ꝓhiberet ab
eo calefactionem. Relinquit̄ ergo ex necessitate
vt cū q̄ntumlibet maior ignis resistente impossibi
litate i ipm nihil possit in statu illo. nullā prorsus
esse ꝓportionē impassibilitatis illius ad quantā
cunqꝫ virtutem corporis humani in ꝓsenti mise
ria existentis. Ex alijs etiam nosse debes: qꝛ puri
ad mixtum non est ꝓportio: sic autē se habent ad i
nicem impassibilitas ꝛ virtus q̄cunqꝫ lesibilis aut
destructibilis sicut purum ꝛ mixtū. Impassibili
tas eñ est virtus vel potentia pura nō habens ad
mixtionē impotentie. Lesibilitas aūt oīs impotē
tia est sicut didicisti apud librū ꝓdicamētorꝫ aristo.

Qꝫ oē con
tinuū ex cō
tinuis ē cō
positum.

Qꝫ si esset
ifinitū de⁹
eēt sup illō

Qꝫ bona
glie super
oēm ꝓpor
tionē meli
ora sunt bo
nis gr̄e et
nature.

Qꝫ nulla
est ꝓportio
corpis hu
mani ad i
passibilita
tem corpo
ruꝫ glorifi
catorum.

Nulla vir
tus corpis
hūani i ꝓn
ti vita exi
stentis pōt
ꝯtra ipassi
bilitatē cor
porū glori
ficatorum.

Quare omnis virtus vel potētia lesibilis vel destructibilis est sicut mixta vel immixtū ex potentia vel virtute ꝛ impotentia vel īfirmitate. Quare nulla ꝓportio est impassibilitatꝭ illius ad q̄tūcunq̄ virtutē siue potentiam: de qua hic agitur.

¶ Amplius difficultatis ad impassibilitatē nulla est ꝓportio. Manifestū eī est impassibilitatē infinitā esse: nulla potētia siue finita siue īfinita sit vīcibilē vel superabilem. Difficultas autē vīcibilꝭ est: ꝛ si nō facile. Et quis nō parua virtute. Quare manifestum est potentiam quācunq̄ corporalē que non faciat corpus in quo est nisi difficile passibile aut lesibile in infinitum minorem esse seu minus fortē īpassibilitate q̄ oē corpus in quo est vel futura est facit impassibiliter non solum lesibile sꝫ etiā passibile. Potētia aūt naturalis sicut docuit te aristoteles in p̄dicto libro suo qualitas est efficiens subiectum suū difficile pati. Et ꝑpter hoc multo fortius facit ip̄m difficile ledi. Eodemmō est ratiocinari de virtute corporum glorificatorū qua penetratiua sunt oim aliorꝫ corporū absq̄ vlla resistentia: absq̄ vlla difficultate vel etiam resistendi potentia. Si eñ neq̄ ad quātūlibet modicum quantacunq̄ duricies vel depressitas seu q̄libet alia potentia vel fortitudo corporū non glorificatorum resistere potest virtuti glorificatorūꝫ vt ꝑ ea non transeant aut ea nō intrāt. Manifestum est fortiorem esse virtutem cui absq̄ vlla resistentia vel retardatione sui motus cedunt q̄ sit illa q̄ cedunt. Quod si volueris de ipsa agilitate hoc est virtute motiua ipsorꝫ: silr̄ negociari. Inuenies eā similiter in infinitum maiorē qualibet virtute motiua corporum aliorū. Presertim si verum est ꝙ ī ꝑcedentibus tēptaui. videlicet ꝙ subito ꝛ nō per sucessionē siue ꝑ temp⁹ se transferant quo voluerint. quēadmoduꝫ eñ nulla ē ꝓportio tēporis ad tempus vt ita dicaꝝ: sic non est ꝓportio mot⁹ ad motum. Et ne calūpnieris ꝙ temp⁹ voco ipsum nunc. Hmōi eñ calūpnie pueriles sunt ꝛ ridiculose ꝛ philosophos penitus indecentes. Et cum aliis incommodis ab inquisitione ꝛ acquisitione veritatis impediunt ꝛ ꝓhibent imbecilles. Quia igitur subito hoc est sub ipso nunc transeunt q̄tacunq̄ voluerint spacia cū corpora nostra glorificata fuerint. alia vero corpora non nisi in tp̄e q̄tumcunq̄ paruum spacium. Alia inq̄ corpora nō glorificata pertransire non possunt. Qꝛ igiꝝ manifestū est virtutes mouentes ꝓportionales esse motib⁹ suis ꝛ spaciis ꝑut aristote. in libro suo phisicorū declarauit. Manifestū est virtutē motiuam qua spacium aliquod in infinito minori tp̄e transitur ea ꝑ quam idem spacium nisi in tp̄e in infinitum maiori transitu non potest in infinitum maiorem esse.

Corp⁹ glorificatum quō mouetur.

¶ Amplius motum quo in puncto temporis qḋ aliquod pertransitur in infinitum velociorē necesse est esse motu quo idem spacium in tp̄e transiꝝ. Cum eñ oē tempus ad omne punctum tēporis infinitum sit hoc est sup oēm ꝓportionēꝫ mai⁹: qḋ est dicere magis q̄ centuplum: magis q̄ millecuplum: ꝛ ita in infinitū. necesse est motū quo aliqḋ spacium in puncto temporis pertransitur in infinitum velociorem esse oi motu quo tātum spaciū in tempore pertrāsitur. Eodemmodo necesse est de virtutibus mouentibus se habere: cum virtutes mouentes motib⁹ suis proportionabiles sint semꝑ ex necessitate. Et est intentio mea non de solis virtutib⁹: sed etiam de omnibus. Nō sicut aristoteles in libro suo phisicorum. motus vero suos virtutū intelligo: quos maiores efficere possūt in ea vel ꝑ ea in que vel ꝑ que mouēt. Et iuxta intentionem istam nō inuenies instantiā. Cū pariꝫ caueris ea in que vel ꝑ que est motus. quēadmodum cum fuerint vel eque rara vel eque depressa vel subiecta in que est motus fuerint eque passibilia. Uerum in virtutibus glorie raritas siue rarum: ꝛ depressitas vel densum nec virtutes adiuuant glorificatorum q̄tum ad motus eorum per ipsa vel in ipsa nec in aliquo eas impediunt vel retardant. In sp̄ualibus quoq̄ virtutib⁹ et aliis dispositionibus glorie. manifesta est infinitas siue incōparabilitas ad ea q̄ sunt vel nature vel gratie vel quascunq̄ etiam alias virtutes eñ glorie ad virtutes que hic sunt sp̄uales ꝛ scientie similiter infinite sunt ad virtutes ꝛ scientias que sunt in vita ista. Et hoc s̄m doctrinam xp̄ianorum. Nec q̄stionēꝫ habet nec dubitationem. in infinitum eñ maiora sperantur premia a creatione de magnificentissima largitate sua danda dilectis suis q̄ possint eē merita eorꝫ hic. Jam etiam declaraui tibi ī tractatu singulari de virtutibus tam naturalibus q̄ gratuitis q̄ etiam consuetudinalib⁹ ꝙ virtutes gratie in infinitū maiores sunt q̄ virtutes nature: et etiā q̄ vicia. Quāto forti⁹ igiꝝ ꝟtutes glorie ī infinitū maiores erūt et illis q̄ sūt nature ꝛ illis q̄ sunt grē. Nō enim possibile ē minus supemunere gloriam gratie q̄ nature. Cum igitur sicut apparet tibi ex hiis omnia q̄ sunt glorie infinita sint ad oīa q̄ circa vel infra sunt. Quanto forti⁹ gloriosus creator erit infinitus et etiā supra īfinitum ad omnia illa q̄ sunt glorie. Infinit⁹ enim ad infinita nō tñ infinitus est: sed supra infinitum ꝛ plus q̄ infinit⁹.

¶ Nꝫ nō semꝑ esse infinitū in ordine ad aliud arguit infinitatem simpliciter: sed inter res eiusdeꝫ speciei: sic sunt glorie beatorum.

¶ Capitulum. cxxi.

Quod si dixerit quis qꝛ ꝛ si illa q̄ sunt glorie de quib⁹ agitur lꝫ infinita sint ad ea que infra ipsa sunt. non est necesse propter hoc vt ipsa sint infinita simpliciter. Respondeo qꝛ seuera non ex hac cā: qꝛ infinitū est aliquid ad aliḋ necesse est ipsum esse infinitum simpliciter. Huius exemplum euidētissimū est ab omni linea ꝛ quolibet suo puncto ꝛ ī angulo recto ꝛ in angulo contingente. Tu eñ scis quātitates hmōi diuersarum esse manerierū. veruꝫ si scientia de vna re ad aliam scientiā de in eadeꝫ est infinita. Dico qꝛ necesse est ip̄sam esse infinitam. quēadmodum si linea vna recta ad aliam quācūq̄ rectā infinita est: necesse est ipsam esse simpliciter infinitā. Eodemmodo hꝫ se de amore ad amoreꝫ et gaudio ad gaudium. cū amor glorie ꝛ amor gratie de eadem re non dicanꝝ equiuoce nec differāt adinuicem specie sed numero tñ: ꝛ s̄m magis et minus. Et eodemmodo se hꝫ de gaudiis ꝛ sciētiis aliisq̄ dispositionibus q̄ partes sunt glorie future. Scito autem quia magnitudo corporalis non est de partibus glorie istius. Quod si quis querat

in quo vel fm quid est infinita vel scientia vel dire
ctio future glorie. Respondeo de scientia: qz cer
titudine infinita est atqz firmitate. Quod si iterū
querat ipsa certitudo vel firmitas qualiter infini
ta sit. Rñdeo qz ex impugnabilitate τ incōcussibi
litate. Nullis enī contradictionibus: nullis et ad
uerso rōcinationibus: nullis etiā miraculis vel ex
pugnari vel cōcuti eam possibile est. Propter qd
scientie illius firmitas τ certitudo sup oēm ꝓpor
tionē maior est oī certitudine τ firmitate cuiuscū
qz scientie certitudine seu firmitate: qm hic eē pos
sibile est sicut predixi tibi de comparatione impas
sibilitatis ad difficultatem. Est enī cōparatio il
la sicut infiniti ad finitum: τ sicut intransibilis ad
transibile: lz difficile transibile. Per eandem viā
est ostendere: qz nec gaudiorum illorū ad gaudia
vite presentis est visibilis cōparatio. Et hoc qm
nulla adiunctione vel admixtione amaritudinum
seu dolorum etiam si possibiles essent hmōi cōi
ctiōes seu ꝯmixtione vel remitti vł minui possūt
Neqz est hic quēadmodū amaritudo marꝫ ad dul
cedinem vni⁹ gutte mellis. qm inter illas ex ne
cessitate est proportio τ finitas ex vtraqz pte. In
ter gaudia ꝓo glorie τ gaudi ꝑsentis vite nō per
aliam etiam viam pōt tibi acqri certitudo de hoc
videlz p ꝓportiōalitatē: vt ita dicā amorꝫ ad amo
rem: τ bonorū illorū ad bona vite huius. Si enī in
infinituz maior est amor bonoꝝ illorꝫ ꝙ possit hic
esse bonoꝝ pñtium. erit et necessitate sic gaudii
ad gaudium. similis est via ex parte infinite maio
ritatis bonorū illorꝫ ad bona hec. Pro magnitu
dine enī bonoꝝ obtentoꝝ necesse est esse magnitu
dinem de hmōi obtentu gaudiorū. Manifestū igi
tur est bona illa īfinita esse adhuc sicut predixi: et
propter hoc simpliciter infinita. Non enī ista infi
nitas sicut linea ad punctū: quēadmodū predixi
tibi: sed sicut linee ad aliam lineam: vel superficiei
ad aliā superficiem. Quia igit creator benedict⁹ est
in infinitum maior τ vnoquoqz illoꝝ: τ etiam om
nibus illis simul sumptis. manifestum est ipm eē
non solum infinitū: sed etiā sup infinita. cū sit su
per tot infinita. etiā supeminens infinitū. Nec te
conturbet error quorūdā ibecillium q nesciuerūt
nec potuerunt scire ꝙ sup infinitum aut mai⁹ infi
nito posset aliquid esse. Cū nec pueriles τ intelle
lectus latrie possit dn maior sit infinitas puncto
rum vniuscuiusqz linee toti⁹ ꝙ medietatis cū hec
sit pars τ illa totū. Et eodē mō se hz de medieta
te τ quarta atqz de quarta τ octaua. et ita in īfinitū
Declarata aūt est iam tibi τ p aristo. τ multis aliūs
viīs infinitas continui generaliter. et qz nō potest
esse pars continui nisi continuum. Quare decla
rata est tibi simul infinitas vniuscuiusqz partꝫ om
nis continui. tu autem sentis apud intellectū tuū
et ymaginationē tuam: qz oīs pars vniuersaliter
minor est suo toto. Et qm contrariū nō recipit in
tellectus tuus vel ymaginatio tua siue totū τ pars
finita sint siue infinita. Et iam dixi tibi in ꝑcedēti
bus: qz qui posuerunt tēpus īfinitum nō possent
negare necvnqz negasse dicti sut totum tēpus qd
ꝑcessit diluuium vl' qd fuit temporis⁹ noe min⁹
fuisse toto tpe qd precessit hanc horā in qua ꝑsen
tialiter sum⁹. Licet enī m aristotelem τ sequaces ei⁹
vtrūqz infinitum fuerit: eodemmodo se habet de
infinitate punctoꝝ cuiuscunqz sue partꝫ. ¶ Quā

Penesqd attēdit īfinitas futu re glie.

Qualr cer titudo dicat īfinita.

Uide hic multa de qntitatib⁹. Qꝫ vna in finitas est maior alia

etiam diuersitatem oportet te in reb⁹ istis de qb⁹
sermo meus est attendere videlicet qm aggrega
tio impartibilium impossibile est vt quantitatem
continuam vel faciat vel augeat. Et hec declara
uit aristoteles in libro suo quē vocauit auditū. Et
multi aliī tpe meo hoc ipsum declarauerūt decla
rationibus demonstratiuis. Queciiqz aūt dispo
sitio est qntumciiqz parua de dispositionib⁹ de qb⁹
agitur τ quanta est in se τ multitudine sua auget
atqz multiplicat quantitatē: sicut apparet de sciē
tia τ pulcritudine τ bonitate quacunqz. Duplica
ta enī sciētia duplo maior est: τ si triplicaueris ha
bebis triplo maiorem: τ ita in infinituz. Quapro
pter si intellexeris eā in infinitū multiplicatā ne
cesse habes intelligere eā in infinitum maiorem.
Et ꝓpter hoc infinitā vtpote infinitas caritās cō
tinentem. In punctis aūt apud quantitates con
tinuas longe aliter se hz. Quī punctus nec in se
quantus est nec sua multiplicatione quantitatē
auget τ maiorem efficit. Quantitatē dico cōtinu
am: quantitatē enī discretam ꝓculdubio τ auget τ
efficit. Causa autem in hoc est. qm in seipso vnus
est. Unum autē omne pars est multorum. et vni
cas pars multitudinis. Punct⁹ autē neqz pars ē
continui magni. neqz punctalitas pars est vel eē
potest continue magnitudinis: sicut euidēs est ex
ꝑmemoratis declarationibus. Licet autē sciētie τ
virtutes nec magnitudines continue sint nec ma
gnitudines continuas habeant. Habent tamē in
tensiones τ remissiones. magis τ minus ꝑm que
debent. Et p hoc mensurant ad silitudinē τ pro
portionē quantitatū continuarum: sicut didicisti
in tractatibus philosophorum tpis mei. Et etiā
in eis q tractatus sunt de intensionibus τ remis
sionibus intensibiliū τ remissibilium. et de magis
et minus. si tamen eos vidisti. vtinam autem eos
vidisses. Nā ad multa vtiles sunt q̄ alie scientie
non declarent. Erronei autem τ imbecilles circa
hmōi oino nihil intelligentes sunt. Quoniam ne
glexerunt tractatus istos. Reuertar igitur ad id i
quo eram. Et dicam: qz patefactū est tibi per hoc
ꝙ intendebāt de infinitate τ sup infinitate creato
ris. Cū tamen non sit intentio mea vt vera ac pro
pria cōparatio que inter sola vniuoca est: sic inter
creatorem τ quodcunqz aliud. Sed quēadmodū
dicit ꝙ infinitum maius est infinito. et quēadmo
dum corpus infinitum maius est puncto. Quāuis
et iste silitudines longe dissimiles sint compara
tionibus q̄ quoquomodo admittunt inter creato
rem τ creaturas. Et quēadmodū dicit sol magis
et infinitū magis lucere modica scama piscis aut
modica putredine ligni. Cum tamen intelligenti
et exercitato in comparationibus τ ꝓportionib⁹
manifestum sit infinitas tantas luces quanta est
lux modice putredinis ligni si aggregata essēt in
vnam non ꝑuenire ad equalitatem lucis solaris.
nec posse facere diem. Cum illa nihil efficiat diei
vbi est. Apparere etiam tibi potest euidēter ex no
tis comparationibus apud sapientes. Compara
tionibus inqz creaturarum ad creatorem creato
ris infinitas τ supinfinitas. Et ad vnāquāqz cre
aturarum τ ad oēs simul. Comparationes autem
hmōi sunt τ vestigii tenuissimi ad id ex quo ē. Et
vmbre veracissime ac ꝑmodice ad veritatem cu
ius vmbra est: τ designationis pexigue ad id cui⁹

Quāuis scie nō habeāt qntita tē ꝯtinuā hñt tñ intē sionē τ remissionez.

Nota ibi d applicatio ne creatoris τ qualr repleret in finitos mū dos si eēnt

designatio est hoc est: ad rem cuius est. Iuxta hūc modū dicunt̄ creature nutus quibus se ꝛ magnificētiam glorie sue nobis innuit in vita ista creator. et hoc vnus ex eis qui sapientiores habent̄ apud gentem christianorum dixit his verbis loquens ad ipm Nutus aliquid tui sunt oē creaturarum decus. non enim cessat nobis innuere qualis ꝛ quanta sit purgatarū mentium suauissima lex. Quia igit̄ manifestum est tibi quālonge sit oē creaturarum decus a magnificentissima supeminentis ac maiestate creatoris et ad hunc modū est cōsiderare i aliis ꝑparationibus antedictis. quod si consid erationem facere volueris inter ꝑdicationes que dicunt̄ de creatore ꝛ de creaturis. fiet tibi manifestius. quēadmodum si est vel esse sm intentionē: qua de creatore dicit̄: ꝛ sm intentionē qua dicit̄ de creaturis inuenies esse creatoris: non sicut mare ad guttam: neque sicut fontē abissalem ad aspsionem ptenuē ꝛ vix sensibilem: et de bonitate similiter se habet ad bonitatem: ꝛ aliis que audiuisti: sed sicut luminositas infinite non ad radiū vel radiolum: sed ad id quod relucet i lapillulo pmodico vel ligno paruissimo intra domū quā nullus ex radiis solis ingreditur: a sole tū illuminat̄: vel sicut id quod relucet ex radiositate alicuius stellarū fixarum in nocte in decima vel minori parte vnius grani frumenti ad luminositatem solis: ꝛ sicut odor vnius gariofiloli que relinquitur ex contactu ipsius ad apothecā aromatū infinitam. Et est intentio mea in hoc non ad odorem ipsius apothece vel aromatū in ea contentorū: sed ad ipam immensitatē ipsorum aromatū. non enim intelligo totū vniuersum esse velut aroma vnū modicū seu speciē aromaticam ad ipm creatorē quasi ipm creatorē intelligā velut speciem infinite aromaticitatis quamquam ꝛ hoc verū sit: sed ipm vniuersum aut bonitatem ipsius velut odorē solummodo ptenuē: aut pexiguum creatoris. ¶ Amplius. nemo rōnabilis ignorat creatorē intra amplitudinē suā spūalē continere totaliter vniuersum continētia spūali: nō locali seu corporali. Et si duo vel etiā infinita creasset vniuersa. nihilominus amplitudine illa sua ea oīa contineret atque circūdaret absque vlla coangustatione. quēadmodū dixi tibi in eis que ꝑcesserunt de scientiis ꝛ virtutibus ꝛ continentia earum apud aīas nr̄as. Manifestum igit̄ est oībus illis vniuersis seu mundis maiorē esse amplitudinem creatoris que oīa illa amplitudine contineret.

¶ Amplius sicut ipsemet dixit p quēdam ex prophetis hebreorum. celū ꝛ terrā ego impleo. in quo sermone licet conuenienter ꝛ recte intelligat̄ plenitudo ex donis ꝛ bonis creatoris. nihilominus intelligenda est plenitudo ex essentia ipsius siue ex se ipso. quod est dicere quia non solum implet creator benedictus celum ꝛ terrā ꝛ oīa que in eis sunt donis et bonis suis: sed etiā seipso. cum nulla pars vniuersi: pars inquā que substantia sit vacet ab eius ꝑsentia. In oībus enim ꝛ singulis huius partibus necesse est ipm esse ꝑntialiter. et hoc declaratum est tibi p me in prima parte huius sapientialis ac diuinalis magisterii. Si autem duo essent mūdi: similiter ꝛ illos implere ipm necesse esset. et eisdem ꝓbationibus si infiniti essent oporteret ipm implere illos. necesse autem est infinitū esse absque vlla dubitatione quia sufficit infinita tanta implere quātum est totus mundus. eodemmodo se habet de virtute mouendi ꝛ coherendi et de sapientia regendi et ministrandi ipsius creatoris.

¶ Quod terminus magnitudis corporum nostrorum proueniat ab aīa non quātūcumque extensam materiā nata informare.

¶ Capitulum. cxxii.

Quod si quis voluerit per hāc viā astruere similem infinitatem de aīabus nr̄is: quia cum vnaqueque aīa humana totū corpus suum impleat: quāctū quāque maius esset illud nihilominus impleret: moueret: ꝛ regeret etiā si īfinitum quātitate esset. Dico quia opinio huiusmodi hoīs erronea est. et ratiocinatio imbecillis. Primū. quoniam ea que non viuūt in corporibus humanis non implet aīa humana. Et de his sunt quatuor humores: cerebrū: medulle: ꝛ forsitā aliqua alia. Deinde corpora gigantiū ī natura humana maxima fuerunt. et verisimile est naturam humanam nō esse receptibilē maioris magnitudinis. cum nec ante nec post tanta magnitudo inuenta sit in eis. Neque appareat posse in posterum īuenīri. Quare limitata videt̄ naturaliter ī humanis corporibus magnitudo. et potius a parte formarū quam a parte materiarum videt̄ ista limitatio esse in hoībus. Cū ꝛ materie corporū ꝛ alimēta longe maiora inueniant̄ quam requirant corpora gigantea. A parte igitur aīarū que maiora vel mouere vel regere non sufficerent est ista limitatio. Manifeste etiā vides quia limitata est virtus aīarū nostrarū circa motū ꝛ regimen corporū humanorum. cum vnaqueque earū nō sufficiat mouere vel regere nisi vnū. et ex motu etiā illius ꝛ regimē aduenit et lassitudo ꝛ tedium. et similiter forsitan videatur alicui quod hec causa fuit limitationis in magnitudinibus celorū: videlicet quoniam aīe celorum nō erāt potentes mouere vel regere corpora maiora. quamquam aristoteles insinuare videatur causam istam esse a parte materie que maiores magnitudines recipere nō potuit: sicut expresse dicit hanc fuisse cām vnitatis seu singularitatis mundi quod tota mundi materia hec est ex qua sola mundus alius fieri poterat in mundo isto inclusa est: ꝛ ab eius forma totalit̄ occupata: sicut de fenice aue. similiter dicit quod in specie sua ꝓpter hāc causam nō potest habere nisi indiuiduum vnū. In inimicis quoque aīalibus quorum tāta multitudo generatur nō in merito videri pōt a parte forme. hoc est a parte aīarum ipsorum limitata esse quātitas eorum. et ad tātam paruitatem redacta siue restricta cū tanta corpora tantaque habundantia inueniatur materie hmōi aīalium nō est ex defectu seu paucitate materie hmōi aīalium diminutio quantitatis in eis. quare est a parte forme siue aīarum ipsorum. Habūdat quippe ꝛ suphabūdat materia eorū cum innumerabile multitudines ex eis tam sepe generari videamus. quis enim nūerare sufficiat pulicū ꝛ muscularū multitudines ꝛ agmina et aliorum similiū. inde igitur apparet esse paruitas quantitatis in eis: hoc est a parte aīarū que nō sufficiunt mouere ꝛ regere corpora maiora

¶ Amplius. cū aīas celorum ponāt implere celos totaliter ꝛ ipsam aīam mundi iuxta sentētiam platonis implere mūdum ipm ab vltima supficie

¶ Cōpatio glie creatoris ꝛ creaturarum.

¶ Quare aīe limitate sīt quod nō possīt regere corpora maiora quam regūt.

celi pmanentẽ influentez vsqz in oppositum. quo
modo multo maiorẽ nõ poneret creatorẽ. Et hoc
vtiqz non est auditum adhuc aliquẽ dixisse videli
cet nõ multo maiorem esse creatorem oibus aia-
libus celestibus z etiã aia totius mundi. Cũ igitur
istud inficiari non possint qd respondebunt si q̃ra
tur ab eis vtrum finito tm̃ an in infinitum maior
sit creator aia totius mundi. Quod si dixerint qz
finito quasi duplo vel triplo vel centuplo sequit̃
hoc ex necessitate vt si creator creasset centũ mũ-
dos tantos ac tales quãtus ac qualis est iste crea-
tor esset equalis oibus illis cẽtum mũdorum aia-
bus. qm̃ eadem esset pportio creatoris ad vnã illa
rum videlicet centupla z oim illarum simul sum-
ptarum ad eandem. iam autem declaratum est in
quinto libro euclidis: qz quoꝝ ad idem eadẽ pro-
portio equalia esse necesse est. ¶ Amplius. conse-
quens esset ad hoc vt si mũdum istum condidisset
creator centuplo maiorem q̃z sit modo: eius anima
esset equalis creatori. et hoc est deliramentũ quod
nemo adhuc cogitauit.

¶ Q; deus est hoc vnum numero demõstrabile: z
intelligibile esto q infinitum.

¶ Capitulum. cxxiii.

Ostq̃z autem audiuisti destru-
ctiões erroris istius: z declarati
ones virtutis cõtrarie. conue
niens est vt audias etiaz ea q̃
in errorem istũ induxerũt im-
becilles: hoc autem est potissi
mum: z cui maxime innituntur
videlicet quia creator est vnum hoc numero sin-
gulare atqz demonstrabile demõstratione intelle
ctuali z etiã intelligibile quid. quõ autem est itel-
ligibilis si est infinitus z supra infinitum. infinitũ
enim omne intelligibile esse principiũ est phicis huius
¶ Amplius. qualiter erit vnũ z infinitũ cum vni
tas finitio esse videat̃. diuisioqz ac determiatio ab
aliis z in seipso indiuisio. ¶ Amplius. qualr ca-
det sub demonstratione vel alia designatiõe si in
finitus est. res enim vnaqueqz z designatio ipsius eq̃-
les esse videnẗ. qualiter igitur erit finita designa-
tio creatoris si ipse est infinitus. Presertim vera
designatio cum veritas equalis sit designationis
et rei. In quo respondeo qz ratiocinatio ista debi-
lis est. cum manifestum sit et apud vnũquemqz lo
quentium frequentissimũ designatione vna desi-
gnari multa: et designatione finita designari infi-
nita. Quis enim ignorat nomen multitudinis vnũ
esse: z tamen per ipsum designari multitudinem
similiter z nomen infiniti finitũ. ideoqz designa
ri infinitum. quis adeo imbecillis est qui nõ sciat
se designare z intelligere infinita puncta cuiuscũ
qz linee cũ dicit infinita sunt puncta linee istius: et
etiã designatiõe finita. subiectũ enim orõnis illius q̃
hoc dicit et intellectum ipsius finita esse nec ipse
met dubitat. similiter si dixerit qz numeri pares infi
niti sunt z numeri impares similiter. nonne vtra-
qz noiatione qua dicit numeros pares z qua dicit
numeros impares infinitos numeros designat: z
intelligit. similiter z si dixerit oim numeroꝝ alii
sunt pares: alii impares nõne sic colligit z etiam
diuidit tam designatione q̃z intellectu z vtroqz fi-
nito totã vniuersitatẽ numeroꝝ q̃z manifestũ est
esse infinitam z etiã plusq̃z infinitam. Si enim vni-

Q; nõ infinite signis finitis designantur.

uersitas parium finita est: z vniuersitas impariũ
similiter necesse est vniuersitatez vtroruqz cũ eas
contineat vt partis z etiã vt medietates maiorez
esse duabus illis quarũ vtraqz est infinita. Qua-
propter nõ solum infinitam sed etiã supinfinitam
ipsam esse necesse est cum sit euidẽter super pene
innumerabiles infinitas. est enim infinitas vna pri
morum videlicet qui a sola vnitate numerant̃ alia
contra se primoꝝ: alia quadratorum: alia cubito-
rum: z multe alie sicut arismeticam didicisti. queli
bet autem istarum vniuersitatum infinita est. qua
re vniuersitas tota numeroꝝ oim multas vniuer
sitates quarũ quelibet infinita continet. est igitur
multis infinitis maior. et propter hoc supra mul-
ta infinita magnitudine. quid ergo mirũ si dicitur
esse non solũ infinita: se etiam sup infinitũ z vltra.
¶ Amplius. vna z eadez figura videlicet vnita-
tis iuxta qd didicisti apud algorismũ de numeris
indorum designatur. interdum vnitas: interdum
denarius: interdũ centenarius: interdũ millenari-
us: interdũ milies mille: et ita i infinitum. et vul
gares etiã numeratores vel cõputatores vno cal
culo designant nũc minimũ vnũ: nunc librã auri
vel argenti: nũc centũ libras eiusdem: quinqz mille
quinqz mille milia: z q̃tũlibz ãplius voluerit iuxta or
dinem in quo illum posuerint. Non respondet igi
tur vel paruitati: vel paucitati: vel vnitati signo
rum z designationũ paucitas vel paruitas designa
torum: neqz paruitati aut vnitati istorum vnitas
vel paruitas illoꝝ. Attende q̃z modica est tabula
astralabii cui q̃z modici i ea descripti circuli q̃z mo
dice in ea designationes gradus: et tamen circu-
los celestes orbesqz difficile cogitabilium magni
tudinum designant: sic z modici apices litterarũ
res magnas significant. et rebus minimis res q̃
tumlibet magne designant̃ z numerãtur z intelli
gantur: sicut vides de stellis z ipsis signis celesti-
bus q̃ sunt corpora tantarũ magnitudinum. dein
de vno puncto designamus stellam iouis in spera
vel astralabio ipsa sit nonagies quinquies maior
tota terra: et ipsum solem qui longe eo maior est.
Deinde nihil phibet pictorem vel sculptorẽ ma-
iori longe pictura vel scultura designare herculẽ
q̃z ipse fuerit: nec propter hoc falsa erit designatio
illius. sicut igitur neqz paruitas signoꝝ aut desi-
gnationuz cogit paruas esse res designatas neqz
magnitudo magnas: ita nec finita cogit esse fini-
tas: nec etiã infinita si possibilis esset designatio
cogeret rem designatã esse infinitam: videlicet si
pictura vel ymago herculis ifinita eẽt magnitu-
ne vel dimensione quacunqz nõ ideo cogeret her
culem fuisse infinitum. quẽadmodũ igit̃ absqz vl
la repugnãtia patitur paruitas signoꝝ z designa-
tionum designatoꝝ magnitudinẽ. et paucitas ho
rum multitudinem illoꝝ sic finitas signorũ z desi
gnationum infinitatẽ designatorũ. et sicut ista di-
uersitas nõ inducit falsitatẽ circa signa vel desi-
gnationes: sic vera est finita et parua designatio
creatoris infiniti. ¶ Amplius. cum aperis ocu-
lum z intueris celum et vides medietatẽ eius quaz
alibi didicisti vnicuiqz hoim in quocunqz loco ter
rarum habitet apparere. attende q̃z modicum est
qd a tota medietate celi z ab aliis q̃ cum illa vides
imprimitur spũi visibili tuo. quod tamen euiden-
ter et clara designatione ostendit tibi illa q̃ tunc

Q; paruitas signi nõ puificat rẽ desigtam.

conspicis et videbis quam modico signo quanta magnitudo imo quante tibi magnitudines designantur. Preterea. quis nescit omne nomen finitum esse et omne aliud instrumentum loquendi. reminisci etiam debet quod in modico panno descripserunt antiqui omnia que in mundo isto inferiori continentur: videlicet maria et flumina: insulas: et regiones: ciuitates: et multa ex castellis: et vocatur instrumentum huiusmodi mappa mundi. De hac vero quod dicere videntur intellectum nostrum finire creatorem. respondeo quia friuolum est hoc et puerile. Nihil enim circa creatorem operatur intellectus noster: neque signum aut designatio vnquam circa rem designatam: neque enim paruitas signi vel designationis paruificat rem designatam: neque magnitudo illius magnificat illam. et propter hoc neque finitas istius finit illam: neque infinitas istius infinitat eandem. res tamen designate et intellecte plerumque augent et minuunt signa sua secundum receptibilitates intelligentium aut recipientium ea: et secundum alias dispositiones quibus plus adiuuantur aut impediuntur huiusmodi operationes. cuius exemplum euidens est in speculis visibilibus. in speculis enim conuexis facies inspectoris minor quam sit apparet. In planis vero qualis est: sic et oculi aquilarum plus luminositatis a sole recipiunt quam nostri: quia fortior est dispositio et melior ad hoc. oculi namque nostri magis turbantur et obscurantur ex vehementia luminis solaris: sic se habet et in intellectibus nostris et angelicis. illi enim maiores longe splendores recipiunt de luminositate creatoris quam nostri: dum in seculo isto viuimus. quia nec ipsi prophetici splendores ad fulgores illos angelicos comparabiles sunt. de hoc vero quod dixit quia creator vnus est et vnitas finit illum et distermìnat ab aliis quasi ipse finiatur ad ea et illa ad ipsum sicut se habet in omnibus corporibus se contingentibus quoniam alterum alterum teriat. dico quia intollerabiliter ridiculosum est sermo iste. vnitas enim ipsius est vltima simplicitas siue impartibilitas. et hoc est immensitas ipsius et amplitudo atque capacitas sicut in precedentibus dixi tibi. et quia econtrario se habent amplitudo et capacitas spiritualis ad amplitudinem et capacitatem corporalem. Quod si dixerit ipsam vnitatem finitam esse instar vnitatis apud arismeticos. Si propter hoc finitam eam esse dixerit quoniam vltra eam non est vnitas. dicat necesse est numerorum omnium vniuersitatem finitam esse. quoniam vltra eam non est numerus. quod si finitam dixit: quia impartibilem. errat transferens intentionem suam in aliud intellectum eius quod dicitur finitum. et error iste multos inuoluit: quia non aliam impartibilitatem de creatore cogitant quam partibilitatem que est puncti. Tu ergo scito quia impartibilitas puncti oppositio est partibilitati qua partibile est continuum. et ideo tollit eam et prohibet a puncto: et est terminus ipsius. particio enim continui habet potentiam terminatur in solo puncto: et sicut punctus vel linee vel corporis non habet esse alibi quam in linea vel corpore: sed est situs in eis non habens extra vel vltra sui extensionem vel expensionem: ita vt nec impartibilitas ipsius dat ei hoc vt extra vel vltra continuum extendatur vel expendatur eius essentia.

¶ Amplius. ista impartibilitas tollit et prohibet ab eo amplitudinem et capacitatem corporales. Nam sicut per me multotiens audiuisti partibilitas corporalis causa est huiusmodi amplitudinis et capacitatis. Impartibilitas autem que est secundum rationem qualis est in vltimo predicabilium communium. illa est faciens amplitudinem et extensionem predicabilem vltra quam non est extensio vel amplitudo qualitatis siue continuitatis. Ens enim omnium predicabilium primum ac communissimum est nec diuidit ipsum aut explicat intellectus ratio nostra seu diuisione vel applicatione qualibus diuiduntur vel explicantur genera et species: et hoc est quoniam ens per modum quo est ens nihil habet aggregatum in se nihil implicatum. omne autem genus habet ens intra se et aliquam differentiam vel differentias. Ens igitur impartibile est per modum istum. vnum vero et multum post ens sunt. quoniam vnitas et multitudo accidunt enti et sequuntur ipsum. In eo igitur manifestum est tibi quod impartibilitas huiusmodi efficit ipsum. et primum in predicabilibus et latius atque capacius omnibus sicut alibi didicisti. hec etiam impartibilitas facit in eo statum predicamentorum: et est ei causa vltimitatis et terminationis ipsorum. partibilitas vero que est ex aggregatione differentiarum est minuens atque restringens amplitudinem istam seu latitudinem. Et iam patefactum est tibi alias: quia genera et differentie partes quedam et quodam modo sunt specierum. Manifestum igitur est tibi per hec: quia partium huiusmodi aggregatio ac multiplicatio diminuens est et artans siue angustians amplitudinem communitatis. Essentia vero creatoris cum omni modo impartibilis et inexplicabilis sit vtpote vna in vltimitate vnitatis: et simplex in vltimitate impartibilitatis. seorsum est et incogitabiliter longe ab omni coangustatione et limitatione et exhibitione expensionis atque terminationis. Corpora enim seinuicem terminant. et prohibet alterum intentionem alterius et incursionem in ipsum. Omnis autem substantia est amplectens et si dici fas est essentiam creatoris intra se ac si sentiat presentiam creatoris sustinentem se ne ruat in non esse a quo per ipsum educta et eleuata est in esse et retinentem in se nec refluat et vanescat in nihilum: et implentem se non solum ipso esse quo ipsa est: sed etiam viribus seu virtutibus et aliis bonis naturalibus quibus omnis substantia a creatore impleta est vsque ad redundantiam et refluentiam. nec aliud intendo esse vires et virtutes naturales quam principia sui operationum quam fontes quosdam redundantes vel influentias quasdam operationes suas. Huius exemplum euidentissimum in sole quem creator eousque luce repleuit. vt eam redundet atque refundat quam et qualiter vides: sic ignem calore et aliis etiam bonis donis suis ex quibus innuere vtilitates redundat mortalibus. et operationes mirabiles: quas non est probare vel reperire in mineralibus. et hee redundantie iudicia manifestissima sunt copiositatis et dicitarum inexhaustibilis largitatis creatoris benedicti quibus implet omnia secula et seculorum creaturas omnes et singulas: lux autem solaris quoniam affixa est siue alligata ipsi soli non est potens transferre seipsam in aera vel in alia innumerabilia. et propter hoc stans in ipso fixa et a creatore in eodem collocata atque ad pulcritudinem et ornatum ipsius solis eidem a creatore deputata. Facit etiam in alta quod potest largitatem quodammodo exequens creatoris per lumina que refundit: quod per propriam essentiam facere naturalis illa quam exit affixione et alligatione atque adherentia que omnium quantitatum et qualitatum propria est prohibita est. Essentia vero creatoris in vltimitate libertatis et super omnem cogitatum bona: quod est dicere larga et diffusiua est exequens congruentissimum

Quod intellectus noster intelligendo creatorem non finit eum nec teriat.

De impartibilitate creatoris cum eius amplitudine.

Quod aliter intelligendum est creatorem indiuisibilem esse quam punctum.

De communitate entis et impartibilitate eius.

Quod deus per essentiam est vbique.

ssibi sue largitatis officiū etiā p semetipsam, creatu ris quibus ulla ei⁹ dona vel ad esse vel ad bene eē suf ficerēt admittēdo eas intra semetipsam ad ɔseruā dum: nutriēdū: sustētandū: et retinēdū sicut p̄dixi cū extra eā nec quicq̄ esse nec bene esse possibile sit. et quēadmodū de seipsa fortissima est atq̄ firmis sima ad oīa sustentanda ac retinenda: sic de seipsa amplissima est atq̄ latissima ad oīa q̄ sunt vel esse possunt ɔtinēda ac circūdāda. Nō amplitudie vt sepe dixi corporali q̄ angustissima est etiā in ultimo celorum: sed amplitudie spūali q̄ totū vniuersū intra se ɔtinet. quēadmodū eternitas oīa tpa de qua tā declaratū est tibi p me q̄ impartibilis est. Licet tā tēp⁹ omne q̄ ei⁹ q̄libet pars ptibile sit. Dico insup q̄ creator maior est sup omnē cōparationē q̄ ens sm intētionē qua dicit de solis creaturis: nec ista maioritas est cōparatio corporalis amplitudinis aut magnitudinis. cū ens in hac ɔsideratiōe incorpo rale sit et seorsum lōge a corporalib⁹ dimēsionibus et cū nō sit vt sepe audiuisti nisi vmbra p̄ modica et vestigiū tenuissimū creatoris. Est igit in corpo rali magnitudine et amplitudine incōparabiliter maior. Cōsidera igit amplitudinē hui⁹ spēi hō: et cōsidera socratē in amplitudie vel latitudie ipsi⁹: et inuenies ipz in ea q̄si pūctū in supficie aliq̄: videlz in circulo. Amplitudo eñ speciei infinita est ad so cratez: neq̄ mille milia hoim aliqd q̄d possit dici ps ei⁹ occupant in ea vel de ea: neq̄ eñ ad aliquem numerū hoim artata est vel restricta: videlz vt illi soli in ea capi vel ɔtineri possint. non eñ possunt esse hoies in aliquo numero et nō in maiori: lz eñ determiat⁹ sit nūer⁹ hoim actu et apud creatorē cer tissimū sit quot fuerunt quot sint mō et quot futu ri sint: tñ nō est limitatū in natura vel potētia spēi humane vt vel alii vel plures eē nō possint. ppter q̄d dixi spēi huiusmodi latitudinē et amplitudinē infi nitā. et si socrates vnq̄ fuisset futur⁹ nichil de ma gnitudine vel amplitudine spēi detractum vel mi nutū esset: nec appareret hmōi detractio: sicut ne q̄ detractio pūcti in supficie circuli: et eodemmō se hz de additiōe. Cōsidera silr hāc spēm hō vel quācūq̄ vis aliorum aialiū in latitudine vel ampli tudine hui⁹ gñis aialis: et videbis eā sicut nauicu lam in latitudie vel āplitudie maris: aut sicut aui culā volitantē in latitudine vel amplitudine eius Siliter videbis de hoc genere vel cū cōsiderauerīs ipm in latitudine vel amplitudine hui⁹ gñis sub stantia eodēmō apparebit tibi de hoc gñe substan tia cū cōsideraueris ipm in latitudine vel ampli tudine entis. et ipm etiā ens cū cogitaueris ipm in latitudine creatoris: vix apparebit tibi magnitudi nis vni⁹ muscule volitātis in amplitudine aeris. et idē dico tibi de vniuerso creato seu mūdo toto. et hoc est qm si infiniti tāti mundi essent in ipo nec se angustarēt nec min⁹ ample aut spaciose essent in eo q̄ sit iste sol⁹ modo. Essent aūt in ipso ɔculdu bio si creasset eos: hinc autē nulla esset dubitatio nisi esset difficultas abducēdi intellectū a ɔsue tudine sensuū: et hāc ingerit apud q̄scunq̄: et mul titudo ɔsuetudis circa corporalia: et paucitas exer citatiōis circa spūalia: sicut eñ spūalia sese nō co angustant aut cōprimūt in loco suo spūali. multo minus ipsa corporalia sese coangustare aut cōpri mere pñt in eodē. cā aūt in hoc est q̄ quēadmodum spūalia locū corporalē nec iplere nec occupare vl lo modorum pñt: sic neq̄ corporalia āplitudinē vel capacitatē spūalez. nichil eñ iplere vel occupare pōt naturalr nō locū ɔpriū ac naturalē sui vl suo silem. q̄d dico q̄ terra pōt eē vbi est naturalr aer et aer vbi ē naturaliter terra. Et intēdo sm ptez nō sm totū: quēadmodū dicit aristo. q̄ tra hz totū imobilis ē: verūtamē loca silia sūt de quibus dixi. loca inq̄ corporum silis figure. et hoc ē qm loca hec sicut declarauit aristo. no sunt nisi supficies ābiētes lo cata. Mirabile aūt videt. vñ opinant aliq̄ creato rē finitū: et qualiter etiā hoc itelligāt puto eos nō intelligere. puto aute eos illud cogitare: q̄ crea tor tot⁹ est in mūdo et nichil sui hz extra. videtur quasi esse in mūdo inclusus: mūdiq̄ termin⁹ circū clusus atq̄ terminat⁹. dico igit q̄ nec ipm intelli gere videnf: si eñ intelligūt creatorē esse in mūdo localiter: quēadmodū aqua vel vinū in vase quod replet. et hoc est vere localiter esse in aliquo. qm ite rior supficies vasis hmōi est ābiēs et circūcludēs ipam aquā vel vinū: intollerabilr absurde intelli gūt creatorē esse in mundo. De nulla eñ substan tia spūali nedū de creatore hoc cogitare fas ē. sa piētes aūt: et p̄cipue doctores gētis xpianorum poti⁹ dicūt dicēdū eē mūdū esse in creatore q̄ creatorē in mūdo: et creatorē ɔtinere mūdū q̄ creatorē ɔtine ri a mūdo. in hoc ꝑo q̄ dicūt creatorē nichil sui ha bere extra mundū nō verū dicere videntur. Cum extra vnāquāq̄ partē mūdi se totū habeat. Non eñ est in celo pte aliquā designare extra quā se to tū creator nō habeat: quēadmodū eñ in vna parte celi est: sic et in q̄libet alia. suspect⁹ aūt est sermo quo dicit creator tot⁹ esse in aliquo vel in aliqua substā tia. et ppter hāc p̄positionē in: et ppter hāc dictio nem tot⁹. Manifestū aūt est tibi q̄ hec dictio tot⁹ nō dicit in creatore aggregationē aliquā partium vllo modorum q̄n ponat in priuationē diminutionis. Tot⁹ igit dr esse in mūdo hoc est in sua pfectione et absq̄ exceptiōe vel diminutiōe vllo modorum. De intētione vero hui⁹ p̄positionis in: et quot modis vel intētionib⁹ dicat esse aliqd in aliquo ad alium tractatū ɔtinet: videlicet ad illū q̄ est singulariter de hoc q̄d creator dicit esse in mūdo et in creaturis scz qualiter est hoc. Et vtruz humano intellectui explicabile vel declarabile sit. vtrū digressionez istā magnā ad hoc feci vt ɔtradiceret eis q̄ creato rem sentiūt et dicunt esse finitū. et mirant ipm cuz sit sup finitū et supra infinitū quo mō vel in mūdo q̄ vtiq̄ finit⁹ est vel in quacūq̄ substātia multo mi nore sit vel etiā esse possit. Dixi etiam hoc vt eri gerem te et adiuuarē aliquaten⁹ ad intelligendā et cōtēplandā immēsitatē creatoris quā fides xpia norum in tam euidēter asserit vtpote q̄ a vera et exami nata phia in nullo penit⁹ discordat. Scito etiam cū p̄dictis q̄ ipsi qui hoc mirant vel nundum co gnoscūt: videlicet creatorē infinitū esse vel posse esse in mundo finito vel alio quocūq̄ q̄d finitū sit nō mirant et species et genera et etiā ipm ens q̄ oīa infinita sunt esse in particularib⁹ vel singularib⁹ quorum vnūquodq̄ finitū est et etiā in aliis particu larib⁹. q̄ etiā si infinita sunt in infinitū: tñ minora sunt suis specieb⁹ atq̄ generib⁹ et ipso ente q̄rum vnūquodq̄ iā scis esse infinitū ex eis q̄ p̄cesserūt.

De āplitu dine gene rū et spērū.

Quasi dr dr esse tot⁹ in mundo

Nota trac tatum q̄r de⁹ ē i mū do.

Q̄z de⁹ in est in reb⁹; nua.

Quō angelis causent cognitiōes de reb⁹ sensi bilib⁹: et de receptiōe formarū itelligibiliū in ipsis.

Capitulum. cxxiii.

Ost hoc igit̃ reuertar ad id in quo eram ꝛ tẽptabo declarare qualiter substãtie ãgelice siue bone siue male cognoscãt a rebus ꝑticularib⁹ ꝛ sensibilib⁹. cum nec sensus nec istrumẽta sensuũ habeãt ꝑ q̃ sola acquiri videant̃ sciẽtie noue de reb⁹ sensibilib⁹ ꝛ ꝑticularib⁹. Si eñ vere spoliate sunt ꝛ corpora penit⁹ nõ habẽtes nõ vident̃ passibiles a reb⁹ sensibilib⁹ Res aũt nõ docent nec sciri faciũt nisi passiones quas imprimũt. Oim ipse sciẽtie q̃ a rebus forinsecis aiabus nostris adueniũt nõ sunt nisi descriptiones similitudinũ ipsarũ istar apparitionũ q̃ fiũt in speculis ex obiectu rerũ in eis apparentiũ. Specula eñ sunt ipsa organa sensuũ siue spũs sensibiles. et nulli etiã ad modicũ exercitato in eis de aia humana sunt: dubiũ est virtutẽ intellectiuã speculum esse intelligibile: ꝛ apprehẽsiões itelligibiles ipsius nõ esse nisi apparitiones vel resultatiões rerum intelligibiliũ in ipso ꝑ formas vel ymagines suas siue alia signo ipsorũ. Aut igit̃ a reb⁹ sensibilibus ꝛ particularib⁹ patiũt̃ recipientes ab eis signa ꝛ silitudines ipsarũ hmõi substantie de quib⁹ agitur: aut oino nõ generant̃ apud eas noue sciẽtie de reb⁹ hmõi. de mõ igit̃ signa recipiendi ẽ tota q̃stionis isti⁹ difficultas. Quod si intimi⁹ ipsas apphẽsiones aiarũ nr̃arũ scrutat⁹ fueris occurret tibi silis difficultas. cũ eñ organa sensuũ corpora ponant̃: ꝛ ipsi etiã spũs q̃ in neruis interiorib⁹ sũt ꝑ quos ꝛ a quib⁹ ipressiões hmõi fiũt in aiab⁹ nostris necesse est ipsas animas nostras pati saltẽ ab hmõi spiritib⁹ ꝛ recipere silitudines vel ymagies has. Quid ergo mirũ si a corporib⁹ patientur substantie de quib⁹ agitur non obstãte spũalitate ipsarum cũ animarũ nr̃arum spũalitas hoc apud ipsas nõ ꝓhibeat: videlicet qn patiant̃ a spiritib⁹ hmõi qui corpora esse dubitari non possunt. Quod si dixerit quia impressiones q̃ fiunt in spiritib⁹ sistunt vel stant in ipsis spiritibus: ita vt nihil ab eis vel ꝑ eos intret apud animas nostras. Necesse igit̃ est scientias hmõi in ipsis spiritib⁹ esse et fieri ꝛ non in aiabus nr̃is. quapropter remanebũt aie nostre in sciẽtie prorsus rerũ hmõi: ꝛ soli spũs antedicti scient illas. erit igit̃ scientia in corpore ꝛ sequitur ex hoc aias nostras cecas ꝛ surdas esse et penitus in scientias rerum sensibilium atq̧ particulariũ

Difficultas quõ forme intelligibiles recipiũtur ab itellectu.

Qualr̃ species itelligibiles forment̃ i aia

¶ Amplius. irasci eas ꝛ dolere aliisq̧ hmõi passionibus obnoxias esse manifestũ est ex narrationibus hebreorum et ex narrationibus xp̃ianoruꝫ et ex omnibus hystoriis ydolatrarum: qui ydolatre scilicet eas et placari sacrificiis et ludis: et delectari cantibus eas crediderũt. similiter prouocari ad iram ꝛ offendi: ꝛ non intendo de omnib⁹ spũalib⁹ substãtiis. Alibi enim declaratum est tibi per me: quia ex necessitate male sunt omnes spirituales substãtie que honorificentiã diuini cultus impendi sibi volunt vel etiam patiuntur. De ligationibus vero earum ꝛ cruciatibus clamoribus suis a tempore legis xp̃ianorum ipsemet fidem fecerũt. et de hiis in narrationibus xp̃ianoruꝫ plurima iã legisti. si iuxta consiliũ meũ in hoc te habuisti. Manifestum igitur est ex testimoniis earum eas passibiles esse a rebus particularibus ꝛ sensibilib⁹. Dolores enim et cruciatus se pati testabantur vel ab angelis sanctis vel a viris sanctis legis xp̃ianorũ doctorib⁹. Libri quoq̧ magorũ siue maleficorum si tamen eis credendum est de ligationibus earuꝫ inclusionibus ꝛ incarceratiõib⁹ incredibilia narrãt. Quid autem sit de huiusmodi dubitari: tamẽ non debet eas a rebus sensibilibus aut per eas nouas scientias ꝛ particulares rerũ particularũ atq̧ sensibiliũ quacunq̧ occasione vel hoc mõ fuerit acquirere. Nec mirum videri tibi debet mira facilitate ꝛ occasione leuissima hoc fieri apud eas cum in animabus nostris similia fieri vidiceris. accidit siquidem tempore meo q̧ quedam mulier adamabat virũ amore supra modum vehementi: et ꝑsentiebat eũ venientem ad villam habitatiõis sue cum adhuc longe esset per vnum vel per duo miliaria. Accidebat etiam pleriũq̧ vt cum absconditus esset in magno ꝛ amplissimo palatio muliere a foris existente et de eo nichil penitus audiente vel aliter sciente non posset eam latere quin ibi esset. Dic ergo: quero cuiusmodi erat ista cognitio vel apprehensio. non eñ poterat agere aliqua ex formis sensibilibus viri illius in sensũ vel ymaginationem mulieris cum hoc tot et tanta iterposita ꝓhiberẽt. Et ꝓ̃o ꝛ in ciuitate posset eam latere vir ille ꝛ a longe ꝑ quattuor miliaria nõ ꝑsentiret aduentũ ipsi⁹. verisimile est virtutẽ cognoscitiuam ipsa ꝓpinquitate vel appropinquatione illius adiuuari: lꝫ non appareat imprimens aliquã passionẽ in aiam illi⁹ vel passio aliqua sit impressa Verũ negari nõ potest quin aliquid nouum circa aiam mulieris: tunc fieret a quocunq̧ fieret cũ sic ꝑsentiret virũ illũ. Silr̃ accidit ꝛ de quodam alio quẽ latere nõ poterat meretrix itrantẽ domum in qua esset q̃tacũq̧ diligentia absconderet̃. simile exẽplũ est de viro quẽ fornicatio serui sui latere nõ poterat. eo eñ die quo fornicat⁹ fuisset nichil q̃d seruus ille tangeret de cibariis vel potulis sumere poterat. Oia eñ abhominabilia fiebant ei q̃cũq̧ seruus ille accurasset. forsitã aũt ꝛ illud non est dissimile q̧ mulier q̃dam interfectorẽ filiũ sui quẽ karissimum habebat leui horrore: quem ei ingerebat nõ solũ aspectu sed ipsa ꝓpinquitate qua in eadem domo cũ illa erat deprehẽdit. silia videt̃ esse pene incredibilia q̃ cecis hoib⁹ narrant̃. Prope nãq̧ terrã natiuitatis mee fuit vir cec⁹ a natiuitate nihilomin⁹ tñ bellator acerrim⁹ ac serenissim⁹ toto tpe cecitatis. Tandẽ ꝓ̃o miserante creatore in seruicium eius totum se cõtulit ꝛ illuminatiõ visu corporis ab eodẽ obtinuit. Dic ergo cec⁹ qualiter vel cognoscebat hostes vel a iaculis et sagittis hostium atq̧ insidiis sibi cauebat cum clarissime videntes vix ad hos sibi sufficiant.

Qr̃ angeli ex reb⁹ sensibilib⁹ nouas sciẽtias acq̃rũt.

De muliere ꝑcipiẽte virũ suum

¶ Qꝫ vis motiua in oĩbus creaturis q̃ nõticias causant multũ iuuat apprehensiuam.

¶ Capitulum. cxxv.

Ebes igitur scire in omnib⁹ hiis et huiusmodi quia vis motiua et in animabus nr̃is et aliorum animalium vehementia sue affectionis incredibiliter adiuuat vim apprehẽsiuã. neq̧ eñ vane dictũ ẽ vbi itẽderit ingeniũ ibi valet ꝑ q̃d viri scitissimi i eis que

ptinent ad creatoris honorē & gloriā: et ad pmerēdam future felicitatis remunerationem longe pfundius & clari⁹ viderit & enunciant q̄ multi q̄ nomē magnoꝝ doctoꝝ obtinēt apud hoīes: sacre q̄ doctrine studijs insistendo senuerūt. ppter qđ dixit ille sapiens de gēte hebreoꝝ. Anima viri iusti enunciat veritatē quā septē circūspectiōes sedentes in excelso ad speculandū: sic non in merito estimādū est ymaginationē mulieris de qua sermo pcessit ad apprehēsionē hmōi mirabilē viri cuius amore eousqꝫ ardebat adiutā. Et quodā nouo splendore in parte ista irradiatā. quēadmodū vice uersa vehemētia ymaginis vis cōcupiscibilis nō tm̄ inualescit & cōfortatur: sed plerūqꝫ etiā inflāmatur. Videtur igitur ex adiutorio virtutes motiue hoc datū esse virtuti ymaginatiue in exēplo isto huius apprehensionis adiutoriū. Quod autē a longe p quattuor miliaria vel ampli⁹ mulier hec virū illū psentire vel presagiari nō poterat. ex limitatione erat & paucitate hmōi adiutorij: quēadmodum q aliqs rem aliquā a remotiori loco videre non pōt q̄ videat ex paruitate visus est & limitatione ipsi⁹ vel ex paruitate virtutis rei vise qua vtute vel pficitur vel adiuuatur visus. et virt⁹ hec est forma visibilis: hoc est lux: vel color vel aqua aliarū visibiliū quēadmodū q tu nō potes iacere lapidē aliquem vltra decē passus ex paucitate virtutis tue est: nec iacens vltra pdictū spaciū illū nisi in nouo aliquo adminiculo iuuaueris. Nō si qrat aliquis qd cause est q virt⁹ motiua ita adiuuat apprehensiuā? Rn̄deo q sic posset forsitā querere qua de causa apphensiua adiuuat motiuā. Manifestū tn̄ est q vis apprehensiua subest virtuti motiue tanq imperanti. Imperat eī vis motiua nō tantū motum: sed etiā ea q adiuuant motū vt pcogitationē: deliberationem operationē oculorū et eleuationem. licet multi dixerunt. Et forsitan adhuc multi sentiunt passiones que fiunt in motiua non esse nisi profundatas vel intimatas apprehensiones nec differunt nisi scriptura sicut et sculptura. et impressio seu sigillatio. quare non videtur mirabile si altera ex altera est: vel altera alterā adiuuat. et i pdictꝫ exēplis q sunt de ymaginatione vel sensu cōi verisile est virtutē ymaginatiuā accedere aliquatenus ad splēdorē ppheticū. de quo certū est exercitatis in eo q descendere hꝫ virtutē sup ymaginatiuam: & qda spēs phie ymaginatiua est: qm̄ sic in virtute illa & sm̄ ipam: & adiuuatur virt⁹ ymaginatiua ad recipiendū hmōi splendorē priuationib⁹ sensuū exteriorū: sicut doceberis in sequētib⁹. Causa autē i hoc est. qȝ luminositas naturalis seu natura animarū nrarum ex obturatione sensuū multiplicatur interi⁹ tanq aqua currēs ex obice vel p obicē retinentē seu phibentē fluxū illi⁹: vel tanq radij luminis p reflexiōes q fiunt a speculis vel alijs politis vel tersis corporib⁹: et hanc distinctionē ideirco posui qȝ alij de philosophātib⁹ opinati sūt hoc fieri p reflexionē. Alij tanq p retentionē virtutis apprehēsiue interiorꝫ. et debes scire in hoc qȝ nō fit solū p hmōi retentionē vel priuationes cōfortatio seu multiplicatio virtutū apprehensiuarū: sꝫ etiā motiuarū: ppter qđ qui debiles habēt pedes et tibias: man⁹ plerūqꝫ fortissimas habent & brachia: et qui debilitatis incōmodū habēt vel altera manuū vł brachioꝝ eis in altera restauratur: et

Qualiter virtus motiua adiuuat apprehēsiuaꝫ et econtra.

de pedib⁹ & tibijs siliter se habent. Manifestū igitur tibi esse debet ex hijs: qȝ qđ min⁹ habebat in visu exteriori suppletū est ei in ipsa virtute ymaginatiua vel in sensu cōmuni interiori. Et qȝ suppletio ista fuit ei vel ex multitudine dicti natiui luminis vel ex supadditione diuini muneris similis pphetico splēdori. nihilominus tn̄ sciēdū est tibi sensu nature multas apprehensiōes mirabiles fieri. Et hanc ipam apprehensionē mulieris amore viri de quo agitur inflammate potuisse fieri sensu nature. Que eī vehementer inimica sunt nature. hoc ē vehementer ptristātia ipsam: vel vehementer delectātia ipam: horret & refugit natura absqꝫ vlla apprehensione ipsoꝝ. et ex hmōi horrore diuincit et cōiecturatur ipse qui hoc patitur psentiā seu ppinquitatē rei hmōi et eodē modo se hꝫ & de vehementer delectātib⁹: & sicut narratur ita fuit in muliere q̄ ita pauebat & horrebat iterfectorē filij sui eū nihil de interfectione eius apprehendisset. Et hoc tamen si eius solertio estimare potuit prope se vł inimicum vel vehementer contristans ipsam sic erat et de muliere forsitan adamantem virum de quo precessit sermo. Memini etiam me vidisse mulierem que adeo exhorrebat maritū propriū vt quotiens intrabat domū in qua ille erat morbo caduco arriperetur: lꝫ alis omnino eum ignoraret esse. Similiter se hꝫ de meretrice et fornicatore. meretrix enim non parum inimica est humane nature. meretricium eī nobilissimos fructus humane nature antequā nascantur suffocat et preextinguit. hoc est filios & filias quos nec etiam patitur generari licet ex alia causa inimica sit & abhominabilis ipsi humane nature propter immundiciam simul et contumeliam qua naturam humanam abhominabiliter vitificat & polluit. Hoc igitur sensu poterunt fieri que de fornicatore et meretrice predicta sunt: licet virtus castitatis ex sua preeminētia efficere potuerit hec. Quemadmodum apparet de cane inuestigante et depehendente latrones. cum enim impositum sit ei tanq a lege nature vel institutoris ipsius & conditoris dei altissimi velut officium custodiendi homines et res eorum. Additur ei lꝫ in paucis indiuiduis astucia hec inuestigandi: scilicet & deprehendendi latrones. Astucia enim hec adiutrix est efficacissima ipsi⁹ ad implendum siue exequendum huiusmodi officium. Quemadmodum vides q ratio seu virtus ratiocinatiua data est a creatore generi humano in omnibus indiuiduis suis propter gubernationem et compositionem vite sue & morum. Et nihilomin⁹ superadditus est splēdor propheticus licet i paucissimus atqꝫ rarissimis. Additus inqꝫ eis ppter eandem causam que est compositio et decoratio vite. nec fit ista inuestigatio aut depehensio latronum per apprehensionem aliquam que a foris sit Neqꝫ eī latro neqꝫ latrocinium odoris alicuius vestigio vel cuiuslibet alterius sensibilis inuestigabilia sunt: sed sicut predixi velut sensus nature aut aliud lumen est quo sentit nocumentum latrocinij canis inuestigator. Et eodem sensu sentit et ipsum qui nocumentum intulit et viam per quā rem furtiue subreptā asportauit. Et dicunt nonnullos ex hominibus astucia simili preditos: videlicet inuestigandi et deprehendendi latrones. et via simul simillima ad hoc eos vti. ¶ Iuxta

Qȝ sensu nature mlte apphēsiones fiunt mirabiles.

De luse nature multorū aialiū.

hunc modū se habet res in vulturibus si creditur
hoib⁹ q̄ dicūt eos p̄sentire strages hoim ꝛ equoꝝ
et ꝓpter p̄lia imminētia in qb⁹ faciēda est strages
hmōi. Cū eni in vulturib⁹ maxima ps victus sit i
cadauerib⁹ hoim ꝛ iumētoꝝ data est eis ista vt ita
dicat̄ ꝓuidentia in adiutoriū virtutis ipsoꝝ nutri
tiue. quēadmodū arance in adiutoriū virtutꝫ eiuſ-
dem data est nendi siue filandi q̄dem ptela ꝛ insidi
diandi muscis astucia. Juxta hoc meli⁹ videtur ꝛ
magis verisimile est irrictiuꝫ de quo narrat aristo
teles qđ dedit iudiciū ventorū īminentiū apud cō
stantinopolim ꝑ hoc q̄ ingressum speluncelle sue
obstruxit ex ea pte qua patebat vētis: qui post mo
dū secuti sūt q̄ eos p̄sentire anteq̄ essent aliomō
sentire non potuit q̄ sensu q̄ ꝓdixi nature q̄ dat⁹
fuit ei in adiutoriū virtuti sue ꝯseruatiue: quēad-
modū hoib⁹ data sunt artificia ꝛ artes multe i sile
adiutoriū. quales sunt ars seu artificiū nendi texē
di seu filandi: suendi: seminādi: ꝛ alioꝝ hmōi. illō
autē nō paruā hꝫ admirationē q̄ ipse isanie ꝛ alie
alienationes occasionē dant reuelatiōib⁹ magnis
et irradiationib⁹ aiarū hūanarū ꝓpheticis splēdo
ribus valde silib⁹: ꝛ causam ꝓp quā hoc fiat decla
rabo tibi in sequentib⁹ in capl̄o de ꝓphetia et diui
natione. ¶ Addo insup in p̄cedentib⁹ qm̄ ꝛ si mi
rabile videat̄ q̄ aie nr̄e sic patiant̄ a corporib⁹ vel
corporalibus ꝛ non ꝑ sensus exteriores vel ꝑ cor-
pora sua: sed tanq̄ ab itus. Patiūt̄ inq̄ istos hor-
rores in semetipsis. et etiā horripilationes in cor
poribus: nō tñ sine cā et rōne hoc est: quēadmodū
eni iste spūales substātie agūt in corpora ꝛ corpora
lia: non ꝑ organa corporalia vel alia organa. cum
oino nulla habeāt: sed totū faciūt ab intus: ꝛ nihil
ꝑ forinsecā seu forinseca: sic et aie nr̄e in reb⁹ hmōi
totū patiunt̄ ab intus. ꝛ nihil ꝑ organa sua corpo
ralia vel alia. Viua eni est tota natura aie hūane.
et ꝓpter hoc tota sentiens in se etiā cum organis
seu mēbris corporis sui non adiuuat̄ ad hoc: sicut
natura substātie spūalis tota viua est ꝛ tota agens
vel actiue in semetipsa vel ꝑ semetipsam. ꝛ ꝓpter
hoc non indigens ad actiones suas hmōi instru-
mentis. quēadmodū igit̄ corpora ꝛ corporalia pa
tiunt̄ ab eis nō ꝑ mediū aliud: sic aie nostre patiū-
tur a corporibus ꝛ corporalib⁹ nō ꝑ mediū inter-
ueniens inter hec ꝛ illa. et hui⁹ rei ponā tibi exem
plum primū in cachodemonib⁹: quos satiros vel
faunos vocant. De qb⁹ manifestū in mirabilibus
testimoniis ꝛ experientiis q̄ lapides ꝓiciunt ꝛ ho
stia interdū effringūt: ꝛ alias innumerabiles hmōi
molestias hoib⁹ irrogant. Cū igit̄ nec fundas nec
man⁹ nec vlla oino instrumēta corporalia habeāt
iaciendi. manifestū est q̄ lapides nō iaciūt vel alia
corpora mouēt instrumento aliquo corporali: nec
assumptis corporib⁹ hoc faciūt. cum hoc facien-
tes nihil oino a referire eos intendētib⁹ ꝛ conan
tibus pati possint. quare relinquit̄ euidēter vim im
peratiuā hoc est volūtate apud eos ei⁹ esse virtutꝫ
vt ei in hmōi motib⁹ ꝑ se solā lapides ꝛ alia corpo
ra obediant: vt quēadmodū ꝑ man⁹ aut alia instru
menta virt⁹ iperatiua mot⁹ apud hoies lapides sic
mouit alia s eos sic mouere non valens qđ ē dimi
nutio ꝑfectionis apud eā sic apud hmōi substanti
as solo iperio ꝛ nō alio adiumento moueāt eos:
sic hmōi substantie: ꝛ hoc est apud ipsas fortitudo
atq̄ ꝑfectio hmōi virtutis. qđ aūt in narrationib⁹

Quō caco
demones
iaciūt lapi-
des ipādo
eis.

miraculorū et etiam aliis apud gentē xp̄ianorum
legit̄ videlicet q̄ ipsos demones equitauerūt vel
ipsos instar equorū equitauerūt: vel assumpta for
ma hmōi forma scꝫ equina factum est vel virtute
qua dixi qua mouendi sit corpora nr̄a est eis virt⁹
innata. Et interdū potestas data. qđ vero apud quē
dam ex ꝓphetis hebreoꝝ legit̄ q̄ angel⁹ bon⁹ ꝓ-
phetam quēdam arreptū tintinno capitis in babi
lonem portauerit. Dico q̄ preter virtutē natiuā
angelicā affuit ibi noua virt⁹ supaddita creatoris
cuius iussu hoc factū fuisse narrat̄ in eodem libro
non eni tintinn⁹ capillorū hanc virtutē naturalr̄
habuit vt pondus corporis ꝓphete ferre posset.
neq̄ ipsi capilli adeo tenaciter adherebant capiti
ipsius: vt tanto tactu ꝛ pondere nō auulsi essēt ab
ipso. Utrum si deprauatis atq̄ peruersitatis hmōi
substātiis ponit̄ tāta ꝑfectio hmōi virtutis: q̄to
forti⁹ ponenda est bonis ꝛ deo altissimo famulan
tib⁹. cum illi vero vterēt ea q̄tum est de intētiō̄e sua
nisi in cōtumeliā ꝛ iniuriā creatoris: iste vero nō nisi
ad gloriā ipsi⁹. ¶ Amplius. q̄s nō videat q̄ aie hu
mane mouēt corpora sua hoc est i qb⁹ sunt solo im
perio. quia si media sunt alia corpora quēadmodū
ꝓdixi de spiritib⁹ illos etiā mouēt solo iperio: sed
sicut iā dictū est vis iperatiua debilis est etiā incō-
plete fortitudinis in parte ista. non aūt q̄tum ad
motū spūum ad quē ꝑficiendū non indiget nullo
adiutorio. Quāq̄ de motu hmōi videlicet spūum
et lacertoꝝ atq̄ musculorū cordarūq̄ ꝛ ligamen-
torū qualiter ꝑ dictos spūs fiat non vsq̄quaq̄ li-
quidū sit. quod si ꝑ se et solo imperio fiat ab anima
non min⁹ mirabile est q̄ iact⁹ lapidum antedictus
Decet si quidē et cōgruit vt aia humana cui⁹ mul
tarum virtutū operationes pēdēt ex corpore: et non
fiunt nisi ꝑ illud vt parū possit i alia corpora et fe-
re totum ꝑ semetipsam in ꝓprium corpus sic ꝛ cō
ueniens est nature separate vt multū possit in cor
pora ista que vel elementa sunt. et hoc totum pos-
sit in ea dominatione atq̄ prestantia qua prelata
est et anteposita eisdem. corpora eni humana ꝛ ce
terorum animalium aptata sunt figura et aliis di-
spositionibus ad obediendum animabus eorum.
et in operationibus quibus ꝑficiendis apta nata
sunt. Substantiis vero separatis tanq̄ apud semet
ipsas perfectis: nullisq̄ organis corporalibus in
digentibus nulla aptata sunt sed oīa predicta ple
ne subdita ad vsum quem voluerint. Nec inten-
do per hoc sic omnia plene subdita vt quantumli-
bet magna corpora mouere possint in quamcūq̄
partem voluerint ꝛ quantūcunq̄ voluerunt. Nō
potius verisimile est limitatam esse ac determina
tam vel a natura vel ab ipso creatore virtutem ea
rum in parte ista. Nondum enim peruenit ad me
aliquam ex hmōi substantiis totam terre molē mo
tu qui terre motus dicitur cōcussisse: neq̄ totum
mare: licet particulares hmōi commotiones eas
fecisse manifestum sit ex narrationib⁹ certissimis
que de miraculis xp̄ianorū apud eos inueniūtur.
Et libris etiam hystoricis ꝛ magicis multa hu-
iusmodi colligi possint. et saxa enim ingētia ꝛ mō
tes eas ꝓrupisse: tempestates concitasse: nauesq̄
submersisse narrationum huiusmodi scriptores
scripserūt de huiusmodi substātiis. in corpora vero
celestia nullā habere ꝓtātē videntur neq̄ aliquid
apud me ad hoc auditū est q̄ in ea fuerunt opate.

De aba-
cuch por-
ttitum ꝑ an
gelum.

Q̄ꝫ aie no
stre solo im
perio volū
tatꝫ mouēt
spūs vita-
les.

Q̄ꝫ ange-
li virtute na
turali q̄tū
libet corpo
ra magna
mouere nō
possunt

De aere ṽo nō est dubiū q̄n multa i eo hoībus ter rifica ⁊ mirāda egerint. In quo ḃ3 doctrinā xp̄ia norū hītare credunt̄ vsq3 ad diē iudicii: ⁊ tunc in ꝓfundū suppliciorꝫ īfernaliū detrudēde. cū aūt ex virtute nature sue sp̄ūalis i quedā ex inferiorib⁹ corporib⁹ adeo mirāda opant̄: et hoc solo iperio idē vident̄ p oīa posse i pua ⁊ magna hmōi corporū. Magnitudo em̄ nec restrinxisse nec artasse vl laten⁹ vel virtutē iperatiuā ipārū vel ipsi⁹ imperiū vr̄. quid em̄ ꝓhibet eas vel imperare vel velle mot⁹ magnorꝫ corporꝫ inferiorꝫ vt paruorꝫ. maxie cū tanta sit tanq3 vehemēs malignitatis earꝫ peruersitas: ⁊ pspicuu3 sit eis plus eos posse nocere hoīb⁹ motu toti⁹ terre vel medietates ipsi⁹ q̄ꝫ longe minoris ptis: nisi maliciā eorꝫ cōpescat diuina bonitas. Quapropter cū non inueniant̄ nisi tres cause limitatiōis vel artatiōis hmōi videl3 vel naturalis ipotētia qua ꝓhibiti sunt a tā magnificis opib⁹: vel ipsa rō earū dissuadēs eis ausus tātarū nequitiarū. Vel miseratio creatoris tenēs eas ligatas velut immanissimas beluas: ⁊ nō sinēs eas iplere atrocitatis sue desideria aduersus hoīes: ⁊ hoc iudiciū certissimū esse videt̄ ꝙ ꝓiicientes lapides i hoīes q̄nq3 ledūt eos: ⁊ q̄nq3 nō ledunt: et interdū flagellāt eos cum lesiōe: qḋ michi certissimis testimoniis hec ab illis patientiū ⁊ patientes vidētiū certū factū est. libri quoq3 narrationū de miraculis ⁊ mirabilib⁹ q̄ facta sunt et vsq3 hodie fiūt multa valde ꝯtinēt de hmōi. Quod aūt i corpora celestia nlla eis ptās relicta ē. si tn̄ aliq̄d ptātis in eadē ante depꝛauatiōis sue lapsū habuerāt. non in merito cause iste fuisse vīr: videl3 q̄m nec habitationis locū in eis hr̄e pmissi sunt tam lōge ab eis deiecti: videl3 in aera istū caliginosum sup habitationē nr̄am. hoc est nō multu3 longe ab ea: nec admiratiōe cuiq̄ꝫ dignum videri d3 hoc apud creationis sapientiā ⁊ iusticiā si ptātē eorꝫ iminuit ⁊ ligauit quos hostes sibi ⁊ aduersarios cognoscens. nō solū ab aula sua illa imperiali atq3 p̄clara eiiciēs longe a pulcherrimis finib⁹ celestis pulchritudinis certis ergastulis siue carcerib⁹ deputauit. nec irrationabiliter sciēs eas generi humano inimicissimas seorsum ab hoīb⁹ eos constituit ne ipsa ꝓpinquitate maior esset illis ad nocendu3 hoīb⁹ oportunitas atq3 facilitas. Quāq̄ꝫ autē ab ipso initio apostasie sue detrudi eos in ignē gehēnalē nō ignoraret creator esse iustissimū. conueniens tn̄ iudicauit vt et cū hoībus sue peruersitatis imitatorib⁹ atq3 sequacib⁹ in extremo ⁊ vniuersali iudicio dāpnarent̄. et quos consortes habuissent in culpa: consortes haberent similiter ⁊ i future dāpnationis pena.

Q3 demones hitāt i aere vsq3 ad diem iudicij.

Q' tres sſ cause limitatiōis demonum.

¶ Q3 in hoīe vis motiua siue impatiua q̄ aīs dr volūtas incōpleta et diminuta ē sec⁹ in angelis.

¶ Capitulum.cxxvi.

Euertar igit̄ ad id in quo eram: videlicet vt magis clare tibi faciā qua vel cuiusmodi virtute corpora q̄ mouēt hmōi substantie moueant. Dico igit̄ q̄m nec alias vires ad operādū habeant q̄ꝫ intellectiuā ⁊ imperatiuā q̄ est voluntas. instrumenta vero motiua nulla eas habere apud semetipsas vel in semetipsis iam patefactū sit tibi. manifestū est non nisi intelligendo ⁊ volendo q̄ꝺ est dicere imperando. Cū autē diligentius consideraueris vim motiuam. et intendo vim imperatiuam mot⁹ q̄ est in aīa humana. inuenies incompletam et diminutā valde. et hui⁹ iudicium manifestum est indigentia manifesta tot organorū seu instrumentorum quibus indiget ad pficiendū motum vel corporis sui vel cuiuscunq3 alteri⁹. Quia igitur iꝑfectum ipfecto suo ordine nature necesse est esse primū. similiter cōpletū diminuto. et sufficiens indigente necesse est virtutē motiuam pfectam siue completā absq3 diminutione ⁊ indigentia hmōi ⁊ in sp̄ūalib⁹ substātiis naturalr̄ inueniri et hec est virt⁹ cuius inquisitionē intendo. Quod si dixerit q2 virtutis istius tāta cōpletio siue pfectio singularis est pfectionis et glorie creatoris videtur hō hmōi nullā sp̄ūalē substantiā credere eē inter ip̄m ⁊ aīas nr̄as. hoc aūt iam remotū est tibi p ea q̄ p̄cesserunt. ¶ Ampli⁹. cū ex narrationib⁹ hystoricis atq3 ꝓpheticis manifestū sit hmōi substantias ⁊ ciuitates subuertisse: et alia non pauca similia fecisse. manifestū est eas virtutē hmōi habuisse. si ṽo dixerit q2 hmōi pfectio non fuit innata siue naturalis: sed poti⁹ de nouo data. tamē ad hmōi facienda creator illas misit. dico q2 ⁊ hoc nō vis vane dicit̄: eodē quippe modo dicere posset ⁊ de virtute intellectiua. ¶ Ampli⁹. cū nulla virt⁹ naturaliter frustra sit. vis autē iperatiua mot⁹ siue volūtas qua velle pōt vna queq3 substantiarū motum in hmōi corporib⁹. Cū ⁊ plerūq3 vtiles ⁊ sepissime ad gl'am creatoris inueniat̄. frustra virt⁹ hmōi esset indita substātiis istis si ꝓhibite essent a pfectiōe cuiuscūq3 imperati mot⁹. ꝓhibite inq̄ꝫ impossibilitate naturali. ¶ Ampli⁹. alligatio aīarum nr̄arum ad corpora q̄ꝫtum ad virtutem hui⁹ motiuā est supplens indigentiā ipsius ⁊ adiuuās infirmitatē ipsius per ea ad hoc vt compleat̄ ei⁹ imperium de motu siue pfectione ipsius: ⁊ ex hoc vt predixi apparet eius in parte ista imbecillitas. Manifestū autē est tibi: q2 substantie spirituales quanto alligatiores sunt corporibus: tanto imbecilliores atq3 diminutiores sunt virtutes earum imperatiue vel executiue motus. Propter impfectionem em̄ istam et diminutionem alligantur eis et aptātur membra ⁊ alia que sunt organa motus corporalis. et ad hanc causam anima vegetabilis paucioribus motibus mouet plantam qua3 anima brutalis corpus animalis irrationabilis. Anima vero rationalis potentior est ⁊ imperiosior naturaliter q̄ꝫ anima cuiuscunq3 inferioris animalis irrationalis in corpus proprium. Impedita autem est virtus eius motiua p corruptionē originalem. quēadmadum ⁊ ip̄m corpus passionib⁹ innumeris ⁊ morti factū est obnoxium per eandē corruptionem.

Q3 voluntas i angel' pfecta ē ⁊ i aīab⁹ nr̄is ipfecta: et pp hoc alligate sſ corporibus.

¶ Q3 in statu innocentie anima nostra erat potentior in motus propꝛij̄ corporis q̄ꝫ anime volatilium.

¶ Capitulu3.cxxvij.

Uod si q̄rat an aīa hūana potētior eēt in mot⁹ ꝓpꝛij̄ corporis q̄ꝫ aīe volatiliū et intēdo an posset in motū volat⁹ vel eq̄ nobilē aut velocē anteq̄ꝫ īpedimētū isti⁹ corruptiōis hr̄et. Rn̄deo q2 verisile ē ꝙ sic. nulla em̄ difficultate ꝓhibebatur mouere corpus suū eo tp̄e: nec ip̄m corp⁹ tarditate aliqua vel grauitate resistere poterat tūc imperio illi⁹ cū esset ei

ture naturali subditissimū ꝛ obedientissimū atq₃ ab oibus passionib⁹ qbus nūc pmitur ꝛ aggrauat̄ immune atq₃ liberū. quare si eo tpe iperaret ei cursū vl' volatū: veloci⁹ absq₃ vlla rebellione et resistētia hmōi iperiū adimpleret: nec dubitare dz etiā de aiab⁹ irrōnabilib⁹ qn q̄dā earū fortioris imperiositatis sint sup corpora sua q̄busdā aliis sicut hirundines et alia volatilia gressibilib⁹ ꝛ natatilia serpētib⁹. Quis eni nō videat linthatas ꝛ vermes lōge debilioris esse iperij in corpora sua q̄tū ad motum q̄ canes: aut tygrides: aut aspiolos. scito tñ imperiositatē istā limitatā esse vt nō sit velocitas mot⁹ eoꝝ p desiderio ipsoꝝ: alioquin nec lep⁹ velocitate mot⁹ canem vnq₃ effugeret insequentez nec pdix accipitrē. et ad hunc modū se hz de multis aliis. Juxta hūc modū videt̄ se hre ꝛ aie celoꝝ si tñ aiati sunt sicut opinati sunt phi ꝛ aristo. ꝛ sequaces eoꝝ. ppter eni fortissimū esse videt̄ iperiū earū in corpora celoꝝ. vbi ꝛ tam veloces sunt tam fortesq₃ motus atq₃ cōtinui ꝛ equales. ꝛ quos nec sedat̄ nec cōiceat̄ lassitudo vel fatigatio: sz nec retardatio sm intentionē vel opinionē meā. qd eni de statu ꝛ retrogradatione planetarū ꝛ de motib⁹ in āte ꝛ retro capitū arietis ꝛ libere multi ex astrologis estimasse videnf nullo modoꝝ est ex ꝯtrarietate vel resistentia q̄ apud celos vel alia celestia corpora sint: sed vel ad sensum ita apparet quēadmodū de motu octaue spere atq₃ motib⁹ planetarum declarasse sibi visus est alphragan⁹ i libro suo singulari de hiis. vl' quēadmodū dixit tholome⁹ multa corpora sunt in regionib⁹ celestib⁹ q̄ sicut nō apparent nobis: ita ꝛ mot⁹ eoꝝ ignoram⁹. Aduuabens aūt non parū ad estimandū de hiis: si diuersitatez apparitionū veneris ꝛ mercurij ꝛ cās earuz atq₃ intricationes circuloꝝ ipsoꝝ distantiasq₃ centroꝝ ꝛ positionē plene ac dilucide cognoueris.

Q; corpora celestia nō resistūt aiab⁹ suis.

Q; q̄to minus aie alligate sunt corporib⁹: tāto fortiorē habent vim imperatiuam.

Capitulum. cxxviij.

Euertar igitur post hoc ad id in quo erā. ꝛ dico qꝛ sicut paucitas alligationis spūalium substātiarum ad corpora auget virtutem motiuā i eis siue fortificat si pfecta absolutio ꝛ libertas ab eisdē et illas liberat ꝛ absoluit: ꝛ in cōplemēto cōgruētis sibi fortitudinis ꝯstituit. Cuius iudiciū euidentissimū est virt⁹ oipotentissima creatoris. Que sicut est in vltimitate libertatis ꝛ elongationis a corporib⁹: ita est ꝛ in vltimitate imperiositatis ꝛ fortitudinis sup mot⁹ eoꝝ. Sepatio igit̄ ꝛ libertas naturalis a corporib⁹ nullo modoꝝ impedit aut retardat potētiā substantiarū hmōi. nec phibet apud eas esse potētiā seu virtutē motiuam corporū: nec phibet eā esse apud hmōi substantias. Alioquin cū maxima sit hmōi libertas ꝛ separatio apud creatorē maxie phiberet illum ab hmōi potētia vel virtute. Quapropter in vltimitate elōgatiōis esset creator elongatus ab ea: et in vltimitate phibitiōis phibit⁹ ab eadez. esset igit̄ nō solū ipotēs mouere q̄cūq₃ corpora: sed ꝛ ipotētissim⁹ ad idipm. fortassis aūt virt⁹ hec in oib⁹ aliis spūalib⁹ substātiis limitata est etiā sm notam lōgitudinē: quēadmodū virt⁹ lapidis magnetis in attrahēdo repellēdo ad se ꝛ a se ferrū. nō eni attrahit ipm a lōge p miliare virū: nec repellit illō a se p longitudinē miliaris. quapropter ꝯñs est vt substantie hmōi quē in alexādria sunt nō possint mouere corpora q̄ i in babilone sunt aut econuerso nisi appropinquauerit ad ea. et aliquo mō adherentie vel cōiūctiōis eisdē vel adhereāt vel iungant̄. Et manifestū ē i aiali qd torpedo vocat̄: qꝛ torpiduz efficit mēbrū tāgētis q vtiq₃ non efficit nisi tangat mēbrū illō vel instrumētū quo tāgit̄. et hoc solūmodo q̄diu instrumētū illud tenet̄ vel tangit̄ a tenēte ipm. ꝛ intēdo qꝛ q̄diu tenet manu virgam vel baculū qs quo vel qua tāgit torpedinez tādiu torpet man⁹ eiusdē: nec refert q̄tū ad opationez hmōi q̄ longa vel breuis sit virga qua tangit̄. siĺe ex parte aliqua est illud qd accidet ex adherentia q̄ sibi inuicē adherent ac⁹ cū prima earum tetigerit magnetē vel adamātē. qꝛ inde indubitanter ē qꝛ scda sentit in p'ia ꝯtutē lapidis illi⁹: ꝛ tertia i scda et quarta in tertia. ꝛ ad hunc modū de aliis fortassis minuit̄ ꝛ debilitat̄ virt⁹ hec qua trāsfundi videtur in ac⁹ sic ordinatas p elōgationē ab ipō lapide donec oino deficiat. Note q̄ppe lōgitudis esse videtur opatio hui⁹ virtutis p oēm modū. sicut igit̄ aia ādicti aialis hoc est torpedinis in mēbro fortissimi ac velocissimi mot⁹ opat̄ ꝯtrariū ei⁹ hoc est imobilitatē corporis. et hoc solo iperio vel desiderio quō iprobabile hoc videri videri pōtvt substantie tā nobiles incōparabiliter forti⁹ opant̄ motus fortissimos ac nobilissimos in corpora ādicta. si ethinais aia silr solo ipio vel desiderio retinet nauem ingētissimā q̄tocūq₃ ventoꝝ impetu p mare currētē. ꝛ quo nō poti⁹ verisiĺe est substātias hmōi mot⁹ fortissimos ac velocissimos solo desiderio vl' iperio in antedicta corpora opari solo iperio vel desiderio. Dico qm̄ neq₃ torpedo neq₃ ethinais instrumētū ad hoc vel adhibēt vel mouēt ppt pficiēdas hmōi opatiōes. Quare in aiab⁹ earū sūt principia ꝛ virtutes ex qb⁹ exeūt hmōi opatiōes absq₃ vllo corpis vel istrumenti alteri⁹ adiumento: nisi forte qs dicat: qꝛ hmōi aialia p corpa sua sentiunt attactu vel lesionē a tāgētib⁹ vel nauib⁹ q̄ sup ea ferunt̄. ex qb⁹ cōmote siue ad irā siue ad aliā passionē opant̄ p hmōi passiōes antedictas opatiōes quēadmodū dixi tibi de basilico q p irā vehementissimā q̄ exardescit in hoiem quē intuet̄ interficit illū. qd si puisus ab eodē hoie fuerit: nō nocet eidē visu suo. Verisiĺe eni est aliqd posse naturam māsuetissimā i aialib⁹: ꝛ hec ē hūana naturalr aliqd posse ad cōpescēdā vel tēpandā tātā seuiciem basilici: cū ei⁹ seuicia tñ possit in humanā naturā. Hoc aūt me dicere scito sm opinionē ꝛ estiatōez. Debes etiā scire ex hiis q̄ pcesserūt i hoc caplo q quēadmodū substantie iste naturalr nobiles aias nras nō mouēt nisi cū eis appropiquauerit q̄quo mōꝛ eisdē se ꝯiūxerit vl' adheserit. mouēt inq₃ motib⁹ spūalib⁹ q̄ sūt illuiatōes: ꝛ reuelatiōes: et alie veratiōes: sic nec motib⁹ corporalib⁹ mouēt corpora: nisi aliquo mō appropiquauerit eis: aut se illis adiunxerint. Cōiunctio aūt hmōi sicut alibi didicisti nec ꝯtinuatio nec ꝯtiguatio est nec alia cōiunctio corporalis: cū ipse sint impartibiles: corpora vero partibilia sint in infinitū. nec mirum est si igni gehennali: qui vtiq₃ corpus est: subiciende sint in futuro iudicio ad tormentū ꝛ ignominiaz: ita vt ab ipso torqueāt̄ ex ordine diuine iusticie q̄

tanta glīa naturalr̄ ⁊ illi ⁊ aliis corporib⁹ supposite fuerant ex ordine bonitatis diuine. Adiuuaris aūt exēplo hoc ad estimādū de re tā ardua tamq̄ a ꝯsuetudine nr̄a remota cū edoctus sis. Iā ex libris ꝓpheticis: maxime autem ex lege ⁊ doctrina xp̄ianoꝝ ignē antedictū opaturū esse passiones ⁊ dolores sp̄ūales in quosdā ex hmōi substātiis.

Ampli⁹. ꝯsidera in leone vim impatiuā mot⁹ quo abrūpit a tauro vel boue fortissimo totā corā ipsius q̄ quattuor boues vix facere sufficerēt: et apparebit tibi hmōi abruptionē fieri p fortitudinē virtutis īpatiue q̄ vel est ira ipsa vehemēs leonis vel ardens appetit⁹ siue fames eiusdē. non eñi fortiores neruos hr̄e videtur leo q̄ taurus vel bos.

Q̃ fortitudine īpatie leones et frenetici mirabilia operantur

Q̃ᶻ igit̄ nerui taurini siue bouini cedūt leoninis debet̄ fortitudini īpatiue virtutꝭ quā dixi. fiet q̄ꝗ fortitudo hmōi virtutis tibi manifestior cū cōsideraueris [illegible] rei⁹ opationes in furiosis ⁊ arrepticiis et melancolicis. Manifestū eñi est freneticos lōge fortiores eē in ipso furore suo frenetico q̄ pri⁹ essent in suauitate sua. et hoc declarat̄ ex vinculis fortissimis q̄ tūc dirūpit que cū sani erant dirūpere non valebant. Siliter ex eo q̄ tanta difficultate ligāt̄ q̄ ante furorē freneticū longe min⁹ difficile ligarent̄. cū igit̄ corpora corꝑ hmōi morbū nullo modorū fortiora effecta sint. atq̄ euidēt̄ istas vt ita dicat̄ fortitudines ꝓuenire freneticis et aliis insanientib⁹ a pte aīarū ꝑ vehemētiā scꝫ hmōi passionū. Uidebis eñi melācolicos tota die absq̄ dete et lassitudie ob āmbulātes qd̄ nlł̄o modo ꝯ sanati facere sufficiūt. Hec igit̄ oīa aggregata cōsideratione confert apud temetipm̄. et fiet tibi lucidum de vehemētia virtutū imperatiuarū influere fortitudines obedientiarū siue executionū motus q̄ virtuti imperatiue superaddunt hmōi passiones.

Ampli⁹. si substantie hmōi solā haberent virtutem īperatiuā motuū antedictoꝝ ve͛ haberēt in semetipsis executiuaꝫ huiusmodi īperij aut extra se aut nec hic nec ibi. Q̃ᶻ si nec hic nec ibi frustra igit̄ ⁊ vane haberēt imperatiuā. imperium eñi oē cui⁹ naturaliter nulla est executio frustra tñ ⁊ vane fit naturaliter. Manifestū aūt est īpossibile esse vt aliquid frustra ⁊ vane naturalr̄ fiat. multo autē forti⁹ īpossibile est virtutē aliquā naturalē naturali īpossibilitate ꝓhibitā esse ab actu suo naturali. Quare īpossibile naturalr̄ est substantias hmōi motus de qb⁹ agit̄ imperare vel virtutē imperatiuā illoꝝ habere. et ꝓpter hoc cū virtus hec īperatiua motuū non sit nisi voluntas: nec imperare eos sit nisi velle eos vel velle vt fiant impossibile est eas ⁊ hr̄e virtutē volendi hmōi motus. et ipsas velle eosdē. q̄ igit̄ manifestū est ipsas efficere huiusmodi mot⁹. manifestū inq̄ a sensib⁹ ⁊ experientiis innumeris. necesse est vt illos efficiant vel casu vel violentia aliena cū voluntas ꝓpria apd̄ eas locū nō habeat in parte ista: sed nec etiā ꝑ hāc viaꝫ effugeret si quis hoc diceret qm̄ eadem remanet q̄stio de modo efficiēdi mot⁹ istos. et etiā difficilior efficit̄. cum nec vis īperatiue mot⁹ nec etiā executiua vel ī scia hmōi executiōis eis ponant̄ fm̄ delíramētū istud. Ex oīb⁹ his igit̄ q̄ p̄cesserunt in caplo isto cū eadē allegaueris et ordinaueris ⁊ studiose cōsideraueris. colliges euidēter solo intellectu vel ymaginatione ⁊ īperio substātias hmōi efficere mot⁹ istos. cū apud eas nihil aliud eē manifestū sit q̄ mot⁹ hmōi vel efficiat nec adiuuet vt fiant. qm̄ etiā si corpora haberent aerea vt nōnullis visum est corporib⁹ talib⁹ hoc est aereis nō possent mouere saxa ingētia aut domos. cū hmōi corpora debilissima sint. et duris corporib⁹ naturalr̄ cedētia seu cessibilia. Presertim in ea magnitudine ī qua necesse habent ponere q̄ hoc dicunt. non eñi ponūt magnas hmōi substātias ad equalitatē montiū vel elefantoꝝ. hoc aūt dico q̄ aer quēadmodū vent⁹ nō est ꝓhibit⁹ in aliqua magnitudine sua vel mōtem vel domum euertere vel a loco suo trāsferre. modic⁹ aūt aer nō est potens in hoc nisi forte cū fuerit vehemēter inclusus. quēadmodū accidit in vinis q̄ in vasis fortissime ferratis seu religatis diligentissima ac fortissima obsturatiōe obstruūt̄. et forsitā posset accidere hmōi cōcussio et obruptio in terre motu. Presertim si ps terre superior argillosa esset ac butiminosa ⁊ vehemēter ꝓhibens inclusi vaporis exaltationem.

Q̃ᶻ vnūq̄dq̄ corporeū locū suū naturalē appetit ꝯtrariū respuit ad ꝯseruationē sui ex aristote.

Capitulum. cxxix.

Q̃ᶻ iclinatiōes a loco proprio vsīr eē q̄dā sensus.

Cum istis aūt q̄ hic p̄misi tibi debes reminisci s̄monis aristo. q̄ dixit ī vnoq̄q̄ natura mobilium ipam v̄tutē motiuā siue iclinatiuā ī plagā q̄si esse vitā ipsius mobilis. et potuisset fm̄ intētionem suā hāc dixisse eā q̄si sensū quēdā: sic eñi fugiūt pōderosa ex alto siue sublimi quasi sentiūt ipm̄ sibi innaturale ⁊ noxiū: sic requiescunt in imo ⁊ adherēt eidē quasi in naturali ⁊ ꝓprio loco ⁊ quasi nutritiuo aut cōseruatiuo ipsoꝝ. Iuxta modū istū currit ferrū ad adamantē. ⁊ adheret eidē nec solū illi sed etiā tangenti illū ⁊ insuper iuxta modū quē dixi de acub⁹. non solū enim amicū vt ita dicat̄ ad adamātē siue magnetē ferrū sibi sentire videt̄: sed quēadmodū apud nos est vt amicus amico etiā amāti amicū amicus sit: sic nō solū magnetē ferrū qd̄ ei amore sensferit adherere ⁊ deinde adherens adherenti: sicut vides de his q̄ mutua sibi inuicē amicitia coheserint. Qd̄ si huiusmodi q̄si sensus q̄dē ⁊ absq̄ vlla videt̄ passiōe inuenit̄ in corporib⁹ antedictis. quanto forti⁹ in substātiis antedictꝭ nobilior passionib⁹ atq̄ lōge minus indigēs inueniri debet in istis substātiis.

Ampli⁹ manifestū ē intueri volētib⁹ araneas ī lacabilis q̄ sibi ad hāc ꝯtexerūt cas⁹ muscarū ī telas suas dep̄hēdere: ⁊ hoc leuissimo vni⁹ fili motu siue ꝯcussiōe. Mot⁹ ꝟo hmōi nō vt̄ cū ⁊ vn⁹ ⁊ vnū sic sigre totā istā rōnē videlꝫ muscā aliquā ī telam hmōi cecidisse: sꝫ poti⁹ q̄si ꝯmotionē facere seu excitare ipam araneā. Illa ꝟo sic excitata ex luie qd̄ apud ipam ē rōnē hmōi apprehēdere. et sēsit hoc idem de vi itellectiua nr̄a vn⁹ ex nobilorib⁹ sapiētibus xp̄ianoꝝ dicēs ī sermone suo q̄ passiōib⁹ sensuū quasi pulsat̄ seu excitat̄ itellect⁹. ipse ꝟo ꝑ semetipm̄ ⁊ ī semetipso format sibi formas itelligibiles ⁊ rōnes itellectuales: ⁊ ī hoc ꝯcordare videt̄ aristoteles vbi dicit quia itellect⁹ non patit̄ a formis materialibus seu corporalibus: quemadmodum sensus. intelligētes enim calidum nō calefimus: ⁊ tamē sentientes calidū calefim⁹. iam igit̄ ꝑ ea q̄ p̄cesserunt nec impossibile nec mirum tibi videri debet a rebus sensibilibus p̄ter passiones ⁊

Q̃ᶻ sēsibilia nō īprimunt formas itelligibiles ī intellectu nisi executiue sꝫ itellect⁹ format eas ī semetipo ex seipso.

ipressiones occasionalr quēadmodū dixi fieri seu gnari nouas cognitiones seu apprehēsiōes i substantiis abstractis spūalib⁹. Et qm occasiōes iste siue pulsatiōes siue excitatiōes nō fiūt nisi ſm nostram lōgitudinē. Causa aūt i hoc est qm forme sensibiles finite sunt p oēm modū. et ꝓpter hoc operationes earū oēs: nota tm longitudine extendun tur sicut dixi tibi de operationibus q̄ sunt īter ferrum ꝛ magnetem atq̄ꝫ adamantem.

¶ Qꝫ apprehensio aranee de captione musce est a motu fili in tela ipsius occasionaliter ꝛ effectiue a lumine sibi innato.

¶ Capitulum. cxxx.

Quod si q̄s q̄sierit de istꝫ siue pulsationibus siue excitationib⁹ vtrū passiones sensibiles siue materiales sint. Eodemmodo ꝛ q̄rere pōt vtruꝫ per contactū fiant quēadmodum corpora naturalia naturaliter abinuicē patiunt̄. cū aūt durissima corpora sint ꝛ ferrum ꝛ adamas difficillimeq̄ꝫ patientia non videntur vllo modoꝝ alterū ab altero q̄tum ad hoc q̄cq̄ꝫ pati. ¶ Ampli⁹. cuiusmodi passio esset quā alterū ab altero reciperet. sēsibili enim nullo modo rum esse videt̄. cum vllo sensu apprehensibilis sit intelligibilis ꝟo cuiusmodi esset posset. Est igit̄ apprehēsio quā dixi aranee sup casu seu captione musce occasionaliter ex motu seu cōcussione fili i tela ipsi⁹. Effectiue ꝟo siue efficienter est ex innato luīe: siue ex arte: siue artificio naturalr īdito ipsi vel p modū quo ꝓcedere vides ex thesauro memorie reminiscentias ꝛ recordationes in effectu. Similiter ex habitib⁹ sciētiarū ꝛ virtutū atq̄ꝫ viciꝫ cogitatiōes ꝛ passiōes leuissimis excitationib⁹ rerū obuiantiū quēadmodū se hꝫ in exēplo qd̄ de solertia posuit aristo. videlꝫ de eo q̄ videt aliquē loquentē cū cābitore siue campsore ꝛ ex hoc visu ici dit ei opinio q̄ velit ab illo mutuari pecuniaꝫ. dat igit̄ occasioneꝫ iste ascript⁹ solertie vt ex ea exeat ista cogitatio siue suspicio. Manifestū aūt ē ascriptū hmōi nullo modoꝝ p se cām posse esse hmōi opiniōis siue suspiciōis dubiū ꝟo nō est qn aliqua occasio sit. Et qn ad hoc adminiculū p̄stet gnationi illi⁹ solertia vero tam est per se generationis illi⁹. et ex ea exit tanq̄ꝫ inundatio vel riuus ex proprio fonte. Nō si i nobis p adeo exiguas et exiles occasiōes siue excitatiōes generant̄ noue scie particulares siue opiniōes aut alteri⁹ modi apprehēsiones q̄to lōge minorib⁹ i substātiis abstractꝫ hoc fieri possibile ē. Presertim cū icōparabiliter ꝓmptiores ꝛ expeditiores sint ad oēs cogitat⁹ ꝛ apprehēsiones q̄ ai e nr̄e: sicut apparere tibi pōt i ipo exēplo solertie q̄ q̄to fortior ꝛ maior ē tāto facili⁹ et expeditiꝰ ac p modū oēꝫ occasionē minori ab ea exitue solertes cogitatiōes ꝛ cogitat⁹. Quapꝓpter necesse ē minorib⁹ āminiculis rerū exterioꝝ pticularū icōparabilr facili⁹ excitari ad hec q̄ dixi istas substātias q̄ aīas nr̄as. necesse isup est āminicla q̄ p̄stant̄ aīab⁹ nr̄is p passiōes q̄ fiūt i organis sēsuū nr̄oꝝ suppleat pfectio ꝟtutꝫ itellectiue: ꝛ etiā ipsatiue i substātiis de qb⁹ agitur. nō eīm possibile ē vt pfectio soporet eis solerciā vel aliū nobilē habitū aut vt faciat ipām inexcitabilē ꝛ iadiuuabilē. cum sicut dixi ꝛ manifestissimū ē tibi q̄to maior ac pfectior fuerit tāto facili⁹ excitabilr atq̄ꝫ adiuuabilis p hūc modū sit nec ꝓpt̄ hoc possibiles dici ꝯsueuerūt substātie videlꝫ spūales qꝛ tā leuib⁹ occasionibus excitabiles sūt ad operationes suas spūales quēadmodū neq̄ꝫ aristo. intellectū voluit eē passibilē a formis materialib⁹ lꝫ p eas excitet̄ passionib⁹ q̄s iprimūt i organa sensuū. Et est lōge alter mod⁹ agēdi ꝛ patiēdi. tm̄ hmōi excitatiōes actiōes aut passiōes dicēde sūt aliomō q̄ audiueris i naturalib⁹ de actionib⁹ ꝛ passionib⁹ corpoꝝ inuicē naturaliter agētiū ꝛ abinuicē patiētiū. qd̄ si reminisci velis exēploꝝ q̄ i p̄cedētib⁹ posui tibi videlꝫ de sēsu nature quo causis inuestigat ꝛ dephēdit latronē et de aliis hmōi q̄ multū assimilant̄ ꝓpheticꝫ splēdorib⁹ videbis nō ex ꝯsuetis passionib⁹ organoꝝ sensibiliū ista fieri sicut p̄dixi: sed leuissimis pene occasionib⁹. Quod si q̄s dixerit qꝛ ꝛ latro ꝛ meretrix ꝛ oīa alia q̄ vehemēter inimica sūt nature humane nō possūt eē alicubi etiā ad modicū qn relinquāt signa aliqua vel ipssiōes malicie sue. ꝛ p hec signa seꝫ sensus nature dephēdit hmōi noxia ꝛ inimica illi. nō vr̄ mihi hoc iprobabile. Preser tī cū de multū bonis ꝛ nature hūane amicꝫ relinq̄ manifestū sit iudicia existētie sue siue p̄ntie i locis i q̄bus fuerit: quēadmodū ꝺ p̄ntia sctōꝝ ac btīssimorū angeloꝝ iterdū fulgor: iterdum fragrātia siue odor suauitatꝫ: iterdū etiā sctitas ꝛ reuerētia q̄dā seu reuenerabilitas i locis i q̄b⁹ apparērt relinq̄t et sentit̄: sic ex p̄ntia malignoꝝ spūuꝫ loca horrifica ꝛ fetida. Ipsi etiā q̄ vel ad modicū appropinq̄uerūt eis in maleficiis opibus horrore aspect⁹ siue vult⁹ ab eis ꝑpetuo horribiles relinquūt. multo autem ampli⁹ si ab eis aliq̄ vel vexati fuerit vel arrepti. si aūt tam euidētia signa ꝛ sensibilia ex vtroq̄ꝫ p̄ntia relinquūt hoc est amicoꝝ ꝛ inimicoꝝ nature: q̄d mirū si minima ꝛ insensibilia ab eis i locꝫ i q̄b⁹ fuerit iprimūt. Manifestū eīm ē minores ꝛ leuiores ipssiōes tāto facili⁹ ꝛ leui⁹ iprimi q̄ maiores ꝛ sensibiliores q̄to eisdē leuiores fuerit ac miores: sicut calefactio tāto facili⁹ imprimit̄ q̄ arsio q̄to miorē eā eē illa manifestū ē. Iuxta quē modū tugurriū palatio tāto leui⁹ edificabile ē: atq̄ꝫ facilius q̄to ꝛ materia leuiori idiget artificioq̄ꝫ miori nec ꝑꝑ hoc minim⁹ aut iprimit̄ aut relinq̄t qꝛ nobis nō apparēt aut a nobꝫ nō sentiūt̄. cū inaturabilia sint opa nature i q̄b⁹ p̄mi puritate ac sublimitate et sensu deficim⁹ et itellectu. quis eīm pedes sutrionis ꝛ itestina dignoscat atq̄ꝫ dinumeret. Forsitā aūt et possibile ē vt ipa natura locoꝝ aliquid turbatiōis aut lesiōis patiat̄ ex attactu seu p̄ntia tā noxioꝝ tāq̄ꝫ inimicoꝝ sibi. cū experimētis plurimis manifestū factū sit specula tersissima rubiginari ex inspectu mulierꝫ mēstruate mortuosq̄ꝫ ipos atq̄ꝫ sepulcra coꝝ ꝑꝑ ipāꝫ mortem terrifica fieri et horrēda quēadmodu aut dictū ē tibi i p̄cedentib⁹ qꝛ corpa hūana electoꝝ dei ex magnificētia et largitate creatoris cū nūc et mortalia et passibilia sint innumerisq̄ꝫ lesionib⁹ obnoxia. futura tm̄ sūt imortalia ab oīq̄ꝫ noxia passione et lesiōe liberrima sic ex ordīe diuine iusticie factū eē vt malignoꝝ spūuꝫ substātie q̄ naturalr a corpib⁹ illesibiles erāt et ipassibiles nūc aūt lesibiles eē atq̄ꝫ passibiles ꝟisile ē quēadmodū et i corporib⁹ nr̄is sile aliq̄d factū eē iā alibi tibi per me declaratum est: vt cum essent ab ini

Qꝫ apprhēsio aranee de captiōe musce est a motu fili i tela ipi⁹ occasiōalr et effectiue a luīe sibi innato.

Qꝫ excitationes q̄b⁹ substātie separate vel aīe nr̄e excitāt̄ actiones et passiōes dicēde sūt aliomō tm̄ q̄ i naturalib⁹

Qꝫ meretrix et alia inimica nature relinquūt signa aliqua i locis i quib⁹ fuerūt p q̄ cognoscit̄ q̄ ibi fuerit

Qꝫ malignorū spūum substātie q̄ illesibiles create fuerūt a corpalib⁹ nūc lesibiles sunt ab eis.

tio sue cōstitutiōis in primis hoībus immortalia
ꝛ illesibilia. Nō quidē fortitudine nature: sꝫ ꝓte-
ctiōe diuine iusticie q̄ nō ꝑmittebat vt pena culpā
precederet ꝛ apud quē semꝑ iniustū fuit vt vel mor-
te vel lesione quacūq; affligerent q̄ pctī culpā nō
haberēt nūc ex eiusdem iusticie rectitudine ꝓpter
precedentiū pctōꝝ culpā ꝛ morti ꝛ aliīs lesionibus
Manifestuꝫ est ea esse obnoxia: sicut ꝛ primoꝝ ho-
minū corpora postq̄ morti ꝛ aliīs lesionibus sunt
adducta. Intēde igit̄ in hec oīa: ꝛ attēde q2 sicut di-
xim⁹ ex attactu ferri ad adamātē siue ad magnetē
relinquit̄ ad hoc vestigiū: ꝓpter qḋ ꝛ aliud ferrum
illi adheret: ꝛ tertiū scḋo sicut preaudiuisti. Iuxta
hūc modum poteris negociari circa diuinationeꝫ
q̄ imponit̄ vulturibus: de qua ꝛ dixi tibi. Nō enim
possunt preuidere iminētē stragē hoīm siue multi-
tudinē cadauerū occidendoꝝ hoīm aut equoꝝ nisi
altero duoꝝ modoꝝ quos dicā tibi. vcꝫ aut in ipso
innato sibi lumine iuxta modos quos prius audi-
uisti. aut aliquo signo forinseco excitati in aere vel
in alia parte mūdi inferioris īpresso. In magnis
eñ euētibus fieri ꝯsueuit vt signa aliqua eos prece-
dant sicut sepe audiuisti de apparitiōibus stellarū
que comate vel comete dicunt̄: ꝛ solēt fieri in mu-
tatiōibus regnoꝝ. Silr̄ ꝛ in partubus seu in fetib⁹
mōstruosis atq; ꝓdigiosis quales sunt partus mu-
larū ꝛ hoīm siue alioꝝ aīaliū duo capita aut aliam
monstruositatē habētiū. Sic apparuerūt nōnūq̄
ꝛ dracones ignei volātes ꝑ aera iminēte deiectiōe
alicuius regis de regno suo ꝑ aliuꝫ siue ab alio. sic
ꝛ gladii ignei apparuerūt ī aere iminēte strage ho-
minū sub aere illo habitātiū. Eodē modo se habet
ꝛ de aliīs terroribus manifestis. Irrictus ꝓ eo qui
preuidit in vrbe ꝯstātinopolitana vētū magnū: fu-
turū atq; fortissimū non preuidet hoc in aliquo si-
gno sensibili aut aliter nobis deprehēsibili. Quē-
admoduꝫ eñ canis olofactu aliqd deprehendit de
odorabilib⁹ in qḋ nō pōt olofactus noster. Et linx
aliqd visu suo qḋ nō est apprehēsibile nostro. Silr̄
se habere nō dubites ꝛ de occultis signis multꝫ re-
rū futuraꝝ multa apprehēsibilia esse aliqbus aīali-
bus que nobis nō sunt sicut apparet in cane lepo-
rario: ꝛ exploratore ꝑdicū qui presentit tā lepores
q̄ perdices qḋ nō possunt exercitatissimi vel aucu-
pes/vel venatores.

Qꝫ duob⁹ modis vultures ꝑsen-tiūt iminē-tē stragem hoīꝫ vl̄ eqꝝ

Qꝫ magis euēt⁹ ꝑce-dūt aliq̄ si-gna.

¶ Qꝫ astrologia diuinatiua male ponit pla-
netas ꝛ alia corpora influere in anima ꝛ in in-
corporalia.

Capitm̄. cxxxi.

Quoniā autē apḋ astronomicos iudices
hoc est doctores iudicioꝝ qui ea exten-
dunt in res particulares ꝛ volūtarias.
Iste modus opatiōis neq; nouus neq;
inopinatus est ꝯueniēs est vt aduuertis q̄tū possi-
bile est errorē eoꝝ. Silr̄ ꝛ errorē eoꝝ q̄ magisteriū
ymaginū ꝓfessi sunt. Nec nō ꝛ exēplis occultarū
opationū ꝛ mirabiliū q̄ nōnulli medicoꝝ ꝛ etiā q̄-
dam philosophoꝝ naturaliū emperica vocāt. Di-
cūt igit̄ saturnū agere in aīas humanas: scias ma-
gnas ꝛ sublimes. Insuꝑ etiā interduꝫ splēdores
philosophicos: nec tñ ponūt hm̄ōi actiōes ad mo-
dum naturaliū vcꝫ ꝑ silitudinē quēadmoduꝫ illu-
minatiōes q̄ sunt a sole aut in aere: aut in aliīs per
mediū aera qḋ est quasi eructatio aut effluētia siue
inundatio quasi de pleno. Et intēdo tāq̄ saturnus
esset luminosissimus luce sapiētie diuinalis. Quē-
admoduꝫ sol luminosissim⁹ est luce corporali atq;
visibili. Et ꝓpter hoc inundātissimus sol illumi-
tionū corporaliū: sic ꝛ saturn⁹ inundantissim⁹ illu-
minationū spūaliū. Uerum ipsi nō ponūt ita ne-
q; artes aut fontē artium inundantē apud mercu-
rium: ꝛ ita se hꝫ de aliīs planetis ꝛ stellis. Et iuxta
hūc modum de honoribus ꝛ dignitatibus terre-
nis quaꝝ manifestū est nullaꝫ esse apud stellas vel
planetas. Quēadmodum igit̄ aīe nostre ſm̄ opi-
nionē illoꝝ res antedictas recipiūt a non habenti-
bus q̄cꝫ eaꝝ. Sic adiuuātur iste substātie spūales
a nō agētibus in eas: ꝛ recipiūt vt ita dicat̄ istas ex-
citationes vel occasiones a non agētibus in ipsas
Quēadmodum audiuisti in precedentibus de in-
tellectu qui cum nihil patit̄ a formis materialibus
ꝛ sensibilibus: ꝑ occasionem tñ alie passionis. s.
q̄ fit in aliquo ex organis sensuum exeunt ab ipso
noui cogitatus aut noue etiā passiones sic in hm̄ōi
substātiis ſm̄ hm̄ōi hoīes se habet: ꝛ qḋ dico a non
agētibus intēdo ſm̄ modum agēdi naturalē. Qui-
eñ ſm̄ duos modos: vcꝫ interdum ſm̄ victoriam
alterius ꝯtrariorum suꝑ alteꝝ. Et iste modus non
habet hic locum sicut tu vides euidenter. Scḋs
modus est per similitudinem siue assimulationem
qua agens assimilat sibi patiens imprimens ei si-
militudineꝫ ꝑ quam agit sicut calidum calorē: ꝛ lu-
cidum lumē: ꝛ ad hunc modum de aliīs. Iaꝫ autē
audiuisti in precedētibus ex sermonibus Aristote-
lis ꝛ aliīs q̄ itellectus noster nō est recipiēs a reb⁹
sensibilibus ꝛ materialibus similitudines eaꝝ. Nō
eñ calefit a calidis intelligēs ea: neq; intētio iudi-
cum astronomorum est virtutes celoꝝ aut stellarū
imprimere aīabus nostris similitudines dispositio-
num suaꝝ atq; virtutū: q2 neq; sol quē manifestuꝫ
est gn̄are calorē apud se calidus est vel calorē habꝫ
Lꝫ aūt inexplicādis occasionibus istis siue excita-
tiōibus ꝑ quas noue vel cognitiōes/vel cogitatio-
nes/aut alie dispositiōes fiūt in substātiis de qbus
agit̄ ita diximus. Nō tñ verisimile est vt eousq;
libere sint ꝛ imunes ab oīm gn̄e passionum vt a re-
bus sensibilibus: ꝛ partibus nihil vllo modo iuꝫ re-
cipere possunt. hec est neq; ꝑ occasionē: neq; per
aliā viā. Aranea quippe licet dici nō posset ꝓprie
q̄ a musca ꝑ motum tele sue recipiat estimationeꝫ
vel ymagiatiōnē casus ipsius musce aut captiōis ī
eiusdem. Si tñ ꝑ occasionē motus hm̄ōi in ea ꝑdi-
cta ymaginatio vel estimatio cum manifestum sit
ipsam muscā necdum visam nec alio sensu appre-
hēsam impressionē facere nō posse. Nō si intēde-
re volueris in ipsam vnitatem siue colligātiā vni-
uersi atq; comparatiōes ꝛ habitudines occultas
quas habēt res corporales adiuicē: sicut dixi tibi
de ferro ꝛ lapide adamāte atq; magnete: silr̄ ꝛ reꝫ
spūalium adinuicē. Cuius exēplum est in aīabus
nostris. Uidebis eñ interdum duos hoīes ex vni-
co aspectu mutuo seu colloquio se inuicē diligen-
tes dilectiōe forti. Inuenies insuꝑ ꝛ alios duos
econtrario statim vt se inuicē viderint ab inuicem
resiliere ꝛ irasci alterum ꝯtra alterum. Odioq; i-
placabili alterū in alterum concitari cū nulla sub-
sit cā vel materia in alterutro hm̄ōi passionis. Et
intēdo causam vel materiā in hoc iniuriā vel offē-
sam. Inuenies etiā inter viros ꝛ mulieres simulta-
tes ꝛ odia atq; passiones horrificas alteri⁹ ab alte-

Qꝫ itellec-t⁹ ꝛ sbē se-pate excitā-tur a nō agē-tib⁹ ī ipos.

Qꝫ nō ēm silr̄ q̄n cor-polis agāt īcorpalia.

ro. Et de huiuscemodi scio me vidisse mulierem q in aspectu vel pñtia mariti sui morbo caduco vel epyleᵗico arripiebaᵗ. Sic oʒ cōsiderare comparatiōes ⁊ habitudines substātiaruʒ spūalium ad res corporales ⁊ corpora vcʒ vt queadmodum corpora ligaturā quādam habēt ad substātias spūales. ⁊ velut quādam obediētiam vt ad eaꝝ imperiū moueanᵗ. Sic ⁊ spūales substātie non omni mō seorsum sunt siue imunes aut libere comparatiōibus ⁊ respectibus siue habitudinibus ad corporales vt de dispositiōibus corum nihil vt ita dicaᵗ sentiant aut alio modo cognoscāt. Et forsitan quicqd amminiculi prestat colligatio corpoꝝ nostroꝝ aīabus nostris ad cognoscēda sensibilia prestat ipsi separatio a corporibus substātiis separatis. Et intēdo separatio. i. pfectio qua nate sunt nō indigere corporibus. Et huius exēplum est in qbusdam cecis a natiuitate in qbus vis estimatiua vel ymaginatiua eousqꝫ defectū visus supplet vt etiam essent i ipa cecitate famosi ac strenui bellatores. Inuenies qꝫ qꝫ q debilitatē pedum in claudis supplet fortitudo brachioꝝ ⁊ manuum. Mercurius vero in libro quē scribit de captionibus aīalium ⁊ feraꝝ narrat Aristotelē interrogasse eum qualiter aīalia cū nō audiāt nec intelligāt verba illa quibus docet illa capi qualiter inclinātur vel inducunᵗ ad veniēdū ⁊ dandum se in manus capere volētium: ⁊ hoc est dicere cum ꝟba hmōi nullo modoꝝ agāt in aīalia qualiter p ipsa inducunᵗ vt deposita feritate tradant se capiētibus ad omnē eoꝝ volūtatē: nec soluit qōnē istā mercurius. Nec dicit in ea sermonē sufficientem ad declarationem. Dixit eīn creatorem inclinare corda animalium ad hmōi verba Queadmodum cum aliqs orat creatorē vt liberet eum ab inimicis suis illis nescientibus: neqꝫ vllo modorum aduertentibus ipse mitigat atqꝫ pacificat corda eoꝝ p semetipm. Verū si verba hmōi ad creatorē dirigerenᵗ ⁊ creator ab illa ad hoc inuocareᵗ: hoc est ad dāda aīalia in manꝰ capiētiuꝫ. tūc forsitā istud possibile esset. Si tn̄ ⁊ ipsi sic inuocātes digni essent qbus bonitas creatoris hoc prestare deberet. ¶ Addo etiā qꝛ si p inuocationē creatoris captio aīalium obtineri posset tūc supuacue confectiōes ⁊ odores ad hoc adhiberi precepisset. Presertim cum illa nō velut in sacrificiuꝫ ad placādum creatorē ⁊ impetrādam ab eo captionē huiusmodi prepari preceperit. Manifestuꝫ igitur est tibi ex hiis ⁊ aliis q declarata sunt tibi p me de virtutibus verborum ⁊ caracterum. Quia si quid hꝫ veritatꝫ doctrina illa mercurij nō est nisi p modum quem dixi tibi i capitulo illo. Et hic est modus sicut ibidem declaraui tibi per quem fit incantatio serpentum. Nec mirum tibi videri debet si spirituales substantie que multam habent similitudinem qñtum quidem decet ⁊ possibile est ad nobilitatem creatoris si in operando magnifica ⁊ mirifica. Et etiam in modo operandi quod est intelligēdo siue dicendo spiritualiter ⁊ volendo ei vtrūqꝫ assimilantur. Intantum igitur tibi pro paruitate sciētie mee determinata sint hec donec creator bñdictus veritatem super hiis: vel per me: vel per alium ⁊ magis ⁊ melius reuelet.

De respectibꝰ corpaliū ad corporalia et ecōtrario.

¶ Prelibatio questionum terminandarum in sequentibus.

Caplm. cxxxi.

Ost hec igitur auxilio dei perficere declarationes questionū que restant adhuc de sublimibus substātiis tam bonis q malis. Et primum de vbi earum quod est dicere de locis aut sedibꝰ siue habitaculis aut habitatiōibus. deinde de officiis earum dignitatibus ⁊ gradibus siue ordinibus. Tertio de apparitionibus earum reuelatiōibus ⁊ illuminationibus ceterisqꝫ opationibus quas in hominibus ⁊ apud hoīes operari dicuntur. vbi loquar de religationibus quas in malignos spiritus operanᵗ. Sed ⁊ de tormētis atqꝫ cruciatibus quos vere ille substātie creatoriqꝫ adherētes in deprauatas ⁊ iaꝫ a creatore dānatas opanᵗ. Iuxta quod cōtinet tam lex q doctrina hebreoruꝫ ⁊ xp̄ianoꝝ. Post hec circa malignos spiritus ⁊ differētias eorum operatiōes et illusiones: apparitionesqꝫ ⁊ figuras monstrificas in quibus apparere dicunᵗ. Necnon differentias earum tam in operationibus q in habitaculis prout dare michi creatoris dignatio fuerit per vias quibus assuetum me incedere nosti declarare tentabo.

¶ Qꝫ qui in sua naturali bonitate remanserunt nobiliorem bonitateꝫ receperunt a creatore: ⁊ in aula regia. i. vltimo celo remanserunt.

Caplm. cxxxij.

Cito igitur imprimis: quia doctrina christianorum est eas de huiusmodi substantiis que i sua naturali bonitate nobiliorem a creatore recepisse: ⁊ hāc bonitatem gloriam seu beatitudinē nominant: ⁊ in vltimo celorum qđ ⁊ paradisuꝫ nomināt. Et interdum diuinum ⁊ regnum celeste: ⁊ aulā preclarā vniuersalis impatoris ⁊ regis regū ꝑmagnificum: ⁊ incogitabilis pulchritudinis palatiū patriā electoꝝ ⁊ dei dilectorum: ⁊ ciuitatē eorūdem: ⁊ dei domum specialem electissimāqꝫ dei habitationem. Ibi ergo dicunt istas btīssimas substātias atqꝫ sanctissimas remāsisse: hoīesqꝫ glorificādos ⁊ in cōsortium eaꝝ assumendos illuc trāsferēdos post futuꝝ vniuersale iudiciū. Et in ibi collocādos tāq in patria propria: ⁊ loco glorie sue congruentissimo. Cum autē ponant idem celum patriam esse ⁊ locum proprium substātiaꝝ spūaliū atqꝫ naturalē siue natiuū: vt pote vbi creati sunt. ꝓpter qđ ⁊ celigenas eos dicūt impossibile videᵗ idem locum ꝯgruere habitationi hoīm ⁊ esse debitus aut ꝓprius eoꝝ. Cum manifestum sit hoīes etiā glorificatos corporales futuros esse substātias. locus autē spūalis capere non possit corporales substātias aut econtrario.

Qꝫ angeli q i suanāli bōitate steterūt nobēliorē bōitatē recepeꝛūt a creatore ⁊ i vltimo celorū remāsisse.

¶ Ampliꝰ. locus ille aut est mere spūalis: aut est mere corporalis: aut mixtus siue compositus ex ambabus. Qꝫ si mere spūalis quomō igiᵗ cōgruit substantiis corporalibus. Siᵗr si mere corporalis qualiter igiᵗ congruet substātiis spūalibus. cōtraria eīn sunt veri nois ⁊ rōnis corporalitas. Et ꝓpter hoc subiecta eoꝝ naturaliᵗr ꝯtraria loca reqrūt Si vero hꝫ partē spūalē ⁊ partē corporalem ita vt pars eius spiritualis habitatio sit ab initio. ⁊ etiaꝫ imppetuum substātiarum spūalium. Pars vo corporalis ipsius habitatio sit futura hominum glo ⁊ i

Qꝫ celū si debeat esse locꝰ hoīsꝫ ⁊ angelorū.

ficandorum. Non erunt igitur simul loco τ habitatione angeli sancti τ homines glorificādi. Quare cū illa duo loca nō possint sibi inuicē esse τ e regione. Spūalitas ṽo situm nō habet. Erit igiṫ alter eoꝝ supior eo modo quo superioratē in terra esse possibile est. Quare vel hoīes erunt ibi loco superiores angelis sanctis habitatiōe aut ecōtrario Si autē loco τ habitatiōe gratie τ dignitate. Ipsi autē ponunt homines glorificādos sanctis angelis adequādos. ¶ Amplius. cū nō dubitareṫ apd gētē xpianoꝝ celum empyreum locum esse corporalē τ oia ꝯtinētē: qualiter ponunt ibi spūales substātias collocatas. Debes igiṫ scire qꝛ creator omnipotētissimus palatium illud nobilissimū ac permagnificum tātum ac tale cōdidit q̄tum τ quale vidit decere magnificētiā glorie sue multitudinē qꝫ τ varietatē exercitus sui. Et intēdo qꝛ eius capacitatis τ amplitudinis ipm fecit vt in eodē collocari possint ea decētia τ decore qbus ꝯuenit oēs exercitus militiaꝝ suaꝝ hoc est sanctoruꝫ ac beatissimorum angelorum τ hominum τ electoꝝ qui ad similē τ equaleꝫ gloriam illorum assumendi sunt. Quapropter necesse est ipsum esse eius capacitatis atqꝫ nature qua receptibile sit τ spūalium substātiarum q̄ in eodem remāserunt aliis inde cadentibus. Et hominum illuc ad consortium τ gloriā earū post futurum τ vniuersale iudicium trāsferēdi sunt. Alioqn valde improuide τ incircūspecte cōstructum esset hmōi palatium. Si eñ nemo ex regibus terrenis edificat sibi palatiuꝫ nisi iuxta qđ preuidet τ prenoscit decere magnificētiam τ gloriam regni sui. Et iuxta qđ videt reqrere multitudinem ac varietatem exercitus sui siue familie que inhabitura est cum eo palatium hmōi q̄to magis impossibile est creatorem in parte ista non prospexisse in edificatione palatii sui τ glorie sue τ inhabitantium τ inhabiturorum congruentie. Manifestum igiṫ est palatium istud neqꝫ eius corporalitatis esse qua nō patiaṫ apud se inhabitationem substātiarum spūalium. Neqꝫ eius dispositionis qua repellat inhabitationē glorificatorum hoim. Necesse igitur est τ ipm nature spūalitatis esse q̄ primuꝫ subtilitate ac nobilitate corporali. Similiter τ ipsi glorie glorificatorum corpoꝝ debita ꝯuenientia ꝯcordare. τ ꝓpter hoc vtrasqꝫ dictas substātias ꝯgrua receptibilitate i ipo opꝫ esse locabiles. Declaratio autē hmōi multiplex est. Primum p ipsaꝫ vltimitatem corporalis altitudinis τ ordinē ac ꝓportionalitatem quas in precedentibus audiuisti. Ordo eñ altitudinis τ nobilitas in corporib⁹ magnis τ primis ex qbus mundus corporeus ꝯstitutus siue compositus est: ꝓportiōabiles sunt. Quare qđ est primum in altitudine necesse est esse primum τ in nobilitate: quare τ in subtilitate. Et ꝓpter hoc ad spūalitatis naturā in ꝓximitate τ assimulatiōe. Scđo ex ꝯsideratiōibus predictorū corporum. Manifestuꝫ eñ est terrā in vltimitate grossiciei τ corpulētie esse. Et ꝓpter hoc fecē elemētorum τ quasi sedē τ residentiam ipsoruꝫ ipsam aliqui ex philosophis esse dixerunt. Scđo loco manifestum est esse aquam. Tertio aera. Quarto ignē. Et ita se habet donec ꝑueniaṫ ad vltimum celum Manifestum igiṫ est ipsum esse in vltimitate paruitatis q̄tum ad grossiciem seu corpulentiam corporalem. Et propter hoc in vltimitate subtilitatis

Q̄ꝫ āgeli τ hoīes p̄nt τ debeāt eē ī celo tāq̄ꝫ ī hītatiōe et loco ꝓprio

Tertio iam audiuisti quosdam ex medicis τ aliis philosophis posuisse spūs q̄ in corpore humano sunt sedem propriā τ immediatam esse aie humane: τ primas influētias q̄ ex ipsa exeunt descēdere in ipsis: τ ab ipsis in neruos τ venas. τ inde p alias partes corporis q̄ influentiarum illarum receptibiles sunt. Ipsos etiam spūs celestis esse vel etheree nature. Que si ṽa sunt cum aīa humana spūalis esse nature nō dubiteṫ. Consequēter manifestum est corpus celeste siue ethereuꝫ in primis esse sedem τ habitaculum spūalis nature. Si eñ apti sunt τ ydonei spūs q̄ in corporibus humanis sunt habitacula vel receptacula esse animarum nostrarum ꝓpter subtilitatē τ nobilitatē suam esse receptacula vel habitacula animaruꝫ nostraꝝ nō obstāte vel prohibēte hoc natura corporalitatis sue q̄to magis nō obsistet neqꝫ ꝓhibebit natura corporalitatis vltimi celi ipm esse receptaculum τ habitaculum substātiaꝝ spūalium separataꝝ. Propter hoc dixerunt aliq̄ spūs hmōi mediā habere naturam inter spūalē τ corporalē. Qđ forsitā considerationē in hoc facienti facile inueniretur impossibile esse. ¶ Amplius. sermo communissimus ē apđ nos atqꝫ certissimus corpora nostra τ habitacula τ receptacula esse animarum nostraꝝ. In lege ṽo τ doctrina xpianoꝝ/ τ domus/ τ tabernacula earū nominamus. Et sermo iste nō lōge est a ꝯsuetudine philosophātium vel etiā philosophie. Qđ si hoc ꝯcediṫ de corporibus nostris: vcꝫ qꝛ ipsa sint habitacula vel receptacula aīarum nostrarum q̄to fortius cōcedendū est de preclaro ac nobilissimo corpore celesti: qꝛ ipm sit habitaculum substātiaꝝ separataꝝ. Sꝫ dicet q̄s forsitā qꝛ corpora nostra nō tm̄ habitacula sunt animarum nostrarum q̄ꝫ etiā organa siue instrumēta earum: qđ manifestissime verum est. Addet etiā si voluerit qꝛ aīe nostre ꝓpter multas ex viribus suis τ opatiōes illarum: necesse habent esse in corporibus. Alioqn ociose essent vires hmōi τ propter hoc inutiles. Substātie ṽo separate non habēt istā necessitatē vel causam essendi vel inhabitādi in corporibus. Et ideo nō est necesse vt vel celum vel aliud corpus habeāt habitaculum. Dico igiṫ in hoc qꝛ substātie spūales habēt organa q̄ sunt eis etiam habitacula τ hn̄t organa q̄ nō sunt eis habitacula q̄lia sunt instrumēta fabrilia τ musicalia. Cum igiṫ substātie spūales abstracte organa nō habeāt: qm̄ nec eis indigēt quođ habitacula certa τ sibi ꝯgrua nō habebunt. Aliud eñ est habere domum ad inhabitādum siue habitaculum ad commorādum in eo τ quiescēdum aliud opatorium: vel cum organis siue instrumētis ꝯuenientibus ad operādum. Qđ si dixerit qꝛ spūales substātie abstracte sicut nō indigēt organis ad operādum: sic nō indigēt habitaculis vel tabernaculis ad inhabitādum vel quiescēdum. Dico in hoc qm̄ habitacula τ receptacula habenṫ mltis de causis. Primum in protectione ab iniuriis τ passionibus aeris: vcꝫ avētis τ pluuiis τ aliis hmōi. Scđo in defensione ab hostibus: vt turres τ arces. Tertio ad delicias queādmodum fiunt tabernacula tēpore estiuo in locis amenis. Quarto fiunt ad gloriam. Et hoc manifestum est in palatiis Regum antiquorum qui picturis τ sculpturis auraturis: aliisqꝫ multiplicibus ornamētis decorabāt palatia sua vt essent eis ad gloriā τ obstentationem. Nec

Q̄ꝫ mltis de causis habenṫ habitacula

nõ in admiratione ⁊ delectatione inhabitãtium in eisdez qꝺ de isto palatio ⁊ habitaculo creatoris sentire nõ indignum est. Sic manifestum est substãtias quasdã corporeas indigere locis ⁊ locali positiõe in eis. Quẽadmodũ vides in corporibus mũdi huius inferioris: sic ⁊ loca q̃dam econuerso indigẽt corporibus ⁊ vacuitatẽ suã nullo modorum sustineãt. Propter qꝺ dicunt hoĩes qꝛ vacuum sue vacuitas attrahit: ⁊ attractiões iste notissime sunt tibi: ⁊ ex ingeniis q̃busdã ductus aquarũ ascẽdunt in sublime: ⁊ ex vasculis q̃ vẽtose dicunt̃: ⁊ ex aliis innũeris. Dico etiã qꝛ q̃dã collocãt̃ in locis corporalibus: nõ ꝓpter indigẽtiã locorum quã patiatur: sꝫ ꝓpter custodiã vt thesauri. Alia q̃dã ad decorẽ vt gẽme ⁊ alii lapides preciosi in ornamentis: similiter aurum et lapides ꝓciosi marmoraqꝫ in structuris parietum domorum ⁊ aliorum edificiorũ collocãtur. Nõ qꝛ locis illis indigeãt aut loca illa ipsis: sꝫ qꝛ ad ornatum ⁊ decorẽ locorum ipsorum ⁊ gloriã edificãtium. Hec autẽ ꝓpter hoc induxi vt videres euidenter qꝛ collocatiões rerum corporalium nõ fiunt oẽs neqꝫ omnino vel qꝛ ipse indigeãt locis vel loca ipsis. Principum ꝟo ⁊ magnatum collatiões ⁊ ordinatiões fiũt in palatiis ad honorem ⁊ gloriaꝫ ipsorum. Interdum ⁊ in magnis palatiis sedes hñt appropriatas siue sedilia. Festiui insup ꝯuẽtus ⁊ splẽdida ꝯuiuia q̃ hodie curie vocãtur fiunt a regibus ⁊ principibus in maioribus palatiis suis ad ostentationẽ ⁊ admirationẽ glorie sue. Ipsi etiã reges ⁊ principes coronis preciosissimis gẽmis ⁊ auro fulgẽtibus aliisqꝫ regalibꝰ ornamẽtis in hmõi ꝯuẽtibus ⁊ ꝯuiuiis seipsos ornare ꝯsueuerunt. Sicut igit̃ in precedentibus audiuisti ipsa multitudo miliciarum ⁊ magnificentia magnatum longe ampliꝰ decorat ⁊ exornat regale palatium q̃ꝫ gẽme aurum ⁊ marmora. Quare celũ vltimum cum tot splẽdebit ⁊ decorabitur sanctis ac beatissimis angelis velut gẽmis inestimabili fulgore micãtibus: ⁊ hoĩbus glorificatis velut lapidibus preciosissimis coruscantibus ac vernãtissimis ipsam celi stellati pulchritudinẽ ⁊ ornatum tã multiplici varietate ac luminositate stellarum ⁊ luminarium tãto amplius supabit quãto fulgores ⁊ speciositates spũales corporalibus antecedũt. Et apparebit qꝛ tũc ⁊ imppetuũm magnificẽtissima gloria regni regis regum: nõ solum incomparabiliter sꝫ etiã incogitabiliter superat gloriolas. Vel vt verius dicã exigua: exiliaqꝫ ministeria. Vel potiꝰ seruitutes regum terrenorum. Iam enim patefactũ est tibi in eis que precesserunt qm̃ omnis potentatus ⁊ oẽs dignitates: siue celestes sint: siue terrene: siue spũales: siue tẽporales seruitutes veri nominis sunt si legitime administrent̃. Excepta dominãtissima potẽtia creatoris. Quapropter consequenter etiã tibi declaratum est qꝛ nomen dñationis illi soli congruit. Et qui se noĩari dñõs vel volunt vel sustinent: furtum vel rapinaꝫ aduersus creatorem indubitãter committunt. nisi forsan eq̃uoce ⁊ alia rõne vel intentione de ipsis huiusmodi nomẽ accipiatur. Qꝺ si quis calumniari voluerit similitudinem istam siue exemplum per hoc qꝛ aurum ⁊ lapides preciosi situs habent ⁊ positiões designabiles atqꝫ distãtias in ornatibus domorum. Similiter ꝓceres ⁊ milites in festiuis conuentibꝰ ⁊ conuiuiis regalibus. Hec autẽ longe sunt a substãtiis abstractis ⁊ impartibilibus. Dicã qꝺ aliq̃ dixerunt qꝛ ⁊ si ipse substãtie hmõi non habeãt situs .s. ⁊ distãtias designabiles ac mẽsurabiles: effulgẽtie tñ earum hec habent in illo palatio. Nec miruꝫ si aliqui sic senserunt cum fuerunt nonnulli ex nominatis philosophis qui a luna supra corpus ad hoc esse. Dixerunt non esse possibile quin potius totum esse vitã: totũqꝫ esse spũale ⁊ ea que apparẽt de sole ⁊ luna ⁊ stellis nõ esse corpora vllo modorũ sꝫ effulgẽtias tm̃ substãtiarum viuarum vnaqꝫqꝫ vita est tm̃ omnino incorporalis ⁊ spũalis: ⁊ ad istas effulgentias referri q̃cq̃d de motibus celestibꝰ astrologi vel dixerunt vel scripserunt. Et hec q̃dã opinio inexplicabilis difficultatis esse michi videtur ⁊ facilis destructiõis si quis exercitatus in hiis ad hoc intẽdere voluerit. Uerum nõ opꝫ confugere te ad opiniones hmõi cum presto sit videre valẽtibus ⁊ volentibus ꝟitas ⁊ exẽpla euidentissima q̃ intellectum tuum ad eius cognitionẽ erigãt ⁊ adiuuẽt. Quorum primum est aĩa humana q̃ cum in corpore humano: nec situm: nec positionẽ: nec cõstitutionẽ localẽ habeat. effulgẽtiis tñ suis multis corpus in quo est exornat euidenter atqꝫ decorat vt oculos visu: ⁊ aures auditu: ceterasqꝫ ptes corporis aliis virtutibus suis q̃ nõ sunt nisi effulgẽtie q̃dam ⁊ radii luminositatis ipsius. Aliud exẽplum in hoc ipm̃ in precedentibus audiuisti: vꝫ de sanctis ac beatissimis angelis q̃ ꝑñtia sua interdum ⁊ fulgore mirabili ⁊ flagrãtia suauitatis loca in q̃bus hoĩbus apparẽt: mirificant: ⁊ iocũdant. Tertium exẽplum ⁊ omnium euidentissimum est creator bñdictus ⁊ sublimis q̃ vniuersuꝫ presentia sua tam magnifice tãqꝫ mirifice. nõ solum replet: sed etiã tam multiplici speciositate illꝺ pingit ⁊ variat incomprehensibili numerositate pulchritudinum spũalium .s. et corporalium. Iam autẽ declaratum est tibi alias qꝛ omnis speciositas vniuersi totius ⁊ singularium partium eiusdem non est nisi effulgentia q̃daꝫ et irradiatio ipsius licet tenuissima ac exilis seu perexigua. ꝓpter qꝺ nec irradiatio nec effulgẽtia vere ac ꝓprie dici potest ꝓpter incomprehẽsibilẽ nobis immẽsitatem fulgoris ipsiꝰ. Aggrega igitur ex hiis tribus exẽplis ratiocinationẽ. Et apparebit tibi euidenter consequens esse substãtias angelicas de quibus agitur. licet nec situm habeant: nec positionẽ localẽ in celo habitationis sue multiplici effulgentia sua venustare celum ⁊ exornare. Per hec igitur soluta est tibi predicta calumniatio.

Qꝫ q̃dã loca indigẽt corporibus.

Qꝫ oĩs potestas excepta dei potẽtia seruitus est.

Qꝫ aliq̃ dixerũt nullũ corpꝰ eẽ a lũa supra sꝫ totũ qꝺ ẽ supra eẽ vitã ⁊ stellas eẽ refulgẽtias ãgelorum.

¶ Qꝛ angeli certi spacii occupent locum: et quare non pũctualiter se habent.

Capitulum .xxxiiii.

Uod si dixerit ad quid occupant vel vnum pedẽ celi oẽs ille ⁊ innumerabiles substantie cum omnes tanq̃ impartibiles in vno puncto cõcludi possunt? Rñdendum est qꝛ intentio creatoris fuit ab eterno et implere et decorare totum celum. Non solum partem aut punctum ipsius: et qm̃ diffinite aut determinate et note longitudinis aliarũqꝫ dimensionum future sunt hmõi effulgentie. noluit eas cõmisceri vel confundi aut alio quolibet modo ad in

vicem impediri. Quod indubitanter fieret nisi cõgruẽtia spatia atqꝫ sedes debite singulis deputate seu distribute essent. Huius autẽ exẽplum est ĩ circulo celesti qui grece dr̃ galacias: ⁊ latine lacteus. vbi lacteꝰ ille color ex cõfusione est vt nõnulli dixerunt radiorum multarũ stellarum. Ibi ergo manifestum est qꝺ in aliis partibus celi stellati ⁊ pulchrius ⁊ gratius micãt stelle separatis ab inuicem ⁊ distinctis fulgoribus ꝙ in illa confusione luminum seu radiorum que magis oculis spectãtiuꝫ lactei cãdoris spẽm ꝙ radiose luminositat; pretẽdit. Verisimile igitᷣ est creatorẽ hãc distinctionis pulchritudinẽ in celo illo beate habitatõis elegisse potius ꝙ hmõi ꝯfusionẽ. Si vͦo q̃sierit cur nõ ⁊ in celo stellato ꝯfusionẽ hmõi simr̃ deuitauit: Rñdeo qꝛ forsan nõ est ꝯfusio ibi: ꝫ nobis in terra appareat. Neqꝫ eñ ꝓut distãt: neqꝫ q̃ntum distãt: neqꝫ positiones aut situs stellarum nobis ad liq̃dum ⁊ certum videntᷣ. Multotiens eñ atqꝫ nobis propinq̃o resqꝫ remotiores sunt: ⁊ inferioresqꝫ supiores: et de radiositatibus earum similiter se hꝫ. Videntur eñ nobis pmixte q̃ separate sunt: ⁊ commixte siue congregate que multa distãtia ab inuicem disiuncte ac disgregate sunt. In quãtam autem admirationem ⁊ gloriã creatoris sint decores ⁊ ornatꝰ isti effulgẽtiarum hmõi. Considera ex predictis exẽplis corporalibus: videlꝫ de ornatu reg- alium palatiorum ex auro ⁊ gemmis: ⁊ marmoribus variis. Q̃d autẽ dixerit de nota longitudine ⁊ dimẽsionibus nõ dꝫ absqꝫ discussione ⁊ perscrutatiõe deglutire. Qui enim dicunt substãtias hmõi nõ localiter sꝫ diffinitiue in locis esse: istã diffinitionẽ referre debẽt ad expensionem effulgentiaꝝ quas dixi. Non eniꝫ extendunt eas huius substãtie in infinitum aut in totum celũ: sed in tantam partem q̃ntã eis mensurauit creator et intendo mensurã istam pro mensura sapientie atqꝫ virtutũ quibus eas predidit/ et illustrauit creator. Et intendo ꝙ que in hĩs precellentiores ac ꝑeminentiores sunt longius et latius copiosius qꝫ per oĩa effulgentiãs istas diffundan: ꝙ ille que minoribus donis hmõi donate sunt. ¶ Si vero quesierit aliq̃s. Quomodo concessum est vnicuiqꝫ aĩarum humanaꝝ in totis ꝑtibꝰ totiꝰ corporis sui essentialiter esse atqꝫ presentialiter vna vero queqꝫ substãtiaꝝ de quibus agitᷣ prohibita sit eẽ in qualibꝫ parte celi illius. ¶ Respõderi vtiqꝫ põt: qꝛ necesse hꝫ hoc vnaq̃qꝫ aĩa humana propter perficiendas operationes quas per huiusmodi partes exercet ipsis etiam partibꝰ humani corporis singulis in quibus vita est necessaria est existentia et p̃ñtia anime ipsius ꝓpt̃ effulgẽtias antedictas. ¶ Causa aũt in hoc est. Q̃m indigent easdem. Et eñ vita est inter hmõi effulgentias prima. deinde sensus. Nemo autem dubitat q̃n omnia que viuũt in corpore humano vita indigeãt. Similiter oĩa organa sensuum sensibꝰ. Ita ꝙ eis ablatis vel impeditis destruũtur vel impediuntur affectionibus suis: in substantiis vero separatis nõ est indigentia vlla qua idigeant oĩbꝰ partibus celi propter operationes aliquas: sꝫ in ꝑtibꝰ ipsius celi est indigentia siue viuãt partes illiꝰ siue non viuant. Si eñ viuunt per propriã vitam viuũt atqꝫ perfectionem. et non per huiusmodi substantias. ¶ Alioquin quando mittuntᷣ ad vos iste substantie morerentur partes huius. Et extingueretᷣ vita earum per recessum earum. Quemadmodum vita corporum nr̃oꝝ per recessum aĩarum nostraꝝ ab eis fierent igitᷣ inñ̃erabiles mortes in ꝑtibꝰ celi per recessus istos. Et inñ̃erabiles resurrectiões ꝑ reuersionem cõtrariã substantiarum istaruꝫ ad ꝑtes illas. ¶ Ampliꝰ q̃nte mortes et quãta mors ipsius celi vel magne partis ipsius futura esset in iudicio vniuersali. Cum rex ille regũ omnium vẽturus sit ad iudicium cum eo comitatu sanctorum angelorum qui deceat magnificentiam glorie sue. Presertim cum non solum iudicaturus: sed quasi preliaturus contra rebelles et incredulos suos vẽturus et preditus sit a ꝓphetis Hebreorum. Et tam euidenter in lege xp̃ianorũ hoc ipsemet asseruerit. ꝙ si forsitan ⁊ de ipsa deturpatione celi q̃s obicere voluerit: quia recedentibꝰ inde huiusmodi substãtiis ex quarum presentia erat ei tam nobilis tamqꝫ speciosus ornatus. Et hoc videtur non modica deturpatio seu deformatio. Rñdeo in hoc: qꝛ depositio ornatus aduenticiĩ q̃ non est nisi ad horã vel diem non est reputanda vel censenda deturpatio vel deformatio. Quẽadmodum neqꝫ econtrario qui ꝓpter verecundiam rubeꝰ ad horam efficitur. Rubeus non propter hoc dicitur neqꝫ rex qui diadema de capite suo deponit aut alia ornamenta regia rex huiusmodi depositione deformatus censetur. Sic nec mulier cultissima cum cultũ huiusmodi deposuerit. Iuxta hos modos neqꝫ aula regia cum inde rex etiam cuꝫ toto comitatu suo quãtocũqꝫ apparatu adornato ex ea exiuerit deturpata dicenda est simplr̃: lꝫ illius ornatꝰ speciositas ab eadem ad tẽpus recesserit: lꝫ ad tẽpus illa claritudine nõ fulgeat vt prius.

¶ Q̃ꝫ natura celi est valde vicina composito ex natura ⁊ forma: subtilioris tñ est nature ꝙ corpora glorificata.

Capl̃m. cxxxv.

SI quis vero dixerit de hmõi substãtiis ꝙ neqꝫ ꝯgruit nature spũalitatis eas artari vel affigi certis ⁊ determinatis partibus habitatiõis sue q̃ est celum vltimuꝫ q̃n potius vnaqꝫ illaꝝ in qualibꝫ ꝑte corporis sui viuẽte est. Nouũ q̃ddam admirabile dicit ⁊ nõ solum declaratione: sꝫ etiã intellectu nobis aliter assuetis difficile. Et potest ad hoc cum inducere forsitã illud exẽplum qꝺ induxi de aĩa humana. Et etiã silitudo eaꝝ qua nobilitate spũalitatis inter alias substãtias simillime sunt creatori. Et ꝓpter hoc nec loco: nec corpore conclusibiles eis fortasse videntᷣ. vt quẽadmodum angustiam corporalẽ nõ extẽdit in amplius a q̃ntitate sua certissima substantie spũalis amplitudo. Sic vͦo nec immẽsitatẽ spũalis amplitudinis contrahit vel angustat immunius vllo modoꝝ naturaliter angustia corporalis. Lꝫ eñ corpus qꝺ corrũpitᷣ aggrauet animã: ⁊ terrena inhabitatio sensum deprimat multa cogitãtẽ: ⁊ noxia corpora tardent velocitatẽ ac agilitatẽ ingenioꝝ ⁊ aĩarum vt ait latinoꝝ poetarum egregius. Nõ hoc ꝑ naturam corporum est vel aĩoꝝ: sꝫ ꝑ corruptionẽ aduẽticiã corporum. Ab initio eñ corpora humana ista corruptione caruerunt. Puraqꝫ atqꝫ mũdissima a creatore condita sunt. Sꝫ peccantibus primis hominibus ea corruptione infecta sunt ac deprauata vt

Q̃ꝛ siꝰ ⁊ positiões stellaꝝ nõ videntur nobis ad liq̃dum

Qualr̃ angeli diffinitiue sunt ĩ celo ⁊ de expẽsiõe effulgẽtiarũ suaꝝ a limitatõe eius

Vide hic cãꝫ q̃re aĩa ẽ ĩ q̃lꝫ ꝑte corpis: ⁊ ãgelus nõ ẽ ĩ q̃libꝫ ꝑte celi q̃ẽ

etiaꝫ ipsas animas cõiunctiue sũa et applicatione obtenebrent et quasi inebrient. licꝫ igitur quasi cõclusi sint aĩe hũane in corporib⁹ nostris. Operationes tamen earum et vires limitibus corporum siue terminis nec angustate sunt nec ꝯcluse. Ipse nãq; vires quas per corpus exercent longe lateq; extra corporum suorum terminos extenduntur. Sicut manifestuꝫ est de visu et operatione ipsius qui vsq; ad stellas fixas que remotissime a nobis sunt pertingit. Sic ymaginatio et memoria et intellectus longe amplius operationes suas per omnia quis eis cõgruit in lõginquum extra terminos corporum nostrorum diffundunt. de auditu vero ⁊ tactu manifestum est vnicuiq; ꝙ longe distãtia a corpore ĩ quibus sunt sentiant. Quãto fortius igitur substantie ille eousq; spirituales ac nobiles in minus sue amplitudinis immensitate restringi aut in minore concludi non poterunt. Et debes scire ꝙ licet negari non possit creatoris essentia vbiq; tota esse hoc est in omni substãtia creata siue corporalis sit siue spiritualis. nõ tamen dixit aliqs intelligens eum in aliqua inclusum esse Quẽadmodum neq; ꝙuis extra substantiam tuã totaliter illum esse concedas. propter hoc intelligis ipsum a te esse exclusum Nemo enim recti et sani intellectus dixit vsq; adhuc rem ꝗcunq; ab eo exclusam esse in quo totaliter est. ¶ Amplius. posset et illum mouere seruis sapientis qui dixit potius dicendũ esse corpora nostra esse in animabus nostris vel intra eas ꝙ̃ ecõtrario: Et cãm hui⁹ sermonis aliquãdo audiuisti per me et nunc addo causam aliam. Si enim amplitudinis est continere erit ex necessitate et maxime amplitudinis maxime ꝯtinere. Quare cum amplitudo spiritualis maior sit incomparabiliter amplitudine corporali erit incomparabiliter magis pertinens ad illam magisq; congruens eidẽ continere ꝙ̃ amplitudini corporali. Quoniam igitur extreme amplitudini corporali que est amplitudo vltimi celi continere solummodo corporaliter congruit et nullo modo corporaliter cõtineri. Sic et amplitudini extreme spirituali maxime congruit continere vnq; spiritualiter Et nullo modorum congruet illi corporaliter contineri. Corporaliter eñ cõtinere: ⁊ corporaliter cõtineri circa idem naturaliter videnẗ habere esse ⁊ fieri. Quẽadmodũ igiẗ corpalr̃ ꝯtieri ĩ nõ ꝯgruit nisi corpib⁹: sic ⁊ corpalr̃ ꝯtinere. Et insup quẽadmoduꝫ corporales substãtias ꝯcludere/ vel circũcludere nõ cõgruit nisi corporalib⁹: sic spũales substãtias includere vel circũcludere nõ ꝯgruit nisi spũalib⁹. Quare nec celo de quo agiẗ: nec partibus eius cõgruit habere inclusas vel circũclusas in se substantias spũales. Quẽadmodum igiẗ essentia creatoris vniuersum implet presentia sua: sic vnaq̃q; illarum totum celum habitationis sue. ¶ Amplius. cum celum illõ si corpus est qd̃ dubitationẽ nullã habere videẗ simplicissimum oĩꝫ illõ eẽ necesse est: ⁊ oẽs partes ipsius vni⁹ eiusdẽq; esse nature. Quare nulla eaꝝ alicui ex substantiis spũalibus magis ꝯgruit appropriatiõe naturali ꝙ̃ alij Quare ordinatio seu ꝯstitutio earum in celo illo nõ est naturalis: ⁊ ꝓpter hoc neq; habitatio. Presertim cuꝫ immobiles naturalr̃ sint oẽs ⁊ singule. Pisces eñ in aq̃ cuius omnes partes vni⁹ eiusdemq; nature sunt: nõ sunt affixi naturali appropriatiõe partib⁹ illi⁹: immo trãsferũt se a parte in partẽ: ⁊ a loco in locũ Uel ꝓpter inqsitionẽ pastus: vel ꝓpter effugium infectãtiuꝫ eos/ ⁊ capere volẽtium. Substãtijs autẽ illis nulla cã esse videẗ trãsferẽdi se ab vna parte celi in aliã. Quare affixe videnẗ esse naturaliter sedibus suis: aut totaliter esse in vnaquaq; earum. Iam autẽ ꝓhibui hoc vcꝫ affixionem naturalẽ huiusmodi cum natura eadem sit in toto celo ⁊ in oĩbus ac singulis partibus eiusdẽ. videẗ verisimile vnã ꝗq; naturaliter totã esse in toto celo illo: ⁊ in vnaquaq; partium ipsi⁹ ꝙtum est tã de natura eaꝝ ꝙ̃ de natura ipsarum partium celi: cũ neq; naturalis adherẽtia inueniaẗ in eis ad partes celi: nec naturalis attractio celi partiũ ad easdẽ. ¶ Amplius. sicut ipĩ in qñ eaꝝ omni tp̃i p̃ns est. cur nõ ⁊ vbi earum silr̃ presens est omni loco: ⁊ ecõtrario oĩs locus illi. ¶ Amplius. ſm Aristotelẽ eternitate ipsa qñ earum est circũdãs oĩa tẽpora: ⁊ presens vnicuiq; ipsoꝝ. Quare sic necesse est ⁊ vbi earum circũdare loca oĩa/ ⁊ presens esse vnicuiq; illorum: ⁊ vnũquẽq; locum illi. Quapropter quẽadmodum sint motu vllo ⁊ mutatiõe cum sint in eternitate. sunt etiã ⁊ nũc ⁊ fuerunt in omni tẽpore ⁊ future sunt. Sic ⁊ absq; vllo modoꝝ motus ⁊ mutatiõis cum sint in suo vbi spũali atq; ãplissimo sunt qñcũq; volũt: ⁊ hic/ ⁊ alibi/ ⁊ in omni loco. Et huius rei quoddam exẽplum esse videẗ aĩa humana dum est in corpore humano. Cum eñ corpus humanum proprie esse nõ possit vbi ipsius anime humane ipsa tñ de suo vbi quodcunq; illud sit in omni parte corporis absq; vllo motu p̃sentẽ se exhibet ad omnem operationem ꝑagendam siue sit sensus illa operatio siue motus Quare suo vbi p̃sens est omni parti corporis Et omnis pars corporis humani postꝙ̃ absq; motu quocunq; ad oẽ quod agẽduꝫ ẽ per corpus et ad oẽm passionem sensibilem q̃ ĩ eodem fit statim presens adest. Si eñ inter suum vbi ⁊ quãcũq; partẽ corporis esset distãtia localis nullo modoꝝ vt videẗ possibile est ipsam subito ad oĩa predicta presentiã suã adhibere: quẽadmodum et dixi de suo qñ ⁊ ꝓximitate illius ad omnẽ partem tẽporis: ⁊ etiã ad omne nunc ipsius. Uerum sermo iste preter admirationem hꝫ etiã horrorẽ inaudite nouitatis atq; periculose. hꝫ insup multiplicem ꝯtradictionẽ. Si eñ vnaq̃q; hmõi substãtiaꝝ celum p̃ntia sua totaliter occupare sufficit vel iplere: hoc est ita esse in toto celo illo vt etiã in qualibꝫ parte ipsius sit. Quid cause erit ꝙ nõ silr̃ totuꝫ impleat vniuersum: ⁊ qn vere dicere possit ꝙ hꝫ sermo ꝓpheticus de creatore celum ⁊ terram.

¶ Amplius. ſm hoc in qualibet parte celi ⁊ forsitan vniuersi necesse erit esse totam vniuersitatem: hoc est oẽs exercitus militiaꝝ hmõi: ⁊ forsitã in q̃libet puncto totius celi vltimi. Et ꝓpter hoc infinities erunt oẽs ⁊ singule in qualibet parte illius: ⁊ etiã in quolibet pũcto illius. Qualr̃ igiẗ nõ erit ibi aut coãgustatio/ aut ꝯfusio/ ⁊ inordinatio. Re vera ridere possunt ꝙ nos rideremus eis de essentia creatoris in toto vniuerso. Uideẗ igiẗ mihi modestius ⁊ magis sobrie sentiẽdum de rebus taꝫ arduis: ⁊ a consuetudine nostra tam lõge distãtibus ⁊ precipue iuxta doctrinã xp̃ianeꝝ q̃ in rebus diuinalibus ꝓphetarum oraculis ⁊ sacrorum doctoꝝ reuelatiõibus solis credẽdum esse arbitraẗ. Que duo illa q̃ premisi vcꝫ implere celum ⁊ terrã/ ⁊ esse

Q; vires aĩe ⁊ effulgẽtie ei⁹ extẽdũẗ extra corp⁹ ĩ q̃ ẽ.

Q; ꝙuis essẽtia creatoris sit ĩ q̃libꝫ re creata: ĩ nulla tñ includitur ⁊ ꝙuis tota sit extᷓ substãtiam tuã: nõ tñ ab ea excluditur.

Q; corp⁹ hũanũ nõ est ꝓp̃e vbi aĩe hũane.

Q; ãgel⁹ nõ ẽ ĩ q̃lꝫ parte celi ĩ q̃ ẽ.

in vniuerso totali siue vbiqz ppria dicit supemine̅tie ⁊ singularis imme̅sitatis ipsius creatoris. Hoc igit͛ co̅uenie̅tius ⁊ magis ɔsonare videt͛ doctrine illi. Ut substa̅tie iste in celo sint habitatio̅e naturali siue natiua: no̅ aute̅ adhere̅tia vel affixione necessaria. que̅admodum se h3 in corporibus que locis suis naturalibus inclinationibus suis a deo adherent vt inde nisi p viole̅tia̅ abstrahi se no̅ sina̅t. Nihil aute̅ hmo̅i est in hmo̅i substa̅tijs/aut locis vl͛ potius sedibus earum. S3 volu̅tate propria ⁊ creatoris ordinatio̅e pulcherrima ⁊ dece̅tissima illo preclaro palatio ɔstitute sunt. Nec est improbabile necqz alienum a doctrina veritatis aut eidem ɔtrariu̅ in eodem palatio ma̅siones multas esse ⁊ varias ⁊ multoꝝ ordinum atqz graduum sedes siue sedilia ⁊ alias alijs honorationes etia3 si celum omnino verum corpus sit qm̄ ⁊ in aere/⁊ in aqua inueniuntur partes subtiliores ac pulchriores alijs cu3 manifestum sit ea esse corpora simplicia siue simpla.

Q3 angeli sunt i celo hita̅to̅e na̅li siue natiua ⁊ no̅ adhere̅tia siue affixio̅e necessaria.

¶ Amplius. cum hoc reqrat in omni regali palatio ipsa palatij pulchritudo: ordinesqz ⁊ graduum dignitates inhabita̅tium aut co̅uiua̅tium. quo̅ pulchritudo ista de esse credi potest p̄claro illi imperatoris vniuersalis palatio ad cuius magnifice̅tia̅ ⁊ mirifice̅tia̅ oi̅a terrenoꝝ regum palatia vix tuguria vilissima sunt. ¶ Amplius. cum igni purgatorio ⁊ igni infernali virtutes mirifice purgandoꝝ ⁊ torque̅doꝝ aiaꝝ humanarum date sint a creatore supra vires ⁊ virtutes ignium qui apud nos sunt: q̄to magis datum est corpori celi empirei qcqd ad glo̅ria̅ creatoris ⁊ felicitatem inhabita̅tium necessarium est vel etia̅ ɔgruum. Et si igit͛ alia corpora sp̄ualium substa̅tiaꝝ habitacula vel sedes ppie ac ɔuenie̅ter esse no̅ possint: illi tn̄ ex hac ca̅ verisimile est datum esse a creatore vt ⁊ illaꝝ ⁊ etia̅ corporalium receptacula congrue̅tissima sint.

¶ Amplius. si naturale est ɔsortium aiaꝝ humanarum qvtiqz sp̄uales substa̅tie sunt ⁊ corporu̅ humanoꝝ ta̅ta est vnio eorum adinuice̅. Quo̅ horre̅t imperiti ⁊ credere no̅ possunt futura̅ bonoꝝ angeloꝝ ⁊ hominum glorificatorum in eadem celi habitatio̅e consortium. ¶ Amplius. si corpora humana in ta̅tam gloria̅ tra̅sfere̅da sunt ta̅taqz subtilitatem substa̅tie vt comparatio̅e corporum mu̅danorum fere sp̄us videa̅tur. quid de celo qd̄ totum erit ⁊ est habitatio glorie sentie̅dum est. Si eni̅ ipsa corpora nostra ta̅ta corpule̅tia ⁊ grossicie naturali hic depressa in ea̅ qua̅ dixi sp̄ualitatis gloriam immuta̅da sunt: qualis credenda est gloria corporis illius qd̄ creatum est no̅ solum vt sit habitatio ta̅te glorie corporum: s3 etia̅ glorificatoꝝ ac beatissimoꝝ angeloꝝ. Si eni̅ propter ha̅c gloria̅ corpora nostra lex ⁊ fides xp̄ianoꝝ sp̄ualia dicit esse futura. Quo̅ no̅ multo fortius ex maiori subtilitat; gloria corpus illd̄ celeste: ve3 sp̄uale ce̅sendu3 e̅. Su̅t tn̄ ⁊ alie cause ppter quas etiam sp̄ualia futura dicta sunt: cum natura corporeitatis. no̅ solum corrupta ⁊ illesa: s3 etia̅ incorruptibilis ⁊ pfecta p gloriam resurrectio̅is salua̅da sit ad integrum ⁊ serua̅da. Apparet igit͛ ex hijs sublimitas atqz nobilitas fidei xp̄ianoꝝ. imperitiaqz ⁊ imbecillitas intellect⁹ coꝝ q̄ mu̅dum glorie hoc est diuine habitationis ⁊ glorificatoꝝ angeloꝝ ⁊ hominum ex habitatio̅e miserie istius estimare conatur: ac si creator no̅ sublimiora ⁊ nobiliora opa sua tam inuisibilia q̄ visibilia ⁊ esse voluerit ⁊ fecerit ⁊ no̅ maiora ac p modu3 omne̅ meliora suis apud se reposuerit q̄ hic eis ad huc ɔtulerit: ⁊ quasi oi̅a magnalia sua ⁊ mirabilia i genu̅s humanis/ vel oste̅derit/ vel inuestigabilia ex posuerit. ¶ Amplius. negare no̅ possunt qn i eadem aia humana: l3 s̄m diuersas vires silitudines substa̅tiaꝝ corporalium/ ⁊ substa̅tiarum sp̄ualium ⁊ receptibiles sint ⁊ recipia̅tur ⁊ locabiles suo modo sint: ⁊ etia̅ colloce̅tur iuxta modu3 qd̄ d̄r anima esse locus specieru3. Quomodo igitur no̅ erit possibile in eadem substa̅tia corporali: salte̅ s̄m diuersas partes locabiles esse substa̅tias ta3 corporales q̄ sp̄uales. Et inte̅do qm̄ cum non obsistat sp̄ualitas receptio̅i ⁊ locatio̅i similitudinum corporaliu3 in substa̅tia sp̄uali: sicut atqz in aia humana. Qualiter ɔhibet corporalitas celi vltimi collocatione3 siue receptione̅ sp̄ualium substa̅tiarum in celo illo nobili ac preclaro: ⁊ declaro adhuc. Quia si no̅ ɔhibet simplicitas sp̄ualis quo minus forme compositorum corporalium recipia̅tur in substa̅tia spirituali. Quo̅ ɔhibet compositio corporalis receptione̅ substa̅tiarum sp̄ualium in substa̅tia corporali. ¶ Ampli⁹. in vno eodemqz homine recipiu̅tur ⁊ corporalia ⁊ sp̄ualia ⁊ aptissime collocantur qm̄ nu̅qz inueniunt in eo ɔuenie̅tia naturis suis receptacula sp̄ualia. s. in aia: ⁊ corporalia in corpore. Que̅admodum igit͛ dices mihi qm̄ hoc est ppter hoc: q2 homo est ex vtriusqz naturis corporali: ve3 ⁊ sp̄uali compositus. Et ppter hoc rerum vtriusqz nature capax ac receptibilis. sic d3 ⁊ dicere q2 sic se habet in celo de quo agitur.

Q3 i celo eru̅t ageli ⁊ hoi̅es glificat.

Q3 i hoi̅e recipiu̅t sp̄ualia ⁊ corporalia

¶ Q3 natura celi est valde vicina composito ex natura ⁊ forma: subtilioris tn̄ est nature q̄ corpora glorificata.

Caplm. cxxxvi.

Quod si dixerit qs q2 si celum sic compositum esset ex duabus naturis corporali. s. ⁊ spirituali ulem esset: vel sil͛r de eo dice̅dum. Dico in hoc q2 celum illud ⁊ si compositum no̅ sit ex aia ⁊ corpore: habet tn̄ ex necessitate aliqd de vtraqz natura corporali. s. ⁊ sp̄uali. Et inte̅do in hoc vicinitate̅ multa̅ ⁊ ɔximitate3 ipsius ad vtramqz naturarum illarum. Que̅admodum dixi tibi de spiritibus q̄ sunt in corpore hu̅ano q̄ recipiunt i primus influe̅tias aiarum: ⁊ p eos transmittu̅tur ad me̅bra ⁊ partes corporis. Similiter nouissimi recipiu̅t influe̅tias corpoꝝ ⁊ passiones venie̅tes ab ipsis ad aias nostras. ppter quam causam medie nature inter corporalem ⁊ sp̄ualem esse ponu̅tur a qbusdam. ppter istam etiam ɔximitatem ad sp̄ualem naturam animaru3 sp̄us eos vocauerunt: ⁊ p̄mam atqz immediatam sedem aiaru̅ humanarum. Aptum igit͛ natura creatum est vel ex super apposita ei gloria aptatum recipie̅dis spiritualibus substa̅tijs de quibus agitur ⁊ hominib⁹ glorificatis. Alioqn non satis sibi hoc est glorie ⁊ magnifice̅tie sue ɔspexisset creator be̅dictus. que̅admodum dixi in prece̅de̅tibus si famulie sue tam magnifice tam multe ta̅qz preclare co̅grue̅tissimu̅ p omnia habitaculum no̅ extraxisset: nec solu3 improuidus s3 insipie̅tissimus cum de palatio ⁊ aula regia vel sanctis ac beatis angelis vel hominibus

Glorificatis nõ ꝓuidisset. Si eñ eius corporalitatis habitaculum sanctũ celi vltimũ ꝯdidit vt spũales substãtias recipere vel omnino nõ posset/vel nõ vt est ꝯueniẽs aut eius spũalitatis siue alterius nature adeo aliene/adeoq; lõge a natura corporalitatis vt glorificatos hoĩes nõ admitteret ꝓculdubio similis esset regi stultissimo q̃ conuiuas innumerabiles inuitasset: ⁊ cenaculum vbi eos pasceret nõ haberet: ⁊ q̃ familiã magnam ac multam nimis ⁊ ciues innumerabiles cõgregasset/⁊ de palatio vel ciuitate vbi eos reciperet vbi eis mãsiones ꝯgruas assignaret nõ curasset q̃ lõge autẽ sint hec ab omnipotẽtia sapiẽtia ⁊ bonitate creatoris nulli intelligẽtium manifestum est. ¶ Ampliꝰ. cum ad eã gloriam deducẽda sint corpora dilectoruz ⁊ electorum creatoris in eãq; nobilitatis prestantiã extollẽda vt non solum sarcine vel oneri non sint vel etiam ad modicum sz potius glorie. Sed ⁊ in eam spũalitatis ꝓximitatẽ vt sepe dixi trãsferẽda sunt vt omnia alia corpora nõ glorificata: scz sint eis peruia ⁊ absq; vlla resistẽtie vel retardatiõis difficultate sint eis inestimabili velocitate cedentia: cuius quante aut qualis glorie credendum est esse celuz qđ habitatiõi hominum glorificatoruz preparatũ est q̃uis ⁊ corporales ⁊ sunt ⁊ futuri sunt vt de sãctis ac beatissimis angelis taceaᷓ. Quẽadmoduz eñ aqua subtilioris substãtie est q̃ corpora natalũ in ea degẽtium. Silr ⁊ aer subtilioris ac sublimioris substãtie est q̃ corpora hominum ⁊ aliorũ aĩalium in aere viuẽtium ⁊ habitãtium. Sic fortassis verisimile videaᷓ alicui celi illius substãtiam sublimiorem ac subtiliorem esse corporibus glorificatis hoĩm glorificãdorum. Si q̃s autẽ voluerit hoc referre ad substãtias spũales: ⁊ dixerit q2 ratio ista si valida esset cogeret illã esse prestãtiorẽ etiã substãtijs spũalibus: Rñderi posset hmõi homini: q2 substãtie spũales nõ reqrunt hoc cum nec motum nec respirationẽ/ nec alimẽtum habere eas oporteat ab eo vel in eo in quo viuunt ⁊ habitãt. Hoĩes vero ⁊ etiam aĩalia in habitatiõibus suis hic ĩ mũdo. scz inferiori necesse habẽt moueri respirationẽq; ⁊ alimẽtum accipere ab eisdem. Hoĩes vero glorificati ⁊ si nec alimẽto/nec forsitã respiratiõe indigere habeãt in illa habitatiõe glorie: motus tñ nõ dz esse ab eisdem tunc possibilitate ꝓhibitꝰ aut difficultate aliqua impeditus. q ꝓculdubio esset nisi corpus illud celeste esset corporibus humanis cedens ac peruium si p illud in illo moueri vellent glorificati hoĩes: aut si esset corpulẽtie maioris aut grossiciei dempsioris. nisi q̃s dicat q2ñ ⁊ si solidioris aut dempsioris substãtie futurum sit. cedet tñ illis cessione velocissima ⁊ nullam penitus difficultatẽ habẽte cum illis in illa gloria ⁊ ferruz cederet ⁊ adamas absq; vlla motꝰ retardatiõe. Vez sm Aristotelẽ ⁊ sequaces eius nõ est possibile ĩ corpore celesti quocũq; esse vel fieri scissuram vel diuisionem quãcũq; quãto minus corpus illud comparatione aliorum celoꝝ gloriosuz immune est ab huiusmodi passionibus.

Q, celum subtilioris nãe sit q̃ corpa glificatoꝝ

Q, glificati hoĩes possẽt moueri p celũ si vellent.

Q, deus est paradisus spiritualis beatorum in quo exultat sicut pisces in aqua: non tamẽ est sedes eorum.

Capitlm. cxxxvij.

uia vero latinorum philosophorum non ignobiliores dixerunt creatorẽ velut vrbem quãdem ⁊ patriã esse animorum beate in ipso degẽtium. Et hoc ipm a fide ⁊ doctrina xpianoꝝ nõ discrepat: immo verissime ⁊ paradisus ⁊ habitatio glorie tã beatorũ angelorum q̃ hominum glorificatoꝝ verissime dr ⁊ determinat doctrina xpianoꝝ paradisum spũalem ipm esse. Et quẽadmodum loca ꝓpria sedes receptacula ⁊ habitacula mentes angelice ⁊ humane sunt sciẽtiarum ⁊ virtutum donoꝝ ⁊ gratiaꝝ: ⁊ etiã que post ista sunt gloriarum. In ipso igiᷓ creatore tãq̃ in abisso fontali luminis ⁊ gaudij vite ⁊ pacis libertatis ⁊ glorie. Quemadmodum vulgo dr pisces in aquis incogitabili felicitate exultãt. Et hz hoc doctrina xpianorum creberrimum: vez ipsuz creatorem ⁊ gaudium esse ⁊ premium dilectorum ⁊ electorum suoꝝ. Et iam dixi tibi de immensitate creatoris in precedentibus: ⁊ de amplitudine incogitabilis speciositatis spũalis ipsius. Qualr cõtinet vniuersa ⁊ singula absq; vlla compressione: et absq; vllo modoꝝ coangustatiõis. Et hmõi exemplum est nonnullius similitudinis amplitudo aĩe humane q̃ tãtam numerositatem sciẽtiarum ⁊ virtutum ꝯtinet tãta latitudine spũali ꝯtinet tantaq; amplitudine vt quãto plures ac maiores fuerunt tãto spaciosius in ea inhabitẽt. ꝓpter qđ manifestum est q dona glorie ⁊ virtutes atq; sciẽ in aĩabꝰ humanis glorificatis tãto spaciosius erũt in eis in statu future glorie quã q̃ in hac vita apud eas ĩ eis modo sint quãto gloria quã gr̃a maior est. Et adiuuat te exẽplum istud ad videndum qualr milia milium spũalium substãtiaruz glorificataꝝ in amplitudine glie creatoris iocũdissima spaciositate ĩ habitãt. Lz autez creator bñdictus paradisus glorificatarum aĩarum ⁊ etiã beatissimorum angeloꝝ ꝯueniẽtissime verissimeq; dicaᷓ: nihilominꝰ tñ celum vltimum paradisus est ⁊ habitatio glie beatorum angelorum ⁊ hoĩm glorificãdoꝝ. Et vocatur etiam spũalis paradisus celum hmõi: lz corpus sit ꝯtra paradisum carnalẽ qualẽ gẽs saracenoꝝ stultissime sicut alibi tibi declaratum est expectat. ꝓpter qđ ex spũali paradiso se defraudat. Non solũ eñ incompossibilis est carnalis paradisus spũali: sz etiam p se impossibilis quẽadmodum alibi didicisti. Debes etiã circa hoc attẽdere: q2 quedam loca aptãt se corporibus q̃ ꝯtinent ⁊ configurant se eis siue cõformant sicut aqua ⁊ aer: ⁊ q̃dam corpora ꝯformant se atq; ꝯfigurãt locis in q̃bus sunt vt ipsa eadem aqua. Aqua eñ figurã induit loci ꝯtinẽtis ipsam: ⁊ aer silr. Verbi gr̃a. si in vase rotũdo fuerit: rotunditatẽ ab illa assumit. Silr a quadrato quadraturam: ⁊ ita de alijs. Et si aer vel aq̃ corpus quadratum aut rotundum cõtinuerit: silr forma vel figura circũdabit illud. Qz igitur tãta pax tãtaq; concordia futura est in felicitate illa ⁊ glia vt nulla prorsus diffidentia nulla contrarietas vl aduersatio ibi locum habitura sit. Manifestum est ⁊ locum felicis illius habitationis sic se coaptare eis q̃ ꝯtinebit ⁊ cõtẽta eidem sicut pacis illius immensitas ⁊ summitas reqrit. Cum hũs autem q̃ audiuisti ꝯsidera diligenter q2ñ corpora nostra ⁊ aĩas

Q, i creatore exultãt ãgeli sicut pisces in aq̃.

Q, lz deꝰ sit vissie padisus ãgeloꝝ ⁊ btõꝝ aiaꝝ: tñ celũ vltimuz ẽ padisꝰ et hitató coꝝ

simul esse in habitatiõe hui⁹ miserie: ⁊ ꝯsortes esse
hui⁹ habitatiõis nemo miraꝛ aut horret cũ vnicuiq̃
manifestissimũ sit hec corporales substãtias eẽ.
Illas ꝟo spũales sicut igiꝛ nõ obstãte ꝯtrarietate
hmõi: vcʒ q̃ est inter corporalitatẽ ⁊ spũalitatẽ. nõ
se ab inuicẽ repellũt: imo isti⁹ habitatiõis ꝯsortiuʒ
amplectunꝛ ⁊ diligũt: custodiũt: ⁊ defendũt ꝓviri
bus. Quid mirũ si glĩficas hoĩes ⁊ btõs angelos
vna ꝯtinebit habitatio glĩe ⁊ i se ipsa iocũdo ꝯsor
tio sociabit. Presertim cũ ipsi glĩficati hoĩes apte
aĩaꝝ adequãdi sint angelis: ⁊ apte corpoꝝ i eã sub
subtilitatis ac nobilitatis gloriã trãsferẽdi vt ꝑ il
lam corpora eorum spiritualia prout tibi exposui
reputenꝛ. Qr igiꝛ ipse aĩe nr̃e tũc i ãgeloꝝ gloriã
sublimate ꝯsortiũ corpoꝝ suoꝝ: nõ solũ sustinebũt
sʒ etiã cognoscẽt sibi esse ad gloriã: quõ possibile ẽ
vt angeli sancti q̃rũ spũalitas nec maior erit: nec
maiori glĩe quã spũalitas aĩaꝝ nr̃aꝝ nõ patieꝛ ꝯsor
tiũ vel hoĩʒ vel corpoꝝ ipsoꝝ i tãta illi⁹ stat⁹ glĩa cõ
stitutoꝝ. ¶ Amplius. ꝯsidera ⁊ aliũ exẽplũ qr the
saur⁹ q ẽ i archa esse ⁊ i domo ꝯtinẽte archã illam a
nemine dubitaꝛ si ⁊ nos ipsi ⁊ i mũdo ⁊ i ipa imẽsi
tate creatoris mũdũ ãplissime ꝯtinẽte ⁊ largissime
circũdãte manifestissime sum⁹. Et apte qdã corpo
rũ ⁊ etiã aĩaꝝ multiplicib⁹ ifluẽtiis eiusdẽ mũdi ve
lut qbusdã inũdatiõib⁹ replemur: corpa nãq̃ pas
sionib⁹ sensibilib⁹. Aĩe ꝟo passiõib⁹ itelligibilibus
⁊ de deorsuʒ silr̃ ⁊ ex oĩ latere varijs ⁊ multiplicib⁹
influẽtijs diuie bonitatꝫ ⁊ largitatꝫ ifluũꝛ. Et iflue
tias istas itelligo delitias/diuitias/ ⁊ illumĩatiões
apphẽsionũ ⁊ cognitionũ q̃les esse psũt a mũdo cor
peo ⁊ reb⁹ sẽsibilib⁹. Hec igiꝛ sũt nobis ex ꝯtinẽtia
⁊ circũdatiõe mũdi corporei. ⁊ sunt q̃si tact⁹ q q̃si vn
diq̃ tãgit nos. Spũales ꝟo delicie atq̃ diuitie vi
deiʒ sciales ⁊ sapiales sunt nobiliores influẽtie q̃
veniũt i aĩas nr̃as ex ꝯtinẽtia ⁊ circũdatiõe creato
ris. ⁊ sunt q̃si attact⁹ ipsi⁹ ⁊ ꝯiũctões imediate ipsi⁹
ad aĩas nr̃as ⁊ ecõtrario. verũ isti attact⁹ tenuissi
mi sunt ⁊ tãq̃ ad modicũ. nec dici poterũt reple
tiões q̃n poti⁹ sunt ꝑmodice aspsionis quẽadmo
dũ si humidũ supficialr̃ tãgat aridũ. i statu ꝟo glĩe
erũt icõpabilr̃ influẽtie iste spũales largiores ⁊ vbe
riores. Et intelligo q̃li silitudie quẽadmodũ si hu
midũ se infundat arido ꝑ totũ: vl̃ ignis i ferrũ quẽ
admodũ sit i ferro ignito: ⁊ ẽ hoc ac si diceret que
asperguntur tenuissime: hoc est aspsione tenuissima
aĩe nr̃e ab vbertate domus dei. Ibi ꝟo impiebunꝛ
⁊ hic calefiũt ad modicũ. Ibi ꝟo ignienꝛ: ⁊ est cõpa
tio silr̃⁹ illi⁹ ad illũ q est aspersionis exigue ad imer
sionẽ i abissum infinitã. Silr̃ ⁊ q̃ est calefactiõis le
uissime modicũq̃ extendentis teporem ad ignitio
nẽ feruẽtissimam. Eo modo se habet diluculum
siue crepusculum ad meridiem pleni luminis vel
sicut illuminatio a stellis supra terram ad irradia
tionem hoc est fulgorẽ radiorum solis. Quod au
tem inuenitur apud quẽdam ex prophetis hebreo
ruʒ de lapidibus ignitis. tu ne intelligas hoc de no
bili ista ignitione que gloria est animarum nostraꝝ
promissa eis in futura renouatione mundi. Non
enim habuerunt huiusmodi gloriam angeli q̃ ma
li sunt ⁊ cacademones vocanꝛ. Ab illa enim cum
sit vera ⁊ completa felicitas non fuit casus possibi
lis neq̃ transmutatio. Iuxta sermonem Aristote
lis quo dixit in libris Ethicorum felicitatem esse
actum intransmutabilem. Ipsa etiã transmutabili
tas a statu hmõi: siue amissibilitas illi⁹ pars est mi
serie. Vero autem ⁊ pfecta felicitas nihil hʒ admi
xtum miserie quẽadmodũ se habet ⁊ in omnib⁹ ve
re ꝯtrararijs: hoc est que differunt differentia com
pleta. Neutrum enim talium hʒ aliqd admixtum
alteri⁹ cum ꝯtrarietas differẽtia completa sit inter
qualitates eiusdem gñis: mĩn⁹ autem ex necessitate
semꝑ differat mixtum vel medium ab vtroq̃ extre
morum q̃ illa a binuicem. Alioquin nõ esset vere
medium inter illa: immo nec esset etiaʒ inter illa.
Aggregata igiꝛ ratiocinatione colligere potes ex
oĩbus que dicta sunt tibi per me de vbi sanctorum
angelorum ⁊ glorificandoꝝ hoim in statu future
glorie: quia nec impossibile nec etiam improbabi
le est eos simul habitaturos esse. ⁊ etiam perpetuo
permansuros in celo nobili ac preclaro de quo tibi
totiens facio mentionem cum anime nostre ⁊ cor
pora simul sint in isto mundo inferiori: licet aliter
i eo sint corpora nostra mõ aliter anime sic beatissi
me ille substantie spirituales consortium hominũ
glorificatoꝝ nullatenus refugiunt quin potius ⁊
nunc desiderant. ⁊ tunc illõ amore incogitabili am
plectuntur quẽadmodum consortes erunt eiusdeʒ
glorie. Gloria enim hominum glorificatorum q̃si
tota erit in animabus cuʒ gloria que futura est cor
porum sit quedam effulgentia ⁊ quedam redundã
tia ex illa. ¶ Amplius. ad cõparationẽ future glo
rie aĩaꝝ glĩa futura corpoꝝ non potõ dici pars neq̃
aliud cõparabile ad illã. Et ꝑpter hoc dixi qr quasi
tota glĩa hoim futura in aĩab⁹ eoꝝ erit: lʒ magna
futura sit pulchritudo ⁊ nobilitas corpoꝝ eorum.
Qd si q̃s dicere voluerit illã esse partẽ glĩe cuiusc
ũq̃ glorificãdi hoĩs. Tu de hoc ne contenderis
cũ sano ⁊ ꝟo intellectu hoc dici possit: ⁊ etiam vsu
cõmuni dicaꝛ. Erit igiꝛ cõmunis habitatio bono
rum angeloꝝ ⁊ hoim glorificatoꝝ: ⁊ cõicabũt i lo
co ⁊ habitatiõe quẽadmodũ ⁊ in glĩa. Et cõicabũt
in vbi cõicatiõe vniuoca btĩ angeli cũ aĩab⁹ glĩfica
tis q̃tũ ad ihitationẽ celi illi⁹. Habebũt tñ ⁊ aĩe hu
mane habitationẽ glĩosam in corpib⁹ suis. tũc quẽ
admodũ nũc hñt eã i eisdẽ miserrimã. Et si q̃s vo
luerit habitationẽ vel hanc vel illã noĩare vbi non
contendo: neq̃ si dixerit aĩas glorificatas duo vbi
habitaturas. Alterum. s. cõmune cuʒ beatis ange
lis. alterum vero proprium in corporibus suis. nõ
opʒ de hoc detricationẽ esse inter philosophãtes
cum detricatio ista. non de re ipsa ⁊ ꝟitate: sʒ de no
mine tñ esset. Detricare autẽ nõ phisicũ est: sʒ so
phisticũ. ⁊ puerilis ẽ hmõi litigiositas.

¶ Qꝫ aĩe nr̃e nõ sunt loc⁹ siue vbi angeloꝝ
nec econtra. ¶ Caplm. cxxxviij.

Quod si dixerit q̃m ãgeli bõi i aĩab⁹ nr̃is
ihabitare dĩit cũ i eis apõ ꝑphãs locuti
fuisse i ꝟo ꝑphãꝝ testioniosciant. Nõ vi
deo q̃liꝛ effugere possit q̃n vicevversa di
cere necesse hẽat ⁊ aĩas glĩficatas hitaturas eẽ i il
lis. Quapropꝛ hẽbũt suũ vbi i aĩab⁹ nr̃is: et ille in
ipis. hoc aũt friuolũ ẽ i hmõi substãtijs: vcʒ q̃ alta
sit loc⁹ alti⁹: et econtrario. Lʒ eñ de creatore et de
aĩab⁹ hũanis vl̃ hoib⁹ leges hebreoꝝ ⁊ xp̃ianoꝝ atq̃
doctrie earũdẽ hoc recipiãt: tñ i alijs ẽ hacten⁹ iam
dictũ. Nota q̃ si q̃dẽ ⁊ creator i aĩab⁹ hũanis ihitet
⁊ ipe versa vice sit hitatio eoꝝ glĩosa ⁊ ꝑadis⁹ icogi
tabilis felicitat' creberrimũ est i vtroꝝq̃ libris ac
doctrinis. Et tñ dixi tibi q̃liter vniuersitas intra

Q sicut creatore i mũdo sicut thesaur⁹ ẽ i archa ⁊ in domo i q̃ ẽ arche.

Q i statu glĩe ifluentie creatoris i aĩas erũ vberiores q̃ hic.

Recapitulatio supere ceptio de vbi ãgeloꝝ ⁊ hoĩʒ glĩficatoꝝ

immēsitatē creatoris sit. Ipse eñ est ɔtinēs ꝛ cir-
cūdās oīa imēsitate sua: ꝛ ipse erit ɔtinēs ꝛ circū-
dās glīficatos tā angelos ꝙ hoīes influēs ī eos in
fluētias nobilissimas ac suauissimas: ꝛ iplēs eos ī
pletiōe post ꝙ nō relinqtur vacuitas vlla desideriū
ꝛ dedi tibi exēpla in hoc ꝛ est infundēs ꝛ penetrās
[illegible] aīas glīficatas ꝙ angelos btōs sꝫ exēpla q̄ sup
hoc audiuisti. Tertio vero mō ē ɔtinēs oīa ꝛ hñs apd
se p modū exēplaris vniuersa pñtia pterita ꝛ futu-
ra: ꝛ iste ē modꝰ p quē dr esse socrates vbi eꝰ ymago
est. Mūdꝰ eñ architipꝰ siue exēplaris . ymago qdā
est vniuersi quēadmodū id qd est in mēte artificis
ymago exterioris artificij q p artē suā vel opatꝰ est
artifex vel opaturꝰ est. Iā igit tibi dixi hic tres mo
dos qbꝰ res dicunt esse in creatore. Quartus mo-
dus est q dicuntur esse in eo tanq in sinu nutrien
tis ꝛ ɔseruātis ac ptegētis. Et de hoc dixit qdam
ex nobilioribꝰ philosophis ytalicis qꝛ deꝰ intra se
oīa ɔtinet ac nutrit. Et liber xpianoꝝ quē librum
sapiētie nomināt vocat omnē nutricē grām ipsius.
Neqꝫ alid intelligo sinū vel grām creatoris oīꝫ nu
tricē quā ipsam bonitatē redundantissimā influē-
tissimāqꝫ ipsiꝰ cuius redundātijs ꝛ influētijs oīa
nutribilia nutriunt oīa indigētia iuxta eiusdeꝫ bñ-
placitū ditant oīa p semetipsa ruētia ꝛ in nō esse a
q p ipm reducta sunt recidentia sustētant ac reti-
nent. Oīa p semetipsa deficiētia ɔseruant. oīa de-
corabilia qñtū in ea est decorant ꝛ illustrant vsqꝫ ad
vltimum ɔgruētium sibi pulchritudinum ꝛ perfe
ctionum. Et intendo qñtum in ea est magnificētis-
simā largitatē ipsius qua nulli dona sua vel bñficia
denegat aut subtrahit: qn potiꝰ multas ex nobilio
ribꝰ creaturis sola malicia earum ab eisdem. s. inuē
ta ꝛ acqsita prohibet ꝛ auertit: ꝛ hee sunt maligni
spūs ꝛ mali hoīes. Et hec malicia qñtū displiceat
iudicia eiꝰ nō solum manifesta sꝫ etiam occulta de-
clarant. Illis potissimum qbus ea manifestare di
gnat. ꝛ hoc sm datum ꝛ mēsurā grē sue. Quasi igi
tur natat vniuersum in ipsa amplitudine spacio-
sissima bōitatis creatoris: ꝛ hoc sicut sepe dixi abs
qꝫ coangustatiōe ꝛ cōpressione vlla quēadmodum
vniuersitas piscium in amplitudine atqꝫ pfundita
te maris ꝛ quasi volitat velut auicula in spaciosita-
te aeris. Et huiꝰ exēplum nōnullum est vniuersuꝫ
sciētiaꝝ ꝛ virtutum existētium in ipsa amplitudīe ca
pacitatis anime vnius in qua si infinite tante mul-
titudines essent nō minori spaciositate aut largita
te in ea essent ꝙ possibile ꝛ numerabiles que in ea
sunt. Quapropter manifestum est quia cum tan-
ta sit ad hmōi locabilia sua capacitas aīaꝝ huma-
narum: ɔñs est ex necessitate amplitudine creato-
ris: nō solum esse infinitaꝫ ꝛ immēsurabilē: sꝫ etiā
magnitudine sibi ɔgruente inestimabilem. Atten
de autē ꝛ tibi ꝛ alijs a stulticia intollerabili quorū-
dam impioꝝ q negauerunt creatorē vbiqꝫ esse ne
forte locoꝝ imundicijs inqnaret purissima mūdis
simaqꝫ ipsius essentia sꝫ nō solum indignū: immo
ɔtumeliosum arbitrati sunt esse glorie ipsiꝰ esse in
locis hmōi. Uide igitur imbecillitatem ipsorū in
vno exēplo anime humane q̄ in corpore humano:
qd manifestum est esse vas stercorum ꝛ multiplicitū
spurciciarum est inhabitat ꝛ morat depuratissima
ac sacratissima multotiens ꝛ ꝙ diu in eo est ab hu-
iusmodi sordibus mundissima. Neqꝫ eñ vllo mo-
dorum receptibilis est inqnamētoꝝ hmōi nec pas-

Nꝫ creator nlli cre
ature dene
gat dona ꝛ
bñficia sua
lꝫ mlte ab
eisdē p sua
maliciā se
auertant.

sibilis ab eis est p modum hmōi: veꝫ inqnationis.
Nec est possibile vt ad eius altitudinē attingant fe
culentie corporales. Quāto fortius igitur nō erit
possibile vt purissima illa sublimitas essentie crea
toris contaminet aut attingatur vllo modoꝝ a sor
dibus corporalibus. Isti igitur erronei ꝛ imbecil-
les sic timuerunt glorie creatoris: quemadmoduꝫ
si timuissent aīe humane ab albedine corporis sui
albi ne forte dealbetur ab illa vel ab ipso. Non at-
tendentes incongruentiam et inaccessibilitatem
per modum istum albedinis ad animam humanaꝫ
sicut enim color necessitate stat in corporibus na-
turali impossibilitate prohibitus a sublimioribus
hoc est incorporalibus substantijs. Sic multo am
plius ꝛ super omnem comparationem ꝛ cogitatū
prohibite sunt inquinationes corporales a super-
eminentissima celsitudine creatoris. Iuxta delira
menta imbecillium istorum inuenies qui horreāt
ꝛ timeant mundicie creatoris si audiuerint vniuer
sitatem substantiarum corporearum ꝛ incorporea
rum esse in ipso ne forte accidat ei quod accidit va
sis sordes continentibus. Proculdubio delirant
vniuersum esse in creatore quemadmodum in va-
se amplissimo ac pfundissimo. ¶ Adiuuaris igi-
tur in hoc exemplo anime humane iuxta sermonē
sapientum qui dixerunt corpus humanuꝫ potius
esse in illa ꝙ ipsam in illo. Nec aliquis in hoc cogi
tauit corpus qñtumcunqꝫ sordidam inquinare ip-
sam: nec etiam corpore leproso quod fere per to-
tum infectione lepre inquinatum est lepra huius-
modi aliquis vnq animam opinatus est inquina-
ri. Sufficit autem tibi ratiocinatio quam premisi
indubitanter valida ꝛ irrefragabilis de incontin-
gentia ꝛ inaccessibilitate sordium corporalium ad
spirituales substantias. Presertim cuꝫ nulli intel
ligenti dubium sit: quia corpus sordidum nihil in
quinat nisi tactu suo corporali. Corpus vero non
ad motum vasis corporali circumattactu continet
animaꝫ: neqꝫ anima circundatione simili continet
corpus. Nec est possibile vllo modorum vt sit ta-
ctꝰ corporalis iter aīaꝫ ꝛ corpꝰ qd regit ab illa. Adiu-
uaris etiā exēplo albedinis qd posui ī pcedentibꝰ.
¶ Amplius. sicut non est eis timendum a gram-
matica que in anima humana est ne forte gramma
ticum efficiat corpus vel ab anima que in se habet
grammaticam: sic nec ipsi grammatice nec anime
in qua est timendum est a corpore. videlicet ne for-
te corporalem illam efficiat aut alia dispositione
corporali alterutrum earum inficiat. Iustum igi-
tur habet admirationem: vnde etiam delirus error
tantaqꝫ imbecillitas intellectus eis irrepserit vt
videre non valerent dispositiones quascunqꝫ cor-
porales nichil huiusmodi posse in substantias spi
rituales aut econtrario. Quia vero due prenoīate
leges hebreorum. s. ꝛ xpianorum ꝛ pphete vtrius-
qꝫ gētis illiꝰ euidēter asserūt sublimitates illas spūa-
les ac beatissimas mitti ad nos ꝛ volare ppter mul
tiplicia ministeria. sꝫ ꝛ innumeralibus apparitiōi-
bus eaꝝ hoc iam in vtraqꝫ lege claruit: necesse est
vt ponat eis vbi quale ɔuenit nature ꝛ excellentie
ipsaꝝ: qm neqꝫ volatꝰ neqꝫ missio ad hmōi ministe
ria: neqꝫ trāslatio a celo ad terras pōt fieri vllo mō
rū circa hmōi sbās nisi eis alicuius mōi vbi fuerit
quēadmodū aūt iā sepissime dixi tibi p pphās ꝛ pdi
ctaꝝ duaꝝ legū latores [illegible] rex diuinu quā hōe

Nꝫ corpꝰ
non ɔtinet
animā nec
aīa corpꝰ si
cut vas ɔti
net liquorē

salutaris ꝯtinet diuīe bōitaꝫ piissima dignatione ꝑinū reuelata ē. Deīde illumiatꝰ ⁊ multiplr adiutus recte philosophātiuꝫ intellectꝰ circa res diuiales directꝰ ē i cariꝙ inq̄sitiōe ⁊ certitudinis de ipsis acq̄sitione incredibilr ꝑfecit. Quapropter nullo modoꝝ recedi pōt a v̄itate q̄ꝫ scripserint ⁊ suis sermonibꝰ inūdo tradiderūt absq̄ errore impio et intollerabili. Necesse igit̄ habemꝰ ponere substantijs istis vbi ⁊ habitationē siue mā sionē congruētie sue: nō autē circundationem circūscriptiuam aut localē circunscriptionem q̄m hoc natura spūalitatis pati non potest.

¶ Q; nec angelꝰ nec aīa in q̄lꝫ pte cui aliq̄n inesse ꝯtingit p̄ntialr locat̄ s̄m q̄ exercet diuersa mysteria ⁊ opatiōes. Ca.cxxxix.

Quod si q̄s q̄rat q̄s cū aīa hūana necesse habeat esse in toto corpe saltē q̄ꝫtū ad ptes viuētes p q̄s sensibiles opatiōes suas exercet q̄m nisi p p̄ntiaꝫ eiꝰ ibi exerceri nō p̄nt. Quō nō pot ꝯoēs s̄bē āgelice de q̄bus agit̄ i oībꝰ locis i q̄bꝰ p̄ntiā eaꝝ req̄rūt sibi iniūcta misteria vel erūt. Exēpli gr̄a. vt angelꝰ ꝑsaꝝ iuxta nominationē ꝓpheticā i oībꝰ ptibꝰ eiusdē regni i q̄bꝰ misteria eiusdē necessaria sunt p̄ntialr sit̄ sit. Presertī cū misteria illa nisi p p̄ntiā illā explere nō possit? Rn̄deo: q̄ non ē necesse neq̄ etiā possibile vt i oībꝰ illis ptibꝰ p̄ntialiter simul sit p̄nceps ille ꝑsaꝝ angelicꝰ cū subito p̄ntiā suā exhibere valeat cuiuscūq̄ pti cui necessaria ē: nec eē possit more vel morositatis piculū. Qō si dixerit q̄s q̄ in multiꝫ ⁊ remotis ptibꝰ eiusdē regni p̄nt oriri pluria negocia q̄rū vnūq̄dq̄ p̄ntiā eiꝰ req̄rat. Rn̄deo i hoc: q̄ non ē ꝑisile p vnū solū hmōi p̄ncipē totū regnū āmistrari siue regi. Quare ꝯuisile ē datā ei eē ab ipatore vlī q̄ est creator b̄ndictꝰ multitudinē āgelicaꝝ s̄bāꝝ vt sint ei i adiutoriū ⁊ coopatōeꝫ misterioꝝ suoꝝ. quapropt̄ nō opꝫ vt oīa magni illiꝰ negocia p̄ntiā ipsiꝰ ex necessitate req̄rāt: imo plurima illoꝝ p miores illi adiūctos angelos expediūt. Dico etiā i hoc: q̄ si solꝰ esset supplere velocitate exhibitionis p̄ntie sue misteria m̄ltitudis. ⁊ ꝓhiberet a negocijs emergētibꝰ oīa dispēdia morositatiꝫ. si v̄o q̄sierit q̄s quō vel ꝓpt̄ q̄d diuersitas ⁊ multitudo negocioꝝ expediēdoꝝ nō cogit ipꝫ sil̄ esse i oībꝰ ptibꝰ i q̄bꝰ p p̄ntiā suā expediēda sūt negocia q̄ēadmodū diuersitas opationū cogit aīas n̄ras esse i oībꝰ mēbris n̄ris i q̄bꝰ nō nisi p eā opatiōes ꝑficiende sunt. Rn̄deo in hoc q̄m diuersitas ⁊ multitudo opationū hmōi nō facit aīas n̄ras debere esse in mēbris singulis aut alijs q̄buscūq̄ ptibꝰ simul q̄n potiꝰ q̄m aīa hūana ē sustinēs viuificās ⁊ portās oīa mēbra corpoꝝ n̄roꝝ ⁊ singl̄a ⁊ ē retinēs ea in esse. Alioq̄n fluunt ⁊ recidūt p corruptionē in nō esse: sil̄is aūt necessitas nō inuenit̄ in ptibꝰ regni ꝑsaꝝ vel alteriꝰ: sil̄r neq̄ i ptibꝰ celi vltimi q̄ꝫtū ad hmōi s̄bās. Et intēdo q̄ ptibꝰ celi nō ē vita neq̄ sustētatio, neq̄ retētio in eē p aliquā hmōi s̄bāꝝ. sꝫ ē solū mō locꝰ ⁊ habitatio cōgruētissima glīe ipoꝝ. Qō si q̄s dixerit hmōi substātijs non eē locū corpalē: sꝫ vbi spūale tm̄ quēadmodū gn̄ibꝰ ⁊ spēbꝰ alijsq̄ vlibꝰ: q̄m cōtcāt eis i abstractiōe ⁊ in eē seorsuꝫ a materia ⁊ materie ꝯditionibꝰ. Et cū interrogatꝰ fuerit vbi sunt s̄bē hmōi: noluit aliud r̄ndere q̄ā vbi sunt gn̄a ⁊ spēs ⁊ alia vlīa q̄ videt̄ ꝓhibita ab oī vbi corpali. dico q̄ s̄mo hmōi multū lōge ē a spe ⁊ fide cōi: ⁊ a s̄mōibꝰ p̄noīataꝝ duaꝝ legū atq̄ a ꝓmissiōibꝰ q̄ p ꝓphās dei dilectis ⁊ electiꝫ hoībꝰ facte sunt incōsonabilr discrepās. ⁊ destructio eiꝰ ē destructio vlīū iuxta positionē platonis sꝫ intētionē Aristo. neq̄ cū hꝫ alias vias ad destruēdū illū s̄monē p̄ter vias Arist. ⁊ illas q̄s p me i p̄cedētibꝰ didicisti. Falso nāq̄ fūdamēto iunctat̄ s̄mo iste hoc ē positiōe vniuersaliū sꝫ q̄ Aris. itēdit destruere illā. ¶ Ampliꝰ. s̄mo iste euidēter ꝯtradicit visiōibꝰ ⁊ reuelatiōibꝰ ꝓphāꝝ q̄ expsse testant̄ se vidisse exercitꝰ angelicos i celo. Testes aūt de visu certissimi sunt visu seu visiōe reꝝ q̄s testificant̄. Q; si q̄s hmōi testibꝰ nō esse credēdū dixerit vel ipēmet credere noluerit. Manifestū ē ipꝫ eē intollerabilr icredulū cūq̄ deductū eē ad illō incredulitatiꝫ extremū: vt n̄lli hoiꝫ credat n̄lli credēdū eē ꝯcedere cogat̄. Si ei ꝓphās idigūs fide iudicat q̄s spū dei altissimi locutos fuisse tot ⁊ tātis signis et ꝓdigijs declaratū ē: restat ei ex necessitate: nō solū vt nullis testibꝰ: sꝫ etiā vt nec ipsi creatori q̄ ē b̄ndictꝰ i secula credat cū ipē creator in oibusq̄ signis ⁊ miraculis approbet testē se exhibeat: ⁊ ipa signa ⁊ miracula testionia sunt q̄dā ⁊ affirmatiōes atq̄ cōfirmatiōes ꝓpheticoꝝ s̄monū: ⁊ q̄ a deo altissimo missi sunt ⁊ ab eodē mādata q̄ p̄dicāt ⁊ annūciāt q̄bus miracula attestant̄. Iā igit̄ satisfactū ē tibi super hoc vecꝫ ꝓpt̄ q̄d p̄ncipes illi angelici q̄ regēdis regnis singulis singuli deputati sunt nō hn̄t necessitatē essēdi p̄ntialr̄ simul i oībꝰ ⁊ singulis ptibus vniuscuiusq̄ regnoꝝ suis misterijs cōmissoꝝ. Aīa v̄o hūana necessitate hꝫ hmōi ꝓpter sustētationeꝫ et viuificationē singloꝝ mēbroꝝ corpis q̄d regit̄ ab eadē. Et hoc appet ex sepatōe eiusdē ab illo vel a q̄cūq̄ mēbro ipsiꝰ Sepatiōe nāq̄ ipsiꝰ vel ab ipō toto corpe, vel a q̄cūq̄ mēbroꝝ illiꝰ et ipꝫ corpus et illud mēbrū stati extiguit̄ a vita atq̄ corrūpit̄ et iputredinē resoluit̄. Nulli autē regnoꝝ nulli pti cuiuscūq̄ illoꝝ q̄cq̄ depit q̄ꝫtū ad eē ex recessu seu sepatiōe p̄ncipū seu rectoruꝫ hmōi ab ipsis.

Q; nō opꝫ āgelū ꝑsaꝝ eē i q̄lꝫ pte regni illiꝰ. ꝓpt̄ misteria diuersa

Cōtra erroneos q̄ dicūt q̄ āgeli non hn̄t locū corpalē; sꝫ vbi spūale tn̄ sicut gn̄a ⁊ spēs

¶ Q; angeli sc̄ti sint in suo celo collocati sicut exprimus de stellis fixis ipsius firmamēti.

Caplm.cxl.

De collocatiōe v̄o atq̄ ordinatiōe sc̄tōꝝ angeloꝝ i celo sue hitatiōis nō aliō neq̄ alit̄ sentiēdū adhuc mihi videt̄ q̄ꝫ q̄d apparet ex collocatiōibꝰ stellaꝝ i celis suis. Euidētiꝰ autē i celo stellaꝝ fixaꝝ vbi nemo itelligēs dubitare pōt q̄n a sapiētissimo oīpotētissimoq̄ creatore collocate et ordiate sint eo decore atq̄ decētia q̄bus vidit conuenientius hoc fieri posse. Et hoc iuxta exigentiam seu ꝯgruentiam partiuꝫ eiusdem celi. Stelle nāq̄ septētrionales nō ꝯgruebāt partibus celi australibus neq̄ ecōtrario. Quēadmodū eciā nūerus stellaꝝ septētrionaliū nō ꝯgruebat pti australi: imo minor. Quapropter factus est nūerus stellaꝝ septētrionaliuꝫ maior q̄ꝫ nūerus sit australiū: sicut apte declarauit tholomeus i libro q̄ē vocauit almagesti i q̄ nūerauit notabiles i vtraq̄ pte hoc ē septentrionali et australi: et q̄ dixit de notabilibus similiter se habere de hijs que notari

pre paruitate sua nō potuerūt ab astrologis ꝑcipi vel videri. Nō eñ dubitandū est in tā nobilib⁹ atq₃ sublimib⁹ opib⁹ oīpotētis ac sapiētissimi creatoris nihil incōgruētie vel indecētie ꝑmissum esse. Sed neq₃ sentiēdū est vllo mōꝝ maiorē nūeꝝ stellaꝝ ꝯgruisse pti australi vel miorē pti septētrionali q̄ alterutri earū a creatore dat⁹ sit. Alioqn incōgruētervel indecēter de stellaꝝ nūeris dictis ptib⁹ ꝓuidisset. Iuxta hūc modū dicēdum arbitror: vt sicut caput signi arietis signū libre nō decuerit: hoc est stella q̄ est in capite arietis in capite libre esse nō debuit: aut ecōtrario. Quēadmodū neq₃ signū libre collocādum fuit vbi signū arietis collocatū ē. nec viceversa. neq₃ Orizon vbi maior aut minor vrsa: neq₃ arthophilax vbi pliades sunt: ꝛ ad hūc modū de aliis. Alioqn nec stellas singulas: nec signa seu ymagines ex stellis aggregatas ordine debito creator disposuisset qn poti⁹ ordinē puertisset. Euidēti⁹ aūt apparebit tibi hoc i corpe hūano vel alteri⁹ aialis. Ubi ꝯsiderāti ꝛ itelligēti manifestū est oculos nec in alia pte q̄ i corpe: nec i alia pte capitis q̄ i anteriori: nec in alia etiā pte anterioris q̄ sub frōte ꝛ supciliis collocari debuisse. Qz si celū stellatū aial ē quēadmodū visū est nobilioīb⁹ philosophoꝝ grecoꝝ ꝛ arabū: erit ex necessitate silr sentiēdū de ordiatiōe ptiū ipsius quemadmodum de ordinatione partiū corporis alteri⁹ aialis: nec decet te nec expedit tibi vt diligētiā meā plixitatē reputes cū apd oēs manifestū sit i reb⁹ ꝯsuetudie nr̄a tā remotis ꝓbatiōes philosophātib⁹ suppetere nō posse ad cōpletā declarationē. Et hec est cā ꝓpt quā ꝓrogo ꝛ aggrego tibi tātā multitudinē ac varietatē exēploꝝ atq₃ silitudinū. Adiuuant eñ non mediocriter ipe ꝓbatiōes exēplis ꝛ silitudib⁹: ꝛ ad taz sublimia et spūalia itelligēdo similitudo exēploꝝ via ē aptissima atq₃ intellectib⁹ hūanis adiuuandis ꝛ erigendis efficacissima

¶ Qz rōnibus naturalib⁹ potest suaderi ip̄z vbi angeloꝝ ꝛ beāꝝ aiaꝝ. ¶ Ca. cxlj.

Vt autē ad ipsā ꝟitatē de ipso vbi sctōꝝ ac btissimoꝝ angeloꝝ. Necnō ꝛ electoꝝ ac delectaꝝ deo altissimo aiaꝝ per viā ꝓbatiōis itellectū tuū eleuez ꝛ adducā. Attēde ip̄mus qz iclīatio ꝛ mot⁹ i corpib⁹ indicāt naturale vbi vniuscuiusq₃ illoꝝ. sicut vides de iclinatiōe ꝛ motu i deorsū siue mūdi mediū iudicare naturale vbi corpoꝝ grauiū qd ē ip̄m mūdi sublunaris mediū. Et ecōtrario iclinatio ꝛ mot⁹ in sursum iudicāt in corporib⁹ leuib⁹ ip̄z extremū mūdi sublunaris esse locū nālē ipoꝝ: ꝛ apd ip̄m esse vbi eorūdē. Uerisile etiā ē vt si ad hoc ex stellis esset i isto mūdo sublunari qd nō q̄esceret i eodē qn poti⁹ tota ꝟtute nature sue: ferret i sublime regionis celestis. Iuxta hūc modū manifeste se hz ꝛ i aīab⁹ nr̄is qz non q̄escunt q̄tū ad vires suas nobiles atq₃ p̄cipuas nisi i sublimitate ꝛ āplitudine creatoris. Et ꝓpter hoc oē aliud q̄tū ad hoc carcer ꝛ captio eis est: ꝛ mora i eo captiuitas miserabilis. Iā etiam declaratū est tibi multiplr alias ꝛ p me: qz nō est vera q̄es sz somniata tm̄ in corpalib⁹ deliciis ꝑm vires hmōi. Tū ꝓpt hoc qz aīe nr̄e cū euigilauerint i eis hmōi vires respuūt hmōi delicias tāq₃ sordes abhoīabiles: ꝛ fugiūt ab eis tāq₃ a venenatis atq₃ mortiferis. Tū etiaz ꝓpter hoc qz nulli q̄rūt eas nisi illi in q̄b⁹ vires iste sopite ꝛ q̄si sepulte sunt. Tū ꝓpt hoc qz sicut virib⁹ sensibilib⁹ nō est possibile q̄escere ꝟe i spūalib⁹ bonis: sic neq₃ virib⁹ spūalib⁹ possibile est q̄escere ꝟe in sensibilib⁹ siue corpalib⁹ bōis. Tū etiā ꝓpter hoc qz corpalia siue sensibilia bona inq̄etissima sunt ꝛ passionib⁹ inūeris obnoxia q̄b⁹ necesse ē amatores eoꝝ exagitari atq₃ torq̄ri. Cuz eñ amor vnio q̄dā sit amantis ꝛ amati: ꝑ quaz virū spūalit et amici inuicē dicunt: necesse est vt amato patiente quācunq₃ lesionē eam in amantez redundare si ad noticiam puenerit illi⁹. Ex hiis igit omnibus patefactum est tibi non esse veram quietem animabus nostris ꝑm nobiles ac sublimiores vires suas apprehensionibus aut obtentibus rerū quarumcunq₃ aliarum a creatore. ¶ Amplius. cum intellectus seu vis intellectiua nostra nat⁹ sit apprehendere creatorem apprehensione luminosissima. Et hec sit felicitas ac beatitudo ipsius q̄m vltima perfectio eiusdem. Similiter ꝛ vis motiua nobilis nostra sublimis ac spūalis nata sit coniungi eidem ꝛ obtinere ipsum. Ipsoq₃ frui fruitione vltime iocunditatis post q̄ non est possibile esse iocunditatem. manifestum est ipsum creatorem esse non solum maximum bonum eius. sed etiam finale ꝛ completiuum perfectionis ipsius atq₃ impletiuum totius possibilitatis eiusdem. Impletiuum inq₃ impletione vltime sacietatis ꝛ plenitudinis que nec quicq₃ sanus relinquat desiderij nec quicq₃ vacui. Quare manifestum est omne aliud bonum non esse nec plus nisi viam ad hunc finem vltimum. In via enim non est natum aliquid quiescere quiete naturali cum in solo fine naturali omnium motuum quietem esse possibile sit. Quare nō est possibile vt vera quies sit animabus nostris q̄tum ad vires huiusmodi circa creatorem. Quare omnes motiones animarum nostrarum spūales que recte ꝛ perfecte sunt in hunc finem vltimū sunt quēadmodum se habet in corporalibus motionibus: q̄ eñ non sunt in finē ꝓpter quem debz esse motus: aut erronee sunt aut impfecte erronee si in aliud q̄ non sit medium aut via ad finem hmoi. Impfecte vero si in viam vel medium sunt: ꝛ finē vltimum non attingunt. Ex omnibus igitur hiis manifestum est locum naturalem ꝛ patriam vnicā oīm substātiaꝝ spūalium nobilium esse creatorē ꝛ apd ip̄m: ꝛ in eo solo esse veꝝ ac ꝓpriū vbi earum sicut egregius ex philosophis ytalicis dixit i libro suo de natura deitatis hiis ꝟbis. Nihil inq̄t aliud mihi deus esse videtur q̄ vrbs q̄dam ꝛ patria beatoꝝ spūum ꝛ aiaꝝ in eo beate degentium atq₃ viuētium: sicut eñ locus corporalis naturalis est vnicuiq₃ corpori in quo solo viuere quiescere natū est: sic ex necessitate vnicuiq₃ substantie spūali loc⁹ spiritualis ꝓpri⁹ ac nālis est ille in quo solo ꝟe q̄escere nata est. Quapropter vbi substantiaꝝ hmōi apd creatorē et in ipso solū mō est: et ipse ver⁹ ac naturalis et ꝓprius locus eaꝝ. ¶ Amplius. neq₃ nate sunt hmōi sbē ad aliud in aliud moueri: neq₃ i alio q̄escere. Oē autē qd est natum moueri vel mobile naturaliter ad illud solū vel in illud solū est natuz moueri siue spūalit siue corpalit mobile sit qd ē ei⁹ locus naturalis ac ꝓpri⁹: et apud quod est eius vbi verū ac ꝓpriū. Quare manifestum est qd dixit ante

Q' creator ē verus vbi aiaꝝ et angelorū.

dictus philosoph⁹ creatorē esse velut vrbē quādā & patriā aiarū atq₃ spūum in eodem btē degētium siue viuētiū. Nos ergo sapientes xpianorū dixerunt q₂ celū vltimū.i. decimū est habitatio & patria sanctorum & beatissimorū angelorū. hz etiā cām sue fīitatis & intellectū inquirentē qm inibi creatos eos dixerunt iidem sapiētes: & ppter hoc apud gētem xpianorū celigene crebro vocant̄. Nō eñ est ei motus in celū/ vel ad celū illd/ vel ad qdcūq₃ aliđ corpus seu corporale motus inq₃ desiderij naturalis. Manifestū eñ ē qtē naturalē aut pfectionē spūalē nō posse esse substātijs abstractis in corpore vel corporalibus: cū oēs pfectiōes earū spūales oino sint. In corporibus autē & corporalibus: pfectiones spūales esse indubitatum ipossibile est. Sz et nemo itelligēs ignorat naturā frustra mouere aut quācūq₃ pfectionē naturalr eā qrere vbi eā esse ipossibile est. Quapropter phibite sunt substantie abstracte ab hmōi inqsitiōibus: & qm oē naturale desideriū inqsitio pfectiōis naturalis q̄ est pfectio Per se manifestū est substātias hmōi nec in celis/ nec in alia corpora vel corporalia moueri desiderio naturali p se. Quare si desiderio aliquo mouētur in illa vel ad illa nō est hoc desideriuz naturale neq₃ mot⁹ hmōi est p se ed illa vel in illa. Sz quēadmodum ex iussione creatoris venit interdum in mundū istū inferiorē ppter explēda mādata aliq̄ ipsius: sic interdum & ad celos mobiles. Nā eñ steterunt sol & luna donec duplicaret̄ dies sicut narrat lex Hebreorū. ministerio alicuius ex hmōi substātijs factum fuisse verisimile est: & ad hoc illā iubente creatore venisse: quēadmodum & de alijs mirabilibus dei altissimi q̄ in isto mūdo inferiori narrant hebreorū & xpianorū hystorie: ea vez facta fuisse ministerio sanctorū angelorū ad hoc missorū. Sermo autē quo dr̄ sanctos angelos in celo vltio creatos esse illum videt̄ habere intellectū: vez q₂ statiz hoc ē absq₃ vllo iteruallo tēporis & in ipsa creatiōe sua i celo apparuerīt. Possibile eñ fuit oipotēti creatori illos creare añ oēs celos & añ oia corpora qm nō reqrebat natura eorū celorū existētiā vel aliorū corporū: cū sit naturaliter abstracta a corpore: & nullo modorū pendens ex ipso.

Quod itelligēdū sit q₂ celū sit hītatio āgelorum

¶ Nā si de⁹ creauerit angelos ante creationem omnium corporum creauit eos in āplitudine sue immensitatis.

¶ Capitulum.cxlij.

Quod si qratq₃ si creasset de⁹ altissim⁹ angelos sctōs ante creationē oīz corporū vbi creasset eos. Manifestū ē q₂ iāplitudīe sue imēsitatis: ex q̄ etiā manifestū ē q₂ illa est naturalis loc⁹ ipsorū cū sit loc⁹ creatiōis siue gñatiōis ipsorū ppri⁹. Loc⁹ eñ gñatiōis naturalis vniuscuiusq₃ videt̄ esse loc⁹ naturalis eiusdem. q₂ eñ grādo & nix & pluuia gñant̄ in sublimi: nō est ex natura grādinis. Sz inde est q₂ materia grādinis inuēta est in sublimi a frigiditate & siccitate que ibi erāt nō sm naturā. Hmōi eñ frigiditas et siccitas poti⁹ naturalr esse hīt in regione duorū inferiorum elemētorum. s. aqua & terra. Tu autem manifeste vides terrā ibi esse vbi creata vel gñata est. Et manifestum est tibi celos non mutasse loca sue creatiōis vel gñationis: nec inde esse motos.

¶ Amplius. sm hoc manifestū est ipsam amplitudinē immēsitatis creatoris patriā esse pprā substātiarū abstractarū: cū patria vniuscuiusq₃ sit vbi & vnde natū est. Et inde vnūqdq₃ esse dicat̄ vbi natū est. sicut Greci & Arabes vocant̄: & de grecia vel arabia esse dicunt̄ q̄ ibi nati sunt. Patria ergo si naturalis esset vnicuiq₃ naturale vbi illius esset vnicuiq₃ i illa. Accidit autē plerūq₃ vt genit⁹ vel ɔcept⁹ i vna regione nascat̄ in alia, & trāsferant̄ hoies a natalibus regionib⁹ ad alias sicut & de aiab⁹ nr̄is futurū speram⁹ ex pmissionib⁹ creatoris bñdicti. nascunt̄ eñ. i. creant̄ i corporib⁹ nr̄is: sicut p me alibi didicisti. Et trāsferēde sunt ad patriā atq₃ ɔsortiū sctōrum ac btissimorū angelorū. Quēadmodū transfertur miles bñ merit⁹ a tabernaculo milicie ad aulā regiā vel impialē vt i ea honoret̄ & exaltet̄. Interdum etiā ad regnū vel aliam dignitatē. Interdum etiam de ppria domo absq₃ vllo merito militatōis sicut iam didicisti de paruulis sacramētis sctificatis in etate paruula anteq₃ sit eis virtus siue possibilitas contra pctā & vicia militādi. Didicisti inq₃ ex doctrina & fide xpianorū. Vides igit̄ manifeste q₂ vbi substantiarum nobilium abstractarum non est nisi in creatore p se: quoniam non est eis quies nisi in ipso & apud ipm. Vnicuiq₃ autē substantie siue spūalis sit siue corporalis: quies est vera ac pacta naturaliter in suo vbi & nullo modorū alibi. Nā ergo angeli sancti in ipso puncto sue creatiōis celum vltimum repletū eis tunc fuisse dr̄ potius sm effulgētiam q₃ sm localē ɔtinētiam intelligēdum est: qm totum celum illud effulgentijs eorūz splēdidatum est ac decoratum. Quēadmodum & celū stellarū fixarū fulgoribus totū splēdet ac renitet: & eis quodā mō repletū est. Et ppter hoc etiā stellis repletū dr̄: nō q₂ corporeitate stellarū totū plenū sit. Iuxta quē modū nō icōueniēter itelligitur sermo ille sapiētis q̄ dictū ē. Spūs dñi repleuit orbē terrarū. Nō q₂ ipsa substātia spūs dei repletiua loci p se ac pprie sit. Sz q₂ ingēti vbertate ac largitate donorū oēs creaturas ditat ac replet. Vas qp pe replere vel iplere dr̄: & liquor q̄ ei⁹ capacitatem totā occupat: & ipse q̄ liquorē in ipm infundit vel mittit. ¶ Amplius. manifestū est tibi q₂ qcqd decoris vtilitatꝫ aut alteri⁹ cuiuscūq₃ boni pōt esse ex suo vbi alicui creature totū est angelis sanctis ex i habitatiōe q̄ inhabitāt in ipsa āplitudine imēsitatis creatoris. Quēadmodū eñ vita ē radicib⁹ vegetabiliū ex ipsa terra i q̄ infixe sunt: & ex ipsa radice diffūdit̄ vita hmōi i totū vnūqdq₃ vegetabiliū: quāto forti⁹ ex ihabitatiōe i ipso creatore iauellibilr̄ i ipso radicata erit vnicuiq₃ sctōrū āgelorū: & silr̄ beatorū aiarū vita nobilis tam nature q₃ glie. Sic gēmis ex auro grata renitētia: sic ex vitro vino flauor delectabilis: sic gēmis abiuicē corusca ɔnātia seu vernās coruscātia. Quare manifestū ē ex exēplis huiusmodi ex ihabitatiōe pdicta i ipso creatore decorē icogitabilē esse sctīs āgelis cū nulla collatio naturalis: nulla adherētia: decētia: seu ɔueniētia cōparabilis sit ei collocatiōi & ordinatiōi q̄b⁹ substantie hmōi i ipsa āplitudine vt sepe dixi imēsitatꝫ creatoris intelligibiliter collocati atq₃ ordinati sunt. Cā aūt i hoc qm nihil magis ɔueniēs cogitari pōt nihil magis debitū q₃ eos iseparabili adherētia fixos esse in ipso creatore sz oēs vires suas nobiles

Nā qcqd bōi pōt eē alicui creature ex suo vbi totū illd ē āgelis ex hītatiōe i āplitudīe imēsitatis creatoris.

Neq; eni conseq; decere pōt creaturā quācūq; aliqd vt vi itellectiuā angelicā imobilr fixā esse ptēplatiōe τ admiratiōe in luce τ pulchritudie creatoris. Silr τ vi motiuā ɔcupiscibilē.s.nobilē amore τ gaudio inexp̄ssibilib⁹ i bōitate τ suauitate eiusdē. Eodē mō p̄ns ē τ de irascibili nobili q̄ ē indstrix altitudis τ emiñētie nō min⁹ decēs esse vt ipa fixa sic i honore τ glīa creatorꝫ vltitate subiectōis τ obediētie: cū eni indstrix sit altitudis τ supemīnentie virt⁹ hui⁹. hec aūt altitudo: imo culmē altitudinis τ supemīnentie tā āgelicaꝝ sbāꝝ q̄ aīaꝝ nr̄aꝝ: vez stvltitas subiectōis τ inferioritatꝫ ad ipm: necesse ē vt i hoc sit ei qes τ pax vsq; q̄q; cōpleta. Necesse igit̄ ē ex oīb⁹ hīs i solo creatore qetē esse τ pacē oīb⁹ substātīs hmōi: τ hoc naturalr. Quapropter manifestū ē sc̄li creatorē esse locū nālez ipsaꝝ: τ in eo τ apd ipm esse vbi naturale ipsaꝝ. Cū hoc autē nō oz tibi esse dubiū creatorē esse hitatiōe glīe earūdē: τ ibi vt ita dicat̄ glīe illaꝝ esse apd ipm.

¶ Ampli⁹. nulli intelligēti dubiū esse pōt qn creatori possibile fuit creare sbās hmōi: hoc ē spūales τ sepatas siue spoliatas añq; caret mūdū corporeū vl quācūq; sbām corporeā: τ hoc duab⁹ de causis. Primū qm creatio ipaꝝ nō pēdet vllo mōꝝ ex creatiōe vl exñtia corporis vl corpoꝝ. silr nec esse earūdē. Scdo q2 ordie nature priores sunt tā pfectione q̄ dignitate. q̄ aūt priora sūt hoc mō nō idigent posterioribus. Quare mlto min⁹ idiguit creator vl creatiōe vel exñtia mūdi corporei vl cuiuscūq; sbē corporee ad creationē ipoꝝ. Possibile igit̄ oipotēte ipsi⁹ creare eas necdū creato mūdo corpee nec alia sbā corpea. Quero igit̄ vbi creasset eas si tūc illas creare voluisset. Manifestū ē qm extra locū omnē corporeū aut corpalē: cū tūc loc⁹ hmōi null⁹ esset. Loc⁹ aūt spūalis null⁹ tūc esset nisi sola āplitudo imēsitatꝫ creatorꝫ. Si igit̄ nō fuit possibile eas creari nisi i loco vl corpali vl spūali. necesse esset eas fuisse creatas in ipa āplitudine imensitatꝫ creatoris: τ intra semetipm tm creatorem creasse illas. Post modū sō q̄lr eiecisset eas creator a semetipso: τ in mūdo corporeo collocasset illas cū etiā ipz mūdū corporeū nō extra se: sz intra sue immensitatis ambitum creasset.

¶ Qꝫ creator nō tāgit mūdū nec mūd⁹ ipm: τ quō totū mūdū esse in amplitudine ipsius creatoris intelligitur.

Capīm. cxliii.

Uia vō breuis itellect⁹ τ pauce exercitatiōis hoīes mūdū corpeū esse intra ipm creatorē: nec ɔsiderare: nec capere: nec ēt cogitare ɔualēt. Qualr sctūs τ sapiēs dixerit oia esse i ipō ɔueniens est vt hoc cogsceas etiā p exēplū q talib⁹ sufficere debeat. Dico igit̄ qm queadmodū aīa hūana i corpe qd viuificat τ regit: τ pria est vnicuiq; pti eiusdē: τ hoc absq; tactu vl ɔtactu illi⁹. sic τ vniuersuz est i ipō creatore: τ ab ipō circūdat̄ vl ābit̄: nec tñ tāgit illū vel totalr vel fm ptez/ vel tāgit̄ ab eodez. Lz igit̄ prim⁹ sit ipsi τ vnicuiq; ptiū eiusdez τ ecōtrario: ipossibile tñ est vt tāgat ipm vel tāgat̄ ab ipō. Et idem dico de aīa hūana τ de corpe in q est ac de singulis ptib⁹ corporis illi⁹. Manifestū igit̄ est q absq; medio sibi inuicez pria sūt tā hec q̄ illa. nec tñ τ vllo modoꝝ ptingūt aut ɔtigere psit cū sicut alibi didicisti ɔtact⁹ locū hic nō possit vllo mōꝝ nisi incorpalib⁹. ¶ Ampli⁹. si ɔtingeret se aut ɔtingerēt se fz totū quēadmodū alibi audiuisti. q2 mixtio ē ɔtact⁹ fz totū siue ɔtact⁹ vlis qd i pdict/ exemplis nephas est cogitare aut ɔtingūt se fm ptes. Et hoc iteꝝ impossibile est cū imptibile ptibile totalr tāgere non possit. pa aūt ɔtinui oñis totalr ptibilis sit. Quare nō tāget ipm nisi imptibilr: τ hoc est fm pūctū. Hoc autē est decere q nō tāget nisi pūctū ipsi⁹: τ ppt hoc ab illo solo tāget̄. Sz declaratū ē tibi iaz i auditu Aristo. imptibilia se inuicē tāgere nō posse: qm nec fz ptem cum imptibilia sint: nec fm totū. q̄ eni fm totū se inuicem tāgūt: hoc est fz singula sui nō tāgūt se sz vnū est totalr immixtū alii mirarent̄ etiā ipti si eis dicet̄ q aliq̄ est ppinqtas int̄ aliq̄ q̄ nec ē ɔtact⁹: nec vllo metu ɔuenire possibilis ad ɔtactū.

¶ Qꝫ seqces Arist. dixerūt oīa immaterialia seorsuz esse loco τ tpe sicut de creatore dicim⁹.

Capīm. cxliiii.

Euertar aūt ad id in q̄ erā τ dicā: q2 id qd mouet atq; ɔturbat indoctos τ inexercitatos homines in pte ista: est difficultas ymaginandi τ intelligendi sbās abstractas τ eādez difficultatez patimur circa etnitatez: τ circa ipz creatorez τ circa glīa τ spēs τ q̄cūq; alia q̄ ad hūc modū cogitāda τ ɔsiderāda sunt. ppt qd τ esse diuinū seu diuinale hmōi reb⁹ attribuit Aristo. τ seqces ei⁹ reb⁹ hmōi. s. ima tialib⁹ τ spoliatꝫ quēadmodū esse creatoris seorsum a m tia τ ɔditiōib⁹ ipsi⁹ seorsuz a tpe τ loco iuxta ɔgruēt ā sue inferioritatꝫ eas in hec se hře posuerūt. Silr τ minoꝝ ordo atq; series infinita absq; vbi τ qn: sic ea q̄ in doctrinis τ disciplinis pviā pbationis sciunt̄: vt dyametrū esse coste assimetrū. In scia geometrie coste esse in assimetrū: τ oēs nūeros i sua ppoztiōe circa se esse pmos: τ oia illa hmōi q̄ cogitant̄ in abstractione in spoliatione quā dixi. Sicut igit̄ nō ē ɔsiderare distantiā localē int̄ nūeꝝ τ nūeꝝ qm nec cogitant̄ eē in loco: nec ēt vt i loco itelligunt̄: τ ad hūc modū se hz de oīb⁹ p̄noiatꝫ. Quō nō iuxta hūc modū se habebit in substantīs spoliatꝫ vt neq; i loco neq; vt i loco itelligātur aut cogitent̄. qd ē dicere vt neq; i celo neq; i terra nec in alia pte mūdi. Qd si dixerit qs q2 silitudo ista multaꝝ hz dissilitudinē cū hec q̄ p̄nolata sūt ab oñi motu qetissima sint vt ab oi opatiōe vacantissima. τ vt ita dicat̄ tanq; si mortua essēt nihil agētia: sz τ prsus nihil patientia vt pote a mūdo actionuz τ passionū et ab oi pugna potētialitatꝫ et act⁹ oiq; ɔflictu ɔtrarioꝝ tanq; essent in mūdo alio seorsum lōge distantia. Neq; sbē de qb⁹ igit̄ nobiles ac btē admiratiōi et magnificationi collaudationib⁹ et⁹ et iubilationib⁹ incessant̄ insistūt quemadmodū fmo sctūs et autentic⁹. Ubi erant indt ex psona creatoris cū me laudarent astra matutina: et mihi iubilarent oīs filii dei. Et ab⁹ etiaz electoꝝ et dilectoꝝ dei altissimi pmittit vn⁹ ex nobilioib⁹ hebreoꝝ pphetꝫ hoc ipz dicens. Memoriaz habūdantie suauitatꝫ tue eructabūt: et iteꝝ alio loco. Bti q̄ hitant i domo tua dñe. τc. Sicut igit̄ incessanter torrente voluptatꝫ spūalis τ icogitabilis icessant̄ potabuntur τ inebriabūt̄ ab libertate dom⁹ dei quēadmodū

Qualr totus mūd⁹ ē in āplitudie i mēsitatꝫ creatoris nec tāgit mūdū nec mūd⁹ ipm.

Q dyametrū eē coste assimetruz itelligitur seorsuz a loco τ tpe τ cetis q̄ i abstractiōe cogitant̄.

idem ꝓpheta testaꝛ: sic gr̃aꝝ actiōibus ꝛ collauda
tiōibus magnificētissime glorie ꝛ largitatis creato
ris totaliter vocabūt. A quo tā magnifica dona tā
ꝙ desiderabilia iugi inūdatiōe recipiūt. Alioquin
tāto vicio ingratitudinis tātis bonis indignos se
faciētes a iustissimo creatore ꝑuerenꝛ eisdē. Nec
ad pūctū hore illatā inimica viciꝭ illas ferret. Si
militer quēs mittunꝛ ꝓpt̄ gubernationē humani
gn̄is: siue ad illuminādos ꝓphetas / siue ad alia mi
steria certū est eos opari opationē illuminatiōis in
ipsis ꝓphetis: ꝛ alia misteria iterdū i reb⁹ corpora-
lib⁹ sicut fuerūt emersiōes ciuitatū q̄rūdā. ꝛ euer-
siōes tēploꝫ ydolatrie ꝯtritiones ydoloꝫ: ꝛ multa
hmōi. Qualr̄ aūt opari eas possibile ē vbi nō sint.
Ipsis igr̄ opatōib⁹ hmōi manifestā esse faciūt cui
deter p̄ntiā suā i reb⁹ i qb⁹ opatiōes hmōi pficiūt.
Patēs igr̄ ē multā dissilitudinē esse interpositas
silitudines: ꝛ hoc vtiqꝫ nemo intelligens negabit.
Ad hoc tn̄ adiuuaris ꝑ hmōi silitudines vt abstra-
cta ꝛ spoliata q̄quō ymagineris habere q̄lē vbi vꝫ
spūale: ꝛ nō cogaris eas ponere vbi locale vllo mo
doꝫ: neqꝫ sit⁹: neqꝫ distātias q̄s tibi pigit ymagia
tio ꝓpter depressionē intellect⁹ tui.

Qꝫ ymagiari gn̄aꝫ spēs ꝛ pn̄cipia sciaꝫ seorsū esse a loco ꝛ tp̄e Iuuat ad itelligendū sbās spoliatas hr̄e i q̄le vbi. s. spūale.

Qꝫ inter sciētias ꝛ v̄tutes ꝛ substātias an
gelicas mltiplex silitudo repir̄. ꝛ ꝙ vna ꝛ eadē aīa
multarum scientiarum sunt vnus ꝛ idem loc⁹ mul-
torum angelorum est capax.

Capitulum. cxlv.

Quod si diligētē ꝯsiderationē
feceris de sciētijs ꝛ virtutib⁹
qualr̄ i āplitudine aīe hūane
spaciosissime collocate sint
ꝛ quāto plures atqꝫ maiores
fuerit tanto spaciosi⁹ adiuua-
beris nō paꝫ ad itelligēdum
vbi substātiaꝫ nobiliū abstra
ctaꝫ. Et apparebit euidēter
tibi ꝙ nō est necesse vt exercit⁹ miliciaꝫ illaꝫ diuisi
sint ꝑ singla ꝛ distributi certis partib⁹ celi vel d. spsi
ꝑ agmina in amplitudine celi ad instar muscularū
vel alioꝫ volatiliū agminatim in latitudine aeris
volitātiū vel gregātiū in eis q̄escētiū queadmodū
se hꝫ de quātacūqꝫ numerositate sciētiaꝫ ꝛ virtutū
in mēte hūana creatoris munere existiū. Si ꝟo di
xerit q꞉ ista etiā silitudo dissilitudinē mltā hꝫ ad id
de q̄ agir̄ cū scie ꝛ virtutes accidētia sint: res ꝟo de
q̄b⁹ agir̄ substātie. Verū indubitāter est ꝙ hec dissi-
militudo est inter res illas: sꝫ multiplex silitudo ē
inter easdē. Primū q꞉ vtreqꝫ spūales sunt. Dein-
de qm̄ neutre cōprimūt se inuicē vel coāgustant i
suo loco vel vbi siue alie in alijs / siue simul i in vno.
Neqꝫ em̄ scie vel virtutes cōprimunt se vel coan-
gustāt in aīa vna. Neqꝫ ipaꝫ animā vllo modo coā
gustāt vel occupāt occupatiōe q̄ ꝓhibeat eā a rece
ptiōe pluriū vel maioꝫ: queadmodū fit in sacris ꝛ
alijs vasis corporalib⁹ q̄ iterdū nimia repletiōe vel
occupatiōe ꝯstringunꝛ aut dirūpunꝛ. Tertio ipsaꝫ
animā dixit Aristote. locū esse spēꝫ siue formarū.
quare s̄m hoc apud ipsam est vbi spēꝫ siue forma-
rū. Quarto i hoc est alia silitudo inter res de q̄bus
agir̄: q꞉ substātie spūales cū sint spūales ꝛ ipartibi
les: nō sunt ꝓhibite ꝑ substātialitatē suāꝫ cōpati se
multe absqꝫ cōpressione ꝛ coāgustatiōe i vno loco
spūali. Queadmodum ecōtra quātitas ꝯtinua ꝑ
accn̄talitatē suā occupat ꝛ replet locū corporalem
vt q̄dē posuerūt: ꝛ adhuc etiā pluribus videꝛ. Alio-
q̄n qualr̄ essent oēs hmōi substātie in amplitudine
imēsitatꝭ creatoris si substātialitas eaꝫ ꝓhiberet il
los ab hmōi societate ꝛ cōpossibilitate quā dixim⁹.
Ampli⁹. s̄m hoc cū nec sit possibile: nec fuerit
creatorē bn̄dictū creare aliquā hmōi substātiā ex-
tra seipm̄: aut nō potuit creare nisi vnā: aut nō po-
tuit creare plēs q̄ꝫ creauerit. Si ei due vel plēs nō
possint esse i sinu imēsitatꝭ creatoris: sꝫ vna totū il
lū iplet ꝛ occupat ꝓhibēs ꝛ repellēs alias ab eodē
nō potuit creare nisi vnā simul cū simul intra imēsi
tatē creatoris esse nō possint: sꝫ neqꝫ mltas creare
potuit vnā post aliā. Alioq̄n eiceret a se p̄mā cum
crearet scdām: ꝛ ita de alijs qđ iam in antecedētib⁹
ꝓhibitū est. Scito cū hijs q꞉ nō ē ꝓhibita vna sub
stātia spūalis aliā recipere intra se. Cui⁹ exēplum
euidēs est insuꝑ eminētissima ac gloriosissima tri-
nitate q̄ est vn⁹ verus ac sol⁹ deus. pr̄. s. ꝛ fili⁹: ꝛ spi-
ritus sctūs. Vbi manifestū est ex lege ꝛ doctrina
xp̄ianoꝫ: q꞉ vnaq̄qꝫ triū noīataꝫ ꝑsonaꝫ in vtraqꝫ
reliq̄rū: ꝛ ecōtrario. Et iaꝫ declaratū est hoc tibi ꝑ
me in tractatu singulari de p̄mo pn̄cipio. Creber-
rimū etiā est tā in lege hebreoꝫ / q̄ꝫ i lege xp̄ianoꝫ
ꝛ i doctrinis vtrarūqꝫ deū ꝛ habitare ꝛ loq̄ i aīab⁹
hoīm sctōꝫ: ꝛ de hoc vn⁹ ex nobiliorib⁹ ꝓphetꝭ di-
cit. Audiā q̄d loquaꝛ in me dn̄s de⁹: quō aūt loq̄r
dn̄s de⁹ in eo i q̄ nō est. Ali⁹ iteꝫ de ꝓphetꝭ hebreo-
rū dixit. ꝛ dixit angel⁹ q̄ loq̄baꝛ in me. Precepit in
suꝑ lex hebreoꝫ occidi tā virū q̄ꝫ mulierē i q vel i q̄
spūs phitonic⁹ esset. Tū etiā audis demōiacos se-
pissime noīari: ꝛ vulgarissimū est apd̄ legē xp̄iano-
rū ꝛ narratiōes miraculoꝫ ipsoꝫ demōes eiectos
esse ab hoīb⁹. Et in libris magicis inuenies mul-
ta remedia ad eiciendos demones ab hoībus: si tn̄
ꝟa sunt q̄cūqꝫ in eis scripta sunt. Quare si credir̄
tātis testimonijs nō relinq̄tur dubiū ꝛ bonos ꝛ ma
los spūs seu āgelos i aīab⁹ hoīm plerūqꝫ fuisse: et
etiā adhuc esse posse. Amplius. qualr̄ ꝓhibita
est substātia spūalis ipartibilis recipere posse aliā
intra se cū capax sit ꝛ receptibilis inūerabiliū scia
rū atqꝫ v̄tutū. Qđ si dixerit q꞉ hoc ꝓhibet substātia
litas ipsi⁹. Dico i hoc q꞉ substātialitas ipsi⁹ nō an-
gustat illā aut efficit icapacē q̄ mīn⁹ recipere possit
aliā. Alioq̄n nulla sbā capax vel receptibilis esset
alteri⁹. Qđ si dixerit q꞉ ipartibilitas ꝓhibet hoc:
vꝫ vt aliā substātiā sbā ipartibilis intra se recipe
re possit. Quō igr̄ nō ꝓhibet eā receptiōe sciaꝫ et
v̄tutū cū sbā spūalis nec corporalr̄ nec spūalr̄ ma-
gis repletiua vel occupatiua sit q̄ꝫ virtus vel scia
rōne impartibilitatis. Alioquin ipse creator esset
oīm angustissim⁹ ꝛ incapacissim⁹: cū manifestū sit
ꝛ ꝑvias multas in precedentibus declaratuꝫ ip̄m
esse in vltimitate amplitudinis ꝛ capacitatis. Cui
aūt videri pōt vt angelus q̄ erat ꝛ loq̄baꝛ in aīa an
tedicti ꝓphete nō pati posse vel potuisse scias ꝛ v̄-
tutes ꝓphete q̄ erāt i illa: ꝛ ꝙ necesse habuerūt fu-
gere ab eadē cū i eo spūs ille ꝓphetic⁹ itrauit. Vel
q̄s dubitare pōt q̄n splēdor ille ꝓphetic⁹ aduentu
suo omnes illustrauerit atqꝫ adauxerit. Et q̄n ani
mam ipsam ꝓphete dilatauerit ꝛ ampliauerit po-
tius quam angustauerit ꝛ occupauerit: vel minus
capaceꝫ reddiderit. Deinde quid est quod dicitur
in libro q̄ dr̄ Sapie apd̄ xp̄ianos vꝫ ꝙ in ipsa sa-
pientia est spūs sanctus: ꝛ post pauca. Qui capiat
omnes spiritus intelligibiles.

Qꝛ sbā indiuisibilis aliā itra se recipe pōt.

¶ Amplius. si multa millia demonioꝝ esse possũt in aīa vna humana sicut ꝑtinet lex xp̄ianoꝝ: ⁊ non potius multa millia sanctoꝝ ac btōꝝ hmōi substã-tiaꝝ. Presertum cum hec inimica sint aīe humane eãꝗ intollerabilr̄ vexãtia ac ꝑturbãtia. Ille vero amicissime ⁊ modis oībus ordinãtes trãquillãtes ꝑfectiōibusꝗ eiusdem nobilibus benignissime ac studiosissime intẽdẽtes. Et intẽdo ꝙ si ignis aquã intra se recipere non refugit naturaliter ꝯmulto fortius nō refugit ⁊ aq̄ intra se admittere ignē.

¶ Q; multi doctores christianorum dixe-runt ꝙ trinitas gloriosa esse potest in anima humana ⁊ nulle alie substantie.

Capitm. cxlvj.

Q; in aīa hūana cū trinitate gl'iosa pñt esse angeli multi

Uod si forte dixerit q; aīam humanã sibi sedem ꝓpriã et habitaculū nulli communi-cabile ⁊ btã ⁊ gloriosa trini-tas retinet ⁊ reseruat ꝙ mul-ti ex sapiẽtibus xp̄ianoꝝ dixe-runt. Fortassis nō improba-biliter hoc dicet ꝗ̄uis verū sit q; ⁊ non minus probabile est cōsortium sanctissimaꝝ substãtiaꝝ ei iugiter famu-lãtium nūꝗ̄ eidem displicere nūꝗ̄ ip̄m repellere. Et ꝓpter hoc ab ingressu sctãꝝ aīaꝝ eas exclude-re q̄ nō nisi ad implẽda iussa ipsius nūꝗ̄ nisi ad pa-rãdum ⁊ ornãdum ei habitaculum in aīabus hūa-nis eas ingrediunt̄. Nec opinã dum est vllo modo rum vt preclara illa familia creatoris sit ei vel esse possit in quocūꝗ loco vel corporali. s. vel sp̄ūali ad compressionē vel coãgustationē vel ad aliq̄d aliō qđ eidem displiceat q̄n potius ad gloriã ⁊ honorē cum potius dominãtissimã ipsius maiestatem sti-patã ac circũdatã nobilissimo diuitiarum suarum comitatu esse deceat ꝗ̄ solitariã. Nec hoc pati pos-se videt̄ immẽsitas bonitatis ipsius cū sicut ait no-bilis ille latinorum philosophꝰ vita sine socio vita leonis ac lupi est. Qualr̄ igit̄ volunt magnificen-tissimum glorie regem ⁊ vniuersalis dn̄ationis im-peratorē solitarium esse in amplitudine capacita-tis aīe humane. Si eñ ita est vt ipsi ponunt aīa hu-mana nō erit ⁊ honoris habitaculū: s; magis igno-minie. Et nescio cuiusmodi abscōsionis latibulū in quo excluso comitatu gl'ie sue quasi deliceat so-lus. Manifestum igitur tibi est ex oībus hīs sub-stãtiã quãtūcūꝗ abstractã ⁊ impartibilem ꝓhibi-tã nō esse naturali impossibilitate: quin ⁊ recipere possit aliã hmōi intra se: ⁊ recepi silr̄ in eadem. De-bes etiã scire q; nōnullis visum est nihil pertinere

Oppo dictū ꝙ sbē sp̄ūales nō hñt nec q̄n nec vbi.

tã locum ꝗ̄ vbi ad aīam vel ad alias substãtias spi-rituales ac simplices. ¶ Ad substãtias ṽo de qbꝰ agit̄ hic: dixerunt etiã q̄n nō ꝑtinere cum eas eter-nas posuerint: nisi quis forsitã q̄n eternitatem vel eternalitatem dicere voluerit. Ad solã eñ substan-tiaꝝ q̄ sustinet decē p̄dicamẽta vbi ⁊ q̄n ꝑtinere exi-stimauerunt. Adiuuãtur autem in hoc ꝑ sermonē Aristote. quo dixit: ⁊ corpus q̄dem materia est: aīa vero forma. Q; igit̄ manifestū est tibi formas ma-teriales siue sint accidẽtales / siue substãtiales nō habere vbi nisi subiectorum suoꝝ queadmodū ne-ꝗ motum videri potest ⁊ de aīa humana nō aliter habere vbi in corpore suo: neꝗ aliud vbi ꝗ̄ corpo-ris sui. Et hoc videtur approbare q̄ dicunt eã esse in corpore suo diffinitiue. Intẽdunt ṽo in eo ꝙ di-cunt diffinitiue abnegationē existẽtie ipsius extra il-lud. Et intendunt in sermone essendi in corpore diffinitiue esse in corpore ⁊ non alibi. Hec autem non congruit albedini ad superficiem cum in illa sit ⁊ non alibi. Uerum quoniam aīam esse in cor-pore ⁊ ipsam animare corpus subiecto atꝗ re ⁊ ṽi-tate vnum sunt. Aīare autē nō dicit vbi vllo modo rum manifestum est q̄n animã in corpore nō dicit vbi vllo modoꝝ ꝑ eãdem viam corpus habere ani-mã ⁊ corpus esse animatum: idem sunt subiecto ⁊ veritate. Neutrum autem dicit ad hoc genus vbi vllo modo. silr̄ ⁊ q̄n esse animã in corpore: ⁊ corpꝰ esse animatum. animãꝗ aīare corpus: ⁊ corpꝰ ha-bere animã idem sunt. ꝑ eūdem modum ꝯsequens nullum istorum quattuor dicere ad hoc genus vel aliquem modum vbi vel vbertatis. Iam ṽo ꝑ vul-gatum ac ꝑuagatum apud loquẽtes de aīa huma-na: q; ipsa est in corpore suo queadmodum rex i re-gno suo. et queadmodum dn̄s in domo sua: sicut ⁊ alibi audiuisti ꝑ me: q; corpus humanū velut do-mus est aīe humane vasorum ⁊ vtẽsilium sufficien-tia ad omnes oꝑatiōes necessarias p̄parata ⁊ orna-ta. ⁊ q̄n ip̄m est sicut officina q̄dam aut oꝑatoriū vt textrinū vel fabrica. Ipsa ṽo est in eo vt oꝑariꝰ vel oꝑator exercens oꝑatiōes suas ꝑ partes corpo-ris ⁊ mẽbra tãꝗ̄ ꝑ varia instrumẽta. Et intẽdo oꝑa-tiōes etiam sensuū ⁊ ymaginatiōis. ceterasꝗ om-nes tam interiores ꝗ̄ exteriores. Differt autē q̄n oꝑarius siue oꝑator q̄ vtiꝗ substantia corporea ⁊ homo est certam h; sedem ⁊ locum sue circūscrip-tionis corporalis vñ oꝑat̄ ⁊ illam vnicam sedem. s. Aīa ṽo humana non sic cum in tot ⁊ de tot corpo-ris sui partibus oꝑet̄: qđ autē Plato dixit eam se-dem habere in capite. Aristoteles autē in corde nō absꝗ rōne dictum esse opinandum est. Sedes eñ vite ⁊ sensus maxime tactus in corde potissimum esse videt̄ ꝑ rōnem quam ad hoc inducit Aristote-les hanc vez q; modica ⁊ leui compressione nerui cuiusdam ꝓcedentis a corde cessat in toto corpo-re motus ⁊ sensus tactus: sicut manifestum est in oppressionibus quas sepe patiunt̄ dormientes et supini iacentes. Et hmōi oppressio vocat̄ epilã-tes quam nonnulli demonium esse credunt vel a demonio incumbente supra corda dormientiū et modo quo dixi iacẽtium. Plato vero sensibus ca-put ceteris partibus ornatius attendens positio-neꝗ ⁊ loco supeminentius in eo sedem aīe nunc hu-mane posuit: ⁊ sedem rōnis in media cellula cere-bri esse volūt ꝓ eo ꝙ lesiōe cellule illiꝰ ledit̄ rō ꝗ̄tū ad vsum suum vel oꝑationē: ⁊ cum vehemẽter in-ualuerit oꝑationē rōnis oīno impedit. ꝓpter hec igit̄ oīa eousꝗ ꝑmotus est plato vt caput humanū ip̄m hominē esse diceret. Residuū ṽo corporis hūani q̄si colūnaꝝ quãdã eē caput i sublimi portãtē.

Q; itelligit̄ ꝑ eē diffinitiue in vbi siue loco.

Q; aīa ē i corpe sicut rex i regno

Q; plato dixit aīam sedē hr̄e in capite: ⁊ Arist. i corde ⁊ motiaꝝ eoꝝ de hoc

¶ Q; creator est vbi proprium angelorum ⁊ animarum beatarum.

Capitm. cxlvij.

Euertar autē ad id in quo eram: ⁊ di-cã q; ex hīs q̄ in hoc capitulo precesse-runt. clare debet tibi locum natura-lem ⁊ patriã ⁊ etiã locum glorie sub-stãtiarum de quibus hic sermo est si-

num esse amplitudinis creatoris bñdicti: ꝛ vtrūq;
vbi earum esse apud ipm ꝓprie ac vere soluz: ꝛ qm̄
in celo vltimo dicunt esse. Ipmq; replere effulgē
tijs suis mirificis atq; pulcherrimis: nullo modoꝝ
autē essentijs suis cum impartibiles sint: ꝛ iam de
clarauit Aristoteles ꝛ alij multi impartibilia siue fi
nita sint siue infinita nō posse replere locum parti
bilem etiā q̄tūcūq; paruum. Huius autē exēpluz
est in aīa humana q̄ corpus in quo est effulgētijs vi
te sensuum ꝛ motus aliarūq; virtutum ꝛ opatonū
replet: nō autē implet illud essentia sua nec hoc eā
facere possibile est vel alicui tali substātie imparti
bili sicut dixi. Nec intelligas in hoc sermone meo
q̄ effulgētie sctōꝝ angelorum sic repleāt celum vl
timum quēadmodum effulgentie aīarum replent
corpora in quibus sunt qm̄ effulgētie iste aīaꝝ cor
pora ipsa viuificāt / pficiunt / ꝛ aptāt ad varias ope
tiōes tāq; naturalia earum instrumenta vel orga
na. Effulgētie ꝟo illarum beatissimarum substan
tiarum celum / nec viuificāt / nec perficiūt. neq; ad
opatiōes aliquas illud aptāt. Sz quēadmoduz re
gale palatium ornaret ac decoraret multibus or
natissimis ꝛ apparatissimis si parietes ꝛ alie par
tes illius nate essent relucere instar speculoꝝ ad
decorem ꝛ apparatum illorū: sic celum natum est
nobilitate ac precellentia qua supeminet munda
nis corporalibus recipere ex vicinitate sctāruz ac
beatarum huiusmodi substantiarum eisq; ornari
ac decorari. Et hoc ipsum in inferioribus corpo
ribus accidisse ex vtraq; lege Hebreorum ꝛ chri
stianorum: ꝛ ex narrationibus miraculorū sepius
accidisse manifestum est. vcz carceres / tēpla aliaq;
loca vel habitacula ex sanctoꝝ angeloꝝ pñtia re
fulsisse: ꝛ suauitatis miris odoribus fragrasse. Nō
dz igit tibi videri mirum si nobilissimum illud ce
lum ordinatione naturali sanctissimis illis ac bea
tissimis substātijs sup oīa alia corpora ꝓrimū mul
tiplici decore refulget ex tāta vicinitate eaꝝ quē
admoduz spūs in corpore humano prius recipiūt
effulgētias aīales q̄ nerui / ꝛ nerui q̄ ossa: ꝛ forsitā
copiosius. ¶ Amplius. respice in gloriam creato
ris: ꝛ videbis effulgētijs eius ornatum esse ꝛ reful
gere vniuersum. Et effulgentie iste sunt potentie
virtutes bonitates ꝛ pulchritudines q̄bus ordina
tissimum ac pulcherrimuz est vniuersuz. Quid igi
tur mirum si a preclaris ornatissimisq; substantijs
illis effluunt conuenientes ac speciose effulgētie
in celum illud decorantes ꝛ exornantes ipm. De
claratum etiam est tibi cum hijs omnibus qm̄ aīa
humana non dz esse in corpore suo quod regit ꝛ ad
ministrat per modum vbi sicut animatum ꝛ habe
re corpus nullo modorum significāt vbi neq; ani
mare / viuificare / aut regere pertinent vllatenus ad
predicamētū vbi est igit p modum quē dixi: ꝛ dici
tur esse aīa humana in corpore. De hoc autē scito
q̄ ipm hz q̄stiones multas ꝛ disputatōes ꝛ explica
tio eius completa nec facilis nec ꝯtēnēda q̄s ego
motu plixitatis pretereo. Tu vō si volueris ymagia
ri statum substātiarum separataruz ꝛ aīaꝝ beatitu
dini ꝛ glorie illaꝝ associataꝝ: ꝯsidera diligēter qm̄
aīa separata a corpore separatōe pfecta nihil hz se
cum de ptinētibus ad sensum ꝛ ymaginationez: sz
quasi detersa ꝛ abrasa sunt ab ea oīa fātasmata sen
suuz ꝛ ymaginatiōis: silr ꝛ memorie ꝯgruētis istis
Est igit nuda ꝛ pura ab hijs: siue eñ hmōi signa si
ue fantasmata in spiritibus sint q̄ deseruiunt viri
bus illis: siue in ipsa essentia aīe ex pñtia corporis
p hmōi separationez ab eis prorsus nudatur atq;
detergit. Spūs eñ oēs illi cum corporei sunt ab
ea separant cum corpore ꝛ extinguunt cum codē.
In ipsa ꝟo essentia aīe humane nullo modoꝝ pin
gi possunt cum immedietate impresse sint a for
mis sensibilibus. Preterea etiaz sola egritudo ab
hmōi formis aīas nostras dispoliat: ꝛ a memoria
nostra funditus eas abolet ꝛ abradit. Quāto fortius
igit mors nullā eaꝝ in nobis reliquet. Sic igitur
aīa spoliata cum se cogitare voluerit: seorsum se in
ueniet ꝛ cogitabit ab omnibus sensibilibus. Qua
re nec in celo / nec sub celo / nec in terra / nec super
terrā se esse intuebit nec de vllo sensibiliuz cogita
bit cogitatiōe sensibili vel ymaginabili aut memo
ratiua memoria quā predixi: sz cogitatione tm̄ in
tellectiua vel intelligibili: ꝛ tāq; seorsum a mūdo
isto ꝛ in alium mundum raptā siue trāslatā se sen
tiet aut videbit. Et hic est status valde silis immo
pene idem statui raptus siue animarum que dicun
tur rapi seu rapte. de quibus dz qm̄ in alio mundo
vel seculo sunt in raptu q̄ essētante: ꝛ similes alie
natiōes seu translationes vident interdū fieri me
lencolicis ꝛ q̄busdam alijs furiosis. ꝓpter qd vidē
tur sibi ipsis esse in spū vel quasi in spu. Contingit
autē hoc hmōi hoibus interdum ad modicum. in
terdum autē ad multum tēporis ꝓpter qd ꝛ mul
ta de futuris ꝛ de alijs occultis enunciāt. Qualr
autē hoc fiat ꝛ de qua causa fieri impediat: audies
in sequētibus si deus voluerit. Ego ꝟo nō intēdo
hic de aīabus q̄ vel per mortez rapiunt ex hac vita
ad supplicia q̄ meruerunt: vel ad loca suppliciorꝝ
hmōi p raptum visionis aut reuelatiōis: ꝛ hoc vel
ad hoc vt ipse sibi ꝓspiciāt ꝛ caueant ab hmōi: vel
ad hoc vt viuētes premoueāt atq; premuniant vt
mala hmōi precaueant ꝛ deuitent. Scito igit qm̄
aīe hmōi vel per mortē omnino separate ꝛ a corpo
ribus ꝛ a mundo isto sensibili / vel p raptū visionis
aut reuelatiōis quasi in quadam regione lucis sibi
esse vident: ꝓpter qd ꝛ ad videnda q̄ in alio statu
non viderāt illuminant: ꝛ hoc fm magis ꝛ minus
Verū que oīno separate sunt visione intellectiua
tm̄ vident q̄ vident. Et visum fuit multis ex sequa
cibus Aristote. eas non videre nisi vniuersalia. hic
autē est error nulli legi tollerabilis ꝛ destruxit euz
in hijs tibi que precesserunt. Prohibet eñ iste er
ror ꝛ negat omnino gloriaz aīaꝝ humanaꝝ q̄ est p
fecta lucidissimaq; visio creatoris cuz eñ creator
singularissimus sit. Singularitas autē sit ꝓhibēs
a se visionez intellectus: erit ex necessitate creator
bñdictus oim inuisibilissimus visione. s. intellecti
ua. Manifestū igit est fm hmōi errorē aīas separa
tas esse quasi in regione vniuersalium: ꝛ absq; vlla
memoria particularium siue singularū q̄ prius no
uerāt in corporibus suis ꝛ in isto mūdo: ꝛ propter
hoc de vbi nihil eas penitus cogitare vel noscere.
Et si in eo statu interrogarent de vbi vbi essēt ne
scirēt: nec etiā cogitare possent. qd interrogarent
vbi eñ oē particulare est. Et insup nō hz locuz in
regione substantiaꝝ abstractaꝝ ꝛ separataꝝ: in qua
nec ipse aīa vel cogitāt vel cogitare possunt q̄tius
in eis est q̄ hmōi spoliata siue abstracta. Manife
stum igit est ex omnibus hijs ipsam nō habere vbi
per seipsam neq; indigere. Cum autem intrat cor

Q; angeli replēt celū effulgētijs suis ꝛ non essentijs suis.

Q; i morte oīa fantasmata separātur ab aīa.

Q; aīe oīno sepate visiōe itellectiua tm̄ vidēt q̄ vident.

Q; error ē dicere q̄ aīa sepata vlīa tm̄ cognoscunt.

pus acq̄rit vbi corporis qđ intrat ꝛ facit illđ suum sꝫ multū extraneū est suum multūq; p accās. Quapropter intrare corp⁹ vel exire de illo multū extra nec đr: ꝛ multi ex pphetis abonerent ꝛ repudiarēt hmōi sermones. Hec autē ymaginatio ad hoc te adiuuat vt cognoscas: qꝛ si aīa humana absq; vllo vsu sensuum ꝛ ymaginatiōis ꝛ memorie de sensibilibus cogitaret se ꝛ de eē suo. nō inueniret vel vbi vel situm. i. neq; sub/ neq; supra/ neq; iuxta/ neq; ante/ neq; retro. Sꝫ neq; naturalē potētiā vel aptitudinē ad qđcūq; istoꝝ. Et ꝓpter hoc videre nō improbabiliter potest qm̄ nō aliter dicit vel cogitat se esse in corpore vel in loco corporis q̄ se ledi ꝑcuti qm̄ ledit᷑ vel ꝑcutitur eius corpus. Hō autē sermones sicut plene nostri sermones nō ꝓprii neq; ꝑ se sunt. Reminisci ꝟo debes sermonis illius qui nolebat recipere animam esse in corpore. sꝫ corp⁹ potius esse in aīa quēadmodum nemo recipit eternitatē esse in tempore: hoc est intra tēpus: sꝫ poti⁹ tēpus esse in eternitate ꝛ intra ipsam. Indignum q̄ppe merito videri potest immēsitatem amplitudinis spūalis intra angustiam paruitatis corporalis includi. Et de amplitudine ꝛ de immensitate amplitudinis spūalis non opꝫ te in hoc capitulo ampliora audire. Circa hoc igit᷑ cogita ꝫm ingeniositatē tuam. Et si aliud vel veri⁹ vel melius videris donum reputa creatoris.

¶ Qꝫ infima aeris regio malignoꝝ spūum est habitatio. a qua in celū vt expulsi trāscēdere nō valebunt. Et de hiis q̄ a philosophis vident᷑ fieri ꝛ de quodam spū q̄ regē Achab decepit.

Capl'm. cxlviij.

Qꝫ mali spūs sunt i pte iferiori aerꝫ dānati exilio ꝑpetuo a reuersiōe i celū a q̄ deiecti sunt.

Ost hec autē ꝯueniens est vt aggrediar q̄stiones q̄ oriuntur nobis circa hoc ex sermonib⁹ prophetarum: ꝛ ex narratiōib⁹ hystoriarꝫ quas omnis lex recipit. Hꝫ siqđem lex ꝛ doctrina xp̄ianoꝝ totā multitudinē malorum angeloꝝ de celo vltimo merito sue deprauationis deiectā ac ꝓfugatā in inferiorem partē aeris. Et hec est pars caliginosa quam venti ꝛ nubes ceteraq; q̄ in sublimis ḡnant᷑ vt niues/ ꝛ grādines/ ꝛ pluuie/ ꝛ fulgura occupant. Hꝫ insup eadem lex ꝛ doctrina eos ꝓhibitos ꝑpetuo ꝛ tāq; damnatos exilio ꝑpetuo a reuersione ꝛ ascēsione in celum illud a quo sic deiecti sunt. Hiis igit᷑ ita se habētibus q̄liter stabit sermo quē dixit sanctus ꝛ sapiens iobꝫ qꝛ quadam die cum essent filii dei coram dño affuit etiam ꝛ Sathā. Si eñ filii dei hoc est sancti ꝛ beati angeli in celo illo vltio sunt mansione perpetua. Sathā autē ꝑpetuo exilio dānatus absq; vlla spe reuersionis inde eiectus est. Qualiter affuit cuꝫ filiis dei coram dño. Quō affuit ibi Sathan. Scito igit᷑ qꝛ q̄dam hebreoꝝ opinati sunt virum istum sanctum. s. Iob nūq; fuisse in ꝟitate: sꝫ fuisse tm̄ exēpluꝫ ꝛ parabolam ꝓpositā hoībus ad intelligēdam creatoris ꝓuidētiā ꝛ curā circa hoīes: ꝛ hui⁹ parabole vocant᷑ vsualr argumēta apđ rethores et oratores. Argumētū eñ est ꝫm eos res ficta ꝛ non facta q̄ tm̄ fieri potuit. Veꝝ nō sic effugiunt qm̄ micheas vn⁹ ex pphetis eoꝝ dixit se vidisse deuꝫ ꝛ omnē exercitū celi circa eū: ꝛ audiuisse ipm̄ dicentē. Quis decipiet mihi regē Achab. Et surrexit spiritus in medio dicēs. Et decipiā regē Achab. Et ero spūs mēdax in ore oīm: ꝛ in ore oīm ꝓphetarū. Erat q̄dā inter eos q̄b⁹ cōmuniter interrogatio illa creatoris ꝓponi videbat᷑. Aut ascēderat ad locū habitatiōis sctōꝝ ac btōꝝ angeloꝝ. Aut illi descēderēt ad locū aliū vbi ista ostēsa sunt ꝓphete Michee. Vtrūq; autē inconueniēs est manifestū vꝫ ꝛ creatorē descēdisse de habitaculo illo excelso ꝛ gloriā oīs exercit⁹ sui illđ adduxisse vt loq̄retur illi spūi mēdacii: ꝛ illū spūm in habitaculo illo admissum fuisse. Propter hoc ꝛ multa hmōi necesse habes exercitat⁹ esse nō mediocriter in expositiōib⁹ ꝛ intellectib⁹ eloq̄oꝝ ꝓphetaꝝ. Scito igit᷑ qꝛ vbicūq; sit Sathā semꝑ est corā dño: hoc est dicere in ꝯspectu in oculis. Et intēdo vtrūq; istorum nō aliđ esse q̄ in clarissima visione ꝛ lucidissimo intuitu creatoris. Et ꝫm intellectū istū nō cogeris/ vel in celo/ vel in alio loco aggregatos fuisse beatissimos ac sctōs angelos: ꝛ Sathā cum eis inibi fuisse. et intellect⁹ iste est ꝫm planū lr̄e. Scito etiā qꝛ distātia locoꝝ nō detrahit aliq̄d p̄ñtie q̄ntum ad creatorē: nec ꝓpinq̄tas aliq̄d addit eidē. Et intendo qꝛ nec illa facit vt aliq̄d min⁹ presens sit creatori: nec illa magis sicut neq; magis notū aut min⁹. Debes etiā in hmōi reb⁹ attēdere qꝛ q̄dam fiūt in visione q̄ reuera nō fiūt ꝫm rē ꝛ ꝟitatē: sꝫ fieri vidētur. Et ꝓpt᷑ hoc nullo modoꝝ ꝯñs est vt qđ videt ꝓpheta seu visuꝫ est ei fieri in visione qꝛ ꝓpter hoc sit vel fiat in re et ꝟitate. Plerūq; eñ adducti sibi vident᷑ ꝓphete ab vna regione in aliā cū omnino nō moueant᷑. et vident᷑ eis eq̄ et quadrige cum nec equi veri nec quadrige sint: sꝫ signa tm̄ et ymagines ostēdentes ex figuris suis et aliis designatiōibus que ventura sunt vel alia occulta: q̄ tm̄ expediat scire hominibus vel q̄ faciēda vel cauēda sint eisdeꝫ. Vñ et ꝓphete nominati sunt quasi ꝓuidentes hominibus et videntes ꝓ eis. Attende igit᷑ in visionibus ꝓphetaꝝ q̄ fiant in visione: nec tm̄ fiant simplr̄ sicut dixi tibi de adductiōe ꝓphete in regionē aliā. Qđ ꝟo de spū mēdacii audiuisti iuxta planū lr̄e rectissime itelligi pōt sicut illđ qđ dictū est filii dei corā dño. Quēadmodū eñ corā dño sunt ꝫbē iste vbicūq; sint q̄cūq; mō alicubi eē dicant᷑: corā dño sꝫ sunt. sic et assistūt ei sp̄ vbicūq; esse dicant᷑. Et hic est sermo ꝓphete isti⁹ scđi: vꝫ deū et omnē exercitū celi assistērē ei. Nec icōueniēter de exercitu celi itelligi pōt eē spūs ille mēdacii. Vel qꝛ idē fuerit añq; malicia sua deprauat⁹ idē corrueret. et frequētissim⁹ vsus hꝫ loquētiū noīare et res et hoīes ex hoc qꝛ fuerūt vel hūerūt. Multi eñ dicti sūt reges vel ꝑncipes regnoꝝ atq; ꝑui... etiā qrum ꝑ tātos hr̄e desierūt: et ēt post q̄ mortui fuer̄t. Scito tm̄ qꝛ nō cogit planū ꝫmōis illi⁹ vt ꝯcedat spm̄ mēdacii fuisse de exercitu celi. hic ē eñ ꝫmo. Egress⁹ ē aūt spūs: et stetit corā dño. Iā aūt exposui tibi q̄d sit itellect⁹ ei⁹ qđ ē corā dño. Posset tm̄ itelligi totuꝫ factū fuisse i visiōe vt signet᷑ toto hmōi facto spūm illū mēdacii ꝑtātē accepisse decipiēdi regē illū: et illudēdi sic ꝓphetꝫ eiusdē mādatib⁹: et nō habuisse eā nisi ex ꝑmissiōe creatoris. in q̄ voluit creator ꝫñdict⁹ firmari credulitatē hoīꝫ de ꝓuidētia sua ꝛ cura circa hoīes et res hūanas. cū eñ ipꝫ mali spūs illi⁹ deceptionē et ꝓphetaꝝ illoꝝ illusionē se sciēte et ꝑmittēte hoc facto docuit. Quāto i fortꝫ igit᷑ de bōis hoc ē sentiēdū. vꝫ qꝛ ex magnificētissima munificētia ei⁹ ad hoīes veniāt. De malis ꝟo qꝛ ex rōe

nabilissima iustissimaq eiusdē pmissiōe hoc est eo
rōnabilissime ac iustissime pmittēte hoīes tēptēt
aut vexēt vt fiant solertes intelligentes instructi.
¶ Nec demones i plib⁹ locis apparēt sicut lares
penates dn̄a habundia hellequi. ⁊c. de aliis mlt̄;

¶ Capitulum.cxlix.

Um aūt doctrina xp̄ianoꝝ euidenter
habeat et sciētia sapiētū coꝝ expresse-
rit q in aere isto inferiori in q̄ pnoiate
mutatiōes fiūt: sic habitatio demonū
lz carceralis vsq ad diē iudicij: i quo
cū cultorib⁹ suis ⁊ imitatorib⁹ suis detrudēdi sunt
in locū suppliciorū: q̄ cōiter inferi⁹ noiatur q̄stio-
nes oriunt̄ philosophātib⁹ multe de hoc. Primū
q̄ si habitatio illa est eis carcer qual'r inde tā libe
re vt videt̄ ⁊ in tanta multitudine egrediuntur.
¶ Ampli⁹. aliq̄n hmōi spūs totā terrā occupaue
rūt. partim i tēplis siue delubris: partim i statuis
et aliis receptaculis: partim i domib⁹ cōib⁹. vnde
qdā coꝝ lares vocati sunt: partim i penetralib⁹
domoꝝ ppter qd ⁊ alii penates dicti sunt. alii i or-
tis vbi ⁊ colebāt. alii i limitib⁹ agroꝝ. alii i siluis
siue nemorib⁹. alii i fluminib⁹. alii circa fontes: sz
et in oībus locis amenis colebant̄: ⁊ rn̄sa dabant
cultorib⁹ suis. Plurimi v̄o i hoīb⁹ vel i hūs quos
vexabāt vel i qb⁹ seu p quos loquebant̄: vel pau-
cissimi igit̄ i loco hitatiōis illi⁹ remanebāt v'l mul
titudo coꝝ est incredibilis nūerositas. Preterea
de icubis ⁊ ioculatorib⁹: ⁊ de aliis q̄ multi ex hoi-
bus familiares se exhibebant: sicut dixi tibi supra
de illo de cui⁹ familiaritate aristote. se iactāt. pro-
pter hoc ego dixi q liberū videnk habuisse egressū
a loco illo: ⁊ adhuc etiā hꝫe cū ad inuocatiōes ma
gorum ⁊ nigromāticoꝝ veniūt. Quid aūt dicā de
ope maioris circuli ⁊ de opere etiā minoris: i qb⁹
tāta multitudo coꝝ atq vbi ⁊ quattuor reges ipo-
rū a quattuor mūdi ptib⁹ cū exercitib⁹ inn̄erabili-
bus suis puenire dicūt̄: sz ⁊ de exercitib⁹ noctur-
nis: quos alii hellequin: alii exercitū antiquum
vocāt. quid de fatis siue de fatab⁹. qd de dn̄ab⁹ no
cturnis: quarū principē dn̄am habundiā siue sa-
tiam vocāt ab habūdātia. s. ⁊ sacietate: quā i domi
bus q̄s frequētāt largiri eā credūt: maxime mu-
lieres q̄a vilib⁹ delirametis itēdūt. cū hec oīa si qd
v̄itatis hīnt maxie maligni spūs eē videant̄. quō
ligati vel incarcerati videri pñt q̄ tātis exercitib⁹
et agminib⁹ discurrere tā longe lateq videt̄. i ma
rib⁹ etiā atq eorūdē nō minima multitudo. quid
v̄o sentiēdū sit de deo plutone ⁊ toto regno ei⁹ cui
vulg⁹ vt ait poeta qdā latin⁹ innumerū fabulaba
tur. an totū figmētū poeticū est qd de regno eius
poete fabulati sunt: aut si veritas subest. proculdu
bio etiā in regno ei⁹ ⁊ hitatiōe est innūerabilis tar
tareoꝝ ciuiū multitudo. qualiter igit̄ oēs illi ma
ligni spūs incarcerati i loco antedicto detineri vi
deri pñt. quanta quoq libertate atq licētia si illic
hitāt inde egrediant̄. Apparet euidēter ex hoc q
ipsa lex xp̄ianoꝝ hꝫ expresse i vno videlz hoīe vnā
legionē ipoꝝ ihitasse. legiōis aūt nūer⁹ est sex mi-
lia sexcēti: sexagita sex. magna igit̄ ē eis libertas
exeūdi de carcere hmōi. q̄n ad vexationē vni⁹ soli⁹
hois tāta multitudo descēdēs inde puenit. ¶ Am
pli⁹. fabula illa gētis hebreeꝝ manifeste ptradicit
huic incarcerationi. Narrāt q̄ppe inter alia fabu-
losa quēdā ex regib⁹ suis sapiētia indubitanter fa

De numero legiōis.

mosissimū totā vniuersitatē hmōi spūum in vascu
lo vno vitreo religasse reclusos. postmodū aūt fra
cto nescio quo casu hmōi vasculo eos inde exiuisse.
in qua igit̄ ptāte vel v̄tute potuit rex ille carce
rē creatoris aperuisse: et vincula qb⁹ religati spūs
hmōi tenebant̄ inibi vel soluere potuit vel disru-
pere. ¶ Ampli⁹. quō ipsimet nō potuerūt hmōi
vasculū frāgere cū iter eos null⁹ sit q̄ nō maiora ⁊
fortiora incōparabiliter possit q̄ vel etiā puer se-
ptem annoꝝ carcerē illū vitreū frangere nō pua-
leat. q̄s denique nisi intellectu carēs corpore etiā
lz solidissimo hoc est ferreo vel adamantino sub-
stantias spūales retineri non posse ignorat.
Nec spūs maligni (⁊ si in aliis locis appareant)
inferiorē aeris sedē hitāt. Quot q legiones singu
li ordies angeloꝝ ptineant. deq tentationibus
ab ipis pmissiōe diuina aliis factis. ¶ Caplm. cl.

Euertar igit̄ ⁊ dicā q̄ doctrina xp̄ia
noꝝ nullā dz hꝫe apud te de v̄itate
sua dubitationem: nec mouere te dz
multitudo quocūq loco vel regione
apparētiū demonum. Et reuera nō
mouebit si psideraueris vniuersam multitudinē
ipsoꝝ. Nec si reminisceris sermonis ei⁹ q̄ dixit quia
tot legiones sunt in vnoquoq ordine substātiaꝝ
abstractarū quot substātie sunt in vna legiōe. Ap-
parebit idubitāter tibi i vnoquoq ordinū esse sex
milia ⁊ sexcentas ⁊ sexagintasex legiōes substātia
rū hmōi. quantā v̄o ptē toti⁹ terre occupare pote-
rūt sex legiōes. psertim cū vna hmōi substātiarū
in multis regionib⁹ coleret̄ ⁊ colat̄ etiā adhuc vel
etiā i vno regno toto. ppter qd ⁊ appollo delphi-
cus a delphos insula: et phiticus a locis culture
sue ⁊ veneratiōis sue dict⁹ est. Magn⁹ eīm nūerus
est vnicuiq sex legionū. Esto aūt q pcedat̄ ipro-
bitati disputantiū i pte ista sexagita legiōes ⁊ sex
dispersas esse p mūdū istū iferiorē: ⁊ pmissas esse
illudere hoībus ⁊ vexare eos atq tēptare iuxta be
neplacitū creatoris nō habebūt qd calūpnientur
Addo etiā adhuc: q̄ ⁊ vn⁹ malignoꝝ spūum suf-
ficit ludificationib⁹ ⁊ vexationib⁹ vni⁹ regiōis v'l
etiā regni. cū possibile sit ei atq liberrimū se trans
ferre subito quocūq voluerit et pñtiam suā inibi
exhibere: nisi hoc diuine puidētie ⁊ bonitatis vir
tus phibuerit q̄ nō pmittit hmōi spūs seuire i ho
mines iuxta desideriū sue malignitatis: ⁊ de hoc
feci tibi in superiorib⁹ mētionē videlz cū loquerer
de sctis angelis regnoꝝ rectorib⁹. Faciā autē te
scire qd dico in tractatu singulari de motib⁹ ⁊ va
latib⁹ vel si quo alio noīe noiant̄ hmōi substātiarū
debes etiā attēdere in hoc qd ⁊ apud gentē xp̄ia-
noꝝ vn⁹ ex sctis: quos ppter dei altissimi honorē
et gl'iam venerant̄ in multis regionibus ⁊ regnis
tēpla hꝫ ⁊ statuas ⁊ picturas: aliasq sui honoris
memorias. Verū quā ob causaz legio vna vel q̄r
puenerit ad vexationē vni⁹ hois puenies ē vt apiā
tibi hic. Scito igit̄ q̄ sicut iā audiuisti nō ē liberū
malignis spiritib⁹ seuire i hoīes p malignitatis
sue volūtate. cū autē libēter vexaret legio illa v'l
totā vniuersitatē hoīm vel multos de illa: nō ē tñ
pmissa vexare nisi vnū: sz neq i illū data ē ei ptās
p voto seuicie sue. Nisi sic fo ē: q̄ multi ex hōib⁹
fuerat vel al's multis gn̄ib⁹ pctōꝝ creatorē offē-
derat. et pp hoc multi i ptātē limitatā: tñ vt pre-
dixi dat⁹ est. hec eīm ē creatoris bñdicti iusticia vt

Quot sunt legiōes in vnoquoq ordie angelorum.

Quare legio vna cōuenerit ad vexationes vni⁹ hois.

illos habeãt mali hoies tortores q̃s habuerũt cri-
minũ suggestores. Et propter hoc ꝙ creatorez de
seruerũt hoc est horũ seruiciũ seruicio creatoris p̄-
posuerũt maliciã eoꝝ sentiãt p tormẽta post q̃ cre
dere noluerũt: aq̃ recedere cõtẽpserũt: ⁊ ad creato
rem redire: et adherere cõtẽpnẽtes: ⁊ cũ ita retri-
buatur eis: ⁊ hic nisi ad modicũ crimina vindican
tur: prudentibus iudicatur ꝙ huiusmodi retribu-
tio complenda est in die vltionis ac plene retribu
tionis: nec enim frustra aut vane sermo sapiẽ scri-
ptus est quo dicitur. Per que peccat quis per hec
et torquetur. ¶ Quod ꝟo queritur qualiter de il-
la carcerali habitatione aeris huc venire permitti
manifestum debet esse tibi ex hĩs que audiuisti de
cura et prouidentia atq̃ gubernatiõe dei altissimi
qua nõ veniunt in hanc habitationem nostrã nisi
ex permissione creatoris qui interdũ iustissime iu-
dicio suo permittit eos vexare homines propter
peccata sua ⁊ vicia sicut de hĩs qui blasphemãt eũ
sepe visuz est distorqueri ora eorũ ⁊ linguas parali
si ligari labia igne sacro exuri: et innũerabilia hu-
iusmodi. Ipsi etiã visi sunt a demonibus arripi et
cruciatibus itollerabilibus ab ipsis necari. de hĩs
aũt doceberis aliqua ex libris et historiis hebreo-
rum. Plurima vero et memoria ac narratione di
gnissima ex doctrinis et narrationibus xp̄ianorũ
et quia illusiones et deceptiones pene grauissime
sunt hominũ quis hoc stultis non videatur: iustis
sima dei ifliguntur interdũ hominibus: et eadem
iusticia tradãtur hoies ministris penarũ huiusmo
di taliter puniẽdi. Ex hac ergo iusticia manifestũ
est ad illudendos et decipiendos homines dei iu-
dicio de carcerali illa quã dixi habitatione demo-
nes venire permitti: ⁊ similiter se hꝫ de oibus ali-
is peccatis in que suggestionibꝰ demonũ decepti
hoies se precipitant. Debes etiã scire quia inten-
tio creatoris nunq̃ est in hoc vt malũ fiat vel per-
ueniat. Intentio vero diabolica finaliter semper
est ad hoc propter quod fraudatur diabolus desi-
derio suo in oibus qui tentationibus eiꝰ atq̃ sug-
gestionibus resistunt viriliter. ¶ In quo et adiu-
uãtur a creatore vt eas vicant ab eodẽ postmodũ
coronãdi: caute igiꝶ ac circũspecte intelligere de
bes sermones hmõi qbꝰ dicũtur maligni spũs iu-
sto iudicio a creatore permitti venire ad ludifican
dos vel decipiendos hoies: nullius enim opatõis
vel intentionis/ vel voluntatis creatoris/ finis est

Qualr̄ itelligiꝶ ꝙ deꝰ iustissime pmittit ꝙ mali spũs decipiant spũs.

malũ culpabile seu peccatum. Quare nõ est pmis-
sio creatoris vel dimissio demonum ad hunc finez
vez vt vel ipsi decipiãt/ vel decipiãtur hoies. Sed
hic est finis ꝯuenientissimꝰ intẽtiõis eiꝰ in hoc siue p
missionis/ siue dimissionis. s. vt impleaꝶ decor ⁊ or
do diuine iusticie ⁊ ire iustissime ipsiꝰ qm̃ dignum
⁊ iustum est vt sentiant dignissimeq̃ ac iustissime
illam sentiunt q̃ eã iniquitatibus suis ꝓuocãt. Et
intelligo dignissime atq̃ iustissime ac si dicerẽ ƀm
exigẽtiam vel ꝯgruẽtiã meritoꝝ: ⁊ iaz dixi tibi mul

Qz aliqd iniq̃ fit ab aliq̃ vt ab hoie vel de mone: ⁊ tñ iustissime p mittiꝶ fieri a deo.

ta de hĩs in tractatibus aliĩs. Manifestũ est plerũ-
q̃ accidere vt ⁊ inique fiat aliqd: ⁊ adeo tñ finaꝶ iu
stissime fieri ꝙ igiꝶ ꝓbanꝶ ꝙ exercentur ꝙ vincunt
⁊ ꝙ multis modis suggestionibus ⁊ tẽtatiõibꝰ dya
bolicis meliores efficiunꝶ viri boni ex ꝓuidentia
diuina ⁊ bonitate est directe causalr̄ ⁊ p intẽtionez
Qz aũt mali inde peccant ⁊ corruunt: nõ de pmis-
sione eius est causalr̄ causalitate ꝓpria vt nullo mo
doꝝ imputãdum vel attribuẽdum ei sit vel ꝙ mali
vel deteriores inde fiãt q̃ eis. i. demonibus consen
tiunt vel nõ resistunt: nisi illo modo improꝑissimo
quo apud communiter disputãtes vsualiter dr̄ cã
sine qua reuera cũ nisi pmitteret talia nõ fierent.
Sic ꝗ dictum est de pmissione. i. eo pmittẽte: non
tñ mouẽte vel operãte/ vel quolꝫ modoꝝ adiuuan
te vt mala hm oi fiant. Perfecta eñ causa sugge-
stionis ⁊ tentationis apud demones est: videlicet
ipsa malignitas eoꝝ: sic ⁊ pfecta cã ruine ⁊ deterio
ratiõis est apud eos q̃ suggestioni ⁊ tẽtatiõi ꝯsen-
tiunt resistere nõ volẽtes. De reclusione ꝟo vniuer
sali demonum qua regẽ quẽdam suuz fecisse fabu
lanꝶ iudei. Nõ aliũ hic dicẽdum video nisi ꝙ aliis
eorũdẽ fabulis adnumereꝶ. Q̃q̃ autẽ ex precedẽti
bus manifestum esse tibi debeat vasis etiã adamã
tinis teneri nõ posse spũales substãtias in sequenti
bus. Etiam intẽdo facere te scire q̃ sint qbus liga
ri vel religari possint hmõi substãtie. vbi ⁊ alia au-
dies de erroribus hoim q̃ talia vel crederũt vł cre-
dere suggesserunt. De exercitibus ꝟo nocturnis:
⁊ de hĩs q̃ fiunt in opibus q̃ dicunꝶ maior circulꝰ
⁊ minor q̃tum ꝯuenit p̄nti tractatui hoc est caplo
qđ modo ꝓsequor ⁊ pertracto. Dico qz nõ cogeris cõ
cedere vel credere exercitus hmõi veros esse: vel
etiã si veri essent ꝙ essẽt ex hmõi substãtiis. nõ oia
eñ q̃ sic videnꝶ a videntibus vera esse necesse est: si
cut neq̃ ea q̃ videnꝶ a somniãtibꝰ raptis aut alias
mẽte alienatis: hoc autẽ est qm̃ multa de hmõi in
visione tñ fiunt. Nõ autẽ in re vel ꝟitate: ⁊ hoc do
ceberis in sequẽtibus. Attẽdendum quoq̃ tibi est
qz nec veri equi/ nec veri equites esse possunt/ nec
vera arma habere cum nec corporei sint. Hoc aũt
euidenter atq̃ ex hoc qz nec corpora retinent/ nec
ab eis retinenꝶ/ nec eis obsistunt/ nec ab ipsis obsi-
stitur illis. ⁊ conati sunt hoies interdum retinere
eos funibus ⁊ trabibus obiectis. Illi ꝟo noctur-
ni exercitus omnia illa trãsibãt tãq̃ ventũ aut ina
ne: sꝫ nec gladiis nec malleis nũq̃ vulnerari potu
erunt: immo tãq̃ ventus ⁊ inane excipiebãt eos.
Nõ si qs dixerit hmõi exercitus corpora habere
aerea: dꝫ reminisci eoꝝ q̃ in precedentibus p me cõ
tra hoc didicisti. Et qm̃ hoc incedenter tibi dicta
sunt. Expecta patienter donec perueniam ordine
suo ad capitulum singulare ꝙ de hmõi visis similibꝰ
in sequentibus scribam tibi.

¶ Qz in celis stellis aut circulo obliquo (et
si inferiora ab illis regantur) nulli sunt angeli aut
habitatores: ⁊ ea q̃ ab ipsis hic inferiꝰ fiunt ab an-
gelis fieri negantur.

Caplm̃. cli.

Nec illud huc pretereundũ est
ꝙ multos in q̃stionẽ ⁊ dubita-
tionẽ adduxit: vez ꝙ cum ter-
ra habeat animãtia inhabitã-
tia illam: ac si diceretur habi-
tatores ꝓprios ⁊ ꝯuenientes si
bi: vez reptilia ⁊ innumerabi-
lia iumenta ⁊ bestias/ necnõ et
hoies: vñ ⁊ vsualiter habitato
res vocanꝶ. Siłr aqua ⁊ in maribus ⁊ fluminibus/
in lacubus/ stagnis: ⁊ paludibus habitatiões ma-
nifeste ꝓprias habeat. Eodẽ modo ⁊ aer volucres
. s. ⁊ volatilia q̃ etiã habitacula sua in aere compin
gunt vel edificãt. Cur non ⁊ ignis habitatores p-

Inqriꝶ q̃re ignis et celi stelle nõ habeãt habitatores cũ mlti po suerint eis habitatores.

prios habebit. similiter ipsi celi ⁊ planete atq; stel le quarum vnaqueq; latissima regio est. qualiter et qua de causa habitatoribus ⁊ incolis naturis su is conuenientibus priuati erunt. Quomodo inq̄unt tam nobiles regiones vacuas ⁊ quasi solitudi nes et deserta habitationi ineptissima derelinq̄t creator optimus atq; largissimus. ¶ Amplius. salamandra ⁊ si qđ est similis nature aliud animal habitationi videt̄ ꝓpriam habere in igne. qualiter autē non habebit ignis conuenientē sibi multitu dinem generum diuersorum ⁊ specierum aīaliū: quēadmodum ⁊ aqua. cum contraria equalia ⁊ de gnitate ⁊ aliīs naturaliter esse debere videantur. Magistri vero ymaginum ⁊ magistri p̄stigiorum po suerunt singulis celis habitatores suos: ⁊ singu lis planetis. et noīauerunt de habitatoribus hu iusmodi de circulo: scʒ lune quinquaginta: et de circulo veneris alios quinquaginta: ⁊ dixerūt eos ministrantes circulis illis. Posuerunt siliter an gelos ministrantes duodecim signis: ⁊ alios quo rum nomina in libris eorū nō legi. Aristoteles vero sicut audiuisti in p̄cedentibus iactauit se ꝙ apud ipsum descēdisset spirit⁹ de celo veneris: sʒ ⁊ choz grecus in libro quem scripsit de cultu veneris di xit quandā stationem cultus illi⁹ obtinere ab ipsa venere colentem septem qui illi ⁊ veneri seruient

Quod qdā posuerunt hītatores in celis ⁊ planetis.

Quomodo inquiunt terram que velut fex est ⁊ vi lissimū omniū elementoꝝ: omniumq; corpoꝝ mū di magnoꝝ ignobilissimum ⁊ in vltimitate parui tatis ad magnitudinē celi: qđ est dicere velut pun ctus. ornauit creator tam multiplici tamq; deco ra varietate aīalium in eadem habitantium. celuʒ vero p̄clarissimū oīm vero corpoꝝ mundi magnoruʒ maximuʒ ac nobilissimū quasi vastam solitudinē nec vnius animalis habitatione dignat⁹ est q̄n po tius fecit illud inhabitabile: q̄m si habitabile fecis set impleuisset aut eius habitabilitas ociosa fuis set. Dico igit̄ q̄ considerare debet in hiīs causas habitationis ⁊ essendi in locis: ⁊ iam audiuisti in p̄cedentib⁹ q̄ causa essendi in loco est natura per quam naturaliter inquirunt illum ⁊ quiescunt in illo: ⁊ hec est cōmunis omnibus corporibus infe rioris id est sublunaris mundi: ⁊ causa hec non est apud substantias spūales abstractas. Scđa causa est aīalibus ⁊ vegetabilib⁹ nutrimentum ⁊ vict⁹. Propter hoc eñ pisces in aquis sunt: q̄ inde est eis nutrimentum ⁊ victus: ⁊ inde cibant̄. et causa ista siliter non est apud substantias de quibus agi tur cum alimentis corporalibus nō indigeant vl lo modorum: sed neq; ipsi celi aut celestia corpo ra sunt sicut vel pascue cibādis aut nutriēdis ani malibus vel plantis vel etiam herbas esse cum ce li contingant seinuicem. Quapropter hmōi plā te ⁊ herbe vel facerent diuisionem sectionis ī cor poribus celoꝝ cum eis cederent corpora celorum vel si eis non cederent obtemperentur a radicib⁹ suis vel penitus eradicarent̄. Et de corpore qđē lune manifestum est ꝙ nec herbas nec plantas ha beat cum vno modo semꝑ sit: nisi forte quis dicat ver esse perpetuum apud ipsam. Iam autē didici sti de vegetabilibus qualiter generantur ⁊ nutriū tur. et q̄m cibantur a parte radicum suarum ⁊ sug eas attrahunt ⁊ exuggūt nutrimentum a corpore in quo infixe sunt. quare necesse esset corpus lune esse corruptibile ſm partem: ad min⁹. necesse eñ

De cā essēdi in loco.

Quod nō sint angeli ī celis vel stellis.

esset corrumpi quicquid de eo vegetabilia eidem infixa sibi attraherent ⁊ in nutrimentum suū assu merent. deberent etiam in eclipsi lune aliquid de hu iusmodi vegetabile apparere. vtrum tota lune su perficies atq; ſm vnum modum in eclipsi ei⁹ vni uersali: quare ſm hoc tota esset sicut nemus dep̄s sissimum aut esset in parte nemus: in parte vero ca rens coloribus. et appareret ista diuersitas in sup̄fi cie corporis ipsius. Sol autē ⁊ stelle omnes si ar bores aut plantas haberent non lucerēt omnino sicut lucere vident̄: videlicet luce continua et nō interpolata seu tenebris mixta. lumen quoq; eius in superficie terre appareret sic ⁊ nō ꝯtinuū. Ter tia causa essendi in loco quibusdam est exercitiuʒ alicuius officii: quēadmodum speculatori in spe cula et rectori nauis in naue et sacerdotibus cau sa essendi in templis sunt officiorum suoꝝ exerci tia videlicet cultura ⁊ seruitia creatoris. hoc autē fingere non possunt in celis vel signis vel stellis. nulla eñ officia vel ministeria angelorum locum corporalem requirunt cum vires eorum siue virtu tes spirituales vere sint ⁊ omnino abstracte a cor poribus ⁊ operationes eorum non sint nisi sicut in telligere seu cognoscere ⁊ velle sicut sepe audiui sti. et he seorsum a corpore perfectissime exercent̄ atq; p̄ficiunt̄: non igit̄ ꝓpter operationes aliq̄s vel officia in celis vel planetis vel stellis oportet esse substantias aliquas spirituales abstractas. qđ dico propter eos qui eis aīas ponūt ⁊ eos esse exi stimant animatos. de eoꝝ vero ꝙ ponunt angelos mi nistrantes signis aut planetis aut circulis facile est tibi videre q̄ erronee q̄ꝗ; absurde hoc ponant cum enim angelice substantie abstracte longe no biliores sint q̄ substātie quelibet corporales. Et ꝓpter hoc q̄ planete vel stelle vel signa manifeste indignum est ⁊ lex ipsa nature istud nō patit̄ et vt sint ministre illarum vel etiā ministrent eisdē: qđ si dixerit quia actores animaliuʒ atq; custodes in comparabiliter digniores aīalibus ministrāt illis et ministri sunt eoꝝ in pascendo ⁊ custodiendo il la non recte instat. qđ eñ faciunt aīalibus: ꝓpter seipsos faciunt hoīes: ⁊ ꝓpter hoc pascūt anima lia sibimetipsis ⁊ custodiunt sibimetipsis non ani malibus ipsis. Quare ꝓprie ⁊ vere sibiipsis impen dunt hoīes hmōi seruicia seu ministeria ⁊ nō ani malibus: ⁊ idem oportebit te videre in similibus. ¶ Amplius qualia seruitia seu ministeria impen dūt signis vel circulis vel stellis hmōi angeli nū q̄ parant eis cibos aut lectos sternūt: nunquid ve stiunt aut calciant eos nunq̄ discurrunt in varias legationes missi ab eis. in quoquidem difficillimū aliquid verisimile fingere. Quod si q̄s diceret q̄ cum circulus signoꝝ regat mundum inferiorē re gimen istud ⁊ gubernationem administrat et effi cit per angelos hmōi. quanto ꝓbabili⁹ diceret an gelos istos mundū sublunarem regere ꝑ signa ipa Spirituales nāq; substantie corporalib⁹ vel tāq̄ instrumentis vel tanq̄ aliīs adiumētis vtūt̄ sicut anime nostre corporibus suis ⁊ mēbris ⁊ aliīs eti am instrumentis forinsecis ad exteriores opera tiones quēadmodum securi ⁊ dolabra: econtrario autem in toto vniuerso non inuenitur corporalis substantia vti spirituali. neq; habere eam eousq; subditam: et vt ministeria ipsius debeat nomina ri. ¶ Amplı⁹. vnumquodq; signoꝝ vel est mortu

Quod nō sint substātie separate in signis ministrātes eis.

Quod q̄uis mūd⁹ īferior regat̄ circulo signorum: tamē circul⁹ ille nō facit h⁹ ministerio angeloꝝ.

um id est vita carens vel est viui sive vivens. qd si mortuum est iuxta dictum modū nec regimen nec gubernationem alteri⁹ ullo modoꝝ congruit ei: nec etiam est possibilis eidem. quod si vivū ē vnū quodqꝫ ipsorum manifestū est qꝫ nō est aial: sꝫ ps animalis tm̄. pars eni celi est stellarum fixarū vnū quodqꝫ signorū: pars dico corporeitatis ꝛ cōtinuitatis ipsius. Verū: nulli dubium est partes aialiū nichil regere: cum nec seipsas regere sufficiāt qn potiꝰ a suis totis regūt. nullo sibi proꝛsus regimie suo vel sue partis cuiuscunqꝫ vel relicto vel commisso. tu etiam vides in rebus oibus qꝫ nō partibus vel cuiqꝫ earum deputantur vnqꝫ ministri. Nanc eni ministrarent eisdem cum servitia nec cognoscerent nec averterent. vides etiā qm ipsi qui ministrant calciamēta dñis suis nō dicunt se servire pedibus aut tibijs ipsoꝝ: sicut neqꝫ i coꝝ q̄tū cunqꝫ paꝝ intelligentis hois ascendit vt diceret pedē regis dñari vel imperare calciamenti aut dis calcianti se. Si vo dixerit quis qꝫ hmōi angeli ministrant signis in motibꝰ eorum: ꝛ hoc q̄ frivolū ꝫ sit q̄ꝫ vanū ex multis manifestū facile tibi fiet. cū eni iam tibi declaratum sit aīs nec signa nec stellas aut planetas moveri proꝛsus motibus: sꝫ motibus celorum in quibus fixi sunt: ꝛ hoc est dicere motibus partium in totis suis. manifestum est tibi cum hoc qꝫ motꝰ vnus est totius ꝛ partiū: ꝛ propter hoc ab vno motore. ¶ Amplius. si vere celi aialia sunt quēadmodum aristoteles ꝛ eius sequaces posuerunt. Ab vno autē motore movet̄ vnū quodqꝫ animal cū oibꝰ partibus suis moveret̄ igit̄ vnumquodqꝫ celoꝝ ab anima sua: similiter ꝛ partes ipsius ab eadem. ¶ Amplꝰ. si posueris cessare angelos illos a motibus signorū. nō ꝑpter hoc necesse est vt aia celi stellarū fixarum cesset a motu quo revolvit illud revolutione cōpleta in spacio vigintiquattuoꝛ hoꝛarum. Impossibile autē est vt moveat ipm qn moveat omnes eiusdē ptes quacunqꝫ eni parte quiescente necesse est desere totum celuꝫ aut scissuram partis illius ꝛ residui. quod si dixerit qꝫ non possunt cessare angeli illi a motu quo movēt signa qn necesse sit ꝛ ipsam animam celi illiꝰ a motu suo quo movet celum cessare: tūc necesse est vt moveāt ipm celum eodē motu ipsi ꝛ aia illiꝰ aut diverso. vtrūqꝫ aūt hoꝝ manifeste ipossibile est. si eni motū quē opat̄ aia illa sufficienter conant̄ iteꝝ efficere angeli hmōi supuacuus est ꝛ oino inutilis intentio ꝛ conatꝰ eoꝝ. eodem modo est rōcinari de aia ipsiꝰ celi. qꝫ vo diverso motu moveāt ipm celū ipossibile esse p me tam tibi alibi patefactum est. qualr eni declaratiōe demōstrativa feci te scire i pcedētibus ipossibile esse quodcunqꝫ corpus moveri diversis motibus.

¶ Qꝫ ad velocitatē motuum celestiū nō requirūtur angeli ipsis celis coadsistentes.

Qꝫ ꝑpter motꝰ signorum nō sūt ponēd ī angeli i celis.

¶ Capitulum. cliij.

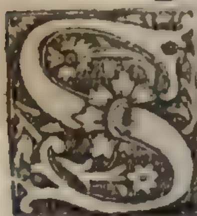

Si autem dixerit qꝫ angeli isti non movent celū neqꝫ signa motu novo: sed adiuvant velocitatē motus eiusdē quasi non satis velociter moveret̄ nisi ipsi velocitati suum adiutorium adhiberent: ꝛ hoc iterum nō nisi vanissime dici potest. Manifestum est enim qꝫ creatoꝛ vnicuiqꝫ mobilium sive sint mobilia voluntarie: sive sint mobilia naturalr̄ dedit virtutes motivas sufficientes ad motꝰ cōvenientes eisdē ꝛ cōgruentes naturis coꝝ: quēadmodū vides in yrundinibꝰ qbꝰ dedit volatū ꝛ volandi virtutē: q̄ sufficit ad acquisitionē virtꝰ earuꝫ: similiter ꝛ leporibꝰ levitatē pedū ad effugium ꝛ evasionē captionis: non quidē ab oibus aialibus qm ꝛ q̄busdā aliis ꝛ quibusdā canibus ꝛ tigribus: ꝛ aquilis longe maioꝛem velocitatē dedit: ꝑpter qđ ꝛ eos capiunt. Qualiter igitur ꝛ ipsis celis nō ꝓvidit sapiētissimus ꝛ optimus creatoꝛ virtutes q̄ sufficerent ad motus ꝯvenientes ipsis celis. ¶ Amplꝰ. hmōi angeli nō adiuvant velocitatē celoꝝ impingendo vel trahendo cū iste operationes nō fiant nisi corpoꝛa vel corpoꝛalia instrumenta: ipsi aūt incorporei sint adiumentum igit̄ qđ p̄stant celis in parte ista spūale tm̄ est: hoc autē esse nō potest nisi vel intelligere vel velle imperare maioꝛitatē motꝰ: qđ si esset manifestū est: qꝫ tunc non ipsi ministrarent signis: sed potiꝰ imperarent. Per hāc eandē viam destrui pōt si quis dixerit eos in hoc ministrare signis q̄tū ad motum: qꝫ tēptant ipm a supfluitate vel diminutate velocitatis: ꝛ hoc etiam alia via destrui pōt. Si eni aīe celoꝝ p semetipsas nō possēt motuū celorum velocitatē vel vehementiam moderari non esset volūtariꝰ motus earū ullo modo: sed esset vel naturalis vel brutalis. naturalis aūt nō potest esse nimius vel supfluus: ꝛ hoc est qm natura nec supflue quicq̄ nec diminute vnqꝫ aliquid opatur cum oīa agat put ei ab ipso creatoꝛe cōstitutū est: nec in potestate habeat vel aliud vel aliter opari: sicut eni sepiꝰ audivisti ipsa opat̄ p modum servientis vel potius p modū servi limitatū mādatum hñtis limitatione. s. intransgressibili. de brutali quoqꝫ aia non opoꝛtet doceri te qn quadā necessitate moveat ꝛ non libera voluntate. Et quia īpetu passionū ita ferātur bruta aialia ꝛ quasi rapiantur post ꝯcupiscētias suas vel repellant̄ timoribus. nullo modo aūt refrenarent se vel moderātur aut detrahunt̄: sed potiꝰ vt dixi repellū t̄ quasi vi ꝛ impetu necessario ꝛ nō libertate. Ignobiles igit̄ essēt valde aīe celoꝝ si brutales essent ꝛ motꝰ coꝝ non essent rationabiles sed ꝑcipites ꝛ inconsiderati: sed ꝛ ipse creatoꝛ oino improvide ꝛ insipienter tam nobilia ac sublimia tam in nobilibus aialibus cōmisisset aut cecidisset. qualiter autēꝫ celis q̄ vtiqꝫ aialia bruta essent ƀm hoc totius sublunaris mūdi gubernationē ꝛ oim aialium tam brutoꝛum q̄ hoim creatoꝛū sapientissimus ꝛ optimꝰ tradidisset: nec eni vni ex asinis alius asinus regēdus vnqꝫ creditus est vel commissus. quanto foꝛtius igitur nec homines nec res humane celestibus illis: ꝛ tm̄ brutis aialibus tradende ad regendum a sapientissimo optimoqꝫ creatoꝛe nō fuerūt ex ꝑpter hoc nec tradite sunt. Manifestū igit̄ est ex hꝭs qꝫ non ꝑpter exercenda aliqua officia vel ministeria substantie abstracte alique in superius illis regionibus constitute sunt.

Qꝫ nō sūt ponēdi angeli ī celis vt adiuvāt velocitatē motuū ipsorum.

Qꝫ aīe celoꝝ nō sūt nec debent dici brutales.

¶ An promissionibus angeli boni sibi iniuncta servitia distrahant. deqꝫ angelis hominibus apparentibus: necnon ꝛ de quodam familiari spiritu ipsi aristoteli.

¶ Capitulū. cliiij.

D id vero q magistri ymaginum atq pstigiorum deceptissimi posuerunt. respondendū est q: boni z sancti angeli nullis inuocationibus: nullis suggestionibus aut pmissionibus nullis donis aut oblationibus vnq deserunt iniuncta vel imposita sibi a creatore officia vel ab aliis quibuscunq qui eis legitime imperent et iure dominentur eisdem. Quapropter frustra inuocari eos docēt. frustra eis offerri sacrificia ppter hoc vt ad seruiendum inuocatoribus suis veniant ppositis sibi seruicijs derelictis. Q; si mali sunt hmōi angeli sicut ex hoc manifeste apparet q creatoris honorem et gloriā in se transferri suadent hoībus vel insanissima auiditate inanis glorie vel isanissima malignitatis z nequitie odiositate ipsorum hoīm quos tantis creatoris offensis ab eodem euertere non debet alicui intelligenti dubiū esse quin mentiri patissimi sint eis quibus tam vehementer inimicantur. Quare manifestum est eis mendaciter istud hoībus suggessisse videlz hītationē sibi esse in celis vt p hoc faciliꝰ eisdē de deitate vl' diuinitate quā se hr̄e sep' mētiti sunt crederet̄ sic et de ministerio vel ministratione signorum falsum suggesserunt vt hoīes ad eoꝝ seruicium et ad ydolatriā stellarum et celoꝝ atq circuloꝝ p hmōi mendacium inclinarent. non dz igitur mirum videri tibi si mētitus est aliquis de neq spiritibꝰ aristoteles dicens se ad eum de celo veneris descēdisse cum sacrificio agni capistrati z aliis hmōi sacrificio nephario ritu adhibitis. hoc ipse aristoteles scripserit esse factum. neq eñ mentiri veritus est q ydolatriam suggere z sacrilegū sacrificium recipe nō expauit. ppter quod nō parū admiranda est cecitas z decipiētia eoꝝ q tantā maliciam hmōi spirituum vel non viderunt vel videntes eis crediderunt. Quod si forte dicat sacrificiū illud immolasse aristotelem veneri. et ppter hoc obtinuisse ab ea spiritū antedictū ad se mitti dico q: istud videt̄ absurdius. Primo: q: cū venus corporalis substātia sit siue aiata omnino indignum z indecens est et nature nullo modorum tollerabile vt ipsa speret z diıetur substantiis abstractis mere spūalibus cum ille longe nobiliores atq potentiores sint q substantie corporales. Secūdo: q: longe propinquiores ac viciniores sunt deitati seu diuinitati q ipsa venus esse possit. hoc autē est ppter spiritualitatem atq nobilitatē z pfectionē suā ppter q̄s nullo modoꝝ indigēt corpore. nullo modoꝝ igit̄ conueniens est vt hmōi substantie seruiant substantiis corporalibus: sed z de signis sicut predixi nullo modo ɔueniens esse pōt vt eis seruiant q partes vt dixi sint celi stellati q z si esset aial. ipsa tñ signa aialia esse nō possēt. partes eñ aialiū aialia esse impossibile est. quanto vo modo z quanta causa est aliquid in aliquo ad pfectionem. z exinde est ei plurimus decor z ornatꝰ: quēadmodū aia est in corpore z visus in oculo: z inde est ipsi corpori et oculo plurimus decor et ornatꝰ. Iste vo modus et causa nullo modo conueniens est hmōi substantiis cum ex eis non sit pfectio celis aut stellis. nō eñ animant vel viuificant eas: siue eñ inanimati siue animati: nec animant̄ nec viuificantur ab eis cum sint abstracte substantie et a corporibus separate: maxime fm eos q celos aiatos ponunt z stellas similiter. Dico etiā q neq ad ornatū in celis possunt esse hmōi substantie: spūalia eñ abstracta non possunt esse ornatui apud semetipsa corporeis aut corporalibus substantiis. cum neq applicationem neq coniunctionē aliquā habeant ad illas. ¶ Amplius. ornatꝰ ille aut corporalis esset aut spūalis: et corporalis q̇dē eē nō potest si per se hoc est per ipsas essentias suas z nō p aliud. pstāt illū hmōi substantie: z intelligo suas p essentias. hoc est ipsa earū applicatione: vt anulus digito z anulo gēma: non tñ negandū est substātias spūales multiplices ornatus pstare interdū templis i quibus apparent: z in aliis locis sicut in pcedentibus audiuisti. de fulgoribus z odoribꝰ qbꝰ eas illustrasse z tēpla z alia loca sepe visum est: et credo q adhuc istud facere non desistunt. Verū isti ornatus nec essentia earum sunt nec ab eis essentialr̄ exeunt vel effulgent: spūalē vo ornatū pstare non possunt celestibꝰ corporibꝰ. qm̄ nec illius receptibilia sunt. Q; si cōsiderauerís alias causas essendi in loco: z p singulas currens inuenies nullā earum conuenientem esse pdictis substantiis: neq eñ sunt ibi vt custodes aut defensores cū nichil vel celos impugnet vel insidietur eisdē: neq sunt ibi vt thesauri ad custodiam ne rapiant̄ neq vt captiui q custodiant̄ ne effugiant neq vt militie exercituum z cōgregatoꝝ z pparatorū ad bellū. cuz apud hmōi substātias neq arma neq bella locū habeant. Quod si qs dixerit quia in sermonibus pphetarū vocātur z militie celi: z celestes exercitus non te conturbet istud qm̄ sermones hmōi nō cogunt te vt cōcedas pphetas hoc intellexisse de aliquo celoꝝ mobilium: nec etiā ille sermo eiusdē ex prophetis hebreorum arguit gētē hebreorum seruisse omni militie celi vel sermo quo phibet̄ adorare militiā celi etiā cogit ad hoc cum militia celi i vtroq sermone euidēter itelligatur sol z luna z stelle q̄ z alias intentiones eius qd est militia celi audiueris in eis q pcesserūt. Aggregata igit̄ rōcinatiōe ex oibꝰ q ad hoc inducta sunt. hic manifestū est tibi nullam esse cām q debere faciat substātias angelicas esse in celis vel stellis aut i signis aut planetis: sz neq aliqs fructꝰ neq vtilitas vlla ex earū esse in illis inueniri pōt. Patefactum ergo est tibi p hec z alia quedā q pcesserunt q: nō sunt ibi vllo modoꝝ: z q: se ibi esse mali angeli mentiti sunt hoībus vt eos in cultū z venerationem suam inducerēt z vt seipsos deos esse per hoc credibilius suaderent. habes aūt qstionē cur et in multis desertis locis z in mōtibꝰ sepe appareant nullā aliā ludificationē exercentes q hoīes videant aut cognoscāt qua de causa inibi sūt. In hoc ergo ad pn̄s aliud dicēdū nō video nisi q ipa apparitio eoꝝ nō modica ludificatio est cum puocatio magna sit ad hoc vt cōsulant̄ vel requirant̄. Et ppter hoc vis z appropinquatio ad illusiones et deceptiones hoīm quoꝝ puitas ad familiaritatem eoꝝ manifesta est. hmōi eñ apparitiones curiosis z malignā astuciam hmōi spūum ignorātibus puocatio vehemens est ad collocutiōes ipsorum z familiaritatem conquerendam.

Q; pmissionibꝰ boni āgeli nō deserūt iniuncta sibi seruitia.

Q; angeli q apparent hoībꝰ p inuocatiōes sūt mali: p qd vel vn̄ hec apparent.

Q; demō aristo. mētitus ē se esse de celo veneris sacrificauit ari.

Q; venus stella non misit p p sacrificiū sibi oblatum spm̄ aristoteli.

Q; angeli si ponerēt̄ i celis non aiarēt eos nec ornarent.

Q; dicta pphetarū de militia celi nō itelligūt̄ de celis mobilibus.

¶ Propter quid demon dictus asmo-
deus in quodam deserto superioris egy
pti ab an gelo raphaele ligat⁹ extiterit.

¶ Capitulum.cliiij.

Uod si q̄s querit qualiter ar
changelus raphael religa-
uit demonez noie asmode-
um in deserto supioris egy-
pti: ⁊ qua de causa mutauit
ei carcerem i quo fuerat cū
aliīs. videlicet carceralē illā
habitationē aeris: de qua se
pe audiuisti. Dico q̄ expedi
ens ⁊ ꝑutile fuit vt firmaret̄ credulitas de ip̄o bo
norum angelorum ⁊ malorum esse ⁊ de potestate
bonorum angelorum sup̄ malos. Dico quia si re-
misisset archangelus raphael demoniū illud ad
carcerem pristinū aeris scz occulta esset illa icar-
ceratio nec roboraret credulitatem hanc: ⁊ verisi
mile est ip̄m demonium dare plerūq̄ sue religatio
nis indicia certa: hoc eñ in aliīs simili ter religa-
tis leges si mihi credideris i narrationib⁹ miracu
lorum que sunt apud gentē xp̄ianorum. Q̄ꝫ totū
fit ad firmandā credulitatē antedictam ⁊ fidē de
oīpotentia creatoris ⁊ cura q̄d circa hoīes et res
humanas. De hoc quoq̄ q̄d in lege sarracenoruz
legitur de haroz ⁊ maroz q̄ in antro quodam i ba
bilone incarcerati sunt. q̄d ⁊ mercurius magus in
libro veneris qui est par libri septem planetarum
rememorat: scito fabulā esse mēdacissimā ꝑpter
multas causas. Primo: q̄ sicut ibi dicit quasi de
insciencia arguerūt deū seculoruz. Scd̄o: q̄ con-
cupiscentia libidinosa dicit eos ibidem peccasse ⁊
eousq̄ ꝯcupiscentia hmōi exarsisse vt negare pa-
rati essent dn̄m seculorum. Tertio: q̄ expresse af
firmat illos dn̄o seculoꝝ seruiuisse mille septuagi
ta annis. ex quo consequens est non oēs malos an
gelos simul cecidisse eos oēs ꝑ supbiam: cum di-
cat istos cecidisse ꝑ libidinis cōcupiscentiā ⁊ apo
stasiam atq̄ ydolatriam vtpote qui vt ipse testat̄
parati fuerunt dn̄m seculoꝝ negare ⁊ venerē solā
absq̄ participe adorare cum in angelicā substātiā
concupiscentia hmōi cadere non possit. concupi-
scentia eñ ꝑpria ⁊ virtuti generatiue corporalis
quam impossibile est esse in abstractis substantijs
impossibile igitur fuit eos peccare concupiscētia
libidinis. Quod si dixerit quis q̄ ipsam virtutem
generatiuam assumpserint cū ipsis corporib⁹ non
effugiet quin cum oporteat confiteri ⁊ de aliīs vi-
ribus aīalibus similiter. Quapropter cogetur ex
necessitate ipsos sanctos fuisse hoīes vt autē an-
gelus homo fiat non minus impossibile q̄ꝫ ange-
lum hominem fieri.

Q̄ꝫ fabula est haroz ⁊ maroz fuerūt incarcerati in babilone.

¶ Quales sint mores substantiarū ab-
stractarum ⁊ de motu impartibilium et
de lucis operatione cum hic que sub eq̄-
noctiali habitantibus accidunt.

¶ Capitulum.clv.

De motib⁹ substātiarū abstractaꝝ.

Ostq̄ autē compleui sermo
nem istum de vbi substātiarū
istaruz ꝓut mihi possibile fuit
ex largitione creatoris: ⁊ ꝓut
occupatiōes ⁊ alia impedimē
ta ꝑmiserūt aggrediar sermo-
nem de motibus qui apparēt
in eis et qui etiam in vtraq̄ lege xp̄ianorum etiā
hebreorum attribuuntur eis. Incipiā igit̄ ⁊ dicā
q̄ iam dixit aristoteles in libro suo quem vocauit
auditum: q̄ motus est exitus a potentia in actum
continuus ⁊ non subitus: ⁊ intellige actū non mo
tum ip̄m: sed ad cuius acquisitio ꝑ motū intendit̄
Alioquin esset motus in motum omnē ⁊ ita infi-
nitum cum a potentia mouendi in actum mouen
di exitus esset motus. In quē similiter exit⁹ a po
tentia sua esset alius motus ⁊ in illū sīr exit⁹ a po
tentia sua esset tertius motus ⁊ ſm hunc modum
iret res in infinitum. Quapropter necesse eēt con
sequenter vt omnē motum p̄cederent infiniti mo
tus: ⁊ ꝑpter hoc infinita mota cum vnū impossi-
bile sit infinitis motibus moueri hanc infinitionē
motus corporalis sol⁹. Apparebit etiā consequē
ter cū ꝑscrutate consideraueris apparebit tibi li-
quido ipsam esse diffinitionem motus corporalis
solius apparebit etiam consequenter tibi imparti
bile non posse moueri motu hmōi hoc est cōtinuo
et hoc iam declarauit aristoteles i eodē libro. ego
autē addam tibi hic declarationes faciles ⁊ mani
festas atq̄ huic tractatui conuenientes. Dico igi
tur q̄ oīs dispositio q̄ est vel esse potest in substan-
tia impartibili impartibilis est ꝑtitione continui-
tatis: alioquin nō esset tota in impartibili quin po
tius minimum sui haberet in impartibili: ⁊ pluri
mum ymo totum: videlicet totalitatem essentie
sue haberet extra illud: ⁊ ꝑpter hoc totalitas ei⁹
esset extra proprium subiectum nullā oīno ꝑtem
sui habens in illo: sed solū punctum quēadmodū
quantitas continua non potest dici esse in puncto
Manifestū igitur est ꝑ hoc: q̄ ꝑtibilis dispositio
partibilitate ꝯtinuitatꝫ non pōt esse dispositio im
partibilis. In id aūt est motus vniuscuiusq̄ mo-
ti q̄ est vera ac ꝑpria dispositio illius. Impossibi
le igitur est motū impartibilis esse in dispositionē
impartibilem partitione hmōi: q̄ igitur oīs mo-
tus est cuiuscunq̄ moti est in aliquam dispositio-
nem vt acquiratur illi ⁊ omnis dispositio subiecti
impartibilis vel partibilis est. quod iam remoui
vel impartibilis erit ex necessitate omnis motus
hmōi substantie in dispositionem impartibilē: sed
oīs dispositio impartibilis acquiritur ex necessita
te subito ⁊ non ꝑ partes neq̄ ꝑ ꝯtinuitatē succes-
siones cū partes non habeat. Nihil aūt aliud est
exitus a potentia in actū q̄ꝫ acquisitio dispositiōis
quare oīs exitus a potentia in actuz hoc est dispo
sitionem impartibilem hoc est subitus et non con
tinuus. Iuxta hanc viam facile declarari tibi pōt
q̄ dispositionis predicto modo partibilis conti-
nua est ⁊ successiua non subita acquisitio. dico acq̄
sitio que motus est iam enim declaraui tibi in pri-
ma parte tractatus istius de vniuerso q̄ acquisitio
forme celi primum acquisitio corporeitatis eius su
bita fuit ⁊ non continua q̄m fuit creatio ⁊ non ge
neratio: ⁊ sic dico de dispositionibus oib⁹ p̄dicto
modo partibilib⁹ q̄ sunt opa immediata creatoris
videlicet q̄ sunt ꝑ creationē tm̄ q̄ acquisitio earū
subita est non continua: nec te conturbet error eo
rum qui opinati sunt operationem lucis subitam
esse ⁊ non continuam. Hoc eñ visum est eis ꝑpt
velocitatez ipsius ꝑpter quod apparet eis q̄ cito
sol in hortu est tam cito i oppositum ei⁹ q̄dcuq̄ re
motuz sit ab eo lumine eius relucere hoc autē im-

Q̄ꝫ impartibile nō pōt moueri motu ꝯtinuo.

Q̄ꝫ opatio lucis nō sit subito.

possibile esse multis vīis cognosces si ꝯsiderationem ī hoc feceris. Mutatio em̄ a tenebris in lucē si fieret ī instāti necesse esset vt in illo instanti ipm̄ qđ trāsmutat̄ a tenebris in lucē vel eēt tenebratū tm̄ vel luīatū tm̄ vel vtrūq₃ sil'. vtrūq₃ aūt sil' illud eē īpossibile est . ꝙ si tenebratū tm̄ nūdū igit̄ esset saltē incepta mutatio cū se hēret eodē mō prorsus vt prius: si vō luīatū tm̄ esset: igit̄ ꝑfecta totalr̄ ꝛ cōpleta mutatio: quare tūc nō mutaret̄ cū esset oīno mutatū quēadmodū nō intrat domū q̄ totꝰ irꝰ est nec exit eā q̄ totꝰ extra est nec acq̄rit aliq̄d qđ iā totū hȝ nec amittit illđ quo iā totaliter caret: sȝ iā illud totū amisit. ¶ Ampliꝰ cū splēdor ille a sole emicās totū ꝑtrāseat ꝛ ꝑcurrat aera quē totū illuminat necesse est vt priꝰ partē ꝑtranseat q̄₃ totum et p̄sertim cū ꝑs lumiāta partē sibi ꝯtinuā illuminet ꝛ illa aliā donec ꝑueniat̄ ad finē luīs necesse est vnāquāq₃ ꝑtiū priꝰ hēre lumē ī effectu q̄₃ gñare lumen aliud. Ut em̄ generet vel agat aliq̄d quodcunq₃ generātū ꝛ agētū necesse est ipm̄ esse priꝰ in effectu. ¶ Ampliꝰ. manifestū est lumen tenuari ac minorari ꝑ elongationē a luce ex qua emicat donec adnichiletur: alioqui virtꝰ lucis quācunq₃ parue esset infinitā: cū posset in infinitam opationem hoc est in infinitā illuminationē. Si em̄ aer esset infinitus quacunq₃ modica posset vt totā illuminationē illiꝰ necesse igit̄ est ꝑ ꝯtinuā hmōi attenuationē tandē venire ad cōsumptionē ꝛ adnichilationē ipsiꝰ. manifestū igit̄ est fortitudis maioris esse lumen in partibꝰ viciniorībꝰ ipsi soli q̄re et fortius motꝰ: ꝛ ꝓpter hoc velocioris. quanto igit̄ ꝓpinquiꝰ est lumen a sole emicās ipsi soli tāto fortioris ac velocioris est motꝰ: ꝛ q̄nto elōgatiꝰ tanto minoris ac debilioris virtutis. quapropter tanto tardioris ac remissioris motꝰ. Impossibile aūt est vt mota eodē tp̄e vel puncto tp̄is idē spaciū vel equalia spacia trāseūtia inequalis motus sint quapropter manifestū est de luminibꝰ inequalibꝰ ꝙ impossibile est ꝙ equalis velocitatis sint in illuminando seu emicādo qđ est corpus lumiabile ꝑcurrendo. Esset aūt necesse si subito qđ est ī pūcto tp̄is vnūquodq₃ lumē totū corpꝰ qđ illumiat ꝑcurreret. Idē em̄ spaciū vel equalia spacia vno puncto tp̄is ꝑtrāsirēt: ꝛ hec est ratio equalis motꝰ ¶ Ampliꝰ. in calore manifestū ē ꝙ nō subita est immutatio ab ipō ī ꝯtrariū nec ecōuerso: ꝛ hoc apparet ꝑ augmētū siue intensionē ipsius q̄ est arsio vel cōbustio. De qbꝰ manifestū est ꝙ nō subite sūt neq₃ in pūcto tp̄is ꝑficiūt̄. Oē em̄ qđ ardet vel cōburitur articulatim et successione cōtinua ardet vel cōburit̄: quapropter in calefactiōe ꝛ etiā in tepefactiōe eodē mō se hēre necesse est. In sonis q₃₃ hoc eundē est. prius em̄ videbis ꝑcussionē mallei vel alterꝰ instrumēti ꝑfici q̄₃ ꝑueniat ad te sonus hmōi ꝑcussiōis qđ si fueris supra ripā lati fluminis et in opposita ripa fiat sonora ꝑcussio sēsibilis apparebit tibi distātia inter ꝑcussionē istā et sonum eiusdē. nimis igit̄ crediderūt oculis suis ꝛ visui suo hoīes hmōi. Mirū aūt est si nō credūt solē bipedalis magnitudinis esse tm̄ cum visus hoc testificet̄: similiter ꝛ si nō credūt lumia sole multo maiorē esse ꝛ stellarū atq₃ planetarū vnāquāq₃ quomodo credent multo maiorē esse terra tota cōtra testimoniū visus sui. an vō credent declaratiōibꝰ demōstratiuis q̄ sup hoc iam inuente ꝛ scripte sūt a pilosophis. in hīs igit̄ ꝛ multis aliīs philosophia humanis cōsulit erroribꝰ. Debes etiam hic reminisci qualiter declaratū est in motu spere celestis ꝙ habitantibꝰ hoībꝰ sub equinoctiali alter colurorū orit̄ in instanti siue subito: ꝛ q̄m ortꝰ eius siue ascensio sup orizonta non hȝ morā vel successionē. Oia em̄ puncta q̄ sunt immediate circūferētie ipsius a parte orientali simul emergūt sup orizonta p̄dictū ꝛ ꝓpter hoc ortꝰ oīm illorū vel ascēsio non est plus q̄₃ ortꝰ vnꝰ ex eis. Unius aūt punctus ortus vel eleuatio sup orizonta in instanti ex necessitate ꝑficit̄. Silr̄ oīa puncta q̄ sunt imediate eiusdē coluri orientali simul eleuant̄ sup orizōta: quare tota illa medietas. Et ꝓpter hoc necesse est vt reliqua medietas videlicet occidētalis tota simul ꝛ subito occidat: non aūt ita est de equinoctiali apud illos habitatores et hoc est q̄m ꝛ ascendit sup orizonta non totꝰ sil' neq₃ aliqua ps illius sed neq₃ aliq̄s ortꝰ neq₃ etiā duo aliqua pūcta ipsius. qđ aūt dixi de coluro nō est nisi ꝓpter hoc q̄m colurꝰ nec hȝ spissitudinē neq₃ aliā dimēsionem ī ꝑte illa videlȝ ascēsionis sue: sed solā suꝑficialē tenuitatē de qua manifestū est tibi q̄ntum ad ascēsionem sue spissitudinis cū illā non habeat nec morari pōt nec extendere ascēsionē ipsius in morulam q̄ntūcūq₃ paruā: nec in aliquo vllo modo qđ excedat punctū tp̄is. Illi vō rōni quā induxi de illuīatione et tenebratione: videlicet an luminatus an tenebrosus sit aer q̄n mutatur a luīe in tenebras non est necesse ꝙ illi innitaris: qꝛ in impartibilibꝰ et spiritualibus mutationibus te induceret in errorem: nec s̄m vnā rationem dr̄ mutatio in corpalibus ꝛ spūalibus: ꝛ equiuocatio ista latet multos imperitos. et ꝓpter hoc cogūt̄ interdū cōcedere spūales mutationes cōtinuas ꝛ non subitas esse.

Q̄ȝ hītātibus sub eq̄noctiali alter colurorum orit̄ in instanti.

Scd̄a vō declaratio ꝙ impartibilia non mouent̄ vel mutant̄ mutatiōe ꝑtibili ꝑtitione ꝯtinuitatis est qꝛ cū ꝯsideraueris dispositiones substātiarum īꝑtibilū īuenies eas īꝑtibiles ꝑtitiōe hmōi.

Scd̄a declaratio ꝙ īꝑtibilia nō mouēt̄ motu partibili.

¶ Q̄ȝ nō habeāt vnitatē ꝯtinuitatis scie mathematice: ꝛ ꝙ mutatiōes āgelorꝫ nullo admiclo fiūt

¶ Capitulum.clvi.

Uod si dixerit quis qꝛ scientie geometrice et alie hmōi scientie cōposite sūt ex multis et aggregate ex scietīis ꝓncipiorū ꝛ ꝓpositionū q̄rū forsan nō est numerus. Dico in hoc qꝛ sciētie hmōi nō habēt verā vnitatē: nec vere ac ꝓprie aliqua earū vnum dicit̄ nec dicūt̄ vnū nisi qꝛ de vno videlicet arismetica de numero. Et ad hūc modū se habet de aliīs nec credo ꝙ aliquis eousq₃ vnq̄₃ delirauerit vt crederet partes alicuiꝰ scientie vnitas esse adinuicē vniōe ꝯtinuitatis. quare remanēt disgregate abinuicē ꝛ nō aliter ꝯiuncte nisi qꝛ in vno subiectorꝫ de vna materia quēadmodū dixi de numero: sȝ neq₃ ꝯtractus hȝ locū apud eas: qꝛ igit̄ motꝰ seu mutationes locales quales eis ꝯgruūt nō fiūt apđ eas videlicet apud hmōi substantias corporali aliquo amminiculo hoc est neq₃ corporali impulsu neq₃ corporali tactu nec corporali euectione. Nō em̄ equitant in curribꝰ aut aliīs vehiculis vectitantur

Uñ scīa sȝ vna.

liter se hꝫ: ꝛ in motib⁹ aīarū nr̄arū: pſertim ſꝫ ariſtotelē q̄ mot⁹ hmōi dixit eſſe ꝛ poſuit paſſiōes nō effugiet abſurditatē īpoſſibilē. Aliud eñ neceſſe eſt eſſe id qð īprimit hmōi paſſionē: aliud id qð recipit illā cū alterū ſit agēs ꝛ alterū patiēs. Imprimere eñ paſſionē vere ac ꝓprie agere eſt. Recipe vo illā ꝓprie ac vere pati eſt. quare neceſſe ē ī vnaquaq3 hmōi paſſionū aliud eſſe imprimēs illā: et aliud recipe eandē: quēadmodū aliud agēs ꝛ aliō patiēs: ſed iterū ſm hoc cū ipm pati moueri ſit neceſſe eſt vt inueniaꝫ apud patiēs mouere: ꝛ moueri qð eſt imprimere ꝛ recipere ꝛ de vtroq3 illoꝝ neceſſe eſt ſiliter ſe hr̄e. Si veri nois ꝛ rōis mot⁹ ſint quēadmodū vocat ea doctrina xp̄ianoꝝ: quia igiꝫ nō eſt vtile nec decet philoſophātes de noie ſeu vocabulo cōtendere. Dico igiꝫ q: ſi mere veri q3 nois ꝛ rōis paſſiōes eſſēt diſpoſitiōes hmōi videlicet velle ꝛ nolle gaudere ꝛ triſtari ſiue dolere et delectari. hmōi nec laudē nec vituperiū haberent apud patiētes nec gratiā nec meritū aut culpam ſiue demeritū apð creatorē: ꝛ hoc notiſſimū eſt apud doctrinā xp̄ianoꝝ. ſi eñ qs occideretꝫ aut aliquid aliud pateretꝫ ꝓ honore vel glia creatoris patiēs in ſꝫ tm̄: ꝛ nihil oino agens: quēadmodum lapis q̄ cōfringitꝫ aut ꝯteritꝫ: nihil oino remunerationis ei deberetꝫ a creatore: nihil oino laudis ab hoibus: ſicut neq3 lapidi cōfracto vt dixi ſiue cōtrito: quēadmodū manifeſtū eſt q lapidi ſi ꝑ violentiam tm̄ ſurſum ferꝫ de hmōi motu vel latiōe nichil eidē iputandū eſt nec inde laudand⁹ ē vllo modoꝝ. cū aūt in hoc qm̄ nihil agit vel opaꝫ: imo tu hmōi nihil oino ſuū eſt in illo hoc eſt qð debeat ei attribui: ſed totū eſt alienū hoc. eſt aliene virtutis et opationis ꝓpter qð nec gr̄e referūꝫ ab omibus ꝓ lana aut carnib⁹ vel rotis molēdinariis ꝓ eo q bene moliꝫ ꝑ eas triticū neq3 aliās q̄ aliena vel virtute vel inuolūtarie penit⁹ operanꝫ: quēadmodū ſi qs oino iuit⁹ ꝓ honore ꝛ glia creatoris occidaꝫ nulla eñ ꝓpter hmōi mortē gr̄a nullū eſt ei meritū apud creatorē. Qð ſi dixerit qs q: mere ꝛ vere paſſiōes tūc laudabiles ꝛ remunerabiles ſūt: complacerent ꝛ gaudenter ſuſtinenꝫ ꝑꝑ creatorē non ſic effugit qm̄ gaudere vel placere hmōi ſi mere ꝛ vere paſſiones tm̄ ſunt: impoſſibile eſt vt dēt cauſam laudi vel merito: ꝛ vt faciāt deberi remunerationē ſiue mercedē ſic patientib⁹. Quare manifeſtum eſt huiuſmodi diſpoſitiōes interdum ꝛ forte ſemꝑ nec meras nec veras paſſiōes ſolūmō eſſe: nec intēdo in hoc illud ſolū q aliquib⁹ viſum eſt: videlicet q ꝓcurare hmōi paſſiōes agere eſt hūs laudē vel vituperiū: quēadmodū multi ꝓcurant dolere de malis aliqñ ꝛ gaudere de bonis: ꝛ hoc multis laborib⁹ ꝛ qñq3 magnis ſicut multo auditu exhortationū: aut multa inſpectione librorū ꝛ aliis pluribus bonis vbi nulli intelligenti dubiū eſſe pōt qn ꝓcurationes iſte actiones ſint ꝛ quin habeant laudē ꝛ vituperiū. Quare neceſſe eſt diſpoſitiones de quib⁹ agiꝫ nō meras eſſe aut veras ſolūmodo paſſiōes: alioquin nec culpāde nec laudande eſſent: neq3 nos aut aīe nr̄e propter illas: quēadmodū neq3 tabula ꝑꝑ picturā ſiue ſpecioſā ſiue deformē: ſed ſolus pictor: ꝛ eodē modo ſe hꝫ de ſculptura in lapide vel metallo q nec pulchritudo illi⁹ nec deformitas attribuēda eſt vel tabule vel tabulis mel metallo ſed pictori ſolūmodo ꝛ ſculptori. Scire tm̄ debes q: ꝑ paſſiōes ꝛ ſuſtinentias multa quodāmō facim⁹: ꝛ intēdo nobis īputāda vel attribuēda quēadmodū ſi qs ſuſcepiſſet cuſtodiā tabule ꝛ obligat⁹ eēt cuſtodire ꝛ defēdere eā ne turpis pictura aut ymago deformis in ea pingeretꝫ ſi ſuſtineret in ea picturā vel ymaginem deformē pingi iputāda eſſet ei deturpatio tabule illi⁹: ſic ꝛ nobis ꝛ aīalib⁹ nr̄is iputāde ſunt īpſſiones turpiū paſſionū qm̄ ſuſtinem⁹ eas in illis fieri. Cuſtodes eñ ſum⁹ ꝛ defenſores aīarū nr̄arum ꝛ ipſe ſimilr̄: ꝛ ꝓpter hoc tenemur defendere eas ab hmōi paſſionibus ꝛ ꝓhibere eas ab illis. Dico etiā q: hmōi ſuſtinētie nō ſunt paſſiōes veri nois et rōnis: ſed negationes aut priuationes potius actionū: nihil eñ aliud eſt ſic ſuſtinere q̄ nō defēdere vel nō ꝓhibere ꝛ pati talia fieri non eſt veri nois ꝛ rōnis pati: ſed negatio tm̄ eius qð eſt vere agere. eſt eñ non defendere ſiue non ꝓhibere: defendere aūt ꝛ ꝓhibere veri nois ꝛ rōnis agere eſt. Manifeſtū igiꝫ eſt tibi qm̄ pati non ꝓprie ac vere ibi diciꝫ: nec reputat inconueniēs doctrina xp̄ianorū ſi aīa hūana ꝯcediꝫ mouere ſe mouere qð eſt velle aut nolle. iſtos eñ duos mot⁹ hꝫ liberrimos et ab oī imperio ꝛ coactione immuniſſimos: quapropter in ea que vult ſponte inclinaꝫ: et ab eis q̄ non vult id eſt a nolitis ſponte auertiꝫ non tm̄ negandū eſt qn ſuggeſtiōes ꝛ exhortationes atq3 cōſiliatiōes multū poſſint apud volūtatē: quēadmodum allegationes apud iudicē: ꝛ iam alibi audiuiſti a me q: creator bn̄dict⁹ inſtituit ꝛ ordinauit animā humanā: quēadmodū regnū quoddā ī quo poſuit volūtatē ſicut regē vel īpatorē. virtutem vo rōcinatiuā ſicut conſiliariū ꝓpꝫ qð ꝛ philoſophi volūtatē īpatiuā virtutē dicūt de qua manifeſtū eſt q ſue libertatis atq3 ptātis eſt oī modo: ꝛ quia apud īpam nihil pōt vt⁹ rōcinatiua niſi quēadmodum aduocat⁹ apud iudicē aut cōſiliari⁹ apud regem vel īperatorē. Declaraui etiā tibi hoc ī alio tractatu q̄ eſt de virtutib⁹ ꝛ morib⁹ eā eſſe libertatem volūtatis vt neq3 cogi poſſit vllo modoꝝ ad ꝓpriā ꝛ primā opationē ſuā q̄ eſt velle vel nolle neq3 ꝓhiberi ab eadē: et intēdo q nō eſt poſſibile aliquē velle aliqd oino nolētē ſe velle illud vꝫ nolle oino volentē ſe velle illud. Quod ergo dixi aīam hūanā mouere ſe motu volūtatis: intelligo ſuggeſtione vel conſilio virtutis ſue rōcinatiue inclinare ſe ad volendū hoc eſt velle. Non eñ aliud intelligo inclinari ad volendū q̄ velle: lꝫ conſilio vel ſuggeſtione hoc fiat.

Q3 velle nolle gaudere et triſtari nō ſūt mere paſſiones.

Q3 doctrina xp̄ianorū cōcedit aīam nr̄aꝫ mouere ſe ipſam.

Q3 cōſilio vel ſuggeſtione volūtas inclinatur ad volēdum.

¶ Q3 varii ſunt modi mouendi: ꝛ quō nihil ſm idem mouet et mouetur.

¶ Capitulum. clviii.

Uod ſi dixerit quis quia neceſſe ē mouere ꝛ moueri nō ſm idē in eſſe cum ſint contraria verum vtiq3 dicit ſi recte intelligat et circūſpecte diſtinguat diuerſas intētiones ei⁹ quod eſt mouere. palam enim eſt quia vna intentione mouet aduocatus iudicem et ſuggeſtor ſuggeſtionib⁹ adqieſcētē ꝛ alia itē ī dē mouet aīa hūana corp⁹ ī q̄ ē inclinādo illð vel erigēdo. Tertio mō mouet īpulſor impulſum.

Quib⁹ modis dr̄ moueri.

et quarto attrahēs attractū. Quintꝰ vero modꝰ vr esse quē aristo. expressit i libro suo de aia i sermone suo quo dixit q delectabileꝰ ymaginatū mouet: et motꝰ ille desideriū est indubitāter: sic forsitā verū est q volitū mouet volētē lz nō vr q̄q similr se hēat Desideriū eni sic vr esse ex ymaginatiōe sicut calor ex luce: et intēdo causaliter et effectiue. Velle vero nō sic est ex volito: sed ex volūtate libere. Liberū eni est volūtatē iclinari in volitū nisi correctiōe aliq̄ puersa aut depravata fuerit volūtas virtuti aūt desideratiue siue pcupiscibili iferiori nō fit. necesse eni hz calore ex ymaginatiōe delectabil nisi eā volūtas q̄ sup ipam hz dñationem et imperiuz hoc auerterit ac phibuerit. Quod si qs dixerit quia vis pcupiscibilis si mūda et immunis esset ab omni puersitate atq correctiōe liberū haberet moueri desiderio delectabilis ex ymaginatiōe ipsiꝰ. dico q sermo iste erroneꝰ est: et hoc apparet duabꝰ viis Primū: qm in brutis aialibꝰ nō est hmōi puersitas aut correctio: nec tn̄ apud ea ē hmōi libertas in vi pcupiscibili: nō eni liberū hz pcupiscere vel nō cōcupiscere delectabilia sua cū ea viderint vel aliter ea apprehēderint: sz quasi necessitate ferūr vel rapiunr ad ea. Scdo: q si libertatē hāc haberent: culpāda vel vituperāda essent bruta aialia ppter hmōi desideria vel pcupiscentias: presertim cū positos sibi limites a natura trāsgrederentur quēadmodū qn cōmiscenr aliis speciebꝰ et de furto arguēdus esset canis vel catꝰ cū frustuz panis aut carnis inuitevel nesciente dño illiꝰ rapit. Quod si dixerit qs q in primis hoibꝰ Adā. s. et eua non erat ista necessitas q̄tū ad virtutē cōcupiscibilez inferiorē ymo pacatissima erat rōni q et volūtati obediētissima. posset ei rñderi q reuera pacatissima erat: sed hoc nō erat ei ex se: hoc est ex natura sua cū nō videar diuersificata sm naturā in nobis et in brutis: sed potiꝰ erat ei pax ista ex fortitudie et dñatiōe volūtatis. Quia cū erat in fortitudie sua plena et libera in pace possidebat subiectas sibi vires: hoc est absq rebellione et cōtradictione vlla. Postmo lū vero debilitata atq oppressa p correctionem originalē patir rebelliones pcupiscentiarū et desideriorz q̄ sunt a parte carnis quas vnusquisq nostrū sentit in semetipso. patir inq eas nolens velut seruitutē durissimā corruptiōis. Quia in primis hoibus exemit se p supbiā a seruitute suauissima ac nobilissima creatoris. Scire tn̄ debes q tranquillitas et p̄ceps impetuositas opationū non diuersāt vires seu virtutes sm spēm. Inuenir nāq interdū et etiā sepe in duobꝰ hoibꝰ q alter est velocis inuētionis. Alter vero tarde et qm alter est temerarii iudicii p̄cipitans sententias suas. alter vero grauis et maturi nihil affirmās aut iudicans nec pfert nisi consiliatꝰ et p̄meditatꝰ aliquā sniam. similiter inuenies quosdā leuis et subite ire: quosdā vero grauis et tarde: nec tn̄ ppter hoc opinatur aliquis diuersitatē esse sm spēm inter vires rōnabiles ipsorz: nec inter cōcupiscibiles corūdē. Si qs aūt dixerit q effrenitas ista siue ipetuositas q̄ apparet in vi cōcupiscibili nostra modo non fuit in ea ab initio quin potius ex ebrietate correctionis origialis pcessit in eā. non iprobabiliter dicet et insuper concordabit magis doctrine xpianorum cuꝰ veritas p tractatus istos tibi et p alios q̄ scribendi inuenienr elucescet. Ex hiis igir q̄ p̄cesserunt hic et in aliis tractatibꝰ manifestū factū ē tibi nichil esse culpādū vel laudandū in substātiis rōnalibꝰ nisi volūtatem aut eiꝰ ptrariū vel priuatiōe aut pp ipam. Reuertar igir ad id i quo erā et dicā q ipm velle maxime liberū est aut volūtariū et maxime nostrū maxime nobis ipsis attribuendū. et intendo maxime. i. longe plus q̄ alie dispositiōes vel opationes nre. Siue igir velociter siue tarde siue subito. et p̄cipitatum siue deliberate aut psulto aliquid sit a quocunq volitum sponte ab illo ē volitum et ipsa applicatio eius volūtatis ad illud volūtati illiꝰ et attribuenda et imputāda est cū sola voluntas ipsiꝰ in sui applicationē ad quodcunq aliud qd est dicere in suu velle et in retractionē suā ab illo qd est dicere in suū nolle illud plenissimaz habeat ptātem. Velle igir vnꝰ solꝰ motꝰ est in semetipso idiuisibilis siue ipartibil: nec p̄cedit illū alius motus nisi apprehēsio illius voliti aut pcuratio ipsius velle sicut audiuisti et qd vsualiter dr quis motꝰ ad volendū dr hoc tribꝰ modis siue intentionibꝰ. Primo: eo modo quo dicir iudex motus ad iudicādū p aliquo vel ptra aliquē: et hoc dicere suasus vel inductꝰ. Scdo: dr p viā pcurationis q reuera vbi ipm velle pcuratū est plerūq p alios motꝰ pcurar quēadmodū p timorē q̄ indubitāter motꝰ spūalis est mouer timēs ad velle euasionē et ad velle fugā. silr et p motū amoris vel amicitie mouer amicus ad id velle facere qd vult vel qd fieri vult amicus. Tertio vero intentione moueri ad volēdū no est nisi ipm velle quēadmodū pcedere ad sniam nō est nisi sententiare et pcedere ad litis ptestationē nō est nisi litē ptestari: silr moueri ad irā nō est nisi irasci. Attende igir et caue ab ista tertia intētione ne p hmōi sermonē quo dr moueri ad volēdū ponas duos motꝰ videlz ipm velle et alium quo mouear ad ipm velle: quēadmodum p sermonē quo qs dr moueri ad irā nō ponis ei duos motꝰ: alterū. s. irā: et alterū quo mouear ad illam.

Quia ex ymaginatione delectabil vis cōcupiscibilis necessario mouer nisi volūtas eā retrahat.

De vi cōcupiscibili.

Quia trāquillitas vel impetuositas opationuz non diuersant vires sm spēm.

De isto velle vide superius.

Quia tribus modis dr quis motꝰ ad volendum

¶ Quomodo celum creatū fuerit: et an pars partem illius precesserit.

¶ Capitulum. clix.

His ergo determiatis reuertar ad id in quo erā. et dicā: q postq̄ spūales et impartibiles substantie inuēte s. et nō habere in se vel instrumētū vel aliud p qd trāsferre se possint ab vno loco in aliuz nisi suū apprehēdere et suū velle: cū hmōi trāslatiōes immediate sint ex ipsis earū apprehēdere et velle: et ista sint vel fiant i eis subito: et nō i tpe ex necessitate hmōi latiōes vel translationes earū subito et nō i tpe erūt vel fiāt: quēadmodū se hz et i opibꝰ creatoris q̄ sunt ex eo q absq medio. Creatio eni vltimi celi: q ab ipo creatore immediate fuit quod est ab eius scire vel velle: non per mediū vel media ex necessitate et instantanea fuit Et subito factum est celum illud et non per partes: nō eni recipit intellectꝰ naturalis rationalis q pars post partē eius facta fuerit. ¶ Amplius mora supuacua oino esset cū ea nec creator idiget nec ptes celi illiꝰ hāc requirerēt. cā aūt in hoc est quia non erat inter eas aliqua dignior in esse vel ordine essendi aliis quocunq modo celū illud cogitatione diuiseris hoc est siue in hemisperia siue in quartas vel quascūq alias partes nichil aut

Quia celum subito creatum fuerit

nies in vna earũ qd faciat eã prius debere esse q̃ quãcũq3 aliã: ⁊ de hoc facta est tibi al's p̃uias multiplices certitudo videlicet in caplo de exitu mũdi corporei a creatore: ⁊ de dieb⁹ sex quibus mundus totus conditus est.

¶ Q ʒ mot⁹ bonoꝝ spũum ad quãlibet passionis p̃tẽ naturalis nõ est: sʒ volũtati diuine cõformis.

¶ Capitulum.clx.

Oriunt̃ autẽ hic q̃stiões multe ⁊ difficiles. Prima est: q2 si sola volũtate sua se transferrent i quẽcũq3 locũ voluerit hmõi substãtie. si igit̃ in oẽm simul se trãsferre voluerit in oĩ loco siĩt ⁊ subito erũt. quare mouebũt̃ siĩt ⁊ subito motibus ĩfinitis atq3 ꝯtrariis: q2 in oẽ sursum ⁊ in oẽ deorsum siĩr: ⁊ in oẽ dextrũ ⁊ in oẽ sinistrũ. ¶ Ampli⁹. pp q̃d ĩ vno loco solo cõstituta eẽt aliq̃ ex eis ⁊ illi abstracta cuʒ possibile eẽt ei in oĩb⁹ locis in q̃b⁹ iussa creatoris explerẽt. Manifestũ est eĩ q2 põderosa q̃ sursum sunt aliq̃n vt pluuia: nix: ⁊ grãdo q̃ i sublimi fiũt deorsuʒ nõ descẽderẽt si siĩt ⁊ i ymo ⁊ in sublimi esse possent.

¶ Ampli⁹. semel misse a creatore a p̃rio celo ad terras nunq̃ illuc reuerterent̃. Nõ eñ possibile est aliq̃d ire ad locũ in quo est. Preterea nihil deperiret eis si remanerẽt i terra cũ pp hmõi remãsionẽ nihilomin⁹ essent in celo vltio. ¶ Ampli⁹. s̃m hoc imobiles essent siue intrãsferibiles videlicet si vbiq3 id est i oĩ loco essent. Impossibile eĩ est sicut p̃dixi aliq̃d moueri ad locũ in q̃ ẽ: ⁊ etiã si esset possibile sup̃uacuũ esset ⁊ oĩno inutile. Dico igit̃ in hoc q2 volũtas hmõi sbãrũ siue natural' sit siue gratuita i nullo discordat a volũtate creatorꝭ et ꝑpter hoc nec esse volũt nisi vbi sẽtiũt eas esse velle creatorẽ: nec trãsferre se nisi in q̃ iubet creator. Dico etiã q2 nec naturali voluntate p̃it velle se esse vbiq3 cũ sciãt hoc eẽ singularẽ p̃cellentiam creatoris: ⁊ sibi nullo mõ cõpetere volũtasq3 eaꝝ firmata sit in iusticia naturali: ⁊ etiam iusticia g̃re In malis vo siue malignis spiritib⁹ q̃s religatos et icarceratos asserit doctrina xp̃ianoꝝ nõ ẽ mirũ si ligata ẽ ista potẽtia mouẽdi vel transferendi se quocũq3 voluerit vel etiã si est in multo sui debilitata vel ĩminuta: quẽadmodũ apparet tibi etiã in nobis: in quibus potestas ⁊ dñatio super corpora nostra ipsaq3 libertas arbitrij adeo ĩfirmata ẽ: vt pene magis serui corporꝝ nroꝝ q̃ dñi magisq3 fuire corruptioni q̃ libertate prediti merito videamur. Si ergo ex pctõ originali iustissimo laudandoq3 sp creatoris iudicio penalitas ista ex pcõ primorũ hoim in nos est velut hereditarie deuoluta q̃to forti⁹ in malignos spũs ex ꝑprijs eoꝝ pctis nõ minor ista penalitas deuenit. qd aũt religati ⁊ icarcerati sint maligni spũs oẽs. Duab⁹ viis tibi scire facile est. Prima est sup̃habũdãtissima pietas creatoris q̃ patissimos grassari atq3 seruire totu malignitatis sue furore in gen⁹ humanuʒ non permittit. Alioq̃n nec ad momẽtũ subsisterent. Scd̃o: q2 vocati sepe ĩuocationib⁹ ⁊ illecti sacrificijs nec venerũt nec apparẽt: quare cũ auidissimi sint inanis g̃lie q̃ eis i sacrificijs hmõi ipendit̃: sʒ et nr̃e p̃ditiõs ardẽtissimi amatores quotiẽscũq3 inuocãtib⁹ ⁊ sacrificia illis offerẽtib⁹ nõ apparẽt.

Q ʒ angeli nõ sunt siĩt in multꝭ locis nec vosunt esse.

Q ʒ eẽ vbiq3 est singularis excellentia creatoris.

Q ʒ p̃tãs demonũ retinet̃ ⁊ frenatur.

Manifestũ est eis hoc nõ p̃mitti: hec aũt ẽ manifesta ligatio ipoꝝ siue p̃tãtꝭ eoꝝ. Apparet etiã ex alia via q2 sepissime iacere lapides in hoies p̃mittunt̃: q̃s tñ nec vulnerãt nec ledũt vllaten⁹ cũ igit̃ oĩm beluarũ ĩmanitatẽ oĩm ferarũ rabieʒ excedat eoꝝ seuicia ⁊ furor aduersus hoies nullaten⁹ dubitãdũ est alicui itelligẽti q̃n si liberũ eis esset recipere hmõi sacrificia recipent ea. et q̃n offerentib⁹ apparẽt si possent. iam igit̃ patefactũ est tibi per hec q̄ mot⁹ localis qualis cõpetit hmõi substantijs nõ põt esse nisi subit⁹ ⁊ instantaneus.

¶ Q ʒ aia i sui creatiõe nullã p̃tẽ primo ingredit̃ corporis: sʒ in oĩb⁹ mẽbris simul creatur.

¶ Capitulum.clxi.

Habet aũt q̃stionẽ de aia hũana cũ sit in quolibet mẽbro et qualibet p̃te corporis qd viuificat vtrũ siĩt itret ois. an p̃ri⁹ vnã q̃ aliam vel alias. Q ʒ si ois simul intret. mouet̃ igit̃ hmõi ingressu in oẽm partes quare infinitꝭ motib⁹ ꝯtrarijs. Dico igit̃ i hoc q2 igress⁹ iste aie hũane i corp⁹ qd viuificat ⁊ regit nõ est veri nominis igressus cũ extra corpus nunq̃ fuerit: quẽadmodũ q̃ i domo aliqua nascit̃ nõ põt dici se ingredi domũ illã sic manifestũ est se h̃re et in aia q̃ i corpore ⁊ intra ipm creat̃ q̄ ipsa creatiõe sua non igredit̃ illud sicut neq3 hõ natiuitate sua igredit̃ domũ in q̃ nascit̃. si q̃s aũt q̃rat vtrũ i aliq̃ p̃te ⁊ illa sola creet̃ aia hũana. An i oĩ p̃te corp'is sui: p̃te dico quã viuificat ⁊ regit. dico q̃m in oĩ p̃te hmõi creat̃. et declaratio hui⁹ est q̃m creatio ipsi⁹ nõ est nisi ĩceptio siue nouitas eẽndi p solã volũtatẽ creatoris absq3 vllo medio: q2 igit̃ ĩceptio ista siue nouitas eẽndi ẽ ei: sic a creatore i oĩ p̃te corporis sui necesse est vt ⁊ creatio sit ei i oĩ p̃te corp'is sui: necesse ẽ vt ⁊ creatio sit ei i oĩ p̃te corp'is illi⁹. q̃ ꝑpt̃ manifestũ ipsaʒ creari siĩt ⁊ i oĩb⁹ p̃tib⁹ illis ⁊ singul' nec pp hoc ꝯñs est illã creari multotiẽs aut multꝭ creatiõib⁹: sicut eñ vna creatiõe dat̃ toti corpori ⁊ singl'is eiusdẽ p̃tib⁹ sit vna creatiõe creat̃ i toto corpore ⁊ singul' p̃tib⁹ illi⁹: cũ nõ aliud sit datio hmõi q̃ ipsa creatio. hui⁹ aũt exẽplũ ꝯueniẽtissimũ ẽ in viro q̃ creat̃ siue ꝯstituit̃ rex in regno aliq. vna eñ creatiõe vel ꝯstitutiõe ꝯstituit̃ rex toti regno ⁊ singulis p̃tib⁹ illi⁹. dico etiã q2 ꝯstituit̃ rex siue creat̃ in oĩ p̃te regni: q̃m fit rex in oĩ p̃te illi⁹ ⁊ etiã ẽ rex i oĩ p̃te illi⁹. Fit inq̃ inq̃tũ rex qd est p̃tãtiue siue potẽtialr ⁊ dñant̃ siue regaliter: nõ dico localiter tu aũt iã didicisti ⁊ declaratũ est tibi in alijs q̃m aia hũana in corpore qd viuificat ⁊ regit est quẽadmodũ rex i regno suo aut rector nauis in naue quã regit. nullo aũt modoꝝ localiter pp qd dixi exẽplũ hoc eẽ ꝯueniẽtissimũ ad id de q̃ agebat̃. qd si quis dixerit aiaʒ hũanã creari vel extra corp⁹ vel i p̃te aliq̃ corp'is vt i corde vel in capite: q̃ũ vtrũq3 nulli opinati sunt: ⁊ inde trãsfundi in oẽm p̃tẽ corporis. necesse hʒ dicere cũ hoc trãsfusionẽ istã nõ eẽ motũ volũtariũ neq3 naturalẽ aie hũane sed solũ mõ bñplaciti creatõis. cã aũt i hoc ẽ q̃m nihil volũtarie agere põt aia hũana in illa hora. Ingressus videlicet sui i corp⁹ quẽadmodũ neq3 itelligere potest illa hora sʒ neq3 volũtarie id voluntate sua corpus ingredit̃ sicut somp̃niauit plato.

Q ʒ si aia hũana crearet̃ in vna p̃te corp'is ⁊ inde trãsfunderet̃ p totũ corp⁹ trãsfusio illa nõ esset motus.

¶ Hoc etiam remotū est p ea q̄ p̄cesserunt. naturalis ꝯo nō pōt esse vni substantie nisi mot⁹ vn⁹ infusio autē nō potest esse mot⁹ vnus aīe humane qn poti⁹ necesse est ip̄m esse multiplicē ꝛ infinite numerositatis atq̧ ꝯtrarietat ī innumerabilium Utrū aūt pūct⁹ q̄ ponit termin⁹ linee vel supficiei vel corporis moueri possit: ꝛ lineā describere saltem i eo cui⁹ est termin⁹. Per se eñ manifeste impossibile est ip̄m moueri i quō nō diuinalis: sꝫ potius geometrica esse videt: ꝛ ad ꝓpositū p̄ns non ptinet. Si eñ ymaginat⁹ fueris pyramidē cui⁹ cacumē sit angul⁹ solidus quocūq̧ mō ymaginaueris ipsam moueri nō vr̄ intelligibile qn capitalis ei⁹ pūct⁹ moueat: nisi forte intelligas eā moueri circulariter circa dyametrū basis sue. si eñ ymaginaueris eā moueri sup planū motu recto describet basis ei⁹ supficiē planā. Capitalis ꝯo pūctus eius describet lineā rectā: punctus ꝯo q: nec corpus est in se nec substātia alia. Manifestū est qm̄ nō est ei virt⁹ motiua in se quare nō est mobile p se quocūq̧ gn̄e motus qn ꝯo moueatur motu ei⁹ in quo est qḋ est dicere p accidēs nō vr̄ ꝓhibitū esse iuxta sermonē aristo. qoo dixit q: mouētib⁹ nobis mouent ꝛ ea q̄ in nobis sunt: qḋ autē motu ꝯtinuo pūctus pūctū intret aut exeat īpossibile videt cuiuis dēter. Quod si qs dixerit q: si pūct⁹ moueat siue p se siue p accidēs: necesse est vt pri⁹ transeat locū in quo est siue exeat ab illo q̄ȝ intret aliū. Uerū dicit ꝛ vt euidenti⁹ istud faciam. dico q: pūct⁹ capitalis ille pyramidis de quo agit pri⁹ exiuerit a pūcto in quo q̄ȝ intret aliū. et cū q̄rit qs vtrū exeat illū qn̄ totaliter i eo est vel qn̄ totaliter extra illū cū nō possit esse partim intra illū ꝛ parti i extra: Rn̄deo q: tūc exit illū vel ab illo qn̄ totaliter est intra illū: ꝛ hoc qn̄ vltimo est in illo: ꝛ gn̄aliter dico q: exire vel intrare impartibile nō est aliud q̄ȝ vel vltimo esse in loco vel primo nō esse illo aut ecōuerso: ꝛ de hm̄ōi ingressu vel exitu audiuisti p me alias quod debeat tibi merito sufficere.

Qualr̄ pūctus ymaginat moueri.

Q: īptibile exit locū ī q̄ est qn̄ est ī eo: ꝛ qḋ intelligit per intrare vel exire īpartibile.

¶ Q: nō est necesse angelos dum mouentur de loco ad loum transire per medium.

¶ Capitulum. clxij.

Ueret autē aliq̄s vtrū ī trāslationib⁹ ꝛ motib⁹ hm̄ōi: videlicet substātiarū īpartibilium necesse sit fieri trāsitū p media: quēadmodū necesse est in motib⁹ corporū siue substātiarū corporaliū. ꝛ dico q: nō est necesse q: nec in spūalib⁹ mutationib⁹ earum nō est silr̄ necesse: quēadmodū cū trāsit aīa tua ab ignorātia rei alicuius in certitudinē vel sciētiam eiusdē nō est necesse vt primo veniat in dubitationem rei illi⁹: deinde in opinionē. Tertio incredulitatē. Quarto in certitudinē vel sciam eiusdem: q̄uis dubitatio opinio ꝛ credulitas media indubitāter sint inter merā siue purā ignorātiā ꝛ certitudinē. ¶ Ampli⁹. sicut volens esse in hoc loco nūc efficitur volēs esse in alio absq̧ vlla volūtate essendi in aliquo medioꝝ locoꝝ vel etiā in oib⁹ sic et transfert se ab hoc loco in illū p̄ter hoc oīno q̄ sit in aliquo medioꝝ locoꝝ: causa autē in hoc est. qm̄ ꝓportionales cause semp sīles effectibus suis similib⁹ quare quēadmodū volūtas ad volūtatē in hm̄ōi substātiis: sic acq̄sitio loci ad acquisitionē et esse in vno loco ad esse i alio apud hm̄ōi substātias. quare sicut nō est mediū īter cās. i. volūtates illas: sic neq̧ īter effect⁹ añdictos: quēadmodum igit mot⁹ siue mutatio qualis hm̄ōi substātiis cōgruit est eis a volūtate essendi in hoc loco ad volūtatē essendi i quocūq̧ alio absq̧ media vlla volūtate q̄ nō pōt esse nisi volūtas essendi in aliquo ex loci mediis: sic necesse est vt sit trāsuolatio siue trāsilitio hm̄ōi substātiarū ab vno loco in aliū absq̧ eo q̄ sint in aliquo intermedioꝝ locoꝝ: si hoc mō trāsilire vel trāsuolare voluerint: non eñ ꝓhibite sūt impossibilitate naturali trāsferre ad aliquē ex locis mediis si iniuncta eis ministeria a creatore hoc requisierit. ¶ Ampli⁹. cū volūtate sola semetipsas sic moueāt vt añdixi: et volūtates earū q̄ bone ꝛ sancte sunt nō sic ad hoc vt sint in oībus locis intermediis nec alia cā sit eis intrādi loca q̄cūq̧ q̄ȝ volūtas essēdi i illis: ꝛ ꝓpt hoc absq̧ esse i illis. Si qs aūt dixerit q: volūtas est vt sint sp ī locis mediis anq̄ȝ intrēt extrema. Dico in hoc q: errat indubitāter hō cui⁹ est sermo iste. Uolūtas eñ bonarū atq̧ sctārū substātiarū nunq̄ȝ inutilis aut supuacua. Supuacuū autē ꝛ inutile protsus ē eis esse in locis in q̄b⁹ nō requirūt ea esse iniuncta illis a creatore ministeria. si ꝯo dixerit q: minor velocitas sufficit explēdis misteriis earū q̄ȝ habeat ista trāsuolatio: Rn̄deo in hoc q: creator nō iniūgit eis motū q̄ nature earū nō cōgruat aut q̄ ei repugnet. Jam autē declaraui tibi in hoc eodē sermone vel caplo: q: null⁹ mot⁹ est nature earū congruēs vel etiā possibilis nisi subita istātanea quā dixi trāsuolatio: ꝛ ꝓpter velocitatem hanc in sermonib⁹ ꝓphetarū dr̄ volat⁹ qm̄ inter mot⁹ aīaliū q̄ apud nos sunt volat⁹ est velocissim⁹: silr̄ ꝛ mot⁹ fulguris. Uolētes igit ꝓphete ex īspiratiōe creatoris hoib⁹ intelligibilr̄ q̄tin⁹ possibile erat loqui designauerūt nobis velocitatē mot⁹ hm̄ōi substātiarū p motū fulguris ꝛ volatū. pp qḋ dixit vn⁹ ex eis. Uolauit ad me vn⁹ de seraphin: ꝛ alius aīalia ibant in silitudinē fulguris coruscantis.

Q: velocitas motuū angeloꝝ designat p volatū ꝛ motū fulguris.

¶ Q: tribus de causis dignitates ꝛ officia inueniuntur in vniuerso.

¶ Capitulum. clxiij.

Et qm̄ iā cōpleui sermonem de vbi ꝛ motib⁹ substātiarū abstractar ū ꝓut mihi possibile fuit ꝛ dono ꝛ largitate dignationis creatoris: ꝛ pduxi eū cousq̧ vt ꝯsir inuestigare debeam de dignitatibus ꝛ officiis ꝛ de principatib⁹ et potestatibus earū ꝛ de ordinib⁹ ceterisq̧ differētiis ꝛ gradib⁹ ipsarū atq̧ aliis q̄ circa eas inuestigāda sunt sicut sunt cause ꝛ ratiōes nominationū ipsorum: ꝛ alia q̄ suis locis audies. ¶ Incipiā igitur auxiliante deo inuestigare ꝛ determinare primā p̄nolatarum q̄stionū. Dico igit qm̄ dignitates ꝛ officia principatus ꝛ potestates nō īueniunt in vniuerso nisi tribus de causis. In regnis scilicet et domibus principum atq̧ ciuitatibus et aliis locis. Primū scꝫ ꝓpter reges ipsos aut p̄ncipes: quēadmodū sūt cubicularii ꝛ alii ministri psonis ipsis regū aut principum singulariter seruientes. et hoc vel ad necessaria vel ad bene-

Utrū sint grad⁹ ptātū ꝛ ordinū īter āgelos

placita. Ad necessaria quidem: vt coqui pincerne: qꝛ ciborũ ꝛ potuũ solũmodo regiorum curam gerunt: ꝛ q cubiculariĩ sunt custodesq; ipsi⁹ psone regie vel alteri⁹ dignitatis. Ad bñplacita do ꝛ cãtores ꝛ fabricatores ornamentoꝝ regiorũ ꝛ cõquisitores deliciarũ illorum: ꝛ in hmõi numeratione vel noiatione nõ est necesse vt immorer: qꝛ nota ẽ tibi multitudo ꝛ varietas hmõi ministrorũ: qꝛ igiꝛ manifestũ est tibi hmõi ministris nõ indigere regẽ regũ ꝛ dñm scłoꝝ nec etiã eũ hr̃e velle nec etiã eos decere magnificentiã glorie ipsius manifestũ est ꝙ in domo glie habitatiõis ipsius ꝛ in aula seu palatio iperiali eiusdẽ qð est celũ vltimũ nullomodorũ est multitudo aut varietas hmõi ministrorũ ❡ Ampli⁹. substãtijs spũalib⁹ abstractis omnino nõ cõgruũt hmõi officia nec etiã possibilia sũt eisdem. Manifestũ etiã est qꝛ si etiã essent eis possibilia: impossibile tñ est inter seruiẽtes soli psone regie tãtã esse multitudinẽ dignitatũ. apparet etiaꝫ ex ipsa excellẽtia noiationũ suarũ creatorẽ nõ deputasse seruitio suo singulariter ꝛ solitarie totam multitudinẽ ministroꝝ cũ vni psone regie lꝫ indigentissime ac voluptuosissime pauci ministri sufficiant ad oĩmodas necessitates: ꝛ ad quasciq; põt exquirere voluptates: q̃to forti⁹ igitur ditissim⁹ habundantissimusq; creator nõ sibi ꝓpter se solũ cõstituit atq; appropriauit tantã multitudinẽ ministrorum tot gradus dignitatũ ꝛ officioꝝ. Manifestum igiꝛ ex hijs primã causam quã dixi. causaꝫ inq̃ ꝯstituendi gradus ꝛ ordines principatuum ꝛ potestatũ variaq; officia ministroꝝ non esse apud creatorẽ. hec aũt cã est ꝓpriũ ac solitariũ eiusdem seruitiũ. Quare relinquiꝛ ꝙ necessitate vt vel ꝑ seipsas vel ꝑ hoies sint eis ꝯstitute dignitates ꝛ ptãtes hmõi aut ꝓpter vtrosq;. Uerum ꝙ ꝓpter se imposita sint eis officia q̃ ex noiationib⁹ earum designanꝛ impossibile esse videre facile est in ciuitate nãq; paccatissima pace scꝫ inuiolabili et i aggregatione iustissimoꝝ atq; sctissimoꝝ sesesq; pfecte diligentiũ in qua nullũ hꝫ locũ iniuria vel iniusticia. Ad quã null⁹ est accessus hostib⁹ nulla cuiq; nocẽdi facultas nulla oĩno volũtas nec eẽ põt nõ est opus magistratib⁹ neq; iudicib⁹ neq; ptoribus aut alijs q̇buscunq; iusticie ministris. Ibi eñ nullũ est delictũ: nulla q̃rimonia: quapropter nullum locũ hꝫ ibi punitor aut pena vbi tutissima est innocẽtia: vbi nulla est nocẽdi audacia: lex etiã q̃ ꝓpter trãsgressiones poniꝛ nec necessaria est nec locũ ibi habet. Ibi eñ ipossibilis est oĩs trãsgressio sed neq; rectorib⁹ aut ducib⁹ ibi opus est. Ubi nullũ erroris aut deuiationis piculũ: qꝛ igiꝛ talis est illa ciuitas sanctissimarũ ac beatissimarũ substãtiarũ vt oĩno nec iudicib⁹ nec magistratibus nec alijs hmõi officialib⁹ egeat. Ociosi igiꝛ atq; oĩno inutiles in ea essent. cũ igiꝛ ei⁹ sit pfectionis ac puritatis vt nihil supuacuũ nihil inutile hr̃e possit. Manifestũ est hmõi pricipat⁹ aut potestates apõ eã nõ esse: vbi eñ vnusquisq; ciuiũ semetipsum p se laudabiliter regere sufficit ꝛ etiã regit: nec gubernatione alia nec rectore alio op⁹ est. ❡ Amplius. q̃ principatus ꝛ ptãtes ꝛ rectores hmõi gubernationi ciuiũ illoꝝ adderet si eis preessent: nec enim pciperẽt aut aliter facerent q̃ faciant cũ oĩa faciant prout decet pfectione glorie in qua sunt. Status aũt glorie vltimitas est pfectionis. vltimitas autem perfectionis non recipit additionem. Quare p hmõi dignitates vel officia nihil potuit accrescere vel ciuitati illi glorie vel ciuibus illius. Superflue igiꝛ ꝛ vane ponunꝛ q̃tum ad ipsam ciuitatẽ vel ciues illius. relinquiꝛ ergo vt neq; propter ipsam ciuitatem glorie aut ciues illos gloriosos sint in ea vel apud illã dignitatum vel officiorum hmõi qualis vel in sermonibus ꝓphetarum vel i lege ꝛ doctrina xp̃ianoꝝ noiatur ꝛ numeraꝛ varietas cũ inutiliter ponaꝛ ꝛ vane oẽ id quo posito nec in re nec in mõ q̇cq̃ boni addiꝛ: ꝛ quo remoto nihil vel in re vel in modo deperit aut detrahitur. ❡ Ampli⁹. hoc habet euidẽter lex xp̃ianorum atq; doctrina ꝙ dei filius in fine scꝫ i iudicio et deinceps euacuabit oẽm principatũ ꝛ potestatem: cui⁹ euacuationis nulla alia causa poniꝛ vel poni põt nisi quia hominib⁹ ad pfectum glorie reformatis non erũt necessaria officia principatuũ et potestatũ cũ nihil corrigẽdũ: nihil cõpescẽdũ: nihil repellendũ: nihil subijciẽdũ habeat stat⁹ ille glie: qꝛ igiꝛ idẽ erit ille stat⁹ in hoib⁹ hoc est eiusdem pfectiõis ꝛ glie q̃ nunc est in sctis ꝛ beatꝭ angelis ꝓpter eandẽ cãm a tpe glorificationis ipoꝝ cessauerãt apud eos officia principatuũ ꝛ ptãtũ: sed ꝛ apud eosdẽ etiã in statu naturalis innocẽtie ex necessitate cessauerũt cũ stat⁹ ille in vltimitate naturalis pfectionis esset ꝛ bon⁹ nihil habẽs omnino corrigendũ nihil iudicandũ aut vindicãdũ aut purgãdũ. Bonitas nãq; naturalis eoꝝ nõ patiebatur in eis q̃ pmanserunt aliquid indecens vel indebitum vel turbidũ aut turbulentũ: sed neq; a foris erant ciuitati illi hostes vt ad pugnandũ cõtra eos necessarij essent ei duces vel principes.

❡ Ampli⁹. habet ipsa lex xp̃ianoꝝ ꝛ doctrina qꝛ oẽs sunt administratorij spũs missi in ministeriuꝫ ꝓpter eos q̃ hereditatem capiũt salutis. Propter electos igiꝛ dei atq; dilectos qui valde pauci sunt comparatione multitudinis reproboꝝ videtur in isto sermone dicere oẽs illos angelicos spirit⁹ administratorios esse ꝛ missos in ministeriuꝫ ꝓpter hoies ad hereditatẽ illam preclarã glorie electos ammnistrationes oẽs atq; ministeria eorũdẽ solis hoibus deseruire videnꝛ. Habet autẽ sermo iste q̃stiones tres. Prima est de hoc: qꝛ in eo dicitur oẽs administratorios spirit⁹ ꝛ etiã omnes missos esse. videꝛ igitur ciuitas illa sanctorum ac beatissimorum angelorum tota euacuata ciuibus suis et creator sublimis relictus in ea solus hoc est absq; omni consortio eorum. Non eñ possibile est illum ex eis simul esse apud nos hoc est in terra et i celo illo vltimo habitationis eoꝝ. Scda q̃stio est: qꝛ cũ pauci sint valde cõparatione reproborũ illi q̃ capiunt hereditatem salutis: innumerabiles vero angeli sancti ꝛ beati: erunt deputati plusq; centũ angeli vnicuiq; electorum: ꝛ hoc non põt esse nisi superuacue cum vnus angelus vni electo sufficiat ad perfectum. Tertia questio est de hoc ꝙ vnus ex prophetis hebreorum expresse dixit quia milia milium ministrabãt ei: ꝛ decies cẽtena milia assistebãt ei. idẽ autẽ sunt ministrãtes q̃ ꝛ missi in ministerium assistẽtes qui vero alij intelligi possunt nisi assidue ipsi creatori astãtes: hoc enim sonare videtur ipsum vocabulum quo dicuntur assistẽtes. Dico igitur in hoc quia sermo ille ita ordinãdus est et intelligendus: videlicet vt ita coniungãꝛ.

Probat ꝙ ciuitas angeloꝝ non hꝫ pncipatus ptãtes iudices aut magistrat⁹

Nota ibi q̃stiões q̃ oriunꝛ ex hoc qð dꝛ ꝙ omnes sũt administratorij spiritus missi ꝛc.

partes illius et dicatur omnes administratorij spi
ritus sunt missi in ministerium propter eos qui he
reditatem capiunt salutis. Posset tñ intelligi q
omnis non accipitur ibi pro singulis generum vt
vsualiter dicitur: sed quasi p generibus singulorum
quẽadmodum illud conuertenẽ ad dñm vniuerse
familie gẽtiũ: qđ intelligi non põt de singulis vni
uersarum familiarum cũ manifestũ sit innumera
biles de familijs illis in ydolatria non tñ remãsis
se: sed etiã decessisse: ⁊ in alijs vicijs multis simili
ter. et adiuuatᷣ intellectus iste ab ea opinione q̃ di
cit de omni ordine sanctorum angelorum mitti aliq̃s i
ministerium p̃dictum. De hoc ṽo qđ dicitur ppᷣ
eos qui hereditatem capiunt salutis: videlicet q
tam pauci sunt vt centũ vel plures sctĩ angeli vni
uscuiusq3 electorum ministerio deputenẽ. Manifes
stum est tibi q3 vtrolibet modorum p̃dictorum intelliga
tur predictus sermo euidenter expeditus est: nec
procedet hmõi conclusio ex illo.

¶ Q; nõ solũ electis ministrare habẽt spiritum
propheticum angeli: sed ⁊ alijs gentibus.

¶ Capitulum. clxiiij.

Abet tñ q̃stionẽ vtrũ oẽs hu
iusmodi spũs quos admini
stratorios vocauit sanct⁹ ⁊ sa
piens ille mittanẽ ppter ele
ctos ⁊ dilectos dei ppᷣ alios
sermones ppheticos q̃b⁹ di
ctum est: q3 in vnãquãq3 gẽtẽ
p̃posuit rectorẽ altissimus. et
p̃dict⁹ ppheta euidenẽ noiat
principẽ psarũ: intelligẽs angelũ rectorem regni
psarũ. Manifestũ aũt est q3 eo tpe quo pphetia il
la edita est gẽs psarũ ydolatra erat: ⁊ regnũ illud
abominationib⁹ ydolatrie inquinatũ totalẽ ⁊ pol
lutũ: nõ igiẽ electis solis ad hereditatẽ salutis hoi
bus mittũẽ i ministeriũ angeli sctĩ: quare non pp
illos solos sctõs. hoc aũt puenienti⁹ ⁊ pleni⁹ de
terminabiẽ cũ de ministerijs istis ⁊ causis atq3 vtilita
tibus eorum loquar in sequẽtib⁹ hijs ergo ita se habẽ
tib⁹ reuertar ad id in quo erã. Et dicã q3 ciuitas
illa sctĩssimorum ac beatissimorum ãgelorum nõ h3 princi
patus aut ptãtes: aut iudices: aut alios magistra
tus: qm̃ si haberet inutiliter prorsus: aut odiosos
illos haberet q̃tũ ad se ⁊ vnũquẽq3 ciuium suorũ
si igiẽ h3 eos ppter gubernationẽ humani gene
ris ⁊ rerũ humanarũ vtilitates habet eos.

Q; ciuitas ãgelorum nõ h3 ptãtes ⁊ magistrat⁹ et si eos h3 hoc ẽ ppᷣ vtilitates hũanarum rerum.

¶ Q; beati omnes incessanter recipiũt ex fonte
vberrimo dona: nunq̃ tñ pleni sunt.

¶ Capitulum. clxv.

Uod si dixerit q̃s q3 ppter
ipsos angelicos ciues ẽ i ci
uitate illa p̃clara et graduũ
illa ⁊ ordinũ varietas qm̃ ibi
supiores ⁊ creatori ppinquio
res habũdãtius ab ipo crea
tore tãq̃ a fõte redũdãtissi
mo tam luis q̃ aliorum donorum
virtutũ sci3 ⁊ grãrũ ⁊ in ppĩ
quo sibi trãsfũdũt ⁊ illi i alios ⁊ ita donec vniuersi
tas illa ciuiũ tota ipleaẽ inundationib⁹ ⁊ donis no
bilissimis prime ac pure bonitatis put ⁊gruit vni
cuiq3 ex ciuib⁹ illi⁹: ⁊ decet magnificẽtissimã lar
gitatẽ creatoris h3 ⁊ iste sermo q̃stiones nonnul
las hmõi eñ inundatiões siue illustratiões nõ sunt
nisi sciẽtiarũ ⁊ ṽtutũ nobilissimarũ atq3 sublimiũ
hec igiẽ aut effluũt et descẽdũt icessanter ⁊tinue
vna post aliã quẽadmodũ aque ex fonte copiosissi
mo erũpẽtes vnda post vndã. Aut nõ si sic ⁊ñs est
ex necessitate nullũ ex hmõi ciuib⁹ plenũ esse aut
pfectũ. qm̃ poti⁹ sunt velut hoies icessanter bibẽ
tes ⁊ nichilominus sitientes: ⁊ sicut vasa pforata
incessanter aquam recipientia ⁊ nunq̃ ad plenitu
dinem peruenientia. qđ si dixerit q3 semp pleni sũt
inundationib⁹ hmõi prime bonitatis ⁊ nihilomi
nus icessanter influit i eos iundãs bonitas prima
inundatiões hmõi quẽadmodũ oia flumia icessanẽ
i mare itrãt: l3 mare sp plenũ sit: sic se h3 ⁊ i ange
lis sctis ad fluẽta seu fluia q̃ sũt inundatiões primi
ac vlis oim bonorum fontis. Sermo aũt iste destruiẽ
multis vijs. Primo: qm̃ aut inundatio hmõi in
undationem quã iuenit expellit añ se quẽadmodũ
vnda vndã i fluuib⁹ aut supueniẽs vnda vnde stat
cũ illa: ⁊ pmanẽt ambe siẽ quõ si expellit extra fru
stra igiẽ supuenit q̃tũ ad recipientẽ cũ nihil accre
scat recipiẽti p iflueñtã illi⁹. Cã autẽ in hoc est qm̃
nõ melior ẽ vnda supueniẽs ⁊ expellẽs inuẽtã q̃
illa q̃ expelliẽ. Quare nichil plus boni ⁊fert reci
piẽti q̃ auferat eidem. Inutiliter igiẽ aduenit illi
siue influit i illud: qđ si pmanet influxio cũ ifluxiõe
accidit qđ p̃dixi: q3 nec satiãẽ nec vnq̃ implentur
inundatiõib⁹ hmõi substãtie recipiẽtes illas. sunt
igiẽ sicut sp potẽtes ⁊ nichilominus sitientes. Pre
sertim cũ a creatione sua a qua iã fluxerũt plusq̃
q̃nq3 milia ãnorum ifundi sic ifluxi influẽtie hmõi nõ
cessauerunt nec tñ vel ex pte sitis earũ se data ad
huc apparet vel i modico impleta vacuitas. Q;
igiẽ ẽ intẽtio prime ac pure bonitatis influentijs
siue inundationib⁹ istis si nec satiare intẽdit recipi
entes angelicas sbãs nec replere. ¶ Ampli⁹. sta
tus ille glie nec impfectionẽ nec vacuitatẽ patiẽ
cũ sit stat⁹ pfectiõis vltime. esset aũt in eo vacuitas
hec ⁊ impfectio pennis si iuxta modũ añdictũ erũ
perẽt p successionẽ inundatiões iste a fonte primo
¶ Ampli⁹. dispositiones q̃ sunt glie siue scie sint
siue ṽtutes ppetue sũt ⁊ indestructibiles. alioqui
nec ipsa glia ppetua stabilitate firma esset si ptes
ei⁹ destructibiles eẽnt nec ipa felicitas glie vera
et pura felicitas eẽt si trãsmutabilis eẽt. S3 neq3
act⁹ eẽt pur⁹ ⁊ ver⁹ cũ subiectos suos i ipfectione
potẽtialitatis ppetuo detineret siẽ ⁊ mutabilitatis
In potẽtialitate nãq3 essent q̃tũ ad futuras iflue
tias ⁊ quasi in motu vel mutatiõe ad illas. Dico
igiẽ i hoc qm̃ influẽtie iste nõ sũt p successionẽ ne
q3 vndatĩ aut alio mõ pticulariẽ ifunduẽ: s3 tote
siẽ qm̃ felicitas vera tota siẽ est nec sapiẽtia vel alia
dispositio glie amissibilis ẽ qm̃ si amitti posset nõ
esset hoc nisi p obliuionẽ. Obliuio ṽo ⁊ maxime
sapie illi⁹ nõ attigit sublimitatẽ stat⁹ illi⁹ ⁊ idẽ ma
nifestũ est de ṽtutib⁹ q3 nec eradicabiles sũt a sub
stãtijs suis in statu glie neq3 abrũpibiles neq3 vllo
modorum sepabiles sunt a substãtijs suis i statu glie
¶ Ampli⁹. oẽs inundatiões ille eiusdẽ spẽi sũt et
eq̃les. Manifestũ aũt ẽ vnicuiq3 q3 cũ fuerit in sub
iecto aliquo dispositio q̃cũq3 q3 dispositio eiusdem
spẽi ⁊ equalis nõ expellet illã neq3 subiectũ erit re
ceptibile illi⁹. nõ expellet inq̃ qm̃ non vincet eam
cum non sit fortior illa: victoria eñ non est vbi est
equalitas fortitudinis inter pugnãs ⁊ ea

Utrũ vna scia vel ṽtt⁹ post aliã descẽdat a creatore i ãgelos.

Q; scie et virtutes in angelẽ tote siẽ ifundiẽ

¶ Amplius. neq pugnam ibi esse possibile est vbi est omnimoda similitudo et equalitas: et nullo modorum contrarietas. Sed neq possibile est duas dispositiones eiusdem speciei et equales posse esse in eodem subiecto: maxime dispositiones immobiles atq perpetuas. ¶ Amplius inundationes huiusmodi non sunt sicut aquarum et fluminum ex fonte fluxus. sed magis sunt creationes scientiarum et virtutum glorie. et propter hoc in sanctis ac beatis angelis simul create sunt: hoc est in ipso instanti glorificationis eorum quemadmodum scientie illorum naturales atq virtutes cum create sunt illis: et propter hoc cum eisdem simul create. Neq scientie huiusmodi videlicet glorie esse possunt per momentum temporis absq virtutibus congruentibus huiusmodi scientiis quemadmodum non est possibile aliquem sic cognoscere creatorem. s. cognitione glorie quin amore glorie totus ardeat et rapiatur. Alioquin possibile esset aliquem sapientia esse perfectissimum et virtutibus imperfectum cum sapientia illa glorie perfectissima sapientia sit. Virtutes vero que non sunt glorie perfecte non sunt: sed magis via ad promerendas et acquirendas illas que sunt glorie. Tu vero iam nosti comparationes que sunt vie ad finem: et medij ad extremum: et seminis ad fructum vltimum quas cum perscrutate consideraueris esse inter virtutes vie istius que indubitanter via est ad vitam alteram que est glorie. Inuenies inquam inter ipsas esse et virtutes glorie que procul dubio finis est illarum et fructus vltimus comparationes antedictas. Scientie igitur et virtutes glorie cum sint finis vltimus aliarum omnium scientiarum et virtutum. non sunt vie ad illas: sed statur ex necessitate in illis: statur inquam statu intransmutabili. Quod igitur habet theologia grecorum et latinorum apud christianos de descensibus et influentiis venientibus a fonte primo et implentibus totam illam preclaram dei altissimi ciuitatem hoc est vniuersitatem sanctissimorum ac beatorum spirituum: necnon et animarum humanarum que ad consortium eorum iam recepte sunt: non est nisi per modum quem dixi. Nec possibile est vt sint vel fiat quemadmodum descensus radiorum luminis a sole fit per successionem. Ita vt vnus post alium expellatur: sed omnia simul exeunt a luce solari et ad terminos eiusdem distantie simul perueniunt. Et intendo quod dico simul quod non prius peruenit illuc vnus alio: nec precedit vnus alium sua interuentione ad terminum equalis vt dixi distantie a loco exitus sui. hoc autem fit de termino vt intelligas in hoc quod dixi simul subitaneam et in non tempore peruentionem eorum ad terminos suos cum iam declaratum sit tibi per me in precedentibus motum luminis solaris per aera siue illuminationem ipsius aeris a sole in tempore et successione fieri. Differt autem illuminatio ista ab irradiationibus spiritualibus que fiunt in beatis istis ac sublimibus substantiis quoniam ille sublimes ac diuinales fixe sunt in suis subiectis: et immobiles ab eis: et intransmutabiles: ita vt nec augeantur vnquam nec minuantur. Lumine autem quod in aere est a sole et minuitur et augetur secundum dispositiones aeris: et secundum interposita rara. s. aut densa. Destruitur etiam per interposita sicut in nocte per interpositam terram: et de die etiam per interpositionem terrestrium corporum: et lumini imperuiorum siue impenetrabilium. Quapropter et diuersantur multipliciter vt cum prohibitus fuerit vnus radius solaris a loco vno per interpositum ad hoc subiato impedimento illo non idem numero addatur: sed alius prorsus nouus. Aliquin resurgerent lumina extincta. De resurrectione vero luminum vel aliorum accidentium non est hactenus aliquid auditum. Manifestum igitur est quod verba ista: vel inundationes influentie siue influxiones et descensiones luminum gratiarum a fonte. Primo non intelliguntur aut motus aut per modum motus. sed casualiter tamen siue per modum cause: nec aliud est descendere eas a fonte primo quam esse vel creari ab illo. Et creatio ista subita est et non in tempore: et ipse vt sepe dixi scientie atq virtutes fixe sunt: et intransmutabiles non fluentes neq transfuse ab aliis in alios/ et ab vno in alium. immo dona creatoris sunt ab eodem immediate donate atq create omnes huiusmodi perfectiones spirituales. Eius enim est illas substantias perficere qui eas fecit. similiter reformare et decorare qui eas formauit. Non tamen negandum est vllo modorum quin sublimiores ac prestantiores inter huiusmodi substantias multa cognoscant et videant que abscondita sunt inferioribus. et quin per eas inferioribus reuelentur ad hoc vt per eas: hoc est per inferiores innotescant hominibus. Et hoc euidenter apparet in sermonibus prophetarum et in lege hebreorum. Similiter in lege et doctrina christianorum. Manifestum igitur est ex his quod officia supradicta et dignitates non habent locum in ciuitate illa preclara glorie in qua vnusquisque ciuium ordinatissime et compositissime atq pacatissime se habet nisi in hoc solo: hoc est in reuelationibus quas dixi. Propter reuelationes autem si qua dignitas eis congrueret vel officium: illa non esset nisi magisterium: nec ex illa nisi doctores aut magistri nominandi essent. Verum quoniam ille pauce sunt: nec qui ab eis discunt discipuli nominari debent: nec illi magistri vel doctores qui tam pauca docent. Aliquin quasi quedam scola esset ciuitas illa. Hoc autem non videtur conueniens: quia scola non est congregatio nisi que congregata est propter hoc vt ibi doceatur et discatur. Et hoc principaliter huiusmodi autem docere et discere et secundaria sunt et minima que inibi aguntur. Manifestum igitur est ex omnibus his quoniam dignitates et officia que cognominationibus huiusmodi substantiarum designantur non sunt eis nisi propter homines. ¶ Amplius. cum completa fuerit reparatio et formatio generis humani que non est nisi glorificatio ipsius in parte electorum cessabunt iste reuelationes que fiunt nunc propter homines. Tunc enim non erunt necessarie annunciationes aut instructiones angelice. Cessabunt igitur omnia officia angelica quantum ad homines cum alia tunc similiter non sint eis futura necessaria. Si igitur vlterius duratiua sunt non durabunt nisi propter ipsos angelos. Iam autem audiuisti quod nec ipsi angeli non indigent huiusmodi officiis. Tunc autem si que erit indigentia omnino tolletur ab eis quemadmodum ab hominibus.

Nota differentias inter scientias et virtutes nature et glorie

Quod scientie et virtutes subito creantur in angelis simul non vna post aliam

Quod illuminationes que fiunt a sole et illuminationes spirituales que fiunt a deo differunt quoniam spirituales fiunt subito et alie non.

Quod angeli superiores aliqua possunt reuelare inferioribus vt reuelentur hominibus

Quod dignitates et officia cognominationibus huiusmodi substantiarum designantur non sunt eis nisi propter homines.

¶ De nouem ordinibus angelorum: et tribus ierarchiis.

Capitulum. clxvi.

Erum ne viro tam sapienti et sancto per quem innotuerunt ordines substantiarum istarum genti christianorum. In primis grecis et post modum latinis et, qui dicit ea se accepisse a primo perfectore maximoq doctore legis et doctrine christianorum: hoc est ab vno ex apostolis. A quo et ipse conuersus fuit ad fidem et religionem christia-

Nam: ⁊ edoctus ab eodem fidem ⁊ legē antedictas
contradicere videar. qđ neqꝫ leuis culpe: neqꝫ par
ue presumptiōis reputo tētabo inuestigare ⁊ decla
rare intētiōes cognominationum ordinum hmōi
⁊ ipsos ordines ⁊ officia iuxta intētionē ⁊ traditio
nē ipsius. Silr numerum eorum ⁊ causas ipsi⁹ mis
sionis eoꝝ: ⁊ an reuera mittantur aliq̄ ex hmōi sub
stātijs an non. Dixit ergo vir iste sanctus ⁊ sapiēs i
libro suo quē de istis sanctis ac beatissimis substā
tijs scripsit q᷑ .ix. sunt ordines eaꝝ sicut edoct⁹ fuit
a preclaro illo doctore suo q̄ raptus in paradisum
hoc ibi didicit ⁊ vidit. Et nouē cognominationes
ipsoꝝ ordinum ab eodēꝫ doctore suo ⁊ pfectore ac
cepit. Et primuꝫ ordinē dixit cognominari Sera
phin: ⁊ cognominatio ista hebraica est. ⁊ addidit ei
alias duas vꝫ recalefaciētes ⁊ pēnosos: ⁊ cause
istaꝝ duaꝝ cognominationuꝫ sunt due. Prima: q᷑
seraphin interpretat̄ incēdium coꝝ vel tot⁹ ardēs
Per hoc ergo dixit recalefaciētes. Scđe cognomi
natiōis q̄ est pēnosos cā vt puto ē: q᷑ duo seraphi
apparuerūt vni ex prophetis hebreoꝝ alati ⁊ pēno
si sex ale. s. vni. ⁊ sex ale alteri. Scđꝫ ordinē cogno

Nouēꝫ ordines ágeloꝝ q̄lia nomia sint sortiti.

minauit cherubin. Et q̄m Cherubin interpretat̄
plenitudo sciētie: cognominauit iterum Cherubi
fusionē sciētie. Et q᷑ Cherubin apparuerūt cuidā
aliq̄ pphetarum pleni oculis vocauit eos oculosos
Tertium autem thronum ⁊ sedes. Quartum dña
tiones. Quintum virtutes. Sextum: potestates.
Septimum principatus. Octauum archāgelos.
Nonum angelos. Alij tñ theologi xp̄ianorum in
loco virtutum ponunt principatus: ⁊ in loco prin
cipatuum virtutes. Hos etiam nouē ordines per
ternarios diuidens: ⁊ ꝯiungēs diuidit in tres ierar
chias tres ordines vnicuiqꝫ ponēs ⁊ deputās. Ita
vt prima hierarchia ꝯtineat Seraphin/ Cherubi/
⁊ thronos. Scđa dñatiōes virtutes ſm ip̄m ⁊ ptā
tes. Tertia scđm ip̄m principatus archangelos/ ⁊
angelos. Scđm multos ꝑo vt predixi virtutes archā
gelos/ ⁊ angelos. Ierarchia ꝟo est ex greco eloq̄o
interpretatum sacer p̄ncipatus. Communiter igi
tur sacros p̄ncipatus vocat oēs hmōi substātias
Sacros ppter elōgationē ⁊ inaccessibilitateꝫ ad
omnē obsecrationē. Principatus ꝟo ppter subli
mitatē ⁊ precellentiam que est eis sup alias creatu
ras: necnon ⁊ ppter pfectionē subiectiōis qua pri
mo p̄ncipi atqꝫ principio subiectissime sunt ⁊ a gu
bernatiōe siue regimine ipsius nullo modoꝝ decli
nabiles aut discrepabiles. Sꝫ ⁊ in eādem legē sub
iectiōis: eādemqꝫ pulchritudinē gubernatiōis put
posse acceperūt ⁊ sup hoc bñplacitum esse siue in
iunctionē creatoris cognoscūt vel intelligunt sibi
subiecta ⁊ inferiora se summo ope reducentes seu
ꝯuertētes. Pricipatus autē nō immerito vocatur
sacra illa ꝯgregatio. nō soluꝫ illius ordinis: sꝫ etiā
omnium. i. nouē antedictorum: cum principatus
etiam ab vno solo principe nō incōueniēter noiet̄
vnus exercitus vel vnum regnuꝫ. Quāto fortius
igitur tota illa sancta milicia nouē ordinum sacer
principatus: nō immerito cognoiat̄ in qua vnus
quisqꝫ princeps est que digna sunt semꝑ principe
cogitās. Iuxta sermonē pphete vnius ex prophe
tis hebreoꝝ. ⁊ semetipsum principaliter hoc ē ma
gnificētissime ac decentissime regēs q̄uis nō incō
gruēter etiam appropriate principatus cognomi
netur ordo ille. iuxta sermonē sapientis illius qui
hoc tradidit ⁊ scripsit primus. Habꝫ autē distictio
q̄lit̄ ex sermonibus sapiētis illius posui q̄stiones
multas profundam ac pscrutatam inuestigationē
requirētes. Et primā inter eas ponam de rōne nu
meri: vꝫ quā ob causam: vꝫ in isto numero: vꝫ
nouēnario steterunt miliciarum illarum ordines.
Et ppter quid prohibita est multiplicatio earum
extēdi in denarium. Tu vero iam audiuisti intelli
gētias abstractas Aristo. in eodem numero posuis
se. Et opinati sunt aliq̄ de philosophātibus nouēꝫ
ordines ⁊ nouem intelligētias nō differre ab inui
cem: sꝫ potius esse nouē ordines nouem intelligē
tias ⁊ ecōtrario. Negat enī Aristoteles sicut audi
uisti in precedentibus numerū in substātijs abstra
ctis p se siue q̄ntū in eis est. Sꝫ ratione materiaruꝫ
in quibus sunt vel quas mouēt aut regunt euiden
ter asseruit Aristo. ⁊ sequaces eius ppter aīas hu
manas nō esse numerabiles neqꝫ multas nisi dum
sunt in corporibus: neqꝫ est eis multitudo aut nu
merus nisi rōne corporum in quibus sunt ⁊ q̄ mo
uēt atqꝫ regūt. Quapropter cū sepate fuerit a cor
poribus nō erūt numerabiles. Iam auteꝫ remoui
hoc in precedentibus destructiōe cui nō est ꝯtradi
ctio aut resistētia. Intelligētias quoqꝫ nō dixit nu
merabiles silr nisi ratiōe celoꝝ quos mouēt. Et p
pter hoc posuit eas nouem iuxta numerum celoꝝ
⁊ mundi terreni deputās octo celis: intelligētias
octo. mundo ꝟo terreno principaliter ac speciali
ter intelligētiam agētem quam posuit esse creatri
cē aīaꝝ humanaꝝ ⁊ solē intelligibilē eariideꝫ. Ma
nifestum igitur est tibi q᷑ Aristote. ſm opinionem
suam antedictam nō potuit ponere ordines cuiꝫ or
do oīs multa millia ꝯtineat substātiaꝝ abstracta
rum. Scito q᷑ tēpore adolescētie mee cum cogita

De cognomiatiōib⁹ ágeloꝝ per cōparationē ad familiā regiā

rem de sacris istis principatibus ⁊ ordinibus inci
dit mihi cogitatus de regno terre nō bñ ordinato
ac decēter disposito ⁊ de familia regia. Et visuꝫ est
mihi q᷑ primi ac laterales regis necessario debent
ꝯstituere tres ordines hoīm quos necesse est inde
sinēter ⁊ lateraliter assistere ipsi regi. Primus er
go est amantissimorum hoc est maxime regē amā
tium: ⁊ amore ipsius sup oēs feruētium. Et mani
festum est tibi q᷑ hec est ꝯsuetudo regum omniuꝫ:
scꝫ vt ⁊ velint habere ⁊ habeant iuxta se ⁊ primos
sibi quos sibi credunt amicissimos. Scđs est ordo
sapiētum quo ordine nichil regi ꝯueniētius nichil
decēti⁹. Presertim cum ipsa sapiētia dicat: q᷑ per
me reges regnant ⁊ ille rex hebreoꝝ sapiētissimus
omnibus alijs donis sapientiam pretulerit: alijsqꝫ
positis illā singulariter petierit. Tu quoqꝫ scis quā
necessarij sunt sapiētes gubernatiōib⁹ regnorum:
sicut ⁊ ille idem sapientissim⁹ rex dixit: q᷑ multitu
do sapiētum sanitas est orbis terrarum. Nosti etiā
q᷑ p sapiētiam conduntur leges ⁊ statuta salutaria
hoibusqꝫ putilia eduntur. Terti⁹ ordo est iudicum
vꝫ qui iura reddant, qui ꝯtrouersias ⁊ leges diri
māt. Quart⁹ ordo est excellētissimoruꝫ atqꝫ hono
rabilium magnatum. Inter quos sunt reges sub
diti ⁊ tributarij regi vel illi qui solēt dici proceres
regni/ ⁊ barones in q̄bus consistit magna pars for
titudinis ⁊ potētie regni. Quintus ordo presides
prouinciarum. Sextus ordo: duces legionum at
qꝫ bellorum instructores ⁊ capitanei acieruꝫ. Se
ptimus ordo: cēturionum vꝫ ministrorum qui vi
dictas ⁊ iusticias exequunt̄. Octau⁹ magnoꝝ nū

ciorum qui legati vsualiter nominant: vez q̄ magna nūciāt ⁊ alijs nisi eis nō reuelāda: ⁊ de magnis rebus atq̄ negocijs deferūt ad quos rex iusserit. nec numero coquos in ista familia regia: q̄z regni necessitas nec eiusdez decor aut gloria: sed magis noxia deliciositas eoꝝ misteria exq̄siuit. Sic dico de pincernis ⁊ de cubicularijs ⁊ thesaurarijs: hoc est thesaurorum custodibus. q̄z cui iositas / ⁊ voluptas / ⁊ auaricia causam dederunt supfluitati eorū cum lōge minori apparatu et sollicitudine posset regibus ministrari: ⁊ regna etiā gubernari. Et tūc bñ erat reb⁹ humanis cum a delicijs ⁊ supfluis diuitijs vanisq̄ honorib⁹ se reges abstrahebāt. Et sicut dicit philosoph⁹ q̄dam cum philosophi regnabāt: ⁊ reges philosophabant. Non⁹ ⁊ nouissimus ordo est minorum nunciorum p totum regnum discurrētium siue eq̄tum / siue peditum iussa regis ⁊ mādata differētium. q̄z igit iste numerus ordinuz ⁊ ista dispositio eorum: ⁊ regni terreni tota hm̄oi dispositio decentissima est atq̄ pulcherrima. Eis autem pulchritudo ⁊ decor siue decentia cuiuscūq̄ regnoꝝ aliorum. Exēplum est pulchritudinis ⁊ decētie regni illi⁹ primi ac nobilissimi. necesse est i illo regno pulchritudinem ⁊ decētiam numeruz ⁊ ordinationē. nō solum similes esse istis quas de regno terre nūc posui: s₃ etiam exēplares istaruz. cū eīm proportionales sint reges ad regna. Reges .s. boni ad regna sua bñ disposita erūt ⁊ pmutatim regna pportionalia. Q̄z igit omnis bon⁹ exēpluz est ⁊ similitudo primi ac summi regis q̄ est creator bñdictus. erit necessario ⁊ omne regnum bñ dispositum exēplum ⁊ similitudo regni illius: ⁊ ordinatio hui⁹ ordinatiōis: ⁊ ordines hui⁹ ordinum illi⁹. Apparet etiā hoc euidenter in silitudine ⁊ pportionalitate atq̄ comparatiōibus partium siue ordinum ad partes siue ordies primi ac nobilissimi regni illius. Ordo eīm prim⁹ sc₃ ordo amore regis feruētissimorum ordini Seraphin assimilatur atq̄ pportionat: sicut apparet ex ipsa cognominatiōe ipsi⁹ q̄ est tot⁹ ardens siue incēdium eoꝝ. Et ordo sapientum q̄ est scd̄s ordo p similitudinē ⁊ pportionē rn̄det ordini Cherubin qd̄ ostēdet eiusdez cognominatio ex hebreo in latinum interpretata q̄ est plenitudo sciētie vel fusio sapiētie. Silr ⁊ terti⁹ ordo qui est iudicum assimilat ⁊ pportionatur ordini tertio preclari illi⁹ ac nobilissimi regni q̄ throni vel sedes cognominant in illis tāq̄ in regno regalis excellētie sue sedet rex ille ⁊ dn̄s seculoꝝ. ⁊ inde siue p illos iudicia sua exercet. Quart⁹ ordo potētissimoꝝ honoreq̄ ac sublimitate potestatis in regno preeminētium: rn̄det p easdem vias quarto ordini regni antedicti q̄ cognominatur dn̄ationes q̄m in illis maxime relucet dn̄atio supeminētissima creatoris quēadmoduz in ipsa potētia ⁊ gloria magnatū maxime apparet regni terreni potētia. vn̄ ⁊ barones a fortitudine siue potētia cognominationem hm̄oi acceperunt. Presides ꝟo puinciaꝝ p quos .s. puincie regunt principatibus similitudine conuenientissima comparant. Et videre facillimum est si officium ⁊ opa principum q̄ maxime iusticia atq̄ clemētia decorant diligēter attēdant. Hec eī dignissima pncipe sunt. Longe eīm differt principatus a tyrānide: a rapina: ⁊ oppressione subditorum. Veri nāq̄ nominis princeps ministrum .i. quasi patrē se gerit ⁊ exhibet subditorum. Vn̄ q̄dam pnceps romanoꝝ subditos nobiles potētes cōmilitones suos vocabat subditos. Et de vero principe verissimum est q̄z prodesse intēdit subditis suis. ⁊ hoc solum amat in principatu suo nō pesse sexto ordini q̄ est potestatuz rectissime comparantur duces legionum instructores acieruz: ⁊ pnceps miliciarum q̄m p eos in ptātem magis reducunt ⁊ redigunt q̄ a potestate recesserāt vel eidem rebellāt. Septim⁹ ordo q̄ est vindictas exercētium ⁊ iusticias siue iudicia exequētium quales solēt esse cēturiones aptatur ordini virtutum q̄ adeo inimici debēt esse vicijs vt in mortem eorum coniurati appareant: ⁊ eousq̄ aduersarij videant vicijs vt nō solum virtuosi s₃ etiam virtutes nomiari digni sunt. Presertim cum officium eorum sit vicia ⁊ viciorum opa totis studijs ac viribus extermiare cū ipsis eorum actoribus. Hijs igitur incumbit vt armis etiaz milicie secularis strenui sint. Armis vez omnino spūalib⁹: ⁊ precipue illis que proprie nominant arma iusticie. Nouissimi ꝟo ordines duo q̄ si sunt maiorum nunciorum atq̄ minoꝝ euidentissimam habēt pportionem atq̄ similitudinem angelorum ⁊ archāgelorum: ⁊ euidentia hoc nō indiget declaratione. Debes autem scire quia theologi xp̄ianorum moderni attribuunt officium faciēdi miracula ordini virtutuz. Cā autem in hoc videtur quia licet admiranda ⁊ magnifica sint omnia opera creatoris. In miraculis tn̄ ⁊ p ea magis apparere videtur omnipotentia virtutis ipsius quēadmodum in resuscitatione mortuorum q̄ in generatiōe viuorum. ⁊ vix est si tn̄ est qui non dicat maioris ꝟtutis esse suscitare iaz mortuū q̄ gn̄are virtutē. In sequētib⁹ tn̄ de hm̄oi officijs ⁊ cognoiatiōibus pscrutatiorē faciā inquisitionem.

De ordie ꝟtutū s̄m modernos theologos

¶ Q₃ ordines angelorum officia ⁊ dignitates se habent modo quo debet se habere policia clericalis.

Capl̄m. clxvij.

Addam tibi ⁊ aliā silitudinem regni .s. spūalis qd̄ gēs xp̄ianorū clerum vocat. In quo pōtifex vel sacerdos summus similitudinem tenet primi ac summi regis cui⁹ loco esse: ⁊ cui⁹ vices agere xp̄i ad spūalem gubernationē ipm̄ dicunt in terris. Circa ipsum vero nulli intelligēti dubium esse q̄n esse debeāt ⁊ assistere eidem iugiter tres ordines clericorum: quorum prim⁹ instar seraphin d₃ esse amore creatoris feruētissimoꝝ et totaliter ardentium Scd̄s instar cherubin d₃ esse sapientissimorum: ⁊ in reb⁹ diuinalib⁹ eruditissimoꝝ. Terti⁹ istar thronorum seu sedium iudicum qui ⁊ iura spūalia ⁊ leges ecclesiasticas siue clericales ad pfectum nouerint et iura reddāt petētibus. Et ista ierarchia triū sc₃ istorum ordinum vocat apud gētem xp̄ianorū sacer cetus cardinalium. Manifestum autē est tibi q̄z i rib⁹ ordinib⁹ istis vehemēter indiget res publica spūali ⁊ gubernatio eiusdem. Et manifeste vides q̄z nulla maior pnicies potest puenire regno spūali nulla maior ꝯfusio vel subuersio rei publice spūali siue clericali q̄ si loco istius ierarchie ecōtrario se habēs cet⁹ loco isti⁹ ꝯstituatur: vez si ex inimicis dei quasi ex antiseraphin ⁊ insipiētib⁹ ex an-

Q₃ pportioabilr se hn̄t ordies āgeloꝝ ad ordinē policie clericalis.

ticherubin τ inidꝫ leges spūales τ iura ignorātib⁹
iustitiāq; τ iudicium puertētib⁹ quasi et antithro=
niꝫ τ antisedib⁹ velut antiīerarchia ecclīastica ma=
lignātium τ synogoga sathane cōgregeꝫ τ quodā
modo regnum spūale hmōi dyabolo preparetur.
Dñatiōibus ṽo pr̄iarche siue primates q̄ indubitā
ter post tres antedictos ordines preeminentiores
sunt in clero. Principatibus archiepī siue metro=
politani adaptanꝫ sicut τ cognominatio eoꝶ sonat
Ptātibus epī: virtutibus archidyaconi: archāge
lis archipbr̄i: angelis pbr̄i conuenīēter respōdēt.
Iuxta sermonem prophete q̄ dicit qꝛ sacerdos an
gelus dñi exercituum est. Virtutibus autē ideo ar
chidyaconos comparaui: qꝛ eorum est virtute irrū
pere iniq̄tatē cum iudices sint τ ad eos iurgia ptī=
neāt. Qꝫ si pbr̄ angelus dñi exercituum est q̄s du=
bitat ꝯsīs esse ꝙ τ archipbr̄ archāgelus dñi exerci
tuum sit. Ptātes quoqꝫ nō immerito epīs aptanꝫ
q̄m ad ipsos maxime ptinet exercitus spūalis rege
re legiones: ducere spūales: acies ordinare atqꝫ in
struere miliciam spūalē seu docere. Silr̄ τ rex mili
tarem spūalem non tam docere q̄ꝫ etiam scribere.
Astutias insidias vires hostium detegere. Arma
etiam spūalia dare ac distribuere qđ in sacramento
confirmatiōis euidenter ostēdit doctrina xp̄ianoꝶ
vbi armaturam spūalem recipere se credunt p ma
nus epōruꝫ: de quo alibi aliqua audiuisti. qꝛ igitur
omnis ordinatio: τ omnis pulchritudo ordinatio
nis in omni regno terreno siue spūale sit siue aliud
nō est nisi exēplum τ silr̄udo q̄dam siue relucentia
Et ppter hoc designatio q̄dam siue signum pul=
chritudinis illius primi ac nobilissimi regni. mani
festum est huiusmodi pulchritudineꝫ τ ordinatio=
nem esse apud ipsum: licet incomparabiliter maio
rem atqꝫ prestantiorem.

¶ Quō intelligitur ꝙ cognominationes an
gelorum eis sint tribute ex officijs que circa
se vel homines exercent.

Caplm̄. clxviij.

Quoniam autem dixerūt q̄dā
antedictas cognominatiōes
sortitas esse hmōi substātias
ex officijs q̄ circa vel se vl̄ ho
mines exercēt cōueniens est
vt ponam tibi τ exponaꝫ in=
tētionem hmōi hominum: τ
postmodum vt ꝑscruter per
vias ꝓbationuꝫ: an ṽitas ita
se habeat: an aliter. Intēderunt igit̄ hmōi homi=
nes seraphin nominatos esse supnos illos spūs q̄
a creatore acceperunt hāc ptātem vt possent vel
alios angelos amore dilectiōis creatoris attēdere
τ in officio vt hoc facerēt. Ob hāc igit̄ ptātē τ of=
ficium nominati sunt seraphin: τ iuxta viam istam
qui potestatē τ officiuꝫ illuminādi sapiētia vel sciē
tia receperunt. cherubin ex plenitudine vel fusio=
ne sciētie nomē habēt. Silr̄ se habet circa iudicia
τ iudicādi potestatē vel officium vt q̄ ad hec docē=
da potestatē vel officium acceperunt throni vel iu
dices nominanꝫ. quasi q̄ de his possunt docere vl̄
instruere iudicantes vel iudicare habentes: τ q̄ ex
officio hoc faciunt throni siue sedes noīati sunt.
Dñatiōes ṽo qui ad domādos vel domesticandos
indomitos τ ferinos homines atqꝫ ad exaltādam
τ ampliādam diuine dñatiōis honorificētiaꝫ ex of
ficio diligēter ac studiose intendunt: vel q̄ homīes
ipsos ad domādam τ domesticādam aīalitatē seu
bestialitatem q̄ in eis est instruunt ex officio τ adiu
uāt ꝓut de iniunctiōe creatoris acceperūt. Prin=
cipat⁹ vero q̄ homines principari τ regere seipsos
vel alios decenter docēt τ adiuuāt. Potestates ve
ro illos angelos spūs per quos maligni spūs reprī
munꝫ ne noceāt q̄ꝶtum vellēt. Virtutes ṽo illos q̄
rum ministeria miracula diuina fiunt archāgelos
p quos maiora ac secretiora nūcianꝫ quēadmodū
de partu virginis de incarnatiōe verbi dei τ repa=
ratiōe gn̄is humani. Angeli vero q̄ minora de oc=
cultis τ secretis annunciant ex officio suo hoīb⁹.
Nōīe vero inconueniēter respondent minores nū
cij regū seu regales.

¶ Utrum ordines τ dignitates sint natura=
les angelis vel aduenticie.

Caplm̄. clxix.

Utrum autem ordines isti τ di=
gnitates τ officia naturales
sint istis substātijs an aduēti=
cie sint: nō hꝫ paꝝ q̄ōnis τ dif
ficilis inuestigatiōis. Et p̄mū
quidam videri posset q̄m ad=
uēticie sunt eis. Si em̄ ad si=
militudinem τ ꝓportionem
hmōi ordinum dispositi sunt
cetus clericales siue ecclesiastici. Manifestum au=
tem est qꝛ ordines τ dignitates omnes clericales
aduenticie sunt τ nulla eaꝝ naturalis cuiq̄ ex his
nominatur in clero. Et ista vt ita dicamus Ierar=
chia ecclesiastica est imitās illam superioreꝫ. vtpo
te exemplum τ ymago quedam illius videri potest
ꝯsīs esset τ illa tota ordinatio supnarum substan=
tiarum aduenticia tm̄ sit τ nō naturalis. Qđ si q̄s
dicat vel ꝓhibere q̄n aduenticia imitenꝫ naturalia
Et etiam quin multa similitudine assimilenꝫ eis si
cut in sculpturis τ picturis artificiorum. Indubi=
tanter verum dicit: neqꝫ necesse est vt artificia per
omnem modum imitentur naturam. Non em̄ opꝫ
ex necessitate vt homo pictus ad identidem p om=
nia respondeat homini viuo. Quoniam autem om
nes ille substantie ex quibus tres nominate ierar=
chie constitute sunt ordinate sunt in dignitatibus
suis τ gradibus: ita vt alie sint propinquiores alijs
creatori: alie remotiores: τ alie medie inter creato
rem τ alias: τ que propinquiores sunt habundāti⁹
recipiunt influentias perfectionū. Merito inuesti
gādum est an iste propinquitates ad creatorem: et
remotiores ab eodem: τ mediatiores inter creato
rem τ quasdam earum τ propinquitateꝫ immedia
te quarūdam ad creatoreꝫ sint eis a natura an sint
eis a foris. Et intēdo in hoc: qꝛ ꝓpinquitas ignis
elementi ad celuꝫ lune est maxima τ immediata ad
ipsum. Propinquitas vero aeris ad illud est mi=
nor τ mediata. Propinquitas vero aque ad idem
celum est iterum minor: τ remotio terre ab eodem
est maxima in remotionibus elementorum ab il=
lo. Nec intendo ꝙ ordo propinquitatum ad crea=
torem vel elongationum ab eo sit ordo propinqui=
tatum nisi spiritualium. Et ipsemet ordo spiritua
lis tm̄ est.

Qꝫ digni=
tates τ offi
cia aduēti=
cie sunt an
gelis.

Utrum
āgeli eq̄ ꝓ
pinq̄ sint
creatori a
natura.

¶ Qđ nulla inter hmōi substantias naturalis aut essentialis dignitatum diuersitas seu differentia reperitur.

Caplm. clxx.

Dico igit̄ qz si omnes ille substātie eiusdem spēi specialissime sunt q̄ntum est de naturalibus τ essentialibus suis nō est apud eas differētia vel diuersitas sublimitatum vel dignitatum. Equales eñ p omnia sunt nobilitate τ sublimitate q̄ntuz ad hec quēadmodū manifestum est apud hoies τ apud alia animalia q̄ a parte spērum suaruz non est inter ea q̄ntum ad naturalem dignitatem vel nobilitatem gradus/ aut diuersitas. Quare manifestum est quia cum species sit totum esse vniuscuiusqz indiuiduorum suorum apud huiusmodi substantias non est ordinum vel graduum a parte ipsius esse earum diuersitas/ aut differētia. Aut igitur non est vnius speciei specialissime: aut differentie huiusmodi graduum et ordinum sunt eis aduētitie: hoc est super completum esse earum apposite: quēadmodum apud homines regia τ sacerdotalis dignitas: τ omnes omnino tā clericales q̄ militares grad⁹ τ dignitates aduētitie sunt hominibus τ nō essentiales aut substātiales nullo modorum. Tu autem vides qz gradus τ dignitates nō faciunt creatori proximiores ordine nature. Sed neqz etiaz ordine gratie vt ita dicatur cum malis hoibus nō minus q̄ bonis plerūqz donent: τ insuper qđ mirabilius est ipsis malis spiritibus . ppter quod τ ipse magister q̄ sapientem istum scriptorem: scilicet ierarchiaruz de his docuit. vocat adhuc in doctrina sua malignos spiritus principatus τ potestates: et spiritualia nequitie in celestibus. Sed et vsualiter princeps demoniorū apud hebreos nominatur Beelzebub. In libris etiam magicis τ nigromanticis de principatibus illis et potestatibus multa inuenies. nec paruam habet admirationē q̄ ob causam relinquerit eis creator benedictus principatus τ alias dignitates. Damnatis enim τ morti adiudicatis non est auditum adhuc q̄ relicti fuerint honores aut dignitates sue.

Qz inter demones aliq̄ hn̄t dignitates.

Quare creator reliq̄t demōibus ptātes τ dignitates.

¶ Amplius. qui de ipsa aula regia seu palatio imperiali eiecti sunt τ perpetuo exilio damnati: quomodo possibile est vt a iustissimo iudice reseruatus sit eis aliquis honor aut dignitas. cum nec vita glorie vel etiam gratie digni iudicati sint: immo indigni τ insuper eadem p̄uati. Quod si placuerit tibi inspicere libros qui scripti sunt de miraculis apđ gentem christianorum inuenies in illis aliquos ex demonibus honoratos et coronatos a principib⁹ suis pro eo q̄ alios homines vel seduxissent/ vel in creatoris offensaz deiecissent. et alios flagellatos econtrario pro eo q̄ minus hominibus nocuissent hoc est in minores vel pauciores offensas creatoris homines induxissent.

¶ Qđ sicut de⁹ hoib⁹ malis ptātē eis ab ipso datā oino aufert: sic τ malignos spūs in suis dignitatibus seu ptātib⁹ sustinet.

Caplm. clxxi.

Qod si q̄s dixerit qz quemadmoduz malis hominibus nō aufert de⁹ plerūqz ptātē quā eis dedit Et cū in hoc est multiplex vtilitas quam omnipotēs ac sapiētissimus creator de abusu hmōi potestatis elicit. Sic τ malignos spūs i multis potestatibus adhuc sustinet sciēs quot τ quāta bona de malicia ipsoruz faciat. Sicut manifestum est ex libro q̄ prenominaui tibi in quo scriptum est: qz ipsi sathan dedit creator potestatē sup virum illum. s. Iob sapientissimū atqz sanctissimum volens eundem τ victorem impugnationum illius efficere τ tādem honore τ gloria coronare. Vtruz an ptātē habeāt illi sup alios τ quam: τ cuiusmodi nō est adhuc aliter quaz hic declaratum. Nec est cogēs sermo ille sapiētis quē dixi quo vocat malignos spūs principatus τ potestates. Plerūqz eñ agnominant̄ τ homines τ loca ab eis que habuerunt vel a quibus habite sunt: sicut a principatibus quos habuerunt vel ptātib⁹: licet illos amiserint. Et ciuitas Aristot. adhuc dr̄ ciuitas q̄ eius fuit τ iam nō est: τ princeps vel rex tholomeus dr̄ q̄ nec rex modo nec alius princeps est. Ex olim igitur habitis principatibus vel potestatibus potuit eos agnominare principatus τ potestates. Alius vero ex sanctis τ sapiētibus ex lege xpianorum primis maximisqz doctoribus dixit: qz hmōi angeli deseruerunt suum p̄ncipatū. Qđ aūt deseruerūt p̄culdubio nō retinuerūt. Iste sermo igit̄ hoc testari videt̄ hmōi apostatas spūs principatuum nullum habere.

Qz hoīes τ vel loca sepe dnōi̇a̧ tur ab hēis q̄ habuerūt

¶ Qđ si hmōi spiritib⁹ ptātes relicte sunt: incōparabiliter tñ sunt diminute/ τ deteriorate/ τ ligate. bonisqz angelis τ spiritibus subdite.

Caplm. clxxii.

Eruz non improbabiliter q̄s intelligat in eo p̄ncipatū p̄ncipatus gloriam τ honorē quaz sponte deseruerunt τ abiecerunt τ in maliciam commutauerūt. Ipsam eñ felicitatem in qua erant abiecerunt in maliciam declinātes. Nec dubitandum est inimicum esse virtutem earum: τ debilitatem omnem potentiaz naturalem in eis. Sicut eñ gloria illa omnem virtutem naturalem confortat dilatat: τ p omnem modum nobilitas sit priuatio ipsius intra limites nature eam restringit τ artat. Malicia quoqz supaddita eandem in multo deteriorat a naturali bonitate sua atqz puertit. Reuertar autē ad id in quo erā Et dicam qz potestates τ dignitates ille si remāserunt hmōi spiritibus nō remāserunt eis nisi incōparabiliter imminute τ deteriorate ac deformate. multūqz ligate: bonisqz τ sanctis spiritibus omnimodo subdite. Ita vt etiam malignos spūs ligent interdum abstrīcāt τ diffugent vnde voluerint: τ quo voluerint. Nec mirum cum viri sancti τ dei altissimi placiti cultores hmōi potestatē in eos exerceant: vez ligandi τ eiciēdi atqz arcendi eos vnde voluerint. Et qm̄ nō diuersantur hmōi substantie spē nisi diuersetur apud eas hmōi diuersitate vis ł

Quođ demones subditi sunt āgelis τ sctis viris.

tellectiua aut vis motiua aut ambe simul. Necesse
est aũt esse diuersitatẽ hmõi apud illas aut omnes
esse eiusdem spẽi specialissime. Inqrẽdum est hic
an vis intellectiua diuersificabilis sit diuersitate p̄=
dicta. Et qm̃ si actus propri⁹ ⁊ mediat⁹ q̃ est intelli
gere nõ est diuersificabilis ẽm spẽm: necesse est eã
esse indiuersabilẽ ⁊ imultiplicabilẽ ẽm spẽm. opꝫ
de hoc primum inqrere: vcꝫ an ipm̃ intelligere sic
diuersificabile sit. Dicã igit̃ qꝛ intelligere recipit
magis ⁊ minus: magis autẽ ⁊ minus diuersationẽ
hmõi nõ faciunt simplr̃. Presertim cum ex eadeꝫ
vi intellectiua possibile sit aliquam etiam vnum
aliqd magis ⁊ min⁹ intelligere: saltẽ tẽporibus di=
uersis. Scire tñ debes q̃ in eis q̃ p admixtionem
⁊ depurationẽ magis ⁊ min⁹ recipiunt: mutatio fit
speciei. Et intẽdo q̃ alteri⁹ spẽi est mixtum q̃ȝ imi=
xtum siue purum: silr̃ magis mixtuꝫ q̃ȝ min⁹ mixtũ
Declaratio autẽ hmõi est qm̃ medius color scd̃m
spẽm differt ab vtroqȝ extremoꝝ: silr̃ ⁊ vnusquisqȝ
mediorum ab vnoquoqȝ eorum qui medii sunt iter
ipsum ⁊ vtrũqȝ extremorum. Idem est recipere in
me collis sicut eñ admixtio alteri⁹ extremoruꝫ cũ
altero facit vt mixtum diuersetur ab vtroqȝ extre=
morum sic si maior fiat admixtio: erit ex necessita=
te maior diuersatio p hmõi admixtionẽ compositi
ad purum cũ facta est prior admixtio. Exẽplum
autem hmõi est: qꝛ si admisceatur albedo nigredi=
ni. certum est qꝛ color sic compositus erit diuersus
spẽ a pura ⁊ vera albedine. Si ṽo sic mixtio colori
fiat ad hec admixtio nigredinis erit hoc scd̃a admi
xtione color composit⁹ magis diuersus ab albedie
vera ⁊ pura. Causa autẽ in hoc est qm̃ erit magis
recedens ab illa: ⁊ magis accedens ad nigredineꝫ
veram ⁊ puraꝫ. Et cã in hoc est qm̃ plus hꝫ de ad=
mixtione nigredinis q̃ȝ priori admixtione color cõ
posit⁹. Nec debes vllo modo estimare q̃ omne ma
gis ⁊ minus dicant̃ scd̃m accidens tm̃: silr̃ neqȝ q̃
ois intẽtio ⁊ remissio accidãt tm̃: immo essentialr̃
siue scd̃m substãtiã hũt vt dixi tibi sicut i exẽplo qd̃
audiuisti. Nõ eñ magis albũ dr̃ qd ex aliquo qd̃ ac
cidat albedini q̃n poti⁹ ex eo vel p eo qd̃ est de sub=
stantia ipsi⁹: vcꝫ q̃ maiorẽ partẽ albedinis hꝫ in se
vel minorẽ de ꝯtrario. Et qm̃ manifestum est ⁊ ser
mone vsitatissimo dr̃ magis intelligere q̃ intelligit
p ipsam suã substãtiã quã q̃ intelligit itelligere ac=
qsito quẽadmodũ se hꝫ in substãtijs abstractis ⁊ in
aiab⁹ nr̃is. Ille eñ essentia sua ⁊ natura lumina
sunt. Alie ṽo nostre nõ sic sꝫ luminabiles sunt. ꝯñs
est intelligere ⁊ scire diuersari scd̃m spẽm in aiab⁹
nr̃is ⁊ hmõi substãtijs. Et silis differẽtia est inter
ignẽ veri nois: vcꝫ q̃ essentialr̃ est ignis vel lignuꝫ
vel ferrum ignitum siue flãma q̃ est nõ nisi fumus
ignit⁹ vel incẽsus. Et est ꝯueniẽs ista silitudo vel
ꝯpatio cuꝫ ois sciẽtia aut lumẽ sit aut illuminatio
hoc est vel acqsita vel innata siue essentialis: ⁊ ois
sciẽs ex necessitate sciẽs sit aut essentialr̃ qd̃ est p
essẽtiã suã: aut innata scia qd̃ est p naturã: aut ad=
uẽticia siue acqsita qd̃ ẽ a foris quẽadmodũ aer lu
minosus est siue luminat⁹ nõ essẽtiali aut inato lu
mine: sꝫ supfuso eidem ⁊ a foris aduẽtitio: quẽad=
modũ autẽ diuersificet̃ ipsum scire sic ⁊ intelligere
ipm̃. Nec est dubiũ alicui itelligẽti q̃n ista diuersa
tio sit scd̃m spẽm cum videas inter lucẽ solis ⁊ ipꝫ
solẽ lucidum: ⁊ aera illuminatuꝫ a sole. nõ vno mõ
scd̃ꝫ spẽꝫ: imo trib⁹ euidẽtib⁹ modis ⁊ patenter di=
uersis posse dici lucere. Et lux q̃dam essentialiter
lucet hoc est p semetipsam siue p essentiã suã qua
est lux. Sol ṽo nõ p essentiã suã sꝫ p innatã sibi lu
cẽ. Et intẽdo nõ p essentiã suã nõ p hoc q̃ est sol. i.
non p hoc qd̃ est hoc corpus aut hoc animal: si tñ
animal est q̃ multis visuꝫ est de philosophis.

¶ Amplius. videre p interpositum ⁊ videre ad nu
dum nõ dicuntur vniuoce: neqȝ scd̃m moduꝫ vnũ
immo euidenter spẽ diuersant̃. Quare qm̃ oẽ sci
re ⁊ oẽ intelligere videre est spũalr̃. manifestum est
qꝛ intelligere p se ⁊ ad nuduꝫ. et intelligere p in=
terpositum siue p medium aliud diuersantur scd̃m
spẽm. ¶ Amplius. videre lumẽ ipm̃: ⁊ videre aliud
p illud scd̃m spẽm diuersa videre sunt: sicut euiden=
ter apparet in principijs sciẽtiaꝝ que seipsa cogno
scunt̃ siue vident̃ tanq̃ȝ lumina: ⁊ in eis q̃ p ipsa pri
cipia cognoscunt̃ ostẽdentia illa: ⁊ hoc sunt cõclu=
siones. Lumen eñ est qd̃ seipsum ⁊ alia ostendit. p
pter qd̃ dixi hmõi principia lumina esse qm̃ ipsa se
p semetipsa ostendunt: ⁊ in hoc sibipsi sunt lux ad
lucẽdum p se. Conclusiones vero nõ sufficiunt si=
bipsis ad hoc vt luceant p se ⁊ ostendant se intuen
tibus. i. cogitantibus. Et propter hoc dico quia
non lucent per se sed p presentia. Quare sicut luce
re equoce dr̃ de principijs ⁊ de ipsis conclusioni=
bus: ita nec esse est vt videri siue cognosci equoce
dicat̃: ⁊ hoc indubitãter verum est: ⁊ videre quo vi
dentur principia scientiarum intelligere nomina=
tur apud philosophos. Videre vero quo videntur
per principia conclusiones scire vocatur apud eos
deꝫ: sicut dixit Aristoteles qꝛ scire arbitramur vnũ
qdqȝ cum cognoscimus eius causas ⁊ principia p̃=
ma: ⁊ hoc nõ est nisi cognoscere illud p viã demon
strationis siue demonstratiue. Et debes scire q̃ vi
dere visu qui est sensus diuersatur secundum visa
⁊ recipit contrarietatem a parte illorum: ⁊ alias di
spositiones multiplices: sicut sunt magis ⁊ min⁹:
⁊ a longo ⁊ a p̃pe. Silr̃ nude siue ad nudum ⁊ sub
operimẽto siue per interpositum. nec hmõi diuer=
sitates faciunt debere diuersari virtutem visibilẽ.
Similiter neqȝ vnitas ipsius cogit vnificari siue
vniri secundum speciem operationes que sunt ex
illa: ⁊ causa in hoc est quoniam non totaliter sunt
ex illa: immo ex parte magna causantur ab ipsis re
bus visibilibus. Et inde est q̃ visio albi ⁊ visio ni=
gri contrarie sunt propter contrarietatem que est
inter albuꝫ ⁊ nigrum. Altera enim est sicut disgre
gatiovisus: ⁊ altera congregatio eiusdem contra=
ria enim eidem subiecto non nisi contrarias infe=
runt passiones: eidem inq̃ȝ subiecto cum fuerit re=
ceptibile illarum: ⁊ intendo q̃ ea que fuerit in ocu
lis per se ab albo ⁊ nigro vere contraria sunt. Nõ
autem fiunt apud animam occasione passionum
hmõi. non dico esse contraria quoniam anima nõ
est susceptibilis passionum q̃ p se exeunt ab albo ⁊
nigro. Et hee non sunt nisi cognitiões siue iudicia
vt q̃dã nominãt de albo ⁊ nigro. Nõ inde manife
stum est: qꝛ nõ solum sese compatiunt̃ in eadem: sꝫ
etiã se inuicem adiuuant. Cognitio eñ alteri⁹ con
trarioꝝ cognitionẽ alteri⁹ adiuuat. Vides etiaꝫ in
hijs exemplis qꝛ ex eadẽ i nũero itellectiua: scꝫ ẽ i
telligere p̃ncipia ⁊ scire ꝯclões. Silr̃ ex eodẽ visu
nũero est videre lumẽ ⁊ i lumine: sꝫ visiões diuerse
sint spẽ. Quare manifestũ ẽ tibi qꝛ hmõi opatiões
nõ diuersant nec cogũt esse diuersas ṽtutes ex q̃=

Utꝝ itelligere diuersificet̃ ẽm spẽm

Q̃ magis ⁊ min⁹ non diuersificãt spẽ potẽtiã itellectiuã.

Q̃ nõ oẽ magis ⁊ min⁹ dicunt̃ ẽm accñs.

Q̃ intelligere nr̃ꝫ ⁊ angeloruꝫ differt spẽ

Q̃ videre ⁊ cognoscere dicunt̃ mltũ equoce.

Q̃ videre p sensuꝫ diuersificat̃ ẽm visa.

bus exeunt. Negari ꝯo non pōt qn naturalis pfe-
ctio ꝛ naturalis impfectio virtutē intellectiuaꝫ di
uersificent scdm speciem. Causa aūt in hoc est qꝛ in
indiuiduis eiusdem speciei generaliter eadē sunt
naturalia omnia: ꝛ maxime impfectiones natura
les. quare ꝛ imperfectiones.

¶ Qꝫ nō ē ponēda diuersitas aiaꝝ rōnaliuꝫ sicut āgeloꝝ diuersitas assignat. Cap. clxvi i.

Erito autē dubitat ꝛ qrit de abstractis substātiis q̄ sūt naturalia lūina claraqꝫ atqꝫ pfecta nat aūt speculat libri vt sepe dixi naturalr inscripti nō quemadmodum aie nr̄e q̄ vacue: sꝫ tn̄ scriptibiles creant vt visuꝫ est Aristo. ꝛ sequacibꝰ eiꝰ vtrū diuersitatē graduū ꝛ preeminētiā habeāt ad inuicē. Uideri nāqꝫ pōt de aiabꝰ nr̄is si seorsum a corporibꝰ creant nude. s. ꝛ abstracte ꝙ omnimoda esset inter eas equalitas nullaqꝫ dissimilitudo ꝙ sm Arist. ꝛ sequaces eiꝰ dubitatio nē nō hꝫ. Ipsi nāqꝫ ponūt eis omnem inequalitatē/omnēqꝫ dissimilitudinē a parte corpoꝝ esse. qꝺ si ita est: quō ꝓsile est inter substantias abstractas nullā esse dissilitudinē aut iequalitatē. Quare nec preeminētiā nec dignitatē possibile est esse apꝺ illas. quia vero nec regia dignitas nec sacerdotalis: sed neqꝫ scientia vel ars neqꝫ virtus potest eis esse a parte corporis: nec seruitꝰ: nec libertas: neqꝫ fortuna: neqꝫ infortuniū. necesse est vt aliūde eis sint vel ꝓueniāt hec oīa. sꝫ neqꝫ a pte cōplexionis corpoꝝ ꝓuenire pñt eis hec cū manifestū sit nō oibus eiusdē cōplexionis eadē hmōi ꝓuenire: immo interdum aliqbꝰ hominibus eiusdē cōplexionis contraria euenire. ¶ Amplius. Cyromātici nitunt ex signis naturalibꝰ q̄ apparēt in palmis hoim dignoscere ꝛ diiudicare euētꝰ eoꝝ. Hec autē signa si naturalia signa sunt vt a cōplexiōe nec a pte corporū vllo modo oꝝ esse pñt: ꝛ iudiciū manifestuꝫ est in hoc qꝛ nō in eiusdē cōplexionis oibꝰ hoibꝰ apparēt siles lineatiōes aut figuratiōes palmaꝝ. Forsitan nec in aliqbꝰ duobꝰ ex oibꝰ: ꝛ videt sustētare Cyromāticos i hoc sermo autētiquꝰ quo dr. Qui signat in manibꝰ singuloꝝ opa eoꝝ. Multo fortiꝰ igit i radicibꝰ hoc est in aiabꝰ sicut enim ex aiabꝰ ꝓcedunt opa hoim. sic videri debēt ꝓcedere ex eis et signa: ꝛ sicut vnaqꝫ herbaꝝ vires suas in figuris foliorum ꝛ nūero atqꝫ in sapore ꝛ odore ostēdit talia intelligētibꝰ: sic nō solū interiora sua ostendit humana natura intelligētibꝰ: sꝫ euētꝰ suos. i. fortunas ꝛ infortunia significat lineatiōibꝰ ꝛ lineationū figuris sm istos. Propter qꝺ nō immerito qs credat esse a creatiōe sua in aiabꝰ nr̄is dispositiōes ad huiusmodi fortunas vel infortunia. Iam autē remoui tibi hoc in alio tractatu remotiōe sufficiēti: nec dubitat aliqs rōnabilis qn iste dignitates ꝛ potestates a foris: ꝛ aliūde adueniāt. ꝛ ex aliena volūtate ac ptāte. Qui eni eligūt duces siue ad maiorē potestatē hois sua volūtate hoc faciūt: ꝛ ex eo ꝙ apꝺ ipsos est illos in hmōi officiis ꝯstituunt: nō ex eo vel ꝑ id qꝺ in aiabꝰ illorum est. Possibile tn̄ est vt videntes illos ydoneos ad hmōi exercenda officia: ydoneos inq̄ prudentia ꝛ virtute: ꝑ hec duo inducti vel suasi ꝯstituāt eos in hmōi ptātibꝰ: ꝛ hoc nō nisi sua volūtate: sua inq̄ ꝯstituentium. Uideri

Auctoritas p Cyromāticis

tn̄ possunt quedam prelatiōes: ꝛ qdam ꝓncipatꝰ naturales quēadmoduꝫ in aialibꝰ homo ꝓncipatū ꝛ dn̄ationē hꝫ ex ipsa lege nature ꝛ ordinatiōe naturalis: sꝫ et leo sup multa aialia: ꝛ aqla rex auium ꝛ basilicus a qbꝰ rex serpentum dr sicut nomen eiꝰ sonat. Magis aūt ꝯgruere videt ista regalitas dra coni qꝛ cristam instar corone velut quodam in signo regni gestat in capite. In lapidibꝰ etiā qbusdam similiter se habere videt. Lapis eni magnetis velut ꝓncipi aut aliter supiori suo cedit adamāti in presentia ipsius non attrahens ferrum q̄qꝫ ꝛ hoc ferro nō iprobabilr deputari possit q̄si sen tiēs adamātem nobiliorem magnete illo deserto adherēs adamāti. Sꝫ ꝛ si qs dicat maioris ac fortioris virtutꝫ adamantē esse q̄ magnetēꝫ. Et ꝓpter hoc etiā rebellāte magnete ꝛ quasi maioritate virtutꝫ supato nō tā trahere ferrū q̄ eripe ipsi magneti: nolo ad pn̄s ꝯtēdere de hoc. In metallis qꝫ nōnulli aliqd sile suspicant quēadmodū iter argētū viuū ꝛ aurū cui cedit i auraturis siue deauraturis sibiqꝫ suppositū nō repellit: imo cedēs ei ifra se illꝺ amittit ꝛ q̄si se toto āplectit. Quāuis aūt veꝝ sit de ipsis ꝓncipatibꝰ ꝑut narraui: nō tn̄ veꝝ ꝙ ꝓncipatū vl dn̄ationē exerceat aliqd ex ꝓnoiatꝫ i res sue spēi vt hō naturalr nō dn̄at hoibꝰ: neqꝫ leo vnꝰ leonibꝰ: sꝫ in alias spēs solū mō ꝓncipatū exercet hmōi. sic aqla sic draco nō aqlis aut draconibꝰ: sꝫ aliis spēbꝰ solū mō ꝓncipant. ꝓpt qꝺ dixit sapiēs qdā latioꝝ. Si videres inqt murē vnū velle dn̄ari ceterꝫ muribus nūqd risuꝫ teneres. Insinuat igit iste sapiēs nulli īdiuiduoꝝ cuiuscūqꝫ spēi naturalē esse ptātē dn̄atiōis i alia īdiuidua sue spēi. hoc autē idubitāter nihil naturalr ꝓhibet nisi naturalis illoꝝ ad iuicē eq̄litas. Quapropt ꝯsīs modis oibꝰ esse videt vt isti ꝓncipatꝰ atqꝫ ptātes apꝺ sublimes nobilissimasqꝫ spūales sbās nō sint. Quare si ibi naturalr sunt necesse est mltiplicē diuersitatē sꝫ spēꝫ esse apꝺ illas qꝺ si ē: q̄lit igit aie hūane oēs eiusdē spēi eriit cuꝫ ab hmōi substātiis differre nō videant nisi ꝑfectiōe naturali ꝛ ipfectiōe. Preterea q̄lit i glia futura illis adequāde sunt cū apꝺ illas sit tā multiplex sꝫ spēꝫ diuersitas. apꝺ aias ꝟo nr̄as oimoda naturalis silitudo ꝛ eq̄litas. In eodē qppe gradu sublimitatꝫ nō est possibile esse diuersaꝝ spēꝝ sbās spūales abstractas. Talia ei īdiuidua cuiuscūqꝫ spēi naturalr i eodeꝫ gdu altitudis ꝛ nobilitatꝫ esse necesse est cū sit apꝺ ea naturalr oimoda silitudo ꝛ eq̄litas i naturalibꝰ suis ꝛ essētialibꝰ. ¶ Ampliꝰ. apꝺ eas nō diuersat ipꝫ itelligere eaꝝ. vno ꝛ eodē mō itelligūt oīa q̄cūqꝫ naturalr itelligūt. de ipō eni itelligere naturali eaꝝ itēdo hic: qꝛ cuiqꝫ eni naturalr itelligūt inde ꝛ absqꝫ velamēto itelligūt. Intellecta ꝟo nō cogunt nec faciūt dbere diuersari ꝟtutē itellectiuā: cū nec visa sua diuersitate diuersari debere faciāt ꝟtutē visibilē. Quāto igit minꝰ diuersita itellectoꝝ non potest facere debere diuersari ꝟtutē itellectiuā q̄ icōpabilr magis vnita ē siue vnificata: ꝛ a diuersitatiōe oī lōge remotior. ꝛ ꝓpt hoc tāto latior atqꝫ capacior: ꝛ ampliꝰ expēsa sup itelligibilia q̄to itelligibilia ꝛ maiora ꝛ plura sūt q̄ visibilia. nō diuersat igit vis itellectiua nālit i hmōi substātiis diuersatiōe sm spēm: ꝛ ꝑ eādē viā neqꝫ vis motiua nobilis. Igit cum nichil ampliꝰ habeat esse earum q̄ istas duas. Sꝫ i hīs duabꝰ ꝯsistat tota necessitas totiūqꝫ esse vniuscuiusqꝫ illaꝝ: manifestū ē qꝛ toto esse suo

Q ꝛ res eiusdē spēi supioritatē nō hñt ad iuicē.

Q si sbē abstracte sint eiusdē spēi nō sūt gradꝰ supioritatꝫ apꝺ eas.

similes sunt. Quia igit̃ equalitas siue idẽtitas sm
spẽm nõ est nisi similitudo essentialis siue sm totũ
esse. ꝯsequẽs est eas esse similes sm spẽm ꝛ eiusdẽ
esse spẽi. Et ꝓpter hoc natura om̃ino equales ꝛ si
miles. Nõ est igit̃ naturalis principatus aut dñā-
tio apud illas: vez ita vt alie naturali dñatione pre
sint aliis. Nõ sunt igit̃ apud eas vt sepe dixi prin-
cipatus aut ptãtes aut alie dignitates aliarũ sup
alias. Quare nõ sunt ibi ordines antedicti natura
liter. ¶ Amplius. pm̃us ordo ponit̃ seraphin ab
incẽdio vel ardore sic nominatus. hic autẽ ardor
nõ potest intelligi nisi amoris. Scd̃s autẽ ponitur
cherubin a plenitudine sciẽtie vel fusione sapiẽtie
Et hec ordinatio videt̃ puersa atq̃ prepostera cũ
cognoscere prius sit ordie naturali q̃ diligere. In
primo igit̃ gradu toti⁹ ordinatiõis ponendus fuit
cherubin. ¶ Amplius. aut isti ordines eq̃les sunt
sciẽtia siue sapiẽtia: aut alter altero maior. q̃ si eq̃-
les sunt: cur igit̃ nomẽ sciẽtie appropriat̃ cherubi
¶ Amplius. si equales sunt scia siue sapiẽtia: eq̃-
les igit̃ sunt in cognitiõe creatoris. Quare equa-
les sunt ꝛ in dilectiõe eiusdem. Nõ eñ est possibile
vt a duob⁹ eiusdem pfectiõis ꝛ sanctitatis idez bo
num equaliter cognoscat̃: ꝛ inequaliter ab eisdem
diligat̃. ꝛ vnus ex ꝓphetis hebreorũ vno calamo di-
xit mensurari altitudinem ꝛ latitudinẽ edificij qḋ
ei ostẽdebat̃ in visione. Insinuãs eãdem esse mẽsu
ram ꝛ equalem latitudinis dilectiõis. Alius autẽ
propheta christianorum proprius. Et intẽdo non
hebreorum dixit in prophetia sua: q̃ quanta est la-
titudo ciuitatis tãta est ꝛ altitudo eiusdem. Si ṽo
inequales sunt: erit ex necessitate vt vel cherubin
sit maior in sciẽtia q̃ seraphin vel minor. Q; si ma
ior: erit igit̃ ꝛ magis ardens in dilectione. ꝛ ꝓpter
hoc magis ei competet nomen seraphin qḋ est no
mẽ ardoris. Q; si minor est in cognitione: minus
igit̃ conueniẽter nominabitur cherubin cum ma-
gis ꝯgruat nomẽ illud ipsi seraphin.

> Q; vna sbã abstracta nõ pẽst alii naẗali dñatione.

> Probat q̃ seraphin ꝛ cherubin ꝛ dñationes sint eq̃liter sciẽtes: eq̃liter diligẽtes ꝛ potẽtes.

¶ Amplius. cum dona ne dicam grãrum: sed po
tius gloriarum recipiantur ꝓportionaliter sm ꝓ-
pinquitatem ad creatorem ꝛ remotionem ab eodẽ
sicut euidenter dixit sapiẽs iste ꝛ sanctus. si cheru
bin plus de sciẽtia recipit q̃ seraphin a ꝓpinquio-
ri igitur recipit. Erat igit̃ deo in ordine suo quam
seraphin. Silr̃ si seraphin pl⁹ recipit de ardore di-
lectiõis q̃ cherubin: erat igit̃ deo ꝓpĩquior. Qua
re vterq̃ erat altero supior ꝛ iam inferior.
¶ Ampli⁹. ex lumine ꝛ p lumen cognitio ꝛ ex co-
gnitiõe ꝛ p illã dilectio. Prior ergo videtur esse or
do cherubin ordine naturali q̃ ordo seraphin.
Amplius qualiter seraphin erit pficiẽs cherubin
Iuxta sermones sapiẽtis isti⁹ nisi diuinãdo ꝛ trãs
ferẽdo in ipm̃ pfectionẽ quã ipse habundanter hz
hec autẽ pfectio nõ est nisi ardor dilectiõis trãsfũ-
dendo: igit̃ ardorẽ dilectiõis in ipm̃ pficiet ipsum
Et hoc non est nisi calefaciẽdo ipm̃ amore creato-
ris. Calefactio ṽo hec nõ est sicut per contactum
quemadmodum est ignis ad ferrum aut carbonez
Contactus eñ nõ habet locum apud hmõi substã
tias. Est igit̃ ista calefactio ostensio bonitatꝭ: sua-
uitatis ꝛ pulchritudinis creatoris. Ista eñ sunt q̃
cognoscentes inflãmãt amorẽ creatoris. Docent
igitur seraphin ipsis cherubin ista vel alia q̃ illos
ad amorem creatoris inflãmẽt aut augeant in eis
amoris incendium. Quomodo igitur nominabi-
tur cherubin. i. fusio sapientie vel plenitudo sciẽtie
poti⁹ q̃ doctores eorũ seraphin scz.

¶ Q; tres sunt ordines circa deũ immedia-
te collocati ab ipso dona recipientes sine medio.

Capitm̃. clxxiij.

Cito igit̃ in hoc ꝛ in aliis q̃ ꝓ-
ximo ꝓposite sunt q̃stionibus
q̃ sapiẽs iste ꝛ sanct⁹ equales
p oĩa ponit tres ordines istos
primos: ꝛ circa creatorẽ ime-
diate collocatos: ꝛ ab ipso nõ
p medium recipere dona illa
ꝓpter que nominatiões istas
obtinuerunt: vez ardorez siue
incẽdium diuine dilectiõis plenitudinẽ illius sciẽ
tie vel sapiẽtie: siue cognitiõis diuine sublimitatẽ
ꝛ excellẽtiam regiminis seu gubernatiõis: nec iu-
xta ordinẽ nominationũ est apud eos ordo supiori
ritatis aut inferioritatis. Acceperunt autẽ noĩa-
tiões has iuxta tria q̃ sacre ac diuinales sciẽtie at-
tribuunt creatori. hec autẽ sunt potẽtia ex om̃i mo
do pfectissima. Deinde sapiẽtia eiusdem pfectio-
nis om̃ia equaliter intuens ꝛ ad nudum in vltimi-
tate certitudinis. Tertio bonitas pura ĩ vltimita-
te copiositatis fontalis: ꝛ vniuersalitate redundã-
tie. Et nõ distinguo tibi nũc pulchritudinẽ ꝛ sua-
uitatem creatoris a bonitate ipsius bonitatẽ intel
ligẽs qcq̃d eum amabilẽ facit: qcq̃d in illũ deside-
ria cognoscẽtium trahit aut rapit. Sicut eñ verũ
ꝛ ṽitas ad virtutẽ intellectiuam sic bonum ꝛ boni
tas ad virtutẽ motiuam. Et iam dixi tibi in tracta-
tu singulari de bono ꝛ malo: q̃ ṽitas ꝛ verum ad
virtutẽ intellectiuam se habent vt lux ꝛ lucidũ ad
visum. Ipsa eñ visus interior est: ꝛ sicut visus aut
oculus spũalis in omni substãtia intelligẽte est: bo
nitas ṽo ꝛ bonũ ad vĩ motiuã nobilẽ: sicut dulce ꝛ
dulcedo ad gustum: ꝛ sicut amabile ad virtutẽ ama
tiuam: ꝛ sicut desiderabile ad virtutẽ desideratiuã:
ꝛ sicut appetibile ad virtutem appetitiuam: ꝛ sicut
nolle ad virtutem nolitiuam siue voluntatem. Nõ
si dixerit: q̃ ipsa sapiẽtia bona est incomparabiliter
Et pulchritudo est sup omnem admirationem de
siderabilis: ꝛ suauissima est ꝛ appetibilis: verũ vti
q̃ dicit indubitanter. Sz sapiẽtia ꝓut hic intendo
pfectio est virtutis intellectiue p se ꝛ ꝓprie. lz secũ
dario ex hĩs q̃ nominant̃ pfectio sit virtutis moti-
ue siue appetitiue nobilis. Et q̃uis pulchritudo
visibilis delectet visum aut videntem sm visum.
Non tñ hoc efficit p se: sed propter aliud quod pul
chritudini vel ad esse credatur vel subesse. Nec ne
gandum est quin sapientia que creatoris est: ꝛ quã
creator q̃bus vult largitur pulchritudo sit siue pul
cherrima. Verũtñ nõ inquiritur per se siue appeti
tur vt pulchritudo vel ipsa virtute intellectiua: im-
mo tãq̃ pfectio ipsius: ꝛ tanq̃ lux eiusdem: tanq̃
eiusdem visus ꝛ oculi. Bonitas creatoris autẽ nõ
solum suum desiderabile est siue appetibile virtutꝭ
motiue nobilis: immo ipsa p seipsum communica-
tiua est ꝛ diffusiua suipsi⁹ ꝓ capacitate ꝛ aptitudie
recipientum ꝛ bonifactiua eorũ. sicut dicit Pla-
to. Quia cuncta sui similia ꝓut vnuiscuiusq̃ natu
ra beatitudinis capax esse poterat effici voluit. In
telligens beatitudinem quam nos vocamus boni-

> Q; iuxta ordinẽ nominationũ nõ ẽ ordo supioritatꝭ ĩ angelis.

> Q; ṽitas p se ẽ obiectũ intellectiue: ꝛ bõitas motiue

> Q; bõitas creatoris nõ solũ est desiderabilis virtutꝭ motiue sz ẽ diffusiua sui ipsius

tatē. Et intēdo in ista cōicatiōe scḋm silitudinem hoc est assilationē. Cui⁹ exēplum est in sole q̄ communicat lucē suā nō trāsfundēdo ipsaȝ numero q̄ apō ipȝ ꝛ i ipō ē i aera vł ptes aeris: vel alteri⁹ illuminabiles cuiuscūqȝ sic diuina bōitas nō semetipaȝ participē trāsfundit in alia q̄ ipsa efficit bona: sed quasdam sui p multum dissimiles silitudines. hec igit̄ est intētio mea de hac diffusione ꝛ cōicatione: ꝛ bonitas hec vcȝ creatoris cum eam pscrutati⁹ cōsideraueris nō est nisi amor purus ꝛ rect⁹ atqȝ gratuitus alieni boni. pp̄ter qḋ ꝛ bonos dicim⁹ hoies q̄ alijs bona amāt volūt ꝛ q̄rūt cū possint. Debes autē reminisci q̄ꝛ amor est p̄mū oim donoꝝ ꝛ donabiliuȝ: ꝛ etiā maximum sicut alibi didicisti ꝛ q̄ꝛ nō est veri nois vel rōnis donum nisi amor qualez dixi: aut qḋ ex amore pcessit. Qualis aūt sit amor iste in creatore estimare te opȝ ex ipsa immēsitate creatoris. Jam eñ didicisti p me q̄ꝛ oia q̄ creatoris sunt p se sunt i vltitate magnitudis ꝛ excellētie vt potētia: sapiētia bonitas ad q̄ nec ꝯtigit estimatio vt misera. q̄re amor eius erit ex necessitate sup omnē magnitudinē ꝛ mēsuraȝ. Et pp̄ter hoc erit sicut camin⁹ aut fornax ardoris spūalis sup omnē estimationē ꝛ admirationeȝ atqȝ cogitatū immēsa. Declaratio autē hui⁹ est ex comparatiōe bonitatꝫ siue amoris cuiuscūqȝ boni viri ad bonitatē creatoris siue amoris q̄ ei⁹ est boni alieni. Q̄ꝛ igit̄ non est cōpatio bōitatꝫ ad bōitatē: cū bōitas creatoris bōitatem viri q̄tūcūqȝ boni sup omnem pportionem ꝛ comparationē excedat erit ex necessitate ꝛ bonitas infinita creatoris: ꝛ amor predict⁹ in ipso. Merito igit̄ ꝛ caminum ꝛ fornacē infinite ꝛ incogitabilis magnitudis est. quare necesse ē oēs illas substātias q̄ nō solum iuxta fornacē istā immediate cōstitute sunt sȝ etiā in ipsa ꝛ intra ipsaȝ habitationē hñt ppetuo ardere sup alias q̄ min⁹ ppinq̄ sunt eidem iuxta pportionē ppinq̄tatum suaꝝ ad illā: ꝛ remotionum suaꝝ ab eadē. Quare q̄ equalr̄ ppique sunt eidem equalr̄ ardent ex illa: ꝛ p eādē viā equaliter lucēt ex sapiētia ipsius: silr̄ equalr̄ possunt ex oīpotētia ipsius. Si igit̄ in illa cā nō subest q̄ differentiam inter eas esse debere faciat q̄tum ad hoc eque nominādi sunt equalr̄ seraphin oēs illi ordines ex equali ardore nominandi sunt equalr̄ seraphin: ꝛ ex equali fusione sciētie equalr̄ nominandi cherubin: ꝛ equali potētia silr̄ nominādi sunt throni. Propter hoc visuȝ est nōnullis ex antiq̄s theologꝫ: q̄ꝛ nō nude ꝛ pure aut p se ab ardore noiati sīt seraphin: sȝ ex officio inflāmādi hoies amore creatoris. Silr̄ cherubin neqȝ ex plenitudine sapiētie sȝ magis ex officio docēdi hoies ꝛ iplēdi eos sapia sacra ac diuinali. Silr̄ throni nō sunt noiati illi de tertio ordine ex sublimitate regitiue ptātꝫ. sȝ ex officio istruēdi ꝛ docēdi hoies q̄ i hmōi officijs cōstituti sunt de regēdo ꝛ dirigēdo sibi cōmissos ꝛ commēdatos quos vsualr̄ subditos vocāt: cum reuera ipsi q̄ p̄esse vł p̄lati dicunt̄ magis illoꝝ subditi sint nec solū subditi sȝ etiā fui: ꝛ tot fuitutū debitores q̄t officia p illis susceperūt. Jn q̄b⁹ nulli itelligēti dubiū est si illa recte ꝛ vt decet exequunt̄ q̄n ministri ꝛ seruitores sint. Et hoc hȝ euidēter ipsa lex ꝛ doctrina xp̄ianoꝝ q̄ expresse interdicit ne magr̄atum aut dn̄atum: vel noia magr̄atus aut dn̄atiōes sibi vendicēt. Sȝ ministros solum modo se exhibeant ꝛ dispensatores misteriorum dei: ꝛ etiam serui sint

Quō itelligit q̄ bonitas creatoris diffusiua ē sup̄i⁹
Q̄ bōitas creatoris ē amor alieni boni.

Q̄ maiores serui sunt alioꝝ.

aliorum qui maiores videntur. ¶ Ad hūc modū sentiunt ꝛ de alijs ordinibus: ꝛ dn̄atiōes intelligātur illi sancti ac beati spūs q̄ homines instruunt et adiuuant ad domandam carnem rebellantem contra spūm: ꝛ ad redigendam in seruitutem spūs tādem: necnon ꝛ neqȝ seruos q̄ se erigunt contra dominos. Pricipatus vero q̄ hoibus inspirant ꝛ in se ꝛ in eos quos habent regere/ cogitare/ ꝛ facere que principe digna sunt. sicut est vt predixi declinare tyrannides ꝛ iniquas oppressiones atqȝ rapacitates. Necnon ꝛ insidias ꝛ captiositates: sectari vero que sunt rectitudinis clementie ꝛ pietatꝫ in eosdem: ꝛ ad hoc summam intentionis ꝛ officij sui deducere vt quietam ꝛ tranquillam vitam habeant: rectamqȝ pariter. s. absqȝ declinatione siue distorsione in deuia viciorum vt ipsa vita sit eis via ad finem vltimum felicitatis eterne. ¶ Jn seipsis vero vt ipsum regem regum ꝛ rectorem vniuersoruȝ domini in suis officijs imitentur in hoc: videlicet vt sint incorruptibiles acceptione personaruȝ vel numerum inadulabiles: hoc est blandimentis adulatorum inseducibiles: vel q̄ conuenientius dicit̄ indementabiles falsis consilijs: ꝛ suggestionibus infallibiles. Potestates vero eos sanctos ꝛ beatos spūs q̄ contrarias potestates: scȝ demonuȝ arcent ab hoibus atqȝ repellunt: ꝛ ad pugnanduȝ cōtra eos: eosdeȝ instruunt ꝛ adiuuāt. Jn bellis etiā atqȝ prelijs temporalibus siue corporalib⁹: nemo de bonitate creatoris bene sentiens dubitat quin multipliciter consilijs/ auxilijs/ et reuelationibus dei cultoribus suffragentur. Sic ꝛ de virtutib⁹ sentiunt illos sublimes ac nobiles substantias que homines ad aggrediendum ꝛ prosequenda difficilia incitant ꝛ adiuuant. Ex his enim virtuosi homines nominantur propter hoc: quia virt⁹ ꝛ ars circa difficillima sunt vt dicit Aristoteles. Propter hanc causam per huiusmodi beatas substātias miracula fieri dicuntur que sunt sup omnē virtutē nature. Jpsa quoqȝ miracula vsu certissimo virtutes diuine vocantur pp̄ter excellētiam virtuositatꝫ q̄ fiunt. Et etiam nō solum pp̄ter difficultatem: sed etiam pp̄ter ipossibilitatem nature cui omnia miracula ipossibilia sunt. De archāgelis autē ꝛ angelis manifestū est: q̄ꝛ ipsi suis noiationibus eoruȝ officia innotescunt. Angelus eñ grece nunci⁹ latine dr̄. Archangelus vero ab archos q̄ est p̄nceps quasi nuncius p̄ncipalis hoc est maiorum ac p̄ncipalium reuelationum annunciator. Quāq̄ tñ ista probabilr̄ dicta sint: nō tñ dissoluunt̄ p hec totaliter premisse questiones. si eñ equalr̄ ardent tres illi ordines: quare p̄mo eorum iniunctuȝ est illud officiū cū oēs eque ydonei sunt: vcȝ oēs illi tres ordines supremi ydonei usqȝ accēdere vel inflammare hoies: vel etiā post se inferiores angelos amore creatoris. Quomodo credend⁹ est sapientissimus omnipotentissimusqȝ creator in officio isto eque ydoneos alijs postposuisse: ꝛ non magis ydoneos preposuisse. ¶ Amplius. cum omnes equales sint qualiter sunt ibi primus/ secundus/ ꝛ tertius. Jste enim nominationes ordinales sunt.

Q̄ dicta sup⁹ d̄ nos b⁹ angeloꝝ p̄nt ipugn̄ri

¶ Ampli⁹. cum in omnibus illis prime ierarchie hoc est trium ordinum spiritib⁹ sit ex oī parte eq̄litas: ꝛ ex omnibus modis similitudo. sicut iste sanctus ꝛ sapiēs ponit. Manifestuȝ est nec diuersificabiles eos esse/ nec distinguibiles vllo modo eorum nisi

distinctione nūerali scdm q̄ iste vnus ⁊ ille alius.

¶ Amplius. si ardor ille dilectiōis ⁊ plenitudo scie ⁊ ea dignitas q̄ noīatiōe thronoꝝ īsinuaꝛ solū mō distīguit eos cū ista ēq̄lia p omnē modū ⁊ sīlia sueniaꝛ in vnoq̄q3 erit ex necessitate i q̄3 illoꝝ assignare tres ordines: q2 eedē3 cause triplicis isti⁹ distinctiōis in vnoq̄q3 coꝝ p se inueniuntur. q̄dā v̄o q̄ ⁊ in hoc seq̄ces h3 ⁊ habuit. Voluit istā hierarchiā primaȝ. s. triū ordinū supremoꝝ adaptare btissime ac supeminētissime trinitati. assignās seraphī ꝑpter ardorē amoris sp̄i'i scti q̄ indubitāter formatur īmēsa est: ⁊ camun⁹ infinit⁹ p omnē modū sp̄ualissimi ac sctissimi amoris. Cherubin v̄o ꝑpter plenitudinē scie siue fusionē sapiētie adaptauit cōparationē q̄ possibile est filio q̄ est sapiētia abissalis p modū omnē infinita ⁊ inscrutabilis: sicut ɔtinet lex ⁊ doctrina xp̄ianoꝝ. Et iam tibi declaratū est hoc p me declaratiōe certissima. Thronos v̄o adaptāt ipsi p̄ri ꝑpter omnipotētiam ipsius ⁊ nobilitatem excellētiaq3 regiminis ⁊ gubernatiōis q̄ diuino suo coheret ⁊ administrat impio. q̄d est dicere ꝑpter excellētiā regiminis ac supeminētiam.

Quidā volūt aptare p̄mā ierarchiaȝ trinitati.

¶ Q̄ꝛ q̄uis spiritus equalis sit patri ⁊ filio: pro omnibus modis tn̄ appropriate attribuitur ei bonitas.

Capitulum. clxxiiij.

Erum iste adaptationes siue cōparatiōes nouas dubitationes ingerūt ⁊ pariūt q̄stiones Primū ꝑpter q̄d ordo ille seraphin p̄m⁹ ponitur cū sp̄us sanct⁹ nō sit i trinitate: ⁊ semp in ea nouissim⁹ nūeref. Scdo cū ipsa caritas siue dilectio di vt p̄ma sit ⁊ pene nouissima nūeref. Tertio cū ipsa caritas iter gratuitas ac diuinales v̄tutes p̄matū obtineat quō ordo ei⁹ nō ꝑcellētior sit sequētib⁹ duob⁹ ordinib⁹. In q̄ scire debes q̄m ⁊ si sp̄us sctūs ex oib⁹ modis ēq̄lis sit p̄ri ⁊ filio bōitas tn̄ ei appropriate attribuūt ⁊ amor. ex q̄bus sunt oīa dona sicut iam in ꝑcedētib⁹ audiuisti.

Nota sp̄us scti noiationes.

¶ Amplius. ꝑpter ip̄m amorē donanf alia ⁊ fides sc3 ⁊ spes: ⁊ scia: ⁊ q̄cūq3 alie ꝑpter ipsam dei dilectionē i nobis vel accedēdam vel ɔseruādā/ vel defendēdā/ vel adaugēdā in nobis donanf: sicut expresse legis in theologia xp̄ianoꝝ: q2 sine ipsa oēs alie nihil possunt. Merito igif ꝑpter istū duplicē3 p̄matū p̄mū locū obtinuit in cognoīatiōe vel denominatiōe ordinū. Ipsa insup inter oēs v̄tutes creatori placet in nobis: ⁊ sola nos ei facit placitos et acceptos. Addo ⁊ tertiū: q2 oīs substātia itelligēs hoc maxīe itēdit ⁊ itēdere d3 i se. ⁊ vt amore isto sāctissimo totalr creatori adhereat: ⁊ in ip̄m alios q̄s pōt inducat ⁊ inflāmet. Hic est q̄ ⁊ ali⁹ primat⁹ siue alia ꝑcellētia hui⁹ semp diligēde ⁊ totis studijs ac virib⁹ semp q̄rēde dilectōis: ⁊ si ꝑscrutati⁹ itēderis ꝑpter hāc est. Et ꝑpter hāc h3 totū q̄d habȝ vc3 vt hac sincerissima p̄fectissimaq3 dilectōe creatori totalr adhereat atq3 vniaf. pleneq3 p oīa ab ipso possideaf q̄ grata deo sit ista vnitas amoris ⁊ amicitie iste legislator xp̄ianoꝝ ⁊ istitutor oñdit dū hāc tā studiose tāq3 deuote postulat a patre dare credētib⁹ ⁊ credituris i eū. Euidentissimū aūt fortissimūq3 ex ore ei⁹ est testimoniū quo ex ipsa dicit pēdere legē3 totā ⁊ ꝑphetas. Et q̄d est expressi⁹ atq3 validi⁹: q2 ignē dicit se venisse mittere in terrā: ⁊ q̄d indt volo nisi vt accēdaf. Et itē3 hoc est ꝑceptū meu3: q̄si diceret. hec lex est doctrina mea vt diligatis. q̄bus oib⁹ sermonib⁹ manifeste ostēdit q̄ntū arderet amore p̄ris. ⁊ q̄ntū vellet accēdi hoies amore illi⁹. In q̄ verissima ac ꝑpria rōne nomē seraphin iuxta supeminētissimā excellētiā suā sibi ɔuenīētissime vendicauit. dū incogitabilr in se tot⁹ ardēs fuit ⁊ suos sili ardore accendi voluit. Secundus autē3 ordo q̄ est cherubin rectissime ordinaf post seraphin. Cū q2 dono amoris maxime obtinef sapiētia. Et ipse est q̄ maxime familiares secretariosq3 creatoris efficit. Nemo eni secreta ɔsilioꝝ suorum reuelat nisi amicis: ⁊ apud sapiētes ordo semp iste seruatur vt p̄mo amicos suos esse cognoscāt q̄bus secreta sua duxerūt cōmittēda q̄ illis committāt: ꝑpter hoc ipse predicte legislator ⁊ auctor q̄busdam ex suis. Vos inquiens dixi amicos q2 omnia q̄cunq3 audiui a patre meo nota feci vobis. Prius igif sapiētissimus optimusq3 creator accēdit in cordib⁹ electoꝝ sue dilectionis incendium siue flāmam q̄ ea impleat secretissima: sacratissimaq3 sapientia sua. Alioquin insipiēter ageret. ⁊ manifeste ɔtra ɔsuetudinē ⁊ ɔsilium oīm sapiētum. Nec tibi videaf vllo modoꝝ sapiētiā siue sciētiam ex qua cognomīati sunt cherubin eam esse q̄ apud inimicos dei ve3 ydolatras aut aliter execrabiles homies sepissime inuenif ⁊ falsi nois scientia homines que in flore in doctrina christianorum dicif cum manifestum sit hoies hmōi ignorare deum ⁊ nō amore quo ardet ⁊ incendit seraphin.

Q̄ꝛ dono amoris maxie obtinef scia: ⁊ ideo post seraphin immediate sedēt cherubin

¶ Q̄ꝛ thronis tertie ierarchie sit data structura dei consilia scientibus.

Capitulum. clxxv.

Rdo v̄o thronoꝝ tertio loco ponif q2 virtus regia siue regiminis ⁊ potestas iudiciaria nō est dāda nisi creatoris amatoribus sapiētibus deiq3 ɔsilia atq3 iudicia scientib⁹. Rege siquidem insipiēte ⁊ dei inimico nichil rei publice ꝑniciosius: et ptās in manu ei⁹ nō est nisi gladius in manu furētis. ꝑpter hoc sapiētissimus ille rex hebreoꝝ cū regē factū se videret pretulit sapiētiā oib⁹ alijs donis dei q̄ illi offerebanf. Attēdens q̄ ptās regia siue sapiētia gladi⁹ esset vt dictū est in manu furētis. Et q2 dux cecus ⁊ rector insipiens nō ducatū prestare p̄sit rectitudinis: s3 magis deuiatiōes ꝑcipitatōis. Hec igif oīa obseruauit creator bñdict⁹ in sanctissimis thronis siue sedib⁹ siue subsellijs suis. In q̄b⁹ ⁊ p quos iudicare voluit ⁊ regere oīa subiecta vt essent dilectōe ipsi⁹ ardentissimi sapiētia ei⁹ ꝑspicacissimi atq3 virtute ei⁹ potētissimi. Sciēs amore alieno facile corrūpi q̄ ei⁹ amore carerent. Facile errare q̄ ei⁹ sapiētiā nō haberēt Facile eludi iudicia iudiciū q̄ virtute irrūpēdi iniq̄tate ꝑditi nō essent q̄ sentētias suas executioni demādare neq̄rēt. ꝑpt̄ hoc igif btissimos istos thronos ⁊ īflāmauit amore suo: ⁊ illustrauit sapiētia: et firmauit insupabili potētia vt essēt ex oi parte ydonei ad exercenda dei iudicia: ⁊ nihil coꝝ q̄ tribuna

lia ꝑficiūt deesset eis. Dicit insup iste sanctus ⁊ sa-
piēs om̄es istos spūs equales esse in istis ꝑfectioni
bus: ⁊ in aliis multis quas ipse noīat ⁊ numerat in
libro suo de hiis. Qd̄ si qs q̄rat qualr̄ i hiis sanctis
simis thronis ⁊ ꝑ eos regit rex ⁊ dn̄s seculoꝝ om̄ia
q̄ sub ipsis sunt. Et intēdo an ipsi ferāt sentētias
dei ex eius ꝯsilio ⁊ inspiratiōe an exequant̄ eas: an
vtrūqꝫ faciāt. Et insup vbi hoc faciūt an i sua glo-
ria ⁊ habitatiōe/an alibi.

Utrū āgeli ferāt snīas ex ꝯsilio di an exequā tur eas: an vtraqꝫ faciant ⁊ vbi hoc faciūt

Nihil eni iudicāduz hꝫ ci
uitas illa gloriosa substātiaꝝ beatissimaꝝ de q̄bus
agit̄. Si qua ḡ iudicia ꝑ illos exercet creator nō sit
hoc nisi apud nos vel spūs malignos: nec paruaꝫ
hꝫ admirationē qualr̄ ista iudicia exerceant̄ cū iu-
dicīū esse posse nō videat̄ vbi nulla pōt esse disce-
ptatio vel disputatio. Disceptatio eni ⁊ disputatio
impossibile est vt sint vbi nulla est falsitas vel mali-
gnitas ꝑ q̄s ṽitati ⁊ iusticie ꝯtradicat̄: aut igit̄ ibi
nō sunt iudicia aut equoce dicūt̄ iudicia illa ad no
stra iudicia.

ꝙ oīa opa dei dicunt̄ iudicia.

Scito igit̄ qꝛ oīa opa creatoris iudicia
dicunt̄ in sermonibus ꝓpheticis: ⁊ hoc est ꝓpter
circūspectissimā ꝓuidentiā. Quēadmodum enim
dr̄ in sermone ꝓphetico. Lingua iusti loquet̄ iudi-
ciū .i. examinatissimā sentētiā. Sic dictū est om̄es
vie ei9 iudicia: qd̄ est dicere examinātissime bonita
tis aut eq̄tatis opa. Nihilominꝰ tn̄ verum est disce
ptationes inter sanctissimos illos ac beatissimos
spūs interdum haberi. sicut dicit vnꝰ ex ꝓphetis de
ꝓ̄ncipe Persarum ⁊ ꝓ̄ncipe Grecorum.

Qꝫ disce- ptationes qn̄qꝫ fiūt i- ter āgelos

Hꝫ autē
doctrina xp̄ianoꝝ qd̄ disceptatio illa nō sint nisi al
legatiōes duoꝝ ꝓ̄ncipum hmōi .i. sanctoꝝ archan
geloꝝ illoꝝ allegātium merita regnoꝝ suoꝝ .i. sibi
commissoꝝ. Et erāt allegatiōes iste de meritis eo
rum: vcꝫ an merita alteriꝰ regnoꝝ req̄rerēt libera-
tionē illiꝰ: an req̄rerēt ꝓlōgationē seruitut' eiusdē
siue subiectiōis. Et de hoc nemo dubitare pōt qn̄
ꝑ supnos illos sāctissimosqꝫ thronos diiudicari po
terint qd̄ deo altissimo faciēdum esset in parte ista
In ꝓphetia vero xp̄ianoꝝ quā ipse greco noīe vo-
cāt. Apocalipsim euidēter dr̄ de ꝓ̄ncipe maligno-
rum spūuꝫ quia ꝓiectꝰ est accusator fratruꝫ nostro
rum q̄ accusabat eos die ac nocte. Inq̄ssimus au
tem est tribunal siue ꝯsistorium apud qd̄ vel in quo
accusatiōes sole locum habēt: ⁊ nulle defensiones
⁊ ibi vel sunt vel admittunt̄. Necesse igit̄ est apud
illd̄ sublimissimum tribunal dei altissimi: ⁊ defen-
siones esse: ⁊ defensores ꝯtradicentes huiusmodi
accusatiōibus quare veri nominis disceptationes
Et ꝓpter hoc ⁊ vera iudicia ⁊ veros iudices q̄ ma
lignis ⁊ falsis accusatorib9. Et iusto iudicio impo
nāt silētium: ⁊ potestate fortissimaqꝫ ꝓnūciant exe
quenter.

Utrū disce ptationes fiāt coram deo.

Qd̄ si qs q̄rat vbi hmōi disceptatiōes fiāt
vcꝫ an coram ipso rege ⁊ dn̄atore oīm seculoꝝ: an
corā antedictꝭ beatissimis thronis vices eiꝰ in pte
ista gerētib9. Nō dꝫ esse tibi dubium qn̄ vbicunqꝫ
fiāt coram ipso fiāt cum oīa sint nuda ⁊ aperta ocu
lis ei9. Si vero miret̄ qualiter admittitur ante cō-
spectum creatoris aliqs ex malignis spiritib9. Re
spondendum est qꝛ nō aliter admittit̄ ante conspe
ctum ipsius quam sicut dixi in precedentibus: vcꝫ
qꝛ vbicūqꝫ est coram ipso est. sicut dixit sapiēs qdā
⁊ sanctus: qꝛ nudus est infernus coraꝫ eo: ⁊ nullū
est opimētum ꝑditioni. Et iterum nō sunt tenebre
⁊ nō est vmbra mortis vbi se abscondent q̄ operan-
tur iniq̄tatē. Dico insup quoniam accusatiōes iste
dyabolice non fiunt clamoribus vocalibus: sꝫ co-
gitationibus tn̄ ⁊ desideriis malignitatꝭ maligno
rum spūū. Spūales eni substantie per se nisi spūa-
liter loquunt̄. Spūales vero locutiones cogitatio
nes sunt tn̄ vel desideria.

Qꝫ locu- tiones de- monū sunt cogitatio- nes ⁊ desi- deria.

Quare manifestum est
qꝛ nō est necesse accusatores istos localiter appro-
pinquare propter proponēdas accusatiōes hmōi
tribunalibus vel iudicibus siue thronis: cum co-
gitatiōes neqꝫ per appropinquationeꝫ localē ma
gis audiantur: neqꝫ ꝑ elongationē ꝯtrariā. Min9
vbicūqꝫ eni sunt vel fiant iste accusatiōes equaliter
audiunt̄ ab hmōi iudicibus siue ab ipso etiam crea
tore.

Qꝫ accusa tores loca- liter nō ap propiquat ad creatorē vel ad thro nos.

De iudiciis etiam iustis que fiunt apud homi
nes non est tibi dubitandum quin plerūqꝫ fiant ꝑ
beatissimos thronos seu iudices sicut dixit rex ille
sapientissimus Hebreorum. Multi inquit adeunt
faciem principis: sed a domino iudicium egredi-
tur singulorum. Nec mirum cum ipse legislator
Hebreorum expresse dixerit: quia iudicium dei est

Quō iudi- cia q̄ fiunt hec ꝑ iudi ces fiūt qsi qꝫ ab ange lis.

Quapropter manifestum est iustis iuste iudicanti-
bus: ⁊ iusticiam diligentibus adesse consilium ⁊ in
spirationem creatoris. Hec autem conuenientissi
me fiūt per beatissimos istos thronos seu iudices
quia vero regalis officii ⁊ dignitates est leges con
dere statuta edere. Appropriato autem vocabulo
throni sedes regie vocantur. Iuxta quod preno-
minatus rex dixit ex persona sapientie. Per me
reges regnant per me conditores legum iusta de-
cernunt. ad sacratissimos thronos pertinere con-
ditionales legum editiones statutoruꝫ iustorum ⁊
vtilium pertinere. consequens est sicut euidenter
dictum est de ipsa lege hebreorum: videlicet ꝙ or-
dinata sit per angelos in manu mediatoris.

Qꝫ īspira re cordib9 regum le- ges saluta res ⁊ statu ta necessa- ria ꝑtinet ad thronos

Inspi
rare igitur leges salutares ⁊ statuta necessaria re-
gum cordibus ad sanctissimos thronos pertinet.
Propter quid autem iste ordo in prima prenomi-
nata hierarchia nouissimus ponitur. Illa cā mihi
videtur esse qm̄ ordo iste adaptatur ⁊ comparatur
patri: ⁊ relucet ad ipsum atqꝫ respondet per poten
tiam que in donis creatoris vt potentia considera
ta minima est ⁊ minime expectanda: nec ex ipsa ꝑ
se videlicet inq̄ntum potentia erit actus aliquis.
Cum autem iussa fiunt a caritate seu recta volun-
tate ⁊ illuminata seu directa a sapientia exeunt ab
ea laudabiles operationes. Et cum diligenter cō-
sideraueris: inuenies eam in consideratione qua
dixi subiecta voluntati: ⁊ quasi informem ⁊ infecū-
dam: ⁊ non solum nihil formatum aut decorum ex
ea exire valeat. Sed neqꝫ etiam aliquis actus q̄ntū
libet indecorus aut informis. Hoc inq̄ dico de po
tentia vt potentia. Et intendo ꝙ dico vt poten-
tia .i. in ista nuda ⁊ generali consideratione. Mani
festum etiam est quem gradum valoris obtineat
apud iudicium creatoris cum etiam vilissimis ho͂i
bus plerūqꝫ videtur cum tot ⁊ tanta mala: non so-
lum secum patiatur in hominibus: sed etiam mini
stra sit / immo serua nequiciarum suarum: ⁊ om-
nes nequicias suas per ipsam exerceant tanq̄ per
executricem maliciarum suarum. Nouissimuꝫ igi
tur ordinans diuina prouidentia ordinem poten-
tie post ordinem caritatꝭ: ⁊ ordinem sapientie con
uenienter hoc facit. Insinuans potentiam locuꝫ
habere non debere nisi post caritatem et sapiam:
quarum alteram habet vt iperatoreꝫ suum: alterā
auteꝫ vt consiliarium. Tu autem ne cogites q̄dem
iuxta hunc modū de potentia creatoris: qm̄ ip̄a est

potētia viua vel poti⁹ vita in semetipsa. Et est for-
mata imo poti⁹ forma ⁊ formifica atq̄ formatrix
oīm formabiliū. ⁊ est in semetipsa sapiētissima q̄n
potius verissima ac p oīa pfectissima sapiētia: ⁊ iu
xta istas cognoīatiōes ⁊ ɔsideratiōes adaptatur ei
atq̄ rñdet ordo sctissim⁹ ac beatissimus thronorū.
Et sunt cōparatiōes iste ⁊ aptatōes ad beatissimā
ac gloriosissimā trinitatē q̄ est vnus verus ac solus
deus. ita vt ad fornacē spūs sancti appropriata cō-
paratiōe recalescat seraphin: ad luminositatē filij
reluceat cherubin: ad pfectissimā ex oībus modis
potestatē seu regalitatē pris ɔformitate approꝑa-
ta assimilanł throni quēadmodum didicisti. Visita
tissimum q̄ppe in theologia tota xpianoꝝ q̄ in be-
niuolis ꝑpter ipsam benignitatē vel potius ꝑpter
ipsam relucet spūs sanct⁹. In sapiētib⁹ p sapiētiaꝫ
filius. In vere potētib⁹ p ipsam veri noīs potētiaꝫ
relucet pater. Et intēdo p veri noīs potētiam que
nō hꝫ admixtaꝫ ī potētiam vllo modoꝝ. Seruitus
autē ⁊ oīs subiectio in potētia est. silr ⁊ oē viciū in
potētia ⁊ infirmitas: quēadmodum oīs virt⁹ potē-
tia est: ⁊ fortitudo seu firmitas. Et igił oīs vicio-
sus seruus est aut vni⁹ aut plurium vicioꝝ. Mani-
festum eīn est nullum viciosum vere potētem esse:
Quapropter oīs tyrāni quātacūq̄ potētia predi
ti esse videanł vere ipotētes sunt qīn vere serui ne-
q̄ciaꝝ suaꝝ. Jam etiam alibi didicisti p me q̄ cari-
tas ꝑprium signaculum est spūssancti: ⁊ tāq̄ eius-
deꝫ sigillatiōe impressa siītudo: ꝑpter qđ ⁊ nomē
suum eiusdem communicat. Tam ipse eīn q̄ eius-
dē predicta siītudo charitas apđ theologos xpia-
noꝝ vocał: sic ⁊ sapiētia ꝑpriū signaculū filij: sic et
potestatiua ista virtuositas seu virtuosa ptās signa-
culum ꝑpriū est pris altissimi. Et hoc reuera di-
gnum ac iustum est: vt ex calore calor: ⁊ ex ardore
ardor: ⁊ ex igne ignis ꝑprie impⁱmał. Sic ex luce
sapiētie lux sapiētialis emicet: ⁊ ex virtute virt⁹: et
ex potestate potestas. Vides igił p exēpla hec in
aīa humana exēplum quoddam ⁊ ymaginē siue si-
militudineꝫ quādam istius ierarchie prime trium
veꝫ predictoꝝ ordinum. Et hoc est cum fuerit in-
flāmata amore creatoris p spūm sanctum: sapien-
tificata p filium: potētificata siue fortificata p pa-
trē. Erit eīn seraphin p hmōi inflāmationem: che
rubin p sapiētialē illuminationē. Throni ꝟo p re-
galē istā potētificationē. Si q̄s tñ dicere voluerit

Vtꝝ virt⁹ iusticie ptinet ad thronos.

qīn virt⁹ iusticie ptinet ad thronos ꝑpter sermonē
sapiētis quo dixit. Firmabił iusticia thronus ei⁹.
Et q̄ dictum est p quēdam ex ꝑphetis. Thronus
tuus deus in seculum seculi: virga directionis vel
eq̄tatis virga regni tui siue ceptrum. Et iteruꝫ idē

Q̄ regalitas thronorū ē iusticia

Justicia ⁊ iudicium preparatio sedis tue. Hec igi
tur regalitas quam dixi iusticia est scđm hoc fortis
sima. ⁊ p moduꝫ omnē indeclinabilis ⁊ incorrupti
bilis ⁊ inadulabilis magnifica atq̄ iniq̄tatis ⁊ in-
iusticie inuicibilis: ⁊ victoriosissima psecutrix plu
rimūq̄ assimilata: vel q̄ veri⁹ est ipsa eadēq̄ virt⁹
regia noīał a ꝑphetis. hec autē virtus ⁊ potestati
ua ⁊ sapiētialis iuxta modos quos dixi. Et est tibi
sciēdum q̄ lꝫ seraphin ab ardore cognomineł: et
cherubin a plenitudine sciētie vel fusione sapiētie
⁊ throni ab ipsa potestatiua sapiētialiq̄ regalitate
Nō tñ ꝑpter hoc estimādum est plus ardore sera-
phin igne diuine dilectiōis q̄ cherubin aut thro-
ni. Similiter neq̄ cherubin propter cognomina-
tionem quam habent a plenitudine scientie vel fu
sione sapientie arbitrandi sunt luminosiores esse
scientia vel sapientia q̄ seraphin vel throni. Si-
militer neq̄ throni propter potestatiuam istam re
galitatem: vel potestatem: vel iusticia: vel scientia
iudicandi vllo modo iudicandi sunt vel precelle-
re: vel sera-phin: vel cherubin. Quemadmodum

Q̄ q̄uis spūs. s. sit caritas ⁊ calor ⁊ ignis nō tñ plus diligit q̄ filius vel pr̄

in ipsa beata ⁊ gloriosa trinitate: licet enim spiri-
tus sanctus: ⁊ caritas: ⁊ ardor: ⁊ ignis appropria-
te nominetur: tamen non propter hoc aut magis
calet / aut magis ardet / aut magis diligit q̄ pater
aut filius. Eodem modo neq̄ filius q̄uis in sacra
aut veridica theologia sapientia appropriata no-
minatione dicatur sapientia luminosior putādus
est esse q̄ pater aut spiritus sanctus. Juxta vias
istas non est alicui sentiendum: ideo potentiorem
esse patrem vllo modorum q̄ sit filius aut spiritus
sanctus: quoniam appropriate attribuit ei poten-
tiam scientia diuinalis. Jam enim declaratum est
tibi per me in primo tractatu sapientialis diuina-
lisq̄ magisterij: quia oīa que per essentiam isunt
tribus istis benedictis ⁊ gloriosis personis equali
ter sunt illis: ⁊ equalia per omnem modum. Qua
re cum isti tres ordines specula clarissima sint: et
ymagines pulcherrime beate istius ⁊ gloriose tri-
nitatis. Non est mirum si quemadmodum est apđ
eam veritas de rebus prenominatis sic relucet vel
resultat in speculis mundissimis istis. et si quem-
admodum se habet veritas: sic ⁊ ymago represen-
tat. Ista igitur beatissima hierarchia trium dicto-
rum ordinum ymago est pulcherrima gloriosissi-
me atq̄ supereminentissime trinitatis: ⁊ represen
tatio eiusdeꝫ expressa prout possibile est creatoris
Licet enim ⁊ in alijs creaturis reluceat similitudo
nonnulla benedicte ac semper adorande trinitatꝫ
in his tamen tribus ordinibus lucidius atq̄ per-
fectius q̄ in alijs. Exceptis dumtaxat duab⁹ ani-
mabus de quibus cum de alijs creaturis agitur.
Volo te semper intelligere me nolle extēdere ad
illas sermones aliarum creaturarum siue de alijs
creaturis. Causa autem in hoc est quoniam inco-
gitabili precellentia preeminent alijs omnib⁹ crea
turis. De sanctis autem ac beatis animabus q̄ iaꝫ
iam in consortium ⁊ ad equalitatem beatissimaruꝫ
sanctarum substantiarum recepte sunt non aliud
intendo sentiendum q̄tum ad ea que hic dico nisi
quēadmodum ⁊ de illis quib⁹ adequate sunt glorie
adequatiōe. Ostēdi etiā tibi in his que ꝑximo pre
cesserūt q̄ vna ⁊ eadem anima sanctificata atq̄ pfe
cta ymago est hmōi beate ac prime ierarchie. Et
nunc addo quia etiaꝫ in ipsa pfectibilitate sua hoc
est secundum tres vires suas ymaginem esse ipsi⁹
semper benedicēde trinitatis: ita veꝫ vt virtus in
tellectiua per fecunditatem ⁊ generationem sciē-
tie vel sapiētie ymago sit patris: ⁊ sapientia genita
ymago filij. Vis autem concupiscibilis ymago sit
spiritus sancti: quoniam fornax est potentialiter
amoris. Aliqui vero voluntatem filij ymaginem
intelligi voluerunt. i. vim volendi que est virtus
concupiscibilis superior atq̄ nobilior. Virtutem
vero irascibilem ymaginem appropriatam spiri-
tus sancti propter benignitatem: non propter irā.
Benignitas enim ipsi spiritui sancto plerumq̄ ap
propriate attribuitur. Et hec est contraria ire si-
ue malignitati que est ira inordinata ⁊ nimia. Et

ꝓpter ipſam ꝯtrarietatē ſunt in eadem vi: vñ ꝛ quē
admodū dr malign⁹ male vel malo ignit⁹: ita beni-
gn⁹ vel bñ vel bono ignit⁹. Tūc igr̃ erit iuxta viaȝ
iſtā ymago vel ſilitudo ſemp adorāde trinitatis ex-
preſſe relucēs i aīa humana cū vis intellectiua erit
in ea pfecta ſapiētia: ꝛ vis volēdi volūtate rectiſſi-
ma atq3 iraſcibilis benignitate placidiſſima atq3
dulciſſima: ꝛ qm̄ eq̄litas p oīa eſt in cauſantibus p
ſonis trib⁹ decet vt ſit eq̄litas in trib⁹ iſtis ordinib⁹
Eq̄litas inq̄ȝ p oīa q̄ noīata ſunt. Et hoc ſcdm na
turā ſic ſe hrē neceſſe ē ſi btā ꝛ glorioſa trinitas iu
xta modū nature tres illos beatiſſimos ordīes cau
ſaſſet. Tu aūt iam didiciſti qꝛ natura opaꝛ p modū
ſeruitūtis qḋ eſt dicere ſeruiliter. ſ. nō habēs aliḋ vl̄
aliter opari. Creator aūt liberalr̄ opaꝛ in vltimita-
te libertatꝫ ꝛ liberalitatꝫ. Dico inſup q̄ etiā p hūc
modū neceſſe eſt p̄mos iſtos tres ordines eſſe per
oīa coeq̄les. Si eñ fas eſſet vel dicere vel cogitare
ordinē ſeraphin cātū eſſe ꝓpriū ſpūs ſcti. ꝛ cheru-
bin eſſe ꝓpriū cātū filij. ꝛ throni p eūdē modū pr̄is
nullo mō poſſibile eſſet vt ſpūs ſcti⁹ cātū ſuū vel-
let eſſe preſtātı⁹ cauſato filij aut cāto ꝓprio patris.

Vide p to
tā iſtā pagi
nā qualiter
tres pſone
in diuinis
cauſant cā
ta ſua.

Cā autē in hoc eſt. Incogitabilis concordia ꝛ pax
amorq3 quo ſe inuicē diligūt q̄ eñ cā hoc efficere
poſſet niſi vel inuidia vel ſupbia. ¶ Amplius. cuȝ
ſpūs ſanct⁹ nullo modoꝝ preferre ſe velit vel patri
vel filio: aut ecōtrario quō vellet preſtātiſſimū op⁹
ſuū ſiue cātuȝ preferri preſtātiſſimo cāto alterutri⁹
illoꝝ. ¶ Amplius. cum p oīa eq̄les ſint quō vel di
gnum vel iuſtum eſſe poteſt vt vn⁹ eoꝝ cātū ꝓpriuȝ
meli⁹ aut pulchri⁹ aut q̄lȝ modoꝝ pfecti⁹ ſit cāto al
teri⁹ reliquoꝝ. Qꝛ igr̃ indignum ꝛ iniuſtū hoc ma
nifeſtū eſt nullū eoꝝ hoc voluiſſe. Dico etiā cū hōs
cum opus ꝛ ymago gloria ſit cauſantꝫ. ſ. exēplaris
quēadmodum tot⁹ mund⁹ gloria q̄dam eſt ꝛ laus
creatoris: ꝛ carmen pulcherrimū imo reſonantia
laudum ipſi⁹ cuȝ ipoſſibile ſit vt aliq̄s eoꝝ pl⁹ dili-
gat gloriā ꝓpriā quā alteri⁹ reliquoꝝ. Impoſſibi-
le igr̃ eſt vt preſtātı⁹ op⁹ opeꝛ quā ſit op⁹ alteri⁹ alio
rum. ¶ Amplius. q̄lȝ eoꝝ eq̄liter diligit vtrūlibet
alioꝝ vt ſeipm̄ ꝛ ecōtrario. Si eñ pater min⁹ dili-
geret filiū q̄ȝ ſeipm̄: min⁹ diligeret q̄ȝ eſſet diligēd⁹
Nō eñ min⁹ diligēd⁹ q̄ȝ pater cuȝ nō ſit min⁹ bon⁹
nec min⁹ ſapiens: nec vllo modoꝝ minor. Quare
nō eſt min⁹ diligēd⁹ vllo modo. Si ergo min⁹ q̄ȝ ſe
ipm̄ illū diligeret: pr̃ min⁹ illū diligeret q̄ȝ eſſet di-
ligēd⁹. Eſſet igr̃ in hoc diminutus ꝛ inordiat⁹ ꝛ iz
pfect⁹: hoc autē ipoſſibile nō īdiget deſtructiua rō
cinatiōe. Manifeſtuȝ igr̃ eſt qꝛ cuȝ p oīa eq̄liter ſe
diligāt p oīa equalr̃ diligūt: volunt ꝛ q̄runt equalr̃
vnuſq̄ſq3 gloriā alteri⁹. nō ſoluȝ vnā ſȝ etiā q̄ȝtāq3
Gloria autē vniuſcuiuſq3 ſicut dixi q̄ōlȝ ei⁹ cātum
vel op⁹ eſt. Equalr̃ igr̃ diligūt cāta ſua ꝛ opa: ꝛ itē
do equalr̃ vnuſq̄ſq3 cātū alteri⁹ vt ſuū ꝓpriū. Qua
re nō maiorē pulchritudinem diligit / vult aut q̄rit
vnuſq̄ſq3 cāto ꝓprio q̄ȝ cāto alteri⁹: q̄ nec preſtat.
Nō igr̃ pulchri⁹ aut meli⁹ aut alio q̄lȝ modo perfe
ctius efficit cātū ꝓpriū q̄ȝ ſit cātū alterutri⁹ alioꝝ.
Equalia igr̃ volunt eſſe cāta ſua inuicē: nec ſuſti-
nēt inequalitatē inter illa q̄ p oīa equalr̃ ꝛ eq̄ ꝓpi-
que cauſant. Manifeſtū igr̃ eſt p iſtas vias p̄mos
tres ordines prenoīatos equales p oīa eſſe.

¶ Amplius. appropriatiōes de q̄b⁹ hic agiꝛ nō p
hibēt vllo modoꝝ q̄n equalr̃ creant vel creauerint
iſtos ordines tres ille glorioſe pſone: ꝛ in hmōi de
claratiōe nō eſt tibi op⁹ vt imorer. Dēs eñ opatio-
nes ſuas cōmunes hn̄t. opatiōes inq̄ȝ q̄ circa crea-
turas exercēt. quales ſunt creatio / ſctificatio / illu-
minatio. Nō magis nec aliḋ nec aliter creat pater
q̄ȝ fili⁹ aut ſpūs ſctūs aut ecōtrario. Nec magis ſā-
ctificat aut illuminat ſpūs ſanct⁹ q̄ȝ pr̃ vel fili⁹ neq3
etiā alr̃. Quicq̄d igr̃ influit a ſpū ſctō de pfectiōi-
bus ſpūalib⁹ i ſeraphi influit equalr̃ p oēm moduȝ
a pr̄e ꝛ filio ſup ordinē eūdē. Et q̄cq̄d vult ſpūs ſā
ct⁹ iſfluere de hmōi pfectiōib⁹ ſup ſeraphi: hoc ipȝ
vult influere i ipm̄ pr̃ ꝛ fili⁹. Si eñ pl⁹ de ardore
ſctiſſime dilectiōis vellet iſfluere ſpūs ſanct⁹ ſuper
illū ordinē q̄ȝ pr̃ aut fili⁹. Iaȝ eſſet diſcordia inter
eos: quapropter nō pl⁹ neq3 minus vult iſfluere de
hmōi ardore ſctē dilectiōis i illū ordinē q̄ȝ velit fi-
li⁹ aut pr̃. Et ꝓpter hoc nec pl⁹ nec minus iſfluit de
eodē ſuper eūdē q̄ȝ filius aut pr̃. Gn̄alr̄ eñ vt p̄dixi
in nulla creaturaꝝ aut aliḋ aut plus opaꝛ vnus eo-
rum q̄ȝ vterlibet reliquoꝝ q̄n potius cōia ſint illis
p omnē modum oīa opa q̄ operanꝛ in creaturis: et
oīa dona q̄ largiunꝛ eiſdē. Silr̃ ꝛ p omnē modum
equalia. Quapropter oībus donis ꝛ pfectiōibus
ſuis equales ſunt ordines iſti ex q̄bus ꝯſtituiꝛ p̄ma
ierarchia q̄ȝuis appropriate reluceat p̄mus vel re-
caleat potius ad fornacē viuifici caloris q̄ eſt ſpūs
ſanctus. Et ſcdꝰ reſplendeat appropriate ad lumi-
noſiſſimā ſapiētiā q̄ eſt filius. Et tertius per oēm
modum ad regalē omnipotētiſſimamq3 virtutem
excellētie ꝯformeꝛ q̄ eſt pr̃. ſicut oſtēdi tibi. Quia
pr̃ nec potentior eſt q̄ȝ filius aut ſpūs ſanctus. licȝ
ei approprieꝛ ꝛ attribuaꝛ potētia: nec filius ſapiē-
tior q̄ȝ pr̃ aut ſpūs ſanctus: lȝ eidē p eundē moduȝ
ſ. appropriate attribuatur eidē ſapiētia. ꝛ ad hunc
modū ſe hȝ de ſpū ſctō ꝛ dilectiōe vel amore.

¶ Quō filius dicaꝛ ymago pr̄is: ꝛ quot mo-
dis a patre ꝓcedat: ꝛ ſpūs ſanctus ab eodē.

Capl̄m. clxxv.

I q̄s autem q̄rat qualiter aut
ꝓpter q̄d filius ꝛ ſic ꝛ dicatur
ymago patris potius q̄ȝ ſpūs
ſanctus niſi ſimilior ſit ipſi pa-
tri q̄ȝ ſpūs ſāctus. Si autē eſt
ei ſimilior difficile erit inueni-
re in quo: nō eñ in potētia cū
nec illam aut magis aut maio
rem habeat q̄ȝ ſpūs ſanctus.
Eodem modo neq3 in ſapiētia cū ſilr̃ nec maioreȝ
ſapiētiam: nec magis ſapiētiaȝ habeat q̄ȝ ipſe ſpūs
ſanctus. Ad hunc modum videꝛ ſe habere de aliīs
¶ Ampli⁹. q̄s dubitat tres illas glioſas pſonas
eiuſdē eſſe p oīa pulchritudīs eiuſdē p oīa bōitatꝫ
Quapropter ꝛ ſimillimas hoc eſt in vltimitate ſili
tudīs ſiles illas eſſe neceſſe eſt. Qꝛ igr̃ qḋ p ſup-
habūdātiā dr̄ nō eſt eſt poſſibile dici de aliq̄ magis
vel de aliq̄ minus nō ē poſſibile vt vere dicaꝛ filius
ſilior pr̄i q̄ȝ ſpūs ſctūs. Iā aūt didiciſti in tractatu
ſinglari de iſta btā ꝛ glioſa trinitate: qꝛ cū ſile ꝛ diſ
ſile dicenꝛ ꝓprie ſcdm qualitatem q̄ indubitanter
accñs eſt nō hn̄t locū iſte denoīatiōes apḋ illā: ne-
q3 apḋ dictas pſonas. Fecit etiaȝ te ſcire ibideȝ diſ
ferentiam inter ꝓceſſionē filij de patre vel a patre:
ꝛ ꝓceſſionem ſpūs ſancti de eodem vel ab eodem.
Amor enim rectiſſimus atq3 gratuitus procedit
ab amante vt donum a datore. Filius autem a pa-
tre: et genitus a genitore. Et intentio generantis

Qꝫ diuer-
ſimode ꝓ-
cedit fili⁹ a
pr̄e ꝛ ſpūs
ſctūs ab eo
dem.

est in plemvt sit. Gñatio eñ via est ad esse ꝛ esse ter minꝰ est gñatiõis seu finis. Intẽtio ṽo donãtis nõ est finalr vt res data sit sꝫ extẽdit vlteriꝰ: vcꝫ i hoc vt sit alteriꝰ. Iuxta vsitatũ illũ sermonẽ quo dr qꝛ dare est suũ accipiẽtis facere. datũ etiã seu donum oẽ p hoc qd est donũ vel datũ. nõ solũ est sꝫ etiã est alteriꝰ. Per hoc aũt q ẽ alteriꝰ nõ est ymago donã tis siue dãtis. neqꝫ hoc est in rõne seu necessitate eiꝰ qd est datũ vel donũ: ꝛ eodẽ mõ manifestũ est se hñe de amore iq̃tũ amor. Verbũ aũt spũale qd est intellectꝰ genitꝰ: est ex necessitate ymago eiꝰ q̃ gignit: sicut vides in itellectibꝰ q̃ gignunt a rebꝰ i aĩa bus nr̃is: ꝛ resultãt in eis tãq̃ ymagies ipsaꝝ rerũ in speculis. Qꝛ pmogenitꝰ intellectꝰ ab ipso pmo genitore est ꝛ gignit ꝛ resultat ex ipso apd ipm: re ctissime ꝛ absqꝫ vlla dubitatiõe eiꝰ ymago est ꝛ i ip sis sciẽtijs naturalibꝰ didicisti: qꝛ gñatio ois p simi tudinẽ est: ꝛ vt sonat ipm vocabulũ gñatio est gñis sui de seipso ppagatio siue multiplicatio: ꝛ hoc de seipso ꝛ p se vt dixi qm in multiplicatiõe ipsa stat sꝫ nalr intẽtio gñantis iuxta qd exposui tibi.

Cũ filius dicat yma go patris.

¶ De equalitate ordinum prime ierarchie ꝛ penes q̃d attẽdi debeat ipsaꝝ ppinq̃tas.

Capl̃m. clxxvj.

His autẽ ita determiatis. Re uertar ad id in q̃ eraꝫ: vcꝫ ad eq̃litatẽ ordinũ illoꝝ triũ. Et dicã sicut dixi qꝛ illã facit pso naꝝ. nõ p modũ nature qm p illũ modũ vt iam edoctꝰ es nõ opat creator: sꝫ p ipsam dile ctionẽ ꝛ pcordiã q̃ nulla ex il lis: vcꝫ dictis psonis vult pre cellẽtiã sui ad vtrãlibꝫ aliaꝝ: neqꝫ in se: neqꝫ in ope suo. Et itẽdo opꝰ suũ nõ q illa sola efficiat aut cau set vel magis illõ faciat q̃ alterutra aliaꝝ. sꝫ p ap propriationẽ antedictã ꝛ in sacra ac veridica theo logia psuetã. Scito etiã qꝛ iste sctũs ꝛ sapiẽs nõ po nit ordiationẽ p̃oritatꝫ aut posterioritatꝫ: silr neqꝫ maioritatꝫ aut minoritatis: neqꝫ vllã oino pcellẽ tiã dignitatis. Sꝫ potiꝰ ponit eos imediate collo catos circa ipsaꝫ euidẽtissimã maiestatẽ creatoris Et pp̃ter hoc ab ipso ꝛ ip̃mis ꝛ imediate atqꝫ su pabũdãter oibꝰ aliis ordinibꝰ recipe influẽtias do noꝝ sciẽtiaꝝ ꝛ ṽtutum. Et cãm istã dicit esse ppin q̃tatẽ imediatã ab ipm fontẽ abyssalis infinitas re dũdãtie indeficiẽtis q̃ est creator bñdictꝰ. Nec de bes itelligere ppinq̃tatẽ istã localẽ vllo modoꝝ. sꝫ dignitatis ꝛ sublimitatꝫ spũalis. Et qd est magni ficẽtiꝰ ac efficaciꝰ amoris ꝛ grẽ ipsiꝰ p quam solã tã ta precellẽtia pfectionũ spũaliũ eosdem sublima uit ꝛ decorauit.

Qꝫ ppin q̃tas nõ in telligit sm locũ: sꝫ sm dignitatẽ.

¶ Quot modis exponit Quis ẽ iste q̃ venit de edon. Et quõ est ordo ꝛ eq̃litas inter spũs eiusdeꝫ hierarchie.

Capl̃m. clxxvij.

Habet autẽ q̃stioneꝫ ꝛ de ipsis sctissimis seraphin ꝛ alijs triũ illoꝝ ordinũ spiritibꝰ vtrũ eq̃ les sint oẽs ad iuicẽ p oia. Et ponit iste sapiẽs smonẽ pphe te dicẽtis ex psona istoꝝ subli miũ spũum ꝛ interrogationũ. Quis est iste q̃ venit de edon. ꝛc. Hãc eñ q̃stionẽ ad inuicẽ facere vident. Nõ eñ pponere vident eã ad ipm pricipẽ sue illuminatiõis deũ. Aliũ q̃ alĩs hãc pro ponũt q̃si minꝰ sapiẽtes sapiẽtioribꝰ. Dico igit qꝛ deliberatiue psit eã pponere: vel potiꝰ admiratiue Tertio expressiue desideriũ sui: hoc ẽ exprimẽdo de siderium suum: vcꝫ sciẽdi q̃s esset ille q̃ veniebat de edon. Qd ꝛ stati audiuit ipse illuminator eoꝝ deꝰ. stati rñsione sua adiplet desideriũ eoꝝ dicẽs. Ego sum q̃ loquor iusticiã ꝛ ppugnator sum ad saluãdũ Ex hac rñsione q̃si assumpta interrogãdi ipm fidu cia. q̃rũt psequẽter q̃re q̃ rubrũ est indumẽtũ tuum ꝛ vestimẽta tua calcãtiũ i torculari. Et pp̃ter hoc qd ab ipso audiũt ꝛ qd q̃rũt nõ ab inuicẽ neqꝫ ab aliis imediate eos illuminari ab ipo fõte luminis dixit Qd si q̃s mirek in tãta mltitudine idiuiduoꝝ vniꝰ spẽi nullã iueniri posse i eq̃litatẽ aut dissilitudinẽ. pp̃ter hoc qm in hoibꝰ ꝛ aliis aĩaliũ spẽbꝰ. Silr et vegetabiliũ tã multiplex varietas tãtaqꝫ ineq̃lita tũ ꝛ dissilitudinũ multiplicitas iuenit. Rñdeo qꝛ in manifesto sunt cause ineq̃litatũ ꝛ dissilitudinuꝫ hmõi: quẽadmodũ inter hominẽ ꝛ filiũ suũ necesse est ineq̃litatẽ esse multiplicẽ: ꝛ dissilitudines mul tas cũ alter alteꝝ multo p̃cedat tp̃e. ꝛ ipse filiꝰ mul to minor ex necessitate nascat q̃ dr eiꝰ eẽ ipsꝫ gñat Et tã aĩa q̃ corpore innumeris imutatiõibꝰ ad eq̃ litatẽ pr̃is vix pueniat. Scis etiã a parte materie: vcꝫ corporis q cause differẽtiaꝝ ꝛ dissilitudinum sint. Hec autẽ dixeri saluo hoc q insẽre sunt ꝛ in scrutabiles. Pro tãto aũt dictum sit qꝛ multe eaꝝ tibi notissime sunt: in sublimibꝰ autẽ illis substan tiis nihil inueniri posse videt nisi a parte datoris vniuersalis cũ oi modo imateriales sint: quapro pter ꝛ ad se inuicẽ simillime. Et ista magnitudo si militudinis errare fecit Aristoteles ꝛ sequaces eiꝰ abscondens eis diuersitatem numeralem atqꝫ sub stantialem: ꝛ prohibens eos videre q vna non est alia: neqꝫ hoc ipm q vna est: est illud idem numero qd alia. Inuenit tñ ad sensum in multis gñibus animalium similitudo omnimoda quẽadmodũ in apibus eiusdem speciei ꝛ quantitatis: ꝛ in multis generibus muscarum. silr ꝛ in ouibus eiusdeꝫ quã titatis atqꝫ coloris. Interdum autẽ ꝛ in ouis pro pter hoc ad sensum dixi: qꝛ sensus in hmõi nichil dissimilitudinis deprehendere sufficit.

¶ Amplius. si nõ essent eiusdem spẽi specialissi me oẽs ille substantie trium primorum ordinum non essent naturaliter in eodem gradu altitudinis naturalis: neqꝫ naturalr equales. Naturalis enim equalitas non est nisi ab idemptitate spẽi: sicut ne qꝫ naturalis silitudo. Naturales eñ dispositiones ab ipsis essentialibus sunt quẽadmodum acciden tales ꝛ casuales ab hĩs que accidunt ꝛ que casu ad ueniunt. Non videntur igit naturales esse dissimi litudines inter hmõi substantias: in eis autem que glorie sunt nõ videtur. silr dissimilitudo aut ineq̃ litas apud eas esse. Nulla eñ ex eis vel grã vel glo ria digna fuit preferri aliĩ aut alicui q̃ ex eisdeꝫ cũ oibꝰ dispositiõibꝰ suis eq̃les essent. Dispositiõibꝰ suis q̃ ante pfectiões illas glie habebãt. Apd eas igit nulla erat cã vel rõ pp̃ter quaꝫ vni maior aut minor glorie pfectio q̃ alij prestaretur a creatore. Creator autẽ in collatione naturalium pfectionũ equalẽ p oia ꝛ sine acceptiõe psonaꝝ se oibus exhi buit. Quõ igit in collatiõe pfectionũ glorie nõ si militer erga oẽs illas se habuit. Et nõ intẽdo in

sermone isto q necessitas illa fuerit creatori ꝯferē di equales ⁊ p oia siles ꝑfectiões oib⁹ illis. Sȝ cū naturalib⁹ q̃s solas habeāt nō esset vna maiorib⁹ ꝑ fectiōib⁹ glorie dignior q̄ alia. nō est visile vt i vnā esset ꝓpēsior largitas magnificētie sue q̄ i aliā. iā etiā audiuisti in sermonib⁹ ꝓphetaꝝ ꝑncipē omnē malignoꝝ spūum multa ꝑstātia ꝑfectionū natura- liū ꝑcellētiorē creatum fuisse oib⁹ hmōi substāt⁹s Nec ꝓpter hoc tū putād⁹ est spē diuersat⁹ ab illis. magis eiͨ ⁊ min⁹ naturales ꝑfectiões nō diuersāt fm spēm. Quis eiͨ dubitat oēs hoies eiusdē esse spēi: ⁊ tn̄ vides ꝑfectiões naturales eoꝝ multū dif ferētes esse: multūq̄ dissimiles. Nō eiͨ visus ⁊ au ditus: neq̄ alij sensus in eis eq̄les p oia sunt. Silr neq̄ interiores virtutes vt memoria intellect⁹ ⁊ rō ⁊ ingeniū Alij eiͨ tardi ingenij: alij velociores sunt et alij breuioris intellect⁹: alij altioris. De aiabus etiā pmo creatoꝝ hoim audiuisti q ꝑfecte create sunt ꝑfectiōib⁹. s. naturalib⁹. De istis autem dicit Aristoteles q ꝑfectibiles solum modo creanf et nō ꝑfecte verū sicut acq̄sitio vel obtēt⁹ hmōi ꝑfe- ctionū nō mutat spēm in aiab⁹ nr̄is: sȝ decorat eā ⁊ ꝑficit. sic carētia eaꝝ spēm ipsam non alienat aut destruit. Alioq̄n sapiētes ⁊ insipiētes essent scdm̄ spēm diuersati. Et puer nō efficeref vir sȝ potius corrūperef in virū ⁊ gn̄aref acq̄sitionē sapiētie et aliaꝝ ꝑfectionū viriliū. Et ꝓpter hoc ꝯsequēter nō esset idem hō vir q̄ fuerit puer. Qd̄ nō dubito non nullos insipiētes sensisse. Verū hunc errorem de struit sensus quo vnusq̄sq̄ viroꝝ se sentit esse quod fuit. aliōq̄n memoria nihil esset. Nō eiͨ recordare tur q̄s eoꝝ q̄ fecit puer qm̄ nūq̄ fuisset puer. Cuȝ eiͨ nō fuisset: manifestuȝ est q nunq̄ fuisset puer Incepisset eiͨ esse vir p nouam gn̄ationē: accidit etiā scdm̄ hūc errorē nullū viruȝ natū fuisse. Soli eiͨ paruuli nascunf: viri vo alij hoies sunt quam ꝑuuli pueri. Si q̄s autē q̄rat si oēs hmōi spūs vel vni⁹ ierarchie eq̄les sunt p oia atq̄ similiūi quō ordines sunt inter eas. Et iam dixi tibi q reuera ordinate sunt ierarchie: ⁊ ad ipsum creatorē p hoc q post ipsum ⁊ sub ipso ⁊ adinuicē qm̄ pma ista de q̄ nūc loquor ⁊ supra scdam est: ⁊ scda supra tertiaȝ ⁊ sub prima. Tertia vero post precedentes: et su- pra quartam.

Q; nāles ꝑfectiões nō variant spēm

Quō sit ordo inter spūs eiusdē ierarchie.

¶ De brutorum animabus: an tales sint in- corporee aut impartibiles.

Capim. clxxviii.

Conueniēs aūt est ⁊ expediēs valde vt extēdas ꝯsiderationē tuā in aias brutales de q̄bus cū manifestū sit eas esse incor poreas nō est tibi dubitādum eas ꝯr̄iter imꝑtibiles esse nec diuersitatē specificam q̄ inter eas est aut inter opatiōes eaꝝ a diuersitate materiaꝝ suaꝝ. i. corpoꝝ esse q̄n poti⁹ p diuersitate ipsaꝝ aptata sūt eis corpora opatiōib⁹ eaꝝ velut organa ꝯuenientissi ma. Vides igif quāta sit ista diuersitas quantaq̄ multiplicitas hmōi aiaꝝ ⁊ opationū ipsaꝝ: lȝ imꝑ- tibiles sint substātie earūdē. Sȝ ⁊ cum considera- ueris virtutes eaꝝ videbis apud eas artes mirabi les ⁊ artificia q̄ nec etiā in hominib⁹ inueniri pos- sunt. sicut sepe dixi tibi de artificio nendi siue filā- di quo predita est aranea: de artificio edificādi quo edocta est yrūdo: de artificio compingendi nidum suum qd̄ hȝ pica: ⁊ multe alie aues. Sic dico ⁊ de artificio pugnādi delphini: vel pinnulis vel pēnu lis q̄ i dorso ei⁹ sunt ad moduȝ serre q̄b⁹ etiā sectāt vētres cocodrilloꝝ multo impetu se ponētes ⁊ na tātes sub eis. Aial etiā qd̄ grece bonachon dr̄ e ge stionib⁹ suis pugnat emittēs eas vehemēti īpetu in facies venatoꝝ aut alioꝝ a q̄b⁹ se defendere vult Vrsi vero pugnant nō solum dētib⁹ ⁊ vnguib⁹ sed etiā lapidib⁹: modos vo predationum q̄bus cibū sibi q̄rūt q̄dam aialia. q̄s nō miref q̄ fraus siue do- lositas maior cogitari potest illa qua vtif yena q̄ lupū affricanū q̄dam dicunt. Addiscit eiͨ nomen alicui⁹ hominis: ⁊ veniens nocte ad ostium ipsius profert illud quod audiens homo et se vocari ab aliquo homine credens exit domum suam. et sic rapitur ⁊ deuoratur ab ea. Insidias vero luporum ⁊ cacorum quis cogitet vulpis maliciam qua se mortuam simulat: et descendentem miluum sup eam capit et deuorat. quod ⁊ de mustella dicitur. Astuciam vero aliās que cucula nominatur. Nolo preterire que deuorans oua quarumdam auicu larum propria ponit in nidis eorum vt ea foueant siue cubent. Sic ergo decepte pullos cucule exclu dunt ⁊ nutriunt: ⁊ tandeȝ ab eis deuorantur. Sūt ⁊ alia innumera que in libris de naturis animaliū tam editis ⁊ scriptis inuenire potes si vis hec aūt sufficiunt ad declarandum quod hic intendo. hoc autem est quia impartibilitas in substantijs incor poreis non prohibet multiplicem diuersitateȝ fm spēm. Quō igitur prohibebit eam in substātijs ab stractis. Et sicut manifestū est astuciā serpētinā et astutiā lupinam: necnon ⁊ vulpinam diuersas esse astutias scdm̄ spēm. Quid mirum si cherubin no- uo ⁊ proprio lumine scientie vel sapiētie lucet quo non lucent throni aut Seraphin si tanta varietas tantaq̄ multiplicitas artium vt ita dicam ⁊ scien- tiarum in animabus brutis inuenitur. Quomodo q̄ sublimes ille sciētie vel sapientie nō multo plu- res erunt atq̄ diuerse. Vt quid eiͨ magnificentia quedam data est leonibus ⁊ non similiter data sit aliq̄bus ⁊ spūalibus hmōi scientijs ex qua vel thro ni vel dn̄ationes: vel principatus: vel potestates no minari debeant: ⁊ quid prohibet vt quemadmodū serpens calliditate vel sapientia: iuxta testimoniū legislatoris hebreorum preminebat alijs animali- bus quin eodeȝ modo aliq̄s ex sublimib⁹ istis ordi nibus luce sapiētie vsq̄ prefulgeat ceteris vt ali qui de hmōi spiritib⁹ vt merito inter eos cherubin debeat noiari. Quō etiā leo fortissim⁹ bestiaꝝ dici tur fortitudine precellens alijs. Quō hoc dono. s. fortitudinis nō erit aliquis ordo preditus vt per tp̄m merito virtus aut fortitudo nominetur. Scito etiā q est natura leonū i hoc q alienā subiectio nē amāt: ⁊ subiectis sibi naturalr̄ parcunt. In ere ctos autē ꝯtra se insurgūt: nec cessant ab impugna tione eoꝝ donec se sub eis humiliauerit atq̄ subie cerint: nisi quis in hoc relucet in eis a qua similitu do: vel saltem vestigium excellentie illius ordinis qui dicitur dominationes. Parcere in q̄ subiectis ⁊ debellare superbos.

¶ Q; amātes ⁊ timētes deū ⁊ ei subijci cu- pientes terrenam dn̄ationē respuūt. ⁊ q ipse deus influit in aialia virtutes in eisdē apparētes.

Capim. clxxix

Uod si q̄s attēdat ipsā aq̄lā qualr̄ scʒ regit domum suā .i. nidum. Qualr̄ munit ip̄m lapide iaspide ɔtra serpētes Qualiter replet eū cibis q̄n pulli ibi sunt. Qualr̄ ornat ip̄m lintheis forsitā ad decorē: vel forsitā ad ꝓtectionē pulloꝝ. ne scʒ estus aut pluuia noceat eis. Qualr̄ erudit familiā suā hoc ē pullos: erudit inq̄ȝ ad volatum volitās sup eos: quam iusticiam exercere videt̄ de aliis auibus si ad nidū eius appropinquare presumpserint. Uidebit nōnullum vestigium dignitatis ⁊ officij ordinis p̄ncipatuū apparere in ea: silr̄ ⁊ in domesticis q̄busdā aīalibus: ⁊ etiam feris inueniet quasi quādam silitudinē eius doni quo preditus est ordo q̄ dicitur potestatis qui semper presto est contrarias ⁊ inimicas repellere potestates ⁊ a nocumentis omnibus prohibere. Respice arietes: ⁊ videbis in omne id quod eis ex aduersa exigitur irruere paratissimos totoq̄ȝ impetu illud ferire. Hinc est q̄ viri sancti etiam cornua habere dicti sunt apud prophetas: sicut est illud. Exaltabunt̄ cornua iusti. Cornu in sermonib⁹ ꝓphet. ⁊ potestas intelligitur qua aduersario resistit̄/vel qua etiam debellatur. Considera igitur hec omnia que adduxi tam exempla q̄ȝ rōnes. Et tenta si quō vel venari vel cōuincere possis hāc remotissimā a nobis. Et per hoc occultissimā ꝟitatē istā quā vir iste sanct⁹ ⁊ sapiens doctoris sui p̄mi ac ꝑfectoris reuelatiōe gēti xp̄ianoꝝ p̄m⁹ scripsit: ⁊ scriptā tradidit. Preteriens omnino de idemptitate aut diuersitate scd̄m sp̄ēm inter h̄mōi substātias q̄ premissa exēpla brutalium animarū Si q̄ diligenter ac studiose considerant non videbuntur eis improbabiles rationes predicte. Intēdo diuersitatem scd̄m sp̄ēm: ⁊ dissimilitudines perfectionum tam nature q̄ȝ glorie ipsos non abhorrere inter substantias h̄mōi siue eiusdem ierarchie sint siue etiā eiusdem ordinis. Manifestus est eñ amor vehemētissimus canum in dn̄os suos. Manifesta etiam fidelissima custodia eorum in res illorum. silr̄ defensio ⁊ ꝓtectio eorūdem: ⁊ si fas est dicere iusticia seu vindicta ipsoꝝ in raptores vel inuasores tā duoꝝ q̄ȝ reꝝ ipsarum. Quis autē ignoret prudentiam vel astutiā ipsoꝝ in presentiōe ⁊ inuestigatione venationum: ⁊ precipue inuestigatione ⁊ deprehensione latronum. Attende igitur diligēter istas eminentias aīaꝝ brutaliū: ⁊ alias quas in precedentibus audiuisti: quarūdam scilʒ ex h̄mōi animabus sup alias: ⁊ hoc q̄ȝtuȝ ad vires apprehēsiuas quemadmodum intellexisti de canibus q̄ȝtuȝ ad virtutē inuestigatiuam ⁊ deprehēsiuam. Similiter in aquila ⁊ lince q̄ȝtum ad virtutem visibilem Sic ⁊ audiuisti eminētias quarūdam h̄mōi aīaruȝ super alias: sicut est virtus basilisci ꝑ quā solo visu interficere d̄r hominē. Et forte similis est virtus buffonis quem fortissima armatura nō ꝓhibet q̄n interficiat hominem cum super armaturā illā incubuerit ⁊ iratus vehementer eidem fuerit. Silis est virt⁹ piscis illius q̄ d̄r torpedo de quo superius mētionē tibi feci. Sic forsitā sunt ⁊ alie in multꝭ aīalib⁹ non minus mirabiles. Cocodrillus etiam ⁊ vnicornis virtute bellica in aīalibus precellere videntur: licet viribus apprehēsiuis multis aliis inferiores sint. Dice igitur q̄ʒ inde mobilitas ⁊ insubiicibilitas: ⁊ inseruibilitas vt ita dicat̄ in q̄busdā hominib⁹. Et forte in nationibus euidenter apparent q̄ non sunt in eis magnificētia: sed magis ferilitas vel ferina duritas. In sanctissimis dn̄atiōibus libera magnificētia est aut magnificentissima libertas qua omni seruilitati ⁊ subiectiōi preter q̄ȝ soli dn̄ationi creatoris adeo aduersant̄: eāq̄ȝ adeo dedignant̄ vt nullus omnino sit accessus ad eas. Hoc autē efficit in eis vltimitas subiectionis ⁊ iocundissime seruitutꝭ ac fidelissime qua gaudent et gloriantur dn̄atione super eas nobilissima creatoris: Iuxta sermonem illum sapientis. Qui timet deum: nihil trepidabit. ⁊ alibi. In timore domini fiduciam fortitudinis. Sicut igitur timor dei cum fuerit fortissimus ac vehemētissimus omnē aliuȝ timorem ab anima in qua est auertit ⁊ prohibet: eāq̄ȝ erigit ⁊ confortat atq̄ȝ firmat fiducia sic nobilissima ista sub dn̄atiōe creatoris subiectio altissima btissima dn̄atiōes magnifica libertate eleuat ⁊ firmat vsq̄ȝ vt dn̄atiōes merito cognominent̄. Ex eminētia scʒ subiicibilitatis ⁊ inseruibilitatis ad oē aliō a creatore. Et iuxta hūc modum ex eminētia incorruptibilis rectitudinis siue regiminalis icorruptibilitatis p̄ncipat⁹ cognominati sunt: sic ptātes ex eminētia iuiicibilitatis: sic ꝟtutes ex eminētia infatigabilitatꝭ ⁊ defectibilitatis. Et si eñ oēs illi sublimes ac dei sp̄ūs h̄mōi donis p̄diti sint: isti tñ q̄ttuor ⁊ eminēti⁹ ⁊ appropriate illa obtinēt quēadmodū i vna acie bellatoꝝ. ⁊ si oēs bellatores i ea fortes sint ⁊ fortitudinē obtineāt: illā tñ eminēti⁹ obtinere dʒ q̄ dux i ea ɔstitutus est aut signifer q̄n ex officio ducat⁹ aut signiferat⁹ incūbit eideȝ vt sit oīb⁹ aliis audatior ⁊ in cōflictib⁹ prior. Tu etiā scis q̄ʒ bubali leonib⁹ fortiores sunt: ⁊ q̄ʒ leones vicūt pugnantes cum ipsis. Fortitudo tñ ista pugnatoria appropriata est leonibus ⁊ data eisdem ad acq̄rendum victum. Bubalis vero non ad pugnāduȝ data est: sʒ poti⁹ ad labores euectionum seu agricolationum. Eodem modo se habet ⁊ de bobus. Cū igit̄ ex ea pugnāt cōtra leones vel lupos: non hoc tanq̄ȝ ex officio ⁊ per se ex illa faciunt sed tanq̄ȝ in torsione vel extorsione. Leones namq̄ȝ ⁊ lupi eos ad defendendum se ⁊ repugnandum cogunt. Et propter hoc dixi in torsionem vel extorsionem q̄n virtutem ad alium vsum datam. Bubalos ⁊ boues i pugnam intorquere leones ⁊ lupi compellunt: ⁊ ab inimicis huiusmodi pugnā metu mortis extorquent. Notum etiam est homines ⁊ capite ⁊ pedibus ⁊ humeris interdum pugnare. Presertim cū impugnantur ⁊ arma quibus se defendant vel repugnant non habeant. Idem etiam dentibus facere quandoq̄ȝ coguntur. Fortassis autem dicet aliquis non esse vniuocam fortitudinem bubaloꝝ ⁊ leonum. Uerum non refert an vniuoca an equiuoca sit: nec pes aliud est vllo modorum cum quis eo vtitur ad gressum: ⁊ cum vtitur ad pugnādū. Quēadmoduȝ igitur non miraris neq̄ȝ abhorres eminētias antedictas in aīabus aīalium irrationabilium. Multo forti⁹ nō debes eas stupere vel abhorrere i substātiis abstractis nobilib⁹: neq̄ȝ necesse est vt vires apprehēsiue ⁊ motiue semꝑ eq̄les sint: quēadmodum in canib⁹ nō est necesse vt q̄ sagatior est ad inuestigandam feram cursu velocior sit. aut in ipsā fortior neq̄ȝ ecōtrario. Et hoc idem silr̄ se

Or q̄ deo subiciunt̄ cēm aliam dn̄ationē dedignant̄ De subiectiōe diuīa ⁊ timore.

habet in hoibus: non semp enim semper contingit vt qui ingeniosior est sit ira vehementior aut timoratior: et de aliis dispositionibus similiter se habet nec clare videntur iste diuersitates prouenire vel hoibus vel aialibus ex parte materie corporalis siue corporum. Quis enim credat araneis esse a parte materie sue periciam vel filandi vel nendi. quod si apprehensiue virtutes non sunt aialibus a parte materiarum suarum quo erunt eis motiue a parte earundem: et si hoc ita est eminentie de quibus agitur erunt eis ex necessitate a parte datoris vniuersalis qui est creator benedictus. Quare nihil est quod cogat te confiteri apprehensiuas et motiuas vel dispositiones que sunt secundum ipsas vel equales semper esse vel proportionabiles: et intendo quia non est necesse vt si maior est apprehensio rei alicuius apud aiam vt maior sit affectio quecunque in illam apud eandem. Huius autem exemplum est videlicet quia non est necesse vt si quis ex hoibus magis nouit aliquem hoiem quam tu magis vel diligat vel odiat ipsum quam tu: propter quod non est necesse quod basiliscus sit vehementiori ira in hoiem moueatur quem videt quam quis aliis ex serpentibus. non est inquam necesse vt magis illum videat quam serpens alius: quemadmodum non propter hoc quia leo maiori audacia aut ferocitate inuadit onagrum aut maiori animositate pugnat contra feram quacunque quam canis aliquis non inquam propter hoc necesse est vt maior sit apprehensio vel cognitio eius de illa quam cognitio vel apprehensio canis de eadem. Eodemmodo se habet de cognitione cibi et appetitu eiusdem. Non semp enim qui magis appetit cibum magis et cognoscit illum. Ex oibus igitur hiis et aliis que audiuisti de mirificis istis eminentiis virtutum seu virium aiarum brutalium considera et collige quia in sublimibus substantiis istis non minus possibile atque conueniens videri debet esse virtutum eminentias congruentes nobilitati sue quales nominaui tibi: videlicet vt in dominationibus sit virtus contraria indebite seruituti siue seruibilitati: et erecta precellenter contra omnem vtilitatem et deiectionem subiectionis: sic et in principatibus nobilis ac precellens et incomparabiliter atque indeflexibiliter erecta et omni modo inclinabilis siue indeclinabilis in partem iniquitatis quamcunque viuat potestatiua iusticia vel potius regibilitas seu pricipalitas: sic et in potestatibus erecta fortis et aduersans oem iniquam rebellionem strenuitas et vinci nesciens aut cedere rebellantibus per modum omnem impatiens: propter quod et incessibilitatem et inuincibilitatem eam tibi nominaui in precedentibus sic in virtutibus vigor infatigabilis et indefectibilis potestatiuis eorum etiam operum ad quas virtus nature nequaquam attingat et hec sunt que merito dicuntur mirabilia siue miracula. Cum igitur quattuor ordines istos perscrutatus cogitaueris videbis in eis magnificentiam glorie creatoris quantumquidem est possibile dilucide relucere. In dominatioibus enim nobilitas ac precellentia dominationis ipsius euidenter apparet: sic principatibus principalitatis illius mundissima et per modum omnem immaculabilis veritas atque finitas se ostendit. In potestatibus vero oipotentia eiusdem contra quam nec resistentia vlla nec rebellio stare potest nisi minus clare ostenditur: et iuxta hunc modum in virtutibus vltimitas virtuositatis eius ad quam nullo modorum attingere possibile defectibilitatem vel aliquid ex consequentibus illam intueri valentibus apparet expresse. Quod si quis dixerit quia ista etiam in superioribus ordinibus non minus apparent. Responsum est tibi iam ad hoc in precedentibus. cum hiis autem que precesserunt debes scire quia ois et virtus et potentia et principatus et dominatio. similitudo quedam est et designatio qualis atque velut vmbra et vestigium et virtus dispositionum que huiusmodi noibus per vltimitatem excellentie de creatore dicuntur. Scito etiam quia quemadmodum splendor propheticus maiori influentia primi sapientialis luminis sit in hoibus: et potestas miraculorum maiori simpliciter influentia diuine virtutis: sic virtutes ille quas ita mirantur hoies in aialibus prenoiatis vt in basiliscorum torpedine et ethinai ex valde nobili influentia diuine virtutis fiunt in eis iuxta hunc modum astucia inuestigationis in canibus et in aliis que iam audiuisti procedit ex nobili quadam influentia primi ac diuinalis luminis. Audiuisti autem vel audire potuisti quia similes virtutes ad nocendum scilicet imponunt hoies quibusdam hoibus et mulieribus et virtutem fascinandi et virtutem occidendi quibusdam archariis et balistariis eousque scilicet vt quantulumcunque vulnus sagittis suis infligant dummodo stilla sanguinis inde effluat mori necesse sit vulneratum ab ipsis. Alias etiam virtutes aliter occasionandi hoies et nocendi eis multiplices imponunt hoibus. Utrum autem vere an falso disputationem requirit philosophicam quam mundum auditus est aliquis ex philosophis apud me diffiniisse.

Applicatio ad propositum.

Quod virtutes que apparent in aialibus fiunt ex influentia diuine virtutis.

¶ An angelorum militia ex diuersis secundum speciem aggregata sit et vnde causetur inter ipsos dilectio.
¶ Capitulum. clxxx.

Post hec igitur reuertar ad id in quo eram. et dicam: quia cum tot tamque mirabiles influentie descendant a fonte primo vniuersali super aias brutales. quomodo non multo plures longeque mirabiles descendant ab eodem fonte super istas sublimes longeque nobiliores longe receptibiliores magnificarum et mirificarum influentiarum substantias. Et licet in viribus apprehensiuis earum inueniatur interdum equalitas aut inequalitas: non propter hoc tamen similem equalitatem aut inequalitatem in virtutibus motiuis earundem semper necesse est inueniri: et de hoc multa exempla posita sunt tibi: et iam nosti exemplis precedentibus: quia non cogunt iste preeminentie vt debeas concedere diuersitatem secundum speciem in substantiis de quibus agitur: quemadmodum apparet tibi in canibus qui prediti sunt et preminent aliis sagacitati venandi et astucia deprehendendi latrones: tamen propter huiusmodi preminentias non diuersantur a quibuscunque aliis diuersitate que est secundum speciem nec vllo modorum verisimile est vt ciuitas illa seu aula aggregatione diuersarum multitudinum secundum speciem repleta sit et aggregatus illarum militiarum exercitus qualiter potest credi ex substantiis siue militibus secundum speciem diuersitatis cum societas illorum sit in vltimitate pacis et dilectionis: quam diuersitas secundum speciem pati non potest. Quis enim credat non multo maiorem esse absque vlla comparatione pacem ac dilectionem inter

hoies optime dispositos q̄ inter hoies et alterius speciei aialia. Quod si dixerit quis quia inter hoies qui glorificandi sunt cū in consortiū beatoꝝ illoꝝ spūum assumpti fuerit: et inter illos spūs nō erit ullo modoꝝ maior societas siue vnitas pacis et dilectionis q̄ inter hoies illos: licet manifestum sit ipsos hoies glorificandos diuersos esse s̄m speciem ab hmōi spiritibus. Respondeo in hoc q2 societas et equalitas glorie in vtrisq̄ phibebit ipedimentum et diminutionem societatis et dilectionis q̄ alias pstaret hmōi diuersitas quēadmodū contingit plerūq̄ q2 nulla propinquitate sibi inuicem attinentes hoies ex conuictu vel alia societate nō minus se inuicem diligunt q̄ multi qui inuicem sunt fratres.

Q2 dilectio ex societate causatur.

¶ Q2 alique denominationes sunt communes deo et angelis: similiter de vario modo presentandi se creatori.

¶ Capitulum.clxxxi.

Et q̄m nominationes angelorum et archangelorum designationes tm̄ sunt officioꝝ exteriorum et q̄ exercentur in alios nihil de substātialibus aut naturalibus substantiarū hmōi nos scire facientes septem ordinum aliorū cognominationes solercius et perscrutatius tibi cogitāde sunt. Noiationes eīm ille proprie creatoris esse videntur et hmōi substantiis eadem largitate qua et influentie donoꝝ et gratiarum ab ipso creatore cōicate quēadmodū enim ipse primus propheta et legis hebreoꝝ lator dixit Deus noster ignis consumens est: et alius iterum propheta non est qui se abscondat a calore eius. sic veracissime si hoc vsus loquendi haberet seraphi diceretur cum sit in se totus id est pure ardens et incendium aliorum que incensibilia sunt et calefaciens eorum que calefactibilia sunt calore huiusmodi qui est calor spiritualis id est amor: et iste ardor siue igneitas in ipso vel apud ipsum nō est nisi bonitas et pulcritudo ipsius quibus intendit amore suo eos qui proximi sunt ei: et propter hoc tota illa ciuitas glorie ipsius ardet ardore incogitabili ardore scilicet dilectionis ipsius ad ardorē vix tepor dicendus est amor q̄tūcunq̄ fortis aut vehemens quo in vita ista diligitur: et istam differentiam fecit nos intelligere alius ex prophetis hebreorum dicens. Viuit dominus cuius ignis in syon et caminus in hierusalez pculdubio ignē vocans dilectionem qua creator in hac vita diligitur a dilectis et electis suis. Caminum ṽo illam qua in statu glorie illius diligitur. Ipse ṽo creator in se et apud se fornax est viuifica ac spiritualis ardoris fornax inq̄ icogitabilis immensitatis: ex qua creaturarū vniuersitas tota calet. Calet eīm quicquid calefacere possint creature ex minimis earum et ignobilioribus hoc est ex sensibilib⁹ manifestum est. Quis eīm non videat quātum ardeāt auari et cupidi et aliis viciis laborantes homines: ardent inq̄ amore creaturarum sensibilium. hic igitur ardor et hmōi inflammatio manifestum iudicium est caloris quo calent creature sensibiles

Q2 nomiatio seraphi ꝯgruit pr̄i et filio.

amatores suos taliter inflammantes. Quod si dixerit quis quia non est hoc ex calore quo caleant: sed ex peruersitate est male amantium. nemo tamen dubitat quin creature omnes ipsa bonitate et pulcritudine sua amabiles sint et amores flammas apte nate et potentes accendere in cordibus eas prudenter et recte considerantium: et hoc est quod vocam⁹ i eis calorem quo calēt et virtutem calefaciendi qua calefaciūt inspectores et consideratores suos. ex quo duo tibi manifesta esse debent: videlicet q̄ immensa sit q̄tq̄ incogitabilis fornax siue caminus bonitas et pulcritudo creatoris ex qua omnia sic calent: et cuius vestigia sunt omnes calores huiusmodi. Neq̄ enim bonitates et pulcritudines creaturarum aliud sunt q̄ vestigia permodica bonitatis et pulcritudinis creatoris. Secundo manifestum est tibi ex hoc q̄ vehemens sit ardor amoris in eum eorum qui non solum e proximo ei sunt: sed totaliter in eo et ex illo igniti: quēadmodum ferrum candēs ex igne. Vides igitur quia quibusdam incendium se exhibet bonitate sua et pulcritudine creator inflammans eos et igniens et dixi. Et hij sunt sancti ac beati spiritus et anime humane que in consortium glorie ipsorum iam assumpte sunt: quibusdam vero calorē tm̄ se exhibet videlicet dilectis et electis suis quos in vita ista p cōgruētia psentis status amore suo calefacit atq̄ viuificat. Alio autez modo sicut iam dixi nulla ex creaturis absconditur a calore eius. Omnes enim calide sunt calore ipsi⁹ hoc est cōsideratores et inspectores suos calefacere vt supra dictū est apte nate sunt: et hoc non est aliud dicere nisi q̄ ipsa pulcritudie sua et bonitate amabiles sunt et amorem sui ingerentes naturaliter spectatoribus et consideratoribus suis. Rectū autem et sanctum amorem recte pieq̄ considerantibus ipsas: ita vt per eas non solum amabilis creator benedictus appareat sz etiam ametur per eas non autem propter eas: hoc enim est amoris peruersitas. Ipse enim propter creatorem diligēde sunt ad quem cognoscendum diligendum et venerandum multipliciter adiuuant recte sancteq̄ philosophantes. Vie namq̄ sunt eis ad ipsuz cognoscendum diligendum et venerandū. Et propter ipsum sunt quoniam ipse est finis vltimus et vnicus earum Quapropter eis vtendum est vt viis quibus et per quas venitur ad ipsum nullo modorum autem abutendum est creatore videlicet vt ipsa via habeatur ad ipsas et ille finis ad ipsum qd indubitanter facit qui propter eas et non per eas diligit creatorem. Propositio enim que est propter designatiua est finis siue finalitas. Illa vero que est per designatiua est vie et medicationis. Isto quoq̄ modo calendi siue caloris tanto vehementius calet ordo seraphin creaturis sensibilibus quanto pure et diuine pulcritudinis et bonitatis habundantiorem expressioremq̄ similitudinem accepit: et hoc est dicere quia tanto amabiliores sunt sua ipsa pulcritudine et bonitate substanticille q̄ de ordine seraphin sunt q̄ creature quecūq̄ sensibiles quāto donis illis duob⁹ antedictis ppē suis decorate qd aūt iocūditatis quid sāctarū spiritualium que deliciarū habeant aspectus earum et alloquia. Et omnis oīmodo appropinquatio earum ad hoies illi soli norunt quibus datum ē hoc

Q2 creature igerunt amorez sui ꝯsiderādo.

sentire et earũ frequentia gloriari: Apparet autẽ et hoc ex lege hebreorũ ꝛ sermonibus prophetarum: et potissimum ex narrationib⁹ miraculorum et exemplis sanctorũ q̃ apud gentẽ xp̃ianorũ ueniũtur. Apparet etiã ex cõparatione sensibilium ad sp̃ualia. si tñ aliqua cõparatio est pulcritudinis et voluntatis sensibiliũ ad pulcritudinẽ ꝛ bonitatem sp̃uales. si eñ qḋ nullaten⁹ tibi dubitandũ est sup oẽm cõparationem maiores sunt pulcritudo et bonitas sp̃uales pulcritudie ꝛ bonitate sensibilibus. et hec due vtrinq̧ hoc est in vtrisq̧ creaturis hoc est in sp̃ualib⁹ ꝛ sẽsibilib⁹ simul sumpte sũt ipsa amabilitas earum erit amabilitas sp̃ualiũ sup oẽm ꝑparationẽ maior amabilitate sensibiliũ. q̃re sp̃uales substantie incõparabiliter magis amabiles sunt substantijs sensibilibus: ꝛ ꝓpter hoc euidenter incomparabiliter calentiores siue calidiores calore hm̃oi. Scito ꝛ cum hũs q̃ ꝑcesserũt q̃ lex ꝛ doctrina xp̃ianoꝝ expresse hʒ q: ipse de⁹ caritas est id est gratia dilectio qua diligit: nõ eñ aliено vel vllo modorum aduentitio calore calet in ea que diligit: sed proprio ꝛ essentiali ꝛ in vltimitate gratie gratuito. Quod si seraphin ex officio intendens intelligit ipse dei filius et legis lator xp̃ianorum istud officium se suscepisse confitetur euidenter dum dicit in eadem lege ignem veni mittere in terram et quid volo nisi vt accendat. Ex isto igit officio seraphin rectissime itelligitur ipse creator benedictus: ꝛ primo sicut p̃dixi ex ipsa vltimitate pulcritudinis ꝛ bonitatis sue ex quib⁹ est fornax et caminus incogitabilis ardoris oẽs illas sp̃uales milicias exercituũ antedictorum flammas et igneus vt audiuisti. ꝓpter qḋ celũ vltimũ empireum noĩatum non immerito forsitan q̃s existimet. Empireum eñ valde igneum ꝛ ignitum interpretatur. Ardet eñ totum celũ illud ardoribus incogitabilis suauitatis queadmodũ clibanus succensus cuius substantia nequaq̄ ardet: sed ligna in eo posita: sic non ipsa substantia celi empirei ardẽte: sed illi sancti et deo dilecti exercit⁹ q̃ i eo collocati sũt. Verissime igit dicit ardẽs queadmodũ predixi sicut clibanus succẽsus. Debes hic reminisci q̧ quidã ex ꝓphetis hebreoꝝ ipsum sathã inter lapides ignitos fuisse dixit. Intelligens proculdubio lapides ignitos illos sanctos ac beatos sp̃ũs: non q̧ tunc igniti essent illa sancto ac suauissimo ardore amoris qui pars potissima glorie illius est: sed ardore potius naturalis amoris q̃ tanto in eis erat ardentior q̃to ꝛ maiora beneficia et magis se a creatore accepisse cognoscebant. nihilominus tñ q̧ dr̃ ignites ad aliḋ tp̃s referri conuenienter ꝛ recte potest sub hoc intellectu inter lapides ignitos fuisti hoc est q̃ nunc igniti sunt: recte eñ intelligit inter lapides ignitos fuisse qui vel inter eos qui igniti erant vel qui nunc igniti sunt fuit. et qm̃ oẽs illi sp̃ũs qui de ordine seraphin sũt rectissima fortissimaq̧ dilectiõe creatorẽ diligũt necesse est vt gloriam eius totis studijs ac viribus querant. quare qm̃ pars potissima glorie ipsius est dilectio qua ipse diligitur necesse est eos tota diligentia intendere ad hoc vt creator ab alijs prout dignum et iustũ est diligatur. quare necesse est eos inuitare et prouocare ad dilectionem creatoris ꝛ inducere modis quib⁹ eis possibile est ad hoc vel homines vel angelos etiam si talibus indiguerit

De⁹ est caritas.

Quõ itelligitur seraphin fuisse inter lapides ignitos.

adiumentis. Hoc autẽ est apud eos tanq̄ ex officio intẽdere alios amore creatoris. Manifestum igitur est p hoc q̧ toti ordini seraphin cõgruit ex officio dilectionis qua creatorem diligunt intẽdere alios ad id ipsum. Jam igit declaratũ est tibi p me q: duob⁹ modis cõgruit creatori noĩatio seraphin videlicet tam ex natura q̃ ex officio. et ex natura quidem duobus modis. Ardet eñ in se queadmodum fornax aut camin⁹ sp̃ualis aut viuifici amoris. Ardet etiã in alios quos ipsemet se diligere testatur i sermonibus ꝓphetarum et nihilominus intendit ex inire dignationis officio suscepto quo dixit se venisse ignem mittere in terram ꝛ adiecit quid volo nisi vt attendatur. tribus ꝟo modis congruit ipsis sanctis ac beatis spiritibus qui in ordine seraphin cõstituti sũt: ꝛ istos modos nõ est necesse vt repetam tibi.

Q̧ officiũ seraphi est itẽdere amore creatoris.

¶ Quare cherubin supra seraphin non descenderunt: ꝛ quomodo angeli eiusdem ordinis dicãtur iure quales: deq̧ causalitate dilectionis dei.

¶ Capitulum. clxxxi.

Nominatio ꝟo seraphin cherubin qua plenitudo scientie vel fusio sapientie intelligitur in primis ꝛ maxime congruit seu cõpetit creatori et appropiate sicut audiuisti dei filio. Sanctis ꝟo ac beatissimis spiritibus qui beate in illo ordine quem cherubin nominant ex habundantissima influentia sapientialis luminis ex lumine primo. et p hanc cõicata est ei denominatio ista ab ipso fonte luminis plenissimo ac redundãtissimo. Quod si quis dicat sicut in p̃cedentibus audiuisti q: non minori influẽtia inundauit super seraphin fons luminis. Hũs q̃ sup hoc i p̃cedentibus dixi adijcio nunc quia nihil ꝓhibet aliquibus luminibus scientie vel sapientie illustratos esse cherubin q̃ tñ sup seraphin nõ descenderũt. multi eñ sunt atq̧ immensi ꝛ inscrutabiles thesauri sapientie creatoris et potuit aliq̧bus ex illis ditere cherubin quibus ex causa q̃ apd ipm̃ est non placuit ditare seraphin vel nõ coniq̧ queadmodũ manifestum est cum et fecisse et facere adhuc in hoĩbus. non eñ easdem artes vel scientias vel eadem artificia oĩbus largitur ꝫ neq̧ illis quib⁹ eadẽ tribuit equalia vult esse. Non eñ oẽs eandem scientiam vel idem artificium habentes in illa vel in illo equales sunt sic se habet ꝛ de virtutibus oĩbusq̧ donis quibus gen⁹ humanum ornat ac pficit. Verisimile igit est alicui⁹ preclare ac p̃minentis sapientie donatum fuisse cherubin quo forsitan non est donatũ seraphin. sed ꝫ datum eñ suũ p̃bet illem diligentibus se. nec põt quisq̧ conqueri sibi factam iniuriam si non tm̃ ei datum est de lumine scientie vel sapientie q̃tũ alicui alij queadmodũ luna conqueri non põt q̧ nõ tantum luminis ei q̃tum datum est soli: nec stella mercurij conqueri potest nisi iniustissime q̧ nõ ita splendet vt stella veneris. mensurauit igitur creator dona sua beneplacito sue optime ac liberrime voluntatis sic forsitan ꝛ de seraphin videat alicui alicuius amoris priuilegio obtinuisse nomen ardoris et incendij. vnus enim ardor amoris sancti zelus est rectitudinis quo multi ex dei electis ꝛ di

Q̧ cherubin ꝛ seraphin aliq̧bus lumib⁹ sapie fuẽt illustrati q̃ re nõ descẽderũt sup seraphin.

lectis aliis non minoribus p̄minere videnť. Non
eñ necesse est vt quicunq̧ maior est zelator dei ma
ior sit ⁊ amicus ipsius qm̄ i aliis amoris ramis po
test alius esse p̄stantior. Magis eñ amicus videť
interdum qui magis amico compatiť: ⁊ magis at
q̧ libentius miseriam eius aut supportat aut con
solatur eo qui irrogatam amico iniuriam alicui⁹
vindicat. Plerūq̧ etiā ex ꝓpensione beneficētie
magis amici iudicanť. Nonnunq̄ etiā ex negligē
tia vel sustinentia dāpnoꝝ que ꝓ amicis incurrūt
iuxta sermonem sapientis quo dictum est qui ne
gligit dāpnū ꝓpter amicū hic iustus est. hec autē
oīa induxi tibi vt itelliges sermonē sancti ac sapiē
tis istius qui dixit ordines eiusdē ierarchie equa
les esse. quēadmodū eñ p̄eminētia i vno dono vel
arte vel artificio equalitatē in bonitate vel i ami
citia vt dixi non ꝓhibet apud hoīes: sic forsitā ne
q̧ ibi: q2 qđ minus h3 vnus ordo in aliquo donoꝝ
suppletur ei in p̄eminentia doni alterius: sicut q̄
minus h3 in zelo rectitudinis suppleť ei in ꝓpen
sione ⁊ amplitudine cōpassiōis. Nihil ꝓhibet igi
tur ordinem seraphin ⁊ ordinem cherubin equa
les esse in totalitate sue ꝑfectionis ⁊ multiplices
inequalitates habere atq̧ p̄eminentias siue diffe
rentias in partibus illius. hoc etiā iste sanctus ⁊ sa
piens dixit: q2 in ipsis eiusdem ordinis spiritibus
multiplex est inequalitas. Inter ipsos ꝓ primos
tres ordines q̄tum ad totalitates suas equalitas
et adduxit exemplū de vna et eadem aīa humana.
dicens: q2 in ipsa q̄tu3 ad vires ⁊ ꝑfectiones suas
iuenitur multiplex iequalitas: ⁊ ꝓpter hoc visum
est ei non posse mirandū si in vno ⁊ eodem ordine
in quo innumerabilia milia beatorum spirituum
sunt inueniť multiplex differentia et inequalitas
nec habet paruā admirationē ista inequalitas que
ponitur in partibus ad inuicē. In totis autē equa
litas. Qualiter eñ eiusdem ordinis sunt si inequa
les sunt. Et rñdeo in hoc q2 non oēs eiusdē exer
citus bellatores equalis fortitudinis aut dignita
tis esse necesse est: sed neq̧ eiusdem aciei: sic neq̧
stellas eiusdem signi aut eiusdē altitudinis a terra
equales esse oportet. l3 eiusdē ordinis sunt in situ
et positione sua. alia eñ differt ab alia i claritate ⁊
quantitate ⁊ forsitan in virtute si virtus est eis iux
ta positionem astronomoꝝ: cuius exēpla tibi sunt
pre oculis. Vix enim in aliqua constellatione ha
bente plures stellas q̄ quatuor inueniuntur tres
equales splendore vel magnitudine: q̄uis q̄ eiusde3
ordinis sint in altitudine id est in elōgatione sua a
terra vel a medio celi quod est mediū mundi. si qs
autē dicere voluerit q2 sapientia cherubin non mi
nor est neq̧ minus accepta creatori q̄ caritas se
raphin. quēadmodum sapientia filii non est minor
vllo modoꝝ q̄ caritas spiritussancti siue q̄ est spi
ritussanctus ⁊ q2 quēadmodū se h3 veritas ad ve
ritatem: sic similitudo ad similitudinē vel exēplū
ad exēplum siue signaculū ad signaculum. Et ꝓ
pter hoc cū seraphin ⁊ cherubin spiritussancti ⁊ fi
lii ymagines quedam ⁊ signacula expressissime si
militudinis illorū sint necesse est vt sicut est equa
litas veritatis ad veritatem id est sapientie que est
filius ad caritatem que est spiritussanct⁹ sic sapiē
tie qua illustrat⁹ est cherubin ad caritatem qua ar
det seraphin necesse est equalitatem esse per oīa.
Non improbo sermonē istū q̄uis apud nos longe

Q; magis sit amici.

Qualiter stat q̄ āgeli inequales sint eiusde3 ordis.

aliter sit. hoc autē est qm̄ sapientia apud cherubin
siue in illo non solum bina est: sed etiam vita. vita
inq̄ beata beatitudine cōpleta: ⁊ ꝓpter hoc actus
in vltimitate ꝑfectionis sue. Apud nos autem est
habitus sopitus seu dormiens excitatione ⁊ euigi
latione indigens ad hoc vt exeat in actū suu3 hoc
est vt operetur operationem suam: ⁊ est fortissima
et inseparabilis vnio siue vnitio intellect⁹ ipsorū
cherubin ad primū ⁊ sapientiale lumē. Apud nos
autem non sit qn̄ potius ad modū tenuis aspersio
luminis illius ꝓpter multiplices tenebras quib⁹
inuoluimur ⁊ desipiētiā palati cordis nr̄i: qua de
febre originalis corruptionis icessāter nobis bo
na vel male sapiūt vel minus bona q̄ bonitas eo
rum requirat. Quod si dixerit quis ipsam carita
tem similiter se habere apud nos ꝓpter eandē cau
sam desipientie sc3 spūalis quā ex naturali corre
ctione vt p̄dixi patimur. Respondeo in hoc: quia
caritas qua in hac vita creatorē diligimus: l3 pe
ne torpor sit ⁊ quasi modicus igniculus cōparatio
ne ꝑfectione quā ne dicam in beatissimis ac san
ctissimis seraphin: sed etia3 in aīabus humanis iā
glorificatis et habet ⁊ habitura est immediata: ta
men est ad ip̄m creatorem: ⁊ incedo imediatione3
istā siue coniunctionē absq̧ medio q̄ ea siue ꝑ eam
creator benedict⁹ hic diligitur: ⁊ intendo q2 ꝑ se
metipsum. Quapropter mens hūana dilectione
hm̄ōi vnitur ei quasi ad nudū ⁊ non sub operimen
to neq̧ ꝑ semetipsas cognoscunť hic nisi a rarissi
mis atq̧ paucissimis et eximio splendore ꝓpheti
co illustratis: sicut diciť in lege hebreoꝝ de quodā
ꝓpheta: q2 deū facie ad faciē videbat et ei nō ꝑ vi
siones ⁊ sompnia loquebať: ⁊ de aliis qbusdam in
vtraq̧ lege hebreoꝝ: sc3 ⁊ xp̄ianorū scriptum est:
sed egregius iste splendet rarissimorū vt dixi atq̧
paucissimorū etiā ꝓphetarū est. Creator autē be
dictus nō videť hic ꝑ se neq̧ ad nudum: sed quasi
sub operimento ⁊ nube vniuersi: quēadmodu3 sc3
sub nube densissima ⁊ sicut aīa humana non vide
tur neq̧ cognosciť ad nudū in corpore: s3 sub ope
rimento corporis ꝑ motū ⁊ alias opationes quas
exercet in illo ⁊ ꝑ illud quodammodo videť atq̧
cognosciť sic creator sublimis ꝑ ip̄am mundi gu
bernationē atq̧ ꝑ apparitiones qbus mundū ad
ministrat ⁊ regit itelligibiliter cognosciť hoc mō
forsitan diceret aliquis substantiam q̄ sustinet decē
p̄dicamenta sub operimento ⁊ circūuestione acci
dentiu3 sensibiliū videri vel cognosci: ⁊ de hūs exē
plis sunt sermones autentici multi in legib⁹ p̄di
ctis in lege q̄ppe xp̄ianoru3 ⁊ doctrina p̄cipua ar
denter legiť: q2 videm⁹ nunc ꝑ speculu3 i enigma
te tunc aūt hoc est in statu glīe videbim⁹ facie ad
faciem. ⁊ ali⁹ iterum sermo in libro eodem inuisi
bilia dei ꝑ ea q̄ facta sunt visibilia intellecta qđ est
dicere intus lecta conspiciunť: sempiterna quoq̧
virtus ei⁹ atq̧ diuinitas: ⁊ alius iterum sermo de
hoc est videbimus eum sicuti est creatorē sc3 non
est igitur mirādū si melior est caritas qua creator
a sanctis ⁊ electis suis in hac vita diligiť: quez sa
pientia qua ab eisdem in eadē vita cognosciť eo q̄
q̧ approximet seq̧ ipsa diligentes ip̄m absq̧ me
dio ei contingat ⁊ viuat: p̄dicta aūt sapientia q̄si
foris stans ad fores si creaturarū siue pro foribus
ad ip̄m nullatenus attingat. Adiuuať aūt sermo
iste ꝓbatione vt videri tibi potest valida ⁊ irrefra

Q; apud nos caritas ⁊ dilectio mag; accepta est deo q̄ scia

gabili quã dixi tibi ponã hic. si eñ non minus bea
ti aut minoris glorie erit in statu illo ꝑfectionis
vltime vis nostra apprehensiua nobilis aut vires
si duas vis ponere motiuas videlicet cõcupiscibil'
et irascibilis superiores quales igiť erunt beitudi
nes virium istarum quare sapientia illa vltima scꝫ
illuminationis non minor futura est ꝙ caritas il-
lius vltimi ac supremi ardoris. ¶ Amplius. cum
non minor sit vllo modorꝫ pulcritudo ac luminosi
tas ꝙ bonitas eiusdẽ neqꝫ minor aut minus cõue-
niens cõiũctio visus interioris nostri ad illam ꝙ
virtutes nostre concupiscibilis nobilis ad bonita
tem ipsius. non minor igiť erit delectatio nec mi-
nus gaudium vllo modorꝫ p̄dicte nostre virtutis
apprehensiue ꝙ p̄dicte motiue quare nec minor.
manifestum igiť est tibi ex his qꝛ nihil ꝓhibet sa-
pientiam cherubin equalem esse caritati siue dele
ctationi qꝛ ardet seraphin nec minor est alterius
applicatio siue cõiunctio siue vnio spũalis et gſe
alterius ad creatorem ꝙ alterius.

¶ De ratione denoĩationis seu cogno
minationis ꝛ designationis thronorꝫ.

¶ Capitulum. clxxxiii.

Thronorũ ꝟo cognominatio
designatio ẽ stabilissime qe-
tis et regalis magnificẽtie
seu glorie quibus sedet fir-
miter ꝛ imperturbabiliter ĩ
ipsis sanctissimis spiritibus
qui throni cognominati sũt
Hds enim est in regali glo-
ria ꝛ magnificentia creato-
ris tantuꝫ gaudiũ: tamqꝫ pacata quies vt eñ in-
ster sedis aut throni portare videanť. intuentes
eñ ipm regem dominantissimũ seculorum in re-
gali gloria sua q̃ non est ei vllo modorũ aduẽticia
sed natiua et essentialis. non gaudere non glori-
ri incogitabiliter vllatenus possunt nullatenus ei-
dem insepabilit' incõcupiscibiliter non adherere
et subseruire: non eñ parua gloria est regem suũ
in tanto decore ꝛ gloria incessanter videri: p̄serti
ab eis qui eũ incogitabiliter diligunt qui ei seruire
verisimile ac beatissime regnare esse lucidissime
cognoscunt qui regi ab eodẽ gloriã supmundanã
et inestimabilem esse sciunt. et ꝓpter hoc de ptã-
te eius regia et de regali eiusdẽ ipsius gloria sup
oẽm nostrã estimationem ꝛ cogitatuꝫ gloriantur.
Propter hec igiť eis sedẽ ꝛ decore regio ac glo-
ria quiescere merito diciť rex dominatissimus rex
seculorũ oim. Ponať autẽ exẽplum tertiũ istorũ
sanctissimorꝫ ordinũ in tribus puellis: quarũ ma-
trem noui ꝛ fratrẽ vnũ. Prima earũ mirabiliter
gaudebat de potestate creatoris. Secunda de sa-
pientia illius. Tertia de bonitate ipsius. et incre-
dibiliter sibi complacebant in illis. quid ergo mi
rum si tres illi beatissimi ordines ex sensu et frui
tione creatoris gaudent ꝛ gloriaň sibiqꝫ cousqꝫ
complacent in illis vt inde ꝛ luminosi ꝛ gloriosi
sint qñ tres ille puelle ex tenui adumbrateqꝫ con
sideratione illarum tanto gaudio ꝑfundebantur
Et iam dixi tibi qꝛ potestas creatoris non est con-
sideranda vel recogitanda vel in formis siue ma
terialis vel irrationabilis quin potius viua sapiẽ
tia luminosissimaqꝫ ꝛ ꝑ modum omnẽ in vltimi-
tate formalitatis decora. quapropter nullo modo
rum minus verificans thronos sanctissimos: qui
appropinquata intentione ei adherent atqꝫ supserui
unt: eamqꝫ intuentur ꝙ bonitas beatissimos se-
raphin aliqua sapientia luminosissimos cherubi.
Hec igitur de tribus ordinibus istis ꝛ cognomina
tionibus eorum infra dicta tibi fu. t iuxta possibi
litatem meam.

¶ De duabus denoĩationibus cherubin
scꝫ et seraphin primis additis: ꝛ quare
isti ordines dicanť pennati ꝛ occulati.

¶ Capitulum. clxxxiiii.

Alias quoqꝫ nominationes du-
as abiecit duobus primis ordi-
nibus. theologus iste vocans che
rubin ꝛ seraphin oculosos atqꝫ
pennosos ordines: quas indu-
bitanter a prophetis hebreorũ
accipere potuit vel etiã accepit
plena eñ oculis ante ꝛ retro atqꝫ intus ꝛ foris scri-
psit aĩalia quedam ex ꝓphetis hebreorꝫ. oculi aũt
autẽ nõ possunt intelligi ĩ sanctissimis ac beatissi
mis spiritibus nisi indita vel insita eidem sapientia
lia lumina. et multo magis ꝓprie ac vere lumina
et multo magis ꝓprie ac vere lumia eius oculi di
cenda sunt ꝙ instrumenta videndi si ad causam vi
dẽdi ꝑ se respexit ꝓpheta corporaliter. magis eñ
ꝓprie videmus visu ꝙ occulati sic ꝛ huius luminibus
magis vidẽt ꝛ magis ꝓprie visione spũali p̄noiari
spũs ꝙ nos videamus oculis visiõe corporali. Sci
to scdo qꝛ lumia ista siue nature sint siue glorie ma
gis infixa sunt eis ꝛ magis inseparabiliter adhe-
rentia: hoc est longe difficilius separabilia ꝙ oculi
corporalis a nobis ꝛ conuenienter oculosi ꝛ pleni
oculis dicti sunt cherubin ꝓpter plenitudineꝫ lu
minum istorũ ꝙ ipsa eorꝫ cognominatio sonat ex-
presse ante ꝟo ꝛ retro plena oculis dicta sũt pro-
pter plenitudinẽ sapientialis cognitionis eorũ qꝫ
sunt ante id est spũalium et eternorꝫ: ꝛ eorꝫ q̃ sunt
retro id est corporalium ꝛ tpaliũ vel eorũ que sunt
ante id est querenda vel eligenda. et eorum que
sunt retro est relinquenda vel postponenda iuxta
hunc modum plena oculis intus et foris propter
plenitudinem scientialium luminum quibus ad luci
dum intuentur iteriora ꝛ exteriora ꝛ sunt spũalia
et tẽporalia vel interiora sua hoc est naturalia sua si
ue essentialia ꝛ exteriora sua hoc est aduẽticia a fo
ris ex prelarga beneficia creatoris sibi aduenticia
Et intendo qd in se vel ex se sint ꝛ quid ĩ se vel ex
se habeant plene cognoscentia quidqꝫ imo. Iteꝫ
et ex quanta ꝛ qualia ex munificentia creatoris ac
ceperint iugiter considerantia iuxta hanc viã itel
ligere debes illud qd dicitur ĩ circuitu plena ocu-
lis hec enim plenitudo nõ est nisi luminositas cir
cũspectionis qua ea q̃ supra ipsa sunt ꝛ post ea et
circa ipsa circũspecte cõsiderant aĩalia illa beatis-
sima. Et qualiter erga vnũquodqꝫ illorũ se habe-
re debeant qualiter illis vel frui illa oporteat sa-
pientialiter pleneqꝫ cognoscũt. Quod si quis cir
cuitum istum oculorꝫ eorꝫ p̄sentium et futurorum
circũspectionem intelligat eorum inq̃ p̄teritorum
atqꝫ futurorũ ꝛ p̄sentium quorꝫ sapientiali cogni-
tione illustrata sunt itelligať nõ est errare putãdo

¶ Qꝫ non solum duo ordines cherubi
et seraphin pennosi ꝛ oculosi dicuntur:
verumetiam ceteri. Cap. clxxxv.

PEnnosos vero ordines sublimes illos sp̄us q̄ de ordine seraphin sunt vocasse videt iste sāct⁹ ꝛ sapiēs ꝛ accepisse hoc ex sermone ꝓphete q̄ dixit q꞉ seraphin stabat supra tēpluz sex ale vni ꝛ sex ale alteri: ꝛ q꞉ duab⁹ velabant faciē eius et duab⁹ velabant pedes eius ꝛ duab⁹ volabant: et ex simili ꝙ ali⁹ propheta dicit ꝙ vnū duab⁹ alis corpus suū tegebat et alterum similiter velabat. Sciendū tñ est tibi q꞉ iste sanct⁹ ꝓpheta illa criminalia noīat cherubin: ꝛ ꝓpter hoc nō soli seraphin pennosi ordies intelligendi sunt q̄n poti⁹ si diligenter cōsideres omnes ille sublimes substantie pēnose sunt et etiam oculose licet ista duo ordinib⁹ seraphin ꝛ cherubin appropriata quadā significatione attribuātur. penne eñ in eis intelligi non possunt nisi dona virtutū et grārū quib⁹ absq꞉ omni terreno fulcimēto ꝛ āminiculo stant in sublimi beatitudinis sue. hoc eñ est ꝓpria virtus vna siue proprietas ex multis virtutib⁹ ꝛ ꝓprietatibus. penne aūt sublimes sunt ī eis virtutes ꝛ gratie antedicte ꝛ ad terrena ꝛ īferiora ꝑ se nullaten⁹ intendentes: neq꞉ inclinabiles inclinatione qua declinēt huius sp̄us a sublimitate felicitatis sue. Quis eñ interdum ad exteriora vel inferiora officia iussu creatoris veniant ab initio tamen ꝛ sublimi ſpe contemplatiōis sue nec exeūt nec recedūt: ꝛ hoc declarabit tibi in sequentib⁹. alioquin inestimabile detrimētum seu dāpnū ex iussu creatoris ꝛ obedientie sue bono incurrerent quotiens huc mittunt si felicitas illoꝝ et ad gloriā vel ad momentū interpellaret. Quod apparet ex sermone ꝓphete dicētis ad ip̄m creatorē q꞉ melior est dies vna in atrijs tuis sup milia in quo sermone intellexit sup infinita milia dierū aliorum. Causa autē in hoc est q̄m nō est comparatio felicitatis diei vni⁹ glorie illius ad quodcunq꞉ milia felicitatis vite p̄sentis. et hoc iam declaratum est tibi per me etiam generaliter bonorū presentiū ab bona illa future glorie nullam oīno esse comparationem. Quod si vni⁹ diei glorie illi⁹ ad milia presentis quantecūq꞉ felicitatis non est cōparatio ergo nec vnius hore glorie illius ad quodcunq꞉ infinita milia p̄sentis felicitatis: si eñ vni⁹ hore esset comparatio ad illam cum vniuscuiusq꞉ hore addicere suum comparatio certa sic esset ꝛ vnius diei ad eandem. Omniū eñ duoꝝ adinuicē comparabilium siue proportionem adinuicē habentium si alterius est proportio ad quodcūq꞉ tertium erit: ꝛ reliqui ad idem tertiuz eodemmodo se habet et de quacunq꞉ particula quantacunq꞉ igitur particula diei interrumpet gloria vniuscuiusq꞉ ex istis sanctis ac beatis spiritibus inestimabilis dampnum seu detrimentum glorie illi⁹ incurreret. Et propter hoc incogitabiliter dampnificarentur pariter absq꞉ miserabiliter illi qui cōtinue cum hominibus commorantur: quēadmodum illi in sermonibus prophetarum pricipes regionū atq꞉ ꝓuinciarum vocati sunt. Taceo de hijs q̄ assidue cū homines sint familiaritate iocundissima siue custodia saluberrima de quib⁹ audies in eis q̄ dicentur tibi post hec.

¶ Q꞉ virtutes ꝛ dona substātiarū huiusmodi recte penne siue ale triplici ratione vocate sunt.

¶ Capitulum. clxxxvi.

REuertar aūt ad id in quo erā: et dicam. q꞉ virtutes ꝛ dona substātiarū hui⁹ recte penne nomīate sunt siue ale. Primū ꝓpter sustentatiuā vt dixi. deinde ꝓpter vim velocissime motiuā. Est eñ volat⁹ apud nos in aīalib⁹ velocissim⁹. Tertio ꝓpter pluritatē siue equalitatē q̄ naturaliter inuenitur in alis. non eñ sic est in pedibus aut in manibus etiā nostris. Dextera enim manus in hoībus et dextrum brachiuz fortitudine et agilitate excedūt sinistram manum ꝛ sinistrū brachium: fere in oībus hominibus. In paucissimis eñ econtrario inuenitur. Quarto ꝓpter societatem que est alis adinuicē in operatiōe sua. nō eñ mouet volatile cuius est altera sine altera: et ita se habebunt in virtutibus et dictis hm̄ōi substantiarum q꞉ societas est pax absq꞉ vlla rebellione et resistentia est inter eas: omnes seinuicem adiuuant tanq̄ consortes fidelissimi in motibus et operationibus suis.

¶ Q꞉ assignatio hm̄ōi pennarū a prophetis varie enarrātia nihil aliud est q̄ veritatis figuratio seu virtutum earum declaratio.

¶ Capitulū. clxxxvij.

NEc te conturbent antedicti sermones ꝓphetarū qb⁹ pene contrarie operationes attribute sunt alis ꝛ pēnis. volatio eñ ꝛ volatus antedicti contrarie sibiinuicem esse vīdentur opationes ꝛ alter eorum non facit mentionē expressam de volatu aīaliū illorum s꞉ insinuationē modicū tñ audiebā inquit sonū alarū quasi sonū aquarū multaꝝ. in quo īsinuat indubitāter motū alarū. ¶ Amplius. ambulasse dicit aīalia illa. cū ambularent īquit aīalia. Scito igit ꝙ in visione fiebant ista. in cuius expositione sapientissimi hebreoꝝ laborauerūt nec adhuc cā inuenisse eos puenit ad me. Silr ꝛ alteri⁹ ꝓphete narratio qua dixit: q꞉ duab⁹ alis velabāt faciē creatoris ꝛ duab⁹ velabant pedes ei⁹ duab⁹ aūt volabant. ¶ Amplius. iste posuit sex alas vtriq꞉ seraphim euidenter. Iste aūt nō posuit cherubin nisi duas. iterum posuit vtriq꞉ cherubin corp⁹ de quibus constat q꞉ incorporei spirit⁹ sunt et corpora non habētes. Apparet igitur tibi quia sermones isti sermones visiōis sunt ꝛ figurati veritatē ipsam rerū ꝛ est s̄m planum suum nullatenus designantes per similitudines ꝛ figuras longe aliud q̄ s̄m planum significantes. Ego vero non intendo tibi in hoc tractatu exponere visiones illas: quia grandem atq꞉ ꝓfundum ꝛ sup possibilitatē meaz tractatū exquirūt. Adiuuabo te tamen ad hoc vt nōnullum ingressum habeas ad ista que tam profunda tamq꞉ obscuritate nobis clausa videntur: et ex magna parte sunt. Dico igitur quia scd̄m vltimam intelligentiam suam inter sermones nō est contrarietas ꝓphetarum istorum: s꞉ s̄m planū cō

trarij videant sapientum autē hebreoꝝ opinio est
eandē veritatem subesse duab⁹ visionibus illis.et
idem videlicet sub diuersis signis ꝓphetas illos.
Manifestum enim est tibi spūales substantias nec
alas habere nec corpora neqꝫ pedes cum tñ alter
istorum dicat eorum pedem pedes recti : ꝛ planta
pedis eoꝝ quasi planta pedis vituli nec dubitan-
dum est tibi ipsos ꝓphetas hoc sciuisse: sed aliud
ꝙ scḋm planum suum figure ille continerent eis-
dem per eius figuras figuratum fuisse.

¶ Quot modis et quibus de causis il-
le beatissime substantie ex deo exire: ꝛ in
eundem reflecti seu redire intelligūtur
et de ratione cōicatiōis dn̄ationum in-
ter se ad dei honorem et seruitium dedi
catarum.

¶ Capitulum.clxxxviij.

ORdini ṗo t:ronorum adiecit ḃm co-
gnitionem vocans illum dei seruum
seraphin igneum ꝛ cherubin lumino
sum ꝓpter antedictas causas. Ordi-
nem vero thronoꝝ deiferū attendēs
intentionem throni ꝛ officiū p qḋ est
thronus ꝛ hoc est portare vel supportare sedentes
cuius nōnullum exēplū inuenitur apud nos. Por
tari eñ se faciunt siue supportari a familiarib⁹ su
is interdum reges magni apud nos: ꝛ hoc nō nisi
ad infirmitat; subsidiū nec ꝓpter casus siue cadē
di metum: sed poti⁹ ad honoris obsequiū sic verisi
mile est ꝓpter aliquem ita cogitare fas est hui⁹ fa-
mulatum thronos ꝛ deiferos p̄dictos p̄dictum or
dinem noīatum cherubin quoqꝫ dei nidum ex ali-
qua precellentia vt p̄dixi qua vel deum vel ex deo
sublimi⁹ videt. hoc est sicut ante dictū est ex aliquo
sapientiali lumine quo ceteris p̄fulget. Hec igit
sunt noīationes quibus nos voluit ꝙtū satis fuit
facere cognoscere ordines illos sacratissimos sa-
piens ꝛ sanctus ille. Sacros aūt principatus siue
ierarchias oēs ordines noīat : non propter pote-
statiua officia que habēt subditos sed qui īter sub
stantias creaturas principatū nobilitatis obtinēt
Et intendo principatū eminentiā siue supeminē-
tiam eiusdē. ꝓphetā ṗo qui visionem rotarū scri-
psit easdē substantias rotas intellexisse non īpro-
babiliter forsitan neqꝫ inconuenienter opinabit
aliquis. Si qs naturā earū pscrutatius cōsideret
videbit eam spūaliter eam circularem atqꝫ rota-
bilem. intentio eñ circuli est exitus ab vno et re-
uersio seu reflexio ad ipm. Tales aūt nate sunt be
atissime ille substantie vt totū qḋ sunt sicut ex deo
exeunt totū reflectant in eūdem. et intendo in re-
uersione seu reflexione ista totalē cōuersionem ad
ipsum. totam eñ ꝙ sunt totūqꝫ ꝙ habent ab eo et
ad ipm et sunt et habent. ꝛ quēadmodum eñ re-
ctitudo est exitus pur⁹ id est sine retrocessione seu
reuersione totaliter rotunditas exitus est cū tota
li reuersione. Vocate aūt sunt iste rote volubiles
audiente ꝓpheta sicut iste testatur qꝛ oēs mot⁹ ea
rum spūalis resolutio est ꝛ reuersio ad ipm princi-
pium a quo operant: et hoc est ḃm duos modos:
videlicet ḃm intentionē: ꝛ hoc est dicere qm̄ sicut
ab ipso siue ex ipso creatore totaliter operātur sic
et ꝓpter ipm. Secundo p virtutes gratitudinis
sicut eñ totum ꝛ qḋ sunt ꝛ qḋ habēt ex gratuita bo
nitate creatoris ꝛ sunt ꝛ habent: sic totum p virtu
tem gratitudinis et attribuunt ꝛ p gratiarum iu-
gem actionem seu collaudationem totū in ipsum
reflectūt siue refundūt. Potest ꝛ tertio modo ro-
tunditas seu circulatio ista itelligi videlicet i hoc
qꝛ totū qḋ sunt totūqꝫ qḋ habēt non sibiipsis sunt
vl sibiipsis amāt: sed creatori benedictio cui totū
sunt qḋ sunt ꝛ totū viuunt qḋ viuūt. In nullo aūt
sibi scientes hoc esse rapinam dāpnabilez si qcqꝫ
de toto eo quid sunt vel qḋ habent sibi appropria-
rent vel suum esse qḋlibet nroꝝ arbitrarent. Cū
eñ totum sciunt se debere creatori totū eidē red-
dunt nō solum attribuendo illi: sed etiā totū con-
uertendo in obsequia honoris ꝛ glorie illi⁹: fur est
et raptor est oīs qui qḋ debet suum dicit vel vtitur
tanqꝫ suo. Cogita igit diligenter in sermone hoc
ꝙ rote iste audiende de ꝓpheta vocate sunt volubi
les non solum nate sic volui vt dixi: sed etiam p to
tam illam hoc est p totā influentiam donorum et
gratiarū quibus a creatore illustrate sunt a creato
re et replete incessabili reuolutione rotate. Quod
si rotas istas celos corporales mobiles quis intel
ligere conat⁹ fuerit occurrent ei difficultates dif
ficilime explicabiles. et forsitan nullo modo intel
ligibiles cū rotis istis oculos posuerunt. q̄ enim
oculi celis istis confingi possunt nisi forsan quis
existimet eos aīalia esse ꝛ aīabus nobilissimis aīa-
tos esse: animasqꝫ istas oculis eoꝝ intelligere vo-
luit. quō ergo rote iste intelligentur quattuor. Cū
iam declaratum sit celos mobiles plures esse ꝙ
quattuor. et iterum qualiter intelligetur rota esse i
medio rote iuxta sermonē ꝓphete isti⁹: qḋ eñ ce-
lorum mobilium dici pōt in medio esse celi alicui⁹
Si ṗo hoc ipm qs mihi obiciat quemō videlicet
aliquis ex huius spiritib⁹ possit esse in medio ali-
cuius alterius. Reminisci debes qꝛ iā feci te sci-
re hoc declaratione q̄ fuit mihi possibile. Remini
sci etiam debes sermonis sapientis quo dixit quia
in sapientia est spūs sapientie q̄ oēs capiat spirit⁹
intelligibiles. qualiter autē capiat eos si illos nō
continet ꝛ intra ipm non sunt. ꝛ qm̄ sicut iam di-
xi tibi non suscepi exponendo visionez illam neqꝫ
aliam. Reuertar ad id in quo eram ꝛ prosequar
capitulū istud de sanctissimis istis ac beatissimis
substantijs: ꝛ dicā qꝛ dn̄atio ꝛ dom⁹ noīatio ē pro-
pria sublimitatis ꝛ p̄cellentie creatoris. Cōicata
aūt est ꝙto ordini ex ea cā quā p̄tegi tibi videlicet
qꝛ i eis p̄fulget euidētius ꝙ in ceteris ordinibus
hoc aūt est vel ꝓpter altissimā subiectionē ipsoꝝ
qua apparent in vltimitate subiectionis eiusdem
esse subiecti vel qm̄ ad illa manifestandam videli-
cet dn̄ationē creatoris spūaliter intendūt vel quia
dn̄ationis neqꝫ rem neqꝫ nomen in alijs ferūt qn
ꝙtum p̄mittunt vtrūqꝫ ab hoibus alijs extermi-
nant: excludunt tanqꝫ nomen ipsius dn̄i ꝛ dn̄atio
nis ꝛ res ipsa vtriusqꝫ in alio ferenda non sit ac si
sit grauissima iniuria et contumelia creatoris oī
igne ꝛ gladio psequenda quēadmodum igit i ipsa
lege xp̄ianoꝝ legit. quia qui se humiliat exaltabit
sic et iste ordo beatissim⁹ altissima humilitate sub
iectionis obtinet nomen ꝛ honorē dn̄ationis. ve-
risimile nāqꝫ dn̄ari in oī substantia intelligite nō
est nisi verissime ac perfectissime dn̄o seculorum
subiectum esse. quēadmodū enimuero est sermo
sapientis quo dixit. qui timet deū vere trepidabit
ipso eñ timore dei ab oībus alijs secur⁹ est sit per-

fecta subiectione ad eundem ab oībus aliꝭs subie
ctionibus a deo liber est vt nihil in eo possint ꝗcū
ꝗ alia q̃ntum ad subiectionē. nō eñ dnari querūt
sanctissime ille substantie cuiꝗ earū substātiarum
ꝗ deo voluntarie seruiunt qn potiꝰ oibus subserui
re patissime. Propter hanc igr̄ subiectionē nobi
lissimam adeo venerabiles effecti sunt ꝛ dn̄atio=
nes nominentur apud nos etiā vsitatissimū ē ꝑso=
nas venerabiles dn̄os vocare. Iuxta modū istum
principes ꝛ principatus creatoris sunt ꝓprie sed
ꝑ p̄fatū moduȝ qnto ordini attribute ꝗ eousꝗ ab
eo solo se regi gaudent ꝛ gloriant̄ adeo dei princi
patum sup̱ se diligūt: ꝛ illū dilatari ꝛ extēdi i alios
cupiunt ꝛ q̃ntum eis ꝑmittit̄ vel iniungit̄ enitun=
tur vt nouē principatus dei non immerito obtine
ant quasi ab eo qḋ in se ꝛ maxime diligunt ꝛ maxi
me obtinent: ꝛ etiā aliꝭs capiunt nomen istud ha=
bentes: sic potestas cum ꝓprietatē excellentie so
li creatori conueniat q̃ꝫ essentialiter per se in sextū
ordinem bonoꝝ spirituum translatū est. ipse enim
solus est vere ꝛ essentialiter potestas ab oīm potē
tia difficultate ꝓhibitione ꝛ impedimēto in vlti=
mitate elongationis longe contra quem nihil re=
bellare nihil erigere se nisi ad gloriā ꝛ victoriam
ipsius pōt noīationē igitur istā huic ordini sexto
videlicet cōicant: qꝛ contra omnē rebellionem cō
tra omne qḋ aduersus ip̄m extollitur ordinē istuȝ
adeo potentem efficit vt neꝗ resistere ei valeat:
neꝗ ex aduerso stare. ipsi etiā hoīes ꝗ potestates
apud nos dicunt̄ ad hoc vtiꝗ constituti sunt vt
inimicos rei publice vel cōprimēt vel exteriant vi
ribus et armis nec dubitandū est tibi quin potesta
tem creatoris icogitabiliter diligant: ꝛ supra quā
cogitare possumus de eodem gloriant̄. Virtꝰ qꝫ
non est tibi dubiū qn propria et essentialis noīa=
tio creatoris sic p̄sertim sm̄ intentionē p̄sentē cū
ipse sit qui facit mirabilia solꝰ. hanc ergo noīatio
nem septimo ordini cōicant: quem ea virtuositate
extulit vt dici vt ministerio coꝝ operet̄ opera ad=
miratione dignissima ꝗ vsualiter miracula nomi
nantur quibus virtꝰ eiꝰ singularis ostendit̄ et ipsi
ꝑ quos talia fiūt ministri eius fidelissimi apparēt
ꝓpter qḋ et eis creditur ꝛ obeditur in hꝭs que ad
gloriam ꝑtinent creatoris. Isti ergo septem ordi=
nes noīationum suarum has vident̄ habere cau=
sas ꝛ rōnes q̃ntum ad p̄sens capio. Si q̃s autē di=
xerit qꝛ in omī palatio regali seu cōitatu regio in
ueniuntur ꝑsone honorabiles quarū alie vocant̄
purpurati alie togati alie anulati alie fibulati alie
mitrati et ꝓ varietate dignitatū ab ipsis ornamē=
tis suis q̄bus ꝓpter dignitates huius decorātur
sic in p̄clara aula illa que ciuitate regis ꝛ dn̄atoris
seculorum oīm ꝓ varietate dignitatū ꝛ officiorū
noīationibus huiꝰ designauit beatos illos ꝛ subli
mes spūs ille qui illuc raptus ꝑ visionem illos co
gnouit quēadmodū etiā magistratꝰ et seniores po
puli scribe et iudices ceterorumꝗ officioruȝ ꝛ di
gnitatum hoīes noibus officiorum et ipsorum of
ficiorum varietate apud nos distinguuntur et di=
uersantur sic ꝛ ibi.

¶ Qꝫ angelorum ꝛ archangelorū duo
sunt ordines sm̄ qḋ ad maiora aut mino=
ra nuncia seu officia dei diriguntur.

¶ Capitulum. clxxxix.

Verum angelorū ꝛ archange
lorum qualiter duos ordines
esse possint. q̄stionem habet
Et primo: qm̄ neꝗ angeli
neꝗ archāgeli sunt nisi ma=
iores nuncij vel minores. et
oēs isti vident̄ esse de aliꝭs or
dinibus queȝ inde videntur
mitti: quēadmodum vnꝰ ex
ꝓphetis dixit. qꝛ volauit ad me vnꝰ de seraphin ꝛ
tetigit labia mea. ¶ Ampliꝰ. archāgelꝰ raphael
dixit de seipso qꝛ ipse erat vnus de septem ꝗ astāt
ante deū quo sermone indubitanter insinuat̄ ip̄m
esse de maioribus ac superioribus. ¶ Amplius.
sm̄ legē ac fidem xp̄ianoꝝ cum verus dei filius et
verus deus missum se totiens dixerit in mundū
quali cōitatu credendus est venisse in mundū. nū=
quid de solis inferioribus ordinibus ꝛ ignobilibꝰ
comites habere voluit. ¶ Ampliꝰ. qui rex ꝓficis=
cens ad maxima regni sui negocia non maiores
ac sapientiores domus sue secū ducit. manifestuȝ
aūt est qꝛ de superioribus ordinibus sunt maiores
et sapientiores inter hmōi spūs. Consequens igi
tur est illum de ordinibꝰ suis congruentem glorie
sue: et qui docent honorē suum inde cōitatum as=
sumpsisse. Qḋ si dixerit quis qꝛ ad humilia venit
ad humilitatem scꝫ in semetipso exhibiturus mi=
noratus etiā ab angelis apparuit: ꝛ ꝓpter hoc pō
pam illam regalis cōitatus habere voluit. Respō
deo in hoc: qꝛ aduentus eiꝰ in mundū nō fuit nisi
nature humane susceptio. et in eodem ipsius ap=
paritio. omnes aūt ordines militiarum suarū p̄sto
et erant ei ad explendum omne voluntatis sue be
neplacitum. Cū igit̄ de aduentu eius in munduȝ
et aduentu beatissimorum illoꝝ spūum quis loq̄
tur equiuoce ꝓculdubio de illis loquitur. nullus
eñ illoꝝ vnq̄ꝫ sic venit et hō fieret neꝗ hoc opor=
tuit vel humani generis saluti vtile vel expediēs
fuit qḋ si eos sic venire voluisset magis cōitatum
hoīm q̃ꝫ beatissimoꝝ illorum spūum adduxisset.
¶ Ampliꝰ. cuȝ huius spiritibus mitti voluit aut
cui illoꝝ in parte ista pepercit qm̄ nec etiā hoc ca=
rissimo vnigenito suo parcere voluit quin cū mit=
teret quandoꝗ hoc humane reparationis nego=
cium hoc requireret ꝓpter qḋ ip̄m filium miserat
Dubitandū igitur non est quin frequenter cōita=
tum mittant̄ ꝛ veniant huc de sublimibus illis or
dinibus multa milia vide ꝛ in libris hebreorū ap=
paruisse leguntur in specie magni ꝛ innumerabil̄
exercitꝰ armatoꝝ. ille quoꝗ tres qui i specie triū
viroꝝ venisse dicunt̄ in lege hebreoꝝ ad subuertē
dam sodomā ꝛ gomorrā qualiter videri possint de
inferioribus cū illos solos comites habere volue
rit et elegerit in illo stupendo opere subuersionis
ciuitatis illarum. ¶ Ampliꝰ. illi quibꝰ regna cre
dita ꝛ cōmissa sunt quis existimet non de maiori=
bus ac p̄cellentioribus esse. cui videt̄ michael de
minoribus istis militibus esse cui regnum iudeoꝝ
credendum regendum et cōmissum est. Quod si
vt apparet de sermonibꝰ ꝓphetarum de tota vni=
uersitate hoīm sibi elegant ꝛ matrimonio spūali
gentem illam sibi sponsam ꝛ vxoreȝ copulauerat
cui videat̄ non de maximis esse archangelis ille
cui tam carum creatori regnum creditum erat et
cōmissum ad gubernandū. quis rex maxima sua

bona minimis seruis suis regere credit aut committit: maxima enim sua maximis seruis suis reges credere. et comitem consueuerunt: minoribꝰ vero minora. ¶ Tu etiam audiuisti in antecedentibus ex lege christianorum: quia omnes sunt administratorij spiritus missi in ministerium ꝓpter eos qui hereditatem capiunt salutis propter hoc visum est quibusdam ex theologicis doctoribus quia de omnibus ordinibus mittit creator in hūc mundum. Et hoc ex predicto sermone astruere se confidunt. adiuuantur etiam in hoc ex illo sermone prophetico quo dictum est. Qui facit angelos suos spiritus ⁊ ministros suos flammam ignis vel ignem vrentem. ipsos inquā̄ spiritus hoc est sublimes ac spirituales substantias facit angelos suos id est nūcios suos: ⁊ hoc non facit in se quando misit eos ad annunciandum aliquid. qđ autem et sequitur et ministros suos flammam ignis vel ignē vrētem ad seraphin specialiter pertinere videtur. ¶ Est ergo intellectꝰ huius sermonis quia illos de seraphin qui sunt flamma ignis vel ignis vrēs sicut in p̄cedētibꝰ audiuisti facit ministros suos: ⁊ hoc non nisi facere tūc intelligenti potest, cū eos mittit ad ministeria aliqua propter vtilitatem hominum vel etiam aliqualiter de sublimibus substantijs istis quod apparet ex prophetico illo sermone quo dictum est: quia seraphin clamabant alterum ad alterum: ac si diceretur quia seraphin annunciabant aliqua de secretis que habebant alterum ad alterum. et ista annunciatio clamor dicta est: quia omnis vox seraphin indubitanter clamor est non vocalis: sed spiritualis. ¶ Quod enim clamor est in voce corporali: hoc est euidentia et intelligibilitas in voce spirituali. sicut enim clamor vocem facit audibilem: sic euidētia illius annunciationis faciebat eā itelligibiliter eis qbꝰ fiebat vel quoniam clamor alta vox accipitur seraphin clamare alterum ad alterum dicta sunt quoniam de altis ac profundissimis alterum annunciabat ad alterum. ¶ Aggregata ratiocinatione videri potest ex premissis: quia cum creator benedictus omnes spiritus sublimes illos angelos suos facit. similiter facit et archangelos suos dum eos ad maiora et principalia nuncianda dirigit ⁊ transmittit. angeli igitur et archangeli ex alijs ordinibꝰ sunt assumpti ad principales et minores annunciationes non videntur igitur ordines esse per se. ¶ Amplius. si septem prenominati ordines ad omnes annunciationes peragendas sufficiunt et creatori et illis quibus faciende sunt vt quid propter illas duo inferiores ordines constituti sunt. aut igitur superuacui sunt aut omnino non sunt.

¶ Qꝫ ad ornatum dei altissimi multi angelorum ordines iuxta ipsius voluntatem cognominantur ⁊ ordinantur sm̄ officiorum diuersitatem.

¶ Capitulū .xc.

Om cor igit̄ i hīs qꝛ reuera duo ordīes sunt supnoꝝ spūū angeli: ⁊ de alijs ordībꝰ ad anūciatiōes faciēdas creator ꝑ bn̄placito sue volūtatꝫ plerūqꝫ assumat: queādmodū vides in domibꝰ regūs magnoꝝ scꝫ ⁊ iclitoꝝ regū qꝛ sunt ibi laterales ipsorum regum magni vt satrape. Et q̄ vocātur ꝓceres atqꝫ barones: ⁊ sūt similiter ibi annunciationibus faciendis ⁊ mādatis regū deferendū viri multi: nihilominꝰ tamen de latere suo mittit vnusquisqꝫ ꝓ magnis ⁊ arduis negocijs suis expediendis sit quasi lateres dominatissimi regis oīm seculorum dei altissimi sunt cherubin seraphin et throni: ⁊ immediate assistentes eidem. de illis igit̄ tanq̄ de latere suo mittit interdum tanq̄ legatos ꝓut requirit magnitudo et arduitas negocioꝝ. posset aūt si esset beneplacitum volūtatis sue mittere de illis ꝓ expediendis q̄tumcūqꝫ paruis negocijs: sed hoc neqꝫ deceret magnificentiā glorie ipsiꝰ: neqꝫ deceret tam honorabiles personas ꝓ paruis negocijs discurrere qualiter eñ couenięs esset ducere vnū vel comitem pro vili vno latrone suspēdendo mittere: lꝫ ergo sufficerent magnates alicuiꝰ magni ⁊ inclitī regni paucos latrones vel alios maleficis suspendere vel al's iusticiare: nō tñ superuacui sunt lictores p̄toꝝ q̄ huiꝰ officio couenientissime deputati sunt. magnates vero inconuenienter se talibus officijs applicarent. non est igitur vllo modoꝝ negādum creatorē de spiritalibꝰ cuiuscūqꝫ ordinis angelos suos id est nuncios suos facere: ⁊ ad omnia alia ministeria q̄ magnificētissimā gloriā eiꝰ ⁊ dignitatē eiꝰ non deceant mittere vel deputare. ciuitates quoqꝫ ytalie habēt maiores ⁊ minores nūcios ad maiora vel minora mandata sua et cōsilia ex officio deferentes ⁊ quo missi fuerint ⁊ vocant quosdam eoꝝ ambassatores q̄ etiam isignia officij sui deferunt in veste vel in pileo. interdum aūt de potentioribus ⁊ honoratioribꝰ ciuiū assumunt legatos hoc est assumūt ⁊ legatos illos suos faciūt. ¶ Jam igit̄ declaratū est tibi ꝑ hoc q̄tum ex diuine largitatis dignatione mihi datum est: qꝛ nominationibꝰ nouē p̄nolatorū ordinū apparet vt cūqꝫ gloria creatoris ⁊ ordinatio regni ipsiꝰ spūalis. et ornatus aule p̄clarissime sue: necnon ⁊ aliquatenus siue ex parte mirificentia gubernatiōis sue q̄tū partim ꝑ semetipꝫ: ptim ꝑ sublimes illos ac beatissimos spūs: pti ꝑ hoīes exeq̄t̄: ⁊ itēdo gubernationē istā i substātijs itelligibilibꝰ q̄tum ad res volūtarias. Alia eñ est gubernatio naturalis quā ꝑ ip̄as naturas ⁊ naturales vires i corpe huiꝰ aīaliu ⁊ plātarū. et i corpalibꝰ gñalibꝰ ⁊ corruptibilibꝰ multa mirificētia ⁊ decore diffūdit sicut ip̄a corpora animalium per animas viuificat: mouet et regit: adauget: et minuit atqꝫ conseruat et propagat siue multiplicat. ¶ Ostendunt etiam isti ordines vnusquisqꝫ in se non parum de gloria creatoris: quemeadmodum seraphin ardore suauissimo sanctissimi ac beatissimi amoris: non parum ostendit de bonitate ⁊ pulcritudine creatoris. ostēdit euidenter q̄ fornax sit ⁊ caminꝰ amoris viuificat sincerissimi hoc inq̄tū oñdit ex flāma q̄ in eū ordinem ex illa emicat: sic cherubin ex splendore quo relucet ad ip̄m creatorē ostendit non parum de luminositate ipsius sit et beatissimi throni de

potẽtia viua vel poti⁹ vita in semetipsa. Et est for-
ma ꝗ imo poti⁹ forma ꝛ formifica atq; formatrix
oim̄ formabiliũ. ꝛ est in semetipsa sapiẽtissima ꝗn
potius verissima ac ꝑ oia ꝑfectissima sapiẽtia: ꝛ iu
xta istas cognoiatiões ꝛ ꝯsideratiões adaptatur ei
atq; r̄ndet ordo sctīssim⁹ ac beatissimus thronorũ.
Et sunt cõparatiões iste ꝛ aptatões ad beatissimã
ac gloriosissimã trinitatẽ q̄ est vnus verus ac solus
deus. ita vt ad fornacẽ spũs sancti appropriata cõ-
paratiõe recalescat seraphin: ad luminositatẽ filiȷ̄
reluceat cherubin: ad ꝑfectissimã ex oibus modis
potestatẽ seu regalitatẽ pr̄is ꝯformitate approꝑa-
ta assimilant̄ throni queãdmodum didicisti. Visita
tissimum ꝗppe in theologia tota xpianoꝝ qꝛ in be-
niuolis ꝓpter ipsam benignitatẽ vel potius ꝓpter
ipsam relucet spũs sanct⁹. In sapiẽtib⁹ ꝑ sapiẽtiã
filius. In vere potẽtib⁹ ꝑ ipsam veri nois potẽtiã
relucet pater. Et intẽdo ꝑ veri nois potẽtiam que
nõ h̄ʒ admixtaʒ i potẽtiam vllo modoꝝ. Seruitus
autẽ ꝛ ois subiectio in potẽtia est. silr̄ ꝛ oẽ viciũ in
potẽtia ꝛ infirmitas: queãdmodum ois virt⁹ potẽ-
tia est: ꝛ fortitudo seu firmitas. Qꝛ igit̄ ois vicio-
sus seruus est aut vni⁹ aut plurium vicioꝝ. Mani-
festum eni̇̄ est nullum viciosum vere potẽtem esse:
Quapropter oms̄ tyrãni quãtacũq; potẽtia predi
ti esse videant̄ vere ipotẽtes sunt qm̄ vere serui ne-
qciaꝝ suaꝝ. Iam etiam alibi didicisti ꝑ me qꝛ cari-
tas ꝓprium signaculum est spũs sancti: ꝛ tãq̄ eiuf-
deʒ sigillatiõe impressa silitudo: ꝓpter qḋ ꝛ nomẽ
suum eiusdem communicat. Tam ipse eni̇̄ q̄ eius-
dẽ predicta silitudo charitas apḋ theologos xp̄ia-
noꝝ vocat̄: sic ꝛ sapiẽtia ꝓpriũ signaculũ filiȷ̄: sic et
potestatiua ista virtuositas seu virtuosa ptãs signa-
culum ꝓpriũ est pr̄is altissimi. Et hoc reuera di-
gnum ac iustum est: vt ex calore calor: ꝛ ex ardore
ardor: ꝛ ex igne ignis ꝓprie imp̄mat̄. Sic ex luce
sapiẽtie lux sapiẽtialis emicet: ꝛ ex virtute virt⁹: et
ex potestate potestas. Vides igit̄ ꝑ exẽpla hec in
aīa humana exẽplum quoddam ꝛ ymaginẽ siue si-
militudineʒ quãdam istius ierarchie prime trium
veʒ predictoꝝ ordinum. Et hoc est cum fuerit in-
flãmata amore creatoris ꝑ spm̄ sanctum: sapien-
tificata ꝑ filium: potẽtificata siue fortificata ꝑ pa-
trẽ. Erit eni̇̄ seraphin ꝑ h̄mõi inflãmationem: che
rubin ꝑ sapiẽtialẽ illuminationẽ. Throni ṽo ꝑ re-
galẽ istã potẽtificationẽ. Si qs tñ dicere voluerit
qm̄ virt⁹ iusticie ꝑtinet ad thronos ꝓpter sermonẽ
sapiẽtis quo dixit. Firmabit̄ iusticia thronus e⁹.
Et qꝛ dictum est ꝑ quẽdam ex ꝓphetis. Thronus
tuus deus in seculum seculi: virga directionis vel
eqtatis virga regni tui siue ceptrum. Et iteruʒ idẽ
Iusticia ꝛ iudicium preparatio sedis tue. Hec igi
tur regalitas quam dixi iusticia est scd̄m hoc fortis
sima. ꝛ ꝑ moduʒ omnẽ indeclinabilis ꝛ incorrupti
bilis ꝛ inadulabilis magnifica atq; iniq̄tatis ꝛ in-
iusticie inuicibilis: ꝛ victoriosissima ꝑsecutrix plu
rimũq; assimilata: vel ꝗ veri⁹ est ipsa eadẽq; virt⁹
regia noiat̄ a ꝓphetis. hec autẽ virtus ꝛ potestati
ua ꝛ sapiẽtialis iuxta modos quos dixi. Et est tibi
sciẽdum qꝛ lꝫ seraphin ab ardore cognominet̄: et
cherubin a plenitudine sciẽtie vel fusione sapiẽtie
ꝛ throni ab ipsa potestatiua sapiẽtialiq; regalitate
Nõ tñ ꝓpter hoc estimãdum est plus ardore sera-
phin igne diuine dilectiõis q̄ cherubin aut thro-
ni. Similiter neq; cherubin propter cognomina-

Vtꝝ virt⁹ iusticie ꝑti-net ad thro nos.

Qꝛ regali-tas throno rũ ẽ iusticia

tionem quam habent a plenitudine scientie vel fu
sione sapientie arbitrandi sunt luminosiores esse
scientia vel sapientia q̄ seraphin vel throni. Si-
militer neq; throni propter potestatiuam istam re
galitatem: vel potestatem: vel iusticia: vel scientia
iudicandi vllo modo iudicandi sunt vel precelle-
re: vel sera-phin: vel cherubin. Quemadmodum
in ipsa beata ꝛ gloriosa trinitate: licet enim spiri-
tus sanctus: ꝛ caritas: ꝛ ardor: ꝛ ignis appropria-
te nominetur: tamen non propter hoc aut magis
calet/aut magis ardet/aut magis diligit q̄ pater
aut filius. Eodem modo neq; filius q̄uis in sacra
aut veridica theologia sapientia appropriata no-
minatione dicatur sapientia luminosior putãdus
est esse q̄ pater aut spiritus sanctus. Iuxta vias
istas non est alicui sentiendum: ideo potentiorem
esse patrem vllo modorum q̄ sit filius aut spiritus
sanctus: quoniam appropriate attribuit ei poten-
tiam scientia diuinalis. Iam enim declaratum est
tibi per me in primo tractatu sapientialis diuina-
lisq; magisterij: quia om̄ia que per essentiam isunt
tribus istis benedictis ꝛ gloriosis personis equali
ter sunt illis: ꝛ equalia per omnem modum. Qua
re cum isti tres ordines specula clarissima sint: et
ymagines pulcherrime beate istius ꝛ gloriose tri-
nitatis. Non est mirum si quemadmodum est apḋ
eam veritas de rebus prenominatis sic relucet vel
resultat in speculis mundissimis istis. et si quem-
admodum se habet veritas: sic ꝛ ymago represen-
tat. Ista igitur beatissima hierarchia trium dicto-
rum ordinum ymago est pulcherrima gloriosissi-
me atq; supereminentissime trinitatis: ꝛ represen
tatio eiusdeʒ expressa prout possibile est creatoris
Licet enim ꝛ in aliȷ̄s creaturis reluceat similitudo
nonnulla benedicte ac semper adorande trinitatꝭ
in hiȷ̄s tamen tribus ordinibus lucidius atq; per-
fectius q̄ in aliȷ̄s. Exceptis dumtaxat duab⁹ ani-
mabus de quibus cum de aliȷ̄s creaturis agitur.
Volo te semper intelligere me nolle extẽdere ad
illas sermones aliarum creaturarum siue de aliȷ̄s
creaturis. Causa autem in hoc est quoniam inco-
gitabili precellentia preeminent aliȷ̄s omnib⁹ crea
turis. De sanctis autem ac beatis animabus q̄ iaʒ
iam in consortium ꝛ ad equalitatem beatissimaruʒ
sanctarum substantiarum recepte sunt non aliud
intendo sentiendum q̄tum ad ea que hic dico nisi
queãdmodum ꝛ de illis quib⁹ adequate sunt glorie
adequatiõe. Ostẽdi etiã tibi in hiȷ̄s que primo pre
cessei ũt ꝗ vna ꝛ eadem anima sanctificata atq; ꝑfe
cta ymago est h̄mõi beate ac prime ierarchie. Et
nunc addo quia etiaʒ in ipsa ꝑfectibilitate sua hoc
est secundum tres vires suas ymaginem esse ipsi⁹
semper benedicẽde trinitatis: ita veʒ vt virtus in-
tellectiua per fecunditatem ꝛ generationem sciẽ
tie vel sapiẽtie ymago sit patris: ꝛ sapientia genita
ymago filiȷ̄. Vis autem concupiscibilis ymago sit
spiritus sancti: quoniam fornax est potentialiter
amoris. Aliqui vero voluntatem filiȷ̄ ymaginem
intelligi voluerunt. i. vim volendi que est virtus
concupiscibilis superior atq; nobilior. Virtutem
vero irascibilem ymaginem appropriatam spiri-
tus sancti propter benignitatem: non propter irã.
Benignitas enim ipsi spiritui sancto plerumq; ap
propriate attribuitur. Et hec est contraria ire si-
ue malignitati que est ira inordinata ꝛ nimia. Et

Qꝛ q̄uis spũs. s. sit caritas ꝛ ca-lor ꝛ ignis nõ tñ plus diligit q̄ fi-lius vel pr̄

ppter ipsam ɔtrarietatē sunt in eadem vi: vñ ꝙquē admodū dr malign⁹ male vel malo ignit⁹: ita benign⁹ vel bñ vel bono ignit⁹. Tūc igiƚ erit iuxta viaȝ istā ymago vel silitudo semp adorāde trinitatis expresse relucēs i aīa humana cū vis intellectiua erit in ea pfecta sapiētia: ꝛ vis volēdi volūtate rectissima atq irascibilis benignitate placidissima atq dulcissima: ꝛ qm̄ eq̄litas p oīa est in causantibus psonis trib⁹ decet vt sit eq̄litas in trib⁹ istis ordinib⁹ Eq̄litas inq̄ p oīa q̄ noīata sunt. Et hoc scd̄m naturā sic se hʒ: e necesse ē si btā ꝛ gloriosa trinitas iuxta modū nature tres illos beatissimos ordies causasset. Tu aūt iam didicisti qꝛ natura opaƚ p modū seruiētis qd̄ est dicere seruiliter. s. nō habēs aliđ vƚ aliter opari. Creator aūt liberalr̄ opaƚ in vltimitate libertatꝫ ꝛ liberalitatꝫ. Dico insup ꝙ etiā p hūc modū necesse est pmos istos tres ordines esse per oīa coeq̄les. Si eni fas esset vel dicere vel cogitare ordinē seraphin cātū esse ppriū spūs scti. ꝛ cherubin esse ppriū cātū filij. ꝛ throni p eūdē modū pris nullo mō possibile esset vt spūs sctūs cātū suū vellet esse prestāti⁹ causato filij aut cāto pprio patris. Cā autē in hoc est. Incogitabilis concordia ꝛ pax amorq quo se inuiceȝ diligūt q̄ eni cā hoc efficere posset nisi vel inuidia vel sup̄bia. ¶ Amplius. cuȝ spūs sanct⁹ nullo modoꝝ preferre se velit vel patri vel filio: aut ecōtrario quō vellet prestātissimū op⁹ suū siue cātuȝ preferri prestātissimo cāti alterutri⁹ illoꝝ. ¶ Amplius. cum p oīa eq̄les sint quō vel dignum vel iustum esse potest vt vn⁹ eoꝝ cātū ppriuȝ meli⁹ aut pulchri⁹ aut q̄lȝ modoꝝ pfecti⁹ sit cāto alteri⁹ reliquoꝝ. Qꝛ igiƚ indignum ꝛ iniustū hoc manifestū est nullū eoꝝ hoc voluisse. Dico etiā cū hūs cum opus ꝛ ymago gloria sit causantꝫ. s. exēplaris quēadmodum tot⁹ mund⁹ gloria q̄dam est ꝛ laus creatoris: ꝛ carmen pulcherrimū imo resonantia laudum ipsi⁹ cuȝ ipossibile sit vt aliq̄s eoꝝ pl⁹ diligat gloriā ppriā quā alteri⁹ reliquoꝝ. Impossibile igiƚ est vt prestāti⁹ op⁹ opeƚ quā sit op⁹ alteri⁹ aliorum. ¶ Amplius. q̄lȝ eoꝝ eq̄liter diligit vtrūlibet alioꝝ vt seipm̄ ꝛ ecōtrario. Si eni pater min⁹ diligeret filiū q̄ seipm̄: min⁹ diligeret q̄ esset diligēd⁹ Nō eni min⁹ diligēd⁹ q̄ pater cuȝ nō sit min⁹ bon⁹ nec min⁹ sapiens: nec vllo modoꝝ minor. Quare nō est min⁹ diligēd⁹ vllo modo. Si ergo min⁹ q̄ seipm̄ illū diligeret: pƚ min⁹ illū diligeret q̄ esset diligēd⁹. Esset igiƚ in hoc diminutus ꝛ inordiat⁹ ꝛ īpfect⁹: hoc autē ipossibile nō īdiget destructiua rōcinatiōe. Manifestuȝ igiƚ est qꝛ cuȝ p oīa eq̄liter se diligāt p oīa equalr̄ diligūt: volunt ꝛ q̄runt equalr̄ vnusq̄sq gloriā alteri⁹. nō soluȝ vnā ſȝ etiā q̄tācq Gloria autē vniuscuiusq sicut dixi q̄ðlȝ ei⁹ cātum vel op⁹ est. Equalr̄ igiƚ diligūt cāta sua ꝛ opa: ꝛ itē do equalr̄ vnusq̄sq cātū alteri⁹ vt suū ppriū. Quare nō maiorē pulchritudinem diligit/ vult aut q̄rit vnusq̄sq cāto pprio q̄ cāto alteri⁹: g̃ nec prestat. Nō igiƚ pulchri⁹ aut meli⁹ aut alio q̄lȝ modo perfectius efficit cātū ppriū q̄ sit cātū alterutri⁹ alioꝝ. Equalia igiƚ volunt esse cāta sua inuicē: nec sustinēt inequalitatē inter illa q̄ p oīa equalr̄ ꝛ eq̄ ppinque causant. Manifestū igiƚ est p istas vias pmos tres ordines prenoīatos equales p oīa esse.

Vide p totā istā paginā qualiter tres psone in diuinis causant cāta sua.

¶ Amplius. appropriatiōes de q̄b⁹ hic agiƚ nō prohibēt vllo modoꝝ q̄n equalr̄ creant vel creauerint istos ordines tres ille gloriose psone: ꝛ in hmōi declaratiōe nō est tibi op⁹ vt imorer. Oēs eni opationes suas cōmunes hn̄t. opatiōes inq̄ q̄ circa creaturas exercēt. quales sunt creatio/ sctificatio/ illuminatio. Nō magis nec aliđ nec aliter creat pater q̄ fili⁹ aut spūs sctūs aut ecōtrario. Nec magis sāctificat aut illuminat spūs sanct⁹ q̄ pƚ vel fili⁹ neq etiā alr̄. Quicq̄d igiƚ influit a spū sctō de pfectiōibus spūalib⁹ i seraphi influit equalr̄ p oēm moduȝ a pre ꝛ filio sup ordinē eūdē. Et q̄cq̄d vult spūs sāct⁹ influere de hmōi pfectiōib⁹ sup seraphi: hoc ipȝ vult influere i ipm̄ pƚ ꝛ fili⁹. Si eni pl⁹ de ardore sctissime dilectiōis vellet influere spūs sanct⁹ super illū ordinē q̄ pƚ aut fili⁹. Iaȝ esset discordia inter eos: quapropter nō pl⁹ neq minus vult influere de hmōi ardore sctē dilectiōis i illū ordinē q̄ velit fili⁹ aut pƚ. Et ppter hoc nec pl⁹ nec minus influit de eodē super eūdē q̄ filius aut pƚ Sīnalr̄ eni vt pdixi in nulla creaturaꝝ aut aliđ aut plus opaƚ vnus eorum q̄ vterlibet reliquoꝝ q̄n potius cōia sint illis p omnē modum oīa opa q̄ operanƚ in creaturis: et oīa dona q̄ largiunƚ eisdē. Silr̄ ꝛ p omnē modum equalia. Quapropter oībus donis ꝛ pfectiōibus suis equales sunt ordines isti ex q̄bus ɔstituiƚ pma ierarchia q̄uis appropriate reluceat pmus vel recalceat potius ad fornacē viuifici caloris q̄ est spūs sanctus. Scd̄s resplendeat appropriate ad luminosissimā sapiētiā q̄ est filius. Et tertius per oēm modum ad regalē omnipotētissimamq virtutem excellētia ɔformeƚ q̄ est pƚ. sicut ostēdi tibi. Quia pƚ nec potentior est q̄ filius aut spūs sanctus. licȝ ei appropriaƚ ꝛ attribuaƚ potētia: nec filius sapiētior q̄ pƚ aut spūs sanctus: lȝ eidē p eundē moduȝ sꝫ appropriate attribuatur eidē sapiētia. ꝛ ad hunc modū se hȝ de spū sctō ꝛ dilectiōe vel amore.

¶ Quō filius dicaƚ ymago pris: ꝛ quot modis a patre pcedat: ꝛ spūs sanctus ab eodē.

Capl̄m. clxxv.

Si q̄s autem q̄rat qualiter aut ppter q̄d filius ꝛ sic ꝛ dicatur ymago patris potius q̄ spūs sanctus nisi similior sit ipsi patri q̄ spūs sactus. Si autē est ei similior difficile erit inuenire in quo: nō eni in potētia cū nec illam aut magis aut maiorem habeat q̄ spūs sanctus. Eodem modo neq in sapiētia cū silr̄ nec maioreȝ sapiētiam: nec magis sapiētiaȝ habeat q̄ ipse spūs sanctus. Ad hunc modum videƚ se habere de aliis ¶ Ampli⁹. q̄s dubitat tres illas gl'iosas psonas eiusdē esse p oīa pulchritudīs eiusdē p oīa bōitatꝫ Quapropter ꝛ simillimas hoc est in vltimitate silitudis siles illas esse necesse est. Qꝛ igiƚ qđ p superhabūdātiā dr nō est est possibile dici de aliq̄ magis vel de aliq̄ minus nō ē possibile vt vere dicaƚ filius silior pri q̄ spūs sctūs. Iā aūt didicisti in tractatu singlari de ista btā ꝛ gl'iosa trinitate: qꝛ cū sile ꝛ dissile dicanƚ pprie scd̄m qualitatem q̄ indubitanter accn̄s est nō hn̄t locū iste denoīatiōes apd̄ illā: neq apd̄ dictas psonas. Feci etiaȝ te scire ibideȝ differētiam inter pcessionē filij de patre vel a patre: ꝛ pcessionem spūs sancti de eodem vel ab eodem. Amor enim rectissimus atq gratuitus procedit ab amante vt donum a datore. Filius autem a patre: et genitus a genitore. Et intentio generantis

Qꝫ diuersimode procedit fili⁹ a pre ꝛ spūs sctūs ab eodem.

est in plemvt sit. Gñatio eñ via est ad esse ꝛ esse ter min⁹ est gñatiõis seu finis. Intẽtio ꝟo donãtis nõ est finalr̃ vt res data sit sꝫ extẽdit̃ vlteri⁹: vcꝫ ĩ hoc vt sit alteri⁹. Juxta vsitatũ illũ sermonẽ quo dr̃ qꝛ dare est suũ accipiẽtis facere. datũ etiã seu donum oẽ p hoc qđ est donũ vel datũ. nõ solũ est sꝫ etiã est alteri⁹. Per hoc aũt q̄ ẽ alteri⁹ nõ est ymago donã tis siue dãtis. neqꝫ hoc est in rõne seu necessitate ei⁹ qđ est datũ vel donũ: ꝛ eodẽ mõ manifestũ est se hr̃e de amore iꝗ̃tũ amor. Verbũ aũt spũale qđ est intellect⁹ genit⁹: est ex necessitate ymago ei⁹ q̇ gi gnit̃: sicut vides in itellectib⁹ q̇ gignunt̃ a reb⁹ ĩ aĩa bus nr̃is: ꝛ resultãt in eis tãq̃ ymagĩes ipsaꝝ rerũ in speculis. Qꝛ p̃mogenit⁹ intellect⁹ ab ipso p̃mo genitore est ꝛ gignit̃ ꝛ resultat ex ipso apđ ip̃m: re ctissime ꝛ absqꝫ vlla dubitatiõe ei⁹ ymago est ꝛ ĩ ip sis sciẽtijs naturalib⁹ didicisti: qꝛ gñatio oĩs p siꝉi tudinẽ est: ꝛ vt sonat ip̃m vocabulũ gñatio est gñis sui de seipso ꝑpagatio siue multiplicatio: ꝛ hoc de seipso ꝛ p se vt dixi qm̃ in multiplicatiõe ipsa stat fi nalr̃ intẽtio gñantis iuxta qđ exposui tibi.

Vñ filius dicat̃ yma go patris.

¶ De equalitate ordinum prime ierarchie ꝛ penes q̇d attẽdi debeat ipsaꝝ ꝓpinqͣtas.

Caplm̃. clxxvi.

Is autẽ ita determĩatis. Re uertar ad id in q̇ eraꝫ: vcꝫ ad eq̄litatẽ ordinũ istoꝝ triũ. Et dicã sicut dixi qꝛ illã facit pso naꝝ. nõ p modũ nature qm̃ p illũ modũ vt iam edoct⁹ es nõ opat̃ creator: sꝫ p ipsam dile ctionẽ ꝛ ꝯcordiã q̄ nulla ex il lis: vcꝫ dictis ꝑsonis vult pre cellẽtiã sui adv trã libꝫ aliaꝝ: neqꝫ in se: neqꝫ in ope suo. Et itẽdo op⁹ suũ nõ q̄ illa sola efficiat aut cau set vel magis illđ faciat q̃ alterutra aliaꝝ. sꝫ p ap propriationẽ antedictã ꝛ in sacra ac veridica theo logia ꝯsuetã. Scito etiã qꝛ iste sctũs ꝛ sapiẽs nõ po nit ordĩationẽ p̄oritatꝭ aut posterioritatꝭ: siꝉr neqꝫ maioritatꝭ aut minoritatis: neqꝫ vllã oĩno p̄cellẽ tiã dignitatis. Sꝫ poti⁹ ponit eos ĩmediate collo catos circa ipsaꝫ euidẽtissimã maiestatẽ creatoris Et ꝓpter hoc ab ipso ꝛ ip̃mis ꝛ ĩmediate atqꝫ su ꝑhabũdãter oĩb⁹ aliĵs ordinib⁹ recipe influẽtias do noꝝ sciẽtiaꝝ ꝛ ꝟtutum. Et cãm istã dicit esse ꝓpin qͣtatẽ ĩmediatã ab ip̃m fontẽ abyssalis infinitas re dũdãtie indeficiẽtis q̇ est creator bñdict⁹. Nec de bes itelligere ꝓpinqͣtatẽ istã localẽ vllo modoꝝ. sꝫ dignitatis ꝛ sublimitatꝭ spũalis. Et qđ est magni ficẽti⁹ ac efficaci⁹ amoris ꝛ grẽ ipsi⁹ p quam solã tã ta precellẽtia ꝑfectionũ spũaliũ eosdem sublima uit ꝛ decorauit.

Qꝫ ꝓpinqͣtas nõ in telligit̃ fm̃ locũ: sꝫ fm̃ dignitatẽ.

¶ Quot modis exponit̃ Quis ẽ iste q̇ venit de edon. Et quõ est ordo ꝛ eq̄litas inter spũs eiusdeꝫ hierarchie.

Caplm̃. clxxvii.

Abet autẽ q̄stioneꝫ ꝛ de ipsis sctissimis seraphin ꝛ aliĵs triũ illoꝝ ordinũ spiritib⁹ vtrũ eq̄ les sint oẽs ad ĩuicẽ p oĩa. Et ponit iste sapiẽs ꝟmonẽ ꝓphe te dicẽtis ex ꝑsona istoꝝ subli miũ spũum ꝛ interrogationũ. Quis est iste q̇ venit de edon. ꝛc. Hãc eñ q̄stionẽ ad inuicẽ facere vident̃. Nõ eñ ꝓponere vident̃ eã ad ip̃m p̄cipẽ sue illuminatiõis deũ. Aliũ q̃ aliĵs hãc pro ponũt q̄si min⁹ sapiẽtes sapiẽtiorib⁹. Dico igit̃ qꝛ deliberatiue ꝑsit eã ꝓponere: vel poti⁹ admiratiue Tertio expressiue desideriũ sui: hoc ẽ exp̃mẽdo de siderũ suum: vcꝫ sciẽdi q̇s esset ille q̇ veniebat de edon. Qđ ꝛ stati audiuit ipse illuminator eoꝝ de⁹. stati r̄nsione sua ediplet desideriũ eoꝝ dicẽs. Ego sum q̇ loquor iusticiã ꝛ ꝓpugnator sum ad saluãdũ Ex hac r̄nsione q̄si assumpta interrogãdi ip̃m fidu cia. q̄rũt ꝯsequẽter q̄re q̃ rubrũ est indumẽtũ tuum ꝛ vestimẽta tua calcãtiũ ĩ torculari. Et ꝓpter hoc qđ ab ipso audiũt ꝛ qđ q̄rũt nõ ab inuicẽ neqꝫ ab aliĵs ĩmediate eos illuminari ab ip̃o fõte luminis dixit Qđ si q̇s miret̃ in tãta mltitudine ĩdiuiduoꝝ vni⁹ sp̄ẽi nullã iueniri posse ĩ eq̄litatẽ aut dissiꝉitudinẽ. ꝓpter hoc qm̃ in hoĩb⁹ ꝛ aliĵs aĩaliũ spẽb⁹. Siꝉr et vegetabiliũ tã multiplex varietas tãtaqꝫ ineq̄lita tũ ꝛ dissiꝉitudinũ multiplicites iuenit̃: Rñdeo qꝛ in manifesto sunt cause ineq̄litatũ ꝛ dissiꝉitudinuꝫ hmõi: quẽadmodũ inter hominẽ ꝛ filiũ suũ necesse est ineq̄litatẽ esse multiplicẽ: ꝛ dissiꝉitudines mul tas cũ alter alteꝝ multo p̄cedat tp̄e. ꝛ ipse fili⁹ mul to minor ex necessitate nascat̃ q̃ pr̃ ei⁹ cũ ipꝫ gñat Et tã aĩa q̃ corpore innumeris ĩmutatiõib⁹ ad eq̄ litatẽ pr̃is vix ꝑueniat. Scis etiã a parte materie: vcꝫ corporis q̄ cause differẽtiaꝝ ꝛ dissiꝉitudinum sint. Hec autẽ dixeri saluo hoc q̄ ĩnũere sunt ꝛ in scrutabiles. Pro tãto aũt dictum sit qꝛ multe eaꝝ tibi notissime sunt: in sublimib⁹ autẽ illis substan tĵs nihil inueniri posse videt̃ nisi a parte datoris vniuersalis cũ oĩ modo ĩmateriales sint: quapro pter ꝛ ad se inuicẽ simillime. Et ista magnitudo si militudinis errare fecit Aristoteles ꝛ sequaces ei⁹, abscondens eis diuersitatem numeralem atqꝫ sub stantialem: ꝛ prohibens eos videre q̄ vna non est alia: neqꝫ hoc ip̃m q̄ vna est: est illud idem numero qđ alia. Inuenit̃ tñ ad sensum in multis gñibus animalium similitudo omnimoda quẽadmodũ in apibus eiusdem speciei ꝛ quantitatis: ꝛ in multis generibus muscarum. siꝉr ꝛ in ouibus eiusdeꝫ quã titatis atqꝫ coloris. Interdum autẽ ꝛ in ouis pro pter hoc ad sensum dixi: qꝛ sensus in hmõi nichil dissimilitudinis deprehendere sufficit.

¶ Amplius. si nõ essent eiusdem sp̄ẽi specialissi me oẽs ille substantie trium primorum ordinum non essent naturaliter in eodem gradu altitudinis naturalis: neqꝫ naturalr̃ equales. Naturalis enim equalitas non est nisi ab idemptitate sp̄ẽi: sicut ne qꝫ naturalis siꝉitudo. Naturales eñ dispositiones ab ipsis essentialibus sunt quẽadmodum acciden tales ꝛ casuales ab hĵs que accidunt ꝛ que casu ad ueniunt. Non videntur igit̃ naturales esse dissimi litudines inter hmõi substantias: in eis autẽ que glorie sunt nõ videtur. siꝉr dissimilitudo aut ineq̄ litas apud eas esse. Nulla eñ ex eis vel grã vel glo ria digna fuit preferri aliĵ aut alicui q̃ ex eisdeꝫ cũ oĩb⁹ dispositiõib⁹ suis eq̄les essent. Dispositiõib⁹ suis q̃ ante ꝑfectiões illas glĩe habebãt. A pđ eas igit̃ nulla erat cã vel rõ ꝓpter quaꝫ vni maior aut minor glorie ꝑfectio q̃ aliĵ prestaretur a creatore. Creator autẽ in collatione naturalium ꝑfectionũ equalẽ p oĩa ꝛ sine acceptiõe ꝑsonaꝝ se oĩbus exhi buit. Quõ igit̃ in collatiõe ꝑfectionũ glorie nõ si militer erga oẽs illas se habuit. Et nõ intẽdo in

sermone isto q necessitas illa fuerit creatori ɔferē di equales ꝛ p oia siles pfectiões oib⁹ illis. Sȝ cū naturalib⁹ qs solas habeāt nō esset vna maiorib⁹ p fectioib⁹ glorie dignior q̄ alia. nō est visile vt i vnā esset ,ppēsior largitas magnificētie sue q̄ i aliā. iā etiā audiuisti in sermonib⁹ pphetaꝝ pncipē omnē malignoꝝ spūum multa pstātia pfectionū naturaliū pcellētiorē creatum fuisse oib⁹ hmōi substātiis

Q̄ꝫ nāles pfectiões nō variant spēm

Nec ,ppter hoc tñ putād⁹ est spē diuersat⁹ ab illis. magis eñ ꝛ min⁹ naturales pfectiões nō diuersāt fm spēm. Quis eñ dubitat oēs hoies eiusdē esse spēi: ꝛ tñ vides pfectiões naturales coꝝ multū differētes esse: multūq; dissimiles. Nō eñ visus ꝛ auditus: neq; aliꝫ sensus in eis eq̄les p oia sunt. Silr neq; interiores virtutes vt memoria intellect⁹ ꝛ rō ꝛ ingeniū. Aliꝫ eñ tardi ingeniꝫ: aliꝫ velociores sunt et aliꝫ breuioris intellect⁹: aliꝫ altioris. De aiabus etiā pmo creatoꝝ hoim audiuisti q pfecte create sunt pfectioib⁹. s. naturalib⁹. De istis autem dicit Aristoteles q pfectibiles solum modo creanť et nō pfecte verū sicut acq̄sitio vel obtēt⁹ hmōi pfectionū nō mutat spēm in aiab⁹ nřis: sȝ decorat eā ꝛ pficit. sic carētia eaꝝ spēm ipsam non alienat aut destruit. Alioq̄n sapiētes ꝛ insipiētes essent scdm spēm diuersati. Et puer nō efficereť vir sȝ potius corrūpereť in virū ꝛ gn̄areť acq̄sitionē sapiētie et aliaꝝ pfectionū virilū. Et ,ppter hoc ɔsequēter nō esset idem hō vir q̄ fuerit puer. Q̄ð nō dubito non nullos insipiētes sensisse. Verū hunc errorem destruit sensus quo vnusq̄sq; viroꝝ se sentit esse quod fuit. alioq̄n memoria nihil esset. Nō eñ recordaretur q̄s eoꝝ q̄ fecit puer qm̄ nūq̄ fuisset puer. Cuȝ eñ nō fuisset: manifestuȝ est q nunq̄ fuisset puer Incepisset eñ esse vir p nouam gn̄ationē: accidit etiā scdm hūc errorē nullū viruȝ natū fuisse. Soli eñ paruuli nascunť: viri vero aliꝫ hoies sunt quam puuli pueri.

Quō ꝫ ordo inter spūs eiusdē ierarchie.

Si q̄s autē q̄rat si oēs hmōi spūs vcȝ vni⁹ ierarchie eq̄les sunt p oia atq; simillimi quō ordines sunt inter eas. Et iam dixi tibi q reuera ordinate sunt ierarchie: ꝛ ad ipsum creatorē p hoc q post ipsum ꝛ sub ipso ꝛ adinuicē qm̄ pma ista de q̄ nūc loquor ꝛ supra scdam est: ꝛ scda supra tertiaȝ ꝛ sub prima. Tertia vero post precedentes: et supra quartam.

❡ De brutorum animabus: an tales sint incorporee aut impartibiles.

Caplm. clxxviii.

Conueniēs aūt est ꝛ expediēs valde vt extēdas ɔsiderationē tuā in aias brutales de q̄bus cū manifestū sit eas esse incorporeas nō est tibi dubitādum eas ɔr̄iter impartibiles esse nec diuersitatē specificam q̄ inter eas est aut inter opatiōes eaꝝ a diuersitate materiaꝝ suaꝝ. i. corpoꝝ esse q̄n poti⁹ p diuersitate ipsaꝝ aptata sūt eis corpora opatioib⁹ eaꝝ velut organa ɔueniētissima. Vides igiť quāta sit ista diuersitas quantaq; multiplicitas hmōi aiaꝝ ꝛ opationū ipsaꝝ: lȝ impartibiles sint substātie earūdē. Sȝ ꝛ cum consideraueris virtutes eaꝝ videbis apud eas artes mirabiles ꝛ artificia q̄ nec etiā in hominib⁹ inueniri possunt. sicut sepe dixi tibi de artificio nendi siue filādi quo predita est aranea: de artificio edificādi quo edocta est yrūdo: de artificio compingendi nidum suum qð hȝ pica: ꝛ multe alie aues. Sic dico ꝛ de artificio pugnādi delphini: vcȝ pinnulis vel pēnulis q̄ i dorso ei⁹ sunt ad moduȝ serre q̄b⁹ etiā sectāt vētres cocodrilloꝝ multo impetu se ponētes ꝛ natātes sub eis. Aial etiā qð grece bonachon ðr e gestionib⁹ suis pugnat emittēs eas vehemēti īpetu in facies venatoꝝ aut alioꝝ a q̄b⁹ se defendere vult. Vrsi vero pugnant nō solum dētib⁹ ꝛ vnguib⁹ sed etiā lapidib⁹: modos vero predationum q̄bus cibū sibi q̄rūt q̄dam aialia. q̄s nō mireť q̄ fraus siue dolositas maior cogitari potest illa qua vtiť yerca q̄s lupū affricanū q̄dam dicunt. Addiscit eñ nomen alicui⁹ hominis: ꝛ veniens nocte ad ostium ipsius profert illud quod audiens homo et se vocari ab aliquo homine credens exit domum suam. et sic rapitur ꝛ deuoratur ab ea. Insidias vero luporum ꝛ cacorum quis cogitet vulpis maliciam qua se mortuam simulat: et descendentem miluum sup eam capit et deuorat. quod ꝛ de mustella dicitur. Astuciam vero aliꝫs que cucula nominatur. Nolo preterire que deuorans oua quarumdam auicularum propria ponit in nidis eorum vt ea foueant siue cubent. Sic ergo decepte pullos cucule excludunt ꝛ nutriunt: ꝛ tandeȝ ab eis deuorantur. Sūt ꝛ alia innumera que in libris de naturis animaliū tam editis ꝛ scriptis inuenire potes si vis hec aūt sufficiunt ad declarandum quod hic intendo. hoc autem est quia impartibilitas in substantiꝫs incorporeis non prohibet multiplicem diuersitateȝ fm spēm. Quō igitur prohibebit eam in substātiꝫs abstractis. Et sicut manifestū est astuciā serpētinā et astutiā lupinam: necnon ꝛ vulpinam diuersas esse astutias scdm spēm. Quid mirum si cherubin nouo ꝛ proprio lumine scientie vel sapiētie lucet quo non lucent throni aut Seraphin si tanta varietas tantaq; multiplicitas artium vt ita dicam ꝛ scientiarum in animabus brutis inuenitur. Quomodo q; sublimes ille sciētie vel sapientie nō multo plures erunt atq; diuerse. Vt quid eñ magnificentia quedam data est leonibus ꝛ non similiter data sit aliq̄bus ꝛ spūalibus hmōi scientiꝫs ex qua vel throni vel dn̄ationes: vel principatus: vel potestates nominari debeant: ꝛ quid prohibet vt quemadmodū serpens calliditate vel sapientia: iuxta testimoniū legislatoris hebreorum preminebat aliꝫs animalibus quan eodeȝ modo aliq̄s ex sublimib⁹ istis ordinibus luce sapiētie eousq; prefulgeat ceteris vt aliqui de hmōi spiritib⁹ vt merito inter eos cherubin debeat noiari. Quō etiā leo fortissim⁹ bestiaꝝ dicitur fortitudine precellens aliꝫs. Quō hoc dono. s. fortitudinis nō erit aliquis ordo preditus vt per ipm merito virtus aut fortitudo nominetur. Scito etiā q est natura leonū i hoc q alienā subiectionē amāt: ꝛ subiectis sibi naturalr parcunt. In erectos autē ɔtra se insurgūt: nec cessant ab impugnatione eoꝝ donec se sub eis humiliauerit atq; subiecerint: nisi quis in hoc relucet in eis a qua similitudo: vel saltem vestigium excellentie illius ordinis qui dicitur dominationes. Parcere inq̄ subiectꝫ ꝛ debellare superbos.

❡ Q̄ꝫ amātes ꝛ timētes deū ꝛ ei subiici cupientes terrenam dn̄ationē respuūt. ꝛ q ipse deus influit in aialia virtutes in eisdē apparētes.

Caplm. clxxix

Quod si q̃s attēdat ipsā aq̄lā qualr̄ sc3 regit domum suā3 .i. nidum. Qualr̄ munit ip̄m lapide iaspide ↄtra serpētes. Qualiter replet eū cibis q̄si pulli ibi sunt. Qualr̄ ornat ip̄m lintheis forsitā ad deco rē: vel forsitā ad ꝓtectionē3 pulloꝝ. ne sc3 estus aut pluuia noceat eis. Qualr̄ erudit familiā suā hoc ē pullos: erudit inq̃ȝ advolatum volitās sup eos: quam iusticiam exercere videt͂ de aliis auibus si ad nidu3 eius appropinquare presumpserint. Videbit nō nullum vestigium dignitatis ⁊ officii ordinis p̄nci patuu3 apparere in ea: silr̄ ⁊ in domesticis q̄busdā aialibus: ⁊ etiam feris inueniet quasi quādam simi tudine3 eius doni quo preditus est ordo q̄ dicitur potestatis qui semper presto est contrarias ⁊ inimi cas repellere potestates ⁊ a nocumentis omnibus prohibere. Respice arietes: ⁊ videbis in omne id quod eis ex aduersa exigitur irruere paratissimos totoq̃ȝ impetu illud ferire. Hinc est q̄ viri sancti etiam cornua habere dicti sunt apud prophetas: sicut est illud. Exaltabunt͂ cornua iusti. Cornu in sermonib⁹ ꝓphet. ꝫ potestas intelligitur qua ad uersario resistit͂/ vel qua etiam debellatur. Consi dera igitur hec omnia que adduxi tam exempla q̄ȝ rōnes. Et tenta si quō vel venari vel cōuincere pos sis hāc remotissimā a nobis. Et per hoc occultissi mā ꝟitatē istā quā vir iste sanct⁹ ⁊ sapiens doctoris sui p̄mi ac ꝑfectoris reuelatiōe gēti xp̄ianoꝝ p̄m⁹ scripsit: ⁊ scriptā tradidit. Preteriens omnino de idemptitate aut diuersitate scd̄m spēm inter hm̄oi substātias q̄ premissa exēpla brutalium animaru3 Si q̄ diligenter ac studiose considerant non vide buntur eis improbabiles rationes predicte. Intē do diuersitatem scd̄m spēm: ⁊ dissimilitudines per fectionum tam nature q̄ȝ glorie ipsos non abhor rere inter substantias hm̄oi siue eiusdem ierarchie sint siue etiā eiusdem ordinis. Manifestus est enī amor vehemētissimus canum in dn̄os suos. Ma nifesta etiam fidelissima custodia eorum in res illo rum. silr̄ defensio ⁊ ꝓtectio eorūdem: ⁊ si fas est di cere iusticia seu vindicta ipsoꝝ in raptores vel iua sores tā duoꝝ q̄ȝ reꝝ ipsarum. Quis aute3 ignoret prudentiam vel astutiā ipsoꝝ in presentiōe ⁊ inue stigatione venationum: ⁊ precipue inuestigatione ⁊ deprehensione latronum. Attende igitur diligē ter istas eminentias aiaꝝ brutaliū: ⁊ alias quas in precedentibus audiuisti: quarūdam scil3 ex hm̄oi animabus sup alias: ⁊ hoc q̄ȝtu3 ad vires apprehē siuas quemadmodum intellexisti de canibus q̄ȝtu3 ad virtutē inuestigatiuam ⁊ deprehēsiuam. Simi liter in aquila ⁊ lince q̄ȝtum ad virtutem visibilem Sic ⁊ audiuisti eminētias quarūdam hm̄oi aiaru3 super alias: sicut est virtus basilisci ꝑ quā3 solo visu interficere dr̄ homine3. Et forte similis est virtus buffonis quem fortissima armatiua nō ꝓhibet q̄n interficiat hominem cum super armatiua3 illā in cubuerit ⁊ iratus vehementer eidem fuerit. Silis est virt⁹ piscis illius q̄ dr̄ torpedo de quo superius mētione3 tibi feci. Sic forsitā sunt ⁊ alie in multꝭ aialib⁹ non minus mirabiles. Cocodrillus etiam ⁊ vnicornis virtute bellica in aialibus precellere vi dentur: licet viribus apprehēsiuis multis aliis in feriores sint. Dice igitur q2 indemabilitas ⁊ insu bicibilitas: ⁊ inseruibilitas vt ita dicat͂ in q̄busda3 hominib⁹. Et forte in nationibus euidenter appa rent q̄ non sunt in eis magnificētia: sed magis fe rilitas vel ferina durities. In sanctissimis dn̄atiōi bus libera magnificētia est aut magnificentissima libertas qua omni seruilitati ⁊ subiectiōi preter q̄ȝ soli dn̄ationi creatoris adeo aduersant͂: eāq̃ȝ adeo dedignant͂ vt nullus omnino sit accessus ad eas. Hoc autē efficit in eis vltimitas subiectionis ⁊ io cundissime seruitutꝭ ac fidelissime qua gaudent et gloriantur dn̄atione super eas nobilissima creato ris: Iuxta sermonem illum sapientis. Qui timet deum: nihil trepidabit. ⁊ alibi. In timore domini fiduciam fortitudinis. Sicut igitur timor dei cum fuerit fortissimus ac vehemētissimus omnē aliu3 timorem ab anima in qua est auertit ⁊ prohibet: eā q̃ȝ erigit ⁊ confortat atq̃ȝ firmat fiducia sic nobilis sima ista sub dn̄atiōe creatoris subiectio altissima btissima dn̄atiōes magnifica libertate eleuat ⁊ fir mat eousq̃ȝ vt dn̄atiōes merito cognominent͂. Ex eminētia sc3 subicibilitatis ⁊ inseruibilitatis ad oē aliō a creatore. Et iuxta hūc modum ex eminētia incorruptibilis rectitudinis siue regiminalis sco2 ruptibilitatis p̄ncipat⁹ cognominati sunt: sic ptā tes ex eminētia iuicibilitatis: sic ꝟtutes ex eminē tia infatigabilitatꝭ ⁊ defectibilitatis. Et si enī oēs illi sublimes ac bti sp̄ūs hm̄oi donis p̄diti sint: isti tn̄ q̄ttuor ⁊ eminēti⁹ ⁊ appropriate illa obtinēt quē admodū i vna acie bellatoꝝ. ⁊ si oēs bellatores i ea fortes sint ⁊ fortitudinē obtineāt: illā tn̄ eminēti⁹ obtinere d3 q̄ dux i ea ↄstitutus est aut signifer qm̄ ex officio ducat⁹ aut signiferat⁹ incūbit eide3 vt sit oib⁹ aliis audatior ⁊ in cōflictib⁹ prior. Tu etiā scis q2 bubali leonib⁹ fortiores sunt: ⁊ q2 leones vicūt pugnantes cum ipsis. Fortitudo tn̄ ista pugnato ria appropriata est leonibus ⁊ data eisdem ad acq̄ rendum victum. Bubalis vero non ad pugnādu3 data est: s3 poti⁹ ad labores euectionum seu agrico lationum. Eodem modo se habet ⁊ de bobus. Cū igit͂ ex ea pugnāt cōtra leones vel lupos: non hoc tanq̄ȝ ex officio ⁊ per se ex illa faciunt sed tanq̄ȝ in torsione vel extorsione. Leones namq̃ȝ ⁊ lupi eos ad defendendum se ⁊ repugnandum cogunt. Et propter hoc dixi in torsionem vel extorsionem q̄m virtutem ad alium vsum datam. Bubalos ⁊ boues i pugnam intorquere leones ⁊ lupi compellunt: ⁊ ab inimicis huiusmodi pugnā metu mortis extor quent. Notum etiam est homines ⁊ capite ⁊ pedi bus ⁊ humeris interdum pugnare. Presertim cū impugnantur ⁊ arma quibus se defendant vel re pugnant non habeant. Idem etiam dentibus fa cere quandoq̃ȝ coguntur. Fortassis autem dicet aliquis non esse vniuocam fortitudinem bubaloꝝ ⁊ leonum. Verum non refert an vniuoca an equi uoca sit: nec pes aliud est vllo modorum cum quis vtitur ad gressum: ⁊ cum vtitur ad pugnādū. Quēadmodu3 igitur non miraris neq̃ȝ abhorres eminētias antedictas in aiabus aialium irrationa bilium. Multo forti⁹ nō debes eas stupere vel ab horrere i substātiis abstractis nobilib⁹: neq̃ȝ neces se est vt vires apphēsiue ⁊ motiue semꝑ eq̄les sint: quēadmodum in canib⁹ nō est necesse vt q̄ sagatior est ad inuestigandam feram cursu velocior sit. aut in ipsā fortior neq̃ȝ ecōtrario. Et hoc idem silr̄ se

Or q̄ deo subiciunt͂ oēm aliam dn̄atione3 dedignant͂. De subiectiōe diuīa ⁊ timore.

habet in hoĩbus: non semp̄ eñ semper contingit
vt qui ingenioſior eſt ſit ira vehementior aut timo
ratior: z de aliĩs diſpoſitionibus ſimiliter ſe habet
nec clare videnť iſte diuerſitates ꝑuenire vel hoĩ
bus vel aĩalibus ex parte materie corporalis ſiue
corporũ. Quis eñ credat araneis eſſe a parte ma
terie ſue periciam vel filandi vel nendi. quod ſi ap
p̄hensiue virtutes non ſunt aĩalibus a p̄te mate
riarum ſuarum quõ erunt eis motiue a parte earũ
dem: et ſi hoc ita eſt eminentie de quib⁹ agiť erũt
eis ex neceſſitate a parte datoris vniuerſalis q̃ eſt
creator benedictus. Quare nihil eſt ꝙ cogat te cõ
fiteri apprehenſiuas z motiuas vel diſpoſitiones
que ſunt ẜm ipſas vel equales semp̄ eſſe vel pro-
portionabiles: z intendo quia nõ eſt neceſſe vt ſi
maior eſt apprehenſio rei alicuius apud aĩam vt
maior ſit affectio quecunq̃ʒ in illam apud eandem
Nouus autẽ exemplũ eſt videlicet q2 non eſt neceſ
ſe vt ſi q̃s ex hoĩbus magis nouit aliquem hoĩeʒ
q̃ʒ tu magis vel diligat vel odiat ipm̃ q̃ʒ tu: ꝓpter
quod non eſt neceſſe ꝙ baſiliſcus ſi vehementiori
ira in hoĩeʒ moueať quẽ videt q̃ʒ quis ali⁹ ex ſerpẽ
tibus. non eſt inq̃ʒ neceſſe vt magis illum videat
q̃ʒ ſerpens ali⁹: quẽadmodum non ꝓpter hoc q2
leo maiori audacia aut ferocitate inuadit onagruʒ
aut maiori animoſitate pugnat contra ferã quãcũ
q̃ʒ q̃ʒ canis aliquis non inq̃ʒ ꝓpter hoc neceſſe eſt
vt maior ſit apprehenſio vel cognitio eius de illa
q̃ʒ cognitio vel apprehenſio canis de eadem. Eo-
demmodo ſe habet de cognitione cibi z appetitu
eiuſdem. Non semp̄ eñ qui magis appetit cibum
magis z cognoſcit illũ. Ex oĩbus igitur hĩs z ali
is que audiuiſti de mirificis iſtis eminentiĩs virtu
tum ſeu viriũ aĩarum brutaliũ conſidera z collige
q2 in ſublimibus ſubſtantiĩs iſtis non min⁹ poſſi-
bile atq̃ʒ conueniẽs videri debet eſſe virtutũ emi
nentias congruentes nobilitati ſue quales nomi
naui tibi: videlicet vt in dñationibus ſit virtus cõ
traria indebite ſeruituti ſiue ſeruibilitati: z erecta
p̄cellenter contra omnem vtilitatem z deiectionẽ
ſubiectionis: ſic z in principatibus nobilis ac p̄e
cellens z incõparabiliter atq̃ʒ indeflexibiliter ere
cta et omni modo inclinabilis ſiue indeclinabilis
in partẽ iniquitatis quãcunq̃ʒ viuat poteſtatiua iu
ſticia vel potius regibilitas ſeu p̄ricipalitas: ſic z
in poteſtatibus erecta fortis z aduerſans oẽm ini
quam rebellionẽ ſtrenuitas z vinci neſciens aut
cedere rebellantibus per modum omneʒ impati-
ens: ꝓpter quod z inceſſibilitatẽ z inuincibilitatẽ
eam tibi nominaui in precedentibus ſic in virtuti
bus vigor infatigabilis et indefectibilis poteſta-
tiuus eoꝝ etiam operũ ad quas virtus nature ne-
quaq̃ʒ attingat et hec ſunt que merito diciunť mi-
rabilia ſiue miracula. Cum igiť quattuor ordĩes
iſtos p̄ſcrutatus cogitaueris videbis in eis ma-
gnificentiam glorie creatoris quantũ quidem eſt
poſſibile dilucide relucere. In dñatiõibus enim
nobilitas ac p̄cellentia dñationis ipſius euidenť
apparet: ſic principatibus principalitatis illi⁹ mũ
diſſima z p̄ modũ omneʒ immaculabilis veritas
atq̃ʒ finitas ſe oſtendit. In poteſtatibus ẜo oĩpo-
tentia eiuſdem contra quã nec reſiſtentia vlla nec
rebellio ſtare poteſt niſi minus clare oſtenditur: z
iuxta hunc modũ in virtutibus vltimitas virtuo
ſitatis eius ad quam nullo modoꝝ attingere poſ-

Applicatio ad ꝑpoſitum

ſibile defectibilitatẽ vel aliquid ex conſequentib⁹
illam intueri valentibus apparet expreſſe. Quod
ſi quis dixerit q2 iſta etiam in ſuperioribus ordi-
nibus non minus apparent. Reſponſum eſt tibi
iam ad hoc in precedentibus. cum hĩs autem que
p̄ceſſerunt debes ſcire q2 oĩs z virtus z potentia
et principatus z dñatio. ſimilitudo quedam eſt et
deſignatio qualis atq̃ʒ velut vmbra z veſtigiuʒ et
virtus diſpoſitionum que hmõi noĩbus p̄ vltimi
tatem excellentie de creatore dicunť. Scito etiã
q2 quẽadmodum ſplẽdor ꝓpheticus maiori influ
entia primi ſapientialis luminis ſit in hoĩbus: et
poteſtas miraculoꝝ maiori ſimpliciter influentia
diuine virtutis: ſic virtutes ille quas ita mirãtur
hoĩes in aĩalibus p̄noĩatis vt in baſiliſcor torpedi
ne et ethinai ex valde nobili influẽtia diuine virtu
tis fiunt in eis iuxta hunc modum aſtucia inueſti
gationis in canib⁹ z in aliĩs que iam audiuiſti ꝓce
dit ex nobili quadã influentia primi ac diuinalis
luminis. Audiuiſti autem vel audire potuiſti q2
ſimiles virtutes ad nocendũ ſcʒ imponunt hoĩes
q̃buſdã hoĩbus z mulierib⁹ et virtutẽ faſcinãdi et
ṽtutẽ occidendi quibuſdã archariĩs z baliſtariĩs
eouſq̃ʒ ſcʒ vt q̃titulumcunq̃ʒ vulnus ſagittis ſuis
infligant dummodo ſtilla ſanguinis inde effluat
mori neceſſe ſit vulneratum ab ipſis. Alias etiam
virtutes aliter occaſionandi hoĩes z nocendi eis
multiplices imponunt hoĩbus. Utrum autẽ vere
an falſo diſputationeʒ requirit philoſophicã quã
nunduʒ auditus eſt aliquis ex philoſophis apud
me diffiniſſe.

Q5 virtutes q̃ apparẽt ĩ aĩalib⁹ fiunt ex influentia diuine virtutis.

An angeloꝝ militia ex diuerſis ẜm ſpeciẽ ag
gregata ſit z vnde cauſetur inter ipſos dilectio.

Capitulum. clxxx.

Oſt hec igitur reuertar ad id ĩ
quo eram. et dicam: q2 cuʒ tot
tamq̃ʒ mirabiles influentie de
ſcendãt a fonte primo vniuer
ſali ſup̄ aĩas brutales. quomõ
non multo plures longeq̃ʒ mi
rabiles deſcendant ab eodem
fonte ſup̄ iſtas ſublimes longeq̃ʒ nobiliores lon-
ge receptibiliores magnificarum et mirificarum
influentiarum ſubſtantias. Et licet in viribus ap
p̄henſiuis earũ inueniatur interdum equalitas
aut inequalitas: non ꝓpter hoc tñ ſimilẽ equalita
tem aut inequalitatem in virtutibus motiuis ea-
rũdem semp̄ neceſſe eſt inueniri: et de hoc multa
exẽpla poſita ſunt tibi: et iam noſti exemplis p̄ce-
dentibus: q2 non cogũt iſte p̄eminentie vt debeas
cõcedere diuerſitatem ẜm ſpeciẽ in ſubſtantiĩs de
quib⁹ agiť: quẽadmodũ apparet tibi in canib⁹ qui
p̄diti ſunt et p̄minent aliĩs ſagacitati venandi et
aſtucia dep̄hẽdendi latrones: tñ propter hmõi
p̄minentias nõ diuerſanť a quibuſcunq̃ʒ aliĩs di-
uerſitate q̃ eſt ẜm ſpeciem nec vllo modoruʒ veriſi
mile eſt vt ciuitas illa ſeu aula aggregatiõe diuer
ſarum multitudinum ẜm ſpeciem repleta ſit z ag
gregatus illarũ militiarum exercitus qualiter po
teſt credi ex ſubſtantiĩs ſiue militibus ẜm ſpeciem
diuerſitatis cum ſocietas illoꝝ ſit ĩ vltimitate pa-
cis et dilectionis: quã diuerſitas ẜm ſpeciem pati
nõ poteſt. Quis eñ credat nõ multo maiorẽ eſſe
abſq̃ʒ vlla cõparatione pacẽ ac dilectionem inter

hoies optime dispositos q̄ inter hoies ⁊ alterius speciei aialia. Quod si dixerit quis quia inter hoies qui glorificandi sunt cū in consortiū beatoꝝ illoꝝ spūum assumpti fuerit: ⁊ inter illos spūs nō erit vllo modoꝝ maior societas siue vnitas pacis ⁊ dilectionis q̄ inter hoies illos: licet manifestum sit ipsos hoies glorificandos diuersos esse ſm speciem ab hmōi spiritibus. Respondeo in hoc qꝛ societas ⁊ equalitas glorie in vtrisq̄ ꝓhibebit ipedimentum ⁊ diminutionem societatis ⁊ dilectionis q̄ alias pſtaret hmōi diuersitas quēadmodū contingit plerisq̄ qꝛ nulla propinquitate sibiinuicem attinentes hoies ex conuictu vel alia societate nō minus se inuicem diligunt q̄ multi qui inuicem sunt fratres.

Q ꝫ dilectio ex societate causatur.

Q ꝫ alique denominationes sunt communes deo ⁊ angelis: similiter de vario modo presentandi se creatori.

Capitulum. clxxxi.

Et qm̄ nominationes angelorum et archangelorum designationes tm̄ sunt officioꝝ exteriorum ⁊ q̄ exercentur in alios nihil de substātialibus aut naturalibus substantiarū hmōi nos scire facientes septem ordinum aliorū cognominationes solercius ⁊ perscrutatius tibi cogitāde sunt. Nominationes eñ ille proprie creatoris esse videntur ⁊ hmōi substantiis eadem largitate qua ⁊ influentie donoꝝ et gratiarum ab ipso creatore cōicate quēadmodū enim ipse primus propheta et legis hebreoꝝ lator dixit Deus noster ignis consumens est: ⁊ alius iterum propheta non est qui se abscondat a calore eius. sic veracissime si hoc vsus loquendi haberet seraphi diceretur cum sit in se totus id est pure ardens et incendium aliorum que incensibilia sunt et calefaciens eorum que calefactibilia sunt calore huiusmodi qui est calor spiritualis id est amor: ⁊ iste ardor siue igneitas in ipso vel apud ipsum nō est nisi bonitas ⁊ pulcritudo ipsius quibus incendit amore suo eos qui proximi sunt ei: et propter hoc tota illa ciuitas glorie ipsius ardet ardore incogitabili ardore scilicet dilectionis ipsius ad ardorē vix tepor dicendus est amor q̄tūcunq̄ fortis aut vehemens quo in vita ista diligitur: et istam differentiam fecit nos intelligere alius ex prophetis hebreorum dicens. Viuit dominus cuius ignis in syon et caminus in hierusalez ꝓculdubio ignē vocans dilectionem qua creator in hac vita diligitur a dilectis ⁊ electis suis. Caminum ꝟo illam qua in statu glorie illius diligitur. Ipse ꝟo creator in se ⁊ apud se fornax est viuifica ac spiritualis ardoris fornax inq̄ icogitabilis immensitatis: ex qua creaturarū vniuersitas tota calet. Calet eñ quicquid calefacere possint creature ex minimis earum et ignobilioribus hoc est ex sensibilib⁹ manifestum est. Quis eñ non videat quātum ardeāt auari ⁊ cupidi ⁊ aliis viciis laborantes homines: ardent inq̄ amore creaturarum sensibilium. hic igitur ardor ⁊ hmōi inflammatio manifestum iudicium est caloris quo calent creature sensibiles amatores suos taliter inflammantes. Quod si dixerit quis quia non est hoc ex calore quo caleant: sed ex peruersitate est male amantium. nemo tamen dubitat quin creature omnes ipsa bonitate et pulcritudine sua amabiles sint et amores flammas apte nate ⁊ potentes accendere in cordibus eas prudenter et recte considerantium: et hoc est quod vocam⁹ i eis calorem quo calēt et virtutem calefaciendi qua calefaciūt inspectores et consideratores suos. ex quo duo tibi manifesta esse debent: videlicet q̄ immensa sit q̄q̄ incogitabilis fornax siue caminus bonitas ⁊ pulcritudo creatoris ex qua omnia sic calent: et cuius vestigia sunt omnes calores huiusmodi. Neq̄ enim bonitates et pulcritudines creaturarum aliud sunt q̄ vestigia permodica bonitatis ⁊ pulcritudinis creatoris. Secundo manifestum est tibi ex hoc q̄ vehemens sit ardor amoris in eum eorum qui non solum e proximo ei sunt: sed totaliter in eo et ex illo igniti: quēadmodum ferrum candēs ex igne. Vides igitur quia quibusdam incendium se exhibet bonitate sua et pulcritudine creator inflammans eos ⁊ igniens ⁊ vitrificans. Et hū sunt sancti ac beati spiritus et anime humane que in consortium glorie ipsorum iam assumpte sunt: quibusdam vero calorē tm̄ se exhibet videlicet dilectis et electis suis quos in vita ista ꝑ cōgruētia ꝑsentis status amore suo calefacit atq̄ viuificat. Alio autez modo sicut iam dixi nulla ex creaturis absconditur a calore eius. Omnes enim calide sunt calore ipsi⁹ hoc est cōsideratores ⁊ inspectores suos calefacere vt supra dictū est apte nate sunt: et hoc non est aliud dicere nisi q̄ ipsa pulcritudiē sua et bonitate amabiles sunt et amorem sui ingerentes naturaliter spectatoribus ⁊ consideratoribus suis. Rectū autem et sanctum amorem recte pieq̄ considerantibus ipsas: ita vt per eas non solum amabilis creator benedictus appareat sꝫ etiam ametur per eas non autem propter eas: hoc enim est amoris peruersitas. Ipse enim propter creatorem diligēde sunt ad quem cognoscendum diligendum et venerandum multipliciter adiuuant recte sancteq̄ philosophantes. Vie namq̄ sunt eis ad ipsuz cognoscendum diligendum et venerandū. Et propter ipsum sunt quoniam ipse est finis vltimus et vnicus earum. Quapropter eis vtendum est vt viis quibus et per quas venitur ad ipsum nullo modorum autem abutendum est creatore videlicet vt ipsa via habeatur ad ipsas ⁊ ille finis ad ipsum qd̄ indubitanter facit qui propter eas ⁊ non per eas diligit creatorem. Propositio enim que est propter designatiua est finis siue finalitas. Illa vero que est per designatiua est vie et medicationis. Isto quoq̄ modo calendi siue caloris tanto vehementius calet ordo seraphin creaturis sensibilibus quanto pure ⁊ diuine pulcritudinis et bonitatis habundantiorem expressioremq̄ similitudinem accepit: et hoc est dicere quia tanto amabiliores sunt sua ipsa pulcritudine ⁊ bonitate substantie ille q̄ de ordine seraphin sunt q̄ creature quecūq̄ sensibiles quāto donis illis duob⁹ antedictis ꝓpē sius decorate qd aūt iocūditatis quid sāctarū spiritualium que deliciarū habeant aspectus earum et alloquia. Et omnis oīmodo appropinquatio earum ad hoies illi soli norunt quibus datum ē hoc

Q ꝫ nominatio seraphi ꝯgruit p̄ri et filio.

Q ꝫ creature igerunt amorez sui ꝯsiderādo.

sentire et carũ frequentia gloriari: Apparet autẽ
et hoc ex lege hebreorũ ⁊ sermonibus ꝓpheta-
rum: et potissimum ex narrationib⁹ miraculorum
et exemplis sanctorũ q̃ apud gentẽ xp̃ianorũ iue-
niũtur. Apparet etiã ex cõparatione sensibilium
ad sp̃ualia. si tñ aliqua cõparatio est pulcritudinis
et voluntatis sensibiliũ ad pulcritudinẽ ⁊ bonita-
tem sp̃uales. si eñ qḋ nullaten⁹ tibi dubitandũ est
sup oẽm cõparationem maiores sunt pulcritudo
et bonitas sp̃uales pulcritudie ⁊ bonitate sensibi
libus. et hec due vtrinq̧ hoc est in vtrisq̧ creatu-
ris hoc est in sp̃ualib⁹ ⁊ sẽsibilib⁹ simul sumpte sũt
ipsa amabilitas earum erit amabilitas sp̃ualiũ sup
oẽm ꝯparationẽ maior amabilitate sensibiliũ. q̃re
sp̃uales substantie incõparabiliter magis amabi-
les sunt substantiis sensibilibus: ⁊ ꝓpter hoc eui-
denter incomparabiliter calentiores siue calidio-
res calore hmõi. Scito ⁊ cum hiis q̃ p̃cesserũt q̃
lex ⁊ doctrina xp̃ianorũ expresse hꝫ q̃ ipse de⁹ cari

De⁹ est caritas.

tas est id est gratia dilectio qua diligit: nõ eñ alie
no vel vllo modorum aduenticio calore calet in ea
que diligit: sed proprio ⁊ essentiali ⁊ in vltimitate
gratie gratuito. Quod si seraphin ex officio inten
dens intelligiť ipse dei filius et legis lator xp̃iano
rum istud officium se suscepisse confitetur euiden
ter dum dicit in eadem lege ignem veni mittere in
terram et quid volo nisi vt accendať. Ex isto igiť
officio seraphin rectissime itelligitur ipse creator
benedictus: ⁊ primo sicut p̃dixi ex ipsa vltimitate
pulcritudinis ⁊ bonitatis sue ex quib⁹ est fornax
et caminus incogitabilis ardoris oẽs illas sp̃ua-
les milicias exercituũ antedictorum flammas et
igneus vt audiuisti. ꝓpter qḋ celũ vltimũ empire
um nosatum non immerito forsitan q̃s existimet.
Empireum eñ valde igneum ⁊ ignitum interpre
tatur. Ardet eñ totum celũ illud ardoribus inco-
gitabilis suauitatis quẽadmodũ clibanus succen
sus cuius substantia nequaq̃ ardet: sed ligna in
eo posita: sic non ipsa substantia celi empirei ar-
dẽte: sed illi sancti et deo dilecti exercit⁹ q̃ i eo col
locati sũt. Verissime igiť diciť ardẽs quẽdmodũ
predixi sicut clibanus succẽsus. Debes hic remi-
nisci ꝙ quidã ex ꝓphetis hebreorũ ipsum sathã in-
ter lapides ignitos fuisse dixit. Intelligens pro-

Quõ itelligitur seraphin fuisse inter lapides ignitos.

culdubio lapides ignitos illos sanctos ac beatos
sp̃us: non ꝙ tunc igniti esset illa sancto ac suauis-
simo ardore amoris qui pars potissima glorie illi
us est: sed ardore potius naturalis amoris q̃ tan-
to in eis erat ardentior q̃to ⁊ maiora beneficia et
magis se a creatore accepisse cognoscebant. nihi-
lominus tñ ꝙ dr̃ ignitos ad aliḋ t̃ps referri conue
nienter ⁊ recte potest sub hoc intellectu inter lapi
des ignitos fuisti hoc est q̃ nunc igniti sunt: recte
eñ intelligiť inter lapides ignitos fuisse qui vel
inter eos qui igniti erant vel qui nunc igniti sunt
fuit. et qm̃ oẽs illi sp̃us qui de ordine seraphin sũt
rectissima fortissimaq̧ dilectiõe creatorẽ diligũt
necesse est vt gloriam eius totis studiis ac viribus
querant. quare qm̃ pars potissima glorie ipsius est
dilectio qua ipse diligitur necesse est eos tota dili-
gentia intendere ad hoc vt creator ab aliis prout
dignum et iustũ est diligatur. quare necesse est eos
inuitare et prouocare ad dilectionem creatoris ⁊
inducere modis quib⁹ eis possibile est ad hoc vel
homines vel angelos etiam si talibus indiguerit
adiumentis. Hoc autẽ est apud eos tanq̃ ex offi-
cio intẽdere alios amore creatoris. Manifestum
igitur est p hoc ꝙ toti ordini seraphin cõgruit ex
officio dilectionis qua creatorem diligunt intẽde
re alios ad id ipsum. Iam igiť declaratũ est tibi p
me q̃ duob⁹ modis cõgruit creatori nosatio sera-
phin videlicet tam ex natura q̃ ex officio. et ex na
tura quidem duobus modis. Ardet eñ in se quẽ-
admodum fornax aut camin⁹ sp̃ualis aut viuifici

Q̧ officiũ seraphĩ est itẽdere amore creatoris.

amoris. Ardet etiã in alios quos ip̃emet se dilige
re testatur i sermonibus ꝓphetarum et nihilomi
nus intendit ex mire dignationis officio suscepto
quo dixit se venisse ignem mittere in terram ⁊ ad-
iecit quid volo nisi vt attendatur. tribus ꝟo mo-
dis congruit ipsis sanctis ac beatis spiritibus qui
in ordine seraphin cõstituti sũt: ⁊ istos modos nõ
est necesse vt repetam tibi.

Quare cherubin supra seraphin non descen-
derunt: ⁊ quomodo angeli eiusdem ordinis dicã-
tur iure quales: deq̧ causalitate dilectionis dei.

Capitulum.clxxxii.

Nominatio ꝟo seraphin che-
rubin qua plenitudo scientie
vel fusio sapientie intelligi-
tur in primis ⁊ maxime con-
gruit seu cõpetit creatori et
appropriate sicut audiuisti dei
filio. Sanctis ꝟo ac beatissi-
mis spiritibus qui beate in il
lo ordine quem cherubin no
minant ex habundantissima influentia sapientia-
lis luminis ex lumine primo. et p hanc cõicata est
ei denominatio ista ab ipso fonte luminis plenis-
simo ac redundãtissimo. Quod si quis dicat sicut
in p̃cedentibus audiuisti q̃ non minori influẽtia
inundauit super seraphin fons luminis. Hiis q̃
sup hoc i p̃cedentibus dixi adiicio nunc quia nihil
ꝓhibet aliquibus luminibus scientie vel sapien-
tie illustratos esse cherubin q̃ tñ sup seraphin nõ
descenderũt. multi eñ sunt atq̧ immensi ⁊ inscru
tabiles thesauri sapientie creatoris et potuit aliq̃
bus ex illis ditare cherubin quibus ex causa q̃ apḋ
ip̃m est non placuit ditare seraphin vel nõ cousq̧
quẽadmodũ manifestum est eum et fecisse et fa-
cere adhuc in hoibus. non eñ easdem artes vel

Q̧ cherubin ⁊ seraphin aliq̃bus luib⁹ sapiẽ fuerẽt illustrati q̃ re nõ dscẽderũt sup seraphin.

scientias vel eadem artificia oibus largitur ſꝫ ne-
q̧ illis quib⁹ eadẽ tribuit equalia vult esse. Non
eñ oẽs eandem scientiam vel idem artificium ha-
bentes in illa vel in illo equales sunt sic se habet ⁊
de virtutibus oibusq̧ donis quibus gen⁹ huma-
num ornat ac ꝑficit. Verisimile igiť est alicui⁹ pre
clare ac p̃minentis sapientie donatum fuisse che
rubin quo forsitan non est donatũ seraphin. sc̃dꝫ
datum eñ suũ p̃bet illum diligentibus se. nec põt
quisq̧ conqueri sibi factam iniuriam si non tñ ei
datum est de lumine scientie vel sapientie q̃tũ alii
cui alii quẽadmodũ luna conqueri non põt ꝙ nõ
tantum luminis ei q̃tum datum est soli: nec stella
mercurii conqueri potest nisi iniustissime ꝙ nõ ita
splendet vt stella veneris. mensurauit igitur crea-
tor dona sua beneplacito sue optime ac liberrime
voluntatis sic forsitan ⁊ de seraphin videať alicui
alicuius amoris priuilegio obtinuisse nomen ar-
doris et incendii. vnus enim ardor amoris sancti
zelus est rectitudinis quo multi ex dei electis ⁊ di

lectis aliis non minoribus pminere vident̃. Non enim necesse est vt quicunq̧ maior est zelator dei maior sit τ amicus ipsius qm̃ i aliis amoris ramis potest alius esse pstantior. Magis enim amicus videt̃ interdum qui magis amico compatit̃: τ magis atq̧ libentius miseriam eius aut supportat aut consolatur eo qui irrogatam amico iniuriam alicui⁹ vindicat. Plerĩq̧ etiã ex ppensione beneficẽtie magis amici iudicant̃. Nonnunq̃ ṽo ex negligẽtia vel sustinentia dãpnoꝝ que p amicis incurrũt iuxta sermonem sapientis quo dictum est qui negligit dãpnũ ppter amicũ hic iustus est. hec autẽ oĩa induxi tibi vt itelliges sermonẽ sancti ac sapiẽtis istius qui dixit ordines eiusdẽ ierarchie equales esse. quẽadmodũ enim pemĩnẽtia ĩ vno dono vel arte vel artificio equalitatẽ in bonitate vel ĩ amicitia vt dixi non phibet apud hoies: sic forsitã neq̧ ibi: qꝛ qd̃ minus hʒ vnus ordo in aliquo donoꝝ suppletur ei in pemunentia doni alterius: sicut q̧ minus hʒ in zelo rectitudinis supplet̃ ei in ppensione τ amplitudine cõpassiõis. Nihil phibet igitur ordinem seraphin τ ordinem cherubin equales esse in totalitate sue pfectionis τ multiplices inequalitates habere atq̧ peminentias siue differentias in partibus illius. hoc etiã iste sanctus τ sapiens dixit: qꝛ in ipsis eiusdem ordinis spiritibus multiplex est inequalitas. Inter ipsos ṽo primos tres ordines q̃tum ad totalitates suas equalitas et adduxit exemplũ de vna et eadem aĩa humana. dicens: qꝛ in ipsa q̃tuʒ ad vires τ pfectiones suas ĩuenitur multiplex ĩequalitas: τ ppter hoc visum est ei non posse mirandũ si in vno τ eodem ordine in quo innumerabilia milia beatorum spirituum sunt inuenit̃ multiplex differentia et inequalitas nec habet paruã admirationẽ ista inequalitas que ponitur in partibus ad inuicẽ. In totis autẽ equalitas. Qualiter enim eiusdem ordinis sunt si inequales sunt. Et rñdeo in hoc qꝛ non oẽs eiusdẽ exercitus bellatores equalis fortitudinis aut dignitatis esse necesse est: sed neq̧ eiusdem aciei: sic neq̧ stellas eiusdem signi aut eiusdẽ altitudinis a terra equales esse oportet. lʒ eiusdẽ ordinis sunt in situ et positione sua. alia enim differt ab alia ĩ claritate τ quantitate τ forsitan in virtute si virtus est eis iuxta positionem astronomoꝝ: cuius exẽpla tibi sunt pre oculis. Vix enim in aliqua constellatione habente plures stellas q̃ quatuor inueniuntur tres equales splendore vel magnitudine: q̃uis eiusdeʒ ordinis sint in altitudine id est in elõgatione sua a terra vel a medio celi quod est mediũ mundi. Si quis autẽ dicere voluerit qꝛ sapientia cherubin non minor est neq̧ minus accepta creatori q̃ caritas seraphin. quẽadmodum sapientia filii non est minor vllo modoꝝ q̃ caritas spiritussancti siue q̃ est spiritussanctus τ qꝛ quẽadmodũ se hʒ veritas ad veritatem: sic similitudo ad similitudinẽ vel exẽplũ ad exẽplum siue signaculũ ad signaculum. Et propter hoc cũ seraphin τ cherubin spiritussancti τ filii ymagines quedam τ signacula expressissime similitudinis illorũ sunt necesse est vt sicut est equalitas veritatis ad veritatem id est sapientie que est filius ad caritatem que est spiritussanct⁹ sic sapiẽtie qua illustrat⁹ est cherubin ad caritatem qua ardet seraphin necesse est equalitatem esse per oĩa. Non improbo sermonẽ istũ q̃uis apud nos longe aliter sit. hoc autẽ est qm̃ sapientia apud cherubin siue in illo non solum viua est: sed etiam vita. vita inq̃ beata beatitudine cõpleta: τ ppter hoc actus in vltimitate pfectionis sue. Apud nos autem est habitus sopitus seu dormiens excitatione τ euigilatione indigens ad hoc vt exeat in actũ suuʒ hoc est vt operetur operationem suam: τ est fortissima et inseparabilis vnio siue vnitio intellect⁹ ipsorũ cherubin ad primũ τ sapientiale lumẽ. Apud nos autem non fit q̃n potius ad modũ tenuis aspersio luminis illius ppter multiplices tenebras quib⁹ inuoluimur τ despiẽtiã palati cordis nr̃i: qua de febre originalis corruptionis icessãter nobis bona vel male sapiũt vel minus bona q̃ bonitas eorum requirat. Quod si dixerit quis ipsam caritatem similiter se habere apud nos ppter eandẽ causam despiẽtie scʒ spũalis quaʒ ex naturali correctione vt pdixi patimur. Respondeo in hoc: quia caritas qua in hac vita creatorẽ diligimus: lʒ pene torpor sit τ quasi modicus igniculus cõparatione pfectione quã ne dicam in beatissimis ac sanctissimis seraphin: sed etiaʒ in aĩabus humanis iã glorificatis et habet τ habitura est immediata: tamen est ad ip̃m creatorem: τ incedo ĩmediationeʒ istã siue coniunctionẽ absq̧ medio q̧ ea siue p eam creator benedict⁹ hic diligitur: τ intendo qꝛ p semetipsum. Quapropter mens hũana dilectione hmõi vnitur ei quasi ad nudũ τ non sub operimento neq̧ p semetipsas cognoscunt̃ hic nisi a rarissimus atq̧ paucissimis et eximio splendore pphetico illustratis: sicut dicit̃ in lege hebreoꝝ de quodã ppheta: qꝛ deũ facie ad faciẽ videbat et ei nõ p visiones τ somnia loquebat̃: τ de aliis q̃busdam in vtraq̧ lege hebreoꝝ: scʒ τ xp̃ianorũ scriptum est: sed egregius iste splendet rarissimorũ vt dixi atq̧ paucissimorũ etiã pphetarũ est. Creator autẽ benedictus nõ videt̃ hic p se neq̧ ad nudum: sed quasi sub operimento τ nube vniuersi: quẽadmoduʒ scʒ sub nube densissima τ sicut aĩa humana non videtur neq̧ cognoscit̃ ad nudũ in corpore: sʒ sub operimento corporis p motũ τ alias opationes quas exercet in illo τ p illud quodammodo videt̃ atq̧ cognoscit̃ sic creator sublimis p ip̃am mundi gubernationẽ atq̧ p apparitiones q̃bus mundũ administrat τ regit itelligibiliter cognoscit̃ hoc mõ forsitan dicet aliquis substantiam q̃ sustinet decẽ pdicamenta sub operimento τ circũuestione accidentiuʒ sensibiliũ videri vel cognosci: τ de hũs exẽplis sunt sermones autentici multi in legib⁹ pdictis in lege q̧ppe xp̃ianoruʒ τ doctrina pcipua ardenter legit̃: qꝛ videm⁹ nunc p speculuʒ ĩ enigmate tunc aũt hoc est in statu glie videbim⁹ facie ad faciem. τ ali⁹ iterum sermo in libro eodem inuisibilis dei p ea q̃ facta sunt visibilia intellecta qd̃ est dicere intus lecta conspiciunt̃: sempiterna quoq̧ virtus ei⁹ atq̧ diuinitas: τ alius iterum sermo de hoc est videbimus cum sicuti est creatorẽ scʒ non est igitur mirãdũ si melior est caritas qua creator a sanctis τ electis suis in hac vita diligit̃: queʒ sapientia qua ab eisdem in eadẽ vita cognoscit̃ eousq̧ approximet seq̧ ipsas diligentes ip̃m absq̧ medio ei contingat τ viuat: pdicta aũt sapientia q̃si foris stans ad fores si creaturarũ siue pro foribus ad ip̃m nullatenus attingat. Adiuuat̃ aũt sermo iste pbatione vt videri tibi potest valida τ irrefra-

Quare magis sũt amici.

Qualiter stat q̧ ãgeli inequales sint eiusdeʒ ordis.

Quare apud nos caritas τ dilectio magis accepta est deo q̃ scia

gabili quã dixi tibi ponã hic. si eñi non minus bea
ti aut minoris glorie erit in statu illo pfectionis
vltime vis nostra apprehensiua nobilis aut vires
si duas vis ponere motiuas videlicet cõcupiscibil
et irascibilis superiores quales igit̃ erunt btitudi
nes virium istarum quare sapientia illa vltima scꝫ
illuminationis non minor futura est ꝙ caritas il-
lius vltimi ac supremi ardoris. ¶ Ampli9. cum
non minor sit vllo modoꝝ pulcritudo ac luminosi
tas ꝙ bonitas eiusdẽ neqꝫ minor aut min9 cõue-
niens cõiũctio visus interioris nostri ad illam ꝙ
virtutes nostre concupiscibilis nobilis ad bonita
tem ipsius. non minor igit̃ erit delectatio nec mi
nus gaudium vllo modoꝝ p̃dicte nostre virtutis
apprehensiue ꝙ p̃dicte motiue quare nec minor.
manifestum igit̃ est tibi ex his qꝛ nihil phibet sa-
pientiam cherubin equalem esse caritati siue dele
ctationi qꝛ ardet seraphin nec minor est alterius
applicatio siue cõiunctio siue vnio spũalis et gr̃e
alterius ad creatorem ꝙ alterius.

¶ De ratione denoiationis seu cogno
minationis ꝛ designationis thronoꝝ.

¶ Capitulum. clxxxiij.

Hronorũ ꝟo cognominatio
designatio ẽ stabilissime que-
tis et regalis magnificẽtie
seu glorie quibus sedet fir-
miter ꝛ imperturbabiliter ĩ
ipsis sanctissimis spiritib9
qui throni cognominati sũt
Hoc enim est in regali glo-
ria ꝛ magnificentia creato-
ris tantuꝫ gaudiũ: tamqꝫ pacata quies vt eñi in-
star sedis aut throni portare videant̃. intuentes
eñi ipm regem dominantissimũ seculorum in re-
gali gloria sua q̃ non est ei vllo modorũ aduẽticia
sed natiua et essentialis. non gaudere non gloria
ri incogitabiliter vllatenus possunt nullaten9 eis-
dem insepabilr̃ incõcupiscibiliter non adherere
et subseruire: non eñi parua gloria est regem suũ
in tanto decore ꝛ gloria incessanter videri: p̃serti
ab eis qui eũ incogitabiliter diligunt qui ei seruire
verisimile ac beatissime regnare esse lucidissime
cognoscunt qui regi ab eodẽ gloriã supmundanã
et inestimabilem esse sciunt. et pter hoc de ptã-
te eius regia et de regali eiusdẽ ipsius gloria sup
oẽm nostrã estimationem ꝛ cogitatuꝫ gloriantur.
Propter hoc igit̃ eis sedẽ ꝛ decore regio ac glo-
ria quiescere merito dicit̃ rex dominatissim9 rex
seculorũ oim. Ponat̃ autẽ exẽplum tertiũ istorũ
sanctissimoꝝ ordinũ in tribus puellis: quarũ ma-
trem noui ꝛ fratrẽ vnũ. Prima earũ mirabiliter
gaudebat de potestate creatoris. Secunda de sa-
pientia illius. Tertia de bonitate ipsius. et incre-
dibiliter sibi complacebant in illis. quid ergo mi
rum si tres illi beatissimi ordines ex sensu et frui
tione creatoris gaudent ꝛ gloriant̃ sibiqꝫ eiusqꝫ
complacent in illis vt inde ꝛ luminosi ꝛ gloriosi
sint qñ tres ille puelle ex tenui adumbrateqꝫ con
sideratione illarum tanto gaudio pfundebantur
Etiam dixi tibi qꝛ potestas creatoris non est con-
siderenda vel recogitanda vel in formis siue ma
terialis vel irrationabilis quin potius viua sapiẽ
tia luminosissimaqꝫ ꝛ p modum omnẽ in vltimi-
tate formalitatis decora. quapropter nullo modo
rum minus verificans thronos sanctissimos: qui
appropriata intentione ei adherent atqꝫ supserui
unt: eamqꝫ intuentur ꝙ bonitas beatissimos se-
raphin aliqua sapientia luminosissimos cherubi.
Hec igitur de tribus ordinibus istis ꝛ cognomi-
nationibus eorum infra dicta tibi sunt iuxta possibi
litatem meam.

¶ De duabus denolationib9 cherubin
scꝫ et seraphin primis additis: ꝛ quare
isti ordines dicant̃ pennati ꝛ occulati.

¶ Capitulum. clxxxiiij.

Lias quoqꝫ nominationes du-
as abiecit duobus primis ordi-
nibus. theolog9 iste vocans che
rubin ꝛ seraphin oculosos atqꝫ
pennosos ordines: quas indu-
bitanter a prophetis hebreorũ
accipere potuit vel etiã accepit
plena eñi oculis ante ꝛ retro atqꝫ int9 ꝛ foris scri-
psit aĩalia quedam ex pphetis hebreoꝝ. oculi aũt
autẽ nõ possunt intelligi ĩ sanctissimis ac beatissi
mis spiritib9 nisi indita vel insita eidem sapientia
lia lumina. et multomagis pprie ac vere lumina
et multo magis pprie ac vere lumia eius oculi di
cenda sunt ꝙ instrumenta videndi si ad causam vi
dẽdi p se respexit ppheta corporaliter. magis eñi
pprie videm9 visu ꝙ occulati sic ꝛ hui9 luminibus
magis vidẽt ꝛ magis pprie visione spũali p̃nolati
spũs ꝙ nos videam9 oculis visiõe corporali. Sci
to scdo qꝛ lumia ista siue nature sint siue glorie ma
gis infixa sunt eis ꝛ magis inseparabiliter adhe-
rentia: hoc est longe difficili9 separabilia ꝙ oculi
corporalis a nobis ꝛ conuenienter oculosi ꝛ pleni
oculis dicti sunt cherubin pter plenitudineꝫ lu
minum istorũ ꝙ ipsa eoꝝ cognominatio sonat ex-
presse ante ꝟo ꝛ retro plena oculis dicta sũt pro-
pter plenitudinẽ sapientialis cognitionis eorũ qꝫ
sunt ante id est spũalium et eternoꝝ: ꝛ eoꝝ q̃ sunt
retro id est corporalium ꝛ tpaliũ vel eorũ que sunt
ante id est querenda vel eligenda. et eorum que
sunt retro est relinquenda vel postponenda iuxta
hunc modum plena oculis intus et foris propter
plenitudinem scientialium luminum qb9 ad luci
dum intuentur iteriora ꝛ exteriora ꝛ sunt spũalia
et tẽporalia vl̃ interiora sua hoc est naturalia sua si
ue essentialia ꝛ exteriora sua hoc est aduẽticia a fo
ris ex prelarga beneficia creatoris sibi aduenticia
Et intendo qd in se vel ex se sint ꝛ quid i se vel ex
se habeant plene cognoscentia quidqꝫ imo. Iteꝫ
et ex quanta ꝛ qualia ex munificentia creatoris ac
ceperint iugiter considerantia iuxta hanc viã itel
ligere debes illud qꝺ dicitur ĩ circuitu plena ocu-
lis hec enim plenitudo nõ est nisi luminositas cir
cũspectionis qua ea q̃ supra ipsa sunt ꝛ post ea et
circa ipsa circũspecte cõsiderant aĩalia illa beatis-
sima. Et qualiter erga vnũquodqꝫ illorũ se habe-
re debeant qualiter illis vel frui illa oporteat sa-
pientialiter pleneqꝫ cognoscũt. Quod si quis cir
cuitum istum oculoꝝ eoꝝ p̃sentium et futurorum
circũspectionem intelligat eorum inqꝫ p̃teritorum
atqꝫ futurorũ ꝛ p̃sentium quoqꝫ sapientiali cogni-
tione illustrata sunt itelligat̃ nõ est errare putãd9

¶ Qꝫ non solum duo ordines cherubi
et seraphin pennosi ꝛ oculosi dicuntur:
verumetiam ceteri. Cap. clxxxv.

PEnnosos vero ordines sublimes illos spūs q̄ de ordine seraphin sunt vocasse videt̄ iste sāct⁹ ꝛ sapiēs ꝛ accepisse hoc ex sermone pphete q̄ dixit qꝛ seraphin stabat supra tēpluz sex ale vni ꝛ sex ale alteri: ꝛ qꝛ duab⁹ velabant faciē eius et duab⁹ velabant pedes eius ꝛ duab⁹ volabant: et ex simili ꝙ ali⁹ propheta dicit ꝙ vnū duab⁹ alis corpus suū tegebat et alterum similiter velabat̄. Sciendū tn̄ est tibi qꝛ iste sanct⁹ ppheta illa criminalia noiat cherubin: ꝛ ppter hoc nō soli seraphin pennosi ordies intelligendi sunt q̄n poti⁹ si diligenter cōsideres omnes ille sublimes substantie pēnose sunt et etiam oculose licet ista duo ordinib⁹ seraphin ꝛ cherubin appropriata quadā significatione attribuātur. penne em̄ in eis intelligi non possunt nisi dona virtutū et grāꝝ quib⁹ absqꝫ omni terreno fulcimēto ꝛ āminiculo stant in sublimi beatitudinis sue. hoc em̄ est ppria virtus vna siue proprietas ex multis virtutib⁹ ꝛ pprietatibus. penne aūt sublimes sunt i eis virtutes ꝛ gratie antedicte ꝛ ad terrena ꝛ iferiora p se nullaten⁹ intendentes: neqꝫ inclinabiles inclinatione qua declinēt huius spūs ꝛ sublimitate felicitatis sue. Quis em̄ interdum ad exteriora vel inferiora officia iussu creatoris veniant ab initio tamen ꝛ sublimi specie contemplatiōis sue nec exeūt nec recedūt: ꝛ hoc declarabit̄ tibi in sequentib⁹. alioquin inestimabile detrimētum seu dāpnū ex iussu creatoris ꝛ obedientie sue bono incurrerent quotiens huc mittunt̄ si felicitas illoꝝ et ad gloriā vel ad momentū interpellaret̄. Quod apparet ex sermone pphete dicētis ad ipm creatorē qꝛ melior est dies vna in atrijs tuis sup milia in quo sermone intellexit sup infinita milia dierū aliorum. Causa autē in hoc est qm̄ nō est comparatio felicitatis diei vni⁹ glorie illius ad quodcunqꝫ milia felicitatis vite p̄sentis. et hoc iam declaratum est tibi per me etiam generaliter bonorū presentiū ad bona illa future glorie nullam oīno esse comparationem. Quod si vni⁹ diei glorie illi⁹ ad milia presentis quantecūqꝫ felicitatis non est cōparatio ergo nec vnius hore glorie illius ad quodcunqꝫ infinita milia p̄sentis felicitatis: si em̄ vni⁹ hore esset comparatio ad illam cum vniuscuiusqꝫ hore addicere suum comparatio certa sic esset ꝛ vnius diei ad eandem. Omniū em̄ duoꝝ adinuicē comparabilium siue proportionem adinuicē habentium si alterius est proportio ad quodcūqꝫ tertium erit: ꝛ reliqui ad idem tertiuz eodemmodo se habet et de quacunqꝫ particula quantacunqꝫ igitur particula diei interrumpet̄ gloria vniuscuiusqꝫ ex istis sanctis ac beatis spiritibus inestimabilis dampnum seu detrimentum glorie illi⁹ incurreret. Et propter hoc incogitabiliter dampnificarentur pariter absqꝫ miserabiliter illi qui cōtinue cum hominibus commorantur: quēadmodum illi in sermonibus prophetarum pricipes regionū atqꝫ puinciarum vocati sunt. Taceo de hijs q̄ assidue cū homines sint familiaritate iocundissima siue custodia saluberrima de quib⁹ audies in eis q̄ dicentur tibi post hec.

Qꝫ virtutes ꝛ dona substātiarū huiusmodi recte penne siue ale triplici ratione vocate sunt.

Capitulum. clxxxvi.

REuertar aūt ad id in quo erā: et dicam. qꝛ virtutes ꝛ dona substātiarū hui⁹ recte penne nomiate sunt siue ale. Primū ppter sustentatiuā vt dixi. deinde ppter vim velocissime motiuā. Est em̄ volat⁹ apud nos in aīalib⁹ velocissim⁹. Tertio ppter pluritatē siue equalitatē q̄ naturalit̄ inuenitur in alis. non em̄ sic est in pedibus aut in manibus etiā nostris. Dextera enim manus in hoībus et dextrum brachiuz fortitudine et agilitate excedūt sinistram manum ꝛ sinistrū brachium: fere in oībus hominibus. In paucissimis em̄ econtrario inuenitur. Quarto ppter societatem que est alis adinuicē in operatiōe sua. nō em̄ mouet volatile cuius est alterā sine altera: et ita se habebunt in virtutibus et dictis hmōi substantiarum qꝛ societas est pax absqꝫ vlla rebellione et resistentia est inter eas: omnes seinuicem adiuuant tanq̄ consortes fidelissimi in motibus et operationibus suis.

Qꝫ assignatio hmōi pennarū a prophetis varie enarrātia nihil aliud est q̄ veritatis figuratio seu virtutum earum declaratio.

Capitulū. clxxxvii.

NEc te conturbent antedicti sermones pphetarū qb⁹ pene contrarie operationes attribute sunt alis ꝛ pēnis. volatio em̄ ꝛ volatus antedicti contrarie sibiinuicem esse videntur opationes ꝛ alter eorum non facit mentionē expressam de volatu aīaliū illorum sꝫ insinuationē modicū tn̄ audiebā inquit sonū alarū quasi sonū aquarū multaꝝ. in quo isinuat indubitāter motū alarū. Amplius. ambulasse dicit aīalia illa. cū ambularent iquit aīalia. Scito igit̄ ꝙ in visione fiebant ista. in cuius expositione sapientissimi hebreoꝝ laborauerūt nec adhuc cā inuenisse eos puenit ad me. Silr̄ ꝛ alteri⁹ pphete narratio qua dixit: qꝛ duab⁹ alis velabāt faciē creatoris ꝛ duab⁹ velabant pedes ei⁹ duab⁹ aūt volabant. Amplius. iste posuit sex alas vtriqꝫ seraphim euidenter. Iste aūt nō posuit cherubin nisi duas. iterum posuit vtriqꝫ cherubin corp⁹ de quibus constat qꝛ incorporei spirit⁹ sunt et corpora non habētes. Apparet igitur tibi quia sermones isti sermones visiōis sunt ꝛ figurati veritatē ipsam rerū ꝛ est fm planum suum nullatenus designantes per similitudines ꝛ figuras longe aliud q̄ fm planum significantes. Ego vero non intendo tibi in hoc tractatu exponere visiones illas: quia grandem atqꝫ pfundum ꝛ sup possibilitatē meaꝫ tractatū exquirūt. Adiuuabo te tamen ad hoc vt nōnullum ingressum habeas ad ista que tam profunda tamqꝫ obscuritate nobis clausa videntur: et ex magna parte sunt. Dico igitur quia scdm vltimam intelligentiam suam inter sermones nō est contrarietas pphetarum istorum: sꝫ fm planū cō

trarii videant᷑ sapientum autē hebreoꝝ opinio est
eandē veritatem subesse duab⁹ visionibus illis. et
idem videlicet sub diuersis signis ꝓphetas illos.
Manifestum enim est tibi spūales substantias nec
alas habere nec corpora neqꝫ pedes cum tñ alter
istorum dicat eorum pedem pedes recti: ꝛ planta
pedis eoꝝ quasi planta pedis vituli nec dubitan-
dum est tibi ipsos ꝓphetas hoc sciuisse: sed aliud
ꝗ̄ scd̄m planum suum figure ille continerent eis-
dem per eius figuras figuratum fuisse.

¶ Quot modis et quibus de causis il-
le beatissime substantie ex deo exire: ꝛ in
eundem reflecti seu redire intelligūtur
et de ratione cōicatiōis dñationum in-
ter se ad dei honorem et seruitium dedi
catarum.

¶ Capitulum. clxxxviii.

Rdini do t :ronorum adiecit s̄m co-
gnitionem vocans illum dei seruum
seraphin igneum ꝛ cherubin lumino
sum ꝓpter antedictas causas. Ordi-
nem vero thronoꝝ deiferū attendēs
intentionem throni ꝛ officiū p qd̄ est
thronus ꝛ hoc est portare vel supportare sedentē
cuius nōnullum exēplū īuenitur apud nos. Por-
tari eñ se faciunt siue supportari a familiarib⁹ su
is interdum reges magni apud nos: ꝛ hoc nō nisi
ad infirmitatꝫ subsidiū nec ꝓpter casus siue cadē
di metum: sed poti⁹ ad honoris obsequiū sic verisi
mile est ꝓpter aliquem ita cogitare fas est hui⁹ fa-
mulatum thronos ꝛ deiferos p̄dictos p̄dictum or
dinem noīatum cherubin quoqꝫ dei nidum ex ali-
qua precellentia vt p̄dixi qua vel deum vel ex deo
sublimi⁹ videt. hoc est sicut ante dictū est ex aliquo
sapientiali lumine quo ceteris p̄fulget. Hec igit᷑
sunt noīationes quibus nos voluit q̄ītū satis fuit
facere cognoscere ordines illos sacratissimos sa-
piens ꝛ sanctus ille. Sacros aūt principatus siue
ierarchias oēs ordines noīat: non propter pote-
statiua officia que habēt subditos sed qꝛ iter sub
stantias creaturas principatū nobilitatis obtinēt
Et intendo principatū eminentiā siue supeminē-
tiam eiusdē. ꝓphetā do qui visionem rotarū scri-
psit easdē substantias rotas intellexisse non ipro-
babiliter forsitan neqꝫ inconuenienter opinabit᷑
aliquis. Si q̄s naturā earū pscrutatius cōsideret
videbit eam spūaliter eam circularem atqꝫ rota-
bilem. intentio eñ circuli est exitus ab vno et re-
uersio seu reflexio ad ip̄m. Tales aūt nate sunt be
atissime ille substantie vt totū qd̄ sunt sicut ex deo
exeunt totū reflectant in eūdem. et intendo in re-
uersione seu reflexione ista totalē cōuersionem ad
ipsum. totam eñ q̄ sunt totūqꝫ q̄ habent ab eo et
ad ip̄m et sunt et habent. ꝛ quēadmodum eñ re-
ctitudo est exitus pur⁹ id est sine retrocessione seu
reuersione totaliter rotunditas exitus est cū tota
li reuersione. Vocate aūt sunt iste rote volubiles
audiente ꝓpheta sicut iste testatur qꝛ oēs mot⁹ ea
rum spūalis resolutio est ꝛ reuersio ad ip̄m princi-
pium a quo operant᷑: et hoc est s̄m duos modos:
videlicet s̄m intentionē: ꝛ hoc est dicere qm̄ sicut
ab ipso siue ex ipso creatore totaliter operātur sic
et ꝓpter ip̄m. Secundo p virtutē gratitudinis
sicut eñ totum ꝛ qd̄ sunt ꝛ qd̄ habēt ex gratuita bo
nitate creatoris ꝛ sunt ꝛ habent: sic totum p virtu
tem gratitudinis ei attribuunt ꝛ p gratiarum la-
gem actionem seu collaudationem totū in ipsum
reflectūt siue refundūt. Potest ꝛ tertio modo ro-
tunditas seu circulatio ista itelligi videlicet i hoc
qꝛ totū qd̄ sunt totūqꝫ qd̄ habēt non sibiipsis sunt
vel sibiipsis amāt: sed creatori benedicto cui totū
sunt qd̄ sunt ꝛ totū viuunt qd̄ viuūt. In nullo aūt
sibi scientes hoc esse rapinam dāpnabilē si q̄cq̄
de toto eo quid sunt vel qd̄ habent sibi appropria-
rent vel suum esse qd̄libet n̄ eoꝝ arbitrarent᷑. Cū
eñ totum sciunt se debere creatori totū eidē red-
dunt nō solum attribuendo illi: sed etiā totū con-
uertendo in obsequia honoris ꝛ glorie illi⁹: fur ei
et raptor est oīs qui qd̄ debet suum dicit vel vtitur
tanq̄ suo. Cogita igit᷑ diligenter in sermone hoc
q̄ rote iste audiende de ꝓpheta vocate sunt volubi
les non solum nate sic volui vt dixi: sed etiam p to
tam illam hoc est p totā influentiam donorum et
gratiarū quibus a creatore illustrate sunt a creato
re et replete incessabili reuolutione rotate. Quod
si rotas istas celos corporales mobiles quis intel
ligere conat⁹ fuerit occurrent ei difficultates dif
ficilime explicabiles. et forsitan nullo modo intel
ligibiles cū rotis istis oculos posuerunt. q̄ enim
oculi celis istis confingi possunt nisi forsan quis
existimet eos aīalia esse ꝛ aīabus nobilissimis aīa-
tos esse: animasqꝫ istas oculis eoꝝ intelligere ve-
lit. quō ergo rote iste intelligentur quatuor. Cū
iam declaratum sit celos mobiles plures esse q̄
quatuor. et iterum qualiter intelligetur rota esse i
medio rote iuxta sermonē ꝓphete isti⁹: qd̄ cū ce-
lorum mobilium dici pōt in medio esse celi alicui⁹
Si do hoc ip̄m q̄s mihi obiiciat quēmō videlicet
aliquis ex huius spiritib⁹ possit esse in medio ali-
cuius alterius. Reminisci debes qꝛ iā feci te scis-
re hoc declaratione q̄ fuit mihi possibile. Remini
sci etiam debes sermonis sapientis quo dixit quis
in sapientia est spūs sapientie q̄ oēs capiat spirit⁹
intelligibiles. qualiter autē capiat eos si illos nō
continet ꝛ intra ip̄m non sunt. ꝛ qm̄ sicut iam di-
xi tibi non suscepi exponendo visionē illam neqꝫ
aliam. Reuertar ad id in quo eram ꝛ prosequar
capitulū illud de sanctissimis istis ac beatissimis
substantiis: ꝛ dicā qꝛ dñatio ꝛ dom⁹ noīatio ē pro-
pria sublimitatis ꝛ p̄cellentie creatoris. Dicata
aūt est q̄rto ordini ex ea cā quā p̄tegi tibi videlicet
qꝛ i eis p̄fulget euidētius q̄ in ceteris ordinibus
hoc aūt est vel ꝓpter altissimā subiectionē ipsoꝝ
qua apparent in vltimitate subiectionis eiusdem
esse subdicti vel qm̄ ad illa manifestandam videli-
cet dñationē creatoris spūaliter intendūt vel quia
dñationis neqꝫ rem neqꝫ nomen in aliis ferūt q̄n
q̄ītum p̄mittunt᷑ vtriūqꝫ ab hoībus aliis extermi-
nant: excludunt tanq̄ nomen ipsius dñi ꝛ dñatio
nis ꝛ res ipsa vtriusqꝫ in alio ferenda non sit ac si
sit grauissima iniuria et contumelia creatoris ої
igne ꝛ gladio psequenda quēadmodum igit᷑ i ipsa
lege xp̄ianoꝝ legit᷑. quia qui se humiliat exaltabit᷑
sic et iste ordo beatissim⁹ altissima humilitate sub
iectionis obtinet nomen ꝛ honorē dñationis. ve-
risimile nāqꝫ dñari in oī substantia intelligite nō
est nisi verissime ac perfectissime dño seculorum
subiectum esse. quēadmodū enimuero est sermo
sapientis quo dixit. qui timet deū vere trepidabit
ipso eñ timore dei ab oībus aliis secur⁹ est sit per-

bona minimis seruis suis regere credit aut com=
mittit: maxima enim sua maximis seruis suis re=
ges credere. et comitem consueuerunt: minorib⁹
vero minora. ¶ Tu etiam audiuisti in anteceden
tibus ex lege christianorum: quia omnes sunt ad=
ministratorij spiritus missi in ministerium ꝓpter
eos qui hereditatem capiunt salutis propter hoc
visum est quibusdam ex theologicis doctoribus
quia de omnibus ordinibus mittit creator in hūc
mundum. Et hoc ex predicto sermone astruere se
confidunt. adiuuantur etiam in hoc ex illo sermo
ne prophetico quo dictum est. Qui facit angelos
suos spiritus ⁊ ministros suos flammam ignis vl'
ignem vrentem. ipsos inq̄ spiritus hoc est subli=
mes ac spirituales substantias facit angelos suos
id est nūcios suos: ⁊ hoc non facit in se quando mi
sit eos ad annunciandum aliquid. qđ autem et se=
quitur et ministros suos flammam ignis vel ignē
vrētem ad seraphin specialiter pertinere videtur.
¶ Est ergo intellect⁹ huius sermonis quia illos
de seraphin qui sunt flamma ignis vel ignis vrēs
sicut in p̄cedētib⁹ audiuisti facit ministros suos: ⁊
hoc non nisi facere tūc intelligenti potest. cū eos
mittit ad ministeria aliqua propter vtilitatem ho
minum vel etiam aliqualiter de sublimibus sub=
stantijs istis quod apparet ex prophetico illo ser=
mone quo dictum est: quia seraphin clamabant
alterum ad alterum: ac si diceretur quia seraphin
annunciabant aliqua de secretis que habebant
alterum ad alterum. et ista annunciatio clamor
dicta est: quia omnis vox seraphin indubitanter
clamor est non vocalis: sed spiritualis. ¶ Quod
enim clamor est in voce corporali: hoc est euiden=
tia et intelligibilitas in voce spirituali. sicut enim
clamor vocem facit audibilem: sic euidētia illius
annunciationis faciebat eā itelligibiliter eis qb⁹
fiebat vel quoniam clamor alta vox accipitur sera
phin clamare alterum ad alterum dicta sunt quo=
niam de altis ac profundissimis alterum annun=
ciabat ad alterum. ¶ Aggregata ratiocinatione
videri potest ex premissis: quia cum creator bene=
dictus omnes spiritus sublimes illos angelos su
os facit. similiter facit et archangelos suos dum
eos ad maiora et principalia nuncianda dirigit ⁊
transmittit. angeli igitur et archangeli ex alijs or
dinib⁹ sunt assumpti ad principales et minores
annunciationes non videntur igitur ordines esse
per se. ¶ Amplius. si septem prenominati ordi=
nes ad omnes annunciationes peragendas suffi
ciunt et creatori et illis quibus faciende sunt vt
quid propter illas duo inferiores ordines consti=
tuti sunt. aut igitur superuacui sunt aut omnino
non sunt.

¶ Q; ad ornatum dei altissimi multi
angelorum ordines iuxta ipsius volun
tatem cognominantur ⁊ ordinantur sm
officiorum diuersitatem.

¶ Capitulū. xc.

Oz cogit̄ i hijs q̄ reuera duo ordies
sunt supnoꝝ spūuz angeli: ⁊ de alijs
ordib⁹ ad anūciatiōes faciēdas cre
ator p bñplacito sue volūtat; plerū=
q; assumat: quēadmodū vides in do
mib⁹ regū magnoꝝ scz ⁊ iclitoꝝ re
gū q̄ sunt ibi laterales ipsorum regum magni vt
satrape. Et q̄ vocātur ꝓceres atq; barones: ⁊ sūt
similiter ibi annunciationibus faciendis ⁊ mādā=
tis regū deferendū viri multi: nihilomin⁹ tamen
de latere suo mittit vnusquisq; ꝑ magnis ⁊ arduis
negocijs suis expediendis sic quasi lateres domi=
natissimi regis oīm seculorum dei altissimi sunt
cherubin seraphin et throni: ⁊ immediate assisten
tes eidem. de illis igit̄ tanq̄ de latere suo mittit
interdum tanq̄ legatos ꝓut requirit magnitudo
et arduitas negocioꝝ. posset aūt si esset beneplaci
tum volūtatis sue mittere de illis ꝑ expediendis
q̄tumcūq; paruis negocijs: sed hoc neq; deceret
magnificentiā glorie ipsi⁹: neq; deceret tam ho=
norabiles personas ꝑ paruis negocijs discurrere
qualiter eñi cōueniens esset ducere vnū vel comi
tem pro vili vno latrone suspēdendo mittere: iz
ergo sufficerent magnates alicui⁹ magni ⁊ incliti
regni paucos latrones vel alios maleficis suspen
dere vel al's iusticiare: nō tñ superuacui sunt licto
res p̄torij q̄ hui⁹ officio cōuenientissime deputa=
ti sunt. magnates vero inconuenienter se talibus of
ficijs applicarent. non est igitur vllo modoꝝ negā
dum creatorē de spiritalib⁹ cuiuscūq; ordinis an=
gelos suos id est nuncios suos facere: ⁊ ad omnia
alia ministeria q̄ magnificētissimā gloriā ei⁹ ⁊ di=
gnitatē ei⁹ non deceant mittere vel deputare. ci=
uitates quoq; ytalie habēt maiores ⁊ minores nū
cios ad maiora vel minora mandata sua et cōsilia
ex officio deferentes ⁊ quo missi fuerint ⁊ vocant
quosdam eoꝝ ambassiatores q̄ etiam isignia officij
sui deferunt in veste vel in pileo. interdum aūt de
potentioribus ⁊ honoratiorib⁹ ciuiū assumunt le
gatos hoc est assumūt ⁊ legatos illos suos faciūt.
¶ Iam igit̄ declaratū est tibi ꝑ hoc q̄tum ex di=
uine largitatis dignatione mihi datum est: q̄ no=
minationib⁹ nouē p̄nominatorū ordinū apparet vt
cūq; gloria creatoris ⁊ ordinatio regni ipsi⁹ spūa=
lis. et ornatus aule p̄clarissime sue: necnon ⁊ ali=
quatenus sue ex parte mirificentia gubernatiōis
sue q̄tū partim ꝑ semetipz: ptim ꝑ sublimes illos
ac beatissimos spūs: pti ꝑ hoies exeq̄t: ⁊ itēdo gu
bernationē istā i substātijs itelligibilib⁹ q̄tum ad
res volūtarias. Alia eñi est gubernatio naturalis
quā ꝑ ip̄as naturas ⁊ naturales vires i corꝑe hui⁹
aīalui ⁊ plātarū. et i corꝑalib⁹ gñalib⁹ ⁊ corrupti=
bilib⁹ multa mirificētia ⁊ decore diffūdit sicut ip̄a
corpora animalium per animas viuificat: mouet
et regit: ad auget: et minuit atq; conseruat et pro=
pagat siue multiplicat. ¶ Ostendunt etiam isti or
dines vnusquisq; in se non parum de gloria crea
toris: quemeadmodum seraphin ardore suauissi=
mo sanctissimi ac beatissimi amoris: non parum
ostendit de bonitate ⁊ pulcritudine creatoris. ostē
dit euidenter q̄ fornax sit ⁊ camin⁹ amoris viuifi
cat sincerissimi hoc inq̄tū ōndit ex flāma q̄ in eiꝫ
ordinem ex illa emicat: sic cherubin ex splendore
quo relucet ad ip̄m creatorē ostendit non parum
de luminositate ipsius sit et beatissimi throni de

regia ac magnificentissima bonitate ipsius: sic dominationes supereminentissima ac dñantissima nobilitate ipsius sic principatus de illesa ac p omnez modū īmaculabili, principatione ꝛ gubernatione ipsius sic ptātes de inuincibili et p modum omnem incessibili per oīaqꝫ victoriosissima potestate illius: sic ꝟtutes de infatigabili ꝛ sup omnem admirationem mirifica virtute ipsius q̄ apparet in miraculis ꝛ mirabilibus suis: sic angeli ꝛ archāgeli ꝓuidētissimā curā ꝛ p oēm modū ineffabilem et inenarrabilem ac pure bonā in ea q̄ regere ꝛ amministrare atqꝫ ordinare dignaꝭ. Hec igiꝭ oīa sic ostēdunꝭ q̄ꝫtum est i istis sanctis ac beatissimis ordinibus: licet paucissimis ad liquidū ꝛ lucidū videre donetur in vita ista. vidit magister primus ꝛ pfector huius sancti ac sapientis viri p quez greci primū theologi ꝛ deinde latini acceperunt sciētiā istā. vidit inqꝫ beatissimarū militiarum istarū exercitus ꝛ ordines ꝛ ordiationē pulcherrimā vidit ꝛ pulcritudines substantiarū istarū atqꝫ officia nec nec vidit oīa hec illuminatione ꝓphetica: sed nobiliori longe ac sublimiore splendore rapto scꝫ spiritusancto ꝛ transacto in celū illud ꝑclarissimū qđ est ciuitas vl'is imperatoris in qua velut ciues oēs sancti spiritꝰ collocati sunt et distinctis ordinibus pulcherrime ac decentissime constituti ꝛ dignitatibus atqꝫ officiis q̄ audiuisti ꝑdici ne dicam onerati: quēadmodū vides apud nos manifestū est tibi quia dignitas ꝛ officia onera sūt grauissima et portitores suos nisi virtute creatoris fulciant cōfringentiam: ibi ꝟo gaudia sunt ꝛ pulcritudines. Et generaliter totus creatoris famulatus ibi est decus ꝛ decor regni ꝛ felicitas vltra quā nō ē alia seruire eñ illi felicissime regnare est.

¶ Qꝫ nominationes dicte sunt angelorum sunt aduenticie et nō naturales ideo ꝛ econtrario conuenientes malignis spiritibus.

¶ Capitulum. cxci.

Post hec autem consequēs est perscrutari de dignitatibus ꝛ precellentiis prenominatꝫ an sint naturales siue essentiales sāctissimis istis ac beatissimis spiritibus an sint eis aduenticie ꝛ post essentialia sua naturalia dono creatori apposite vbi primū illđ occurrit quia lux ꝛ doctrina xpianoꝝ principatus ꝛ potestates adhuc nominat ipsos malignos spiritus de quibus manifestum est qꝛ de hiis que gratie vel glorie sunt nihil vnqꝫ habuerunt vel habent qđ ergo sunt principatus et potestates essentialiter vel naturaliter habent accidit vtiqꝫ plerūqꝫ aliquem nominari vel denominari ex eo qđ fuit vel habuit sicut euidens est in quibusdam qui reges fuerunt qui etiam mortui reges nominantur. Debes igiꝭ reminisci quia maligni spiritus pricipatus hominum fiunt peruersa voluntate ac viciosis operationibus se illis subdentium et huius principatū atqꝫ potestatem ipsi ardore vehementissimo ambiunt ipm etiaꝫ malignorū spirituū principē huiꝰ sclī ac principē vocat lex et doctrina xpianorū seculum hoc est mundum istum nō aliud intelligēs q̄ꝫ seculares homines ꝛ mundanos: videlicet qui hec secularia et mundana id est transitoria bona solummodo neglectis spiritualibꝰ ꝛ ꝑpetuis q̄rit. Et nihilominus tamen verum est q̄ inter eos sunt principatus et potestates. Et alii in alios principatum quendam et potestatem exercēt et ipse q̄ fuit inter omnes spirituales substātias anteq̄ꝫ peccasset summus princeps malignorum spirituum est iuxta sermonem sapientis qui de eo loquens dixit quia ipse est rex super omnes filios superbie.

¶ Potest et aliter intelligi q̄ principatus ꝛ potestates dicti sunt: ad hanc enim gloriaꝫ nati sunt hoc est naturaliter aptati et illam perfecte obtinuissent nisi per peccatum illam deseruissent: sicut dixit quidam ex primis sapientibus hebreorum euidenter dicens quoniam deseruerunt principatum suum. Et iste modus loquendi vsitatissimus est in quibusdam regionibus. omnes enim filii comitum mali qua regione comites nominantur: et omnes filie regum similiter regine dicuntur in aliqua regione. habet autem admirationeꝫ non leuem maxime sm illos qui ex omni ordine ponunt aliquos cecidisse q̄ nullus eorum vel seraphin: vel cherubin: vel thronus: vel dominatio: vel virtus: nominatus inuenitur. in sermonibus autenticis: propter quod ꝛ aliquibus visum est de hiis quinqꝫ ordinibus nullum cecidisse vt quid enim nomina suorum ordinum inquiunt nō retinuissent: quemadmodum nomina principatuum et potestatum eos manifestum est retinere. dico igitur in hoc quia ipse princeps malignorum spirituum cherubin nomiatus est ab ipso creatore sicut testatꝰ est quidam ex prophetis hebreorum dicens ex persona creatoris. Tu cherub extentus et protegens et quoniam ipse omnibꝰ sublimior extitit. quoniam cecidisse manifestum est non est mirum si de quocunqꝫ ordine aliqui ceciderunt. ipse enim aut de ordine seraphin aut de ordine thronorum fuit aut super ordines excelsior omnibus ordinibus constitutus est. ¶ Propter quas vero causas nomina illa quinqꝫ ordinū neutra dictarum legum aut doctrinarum eis attribuit questionem habet proculdubio in qua mihi non videtur aliud respondendum nisi q̄ nominationes iste adeo contrarie sunt malignitati ipsorum in qua obstinatissimi sunt vt eas nullo modo rum patiatur. quis enim creatoris sedem vel thronum nominare audeat quē constat inimicissimuꝫ eius esse et regno ipsius toto animo totaqꝫ voluntate quod vtiqꝫ nō potest operare rebellare. Oderunt enim indubitanter creatorem omnibus modis cum malignitatis sue studiis eidem in mente seruiunt sicut in eis que precesserunt didicisti: et plerūqꝫ etiam nescientes dum enim voluntati optime creatoris aduersarii intendunt illam adimpleri inuiti et nescientes procurant quis vero seraphin eos nominet apud nos nec scintilla vna sancte dilectionis remansit quin potius irā odio inter creatorem benedictum inextinguibiliter ardent. quis cherubin nomen attribuat quorū omnia opera insanissima sunt: sapientieqꝫ contraria quis domiatiōes illas dicat qui malignitatis sui serui nequissimi sunt et eousqꝫ subditi eidem: vt nihil contra eam omnino possint quis demū vir-

tutes illas nominet quibus cum dei mirabilibus
nihil omnino est qui nihil facere norunt nisi mō-
stra viciorum qui tanta infirmitate ac debilitate
pressi sunt vinculis scilicet viciorum suorum adeo
irretiti et contriti vt nec minimum filum eorum ir
rumpere preualeant. nominationes vero prin-
cipatuum et potestatum rerum vtiq; informium
et pene materialiter sunt scd̄m vsum apud nos con
suetum rerumq; bonis et malos communes sunt
et cōmuniter vtriusq; tribuuntur: annūciationes
autem siue maiorum siue minorum per hoc q̄ an-
nunciatationes nec bone nec male sunt. Et pro-
pter hoc nec nominationes ab eis sumpte de for-
matis igitur malignis spiritib⁹ informes. iste no-
minationes non inconuenienter relicte sunt quē
admodum et etiam malis hominib⁹. et q̄ plus est
petissimis ablate non sunt quidam igitur mirum
si similes similibus nominationibus nominant
similes quippe sunt mali homines malis spiritib⁹
propter quod et ipse legislator xp̄ianorum ad quos-
dam malos verissime dicit vos ex patre diabolo
estis. Propter euidentem igitur repugnantiam
nomīationes quinq; supradicte malignis spiriti-
bus merito ablate sunt. apparet etiā ex ipso testi-
monio creatoris quo pricipem demoniorum vocat
existētē et pregētē atq; signaculum similitudinis
pfectū etiam decere. alius insuper magnis perfe-
ctionibus illum describens apparet inq; omnia il
la que creator illi attribuit in ipsa creatione acce-
pisse. Et per hoc q̄ cherubin eum nominat sapiē
tia naturali et indita illum vsq; claruisse ad glo-
rie spūalis splēdorē p̄paratissimus et aptissimus
esset. Et iuxta hunc modum verisimilē ꝛ se habe
re de aliis: videlicet vt donis naturalibus ꝛ excel
lentiis eorum ad dona glorie apti nati et a creatore
p̄paratissimi viderent: quēadmodū dicit vnus ex
prophetis latinorum. Te excelsum natura creauit au
dita de magnificentia oratio statim in sedis anio
Nō si magnificentia que leonibus naturaliter in
dita. vnde ꝛ illud dictum est nobilis ira leonū. Cū
nihil magis deceat nobiles istas substātias de qui-
bus q̄ magnificentia et excelsitas. Nō hz admira
tionis si ac virtute predicte naturaliter dicū t bea
tissime dn̄ationes quēadmodū dixit vir iste sctūs
et sapiēs q: nihil pedestre hūt dicere dn̄atiōes qd
est nihil deiectū nihil vile nihil conculcabile q̄n po
ti⁹ totū magnificū p̄terq; in creatorē in quē totum
habent subditū quicquid sunt: ꝛ hoc in vltimitate
subiectionis sic sentiendū de sublimissimis sera-
phin quia ipsa natura et amorosi et amabiles sunt
qd in quibusdam etiam hoibus inuenitur. sūt eñ
ad amicitiā qdā vehemēter applicabiles et valde
prompti. quid ergo mirū si naturali amore ardent
seraphin in creatorem. quid mirum si tam larga be
neficentia prouocauit eos creator ꝛ rapuit in amo-
rem sui. quid mirū si pulcritudine sua et bonitate
qua naturaliter ignorare non poterant. inflāma-
uit eos amore sui ita vt ex ista naturali inflamma-
tione seraphin nominari debito debuerint: licet
post modu icōparabiliter maiori ardore videlicet
glorie et arserint et ardeant: sic ꝛ cogitandum est
tibi de luminosissimis cherubin q̄ multo lumine
sapientiali naturaliter fulserint antēq; illo splen
dore glorie illustrati fuerint. et simile aliquid vi-
des in hominibus: quorūquidem nō tam dociles
q̄ natura prudentes cēseantur et habēt nec dubi
tatur q: natura prudentes homines ad eruditio-
nes et doctrinas atq; scientias per ipsam natura
lem prudentiā naturalē docilitatem aptiores atq;
paratiores q̄ alii sint. sic et quidā regalibus obseq-
uiis: ꝛ maxime regibus in thronis suis sedentibus
assistere atq; famulari multo aliis habiliores atq;
conuenientiores sunt. ipsi etiam naturaliter in hui⁹
obsequia prōptiores et animo inclinatiores sunt
sic ꝛ inuenies de pricipatibus etiā apud hoies q̄
quidā ad regendum alios vel regentibus in ipso
regimine adherere ꝛ cooperari naturaliter amāt
Et ab aliis officiis animo longe sunt nec illa ap-
petunt vidi multos quib⁹ nullū aliud officiū pla-
cere poterat nec aliis animo applicabantur q̄ ar-
morum seu bellorū exercitio. vidi ꝛ alios quibus
plus placebat malignitatem alienam cōprimere
q̄ bonitatē alienā fouere. Interdum quidā plus
ardent zelo rectitudinis ꝛ vehementi⁹ excande-
scunt contra aliena mala q̄ ferueāt calore sancte
dilectionis: quemadmodum quidam ex sapienti-
bus latinorum dixit quia profundius iniurie: q̄
beneficia descendunt: sic iniurie creatoris beatis-
simas illas potestates etiā ex naturali dilectione
creatoris vltra estimationē nostram inflammant
in vindictam contra hmōi iniuratores: quapropter
aptiores habiti sunt isti beatissimi spiritus ad offi
cium qd p̄dixi non eñ possibile est vt sic diuinarū
iniuriarum et repugnationum in eas exarserit iā
autem declaratum est tibi per me alias de magnitu
dine iniuriarum et contumeliarum que irrogant
creatori siue a malignis spiritibus siue a malis ho
minibus: presertim quando scienter interrogan-
tur eidem declaratum inq; est tibi quia vna queq;
earum infinita est: et propter hoc nec modus nec
mēsura debēt esse si possibile est zeli et ire iustissi-
me contra illas: quare qui naturaliter sic ardent:
vt predixi contra eas aptiores indubitanter ꝛ pa-
tiores inuenti sunt vt zelo incomparabiliter no-
biliori atq; sublimiori: videlicet qui glorie est ar-
derent. ¶ Amplius. cum princeps ille maligno
rum spirituum ab initio contra creatorē se erexit
et partem regni eiusdem ei detraxerit et ad se tra-
xerit. et postea ad ipsum facere non cessauerit to-
ta factione sua: ꝛ hoc totum ipse creator benedi-
ctus lucidissime certissime q: prenouerit quid mi
rum si contra iniquisitores istos rebellatores suos
bellatores ex aduerso contra eos constituunt. qs
rex bellū habens videns exercitum cōtra se arma
tum et acies ordinatas non congreget exercitum
suum: et acies suas ex aduerso non ordinet ꝛ totū
apparatū bellum contra hostes suos non instruat
nisi forte quis dicat quia vel vinci vult vel in fu-
gam se vertere: quod regi seculorum minime con
ueniens est: nullatenusq; de eo verisimile parauit
igitur cōtra iniquissimos ac nequissimos hostes
istos exercitum congruentem glorie et ordinauit
acies bellatorum suorū: ꝛ iste acies ad bellandū con
tra malignos hostes a creatore ordinate non sunt
nisi ordo beatissimarum potestatū. de virtutibus
quoq; debeant esse sup celestes ordines illos ordo
vnus non immerito videri pōt ex ↄsideratione eius
q̄ ab ipso inuenit in hoib⁹ in qbusdā que nō cōtē
ti rectis ꝛ laudabilib⁹ cōiter operib⁹ p̄cellētiora ap
petūt ꝛ eximia admiratiōe digna sit ꝛ de scientiis

in quib⁹ se habet non sufficiunt note licet inane ꝛ ꝓfunde scientie: sed ad occultissimas a cōi cōsuetudine remotissimas enitunt̄ parum se estimantes ꝓfecisse nisi eas scientias q̄ sapientes ignorāt acquisierint: ꝛ quas alij mirent̄ ac desperatas habeant adepti fuerint: q꞉ igit̄ appetitus ei⁹ et desideria naturaliter in quibusdā sunt hoībus seu aiabus humanis suntq꞉ boni atq꞉ laudabiles q̄d mirum si similis magnificentia appetituum seu desideriorū inueniatur naturaliter in q̄busdā substantiarum spūaliū sublimiū: ꝛ hoc vtiq꞉ tanto ꝑcellētior q̄nto nobilitas earū nobilitatē ꝑcellit aiarum humanarum: nec pōt dici vllo modoꝝ q꞉ hui⁹ appetitus vel desideria sint in aiabus humanis a pte materie id est corporꝫ nihil enim ad corpora nostra de hmōi magnificētia: aut etiā de reb⁹ arduis et mirabilib⁹ que ab aiab⁹ nostris vel appetuntur vel fiunt vel acquirunt̄ q꞉ si in aiabus nostris inueniuntur ista appetituū ꝛ desideriorꝫ quam dixi nobilitas licet vniuersalit̄ sed particulariter tn̄ q̄nto fortius: saltē particulariter inuenietur apud illas sublimes substantias que ad omnē ꝑcellentiā ꝛ ꝑclaritatem tanto aptiores naturaliter sunt tātoq꞉ ad operationes quascunq꞉ quas voluerint ꝓ̄ptiores et expeditiores naturaliter sunt aiabus nr̄is q̄nto ipsis nobiliores create sunt atq꞉ liberiores. ¶ Cu autē non cōuenientissimū videatur ipsa glorificatione supoppositā eis congruentem dispositionibus quas dixi virtuositatem glorie incōparabiliter maiorē atq꞉ nobiliorē virtuositatē nature supueniens nec minuit ꝛ puertit illam aut vllo modorū ledit: sed poti⁹ illustrat ac ꝑficit. Quod si dixerit quis q꞉ appetitus et desideria efficiēdarum rerꝫ mirabiliū inuenitur apud hmōi substātias. sed nō ꝓpter hoc ꝯsequēs est vt inueniatur apd̄ easdē v̄rt⁹ efficiēdi aut ꝑficiēdi res hui⁹. Dico ī hoc q꞉ s̄mo iste est s̄mo erronē⁹ ꝛ hoīs oīno ignorātis naturā substātiarū hui⁹ī illis siue voluntarijs et iterū siue nature sit siue glorie nō potest esse frustra ꝛ vane neq꞉ inordinatus siue temerarius frustra aūt ꝛ vane est appetitus efficiendi cuius non est virtus aut potentia apud appetētē nec tam temere quantꝫ etiā stulte appetit q̄s efficere quod non potest: hec autē sunt longe a sapientissimis ꝛ ordinatissimis. ¶ Amplius. qualiter beate intelligere possent vel etiā cogitari cū ista miseria cruciatus ꝛ impfectionis. Impossibile eīn est aliquē velle efficere qd̄ ñ potest absq꞉ dolore siue cruciatu. impossibile similiter est aliquē non posse quod vult sine defectu ꝛ impfectione. Jam igit̄ ꝑ hoc vtrūq꞉ deduxi te ad estimandū de beatissimis virtutibus. ꝓpter quod necesse est eas esse ꝛ decorare sua virtuositate atq꞉ mirificentia ꝑclaros illos ac diuinales exercitus. harū igitur virtus ꝛ officium est operibus mirabilibus creatorē magnificare et admirabile efficere atq꞉ cognoscentes eas ī admirationē ꝛ laudē creatoris inducere que et si data sibi virtuositate miranda efficient superueniente tamen eis virtute creatoris lōge maiora magisq꞉ stupenda efficiunt. De septē igit̄ prenominatis ordinibus in tantū tibi dictum est. De nouissimis v̄o duobus cognominationes coꝝ sola indicant annunciandi officia et nihil euidenter q꞉ sit vel nature vel glorie indicant. quapropter nō fuit mihi possibile nihil hoc vnū q꞉ forsitan natura vicinìores sunt aiabus nostris et ꝓpter hoc ad eas illuminādas vel cōmouendas ꝑ reuelationes applicabiliores. et de hūs applicationibus audies iuxta possibilitatem meā in sequentibus. ob hanc igitur causam ista officia suscepisse videntur.

¶ Diuisio s̄m aliquē sapientū substantiarum in ierarchias tres: ꝛ ordines nouē: cū ipsoꝝ diffinitionibus sigillantū applicatis: ꝛ que auctori placerent: queue refutantur ab eo.

¶ Capitulū. cxcij.

Quoniam autē vir iste et sepieus distixit beatissimas istas substātias ī ierarchias tres et ordines nouem et diffiniuit ierarchiā s̄m se hoc ē ꝫ sententiam suā. ꝛ assignauit eis officia tria: videlicet purgationē: illuminationem: et ꝑfectionē. iuxta sensū ꝛ planum littere sue non inconuenienter aggrediēdū est mihi exponere paucos de sermonib⁹ ipsius cū manifestā obscuritatē habeāt ptim ꝓpter ipsarū rerū ꝓfunditatē: ꝛ remotionē multā siue elongationem a consuetudine nostra sermonum q꞉ nrōꝝ partim ꝓpter inequalitatē latini eloquij ꝛ greci ꝑ quam cōtingit ꝛ translatio latina nō ex equo ꝛ plano respondeat greco eloquio ex quo translata est: forsitan autem causam huic obscuritati ꝛ difficultati pariter dedit imperitia interpretū: has v̄o difficultates melius disputando ꝛ exponēdo cognosces manifestum v̄o illud est q꞉ ierarchia ex greco sermone interpretatū sacer est principat⁹. Et iuxta intentionē sapientis illi⁹ noīatio ista seu cognominatio ꝑ excellētiā cōuenit beatissime ac gloriosissime trinitati que est deus vnus verus ac solus. ipsa enim sacra supra omnem cogitatum. ipsa eīn principat⁹ in vltimitate principalitatis. et princeps atq꞉ principium ex semetipsa et non aliunde nec principatus est in ea vel apud ipsam susceptū vel iniunctū officium quin potius pura ac vera essentialisq꞉ nobilitas ipsis. Cetus v̄o substantiarum sublimiū siue etiam hoim qui ad officia ante dictorum ordinum sacrati sunt iuxta similitudinē q̄n̄ꝫ in talibus esse possibile est. ierarchie dicūtur iuxta intentionem sapientis istius. distinxit quippe ierarchias in tres. Diuinā: sc꞉ Angelicam: et humanam. Diuinā: intelligens ipsam venerandam solamq꞉ ꝛ semp adorandam beatissimā trinitatem. Jerarchiam verum humanam et ordines eiusdem declarauit in precedentibus. ¶ Diffiniuit autem ierarchiam simpliciter ꝛ absolute sic dicens. Est quidam ierarchia s̄m me diuina ordo ꝛ scientia ꝛ actio deiforme q̄ntum possibile est simulans et adiudicans et diuinitus illuminationes proportionaliter in dei similitudinem ascendens primum ergo non solum falsum sed īpossibile videtur q꞉ dixit q꞉ ierarchia est diuinus ordo. Cum omnis ierarchia maxime angelica ꝛ humana multi ordines sit ꝛ vnus ordo ipsemet. etiam diuisit spūales diuinasq꞉ substātias in tres ierarchias ꝛ vnāquāq꞉ ierarchiam in tres ordines sicut pluries in precedentib⁹ audiuisti. Deinde manifeste impossibile est sciam sit̄ ꝛ eandē actionē. Quod si dixerit q̄s q꞉ dictū ē eā esse sciaꝫ ꝛ actionē ꝑ eo q꞉ ē ē scientē ꝛ agētē nō videt̄ effugere posse sic q̄ eīn vage

bat sapientes istū necessitas coursq abusiue loqui ¶ Cū abusio sermonis hui⁹ nec ornatū nec decorē pstaret. ⁊ insup ipossibile sermonē ipsius oib⁹ audientib⁹ videri faceret euidēter qua validitate vel fructu voluerit velle mētiri sanct⁹ ⁊ sapiens tāt⁹ ¶ Qđ si dixerit qs qꝛ abstractis substātijs idē est sciens ⁊ scientia ⁊ agens ⁊ actio: quēadmodū dicunt multi ex pphetꝫ de primo pricipio: qꝛ ipm̄ ē actio sua ⁊ volūtas sua. Ipse etiā aristo. dixit qꝛ i abstractis seu separatis sanct⁹ nihil differt potentia ab actu. Dico in hoc qꝛ etiā si ita esset nō videt̄ diffinitio. sermo antedict⁹. diffinitio eñ ois ppria ē diffinito ⁊ cū eodē cōuertibilis: q̄libet aūt cōgregatio ordinata substātiarū intelligentiū est diuin⁹ ordo sciens ⁊ agens. Et etiā qđ sequit̄ cōuenit eidē: videlicet deiforme qꝫtū possibile est similam⁹ qđ est dicere deiformē pulcritudinē seu pfectionē qꝫtuꝫ natū nature possibilitas adiuuet vel efficere sufficit inmutans hoc est assimilata illi: nec tñ verū est q hmōi cōgregatio seu aggregata multitudo substantiarū hmōi ierarchia: qꝛ tūc quolibet nouē ordinum. Et etiā quelibet legio cuiuscūq ordinis ierarchia esset: necnon etiā q̄libet due vel tres ex substātijs de quibus agit̄ essent ierarchia cū diffinitio pdicta ierarchia illis conueniret. Hoc etiaꝫ qđ sequit̄ de pmissa diffinitiōe non min⁹ impossibile videt̄ duab⁹ de causis. Primo. in eo q dixit ascendēs in dei similitudinē. non ascendūt eñ in dei similitudinē nobiles ille substantie: sed magis stant ⁊ qescūt in illa nec in illā vel ad illā vlteri⁹ pficiunt vel natura vel gloria nisi forte quēadmodum dixi tibi in pcedentib⁹ videlicet qꝛ de associatione glorificandoꝝ hoim augebit̄ gaudiū earum et gloria ⁊ verū augmentū istū de accidentibus. ⁊ ppter hoc ad diffinitionē impertinens. Qđ vo dicitur ad inditas sibi diuinit⁹ illuminatiōes ergo nec acquirūt illas nec ascen dunt ad illas. ¶ Ampli⁹ ista diffinitio nō ꝯuenit nisi vnicuiq ordinū nouē sicut pdixi: qꝛ esse ordinē diuinuꝫ qđ est prima ps illius nō cōuenit nisi vnicuiq ordinū. nihil diuinus est ordo nisi aliquis ex ordinibus nouē antedictis ierarchia vo qđ est diffinitum ibi non dicit̄ nisi de tribus ordinib⁹ ad min⁹ quēadmodū ipsemet dixit qꝛ prima ierarchia cōtinet seraphin cherubin et thronos atq pennosos ordines secunda ierarchia dñationes: principatus: ⁊ potestates vl̄ virtutes s̄m ipm̄. Tertia continet virtutes: angelos: et archangelos: sicut predixi s̄m ipm̄ potestates: archāgelos: et angelos.

¶ Qꝫ ad ornatū dei altissimi multi angeloꝝ ordines iuxta ipsius voluntateꝫ cognominantur et ordinantur s̄m officiorum diuersitatem.

¶ Capitulum. cxciij.

Dico igitur in hoc qꝛ ordo nō sic accipit̄ in hui⁹ diffinitiōe seu descriptione ierarchie: quēadmodum tamē ordo dicitur vnus de nouem: aut cū dicūtur ordines esse nouem sed quemadmoduꝫ in choro psallentiū et deū laudātium varij ordines distinguūt̄ ⁊ in psallendo et laudando ita videlicet vt alij sublimius: alij vo voce hūiliori seu de pciosiori psallant et laudant: ⁊ quēadmodū in cythara ⁊ organo varij sunt ordines neruorū fistularum sonorum qui ex ipsis sunt: sic spūales illi cetus sublimiū virtutum seu substantiarū de quibus agitur ordinati sunt p societates ⁊ cōgregationes nouē: non solum ad laudes siue hymnodias creatori spūali resonātia decantādas sed etiā ad alia obsequia: qꝛ honor et gloria creatoris requirunt. quēadmodum etiam in vno ⁊ eodē capitulo sunt ordīes dignitatū siue nobilitatū. Verbigratia. in primo sublimiori ordine sunt qui dicuntur illusores. In secūdo qui dicuntur expectabiles. In tertio vo qui dicunt̄ clarissimi ad hunc modū de alijs. et ordo iste primus regū est ppter qđ reges adhuc hodie cognominātur illusores. sic ergo dictum est qꝛ ierarchia ē diuinus ordo id est diuine ordinatiōis societatꝫ siue cet⁹ aggregatus atq diuinit⁹ ordinatus ad obsequia seu officia creatori placita vel ab eodē i posita. et habet nōnullā similitudinē cognomīatio ordinū ecclesiasticoꝝ ad hanc diuinalē ⁊ sublimē ordinationē. Exēpli grā. vides euidenter q ordo monachorū nō est nisi cet⁹ aggregat⁹ ⁊ sancte ordinatus ad certa officia ⁊ determinata obsequia creatoris: sic ⁊ ordo canonicoꝝ regulariū: simil̄r ordo tēplarioꝝ. et ad hunc modū se habet de vnoquoq alioꝝ: sed ⁊ in vnoquoq istoꝝ ordinum manifestum est gradus diuersos esse atq multiplices ac q psonas vniuscuiusq ordinis vides nō oīno eqles esse vel sanctitate vel sapiētia vel alijs donis lꝫ in vno ⁊ de vnoq ordine sint. ¶ Differt autem i hoc inter istos ⁊ illos supercelestes ordīes: qꝛ non inuenitur in aliquo ordinuꝫ istorū aliquis cui equalis vel forsitan eo maior non inueniatur in aliquo ex alijs ordinibus vel forsitan i omnib⁹ ibi autem nō sit: sublimiores enim sunt qui de primis tribus ordinibus sunt q̄ qui de inferioribus. et qui de medijs q̄ qui de extremis: sicut igit̄ ordines apud nos dicti prenominati cetus seu cōgregationes semper sancte conuersationis ⁊ sacroꝝ officiorum pulcherrimam ordinationem ad quaꝫ instituti. et in qua constituti sunt hic ⁊ in illa beatissima ciuitate nobilissimarum substantiarum nisi incomparabiliter maior est pulcritudo ordinationis illdei obsequijs: ⁊ ab eodem eis impositis officijs. et nihilominus tamen tota vniuersitas illa beatissimorum spirituum diuinus ordo conuenienter et dici potest: ⁊ dicitur quēadmodum ordo clericorum apud nos: qui tamen continet ordinē secularium ⁊ ordinem claustralium ⁊ in vtroq eorum multi ordines sunt sic et ordo militum. ordo vnus dicitur vsualiter: in quo tamen multi ordines sunt: videlicet centurionū: decurionū: caternionum: ⁊ iterū ducū: marchionum: comitum: conestabilionū. Tollerabile igitur est ⁊ propter abusum q iste sanctus ⁊ sapiens dixit qꝛ ierarchia est diuinus ordo: licet multos ordines contineat.

¶ Qđ autem sequit̄ ⁊ scientia et actio sic dictum est quēadmodum intelligentia. dicit̄ substātias nobilis ⁊ sublimiter intelligēs ⁊ eodē modo quo iste idem sapiens ⁊ sanct⁹ istas substātias noiat super nos intellectus ac si nō aliud esset in eis vel apud eas intelligēs ⁊ aliud intellect⁹ qđ est dicere q nō aliud est ibi qui non intelligit et quo intelligitur. Et hoc est dicere quia essentialiter hoc est per seipsas siue p substātias aut essētias suas. nō p aliud

aliquid qd additū vel appositū sit eis intelligūt: ꝛ sua essētia ē vnicuiqꝫ earū suꝰ itellectꝰ siue sua itellectuitas: quēadmodū sua vita ē vnicuiqꝫ sua essentia. ꝛ suū viuere vnicuiqꝫ. silr suū eē sicut suū mori eē vnicuiqꝫ suū destrui ꝛ suū desinere esse. hoc aūt nō dico hic ſm diffinitionē. hꝫ eni disputationē ꝛ dubitationē apd mltos: apd phos vero nec plene discussum est hoc adhuc nec ad liquidum declaratum ꝓpter multam quoqꝫ silitudinē ad primā sapiētiā siue intelligētiā: quēadmodū illa ꝛ sapiētissimus dei filiꝰ est ꝛ sapiētia. nihilominꝰ sic substātie iste ꝛ intelligētes ꝛ intellectꝰ sūt ꝓpter ꝑdictā causam: qꝛ nō aliud videt apud eas vel in eis esse ipsa intellectiuitas siue virtꝰ intellectiua earum ꝙ ipsa essentia vel substātia ipsarū sit ꝛ scīētia ipsarū non aliud ꝙ essentia earūdē. Ad hunc modum se haberi videri pōt ꝛ de actione. sicut eni vnaqueqꝫ illarū ꝛ intelligens est ꝛ intellectꝰ: sic est sciēs ꝛ scientia ꝛ agēs actio inqꝫ ꝙ agit apud semetipsā vel i semetipsa. multas eni actiones agūt extra videlicet in alias substātias nec possibile est vt sint ille. et de hꝫs audies in sequētibꝰ cuiusmodi ꝛ quales sint actiones iste. qd aūt intra semetipsas agūt vel operant sunt admiratio ꝛ collaudatio creatoris ꝛ siles nec sint apud eas ꝑ modū actionū que sunt ꝛ fiunt ꝛ in tpe neqꝫ fiūt cū tēpore: sed tote ꝛ simul sunt neqꝫ differunt ſm aristo. ꝛ sequaces eiꝰ a potentijs seu ꝑcipijs ex quibꝰ eas exire ponūt multi qꝛ ſm aristo. nihil differt in hmōi substantijs potentijs ab actu qn potꝰ create sint potentie nō im potētialitate sꝫ in actu ꝛ ꝑfectione sua vltima: ita vt ſm ipsum aliud sit ipsa potētia apud eas ꝙ ipe actus. ꝑfecte eni ſm ipsum create sunt illis potentie earūdem. ꝑfecte quidē ꝑfectionibus naturalibus: alias eni ꝑfectiones eis non ponit ignorasse siquidem videt oīno perfectiones glorie quas sola gēs xpianoꝝ plene nouit ꝛ sola sperat quare necesse habeat ponere gens ista aliud esse ꝑfectiōes glorie aliud potētias glorificandas hoc est ꝙ ꝑfectionibus glorie illustrande sunt. Et etiā iam in sanctis ac beatis spiritibus ꝛ glorificatis aiabus humanis illustrate. qꝛ igit ſm leges atqꝫ doctrinā xpianoꝝ etiā sancti illi ac beati spiritꝰ in solis naturalibus ꝑfectionibus suis creati fuerunt: ꝛ post modū incomparabiliter nobilioribus ac sublimioribus videlicet ꝑfectionibus suis creati fuerunt. et postmodū incōparabiliter nobilioribus ac sublimioribus videlicet ꝑfectionibus glorie decorati vltra nostrā admiratione ꝛ cogitatū ꝛ adornati necesse est ꝑfectōes glie longe hoc est essentialr ꝛ etiā maiori diuersitate qꝫ sit diuersitas in specie diuersas esse. et ab ipsis beatissimis spiritibꝰ ꝛ ꝑfectionibus eorūdē naturalibus cum manifestuꝫ sit ſm hoc ꝛ has ꝛ illas aliquando fuisse qn ꝑfectiones glorie quas per modū adempti sunt nundum erant non eni possibile est in quocunqꝫ genere rerum aliquid esse qn ipm non est vel aliud separari ab seipso. sententia quoqꝫ aristote. de hmōi substātijs in materialibꝰ ꝛ abstractis euidēter est eas esse et fuisse semp in vltimitate suarū ꝑfectionū: et ꝓpter hoc nec aliqd eis addi posse. Gens autē xpianorum ex lege sua et doctrina ponit eis noua dona multiplicia aduenire ꝛ in magis et meliꝰ eas perficere donec compleatur reparatio ꝛ reformatio humani generis qd erit per glorificationē hominum quos deus altissimus ad illam predestinauit ꝛ elegit.

¶ Qꝛ ipse beatissime substātie noua dona vt ob creatoris gloriam exultatio ꝛ similia suscipiunt. ꝛ Aristoteles oppositū dixerit naturali cursu procedendo.

¶ Capitulū. cxciiij.

Ec paruā leuē admirationē habet positio siue sententia aristotelis qꝛ posuit eos eiusqꝫ immutabiles esse intelligentias vt nec ꝑficere vllo modorū posset in maius aut meliꝰ: si eni diligunt creatorem qd vtiqꝫ necesse facere habēt ꝙ ꝛ vltimitatē bonitatis ciꝰ ignorare nō possunt ꝛ a vicio ingratitudis omniqꝫ alia puersitate atqꝫ inordinatiōe ex necessitate libere sunt ꝛ immunes cū in futuro vniuersali iudicio vindicande extermīnande sint oēs cōtumelie ꝛ iniurie que ab initio mūdi irrogate sunt creatori. Cum inqꝫ hoc viderint videlicet ipm creatorem sic glorificari vt nichil appareat nisi gloria creatoris in mundo purgato eo scilicet ꝛ quicquid immunde vel turpe erat in eo quasi quēdam ferulentiam eius in imo eius et quasi fundo deiectam perpetuoqꝫ residere. Et hoc nō sine magna gloria creatoris cum ex laudibus beatoꝝ spirituum et glorificandorum hominū que non cessature in secula seculorum quomodo non gaudere potest nunc de tanta gloria creatoris et vtiqꝫ nouo gaudio de tam noua ymo nouissima gloria eiusdē nouissimam dixi: non qꝛ finem faciat glorificatio nis ipsius: sed propter admirationem ꝛ immensitatem ipsius. ꝓpterea mō vix creditur et a paucis qd si dilectos et electos dei homines quos deum diligere et deum diligi cognoscunt non diligunt et puerse ꝛ iniquissime sunt huiꝰ itelligētie. si ꝓo diligunt de glorificatione igit eoꝝ noua erit eis nouum gaudium: verum si dixerit aliquis qꝛ illaꝫ glorificationē: lꝫ futura sit iste intelligentie iam quasi presentem vident meliꝰ eū videbunt qn fiet ꝙ modo videant eam lꝫ futura sit. Respondeo in hoc qꝛ naturalis cognitio quam solum ponit eis aristoteles non attingit altitudinem seu ꝓfunditatem tanti miraculi. naturalis eni cognitio rebꝰ naturalibus limitata est nec vltra eas extenditur sicut alibi iam audiuisti: que ꝓo supra naturā sunt extra vniuersitatem et lites rerum naturaliū sunt quare ad illas naturalis cognitio non pertingit.

¶ Proseqt magis diffuse dictā ierarchie diffinitionem ostēdens qualiter dicti ordines beatissimi diuine pulcritudini assimilent et in quibus.

¶ Capitulum. cxcv.

Euertar igit ad id in quo eram et dicam que iste vir sanctus ꝛ sapiēs cum dixit in sermone suo quia ierarchia est diuinus ordo et scientia et actio hec intelleris se videtur: qꝛ cetus ille beatissimorum spirituum sacratissimꝰ principatus diuinitus ordinata societas. Ordinata inqꝫ pulcherrima distributione donorum ac decentissima constitutione graduū ad obsequia creatoris iuxta congruentiam donoꝝ hoc est sciētiarū

et virtutum quibus illustrati sunt ab eodē ꝛ iuxta decētiam officioꝝ quibus ea ꝑdicti sūt. Quod ꝟo dixit scientia ꝛ actio ad hanc ipsam ordinationem ꝑtinet et ipsa in illis multa eiꝯ alii aliis ꝛ prius et melius cognoscunt. ꝛ de ipsis secretis atqꝫ consiliis creatoris iuxta hunc ordinē aliis ꝛ prius ꝛ clarius reuelationes recipiunt quas interdū aliis innotescunt iuxta beneplacitū ipsius a quo fiūt. Et hoc insinuat ille ꝑpheticus quo dictum est qꝛ seraphin clamabat alter ad alterū. hoc igiꝩ est vnuꝫ eoꝝ. in quo Aristote. ꝛ sequacibus eius contradico: qꝛ de substantiis huiꝰ senserunt: qꝛ neqꝫ noua cognitio neqꝫ noua alia vlla dispositio aduenire potest illis vel fieri quolibet modoꝝ in eis ꝑpter ꝑfectionē naturalis ipsarūqꝫ neqꝫ additionē neqꝫ aliā mutationē vllo modoꝝ recipit aut patitur in eisdem sit tibi. sciendū est de scientia naturali beatissimorū spirituum qꝛ ordinata est in eisdem maioritate ꝛ minoritate propinquitate et remotione ad humositatem sapientie creatoris iuxta hunc modum se habet et de actione ſm quam exposui tibi actionem. Nā si actionem intelligere volueris ipsum agendi quācunqꝫ operationem officiū non discrepabit intellectus tuus a vero ꝛ visibili et ꝑtinebit euidentius ad ordinationem predictā quēadmodū vides i ordinibus qui apud nos sunt Ordinē eiꝯ habēt dignitatis: alia eiꝯ aliis digniora sunt. habent etiā ordinem subiectionis siue obedientie ꝛ ꝑlatiōis siue imperii et multos alios de quibus non est tibi opus vt ponam multitudineꝫ exemplorum seu faciā ꝑlixum sermonem nec est remotum ab vsu nostro vt officium dicatur ipse cui impositum est officiū quēadmodum mandatū dicitur vsualiter regis aut principis ipse cui mandatum datum est. Erit igitur itellectus sermonis istius videlicet: qꝛ ierarchia est diuinus ordo. hoc est diuinitus aggregata et ordinata societas ꝛ scientia et actio. hoc est tam scientia ꝙ officio quod est dicere scientialiter et officialiter. Ordinate nā qꝫ sunt scientie in eis vt predixi. ordinata etiā officia conuenientissima in ipso ac pulcherrima dispositione ipsoꝝ non iuxta deformitatem ꝙ apud nos prothdolor sepissime inuenitur. preclariora nāqꝫ ac sublimiora officia illis imponunꝩ: qui et minime sciunt illa exequi et exercere: et maxime executionem ipsorum oderūt: ꝛ pulcritudinē eorum peruersitate sua deturpant itollerabiliter ac deformant. ibi ꝟo omnia ad congruū ad decētiam et decorem omnia composita sunt et constituta. omnia quippe officia ydoneis imposita sunt: et aptis aptissime coaptata: propter quod sequitur in eodem sermone deiforme ꝙtum possibile similamus. et intendo deiforme: hoc est formositateꝫ seu pulcritudinem similans: hoc est eximia similatione immitans ꝙtum possibile est: hoc est dicere ꝙtum promittit inferioritas et remotio seu distantia incogitabilis a supereminentissima ꝑcellētia creatoris. aliter ꝙtuꝫ possibile est naturali ꝑfectione. non enim habet quo vlterius extēdat apꝰ hmōi substantias naturalis perfectio. cum in vno quoqꝫ ordinum predictorum sit vltimitate complexionis sue. iam eiꝯ audiuisti a s pro me quia vires ꝛ potentia ex vltimitate actuum suorum sunt ibi quod est dicere: quia queqꝫ est ibi in actu quanto potest maiore. ¶ De perfectiōibus quoqꝫ glorie similiter se habet: qꝛ vnaqueqꝫ relucet ad dei pulcritudinem actu quāto maiori ac pulcriori potest. non eiꝯ possent in maiores ac pulcriores actꝰ nisi nouo adiutorio: scꝫ noue reuelationis aut alio nouo munere adiuuentur. non eiꝯ contrahunt sꝫ ad potius extendunt inꝙtum possunt: neqꝫ restringunt se ad parua et modice scientes qꝛ in hoc glorie detraherent creatoris quod est dicere si minꝰ in se diuine pulcritudinis ostenderent quā haberent: vel etiam quā ostendere possent. aliter dico: qꝛ sermo iste ꝙto possibile est intelligitur non inꝯ ꝯuenienter ꝙti fas est: ꝛ ꝙtum dignum est siue cōueniens: neqꝫ eiꝯ vltra fas seu dignum est vt diuinam pulcritudinem immitantur: nisi ꝙtum ipsa eis constituit et gratuita bonitate cōtulit. ¶ Si quis autem querat qualiter ꝛ in quibus sacratissimi ac beatissimi illi ordines assimulentur diuine pulcritudini: licet de hoc iam multa audieris in precedentibus: dico et addo quia vnaqueqꝫ hmōi substantiarum exemplum est diuine ac beatissime trinitatis ꝛ vnaqꝫ speculum clarissimum est illiꝰ et pulcritudinis. Exemplum quidem dei patris virtuosissima qua vnaqueqꝫ predicta est. Exēplū ꝟo filii luciosissima sapiētia qua illustrata est. Exēplum ꝟo spiritussancti vehementissimo ac brissimo ardore sanctissime dilectionis quo inflammata est. Tota ꝟo illa sublimis ac beata ciuitas i singulis ciuitatibus suis: sic conformis est dominantissime ac supereminentissime trinitati: et sic relucet ad ipsam vt vnusquisqꝫ illorum signaculum illius similitudinis sit vniuscuiusqꝫ trium personarum diuinaliū ꝑpter qđ et tota ciuitas i ipsa totalitate sua pace: cōcordia: ꝛ bonitate sanctissimi ac sincerissimi amoris eximia pulcritudine similitudinis ad dei formā seu diuinā formositatē ꝙtū fas est se cōformat. quapropter vnaqueqꝫ nobiliū hmōi substantiarū sicut exēplū est vt dixi beate et gloriose trinitatis: ꝛ ipsa trinitas i totalitate sua sicut et speculum clarissimū diuine pulcritudinis est vnusquisqꝫ illoꝝ ciuiū ꝑ se et ipsa ciuitas in totalitate sue speciositatis siſr reddēs quasi i specto ri deo i semetipsa siſtudinē pulcritudinis illius. ¶ Quid vltima ierarchie diffinitiōis ꝑticula cōtineat: ꝛ de huiꝰ nōis interpretamento cum multis de ipsarum virtutibus conuenientiis.

¶ Capitulum. cxcvi.

Quod ꝟo sequitur in ꝑdicta diffinitione: videlicet ad inditas sibi diuitus illuminationes in dei similitudine proportionalitateꝫ ascēdēs qđ ē dicere ad iuxta inditas ei diuinitus illuminationes quē admodū dictū est: qꝛ creauit deus hominē ad ymaginem et similitudinē suā in dei siſtudine ascēdēs id est eleuatū. non eiꝯ ſm motū ꝑfectus siue ꝑfectionis ascendens dicꝩ: non eiꝯ ꝑficiunt in dei similitudinem vel ꝑficiscunꝩ in illam aut in augmentum ipsius: nisi quēadmodum ꝛ quatenus audiuisti: videlicet nouis reuelationum illuminationibus et gaudiis. ¶ Scito tamen quia sanctus iste et sapiens ponit vnicuiqꝫ substantiarū hmōi virtutem ascensiuā ꝛ ab omni humili ꝛ abiecto remotiuam ab omniqꝫ inclinatione et delectione in terrena

fugatã siue fugitiuã iuxta quē modũ ponũt philo
sophi inclinationes in corpib⁹ naturalib⁹: ⁊ dicũt
inclinationē in leuib⁹ corporalib⁹ naturalibus ad
sursum: īclinationē vero ignis esse ad sublimē cõca
uitatis spe seu celi lunaris. et phi latinoꝝ vocãt in
clinationē conatũ: ⁊ ꝙ tota sua tēdat atqꝫ conatu
illi inhereat abrũpi se ab illo tota virtuositate sua
ꝓhibeat. et nisi ꝑ violētiã virtute sua maiorē sepa
ri ab illa nõ patiꝛ. Tãta etiã est tãtaqꝫ vehemēs in
clinatio hec vt ab illa nõ possit esse declinatio nisi
quēadmodũ dixi ꝑ violētiã vincētē iuxta sermonē
aristote. quo dixit qꝛ ignis nũqꝫ descēdit. Ad hũc
modũ sic hꝫ vnaqueqꝫ beatarũ ac sublimium ierar
chiarũ vt vnicuiqꝫ sit inclinatio fortissima in sub=
lime diuine silitudinis qꝫtum fas est aut possibile
est: vt p̃dixi. Et adherētia inabrũpibilis ab eadē
et stabilitas inconcupiscibilis in illa ac vera qes:
ac pacatissima eisdem in illa tanqꝫ in loco nature
sue cõuenientissimo: ⁊ in patria extra quã esset ei
dampnationis exiliũ: ⁊ captiuitas carcer ⁊ locus
tormentorũ. irrationabiliter igitur dicta est ierar=
chia in dei silitudinē ascendens ex illa quam dixi
fortissima inclinatione q̃ est ei tam ex natura qꝫ ex
gloria: quēadmodũ de inclinatione ignis tibi ex=
posui. Quod aũt dictum est ad infra iuxta vel sm
ꝙ iudicas eis diuinit⁹ illumiatiões non aliud est
qꝫ sm itimas adeo eisdē datas. ꝑ has eñ est eis in=
clinatio quã dixi et intentio siue ascensiuitas ⁊ ab
inferiorum seqꝫ ignobilioꝝ fugacitas seu fugiti=
tas. Quod vero adiecit qꝛ vera interpretatio est ierar
chie ad deum qꝫtuꝫ possibile similitudo ⁊ vnitas
sic intelligendũ videꝛ. Cũ eñ interpretatio expo
sitio sit amphato vocabulo vnius sermonis ꝑ aliũ
eiusdē lingue vel alteri⁹ intendisse videꝛ sanct⁹ et
sapiens iste interp̃tare vel exponere nomē ierar=
chie ꝑ hunc sermonē suũ iuxta planũ littere. Cũ
eñ ierarchia sacer pncipat⁹ interpreteꝛ: ⁊ sic di
uinus ordo iuxta qđ exposui et sanctitate ⁊ princi
palitate assimilatur ⁊ vniꝛ deo: sctitate qdē id est
elongatione ab oī execratione ⁊ ab oī inqnamēto
qđ deo dissimilat et ab ipso separat silr et princi=
palitate: dũ oēm vilitatē seruituẜ: omnē qꝫ iniquã
dñationē refugit ⁊ repellit ⁊ ad regulaꝫ rectitu=
dinis diuine volũtatis seipsm ⁊ oĩa q̃ sibi subdita
sunt regit. Et intendo qꝛ ⁊ sanctitate ⁊ rectissima
ac modestissima sui ⁊ subditoꝝ gubernatione deo
assimilaꝛ ei q̃ vniꝛ qꝫtũ possibile est qđ est dicere
nõ vnitate essentiali: sed adherētia singulari ⁊ im
maculata ꝑ oĩa de qua dictũ est q̃ adheret deo vn⁹
spũs est cũ eo: ⁊ in sermone ꝓphetico: mihi autẽ
adherere deo bonũ est. q̃ eñ voluntate ꝓpria vel
semetip̃m regit vel q̃ sua sunt administrat a deo
se separat ⁊ contra ip̃m se erigit atqꝫ sedē regni id
est regiminis ꝓprij ex aduerso eidē ponit vel sta=
tuit semetipsuꝫ sibi caput hre nolens. vbi ergo so
lus de⁹ caput esse debuit ibi aliqđ caput semetip̃ꝫ
exigens vnitatem diuidit pro vno capite duo sta=
tuens: recte igiꝛ dictum est qꝛ interpretatio ierar
chie id est significatio vel intentio est ad deũ qꝫtũ
possibile similitudo ⁊ vnitas siue assimulata ⁊ vni=
ta ad deum hmõi substantiaruꝫ societas. Et vide
tur mihi qꝛ greca lingua vtitur noĩbus abstractis
pro concretis ⁊ ecõuerso: quēadmodum ⁊ latina
vsualiter eñ latine dicitur rogo dilectiones tuas
pro eo ꝙ rogo est te dilectum: ⁊ huiusmodi exem

plorum tibi presto multa est copia. Errauit enim
quidam qui dixit interpretem male trãstulisse ꝓ
greco quod est scopos hoc nomen interpretatio.
¶ Causa autem erroris istius fuit: quia ignora=
uit significationem huius nominis intentio. illaꝫ
eius inqꝫ significationem quaꝫ significatio voca=
buli dicitur intentio eiusdem: et iam vsitatum est
apud philosophos tam grecos qꝫ latinos vt intē=
tio cuiuscunqꝫ vocabuli significatio eiusdem dica
tur. interpretatio vero pro significatione sepissime
accipitur: ⁊ hoc etiã error qui interpretem eiusdē
huius libri qui de sacris pncipatibus est inuoluit
Dixit eñ pontificata pro eo qđ est in greco episco
pata timens vt videtur plus noĩationem hãc epi
scopata qꝫ illã aliã cũ ecõuerso ei faciēdũ videtur
Episcopota eñ rectissima trãslatione et interpre
tatione sup̃intenta diciꝛ iuxta qđ exposui tibi in
precedentibus de igne cuius inclinatio est in sub
lime concauitatis celi lunaris ⁊ rectissime huius
inclinatio intentio dici põt: non eñ aliud videtur
inclinari in locũ illum qꝫ intendere in celum qꝫ tē
dere īsup quēadmodũ igiꝛ de igne diceretur ꝙ es=
set episcopatus id est supintendens hoc est tēdēs
insuper quod supest locus superior in mundo sub
lunari: ⁊ vnaqueqꝫ beatissimarũ ierarchiarum est
episcopata id est tendens in suum sup quod nõ est
nisi silitudo quasi possibilis est eis ad pfectionem
et pulcritudinem creatoris. sicut igitur ignis ni=
hil hꝫ inclinationis ad inferius sed totaliter ē in=
clinatus ⁊ tendens in suũ sublime qđ dixi. sic bea
tissime iste substantie nihil habēt inclinationis in
deorsum vllo modoꝝ: sed totaliter hoc est totali=
tate suarũ viriũ atqꝫ perfectionum in sublime su=
um quod dixi inclinate ⁊ intendētes sunt: fiet au=
tem apertius quod dico si consideraueris naturã
animarum nostrarum: que duas habent naturali
ter inclinationes: alteram quidem per se videlicet in
sublime sue perfectionis: alteram vero ad corpo=
ra sua: et hoc non est illis per se: sed sicut in viam
quēdam et amminiculum suarum perfectionum
inclinantur. in corpora nanqꝫ nonnulla ammini=
cula prestant eis ad perfectiones quasdam. verũ
in illis non stant neqꝫ quiescunt stabilitate perpe
tua neqꝫ sunt eis desiderabiles ꝑ se ⁊ propter cau
sam quam dixi. De illis hũs perfectionibus sunt
scientie prophetice et quedam virtutes consue=
tudinales: quoniam per has adiuuantur ad co=
gnitionem ⁊ admirationem atqꝫ magnificationē
creatoris et preparanꝛ vtrumqꝫ ad longe nobilio
ra ac prestantiora dona gratie creatoris per quas
potentes efficiuntur et apte promereri ab eo sub
simile illud diuine assimilationis post quod non
eis expectatio vlla nec desideriuꝫ vlterioris acqsi
tionis: et quēadmodũ ista sublimitas et reuera ve
ra felicitas non abstinetur nec queritur nisi ꝑ gra
tiam creatoris si neqꝫ desideratur neqꝫ cognosci=
tur nisi per ipsaꝫ: propter quod nõ est animabus
nostris naturalis inclinatio siue intentio in ip̃am
sed in solam perfectionem naturalem: que super
omnes estimationem ⁊ cogitatum inferior est qꝫ
ipsa: et de perfectionibus istis animarum nostra=
rum multa iam audiuisti per me in tractatu de vir
tutibus.

¶ Qz tria bñficia illuminatio scz purgatio τ pfectio ipsis beatissimis hierarchijs attribuunt: τ de rõne dictarum nominationum: τ in qua acceptione ipsis conueniant.

Capitulum.cxcvij.

Abet autē q̃stionē sermo sapientis istius quo assignauit τ attribuit verissimis hierarchijs tria bñficia: vcz illuminationē/purgationē/atq3 pfectionē. Videt enim intellexisse illuminationē: vel quā illuminat a lumine pmo qd est creator bñdictus: vel illuminationē qua illuminat ipse subdictas τ post se sicut infra se collocatas beatissimas substātias quo intellexerit illuminationē qua illumināntur ipse a lumine pmo hoc videtur absurdissimum primū qm̃ nō est pfuctum officiū esse ad passiones seu receptiones q̃n potius adapt⁹ τ distributiões qualiter enim officium lignorum vel aliorum combustibiliū esse potest comburi: maxime cum officium in potestatem sonet: cōburi vero impossibile sit.

¶ Amplius. manifestum est tibi qz officium diffinit apud oratores. Cõgruus act⁹ vniuscuiusq3 psone sm mores τ instituta patere: quō igitur passionem illuminatiōis seu receptionē intelligere potuit officium beatissimorum spirituum istorū. Si vero intellexit illuminatio est qua illuminānt: τ hoc ipm nō est vsq3 q3 clarum vel euidens. qualiter enim illuminēt τ quos illuminānt restat dare qd sapientie lumine vel cuiuscūq3 virtutis solius oratoris est.

¶ Amplius. oēs ille illuminatiões que apud beatissimas hierarchias dātur vel recipiūtur: nō solū gr̃e esse videntur: sz etiā glorie. qz igit ea q̃ gr̃e sunt dare creatori soli possibile est multo fortius ea que glorie sunt donare nō erit aliū cuiq3 possibile. quia igitur illuminare est lumen dare. illuminatio enim nō est nisi luminis datio. Manifestum est illuminatiões nō esse possibiles beatissimis istis spiritibus officium autē nūq3 est alicui ad actum impossibilē. Nō si dixerit qs qz nō sunt datores luminum istorum: sz ministri q̃dam τ adiutores discipulorū ad pcipiēdas illas ipsi etiā libri adiumēta magna τ efficia sunt: nec tñ eos diximus datores sciētiarum. Quod si ad modum datorum siue docentium. Et hoc ipsum difficile est videre qualiter fiat ab eis: vcz an p seipsos: an p signa aliqua quēadmodum doctores τ libri sicut pretetigi tibi in sermone illo quo dictū est: qz seraphin clamabat alter ad alterū. Clamor enim huius nō videt fuisse clamor vocalis siue vocis sensibilis: supuacue enim ad spūales substātias fiāt cum non deseruiāt nisi sensibus ppe.

¶ Amplius. Cum nec os/nec labia/nec lingua: nec palatū/nec alia istrumēta q̃b⁹ vox audibilis pficit τ clamor finitur in aiabus sicut in huius substantijs qualiter vox vel clamor est apud eas. Et similiter cū3 auris nec auditus sit in eis ad quid clamor sensibilis fieret eis. hoc igitur in sequentibus explicare tētabo. Dico igitur in hoc: qz tres iste nominatiões intētiões duplices habēt: dicuntur enim sm habitum seu potētiam. τ sm actum τ scdm habitū q nihil aliud est illuminatio q3 illuminositas: sicut τ purgatio nō est nisi puritas. Et ad hunc modum pfectio nō est in eis nisi plenitudo siue integritas eo4 que sunt ad esse vel bene esse. ¶ Sanctus autē vir τ sapiēs iste interdum intendit in ista tria actus esse officiorum beatissimarum substātiarum huius quod q̃dem esse possunt multis modis qd scire te faciam exemplis que tibi ponam ad hoc q̃m visus lumine dr. τ propter hoc illumiatus qui lumine visus recipit τ illumināns q̃ illud dedit atq3 cōsequēter illuminator qui sic illuminādi vel visum hz: vel officium: vel potestatē. Lucerna quoq3 illuminare dr: silr τ q̃ tenet eam vel adhibet alicui ad hoc vt videat vel melius videat. propter qd τ lucerna verbi dei illuminare dr audiētem atq3 legētem illud. τ ipse doctor vel predicator qui adhibet eam p aures oculis seu visui cordis illuminare dr ad hāc causam atq3 doctores τ predicatores in lege xpianorum mundi lux dicti sunt: nec tñ datores luminis. ppter hoc vel auctores habēdi vel dicēdi sunt: sed ministri luminis tñ precedentes. vcz τ adhibētes illud predicto modo illuminādis hoibus auctor τ dator oīnis luminis spūalis nō dubitatur esse creator sublimis τ bñdictus. ¶ Qualiter igitur cōueniēs sit beatissimis spiritibus illuminare vel nos hoies vel quosdā de se iā3 tibi manifestū est ex hijs quemadmodum de doctore q̃ lumie sciētie qd habet in aia sua adhibet. vel p vocem: vel p scripturam: vel p qdcūq3 aliud signum interiori visui seu intellectui eius quem docere intēdit. Vez qualiter hoc fiat a lucidissimis istis substātijs siue in q̃busdam earum siue i nobis nūdum indeclaratum τ p me alicubi. neq3 etiam mihi palam. signa quippe sensibilia nō habent locum apud eas sicut neq3 vox/neq3 clamor/neq3 scriptura quemadmodum in primo precedentibus audiuisti. τ ppt hoc quis modus sit illuminatiōis quo sublimes isti spiritus illuminare dicunt declarare vt potero cito post hec aggrediar. ¶ Interi3 ergo tibi determinatum sit nūc q licet occultus sit modus iste tibi. adhuc tñ manifestum est tibi qz lōge amplius possūt in illuminationē vel inferiorum suorum q3 ipsi doctorum nostri. Et multo amplius operātur ad illā Quapropter si doctores vere illuminare dicūtur illos quib⁹ lumē sciētie iuxta modum quē dixi ministrēt multo fortius isti luminosissimi spūs illuminare dicēdi sunt.

¶ Quō intelligatur substātias aliquas alijs puriores esse. τ de ipsarū purgationis essentia τ ratione.

Capitulum.cxcviij.

E purgatiōe vero duas habet q̃stiones. vnam qua nihil purgādum videtur esse posse i infimis etiā oīū illo4 ordinū spiritibus. quare officiū purgatiōis superuacuum esse nō videri potest q3tum ad illos. alteram vero questionem facit ipsa essentia purgatiōis q̃ nec vere nec pprie videt esse posse nisi de maculis aut maculosis aut impuris. Manifestum autem est qz macule iste non est possibile vt sint corporales: silr neq3 impuritas aut incōueniētis admixtio nō potest tibi cogitari corporales macule aut spūales q̃ sunt nisi vicia aut peccata. hec vero delere siue purgare solius virtutis est omnipotētissime creatoris

ris illi q̄ soli ꝯueniēs. ¶ Dico igiẛ in hoc qꝛ sicut sunt iter eos aliq̄ aliq̄bꝰ lucidiores ac sensiores sic ⁊ puriores ab oīꝗ aliena ⁊ indecēte admixtione remotiores quēadmodum si ꝓpinquiores efficerētur: lumini p̄mo efficerētur ⁊ puriores. nō q̄dem deterstione sordium ⁊ maiori elōgatiōe ab illis. sꝫ maiori receptibilitate beatissimaꝝ influētiarum que ex magnificētissima largitate creatoris ꝑ beneplacito suo indesinēter descēdunt ⁊ ad instar tersissimorum speculoꝝ: hoc est nihil oīno fetulētie vel labis habētium que efficiuntur splēdidiora in apparitiōibus ad pectora efficerētur ista sp̄ualia diuina diuine pulchritudinis apparitiōibꝰ seu resultatiōibus ꝯueniētiora ac receptibiliora: nec te cōturbet qḋ alibi determinatum est tibi: vꝫ de simplicibus substātijs quaẛ depuratione͂ recipiūt admixtioneꝫ fetulētie nullā habeāt aut qualiter virtutes q̄ simplices sunt magis ⁊ minꝰ recipiāt. Cū hoc nō aliẛ esse posse videaẛ nisi ꝑ depuratione͂ ad admixtione͂ ꝯtrarij aut ꝑ admixtione͂ eiusdeꝫ quemadmodum in corporibus mixtis ⁊ mixtibilibus īuenitur. iāꝫ eīn dixi ꝙ in simplicibus siue substātie sint siue alia ꝑ elōgatione͂ fit ⁊ appropiquatione͂ iuxta qḋ dixi i primo. ¶ Addo autem hic tibi qꝛ remissio lucis siue luminis nō est ꝑ admixtioneꝫ tenebrarum: neqꝫ remissio motus per admixtionem quietis. Tūc eīn motus equalis qualis est motus circularis totus esset quies ⁊ nihil haberet veritatis aut essentie motus. Et hoc iam alibi ꝑ me tibi declaratū est sic dico ꝙ remissio seu obscuratio visus nō est ꝑ admixtionem cecitatis. qḋ igiẛ verus ⁊ purus motꝰ inueniẛ remissus ⁊ minꝰ velox alio manifestū minoritatem istam siue remissionem nō esse ꝑ admixtionem quietis. alioquin nec verus/nec purus motus esset motus huius. Et ita nec vere/nec pure mouetur aliquod celorum: cuꝫ intelligibile sit motu primi celi aliquem esse vel posse esse velociorem.

¶ Hic est modus quo solo locū habere potest purgatio in sublimibus substātijs: vꝫ illis dando causam vel occasioneꝫ maioris appropiquationis ad fontem mundantissimuꝫ puritatis qui est creator benedictus. De purgatione vero pctōꝝ iam nosti: qꝛ vsu certissimo apud gētem xp̄ianoruꝫ per sacerdotes homines vtiqꝫ dicuntur ⁊ tolli ⁊ deleri ⁊ remitti peccata hominesqꝫ iustificari sacrari: ⁊ ab oībus peccatorum maculis seu sordibus emundari. Et modum etiam quo illud dicatur atqꝫ intētione͂ nō ignoras. nō eīn auctores seu largitores sanctitatis dicūtur sacerdotes sꝫ ministri solum modo: vꝫ qꝛ ministerio eorum datur ab eis: non intendo qꝛ ministerio eorum: id est virtus omnipotentis ac misericordissimi creatoris quemadmodum orationibus eoruꝫ cum rite fiunt: id est pius ac promptissimus exauditor facies quod eis petiẛ sic ministerijs exterioribus eorūdeꝫ adest ipse interius operatur efficiēs interius ac sp̄ualiẛ quod designat exterius ministerium eorūdem. Jam igiẛ patefactum est tibi per hec qꝛ purgatio nec fit nec dr̄ in substantijs spiritualibus vel dispositiōibus earum per depurationem ab earum contrarijs. Uerum ꝙ anime nostre purgari dicuntur: ⁊ reuera purganẛ cuꝫ deponunt sordes viciorum. Et cum seorsum fiūt ab omnibus innaturalibus ⁊ apprehensionibus ⁊ affectionibus non dicit hoc per modum illum qui est depuratio alicuius ad admixtionem cōtrarij sui. cuꝫ ea que predixi non sunt contraria aīabus nr̄is vera rōne ꝯtrarietatis q̄uis sint obscurantia easqꝫ multipliciter noxia eisdeꝫ ⁊ impedientia illa. nō eīn admixta sunt illis sed potius in ipsis sunt quēadmodum accidentia in subiecto. nemo vero adhuc cogitauit admixtionem esse veri nominis inter accidens ⁊ subiectum eorum. cum eoruꝫ coniunctio vtrumqꝫ saluatum esse essentialiter ꝑmittat quod mixtio vera neutro mixtorum patiẛ vllo modo purgatio prout vere dicitur in rebus antedictis. elongatio est a maculantibus ipsum de quo dicitur ⁊ de hoc suppetit multa tibi copia exemplorum. ⁊ hic est modus manifestissimus ac cōmunissimꝰ apud legem ⁊ doctrinam christianorum in animabus humanis. Unde purificari/mundari/sanctificari/ et lauari pro ipsa que ipsi nominant sacramēta dicūt animas nostras: ⁊ ministros huiusmodi purificationum ⁊ ablutionum sicut predixi nominā sacerdotes ꝙ vel tanq̄ sacra dantes: non quidam virtute sua ⁊ largitate: sed ministerio quo predixi. neqꝫ eīn qui fenestram aperit vel alio quolibet modo viā parat qua ingrediatur lumen a sciente dator luminis dicitur nisi multum ampliata ⁊ extensa vltra ꝓprietatem suaꝫ intentione vocabuli. Similiter neqꝫ qui componit lingua in regū affector ignis aut dator proprie habendus est vel dicendus. sic neqꝫ qui plantat/aut rigat/aut arat/aut seminat dator recte dicitur frugum aut fructuum: licet nonnullum adminutum ministerio suo prebeat ad generationem ipsarum: sic neqꝫ doctrina vel predicationis nostrorum dant vel efficiunt eruditionem aut morum compositionem in auditoribus quin potiꝰ omnipotētis ac misericordissimi virtus creatoris sicut lucerna aut qui lucernam adhibet sint anteponit oculis alicuius non prestat visum eideꝫ: aut efficit illum in ipso. verbum autem doctrine vel predicationis lucerna est sicut ait sermo propheticus Lucerna pedibus verbum tuum. Congruit ⁊ aliud exemplum de illo scꝫ qui excitat dormientem de q̄ manifestum est: qꝛ non dat sensum aut virtutem surgendi ⁊ ambulandi: sed tollit impedimentū qḋ hmōi vires prohibeat ab actibus suis: videlicet somnium qui sensum virtutem surgendi ⁊ ambulandi prohibeat in dormiente ab operationibus suis quemadmodum vinculum quoddam ligatas eas tenens iuxta sententiaꝫ Aristotelis in libro de somno ⁊ vigilia. nemo quoqꝫ dubitare potest de illo qui soluit ligatum a vinculo quod virtutem illi mouendi se vel ambulandi non tribuit sed ab impedimēto quo virtus eius motiua prohibeatur operari eam liberat ⁊ expedit sic qui fenestram aperit non lumen prebet domui vel introducit. Sed impedimentum quo lumen intrare prohibeatur: remouet ⁊ tollit.

¶ Qꝫ macularum ⁊ inquinamentoruꝫ quibus anime nostre polluuntur abstersiones ⁊ remissiones soli creatori que vero erga homines fiunt sicut iniuriaruꝫ ⁊ satisfactionum ⁊ similia homini possibiles sunt.

Capitlm. cxcix.

Trum autem isto modo ↄue-
niat de sanctis ac sublimibus
istis substãtiis qđ purgare di-
cunť: vel q̃dam illarum ad q̃s-
dam alias: vel saltẽ aĩas nr̃as
in alio quoꝫ nõ immerito du-
bitari potest: nõ eñ ad moduꝫ
ministrorum q̃ sacerdotes vo-
cãtur ministeriis exteriorib⁹
purgare videtur. Sꝫ neq̃ ille de seraphi q̃ attactu
tabernaculi quẽ tulerat de altari labia ꝓphete pur-
gare dictũ ẽ misteriũ hu⁹ sacerdotale vcꝫ adhibuis-
se videť. Presertim cum totũ illđ in visione factũ
fuisse dubitari nõ potest. presertim cũ de altari ma-
teriali ibi agi nõ videať. Nõ si etiam fieret nec cal-
culis in eo ↄueniẽter in eo fuisse intelligi posset q̃
ꝛ si ibi fuisset virtutẽ sic purgatiuam: nullaten⁹ ha-
buisset qualr̃ credibile est calculum vim seu virtu-
tẽ purgatiuam inq̃namẽtoꝝ spũalium habere po-
tuisse: sꝫ neq̃ virtus angelica ad hoc potẽs esse vi-
deť sicut neq̃ virtutes infundere: sic neq̃ vicia tol-
lere posse angelice virtutis est nulla insup legum
nolatoꝝ trium nulla doctrina q̃ sm̃ aliquẽ earũ sic
adhuc ausa fuit attribuere hoc alicui virtuti vel po-
tẽtie vel q̃tĩcũq̃ nobili vehemẽti creature. inuoca-
ri q̃ppe inuenies sublimes illas ac beatissimas vir-
tutes rogari ab oĩb⁹. Et potissimuꝫ a gẽte xp̃iano-
rum q̃ sola ĩ hoc plene edocta est inuocari tñ q̃ sub-
limes illos ac beatissimos spũs vt ipsi eos adiu-
uẽt apud miam creatoris ad obtinẽdam remissio-
nem pctõꝝ vt ipsi prestẽt illam. sanctificatio quoq̃
ꝛ iustificatio animarum soli deo attributa est sem-
per a prophetis. Propheta namq̃ erat qui dice-
bat ad ipsum secundum multitudinem miseratio-
num tuarum dele iniquitatem meam. similiter il-
lud. Amplius laua me domine ab iniquitate mea:
ꝛ a peccato meo munda me. ꝛ iterum. Auerte fa-
ciem tuam a peccatis meis: ꝛ omnes iniquitates
meas dele. Crebro etiam ingeminare lator legis
hebreorum. Ego dominus qui sanctifico vos ex ꝑ-
sona creatoris loquens. ꝛ alius eiusdem gentis ꝓ-
pheta. Ego sum qui debeo oĩs iniquitates tuas
propter me: ꝛ alia multa huius.

¶ Amplius. peccata ꝛ offensas que in deum com-
mittentur: quis remittere potest nisi ipse. similiter
ꝛ a debitis que a deo soli debentur quis potest ab-
soluere preter ipsum. Quod si dixerit quis quia sal-
tem pctã q̃bus peccantur in homines: hoĩes posse
remittere videntur. Dico igitur in hoc quia remis-
siones peccatorum que fieri dicuntur ab homini-
bus in homines remissiones sunt aut iniuriarum
aut satisfactionum aut pecuniarum seu aliaruꝫ re-
rum qui in potestate hominum posite sunt. pena-
rum eternarum remissiones non sunt possibiles
hominibus: similiter macularum ꝛ inquinamen-
torum quibus anime nostre polluuntur ablutiões
ꝛ extersiones soli omnipotenti creatori possibiles
sunt.

¶ Qꝫ vicia in potestate nostra sunt. vir-
tutes vero non: cuꝫ nobis a creatore den-
tur ꝛ sole vicia fugare possunt.

Caplm̃. cc.

Uod si dixerit q̃s q̃ abolicie
ꝛ destructio virtutum: nõ so-
lum possibiles sunt homini-
bus. sꝫ etiam facillime: cum
omnes virtutes omnibus vi-
ciis indubitãter sint incom-
parabiliter fortiores sicut de-
claratum est tibi in tractatu
de virtutibus: quo igitur infir-
mitas ꝛ debilitas viciorum ꝛ macularum virtu-
tum pulchritudini contrariarum non efficiet de-
structionem ꝛ abolitionem earum hoĩbus multo-
q̃ faciliorem. R̃ideo in hoc. q̃ iam audiuisti in hu-
iusmodi q̃stionib⁹ pene vulgarium ꝛ ab altitudine
sapiẽtie remotissimorum q̃ dixerunt q̃ facilius est
destruere q̃ cõstruere. Sermo autẽ iste illoruꝫ nec
dissoluit modum nec difficultatẽ explicat ꝓposite
questionis. Scito igitur q̃ vicia ꝛ pctã sicut vulne-
ra sunt ꝛ sicut mortes sibi inferri. Ea vero tollere:
id est vulnera ꝛ mortes. nõ solum difficile: sed etiã
interdum impossibile. ꝛ hoc vtiq̃ de corporib⁹ vul-
neribus ꝛ mortibus manifestum est oĩb⁹. De spũa-
libus ꝟo vulneribus ꝛ mortib⁹ multo manifestius
ꝛ illa diligẽter ↄsiderãtibus vicia siq̃dẽ ꝛ pctã non
recedunt ab aĩabus nostris nisi ꝑ virtutes contra-
rias ac sublimes q̃ omnino in potestate nostra non
sint: cum sint creatoris dona gratuita bonitate ip-
sius sola in aĩas nostras descẽdẽtes. Quemadmo-
dum igiť si aqua non est in potestate alicuius neq̃
ablutio q̃ ꝑ ipsas solam fit: erit in potestate illi⁹: sic
aqua illa diuine gr̃e cuiusq̃ riuuli virtutes singule
sunt nõ est in potestate nostra. Et ꝓpter hoc neq̃
ablutio ab inq̃namẽtis viciorum ꝛ pctõrum q̃ per
illam solam fit in potestate nostra est. Ea vero qui-
bus inq̃nãtur ꝛ maculẽtur aĩe nostre: nõ solum ꝓ-
pe nos ꝛ in potestate nostra sunt: sed etiaꝫ plerũq̃
nobis se ingerunt. Et ex nobis ipsis quasi ex radi-
gine nobis innata vel indita oriunť. Manifestum
siq̃dem est tibi delicias ꝛ diuitias corporales: cete-
raq̃ hm̃õi ꝓpe nos esse: nosq̃ quasi vndiq̃ circũ-
datos obsidere: scis etiam pene assidua experiẽtia
ex nobis oriri passiones ↄcupiscẽtiarum carnaliũ
quarum q̃dam immunde ꝛ noxie sunt. Et reuera
plures earum qđ dico ꝓpter famen ꝛ sitim natura-
les ꝛ alias hm̃õi q̃ nõ inquinãt animas nostras ni-
si vel ordinẽ vel mẽsuram excesserint. Sic dico de
passiõibus ire ꝛ timoris doloris ꝛ gaudii q̃ nõ sem-
per noxie sunt aut ꝑuerse q̃n potius interdum re-
cte atq̃ laudabiles. Et aĩas nostras nullaten⁹ inq̃-
nãtes sed potius decorãtes. Cum eñ ira fuerit ꝓ
hĩis q̃bus merito irascẽdum est ꝛ nec preceps fue-
rit nec in frenis erit in aĩa velut eiusdem decẽtissi-
me pulchritudo. alioquin non erit leonina rabies
aut lupina subuertẽs in ꝓmis subiectum ꝓprium
ꝛ bona q̃ in eodem sunt: velut incẽdium faciẽs ip-
sam faciẽ mẽtis velut vultum combustum horrifi-
cum ꝛ deformẽ. hec igitur purgatio nõ est nisi de-
positio huius sordium siue ablutio aut emundatio
ab ipsis. labia igiť ꝓphete nec virtute sp..s illius q̃
ad eum de seraphin volauerat nec virtute calculi
illi⁹ purgari vllatenus potuerũt. Sed virtute om-
nipotẽtissima creatoris nec calculus adhibitus est
vt purgationem illaꝫ efficeret qđ vtiq̃ vllo modo-
rum poterat: sed vt illam ꝓphete significaret. vir-
tus eñ purgatiua omnis de altari inuisibili sumiť

hoc est de altitudine et immensitate inse creatoris. Unde eis aiabus humanis venit purgatio et omis sanctificatio: oisq; firmitas atq; soliditas spualis: oisq; calor vivific9 seu vitalis qui nō est nisi ardor sancte deoq; placissime dilectiōisq; oia in calculo designata sunt. ¶ Nō si iurta planum lfe de altari visibili sumptus fuit calculus corporalis. certū est facillimuz esse omipotēti creatori in huiusmo di actu illi9 calculi pingasse labia pphete id ē petiti laborum qō timebat abstersisse. Calculum autem et ministerium adhibitos angelicum fuisse ad ministerium et designationem solum modo purgationis illius nō ad virtutem vel necessitatem affectionis ipsius. Et hoc quidez ita hic determinata sint tibi.

¶ Qz spūs illi beatissimi animarum nostrarum purgationes sua virtute efficere nequaq; possunt. Iuuare autem plurimum: et hoc multifariam.

Capitm. ccj.

Reuertar igit ad id et dicam qz sancti ac beatissimi illi spūs purgatiōes aiarum nostrarum non efficiūt aut proficiunt virtute sua vt prediri: sed eas adiuuāt multiplr et pcurāt. Et primum qdem impetrādo eas nobis ab oipotēti et vniuersali bonoz datore q est deus altissim9 impetrādo inq orationibus suis. deinde absterrēdo et arcēdo malignos spūs a nobis inqnāt et polluūt suggestionibus suis. Cogitatiōes nāq; et ymaginatiōes qs nobis vel suggerunt vel ingerūt plerūq; attēdunt in nobis desideria et delectatiōes: talias patrones quas nemo dubitat inqnamēta esse aiarū qrq; etiā ipse cogitatiōes et ymaginatiōes interdum immūde sint. quotiēs igit malignos spūs ab huius suggestiōibus et ingestionibus cessare compellunt ab earum pollutiōibus aias nostras liberāt: saltem in hoc vt in eis: saltem illa hora non sint in effectu. Tertio contrario suggestionibus purgationez aiarum nostrarum adiuuāt angeli sancti et pcurant. sicut eis ille malignorum spūum suggestiones aias gestiones aias nostras obscurāt et inqnāt sic angelorum sanctorum spūales allotiones aias nostras splēdificāt et emundāt: nō solum ptrarietatio inqnatiōes illas depellētes et abstergētes: sz etiaz virtutez aiarum nostrarum naturalit cōfortātes: et qdam modo ebiuntes. ¶ Amplius. ois virt9 et ois potētia debito vsu suo et moderato pfortat et expedit. Et quodam modo exacuit sicut ecōtrario abusio sua et ocio absq; vsu im moderato ebetat/obtūsit/et flagescāt. si tū in statu est receptibili melioratiōis qō dico pter statum complete glorie in quo nihil vlterius expectet. Ibi etiam nō habet locuz obstutio vel ebetatio seu debilitatio qcūq; cuiuscūq; virtutis. ad statum igitur presentē vite istius refero qō prediri de hoc. Hmōi autem iudicium est manifestum expeditio et promptitudo q acqrit virtutibus nostris naturalibus ex bonis assuefactiōibus. Quarto adiuuāt et pcurāt beati spūs purgationē aiarum nostraz eruditiōibus suis qbus ostēdunt aiabus nostris et frequēter suggerūt nostetatē/vilitatē/fugacitatē diuitiaz/et fallacitatē viciorum et petōz atq; oim eorum aliorum quibus ad illa trahunt. sic eis nō solum contemptibilia sz etiā odibilia atq; horribilia illa nobis efficiunt. Cōteptus autē atq; horror et odium elōgatiōes spūales sunt ab hūs de qbus sunt. Per hunc igit modum lōge faciunt aias nostras ab inqnamētis viciorum et peccatoz angeli sancti. Elōgatio autē ab inqnamentis et impuritatibus purgatio qdaz est. hoc igitur modo purgationē aiaz nostraz sancti āgeli ad iuuāt et pcurāt. Quinto vero modo per ptrarium ad amorem et desiderium puritatis et sanctitatz animas nostras accēdunt. Amor autē puritatis et desiderium appropiquatio est spūalis ad illam. Iam autē nosti qz appropinquatio ad puritatem: purgatio qdam est sicut appropinquatio ad purissimum.

¶ Nō si dixerit qs: qz sufficit alterum ptrariorum fugare et abolere reliquum totaliter in subiecto in quo est. Et pter hoc purgare ipz ab illo quare nō est necessarius purgator alius aiabus nostris inqnatis per vicia vel petā aut opera ipsorum nisi applicatio earum et assuefactio ad cōtraria. Scito igitur in hoc: qz si possibile fortasse sit vt assuefactio in operibus largitatis destruat penitus et abradat habitum auaricie ab aia in qua est: nō tū facile. Et forsitan neq; possibile est anime que vicio auaricie irretita est et oppressa assuefacere se p semetipsam opibus largitatis. Teterrimo eis atq; tenebrosissimo carcere et vinculis fortissimis ligata tenetur. et sicut audire cōsueuisti in sermonibus moralibus exhortationum velut in pfundo sepulchro male cōsuetudinis pressa. ¶ Nolo tū hic negare qn assuetudo nō furāda et nō rapiēda. etc. huiusq; auaricie sunt nō extinquere possint famam illā habēdi validam et sitim illā ardentissimā auaricie quemadmodum longa tenuitas diete gulositatē. Opa eis viciorum olm quasi pabulei sunt et nutrimētum illorum. Et pter hoc substractz lignis extiguit ignis p semet ipsum nullo sufflāte. pter hoc autem id est pter abolitionē seu deletionē auaricie: nō est necesse vt statim succedat habitus largitatis siue eis psuetudinalis sit huius habitus siue desup aduenies et infusus priuatio sola auaricie nō est causa que facere sufficiat illum debere esse. Causa autem in hoc est qm psuetudinales habitus assuefacere operuz acquirunt et quodam modo generant. Habitus vero desuper infusi qui theologici vsualiter non nisi de fonte gratie seu gratuite bonitatis creatoris in aias humanas desce dunt. ¶ Debes autē scire in hoc qz mundatio siue purgatio hec non liberat sic purgatum ab offensa creatoris et culpe. Quapropter necessaria est sic purgato reconsiliatio ad creatorem et palatio ipsius quo impetret ppiciatio ipsius et effugiat vindictam eiusdem. reus eis est mortis et iram creatoris incurrit homo hmōi. pmo opere auaricie sue. Oratio eis qui occidit hominē vnū licet multis milibus hoim pepercerit imunis est a culpa et offensa creatoris: neq; q vnicum adulterium commisit. lz innumerabilia non communicat reus non est adulterii: nec pter hoc dign9 est vt ei parcat a iudice sup illo adulterio qm a multis aliis abstinuit. quēadmodū qdem stultus cum confiteret se domum dei quādam. i. ecclesiaz combussisse diceret qz parti sibi debere: qz multz hmōi domibus pepcerat nolēs eas comburere qd aliud reputari debuit qz infamis. Sunt et alia multa adminiuta que angeli sancti prestant hominibus que in sequētibus enarrabunt et enūerabunt tibi: modū

autē aliū quo angeli sancti qđem quosdam alios purgare dici debeāt nūdum inueni. Tētabo autē inuestigare de hoc in sequētibus cū de collocutionibus eorū adinuicē et de allocutiōib⁹ eorū ad nos iquirā. nō em̄ ignotum est tibi qm̄ multa et maiora de secretis creatoris aliq̄ aliis nouerit. Et cum tota purgatio eorū sit assimilari quatin⁹ possibile ē creatori immundicia et puritate. manifestum est q̄ q̄to amplius puritas et sanctitas creatoris eis innotescit tāto amplius diligunt illā: et in amorē ac desiderium eiusdem atq̄ in eiusdem silitudinē auidi⁹ rapiunt. Et forsitā iste amor atq̄ auiditas. nō solum appropinquatio ad illā seu etiā assimilatio ad illā est. nec dubium est illis beatissimis spiritibus virtutes multas esse nobis imperscrutabiles et inattingibiles.

¶ Epilogatio predictorum de perfectione huiusmodi spirituum cum reprobatione opinionū erronicarū ipsius. scilz Aristotelis et Platonis.

Capl'z. ccij.

De pfectione vero que beatissimis ac sublimibus substantiis spūalibus attribuit. Jaz dixi tibi q̄ secundum duas intentiones intelligi potest nominatio perfectionis primo vt pfectio accipiat qua ipsi perfecti sunt. Secundo intelligat perfectio qua ipsi perficiunt. vez quidam ex ipsis aliquos alios et animas nostras iuxta iniunctionem creatoris. Et pfectio quidam congruit eis quemadmodum impfectio aiabus nostris que iuxta sententiam Aristotelis perfectibiles create sunt sanctis et virtutibus non autem perfecte. Plato namq̄ perfectas eas fuisse creatas credidit. Et extra corpora atq̄ ī stellis comparibus ab initio collocatas. Et iam audiuisti per me q̄ imperfectio ista in qua create a platone posite sunt nō possunt intelligi nisi perfectio naturalis: non enim possibile fuit neq̄ conueniēs vt crearētur in perfectione glorie. Et causas que hoc prohibuerunt audiuisti in secunda parte tractatus istius. Scito etiam quia perfectio ista nature non est sicut de ea sensit Aristoteles qui eā posuit eousq̄ completam vt additionez non recipiat quemadmodum audiuisti de intelligētiis quas posuit per omnem modū immutabiles. Et propter hoc dispositiones earum: neq̄ maius: neq̄ min⁹ recipere posse. Causa autem in hoc fuit Aristoteli quoniam ignorauit mutationes et adurens que sunt supra naturam. Et omnino statum glorie que genti xp̄ianorum spū dei celi reuelatus est. visumq̄ est de sublimibus nobilissimisq̄ substātiis abstractis q̄ ab initio totum a creatore receperint quod ad perfectionem earum pertinet: et q̄ nichil a parte creatoris essent vlterius accepture. ꝑpter vero sublimitatem suam et elongationem suam ab imperfectione et statu mutabilitatis atq̄ impossibilitatem non posset ad eas attingere mutatio q̄cūq̄. Et ꝑpter hoc neq̄ additio: neq̄ diminutio. tu taz audiuisti nonnullos ex nobilioribus ꝓphetis dixisse Aristoteli credendum esse de hiis q̄ sunt sub circulo lune de altioribus siue superioribus neq̄q̄ q̄m̄ in eis non profundauit vsq̄ ad perfectū. philosophis autē quorum miraculorū testimoniis approbata est aut precellesi. sanctitatis et aliis viris sanctis quos manifestum est spūs dei fuisse locutos tu ne dubitaueris esse credendum de reb⁹ huiusmodi diuinalibus quorum etiam sermonibus probationes non desunt: sic iam tibi apparet ex p̄cedētibus. ¶ Quis igitur sciētia huiusmodi substātiarum interdum existat nouis reuelationibus similiter et felicitas earūdem nouis gaudiis. Et q̄liter hoc fiat iam in eis q̄ precesserunt audiuisti. q̄propter errauit Aristoteles indubitanter ponens perfectionem ipsarum eousq̄ completam vt additionem vel cremētum addiscere non possent. quemadmodum igitur in precedentibus audiuisti perfectio earum indubitanter antedictum recipit incremētum. Et tunc primum erit completa cum erūt homines electi et dilecti dei glorificati atq̄ consortio beatorum spirituum donati. Eritq̄ ciuitas illa imperatoris vniuersalis regisq̄ ac dñi seculorū velut ex duobus parietibus altero: vez ex beatissimis istis substantiis: altero ex hominibus glorificatis edificata. Et in mundo seu seculo altiori q̄d est celum vltimum. Et mundus diuin⁹ quid est celum decimum et vltimum collocata. ab illa em̄ hora nihil expectabat nichil perfectionis eius addet. De perfectione autem qua perficere dicuntur huiusmodi substātie: tu ne abhorreas si perficere dicuntur: vel quedam quasdam alias vel aīas n̄ras. Cum iste sapiens perfectorem suum nominēt doctorem suum a quo theologiam istam de sacratissimis ierarchiis didicit et accepit. Congruit quoq̄ illis eisdem modis et eodem modorum numero pficere quibus et quos audiuisti q̄ eidem conueniat purgare: nec expectes vt illos modos repetaz hic tibi. similiter et de illuminationibus mihi videt sententur vt eidem modi sint et totidem q̄bus illuminare dicuntur. Utrū questionem habet et vltimaz ille qui hoc scripsit michi et tibi illam determinasset. si em̄ lux corporalis verissime naturali virtute sua illuminat conueniēs aut inconueniēter sibi appositū illuminabile. Unde ista impossibilia vł imperfectio erit luci spūali et non illuminet vel illuminare possit propria virtute naturali conuenienter applicatū sibi spūalis illuminationis receptibile maiores siquidem ac largioris influētie est ex necessitate lux spūalis q̄ corporalis. q̄ euidenter em̄ apparet q̄ lux corporalis limitate influētie est et vltra terminos sue limitationis illam extendere nullo modorum potens. deinde fluentia ipsius tenuatur atq̄ minuit et ꝓportionaliter elongationi sue ab origine et causa illa vero infinita est et eius diminutionis seu tenuationis oī modo nō receptibilis. Cuius exemplum est nōnullum in docente q̄ docet per sermonem suum q̄cunq̄ lōge sint ab eo qui sermonem eius audiunt illuminationē doctrine eius si equaliter capaces sint equales recipiunt nec si aliq̄s eorum longe magis remotus est ab eo. ꝑpter hoc minus lumen doctrine recepit per sermonē illius dum modo sermonē illius plene audiat ac perfecte. In hoc enim vez vt auditum vel ipsam vocem adiuuet vel ipediat potest aliq̄s reuera remotio vel appropiquatio ad loquētē. Uides igit q̄ manifeste q̄ illuminationē spūalē siue influentiam spūalis lucis distātia vel ꝓpinq̄tas nec expedit nec ipedit q̄tum ī ipsa est. Sic euidenter vide-

re potes infinitatē eiusdem lucis ad comparationē lucis corporalis. lux eñ solaris orbē sibi limitatum influētia sua nō potest excedere si ex necessitate cum predicto orbe terminatur influentia luminis ipsius. lucis vero spūalis influētia: non solum a q̄ lōge doctor audit̄: s3 etiā q̄ lōge audiri potest ostēdit̄. Et si ad infinitu3 lōge vox docētis a quocunq3 audiri posset in auditorē doctrine lumen influeret in nullo p hmōi distātiā diminutum: nō eñ ppinquiores discipuli maius lumē doctrine recipiunt q̄ remotiores ab eodem dum modo omnes equaliter capaces doctrine sint ⁊ sufficiēter vocē ei9 audiunt. ¶ Nō si dixerit q̄s q2 virtute vocis influentia ista doctrie in tā longiquū extēdit̄: ⁊ virtute vocis sic hoc nō virtus lucis spūalis. Errat intollerabiliter q2 vox vehiculum solum modo influētie lucis illi9 est. Illuminatio eñ effectus lucis ppriu9 est. ⁊ singularis nō vehiculi nec a vehiculo recipitur: s3 a luce quēadmodu3 si q̄s deferret ignē ⁊ applicaret illum conbustibili nō virtute sua combureret ille combustibile illud: sed virtute ignis q̄m deferret. ¶ Amplius. vox in se nihil habet lucis ad infundendum sciētiam sicut neq3 alia signa q̄ nō signāt p naturā. quare manifestu3 est q2 virtute sua nō illuminat vel influit lumē sciētie: s3 reuerti quodam modo applicat intellect9 audiētium luci sciētie que est in aīa doctoris applicat inq̄ applicatiōe spūali. innatu3 siq̄dem est nobis intellect9 nostros applicare ad significata q̄ per signa nobis significatur. Innatum etiā est nobis p signa hec pcurare in eis q̄bus hmōi signa ostēdim9. signa eñ quodammodo ad intellectus res signa intelligētium deferunt. Et ppter hoc res ipsas significat applicāt intellectibus eo⁊ ostēdentes eas suo modo eisdem. Rebus autē intellectu p modum istum applicatis: sic illuminatio cognitiōis vel alterius apprehēsione in aīabus eorum q̄b9 signa hmōi exhibent̄ quēadmodum calefactibilib9 applicatis fit calefactio in eis ⁊ cognoscibilib9 applicatis intellectui p signa fit illuminatio cognitionis: nō in rebus: sed in aīab9 de rebus. Et applicatio ista spūalis approximatio est nō corporalis attactus.

¶ Q2 possibile est ⁊ nō repugnat creatori huiusmodi sp̄us itrare i hoīes iustos ⁊ pphēticos aut alios ad illuminādū ipso⁊ intellect9 put ꝓo ⁊ q̄tū volūt. sicut de malignis spiritib9 homīes plerūq3 vexātibus comprobatur.

Caplm. cciij.

Uoniā aūt iā3 ingressus su3 sermonē de hmōi illuminatiōib9 ⁊ applicatiōibus p q̄s illuminatioēs iste fiunt. Aggrediar inuestigare de hijs p scrutati9 ⁊ lati9 ⁊ de allocutionib9 hmōi substātia⁊ ad inuicē ⁊ ad aīas nostras: ⁊ specialiter ad aīas pphēta⁊. ¶ Dico igit̄ in p̄mis q nullo modo de luce spūali negādu3 est quin ex ea descendāt influētie luminales siue scientiales. ⁊ ad inferi9 earum a superioribus ⁊ ad aīas nostras: ⁊ precipue ad animas pphetaru3 alio⁊ūq3 tam virorum sancto⁊ q̄ mulierum quib9 diuine reuelatiōes / siue per raptum / siue per extasim / siue p sommium fiunt. verum non per modum influētium corporalium ⁊ naturalium. Ille eñ p necessitatē ⁊ quandam seruitutem fiunt. Iste vero per voluntatem ac libertatem: nō eñ est in potestate solaris lucis vt minus luceat q̄m lucet velut aliquē ex radiis suis retineat: sed quasi impetu ⁊ violentium diuine largitatis toto posse. Ista vero luminose substātie prout volunt ⁊ q̄tum volunt lumina reuelationū infundūt: silr̄ ⁊ retinēt. Et luminositates suā h3 vnaq̄q̄ plenissime in libera ptāte sua. Hmōi autē exēplū est in eo q tenet librū multo⁊ voluminum atq3 folio⁊ hn̄s plenissimā potestatē aperiēdi illum atq3 claudendi ⁊ aperiēdi illū ad inspectionē vni9 folij vel vnius versiculi ⁊ ostendendi in eo q̄d volunt / ⁊ q̄tum volunt / ⁊ quotiens vnaq̄q3. nāq3 hmōi substātia⁊ ver9 liber spūalis est lucidissime inscriptiōis sciētia⁊ naturaliū: hoc est que in ipsa creatiōe sua eidē inscripte sunt ⁊ indite silr̄ ⁊ diuinalium hoc est ea⁊ quas sup illuminationē siue inscriptionē diuine bonitatis creatiōis largitiōe receperūt: q̄tum igit̄ voluerunt se aperiūt. Et aspiciētes in legē pmittūt vel poti9 ptēdunt q̄d est dicere quot versus seu sententias voluerint ex iussione. s. ⁊ bn̄placito creatoris siue q̄bus ⁊ extra q̄ nihil omnino faciunt nec sunt ex omni modo sicut specula materialia ⁊ visibilia sunt reuera specula clarissima visibilium ⁊ inuisibilium iuxta quod mensurauit eis creator benedictus ymagines lucidissime reddētia. verūtū eousq3 sue potestatis ac libertatis vt in eis modo videat inq̄tu3 ipse voluerint. Hoc autem est ad nonnullam similitudinem creatoris atq3 sapiētie ipsius que reuera speculu3 sine macula bonitatis illius sermone prophetico dicitur. In illa enim nemo intueri potest nisi q̄tum fuerit bonitatis eiusdem dignatio: neq3 vnusquisq3 prophetarum in ea vidit aut legit: nisi q̄tum fuerit eius beneplacitū. Et quidem multum clare quidem vero multu3 obscure videl3 in figuris ⁊ enigmatibus. Causa autem huiusmodi diuersitatis alia esse non potest q̄ beneplacitu3 creatoris.

¶ Si quis autem querat de applicationibus huius qualiter fiant: iam dixi tibi quia non fiunt per corporalem attractum: ille enim priu9 est corporum atq3 substantiarum corporalium. Iam autē3 apparuerunt hec prophete: videlicet quia sublimes iste ac beate substantie in homines itrant. vnde ⁊ quidam eorum dixit. ⁊ dixit angelus qui loquebatur in me. de ipsa vero sapientia creatoris dixit quidam q intrauit in animam serui dei: et iterum in animas sanctas se transfert. Et alius quocunq3 iterum introierit benedicet deus. Tu vero iam didicisti quia non est prohibita aliqua ex huiusmodi substantijs intrare animas nostras. prohibitio eñ non potest habere nisi duarum causarum alterutram grossiciem: scilicet aut contrarietate3: ⁊ grossiciem quidam nullam habent qui vacuitatem requirat quemadmodum audiuisti in precedentib9 de substantijs ⁊ virtutib9 q̄ plenitudinē: nec repellunt̄: nec coāgustant̄ q̄n poti9 illā velit āplitudinē ⁊ āplectunt̄. ⁊ i ea tanto spaciosi9 collocantur q̄to

maior fuerit. In aia eñi humana q̃to arismetica
plenior fuerit tãto in eã geometria ⁊ largi⁹ intrabit
atq̧ facili⁹ ⁊ spaciosi⁹ manebit nec est pretereũdus
hic qd̃ dixit ex diuinis vn⁹ ex ꝓphetis qꝛ demonib⁹
nõ est possibilis ingressus aiaꝝ nostrarũ qñ ipsas
creator bñdict⁹ ꝓprias sibi sedes ⁊ habitacula con
secrauit. Tibi vero nec aliũ nõ ꝫ ꝯtradicere vbi ho
nor vel gloria creatoris tãgit. Notũ etiã est ꝓhibi
ta esse demonia a multꝫ modis nocumẽtoꝝ huma
ni gñis. Et specialr̃ interdum a qbusdaꝫ quorũdã
nocumẽtis: non eñi abreticios: aut lunaticos: aut
aliter occasionatos possibile qd̃ẽ est oĩpotẽti crea
tori malignos spũs: ⁊ qbuslibꝫ aiab⁹ humanis. Et
etiã ab oĩbus ne illas intrẽt vel polluãt aut ledant
vllo modoꝝ vbicũq̧ decreuerit istud ꝯgruere glo
rie sue. Uerum qd̃ hic dico ꝫm naturalẽ possibili
tatẽ intelligi nolo naturalr̃ sicq̃dem possibile est et
malignis spiritibus intrare aias humanas ⁊ aiab⁹
humanis eos recipere: ⁊ interdum hoc ꝑmittit sa
piẽtissima bonitate creatoris vel ad terrorẽ sanita
te ⁊ libertate male vtẽtium ⁊ aliĩs de causis q̃ illi so
li note sunt. Interdũ ṽo nõ sustinet sciẽs maligni
tatẽ hmõi spũum quorum intẽtio tota est ad nocẽ
dum hoĩbus ⁊ creatoris gloriam minuẽdam a tẽ
pore quoq̧ ꝓmulgate legis xp̃ianorum euidẽs est
lõge amplius repressam esse ac refrenatã coꝝ ma
liciã qsi neq̧ inouatiõib⁹ nec adiuratõib⁹ nec obla
tis sacrificĩs qb⁹ maxime alliciunt̃ ⁊ attrahuntur
Plerũq̧ etiã ne apparere ꝑmittunt̃ qd̃ iaꝫ multo
rum reuelatiõibus ⁊ testimonĩs mihi innotuit. et
narratiõib⁹ vero miraculoꝝ que ꝑ primos docto
res gẽtꝫ xp̃ianoꝝ facta sunt: ⁊ eiectos fuisse ab ho
minibus in quos intrauerunt ⁊ ligatos eos vsq̧
fuisse vt nihil ludificationum suarum: nec etiã loq̃
possent manifestum est. Qd̃ si maligni spũs aias
demoniatoꝝ nec arreptionẽ/nec habitãt/nec itrãt
quo ergo intrãt ⁊ vbi inhabitãt apud eos mirabile
nãq̧. ⁊ vehemẽter admirando videt̃ qualiter mo
ueant vel etiam mouere possint corpora coꝝ quos
vexant: ⁊ ipsas aias eorum ad eavidenda vel cogi
tãda qui eas videre ⁊ cogitare faciunt si extra ipas
sunt. In hmõi nãq̧ narratiõibus nullo instrumẽ
to vtunt̃ forinseco ⁊ omnino nullo ãminiculo nisi
vel seipsis vel eis q̃ apud ipsos ⁊ in ipsis sunt. Si
autẽ seipsis absq̧ vllo medio tãtis passionib⁹ ⁊ co
gitatiõibus exagitãt aias illas hoc nõ est nisi cum
ipsis sint. Et ꝓpter hoc in illis ipartibile nãq̧ nõ
potest esse aliquo modo ꝯiunctiõis nisi sit etiam in
illo: neq̧ eñi ꝯtinuitas: neq̧ ꝯtiguitas locuꝫ habꝫ
apud impartibilia sicut iam declarauit Aristo. in li
bro phisicorum. ❡ Ampli⁹. nulla substãtia intel
ligit vel aliter cognoscit nisi in seipsa: ⁊ intra seip
sam ⁊ ꝑ ea q̃ apud ipsam sunt nisi ꝑ sensuꝫ. Iste au
tẽ substãtie vcꝫ malignorum spũum nihil cogno
scunt ꝑ sensum. Quare ꝑ se ⁊ intra semetipsas co
gnoscunt q̃cũq̧ cognoscũt absq̧ forẽsib⁹ ãminicu
lis. sicut autẽ cognoscunt isti ⁊ docẽt qd̃ est dicere
ꝑ forinseca nõ siue sensibilia signa quemadmoduꝫ
docemus nos sicut vocibus libris ymaginibus vel
aliĩs signis taliũs signis. forsitã aũt ⁊ hoc possibile ẽ
hmõi substãtĩs tã bonis q̃ malis: vcꝫ voces vel a
lia signa adhibere in reuelatõibus quas faciũt ore
nãq̧ ⁊ lingua ⁊ labĩs demoniacoꝝ: interdum lo
qunt̃ ipsi demones in eis. Et narrauit mihi qdã
qui multos curasse videbat̃ qꝛ distinguibiles erãt
voces demonum ⁊ demoniacorum: dicebatq̧ qꝛ
voces demonum in demoniacis loquẽtium semꝑ
subrãte sunt. voces vero ipsorum demoniacorum
sciebat igit̃ ꝓut multotiẽs narrauit mihi qñ loq̃ba
tur ipse malignus spũs in eo ꝑ antedictã distictio
nẽ vocum in claritate ⁊ obscuritate. hmõi autẽ ob
scuritatis sue subrã cedinis cum mihi aliquãdo vi
sa est ineptitudo ⁊ incõgruẽtia instrumẽtorum vo
calium ad naturam demoniacam: nõ eñi ea sibi ĩpsi
ita cõueniẽter aptare poterat: nec ita ꝓ voluntate
vti vt ipse homo demoniacus vel aia hmõi cui erãt
naturali ꝯueniẽtia coaptata quemadmodum neq̧
nos vt aie nostre adeo recte aut expedite vti possu
mus pedibus aut aliĩs naturalibus instrumẽtis si
cut pedibus. forsitan autẽ diuine bonitatis proui
deñ. est vt non possint se occultare maligni spũs q̃
tum vellẽt. Et ꝓpter hoc ipsa voce sua interdum
ꝓducunt̃ ⁊ manifesti fiunt cogẽte hoc ⁊ aliter eos
facere nõ sinẽte diuine bonitatꝫ miseratione ꝓpter
causam quam predixi. ❡ Amplius. de oĩni opato
re manifestum est q̃ instrumẽto forinseco non vtit̃:
qꝛ seipse vel dispositiõibus aliq̃bus que intra ipm
sunt opat̃ quicq̃d opat̃ intelligibiles igit̃ ac spũa
les iste substãtie quotiẽs instrumẽtis nõ vtunt̃ aut
seipsis aut suis dispositiõibus illuminatiões istas
⁊ reuelatiões de q̃bus hic agit̃ efficiunt.

❡ Amplius. vsus instrumẽtorum non est nisi ex
impotẽtia ⁊ defectu virtutum opatiuarum: aut ip
sas opatiões recipiẽtium. ꝓpter hoc eñi ⁊ libris et
signis aliĩs docẽtes vtunt̃: qꝛ ꝑ se nec ꝑ res possũt
ipsas introducere vel applicare ad corda discẽtiuꝫ
si eñi hoc vel ꝑ ipsas vel ꝑ suas dispositiões possẽt
inutiliter ⁊ supuacue signoruꝫ ãmminiculis vterent̃
Cum igit̃ ea si pfectio substãtiarum de quibus agi
tur vel instrumẽtis nõ egeãt. Manifestum est per
semetipsas istas illuminatiões ⁊ reuelationes eas
efficere. ❡ Amplius. si per libros sensibiles fiunt
in aiabus nostris sciẽtiales illuminatiões ⁊ doctri
ne q̃to forti⁹ ꝑ libros intelligibiles q̃ incompara
biliter lucidioris inscriptiõis sunt fieri debẽt spũa
les illumiatiões ⁊ reuelatiões. ⁊ in aiabus nostris
⁊ in substãtĩs spũalibus abstractis. Cum igit̃ du
biuꝫ sit substãtias spũales abstractas libros hmõi
esse. Manifestum est ꝑ applicationem coruꝫ iuxta
qd̃ dixi spũales illuminatiões ⁊ reuelatiões appli
catiõe eorum conueniẽti. Eodem modo est ratio
maris silitudine ⁊ ꝓportiõe speculoruꝫ: multo eñi
potẽtiora necesse est esse spũalia specula: cum sint
incomparabiliter expressiorum apparitionum seu
resultationũ ad trãsferẽdas seu trãsfũdẽdas appa
ritiões seu resultatiões suas in similia spũalia spe
cula q̃ ad id efficiẽdum similia sibi specula cũ sint
incomparabiliter expressioruꝫ apparitionum seu
resultationum ⁊ maioris receptibilitatis formarũ
corporalia nãq̧ specula vna apparitiõe occupent̃
eousq̧ vt alteram cum illã non recipiant. spũalia
vero q̃to plures ⁊ maiores receperint vel habue
rint tãto plurima ⁊ maiorum receptibiliora sunt.
❡ Amplius. Cum hmõi substãtie libri ⁊ specula
spũalium inscriptionum ⁊ intelligibilium appari
tionum qua de causa erunt artati hmõi specula ⁊ li
bri vt in eis legere vel ituere nõ liceat nisi ipsis q̧ si
aliĩs ꝫ in eis legere vel inspicere: cũ hoc nõ possibi
le sit ꝑ corporalẽ applicationẽ. fiet igit̃ hoc ꝑ spũa
leꝫ applicationem. hoc autem nõ potest alia itelli

gi q̄ꝫ ꝯiunctio essentialis qua. s. altera intret alterā sicut prediri cū ex necessitate imediata sit ⁊ medio nō indigēs qm̄ nec corporali medio nec spūali me dium eīn corporale si esset in hmōi illuminatiōib⁹ esset differēs lumē ab altera in alterā quēadmodū se hꝫ in illuminatiōe corporali q̄ fit a sole sup terrā ⁊ in aquā p aera medium differētē euidēter lumen in supficie terre ⁊ in aquā. Corporale autē mediuꝫ nō est possibile deferre vel recipere lumē hmōi veꝫ spūalis illuminatiōis qm̄ nec receptibile est illius. Q̄ꝫ si dixerit q̄s q: nō est necesse medium deferēs lumē spūale: nec sit receptibile illius quemadmodum de libris ⁊ vocibus ⁊ aliis signis corporalib⁹ iam expediui te ⁊ me de hoc. Cum dixi tibi qm̄ signa ꝓprie nō deferunt lumē sciētie: neqꝫ ꝓprie deferūt res sed aīas nostras excitāt vt applicēt se rebus. Et applicatio ista nō est nisi cogitatus seu cogitatio q̄ꝺ si hoc possunt signa ista forinseca ⁊ corporalia q̄ vtiqꝫ: nec naturalia signa sunt: nec p se. sꝫ positiua tm̄ ⁊ volūtaria q̄to fortꝰ hoc poterūt naturalia signa ꝓprie: ac p se signa ⁊ naturales libri proprii qꝫ ac p se libri quales sunt iste substātie de q̄bus agitur. Et voces nō institutiōe vel placito loquentium: sꝫ vera ac naturali silitudine significantes vt vere expssecꝫ ymagies reꝝ. forme enimqꝫ in hmōi substātiis sunt vere ac ꝓprie ymagines rerum sunt qualiter sciētia est apud istas substātias. silr̄ ⁊ vere ac ꝓprie naturales sꝫ voces siue locutiōes sunt earūdem. quare nō sunt alia signa necessaria beatis hmōi substātiis ad loquēdum vel significādum q̄ꝺ voluerint aīabus nr̄is aut aliis substātiis spūalib⁹ loqui igiᷓ earum vel ad inuiceꝫ vel ad aīas nostras non est nisi applicatio eorꝫ ad inuicem vel ad animas nostras quemadmodum nec loqui nostruꝫ ad alios est nisi applicatio nostre vocis ad auditum illorum. Cum igitur vnaqueqꝫ illarum substātiaruꝫ istarum vox naturalis sit nō positiua ⁊ tota signuꝫ tota liber. liber inq̄ꝫ naturalis ⁊ proprius applicatio earum ad inuicē vel ad animas nostras est spūalis locutio earum ad inuicem: vel ad animas nr̄as silr̄ instructio ⁊ reuelatio earum ad inuicem vel ad animas nostras.

¶ Quō ꝓphetie ⁊ reuelatiōes interdum p reuelatiōes ⁊ figuras corporales facte sunt ⁊ de cōiunctiōe demonum ad aīas humanas: nullatenus est dubitādum.

Capl̄m. cciii.

Quod si dixerit q̄s q: ꝓphetie et reuelationes interdum p ymagines ⁊ figuras corporales facte sunt ⁊ fiūt. forsitan hodie multe exēpli grā p animalium diuersorum generū figuras sicut aq̄laꝝ: leonum: vrsorum/hoim. ⁊ iterum quadrigarum rotarum ⁊ curruū ⁊ alioꝝ plurimoꝝ figuras vel ymagines. Respondeo in hoc: q: possibile est sanctis ac beatis spiritibus sic hoies instruere vel docere: nihilominus tn̄ interdum hoc in eis facere possibile est p seipsos. nō est igiᷓ negādum q̄n possibile sit eis hoc: sꝫ dico q: non est necesse vt sic homines doceāt vel instruāt veꝫ p signa corporalia vel ymagines corporales nobiliores ei ex ꝓphetꝭ absqꝫ hmōi figuris ⁊ ymaginib⁹ ab aliis sunt edocti: sicut euidēter appa ret in sermonib⁹ eoꝝ: veꝫ in illis in q̄bus nulla huiusmodi figurarum vel ymaginum mentio habeᷓ sꝫ ⁊ tu nosti intentioneꝫ meam in hac parte. Inuestigatio eīn mea est hic de naturis hmōi substātiaꝝ ⁊ de naturalibus viribus earum. de iniunctiōibus autem creatoris scꝫ quas eis facit de officiis absqꝫ operibus earum consequenter inq̄ram. Inq̄tum igitur tibi determinatum sit inter id de quo agitur vnūquēqꝫ beatissimorum istorum spirituum totuꝫ librum esse spūalē naturaleꝫ ac lucidissime inscriptiōis: ⁊ vocem spūalem clarissime auditiōis ⁊ expressissime significatiōis. Et ꝓpter hoc applicatiōes eoꝝ siue ꝯiunctiōes essentiales ⁊ immediatas ad aīas nostras p illuminatiōes earum esse qm̄ reuera lumina sunt ad ea q̄ illumināt: ⁊ instructiones vel edictiōes nr̄e sunt qm̄ in semetipsis doctrine sunt ⁊ sciētie ⁊ allocutiones nostre sunt spūales qm̄ vere ac naturales voces spūales sunt. applicatio autem siue ꝯiunctio luminis ad illuminabile illuminatio est silr̄ ⁊ libri siue doctrine vere ac spūalis ad doctibile instructio siue doctio est. Eodem modo applicatio seu ꝯiunctio vocis spūalis ad auditum spūalē locutio est. Et huius locutio loquela est naturalis ⁊ lingagium naturale qm̄ p naturalia signa tm̄ est. ¶ Debes aūt scire q: vox hmōi nō tm̄ vox spūalis est: sꝫ etiam clamor fortissim⁹ atqꝫ clarissim⁹ ⁊ auditui spūali audiuissim⁹. ꝓpter q̄ꝺ sicut iam prediri tibi dixit vn⁹ ex ꝓphetis hebreorum q: seraphin clamabat alter ad alterum: nō eīn submissis vocib⁹ sibi inuicē loquunᷓ angeli sancti voces eorum sciētie viue ac vere sunt: nec sunt habitus dormiētes. sꝫ actus sicut intuitus aut cogitat⁹ sunt etiā pars glorie sanctissimorum ac beatissimorum spūum. Et ꝓpᷓ hoc neqꝫ remissionē/neqꝫ submissionē neqꝫ vllius gn̄is diminutioneꝫ patiunᷓ. hoc eīn audiuisti in precedentibus: q: status glorie nulli detrimēto obnoxius est. ⁊ nulli⁹ mutatiōis q̄ in q̄ inde teri⁹ vergat receptibilis augmētum: aut recipit sicut iam dixi sepe. nec mirum tibi videaᷓ si cōiunctio aīaꝝ nostraꝝ ad viua ⁊ vera lumina est illuminatio earum: neqꝫ si ꝯiunctio eaꝝ ad viuas ⁊ veras sciētias ⁊ sapiētias sciētificatio ⁊ sapiētificatio est earum. silr̄ nō est tibi abhorrēdum si applicatio vel ꝯiunctio habitus spūalis ad voces viuas ⁊ veras spūales auditio spūalis est. Et ꝓpter hoc istructio vl̄ edoctio spūalis: audit⁹ eīn spūalis nō est nisi itellect⁹ quēadmoduꝫ neqꝫ visus spūalis ali⁹ q̄ꝫ auditus spūalis est: quapropter audire spūaliter non est nisi videre spūalr̄ ⁊ intelligere. Cum autem de nouo fiunt: veꝫ videre spūalr̄ ⁊ intelligere vtrūqꝫ eoꝝ addiscere est. Et ꝓpter hoc vtrūqꝫ eorum est instrui vel doceri audatius. aut loquiᷓ gēs xp̄ianorū dicēs: q: ꝯiunctio vel applicatio eoꝝ aīaꝝ humanarum ad deum altissimum deificatio eaꝝ est q̄ꝺ tibi dubium esse nō debet. Erit etiā tibi manifestum si cōsideraueris ꝯiunctionē istam in pfectione sua et plenitudine qualis separatus a dilectis et electis creatoris. Et ipsa est indubitāter glorificatio animarum quemadmodum completa cōiunctio ferri ad ignem initio ferri ipsius est. lꝫ multe sint ꝯiunctiōes ⁊ applicatiōes alie ferri ad igneꝫ quaꝝ nulla initio dici potest. Eodem modo se hꝫ ⁊ de aliis q̄ ad hoc inducta sunt tibi exemplis. ¶ De ꝯiūctiōe vero demonum ad aīas humanas nullatenus dubites quin exturbēs eas horribilitate malignitatꝭ

sue sicut vides q appropiquatiōe z etiā aspectu mł
to aūt āpli⁹ attactu serpēt; vel alteri⁹ nocēt; ac ve=
nenati aīalis horrēt z expauescūt hoīes. Et p vehe
mētia timoris ac terroris iterdū i amētiā vertunł. I
terdū etiā fiūt pp eius horrētes ac pauētes Quid
ḡ mirū si pñtia maligni spūs cui nullū aīal qtūcū=
q3 venenatū tā noriū est hoīb⁹ exturbał hūana na=
tura hmōi esse pturbatio i vultib⁹ eoꝝ z aspectu q
aliquē de malignis spiritib⁹ itra se receperūt semp
post ea notabilr nec sine horrore aspicieti post mo
dū videnł tāq3 malign⁹ spūs ihabitatiōis sue insi=
gnia hui⁹ relinqt i habitaculis hui⁹ hoc est hoīb⁹.
nec mirū tibi videał si adeo horribiles adeoq3 hor
rifici z terrifici spūs horroris sui vestigia aliq i pri=
mā vbicūq3 fuerit. ppter hoc eni dixit qdā i libro
suo malefico qm i locis q frequentāt demones fiūt
horrores z horripilatiōes trāseūtib⁹. sic ecōtrario
tibi dubitā dū nō est qn scti ac bti angeli i locis fre
quētatiōis sue relinquāt nōnulla placoris sui vesti
gia sicut iterdū odorē suauitat; z alia q hic tibi nu=
merare z nosare supsedeo. Debes etiā scire q2 faci
le est btis ac sctis spiritib⁹ trāsferre se i aīas huma
nas z suo igressu vel ihabitatiōe ɔfortare eas diri=
gere z iocūdare. z p modū omnē vt meli⁹ eis fit vel
meli⁹ se habeāt pñtia sua efficere. qd si ɔsideraueri;
in aīa tua habit⁹ sciaꝝ diuersaꝝ. z ipm thesauꝝ me
morie tue qualr ab illis illumiał aīa tua. Et efful=
get i ea i effectu ex ipsis id qd reminisci vel cogita
re volueris non abhorrebis neq3 admirabis si de
ipsa pñtia luminosissimaꝝ substātiaꝝ de qb⁹ agitur
effulget i aīa hūana lumē reuelationis quā facere
voluerit. si eni effulgētie iste ex luminib⁹ dormiēti
b⁹: hoc ē ex habitib⁹ qsi sopitis atq3 sepult; sint in
aīa hūana iuxta volūtatē tuā z exeūt extra illam iu
xta qd possibile ē eis: vez p signa forisseca qto for=
ti⁹ possibile est eis: vez hoc vigilātissimis z in actu
semp existētib⁹ substātiis pñtia sua effulgētias re=
uelationū i aīab⁹ nr̄is efficere. multo eni magnifi=
cēti⁹ atq3 efficaci⁹ hoc pōt eē i aīas nr̄as q aīe nr̄e
in alienas p signa forisseca. multo eni magis illumi
nare pōt qd luminosuz ē i seipso q qd lucet ex alio
tm̄. Et oīs vt⁹ gīalr z oīs potētia expitior expo=
tior est z efficatior ad id qd pōt p semetipsaz q ad
id qd nō potest nisi p aliud: silr oīs virt⁹ z oīs potē=
tia potens p se hoc est p essentiā suā: vel p id qd est
apud eā z in essentia sua q qūis alia q nō pōt nisi
p id qd extra ipsam ē. nec ppter hoc itelligas tu vł
itēdas q vna z eadē virt⁹ nō possit z aliqd p se z in
sup aliqd p id qd est extra se. Creator eni bndictus
multa facit p se. Et nihilomin⁹ multa p btissimos
hmōi spūs: silr z p hoīes z p alia qcunq3 vult: ipos
eni primos z supremos spūs per semetipsum illu=
minat omniq3 modo perficit. Ceteros autem no=
uis reuelationibus illuminat per ipsos. ¶ Atten
denda quoq3 est tibi in parte ista similitudo ad crea
torem: necesse enim est cum omnes beatissimi san
ctissimiq3 spiritibus: vtpote in quibus similitudo
pulchritudis ipsius clarissime resultat necesse igr
est vt influentiis illuminationum ei similius sint. si
enim substantie corporales influētijs corporalib⁹
simillime fiunt iuxta possibilitatē z cōgruentiam
nature tanto forti⁹ cōgruit seu cōuenit z debitum
est vt iste vez spūales substātie i influētijs spūalib⁹
siles illi sint tātoq3 eidē siliores in hoc qto subli=
mitate ac nobilitate nature pariter z glorie cōstat
eas esse viciniores eidē. ¶ Attēdenduz etiā est ti=
bi in capitulo isto: vez de appropinqtionibus z ap
plicationibus istis sublimium istarum substantia=
rum ad aīas nostras quod valde concordant valde
z amicabiles sunt naturis animaꝝ nostraꝝ vt ita
dicatur. huius autem iudicium est q ipse aīe nr̄e
ad presentiam hmōi substantiarum ipsa corpora
qñq3 p parte deserunt: qñq3 etiam ex toto sicut ap
paret in raptu z extasi z in eo statu qui dicitur esse
in spiritu quemadmodum igitur ferrum ad pre=
sentiam adamantis vel lapidis magnetis deserit
locum suum z currit rapida velocitate ad illum ac
si raperet de loco suo ab ipso adamāte sic est z de
animabus nostris non enim violentie raptus iste
quo rapiuntur ad presentiam hmōi substantiaruz
quin potius amoris naturis quemadmodum ra=
ptus ferri adamantem qui indubitanter ex amore
naturali est quo ferrum naturaliter amat illum.

¶ De hoc accidit tempore meo cuidam viro reli=
gioso q ex applicatione cuiusdam de hmōi substā
tiis tanto gaudio profusus est: immo repletus est
vt ab illa hora qua cessauit huiusmodi appropin=
quatio desiderium similis applicationis in eo post
ea quiescere non potuit dicebatq3 quia si deus hu=
ius gaudium semel ab hac eidem iteraret in tota
vita ista nichil amplius ab eo peteret.

¶ Quod si dixerit quis quia similes raptus effi=
cere videntur maligni spiritus: verum indubitan
ter dixit. Tu vo scito quia multa dissimilitudo est
inter raptus istos z etiam contrarietas quedam q
principio enim malignus spiritus suam occultās
maliciam siue vllo terrore vel errore rapit huius=
modi raptu quo duxit ad se animam humanaz Et
hoc naturali bonitate et placore quos habet. z sē=
tiri facit cum suam occultet maliciaz quemadmo
dum cum transfigurat se in angelum lucis. Verū
quia non permittitur diucius illam abscondere
ostendit istam faciente hoc diuina prouidentia et
prohibente eum adeptione hominum sentitur tā
dem eius noxietas atq3 malicia: z pro hoc sentitur
horror z terror z reliquit pauiduz z trementem il
lum cuius anime se applicuerit. Interdum etiam
cogitur suam immundiciam reuelare recedens cū
fetore intollerabili z fetulentia abhominali.

¶ Beatissimi vero atq3 sanctissimi spiritus econ
trario faciunt applicationibus z cōiunctionibus
suis ad animas nostras. ab initio enim timorez in=
gerunt reuerentie sue. similiter et nouitatis atq3
magnitudinis ipsius doni apperitionis vel reuela
tionis. in recessu vero suo reliquunt animas con=
fortatas / consolatas / atq3 iocundas / contrariaq3
vestigia vestigiis antedictis. Dicitur autem huius
modi raptus excessus mentis. z extasis quoniam
per ipsam extra statum pristinum quasi in alio secu
lo z alia vita constituta videtur sibi omnis sic ra=
pta. Et hoc est exordere hoc extracedere a seipsa
z ascendere supra se. hoc autem est quoniam tra=
hitur a superiori se z coniungitur illi. Propheta
namq3 qui dixit. Ego dixi in excessu mentis mee
proiectus sum a facie oculoꝝ meoruz: cognouit se
hoc non vidisse ex proprio lumine intellectus sui
sed ex desuper infuso desuper se: igitur z non dese

vidit hoc. Et ꝓpter hoc reuera excedens se ⁊ qua
si existēs supra se. ista enim proiectio qua quis a fa
cie dei proiectum se conspicit intellectu humano
⁊ naturali videri nō pōt. sʒ solo desup infuso lumie
diuie reuelatiōis. nec hoc ꝓphā vl' itellexisset vl' di
xisset nisi supra se rapta hmōi ascēdisset ascensum
hmōi spūalē itelligēs nullaten⁹ corporalē vel essē
tialē. iterdū tñ essētialr rapiunť aīe sicut rapta fuis
se videť aīa illius q̄ dixit raptum se fuisse vsq̄ i ter
tiū celū sicut nōnullis visuʒ est ver̄ ꝯtuti nr̄e itelle
ctiue nihil accrescat ex loco vel appropinq̄tiōe cor
porali ad id qđ itelligēdū ē ei vel vidēdū supuacua
videri pōt essentialis trāslatio aīe illi⁹ i tertiū celū
sicut nōnullis visuʒ ē. ¶ De hoc ꝟo audiuisti i p̄ce
dētib⁹ itētionē meā mire sidđ nobilitat ⁊ vix no
bis cogitabilis ivita ista est celū qđ dr̄ padisus. Et
ꝓpter hoc ipsis spūalib⁹ ꝯtutib⁹ btissimisq̄ spiriti
bus i celo illo creatoris ordiatiōe decētissime ꝯsti
tut⁊: nō est dubiū aliq̄d accrescere qđ addit ad gl̄iā
illoꝝ. Cū ⁊ vnicuiq̄ regi ex preciositate ac p̄clarita
te aule sue non parū gl̄ie ⁊ honoris accrescat ⁊ vni
cuiq̄ habitatori: silr̄ ex pulchritudīe ⁊ mirificētia
sue habitationis. nec putes vllo modoꝝ q̄ maligni
spūs i phitōic ⁊ planatic ariolis ⁊ arrepticiis ha
beāt librū pigere vel effulgere facere i aīab⁹ hoim
in q̄b⁹ loquunť q̄cq̄d voluerit neq̄ ipsis etiā ꝑmit
tiť scire vel dicere de secret ⁊ ꝯsiliis creatoris ꝓvo
to suo ⁊ volūtate. sʒ neq̄ de abscōdit hoiʒ. lʒ mul
ta de illis nouerit: ⁊ iterdū reuelēt atq̄ exprobrēt
hoib⁹. Etiā tp̄ib⁹ i meis mlt̄a de hmōi reuelationi
b⁹ ⁊ exprobratōib⁹ audiui. vidi etiā mulierē arrepti
ciā q̄ mulierib⁹ aliis exprobrabat me audiēte ⁊ vidē
te turpitudīes suas q̄ cū sana facta esset ⁊ mēt cō
pos iterrogata r̄ndit mihi se vidisse manifeste q̄cū
q̄ loq̄bať de absconditꝭ hoiʒ vel mulieꝝ tp̄e ifirmi
tat sue. ⁊ ita se adhuc memoriter tenereq̄ plene re
minisci eaꝝ. vtrū aūt p naturā solū tales visiōes et
reuelatiōes fieri possint q̄stionē hʒ nō facile iuesti
gabilē aut determ iabilē de q̄ tētabo dicere qđ tibi
sufficiat loco suo. In s'monib⁹ ꝟo p̄cedētib⁹ meis
in q̄b⁹ dixi btissimos spūs libros esse spūales ⁊ vo
ces nō fuit itētōis mee mlt̄a curare an ipsas hmōi
substātias: an formas viuas ⁊ lucidas q̄b⁹ inscri
pte sunt libri ⁊ voces q̄m nō multum refert q̄trū ad
intentionem meam neq̄ q̄tum ad presens. Eadē
enim veritas vtroq̄ modo declarať. Ex his etiaʒ
aliq̄d capere potes q̄d est qđ dr̄ i visiōe illa cui⁹ ob
scuritas atq̄ ꝓfūditas: necdū ē explicata cū mlt̄o
rū igenia sudauerūt i eadē audiebā inq̄t sonitū ala
rū cherubi q̄si sonū aq̄rū mlt̄aꝝ q̄si sonū sublimis
dei. Et iterꝫ cū ābularēt q̄si son⁹ erat multitudīs vt
son⁹ castroꝝ. appet eīn tibi q̄rt⁹ son⁹ q̄rtaq̄ sonori
tas inūerabiliū vocū illaꝝ excelsaꝝ erat qđ aliis ser
monib⁹ explicari nō poterat q̄ sono aq̄ꝝ mlt̄aꝝ: ⁊
sono mlt̄itudis aq̄ castroꝝ. Isti enim soni maximi
sunt apđ nos ita vt alios audiri nō sināt. Cōsiderā
dū tibi ē q̄m vnaq̄q̄ ex illis vocib⁹ clamor validissi
mus ē. Quarta dʒ esse sonoritas atq̄ vociferatio
oīm insimul clamātiū. ¶ Iste etiā son⁹ q̄si sonus
sublimis dei ē duob⁹ modis q̄m ipm sublimē crea
torē: oīs illa sonoritas resonat laudib⁹ icogitabili
bus. Scđo q̄m reuerti filius ē ipsi ꝟbo sublimis dei
oīs eīn etiā sapiētia ⁊ oīs scīa viua. ymago q̄dā ē ⁊
silitudo p̄mogēite sapiētie q̄ ē p̄m⁹ son⁹ sonās ipm
creatorē ꝑfecta ⁊ ieffabili resonātia sic vnaq̄q̄ bea
tissimarum substantiarum ꝓ modo suo sonat ipm
q̄tuʒ silr̄ potest primo sono. Et hoc est dicere quasi
si sonum sublimis dei quod est dicere in vniuerso
quem ipse sublimis deus sonat emittendo de se ꝑ
generationem vt verbum ꝓprium ⁊ a quo ipse sub
limis deus sonatur plenissima ac perfectissima si
gnificatione ac representatione. De hoc sono ⁊ ei⁹
suauitate in prima parte primi sapientialis ac di
uinalis magisterij: multa iam audiuisti p me.

¶ Utrum scientie vel doctrine lumen hmōi
spirituum in animas nostras trāsmitti possit
⁊ si sic quō id fiat.

Capl'm. ccv.

Quod si q̄s q̄rat quomodo lu
men scientie vel doctrine ab
hmōi substantiis in alias q̄s
dam vel in animas nostras ⁊
non similiter transfundenť
virtutes: hoc eīn non videť.
Si eīn trāsfundi possent sic
virtutes manifeste verū esset
⁊ plane q̄ hmōi substantie ve
re iustificarent ⁊ vere proficerent animas nostras
viderenturq̄ videri datores doctores gratiarum
quod nundum a quoq̄ dictuʒ est. Hoc enim est sin
gulare ac proprium creatoris videlicet datio gra
gratiarum atq̄ virtutum: quod autem ⁊ illumina
re ⁊ docere possunt aliqui substantiarum istarum
aliquas alias ⁊ animas nostras nō negatur ab ali
quo. Si igitur tantum possunt ad perfectionē vir
tutis intellectiue nostre que est illuminatio eiusdē
quomodo minus poterunt ad perfectionem virtu
tis nostre motiue nobilis que est directio ⁊ refor
matio atq̄ decoratio ipsius. neq̄ enim minus sa
lutaris est necessaria: neq̄ per moduʒ aliquem mi
nus bona vel vtilis q̄ perfectio intellectiue neq̄
ad minorem gloriam cedens creatori.
¶ Amplius. si nec minus receptibilis est vnī⁹ ista
siue perfectionis q̄ intellectiua neq̄ virtutes hu
iusmodi substantiarum minoris aut difficilioris i
fluentie sunt ex perfectionibus nociuis suis q̄ ex
perfectiōibus suis intellectiuis. vnde erit eis ista
imperfectio vel impotēt. vt lumina scientialia tā
ta facilitate transfundant ex luminositate virtutū
suarum intellectiuarum et non possint equa faci
litate ex perfectionibus virtutum suarum moti
uarum virtutum vel gratie vel glorie transfunde
re in animas nostras et pulcrificare seu decorare
eas tam glorie q̄ gratie virtutibus.
¶ Scito igitur in hoc quoniam apprehensiones
⁊ perfectiones intellectiue faciliores sunt sicut et
priores q̄ virtutum motiuarum nobilium. Causa
autem in hoc est quoniam quasi exteriores ⁊ formi
cese sunt: ille autem profundiores intimiores. Et
iterum iste sicut pictura. ille vero sicut sculpture:
⁊ quasi superficiales. ille vero sicut tincture totuʒ
penetrantes et intimo inherentes. Non est igitur
mirum si substantie huiusmodi possint id quod est
min⁹ atq̄ facili⁹ ⁊ deficiūt ab eo qđ est mai⁹ ⁊ diffici
lius. Quatenus autem illuminatio virtutis no
stre intellectiue attribui debeat huiusmodi substā
tiis iam audiuisti. neq̄ enim q̄ librum adhibet vel
speculū visui: neq̄ ipse liber: neq̄ ipm speculū ꝓ
prie docet vel videre facit. sʒ mlt̄ū amminiculū ad

videtē p̄cesset iuxta modū istū multa procuidubio ā= minicula ad pfectionē v̄tutū obtinēdā pstāt docto res z correptores z q̄ exēpla rectitudinis ostēdūt z pbēt. Ipsaz aūt v̄tutū pulchritudinē z p hoc āmi= cula z siue lumis pstat p bñplacito bonitat; seu da tor z auctor oīm bonoꝝ. ❡ De trib⁹ igit̄ istis illu= minatiōe/purgatiōe atq̧ pfectiōe itātū ad p̄ns di= ctū sit tibi. Debes autē sollicite attēdere q̄ scie si= ue sapiētie sctāꝝ ac btāꝝ substātiaꝝ d̄ qb⁹ agit̄ abis si sunt latissime ac pfūdissime. Et ppter hoc visio eaꝝ vel etiā vniuscuiusq̧ q̄si visio maris est: hoc est q̄si abissalis/pfūditat; z latitudinis. iuxta qd̄ dicit sapiēs qdā de sapiētia ipsa alta pfūditas: z q̄s iue= stigabit eā. Et iteꝝ aliq̄ pfunda v̄ba ex ore viri z tor rēs redūdās fons sapiētie. Et iteꝝ sicut aq̄ pfun= da sic osiliū i corde viri vt hō sapiēs exhauriet illō. sta tura v̄o quā añdict⁹ pphā esse rotis dixit substātia litas vel altitudo est sapiētie iuxta qd̄ idē ppheta di xit expōnēs istā staturā z dicēs. Statura q̧q̧ erat rotis z altitudo z aspect⁹ horribilis. Et itēde hono rē istū nō terroris aut terribilitat; s; vehemēt; ad= miratiōis atq̧ stuporis. Iuuatū nobis q̄ppe est ad aspectū reꝝ magnaꝝ z icōsuetaꝝ vehemēti admira tiōe atq̧ stupore moueri z ifra limites n̄re puitat; resilire quodam modo nos ipos cōtrahere. Quod autē subiūrit de oculis rotaꝝ expeditum est tibi ex p̄cedētib⁹. qd̄ v̄o dixit q̄ cū ābularēt aīalia ābula= bāt pariter z rote nō est dubitādū: q̄ ābulatio spūa lis pfecta est vel opatio. Manifestū autē est q̄ oīni recta z spūali ābulatiōe: hoc ē oī pfectu z opatiōe spūali z i nobis z i substātiis aliis i qb⁹ locū hñt p= fect⁹ z opatio rectitudinis sil' pficiūt sapiētia z vir= tutes. z ipsa subiecta eaꝝ hoc est substātie in q̄bus sunt z ecōuerso. Et hoc est dicere cū virtutib⁹ ibāt z cū eleuarent̄ parit̄ z rote sequēt̄s ea. Iā aūt dixi ppter q̄d z aīalia z rote eedē btīssime ille sbē dicte sūt. In hoc v̄o qd̄ dixi sequētes ea ppter illō dictū videt̄ q̄ substātia oīa p̄ora sunt pfectiōib⁹ suis sp. Et ppter hoc ad qd̄cūq̧ op⁹ rectitudinis ad qd̄cū q̧ iussu z vel bñplacitū creatoris se iclinēt vel trās= ferāt pfectiōes illas p̄claras q̄b⁹ eas decorauit z or nauit creator secū trahūt q̄m p illas iussa creatoris ad bñplacitū eius p oīa adiplēt nec te oturbet q̄ de rotis z aīab⁹ tāq̧ de diuersis videt̄ esse sermo pphe tic⁹ s̄m em̄ ea q̄ dixi in visiōe tm̄ erat sicut z appare bat ista diuersitas: qd̄ aūt pedes aīaliū illoꝝ pedes recti dicti sunt nihil ouenīēti⁹ itelligit̄ noīatiōe pe dū rectoꝝ q̧ effectiōes eoꝝ rectissime: pedes em̄ z instrumēta motuū sunt: z ab ipsis est v̄t⁹ motiua il= loꝝ. Et hoc declarauit iste sanct⁹ z sapiēs i tracta= tu de sacratissimis ierarchiis. manifestū autē est ti= bi q̄ celi nullo gñe pedū vtūt̄ nisi forte talib⁹ q̄les dici. z hoc vtiq̧ si aīalia vel aīati sunt: elemēta vero nullo gñe pedū vtunt̄. Hoc autē dico ppter q̄sdam q̄ visionē illā parti iudaice/parti pphetice expone re conati sunt: cū expositiōes eoꝝ nichil pphetali intētiōe vel officio dignū otineāt aut eidē oueniēs pphetaꝝ q̄ppe officiū z intētio tota est mores hoīs vitāq̧ cōponere: z de malis q̄ illis iminēt p̄mone= re dei cōminatiōes z pmissiōes mādata eiusdē at= q̧ iudicia z cerimonias: hoc est oīa q̄ ad honorificē tiā diuini cult⁹ ptinēt exponere quoꝝ oīm nihil in uenies i expositiōib⁹ ipsoꝝ. ❡ De motib⁹ autē ele mētoꝝ aut alioꝝ corpoꝝ supioꝝ sc; atq̧ celestium n̄ vlla cura sit vnq̧ hoīb⁹ intēdentib⁹ i cōpositionē z decorē vite p̄ntis z acq̄sitionē future. q̄propt' multo min⁹ curāda fuerūt illa pphet; q̄ ad hoc z ppt' hoc solū ad hoīes missi sūt a creatore vt eos de legis do ctria z bōis morib⁹ audirēt z p eos ad futurā gloriā itēdere eā q̄ sperare hoīb⁹ suaderēt: neq̧ inanē p= phetiā aridāq̧ z mortuā q̄ aīas viuificare nō pōt: neq̧ nutrire/neq̧ cōseruare/neq̧ i eis q̄ salutaria sunt vllo modoꝝ dirigere pphete voluerūt vel itē= derūt. ppt' qd̄ expōnes hmōi tāq̧ inanes z vacuas ab oī pabulo salut; z fructu otēnēde tibi sunt z rei ciēde. qd̄ si osiderationē de illis p singla tibi facere placuerit: facillimū erit tibi destruere illas. Tu g̊ noli obliuisci eoꝝ q̄ hic audiuisti de naturis z offi= ciis sublimiū substātiaꝝ abstractaꝝ. Et cū his at= tēde in eis que addam tibi de ipsis.

❡ Quomodo dicti angeli beati laudāt creatorem.

Capl'm.ccvj.

Dico igit̄ q̄ vnū ex officiis ipa ruz est laudare creatorē voci b⁹ q̄s p̄dixi tibi. laudare v̄o iu= xta cōmunē itelligētiā nō est nisi bōa narrare aliq̄b⁹/vl' sig= re. laudare v̄o ip̄z hoc ē bōa il li⁹ eidē narrare vel sigre. z q̄m voces iste clamores spūales sunt vt p̄dixi laudātes creato= rē vocib⁹ istis sunt ex necessitate clamantes laudem creatoris q̄m isup iste voces otinue sunt: nec vllo si lētio iterrūpunt̄. manifestuz ē q̄ nō hñt requiē die ac nocte q̄n clamāt de creatore. sctūs. sctūs. sctūs. sil' z alia magnalia ipsi⁹. In statu em̄ glie i q̄ mani= festū ē hmōi sbās eē nō h; locū iterruptio ab actu q̄cūq̧ cū ad ip̄z: neq̧ mors: neq̧ mutatio vlla i de= teri⁹ vergēs attigere possit sicut iā audiuisti. s; ne= q̧ req̄es locū h; ibi cū mot⁹ spūales q̄ ibi sūt z act⁹ pfectiōes z glie sint inibi exītiū: nihil aūt otrariū p fectiōib⁹ illis aut glie āmiculis patit̄ stat⁹ ille. Primū of ficiū āgelo rū ē lauda re creatorē

❡ Ampli⁹. vbi lassitudo nullū locū h; ibi nec pau satio sicut igit̄ a cognitiōe i effectu magnaliū crea turaꝝ q̄ nō ē nisi creatoris q̄ nō est nisi cogitat⁹ cer tissim⁹ ac lucidissim⁹ eoꝝ nūq̧ cessant ille btīssime sbē. sic neq̧ a clamorib⁹ laudū ipsi⁹ nō solū a clamo re triplici sctitat; eiusdē iuxta sermonē ppheticū sic neq̧ a clamorib⁹ laudū aliaꝝ ipsius.

Quō post modum angeli dicti benedi= cunt creatori.

Capl'm.ccvij.

Ecūdū offm̄ carūdē sbāꝝ ē bñ dicere creatori: bñdicere vero alicui put hic itēdit̄ nō est nisi bōa interp̄tari eidē vel bōa di= cere de illo. p̄mū v̄o magis cō ueniēs ē itētiōi ppositi quēad modū cū dicet̄ bñdictio z cla= ritas/z sapia/honor/z glia illi subaudit̄ sic hac igit̄ orone oñ dūt q̄ hoc dicūt se velle vel optare bōa i orone hui⁹ noīata illi de q̄ vl' ad quē loquunt̄. Nō si q̄s q̄rat q̄ sit optāt ei vel volūt ea q̄ plene h; z possidet. Ꝓferti cū q̄ optatio hec quā oro illa isinuat mag; amor ē bonoꝝ hmōi cū desiderium pprie nō sit nisi eoꝝ q̄ non habent̄ vel haberi nesciunt̄ aut nō putantur. Scd̄z offm̄ ipoꝝ q̄le sit

desiderium namq; veri nominis in vsu q̄ est apud
nos sic est queadmodū dixi ꝓpter qđ ꝛ cessat oīno
obtēta desideratiōe. nō improbabilr igiꝛ dicit qdā
ex sapiētibꝰ qꝛ placitū ē quietas volūtas. desiderium
vero mota volūtas siue i motu. ꝛ hoc est dicere motꝰ
volūtatꝭ i id vel ad id obtinēdū i qđ ē. hoc aūt ē ipz
desideratū. sunt igiꝛ placitū ꝛ desideriū sicut quies i
re ꝛ motꝰ i illā. verūtñ visuz est qbusdā qꝛ tāta ē sua
uitas bonoꝝ glie vt semꝑ ipa raptāt i seipsa fruen
tes eisdē ꝛ semꝑ eosdē i se quiescere faciāt. Et apte
dixerūt qꝛ semꝑ obtēta ꝛ habita semꝑ desiderantur
in q̄ sermone difficile est aliđ itelligere nisi qꝛ infa=
tigabilr ꝛ amanꝛ ꝛ possidenꝛ. E cōtrario aūt se hȝ
res i corporalibꝰ delicijs. hic est igiꝛ intellectꝰ smo
nis ꝑdicti q̄ dictū ē bñdictio ꝛ claritas ꝛc. huiꝰ sint
creatori. i. illa ei esse volumꝰ ꝛ amamꝰ. ꝛ hoc iterꝑ=
tationē nō tāꝗ ea nō habeat illa nec obstāt eadem/
iterꝑtanꝛ qn potiꝰ gaudere ꝛ gratulari si insinuant
tātis ac talibꝰ bonis illiꝰ. Tertiū earūdē offiñ ē ma
gnificare qđ i seipsis ꝛ ꝙtū ad seipsas nisi magni=
tudinē seu imēsitatē creatoris ꝑdicto mō clamore
ꝙtū ad alias vero eiusdē glie ꝯsortes sbās magnifi=
care creatorē nō ē nisi illū eisdē ꝑdicare vel q̄quō i=
sinuare. nihil eñ ꝓhibet vnāquāq; sbāꝝ i se ꝛ apud
se magnū ꝛ imēsuz cognoscere ꝛ hr̄e: ꝙtū ad alias
vero nō ē nisi hoc ipz eisdez mō qlz nūciare vel inote
scere. Quartū aūt officiū ē ipz glificare. ꝛ qm̄ glia
sicut alibi didicisti non ē nisi clare sublimiter ꝛ late
bōa ipsiꝰ ꝑdicare. Clara qdā est fama creatoris ꝓ=
pter nobilitatꝭ ipsiꝰ ꝑstātā. Claritudo eñ ꝛ clari=
tas ad nobilitatē apđ nos referunꝛ. vñ ꝛ clarissimi
vocari solēt q̄ i ꝑmo ordīe nobilitatꝭ erāt q̄ vero i se
cūdo expectabiles: q̄ autē i tertio ꝛ supmo illustro=
res: ꝛ hic ē honoris ꝛ dignitatꝭ regie gradꝰ ꝓpriꝰ.
Quare soli reges illustores vocanꝛ. vltra eñ regiā
celsitudinē nō ē gradꝰ aliꝰ nobilitatꝭ. sublis vero dr fa=
ma ꝓpter supeminētiā altitudīs creatoris quā in
cōꝑabilr supeminet vniuersis ꝛ singulis. Eodem
mō ꝛ bōa sua q̄ itelligo potētiā/sapiētiā/bonitatē/
pulchritudinē/ꝛ hmōi q̄ de ipso ꝓpter semetipsuz
dicunꝛ. hec eñ oīa i vltimitate supeminētie ꝛ nobi=
bus suꝑlatiuis de eodē dicunꝛ. qꝓpter nō subli=
miter laudaꝛ cū potēs ꝛ sapiēs aut bonꝰ simplr dr
sȝ tñ potētissimꝰ/aut sapiētissimꝰ/aut optimꝰ voca
tur vltimitatē siqdē supeminētie ipsiꝰ sole suꝑlatie
noīatōes vtcūq; designāt: sȝ neq; ille neq; alie pla
ne ꝛ vt est i enarrationē illiꝰ qppe deficiūt oēs lin=
gue ꝛ ꝯsequiꝛ cū loq̄la neq; cogitatꝰ sicut alibi didi
cisti ꝑ benignitate igiꝛ ac deꝑssione nr̄i itellectꝰ: ꝛ
etiā oīs alteriꝰ itellectꝰ creati dixi hoc qꝛ suꝑlatiuis
noīatiōibꝰ laudaꝛ sublimiter quoꝝ intellectꝰ ꝛ repu
tat sublima q̄ hmōi noīatiōibꝰ designanꝛ ꝙꝗ iesfa
bilr ꝓcul ab vltitate sue altitudinis ꝛ laudabilita=
tis. Lata vero ꝓpter vniuersalē ꝑuagationē q̄ replet
oīa. nō solū vocibꝰ hoīm: sȝ resonātia creatoris oīs
Oēs ei creaꝛ latitudies eiꝰ resonāt ꝛ ꝑdicāt audi
re spūalr hoc est intelligere valētibꝰ ꝛ tāto veriꝰ ac
magnificētiꝰ ipm̄ laudat vniuersitas creaturarum
ꝙto vitas eius maior sua designatiōe exigua. Et itē
do qꝛ opa magnifica maiora sunt laus artificis ac
verior ꝙ voces opa ꝑdicātiū. ꝓpter qđ ꝓphete he=
breoꝝ verissime dixerūt. Operit celos glia eiꝰ ꝛ lau=
dibꝰ eiꝰ plena est terra: ꝛ plena est terra glia eiꝰ. et
iterꝝ. Celi enarrāt gloriā dei. ꝛ opa manuū eiꝰ annū
ciat firmamētū nō alijs vtiq; vocibꝰ ꝙ ostēsiōe miri

Tertiū officium.

Quartum officium.

ficētie ꝛ pulchritudinis sue. Merito igiꝛ gēs xp̄ia
noꝝ cātat i laudibꝰ eiꝰ. Quē terra pōthꝰ ethera co=
lūt/adorāt/ꝑdicāt/trinā regētē machinā claustrū
marie baiulat. Ista igiꝛ ꝑdicatio creaturaꝝ vni
uersaꝝ fama seu famositas est creatoris. nō solū la
ta vniuersali ꝑuagatiōe: sȝ etiā clara dū ꝑcellētiaȝ
nobilitatꝭ ipsiꝰ ꝑ eā innotescit cūctis audiētibꝰ au=
ditiōe spūali. Et etiā sublimis qm̄ vltimitas altitu
dinis creatoris tātis vocibꝰ tantisq; testimonijs in
totalitate vniuersi clamaꝛ glorificaꝛ. igiꝛ sublimes
atq; beate substātie dum vocibꝰ antedictis famam
eiꝰ clarā/sublimē ꝛ latā clamare nō cessant. glorifi
care eñ creatorē nō est aliud ꝙ gloriā eius. Cuius
diffinitiōes iam audiuisti vel in seipso recognosce
re vel nunciare. Hec igiꝛ quattuor officia sunt bea
tissimis spiritibꝰ in seipsis ad creatorē: ad quosdaȝ
vero eoꝝ vt ad nos inꝙtum ad annunciationē vel
ꝑtinēt vel respiciunt vel officijs hmōi deseruiꝛ par
tum aliqbꝰ eoꝝ: ꝛ partum hoībus.

Prosequiꝛ magis diffuse officia seu serui=
cia ipsorum spūum nobis ab eisdem prestita. ꝛ cur
deus beluarum ad nos accessum patiatur finali=
ter enodat.

Caplm. ccviij.

Is ergo ita determinatꝭ incī
piā ꝓseq̄ officia q̄bus deser=
uiāt hoībꝰ. ꝛ horū ꝑmū offiñ
est istruēdi ꝑ qđ reuelāt hoī=
bus dei bn̄placita vel māda=
ta ꝛ leges atq; ea q̄ ad ipsas
ꝛ leges ꝛ earum obseruātiaȝ
ꝑtinēt quemadmodum sunt
promissiones ꝛ cōminatōnes
creatoris. In lege namq; xp̄ianorum expresse legi
tur: qꝛ lex hebreorum ordinata fuit per angelos in
manu mediatoris. qualiter autem fiunt instructio=
nes ꝛ reuelationes iste animabus hominum iam
declaratum est tibi in eis que precesserunt. Efful=
gere siqdem faciunt in humanis animabus signis
viuis ꝛ luminosissimis. Et hoc precepto creatoris
ꝛ libera voluntate propria res quarum noticia vel
necessaria vel salutaris est hominibus. nec mirum
tibi videri debet sicut predixi si per naturā signa et
viua ꝛ vera luminosissima ꝛ effulgētie iste fiunt in
animabus nostris quando per innaturalia signa ꝛ
minoris atq; debilioris incomparabiliter signifi=
cationis: necnon ꝛ multum remotiora ab animabꝰ
nostris fiunt in eisdeȝ. hoc igitur tibi non est neces
sarium vt repetaȝ. Quapropter transeo ad sensuȝ
huiusmodi eorūdem officium. dico igitur quia illđ
est interpellare ꝛ orare pro nobis. Cui officio quis=
dam addiderunt officium presentandi orationes
nostras ꝛ vota quod vtiq; valde simpliciter ꝛ circū
specte dictum videtur. Insinuat igitur huiusmo=
di sermo non aliter venire ante deum orationes no
stras ꝛ vota nisi beatissimis illis spiritibus presen=
tantibus. quod manifestuȝ est impossibile esse: nul
li enim hominum intelligentium dubium esse po=
test. Creatorem priuum videre ꝛ cognoscere que
cunq; vel a nobis: vel in nobis fiant. Et mediatio
ne presentationis vel oblationis huiusmodi illuȝ
nullo modo indigere. Deinde cuiusmodi p̄ñtatio
vel oblatio, erit hic ridiculosa qppe ꝛ suꝑuacua ite
ratio. preterea nostrarū erit huiusmodi vel oblatio
vel presentatio: cum antēꝙ ipsa fiat verumetiam

Q r angeli nō p̄ñtant orones nostras deo.

preces nostre ꝛ vota ante creatorē. Si enim petitio quā q̄s offert regi alicui post modū offerret eidem nullo addito vel mutato īdubitāter ridiculose ꝛ su peruacue hoc faceret. necesse igit̄ est ab offerētibus ꝛ p̄ n̄tātibus angelis sctis orōnes n̄ras deo ꝛ vota deo altissimo aliq̄d addi eis q̄d exaudibiliores eas efficiat. hoc aūt nō est nisi īterpellatio ipsoꝝ vł aliō adiutoriū. pcurator nāq̄ȝ vel mediator si fauorē vł grāȝ habuerit ī ꝯspectu iudicis adiuuat pculdubio ꝛ pmouet ipsaȝ petitionē quā porrigit: sic etiā ple rūq̄ȝ apō nos vt petitio q̄ de manu vel ore offeren tis a iudice nō recipit̄ ab intercessore vel de manu ipius aut ore gratiose accipiat̄. q̄d est dicere manu ipsiꝰ petitio scripta ad exauditioneȝ suscipit̄. q̄ꝛ ad vocē ipsiꝰ petitū ꝯcedit̄ nō solū mō cū vox rogātis īpetrat: sȝ etiā manus porrigētis. satis eīn rogat vt ait sapiēs q̄ cās rogādi īsinuat. silr ꝛ nō minꝰ effica citer desideriū obtinēdi īsinuat nō ītercedit īterdū q̄ȝ si voce vel petitiōe illō exp̄meret. Manifestū aūt est q̄ꝛ q̄ petitionē manu porrigit vel ad recipiēdā il lā manꝰ extēdit desideriū obtinēdū insinuat: ꝛ vnꝰ ex pphet̄ hebreoꝝ dixit desideriū cordis coꝝ audi uit auris tua. Et iteꝝ al. ō desideriū cordis coꝝ iu stis dabit̄. Orōibꝰ igit̄ n̄ris cordis ꝛ vocis p multū ad d ūt angeli scti. Et hoc ē fauore suo vel grā q̄s obti nēt ī ꝯspectu altissimi. nō solū orādo vel petēdo: sȝ etiā fauēdo vel porrigēdo. Amore eīn ipsoꝝ plerū q̄ȝ nobis tribuit̄ q̄d petimꝰ. ꝛ etiā q̄n̄q̄ȝ q̄d nō peti mꝰ ipsi nobis īpetrāt p semetipsos namq̄ȝ nobis dor miētibꝰ ꝛ torpore vel negligētia ab orōne vł ab aliis bōis cessātibꝰ ipsi p nobis vigilāt orātes. ꝛ grās p nobis largitori bonoꝝ oīȝ referētes nūq̄ȝ ei dormiūt sublimes ille v̄tutes sȝ semp vigilāt. Et q̄ꝛ neq̄ȝ las situdo neq̄ȝ alīꝰ hmōi defectꝰ locū hȝ apō ipsos si cut nūq̄ȝ a creatoris laudibꝰ cessāt neq̄ȝ ab aliis sa cris officiis. ex q̄ ꝯr̄ter manifestū ē q̄ multa nobis merent̄ ꝛ īpetrāt q̄ meritis n̄ris nullatenꝰ obtinere mꝰ sctissimi q̄ppe sunt ꝛ creatori acceptissimi spūa lisq̄ȝ rethorice peritissimi oratores q̄propter grosi tate tāta digni sunt obtīere q̄cq̄d petūt. Impossi bile aūt est denegari eis a benignissimo largissimo q̄ȝ largitore bonoꝝ oīȝ vt pote oībꝰ q̄ petūt dignis ꝛ eadē digne petētibꝰ. Manifestū igit̄ est ex hiis q̄ꝛ nobis merent̄ ꝛ īpetrāt q̄cūq̄ȝ p nobis petāt: neq̄ȝ eīn possibile ē sapiētissimos sctissimosq̄ȝ aliq̄d pe tere vel mihi īdignū vel īdigne. vtrū v̄o sibimetip sis aliq̄d merean̄t vel mereri possint q̄d fuit non vnq̄ȝ apō sacros docto. In q̄ facile ē tibi videre q̄ꝛ si nobis mereri possint. Et sibi gaudiū q̄d ē eis vel esse pōt de iustificatiōe vel sctificatiōe n̄ra. Iā aūt declarauit legislator xp̄ianoꝝ q̄ꝛ gaudiū ē eis sup vno pctōre penitētiā agēte. declarauit inq̄ȝ īdubi tabili ꝛ irrefragabili testimonio suo: q̄ꝛ igit̄ meritis suis nobis obtinēt p̄n̄te grām seu iustificatiōis ī q̄ est gaudiū asſdictū meritis suis īdubitāter obtinēt gaudiū illō. Nō si dixerit q̄s q̄ꝛ si intēderēt p meri ta sua obtinere gaudiū illō ꝛ referrēt orōnes suas ad illō vt sic orarēt ꝛ peterēt. Opēs ꝛ misericors deꝰ iustifica peccatorē illū ꝛ fac nos gaudere de penitē tia vel iustificatiōe illiꝰ vel si dicerēt vt nos gaudea mꝰ de iustificatiōe ipsiꝰ si inq̄ȝ ita ītēderēt ꝛ dicerēt tūc merito mererent̄. Dico ī hoc q̄ꝛ iaȝ declaratus est tibi p me: q̄ꝛ obsequiū q̄to magis gratis magis īpēsuȝ fuerit tāto magis ē meritoriū: magisq̄ȝ retri butiōis obligatoriū. quāto aūtē plꝰ ītēdit̄ ī p̄miū vł mercedē: tāto minꝰ gratis īpēdit̄. tāto minꝰ igit̄ est merito. q̄re si oīno ī p̄miū nō ītēdit̄ vel etiā vel co gitat̄ de p̄mio illo ab angelis sctis. nō minꝰ ppter hoc illō mererent̄ q̄n potiꝰ veriꝰ rectiusq̄ȝ q̄d appa ret ex rōne seu diffinitiōe meriti q̄ ē hec meritū est obsequiū gratis īpēsuȝ retributiōis obligatorium. Cui igitur magis conuenit hec ratio magis con uenit ꝛ nomen meriti. Quare q̄to magis gratis impensum est obsequium tanto magis habēdū est ꝛ dicēdū ē meritū. Et ppter hoc q̄to īpēsione ob sequii ītēdit̄ p̄miū nec de illo etiā cogitat̄ tāto re ctiꝰ veriꝰ q̄ȝ ꝛ hn̄dū ꝛ dicēdū est meritoriū sic īpēsū obsequm. ¶ Si q̄s autē q̄rat qualr erant p nobis vel p q̄buscūq̄ȝ aliis btīssime iste substātie. R̄ūdē dum est q̄ꝛ p̄riis desideriis ꝛ petitiōibꝰ spūalibꝰ. Et iaȝ dixi tibi aliās q̄ꝛ petitio spūalis multū distat a desiderio. desideriū eīn p hoc q̄d ē desideriū non re spicit ī rē desideratā. petitio v̄o ē intētio respiciēs in ip̄m datorē ad me dādū ip̄m seu īducēdū ad dā dū rē petitā. Et ē aliꝰ modꝰ. i. alia īcliātio cū q̄ pe titio ꝛ desideriū. Et desideriū q̄dē p hoc desideriū cadit in sbās nō ītelligentes: petitio v̄o non.

¶ Ampliꝰ. petitio p hoc q̄d est petitio ītēdit ī con cessionē seu donationē rei petite ꝛ est inq̄sitio ppe ꝯcessiōis seu donatiōis hmōi. desideriū v̄o p se est nulla: hoc ē: ē ī rē desideratā Est eīn petitio p se et hoc est absq̄ȝ medio ī ꝯcessionē rei desiderate. Cō cessio aūt vel donatio via est ad obtinēdū rē deside ratā: ī ꝯcessionē aūt seu donationē huiꝰ rei est peti tio p hoc q̄d est petitio. Desideriū aūt p hoc q̄d ē de sideriū nō est in hmōi via: alioq̄n nō caderet ī aīas brutales. Hec autē oīa de differentia. s. petitionis spūalis ꝛ desiderii dixi tibi hic ppter breuitatē ītel lectus ꝛ leuitatē assertiōis q̄cūq̄ȝ hoīm q̄ leuissi mi sunt ad iudicādū de rebꝰ ad q̄s nō attigit intel lectus eoruȝ. q̄s eīn nō videat q̄ꝛ petitio nec de ma nifestis īpossibilis est nec de rebus desperatis. de siderium autem est de vtrisq̄ȝ: multa nāq̄ȝ desidera musq̄ nullatenus obtinere posse nō putamꝰ. nul la enim petimus que impossibiliꝰ esse sciamus vel obtentos nos esse desperamus. Et hec est paten tissima differentia inter desiderium ꝛ petitionem spūalem. ¶ Amplius. petitio ꝛ ꝯsiliabilis est ꝛ de siderabilis: nec aliter vnq̄ȝ erit ab hoīe rōnabiliam plus iusta vel iniusta dr̄ semp: nullū autem istoruȝ cōuenit per se desiderio. declarata igit̄ est tibi per hoc multiplex differentia inter petitionem spūa lem ꝛ desiderium.

Nota differentiam inter petitionē ꝛ desiderium.

¶ Q̄ꝛ angeli deseruiunt hominibus regen do ꝛ gubernando eos atq̄ȝ interpellando ad illis pro eis.

Capitulum. cclx.

Tertium officium q̄ hoībus deseruiunt angeli sancti, ē re gimē seu gubernatio n̄ra. cu ius multe sunt partes p̄ter p̄ dicta officia. nō eīn dubitas q̄n instructio seu reuelatio si militer ꝛ interpellatio p no bis ad regimen et guberna tionē n̄raȝ ptinēāt instruēdo ppē q̄ppe nos ꝛ orationibꝰ suis obtinendo nobis bona ꝛ auertēdo a nobis mala regunt nos angeli

sancti. de hijs igitur duobus expediui te et me: propter
quod transeo ad alia officia earum que pertinent ad
regimē vt dixi et gubernationē nostram. huiusmodi igitur pri-
mā partē pono defensionē secundum liberationē tertiā cu-
stodiā. Dico igitur quia defensionē huius impēdūt angeli
sancti contra omnia que nocēt vel nocere possūt nobis primū cō-
tra malignos spūs. Et hoc faciūt arcēdo eos et dif
fugādo a nobis: et interdū etiā religādo sicut legitur
in libris hebreorum de archāgelo Raphaele quod religa
uit demonē noīe hasmodeus in deserto superioris egy-
pti. quibus autē vel quibuslibet vīculis hoc fecerit in sequēti
bus tibi patefaciā vt potero si deus voluit. Et in narra
tionibus miraculorum gētis xpianorum innūerabilia pene
leguntur de huiusmodi religationibus. Secūdo defensionē no
bis prestāt contra hoīes nobis nocere volētes atque co-
nantes. nō solū arripiēdo eos: sed etiā interficiēdo.
Et sicut dixi tibi in libris miraculorum illorum de istis
arreptionibus et interfectionibus multū est tibi copia exē
plorum: multi nāque ex persecutoribus xpianorum arrepti fue
rūt a demonibus. Et illi per hoc liberati arreptōes nō
nisi permissione aut precepto sanctōrum angelorum nullatenus
facere potuissent. Interdū etiā ipsi beatissimi san
ctissimique angeli per semetipsos nephartos hoīes in-
terfecisse sciuntur vt liberantur innocētes et sancti. Cuius
vnū exēplū euidēs est de filio prefecti cuiusdā vrbis
Rome qui violēta oppressiōe sacratissima quādā vir
ginē xpianā polluere attētabat ab āgelo sanctō inter
fectus est quod miraculū adeo celebre fuit vt nō solum
toti vrbi Rome que totius orbis monarchiā eo tpe ob
tinebat innotuerit: sed etiā multis post modum tpibus
ipsa virgie in multa gloria post mortē suā multotiēs ap
parēdo famosum effectū est. ¶ Cōtra quoque ipsas be
stias defensionē nobis multiplicē prestāt angeli sancti
sicut in eisdē libris plura legere potes a leonibus quip
pe et serpētibus atque drachonibus terrificis. Et in lege
hebreorum in eisdem libris narrationū liberatos inue
nies hoīes sanctōs per beatissimos angelos dei altissimi
notissimū quippe miraculū est illud quod sub rege babi-
lone nabuchodonosor prophā quidā hebreorum de medio
leonū liberatus est. Cū fame validissima laborarent
leones de quibus nō est dubiū quin a sanctis angelis prohibi-
ti fuerūt nocere prophete. Et huiusmodi prohibitionibus quod
multotiēs facte fuerūt ab angelis sanctis ad bestias
remitte in libro illos. Et quod missi fuerit angeli sancti
ad liberādos viros sanctōs in prenominatis libris inuenies
Quarto defēsionē prestāt hoībus āgeli contra ipsa ele
mēta sicut dixit ipse prophā. quia descēdit āgelus dñi de
celo et excussit flāmā ignis de fornace. Et medium
fornacis quasi vētū flātē. vbi etiā legis exēplū de inter
fectiōe eorum qui ipsum prophetam persequebantur. ipsi enim ipsi
met testatus est: quia flāma fornacis intēdit ministros re
gis qui eā incēdebāt. Quinto contra semetipsos ipsi bo
ni angeli prestāt nobis defen. sicut apud eūdē prophe
tā legitur de principe persarum qui resisterat aliū archangelo
satagēti pro liberatiōe ppli hebreorum. Ille nouēs prin
ceps persarum econtrario allegabat pro regno suo. s. re
gno persarum ac si liberatio ppli illius fieret in derogatio-
nē vel detrimētū regni persarum. Et de hac defensione
manifestū est quod facta nō fuit disceptatiōe que esset vi
ribus seu per vires. hic enim modus disceptādi vez qui viri
bus exercetur vt ait quidā philosophus magister beluinus
est quam humanus. quanto minus igitur docet sanctissimos ac
beatissimos āgelos. Et hoc contra se inuicē contra ma
los siquidē angelos nō est dubiū quin vtantur fortis-
sima disceptatiōe dum eos ligant et incarcerēt sicut

predixi tibi. Et intēdo istam disceptationē non ideo
fortissimam esse: quia ista sit eis a malignis spiritibus
resistētia vel rebellio nisi sola volūtate. subiectissimi
enim sunt bonis spiritibus ac beatis: nec est eis ptās con
tra eos in aliquo rebellare. fortissimā igitur istā discepta
tionē dixique et ex magna valde fortitudine est qua predi
cti sunt beatissimi spūs. Et magna est valde districtio
atque penalitas qua eos et carceribus includūt et vīculis
distrigūt quod si quis quesierit que sint huiusmodi vīcula vel car-
ceres. Cū nec corporalibus carceribus teneri natura-
liter: nec corporalibus vīculis arceri valeāt. Dico in
hoc quia dei beneplacitū et sanctōrum angelorum iussu sola virtu
te sue imperiositatis hoc faciūt. quod enim instrumētis corpora-
libus faciūt substātie spūales corporalibus cōiūcte et alligate hoc
faciūt substātie iste nobiles virtutū suarum sola perfectiōe. Et
multo amplius. i. ampliora atque magnificētiora. sicut enim
in precedētibus audiuisti indigen. instrumētorum de imperfe-
ctiōe est virtutū quibus illa deseruiūt. quare perfectiōe sua tam
supplentur huiusmodi virtutibus vez abstractis et absolutis instru
mētis huiusmodi indigent. sed etiā additur multa mirabiliū ope
rū mirifica prestātia et hoc cogit nō tā perfectio et liber-
tas per quā instrumētis huiusmodi nō indigēt: sed etiā ipa na-
turalis earum nobilitas. Et debes hoc scire quia nō est
parua similitudo huiusmodi substāntiarum ad creatorē bñdictū in perfe
ctiōe et virtuositate. quēadmodū igitur vides creatorē
bñdictū virtuositate sua oīpotētissima oīa coherce-
re. et hoc solo imperio optime volūtatis sue: ita vt nichil
vltra vel progredi vel circa sistere possint quam ipse vni-
cuique creaturarum prescripsit: sic oēs beati spūs sūt virtu
te. lz incōparabiliter dissimili eiusdem virtutis inequalitate
predicti sunt vt substātiās sibi sine lege et ordine nature siue
iusto dei iudicio imperiositatis sue districtiōe coherceāt
Et intendo substantias sibi ea ordine nature et lege
quibus naturaliter impetrant quemadmodum superio
res spūs inferioribus. iusto vero iudicio intelligo
subiectos esse tanquam in penam damnationis omnes
malignos spūs omnibus sanctis ac beatis. Cla-
ruit etiā experimentis innumerabilibus multis dei
electis et dilectis hominibus malignos spūs sub-
ditos fuisse et iussis eorum per omnia obediuisse. Ex
eodem etiam ordine diuine iusticie gehennali. igi-
tur subiecti sunt et effecti possibiles ab eodem. quid
igitur mirum si subiecti omnimoda seruitute iustis
simo creatoris iudicio effecti sunt sanctis ac bea-
tis spiritibus quando etiam ex isto tartareis carce
ribus et flammis iustissime subesse cogentur vel co
gendi sunt. ¶ Amplius. Quemadmodum leges
creatoris quasi vincula sunt vniuersis creaturis te
nentia eas ne vltra eas vel supra eas quicquam naturali
ter possint: sic beneplacitum creatoris et iussa eius
que per sanctos angelos malignis spiritibus in-
notescunt quasi vincula fortissima malignos spiri
tus retinent et prohibent ne vltra huiusmodi ius-
sa aliquid possint. non est igitur mirum si benepla-
citum creatoris per se velut ligatos tenet atque co-
hercet malignos spiritus. Cum vniuersum tanta
fortitudine tantaque districtione retineat constrin-
gat. quare quemadmodum creator benedictus ad
tenendum et retinendum alijs ligaturis et cathenis
non indiget quam imperiosissima omnipotentia virtu-
tis sue. sic nec sancti ac beati spiritus alijs vel car-
ceribus vel vinculis indigent ad cohercendos de
mones quam fortissima virtute imperiositatis sue. pre
sertim cum ad hoc beneplacitum creatoris accesse
rit vel saltem non discrepauerit. hoc inquam dico

eos posse ex virtuositate ipositatis sue.multo aut̄
forti⁹si nouū ex nouo iussu creatoris ptātē accepe
rint quēadmodum apud nos fieri ꝯsueuit:qꝫ presi
des ꝓuinciaꝝ ꝛ multa possunt semꝑ ꝑ se ꝛ de mul-
tis nouā ptātē accipiūt nouaqꝫ missa:nouaqꝫ mā-
data.Et cū ipsis mādatis interdum etiā ptātē no-
uā ꝑ pristina nō amissa.

¶ Qꝫ a sctis ꝓphetꝭ imo ꝛ ab ipsis philoso-
phis cognitū est hmōi custodie munus.

Caplm.ccx.

Ec qm eousqꝫ ꝑuenit inuesti-
gatio ista:ꝛ iaꝫ dixeri quosdaꝫ
ex beatissimis istis spiritib⁹re
ctores esse et gubernatores
conueniēs est vt faciā te sci-
re qualr̄ istud inuētū est. Di-
co igiꝭ qꝫ istud innotuit hoi-
bus ꝑ ꝓphetas hebreoruꝫ qui-
bus de⁹mlta reuelauit de mi-
sterijs ꝯsiliū sui ꝛ primum qdem ꝑ eosdem genti he-
breoꝝ:ꝛ deinde gēti xp̄ianoꝝ apud vnū igiꝭ ex ꝓ
phetꝭ illis legiꝭ expsse de ꝓncipe psaꝝ ꝛ ꝓncipe gre
coꝝ atqꝫ Michaele archāgelo q ibidē insinuaꝭ pri
ceps esse gētis hebreoꝝ.apud autē aliū cui⁹libros
libris ꝓphetaꝝ annumat gēs xp̄ianoꝝ.legiꝭ de crea
tore qꝫ in vnāquāqꝫ gētē preposuit rectorē.Et ite
rum in.v.libro legis hebreoꝝ legiꝭ de eodem crea
tore iuxta qndaꝫ trāslationē cōstituit terminos ꝓ-
phetaꝝ iuxta numeꝝ filioꝝ dei. Plato vero ꝛ pla-
tonici oēs ex doctrina hoc ipm senserūt.vcꝫ ꝙ bo
nis ac beatis spiritib⁹credita esset ꝛ commissa ge-
neris humani gubernatio ꝛ cura.Gens autē xp̄ia
noꝝ ex ipo testimonio legislatoris sue credidit vni
cuiqꝫ hoim vnū bonū spm assignatū a creatore:ita
eni legiꝭ i lege ipsoꝝ de paruulis angelis indꝫ eoꝝ
semꝑ vident faciē patris.Et paruulis igiꝭ ꝛ adul-
tis dati vel assignati sunt angeli boni a pře miarū:
nec solū testimonijs ꝓphetaꝝ credibile est hoc.sed
etiā ꝓbatiōib⁹quā fidē idubitatā sibi facere de illo
sufficiāt.Et pmū qdē qꝫ naturalis est pietas ꝛ dile
ctio i hoib⁹ad inuicē naturalisqꝫ amor honestatis ꝛ
cōpositiōis vite ꝑ quē vnusqsqꝫ pr̄ familias ad hoc
intēdit vt cōponanꭍ mores ꝛ decoreꭍ vita familie
sue i foris ecoꝝ.Etiā ostēdit hāc pietatē ꝛ dilectio-
nē mou:s eos atqꝫ corripiēs a vicijs ꝛ pctis qb⁹de
formanꭍ mores hoim ꝛ vita turbaꭍ.Et nemo du-
bitauit adhuc qn hoc ꝛ bonū sit ꝛ deo altissimo pla
cito.q̄to forti⁹igiꭍ i sctis ac btissimis āgelis ē ista
naturalis pietas atqꝫ dilectio.Et etiā tāto maior
qꝫ i hoib⁹qꝫto nobilitas eoꝝ adhuc ꝛ alia bona:alia
oīa expeditior ē atqꝫ potior qꝫ ipi hoies i misia vite
pntis:sic igiꭍ natura humana.In ista depssione et
misia hoies bonos a correctiōe ꝛ gubernatōe hoiꝫ
quo ad possibile est abstinere nō patiꭍ qꝫto magꝭ no
bilissimū illoꝝ bonoꝝ angeloꝝ natura ex icōpabili
ter maiori pietate atqꝫ dilectōe mirabilissimos ho
mines suis ꝯsilijs ꝛ auxilijs alijsqꝫ oib⁹ad guberna-
tionē eoꝝ ptinētib⁹carere nō sinet. ¶ Amplius.si
intm pñt apd hoies naturalis pietas atqꝫ dilectio
vt quēadmodū pdixi aliū alijs ꝯsulāt/aliū alios adiu
uāt:aliūqꝫ officiū regiminis ipēdāt qꝫto magis hoc po
tuerūt pietas glie ac dilectio vt bti ac scti angeli in
tāta miseria ac desolatiōe deesse noluit hoib⁹.

¶ Amplius.si iusticia est nec miserū facit:nec mi
serū deserit:nulla igiꭍ erit iusticia sctōꝝ ac btōꝝ an
geloꝝ si curā nō gerāt hoiꝫ. ¶ Ampli⁹.q erit eoꝝ
pietas si vidētes gen⁹hūanū i faucib⁹ꝛ dētib⁹mali
gnoꝝ spūuꝫ ꝛ eos capere inde nō curāt.Qd si dixe
rit qs qꝫ reuera ea ē ꝛ tāta ē bōitas āgeloꝝ sctōꝝ:si
ue sit nature siue glie ꝙ pati essent oēꝫ curā bōi re-
giminis ipēdere nisi hec ꝓhibitio creatoris ipediret
Rñdeo i hoc:qꝫ smo iste valde errone⁹est qm si ita
esset lōge maior esset creatoris crudelitas ea q pie
tatꝭ sunt ꝓhibētꝭ ꝛ ipediētꝭ qꝫ ipsoꝝ.Cā aūt i hoc ē
qm maior ē crudelitas bōa auferre qꝫ eadē nō ꝯfer
re.q propter tāto maior esset malicia creatoris i iu
sticia sctōꝝ āgeloꝝ i pte ista qꝫto ipedire bonū alie-
nū maiorꝭ ē neqtie qꝫ illō nō expedire. ¶ Ampli⁹
inūerabilib⁹ expimētꝭ iaꝫ manifestū factuꝫ ē sctōs
angelos mltiplr ꝛ ꝯsulere ꝛ auxiliari hoib⁹mltiplr
qꝫ curā bōi regiminis ipēdere nisdē quēadmodū pdi
xi tibi de istructiōib⁹ꝛ defensiōib⁹/ꝛ religatiōibus
maloꝝ spūum:silr ꝛ deliberatiōib⁹ sctōꝝ viroꝝ de
manib⁹ipsoꝝ. ¶ Ampli⁹.qꝫ et qꝫte ꝓphetie alie ꝛ sa
luberrime reuelatiōes hoib⁹ ablate sunt ꝛ misse ho
mib⁹a creatore ꝑ angelos sctōs qs nō videat.ma-
nifestū igiꭍ est curā regiminis hoib⁹ipēdere sctōs ā-
gelos.iꝫ tota nō appeat cū tot ꝛ tāta eiusdē iudicia
iā manifesta. ¶ Ampli⁹.si hoib⁹ daꭍ ptās i hoies
ꝛ pficiunꭍ eis rectores hoim.ꝛ hoc ꝯtra pturbato-
res publice facit hoies atqꝫ ꝑuate.qꝫto forti⁹ꝯtra
malignos spūs q maxie infesti maxie noxij sunt hoi
b⁹necessarij sunt eis rectores ꝛ defēsores.si igiꭍ cu
ra ē creatori:vcꝫ deo altissimo vt oēs rectores ꝛ de
fensores habeāt siue reges ꝛ ꝓncipes ꝯtra infestato
res ꝛ pturbatores hoies:qꝫto forti⁹cura ē eidē cre
atori bñdicto vt sint eis rectores ꝛ defēsores ꝯtra
infestatores ꝛ pturbatores spūales.vcꝫ malignos
spūs vbi tāto magis iudicētꝭ hmōi regimē ꝛ curā qꝫ
to maiora sunt spūalia ꝛ bona ꝛ mala corporalib⁹et
tēporalib⁹. ¶ Ampli⁹.cū ordinata sit vlis guberna
tio dei altissimi ꝛ nihil vltra gubernationē suā esse
patiaꭍ nihil sinat debito carere regimie.vnūqdqꝫ
igiꭍ ꝙ mō ꝛ ordie suo ꝯgruētib⁹subiecit rectorib⁹
manifestū aūt ē qꝫ hoies hoib⁹nec ꝯgruētes ꝑ toto
nec sufficiētes ꝑ toto rectores existūt.maxie cum
in maiori ꝛ meliori pte regiminis eoꝝ deficiāt vcꝫ cō
tra ꝓncipes malicie spūales.Cōtra eos eni virtu
te sua aut sapia icōpabilr̄ min⁹ pñt qꝫ reqrat cura
gubernatiōis hoim vt igiꭍ pfecta sit gubernatio ei
altissimi q regi totū idiget vniuersuꝫ necesse ē ꝛ sa-
pientiores ꝛ fortiores atqꝫ modis oib⁹meliores eē
rectores hoib⁹.pserti ꝑpter infestatiōes ac pturba
tiōes q hoib⁹ꝛ reb⁹hūanis a spiritib⁹ꝓueniūt.pser
ti cū manifestū sit ꝑ gubernationē rectoꝝ hoc ē re-
gētiū hoies nec essentie nec potētie malignoꝝ spi-
rituū resisti posse.alioqn qd aliō esset de hoib⁹nisi
ꝙ malignis spiritibus tamqꝫ aiaꝫ occisionis atqꝫ
posterioꝝ ib⁹ꝛ custodib⁹dati essent in pdā ꝛ deuora-
tionē qꝫ bōitas atqꝫ benignitas creatoris bñdicti
nullo modoꝝ patitur.

¶ De officio defendēdiꝫ hoies in aduersis
atqꝫ instructiōe eorūdem.

Caplm.ccxi.

Is aūt ita determiatꝭ ꝓsequar tibi de
duob⁹officijs sublimis vtutū istaꝝ vcꝫ
de istructōe atqꝫ custodia hoiꝫ paucis
aū pmissis de officio defen.qꝫ eis cer-
tissime ipediūt.qꝫ igiꭍ iā alibi decla-
ratū ē tibi bella ꝛ clades egritudis ꝛ mortes hoim

ex occultis ac iustissimis dei iudicijs ꝓpter inenar
rabiles vtilitates hoim. In mūdo isto terreno fie=
ri nō dz tibi dubiū videri sctōs istos ac btōs spūa=
les pncipes defensionē hoim a deo altissimo sic su
scepisse ad hoc vt ei⁹ resistāt iudicijs aut vtilitates
eoꝝ ipediāt q̄ antedicta officia nō nisi ꝑpt' dei glo
riā ꝛ vtilitates hoim susceperūt. Quare manife=
stū est nō iputādū esse negligēcie sctōꝝ ac btōꝝ an
geloꝝ ꝙ vna gēs aut ciuitas vna tota det' in gladiū
vel etiam multe. Quēadmoduꝫ enī dei iustissimo
iudicio exercitus egiptioꝝ in mari rubro submer
sus: ꝛ qđ est mirabili⁹ totū gen⁹ humanū. Excepti
octo hoib⁹ diluuiꝙ vniuersalis imersuꝫ ē. sic ꝛ i mul
titudine hoim ꝛ in paucitate: ꝛ etiā in vno plerūqꝫ
silia fiūt ex causis ꝛ vtilitatib⁹ q̄s nouit sol⁹ ispector
oī in ꝛ curator altissim⁹. Iā enī declaratū ē tibi hic
qꝛ equalr̄ cognoscit ꝛ videt vniuersa ꝛ singula. qua=
propter sicut vel effugit cognitionē sic neqꝫ curam
ipsius. Presertim i hoib⁹ ꝛ reb⁹ humanis in q̄bus
q̄tidianis ꝛ innūerabilib⁹ expimētis ꝛ iudicijs ꝓui
dētie sue curā euidenter ostēdit. stult⁹ igit' est sermo
ꝛ oī modo errone⁹ hoiꝫ dicētiū. q̄re pmisit pnceps
ille angelic⁹ ciuitatē illā subuerti aut gētē illā pire
totalr̄: aut virū illū bonū tā iniuste occidi. mors enī
iniustissima q̄ a viris bonis ꝓculdubio nō solum iu
stissimo quāto ꝑ iusticia sꝫ etiā gloriosissime cū ꝓ=
pter dei gloriā sustinet' quēadmodū cū ꝑ lege eius
aut honorificenī. cult⁹ ipsi⁹ nec mors tn̄ est mors q̄
sic suscipit': sꝫ felicissimū cōmerciū q̄ morte hmōi
vitā mercat' ad quā mors nō attigit. nō est igit' mi
ruꝫ si sctissim⁹ ille tā lucrose mercari pmittit viros
bonos q̄re nō eos a mortib⁹ hmōi defēdere i hmōi
casu negligit: sꝫ tā nobile tāqꝫ p̄ciosuꝫ lucrū acq̄re
re eosdē pmittit nec sine gaudio mortē eorūdē taꝫ
p̄ciosuꝫ q̄ꝫ gloriosuꝫ intuet' cadē cā prorsus est. ꝓ=
pter quā isti angelici defensores seuiētib⁹ in inocē
tes ꝛ bonos ipūs plerūqꝫ noi resistūt nisi in tātum
vt ꝓ voto seuiāt: sꝫ quaten⁹ ipsi angeli scti vidēt ex=
pedire. Et qm̄ q̄ ꝓhibet ꝓsequētē ne noceat illi qm̄
ꝓsequit' indubitāter defendit eū manifestū est bea=
tos ac sctōs angelos illos etiā defendere quos oc=
cidi corporalr̄ sustinēt. q̄ꝫto forti⁹ igit' illos q̄s nec
vsqꝫ ad mortē affligi pmittūt.

¶ Q' sicut hebraica gēs ex imēsa creatoris
bonitate tā ingētia/tāqꝫ p̄ciosa dona sortita est. sic
ex ordine iusticie ipsi⁹ nationes q̄ꝫplurime in tene=
bris ignorātie relicte sunt.

Capitm. ccxij.

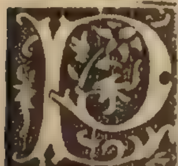

Ost hoc pmissum incipiā inue=
stigare ac determinare q̄stiōes
q̄ sunt de instructiōe sctōꝝ an=
geloꝝ quā ex officio ipēdere de
bēt hoib⁹ vbi nr̄a occurrit p̄sta
q̄ꝫ ob causam vcꝫ ꝛ qualr̄ tot re
gna ꝛ tot natiōes in erroib⁹ ꝑ=
pessimis vel cecidisse ꝑmiserūt vel pmanere patiū
tur. In hmōi enī hoies exercere nō vident' instru=
ctiōis offm̄ cū de hijs potissimū instruēdi sunt ho=
mines in q̄b⁹ ꝛ piculosi⁹. Cuꝫ igit' oēs ydolatras ꝛ
oēs incredulos ꝛ infideles oēsqꝫ leges in hijs que
dei sunt tā grauiter errare. nō solū ipsos hoies nō
curare. sꝫ ipsa etiā a creatore sibi iniūcta officia. et
ꝓpter hoc seipos negligere manifeste vident'.
¶ Amplius. cū hmōi officia nec eis iniuncta sunt
nec ea ipsi susceperit nisi ꝓpter dei gloriā ꝛ vtilita=
tē hoim quō vel dei gloriā vel hoiꝫ vtilitates curāt
per ista officia cum tantas ipsius cōtumelias tan=
tas hoim pernicies: imo strages spūales nec auer
tant in euidenti est ꝙ vero nec auertere studeant fa
cile est videre cuꝫ nec hmōi contumeliosos puniāt
nec eos vel probatiōibus vel signis ad contrariam
veritatem erudiāt. Cum enim de hijs que dei sunt
sapientissimos ipsos esse dubitari nō debeat. Ma=
nifestum est qꝛ tanta huiusmodi erroneorum fatui
tas atqꝫ stulticia ꝯtra sapientiam eorum stare nul
latenus posset. ¶ Amplius. si per homines validis
simis probationibus destruuntur errores hmōi q̄ꝫ
to forti⁹ ꝑ sanctos angelos hoc facile fieri posset.
Et hoc tanto facilius q̄ꝫto sanctoꝝ ac beatoꝝ an=
geloꝝ sapientia sublimior atqꝫ prestātior est quan=
tacūqꝫ humana sciētia. Manifestum igit' est qꝛ nō
est eis cura auertere hmōi erroneos a tā impijs tā
q̄ꝫ perniciosis erroib⁹. In hoc igitur nec dei glo=
riam nec hoim illoꝝ vtilitates querere vel curare
videntur. ¶ Amplius. prophete cuidam ex ꝓphe
tis hebreorum sicut ipse testat'. Et est creditū hoc
tam in gente xp̄ianoꝝ q̄ꝫ in lege hebreoruꝫ. qꝛ ipse
creator bn̄dictus dixit ei. Annuncia populo meo
pctā eoꝝ ꝛ scelera eorum. Q̄d si annūciaueris san
guinē peccatoris de manu tua requiram. si simile
mādatum receperunt isti principes spūales a crea
tore: scꝫ de instruendo super peccatis suis in natio
nes sibi subditas ꝛ commissas. igitur non implent
hmōi mādatum: vcꝫ non annunciantes hmōi ho
minibus scelera sua ꝛ non instruentes eos de hijs
q̄ dei sunt que ad salutem pertinēt aīaꝝ: ꝛ ex hoc se
quitur patenter ꝙ transgressores sunt diuinorum
mādatoꝝ hmōi angeli: ꝛ inobedientes deo altissi=
mo. Et qꝛ sanguis tantarum multitudinum per=
euntium reqrēdus est a creatore de manibus eoꝝ
quare nō boni angeli sꝫ mali sunt: ꝛ ita de principi
bus hmōi nullus bon⁹ inueniet' cum in oī regno
innumerabiles defectu eruditionis pereant.
¶ Amplius. que pietas ꝛ caritas in eis esse credē
da est q̄ eam miserabiliter pereuntibus nō subue=
niunt. Q̄d si dixerit q̄s qꝛ nō est eis ex hoc defectu
pietatis aut caritatis quod hmōi errores non de=
struūt aut erudiunt. sed ex prohibitione creatoris
qui inscrutabili iudicio prohibet angelos sanctos
preciosissima dona sapientie sue tam indignis cō=
municari. ¶ In hoc siquidem supplaudere sibi
possunt videri iudei cum de eis per vnum ex pro=
phetis eorum dicitur non fecit taliter oī nationi
nō mediocriter igit' honorauit creator altissimus
gētē hebreorum cum eā vt popul⁹ ei⁹ esset pecula=
ris ꝛ sacerdotale regnū ipsi esset elegit: sꝫ etiā ma
gnifice ꝛ sublimit⁹ ipsam dotauit. cuꝫ lege sua ꝛ co
gnitiōe sapiētiali illā inter oēs natiōes singularit'
illustrauit: qđ licet meritis patrū ꝓpopuli illi⁹ nō=
nulli attribuāt tn̄ de ipsis p̄rib⁹ dubitari nō pōt q̄n
gratuita creatoris benignitate sapiētiali ac diuina
li eiusdē cognitiōe prediti fuerūt. Manifestū igit'
est ex hijs qꝛ quēadmodum gēs hebreorum ex pre
larga creatoris benignitate tam preclara tāqꝫ pre
ciosa dona sortita est sic ex ordie iusticie ipsi⁹ tene
bris ignorātie sue natiōes relicte sunt quēadmo=
dum enī per vnum ex ꝓphetis gentis illius dixit
ipse creator ad quēdam qꝛ tu repulisti deū repellaꝫ
ꝛ ego te ne sacerdotio fungaris mihi. Quid ergo
mirum si hijs q̄ honorē creatoris repellerunt no=

lentes ei debite seruitutis culturam impēdere ab
eiusdem scientia repelluntur. Euidentiora autē
iusticia abscondantur eis vel ab eis secreta sancte
istius ac venerabilis scientie si ipse huius natiōes
eam repulerunt et nec doctores de eadem habere
nec ipse ꝑ semetipsis in illis studere noluerunt.
Jam autem nosti qualiter barbare nationes mul
te diuinales atq̧ salutares scientias non curātes
in magicas et maleficas vaneq̧ curiositatis sciē-
tias studia sua totaliter contulerunt: quemadmo-
dum et nostris temporibus multos fecisse mani-
festum est et lucrorum studia id est lucratiuas sciē
tias. vides imediate studētes sola diligere et cura
re. apparet igitur euidēter ex hijs q̄ idignos mul-
tis se fecerunt vel facere potuerunt nobis dono
sapientie ipsius. Et ꝓpter indignitatem suā illud
domo obtinuerunt a creatore: q̄ vero vel repule-
runt illā vel habere non curauerunt repellētes sa
cros doctores vel per semetipsos adiscere vel stu
dere neglexerūt patenter iusto dei iudicio nō eis
dona sunt. Aperte igitur videre potes ex hijs q̄
sine culpa sanctorū ac beatissimorū principū isto-
rum spūaliū erronee nationes scientia dei ⁊ carue
runt et adhuc carent. lex autē xp̄ianorū aperte cō
tinet: quia spiritussanctus ꝓhibuit sacros docto-
res p̄dicare vbum dei in asia quid igitur mirum si
sacri ac veri principes illi interdum ꝓhibentur a
creatore reuelare secreta sapientie sue ipsius reue
latione indignissimis. presertim cum ipse legisla
tor xp̄ianorum discipulis suis p̄ceperat dicēs. no
lite dare sanctum canibus: nolite margaritas ve-
stras spargere ante porcos. euidenter ostendens
sacram doctrinā non esse cōicandam caninis ho-
minibus aut porcinis. Et caninos qdem hoies
intelligo eos qui sacris doctoribus oberrent: eos
q̧ dentibus id est verbis maledictis psequūt. hij
eñi nequissime bonā doctrinam dei repellunt dū
panem sacre doctrine reijcientes eos qui illū por-
rigant canina rabie mordent ⁊ lacerāt. porcos vo
vel porcinos hoies q̄bus sola spurcitia viciorum
sapit querūt. Aromata vo spūalia abhominabili
ter eis despiunt. Eaq̧ instar porcoꝝ qui etiā ea q̄
comedūt pedibus cōculcāt. Si igit legis xp̄iano
rum lator de⁹ et dei filius ꝓhibuit doctrinam suā
cōmunicari talibus. quid mirum si sanctis ac bea
tis angelis ꝓpter eandē causam similē ꝓhibitio-
nem aut facit. non est igitur culpa eoꝝ ꝙ hmōi ho
mines tam ꝑniciose exeant quare manifestum est
eos non negligenter vel alī culpabiliter exerce-
re officium instructionis etiā circa sic errantes.
¶ Amplius. si tales sunt erronei qui doctrinam
bonitatis oblatam sibi respuerent vel receptā nō
seruarent non expedit eis vel recipere vel audire
illam: siue eñi illā respuant siue receptam non ser
uēt deteriores efficiūtur q̄ essent doctrina huius-
modi eis nec etiam ablata: cū manifestum sit grā
de peccatum esse et deo inferens contumeliam
legem eius repellere nec vel etiā audiatur: aut cū
iam recepta recedere siue ꝑ apostasiam siue ꝑ ino-
bedientiam. parcitur igitur hmōi nationib⁹ i hoc
ipso ꝙ sacra ista ⁊ salutaris scientia eidē nec etiā
offertur in hoc inq̄tum parcitur q̄ deteriores alī
is efficerentur. Ex hijs igitur causis vl' ex aliqua
earū ꝓhibendum fuit verbū dei p̄dicari in asia: vi
delicet ne ipsa p̄dicatio occasio esset illi genti de-
teriorationis vt predixi vel ꝓpter hoc vt sacre ac
venerande doctrine debitus honor seruetur: naꝫ
contumelia irrigatur sanctis cum a ꝓphanis vel
pollutis hoibus tradunt aut exponuntur. Si vo
fuerit qs q̄ querat q̄re districte non sit preceptuꝫ
principib⁹ hoibus: videlicet q̄ principatum spūa-
lem obtinēt ꝙ ab instructione subditorū nō cessēt
vt errores impietatis docendo ⁊ disputādo exter
minent: et vt eos etiam igne et gladio prosequan
tur cuꝫ angelis sanctis ꝑmittit errores hmōi su
stinere non solum veteres vt maneant: sed etiā vt
crescant et vt noui suboriunt atq̧ subcrescant.
¶ Respondeo in hoc quia tanta est in quibusdā
nationibus horribilitas et abhominabilitas ac fe
tulentia vicioꝝ et pctōꝝ vt ipsi angeli sancti coha
bitatiouem eoꝝ abhominētur ⁊ horreāt nec mirū
cum ip̄e creator benedictus de gente hebreorum
dixit. Coinquinabor in medio eoruꝫ qđ vtiq̧ non
propter hoc dixit q̄ vlla sit vna inquinamentis et
tingendi ad ipsum: sed qm̄ abstulit se ab eis ac se-
parauit et longe fecit quēadmodum facere cōsue
uerunt timentes coinquinari. fugiunt eñi a sordi-
bus et sordidis et adiuuatur iste sermo meus ex
quo qđ accidit in ciuitate famosisissima therusalē
imminente excidio eiusdem qđ factum est ꝑ impe
ratores romanos. audita nāq̧ fuit ibi vox sancto
rum angelorum dicētū. Trāseam⁹ ex hijs sedib⁹
quo sermone euidenter ostenderunt sedes illas in
dignas fuisse contubernio seu habitatione illoꝝ.
¶ Similis vox audita fuit in quadā domo religi
osi iminente dissipatone ipsi⁹ audita inq̄ fuit ex
ꝑsona beate genitricis filij dei que patrona erat
dom⁹ illius: vtpote q̄ edificata erat i honore ⁊ no
mine ipsius. subsecuta autem patefecit dissipatio
ip̄am dei beatā genitricem iuxta verbum qđ audi
tum fuerat a domo illa recessisse: eidemq̧ consue
tum patrocinium subtraxisse. Ex oibus igit hijs
ostendit tibi sanctos ac beatos istos principes pa
trocinīū ⁊ eruditionum ⁊ alia officioꝝ suorū bene
ficia hoibus ꝓpter antedictas causas non imme
rito neq̧ iniuste aut culpabiliter interdum subtra
here. Et ꝙ nationes que hmōi bñficijs tam indi-
gnas se fecerunt aut adhuc faciunt iustissimo dei
iudicio sceleribus suis et ea amittere et amisisse:
ꝑditionemq̧ suam non sanctorū angelorū negli-
gentie: sed eoꝝ malis meritis imputādū esse. Si
eñi iuxta sermonē sapientis spiritussanctus disci
pline factum effugit: ⁊ aufert se a cogitationibus
q̄ sunt sine itellectu. Quid mirū si scti ac beati an
geli sequentes tantū ac talem ducē effugiunt sce-
leratissimas deoq̧ altissimo ⁊ ipsis abhominabi-
lissimas nationes. quid mirū si creator benedict⁹
relinquit eas cum ipse priores ipsum delinquerit
sibi abijcit eas: q̄ priores eñi abiecerūt si subtrahit
eis p̄cipua beneficia sua que sunt spiritualia. Cū
ipse sacre ac debite sue seruitutis officia eidē sub-
trahere nec timuisse hiti sūt nec adhuc ēt expaue
scūt iustissimū q̄ppe est vt hūsq̄ se ab illo auerte-
rit seipsuꝫ auertat. Admiranda autē est benigni
tas creatoris ꝙ talibus vitam et largitur ⁊ cōser-
uat. aliaq̧ multiplicia dona sua p̄ciosissima largi
tate sua p̄stare non cessat qui non solum vita ista
indigni sunt: sed etiam omni bono p̄sertim cū ipsi
et bonis q̄ ab ipso creatore accepisse illos. manife
stum est non solum execrabiliter abutunt: sed etiā

ipsum creatorem benignissimũ nequissime impugnant: non solũ in semetipsis semetipsos nepharie polluentes: sed etiã in dei cultorib⁹ quos a dei cultu ꝛ honorificentia recedere totis studiis ꝛ viribus atq₃ igne et gladio cõpellere cogantur.

¶ Quatuor modi custodiarũ: impensi hominibus ab angelis
¶ Capitulũ.ccxi.

Post hec de custodia quã hominibus vel adhibent vel exhibẽt sancti ac beati angeli cõueniẽs est vt aliquid iuxta possibile audias. De hoc igit̃ officio custodiendi scʒ testatur vnus ex nobilioribus prophetis hebreorum quia mandatum acceperunt de ipso die altissimo scʒ vt illud exequant̃ in hoies angelis inquit suis deus mandauit de te: vt custodiant te in oĩbus vijs tuis ne forte offendas ad lapidem pedẽ tuũ ꝛc. Jam autem vidicisti alibi ex sermonib⁹ ꝓpheticis q̄ custodes dicunt̃ etiam ciuitatum siue ab hominibus siue ab aliis nocũs eã ꝓhibeant ꝛ longe faciant. Jterdum eñ adhibent custodes ciuitatib⁹ contra incendia videlicet ne ignis p̄ l curiã vel volans vel aliter non bene custoditus eas incendat pedagogi etiaʒ pueros ducentes a casibus et offensis pedum id est ad standa custodire dicuntur. nutrices quoq₃ ab aqua et igne pueros similit̃ custodiunt et a porcis ne eos conculcent. ipsi etiam medici egros quoꝝ curaʒ gerunt visitare et custodire dicuntur. ¶ Dico ergo q̄ isti quatuor modi custodiarum impendunt̃ a sanctis et beatis angelis dei dilectis et electis hoibus iuxta sermonẽ propheticum antedictũ excubiunt nãq₃ ꝛ dormientib⁹ illis ipsi vigilant vt fideles vigiles. et auertunt ab ipsis multis modis etiã corporalia ꝑicula seu nocumenta: et hoc vel excitantes vel sollicitos reddentes qui talia ꝓhibeant et auertant ꝓcurãtibus eñ illis fit plerũq₃ vt excitentur a sõpno q̄ occurrant incendio vel vigilent ea hora qua iminent. nonnunq̄ etiã ꝓcurant aquam ꝓparari cõtra incendium qḋ ipsi prescuit imminere licet ꝓpter aliam causam ꝓhauriantur hec ꝛ hiis similia ex istis ꝛ nocumentis malignorum spũum lucidissime innotescere possunt qui ad contrariuʒ hoc est ad nocendũ hominibus cõtraria ꝓcurant. plerũq₃ eñ absentiã eoꝝ q̄ nocumenta ꝓhiberent si adessent somnolentia ꝑ ebrietatem ꝓcurant. incẽdium autẽ spũale summo opere intendunt ab hominibus auertere angeli sancti videlicet incẽdiũ istarũ cupiditatũ et aliarũ hmõi de q̄b⁹ i libris miraculorũ dei ꝛ alioꝝ mirabilium plurima extra legem potes et leges si mihi credideris: sicut est illud de paruulo quẽ occidit sanct⁹ angelus ꝛ sic liberauit parentes ab incendio cupiditatũ ꝛ ab incendio nimij amoris eiusdẽ. eo nãq₃ nato ardore cupiditatis ꝛ auaricie succensi sunt vt in acquirẽdam et ad augendam illi hereditatem congregãdasq₃ eidem diuitias totum studiuʒ suũ ꝛ labores suos conferrent: sed ꝑ mortẽ eiusdẽ paruuli extinctum est vtrũq₃ incendium ab eoꝝ vtroq₃ liberati: ipsiq₃ parentes ad pristina largitatis et pietatꝭ opera ipso mortuo redierunt qui taliter a die natiuitatis illius cupiditatis et auaricie intenderunt seu intendere proposuerunt. sic ꝛ alius bonus vir interfecto nepote suo a quodã ex angelis sanctis de mandato dei a morte quã ideʒ nepos eidẽ inferre cogitauerat liberatus est. et ipse nepos a pctõ ꝛ impietate hui⁹ homicidij. Ex hiis igitur exẽplis patefacere tibi potest q̄ pluribus ꝛ nobis incogitabilibus in omnes a morte tam corporali vel spirituali custodiunt homines angeli sancti de q̄bus plura exempla ꝓlixitatem metuens ponere tibi nolo.

¶ Similitudines adducitur q̄ aliq̄n boni angeli ducunt hoies sicut pedagogi pueros inter homines.
¶ Capitulum.ccxij.

Ad instar quoq₃ pedagogi interdum homines ducunt regẽtes et dirigentes gressus eoruʒ ne offendãt ad lapidem vel lubricũ patiãtur aut cadãt in quodcumq₃ discrimen viarum. hec auteʒ maxime spiritualiter eis quos custodiunt impendunt ꝛ interdum manibus iuxta sermonem ꝓpheticum aliquos ex hominib⁹ portant iuxta planum litteре aut aliis vehiculis quẽadmodum quẽdã prophetam hebreorũ in curru igneo tulerunt in celũ sed et alij rapti sunt per angelos sanctos de habitatione nostra sicut inuenire poteris in libris narrationũ miraculorũ de puulis ꝓiectꝭ ꝛ expositꝭ a matrib⁹ suis quã curã adhibeant custodie illoꝝ angelorum sanctorum cognoscere facile est ex custodia quã eis adhibẽt lupe q̄ q̄uis seuissime sint inuentos rapiũt et ad spelũcas suas deportãt: eosq₃ inibi q̄si humana benignitate ac pietate custodiũt et nutriunt et a deuoratione luporũ defendũt qḋ nisi procurantibus sanctis ac beatis angelis fieri posse non videtur. innaturale eñ est vt lupina rabies humanam pietatem atq₃ benignitatem per semetipsam seruet in hoies quare aliunde ꝛ aduẽticia est lupabus ista benignitas ac pietas. vñ igit̃ vel suaderi eis vel ꝓcurari putanda est nisi a sanctis ac beatis angelis quẽadmoduʒ q̄ corui pascebant quẽdam ex prophetis hebreorũ sicut legitur in libris ipsorũ. vnde ꝓcuratũ est vel quauis opus tam insuetum et a natura coruina tam alienũ nisi ab eisdem sanctis angelis curam de alimẽto prophete illius gentib⁹ sicut in eodẽ libro legit̃ idem creator dixisse q̄ ꝑcepit inquiẽs coruis vt pascãt te ꝑ quos precepit nisi ꝑ angelos sanctos qui eos ad hoc vt implerent voluntatem creatoris modis qui nobis ignoti sunt induxerunt. A periculo igitur famis ꝛ molestia per sanctos angelos liberat⁹ fuit antedictus propheta. ¶ Juxta modum eundem corpus sancti viri ꝓ fide et lege xp̃iana crucíatibus horrificis interfectum custoditũ fuit a coruo ita vt neq₃ alie aues que cadaueribus vescunt̃ neq₃ alia vlla fera appropinquare auderet ad illud nec vllo modo ledere. Contra coruinam q̄ppe naturam euidenter est parcere cadauerib⁹. Et custodire ea ne comedant̃ ab aliis. bene igitur coruo illi fuit istud vt non soluʒ corpori sancti viri parceret sed etiam ne ab aliis feris vel auibus deuoraretur illud custodiret. ¶ Quod etiã qḋ modum

nutricum ab aqua ꝛ igne tam corporalibus q̃ spi
ritualibus hoies custodiant angeli sancti ne in ea
vel cadant vel postq̃ ceciderint in eis pereant. et
ab aliis similiter periculis eisdem caueãt iam inu
merabilibus experimentis declaratum est. Cũ eñ
paruulos sine custode ꝛ incautissime plerũq; reli
querint nutrices quot modis periclitati fuissent
nisi custodes angelici subuenissẽt eis ab ipsis qui
hoc viderint vel ab aliis qui ab illis audiuerũt au
dire facillimuz est. ¶ Audiui tpibus meis viros
magnos cecidisse supra corpora paruulorũ. ꝛ de
sub aceruis lapidum magnis extractos fuisse ille
sos vbi quis eos oino intactos ab omni lesiõe ser
uare non potuit nisi virtus creatoris p sanctorum
ministerium angelorũ. In ipsis autẽ igne ꝛ aqua
multos principatus aut casu mersos incolumes
exiuisse inde in gente xpianoꝝ famosissimum est.
hec autẽ q̃ humana virtute sup nullaten⁹ potue-
runt necesse est vt diuine potentie deputent̃ que
p ministerium sanctorum angelorum cũ tãtis dis
criminib⁹ sola potuit seruare quos voluit a spiri
tualibus vero ignis ꝛ aque periculis quibus mo-
dis et viis angeli sancti custodiant: quos creatorẽ
velle custodiri cognoscunt enarrare vel enumera
re non est impossibile. plerũq; eñ spũales plage ꝛ
egritudines corporibus plagis ꝛ egritudinib⁹ sa-
nantur iuxta sermonẽ sapientis quo dictũ est. In
firmitas grauis sobriam reddit animam: ꝛ iteruz
malicia vnius hore obliuionem facit luxurie ma-
xime. ¶ Leges autem si volueris qđ tibi consulo
q̃tum possum in libris miraculorũ que facta sunt
in gente xpianorum multos a sanctis angelis ver
berantes plagatos etiã mẽbris mutilatos vt sic
corrigerentur ꝛ cessarẽt a viciis suis et peccatis ꝛ
procuidubio sic correcti fuerũt Medicinale nãq;
officium exercent in homines non soluz spũalis
sanationis: sed etiam corporalis sicut apparet ex
libris hebreorũ de archangelo raphaele qui sana-
uit oculos a cecitate quã irrogauerũt stercora pul
dinum calida cadentia supra oculos eiusdẽ. Me-
dicinas vero spũales vltra qđ scire possumus exhi-
bent ꝛ impendunt hominibus quẽadmodũ enim
mali spirit⁹ viciis et peccatis homines ledunt et
vulnerant: sic isti sancti atq; beati eisdem cõtra le
siones istas et vulnera salutaria medicamenta pre
stant: magna quippe lesio ignorantia est eorũ que
dei sunt: et que ad componendã decorandãq; vi-
tam nostram ptinent: ꝛ hanc lesionẽ sanant ipsi p
instructiones ꝛ illuminationes quas hominibus
ipsi vel per ipsos faciunt vel per alios fieri procu
rant. siquidem timores passiones graues sũt qb⁹
medentur confortationibus: eodemmodo vulne
re grauissimo ꝛ lesione desperatiõis dum eos eri-
gunt et animant ad ardua ꝛ magnifica: sic dolori-
bus per consolationes: tristiciis per gaudia: que
vel ingerunt vel promittunt. iras quoq; velut ar
dores febriles freneticos q̃ furores suis allocuti
onibus mitigant et expingunt. his igitur modis
et aliis nobis incognitis seruiunt ꝛ ꝯsulũt hoib⁹.

¶ Cur isti principes celoꝝ tot hoim nationes vi
tam sceleratissimam vt faciunt infideles et praui
xpiani ducẽ patiunt̃: ꝛ ad quem finem post trans
gressiones non statiz puniant̃: sed aliqui tñ: alii
vero non.

¶ Capitulum. ccxiii.

Abet autem questionẽ ꝯtra
homines q̃ psunt hoib⁹ siue
in tẽporalibus siue in spũa-
libus: non solum doctrinis
ꝛ exhortationibus inducãt
subditos suos ad ea q̃ recti-
tudinis sunt et q̃ diuini cul
tus ꝛ honoris atq; ab his
eos aberrare non sinant q̃n
etiam variis penis et etiaz mortis suppliciis his
bonis insistere: ꝛ a contrariis eos cauere cõpellãt
qualiter ꝛ quã ob causam isti sancti ac beati princi
pes tantas nationes multitudines sceleratissimã
vitam creatoriq; contumeliosam ducere patiunt̃
psertim cum adeo facile sit eis q̃tumcunq; q̃tiu-
cunq; robustos viribus q̃tacunq; astucia tollen-
tes virtutes subiicere vel domare absq; vllo effu
gio. potestas eñ humana resistere nõ potest virtu-
ti angelice neq; virtuti fortitudo mundana contra
potestatem huius. ¶ Respõdeo igitur in hoc q̃
sicut in precedentibus audiuisti grãde diuine bo
nitatis beneficium est et gratia imperabilis ipsa
flagellatio peccantium. Quapropter manifestũ
est innumerabiles hoies indignos esse tam salu-
tari beneficio. angeli vero sancti quibus plurima re
uelat deus de consiliis ꝛ secretis suis norunt q̃ tã
to bono digni sunt. Et de q̃b⁹ beneplacituz ei⁹ sit
vt eis impendat̃: nec dubitat aliquis intelligens
quin iuxta dei beneplacitũ omnia in parte ista fa-
ciant angeli scti. Nõ ergo vindicant interdũ iniu
rias creatoris interdum aut non vindicant totuz
est ex beneplacito iustissimi ac sapientissimi crea-
toris. et q̃ insipientes misericordiam vel indulgẽ
tiam reputant in peccatores tanto maior ita ẽ du
riorq; vindicta in eosdez q̃to eternale suppliciũ
gehennalesq; flãmas constat esse suppliciis tẽpo-
ralibus acriores merito obstinatiõis ptinacieq;
sue minoribus suppliciis que ad correctionẽ pie-
tas creatoris irrogari vel iubet vel ꝑmittit incor
rigibiles impii indigni iusto creatoris iudicio re-
putantur. Et maiorib⁹ quibus digni sunt: sceleri-
busq; suis congruentib⁹ iustissime ac cõuenientis
sime reseruantur nec debet vllo modo oppinari
iudicẽ iustissimũ iniq; agere flagello vel virga la-
tronez vel homicidam non percutit. Cum videas
eum hmõi maleficiũ patibulo reseruare. ¶ Am-
plius. si principes isti sancti atq; beati cũ omnib⁹
impiis in principatibus coꝝ cõmorantibus eisdẽ
q; subdictis penis et suppliciis sic agerẽt vt nul-
lum peccare sinerent quin eum statim digna pena
feruent tracta esset vita nostra nõ libera. Vir aũt
iste sanctus et sapiens hac solum in questionis hu
ius determinatione dixit ꝛ scripsit: videlicet quia
non habem⁹ vitam tractam haberemus aut indu
bitanter si peccantibus statim imminerent sup-
plicia nec aliter regeremur quẽadmodum canes
aut asini qui solo aspectu et timore verberũ et sti-
mulationuz impelluntur ad ea q̃ hoies vel coher-
centur a cõtrariis. ¶ Disposuit igit̃ de nobis sa-
pientissimi creatoris bonitas iuxta sermonẽ sapi
entis qui dixit. Et reliquit deus hoiem in manu
consilii sui posuit ante eum aquam ꝛ ignẽ ad vtrũ-
q; volueris extendet manum: ꝛ quod placuerit ei
dabit illi. Si q̃s aũt querat quõ nullus videns ho
minum lupum vel leonem deuorantẽ aliũ hoiem

continere se quin eriperet eū de faucib⁹ ꝛ dētibus beluarū hmōi si posset: ymo nec bouē nec asinū nec ouem: nec pcipue si pastor esset. Et hoc vtiqꝫ vt seruaret illi exempto scꝫ vitam tpalem. qualiter igitur isti sancti ac beati principes et pastores spūales hoim videntur oībus beluis incōparabiliter acriores lupos scꝫ vel leones infernales deuorantes hoies. et hoc in mortem vtrāqꝫ scꝫ eternam q̄ vltra oēm cogitatum maior est morte corporali: ꝛ non eripiunt eos de faucibus ꝛ dentib⁹ istarum tam crudelium bestiarum. ¶ Respōdeo in hoc sicut predixi qꝛ certissimā cognoscunt angeli sancti hanc esse voluntatem creatoris vt relinquantur a creatore quē ipsi im pūssime reliquerūt et pmittuntur deuorari a bestijs quibus ppria voluntate iniuriā ꝛ contumeliam creatoris se suis peccatis ꝛ vicijs tradiderunt. presertim cum auxilium creatoris aduersus hmōi bestias respuant et repellant auxilium nāqꝫ vnicum contra hmōi bestias cultus est ꝛ honorificentia creatoris obseruatioqꝫ mandatorū ipsius: quam ob causaꝫ i eos in hoc faciunt vel possunt hmōi bestie: nisi hmōi suffragetur ad salutem sicut sepe audiuisti: qꝛ dei dilectis et electis hominibus oīa cooperantur in bonum. Et vbi maligni spūs maxime eis nocere intendunt atqꝫ conanꝫ. vbi maxime licet occasionaliter eis prosunt hoies aut pncipes siue spirituales siue corporales longe sunt ab illa claritate et pfectione angelice cognitionis: ꝛ cū volūtatem dei et iudicia eius aliter nosse nō possint nisi quatenus legibus deiꝫ alijs sanctorꝫ sermonibus atqꝫ consilijs innotescūt bene ꝛ laudabiliter agūt cum iuxta hoc ꝛ ſm hoc iudicantes parcunt vel puniunt: alꝫ aut eis nec licet parcere nec punire. ¶ Hec igiꝫ est causa diuersitatis inter iudicia et facta principum virorūqꝫ: et intendo recte iudicā tium ꝛ agentium. De principio⁹ eīn malis ꝛ iudicibus iniquis a nemine curandū est cur vel male parcant vel male puniant. cum certissimū sit quia ex malicia ppria talia faciant: ꝛ si enim quidā ex ignorantia facere videātur interdum si voluerit vel neglexerunt intelligere vt bene agerēt: malicie tū corꝫ hmōi mala deputanda sunt cum tam repellere q̄ non curare scientiam corꝫ que officijs suis necessaria est malicia dāpnabilis sit. ¶ Jam igitur declaratum est tibi innocentia ꝛ inculpabilitas sanctorum atqꝫ angelorū principum. ꝛ licet pauca de officijs corꝫ dicta sint tibi prudētie tamē tue sufficere debere arbitror. Est eīn prudentiuꝫ virorum ex paruis magna ꝛ ex propinquis remota posse ꝛ scire cognoscere. pſertim cum in scientia pbationis pvecti fuerint ꝛ in vijs inuentionū in multis materijs multoqꝫ tpe exercitati. plures nāqꝫ scientie nobiles propter defectus contrarios plurimi perdiderūt. Quod si boni homies cōtinere non possunt vires suas vt non eripiant homines de tam pciosa morte quō non credendi sunt digni morte boni ac sancti fideles angeliqꝫ fideles et pastores dei qui tam nobilem gregē ita posse vastari deuorariqꝫ permittunt. ¶ Dico igitur in hoc quia iustissimo creatoris iudicio nō impeditur sic deuoratis peccatoribus illud magnificum beneficium ereptionis et culpe eorum phibent et arcent ab auxilio eoruꝫ sanctissimos istos pastores q certissime cognoscūt iusto dei iudicio derelictos esse eos. et hanc esse ipsius rectissimaꝫ voluntatem ꝛ qui ppria et dāpnabili voluntate se dederunt in hmōi deuorationem inicientes se vel immittentes in fauces ac dentes bestiarū tā crudelium relinquāꝫ eisdem iustissime a creatore qm̄ ipsi iniustissime eū reliquerunt. Quod si dixerit quis qꝛ interduꝫ sceleratissimi peccatores liberāturꝫ vt eripiantur de faucibus ꝛ dentibus bestiarū hmōi. qualiter igitur interdum qui longe minus peccarunt eis non eripiunꝫ: ꝛ ad creatoris seruitium reuocantur. Si eīn peccata ꝛ vicia causa sūt hmōi derelictionis maiora vicia et peccata magꝭ deberēt illū efficere magisqꝫ phibere sanctos angelos a liberatione expectātium. ¶ Dico igitur in hoc qꝛ hec libertas ꝛ suphabūdātia diuine pietatis iuxta sermonē ipsius quem dixit p pphetaꝫ hebreorꝫ et legislatorꝫ ipsorꝫ qui dixit. Miserebor cui miserebor: et clemens ero in quē mihi placuerit. Non est igiꝫ colligata creatoris mīa: malis meritis peccātiū: vt nō aliud eis reddat q̄ q̄ eorꝫ merita requirunt. Cū sicut in lege et doctrina xp̄ianorꝫ misericordia superaltet iudiciuꝫ: lꝫ igiꝫ mala merita iustissima causa sint: ppter quā de⁹ interdum deserit pctōres: non tamen eousqꝫ valida vel potens vt cogat vel vrgeat creatorem ad cōtinendū in ira sua mias suas: vel obliuisci eū faciat misereri iuxta sermonem alterius pphete. Nota.

De mie igiꝫ ipsius immēsitate est: qꝛ pctōres ipm deserentes: qn̄qꝫ nō deserit q̄n potius eos reuocat: liberat: ꝛ saluat. De iusticia ꝓo ipsius est qꝛ eos deserit quotiensciīqꝫ deserit. vtrūqꝫ autē facit sine alterutrius iniuria illarum. Non enim iniuriam facit iusticie cū mīam impendit peccantibus nec iniuriaꝫ mie cum penem meritam irrogat eisdem. Cum eiusdē optima voluntas libera sit in vltimitate libertatis: ita vt omne qd̄ vult ei liceat ꝛ sine cuiusqꝫ iniuria suā in oībus ꝛ de oīb⁹ adimplere valeat voluntatē. ¶ Quod si qs q̄rat qualiter immensitas pietatis ꝛ dulcedinis creatoris pati vel pmittere possit vt tanta multitudo sequissimarū beluarum infernalium tantā appropinquationem habeat: tamqꝫ patentē tāqꝫ multiplicem ingressum ad gregē ipsius nobilissimū atqꝫ largissimum vt videlicet genus humanum. quasi immixti sint maligni spiritus homin b⁹ ita vt nō inter eos versentur atqꝫ cum eis inhabitent.

¶ Amplius cū adulterū sint auidissimi atqꝫ assiduissimi corruptionis aiarum humanarum atqꝫ vehementissimi pollutores ꝛ inquinatores earū quas creator vult habere mundissimas atqꝫ sanctissimas et velut sponsas incorruptissimas qualr sustinet istam frequentiam malignorū spūuꝫ vel modicum accessum ad illas: qualiter etiam leuissimam atqꝫ breuissimā allocutionem tam execrabilū adulteriorum cum eis vel videre potest. an offriguit zelus eius eousqꝫ vt non curet si pstituuntur vilissimis spurcissimisqꝫ corruptionibus illis pſertim cum tam crebro de zelo suo mineꝫ adulteris in lege hebreorum et pphetis ipsorum dicens se vindicare peccata patrū in filios vsqꝫ in tertiam ꝛ quartā generationē ꝛ in libro qui diciꝫ sapientie. Auris inquit zeli audit omnia. ꝛ interl zelus viri non parcet in die vindicte: nec acquiescet cuiusqꝫ precibus nec accipiet p redemptiōe dona plurima. ¶ Dico igitur qꝛ non est opus vt

aliqua addam ꝓterite respõsioni. ipse eñ creator
dixit ꝑ quẽdã ex prophetis hebreorum non visita
bo super filias vestras ⁊ super vxores vestras cū
fornicate fuerint. zelus eñ me⁹ recessit a te: ⁊ ite-
rum non irascar tibi. ira igitur hec indubitãter de
amore ⁊ pietate ꝓcedit. ira eñ q̃ ad correctionē
est ꝓculdubio beneficium grande est: manifestum
autē est q꞉ beneficium omne ex amore ⁊ pietate in
tenditur quare consequens est vt ip̃m non irasci:
non corrumpere: non flagellare ira magna sit be-
lue magne in eum qui ita negligit iudiciū vt eius
correctio nõ queratur. Alibi ꝟo vidicisti q꞉ mariti
incorrigibiliter fornicãtes vxores oĩno deserunt
et abiiciunt per se non vtiq꞉ ira crudeli: sed indi-
gnas iudicant: vt correctio earū curetur: sic ⁊ me
dici videntes non prodere medicamenta infirmã
tibus deserunt eos nullum eis medicamentū vlte
rius impendentes: quam desertionē nemo ire vel
odio imputat: sed potius prudentie vel ꝓuidētie
medicorum vt sibi prudenter parent. ¶ De eo
quoq꞉ qđ queritur: videlicet qualr̃ diuine pietatis
immensitas pati potest accessum seuissimarū be
luarum ad tam nobilem: tamq꞉ dilectum sibi gre
gem vniuersitatē sc꞉ hoim. ¶ Respõdeo q꞉ dua-
bus de causis sicut eñ de ordine rectissimo sue iu
sticie sustinet deuorationem impiorū multorū: sic
et multofortius accessum hmõi beluarum ab ipsis
qui deuorant ab eis. Secūda causa est. ip̃a diuina
pietas que h꞉ nobis hoibus saluberrimum esse ti
morem ab hmõi beluis vt territi fugiamus ab eis
Et tu quidem iam vidisti mulieres aliqua terri-
bilia ostendere paruulis suis vt terrore hmõi auer
tant eos ab aliquibus periculosis vel noxiis. terri-
bilia que illa vulgari gallico balbuardos vocant.
Si hmõi terribilium appropinquatio vel ostẽsiuū
paruulis adhibetur ex amore vel pietate vt pote sa
lutaris eisdem: q̃tofortius benignitas creatoris
salubriter nobis adhibet et ostẽdit horribiles ter
rificasq꞉ bestias malignorum spirituū vt earum ti
more atq꞉ terrore declinemus ⁊ fugiam⁹. q̃dq̃ dez
nos donare põt in ꝑdam ⁊ deuorationem: presser
tim cum sciat creator oĩpotens nichil hmõi besti-
as contra eos posse nisi ipse ꝑmiserit: aut q̃tum
nos ipsas contra nosmetipsos adiuuerimus q̃tū
cūq꞉ potestatis sup nos eisdem dederimus. Ve-
rum oẽs q̃ sic peccant reuera spũali ceci sunt ⁊ spi
ritualiter insani: ⁊ nõ immerito q̃stionem h꞉ quõ
ipsi angeli sancti hmõi hoies non tractant ea ꝓie
tate aut benignitate qua etiã a malis hoibus tra-
ctari consueuerunt ceci ⁊ insani. Cū eñ ceci in fo
ueam vel aliud periculum ceciderunt nõ ibi relin
quuntur etiã ab inhumanis hoibus quin poti⁹ tã
ta auiditate totis studiis ⁊ viribus exinde trahun
tur: silr̃ furiosi ceci cū in aquã vel ignē se ꝑcipitãt

qua velocitate possunt eos inde rapiunt hoies: l꞉
ꝑ culpã suã cecitatē vel insaniã incurrerint non
eorū mala ꝓpria merita: sed ꝓprie pietatis officiū
attendentes. q̃d igit̃ facere debet in spiritalibus
periculis angelica pietas cū tam ꝓfusa est: tamq꞉
prompta in lõge minoribus periculis circa hoies
pietas humana. ¶ Rñdeo in hoc: q꞉ cecitas ista
corporalis multū dissimilis est cecitati spũali. Est
eñ voluntaria ⁊ inaduersibilis: spũalis aūt volun
taria est ⁊ aduersibilis: volūtaria inq̃ eo modo vt
nemo illam patiat̃ inuit⁹. Doctrina nãq꞉ pruden
tium facilis est sicut dixit quidã ex sapientissimis
hebreorū parati aut doctores illi⁹ librorū multa co
pia suppetit. ipse q꞉ creature illã nõ tam offerunt
q̃ etiã ꝑ sensus corporis inferunt. propter qđ di
xit quidã ex prophetis hebreorū. Ecce q̃dã hõ q̃
voluit intelligere vt bene ageret: ⁊ ali⁹ ex sapienti
bus de q̃busdã insipientib⁹ q̃ dixerunt deo. recede
a nobis: scientiã viarū tuarū nolumus: ⁊ ali⁹ iterū
ꝓpheta qui dixit videntibus nolite videre: ⁊ itel-
ligentibus. nolite aspicere. q꞉ igit̃ necessitas ⁊ im
possibilitas legē nõ habent: neq꞉ ꝑuaricationem
neq꞉ trãsgressionē: ⁊ ideo neq꞉ pctm̃. quare nõ im
merito cecis succurrit̃. Cecis inq̃ corporaliter
contra mala q̃ hmõi necessitate incurrunt. Ceci-
tas ꝟo spũalis qm̃ voluntaria est siue qua volūta-
te incurrit̃ siue q꞉ voluntarie tollerat̃ merito ma-
la oĩa q̃ ꝑ illã hmõi cecis aduenerunt voluntaria
reputant̃. ⁊ ꝓpter hoc culpabilia atq꞉ dãpnabilia
Non iniuste igit̃ contumacib⁹ seu ꝑtinacib⁹ in il-
lis cura correctionis impẽdit̃: ꝓsertim cum ipsaz
respuunt ⁊ repellant. ¶ De furiositate arbitror
similr̃ respondendū. Furiositas nãq꞉ corporalis
nõ solū oĩno volūtaria est ⁊ inaduersibilis: s꞉ etiã
potestatē ⁊ libertatē aufert non solū operãdi: sed
etiã q̃d operandū sit cognoscendi: quã ob causam
nullo genere operū suorū culpantur vel laudãtur
furiosi inde est q̃ nemo de hũs cõqueritur: nemo
eos ad iudicia trahit. nullus iudex de hũs iusticiã
facit. nemo etiã de furiosis cõquerentes audiret.
manifestū igit̃ est q꞉ oẽs hoies cõiter inculpatos
eos habēt ⁊ inaccusabiles. ¶ De furiositate vero
spũali q̃ culpabilis sit ⁊ accusabilis. inde manife
stum est qm̃ oẽs occasiones contra illos fiunt oĩa
tribunalia ꝓ illis sunt illisq꞉ corrigendis aut pu-
niendis deseruiunt. Et oĩno oẽs lites ⁊ oĩa bella
contra eas insiguntur oĩa consistoria q̃rimoniis
et litigiis iudiciisq꞉ earum percrespunt.

¶ Finit prima pars de vniuerso in generali.

¶ Sequitur secunda eiusdem.

¶ Incipit secūda pars secunde partis pricipalis de vniuerso: continens materiam de malis angelis.

¶ Prohemium hui⁹ secunde partis.

Ostq̄ꝫ auxilio dei cursus deduxi tractatum de parte nobiliori vniuersi: vt iam compleuerim sermonē iuxta dictum de sanctis ac beatissimis substātiis subtractis siue separatis a materia corporali ⁊ ei⁹ appenditiis atq̄ꝫ conditionibus abstinendo ab oī circūnectione dispositionū sensibilium/ non solū cōueniens: immo cōsequēs est ordine rectissimo (put fuit datori bonitatis dignitas vel dignatio) pscrutandi vel perscrutari de secunda parte partis istius: hoc est de his substantiis que apud grecos cacodemones ⁊ dyaboli. apᵭ nos ꝟo maligni spirit⁹ cōiter nominanť. Ubi primū de dispositionibus aduenticiis inuestigare tētabim⁹. naturales quippe ⁊ essentiales dispositiones easdē habuerūt cū beatis ac sāctis spiritib⁹. Et de his expediui me et iuxta possibile. malignitas aūt est eis acquisita et oībus tam hoībus q̄ aliis qui mali vel maligni dicūtur. Jam eniꝫ declaratū est tibi maliciam creatam non esse opus nature aut creatoris: nec intē do aliud q̄ vnū videlicet quō penitus ⁊ immunes creati sunt vtriq̄ꝫ ⁊ quos dixi sanctos et beatissimos et qui cōiter dicūtur maligni spiritus. Secūdo psequar differentias eoꝝ ⁊ ordine: dn̄atiōes ⁊ potestates. Tertio. vexationes ⁊ arreptiōes quas operantur in hominibus. Quarto. diuinationes q̄ per eos fieri videnť. Quinto. ludificationes q̄s vocant opera magica ⁊ nigromantica: similiter ⁊ apparitiones quibus apparemur hoībus sub diuersis formis ⁊ specieb⁹. Sexto. loquar de incubis ⁊ incubabus vel incubitibus eoꝝ cū mulieribus aut econuerso: necnon ⁊ de generationibus que eis imponuntur: ⁊ a filiis qui nati dicuntur ex eis.

Partitio operis.

¶ De dispositionibus aduenticiis demonum: ⁊ quomodo vires eorum sunt deteriorate.

¶ Capitulum primum.

Incipiam igitur deo dāte et auxiliāte: ⁊ dicam q̄ malicia seu malignitas cū nullo modo op⁹ esse possit optimi creatoris: acquisitio est ⁊ inuentio iuxta consuetudinē sermonum ꝓphetarū malignoruꝫ spirituuꝫ. Et qm̄ deprauata est in eis vis motiua nobilis necesse est deterioratam esse in eisdem vim apprehensiuam: q̄ cōuenientissima est illi sicut manifeste vides ĩ ira ⁊ odio. inuidia ⁊ amore. ꝓpter hoc dicitur inuidia quasi visui cōtraria. Inuidus eniꝫ q̄tūcūq̄ꝫ bonus sit cui inuidet non videt: id est nō iudicat in eo nisi malū: ⁊ bona oīa illius aut mala illi esse videntur: aut minus bona q̄ sint: sic ira turbat oculū mentis (id est intellectus). Iuxta sermonem ꝓpheticum quo dictū est. Turbatus est a furore oculus me⁹: hoc idē videt poeta qui dicit. Impedit ira animū ne possit cernere verū. Ipse etiam creator ĩ lege hebreoꝝ dicit q̄ munera excecant oculos sapientum. qḋ nō ꝓpter ipa munera dictum est: sed ꝓpter cupiditatē q̄ non est nisi inordinatus amor eoꝝ que cupiunť nec ignoras qm̄ amor ⁊ odiū veritatis puertant iudicium. Sic ait ptolomeus amor eniꝫ vel puertit vel minuit iudicium virtutum sensibiliū ⁊ intelligentiarum. ipsaꝫ eniꝫ mulierē que deformis est videri facit ⁊ iudicari sponsam: vel saltē min⁹ difformē: ꝓpter quod dicit minuit iudicium: q2 videlꝫ obscurat vim iudicatiuam vt plene vere non iudicet: sic se habet ⁊ de aliis sensibilibus. Si eniꝫ absurde cantet amasia: amatori videtur egregie cantare: si fetet: videtur ei aromatizans: ⁊ iuxta hunc modum se habet de aliis sensibus. Uis quoq̄ꝫ itellectiua similib⁹ passionib⁹ obnoxia est: bona eniꝫ amicorū maiora videntur: amantibus q̄ sint: inimicorum minora. Et ego memini me vidisse qui mala amicoruꝫ dicebant bona: nec persuaderi eis poterat q̄ mala essent. propter hoc dicit sermo ꝓpheticus ve his qui dicunt bonum malum vel malum bonū: ponentes tenebras lucē: ⁊ lucē tenebras: instar noctuarum ⁊ vespertilionū de quib⁹ non est dubiuꝫ si loqui possent quin noctem dicerent esse diem: ⁊ diem noctem: similiter solē tenebrosissimū: lunā ꝟo lucidissimā. ꝓpter hoc dictum est a sapiente q̄ inconstantia concupiscentie transuertit sensum multa cogitantē. Tu igiť collige oīa ⁊ collecta ratiocinatione. ex his eniꝫ apparebit tibi manifeste malas dispositiones virtutū nociuarū obscurare. ymo etiā puertere virtutes apprehensiuas nobiles ad male sentiendū. Facile etiā est tibi cognoscere q̄tum supbia ⁊ inanis gloria ceteręq̄ꝫ hmōi pestes videlicet partes siue rami supbie obtenebrant alas in quibus sunt ⁊ q̄m male ⁊ q̄ꝫ puerse sentire ⁊ iudicare eas faciūt tam de ipsis q̄ de aliis. Hec igiť oīa aggregaui tibi vt ex his scias malignos spūs a luminositate sue naturalis cognitionis multū obscuratos esse ⁊ ipsam virtutē intellectiuam ipsorū non parū deterioratam ⁊ impeditam ab opatione sua que est cognoscere vel scire. ¶ Ampli⁹. si hec societas atq̄ꝫ cōiunctio virium apprehensiuarū ⁊ motiuarum nobilium simul ex necessitate meliorantur ⁊ deterioranť: manifestū est iam experimentis innumerabilibus vires motiuas malignorū spirituum tanta diuersitate deprauatas vt nihil boni velle possint pricipaliter et p se. Interdū ꝟo aliqua suggerunt hoībus: sed non ꝓpter hoc q2 bona sint aut q2 prosint eis: sed vt sint eis in occasionē alicuius mali vel nocumēti. huius autem exemplum est: q2 nōnunq̄ suggerunt aliquibus ingressum alicui⁹ religiōis: quos nouerunt instabiles ⁊ inconstantes ⁊ nullomodo pseueraturos in ꝓposito religionis. Quapropť manifestū est q̄ ob causam religionē hmōi hoīb⁹ suggerunt ⁊ suadent vt eos in apostasie peccatuꝫ inducant. Et qm̄ deprauatio ⁊ obscuratio virium apprehensiuarum nobiliū est ex deprauatione et puersione virium motiuarū: consequēs merito videri potest vt quanto fuerit maior causa deprauationis hmōi: tanto maior sit obscuratio ipsorum. Cū sic igitur princeps malignorū spūum in viribus suis motiuis maxime deprauatus est atq̄ꝫ corruptus necesse est vt et vis eius apprehensiua no

Natura inuidi.

Inuidie passiones.

Nota ⁊ vide.

Q̄ꝫ amor vel ira peruertūt veꝝ iudicium.

Uirtutem itellectiuā demonum deterioratam fore ⁊ impeditaꝫ

bilis hoc est itellectiua magis obscurata: magis-
q3 obtenebrata sit q3 vis intellectiua alicuius alio
rum quare oim malignoz spirituum ipse erit insi
pientissimus z astutia minimus. hoc aut nemo di
cit vsq3 adhuc. Dico igit q nō est necesse q ad de-
teriorationē virtutis motiue sequatur obscuratio
virtutis apprehensiue cuiuscunq3: sicut manife-
stum est: qz cū motiua superior id est voluntas de-
prauata fuerit in aliquo p auariciam non est neces
se vt virtus eiusdem visibilis in aliquo obscurata
sit. Et similiter se h3 de virtute audibili z de oib9
aliis q sunt apprehēsiue a foris. Causa autē i hoc
est remotio istarū viriū a motiua superiore. Unde
vis apprehensiua superior in auaro i hoc deterio-
rata est z obscurata videlicet vt pecuniā spiritua-
liter diiudicare non preualeat. (Qd est dicere) quia
an pecunia expetenda sit: an contēpnenda vel fu
gienda quatenus: z qualiter hoc videre non sinit
tenebrositas z puersitas auaricie. Et sic forsan ali
quid in parte ista auarus videre non sinitur, nisi ad
modicum z debiliter valde: qn poti9 intollerabilr
errare cogit vides auaro deterrimū viciū circa pe
cuniam. ppter qd dicit vnus ex italicis philoso-
phis q auaricia est opinio inherens z quasi insita
de pecunia z q seipsa sit bona z ppter seipsam ex
petenda sit. Hanc igit tam erroneā opinionē te-
nebrositas auaritie inducit ivim itellectiuā auari
neq3 adhuc declaratū est declaratiōe pfecta eqles
esse corruptiones seu deteriorationes viriū istarū
vere vt possit dici q qz corrupta vel puersa vel de-
prauata est motiua in quacunq3 causa obstinata vl
deprauata est apprehensiua in eodem: l3 veru3 sit
absq3 vlla dubitatione q cuius vis motiua nobi-
lis id est volūtas magis corrupta est vel deprau-
ata circa rem quamcūq3 eius apprehēsiua nobilis
magis obstinata vel obscurata est circa rem illam
iuxta pdictum modum: z intendo spūaliter. Cu-
ius exemplu3 est de amore inordinato: qz i quocū
q3 amor circa rem quācūq3 magis est peruersus:
aut inordinatus fuerit eius vis intellectiua circa
illam rem erit obscurior seu tenebrosior: in amore
autem non inordinato econtrario se h3 multis de
causis. Primo: qz ipse rōnales affectiones no so
lum luminose: sed etiā lumina viua sunt. Non est
igitur mirum si totam aiam humanā seueriorem
efficiunt: z hoc qdē naturali efficientia. Scdo fo
diuine largitatis gra: z hoc est tanq3 merito: gra-
tam eni z gratiosam in conspectu creatoris aiam
humanam efficit gra: z ppter hoc ampliora z do
na obtinet. quinimo verisimile est vt pportiona-
liter corruptiones seu deprauationes virium mo
tiuarum, nobilium vires apprehensiuas nobiles
quibus coniuncte sunt in eisdem subiectis obscu
rant z obtenebrant: videl3 vt qto maior fm pro-
portionem deprauatio fuerit in virtute motiua:
tanto magis obscurat z obtenebrat virtutem sibi
iunctā intellectiua eiusdem subiecti: qz igitur vel
infinitum vel fm magnā pportione3 videlicet in
centuplum vel in millecuplum est maior deprau
tio in vi motiua principis malignorū spirituu3 q3
sit in minimo oim tanto erit in infinitum vel i cē
tuplum obscurior seu tenebrosior vis intellectiua
maledicti, istius principis q3 sit vis itellectiua mi-
nimi illorum. Dico igitur in hoc duo quoz vtrū-
q3 tibi sufficere debeat. Primū est: qz hoc reuera
est ius (qz ordo nature) videl3 vt minus videat: mi
nusq3 cognoscat. et maxime rem illā circa quam
deprauata est vel corrupta eius voluntas. res ista
est creator benedictus. in illum eni maxima est ira
eius z odiū. nihil quippe a deo nihil tanta ira pse
quitur vt creatorem benedictū. illū ergo minime
cognoscit z minime videt a parte illa fm quā illū
odit vel illi reatus est (vt intendo) qz si odit illū in
eo q iustus minime cognoscit iusticia3 ipsius: z si
in eo q sapiens similiter eo modo: si eo q bonus: — An mal9 angel9 alis quā dei ppietatem cognoscat
et ad hūc modū se habet de aliis q si dixerit quis
q in oēm respectum z cōparationē z in omnē mo
dum odit cum princeps iste malignitatis: z omni
modo creator est ei innotissimus. Uerū vtiq3 est
hic iuxta intentionem meā. iam audiuisti q vera
ois cognitio z presertim acquisita similatio est co
gnoscentis ad cognitum sicut scriptu3 est in lege
xpianorū: qz tunc similes ei erimus qn videbim9
eum sicuti est a deo quo dissimilatus puersitate vi
nositatis sue. est iste maledictus apostata creatori
vt inter oēs malignos spūs vt minus ei relictum
sit de similitudine creatoris: vt minus receptibi-
lis factus sit silitudinis pulcritudinis: aut bonita
tis ipsius. Alias aūt (hoc est) multiplicibus cogni
tionib9: videlicet p effect9 z opera magis cogno-
scit creatorē q3 aliquis aliorū malignorū spūum.
potētiā nāq3 creatoris cognoscit p impotentiam
ad quā redactū est: que z in eo ligata est eousq3 vt
nihil possit nisi qtum ille pmiserit: similiter iusti-
ciam creatoris cognoscit p penam quā sentit que
illi ex ordine iusticie creatoris iflicta est: z ad hūc
modum se habet de aliis. Uerum iste cognitiōes
nec aliquid beatitudinis eidē afferunt: nec aliqd
eiusdem miserie detrahunt quin potius illā adau
gent z aggrauant. Cum aūt ipse erat signaculum
similitudinis hoc est expressa ymago z similitudo
diuine pulcritudinis ante quā sc3 operiret eū ini-
quitas et impietas sua in semetipso velut in spe-
culo clarissimo intuebatur faciem creatoris relu-
centem. Nūc autē deformat9 est z vt dixi sic operi
tus est oēm deformitatē in semetipso: qz ipsemet
ipsum deturpauit videl3 q nunq3 illā velut largā
natiuam velut horrificā q3 pro nature pulcritudine
ac diuini decoris silitudie assūpsit hēbit. Secun-
do respondeo: qz possibile fuit z oino facilimum
reseruasse huic maledicto apostate cognitionem
sui quā in sua ipsa creatione habuerat. Dico crea
torem reseruasse inq3 eidem in tormentum. Cui3
enim cognitio illa plurimū iucunditatis haberet
tunc videlicet anteq3 in iram istam z odium crea-
toris exarsisset nūc nihil illi ingereret nisi tormē
tum acerbissimum et inde manifestum qtūcunq3
sit pulcritudo inimici qtūcūq3 z conatus qtacū-
q3 gloria audiēdi nihil gaudij igerit quin potius
tanto maiorem dolorem qto maior fuerit. Qd si
quis dixerit qz tātus est diuine pulcritudinis pla
cor tanta suauitas vt non possit non delectari vi-
dentem illum. Respondeo: qz innata est sibi na-
tura inuidie inuidorumq3: qz consuetudo in hoc — Aliud cō uenies inuido.
videtur. nā de bono alieno torquetur inuidus: et
hoc tanto acrius tantoq3 acerbius quanto maius
fuerit illud. Nosti etiam inuidiam diaboli que ad
uersus creatorem exardet. Qz igitur inuidia eius
parem non habet: necesse est vt nec tormentū ei9
videlicet q ei est ex aspectu diuie pulcritudis eqle

tormentum habeat. Ex quo manifestum est ꝙ tanta est inuidie peruersitas cum illam nec fontalis abyssalisq; creatoris ista bonitas nec ordinet nec mitiget.

¶ Utrum virtus concupiscibilis habeatur ab errore et quomodo inclinatur in voluptates corporales.

¶ Capitulum .ii.

Habet autē questionē vtrum vis illa concupiscibilis superior ⁊ nobilis ī malignis spiritibus cousq; depraua ta sit ac deiecta vt etiam in corporales voluptates inclinetur. Et ideo non immerito fortassis aliter iudicaꝛ ꝙ sit. presertim cum multi ex illis incubi ⁊ succubi esse dicuntur molesti q; et viris ⁊ mulieribus ymo interdū violenti: et cousq; amantes concubitū mulierum ⁊ virorum vt violente etiam illas opprimere conentur. ¶ Amplius. si peruerti potuit eorū voluntas seu vis concupiscibilis superior eorū cousq; vt idigna oīm desiderio ⁊ oīm concupiscentia appeterent: quō nō incōparabiliter maiora ⁊ minora meliora non appeterent. Inani nāq; gloria ⁊ falsa dn̄atione nihil vilius: nihil omni desiderio ⁊ concupiscentia indignius. Uoluptates vero corporales (si qua inter talia cōparatio esse potest) incomparabiliter meliores sunt: ⁊ minus male incōparabiliter: et minus indigne desiderari seu concupisci. Quare longe maior puersitas est appetere vel desiderare inanem gloriam et falsam dn̄ationem ꝙ appetere voluptates corporales. Quare si potuit volūtas malignoꝝ spirituum in maius corrumpi atq; peruerti multofortius potuit in minꝰ. Et hoc est ac si diceretur qꝛ si potuit aliquid elongari ab aliquo per stadium multofortius ꝑ dimidiuꝫ. Et videtur conueniens esse exemplum: qm̄ si volūtas potuit cousq; puerti vt magis longe fuerit a vero naturalꝭ bonitatis ⁊ rectitudīs. potuit m̄tofortiꝰ corrumpi seu peruerti vt minus longe fieret: quēadmod m si quis potest moueri ꝑ stadiū: multofortius per dimidium stadū. Nō si qs dixerit que substātie spūales separate non hn̄t miam ad corpora cum naturaliter sep̄ate sint ⁊ abstracte a corporibus neq; vires habent que corporibus organis seu instrumentis indigeant ꝓpter exercēdas operationes suas Et ꝓpter hoc vsq; ad corporales voluptates que non nisi per corporalia instru ta membra scꝫ agendo ⁊ faciendo obtinentur iclinari vel extendi potuerunt. Ad spūales vero voluptates ꝙ corporalibus instrumētis seu membris indigere non potuerunt ꝓpriis actionibus ⁊ passionibus quaꝫ naturaliter spūales causa cum sint exercēdi ⁊ inclinādi potuerint: eosq; acquirere ⁊ procurare essentialibus actionibus suis ⁊ passionibus: qui in ꝯtrarium hoc dixerunt non improbabiliter dixit. Et lꝫ qꝛ magis elongāt a creatore reuera grauiores culpe sunt ꝙ corporales: tamen ꝓpinquiores sunt eis ad ꝓpinquitatem nature cū sine medio ad eas attigant. At corporales nō est possibile attingere absq; corpore medio ⁊ ꝑ corporales actiones ⁊ passiones vt iam predixi. Scito tamen ꝙ nondum declaratum est an voluptas aliq̄ sit eis possibilis imo questionē hꝫ de quolibet de quo loquar in sequentibus. Si quis querat vt qd demones incubi vel succubi tam infesti sunt mulieribus ⁊ viris. Manifestum est em̄ ꝙ omnē vim et omnem violentiam inferunt eis vt cōpatiāꝛ cōcubitus eorum. Dico in hoc: qꝛ sm̄ positionem ꝙ verisimilis est dicendi sunt indubitanter: qꝛ non amore concubitus neq; desiderio voluptatis vꝗ faciunt que faciunt viris ⁊ mulieribus: sed potius studio malignitatis vt palliant eos ⁊ eas ad spurcitiam luxurie inducat. De his autē iuxta ꝓmissū latius audies in sequentibus.

¶ Quo modo intellectus decoraꝛ vel defenditur in demonibus.

¶ Capitulum .iii.

DE hoc quod dixi in precedentibus qꝛ vera cognitio ē per similitudinē seu ad similitudinem. nolo te opinari vel intelligere ex hoc sermone ꝙ intellectus seu vis intellectiua assimiletur rebus intellectis iuxta modum assimilationis sensuum ad sensibilia vt expressit Aristoteles in sermone quo dixit ꝙ sentientes calidū calefimus. intelligentes autem calidum non calefimus. Addam autē qd est mirabilius de natura intelligimus ꝙ negligentes turpe vel turpitudinem non turpemur (vt ita dicaꝛ) imo quod est mirabilius decoramur: neq; cognoscentes malum sumus mali vel sumus. Cognitio em̄ mali nec malicie est nec mala: quin potꝰ bona. est etiam bonitas quedam in quouis: sicut bonitas visus vel oculi est visio vel claritas visionis Omnis ergo cognitio ois scīētia pulcritudo est ⁊ bonitas intellectus. Cum igiꝛ cognitio actualis (intendo cognitiōeꝫ ꝙ est actꝰ) nō sit i itellectu nostro nisi signum rei cognite in effectu relucens in ipso intellectu nostro manifestū est ꝙ signuꝫ turpitudinis pulcrum est: ⁊ etiā est pulcritudo in itellectu nostro. Similiꝛ et signū mali vel malicie bonum et etiam bonitas est in eodem. Non est igiꝛ vera ymago aut similitudo turpitudinis aut malicie id quod est signū vel designatio alterutriusq; eoꝝ ī itellectu nr̄o. Quapropter mirabile est q̄re et ꝓpter qd illa causa dissimilia ymmo ꝯtraria representant intellectui nostro ¶ Iam autē dixi tibi alās qꝛ nō est necessariū vt signū habeat similitudinem cū signato: nisi modicā ⁊ tenuissimā sicut ostendi tibi in designationibus numeroꝝ ⁊ reꝝ ꝙ numeranꝛ. Cuꝰ exēplū est in figura vnitatis ⁊ in qualibet aliarū qbꝰ vtimur numerando: ꝙ ē sm̄ doctrinam vnitas: in algorismo: vbi illa signa significat / nūc vnū / interdum decem / nunc centū / nunc mille / ⁊ ita in infinitum. et iterū nūc vnū argēteū / nūc vnū aureū / nūc marcā / nūc librā / sicut nunc hoiem / nunc virū / nūc equū. Et ideo (ꝙ mirabile ē) tot numero designat eadē signa ꝙuis ad tam diuersa tamq; dissimilia similitudinē nullaꝫ nisi exilissimā habere possint nec aliam ad illa videꝛ hr̄e similitudinem nisi ꝙ sicut vna ⁊ eadē cuꝫ designat ꝑ multitudinē figurarum fieri posset ita eadē esset similitudo: lꝫ tenuior: ⁊ esset in vnitate similis illa similitudo vnitate aggregata. Nihil em̄ ꝓhibet ꝙtumlibet diuersa ⁊ dissimilia in vnū

numerum aggregari ⁊ vniri et i multos numeros similiter. ¶ Essent igitur omnes iste aggregationes si sic fierent adinuicem similes in vnitate qua quelibet esset vna. Iʒ ex tam multum diuersis tamq̄ dissimilibus essent. Non est igitur mirum si tenuissima ⁊ exiguissima similitudis designatio apud intellectum quolibet modo facta vel impressa sufficit eidem representare res que foris sunt lʒ dissimilimas cum causa exigua tamq̄ modice similitudinis figuraȓ sufficiat eidē tantas rerū varietates ⁊ numerorum pariter potentissime designare. Differt autem exemplum istud a designationibus que fiunt in intellectu quia designatio hmōi figurarum ad placitum vel ex placito est et pacto. Ille autem que fiunt in intellectu siue apud intellectum per ipsum ex natura et per naturam fiūt. natura inq̄ intellectus: quia mira velocitate atq̄ agilitate format apud semetipsuʒ designationes q̄s a rebus non recipit: sed leuissime cōmotus exilissimeq̄ exercitatus ab illis res ipsas sibiipsi exhibet et presentat et earum impetus ipse sibiipsi i semetipso format. Et hec vnus ex nobilioribus gētis xp̄ianorum doctoribus sic dicit. ¶ Debes autem scire q̄ natura intellectus et virtus eius nec plene inuestigata est a philosophis nec ad hucusq̄ ad liquidum declarata. Qualiter enim in semet ipso rerum intelligibilium species formare posset ipsemet quis declarare sufficiat cum tam impartibile agere in semetipsum non videatur esse possibile. ¶ Neq̄ enim aliquid circa idem agens ⁊ patiens posse esse videtur cum contraria ſm idem eidem inesse posse non videantur. Agere autem et pati imprimere ⁊ recipere manifeste cōtraria sunt ſm diuersa ho agere sicī pati intellectum qualiter possibile erit cum non sint aliud ⁊ aliud: quorum alterum huius formas imprimat. Propter hoc coactus fuit ⁊ propter alia Aristoteles ponere intellectum agentem qui hmōi formas imprimit et intellectū possibilem seu materialem qui eas recipit: quare necesse haberet exponere vel vnum necessario intellectum agentem numero esse in omnibus animabus humanis vel vnumquēq̄ habere sibi appropriatum vnum intellectum agentē. Cū in omni anima humana fiant huiusmodi formarū designationes: vnus autem numero quo modo esset in tot tamq̄ dispersis animabus. Sicut neq̄ animam humanam possibile est esse in omnibus corporibus humanis. Si vo vnumquodq̄ haberet appropriatum sibi. ⁊ de illo suborirentur inexplicabiles questiones qui et haberet apud se formas huius aut reciperet ipse quando eas imprimeret et intellectum materialem siue passibilem qui haberet semper eas apud se. cur igitur non semper et omni hora ageret impressiones huiusmodi. Si vero haberet eas: sed aliunde reciperet videlicet ab alio intellectu agente de illo esset eadem q̄stio. ¶ Propter hoc ⁊ alia queadmoduʒ predixi licet tot et tanti sapientes de anima scripserunt naturam tamen ipsius et naturam virtutis intellectiue multum perscrutatam reliquerunt. Hinc est q̄ desiderium mihi fuit et est adhuc de ea tractatum completum scribere per queʒ anima humana posset innotescere sibi ⁊ cognoscere de qua cognitiōe post creatoris cognitionem nulla est ei salubrior et per omnem modum vtilior sicut contraria ignorantia post dei altissimi ignorantiam nulla esset ei periculosior aut turpior in beneplacito igitur creatoris sit dare vitam et spacium gratiamq̄ suā adiutorem ad tam desiderabilem tamq̄ nobilem tractatum perficiendi. Ipso namq̄ auctore ⁊ adiutore potentissimo idipsum sapere in ipso dabitur quod dabitur. decteriareq̄ quod ⁊ non parum ad intorū et oblectamentū sequacibus sit allaturum.

¶ Quantum de bonitate donorum naturalium remanserit iam dictis malis angelis: et si aliquid de donis gratuitis post labsum ipsorum.

¶ Capitulum. iiij.

Unc reuertar ad illud in quo eram. Unde ad perscrutandum istam corruptionē ⁊ peruersitatem malignorum spirituū: videlicet q̄tum se extēderunt q̄tumq̄ eis de illa bonitate ⁊ claritate naturali virtū suarū apprehēsiue videlicet et motiue relictū eis fuerit: dico q̄ si fanni ⁊ satyri ex eis sunt cum fanni ex fatuitate sic nominati videātur et vulgari lingua expressius a fatuitate sola scʒ cognominantur. Ualde modicum relictū est eis de claritate sapientie naturalis. ⁊ hoc vtiq̄ dicit Porus egyptius qui familiarissimus fuit cultor ipsoꝝ ipsissimus plane testificans stultissimis. ymo ⁊ insanissimis cōminationibus deterrēt ⁊ sic deterriti ⁊ timore cōminationū hmōi cōpulsi faciunt q̄ iubentur hōibus. Quis eīm nisi fatuissimus terreatur quocunq̄ hoie sibi cōminante ⁊ dicente hoc nisi feceris concutiam celum ⁊ terraʒ subuertam celū atq̄ deiciā suidā terram conteram illā ⁊ cuʒ his cōminuā hmōi aūt cōminationibus tanto terrore concutiuntur sicut iste Porus testatur vt nihil audeant denegare sic eis cōminantibus. Quare manifestum est illos esse stultissimos ⁊ fatuissimos si verum dicit Porus. ¶ Amplius. si vehementia ire furoris ⁊ insanie facit vehementer iratos cū nulla in hominibus cōparabilis sit ire ipsorum. Necessarium est eos insania continua laborare cū ira ipsorū nunq̄ quiescat nec vnq̄ ad medium mitigetur siue temperet. non immerito igiȓ et fanni ⁊ stulti dicti sunt. Q; si quis dicat q̄ tāta est claritas sapientie naturalis illorum vt nulla vehementia ire turbare possint vsq̄ ad insaniam destrui videretur iste sermo per argumentum a proportione. ꝓportionales nāq̄ videnȓ esse homini ire ⁊ scientie eorū ad iras demonum ⁊ sciētias ipsorum. Nec minus videretur excedere ira demonū iram hominum q̄ scientia illorum excedat scientiam hominum. Quare si ira hominum magnitudine sua seu vehementia extinguere sufficit scientiā hominum in hominibus extinguere ꝑualebit ira demonū sciētiā ipsoꝝ ⁊ in insaniā eos ꝑtere seu furorem. ¶ Item videtur facere debere luxuriē ardor in incubis demonibus. si eīm vsq̄ flagrant ardore luxurie vt apparet instigatiōe ⁊ violētia quā ir-

Por⁹ egyptius malignorū spūum cultor.

rogant mulieribus si hmõi ardor in desipiscentiã
vertat̃ etiã sapientes(qd̃ sapientie esse posse vide-
tur)in hĩs demonibus ↄtento ardore luxurie erũt
¶ Amplius.cum in lege christianorum scriptuʒ
sit q̃ demones tremunt ⁊ contremiscunt manife-
stum est non esse paruam dei cognitionẽ apud eos
qui dei timorem illis ingerit:eiusqȝ terrorẽ illis in
cutit. Cum tot ⁊ tanti multo splendore sapientie
inter homines prefulgere videantur: deumqȝ ti-
mere ne dicã timore eiusmodi concuti non viden
tur. Si quis eñ in eis esset timor dei nullo modo
enim tam audacter tamqȝ imprudẽter illum offen
derent qm̃ non est verisimile mundiciam ac splen-
dorem sapientie cum viciorum sordibus esse posse
De hoc enim ita dicitur in libro ipsius attigit vbi-
qȝ propter mundiciam suam nihil coinquinatũ in
currit in illam. ¶ Amplius.cum tot et tanta mi-
rabilia faciant in magicis operibus q̃ nulla arte
nullo ingenio suo possint homines quãtũlibet sa-
pientes cũ sapientissimis etiã subuertant atqȝ de-
cipiant. scriptum eñ est in lege xp̃ianorum. Non
ignoramus astuciã sathane. et iterum de his q̃ nõ
nouerunt altitudinem sathane vbi altitudo nõ ni-
si sapientie ꝓfunditas intelligi potest. Qꝫ si dixe-
rit quis quia non omnes eorũqȝ infamati sunt vt
pueriliter sapere vel furiose decipere credendi sũt
sed solummodo quidam eorum propter qd̃ nec om
nes fanni vel satyre dicuntur sed quidam solũmo-
do. Oritur ex hoc questio propter quã causam ista
pena vim infatuationis quibusdam potius q̃ ali-
is inflicta sit cum similiter omnes ⁊ non dissimili-
ter peccasse credatur. Alij solo consensu peccasse
videntur et ꝑ hoc particeps peccati illius solũmo
do agentes ⁊ ↄsentiẽtes cuiuscunqȝ peccati parti-
cipes et consortes similibus penis puniẽdi videt̃.
¶ Amplius.fm̃ hoc primus ac precipuus eoruʒ
sicut maxime peccauit maxime puniendus est: et
propter hoc maxime infatuandus. Quare maxi-
me cognominandus fuit fannus aut satyrus Ne-
minem autem audiui adhuc illum cognominasse.
¶ Amplius.maxime abusus fuit omnibus bo-
nis suis naturalibus ⁊ hoc in iniuriã atqȝ contu-
meliaʒ creatoris. Sicut enim maximis bonis pre-
dictus fuit: in donis creatoris prestantissimus sic
debuit esse sub creatore humilimus omnium ⁊ de
uotissimus. Quare plus alijs peccauit contra
datorem se erigens atqȝ superbiens et alios in id
ipsum inducens. Omnibus igitur donis creato-
ris maxime priuandus fuit: quare sapientia natu-
rali et bonitate omnibus alijs magis spoliandus
fuit: quare omnium fatuissimus omnium impotẽ
tissimus esse debuit. econtrario autem se habere
ab omnibus creditur qui de eo aliquid nouerunt
De potentia.n.qȝ ⁊ ꝑsona dicit quidam ex sapienti
bus antiquis sic non est potestas sub celo que ei va
leat comparari de sapientia vero vel astucia eius iam
audiuisti. ¶ Amplius.cum tãtũ inimicũ suũ tãqȝ
ꝓditorem creator benedictus illũ inuenerit.qua-
liter ⁊ tanta de bonis suis reliquerit.hoc est tantã
sapientiam tantamqȝ potestatem. Nemo eñ ex re
gibus vel principibus apud nos qui inimicũ infi-
delemqȝ ⁊ ꝓditorem aduersum se probauit subdi-
tum aliquid potestatis in ditione sua postmodum
relinquit vel relinquitur. p̃sertim cum ipsum i ma
licia persistentem cognouerit ꝑsistere volentem.

Notissima autem est creatori benedicto maligni-
tas istorum spirituum et inimicitie eorum ad ipm̃
ymo ad bellum quo ipsum impugnare nõ cessent
nec regnum eius infestare atqȝ vastare totis studi
is et viribus enituntur. Talibus autem inimicis
quis princeps vnqȝ pepercit in regno suo quis ei
vnqȝ aliquid potestatis reliquit si afferre id potuit
¶ Respõdeo igitur in his quia verisimile est qd̃
in precedentibus respondi q̃ virtus apprehensi-
ua nobilis in hmõi substantijs nõ debuit omnino
extingui propter multas causas. ¶ Quarum pri
ma est:qꝛ hoc esset in alleuiatione pene ipsorum.⁊
propter hoc in diminutione iusticie ⁊ vindicte cre
atoris.longe enim minus dolerent de malis pro-
prijs et de bonis alienis si ea vel minus cognosce
rent vel penitus ignorarent. ¶ Secunda causa
est perfectio ⁊ vtilitas dei electorum. qm̃ creator
optimus elicit de astucia ⁊ malignitate illoruʒ. im
pugnantes eñ electos multi et illos exercitant et
erudiunt atqȝ occasionaliter humiliores et timo-
ratiores efficiunt. ¶ Tertia causa videtur esse ipsa
illusio ⁊ contumelia ipsorum q̃ de principe ipsorũ
sermone prophetico dictum est. Videlicet draco
iste quem formasti ad illudendum ⁊c. De alijs non
absurde dicitur contumeliosissime quippe illudit̃
ei cum ab hominibus simplicissimis quibus astu-
cia est illuditur.similiter cum ab infirmissimis ho
minibus virtus eius et potentia vincitur.
¶ Dat igitur innumerabilium victoriarum occa
sioneʒ viris sanctis astutia et potestas diaboli. Et
propter hoc innumerabilium rõnum ipsis etiam
malignis spiritibus sunt astutie eorum ⁊ potentie
in occasionem contumeliarum et illusionum que
proculdubio dãt penas grauiores maxime inanis
glorie amatoribus quales ipsi sunt superbis.
¶ Scire tamen debes qꝛ vires iste motiua videlꝫ
et apprehensiua: nec pares semper sunt nec se pro
portionaliter cõmittant̃ in suis diminutionibus ⁊
augmentis. Huius autẽ exem plũ euidentissimuʒ
est in bestijs quarum apprehensiue non excedunt
apprehẽsiuas nostras inferiores. irascibilis tamẽ
in eis est longe fortior q̃ in nobis ⁊ vehemẽtioris
operationis. neqȝ eñ leo vel sus melius videt aut
audit q̃ homines. Longe tamen vehementiꝰ ira-
scitur vterqȝ. Videmus etiam in furiosis homini
bus apprehensiuam admodum turbatã. motiuam
vero tam imperatiuam motus q̃ executiuã eorũqȝ
fortificatas: vt si sani essent ea facere non possent
viribus suis que faciunt in furore. ¶ Sicut igit̃
bonitas apprehensiua non sufficit compescere vel
mitigare plerũqȝ peruersitatem motiue neqȝ corru-
ptio aut turbatio motiue semꝑ p̃ualebit obscura-
re vel excecare apprehensiuam: nisi forte ea hora
qua in effectu est ipsa turbatio motiue vel corru-
ptio:⁊ hoc manifestum est in hominibus. Nõ eñ
ꝓpter vehementem iracundiam obliuiscuntur ar-
tifices artes suas:sed reuera in ipsa hora iracũdie
minus bene operãtur. Dico etiam quia in substã-
tijs abstractis nobilibus vires apprehensiue ⁊ mo
tiue fortiores longe sunt atqȝ liberiores q̃ in sub-
stantijs materiatis corruptibilibus: scꝫ ⁊ propter
hoc difficilius ⁊ longe minus impedimentũ alte-
rius nocet alteri. ¶ Manifestũ est etiã tibi q̃ iter
dũ turbatio alteriꝰ clarificat alterã. Cuiꝰ exẽ plus
manifestũ est in homine qui vehemẽti odio alium

persequitur: qui tanto ingeniosior est ad nocendum illi: tantoqȝ profundior et acutior excogitator malorum illi⁹ quanto vehemētiori odio illum habuerit. Sic nimirum maligni spiritus vehemēter iras ⁊ odia quibus homines persequūtur acuunt in profundiores astucias ⁊ fraudes atqȝ laqueolas occultiores quibus homines ledant ⁊ captant. Nec dubitandum est tibi malignos spiritus oēs insanes esse quia nec timorem dei nec metū suppliciorum infernaliū qui eos moueret nec ipso acerbissimo dolore cruciatuū quos patiūtur arceri possunt ab impugnatione hominum: quemadmodū bestia insaniens rabie in ignem ⁊ ferrum se iniecit. Hoc igitur quod dictum est ꝙ demones credunt et contremiscunt non cogit vt eo timore timeant qui eos qualeqȝ permittuntur facere compescat.

¶ Tantaqȝ quippe malignitate succensi sunt aduersus creatorem vt homines ⁊ libertatem arbitrij quodammodo amiserint: totaqȝ potestas ac libertas voluntatis eorum in seruitutem malignitatis data sit: propter quod nec penitere possūt de malis peccatis: nec construere se a futuris sed instar brutorum animalium ⁊ hominū cōsuetudinē: pessime corruptorum ⁊ obduratorum quasi impetu necessitatis feruntur: ⁊ non quasi libertate volūtatis. ¶ Adducam igitur ad declarationem sermonis eiusdem quem prediri sermonem videlicet ꝙ non est necesse vt virtus apprehensiua ex corruptione ⁊ peruersitate coniuncte. Si motiue obscuretur in his que sunt motiue illi⁹: nisi quemadmodum diri spiritualiter vt incōmoda spūalia que ex huiusmodi corruptione ꝑueniunt minus cognoscit et videat vel cognoscat. quinimmo potius circa illas vel excogitandas vel conquirendas vel perpetrandas ingeniosior efficit vis apprehensiua nobilis. Huius autē exēplū est in gulosis et luxuriosis hoīb⁹ qui q̄nto corruptiores q̄nto deprauatiores in his fuerint tanto ingeniosiores in huiusmodi rebus proculdubio inueniuntur. ¶ Cuius exemplum est in gulosis qui in discretiōe saporis in preparationibus escarum/ in apparatibus salsamentorum/ ⁊ aliorum condimentorum longe peritiores sunt q̄ omnino iuuenes et mundi a vicio gulositatis sic se habere manifestum est vt in luxuriosis: qui q̄nto magis in sordibus luxurie contaminentur tanto in exquirendis inueniendis ⁊ ꝓcurandis voluptatibus turpitudinis igeniosiores sūt. Videas igitur quia de ipsa corruptione deprauatione virtutis concupiscibilis ipsa vis apprehensiua nobilis in huiusmodi hominibus clarificatur ac acuitur circa res ī quibus prauitas ⁊ corruptio prouocatur. Iam ergo declaratum est tibi per huiusmodi quia non est necesse vim apprehensiuam nobilē ex corruptione vel deprauatiōe cōmittere sibi motiue per omnia obscurari quin potius manifestum est illam inde ex parte acui et clarificari: qr si in hominibus necesse est ita fieri non propter hoc oporteret in substantijs spiritualibus abstractis similiter se habere ꝓpter fortitudinem ⁊ libertatem virium illorum apud ipsos patefactum est tibi propter quas causas tanta bona creatoris: videlicet tanta virtus siue potentia. tanta scientia spiritibus malignis relicta sunt: licz omnino indignos se fecerunt. Claruit insuper tibi per hec que precesserunt ꝙ maligni spiritus insanissimi sunt: non solum furiunt in homines: sed sm̄ seipsos vt predixi. Uerum insania huiusmodi non extinguit in eis aut eousqȝ absorbet vim cognitiuā in eis quēadmodum in furiosis hominibus: licz seuire eos faciat irrationabili⁹ in hoīes q̄ in seipsos. hoc tamē faciunt non ꝙ faciant ignorātes: sed ex certa sciētia et deliberato studio malignandi. in furiosis autem hominibus longe est intentio malignandi et studium nocendi. Quapropter nec de eis sunt q̄rimonie nec querele nec iudiciātur nec iustificātur quid faciant nec accusantur nec in ius vocantur: nec rei ira nullatenus reputantur.

¶ De sermone ꝟo pori egyptij qui huiusmodi spiritus stultissimos reputat ⁊ dicit perscrutatio ⁊ inuestigatio per me fiet ī sequentibus. An fanni de malignis spiritibus sint qui sua prauitate deiectis de celo ceciderunt an monstra aliqua quō est difficile explicabilis de qua loqui aggrediar .l. caplo.

¶ Uerum non est dubitandum malignos spiritus in multis Porus decepisse et verisimile est malignos spiritus qui in deceptionem ⁊ lesionem hominum toto studio intendunt et viribus interdum simulare stulticiam siue fatuitatē vt ab eorū astucia minus sollicite terreantur.

¶ Non enim compassibilia sunt fatuitas et astucia qua sepe circūuenimus insipientes neqȝ in eodem subiecto se vllomodo patiuntur. Nec mirum tibi videatur si de seipsis mentiuntur vnus eorum qui familiaris erat isti poro de domo hebreorum interrogatus ab ipso cum vna loqui cepisset de illo responsionē suam in mēdacio consummauit. Qz si ī angelis lucis se transfigurant vt decipiāt quid mirum si in fatuos eadem malignitatis intentione se transformāt. Et cum iam audiuisti ꝙ buffonis in speritibus buffonis apparet ⁊ se exhibet adorādum quibusdam aliis in specie catti nigri: multis in specie serpentis apparuisse inuenitur in libris narrationum miraculorum q̄ apud eos gesta sunt. Et ideo certum tibi sit nihil eos nō simulare quā nequitiam eorum abscondat eis quos decipere et ledere studiosissime intendunt. Uerum istas simulationes ⁊ trāsformationes non pro voto seu voluntate sua faciunt: sed prout diuine bonitatis dispensatio iudicauerit permittendum. Qz si q̄s querat quam ob causam tanta malignitate exardeant contra creatorem et creatoris cultores. Scito multos iam respondisse causam istam esse inuidiam de qua iam me expedire sm̄ possibile.

¶ Causa autem alia videri potest ipsa iusticia creatoris qua iusticiati sunt iam: ⁊ postmodum acutius iusticiandi in igne gehennali cum iam de altitudine celi et de felicitate illa naturali deiecti sunt. Qz autem inuideant hominibus propter locum quem ipsi perdiderunt et homines habituri sunt: verisimile est: et hoc habet doctrina xp̄ianorum.

¶ Non immerito autem queritur vt predixi. An gaudere posset de quocunqȝ malo vel de quocunqȝ propter malum quod ex illo elicere intendunt. Qz si gaudere non possunt aut ergo desiderēt mala que studiose suggerunt vel suadent hominibus aut non desiderant. Non est possibile vt non desiderent qui tam studiose tantisqȝ conatibus querunt: presertim cum ea voluntate gerant ⁊ desiderant ipsis mala hominibus: quare cum ea illis eueneriut necesse hunc gaudere de ipsis.

¶ Amplius autem voluntarie querunt mala hominibus aut inuicti siue inuoluntarie aut pro indifferente. Huiusmodi autem an eis eueniāt aut nō est manifestum qm̄ non inuicti quia nihil est quod eos possit cogere nisi vel angeli sancti vel creator altissimus ꝛ benedictus cum nihil aliud inueniat̄ fortius malignis spiritibus. ¶ Manifestum autē impossibile est creatorem optimū vel aliquem ex sanctis angelis eos vel aliquem illorum cogere ad hoc: videlicet ꝙ mala viciorum aut peccatoꝝ querant hominibus. hoc enim nullo modo patit̄: vel diuine bonitatis immensitas vel bonitas ipsoruꝫ. Quid si pro indifferenti habent an mala ista sint hoībus vel eueniant. Unde igitur illis tanta studiositas tanta vigilantia insidiarum tot et tanti conatus vt huiusmodi mala sint hominibus. Si nō curant an hmōi mala sint aut non sint hominibꝰ quomodo non curant qui tam studiose tantisqꝫ conatibus conantur. Quid si voluntarie huiusmodi mala querunt hominibus. Proculdubio consequens est ꝙ illa volunt hominibus quiescit igitur voluntas eorum circa hoc cum talia ꝓcurauerint placitum est quieta voluntas sicut diffiniunt q̄dā ex sapientibus. Placent igitur hmōi mala hominum. placere autem ꝛ delectari idem sunt in substantijs intelligentibus inter delectationem gaudium ꝛ voluptatem non est distinctio. delectantur igitur ꝛ gaudent de malis hominum. ¶ Amplius. cum manifestum sit eos dolere de bonis ipsorū necesse est gaudere de malis eorūdē. ¶ Amplius. qualiter possibile est vt vehementi desiderio optata quocunqꝫ succedant et scienter vt inde non gaudeant. Qꝫ si est videlicet vt de malis hoīꝫ gaudeant verisimile est vt pro magnitudine ꝛ vehementia irarum suarum et odiorum atqꝫ inuidiarum quibus aduersus homines exardescūt ad ꝓproportionem magnitudinis ꝛ multitudinis ipsorum malorum gaudeant de malis eisdem. Quia igitur huiusmodi malorum incogitabilis sit tā mēsura q̄ꝫ numerus necesse est et gaudiorum huiusmodi nec cogitabilis sit mensura nec numerus.

Quare si qua sunt malignis spiritibus tormenta vel cruciatus magnitudine et vehemētia gaudiorum hmōi absorbētur: aut saltem in multo vel minuunt̄ vel mitigant̄. et quia incessanter multiplicantur ꝛ magnificat̄ mala hmōi necesse est gaudia incessanter hec multiplicari et magnificari. Quare si mundus in statu in quo est esset duraturus in infinitum gaudia huiusmodi et numero et mensura excrescerent in infinitum quare eueniret ex necessitate vt omnia tormenta et cruciatus eorum adsorberent et omnino insensibilia illis efficerēt. Qꝫ si quis dixerit quia sicut gaudent de malis hominum ita et debetur dolor de bonis eorum et propter hoc multiplicantur ꝛ magnificant̄ gaudia eorum sic et dolores. Dico contra sermonem huiusmodi ꝙ mala longe plura sunt q̄ꝫ bona huiusmodi sunt et mali homines plures sunt q̄ꝫ boni Nec posses dicere ꝙ bona ipsa lꝫ numero pauciora sunt q̄ꝫ bona de quibus agit̄. maiora tamen sūt magnitudine seu intentione incomparabili sicut alibi videlicet in tractatu de virtutibus ꝛ moribꝰ declaratum est tibi. Quapropter magnitudo ꝛ intentio bonorum paucitatem eorum non solum redimunt ꝛ compensant magnitudinem ꝛ multitudinem malorum: sed etiam illam incomparabilit̄ superat ꝛ excedit. Quare non est necesse vt gaudiū quod est malignis spiritibꝰ de malis hominū aut de malis alijs absorbeat dolores ꝛ cruciatus eorū. Nec etiam vt mitiget aut temperet illos: lꝫ mundus in isto cursu decoraturus esset in infinitum.

Licet eñ multiplicarētur mala ꝛ tam numero q̄ꝫ mensura in infinituꝫ excrescerent si status iste mundi finem nō esset habiturus: quia bona hominum lꝫ malis hmōi pauciora: similiter excrescerent: et qđ minus haberent in numero non solum suppleretur eis intentione seu magnitudine sed lōge superhabundantiꝰ superhabundarent eisdem. Nec pretermittendum est tibi q̄ꝫtum doleant de immēsitate glorie creatoris de qua si dolent ad similitudinem ꝛ comparationem qualis excogitari posset aliorum bonorum dolent indubitanter dolore omni gaudio quod habere possunt de malis hominuꝫ incomparabiliter maiori. Quanti igitur dolores eis sunt de felicitate ꝛ gloria sanctorum ꝛ beatissimorum angelorum que tanta est vt non attingat eam extimatio nostra vel admiratio: et hoc quidem ita nul'um gaudium vel leticia haberi potest apud illos. Non enim verisimile est vt tormenta in quibus sunt eos vel per modum gaudere patiantur (quemadmodum manifestum est de his que in inferno posite sunt) quia immanitas ꝛ immensitas tormentorum nullius generis in eis patitur nec etiam si quis arderet vel cremaretur in igne: q̄ apud nos est aliquod gaudium in illo ardore habere posset: nisi omnipotentis creatoris miraculo ꝛ virtute. Quemadmodum gen꜀ xp̄ianoruꝫ credit factum fuisse in eis viris sanctis quos xp̄i martyres dicunt et vt dei clarissimos venerantur. Huiusmodi autem mirabilia dei longe sunt a malicia malignorum spirituuꝫ. ¶ Amplius sicut illa gloria paradisi que est beatitudo et felicitas sanctoꝝ ꝛ hominum glorificandorum nihil doloris patit̄ vel admittit: sic cōtrarijs miseria ab omni gaudio prohibita est et seclusa. Quare gehennarum miseria ymo cruciatus nihil admitit gaudij vel consolationis. ¶ Cruciatus autem malignorum spirituum lōge maior est q̄ꝫ animarum cruciatus: que iam tormentis infernalibus tradite sunt et exposite. Causa autem in hoc est. qm̄ ipsi maligni spiritus contra creatorem se erigentes longe grauius peccauerunt q̄ꝫ ipse anime. Sequitur ergo ex his quoniam tormenta siue cruciatus in quibus iam sunt maligni spiritus nullo modo permittūt eos ita studiose intendere insidijs ꝛ deceptionibus et vacare ac si nihil haberent facere quod re vera nō immerito questionem habet. Dico in hoc quia voluntas id est permissio creatoris in hoc est propter multiplices vtilitates que de insidijs ꝛ tentationibus eorum de delicijs electis proueniunt. Tanta enim est virtuositas et fortitudo eorum naturalis et tantis tormentis nec teneri nec prohiberi possint vsqꝫ quaqꝫ ab huiusmodi operibus. Non ita autem est in nostris animabus propter lōge minorem fortitudinem ipsarum. Ad illud autem quod de desiderio et voluntate querebatur Respōdeo ꝙ illa est ira diaboli et om̄ malignoꝝ spūum et de malis nr̄is satiari non possint. Nec mirū cum de quodā rege ꝑncipe Babilonis i hystorijs hebreoruꝫ scriptum sit ꝙ nec humiliatione nec applausu

holm eidem se subijci intus ferocitas eius vel mitigari poterant cum nihil aliud quereret vel intenderet: nisi subiectionem huiusmodi populi.

¶ Vides igitur q famas insatiabilis nulla refectione quiescit. Fames autem non est nisi desiderium siue appetitus cibi: sicut aũt esurientib⁹ nulla refectione satisfit neq deficit desideriũ aut appetitus cibi apud eos. Ipsum quoq odiũ in quo aduersus homines succensi sunt maligni spiritus qd non est nisi desiderium vel amor malorũ: id est rerum malarum hominibus: similiter inexplicabile siue insatiabile est. nulla quippe quantitate malorũ humanorum impleri potest desiderium hmõi malignis spiritibus. Nec mirũ tibi videri debet istud cum similia videas euidenter in auaricia et in morbo qui dicitur ydropisis. Cum enim auaricia sit amor vel desiderium pecunie: amor inq̃ inordinatus nulla quantitate pecunie sanatur vel expletur sicut et ydropisis nulla quãtitate potus: sed aliter ita nec malignorum spirituũ aduersus hominem: sicut eñ ignis exardescat de quo manifestũ est tibi q nec lignis nec alijs cremalibus (cum omnib⁹ illis pascatur ꝛ nutriatur) eius voracitas sanatur. Ignis eñ quẽadmodum dixit ille sapientissimus hebreorũ nunq̃ dicat sufficit. In hominibus insuper tantam iram vnus aduersus aliũ est iugiter experiri vt nec tormentis nec ipsa morte alter alterius satietur. Insup in totum gen⁹ nõ aliter alter seuit alterius. Necnon ꝛ amicos omnes si põt et singulos et cum aliud facere nõ potest in nomẽ et famam mortui debaccatur: nec laudantibus illum aut libris continentibus laudem illius parcit. Quid igitur mirum si ira malignorum spirituum velut ignis exardescit: vt predixi: vt nullo modo vnq̃ dicat sufficit. ¶ Aggrega igitur hec oia et cognosces ex eis propter quid ira demonum in nullis malis hominũ quiescit. Nihil eñ quiescit nisi in fine suo: nulla autem mala hominũ finiunt hmõi irã. Quare semper est in motu ideo nunq̃ in quiete. Q̃ si dixerit quis fame valida laborans comedens delectatur: sz non plene: sed quasi in transitu sic maligni spiritus: sz sic non satientur malis hominum. delectari tamen debent hmõi malis: saltem quasi in transitu et in via satietatis: nõ autem tanq̃ in finẽ. ¶ Respondeo hoc vtiq verissimile esset nisi maiores dolores obsisterent. Dolores autem ꝛ cruciatus eorum sunt pro parte maxima de gloria dei ꝛ de gloria sanctorum angelorum atq de bonis hominum. Pro parte autẽ alia cruciatus acerrimos sustinent de iustissima dãnatione qua dãnati sunt merito deprauationis ꝛ apostasie sue qua tam impie recesserũt a creatore. Quod si qs dicit q definiũtur eis cruciatus hmõi vsq ad diem iudicij in qua cum hominibus malis gehẽnalibus flammis tradendi sunt. ¶ Respõdeo q gratia inestimabilis eis fieret si p septem milia annorũ a debitis cruciatibus absoluerenẽ. hoc autẽ indubitanter esset si pene eorum vsq ad diẽ iudicij differentur. ¶ Cum eñ ab initio creationis mũdi peccauerunt et ab illo vsq ad diẽ iudicij septẽ milia annorũ spaciũ esse credantur a multis ꝛ sapientibus: proculdubio tanto tempore differretur iustissima pena eorum. Et quid igitur creator optimus penaꝫ malorũ holm adeo accelerat vt statim post mortẽ in ignem gehennalem eos mittat.

¶ Secundũ hoc eñ maior hec esset i mia eius i homines multos q̃n spiritus malignos: atq maior ira ipsius in hmõi homines q̃ in illos. Quod mente rationalis vnq̃ dixit vel etiam cogitat. Manifestum eñ est q ira dei altissimi in magis peccãtes maior est in minus peccantes: minor. Quapropter cum longe grauius peccauerunt hmõi spiritus q̃ homines mali: maior est ira creatoris i illos q̃ in istos. alioqui q̃ esset iusticia creatoris si illis p septẽ milia annorũ parceret a debitis cruciatib⁹ hominibus pro nec spacium vni⁹ hore post mortẽ: presertim cum illi longe grauius q̃ homines peccasse non dubitantur.

¶ De differentia ꝛ ordinibus ꝛ potestate malignorum spirituum.

¶ Capitulum.v.

Ost hec iuxta premisse ꝓmissionis debitũ aggrediar prosequ differẽtias ꝛ ordines malignorum spirituũ: nominationesq et potestates ipsorum. si tamen eis credit ab ipsis accepte sunt et tradite hominibus ipsis suggerentibus illis differentias suas: ꝛ quidã dixerũt se esse deos agrorum: ꝛ hij sunt quib⁹ Prim⁹ rex romanorũ statuit sacra ꝛ sacrificia: ꝛ duodecim sacerdotes: quorum vnus ipsemet esse voluit hmõi sacerdotibus insignem cõstituit coronam spineaꝫ indutus autem fuit ab ipsis ad hoc ea suggestione vel suasione qua tradidit sterilitatem seu fecunditatem armis amore hmõi neminẽ ei aduenire ꝛ cõcedi. Per iram pro ꝛ offensam eorũ opinatus est lesiones multiplices aruis euenire: videlicet sterilitatẽ ꝛ pestẽ siue pestilentiam non solũ arcdinis ꝛ vl redinis atq similiũ ab aere prouenientium: sz etiam inocentium aialium ꝛ brutorum: ꝛ locustarũ et similium que crescunt in aruis ledentium ꝛ comedentium et consumentiũ. Eo igitur pretextu ea q̃ de causa nimirũ hmõi culturã cõstituit vt propiciationem eorum et fauorem obtineret. Et per hanc frugem et frugum copiã augmentum et obseruationem. ¶ Per eandem vim ortorũ nimiaꝫ et cultus eorum introducta sunt: videlicet suggerentibus ipsis demonibus se potestatẽ habere sup hortos: ita vt fauore ꝛ ꝓpiciatiõe eorũ admirarẽ fecunditas illorũ siue fertilitas. ita pro ꝛ offensione illorum vel prohiberetur omnino vel lederetur aliqua ex ꝓnominatis lesionibus. Hac igitur de causa veneri ꝛ priapo iste principatus deputatus est. Q̃q̃ ꝛ alia de causa hoc fieri potuisse videri posset videlicet quia horti et fruct⁹ eorũ operibus venereis et priapo non mediocriter deseruiunt: tã propter amenitatem q̃ venus semper expetit. Tum propter naturam ipsarum que carnis petulantiaꝫ mirabiliter pascit ꝛ nutrit. Norunt hec medici q porri et cepe ꝛ alia multa que i hortis crescunt cõcupiscentias carnis nutriunt et augent: ꝛ maxime concupiscentias venereas. Processit autem et maluit eousq hmõi suggestio malignorũ spirituũ vt deã quãdã cloacis preesse eousq psuaderẽt hõi b⁹ cui sacra illa ꝛ sacrificia ꝯstituerẽt. dictis febres timores atq pallores deificauerunt / tollendasq

Pulchra cõparatio de auaricia ydropisi et igne.

Q̃ ira demonum aduersum os fine caret.

Q̃ sz aliquos mundi duratio est. vij. m. annorum.

atqꝫ adorandas illas statuerunt equiuocantes no
mina eorum (vt puto) ad hmōi passiōes: ꝛ deos vel
deas quos preesse opinati sunt. Non tamen credi
bile est vt passiones huiusmodi q̄s creberrime me
dicamentū extingui videbant vel deos vel deas eē
crederent cum et has et illos immortales putarēt
¶ Processit ista vesania apud egyptios vsqꝫ ad
strepitus ventris quos vt deos immortales coli
constituerunt. sicut apparet ex ratiōibus hystorio-
graphorum eorum. ¶ Sic quoqꝫ nymphe: id est
dee fontium et culture earuꝫ itroducte sunt. Sic
lares ꝛ penates tanq̄ꝫ quidam dij familiares ha-
biti sunt. Et lares quidem qui domibus preerunt
et quorum fauore atqꝫ propiciatione bene esset do
mibus ab omnibus nocumentis. essentqꝫ eis om-
nia bona per prouidentiam et custodiam eorum.
Penates ꝟo tanq̄ꝫ qui secretioribus hoc est remo
tioribus partibus domorum precesserit videlicet
thalamis vel cubiculis vel a pena quod est horre-
um sic dicti putati sunt quasi presides et custodes
horreorum. Hijs igitur duobus generibus deoꝝ
vel potius demonum familiares cultus impende
bant decepti homines et lares in domibus pena-
tes in thalamis et cubiculis nephande venerabāt
tanq̄ꝫ nutu ꝛ fauore eorum credentes bn̄ esse ꝛ fo-
re in posterum domibus vel thalamis atqꝫ horre-
is suis. ¶ Forsitan aūt specialiter propter lepras
et alias corruptiones et lesiones domorum et cu-
biculorum seu horreorum. de quibꝰ in lege hebreo
rum aliqua legisti: que ꝛ per me iuxta possibile ex-
posita sunt tibi. Et vt paucis sermonem de his cō
cludam eousqꝫ ꝓsiluit et erecta est malignissima
natiuitas demonum q̄ noluit contenta esse tanta
numerositate templorum et pene que in sacrifici-
is et alijs nephandis culturis ipsis impendebant
Sed etiam totas habitatatiōes hominuꝫ culturis
suis refecerūt dum et in domibus et in thalamis
seu cubiculis et in cloacis ꝛ ī corporibus hominū
quod dico ꝓpter febres et in cordibus quod dico
propter timores ꝛ in ipsis ventribus ꝓpter crepi
tus adorari se ꝛ coli ꝓcurauerūt. Sed nec ista suf-
fecerunt ipsis: nec adhuc satiata est eorum peruer
sitas quia et in agris ꝛ in vineis et mōtibus ꝛ syl-
uis / in desertis / in terris cultis / et fluminibus / et
fontibus / ꝛ maribus impendi sibi culturas nepha
rias suggesserunt. ¶ Ad hec etiam ne quid vaca
ret a cultura eorum apud homines ne ve quid reli
quatur eis quod non in subuersionem eoruꝫ et dei
contumeliam conuerterent et annulis / ꝛ speculis
in figuris scripturis / in priuatis statuis aut statua
rum capitibus in horis temporum ꝛ momentis:
herbis et lapidibus coli se ab excecatis et perditꝫ
hominibus statuerunt ꝛ obtinuerunt. In quibus
omnibus manifestum est omn. intelligenti q̄ pre-
ter vanissimam fallacissimamqꝫ illius execrabilis
culture sue gloriam non erat eis alia intentio nisi
istū totū iferiorē mūdū implere creatoris cōtume
lijs et reddere illum eidem abominabilem: totum
qꝫ genꝰ humanū cum tota sua habitatione efficere
creatori odibile: ꝛ per hoc in damnationem mor-
tis eterne precipitare. ¶ De culturis autem ipso-
rum expediui te / ꝛ feci te scire q̄ hmōi cultura veꝫ
ydolatrie non solum inutilis ꝛ superuacua est: sed
penitꝰ sine fructu: ac etiam contumeliosa et offen
siua creatoris dānatione dignissima: omni igne et
gladio de toto mundo exterminanda. neqꝫ tempꝰ
est vt memorationem diffusiorē faciā tibi de hijs.
¶ Iam enim declaratum est tibi probationibus
irrefragabilibus non posse esse bonos ꝛ sanctos
angelos qui diuinam culturam hoc est sacrificia
et adorationeꝫ impendi sibi velint: aut etiam ali-
quem nostrorum permittant: sed etiam demonia
pessima potestate restrictas a creatore ab antiquo
damnatas / totiqꝫ humano generi implicabiliter
inimicas sacrilegiorumqꝫ et sacrificiorum sibi im-
pensorum non solum ingratas: sed etiam in ipsas
qui eis illa impendunt atrocius q̄ꝫ in alia inseuien
tes. In eos ꝟo qui creatori debiti cultus honorifi-
centiam seruierunt nihil ad nocendum potestatis
habentes. ¶ Quid igitur mirum si mentiri non
veriti sunt hominibus deos se esse vt culturā ydo
latris siue suaderent ipsis tn̄ adorari ab eisdem et
sacrificia soli creatori debita ab ipsis recipere non
timuerunt. Tu quoqꝫ nosti ad quot ꝛ quanta men-
dacia q̄ꝫqꝫ incredibilia īducat homines vanitas su
perbie ꝛ inanis glīe. Quis eñ ignorat iactantias
supboꝝ falsasqꝫ ꝓmissiōes ambitiosoꝝ? Quis de-
niqꝫ ignoret quāta leuitate cordis īpossibilia de se
credere parati sunt: iuxta verbum poete dicentis
Nihil est quod credere de se non possit cum lauda
tur dijs equa potestas ꝛc. Non est igitur abhorren
dum tibi vicium falsitatis et pcti mendatium in
apostatis: nequissimisqꝫ spiritibus. Cum creberri
me victi experientia hoīes quibuscunqꝫ vitijs op
pressos ad simulationes et mēdacia paratissimos
qui illis ad obtinendum quod male cupiunt suffra
gantur. Siue eñ ex malignitate sola intēdunt ho
mines peruertere vt in damnationem eterne mor
tis precipitent siue superbissime vanitatis sue vt
eosdem ad cultum suum conuertant radix est vtri-
usqꝫ peruersitatis malignitas. Non enim possunt
nequissimi isti spiritus querere sibi vanam gloriaꝫ
sui cultus vbi in illam creatori benedicto inuidēt
ex quo peruenire necesse est vt illam creatori surri
piant et sibi vendicent ꝛ vsurpent. Verissimus si
quidem est sermo sapientis qui dixit. Inuidia dia-
boli mors intrauit in orbem terrarum. Attende
autem q̄ neqꝫ possibile vt creatorem maligni spiri
tus odio habeant quin pulcherrimaꝫ eius eisdēqꝫ
honorificentissimam ymaginem que vtiqꝫ homo
est odio habeant: quēadmoduꝫ ꝛ viceuersa ip̄e cre
ator statuas demonum habuit odio: ꝛ propterea
cōscidi ac destrui p̄cipit illas in lege hebreorum.
¶ Dico etiam q̄ non solum homo ymago dei est
propter ipsum amanda ꝛ veneranda: sed etiam tē-
plum eiusdem factum: p̄sertim cū fuerit debita sā
ctificatione sacratum. In hoc igitur templo maxi
me adorari venerari et coli vult. Exteriores autē
culturas nec vult nec remunerat nisi propter istas
interiores videlicet quas sibi impendi vel exhibe-
ri iubet ꝛ precipit in hoc templo. Maligni ꝟo spi-
ritus tanq̄ꝫ simee peruerse immitatiōis in hoc eo-
dem templo adorari venerari ꝛ coli omnibus mo-
dis quibus possunt expetunt ꝛ ꝓcurant siue in dei
altissimi odium siue in supbie sue vanissimam glo-
riam siue in hominū perniciem propter causas an
tedictas inuenta est interdū supbie vanitas ī hoī-
bus q̄ diuinos honores nō soluꝫ ambire ausi sunt:
sed deos omnium gentium exterminare conati sūt
vt ipsi soli dij haberēt ꝛ noiarēt arrogāt p̄sūpserūt

¶ Huius rei exemplum euidētissimum fuit rex
ille babilonis potentissimus qui vocatus fuit na-
buchodonosor. Quid igit̄ si tanta superbie vani-
tas in sublimibus illis mortalibusq̄ substātiis in
uenitur quomodo nō ꝛ in miseris hominib⁹ mor-
talitate ꝛ innumerabilib⁹ penalitatibus atq̄ mi
seriis circundatis et oppressis locum habere po-
tuit. Quod si dixerit quis improbabile valde esse
superbiam istam et vanitatem vel ad momētum
durare posse cum in grauissimis atrocissimis cru
ciatibus fuit iuxta sermonem propheticū ad deū
directū dicentem. humiliasti sicut vulneratum su
perbum: ꝛ iterum humilians peccatores vsq̄ ad
terram. Respondeo in hoc quia ipsa ira ꝛ inuidia
grauissima tormēta sunt: ipsa quoq̄ superbia ve
hementer torquet et excruciat illos in quibus est.
Et nihilominus tamen in hominibus qui viciis
laborant atq̄ vexant̄: maxime inuenitur huiusmo-
di vanitas. quātoq̄ eos vehementius exagitat et
torquet superbia tanto maior est et magis auget̄
in eis hec vanitas. Debes autem scire q̄ opa sim-
plicia in substantiis incorporeis non curant vicia
spūalia: in hoībus quidem cessare illa ad tempus
faciunt. Non tamen in pristinam puritatem illos
restituunt vel reducunt iuxta sermonem sapiētis
dicentis. Infirmitas grauis sobriam reddit ani-
mam: ꝛ iterum malicia vnius hore obliuionē fa
cit magne luxurie: ꝛ maxime licet mentem huma
nam n n plene sanctificet: occasionem siquidem
sanctificatio nonnullā pstat infirmitas vel aduer
sitas vel tēpestatē tētationēq̄ cessare faciat q̄diu
est. Tentationes enim nec de ipsa sanctificatiōe
cogitare interdum permittunt. merito autem q̄s
admiretur ꝛ querat qualiter immanitas tormen-
torum et que sustinet ꝛ que sibi post futurum iudi
cium imminere sibi conspiciunt maligni spiritus
eos non reprimunt ꝛ ꝯpescunt a subuersionibus
hominum atq̄ seditionibus ꝛ insidiis eorumdē
reminisci debes eorum que dixi quotidie in ho-
minibus experiri. Et primū quidem in falsis iu-
stis: quos ypocritas grece vocamus grauatis ie-
iuniorum ꝛ afflictionum austeritatibus vanissimi
nominis sanctitatis ꝛ iusticie gloriam querere co
nantur. In moribus vero quantis verberum et
vulnerum suppliciis noue strennuitatis sibi face
re contendunt. Multos etiā vidisti vel videre po
tuisti qui tanta ira vel odio aduersus inimicos su
os insensi sunt vt nulla supplicia metuerent: nec
etiam ipsā mortem declinare vellent dummodo
illis similia vel inferrent vel inferre pcurarent.
Memini enim me vidisse hystrionē que assare se
horrendo cruciatu ꝛ pene vsq̄ ad mortē sustinuit
vt quo hystriones eius compellerentur ad similē
cruciatum. Cum igitur ira ꝛ odium ꝛ omnes par
tes ꝛ rami supbie incomparabiliter maiores sunt
in nequissimis spiritib⁹ q̄ sint vel esse possint ho-
minibus in vita ista cessare debet admiratio pari
ter et dubitatio antedicta i omni corde rationabi
lis hominis ꝛ intelligentis cū cause similes simi
libus effectibus proportionales sunt semper ex
necessitate.

¶ Quod demones nō habēt potestatē in bonis cū
aliis multis ptinentibus ad materiam.

¶ Capitulum. vi.

His prout mihi possibile est
ita determinatis reuertar ad
illud vnde diuerti: et dicam
q̄ nulla dubitatione hac q̄-
stione relinquitur apud in-
telligentes malignitatē isto
rum spirituum: videlicet cū
mentiri audeant ꝛ suggere
re incipientibus hoībus se
potestatē habere maiorē q̄ habeāt vbi aliquā hñt
Similiter ꝛ potestatē aliquā habere vbi nullā ha
bent q̄ deos se esse adorandos atq̄ colendos sug
gerere ꝛ asserere non veriti. et est execrabili⁹ ho-
norem et cultum soli creatori benedicto debitum
vsurpare. Manifestū igit̄ iam tibi factū est ex his
non esse credendum eisdem in hmōi videlicet q̄ i
iniuriam ꝛ contumeliam aut pniciē hoīm vergere
dignoscūtur: videlicet de potestate q̄ aliqua eis sit
nisi ex prouidentissima pmissione creatoris. Qua-
re nec in domibus nec in aliis locis prenomina-
tis q̄scq̄ eos posse nisi quatenus aut voluerit aut
pmiserit creator oīpotentissimus esse dicet. Per
hoc ḡo q̄ in cloacis habitare ibiq̄ potestatē se ha
bere dixerunt magis in contumeliam ipsoꝝ atq̄
dānationem q̄ in honorem interpretādum est cū
habitatio hmōi ignominiosa sit ꝛ vilissima ꝛ quasi
ppetuo opprobrio apud hoīes habeat̄ q ibi ceci-
derit aut etiā fuerit ibi ad momētum. ipsi quoq̄
mundatores cloacarum q tam necessaria tāq̄ vi
lia opera in ipsis operant̄ inter oēs oparios vilis
sima reputantur: nō obstante necessitate vel vtili-
tate operum antedicta. Hoc etiā qd in siluis lo-
cisq̄ desertis longe ab hoībus habitare se dicūt:
et etiā videntur pietati creatoris totius ascriben-
dū est q̄ et vtilitati nr̄e atq̄ salubritati i hoc non
mediocriter cōsuluit q̄ tam atroces inimicos tā
lōge fecit a nobis. Nihilomin⁹ etiā ꝛ in hoc pote
statem eoꝝ restrinxit. quapropter nō potestas est
quā habere se dicunt in locis hmōi: sed vel dāna
tio ipsorum vel restrictio potestatis. Uides igit̄
manifeste q̄ de contumelia sue dānationis hono
rem sibi vendicare ꝛ de restrictiōe potestatis eius-
dem amplitudinem suadere hominibus intēdūt
mendacissime. Nec autem patefaciam tibi alium
errorem quem p nigromātiā de cuiusmodi libro
maledicto tibi feci in p̄cedentibus mentionē sua
dere conati sunt. Scripsit eñ ille in libris hmōi
duodecim ordines esse substantiarum abstractaꝝ
et posuit ex illis aliquas quotidie cadere: posuit
etiam ꝛ quā audisti rationē ad hoc pbandū indu-
cit videlꝫ quotidie causare aliquas hmōi substan-
tias: diuineq̄ largitatis largitatē cessare nunq̄
posse a creatione substantiarū tam nobiliū q̄ seda
tionem earū pennē esse: ꝛ nunq̄ finem habiturā
hmō erroris destructiōes i p̄cedētibus audiuisti.
Hic igit̄ et nōnulla postmodū posuit quosdā de
spiritib⁹ hmōi cecidisse vel cadere i diuersas ptes
terrarū ꝛ marium ꝛ in illis partib⁹ potestatē vnā-
quāq̄ habere in quas ceciderit. Uñ alios in des-
tis/ alios in siluis/ alios in fontib⁹/ alios in flumi-
nibus potestatem habere possunt in herbis ꝛ ar-
borib⁹ ꝛ arbustis: necnō i gēmis ꝛ lapidib⁹ p̄ciosis
eos dixit ꝟtutes varias exercere: ꝛ in ipsis etiā ha
bitare. Et inde (hoc est de pñtia ꝛ habitatiōe ipso-
rum) ꝟtutes esse q̄ imponunt̄ lapidib⁹ ꝛ gemmis

¶ Conueniens autē arbitror ⁊ phie isti non pa-
rum cōgruere pscrutari de istis. Et primū qd in-
telligat casum hmōi ⁊ qualē ipm esse faciat. Ca-
sus enī non dicit nisi q̄ ex virtute naturali proce-
dit. Dicitur enī casus lapidis qui vtiq̄ naturalis
motus ipsius est ⁊ inquisitio mot⁹ hmōi est sibi na-
turaliter cōgruens ⁊ intēta: sed casus nō est possi
bilis apud substātias spūales q̄ locū corporalem
motu naturali nō inquirūt. et etiā si illū inquire-
rent nō inquirerēt locū infinitū cū locus infinit⁹
innobilissimus sit inter loca et a corporib⁹ ignobi
lissimis solummodo inquiratur. hmōi etiam sub-
stantie inter spūales nobilissime sunt cum sint ab
stracte: nec obsistit huic rōni q̄ aie humane celuz
vltimū naturali appetitu inquirere dicunt ab ali-
quibus sicut neq̄ q̄ locū istius habitationis ter-
rene fugere naturaliter merito dici possint ppt
multiplices miserias ⁊ impedimenta plurima q̄
apte hmōi habitationis eisdem se ingerunt: iux-
ta sermonē sapiētie q̄ dicit q̄ deprimit terrena in-
habitatio sensum multa cogitātem: qr igit celuz
vltimuz liberrimū est ab hmōi miserijs nec aliud
pstare pōt aiabus humanis impedimentoꝝ hmōi
quin potius adiumenta pstat eisdem quo ad cor-
pora glorificata. merito igit hanc habitationē fu
gere ⁊ illā naturaliter appetere credi possūt. Iā
igit feci te scire p hoc qd ſm hanc intentionē nul
lo modo verum est substantias spūales quotidie
cadere de celis sed nec in secunda intentione ſm
quam dicitur infirmus pedibus aut alis debilis
et se sustentare non valens cadere. Hmōi enim
debilitates ⁊ infirmitates longe sunt: maxime ſʒ
errorē istū a talibus substantijs. Tertia vo inten-
tio est qua fit casus ex aliēa impulsione. Si igitur
hoc modo cadūt a fortiori qm ipe sūt depulse deij
ciunt: ⁊ qr nihil est fortius ipsis nisi solus creator
oipotentissimus necesse est ipsas depulsione eius
dem cadere: ⁊ ppter hoc deijci ab eodem. At vo
deiectio hmōi pena est: penam vo nunq̄ creator
optimus irrogat sine culpa qr nunq̄ iniusto iudi-
cio quēquā punit. Consequens est vt creator iu-
stissimus hmōi culpabiles incessanter īueniat q̄s
de loco sublimi tanteq̄ felicitatis icessanter deij
cit ⁊ deturbat. necesse est igitur hmōi spūs malos
esse ⁊ malicie sue meritis sicut pdixi dānātes hoc
est de loco sue creationis vectos eiectos et exilio
hmōi terrene et miserie habitationis religatos.
Quapropter in hoc saltem cū doctris veritatis cō
cordant cum eos ⁊ malos et dānatos ⁊ de felicita
te celestis habitationis iusto dei iudicio in hoc exi
lium eos deiectos confitent. illud autē erroris su
peradducunt q̄ quotidie vel eos incessanter crea
ri: et nouos ab eo creari spūs et cadere mentiun-
tur. Huiusmodi aūt dclaratio fiet ibi p vias quas
dixi. Necesse enī est vt vel oēs qui de nouo causā
tur cadant aut pars illorum tm̄ cadat ⁊ pars stet.
Qz si nouerit oēs creati cadunt et creator bene-
dictus oim stultorum stultissimus qd patet: quia
nemo adeo stultus est qui quotidie ruentē domuz
vel aliam machinam edificare cōtenderet et rui-
nam tantā eius videret vt de ea nec lapis in edifi
cio psisteret. Sic aūt se habet euidēter in creatiōe
multitudinis hmōi spūalis quia nec vn⁹ eoꝝ stat
vel pmanet in loco vel statu sue creationis.
¶ Amplius vt quid hmōi substantias stans ī ce-
lo causat quas inde statim eiectur̄ se esse non du
bitat. ¶ Ampli⁹. cum oēs hmōi substantias ad-
uersarias sibi et inimicas statim futuras esse cer-
tissime pnoscat. Ad quid nisi in iniuriā suā vel cō
tumeliā eas causet. ¶ Ampli⁹ qd aliud facit cau
sando eas nisi q̄ exercitium principis tenebrarū
incessanter adauget ⁊ gentem eius multiplicat: ⁊
propter hoc ipsum ornat. ¶ Ampli⁹ vbi misera-
tio eius et benignitas sibi filios hoim cōtra quos
tam immanes tāq̄ seuas beluas icessanter mul-
tiplicat ⁊ immittit in eos dum in ipsorum habita
tionem illos deūcit. ¶ Ampli⁹. alibi eos non pa-
tiens habitare. ¶ Ampli⁹. iam feci te scire ī par-
te tractatus istius: prima videlicet que est de par-
te vniuersi spirituali q̄ multitudo non potest infi
nita esse sicut nec magnitudo. et qm̄ necesse ē oēz
multitudinē disgregatam summā hre vel in sum
ma aliqua esse. et qm̄ numerus summa est vnita-
tum omnes vnitates que in actu sunt in numero
aliquo esse: quod est dicere in aliqua sūma vbi etiā
declaratum est tibi q̄ impossibile est numerū ali-
quem esse quo alius maior non sit vel esse nō pos
sit. Quapropter impossibile est hmōi multitudi-
nem ruinosam excrescere in infinitum. Hoc autē
necesse esset si finem non haberet creatio ⁊ ruina
hmōi spirituum. hoc autem ipsi posuerunt videli
cet nec generationem generabilium nec creatio-
nem hmōi spirituum habituram esse finem. Si
vo pars nouorum id est incipientū spirituū ⁊ quo
tidie cansant stat ⁊ pars ruit quomodo verisimi-
le est hoc vt innumerabiles ruine siue que future
sunt vt ipsi dicūt. siue que pterierunt ſm eos ⁊ tā
dire dānationes non deterreant eos qui quotidie
cadunt ab ea culpa et iniquitate ppter quā ipsis
huiusmodi casus infligitur. ¶ Amplius. cū om-
nes ſm eos boni sint quomodo pars illorū locuz
felicitatis retinet ⁊ pars altera in locum tormen-
torum et erūnarum multiplicium exilio mittetur
si enim que digni habitatione celesti sunt hi vt il-
li iniuste agant cum eis quibus celestis habitatio
denegatur. Qz si isti qui huc cadunt vel ceciderunt
celesti illa habitatione idigni sunt quomodo
celestes de religiōe eo loco vti concedunt cū nul
la creatura indigna sit loco suo naturali siue na-
ture. ¶ Amplius. ſm hoc ignobiliores erunt
animabus sanctis quibus celestis habitatio ei p-
mittitur et datur sicut in precedentibus didici-
sti. Quotidie enim de loco purgationis et igne
purgationis vel de statu facto purgationis siue
illa sit penitentia completa siue de statu perfe-
cto sanctificationis christianorum qualis est san
ctificatio baptismalis qua nihil purgando relin-
quit in eis qui eam digne et vt decet cum reci-
piunt siue sit mors preciosa in conspectu domi-
ni qualis est mors eorum qui pro creatoris altissi
mi gloria ⁊ honore siue pro veritate religiōis occi
di se patiuntur ne illam scilicet violent vel ab illa
recedant quod manifestuz est miserabiles esse hu
iusmodi spiritus quibus tā ꝑ perpetuo exilio dā-
natis nulla spēs reuersiōis ad celū relinqt q̄s sint
aie sue humane q̄ pñtis vite miserijs ⁊ celestē ha-
bitationem et beatoꝝ gaudia pmerētur. restat igi
tur vt scilicet veri noīs casus hmōi substātiaꝝ
casus sit ex defectu sustētamēti vel fulcimēti qua
si est domus cas⁹ cui⁹ colūne vel fundamēta/ vel

frāgunt vel suffodiunt. Uerum hui⁹ casus nō hȝ
locum nisi in ponderosis: opinari autem pondero
sitatem in hijs substātijs ridiculosis delyramentuȝ
est. Manifestum igit est tibi p hoc: qȝ nullo modo-
rum est veri nois casus quem hmōi substātijs im-
posuit predictus errone⁹. quare cōns est vt qȝ si qs
est ei diuisus a sublimi illa ⁊ preclara habitatione
cum nec violētus nec naturalis nec defectiuus qđ
est dicere qꝫ debilitate vel īfirmitate eis esse possit
necesse est vt sit eis spontaneus siue voluntarius.
Hoc autem sicut nec verum nec verisimile est. pre-
sertim cum ipse vocet eas in habitātes lucē ⁊ ni-
gras eos habuisse nepharie artis sue iactet qua-
liter qm̄ verisimile esse potest cum spūs tanta luce
sapiētie radiātes hāc insanissimam commutatio-
nem facere voluerint vt tam nobilem tanteqȝ feli
citatis habitationē celestē: veȝ erumnosaȝ istā ter
renā appetierint. ⁊ qꝫ est mirabilius vastā solitudi-
nem omniqȝ habitatiōe destitutā ei pretulerit. In
tali eñ solitudine se cum eis habitasse ⁊ ab ipsis di
dicisse que scripsit aperte dixit ī libro suo illo quē
predixi. ¶ Amplius. est ne adeo āgustata celestis
illa habitatio vt eos cum alijs capere non possit.
apparet hoc ⁊ alia quorūdam vesania qȝ consortiū
ferarum serpentum atqȝ drachonum quorum ha-
bitatio loca deserta sunt hoim consortio pretule-
runt. quare igit bonitas vel pietas de ipsis creden-
da est qui tātas indigentias hoim tantas miserias
aliasqȝ tātasqȝ ignorātias ipoꝝ ignorare nō possunt
⁊ ab eis tam lōge se fecerunt qbus possent ⁊ ī mul
tis consuluerunt miseriasqȝ illoꝝ in parte tollere:
vel saltē venire pars siqdem iniusticie est. altera ve
ro miserum facere. altera miserū deserere. Ab ista
igit parte iniusticie nullaten⁹ immunes sunt q ho
mines in tātis miserijs deserunt. ⁊ ad serpentum
draconumqȝ ꝯsortium se transferunt quos mani-
festum est eorum nec auxilio/ nec consilio indigere
In quo cōsortio veꝫ qd aliud intelligēdum prudē
dentibus esse videt. Insup consortium similitudo-
qȝ seuicie beluine ad habitatiōis consortium belui
ne eos trahit ⁊ innuit exercēde pietatꝫ q tam mul
ta est in hoibus eos determinare ⁊ fugere facit. et
hoc quidem ꝯtra errorem istum hois isti⁹ sic dicta
sunt. Ceterum in hijs que precesserunt didicisti:
qȝ puidentia diuine pietatꝫ nō pmittit eos cuȝ ho
minibus vel inter hoies habitare ne ipsa ppinqta
te ⁊ commixtione inter hoies maior sit eis: ⁊ nocē
di hominibus ⁊ facilitas ⁊ facultas.

¶ Ampli⁹. in libris de ymaginibus maledictis ⁊
in qbusdam alijs nepharijs scripserunt detestabi-
les actiōes coꝝ descēdere spūs de vnoquoqȝ celo-
rum nobilium: sȝ inuocatos ⁊ adiuratos ⁊ sacrifi-
cijs nephandis illectos. Ipse quoqȝ Aristoteles
spm̄ vnum de celo veneris accepisse se iactauit qꝫ
qȝ erroneum sit ex hijs que nūc audis videre facile
est euidenter legi si qdem ad hmōi descensum per
hmōi vel verba: vel sacrificia impossibile est: allici
autē ⁊ capi eos atqȝ seduci vilissimis hmōi sacrifi-
ciorum vinculis sapientissimos ac beatissimos vt
ipsi ponunt deos qualiter possibile est cum nec in
hoies stultissimos talis insania locū hēre possit. qs
eñ diues ⁊ stultissimus felicē ⁊ opulētā habitatio-
nem suaȝ talibus verbis aut muneribus desereret
⁊ in exilium abiret quem hominē possent talia vel
verba vel sacrificia cogere vel cousqȝ dementare.

Manifestum igitur est eos nec in celo esse nec de
celo descēdere: sȝ sicut sepius audiuisti vtrūqȝ isto
rum mētiri hoibus ad deceptionē: veȝ ⁊ celestem
habitationē ⁊ de celo descēsuȝ: neqȝ eñ in celo ha
bitare pmittunt tā neqȝ tāqȝ deo altissimo iniurio
si ⁊ ꝯtumeliosi spūs. ¶ Ampli⁹. qs ex hijs seruis
⁊ militibus cuiuscūqȝ regis aut pncipis ex aula re
gia vel comitatu vel longinquam regionē habita-
re audeat absqȝ licentia dñi sui. ad nepharia fo et
iniuriosa atqȝ ꝯtumeliosa ipsi dño aspicienda vel
audiēda qs bonus ⁊ fidelis miles vel seruus: ocu-
los vel aures intēdat. ⁊ q̄to fortius ad illa faciēda
manus extēdere nō horreat. abhorrēt igit audire
sancti ⁊ videre ac fideles creatoris spūs verba iniu
stissimarum spurcitiarumqȝ petitionum ⁊ precum
qs porrigunt cū nec aures hūane nisi forte pditoꝝ
ac deceptorū hoim eas exaudire vel etiam audire
nullatenus vellent. Quis eñ nisi pditus ⁊ victis
atqȝ pctis totus deditus audiret aliquem petētes
ab eo vt inflāmaret castū virū vel castā mulierē ad
libidinē qs aures nō aduerteret a poscēte seu vt oc-
cideret eñ hominē inocētē vł ligaret ne ambulare
posset vel vt aīalia alteri⁹ hois occideret als agros
ei⁹ steriles faceret: aut maritum mulieris alicuius
vel vxorē ligaret. qs eñ pessim⁹ petētē talia exau-
diret. Manifestum est autem ex libris eorum: quia
preces ⁊ adiuratiōes ⁊ nephāda eorum sacrificia
p hmōi rebus a talibus impetrādis spiritib⁹ fiūt.
si autē in eis q terrā inhabitant bonis hoibus. iste
neqtie locum nō habēt quāto min⁹ in eis q celos
inhabitāt ⁊ noie deorum isti honorādos putāt ta-
lia inueniri impossibile est. De eo vero qꝫ potesta-
tē in locis illis vel rebus in que vel in quas cecide
runt vel quotidie cadunt ptātē oēs habere ⁊ vir-
tutes amabiles in eisdem exercere spiritus huius-
modi posuerunt nullo pretereundum est quin alia
inde pscrutatio fiat. ¶ Dico igit in pmis qȝ ptās
hec aut erit eis p ipsaȝ dānationē ⁊ deiectionē aut
ex alia cā p dānationē vero ⁊ deiectioneȝ qꝫ honor
acqrat/ aut p exilium potestas in loco exilij nec de
bitū est nec possibile. ¶ Qđ si dixerit qs qȝ hmōi
ptās eis concedit ab omnipotētissimo creatore in
aliqualē recompēsationem honoris ⁊ ptātꝫ celes-
tis quaȝ amiserunt. dico qȝ hmōi ptātē ligāt ī eis
amici ⁊ electi dei altissimi ⁊ de locis hmōi eos cuȝ
ignominia eiciunt qꝫ si ex concessione creatoris il-
la obtinerēt eis iniuste pculdubio auferrent iusti
sime autē auferunt eisdem ⁊ loca ⁊ ptātē ⁊ ꝯtume-
liam creatoris atqȝ pniciē hoim abutunt. Qđ si di
xerit qs qȝ naturalis est oīs ptās hec ⁊ presidentia
quēadmodum vnicuiqȝ hoim in domo sua vel ha-
bitatiōe etiam vnicuiqȝ aīalium in nido vel spelun
ca. Rūdeo in hoc qȝ iste habitatiōes nō sunt eis na
turales neqȝ a creatoris dono eisdem ꝯcesse: sed
ab ipsis vsurpate ⁊ a creatore pmisse. Dico etiam
qȝ carceres sunt eis tanqȝ habitacula. In carcere
eñ autē cuȝ alijs captus ⁊ ligat⁹ nemo sibi aliquā
vēdicat ptātē cum nec sui ipsi⁹ ptātē nullaȝ habeat
sȝ nec hoc illis ꝯcedendum est qꝫ huiusmodi spiri-
tus nomīatos vel loca ceciderunt cuȝ tam manife
festissima ⁊ planis iudicijs eos in parte aliqua ae-
ris remansisse: ⁊ tanqȝ in ergahulis vel carceribus
inibi detineri vsqȝ ad diē futuri vniuersalis iudicij
in quo ipsi deceptores cuȝ eis q p eos iam decepti
sunt: vel iterum sunt extreme dānatiōis sentētia re

trudendi sunt in barathrū gehēnale sicut euidēter
docet lex ⁊ fides xp̄ianoꝝ ab ipsis etiā q̄ apparitio
nibus ⁊ ludificatiōibus eorum intēdāt hoc ipsum
an dies vel hmōi malignoꝝ spūum in aere eisdem
apparet: ꝓpter qḋ i excelsis immolare solebāt ydo
latre ⁊ excelsa habitacula sibi i aere ꝯstringere ꝯsue
uerūt augures vt inde quasi ⁊ viciniori atq; ꝯueniē
tiori captarēt auguria eo ꝙ inde expressi⁹ ⁊ intelli
gibilibus auium garritus inde ꝑpēderēt. Vñ̄ ⁊ te
cta hmōi tēpla vacabāt quasi tecta ampla. neq; si
cut sepe dictum est tibi ꝙ in locis aliq̄b⁹ apparent
isti spūs cogit itelligētē aliquē recipere ꝙ eoꝝ lo
corum. vel presides vel duos vel etiā incole sint. s;
ad modicum interdū ibi esse ꝑmittunt̄ ꝙ inde ma
nifestum est q: ꝑ viros sctōs vel bonos etiā spūs
multotiēs eiecti sunt: ⁊ adhuc eiiciunt̄ Et p̄cipue
apḋ legē ⁊ fidē xp̄ianoꝝ frequētissimū etiā est atq;
creberrimū experiri volētib⁹ hmōi spūs ligari/ab
sterreri/⁊ diffugari ꝑ exorcistas ⁊ sacerdotes xp̄ia
norum ꝙ si in omnibus locis ⁊ personis aliquādo
fieri nō dat omnipotētissimus creator vel meritis
illorum imputādum est quorū vicia ⁊ pctā libera
tionem suam a tyrānide neq; dūo impediunt aut
aliis causis quarū inuētio nō est tibi difficilis ex
hīs que alibi didicisti. ꝓpter quas etiā causas de
scēdere de prefatis carceribus ꝑmittant̄. Inter
dum etiā in mēte magna sicut iam in precedētib⁹
scire te feci. Attēde autē quātis tenebris inuoluti
sunt: vel q̄ta poti⁹ cecitate laborēt q̄ ita sentiūt vt
q̄ totum pene orbē ante fidem ⁊ legē xp̄ianorū re
plebāt. Omniaq; regna excepto dumtaxat regno de
bitorum hebreorum suis ludificatiōibus demēta
bant̄. ad quam paucitatē redacti sunt: vel saltē q̄ an
gustiis spaciis inferioris mundi ꝯclusi sint cū vix
de eis etiam rarissimi rumores audiant̄. Nō q̄dā
de hmōi spiritib⁹ dixerunt quosdam eorū cecidis
se in gemmas ⁊ lapides preciosos ⁊ habitatorē si
bi in ipsis elegisse atq; de presentia ipsorum virtu
tes hmōi lapidibus esse quas eis homines impo
nunt vbi p̄mum id querēdum est: vel vtrum ꝑ ele
ctionem suam habitatiōes hmōi sortiti fuerit vel
inuiti. ꝙ si ꝑ electionem vilissimi igit̄ ⁊ infelicissi
mi fuerunt ⁊ adhuc alibi nō apparēter q̄s nisi into
lerabiliter imbecillis atq; delectis substātiis hmōi
q̄cq̄ numerus esse credat quis eas nobiles dicere
audeat q̄ nō nisi in sordib⁹ abhominabilissimis ha
bitāt in quo euidēter ascēdunt se nullaten⁹ suaui
tatis odoribus delectari neq; illam sacrificiorum
fragrātiam sibi placere. neq; eciā venerationē ho
minum cum solo porcorum consortio ⁊ habitatio
ne dignos ipsi se iudicauerunt hoc hoimq; frequē
tium fetore ⁊ fetulētia habitationum suarum de
clinauerunt ⁊ a se retulerunt. accidit etiam hmōi
erroneis vt cloace immūdissime tēpla deoꝝ hmōi
sint. Et ꝓpter hoc in illis venerādi atq; colēdi cū
illis solis eos habitare fateant̄ amplius eīm hoc nō
essent mundande latrine cum latrinales sordes
diis huiusmodi placeant ꝙ si circa hec diligētius
negociari volueris: ⁊ errorem istum magis ac ma
gis ridiculosum ostēdere inq̄res in qua parte latri
ne intusq; de⁹ illius inhabitet an in fundo. s. an in
orificio. ¶ Amplius. postq̄ sordes cloacales eis
quousq; placēt vt alibi eisdem esse nō placeat assei
lātum igit̄ stercora tāq̄ grata munera ⁊ oblatiōes
recipiunt. quapropt̄ dissenterias ⁊ dyafrenetici

magis ꝓpitii sunt q̄ sanis hoibus ipso sq; deuotis
simos cultores suos nō immerito reputāt. vtpote
q̄ eosdē hmōi munerib⁹ ⁊ oblatiōib⁹ affluēti⁹ ⁊ cre
bri⁹ honorant. Ex quo sequit̄ vt constipatis ⁊ acce
lerare non valētibus grauiter offensi sunt.
¶ Amplius. aquarum ductibus q̄bus latrine mū
dant̄: ⁊ cloacariis q̄ latrinas mundare ꝯsueuerūt
infestissimos eos esse: necesse est tāq̄ temploꝝ suo
rum destructoribus. emundatio eīm latrinarū de
structio eorum est cum latrina non sit si mūdus est
⁊ latrina esse nō possit q̄ in coinq̄nabilis est.
¶ Amplius. q̄d būficiū accipiunt cultores deorum
vel dearum cloacaꝝ ab eis amplius scitum est de pue
ricia bonoꝝ quos angelos statim diximus loca fra
grātia mire suauitatis accipere. Quapropter ma
nifestum est nō esse spūs bonos q̄ fetores intole
rabiles latrinarum a locis habitationum suarum
non remouent. Et sil'r ⁊ tenebrositatem a latrinis
quomodo penitus eliminēt cum angeli sancti lo
ca eīm in q̄bus apparent multo fulgore illustrēt at
q; clarificēt. ꝙ vero de gemmis ⁊ aliis lapidibus
preciosis imbecilles illi ⁊ erronei imposuerūt hu
iusmodi spiritibus multis viis destruit̄. Et p̄mum
q: presentia ipsorū si ita bonificaret ⁊ mirificaret
lapides antedictos: multo fortius ista bona opera
retur in hoibus ⁊ in aiabus. Manifestum autē est
in numerabilibus experimētis eos vexare hoies
in q̄bus sunt cruciatibus innumeris ⁊ eos sensu
suo aduertere atq; alienare. In vno autē gn̄e ani
malium brutorum vel porcis experimēto seu con
sistit euidenter nociuam tamē atq; maleficam fuisse
presentiam eorum. cum eīm tota vna legio ipsorū
in gregem porcorum intrasset vexationem ⁊ cru
ciatum ipsorum grex ille sane non sustinēs in ma
re se preceps dimersit: ⁊ hoc scriptū est i lege xp̄ia
norum. Tu autē intellige q: in omnibus tractati
bus istis specialibus nō vtor testimonio legis ali
cui⁹ nec itētiōis mee est veritatē communem ⁊ cō
muniter sciēdam vel credendam ab hoibus astrue
re ꝑ testimonia s; ꝑ ꝓbatiōes irrefragabiles. hoc
igit̄ factum vel malignorum spirituum in porcis
nō adduco vel assero: q: scriptum in lege. sed quia
experimēto visus multorum certissimum manife
stum interest q̄ ex hīs q: intolerabilis esset ista ꝑ
uersitas in hmōi spiritibus. s; ⁊ tam ꝓpense boni
tatis essent in lapides tam dire autē crudelitatis
in homines ⁊ porcos. Nō si dixerit q̄s q: virtuti
bus huiusmodi lapidum seruant̄ interdum aialia
bruta ⁊ hoies a lāguoribus suis ⁊ pestibus. ⁊ hoc in
dubitāter multi credunt ex hominibus. non sunt
igit̄ nociui vel pestilētes aut malefici spūs isti semp
hoibus ⁊ aialibus. Rn̄deo in hoc q: sanitates si q̄
ꝑ hmōi lapides prestant̄ hoib⁹ ceteris aialib⁹. ne
mo tñ adhuc applicauit eas hmōi spiritibus: s; la
pidibus solis. ¶ Amplius. manifestum est q: mul
te ex gemmis ⁊ multi ex lapidibus ⁊ de profundis
exitibus terre atq; mare extrahunt̄ vt lapis solus
nō inuenit̄ nisi in ꝓfundo maris: ⁊ est lapis colore
niger: ⁊ lucidus saphiri etiam multi fodiunt̄ ⁊ ad
modum aliorum mineralium. s; interdū inueniū
tur post inundationem torrētum vel discooperti
⁊ nudati per hmōi inundationem a terra ⁊ luto q̄
bus circumuoluti erant. deinde sculpunt̄ ⁊ poliun
tur ⁊ ceduntur ab hoibus. Si igit̄ credunt̄ in om̄i
bus huiusmodi lapidibus habitant spūs de q̄bus

agit̃ miserrimi fuerunt illi ꝛ adhuc sunt si in ꝓfun
do maris: aut in ꝓfundo terrarum se demerserũt
ꝛ sepelierunt habitacula alia/ vel nõ inueniẽtes vl'
habere nõ valẽtes. Quapropter magis demersi at
qꝫ sepulti vident̃ i locis hmõi q̃ȝ inhabitatores aut
inibi colẽdi. ¶ Ampli⁹. si boni spũs sunt spũs hu
iusmodi: qualiter inhabitãt apud pessimos. Mani
nifestum em̃ est: q2 pessimi vt diuites/ auari/ ꝛ potẽ
tes iniq̃ssimi lapidib⁹ habitãt lapides inq̃ȝ apd̃ ne
q̃ssimos hoies sunt. ¶ Ampli⁹. hmõi lapides ple
rũqꝫ ꝛ dolose emunt̃/ ꝛ dolose vendunt̃/ oiqꝫ frau
de/ oiqꝫ furto om̃i violẽtia acq̃runt̃. qualiter igitur
boni spũs de habitaculis suis hec sustinẽt q ita ne
quiter ꝛ culpabiliter tractẽtur. ¶ Amplius. pre
stare castitatẽ inuincibilitatẽ gratiositatẽ soli⁹ vir
tutis ꝛ potẽtie omnipotentissimi creatoris. Qua
propter impossibile est hoc esse alicuius creature
impossibile ergo est vt hoc sit alicui⁹ ex gẽmis vl' la
pidib⁹. ¶ Ampli⁹. maior est virtus q̃ prestant̃ ista
q̃ȝ ista fuit. maior nãqꝫ virtus est ꝛ qua prestat̃ casti
tas q̃ȝ ipa castitas sit: et ita se hꝫ de aliĩs. quapropt̃
hmõi lapides ꝛ gẽme multo meliores atqꝫ prestã
tiores erãt hoibus. ¶ Ampli⁹. qualiter possibile
est lapides prestare posse incõparabiliter maiora ꝛ
meliora bona q̃ȝ ipsi sint: nihil em̃ naturaliter pñt
q̃ȝ ipm̃ sic in maius vel melius prestare.

¶ Ampli⁹. cum nõ possit lapidibus ipsas antedi
ctas virtutes: vcꝫ castitatẽ ꝛ alias qualiter possũt
eis prestare q̃ incomparabiliter maiora ꝛ meliora
sunt. Incomparabiliter namqꝫ maior ꝛ melior est
castitate virtus ꝑ quaꝫ ipsa castitas prestatur.

¶ Amplius. aut natura aut voluntate prestãt hu
iusmodi virtutes lapidibus. violẽtia em̃ locum nõ
hꝫ in prestatiõibus seu largitiõibus q si naturalit̃
nulla eis igit̃ grã vel meritum: quare nec colendi
nec venerãdi sunt propter hmõi prestationes: nec
etiã regratiãdum est eis pro ipsis: quare nec ignis
adorãdus est nec venerãdus ꝓpter prestationem
caloris: hoc est dicere q2 calefacit cum seruiliter ꝛ
ꝑ modum seruientis operet̃ calorẽ sicut alibi didi
cisti nec libera potestate: sꝫ ei tãqꝫ coaptissima ser
uitute calefaciant. Qꝫ si libera voluntate prestant
hmõi virtutes lapidibus. tunc manifestum est eos
intollerabiliter insipiẽtes esse lapidibus q̃ nec re
gratiari eis possunt nec etiã recognoscere eos cre
atores beneficiorum esse largitores tãta bona pre
stare. ¶ Amplius. tantas virtutes lapidibus da
re vcꝫ q̃ eis vti nesciũt ꝛ q̃ indifferẽtia i eos q̃ digni
sunt: ꝛ indignis eoꝝ bñficia dant vel potius disper
gunt q̃ȝ stultiti⁹ atqꝫ demẽti⁹ nisi q̃s forte dicat: q2
medicinis vtiles sunt virtutes hmõi lapidum: ꝛ ꝓ
pter hoc prestant̃ eisdeꝫ ab hmõi spiritibus.

¶ Amplius. manifestum est q2 separabiles sunt
ꝛ nullatenus inseparabiliter alligati sunt spũs isti
lapidibus hmõi. alioq̃n q̃d nisi incarcerati essent i
illis: de virtutibus autem nõ est auditum adhuc q
separabiles sint ab illis: quare manifestum est de
pñtia spirituum istorum non esse virtutes istas la
pidibus. ¶ Amplius. si libera voluntate eligunt
loca habitationuꝫ sibi quõ nõ eligunt templa xp̃ia
norum que pulcherrima sunt ꝛ eorũ habitatio est
notabilis pariter ꝛ delectabilis. Presertim cũ ho
norati tãto tẽpore expectant vt etiam cultus ho
norificẽtie creatoris sibi impẽdi hoib⁹ q̃ȝtũ possint
vadent. ꝛ ꝑ principes ydolatras ad illum sibi ex
hibẽdum homines cogant. ¶ Amplius. claruit
iam in numeris experimẽtis eos horrere ac fuge
re templa xp̃ianorum in quibus solus creator bñ
dictus debito cultu colit̃. Quapropter si boni spi
ritus essent templa hmõi ꝓpter creatoris honorẽ
indubitãter diligerent ꝛ ea que sue ptãtis ꝛ liber
tatis essent potissimum frequẽtarẽt quẽadmoduꝫ
viri sancti alia loca quasi fastidiunt: loca vero di
uini cultus atqꝫ seruitũ sola eos delectãt vt ita ab
eis nunq̃ȝ sine molestia recedant. ¶ Ampli⁹. ma
nifestuꝫ est eos creatoris veros cultores: ita ab eo
tempore quo verus eius cultor innotuit eousqꝫ
inhorruissime vt a facie eorum cum clamorib⁹ ma
gnis ꝛ eiulatibus fugerent. Terrissimum autem
est si boni ꝛ sancti spiritus essent q creatorem di
ligẽter: ꝛ ꝓpter hoc diligẽtes eum ac venerantes
nõ solum diligẽter: sꝫ etiam eis vbiqꝫ custodes/ ad
iutores/ ac defensores vbiqꝫ assisterẽt. De hoc au
tem tibi sunt ex euidentia innumera in libris nar
rationum in quibus continent̃ gesta preclara ꝛ mi
racula sanctorum virorum qui claruerunt in gen
te in xp̃ianorum: ꝓpter q manifestum iudiciuꝫ est
malicie hmõi spũ q cultu xp̃iano ꝛ religione eous
qꝫ absterriti ꝛ diffugati sunt: ꝛ vix rarissime q̃ȝ iu
dicia eorum in toto orbe xp̃iano hodie appareant
ne cogit te errorem istum recipere vcꝫ de virtutib⁹
gemmarum ꝛ eorum lapidum preciosorum q ali
quando aliq̃ de hmõi spiritibus inclusi fuisse dicũ
tur ꝛ inde rñsa dedisse. hoc em̃ q̃d fuerit ꝛ qualiter
factum fuerit scies in sequẽtibus. Silr̃ apparitio
nes eorum nec certitudinem: nec etiam fidem fa
cere sufficiunt q in locis in q̃bus apparent ad po
testatis aut dñationis optime: aut q2 nec apparere
licet eis aut possibile est vbicunqꝫ vellẽt aut quan
docũqꝫ: neqꝫ ludificare hoies ꝑmittit̃ eis in spẽb⁹
animalium preter q̃ȝ imundorum ꝛ horrificorum
qui nisi rarissime: sicut iam audiuisti de speciebus
busonis: serpentis: ꝛ cati nigri. Extẽdam autem
sermonem istum paululum ad hoc: vcꝫ vt declarẽ
tibi errorem quorũdam q̃ dixerunt virtutes hmõi
esse ab eo q est in gemmis ꝛ aliĩs nobilibus lapidi
bus de q̃nta essentia. Cuius erroris prima distin
ctio est per hoc q ipossibile ẽ aliq̃d in illis de q̃nta
essentia. Illud em̃ aut esset gñatum huius: hoc est
in ista regione terrena vbi lapides hmõi generant̃
aut esset decisum de ista quarta essentia q̃ est mun
di pars sublunaris q si esset gñatum: hic esset igi
tur generatuꝫ vel ex pluribus elemẽtis/ vel ex vno
vel ex elemẽto aliquo. Iam autẽ credidit declarasse
se Apostolus q in elemẽtis non sit gñatio nisi vel
ipsorum ex inuicem vel elemẽtorum. Quarta ṽo
essentia nec elemẽtum est nec elemẽtatũ sicut ipse
declarauit. Quare manifestum est id de quo agit̃
non esse generatum vel elemẽtis vel ex elemẽto.
Relinq̃tur igit̃ vt sit gñatum ex elemẽtato. Tu ve
ro iã didicisti in aliĩs q ex elemẽto nõ est possibile
vt aliq̃d redeat nisi in q̃d ipm̃ possibile corrũpi vel
resolui. Manifestum quoqꝫ est tibi q nõ est possibi
le nisi illud resolui nisi in talib⁹ in q̃bus est: nõ aũt
elemẽtoꝝ vel eis qui media sunt inter ipm̃ quẽad
modum germen medium inter granum ꝛ elemen
tum ex quibus est granum ꝛ quedam alia. Similι
ter eodem modo semen inter corpus animalis q̃d
ex illo gñatũ est ꝛ elemẽta: ꝛ hoc a parte gñatiõis
putredo vero medium est inter corpus ꝛ elementa

a parte corruptionis. Elemētorum vero vltima resolutio eorum elemēta sunt nec vltra ea hoc est elemēta pcedit resolutio elementorum quare manifestum est illud de quo agit̄ nō esse gñatum ex elemēto: s; neq3 vt ostēsum est ex elemēto vel elementis ex aliis autē. vel aliter nō fit gñatio apud nos. nō est igit̄ gñatum illud de quo agit̄ apud nos q̄lit̄ reliquit̄ illō esse decisum de totalitate quāte essentie. Hoc autem est q̄ sequunt̄ multa incōueniētia Primū quātā essentiā esse secabilem ac diuisibilē ꝛ ppter hoc passibilem ꝛ corruptibilem. Secundum est motum eius rectum esse: motus enim ad medium q̄ indubitāter est in infinitum rectus est. Id vero de quo agit̄ nō descēdit de totalitate q̄lit̄ ad lapides nisi motu recto nisi quis forte dicat q̄ motu violēto huc ablatum est: quo autem vase vel vehiculo vt deferre potuit q̄s cogitabit: nemo eñ illud dicet sponte se volūtarie huc descēdisse.

¶ Amplius. illud autem est saluatum in lapidib⁹ aut est p corruptionem pprie substātie trāsfusum in illos q̄ si est saluatum in illis cum sit effusum p totam substātiam ipsorum: erit igit̄ cum vnoquoq3 lapide in quo est in eodem loco. Et propter hoc cum ipsum sit corpus erunt duo corpora in eodem loco. q̄ autē effusum sit p totam substantiam: inde manifestum est q2 virtus saphiri ꝛ carbunculi per totam vtriusq3 substātiam effusa est: tñ vtriusq3 q̄libet pars partem virtutis habeat: inuenit̄ tñ in quibusdam lapidibus q̄ pars aliqua virtutem habeat pars autem contraria sicut in quadam specie magnetis lapidis q̄ ex altera parte ferrum attrahit. ex altera vero illud repellit. Memini etiā me vidisse adamantem cuius pars cuspidem acus attrahebat/altera solam caudam. In hm̄ōi igit̄ exēplis manifestum est virtutes istas non in totalitate lapidis effusas: s; partibus solum modo ɔstitutas. Q; si p corruptionē immixtū est lapidib⁹ istis id q̄ vnusq̄sq3 illorū habet de quarta essentia: erit igit̄ quarta essentia corruptibilis cū ipsa sicut totum ꝛ pars eius inuenit̄ corruptibilis. *(Mirabile de magnete si modo verum)*

¶ Ampli⁹. quarta essentia non venit in compositionem alterius corporis nisi forte quemadmodū pars celi integralis in compositionem ipsius celi neq3 eñ p commixtionem aut aliam corruptionē venit in comparationem alterius corporis cū sit incorruptibilis. ¶ Ampli⁹. qualiter abscinderet̄ a totalitate celestis corporis. neq3 eñ p semetipsa; possibile est vt scindat se ab illo ꝛ cadat huc: neq3 excogitare est alium abscisorē. ꝛ in hīs nō oportet amplius adiuuari.

¶ Utrū demones taliter nominent̄ ppter aliqd̄ accidentale vel essentiale.

Caplm. viij.

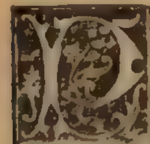

Osiq3 autē iam hucusq3 pduxi sermonem ꝛ compleui caplm istud aggrediar pseq̄ differētias/ꝛ ordines/ꝛ dñatiōes/ꝛ potestates hm̄ōi spirituum quos cachodemones ꝛ malignos spūs ꝛ angelos apostatas vocāt. Dicā igit̄ in p̄mis q2 differētie eorum non est possibile quin sint/vel s̄m essentias ipsorum inuicem/vel s̄m dispositiōes accidentales. Precognoscere tñ debes q2 inter hm̄ōi substātias annūerantur etiam monstra q̄dam animaliū sicut fāni pigmei ꝛ forte lupus ruditus de quo ailiti⁹ opinat⁹ est q̄ humanum habeat intellectum. sicut testat̄ Aristoteles in libro de aīalibus quo venat̄ homines ꝛ humanam loq̄lam. forsitā eñ de yerta. i. lupo affricano aliq̄s sit̄ sentiat ppter admirabilem astutiam quam nō solum effigiare sed etiam habere dr̄. ꝛ de fannis q̄dem dr̄. ꝛ hoc scriptum est in narratiōib⁹ miraculorum gentis xp̄ianorum vnum dixisse se esse de hīs quos decepta gētilitas deos habebat vel p dīs venerabat̄ atq3 colebat. Narrāt hystorie romanorum q2 tempore Anastasij impatoris fannus q̄dem in prelio quodam interfectus fuit sagittis cum aliter non posset vinci verū qverti nominis fannus non fuit: hoc est de multitudīe malignorum spirituum q̄ ab ydolatris cecitate impūsima ac dementissima p dīs habent̄ atq3 coluntur more ipsa iudicat cum oēs hm̄ōi spūs indubitanter immortales sint. Quapropter vel filius incubi demonis fuit: si tñ verum est q̄ aliqui tales sint demones q̄ ɔueniunt. Hoc autem nōdum p me tibi declaratum est/vel fuit quēadmodum homo siluestris q̄dam inuenit̄ pilosus qui est aīal mire fortitudinis nec minus terribilis pastoribus q̄ Leo/vel Ursus vel quasi vnus ex multibus q̄ vulgo fatati dicunt̄. de quo etiā nō preteribo quādo pscrutar loco suo/ꝛ tēpore suo si de⁹ voluerit. Interim autem dimittent̄ ista. Reuertar igit̄ ad declarandas differētias ꝛ ordines hm̄ōi spirituum. Dicā igitur q2 differētie ipsorum maxime innotuerunt ex opibus ipsorū ex q̄bus ꝛ agnominati sunt quēadmodum ꝛ q̄dam ioculatores dicunt̄ q̄ d̄ hoībus mira in ridiculositate iocant̄: sicut iam de multis creberrime fame testimonio mihi claruit. vidi nāq3 ioculatorē de quo ludebat q̄dam ex hm̄ōi spiritibus. pmittebat eñ eum intrare lectum: nō patiebat̄ in eodē quiescere/vel dormire: aut eñ tumultu quē lapidib⁹ ad parietes allisis/aut vasoꝝ collisione inuicē concitabat q̄etem hm̄ōi ꝛ somnū impediebat/aut rapto coopertorio ꝛ in lintheis ipm̄ in lecto vexabat/aut extracta violēter culcitra de lecto eum detrudebat: ꝛ in mediam domum pīciebat. lesionem vero nullam aliā ei inferebat. Aliīs etiā ludis iocari dicuntur cum hoībus bene ꝛ ioculatores vocati sunt. Interdum eñ res aliquas vt labellos vel alias res leues ꝛ facile transferūt vel auferunt de oculis hominum: etiam de manibus ipsorum transferunt eos ad alia loca. interdū autem illuminant capita equorum de nocte equitantium. interdum scuta in lanceis quas deferunt. interdum caudas. interdum crines equorum. Interdum etiam mira diligētia pectināt ꝛ tricant crines ipsorum in ipsis stabulis ꝛ accensi certi desup colla eoꝝ destuētis assidue super guttatas crines ꝛ colla eorū. Apparent interdum ꝛ feda ridiculositate iocantes cum hominibus sicut ille qui ita altus apparuit diuaricatis tibīs ꝛ cruribus vt totā publice strate latitudinem occuparet neq3 alias ei iter pateret nisi p medium tibiarum ꝛ crinum illi⁹ ꝛ p subter locum turpitudinis igitur paratus apparebat ad inquinādum suggestionibus desubter trāsiturum. quod tñ factum nō est: nō eñ mirant̄ qualiter hm̄ōi spūs ꝛ possunt quēadmodum lapides plerūq3 iaciunt in homines nec tñ eos vulnerant vel ledunt terrorē eis intuere. lesionem vero inferre non pmittunt̄: interdum autem pmittuntur. Recolo nāq3 ad me adductam mulierē fuisse

(Un̄ inotuerūt horū spūum differentie.)

(Vide)

q̄ lapidibus paruis irruerat quidem ex hmōi spiritibus ⁊ lesiones eidem licet modicas inferebat. ¶ Hec igitur sunt manifesta iudicia limitatiōis potestatis ipsorum quibus apparet. interdum nihil eas lesionis inferre posse hoībus: interduꝫ autem modicum. quapropter iocari tn̄ videnꝰ cum hominibus cum terrorem solum modo de tactu: lapidum autem vibratione gladiorum eisdem ingerunt. verisimile est autem de ioculatore de q̄ sermo precessit propter vicium artis sue ⁊ peccata q̄ committebat ioculatoribus suis traditum esse potestati spūs isti⁹ quousqꝫ vt vexaretur ab eo q̄tum ⁊ qualiter predixi iuxta verbum sapientis q̄ dixit. Per que peccat quis p hec vt torquetur. Quemadmodum autem manifestum est in hoībus vnum ⁊ eundem hominem plures artes habere vel artificia si nihil prohibet eundem malum spūm. ⁊ interdum vel ioculatiōibus vexare vel ludificare homines. Interduꝫ autem aliis modis. Et intendo q̄tum ad posse siue potētiam naturalem ipsius: possibile namqꝫ est omnipotēti creatori. necessarium autem ⁊ saluberrimum hoībus prestrinxisse potestates malignorum spūum ⁊ seuicias refrenasse: alioqn totum genus humanum subuerterēt atqꝫ confunderēt. ¶ Nō si quis q̄rat an ipsi q̄ ioculatores dicunꝰ hoc sibi artificium vel elegerunt vel assumpserunt an sit eis naturale qm̄ hoībus naturale nāqꝫ videꝰ iocis ⁊ ioculatoribus intēdere: lꝫ paucis hominum istud cōueniat. Manifestuꝫ ē quorūdam hoīm alias artes ⁊ alia artificia quasi naturaliter respuere. Ioculationes autem mira auiditate amplecti: ita vt ab eis auerti non possunt. a parte autem corporis hmōi appetitus hmōi ⁊ affectiones nullatenus esse videnꝰ. quare a parte animarum inditas esse hoībus hmōi affectiōes verisimile est. ¶ Ampli⁹. i opeillo nigromātico qḋ dr̄ maior circulus dixerunt doctores hmōi operuꝫ conuenire quattuor reges demonum a quattuor partibus mundi. ⁊ coram vnoquoqꝫ multitudinem virorum ioculatorum ⁊ citharedorum que multitudo nisi demonum esse potest. Quare si veritas substantie dictis ⁊ scriptis hmōi doctorum in vniuersitate demonum: hoc est malignoꝝ spūum est etiā multitudo ioculariū demonum. ¶ Amplius. manifestum est ioculatoribus q̄ prestigiis ⁊ incantationib⁹ vtunꝰ multitudinē huiusmodi demonū deseruire ad opa hmōi ad illa conuenientiores aptioresqꝫ esse videnꝰ. ¶ Amplius in festis antique ydolatrie si poetis crediꝰ apparebāt demones alii saltātes: alii crepentes: alii cantantes: alii chorantes: vnde hec alias nisi homini ioculatores sint ⁊ apud eos sint ioculationum artificia. ¶ Ampli⁹. ioculatiōes non tm̄ iocationes sunt q̄ adulatiōes ⁊ applausus maiorum quibus credunt se adorari. Cum igiꝰ tam ardentes tāq̄ ceci amatores honoruꝫ sint q̄ maiores sunt inter malignos spūs: ⁊ maxime q̄ eorum est maximus quō nō erit apud eos applausus ioculatorius ⁊ adulatio inusitata.

¶ Amplius. tm̄ maximus illorum assimulari altissimo initio contēderunt ⁊ adhuc cōtēdere non desistant. hmōi autē honor altissimo vbiqꝫ impenderis vcꝫ cantationum ⁊ modulationum musicarum quomodo in illo nō euitetur assimulari altissimo. ¶ Amplius. si ab hoībus ex vanitate supbie sue quō nō a subditis sibi spiritibus talia nō exigit aut impēdi sibi recusabit. ¶ Amplius. dicit mercurius in libro suo de deo deorum: q: dii musicis cantatiōibus delectanꝰ q̄ inde manifestum est: q: omnes ydolatre cultum musicalem diis suis semper exhibuerunt ⁊ adhuc exhibent. ¶ Amplius. in consecratione ānuli saturni maledicta ⁊ execrabili iubenꝰ vt lugubres cantus canāꝰ circa ipsum annulum de q̄bus nō dubium est qn saturno offerunꝰ tanq̄ pars aliqua cultus sui. Si ista igiꝰ musicalia amant isti spūs execrabiles: quō nō illa sibi inuicem ipsi impendent: neqꝫ eñ libenter cantantes audit q̄ nō ipse sibi libēter cātet si cauēdi peritiam habuerit. Saltatio autem ⁊ omnis gesticulatio qua modulatiōibus ruinet que illis aptaꝰ ad artem vel artificium ioculatorium ptinet. Hec igiꝰ omnia aggregaui tibi vt ex eis put possibile est cognoscas an s̄m veritatem sint aliq̄ ex hmōi spiritibus ioculares. Et si ita est que sit illis causa hmōi artis vel artificiū vcꝫ an preceptio principis sui videlicet q̄ hystrionum ⁊ ioculatorum applausibus gloriaꝰ: an sit eis fortassis in penam impositam: q: principi suo in supbia illa eleuatiōe sua. non solum consentire: sed etiaꝫ ioculatorie applausi sunt sicut mors est apud hoīes q̄ in exaltationibus eorum fiunt eis applausus huiusmodi congreganꝰ eñ ioculatores ducunꝰ chori instituunꝰ ludorum varietate a multiplices festiueꝰ exaltatio huiusmodi. an igiꝰ sile aliq̄d factum fuit in illa vanissima ⁊ apostatica priuatiōe principis malignorū spūum sermones ꝓphetici non declarant. ¶ Scito igiꝰ in hiis q: sicut tibi p me declaratuꝫ est in eis q̄ precesserunt oīs sublimes ac nobiles spūs hoc est tā illi q̄ in caritate ac rectitudine bonitatis sue naturalis p̄sisterint tā hii q̄ malicia sua damnati ab isti⁹ naturalis altitudine ceciderunt naturalr̄ dici ioculatores. Et ad hoc nati siue creati vt creatoris magnalia non solum cognoscāt: sed etiam ineffabilis contentus spūalis suauitate illa iubilant ⁊ decātent. sicut dixit ille sapiens ex p̄sona creatoris vbi eras cum me laudarēt astra matutina: ⁊ mihi iubilarēt omnes filii dei. Non eñ apprehensio seu cognitio eorum qua dei magnalia naturali claritate: sꝫ tm̄ pura ⁊ qua decet comprehendunt. apprehensio nuda est ⁊ sola qn potius iubilationi a suauitate ⁊ spūalis exultatiōis incogitabilibus repudiis iocunda. Et ꝓpter hoc q̄ ad preclarissima ac nobilissima naturaliter comprehensio pfectio est virtutis apprehēsiue in illis: sic ista ineffabilr̄ modulata ⁊ inusitata iocunditas pfectio est virtutis motiue in eisdem. Et nō intendo hic pfectionem nisi naturalem: perfectio nāqꝫ glorie s̄m vtrāqꝫ verum incomparabiliter nobilior est tāqꝫ prestātior ⁊ indubitāter tāto sublimior q̄to gloria q̄ nature excellētior. Nec mirum q̄ dixi q: de aīabus nr̄is omni intelligenti manifestum est q: secate sunt s̄m duas nobiles vires suas apprehēsiuā vcꝫ ⁊ motiuam ad pfectiōes eorum naturales ⁊ ad pfectiōes gloriosas: vel q̄ est verius q̄ sunt glorie ipsarum: ⁊ intendo tam animatum q̄ virium. nec decet imbecillitas: immo nec ridiculose cogitare de hiis quemadmodum insipiētes quas benignitas interius a rerum ista sublimitate longe distare cōpellit. non eñ felicitas illa nature vel sublimior illa glorie desixus tm̄ aspectus est in claritatem ⁊ pulchritudinem creatorum: neqꝫ amor solus ardens

in illum ꝛ sic quietus vel ꝙverius est ociosus ꝛ nō
habeat admirationē ꝛ gaudiuꝫ atqꝫ tripudiū. Sꝫ
qualia fas est ꝛ conueniēs illuc cogitare ꝛ apd̾ nos
ꝗdem gesticulationes corporales tripudia eterna
ac spūalia effugiāt. vel vtrūlibet representāt. Sā-
ctissimis aūt ac beatissimis illis substātūs gesticu
latiōes corporales ꝛ salutatiōes siue tripudia ꝗ a
trepādo dicta sunt locum omnino nō habēt: sꝫ tñ
gaudia eoruꝫ hmōi sermonibus ꝓut possibile fuit
designare conati sunt theologi gētis xp̄ianorum.
vñ crebra sunt in sermonibus ꝓpheticis noīa iubi
latiōis/exultatiōis, ꝛ eructatiōis. Facile auteꝫ est
tibi videre causas ꝛ silitudines hmōi designatio-
num. Nec mirum si defectuꝫ patimur in seruitūs
aliūs designatiōibus rerum tam longe a nr̄a cōsue
tudine distātium quando nec apprehēsiones nr̄e
ad illas tam agere sufficiunt. Attēde igit̾ ꝛ consi-
dera ab ista altitudine naturalis nobilitatꝭ in quā-
dam depressionem ceciderit humanarum anima
rum natura. Uides eñ ꝙ homines ꝗ creatoris io
culatores esse debuerunt esse naturali institutiōe
siue cōditiōe sua facti sunt ioculatores hoīm. Io-
culatores dico nō solum honeste vt ita dicat̾ ꝛ pul
chre ioculatiōis: sꝫ inhonestissime ac turpis ꝛ ridi
culose. ꝛ honestam quidem atqꝫ pulchram iocula-
tionem intelligo narrationum ꝛ cantationum que
vicūs nullo modorum seruiunt: neqꝫ turpes con-
cupiscētias incitāt aut inflāmāt: ꝛ multe ꝗdeꝫ nar
rationes honestis virtutib⁹ seruiētes quales sunt
que continent virtutes magnificas ꝛ preclara ge-
sta virorum magnificorum atqꝫ illustriuꝫ. auditio
nes namqꝫ ꝗtum in ipsis est admiratiōi talium ꝓ
uocant ꝛ nomināt: silr̄ sunt ꝛ cātatiōes ꝗ aios au-
ditorum non dissoluunt ꝛ lasciuiunt atqꝫ molliūt
a robore virtutis ꝛ potius adiuuāt ꝛ roborāt ad vir
tutes. ꝛ hec musica quam bene moratam Plato
vocauit in libro suo thimeo. Eodem modo se hꝫ ꝛ
de instrumētꝭ musicis. Queādmodū igitur vides
vim rationabilem in animabus humanis in desi-
piētiam etiam vltra brutorum ignorātiam cecidis
se. Similiter ꝛ vim motiuam animarum nostrarū
inseruiētes passionum turpissimarum delectam:
ita vt ridiculosa ꝛ vilissima atqꝫ turpissima iocula-
tionum ꝛ placeant eousqꝫ vt nobilissime ac ioco-
sissime quam predixi ioculationem creatoris pre-
ferat ꝛ preponat. non debet mirum tibi videri si si
milis delectiōis ꝑuersitas in multis malignis spi
ritibus inuenit̾. Presertim cum hoc sit euidēter
diuine iusticie iudicium. vt p que ꝗs peccat p hec
ꝛ torqueat̾. sic virtus apprehensiua nobilis in no-
bis cuius prima ac luminosissima veritas specio-
sa est cum spreto connubio illo nobilissimo ab illa
se auertit in fornicariam turpitudinem proculdu-
bio cadit hec est curiositas per quam indignus se-
ipsa veritatibus prostituit ad amplexus illas reci-
piens quas possidendas solum habere debuit que
illam inducerent in thalamum p secretarium pu-
me ac luminosissime veritatis. Sic de duab⁹ aliūs
viribus. s. motiuis mobilibus animarum nostraꝝ
se habere videre facile est euidenter: ꝛ de hūs in a-
liūs tractatibus que tibi sufficere debeant iam au-
diuisti. Quid igit̾ miruꝫ si spreta illa honestissima
ac iocundissima ioculatione in istam vilissimā tur-
pissimam deiecti sunt per quam ꝛ iuste damnatio-
nis sue penam ostenderent ad exemplum corre-

ptionis hoībus. ꝛ nihilominus eos per eādem ve
xarent̾ vt diuina in seipsis iudicia formidarentur
sic sentiēdum mihi videt̾ ꝛ de hisꝗ rident homini
bus ꝛ derident eos excachinant. Et si quid male
vel turpiter agunt hec effigiāt in contemptū eo-
rum quemadmodum non est diu ꝙ cum ꝗdem vi-
ri religiosi valde inordinate ꝛ indecēter psallerēt
vnus ex eius spiritibus effigiauit irrisionem coꝝ
turpem illam ꝛ indecentem psalmodiam. ¶ Si
quis autem querat vtrum isti sint sicut predixi qui
destruunt̾ ioculatiōibus ꝛ incantationibus suis
atqꝫ presagūs. Respondeo in hoc qꝛ possibile est
vt predixi ꝛ vt isti hoc faciāt aut aliquando. Qꝫ si
ꝗs dicat qꝛ oēs maligni spūs spreuerunt ꝛ abiece-
runt honestissimam illam ioculationem qua natu
raliter seruire debebant creatori. Et propter hos
omnes in istam penam deiciendi erant: vcꝫ vt oēs
efficerent̾ ioculatores turpis istius ac vilissime io-
culationis. Rñdeo qꝛ omnes ac pena punire iu-
stissime potuit ꝛ nullus est inter eos qm̄ pena ista
aliquo modo nō teneat: omnes eñ illam vel amāt
suꝑbia vanissima: vel eaꝫ exercēt. nec est parua mi
seria amare tam vile seruitium tamqꝫ turpe sibi i-
pendi: sicut dixit nobilissimus ille philosoph⁹ la-
tinorum. philosoph⁹ vcꝫ qꝛ ad ip̄m velle maluꝫ est
miserrimum exercere. aut hmōi ioculatiōes etiaꝫ
apud hoīes adeo miserum est atqꝫ vile vt ioculato
res hmōi inter hoīes infames atqꝫ vilissimi ha-
beant̾. vñ nec ad testificatiōes nec alios act⁹ legiti
mos recipiunt̾ ab hoībus. forsitā autē ꝛ inter ma-
lignos spūs vilissimi reputant̾ atqꝫ impotētissimi
si nulla alia ꝗ̄ hmōi opari possunt vel ꝑmittuntur
Quemadmodum eñ apud bonos et sapiētes ho
mines nihil possunt minui et hystriones: nec etiā
auditu vel aspectu eorum digni habentur: sꝫ vbiqꝫ
et vndiqꝫ repelluntur ab ipsis. Sic apud bonos ꝛ
sanctos viros nihil omnino posse reputant̾: qꝛ ta-
lia sola exercere possunt. qd̾ eñ tam infirmum est
apud eos in hoībus ꝗ d virtutis habere posse pu-
tādū est aduersus eos in demonibus ꝛ in officiūs
ꝗdem ꝛ artificūs humanis ioculatoria turpissima
est atqꝫ vilissima. ꝛ a sola plebe indocta. viri auteꝫ
sapientes ꝛ boni eam vndiqꝫ repellunt ꝛ extermi-
nant tāꝗ̄ labē pestiferā atqꝫ corruptiōis bonorūꝫ
moꝝ venerabilissimum sciētiaꝝ. Scito igit̾ qꝛ decē
malignorum spūum exteriores ꝛ accidentales nō
poterunt innotescere nobis nisi ex opibus eorum
vel penis vel noīatiōibus vel presidentūs siue pre
lationibus de ꝗbus loquar in sequentibus. Et in
istis adducti sumus plurimum ex apparitiōib⁹ eo-
rum queādmodum in illo ꝗ se dicit vocari titiuillū
ꝛ apparuit quasi colligēs minutias ꝛ oīs partes
alias psalmorum que elabebant̾ de ore psallentiū
monachorum per iniuriam ꝛ negligētiam ipsorū
innotuit: igit̾ p hoc ipsum esse deputatum ad offi
cium talia colligēdi siue ex propria malignitate in
odium deo psallētium illud vsurpasse siue ex crea-
toris iustissimo iudicio hoc illi in penam impositū
esse ex quo nō mediocriter ꝓficere debēt i creatio-
nib⁹ ꝛ ethimologūs diuis ꝗcūqꝫ se diuinis officūs
obsequūs ꝛ laudibus abstinxere dum p hoc pate-
factum est eis nō vnum solum malignum spūm isi
diatorē habere ꝗ labia eorum tāta obseruet dilige
tia vt nec sillabam nec litteram. ꝛ forte nec vocem
nec apicem cuius obmissionē ꝛ elapsum quē dixi

in accusationē eorū nō resistuet prepositurus qm̄
districtissimum iudicium creatorē. Et qm̄ dubiū
esse nō debet quecunq3 alium ex malignis spiriti-
bus officiū illud exercere posse ex vnaquaq3 antedi-
ctarum creaturaꝝ causaꝝ. Dico differētias istas
exteriores ꝛ accidentales esse inter ipsos ꝛ apud
ipsos. Nō eīm possibile est vt innata sit eis vel pru-
dentia vel malignitas q̄ p se sit adhuc. quapropter
nec essētialiter nec naturaliter diuersant eos opa
hm̄oi vel officia. Sic ꝛ de hijs q̄ spūs pcellaꝝ sm̄
vnā intētionē dicti sunt p eo q̄ tēpestates cōcitāt
ꝛ naufragia operant̄. nihil eīm ad substātiā vel na
turam ipsoꝝ de aqs aut vētis. alijs igit̄ nō min⁹ na
turalr̄ possibile est talia opari. Eodem modo ꝛ de
hijs q̄ concrematiōes vrbium aut domoꝝ: vel ef
ficiunt vel pcurāt: q2 nō p hoc necesse est vt substā
tia eorum vel natura naturaliter conueniētior vel
aptior sit ad ea q̄ fiunt p ignē q̄ eoꝝ q̄s diri spūs p
cellarum. lōge eīm seorsum a natura elemētorum ꝛ
longe intingēs eas est spūalitatis qua om̄es hm̄oi
predicti sunt. De hijs quoq3 q̄ dij reputati sunt a
deceptis hoībus quibus templa ꝛ statue satiri ꝛ sa
crificia ab eis cōstituta sunt nullo modo putādum
est naturalis hm̄oi spūs falsissimos impijssimosq3
honores illos apetijsse. nulla eīm natura naturalr̄
appetit q̄ sibi nō inest ꝯueniēs aut sibi nō cōgruit.
Cum igit̄ talia. s. supueniētissime magnificentie
creatoris naturaliter conueniāt nulla natura alia
illa sibi appetit. ¶ Amplius. sicut naturale singu-
lariterq3 ppriū est precellentie creatoris supesse
oībus sic naturaliter cōueniēs est oībus alijs sub-
esse eidem subiectiōe vltime seruitutis atq3 subie-
ctiōis nature nō patitur istas glorias vanissimas
ꝛ honore falsissimo q̄bus adorari ꝛ coli se volunt
maligni spūs. Manifestum est igit̄ eos ꝯtra natu-
rale debitum ꝛ rectitudinem vsurpatos ab ipsis ꝛ
iniuriam ac contumeliam omni gladio ꝛ igne exti
mabilē creatoris. Dico insup q2 hostis q̄ ita vehe
mēti odio ꝯtra hostē succensus est aduersus vias
nocendi contra illū exq̄rit ꝛ explorat manēs vn⁹
ꝛ idem. nūc pugnat gladio: nunc arcu: nūc machi-
nis: nūc suffossionibus: nūc igne: nūc insidijs: nūc
exploratiōibus: nūc proditiōibus. sic vn⁹ ꝛ idē ma-
lignus spūs pluribus artificijs ꝛ instrumētis vtit̄
in impugnatiōe humani generis: ꝛ etiam interdū
vnius ꝛ eiusdem hoīs. Nō est igit̄ necesse vt p di-
uersitate officiorum vel operum sit diuersitas ipso
rum. forsitā autem ad seductionem sapiētum astu
tiores eligit pncipes eorum taq̄ ad illud maligni-
tatis officiū aptiores. Quid eīm dux belli non eligit
ad insultus oīs atq3 conflictus bellatores quos
ad eos magis ydoneos esse cognoscunt q̄q̄ mul-
tum distet inter duces belloꝝ nostroꝝ ꝛ duces
illos malignissimos. liberum eīm est ducib⁹ nostris
eligere ex legionibus quorū duces sunt q̄s aptio-
res cognouerunt bellatores. Illi autem nō p voto
suo pmittunt̄ quos ad impugnationes hoīm astu-
tiores vel fortiores cognouerunt. Moderat̄ enim
diuina clemētia tētationum istis insultus demonia
coꝝ p fortitudine vel infirmitate hoīm. Alioquin
nullus ex hoībus staret aduersus eos iuxta sermo
nem sapiētis q̄ dixit. Nō est potestas sub celo que
eis valeat comparari: ꝛ multa alia de hoc in eodē
capitulo vel sternet sibi aurum quasi lucidum deri
debat hastam quasi vibrātē non fugabit eum vir sa
gittarius in stipulam versi sunt ei lapides. cum eīm
in potestate naturali habeat trāsfigurare se in mu-
lieres speciosissimas q̄ maximo in etate iuuenili i
luxuriam nō dissolueret: ꝛ tam similē potestatē in
aurum ꝛ argētum q̄ in auariciam non inflāmaret.
Et ad hunc modum de alijs q̄bus humana deside
ria puertunt sic de flagellis ꝛ tormētis quorū tan-
tam naturaliter habet potētiam potestatē qm̄ p ea
nō frāgeret. Si eīm creatoris clementia pro voto
sue malignitatis in hoīes seuire pmitteret. Non
est igit̄ sicut in ducibus bellorum nostrorum ꝛ in du
cibus illis malignorum spūum q̄ alij ad ludos vel
laxant̄ vel astringunt̄ vt predixi: alij ad flagella:
alij ad tempestates faciēdas: alij ad irrisiones ꝛ ca
chinos: alij ad feda sui spectacula facienda: alij ad
laruas horrificas in seipsis ostēdendas hoīb⁹. alij
ad ducēdos choros: alij ad alia nocumēta sicut p̄-
dixi vel laxant̄ vel restringuntur semp: tm̄ cum mo
deramine diuine pietatis sicut predixi. neq3 enim
dare risa nec loq̄ etiā in conspectu dei amicorum
ꝛ electorum permittunt̄ interdum ꝛ a multis alijs
opibus phibent̄. Interdum ipsa presentia sancto
rum dei amicorum vt eo ipso appareat eos: non so
lum subiectissimi diuine potestati: sed etiam dile-
ctis ꝛ electis subditos esse ad vincula ꝛ tormenta.
Et hoc ex testimonijs eorūdem sepissime claruit i
gēte christianorum ꝛ etiam ydolatrarum presenti
bus nō ꝛ audiētibus cultoribus clamauerunt se vi
culis igneis religatos nec q̄cq̄ posse vel loqui vel
facere in presentia hm̄oi sanctoꝝ. Propter qd̄ au
tem ꝛ fanni vel fauni ꝛ satiri saltātes atq3 trepātes
se ostēdant dicam in sequētibus. de hijs eīm q̄ se in
angelos sanctos transfigurāt nō est dubiū qn̄ ad
deceptionem hoīm istud faciāt: vel vt eis credat̄
ab hoībus in eis q̄ suggerere eisdē voluerint. Ap
paruit autē ꝛ q̄dem ex eis in spē filij dei vt sic se p-
suadent adorari q̄ ipse vir sanctus cui sic insidiaba
bat̄ diuina reuelatiōe cognouit: ꝛ hoc modo insi-
dias eius euasit: Questionē tm̄ habes vtrum ipse
princeps malignorum spūum ad vilia que predi-
xi p semetipsum exercēda descēdat: ꝛ de sublimio
ribus suis eadem questio est an talia faciēda in no-
bilioribus ꝛ inferioribus faciēda committat: vel
risus istas ꝛ irrisiones ꝛ cachinos ceterasq3 ioca-
tiōes. Et reuera nō apparuit adhuc q̄ ipe pnceps
eorum p semetipsum talia exercuerit nō apparuit
inq̄ q̄ ad me puenerit. verū si credit̄ liber e nigro
maticorum ad q̄dam opa exercēda p semetipsum
venit: ꝛ ad q̄dam responsa danda eousq3 vt doceat
qualiter ipsemet icarcerari valeat. ad qd̄ tm̄ execra
bilissime ac npharie sacrificio ipsū induci dixerit
Sed hec q̄s credat q2 nō eīm verisimile est ipm̄ velle
incarcerari: p̄sertim ab hijs in quos vult ꝛ habere
ꝛ exercere omnimodam potestatem cum certum
sit eidem ipm̄ vel posse cum incarceratus fuerit.
¶ Ampli⁹. tm̄ amatores glorie ꝛ honoris q̄d cre
dat ad vtilitatē ꝛ ignominiā creatoris sponte velle
descēdere. ¶ Amplius. q̄s ipm̄ ex altitudine p̄mi
tiue ius naturalis felicitatis deicit in istam vilissi-
mam seruitutē ꝛ captionem nisi amor false liberta
tis q̄ etiam creatoris seruitutē nobilissimam atq3
liberrimā recusauit: ꝛ a sede redecsit. Qualit̄ igit̄
vincula vel carcerē de quibus manifestū est liber
tatē ꝛ prorsus auferri: ita etiā vt nec sui ipsius ha-
beat potestatem.

¶ De ordinibus malignorum spūum: ꝛ quō ordinant̄ ad inuicem.

Capl̄m. viij.

Post hec consequēter incipiā ꝑscrutari de ordinib⁹ malignorū spūum si q̄ sint. si sunt ꝛ vn̄ sunt eis ordines. In quo debes reminisci sermonē quē audisti in precedētib⁹. ꝛ hoc est hoīs q̄ dixit se inhabitasse cum habitātibus lucem spacio triginta annoꝝ ꝛ didicisse ab eis opa mellifica q̄ scripsit fato hominē istum non distinxisse inter bonos ꝛ malos spūs neqꝫ etiā aliq̄s esse malos q̄tenuꝫ etiā apparet ex sermonibus suis. Ex quo manifestuꝫ est ipm̄ vel intolerabili ignorātia excecatū q̄ iam diu conuersatus cum eis nō deꝓhēdit eoꝝ maliciā vel mira malignitate dānatū q̄ nō solum nō abscondit eā sed ponit. ꝛ vt fouerent nephariis cultibus edocuit. Nec mirum si tā longa inhabitatiōe cuꝫ eis tāte familiaritatis ꝯtubernū ꝛ disciplina in parte eoꝝ cousqꝫ tractus. non solum ydolatrā cum fecerunt: sꝫ etiā ydolatriā eoꝝ nephādāqꝫ imitādo suā culturaꝫ doceret ꝛ scriberet induxerunt. Hic igit̄ posuit ꝛ scripsit duodecī esse ordines spūum abstractaꝝ quos oēs bonos sensisse. nō dubium est sermones eius legētibus et intelligētibus: ꝛ de cetero q̄deꝫ ordinibus descendant discedant ab errore mercurij ꝛ alioꝝ q̄ posuerunt vnicuiqꝫ celo ꝓprios spūs quēadmoduꝫ preostēdi tibi q̄ in circulo signoꝝ posuerīt spūs ministrātes. Silr̄ in circulo saturni. deinde in circulo Iouis: ꝛ ita de aliis quattuor elemētis deputaret aliis quattuor. vnuꝫ veꝫ igni. Et hoc videt̄ suggessisse ydolatriam ignis q̄ pmū viguit in regno caldeoꝝ. ꝓpter qd̄ ꝛ p̄nceps eoꝝ deus ignis ab ipso ꝛ mercurio vocat⁹ est noīe ꝓprio composito ex grecoꝝ hebreo. Secundum deputauit aeri. Et hic est ordo q̄ colebat̄ in aere vbi tēpla edificabant̄ hmōi spiritibus. vñ ꝛ tēpla dicta sunt quasi circa tecta ampla q̄ etiā excelsa edificabant̄ nō q̄dem ex lateribus seu tētoria ꝛ teguria ex arborib⁹ ꝛ ramis ipsorum. aut laquearia vt ipsi ꝑ sacrificia obtinerēt rñsa eoꝝ panes siue garritibus eaꝝ: siue extis siue volatibus eaꝝ: aut aliis motib⁹. ¶ Hmōi igit̄ tēpla cōstituta fuerunt diis. in ethere. s. quoꝝ multitudo magna in aere pluries se ostēdit hiis attribuebant serenitates aeris ꝛ tēpestates/ pluuias/ niues/ ꝛ grādines fulgura/ ꝛ tonitrua/ ꝛ alias aeris passiones. Latinoꝝ autē philosophus nobilis acera in libro suo de natura deoꝝ ꝛ diuinatiōe dixit. Ethera plenum esse diis immortalibus. Tertiuꝫ ordinē assignauit aliis quoꝝ princeps neptunū ꝛ chetin esse voluit iuxta fabulas poetarum. Nec dubiuꝫ quin multi ex hmōi spiritibus in maribus ꝛ fluminibus ꝛ multotiēs apparuerunt deos q̄ marium ꝛ fluminum se dicere p̄sumpserunt vt in ꝑiculis mariū tāq̄ prestare possent auxilia ab hoībus inuocarentur ꝛ colerent̄. Quartum ordinē. terris preesse voluit cuiusqꝫ princeps cererē ꝛ bachum in isto ordine posuerunt mnia ortoꝝ quoꝝ principē voluerūt esse p̄apū. silr̄ ꝛ maxima. Isti oēs cereri ꝛ bachus ꝓpter fructus ꝛ vtilitates terre ſm̄ errorē eoꝝ sub esse credebant̄. in tēplo inhabitare dicebant̄: vel ī domibus: aut in siluis: aut in locis desertis.

¶ Ad hunc ordinē ꝑtinebāt hiis dumtaxat: excepis quos in celis inhabitare credebāt q̄q̄ ꝛ illud verum sit q: Saturnus/ Jupiter/ Mars/ Venus Sol/ ꝛ Luna. nec responsū eis dabāt: nec alia q̄lꝫ ad numera particularia ipsi⁹ comparabant̄. Sꝫ re uera noīa planetaꝝ sibi vsurpabāt vt dij celestes ab hoībus crederent̄. Et ꝓpter hoc sublimiori venerat iōe ab eisdem ꝑte colerent̄. nec mirum si nomē solis vsurpare aliquis eoꝝ presumpsit cum etiam eideꝫ p̄missum aliquando fuerit in vnum solem se transfigurare. ꝛ instar solis exhibere se in eius ydolis prefulgere. forsitan ꝛ simul ludificatio de aliis planetis demonibus eiusdem nimis ꝛ attēptata ꝛ nūq̄ facta est. verum q̄ fantasmata ꝛ nullo modo vera sint vlla visionum hmōi inde manifestum est q̄ nulla vnq̄ fuerit domus que corpus alicuius ex planetis capere poterit. quare ſcd̄m veritateꝫ eoꝝ nunq̄ aliqui inibi visus est. ¶ Amplius. qualiter poterunt credere planetas in ydola descendere vt ibi se cultoribus suis ostēderēt: cuꝫ iam declaratū sit in illas in celis suis fixos immobiliter esse cum alio motu q̄ motu suorum celorum. ¶ Amplius manifestum esse potuit illis erroneis vnumquēqꝫ planetarum in celo suo esse nec inde descēdisse si tñ oculos ad celum leuare poterāt. ¶ Amplius. si sol hucusqꝫ descēderet claritas eius omnes excecaret ꝛ eiusdem vegetabilia nō solum arefaceret sed etiam cōflagraret. Cum hiis autē oībus scito q: homo iste aīo habitauit nisi cum angelis malis quos tñ ipse vocat inhabitantes lucē de quaruꝫ malicia penitus tacet. Ex hoc manifestum esse spiritus malignos: q: in deserto habitabāt sicut ipse dicit. quō eñi in loco horrido hoc tenēt sponte si locus habitatiōis erat eis sublimior atqꝫ nobilior ī celo vltio inhabitabat rex et dñs cum innumeris exercitibus scōꝝ spūum et beatorum. Planum est igitur eos cecidisse de loco preclaro illius habitatiōis nisi quis deliret eos in desertum illō descēdisse ad docendum istum erroneum hoīeꝫ atqꝫ nepharium. ꝛ ad regēdas mihi scolas nigromātice et inexcecrabilia artis atqꝫ deo odibilia.

¶ Ampli⁹. boni angeli longe āplius q̄ boni homines detestant̄ ydolatriam. quō igitur boni fuerunt qui hominē illū sicut dicit illum docuerunt sicut ipse detestāda ydolatrie opa: sꝫ etiā que min⁹ habebāt aliquādo verbis malefici ipso in libro suo suꝑaddidit et suppleuit. Et notāduꝫ q̄ ea q̄ dicta sunt de ordinibus substātiaꝝ substractaꝝ iuxta ordines celorum iam remota sunt ꝑ ea que precesserunt in hoc tractatu: q: nulli sunt ministrātes spiritus in aliquo celoꝝ: q: nec etiā fingere possibile est ministerium in quo cuiq̄ ex illis ministrare p̄nt. Et hoc ostēdi tibi ꝑ singula ministeria: neqꝫ eñi in motibus suorum celoꝝ ministrare possunt eis nec in aliis. videtur autē in sermonibus istius interdū sensisse: q: illorum cum quibus inhabitasse se dicit duodecim ordines sint verum: siue hoc senserit siue nō. nō videtur incōueniēs inuestigare de hoc an sint ordines eoꝝ: et qui et quot sunt: et qualiter ad inuicē se haberēt. Presertim cum lex et doctrina xp̄ianoꝝ nominet spūalia nequicie principatus et potestates. aliorum vero ordinum cognominatiōes tacet oīno simplr̄: et lex hebreorum. excepto q̄ quidam et prophetis et persona creatoris loquens ad principem malignorum spirituum dicit sic. Tu cherubin extētus et protegens. ꝓpter qd̄

De homīe qd̄ cū dēmonib⁹ diu habitauit

nonnulli ipsum de ordine cherubin opinati sunt.
De hoc autem satisfeci tibi in precedentibus ⁊ ꝓ=
pter quid istas cognominationes principatuū et
etiam potestatum reseruauerunt eis theologi chri
stianorum. ¶ Dico igitur imprimis si ordinem
intellexerit iuxta quod expositum est vbi audiuisti
ꝙ ierarchia totius contritionis est tres ordines
sublimium ac beatorum spirituum sicut per reue=
lationē diuinam acceptum est: impossibile est duo
decim ordines omnium spirituum hoc est beatoꝝ
⁊ malorum insimul acceptorum. verum quia bea=
torum spirituum notitiam ipsum non habuisse ex
testimonio eius patet. Sed dicit se ab illis cum q=
bus habitauit in lustris annorum didicisse nephā
dissimam ydolatriam quam scripsit in libro suo.
palam est duodecim ordines non sanctorum spiri
rituum illum posuisse. sed malignorum tantū quo
rum se familiarem ⁊ discipulum spacio prenomi=
nato fuisse testatus est. Sequitur autem vel equi=
uocevsum fuisse nomine ordinis ne intellexisse
rationem vsus: quia si vnitate vsus esset plures
esse malos spiritus q̄ bonos sequeretur cum plu=
res essent ordines illorum q̄ illoruꝫ. Ordines eñ
numero legionum ⁊ numerositate spirituuꝫ equa
les esse necesse est omnes. Jam auteꝫ audiuisti or
dinem tot continere legiones quot legio continet
vnitates. ¶ Amplius. doctrina christianoꝝ non
continet nec ponit nisi nouem etiam ab initio crea
tos ⁊ constitutos. vnde igitur cecidissent duode=
cim ordines. ¶ Amplius. theologi christianoruꝫ
ponunt decimum ordinem solum cecidisse sic in=
telligentes non secundum planum littere quia de
cimus ordo nunq̄ fuit: sed secundum equalitateꝫ
ꝙ est dicere. quia tot ceciderūt quot vnus ordo cō
tinet: ceciderunt inq̄ secundum eos ita ꝙ ex vno=
quoq; ordinum aliqui ex quibus oībus simul ag
gregatis summa vnius complectitur. quare mani
festuꝫ est ꝙ nō ca intentiōe ordis possunt esse duo
decim ordines malignorum spirituum.

¶ Amplius. iam audiuisti ordines omnes iuxta
naturales suas perfectiones constitutos ⁊ collo=
catos ⁊ perfectiones glorie sortitos. Quia igitur
iuxta cognominationes ipsorum que in vniuerso
nouem inuente sunt: quemadmodum ⁊ cause ipso
rum vel rationes posite sunt ⁊ ordines nouem ma
nifestum erroneum: ⁊ friuoluꝫ esse ꝙ iste dicit duo
decim ordinibus ante casum quidam non erant ni
si noueꝫ: ⁊ post noua eis naturalia. hoc est noue na
turales perfectiones eis collate non sunt. Si igi=
tur secundum eos ⁊ per eos sunt dispositiones or
dinum manifestū ē quia post casum non sunt apō
eos multiplicati ordines. ¶ Amplius. nichil apud
eos multiplicatum est nisi forte malicie aut iniusti
cie opera. Ista autem nec ordines nec dignitates
multiplicant sed turbant potius vel peruertunt.
nam ordinem primitus constitutum non mutauit
creator in sanctis spiritibus de intento ordine id
est ordinationem: ita vt aliqueꝫ eleuet de spiritib⁹
⁊ transferat ab ordine suo ad sublimiorem aut ali
quē deiceret: aut sublimiori ad inferiorem ordinē.
nulli⁹ autē hꝫ vel habuit vnicā ptātē transmutādi/
vel potius conuertendi constitutam a creatore or
dinationē. Quare manifestum est ꝙ nec princeps
spirituum malignorum mutare potuit ordinatiōꝫ
a creatore: etiā in hiis q̄ ceciderūt spiritib⁹ qm̄ cū

esset in sua pmaria ptāte ac libertate constitut⁹ nec
miꝝ oīm spūum hmōi poterat vel deprimere vel
exaltare q̄to min⁹ religat⁹ ⁊ captiuus ⁊ i miseria i
q̄ modo esse dignoscit̄ hoc pōt vel potuit. quō eñ
verisimile ex captiuitate sua ⁊ miseria ⁊ deiectiōe
antedictā fuisse ei ptātē hmōi. ¶ Dico igitur iu=
xta verisilitudinē ⁊ iuxta certitudinē qr quēadmo=
dū pmittit oipotētissia bōitas creatoris pncipib⁹
hoib⁹ malis diuersos ordies i pncipatib⁹ ⁊ ditiōi
bus ꝯstituere: ⁊ hoc iuxta placituꝫ ꝑuersitatis sue
malos exaltare: bonos deicere ⁊ i dignitatibus ac
ptātib⁹ indignissimos atq; pessimos collocare. sic
⁊ pncipē malignoꝝ spūum iuxta ꝑuersitatē mali=
gnitatis sue alios de malignis spiritibus exaltare
ex variis malis operibus preficere. alios ab hmōi
officiis remouere: insup innumeras vtilitates q̄s
nouerat inde elicere bonitas creatoris: ⁊ hmōi iu
dicium euidētissimū legere potes ex narrationib⁹
miraculoꝝ xpianoꝝ. Apparuit nāq; cuidam viro
sctō pnceps malignoꝝ spūuꝫ sedēs i solio regali:
⁊ ante eū multitudo horribiliū spūuꝫ: ⁊ cū venirēt
añ eū de diuersis regiōib⁹ iterrogabant̄ ab eo vnus
q̄sq; rōnē legatiōis sue. scꝫ q̄tū mali suggessissent
vel itulissent hoib⁹ q̄ mala cū ei pua videbant̄ tor=
q̄bat ⁊ flagellabāt eos. qñ vo mala magna ⁊ grauia
se referebāt suggessisse vł intulisse hoib⁹ se refere
bant cum applausu ⁊ agratulatione eos recipie=
bat. vnde factum est ꝙ quidam ex eis sequendum
virum sanctum in turpitudinem fornicationis di
ceret suggessisset tanto gaudio ac festiuitate ab eo
receptus est vt eū iuxta se collocaret ⁊ coronā quā
in capite suo gestabat deponens capiti illi⁹ ipone
ret. ⁊ hoc ē dicere ꝙ ipꝫ vel honore regio/ vł victo=
ria iudicabat. hac igit̄ isinuatiōe reuelatū ē malig=
nū spūuꝫ mala opa circa hoies q̄si merita q̄dā esse
ad pncipē suū ⁊ remūerari ab eo honorib⁹ q nō sūt
nisi falsi ⁊ glie vanissime. Et si q̄s diligēti⁹ ꝯsideret
nō sūt nisi illusiōes ridiculose. Jn seruis eñ neq̄s
simis ⁊ p suis scelerib⁹ dānatꝫ atq; tormētꝫ grauis=
simis nil adiectꝫ q̄d ē corōa regia nisi illusio. q̄d q̄cū
cūq; laudes ⁊ applaus⁹ nisi desiderio. Tu aūt scis
ex hiis q̄ pcesserut qr pnceps maligꝫ ⁊ tot⁹ ille ma
lignitatꝫ exercit⁹ amator ē ab itio illusionū ⁊ irrisi
onū hmōi sicut imitatores illi⁹ iuxta smonē sapiē=
tē q̄ dt imitāt̄ eū q sūt ex pte ei⁹. si igit̄ hōrare vł ex
altare subditos suos pmitt̄ ab oipotēte ꝓpt̄ mlt̄i
plices hūilitates hoib⁹ malis. q̄d miꝝ si ꝓpt̄ easdē
hūilitates silr̄ pmittāt̄ pncipi maloꝝ spūuꝫ ⁊ etiā
de aliqb⁹ maioris⁹ pncipatib⁹ ipsi⁹. ¶ Ampli⁹. si=
cut appet ex smōe ꝓphetico i nr̄o celo vltio nō est
dubiu ipm̄ abiuisse eq̄lē silitudinē altissimi. ex hac
ei abitōe ꝓcessit ille sermo. ascēdā i celū sup astra
dei exaltabo soliū meū: ⁊ ero silis altissimo. Quid
miꝝ si ispecta pulchritudie sublimiū ordinū ⁊ beō=
rū spūum effigiat ei q̄tū ei pmitt̄ silem ordina=
tionē i subditis sibi. pserti cū hoc videat sic ipm̄ fa
cere i subditis sibi spiritib⁹ quoꝝ silitudinē eccle
sie sctōꝝ assilā ꝯtēderēt. ⁊ ordies ordinib⁹ adequa
te ⁊ assimulate. Vbi gr̄a. pseudo aplis sctis dei sic
⁊ pseudo martyres scti dei martyrib⁹. ⁊ ad hūc mo
dū de ꝯfessorib⁹ ⁊ virginib⁹ velut quādam symeaꝫ
vere ac sancte ecclesie sctōꝝ factionē maloꝝ ac ꝑ=
ditoꝝ hoim edificare ꝯtēdit. q eñ ab initio erat si=
gnaculū silitudis ⁊ pfect⁹ decore fact⁹ ē symea ridi
culose ac deformis imitatiōis sic ⁊ totum regimeꝫ

ipsius q̃d est multitudo perditorum velut in quandam symeam ecclesie sanctorum que vere regnum dei est quoniam in eis regnat ꝛ imperat euidenter effigiat ꝛ conuertit.

¶ Quare querunt hi spūs honores cū sint ita sapiētes.

Caplm. ix.

Quid si quis querat qualiter astutissimi ꝛ sciētia profundissimi demones querūt huiusmodi honores falsissimos ꝛ ridiculosissimas illusiones cogitet qui sic interrogat vsq̃ ꝛ qualiter peruersi homines istos terrenos honores ꝛ glorias tanto opere ambiunt ꝛ concupiscunt vt nihil ꝓ eis agere vel pati formidet quot ꝛ quanti apostatauerunt a lege dei ꝛ fide vt honoribus huiusmodi honorarētur. Nec te cōturbet q̃ in precedentibus audiuisti malignos spiritus cruciatibus ac beatissimis torqueri quasi per illos auerti debeant ab ambitionibus huiusmodi ꝛ cognoscere nō se honorari in talibus sꝫ potiꝰ irrideri. Cū audieris in lege hebreorum de Pharaone rege Egypti. Cor eius induratum inter plagas ꝛ flagella qbꝰ ob obediētiā debuit emolliri. Reminisci etiā debes secundum morem sapiētis que dixit de dyabolo indurabitur cor eius quasi lapis ꝛ stringetur quasi malleatoꝝ. siqdem intus nec assiduis malleorum tonsionibus aut frangitur/aut mollitur quin potius induratur: sic nec malignoꝝ spūum corda: hoc est intime volūtates nullis cruciatibus molliuntur: nec a malis aliqbꝰ auertunť.

¶ Utrum ordines angelorum sint ad ordines demonum econtrario nominati.

Capitulum. x.

Vicium nāq̃ supbie a deo longe fecit supbum ꝛ a fonte gratie adeo effecit ꝛ corrūpit viciam supbiētis adeo excecat intellectuꝫ atq̃ peruertit affectum illius vt quasi nihil relinquat nature ipsius: sꝫ totū ipsum sibi vendicat: ꝛ totum possidet absq̃ contradictiōe ꝛ rebellione qua scilicet velit aut valeat erigere cōtra ipsam. hec igitur cause videntur esse ordinationis ꝛ constitutionis ordinum in malignis spiritibus si tamen ordines apud eos sunt ꝛ non potius peruersitas atq̃ confusio exhorrenda pariter ꝛ ridenda. Opinabitur autē fortasse aliquis apud eos ordines esse ordinibus sanctorum spirituum ecōtrario se habentes. Et propter hoc contrarios nominandos nominibus vt antiseraphin: anticherubin antithroni dicantur: ꝛ de alijs silr antiseraphin s̄m positionē istaꝫ proprie dicendi sunt q̃ maiori in creatoris odio exardescunt. anticherubin q̃ maiori ceteris precellunt astutia malignandi pestilentissimum affectum vel sibiipsis assumpserūt vel a principe malicie susceperunt. ꝛ antidn̄ationes antiprincipatus antiptātes econtrario sanctoꝝ ordinum officijs accipies. Et iuxta hos modos antiuirtutes eos qui monstra viciorꝫ ꝛ imbecillitates stupēdas suggerāt vel inuadent. sic antiarchāgelos q̃ maiora mala que ꝓprie scelera dicunť suggerunt hoibus. Hec est igiť ordinatio ecclesie malignātium ꝛ synagoge sathane iuxta sermones propheticos tā hebraice q̃ xp̄iane legis. hec est ridiculosissima symea de cuius similitudine ad gloriam dei ecclesiam principes malignoꝝ spūuꝫ gloriantur. ac si ista similitudo esset veri nois silitudo ꝛ non potius dissimilitudo distantie ꝛ distarpantie manifeste quia ꝛ si precise tali caterue dānatoruꝫ ꝛ eternis supplicijs adiudicatoruꝫ aliquid esset laudis ꝛ glorie non aliter cum reuera aliqd laudis habeat nisi cuꝫ preest eis aliquis ad eos torquendos hoc autē ibi nō est cum ipse p̄nceps eoꝝ nō solum in eadem dānatiōe sunt: sꝫ tāto etiā in maiori q̃to cōstat plus sceleratum omnibꝰ alijs. ¶ Debes etiam reminisci de Plutone deo tartaroruꝫ dei q̃ de ipso fabulati sunt poete. Nō eīn potest iste princeps malicie deus intelligi tartarorum cum ibi nihil ptātis habiturus sit cum illic detineretur. Ibi enim religādus est ꝛ ꝑpetuo carcere recludēdus ac eternis supplicijs deputandus. Quemadmodum igitur latro confixus patibulo nichil potestatis habet in illo. Similiter nec reclusus carcere preesse carceri nunq̃ dictus est. Sic neq̃ iste rex miserorum dici vel intelligi potest. vide qui plutonem preesse inferis dixerunt non ibidem religatum in carcere vel supplicijs traditū ꝯsueuerunt.

¶ Opponuntur questiones multe de demonibus.

Capitulum. xi.

Utrum autem data sit eis potestas torquendi homines damnatos qui cum eis fuerint in inferno questionem habet. ꝛ nonnulli ex christianorum theologis istud videntur sensisse ꝛ ꝑ hoc acerbiora sint tormenta damnatorum q̃ illum videbunt se habere tortorem quem habuerunt in hoc seculo deceptorē. ꝛ hāc solam computare potuerūt se recipere ab eo mercedem cui tam studiose atq̃ officiose seruierunt. Ueruꝫ si hoc est q̃ damnatos in inferno cruciaturus sit princeps iste nequissimus quid sit ipsum eius cruciare: ꝛ quid habet in cruciatibꝰ huiusmodi questionem habet difficilem ꝛ inuestigatione indigētem. Et hoc est quoniaꝫ carbones congerere ꝛ ignem adaugere vel sufflationem adhibere adaugendis vel acuendis ignibus videreť. Quid igitur operabitur in cruciatibus illis an forte expurget eos in profundum aquarum niuium: aut in seueriores flammas: aut euacuare conātes ꝛ eripere se volentes de tormentis huiusmodi retrudet i ea ꝛ coartabit ne exire valeāt an aliqd i eis operaturus est: ꝛ illud quid est. Inconsiderate igitur ꝛ nimis leuiter deglutiunt ista ab hominibus impitis ꝛ pauce cōsiderationis. ꝛ ꝓpter hoc suo loco ꝑscrutātius de his loquar tibi veruꝫ te memorationē vel memorationē facio de his vt ꝛ alijs sapiētibus dem occasionem sapiēdi. ꝛ sermones qui modos hūt ꝓfundissimaꝝ q̃stionū ꝛ difficillimaꝝ nō iuxta impitoꝝ ꝯsuetudinē trāseūdi atq̃ deglutiēdi. Cū vero philosophari s̄c. i. spūalr comedere sit ꝛ acumine disputationū duriciē difficultatū cōfringere: ꝛ veritatē quasi medullā reficiētissime suauitatis extrahere ꝛ ipsam velut nutrimentum eidem ingerere ꝛ vnire.

¶ Quomodo nominatiões demonū sumpti sunt a malignitate operū eorūdem Capitulum.xii.

I quis autem iuxta nominationes ipsorum per ordines ponere voluerit laborē grādem & superuacuum subibit quoniam nominationes ipsorum ex malignitatis operibus eorūdem consumpte sunt sicut lares ab eo qui laribus preessent & penates eo q̄ horreis vł penitentioribus domorum partibus. fanni vero a fatuitate satiri a saltatiōibus. ioculatores a iocis incubi a concubitu mulierum. Et succubi eo q̄ sub specie mulieris viris se supponunt. Nimphe vero fontium dee striges seu lamie astrione & lamansione quia paruulos laniunt. sic & demon qui pretextu mulieris cum aliis de nocte domos & cellaria dicitur frequentare: & vocant eam satiam a sacietate: & dominam habundiam per habundantiā q̄ eum preferre dicunt domibus q̄s frequentauerit. Huiusmodi etiam demones quas dominas vocant nocte penes quas horror iste remansit: & a quibus solis remāsit: & a quibus solis creditur & somniatur: dicūt has dominas edere & bibere de escis & potibus quos in domibus inueniunt. nec tamen consumptionem aut imminutionē eis facere escarum & potuum: maxime si vasa escarum sint discooperta & vasa poculorum non obstructa eis in nocte relinquantur. Si vero aperta vel clausa illa inueniunt seu obstructa inde nec comedunt nec bibūt. propter quod infaustas & infortunatas relinquunt nec facietatem nec habundantiam eis prestantes. Hinc vero ydolatrie pariter & errori occurrit creator benedictus in lege hebreorum precipiēs vasa omnia habere opercula statuēs immunda esse que non haberent. Ob hanc causam contrarius mos erat ydolatris q̄ vasa eorum carebant clausuris sicut dictum est modo. Si larue & lemures ab horrifica specie in qua apparebāt & a velocitate reptādi vt mures: vel a lesione potius quasi ledētes mures noīati videntur. Et iste quidem denominationes post determinatam ydolatriam apud nos remanserunt nominationes ratione ydolatrie que valde sunt iuona/cloacina/limitanus/priapus/genius/ymeneus/& alie q̄plures huiusmodi nominationes cum ipsis operibus ydolatrie a consuetudine hominum de toto romano imperio abierunt. Istorum autem duodecim que prenominari vel ginus vel maneriorum opera que predixi adhuc extare putantur vetulis facientibus & in errore suo incorrigibiliter persistentibus. Illi vero qui sibi nomina planetarum imposuerunt: nescio si quid apud absconditos ydolatras operari permittuntur. lex enim christiana eos mirabiliter exterminauit: & vbicunq̄ viget eos reprimit & compescit atq̄ imperiose excommunicat & repellit. In his autem que audiuisti non est ordinationis/vel primum/vel mediū/vel extremum inuenire. Nisi forsitan quis rerum ordinem hic attendat: & clarissimam deam. s. cloacarum infimam & innobilissimam ponat pro eo q̄ cloace in humanis habitationibus & rebus vilissime videntur. fatas vero in somnio ordine pro eo q̄ fatire precipuum sic atq̄ diuinus inter omnia que diis attribuuntur fatire namq̄ non solummodo est predicere vel cauere: sed etiam preordinare & vt eueniant que predicantur efficere. In hoc autem in singulis prenominatis. non solum inuenire difficile: sed etiam impossibile videtur. Sicut igitur in malis hominibus: nec querenda est huiusmodi ordinatio qua alii primi/alii infimi/alii q̄ habendi sint nisi forte q̄tum ad malicias sic necq̄ vt in malignorum spirituum ordinationibus nō est tibi laborādū. Iter nisi iam audiuisti presertim cum & idem malignus spiritus diuersis in locis: et diuersis de causis adorari & coli se suggesserat. Et deam enim sapientie: & deam belli/& deam venereorum. Et propterea palladem/& dyanam/& bellonam se procurauit apud homines vocari: in quo igitur colendus erit iste. Ista enim opera bellorum de nationum venereorum & ingeniorum non vnius ordinationis sunt. qui igitur non alia innotuere adhuc nobis q̄ opera quedam que audisti. quedam vero in opinione vetularum solum modo sunt. non est possibile sicut dixi ordines et congruētes assignare. De equitibus vero nocturnis qui vulgari gallicano hellequin: & vulgari hispanico exercitus antique vocantur. nondum tibi satisfeci quia nondum declarare intendo qui sint: nec tamen certum est eos malignos spiritus esse. loquar igitur tibi de his in sequentibus. Quoniam autem in opere illo malefico q̄ maiorem circulum vocant apparere dicuntur quattuor reges demonum a quattuor mūdi partibus cum exercitibus suis comitatu magno venientes. Et ab ipsis quattuor mūdi partibus heu cognominauerunt eos. Ita vt primus vocatus oriēs. Secundus occidens. Tertius rex Austri. Quartus rex Septentrionis. Vide q̄ bene se habet disputare de hoc an secundum veritatem reges sunt & que seu potentie eorum quid inq̄tum possint in subditos. expedientia vero te in sequentibus de sanctis & beatis spiritibus & de prophetis quibus hoc videre datum est absq̄ vlla hesitatione indubitanter credendum est q̄ ipsi posuerunt & scripserunt in libris suis vnicuiq̄ genti prepositum esse rectorem de sanctis ac beatis spiritibus expresse vocauerunt principem grecorum/principem regni deorum iudeorum quem proprio nomine Michaelem vocāt. quē nūc gēs christianorum principē suū & rectorē deputatum sibi specialiter ex altissimo credit ab illo siquidē tēpore ex quo gēs iudeorum ipm sibi specialr repulit ex corpali prītia dei filiū missu negauit/repulit/crucifixit/& occidit idignū se tāto pricipe tātoq̄ rectore reddidit. q̄ propter gēti xpianorum datus est custos et rector gēte illa spreta & derelicta. Merito igitur q̄ritur ab ydolatris illis vtrū illi q̄tuor reges qs a q̄tuor mūdi ptib⁹ se educere posse: & multotiens se adduxisse credunt in ope illo nephario q̄ circulū maiorē vocant sint de sctis spiritib⁹ & btis aut de multitudie malignorū. Q si dixerit de sctis esse ptradicit eis ipm op⁹ne phādissimū q̄ mltiplici ydolatria pstat eē refertissimū. Manifestu aut ē illos sublimes spūs & btōs ydolatriā sūmope detestari. & pp hoc nec illuc nuq̄ itcē eos velle nec p illā aduocari posse sz magis ad iram iplacabilē puocari. Cōtradicit etiā illis ipa figuratio & picturatio demonū q̄ i circulo illo adeo deformis & horrifica describitur i horrorem incutiat spectantibus tn̄ nemo animi capitis dubitet ta

libus figurationibus illos beatos spiritus ac desi
gnari sublimes non posse. Huiusmodi autem de
signationum si quis attemptare presumpserit in
tolerabilem eis contumeliam irrogaret. Jam au
tem tibi dixi pluries q maligni spiritus non per
mittuntur apparere hoibus in qbuscuq spẽbus
vellẽt. sz plerũq in horrificis ⁊ deformib⁹: ⁊ hoc
vtiq diuine bonitatis clemẽtia nõ liceat homies
qui sunt qui tam terribiles apparent. Q si de ma
lignis spiritibus illas esse dixerit quomodo igitur
reges intelligẽtur esse cuz alios reges ⁊ rectores
habeãt singule partes hmõi inferioris mũdi. Di
co igitur qz reges isti quattuor eo reges dicuntur
quo ipse legislator xpianorum vocauit pncipẽ ma
lignorum spũum pncipẽ mundi huius. Et alibi i
eadem lege deus hmõi seculi vocatus est ⁊ sapiẽs
ille antiquus ex psona creatoris dicit: qz ipse ẽ rex
sup omes filios supbie nec prohibiti sunt a creato
re maligni spiritus qn interdum se reges ostẽdãt
⁊ quin de regia potẽtia se iactẽt. vnde ipse dei filio
ausus est dyabolus promittere omia regna mun
di dicẽs. Hec omia tibi dabo si cadẽs adoraueris
me. Jam autem feci tibi scire q nec ipse princeps
malignorum spũum potestatẽ habet nisi pmissio
ne creatoris restrictã ⁊ limitatam nũq eousq am
pliata eius potestas vt omia regna mundi vel dare
vel auferre posset: aliquãdo sanctos ⁊ iustos reges
nunq iste mundus habuisset. ¶ Tu autẽ nõ igno
ras naturã supbie atq ↄsuetudinẽ vanitatis sup
borum ⁊ ostẽdunt se plus que nõ habẽt in illo ope
re nõ malefico ⁊ in multis alijs artis hmõi opibus
scito q opatiões psonarum que ibi fiunt ⁊ rerum
aliarum. nõ scdm veritatẽ fiunt plerũq: sz tãq in
illusione fantasmata ⁊ tãq in somno hi statiz eua
nescũt. ⁊ nullum aliud de prioꝝ eorum existẽtia
relinquit nisi horror in vultibus ⁊ aspectibus eoꝝ
qui talia opati sunt. Facile autẽ est spũalibus sub
stãtijs esse malis in ymaginatioibus eoꝝ qui illis
appropinquãt pingere signa vel ymagines rerum
quas illis voluerunt apparere. Si eñ res corpora
les ⁊ que extra nos sunt p sensus corporeos nobis
appropinquãtes tã facile pingunt in sensibus no
stris ⁊ etiam aiabus ymagines suas. Quid miruz
si substãtie spũales que formis plene sunt iuxta ser
monẽ philosophi q dicit qz ois intelligẽtia plena
est formis. Sz inqãtum aiabus nostris coniungã
tur pingũtur vel in eis vel in ymaginationib⁹ no
stris q effulgere faciunt in eis rerũ similitudines
quas voluerunt prout a creatore nostro oĩpotẽ
tissimo pmittunt: ⁊ de hijs qdem audiuisti supra
latius. De regibus istis si qs dixerit regem oriẽtis
nobiliorẽ ac potẽtiorẽ esse pro eo q inferioris mũ
di pars oriẽtalis nobilior esse videtur ceteris eo q
ab ipsa est initium motus celestis nolo contẽdere
de hoc vel etiam si dixerit q pars oriẽtalis totius
terre nobilior est diuitijs metallorum lapidũ ⁊ aro
matum gẽmaꝝ. i. lapidum preciosoꝝ. Et qz para
disus terrestris in illa parte esse creditur. Fortasse
verum est illum nobiliorẽ esse verum ex causis ex
quibus ponit hoc nullatenus possibile vt sic. quẽ
admodum enim in ditissimis regionibus nihil p
hibet esse pauperrimos aliquos habitatores ⁊ in
gẽte nobilissima nõnullos ignobiles. Sic ⁊ i oriẽ
te qtũcũq sit predita pars illa nichil prohibet: et
illum ⁊ multos alios habitatores eiusdem ignobi
les esse: sicut ⁊ pauperes. lz pluribus diuitijs habũ
re nostis regio illa. Presertim cum neq in motu
celesti in eius initio: neq in complemẽto: neq in
radice ipsius: aut causa qcq habeat potestatis. sic
⁊ de diuitijs respondendum qz cohabitatio nõ fa
cit sz possessio. Ex hoc manifestum est neq reges
illum possidere diuitias neq qcq habere potesta
tis in illis. qz si hoc esset boni viri ⁊ pij dispensato
res diuitiaꝝ nullaten⁹ eos obtinerẽt: qz hmõi ho
mines elemosinis ⁊ vsibus malignos spũs impu
gnãt sicut dicit sapiẽs aqua extiguit ignẽ ⁊ elemo
sina resistit pctis. Et idem sapiens. Sup scutum
⁊ lanceam expugnabit elemosina pro te aduersus
inimicum tuum nec intelligis q adduxeriz sermo
nes istos vt probationum memoris: sed ad hoc vt
scires veritatẽ quã probatioibus intẽdo declara
re fuisse in cordibus sapiẽtum. veritatis huiusmo
di declaratio hec est radix sup quam fundata est p
positio qua dicitur omnia opa bona hoim creatori
placita obsequia eius esse. Omnia autẽ opa nostra
mala creatori displicẽtia obseqa malignoꝝ spũum
sunt. Et propter hoc manifesta impugnatio ipsi⁹
cõtumeliosa ⁊ capitalibus inimici ipsius impensa.
Qui eñ pncipi malignorum spirituum seruiũt si
ue in ipso p se siue in aliquo subditorum siuẽ demo
niorum indubitanter ipsum regem ⁊ pncipẽ ipo
seruitio reputant ⁊ quodam modo confitentur.
Quapropter regno dei altissimi ⁊ glorie subtra
hentes ipsum impugnant: ⁊ qtum in eis est pnci
pem contrarium ex aduerso eiusdem constituunt
vnde regnum ipsius quod vnicum est omnium se
culorum qtum in ipsis diuidunt ⁊ partem illius
altissimo deo auferunt. Hec autem est impugna
tio manifesta creatoris. quare econtrario omnes
illi qui de regno contrario se subtrahunt ⁊ regno
creatoris per sacratissimam ac nobilissimam serui
tutem ipsius se adiungunt regnum illud dyaboli
ce malicie minuunt: et quoniam placitis creato
ri operib⁹ tota ista impugnatio fit: quia malignis
spiritibus resistitur per ipsa ⁊ ab hominibus abs
ciduntur: et regenerare vel dominari in eisdem per
eadem prohibentur. Manifestum igitur q placi
ta creatori seruitute que in bonis operibus inte
rioribus vel exterioribus potissimum consistit: li
cet radicaliter a virtutibus. palam igitur q inten
dam quoniam boni ⁊ pij dispensatores diuitiaruz
hostes sunt: ⁊ impugnatores fortissimi maligno
rum. vnde potestas dandi vel auferendi eas nõ est
penes malignos spiritus. ¶ Quod si dixerit qs
q ad ipsum sic potest dici de creatore q omnes ma
li ⁊ male vtentes inimici eius sunt sicut habet ex
presse lex christianorum quia si quis voluerit ami
cus huiusmodi mundi esse inimicus dei constitui
tur. ¶ Respondeo in hoc. quia bonitas etiam ini
micis. non solum diuitias temporales: sed etiam
spirituales largitur: nec malicia eorum eousq vel
contrahere: vel restringere prelargam bonitatem
ipsius vt non eis multipliciter bene faciens. Eo
vero est malignitas dyabolica vt nec etiam ser
uientibus suis non parcat. Cuius exemplum ip
se legislator in sole ostendit quem non solum su
per bonos: sed etiam super malos lucere facit de⁹
⁊ pater omnium. Verũtamẽ qtum pertinet ad ve
res qcq habeat temporales diuitias atq potesta
tes ⁊ honores. in hoc euidenter ostendit q eos in

dignissimis atqꝫ vilissimis ⁊ inimicis eas etiā ple
rūqꝫ largitur. Electis autē ⁊ dilectis suis frequē-
ter conferre eas dedignantur tanq̄ dignitate ipsa
rum indignissimas. Indubitanter quidē verum
est quia ea est malignitas dyabolica vt si potestas
ei diuitiarum suppeteret eas etiam inimicis suis:
non tamen in bonum eorum daret: sed in malum
ipsorum. Diuitie namqꝫ iuxta sermonem sapien-
tis antedicti aggregantur in malum domini sui.
Illis enim potissimum daret vel dari procuraret
eis quas crederet aduersores ⁊ in malum ipso-
rum ⁊ aliorum hominum ⁊ potissimum in creato
ris contumeliaꝫ conuersuros. Bonitas autē crea
toris intendit ꝙ decet honorem ⁊ gloriam ipsius
atqꝫ magnificentiam largitatis sue etiam cuꝫ sint
receptores beneficiorum suorum in perniciē suaꝫ
⁊ aliorum pessime vsuros. Causa autem in hoc est
certissima qui ipse nouit nequissima abusione hu-
iusmodi a deo bono vti vt multa ⁊ bona magne in
de eliciat ⁊ longe maiora q̄ sint abutentium mala
quod euidentissimuꝫ est in malicia dyabolica qua
tamen bene vtitur bonitas creatoris de qua tot et
tanta bona elicit vt omnem estimationem nostraꝫ
excogitent ⁊ vsurpent sicut in tractatu singulari
de eiusdem prouidentia didicisti. Cum igitur nec
re/nec nomine/nec ratione reges sint maligni spi
ritus cum nec ratione agant/nec ratione agere fa
ciant/vel doceant obedientes sibi manifestum est
eos nomen regum mendaciter vsurpasse quod vti
qꝫ nulli intelligenti mirum videri debet cum ho-
norificentiam cultus soli creatori debiti ⁊ nomen
etiam incommutabile deitatis non expauescit nec
veretur sibi assumere gloriamqꝫ altissimi in se trā
ferre adorari coli ab hominibus tanq̄ deus: ⁊ quā
doqꝫ extorquet per tormenta ministerio videlicet
ydolatrarum vel potius insanissima seuitia eorū-
dem. Iam igitur manifestum est tibi intentio qua
rex vocatus est: scilicet super omnes filios super-
bie. Concedatur autem reges eos esse quemad-
modum latrones habere principes dicuntur. Et
aliquis princeps latronum dictus est non ꝙ eos
ratione ageret vel in aliquo corrigeret. sed pro eo
ꝙ eis in latrociniīs ⁊ rapinis eis principaretur ⁊
preesset. ⁊ obedientiam ei in talibus exhiberent:
nec hoc est decertandum in ꝙ reges quattuor pla
garum terre vocati sunt cum alius intellectus hu
iusmodi subesse sermoni nō possit nisi quia ideo
rex orientis dictus est pro eo solo ꝙ in plaga oriē-
tali malignantibus spiritibus preesse putatur. et
ad hunc modum de aliīs. De potestate autēꝫ ipso-
rum qui preesse dicitur malis spiritibus: ⁊ de po-
testate ipsius principis aliorum in sequētibus do-
ceberis que ⁊ quanta ⁊ qualis sit in subditis: verū
non est pretereundum de hoc ꝙ in nominatis ope
ribus: scilicet duorum circulorum qui vocantur
maior ⁊ minor: ⁊ de ipsa figatur mādari siue abrau
dari atqꝫ aliīs huiusmodi in quibus conuenire di-
cuntur multitudines malignorum spirituum. nec
non ⁊ reges ipsorum cum comitatibus vt eis vide
tur regalibus. ¶ Scire debes ꝙ omnes huius
modi apparitiones in visionibus fantasticis sunt
ꝙ inde manifestum est quia huiusmodi nec coro-
nas hn̄t: nec gestare possunt: nec incedere coro-
nati cum capita non habent. similiter nec mimi
nec saltatores aut ioculatores cum omnia hec ar-
tificia vocibus corporalibus perficiantur. Spi-
rituales vero substantie naturali impossibilitate ⁊
motibꝰ corporalibus prohibite sunt sicut alibi di-
dicisti. ¶ Cythare di autem tybicines esse non
possunt cum huiusmodi instrumenta soli auditui
seruiant ⁊ dignitas aut aliīs instrumētis tangi ne
cesse habeant ⁊ moneri ad hoc vt musicos soni-
tus ad congruum reddant: auditus autem locuꝫ
non habeat apud huiusmodi substantias: sed ne-
qꝫ manus aut digitos habent. Manifestum est
quoniā non nisi deceptis ⁊ scientie naturalis igna
ri illusiones huiusmodi ostensiones faciunt. apud
scientes autem ⁊ rationales non audent fantasias
huiusmodi ingerere vel suggerere scientes sermo
nem sapientis quo dictum est. Frustra iacitur re-
the ante oculos pennatorum. Et intendo facere
te scire in sequentibus causas huiusmodi fantasio
rum viasqꝫ ⁊ modos quibus naturaliter fiunt. naꝫ
⁊ ipsi maligni spiritus per res naturales hec om-
nia faciunt verum ad ea facienda per vias perdi
tionis inducuntur: hoc est per sacrificia nepharia:
oblationesqꝫ ⁊ obseruantias sacrilegas. has igi-
tur vias non speres scire per me/ vel audire a me
contrarie siquidem sunt veritati ⁊ rectitudini phi
losophie: ⁊ ꝙ habet impiissimum ac summo opere
fugiendum. ¶ Declaratio autem per quam sci-
tur: quia hec omnia huiusmodi fantasmata sunt ⁊
nichil veritatis habentia: hoc est si veri equites es
sent qui apparent post dispositionem apparerent
vestigia equorum ⁊ impressiones notabiles in lo-
cis ⁊ impressiones pedum. vbi currus essent no-
tabiles reuolutiones: nichil autem ex omnibus
hiīs apparet pius.

¶ Amplius. spirituales substantias ⁊ imperabi-
les quis equitare cogitari potest fingere. Et vt ad
vnum dicam apparatum illum corporalem siue
armorum ornamentorumqꝫ virtus ymaginatio-
nis aptare potest.

¶ Amplius. si veri equites ⁊ veri currus/⁊ vere
rote/ceteraqꝫ corporalia que ibi apparent vera es-
sent equaliter ab omnibus viderentur. Omnibus
inq̄ qui secundum visum eque bene dispositi es-
sent. non autem apparent nisi hiīs qui intra circu-
lum sunt vel magistro operum ⁊ sociīs eius: vide-
licet qui tam inexecrabilis operis consortes ⁊ coo
peratores sunt. ¶ Amplius. in hmōi magister ꝑ-
cutit terrā ad partē oriētis aīi se cum gladio. ⁊ hec
dicit. exeat hic magicus rex oriētis. vn̄ iubet eum
exire nō nisi de ꝓfundo terre ⁊ ꝑ apturā quā gla-
dio efficit vn̄ nō venit rex ille ab oriente. sꝫ exit vn̄
exire iubetᷣ. s. de loco ꝑcussionis. qualr̄ eīn moriē-
te ꝯstitutus vocē audiret hmōi quē ad tactū lapi-
dis audire nō posset. ¶ Ampliꝰ. qualr̄ inde exire
iubetᷣ vbi nō est. ponā autē tibi exēplū alteriꝰ opis
qḋ est valde famosum apḋ hmōi maleficos de ca-
stro fantastico qḋ facere se simulāt hmōi decepto-
res. Cuꝫ reuera eousqꝫ ⁊ sacrificio ⁊ aliīs tacēdis
nūq̄ nominādis obseruātiīs vt reuera ministerio
eoꝝ castrum portis ⁊ turribus ⁊ muris ⁊ arce mi-
re edificationis ⁊ structure appareat veꝝ ad modi
cū ⁊ ad solā horā opationis hmōi ꝯsummata autē il
la a deo disparētvt nullū oīno vestigiū eiꝰ i loco in
quo apparuit relinquatur. Nāꝫ si verum castrum
esset nec tam paruo circulo claudi posset: nec tam
subito dirui vel euerti vt euersiōes eius ruine nul-

lo appareant: ꝛ nullus cuius sonitus audiretur: quia vero reges eos credere ꝛ nominare ausi sunt malefici: conueniēs est vt detegatur ꝛ declaretur tibi imperitia qua istud fecerunt. ¶ Dico igitur quia manifestum est intelligētibus regiam dignitatē ꝛ potestatē primam ꝛ maximam esse in terrenis seu secularibus potestatibus dignitatibus. Et quia non est ei superior aut compar: vel etiaʒ in regione: alia in gn̄e vel ordine suo. Quapropter secundum verissimam examinatissimamq; rationē suam seu diffinitionem solus nominandus est rex creator altissimus ꝛ omnipotētissimus qui est verus ac solus dominus omnium seculorum. Propter quod lex christianorum congruētissime nominat ipsum regē seculorum ꝙ igitur potētiores reges vocantur nonnullam similitudinem est. huiusmodi enim homines in ordine suo aliis hominibus non subsunt. Propter quod secundum consuetudinem saracenorum potentissimi apud eos soldani vocantur quasi soli domini vel solum modo domini: eo ꝙ sine participe dominantur in partitionibus suis: vel quia puta hoc est sine subiectione est dominatio eorum. ¶ Quod si quis dixerit quia potentes quidem qui imperatores dicuntur presunt regibus ꝛ subiectos habēt reges multos. Respondeo in hoc quia ipsi qui dicuntur imperatores reges sunt: ꝛ regia dignitas vel potestas in vicinitate est ordinis sui: nec vltra. vel supra ipsam est potestas vel dignitas vel dominatio. Quicunq; etiam imperator dictus est rex etiam si monarchiam totius orbis obtineat. Ipse etiam Alexander post regnauit in gratia regesq; ꝛ omnes tyrannos ꝛ strēnuitate perdomauit sibi subiecit rex vocari non indignatus est sciēs nomē istud potestati sue ꝛ dignitati congruere ꝛ per ipsum in nullo honori suo detrahi vel glorie derogari. non igitur rex iste qui alii regi subiectus est quoniam nec vere liber est cum superiori suo ac presidenti seruire necesse habeat: libertas eñ omnium honorum ꝛ dignitatum veri nominis ꝛ rationis fundamentum est: iuxta sermonem sapiētis quo dictum est. q: nō decet seruum dominari principibus cuʒ manifestum sit vere dominationis rationem non posse pati seruitutem ꝛ veram presidentiam seu prelationem siue non admittere subiectionem. quare si veri reges sint illi quattuor prenominati ꝛ a quattuor mundi plagis agnominati. Manifestum est eos non subesse alii regi vel principi: excepto dūtaxat principe vel rege ꝛ domino omnium seculoruʒ Iam autem declaratum est ꝛ notissimum effectuʒ vnum esse principem omnium malignorum spirituuʒ ꝙ nec ipsi malefici inficiari adhuc auditi sunt Si quis autem dixerit quia reges sunt singulariū ciuitatum rectores ꝛ reguli etiam dici consueuerunt qui paruis regnis preerant: Respondeo in hoc quia rectores ciuitatum qui subsunt regibus prefecti seu prepositi ciuitatum nominantur: non reges ꝛ presides prouinciarum proprie nominantur qui sub regibus president prouinciis. Insuper manifestum est quia qui regitur in eo ipso ꝙ regitur non proprie rector dici potest sed rectoris potius instrumentum quemadmodum gubernaculum nauis. nō gubernator nauis: sed gubernatoris organum. Et hoc non est ob aliam causam nisi quia gubernaculum in gubernatione nauis nichil agit ex se vel per se. sed agitur potius ipsum ꝛ agitatur voluntate ꝛ industria solum modo gubernātis. Iam igitur declaratum est antedictos reges a quattuor mundi plagis reges non esse cum super eos. sic ex omni lege nominata ꝛ famosa eos subesse regi qui rex dicitur in sermone sapiētis super omnes filios superbie. Cum autem inspexeris totum illud nephandissimuʒ opus ꝙ nominauimus tibi maioris circuli inuenies causam nullam: fructu nullum propter quē oporteat quattuor illos reges cum tantis suis exercitibus conuenire ad illud. paucissimis eñ atq; paulissimis expediri potest quicq̃ illo opere extenditur. Quapropter dubitari nō debet quoniam malefici ad ostensionem sacrilege artis sue conuentus illos procurent ꝛ ipsi maligni spiritus vanissimo honore ꝛ gloria q̃ sibi ipsis impenditur conueniant ꝛ apparatu. etiam quidem notum tibi esse debet ex eis que precesserunt q̃tum appetunt nomē regie dignitatis ꝛ potestatis: ꝛ alia quoq; appetitū supbia ꝛ inanis glorie suggerunt.

¶ Qualiter maligni spūs vexāt ꝛ decipiūt homines.

Capl'm. xiii.

Post hec autē iuxta ordinē premissionum precedentiū aggrediar locum loqui de vexationibus quas irrogant maligni spiritus ꝛ de arreptiōibus quibus arripere dicūtur homines propter quod ꝛ arreptici dicuntur qui ab eis abreptionē huiusmodi patiūtur.

¶ Dico igitur quia vexatiōes quas irrogāt hominibus. nō solum iuxta: sʒ etiam pia creatoris permissione secundum duos modos sunt. Alii enim sunt a foris ꝛ isti etiam duobus modis videlicet in rebus ꝛ in corporibus. alii vero ab intus sunt siue intus: q: animas hominum multipliciter ledunt sicut audies in sequentibus. nunc a foris vexatus fuit ille sapiens ꝛ sanctus qui non solum in exemplum patientie propositus est omnibus dei dilectis ꝛ electis. Sed etiam in saluberrimum documētū cure siue curationis ꝛ prouidentie dei altissimi ad medendum errorem eorum qui non curari: sed negligi se putant a creatore quotiens vel in rebus suis vel in corporibus affliguntur. Euidenter enim videre potes in exemplo viri istius: quia dei dilecti ꝛ electi maxime curātur a deo altissimo cum ab eodē derelicti neglecti que videntur. huic enim viro quecunq; sathan abstulerat bona temporalia deus instituit duplicata. Rebꝰ igitur omnibus spoliatus fuit a sathan: vexatus fuit etiam ab eodem in corpore suo sicut euidenter legitur in libro ipsius hīs verbis. Egressus igitur Sathan a facie domini percussit Iob vlcere pessimo. id est scabie famosa. per predones autem ouibus suis ꝛ aliis animalibus spoliatus fuit sicut eiusdem libro legitur euidēter. facile autem fuit ipsi sathā cōcitare corda illorum maloꝝ hoīm ad hmōi predaʒ faciēdam qui tot milia predonum ad rapinas concitat q̃q; etiam propria cupiditate ad hoc ipsum

induci potuerunt. ¶ De igne vero qui de celo descendisse dicitur super oues ꝛ pueros ꝛ de vento qui irruit a regione deserti ꝛ euertit domum ipsius. Non est dubium quin eos adducere poterit ꝛ generationē eoꝝ procurare cum in egypto generationem ranarum que per magos pharaonis facta fuit potuerit procurare de hiis tibi loquar in sequētibus. Qualiter autē percussit illum virum sanctum vlcere pessimo a plāta pedis vsqꝫ ad verticē nō est perspicuum ex libro illo. Memini autē multos ex peritioribus medicis opinatos fuisse: quia similis plaga exhausta veneni puenerit an veneno igitur an afflatum tam vehemētis corruptiōis huiusmodi plagam viro illi sancto intulerit sathan liber ille non exprimit sicut de vento ꝛ igne qualiter eos concitauerunt. forsan ob hanc causam tacēs quibus viis vel modis ita virum illum dei vexauerit: ne aperiret viam similia faciēdi maleficis ac veneficis quibus plerumqꝫ non deest voluntas nocēdi hominibus si potestas ei ꝛ sciētia suffragarētur artificium igitur id dyabolicum creatoris pietas hac de causa voluit subiceri nō tam parens hominibus quibus insidiantur ipsi malefici q̄ etiam ipsis maleficis dum ipsis per hoc potestas ꝛ sciētia subtracta est malignandi. Arreptiones vero a quibus arreptici nominanť qui eas a malignis spiritibus patiuntur ab intus sunt ꝛ proprie anime ac per se sic arrepte dicuntur. Ad cognoscendas igitur ipsas necesse habes illud auertere de natura animarum nostrarum quod signa ꝛ passiones que fiunt in ipsis aut in organis virtutum apprehēsiuarum rapiunt eas ad eos quorum signa sunt vel a quibus impressa sunt ꝛ cogunt eas cogitare illa id est apprehēdere generaliter q̄diu in eisdē sunt in effectu. Quēadmodum vides de hiis que oculis impressa sunt a rebus visibilibus: quia quādiu in oculis sunt in effectu tam diu necesse habemus apprehēdere visibilia a quibus impressa sunt nisi forte anime nostre abstracte vel occupate sint quēadmodum accidit nonnunq̄ ꝙ ea que coram oculis habemus etiam apertis oculis non videmus pro eo ꝙ anime nostre aliis intēte in ipsis detineātur ac ab hiis que eorum oculis sunt illa hora auertantur. Inuenies interdum homines sic attonitos ꝛ a sensibus abstractos aut nichil de sensibilibus illa hora apprehēdant. Et si quis eos ad huiusmodi apprehēsiones inducere voluerit necesse habet illos vel impulsu vel voce alta quasi de somno excitare ꝛ ad ea sensibilia que eos apprehēdere voluerit aduocare. Memini enim me ipsum tenuisse librum coram oculis viri litterati intelligētis q sic stupefactus ꝛ raptus fuit vt in eo nichil prorsus legere posset quem cum voce sollicitarem manuqꝫ pulsarem vt in librum intenderet ꝛ legeret vix reuocata est anima eius exteriora sensuum. Timore enī astantis multitudinis ab exterioribꝰ sensuum quasi fugerat formidans vehemēter in conspectu tot ꝛ tantorum legere que ipsi legēda offerebanť. Nec tibi tam dubium est vehemētia timoris tales stupores ꝛ attonitiones sepissime fieri animabus nostris: ita vt deo metuere videantur ab exterioribus vt intra se fugisse non immerito iudicētur. Accidit etiam interdum vt ipsa exteriora mēbra deseruisse videantur cum nec motus nec sensus in eis appareat sicut euidens est in extasi ꝛ spasmo ꝛ in omni etiam raptu. Interdum autem accidit ex vehemētia huiusmodi passionum nulli desertio corporis de qua nō est dubiuꝫ quin sit mors. Cum igitur profundate vehemēter ꝛ fixe fuerint huiusmodi passiones in organis virtutum que dicuntur apprehensiue ab intus. rapiunt in se animam humanam ꝛ subripiunt eam sibimetipsis: ita vt libere voluntatis nichil interdum habeat. Interdum vero valde modicum ꝛ cum ita totaliter liberam voluntatem ei subripuit. firmiter huiusmodi homines sic arrepti non libertate voluntatis sed impetu passionum illarum quēadmoduꝫ bruta animalia que firmiter necessitate passionuꝫ seu impressionuꝫ quas recipiūt a sensibilibus nec habent resistere vel contradicere illis. Et non est dubium iam experiri volētibus quin quidam furiosi in aquam ꝛ in ignem se precipitare conētur. ꝛ in alia quecunqꝫ pericula ita vt nullatenus nisi vi ꝛ violentia ab hiis aduerti possint. Propter qđ ligantur ꝛ recluduntur longe fiunt ab eis arma ꝛ omnia alia instrumenta quibus vel seipsos vel alios ledere possunt. Mirabile autem multis non immerito videtur qua de causa fortiores sint furiosi q̄ tempore furoris q̄ tempore sanitatis cuꝫ egritudo nichil viribus corporis addere videatur ¶ Dico igitur in hoc quia vehementia passionū ex quibus sunt furores adiuuat ꝛ confortat eousqꝫ virtutem imperatiuam motus. vt ex hoc virtutes executiue plurimum inualescant ac si de confortatione ꝛ adiumento huiusmodi videlicet virtutis imperatiue redundet quin sibi coniunctiuas executiuas motus atqꝫ subiectos. Contingit quoqꝫ imminētibus magnis periculis naturam omnem animalium magis euici contra illa et quasi collectis vndiqꝫ viribus contra illa pugnare. Et hoc siue ad euasionem siue refugium siue ad resistentiam atqꝫ victoriam/ꝛ quoniam ex passionibꝰ prenominatis fiunt arreptiones huiusmodi. sunt opinati nonnulli ex peritioribus medicis non operari eos malignos spiritus quod quidem opinari stultissimum est. hoc enim est tanq̄ si quis diceret mortem non irrogari veneno vel gladio. Propter hoc quoniam ex corruptionibus humoruꝫ aut membrorum accidit q̄uis namqꝫ ꝛ a rebus forinsecis ꝛ a vaporibus intus videlicet in corporibus reuolutis ꝛ ad cerebrum ascendentibus organaqꝫ apprehensiua in eadem inficientibus passiones ꝛ impressiones huiusmodi prouenient sic. nichilominus facile est malignis spiritibus ad huiusmodi organa appropinquantibus similes eis imprimere passiones applicatione sua vel coniunctione ad illa. Et iam dixi tibi qualiter ꝛ vnde hoc sit possibile huiusmodi spiritibus. Non enim propter hoc quia homines gladiis occidūt homines minus possibile est de malignis spiritibus gladiis homines occidere cum a creatore optima promittuntur. ¶ Iam autem scitum est quia similitudo aque cum profundata ꝛ fixa fuerit in spiritu ymaginabibili. efficit vt ille qui hoc patitur semper aquam sibi videre videatur. ꝛ ab ea fugiat quasi timens imergi in ipsam. Eodem modo se habet ꝛ de similitudine ignis in eodem spiritu similiter impressa. Et ad hūc modum de aliis hoc est de aliarum rerum similitudinibꝰ: sic in eodē organo se habētibus. Et similitudines quidē iste interduꝫ

a deo ꝓfundãtur vt ipsum patiẽtẽ sic arripiãt τ a=
lienãt a seipso vt nihil aliud se credat esse nisi rem
similitudinis illi⁹ quẽadmodũ accidit in illo q̄ se esse
gallum credebat nec potuit induci vt loq̄retur vel
aliquã vocẽ emitteret vt homo. Sꝫ galli vocẽ tñ
effigiabat ꝓut poterat: hoc tñ nõ erat ei ablatum
quin gallum se diceret esse: τ ꝙ alta vox vel cantus
cum minime deceret. Ego ipse memini me vidisse
hominẽ añ quẽ nõ volabat auicula vel auis magna
quã se esse nõ crederet. Credebat etiã interdum
se esse filium dei. interduꝫ spiritum sanctum. interduꝫ
dyaboli filium: τ antichristum. Scio etiam me vi=
disse mulierẽ que credebat se cognosci ab intus τ
a dyabolo τ alia vix incredibilia se sentire dicebat
De illo vero q̄ credebat se esse auẽ quãlibet ante se
volãtẽ qualiter hoc facile tãqꝫ cito in alienatiões
hmõi incidebat. Dico qꝛ raritas spũs hmõi yma=
ginabilis similitudines τ formas facile recipiebat τ
intime admittebat. ¶ Nõ si qs q̄rat de vaporib⁹
seu fumis resolutis: vel a cibis: vel ab humoribus
corporis humani qualiter similitudines reꝝ tam dis=
similium vel imprimunt vel exprimunt aiabus no
stris. Et cõsideret homo hmõi qꝛ modica albedo
de nocte in pariete similitudinẽ hoĩs exprimit τ ge=
τ acies. τ interdum exercitus magnus videñr. qd
autẽ ex huiusmodi fumis atqꝫ vaporibus τ in vigi=
lantibus: τ in dormientibus apparitiones mirabi
les τ interdum horribiles. Unde manifestum est:
quia cum signa siue impressiones per quas fiunt
ad animas patientium sint hoc est vel in ipsis ani=
mabus eorum vel in organis virium apprehensi=
uarum que apprehensiue ab intus vocantur. necel
sario est eas habere causam agenteꝫ vel a foris vel
ab intus. Et a foris quideꝫ manifestuꝫ est eas cau
sam huiusmodi non habere cum secundum corp⁹
nihil patiantur q̄ signa in primatis huiusmodi. q̄=
re necesse est vt ab intus causa sit agens impressio
nes huiusmodi. ab intus autem non est aliqd singe
re ꝙ eos efficiat nisi vel vapores quos dixi vel spi
rituales substantias quibus est accessus τ applica
tio quam audisti ad animas nostras. Beati autem
ac boni spiritus impossibile est vt istas delirati=
nes τ ab alienationes faciant animabus humanis
cum euidenter sint perniciosissime lesiones earuꝫ
quarum necesse est eas vel a malignis spiritibus:
vel a causis antedictis fieri. Adiuuabit autem ad
hoc te experiẽtia artis medicie si vel modicũ qdẽ pi
tie ipsius habueris. Sequũtur alienatiões huius=
modi naturas humorum ex quibus egritudines
fiunt quemadmodum si ex colera fuerit egritudo
somnia sunt de rebus ad ignem pertinentib⁹ qua=
les sunt fulgores τ ardores. Et ad hunc modum
se habet de aliis humoribus τ elemẽtis ac elemen
torum rebus eisdem congruentibus experimen=
to quoqꝫ certissimo hoc ipsum probabis in ipsis
patientibus qui in semetipsis sentiunt crescere vel
delectari. rarescereqꝫ τ euanescere in nichilum: et
fantasmata vt ymagines proculdubio secundum
ꝙ huiusmodi vapores seu fumi rarescunt τ euane
scunt in nichilum: aut crescentes primum τ dila=
tari per rarefactionem vt predixi. τ quemadmo=
dum preaudiuisti per rarefactionem crescentes.
Nec dubitare potest aliquis intelligens quin qui=
dem ex vaporibus huiusmodi fortioris ac vehemẽ

tioris sint impressionis q̄tum quidam alii. Simi=
liter τ de organis virtutum apprehensiuarum pre
dictarum non est dubium quin quidaꝫ sint facilio=
ris receptibilitatis τ etiam profundationis quã=
busdaꝫ aliis. Quapropter singũtur τ radicantur
secundum magis et impressiones huiusmodi ex
quo accidit ꝙ quidam sunt perhennis fictionis τ
ineradicabilis immania τ melancolia interdum
incurabiles inueniuntur arte medicine. Simili
ter accidit in somniis videlicet ꝙ quedam fixioris
sunt quibusdam aliis. Quedaꝫ vero a deo debilis
impressionis vt cum ipso somno vel etiam antes
euanescunt: τ propter hoc fugiũt a memoria som
niantium. Debes autem attendere cum hũs que
precesserunt. quia impressores huiusmodi videli=
cet somniorum nouerunt ipsos somniantes nisi
virtutes executiue motus ligate essent in eis ꝑ som
nium ꝙ inde manifestum est quia virtutes impe=
ratiuas non minus mouent in somno q̄ mouen=
tur in vigilia. non enim minor delectatio in ipso
somno q̄ esset in ipsa vigilia τ veritate. Exempli
gratia. non minus delectatur qui somniat se co=
medere vel bibere q̄ delectaretur si in veritate co
mederet vel biberet. Similiter nec minus esurit
aut sitit somnians q̄ si vigilaret. Similiter se ha=
bet τ de delectatione cuꝫ mulieribus. non minus
enim delectatur qui se somniat dormire cum mu=
liere q̄ si reuera cum ipsa dormiret. Manifestum
est igitur tibi per hoc qualiter τ propter quidam
exagitantur quocunqꝫ genere furoris furiosi cuꝫ
furia siue furor non sit in eis qui continue vexan=
tur nisi somnium fixum. in eis vero qui facile τ se=
pe arripiuntur arreptio similiter somnium est.
Quapropter causam quam predixi facile profun
ditur τ facile euanescit. Fecit igitur te scire per hoc
quia vera est medicoruꝫ sententia qua sentiunt ar
reptiones τ furores fieri ex vaporibus τ fumis vt
predixi. τ nichilominus verus est sermo quo dici=
tur quia per malignos spiritus fiunt arreptiones
τ exagitationes siue vexationes hominum iuxta
modos quos predixi. ¶ Tu vero ne dubites quia
orationibus virorum sanctorum τ dei amicorum
omnia genera huiusmodi arreptionum atqꝫ vexa
tionum curantur. arte vero medicorum non curã
tur q̄ a malignis spiritibus fiunt. Presertim cuꝫ
potestas eis datur vel imprimendi a deo vehemẽ
tem τ profundam impressionem vel continuan=
di eam quam potestatem sola virtus omnipotẽtis
creatoris que sanctorum viroruꝫ orationibus p̄
ꝓpitissima semper adest sola auertit atqꝫ compesci=
tur. Iam igitur dixi tibi arreptiones τ vexatiões
que fiunt hominibus a malignis spiritibus est qua
liter ab ipsis τ etiam qualiter τ aqua via liberan=
tur homines ab ipsis. Dedi etiam causam propter
q̄ multi errauerũt medicoꝝ i hoc nõ credẽtes ar=
reptiões aliqs aut vexatiões irrogari vel ꝓcurari a
malignis spiritib⁹ q̄ ꝓculdubio nõ alia fuit nisi qꝛ
cognouerunt eas plerũqꝫ esse a vaporibus τ hu=
moribus naturaliter τ arte etiã medicine interdũ
curari. De qua etiam manifestum est. qꝛ contra ma
lignos spiritus nihil potest τ in errore suo certuꝫ
est fuisse Aristotelẽ q̄ malignos spũs esse nõ cre=
didit. et propter hoc nec arreptiones nec vexatio=
nes ab eis aliquis irrogari cũ a non entibus mani
festum est nihil esse posse aut fieri. qm̄ autem cõis

sermo est apud homines malignos spūs itrare in
hoies ⁊ exire ab eis et habitare in ipsis merito in=
uestigandum est vt quid sit ingressus vel exitus et
quid habitatio et vbi. multis enim visum est mali=
gnos spiritus corpora hoim nō intrare neqꝫ ani=
mas eoꝝ sꝫ magis obsessa tenere. Et isti proculdu
bio nō soluūt q̄stionē hāc: sꝫ maiorē difficultatē in
uadūt. Obsidiōes nāqꝫ castrorūꝫ ⁊ vrbium oīmqꝫ
munitionum a foris esse ⁊ fieri ꝯsueuerūt. Et ide
etiā obsidiones noiate sunt: qui eni obsidet castrū
ob illud id est cōtra illud sedet ꝙ est dicere. Sedet
econtra ⁊ hoc magno grādiqꝫ circuitu vel cum ad
hoc est sufficiēs exercitus multitudine atqꝫ forti=
tudine vt ipm ex omni parte circūdet. Qualiter
autem possibile erit vt vnus spiritus circundet
hoc modo corp⁹ hois vni⁹ p̄sertim cū nō possit eē
multis locis sil' in hoc aūt necesse esset si ex oī pte
circūdaretur ipm cū sit substantia ipartibilis. Q̄d
autē si dixerit qꝛ in vna parte sedet a dextris vel si=
nistris vel ante vel retro suboritur statim alia que=
stio: videlicet ꝙ̄ longe sedet ⁊ ad ꝙ̄ longe pōt cor=
pora hoim obsidere. ꝙ si a longe pōt videlicet a lō
gitudine cubiti vni⁹ aliud pedis nihil prohibebit
ipm multa corpora vel obsidere posse. Scitū ē p=
pe est lapidē magnetis sm notā longitudinē fer=
rum vel ad se trahere vel etiam repellere ⁊ sꝫ ma
iorem longitudinem hoc ipm non posse experien
tia sensus euidens est. Quid igit' erit de hmōi sub
stantia spūali cū nullam ex virtutibus ei⁹ vel iuua=
re vel impedire posse videatur ꝓpinquitas vel di
stantia. Uirtutē eni apprehensiuam nobilē hoc ē
intelligentiā non iuuat vel non impedit propinq̄
tas aut remotio corporalis intellecti id est eius qđ
intelligit'. Simil'r vim motiuā nobilem q̄ ē amor
vel voluntas. et indubitanter manifestum est etiā
in nobis qm ipsam virtutē imaginatiuā nostram
q̄ longe inferior est ⁊ oī modo pendēs ex nullo iu=
uat vel impedit ad operationem suam propinqui=
tas vel remotio in quam volumus imaginari. nō
enim meli⁹ imaginat' quis cartaginē vel babilonē
si fuerit ad decē stadia ab ipa ꝙ̄ si fuerit ad decē mi
lia ab eodē: neqꝫ diligit q̄s pl⁹ amicū q̄ ē ad duo sta
dia ab eodē ꝙ̄ si p decē milia stadioꝝ destit' ab ipo
¶ Quacūqꝫ igit' ꝟtute sua obsideat malign⁹ spūs
corp⁹ hūanū qđcūqꝫ eque pōt ipꝫ possidere ab ori
ente in occidētē vt in ipso oriēte. Si ꝓo abint⁹ ac=
cidit in primis abusio ipsius vocabuli intollerabi=
lis. nusq̄ eni vsqꝫ hodie vocata est obsidio ipugna
tio vel vexatio q̄ abintus tm est. ¶ Dicendū igit'
est in hoc qꝛ vexatio hmōi si abintus obsidio ista ē
per silitudinē quā dicā. queadmodum eni obsidio
ꝓhibet egressum et ingressum ciuitatis obsesse et
hūs que in eas obsessa sunt et aliūs qui in eā intrare
vellent ad ferendum obsessis auxilium. Sic mali=
gnus spūs ꝓhibet egressum conuenientiū opatio
num ab aīa sic obsessit. sic ⁊ ingressum opationum
seu impressionum in eandē aīam. neqꝫ eni exhor=
tatio neqꝫ doctrina neqꝫ consilium vlluꝫ salutare
intrare potest ad ipsam: ⁊ ꝓpter hoc couenietius
ipsa obsessa dicent' ꝙ̄ ad corpus illius dicatur ob=
sessum vni qꝛ in corpore sunt sensus velut quadā
parte p quas fiunt ingressus ⁊ egressus hmōi. nō
cōuenienter corp⁹ sit vexati hominis dicit' obsessū
ꝓ eo scꝫ ꝙ p̄dictas opationes vel admittere vel
omittere nō ꝑmittant'. Qꝫ aūt hmōi obsidiās ab

int⁹ vel vniuersaliter vel ex maiori parte fiāt tā ma
nifestum videt' ꝙ in arrepticiis hoibus malignus
spūs interdum loquit': ⁊ sicut p̄dixi tibi aliquādo
vocabulis differentia est inter vocem ipsius hois
arrepticii ⁊ vocē maligni spūs in eo loquētis. Et
dicunt aliqui subraucam esse vocē maligni spūs ⁊
vocē arreptici clarissimā claritate ꝯsueta: ⁊ cām
in hoc esse dixi: qꝛ aīa humana aptis ⁊ aptatis sibi
naturaliter organi liberius ⁊ conuenientius vtit'
ꝙ̄ malignus spūs/ qui p̄ter naturam eadē vsurpat
queadmodum nos longe melius vtimur pedibus
qui nobis naturaliter sunt ꝙ̄ ligni pedibus ⁊ ali=
is instrumentis q̄ in supplementū defectus istru=
mentorum naturalū nobis assumimus ⁊ aptam⁹
nō iprobabiliter. forsitā tn̄ quis dicat qꝛ assistens
a foris malignus spūs obsessum tenet hoiem arre
pticium. Manifestū eni est qꝛ lupus extra domum
existens obsessas detinet oues intus ita vt exire nō
audeant cū eius p̄sentiam sen serint. simul eni sen=
tiunt ⁊ rabiem eiusdem qua in earū deuorationem
seuire paratissimus est. ¶ Quid igit' mirum si aīa
humana maligni spūs seuiciā sentiens ab ea refu
git ⁊ se totā quasi intra colligit nihil suum egredi
ꝑmittens et hoc non sentit nisi sensu nature quo
ouis vel agnus sentit lupinā contra se rabiē: quā
nulla et precepti experientia cognouit. ¶ Inter
dum aūt si demoniacis hmōi credere i forma hor=
rifica malignos spiritus intrent' timoreqꝫ ⁊ terro
re vehementi concussi aspectu eorū qui possunt ⁊
q̄ntum possunt ab eis fugiunt. ¶ Si quis autem
in hmōi dubitatione ptinax fuerit non volens cre
dere animas humanas sensu nature posse sentire
p̄sentiam malignorum spirituū attendat hmōi ho
mo qualiter talpe sentiunt cancros fluuiales sus=
pensos in orto vel in prato in quo ipsi sunt ⁊ qua=
liter ab eis fugiunt quos indubitanter nec vident
nec alio sensu exteriori sentiunt. Sunt etiā de hu
iusmodi alia exempla plurima de quibus multa in
p̄cedentibus audiuisti. ¶ Attendat qualiter fer=
rum sentit lapidem magnetem vel adamantem et
alia hmōi que vel naturali amore vel naturali odio
seinuicē sentiunt attrahunt ⁊ repellūt. Debes au=
tem scire ꝙ in potestate malignorum spūum inter
dum vt in forma gratifica vel se vel intus vel fo=
ris exhibeant vel extendant. Et ꝓpter hoc inter=
dum liberum est eis vel ab intus vel a foris obsi=
dione hmōi hoies obsidere. De eo ꝟo ꝙ queritur si
a foris obsidere possunt in quāta longitudine hoc
possint philosophuꝫ nondum determinauit: quia
neqꝫ naturam malignorū spūum neqꝫ malicia ad
liquidum declarauit neqꝫ ꝙ eos ad ꝑfectum inue=
nitur adhuc ad me ꝑuenit. certum tn̄ est sm legeꝫ
hebreoꝝ ⁊ legem xp̄ianoꝝ ipsis intelligentib⁹ re=
pressam esse atqꝫ restrictam ptātem eorū naturalē
multūqꝫ restrictā maliciam ligatā forsitan q̄ꝫ sic
de potētia eoꝝ ⁊ malicia. sensus nāqꝫ nature limi=
tatus est et terminat⁹ in aīabus n̄ris queadmodū
se habet in igne siue calore et luce. longius eni pōt
aliquā lucē a loco in quo est q̄ntum possis illud vi=
dere. Stelle siquidē ex hoibus nō possunt eas de
terra videre in celo. non est igitur mirum si sensus
nature breuior sit vt ita dicatur in aīabus nostris
ꝙ̄ virt⁹ actiua siue motiua in malignis spiritibus.
Nemo etiā dubitat q̄n rabies lupina interdū lon=
gior sit ꝙ̄ sensus nature quē posuit i ouib⁹ ⁊ agnis

ꝙ est in euidenti cum latet in insidijs: tunc eni nō vi
detur sentiri ab ouibus. Opinor autē qꝛ si multum
ꝓpe oues insidiarenꝑ eisdē ꝙ sēsu nature sentirēt
ipsum. Et ꝓpter hoc quasi territe diffugerent. hec
autem propinquitas ꝛ distantia nec minare nec
impedire videantur virtutes apprehensiuam aut
motiuam in illis malignis spiritibus: sensus ta-
men nature in animabus nostris inde iuuatur vel
impeditur sicut manifestum est ꝙ ex presentia il-
lorū interdū horrorē vehemētissimum patiunꝑ. et
hoc ꝑ sensum vt dixi nature. nec mirū qꝛ ex p̄sentia
ipsorū totus locus horribilis efficiꝑ quēdmodum
sanctorū ꝛ btōꝝ ex p̄sentia sanctorū spūum plato-
rēsꝛ fulgore ꝛ fragrātia reddiꝑ. Notū etiā tibi qꝛ
ipsi arreptici ꝗ demoniaci ex inhabitatione ꝛ momē
taneo horrore despectus ꝑpetuo notabile remane
rent. Et hmōi horrorē tam p̄sentis ꝗ p̄terite iha-
bitationi in eis relinquit ꝛ ad vnū colligā oia q̄ hic
aggregata sunt. ¶ Dico qꝛ ꝛ si limitata longitudi
ne vel ꝓpinquitate non esset potentia vel malicia
malignoꝝ spūum ꝓpinquitate inꝗtum vel distan
tia corporali. sensus tñ nature ꝛ in corporibus que
illo p̄diti sunt ꝛ in aiabꝰ nr̄is limitatus ꝛ terminatꝰ
Et istud ostendi tibi de lapide magnete ꝛ adaman
te. et si creditur magistris imaginū atqꝫ p̄stigiorū
virorūqꝫ virtus limitibus regionum: sup quas vel
in quibus fiunt intra ipsas regiōes artata ē adeo
vt extra illas vel vltra nihil possint. ¶ Amplius
si malignitas diabolica in quosdā hoies solūmō
ꝛ non in oēs posse ꝑmittitur et ꝗsi religio oipotē-
tissima creatoris voluntate ab illis ꝓhibeꝑ. Quid
mirum si et de locis atqꝫ spiritibꝰ siliꝛ se hꝫ vt certa
vtrorūqꝫ spacionū diffinita atqꝫ conclusa creato-
ris beneplacito teneꝑ. ¶ Amplius. de virtute ba-
silici non est dubiū quin limitata sit infra limites vi
sus ipsius. non eñ ad quācūqꝫ longe vidit hoiem
interficiat hoiem. Similiter nec bufo. Quapropꝑ
non mirū si malignitas diabolica non ex oi longi-
tudine ledere pōt vel hoies vel alia aialia: nec opi
neris tu ꝙ ego intendebā equales esse nocendi vir
tutes malignorum spirituū ꝛ hmōi aialium. Sed
reuera similes sunt et hoc mō nocendi qñ appre-
hensione et ira nocēt solummodo ꝗuis ƀm notā
longitudinis iuxta qꝺ p̄dixi vt autē de arreptioni
bus ꝛ vexationibus clarius tibi fiat ƀm qꝺ dixi at-
tende exemplū qꝺ dicā. Ea tibi quidā arrepticius
et ꝑ dies arripiebat eū malignus spūs eousqꝫ de-
mentabat vt credit se esse lupū in diebus aūt arre-
ptionis p̄cipitabat eū diabolus in locū abscōditū
ibiqꝫ relinquebat eū tanqꝫ mortuū. tpe ꝟo hmōi ab
sconsionis intrabat diabolus lupum vel ipsemet
in specie ostendebat hoibus se et faciebat incursa-
tiones terrificas contra homines ꝛ aialia: ita vt a
facie eiꝰ fugerent deuorari timentes ab ipso. Erat
quoqꝫ fama hoiem illū lupum fieri ꝑ dies. Et hoc
ipse homo credebat sicut predixi. Credebat insup
se esse lupū illum qui faciebat incursatiōes hmōi
quo audito venit quidā vir sanctus in regionē illā
in qua hec fiebant. p̄dicauit hominibus non eē ve
rum ꝙ de hoie illo credebant: videlꝫ ꝙ lupus fie-
ret. adductusqꝫ ad locum in quo iacebat quasi mor
tuus ostendit hoiem ꝑplo qui venerant ad hmōi
spectaculum atqꝫ corā hoibus eo excitato ꝛ a vexa
tione hmōi liberato ostendit ei lupum et a stantibꝰ
quē homo ille credebat lupū se esse sicut etiam ip̄e
coram oībus qui aderant confessus est. Uides igi
tur in hoc exemplo qualiter ymago lupi quā in or
gano ymaginationis spūs illiꝰ malignus impres-
serat hoiem illum a seipso abstraxerat ꝛ in ipsum
lupum sic traxerat vt nihil de substātia sua vel esse
suo aliud ipsi credere vel cogitare liceret nisi ꝙ ip̄e
esset lupus ille. Uides etiā maiori parte hoiꝫ quō
adeo a seipsis abstracti sunt ꝛ in corpora sua tracti
atqꝫ demersi vt nihil de ꝑte sua spūali id est anima
q̄ precipua est pars illorū sentiant vel credant aut
etiā cogitent nec aliud se esse credunt ꝗ corpora
qñ non aliud de seipsis vel cogitant vel nouerūt
In hoc quoqꝫ exemplo illud attendere debes ꝙ i
lupo illo erat malignus spiritꝰ q̄ cū p̄dictis incur
sationibus exagitabat. Impressio ꝟo arrepticia q̄
hoiem illum quasi mortuū effecerat ꝛ in illud deli
ramentum rapiebat vt lupum illum se esse credaꝑ
in hoie illo erat in organo scꝫ ymaginationis ipiꝰ
quam impressionē non vt signū ꝓpter vehemen-
tiam ꝛ ꝓfunditatem ipsius sed vt rē ipsam hoc est
et ipsum lupum apprehendebat hoc est ymagina
batur nihil aliud de esse suo vt dixi apprehendere
vel cogitare poterit. Erat igiꝑ in sompno vehemē
ter fixo ꝛ profundo. Si ꝗs autem dicere voluerit
econuerso rem se habuisse videlicet malignū spūs
in hoie illo tunc extitisse impressionem ꝟo fantasti
cam in lupo ꝑ quā predictis incursionibus exagi-
tabat non est opus disputatiōe contendam vtriqꝫ
eñ possibile erat maligno spiritui videlicet et ho-
minem sola impressione fantastica tali sompno et
sompnio sic ligasse et etiā lupū simili impressione
exagitasse. Iam igitur tibi manifestū est quid pos
sint impressiōes hmōi etiā in hoibus sanis quēad-
modum euidenter vides in sompnijs vbi non mi-
nus mouent spūaliter sompniantes ꝗ veritas ip̄a
moueret. Et intēdo motus spūales dolores ꝛ gau
dia: amores ꝛ iras: ꝛ alia hmōi que vocat Aristote
les passiones. non eñ in fantasmatibus se esse vel
cum illis se agere putat sompnians: sed cum ipsis
rebus ꝛ cum ipsa veritate. qñ ipsa fantastica nō vt
fantasmata: sed vt res ipsas considerās intuetur
adiuuabunt te plurimū ad hoc vt ista omnia lucidi
us ꝛ liquidius videas extra sompnioꝝ et tuorū et
aliorum si considerationē in illis feceris diligentē
videꝑ autē mihi qꝛ rebus istis hoc est de arreptiōi-
bus ꝛ vexationibus demonum tibi debeāt suffice
re que audiuisti. qꝺ eñ interdum flagellant hoies
interdum lapidibus obruunt. interdum occidunt
ad vnū ex sequentibꝰ capitulis ꝑtinet. in quo intē
do facere te scire qualiter vel lapides iaciunt vel
gladijs vti possunt vel hoies ipsos portare aut fari
gaudia. Interdum autē ꝛ partes domorūꝫ rapere
et exportare.

¶ Quam potestatē habet princeps ma
lignorum spirituum in eos inquiritur.

¶ Capitulum. xiiij.

Ost hec igitur aggrediar d̄ po-
testate malignoꝝ spūum dispu
tare. quā scꝫ hꝫ in eis p̄riceps
eoꝝ vel maiores eorum in mi-
nores: ꝛ qualiter exerceant eā
in ipsis videlicet qualiter co-
herceant eos aut torqueant si
iussa eorum non adimpleuerint necnō ꝛ de pugna
et modis preliādi quibꝰ sancti ac beati spūs aduer-

sus eos plari dicunt. Et primū q̄ dē illud determi
nandum videtur an ipsi pacē habeant adinuicem
Manifestū em̄ est ventū supbie quo oēs illi inflatis
simi sunt turbinē ⁊ quasi tēpestatē turbationis iter
oēs supbos semp efficere. et hanc esse peruersita-
tem supbie vt semetipsam in alijs impugnet. cum
econtrario ꝯo suo id est humilitate pacē non habe
at iuxta sonne sapientꝫ quo dixit. Inter supbos
semp iurgia sunt. Deinde cum ira velut tempestas
quedā spūalis sic qualiter inter extreme substantie
iracundias parum esse potuit cū iracūdis: nec se-
cum pacē habere valeat. Iracūdus em̄ vt ait socra
tes cū alijs irasci desierit sibiipsi irascitur. ¶ Am
plius. iracūdia ⁊ pax cōtraria sunt queadmodū tē-
pestas ⁊ tranquillitas: qꝛ igit̄ manifestum est apud
ipsos iracundiā nō qualēcūqꝫ aut q̄ītumcūqꝫ: sed
vehementissimā aut turbulentissimam apud illos
esse. ꝯn̄s videt̄ nullā pacē apud illos esse: sed poti
us turbulentissima inquietudine vnāquāqꝫ illarū
in esse se ⁊ adinuicē exagitant. ¶ Amplius. si pax
apud illos est erit ex necessitate ⁊ patia q uā mani-
festum est ⁊ pacis esse custodem nec qualiscūqꝫ aut
quātacunqꝫ sed miranda ⁊ sup humanā mensuraꝫ
graue est saxum vt ait sapiens. Onerosa arena: sꝫ
ira stulti vtroqꝫ grauior: ⁊ iterum impetū suscitati
spūs qs poterit sustinere. ¶ Amplius. si ois supbus
iugū omnis alterius abiecit illud ferre nō sustinēs
qualiter supbissimi illi spūs iugum sibi p̄sidentiuꝫ
sustinent. necesse em̄ est vel inuiti vel vt voluntarij
sustineant illud qd̄ sic inuiti obtrectant igit̄ ⁊ rebel-
lant contra superiores suos ꝓ viribus. p̄sertim cū
illi auidi adeo feruentesqꝫ amatores sint dn̄atiōis
quare rebellant vniuersaliter oēs ⁊ cōtra pncipē
suū maximū. et quicunqꝫ apud eos subditi sunt ali
is cōtra superiores suos. ¶ Aut igit̄ iam deiece-
runt eum millesies a principatu suo ⁊ dn̄atiōe si vi
ribus illi p̄ualerent. aut sic ipse p̄ualet oibus necesse
se est em̄ euꝫ p plus p semetipsum solum q̄ꝫ omnes
illos posse tū oēs ⁊ singuli aduersantur eidē. eadē
em̄ causa oēs illos et singulos concitat cōtra illuꝫ
Quis autē hec dicere audeat vt iste solus potentia
et viribus tot et tanta milia fortissimorū ac poten-
tissimorum spūum superet. in rebus em̄ eiusdem
speciei non inuenitur vt vnū idiuiduū plus possit
naturaliter omnibꝰ alijs simul aggregatꝫ sicut vnꝰ
homo oibus hoibus aut vnus equus oibus equis
Qꝫ aūt vnus hō oibus hoibus imperat non ex na
tura hoc est neqꝫ potentia regis aut imperatoris l
eo q rex aut imperator hoim aliud est q̄ꝫ voluntas
aut obedientia hoim. Quapropter cessante illa vi
delicet obedientia hoim cessat ⁊ illa ptās ꝓpter qd̄
non plus potest q̄ꝫ vnus hō cū extra se nihil possit
nec pōt inq̄ītū plus q̄ꝫ vnus hō eque fortibus viri-
bus illi. ¶ Amplꝰ. si iugū creatoris iustissimum
iugū inq̄ītum dn̄ationis ipsius ferre recusauerunt
et ad hec. s. ꝓ viribus ferre obtrectant qualiter iu-
gum seuissimi tyranni principis videlicet sui vel
voluntarij sustinent. ¶ Amplius qualr̄ ab ira et
odio inuicē sibi cauēt. Amicitiā em̄ ⁊ pacē inter su
perbos supbia non patit̄ q si ira ⁊ odio cōtra se in-
uicem exardescunt. necesse est illos bello ppetuo ⁊
iugibus p̄lijs se inuicē oppugnare. Erit igit̄ inter
eos bellum nec pace sedabile nec treuga suspensi-
bile. Sequitur etiā hmōi vt vnusquisqꝫ cōtra oēs
et omnes contra vnū q̄ꝫq̄ꝫ ⁊ singuli contra singu-
los incessanter pugnent. Quid si pax ⁊ amicitia et
beniuolentia inter eos est. Ira ꝯo eoꝝ ⁊ odiū solū
modo contra deū ⁊ hoies inardescunt. Qualr̄ erit
hoc vt minores eoꝝ maioribus suis non indigeāt
et non dolent p̄latos esse sibi quos deteriores q̄ꝫ
ipsi sunt esse cōspiciunt ⁊ principatibus indignio-
res. Hoc em̄ qd̄ non est mediocris aut parue humi
litatis ymo laudis atqꝫ p̄stantie videlicet patiēter
sustinere deteriorē se sibi esse p̄latum. qualr̄ igitur
supbi reputari possunt qui patienter sustinent om
nium inter se vilissimū ac idignissimū sibi esse p̄la
tum: quāto em̄ quis peior ac nequior est tanto oiꝫ
principatu ⁊ p̄latura indignior. Quapropter ipse
princeps eorū sicut est oim pessimus atqꝫ nequissi
mus: sic est ⁊ principatu q̄ꝫ obtinet indignissimus
Quāta igit̄ est humilitas eorū q̄ miserrimū ac vi-
lissimū inter se non solum dolent esse p̄latū sꝫ etiā
oia humiliter ei ac reuerenter obediunt. hec igit̄
consideranda sunt tibi in primis.

¶ Quomodo maligni spūs obediūt pri
cipi suo in despectū creatoris.

¶ Capitulum. xv.

Ec igitur cōsideranda sunt
tibi iusticia creatoris que nō
immerito nequissimo ac se-
uissima tirāno eos subijci vo
luit qui mitissimū nobilissi-
me seruitutis eiusdē iugum
dannabilissime abiecerunt.
Deinde ꝯsiderāda est tibi ne
quicia supbie eorū q̄ non me
lius aut ꝯuenientius puniri potuit q̄ꝫ subiectione
turpissima qua vilissimo oim eorū subiecti sunt.
¶ Nulla em̄ pena iustior est tā iniq̄ excellentie q̄ꝫ
vilissima conculcatio qua a vilissimo abominabilis
simoqꝫ principe suo nequissime opprimūt̄. Tertio
odium ⁊ ira qua in creatorē benedictum ⁊ homies
exardescunt tibi atendēda est. Illa nāqꝫ duo pa-
catos esse adinuicē hoc modo afficiūt vt se inuicē
non impugnent q̄n potiꝰ se adinuicē coadiuuēt in
impugnationeꝫ nostram. Et hoc apud nos etiam
frequenter experiri potuisti q inimicitia vnius ini
micos illius pleriīqꝫ consiliat et concordat. nō em̄
leue aut modicū bn̄ficiū reputat inimicꝰ alicuiꝰ im
pugnationē illiꝰ lꝫ ꝓpter ipm siue ab ore ipsiꝰ fiat
Ex hijs igit̄ aduertere pōt ex qua affectione vel in
tentione nequissimo principi suo obediāt videlꝫ l
odiū creatoris ⁊ hoim. Et ex eadem cā ꝯtra eūdē
rebellare nolunt ⁊ si possent. non possunt aūt cogē
te eos creatoris iusticia et ligante ne contra princi
pem aliquid possit. Manifestum igitur est qꝛ non
cogeris p ea q̄ p̄cesserunt concedere vel confiteri
patientiam vel humilitatem apud eos esse vel in
ipsis similiter neqꝫ paceꝫ aut amorem cū p̄ter istas
virtutes et sine illis et obedire principi suo ⁊ indi-
gnationem nostrā possunt ex causis quas dixi se in
uicem concorditer adiuuare. Cause auteꝫ iste sunt
ira ⁊ odiū malignitas eorū in creatoreꝫ benedictū
et hoies. Qꝫ si qs querat an amor ⁊ pax sit apud
eos vel inter eos. naturaliter quippe se inuicē di-
lexerūt. Qualiter igit̄ naturalis dilectio ⁊ quā ob
causam extincta est in ipsis ⁊ eodē modo ⁊ de pace
eorū inuicem queri pōt. ¶ Dico qꝛ queādmodum
videt̄ in hoibus iram / ⁊ odium / supbiam / inuidiā /
et alias hmōi pestilentissimas passiones naturalē

dilectionē a deo impedire et quasi suffocare naturalem dilectionē vt vix ex ea modicus igniculus aut scintilla tenuissima boni desiderij ex illa emittat actū. Sic non est tibi mirandū si vehemētia malignitatis hmōi spūum non pmittit eos bonū velle vel desiderare in alterutrum sed nec etiā cogitare. Psertim cū adeo illos occupet possideatq malignitas vt pene nihil. si tn̄ eis aliquid bone affectiōis reliquerit. Et hoc ipm tibi manifestum est in hoībus: quos ira vehemēter exagitat. Cui dum i eos quibus irati sunt seuiunt nec de seipsis nec de illis quorū hoīes sint preualent cogitare nec de creatoris iusticia vel iudicijs verissime tn̄ de hijs sermone pphetico dictū est: qr non est timor dei ante oculos eorū. sitr neq amor nec mirum si oēs bone affectiones vel sopite vel etiā in eis extincte sunt: qr tāta peruersitate a naturali bonitate sua alienati sunt vt ipm fontem bonitatis creatorē scz benedictus et odire potuerunt z adhuc possunt quēadmodus sermone pphetico dictum est: superbia eorū qui te oderunt ascendit semp. Nō si qs querat vtrū pietate vel compassione aliqua moueant inter alterutrū cū alteri aliorū miserias/ tormētaq cognoscāt et qbus in psenti torquātur: z quibus in futuro iudicio cruciādi sunt. non aliud videtur mihi respōdendum in hoc nisi q vnus eorum in quadā apparitione respondisse dicit de seipso videlicet qr pietatem nunq̄ habuit. Tu iam nosti multiplici experientia q passiones quas noīaui tibi ter: sapiūt vel extinguūt funditus bonas affectiones in eis quas arripuerunt sicut manifestum est tibi de inuidia: videlicet q amorē inuidentis in eum cui inuidet nullum esse patitur nisi q sibi dicat amorē ipm potentiam amandi naturalē q z si radicaliter in illis remanet adeo lesa adeoq impedita est vt fruct⁹ debitus ex ea nasci vel exire non possit. Habet insup hmōi potentia fortissima impedimenta cruciatuū quos patiunt. ¶ Ampli⁹. si immensa z incogitabilis bonitas creatoris non mouet eos siue excitat in eis dilectiōis saltem naturalis affectū quō que in infinitum minora sunt sufficient vel illum vel q pietatis est affectum excitare in illis. ¶ Quid si qs querit si rebellare vellent oēs contra principē suuz p iniqtatib⁹ z malignitatib⁹ ipsius vtrum in hoc haberent creatorem adiutorez aut saltem non aduersariū. Cū eīn creator optimus ac benedict⁹ malignitatem eorū z maliciam oderit in hoc ymo pculdubio cū ipso essent q illā in principe suo psequeretur. quare iuxta sermonē ppheticum esset vt ipse creator cū eis in negocio eodem. Dicit enim ppheta quidam ad populū hebreorum Dn̄s vobiscum: qm̄ fuisti cum eo. Dico igit in hoc qr si rebellaretis aduersus principem suū ppter dictas causas aut desererent ipsi suas malignitates siue malicias aut nō desererent illas: aut si desererent eas indubitanter creator et etiā cū eis adiutor in negocio psecutionis illi⁹. Uerū hoc non est eis possibile ppter radicationē z pfundationē malignitatis in ipsis. Scito tn̄ q impossibilitas hec nō excusat eos a malicia vel culpa. z hoc est qm̄ volūtaria est nō solū p voluntatem suam se induxerūt in illā: sed etiam cu voluntate mali z mala in eis. Impossibilitas aūt excusat vbi contraria est voluntati: videlicet vbi voluntas est p impossibilitatem phibita vel impedita vni z apud eos. sicut impossibile est eis maliciam deserere. sic z voluntariū est eidē psistere in eadē. quapropter cū quosdam in ipsis atq seinuicem coadiuuant malignandi necessitas siue non malignandi impossibilitas malignandi ptinacissima voluntas.

¶ Utrum demones torqueri possint a principe suo.

¶ Capitulum. xvi.

Ost hec autē consequenter incipiā declarare maiorū hmōi spūum icohertiones minores. q reuera nō leuem habet disputationē z dictū de pugna eorū et rebellione si que sint eis adinuicem vel contra beatos ac sublimes spūs. qd eīn in visiōe apparuit de qua feci tibi in pcedentib⁹ mentionē: videlz in qua princeps malignorū spūum quēdā ex subditis suis et dure increpasse z dire flagellasse visus est pro eo q parua z pauca mala irrogasset hoīb⁹ iudices z imperitos in errorē inducere potest quo credant corporalibus flagellis torqueri posse hmōi spūs: qd indubitanter impossibile est. Cū enim nec humeros nec dorsa habeant nec alias partes hoc modo possibiles. Manifestum est sm veritatem eos nō esse p modū istū flagellabiles. ¶ Ampli⁹. cū oēs intangibiles a corporibus: a flagellis autē pati nō sit impossibile q ab ipsis est intangibile relinquit euidenter ipm nō sic fuisse sic flagellat: nec aliquē illorū p modū istū esse flagellabile. Quare manifestum est in visione solūmodo istā flagellationē fuisse nisi forte quis dicat iuxta illud qd audiuisti in pcedentibus: qr ex ordine diuine iusticie subiecti sunt corporibus z passibiles ab eis effecti qui creatori altissimo subiecti esse iniquissime noluerunt. Et ob hanc cām igni gehennali qui vtiq corpus est subditi sunt ad torquendū. Quid ergo miruz si ex eiusdē iusticie equissimo ordine et flagellis corporalibus subiecti sunt cruciandi. Et hoc quidem non improbabiliter dicat quis. Nō si in visiōe tm̄ flagellatio sic insinuata est intelligentibus visione illa diuine bonitatz pietas que voluit innotescere in oībus seuissimam irā principis illius malicie q tanta credulitate irasci potuerit illi satelliti suo p eo q tam parum nocuisset hoībus. quarū igit i hominum pniciem exardescit: Nō si eorū q pcesserūt bene meministi. manifestum tibi fiet etiā sine instrumentis corporalibus et etiā spūalibus beatos ac sublimes spūs malignos posse torquere et etiā ligare atq recludere. Si eīn ea est virtus quarūdaz aīarum vt etiam hoīes absq vllo instrumēto tam corporali q̄ spūali torqueant z eos vtiq innocentes z bonos quanto fortius ea poterit potestas beatorum ac sublimiū spūum in malignos spūs vt ad eos torquendos nullis instrumentis indigeant. et hoc quidem manifestum est in hoībus qui dicunt fascinantes. Fascinare ei pculdubio est torquere est eīn tanq̄ fasce supimposita hoīez aggrauare dū est facinus dr. hec autem passio non infligitur aliquo instrumento corporali: sed sola passione que i aīa est fascinantis: z hoc est vel ira vel inuidia vel forsitan amor nimi⁹: de quo interdum pcedit nimia laudatio. Ex hmōi naq laudationes hoīes dicuntur fascinari. ¶ Reminisci etiā debes piscis quē vocant euchirain q adherentia sua nauem ligat et q detinet immobilem adeo vt nullo impetu vēto-

rum moueri possit: qđ indubitanter nulla virtute corporali ipsius fieri possibile est: quapropter ꝟtute eiusdē spūali: videlicet que in aīa eius sit hoc fieri possibile est necesse. Quid ergo mirū si sublimes illi ac bti spūs ꝟtute sua tenere ligatos possūt malignos spūs. Si eīn in hmōi ligationē siue ligaturam pōt aīa brutalis corporū alligata q̄tofortiꝰ in ligationes malignoꝝ spūum potens erit virtꝰ libera spūalis et sublimis. ¶ Ampliꝰ. si aīa basilici potens est in tormentū ꝛ lesionē humanarū aīarū vsqꝫ ad mortē corporū q̄to fortius virtuosissimi illi ac sublimes spūs poterunt in tormenta ꝛ cruciatꝰ malignorū spūum. ¶ Ampliꝰ. si malicia vel malignitas basilici pōt in innocentiā ꝛ bonitatem hoīꝫ in tormentū ac etiā mortē eoꝝ q̄to fortiꝰ sanctitas et virtus btōrum spūum poterit contra maliciam ipsorū ad eam cohercendā ꝛ reprimēdā. ¶ Amplius. quō superiores eis erūt nisi sicut ꝛ potētiores: nisi sint ꝛ fortiores q̄ ipsi. qualiter eīn erūt fortiores q̄ ipsi si nihil possunt i lesionē eoꝝ. ¶ Amplius. q̄ erit ista eoꝝ p̄latio nisi annexa fuerit eis cohertio atqꝫ repressio ipsoꝝ. qꝛ igitur nulla est virtꝰ sanctis ꝛ btis spiritibus nisi spūalis: ꝛ hoc nō nisi apprehensiua vel motiua spūalis necesse est igitur alterutrum viriū istarū aut ambabus simul eos posse cohercere atqꝫ imprimere malignos spūs.

¶ Amplius. reminiscere exempli qđ p̄dixi tibi de illo qꝫ ymaginando casum cameli sola ymaginatione hmōi deiecit illū. Quid igiꝭ mirū si vis intellectiua in sanctis ac sublimibꝰ substantijs multo maiora pōt siue sup malignos spūs siue super alia: scꝫ ꝛ corporalia cū etiā naturaliꝭ vis intellectiua incomparabiliꝭ nobilior ac fortior sit q̄ virtus ymaginatiua. ¶ Ampliꝰ. nō ignoras famosissimū esse leonem rugitu suo ligare centū aīalia vt eo audito q̄si fixe teneant pedes ad gressum vlterius non mouentes donec cessauerit in eis memoria vel timor vel alia passio que illa sic a motu prohibuit ꝛ fixit. Quid ergo mirū si p̄potentes atqꝫ fortissime ille substantie sono spūali aut alio motu suo ligant spiritus malignos vt nihil possint contra voluntatē eorū facere. ¶ Ampliꝰ reminiscere exemplumqꝫ de aīali qđ vocatur torpedo qđ vel ymaginatione sua vel alia passione sua spūali ligat hoīm membra q̄tofortius igitur dispositiones illarum substātiarum sublimiū potētiores erunt in spūs malignos ligandos/ cohercēdos/ reprimēdos/ ꝛ etiā torquēdos. Potissimū aūt attendenda est tibi siīitudo imperiosissime oīpotentissimeqꝫ virtutis creatoris q̄ substantie ille habēt ad ipm: et qꝛ igitur lucent ad eundem tanq̄ specula nobilissima atqꝫ clarissima pulcritudinis ipsius. quemadmodum eīn i subditis oībus hoc est in tota vniuersitate creaturarū sit voluntas ipsius: hoc est impressiones et passiones ꝛ quecunqꝫ alia iuxta nutū ꝛ beneplacitū ipsiꝰ sic et in eis oībus q̄ subdita sunt sctis ac btis spiritibus fiunt passiones et impressiones iuxta imperium voluntatis ipsorum. hmōi exēplū est in aīa humana et in omni alia. Ex siīitudie nāqꝫ quā habet ad fontē vite qui est creator benedictus qꝫ tunc insflarunt influentia vite atqꝫ vitalium radioꝝ in corpora sua et partes eoꝝ. ¶ Quod si dixerit ds quia merito effluunt influentie vitales ab aīa humana et ab oībus alijs aīabus in corpora que eisdem coniuncta sunt. non aūt extra. Rūdeo i hoc qꝛ qꝫ hmōi aīe possunt in corpora sibi coniūcta p hmōi cōiunctionem hec et ampliora possunt ille substantie bene p fortitudinē atqꝫ pfectionem suā p quā libere sunt ꝛ non indigentes hmōi corporibus. Et iā audiuisti pluries eas locutas fuisse: nō solum in hoībus: sed etiā in alijs aīabus: sicut in asina put in lege legiꝭ hebreorū. Et de camelo qđ legitur in miraculis xp̄ianorum. In hmōi aūt locutionibꝰ nulli dubium est quin vse sint partibus corporū q̄bus voces feruntꝭ. Quapropter manifestū est tibi p exēpla hmōi qꝫ substantias ac beate substantie ea possunt in corpora aīalium ꝛ in partes ipsorum q̄ aīe istarum possunt in ipsa ꝛ in ptes ipsorū. Nec si quis excipere voluerit influentiā vite. dicens: qꝛ vitā influentie non possunt corporibus aīalium. substantie hmōi erunt qui eis ꝯtradicēt: videlꝫ qui putāt eas pluries assumpsisse humana corpora: ꝛ per semetipsas illas viuificasse absqꝫ auxilio animarum ¶ Verisimile tn̄ est longe nobiliorem longeqꝫ remotiorem a natura corporū aīalium. vitam hmōi substantiarū q̄ vitam humanarum aīarum ꝛ multofortius q̄ aliarū. atqꝫ ꝓpter hoc non est idonea corpora aīalium ad successionē influentie q̄ ex vita illa sublimi ac nobili effluent quēadmodū corpora brutoꝝ aīalium aut substantiarum vegetabiliū videlicet plantarum nullatenus ydonea sunt suscipere influentiā vite q̄ ex aīabus nr̄is effluat. fortassis aūt phi quas celis eē posuerunt aīas ūgelicas vocauerunt corpora celoꝝ ciūdederunt ydonei ad suscipiendā influentiā vite illiꝰ tam nobilis verū si diligenter acciderís ea que dicta sunt tibi i p̄cedenti capl̄o non videbitur tibi verum anīas celorum si q̄ sunt illis paris nobilitatis esse cum substantijs separatis. alligatio aīarum ad corpora de imperfectione ipsarum est et indigentia qua indigent a quibꝰ pfectionibus que eis non acquirūtur nisi p corpora. separatio ꝟo idē seorsum natas esse a corporibꝰ ex pfectione est ipsarū substantiarū huiusmodi q̄ ꝓhibet eas indigere corporibus et pfectionibus q̄ p corpus acquiruntur.

¶ Quomodo virtus intellectiua ꝛ motiua sufficiunt ad torquendū demones.

¶ Capitulum. xvij.

Reuertar igiꝭ ad id in quo eram: dicā qꝛ quēadmodum creator excelsus et benedictꝰ adimplet oē beneplacitum voluntatis sue intelligendo ꝛ volendo solummō qꝫ est dicere nihil aliud oīmodo agendo neqꝫ agere indigēdo sic hmōi substantie ex siīitudine pfectionis atqꝫ ꝟtuositatis quā hn̄t ad creatorē intelligendo ꝛ volendo tantummodo pficiunt beneplacitum voluntatis sue in oībus que ordinatione creatoris eisdē subiecta sunt cum non sit eis alia virtus opatiua naturaliter data ad operandū in illa sine voluntate sua sine iussu creatoris a qua volita illoꝝ nunq̄ discrepant aut discordāt. In cohercēdo igiꝭ malignos spūs non est eis necessariū aliud intunctuꝫ p̄terq̄ virtutes illorū intellectiua scꝫ ꝛ motiua. Similiꝭ nec in reprimendo nec in torquendo: ꝛ hoc, sicut p̄dixi est eis naturaliter ex similitudine quā habēt ad pfectionū supeminentiā creatoris cum quo est eis virtus ac potestas multo p̄stantior: multofortior ex p̄cellentia glorie q̄ incomparabiliter oīum

presẽtia supeminet. negaꝛ. Cũ hĩs etiã oĩb⁹ inuincibilissima virtus ex mandato ⁊ voluntate creatoris
sine quo nihil agunt nihil aggrediunꝛ. Jam autẽ
didicisti in prima parte sciẽtie ist⁹ sapientialis ac
diuinalis voluntati ⁊ beneplacito creatoris nihil
in vniuerso posse resistere: nihil penitus contraire.
Exẽplũ aũt hmõi expressum hẽs: tẽdens in milite deferente mandatũ regis sui vel principis cui
ꝓpter mandatũ regis: ⁊ potissimũ in his q̃ ad mãdatum ptinent subditi regis illius obediũt: sic omnes maligni spũs necesse habent obedire sanctꝭ ac
beatis substãtĩs: quas nihil velle imperare cognoscunt certissime: nisi q̄ ex creatoris voluntate ⁊ beneplacito acceperunt: a quo ⁊ virtutẽ eis esse sentiunt ad ipsos cogendos ad oĩa q̃ iusserunt vel voluerunt. Quod si qs q̃rat cuiusmodi penas malignis
spiritibus infligere possunt si contra voluntatem
vel mandatũ eoꝝ rebellauerunt. ¶ Dico q̄ verisimile est q̄ etiam materiales eis infligere possunt
postq̃ ordine diuine iusticie in tantam miseriã deiecti sunt vt a corporibus patianꝛ. Si eñ passibilꝭ
ab igne materiali iustissimo iudicio creatoris effecti sunt. Cur nõ silr et ab aqua et ab aere et a terra
passibiles erunt eiusdem ordine iusticie. Sed i miraculis xpianoꝝ leges alios ex ipsis imersas lacubus ⁊ alĩs aquis: vbi vsq̃ hodie dantur certissima
iudicia p̃sentie sue. p̃sertim cũ in ictu lapidis aut
motu vel sonitu alio ꝓuocanꝛ. Infernus quoq̃ q̃
locus est ꝓpri⁹ tormentoꝝ: malignis spiritib⁹ proprie p̃paratus: non solũ ignẽ hꝫ cruciatuũ: sed etiã
aquã iuxta sermonẽ sapientis qui dicit. Transibũt
ab aq̃s niuiũ ad calorẽ nimiũ. Cur aũt aer ⁊ terra
penales non sint apud inferos in vindictam ⁊ iniuriam creatoris cõtra impios iuxta sermonem sapientis quo dictum est. Pugnabit cũ eo orbis terrarum contra insensatos. Quidã dubitanter non
solũ de vno solo elo nec de vna sola parte orbis dictum est esse. putari põt arcẽ intelligentibus. similiter neq̃ illud q̄ ꝯsr in eiusdem sapiẽtis sermone
subiungiꝛ. videlꝫ. Armabit creatura ad vltionem
inimicoꝝ nõ signabilr ex vna a creaturis accipitur
sermo iste: sicut nec ille alius eiusdẽ sapientis sermo quo dixit in eodẽ libro loquens ad creatorem.
Creatura exardescit in irã aduersus impios ⁊ lenior sit ad benefaciendum ꝓ hĩs q̃ tibi seruiunt.
Causa eñ cõis est oĩbus creaturis: videlꝫ ex cãdẽ
di aduersus impios et essendi lenior ad benefaciẽdum ꝓ hĩs que creatori seruiunt. ¶ Silr̃ eadẽ
causa est creatori armandi oẽs ad vltionẽ inimicorum ⁊ armandi vnã. quapropter ad oẽs creaturas
extenditur armatura ista in vltionẽ: ⁊ excandẽtia
ista in iram. Manifestũ est tñ esse spũales penas et
tormenta grauissima quib⁹ cruciantꝛ maligni spũs
a sanctis ⁊ beatis substantĩs: ⁊ q̃ grauis sit cruciatus pudoris siue erubescentie et confusionis manifestum est vnicuiq̃ in semetipso. vix eñ inuenies hoiem rõnabilem qui non mallet sustinere magnum cruciatũ corporis q̃ paruam confusionem
seu erubescentiam. Vides etiã q̄ maximarũ voluptatum carentiã multi sustinere p̃eligunt verecũdia nã maximã voluptatẽ inter corporales reputatur venerea qua multi magis carere volũt q̃ incurrere infamie verecũdiã vel in vni⁹ hoĩs aspectum
ac scientiam. Quis eñ nõ verecundetur ⁊ pre verecundia non dimittit in cõspectu vnius hoĩs turpissimam luxurie voluptatẽ: sed et ipsi⁹ concupiscentie ardores sustinere non p̃ferat verecũdie huius voluptatis: quos quidẽ ardores ꝑferre q̃ durũ
q̃q̃ molestum sit paucissimi de hoĩbus ignorant:
nec opꝫ vt modos ⁊ causas verecũdiarum hic tibi
describam aut numerẽ cũ notũ tibi sit q̃tum verecundeꝛ sub hoste qui numeraꝛ. Silr ⁊ furtum deprehendatur iuxta sermonẽ ꝓphete. silr ⁊ qui i facto turpi quolibet inuenitur nisi qui iam thesaurũ
pudoris amisit. Et cui iuxta sermonem creatoris
ꝑ ꝓphetam. Frons mulieris meretricis facta sit vt
erubescere non sciat nec dubitat irrisionem ⁊ illusionem verecundias graues ingerere seu incurrere hĩs qui irridentur vel illuduntur nisi iam effrõtes ⁊ impudentes effecti sint. ¶ Nemo autem est
qui ignoret beatos ac sublimes spũs irridere posse et illudere malignos quos vident ab infirmissimis hoĩbus tãsepe tamq̃ multiplicater vinci. nosti etiam quãt⁹ dolor sit iracundia furentib⁹ quotiens impediunꝛ explere furores. hmõi aũt incessãter contingit malignis spiritibus qui tanta radote ire excandescũt in hoĩes aut grassanꝛ a beatis spiritibus impediunꝛ ⁊ ꝓhibenꝛ. Hmõi autem tormenti exemplum euidentissimũ est in leonib⁹ alĩsq̃ rapidis ac rabidis bestĩs q̃ tanto dolore torq̃nꝛ
tantoq̃ furore iracundie cruciantꝛ quotiẽs preda
sua de faucib⁹ earũ eripitur. q̃to igiꝛ cruciatu putande sunt torqueri bestie iste spũales id est maligni spũs qui tam implacabili odio ⁊ ira homines
ꝑsequunꝛ quotiens a sua seuicia ⁊ rabie ꝑ sanctos
ac btõs spũs cõpescanꝛ leones siquidem ⁊ vrsi ceteraq̃ bestie rapaces nulla ira vel odio p̃das suas
ꝑsequũꝛ: sed vt escã suã vel alimentum vite sue illas rapiunt: quẽadmodũ neq̃ nos i ea que in cibũ
sumim⁹ vllo odio vel ira mouemur: neq̃ intẽtio
nostra est in comedendo nocere ipsis: sed solũmodo comedendo ꝓdesse nobis. ¶ Amplꝰ. si viri sãcti dilecti ⁊ electi dei solo imperio cohercent eos
et cõpescunt a seuicĩs suis eĩciuntq̃ eos ⁊ extrahunt de regionibus et hoc sola virtute vel potestate gratie. qua dei sãcti ⁊ amici sunt: q̃tofortꝰ vtraq̃ ptãte negaꝛ: videlꝫ gr̃e scti ac beati spũs hoc potuerũt i eos. idem de tormentis ligationib⁹ ⁊ eadem rõne tibi sciẽdum est. Et sicut sepe p̃dixi tibi
miracula gẽtis xp̄ianorum ⁊ etiã gentis hebreoꝝ
iuuabunt te ad oĩa hec q̃ audisti hic si in eis diligẽter attenderis. Ex hĩs quoq̃ patefactum est tibi
de pugna eoꝝ malignoꝝ spũum contra sanctos et
beatos si qua est vel esse potest inter eos. Impossibile nãq̃ est vt equis vel armis inter se pugnent.
Non eñ est possibilis applicatio seu ꝯiũctio equorum vel armoꝝ corporalium ad substantias impatibiles. et iam multis experimentis operationũ claruit tibi q̄ qui pugnare cõtra illos attẽptauerunt
et ꝑcutere eos conabanꝛ: sic pugnabant cõtra aera verberantes: nec quicq̃ vulneris aut alteri⁹ lesionis eisdem inferre poterant. Quapropter manifestum est tibi pugnaꝫ inter eos nullã esse posse
aliam q̃ spũalem: si tñ et illa esse potest. non enim
possibile est esse pugnã vbi non est possibile esse resistentiam. Si igiꝛ verũ est malignos spũs nõ posse resistere sãctis ac beatis. ꝯñs est illos neq̃ posse
pugnare eisdem nisi quis dicat quia quẽadmodũ
sancti ac beati spiritus voluntate sola et imperio
spũali pugnant contra eos: eosq̃ debellant. Sic ⁊

illos voluntate obediendi seu operandi repugnare illis. Sciat aūt hō hmōi q: voluntas eius inefficax est: impotens etiā ꝛ infirma impedire voluntatem ꝛ imperiū sanctoꝝ ac beatoꝝ spūum. Non eñ est volūtas eoꝝ aut imperiū sup malignos spiritus de hoc vt velint q sciunt illos nolle: sed de forinsecis tm̄ sicut de non verandis aut temptādis aut seducendis hoib⁹. sir̄ ꝛ de rebus hoim non disperdendis aut ledendis a quibus oib⁹ phibenf et compescuntur voluntate et imperio sanctorum ac beatorū spūum quotienscunqꝫ cognoscūt hoc esse beneplacitū creatoris: ꝛ q̄ inuiti phibentur a talibus. Persistit q̄dā in eis voluntas nequissima aduersus hoies ꝛ res ipsorum. sir̄ et voluntas ppria puersa qua desistere inuiti ꝯpellunf a talibus. Cū aūt in hoc est qm̄ malignitas adeo pfundatur ꝛ radicata est in eis vt imitationē vel etiā iminutionez nec p tormenta recipiat. Hec igif est causa quā dixi: q: inefficax/impotens atqꝫ infirma cū voluntas ipsoꝝ: videlicet q̄tum ad forinsecos effect⁹ de nocumentis ꝛ lesionibus hoim. Jam igif feci te scire intentionem pugnāue: quā credunt hoies iter ipsos ꝛ beatos spūs esse. De sermone vo sapientis quo dicit de creatore benedicto videlꝫ q̄ facit concordiā in sublimibus suis. Caue ne intelligas aut opineris bellum: vel discordiā irarum: vel odiorū inter sublimes ac beatos spūs esse: vel etiam posse esse cū passiones hmōi grandes sint miserie. Et pter hoc status felicitatis ꝛ glie in quo ipsi sūt nullo modoꝝ illas vel patitur vel adiuuat. ❡ Amplius. sm̄ hoc status ille nec esset felicitas neqꝫ miseria: sed esset quasi mixtus ex ambob⁹: cū de vtroqꝫ tam grandes partes in se habent. ❡ Ampli⁹. iam declaratū est tibi: q: cū status infernalis pura miseria sit. Et status habitationis nr̄e in hoc mūdo terreno quasi mixtus sit ex felicitate ꝛ miseria cū partes habeat ex vtraqꝫ necesse est ꝛ tertium statū esse qui est pura felicitas nullā prorsus habēs ꝯmixtionem materie miserie: quēadmodū audiuisti in pcedentibus ex sermonib⁹ aristotelis: q: si de duobus contrarijs inuenitur alterum ꝛ inuenitur mixtum ex ambobus illis necesse est inueniri in vniuersitate et reliquum cuius exemplū posuerunt sequaces aristotelis in oximelle: in quo tamen inueniaf acetum et mel mixtū: quēadmodum est dicere mixtuz ex illis ambobus. Si inueniaf acetuz p se qd̄ est alterum cōtrariorum q̄ in oximello mixta sint necesse est vt in rerum vniuersitate inueniaf mel per se siue purū. necesse est igif inueniri purā felicitatez videlicet que neqꝫ partez neqꝫ admixtionē aliquā habeat miserie. Ubi autē esset hmōi felicitas vbi locū habere posset si ab ea exclusi essent sublimes illi ac beati spiritus. Manifestum est igif neqꝫ discordias irarum neqꝫ odioꝝ neqꝫ alias hmōi passiones que vel turbent vel minuant: vel nullo modoꝝ ledant felicitate status illius apud illos esse posse. Qd̄ igif dictum est in sermone prophetico ab vno huiusmodi spirit ib⁹ q: priceps persarū restitit michaeli. tu ne intelligas resistentia impugnationis aut contradictionis absolute ꝛ pcise. Si eñ a pricipe psarum satagente p regno suo dictum est i cōspectu altissimi gentē iudeoꝝ dignam esse longiori captiuitate pctōrum suorum meritis exigētibus Ali⁹ aūt princeps dicebaf supplicando ꝛ orādo p gēte illa vt liberaref a captiuitate in qua detinebatur nō erat eis contrarietas vel etiā si allegādo diceret gentem psarū pessimā: ꝛ impietati idolatrie debitā indignam esse q̄ philosophum dei diuci⁹ iugo suo pmeret ꝛ affligeret seruitutis: nō adhuc cōtradiceret illi pcise ꝛ absolute. quēadmodum eñ iusticia ꝛ mīa creatoris neqꝫ sibinuicē ꝯtraire neqꝫ altera alteri aduersaf: sic nec isti principes in eo q alter allegat iusticiam. alter vo pcaf miam sibinuicem vel aduersaf vel contradicunt: lꝫ verū sit indubitanter: q: que finar̄ intendunt contraria sunt. intendebat eñ finar̄ alter liberationem gentis illi⁹ hebreoꝝ a captiuitate. alter aūt ad detētōez eiusdē in illa. ❡ Causa aūt in hoc hec est: q: non precise neqꝫ absolute fines illos intendebant: sed sub conditione beneplaciti creatoris scribes finar̄ intentiones ꝛ voluntates eoꝝ. et hoc erat eis: ꝛ est semp principale volitum ꝛ intentum: lꝫ p diuersas vias hoc in qd̄ nostre ꝛ intēdere viderenf quēadmoduz vides in vna ꝛ eadē religione xpianoꝝ in qua tote tante vie esse videnf. tanta varietas: tantaqꝫ diuersitas pfessionum ꝛ ordinum. vnus tamē ex eis est finis quē in oēs tendunt ꝛ singula videlicet futura felicitas ꝛ gloria post hanc vitam. Qꝫ si qs querat que vtilitas vel necessitas sit allegationum hmōi: psertim apud iudicē q̄ nec de facto nec de iure instrui potest: neqꝫ vllo modorū indiget cum in vltimitate certitudinis oīa ꝛ facta et iura et oino oīa merito causarum nō sint eiusdem. Scito igitur q: allegationes hmōi cogitationis sunt ꝛ desiderij locutiones earum substantiarū hmōi allegationes ꝛ desideria ꝛ cogitationes iuxta sermonem ppheticum quo dictū est Desideriū cordis eoꝝ audiuit auris tua. Qꝫ si inspexeris expositionē sermonis huiusmodi quez dixerunt ꝛ scripserunt sapientissimi theologi xpianorum inuenies eam non discrepare in ab hijs que dixi in hoc.

❡ De diuinationibus factis per demones cum alijs.

❡ Capitulum. xviij.

His autē sic determinatꝫ incipiam psequi de diuinationibus ꝛ reuelatiōibus q̄ p malignos spūs fieri videnf. Et dicam diuinationū istarū modos ꝛ causas. Juxta qd̄ ptinet ad intentionē meā atqꝫ ppositūz in hoc tractatu. nō eñ est intentionis mee dicere hic vel sacrificia vel alia nephanda opera maleficorum quibus intendunt illicere vel inducere malignos spūs ad reuelationes hmōi faciendas vel quibus etiam qd̄ est maioris insanie crediderūt se posse credere cogere eos ad impia illa ꝛ sacrilega facienda que ipsi scripserunt in libris suis. Scito etiā cū hoc q: diuinationes astronomorū nigromāticorum ꝛ aliorū hmōi q̄ nec nominari etiam digni sunt non suscipi in hoc tractatu vel destruere vel declarare de quib⁹ iam multa audiuisti p me i multis tractatib⁹. Scito igif q: diuinatio deitatꝫ q̄dā imitatio est. iuxta intētionē ppriaꝫ nominationis istius: lꝫ vsu certissimo sola malignorū spirituum reuelatio diuinatio noiatur. neqꝫ eñ beatos illos ac sublimes spūs diuinare dicimus cum aliqua de secretis creatoris reuelant hoibus. Sic neqꝫ prophetas sctōs diuinare vllos hoim dixit. sed magꝫ

ꝓphetare neq̧ diuinos sed ꝓphete sancti vocari con
sueuerunt. vulgariter aūt diuini noiant̄ qui ex re=
uelatione malignoꝝ secreta aliqua vel occulta lo=
quutur: ꝛ sic loqui ꝓprie diuinare est. medicos autē
qui interdū sanatiões hoim ꝛ mortes predicāt ex=
perientia artis sue q̄q̄ occulta aliis hoibus dicāt
nemo dicit eos diuinare qꝛ sicut p̄dixi diuinare nō
est ex arte vel artificio: sed ex reuelatione: sic neq̧
astronomos diuinos hoies dicūt sed sapientes tñ
qm̄ nō ex reuelatione sed ex sapientia et arte mul=
ta aliis hoib⁹ interdū occulta reuelant: sed ꝓut ali
bi didicisti: non eñ de rebus pticularibus ꝛ volun
tariis pōt esse sciētia vel certitudo p stellas. ¶ Est
igit̄ diuinatio ꝓut dixi. diuinitatis q̄dam imitatio:
et intellexerūt antiq̄ diuinitatis id est deitatis qua
deos siue diuinos vocabant. Inde et demones id
est scientes ex eminentia scientie quantas habere
opinati sunt vocauerunt. Hoc aūt erat fm̄ opinio
nem ipsoꝝ qua occulta p̄ntium p̄teritoꝝ ꝛ futuro=
rum eos hoc est deos hmōi seu demones nosse cre
debant. ꝓpter qd̄ eos deos potissimum extimaue
runt. Et credulitas ista non parū ꝓuexit cultū ea
rum id est ydolatriā. multi eñ ex hoibus auiditate
et nimio desiderio sciendi occulta hmōi impietatē
cultus eoꝝ ꝓlapsi sunt ꝛ vsq̧ hodie ꝓlabunt̄: quo
rum stulticia longe sit a te. Manifestū igitur est ex
his: qꝛ ariolos phanaticos ꝛ arrepticios diuinos
vocauit antiquitas. Et nr̄a cōsuetudo siue furore
siue alio modo diuināt. hoc est ex reuelatione dia=
bolica loquūt̄ occulta: illos sitr diuinos nuncupāt
qui instrumenta aliqua adhibent quare in eis aspi
cianf occulta huiusmōi sicut speculū aut vnguis
puerilis aut manubrium eburneum aut gladius
elimatus quibus oibus opponitur etiā vnctio ex
oleo vt augeatur instrumentorum hmōi luciditas
addunt̄ etiā ꝛ deceptiones et malefici ꝛ forcisma=
ta quedam siue admirationes ꝛ obseruantias tem
porum ꝛ horarum tanq̄ virtute rerum hmōi fieret
apparitio vel visio in instrumentis prenominatis
Jam autē audiuisti p me: qꝛ in instrumentis illis
vtiq̧ neq̧ res sunt neq̧ rerū forme que videri vi=
dentur. alioquin necesse esset vt ab aspicientib⁹ oi
bus ꝛ eque clare videntibus equalr̄ viderentur.
¶ Claruit aūt iam multis experimētis quia cum
septē vel decē pueri ac virgines ad hmōi visiones
applicant̄. vix vn⁹ ex eis inuenitur q̄ videat rē cui⁹
reuelatio queritur: videlꝫ furtū aut latronem aut
aliqd̄ de occultis. ꝓpter hoc igit̄ inducti sunt sapi
entes nonnulli ex antiquis et dixerunt oia instru=
menta hmōi illud solum operari ad hmōi appari=
tionem seu visiones qd̄ dicā. Hoc igit̄ est illud vi=
delicet reflexio artificis mentis in seipsam. mentē
inq̄ eius qui aspicit in hmōi instrumento. ꝓhibet
eñ luminositas instrumenti ipm̄ aspicientē faciē
mentis in exteriora intendere seu dirigere ꝛ repel=
lit eam atq̧ reflectit in se. propter quod cogitur in
tueri in semetipsa: in qua iuxta sententiam plato=
nis: sic purgata sic et tersa a sordibus que a parte
corporis adueniunt et adherent anime humane
velut in speculo claro et terso: videlicet vel omnia
occulta et manifesta vel partem eorum vel occul=
tum quod queritur: ꝛ hoc fm̄ magis et minus fm̄
pfecti⁹ ꝛ imperfecti⁹ qd̄ est dicere ꝓut purior ꝛ ab
inquinamentis remotior fuerit. Nosti siquidē sen
tentiam platonis de aiabus nr̄is ꝛ discrepantiam
ipsius ab opiniōe Aristotelis: videlicet: qꝛ posuit
plato aiam humanam creatā pfectā Aristoteles
pfectibile tñ. In scriptis igit̄ posuit eā plato for
mis oim cognoscibilium: ꝛ hoc q̄tum ad virtutē
eiusdem intellectiuam: ornatā aūt ꝛ decoratā to=
ta pulchritudine ac varietate ꝟtutum q̄tum ad vir
tutem eius motiuā. ¶ Aristoteles ꝟo vtrūq̧ ista=
rum pfectionū posuit apud aiam humanā in potē
tia tñ esse et non in actu vel effectu etiā quēadmo
dum speculū in quo nulla ad hec resultant appari
tio aut tabula: in quo nundū aliud scriptum est in
scriptibile tñ omni gn̄e figurarū: vt quēadmodū
cerā ab omni impressione formaꝝ vacuā: omni tñ
figuratione sigillabilē. Propter qd̄ ꝓcesserit vl=
terius fmo platonis vt diceret nos nihil oino pos
se addiscere vel inuenire. vnde ꝛ q̄ apud nos voca=
tur lectio: apud grecos vocat̄ repetita cognitio.
Non igit̄ fiunt in aiabus nr̄is noue scientie p doc
trinam aut disciplinā aut experientiam: sed vete=
res ac innate nobis q̄ quasi sepulte fuerunt ꝛ obte
cte deteguntur p exercitatiões doctrinales aut expe
riētias. Et apparet etiā nobis ipis q̄ pri⁹ apud nos
esse nō videbam⁹. hoc igit̄ fm̄ philosophoꝝ sen=
tentiam istam opant̄ luminosa instrumenta vt ad
semetipsam reuersa aia inspiciētis in semetipsam
ꝓfundet intuitum et figurat anim⁹ actiue intelle=
ctus qd̄ q̄tum ampli⁹ intimi⁹ q̄ in se facies ꝛ am=
pliora et lucidi⁹ in semetipsa intuebitur ꝛ cogno=
scet. ¶ Debes autē scire qꝛ adeo ꝓfundatus ꝛ in=
timatus poterit esse in animam ipsam hmōi intui
tus adeoq̧ ad seipsam poterit esse conuersa. Et
quasi mera ad semetipsam collecta vt vel rapt⁹ hu
iusmodi sit collectio vel ꝓpe raptū vel prope exta
sim qui ꝓpter q̄ in hmōi operibus exercitati sunt
statim consūmato ope hmōi claudūt ꝛ clausos for
titer tenēt oculos pueroꝝ quib⁹ facte sunt appari
tiões hmōi. Tenēt igit̄ ilos donec aia reuersa sit ad
statū pristinū a collectiōe hmōi ꝛ effusio iuxta con
suetudinem atq̧ sparsa in corpus suum ꝛ ei⁹ orga=
na. Et hoc est dicere donec resumpserit vires ꝛ or
gana que deseruisse saltē ad modicū videbat̄. alio
quin immineret puero periculū corporis aut for=
te insania: qꝛ etiā cū ista obseruatione quā dixi vo=
cabitur ꝑpetuo horrificos remouet aspectus hu=
iusmodi pueroꝝ post expletionē talis operis.
¶ Nō si ab arreptiōe demoniaca fiat visio vel ap=
paritio remanebit longe maior horribilitas i aspe
ctu illius ꝓpter p̄sentiā demoniacā q̄ naturā illi⁹
nō modicū turbauerit nec vnq̄ intrat corp⁹ huma
num qn vestigia horribilitatis sue relinquat in eo.
Quapropter nec debet tibi mirum videri si minor
horror appareat in oculis hmōi inspectionis cum
sola natura opata fuerit q̄ cum horrifica ꝛ inimica
nature diabolica substantias operas suas immisce=
rit vel admiscuitur hmōi visioni. ¶ Ex his autē
feci te scire cur non oia videant hmōi pueri in aia=
bus suis ꝛ fm̄ opinionē istā quā audiuisti. sunt eñ
de aiab⁹ humanis magis alligate quedā magisq̧
imerse ꝛ immixte corporibus suis q̄busdā aliis. Et
propter hoc difficili⁹ ab illis aduocabiles ꝛ ad se=
ipsa reuocabiles. et ista fuit causa quare vngues
pueroꝝ ad hmōi visiones seu reuelationes elege=
runt qui fm̄ naturam solū vel opari talia voluerūt
Voluptas nāq̧ venerea non solū ꝓprio corpori
mirabiliter alligat aiam humanam: sed et alieno.

Evidenter etiã est videre quasdam animas humanas pene singulis membris suorum corporuz miserabiliter alligatas ⁊ delectationibus omnium sensum eousqꝫ captas vt eis parere sine dolore nõ possint. Vide bas nonnullas non curare delectatiões auditus et gustus aut etiam visus. Et narrant hystorie barbaros quosdam esse in extremis partib⁹ aquilonis in terra que vocatur sarphaica habitare populos qui nichil pulchrum nihil delectabile curant venatiõibus ⁊ operibus eris et ferri bellisqꝫ solummodo dediti. Horum igitur anime ad huiusmodi opera aptissime videri possent nisi predicta bestialis inhumanitas sic in se rapuisset eos: vt aliqua q̃ h̃ nec amare valeant nec curare. nullo namqꝫ mod orum verisimile est avariciam aut aliã quãcũqꝫ ex pestibus spũalibus minori aut infirmiori allegatione detinere captivas animas humanas q̃ voluntas venerea eas detineat. Et propter hoc non minus prohibere eam a reversione sive conversione ad semetipsam. Verum pueri ab avaricia et a similibus mundi ⁊ liberi esse consueverũt propter hoc ergo solam virginitatem propter huiusmodi opera in pueris querere consueverũt: scientes eos a viciĩs que adultorum sunt mundi esse arreptos vel pollutos. Est et alia causa: quã ipsos arbitror ignorare: videlicet suggestionẽ malignorum spirituum quorum superbia glorie creatoris perversissima emulatrix in operibus ydolatrie mũdiciam expedit virginalem: quemadmodũ creator benedictus mundicie et puritatis amator pudiciciam virginalem acceptissimam habet ⁊ in sibi familiaribus ⁊ inculture sue serviciĩs.

Sciendum insuper est tibi quia magorum antiquorum apud latinos nominatissimus illo errore demẽtatus est vt crederet animam pueri ibi immaculati violenter necati scientiam habere omniũ presentium: preteritorum: ⁊ futurorum. Quaproter in hoc scelus inductus est vt puerum immaculatum sic necaret: meritoqꝫ tanti sceleris in eam devenit insaniam vt crederet se habere animam pueri illius quam cum execrabiliter necauerat. et audire ad ea responsa de hĩs quorum scientiam habere volebat vbi quis dubitat de suggestione maligni spiritus alicuius errorem tam impium processisse: ⁊ in tam detestabile facinus nepharius ille magus rueret: ⁊ postmodum simulatione demoniaca sub specie et pretextu anime pueri illius ab aliquo maligno spiritu responsa hmõi audiret.

Qualiter enim apud se habere vel servare posset animam huiusmodi nisi forte iuxta sermonem platonis anima illa nec publice de corpore vtpote de corpore suo violenter expulsa circa tumuluz suum idem corporis sui donec debitum temporis impleret numerum moraretur. Ampli⁹. qualiter huiusmodi animarum eousqꝫ benivolam atqꝫ propiciam habere potuit: vt de preteritis presentibus et futuris eum instrueret cum ipse mortem proprĩ corporis intulisset. an forte animam christiane legis perfectionem iam didicerat atqꝫ susceperat: videlicet vt inimicos diligeret et eisdẽ benefaceret: sed non est vlterius immorandũ ad destructionem vesanie istius contra quam nec esset etiam disputandum iuxta sermonem Aristotelis qui dicit. Cum quolibet contraria opinionib⁹ proferente stultum etiam sollicitum esse. non eñ curanda sunt mendacia que neminem in suam credulitatem inducere possunt: cum sua ipsa inopinabilitate corruentia obruerentur. Quid autem veritas habeat circa istam contradictionẽ. Platonis ⁊ Aristotelis. Et si non ex directo pertineat ad presentem tractatum determinare cum illud aggrediar.

Qꝫ magna est differentia inter modum dicendi Platonis ⁊ Aristotelis de coniũctione animarum cum corporib⁹.

Capitulum. xix.

Et primum quidam dicã illud quia sm Platonem coniunctio animarũ ad corpora sua quasi mors q̃ ipsarum est: et quidam proculdubio semper vitra. quẽadmodum eñ mortuus est homo cuius oẽs sensus extincti sunt: ita videlicet vt nullo eoꝝ vtat. quomõ non similiter anima humana mortua reputanda est in qua potissimũ virtus intellectiva sic sopita vel sepulta est vt nihil ex ea vice appareat. Omniuz eñ que ex viuente virtute itellectiva vel sunt vel procedunt primũ ⁊ minimum. est cogitatio sive nuda apprehensio. quapropter cũ nec ex illa appareat vel ꝓcedat vel vivere reputãda est. Qꝫ si dixerit quis merito peccatorum que commiserunt in corporibus stellis anteq̃ intrant in corpora infligitur eis mors ⁊ sepultura hmõi. Vide q̃ erroneus sermo hominis huiusmodi. que enim pena putari potest que nec cognoscitur nec sentitur. nulla eñ est anima humana: que se sic punitã sentiat aut aliter cognoscat. Ampli⁹. si vera corpora humana animarum suarum organa sunt et sm partes suas: et sm totum. Coniunctio igitur earum ad ipsa non est nisi applicatio et aptatio: videlicet ad organa sua. quis autem dicat ex huiusmodi applicatione vel aptatione: videlicet ad organa sua vel mori vel impediri virtutes operativas: quod in exemplis evidentius videtur. Exempli gratia. aliquis mori vel impediri virtutem visibilem diceret pro eo q̃ applicatur vel aptatur oculo aut oculus illi. quod si forte dicat quia vires ille seu virtutes que p corpus et membra corporis operantur non moriuntur vel impediuntur: revera aptatione vel applicatione organorum per que perficiunt operationes suas: sed vis intellectiva que per huiusmodi organa non operatur corpori iniungitur ⁊ quodammodo in eo moritur et sepelitur. Et hoc ipm querendum est ab huiusmodi homine: videlicet qualiter et ob quam causam perveniãt ei mors ex corpore et sepultura hmõi. virt⁹ eñ intellectiva quasi seorsum est lõge valde a corpe sm statum suũ ⁊ sublimitatem essentie sue. Et manifeste sunt multe bone et nobiles influentie ex ipsa in partes et corpus regit totum moderatur et toti providet. Omnis eñ actus voluntarius in corporibus humanis virtute intellectiva totus regitur atqꝫ dirigitur et icho

atur atq; terminatur: intenditur et immittitur.
¶ Q; si dixerit quia hoc est posq̃ vis intellectiua
reuixerit ab huiusmodi sepultura vel pro toto ex-
clusa vel educta fuerit. Respondeo quia sermo iste
in parte verus est in hoc videlicet quia non ante ea
de regimine et gubernatione corporis sui curant:
vel quousq; agat virtus intellectiua q̃ ipsa figi cepe-
rit in anima humana. Hoc autem est cum adiūcta
fuerit et illuminata per sensus ymaginationis at-
q; memorias: que scilicet prouenerunt anime hu-
mane et fiunt in ea a parte corporis. Ex his enim
cognoscit comoda ⁊ icomoda securitates atq; pericu-
la corporis sui. quapropter inde excitatur vt corpo-
ri suo caueat atq; prouideat non solum propter il-
lud: sed etiam propter vtilitates que eidem proue-
niunt ex operationibus quas operatur per ipsum
et partes ipsius organicas. quam enim curam ge-
rat q̃ solicita sit de organis operationum suarum
vnusquisq; hominum in semetipso cognoscit ⁊ sen-
tit. Exempli gratia de oculis: manibus: ⁊ pedibus.
de lingua et auribus: vt eis caueat a nociuis: natu-
raliaq; prouideat et necessaria singulis submini-
strat. Quia igitur non ante exercitationem huius-
modi operum curam querit anima humana de cor-
pore suo vel partibus ipsius. post exercitationem
autem agit hec omnia que predixi de cura ⁊ guber-
natione ipsius manifestum est hanc exercitationem
causam esse huiusmodi cure et gubernationis ipsam
q; illuminare animam humanam. et vt cognoscat
vtilitates operationum quas per corpus exequitur
et organorum ꝙ q̄ operatur easdem quas non co-
gnoscit non potest eas non amare et nō requirere.
¶ Sequitur etiam ex hoc vt hec illuminatio figat
virtutem intellectiuam et firmet in hoc vt per ipsa
sensibilia cognoscere valeat multa de insensibili-
bus hoc est de his que sensu per se non cognoscun-
tur. ante igitur hanc illuminationem adeo debilis
et infirmata est et quasi iacens pressa infirmitate hu-
iusmodi vt erigere se non possit ad apprehensionem
intelligibilium: sed per huiusmodi illuminationem
ad ipsa cognoscenda erigitur dirigitur et introdu-
citur. ¶ Amplius. manifestum est animas bruto-
rum animalium illuminari per hec sensibilia et ac-
quirere per ea ymaginationes et memorias ⁊ exer-
citationes multas de rebus sensibilibus: quapro-
pter consequens est vt anime humane per easdem
similes dispositiones saltem acquirant. non enim
equiuoce dicuntur animalia homines et bruta. et
propter hoc vnitate dicuntur sensibilia: quare sen-
tire et videri ymaginari et memorari dicuntur vni-
tate homines cum ceteris animalibus. presertim
cum naturalis sit istarum dispositionum generatio
per passiones sensuum tam in hominibus q̃ in ali-
is animalibus. ¶ Amplius non est adhuc ab ali-
quo opinatum vel cogitatum ꝙ oculus equiuoce
dicatur de oculo humano et equino vel asinino.
Similiter neq; de pede neq; de aure neq; animal
neq; corpus neq; anima hinc ⁊ inde equiuoce di-
cantur. nominationes igitur partium ⁊ orationum
potentiarum habituum ⁊ passionum in humanis
animabus et brutalibus vnitate dicuntur. In eo igi-
tur ꝙ non discrepant anime humane ⁊ anime bru-
tales. quare easdem dispositionem receptibiles
sunt in eo ꝙ anime et eedem dispositiones genera-
biles sunt per eandem in ipsis. Manifestum est au-
tem de brutalibus quia noue prorsus sunt ⁊ de no-
uo omnino fiunt ymaginationes ⁊ memorie de re-
bus sensibilibus: tunc non potest esse quin conue-
niret animabus nostris anime iste ⁊ in viribus que
sunt principia ⁊ radices huiusmodi operationum
et in receptibilitate passionum siue impressionum
per quas fiunt. quapropter ⁊ in habitibus siue dis-
positionibus que ex huiusmodi operationibus re-
linquuntur. quapropter quemadmodum vera est
generatio et vera nouitas vera noua acquisitio hu-
iusmodi habituum ⁊ dispositionum huiusmodi in
animabus brutorū animalium: sic ⁊ in animabus
nostris quare non est iuxta sententiam platonis de-
tectio vel reuelatio preteritarum cognitionū in ani-
mabus nostris q̃tum ad res sensibiles: sed via vere
nouarum cognitionū de rebus huiusmōi acq̄sitio.
¶ Amplius. adiuuaris in hoc ipsum oīm aīarū no-
strarum testimoniis que oēs vniuersaliter cōfitentur
se addiscere et de nouo generari in eis siue apud eos
doctrinales ⁊ disciplinales omninoq; oīs generis
scientias ⁊ cognitiones et nulla est q̄ nō sentiat in
semetipsa vacuitatem ⁊ ignorantiam ab hmōi sci-
entiis ⁊ cognitionibus anteq̃ p experientiam sensuū
aut doctrinam sentiant eas fieri hmōi scientias ⁊
cognitiones generari vel heri in seipsis. ¶ Am-
plius. obliuio oppositio scientie est: ⁊ interdū q̃tū
ad actū tm̄ cum facilitate reuertendi ad ipsm. ⁊ ista
facultas vocatur reminiscentia interdum radica-
lis est oppositio: ita vt necesse sit de vno inchoare
doctrinam vel experientiam: ⁊ hoc a primis princi-
piis vel aliis. quid si habitus memoratiuus relictus
esset siue remansisset in thesauro memorie leui adiu-
torio reducentur ad actum sciendi ⁊ non omnia illa
per que generatus fuerat actus sciendi iterāda es-
sent apud illum qui hmōi obliuionem pateretur.
sed pars illarum solummodo cuius exemplū eui-
dentissimum est in oppositionibus scripturarum:
que interdum ad modicū abolentur: ⁊ leui vel modi-
ca deiectione reintegrantur. Interdū autem radi-
caliter: ⁊ propter hoc totaliter delentur sicut p ab-
rasionem vbi necesse est scripturam totaliter inno-
uari: totaliterq; rescribi. Si igitur ad modū hunc
se habeant anime nostre ad scientiarum inscriptio-
nes ⁊ abolitiones ipsarum tunc manifestū ē quas-
dam scientias: sic interdum nobis aboleri vt noua
inscriptione solummodo redeant ⁊ reficiantur.
¶ Amplius. cum nusq̃ clarius videat vel videre
possit anima humana q̃ in semetipsa et in eis que
apud ipsam sunt vt vestigia aut videat multarū sci-
entiarum in seipsa quomodo opinari potest ipsam
scientiam in seipsa vel apud ipsam esse. ¶ Ampli-
us. si clare ⁊ perfecte videns intueretur pellem in quo
nec apicem littere vnius videret: nōne testaretur
vacuam esse pellem ⁊ huiusmodi ⁊ scribendā. vel
igitur scribendam esse ⁊ res seu figuras litterarum
pingendas esse de nouo: si quis in ea legere vellet
quis diceret eas detegēdas esse cū eorum nec aspe-
ctus vnius in ea vestigiū appareret. ppter hoc nemo
nisi m dicit detego scientiam q̄ in aīa mea scripta est:
nec detumula eam que in anima mea sepulta est
eo genere: sed potius doce me et effice ⁊ istrue per
doctrinam in me scientiam quam non habeo. ne-
mo dicit ostende mihi scientiam que latet in anima

mea: neqꝫ eam video: sed plane dicimus omnes ad vnumquemqꝫ docentium fac me scire quod ignoro. nemo dicit apud nos. fac me videre. qđ reuera illud scio quod ego me nescire indubitanter sentio ¶ Amplius. sm̄ hanc sententiam necesse habet plato et omnes sequaces eius similiter opinari de habitibus virtutum motiuarum. Hõꝝ autem sunt vicia ⁊ virtutes quapropter contrarij habit⁹ erunt in animabus nostris ab ipsa creatione earum. virtutesqꝫ et vicia contraria et omnes ⁊ omnia. Huiusmodi autem declaratio hec est: quoniam virtus sm̄ hanc opinionem nec aboleri nec de nouo fieri poterit in anima humana quare nec vicium. Qꝫ si dixerit quia virtutes naturales insunt animab⁹ nostris: eisqꝫ innate atqꝫ concreate: vicia vero aduenticia sunt illis. Queritur tamen ab eo vtrum vicium possit fieri in anima humana qui si dixit ꝙ sic. Erunt igitur simul illud vicium ⁊ virtus contraria in aĩa humana tñ quemadmodum sciẽtie naturali videre aĩe hũane aboleri non possunt ab eodem: sic neqꝫ virtutes vt iam prediri. Quia igitur virtus huiusmodi vicia cõtraria permanet in ipsa erunt simul vicium illud et virtus illi contraria in eadem humana anima. erit igit̃ simul bona ⁊ mala ¶ Amplius. sicut in superficie alba non potest fieri nigrum remanente in ea albedine. Et causa in hoc est contrarietas alterius ad alterum: sic in anima bona seu virtuosa non potest fieri malicia manente bonitate seu virtuositate illius boni cum nõ minor contrarietas sit siue repugnãtia hinc ꝙ inde: quare manifestum est sm̄ opinionem huiusmodi neminem posse fieri malum. Aut igitur innata sunt animabus nostris vicia sicut et virtutes ⁊ tũc ab ipsa creatione sua bone ⁊ male fuerũt: ⁊ adhuc sunt bonitate ⁊ malicia contrarũs: aut bone solũmodo permanserunt cum vicia in eis nec fuerunt nec fieri potuerunt: et tunc nulla anima mala est neqꝫ homo mal⁹: sed omnes boni. Quare soli boni homines peccant: soli boni omnia mala faciũt: soli boni furantur: soli boni rapiunt: fraudant iniuste iudicant cum mali nulli vel sint vel esse possint postꝙ nec malicia naturaliter est in animabus indita nec aduenire possit eidem.

¶ Amplius. habitus ⁊ priuatio nec in eodem simul nec de eodem dici possunt sicut videns et cecus nemo simul est: et de nemine simul dici possũt cecum et videns. Cum igitur per modum istũ se habeant sciens et ignorans cum vnaqueqꝫ animarum nostrarum sciens: ymo scientissima seu sapiẽtissima ⁊ naturali: sic et perpetuo talis permaneat quoniam habitibus eaꝫ priuari impossibile sit: tamen huiusmodi scientie nec indelebiliter ꝑsistũt impossibile est iusticiam vel ignorantem cuiuscũqꝫ rei illaꝫ fieri. Quare igitur similiter se habet de bonitate eiusdem atqꝫ virtutibus.

¶ Impossibile est eam vel malam fieri vel etiam non bonam quemadmodum si visus sic esset inditus alicui: sicqꝫ inseparabiliter adherens impossibile esset ipsum vel cecum vel non videntem fieri.

¶ Amplius. tamen manifestum sit tot milia hominum male agere: peruerseqꝫ viuere vnde malicia in operibus et peruersitas in vita eorum postꝙ radices operum et totius conuersationis humane fons boni sint. operum namqꝫ radices habitus sunt: similiter fons vnde tota manat humana conuersatio non nisi bonitas est apud animam humanam cũ i ea bonitas malicia nec sit nec fieri possit. ¶ Quid si quis dixerit ꝙs cũ habitibus radicabilibus licet bonis sunt etiam hominib⁹ multis male dispositiones ex malis dispositiõibus mala opera procedunt: qui non est necesse vt qui male facit habitum habeat ad malefaciendum. Irasci enim semel ⁊ subito sufficit ad occidendum vel percutiendum illum cui quis irascitur ⁊ ad hunc modũ se habet de alĩs dispositionibus. Dispositio autẽ et habitus non videntur eousqꝫ repugnantes esse inuicem nec alter alterum non patiatur secum quẽadmodum dici solet: quia nihil prohibet aliquem scire omnem mulam sterilem esse: ⁊ tamen ignorare de hoc in particulari an habeat in vtero: sic pallidus ⁊ albus per naturam per verecundiam rubens efficitur ⁊ dicitur. igitur tamen dicit aliquis ꝙ albus per naturam nõ possit fieri rubeus per verecundiam quoniam destruatur albedo naturalis in ipso. ¶ Dico igitur in hĩs quia intollerabiliter erat homo huiusmodi primum: quia negat virtutes consuetudinales esse et posse fieri. ipsasqꝫ dispositiones inuanescere posse et radicari in habit⁹ negat similiter ꝙ nemini intelligenti ignotum est vel etiam dubium. ¶ Amplius. necesse habet cõfiteri omnes homines bonos esse ⁊ etiam eque bonos cum habitus naturales in omnibus indiuiduis eiusdem speciei et naturaliter equales sint: ⁊ cum dicat bonitatem valere neqꝫ aboleri neqꝫ adminui posse. ¶ Amplius. non nisi stultissime et per abusionem intollerabilem sm̄ sententiam ipsius dicentur homines mali: quemadmodum non dicuntur rubei qui per verecundiam solummodo rubescunt. Per hunc igitur modum non possunt homines dici mali per huiusmodi dispositiones leues et subitas cum contrarĩs habitibus naturaliter boni sint. ¶ Amplius. qualiter dici potest iniustus qui non nisi iniusticiam operatur. Et bonus qualiter dicetur qui nõ nisi maliciam operatur. an vllum est testimonium operum qualiter dicit sapiens ille quia creator interrogabit opera nr̃a. Sed non est credendum operibus qualiter iudicabit deus viuos et mortuos sm̄ opera eorum si non tales sunt homines qualia opera ipsorum.

¶ Amplius. que est iusticia qua suspenduntur latrones et homicide: aliiqꝫ malefici et puniũtur cũ ipsi boni sint et non mali. Erunt igitur iudices et publice potestates iusticiando huiusmodi homines qui vtiqꝫ boni sunt: qui etiam si mali essent ex huiusmodi malis dispositionibus: magis tamen eos bonos esse necesse esset et naturaliter eis iudicis virtutibus et bonitate naturali. ¶ Quapropter magis prodesse debent eis: magisqꝫ eos defẽdere ꝙ malicia aduenticia posset eis abesse. presertim cum dicat Aristoteles q2 ꝙ natura tale magis tale quare magis boni sunt ex naturaliter indita bonitate ꝙ possint esse mali ex malicia exteri⁹ eis accidẽte atqꝫ superueniente. Magis igit̃ non solum ꝑcedendũ est eis quin poti⁹ magis remuneratione digni sunt ex bonitate innata ꝙ puniendi ex malicia acquisita. Qꝫ si fuit sentẽtia platonis aĩas humanas creatas perfectas esse quantum ad virtutem intellectiuã solummodo ⁊ perfecte inscriptas

scientiis q̄ntum naturaliter capaces sunt. nudas vero et vacuas quantum ad virtutes motiuas. ¶ Dico in primis contra sermones huiusmodi q2 ridiculose ⁊ ridende essent anime humane in statu illo cum essent in parte vestite et in parte nude: et hac indiuiduitate indecētissime et maxime erubescenda longe enim tollerabilior est ignorantia scientiarum in animabus humanis q̄ defectus virtutum. Et longe minus turpe est non esse scientē q̄ non esse bonum et iustum aut iuxta sermonem apulei philosophi magis audacter et absq3 verecundia respondere posset quis interrogatus nescio astronomiā: nescio grāmaticā: non sū astrologus: non sum geometer q̄ respondere possem nō sum bonus aut iustus aut non habeo bonitatē aut iusticiam. ¶ Secundo dico non paruam contumeliam esse creatori adeo turpem imperfectionē adeoq3 ignominiosū defectum in tam nobili opere suo reliquisse: quemadmodū igitur artauit pre largam bonitatem ipsius magnificentissimamq3 magnificentiam vt adeo pauperibus et indigentibus dimidiam solummodo vestem: ⁊ q̄ nisi ridiculose portare possent animab⁹ nostris daretur denique dico impossibile esse substantiam cognoscentem bonam et malicie occupatione non infectam neq3 impeditam amare illud aut si hoc casu aliquo eueniret vt cognoscens bonū non etiā diligeretur culpabilem esse in hoc ac reprehensibile nemo intelligens dubitaret. ¶ Amplius. q̄n animab⁹ humanis fuerit naturalis virtus et potentia diligendi bona et odiendi mala cognita vnum est de manifestis. aliud iterum est de manifestis: quia ex potētia nullo modorum impedita et vt decet atq3 oportet adiuta necesse est exire in actum. Cum igitur potentia diligendi ⁊ odiendi nullo modorum impedita est in animabus humanis toto eo tempore vel euo quoniam eas posuit plato fuisse in operibus stellis. Esset autem adiuta cognitione bonorum ⁊ malorum sicut ipse posuit. Et hoc est adiutorium decens ⁊ optimum q̄ solum necessariū huiusmodi possibile ad exeundum in actum necesse est animas humanas extunc dilexisse bona ⁊ odio habuisse mala. Odio inq̄ ⁊ amore naturalib⁹ qui sunt fortissimi ⁊ inseparabilissimi habitus et per hoc virtutes cum sint principia forsitan rectarū ⁊ laudabilium operationum. ab ipsa igitur creatiōe sua necesse est animas humanas perfectas ac decantatas fuisse pulcritudine virtutū naturalium si verum est eas extunc perfectas fuisse sciētiis vt plato posuit quare necesse habet plato cum omnibus sequacibus suis ponere eis vtrāq3 perfectionem scientiarum: videlicet et virtutum aut vtrūq3 remouere ab eis. Jam igitur feci tibi testare impossibilitatem erroris platonicorū de animabus humanis in parte ista de sententia. Sed aristoteles qui platoni satisfacere non valens aliter de formis vel ideis posuit intelligibilia agentem velut solem quēdam spiritualem animarum nostrarum quantum ad virtutes intellectiuas qui ⁊ ausus fuit ipsam intelligentiam agentem dicere creatricē animarum nostrarum: non solum illuminatricem debent tibi precedere que in precedentibus in speciali vel singulari tractatibus de intelligentiis audiuisti. Quapropter reuertar ad id in quo eram: videlicet ad declarandū tibi qualiter diuinationes per inspectionem lucidorum instrumentorū fiāt sēm nōnullos philosophos et absq3 ministerio demonum et per naturam tantum instrumentis huiusmodi sicut predixi ad vitam. ¶ Dico igitur q̄ scientie huiusmodi siue cogitationes de quib⁹ agitur non sunt in animabus humanis ante inspectionem instrumentorum huiusmodi: sed fiunt in eis et de nouo adueniūt durante inspectione quā dixi. Quapropter fiunt irradiatione lucis spūalis sublimioris. Et q̄m videmus huiusmodi reuelatiōes fieri atq3 irradiationes in furiosisq3 et in grauiter egrotantibus et in vehementer timentibus et in somniantibus ⁊ de rebus aliquibus similitudinē magnam atq3 profundam gerentibus quoniā res huiusmodi omnes quas nominaui abstrahunt animas humanas omnibus exterioribus et etiam ab ipsis corporibus suis approximant eas luci q̄ supra ipsas est immediate per naturam vel aliquādo luci que ad ipsas illuminandas beneplacito creatoris innitit: sicut interdum factum est in prophetis ⁊ in quibusdam aliis hominibus tam in viris q̄ mulieribus: ad quos sancti dei angeli p reuelationes aliquas faciendas pluries missi sunt: ⁊ adhuc mittuntur. De luce autem que supra animas nostras est immediate et q̄ntū ad vires suas nobiles anime nostre commote sunt dicit vnus ex sapientissimis xp̄ianorum: q2 lux illa creator est benedictus. Suis verbis inter mentem nostram ⁊ lucē interiorem que deus est nihil est mediū intellect⁹ hoc ex sermone prophetico quo dictum est ad ipm creatorem signatum est super nos lumen vult⁹ tui domine. hoc est luminosus vult⁹ tuus q̄ nō ē aliud q̄ tu. Hunc ergo vultum illuminat sup nos cum ex eo effulget in animabus nr̄is: hoc est in superioribus viribus animarū nostrarū splendor alicui⁹ noue reuelationis aut gratie alterius. Et quia raro fit hoc et ipsi soli creatori notum est quādo hoc ei placeat facere dixit. Signatū lumen vult⁹ ipsi⁹ super nos id est clausum: quia non fiunt huiusmodi irradiationes super animas humanas nisi cum huiusmodi lumē se aperit et effūdit ad modū choruscationis: que fit ex mediis tenebris vel propter hoc dixit. signatum hoc est clausum: quia ignotū. paucissimi enim sunt quibus lumen illud se apparuerit et innotuerit: et que tantam propinquitatē ipsius ad animas nostras nouerint: videlicet vt nō sit medium inter ipsum ⁊ animas nostras. Medium dico naturalis interpositionis quod enim interdum mediationes inter ipm et nos sancti angeli sunt in causa interdum quia non sum⁹ idonei splendore ipsius immediate igitur radiare. Et in multis indubitanter prohibet irradiationem immediatam ex ipsa viciorum ⁊ peccatorum fetulantia in multis alligatio animarum ad corpora q̄ prohibet abstractionem earum a corporibus ad hoc necessarium. In multis autem complexio. quedam enim complexiones incrassant animas et impediunt vires eorum nobiles. Propter quod dicit Galienus summus medicus: quia fleumatica complexio nullam virtutem nec sanationē iuuat. In multis quoq3 sollicitudines de rebus sensibilibus et temporalibus. Causa autē in hoc est q̄m incuruant et occupant animas humanas. propter

Nō cōplexio multum confert ad opationes aīaꝝ nr̄aꝝ.

Qꝫ melācolici ingeniosi sunt.

hoc prohibet eas a perfectione rerum sublimium et rerum occultarum: quemadmodum plenitudo vasis de vno liquore prohibet ipsum arreptione liquorum alterius: sic et inscriptio tabule vel pellis prohibet aliam inscriptionem ab illa iuxta sermonem sapientis quo dixit. Quia recipit stultus verba prudentie nisi ea dixeris que versantur in corde cuius propter huiusmodi causas visum fuit Aristoteli omnes ingeniosos melancolicos esse: et videri eidem potuit melancolicos ad irradiationes huiusmodi magis idoneos esse quam homines alterius complexionis propter hoc: quia complexio ista magis abstrahit a delectationibus corporalibus et a tumultibus mundanis. Licet autem adiumenta prenominata natura prestet ad illuminationes et reuelationes gratia cum creatoris mundiciaque conuersationis et santitas puritas multo habundantius ipsas impetrant: et etiam interdum obtinent non petitas. presertim si de gloria et honore creatoris et de publicis vtilitatibus sit eis sollicitudo et cura vigilantior quemadmodum apparuit in propheta hebreorum cui dictū est ab archangelo nūc egressus sum vt docerem te et intelligeres. Et iterum ego veni vt indicarem tibi quia vir es tu desideriorum. et sub auditu sanctorum acpiorum que reuera sunt de honore et gloria creatoris et de publicis siue communibus vtilitatibus propter hoc dixit quidam ex sapientibus latinis: quia credendū erat regio somnia. qui enim loca sublimitatis et regna optarent. plerumque magis solliciti sunt de rebus publicis quibus presunt auidiorique desiderio meliorationem ac prosperationem earum cupiunt et affectant. Non est igitur mirum si de hijs fiant ipsis instructiones diuinitus et reuelationes cum eis longe magis incumbit magisque necessarius sit quam de rebus huiusmodi faciendum sit eis. Quid igitur senserunt philosophi predicti de diuinationibus siue reuelationibus que fiunt per inspectionem corporum lucidorum possibile indubitanter est et pertinere et valde rarum propter impedimēta que predixi. ¶ Vix enim reperiuntur anime que tam leui repulsu sic a corporibus abstrahuntur et intra se reuertantur atque supra se ad lucifluam veritatem que deus est altissimus extollentur: neque contingit hoc nisi in animabus pauce alligationis et debilis adherentie ad corpora sua et alia corporalia inueniuntur cum anime alique quibus iste irradiationes superueniunt ex fortitudine cogitationum in rebus diuialibus et ex vehemētia deuotionis in orationibus suis: similiter ex ardore piorum ac sanctorum desideriorum quibus pulcritudinem iocundissimam creatoris concupiscunt. Galienus autem in libro de melancolia dicit ex huiusmodi desiderijs interdum alios incurrere morbum melancolicum qui proculdubio desipientia magna ē et abalienatio a rectitudine intellectus et discretione rationis. ¶ Scire tamen debes quia huiusmodi homines videlicet morbo melancolico laborantes irradiationes recipiunt. verum particulatas et detruncatas. Quapropter ad instar prophetarum de rebus diuinalibus naturaliter loqui incipiūt Sed loquelam huiusmodi non concitant continuent nisi ad modicum. Sed proter hoc statim recidunt in verba desipientie consuete tanque si fumus melācolicus ascendens ad virtutē intellectiuam in illis fulgorem ipsius intercipiens illam obfuscet. Et propter hoc ab altitudine tanti luminis mentem in alienam deiciat: et ipsam ad ea loquenda deducat. Causa autem in hoc est quoniam ad modicum cessant ascendere vapores melancolici et mentes huiusmodi hominum. Et propter hoc ad modicum permittunt eas esse in alto. huiusmodi irradiationes miraque subitatione trahunt eas atque precipitant in cogitationes alienationis et delirationis. ¶ Debes etiam scire cum hijs que precesserunt quia sapiens et sanctus iste non ipsam lucem interiorem ex qua emicant irradiationes huiusmodi vocat eternam veritatem: in qua verissime est omnia scibilia ac lucidissime intueri: verumtamen quibus datur et quasi est ex beneplacito creatoris. Datur autem potissimum hijs qui emundationi et purificationi animarum suarum vt decet intendant abstrahentes eas ab omnibus inquinamentis sensibus spiritualibus et a rubigine nature corruptionis eas iugiter elimantes et talibus visionibus creatoris lex christiana euidenter permittit vbi legislator ipsius dicit. Beati mūdo corde. quoniam ipsi deum videbunt. sublimium etiam ac beatorum spirituum consortia atque familiaritatem per hoc tam multi adepti sunt sicut plato de magistro suo socrate testatus est dicens: quod socrates ob egregiam vitam et castimoniam ab infantia nomen habuit. comes siquidē pura puris: sincera sinceris misceri atque coniugari fas est. Quidam homo inter philosophos latinorum iudicio meo nobilissimus dixit in libro suo: quē scripsit de natura deorum: quia si quis temperate vteretur cibis et potibus et immaculatum se custodiret. subintelligo a venereis voluptatibus viuēs hic frueretur consortio et visione deorum. doctrinam namque et religionem christianorū venereas voluptates potissimum detestantur. Causa autem in hoc est quoniam maxime captiuant animas et illigant immergunt: quia corporibus insuper eas inebriāt et dementāt auertūtque a gaudijs spiritualibus: necnon a scientijs atque contemplationibus rerum diuinalium. Deditis autem huiusmodi voluptatibus delicie omnes sublimes et spūales et sancte non sapiunt. Et si possibile esset vt eas apprehenderet nō est dubiū quin deciperent eas quemadmodum econtrario se habet quia fructibus delicijs spiritualibus decipiunt carnales et abominabiles eis videntur sicut reuera sunt. ¶ Sciendum est etiam tibi cum hijs que precesserunt quia vsque inualuit opinio ista apud quosdam ex antiquis philosophis vt crederent se facere posse prophetas propter quod pueros excecabant et obtusa via visus acies mētis humane nō habens qua exiret per visum in semetipsam reflecti cogerentur. Et propter hoc in semetipsa tanque in libro naturalis inscriptionis legeret et videret vel omnia vel multa de absconditis que alij homines ignorabant et non valerent. ¶ Quidam autē sicut traditur in tantā prosilierunt audaciam vt semetipsos etiā excecarēt credētes et omnino asserētes quod sensus luminositatē mentis dispergerent minuerent et tenuarent occlusis non eorum illam colligeret congregaret ac etiam adaugeret quēadmodum euidēter de luminositate visibili quod eā conclusio colligit et aggregat et adauget sicut manifestū est ti

bi potest ex libro qui est de visu similis et speculis et ne tibi videantur leviter ac irrationabiliter in eam credulitatem induci propter experimenta que acceperant ex operibus huiusmodi ponam tibi iudicia et rationes et nonnulla exempla que nõ modicam habent admirationem. ¶ Dico igitur i primis quia si debilitatem patit alterius manus i altera aliqua suppletur aut plene suppletur eisdem defectus huiusmodi ubi quid aliud cogitari potest cum in aliis membris similiter se habeant: nisi quod prediri lumine: et quod evidenter apparet in aqua plures exitus habente: videlicet quia si obstructus fuerit unus exitus habundantius exibit p alium. similiter si impeditus fuerit: scilicet ut minus exeat p illum supplebitur ista diminutio in alio exitu. Aliud exemplum est de vase perforato et aquam aliunde continue recipiente: quia quanto plures et maiores exitus habeat vel habebit sive foramina tanto minus de aqua retinebit: quanto vero pauciores et minores tanto plus in eo de aqua remanebit. Cum igitur corpus humanum ad modum huiusmodi vasis se habeat: quanto plus habebit aperturas maiores que ac liberiores tanto de influentiis anime intra se minus retinebit: quanto vero pauciores et impeditiores: tanto plus etiam influentie ab aliis exitibus prohibite ad alios redundabunt. Quia igitur organa sensuum ad modum huiusmodi exituum sive foraminum se habent non est mirum si obstructi vel uno vel pluribus exitibus huiusmodi influentia que fluere non permittitur ad alios exitus transmittitur: hoc est ad alia organa sensuum. ¶ Et hoc indubitanter apparet in multis hominibus excecatis in quibus tanta est vis ymaginationis ut pene suppleat apud eos defectum visus de quibus exempla plurima et mihi notissima narratione et scribere possem hic nisi superuacua prolixitas illa me cogeret preterire: presertim cum tanta tibi suppetat copia huiusmodi exemplorum ut dixi inveniatur cecus quem non incredibili aliquo splendore ymaginationis incredibiliter polleat et clarescat. ponam tibi et aliud incredibilis admirationis exemplum quod accidit prope terram nativitatis mee. de uno quodam qui cum esset cecus a nativitate factus est bellator fortissimus: nec cessavit a bellis usque ad tempora senectutis sue. cecus tamen usque ad illa tempora persistens. In senectute autem sua respexit eum misericordia creatoris et avertit eum a vita priore et religiosum effecit. In religione autem multis annis devotus et per omnia laudabiliter conversatus tandem divino munere et miraculo lumen visus accepit quod a nativitate semper caruerat. Quid igitur hoc aliud dici seu cogitari potest nisi quod lumen retentum intra et non habens qua exiret cecitate oculos obstructe in ipso organo virtutis ymaginative adductum et multiplicatum est eousque ut defectum visus illi ceco suppleret et ipsum in prelijs regeret eumque ab insidijs precaveret. forsitan autem iste splendor prophetia est virtutis ymaginative: de qua alibi aliquid audivisti. ¶ Amplius. si quidem canibus est iste splendor ut latrones occultissimos investigent deprehendant et prodant sive revelent et iniquitates non ex eruditione: sed ex natura quomodo non multo fortius debet esse in animabus humanis splendor quo omnia occulta videat in seipso: et hoc cum semetipsam libere poterit intueri. non enim videt canis latronem intra se sed in ipsa anima sua intuetur eum. Et quidem opinati sunt cum latro per hoc quod latro nihil olfactibile habeat per hoc deprehendendi valeat esse latro Tertium enim est quia latrocinium nec odor est nec odorabile per se. Et iam tibi dixi in eis que precesserunt de splendore huiusmodi quis est et unde est et quam ob causam datus canibus quibusdam. In his igitur et huiusmodi oportet te diligenter intendere et non sequi consuetudinem imperitorum quorundam: qui etiam omnibus tribus rebus adamandis: quorum causas ignorant et investigare prorsus nesciunt ad omnipotentissimam virtutem creatoris recurrunt dicentes miracula esse omnia huiusmodi. Similiter declinare debes a via eorum qui in rebus huiusmodi ad imperiosissimam dei voluntatem altissimi refugiunt questiones indissolutas penitus relinquentes et liberatos se esse putantes cum dixerint: quia si noluerit creator vel voluntas ipsius que causa est solum rerum talium. errant autem intollerabiliter. Primo. quod omnium questionum huiusmodi solutionem unicam reddunt. Secundo. quia interrogati propter quid causam remotissimam assignant cum questiones iste tam varie sint ut una eadem solutione dissolui non possunt. Et interrogatione que est propter quid causa remotissima non querant: sed proxima. Dixi ferrimum igitur habet solatium impietie sue et quamquam ad exterius rationem pretendant. ignorantiam tamen suam in his rebus nullatenus ignorant. Relinquens igitur eos in erroribus suis qui tam nobiles scientias vel discere negligunt vel erubescunt attende quia non cogeris exemplis istis vel argumentis concedere vel recipere vel etiam opinari animam humanam inscriptam esse naturaliter scientiis ac virtutibus decoratam: sed potius novis influentiis et irradiationibus illustrari a luce prima radiatissima que est creator benedictus. Et hoc ut prediri interdum per seipsam: interdum per lumina alia que sunt boni spiritus ac sublimes qualiter autem enitent / vel fulgeant spendores isti vel ab ipsa luce prima vel a luminibus medijs nunc dictis Iam autem audivisti in precedentibus: nec oportet ut hic tibi reputantur. questionem tamen habes qualiter in animabus peccatricibus irradiationes huiusmodi fiant. Manifestum autem est tibi de malignis spiritibus quanta sint peccata et iniquitas eorum cum tam magnis scientiarum splendoribus fulgeant. Non enim sunt vicia eousque repugnantia scientiis ut eas prorsus a substantijs suis repellant aut exterient. presertim cum irradiationes huiusmodi influentie sint naturales et naturaliter emicantes de luminositate creatoris. Et de hoc evidentissimum exemplum est in influentia vite de qua nemo intelligens dubitat quin sit ex fonte largissimo ac redundantissimo vite que est creator benedictus. ¶ Hanc quidem influentiam vides effluere in omnem materiam receptibilem ipsius. Ubicunque enim parata est materia vite receptibilis eidem infundit vita. Et hoc videre tibi facile est in omnibus animalibus que generantur in lignis lapidibus et etiam in caseis que utique non generantur ex coniunctione maris et femine. Et

nota cuiusdam ceci laudes.

Nota.

hec generatio certissimum est iudicium presentialis existentie creatoris in omnibus substātijs ⁊ insuper propinquitatis immediate omnium huiusmodi materiarum: hoc est ad vitam recipiendam paratissimarum ꝓpinquitatis inq̄ʒ immediate. nō enim est etiam cogitatione fingere medium propter quod ex fonte illo redundet in omnes huiusmodi materias. Dicis igiť: nō refert apud bonitatem creatoris de somniatiōe grani cuiuscunqʒ. an fiat ex auaricia vel ex cupiditate: sed ex quacunqʒ causa fiat: dum tamen materia grani receptibilis vite sit et assumit ei adiumenta conuenientia viuificationi vitam eidem creator benedictus infundit. Hoc autem est quoniam redundantia vite ex ipso est largitate naturali ī predictas materias sic de irradiationibus hmōi se habet quoniā non refert de animabus que ad luminositatem creatoris eousqʒ approximant an bone vel male sint cū non attendat prelarga bonitas creatoris merita earuʒ sed receptibilitatem ⁊ preparationem quam predixi sicut ostendi tibi de vita. Quapropter videbis pene in omni genere viciosorum hominū irradiationes istas ⁊ raptus fieri quotiens vel per timorem vel per aliam passionē vehemētē anime ipsorum a corporibus suis vel aduocate fuerūt vel abstracte. Simılr̄ se habet ⁊ de somnijs maxime cuʒ per quasdam fumigationes ⁊ odores sapor fuerit ingrauatus. Et sensus in quo somnus potissimum sic fuerit vehementius illigatus. Et nouerunt nonnulli ex medicis medicinam istam: videlicet per cuius fumum cū in angulis domus in qua iacet dormiens vaporauerit somnus dormiētis sic vel ingrauat vel placidat aliqua placaret vt anima de immersione corporis quasi libera emergens regionem lucis id est luminositatem creatoris attingat: ⁊ hoc indubitanter naturale est animabus humanis rapi ad ipsum creatorem quotiens predictis impedimentis non prohibenť quēadmodum naturale est ferro ad lapidem magnetē vel adamantem rapi. Nec mirum cum etiam presentia sanctorum angelorum et visione similiter ad eos rapiantur: nec mirum cum causa qua lapis magnetis vel adamantis sic rapit ad se ferrum lōge fortior inueniatur in creatione ⁊ in prenominatis substantijs. Hic autem est naturalis amor ferri ad vtrumqʒ lapidem predictorum: quēadmodū aūt interposita quedam inter ferrum et lapides illos prohibent motum seu raptum huiusmodi: sic fantasie ⁊ prenominate passiones prohibent raptus animarum nostrarum et eleuationes earum ad regionem lucis. Oportet autem te iugiter reminisci de anima humana q ipsa est in oriente duorum mundorum et in confinio duarum regionum et etiā ei naturaľr liberū inclinare se ī inferiorē atqʒ erigere se siue eleuare ad superiorez nisi corruptio que est a parte corporis impediret: nunc autem non est eis liberum eleuare se ad mundum superiorem siue regiōem illam in statu miserie ⁊ corruptiōis istius. ¶ Est enim numeraliter depressa ⁊ incuruata per corpus de quo dixit sapiens: qʒ corpus quod corrumpitur aggrauat animaʒ ⁊ deprimit terrenum habitātis sensum multa cogitantem. Et ipse latinorū poetarum egregius loquēs de animabus nostris dixit q̄tum non noxia corpora tardāt. Hinc est q tempore adolescētie mee visum fuerit mihi q faciliter erat acquisitio prophetica splendoris et irradiationis magne propter hoc quoniam anime nostre sunt quasi tangentes vtrūqʒ mundorum istorum siue vtranqʒ regionem istaruʒ. videbatur itaqʒ mihi quia facilis erat purgatio animarū nostrarum a sordibus viciorum faciliſqʒ diruptio laqueorum seu vinculorum quibus anime nostre tenebantur incuruate et quasi in obtorto collo sic dixit mercurius ī libro suo de deo deorum. Opinabatur enim quia paulatim abstinentia et abstrahendo animam meam a sollicitudinibus et delectationibus que eam captiuant et demergunt in mundum inferiorem qui est mundꝰ sensibilium abstergerentur ab anima nostra illa que erant obscurantia eam et obtenebrantia ⁊ per consuetudines contrarias dirumperentur vt cōsumerentur vincula illa et laquei: et sic euaderet anima mea libera et potens per semetipsam in regionem superiorem q̄ lucis est erumpere: nunc autem a tempore iam multa didicisti per exercitationem rerum diuinalium animas humanas nō posse purificari ab inquinamentis viciorum et peccatorum: nisi virtute et gratia creatoris. Et illam libertatem q̄ʒq̄ʒ naturalis sit: videlicet erumpendi et eleuandi se in regione lucis nō esse eis aliter reparabilem aut restaurabilem ex sermonibus etiam prophetarum. manifestum est eos interdum orationibus recipere vel reuocare ad se splendorem propheticum non ieiunijs ⁊ abstinentijs aliſqʒ sacris exercitationibus ipsum sepius impetrare.

¶ Utrum armonia instrumentorum vel cantus maligni spūs sit delectandꝰ.

¶ Capitulum .xx.

Questionem autem habeo an armonijs id est contentibus musicorum instrumentoruʒ possit obtinere vel acqri quolibet modo splendor iste. presertim cum de quodam propheta hebreorum legatur in libris eorum: quia cuʒ a quodam rege consuleretur: nec aliter sciret ei respondere nisi per irradiationem propheticaʒ misit vocari psalteriū factumqʒ est cū psalleret tandem facta est sup eū manus dei et virtus domini dei ad prophetandum.

¶ Dico igitur in hoc quia reuera quidam contentus musicales multum prestant adiutoriuʒ ad hoc vt obtineatur splendor huiusmodi q iste propheta non ignorabat. Manifestum est etiam multos morbos spirituales musicis interdum fuisse curationis contentibꝰ: sicut maniam ⁊ melancoliam ⁊ alias quasdam alienatiōes. Cum autem in hoc est quoniam contentuum quorundam suauitas numerabitur est demulcens animas humanas et rapiens eas. Et propter hoc eripiens eas ab alijs passionibus: nec mirum cum in libris hebreoruʒ expresse dicatur de quodam rege quia quādocunqʒ spiritus malus arripiebat ipsum. tollebat quidam puer citharam et percutiebat eam manu sua et refocillabať rex ⁊ leuius recedebat ab eo spiritus malus id est diabolꝰ. Et quoniā non legiť ibi

ꝙ verba aliqua tangens citharam vixerit sola vir-
tute armonie fugatus fuisse malignos spiritus nõ
immerito ꝗs opinetur quantam potestatem plato
armoniis attribuit: apparet euidenter ex libro suo
qui vocatur thymeus. vbi dicit ꝙ potentissima ar-
tium musica est et nemini intelligenti dubium est
musicam esse virtutẽ armoniarum ad mitigãdos
dolores animarum humanarum et ad incuciẽdas
easdem similiter ad letificãdas ipsas et ad omnes
passiones ingerendas eisdem. Tantaqꝫ est vis ea-
rum in commouendũ animabus vt etiã eas cogat
mouere corpora sua motibus gesticulationũ qui-
bus quatenus possibile est effugiam motus passio
num suorum interiorum. Manifestuz igitur est ꝙ
per armonias fugantur maligni spiritus sicut re-
cedunt ab animabus quas vexant. Et causa ĩ hoc
est quam dixi: videlicet virtus armoniarũ ꝗ adeo
rapit animas hũanas ĩ se: adeoqꝫ abstrahit illas nõ
solum ab aliĩs passionibus et sollicitudinibus: sed
etiam a seipsis. Nihil mirum igit̃ si recedãt a mali
gnis spiritibus ⁊ seorsum fiant a passionibus per
quas tenebantur ab ipsis: quãdo etiã a semetipsis
quodammodo abstrahuntur et in ipsam armonia-
rum suauitatem rapiuntur. Ex quibus manifestũ
tibi esse debet: quoniam armonie gratiam contem
plationis et diuinalium scientiarum studia nõ me
diocriter adiuuant: verum peritie musicali et ars
inueniendi componendiqꝫ tantos: maxime armo
niacas: que oĩm sunt suauissimo necessarium est in
hĩs: forte igitur ⁊ fortuitu curati sunt multi mor-
bi spirituales per armonias a nescientib⁹ medicis
que vel quales armonie virtutem istam habent. ve
rum si prenominata peritia prediti essent vix eos
effugeret aliquis morbus spiritualis. Ex hĩs etiã
facile est tibi scire ꝙ non mediocriter confortant
et adiuuant virtutẽ intellectiuã atqꝫ motiuas no-
biles quemadmodum cautiones que sunt de ciro-
machito genere molli ⁊ lasciuia et motus venere-
os vehementer incitant et acuant sicut et ille que
sunt de tertio genere hoc est de drachonico incitãt
animas humanas in rigorem et ferocitatem era-
sperant ⁊ erigunt propter hoc consilio musicoꝝ in
prelĩs adhiberi solent: vbi ⁊ illud numerabile ac-
cidit: quia etiam equos in prelĩs excitant et exacu-
unt soni drachonico genere inusitati. Uides igit̃
quantus defectus est in medicis tempore isto po-
tissimum ꝗtum ad morbos spirituales. Reuertar
autem ad illud in quo eram et dicam quia tam cla-
ruit tibi per ea que precesserunt stat⁹ naturalis ani
me quo posita est ipsa nobilitate sue creatiõis ĩ ori
zonte duorum mundorum ⁊ in confinitate duaruꝫ
regionuꝫ. Et dixi tibi quia mundus iste sensibilis
siue sensibilium est alter istorum et est mundus in-
ferior. Et est regio tenebrarum ꝗtum ad virtuteꝫ
intellectiuam animarum nostrarum: quoniam ipsa
ſm statum miserie istius nihil videt vel cognoscit
in sensibilibus vt sunt sensibila et particularia. ab
hĩs tamen et a parte mundi inferioris illuminat̃
cognoscẽda que p hoc possunt cognosci sicut per
motum ad cãm mot⁹ cognoscendã. Et intendo in
hoc quod dixit sensibilius vt sensibilia et particu-
laria sunt non illuminare virtutem nostram intel-
lectiuam imediate ⁊ p se: sed per sensus et ymagi-
nationem et memoriam que relinquitur ex hĩs.
Impressiones enim aliquibus sensibilib⁹ non ve-
niunt immediate ad intellectum: quia neqꝫ intel-
lectus formarum sensibilium receptibilis est: sed
reuera legit in ymaginatione ⁊ memoria reliquias
impressionum que relinquũtur in eis ex impressio
nibus que fiunt in sensibus aliquibus sensibilibus
Propter quod ymaginatio hmõi ⁊ memoria sunt
virtuti intellectiue quasi libri in quibus legit res
sensibiles. ex se autez penetrat ad res que subsunt
formis sensibilibus et causas earum. sensus enim
vt ait quidam philosophus latinorum nihil inte-
gritatis percipit: sed vsqꝫ ad proximũ venit. Ra-
tio v̊o quedam subesse ꝑpendit sibi. sicut igitur sen
sus foris in formis sensibilib⁹ et introducit vt pre
dixi intellectum ad illas. Intellectus autem sua
virtute intrat ad ea que subsunt et causas eoruꝫ ꝙ
ipsa noĩatio intus indicat. Intellectus enĩ quasi
intus vel intra legens dicitur euidẽter solũmodo
legit ac exteriora. sensus v̊o exterius solummodo
nunciat. Dat autem occasionem vt ꝑdixi itellectũ
vt interiora per hoc intelligat ⁊ cognoscat. Mun
dus autem intelligibilis siue regio lucis: que non
est nisi eterna ⁊ luminosissima veritas que est crea
tor benedictus quasi supereminet anime humane
a vertice. et propter hoc quasi contingit eam virt⁹
intellectiua que si libere incorruptaqꝫ esset ⁊ sana
et multo facilius se erigeret ad regionem lucis et
intueret in eam quam modo se inclinet vt intret
in regionem tenebrarum siue in mundum sensibi-
lem. Et sicut modo incuruatur et trahitur ad in-
sensibilia et remanet virtus eius intellectiua qua-
si sopita vel potius sepulta ꝗtum ad intelligibilia
nobilia. sic econtrario etiam esset ꝙ virtute erecta
ad nobilia intelligibilia que super eam sunt velut
occupata placore eorum atqꝫ delicĩs relinqueret
vires apprehensiuas sensibilium quas nominaui
quasi sopitas. Et propter hoc sensibilia corporis
sui et nuditatem deformitatem vel pulcritudineꝫ
nec videret hora illa nec cogitaret. et hoc fuisse vi-
detur status primorum hominum vel parentum
qui suspensi ad sublimia que supra ipsos erant nu-
ditatem corporum suorum non videbant neqꝫ eti
am cogitabant. Suspensi enim erant et occupati
cogitatione sublimium et occupati in ipsis: quem
admodum econtrario se habeant anime humane
occupate cogitationibus inferiorum sensibilium
et quasi sopite ⁊ sepulte sunt vires nobiles ac sub-
limes earum adeo vt semetipsas et que earum sunt
spiritualia: videlicet atqꝫ interiora sua nec videre
vel intueri preualeant sensibiliũ cogitationibus:
et eorum que per sensibilia intelligunt occupate.
Licet autem possibile sit fieri reuelationes et irra
diationes per modos quos audisti: videlicet p in-
spectiones corporum lucidorum: tamen vt predi
xi tibi interdum immiscent opiniones suas operi-
bus istis maligni spiritus: vel hac de causa vt no-
ceant hominibus lesione visus eorum: inspectio-
ne luminosorum corporum: que reuera noxia est
oculis humanis vel vt assuefactione reuelationi-
bus hmõi seu diuinationibus ꝑtrahant eos ad ali
qua que sine periculo ⁊ offensa creatoris exerceri
non possunt. mirabile autẽ non immerito videtur
si quid habet veritatis ars triblia vel sint triblia
quã anthesius magus cuꝫ audacter tradere ⁊ dita
tẽ in ea asserere presumpsit ꝗ sola aque refulgẽtis
ex suppositiõe gladĩ clarus ⁊ tersi visionũ oĩs occul

tor quecūq; inspectorē obtinere posse ꝛ dixit ꝛ scri
psit. De visiōib⁹ quoq; ꝛ reuelatiōib⁹ q̄ p medicinas
fieri posse dicunt. ꝯueniēs est vt aliqua audias per
me de q̄b⁹ nō aliud opꝫ vt audias q̄d si sunt vel fiunt
nō nisi p causas quas dicā tibi quēadmoduꝫ ꝛ ars
archeslē quā prenoīaui vel fūdibila. Scito igitur
occulto indice testudinis ꝛ cor huppupe: ꝛ oīa sūt
hmōi virtutes habere attrahēdi vapores q̄ ingra-
uāt somnium ꝛ gn̄ant fantasias viciorꝫ. Et ꝓpter
hoc suis virtutib⁹ liberāt ꝛ expeditā efficiunt ani-
mā humanā a grauedine ꝛ essitudine q̄b⁹ ipedit a
parte corporis. ꝛ ꝓpter hoc preparāt ipsam ad re
cipiēdas irradiatiōes q̄ desup descēdunt a luce p̄-
ma radiatissima vel a mediis luminibus q̄ predixi
Eodē modo sciēdā est tibi defumigatiōibus quas
noīaui: fortassis autē nō est gn̄ale hoc veꝫ vt irra-
diatiōes iste fiāt in oībus aīabus pvias istas omni
hora ꝓpter particularia ipedita q̄ euenūt aīabus.
forsitā autē possibile est res istas habere virtutes
horrificas: ꝛ ideo harꝫ p̄ntia horrere mētes huma
nas q̄ resilire ab eis qua resolutiōe quasi dilatant
ꝛ quodāmō disiungūt a corporibus. Jam autē au
disti q̄ elōgatio a corpore q̄ p timorē vel errorē est
inducit extasim vel potius ipsa extasis est q̄ est pre
paratio ad reuelatiōes ꝛ illuminatiōes. Audiuisti
etiā de sensu nature qualiter p ip̄m sentiant horri
fica ꝛ noctua nature sicut malefici scripserūt in li-
bris prestigiorꝫ suorꝫ inter q̄ noīauerunt fella cor-
uorꝫ que cum aliis q̄busdaꝫ nature humane inimi
cis loca in q̄bus sepulta vel abscōdita fuerūt effi-
ciunt terrifica. Et q̄cūq; loca illa ingredit horro-
rē simul ꝛ tremorē stati patit nesciēs vñ vel qua de
causa: ꝓpter q̄ necesse hꝫ fugere de locis illis. Et
hic est modus p queꝫ efficere se credebat loca que
vellēt inhabitabilia ꝛ habitatores de illis hoc mo
do de illis absterrere vel diffugare q̄ mirū si in ocu
lo indice testudinis vel in corde huppupe est virt⁹
aliqua silis huic quā posuerūt fellibus. ¶ Debes
etiā scire cum eis q̄ precesserunt q̄ esse in spū nō
est nisi seorsum esse spūalr a regione quā dixi tene
brarꝫ ꝛ esse liberuꝫ a sollicitudinibus ꝛ passionibus
necnō ꝛ a cogitatiōibus que veniunt aīabus nr̄is
a parte regionis illius. Declaratio autē hmōi est:
q̄ esse in corpore q̄ est ꝯtrarium ei q̄ est esse in spū
nō est nisi immersio in illo. Et ꝓpter hoc esse i cor
pore q̄ est contrarium ei q̄ est esse in spū non est ni
si immersio in illo. Et ꝓpter hoc esse in corpore ꝛ
esse in spiritu sunt sicut immersio in illo ꝛ mersio
ab eodem. Quapropter quasi paries ꝛ corpus ꝓhi
bēt radios hmōi illuminationum ab aīa humana
iuxta sermonē sapiētꝫ quo dictū est. an iste stat post
parietē: ꝛ p quādam ꝓphetaruꝫ silr fili hois fode
parietē. Aut igit totus iste paries trāsiliēd⁹ est vt
sit aīa humana in spū aut aptura quodammodo in
ea necessaria est vt intret aliq̄d hmōi luminis. ꝛ p
morē q̄dem corporis totus iste paries quodā mo
do trāsilit trāsilitiōe exit⁹ ꝛ sepatiōis oīno a corpo
re trāsilit: ꝛ spūalr raptu nobilissimo quo aīa hu-
mana tota quodā modo fit apud se nichil omnino
de corpore vel curās vel sentiēs. aliis vero raptib⁹
q̄ particularibus ꝛ lōge minoris luminis quasi p
cācellos ꝛ apturas irrupūt radiū illuminationū q̄si
chorusčans in mediis tenebris ne credideris aut
mēdacibus q̄ plenā reuelationū obtinere se posse
credunt p speculū appollinis. Qm̄ nec ipse appol
lo cognitionē oīm p̄ntium preteritorꝫ ꝛ futurorꝫ q̄
p speculum appollinis pollicent. Hoꝫ autem for-
tassis fantasia speculi ipsi⁹ ꝛ arreptio demoniaca si
ne qua opus speculi non est silr ꝯsummari. Hoꝫ in-
q̄tum hoc vt sit deceptus ꝛ arreptus opinet se ha
bere scietiam omnium occultorꝫ. Etiam in multꝫ
expiētia docere potuit q̄ in istud deliramētum in-
ciderunt. Sic em̄ plerūq; vides de melācolicis. i.
de morbo melancolie laborātibus q̄ multa se opi
nant scire q̄ penitus ignorant. Ita possibile est vt
crescēte in ipsis morbo isto crescat ꝛ in eis delira
ista opinio. ¶ Q̄d si aliq̄s ex malignis spiritibus
q̄daꝫ reuelare de occultis p hmōi speculi ispectio
nē pmittit. scito illa pauca esse ꝛ raro eadem spiri
reuelatiōes hmōi facere pmittit. Silr ꝛ de libro
execrabili q̄ sacratum vocant tibi sentiēdum est.
¶ Attēdendum autē tibi est q̄ q̄tūcūq; larga sit
diffusio radiorꝫ p̄me lucis q̄ est creator bn̄dictus.
In bn̄placito tn̄ solo liberrime voluntatis ipsius
est radiositas luminositatis sue iuxta sermonē sa-
piētis q̄ dicit. In manibus abscōdit lucē. vt nō ni-
si tn̄ voluit ꝛ q̄tum voluerit: ꝛ quō voluerit: ꝛ q̄
diu voluerit irradiari ꝛ sup q̄s voluerit: silr ꝛ nō irra
diet. Eodem modo se hꝫ ꝛ de redundātia vite. ve-
rūm redundantia vite euidentioris est ꝓfusionis
cui⁹ vltima vestigia recipere viderent corpora in-
animata de q̄bus dicit Aristoteles q̄ virtus moti
ua in eis est quasi vita. Et ipse sensus quo vnūq̄dq;
corp⁹ inanimatum quodāmodo cognoscit q̄ sibi
noxium est: ꝛ ꝓpter hoc fugit ab illo silr ꝛ sentit si
bi q̄ salutare est atq; conueniēs. Et ꝓpter hoc in-
sequit illud ꝛ adheret illi: nō nullum est vestigium
luminis p̄mi radiatissimi ꝛ sapiētie vniuersalis p
quā oīa quodāmodo capere vident hmōi q̄dē lu-
mine videnť in seminibus ꝛ in auibus nidificātib⁹
atq; venātibus. ꝛ hec lumina dicit Aristoteles si-
milia esse artificiis. Ego autē addito sermonē Ari
stotelis q̄ nō tā similia sunt illis q̄ lōge prestātio-
ra. Quis em̄ artifex niduꝫ picē vel aranee arte sua
compingere vel cōponere posset. q̄s textor siles
pānos flosculis rosaruꝫ vel texere vel ordiri sciret
Et de tinctura q̄s inter fullones vel tinctores q̄s
silis pulchritudinis tinctura efficere vel cogitare
posset. Quid si ad alia artificia nature intēdere vo
lueris q̄ speciosa sunt q̄ mirifica opa gn̄atiōis gē-
marum ꝛ metallorꝫ. Deinuꝫ q̄ ars alchimica siles
trāslatiōes facere posset: veꝫ ꝛ tam innumerabiles
sunt etiam aīalibus ꝛ plantis. vide ex herbis gn̄a-
tionum vellerum in ouibus gn̄ationum lactis/bu
tiri/casei/ꝛ seri. deinde gn̄ationum sanguinis car
nium: ꝛ ossis: ꝛ ex eisdem illis. Et iuxta moduꝫ de
singulis aīalibus q̄ admirande q̄q; nobiles gn̄a-
tiōes fiunt in singulis quēadmodum carbuncul⁹
nobilissimus gn̄at in fronte draconis. silr ꝛ lapis
alius preciosus in fronte bufonis: aliaq; mirifica
in corporibus aliorum aīalium. ꝛ hec oīa de pasta
verissimo solis artificiis nature seu naturaliu fiūt
Ad vltimum vero de semine tot gn̄a aīalium gn̄an
tur ꝛ e numerabilibus ac nobilib⁹ ipse homo. Et
ex vno eodē semine gn̄atur tāta mēbrorꝫ multitu-
do atq; varietas tāta mirificētia ꝛ pulchritudo vt
euidēter appareat nō nisi arte ꝛ sapiētia creatoris
immo nō iussi ea magistrante atq; docēte mirifica
vel speciosa opa nostra. Sunt ꝛ alia q̄ commixtio-
nibus et aliis cōiunctionib⁹ nostrarū fiūt: de q̄bus

multa innotuerūt. plurima aūt adhuc inabscondi
ta sunt. Harū igiť naturarū vires ꝛ potentias oc-
cultas q̄ noucrit multa mirifica seu faciūt ꝛ multo
numerabiliora efficerēt si reꝝ eis hmōi facultas ꝛ
copia suppeteret ꝛ sciētia nō deesset ꝓpter quod ꝛ
magis hmōi hoīes vocati sunt quasi magna agen-
tes. Isꝫ q̄dem male interpretati fuerunt magos q̄si
malos seu male agētes. Qui autē ministerio demo
num talia operanť reuera ꝛ mali ꝛ mala agētes ꝛ
habēdi ꝛ dicēdi sunt.

¶ De his q̄ dicunť fieri ꝑ arteꝫ magicā siue
ꝑ ludificatiōes hoim.

Capłm. xxi.

Ost hec veniā ad opa hmōi que
opa magica ꝛ ludificatiōes vel
hoīm vel demonū nuncupanť.
Dico igiť in pmis q2 hoꝝ tria
sunt tria gn̄a: alia nāqꝫ fiūt agi-
litate: habilitateqꝫ manuū sicut
repositiōes ꝛ trāspositiōes qua-
rūdē reruꝫ ꝛ vocanť vulgariter tractatiōes: ꝛ sunt
magne admiratōis hoibus donec innotescāt boni
q̄bus fiunt. Scdm̄ genus est eoꝝ q̄ nō habēt nisi
apparētiā ꝛ nihil omnino veritatis fiunt tn̄ subtra
ctiōe vel adhibitiōe quarūdā reꝝ. Et interea sunt
quedam spēs lucernaꝝ seu luminuꝫ sicut est lucer
na q̄ conficiť ex cera ꝛ coreo serpētis sulphurato.
Si eni accēdať cādela in loco vbi aliud lumē non
luceat. loco inqꝫ paleis vel iunceis strato singlē se
stuce ꝛ singuli iuncci videbunť serpētes ꝑ domum
dissilietes. Causa autē in hoc est q2 varietas colo-
rum a puluere pellis serpētis faciet appere viri di
tatē similr̄ in iunceis atqꝫ festucis. motus v̄o flam
me faciet apparere dissultus siue dissiliōes cuius
exēplum euidentissimum est: q2 foliū quercuū vel
alterius arboris siliis de nocte videť bufo vel rana
silr̄ ꝛ virga de corticatiōe varia indubitāter in ob-
scuro videbiť loco serpēs. Nec mirum cum putre
dines ꝛ squame piscium ꝛ posteriora quorūdam
vermiculoꝝ videanť ignes ꝛ flāme de nocte. Dixe
rūt etiā hmōi experimētatores q̄ si de semine asini
no ꝛ cera predicto modo fieret candela vbi ista so
la luceret quecūqꝫ hominib⁹ viderentur apparere
asine. ꝛ de lacrima asini q̄ eiusdem virtutis sit q̄ ad
mixta cere similē apparētiā opari q̄dam senserūt
Uerūtn̄ nō est dissile q̄ aquositas lachrime admi-
xtionē cere patiať q̄ etiā si pateret. ardere tn̄ hu-
iusmodi cera aquosa nō posse videť. Hoꝫ autē admi
rationē qualiter potētia seminis asini q̄ reuera nō
est in subā figurā ꝛ colorē asininū cōuersatā facile
exit in actum hmōi vt antedictā apparētiā efficiat
Tu igiť intēde in hoc q̄d dixi vel q2 apparentia hu
iusmodi multa facilitate ꝛ ex causa exigua valdeqꝫ
exili ꝑueniť: sicut euidēter vides in exēplis hoc ti
bi positis q̄ꝫ tibi solerter ꝯsiderādum est q̄ mēdi
bilis sit virtus vniuscuiusqꝫ seminis ꝛ q̄ admi-
merāde opatiōes ipsius potissimū v̄o semē. vn̄ cū
aial gn̄andum est mirificatiōis est potētie ꝛ opatio
nis inter omnes quo sensus magis est obnoxi⁹ fal
lacijs visus. Jam eni alibi didicisti q2 leui ꝛ modi-
ca infectiōe instrumēti visus vel ymaginatiōis pa
tiēti videreť oīa nigra vel acuta vel tremula atqꝫ
fugiētia. alie quoqꝫ fallacie eiusdem innumerabi-
les sunt. prestigium quoqꝫ quo alicui man⁹ sua vi-
deť pes asinin⁹. ꝓpter q̄d erubescit eā de sinu ex-
trahere. forte legisti in libris expimentoꝝ hmōi si
recoleris q̄ si arte vel artificio humano. si ꝛ absqꝫ
ministerio demonum ne dubites q̄n fiat ꝑ viaꝫ an
tedictam. sciłꝫ ambitiōe alicuius lucerne vel asper
sione aliqua super manum prestigium quoqꝫ quo
apparet aqua vel fluuius: vbi reuera aqua nō est ni
si intus vel extra aliq̄d adhibeať spectātib⁹ q̄d hu
iusmodi fallaciā visus efficiat nō videť possibile ꝛ
in libris expimētoꝝ iubereť adhiberi q̄daꝫ q̄ virtu
tē hmōi fantasiā inducendi nullatenus habere vi
denť sicut est arcus ex quodam ligno ꝛ corda: ex q̄
dam filo ꝛ sagitta: silr̄ ex alio ligno. Quātum igiť
est iactus sagitte illius ꝑ arcuꝫ hmōi tāta apparet
latitudo aque. euidenter autem vides q2 res hmōi
nō habēt virtutē sic fallēdi vel potius subuertēdi
visum humanum. Quapropter hic. s. in hoc pre-
stigio solum malignoꝝ spūum ministerium opari
videť. res autē q̄ adhibenť nō ad hoc vtiqꝫ adhibē
tur sꝫ ad eoꝝ seruitium. Et hoc q̄dem exposuit in
nigromātia sua ita dicēs in sermone suo q̄ tale q̄
vel lignum vel talē lapidem: aut talē liquorē seu
q̄dcūqꝫ vis aliud tali die tali hora accidendū faciē
dum ne iubemus hoc ipm̄ oblatio est. oblatio au-
tē nō potest hoc inter nisi dyabolice seruitutis ꝛ
cultura sui seruitij: hoc autē tacuerunt q̄ hmōi ex-
perimēta scripserūt. Si eni ista expressissent i scri
ptis suis q̄s ea nisi insensatus ꝛ ꝑditiōi additus re
ciperet: vel etiā respiceret. Hec igiť est fraus dya
bolica in hmōi opibus vt illa ibi adhibere procu-
ret q̄ nihil virtutis ad operādum id q̄ itelligiť ha-
beāt: adhibeanť inqꝫ in seruitium suum ꝛ culturā
nō adiutorium vel adminiculum opatiōis ad quē
penitus nihil possunt. Nō est autē ꝓhibitum natu
rali impossibilitate q̄n res alique cōtra aliquas vir
tutes ꝛ sup illas habeāt quēadmodum lapis ada-
mas sup lapidem magnetē ꝓpter q̄d ꝛ in presen-
tia adamātis ferrum ad se trahere nō potest. Isꝫ nō
improbabiliter opinari q̄s posset nō ex virtute di-
uinatiōis esse que sit adamāti supra magnetē. Sꝫ
potius ex dispositione magnetis que preelegit ad
amātē. ꝛ preterit magneti eo dimisso currēs ad il
lum. De lapide autē q̄ vocať elytroida si vera sunt q̄
de isto scripserunt expimētatores: necesse est ipm̄
posse ꝯtra colorē cuius opationem ita impedit vt
gestāte illum videri non sinit. Et reuera multa est
potestas eius cōtra lucē cum splēdorē solis in ru-
borē trāsmutať. nō eni aliter possibile est vt gestan
tē se efficiat inuisibilē nisi colorē illius ab opatio
ne sua ꝛ in aera ꝛ in oculos hoim ꝓhibeat. Alioqn
qualiter prohibenť a visu gestās hunc lapidem si
passio coloris illi⁹ ad oculos hominum ꝑueniret.
Similē v̄o virtutē attribuerūt pellicule vel ner-
uo q̄ est in spina serpētis dicētes. q2 si ex eo fiat cor
da in viella vel cythara vbicūqꝫ neruus ille sonue
rit impossibile est neruos alioꝝ instrumētoꝝ sona
re. Est igiť hmōi neruo virtus ꝓhibendi solum ab
alijs neruis ꝛ suspēdendi alia hmōi instrumenta. ꝛ
tu iam audiuisti multas alias ligatiōes esse ex vir-
tutibus aialium sicut de torpedine: cuius supra fe
ci mētionē qui tactu suo ligat mēbra tāgētiuꝫ ipm̄
ꝛ de ethmay q̄ ligat naues citra impetu vētorum.
ꝛ de raiunculo q̄ ascēdit sup arbores paruas ꝛ po
situs in ore canis ligat vocē ipsi⁹ vt latrare nō pos-
sit. Sꝫ ꝛ lupus preuidēs hominē ligat vocē ipsi⁹.
Mirabilius autē est id q̄ expimētatores posuerūt

in libris suis: vc3 de serpente q̃ ligat maleficos ⁊
magicos vt in p̄ntia ipsi⁹ cessent q̃ oia prestigia eo-
rum ⁊ incãtatiões dimittãt. Et idem dixerunt de
argẽto viuo si inclusũ fuerit int̃ duos nodos cãne
Et hñt ista duo vltia admirationez nõ leuẽ ex hoc
vc3 q̃ serpẽs nec in malignos spiritus q̃cq̃ posse
videt̃ nec in res q̃ hmõi incãtatiõibus adhibentur
De argẽto vero viuo q̃ virtus cogitari potest p̃ quã
incãtatiões ⁊ prestigie spũum malignoꝝ p̄hibeat
cum sic dixi de serpẽte vel malignos spũs nec res
q̃ hmõi incãtatõib⁹ adhibet̃ q̃cq̃ posse videat̃. hic
igit̃ aduertendum est tibi q̃ virtutes occulte mul
te ⁊ mirabiles sunt in rebus quas attingere non
possum⁹ q̃lis ẽ v̄t⁹ cãcroꝝ fluuialiu p̃ quã fugãt tal
pas ab ortis ⁊ pratis in q̃bus suspẽsi fuerint sicut
dicunt expimẽtatores. Et hãc virtutẽ nõ hñt ſm
eos pauciores q̃ decẽ. qualiter autẽ fugiũt talpe
cum ipsos nõ videãt. nec alio sensu dep̄hẽdere
eos videant̃ cum ipsi in aere suspẽsi sint. ille vero
in p̄fundo terre lateãt. Dico igit̃ q̃ si credit̃ expi
mẽtatiõibus herba q̃ vocat̃ peonia magnã p̄tãtẽ
h3 in malignos spũs. fugat eñ ſm eos a demonia
cis appẽsa collis eorum q̃ si est nõ d3 videri impro
babile serpẽtẽ q̃ vtiq̃ aial est habere virtutẽ ad im
pediẽdum aliqua opa magicoꝝ. Et p̄pter hoc cõ-
sequẽter de argẽto viuo cui⁹ virtutes ⁊ opationes
magne ⁊ mirabiles sunt nõ debet intelligẽtib⁹ in-
credibile videri q̃n contra malignos spũs vel res
que magicis opibus adhibentur aliq̃d possit. fuit
eñ apud romanos antiqua opinio q̃ vrina huma-
na p̄fusione sua dissoluebat opa magica ⁊ p̄stigias
dyabolicas. Et p̄pter hoc magos ⁊ magas quorũ
prestigias dissoluere volebãt vrina hmõi p̄fũdi fa-
ciebãt. an autẽ ex indignatõe dyabolica dissolutio
hmõi operũ fieret. an alia occulta virtute vrine hu
iusmodi nõ est certum mihi. hoc autẽ dubitare nõ
debes q̃n maligni spũs vilificari timeãt ⁊ mirabi-
liter erubescãt. Propter hoc viri sancti iacientes
sputum p̄tra eos ⁊ spuẽtes in p̄tumeliam eoꝝ eos
a se plerũq̃ diffugãt. nõ eñ liberalr̃ frequẽtãt ho
mines a q̃bus p̄tumeliam patiunt̃ cum sint super
bia inflatissimi/⁊ iracundia indignatissimi atq̃ cõ
tumelie impatiẽtissimi. Debes autẽ scire q̃ vrina
humana locium d̃r. Manifestum est etiã ⁊ lapidẽ
iaspidem fugare serpentes. p̄pter q̃ ⁊ aquile po-
nunt illũ in nidis suis vt p̃ ip̄m absterreãt inde ser
pentes. De gabano vero scripserunt aliq̃ sapien-
tes q̃ dracones ⁊ serpẽtes diffugit ⁊ omnẽ virtutẽ
leuẽ extinguit. De lapide vero q̃ gagates noiatur
quis nõ miret̃ virtutẽ illã p̃ quã virginitatẽ p̄dit
nec in potu pullulizarum fumi se patit̃ a muliere
que v rgo nõ sit: q̃ si tẽtauerit statim remouere co
git̃ illum. Hoc igit̃ expimẽto p̄bare p̄sueuerũt in
maiori britãnia pueri que puelle virgines essent.
Quis ergo nõ miret̃ hãc virtutẽ lapidum isti⁹ q̃d
ad ip̄m de virginitate. que comparatio eius ad istã
que habitudo q̃s aspectus. ⁊ de corruptiõe seu de
floratiõe nõ minor questio est. ❡ Si igit̃ lapis iste
ex occulta virtute corruptionẽ in muliere secũ pre
dicto modo nõ patit̃. Quid mirum si argẽtum vi-
uum opa illa dyabolica in p̄ntia sua fieri nõ patit̃.
Si q̃s autem admirabilia medicinarum intende-
rit inueniet q̃ mirari nõ immerito possit ⁊ debeat.
Quis eñ nõ miret̃ tiriacam venenũ in iectantẽ. ⁊
de toto corpore eius q̃ illud hausit fugãtẽ ⁊ ad os
adducẽtẽ ip̄mq̃ illud expellẽtẽ. Silr̃q̃ cu3 in vul
nus toxicatio fuerit immissa qualiter totum corp⁹
vulneratum p̄scrutari videt̃ vt venenum in eo in-
ueniat ⁊ p̃ viam qua intrauit illud inde educat. Ar
boris autẽ que agnus castus d̃r famosissima virt⁹
est ad cõseruãdam castitatẽ. vñ ⁊ nomẽ accepisse
videt̃: quã virtutem si diligẽter attẽderis mirabi-
lẽ illam inuenies. aut eñ materia3 seminalẽ p̄ntia
sua p̄sumit aut calorẽ eius extinguit quoꝝ neutrũ
videt̃ nisi quẽadmodu m dixi ex virtute occulta.
In caphora nãq̃ q̃ odore suo reprimit luxuriã in
virum nõ est mirum si q̃d de illa p̃ nares ab odorã
tibus eam sumit̃ opat̃ aliq̃d in organis seminali-
bus vel in materia seminali. De agno v̄o caste nõ
videt̃ aliquid trãsfundi in corpus cui castitatem
prestare d̃r vel seruare: s3 sola p̄ntia sua hoc efficere
re putat. p̄pter q̃d qui hoc sentiunt de arbore hu-
iusmodi iuxta lectos suos. vel in lectis suis habet
aliquid de ipsa vc3 ramum eius aut frondem ali-
quẽ. Ex hiis igit̃ ⁊ silibus q̃ in libris experimẽto-
rum ⁊ in libris naturalium narrationum plurima
legunt̃ vtcunq̃ cognoscere poteris causas ⁊ ratio
nes quorũdam operũ magicoꝝ. maxime q̃ sunt ex
arte magica naturali an verum sit vel saltẽ verisile
q̃ herba peonia fugat demones a demoniacis in
de vtcũq̃ poterit elicere. Si eñ armoniis est ista
virtus vc3 fugãdi demones: cur non potius her-
bis quarum tam multe tamq̃ m tre virtutes esse
probant̃. Et mercurius idem philosophus ⁊ ma-
gus egyptiũs posuit herbis quibusdam ⁊ aromati
bus virtutes diuinitat(is) in se habentib⁹ aĩas demo-
num statuis indiderunt. Ego vero non innitor
sermõibus hois istius quẽ p̄stat deceptum fuisse
mirabiliter ab ipsis malignis spiritibus. Et error
ipsius declaratus est tibi iam p̃ me in tractatu de fi
de ⁊ lege atq̃ legibus ⁊ sectis. possibile est tñ ma-
lignis spiritibus odiosas esse res oẽs q̃ salutares
sunt hoibus. vñ ⁊ fabulosis est malignum quãda3
spiꝫ dentes infixisse radici cuiusdam herbe que p̄
pter hoc remorsa vulgariter d̃r in qua apparet re-
uera silitudo morsure. Hoc igit̃ nõ est dubitãdu3
q̃ iplacabiles hũani gñis hostes odiosa hñt q̃cũq̃
hoib⁹ salutaria sunt. herba v̄o peonia multas h3
v̄tutes ⁊ magnas hoib⁹ necessarias. possibile igit̃
est vt ex odio isto fugiat a p̄ntia ipsi⁹ malign⁹ spũs
Et p̄pter hoc ab ipso demoniaco: presertim cum
p̄pter ip̄m fugãdu3 appẽsa fiunt colla eius demo
niaci nihil tñ p̄hibet speciali ⁊ p̃ p̄ria virtute illius
hoc effici posse: vc3 vt fugiat ab illo malign⁹ spũs
cui collo fiunt alligata. In vno nãq̃ hebreoꝝ ex li
bris expresse legit̃ dixisse quẽadmodu3 ex sanctis
angelis q̃ fumus eiusdem piscis positi sup̃ carbo
nes exterriare oẽe genus demoniorum siue a viro
siue a muliere. Et manifestum est q̃ liber iste autẽ
ticus est ta3 apud gẽtẽ hebreoꝝ q̃ apud gẽtẽ xp̄ia
noꝝ. Quid autẽ melius nosse potuit hãc natura3
demonioꝝ qua eousq̃ subditi sunt etiã fumo cor-
dis piscis: vt oẽe gen⁹ illoꝝ exterriari ⁊ fugari va-
leat p̃ ip̄m q̃ ipsi⁹ archãgeli qui hoc dixit. Dein-
de si hãc virtutẽ h3 piscis ille quõ nõ erit sile etia3
serpẽtẽ nõ hr̃e sile3 v̄tutẽ ad p̄hibẽdos malignos
spũs ab aliquib⁹ prestigiis ⁊ fallaciis suis. Nẽ si il-
lis credit̃ qui de virtutibus lapidum scripserunt q̃
dam spẽs iaspidu3 fugat fantasmata. ⁊ p̄pter hoc
prohibet a gestatore suo oẽs hmõi prestigias de-

monum: nec hʒ leuē admirationem: aut questionē qualiter virtuti corporali cousqʒ substātie sint iste substātie spūales nisi q̄s forte dicat q2 in penā suā hmōi inspectionē subiectionē patiunꝫ. quēadmodum est predictum tibi in precedētibus q̄ igni gehēnali q̄ vtiqʒ corpus est subijciendi sunt maligni spūs ꝛ ab illo ppetuo torquēdi cum ab oi subiectione corporali immunes esse prorsus deberēt ꝛ liberi nature sue nobilitatē ꝛ precellētiā sicut ꝛ manifestum est eos esse subiectos sanctis ꝛ iustis hoib⁹ quapropter tam sepe fuganꝫ ab eis liganꝫ ꝛ recluduntꝫ. Et nemo intelligēs dubitat q̄n natura ꝛ prestātiores ꝛ fortiores sint hoibus: q̄d igitur inferiores ꝛ infirmiores eis effecti sunt penā eoꝝ esse manifestū ē. ¶ De prestigijs autē hoc est de opib⁹ ludificatorus q̄bus videnꝫ facere mira q̄dam que nō videnꝫ eis esse possibilia. nō immerito q̄stionē hʒ vtrum fiāt ꝛ qualiter. ꝛ de gn̄atiōibus quorūdam aialium nō est dubium q̄n ea faciant: vel saltē ꝑcurēt. ꝛ legislator hebreoꝝ in scdo libro legis illi⁹ expresse testaꝫ q2 ranas fecerunt magi ebulire: silr ꝑ incātatiōes ꝛ q̄dam archana verum q̄m aias huiusmodi aialium nec creare eis vnq̄ʒ possibile fuit nec corpora formare. Manifestum est eos vel semina hmōi aialium: vel materias ex q̄bus facillime gn̄anꝫ magis egyptijs aliquo modo mistrasse. nature autē in seminibus ꝛ ꝑ semina nō fuit difficile opari iuxta ↄsuetudinē suā. diuina ꝟo virt⁹ sicut vtiqʒ potētissimum est promptissimum est adiuuare semina ꝛ infundere eis aias q̄ cito fuerit oportunum ꝛ quas ꝛ quales decuerit. Lʒ igiꝫ magi illi male operenꝫ q̄cq̄d opabanꝫ. ꝛ ↄ deū ꝑphete ipsi⁹ ꝑut poterāt resistētes nō retrahebat cuʒ creator benignissim⁹ largitatē bonitatis sue a materijs q̄n eas adiuuaret ꝛ ipsis aias ↄuenictes infundēt sicut vides euidēter de illo q̄ commiscerꝫ mulieri vel ꝑ fornicationē/vel ꝑ adulterium semini. sic seminato infundit benignissimus creator animam humanā nō attēdens ad pctā gn̄antiuʒ: sʒ potius ad magnificētiā ꝑfusissimāqʒ largitatē sue bōitatis. Sic nec ad mala opa vel ad malā itētionē magorūʒ egyptioꝝ respiciēs nec ad malignitatē etiā demonum seminib⁹ q̄ vel ministrabāt vel preparabāt magi illi aias infundebat ꝛ ꝑfusione largitatis bonitatis sue. Expediēs autē arbitror aut q̄tum disputare de ludificatiōibus q̄busdam malignoꝝ spūum vt ex illis apparere tibi debeat q̄liter alias operenꝫ. Exēpli gr̄a de nūmis vel aureis/vel argēteis q̄ reuertunꝫ quotiēs dati fuīt ꝑ rebus alijs. Dico igiꝫ in p̄mis q̄ nec auro/nec argēto prestare possunt virtutē gressibilē aut volatilē vel alias motiuā eoꝝ circa naturā ponderositatis sue. Qui igiꝫ redeunt hmōi nūmi nō est ex virtute aliqua ipsoꝝ virtute igiꝫ sola malignoꝝ spūum reuertunꝫ. ipsi igiꝫ sunt q̄ reuertāt eos ad illos q̄ ipsos videbanꝫ expēdisse: si tn̄ veruʒ est q̄ reuertanꝫ ad ipsos. Tu vero scire debes q2 facile est malignis spiritibus silitudines aureoꝝ vel argēteoꝝ numoꝝ facere apparere vbi x̄itas reꝝ hmōi nulla est. Quapropter nō est necesse vt vel numi sint qui reuerti dicunꝫ. ꝛ sicut legere poteris in libris miraculoꝝ xp̄ianoꝝ facultate qua malignus spūs apparere fecit in via cuidā viro scrō vas magnū argēteū potest ꝛ facere apparere vnū nūmū vel mltos vbi null⁹ nūm⁹ est. Et q̄m crediꝫ q̄ malignis spiritibus est ista potestas vel facultas vt appareāt in spēbus hoim vel alioꝝ aialium cū ꝑmittunꝫ. Quid mirum si in spē aut minoꝝ aut vasoꝝ. interduʒ apparēt ꝑ trāsfigurat iōes quas ipsi nouerunt. Et plures q̄dem i spēbus serpētis: ꝛ in specieb⁹ mulieruʒ speciosissimarum eos apparuisse legere potes in prenoiatis libris. nō multum autē refert vtrum de semetipsis hmōi trāsfiguratiōes: an de materijs aliq̄bus alias efficiāt. Propter hoc igiꝫ nō immerito q̄rendum est de forma apparēte sic veʒ de forma serpētina vel muliebri vtrum sit vel nō sit cum indubitāter appareat. ꝛ insup vbi sit vtrū in aere an in subiecto alio. an i aia sol ū eius q̄ sic ludificaꝫ. Quid si in aere hmōi formam esse dixeris cuʒ nosti sermonē istum esse erroneū cū scias aera nō posse retinere formas hmōi neqʒ aliud dyaphanum corp⁹. ꝑpter q̄ ꝛ vitro plūbū ex altera parte opponiꝫ: veʒ vt eius dyaphanitas impediaꝫ q̄ ꝑhibet retētionē formaꝝ in ipso: ꝛ reflexionē eaꝝ ab eadem. Si dixerit formā hmōi vel in terra esse vel in alia materia subito illi adhibita ꝑ virtutē maligni spūs. dico q̄ in terra esse nō potest nisi vel inscripta vel insculpta vel in eadem. puta ꝛ insculpta q̄ esse nō potest cum ad instar somnij confestim euanescat. sepulture autē nō ea vanitate recedant ab hijs q̄bus impresse fuerūt. silr nec picture: nec scripture esse possunt. hoc eīn latere nō posset sanos oculos habētē ꝛ sollicite intuētē. Quare relinquiꝫ vt in aia solum sit forma hmōi q̄ ꝑ eā ludificaꝫ. Quia igiꝫ apparitiōes hmōi sepissime facte leguntꝫ viris sanctissimis quō verisile est malignis spiritib⁹ tn̄ accessum esse ad aias sanctissimas deoqʒ placidissimas. Verū ad hoc facile r̄ndeꝫ ꝛ etiā risum est a sapiētissimis xp̄ianoꝝ: q2 etiam ad eoꝝ corpora vexāda ꝛ torquēda data est malignis spiritibus plerūqʒ potestas. Et de ipso ꝟo dei filio: veroqʒ deo domino seculoꝝ expresse legiꝫ in lege xp̄ianoꝝ q̄ malignus spūs ip̄m trāsportauit ꝛ in montē excelsum ꝛ supra pinnaculum tēpli cuiusdam.

¶ Amplius. nullus intelligēs hodie dubitat q̄n maligni spūs viros sanctos spūalr impugnāt cogitatiōibus ꝛ ymaginatiōibus. qualiter autē hoc possunt si nō est eis accessus ad aias eoꝝ: ꝛ si nō est eis facultas pingēdi cogitatū hmōi in ymagiatiōibus eoꝝ. ꝛ forsitā virtute intellectiua ipsoꝝ. Presertum si fuerit tētatio cogitatiōis de rebus sublimibus ac spūalibus quales sunt cogitatiōes blasphemie de essentia creatoris. ꝛ de alijs hmōi q̄ nō cadunt nisi in virtute intellectiua. Quapropter facile est in virtutibus interioribus aiaꝝ nostraꝝ malignis spiritibus pingere cogitata q̄cūqʒ voluerit quotiēs ꝑmittiꝫ. Et illa nō vt cogitata tn̄: sʒ vt visa quēadmodum in somnis ꝛ somnijs. Quapropter qualibet hora diei vel etiā noctis possibile est eis hoc ex nature sue virtute dūmodo assit eis ꝑmissio creatoris. Intēde igiꝫ diligēter i hoc quia hoc videꝫ mihi declaratio ludificationum istaruʒ. Cū hijs aūt attēdēdū ē tibi q̄ ipsa cogitata q̄ vigilātes cogitamus interdum cousqʒ aias nostras in se rapiunt vt nō cogitare illa sʒ videre nobis poti⁹ videanꝫ. Ex hijs igitur elucere tibi poterit de incātatiōibus q̄ videntur lacerare frustratim equos suos. ꝛ q2 forma eoꝝ vel itegri vel detruncati est in aiabus spectātiuʒ ꝑ creātibus malignis spiritib⁹ vt predixi. Verū tn̄ nō est in eis vt cogitatum vel

De opib⁹ ludificatorūs malignorum spūuʒ

Qm maligni spūs deo ꝑmittente iustos vexēt torquēt tētatiōib⁹

tãq̃ signũ: sz poti⁹ vt visuz ⁊ res. Hoc autẽ efficit
fortitudo impressionis cui addere ⁊ detrahere pos
sibile est malignis spiritib⁹ ex pmissione creatoris
qꝛ sicut cogitatiões ipsas ingerũt spectãtibus opꝫ
magoꝝ sic ipsas cogitatiões visiones efficiunt: ⁊ q̄
erãt signa nõ vt signa: sz vt res videri faciunt. Qꝫ
igit̃ magus equũ suũ detruncare videt̃ frustratum
hoc modo est: ⁊ sup hanc viã q̃tum est de naturali
virtute malignoꝝ spũum: non tñ improbabile est
alias vias eis esse possibiles q̄ multaꝝ rerum virtu
tes occultas mirificas nõ ignorãt hoc nõ ꝙ hoies
interdum portãt sicut ⁊ vn⁹ ex bonis ⁊ beatis spiri
tibus portauit quẽdã de pphetis iudeoꝝ de terra
iude in babilonẽ: ⁊ hoc cirtinio capitis ⁊ de aliis
hmõi portatiõibus q̄bus vel hoies vel saxa gran=
dia portasse dicunt̃ ꝙ reuera nõ hꝫ admirationez
paruã nec leuẽ questionẽ. cõueniẽs est quãtuz po=
teris pscrutari: vcꝫ qualiter hmõi portationes eis
possibiles sint q̄n nec hñt colla/ nec humeros/ nec
vlla instrumẽta portatiõibus ꝯueniẽtia. Similez
q̃stionẽ hꝫ iactus lapidum qꝺ etiã hodie facere vi=
dent̃. ⁊ reuera faciunt hoies tã hmõi iactibus vel
rarissime vel nũq̃ ledunt. Ex quo manifeste iudi=
cio apparet moderatiõe diuine bonitatis restrictã
esse virtutẽ eoꝝ vt etiã lapides pro voto suo vel volũ
tate iacere nõ possint. nec hꝫ leuẽ admirationẽ q̄li
ter vsq̃ in hoies sine lesione ipsoꝝ ipsos iaceãt. sꝫ
causa in hoc est restrictio qua conatus eoꝝ mode=
rat̃ diuina bonitas. Ut igit̃ ista tibi q̃tum possibi=
le est declarent̃ attẽdenda sunt tibi exẽpla ad ea q̄
tibi ponã. Et pmum exẽplum adamãtis siue ma=
gnetis que virtute sua sola dat motum ferro cõtra
naturã ponderositatis ipsi⁹ ferri: ⁊ hoc absq̃ ipul=
su aliquo vel attractu corporali. Quid igit̃ miruz
si in spũalibus subiecta tãta virtute predita est vt si
ne ipulsu vel attractu corporali prestare possit mo
tũ corpori: imo corporibus multꝫ. ¶ Ampli⁹. cũ
lapis iacit̃ vel sagitta trahit̃. q̄d est ꝙ dat motũ la=
pidi illi vel sagitte nemo dubitat q̄n illud sit violẽ=
tia impulsionis: ⁊ qm̃ motus ille ꝯtra naturã inest
illi lapidi vel saggitte. Manifestum est ipsam na=
turã lapidum vel sagitte suspẽdi a propria opatio=
ne hoc est a motu q̄ est deorsum q̃diu durat violen
tia illa impulsionis duo opat̃ ibi violẽtia hec pñtia
sua: vcꝫ suspẽsionẽ quã dixi naturalis ponderosi=
tatis ⁊ motum illum violẽtum. Cuz igit̃ impulsio
ista accidens sit ⁊ ppter hoc incomparabiliter de
vniuersalioꝛib⁹ esse q̃ substãtia ⁊ maxĩe q̃ substan
tia spũalis. quõ nõ potius ipsa substãtia spũalis su
spẽdere poterit pñtia sua naturalẽ ponderositatẽ
lapidis aut sagitte ⁊ dare eidem motum similẽ. vel
sicut q̄busdam visum est violẽtã leuitatẽ. hoc eniꝫ
nõnulli opinati sunt vcꝫ ꝙ impulsio violẽta leuita
tẽ dat corpori ponderoso p violẽtã impulsionem
moto. Causam autẽ hmõi positiõis sue habuisse vi
det̃ vim ꝙ nõ videbat̃ eis moueri posse corpus ad
hoc a puero motus solum modo ꝙ esset extra ipm̃
nisi impressionẽ aliquã in ipm̃ faceret ex qua mot⁹
ille pcederat. Preterea nõ videbat̃ eis pncipium
naturalis mot⁹ ipediri posse ab opatiõe sua natura
li nisi p dispositionẽ quã illud sua ꝯiunctiõe cũ ipo
ageret. Quapropter visum est eis dispositionẽ ex
qua violẽtus motus immediate pcederet esse i ip=
so corpore moto p violẽtiã. ⁊ hãc dispositionẽ vo=
cauerunt in eo violentam leuitatem.

Exẽplum de adamã=te.

¶ Ampli⁹. quomodo violentus motus potest per
violẽtã impulsionẽ impmi corpori alicui: ⁊ nõ sit
leuitas violẽta. ¶ Amplius. tñ post impulsionez
statim quiescit impellẽs ⁊ cessat ab oĩ motu ⁊ a=
ctiõe corporali. Quid est ꝙ tunc mouet corp⁹ vio
lẽte motum nõ mouet ipm̃ illud ꝙ impulit ipm̃ cũ
sicut positũ est q̄escat ⁊ cesset ab oĩ motu ⁊ actio
ne. Quare nõ est apud impellẽtẽ seu impulsorem
ꝙ ipm̃ moueat illa hora. necesse est autẽ ipꝫ moue
ri ab aliquo ⁊ motum illũ causaz habere ꝯiunctaz
In ipso igit̃ ꝙ mouet̃ violẽti est dispositio mouẽs
ipm̃ ⁊ pncipiũ motus illius q̄ autẽ potest cogitari
vel fingi etiã dispositio i medietate efficiẽs motũ
violẽtũ: ⁊ existẽs in ipso corpore violẽter moto ni
si leuitas violẽta. ¶ Ampli⁹. si pncipium mot⁹ in
deorsum naturalis est ponderositas naturalis. si=
militer motus naturalis in sursum leuitas natura
lis quõ pncipium motus violẽti in deorsum non
erit ponderositas violẽta. ⁊ pncipium violẽti mo=
tus in sursum nõ erit leuitas violẽta.

¶ Amplius. due dispositiões cõtrarie sunt mot⁹
naturalis in deorsum ⁊ motus violẽtus in sursum.
Quare ex pncipiis ꝯtrariis necesse est eis esse im=
mediate pncipiuz. Sicut igit̃ motus naturalis in
deorsuz est põderositas naturalis: sic violẽti mot⁹
in sursum necesse est vt sit pncipiuz leuitas violẽ=
ta. Et debes attẽdere qꝛ ista rõcinatio firmat̃ ⁊ a si
mili/ ⁊ a pportiõe/ ⁊ a cõtrariis. Si igit̃ ista suffi=
ciunt facere certitudinẽ de hoc ꝙ violenta impul=
sio corpori sit impulsa: leuitatẽ aũt impmat violẽ=
taꝫ. Jam feci te scire p hoc qꝛ corpus ponderosuz
⁊ sine violẽtia impulsionis vel attractiõis leuitatẽ
assumit vel induit violẽtam sicut apparet in ferro
qꝺ adamãtẽ currit. Et hoc sine attractiõe vel ipul
sione de q̄bus nõ est opus vt ponã te ad exẽpla cũ
oĩm oculis tam clare tãq̃ late pateat ꝙ si hoc põt
corpus in corpus p virtutẽ corpalẽ. s. impmere il=
li dispositionẽ ꝯtrariã naturali ponderositati. q̃=
to fortius substãtie spũales p virtutẽ spũalẽ pote
rũt hec in corpora naturaliter põderosa. nemo eñ
intelligẽs dubitat virtutes spũales fortiores incõ
parabiliter esse atq̃ pfusiores influẽtie q̃ sint vir
tutes corporales. Siue igit̃ corpora inaĩata sit si=
ue aĩata corpora nõ est impossibile ea assumere vel
induere violẽtam leuitatẽ ex fortitudine ⁊ influẽ=
tia virtutũ spũaliũ substãtiaꝝ ꝙ si corpus pphete q̄
de terra iudee p vnum ex sublimibus ac btis spiri
tibus in cincinio capitis trãslatus est in babilonẽ
leuitatẽ ex virtute illius assumpsit facile fuit ipm̃ i
capitis cincinio p illũ spm̃ a terra iudee in babilo=
nẽ trãsportari. Si eñ naturalis põderositas p cõ=
trariã dispositionẽ nõ erat impedita in corpore p=
phete necesse erat cincinium capitis eius rũpi vel
euelli a capite: ⁊ sic ipm̃ pphetã cadere in terraꝫ.
nisi forte q̄s dicat cincinium noua fortitudine eo vs=
q̃ roboratũ aut noua attractiõe eo vsq̃ radicatum
vt põderositatẽ corporis pphete sustinere valerẽt
absq̃ raptiõe sua ⁊ abvltione a capite illius. Uez
si q̄s hoc dixerit nõ minus mirabile dicet q̃ si illꝺ
ꝙ pdixi. Nõ eñ minus mirabile est cincinium ca=
pilloꝝ tã fortẽ radicatiõi q̃ pphete corpus tãtam
induisse leuitatẽ q̃ si iuxta impitoꝝ ꝯsuetudinẽ di
xerit neutrum factum esse vcꝫ nec capillos rece=
pisse talẽ fortitudinẽ/ nec radices eoꝝ talẽ radica=
tionẽ: nec ipm̃ corpus pphete qualẽ pdixi leuita=

te. Sȝ potius virtute diuina ꝑmanēte in sua virtute ponderositate ꝛ in capillis atq̧ radicibus eoruȝ debilitate factā fuisse ꝓphete trāsportationē. Dico qꝛ hō hmōi nō vult recipere minora mirabilia nescio quoquo timore: maiora tñ ꝯcedere nō videtur. Maius eñi mirabile est pacificatio ꝯtrarioꝝ in vno ꝛ eodem subiecto. vel etiā in diuersis cuȝ etiā se ꝯtingāt inuicē: ꝛ alteꝝ in alteꝝ libere agere possit ꝙ assumptio leuitatis in corpore ponderoso. et hoc est qm̄ alteꝝ ꝯtrarioꝝ ibi impedit̃ ab opatione sua. s. ponderositas naturalis ꝛ ipedimētum. hoc manifestum est vȝ impulsio violēta q̄ non ꝑmittit ponderositatē opari opationē suā naturalem.

❡ Amplius. euidētissimum est animā humanam q̄ vtiq̧ substātia spūalis est prestare motū in naturalē corpori suo vȝ in quo est. fortior autē ex olb⁹ modis ē substātia spūalis abstracta a corpore nullo modoꝝ indigēs ꝙ aīa humana. Cū igit̃ aīa humana solo ipio pstet hmōi motum corpori suo ꝙto fortius hoc poterit substātia abstracta vȝ solo ipio pstare corpori cui se adhuc applicuerit. Qꝫ si dixerit qs qꝛ separatio a corpore ꝓhibet virtutem istā ipatiuā ab hmōi opatiōe: Rñdeo i hoc ꝙ si abstractio a corpore ꝓhibet vel ipedit virtutē ipatiuā tūc necesse est vt creator bñdictus sic in vltimitate ꝓhibitiōis ꝛ impedimēti hmōi cū ipse sit in vltimitate abstractiōis ꝛ elōgatiōis a corpore. vbicunq̧ eñi causa est maior ꝛ magis est: ibi necesse est cātuȝ ꝛ magis ꝛ magis esse. ❡ Si ṽo dixerit qꝛ separatio a corpore ipedit animā humanā ꝛ ꝓhibet a motu corporis sui. ꝛ hoc inde apparet qꝛ cum separata ꝑ mortē ab eo fuerit nihil pōt in ipm̄ ꝙtū ad motum nec virtuti eius impatiētie etiā in modico ꝙtūcunq̧ impet obedit vel etiā obedire potest. Rñdeo igit̃ in hoc qꝛ virtus ipatiua aīe humane super motum corporis sui reuera ipedit̃ ꝑ separationeȝ dictā tā a parte aīe ꝙ a parte corporis. Et a parte q̄dam aīe qm̄ caret vehiculo virtus illa q̄ vehit̃ ꝑ mēbra corporis. Et hoc vehiculuȝ vocauerūt philosophi spūm ꝛ diuersificaret hmōi vehicula ꝓ diuersitate opationū aīe ipsius. ṽbigrā. spm̄ vitalem quo vita vehit̃ ab ipsa aīa q̄ fons vite est ꝑ singula in corpore viuētia. silr̃ spm̄ sensibileȝ quo sensus ꝑ singulas partes corporis q̄ sentiunt vehit̃. Eodē modo ꝛ spm̄ naturalē quo quasdam virtutes ipsi⁹ aīe ꝑ corpus vehi vocauerūt. Deficiētib⁹ igit̃ ꝛ extinctis ꝑ mortē hmōi vehiculis impedit̃ ois opatio aīe humane: ꝛ ipedit̃ ois eius virtus opari in corpore ꝛ ꝑ illud. a parte vero corporis qꝛ ꝑ mortē efficit̃ ineptū ad omnē opationē ipsi⁹ aīe suscipiēdam virtutes nō substātiaꝝ abstractaꝝ nō indigēt hmōi vehiculis nec vllis dispositiōibus in corporibus q̄ mouere voluerūt. Sȝ totuȝ est in eis ꝛ apō eas quo indigēt ad opatiōes quas efficere volunt siue intra se ꝛ apud se siue extra. Hoc autē est in eis ex silitudine ꝑfectiōis qua supeminētie creatoris appropinquat̃ ꝙtuȝ fas est eis atq̧ possibile iuxta ordinē nobilitatis sue. Manifestum eñi est ex excitatis in reb⁹ diuinalibus qꝛ ordinate sunt ꝑfectiones ꝛ virtutes in substātiis tā abstractꝫ ꝙ aliis: ita vt q̄ ꝓpinquiores sunt ordine creatoris nobilitatis maiores sunt: ꝛ q̄ remotiores minores. ꝛ sic donec ꝑueniat̃ ad nouissimā ꝛ minimā. Quapropter necesse est aīas humanas ꝑfectiōibus suis ꝛ minores ꝛ inferiores esse substātiis abstractis. Et intēdo ꝙtum ad ordinē nature ꝙ inde euidenter manifestū est: qꝛ aīe humane ex ista minoritate ꝑfectiōis corporib⁹ indigēt ꝓpter multiplices ꝑfectiōes suas q̄ nō acq̄runt̃ eis nisi in corporibus ꝛ ꝑ illa. Et intēdo vt ex hīis sermonibus meis cognoscas indubitāter qꝛ ipsa abstractio in hmōi substātiis ex ꝑfectiōe eaꝝ est quēadmodum in aīabus humanis cōiunctio eaꝝ ad corpora ex indigētia ipsaꝝ ꝛ ī ꝑfectiōe. qd̄ autē dixi de vehiculis virtutum aīaruȝ ex sermonibus sapiētum: ꝛ multā habet difficultatē ꝛ ꝓfundissimā disputationē. Silr̃ ꝛ de ipsa essentia vel natura hmōi spūs materiā nobis reliq̄runt ꝑscrutationū ꝛ q̄stionum cuȝ de hīis declaratio ad tēpora mea nedum venerit ꝙ ego inuenerim. Reuertar igit̃ ad idē in quo eram ꝛ dicam qꝛ si meministi eoꝝ q̄ ṗcesserunt de virtutibus aīaꝝ etiā brutalium siue irrationabilium aīalium inuenies quasdam ex illis ligare motum volūtarium in mēbris hoīm sicut dixi tibi de torpedine ꝛ de ṽtute aīe ipsius ꝛ q̄dam ligāt corpora ꝛ ꝓhibēt ab eis motum violētum cōtra vim ꝛ impetum vētoꝝ fortissimorum. Quid igit̃ mirum si alique substātie spūales ecōtrario possunt vim pstare motum corporib⁹ q̄si naturali immobilitate ecōtrario ligatis. Et intendo ponderosa corpora ipsa ponderositate ligata ꝛ ꝓhibita naturaliter a motu oī violēto. tñ modo verisimile est nō min⁹ posse substātias incōparabiliter meliores ac fortiores vȝ abstractas plus posse ad ꝓhibēdas hmōi ligationes ꝙ ille aīe adeo ignobiliores adeoq̧ inferiores possint ad eas efficiendas. Cum eñi videatur ethmays piscis posse ligare nauē magnā ꝯtra omnē impetū vētoꝝ ꝛ ꝓhibere eā a motu, ꝛ substātiā abstractā nobilē nō posse mouere eādem incōparabiliter nobiliori ac sublimiori ipio cum aīa ipi⁹ ethmays ꝓhibitionē istā ꝛ ligationē non alia virtute efficiat ꝙ ipio vel alia hmōi passiōe. Fortassis eñi ita est passio illa sicut dixi tibi de virtute qua basiliscus ꝑ visum interficit hoīeȝ Et de virtute qua lupus ligat vocē hoīs quē ante viderit ꝙ videat̃ ab illo. Quid si qs q̄rat q̄liter quēadmodum virum sanctum q̄dam ex malignis spiritibus portauerit sanctum ex iussione ipi⁹ de regione burgundie vsq̧ Romā/ ꝛ hoc spacio duaruȝ vel trium horaꝝ. Rñdeo ꝙ iam expediui me: ꝛ super hoc: qꝛ si voluit potuit eum portare in cincinio capitis sicut de ꝓpheta ṗdixi de terra iuda in babilonē ꝑ angelū sctm̄ trāsuectio. Qꝫ si vir ille sanct⁹ esse sibi videbat̃ sup humeros aut dorsuȝ maligni spūs. Dico qꝛ istud sm̄ ṽitatē ab hmōi spū fieri nō poterat vllo modo cum nec humeros nec dorsum hȝ neq̧ possibile esset ibi talia membra vel gn̄are/ vel causare/ vel alio modo efficere. Quapropter ī visione solum modo fiebat sessio illa sic acceptior ꝛ decētior erat viro sancto hmōi vectigatio benignitatēq̧ diuine potētie magis sibi ꝓpiciā cognoscebat q̄ malignū spm̄ ei vt iniunctū ad seruitium electiōis sibi subiecerat. Qꝫ si dixerit qꝛ hoc non sm̄ ṽitatē erat: sed sm̄ visionē tm̄. Rñdeo qꝛ non ignorabat vir iste sanct⁹ malignum spm̄ ad illud iumētinum obsequm virtute diuina sibi paratissimū sȝ hoc nulla spūalitas ꝑmitteret. Et hoc ei visiōe illa certissima ꝑsinuabat̃: ꝛ sufficiebat eidem cum obsequio vectigatiōis ꝙ ei ipēdebat spūs ille. Si ṽo q̄rit̃ de equo ꝙ ad vectigationes suas facere se credunt malefici. Credunt tn̄ꝙ facere de canna ꝑ

caracteres nephanos ꝛ scripturas quas in ea iscri
bunt ꝛ ipingũt. Dico in hoc qꝛ nõ est possibile ma
lignis spiritibus de cãna verum equum facere vel
formare: n eqꝫ cãnã ipm ad hoc ludificationem eli
gunt: qꝛ ipsa aptior sit vt trãsfigureꝛ in equum: vel
vt ex illa gñeꝛ equus qꝫ multe alie materie. Forsi
tã autẽ ꝑpter planiciẽ supficiei ꝛ facilitatẽ haben
di eã alicui videaꝛ ad hoc preelecta. Execrabilius
nãqꝫ scripturis illis proculdubio aliquantulum sit
aptum. Jã autẽ audiuisti qꝛ nõ possibile malignis
spiritib⁹ sub quacũqꝫ spẽ hoies impugnare vel lu
dificare. ꝛ plerũqꝫ nõ ꝑmittiꝛ eis hoc nisi sub spẽ
bus q̃ ipso horrore suo hoies instruãt de maligni
tate eoꝝ suspectaqꝫ eis efficiẽt opa hmõi atqꝫ per
hoc ipm hoies exterreãt ꝛ auertunt ab illis quẽad
modum de illis q̃ in spẽ serpẽtis aut spẽ bufonis:
aut aliis horrificis operaꝛ conaꝛ dyabolus. sic for
san hac de causa ludificationẽ istã efficere in cãna
sola ꝛ nõ in alio ligno ꝑmittunꝛ maligni spũs vt fa
cilitas ꝛ vanitas eoꝝ ꝑ cãnã hoibus insinueꝛ. Est
eñ hmõi lignum ꝛ falsum ꝛ vacuum. videꝛ eñ li
gnum solidum cũ vacuũ sit int⁹ ꝛ inane: ꝛ de ꝟitate
ligni nõ habeat nisi ꝙ exteri⁹ in eo apparet. Insi
nuaꝛ in eo ꝑ ipsam fragilitatẽ cãne ꝙ formidanda
sit hmõi eq̃ ꝛ non secura incessio: sit ꝛ ꝑiculositas
fracture ipsi⁹ cãne q̃ ipsos etiã incũbẽtes sibi mul
tipliciter vulnerat. Si qs autẽ dicat qꝛ cãna ꝛ cala
mus habitatiões interdum malignoꝝ spũuꝫ sunt
sicut serpẽtum ranaꝝ atqꝫ bufonum ꝛ alioꝝ imũ
doꝝ aialium iuxta sermonẽ sapiẽtis q̃ dixit qꝛ in se
creto thalami dormit in locis humẽtib⁹: ego non
improbo. Si eñ habitare inter hmõi ligna ꝑmitti
tur. ꝟisiꝛe est in hmõi lignis eidem plus esse ptãtꝫ
qꝫ plusqꝫ licere qꝫ in multis aliis. Ex his igiꝛ col
lige nõ esse possibile verũ equum q̃ sic factus videꝛ
nec verã eq̃ sessionẽ q̃ in eo sic esse videꝛ: sꝫ totũ po
tius fieri in illusione fantastice visionis. Nec mirũ
si malignis spiritibus daꝛ vel ꝑmittiꝛ sic ludifica
re maleficos cum ipsi plusqꝫ eis fiat ꝑ sacrificium
sanguinis in ptãte malignoruꝫ spũum seipsos tra
dant. De sanguine nãqꝫ illo dyabolicis caracteri
bus ꝛ lr̃is inscribiꝛ cãna de qua equum fieri insa
nissime opinanꝛ. Nõ si qs dixerit qꝛ malignis spi
ritibus est illa potestas atqꝫ sciẽtia q̃ quondaꝫ fuit
eis in egypto ad gñationem ranarum. Et ꝑpter
hoc possibile est eis ꝑcurare gñationem veri equi.
Respondeo in hoc quia non est necesse cum facil
lima sit generatio ranarum: equi vero generatio
difficilis est ꝛ multi temporis.

¶ Amplius. verum equum impossibile est tanta
velocitate portare sessorem aliquem quanta porta
re sibi videtur qui hoc modo ludificatur: sibi enim
non minori velocitate rapi videntur qꝫ si volarent.
Scito etiaꝫ ꝙ fortassis non per vias et terras gra
di videtur equus huiusmodi: sed quasi per aera fe
rant pariter ꝛ feratur. Possibile tamen est vt ꝛ sic
gradi videatur. Arcisus quoqꝫ magus scripsit in
libro suo quẽ vocauit de virtute verboꝝ ꝛ caracteꝝ
figurari ꝑ quã asserebat se ligare molẽdinũ vt nul
la rota eius moueri possit motu circulari. qd̃ si ita
esset ꝛ virtute alicuius figure posset etiam moueri
absqꝫ mundatiõe aque ꝛ impetu vẽti rote molẽdi
narie. Qualiter eñ verisiꝛe est vt figuris ꝛ caracte
ribus sit virtus vel aliq̃bus aliis ad eos efficiẽdos
Alioq̃n virtus dyabolica esset hec q̃ tam potẽs es

set ad nocumẽta: ꝛ tã ipotẽs ad vtilitates. Hoc au
tem vnum est ex his de q̃bus in alio tractatu expe
ditus es. Declaratum est tibi figuras ꝛ caracteres
ꝑ figuratiões suas ꝛ lineatiões nullã prorsus hr̃e
virtutẽ. Et si q̃ est eis virtus tam tibi declarata est
vñ illis est. De colũbis quoqꝫ ꝛ leporibus ꝛ aliis q̃
busdam aialibus sicut de porcis quos aliq̃ vena
les exhibuisse ꝛ etiã vẽdidisse dicunꝛ malefici non
aliud est possibile qꝫ ꝙ primo audiuisti. Impossibi
le eñ est veras colũbas aut veros lepores: aut alia
cuiuscũqꝫ gñis vera aialia fieri etiã sic. i. tam subi
to nisi ministerio demonum. Tu tñ nosti qꝛ gñatio
hmõi aialiuꝫ multi tẽporis est ꝛ multiplicitatꝫ ꝑpe
rationis. Preterea aialia q̃ sic apparẽt ita ꝛ subito
euanescunt nullius ꝑorum existẽtie vestigium reli
quẽtia veroruꝫ aialium nõ est possibile vt subita sit
destructio vel poti⁹ ꝯsumptio: ita vt nulla vestigia
ipsoꝝ remaneãt. Quare oĩa illa in visione fanta
stice visionis omnimode fiunt. Jam autẽ dixi tibi
modos ꝛ vias ꝛ causas q̃bus in visiones hmõi fiãt
vel fieri possint. Quia vero latent nec res ille que
virtutes hñt istas mirificas q̃bus faciunt appare
re que nõ sunt vel q̃bus impediunt apparitiones
hmõi. Et qꝛ etiam copia reruꝫ hmõi apud nos mi
nime inueniꝛ rarissime fiunt ꝛ facta sunt apd̃ nos
opa magica preterqꝫ eo tẽpore quo potestas mali
gnoꝝ spũum ꝑ fidem ꝛ legẽ xp̃ianoꝝ nõdum repꝯ
sa erat quousqꝫ vt modo est neqꝫ ligata. In parti
bus aut indie ꝛ ethiopie ꝛ totis illis adiacẽtib⁹ co
pia rerum hmõi magna est. ꝛ ꝑpter hoc magica na
turalis potissimum ibi viguit ꝛ viget qua de causa
sunt ibi semꝑ experimẽtatores multi ꝛ rerum mi
rabilium ꝑ hmõi peritiam effectores. In egypto
vero ꝑpter ydolatriam q̃ maxime ibi feruere con
sueuit atqꝫ malignoꝝ spũum nõ lõge maiorẽ qꝫ in
aliis partibus ludificationũ fantasie maxie habũ
dant nunc. lꝫ nulla pars hoim habitatiõis ludifi
catiõibus hmõi caruerit donec vt predixi lex et fi
des xp̃ianoꝝ viguit ꝛ floruit. De ludificatiõib⁹ au
tẽ quaruꝫ famositas partes occidẽtales referebat
ꝛ potissimuꝫ minorẽ britãniã nõ aliud tibi sentiẽ
dum puto vel video nisi ꝙ ꝑ antedictuꝫ modũ fiũt
Una vero ex his est qꝛ interdũ videꝛ sibi aliqs esse
i palatio magnifico atqꝫ pulchro ꝛ videre sibi mu
lierẽ speciosissimã in apparatu regio ꝛ ornatu esse
qꝫ in epulis splẽdidissimis cũ ipsa. Et post modũ
in lecto in venereis delicijs tota nocte cum ipsa.
Hmõi autẽ subito euanescentib⁹ deprehẽse fuisse
in luto sordidissimo tota nocte ꝛ inter ossa cruriuꝫ
vacce vnius. equũ quoqꝫ suũ alligatũ ad arborẽ to
tus tota illa nocte nõ comedisse. Et memini me vi
dere viruꝫ cum illusio ista acciderat. nõ autẽ vidi ꝑ
pter negligẽtiã meã atqꝫ desidiam simulu etiã ꝯtu
gisse sepius est ꝛ famositate nõ dubium notissimũ
Et in ore hoim regionis illius pene assiduis nar
rationibus creberrimuꝫ. Facile autẽ est malignis
spiritibus hoies de q̃bus hoc ꝑmittiꝛ separare: eis
qꝫ somnialibus delectamentis tota vna nocte vel
magna parte illius noctis illudere: eisqꝫ soporatis
equos eoꝝ arboribus alligare corpora eoꝝ vbi vo
luerunt collocare cuꝫ nihil hoꝝ sentiant soporati.
nihilominus ꝑ illusoriã visionẽ raptis similes il
lusiones fieri possunt cum ad hmõi visa suspendi
alia ne videant nisi accẽdant. interdum autẽ neqꝫ
sentiãt. Possibile igiꝛ ꝛ facile fuit ludificationi

spiritu viru3 illū de quo loquor sic sopitū et dormiētē3 collocare in luto simul et loco turpitudinis et equū cuius vt ipm inuenit euigilā a alligare ea hora vel ip3 potissimū quādo nihil nisi somniatas delitias sentiebat. Notissimu3 etiā est hoies interdū ad aliqua cognita se.i. apparet vt de hijs q dicunt eis vt circa eos fiunt nihil penitus sentiunt aut aliter cognoscāt. Quapropter manifestum est cognita illa nō tanq cognita apud eum esse s3 tanq visa et tanq res ipsas. Sic et accidit in somnijs vt visa in eis nō tanq somnia: s3 tanq res ipse habeant somniātib9 nec minus mouēt talia somniantes q veritas ipa visor hmōi mouēt si ea verissime apprehēderent. Quēadmodum igit nō mireris de teipso vel alio somniante. si videris igit p somnium esse in vrbe aliqua vel in castro nobilissimo vel in mari vel in prato vel i silua vel i horto amenissimo. et hac muliere speciosa ornataq venustissimi. sic mirari nō debes de viro isto sic si soporatus et dormiens et tales illusiones passus est. Quis eni ex viris cui sili pluries in somno p somniū nō accidit nec pl9 numerabile est q collocatus vt predixi extiti in loco turpissimo et fetulētissimo talia delectamēta sentire sibi visus est q si in carcere et funiculis positus illa vel similia p somnum passus est. Ex hijs igitur euidenter videre potes qntum admirari potes ad cognoscēdas ludificatōes istas ex 9sideratiōe somnior et somniātiū. In quo attēdendu3 est tibi q furiosi et arreptici tanq somniantes loquūtur. Quapropter quēadmodum somnia interdu3 de rebus sunt q vere se h3t vt somniāt: l3 hoc ignorēt ibi somniātes: sic et hmōi hoies interdum vera loquunt. et l3 ipsa q loquunt vera esse ignorēt. Quidam autē ipsam rerum quas loquūtur veritatē: ve3 iuxta modum quē audisti: et p viam q nō op3 vt repetam hec tibi. Sufficiāt igit tibi hec de reb9 arduis donec p alium plenius de causis notu3 est q2 de reb9 hmōi nichil ab eis q precesserat ad hec tēpora deuenit. Quapropter grata sint tibi nec alijs forsitā de rebus a 9suetudine nostra tam remotis nō sufficiant: actionē tn̄ et nōnulla initia ad ea que desunt inueniēdi tibi ac alijs philosophātib9 prestāt.

¶ Cuius modi sunt isti spūs de nocte p modum exercitus apparētes?

Capitulum. xxij.

Post hec 9sequēter de substātijs apparētibus in silitudine eqtātium et bellator in prelium currētium: et i silitudinē exercituu3 innumerabilium. Interdū autē et in silitudine paucor eqtu3 vbi pmu3 inuestigādum erit illud cuiusmodi sint substātie q sic apparet et qua de causa potius in theatris q in agris vel alijs locis. Deinde quā ob causam in silitudines hoim q noti fuerunt in mundo isto et in vita ista. Deinde qd tibi vult eqtatio hec atq discursus. qd eque vel arma. qd totus ille apparatus belli q i eis apparet quas vel quor iniurias in armis vel ppulsare vel vindicare velint vel intēdant et q sunt 9tra eos preliaturi et q sic preparant currere vel volare videant: ve3 an sint substātie spūales: et vtrum bone vel male.

¶ In pmis igit reminiscēdū est tibi q2 substātie que sic apparēt neq corporee: neq corpales sunt Et feci te scire hec in precedentibus qm nec nūerabiles: nec vllo modo eorum sunt visibiles. Et cum conant hoies eas gladio transfigere: vel dissecare conant frustra se hoc attētare statim exp mit. q si corpora essent eis aerea essent oim aialium mortalissima oiq vulneri et lesiōi maxie obnoxia ppt passibilitatē corpor suor qd euidenter vides in aere. Dixi etiā tibi q2 neq figura posset esse hmōi corporibus neq magnitudo determinata cu3 scdm Aristotelē didicisti humidū qualis maxime est aer male terminabile sit pprio termino. Arma vero ferrea quō portare possent corpora aerea. Didicisti etia3 apud eūdē Aristotelē q2 neq aer neq terra susceptibilis est aie vel vite: neq vniuersalium corpus simplex: hoc est ex quattuor elemētis: adda3 aute3 s3 alia nec volo repetere oia illa. Dico igit q2 si essentialiter opa nō essent eis mēbra nec partes diuerse cū in aere non possit esse diuersitas hmōi. Dico insup q2 nō posset esse motus eis p aerea cū aeri nō sit motus p aera neq aque p aquā: neq terre p terrā nisi violētia aliqua hoc efficit. nature aute3 impossibile est. ¶ Amplius. ad qd eis arma maxime arma ptectiōis qualia sunt lorice et scuta et galee cu3 nec vulnerabiles nec vllo modo lesibiles armis sint. Arma vero impugnationis qualia sunt ense et lancea frustra et vana sunt eis nisi 9tra sibi si miles substātias de qbus manifestum est q nulla3 vulnerare possunt. qd si 9tra hoc ens etiā eis bellum pmo et vno 9iuncta occidissent oēs hoies et genus humanū totū penitus deleuissent cū omes hoies vulneribus et lesionibus admorti ipsi9 adeo obnoxij sint vt eā effugere nullo modo psit.

¶ Amplius. nulla turris: nulla minutio pōt homines tueri ab hmōi hostib9 cū nec muro: nec valle qntūcūq excelso et forti artari possunt et phiberi ad accessu3 ad hoies qcūq hora ad eos intrare voluerit: quare saltim ea hora qua dormierit eos vniuersaliter iugulassent. ¶ Ampli9. quō bellum illud nō innotuisset oibus q iam p sex milia annor et amplius durauit. Nō si cōtra similes substātias ve3 immortales et inlesibiles est eis bellu3: tūc insipiētissime sunt euidenter vtreq cu3 armis se inuicē psequant sciētes indubitanter q altere alteris nocere nō possit. Nō igit intēdūt altere alteris sic nocere q conātur adhuc cum sciāt hoc ipossibile esse. Ludus igitur est si qd armis iter eas agit vel agi videt: ludus inq q vulgariter vocat hastiludiū de eqs vero et armis hmōi manifestū est et parū intelligētibus q2 in apparētia et in visiōe tm̄ sunt quasi silr sint iuulnerabiles imortales et illesibiles sicut ipsi q videtur illis arma illa portare. Verū autem equū imortalē esse et illesibilē impossibile est.

¶ Ampli9. vbi nec vi eq sunt: nec vera arma: nec veri armati ludu3 armor veri vel hastiludiū verū ipossibile est esse. Quapropter totū qd ibi vel esse vel agi videt in visione siue illusoria siue fantastica solum modo est et agit. Dico igit in hijs q2 nō sunt pphetici in potestate qm tales illusiōes et ludificatiōes faciāt hoibus et modos affectiōis ear. Iam feci te scire in pcedētibus et hoc est ver9 modus apparitionum istar ve3 q2 ludificatiōes demonū interdum nō solū modo sunt in hac maneriē vt apparet in silitudine hoim mortuor: s3 apparēt terribiles magnitudine armis et equis apparēt etiā cum facibus seu faculis seu alijs ignibus. Sunt et alie ludificatiōes malignor spūum quas faciunt inter p

in nemoribus ꝛ locis amenis ꝛ frondosis arbori-
bus vbi apparēt in silitudine puellaꝝ aut matro-
naꝝ ornatu muliebri ꝛ candido. Interdum etiā in
stabulis cū luminarib⁹ cereis ex qb⁹ apparēt distil-
latiores in comis ꝛ collis equoꝝ ꝛ come ipsoꝝ dili
gēter trīcate. ꝛ audies eos q̇ talia se vidisse fatent
verā cerā esse q̄ de lumiarib⁹ hmōi stillauerat. Ma
nifestum autē est tibi q̄ facile est malignis spiriti-
bus cerā verā ex melle aggresti ꝛ ex opib⁹ apū silue
striū colligere ꝛ inde luminare facere. Impicia vo
hoim nōduꝫ audim⁹ eis hmōi rapinā exercuisse:
nec tñ dubitāduꝫ est qn ex pmissiōe creatoris hec
vel alia materia hoib⁹ ex bonitate creatoris ē q̇ te-
net eos ligatos instar imanissimaꝝ beluaꝝ vt non
noceāt hoib⁹ ne q̄tūcūqꝫ velint. De illis vo sub-
stātiis q̄ apparet in dom⁹ quas dn̄as nocturnas ꝛ
pncipē eaꝝ dn̄am habundiā p eo q̄ domib⁹ q̄s fre
quētāt habūdātiā bonoꝝ tēporaliū p̄stare putatur
nō aliud tibi sentiēduꝫ est neqꝫ aliter q̄ quēadmo-
dum de illis audiuisti q̄ eni comedere ꝛ bibere vi-
dent. visio illusoria tibi est cū manifestū sit substan
tias spūales cibis aut potib⁹ corporalibus vti non
posse. Deinde nichil ꝯsumptiōis aut diminutiōis
aut cibis ꝛ potib⁹ corporalib⁹ de qb⁹ sumpsisse vidē
tur post recessum eoꝝ vel postq̄ poti⁹ euanuerint.
Quapropter quousqꝫ inualuit stultitia hoim ꝛ i-
sania vetulaꝝ ꝛ vasa vini ꝛ receptacula ciboꝝ disco
operta reliquēt. Et oino nec obstruant neqꝫ clau-
dant eis noctib⁹ qb⁹ ad domos suas eas credūt ad-
uēturas tam vcꝫ cibos ꝛ potus quasi paratos in-
ueniant ꝛ eos absqꝫ difficultate apparitiōis p bn̄-
placito sumāt. vbi manifestū est scelus ydolatrie
cōmitti cū cibi ꝛ pot⁹ malignis spiritib⁹ expositi ea
intētiōe q̄ ad locū vētura ꝛ iñ sumpturi credūtur
iam eo ipso oblati sunt illis: ppter quā ydolatriam
omp̄s ac benignissim⁹ creator p̄cepit in lege he-
breoꝝ vasa oia cōparari statuēs vt q̄ vas coopculū
nō haberet i mūdū esset ꝛ repūtaret q̄q̄ ꝛ alia de
cā obseruādum esset istud q̄ iam didisci in expōne
plani: hoc est lr̄e legis hebreoꝝ. Manifestū etiā est
tibi q̄ nō vacat a scelere ydolatrie credulitas illa q̄
tēporalis habūdātia ab alio q̄ a creatiōe optimo
prestare credit. hic eni ꝛ p̄cipu⁹ honore ꝛ glīa crea
toris q̄ ab hoibus honorat: fides atqꝫ credulitas q̄
oim bonoꝝ vni⁹ actor ꝛ largitor largissim⁹ sol⁹ cre-
dit. hūc igit honorē ꝛ gloriam trāsferre i maledi-
ctos ꝛ malignos spūs. Manifesta est ꝯtumelia ꝛ i-
iuria itollerabiles creatoris: ipissimaqꝫ ydolatria
igneqꝫ ꝛ gladio extricare. Idem ꝛ eodē modo sen-
tiēdum est tibi de aliis malignis spiritib⁹ q̄s vulg⁹
striges ꝛ lacunas vocāt. Et apparet de nocte i do-
mib⁹ i qb⁹ paruuli nutriunt ꝗusqꝫ de cunabulis ra-
ptos laniare vel igne assare vident. apparēt aūt in
spē vetulaꝝ vcꝫ q̄ nec vere vetule sunt: nec pe pue
ros deuorare possibile est eis ppter causaꝫ quā di-
xi. Interdum autē pmitti eos paruulos occidere
sub pena parētū. ppter hoc q̄ parētes quousqꝫ in
terdum diligūt paruulos suos. vt deū nō diligant
vtilr igit atqꝫ salubriter cū ipsis parētib⁹ agitur cū
causa offense creatoris subtrahitur. Incipiēs au-
tem more suo vnde erudiri deberet inde occasionē
detestabilioris stultitie assumun⁹ qua de causa fa-
ctuꝫ est vt spiritus maligni sub nomine ꝛ specie ve
tularum in quibus apparere credebant. timorem

ꝛ honorē ac culturam ydolatrie sibi acquisiuerunt
ea vcꝫ de causa vt paruulis parcēter: hoc est vt il-
los nec laniarent neqꝫ igni q̄ssarēt. Vetulaꝝ autē
nostrarum desipientia opinionem istam mirabili-
ter direxit ꝛ prouexit que animas mulierum aliaꝝ
pene ineradicabiliter animis infixit. Similiter et
de dominabus nocturnis q̄ bone dn̄e sint multa ꝛ
magna bona domibus quas frequētāt p ea prestā
tur mulieribus potissimum p̄suaserunt: ꝛ ad nudū
dicā pene oēs reliquias ydolatrie retinuit ꝛ reser-
uauit ꝛ adhuc pmouere nō cessat a multis ista fa-
tuitas. Debes autē scire cum hiis que audiuisti q̄
multe de visibilib⁹ istis ꝛ apparitiōibus fantasticis
ꝛ ex morbo melācolico in multis fiunt. Sꝫ in mu
lieribus maxime sicut vides etiam de visionibus
veris ac reuelatiōibus. Et causa in hoc est preter
eam quā medici dicunt natura muliebrium aiarū
adhuc vcꝫ q̄nqꝫ lōgo facilioris impressionis q̄ aie
viriles. Et quemadmodum vides quia viri armis
ꝛ bellis dediti ꝛ facilius ꝛ sepius de illis reb⁹ som-
nia: vcꝫ vel potius patiuntur: ꝛ sic visiones iste de
bellis. s. ꝛ armis crebrioris eisdem fiunt ꝛ absqꝫ vl
la operatione malignoꝝ spūum. plerumqꝫ eni ea q̄
maxime cordibus nostris inherent alteriusqꝫ ani-
mabus nostris infixa sunt animas nostras sic in se
rapiunt vt non signa rerum huiusmodi: sed poti⁹
res ipsas libere videre videamus etiam vigilātes.
¶ Iam igitur per ista scire debes: quia vt ex ope-
ratione malignorum spirituum et ex aliis causis
quas audiuisti proueniunt illusiores iste hastilu-
dioꝝ ꝛ aliaꝝ apparitionū quas tibi nominaui. pro-
pter quod auteꝫ in compitis magis q̄ in agris po
tius vel in aliis locis. Dico q̄ in aliis locis etiam
fiunt cum videntur exercitus ibi nocturni multi-
tudine sua operire montes ꝛ valles. Compita p-
pter frequentiam hominum minus habent mun-
ditie et spiritualis ꝛ corporalis. Agri namqꝫ mū-
dissimi sunt vt ita dicatur comparatione viarum
publicarum ꝛ compitorum. In hiis enim hoc est
in viis publicis ꝛ compitis de nocte conueniunt
latrones ꝛ raptores omnia que genera malefico-
rum. Narratur quoqꝫ q̄ quidam videns huiusmo
di exercitum terrore percussus a via publica de-
clinauit in agrum contiguum vbi quasi in refrige-
rio transeunte iuxta illum totus ille exercit⁹ ille-
sus permansit ꝛ nihil mali passus est ab illis. pro-
pter quod inoleuit opinio apd̄ multos agros gau
dere protectione creatoris propter vtilitatem ho
minum: ꝛ hac de causa non aspersum malignis
spiritibus ad eos: neqꝫ potestatem nocendi pro-
pter hanc causam hominibus existentibus in eis.
Gens autem ydolatrarum tutelam istam ꝛ defen
sionem si eam vel crederet ꝛ audiret muneribus ar
uorum illam attribueret. Et si quis de gente illa
in agro metu huiusmodi declinaret non ad agrum
eum fugere. Sed ad protectionem et presidium
predictorum minimum illis fugere iudicaretur.
Opinor q̄ cererem deam que agris preest: huius-
modi autem hominem protexisse crederent exer
citum: quia illum inter fines regnum scelerum in
eum posse nocere. De hoc autem q̄ in similitudi-
ne apparent hominum dico mortuorum: ꝛ maxi-
me gladio interfectorum videat. forsitā alicui iu-
xta sententiam platonis agere videntur numeros

diersi vel tēpoꝝ alioꝝ aīe mortuoꝝ hmōi tpm dico
qb⁹ in corporib⁹ mēsure erāt vbi eas in mortis hu
iusmodi violētia expulisset. Tu autē debes scire
mortuoꝝ sic.i.p violentiā aīas ſm platonem circa
tumulos vagari ꝛ nō agere discursus predictos.
Expletis autē numeris ſm istū reuerti ad cōpares
stellas. Et qm̄ illi vel soli vel potissimū illi apparēt
in exercitibus istis q̄ armis interēpti disgladiatos
eos vulgus vocat. credunt aūt pnias agere in ar-
mis vocauerūt. Propter qđ interdū curatos suos
sollicitāt vt eos orōnib⁹ ꝛ aliis suffragiis adiuuēt
et deliberatione sua a penis quas patiūt: si tñ effi-
caciter adiuuēt curatos suos sic edocet ꝛ ſmo sapi
entis quo dictū est. Per q̄ peccat qs: p hec ꝛ tor-
quetur. adiuuare videt opinionē istā. Ipsi etiā qui
sic apparēt, put fama est ista sepe reuelauerūt: vez
et penas q̄s patiūt ꝛ penarū cās. in eis quoq̄ qui
pcesserūt didicisti: qꝛ locus purgatoriū hoc est pur
gationi aīarū cōgru⁹ ꝛ etiā deputat⁹ terrena habi-
tatio est. Et cām in hoc audiuisti hanc vez qꝛ pur-
gatio hmōi suppletio pnie ē inexplete quare pnia
in hac vita inchoata ibi pficit. Merito igit in eodē
loco siue habitatione idē agit qđ est dicere eiusdē
opationis: merito loc⁹ est vn⁹. Fiūt aūt apparitōes
iste scz exercituū armoꝝ ad terrorē eoꝝ q̄ armis vtū
tur: vt p penas q̄s abusores armoꝝ visionib⁹ istis
pati cōspiciūt deterreāt a silib⁹. Et ista q̄ in appari
tionib⁹ suis ipsi mortui referabūt. pmittūt igitur
aīe mortuoꝝ hoim sic appere hoīb⁹ ad deterrēdos
eos ab armoꝝ abusiōib⁹ ꝛ rapinis ꝛ seuicia hoīes
occidēdo verū sicut predixi nec veri equi nec vera
sunt arma q̄ ibi apparēt nec vera hastiludia nec ve
ra plia: nec vel discursus aut equitationes pp̄ter
causas antedictas: sed signa tñ rerū hmōi tanq̄ i
visiōe apparēt ad cōmouere faciēdos hoīes ꝛ de-
terrēdos a malis pdictis: ꝛ ad sollicitandos eos
de suffragādo aīabus defunctoꝝ. ¶ Dico etiam
qꝛ nō sunt pene ille oēs vez armoꝝ: laruarū: eqta
tionis: ꝛ cōflictuū bellicoꝝ atq̄ hastiludioꝝ nō sē
et cōgruētes aīab⁹ sepat. Sz neq̄ possibile ē illas
talr puniri cū īpossibile sit eis talr operari. non eñ
possibile est aīam sepatā eqtare: arma portare: ne-
q̄ armis ludere vel pugnare. Quapropt manife-
stū est qꝛ nō est possibile vt penas patiant q̄ nō nisi
agentes talia pati possunt. signa tñ sunt ex cōsequē
ti penarū: quas talib⁹ actionibus dum essent ī cor
poribus meruerūt. neq̄ necesse est vt ipse anime ī
essentiis suis vel personis pñtialiter sic appareāt:
queadmodū neq̄ in somniis necesse est vt res ipe
que videri vident p̄sentia sua et veritate appareāt
sed sufficiunt ipsa signa earum somniantib⁹ q̄ p
rerum veritate se illis exhibēt: sic ꝛ in hīs appari-
tionib⁹: sed de hīs poti⁹ tanq̄ de visis p somnia
iudicandū omnimode est. Ubi aūt ī ipsis locis pe-
narum ipsi mortui apparere videntur: et ipsi reue
lant se in locis illis p penas ibi pñtialiter esse du-
bitari nō possunt si de hīs de semetipsis creditur
Et potissimū si opa se agere q̄ aīab⁹ separatꝫ possi
bilia sunt ꝛ cōgrue fateant: queadmodū ī visiōe illa
qua apparuit quidā mortu⁹ in ipso loco termistā/
atq̄ penā se ibi ppeti vt aquas ipas calefaceret ad
opus ibi balneari volentiū. possibile nāq̄ ibi erat
ex creatoris ligna in igne cremari et solo imperio
cōgregare atq̄ cōponere ꝛ nō aliter: sicut sepe au
diuisti nisi virtute creatoris. non eñ pōt alia corpa
hūana mouere nisi p motū pp̄riū creatoris. Qua-
re manifestū est q̄ non virtute sua mouebat ligna
ad cōponendū regnū neq̄ ordinabat eos istrumē
to: sed frustra hāc purificationē eidē iposuisset of
ficiūq̄ eidē hmōi nisi prouidentie iniunxisset vir-
tutē illā qua hic pagere posset pstitisset q̄ si nō ita
nō visio sed illusio fantastica visio illa videbitur.
¶ Ampli⁹. que pena erat anime illi prunas cale-
facere si hoc illo solo imperio faciebat: soloq̄ vi-
ctu pp̄rie volūtatis. In quo rñdeo q̄ pena reuera
grauissima est aīabus separatis vacare opatiōibus
vilib⁹ et indignis se ꝛ fraudant sublimib⁹ ꝛ iocun
dissimis opationib⁹ pp̄ter quas create sunt ꝛ repo
te. Hec aūt sunt bñdictiones grāꝝ actiones col-
laudationes adiurationes ꝛ glorificationes crea-
toris ꝛ alia hmōi q̄ totaliter vocat multitudo diui
tiarū illarū celestiū: hoc est sublimiū ac btōꝝ spūū
Et attēdēdū tibi est ne credas oī generi sōpnioꝝ
et ne vanitatē p visionib⁹ q̄ a creatione enumerāt
amplectaris in memoria semp hñs sermonē sapi-
entis quo dixit. Qꝛ fantasias patit cor tuū nisi ab
altissimo fuerit emissa visitatio. ¶ Qꝛ non tant⁹
verus sanct⁹ ꝛ sapientissimus xp̄ianorū tradidis-
set vere nemini fuisse visionē de calefactione non
facta: de qua primo audiuisti defendit eam vt po-
tuit tant⁹ iperator posset in tante visioni fantasti-
ce credidisse. Quid si quis querat qualiter arma ꝛ
equi in hmōi significet penas quib⁹ ab eis purgā-
tur petis q̄ armis abutendo cōmiserant. Iam di-
xi tibi qꝛ significatio ista est quasi ex cōsequēti iuxta
tropū illū quo instrumētū res q̄ p ipm fieri cōsueuit
similiter ꝛ ars ꝛ opatio q̄ p illū exercet eodēmō ꝛ
illud qđ ex opatiōe siue illud sit culpa p opationez
cōtracta vel cōmissa pena siue pena pp̄ter hoc in
culpā non latā crebērrimū est in rebus humanis
ꝛ in consuetudine hoim maleficos suspēdi vel alio
modo torqueri cū instrumētis q̄b⁹ maleficia ppe-
trant qđ sicut fit ad terrorē vez vt qui hoc viderit
doceat silia deuitare: sic arma ꝛ equi in hmōi visio-
nibus apparēt vt q̄b⁹ hmōi ostendunt a rapinis ac vio
lētiis: aliisq̄ armorū abusib⁹ se cōpescāt. silr et qui
visiones tales audiūt. pp̄ter qđ diuine bonitatis
puidētia nō solū pcurat vt visiones hmōi videan
tur: sed etiā a nō vidētib⁹ audiant. qđ aūt nephan-
de ille dñe nocturne quibus preesse credunt vetu-
le dñam habundantiam vel dñam satiam ab eo qđ
est satis vel satietate dictam. Similiter et ille que
in stabulis et arboribus frondosis apparere dicū-
tur: malignus spiritus sic per hec que dicam tibi
patefiet. ¶ Et primū quidē qꝛ boni ac beati spiri
tus cibos vel pot⁹ sibi preparari vel exponi siue ap
poni nunq̄ expetunt: vtpote q̄ talib⁹ nō indigent.
Quod si aliquando hoc fieri permiserunt nō alia
de causa hoc fecisse putādi sunt: nisi vt deuotio/
ꝛ obsequiū eis apponendum corporales cibos nō
deliranturꝛ vt condignam remunerationem a lar
gissimo creatore reciperent. ¶ Deinde nunq̄ in
locis sanctis apparere consueuerunt: sed loca ha
beri ꝛ cultui creatoris dedicata omnimodo decli-
nant: de quib⁹ locis nulli intelligentia dubiū est
quin a sanctis ꝛ beatis spiritib⁹ frequenter ꝛ quo-
niam eis cara sunt propter gloriam ꝛ honorem cre
atoris. ¶ Tertio qꝛ boni ac beati spirit⁹ quotiens
apparent iussa vel mandata creatoris omnipoten
tis ad homines deferūt atq̄ a malis imminētib⁹

eos premuniunt et ad bona aliqua exhortantur. De hijs ꝟo dn̄ab⁹ nephādissimis nō est adhuc auditū quēadmodū boni ꝯsilij vel salutaris exhortatiōis aut aliq̄ iussa creatoris ad hoīes detulerint. Quarto qꝛ scti ac btissimi spūs nūq̄ nisi in spē viri in mundo: ⁊ nunq̄ in specie muliebri apparuisse auditi sunt. Quinto manifestū est sexū muliebrem eis nō esse vidicisti nāq3 rē alibi: qꝛ mulier in adiutorium viri facta est sicut legis in libro hebreoꝝ lege. parue autē vidicisti qꝛ sex⁹ tā mulieris q̄ viri fact⁹ ē cā gnatiōis ⁊ ꝓlis: apd autē sbās spūales abstractas nō est possibile gnationē esse vel ꝓlē stare neq3 sexū cū sex⁹ cā sit vnica gnatiōis ī hūitib⁹ sexū Euidēs igit̃ est sexuū ista diuersitas vc3 apparitionē q̄ boni angeli in spē viroꝝ solū mō apparēt ⁊ nūq̄ in spē muliebri ꝙ malign⁹ spūs faciūt. Qꝫ si dixerit qs qꝛ sit virilis sex⁹ nō h3 locū apd sublimes ac btōs spūs. Rūdeo qꝛ veꝝ est verū tñ vult⁹ ⁊ fortitudo ⁊ vis actiua locū h3 ī vir ꝫ ⁊ ꝯgruit ista bn̄ substātijs spūalib⁹ vis nō passiua ⁊ infirmitas atq3 debilitas dispositiōes muliebres satis oīn̄i modo incōgruētes hmōi spiritib⁹. Ob cām igit̃ hanc spēs virilis ꝯueniēs est eis nō ꝓpter sexū q̄ nō ē alid nisi vis actiua ī opatiōe gnatiōis a q̄ nature sue nobilitate ꝓhibiti sunt ac remotissimi. Qꝫ si volueris ꝓ se q̄ vel poti⁹ stultitiā vetulaꝝ ac vetuli in errore isto credētiū vc3 qꝛ vere mulieres sunt q̄ sic apparēt interrogabis eas vtrū nūq̄ generent̃ vel vtant̃ sexu muliebri. qd si dixerit qꝛ mīme gnant̃ nec vtunt̃ sexu muliebri nūq̄ vel ad gnationē/ vel ad voluptatē Est eni oīmode ociosus ⁊ inutilis vc3 ociositate ⁊ sterilitate ꝑpetua ꝙ nō potest esse nisi altero duoꝝ modoꝝ vc3 vel natura/ vel vetustate ꝓpter quam certū est tā viros q̄ mulieres interdum steriles fieri ⁊ alio casu ꝙ si natura tūc erit naturalis aliq̄ non ꝑpetue ociosa ⁊ inutilis: ⁊ hoc ꝑ naturam ꝙ indubitāter est verum de impossibilibus vc3 vt virtus vel potētia sit naturali impossibilitate ꝓhibita ab exitu in actū vetustas: ergo apud hmōi substātias locū nō h3 qm̄ si veterascere posset sicut inueterari posset vtiq3 deficere paulatim ⁊ tandem mori. Si vero casu alio aduenit eis sterilitas cu3 pena magna sit sterilitas precessit eā ex necessitate aliq̄ culpa cū omnis pene causa sit culpa in eis q̄ rōne vtūtur. quare penā sterilitatis precedente culpa aliq̄ meruerūt. De bonis ac btis spiritib⁹ manifestum nulliū nunq̄ peccasse: ꝯsequēs est igit̃ istas execrabiles mulieres malignos spūs esse. ꝙ si vis gnatiua in eis nō est ꝓhibita vel natura/ vel ex alia causa ab ope gnatiōis manifestum est eas gnare: ⁊ qꝛ hoc nō possunt ꝑ se necesse est vt hoc faciāt ex cōmixtione substātiaꝝ sublimium. qꝛ igit̃ fet⁹ eaꝝ immortales est necesse est sicut ⁊ ipe sunt ⁊ patres huiusmodi fetuū necesse est gnatiōib⁹ suis eas iā dudum istū orbē repleuisse sicut euidēter vides ī hoībus: qꝛ si mors multitudinē hoim q̄ ꝑ gnationem nō minueret̃ restrigeret multitudinem hoim tota ista terrena habitatio capere nō sufficeret. Qd si forte dixerit qꝛ raro ⁊ paucos fetus gnant̃ . ꝓpter hoc nō quousq3 multiplicant̃ nō effugit hōiste qu multiplicatio ista excrescat in infinitu3 cū filios ⁊ filias hmōi gnatōis necesse sit gnare filios ⁊ filias immortales. Quapropter nō sufficiēt tot habitatores tot ⁊ tātaꝝ gnationū. verū qꝛ multitudo ista nō apparet manifestum est multitudinē hmōi nō esse ⁊ q̄ credunt substātias hmōi comedere ⁊ bibere. ⁊ si in alio gn̄i humano nō nocerēt hoc verū cu3 plurimum noxie gn̄u humano sunt ꝙ magnā partē ipsi necessarioꝝ comedunt ⁊ ꝯsumunt. Qꝫ si dixerit qꝛ l3 comedant ⁊ bibāt: nihil tn̄ de cibis ⁊ potibus minuunt q̄ erroneum sit hoc ex aliqs nosci pene. nō eni comedit̃ aut bibit̃ nisi qꝛ corrūpitur ⁊ mutat̃ atq3 ꝑ corruptionē ⁊ mutationē hmōi nutrimētum comedētis ⁊ bibētis assumit̃. Manifestum igit̃ quia in visione fantastica fit comestio illa ⁊ bibitio illa quā videre se credūt q̄ ab hmōi spiritib⁹ sic ludificant̃. Et hoc ipm testat⁹ est ille sanctus Archanus q̄ filium cuiusdam hebrei viri sancti duxit ⁊ reduxit itinere longo ⁊ apparebat ī spē viri: videbaturq3 comedere ⁊ bibere corporales cibos ⁊ potus: nō autē comedebat ⁊ bibebat: ⁊ sicut ipsemet dixit qꝛ invisibili cibo solum modo vtebatur. quēadmodum oēs sublimes ac bti spūs. inuisibilis autē cibus ille nō erat nisi fruitio ꝯtinua pulchritudinis ⁊ suauitatis creatoris. Silis autē apparitio q̄stionis ⁊ bibitiōis in primo libro legum hebreoꝝ legit̃ facta apud ꝑmum ⁊ maximum patriarchā hebreoꝝ. Cum eni in spē viroꝝ trium apparuit: ⁊ ipse vir esset gr̄a ⁊ largitate hospitalitatꝫ ꝓfusissimū eosq3 viros esse crederet inuitauit eos more solito liberalitatis q̄ angeli sancti ⁊ dei ministri boni acceptauerūt vt eis pararet ⁊ componeret prādium sicut predixi ne opus ⁊ obsequm tāte deuotiōis periret. Et vir ille optim⁹ mercede illi⁹ ꝯgruētia fraudet̃ nō eni erat illa comestio quā scti angeli illi ꝑdicebāt pretēdebāt: s3 exteri⁹ ⁊ apparēter deuotionē viri deseruiebāt cū fm̄ ꝟitatē nec comedere nec bibere possent. De hoc autē ꝙ multi ex sapiētib⁹ opinati sunt spūs ⁊ bonos ⁊ malos assumere corpora iam ex pedit⁹ ī hijs q̄ precesserunt q̄tum nūc possibile fuit verum si aliud: vel per semetipsum: vel per doctorem qui hoc possit etiam declarare. vel alia via creatori aliud certum facere placuerit. Scio me esse minimum de hijs qui hoc addiscere parati sunt ⁊ cum gaudio acceptare: non enim prudentie mee sit ⁊ inuitor vt necnon nichil opinari: verisimiliter possunt certitudinem veritatis per quemcunq3 michi fieri possit repellam. ¶ De nocturno vero demone q̄ phialtem multi vocant scire oportet: quia multi experitionibus medicorum ephialtem demonem esse negant ⁊ oppressionem illam q̄ eos incumbens demonem facere videtur hominibus ex compressione cordis esse dicuntur. q̄ diastoles per quam sensibilis ⁊ motus spiritus a corde ad membra alia disgreditur ⁊ peruiam atq3 diffunditur: cor stringitur vt spiritus illos retineat ⁊ ad membra transire prohibeat. Quapropter ⁊ sensus et motus ꝓhibetur a toto corpore. Et hoc est causa propter quam sede3 anime cor esse posuit Aristoteles quoniam inde sicut audiuisti quasi a fonte tres vite: videlicet/ vita/ sensus/ et motus in totum corpus ⁊ membra singula diminantur. Veritas autem hec est quia et si hoc modo fieri possunt ⁊ plerumq3 fiat huiusmodi compressio vel oppressio. nichil tamen possibile est hanc potestatem dici malignus spiritus vt consimiles oppressiones dormientibus de nocte faciant: ⁊ qsiq3 etiā sufficeret. Qꝫ autē ꝟa sit opinio medicoꝝ iudicium est ꝙ ista passio non accidit iacentibus super alterutrum

latus: sꝫ solū modo ī vsis hoc est sapis dormiētib⁹ ⁊ hoc est q꞉ stomach⁹ distēdit ⁊ extēdit ad partem cordis. Nā si replet⁹ fuerit cōpressionē ⁊ restrictionē efficit quā dicit. Et hoc est aliud ex iudicio veritatis opinionis eoꝝ q꞉ nō accidit nisi post repletionē ex cibo vel potu vt multis visum est iō verū tu dubitare nō debes qn malignus spiritib⁹ interdū prudētia creatoris ꝑmittat compressiōes ⁊ oppressiones facere: necnō ⁊ suffocatiōes ⁊ alteri⁹ modi extractiōes hoīm. Silr ⁊ sctis ⁊ btīs spiritib⁹ ad ipꝫ ꝑmittit: imo ⁊ facere iubent a benignissimo creatore. Et plerūqꝫ in hꝫs manifesta sunt iudicia creatoris. Plerumqꝫ autem sic occulta apparebunt tibi ex libris narrationū q̄ sunt de miraculis q̄ facta sunt ī gēte xp̄ianoꝝ. eis aūt q̄ dormiūt ab hmōi malis vtpote somno ligati tueri se nō pn̄t hoc solū saluberrimū ⁊ tutū vt vigilātes hmōi malis occurrāt vel ꝑ ꝯsiliū medicinale cauēdo sibi a repletiōe ⁊ supflua ⁊ dormitōe supina vel icōꝑabilr meli⁹ si semꝑ ītrēt cubicula sua vt ad mortē corporis q̄ decet purificatiōe ac sctificatiōe creatoris q꞉ debita placatiōe plene sunt. talib⁹ eīn nō timēda est mors corporū q̄ etiā desiderāda tāqꝫ euasio ⁊ de carcere horrido ⁊ vinculis tāqꝫ applicatio ad portū salutꝫ de tēpestate valida tāqꝫ redit⁹ de exilio erūnosissimo ad pr̄iaꝫ opulētissimā ⁊ iocūdissimā. ¶ Ex hꝫs q̄qꝫ patefacta esse tibi dn̄t q̄ audis plerūqꝫ de q̄busdaꝫ hoīb⁹ mortuis q̄ alios de viuis accidūt: cum eīn nō resurgāt ad hec a morte hmōi sꝫ gn̄alē expectēt resurrectionē. manifestū est corporalr eos ⁊ ī ꝓprijs corꝑib⁹ nec appere nec hmōi noxias iferre. Presertiꝫ cū corpora ipsoꝝ illa hora hoc agere vidētur vel ī sepulchris itegra iacēt: vel saltē ossa eoꝝ corporib⁹ q̄ putredo ꝯsumere necdum potuit: aīe q̄qꝫ hmōi mortuoꝝ nō est ꝓ̄ibile q̄ ad hāc vitā redeant ꝓpter tales iterfectiōes efficiēdas: vbicūqꝫ enim sint ī via altera, ⁊ scelera altera, vel nōvelle, vel nō posse eos vacare talib⁹ ꝓ̄ibile est. Si in ꝯsortio fuit btōꝝ ⁊ sublimiū spūuꝫ q̄liter a tāte felicitatꝫ gaudijs ad talia pagēda diuidere. Si xō ī ipō carcere infernali vel in igne purgatorio sic ī vtroqꝫ videntur in potestate exeūdi ligate in inferno q̄dem vsqꝫ ad diē vniuersalis iudicij illa nāqꝫ die astare hꝫ āte tribunal iudicis viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ vt vnaq̄qꝫ caꝝ recipiat ꝓut gessit ī corpore v ꝓpoterit nosci ex fide ⁊ lege xp̄ianoꝝ. ¶ Amplius. hmōi interfectiones faciūt: aut ꝓpria voluntate, aut iussu alieno. q̄d si ꝓpria voluntate: tunc manifestū est eas maioris esse potētie in statu illo post mortē corporum q̄ fuissēt dū essent ī corporib⁹: ⁊ hoc ad corporales oꝑatiōnes. interfectiōes nāqꝫ hmōi corporales sunt oꝑatiōes. Cū aūt erāt in corporib⁹ aīe iste ꝓhiberi possent ab actib⁹ hmōi ⁊ resisti posset eis armis ⁊ viribus corporalibus. Manifestū igit est q̄ nec armis nec virib⁹ corporalib⁹ talia agūt: sꝫ nec virt⁹ est eis cū separate sint ꝑ quā sic agere possit absqꝫ armis ⁊ mēbris corporalib⁹. illā eīn virtutē haberēt etiā in corporib⁹ cum virt⁹ illa. nō ex corporib⁹, sꝫ ex seipsis eisdem. Nā si alieno iussu ⁊ ptāte agūt interfectiōes hmōi. tūc indubitāter q̄ talia iubet p̄stat eis virtutē ⁊ ptātē talia faciēdi. nō est autē ptās vl virt⁹ malignis spiritib⁹ vt aīabus mortuoꝝ prestare pn̄t hmōi ptātē vel etiam adducāt eas ⁊ educāt de locis ī q̄bus sunt. Cognita igit rōne declaratū est tibi ex oībus hꝫs malignos spūs talia more suo in visione efficere nō ipsos mortuos. Et si vulnera in corporibus sic interfectoꝝ apparēt ꝓculdubio verū armis hec facta esse tibi dubitādum nō ē. vera eīn arma vibrare: ⁊ in corpora hominū īpingere posse ex virtute sua naturali habēt abstracte substātie. verūtn̄ ea nō ea virtute sic vti possūt nisi prout moderatur eis bonitas creatoris. nō eīn possunt interficere hoīes ꝓ voto ⁊ libito malignitatis sue sicut sepius audisti. Nō autē de miraculis xp̄ianoꝝ legit q̄ q̄dā miles suscitat⁹ fuisset vt q̄ēadmodū impiū ⁊ blasphemū interficeret potentia ⁊ virtute creatoris hoc factum esse manifestum est qm̄ ipsa sacratissima filij dei matre iubēte miles suscitatus est q̄ sicut oīpotēti filio dei facile nequaqꝫ difficile fuit sic ⁊ gloriose genitrici ipsi⁹ hoc denegare possibile nō fuit. nec pretereūdum est tibi in loco isto de ꝓpheta quem mulier phitonissa suscitasse legitur a mortuis in libris hebreorum. In quo facto qm̄ nōnullos errare grauissime scio cōueni⁹ appꝛenter ꝟitatem facti hmōi tibi declarare q꞉ reformare corpora humana iam putrefacta ⁊ aīas eis reddere ⁊ denuo applicare solius est oīpotētis virtutis creatoris. manifestum est ꝓphetā illum non ꝯm veritatē suscitatum fuisse: ⁊ maxime ꝑ mulierē phitonissam vtpote blasphemā ⁊ creatoris adeo inimicā vt tales in lege hebreoꝝ interfici iusserit. Malignus igitur spūs q̄ in spē mulieris suscitare ꝓcurāte muliere illa apparuit nec mirari debes si malign⁹ iste spūs responsa aliqua regi hebreoruꝫ de his que interrogabat dedit. multa nāqꝫ de occultis hominuꝫ maligni spūs cognoscunt. Quid igitur mirum si in spē ꝓphete aliqua de occultꝫ ipsius regis interrogatus illi respōdit q꞉ igitur nec virtute nec meritis bonis mulier ipsius: nec etiam virtute phitonice. i. cū possibilis veram mortui suscitationē fieri possibile fuit. manifestuꝫ est nō ꝯm ꝟitatē. sꝫ ꝯm visionē tm̄ illusorie ꝓphetā illuꝫ regi apparuisse: sꝫ malignum spm̄ in spē ipsius.

¶ De demonibus incubis ⁊ sucubis cū alijs ad coitum ꝑtinētibus.

Capitm. xxiij.

Ostq̄ autē iaꝫ prediximus tractatū istū quisqꝫ vt iā ꝯuenientissim⁹ sit ꝑscrutari de malignis spiritib⁹ q̄ vsualr icubi vel sucubi noīant incipiā hic cū auxilio dī ⁊ dicā q꞉ cū eoꝝ ꝯcupiscētiā eoꝝ libidinos: necnō ⁊ gn̄ationē ab eis esse famosaꝫ atqꝫ credibilē fecerūt testimōia virorū ⁊ mulieꝝ q̄ illusibiles ipsoꝝ molestiasqꝫ ⁊ iprobitates: necnō ⁊ violētias libidis ipsoꝝ se passas fuisse testificati sunt ⁊ adhuc asserunt. Accedunt ⁊ ad hoc hystorice narratiōes ꝑ q̄s augetur nō mediocriter hmōi credulitas. Presertiꝫ cū gētē hunoꝝ ab huiusmodi demonib⁹ esse euidēter asserat gn̄atā hystoria regnoꝝ occidētaliū tibi īsulā cipri totā ppłatā esse ⁊ inhabitatā esse a filijs icubaꝝ demonū fama ꝑdicet. cū ipa etiā lex hebreoꝝ expsse habeat q̄ vidētes filias hoīꝫ filij dei q̄ essēt pulchre acceperunt eas sibi ī vxores ex oīb⁹ q̄s elegerāt. Et iterū postq̄ igressi sunt filij dei ad filias hoīm: illeqꝫ genuerūt. isti sunt potētes a seculo ⁊ viri famosi. aīus ꝟo lra hꝫ expsse. Cū vidētes autē angeli dei ⁊ ipsa ꝟo lex xp̄ianoꝝ ⁊ doctria euidēter hꝫ q꞉ mulier oꝫ velare caput suum ꝓpter angelos malos. s. demo

nes icubos quoꝝ libidinē pulchritudo criniũ mu-
lierũ vehemēt ꝓuocare ⁊ iflãmare opinantur. In
ſmone ħo legis hebreoꝝ qdã dr filios ⁊ ãgelos dei
electos ⁊ dilectos hoies itelligēdos putãt nolen-
tes credere ꝯcupiſam libidinoſam i ſpũalib⁹ ſubſtã
tiis. pſertim cũ lex ipã dei filios ⁊ dei angelos eui-
dēter cognouerit. Durũ eñ ē a ꝯſuetudie ſmonũ
ꝓpheticoꝝ recedere. alienũ ei vi ſũ eſt ꝙ filij vel an-
geli dei ſiliter vel mali hoies vel mali ſpũs noient
et ꝙ libidinoſa ꝯcupia et gñatio quarum vtraqꝫ ꝑ
carnē eſt: poſſit eſſe in hmõi ſubſtãtijs vijs multis
et ꝓbationib⁹ patefieri pōt. Primũ. qm ſpũs car-
nē ⁊ oſſa nō hȝ: nec qꝫ iſtrumēta gñatiõis ꝑ q̄ ſola ⁊
voluptas ꝯcupiſcētialis ⁊ conatio carnalis explet
Spũales ei ſubſtãtias inuptibiles eē mãifeſtũ ſit
¶ Ampli⁹. cũ gñatio ois ꝑ ſilitudinē: ſic neceſſe
eſſet ex cõmixtiõe ſpũuȝ hmõi ⁊ mulierũ nec hoies
nec ſpũs gñari: ſed medias q̄ſdã ſbãs q̄ nec ſpũs
eēnt nec hoies. Manifeſtũ aũt eſt gñatiõeȝ hunoꝝ
et gētē cypri: de qb⁹ ploqut⁹ ſum veros hoies ⁊ ve
ras mulieres totalr ⁊ eſſe ⁊ fuiſſe. Impoſſibile eſt
igit alterutrũ illaꝝ gētiũ ex ꝯmixtiõe ſpũum ⁊ viro
rũ ⁊ mulierũ gñatã eſſe. Hmõi aũt rei exēplũ eui-
dētiſſimum eſt gñatio q̄ fit ex aſina ⁊ equo: vbi nec
equ⁹ nec aſin⁹ eſt: aliud eſt qđ ex coꝝ cõmixtione ge
neratũ eſt: ⁊ ad hũc modũ ſe hñt de aliꝗs diuerſarũ
ſpẽrũ ꝯmixtionib⁹. ¶ Ampli⁹. ex ſolo ſeie mulie-
bri nō eſt poſſibile gñationē eſſe ſꝫ naturã. ꝑpte ãt
hmõi ſpũum nihil ſemis diffundit in vaſa gñatõis
cũ ſemen hmõi nō niſi in carne ⁊ ex carne ſit: ⁊ nō
ſit niſi ſupfluitas tertie digeſtiõis ſicut docuit Ari
ſtoteles. Nō eſt igit ꝯmixtio inter hmõi ſpũs ⁊ mu
lieres: nãlr iqꝫtũ ꝯmixtio a pte ſpi. uȝ cũ vna ſit ex
pte illoꝝ ſemis gñatio in vas gñatiõis tranſfuſio.
¶ Ampli⁹. q̄ ꝯcupia libidinoſa pōt eſſe hmõi ſpũ
um in ſubſtãtijs alteri⁹ ſexus: ⁊ lõge in nobiliores
q̄ ipſi ſint: abominabiliores idubitãter ſunt qꝫ ſit
ſodomia. i. ſodomica ſtulticia. Nꝫ ſi qs dixerit q2
hmõi ſpũs nō ex ſemine gñatiõis emittũt: ſꝫ aliun
de afferũt ⁊ illuſorie ⁊ fantaſtice emittũt: nō ſꝫ ve-
ritatē cũ ex ipſis nō exeat: vtpote ꝙ nec in ipſis eē
pōt. Dico in hoc q2 vna eſt voluptas coniũctionis
hmõi cũ voluptas ꝯcubit⁹ potiſſimũ ꝯſiſtat i effu-
ſione ſeis: hmõi vna eſt voluptas libidinoſa i trãſ-
latione ſeis quã ꝓcurãt. ¶ Ampli⁹. ſi eſt eis ꝯcu-
piſcētia ⁊ tãt⁹ ardor carnalis voluptatis ꝙ non in
ꝓpriã ſpēm magꝫ iardeſcũt qꝫ in alienã. Cũ ⁊ ap-
pareat ꝙ pulcritudo ſit tã in ſpē ꝓpria qꝫ in ſpecie
mulierũ ⁊ viroꝝ. Nō eñ cõparabilis eſt pulchritu
do corporalis ad pulchritudinē ſpũalē. Nꝫ ſi dixe
rit quis q2 feminē⁹ ſexus nō inuenit apud eos cui
ꝯmiſceri poſſint: aborrentes aũt maſculi ſexus cõ
mixtionē ad mulieres ſe tranſferũt. Rñdeo in hoc
q2 in ſpecie muliebri multotiēs ſe ſupponũt hoib⁹
et ab eis illuſiõe ſimili cognoſcunt. Quapropter
ſi apud eos veriſſiꝰs ſexus eſt ⁊ muliebris apd eoſ-
dē. nō eñ magis credēdũ illuſoribꝰ qb⁹ i ſexu virili
apparētes illudãt mulierib⁹ qꝫ illis quib⁹ in ſpecie
muliebri illudũt viris. ¶ Ampli⁹. ſi tanto ardore
libidinis inſanirent quo a ſodomitica libidine im-
muneſceſſent: vt nō vel in viros nr̃os vel in maſcu
los ſuos cõcupiſcētia inſaniret. Benedict⁹ autē
altiſſim⁹ qui virilē ſpēm in hoibus a flagicõ totus
vſqꝫ hodie ſic ſeruauit vnus virorum iſta nepha-
ria libidine pollut⁹: nec adhuc audit⁹ ſit. Nec igit

pterenundũ eſt ꝙ vel ipſi inuicē iſtã abominationē:
videlicet ſodomiticã exercere vel nunqꝫ exercuiſ-
ſe dicti ſunt: in quo non mediocriter confunditur
ſodomitarum flagicioſitas cũ vt ab ea ſe ꝯtineant
ipſi maligni ſpũs totis ſtudijs inuigilare: ⁊ totis vi
rib⁹ elaborãt. Sciēdũ etiã tibi q2 gigãtes opinati
ſunt nonnulli ab huiuſmodi demonib⁹ generatos
eſſe: ⁊ ex huiuſmodi generatione fuiſſe eis in tan-
tam magnitudinem corporũ ⁊ tantã fortitudineȝ
nō nȝ aũt te mouere ſmo legis hebreoꝝ aũdit⁹ ad-
huc vt credas mrimonia fuiſſe iter veras mulieres
⁊ eos q̄ viri nō veri erãt. Nō eñ pōt marit⁹ q̄ nō eſt
vir. ¶ Ampli⁹ quõ ꝯtracta fuiſſent mrimonia illa
qb⁹ viceȝ teſtib⁹ ⁊ vbi cũ hmõi ſpũs inuiſibilis fuit
nec ab ipſis mulierib⁹ videri potuerit nec audiri ni-
ſi illuſione atqꝫ fantaſtice. quapropt nuptie hmõi
nō poterũt eſſe niſi ſicut nuptie ſolũmõ i ſõpniãte
¶ Ampli⁹ cũ nō eſſet adhuc nec poſt modũ ceſſat
iſta illuſoria ꝯmixtio demonũ incubarũ. quõ ceſſa
uit gñatio gigãtũ iã. i. a mille. ccc. annis ⁊ ãplius
nō ē viſus gigas ſup terrã: ⁊ i britãnia maiore mul
tis plijs iterfecti ſunt ꝑ Brutũ ducē: quēadmodũ
troianoꝝ. Cũ tãta multitudo gigãtiũ ibi fuiſſet vt
terra eoꝝ regio iſta diceret. ¶ Amplius. qlr eſſet
eis magnitudo iſta ⁊ fortitudo corpal lõge maior
aliꝗs hoib⁹ qꝫ a pte hmõi genitoꝝ: cũ nec ipſis ge-
nitorib⁹ eſſet vllo modoꝝ magnitudo aut fortitu-
do hmõi. Manifeſtũ igr eſt ex oib⁹ hijs veri nois
gñationē ⁊ recte rõnis cõcubitũ ſup ꝯmixtionē nō
eſſe poſſibile iter hmõi ſpũs ⁊ veros viros veraſqꝫ
mulieres. ⁊ ꝓpter hoc nec verã gñationē qua vel
veri pr̃es vel vere matres poſſint vel debeant no-
minari. Et id ipm qđ dixi de gigãtib⁹ pōt ⁊ dici de
gēte hunoꝝ. ſ. q2 ſi potuit cõcupiſcentia incuborũ
in gñationē gētis cuius ⁊ tãtē qꝫtã fuiſſe ꝯſtat gē-
tem hunoꝝ hiſtoricis narrationib⁹ quõ patres il-
lius nō reparauerũt ſemē ꝑ repetitam gñationē in
aſſiduos cõcubit⁹ an forte effugiũt in eis calor ille
gñatiuus ⁊ ſenectute deficit. Hoc autē dicere non
poſſunt q̄ ſic ponũt cũ eos imortales ⁊ ipaſſibiles
afferãt. Dicat aliꝗs forſitan ꝙ mulieres ille ſicut
narrat in pſētis hyſtorijs mulieres malefice fue-
rũt: ⁊ ꝓpter maleficia magica ſubtracte de medio
hitatiõis hoim: quã ob cauſam fugiētes ad deſer-
ta ad nemora ibi habitauerũt atqꝫ demonib⁹ qb⁹
familias fuerãt familiari⁹ ⁊ facili⁹ adheſerunt: et
familiaritate ſubſecuta eſt cõſuetudo libidinoſa et
cõmixtiones ex qb⁹ ꝓceſſit gñatio tota gētis illi⁹.
Mortuis aũt mulieribus hmõi nō ſucceſſerũt eis
alie mulieres: ad quã tam facilē tãqꝫ familiarē ac
ceſſum haberet hmõi ſpũs. Reuertar igit ad radi-
calē q̄ſtionē: ⁊ cui⁹ explicatione oia hec declarant
Dico igr q2 nec vere gñare nec veri pr̃es eſſe pñt
ꝓpter dictas cauſas. gñationē tñ poſſe eos ꝓcura
re opinabile eſt: neqꝫ op⁹ eſt aut neceſſe ꝙ oē quod
ꝓcreat gñationē vere pr aut mr valeat nominari.
¶ Dubitare ſiqdē nō pōt ſup oēs medicos ⁊ phiſi
cos hmõi ſpũs noſſe naturã tã virilis ſemis qꝫ mu
lieris. ſilr. Et alioꝝ aĩaliũ atqꝫ differētias coꝝ ad
inuicē: ſilr ⁊ adiutoria qb⁹ adiuuari pñt ipſa ſemia
ad accelerationē gñatiõis ad maioritatē ⁊ fortitu-
dinē fetuũ ⁊ ad alias multas diſpoſitiões ſicut ad
colores ⁊ pulchritudines fetuũ: quēadmodũ audi
uiſti noſcere pr̃eȝ hebreoꝝ ex lege ipoꝝ artificium
quo varijs vellerib⁹ fecit eſſe fet⁹ ouiũ q̄s paſcebat

¶ Debes etiā scire q modico ꝛ leui adiumēto ad
iuuat semē femineū vt ex eo fiat gñatio in q̄busdā
aīalib⁹ quēadmodū fieri ↄsueuit ī isula portugalie
vbi eque vēto fanonio flāte absq; masculoꝝ ↄmix
tione īpregnant: natura nāq; masculi semis hec ē
q plus h; spūs caloris q̄ femininum: ꝛ q: calore
coagulat frigiditate nō dissoluit. Et ē aliquo mō
ad semē femineū sicut coagulū lactis ad lac: iuxta
smonē sapiētis quo dixit ī smone suo ad creatorē
Nonne sicut lac mulsisti: ꝛ sicut caseū me coagula
sti. Apparet igit ex hꝰs: q: qd̄ sufflat in matrices
equarū ꝛ vēto fanonio ad semē femineū qd̄ est in
eis. Et sicut spūs q̄ est in semie masculino ī eisdē
cū euidēter opet id ip̄m qd̄ iste spūs opat in semie
feminino equarū si semē masculinū in eis effunde
ret. Nō igit dubiū est q̄n possibile ymo ꝛ facile sit
demonib⁹ siles aliquas inspiratōes aut insufflatio
nes in matrices feminarū facere: tū illos fantasti
co illo cōcubitu illudūt. De seminib⁹ aūt q̄rūdam
aīaliū cū hūano semine cū ↄueniēter se applicent
ad gñationē vno exēplo notissimo faciam te scire
¶ Scito igit q: in ꝓuincia saxonie vrsus quidā
rapuit vxorē cuiusdā militis: ꝛ detulit in speluncā
in qua inhabitabat. ibiq; habuit eā dieb⁹ multis ꝛ
annis. genuitq; ibidē filios ex ea: q̄ postmodū re-
cuperata muliere illa restituta viro suo vixerūt cū
eadē muliere: ꝛ facti sunt postmodum milites. Et
cū essent veri hoīes de natura vrsina hoc appare-
bat in eis q vult⁹ eoꝝ in silitudinē vrsinoꝝ vultu
u; aliquātulū declinabāt. cognominationē aūt acce
perūt a pr̄e. s. Urso a quo geniti fuerant: ꝛ vocati
sunt vrsini. Tu aūt scis q: vrsus in duob⁹ assimilat
hoīb⁹: vc; in hoc q coeunt sicut ↄiugati sunt. Et
cū decorticati sunt tota figura corporis silis appa-
ret hoīb⁹. ꝓpter qd̄ ꝛ multi esum carniū suarū ab-
horruerūt: vc; tanq̄ esum carniū humanarū. Nō
igit mirū est si semē vrsinū est tanta silitudine hūa-
no semini appropinquet vt ei etiā ad gñationē cō-
uenienti ↄmixtione applicet. Cui aūt intelligenti
nō est nomē. Hmōi spiritib⁹ facile esse subito exhi
bere ꝛ adhibere mulierib⁹: quas sic ludificant seia
aīalium q̄ cognouerunt ad gñationē ↄuenientia.
Presertim cū in libris narrationū de q̄b⁹ sepe pre
diximus cū ab hoīb⁹ eīciebant multa fetulentia:
feda vestigia relinquisse narrēt. Quō igit sordes
istas quas ex se exīstūt nō valebant. facile erat illis
subito afferre: ꝛ ac si eas oparent posse relinquere
Sic de hmōi liquore vel humore quo ad min⁹ sile
est vel forte verū semē alteri⁹ aīalis. Cur nō eadē
facilitate possibile est eis subito ip̄m afferre ad hu
iusmodi ludificationē exprobandā. ¶ Amplius.
manifestū est ex lege hebreoꝝ q ex vlū hoīm testi-
moniꝰs quā ī egypto ꝓcurauerūt ↄuersionē aqua-
rū in sanguine. Quapropter gñatio sanguinis ex
aquis non videt aūt difficilior esse gñatio hūani
seminis ex aqua vel ex alio liquore q̄ gñatio sāgui
nis ex eodē. Manifestū igit est in eis possibile esse
ꝓcurationē gñationis hūani seminis de oblatiōe
nō eiusdē ad ludificatiōis locū nulli dubitatio est
q̄n sit eis possibil atq; facilima sicut scire te feci ī
p̄cedētib⁹. ¶ Ampli⁹. sicut ex testimonio scīe cu
iusdā mulieris scire potuit q̄dā ex hmōi demōib⁹
cū sic ludificasset eam: vc; cōcubitu fantastico tā-
to fluxu seminis inquinauit eā: vt mille hoīes nō
emitterent tm̄. Aggregata igit rōcinatione mani-

festū esse tibi d; ex hmōi: q: possibile est de demo-
nibus incubis: nō quidē gñare hoīes: sed gñatōes
ipsorū iuxta qd̄ p̄dixi ꝓcurare. Nec mirū cū tam at
temptatū sit ab hoīb⁹ vt credūt ab eis hoīes p aliā
viā efficere q̄ p viā ↄsuete gñationis: sicut ī libris
experimentorū poteris inuenire siles etiā ludifica
tiones mulierū eis q̄s agunt īcubi demones q̄dā
malefici et attemptauerūt et scripserūt posterisq;
reliquerūt tm̄ si eis de talib⁹ creditur. Scripserūt
eñ experimētum ludificatoriū quo apparere di-
cebant se mulierib⁹ multa pluries cognosci q̄ co-
gnoscerent. Uerbi gratia. cū nō cognoscerēt nisi
semel vel bis ab eo qui experimentū illud oparet
appareret eis se quadragies aut sexagesies cogno
sci. Quapropter cū nō esset nisi vnus verus cōcu
bitus: aut duo reliqui oēs essent ludificatorij ꝛ tā-
q̄ illusiones quas dormiētes in somp̄nis patiunt
Erāt igit siles ludificationib⁹ demonū incuboꝝ.
Attendēdū etiā tibi q: nunq̄ impregnare vident
mulieres a demonib⁹ incubis et intumescūt vehe
menter ventres earū. Cūq; tēpus pt⁹ aduenisse
credūt sola emissione multe ventositates detume
scunt. Jā aūt audiuisti de ouis formicarū q cū in
potu sūpta fuerūt ab aliquo incredibile vētositatē
et tumultū intollerabile generāt in ventre illius.
Silr nō ignoras de granis catacutii: ꝛ de granis
arboris q̄ dr̄ ingrapin⁹ q siles ventositates toni-
truaq; ī vētrib⁹ hoīm opant. Nō si hoc de tribus
hꝰs rerū gñib⁹ tam hoīb⁹ innotuerūt quō dubitat
aliq̄s intelligēs q̄n et hec ꝛ multa fortiora atq; oc
cultiora ad hmōi tēpestates ꝛ tonitrua generāda ī
ventrib⁹ mulierū seu virorū demonib⁹ innotescāt
q̄ facile sit eis vel viris vel mulierib⁹ talia ingere
re nemo q̄ virtutē earū ꝛ astuciā nouerit ignorat.
Ex hꝰs igit oīb⁹ colligere potes nō taliter sermo
nem famosum opinioni vulgatu; de quodā q̄ igit
ī minori britānia fili⁹ demonis incubi fuisse dicit
nō esse īpossibile. qd̄ aūt ꝓpheta ī eadē regione ha
bit⁹ est eo q multa de futuris vaticinat⁹ fuisse visus
est ꝓ facto ex instructiōe vel doctrina pr̄na hoc ac
cepisse nō īmerito credi pōt. multa eñ de futuris
et aliꝰs absconditis certū est nosce demones. ꝛ in-
terdū aliꝰs necd ī filꝰs reuelare. potuit quoq; adiu-
uari hō hmōi ad p̄missionē futuroꝝ bonitate com
plexionis ꝛ primoꝝ gñantiū: ad quam pr̄is astucia
multipliciter potuit suffragari. Uerū nō memini
me audiuisse q signa aliqua ille hō fecerit vel q ho
mines de hꝰs q̄ dei sunt ꝛ ad salutem eoꝝ ꝑtinent
docuit q̄ duo verorū sunt ꝛ a deo altissimo missoꝝ
officia ꝓphetarū. ꝓpter qd̄ inter ꝓphetas sāctos
nō est ab hoīb⁹ alicui⁹ legis adiudicatum adiuuari
debere. Qꝫ si q̄s q̄rat quā ob causam incubi demo
nes mulierib⁹ pulchris hn̄tib⁹ crines magis īfesti
sunt. Et in easdē vehemētiori libidine inardescūt
non aliqua causa mihi occurit ad p̄ns nisi istarum
quas dicā: vc; aut q: in cultu ornatuq; atq; tinctu
ra crinīū cura nimia intendūt hmōi mulieres vel
q: pulchritudine illa q̄ inflāmare scriptātes in suā
libidinē conari consueuerūt: vel q: in eis insolent
mulieres gloriant. Propter hoc igit demonū il-
lusoriā patiūt libidinē. Et forsitā ad terrorē diuie
bonitatis ꝓuidētia hāc tēptationē a malignis spi-
ritib⁹ easdē pati sustinet: et ab hmōi cultu desistāt
timentes viros ad suā libidinosam cōcupiscētia;
inflāmare dū ipsos demones ad eā instigare ꝛ ꝓuo

care videntur incredibilis si quidem cura et sollicitudo est mulieribus huiusmodi de speciositate et apparatu crinium suorum plurimumqz atqz grauissime sicut peccant in illo dum crines in laqueos inuenit ac iacula ignita cordium humanorum inuertere tanto opere tantoqz studio se conatur. Alibi autem didicisti qualiter sic peccans hoc est studiose et voluntarie quantum in eis est et potestate et laqueos malignorum spirituum se non solum credant: sed etiam se iniiciant et immutant. Ego quoqz tempore pueritie mee audiuisse certissime recolo mulierem tunc defunctam que tingendis et ornandis crinibus suis dum viueret dampnatur intenderet apparuisse post mortem crines suos pectinentem et ornantem et iterrogatam dixisse qz pectinatio illa intollerabilis cruciatus erat eidem et pecten ipsum immensitate ponderis grauabat eam et deprimebat intollerabiliter. Placuit igitur bonitas creatori insinuare quantum displiceat ei superflua studiositas in huiusmodi apparatu. vt autem ea que predicta sunt tibi faciam certiora. Addam eis qz si vera concupiscentia veraqz libidinis voluptas esset demonibus incubis possent huiusmodi libidinem et facilius explere inter semetipsos et inuicem et maiori incomparabiliter voluptate cum facile sit eis virorum et mulierum speciosissimas species vel assumere vel effigiare. Et quia coniunctio huiusmodi longe magis naturalis esset quam cum viris nostris aut mulieribus nostris etiam ex necessitate longe maioris voluptatis sicut apparet ex diffinitione voluptatis. Non igitur ardore libidinis commiscentur viris nostris aut mulieribus cum necesse sit eas inuicem inardescere longe magis propter nature similitudinem antedictam. neqz enim antedictam inuenitur hoc in animabus vt in alienas species libidinem exardescant. Presertim cum copiam habeant propriarum: vt quid igitur viris vel mulieribus huiusmodi in tanto ardore et contra naturam concupiscent commisceri. ¶ Nec pretereundum est tibi de paruulis quos vulgo cambiones nominant de quibus vulgarissimi sunt sermones aniles: videlicet qz filii demonum incuborum sunt a demonibus mulieribus suppositi et ab eis tanquam proprii filii nutriantur propter quod et cambiones dicuntur id est cambiati commutati et mulieribus parentibus pro filiis propriis suppositi. Hoc dicunt hos maledictos semper emulantes et lactis eousqz bibulos vt quattuor nutrices vna vbertate lactis vnum lactare et pascere lacte sufficiant hii cum nutricibus annis multis morati sunt: et postmodum euolasse vel potius euanuisse. Hic igitur dico non esse imitandam sententiam antedictam. facile enim est malignis spiritibus in specie huiusmodi paruulorum apparere et videre conuersari cum hominibus quotiens diuina bonitas huiusmodi permittit. Et si vaccat inspicere libros de narrationibus miraculorum que facta sunt in gente christianorum leges ibi aliquam in specie serpentis malignum spiritum cum viro quodam sancto habitasse aliquando cum alio sancto in specie seruientis. Nec igitur huiusmodi paruuli tandiu et pene insatiabiliter vbera nutricum exsuggisse vel alia alimenta supressisse. Visio tamen fuit illusoria et non veritas propter quod euanuerunt nostrum iudicium prioris existentie relinquentes: vtpote vera fantasmata et non veri paruuli quemadmodum in aliis duabus apparitionibus: nec verus serpens erat qui apparebat nec etiam verus famulus qui seruire videbatur nec te remoueat aut conturbet vllatenus vulgaris illa hyspanorum nominatio quam malignus spiritus qui in armis ludere ac pugnare viderit consueuerunt exercitum antiquum nominant magis enim a multis et delirantium vetularum nolatio quam veritatis. de hiis quoqz que in specie mulierum vel crinis earum: vel in aliis apparatibus circa fontes vel flumina apparere non aliud neqz aliter quam iuxta ea que precesserunt video sentiendum.

¶ Utrum demones habeant propria nomina cum aliis.

Capitulum. xxiiii.

Ostquam hoc loquar de propriis nominibus seu nominationibus quibus nominantur et nominati seipsum dicunt. non enim verisimile est ipsos habere posse propria nomina neqz enim ab ipsis imposita sunt eis cum non loquantur nec voces aliquas exprimant per se et apud se: sed neqz ab hominibus cum ab eis singulariter cognosci non possunt. nomina autem propria certis et singulariter positis notis personis solum modo imponuntur: ab hominibus autem communio modo nunqz cogniti sunt cum nec visibiles nec attractibiles sint. Nec si dixerit quis qz ex quibusdam factis singularibus singulariter cognosci poterunt. Exempli gratia ex hac reuelatione vel ex hoc opere magicorum. Dico quia istud non est verum quia illam reuelationem vel illud opus magicum potuit alius forte facere quam ipse qui fecit. Quapropter a nullo malignorum spirituum distinguit reuelatio illa vel operatio facientem. presertim cum nesciat ille cui facta est de quocunqz eorum quis vel non fecerit vel facere non potuerit.

¶ Amplius. si esset in merito totius multitudinis malignorum spirituum qualiter dignosceret factorem huiusmodi operis. Manifestum igitur est ex omnibus hiis qz ab hominibus non potuerunt eis imponi propria nomina cum non esset ex hominibus propria vel singularis cognitio eorum vel etiam ista ex ipsis. Nec si dixerit quia ipsis malignis spiritibus est propria et singularis cognitio eorum vel etiam alicuius ex ipsis et de vnoquoqz genere. Et propter hoc potuerunt sibi imponere propria nomina. Respondeo in hoc qz superuacua et omnino inutilis esset quantum ad ipsos huiusmodi nominum impositio. Primum qz per illa nec essent nec esse possent noti quam aliis. et propter hoc est quoniam nomina illa signa sensibilia essent. s. audibilia. Auditus autem non est huiusmodi spiritibus quare non esset cognitio nominum istorum apud eos. et propter hoc nec per ipsum possent cognosci ab illis per nomen ignotum non potest eidem fieri notum sicut in logicis didicisti.

¶ Amplius. nomina non imponuntur nisi tribus de causis. primum vt per illa noscantur que per illa nominantur: deinde vt per ea se vocari intelligant cum illa audierint. Tertio vt per ipsa cognoscantur et cognitio eorum per ea retineatur. Quia igitur nec vocare se possunt ad huiusmodi spiritus cum voce et vocandi virtute omnino careant nec audire illa possent vtpote spirituales. Et propter hoc non solum auditu sed omnino etiam alio sensu carentes propter duas causas priores omnino inutile fuit eis imponi nomina et ma-

rime ab ipsis: sed neq3 propter tertiam causam: videlicet propter cognitionem ipsorum cum in eos nõ cadat oblivio. ¶ Q si dixerit qr ppter homines utile fuit eos habere propria nomina ut per ea vel vocarent vel invocarent illos ut denominationibus z invocationibus istis careant que indubitanter omnes notie sunt. Dico q nhilominus supuacua sunt huiusmodi nomina. cum enim aliquis ex hominibus vel vocat vel invocat aliquem ex ipsis non forte venit vocatus vel invocatus. ignorabat enim venisse cum ipsum singulari z propria cognitione non cognoscat. poterit enim alius pro illo venisse. Q si dixerit quis hoc cognoscat vacans per ipsum. Respondeo quia per istud non cognoscet ipsum nisi per verbum aut testimonium ipsius. qualiter autem crederet testimonio maligni aut falsissimi spiritus a mendace verum dicitur: ut ait sapiens. ¶ Amplius. bene scire poterit quis eis loquitur sc3 an ille quẽ vocavit an alius cum vocũ z sermonum apud eos nulla distinctio vnq3 sit discretio quẽadmodum est apud hoies ut sola voce propria vel smone cognoscibiles sint. Et tu ipse multorum hoim auditis vocibus vel sermonibus statim cognoscis qui ipsi sunt apud autem huiusmodi spiritus. non est sic cu3 nulla vox sit alicui eorum propria nullus sermo sit. ¶ Respondeo igitur in his qr in sermonibus pphetarum aliqui ex sanctis et beatis spiritibus nominati inveniunt. Verumtñ coibus noibus appropriatis: tamen eisdem sz officia propter que missi fuerunt sicut Raphael vocatus fuit archangelus quod propter officiũ medicandi q exercuit in quodam viro sancto quẽ a cecatione liberavit. Et ad hunc modum se habet de aliis que in huiusmodi sermonibus nominantur. Et de his omnibus facile est cognitionem sufficientem habere ex libris expositionum quos sapientes et sancti xpianorum scripserũt. Nomina vero que in libris ymaginum et aliis maleficiis legũtur et per ea invocari spiritus in eis iubentur vel etiã scribi ab ipsis dicentibus imposita esse nõ dubites Alioquin nec vocari nec invocari potuissent ab hominibus. Quapropter deperisset eis pars non modica culture sue: quẽadmodum si nullũ nomen creatoris esset nobis notum perijsset omnis invocatio qua invocamus ipm invocatiões creatoris qs non minima sunt honorificentie ipsius. Forsitan autem nomina demonu3 q vtiq3 barbara sunt interpretationes. habẽt forsitan que sonant in honorificentiam ipsorum demonum sicut nomẽ quo creator nominatur vel rex et dominus. Et propter hoc cavendum est tibi a pronunciationibus huiusmodi nominũ nc honorare malignos spiritus videaris. nomina vero planetarum imposuerunt sibi quidem ex malignis spiritibus: sicut iupiter venus et alii tibi notissimi per nominationes istas. Causa autem in hoc fuit ut homines in culturam suam facilius inclinarent cum utilitates que a planetis mundo isto inferiori proveniunt ab eis credunt pvenire: utpote quos vel esse planetas credũt vel preesse planetis. Alias aũt nominationes gentes ydolatre et statuis et demonibus quos credebant iposuerũt sicut doceberis ex libris hystoriarum. Verumtamen in idem inconveniens recedunt: sc3 in ignorãtiam eorum quibus nomina huiusmodi sic imponere credunt. Omnino enim ignorat q huiusmodi spũum an phebus sit vel Mars vel venus z ad hunc modum de aliis cum nulla opatio sit appropriata alicui eorum: ita ut aliqua illaz exercere possit. Q si dixerit qs qñ vocãt venerẽ cũ q solus potest in opa venerea: hoc est i opa luxurie z lascivie Scito igitur in hoc qr vehemẽter errant q sic credunt artatas potẽtias hmõi spũum ut ille q vocat Mars non possit nisi in ea que belli sunt. z ille qui vocat Mercurius nõ possit nisi in ea que eloquentie z mercãtie sunt: z de aliis iuxta appropriatiões quas de planetis scripserunt iudicio astronomie. Et hoc apparet p ipsos modos apparitionum vel q p naturam nõ est eis ista artatio vel appropriatio cum enim non operetur nisi p intellectum z voluntatem. Iste autem due vires artate nõ sunt naturaliter iuxta dictos modos manifestũ est ex his artatiõibus non esse nomina eis imposita naturaliter. Q si dixerint q huiusmodi apparitiões peccati sunt eis ex voluntate creatoris vel eiusdem permissione: z hoc ipm necesse est eos ignorare qui sic ponunt. Sed neq3 ex hoc ipse cognoscere possũt quis spũs Mars z Venus nominetur: ita de aliis quemadmodum que est in britania. licet audiẽt regem esse in india: ignorare tamen necesse hab3 qs homo sit rex in india nisi alias q̃3 p administrationem ipsius cognovit. ¶ Amplius. per hoc q regit indiam nõ potest ei proprium nomen imponi cum hoc ipsum regẽ i Indiam sive regnare i India commune sit z multis communicabile. nomẽ autem proprium communiter sive unitate aptari non possit pluribus.

¶ Amplius. potest creator singulis momentis mutare z aliter describere huiusmodi officia: z hoc ipsum aliqñ mittere: aliqñ in aliis spiritibus communicat huiusmodi officia. Manifestum est eos ignorare qui hoc ponunt quare quemadmodum ignorant qui in britãnia sunt quis homo regnet in India. Sic z isti erronei ignorant qs modo mars nominetur spũs: z quis vocabitur cras vel postq̃3 cras eodem nomine.

Q impossibile ẽ scire qs spũum sic vel sic nomiet q̃3 vis q̃dã habeãtur nois ex officiis eorũ iposita.

¶ Amplius. sm hoc Mars non erit nomen proprium sicut ista agnominatio Rex Indie vel Rex Persis. Ratio enim nominis z nomen equalia sunt semper. Post hoc potes scire semper: quia huiusmodi nominationis sit ignoranter z omnino incircunspecte imposite aliquando ab ipsis auctoribus ydolorum videl3 qui ea fieri fecerunt ab ipsis ydolis ad demonia sicut ab ydolis babiloniorum z Baal z Baalin. Quidam vero ex regibus romanorum demonem quẽ credebant habere familiarem z a quo sibi revelare multa opinabatur eidem honore z temeritate egregiam vocabat quia ut putabat egregie ei idem revelabat abscondita multa sed neq3 ipse sciebat an unu tm modo an multi eisdem nomen in istud posuisset neq3 utrum ille spũs qui revelationem fecerat ei aliqua die sequenti die illa eidem fieret an alius ad similitudinem pons. non enim sciebat singularem z appropriatam cognitionem de aliquo eorum per quam dignoscere posset cui unus multotiens loquens istas revelationes faceret: aut multi successive ve3 unus post alium. Propter quod evidenter apparet ipsu3 imposuisse. i. nomen illud adeo insipienter ut cum illud imponeret penitus ignoraret. Et q est maioris insanie: an uni: an multis illud imponeret prorsus

sus nesciret. Manifestum igitur est ex his q nec ista agnominatio delphic⁹ appollo: neq ista phie-nis appollo agnominatio est certe figtionis cum non sit certus/an vnius/an multo agnominatio est. silr neq hoc nomē appollo certe an voce sz rō-nis est. quia sicut vnius ignoratur cuius nomen sit ꝛ si etiam multorum nescitur quorum. Sed neq hoc cert i est an vnius aut multorum nomen sint ne scietur an vniuocum aut equiuocum sit.

Quapropter manifestum est si certam ꝛ propriaz nominationem nomen ꝓprium est. tamen nullus huiusmodi nouum certe ꝛ ꝓprie nominet aliquez ex hmōi spiritibus nulla ex eis nomen ꝓprium ha-bere: vel certam nominationem. Et hoc est q per omnia hec intendebam te facere scire.

Auctoris peroratio. Et hic fi-nem facio tractatus istius obsecrans te. vt qcquid minus recte dictum in eo cognoueris defectibus meis ꝛ ignorantijs multiplicibus imputes. qcqd autem bene ꝛ ꝓut habet se veritas auctorum bo-norum omnium deo attribuas: cum actionibus gratiarum. Deo gratias.

¶ Summa hic finem capiunt Guillermi Pari-siensis episcopi Gallorum doctoris facile pricipis librorum materiarum sententia-rumue numerus inexhaust⁹. opus inq preclarū. tum noua ipressiōe magne partis: tū adviuū reintegrata com-pressione alteri⁹. ꝓmissa oim li brorum ꝛ materiarum: idice alpha betico: nō modic sūptib⁹ honestissimi atq ꝓbiri Frācisci regnault librarij iurati vni-uersitatis Parisi ane vigilātissi mi: sol' luce v. Julij. A b incarnato dño Anno. xvi. supra Millesimū qngentesimū.

¶ Finis.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google